ئۇيغۇرچە-خەنزۇچە لۇغەت

维汉大词典

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ
民族出版社

مىللەتلەر نەشرىياتىنىڭ 11- بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدىكى

نۇقتىلىق كىتاب تۈرى

民族出版社“十一五”规划重点图书

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر تىل- يېزىق خىزمىتى

كومىتېتى تەرىپىدىن تۈزۈلدى

新疆维吾尔自治区语言文字工作委员会 编著

ئۇيغۇرچە-خەنزۇچە لۇغەت

维汉大词典

Tyulemissov Madi مهدی ابواصل

tmadi1@gmail.com

مللەتلەر نەشرياتى

بېيجىڭ

民族出版社

总顾问

司马义·艾买提
阿不来提·阿不都热西提
司马义·铁力瓦尔地

编纂小组：(按字母表排列)

阿不都沙拉木·阿巴斯(主编)
阿布都哈帕尔·阿布都热合曼
阿布都克里木·毛拉洪
阿布里孜·阿塔吾拉
艾尼瓦尔·阿布都热合曼
张世荣
加米拉·沙塔尔
陈宗振
热依汗· 哈木提
茹鲜古丽·艾力
沙比提·肉孜
艾尼扎提·艾优拉尼
郭志刚
廖泽余
马俊民
买买提艾力·阿不都热依木
米娅赛尔·阿不都热西提
米尔苏力唐·乌斯曼诺夫
王振本
艾力·扎依提
伊力哈木·吐尔逊

审定小组：

组长：米尔苏力唐·乌斯曼诺夫

副组长：艾力·扎依提

成员：(按字母表排列)

阿布都哈帕尔·阿布都热合曼
阿布都克里木·毛拉洪
阿布里孜·阿塔吾拉
茹鲜古丽·艾力
艾尼扎提·艾优拉尼
马俊民
买买提艾力·阿不都热依木
米娅赛尔·阿不都热西提
伊力哈木·吐尔逊

باش مەسلىھەتچىلەر :

ئىسمايىل ئەھمەد
ئابلەت ئابدۇرېشىت
ئىسمايىل تىلىۋالدى

تۈزۈش گۇرۇپپىسى (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە)

ئابدۇسالام ئابباس (باش تۈزگۈچى)
ئابدۇغاپپار ئابدۇراخمان
ئابدۇكېرىم موللاخۇن
ئابلىز ئاتاۋۇللا
ئەنۋەر ئابدۇراخمان
جاڭ شىرۇڭ
جەمىلە ساتتار
چېن زۇڭجېن
رەيھان هامۇت
روشەنگۈل ئېلى
سابىت روزى
غەنىزات غەيۇرانى
گوجىگاڭ
لياۋ زېيۇ
ما جۇنمىن
مەمەت ئېلى ئابدۇرېھىم
مۇيەسسەر ئابدۇرىشىت
مىرسۇلتان ئوسمانوف
ۋاڭ جېنبېن
ئېلى زاھىت
ئىلھام تۇرسۇن

تەكشۈرۈپ بېكىتىش گۇرۇپپىسى :

گۇرۇپپا باشلىقى : مىرسۇلتان ئوسمانوف

مۇئاۋىن باشلىقى : ئېلى زاھىت

گۇرۇپپا ئەزالىرى : (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە)

ئابدۇغاپپار ئابدۇراخمان
ئابدۇكېرىم موللاخۇن
ئابلىز ئاتاۋۇللا
روشەنگۈل ئېلى
غەنىزات غەيۇرانى
ما جۇنمىن
مەمەت ئېلى ئابدۇرېھىم
مۇيەسسەر ئابدۇرىشىت
ئىلھام تۇرسۇن

كىرىش سۆز

بۇ لۇغەت مەركەز ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ زور كۈچ بىلەن قوللاپ قۇۋۋەتلىشى ئارقىسىدا كەڭ خەلق ئاممىسى بىلەن يۈز كۆرۈشتى .

لۇغەتنى تۈزۈش خىزمىتى باشتىن ــ ئاخىر قېيۇم باۋدۇن ، نۇر بەكرى ، يۇسۇپ ئەيسا ، ئابدۇقادىر نەسرىدىن ، نۇرلان ئابىلمەجىن ، جاپپار ھەبىبۇللا قاتارلىق رەھبەرلەرنىڭ سەمىمىي غەمخورلۇقى ۋە كونكرېت يېتەكچىلىكىدە ئېلىپ بېرىلدى .

بۇ لۇغەتنى تۈزۈشتە ئۇيغۇر تىلىنى ئۆگەنگۈچى ۋە تەتقىق قىلغۇچىلار كۆزدە تۇتۇلغاچقا ، ئۇنىڭغا ئېلىنغان سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىگە خەنزۇچە تەرجىمىلا بېرىلدى .

بۇ لۇغەت ئۇيغۇر تىلىنى ئۆگەنگۈچىلەر ۋە تەتقىق قىلغۇچىلارنىڭ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ قېلىپلاشتۇرۇلغان تىل ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن تونۇشۇشىغا مۇۋاپىق كېلىدۇ .

بۇ لۇغەتكە ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى لېكسىكا بايلىقى سۈپىتىدە قوللىنىلىۋاتقان ئادەتتىكى سۆزلەر ، سۆز بىرىكمىلىرى ، دائىم قوللىنىلىدىغان پەن ــ تېخنىكا ئاتالغۇلىرى ، كەسپىي ئاتالغۇلاردىن باشقا قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى ، پايدىلىنىش مۇمكىنچىلىكى بولغان دىئالېكت سۆزلىرى بولۇپ جەمئىي 70 مىڭ ئەتراپىدا سۆز ۋە سۆز بىرىكمىسى ئېلىندى .

سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىگە ھازىرقى زامان ئۇيغۇر يېزىق ئەدەبىي تىلى ئۆلچىمىدە ئالدى بىلەن ئەسلى مەنىسى ، ئاندىن كېيىن كۆچمە مەنىسى مىساللار بىلەن بېرىلدى . قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى سۆزلىرى ۋە دىئالېكت سۆزلىرىنىڭ ئەسلى مەنىسىلا بېرىلدى ، مىسال بېرىلمىدى .

ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى لېكسىكىسىنى قېلىپلاشتۇرۇش كۆزدە تۇتۇلۇپ ، بۇرۇنقى لۇغەتلەردە ئېلىنىپ قالغان ، لېكىن ئەمەلىي ئىستېمالدا قوللىنىلمايدىغان بەزى ئەرەب ــ پارس تىلى سۆزلىرى بۇ لۇغەتكە كىرگۈزۈلمىدى .

لۇغەتنىڭ ئاخىرىدا ئوقۇرمەنلەرنىڭ پايدىلىنىشىغا قولايلىق بولۇشىنى كۆزدە تۇتۇپ ، دۇنيادىكى تىللار ، مەملىكەتلەر ، غەربىي دىياردىكى قەدىمكى بەگلىكلەر ، ئارۇز ۋەزنى ئاتالغۇلىرى ، ئۆلچەم بىرلىكلىرى ، خىمىيە-ۋى ئېلېمېنتلار ، ئۇيغۇر تىلىدىكى ياسىغۇچى ۋە تۈرلىگۈچى قوشۇمچىلار ، ئۇيغۇر مەدەنىيىتىگە ئائىت بولغان شەيئىلەرنىڭ ئاتالغۇلىرى ۋە ئۇلارنىڭ سۈرەتلىرى ، ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىدىكى مەشھۇر شەخسلەر… قاتارلىق ماتېرىياللار قوشۇمچە قىلىنىدى .

لۇغەتنىڭ تۈزۈلۈشى ۋە لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆز ــ ئاتالغۇلارنى بېكىتىش جەريانىدا گۇرۇپپىمىز تەتقىقاتچى ئىبراھىم مۇتئىي ، ئالىي مۇھەررىر ئىمىن تۇرسۇن ، پروفېسسور خەمىت تۆمۈر ، مۇدىر ۋراچ روزى ھاجى مۇھەممەدىي ، پروفېسسور ئەنسەردىن مۇسا ، ئالىي مال دوختۇرى ئىسمايىل ئىبراھىم ، پروفېسسور چېن شىمىڭ ، پروفېسسور ھەسەنجان تۇنىياز ، ئالىي تەرجىمان تۇرسۇن پالتا ، ئالىي مۇھەررىر ئابلەت نۇردۇن ، دوتسېنت مىجىت باۋۇدۇن ، دوتسېنت ئابلەت مۇھەممەت ، كاندىدات ئالىي مۇھەررىر ئابدۇقادىر ئىمىمەت ، دوتسېنت روزى بارى ، كاندىدات ئالىي تەرجىمان تۇرۇپ بارات ، كاندىدات ئالىي تەرجىمان ئابلىمىت ئابدۇرېشىت ، كاندىدات ئالىي تەرجىمان چېن يۈڭگۈي ، دوتسېنت دوكتور قۇربان نىزامىدىن قاتارلىق يولداشلارنىڭ خالىسانە ياردەملىرىگە ئېرىشتى . مىللەتلەر نەشرىياتىمۇ لۇغەتنى نەشرگە تەييارلاش خىزمەتلىرىگە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلدى . مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن يۇقىرىدا ئىسمى ئاتالغان يولداشلارغا ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا سەمىمىي تەشەككۈر ئېيتىمىز .

ئۇيغۇرچە ــ خەنزۇچە چوڭ تىپتىكى بۇ لۇغەت مەملىكىتىمىزدە تۇنجى قېتىم نەشر قىلىنغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ كەمچىلىك ــ يېتەرسىزلىكلەردىن خالىي بولۇشى ناتايىن . شۇڭا بىز كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ لۇغەتتە سېزىلگەن مەسىلىلەرگە قارىتا سەمىمىي تۈزىتىش بېرىشلىرىنى ئۈمىد قىلىمىز .

تۈزۈش گۇرۇپپىسى

2006 ــ يىل 6 ــ ئاي

前言

这部词典在中央和新疆维吾尔自治区的大力支持下终于同广大人民群众见面了。

本词典的编纂工作自始至终是在克尤木·巴吾东、努尔·白克力、玉素甫·艾沙、阿不都卡德尔·乃斯尔丁、努尔兰·阿不都满金、贾帕尔·艾比不拉等领导的热忱关怀和具体指导下进行的。

编纂这部词典因为是着眼于维吾尔语学习者和研究人员，所以只将其收入的词和词组给出了汉译。这部词典适用于维吾尔语学习者和研究人员了解和熟悉现代维吾尔语规范的语言特点。

这部词典除收入了现代维吾尔语词汇宝藏中正在使用的一般性词语、词组、常用的科技术语、专业术语之外，还收入了古代维吾尔语词和可用的方言词等，总共有 7 万多词条和词组。

对上述词和词组，我们依照现代维吾尔书面文学语言的标准，首先给出了本义，而后举例给出了转义。古代维吾尔语词和方言词则只给出了本义，未进行例释。

着眼于现代维吾尔语词汇的规范化，过去各种词典中曾经被收入过，但在实际应用中并未被采用的一些阿拉伯语和波斯语借词本词典均没有收入。

本词典着眼于为读者利用提供方便，在后面的附录中收入了世界上的各种语言、各个国家、古代西域各城国等等的名称，收入了阿鲁孜律(维吾尔诗歌韵律)的术语，以及计量单位、化学元素、维吾尔语中的构词和构形附加成分、维吾尔文化相关的术语以及相关的图释、维吾尔文化历史名人等等资料。

本词典在编纂及词语审定过程中，我编写组得到了依布拉音·穆提依研究员、依明·吐尔逊编审、哈米提·铁木尔教授、肉孜阿吉·木汉木的主任医师、安赛尔丁·木沙教授、司马义·依布拉音高级畜牧师、陈世明教授、玉山江·吐尼亚孜教授、吐尔逊·帕力塔译审、阿布来提·努尔东编审、米吉提·巴吾东副教授、阿布来提·穆罕买提副教授、阿不都卡地尔·伊买提副编审、肉孜·巴热副教授、吐鲁甫·巴拉提副译审、阿布力米提·阿不都热西提副译审、陈毓贵副译审、博士库尔班·尼扎米丁副教授等同志的无私帮助。民族出版社也特别关心本词典的出版筹备工作。为此，特向这些同志和有关单位表示诚挚的谢意。

由于这是维吾尔语—汉语大型词典在我国首次出版，其中缺点和不足在所难免。因此，我们恳切希望广大读者发现词典中的问题给予指正。

词典编写组

2006 年 6 月

ئۇيغۇرچە ـ خەنزۇچە چوڭ تىپلىق لۇغەتنىڭ
تۈزۈلۈش تەرتىپى

1 . لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ دائىرىسى ۋە ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى

① لۇغەتكە هازىرقى زامان ئۇيغۇر يېزىق ئەدەبىي تىلىدا قوللىنىۋاتقان سۆزلەر ۋە سۆز بىرىكمىلىرى (هەرقايسى پەن ساهەلىرىدە دائىم ياكى كۆپرەك قوللىنىلىۋاتقان پەن ـ تېخنىكا ئاتالغۇلىرىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) كىرگۈزۈلدى .

② يېزىق ئەدەبىي تىلىمىزدا قوللىنىلمىغان ، لېكىن دىئالېكت ۋە شېۋىلەردە كەڭ قوللىنىلىدىغان ، ئەدەبىي تىل بىلەن مەنىسى ئوخشاش بولسىمۇ ، فونېتىكىلىق قۇرۇلمىسى ئوخشاش بولمىغان دىئالېكت ۋە شېۋە سۆزلىرى كىرگۈزۈلدى .

③ يېزىق ئەدەبىي تىلىمىزدا پايدىلىنىش ئىمكانىيىتى كۆزدە تۇتۇلۇپ ، ئۇيغۇرلار تارىختا قوللانغان ، لېكىن هازىر قوللىنىشتىن قالغان قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى سۆزلىرى كىرگۈزۈلدى .

④ لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق هۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئېلان قىلىنىپ ، 1984 ـ يىلى 1 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ رەسمىي يولغا قويۇلغان «ئۇيغۇر يېزىقىنىڭ ئېلىپبەسى» دىكى هەرپ تەرتىپى بويىچە تىزىلدى .

⑤ لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆزلەر بىلەن سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ تىزىلىش ئورنى ۋە خەت شەكلى پەرقلەندۈ-رۈلدى .

⑥ تىلىمىزدا يالغۇز قوللىنىلمايدىغان ، باشقا سۆزلەر بىلەن بىرىكىپلا قوللىنىلىدىغان بەزى تەركىبلەر گەرچە سۆزلەر قاتارىدا كىرگۈزۈلگەن بولسىمۇ ، خەنزۇچە تەرجىمىسى بېرىلمەي ، ئاخىرىغا « 下见 » خېتى يېزىلىپ ، ئۆزى بىرىكىپ كېلىدىغان سۆزلەرگە قوشۇلۇپ هاسىل قىلغان شەكلى سۆز بىرىكمىسى قاتارىدا بېرىلدى .

2 . لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆزلەرنىڭ سۆز تۈركۈملىرى ، مەنبەسى ، سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ قوللىنىلىش دائىرىسى

① لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن ئىسىم ، سۈپەت ، سان ، ئالماش ، رەۋىش ، مىقدار سۆز قاتارلىقلار «تۇرغۇن سۆزلەر» دەپ قارىلىپ ، خەنزۇچە 〔静〕 خېتى بىلەن ئىپادىلەندى .

② باغلىغۇچىلار ، ئۇلانمىلار ، سۆز ئارقا ياردەمچىلىرى «ياردەمچى سۆزلەر» دەپ قارىلىپ ، خەنزۇچە 〔助〕 خېتى بىلەن ئىپادىلەندى .

③ تەقلىد سۆزلەر (ئاۋاز تەقلىدلىرى ، سېزىم تەقلىدلىرى ، هالەت تەقلىدلىرى) خەنزۇچە 〔模〕 خېتى بىلەن ئىپادىلەندى .

④ هېس ـ هاياجاننى بىلدۈرىدىغان ، هايۋانلارنى چاقىرىش ، قوغلاش قاتارلىقلاردا قوللىنىلىدىغان سۆزلەر «ئۈندەش سۆزلەر» دەپ قارىلىپ ، خەنزۇچە 〔叹〕 خېتى بىلەن ئىپادىلەندى .

⑤ پەقەت ئۆرپ ـ ئادەت ۋە قائىدە ـ يوسۇن دائىرىسىدىلا قوللىنىلىدىغان باشقا سۆزلەر بىلەن گرامماتىكى-

لىق باغلىنىشتا كەلمەيدىغان ، ھەتتا بەزىلىرى تولۇق بىر ئوي ـ پىكىرنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەر ئالدى بىلەن تۇرغۇن سۆزلەر قاتارىغا كىرگۈزۈلدى . ئاندىن كېيىن ئادەت سۆزلىرى ئىكەنلىكى <口> بىلەن ئىپادىلەندى .

⑥ دىئالېكت ۋە شېۋىلەرگە خاس سۆزلەر <方> بىلەن ئىپادىلەندى .

⑦ قەدىمكى سۆزلەر <古> بىلەن ئىپادىلەندى .

⑧ پەن ـ تېخنىكا ساھەسىدە قوللىنىلىدىغان سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرى شۇ سۆزنىڭ كۆپرەك قوللىنىلىدىغان ساھەسى ئۆلچەم قىلىنىپ «< >» ئىچىدە ئىپادىلەندى .

⑨ پېئىللار پەقەت ئىسىمداش شەكلى «ماق ، مەك» بىلەن ئېلىنىدى ۋە ئەسلىي دەرىجىدىن كېيىنلا 〔动〕 بىلەن ئىپادىلەندى .

پېئىللارنىڭ «ش ، ئىش ، ئۇش ، ئۈش» بىلەن ياسالغان ئىسىمداش شەكلىدىن پۈتۈنلەي ئىسىمغا ئايلىنىپ كەتكەنلىرى ئايرىم سۆز ھېسابىدا كىرگۈزۈلۈپ ، باشقا سۆزلەر بىلەن بىرىكىپ كەلگەنلىرى سۆز بىرىكمىسى قاتارىدا قارالدى ۋە «ماق ، مەك» ئىسىمداش شەكلىنىڭ ئاخىرىغا بېرىلدى .

پېئىل دەرىجىلىرى لېكسىكىدا ، گراماتىكىلىق كاتېگورىيىدە بولغانلىقى ئۈچۈن مەنتىقىيئاساسى بولغانلىكى دەرىجىلىرىنىڭ ھەممىسى سۆز قاتارىدا كىرگۈزۈلدى . پېئىل دەرىجىلىرى بىلەن ئوخشاش شەكىلدە كەلگەن ئاددى دەرىجىلىك پېئىللار پېئىل دەرىجىلىرىدىن كېيىن ئايرىم پېئىل ھېسابىدا بېرىلدى .

3 . ئاھاڭداش سۆزلەر ۋە شەكىلداش سۆزلەر

① ئاھاڭداش سۆزلەرنىڭ ئالدى بىلەن ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىدىكىسى ، ئاندىن دىئالېكت ۋە قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى شەكلى بېرىلدى . ئاھاڭداش سۆزلەرنى بىر ـ بىرىدىن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن شۇ سۆزنىڭ سول تەرەپ ئۈستىنكى بۇرجىكىگە ئەرەب رەقىمى قويۇلدى . مەسىلەن :

تاپ[1] 〔静〕 ھايۋانات ۋە جانلىقلارنىڭ ئۆلۈكى

تاپ[2] 〔静〕 ئېتىزنى ئاغدۇرغاندا قالغان قوش ئىزى

تاپ[3] 〔静〕 پەيت ، پۇرسەت ، ۋاقىت

تاپ[4] 〔静〕 چىدام ، تاقەت

تاپ[5] 〔静〕<古> جاراھەت ، يارا ئىزى

تاپ[6] 〔静〕<古> يېتەرلىك ، تولۇق

② شەكىلداش سۆزلەرنىڭ سول تەرەپ ئۈستۈنكى بۇرجىكىگە ئەرەب رەقىمى قويۇلغاندىن باشقا ، ئۇلارنىڭ پەرقى سوزۇق تاۋۇش تەلەپپۇزىدا بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇزۇنراق ئېيتىلىدىغان سوزۇق تاۋۇشلىرىدىن كېيىن «:» بەلگىسى قويۇلدى . مەسىلەن :

ئاچا[1] چوڭ قىز قېرىنداش

ئاچا[2] (ئا:چا) ئاچا ياغاچ

ئارا[1] ئارىلىق

ئارا[2] (ئا:را) دېھقانچىلىق قورالى

4 . ئوخشاش مەنىلىك سۆزلەر ۋە سۆز بىرىكمىلىرى

ئوخشاش مەنىلىك سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ ئاساسلىقى (يەنى قېلىپلاشقان ياكى قېلىپلاشتۇرۇش لازىم دەپ قارالغانلىرى) غا خەنزۇچە تەرجىمە بېرىلدى . مۇنداق سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ تەڭدىشى ئۆز قاتارىدا ئېلىنغان بولسىمۇ ، خەنزۇچە تەرجىمىسى بېرىلمەي ، ئاساسلىقىغا قاراڭ دەپ «=» بەلگىسى بىلەن كۆرسىتىلدى . مەسىلەن ،

ئالوي 〔静〕<植> 芦荟

سەبرە = ئالوي

ئەدەبسىز 〔静〕 不礼貌的

بىئەدەپ = ئەدەبسىز

جاھانگىرلىك 〔静〕 帝国主义

ئىمپېرىيالىزم = جاھانگىرلىك

5 . سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى خەنزۇچە ئىپادىلەش پرىنسىپلىرى

① سۆزلەر ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ ئەسلىي مەنىسى ئالدىدا ، قالغان مەنىلىرى كېيىن بېرىلدى . كۆچمە مەنىلىرى <转> خېتى بېرىلىپ ئاندىن كېيىن بېرىلدى .

② پېئىللارنىڭ ئاددىي دەرىجىسىگىلا خەنزۇچە تەرجىمە بېرىلدى . قالغان دەرىجىلىرى قوش تىرناق « » ئىچىگە ئېلىنغان ئاددىي دەرىجىگە ھاۋالە قىلىندى . پېئىللارنىڭ باشقا دەرىجىلىرىدىن خەنزۇچىسى بېرىلمىسە ئۇقۇشۇلمايدىغانلىرىغا ئايرىم - ئايرىم خەنزۇچە مەنە بېرىلدى .

③ پېئىل تۈسلىرىنى ئىپادىلەشتە قوللىنىلىدىغان پېئىللارنىڭ لېكسىكىلىق مەنىسى ئاۋۋال ، گراماتىكىلىق مەنىسى (رولى) ئاخىرىدا كۆرسىتىلدى .

④ ئۇيغۇرلارغا خاس بەزى قورال - جابدۇق ، يېمەك - ئىچمەك ، كىيىم - كېچەك ، چالغۇ ئەسۋابلىرى ، قۇرۇلۇش - بىناكارلىق ، قول ھۈنەرۋەنچىلىك ، تۇرمۇش بۇيۇملىرى قاتارلىقلارغا ئائىت سۆزلەر ئەسلىي تەلەپپۇزىغا يېقىن كېلىدىغان خەنزۇچە خەتلەر بىلەن ئىپادىلەنگەندىن كېيىن خەنزۇچە مەنىسى بېرىلدى ۋە لۇغەت ئاخىرىدا سۈرەت ئارقىلىق تونۇشتۇرۇلدى .

6 . ئىملا پرىنسىپلىرى

لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ ئىملاسى ئاساسەن «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ ئىملا ۋە تەلەپپۇز لۇغىتى» (1997 - يىل شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) بىلەن «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى» (بىر توملۇق ، 1999 - يىل ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) بويىچە ئېلىندى .

7 . مىسال پرىنسىپلىرى

① مىسال بېرىلمىسىمۇ چۈشىنىشلىك بولغان سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىگە ، كەسپىي ئاتالغۇلارغا ، پەن - تېخنىكا ئاتالغۇلىرىغا ، دىئالېكت سۆزلىرىگە ، قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى سۆزلىرىگە مىسال بېرىلمىدى ، سۆزلەرنىڭ كۆچمە مەنىلىرىگە ، بەزى ئىدىيوملۇق سۆز بىرىكمىلىرىگە مىسال بېرىلدى .

② مىسال ئۈچۈن ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي يېزىق تىلىدىكى ماتېرىياللار ، ئۇيغۇر ماقال - تەمسىللىرى ئاساسىي مەنبە قىلىندى .

③ جۈملە مىساللىرىنىڭ ئارىسى بىر - بىرىدىن چېكىت بىلەن ، جۈملە ئەمەس سۆز بىرىكمىسى شەكلىدىكى مىساللارنىڭ ئارىسى بىر - بىرىدىن «/» بەلگىسى بىلەن ئايرىلدى .

④ سۆز ياكى سۆز بىرىكمىسى ئۈچۈن كەلتۈرۈلگەن مىساللاردا شۇ سۆز ياكى سۆز بىرىكمىسىنىڭ تۈرلەنمىگەن شەكلى ئۈچۈن «~» بەلگىسى قويۇلدى .

8 . باشقىلار

① بەزى سۆزلەرنىڭ تەركىبىدىكى سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئۈزۈنراق ئوقۇلۇشى ياكى ئاجىزلاشماسلىقى ، بەزى سۆزلەرنىڭ تۈرلىنىشىدە مەلۇم تاۋۇشلارنىڭ چۈشۈپ قېلىشى ياكى قوشۇلۇپ قېلىشى قاتارلىق مەسىلىلەر شۇ سۆزدىن كېيىن چوڭ تىرناق « ( ) » ئىچىگە ئېلىپ ئەسكەرتىپ قويۇلدى .

9 . قىسقارتىلمىلار

略语表

育教 ＜教＞ •
学哲 ＜哲＞ •
学数 ＜数＞ •
学法 ＜法＞ •
理物 ＜物＞ •
学理心 ＜心＞ •
学化 ＜化＞ •
学辑逻 ＜逻＞ •
学医 ＜医＞ •
学教宗 ＜宗＞ •
学药 ＜药＞ •
学文 ＜文＞ •
学古考 ＜考＞ •
学言语 ＜语＞ •
学文天 ＜天＞ •
械机 ＜机＞ •
织纺 ＜纺＞ •
学事军 ＜军＞ •
剧印 ＜印＞ •
语成 ＜成＞ •
语谚 ＜谚＞ •
语习 ＜习＞ •
语儿 ＜儿＞ •

学物生 ＜生＞ •
食饮 ＜食＞ •
学理生 ＜理生＞ •
业农 ＜农＞ •
学物动 ＜动＞ •
育体 ＜体＞ •
学质地، 学理地 ＜地＞ •
业工手 ＜手＞ •
学象气 ＜气＞ •
输运通交 ＜交＞ •
学筑建 ＜建＞ •
济经، 业商 ＜经＞ •
业矿 ＜矿＞ •
业牧畜، 医兽 ＜牧＞ •
金冶 ＜冶＞ •
程工利水 ＜水＞ •
油石 ＜石＞ •
学物植، 艺园، 业林 ＜植＞ •
学子电 ＜电＞ •
剧戏، 蹈舞، 影摄، 视影 ＜艺＞ •
言方 ＜方＞ •
义转 ＜转＞ •
语用性女 ＜女＞ •
语词古 ＜古＞ •

《维汉大词典》凡例

一。词典所收词和词组的范围及其编排

1. 本词典收入了现代维吾尔书面文学语言中使用的词和词组(其中也包括各学科领域中经常或较多使用的科技术语)。

2. 本词典没有收入书面文学语言中未曾使用过,但在方言土语中使用的,虽与文学语言的词义相同,而语音结构却不同的方言土语词汇。

3. 本词典着眼于书面文学语言中参考利用的可能性,收入了维吾尔历史上曾经使用过,但现在已没再使用的古维吾尔语词。

4. 本词典收入的词和词组按照新疆维吾尔自治区人民政府公布,于 1984 年 1 月 1 日起正式施行的《维吾尔文字母表》的字母顺序排列。

5. 本词典收入的词与词组的排列位置和字形有所区别。

6. 本词典虽然在词条中收入了我们语言中不单独使用,仅仅同其他词相组合使用的一些成分,但对其未作汉释,而是在其后面写有"见下"字样,将与其组合的词加在一起产生的形式作为词组予以汉释。

二。本词典所收入词汇的词类、词源、词与词组的使用范围

1.本词典所收入的名词、形容词、数词、代词、副词、量词等看作"静词"的,均加注汉文〔静〕字表示。

2. 连词、语气助词、后置词等看作"助词"的,均加注汉文〔助〕字表示。

3。摹拟词(含象声词、人体感受摹拟词、状态摹拟词)均加注汉文〔模〕字表示。

4. 表示情感的词,在呼唤或驱赶动物等事项中使用的词均被看作"感叹词",以加注汉文〔叹〕字表示。

5. 仅仅在风俗习惯和礼节范围内使用的,与其他词没有语法联系的,甚至能表达完整思想的词首先收入静词之列,然后以汉文＜习＞字表明其为习惯语词。

6. 方言土语特有的词以汉文 ＜方＞字表明。

7. 古维吾尔语词以汉文 ＜古＞ 字表明。

8. 科学技术领域使用的词和词组以该词应用较多的领域为准,在"＜＞"中表示。

9. 动词仅采用«ماق، مەك» 动名词形式并在原形态后面以汉文〔动〕字表明。

动词以附加«ش، ئىش، ئۇش، ئۈش» 构成的动名词形式中,凡已完全变成名词的均作为单独的词收入;同其他的词组合在一起的则被列入词组之列,并在«ماق، مەك» 动名词后面列出。

动词的语态因属于词汇、语法范畴,凡有逻辑根据的语态均收入词目之列。与动词语态形式相同的一般形态的动词在动词的语态之后单独作为动词列出。

三。同音词和同形词

1. 同音词中首先将现代维吾尔文学语言中的列出,而后才将方言和古代维吾尔语的形式列出。为使同音词得以相互区分,特在该词的左上角标注阿拉伯数字。例如:

尸死、体尸(的物动毙自) 〔静〕(تاپى) تاپ^{1}

道轨 ＜转＞②声喊的走沟垄着顺牛耕喝吆时地犁③畦②沟犁 ＜农＞① 〔静〕 تاپ^{2}

机时、候时 〔静〕 تاپ^{3}

耐忍 〔静〕 تاپ^{4}

疤伤、痕伤、伤创 ＜古＞ 〔静〕 تاپ^{5}

足充、够足 ＜古＞ 〔静〕 تاپ^{6}

2. 同形词除在其左上角标注阿拉伯数字外,由于它们的区别就在于它们的元音发音上,故在发长音的元音

后面置《:》符号以示区别。例如：

胞同女的大龄年己自比 ئاچا[1]
头木的杈分 (ئا:چا) ئاچا[2]
间之，间中 ئارا[1]
“杈”具工业农 (ئا:را) ئارا[2]

四。同义词和词组

对同义词和词组中之主要的(即表示基本义的已规范或认为应加以规范的词和词组)均作汉释。与这样的词和词组并列者虽已收人其列，但未加汉释，而是以《＝》符号指示参见其主要的词和词组。例如：

芸芦 ＜植＞〔静〕 ئالوي
سەبرە = ئالوي
的貌礼不〔静〕 ئەدەبسىز
بىئەدەب = ئەدەبسىز
义主国帝〔静〕 جاھانگىرلىك
ئىمپېرىيالىزم = جاھانگىرلىك

五。词义的汉文表达原则

1. 词和词组的本义在前，其他义项在后。转义加注 ＜转＞字之后再释义。

2. 动词仅对其基本语态作汉释。如动词的其他语态未作汉释，则对其不易理解的分别加注汉义。

3. 动词的体在表达上，所采用的动词的词汇意义显示在前，语法意义(作用)显示在后。

4. 表示维吾尔人所特有的一些工具、饮食、服装、乐器、建筑、手工业、生活用品等的词语，在用与其原发音接近的汉字音译表示之后，加注汉义，并在本词典最后通过图片加以介绍。

六。正字法原则

本词典收入的词和词组的正字法基本依照《现代维吾尔文学语言正字正音词典》(新疆人民出版社，1997年)和《现代维吾尔语详解词典》(新疆人民出版社，一卷集。1999年)拼写。

七。配例原则

1. 凡即使不配例也能理解的词、词组、专业术语、科技术语、方言词、古维吾尔语词均未配例；词的转义及一些成语词组均已配例。

2. 配例以现代维吾尔文学书面语资料、维吾尔谚语为主要来源。

3. 例句之间相互以句号隔开，凡不成句，词组形式的配例之间相互以《/》符号加以区分。

4. 词或词组的配例中，凡属该词或词组没有形态变化的形式，均加注《～》符号代替。

八。其他

有些词的成分中元音要读音长点或不弱化，有些词的形态变化中个别音脱落或增加等问题，均在该词后面的大括号《()》内加以注明。

九。略语表

学物生 ＜生＞	育教 ＜教＞
食饮 ＜食＞	学哲 ＜哲＞
学理生 ＜理生＞	学数 ＜数＞
业农 ＜农＞	学法 ＜法＞
学物动 ＜动＞	理物 ＜物＞
育体 ＜体＞	学理心 ＜心＞
学质地，学理地 ＜地＞	学化 ＜化＞
业工手 ＜手＞	学辑逻 ＜逻＞

学医 ＜医＞
学教宗 ＜宗＞
学药 ＜药＞
学文 ＜文＞
学古考 ＜考＞
学言语 ＜语＞
学文天 ＜语＞
械机 ＜机＞
织纺 ＜纺＞
学事军 ＜军＞
刷印 ＜印＞
语成 ＜成＞
语谚 ＜谚＞
语习 ＜习＞
语儿 ＜儿＞
语词古 ＜古＞

学象气 ＜气＞
输运通交 ＜交＞
学筑建 ＜建＞
济经、业商 ＜经＞
业矿 ＜矿＞
业牧畜、医兽 ＜牧＞
金冶 ＜冶＞
程工利水 ＜水＞
油石 ＜石＞
学物植、艺园、业林 ＜植＞
学子电 ＜电＞
术美、乐音、剧戏、蹈舞、影摄、视影 ＜艺＞
言方 ＜方＞
义转 ＜转＞
语用性女 ＜女＞

مۇندەرىجە

目录

قوشۇمچە

:录附

ئا

ئا¹ ①维吾尔文第一个字母②该字母名称

ئا² 〔叹〕啊，呀（附于动词之后，表示强调）：بولۇڭا! 你快点儿啊！ تېزرەك ماڭغىنا! 你快点儿走呀！

ئا³ = ئاۋۇ

ئاباغا 〔静〕＜古＞伯伯，叔叔

ئاباقى 〔静〕＜古＞避邪幡（为避邪而插在果园、菜地的幡）

ئاباك 〔助〕＜古＞假如，如果，假若，倘若

ئابالى 〔静〕＜古＞少了，少了点儿

ئابام 〔助〕＜古＞如果，假如，倘若

ئاباماق 〔动〕＜古＞禁止，限制

ئابايا 〔静〕刚刚，刚才：~ سىزگە دېگەن گەپنى ئۇنتۇپ قالماڭ. 刚才给你说的话别忘了。

ئابايىقى 〔静〕刚才的：ئىش ~ 刚才的事

ئابخاز 〔静〕阿布哈兹人

ئابخازچە 〔静〕①阿布哈兹语②阿布哈兹式的

ئابدال 〔静〕乞丐：ئابدالغا كەپسەن بەرسە، كەمچىنىڭ توغرىمۇ، دەپتۇ. ＜谚＞给乞丐施舍粮，他问秤准不准；喻同"白吃萝卜还嫌辣"。

ئابداللىق 〔静〕乞丐行径

ئابدىمىلىك = ئىنەكپىتى

ئابدىمىلىك پىلىسى ＜农＞蓖麻蚕

ئابدىمىلىك مېيى 蓖麻油

ئابدىمىلىك ئىشقارى ＜化＞蓖麻碱

ئابرۇي 〔静〕威望，威信，声誉，声望，名誉

ئابرۇيى كۆتۈرۈلمەك 提高威信，提高威望

ئابرۇيىنى بىر تىيىن قىلماق 威信扫地，身败名裂

ئابرۇيىنى تۆكمەك 败坏名誉

ئابرۇيىنى قىلماق ①尊敬②给面子

ئابرۇيپەرەس 〔静〕爱虚荣的，爱面子的，沽名钓誉的

ئابرۇيپەرەسلىك 〔静〕虚荣心

ئابرۇيسىز 〔静〕无威信，无声望

ئابرۇيسىزلاندۇرماق «ئابرۇيسىزلانماق» 的使动态

ئابرۇيسىزلاندۇرۇشماق «ئابرۇيسىزلاندۇرماق» 的共同态

ئابرۇيسىزلاندۇرۇلماق «ئابرۇيسىزلاندۇرماق» 的被动态

ئابرۇيسىزلانماق 〔动〕丧失威信，丢面子

ئابرۇيسىزلىق «ئابرۇيسىز» 的名词形式

ئابرۇيلۇق 〔静〕有威信的，有威望的，有声誉的，有面子的：ئابرۇيلۇق ئادەم 有声望的人

ئابزاس 〔静〕段，段落

ئابزاسلىق 〔静〕段的，段落的：بەش ~ قىسقا ماقالە 有五段的短文

ئابستراكت 〔静〕抽象

ئابستراكت ئەمگەك 抽象劳动

ئابستراكت تەپەككۇر ＜心＞抽象思维

ئابستراكت سەنئەت ＜艺＞抽象艺术

ئابستراكت ماكان <逻> 间空象抽
ئابستراكت ھەرىكەت <法> 为行象抽
ئابستراكت ئۇقۇم <心> 念概象抽
ئابستراكتلاشتۇرماق «ئابستراكتلاشماق» 态动使的
ئابستراكتلاشتۇرۇشماق «ئابستراكتلاشتۇرماق» 态同共的
ئابستراكتلاشتۇرۇلماق «ئابستراكتلاشتۇرماق» 态动被的
ئابستراكتلاشماق 〔动〕 化象抽، 化念概
ئابستراكتلىق 〔静〕 性象抽
ئابسىسسا 〔静〕<数> 标坐横
ئابسىسسا ئوقى <数> 轴标坐横
ئابھاۋا 〔静〕 候气
ئابونە 〔静〕 订预(等刊报)
ئابونە پۇلى 款订预
ئابونىچى 〔静〕 订户، 用户: تېلېفون ئابونىچىسى 户用话电
ئابىرتىن 〔静〕<药> 汀沸阿
ئابىرراتسىيە 〔静〕<物> 差像، 差行光
ئابىدارما 〔静〕<宗> 磨达毗阿(佛教经书، "三藏"中 的"对法藏"، 亦称"大法")
ئابىدە 〔静〕 碑، 碣碑
ئابىدىماق 〔动〕<古> 隐藏، 使回避
ئابىچەشمە 〔静〕<艺> 阿比倩希曼(维吾尔二十木卡 姆套曲之一)
ئابىزەمزەم 〔静〕 ①(麦加天房附近的)渗渗泉② (治病的)神水<转>
ئابىكەۋسەر 〔静〕 (天园中)凯赛尔泉的泉水
ئابىناۋات 〔静〕<植> 阿比纳瓦特(甜瓜品种之一)
ئابىھايات 〔静〕 (传说中的)生命之水
ئاپا[1] 〔静〕 ①母亲، 妈妈، 娘② 大娘، 大妈، 大婶③妈 呀(表示惊恐): ئۆينىڭ ئىچىدە بىر قىزنىڭ ~ دېگەن ئا. ۋازى ئاڭلاندى . 屋子里传来一个姑娘"妈呀"的喊声。 ④(加第三人称词尾)孩子他妈: ئاپىسى! بالىلار كۆ. رۈنمەيدىغۇ؟ 孩子他妈! 孩子们呢?
ئاپا[2] 〔静〕<古> 大姐
ئاپاتىت 〔静〕<矿> 磷灰石
ئاپارغۇزماق «ئاپارماق» 的使动态
ئاپارماق 〔动〕 送، 带: مەن ئۇنى دوختۇرخانىغا ئاپاردىم . 我送他去了医院。 ئۇ ئالقىنىنى ئەمەتنىڭ قۇلىقىغا ئاپىرىپ بىرنە. مىلەرنى دېدى . 他把手掌凑到艾麦提耳边说了些悄悄 话。
ئاپاش 〔静〕<儿> «ئاپا» 的爱称(晚辈对长辈)

ئاپاق - چاپاق 〔静〕 亲热، 亲近
ئاپاق - چاپاق بولماق 打得火热، 一团和气
ئاپەت 〔静〕 灾害
ئاپەتتىن قۇتقۇزماق 救灾
ئاپەتكە ئۇچرىماق 受灾
ئاپەتلىك 〔静〕 灾难的: ~ يىل 灾年، 多灾多难的年份
ئاپەتلىك ئۆزگىرىش <天> 灾变
ئاپەتلىك ئۆزگىرىش نەزەرىيىسى <哲> 灾变论
ئاپپارات (ئاپپاراتى) 〔静〕 ①机械، 仪器: تېلېفون ئاپپاراتى 电话机 / نازۇك ~ 精密仪器②机构: دۆلەت ئاپپاراتى 国家机构
ئاپپاراتچى 〔静〕 机师، 摄影师
ئاپپاراتخانا 〔静〕 机房
ئاپپاق 〔静〕<方> 贵夫人
ئاپپاي 〔静〕 大姐، 女士(对知识女性的尊称)
ئاپپىلىكاتۇرا 〔静〕<艺> 指法
ئاپتاپ 〔静〕 阳光: ~ يەرنى تاۋلايدۇ، جاپا ئەرنى . <谚> 阳光晒大地، 艰苦炼人。 ئاپتاپنىڭ چىققىنىغا باق، سۇنىڭ ئې. قىشىغا . 见风使舵، 顺水推舟(看天色行事)。<谚>
ئاپتاپتىن قېچىش خۇسۇسىيىتى <生> 背日性
ئاپتاپتىن كۆيۈش كېسىلى <农> 日灼病
ئاپتاپ چاقماق ①灼伤(太阳)، 晒枯: بۇغدايىنى ئاپتاپ چىقىپ كەتتى . 小麦被太阳晒枯了。②刺: كۆزنى ~ 太阳刺眼
ئاپتاپقا سالماق 晾، 晒: كىيىمنى ~ 晾衣服
ئاپتاپ ئۆتمەك <医> 中暑
ئاپتاپ ئۆتۈش كېسىلى <医> 日射病
ئاپتاپ ۋاننىسى 日光浴
ئاپتاپ يېمەك 太阳照晒: ئاپتاپ يېگەن قوغۇن تاتلىق بولىدۇ . 太阳晒过的甜瓜甜。
ئاپتاپپەرەس 〔静〕<植> 向日葵، 葵花
ئاپتاپپەرەس پورى 葵花杆瓤
ئاپتاپپەرەس توقىچى 葵花盘
ئاپتاپپەرەسلىك 〔静〕 ①葵花地②喜光性
ئاپتاپخۇمار 〔静〕 喜日光的
ئاپتاپخۇمار ئۆسۈملۈك 喜光植物، 阳性植物
ئاپتاپسىندۇرماق «ئاپتاپسىنماق» 的使动态: ئۇكاڭنى بىر. دەم ئاپتاپسىندۇرۇپ كىرگىن . 你带你弟弟晒会儿太阳。
ئاپتاپسىنماق 〔动〕 晒太阳
ئاپتاپسىنىشماق «ئاپتاپسىنماق» 的共同态

方地的射照光阳②的足充光阳①〔静〕 **ئاپتاپلىق**
车客大، 车汽共公〔静〕 **ئاپتوبۇس**
站车汽 ئاپتوبۇس بېكىتى
者作传自〔静〕 **ئاپتوبىئوگراف**
تەرجىمىھال = **ئاپتوبىئوگرافىيە**
器压变耦自 <物، 电>〔静〕 **ئاپتوترانسفورماتور**
者笔، 者著، 者作〔静〕 **ئاپتور**
述叙者作 ئاپتور بايانى
录目者著 ئاپتور كاتالوگى
号者著 ئاپتور نومۇرى
词名象抽的 «ئاپتور» **ئاپتورلۇق**
税版 <印> ئاپتورلۇق ھەققى
权版، 权作著 <印، 法> ئاپتورلۇق ھوقۇقى
理修车汽〔静〕 **ئاپتورېمونت**
机重起车汽〔静〕 **ئاپتوكران**
油机〔静〕 **ئاپتول**
泵油机 ئاپتول پومپا
器清滤油机 <机> ئاپتول سۈزگۈچ
计力压油机 <机> ئاپتول مانومېتىرى
枪锋冲، 枪步动自〔静〕 (ئاپتوماتى) **ئاپتومات**
手枪锋冲〔静〕 **ئاپتوماتچى**
态动使的 «ئاپتوماتلاشماق» **ئاپتوماتلاشتۇرماق**
态同共的 «ئاپتوماتلاشتۇرماق» **ئاپتوماتلاشتۇرۇشماق**
态动被的 «ئاپتوماتلاشتۇرماق» **ئاپتوماتلاشتۇرۇلماق**
化动自〔动〕 **ئاپتوماتلاشماق**
产生化动自 ئاپتوماتلاشقان ئىشلەپچىقىرىش
的枪步动自带〔静〕 **ئاپتوماتلىق**
的化动自، 的动自〔静〕 **ئاپتوماتىك**
机分清动自 <机> ئاپتوماتىك ئايرىغۇچ
理管化动自 ئاپتوماتىك باشقۇرۇش
制控动自 ئاپتوماتىك تىزگىنلەش
仪谱直动自 <物> ئاپتوماتىك ئىسپېكترومېتىر
车汽〔静〕 **ئاپتوموبىل**
赛力拉车汽 <体> ئاپتوموبىل مۇسابىقىسى
治自〔静〕 **ئاپتونوم**
区治自 ئاپتونوم رايون
县治自 ئاپتونوم ناھىيە
州治自 ئاپتونوم ئوبلاست
治自〔静〕 **ئاپتونومىيە**
法治自 ئاپتونومىيە قانۇنى

权治自 ئاپتونومىيە ھوقۇقى
关机治自 ئاپتونومىيە ئورگىنى
的治自〔静〕 **ئاپتونومىيىلىك**
瓶汤، 壶瓶汤، 壶手洗〔静〕 **ئاپتۇۋا**
具用洗盥〔静〕 **ئاپتۇۋا - چىلاپچا**
室药配، 店药، 房药〔静〕 **ئاپتېكا**
瓶汤 <古>〔静〕 **ئاپچام**
缩干، 水缩 <方>〔动〕 **ئاپچىرىماق**
月四〔静〕 **ئاپرېل**
犬警 <动>〔静〕 **ئاپشاركا**
皮衬(的间之子里与子面跟后鞋皮)〔静〕 **ئاپقۇت**
匠工的皮衬做〔静〕 **ئاپقۇتچى**
衫长的纱面带(的穿女妇时旧)〔静〕 **ئاپقۇجا**
碗海〔静〕 **ئاپقۇر**
口风进(的坑馕) <方>〔静〕 **ئاپقۇن**
:(怒愤، 过难، 悔懊، 讶惊示表)呀哎، 哎〔叹〕 **ئاپلا**
~ ، چاتاق بولدى ! ~ ! 了糟، 呀哎 ! ساڭا ئۇۋال بوپتۇغۇ !
! 了你枉冤، 呀哎
物动小的样一鼠老似形 <古، 动>〔静〕 **ئاپلان**
镜透差球消 <物>〔静〕 **ئاپلانات**
ئاپلا = **ئاپلاھۇئەكبەر**
岩英长 <地>②岩晶细 <矿>①〔静〕 **ئاپلىت**
(一之种品果苹)特尔波阿 <植>〔静〕 **ئاپورت**
تەرەپ مەركەز ئارىلىقى = **ئاپوفېما**
石眼鱼 <地>〔静〕 **ئاپوفىللىت**
罗波阿(子之斯宙، 物人话神腊希)〔静〕 **ئاپوللو**
蝶绢罗波阿 <动> ئاپوللو شايى كېپىنىكى
子橙، 子橘 <植>〔静〕 **ئاپېلسىن**
下见 **ئاپىرىدە**
ئاپىرىدە بولماق 生出، 现出، 生产: ئۇ بۇ يەرگە ئاپى-
رىدە بولغاندىن تارتىپ، مەندە ئارام يوق . 这在现出人那从自
。过生安有没就我، 来以儿
现出使، 生产使 ئاپىرىدە قىلماق
态同共的 «ئاپارماق» **ئاپىرىشماق**
-سىز: 行真، 的样好، 好، 服佩(声彩喝)〔静〕 **ئاپىرىن**
نىڭ كەڭ قورساقلىقىڭىزغا ~ . 大宏宽的您佩钦常非我
。量
ئاپىرىن ئوقۇماق 赏赞، 佩钦، 颂称، 好叫: يىغىنغا
无者会与 . قاتناشقۇچىلارنىڭ ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇمىغىنى يوق
。好叫之为不

ئاپىرىن ئېيتماق = ئاپىرىن ئوقۇماق

ئاپىلاك 〔静〕 蜂乳

ئات¹ 〔静〕 <动> 马: ئاتلار ئورۇق، يوللار يىراق. 马瘦路远；喻同"任重道远"。 ~ تاش 拉套的马

ئات باش قوڭۇر ئېيىق <动> 马熊، 棕熊

ئات باش ئېيىق <动> 马熊

ئات باقار 马夫

ئات بەيگىسى <体> 赛马

ئات توپى = چەۋگەن

ئاتتىن چۈشكەن يېرى <习> 最过瘾: ماڭا تاماكىنىڭ ~ قاپتۇ. 最过瘾的烟屁股留给我抽了。

ئات چاپار 飞报者، 驿使

ئات چاپتۇرماق 策马

ئات چىش پۇرچاق <植> 香豌豆، 山黧豆

ئات چىشسىمان راك <动> 藤壶(一种贝壳动物)

ئات چىش كۆممىقوناق <植> 马齿玉米

ئات سالماق 驰马

ئات فېرمىسى 马场

ئات قۇيرۇق بۇلۇت <气> 马尾云

ئات قۇيرۇق قارىغاي <植> 马尾松

ئات قېچىر <动> 马骡

ئات كۈچى <物> 马力

ئات مىنمەك 骑马

ئات ئويۇنى 马戏

ئات ۋاباسى <牧> 马瘟

ئات ئېغىلى 马舍

ئات يالى 马鬃

ئات يىلى <天> 马年

ئات يىلىدىن ئېشەك يىلىغىچە <成> 驴年马月، 猴年马月

ئات² 〔静〕 ①名字، 名称؛ ئېتىڭىز نېمە؟ 你叫什么名字？ ئېتى ئۇلۇغ، سۈپىرىسى قۇرۇق. <谚> 名称堂而皇، 桌上没有粮；喻同"盛名之下، 其实难副；有名无实"。 ②名义، 名声، 名气: ~ ئايلىنىپ خانىغا، يول سارىخانىغا. <谚> 名义上找阿依丽汗، 走路却奔莎莉汗；喻同"南辕北辙"。

ئات توپى 命名礼

ئات قويماق 命名، 取名، 起名字

ئات كۆتۈرمەك 背名声، 落名声

ئاتا¹ 〔静〕 ①父亲، 爸爸: ئاتاڭدىن دۇنيا قالغۇچە ھۈنەر قالسۇن. <谚> 与其让父亲留下万贯家产، 不如留下一技之长。②老人家(对德高望重的人的尊称)

ئاتا باشقا بىر تۇغقان 同母异父

ئاتا بولماق ①当父亲②红白喜事的主持人، 作主

ئاتا پارتىيە 老子党

ئاتا تۇتماق 认作父亲

ئاتا جەمەتى 父系亲属

ئاتا كەسىپ 父业: ~ بالىغا مىراس. 子承父业。

ئاتا كۆرگەن - ئانا كۆرگەن <习> 父辈互相认识، 相互了解的، 亲如一家的: بىز ئۇنىڭ بىلەن ئاتا كۆرگەن - ئانا كۆرگەنلەردىن. 我们跟他是亲如一家的。

ئاتاڭغا رەھمەت <习> 好样的

ئاتاڭغا لەنەت <骂، 习> 不得好死的

ئاتام زامان 早年间، 古时: بۇ ئاتام زاماندىن بېرى بىزگە ئادەت بولۇپ كەلگەن ئىش. 这是我们很早以来就习以为常的事。

ئاتام ئېيتقان بايىقى <习> 依然如故، 老一套

ئاتا مۇندەرىجە 主目录

ئاتا مىراس 祖产، 祖业

ئاتا نەسىللىك خروموسوما <生> 父本染色体

ئاتا ھەرە <动> 雄蜂

ئاتا يوللۇق 父亲般的، 像父亲一样可敬的

ئاتىلار سۆزى 老辈的话، 格言، 俗话: ~ ئۈزۈكنىڭ كۆزى. <谚> 父辈的箴言如同镶在戒指上的宝石。

ئاتا² 见下

ئاتا قىلماق 赠予، 赋予، 给予، 赐予: خۇدا ساڭا بىر ئوغۇل ئاتا قىلسۇن. 愿真主赐予你一个儿子。

ئاتا - ئانا 〔静〕 父母، 爹娘، 双亲، 家长: ~ بالىنىڭ ئەينىكى. <谚> 父母是孩子的一面镜子。ئاتا - ئاناڭنى بېشىڭدا كۆتۈر، بالىلىرىڭنى قولۇڭدا. <谚> 双亲捧到头上، 孩子捧在手上(父母要孝敬، 子女须呵护)。 ئاتا - ئانام يانچۇقۇمدا، ئۇرۇق - تۇغقان ساندۇقۇمدا. <谚> 爹娘在口袋里، 亲戚在箱子里(有了钱财، 六亲不认)。

ئاتا - ئانا تەربىيىسى <教> 父母教育

ئاتا - ئانىلىق 〔静〕 父母的: ~ مەجبۇرىيەت 父母的义务

ئاتا - بالا 〔静〕 父子

ئاتا - بالىلىق 〔静〕 父子的: ~ مۇناسىۋەت 父子关系، 亲子关系

ئاتا - بوۋا 〔静〕 ①祖先، 先人، 祖辈: بىز ئاتا - بوۋىلىـ

رىسىزدىن تارتىپ دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلگەن . 我们祖祖辈辈务农：世代务农。

ئاتابەگ 〔静〕<古> ①师傅、大师②教育者、教养者

ئاتاتماق 〔动〕<古> 长成大马

ئاتاخان 〔静〕 太上皇

ئاتار - تۇتار 〔静〕<古> ①枪法②快、迅速、敏捷、麻利、务实、灵巧、紧凑、精巧

ئاتارمەن 〔静〕 走卒、喽罗

ئاتارمەن - چاپارمەن 〔静〕 走卒、喽罗、虾兵蟹将

ئاتاساغۇن 〔静〕<古> 医生

ئاتاش 〔静〕<儿> «ئاتا» 的昵称

ئاتاشماق «ئاتىماق» 的共同态

ئاتاغ 〔静〕<古> 诺言、决定

ئاتاغلاماق 〔静〕<古> 允诺、答应

ئاتاق 〔静〕 ①名声、名气：يامان ~ بىلەن يۈرگەندىن، ياخشى ~ بىلەن ئۆلگەن ئەۋزەل . <谚> 与其背个坏名声活着，不如落个好名声死去。②称号：ئۇنىڭغا «قەھرىمان» دېگەن ~ بېرىلدى . 他被授予"英雄"称号。

ئاتاق ئاتا 干爹、义父

ئاتاق ئانا 义母、干娘

ئاتاق بالا 干儿子、义子

ئاتاق چىقارماق 出名

ئاتىقى چىقماق ①出名：ئەمگەك قىلساڭ ئاتىقىڭ چىقار، قىلمىساڭ چاتىقىڭ چىقار . <谚> 要劳动能出名、不劳动出毛病。②落名声：ئۇنىڭ «ئوغرى» دېگەن ئاتىقى چىقىپ، ھەممە يەرگە پۇر كەتتى . 他落了个"小偷"的名声，到处都传开了。

ئاتاق - ئابرۇي = نام - ئابرۇي

ئاتاقسىز = نامسىز

ئاتاقسىنماق 〔动〕<古> 想出名、想成名、沽名钓誉

ئاتاقلىق 〔静〕 著名的、有名的：~ ئالىم 著名科学家，著名学者

ئاتاقى 〔静〕<古> 好爸爸、亲爸爸

ئاتاكا 〔静〕 冲锋

ئاتاكامىت 〔静〕<矿> 氯铜矿

ئاتالغۇ¹ 〔静〕 ①<语>术语②<逻>名词(指三段论中的概念)

ئاتالغۇ تەبىرى 术语定义

ئاتالغۇ² 〔静〕<方> 套马索

ئاتالغۇسىز 〔静〕 ①无术语的②无名称的

ئاتالغۇسىز سان <数> 无名数

ئاتالغۇشۇناس 〔静〕 术语学家

ئاتالغۇشۇناسلىق 〔静〕 术语学

ئاتالغۇلۇق 〔静〕 ①有术语的②有名称的

ئاتالغۇلۇق سان <数> 名数

ئاتالما = ئاتالغۇ¹

ئاتالماس 〔静〕 打不着、不会射击：~ ئوقىدىن كۆرەر، چىچالماس پوقىدىن . <谚> 打不着的怪子弹、拉不下来的怪粪便。

ئاتالماق «ئاتىماق» 的被动态

ئاتالمىش 〔静〕 所谓的：~ ئالىم 所谓的学者

ئاتالىق 〔静〕<古> 少傅、中庶子

ئاتامان 〔静〕 ①首领、头领：سىزنى لىياڭشەن كۆلىدە ~ بوپتىمىش دەپ ئاڭلىدىم . 听说你在梁山泊当了首领。②<体> 棒球：~ ئوينىماق 打棒球

ئاتامانلىق 〔静〕 ①首领、头领、党魁②棒球的

ئاتام - ئولا 〔静〕<方> 父亲和其他人

ئاتان 〔静〕<动> 阉驼

ئاتانماق 〔动〕 落名声：ئۇ ياماننى ئاتىنىپ قالدى . 他落了个坏名声。

ئاتاۋىزىم 〔静〕<生> 返祖现象

ئاتايىن 〔静〕 特意：~ مۇشۇ ئىش ئۈچۈن كەلدىم . 我是特意为这事来的。

ئاتەش 〔静〕 ①火、火焰②<转> 热情、激情

ئاتەشپەرەس 〔静〕 ①拜火的②拜火教徒、祆教徒

ئاتەشپەرەسلىك 〔静〕<宗> 拜火教、祆教

ئاتەشدان 〔静〕 火盆

ئاتەشكۇ 〔静〕 (开铁炉风口的)铁钩

ئاتەشىن 〔静〕 火焰般的、热情的：~ سالام 热情的问候

ئاتچوت 〔静〕 报销

ئاتچوت قىلماق 结帐

ئاتچى 〔静〕 赶马帮的人

ئاتچىلىق 〔静〕 ①马帮业②养马业

ئاتخانا 〔静〕 马厩、马圈、马号

ئاتخۇمار 〔静〕 马迷、喜欢马的

ئاتخۇمارلىق 〔静〕 马瘾、喜欢马的

ئاتداش 〔静〕 同名

ئاتروپا 〔静〕<植> 颠茄

ئاتروپىن 〔静〕<药> 阿托品

ئاترىنا 〔静〕<动> 江珧(海生贝类)

盐酸醋، 盐酸乙 <化>〔静〕 **ئاتسېتات**
酸醋، 酸乙 <化> **ئاتسېتات كىسلاتاسى**
醛乙 <化>〔静〕 **ئاتسېتالدېگىد**
酮丙 <化>〔静〕 **ئاتسېتون**
酰乙 <化>〔静〕 **ئاتسېتىل**
碱胆酰乙 <化> **ئاتسېتىل خولىن**
水酰乙 <化> **ئاتسېتىل سالىتسىلات كىسلاتاسى**
酸杨
气石电، 炔乙 <化>〔静〕 **ئاتسېتىلېن**
基酰، 酰 <化>〔静〕 **ئاتسىل**
白蛋体载基酰 <生> **ئاتسىل توشۇغۇچى ئاقسىل**
<植>②病疸黄، 疸黄 <医>① <古>〔静〕 **ئاتغاق**
人的黄蜡色面而哀悲因 <转>③花的色黄种一
索绳، 子绳، 子带 <古>〔静〕 **ئاتقاغ**
读朗 <古>〔动〕 **ئاتقاماق**
自②的住捆没، 的住拴没① <古>〔静〕 **ئاتقانچىسىز**
的在自由自، 的由
، 结联، 上…在系، 上…在拴 <古>〔动〕 **ئاتقانماق**
结连
弓弹〔静〕 **ئاتقۇچ**
者花棉弹②者击射، 手射، 士战①〔静〕 **ئاتقۇچى**
ئاتقۇچىلىق 〔静〕 花棉弹: ئۇ ~ بىلەن كۈن كەچۈرىدۇ.
。子日过花棉弹靠他
态同共的 «ئاتقۇرماق» **ئاتقۇرۇشماق**
态动被的 «ئاتقۇرماق» **ئاتقۇرۇلماق**
ئاتقۇرماق 〔动〕 使行، 履行، 执行: ئۇ ۋەزىپىسىنى تولۇق
ئاتقۇردى . 。责职了行履全完他
态动使的 «ئاتماق» **ئاتقۇزماق**
黄大土، (草)模酸 <植>〔静〕 **ئاتقۇلاق**
射扫، 击射 <古>〔动〕 **ئاتقۇلاماق**
片信明〔静〕 **ئاتكرىتكا**
度坡②坡斜①〔静〕 **ئاتكوس**
道坡边 <交> **ئاتكوس يول**
态动使的 «ئاتلىماق» **ئاتلاتماق**
集图地، 册图地〔静〕 **ئاتلاس**
态同共的 «ئاتلىماق» **ئاتلاشماق**
脊山 <方>〔静〕 **ئاتلاق**
巾生卫 <方>〔静〕 **ئاتلاڭغا**
ئاتلام¹ 〔静〕 步: ئېرىقنىڭ كەڭلىكى ئىككى ~ كېلىدۇ . 沟渠
。宽步两有

度跨 <建>〔静〕 **ئاتلام²**
下见 **ئاتلانتىك**
洋西大 <地> **ئاتلانتىك ئوكيان**
态动使的 «ئاتلانماق» **ئاتلاندۇرماق**
态同共的 «ئاتلاندۇرماق» **ئاتلاندۇرۇشماق**
态动被的 «ئاتلاندۇرماق» **ئاتلاندۇرۇلماق**
踏، 上走، 身投، 赴奔، 发出②马骑①〔动〕 **ئاتلانماق**
上: ئالدىنقى سەپكە ~ 线前赴奔 / ئۇ يېڭى خىزمەت ئورنىغا
ئاتلاندى . 。位岗作工的新了上走他 سەپەرگە ~ 上踏
途旅
动运技竞، 技竞 <体>〔静〕 **ئاتلېتىكا**
径田〔静〕 **ئاتلېتىكىلىق**
ئاتلىق¹ 〔静〕 ①有马的، 骑马的: بىرنەچچە يىل بۇرۇن ئۇ-
نىڭ ئېتى يوق ئىدى، ئەمدى ئىككى ~ بولۇپ قالدى . 年几
以前他没有马، 现在已有两匹马了。②骑马的: ئۈچ
~ كىشى كەلدى . 。人的马骑个三了来 ~ پىيادىنىڭ هار-
غىنىنى بىلمەس . <谚> 骑马的不知步行的难。 ~ يال-
غۇز ماڭغۇچە، پىيادە بىللە ماڭ . <谚> 马骑自独其与
。行伴结步徒如不، 走
兵骑 <军> **ئاتلىق ئەسكەر**
队部兵骑 <军> **ئاتلىق قىسىم**
演表术马 <体> **ئاتلىق ماھارەت كۆرسىتىش**
枪骑، 枪马 <军> **ئاتلىق مىلتىق**
ئاتلىق² 〔静〕 叫名، 为名: ئۇنىڭ ئالىمجان ~ بىر ئوغلى بار .
。子儿的江木力阿叫名个有他
ئاتلىما = ئاتلام²
距跨 <水> **ئاتلىما ئارىلىقى**
径跨 <水> **ئاتلىما دىئامېتىرى**
棋跳 **ئاتلىما قاتار**
ئاتلىماق 〔动〕 跨، 翻越، 跳越: بوسۇغىدىن ~ 迈过门
坎 / ئۇ رايون ئاتلاپ ئوقۇيدۇ . 。学上区学跨他 داۋان ~
坂达越翻 / سىنىپ ~ 级跳، 级越 / مەن ئېرىقتىن ئاتلاپ
ئۆتتۇم . 。沟渠了过跳我
态同共的 «ئاتلانماق» **ئاتلىنىشماق**
的掷投، 的投〔静〕 **ئاتما**
球手 <体> **ئاتما توپ**
枪投، 枪标 <体> **ئاتما نەيزە**
ئاتماق 〔动〕 ①投، 扔، 抛، 掷: تاش ئاتقانغا ئاش ئات .
德以"同喻 ; 头馒一人还我، 头石一我打人 <谚>
。"怨报 ②射击: پىلىموت ~ 打机关枪 / ئاتقان ئوق بې-

炸 ~ تاغ :炸③。箭头回有没弓开 <谚> . نىپ كەلمەس
山④毙枪،处决⑤扑: بالام خوشال بولۇپ بىردىنلا قوچې-
里怀的我到扑子下一得兴高子孩 . قىمغا ئۈزىنى ئاتتى
来 。⑥弹(棉،毛等): ئالتە ئاي ئاتقان پاختا بىر چاپانغا
棉件一絮够不،花棉的月个六了弹 <谚> . يەتمەپتۇ
袄؛喻同"事倍功半"。

ئاتموسفېرا 气大〔静〕
ئاتموسفېرا ئايلانما ئېقىمى <气> 流环气大
ئاتموسفېرا خىمىيىسى <化> 学化气大
ئاتموسفېرا فىزىكىسى <物> 学理物气大
ئاتموسفېرا قاتلىمى <气> 层气大
ئاتموسفېرا ئوپتىكىسى <物، 气> 学光气大
ئاتموسفېرالىق 的气大〔静〕
ئاتموسفېرالىق كاشىلا 动扰气大
ئاتمومېتىر 计发蒸 <气، 化>〔静〕
ئاتمېتكا = ئېگىزلىك
ئاتمىش 〔静〕 十六: ئاتمىشنىڭ پۇتەر، ئالتىنىڭ قالار.
<谚> 十六老人成事، 六岁孩童落空。
ئاتمىشىنچى 十六第〔静〕
ئات - ھارۋا 马车〔静〕
ئاتوكسىل 钠酸胂苯氨 <药، 化>〔静〕
ئاتول 礁环 <地>〔静〕
ئاتوم 子原 <化، 物>〔静〕
ئاتوم بومبىسى <军> 弹子原
ئاتوم تەلىماتى <化، 物> 论学子原
ئاتوم فىزىكىسى 理物子原
ئاتوم قازىنى 堆应反子原
ئاتوم قۇتۇپلىنىشچانلىقى <化، 物> 率化极子原
ئاتوم قۇۋۋىتى <物> 能子原
ئاتوم ماسسىسى <化، 物> 量子原، 量质子原
ئاتوم مېغىزى <化، 物> 实子原
ئاتوم نەزەرىيىسى <化، 物> 论子原
ئاتوم ئېغىرلىقى 量子原
ئاتوم ئىسپېكترى <物> 谱光子原
ئاتوم يادروسى <化، 物> 核子原
ئاتوملۇق 的子原有〔静〕
ئات - ئۇلاغ 畜役، 畜耕، 畜牲〔静〕
ئاتۇاز = ئاتخومار
ئاتۇازلىق = ئاتخومارلىق
ئاتۇبىشى 螂螳 <方، 动>〔静〕

ئاتبېرىن 平的阿 <药>〔静〕
ئاتچ 将،儿坑小些一挖上地)戏游球滚 <古>〔静〕
(戏游童儿种一的去进滚次依球
ئاتدارچىلىق 看照، 照关〔静〕: ئاتىسى ئۇنى تاغىسىنىڭ
ئاتدارچىلىقىغا قالدۇردى . 他看照叔叔托委妈他 。
ئاتدارچىلىق قىلماق 护呵، 照关: سالتاناق - ساياق،
يېتىم - يېسىرلەرگە ~ 独孤寡鳏照关
ئاترىلال 菊鸠斑虫驱 <植>〔静〕
ئاتستات 维纤酸醋 <化>〔静〕
ئاتستاتلىق 的维纤酸醋 <化>〔静〕
ئاتستاتلىق سۈزگۈچ <化> 嘴滤过维纤酸醋،
棒嘴纤醋
ئاتسىز 〔静〕 没有父亲的: ~ تۇغۇلماق 非婚生
ئاتغا 夫丈的妈奶府王 <方>〔动〕
ئاتقىماق 誉荣得获، 名出 <古>〔动〕
ئاتكارچى 人的能逞好〔静〕
ئاتكارچىلىق 词名象抽的 «ئاتكارچى»
ئاتكارچىلىق قىلماق 能逞: سەن تولا ئاتكارچىلىق
قىلما ! 你少逞能!
ئاتلا 儿面茶油 <食>〔静〕
ئاتلارچە 地般亲父〔静〕
ئاتلىق[1] 〔静〕 有父亲的: ~ يېتىم كۆل يېتىم، ئانىلىق
يېتىم گۈل يېتىم . <谚> 有爹的孤儿蓬头垢面، 有娘
的孤儿花枝招展。
ئاتلىق بۇرچ 职天的亲父، 务义的亲父
ئاتلىق تۈزۈم 制族氏系父، 制权父
ئاتلىق سىستېمىسى 系父
ئاتلىق گۈل <植> 花雄
ئاتلىق مال <牧> 畜公种
ئاتلىق مۇھەببەت 爱父
ئاتلىق ۋە ئانىلىقلار تۆرۈكى <生> 柱蕊合
ئاتلىق[2] 性雄〔静〕
ئاتلىقسىز 雌孤 <生>〔静〕
ئاتلىقسىز كۆپىيىش <生> 殖生雌孤
ئاتم[1] 的射善 <古>〔静〕
ئاتم[2] 离距 <古>〔静〕
ئاتماق[1] 名命، 名起〔动〕
ئاتاش جۈملە <语> 句名称
ئاتماق[2] 身献〔动〕: خەلق ئىشىغا ئۆزىنى ئاتىغانلار مەڭگۈ ئۇن-
تۇلمايدۇ . 为人民的事业而献身的人是永远不会被忘

。的记

ئاجايىپ 〔静〕 ①奇妙的، 奇怪的، 奇异的: ~ مەنزىرە 奇观 / ~ ئادەم 怪人 / دېڭىز ئاستى ~ بىر دۇنيا. 海底是一个奇妙的世界。②卓越的، 非凡的، 非常的، 特别的: ~ تۆھپە 卓越的贡献 / ~ دانا 非常英明

ئاجايىپخانا 〔静〕<古> 动物园

ئاجايىپ ـ غارايىپ 〔静〕 离奇的، 奇特的، 奇形怪状的، 稀奇古怪的، 千奇百怪的: تۇرمۇشتا ~ ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ. 生活中经常发生一些离奇的事。 قۇملۇق رايونلاردا ~ مەنزىرىلەرنى دائىم كۆرگىلى بولىدۇ. 在沙漠地区经常可以看到一些千奇百怪的景象。

ئاجراتما 〔静〕 分泌物

ئاجراتما بەز <生> 分泌腺

ئاجراتماق 〔动〕 ①分离، 剥离، 隔离، 分清، 划清: قوينىڭ تېرىسىنى ~ 剥羊皮 / راست ـ يالغاننى ~ 分清真伪 ②划拨، 抽调: مەبلەغ ~ 划拨资金 / يېزىلارغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن كادىر ~ 抽调干部支援农村 ③拉架، 劝架: ئۇرۇشۇپ قالغانلارنى ~ 拉架 ④<生> 分泌: ئۆت 胆汁 ئۆت سۈيۈقلۇقىنى ئاجرىتىدۇ. 胆分泌胆汁。⑤<化> 分解، 裂化: سۇنى ئوكسىگېن بىلەن ھىدروگېنغا ~ 把水分解成氧和氢

ئاجرىتىپ چىقىرىش <生> 分泌

ئاجرىتىپ يۆتكەش <经> 划转

ئاجراشتۇرماق «ئاجراشماق» 的使动态

ئاجراشچانلىق 〔静〕<地> 断裂强度

ئاجراشماق ① «ئاجرىماق» 的共同态 ②离婚

ئاجراق 〔静〕 ①裂口، 裂缝: پۇتى ~ ئورۇندۇقتا ئولتۇرغىلى بولمايدۇ. 腿儿裂开的椅子不能坐。②裂开的، 有裂缝的: سوغىنىڭ ئاجرىقىدىن سۇ چىقىقلى باشلىدى. 木桶的裂缝冒水了。

ئاجرالما 〔静〕①<生> 分泌物 ②<农> 离析物

ئاجرالما قېتىشما <农> 分凝物

ئاجرالماق ① «ئاجرىماق» 的被动态: يىلىم ~ 脱胶 / ھەق ـ ناھەق ~ 分清是非 / ماجىرا ئاجرالدى. 纠纷解决了。②<化>离解③<物>衰变

ئاجرىتىلما 〔静〕<数> 分列式

ئاجرىق 〔静〕<植> 獐茅草

ئاجرىماق 〔动〕 脱落، 脱离، 离开، 开裂: ئەندۈۋىنىڭ تۇتقۇچى ئاجراپ كېتىپتۇ. 泥抹子的把儿掉了。 ئىككى تاختاي ئوبدان يېپىشتۇرۇلمىغاچقا ئاجراپ كەتتى. 两块木板没粘好، 又裂开了。

ئاجۇن 〔静〕 <古> 世界، 宇宙، 天下

ئاجىز 〔静〕 ①弱، 衰弱، 虚弱، 软弱، 薄弱، 微弱: ~ دۆلەت 弱国، 小弱的国家 / ~ تېنى 身体虚弱 / كۆزى ~ 视力弱، 盲人 / ~ كۈچى 力量薄弱 / ~ نېرۋىسى 神经衰弱 / ~ ئاۋازى 声音微弱 ②差劲 (能力، 成绩等方面): ~ دەرستە 功课差劲 / ~ خەلق 平民، 草民

ئاجىز ئاساس <化> 弱碱

ئاجىز پاسون <逻> 弱式

ئاجىز تومۇر <医> 弱脉

ئاجىز كەلمەك ① 弱، 单薄: ئارغامچا تارتىشتا ئۇ تەرەپنىڭ كۈچى ئاجىز كېلىپ قالدى. 拔河的另一方力量弱了。②无能为力: دوختۇرلار بۇ كېسەلنى ساقايتىشقا ئاجىز كەلدى. 医生们对这个病无能为力。

ئاجىز كىسلاتا <化> 弱酸

ئاجىز كىسلاتالىق بوياق <化> 弱酸染料

ئاجىز ئېلېكترولىت <化> 弱电解质

ئاجىز ئىشقار = ئاجىز ئاساس

ئاجىزلاتقۇچ 〔静〕<机> 衰减器

ئاجىزلاتماق «ئاجىزلىماق» 的使动态

ئاجىزلاشتۇرماق «ئاجىزلاشماق» 的使动态

ئاجىزلاشتۇرۇشماق «ئاجىزلاشتۇرماق» 的共同态

ئاجىزلاشتۇرۇلماق «ئاجىزلاشتۇرماق» 的被动态

ئاجىزلاشماق 〔动〕 ①衰弱، 衰退 ②<医> 虚症 ③<语> 弱化: سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئاجىزلىشىشى 元音的弱化

ئاجىزلىق «ئاجىز» 的名词形式: ئاجىزلىقتىن كۈچلۈككە ئايلانماق 由弱小变强大 / نېرۋا ئاجىزلىقى 神经衰弱

ئاجىزلىق قىلماق 无能为力، 无法: ئۇ ئۆزىنىڭ مەقسىتىنى بايان قىلىشقا ئاجىزلىق قىلدى. 他难以表达自己的目的。

ئاجىزلىماق 〔动〕 虚弱، 衰弱، 衰竭، 减弱، 衰退: ئۇ بەك ئاجىزلاپ كەتتى. 他身子十分虚弱。 يەر ئاجىزلاپ كەتتى. 地力减退(衰竭)了。

ئاچ[1] 〔静〕 ①饿: ~ قورساققا يېسە مېغىز تېتىيدۇ، توق قورساققا يېسە سېغىز. <谚> 饿了吃糖如甜蜜، 饱了吃蜜不甜。 ~ نېمە يېمەيدۇ، توق نېمە دېمەيدۇ. <谚> 饿汉什么都吃، 饱汉什么都说。 ئاچنىڭ دەردىنى توق بىلمەس، كېسەلنىڭ دەردىنى ساق. <谚> 饱汉不知饿汉饥، 健康人不知病人苦。②秕: ~ دان 秕粒، 秕谷③

<转> 婪贪: ئۇ بـاي بولغىنى بىلەن ئىنتايىن ~ ئـادەم .
。人的婪贪极个是却，有富然虽他

ئاچ قالماق 饿挨: تارتىنغان ئاچ قالار . <谚> 会气客

饿挨 。ئاچ قالغان تاماق تاللىماس . <谚> 食择不饥。

ئاچ قورساق 腹空

ئاچ قويماق 饿挨让: ئۇنى بىر ۋاق ئاچ قويايلى . 他让

。顿一上饿

ئاچ كۆز 的婪贪，的心贪: ~ تويماس ، بېخىل بېيىـ

ماس . <谚> 贪心的不知足，小气的不会富。

ئاچ كۆزلۈك 婪贪: ~ بىلەن بايلىق توپلىماق 聚地婪贪

富财敛

ئاچ كۆزلۈك قىلماق 婪贪，贪心不足

ئاچ كىرمەك 中邪(迷信用语，指因吃饭时被别人

盯着而肚子痛，呕吐，打哈欠等)

ئاچ لىم <建> 薄腹梁

ئاچ² 〔静〕 浅，淡(指颜色)

ئاچ سېرىق 浅黄，淡黄，米黄

ئاچ قاپىيە <文> 轻韵

ئاچ قىزىل 浅红，淡红，品红

ئاچ كۆك 浅蓝，淡蓝，品蓝

ئاچ كۆمۈر 瘦煤

ئاچ يېشىل 浅绿，淡绿，嫩绿

ئاچپاقا 〔静〕 馋死猫

ئاچپاقىلىق 〔静〕 贪婪

ئاچپاقىلىق قىلماق 贪吃，馋嘴: ياخشى بالا دېگەن ئۇنـ

داق ئاچپاقىلىق قىلمايدىغان . 好孩子不该这么贪吃。

ئاچا¹ (ئا چا) 〔静〕 ①姐姐②对比自己年长的妇女的

尊称(大姐，大嫂，大婶，大妈

ئاچا² 〔静〕 ①分叉的，叉开的②树杈，杈子③撑子

ئاچا تۇياق 偶蹄

ئاچا تۇياقلىقلار <动> 偶蹄目

ئاچا تۇۋرۇك <电> 叉杆

ئاچا تىرەك = ئاچا تۇۋرۇك

ئاچا چۇلۇك 带叉鼻栓

ئاچا دەستە <机> 叉杆

ئـاچا قۇيرۇق سۇمۇرغ كېپىنەك <动> 双尾褐

凤蝶

ئـاچا مۇڭگۈز سۇمۇرغ كېپىنەك <动> 叉犀褐

凤蝶

ئاچا مۇڭگۈز ماي قوڭغۇز <动> 叉犀褐金龟子

ئاچا ئوق <机> 轴叉

ئاچا يول 岔路口

ئاچارا 〔静〕 <方> 裆腿

ئاچارچىلىق 〔静〕 饥馑，荒饥: ~ يىللىرى 荒年

ئاچارى 〔静〕 <古> 老师

ئاچاسەي 〔静〕 <食> 酸菜

ئاچاش 〔静〕 <儿> «ئاچا¹» 的昵称

ئاچا - سىڭىل 〔静〕 姐妹

ئاچا - سىڭىللىق 〔静〕 姐妹关系: ئاچا - سىڭىللىقتىن

تېنىۋالماق 否认姐妹关系

ئاچاق 〔静〕 <古> ①怀抱②手

ئاچاقلاشماق 〔动〕 <古> ①拥抱②握手

ئاچاڭزۇ 〔静〕 阿昌族

ئاچاڭزۇچە 〔静〕 ①阿昌族语②阿昌族式的

ئاچال 〔静〕 岔路口，三岔口: ئىككى يولنىڭ ئاچىلى 两条路

的岔路口

ئاچالچى 〔静〕 <交> 扳道工

ئاچالگۆش 〔静〕 <食> 凉拌羊肉

ئاچبىقىن 〔静〕 软肋

ئاچ - توق 〔静〕 半饥半饱: ~ يۈرمەك 半饥半饱；饥一

顿，饱一顿

ئاچ - توقلۇق 〔静〕 半饥半饱

ئاچچىق 〔静〕 ①苦，辣，酸，酽: ~ ئۆرۈك مېغىزى 苦杏

仁 / بۇ لازا ئاچچىق ئەمەس . 这辣子不太辣。 ~ ئالما

酸苹果 / ~ دەملەنگەن چاي 沏得很酽的茶 / بوي يەتمە-

گەن شاپتۇل ~ . <谚> 够不着桃子，说桃子酸；喻同

"吃不到葡萄说葡萄酸"。تاتلىق يالغاندىن ~ ھەقىقەت ياخـ

شى . <谚> 苦涩的真理胜过甜蜜的谎言。②气味浓

烈的，呛人的: ~ تاماكا 呛人的烟③刺骨的，凛冽

的: ~ سوغـۇق 严寒的 / ~ شامـال 凛冽的寒风

④酸楚的，痛苦的，沉痛的: ~ ساۋاق 沉痛的教训

⑤刻薄的，尖酸的: ~ گەپ 刻薄的话 / ~ ياش 辛酸

的眼泪 / ~ كۈلكە 凄惨的笑，苦笑⑥怒火，怒气，火

气: ئاچچىقى كەلمەك 发脾气，发火，生气 / ئـاچچىقىنى

چىقارماق 泄愤，出气 / بۇ ئاچچىقىمدا دېگەن گېپىم . 这是

我气头上说的话。ئاچچىقنىڭ دورىسى سۈكۈت . <谚>

制怒的良药是沉默。ئاچچىقنىڭ كەلسە بارمىقىڭنى چىشلە .

<谚> 怒上心头，咬指头；喻同"忍一时之忿，终身

无烦恼"。 پېتىنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا ساپتۇ . <谚>

因生虱子气，便把衣服烧。~ ئەقىلنى كېسەر . <谚>

怒气会断送理智。يۇتۇش تاغ يۇتۇش ~ . <谚> 忍气如吞山。

ئاچچىق ئاسارۇن <植> 杜衡

ئاچچىق ئامۇت <植> 青梨、沙梨

ئاچچىق ئانار <植> 酸石榴

ئاچچىق ئەمەن <植> 苦艾

ئاچچىق بادام <植> 苦巴旦杏

ئاچچىق پەربۇن <植> 红柴胡

ئاچچىق بىنەپشە <植> 苦地丁

ئاچچىق تەرخەمەك <植> 苦黄瓜

ئاچچىق تولغاق 产前的阵痛

ئاچچىق چېچەك <植> 侧金盏花

ئاچچىق چىلان <植> 酸枣、小红枣

ئاچچىق سۇ يېنىش 反酸

ئاچچىق قارا بۇغداي <植> 苦荞

ئاچچىق كاۋا <植> 苦瓜

ئاچچىق كاۋاۋىچىن <植> 食茱萸

ئاچچىق گىلاس <植> 酸樱桃

ئاچچىق ئۆرۈك <植> 苦杏

ئاچچىق ئۈچەي <生理> 空肠

ئاچچىق ئۈچەيدىكىنى دېمەك <成> 实话实说，说真心话

ئاچچىقى چىقماق 消气: ئۇنىڭ ئاچچىقى چىقىپ بولدى. 他的气全消了。

ئاچچىقىغا ھاي بەرمەك 息怒

ئاچچىقىنى باسماق 制怒

ئاچچىقىنى يۇتماق 忍住怒气

ئاچچىقى يامان 脾气坏、脾气大

ئاچچىقى يانماق 怒气消失: بايا ئۇنىڭ ئاچچىقى تازا كەلگەنىدى، ھازىر ئاچچىقى ياندى. 他刚才怒气冲冲，现在气消了。

ئاچچىقتاۋۇز 〔静〕<植> 瓜蒌

ئاچچىقچاي 〔静〕<方、植> 败浆草

ئاچچىق - چۈچۈك 〔静〕 ①酸溜溜的: ~ سۇيۇقئاش 酸溜溜的汤面 / ~ غورا 酸溜溜的青杏 ②<转> 苦辣酸甜、风霜: ئاچچىق - چۈچۈكنى بېشىدىن كۆپ ئۆتكۈزمەك 饱经风霜、尝尽酸甜苦辣

ئاچچىقسۇ 〔静〕 醋

ئاچچىقلاتماق «ئاچچىقلىماق» 的使动态

ئاچچىقلاشماق «ئاچچىقلىماق» 的共同态

ئاچچىقلانماق «ئاچچىقلىماق» 的自复态: ئۇ كىملەرگە ئاچچىقلىنىۋاتىدۇ؟ 他在生谁的气？ ئۇ مېنىڭدىن ئاچچىقلىنىپ يۈرىدۇ. 他一直在生我的气。

ئاچچىقلىق «ئاچچىق» 的名词形式

ئاچچىقلىماق 〔动〕 气、生气: ئۇ ئاچچىقلاپ ۋارقىراپ كەتتى. 他气得喊了起来。

ئاچچىقئوت 〔静〕<植> 酢浆草

ئاچچىقيىلتىز 〔静〕<植> 辣根

ئاچ - زار 〔静〕 饥苦的: ~ تۇرمۇش 饥苦的生活

ئاچ - زارلىق 〔静〕 饥苦、啼饥号寒: ئاچ - زارلىقتا كۈن كەچۈرمەك 在啼饥号寒中度日

ئاچ - زېرىن = ئاچ - زار

ئاچ - زېرىنلىق = ئاچ - زارلىق

ئاچسىغ 〔静〕<古> 饿、饥饿

ئاچقۇ 〔静〕<机> 开关

ئاچقۇچ 〔静〕 ①钥匙 ②<转> 关键: تۆتتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇشنىڭ ئاچقۇچى پەن - تېخنىكىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش. 四化的关键是科技现代化。③<转> 索引: لۇغەتنىڭ ئاچقۇچى 词典的索引

ئاچقۇچ مۇسكۇل <生理> 外展肌

ئاچقۇچ نېرۋا <生理> 外展神经

ئاچقۇچلۇق 〔静〕 ①带钥匙的: بەش ~ قۇلۇپ 带五把钥匙的锁 ②关键的: ~ ئىش ئورنى 关键岗位

ئاچقۇچلۇق پۇل <经> 关键货币

ئاچقۇچلۇق سۆز 关键词

ئاچلاتماق «ئاچلىماق» 的使动态

ئاچلامچى 〔静〕 驱邪师

ئاچلىق 〔静〕 饥饿: ئاچلىقتا تۇتقان قاپاقنى توقلۇقتا ئۇنتۇما. <谚> 饱时勿忘饥饿时。ئاچلىقتىن خورلۇق يامان. <谚> 瘪头儿比饥饿还难受。

ئاچلىق ئېلان قىلماق 绝食

ئاچلىماق 〔动〕 驱邪

ئاچماق¹ 〔动〕 ①开、开办、开设、开拓、开辟、开垦、开掘、开采、开发、打开、敞开、揭开、掀开、拆开: ئىشىك ~ 开门 / كۆڭۈل ~ 开心 / يېڭى كارخانا ~ 开办新企业 / ئۇ پارچە سېتىش ماگىزىنىدىن بىرنى ئاچتى. 他开设了一个零售商店。 يول ~ 开拓道路、开路 / ھاۋا يولى ~ 开辟航线 / بوز يەر ~ 开荒、开垦荒地 / يېڭى كان قۇدۇقى ~ 开掘新矿井 / كۆمۈر كان ~ 开采煤矿، 开掘煤矿 / نېفىتلىك ~ 开发油田 / تېلېۋىزور ~ 打开

机视电 / تەبىئەتنىڭ سىرىنى ~ 奥的然自大开揭
秘 / پەردىسىنى ~ 子帘开掀 / قۇچاق ~ 怀开敞
抱 / لىپاپ ~ 拆开信封②揭露، 揭穿 : زىددىيەتنى
~ بەشرىسىنى - ئەپتى ساختا / 盾矛露揭 ئېچىپ تاشلىماق
目面假穿揭 / ئېچىپ ئېيتقاندا 了白说، 了穿说

ئاچماق² 〔动〕 看好更得显، 艳鲜更得显: يېڭى گىلەم ئۆي-
-نى بەك ئېچىپتۇ. 看好更得显، 毯地新上铺。

ئاچماق³ 〔动〕 饿: مېنىڭ قورسىقىم بەك ئېچىپ كەتتى. 的我
了极饿子肚。

ئاچو 〔叹〕<古> 啊天

ئاچۇرماق¹ «ئاچماق¹» 态动使的

ئاچۇرماق² «ئاچماق³» 态动使的

ئاچۇرۇلماق «ئاچۇرماق¹» 态动被的

ئاچىرغانماق 〔动〕<古> 怜可، 悯怜

ئاچىرغا 〔静〕<古، 植> 卜萝水生野

ئاچىشماق 〔动〕<古> 酵发، 酸变

ئاچىغ¹ 〔动〕<古> 赏奖، 赐赏(的汗可)

ئاچىغ² 〔静〕<古> 食饮的盛丰، 食美

ئاچىغلىغ 〔静〕<古> 的乐安، 的裕富

ئاچىق 〔静〕<古> 哥大

ئاچىقتۇرماق «ئاچىقماق» 态动使的

ئاچىقماق 〔动〕 来出拿: ئورەكتىن سەۋزىنى ~ 拿里窖菜从
来卜萝胡出

ئاچىقۇلاق 〔静〕<手> 柱木的边两机毯织

ئاچىقىشماق «ئاچىقماق» 态同共的

ئاچىقىلماق «ئاچىقماق» 态动被的

ئاچىلىماق 〔动〕 杈分

ئاچىماق 〔静〕 的杈分، 的杈有: ~ قارىياغاچ 树榆的杈分
ئاچىماق چۇلۇك = ئاچا چۇلۇك
ئاچىماق زەنجىر <化> 链叉
ئاچىماق ياغاچ 子杈، 杈树

ئاچىنماق 〔动〕<古> 施布، 舍施

ئاچ - يالىڭاچ 〔静〕 寒饥، 迫交寒饥: ~ قالماق 交寒饥
冻受饿挨، 迫

ئاچ - يالىڭاچلىق 〔静〕 寒饥، 迫交寒饥

ئاچ - يېلىڭ = ئاچ - يالىڭاچ

ئاخبارات (ئاخباراتى) 〔静〕 ①新闻، 消息②公报: ~
ئېلان قىلماق 报公表发 ③情报: ھەربىي ~ 报情事军
ئاخبارات ئەدەبىياتى 学文告报
ئاخبارات پسىخولوگىيىسى <心> 学理心报情
ئاخبارات ساھەسى 界闻新
ئاخبارات ئۆلچەمشۇناسلىقى 学量计报情

ئاخباراتچى 〔静〕 ①新闻工作者، 报界人士②情报员

ئاخباراتچىلىق 〔静〕 ①新闻工作②情报工作

ئاخباراتشۇناس 〔静〕 家学闻新، 家学报情

ئاخباراتشۇناسلىق 〔静〕 学报情

ئاختا 〔静〕 ①骗的، 阉的②阉人
ئاختا ئات 马骗
ئاختا قىلماق 骗، 阉: ئاختا قىلىش جازاسى 刑宫، 刑腐

ئاختارما 〔静〕 ①翻过的، 轮休的: ئاختارمىدا چالما تاللاشماق
为无谓的事而白费力气 ②耕过的地 ، 耕后闲置的
地: سايدا تاش تېپىلماپتۇ، ئاختارمىدا داڭگال. <谚> 河滩
上找不到石头，耕地里找不到土疙瘩。
ئاختارما سۇيى 水头(的浇后苗出稼庄)
ئاختارما قىلماق <农> ①翻晒②浇水(往翻晒过
的地里播种后)

ئاختارمىلىق 〔静〕<农> 地耕的过晒翻

ئاختاي 〔静〕<植> 麻升叶类

ئاختۇرتماق «ئاختۇرماق» 态动使的

ئاختۇرغۇچى 〔静〕 者查搜، 者寻搜

ئاختۇرماق 〔动〕 ①搜، 寻搜، 查搜، 索搜، 查抄: ئۇ
ئاختۇرۇپ ھېچنېمە تاپالمىدى. 他什么也没有搜着。ھەممە
تەرەپنى ~ 四处寻搜، 四处搜索 / ئۆي ~ 搜查住所،
抄家 ②翻، 翻腾: تارتمىنى ~ 翻腾抽屉 / يانچۇق ~ 翻
口袋 / بۇ نەرسىنى نەدىن ئاختۇرۇپ تاپتىڭ؟ 这东西你从哪
儿翻出来的? ③查阅: لۇغەت ~ 查字典 / مۇناسىۋەتلىك
ماتېرىياللارنى ئاختۇرۇپ كۆرمەك 查阅有关资料
ئاختۇرۇش گۇۋاھنامىسى <法> 证查搜

ئاختۇرۇشماق «ئاختۇرماق» 态同共的

ئاختۇرۇلغۇچى 〔静〕<法> 人查搜被

ئاختۇرۇلماق «ئاختۇرماق» 态动被的

ئاختىچى 〔静〕 ①马夫②阉匠

ئاختىق 〔静〕<古> 子孙

ئاخراس 〔静〕<植> 果心人

ئاخسۇم 〔静〕<古> 的事闹爱، 的疯酒发爱

ئاخسۇملاماق 〔动〕<古> ①酒后滋事②仇恨، 怀恨،
抱成见

ئاخشام 〔静〕 ①傍晚، 晚上②昨晚

ئاخشامقى 〔静〕 ①傍晚的②昨晚的: ~ ئىش 昨晚的
事情

ئاخشاملىق 〔静〕 ①傍晚، 今晚: ئاخشاملىقتا ئۇنىڭ ئۆيىگە بارىمىز . 今晚我们去他家。 ②晚上的: بىر ~ كىنو قويۇلدى . 放了一晚上的电影。

ئاخشىمارا = نامازشامگۈل

ئاخشىمى ـ ئەتىسى 〔静〕 早晚

ئاخلاق 〔静〕＜古＞ 空间的

ئاخۇن 〔静〕①＜宗＞ 阿訇 ②附加于男名后表示尊称

ئاخۇنەك 〔静〕＜动＞ 白头翁

ئاخۇنباش 〔静〕＜方، 植＞ 蘑菇

ئاخۇنلۇق «ئاخۇن» 的抽象名词

ئاخۇنۇم 〔静〕 阿訇一词附加第一人称词缀的尊称形式

ئاخۇنياغلىق 〔静〕＜植＞ 白油杏

ئاخىر 〔静〕 ①末، 末尾، 末叶: ئۆتكەن ئاينىڭ ئاخىرى 上月末 / 18 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرى 十八世纪末叶 ②到底، 最后، 终于، 终究، 总会، 究竟: ئۇ ~ قوشۇلدى . 最后他同意了。 كۆپچىلىك بىر هازاغىچە تاپالمىغانىدى ، ئۇ ~ تاپتى . 大家猜了半天没猜着، 末了他猜中了。 ~ بىر كۈن 终有一天، 总有一天، 早晚 / ~ سەن نېمە دېمەكچىدىڭ ؟ 你究竟想说什么？ بەختلىك كۈنلەر ~ يېتىپ كەلدى . 幸福的日子终于来到了。

ئاخىر بېرىپ 最后، 终于: ئۇلارغا ئاجراشماڭلار دەپ كۆپ نەسىھەت قىلغان بولساقمۇ ئۇنىمىدى ، ~ سوتقا چۈشتى . 劝他们不要离婚، 他们不听، 终于走上了法庭。

ئاخىر زامان = قىيامەت

ئاخىرى چىقماسلىق 没完没了، 不了了之

ئاخىرەت 〔静〕＜宗＞ 后世

ئاخىرەت هاۋالىسى 身后信托

ئاخىرەتلىك 〔静〕 ①后事: ئاخىرەتلىكى ئۈچۈن ساقلاپ كەلگەن پۇل 为办后事存的钱 ②＜转＞ 终身的: ~ دوست 终身的朋友، 生死之交

ئاخىرەتلىككە ئالماق 裹尸布

ئاخىرقى 〔静〕 最后的، 最终的، 末了的: ~ پۇرسەت 最后的机会 / مىڭ سۇلالىسى دەۋرىنىڭ ~ يىللىرى 明朝末年

ئاخىرقى ئاۋاز ＜艺＞ 尾声

ئاخىرقى ئەزا ＜数＞ 末项

ئاخىرقى باھا ＜经＞ 收盘价

ئاخىرقى پەللە ＜体＞ 终点

ئاخىرقى تەرەپ ＜数＞ 终边

ئاخىرقى تەقسىمات ＜经＞ 决分

ئاخىرقى تومۇز ＜气＞ 终伏

ئاخىرقى چارەك ＜天＞ 下弦

ئاخىرقى چەك 最后界限

ئاخىرقى خانا ＜数＞ 末位

ئاخىرقى دەۋر ＜生＞ 末期

ئاخىرقى سان ＜印＞ 终刊

ئاخىرقى سەۋەب ＜哲＞ 最终原因، 终极原因

ئاخىرقى سوت ＜法＞ 终审

ئاخىرقى سودا ＜经＞ 收盘

ئاخىرقى سىزىق ＜数＞ 终线

ئاخىرقى قىراۋ ＜气＞ 终霜

ئاخىرقى كوررېكتور نۇسخا ＜印＞ 清样

ئاخىرقى كېسىم ＜法＞ 终局裁定

ئاخىرقى مەھسۇلات ＜经＞ 最终产品

ئاخىرقى نۇسخا ＜印＞ 定稿، 终审

ئاخىرقى نۇقتا ＜数＞ 终点

ئاخىرقى هېسابتا 最终، 终于، 终归: ئۇ ~ ماقۇل بولدى . 他终于同意了。

ئاخىرقى ئۇقۇم ＜逻＞ 终极的概念

ئاخىرلاشتۇرماق «ئاخىرلاشماق» 的使动态

ئاخىرلاشتۇرۇشماق «ئاخىرلاشتۇرماق» 的共同态

ئاخىرلاشتۇرۇلماق «ئاخىرلاشتۇرماق» 的被动态

ئاخىرلاشماق 〔动〕 结束، 完结: سۆھبەت ~ 座谈结束، 谈话结束 / ئۇنىڭ هېكايىسى ئاخىرلاشتى . 他的故事完了。

ئادا[1] 见下

ئادا بولماق ①完成، 结束، 了结: ئۇنىڭ ۋەزىپىسى ئادا بولدى . 他的任务完成了。 ②痛心، 难过: بۇ ئىش ئۇنىڭغا بەك ئۇۋال بولدى ، ئۇ ئادا بولۇپ كېتىۋاتىدۇ . 这件事太冤枉了他، 他心里十分难过。

ئادا قىلماق 履行، 执行، 完成، 了结: ئۇ ئۆز بۇرچىنى ئادا قىلدى . 他履行了自己的义务。 ۋەزىپىنى ~ 履行职责، 完成任务

ئادا قىلىش ئىقتىدارى ＜法＞ 履约، 履行能力

ئادا[2] 〔静〕＜古＞ ①灾难، 灾祸 ②丧事

ئاداپ 〔静〕（喂家畜的麸皮或玉米面做的）稀粥

ئاداپتېر 〔静〕＜机＞ 拾音器، 拾波器

ئاداتماق «ئادماق» 的使动态

ئادا ـ جۇدا 见下

决统传与 ~ ئەنئەنىدىن ؛裂决 ئادا - جۇدا بولماق
裂 / مەن ئۇنىڭ بىلەن ئادا - جۇدا بولدۇم . 决他跟我
。了裂
断两刀一使، 裂决使 ئادا - جۇدا قىلماق
物遗، 玩古، 董古 〔静〕 ئاداسقا
商董古 ئاداسقا سودىگىرى
، 干么这别 ! ئۇنداق قىلما ، ~ :计伙، 友朋① 〔静〕 ئاداش
头姘، 人情②! 友朋
通私②友朋交① ئاداش تۇتماق
居姘 ئاداش ئوينىماق
小交孩小 بولماق ~ :伴伙، 友朋 〔静〕 ئاداش - ئاداش
友朋
态动使的 «ئاداشماق» ئاداشتۇرماق
态同共的 «ئاداشتۇرماق» ئاداشتۇرۇشماق
态动被的 «ئاداشتۇرماق» ئاداشتۇرۇلماق
人路领، 人导领 <古>〔静〕 ئاداشچى
通私، 情偷②系关伴伙، 情友① 〔静〕 ئاداشلىق
~ نىشاندىن / 路迷 ~ يولدىن :失迷، 迷 〔动〕 ئاداشماق
. ئاداشقانغا ياماشقان / 乱错神经 ~ ئەقىلدىن / 向方失迷
。"雨夜连遭又漏屋"同喻؛ 打风狂遭又路迷 <谚>
鸟之途迷 ئاداشقان قۇش
经神走迷 <生> ئاداشقان نېرۋا
ئىنقىلابنى ئاداقىغىچە :头尽، 尾末②足، 脚① 〔静〕 ئاداق[1]
。底到行进命革将 . ئېلىپ بارايلى
滩壁戈، 野荒، 漠沙②屿岛① <古>〔静〕 ئاداق[2]
، 排并③等平②同共، 起一① <古>〔静〕 ئاداقىشۇ
肩并
的终最، 的后最 〔静〕 ئاداققى
柱支架萄葡 <古>〔静〕 ئاداقلىق
态动使的 «ئادالىماق» ئادالاتماق
态同共的 «ئادالىماق» ئادالاشماق
态动被的 «ئادالىماق» ئادالانماق
غەلىبە ئۈستىدىن زوراۋانلىق ~ :正公، 义正 〔静〕 ئادالەت
。暴强胜战将必义正 . قىلىدۇ
观义正 ئادالەت قارىشى
法衡平 ئادالەت قانۇنى
持主 خەلق ~ :的义正持主، 的义正 〔静〕 ئادالەتپەرۋەر
民人的义正
义正持主 〔静〕 ئادالەتپەرۋەرلىك
正非 ئۇرۇش ~ :的正公不، 的义正非 〔静〕 ئادالەتسىز

争战义
ئادالەتسىز- بارلىق :正公不، 义正非 〔静〕 ئادالەتسىزلىك
。正公不切一对反们我 . لىككە قارشى تۇرىمىز
争战义正 ئۇرۇش ~ :的正公، 的义正 〔静〕 ئادالەتلىك
鱼去، 皮削، 壳去)净干弄 ، 净干拾收 〔动〕 ئادالىماق
بېلىق / 皮芋洋削 ~ ياڭيۇ / 菜拣 ~ كۆكتات :(等鳞
净干拾收鱼把، 鳞鱼刮 ~
人私، 怨恩人个 ~ شەخسىي :见成، 仇怨 〔静〕 ئاداۋەت
见成
见成抱، 仇记 ئاداۋەت تۇتماق
ئاداۋەت ساقلىماق = ئاداۋەت تۇتماق
人的见成抱爱، 人的仇记爱 〔静〕 ئاداۋەتچى
的见成抱爱، 的仇记爱 〔静〕 ئاداۋەتخور
بەزى ئادەملەرنىڭ :见成抱爱، 仇记爱 〔静〕 ئاداۋەتخورلۇق
。了仇记爱太人些有 . ئاداۋەتخورلۇقى بەك كۈچلۈك
态动使的 «ئاداۋەتلەشمەك» ئاداۋەتلەشتۈرمەك
怨结 〔动〕 ئاداۋەتلەشمەك
的见成带، 的仇记، 的怨结 〔静〕 ئاداۋەتلىك
的贵宝، 的贵珍، 的敬尊، 的爱可 <古>〔静〕 ئادايىۇ
تۇرمۇش / 习恶 ~ يامان :例惯، 俗习، 惯习① 〔静〕 ئادەت
ئادەتتىنى قىلىش ئەمگەك / 惯习活生为成 ئادەتكە ئايلانماق
مېھماندوستلۇق ئۇيغۇرلارنىڭ / 惯习动劳成养 يېتىشتۈرمەك
例惯际国 ~ خەلقئارا / 惯习客好的人尔吾维 ئادىتى
假例 <理生>②
ھەم پاكىز ~ :其极، 别特، 外格 ئادەتتىن تاشقىرى
其极، 奋兴别特 ھاياجانلانماق ~ / 洁整外格 رەتلىك
奋兴
外号 <印> ئادەتتىن تاشقىرى سان
语用惯 <语> ئادەت سۆزلىرى
法惯习 <法> ئادەت قانۇنى
تەنھەرىكەت تۇرۇپ ئەتىگەن :惯习成养 ئادەت قىلماق
惯习的动运起早成养 ~ ئويناشنى
假例来 <理生> ئادەت كەلمەك
经行 <理生> ئادەت كۆرمەك
力势惯习 ئادەت كۈچى
چە- ئاز تۈزگە تالا - ئۇ ~ :常通، 常平، 时平 〔静〕 ئادەتتە
ئورنۇم- ئالتىدە سائەت ~ مەن 。门出少很时平他 . قاتتى
。床起钟点六我常平 . دىن تۇرىمەن
通普 ئىش ~ :的常平، 的般一، 的通普 〔静〕 ئادەتتىكى
题问般一 مەسىلە ~ / 事的常平، 事的

ئادەتتىكى ئەسكىرىي كۈچ <军> 常规兵力

ئادەتتىكى تەڭلىمە <数> 普通方程

ئادەتتىكى جىنايى ئىشلار قانۇنى <法> 普通刑法

ئادەتتىكى چۈمچۈق <动> 普通鸸

ئادەتتىكى كۆزىتىش <气> 常规观测

ئادەتتىكى لۇغەت تەركىبى <语> 一般词汇

ئادەتتىكى ماركا <经> 惯用商标

ئادەتتىكى مەسىلە <数> 一般应用题

ئادەتتىكى مۇستەسنالىق 一般性例外

ئادەتتىكى ھەربىي قورال <军> 常规兵器

ئادەتلەندۈرمەك «ئادەتلەنمەك» 的使动态: بالىنى كىچىكىدىن تارتىپ تازىلىققا رىئايە قىلىشقا ئادەتلەندۈرۈش لازىم. 应该让孩子从小养成讲卫生的习惯。

ئادەتلەندۈرۈشمەك «ئادەتلەندۈرمەك» 的共同态

ئادەتلەندۈرۈلمەك «ئادەتلەندۈرمەك» 的被动态

ئادەتلەنمەك 〔动〕 习惯于，养成习惯: مەن ئەتىگەن تۇرۇپ يۈگۈرۈشكە ئادەتلەندىم. 我养成了早起跑步的习惯。

ئادەتلەنگەن جىنايەتچى <法> 惯犯

ئادەتلەنگەن ئوغرى <法> 惯盗，惯窃

ئادەتلىك «ئادەت» 的形容词形式: ئۇ يامان ~ بالا. 他是一个有恶习的孩子。

ئادەم 〔静〕 人: كوچىدا بىرمۇ ~ يوق. 街上连一个人也没有。 ~ دېگەن خام سۈت ئەمگەن نېمە. 人无完人。 ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدە، ھايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا. <谚> 动物的花哨在表皮，人的花哨在心里（人心隔肚皮，知人知面不知心）。 ~ يەرنى ئالدىمىسا، يەر ئادەمنى ئالدىماس. <谚> 人不骗地，地不骗人。

ئادەم ئاناتومىيىسى 人体解剖学

ئادەم ئەتمەك 平等待人，当人看待: ئادەم ئەتكەنگە تەزىم ئەت. <谚> 别人善待你，你也应善待别人；以礼还礼。

ئادەم بولماق ①长大: بۇ بالىنى كۆرمىگىلى بىرنەچچە يىل بوپتىكەن، ئادەم بولۇپ قاپتۇ! 几年没见这孩子长大了! ②做人: موللا بولماق ئاسان، ~ تەس. <谚> 当毛拉容易，做人难。

ئادەم بېدىكى <法> 人贩子

ئادەم سالماق ①用人 ②派人，托人

ئادەم قويماق ①托人，央烦人: قېنى، ئارىغا ئادەم قويۇپ باقايلى. 那就托个人吧。②派人: بۇ ئىشقا ئادەم قويماي بولمايدۇ. 这件事非派人不可。

ئادەم قېتىم 人次

ئادەم قىلماق 培养成人，抚养成人: ئۇنى ئادىل مۇئەللىم ئادەم قىلدى. 阿迪力老师将他培养成人了。

ئادەم كرېدىتى <经> 对人信用

ئادەم كۈچى كاپىتالى <经> 人力资本

ئادەم كۈچى ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 人力经济学

ئادەم كىلومېتىر 人公里（旅客周转量的计算单位）

ئادەم ئېيىق = قوڭۇر ئېيىق

ئادەم ئىسپاتى <法> 人证

ئادەمئاتا 〔静〕 阿丹（《古兰经》中记载的人类始祖，《旧约全书》中称"亚当"）

ئادەمچە 〔静〕 人一样的

ئادەمخور 〔静〕 吃人的，嗜杀成性的: ~ جاللات 嗜杀成性的刽子手

ئادەمخورلۇق 〔静〕 吃人癖，嗜杀成性

ئادەمخۇمار 〔静〕 合群的: ئۇ بىر ~ ئادەم. 他是个合群的人

ئادەمزات 〔静〕 人，人类: ~ تۈگۈل، ئۇچار قۇشلارمۇ ئۇ يەرگە بارالمايدۇ. 别说人，连鸟儿都去不了那个地方。

ئادەمزاتسىز 〔静〕 渺无人烟的: ~ چۆل 渺无人烟的荒漠

ئادەمسىز 〔静〕 无人

ئادەمسىز بانكا 无人银行

ئادەمسىز مال سېتىش ماگىزىنى <经> 无人售货商店

ئادەمسىمان 〔静〕 类人的

ئادەمسىمان مايمۇن 类人猿

ئادەمشۇناس 〔静〕 人类学家

ئادەمشۇناسلىق 〔静〕 人类学

ئادەمگەرچىلىك 〔静〕 人情

ئادەمگەرچىلىكتىن چىقماق ①不通人情 ②不人道: ئادەمگەرچىلىكتىن چىقىپ كەتكەن مۇئامىلە 不人道的待遇，非人待遇

ئادەمگەرچىلىك قىلماق 讲人情

ئادەمگىياھ <植>〔静〕 人参

ئادەملەشتۈرمەك 〔动〕<文> 人格化

ئادەملەشتۈرۈلمەك «ئادەملەشتۈرمەك» 的被动态

ئادەملىك 〔静〕 格人: ~ خاراكتېر 格性的人 / ئادەمىلىك
ئادەملىكى ئاچچىقى كەلگەندە بىلىنەر . <谚> 见下之怒盛
格人 。
ئادەملىك توسالغۇسى <心> 碍障格人
ئادەملىك غۇرۇر 格人، 严尊的人
ئاددىي 〔静〕 的通普، 的般一، 的单简، 的常平، 易简: ~ رەخت 布的通普
ئاددىي ئاتالغۇلۇق سان <数> 数名单
ئاددىي ئاي <天> 月平
ئاددىي ئەمگەك <经> 动劳单简
ئاددىي ئەمگەكچى 者动劳通普
ئاددىي تاموژنا بېجى <经> 税关一单
ئاددىي تاناسىپ <数> 例比单
ئاددىي تون <物> 音单
ئاددىي تەرتىپ 序程单简
ئاددىي جۈملە <语> 句单简
ئاددىي خەت 信平
ئاددىي خەلق 民平
ئاددىي دەرىجە <语> 级单简
ئاددىي زاكاز 号挂单
ئاددىي سان <语> 词数单简
ئاددىي قارىماق 单简得看
ئاددىي قەنت <化> 糖单
ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا 之言而简، 说地单简
ئاددىي كاتۇشكا <物> 圈线单
ئاددىي كەسىر <数> 数分简
ئاددىي كرىستال <化> 体晶单
ئاددىي كۆز 眼单 <生>②眼肉 <理生>①
ئاددىي كىسلاتا <化> 酸单
ئاددىي گارمونىك تەۋرىنىش 谐، 动振谐简 <物>
动振
ئاددىي گەپ 桩一事小، 下话在不، 很得易容
ئاددىي لوگارىفما <数> 数对通普
ئاددىي ماترىسسا <数> 阵方素
ئاددىي ماددا 质物通普 <哲>②质单 <化>①
ئاددىي ماياتنىك <物> 摆单
ئاددىي مەسىلە <数> 题用应单简
ئاددىي مۇقاۋا <印> 装平
ئاددىي نوتا <艺> 谱简
ئاددىي نۇر <物> 光色单

ئاددىي نىسبەت <数> 比单
ئاددىي ھۆكۈم <逻> 断判单简
ئاددىي ئىستىلىستىكا <语، 文> 学辞修极消
ئاددىي ئىندۇكسىيىلىك خۇلاسە <逻> 纳归单简
理推
ئاددىي يوپۇرماق <植> 叶单
ئاددىي يىل 年平
ئاددىي ـ ساددا 〔静〕 朴俭، 素朴: تويىنى ~ ئۆتكۈزمەك 婚
俭从事
ئاددىي ـ ساددىلىق 〔静〕 朴俭، 素朴: ئۇنىڭ ئاددىي ـ
ساددىلىقى كىشىلەر ئارىسىدا تەسىر قوزغىدى . 人在素朴的他
。响反了起引间中们
ئاددىيلاشتۇرماق «ئاددىيلاشماق» 的使动态: رەسمىيەتلەرنى
~ 续手化简
ئاددىيلاشتۇرۇشماق «ئاددىيلاشتۇرماق» 的共同态
ئاددىيلاشتۇرۇلماق «ئاددىيلاشتۇرماق» 的被动态
ئاددىيلاشتۇرۇلغان تەڭلىمە <数> 程方化简
ئاددىيلاشتۇرۇلغان خەت <语> 字体简(的字汉)
ئاددىيلاشماق 〔动〕 变简单، 简化: ئۆي سېتىۋېلىش رەسمىـ
يىتى بۇرۇنقىدىن كۆپ ئاددىيلاشتى . 单简前以比续手房购
。了多
ئاددىيلىق 〔静〕 ①通普، 常平، 单简، 般一، 易简; ئاد-
دىيلىقتىن مۇرەككەپلىككە ئۆتمەك 由简单到复杂② <哲>
性纯单
ئادراسمان 〔静〕 <植> 蓬驼骆
ئادراسمان ئىشقارى 碱蓬驼骆
ئادرېس 〔静〕 处讯通، 址住، 址地
ئادرېنالىن 〔静〕 <理生> 素腺上肾
ئادسورپسىيە 〔静〕 <农، 化، 物> 用作附吸، 附吸
ئادوكسا 〔静〕 <植> 花福五
ئادۇليار 〔静〕 <矿> 石长冰
ئادۇن 〔静〕 <古> 群马، 马
ئادۇنچى 〔静〕 <古> 人马驯، 人马牧
ئادۋوكات 〔静〕 <法> 师律
ئادۋوكاتلار جەمئىيىتى <法> 会协师律
ئادۋوكاتلىق «ئادۋوكات» 的抽象名词
ئادۋوكاتلىق قانۇنى <法> 法师律
ئادۋوكاتلىق ئورنى <法> 所务事师律
ئادېكسىيە 〔静〕 <气> 流平
ئادېنانتېرا 见下

ئادېنانتېرا دەرىخى <植> 海红豆، 相思树
ئادېنوزىن 〔静〕<化> 腺甙
ئادىئابات 〔静〕<物> 绝热曲线
ئادىئاباتلىق 〔静〕<物> 绝热过程的
ئادىئاباتلىق تەڭلىمە <化، 物> 绝热方程式
ئادىئاباتلىق جەريان <物> 绝热过程
ئادىئاباتلىق سىزىق <物> 绝热线
ئادىئاباتلىق كۆرسەتكۈچ <物> 绝热指数
ئادىز 〔静〕<古> 阿咥، 阿嘀، 阿跌(古代铁勒部落之一)
ئادىل 〔静〕 公道的، 公平的، 公正的
ئادىل بولماق 公道، 公平، 公正: پادىشاھ ئادىل بولسا، پۇقرا مايىل بولار. <谚> 国王公正، 百姓归心。
ئادىل تارازا <经> 公平秤
ئادىلانە 〔静〕 公道地، 公平地، 公正地: ~ ھۆكۈم چىقارماق 公正地裁决
ئادىلانىلىك «ئادىلانە» 的抽象名词
ئادىللىق «ئادىل» 的名词形式: يۇرتنى ~ بىلەن سورىماق 公正治国
ئادىم 〔静〕<古> ①步، 步伐②规格، 尺度، 标准
ئادىماق (ئا:دىماق) 〔动〕 (西瓜等)过熟变质
ئادىمەتچىلىك = ئادەمگەرچىلىك
ئادىملاماق 〔动〕<古> ①迈步، 走步②测量، 用步量
ئادىمىي 〔静〕 人的: ~ خىسلەت 人品
ئادىمىي شەيتان 人妖
ئادىن 〔静〕<古> 别的، 另外的، 其他的، 此外
ئادىنچىغ 〔静〕<古> 惊奇的، 诧异的، 奇怪的
ئادىنماق 〔动〕<古> 感到吃惊، 诧异
ئار[1] 〔静〕 羞耻، 耻辱، 廉耻
ئار[2] 〔静〕 公亩(一公顷的百分之一)
ئار[3] 〔静〕<古> 褐色的، 棕色的
ئارا[1] 〔静〕 ①中间، 之间، 间隔: ساۋاقداشلار ~ 同学之间 / مەن ئۈچ ئوغۇل ئارىسىدا بىرلا قىز ئىدىم. 我是三个男孩之间的唯一的女孩。 بېخىلغا قول بىلەن يانچۇقنىڭ ئارىسى 40 كۈنلۈك. <谚> 吝啬鬼的手跟口袋相隔四十天之遥。②关系: ئۇلارنىڭ ئارىسى بۇزۇلدى. 他们的关系破裂了。
ئارا ئاي 斋月与宰牲节相间的一个月
ئارا تۇرماق 抵挡، 保住: شۇنچىۋالا ئادەمنىڭ جېنىغا ئارا تۇرغان بالا مۇشۇ ئەمەسمۇ؟ 保住了这么多人性命的孩子不是他吗？
ئارا گۈندە <水> 隔墩
ئارا ئۇچۇق <成> ①两清، 互不相欠: ئىككىمىزنىڭ ئارىسى ئۇچۇق. 咱俩两清了。②消除误会: مەن ئانا، سەن بالا، ئىككىمىزنىڭ ئارىمىز ئوچۇق بولغىنى ياخشى. 我是娘، 你是孩子، 我俩有话明说为好。
ئارا ئۆتەڭ 驿站، 途中旅舍
ئارا يول ①中途، 半途②中间的路
ئارىدىن قارا مۈشۈك ئۆتمەك <成> 有人挑唆: ئۇ چاغدا ئارىمىزدىن قارا مۈشۈك ئۆتكەنىدى، شۇڭا زادىلا ئەپ ئۆتەلمىدۇق. 那时有人从中挑唆، 所以我们总合不来。
ئارىدىن گەپ ئۆتمەك 彼此说伤感情的话: ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئازراق گەپ ئۆتۈپ قالدى. 他们中间有了一些伤感情的话。
ئارىغا ئالماق ①围上، 簇拥: ساۋاقداشلار ئۇنى ئارىغا ئېلىپ تۇردى. 同学们围上了他。②认同، 不当外人، 不见外: ياشلار ئۇنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ، ئۇنىڭغا ئەگەشتى. 青年们簇拥着他، 跟着他走。 مۇنداق ئادەمنى زىيالىيلار ئارىغا ئالامدۇ؟ 这样一个人، 知识分子能认同吗？
ئارىغا ئالماسلىق 见外، 当外人
ئارىغا چۈشمەك 出面، 居间: ئۇلار ئارىغا چۈشۈپ ئىككىيلەننى ئەپلەشتۈرۈپ قويدى. 他们居间调解، 使他俩重归于好了。
ئارىغا قىچا چاچماق 挑唆، 离间، 挑拨
ئارىغا قىستۇرۇلماق 插进، 插手: سەن ئارىغا قىستۇرۇلماي تۇر. 你先别插手。
ئارىغا كىرمەك ①从中调解، 调解: ئاۋۇتنىڭ ئائىلىسى بۇزۇلۇش ئالدىدا تۇرىدۇ، چوڭلاردىن بىرى ئارىغا كىرمىسە بولمىدى. 阿伍提的家庭眼看要破裂了، 非得长辈出面调解不可了。②居间، 出面
ئارىنى بۇزماق 离间، 挑拨: ئۇ ئارىمىزنى بۇزماقچى. 他想离间我们。
ئارا[2] 〔静〕 空闲的: خىزمەتنىڭ ~ ۋاقىتلىرى 工作间隙 / قولۇم ~ ئەمەس. 我没空儿؛ 我腾不出手来。
ئارا بولماق 闲下来: دەرس ئاخىرلىشىپ ئارا بولۇپ قالدۇق. 课一完، 我们就闲下来了。
ئارا[3] 〔静〕 中等
ئارا ئاپتوبۇس 中型客车
ئارا ئاپتوموبىل 中型汽车
ئارا بازار <经> 中市

ئارا بوي 中等个儿

ئارا بۇلۇڭ <数> 夹角

ئارا پاشنا 半高跟

ئارا پايچى <经> 中户

ئارا تىپ 中间型

ئارا تىپلىق 中间型的

ئارا تىپلىق ئارپا <农> 中间型大麦

ئارا دولقۇن <物> 中短波

ئارا سوزۇق تاۋۇش <语> 央元音

ئارا شال <农> 中稻

ئارا قاپىيە <文> 间隔韵(头两行同韵，然后隔行押韵)

ئارا قاتلام <地> 地幔

ئارا قەۋەت = ئارا قاتلام

ئارا كاككۇك <动> 中杜鹃

ئارا لىچىنكا <动> 若虫，幼虫

ئارا ئىسكرىپكا <艺> 中提琴

ئارا⁴ (ئا:را) 〔静〕<农> 叉子: بەش چىشلىق ~ 五齿叉

ئارا ـ تۇرا 〔静〕间或，时而，偶尔: ئۇ ~ تاماكا چېكىپ قوياتتى . 他偶尔抽上一口烟。

ئاراتۇر = ناتىق

ئاراتۇرلۇق = ناتىقلىق

ئاراتۇرۇك 〔静〕<地> 伊吾(哈密地区的一个县)

ئاراتۇرۇك ئىتى <动> 伊吾马

ئاراچ 〔静〕①隙缝，空隙，缝: ئۇلار تامنىڭ ئاراچلىرىنى سۇۋىدى . 他们抹了墙缝。②<建>槽缝③<印>书(报的)中缝④<植>缺刻

ئاراچىلىق 〔静〕有缝隙的，有空隙的，有孔的: ~ ئىشىك 有缝隙的门 / ~ سېۋەت 孔隙大的篮子

ئارا ـ چولا 〔静〕<方> 功夫，空儿

ئاراز 〔静〕隔阂，矛盾

ئارازلاشتۇرماق «ئارازلاشماق» 的使动态: ئۇ ئارىدا گەپ توشۇپ بىزنى ئارازلاشتۇردى . 他在两人之间传闲话，使我们产生了隔阂。

ئارازلاشتۇرۇشماق «ئارازلاشتۇرماق» 的共同态

ئارازلاشتۇرۇلماق «ئارازلاشتۇرماق» 的被动态

ئارازلاشماق 〔动〕闹矛盾，闹意见，反目: مەن ئۇنىڭ بىلەن ھېچقاچان ئارازلىشىپ باقمىغان . 我和他从未闹过意见。

ئارازلىق 〔静〕隔阂，矛盾

ئارا ـ سىرە 〔静〕间或，时而，偶尔

ئاراگونت 〔静〕<矿> 文石，霰石

ئارا ـ گۆرجەك 〔静〕叉子和耙

ئارا ـ گۆرجەك قولتۇقلاپ قالماق <成> 欠收，颗粒无收，一无所获: بۇ يەردە ئاپەت كۆپ بولىدۇ، دېھقانلار كۆپىنچە ئارا ـ گۆرجەكنى قولتۇقلاپ قالىدۇ . 这里多灾，农民常常颗粒无收。

ئارال 〔静〕<地> 海岛，岛屿

ئارال كېۋىزى <农> 海岛棉

ئارال ئېففېكتى <气> 岛屿效应

ئارام (ئارامى) 〔静〕①休息，休闲②安闲，安生，安宁: كۆڭلۈمنىڭ ئارامى يوق . 心烦意乱。③<转>保住: بۇ ~ نانغا ھېچ بولمىغاندا . 不管怎么样，这样可以省点儿饭。

ئارام ئالماق ①休息，喘息，歇: بوۋاي بىر پەس ئولتۇرۇپ ئارام ئالدى . 老爷爷坐下歇了一会儿。 دۈشمەنگە ئارام ئېلىۋېلىش پۇرسىتى بەرمەسلىك كېرەك . 不给敌人以喘息之机。 پالتا چۈشكۈچە كۆتەك ئارام ئاپتۇ . <谚> 斧头落下前，木墩歇口气。②舒服: ئوكۇل سالغاندىن كېيىن بېلىم خېلىلا ئارام ئېلىپ قالدى . 打针之后，我的腰舒服多了。

ئارام بەرمەك ①让休息，让歇: ئەقىلسىز باش پۇتقا ئارام بەرمەس . <谚> 脑瓜不灵两腿受累。 ئېتىزنىڭ قىرلىرى تەرەپ ـ تەرەپتىن تېشىپ كېتىپ، زادى ئارام بەرمەيۋاتىدۇ . 田埂到处跑水，让人连口气都不歇成。②让安生，让安宁: ئۇ ماڭا زادى ئارام بەرمەيۋاتىدۇ . 他简直不让我安生。③令……舒畅: كىشىگە ئارام بېرىدىغان ناخشا ساداسى 令人舒畅的歌声

ئاراماق 〔动〕<古>①搜查，寻找，检查，视察②挑选，选择③钻研，努力，探索

ئارامبەخش 〔静〕令人感到舒服的，令人心旷神怡的: تاغ ھاۋاسى ~ 山上令人感到舒适的空气

ئارامچە 〔静〕安宁地，安闲地

ئارامخۇدا 〔静〕①安闲的，悠然自得地: ~ ياشىماق 悠闲地生活②安宁的，安生的

ئارامسىز 〔静〕不安宁，不安生，不安闲，不舒畅: بىر نەچچە كۈندىن بېرى ~ ئۆتتۇم . 这几天我过得不安生。

ئارامسىزلانماق 〔动〕不安，心神不定: ئۇ خۇددى مىختا ئولتۇرغاندەك ئارامسىزلاندى . 他如坐针毡似地不安宁。

ئارامسىزلىق 〔静〕不安: ئۇنىڭ چىرايىدىن بىر خىل ~

چىقىپ تۇراتتى . 。情神的安不种一出露流上脸的他
ئارامگاھ (ئارامگاھى) 〔静〕 地养休
ئارامگاھ ئۆسۈملۈكلىرى <植> 物植赏观
ئارامگۈل 〔静〕<植> 花代代
ئاراملىق 〔静〕 宁安、闲安、安生: ماڭا بىر كۈنمۇ ~ يوق .
。子日生安天一有没我
ئاران[1] 〔静〕 易容不好、强勉①: ئۇ ~ ماقۇل بولدى . 勉他
。了应答强 يىغىن تۈگىگۈچە ~ چىدىدىم . 熬易容不好我
。会散到 才、只、仅②: توققۇز ھورۇن ھەپتىسىگە ~ بىر
ئىگەر ياسايدۇ . <谚> 。子鞍个一做只周每汉懒个九
مېنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىمگە ~ بىر ئاي بولدى . 儿这到我
。月个一才
ئاران بالالىقتا 劲大好费、易容不好: ~ گەپنى باشقا
يەرگە بۇرىۋەتتۇق . 。了转题话把才易容不好们我
ئاران دېگەندە 强勉、易容不好: سىزدىن يوشۇرمايمەن ،
~ 60 نومۇر ئېلىپ ئوقۇۋاتىمەن . 强勉书念我、说你瞒不
。分 60 得
ئاران[2] 〔静〕<方> 圈
ئارايىش 〔静〕<方> 际交、往交、往来
ئارباغ 〔静〕<古> 惑迷、师法魔、医巫语咒、师巫
ئارباغچى 〔静〕<古> 师术魔、师法魔、医巫、师巫
ئارباماق 〔动〕<古> 惑迷、法魔施、咒念
ئارپا 〔静〕<植> 麦大: ~ تېرىپ بۇغداي ئالدىمەن دېمە .
<谚> 。麦小收想别就、麦大了种 ~ ـ بۇغداي ئاش
ئىكەن ، ئۈنچە ـ مارجان تاش ئىكەن . <谚> 能麦小麦大
。串头石瑚珊珠珍、饭当
ئارپا ئۈندۈرمىسى 芽麦
ئارپىسىنى خام ئورماق 惹、坟祖挖: بالامنى بىكاردىن
بىكار ئۇرۇپسەن ، ئارپاڭنى خام ئوردۇممۇ ؟ 孩我打故无白平
？啦你惹你招我、子
ئارپىبەدىيان 〔静〕<植> 香茴小
ئارپىبەدىيان ئۇرۇقدىشى <植> 属香茴
ئارپىبەدىيانلىق 〔静〕 地香茴小
ئارپىخان 〔静〕<植> 草油酥、茅羊、茅狐
ئارپىخانئوت 〔静〕<植> 草麦燕、麦燕高
ئارپىلىق 〔静〕 地麦大
ئارت 〔静〕<古> 坂大、岭
ئارتاق 〔静〕<古> 的了坏弄被、的坏、坏
ئارتان 〔静〕<化、药> 索海苯、坦安
ئارتتۇرماق ① «ئارتماق[1]» 过超③加增使②态动使的
强增使 <转>④
ئارتتۇرۇشماق «ئارتتۇرماق» 态同共的
ئارتتۇرۇلماق «ئارتتۇرماق» 态动被的
ئارتقۇزماق ① «ئارتماق[2]» 上驮……叫②态动使的 ،
让、……叫<转>④嫁转让、诿推让③上搭……让
担承……
ئارتقىمال = بوختاق
ئارتماق[1] 〔动〕 长增、加增①: مەھسۇلات يىلدىن ـ يىلغا ئار-
تىپ باردى . 过超②。加增年逐量产: بۇ مال ئەسلى با-
ھاسىدىن ئون پىرسەنت ئارتىپ كېتىپتۇ . 超格价的货批这
。十之分百价原过 خۇشاللىقى ئارتىپ بارماق 越、兴高更
强增<转>③兴高加
ئارتماق[2] 〔动〕 搭、驮让①: سىنىمىغان ئاتقا يۈك ئارتما .
<谚> 西东驮让莫气脾马知不。 بوۋاي خورجۇننى مۈ-
رىسىگە ئارتتى . 。上肩到搭裢褡把头老 ②<转>
担承……让: ئۇ بۇ ۋەزىپىنى ماڭا ئارتتى . 担承我让他
。务任个这③<转> 嫁转、诿推、推: ئەيىبىنى باشقا
كىشىگە ~ 人于过诿 / جاۋابكارلىقنى باشقىلارغا ~ 任责把
人别给推
ئارتۇت 〔静〕<古> 品赠、品礼、物礼
ئارتۇچ 〔静〕<植> 杜松
ئارتۇق 〔静〕 多余①، 多: يېنىڭىزدا ~ پۇلۇڭ بارمۇ ؟ 身你
上有多余的钱吗？ ~ گەپنىڭ ئورنى يوق . 了多话说
。用没 ئىككى ئايدىن ~ 月多个两 / ~ ئۇخلىساڭ
ئاچ قالىسەن . <谚> 饿挨要、多得睡。②过胜、强:
قىلىچنىڭ كۈچىدىن قەلەمنىڭ كۈچى ~ . <谚> 力的笔
量胜过刀的力量。 ئاتتىن ~ ئۇنان بار ، قىزدىن ~ جۇۋان
بار . <谚> 。妇媳的女处过胜有、驹马的马过胜有
جاندىن ~ كۆرمەك 重还命生比得看
ئارتۇق چىقىم <经> 支开额超
ئارتۇق سومما <经> 额溢
ئارتۇق كەتمەك ①头过、分过: گېپىڭىز بىرئاز ئارتۇق
كەتتى . 。了头过儿点有话的你②踏糟: قىزىل گۈلدەك
بۇ قىز پاسكىنا بەڭگىگە ئارتۇق كەتتى . 姑的似花瑰玫个这
。了踏糟是算、鬼烟的脏肮给嫁、娘
ئارتۇقچە 〔静〕 ①多余的、过多的、额外的: ~ يول 多
余的路 / ~ خىراجەت 费经外额 / ~ پايدا 利外额
润②过分: ~ ھاياجانلىنىپ كەتمەك 奋兴分过 / ~ ماختىماق 奖夸分过 / ئۆزىگە ~ ئىشىنىپ كەتمەك 信自分过
ئارتۇقچە چىقىم 出支外额، 用费外额

ئارتۇقچە سوۋۇماق <气> 却冷分过، 却冷度过
ئارتۇقچە قىممەت <经> 值价外额
ئارتۇقچە كەسىپ <经> 业行线长
ئارتۇقچە مەھسۇلات <经> 品产线长
ئارتۇقچىلىق 〔静〕 ①多余: كىرەكلىك نەرسە ~ قىلماس . 有
点优، 处长②。多嫌不西东的用: كىشىنىڭ ئارتۇقچىلە-
قىنى كىشىگە دە ، ئۆزىگە دېمە ، كىشىنىڭ كەمچىلىكىنى ئۆزىگە
دە ، كىشىگە دېمە . 别، 人别诉告要处长的家人 <谚>
。人别诉告别، 己自诉告要点缺的家人، 己自诉告
ئارتۇقچىلىقىدىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ ، ئاجىز يېرىگە ھۇجۇم قىلـ
ماق 短击长避
ئارتۇق - كەم 〔静〕 少或多
ئارتۇقلۇق 〔静〕 余多
ئارتۇقلۇق قىلماق (得显) 余多
ئارتۇن 〔静〕 <古، 植> 菜芹
ئارتېرىيە 〔静〕 <理生> 脉动
ئارتېزىيان 下见
ئارتېزىيان قۇدۇق <水> 井流自
ئارتىس 〔静〕 员演: «ئارتىس بولالمىغان قىز» 员演当能没》
《娘姑的
ئارتىسلىق 〔静〕 业职员演: ئارتىسلىققا ئادەم ئىزدىمەك 人找
员演色物، 员演当
ئارتىسلىق قىلماق 员演当
ئارتىشتۇرماق 〔动〕 ①驮، 搭②让……承担
ئارتىشماق «ئارتماق[2]» 的共同态
ئارتىغ 〔静〕 <古> 女式背心
ئارتىق[1] 〔静〕 驮子: ئوتۇننى ~ ئەتمەك 把柴火捆成驮子
ئارتىق[2] 〔静〕 (水面上人畜可以走过的)冰层
ئارتىق چۈشمەك 结成厚厚的冰层: كۆلگە ئارتىق
چۈشتى . 湖上结了厚厚的冰层。
ئارتىقلىق 〔静〕 驮好的
ئارتىقلىق يۈك 驮着的货物
ئارتىلدۇرماق «ئارتىلماق» 的使动态
ئارتىلما 〔静〕 驮的
ئارتىلما جازا <建> 托架
ئارتىلماق ① «ئارتماق[2]» 的自复态: ئۇ تامدىن ئارتىلىپ ھوي-
لىغا چۈشۈپ كەتتى . 他越墙入院; 他翻墙入院。② «ئارت-
ماق[2]» 的被动态: بۇغداي ئارتىلغان ئېشەك 驮着麦子的毛
驴③担، 担起: ئائىلىسىنىڭ ئېغىر يۈكى ئۇنىڭ يەلكىسىگە
ئارتىلدى . 他担起了家庭的重担。④交配

ئارتىلىشماق «ئارتىلماق» 的共同态
ئارتىم 〔静〕 驮子: بىر ~ ئوتۇن 一驮子柴火
ئارجۇ 〔静〕 <古، 动> 狼豺، 狼胡
ئارچا[1] 〔静〕 <植> 柏树، 圆柏
ئارچا[2] 〔静〕 <方> 乳渣، 酸凝乳
ئارچاك 〔静〕 <方> 内拐
ئارچى 〔静〕 <古> 包袱
ئارچىزار = ئارچىلىق
ئارچىزارلىق = ئارچىلىق
ئارچىلىق 〔静〕 柏树林
ئارچىمبەل 〔静〕 <方> 布匹
ئارخائىزم 〔静〕 <语> 古词، 古语词
ئارخېئولوگ 〔静〕 考古学家
ئارخېئولوگىيە 〔静〕 考古学
ئارخېئولوگىيىلىك 〔静〕 考古学的: ~ ئاتالغۇ 考古学术
语، 考古学名词
ئارخېئولوگىيىلىك ئاسترونومىيە <天> 考古天
文学
ئارخېئولوگىيىلىك گېئولوگىيە <地> 考古地
质学
ئارخىپ 〔静〕 档، 档案، 案، 案卷، 卷، 卷宗
ئارخىپ بۆلۈمى 档案室
ئارخىپ تۇرغۇزماق ①建立档案②立卷، 立案
ئارخىپشۇناس 〔静〕 档案专家
ئارخىپشۇناسلىق 〔静〕 档案学
ئارخىپلاشتۇرماق «ئارخىپلاشماق» 的使动态
ئارخىپلاشتۇرۇشماق «ئارخىپلاشتۇرماق» 的共同态
ئارخىپلاشتۇرۇلماق «ئارخىپلاشتۇرماق» 的被动态
ئارخىپلاشماق 〔动〕 建档، 归档
ئارختېكتور 〔静〕 <建> 建筑师
ئارختېكتونىكا 〔静〕 ① <建> 结构② <地> 地质
构造学
ئارخىمېد 〔静〕 阿基米德(古希腊学者)
ئارخىمېد ئاكسىئومىسى <物، 数> 阿基米德
定理
ئارخىمېد قانۇنى <物> 阿基米德定律
ئارداتماق «ئاردىماق» 的使动态
ئارداشماق «ئاردىماق» 的共同态
ئارداق[1] 〔静〕 <方> 烂的، 坏的
ئارداق[2] 〔静〕 <方> 宝贵، 珍贵

ئاردىماس 〔静〕 <方> ①不损耗的、不尽的②无忧无虑的、满不在乎的、放心的③不介意的、不见怪的

ئاردىماق 〔动〕 妒忌、眼红: باشقىلارنىڭ تېرىقتەك نەپ ئالغىنىنى كۆرسە، ئۇنىڭ ئىچى ئاردايتتى. 一见着别人占了一丁点便宜，他就妒忌。

ئارزاڭ 〔静〕 酒糟: ~ يېگەن چوشقىدەك 像用酒糟喂养的猪一样

ئارزۇ 〔静〕 愿望、心愿、夙愿、意愿; بىر ~ ئون ئارزۇنى تۇغدۇ. <谚> 一个愿望能萌生十个愿望。 ئوقۇتقۇچىلىق قىلىش ئارزۇسى 当老师的心愿、当老师的夙愿 / ئارزۇسىغا قاناماق 如愿以偿 / بىلىم ئېلىش ئارزۇسى 求知欲

ئارزۇ قىلماق 希望、盼望、巴望: شەھەر كۆرۈشنى ~ 希望见见城市 / ئۇ مەكتەپ قوينىغا كىرىشنى ئارزۇ قىلىدۇ. 他盼望能去上学。

ئارزۇ - ئارمان 〔静〕 心愿、愿望、欲念

ئارزۇتال 〔静〕 <古、医> 脱毛剂（用以除去体毛的石灰混合剂）

ئارزۇ - تەلەپ 〔静〕 祈求、愿望、心愿

ئارزۇ - تىلەك 〔静〕 心愿、愿望

ئارزۇ - خىيال 〔静〕 心愿、企盼、祈望

ئارزۇسىز 〔静〕 无愿望的、一无所求的

ئارزۇقماق 〔动〕 <方> ①惊慌、慌张、张皇失措②打寒噤、打寒战

ئارزۇلاشماق 《ئارزۇلىماق》的共同态

ئارزۇلۇق 〔静〕 ①企盼的、心爱的、当宝贝的: يالغۇز ~ ئوغۇل 受宠的独生子 / ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ ~ بالىسى. 他是父母的爱子。②充满希望的、有心愿的: ~ دۇنيا 充满希望的世界

ئارزۇلۇق ھايۋان 宠物

ئارزۇلىماق 〔动〕 ①企盼、盼望: بۇنى نەچچە ئەۋلاد كىشىلەر ئارزۇلىغان. 这是几代人所企盼的。②喜欢: ھازىرقى يىگىتلەر ئارزۇلاپ كېيىدىغان خۇرۇم چاپان 现在的小伙子们喜欢穿的皮夹克③疼爱、宠爱: ئاپىسى ئۇنى بەكمۇ ئارزۇلايدۇ. 母亲非常疼爱他。 ئارزۇلىغان ئەي بولماس. <谚> 宠爱的难成活。

ئارزۇمەن 〔静〕 盼望、渴望: مەن خېلىدىن بېرى ئۇنى بىر كۆرۈشكە ~ ئىدىم. 我很久以来就盼望见见他。 ئۇ ئوقۇشقا ~ بولۇپ يۈرەتتى. 他渴望上学。

ئارزۇ - ھەۋەس 〔静〕 爱好、兴趣、志趣、情趣: ئارزۇ - ھەۋەسنىڭلا بولۇشى كۇپايە قىلمايدۇ، ئەڭ مۇھىمى يېتەرلىك غەيرەت بولۇشى كېرەك. 只有愿望是不够的，还要有足够的干劲。

ئارزۇ - ئۈمىد 〔静〕 心愿、愿望、希望、期望

ئارزۇ - ئىستەك 〔静〕 心愿、愿望、追求

ئارس 〔静〕 <古、动> 银鼠

ئارسال 〔静〕 <古> 棕色的、土褐色的

ئارسلان 〔静〕 <动> 狮子: ئارسلاندەك كۈچلۈك بولسۇن، تايغاندەك ھوشيار. <谚> 要有狮子般的力气，猎犬般的警觉。 ~ بالىسى ~ بولىدۇ. <谚> 狮子的孩子定会成为狮子。

ئارسپن = مىشياك

ئارسپند 〔静〕 <化> 砷化物

ئارسىز 〔静〕 无耻的、不知羞耻的

ئارسىزلىق 《ئارسىز》的抽象名词: ئۇنىڭ ئارسىزلىقى ۋە بەتقىلىقلىقى كىشىنى سەسكەندۈرىدۇ. 他的无耻和恶劣行径令人作呕。

ئارسقىماق 〔动〕 <古> 受骗、被骗

ئارشاپ 〔静〕 <植> 长苞节节木

ئارشىن 〔静〕 <古> 计量长度的单位，指肘到指尖的距离，约合 43 厘米

ئارشىنلاماق 〔动〕 <古> 量、测量

ئارغا 〔静〕 <方> 安心之物、定心丸

ئارغادال 〔静〕 <古> ①山腰、丘陵②（捕捉鸟兽的）套儿③行为不端者

ئارغادالىق 〔静〕 <古> ①丘陵地带②坏脾气、不端行为

ئارغاداماق[1] 〔动〕 <方> 使静下心来、平静下来、安慰

ئارغاداماق[2] 〔动〕 <古> 欺骗、迷惑、搞诡计

ئارغاغ 〔静〕 <古> 鱼钩

ئارغاماق 〔动〕 <古> 哄、欺骗

ئارغامچا 〔静〕 绳子: يۇڭ ~ 毛绳 / يىلاندىن قورقۇپ كەتكەن كىشى ئارغامچىدىنمۇ قورقىدۇ. <谚> 被蛇吓了的人见绳子都怕；喻同"一朝被蛇咬，十年怕井绳"。

ئارغامچا ئەشمەك 搓绳子、拧绳子

ئارغامچا تارتىشىش <体> 拔河

ئارغامچا توسماق 拦绳子（娶亲时，用绳子拦路不让新娘通过）

ئارغامچا سەكرەش <体> 跳绳

ئارغامچا شوتا 绳梯

ئارغامچىنى ئۇزۇن قويۇۋەتمەك <成> 线长放 ، 鱼大钓

ئارغامچا - توقۇناق 〔静〕 具绳

ئارغامچىلىق 〔静〕 的子绳根一搓够②的子绳①: بىر ~ يۇڭ 毛的子绳根一搓够

ئارغامى <方>〔静〕 头滑

ئارغاملىق <方>〔静〕 头滑، 诈狡، 猾狡

ئارغانۇن 〔静〕 琴风

ئارغۇ[1] <古>〔静〕 (一之落部厥突代古)古尔阿

ئارغۇ[2] <古>〔静〕 地空的间之山两

ئارغۇچ <古>〔静〕 物蔽蒙، 物惑迷

ئارغۇشتەك <古>〔静〕 (名器乐)可态西胡尔阿

ئارغۇن[1] 〔静〕 血混، 的交杂

ئارغۇن[2] <古، 动>〔静〕 狼鼠黄، 鼬黄

ئارغۇنلاشتۇرماق «ئارغۇنلاشماق» 态动使的

ئارغۇنلاشتۇرۇشماق «ئارغۇنلاشتۇرماق» 态同共的

ئارغۇنلاشتۇرۇلماق «ئارغۇنلاشتۇرماق» 态动被的

ئارغۇنلاشماق 〔动〕 交杂: ئارغۇنلاشقان كالا 牛交杂

ئارغىماق <动>〔静〕 马骏، 马大头高، 马洋大

ئارغىماقلىق 〔静〕 的马大头高骑، 的马洋大有

ئارغىيگۈل <植>〔静〕 兰铃晴

ئارق <古>〔静〕 料废

ئارقا 〔静〕 ①背面، 后背: ئۆينىڭ ئارقىسى 背的子房 / 面 تاغ ئارقىسىدا بىرنەچچە ئۆيلۈك ئادەم بار. 几有后背山 户人家。 ②后 ئارقىسىدىن غەيۋەت قىلماق 话闲说后背 ، ③后面، 头后: ئۆينىڭ ئارقىسىدا بىر توپ دەرەخ بار. 后子房 头有一棵树。 ئۇ ئاستا ماڭغاچقا، ئارقىدا قالدى. 得走他 慢، 落在后面了。

ئارقا ئەگمە <建> 拱后

ئارقا بەل 背后، 后背

ئارقا بويى 襟后، 身后: بۇ كۆڭلەكنىڭ ئارقا بويى بەك ئۇزۇن بولۇپ كېتىپتۇ. 。了长太身后的衣衬件这

ئارقا پەش 襟后

ئارقا پىشاپ 便大

ئارقا تىرەك 山靠، 盾后، 台后

ئارقا چاك <手> 缝后(服衣)

ئارقا خوت <机> 档车倒

ئارقا سەپ 方后

ئارقا سەھنە <艺> 台后

ئارقا سوزۇق تاۋۇش <语> 音元后

ئارقا قوشۇمچە <语> 缀后

ئارقا كۆرۈنۈش 景背

ئارقا مۇھاپىزەتچى <体> 卫后

ئارقا مېڭە <理生> 脑后

ئارقا ئىشىك 门后: ~ ئاچماق 后开، 门后开打 / مەكتەپ قورۇسىنىڭ ئارقا ئىشىكى 门后园校 门

ئارقا ئىشىكتىن ماڭماق 门后走

ئارقا ئىمزا <经> 书背

ئارقا يول 路后

ئارقا يىرىق 线缝背

ئارقىدا قالماق 落后، 进后: ئۇلار مۇسابىقىدە ئارقىدا قالدى. 。了后落中赛比在们他 ئارقىدا قالغان كارخانىلار 业企进后

ئارقىغا تارتماق ①往后拉، 往后拽، 拖后腿: بىز ئالدىغا تارتساق، ئۇ ئارقىغا تارتىپتۇ. 往却他، 拉前往们我 ②后拽(拖后腿)。 ئۇلار قۇرۇلۇشنى ئارقىغا تارتماقچى. 。拖后往程工把想们他

ئارقىغا تېپىش كۈچى <物> 力坐后، 力冲反

ئارقىغا چۈشمەك 踪跟

ئارقىغا سالماق 带着، 领着: ئۇ مېنى ئارقىسىغا سېلىپ يۇرگىلى ئىككى ئاي بولدى. 。月个两了转我着带他

ئارقىغا سىيمەك <成> 变卦، 翻供

ئارقىغا كەتمەك 后退، 倒退

ئارقىغا كىرمەك ①跟، 跟着: سەن ئەسكى بالىنىڭ ئارقىسىغا كىرمە! 学子孩坏跟别你! ②跟踪، 盯梢: ئوغرى مېنىڭ ئارقامغا كىرىۋاپتۇ. 。我了上盯偷小

ئارقىغا چېكىنمەك ①撤后، 退后: دۈشمەن ئارقىغا چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى. 。退后迫被人敌 ②退步: ئۇ دەرستە ئارقىغا چېكىنىپ كەتتى. 。了步退课功的他

ئارقىغا يانماق 往后走، 走回头路

ئارقىسىنى قىلماق 背朝着، 背过身去: قىز ئانىسىغا ئارقىسىنى قىلىپ، يەرگە قاراپ جىم تۇرۇۋالدى. 着向背儿女 母亲، 低头不语。

ئارقا - ئارقىدىن 〔静〕 连续، 陆续، 鱼贯، 接二连三: ~ ئۈچ قېتىم يېڭى رېكورت ياراتماق 纪新次三造创续连 录 / ~ جەڭ قىلىپ ئۇدا غەلىبە قازانماق 捷皆战连 / ئوقۇغۇچىلار ~ سىنىپقا كىردى. 教了进走续续陆陆们生学 室。 تېلېفون ~ كېلىشۈەردى. 。来打地三连二接话电

ئارقا - ئارقىلاپ = ئارقا - ئارقىدىن

ئارقات <植>〔静〕 荠石

器药灌，器药喂 ＜古＞〔静〕 **ئارقاچاق**
羊盘母 ＜动＞〔静〕 **ئارقار**
躺横 ＜古＞〔静〕 **ئارقارۇ**
李行背起— ＜古＞〔动〕 **ئارقاشماق**
纱纬 ＜纺＞〔静〕 **ئارقاق**
纱纬 **ئارقاق يىپ**
态动使的 «ئارقاقلىماق» **ئارقاقلاتماق**
态同共的 «ئارقاقلىماق» **ئارقاقلاشماق**
态动被的 «ئارقاقلىماق» **ئارقاقلانماق**
的纱纬做 〔静〕 **ئارقاقلىق**
纬装，线纬穿 〔动〕 **ئارقاقلىماق**
草羊野 ＜植＞〔静〕 **ئارقال**
护拥，持支②靠，靠依① ＜古＞〔动〕 **ئارقالانماق**
干骨为变，柱支为成 ＜古＞〔动〕 **ئارقاماق**
子绳 ＜方＞〔静〕 **ئارقان**
拴，捆 ＜方＞〔动〕 **ئارقانلىماق**
人媒 ＜古＞〔静〕 **ئارقۇچى**
贯横，渡横，穿横 ＜古＞〔动〕 **ئارقۇرماق**
的向横，的横，横 ＜古＞〔静〕 **ئارقۇرۇ**
的拗执，的执固，的强倔 ＜古＞〔静〕 **ئارقۇق**
年来，年明 ＜古＞〔静〕 **ئارقۇن**[1]
量大，多众，多很，多 ＜古＞〔静〕 **ئارقۇن**[2]
走着倒 ماڭماق ~ ：着倒 〔静〕 **ئارقىچە**
走着倒 ئارقىچىلاپ ماڭماق ：倒 〔动〕 **ئارقىچىلىماق**
同共，双 ＜古＞〔静〕 **ئارقىداق**
يولداشلارنىڭ تىر- ：由理或因原种某示表 〔助〕 **ئارقىسىدا**
同于由 . رىشچانلىقى ~ ۋەزىپە مۇددەتتىن بۇرۇن ئورۇندالدى
ئۇ مۇئەللىمنىڭ تەربى- 。了成完前提务任，力努的们志
يىلىشى ~ مۇزىكانت بولۇپ يېتىشتى . 下养培的师老在他，
。家乐音名一了成
队商 ＜古＞〔静〕 **ئارقىش**[1]
信书，信②者信报，者信送① ＜古＞〔静〕 **ئارقىش**[2]
过通 ئەمەلىيەت ~ ھەقىقەتنى تاپماق ：过通 〔助〕 **ئارقىلىق**[1]
我 . تېلېفون ~ بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپتۇق / 理真现发践实
。事此知得话电过通们
处静背②所便① ＜方＞〔静〕 **ئارقىلىق**[2]
ئارقىمۇئارقا = ئارقا - ئارقىدىن
除连 ＜数＞ **ئارقىمۇئارقا بۆلۈش**
加连 ＜数＞ **ئارقىمۇئارقا قوشۇش**
乘连 ＜数＞ **ئارقىمۇئارقا كۆپەيتىش**

联串 ＜物＞ **ئارقىمۇئارقا ئۇلاش**
减连 ＜数＞ **ئارقىمۇئارقا ئېلىش**
处口决(渠水) ＜方＞〔静〕 **ئارقىن**
年后 ＜古＞〔静〕 **ئارقىن**[1]
沟小(的成形水雨由) ＜古＞〔静〕 **ئارقىن**[2]
切正反 ＜数＞〔静〕 **ئاركتانگېنس**
割正反 ＜数＞〔静〕 **ئاركسېكانس**
弦正反 ＜数＞〔静〕 **ئاركسېنۇس**
割余反 ＜数＞〔静〕 **ئارككوسېكانس**
弦余反 ＜数＞〔静〕 **ئارككوسنۇس**
氩 ＜化＞〔静〕 **ئارگون**
鳢乌 ＜动＞〔静〕 **ئارگۇس**
数变②角辐① ＜数＞〔静〕 **ئارگۇمېنت**
矿银辉 ＜矿＞〔静〕 **ئارگېنت**
鲳 ＜动＞〔静〕 **ئارگېنتىئۇس**
酸氨精 ＜生＞〔静〕 **ئارگېنىن**
ئارلگىت = گىل
品赠，品礼，物礼 ＜古＞〔静〕 **ئارماغان**
鞍架 ＜古＞〔静〕 **ئارمالچىن**
كۆزۈمنىڭ ئوچۇقىدا دادامنى بىر كۆرسەم ：愿心① 〔静〕 **ئارمان**
见年之生有在是就，愿心个一有我 . دېگەن ئارمىنىم بار
ئۇنىڭ بىلەن دىدارلىشىپ ئۆلۈپ كەتسەم ئارمىنىم 。面一亲父
كۆيۈپ ~ 。了憾无而死就我，面一上见他同 . يوق،
余有心"同喻；力精没，多愿心 ＜谚＞ . دەرمان يوق
ئارمىنى يوق ياش بولماس، ھەسرىتى ：事憾② 。"足不力而
均人老是凡，事憾有均年青是凡 ＜谚＞ . قېرى يوق
。感伤有
مەن دادامنىڭ يۈزى- ：憾遗下留，恨抱 **ئارماندا قالماق**
一上见能没我前终临亲父 . نى كۆرەلمەي ئارماندا قالدىم
。憾遗身终为成，面
死而恨含，终而恨饮 **ئارماندا كەتمەك**
باشقا بىر كۈنى ئار- ：情尽，兴尽 **ئارماندىن چىقماق**
。吧谈地情尽们咱天改 . ماندىن چىققۇچە سۆزلىشەيلى
偿以愿如，愿遂，心遂 **ئارمانىغا يەتمەك**
心称 كۆڭلەر ئۆتكەن ~ ：的意如心称① 〔静〕 **ئارمانسىز**
怨无 ئۆتمەك ~ دۇنيادىن ：的悔无怨无②子日的意如
世人开离地悔无
ئارمىيىنى ھىمايە قىلىش - خەلقنى سۆيۈش ：队军 〔静〕 **ئارمىيە**
民爱军拥
旗军 ＜军＞ **ئارمىيە بايرىقى**

ئارمىيە تۈرى　种军 <军>

ئارمىيە گېربى　徽军 <军>

ئارمىيە مارشى　歌军 <军>

ئارمىيە ئىنتىزامى　纪军 <军>

ئارمىيە فۇنكسىيىسى　能职队军 <军>

ئار - نومۇس 〔静〕 耻廉、耻羞

ئار - نومۇس ھوقۇقى　权私隐 <法>

ئار - نومۇسلۇق 〔静〕 的耻廉知、有羞耻之心的: ئۇ خېلى ~ ئادەم . 他是相当有羞耻之心的人。

ئارنىبىيە 〔静〕 <植> 草筒紫

ئاروماتلاشماق 〔动〕 <化> 芳烃化

ئاروماتىك 〔静〕 <化> 芳香族的

ئاروماتىك بىرىكمە　<化> 芳香族化合物

ئاروماتىك گۇرۇپپا　<化> 芳基

ئاروماتىك ھىدروكاربون　<化> 芳香烃

ئارۇز 〔静〕 <文> 阿鲁兹(维吾尔古典诗歌韵律之一)

ئارۇز ۋەزنى　<文> 阿鲁兹韵律: ئارۇز ۋەزنىدە يېزىلغان شېئىر 用阿鲁兹韵律写的诗

ئارۇمزۇن 〔静〕 <古> 染料、颜料

ئارۋاشماق 〔动〕 <古> 一起作法、一起念咒

ئارۋاق 〔静〕 <方> 法魔、法眼障、咒语、诡计、花招

ئارۋاڭ - سارۋاڭ 〔静〕 乱糟糟的、不整齐的

ئارۋاماق 〔动〕 <古> (萨满)作法

ئارېئال 〔静〕 <地> 分布区

ئارېئومېتىر 〔静〕 液体比重计

ئارى 〔静〕 <古> 是、对

ئارىتام 〔静〕 隔墙、隔壁

ئارىتام قوشنا　隔壁邻居

ئارىچى[1] 〔静〕 ①调解人: ئارىچىغا ئالتە تاياق . <谚> 调解人挨了六闷棍(多管闲事、自讨苦吃)。②居间人

ئارىچى[2] (ئا:رىچى) 〔静〕 制售叉子者

ئارىچىلاتماق «ئارىچىلىماق» 的使动态

ئارىچىلاشماق «ئارىچىلىماق» 的共同态

ئارىچىلىق[1] 〔静〕 居间

ئارىچىلىق توختامى　居间合同

ئارىچىلىق[2] (ئا:رىچىلىق) 〔静〕 制叉业: ئۇ ئەمگەكتىن قولى بوشىغان ۋاقىتتا ~ قىلىدۇ . 他闲下来的时候就做叉子。

ئارىچىلىماق 〔动〕 劝架、拉架

ئارىرى 〔静〕 <古> 橄榄树、余甘子

ئارىسالدى 〔静〕 ①踌躇、犹豫不决: ~ ئىشەكنى بۆرە يەيدۇ . <谚> 犹豫不决的驴子被狼吃。②闲空: ~ ۋاقىت 闲空时间

ئارىسالدى بولماق　踌躇、犹豫不决、徘徊: ئاچا يول ئاغزىدا ~ 徘徊于歧路

ئارىسالدى قىلماق　踌躇使、使不知所措: ئۇنىڭ بۇ ئىشى بىزنى ئارىسالدى قىلىپ قويدى . 他这么做、使我们不知所措了。

ئارىسالدىلىق «ئارىسالدى» 的名词形式: مەن قاياقا مېڭىشنى بىلمەي ئارىسالدىلىقتا قالدىم . 我犹豫不决、不知该往哪边走。

ئارىشاڭ 〔静〕 温泉

ئارىغ 〔静〕 <古> 帐篷、毡房顶上的(苫布、罩子)

ئارىغ - سىلىق 〔静〕 <古> 干净的、聪明的、和蔼可亲的

ئارىفمېتىكا 〔静〕 <数> 算术

ئارىفمېتىكىلىق 〔静〕 <数> 算术的

ئارىفمېتىكىلىق ئەمەل　<数> 算术运算

ئارىفمېتىكىلىق پروگرېسسىيە　<数> 算术级数

ئارىفمېتىكىلىق قاتار = تەڭ ئايرىمىلىق قاتار

ئارىفمېتىكىلىق ئوتتۇرىچە قىممەت　<数> 算术平均值

ئارىلاپ - ئارىلاپ 〔静〕 时而、不时时、有时: كېسەل ~ ھوشسىزلاندى . 病人不时地不省人事。

ئارىلاتماق «ئارىلىماق» 的使动态: ئۇ مېنى باشلاپ سالا ئېتىزلارنى ئارىلاتتى . 他带我穿过条条田。

ئارىلاش 〔静〕 混合、混杂、夹杂: كۆپ مىللەت ~ ئولتۇراقلاشقان رايون 多民族杂居地区 / تەنە ~ سۆز 带挖苦的话 / يامغۇر ~ بوران چىقماق 风雨交加

ئارىلاش ئاۋازلىق خور　<艺> 混声合唱

ئارىلاش ئەمەل　<数> 混合运算

ئارىلاش باج　混合税

ئارىلاش تالالىق توقۇلما　混纺

ئارىلاش جۈپ ئويناش　<体> 混合双打

ئارىلاش دۆۋىلەنمە　<地> 混杂堆积

ئارىلاش زىگوتا　<生> 杂合子

ئارىلاش قېرىن　混合胃

ئارىلاش كەسىر　<数> 代分数

ئارىلاش نېرۋا　<理生> 混合神经

ئارىلاش ھالقا　<化> 杂环

ئارىلاش ئورمان　<植> 混交林

ئارىلاش ئۇدار 混合拍子 <艺>

ئارىلاش ئوزۇقلىنىش 杂食 <生>

ئارىلاش ئېرىتكۈچى 混合溶剂 <化>

ئارىلاش يەم - بوغۇز 混合饲料 <牧>

ئارىلاشتۇرغۇچ 〔静〕 混合器

ئارىلاشتۇرغۇچ لامپا 混频管(天线)

ئارىلاشتۇرماق ① «ئارىلاشماق» 的使动态؛ 混合، 混淆، 混同، 搀合، 搀杂، 搅和، 搅拌: ئاق - قارىنى ~ 混淆黑白 / خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل زىددىيەتنى ئارىلاشتۇرۇۋەتمەك 混同两类不同性质的矛盾 / ھاراققا سۇ ~ 往酒里搀水 / ئىككى خىل ئۇننى ~ 把两种面料搀合在一起 / بۇ ئىككى ئىش، ئۇلارنى ئارىلاشتۇرۇۋەتمە . 这是两码事، 别搅在一起 . بۇ ئىشقا مېنى ئارىلاشتۇرماڭ . 你别把我扯进这件事里去。② 使介入

ئارىلاشتۇرۇشماق «ئارىلاشتۇرماق» 的共同态

ئارىلاشتۇرۇلماق «ئارىلاشتۇرماق» 的被动态

ئارىلاش - قۇرلاش 〔静〕 乱糟糟، 乱纷纷، 纷乱: خىيالى ~ بولۇپ كەتمەك 思绪纷乱

ئارىلاشما 〔静〕 混合的، 混杂的

ئارىلاشما ئاكسىيە 混合性证券 <经>

ئارىلاشما ئالتۇن 混杂金

ئارىلاشما ئەينەك 什锦玻璃

ئارىلاشما باج 混合税 <经>

ئارىلاشما باسما 混合印刷 <印>

ئارىلاشما بەت 混合版 <印>

ئارىلاشما بوغالتىرىيە 复式簿记 <经>

ئارىلاشما پاي 混合股 <经>

ئارىلاشما توختام 混合合同 <经>

ئارىلاشما توقۇلما 混纺织物 <纺>

ئارىلاشما تىزىش 混排 <印>

ئارىلاشما تىل 混合语 <语>

ئارىلاشما جىنس 杂岩 <地>

ئارىلاشما چۆكۈندە 混积岩 <地>

ئارىلاشما رۇدا 混合矿石 <矿>

ئارىلاشما سەۋەنلىك 混合过错 <法>

ئارىلاشما سۇ 拌和水 <水>

ئارىلاشما فاتسىيە 混相 <地>

ئارىلاشما قانۇن 混合法 <法>

ئارىلاشما قەرز 混合贷款 <经>

ئارىلاشما كومپيۇتېر 混合计算机

ئارىلاشما گاز 混合气体 <物>

ئارىلاشما ماي 混油 <石>

ئارىلاشما ھالەت 混合态 <化، 物>

ئارىلاشما ئوغۇت 混合肥料 <农>

ئارىلاشما ئوقۇتۇش 复式教学 <教>

ئارىلاشما ئېنتروپىيە 混合熵 <化، 物>

ئارىلاشما ئىرسىيەت 混杂遗传 <生>

ئارىلاشما ئىسسىقلىق 混合热 <化>

ئارىلاشما ئىگىلىك 混合经济 <经>

ئارىلاشما ئىندىكاتور 混合指示剂 <化>

ئارىلاشما يۇڭ 混毛 <纺>

ئارىلاشما يېزىق 混合文字 <语>

ئارىلاشماق 〔动〕 ① 混合، 混杂، 搀杂: ماي بىلەن سۇ ئارىلاشمايدۇ . 油和水不相混合 。 ئاق بىلەن قارا ئارىلىشىپ كەتمەك 黑白混淆 / ياخشى ئۇرۇق بىلەن ناچار ئۇرۇق ئارىلىشىپ كەتتى . 好种子和坏种子混杂到一起了 。② 参与، 介入: مەن بۇ ئىشقا ئارىلاشمىدىم . 我没有参与此事。③ 过问، 干涉: ئۇ باشقىلارغا ئارىلاشمايدۇ . 他不跟旁人打交道 。 ئىچكى ئىشلارغا ئارىلاشماسلىق 不干涉内政

ئارىلىشىش ھوقۇقى 干预权 <法>

ئارىلاشمىلىق «ئارىلاشما» 的名词形式

ئارىلىق[1] 〔静〕 ① 距离، 间距، 间隔، 中间: ئۈرۈمچى بىلەن قەشقەرنىڭ ئارىلىقى 乌鲁木齐与喀什的距离 / بېيجىڭ بىلەن تيەنجىننىڭ ئارىلىقى 200 چاقىرىم كېلىدۇ . 北京离天津有二百里 。 ئىككى قېتىملىق يىغىننىڭ ئارىلىقىدا ئاران 20 كۈن ئۆتتى . 两次会议间隔才二十天 。 قوناق ئارىلىقىدىكى بوشلۇقتىن پايدىلىنىپ ماش تېرىماق 利用玉米地的间隙套种绿豆 ② <生理> 会阴 ③ <艺> 音程

ئارىلىق بەلۋاغ 缓冲带 <地>

ئارىلىق پەن 边缘科学

ئارىلىق تاۋۇش 介音 <语>

ئارىلىق توقۇلما 间充组织 <生理>

ئارىلىقتىكى مەزھەپ 中间派别 <哲>

ئارىلىقتىكى مەھسۇلات 中间产品 <经>

ئارىلىق جىنس 雌雄同体 <生>

ئارىلىق چاستوتا 中频 <物>

ئارىلىق چۇقۇقى 会阴疝

ئارىلىق رايون 缓冲区 <地>

ئارىلىق سىستېما 边缘系统 <心>

ئارىلىق مەملىكەت 缓冲国 <地>

ئارىلىق مۇزىكا <艺> 曲奏间
ئارىلىق مېڭە <理生> 脑间
ئارىلىق[2] = پارا
ئارىلىق بەرمەك = پارا بەرمەك
ئارىلىق يېمەك = پارا يېمەك
ئارىلىق[3] (ئا :رىلىق) 〔静〕 的子叉带، 的子叉有
ئارىلىق ماشىنا <机، 交> 车铲، 车叉
ئارىلىق[4] 〔静〕<方>(的间之子屋间两) 厅过، 道通
ئارىلىقسىز 〔静〕 的隔间无
ئارىلىماق 〔动〕①过绕، 过穿، 遍走: باتۇر قاتار ئۇرۇندۇق-لارنى ئارىلاپ ئۆتۈپ ساۋاقداشنىڭ قېشىغا كەلدى . 绕尔图巴过一排排凳子، 来到同学身边 。ئۇلار سالا ئېتىزلارنى ئارىلاپ خېلى ئۇزاق ماڭدى . 他们穿过条田، 走了好一阵子 。ئۆي ~ 串门子②隔开، 不连接، 间或: كۆپچىلىك پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلاپ تۇراتتى ، بەزىلەر ئارىلاپ كۈلۈپمۇ قوياتتى . 大家聚精会神地听着، 间或有人笑一两声。 ئۇ ئانىسىنىڭكىگە كۈن ئارىلاپ باراتتى . 他隔天去一次母亲家。③插话: گەپ ~ 插话④(须发)黑白混杂: سادىق ئەپەندىمنىڭ چاچلىرىغا ئاق ئارىلاپ قاپتۇ . 萨迪克先生的头发有点花白了。
ئارىلاپ كەسمەك 伐间
ئارىماق 〔动〕 弄干净، 清除
ئارىنچۇ 〔静〕<古> 过罪، 孽罪
ئارىيان 〔静〕 雅利安人
ئارىيە 〔静〕<艺> 插曲، 片段
ئارىيەت 〔静〕 借
ئارىيەت ئالماق 借، 借入: ئۇيىنى ۋاقىتلىق ئارىيەتكە ئېلىپ ئولتۇرماق 暂时借屋居住
ئارىيەت بەرمەك 借، 借出: مەن ئۇنىڭغا ئون يۈەن ئارىيەت بەردىم . 我借给他十元。
ئارىيەلىك 〔静〕 咏叹调的
ئاز[1] 〔静〕 少: كەلمىگەن ئادەملەر ناھايىتى ~ . 缺席的人很少。~ كۆرگەن كۆپ تېڭىرقاپتۇ . <谚> 少见多怪。ئۇ تالا - تۈزگە ~ چىقىدۇ . 他很少外出。 ~ بولسۇن ، ساز بولسۇن . 宁肯少些، 但要好些; 少而精。ئازنى دەپ كۆپتىن قۇرۇق قاپتۇ . <谚> 贪图少的، 失去多的; 喻: 因小失大"同 。 پۇلى ئازنىڭ غېمى ~ . <谚> 钱少的人忧愁少。
ئاز قالماق ①剩得很少، 所剩无几②快(到某一时刻): كۈن ئولتۇرۇشقا ئاز قالدى . 太阳快落山了。③差

一点儿: يىقىلىپ چۈشۈشكە ~ 差点儿摔倒
ئاز[2] 〔静〕<古> 吉兆، 善心
ئازاب (ئازابى) 〔静〕 痛苦، 折磨، 磨难، 煎熬: يول ئازابى گۆر ئازابى . <谚> 路途的艰难犹如坟墓的煎熬; 喻: 同"在家千日好، 出门一日难"。
ئازاب تارتماق 受痛苦، 受煎熬
ئازاب چەكمەك = ئازاب تارتماق
ئازاب سالماق 折磨: ئۇ بىزگە ئازاب سالدى . 他折磨我们。
ئازابسىز 〔静〕 不受折磨的، 无痛苦的
ئازابسىز ئۆلۈم <法> 安乐死
ئازابلاشماق «ئازابلىماق» 的共同态
ئازابلانماق «ئازابلىماق» 的被动态
ئازابلىق 〔静〕①痛苦的②艰难، 艰苦، 难的، 苦的: ~ سەپەر 艰难的旅途، 艰苦的旅程 / ~ ئىش 难事، 苦事
ئازابلىماق 〔动〕 折磨: ئۇگەي ئانا ئۇنى ئۇرۇپ ئازابلاپتۇ . 继母打他، 折磨他。
ئازاب - ئوقۇبەت 〔静〕 苦难، 灾难: ~ تارتماق 经受苦难، 受苦受难
ئازاب - ئوقۇبەتلىك 〔静〕 苦难的، 水深火热的: ~ تۇرمۇش 苦难的生活، 水深火热的生活
ئازاد 〔静〕①自由، 解放的: ~ زامان 自由的时代 / ~ رايون 解放区②摆脱: تارىخىي چەكلىمىدىن ~ 摆脱历史的局限③放学
ئازاد ئەزا <数> 常数项
ئازاد بولماق ①获得解放، 得到自由②获释解③脱، 脱身
ئازاد قىلماق 解放
ئازاد[2] 〔静〕<植> 苦楝
ئازادە 〔静〕①宽敞، 宽畅، 宽绰، 舒畅، 舒适: بۇ ئۆي نا-ھايىتى ~ ئىكەن . 这间屋子很宽敞。كۆڭلى ~ 胸怀宽畅، 心情舒畅 / بۇ كارىۋاتتا بىر ئادەم ياتسا ~ ئۇخلايدۇ . 这张床一个人睡才宽绰。مۇھىت ~ بولسا ، دەم ئېلىش ياخشى بولىدۇ . 环境舒适، 有助于休息。②无拘无束، 随便: ~ ئولتۇرۇپ سۆزلەشمەك 无拘无束地交谈 / تار-تىنماي ، ~ ئولتۇرۇڭ . 别客气، 随便坐。
ئازادە - ئەركىن 〔静〕 自由自在
ئازادلىق 〔静〕①解放: ئاياللار ~ ھەرىكىتى 妇女解放运动②自由
ئازادلىق ئارمىيە 解放军

ئازادلىق بەرمەك 宗时旧)假放前提②由自予给①
(校学教

ئازادلىققا چىقماق 旧)②由自到得，放解得获①
假放(校学教宗时

ئازادلىق ئۇرۇش 争战放解

ئازادىچىلىك = ئازادلىك

ئازادىلەشتۇرمەك «ئازادىلەشمەك» 态动使的

ئازادىلەشمەك 〔动〕 畅舒变，敞宽变：ھازىر ئۆي ئىچى خېلى ئازادىلەشتى . 了多敞宽内室在现 。ئۇنىڭ كۆڭلى ئازادىلەشتى . 了畅舒情心他 。

ئازادىلىك «ئازادە» 式形词名的

ئازار 〔静〕 害伤

ئازار بەرمەك 曲委，害伤：ساڭا ھېچكىم ئازار بەرمەيدۇ . 。你曲委会不也谁

ئازار يەتمەك 害伤到受，曲委到受

ئازار يېمەك 害伤到受，曲委到受，屈抱

ئازاراقى 〔静〕<植> 子钱马

ئازازىل 〔静〕<宗> 旦撒

ئازايتماق 〔动〕 减削，减缩，少减：ئىس - تۈتەكلەرنى ~ 尘烟少减 / چىقىمنى ~ 支开减削，支开减缩

ئازايتىشماق «ئازايتماق» 态同共的

ئازايتىلماق «ئازايتماق» 态动被的

ئازايماق 〔动〕 少减：كىرىم ~ 少减入收

ئازايىمخان 〔静〕 者术妖行，医巫

ئازەريۇن = ئاپتاپپەرەس

ئاز - تولا 〔静〕 ①少多，或多或少：كىشىدە ~ كەمچىلىك ، خاتالىق بولماي قالمايدۇ . 人或多或少都有缺点错误。 ئۇ ئۇيغۇرچىنى ~ بىلىدۇ . 他多少懂一点儿维吾尔语。② 稍微，略：بۇ ئاي ئالغان مائاشىمدىن ~ ئېشىندىم . 这月工资略有节余。

ئاز - تولا تەئەللۇقات 当家小

ئازچىلىق 〔静〕 数少：~ كۆپچىلىككە بويسۇنۇشى كېرەك . 少数要服从多数。

ئازدان 〔静〕<植> 葵落

ئازدۇرغا 〔静〕<植> 针棘水

ئازدۇر - كۆپتۇر = ئاز - تولا

ئازدۇرماق «ئازماق» 态同使的：ئادەمنى ~ 人惑迷

ئازدۇرۇشماق «ئازدۇرماق» 态同共的

ئازدۇرۇلماق «ئازدۇرماق» 态动被的

ئازرىم 〔静〕<古> 垫鞍

ئازسىنماق 〔动〕 少嫌：ئۇ پۇلنى ئالدى ، لېكىن ئازسىندى . 他
。少嫌是但，钱了拿

ئازغاشتۇرماق «ئازغاشماق» 态动使的

ئازغاشماق 〔动〕 失迷，糊迷：ھېلىقى بالا كوچىغا چىققاندا ئازغىشىپ يوقاپ كەتتى . 。了失走路迷街上子孩个那 بەزى ئەھۋاللاردا مەنمۇ ئازغىشىپ قالىمەن . 犯也我下况情些有 。糊迷

ئازغاق 〔静〕 的糊迷易，的涂糊易：بەزى ئادەملەر قېرىغاندا ~ بولۇپ قالىدىكەن . 。了涂糊就了老人些有

ئازغان 〔静〕<植> 薇蔷野

ئازغان مۇنچىقى <植> 果薇蔷

ئازغانلىق 〔静〕 方地的生丛微蔷野②的薇蔷野有①

ئازغانمۇنچاق 〔静〕<植> 楂山

ئازغۇن 〔静〕 的途迷，的足失：قاچقۇنغا شەپقەت يوق ، ئازغۇنغا ھۆرمەت . <谚> 尊受不的足失，悯怜得不的亡逃 。敬

ئازغۇنلۇق «ئازغۇن» 式形词名的

ئازغىر[1] 〔静〕<古> ①的恶凶，的狠凶②的挠不折百， 的敢勇，的屈不死宁

ئازغىر[2] 〔静〕<古> 狼天(星)

ئازغىراق 〔静〕<古、动> 羊山公野

ئازگال 〔静〕 坑：ھارۋا ئازگالغا پېتىپ قالدى . 了进陷车大 。里坑

ئازگاللىق 〔静〕 的坑有，的洼洼坑坑：~ يەر 洼洼坑坑 方地的

ئازلاتماق «ئازلىماق» 态动使的

ئازلىتىلماق «ئازلاتماق» 态动被的

ئازلىق «ئاز» 式形词名的：ئادەمنىڭ ئازلىقىدىن ۋەزىپە ۋاقتىدا ئورۇندالمىدى . 。成完时按能没务任，少人于由

ئازلىق قىلماق 少嫌：ئوغۇل بالىغا يەتمىش ئىككى خىل ھۈنەرمۇ ئازلىق قىلىدۇ . <谚> 艺手种二十七会汉子男 。少嫌也

ئازلىماق = ئازايماق

ئازما[1] 〔静〕 的势去，的过骟

ئازما قوچقار 羊公的势去

ئازما ئايغىر 马儿的过骟

ئازما[2] 〔静〕<方> 水跌

ئازماق 〔动〕 ①路迷：ئات ئازسا ، تايغا ئەگىشەر . <谚> 老 。驹马上跟，路了迷马 ②错弄，错搞：ھېساباتتا ~ 目帐错算 / گەپتە ~ 话错说③足失：ئازغان ياش - ئۆس-

年少青足失 مۇرلەر
(日假休的林斯穆)日麻主، 五期星(历回)〔静〕 **ئازنا**
芥翅厚 <植>〔静〕 **ئازناق**
态动使的 «ئازنىلماق» **ئازنىلاتماق**
态同共的 «ئازنىلماق» **ئازنىلاشماق**
麻主 كىيىم ~ :的日麻主(五期星历回)〔静〕 **ئازنىلىق**
装服的日
ئازنىلماق 〔动〕 主麻日回娘家: ئانارگۈل چىرايلىق كىيىنىپ، چوڭ ئۆيگە ئازنىلىغىلى ماڭدى. 阿娜尔古丽穿得漂
漂亮亮، 回父母家过主麻日。
叫吼(的前情发牛公)〔动〕 **ئازنىماق**
氮 <化>〔静〕 **ئازوت**
氮固 <农، 化> ئازوت تۇراقلاشتۇرۇش
失损氮 <化> ئازوت خورىشى
酸硝 <化> ئازوت كىسلاتاسى
基氮 <化> ئازوت گۇرۇپپىسى
谢代氮 <农> ئازوت مېتابولىزمى
氮化氧一 <化> ئازوت ئوكسىدى
氮二化氧一 <化> ئازوت (Ⅱ) ئوكسىدى
式形定否的 «ئازوت» **ئازوتسىز**
态动使的 «ئازوتسىزلاشتۇرماق» **ئازوتسىزلاشتۇرماق**
态动被的 «ئازوتسىزلاشتۇرماق» **ئازوتسىزلاشتۇرۇلماق**
氮脱 <冶>〔动〕 **ئازوتسىزلاشماق**
态动使的 «ئازوتلاشماق» **ئازوتلاشتۇرماق**
态动被的 «ئازوتلاشتۇرماق» **ئازوتلاشتۇرۇلماق**
化氮〔动〕 **ئازوتلاشماق**
的氮〔静〕 **ئازوتلۇق**
料染氮偶 <化> ئازوتلۇق بوياق
肥氮 <农> ئازوتلۇق ئوغۇت
是还، 者或، 或 <古>〔静〕 **ئازۇ**
捧 <古>〔静〕 **ئازۇت**
的疏生، 的生陌 <古>〔静〕 **ئازۇق**[1]
的向方失迷 <古>〔静〕 **ئازۇق**[2]
下见 **ئازىدار**
楝苦 <植> ئازىدار دەرىخى
少嫌 <古>〔动〕 **ئازىرغاماق**
的态醉脱摆، 的酒醒已 <古>〔静〕 **ئازىغ**
的暴残، 的恶凶، 的猛凶 <古>〔静〕 **ئازىغلىغ**
角位方، 位方 <数>〔静〕 **ئازىمۇت**
的同不، 的外另، 的他其، 的别 <古>〔静〕 **ئازىن**

具独، 特独②外另، 他其① <古>〔静〕 **ئازىنسىغ**
格--
态同共的 «ئازايماق» **ئازىيىشماق**
矾白، 矾明 <古>〔静〕 **ئاژمۇق**
属木桃香 <植>〔静〕 **ئاس**[1]
种桃香 <植> ئاس ئۇرۇقى
浆糖果木桃香 ئاس ئۇرۇقى شەربىتى
怕恐، 许也، 能可، 概大 <方>〔静〕 **ئاس**[2]
鼬白، 貂银، 雪扫 <古، 动>〔静〕 **ئاس**[3]
说传怪古〔静〕 **ئاساتىر**
建封 绊羁، 梏桎〔静〕: فېئودالىزمنىڭ ئاسارىتى **ئاسارەت**[1]
殖脱摆 مۇستەملىكىچىلىكنىڭ ئاسارىتىدىن قۇتۇلماق / 梏桎
绊羁的义主民
ئاسارەتكە چۈشمەك ①受奴役، 受束缚: جاھانگىر-
لىكنىڭ ئاسارىتىگە چۈشۈپ قالماق 受帝国主义奴役 / فېئو-
دال خۇراپاتلىقنىڭ ئاسارىتىگە چۈشۈپ قالماق 受到封建迷信
于心醉②缚束的动活
症遗后 <医>②响影①〔静〕 **ئاسارەت**[2]
的役奴受②的缚束受①〔静〕 **ئاسارەتلىك**
迹古، 物文〔静〕 **ئاسارئەتىقە**
(药入可草全، 本草生年多)辛细 <植>〔静〕 **ئاسارۇن**
物 ~ ماددىي :据根، 底根، 础基①〔静〕 (ئاساسى) **ئاساس**
文尔吾维的他 . ئۇنىڭ ئۇيغۇرچە ئاساسى ياخشى / 础基质
。据根无毫话这 . بۇ گەپنىڭ قىلچە ئاساسى يوق 。好基根
ئۇچبۇلۇڭلۇقنىڭ :数底<数>④由理، 理道③理原②
ئاساسى 三角形的底边⑤<化>碱
角底 <数> ئاساس بۇلۇڭى
础基打، 基奠 ئاساس سالماق
基碱 <化> ئاساس گۇرۇپپىسى
面底 <数> ئاساس يۈزى
ئاممىنىڭ پىكىرىگە ~ :照按، 照依، 据根①〔静〕 **ئاساسەن**
办情酌 ئەھۋالغا ~ ئىش كۆرمەك / 见意的众群据根
事②本基: بۇ گۈنكى ۋەزىپە ~ پىلان بويىچە ئورۇندالدى.
سەن نېمىگە :凭③。了成完划计按上本基务任的天今
~ شۇنداق دەيسەن؟ 你凭什么这样说?
人始创، 人基奠〔静〕 **ئاساسچى**
ئۇ يىزىگە ئاساس- :端无، 理无، 据根无〔静〕 **ئاساسسىز**
سىزلا تىل تەگكۈزدى. 他无端地诋毁你。 ~ ئەيىبلىمەك
责指端无، 摘指端无
式形词名的 «ئاساسسىز» **ئاساسسىزلىق**

ئاساسلاتماق «ئاساسلىماق» 态动使的

ئاساسلاشماق «ئاساسلىماق» 态同共的

ئاساسلانماق ① «ئاساسلىماق» 态动被的② 据依، 据根:
تارىخىي خاتىرىلەرگە ئاساسلانغاندا 载记史历据 / ئۆزىنىڭ ئۆزۈن يىللىق تەجرىبىسىگە ~ 验经的年长己自据根

ئاساسلىق 〔静〕 有根据的، 主要的: ئۇنىڭ سۆزى ~ . 他的话有根据。

ئاساسلىق ئاشلىق 粮主
ئاساسلىق باغ <化> 键主
ئاساسلىق تۇز <化> 盐式碱
ئاساسلىق جىنس <地> 岩性基
ئاساسلىق رېئاكسىيە <化> 应反主
ئاساسلىق زەنجىر <化> 链主
ئاساسلىق شامال <气> 风行盛
ئاساسلىق قانۇن <法> 法主
ئاساسلىق كېسەل 病疾要主

ئاساسلىماق 〔动〕 实证، 论证: ئۆز پىكرىنى ~ 己自实证 的意见

ئاساسىي 〔静〕 ①主要的: ~ ئامىل 主要因素② 基本的، 基础的: ~ ئۇقۇم 基本概念 / ~ نەزەرىيە 基础理论

ئاساسىي ئاشلىق 粮主
ئاساسىي ئاۋاز <艺> 音基
ئاساسىي باغلىنىش <哲> 系联要主
ئاساسىي باھا <经> 价基
ئاساسىي بىلىم 识知本基
ئاساسىي پۇل <经> 币货础基
ئاساسىي پارامېتىر <数> 数参主
ئاساسىي تاۋۇش <语> 音基
ئاساسىي تەكشىلىك <地> 面准基
ئاساسىي تەۋرىنىش <物> 动振本基، 荡振本基
ئاساسىي تون <艺> 音主
ئاساسىي تېكىست <印> 文正
ئاساسىي تېما <艺، 文> 题主
ئاساسىي تېئورېما <数> 理定本基
ئاساسىي تىل <语> 言语础基
ئاساسىي جازا <法> 刑主، 罚主
ئاساسىي جىنايەتچى <法> 犯主
ئاساسىي چاق <机> 轮动
ئاساسىي چۆلۈك <机> 钉销主

ئاساسىي دەرس <教> 程课要主، 课主
ئاساسىي دەۋا <法> 诉主
ئاساسىي دورا <医> 药主
ئاساسىي دولقۇن <物> 波基
ئاساسىي زال <建> 厅正
ئاساسىي زەرەت <物> 荷电本基
ئاساسىي زەررىچە <物> 子粒本基
ئاساسىي زىددىيەت <哲> 盾矛要主
ئاساسىي سان <经> 数基
ئاساسىي سانائەت <经> 业工础基
ئاساسىي سۇغۇرتا <经> 险本基
ئاساسىي سىستېما 统系主
ئاساسىي فاتسىيە <地> 相主
ئاساسىي فرونت <气> 锋主
ئاساسىي فورمۇلا <数> 式公本基
ئاساسىي قاتلام 层基
ئاساسىي قانۇن 法宪
ئاساسىي قانۇنلۇق تۈزۈم 制宪، 制宪立
ئاساسىي قانۇنلۇق سىياسەت 政宪
ئاساسىي قانۇنىيەت <哲> 律规本基
ئاساسىي قەرز 务债主
ئاساسىي قوشۇن 军力主
ئاساسىي قۇدۇق <矿> 井主
ئاساسىي قۇرۇلۇش <经> 设建本基، 建基
ئاساسىي قىممەت <数> 值主
ئاساسىي كەسىپ <经> 业行础基
ئاساسىي كۆۋرۈك <建> 桥主
ئاساسىي كۈچ 力主
ئاساسىي كۈچىنىش <物> 力应主
ئاساسىي كۇي <艺> 调基
ئاساسىي گەۋدە 体主
ئاساسىي لۇغەت تەركىبى <语> 汇词本基
ئاساسىي مائارىپ 育教础基
ئاساسىي ماگنىت ئېقىمى <物> 通磁主
ئاساسىي ماھارەت 功本基
ئاساسىي مەشىق 练训本基
ئاساسىي مەھسۇلات <经> 品产流主
ئاساسىي مېتابولىزم 谢代础基
ئاساسىي مېلودىيە <艺> 律旋主
ئاساسىي نام 名本基

ئاساسىي نەرسە 主要物品
ئاساسىي نىزام 宪章
ئاساسىي ھەسەن - ھۈسەن <气> 主虹
ئاساسىي ھوقۇق 基本权利
ئاساسىي ھۇجۇم <军> 主攻
ئاساسىي ھۇجۇمچى <体> 主攻手
ئاساسىي ھۈجەيرە <生理> 基细胞
ئاساسىي ئوغۇت <农> 底肥，基肥
ئاساسىي ئوق <机> 主轴
ئاساسىي ئۇقۇم <逻> 基本概念
ئاساسىي ئۆلچەم <水> 基准
ئاساسىي ئۆزۈلمە <地> 主断层
ئاساسىي ئېقىم ①<哲>主流 ②<地>基流
ئاساسىي يول <交> 主道
ئاساسىي يۇلتۇز <天> 主星
ئاسان 〔静〕容易: ئىش ~ 容易的事 / ئىشنىڭ ئاسىنى يوق، قىلالىساڭ قىيىنى يوق. <谚> 凡事都不易，能千就不难；喻同"世上无难事，只要肯用心"。
ئاسان تۇغۇت <医> 顺产
ئاسانغا توختىماق = ئاسانغا چۈشمەك
ئاسانغا چۈشمەك 容易: بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش ئاسانغا چۈشمەيدۇ. 解决这个问题可不容易。
ئاسان گەپ 容易，轻而易举: ئالىم بولۇش ~ ئەمەس. 当科学家不容易。
ئاسانچىلىق = ئاسانلىق
ئاسانلاشتۇرماق «ئاسانلاشماق» 的使动态
ئاسانلاشتۇرۇشماق «ئاسانلاشتۇرماق» 的共同态
ئاسانلاشتۇرۇلماق «ئاسانلاشتۇرماق» 的被动态
ئاسانلاشماق 〔动〕变容易，容易: ئىش ئاسانلاشتى. 事情变得容易了。
ئاسانلىق «ئاسان» 的名词形式: ~ تۇغدۇرماق 给予方便，提供方便
ئاسانلىقچە 〔静〕轻易: ~ ياش تۆكمەسلىك 不轻易落泪
ئاسانلىماق = ئاسانلاشماق
ئاسايىش 〔静〕安谧，静谧，安宁: ئەلگە ~ بەرمەك 让国家安宁
ئاسايىشتە 〔静〕安谧，静谧，安宁: ~ تۇرمۇش 安宁的生活
ئاسايىشلىق 〔静〕安谧，静谧，安宁，安乐: ~ كۈنلەر 安乐的日子 / خەلق ئاسايىشلىقتا ئۆتمەكتە. 人民安居乐业。
ئاسپارتىك 〔静〕<植> 天门冬
ئاسپىد 〔静〕<地> 黑板岩，黑页岩
ئاسپىرانت 〔静〕研究生
ئاسپىرانتلىق «ئاسپىرانت» 的抽象名词
ئاسپىرانتۇرا 〔静〕研究生班，研究生院
ئاسپىرىن 〔静〕<药> 阿斯匹林
ئاست 〔静〕下，底，底下: باراڭنىڭ ئاستىدا 在瓜棚下，在葡萄架下 / چېلەكنىڭ ئاستى 桶底 / ئۈستەل ئاستىغا قويماق 往桌子底下放
ئاستى تەرەپ <印> 下脚
ئاستى تولۇق <印> 底辊
ئاستىدىن قۇيۇش <冶> 底铸
ئاستى كىرىچ <交> 下弦
ئاستى يىپ <纺> 底线
ئاستا 〔静〕①慢，缓慢: ~ ماڭماق 慢走 / ~ قەدەم تاشلىماق 慢步而行 / ~ ماڭغاننى ماڭغان، توختاپ قالغان يامان. <谚> 不怕慢，就怕站。②徐徐，轻轻，悄悄: پويىز ~ قوزغالدى. 火车徐徐开动。 ~ قويۇپ قويماق 轻轻放下
ئاستا تومۇر <医> 缓脉
ئاستا رېئاكسىيە <化> 低速反应
ئاستا سۈرئەت 低速
ئاستا نېيترون <物> 慢中子
ئاستا ئېقىم <水> 缓流
ئاستا ئېلېكترون <物> 慢电子
ئاستا ئىئون <物> 慢离子
ئاستا - ئاستا 〔静〕慢慢地，缓慢地，缓缓地，徐徐地，悄悄地，轻轻地: ئۇ ~ تاماققا كىرىشىپ ساقىيىشقا باشلىدى. 他慢慢地可以进食，开始康复了。 بۇلۇت ~ ئۈزۈپ ئۆتمەكتە. 云彩缓缓地飘浮过去。 ئۇ ~ مېنىڭ قېشىمغا كەلدى. 他悄悄地来到我跟前。
ئاستاتىك 〔静〕<物> 无定向
ئاستاتىك گالۋانومېتىر <物> 无定向电流计
ئاستاتىن 〔静〕<化> 砹
ئاستانە 〔静〕①门户②京城
ئاستروبىئولوگىيە 〔静〕<天> 天体生物学
ئاستروخرونولوگىيە 〔静〕<天> 天文纪年学，宇宙纪年学
ئاستروخىمىيە 〔静〕<天> 天体化学

ئاستىرودىنامىكا 〔静〕<天> 学力动文天

ئاستىروئىسپېكتروسكوپىيە 〔静〕<天> 学谱光体天

ئاستىروفوتوگرافىيە 〔静〕<天> 学相照体天

ئاستىروفىزىكا 〔静〕<天> 学理物体天

ئاستىروفىزىكىلىق 〔静〕<天> 的学理物体天

ئاستىروگراف 〔静〕<天> 仪相照体天

ئاستىروگېئودىنامىكا 〔静〕<天> 学力动球地文天

ئاستىروگېئوفىزىكا 〔静〕<天> 学理物球地文天

ئاستىروگېئولوگىيە 〔静〕<天> 学质地体天

ئاستىرولوگىيە 〔静〕<天> 术星占

ئاستىرومېترىيە 〔静〕<天> 学量测体天

ئاستىرومېخانىكا 〔静〕<天> 学力体天

ئاسترونوم 〔静〕<天> 家学文天

ئاسترونومىيە 〔静〕 学文天

ئاسترونومىيە تېلېسكوپى <天> 镜远望文天

ئاسترونومىيە سائىتى <天> 钟文天

ئاسترونومىيە كالېندارى <天> 历文天

ئاسترونومىيە يىلنامىسى 历年文天

ئاسترونومىيىلىك 〔形〕的文天: ~ ئەسۋاب 仪文天 器 / ~ هادىسە 象现文天

ئاسترونومىيىلىك بىرلىك <天> 位单文天

ئاسترونومىيىلىك جۇغراپىيە <天> 学理地体天

ئاسترونومىيىلىك كەڭلىك 度纬文天

ئاسترېئونىكا 〔静〕<电> 学子电文天

ئاستۇرماق «ئاسماق» 的使动态: ئاچقا قازان ئاستۇرما، مۇزلىغانغا ئوت ياقتۇرما. 莫让饥者架锅，莫让冻者生 <谚> 火。

ئاستۇرۇشماق «ئاستۇرماق» 的共同态

ئاستۇرۇلماق «ئاستۇرماق» 的被动态

ئاستېرىزم 〔静〕① <天> 星官② <物> 星芒

ئاستىرتىن 〔静〕 暗中، 暗地里، 背地里: ~ تىل بىرىكتۇرمەك 暗中勾结 / ~ يامان ئىش قىلماق 背地里干坏 事 / ~ ئورا كولىماق 暗中拆台

ئاستىلاتقۇچ 〔静〕<机> 减速器

ئاستىلاتماق «ئاستىلىماق» 的使动态: ~ سۈرئەتنى 放慢 速度

ئاستىلاشتۇرماق «ئاستىلاشماق» 的使动态

ئاستىلاشتۇرۇشماق «ئاستىلاشتۇرماق» 的共同态

ئاستىلاشتۇرۇلماق «ئاستىلاشتۇرماق» 的被动态

ئاستىلاشماق = ئاستىلىماق

ئاستىلىق «ئاستا» 的抽象名词形式

ئاستىلىماق 〔动〕 ① 慢变، 放慢: ماشىنا تېخمۇ ئاستىلاشقا باشلىدى. 汽车开始走得更慢了。② (音声)弱变، 变小: مىلتىق ئاۋازى بارا ـ بارا ئاستىلاپ قالدى. 枪声渐渐小了。

ئاستىن 〔静〕① 下面的، 底下的: ~ قەۋەت 底层② 深的人

ئاستىن قاپاق <理生> 下眼睑، 下眼皮

ئاستىنقى 〔静〕 下面的: ~ قەۋەت 下层

ئاستىنقى ئاساس <数> 下底، 下底面

ئاستىنقى تاڭلاي <理生> 下颚

ئاستىنقى تۇپراق <农> 底土

ئاستىنقى جاغ <理生> 下颌

ئاستىنقى خا (自行车的)下梁

ئاستىن ـ ئۈستۈن 〔静〕 上下

ئاستىن ـ ئۈستۈن بولماق 颠倒: ئاق ـ قارا ~ 颠倒黑白 / يەر ـ جاھان ~ 天翻地覆

ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلماق 颠倒: ئىش پۇتۇنلەي ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىۋېتىلدى. 事情都给弄颠倒了。

ئاستىن ـ ئۈستۈنلۈك «ئاستىن ـ ئۈستۈن» 的名词形式

ئاسرا 〔静〕<古> ①在下面②下面的، 低的③温顺的

ئاسراتماق «ئاسرىماق» 的使动态

ئاسراش 〔静〕 保护

ئاسراش ئىشچىسى 保养工

ئاسراشماق «ئاسرىماق» 的共同态

ئاسرالماق «ئاسرىماق» 的被动态

ئاسراندى 〔静〕 收养的

ئاسراندى بالا 养子

ئاسراندىلىق «ئاسراندى» 的名词形式

ئاسرى 〔静〕<古، 动> 豹

ئاسرىماق 〔动〕① 爱护، 爱惜، 珍惜: جامائەت مۈلكىنى ~ 爱护公物 / كىيىم ـ كېچەكنى ~ 爱惜衣物 / ئۆلگەككە يىغلا، تىرىكنى ئاسرا. <谚> 哭死去的人，爱护活着的人。② 收养: يېتىم بالىنى ~ 收养孤儿③ 养护: قورال ـ ياراغنى ~ 保养武器 / يول ~ 养路④ 保养، 保护

ئاسسامبىل 〔静〕<电> 汇编

ئاسسامبىل پروگراممىسى <电> 汇编程序

ئاسسامبىل تىلى <电> 汇编语言

ئاسسىدىيە 〔静〕<动> 海鞘

ئاسسىستېنت 〔静〕 助教

工教助做 قىلماق ~ :作工教助〔静〕 **ئاسسىستېنتلىق**
科艾 . قىلغۇاتىدۇ ~ ئەكبەر مەلۇم مەكتەپتە / 教助任،作
。教助任校学某在尔拜

化同〔静〕 **ئاسسىمىلياتسىيە**
化同被 ئاسسىمىلياتسىيە بولماق
用作化同 ئاسسىمىلياتسىيە رولى
策政化同 ئاسسىمىلياتسىيە سىياستى
化同 ئاسسىمىلياتسىيە قىلماق
者义主化同〔静〕 **ئاسسىمىلياتسىيىچى**
的化同〔静〕 **ئاسسىمىلياتسىيىلىك**
派面两 <古>〔静〕 **ئاسغانچۇ**
为行派面两 <古>〔动〕 **ئاسغانچۇلاماق**
油柏،青沥〔静〕 **ئاسفالت**
路青沥 ئاسفالت يول
态动使的 «ئاسفالتلىماق» **ئاسفالتلاتماق**
态动被的 «ئاسفالتلىماق» **ئاسفالتلانماق**
的油柏有〔静〕 **ئاسفالتلىق**
铺上路 ~ يولنى :油柏铺،青沥铺〔动〕 **ئاسفالتلىماق**
青沥

地头石的走能不畜役 <方>〔静〕 **ئاسقا**
子耙〔静〕 **ئاسقاق**
地耙 ئاسقاق سالماق
ئاسقۇدا گۆش بولسا، بىر كۈنى مېھمانغا :钩挂〔静〕 **ئاسقۇ**
ياراپتۇ. 。愁不客来،肉有上钩 <谚>
架(衣)،钩挂〔静〕 **ئاسقۇچ**
地石乱 <方>〔静〕 **ئاسقىلىق**
虫蛔 <动>〔静〕 **ئاسكارىدا**
猫小 <动>〔静〕 **ئاسلان**
猫大 . چوڭ مۈشۈك ئاسلانلاپتۇ :猫小生〔动〕 **ئاسلانلىماق**
。了猫小生

<建>③挺压(的机纽缝)②的吊،的挂①〔静〕 **ئاسما**
锤铅

锤吊 ئاسما بازغان
带背 ئاسما باغ
床吊小 ئاسما بۆشۈك
萄葡野 <植> ئاسما تەك
顶吊 <建> ئاسما تورۇس
架挂 <建> ئاسما جازا
斗吊 <建> ئاسما خاپان
图挂 ئاسما خەرىتە

窗吊 <建> ئاسما دېرىزە
案悬 <法> ئاسما دېلو
斗吊 <水> ئاسما سۇكەن
篮吊 <建> ئاسما سېۋەت
裤带背 ئاسما شىم
构结式挂悬 <建> ئاسما قۇرۇلما
耳吊 <机> ئاسما قۇلاق
带背(的裤服西) ئاسما كەمەر
吊门龙،车天 <机> ئاسما كران
钳吊 <机> ئاسما كۈلۈچ
箱风皮式挂 ئاسما كۆرۈك
桥栈،桥架高،桥吊 ئاسما كۆۋرۈك
灯吊 ئاسما لامپا
心背 ئاسما مايكا
川冰悬 <地> ئاسما مۇزلۇق
环吊 <体> ئاسما ھالقا
轴天 <机> ئاسما ئوق
针吊 <医> ئاسما ئوكۇل
车缆 <机> ئاسما ۋاگون
道栈 ئاسما يول
线锤铅،线吊 <建> ئاسما يىپ

~ دۆلەت بايرىقىنى :带佩،挎،吊،挂悬،挂〔动〕 [1]**ئاسماق**
架衣在挂衣大把 ~ پەلتونى كىيىم ئاسقۇچقا / 旗国挂悬
上 / سېۋەتنى تامغا ~ 上墙在吊子篮把 / ئېسىپ ئۆلتۈر-
مەك 死吊 / ئۇ بېلىگە تاپانچا ئېسىۋالغانىدى . 手着挎里腰他
枪 。 قىلىچ ~ 刀马带佩

儿把果水〔静〕 [2]**ئاسماق**
嘟一噜嘟一،簇簇一،串串一〔静〕 **ئاسماق - ئاسماق**
噜 : ~ ئۈزۈملەر 一嘟噜一嘟噜葡萄

غەرغەرزچى كېلەر ، :人的底问根刨爱〔静〕 **ئاسماقچى**
ئوغرى ~ . <谚> 歹徒心怀叵测،盗贼刨根问底。
根刨 ئاسماقچىلاپ سورىماق :底问根刨〔动〕 **ئاسماقچىلىماق**
问地底问

ئاسماندىن چۈشكەندەك قاراپ تۇرماي ، :空天،天〔静〕 **ئاسمان**
كەتمەننى قولۇڭغا ئال ! 不要像刚从天上掉下来似地愣
着،把坎土曼拿起来 ! ئاسمانغا تۈكۈرسەڭ ، يۈزۈڭگە چۈ-
شەر . <谚> 朝天吐唾沫،会落在自己脸上。 ئاسمان-
دىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلىماق <成> 癞蛤蟆想吃
天鹅肉 / ~ يىراق ، يەر قاتتىق ، ئۆلەي دېسەم جان تاتلىق .
<谚> 天太高، 地太硬، 要死难舍条命 ; 喻同"上

"天无路，入地无门"。 ئاسمانغا چىقسا تاپىنىدىن، يەرگە كىرسە كوكۇلىسىدىن تارتماق <成> 上天拽住脚掌，入地抓住发辫；喻同"布下天罗地网"

ئاسمان تاپان 仰八叉: ئۇ يىقىلىپ ~ بولۇپ قالدى. 他摔了个仰八叉。

ئاسمان جىسىملىرى <天> 天体

ئاسمان جىسىملىرى شارى <天> 天球

ئاسمان دولقۇنى <物> 天波

ئاسمانغا ئاسماق 漫天要价: كونا گىلەمنى ئاسمانغا ئېسىپ تۇرسا، كىم ئالىدۇ؟ 旧地毯还漫天要价，谁买？

ئاسمانغا پىچاق ئاتماق 踢天弄井

ئاسمان قۇتۇپى <天> 天极

ئاسمان گلوبۇسى <天> 天球仪

ئاسمان گۈمبىزى 天穹、苍穹、天幕

ئاسمان مېخانىكىسى 天体力学

ئاسمان ھادىسىسى <天> 天象

ئاسمان ئىلاھى 天神

ئاسمان - پەلەك 〔静〕云霄: ~ بوي تارتقان سۆۋادان تېرەك 高入云霄的白杨树

ئاسمان - زېمىن 〔静〕天地、天壤: ~ پەرق بار. 有天壤之别。

ئاسمىگۈل 〔静〕<植> 倒挂金钟

ئاسۇرماق 〔动〕<古> 打喷嚏

ئاسىغ 〔静〕<方> 利益、好处

ئاسىغچى 〔静〕<古> 获利者、得益者、营利者

ئاسىغدىماق 〔动〕<方> 敬重、珍爱、挂念

ئاسىممېترىيە 〔静〕不对称

ئاسىممېترىيىلىك 〔静〕不对称的

ئاسىممېترىيىلىك تۈزۈلۈش <化> 不对称结构

ئاسىيى 〔静〕①<宗> 罪人 ②<转> 叛徒、叛逆: ۋەتەن ئاسىيلىرى 祖国的叛徒

ئاسىيا 〔静〕亚细亚、亚洲

ئاسىيا پىلى <动> 亚洲象

ئاسىيا سېسىق كۆزەنى <动> 艾鼬

ئاسىيا غاز ئوتى <植> 仙鹤草、龙芽草

ئاسىيالىق 〔静〕亚洲人

ئاسىيلىق 〔静〕«ئاسىي» 的抽象名词: ۋەتەنگە قىلىنغان ~ 对祖国的背叛

ئاسىيلىق قىلماق 变叛、反叛、叛离、叛逆、背叛

ئاسىيۇ 〔静〕<古> 乌孙

ئاش[1] 〔静〕①饭、米饭: ئىش بار يەردە ~ بار. <谚> 有活干的地方就有饭吃。 ~ بەرگەنگە مۇشت بېرىپتۇ. <谚> 人给我吃馒头，我给人一拳头；喻同"恩将仇报"。②粮食: بەشىنچى ئايدا بېشىنى كۆردۈم، ئالتىنچى ئايدا ئېشىنى. <谚> 五月见穗，六月收粮。

ئاش ئاتماق 用手给客人喂抓饭

ئاش ئەتمەك 做饭

ئاش بەرگەن قازاننى چاقماق 吃饭砸锅；喻同"以怨报德"

ئاش بولماق 顶用，共同生活: سەن شۇ پاتمىنى قويساڭا ئاش بولمايدۇ. 那个帕提麦就算了吧，(她)不会跟你共度一生。

ئاش تارتماق （给客人）上饭

ئاش تۇزى 食盐

ئاش تېپىپ يېمەك = نان تېپىپ يېمەك

ئاش دەملىمەك 焖饭

ئاشقا توپا سالماق 打碎别人的饭碗、害人

ئاشقا چىۋىن چۈشمەك ①扫兴②起疑心

ئاش[2] 〔静〕鞣料、皮硝

ئاشتىن چىقماق （皮子）熟好、鞣制好

ئاشاتماق 〔动〕<古> 赐宴、赐食

ئاشاق 〔静〕<古> 低、下

ئاشاقلىماق 〔动〕<古> 轻视、卑视

ئاشاماق 〔动〕<古> 吃

ئاشبار 〔静〕<古> （麦草与麦麸混合的）饲料

ئاشپەز 〔静〕厨师、炊事员: ئاشپەزگە پۇل بېرىپ، ناۋايغا قارىماق <成> 付给厨师钱，却眼睛盯着打馕师傅；喻同"驴头不对马嘴" / قاسساپ ماي چاينايدۇ، ~ گۆش. <谚> 屠户嚼油，厨师吃肉；喻同"近水楼台先得月"。

ئاشپەزلىك 〔静〕烹饪、炊事工作: ئۇنىڭ ~ قىلىۋاتقىنىغا خېلى يىللار بولدى. 他干炊事工作已多年了。

ئاشپۇرچاق 〔静〕<植> 饭豆

ئاشپۇزۇل 〔静〕饭铺子、饭馆

ئاشتاختا 〔静〕面案子、切菜板、案板

ئاشتال 〔静〕<古> 最小的、最年幼的

ئاش - تاماق 〔静〕食物

ئاش - تۇز 〔静〕饭: ئۇ ئاش - تۇزۇمنى يەپ تۇرۇپ، ماڭا ئەسكىلىك قىلدى. 他吃着我的饭，还给我使坏。

ئاشخانا 〔静〕①厨房②饭馆③食堂: ئوقۇغۇچىلار ئاشخانى-

سى 学生食堂

ئاشخانىلىق 〔静〕 带厨房的، 有厨房的

ئاشخورا 〔静〕<方> 海碗

ئاشرۇ 〔静〕<古> 很، 太، 极، 非常، 十分

ئاش - سۇ 〔静〕 男方在婚礼前送给女方的食物或买食物的钱

ئاش - غىزا = ئاش - تاماق

ئاشقاپاق 〔静〕<植> 瓠子

ئاشقازان 〔静〕<生理> 胃

ئاشقازان ئاستى بېزى <生理> 胰腺

ئاشقازان ئاقمىسى <医> 胃瘘

ئاشقازان بوشلۇقى <生理> 胃脘

ئاشقازان بېزى <生理> 胃腺

ئاشقازان بېغىش پەردىسى <生理> 胃系膜

ئاشقازان پۇلتىيىپ چىقماق 胃膨出

ئاشقازان پۈرمىسى <医> 胃皱褶، 胃襞

ئاشقازان توقىچىقى <药> 温胃阿亚然反片

ئاشقازان تارتىشىش <医> 胃痉挛

ئاشقازان تۆۋەنلەش <医> 胃下垂

ئاشقازان تېشىلىش <医> 胃穿孔

ئاشقازان چىقىش ئېغىزى <生理> 幽门

ئاشقازان چىۋىنى <动> 胃蝇

ئاشقازان راكى <医> 胃癌

ئاشقازان زىدە بولۇش <医> 胃溃烂

ئاشقازان سۇيۇقلۇقى <生理> 胃液

ئاشقازان شىللىق پەردىسى <生理> 胃粘膜

ئاشقازانغا قان تولۇش <医> 胃充血

ئاشقازان فېرمېنتى <生理> 胃酶

ئاشقازان قاتلىقى <生理> 胃皱褶

ئاشقازان قاناش <医> 胃出血

ئاشقازان كۆپۈش <医> 胃鼓胀

ئاشقازان كۆيۈپ ئېچىشىش <医> 胃灼热

ئاشقازان كېسىلى <医> 胃病

ئاشقازان كېڭىيىش <医> 胃扩张

ئاشقازان كىرىش ئېغىزى <生理> 贲门

ئاشقازان كىسلاتاسى <生理> 胃酸

ئاشقازان لۆمۈلدەش <医> 胃蠕动

ئاشقازاننى يۇيۇش <医> 洗胃

ئاشقازان يارىسى <医> 胃溃疡

ئاشقازان يەللىكى <医> 胃炎

ئاشقازان يىگىلەش <医> 胃萎缩

ئاشقازان - ئۈچەي 〔静〕 肠胃

ئاشقازان - ئۈچەي هورمونلىرى <生理> 肠胃激素

ئاشقازان - ئۈچەي يەللىكى <医> 肠胃炎

ئاشقان - تاشقان 〔静〕 剩余的، 残留的: ~ نەرسىلەر 剩余的东西 / ~ تاماق 残汤剩饭

ئاشكارا 〔静〕 公开: ~ بەس - مۇنازىرە 公开辩论 / ~ سورۇن 公开场所 / ئاغرىقنى يوشۇرساڭ، ئۆلۈم ~ . <谚> 疾病能隐瞒، 死亡会暴露; 喻同"纸里包不住火"、"雪里埋不住死人"。

ئاشكارا ئاكسىيە <经> 公募证券

ئاشكارا ئالامەت <生> 显性特征

ئاشكارا بازار <经> 公开市场

ئاشكارا بولماق 暴露: ئۇ خۇددى قوي ئارىسىغا كىرىپ قالغان ئۆچكىدەك ئاسان ئاشكارا بولۇپ قاپتۇ . 他就像绵羊群里混进的山羊似地容易暴露。

ئاشكارا پاي <经> 公开股

ئاشكارا قىلماق 公开، 暴露: ئۇ ئۆز سالاهىيىتىنى ئاشكارا قىلدى . 他公开了自己的身份。

ئاشكارا هاۋالە 公开委托

ئاشكارا ئىسسىقلىق 显热

ئاشكارىلاتماق «ئاشكارىلىماق» 的使动态

ئاشكارىلاشماق «ئاشكارىلىماق» 的共同态

ئاشكارىلانماق «ئاشكارىلىماق» 的被动态

ئاشكارىلىق ① «ئاشكارا» 的名词形式② 透明: سايلامنىڭ ~ دەرىجىسى 选举的透明度

ئاشكارىلىق پرىنسىپى 透明度原则

ئاشكارىلىماق 〔动〕 暴露، 揭露، 泄露، 公开: مەخپىيەتلىكنى ~ 暴露秘密، 泄露秘密 / زىددىيەتنى ~ 揭露矛盾 / ئىشنى ئاشكارىلىۋېتىڭ . 请把事情公开出来。

ئاشكۆكى = يۇمغاقسۇت

ئاشلاتماق «ئاشلىماق» 的使动态

ئاشلاشماق «ئاشلىماق» 的共同态

ئاشلاق 〔静〕 槽

ئاشلامچى 〔静〕 鞣皮子的匠人

ئاشلامچىلىق 〔静〕 鞣皮业

ئاشلانماق «ئاشلىماق» 的被动态

ئاشلەڭپۇڭ 〔静〕<食> 凉粉

ئاشلىق 〔静〕 ①粮食②够做一顿饭的: ئۆيدە ئاران بىر ~

ئۇن قاپتۇ . 家里只剩下够做一顿饭的面了。

ئاشلىق ئامبىرى <农> 粮仓

ئاشلىق بازىرى 粮食市场

ئاشلىق بېجى 粮食税

ئاشلىق بېلىتى 粮票

ئاشلىق پەرۋانىسى <动> 谷蛾

ئاشلىق پونكىتى 粮站

ئاشلىق دۇكىنى 粮店

ئاشلىق زاپىسى 粮食储备

ئاشلىق زىرائەتلىرى 粮食作物

ئاشلىق كىنىشكىسى 粮本、购粮本

ئاشلىق مىتىسى <动> 谷盗

ئاشلىلماق 〔动〕 鞣皮子

ئاشىماق 〔动〕 ①增加、增长、增多：مەھسۇلات ~ 增产 / بىلىم ~ 增长知识 / مېنىڭ غېمىم ئاشتى . 我的愁事多了。②超出、超过：ئەمەلىي ئىمكانىيەتتىن ئېشىپ كەتمەك 超出实际可能 / يېشى ~ 超龄 / پىلاندىن ئېشىپ كەتمەك 超过计划 ③剩、剩余：ئاش ئېشىپ قاپتۇ . 饭剩下了。ئاشقان پۇل 剩余的钱、余款 / يالغۇز قىر ئاشقۇچە ، كۆپ داۋان ئاشار . <谚> 单枪匹马未越过土坎，众人已翻越大坂。

ئېشىش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 增长经济学

ئاشمانتا 〔静〕<食> 带包子的抓饭

ئاشنا 〔静〕 ①朋友②情人、情夫、情妇；姘夫、姘妇：ئاشناڭغا ئىشىنىپ ، ئەرسىز قالما . <谚> 别相信情夫而失去丈夫。

ئاشنا بولماق 作朋友、当情人

ئاشنا تۇتماق 私通

ئاشنالىق 〔静〕 情谊：ئۇنىڭ بىلەن ئاشنالىقىم ئانچە يوق . 我同他没有多少情谊。

ئاش - نان 〔静〕 ①食物②<转> 饭碗：ئۇ مېنىڭ ئاش-نېنىمنى تارتىۋالدى . 他抢了我的饭碗。

ئاشنۇ 〔静〕<古> 前、以前、先前

ئاشنى 〔静〕<古> 邻居、左邻右舍、街坊邻居

ئاشنىدارچىلىق 〔静〕 恋情、风流韵事

ئاشنىسىز 〔静〕 ①无朋友的②无恋人的、无情人的

ئاشنىلىق 〔静〕 ①有朋友的②有恋人的、有情人的

ئاش - ئوزۇق 〔静〕 食物、食品

ئاشوت 〔静〕<方> 饭菜(泛指人能吃的所有食物)

ئاشۇ[1] 〔静〕 那、那个：~ ئادەم 那人、那个人 / ~ زاۋۇت 那个工厂

ئاشۇ[2] 〔静〕<古> 红土

ئاشۇرما 见下

ئاشۇرما باج <经> 累进税

ئاشۇرما دەرىجە <语> (形容词的)最高级

ئاشۇرما قىممەت <经> 附加值

ئاشۇرماق 〔动〕 ①增加、增长：مەھسۇلاتنى ~ 增产 / كىرىمنى ~ 增加收入 / بىلىم ~ 增长知识、进修 / ئابرۇينى ~ 提高威信②提高：غەيرەتنى ~ 增添勇气，鼓干劲③过分：سەن سۆزدە سەل ئاشۇرۇۋەتكەندەك تۇرىسەن . 你说得有点过火了吧。مۇشۇنداق ئاشۇرۇپ ماختاپ ، مېنى ئەمتىرىتىپ قويدىڭىز . 你如此过分褒奖，倒叫我惶恐不安了。سەن بەك ئاشۇرۇۋەتتىڭ . 你太过分了。

ئاشۇرۇشماق «ئاشۇرماق» 的共同态

ئاشۇرۇلماق «ئاشۇرماق» 的被动态

ئاشۇرغى 〔静〕<方> 贪婪、贪得无厌

ئاشۇق 〔静〕<军> 铁盔、胄

ئاشۇنچە 〔静〕 那么多

ئاشۇنچىلىك 〔静〕 那么些、那么多：~ ئىش 那么些事情

ئاشۇنداق 〔静〕 那样的

ئاشۋاقتى 〔静〕 早饭时间

ئاشچ 〔静〕<古> 锅

ئاشچ - بۇقاچ 〔静〕<古> 炊具、锅碗瓢盆

ئاشىق 〔静〕 ①情人：ئاشىققا باغدات يىراق ئەمەس . <谚> 对情人，巴格达并不远。②迷恋者③苦行僧

ئاشىق بولماق 爱上、迷恋上：ئۇ گۈلنارغا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ . 他爱上了古丽娜尔。گۈلگە ئاشىق بولدۇم . 我迷上了花儿。

ئاشىقانە 〔静〕 情侣般地

ئاشىقلىق 〔静〕 «ئاشىق» 的抽象名词：~ ئاسان ، جۇدالىق تەس . <谚> 相爱容易，别离难。

ئاشىق - مەشۇق 〔静〕 情侣

ئاشىنا 〔静〕<古> 阿史那(古突厥姓氏、突厥有十姓、所生子女皆以母族为姓、阿史那是其中之一)

ئاشىندۇرماق 〔动〕<古> 送行、打发

ئاشىنماق 〔动〕<古> 磨损、磨坏、损耗

ئاغ 〔静〕 裆：ئىشتاننىڭ ئېغى تار بولۇپ قاپتۇ . 裤裆窄了。ئېغى بىلەن بېغى يوق 摸不着头脑、弄不清头绪 / بۇ ئېغى بىلەن بېغى يوق سۆزلەرنى دەۋەرىدىغان ئادەم ئىكەن . 他这个

。话的脑头着不摸些说光، 哪人

(称尊的人的大己自比纪年对)叔大، 哥大 〔静〕 **ئاغا**

(一之落部厥突代古)尔格阿 ＜古＞〔静〕 **ئاغار**

酒的酿子麦 ＜古＞〔静〕 **ئاغارتغۇ**

保少 ＜古＞〔静〕 **ئاغالىق**

慰安، 抚安 ＜方＞〔动〕 **ئاغالىماق**

儿鼻 ＜古＞〔静〕 **ئاغان¹**

悔忏، 过悔، 悔改②悔懊، 悔后① ＜古＞〔静〕 **ئاغان²**
憾遗، 惜可③

弟兄 〔静〕 **ئاغا ـ ئىنى**

喂، 啊 ＜方＞〔叹〕 **ئاغايلا**

倒弄被، 倒推被 ＜古＞〔动〕 **ئاغتىلماق**

车大斗翻 ＜方＞〔静〕 **ئاغدارما**

的转翻以可 〔静〕 **ئاغدۇرما**
斗翻 ＜水＞ ئاغدۇرما سۇكەن

地耕، 地翻 ~ يەر / 案翻 ~ دېلو :翻①〔动〕 **ئاغدۇرماق**
权政旧翻推 ~ كونا ھاكىمىيەتنى :覆颠؛翻推②

子分机投②子分覆颠، 者覆颠①〔静〕 **ئاغدۇرمىچى**

动活覆颠 ھەرىكىتى ~ :覆颠 〔静〕 **ئاغدۇرمىچىلىق**
动活覆颠搞 ئاغدۇرمىچىلىق قىلماق

态同共的 «ئاغدۇرماق» **ئاغدۇرۇشماق**

态动被的 «ئاغدۇرماق» **ئاغدۇرۇلماق**

的了变改، 的样了变 ＜古＞〔静〕 **ئاغدۇق**

窝肩 ＜古＞〔静〕 **ئاغرۇغ**

子驮، 物负载 ＜古＞〔静〕 **ئاغرۇق**

重嫌 ＜古＞〔动〕 **ئاغرۇقلانماق**

重沉، 重加 ＜古＞〔静〕 **ئاغرۇماق**

热脑痛头 〔静〕 **ئاغرىپ ـ تارتىپ**

下见 **ئاغرىتما**
痛经، 经痛 ＜医＞ ئاغرىتما ھەيز

ـئە ئاش ئاغرىتقان مەيدە :态动使的 «ئاغرىماق» **ئاغرىتماق**
是不的口胃伤 ＜谚＞ . مەس، كۆڭۈل ئاغرىتقان دوست
。友朋非的心人伤، 饭

态同共的 «ئاغرىتماق» **ئاغرىتىشماق**

态同共的 «ئاغرىماق» **ئاغرىشماق**

:病②。痛镇物药 . دورا ئاغرىقنى باستى :痛①〔静〕 **ئاغرىق**
. چىش ئاغرىقى ~ ئەمەس، چىش ئاغرىقىغا ئادەم ئۆلمەس
ـئاغرىقنىڭ تۆزەل 。人了不死痛牙، 病是不痛牙 ＜谚＞
医، 好已自若病 ＜谚＞ . گۈسى كەلسە، تېۋىپ ئۆزى كېلەر
生找上门 。病人③ : تۇرمىغان مېھماننىڭ كەتكىنى ياخشى،
走人客的住不待 ＜谚＞ . ساقـايمىغان ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى
。好了死人病的好不治، 好了
药痛镇 ئاغرىق توختاتقۇچى دورا
痛止 ئاغرىق توختاتماق
觉痛 ئاغرىق سېزىمى

子孩的病多 بالا ~ :的病多 〔静〕 **ئاغرىقچان**

弱老 ~ ، قېرى - چۈرى :病疾①〔静〕 **ئاغرىق ـ سىزلاق**
天 . كۆپىيىدۇ ~ ، ئىسسىۋرسە كۈن مۇنداق :人病②残病
。多增会就人病، 去下热么这

不 ＜谚＞ . تاپاق ئالتە ئبېشىمغا ~ :痛不 〔静〕 **ئاغرىماس**
。(受自作自، 吃苦讨自)子棍六了挨上头的痛

. ئادىل ئۇشتۇمتۇت ئاغرىپ قالدى :病生①〔动〕 **ئاغرىماق**
. ئاغرىمىغان ساقلىقنىڭ قەدرىنى بىلمەس 。了病然突力迪阿
痛②。贵可康健知不病生没 ＜谚＞

别你 . سەن مەندىن ئاغرىنما :怨抱، 怨埋①〔动〕 **ئاغرىنماق**
。我怨埋

态同共的 «ئاغرىنماق» **ئاغرىنىشماق**

试口 ئىمتىھان ~ :的头口 〔静〕 **ئاغزاكى**
学史历述口 ئاغزاكى تارىخشۇناسلىق
辩答头口، 答回头口 ئاغزاكى جاۋاب
据证头口 ＜法＞ ئاغزاكى دەلىل ـ ئىسپات
定裁头口 ＜法＞ ئاغزاكى كېسىم
决表头口 ئاغزاكى ماقۇللىماق
息信型献文非 ئاغزاكى ئۇچۇر
供口 ＜法＞ ئاغزاكى ئىقرار

的凉荒، 的僻偏 ＜古＞〔静〕 **ئاغلاق**

传، 者告诬②者督监، 者促督① ＜方＞〔静〕 **ئاغلاقچى**
者话闲

线斜 ＜数＞〔静〕 **ئاغما**
足斜، 足线斜 ＜数＞ ئاغما ئاساس
柱棱斜 ＜数＞ ئاغما پىرىزما
轴心偏 ＜机＞ ئاغما ئوق

子驮 . يۈك سول تەرەپكە ئېغىپ كەتتى :斜倾①〔动〕 **ئاغماق¹**
ـئايروپىلان يۆنىلىشـ :转偏، 离偏، 偏②。了斜倾边左朝
:向倒③。向航了离偏机飞 . ىدىن ئاغدى ئۇ كىم ئەمەلدار
~ كۆڭۈل 。谁向倒就他، 官当谁 . بولسا، شۇنىڭغا ئاغىدۇ
了现出中作工 . خىزمەتتە ئېغىش كۆرۈلدى :差偏④感预
。差偏

، 登، 高升، 升上، 升 ＜古＞〔动〕 (ئـا :غماق) **ئـاغماق²**
上登

ئـاغمچى 〔静〕 ①反复无常者，动摇不定者②机会主义者

ئاغمچىلىق ① «ئاغمچى» 的抽象名词②机会主义

ئاغمخان 〔静〕<动> 黄鼬，黄鼠狼

ئاغمخان بورسۇق <动> 獾鼬

ئاغمخانلار ئائىلىسى 鼬科

ئاغۇقماق 〔动〕<古> 中毒

ئاغى[1] 〔静〕 ①办法②借口

ئاغى قىلماق 想办法，找借口：ئۇ هاشارغا بارماسلىقنىڭ ئاغىسىنى قىلدى. 他找了不去服劳役的借口。

ئاغى[2] 〔静〕<古> 丝绸，绸缎，丝织品

ئاغتماق 〔动〕<古> 使登上，使上升

ئاغچا 〔静〕 太太

ئاغچا خېنىم 太太，夫人

ئاغچى 〔静〕<古> 司库，库银员外郎

ئاغچىلىق «ئاغچا» 的抽象名词形式

ئاغچيۇغۇچ 〔静〕<植> 丝瓜（瓤可当炊帚用）

ئاغدىماق 〔动〕<方> 赌气

ئاغر 〔静〕<古> 宝贵的，珍贵的，尊贵的

ئاغرلاماق 〔动〕<古> 爱惜，珍爱，爱怜

ئاغرلانماق 〔动〕<古> ①被尊重②被珍惜，被爱惜

ئـاغرلىغ 〔静〕<古> 尊贵的，受人尊重的，受人尊敬的

ئاغىز (ئاغزى) 〔静〕 口，嘴：سېنىڭ ئاغزىڭدىن مۇنداق گەپنىڭ چىققانلىقىغا ھەقىقەتەن ھەيرانمەن. 从你嘴里说出这样的话来，真叫我吃惊。بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان مەريەمنىڭ ئاغزى ئېچىلىپلا قالدى. 麦尔耶姆听了这个消息惊呆了。ئۇنىڭ ئاغزى ئېچىلىپ كەتسە، توختاتقىلى بولمايدۇ. 他说起话来滔滔不绝，他口若悬河。ئاغزىدىن ئاق ئىت كىرىپ، كۆك ئىت چىقماق <成> 恶语伤人，出言不逊 / ئاغزى ھەسەل، دىلى زەھەر. 口蜜腹剑。

ئاغزى (ئېغىزى) باتۇر 说大话

ئاغزى بار 能说，能说会道

ئاغزى (ئېغىزى) بوش 肚里藏不住话，嘴松

ئاغزى (ئېغىزى) بۇزۇق 嘴损

ئاغزى (ئېغىزى) بىزەپ 出言不逊，嘴损

ئاغزى (ئېغىزى) بىسەرەمجان 信口开河

ئاغزى (ئېغىزى) پالۋان = ئاغزى (ئېغىزى) باتۇر

ئاغزى (ئېغىزى) پىششىق = ئاغزى (ئېغىزى) چىڭ

ئـاغزى (ئېغىزى) تاتلىق 嘴甜，嘴乖：قىزچاقنىڭ ئـاغزى شۇنداق تاتلىقكى، ھەممە كىشى ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ. 小姑娘嘴乖，人人都喜欢她。

ئاغزى (ئېغىزى) چاققان = ئاغزى (ئېغىزى) ئىتتىك

ئاغزى (ئېغىزى) چىڭ 嘴紧，守口如瓶

ئاغزى (ئېغىزى) شاللاق 碎嘴，婆婆嘴

ئـاغزىغا (ئېغىزىغا) ئالماق ①吃喝：مەن كۈن بويى ئاغزىمغا بىرنەرسە ئالمىدىم. 我一天什么东西都没有吃。②提及，说起：ئاغزىغا ئالغۇچىلىكى يوق 不值一提，不足挂齿 / ئۇ سېنى ئاغزىغا ئالمىدى. 他没有提到你。

ئاغزى (ئېغىزى) قاتتىق （牛、马等）不驯服

ئاغزى (ئېغىزى) كالۋا 笨嘴拙舌

ئاغزى (ئېغىزى) مەھكەم = ئاغزى (ئېغىزى) چىڭ

ئاغزى (ئېغىزى) نىڭ پاشىنىسى يوق 随口乱说，信口雌黄

ئاغزى (ئېغىزى) ئوچۇق 不封斋的，不把斋的

ئاغزى (ئېغىزى) ئىتتىك 嘴快

ئاغزى (ئېغىزى) يامان 嘴损

ئاغزى (ئېغىزى) يۇمشاق 嘴软

ئاغزى (ئېغىزى) يېنىك 嘴快，肚里藏不住话

ئـاغىز (ئېغىز) ئاچماق ①开口，张嘴：مەن ئېغىز ئاچقۇچە، ئۇ مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىمنى دەۋەتتى. 没等我开口，他就抢先替我说了。ئۇ ئېغىز ئېچىشقا تەمشەلدىيۇ، ئەمما بىرئاز ئويلىنىپ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. 他刚要张嘴，一寻思又忍住了。②开斋：ئىپتار ۋاقتى بولۇپتۇ، ئېغىز ئاچايلى. 开斋时候到了，咱们开斋吧。

ئاغىز (ئېغىز) بارماسلىق 不好开口，难以启齿

ئاغىز (ئېغىز) بۇزماق 破口大骂，出言不逊

ئاغىز (ئېغىز) بېسىقماق 默不作声，哑口无言

ئاغىز (ئېغىز) بېسىلماي 口口声声

ئاغىز (ئېغىز) تاتلىق قىلماق 画饼充饥

ئاغىز (ئېغىز) تاتىلماق 探口风，探口气

ئاغىز (ئېغىز) تامشىماق 咂嘴（表示羡慕）

ئاغىز (ئېغىز) تەگمەك 尝：بۇ قوغۇنغا تېخنىكنىڭمۇ ئاغزى تەگسۇن. 让技术员也尝尝这个甜瓜。

ئاغىز (ئېغىز) تۇۋاقلىماق 堵嘴

ئاغىز (ئېغىز) تېيماق = ئاغىز (ئېغىز) يىغماق

ئاغىز (ئېغىز)دا بار 光说不兑现，许空愿，口惠而实不至

ئـاغىز (ئېغىز)دا شەھەر ئـالماق 纸上谈兵，夸海口

ئاغىز (ئېغىز)دا قالماق ①余味还在②欲言又止

ئاغىز (ئېغىز)دىن بالاغا قالماق 直言贾祸

ئاغىز (ئېغىز)دىن چۈشۈرمەسلىك ①念叨②口口声声、不停地(说)

ئاغىز (ئېغىز)دىن سائەت چىقماق 说得很准、言必有中

ئاغىز (ئېغىز)دىن كەتمەك 祸从口出、失言

ئاغىز (ئېغىز)دىن كىرىپ بۇرۇندىن چىقماق <成>耍花招、耍奸

ئاغىز (ئېغىز) زايە قىلماق 费唇舌

ئاغىز (ئېغىز)غا ئالغۇسىز ①难以出口 ②不值一提

ئاغىز (ئېغىز)غا ئالماق 提、说: بۇ كۆڭۈلسىز ئىشنى زادىلا ئېغىزغا ئالمايلى. 咱们再不要提这不愉快的事了。ئېغىزغا ئالغىلى بولمايدىغان گەپ 说不出口的话

ئاغىز (ئېغىز)غا تېتىماق 吃得香

ئاغىز (ئېغىز)غا چىقماق 议论纷纷、满城风雨: ئەگەر بۇ يالغان گەپ بولسا، ئەلنىڭ ئېغىزىغا چىقامدۇ؟ 如果这是谎言、怎么会闹得满城风雨？

ئاغىز (ئېغىز)غا قارىماق 听从、听命(依照别人的意思行动)

ئاغىز (ئېغىز) غېرىچلىماق 插嘴、多嘴: باشقىلار پاراڭلىشىۋاتقاندا ئېغىز غېرىچلىما! 别人说话的时候你别插嘴!

ئاغىز (ئېغىز) قىچىشماق 想说闲话

ئاغىز (ئېغىز) كەلمەك 说得顺口: ئۇنىڭ ئۇيغۇرچىغا خېلى ئاغزى كېلىپ قالدى. 他说维吾尔语挺顺口了。

ئاغىز (ئېغىز) كۆيمەك 不敢直言

ئاغىز (ئېغىز) مايلىماق 嘴上抹油、买通关节

ئاغىز (ئېغىز)نىڭ ئۇچىدا 随口: ئۇ باشقىلارنىڭ تەلەپىگە ھېچقاچان ~ جاۋاب بەرگەن ئەمەس. 他对别人的要求从不随口答应。

ئاغىز (ئېغىز) ئۇپراتماق 费唇舌、费口舌

ئاغىز (ئېغىز) ئۇچلىماق 撅嘴

ئاغىز (ئېغىز) ئۇمەللىمەك 欲言状

ئاغىز (ئېغىز) ئۇمچەيتمەك 欲哭状

ئاغىز (ئېغىز) ئۇششۇتمەك 不说吉利的话

ئاغىز (ئېغىز) ئېچىلىپ قالماق 目瞪口呆、瞠目结舌

ئاغىز (ئېغىز) ئىقرارى <法> 口供: ئېغىز ئىقرارىغا ئاسانلا ئىشىنىپ كەتمەك 轻信口供

ئاغىز (ئېغىز) يارماق 开口: بۇ ئىش ھەققىدە دادىسىدىن باشقىسىغا ئېغىز يېرىپ بېرىنىمە دېمىگەن. 关于这件事，除父亲之外、没有向别人开过口。

ئاغىز (ئېغىز) يارىسى 口疮

ئاغىز (ئېغىز) يامان قىلماق 骂人、破口大骂

ئاغىز (ئېغىز) يەللىكى <医> 口腔炎

ئاغىز (ئېغىز) يۈگۈرۈكى 嘴快: ~ باشقا، ئاياق يۈگۈرۈكى ئاشقا. <谚>嘴快惹幸祸害、腿快幸福来。

ئاغىز (ئېغىز) يېلى 表示替人美言几句、费不了什么事: تۆت ئېغىز ياخشى گېپىمنى قىلىپ قويسىلا، سىلىدىن نېمە كېتىدۇ، ئېغىزلىرىنىڭ يېلى. 您替我说上几句好话，又费不了您什么、只不过张张嘴而已。

ئاغىز (ئېغىز) يۇمماق 少说话、少开口、闭嘴、住嘴

ئاغىز (ئېغىز) ـ بۇرۇن 〔静〕嘴脸

ئاغىز ـ بۇرۇن (ئېغىز ـ بۇرۇن)غىچە تويماق 够呛: ئۇ بىزنى ئالداپ ئاغزى ـ بۇرنىمىزغىچە تويدۇردى، ئەمدى ئالدانمايمىز. 他骗我们骗得够呛、下次我们再不上当了。

ئاغىز ـ بۇرۇن (ئېغىز ـ بۇرۇن)نى قان قىلماق 打得头破血流

ئاغىز ـ بۇرۇن (ئېغىز ـ بۇرۇن) يالاشماق ①鬼混②狼狈为奸、沆瀣一气、朋比为奸: كەلسە ـ كەلمەس ئادەملەر بىلەن ئېغىز ـ بۇرۇن يالىشىپ يۈرمەك 和不三不四的人鬼混

ئاغىزلاماق 〔动〕<古>开口子

ئاغىش 〔静〕<古>升、上升、升高、增长、超越

ئاغىل ـ تاغىل 〔静〕怪声怪气

ئاغىلىق[1] 〔静〕<古>丝绸衣料、绸缎

ئاغىلىق[2] 〔静〕<古>金库，国库

ئاغىم 〔静〕<古>迈一步之距

ئاغىن 〔静〕<古>无言语的；不会说话的、哑巴

ئاغىنە 〔静〕朋友: ئاغىنەڭ قاغا بولسا، يېيىشىڭ پوق. <谚>跟乌鸦作朋友，只能跟着吃屎；喻同"近朱者赤、近墨者黑"。

ئاغىنە ـ بۇرادەر 〔静〕朋友、哥们儿

ئاغىنە ـ بۇرادەرچىلىك 〔静〕友情

ئاغىنە ـ ئۇغىگە = ئاغىنە ـ بۇرادەر

ئاغىنىدارچىلىق 〔静〕朋友情谊、朋友情份

ئاغنىلىق = ئاغنىدارچىلىق

ئافانت = يوشۇرۇن كرىستال جىنس

ئافرودىت 〔静〕 <矿>石泡

ئافرىقا 〔静〕 洲非

ئافرىقا تېرىقى <植> 草象

ئافرىقا زېبراسى <动> 马斑洲非

ئافرىقا زىراپىسى <动> 鹿颈长洲非

ئافرىقا قار لەيلىسى <植> 莲雪洲非

ئافرىقىلىق 〔静〕 人洲非

ئافغان 〔静〕 人汗富阿

ئافغانچە 〔静〕 ①阿富汗语، 阿富汗文: ~ سۆزلىشەلىشىدىغان لار 说阿富汗语的人们 ②阿富汗式的: ئۇ ~ كىيىنىپ يۈرىدۇ . 他穿着阿富汗式服装。

ئافلاتوكسىن 〔静〕<生> 黄曲霉素

ئافلاتوكسىن سۇغۇرتىسى 黄曲霉素险

ئافېي 〔静〕 阿飞

ئافېيلارچە 〔静〕 阿飞般地، 像阿飞一样: ~ ئالا - چىپار كىيىنگەن كىشى 像阿飞一样穿得花花绿绿的人

ئاق 〔静〕 ①白، 白色的، 空白: ~ ئىت ، قارا ئىت ، ھەممىسى بىر ئىت . <谚> 白狗، 黑狗، 都是狗; 喻"一丘之貉"。 ~ قويدىن قارا قوزىمۇ تۇغۇلىدۇ . <谚> 白羊也会生黑羔。 ئاقنىڭ سەتلىكى بىلىنمەس ، قارىنىڭ چىرايلىقلىقى . <谚> 白的难显丑، 黑的难显美。 ئىش ئاقمىدى ، توختام ئېقى قەغەز ، قارىسى سىياھ ھالىتىدە قالدى . 事没办成، 合同成了一纸空文。②清白③翳: كۆزىدە ئېقى بار ئادەم 眼睛上有翳的人 ④(吊丧时系在腰间的)白布

ئاق ئارپا <植> 青稞

ئاق ئاشلىق 细粮

ئاق ئاغمىخان <动> 白鼬

ئاق ئاكاتسىيە <植> 刺槐

ئاق ئالا يىلان <动> 银环蛇

ئاق ئالتۇن 白金، 铂

ئاق ئايدىڭ 月夜

ئاق ئەمەن <植> 白蒿، 蒌蒿

ئاق باسمىچى 白匪

ئاق باش 白头发的، 白发苍苍的: ~ موماي 白发苍苍的老奶奶

ئاق باش تاغ قۇشقىچى <动> 白头山雀

ئاق باش تۇرنا <动> 白头鹤

ئاق باش جاغالماي <动> 白头翁

ئاق باش ئۆردەك <动> 白头硬尾鸭

ئاق باغلىماق 带孝(腰系白布)

ئاق بايراق 白旗

ئاق بەت <印> 环衬

ئاق بەل چىمچىق <动> 白腰草鹬

ئاق بەل ھەيران <动> 白腰雨燕

ئاق بەھمەن <植> 欧矢车菊根

ئاق بوز 铁青色: ~ ئات 铁青马

ئاق بويۇن قىرغاۋۇل <动> 白颈长尾雉

ئاق بېلىق <动> 白鱼، 白鲦

ئاق پارپا <植> 白附子

ئاق پۈسمىلاق 白净微胖: ~ يۈز 白净微胖的面皮

ئاق پۈپۈنەك 白鹇

ئاق پېچىنە 甜饼干

ئاق تاجلىق قىرغاۋۇل <动> 白冠长尾雉

ئاق تاشلىق كىتاب 白皮书

ئاق تاغلىق <宗> 白山派(17世纪喀什噶尔和卓家族分裂形成的伊斯兰教苏非主义派别، 与黑山派相对称)

ئاق تاغلىق ، قارا تاغلىق بولۇشۇپ كەتمەك 势不两立

ئاق تالون 白头发票، 空白发票

ئاق تاۋ 白炽، 白热

ئاق تەسكەن <植> 白刺荆

ئاق تەسۋىر <文> 白描

ئاق تەمرەتكە <医> 白癣

ئاق تەنلىك 白种人، 白人

ئاق توزان كېسىلى <农> 白粉病

ئاق توغاچ <植> 白李光桃

ئاق تولغاق <医> 白痢

ئاق توندىرا كەكلىكى <动> 柳雷鸟

ئاق تۇچ 白铜

ئاق تۇدەرى <植> 白葶苈子

ئاق تۇرنا <动> 白鹤

ئاق تۇرۇپ <植> 白萝卜

ئاق تۇماق 白板皮帽

ئاق تۇمان <气> 白雾

ئاق تۇمشۇق بۇغا <动> 白唇鹿

ئاق تۆمۈر 白铁

ئاق تۈلكە <动> 银狐، 白狐

ئاق تۈنكە 皮铁白
ئاق قاڭالتىر = ئاق تۈنكە
ئاق تېرەك 杨白、杨白银 <植>
ئاق تېررورلۇق 怖恐色白
ئاق تىكەن 刺白 <植>
ئاقتىمۇ يوق، كۆكتىمۇ يوق 飞而翼不、踪无影无
ئاق جوزام 病风麻白 <医>
ئاق چاچ 发白
ئاق چالماق = ئاق سانجىماق
ئاق چاي 茶奶 <食>
ئاق چەك 票支白空
ئاق چورتان 鲢白 <动>
ئاق چوغلۇق 芍白 <植>
ئاق چويۈن 铁铸口白、铁口白 <冶>
ئاق چۈشمەك ①(发头)白花: چاچلىرىڭىزغا ئاق چۈشۈپتۇ. 了白花已发头的您。 ②患白内障、长白翳: ئۇنىڭ كۆزىگە ئاق چۈشۈپ قاپتۇ. 翳白了长睛眼的他；障内白了得他。
ئاق چۈمۈلە 蚁白 <动>
ئاق چىرىش كېسىلى 病腐白
ئاق چىرىمتال 母云白 <矿>
ئاق چىگە 麻苘、麻白 <植>
ئاق چىگمەك = ئاق باغلىماق
ئاق خالات 褂大白(的员人务医)
ئاق خام 布大白
ئاق خەربۇق 芦藜 <植>
ئاق خەسە 布平白
ئاق خۇن 带白 <理生>
ئاق دىل = ئاق كۆڭۈل
ئاق داغ كېسەللىكى 病斑白 <医>
ئاق رەخت 布本、布白 <纺>
ئاق زاغۇن 菜屈白 <植>
ئاق زەمچە 矾白 <化>
ئاق زوپار 花子栀、花白 <植>
ئاق سانجىماق (发须)白花: ئۇ ئانچە - مۇنچە ئاق سانجىغان بۇرۇتلىرىنى تولغاپ قويدى. 白花些有捻了捻他。子胡的
ئاق ساقىيقۇش 鹕鹈白 <动>
ئاق سايۋا 子奶马白 <植> (一之种品萄葡)
ئاق سەبدەر 菊滨 <植>

ئاق سەندەل 檀白 <植>
ئاق سۇ 水雪
ئاق سۈرۈپ 布白漂 <纺>
ئاق سۇغىرىش 火淬 <冶>
ئاق سۆگەت 柳白 <植>
ئاق سۈت (乳母指专)汁乳的洁纯
ئاق سۇختە 娘麦看 <植>
ئاق سۇندۇك 鸰鹡白 <动>
ئاق سېرىق 黄淡、黄浅
ئاق سېرىققۇشقاچ 雪鵐 <动>
ئاق سېلو 草芒三 <植>
ئاق سېپەگۈل 花兰白 <植>
ئاق سىراچ 粉白漂
ئاق سىركە 醋白
ئاق شاپاق دوپپا 帽白小
ئاق شاپتۇل 桃碧白 <植>
ئاق شاكال دەرىخى 树杏银 <植>
ئاق شەبنەم 露白 <天> (一之气节四十二)
ئاق شەمشاد 枞、杉冷、杉云 <植>
ئاق شورا 藜滨白 <植>
ئاق شورپا 肉炖清 <食>
ئاق شۇڭقار 隼白 <动>
ئاق شېكەر 糖白
ئاق شېئىر 诗韵无 <文>
ئاق شىتىر 荠子隐 <植>
ئاق شىۋاق 蒿白 <植>
ئاق غاز 鹅白 <动>
ئاق فوسفور 磷白 <化>
ئاق قاپتال 的成其享坐、的笨、的用顶不话说
ئاق قار 雪大 <天> (一之气节四十二)
ئاق قار - كۆك مۇز 地雪天冰
ئاق قارىغاي 松皮白 <植>
ئاق قارىياغاچ 榆皮白 <植>
ئاق قاشتاش 玉白
ئاق قاش غاز 雁额白 <动>
ئاق قاشقا 顶玉、心眉白(的额前马)
ئاق قاش قارىقۇشقاچ 鹛山 <动>
ئاق قاغا 鸦白 <动>
ئاق قاشقىر 尔喀什喀白 <植> (一之种品萄葡
ئاققا كۆچۈرمەك 写誊

ئاق قالماق 荒撂

ئاق قانات بېلىقئالغۇچ 鸥浮翅白 <动>

ئاق قان دانچىسى 球血白 <生>

ئاق قان كېسەللى 癌血；病血白 <医>

ئاق قان ھۈجەيرىسى 胞细白 <生>

ئاق قورساق قارا تۆمۈرتۈمشۇق 啄黑腹白 <动> 鸟木

ئاق قورساق كېمىقۇشى 鸟船军腹白 <动>

ئاق قورساق ئۇلار 鸡雪腹白 <动>

ئاق قوناق 梁高白 <植>

ئاق قۇ 鹅天白 <动>

ئاق قۇ پەرۋانىسى 蛾天 <动>

ئاق قۇشقاچ 雀麻 <动>

ئاق قۇيرۇق بۈركۈت 雕海尾白 <动>

ئاق قۇيرۇق جاغالماي 鹞尾白 <动>

ئاق قۇيرۇق يورغا قاغا 鸦地尾白 <动>

ئاق قېيىن 桦白 <植>

ئاق قىچا 芥白 <植>

ئاق قىرغاۋۇل 鹇白 <动>

ئاق قىياق 茅白 <植>

ئاق كاسا بۇغا 鹿马 <动>

ئاق كاۋا 瓜冬 <植>

ئاق كەرەك 芹山天，蒿邪山天，蒿鸦假 <植>

ئاق كەكلىك 鸟雷 <动>

ئاق كەندىر 麻苎 <植>

ئاق كۆكچە (一之种品瓜甜)奇口可白 <植>

ئاق كۆكنار 粟罂白 <植>

ئاق كۆڭۈل 人的良善 ئادەم ~ ：的良善

ئاق كۆمۈر 煤烟无

ئاق كۆمۈك 土遍头埋(藤萄葡的拢收给)

ئاق كۈنجۈت 麻芝白 <植>

ئاق كېچە 夜白 <天>

ئاق كىت 鲸白 <动>

ئاق كىرمەك = ئاق سانجىماق

ئاق گەدەن تۇرنا 鹤枕白 <动>

ئاق گرانىت 岩岗白 <矿>

ئاق گۈللۈك چىغىرتماق 蔺马 <植>

ئاق گۋاردىيە 军卫白

ئاق گىل 脂石白 <矿>

ئاق لاچىندانە 蔻豆白 <植>

ئاق لەيلەك 鹳白 <动>

ئاق لەيلى 葵蜀白 <植>

ئاق لويلا 藜 <植>

ئاق ماددا 质白 <生>

ئاق ماش 豆白 <植>

ئاق ماگنولىيە 兰木白 <植>

ئاق ماي 油奶

ئاق مەرمەر 玉白汉

ئاق مەرگىمۈش 霜砒白

ئاق موم 蜡白

ئاق مۇناقى (一之种品萄葡)格纳木白 <植>

ئاق مېچېلىيە 花兰白，兰白 <植>

ئاق مىس 铜白

ئاق مىشياك = ئاق مەرگىمۈش

ئاق نان 馕薄②馕面白①

ئاق نەشپۈت 梨罐白 <植>

ئاق نۇر 光白 <电>

ئاق نېفىت 油白 <矿>

ئاقنى ئاقچە، كۆكنى كۆكچە 分，白皂红青清分
直曲非是清；一是一，二是二： ئۇلار ~ بىر تەرەپ قىل-
دى. 。了决解以予直曲非是清分们他

ئاق نىيەت = ئاق كۆڭۈل

ئاق ھاراق 乾白，酒白

ئاق ھون 奴匈白

ئاق ھۆججەت 子条白 <经>

ئاق ھېقىق 瑙玛缟 <矿>

ئاق ئوتتۇن 木蓼 <植>

ئاق ئوغۇت 肥化

ئاق ئۆرۈق 子棋白

ئاق ئۇن 面白

ئاق ئۆپكە 躁浮，躁毛

ئاق ئۆرۈك 杏白 <植>

ئاق ئۆڭكۈر 洞白 <天>

ئاق ئۈجمە 葚桑白 <植>

ئاق ئۈزۈم 萄葡白 <植>

ئاق ئۈكە 号鸟雪 <动>

ئاق ۋولفرام 钨白 <矿>

ئاق ئېيىق 熊极北，熊白 <动>

ئاق ئىبىس 鹮白 <动>

ئاق ئىش 儿活细

ئاق يالپۇز <植> 荷薄白
ئاق ياقۇت 石宝白
ئاق يانتاق <植> 刺驼骆白
ئاق يەر 地荒، 地白
ئاق يەردە تۇگمەن تالاشماق <成> 水争上地荒在
"空场一水打篮竹"同喻، 磨
ئاق يەلكە بۈركۈت <动> 雕肩白
ئاق يىغىن <气> 雨细蒙蒙، 雨细毛牛
ئاق يىلان <动> 蛇白
ئاق يىلىك <生> 髓骨白
ئېقى كېلىشمەسلىك 来不合
ئاقار 〔静〕 的动流
ئاقار جىسىم <物> 体流
ئاقار جىسىم مېخانىكىسى 学力体流
ئاقار سۇ 水流
ئاقار يۇلتۇز <天> 星流
ئاقارتقۇچ 〔静〕 器刷粉
ئاقارتقۇچى 〔静〕 ①粉刷工②启蒙教育者
ئاقارتقۇچى پاراشوك 粉白漂
ئاقارتماق ① «ئاقارماق» 的使动态②漂白، 刷白: قار ئۇچ‐
قۇنلىرى ئۇنىڭ ئۇستۇپشىنى ئاقارتىۋەتتى . 雪花落满使他
遍体皆白。
ئاقارتىش 〔静〕 ①漂白، 刷(房子)刷②启蒙: ~ دەۋرى
启蒙时代 / مەدەنىي ~ ئۇيۇشمىسى 文化促进会
ئاقارتىش سېخى <纺> 漂白车间
ئاقارتىش ھەرىكىتى 启蒙运动
ئاقارتىشماق «ئاقارتماق» 的共同态
ئاقارتىلماق «ئاقارتماق» 的被动态
ئاقارماق 〔动〕 ①变白، 发白: ئۇنىڭ چېچى پۈتۈنلەي ئاقىرىپ
كەتتى . 他的头发全白了。②洗净: كىر ئۇبدان ئاقىرىپتۇ .
衣服洗干净了。③苍白: ئاچچىقتىن ئۇنىڭ چىرايى تامدەك
ئاقىرىپ كەتتى . 他气得面色苍白。
ئاقئاش 〔静〕 夜饭
ئاقئانام 〔静〕 小儿白疱疹
ئاقاۋا <水>〔静〕 溢洪坝، 溢洪堰
ئاقەي ـ كۆكەي 〔静〕 这个那个، 等等
ئاقەي ـ كۆكەي دېمەك 东拉西扯
ئاقباشقوراي <植>〔静〕 糖芥
ئاقپەلەك <古، 植>〔静〕 白菜
ئاقپىشما <植>〔静〕 白皮西玛(小白杏品种之一)

ئاقتا 〔静〕 (的盘磨)变速器
ئاقتا قالماق 一无所获
ئاقتۇرماق «ئاقماق» 的使动态
ئاقتۇرنا 〔静〕<植> 阿克图尔纳(甜瓜品种之一)
ئاقتۇرۇشماق «ئاقتۇرماق» 的共同态
ئاقتۇرۇلماق «ئاقتۇرماق» 的被动态
ئاقتىكەن 〔静〕<植> 白刺
ئاقچا 〔静〕 钞票
ئاقچاي 见下
ئاقچاي دەرىخى <植> 流苏树
ئاقچەشكە 〔静〕 干姜
ئاقچېچەك 〔静〕<植> 白花械树
ئاقچېدىر 〔静〕<植> 隐子草
ئاقچى 〔静〕<植> 阿克奇(甜瓜品种之一)
ئاقچى ـ كۆكچى 〔静〕 这个长那个短(用于骂人或指
责人): ئۇ ~ دەپ تىللاۋەردى . 他这个长那个短地骂个
没完。
ئاقرۇ 〔静〕<古> 慢، 慢慢的
ئاقسا 〔静〕 说大话者، 吹牛者
ئاقسار 〔静〕<植> 单侧花
ئاقساراي 〔静〕 白宫
ئاقساتماق «ئاقسىماق» 的使动态
ئاقساشماق «ئاقسىماق» 的共同态
ئاقساق 〔静〕 跛的، 一瘸一拐的: ~ ئادەم 跛子 / ~ ئات
瘸马 / ~ پۇت 跛脚
ئاقساقال 〔静〕 ①老者، 长者، 长老②族长، 头人،
③<转> 爱逞能的، 爱管闲事的: بەك ~ بالا ئىكەن
بۇ . 这是个爱逞能的孩子。
ئاقساقاللىق 〔静〕 ①长白胡子的: ~ ئادەم 长白胡子的
老人②酋长، 族长، 头人: ~ تۈزۈم 酋长制③<转>
爱逞能، 爱管闲事: ~ قىلماق 逞能، 多嘴، 多管闲事
ئاقساق ـ چولاق 〔静〕 缺胳膊短腿
ئاقساقلاشماق «ئاقساقلىماق» 的共同态
ئاقساقلىق «ئاقساق» 的名词形式
ئاقساقلىماق 〔动〕 跛، 一瘸一拐: ئاقساقلاپ ماڭماق 跛行،
一瘸一拐地走
ئاقسەللە 〔静〕<食> 阿克赛勒(一种甜食品)
ئاقسۆڭەك 〔静〕 ①贵族: فېئودال ئاقسۆڭەكلەر 封建贵族
②<体> 阿克苏埃克(夜寻白骨، 传统体育游戏)
ئاقسۆڭەكلىك «ئاقسۆڭەك» 的抽象名词

ئاقستىشماق «ئاقساتماق» 态同共的

ئاقستىلماق «ئاقساتماق» 态动被的

ئاقسىرىماق 〔动〕①想吃细粮②想喝牛奶、想吃酸奶

ئاقسىل[1] 〔静〕 <生> 蛋白质

ئاقسىل[2] 〔静〕 口蹄疫

ئاقسىل پەردە = كۆز ئېقى

ئاقسىل سىيىش <医> 蛋白尿

ئاقسىل فېرمېنتى <生> 蛋白酶

ئاقسىل كىسلاتاسى <化> 蛋白酸

ئاقسىللىق 〔静〕 蛋白质的、有蛋白的

ئاقسىماق 〔动〕 ①跌、一瘸一拐: ئاقساپ ماڭماق 一瘸一拐地走② <转> 耽误、延误: ئۆستەڭ قۇرۇلۇشى ئاق-سىدى . 延误了建渠工程。

ئاقشەبنەم 〔静〕<天> 白露

ئاقشېكەر 〔静〕<植> 阿克喜开(甜瓜品种之一)

ئاقشىل = ئېقىش

ئاق - قارا 〔静〕 ①黑白②<转> 是非

ئاق - قارا رەسسىم <艺> 黑百画

ئاق - قارىنى ئاجراتماق 分清黑白、分清是非

ئاق - قارىنى ئارىلاشتۇرماق 混淆黑白

ئاق - قارىنى بىلمەك 懂得好歹、识好歹

ئاق - قارىنى پەرق ئەتمەك = ئاق - قارىنى ئاجراتماق

ئاققوتان 〔静〕<方، 动> 白鹭

ئاققولاق 〔静〕<植> 白木耳

ئاققون 〔静〕 自流人员

ئاققۇيرۇق 〔静〕<动> 高鼻羚羊

ئاق - كۆك 见下

ئاق - كۆك دېمەك 东拉西扯、说长道短: ئاق - كۆك دەپ ۋاقتنى ئۆتكۈزمەك 东拉西扯、拖延时间

ئاقكېسەل 〔静〕<医> 白癜风

ئاقكېسەل توقىچىقى <药> 驱白巴布期片

ئاقلاتماق «ئاقلىماق» 的使动态

ئاقلاشماق «ئاقلىماق» 的共同态

ئاقلانغۇچى 〔静〕<法> 被辩护人

ئاقلانماق «ئاقلىماق» 的被动态

ئـاقلىغۇچ 〔静〕 ①(编席子用的)木夹子②(剥玉米用的)木锥

ئاقلىغۇچى 〔静〕 ①从事粉刷的人、碾米的人: ئۆي ~ 粉刷工 / شال ~ 碾米工②<法>辩护人

ئاقلىق ① «ئـاق» 的名词形式②<转>产奶多的: ~ ئىنەك 产奶多的乳牛

ئاقلىماق 〔动〕①粉刷: ئۆي ~ 粉刷房子②弄干净(清除无用的部分): شـال ~ 碾米 / قـوناق ~ 剥玉米 / كۆكتات ~ 择菜 / ياڭيۇ ~ 削洋芋 / تۇخۇم ~ 剥鸡蛋皮③履行、实现: بۇرچىنى ~ 履行义务 / ۋەدى-سىنى ~ 实现诺言④回报、报答: ئانا سۈتىنى ~ 报答母亲养育之恩⑤平反、昭雪; 洗刷: ئۇنى ئاقلىدى . 他平反了。⑥辩护、辩解: ئۆزىنى ~ 为自己辩解

ئاقلاش تۈزۈمى <法> 辩护制度

ئاقلاش سۆزى <法> 辩词

ئاقلاش ھوقۇقى <法> 辩护权

ئاقما 〔静〕 流动的

ئاقما تاۋۇش <语> 流音、滑音

ئاقما توك <电> 运流电流

ئاقما جىنايەتچى <法> 流窜犯

ئاقما داشقال <水> 流渣

ئاقما مەشغۇلات 流水作业

ئاقما نوپۇس 流动人口

ئاقما ھېساب <经> 流水帐

ئاقما ئوغۇت 流体肥料

ئاقما يارا <医> 瘘管

ئاقماق 〔动〕①流、淌: بۇلاق سۈيى جىلغىدىن ئېقىپ چىقتى . 泉水从山涧里流出来。 بەدىنىمدىن تەر ئاقتى . 身上直淌汗。②漏: چېلەك ئېقىپ قاپتۇ . 水桶漏了。③行得通: بۇ ئىش ئاقمايدىكەن . 这事行不通。

ئاقمۇچ 〔静〕<植> 白胡椒

ئاقنانچى 〔静〕 吃闲饭者、好吃懒做者

ئاقنانچىلىق 〔静〕 懒汉行为、好吃懒做

ئاقناۋات 〔静〕<植> 白皮脆(甜瓜品种之一)

ئاقئورۇس 〔静〕 白俄

ئاقئۈچ 〔静〕 浅白色: ~ تۇمان 浅白色的雾

ئاقئۈچ = ئاق توزان

ئاقئورۇق 〔静〕<植> 阿阔鲁克(甜瓜品种之一)

ئاقئۇششاق 〔静〕 碎米

ئاقئۆي 〔静〕 毡房

ئاقۋاش 〔静〕 马流脑

ئاقۋاشئوت 〔静〕<植> 雪莲

ئاقۋالداق 〔静〕 爆米花

ئاقۋىلەك 〔静〕<方> 白菜

ئـاقـــى[1] 〔静〕<古> 去皮的、去壳的、清洗过的、

的洁清

的方大، 的慷慨 <古>〔形〕 **ئاقى²**

下见 **ئاقىدى ـ كۆكىدى**

四道三说 ئاقىدى ـ كۆكىدى دېمەك

骂对 <古>〔动〕 **ئاقىرشۇلاماق**

根其纳阿، 菊虫除 <植>〔静〕 **ئاقىرقەرھا**

哲明 <谚> . ئۆزىنى ئايايدۇ ~ : 者贤، 者智〔静〕 **ئاقىل**

。身保

卡能智 <经> ئاقىل كارتا

概慷为认، 方大为认 <古>〔静〕 **ئاقىلاماق**

主的智明 مەسلىھەت ~ : 的智睿، 的智明〔静〕 **ئاقىلانە**

解见的智睿، 意

式形词名的 «ئاقىلانە» **ئاقىلانىلىك**

四道三说، 短道长说〔静〕 **ئاقىلەي ـ شاقىلەي**

下见 **ئاقىلەي ـ كۆكىلەي**

长说، 四道三说 ئاقىلەي ـ كۆكىلەي دېمەك

短道

徽帽(的员人译翻府王时旧)〔静〕 **ئاقىلەيمونچاق**

词名象抽的 «ئاقىل» **ئاقىللىق**

方大، 慷慨 <古>〔静〕 **ئاقىلىق**

(手歌间民族克萨哈)肯阿〔静〕 **ئاقىن**

兵袭夜 <古، 军>〔静〕 **ئاقىنچى**

职之肯阿〔静〕 **ئاقىنلىق**

كەل ~ ئېغىر، بولمىسا، تۈزۈم قاتتىق :果后①〔静〕 **ئاقىۋەت**

结②。果后的重严成造会، 严不度制 . تۈرۈپ چىقىرىدۇ

يول ئۇ يەنىلا ~ ، تارتىش قىلىشىپ ـ تالاش بىر مەھەل :果

。了步让是还他، 果结، 论争番一过经 . قويدى

任责果后 <法> ئاقىۋەت جاۋابكارلىقى

杏油白 <植>〔静〕 **ئاقياغلىق**

! 安平路一你祝 ! بولسۇن ~ : 安平〔静〕 **ئاقيول**

ئۇلارغا : 风顺路一祝، 安平路一祝 ئاقيول تىلىمەك

。安平路一们他祝我 . ئاقيول تىلىيمەن

路一، 顺风帆一، 事无安平، 宁安〔静〕 **ئاقيوللۇق**

风顺

شۇ . يەڭگەڭ ، ئالسا ئاكاڭ كىمنى :长兄، 哥哥①〔静〕 **ئاكا**

所理情"同喻؛ 子嫂你是就谁، 谁娶哥哥你 <谚>

男长年对)伯大، 叔大، 哥大، 兄②。"主自由不، 在

(称尊的姓

ھېچنېمىدىن ~ : 子老(称自的慢傲) ئاكاڭ قارىغاي

。怕不都么什子老 . قورقمايدۇ

林普卡阿 <药>〔静〕 **ئاكاپرىن**

树槐 <植>〔静〕 **ئاكاتسىيە**

林槐洋〔静〕 **ئاكاتسىيىلىك**

义主院学، 派院学〔静〕 **ئاكادېمىزم**

士院(院学科)〔静〕 **ئاكادېمىك**

ئاكادېمىيىنىڭ مۇخبىر ئەزاسى : 院学科〔静〕 **ئاكادېمىيە**

士院讯通院学科

的院学科〔静〕 **ئاكادېمىيىلىك**

称昵的 «ئاكا» <儿>〔静〕 **ئاكاش**

ئاكا ـ ئۇكىنىڭ ئازارى بولسىمۇ ، : 弟兄〔静〕 **ئاكا ـ ئۇكا**

嫌相互不也، 隙嫌有使即弟兄 <谚> . بىزارى يوق

。弃

的般弟兄〔静〕 **ئاكا ـ ئۇكىلارچە**

的弟兄〔静〕 **ئاكا ـ ئۇكىلىق**

系关弟兄 ئاكا ـ ئۇكىلىق مۇناسىۋەت

书准批〔静〕 **ئاكت**

措极积取采 قوللىنىش تەدبىر ~ : 极积①〔静〕 **ئاكتىپ**

活 <化>②与参极积، 加参极积 قاتنىشىش ~ / 施

项产资(的中簿帐) <经>④子分极积③性

素因极积 ئاكتىپ ئامىل

键性活 <化> ئاكتىپ باغ

料染性活 ئاكتىپ بوياق

币货极积 <化> ئاكتىپ پۇل

类产资 <经> ئاكتىپ تۈر

汇词极积 <语> ئاكتىپ سۆز

收吸动主 <农> ئاكتىپ سۈمۈرۈش

炭性活 <化> ئاكتىپ كۆمۈر

资投极积 <经> ئاكتىپ مەبلەغ

御防极积 <军> ئاكتىپ مۇداپىئە

托信极积 <经> ئاكتىپ ھاۋالە

辞修极积 <语، 文> ئاكتىپ ئىستىلىستىكا

疫免动自 <生> ئاكتىپ ئىممۇنىتېت

的化活 <化>〔静〕 **ئاكتىپلاشتۇرغۇچى**

剂化活 <化> ئاكتىپلاشتۇرغۇچى دورا

酶化活 <生، 化> ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ئېنزىم

<化>②态动使的 «ئاكتىپلاشماق» ① **ئاكتىپلاشتۇرماق**

活激، 化活

态同共的 «ئاكتىپلاشتۇرماق» **ئاكتىپلاشتۇرۇشماق**

态动被的 «ئاكتىپلاشتۇرماق» **ئاكتىپلاشتۇرۇلماق**

ئۇ ھازىر ئاكتىپلىشىپ قال- : 极积变①〔动〕 **ئاكتىپلاشماق**

活激، 化活 <物، 化>②。了极积变在现他 . دى

水化活 <化> ئاكتىپلاشقان سۇ

性极积〔静〕 ئاكتىپلىق

性极积动调 ئاكتىپلىقنى قوزغىماق

极积装 ئاكتىپلىق قىلماق

桃猴猕 <植>〔静〕 ئاكتىن

用作化活، 化活 <生، 物، 化>〔静〕 ئاكتىۋاتسىيە

能化活 <生> ئاكتىۋاتسىيە ئېنېرگىيىسى

亩英〔静〕 ئاكر

香降 <植>〔静〕 ئاكرونخىيە

计轴测〔静〕 ئاكسومېتىر

下见 ئاكسىل

树枣酸 <植> ئاكسىل دەرىخى

理公 <逻، 数>〔静〕 ئاكسىئوما

券证〔静〕 ئاكسىيە

场市券证 ئاكسىيە بازىرى

行银券证 ئاكسىيە بانكىسى

格价券证 ئاكسىيە باھاسى

所易交券证 ئاكسىيە بىرژىسى

司公券证 ئاكسىيە شىركىتى

托信券证 ئاكسىيە ھاۋالىسى

人介中券证 ئاكسىيە ۋاستىچىسى

券融 ئاكسىيە يۇرۇشتۇرمەك

民股〔静〕 ئاكسىيىچى

声和، 弦和 <艺>〔静〕 ئاككورد

家学声和 <艺>〔静〕 ئاككوردشۇناس

学声和 <艺>〔静〕 ئاككوردشۇناسلىق

态动使的 «ئاككوردلاشماق» ئاككوردلاشتۇرماق

态同共的 «ئاككوردلاشتۇرماق» ئاككوردلاشتۇرۇشماق

态动被的 «ئاككوردلاشتۇرماق» ئاككوردلاشتۇرۇلماق

器配، 声和配〔动〕 ئاككوردلاشماق

的弦和 <艺>〔静〕 ئاككوردلۇق

音弦和 <艺> ئاككوردلۇق ئاۋاز

琴风手式钮按 <艺>〔静〕 ئاككوردىيون

手琴风手〔静〕 ئاككوردىيونچى

的琴风手带〔静〕 ئاككوردىيونلۇق

车汽瓶电 <交>〔静〕 ئاككۇبۇس

池电蓄〔静〕 ئاككۇمۇلياتۇر

的池电蓄有〔静〕 ئاككۇمۇلياتۇرلۇق

因可阿 <药>〔静〕 ئاكويىن

学声 <物>〔静〕 ئاكۇستىكا

的学声〔静〕 ئاكۇستىكىلىق

振共声 <物> ئاكۇستىكىلىق رېزونانس

ئاكۇلا = لەھەڭ

红猩或疹麻由多)疡溃腔口性急 <医>〔静〕 ئاكىلە
(发引热

务义的长兄 بۇرچ ~ :的长兄، 的哥哥〔静〕 ئاكىلىق

脂琼〔静〕 ئاگار

胶琼 <化> ئاگار يېلىمى

的脂琼〔静〕 ئاگارلىق

糖脂琼 <生>〔静〕 ئاگاروزا

石冻 <矿>〔静〕 ئاگالماتولىت

下见 ئاگاھ

ئاگاھ بولماق ①知悉، 知道: ~ بولغىنكى، خەلق ئەھ-
道知不是不民人، 道知要你 . ۋالىمدىن خەۋەرسىز ئەمەس
~ يانچۇقۇڭلارغا ، خەبەردارلار :意留، 心当②。况情的我
بولۇڭلار ! 袋衣的己自心当请، 们客顾 ! يول بەك تېيىل-
—، 滑很面路 . غاق ، سەللا ~ بولمىساڭ ، يېقىلىپ چۈشىسەن
。倒摔会就، 心留不

提③告警②态动使的 «ئاگاھلانماق» ① ئاگاھلاندۇرماق
醒提再我 ! سىزنى يەنە بىر قېتىم ئاگاھلاندۇرۇپ قوياي :醒
! 次一您

告警〔静〕 ئاگاھلاندۇرۇش

分处告警 <法> ئاگاھلاندۇرۇش جازاسى

线戒警 <法> ئاگاھلاندۇرۇش سىزىقى

态同共的 «ئاگاھلاندۇرماق» ئاگاھلاندۇرۇشماق

态动被的 «ئاگاھلاندۇرماق» ئاگاھلاندۇرۇلماق

ئاگاھلانماق〔动〕知得، 悉获: يازغان خېتىڭىزدىن ئاگاھلان-
。悉获中信来的您从 . دىم

麻剑 <植>〔静〕 ئاگاۋا

员术技业农〔静〕 ئاگروتېخنىك

艺农، 术技业农〔静〕 ئاگروتېخنىكا

的艺农، 的术技业农〔静〕 ئاگروتېخنىكىلىق

学化业农〔静〕 ئاگروخىمىيە

的学化业农〔静〕 ئاگروخىمىيىلىك

学文水业农〔静〕 ئاگروگىدرولوگىيە

学象气业农〔静〕 ئاگرومېتېئورولوگىيە

家学农〔静〕 ئاگرونوم

学艺农، 学农〔静〕 ئاگرونومىيە

的艺农، 的学农〔静〕 ئاگرونومىيىلىك

ئاگلومېرات 〔静〕 <地> 块集岩

ئاگنى 〔静〕 <古> 焉耆

ئاگېنت¹ 〔静〕 代理人

ئاگېنت² = جاسۇس

ئاگېنتلىق¹ 〔静〕 通讯社: شىنخۇا ئاگېنتلىقى 新华通讯社 / مەركىزىي ئاخبارات ئاگېنتلىقى 中央新闻社

ئاگېنتلىق² = جاسۇسلۇق

ئاڭ 〔静〕 ①意识: ئادەمنىڭ ئېڭى تەدرىجىي تەرەققىي قىلىدۇ. 人的意识是逐步发展的。②觉悟: سىياسىي ~ 政治觉悟 / ئىدىيۋى ~ 思想觉悟

ئاڭ شەكىللىرى <哲> 意识形式

ئاڭ فورماتسىيىسى <哲> 意识形态

ئاڭ نەزەرىيىسى <哲> 意识论

ئاڭ ئېقىمى <文، 心> 意识流

ئاڭ - پىكىر 〔静〕 思想، 思路

ئاڭايۇ 〔静〕 <古> ①再، 还، 又②而且، 况且، 并且، 同时

ئاڭچى 〔静〕 猎手

ئاڭدىماق 〔动〕 <古> 偷看، 窥视، 窥探

ئاڭ - سەۋىيە 〔静〕 觉悟程度

ئاڭ - سەۋىيىلىك 〔静〕 有觉悟، 觉悟高، 有水平

ئاڭ - سېزىم 〔静〕 悟性، 觉悟

ئاڭسىز 〔静〕 无意识的، 不自觉的: هايۋان ~ 无意识的动物 / ئۇلار بۇ ھەرىكەتكە ~ قاتناشتى. 他们不自觉地参加了这次行动。

ئاڭسىزلىق 〔静〕 ①«ئاڭسىز» 的抽象名词②<心> 潜意识، 下意识

ئاڭقا 〔静〕 <方> 白痴

ئاڭقارماق 〔动〕 搞明白، 弄懂: بۇ ئىشنى ئاڭقىرالمىدىم. 这事我怎么也搞不明白。

ئاڭقىرىش ئىقتىدارى <法> 辨认能力

ئاڭقاۋ 〔静〕 迟钝، 痴呆، 笨头笨脑، 呆头呆脑: ئادەم ~ 笨头笨脑的人

ئاڭقاۋلاشتۇرماق «ئاڭقاۋلاشماق» 的使动态

ئاڭقاۋلاشماق 〔动〕 迟钝، 变呆痴

ئاڭقاۋلىق «ئاڭقاۋ» 的名词形式: ئۇ ~ قىلىپ ھېساباتتا خاتا-لاشتى. 他呆头呆脑把帐弄错了。

ئاڭقايماق 〔动〕 发愣، 发呆

ئاڭقىماق 〔动〕 <方> 渴، 口渴، 焦渴

ئاڭقىرىشماق «ئاڭقارماق» 的共同态

ئاڭقىرىلماق «ئاڭقارماق» 的被动态

ئاڭلا - ئاڭلىماي 〔静〕 似听非听

ئاڭلاتقۇ 〔静〕 <理生> 中耳

ئاڭلاتقۇچ 〔静〕 <医> 助听器

ئاڭلاتماق ① «ئاڭلىماق» 的使动态: بۇ گەپنى ئۇنىڭغا ئاڭ-لاتمائلار. 这话别让他知道。②播放، 播音: سەنئەت نو-مۇرلىرىنى ~ 播送文艺节目 / ئۇلاپ ~ 转播

ئاڭلاشماق¹ «ئاڭلىماق» 的共同态

ئاڭلاشماق² 〔动〕 打听

ئاڭلانماق 〔动〕 传来(声音): يىراقتىن كىمنىڭدۇ ئاۋازى ئاڭ-لاندى. 远处传来不知谁的声音。

ئاڭلىتىش 〔静〕 广播节目

ئاڭلىتىلماق «ئاڭلاتماق» 的被动态

ئاڭلىشىلماسلىق 〔静〕 误解، 误会: ئارىمىزدا ~ تۇغۇلۇپ قالمىسۇن. 我们之间不要发生误会。

ئاڭلىشىلماق ① «ئاڭلاشماق» 的被动态②表达: پىكىر ئو-چۇق ئاڭلىشىلىپ تۇرسۇن. 意见要表达清楚。

ئاڭلىق 〔静〕 ①有意识的، 有见识的: ئادەم ~ مەخلۇق. 人是有意识的动物。ئۇنىڭ ئانىسى ~ ئايال. 他妈妈是个有见识的女人。②自觉的، 有觉悟的: ~ ھەرىكەت 自觉的行动 / ~ ئىشچى 有觉悟的工人

ئاڭلىق پائالىيەتچانلىق <哲> 自觉的能动性

ئاڭلىقلىق 〔静〕 自觉性

ئاڭلىماق 〔动〕 听، 听见، 听说، 听取، 听从: مەن ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلسام، ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلىمىدى. 我劝他، 他不听。گەپىڭىزنى ئاڭلىيالمىدىم. 我听不清你的话。ئۇنىڭ كېسەل بولۇپ قالغانلىقىنى ئاڭلىدىم. 我听说他病了。ئاممى-نىڭ پىكرىنى ~ 听取群众的意见 / سېنى دەپ ئاپامدىن بىرمۇنچە گەپ ئاڭلىدىم. 为了你، 我挨了我妈一顿说。قىزىم ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم سەن ئاڭلا. <谚> 女儿我给你讲، 媳妇你给我听; 喻同"指桑骂槐"。

ئاڭلاش ئەزالىرى <理生> 听觉器官

ئاڭلاش سۆڭىكى <理生> 听骨

ئاڭلاش سېزىمى <理生> 听觉

ئاڭلاش نېرۋىسى <理生> 听觉神经

ئاڭلىنار - ئاڭلانماس 〔静〕 隐隐约约: ماشىنىنىڭ ~ گۈرۈلدىشى 汽车隐隐约约的轰鸣声

ئاڭماق¹ 〔动〕 <古> 理解، 领会، 估摸، 揣度

ئاڭماق² 〔动〕 <古> ①听، 聆听②注意، 注目

ئاڭشۇت 〔静〕 <古> 漏斗

ئاڭۇالا 〔静〕<方> 此因

ئاڭتىماق 〔动〕<古> 异诧人令、奇惊人令、怪奇人令

ئاڭىل 〔静〕<古> 的开敞大

ئال 〔静〕<古> 计诡、谋计

ئالا[1] 〔静〕纹花、(杂错色颜)的花①: ~ ئىنەكنىڭ بالىسى
چار قۇيرۇق . <谚> "同喻：巴尾花是犊牛的牛奶花
هايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا، ئادەمنىڭ 。"子其有必父其有
ئالىسى ئىچىدە . <谚> 在招花的人、外皮在纹花的兽
بۇغداي ~ ئۆ- : 齐不苗出②。"皮肚隔心人"同喻；内肚
سۈپىتۇ . 齐不苗出子麦。黄转青由③: ئۆزۈك ~ 青由
پولۇ: ~ بولۇپ قاپتۇ . 生夹④子杏的黄转 生夹饭抓
ئاشنىڭ ئالىسى قورساق ئاغرىتار، كۆڭۈلنىڭ ئالىسى ئادەم 。了
ئۆلتۈرەر . <谚> 。人死害正不术心、胃脾伤生夹饭

ئالا ئاياغ 马的色白有上子蹄

ئالا بالداق 的格花: ~ كۆڭلەك كىيگەن قىز 花着身
娘姑的裙衣连格

ئالا بۇغداش <植> 苋色三

ئالا بوغۇز <动> 鸽颈斑

ئالا پوكان جۇغۇر <动> 鸡田胸斑

ئالا تارتماق (方地的水上不浇里田往)沟小挖

ئالا تۇمشۇق ساقىيقۇش <动> 鹈鹕嘴斑

ئالا تىيىن <动> 鼠花

ئالا چەكمەن 布曼克且格花

ئالا چەكمەن بولماق 乱缭花眼

ئالا غورۇلاي <动> 劳伯花

ئالا قوڭغۇز <动> 甲公郭、青芫斑虎大

ئالا قاغا <动> ①白颈鸦② <转> 者言闲传

ئالا قويماق (多用于否定式)留下空白、漏掉: ئۇ
ئۆيىنىڭ تاملىرىغا ئالا قويماي رەسىم چاپلىۋېتىپتۇ . 他给墙上贴
。画了满

ئالا قۇيرۇق چىل <动> 鸡榛尾花

ئالا قۇيرۇق دېڭىز بۈركۈتى <动> 白、雕海带玉
雕海尾

ئالا قۇيرۇق بۈركۈت <动> 雕海带玉

ئالا كۆرمەك 另眼看待、偏心眼: ئۇ بىزنى سەل ئالا
كۆرۈۋاتىدۇ . 。待看眼另儿点有们我对他

ئالا كۆڭۈل 二心、三心二意

ئالا كۆڭۈللۈك قىلماق 心二有怀

ئالا كۈچۈك ① <动> 小花狗② <转> 兜气

ئالا كۈچۈكى كەتمەك <成> 消气

ئالا كۈچۈكى كەلمەك <成> 使性子、生气

ئالا كۈچۈكى يانماق = ئالا كۈچۈكى كەتمەك

ئالا نىيەت = ئالا كۆڭۈل

ئالا ئۆپكە 浮躁、毛躁、毛手毛脚

ئالا ئۆپكىلىك 浮躁、毛躁、毛手毛脚: سەن نېمانچە
~ قىلىسەن؟ 你干吗这样毛手毛脚？

ئالا ئۈنمەك <农> 断垄

ئالا يۈز ئۆردەك <动> 花脸鸭

ئالا يىپ ئەشمەك <成> 传闲话

ئالا[2] 〔叹〕<古> 慢点儿、别急

ئالا - بۇلا 〔静〕①五颜六色的、杂色的、花哨的: ~
كىيىنگەن كىشىلەر 穿着五颜六色衣服的人们 / ~ كۆرپە
杂色的褥子 / بۇ رەخت بەك ~ ئىكەن . 这块布太花
哨了。

ئالا - بۇلماچ 〔静〕杂色的、五颜六色的、花哨的、花
里胡哨的

ئالا - پوكان 〔静〕半生不熟

ئالا - چىپار 〔静〕杂色的、五颜六色的: ~ خوراز 花
公鸡

ئالارمەن 〔静〕买者

ئالارمەنلىك «ئالارمەن» 的抽象名词

ئالاشماق 〔动〕<古> 分开、划分、选择、挑选

ئالاقە 〔静〕①交往、往来、交际: دوستلۇق ئالاقىسى 友好
交往 / سودا ئالاقىسى 商业往来 / ئۇنىڭ ئالاقىسى كەڭ .
他的交际广。②关系、联系、联络: بۇ گەپلەرنىڭ ماڭا
ئالاقىسى يوق . 这些话和我没关系。 ~ مەن بىلەن زىچ ~
قىلىپ تۇرۇڭ . 请你与我保持密切联系。 ~ يوللىرى
联络途径、联络方式 ③公函: ئۇ مەكتەپنىڭ ئالاقىسىنى
ئېلىپ باردى . 他带着学校的公函去。

ئالاقە باغلىماق 联系、联络: رەھبەرلەر ئامما بىلەن
يېقىن ئالاقە باغلىشى كېرەك . 领导者要密切联系群众。

ئالاقە تورى 关系网

ئالاقە تۈگۈنى <军> 通信枢纽

ئالاقە قەغىزى 公文纸

ئالاقە قىلماق = ئالاقىلەشمەك

ئالاق - جالاق 见下

ئالاق - جالاق بولماق 惊慌失措、惊恐万状: ئۇ
ئالاق - جالاق بولۇپ ئەتراپقا قارىدى . 他惊慌失措地四处
张望。

ئالاق - جالاق قىلماق 使惊慌失措、使惊恐万状

ئالاقزەدە 下见

ئـالاقزەدە بـولماق :皇仓، 恐惶، 张慌، 措失慌惊

دۈشمەنلەر ئالاقزەدە بولۇشۇپ كەتتى . 了措失慌惊人敌 。

ئـالاقـزەدە قـىلماق 吓، 安不恐惶使، 措失慌惊使
眼傻

ئالاقزەدىلەشتۈرمەك «ئالاقزەدىلەشمەك» 态动使的

ئالاقزەدىلەشمەك 〔动〕 措失慌惊

ئالاقزەدىلىك «ئالاقزەدە» 的名词形式: يامۇل ئىچى ئالاقزە-دىلىككە تولدى . 慌恐片一里门衙 。

ئالاقماق 〔动〕 <古> 败溃، 灭毁، 溃崩

ئالاقول 〔静〕 卖买不公平的: ~ سودىگەر 卖买不公平的商人

ئالاقوللۇق «ئالاقول» 的名词形式

ئالاقچى 〔静〕 员络联، 员讯通، 员信通

ئالاقچى قىسىم <军> 兵信通

ئالاقچىلىك «ئالاقچى» 的抽象名词: ئۇ ~ خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ . 他从事联络工作 。

ئـالاقـىـدار 〔静〕 有关的، 相关的: ~ زاتـلار 有关人士 / خىزمەتكە ~ چوڭ مەسىلىلەر ھەل بولدى . 与工作有关的重大问题已经解决 。

ئالاقىدار بەلگە 相关标识

ئالاقىدار تەرەپلەر <法> 当事人، 相关各方

ئالاقىدار دۆلەت <法> 当事国

ئالاقىدار ھوقۇق 相关权利

ئالاقىرماق 〔动〕 <古> 闹吵، 嚷吵، 喊呼، 喊叫

ئالاقىسىز 〔静〕 无关的، 不相关的

ئالاقىلەشتۈرمەك «ئالاقىلەشمەك» 态动使的

ئالاقىلەشمەك 〔动〕 络联، 系联: ئۇ بىز بىلەن ئالاقىلىشىپ تۇرىدۇ . 他跟我们保持着联系 。

ئالاقىلىك 〔静〕 有联系، 相关联: بۇ ئىشلار بىر - بىرى بىلەن ~ . 这些事互相关联 。

ئالاقۇاز 〔静〕 文牍主义者

ئالاقۇازلىق 〔静〕 文牍主义

ئالاكىل 〔叹〕 <古> 慢点儿، 别着急

ئـالالىق[1] 〔静〕 ①(没有长出植物的)空闲的: ~ يەر 空地 / ئۇلار باغنىڭ ~ يەرلىرىگە كۆچەت تىكتى . 他们在果园的空闲地上栽了树苗 。②担心، 操心

ئالالىق[2] 〔静〕 ①土丘، 高原، 高地 ②大坂

ئـالاڭغۇ 〔静〕 稀稀拉拉، 疏疏落落، 花花搭搭: بۇغداي مايسىلىرى ~ ئۈنۈپتۇ . 麦苗长得稀稀拉拉 。

ئالاڭغۇلۇق 〔静〕 杂乱، 不齐

ئالاڭغىرىماق 〔动〕 <方> 饿极، 饿极了

ئالاڭقا 〔静〕 <方> 该拿的

ئالاڭلىق 〔静〕 混乱، 纷乱، 乱؛ 不安

ئالاڭلىماق 〔动〕 惊讶، 惊诧، 惊恐، 担心، 惦记

ئالاڭماق 〔动〕 <古> 力气用尽، 没力气، 精疲力尽، 有气无力

ئالاڭىر 〔静〕 <古، 动> 一种啮齿动物

ئالامەت 〔静〕 ①特征، 征标، 志迹، 象征، 兆: كىرىزىس ئالامە-تى 危机的迹象 / كونا كېسەلنىڭ قوزغىلىش ئالامىتى 旧病复发的征兆 ②<数> 号: تەڭلىك ئـالامىتى 等号 / كۆ-پەيتىش ئـالامىتى 乘号 ③特别، 格外، 不寻常: ئـۇنىڭ چاچلىرى ~ قويۇق . 她的头发长得特别密 。بۇ ~ بىر ئىش بولدى . 这是一件不寻常的事 。

ئالامەتلىك 〔静〕 有……特征的، 有……迹象的

ئالاھازەل 〔静〕 大约، 大概، 约莫: ئارىدىن ~ ئىككى ئاي ئۆتتى . 大约过了两个月 。~ سەكسەن ياشلاردىكى بىر بوۋاي كىرىپ كەلدى . 一位约八十岁的老爷爷走了进来 。

ئالاھازەلقىياس = ئالاھازەل

ئالاھىدە 〔静〕 ①特殊، 特别؛ 着重: ~ شەخس 特殊人物 / ~ مۇھىم 特别重要 / ~ كۆرسەتمەك 着重指出 ②特意، 专门: مەن سىزنى ~ يوقلاپ كەلدىم . 我特意来看你 。بۇ ئاتلار ~ بېقىلىدۇ . 这些马是专门喂养的 。

ئالاھىدە بانكا 特种银行

ئالاھىدە بولۇۋالماق 特殊化

ئالاھىدە پاي چېكى <经> 特殊股票

ئالاھىدە تاۋار <经> 特种商品

ئالاھىدە تېز پويىز 特快列车

ئالاھىدە زايوم <经> 特殊国债

ئالاھىدە ساقچى <法> 特警

ئالاھىدە سۇغۇرتا <经> 特种保险

ئالاھىدە سېتىۋېلىش <经> 特定采购

ئالاھىدە قانۇن <法> 特殊法

ئالاھىدە كەچۈرۈم <法> 特赦

ئالاھىدە ماترىتسا <数> 奇异方阵

ئالاھىدە مەبلەغ ھاۋالىسى <经> 特定资金信托

ئالاھىدە مەمۇرىي رايون 特别行政区

ئالاھىدە ھەرىكەت ئەترىتى 别动队

ئالاھىدە ئوخشىتىش <文> 特喻

ئالاھىدە ئۇرۇش 特种战争

ئالاھىدە ئۈنۈملۈك دورا <经> 特效药

ئالاھىدە ئىجازەت <法> 特许

ئالاھىدە ئىجازەتلىك بانكا <经> 特许银行

ئالاھىدە ئىستېمال بېجى <经> 特别消费税

ئالاھىدە ئىقتىدار 特异功能

ئالاھىدە ئىقتىسادىي رايون 经济特区

ئالاھىدە يېتەكچى كارتوچكا 特殊指导卡

ئالاھىدىلەشتۈرمەك «ئالاھىدىلەشمەك» 的使动态

ئالاھىدىلەشمەك 〔动〕 变得特别，变得特殊，特殊化： تولىمۇ ئالاھىدىلىشىپ كەتكەنلەر ئاممىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ. 太特殊了就会脱离群众。

ئالاھىدىلىك 〔静〕 特殊性，特点： زىددىيەتنىڭ ئالاھىدىلىكى 矛盾的特殊性

ئالاۋ <古>〔静〕 火，野火

ئالاۋان <古>〔静〕 鳄，鳄鱼

ئالايتماق «ئالايماق» 的使动态： ئۇ ماڭا كۆزىنى ئالايتتى. 他向我瞪眼。

ئالايتىشماق «ئالايتماق» 的共同态

ئالايلۇق 〔助〕 比如，比如说(举例时的发端语)

ئالايلى = ئالايلۇق

ئالايماق 〔动〕 瞪： ئۇ ماڭا ئالىيىپ قويدى. 他瞪了我一眼。

ئالايتەن 〔静〕 特意，专门

ئالە 见下

ئالە شەرىڭنى <习> ①全都归你了②好，妙，好样的

ئالەت <理生>〔静〕 阳具

ئالەم 〔静〕 ①宇宙： ئالەمنىڭ كېلىپ چىقىشى 宇宙的起源 ②人世，世间，世道： قىيىن ئىش يوق ئالەمدە، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە. 世上无难事，只怕有心人。 بۇ ~گۈن راستتىنلا ئۆزگەردىمۇ؟ 今天世道真的变了吗？③时间： ئۇ بۇ يەردىن كەتكىلى نە ~ بولدى. 他离开此地多时了。④<转> 许多，好多： سەن كەتكەندىن كېيىن ~ ئىشنى قىلىۋەتتىم. 你走之后我干了好多事。

ئالەم ئايروپىلانى 航天飞机

ئالەم بوشلۇقى 宇宙空间

ئالەم بوشلۇقى ئۇرۇشى 太空战

ئالەم توزىنى <天> 宇宙尘

ئالەم تۇراقلىق سانى <天> 宇宙常数

ئالەم تېزلىكى <物> 宇宙速度

ئالەم تىلشۇناسلىقى 宇宙语言学

ئالەمدىن كەتمەك = ئالەمدىن ئۆتمەك

ئالەمدىن ئۆتمەك 过世，去世

ئالەمدىن يانماق = ئالەمدىن ئۆتمەك

ئالەم راكېتاسى 宇宙火箭

ئالەم قورالى 空间武器

ئالەم قۇتۇپى يۇلتۇزلىرى <天> 拱抱星

ئالەم كەزمەك 云游四方，走遍天下

ئالەم كېزەر 云游四海者，走遍天下者，走南闯北者

ئالەم كېمىسى 宇宙飞船

ئالەمگە پۇر كەتمەك 传遍四方

ئالەمگە سىغماي كەتمەك <成> ①喜不自胜②不可一世

ئالەم نەزەرىيىسى 宇宙论

ئالەمنى باشقا كىيمەك <成> 为所欲为

ئالەمنى بىر ئالماق 响彻四方

ئالەمنى مالەم قىلماق <成> 闹翻天，闹得昏天黑地

ئالەم ئوربىتىسى <天> 宇宙轨道

ئالەم ئۇچقۇچىسى 宇宙飞行员，宇航员

ئالەمبەخش 〔静〕 天大的，莫大的

ئالەملىك 〔静〕 世界的，世纪的： بۇ ~ 今世的 / ئۇ ~ 来世的

ئالەمشۇمۇل 〔静〕 具有世界意义的

ئالەمشۇناس 〔静〕 宇宙学家

ئالەمشۇناسلىق 〔静〕 宇宙学

ئالەمقاراش <哲>〔静〕 宇宙观

ئالەيلۇن <方、动>〔静〕 生活在沙漠地下像老鼠的一种小动物

ئالبامىتسىن <药>〔静〕 阿巴霉素

ئالبان 〔静〕 阿尔巴尼亚人

ئالبانچە 〔静〕 ①阿尔巴尼亚语②阿尔巴尼亚式的

ئالبوم 〔静〕 影集，图集，画册，集邮簿

ئالبوملۇق 〔静〕 有影集的，有图集的

ئالبومىتسىن <药>〔静〕 白霉素

ئالبۇمىن 〔静〕 白朊，白蛋白，清蛋白

ئالبىت <地>〔静〕 钠长岩，钠长石

ئالبىزىيە <植>〔静〕 合欢，马缨花

ئالپ <古>〔静〕 英雄，勇士

ئالپاغۇت <古>〔静〕 常胜英雄，孤胆勇士

ئالپىرقاماق 〔动〕<古> 凡不命自، 强逞

ئالتاي 〔静〕 (区地个一的区治自尔吾维疆新)泰勒阿

ئالتاي ئاغمىخنى <动> 鼬香

ئالتاي ئاق باش كالىسى <牧> 牛头白泰勒阿

ئالتاي قارىغۇ چاشقىنى <动> 鼠泰勒阿

ئالتاي قويى <牧> 羊泰勒阿

ئالتاي ئورمان پاقىسى <动> 蛙林泰勒阿

ئالتايى 〔静〕<古> 袄皮皮狐②狸狐红①

ئالتە 〔静〕 六: ~ ئۆچكىگە يەتتە تېكە. <谚> 山母只六
。"事于浮人"同喻；羊山公只七了配羊

ئالتە ئاتار <军> 枪响六

ئالتە پاتمان 一大堆: ~ گەپ 话堆大一

ئالتە تەرەپلىك <数> 形边六

ئالتە توك - توك 一丁点، 寥寥无几: ~ نەرسە 寥
西东的几无寥 / ~ ئادەم 人个几没، 人个半一

ئالتە قول 指六: ~ ئادەم 人指六، 人的头指个六

ئالتە قىرلىق <数> 形棱六

ئالتە كۈرەك <动> 驼骆岁七

ئالتە كۈنلۈك ئالەم 世尘日六(暂短之世今喻)

ئالتە ياقلىق <数> 体面六

ئالتەيلەن 〔静〕 人六

ئالتۇن 〔静〕 ①金، 子金: ساپ ~ 金纯 / يوقالغان پىچاق-
نىڭ سىپى ~ . <谚> 。的子金是儿把子刀的了丢 ~
باشلىق دادالڭ بىلەن قالغۇچە، پاخما باشلىق ئاناڭ بىلەن قال.
<谚> 面垢头蓬跟如不，爸爸的银戴金穿跟其与
的妈妈 。②色金的: ~ دەۋر 代时金黄 / ~ باشاق
穗麦的色黄金 ③金子般的، 可贵的: ئالتۇندەك نەسە-
هەت 告忠的般子金

ئالتۇن ئاكسىيىسى <经> 券金黄، 券证金黄

ئالتۇن بازىرى <经> 场市金黄

ئالتۇن بىرلىكى تۈزۈمى <经> 制位本金

ئالتۇن بېلىق <动> (用赏观)鱼金

ئالتۇن پرېمىشۇمى <经> 水贴金黄

ئالتۇن پوتال 粉金

ئالتۇن توپچا <植> 菊圆桂

ئالتۇن جابدۇق 器金

ئالتۇن چايقاش 金淘

ئالتۇن رەڭ مۈشۈك <动> 猫锦، 猫色黄金

ئالتۇن رودىسى 石矿金

ئالتۇن رۇبلى <经> 布卢金

ئالتۇن زاپىسى <经> 备储金黄

ئالتۇن زايومى 债公金黄

ئالتۇن سىناش چوكىسى 牌对金

ئالتۇن قوڭغۇز <动> 甲丁吉، 子铃金

ئالتۇن قىرغاۋۇل <动> 鸡锦

ئالتۇن قوزۇق 子桩金(富财的久永为意): يەر ~ .
<谚> 。子桩金是地土

ئالتۇن كېپىنەك <动> 蝶风喙斑金

ئالتۇن مېدال 牌金، 章奖质金

ئالتۇن ھەل 粉金②金镀①

ئالتۇن ۋاراق 箔金

ئالتۇن ياللىق كاكتۇس <植> 琥金

ئالتۇن يالىتىش 金镀

ئالتۇن يۇلتۇز تاش 石星金

ئالتۇن يىڭنە <医> 针金

ئالتۇنشاخ 〔静〕<植> 花黄枝一

ئالتۇنكۆز 〔静〕<动> 蛉草

ئالتۇن - كۈمۈش 〔静〕 银金: ~ چىققان يەردىن تۇغۇلۇپ
ئۆسكەن يۇرت ياخشى. <谚> 如不، 方地的银金产盛
土的家自如不، 窝银窝金"同喻؛ 乡故的长生己自
。"窝

ئالتۇنگۈل 〔静〕<植> 莲金

ئالتۇنگۈللۈك 〔静〕 的花莲金有

ئالتۇنلۇق 〔静〕 的金产، 的子金有①: ~ ئۆيدىن كۆڭۈل-
نىڭ تىنچلىقى ياخشى. <谚> 。静心如不، 金万有家
(墓陵人伟指)陵金②

ئالتۇنيارۇق 〔静〕<宗> 经明光金(经佛)

ئالتىلىك 〔静〕 的六، 六

ئالتىلىك يۇتۇنلەش <数> 四舍六入

ئالتىمېتىر 〔静〕<气، 地> 仪高测

ئالتىنچى 〔静〕 六第: ~ ئايدا ئالتە چاپان كىيىپتۇ، ئون ئىك-
كىنچى ئايدا كالتە چاپان. <谚> 、祥袷件六穿份月六
。"令节清不分"喻比؛ 衫短穿却月二十

ئالتىنچى ئاي 月六

ئالتىنچى ئاينىڭ پاقىسىدەك يوقاپ كەتمەك 六像
(向去知不人喻比)迹匿声销样一蛙青的月

ئالتىۋارىسى 〔静〕<方> 子楞二

ئالجىشماق «ئالجىماق» 态同共的

ئالجىماق 〔动〕 聩昏، 涂糊: بالام، قېرىغاندا ئالجىغان داداڭنى
ئەپۇ قىل! 吧爸爸的涂糊老你谅原، 子孩 !

ئالچاق 〔静〕 <古> 的逊谦، 的顺温

ئالچاڭ 〔静〕 ①迈方步的②大摇大摆的

ئالچاڭشماق = ئالچاڭلىماق

ئالچاڭلاتماق «ئالچاڭلىماق» 的使动态

ئالچاڭلاشماق «ئالچاڭلىماق» 的共同态

ئالچاڭلىماق 〔动〕 ①摇摇晃晃، 大摇大摆: ئۇ ئالچاڭلاپ ماڭاتتى . 他晃晃摇摇地走。 ②趾高气扬: ئۇ ئازراق پۇل تېپىپلا ئالچاڭلىغىلى تۇردى . 他挣了一点儿钱就趾高气扬起来。

ئالچايتماق «ئالچايماق» 的使动态

ئالچايماق 〔动〕 张开双臂، 叉开双腿، 很放肆地躺着

ئالچۇ 〔静〕 羊拐骨立时凹面

ئالچۇ چۈشمەك ①(羊拐骨立起时凹面朝上) ②(意为赌赢) <转> 走运

ئالچۇ قويماق = ئالچۇ چۈشمەك

ئالچى 〔静〕 <古> 王后

ئالچىيىشماق «ئالچايماق» 的共同态

ئالد (ى) 〔静〕 ①前، 前面، 前边، 眼前: ئۇ ئىشىكنىڭ ئالدىدا ئولتۇراتتى . 他坐在门前。 يولغا چىقىش ئالدىدا 出发前، 临出发 / ئالدىدا قول قىسىشار ، ئارقىدىن تاش ئېتىشار . <谚> 当面互相握手، 背后互扔石头。 ئالدىدا ھى ـ ھى ، ئارقىدا خى ـ خى . <谚> 当面嘿嘿، 背后哼哼。 ئالدىدىكى ئۆزىنى كۆرمەي ، يىراقتىكى ياتنى كۆرۈپتۇ . <谚> 不见眼前的亲人، 尽看远处的生人。 ②跟前، 身边: ئۇ مېنىڭ ئالدىمغا كەلدى . 他来到我跟前(面前)。 ئۇ دوختۇرنى ھېلىقى كېسەلنىڭ ئالدىغا ئەۋەتتى . 他给那个病人身边派去了一位医生。 ③最先: باققالنىڭ ئالدى ياخشى ، قاسساپنىڭ كەينى . <谚> 水果商先卖好果子، 卖肉的后卖好肉。 ④临……前: كېلىش ئالدىدا تۇرماق 临来前 ⑤<转> 最好، 最大: ئۇ زاۋۇتتىكى يىگىتلەرنىڭ ئالدى . 他是工厂里最好的小伙子。 بالىلىرىمنىڭ ئالدى ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈردى . 我最大的孩子大学毕业了。 ⑥<婉>下身: سىزلام بولۇپ ئالدىدىن يىرىڭ ئاقماق 患下疳، 下身流脓

ئالدى ئەگمە <建> 前拱

ئالدى بوي 前襟

ئالدى بىلەن 首先: ~ سۇ مەسىلىسىنى ھەل قىلىش كېرەك . 首先要解决水的问题。

ئالدى پېشاپ 小便: ئالدى پېشاپنى تۇتالماسلىق 小便失禁

ئالدى چاق 前轮

ئالدى چىراغ <机> 前灯

ئالدىدىن ئۆتمەك 征得同意، 商量: ئۇنىڭ ئالدىدىن ئۆتمىگەن ھېچقانداق ئىش ئاقمايدۇ . 不征得他同意، 任何事都办不成。

ئالدىدىن توغرا ئۆتمەك 不理睬

ئالدى زال 前厅

ئالدىغا پارتلىتىش <矿> 正向起爆

ئالدىغا چىقارماق 推到前面: ئۇلار قىلىدىغاننىڭ ھەممىسىنى قىلىپ ، ئاخىردا سۇلتاننى ئالدىغا چىقىرىپ قويدى . 他们干完了要干的一切، 最后把苏力旦推到了前面。

ئالدىغا چىقماق 迎接

ئالدىغا سالماق ①让……走在前面: چوڭلارنى ئالدىمىزغا سېلىپ بارايلى . 咱们让大人们走在前面一起去。 ②征求意见: بېرىڭلار ، بۇ ئىشنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا سېلىپ كېلىڭلار . 你们就这件事去征求一下他们的意见吧。 ③押: ئۈچ چېرىك بىر دېھقاننى ئالدىغا سېلىپ كەلدى . 三个兵丁押着一个农民走了过来。

ئالدىغا قارىماق 向前看: ئۆتمۈشتە بولغان ئىشلارنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ ، ئالدىمىزغا قارىشىمىز لازىم . 咱们应该不计往事، 向前看。

ئالدى قوشۇمچە <语> 前缀

ئالدى قول (牛羊等的)前腿

ئالدى كۆرۈنۈش <水> 正视图

ئالدى گىرۋەك <电> 前缘

ئالدى مېڭە <生理> 前脑

ئالدىنى ئالماق 防止، 预防، 防备: كېسەللىكنىڭ ~ 预防疾病 ②防范: ئاپەتنىڭ ~ 防灾

ئالدى ئوق 前轴

ئالدى ئوچۇق ①前无阻挡: خالىغان تەرەپكە كېتەلەيسەن ، ئالدىڭ ئوچۇق . 你愿意朝哪儿去就朝那儿去، 你前无阻挡的。 ②<转> 顺遂، 顺当: بۇ بالىنىڭ ~ ئىكەن ، تىجارىتى ئوڭايلا يۈرۈشۈپ كەتتى . 这孩子挺顺当، 生意很容易就做起来了。

ئالدى ئېتىك ①前头有障碍 ②<转> 不顺当: بىزنىڭ بالىنىڭ ئالدى ئېتىكمىكىن تاڭ ، قانداق ئىش قىلسا ، ئىشى تازا يۈرۈشۈپ كەتمەيدۇ . 咱们的孩子不顺还是怎么的، 搞什么都搞不起来。

ئالداپ ـ سالداپ = ئالداپ ـ سىلاپ

ئالداپ ـ سىلاپ 〔静〕 连哄带骗: ~ ماڭدۇرماق 连哄带骗

走发打地

ئالداشماق «ئالدىماق» 态同共的

ئالدام 〔静〕 骗欺؛ باشقىلارنىڭ ئالدىمىغا چۈشۈپ كەتمىگىن . 你
不要上别人的当；你不要受别人骗。

ئالدام خالتا 圈套

ئالدامچى 〔静〕 骗子

ئالدامچى جىنايەتچى <法> 诈骗犯

ئالدامچىلىق 〔静〕 骗局، 欺骗行为： ئالدامچىلىقلىرىڭنى
ئاما ئالدىدا يىپيۇەتىمەن ! 我要当众戳穿你的骗局 !

ئالدامچىلىق جىنايىتى <法> 诈骗罪

ئالدامچىلىق دېلوسى <法> 诈骗案

ئالدامچىلىق قىلماق 欺骗، 行骗، 诈骗

ئالدامچىلىق گۇرۇھى <法> 诈骗集团

ئالدانغۇچى 〔静〕<法> 被欺诈人

ئالدانماق «ئالدىماق» 的被动态

ئالدۇزا 〔静〕<化> 醛糖

ئالدۇرماق ① «ئالماق» 的使动态② 疲劳过度، 劳累：
ئۇ كېچە ـ كۈندۈزلەپ ئىشلەپ، ئۆزىنى ئالدۇرۇپ قويۇپتۇ . 他
日以继夜地干، 累着了。

ئالدۇرۇشماق «ئالدۇرماق» 的共同态

ئالدۇرۇلماق «ئالدۇرماق» 的被动态

ئالدېگىد 〔静〕<化> 乙醛

ئالدېگىدازا 〔静〕<化> 醛酶

ئالدى ـ ئارقا 〔静〕① 前后： ئالدى ـ ئارقىسى گۈللۈك ئۆي
前后有花园儿的房子 ② 两面： ئالدى ـ ئارقىسى قىزد-
رىپ پىشقان نان 烤得两面焦黄的馕

ئالدى ـ ئارقىغا قارىماق 瞻前顾后

ئالدى ـ ئارقىنى ئويلىماق 思前想后

ئالدى ـ بەردى = ئالغۇ ـ بەرگۈ

ئالدى ـ بەردى قىلماق 经济往来： ئۇ ھېچكىم بىلەن
ئالدى ـ بەردى قىلمايدۇ . 他跟谁都没有经济往来。

ئالدىچە 〔静〕 前面، 前方، 向前

ئالدىراپ ـ تېنەپ 〔静〕 连忙، 急忙، 仓促： ~ سۆزلىمەك
说话连忙 / ~ جەڭگە ئاتلانماق 仓促上阵

ئالدىراپ ـ سالدىراپ = ئالدىراپ ـ تېنەپ

ئالدىراتماق ① «ئالدىرىماق» 的使动态② 催： مېنى ئالدى-
راتما ! 你别催我 !

ئالدىراش «ئالدىرىماق» 的动名词形式： خىزمىتىڭ ئالدىراش-
مۇ ? 你工作忙吗 ?

ئالدىراش ـ تېنەش = ئالدىراپ ـ تېنەپ

ئالدىراشچىلىق «ئالدىراش» 的名词形式： ئالدىراشچىلىقتا تا-
ماق يېيىشكىمۇ ۋاقىت بولمىدى . 忙得连吃饭的时间
都有。

ئالدىراشلىق «ئالدىراش» 的名词形式： ئالدىراشلىقتا تېلېۋى-
زور كۆرۈشكىمۇ ۋاقىت بولمىدى . 忙得连看电视的时间都
没有。 ئۇ چېچىلىپ ياتقان تەڭگىلەرنى ~ بىلەن يىغىشتۇردى .
他急忙把散在地上的银元收起来。

ئالدىراشماق «ئالدىرىماق» 的共同态： ئۇلار خۇش خەۋەرنى
تېزرەك يەتكۈزۈشكە ئالدىراشتى . 他们急着快点儿传达好
消息。

ئالدىراقسان 〔静〕 急躁، 性急的： ~ ئادەم 性急子
的人

ئالدىراقسانلىق «ئالدىراقسان» 的名词形式： سەن ~ قىلما !
你别急躁 ! مەغرۇرلۇق ۋە ئالدىراقسانلىقتىن ساقلانماق 戒骄
戒躁

ئالدىرانغۇ 〔静〕 急性子

ئالدىرانغۇلۇق «ئالدىرانغۇ» 的名词形式： ئۇنىڭ ئالدىران-
غۇلۇقىنى ھەممەيلەن بىلىدۇ . 所有人都知道他性子急。 ~
ئادەم ئۆلتۈرەر . <谚> 性子急了害死人。

ئالدىرانغۇلۇق قىلماق 急躁

ئالدىرۇقلۇغ 〔静〕<古> 特别، 特殊، 辉煌، 优越

ئالدىرىماق 〔动〕 急، 急忙، 匆忙، 着急： ماڭىدىغان ۋاقىتتا
ئالدىراپ قېلىپ، سىزنى يوقلاپ بارالمىدىم . 临行匆忙، 没能
去看望你。 ئالدىرىغان ئىت تامغا سەكرەر . <谚> 狗急
跳墙。 ئالدىرىغان ئىشقا شەيتان ئارىلىشار . <谚> 办事着
急، 鬼来搅和。 ئۇ ئالدىراپ ئىزگە چۈشەندۈردى . 他急忙向
我们解释。 ئالدىرىغاندا قارىغۇدىن يول سوراپتۇ . <谚>
人一着急، 会向盲人问路。 ئالدىرىغان يولدا قالار، ماڭغى-
لىغان ئۆيگە بارار . <谚> 急匆匆的还在路上، 慢腾腾
的已到家中؛ 喻同"欲速不达، 稳中取胜"。

ئالدى ـ ساتتى 〔静〕 买卖： ئالدى ـ ساتتىدا ئادىل بولماق
买卖公平

ئالدى ـ كەينى 〔静〕 前后، 前前后后： ئۆينىڭ ~ پاكىز
تازىلاندى . 房前屋后打扫得干干净净。 بۇ ئىشقا ئالدى ـ
كەينى بولۇپ يۈزدەك ئادەم قاتناشقان . 这事前后一共有百
来人参加。

ئالدى ـ ئارقىغا قارىماق = ئالدى ـ كەينىگە قارىماق

ئالدى ـ ئارقىنى ئويلىماق = ئالدى ـ كەينىنى ئويلىماق

ئالدىماق 〔动〕 骗، 欺骗： ئاممىنى ~ 欺骗群众 / خەقنى
ئالدىغانلىق — ئۆزىنى ئالدىغانلىق . 自欺欺人。

ئالداپ تۆلتىش 赔骗

ئالداپ ساتماق 卖拐

ئالدىن 〔静〕先优、先事、先预：نېمە ئۈچۈن ماڭا ~ ئېيت-
مىدىڭ؟ 我诉告不先么什为你？ بىز ~ ۋەدە قىلىشقا-
نىدۇق . 。先在约有们我 ~ ئۆگىنىش 习预 / ~ خەۋەردار
قىلماق 呼招打先事 / ~ تەربىيىلىنىش هوقۇقى 教受先优
利权育

ئالدىن تەستىقلاش 批审置前

ئالدىن تەقسىملەش 分预

ئالدىن سېتىۋېلىش 购预

ئالدىن سېزىش 觉先

ئالدىن كۆرەر 的见预有

ئالدىن كۆرەرلىك 明之见先、性见预

ئالدىن كۆرۈش 见预

ئالدىن كۆچەندۇرۇش <建> 力应预

ئالدىن مۇشت كۆتۈرمەك 人制发先、手下先：قورق-
قان ئالدىن مۇشت كۆتۈرەر . <谚> 头拳举先鬼小胆。

ئالدىن ئىنكاس 馈前

ئالدىن يېشىم <数> 式解预

ئالدىنئالا 〔静〕先事、先预：~ تەييارلاپ قويغان سوئال
题问的好备准先事

ئالدىنقى 〔静〕的头前、的面前①：~ پوست 前哨 / ~
رەت 前排 / ~ يېرىم يىل 年半前② <转> 人前：
ئالدىنقىلار قىلىپ باقمىغان ئۇلۇغ ئىش 大伟的过做未人前
事业③前、列前：ئۇ ئۆزىنىڭ يۈگۈرۈش تۈرى بويىچە ~
قاتارغا ئۆتتى . 。茅前列名上目项跑长在他

ئالدىنقى ئاچا 叉前(的车行自)

ئالدىنقى ئەزا <数> 项前

ئالدىنقى بۆلمە 舱等头

ئالدىنقى دەۋر <生> 期前

ئالدىنقى رومانتىزم <艺、文> 派漫浪期早

ئالدىنقى سەپ 线前

ئالدىنقى شەرت 件条决先、提前

ئالدىنقى قاتار 尖顶、列前

ئالدىنقى قۇتۇپ <电> 极前

ئالدىنقى قىرغاق 沿前

ئالدىنقى قىسىم 队部头先 <军>②分部一前①

ئالدىنقى مۇداپىئەچى <体> 卫前

ئالدىنقى هۇجۇمچى <体> 锋前

ئالسىقماق 去失、失丢、偷被 <古>〔动〕

ئالغا 〔静〕前朝、前往、前向：~ ماڭماق 前向、进前
走 / غەلىبە ئۈچۈن ~ ! 进前、利胜了为！ دۈشمەننى يو-
قىتىش ئۈچۈن ~ ! 啊冲、人敌灭消了为！

ئالغا باسماق 步进、进前、走前向①：ئالغا بەش قەدەم
باسماق 步五走前向 / نىشانغا قاراپ ~ 前标目着朝
进 / ئۆگىنىشتە ~ 步进习学

ئالغا سۈرمەك 进促、动推、进推①：جەمئىيەتنى ~
把社会推向前进 ②强调：ئۇ دائىم ئۆز پىكرىنى ئالغا
سۈرىدۇ . 。见意的己自调强常经他

ئالغا قارىماق 看前向

ئالغا كەتمەك 头前到走

ئالغا ئىلگىرىلىمەك = ئالغا باسماق

ئالغۇ - بەرگۈ 〔静〕来往济经、帐(来往)：ئالغۇ - بەر-
گۈنى هېسابلىماق 帐算 / ئالغۇ - بەرگۈنى ئۈزمەك 济经绝断
来往

ئالغۇچى 〔静〕方买

ئالغۇچى كرېدىتى <经> 贷信方买

ئالغۇر 〔静〕的物捉捕于善①：~ بۈركۈت 猎捉捕于善
的物鹰②能挣钱的

ئالغۇرلۇق «ئالغۇر» 的名词形式①善捕猎物②善于攫
取、会赚钱

ئالغۇلۇق 〔静〕物之拿应、西东的得应

ئالغىنچى 〔静〕<古> 者集收

ئالفا 〔静〕<物> 法耳阿

ئالفا زەررىچىسى 子粒法耳阿

ئالفا نۇرى 线射法耳阿

ئالفاۋىت = ئېلىپبە

ئالقات 〔静〕<植> 子杞枸

ئالقاماق 〔动〕<古> 欢③赞称、奖夸②愿祝、福祝①
迎、欢呼

ئالقماق 〔动〕<古> 止终、毕完、束结、少减

ئالقۇ 〔静〕<古> 部全、切一

ئالقىتماق 〔动〕<古> 扬赞、赞称、彩喝、好叫手拍

ئالقىش 〔静〕迎欢①：يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى
دېھقانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى . 的民农了到受具农式新
欢迎。②掌声：گۈلدۈراس ~ 声掌的般鸣雷 / ~ ياڭ-
رىتىپ باركاللا ئېيتماق 好叫手拍

ئالقىشقا سازاۋەر بولماق = ئالقىشقا ئېرىشمەك

ئالقىشقا ئېرىشمەك 迎欢到受：ئۇ ئاممىنىڭ ئالقىشىغا
ئېرىشتى . 。迎欢的众群了到受他

ئالقىشلاتماق «ئالقىشلىماق» 态动使的
ئالقىشلاشماق «ئالقىشلىماق» 态同共的
ئالقىشلانماق «ئالقىشلىماق» 态动被的
ئالقىشلىماق 〔动〕 迎欢: چاۋاك چېلىپ ~ 迎欢掌鼓
ئالقىغ 〔静〕<古> ①宽广的، 宽阔的②长久的، 久远的
ئالقىنچىسىز 〔静〕<古> 丰富的، 丰硕的، 无穷无尽的، 取之不尽، 用之不竭的
ئالقىنماق 〔动〕<古> 完结، 结束
ئالكان 〔静〕<化> 烷类، 烷属烃
ئالكوگول 〔静〕<化> 醇، 醇化物، 乙醇
ئالكوگوللاشماق 〔动〕<化> 醇化
ئالكوگولىزم 〔静〕 酒精中毒
ئالكىن 〔静〕<化> 炔، 炔烃
ئالگىرات 〔静〕<植> 黄李子
ئالگېبرا (ئالگېبراسى) 〔静〕<数> 代数
ئالگېبراشۇناس 〔静〕 代数学家
ئالگېبراشۇناسلىق 〔静〕 代数学
ئالگېبرالىق 〔静〕 代数的
ئالگېبرالىق ئەمەل <数> 代数运算
ئالگېبرالىق بەلگە <数> 代数符号
ئالگېبرالىق تەڭلىمە <数> 代数方程
ئالگېبرالىق ئىپادە <数> 代数式
ئاللا[1] 〔静〕<宗> 安拉، 真主: ~ بەرمىگەننى موللا بەرمەس . <谚> 安拉不给的، 毛拉也不给 。
ئاللا ئېيتماق (斋月夜晚为了叫醒人们) 唱歌谣
ئاللا[2] 〔叹〕 哎呀، 天哪: ~ ، يامان بولدى ! 天哪، 糟了 !
ئاللاتائالا 〔静〕<宗> 至高无上的安拉
ئاللا - توۋا 〔静〕 呼天喊地
ئاللا - توۋا دېمەك 呼天喊地، 叫苦连天
ئاللا - چۇقان 〔静〕 大喊大叫
ئاللا - چۇقان كۆتۈرمەك 大喊大叫
ئاللا - كاللا 〔静〕 呼天喊地، 大喊大叫
ئاللا - كاللا دېمەك 大喊大叫
ئاللاھۇئەكبەر 〔静〕<习، 宗> 安拉伟大
ئاللىرگىيە = زىيادە سېزىمچانلىق كېسىلى
ئاللىبۇرۇن 〔静〕 早就، 早已: ~ سىناق قىلغان 早就试过
ئاللىبىر 〔静〕 不知哪一个: ~ سورۇن 不知哪一个场合
ئاللىغ 〔静〕<古> 骗子، 老奸巨滑
ئاللىقاچان 〔静〕 已经، 早就، 早已: ئۇ ~ ئۆلۈپ كەتكەن . 他早已死了。
ئاللىقاچانقى 〔静〕 老早的، 很久以前的: ~ كونا خامانغا قايتا سورۇش هاجەت ئەمەس . 早已过去的老调无须重弹；早已过去的事没必要再提。
ئاللىقانچە 〔静〕 不知多少次: بۇ گەپنى ئۇنىڭغا ~ تەكىتلىدىم . 这话我不知对他强调过多少次。
ئاللىقانداق 〔静〕 不知怎样的: ~ بىر خىل تۇيغۇ 不知怎样的一种感觉
ئاللىقاياق 〔静〕 不知哪里، 不知何方: بۇ قىزنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭغا بولغان غەزىپىم ئاللىقاياققا ئۇچۇپ كەتتى . 听了这姑娘的话، 我一肚子的火也不知跑到哪儿去了。
ئاللىقايسى 〔静〕 不知哪个(件): ~ بىر ئىش 不知哪件事件
ئاللىقەيەر 〔静〕 不知何处، 不知什么地方: ئۇ نەرسىلەر ئاللىقەيەردە قالدى . 那些东西不知落在什么地方了。
ئاللىكىم 〔静〕 不知是谁
ئاللىنېمە 〔静〕 不知什么: ~ بېسىلغان ماشىنا 不知装着什么的汽车
ئالما 〔静〕<植> ①苹果树②苹果
ئالما بەلىش <食> 苹果馅儿饼
ئالما شەربىتى 苹果汁
ئالما قېقى 苹果干
ئالما مۇراببا سى 苹果酱
ئالماس 〔静〕<矿> 金刚石، 钻石: ~ كۆزلۈك ئۈزۈك 钻石戒指، 钻戒
ئالماس دولتا <矿> 金刚石钻头
ئالماش[1] 〔静〕<语> 代词
ئالماش[2] 〔静〕 交错的
ئالماش بۇلۇڭ <数> 错角، 交错角
ئالماش رىتىملىق ئۇدار <艺> 交错节拍
ئالماش قاپىيە <文> 重叠韵
ئالماشتۇرغۇچ 〔静〕 变换器
ئالماشتۇرما 见下
ئالماشتۇرما جۈملە <语> 倒装句
ئالماشتۇرما ھۆججەت 换文
ئالماشتۇرماق «ئالماشماق» 的使动态، 交换، 换交، 交流: كۇتۇپخانىغا بېرىپ كىتاب ~ 到图书馆换书 / تاۋار ~ 换货، 交换商品 / پىكىر ~ 交换意见 / خىزمەت تەجرىبىلىرىنى ~ 交流工作经验
ئالماشتۇرۇپ تېرىماق <农> 换茬

收吸换交 <化> **ئالماشتۇرۇپ سۈمۈرۈش**
值价换交 <经> **ئالماشتۇرۇش قىممىتى**
态同共的 «ئالماشتۇرماق» **ئالماشتۇرۇشماق**
态动被的 «ئالماشتۇرماق» **ئالماشتۇرۇلماق**
子换交 <生>〔静〕 **ئالماشقۇچ**
ئىك / 岗换 ~ پوست :迭更، 替交، 换①〔动〕 **ئالماشماق**
كىمىز ئورۇن ئالمىشىپ ئولتۇرايلى . 儿坐个换俩咱。يېڭى
بىلەن كونا ~ 替交旧新 / سۇلالىلەرنىڭ ئالمىشىشى 更代朝
迭، 改朝换代②串: تېلېفون سىمى ئالمىشىپ قاپتۇ . 话电
线串 。 قۇرلار ئالمىشىپ كېتىپتۇ . 行串。③绕缠: ئارغامـ
چا ئالمىشىپ قالدى . 绳子缠绕住了。④代谢
ئالماق 〔静〕 ①取، 领، 拿: نۇسخا ~ 取样 / بانكىدىن پۇل
~ 从银行取款 / كۆڭلىنى ~ 取悦 / يول خېتى ~ 领
通行证 / ئۇ قولىغا قەلەم ئېلىپ خەت يازدى . 他拿起笔写
字。②借، 要: قەرز ~ 借债 / ئالغۇچە بىسمىللا ، بەرگۈچە
ئەستەغپۇرۇللا . <谚> 借时谢天谢地، 还时唉声叹气。
③买، 购: بۇ كىتابنى مەنمۇ ئالماقچى . 这本书我也想要。
买: بۇ قەلەمنى نەچچە پۇلغا ئالدىڭىز ؟ 这支笔多少钱买的？
ئېسىگە ~ 赎购 / ئالمىغان ئاتقا ئوقۇر ساپتۇ . <谚> 马
没买来، 却先盘了槽。④接受، 受收، 招收: ساۋاق ~
接受教训، 吸取教训 / تەربىيە ~ 接受教育، 受教
育 / بۇيرۇق ~ 接受命令، 受命 / پارا ~ 收受贿赂،
受贿 / تەلىم ـ تەربىيە ~ 受训 / ئوقۇغۇچى ~ 招收学
生 / ئىشچى ~ 招工⑤得到، 受到: نەپ ~ 得好处، 占
便宜 / مۇكاپات ~ 得到奖励، 得奖 / خەۋەر ~ 得到消
息 / ئىلھام ~ 受到鼓舞 / ئولجا ~ 缴获战利品⑥征
收، 征求: غەللە ـ پاراق ~ 征收公粮 / ئەسكەر ~ 征
兵 / باج ~ 征税 / پىكىر ~ 征求意见⑦吸取: كۆچ
~ 吸取力量 / تەجرىبە ~ 吸取经验⑧娶: خوتۇن ~ 娶
妻⑨抓住، 揪住، 咬住: بېلىدىن ~ 抓住腰 / ياقىسىـ
دىن ~ 揪住领子 / ئىت ئۇنىڭ پاچىقىدىن ئالدى . 狗咬住
他的小腿。⑩开挖: ئىشىك ئالدىدىن ئېرىق ئالدىم . 我
在门前开了条渠。⑪去掉، 除去، 撤消(劝人进餐):
بۇ سوپۇن كىرنى ئوبدان ئالىدۇ . 这种肥皂去污好。
زەھەرنى زەھەر ئالىدۇ . <谚> 毒能去毒; 以毒攻
毒 。 ساقال ~ 刮胡子 / چاچ ~ 剃头 / تىرناق ~ 剪
指甲 / ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلىماق 撤消职务⑫取下،
放上: مۈرىسىدىن خۇرجۇننى ~ 从肩上取下褡裢 / ماشىـ
نىدىن يەشىكنى ~ 从汽车上取下纸箱 / چامادانىنى ھارۋىغا
~ 把手提箱放到马车上⑬吃: قېنى ، ئالسىلا ! 请吃

吧! ⑭带有، 含有: رەڭ ~ 有颜色 / خاراكتېر ~ 带
有……性质، 含……性质 / كۆزگە ياش ~ 眼中含着
泪水⑮躲: دەرەخ سايىسىغا ئۆزۈمنى ئالدىم . 我躲到了树
荫下。⑯同有些动词连用表示行为是假装: چار بازار.
چى بولۇپ ياسىنىۋالماق / كەسىپ ئەھلى بولۇۋالماق 扮小贩
假装内行 / كېزىت كۆرگەن بولۇۋالماق 假装看报
ئالماق ـ ساتماق 〔静〕 买卖: ئۇلار شەھەرمۇ شەھەر يۈرۈپ
~ بىلەن شۇغۇللىنىدۇ . 他们来往于各个城市之间做买
卖 。
ئالمان 〔静〕 ①手快، 麻利: ئالغۇچە ~ ، بەرگۈچە بەزگەك .
<谚> 拿时麻利، 还时啰嗦。 ②<转> 善于捕捉
猎物: قارچىغا ناھايىتى ~ چىقتى . 这只兔鹰很善于猎
物 。
ئالماناخ = ئەدەبىي توپلام
ئالمان ـ تالمان 〔静〕 急急忙忙، 匆匆忙忙، 连忙: ~
كىيىنمەك 急急忙忙穿衣服 / ~ ئورنىدىن تۇرماق 连忙
起身
ئالما ـ ئۆرۈك 〔静〕 果品، 果类
ئالمۇرۇق 〔静〕 <植> 阿木鲁克(甜瓜品种之一)
ئالمىزار = ئالمىلىق
ئالمىزارلىق = ئالمىلىق
ئالمىشىشچان 〔静〕 交换性的
ئالمىشىشچان كالىي <化> 交换性钾
ئالمىشىشچان ئوزۇقلۇق <农> 交换性养分
ئالمىغان ـ بەرمىگەن 〔静〕 两清، 互不相欠
ئالمىغان ـ بەرمىگەن بولماق 两清، 两不找
ئالمىلىق 〔静〕 ①有苹果的 ②苹果林، 苹果园: باغ ~
苹果园
ئالمىماق 〔动〕 叉交، 互交، 交错: يىپنى ئالماپ چىگمەك 把
绳子交叉系上 / ئۇ ياۋا پېلەكلەرنى ئىككى قوللاپ ئالماپ تاغ.
قا ياماشتى . 他两手交互抓住野藤向山上爬 。 شاخنى
ئالماپ قويماق 把树枝交错摆起来 / پۇتنى ئالماپ ئولـ
تۇرماق 一条腿架在另一条腿上坐، 跷着二郎腿
ئالوگىزم = مەنتىقسىزلىق
ئالو 〔静〕 <古، 植> 樱桃李
ئالوچا 〔静〕 <植> 西洋李子
ئالۇدە 〔静〕 <方> 担心، 惦记، 着急
ئالونت = زەمچە
ئالوي 〔静〕 <植> 芦荟
ئالۋاستى 〔静〕 ①魔鬼، 恶魔، 妖精: ~ بوش كەلگەننى

子鬼② 。者弱负欺鬼魔 ＜谚＞ . باسدۇ
的魔恶، 的鬼魔 〔静〕 **ئالۋاستىلىق**
税捐②事差، 役徭① 〔静〕 **ئالۋان**
税捐收征، 差派 **ئالۋان سالماق**
役差(的税捐收) 〔静〕 **ئالۋانچى**
ئالۋان - سېلىق = ئالۋان - ياساق
ئالۋانكەش = ئالۋانچى
税杂捐苛، 税赋، 役徭 〔静〕 **ئالۋان - ياساق**
楼蜃市海 ＜方＞〔静〕 **ئالۋۇن**
菜灰، 藜 ＜植＞〔静〕 **ئالبوتا**
鲈鱼 ＜动＞〔静〕 **ئالبۇغا**
. چىقتى ~ بۇ تاۋۇز :的熟半، 的透熟半 〔静〕 **ئالبۆرەك**
。透熟有没瓜西这
米玉 . بولدى ~ قوناق :熟成未(米玉)① 〔静〕 **ئالپاساق**
白儿会一红儿会一脸؛ 阵一白阵一红②。熟成未尚
究考着衣 كىيىنمەك ~ :究考 〔静〕 **ئالپتە**
词名象抽的 «ئالپتە» **ئالپتىلىك**
:痕疤多很有上身②风癜白 ＜医＞① 〔静〕 **ئالپېسە**
使痕鞭 . قىلۋەتكەنىدى ~ قامچىنىڭ ئىزى ئۇنىڭ دۈمبىسىنى
。疤伤了满留上背的他
، 怪古奇稀② 猫花 مۈشۈك ~ :的花① 〔静〕 **ئالتاغىل**
怪里怪 ئاۋاز ~ / 梦的怪古奇稀 چۈش ~ :气怪里怪
音声的气
ئالتاغىل تۇۋلىماق = ئالتاغىل ۋارقىرىماق
叫乱呼狂، 叫怪 **ئالتاغىل ۋارقىرىماق**
乱② 腾腾闹 قىلماق ~ :子乱، 动骚① 〔静〕 **ئالتوپىلاڭ**
哄乱们他 . چىقتى ئۇلار ~ بولۇپ تالاغا يۈگۈرۈشۈپ :哄哄
。了去出跑地蜂窝一们他؛ 了去出跑地哄
闹، 浪作风兴، 乱动造制 **ئالتوپىلاڭ كۆتۈرمەك**
天翻
者浪作风兴، 子分乱动 〔静〕 **ئالتوپىلاڭچى**
乱动 〔静〕 **ئالتوپىلاڭچىلىق**
青儿头愣، 子愣二 〔静〕 **ئالجوقا**
做 ئىش قىلماق ~ بىلەن :撞莽، 莽鲁 〔静〕 **ئالجوقلىق**
撞莽事
布子条 〔静〕 **ئالچا**
棚瓜 ＜方＞〔静〕 **ئالچۇق**
衣衬花 كۆڭلەك ~ / 马花 ئات ~ :的花 〔静〕 **ئالچىپار**
癣斑花＜医＞ **ئالچىپار تەمرەتكە**
素茜 ＜化＞〔静〕 **ئالزارىن**

手倒 ＜方＞〔动〕 **ئالشتاماق**
眼斜②眼鸡斗، 儿眼对①＜医＞〔静〕 **ئالغاي**
竿旗花 ＜植＞〔静〕 **ئالغول**
的人蒙坑، 的人骗蒙 〔静〕 **ئالقاپ**
人的人骗蒙 **ئالقاپ ئادەم**
式形词名的 «ئالقاپ» **ئالقاپلىق**
قىـ ئالقاپلىق ئۇ :骗蒙، 骗拐蒙坑 **ئالقاپلىق قىلماق**
蔽蒙، 骗拐蒙坑他 . لىپ نۇرغۇن كىشىلەرنى قايمۇقتۇردى
。人多许了
好爱的谓无، 趣兴的聊无 ＜古＞〔静〕 **ئالق**
挛痉球眼(的物动类蹄奇) 〔静〕 **ئالقاراق**
子鸽白的黑尾头 ＜动＞〔静〕 **ئالقارغا**
心手، 掌巴، 掌手 〔静〕 **ئالقان**
珠明上掌如视 **ئالقاندا كۆتۈرمەك**
管严 **ئالقاندا ئويناتماق**
骨掌 ＜理生＞ **ئالقان سۆڭىكى**
持把، 里心手到攥 **ئالقانغا ئالماق**
中手入落 **ئالقانغا چۈشمەك**
ئۇ كەتمەننى :试欲跃跃، 痒手① **ئالقان قىچىشماق**
。试欲跃跃就曼土坎到见他 . كۆرسىلا ئالقىنى قىچىشىدۇ
(法说信迷)财发要②
拔不毛一، 啬吝 **ئالقان يالىماق**
子荡浪 ＜转＞②膀翅花، 鹞嘴反① 〔静〕 **ئالقانات**
词名象抽的 «ئالقانات» **ئالقاناتلىق**
丸弹، 方地的大掌巴 يەر ~ :的大掌巴 〔静〕 **ئالقانچە**
地之
ئالقانچىلىك = ئالقانچە
的式掌巴، 的似掌手 〔静〕 **ئالقانسىمان**
掌人仙 ＜植＞ **ئالقانسىمان كاكتۇس**
重加(病疾)، 坏变 ＜古＞〔动〕 **ئالقىماق**
蠡斑 ＜动＞〔静〕 **ئالكۆلۈك**
五百二، 子楞二 〔静〕 **ئالگەدەن**
气脾子楞二 〔静〕 **ئالگەدەنلىك**
态动被的 «ئاللىماق» **ئاللانماق**
心二 ＜转＞②式形词名的 «ئالا» ① **ئاللىق**
向相眼白، 看相眼另 〔动〕 **ئاللىماق**
. ئالىم سېنىڭكى، بولساڭ ~ :家学科، 者学 〔静〕 **ئالىم**
。的你是就界世، 者学是你 ＜谚＞
的花، 的色杂 〔静〕 **ئالماچ**
بولۇپ دۈچار بەختسىزلىككە بىرەر ~ ئۇ :一万 〔静〕 **ئالمادىس**

قالسا، قانداق قىلار؟ 他万一遭到不幸，怎么办呢？

ئالىمان 〔静〕 人群、众人

ئالىملىق 〔静〕 ①博学 ②学者的派头: مېنىڭ ئالدىمدا تولا ~ قىلما! 你别在我面前卖弄学者的派头！

ئالىن 〔静〕<古> ①额、额头、前额、脑门子 ②突出部、突出物

ئالىنماق 〔动〕<古> 争夺、争执

ئالىۋار 〔静〕<动> 鸟名、大小同鸢、可谓鸢的一种

ئالىي 〔静〕 最高的、崇高的、高等、高级: ~ ھوقۇقلۇق ئورگان 最高权利机构 / ~ بىلىم يۇرتى 高等学府

ئالىي ئاگرانوم 高级农艺师

ئالىي ئالگېبرا <数> 高等代数

ئالىي بوغالتىر 高级会计师

ئالىي پېداگوگىكا 高等教育学

ئالىي تاشيول 高等级公路

ئالىي تەرجىمان 译审

ئالىي تېخنىكوم 大专

ئالىي جازا <法> 极刑

ئالىي دەرىجىلىك 高等、高级

ئالىي دەرىجىلىك جانلىقلار <生> 高等生物

ئالىي دەرىجىلىك ئۆسۈملۈك <植> 高等植物

ئالىي سوت 高级法院

ئالىي قوماندان 最高统帅

ئالىي لېكتور 高级讲师

ئالىي مائارىپ 高等教育

ئالىي ماتېماتىكا 高等数学

ئالىي مەكتەپ 高等学校、大学

ئالىي مەكتەپ پېسخولوگىيىسى 高等学校心理学

ئالىي مۇخبىر 高级记者

ئالىي مۇھەررىر 编审

ئالىي ئىقتىسادچى 高级经济师

ئالىي ئىستاتىستىكىچى 高级统计师

ئالىي ئىنژېنېر 高级工程师

ئالىي يولىيورۇق 最高指示

ئالىيجاناپ 〔静〕 高尚的、高贵的、崇高的: ~ ئادەم 高尚的人 / ~ خىسلەت 高尚品质、高贵品格 / ~ ئىش 崇高的事业

ئالىيجاناپلار كېلىشىمى 君子协定

ئالىيجاناپلىق «ئالىيجاناپ» 的名词形式

ئالىيلىرى 〔静〕 殿下、陛下: پادىشاھ ~ 国王陛下 / ۋەزىر ~ 大臣阁下

ئالىيلىق «ئالىي» 的名词形式

ئالىيىشىل 〔静〕 花花绿绿: ~ كۆڭلەك 花花绿绿的衬衣

ئالىيىشىللىق «ئالىيىشىل» 的名词形式: باغچا ئىچى ئالىيىشىللىققا تولدى. 公园里姹紫嫣红。

ئالىيىشماق «ئالايماق» 的共同态

ئاليومىن 〔静〕 铝

ئاليومىن قەغەز 铝箔纸

ئام 〔静〕<方> 阴户

ئاماچ[1] 〔静〕<方> 耙

ئاماچ[2] 〔静〕<古> 木犁

ئامارى 〔静〕<古> 一些、某些、一部分

ئامال (ئامالى) 〔静〕 办法: ئامالىم يوق دېگۈچە، ئەقلىم يوق دېگىن. <谚> 与其说没办法，倒不如说没智慧。

ئامال تاپماق 设法、想办法: قىيىنچىلىقلارنى يېڭىش ئامالىنى تېپىش كېرەك. 要设法克服困难。

ئامال قانچە <习> 有什么办法、无可奈何

ئامال قىلماق = ئامال تاپماق

ئامال - چارە 〔静〕 办法: بارلىق ئامال - چارىلەرنى تاپماق 想尽一切办法；想方设法

ئامالسىز 〔静〕 没办法、无法、无奈: مەن راستىنلا ئۇنىڭغا ~ قالدىم. 我真拿他没办法。 ~ ئىش 没办法的事 / ئۇ ئىككى ئىشنى تەڭ قىلىشقا ~ ئىدى. 他无法同时做两件事。

ئامالسىزلىق «ئامالسىز» 的名词形式: ئۇ ئامالسىزلىقتا ئوقۇشتىن قالدى. 他出于无奈而辍学。

ئامان 〔静〕 平安、安宁: ئەل ~ شەھەرلىك ~. <谚> 国泰民安。

ئامان بولماق 平安、安宁: ئامان بولۇڭ! 祝您平安！ باش ئامان بولسا، دوپپا تېپىلار. <谚> 脑袋保住，帽子好寻。 ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا، رەڭگى رويۇڭ سامان بولماس. <谚> 故土安宁，心神安定。

ئامان قالماق ①得救、幸免: ئۇ قاراقچىلاردىن ئامان قالدى. 他从强盗手里得救了。 بالا - قازادىن ~ 幸免于难 ②保住性命、活下来: سىلەر قانداق قىلىپ ئامان قالدىڭلار؟ 你们是怎么活下来的？

ئامانەت 〔静〕 ①存放的、寄存的、托付的: سىزگە بىر ~ سۆز بار ئىدى. 有一句托付你的话。 ئامانەتنى تۇتماڭ، يوقالسا تۆلەرسىز، تام تۆۋىدە ئولتۇرماڭ، يىقىلسا ئۆلەرسىز.

之根墙؛偿赔要你了丢، 西东的存寄动要不 <谚>
下不要坐، 倒了会要你的命。②存寄物③储蓄: قە-
رەلسىز ~ 活期储蓄 / قەرەللىك ~ 定期储蓄 / خۇدا-
غا ~ 胡达保佑

ئامانەت پۇل 储蓄، 存款

ئامانەت قويماق ①寄存، 存放: كىيىم - كېچەكلەرنى
~ 寄存衣服②储蓄: بانكىغا پۇل ~ 到银行存款

ئامانەت قىلماق 寄放، 存放: نەق پۇل ~ 存放现
金 / ئۇ بالىسىنى مۇئەللىمگە ئامانەت قىلدى . 他把孩子寄放
到老师那儿了。

ئامانەت پۇل سۇغۇرتىسى <经> 存款保险

ئامانەت كاسسىسى <经> 储蓄所، 储蓄部

ئامانەت كىنىشكىسى <经> 存折

ئامانەتچى 〔静〕<经> 储户، 存户

ئامانەت - قەرز 〔静〕<经> 用信، 信贷

ئامانەت - قەرز كوپېراتىپى 信用合作社، 信用社

ئامانلاشماق 〔动〕 互相问候، 互相问好

ئامانلىق 〔静〕 ①平安، 安宁: ئۆزئارا ~ سوراشماق 互相
问候، 互相问安 / خەققە قىلساڭ يامانلىق ، ساڭا يوقتۇر
~ . <谚> 对人行恶، 自身不宁。②治安: ~ ساق-
لىماق 维护治安، 保安

ئامانلىق تىلىمەك 企盼平安، 祝愿平安: دوستۇڭ
ئامانلىق تىلەر ، دۈشمىنىڭ يامانلىق . <谚> 朋友盼平安،
敌人盼灾难。

ئامانلىق سۇغۇرتىسى <经> 平安险

ئامان - ئېسەن 〔静〕 平安، 平安无事: ~ يېتىپ كەلمەك
平安抵达

ئامان - ئېسەنلىك «ئامان - ئېسەن» 的名词形式

ئامان - ئېسەنلىك سوراشماق 互致平安

ئامەت 〔静〕 福气، 运气: ~ كەلگەندە ئەقىلمۇ كېلىدۇ .
<谚> 福至心灵。

ئامەت قاچماق 背运، 倒运، 运气不好

ئامەت قۇشى 福气، 运气، 福星

ئامەت كەتمەك = ئامەت قاچماق

ئامەت كەلمەك 走运

ئامەتسىز 〔静〕 不走运的، 背运的

ئامەتلىك 〔静〕 交好运的، 走运的، 有福气的: ~ ئائى-
لە 有福之家 / ئۇنىڭ ~ كۈنلىرى ئۇزاققا بارمىدى . 他交好
运的日子并没过多久。

ئامبار 〔静〕 仓库، 库房

ئامبار زاپىسى 库存

ئامبار ساقلانمىسى 仓储物

ئامبار سىغىمى 库容

ئامبارچى 〔静〕 管库员، 保管员

ئامبارچىلىق 〔静〕 保管工作، 管库工作

ئامبارلاشماق 〔动〕 入库

ئامبارلاشتۇرماق «ئامبارلاشماق» 的使动态

ئامبارلاشتۇرۇلماق «ئامبارلاشتۇرماق» 的被动态

ئامبارلىق 〔静〕 仓库的، 库房的

ئامبال 〔静〕 ①(清朝时新疆和内蒙设的)办事大臣
②县官: ئۇت قويسا ~ يوق سوراق ، پۇقرا ياقالماس جىنچە-
راغ . 只许州官放火، 不许百姓点灯。

ئامباللىق «ئامبال» 的抽象名词: ئۇ ھە دېگەندە ~ قىلغىلى
تۇردى . 他已开始摆起官架子了。 ~ تامغىسى 官印

ئامبۇر 〔静〕 老虎钳، 钳子: ئاغرىغان چىشنىڭ دورىسى ~ .
<谚> 治牙痛的良药是钳子。

ئامبۇر كۇلۇچ 管钳

ئامبۇرلۇق 〔静〕 有钳子的

ئامبۇرلۇق چايان <动> 钳蝎

ئامبۇلاتورىيە 〔静〕<医> 门诊部، 诊所

ئامبۇلاتورىيىلىك 〔静〕 门诊的

ئامپۇل 〔静〕<医> 安瓿

ئامپېر 〔静〕<物> 安培

ئامپېر سائەت <物> 安培小时

ئامپېر تارازىسى <物> 安培天平

ئامپېر كۈچى <物> 安培力

ئامپېر قانۇنى <物> 安培定律

ئامپېرلىق 〔静〕 安培的: ئون ~ توك سائىتى 十安培的
电表

ئامپېرمېتىر 〔静〕 安培计، 安培表

ئامپېرمېتىرلىق 〔静〕 安培计的

ئامپلىتۇدا 〔静〕<物> 振幅: توك ئامپلىتۇدىسى 电流
振幅

ئامراق 〔静〕 ①心爱的، 亲爱的: بۇ ئۇنىڭ ~ نەۋرىسى 这
是他心爱的孙子。 ~ ئەر - خوتۇن 恩爱夫妻 ②
欢، 喜爱: ياشلار ئويۇنغا ~ ، قېرىلار ئۇيقۇغا . <谚> 年
轻人喜欢玩، 老年人喜欢睡。 مەن كىنوغا ~ . 我爱看
电影。

ئامراقلاشماق 〔静〕 相亲相爱، 要好

ئامراقلىق «ئامراق» 的名词形式

ئامراقلىقى كەلمەك 爱喜、欢喜

ئامرانماق 情钟见一、上爱 <古>〔动〕

ئامرۇ ، 是老、是总、往往、常时、常经 <古>〔静〕
时随

ئامرۇلماق 得理安心、息歇、息安 <古>〔静〕

ئامشۇ 品牲牺、品祭 <古>〔静〕

ئامشۇي 子李 <古、植>〔静〕

ئامغاي 棍草回 <方>〔静〕

ئامما 众群〔静〕

ئاممانىيە 下见

ئاممانىيە ئوتى 生花水 <植>

ئاممونىي 铵 <化>〔静〕

ئاممونىي تۇراقلىقى 定固铵 <化>

ئاممونىي خلور 铵化氯 <化>

ئاممىباب 的化众大、的俗通〔静〕

ئاممىباب ئەدەبىيات 学文俗通

ئاممىباب تىل 言语的化众大、言语的俗通

ئاممىبابلاشتۇرماق 态动使的 «ئاممىبابلاشماق»

ئاممىبابلاشتۇرۇشماق 态同共的 «ئاممىبابلاشتۇرماق»

ئاممىبابلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ئاممىبابلاشتۇرماق»

ئاممىبابلاشماق 化众大〔静〕

ئاممىبابلىق 式形词名的 «ئاممىباب»

ئاممىۋى 业事的众群 ئىشلار ～ :的公共、的众群〔静〕

ئاممىۋى سورۇن 所场共公

ئاممىۋى تەشكىلات 体团众群

ئاممىۋى خىزمەت 作工众群

ئاممىۋى قۇرۇلۇش 筑建共公 <建>

ئاممىۋى نۇقتىشىنەزەر 点观众群

ئاممىۋى ھاجەتخانا 所厕共公

ئاممىۋى ھەرىكەت 动运众群

ئاممىۋى يول 线路众群

ئاممىۋىلاشتۇرماق 态动使的 «ئاممىۋىلاشماق»

ئاممىۋىلاشتۇرۇشماق 态同共的 «ئاممىۋىلاشتۇرماق»

ئاممىۋىلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ئاممىۋىلاشتۇرماق»

ئاممىۋىلاشماق 化众大、化众群〔动〕

ئاممىۋىلىق 群有具 ئاممىۋىلىققا ئىگە خىزمەت :性众群〔静〕
作工的性众

ئاممىياك 氨 <化>〔静〕

ئاممىياك سۈيى 水氨 <化>

ئاممىياك ئېرىتمىسى 液溶氨 <化>

ئاممىياكلاشتۇرماق 态动使的 «ئاممىياكلاشماق»

ئاممىياكلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ئاممىياكلاشتۇرماق»

ئاممىياكلاشماق 化氨 <化>〔动〕

ئاممىياكلىق 的氨 <化>〔静〕

ئاممىياكلىق بىرىكمە 化基氨、物化氨 <化>
物合

ئاممىياكلىق تورف 炭泥化氨

ئامنىئون = باش سۈيى پەردىسى

ئامنىئونسىز 的膜羊无〔静〕

ئامنىئونسىز ھايۋان 物动膜羊无 <动>

ئامنىئونلۇق 的膜羊有〔静〕

ئامنىئونلۇق ھايۋان 物动膜羊 <动>

ئامورپا 槐穗紫、槐绵 <植>〔静〕

ئامورتىزاتسىيە 旧折〔静〕

ئامورف 态形非 <语>②的晶结非 <化>①〔静〕
的根词、的

ئامورف تىل 语根词、言语态形非 <语>

ئامورف جىسىم 体晶结非

ئامورف ماددا 质物晶结非

ئامۇت 子梨②树梨① <植>〔静〕

ئامۇتسىمان 的型子梨〔静〕

ئامۇتلۇق 园梨、林梨②的梨有①〔静〕

ئامۇتلۇق ھويلا 子院的树梨有

ئامۇتلۇق باغ 园梨

ئامۇچ 品礼、物礼 <古>〔静〕

ئامۇخاس 人众〔静〕

ئامۇر 河姆阿 <地>〔静〕

ئامۇر سېسىق كۆزەنى 鼬艾小 <动>

ئامۇر ئۆچقىتى 木银金 <植>

ئامۇشماق 呆口瞪目、惊吃 <古>〔动〕

ئامۇل 实老②的安平、的静平、的静宁① <古>〔静〕
的和温格性、的

ئامۇللۇق 宁安、定安、心放、心安 <古>〔静〕

ئامېرىكا 洲美、国美 <地>〔静〕

ئامېرىكا ئاگاۋىسى 兰舌龙 <植>

ئامېرىكا جوخارى 菊目蛇 <植>

ئامېرىكا دوللىرى 元美 <经>

ئامېرىكا كاۋىسى 芦葫西 <植>

ئامېرىكا مېھرىگىياسى 参洋西 <植>

ئامېرىكان 式美〔静〕

ئامېرىكان مەسە 美式皮林

ئامېرىكان ئۆتۈك 美式皮靴

ئامېرىكىلىق 〔静〕 ①美国人②美洲人

ئامىتابا 〔静〕<宗> 阿弥陀佛

ئامىدلاشتۇرماق «ئامىدلاشماق» 的使动态

ئامىدلاشتۇرۇلماق «ئامىدلاشتۇرماق» 的被动态

ئامىدلاشماق 〔动〕<化> 氨基化

ئامىدول 〔静〕<化> 阿米多

ئامىدۇبىرىن 〔静〕<药> 氨基比林

ئامىدىن 〔静〕<化> 脒

ئامىل 〔静〕因素，要素：ھەل قىلغۇچ ~ 决定性因素

ئامىل بازىرى 要素市场

ئامىل تەلىماتى 因素说

ئامىلازا 〔静〕<化> 淀粉酶

ئامىلە[1] 〔静〕<古> (果)壳

ئامىلە[2] 〔静〕<植> 余甘子

ئامىلوپسىن 〔静〕<生理> 胰淀粉酶

ئامىن 〔静〕<宗，习> 阿门(祈祷用语，意为"祈主准我所求")

ئامىيوبا 〔静〕<生> 阿米巴，变形虫

ئامىيوبالىق 〔静〕 阿米巴的

ئامىيوبالىق تولغاق <医> 阿米巴痢疾

ئان 〔静〕瞬间，片刻：سىز ساقلاپ تۇرۇڭ ، ئانغىچە مەن يېتىپ كېلىمەن . 你先等着，我片刻就到。

ئانا 〔静〕①母亲，妈妈，娘：ئۆز ~ 亲娘，生母 / ئۆگەي ~ 后娘，继母 / ~ ئايىغىدا جەننەت بار . <谚> 母亲脚下是天堂。ئانىسى غورا يېسە ، قىزىنىڭ چىشى قاماپتۇ . <谚> 母亲吃青杏，女儿倒了牙。②大妈，大娘（对年长女性的尊称）：~ ، قەيەردىن كەلدىلە ؟ 大妈，您从哪儿来？③源头：زۇكام كېسەلنىڭ ئانىسى . 感冒是疾病之源。④雌，母：~ قۇشقاچ پاتقان كاماغا بالا قۇشقاچ پاتماپتۇ . <谚> 容得下母麻雀的墙洞却容不下小麻雀。

ئانا باشقا بىر تۇغقان 同父异母

ئانا تاختا <电> 母板

ئانا تىل <语> ①母语，本族语②(小学)语文

ئانا جەمەت 母系亲属：ھاشىم مېھرىنساغا ~ يېقىن تۇغقان . 阿西木是美合日妮萨的母系近亲。

ئانا جىنس <地> 母质，母岩

ئانا دەرەخ <植> 母树

ئانا دىسكا <机> 母盘

ئانا سۈتى ئاغزىدىن كەتمىگەن 乳臭未干

ئانا سۈتىدىن ھالال 正当所得，理所应当：ماڭا بۇ پاقلان ~ ، چۈنكى ئۇنى بىرىم ئاي كېسەك قويۇپ تاپقان پۇلۇمغا ئالغان . 这只羊羔是我正当所得，是我用半个月打砖坯的工钱买的。

ئانا شىركەت 母公司

ئانا قانۇن <法> 母法

ئانا ماشىنا 母机

ئانا مەكتەپ 母校

ئانا ھەرە 蜂王

ئانا ۋەتەن 祖国，故国

ئانا يۇرت 故乡，故土

ئانىدىن تۇغما 赤条条，一丝不挂：ئۇ كارىۋاتتا ~ ھالەتتە ياتاتتى . 他赤条条地躺在床上。

ئانا - بالا 〔静〕 母子

ئانا - بالىلىق 〔静〕 母子的：~ مېھىر - مۇھەببەت 母子情感 / ~ مۇناسىۋەت 母子关系

ئاناتومىيە 〔静〕解剖学，解剖：ئادەم ئاناتومىيىسى 人体解剖学，人体解剖

ئاناتومىيىلىك 〔静〕解剖学的，解剖的

ئاناتومىيىلىك فىزىئولوگىيە 解剖生理学

ئاناچ 〔静〕<古> 可爱的姑娘，疼人的姑娘(因聪慧，机灵而令人疼爱的小姑娘)

ئانار 〔静〕<植> 石榴：~ ئۇرۇقى بىلەن ، گۈل پۇرىقى بىلەن . <谚> 石榴引人是子实香，花朵引人是气味香。

ئانار شەربىتى 石榴汁

ئانارتاش 〔静〕石榴子石

ئانارخىزم = ھۆكۈمەتسىزلىك

ئانارخىزمچى = ھۆكۈمەتسىز

ئانارگۈل 〔静〕<植> 石榴花

ئانارلىق 〔静〕①石榴的，有石榴的②石榴林，石榴园

ئانارلىق باغ 石榴园

ئاناغال 〔静〕<植> 鳞腺草

ئانالگىن 〔静〕<药> 安乃近

ئانالوگ 见下

ئانالوگ كومپيۇتېر 模拟计算机

ئانالوگىيە 〔静〕<逻> 类比推理，类推法

ئانالىتىك 〔静〕分析的，解析的

ئانالىتىك تىل <语> 分析型语言

ئانالىتىك خىمىيە <化> 分析化学

ئانالىتىك ئىستراتېگرافىيە <地> 分析地层学

ئانالىتىك شەكىل <语> 分析性形式

ئانالىتىك فۇنكسىيە <数> 解析函数

ئانالىتىك گېئومېتىرىيە <数> 解析几何学，解析几何

ئانالىتىك مېخانىكا <物> 分析力学

ئانالىتىك ئۇسۇل 分析法

ئانالىتىك ئىپادە <数> 解析式

ئانالىتىك ئىستىلىستىكا <语، 文> 分析修辞学

ئانالىز 〔静〕 分析: مىكرو ~ 微观分析 / مىقدار ئانالىزى 定量分析 / سۈپەت ئانالىزى 定性分析

ئانالىز تارازىسى 分析天平

ئانالىز قىلماق 分析

ئانالىزاتور <电>〔静〕 分析器，分析仪

ئاناناس <植>〔静〕 菠萝，凤梨

ئانايى <方>〔静〕 容易，方便

ئانت = قەسەم

ئانت ئىچمەك = قەسەم ئىچمەك

ئانتاركتىكا <地>〔静〕 南极洲

ئانتاركتىكا قىتئەسى = ئانتاركتىكا

ئانتاگونىزم 〔静〕 ①<哲> 对抗，无法调和的矛盾 ②<物، 生> 拮抗，拮抗作用

ئانتاگونىيە <哲>〔静〕 对抗

ئانتاگونىيىسىز <哲>〔静〕 非对抗性的

ئانتاگونىيىسىز زىددىيەت <哲> 非对抗性矛盾

ئانتاگونىيىسىزلىك <哲>〔静〕 非对抗性

ئانتاگونىيلىك <哲>〔静〕 对抗性的

ئانتاگونىيلىك زىددىيەت <哲> 对抗性矛盾

ئانتانتا 〔静〕 协约国

ئانتخور = قەسەمخور

ئانتونىم = قارىمۇقارشى مەنىلىك سۆز

ئانتېتېلا <生>〔静〕 抗体，免疫体

ئانتىپروتون <物>〔静〕 反质子

ئانتېنا 〔静〕 天线

ئانتېناسىز 〔静〕 ①无天线的 ②无触角的

ئانتېنالىق 〔静〕 ①有天线的 ②有触角的

ئانتىپىرىن <药>〔静〕 安替比林

ئانتىتوكسىن <医>〔静〕 抗毒素

ئانتىسېروم <生>〔静〕 抗血清

ئانتىسىكلون <气>〔静〕 反气旋

ئانتىكاتالىزاتور <化>〔静〕 反催化剂

ئانتىگېن <生>〔静〕 抗原，抗体原

ئانتىگىپېرون <物>〔静〕 反超子

ئانتىلوگارىفما <数>〔静〕 反对数

ئانتىماگنىت <物>〔静〕 反磁体

ئانتىبىئوتىكلار <药>〔静〕 抗菌素，抗生素

ئانتىنومىيە <逻>〔静〕 二律背反

ئانجىرغا <方>〔静〕 吃了不长肉的

ئانچە 〔静〕 不怎么，不太（用于否定）: ~ ئىسسىق ئەمەس 不怎么热，不太热 / ~ ياخشى ئەمەس 不怎么好，不太好

ئانچە ـ مۇنچە 〔静〕 些许，稍许，多少，粗略: يۈزىدە ~ چېچەك ئىزى بار 脸上有些许麻点儿 / ~ يامغۇر ياغدى 多少下了点儿雨。 ~ خەت تونۇماق 略识几个大字

ئانچۇ <古>〔静〕 奖，奖励，奖赏，奖品

ئانچۇلاماق <古>〔动〕 尊敬，重视，器重

ئانچۇلايۇ <古>〔静〕 同样，同种，同类

ئانچىكى 〔静〕 ①平平常常，如此而已: ~ بىر ئىش 平平常常的一件事，事件，小事一桩 ②随便: ~ دەپ قويغان گەپ 随便说的话

ئانچىلا = ئۇنچىلا

ئانچىلىك 〔静〕 那么点儿，些许，一丁点儿: ~ ئىش قانچىلىك ئىش . 那么点儿事（区区小事），算什么。

ئانچىۋالا = ئۇنچىۋالا

ئاندا 〔静〕 在那儿

ئاندا ـ ساندا 〔静〕 ①时而，间或，偶尔: ~ ئوق چىقىرىپ قويماق 时而打几枪，间或打几枪 ②多少，稍微: ~ ياخشى ئىش قىلىش تەس ئەمەس . 偶尔做点好事并不难。 ~ ئاق سانجىلغان چاچلىرىدىن 头发多少有些花白 / ئۇلار بىلەن ~ پاراڭلىشاتتىم . 我和他们有时聊一会儿。

ئانداق = ئۇنداق

ئانداقچى ـ مۇنداقچى = ئۇنداقچى ـ مۇنداقچى

ئانداق ـ مۇنداق = ئۇنداق ـ مۇنداق

ئاندالۇزىت <地>〔静〕 红柱石

ئاندا ـ مۇندا 〔静〕 偶尔，有时，偶然: ئۇ ~ كېلىپ تۇرىدۇ . 他偶然来一两趟。 بۇنداق ئەھۋال ~ بولۇپ تۇرىدۇ . 有时会发生这样的情况。

ئاندروگېن 〔静〕<生> 素激雄، 素激性雄

ئاندىغ 〔静〕<古> 箍، 圈(的物等筛، 罗)

ئاندىن 〔助〕①才(系关件条示表)： تىرىشىپ ئۆگەنگەندىلا ، ~ ياخشى نەتىجىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ . 才، 习学力努有只 绩成好得取能② . 后然： ئاۋۋال مۇھاكىمە قىلىپ ، ~ ھەل قىلايلى . 我们先研究一下، 然后解决。

ئاندىن باشقا 外此

ئاندىن قالسا 其次： ئۇ ئالدى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش مەسىلىسىنى ، ~ ئاممىنىڭ تۇرمۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈش مەسىلىسىنى سۆزلىدى . 他首先谈了生产问题، 其次谈了关心群众生活的问题。

ئاندىن كېيىن 然后، 之后： ئۇلار بىرمۇنچە قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ ، ~ مول ھوسۇل ئېلىشنىڭ يولىنى تاپتى . 他们克服了许多困难، 然后才找到了丰收的方法。

ئانسامبىل 〔静〕<艺> 团(舞歌)

ئانسامبىل نەزەرىيىسى 系统理论

ئانغا 〔静〕<古> 的用无، 的用中不، 的用顶不

ئانقىتماق 〔动〕<古> 服屈

ئانكېت 〔静〕 表历履： ~ تولدۇرماق 表历履写填

ئانگستروم 〔静〕 埃(米厘一之分亿一)

ئانگلوساكسون 〔静〕 盎格鲁撒克逊人

ئانگىنا 〔静〕<医> 炎喉، 炎喉咽

ئانلايۇ 〔静〕<古> 类同، 种同، 样同

ئانناي 〔静〕<方> 呀哎، 哟哎، 哟

ئانود 〔静〕<电> 极阳

ئانورگانىك 〔静〕<化> 机无

ئانورگانىك ئازوت <化> 氮机无

ئانورگانىك بىرىكمە <化> 物合化机无

ئانورگانىك خىمىيە <化> 学化机无

ئانورگانىك فوسفور <化> 磷机无

ئانورگانىك كىسلاتا <化> 酸机无

ئانورگانىك ماددا <化> 物机无، 质物机无

ئانورگانىك ئوغۇت <化> 料肥机无

ئانۇتماق 〔动〕<古> 备预، 备准، 备

ئانۇق 〔静〕<古> 的有现، 的成现

ئانۇقلاماق 〔动〕<古> 备预، 备准

ئانۇقلۇق 〔静〕<古> 备预، 备准

ئانۇمى 〔静〕<古، 医> 风麻

ئانۇنماق 〔动〕<古> 备预، 备准

ئانېموگراف 〔静〕<气> 计速风

ئانېمومېتىر 〔静〕<气> 表速风

ئانىقماق 〔动〕<古> 长成، 大长، 大变

ئانىكا[1] 〔静〕 妈大، 母伯

ئانىكا[2] 〔静〕<方> 太太老، 娘大

ئانىگۈل 〔静〕<植> 莲支半

ئانىلارچە 〔静〕 地般亲母： ~ كۆيۈنمەك 爱关地般亲母

ئانىلىق 〔静〕 ①有亲母的②亲母的③<植>母本④ 蕊雌 <植>

ئانىلىق ئاغزى <植> 头柱

ئانىلىق باشاق <植> 穗雌

ئانىلىق بوينى <植> 柱花

ئانىلىق بۇرچ 务义的亲母

ئانىلىق تەن <生> 体母

ئانىلىق تۈپ <植> 本母، 株母

ئانىلىق تۈزۈم 制系母

ئانىلىق سىستېمىسى 系母

ئانىلىق گامېتا <植> 体子配雌

ئانىلىق گۈل <植> 花雌

ئانىلىق مال 畜母

ئانىلىق مېھىر 爱母

ئانىلىق ھۈجەيرە <生> 胞细性雌

ئانىلىن 〔静〕<化> 胺苯، 林尼阿

ئانىئون 〔静〕<物، 化> 子离阴

ئانۇپشى 〔静〕 ①担当家长或公众首领并对其实行管理的受尊重的女人②在小孩游戏中، 两派各自的头目، 带头人

ئانىي 〔静〕 好欺侮的، 老实巴交的

ئانىي تاپماق 欺负： كىشىنى بەك ~ / 欺人太甚 / ئاجىزنى ~ 欺负弱者

ئاھ 〔叹〕 (表示叹息، 感伤) 啊، 唉： ~ ، جېنىم بالام ، سېنى كۆرىدىغان كۈنلەرمۇ بولىدىكەن - ھە . 啊، 我的好孩子، 我终于见到你了。 ~ ، بۇ نېمە دېگەن سەتچىلىك ! 唉哟، 这多么丢人！

ئاھ تارتماق 叹气، 叹息： ئۇ ئېغىر ئاھ تارتتى . 他深深地叹了一口气。

ئاھ چەكمەك = ئاھ ئۇرماق

ئاھ ئۇرماق 叹息، 叹气، 唉声叹气： ئۆتكەننى ئۆتتى دەپ بىلىپ، ئاھ ئۇرغاننىڭ پايدىسى يوق . 过去的让它过去吧، 唉声叹气是无济于事的。

ئاھار 〔静〕 胶(织地毯用的)

ئاھار پېشپى （浸纱剩的）浆渣

ئاھار تېشى （浸纱时纱坠用的）石坠子

ئاھاڭ (ئاھائى) 〔静〕①声音、声调：يېقىملىق ~ 悦耳的声音、悦耳的声调 ②<艺>音调、曲调：بۇ ناخشىنىڭ ئاھاڭى بەك يېقىملىق ئىكەن. 这首歌的曲调很好听。③语气、口气：سوراق ئاھاڭىدا 用质问的口气

ئاھاڭ ئارىلىقى <艺> 音程

ئاھاڭ تەرجىمىسى <语> 音译

ئاھاڭ شەكلى <艺> 调式

ئاھاڭغا سالماق 谱曲：ئۇ شېئىرنى ئاھاڭغا سالدى. 他给诗词谱了曲。

ئاھاڭدار 〔静〕①悦耳、动听 ②有韵味：بۇ شېئىر نېمىدېگەن ~ - ھە! 这首诗多么有韵味呀！

ئاھاڭدار تاۋۇش <语> 响音

ئاھاڭدارلىق «ئاھاڭدار» 的抽象名词

ئاھاڭداش 〔静〕<语> 同音、谐音

ئاھاڭداش سۆز <语> 同音词

ئاھاڭداشلىق «ئاھاڭداش» 的抽象名词：تاۋۇشلارنىڭ ئاھاڭداشلىقى 语音和谐

ئاھاڭداشلىق قانۇنىيىتى 和谐规律

ئاھاڭرەبا = ماگنىت

ئاھاڭلىق 〔静〕①抑扬顿挫的 ②悦耳的、动听的

ئاھالە 〔静〕人口、居民：مەملىكىتىمىز دۇنيا بويىچە ئاھالىسى ئەڭ كۆپ مەملىكەت. 我国是世界上人口最多的国家。

شەھەر ئاھالىسى 城市居民

ئاھالە قۇرۇلۇشى 民用建筑

ئاھالە كومىتېتى 居民委员会

ئاھالە كېمىلىرى 民用船舶

ئاھالىسىز 〔静〕无人、人烟稀少

ئاھالىسىز رايون 无人区

ئاھالىلىك 〔静〕有居民的、人烟稠密的

ئاھانەت 〔静〕侮辱、污辱、凌辱、羞辱：ئاھانەتكە چىداپ تۇرالماسلىق 忍受不了污辱 / بۇ بىز ئۈچۈن قاتتىق ~. 这对我们是极大的羞辱。

ئاھانەت قىلماق 侮辱、凌辱、辱骂

ئاھانەتكە قالماق 受到侮辱、受到凌辱

ئاھ - پەرياد = ئاھ - زار

ئاھ - پىغان = ئاھ - زار

ئاھ - زار 〔静〕哀号、哀鸣

ئاھھاي 〔叹〕啊呀、哎呀呀：~، قالتىس ئىش قىپسەن! 哎呀呀，你做了一件了不起的事！

ئاھۇ 〔静〕<动> 瞪羚

ئاھۇپەرياد = ئاھ - پەرياد

ئاھۇپىغان = ئاھ - پىغان

ئاھۇزار = ئاھ - زار

ئاھۇنادامەت 〔静〕哀叹

ئاھ - ئۇھ 〔叹〕咳、哎(悲叹声)：~ دېمەك 长吁短叹

ئاھ - ئۇھلىماق 〔动〕叹息、叹气、唉声叹气

ئاھ - ۋاھ 〔叹〕悲叹声

ئائورتا 〔静〕<医> 主动脉

ئائورتا يايى <医> 主动脉弓

ئاۋا¹ 〔静〕<方> 朋友

ئاۋا² 〔静〕<方> 父亲、爸爸

ئاۋا³ 〔叹〕<古> 啊、哎呀、哎哟(叹息或呻吟声)

ئاۋاپ 〔静〕<方> 骗子

ئاۋات 〔静〕①繁荣、繁华、昌盛、兴旺：بازار ~ 市场繁荣 / ئەل تىنچ ۋە ~ 国家安定昌盛 / شەھەرنىڭ ئەڭ ~ يېرى مۇشۇ. 这一带是城市最繁华的地方。②热闹

ئاۋاتچىلىق 〔静〕繁荣、昌盛、兴旺：ئائىلىنىڭ ئاۋاتچىلىقى ئايال كىشىگە باغلىق. 家庭的兴旺靠的是女人。

ئاۋاتلاشتۇرماق «ئاۋاتلاشماق» 的使动态

ئاۋاتلاشتۇرۇشماق «ئاۋاتلاشتۇرماق» 的共同态

ئاۋاتلاشتۇرۇلماق «ئاۋاتلاشتۇرماق» 的被动态

ئاۋاتلاشماق 〔动〕繁荣、兴旺、热闹：شەھەر بارغانسېرى ئاۋاتلاشماقتا. 城市越来越繁荣了。ئۆي ئىچى پاراڭچىلارنىڭ ۋاڭ - چۇڭلىرى بىلەن ئاۋاتلىشىپ كەتتى. 屋子里由于闲聊的人们喧哗而热闹起来。

ئاۋاتلىق «ئاۋات» 的名词形式：ئېلىمىزنىڭ ئاۋاتلىقى خەلقنىڭ بەختى. 国家的繁荣是人民的幸福。

ئاۋار 〔静〕阿瓦尔(古代突厥部族之一)

ئاۋارە 〔静〕①忙于：ھەر ئادەم ئۆز ئىشى بىلەن ~. 人人都忙自己的事。②漂泊不定：~ ئادەم 漂泊不定的人

ئاۋارە بولماق ①麻烦、费事、费心：ئاۋارە بولما، ئۆزۈم قىلاي. 别费心了、我自己来。②忙碌：ئۇ كۈن بويى ئېتىز ئىشلىرى بىلەن ئاۋارە بولاتتى. 他整天忙着地里的事。

ئاۋارە قىلماق 麻烦、让费心：سىزنى تولىمۇ ئاۋارە قىلدىم. 太麻烦你了、太让你费心了。

ئاۋارىچىلىك «ئاۋارە» 的名词形式：قوي - ئۆچكىلەرنى ھەيدەپ يۈرمەك بىر ~ تە! 把羊赶来赶去可是个麻烦事！

呀！ بىز كېلىپ سىلەرگە كۆپ ~ سالدۇق. 我们来给你们添了不少麻烦。

ئاۋارىز 〔静〕＜方＞愿望

ئاۋارىكەش 〔静〕不得安闲的人，不得安稳的人： هارۋىكەش — ~. 当车夫，必吃苦。

ئاۋارىگەرچىلىك 〔静〕麻烦事： ئۆزۈمگە ~ تېپىۋالدىم. 我给自己找了件麻烦事。

ئاۋارىگەرچىلىك تارتماق 受累

ئاۋاز (ئاۋازى) 〔静〕①声音，声响，声息： دۇمباق ئاۋازى 鼓声 / يېقىملىق ~ 悦耳的声音 / هويلا ئىچى جىمجىت، ھېچقانداق ~ يوق. 院子里静悄悄的，没有一点声息。②嗓音，嗓门儿： ئۇنىڭ ئاۋازى جاراڭلىق. 他的嗓音洪亮。 ئاۋازىم پۈتۈپ قاپتۇ. 我嗓子哑了。 بۇ ئادەمنىڭ ئاۋازى قاتتىق ئىكەن. 这个人的嗓门儿大。③呼声： ئاممىنىڭ ئاۋازى 群众的呼声 / دەۋر ئاۋازى 时代的呼声 ④选票： ئۇ سايلامدا ئەڭ كۆپ ئاۋازغا ئىگە بولدى. 他在选举中得票最多。

ئاۋاز ئارىلىقى = ئاھاڭ ئارىلىقى

ئاۋاز ئالغۇچى 录音员

ئاۋاز ئالماق 录音

ئاۋاز ئارتىسى 配音演员

ئاۋاز باسقۇچى 音阶

ئاۋاز بەرگۈچى 配音员，发音人

ئاۋاز بەرمەك ①配音 ②投票，表决

ئاۋاز بەلگىسى ＜艺＞ 音符

ئاۋاز بېرىش كۆرسەتكۈچى 表决指示牌

ئاۋاز بېرىش هوقۇقى 表决权

ئاۋاز بېسىمى ＜物＞ 声压

ئاۋاز تەقلىدلىرى ＜语＞ 象声词

ئاۋاز تەڭشىگۈچى 调音员

ئاۋاز تەۋرىنىشى ＜物＞ 声振动

ئاۋاز توسقۇنلۇقى ＜物＞ 音障

ئاۋاز تۈسى ＜艺＞ 音色，音品

ئاۋاز تېزلىكى ＜物＞ 音速，声速

ئاۋاز چاستوتىسى ＜物＞ 音频，声频

ئاۋاز چىقىرىش ئۇسۇلى ＜艺＞ 发音法

ئاۋاز دائىرىسى ＜艺＞ 音域

ئاۋاز دەرىجىسى ①＜物＞声级 ②＜艺＞音级

ئاۋاز دولقۇنى ＜物＞ 声波

ئاۋاز رايونى ＜艺＞ 音区

ئاۋاز رېتى ＜艺＞ 音阶

ئاۋاز رېژىسسورى 配音导演

ئاۋاز ئىسپېكتىرى ＜物＞ 声谱

ئاۋازغا قويماق 交付表决

ئاۋاز قاپقىقى 声门

ئاۋاز قاتارى ＜艺＞ 音列

ئاۋاز قارشىلىقى ＜物＞ 声阻

ئاۋاز قانۇنىيىتى ＜艺＞ 音律

ئاۋاز قوشماق 响应： هۆكۈمەتنىڭ چاقىرىقىغا ~ 响应政府号召

ئاۋاز كارتىسى ＜电＞ 声卡

ئاۋاز كۈچەيتكۈچ 扩音器

ئاۋاز كېرىشتۈرۈش 录音剪辑

ئاۋاز مەنبەسى ＜物＞ 声源

ئاۋاز مەيدانى ＜物＞ 声场

ئاۋاز نازارەتچىسى 监票人

ئاۋازنىڭ سۇنۇشى ＜物＞ 声折射

ئاۋاز ئۆتكۈزۈشچانلىقى ＜物＞ 传音性

ئاۋاز ئۆلچىگۈچ 测声仪

ئاۋاز ئۈنۈمى 音响效果

ئاۋاز ئېگىزلىكى 音高

ئاۋازسىز 〔静〕无声，无声响

ئاۋازسىز تاپانچا 微声手枪，无声手枪

ئاۋازسىز تىياتىر 哑剧

ئاۋازسىز فىلىم 无声影片

ئاۋازسىز كىنو 无声电影

ئاۋازسىز لېنتا 无声带

ئاۋازشۇناس 〔静〕声学家

ئاۋازشۇناسلىق 〔静〕＜物＞ 声学，音响学

ئاۋازلىق 〔静〕①声音的，嗓门的： زىل ~ قىز 声音清脆的姑娘 ②声音大，声音洪亮： ئۇ ~ سۆزلىدى. 他大声说话。③有声的

ئاۋازلىق فىلىم 有声影片

ئاۋازلىق قۇم 鸣沙

ئاۋازلىق كىنو ＜艺＞ 有声电影

ئاۋازلىق لېنتا 有声带

ئاۋاغ 〔静〕＜古＞ 娇情，风情，风骚，娇媚

ئاۋاغلىماق 〔动〕＜古＞ 卖俏，卖弄风情，撒娇

ئاۋاق 〔静〕瘦弱，羸弱

ئاۋاقلاشتۇرماق «ئاۋاقلاشماق» 的使动态

ئاۋاقلاشماق 〔动〕 瘦弱: ئۇ بەكلا ئاۋاقلىشىپ كېتىپتۇ. 他瘦得太厉害了。

ئاۋاكادو 〔静〕〈植〉 鳄梨، 油梨

ئاۋالاماق 〔动〕〈古〉 簇拥

ئاۋام 〔静〕 平民، 大众، 庶民

ئاۋام پالاتا 众议院

ئاۋام خەلق 庶民، 黎民

ئاۋانس 〔静〕〈经〉 预付

ئاۋانس كاپىتال 〈经〉 预付资本، 垫支资本

ئاۋانگارت 〔静〕 先锋: ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ~ ئەترىتى 工人阶级的先锋队 / ~ جەڭچى 先锋战士

ئاۋانگارتلىق 〔静〕 先锋的: ~ رول 先锋作用

ئاۋايلاشماق «ئاۋايلىماق» 的共同态

ئاۋايلىماق 〔动〕 小心، 当心: كونۋېرتنى ئاۋايلاپ يىرتماق 小心撕开信封

ئاۋتوپىلوت 〔静〕 自动驾驶仪

ئاۋران 〔静〕〈古〉 壤坑

ئاۋرېئومىتسىن 〔静〕〈药〉 金霉素

ئاۋزۇرى 〔静〕〈古، 食〉 阿吾祖热(用小麦或大麦面粉等制作的一种饭食)

ئاۋغۇست 〔静〕 八月

ئاۋلاق 〔静〕〈方〉 白癜风

ئاۋلون 〔静〕〈纺〉 奥纶

ئاۋۇ 〔静〕 那، 那个: ~ تەرەپ 那边 / ~ ئادەم 那个人

ئاۋۇت 〔静〕〈古〉 捧

ئاۋۇتماق «ئاۋۇماق» 的使动态

ئاۋۇتۇشماق «ئاۋۇتماق» 的共同态

ئاۋۇتۇلماق «ئاۋۇتماق» 的被动态

ئاۋۇرتا 〔静〕〈古〉 奶奶

ئاۋۇرماق 〔动〕〈方〉 扑

ئاۋۇزغۇن 〔静〕〈古〉 槐树荚果

ئاۋۇغاي 〔静〕〈方〉 瘦的، 瘦弱的

ئاۋۇل 〔静〕 阿吾勒(牧民村落)

ئاۋۇلماق 〔动〕〈方〉 讲(别人)坏话، 说闲话

ئاۋۇماق 〔动〕 ①增多: جان سانى ~ 人口增多 / قىلىنـغان نەسىھەتلەر ئاۋۇغانسېرى ئۇ تېخىمۇ كاجلىشىپ كەتتى. 忠告越多، 他却越固执。 ②出活: شۇنچە ئىشلىسەكمۇ يەنە ئىش ئاۋۇمىدى. 我们这么干، 还是不出活儿。 ③繁殖: توشقان ناھايىتى تېز ئاۋۇيدۇ. 兔子繁殖很快。

ئاۋۇن 〔静〕 多

ئاۋۇنچاق 〔静〕 讨人喜欢的东西

ئاۋۇندۇرماق 〔动〕 使平静، 使安静: مەن ئۆزۈمنى ئاۋۇندۇرۇشقا تىرىشتىم. 我努力使自己平静下来。

ئاۋۇنماق 〔动〕 静下心来، (心情)平静下来: ئۇ ئاستا - ئاستا ئاۋۇنۇپ، كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى. 他渐渐地平静下来، 擦干了眼泪。

ئاۋۋال 〔静〕 ①先، 首先، 之前: ئىشتىن ~ 事先 / سەن ~ ئاڭلاپ بولۇپ، ئاندىن گەپ قىل. 你先听完再发言。 / ھەممىدىن ~ تىزىمغا ئالدۇرماق 首先报名 / كېتىشتىن ~ 在动身之前 / ~ چىققان قۇلاقتىن كېيىن چىققان مۈڭگۈز ئۆزۈپتۇ. 〈谚〉 后长出的犄角超过了先长出的耳朵; 喻"青出于蓝而胜于蓝"。 كىرىشتىن ~ چىقىشنى ئويلا. 〈谚〉 走进之前، 想好出路。 ②原先، 早先، 先前: مەن ~ بىلمەيتتىم. 我原先并不知道。 ئۇ ~ يېزىدا تۇرغانىدى. 他早先住在乡下。

ئاۋۋال ئاخشام 傍晚: بەزىلەر ئاۋۋال ئاخشامدا ئۇخلايدۇ. 有的人傍晚就睡了。

ئاۋۋال - ئاخىر 〔静〕 先后، 前后

ئاۋۋالقى 〔静〕 以前的، 先前的: ~ بىر يىل 前一年

ئاۋۋۇش 〔静〕〈方〉 摔跤

ئاۋېرروئىزم 〔静〕〈哲〉 阿威罗伊主义

ئاۋىئاتسىيە 〔静〕 航空

- ئاۋىئاتسىيە ئاخبارات رايونى 飞行情报区
- ئاۋىئاتسىيە پونكىتى 航空站
- ئاۋىئاتسىيە پسىخولوگىيىسى 航空心理学
- ئاۋىئاتسىيە خېتى 航空信
- ئاۋىئاتسىيە شىركىتى 航空公司
- ئاۋىئاتسىيە قانۇنشۇناسلىقى 航空法学
- ئاۋىئاتسىيە قىسمى 航空兵
- ئاۋىئاتسىيە كۇلۇبى 航空俱乐部
- ئاۋىئاتسىيە ۋاستىسى 航空器

ئاۋىئاماتكا 〔静〕〈交〉 航空母舰

ئاۋىئاموتور 〔静〕 航空发动机

ئاۋىئامودېل 〔静〕 航空模型

ئاۋېستا 〔静〕 阿维斯塔(祆教经)

ئاۋىنچ 〔静〕〈古〉 适应، 混熟، 亲热

ئاۋىيا 〔静〕〈植〉 榅桲之一种

ئائېروب 〔静〕 需气微生物، 需氧菌

ئائېروبلۇق 〔静〕 需气的، 需氧的

ئائېروزول 〔静〕〈医〉 气溶胶

ئائىت 〔助〕 关有،关相: يىغىنغا ~ ماتېرىياللار 议会关有
料材的

ئائىلە 〔静〕 ①家庭،户: ~ ئادرېسى 址地庭家 / ~ ئىشلىرى 务家 / ئائىلىلەرگىچە چاچماق 户到派摊 ②<生> 科: ئۈجمە ئائىلىسى 科桑 ③<语> 族: تۈركىي تىللار ئائىلىسى 族语厥突

ئائىلە باشقۇرۇش ئىلمى 学理管庭家
ئائىلە باشلىقى 长家
ئائىلە بانكىسى 行银庭家
ئائىلە تاپشۇرۇقى <教> 业作庭家
ئائىلە تاۋابىئات = ئائىلە تەۋەسى
ئائىلە تەربىيىسى <教> 育教庭家
ئائىلە تەۋەسى 属家
ئائىلە جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社庭家
ئائىلە خىزمەتچىسى 员务服庭家
ئائىلە قۇرماق = تۇرمۇش قۇرماق
ئائىلە كېلىپ چىقىشى 身出庭家
ئائىلە ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经庭家

ئائىلىشۇناس 〔静〕 家学庭家
ئائىلىشۇناسلىق 〔静〕 学庭家

ئائىلىلىك 〔静〕 ①有的家،成的家② 户: بەش ~ دېھقان 民农户五

ئائىلىلىك بولماق 家成

ئائىلىۋى 〔静〕 家庭的: ~ تۇرمۇش 活生庭家 / ~ قوشۇمچە كەسپ 业副庭家

ئاي 〔静〕 ①月亮: ئاينى ئېتەك بىلەن يېپىقلى بولماس. <谚> 衣襟遮不住月亮。 ~ قوتانلىسا ئايدا ياغار، كۈن قوتانلىسا كۈندە. <谚> 月晕当月雨، 日晕当天雨。 ②月، 月份

ئاي ئاخىرى 月终، 月底
ئاي بېشى 月初
ئاي بېلىقى <动> 翻车鱼
ئاي پالتا 月牙斧
ئاي تۇتۇلۇش <天> 月食
ئاي تۇغماق 月亮出来
ئاي چىقماق = ئاي تۇغماق
ئاي فازىسى <天> 月相
ئاي قاراڭغۇسى 月黑天، 月黑夜
ئاي قوتانلىماق <天> 月晕
ئاي كالېندارى <天> 阴历

ئاي كۆرمەك <理生> 行经، 来例假
ئاي گەردىشى 华月
ئاي ھالقا 环耳型月半
ئاي يورۇقى 光月

ئايا 〔静〕<古> 掌手
ئاياز 〔静〕 冬严
ئاياس 〔静〕<古> 清秀的، 秀气的، 明朗的، 晴朗的
ئاياشماق «ئايىماق» 的共同态

ئاياغ[1] 〔静〕 ①脚، 足: ~ يوگۇرۇكى ئاشقا، ئېغىز يوگۇرۇكى باشقا. <谚> 脚勤好吃饭، 嘴快惹事端。 ياخشىنىڭ ئايىغىدا قۇرت ئۆلمەس. <谚> 好人足下不死虫。 ②末尾، 尽头: ھېكايىنىڭ ئايىغى 故事的末尾 / كەنتنىڭ ئايىغى 村子的尽头 / كارىۋاتنىڭ ئايىغى 床的另一头 ③鞋: ئىشىم ھەل بولغۇچە ئايىغىمنىڭ چەمى تېشىلىپ كەتكۈدەك بولدى. 事情尚未解决، 我的鞋底都快磨破了。

ئاياغ ئاستى بولماق 受践踏، 被蹂躏: كىشىلىك ھوقۇق ~ 人权受到蹂躏

ئاياغ ئاستى قىلماق ① 践踏، 蹂躏: كونا جەمئىيەت خەلقنىڭ ھوقۇقىنى ئاياغ ئاستى قىلاتتى. 旧社会践踏人民的权利。 ②<转> 强奸

ئاياغ ئاقاۋا <水> 尾堰

ئاياغ باسماق ①站立، 立足: ئاياغ بېسىپ تۇرغۇدەك يەر يوق 无立足之地 ②登门: ئۇ ئەزەلدىن بوسۇغىمىزغا ئاياغ باسمايتتى. 他从来不登我们的家门。 ئادەمزات ئاياغ باسمىغان يەر 人迹罕至的地方

ئاياغ جازىسى 缝纫机架
ئاياغ چاقى （缝纫机的）大轮
ئاياغ سالماق ①脱鞋② <农> 摊场
ئاياغ سۇ ① <农>（给麦子浇的）最后一次水② 余水

ئاياغ كىيىم 鞋（统称）
ئاياغ مەھەللە 下村
ئاياغ نۇقتا 终点
ئاياغ ئىزى 足迹
ئاياغ يۇغۇچى （为死者）洗足者

ئايىغى چىقماق ①学会走路（小孩儿）: بۇ بالىنىڭ ئايىغى چىقتى. 这孩子会走了。 ②了结، 结有果، 有头绪: بۇ ئىشنىڭ بۇرۇنراق ئايىغى چىقىش كېرەك ئىدى. 这事本应早些了结。 ئايىغى چىقمايدىغان خىياللار 一些没有头绪的念头

ئايىغىدا ئۆلمەك 子辈一敬孝، 孝尽: ئانام بىلەن دا-
دامنىڭ ئايىغىدا ئۆلمەن . 子辈一母父敬孝要我 。

ئايىغى قۇرغاق 星门丧، 星灾

ئايىغى ئۈزۈلمەسلىك <成> 绝不绎络

ئايىغى ئۈزۈلمەك <成> 止终، 束结

ئايىغى ئېغىر 沓疲: ئۇ ~ ئادەم . 沓疲个一是他
。人的

ئايىغى ئىتتىك 手快脚勤: ئۇنىڭ ~ ، قانداقلىكى ئىش
بولسۇن ، قىلىۋېرىدۇ . ، 活么什管不، 哩快勤可脚手他
。做就来起拿

ئايىغى ياراشماق 运好来带

ئايىغى يېنىك 快勤: ئۇلارنىڭ ~ ، تاڭ ئېتىش بىلەنلا
ئېتىزغا بېرىپ ئىشلەيدۇ . 地下就亮一天، 快勤很们他
。活干

ئايىغىدىن شامال ئۆتۈپ تۇرماق <成> 吹下底脚
(着活还为意)风着

ئاياغ[2] 〔静〕 <古> 誉荣، 荣光②视重، 重尊، 敬尊①
号绰، 号外③

ئاياغچى 〔静〕 <古> 保酒، 者盏把

ئاياغسىز 〔静〕 <古> 重轻足无، 视重受不

ئاياغلاشتۇرماق «ئاياغلاشماق» 态动使的: بىز مۇزاكىرىنى
ئاياغلاشتۇردۇق . 。论讨了束结们我

ئاياغلاشتۇرۇشماق «ئاياغلاشتۇرماق» 态同共的

ئاياغلاشتۇرۇلماق «ئاياغلاشتۇرماق» 态动被的

ئاياغلاشماق 〔动〕 止终، 束结: يازلىق تەتىل ئاياغلاشتى . 暑
。了束结假

ئاياغلىغ 〔静〕 <古> 的重器受، 的贵尊، 的敬尊

ئاياغلىق 〔静〕 的腿有، 的脚有

ئاياق 〔静〕 碗木

ئاياڭغۇ 〔静〕 <方> 声回

ئايال (ئايالى) 〔静〕 女人①، 女妇: ئاياللار بايرىمى 女妇
节 / ~ ئىشچى 女工②妻子: بۇ مېنىڭ ئايالىم . 我是这
。子妻的

ئاياللار بۆلۈمى <医> 科妇

ئاياللار پىسخولوگىيىسى 学理心女妇

ئاياللار تارىخشۇناسلىقى 学史女妇

ئاياللار ئىنسانشۇناسلىقى 学类人女妇

ئاياللار تۈرمىسى <法> 监女

ئايالاماق 〔动〕 <古> 掌鼓

ئايالچە 〔静〕 的式女، 女人一的样: ~ سائەت 手式女
表، 表坤 / ~ ياسانماق 装女扮男 / ~ سۆزلىمەك 话说
腔人女带

ئايالچە تەلپەك 帽小式女

ئايالغۇ 〔静〕 <古، 艺> 一②谣民، 歌山، 曲، 曲歌①
器乐拨弹种

ئاياللىق 〔静〕 ①有妻子的، 有妻室的②女人的، 女
的性

ئاياللىق تەبىئەت 性天的人女

ئاياللىق ۋىجدان 心良的人女

ئايالماق «ئايىماق» 态动被的

ئايالۋەن 〔静〕 <方> 多子女的人

ئايان 〔静〕 了明، 白明، 楚清: بۇ ئىش بىزگە ~ . 我事这
们清楚。 ھەممە كىشىگە ~ 知周所众 / مەقسىتىڭىز ماڭا
~ ، شۇنداق قىلايلى ! 吧办么那就، 了白明我思意的你!

ئايان بولماق ①出现، 呈现: ئۇنىڭ چۈشىدە ئاپئاق سا-
قاللىق بوۋاي ئايان بوپتۇ . 子胡白个一了现出中梦的他
人老。 كۆز ئالدىمىزدا بوغدا كۆلىنىڭ مەنزىرىسى ئايان بولدى .
我们眼前呈现出天池的景色。②清楚: مەن بارغاندىن
كېيىن ھەممە ئەھۋال ئايان بولىدۇ . 况情切一، 后以了去我
。的楚清会都

ئايان قىلماق ①示显②诉倾، 诉说

ئايانچ 〔静〕 的惨凄: ~ ھال 境处的惨凄

ئايانچلىق 〔静〕 的惨凄: ~ ئىڭرىماق 吟呻地惨凄

ئايانماق «ئايىماق» 态复自的

ئايەت 〔静〕 <宗> 《经兰古》各章中按经文的内容، 语
句或音韵划分的基本单位، 其意为"节"

ئايەم 〔静〕 ①<宗> 守夜日②<转> 节日: ئايەملىرى
مۇبارەك بولسۇن ! 乐快日节您祝!

ئايەملىك 〔静〕 的日节: ~ كىيىم 装服的日节

ئايەملىمەك 〔动〕 节拜، 日节贺祝

ئايپاك 〔静〕 (头)的光

ئايپاك باش 头光

ئايتىش 〔静〕 <古> (好问相互人二)好问، 安问

ئايدالا 〔静〕 野旷، 野原: چەكسىز ~ 野旷的边无

ئايدا ـ يىلدا 〔静〕 一年半载، 隔三差五: ئۆيىدىن ئۇنىڭغا
~ خالتا ئەۋەتىلىدۇ . 。裹包寄他给五差三隔里家

ئايدىڭ 〔静〕 ①的亮明光月: ئاينىڭ ئون بەشى ~ ، ئون
بەشى قاراڭغۇ . <谚> 十五天明月، 十五天黑月; 喻同
"三十年河东، 三十年河西"。 ②<转> 明朗، 清楚
楚: ھەممە مەسىلە ~ . 一切问题都清楚。

ئايدىڭ كېچە 月光明亮的夜晚，月夜

ئايدىڭگۈل 〔静〕<植>月光花

ئايدىڭلاشتۇرماق «ئايدىڭلاشماق» 的使动态：بۇ قېتىمقى يىغىن ۋەزىپىمىزنى ئايدىڭلاشتۇردى. 这次会议明确了我们的任务。 پاكىتنى ~ 澄清事实

ئايدىڭلاشتۇرۇشماق «ئايدىڭلاشتۇرماق» 的共同态

ئايدىڭلاشتۇرۇلماق «ئايدىڭلاشتۇرماق» 的被动态

ئايدىڭلاشماق 〔动〕清楚，明确，澄清，明朗，分晓：مەسىلە ئايدىڭلاشتى. 问题澄清了。 زىددىيەت ئايدىڭلاشتى. 矛盾明朗了。 نەتىجە تېخى ئايدىڭلاشمىدى. 结果尚未分晓。

ئايراۋۇق 〔静〕<植>拂子茅

ئايروبۇس 〔静〕空中公共汽车

ئايروپورت 〔静〕<交>航空港

ئايروپىلان 〔静〕飞机

ئايروپىلان باشلىقى 机长

ئايروپىلان بۆلمىسى 机舱

ئايروپىلان خادىمى 空勤人员

ئايروپىلان خېتى 航空信

ئايروپىلان سۇپىسى 停机坪

ئايروپىلان گارازى 飞机库

ئايروپىلان گۇرۇپپىسى 机组

ئايروپىلانسازلىق 〔静〕飞机制造业

ئايرودروم 〔静〕飞机场，机场

ئايرودىنامىكا 〔静〕空气动力学

ئايرودىنامىكىلىق 〔静〕空气动力学的

ئايروستات 〔静〕轻型飞行器

ئايرومېتىر 〔静〕<物>气体比重计

ئايرۇ 〔静〕<古>其他的，别的，另外的

ئايرىتماق «ئايرىماق» 的使动态

ئايرىشماق «ئايرىماق» 的共同态

ئايرىغۇچ 〔静〕分离器

ئايرىغۇچى 〔静〕分离的，分解的

ئايرىغۇچى شەكىل <逻>分解式

ئايرىلغۇسىز 〔静〕不可分离的，难舍难分的

ئايرىلماق ① «ئايرىماق» 的被动态；分，分开，分离，分手，离开，隔离：ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەن ئايرىلىپ كەتكەلى بىر يىل بولدى. 兄弟二人分开已经一年了。 نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەت بىر - بىرىدىن ئايرىلمايدۇ. 理论和实践是不可分离的。 ئايرىلغاننى ئېيىق يەر، بۆلۈنگەننى بۆرە. <谚>离群的羊被狼吃。② 失去，丧失：كۆزدىن ~ 失明 / جاندىن ~ 丧失生命 / ئىنەك پادىدىن ئايرىلىپ قالدى. 母牛失了群。

ئايرىلىش 〔静〕①分离，离别：~ ئالدىدا 临别时 ②交叉路口：ئۇلار ئايرىلىشقا كەلگەندە بىر - بىرى بىلەن خوشلاشتى. 他们到了交叉路口时互相告别。

ئايرىلىشماق «ئايرىلماق» 的共同态

ئايرىم 〔静〕单独，单另，另外，个别：كۆك يۆتەل بولغان بالىنى ~ بېقىش كېرەك. 得了百日咳的孩子应单独看护。 ~ سۆزلەشمەك 单独谈话，个别谈话 / ~ ئۆي تۇتماق 另立门户 / ~ ئەھۋال 个别情况

ئايرىم باھا 单价

ئايرىم بەت 另页

ئايرىم جەرىمانە <法>单处罚金

ئايرىم قاماق <法>单独监禁

ئايرىم قانۇن - نىزام <法>单行法规

ئايرىم نىزام <法>单行条例

ئايرىم ھۆددىگەرلىك <经>分包

ئايرىم ھۆكۈم <逻>个别判断

ئايرىم ئوقۇتۇش <教>个别教学

ئايرىم ئىستون <印>另栏

ئايرىما 〔静〕①区别，差别：جىنسىي ~ 性别 / ياش ئايرىمىسى 年龄差别 ② <数>差数

ئايرىما توپلام <数>差集

ئايرىلماس 〔静〕不可分离，亲密无间：~ دوستلۇق 亲密无间的友谊

ئايرىماق 〔动〕①分，分开，分割：دەرىجىگە ~ 分级 / تۈرگە ~ 分类 / ئۆي ئايرىپ چىقماق 分家 / ئۇلارنى بىر - بىرىدىن ~ 把他们彼此分开 / ئايرىۋەتلىكى بولمايدىغان باغلىنىش 不可分割的联系 ②划分，划开：سىنىپ ~ 划分阶级，划分班级，分班 / چەك - چېگرىنى ئېنىق ~ 划清界限 ③分隔，隔离：ئىككى كەنتنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئۆستەڭ ئايرىپ تۇرىدۇ. 两村之间隔着一条水渠。 كېسەل كىشىنى ئايرىپ قويماق 隔离病人 ④分辨，区别：ھەق - ناھەقنى ~ 分辨是非 / راست بىلەن يالغاننى ~ 区别真假 ⑤表示加工，使分开：دان ~ 脱粒 / چىگىت ~ 轧花 / نېفىت ~ 炼油

ئايرىپ تەكشۈرمەك 隔离审查

ئايرىپ يېتىشتۈرۈش <农>隔离培养

ئايرىش بەلگىسى <语>间隔号(标志)

ئايرىم ـ ئايرىم 〔静〕 别分，头分: خىزمەتتى ~ ئىشلە-
مەك 作工行进头分 / ~ بىر تەرەپ قىلماق 理处别分
ئايرىم ـ ئايرىم جازا بەرمەك 〈法〉 罚处别分

ئايرىمچە 〔静〕 别个: ~ تاپشۇرماق 代交别个

ئايرىمخانا 〔静〕 ①包厢②单间

ئايرىملىق 〔静〕 局部: پۈتۈنلۈك ۋە ~ 整体与局部

ئايرىمچى 〔静〕 分离主义者

ئايرىمچىلىق 〔静〕 ①分离主义②隔离: ئىرقىي ~ 种族隔离

ئايرىۋاش 〔静〕 交换的，兑换的

ئايرىۋاشلاتماق «ئايرىۋاشلىماق» 的使动态

ئايرىۋاشلاشماق «ئايرىۋاشلىماق» 的共同态

ئايرىۋاشلانماق «ئايرىۋاشلىماق» 的被动态

ئايرىۋاشلىماق 〔动〕 交换，兑换
ئايرىۋاشلاش تالونى 兑换单

ئايسىمان 〔静〕 月形的
ئايسىمان مەدوزا 〈动〉 海月水母

ئايغاق 〔静〕 密探，侦探

ئايغاقچى 〔静〕 探子

ئايغاقچىلىق 〔静〕 密探活动

ئايغاقلاشماق «ئايغاقلىماق» 的共同态

ئايغاقلىماق 〔静〕 打探，探听: ئۇلار بۇ ئۆينى ئاللىقاچان
ئايغاقلاپ بىلىۋالغان . 他们早就打探好了这所房子。

ئايغۇچى 〔静〕〈古〉 贤哲，谋士

ئايغىر 〔静〕〈动〉 公马，儿马
ئايغىر قىياق 〈植〉 滨麦

ئايقاش ـ سايقاش 〔静〕 枕藉，散乱: يارىدارلار ۋە ئۆلۈكلەر
ھەر يەر ـ ھەر يەردە ~ ياتاتتى . 伤亡枕藉。

ئايقىن 〔静〕〈方〉 显明，明确，清楚

ئايقىن ـ يايقىن 〔静〕 散乱，杂乱: كىتابلار پولدا ~ تۇ-
راتتى . 书籍散乱地放在地板上。

ئايكون 〔静〕〈电〉 图标

ئاي ـ كۈن 〔静〕 ①日月②时日，时间③〈婉〉 分娩
期，产期
ئاي كۈنى توشماق 临产

ئايگۈل 〔静〕 月亮花(织在地毯的中心图案)

ئايلا 〔静〕〈方〉 ①大姐②大姐，大娘(对比自己年纪
大的女性的尊称)③嬷嬷(对在王府里当差人员妻子
的尊称)

ئايلاپ 〔静〕 一连几个月: ئۇ مەكتەپكە بارسا ، ئۆيگە ~
كەلمەيدۇ . 他一去学校，几个月都不回家。

ئايلاپ ـ يىللاپ 〔静〕 成年累月: ئۇ سىرتتا تىجارەت بىلەن
مەشغۇل بولۇپ ، ~ كەلمەي يۈردى . 他在外头做生意，成
年累月不回来。

ئايلاندۇرغۇچى 〔静〕 循环的
ئايلاندۇرغۇچى ناسوس 〈化〉 循环泵

ئايلاندۇرماق ① «ئايلانماق» 的使动态: چىشلىق چاق بىلەن
~ 用齿轮转动 / كوچا ئايلاندۇرۇپ سازايى قىلماق 游街示
众 / ھارۋىنى ئوڭغا ~ 让马车向右拐 / قايغۇنى كۆچكە
~ 化悲痛为力量②搞得头晕转向: قېيىق تەۋرىنىۋې-
رىپ ئۇنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇۋەتتى . 小船把他摇晃得头晕
转向。

ئايلاندۇرۇشماق «ئايلاندۇرماق» 的共同态

ئايلاندۇرۇلماق «ئايلاندۇرماق» 的被动态

ئايلانسۇن 〔动〕〈习〉 不惜一切地，不计较，舍得:
ھېلىغۇ بىر ئات ئىكەن ، ئۇن ئات بولسىمۇ سېنىڭدىن ~ !
别说就一匹马，就是要十匹，我也舍得！

ئايلانما 〔静〕 旋转的，回旋的，环行的
ئايلانما باسقۇ 〈印〉 转印
ئايلانما پالاق 〈水〉 转动轮叶
ئايلانما پانۇس 走马灯
ئايلانما پەلەمپەي 〈建〉 盘梯
ئايلانما پومپا 〈机〉 旋转泵
ئايلانما پېچ 〈冶〉 转炉
ئايلانما تۆمۈريول 环行铁路
ئايلانما خومدان 〈冶〉 回转窑，转窑
ئايلانما دەريا 〈水〉 绕流河
ئايلانما دىسكا 转盘
ئايلانما سۇ 循环水
ئايلانما سىزىق 〈数〉 旋转线，旋轮线
ئايلانما سىلىندىر 〈机〉 转筒，滚筒
ئايلانما شالغۇتلاشتۇرۇش 〈生〉 轮回杂交
ئايلانما شامال 循环风
ئايلانما قەرز پۇل 〈经〉 循环贷款
ئايلانما كاپىتال 〈经〉 流动资本
ئايلانما كوردىنات 〈数〉 旋转坐标
ئايلانما ماگنىت مەيدانى 〈物〉 旋转磁场
ئايلانما مۇسابىقە 〈体〉 循环赛
ئايلانما ھەرىكەت 〈物〉 圆周运动
ئايلانما ئورۇندۇق 转椅

喻隐 <文> **ئايلانما ئوخشىتىش**
轴转 <交> **ئايلانما ئوق**
长周 <数> **ئايلانما ئۇزۇنلۇق**
流环 <水، 气> **ئايلانما ئېقىم**
义定环循 <逻> **ئايلانما ئېنىقلىما**
证论环循 <逻> **ئايلانما ئىسپات**
门转旋، 门转 **ئايلانما ئىشىك**
影电幕环 <艺> **ئايلانما ئېكرانلىق كىنو**
路环، 道弯 **ئايلانما يول**
يەر - : 环循، 绕环، 子圈绕، 转旋، 转①〔动〕 **ئايلانماق**
鹰老 . سار ئاسماندا ئايلىنىپ يۈرىدۇ / 转地旋天 ~ جاھان
تەنھەرىكەت مەيدانىنى بىر ئايلىنىپ چىقماق 。旋盘中空在
تۈگمەن / 环循液血 قاننىڭ ئايلىنىشى / 圈一场动运绕
بىر ئايلانغۇچە، ئىگىسى يۈز ئايلىنار . <谚> 圈一转盘磨 ،
ئۇ ھويلىدا ئايلىنىپ : 遛، 步散، 悠转②。回百转人主
يۈرىدۇ . 悠转里子院在他 。 ئۇ دېڭىز بويىنى ئايلىنىپ
كەلدى . 了来回步散边海从他 。 مەن بازارنى بىر ئايلىنىپ
巡، 转辗، 绕، 回迂③。趟一了遛场市到我 . كەلدىم
背人敌到回迂 دۈشمەننىڭ ئارقىسىغا ئايلىنىپ ئۆتمەك : 回
去绕来绕车汽 . ماشىنا ئايلىنىپ يۈرۈپ يېزىغا كەلدى / 后
辗، 战作回迂 ئايلىنىپ يۈرۈپ ئۇرۇش قىلماق 。里乡到开
。转运在器机 . ماشىنا ئايلانماقتا : 行运، 转运④战作转
转، 变⑤ 行运的星卫造人 سۈنئىي ھەمراھنىڭ ئايلىنىشى
变水 ~ سۇ ھورغا / 质物变神精 ~ روھ ماددىغا : 化
ئاساسىي زىددىيەت ئاساسىي بولما- / 气蒸作化水، 气蒸为
⑥。盾矛要次为化转盾矛要主 . غان زىددىيەتكە ئايلاندى
بىر ئەم- : 均平، 合⑦昏头، 晕头 ~ باش : 厥昏، 昏، 晕
五四日动劳个一 - . بەش يۈەندىن ئايلاندى - گەك كۈنگە تۆت
元钱 。 يەر ناچار بولغاچقا ، چىققان ھوسۇلى ئاران بىر موغا
。解五合才成收亩一، 好不地为因 . بەش خودىن ئايلاندى
، ئۇششاق - چۈششەك ئىشلار بىلەن ئايلىنىپ قېلىپ : 身缠⑧
示表⑨。来赶时及能未، 身缠事琐 . ۋاقتىدا كېلەلمىدىم
قالتىس ئىش قىل- ، دوستۇم ، ئايلىنىپ كېتەي : 语用的赏赞
。棒真得干، 友朋好的我 . دىڭ
的廊回有، 的旋回〔静〕 **ئايلانمىلىق**
人草 <方>〔静〕 **ئايلۇ**
裙围 <方>〔静〕 **ئايلىتارتقۇچ**
~ / 务任的月个一 ~ بىر ۋەزىپە : 的月①〔静〕 **ئايلىق**
水薪领 ئايلىق ~ : 水薪، 薪月②刊月 ژۇرنال
流径月 <水> **ئايلىق سىرغىم**

息月 <经> **ئايلىق ئۆسۈم**
者薪月领②工月①〔静〕 **ئايلىقچى**
太، 了极好، 的样好، 地谢天谢 <习>〔动〕 **ئايلىناي**
平都人的有所، 地谢天谢 . ھەممە ئادەم ساق ، ~ : 了棒
، 了极好 . دوستۇم ، ئەجەبمۇ ياخشى قىلدىڭ ~ 。事无安
。了好太得干你، 友朋
的旋盘، 的弯绕، 的曲弯 <古>〔静〕 **ئايلىنچ**
تېزلىك- ~ ماشىنىنىڭ : 转旋، 动转، 转①〔静〕 **ئايلىنىش**
شوپۇر : 处弯拐، 处弯转②速转的器机测 نى ئۆلچىمەك
到机司 . ئايلىنىشقا كەلگەندە ماشىنىنىڭ سۈرئىتىنى ئاستىلاتتى
。速车了慢放时处弯转
角转، 角转旋 <数> **ئايلىنىش بۇلۇڭى**
速转 <物> **ئايلىنىش تېزلىكى**
数转 <物> **ئايلىنىش سانى**
统系环循 **ئايلىنىش سىستېمىسى**
律定化转 <逻> **ئايلىنىش قانۇنى**
心中转旋 <数> **ئايلىنىش مەركىزى**
矩转 <物> **ئايلىنىش مومېنتى**
论环循 **ئايلىنىش نەزەرىيىسى**
旋 <数>②轴动转 <物>① **ئايلىنىش ئوقى**
轴转
:(位单政行的古蒙内)盟③落部②郡①〔静〕 **ئايماق**
。旗设下盟 . ئاستىدا خوشۇن تەسىس قىلىنىدۇ ~
守郡، 王郡〔静〕 **ئايماقبېگى**
地别个②的(位单政行的古蒙内)盟①〔静〕 **ئايماقلىق**
两 . ئىككى ئېرىقتا ئىككى ~ سۇ ئېقىپ ئۆتىدۇ : 乡指方
。水的乡个两着流渠条
月按، 月逐، 月月〔静〕 **ئايمۇئاي**
态动使的 «ئاينىماق[1]» **ئاينىتماق[1]**
态动使的 «ئاينىماق[2]» **ئاينىتماق[2]**
态动被的 «ئاينىتماق[2]» **ئاينىتىلماق**
态同共的 «ئاينىماق[1]» **ئاينىشماق**
的质变 <地>〔静〕 **ئاينىما**
带质变 <地> **ئاينىما بەلۋاغ**
造构质变 <地> **ئاينىما تۈزۈلمە**
岩质变 <地> **ئاينىما جىنس**
层化粘质变 <地> **ئاينىما يېپىشقاق قەۋەت**
床矿质变 <矿> **ئاينىما كان ياتقۇسى**
物矿质变 <矿> **ئاينىما مىنېرال**
。了天变 . ھاۋا ئاينىدى : 化蜕، 坏变①〔动〕 **ئاينىماق[1]**

ئاينىپ كەتكەن كادىر 蜕化变质的干部②变卦，变心：ئاينىپ قالدىڭىزمۇ؟ 你变卦了吗？③糊涂：ئاينىپ قالدىڭمۇ نېمە؟ 怎么，你糊涂了吗？④恶心：كۆڭۈل ~ 恶心

ئاينىماق² 〔动〕长得旺盛：دەل - دەرەخلەر ئاينىدى . 树长得旺盛。

ئايهاي 〔叹〕嗬，哎呀，哎哟：~ ، نېمىدېگەن گۈزەل مەنزىرە ! 哎呀（嗬），多美的景色！~ ، توختاپ تۇرۇڭ . 哎哟，停一下。

ئايهاي سالماق = ئايهايلىماق

ئايهايلاشماق «ئايهايلىماق» 的共同态

ئايهايلىماق 〔动〕呼唤，呼叫，大喊大叫

ئايۋان 〔静〕<建>过间，前廊

ئايۋان ساراي 堂屋

ئايۋانلىق 〔静〕带过间的，带前廊的

ئايىغ¹ 〔静〕<古>多么，何等，何等好

ئايىغ² 〔静〕<古>词，话，话语

ئايىغلاماق 〔动〕<古>诋毁，诽谤，诬陷

ئايىق 〔静〕<古>许诺，诺言

ئايىماق 〔动〕①怜惜，可惜：ئۆزىنى ~ 珍惜自己 / يامانى ئايىساڭ ، ياخشىلىق يوق . <谚>怜惜恶人无好报。②爱惜，珍惜：كىيىم - كېچەكنى ~ 爱惜衣物 / ئات ئايىغان ئات مىنەر ، كىيىم ئايىغان تون كىيەر . <谚>珍惜马的有马骑，爱惜衣裳的有袍子穿。③珍重，保重：ئۆزىڭىزنى ياخشى ئاياڭ . 请你保重。

ئاياپ سېتىش <经>惜售

ئايىمقىز 〔静〕小姐

ئە

ئە ① 称名母字该②母字个二第文尔吾维

ئەبەد 〔静〕 远永، 恒永، 久永

ئەبەدىلئەبەد 〔静〕 万古، 千秋万代: ~ ئۆزگەرمەسلىك 万变不古

ئەبەدىي 〔静〕 永远، 永久، 永恒، 永世: ~ دوستلۇق 永恒的友谊 / ~ نۇر چاچماق 永放光芒

ئەبەدىي ئامانلىق 长治久安

ئەبەدىي قانۇن <法> 法恒永

ئەبەدىيلەشتۇرمەك «ئەبەدىيلەشمەك» 的使动态

ئەبەدىيلەشتۇرۇشمەك «ئەبەدىيلەشتۇرمەك» 的共同态

ئەبەدىيلەشتۇرۇلمەك «ئەبەدىيلەشتۇرمەك» 的被动态

ئەبەدىيلەشمەك 〔动〕 永存، 万古不变، 永恒不变

ئەبەدىيلىك 〔静〕 永恒性، 永久性

ئەبجەت 〔静〕 艾布杰特(用阿拉伯字母代替数目的口诀)

ئەبجەت ھېسابى 艾布杰特算数法

ئەبجەس 〔静〕 <植> 金老梅

ئەبجەش 〔静〕 混合的، 杂和的، 调和的: ~ نان 杂和面馕

ئەبجەش بولماق 混杂، 搀杂

ئەبجەش چېتىشتۇرۇش <牧> 复合杂交

ئەبجەش شورپا <食> 杂烩汤

ئەبجەش قورۇما <食> 杂和菜

ئەبجەش قىلماق 搀和، 搀杂: ھەسەل بىلەن ئەبجەش قىلىنغان چاي 搀了蜂蜜的茶 / ئىسپىرت بىلەن سۇنى ~ 酒精跟水搀兑起来

ئەبجەش ياغ 混合油، 调合油

ئەبجەق 〔静〕 破烂的، 破烂不堪的: ~ ۋېلسىپىت 破烂自行车

ئەبجىقى چىقماق 破烂، 破碎، 破烂不堪: ئەبجىقى چىقىپ كەتكەن نەرسە 破破烂烂的东西 / ئۆيلەر ئۇزاققىچە رېمونت قىلىنماي ئەبجىقى چىقىپ كەتتى . 房屋年久失修، 残破不堪。

ئەبچى 〔静〕<古> 妇، 妇女، 伴侣، 情妇، 妻子، 娘子

ئەبرام 〔静〕<植> 黄荆

ئەبرەز 〔静〕<植> 蓍菊

ئەبگار 〔静〕 ① 贫困的، 穷苦的، 贫寒的: ~ پادشاھ بولسا، قوتانغا زەدىۋال تارتار . <谚> 穷汉当上皇帝، 羊圈也会挂上墙幔。② <转> 瘦弱的: بۇ قويلارنىڭ ھەممىسى ~ ئىكەن . 这些羊都很瘦弱。

ئەبگارلاشتۇرماق «ئەبگارلاشماق» 的使动态

ئەبگارلاشتۇرۇشماق «ئەبگارلاشتۇرماق» 的共同态

ئەبگارلاشتۇرۇلماق «ئەبگارلاشتۇرماق» 的被动态

ئەبگارلاشماق 〔动〕 ① 穷困، 穷途潦倒، 贫寒: ئۇ يىلدىن - يىلغا ئەبگارلىشىپ كەتتى . 他一年比一年穷途潦倒了。② 瘦弱: يەم - خەشەك يېتىشمىگەچكە ماللارنىڭ ھەممە-

ـمىسى دېگۈدەك ئەبگارلىشىپ كەتتى . 畜牲، 足不料饲于由
。弱瘦很都半大

ئەبگارلىق «ئەبگار» 的名词形式

ئەبلەخ 〔静〕 混蛋、坏蛋、坏家伙

ئەبلەخلىق «ئەبلەخ» 的名词形式

ئەبنۇس = ھالۋۇدەت

ئەبۇكە 〔静〕<古> 爷爷

ئەپ 〔静〕 ①心计: ئۇ ئەپىي بار ئايال . 她是个有心计的女 人。②道门、要领、诀窍、窍门、点子: مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇشنىڭ ئەپىي كۆپ . 增产的窍门多。 ئۇ ئۆگەندىيۇ ، ئەمما ئەپىنى ئېگىلىيەلمىدى . 他学过了، 但是未能掌握 要领。 سۈرەت تارتىشنىڭ ئەپىنى بىلىش كېرەك ، بولمىسا ياخشى تارتقىلى بولمايدۇ . 拍照要懂得诀窍، 不然就拍不 好。③适宜、适合: بۇ جاي ياز كۈنلىرى دەم ئېلىشقا بەك ~ كېلىدۇ . 这个地方特适宜夏天休息。④和睦: ئۇ ئايالى بىلەن ~ ئۆتىدۇ . 他同妻子很和睦。 ئۇلار قېرىنداش- تەك ~ . 他们像弟兄一样亲密无间。 ئېپى كەلمىسە ، ئىش پۈتمەس . 无巧不成书。

ئەپ بولماق 和好、和解: ئاكا - ئۇكا ئىككىسى ئەپ بولۇپ قالدى . 兄弟二人和好了。

ئەپ قىلماق 设法、想法、变法儿、想方设法: قۇتقۇزۇشنىڭ ئەپىنى قىلماق 设法营救 / سەن مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ ئەپىنى قىلالامسەن؟ 你能不能设法解决问题 呀؟

ئەپ كەلمەك 合适: بۇ ئىشكاپ ئۆينىڭ بۇلۇڭىغا تازا ئەپ كەلدى . 这个柜子放在墙角挺合适。 بۇ پۇرسەت تۇرسۇن- غا تازا ئەپ كەلدى . 这个机遇对图尔荪再合适不过了。

ئەپ كۆرمەك 觉得(认为)合适: سىزگە گېپىم بار ئىدى ، ھازىر ئېيتىشنى ئەپ كۆردۈم . 我有话对你说، 觉得 现在讲合适。

ئەپ ئۆتمەك 和睦相处: ئۇ قوشنىلىرى بىلەن ئەپ ئۆتۈپ كەلدى . 他同邻居一直和睦相处。

ئەپەندى 〔静〕 ①先生: ×× ئەپەندى ××先生 / نەسىردىن ~ 纳斯尔丁阿凡提笑话②阁下③怪人، 可 لەتىپىلىرى 关爱的人: ئۇ تازا ~ ئىكەن . 他真是个怪人。

ئەپەندىچىلىك «ئەپەندى» 的抽象名词: ~ دېگەن ئاسان ئە- مەس . 当老师不容易。

ئەپەندىم 〔静〕 先生، 师长(置于人名之后表示敬意)

ئەپپەي 〔叹〕<方> 哟哎، 唉呀(表示恐惧، 惊讶和激 动等)

ئەپت 〔静〕 脸، 面脸، 面目: ئۇنىڭ ئەپتى يامان . 他面目 可憎。 ئۇنىڭ ئەپتىدىن خاپا بولغانلىقى چىقىپ تۇرىدۇ . 他的 脸上露出生气的神色。

ئەپت - بەشرە 〔静〕 面容، 面目، 嘴脸: ئۇنىڭ ئەپت - بەشرىسىدىن قايغۇ - ھەسرەتنىڭ ئىپادىسى بىلىنىپ تۇراتتى . 他的面容显出悲伤的表情。 ھەقىقىي ئەپت - بەشرىسى پاش بولماق 原形毕露

ئەپتىمۇن = سېرىقيۈگەي

ئەپچىل 〔静〕①机灵的، 敏捷的، 精干的: بالا ~ 机灵 的孩子 / ~ ئايال 精干的女人②方便的، 顺手的: بۇ كىتابنى ~ بىر جايغا قويۇپ قويۇڭ . 把这本书放在顺手 的地方。

ئەپچىللەشمەك 〔动〕 变灵巧، 变机灵

ئەپچىللىك «ئەپچىل» 的名词形式: ئۇ ۋېلىسىپىتكە ~ بىلەن مىنىپ ئۆز ئۆيى تەرەپكە قاراپ چاپتى . 他敏捷地骑上自行 车، 朝自家奔去。

ئەپسانە 〔静〕 神话: يۇنان ئەپسانىلىرى 希腊神话 / ئەپسانىنى رېئاللىققا ئايلاندۇرماق 把神话变成现实

ئەپسانىچى 〔静〕 编造神话的人، 讲神话的人

ئەپسانىشۇناس 〔静〕 神话学家

ئەپسانىشۇناسلىق 〔静〕神话学

ئەپسانىلەشتۈرمەك «ئەپسانىلەشمەك» 的使动态

ئەپسانىلەشتۈرۈشمەك «ئەپسانىلەشتۈرمەك» 的共同态

ئەپسانىلەشتۈرۈلمەك «ئەپسانىلەشتۈرمەك» 的被动态: ئەپ- سانىلەشتۈرۈلگەن نەرسە 被神话了的东西

ئەپسانىلەشمەك 〔动〕 变为神话، 成为奇谈

ئەپسانىۋى 〔静〕 ①神话的: ~ ھېكايە 神话故事 ②荒诞 的: ~ گەپ 荒诞的话، 无稽之谈

ئەپسانىۋىلىك 〔静〕 荒诞无稽

ئەپسۇس 〔叹〕 遗憾، 可惜

ئەپسۇسكى 〔叹〕 可惜的是، 遗憾的是: ئۇنى يېقىملىق ناخشا ئېيتىدۇ دەپ ئاڭلىدىم ، ~ ، ئىش چىقىپ قېلىپ ئاڭلىيال- مىدىم . 听说他的歌唱得很动听، 遗憾的是我因有事 没能听到。

ئەپسۇسلاندۇرماق «ئەپسۇسلانماق» 的使动态

ئەپسۇسلاندۇرۇلماق «ئەپسۇسلاندۇرماق» 的被动态

ئەپسۇسلانماق 〔动〕 感到遗憾، 觉得可惜: بۇ ئىشنى بۇزۇپ قويىدۇڭ ، مەن قاتتىق ئەپسۇسلاندىم . 你这件事办得很 糟糕، 我深感遗憾。

ئەپسۇسلۇق 〔静〕 遗事، 懊悔، 悔恨: ئەزىز چوڭ بىر

ئۆتشتن زىيان تارتقاندەك چوڭقۇر ~ ھېس قىلدى . 好孩则艾
悔懊感深، 失损大莫到遭象 . ئۇ دەسلەپ كۆپچىلىكنىڭ
نەسىھىتىنى ئاڭلىمىغانلىقىغا قاتتىق ~ ھېس قىلدى . 恨悔她
自己当初没有听大家的劝告。

ئەپسۇسلىنارلىق 〔静〕 的惜惋人令، 的憾遗人令: شۇند-
ىسى ئەپسۇسلىنارلىقكى ، بەزى ئاپتورلىرىمىز مۇھەررىرلەرگە توغرا
مۇئامىلە قىلمايدۇ . 不者作些一 的们我، 是的憾遗人令
能正确对待编辑。

ئەپسۇسلىنىشماق «ئەپسۇسلانماق» 的共同态

ئەپسۇن 〔静〕 咒语

ئەپسۇن ئوقۇماق 念咒语

ئەپسۇنچى 〔静〕 念咒语者

ئەپسۇنچىلىق 〔静〕 魔法

ئەپسىز 〔静〕 便不، 宜相不، 适合不، 手顺不: ئېغىز ئې-
چىش ~ 口开便不 / سورۇننى ~ ھېس قىلماق 场得觉
地不合适 / ~ ئىش 事的宜相不 / قەلەمنى مۇنداق
تۇتۇش ~ . 这样握笔不顺手。~ كۆرمەك 认为不便،
认为不相宜

ئەپسىزلەنمەك 〔动〕 感到不便، 为难情

ئەپسىزلىك «ئەپسىز» 的名词形式: روشەن بۇ يەردە ئارتۇق-
چە تۇرۇشنىڭ ئەپسىزلىكىنى بىلىپ دەرھال كەتتى . 得觉鲜柔
在这里待久了不便، 立即回去了。

ئەپسىزلىنىشمەك «ئەپسىزلەنمەك» 的共同态

ئەپغان 〔静〕 号哀، 哭哀، 号叫، 号嗨

ئەپقاچماق 〔动〕 拿走، 抢走: ئۇ بىر ياخشى كىتابىمنى ماڭا
تۇيدۇرماي ئەپقاچتى . 他顺手牵羊، 拿走了我的一本好
书。ئوغرى بىر ئايالنىڭ پورتمانىنى ئەپقاچتى . 小偷抢走了
一位妇女的钱包。

ئەپقاچتى خەۋەر 小道消息، 小道新闻: ئەپقاچتى خە-
ۋەرگە ئىشىنىشكە بولمايدۇ . 小道消息不可轻信。

ئەپقاچتى گەپ 道听途说، 流言، 传闻، 耳风

ئەپكەش 〔静〕 扁担، 挑子

ئەپكەشچى 〔静〕 挑扁担者، 挑夫، 制作扁担者

ئەپكەشچىلىك 〔静〕 挑夫工作

ئەپكەشلىك 〔静〕 够制作扁担的: بىزنىڭ ئۆيدە بىر ~
قومۇچ بار . 我家有可作一根扁担的毛竹。

ئەپلاتون 〔静〕 柏拉图(古希腊客观唯心主义哲学家)

ئەپلاتوننىڭ زەنجىرىنى ئۈزىدىغان 〈成〉 自以为
是的، 固执己见的

ئەپلەپ - سەپلەپ 〔静〕 凑合، 将就، 对付: كىيىم سەل
كىچىكرەك بولۇپ قاپتۇ ، ~ كىيىپ تۇرغىن . 衣服稍微小一
点، 你就将着穿吧。~ بىر ئىش قىلارسىز . 你对付着
办吧。~ ئۆتكۈزۈۋەتمەك 敷衍塞责

ئەپلەشتۈرمەك «ئەپلەشمەك» 的使动态: ئۇ مېۋە - چېۋىلەر-
نى تەخسىلەرگە ئەپلەشتۈرۈپ تىزدى . 他把水果正正齐齐地
摆在盘子里。ئۇ ئىككىسى ئارازلىشىپ قالغانىكەن ، مەن ئەپ-
لەشتۈرۈپ قويدۇم . 他俩闹矛盾، 我调解好了。

ئەپلەشتۈرۈشمەك «ئەپلەشتۈرمەك» 的共同态

ئەپلەشتۈرۈلمەك «ئەپلەشتۈرمەك» 的被动态

ئەپلەتمەك «ئەپلىمەك» 的使动态

ئەپلەشمەك 〔动〕 ①变妥当، 顺当: ئىشىمىز ئەپلىشىپ قال-
دى . 我们的事情办妥了。②和好، 和解: ئۇلار ئۇرۇ-
شۇپ قالغانىدى ، لېكىن ھازىر ئەپلىشىپ قاپتۇ . 他们吵过架،
但现在和好了。

ئەپلەنمەك «ئەپلىمەك» 的被动态

ئەپلىك 〔静〕 灵巧的، 巧妙的; 方便的، 便利的; 合适
的: ئۇنىڭ قولى خېلى ~ . 他的手很灵巧。~ بىر
پىلان ئويلاپ تېپىلدى . 想出一条巧计。بۇ ئامبۇر ئىشلىتىش-
كە بەكمۇ ~ . 这把钳子使着真灵便。~ بىر جاينى تېپىپ
سۆزلىشەيلى . 咱们找个适合的地方谈谈。ئۇ ئۆگىنىشكە
~ بىر جاينى تاپتى . 他找到了一个便于学习的地方。

ئەپلىمەك 〔动〕 ①办妥贴: بىر ئىشنى ~ ئاسان ئەمەس . 办
妥一件事不容易。②整(使吃苦头): ئۇ بۈگۈن مېنى
بەكمۇ ئەپلەپ كەتتى . 他今天把我整得好苦。

ئەپۇ 〔静〕 原谅

ئەپۇ سورىماق 道歉، 赔礼، 赔罪، 谢罪: نۇر ئۇ-
نىڭدىن ئەپۇ سورىدى . 努尔向他赔了个不是، 向他认
个错。

ئەپۇ قىلماق 原谅، 宽宥، 宽恕، 饶恕: سىزنى ئاۋارە
قىلىپ قويدۇم ، ئەپۇ قىلىڭ . 给您添麻烦了، 请原谅。

ئەپيەڭگە 〔静〕 妯娌: ئۇلار ئۈچەيلەن ~ . 她们三个是
妯娌。

ئەپيۇن 〔静〕 〈植〉 鸦片، 阿片، 大烟

ئەپيۇن چەكمەك 抽鸦片

ئەپيۇن ئۇرۇشى 鸦片战争

ئەپيۇنچى 〔静〕 ①种植罂粟者②贩卖鸦片者

ئەپيۇنچىلىك 〔静〕 ①种植罂粟②贩卖鸦片

ئەپيۇنخانا 〔静〕 大烟馆

ئەپيۇنكەش 〔静〕 吸食鸦片者، 大烟鬼

ئەپيۇنكەشلىك 〔静〕 鸦片生意، 抽大烟的恶习

ئەپيونگۈل 〔静〕＜植＞罂粟、虞美人

ئەت 〔静〕①皮肤：ئۇنىڭ ئېتى سېرىق. 他是黄皮肤。②肉、膘：بىر ئىلىك ~ 一层膘③瓤、果肉：قوغۇننىڭ ئېتى 甜瓜瓤④肥沃

ئەت ئالماق ①发胖、发福、长胖：بالا ئۈچ ئايلىق بولغاندا ئوبدانلا ئەت ئېلىپ قالدى. 孩子到了三个月，就长得胖乎乎了。②上膘、长膘

ئەت توپا 生土

ئەت تۇتماق = ئەت قونماق

ئەتتىن چۈشمەك ①跌膘②变瘦

ئەت رەڭ 肉色

ئەت قونماق ①上膘②长胖

ئەت ئۆسمىسى ＜医＞肉瘤

ئەتە 〔静〕明天、明日：ئۇ ~ ئەتىگەندىلا يولغا چىقىدۇ. 他明日一早就动身。 بۈگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قويما. ＜谚＞今天的事不要留到明天，今日事今日毕。

ئەتە - ئاخشام 〔静〕一早一晚：بۇ قىز ~ ئۇنىڭ يېنىغا كىرەتتى. 这姑娘一早一晚都上他那儿去。

ئەتەبەتۇلھەقايىق 〔静〕真理的入门(阿赫马德•本•马赫穆德的哲理长诗，十三世纪初编写，由十三章、四百五十四行组成)

ئەتە - ئۆگۈن 〔静〕明后天、不日：هازىر كۈن خېلى ئىسسىپ قالدى، ~ تېرىقچىلىق باشلىنىدۇ. 现在天气很热了，明后天农活就开始了。 مەن ~ ئۈرۈمچىگە بارىمەن. 我不日将去乌鲁木齐。

ئەتەي 〔静〕①有意、故意、存心：هاۋا بىز بىلەن ~ قېرىشقاندەك قىلىدۇ. 天气好象故意和我们作对似的。②特意、专门：مەن ~ سىزنى يوقلىغىلى كەلدىم. 我专门看望你来了。

ئەتەيلەپ = ئەتەي

ئەتتەك 〔叹〕(表示惋惜、懊悔)嗐、嗳，可惜：~، مۇنداق بولۇشىنى بۇرۇن بىلگەن بولسام، بۇ بىھۇدە ئىشنى قىلمىغان بولاتتىم. 嗳，早知如此，何必多此一举。 ~، سەل كېچىكىپ قاپتىمەن، پويىز كېتىپ قاپتۇ. 可惜我迟了一步，火车已经开走了。

ئەتتەكەي = ئەتتەك

ئەتتىكەن 〔静〕肉刺、甲根肉瘤

ئەتتىگىنەي = ئەتتەك

ئەتراپ (ئەتراپى) 〔静〕周围、附近：ئەتراپتا ھېچكىم يوق. 周围没有任何人。 كۈندۈزى گەپ قىلساڭ ئەتراپقا باق، كېچىسى گەپ قىلساڭ قۇلاقنى قۇلاققا ياق. ＜谚＞白天说话朝周围看看，夜间说话嘴贴在耳边；喻同"隔墙有耳"。

ئەتراپ نېرۋا ＜生理＞周围神经

ئەتراپلىق 〔静〕全面、全盘、周到：مەسىلىگە ~ قاراش / 全面看问题 / ~ ئويلاشماق 全面考虑、考虑周到 / سىلەر بىزگە ~ غەمخورلۇق قىلدىڭلار. 你们对我们的关怀很周到。

ئەتراپلىقلىق 〔静〕全面性、周密性

ئەترەت 〔静〕队：~ باشلىقى 队长 / مۇزىكا ئەترىتى 乐队

ئەتسىز 〔静〕干巴、干瘪

ئەتكە 〔静〕＜古＞太师(辅导王子的官)、少师

ئەتكەس 〔静〕走私

ئەتكەس بولماق 禁止

ئەتكەس قىلماق 禁止、限制、取缔：نەشە ۋە خىرۇئىن ئېلىپ - سېتىش قانۇندا ئەتكەس قىلىنغان. 法律禁止贩卖大麻和海洛因。

ئەتكەس مال 走私物品、水货

ئەتكەسچى 〔静〕走私者、走私分子

ئەتكەسچى جىنايەتچى ＜法＞走私犯

ئەتكەسچىلەر گورۇھى ＜法＞走私集团

ئەتكەسچىلىك 〔静〕走私活动

ئەتكەسچىلىك دېلوسى ＜法＞走私案

ئەتكەسچىلىك قىلماق ＜法＞走私

ئەتكەسچىلىك گۇماندارى ＜法＞走私嫌疑人

ئەتكەنچاي 〔静〕＜食＞奶茶：شىنجاڭلىقلارنىڭ ئەتىگەندە ~ ئىچىش ئادىتى بار. 新疆人有每天早上喝奶茶的习惯。

ئەتكۈزمەك «ئەتمەك» 的使动态

ئەتكۈچ 〔静〕＜机＞闭锁器

ئەتلەس 〔静〕艾德来斯绸(是采用古老的扎染法工艺织成的一种绸子)

ئەتلەسچى 〔静〕①织艾特莱斯绸者②卖艾特莱斯绸者

ئەتلەسچىلىك 〔静〕织绸业、艾特莱斯绸专卖业

ئەتلەسگۈل 〔静〕＜植＞彩叶苋、五彩苋

ئەتلەم 〔静〕＜方＞杂种、私生子

ئەتلەندۇرمەك «ئەتلەنمەك» 的使动态

ئەتلەنمەك 〔动〕①长胖、变肥胖、变丰满：ئۇ كېسەلدىن ساقىيىپ خېلى ئەتلىنىپ قاپتۇ. 他病好了，也胖了许多。②(光景)变富裕、(日子)变好：بۇ يىل غەيرەت قىلىپ

ئىشلىسەك ئەتلىنىۋالىمىز. 今年加一把劲儿，我们的日子会好起来。

ئەتلىك 〔静〕①胖乎乎、胖墩墩；肉囊囊：~ بالا 胖乎乎的孩子②肥壮的、膘肥体壮的：~ قوي 膘肥体壮的羊③瓤厚的：~ قوغۇن 瓤厚的甜瓜④肥沃的：~ يەر 肥沃的土地

ئەتلىك باشاقسىمان گۈل رەتى <植> 肉穗花序

ئەتلىك يىلتىز 肉质根

ئەتلىمە 〔静〕①羽毛尚未长出的：~ باچكا 羽毛尚未长出的雏鸽②煺了毛的

ئەتمەك[1] 〔动〕①关；堵，堵塞：ئىشىكنى ~ 关门、锁门 / جۈمەكنى ~ 关水龙头 / يار كەتكەن يەرنى ~ 堵决口 / قۇلاقنى ئېتىۋالماق 把耳朵堵上②扣：تۈگمىنى ~ 扣扣子③封、封闭：بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى ~ 封住瓶口，盖瓶盖④蒙、捂：قول بىلەن كۆزنى ~ 用手蒙眼睛 / قول بىلەن ئاغزىنى ئېتىۋېلىپ كۈلمەك 用手捂着嘴笑

ئەتمەك[2] 〔动〕①做：ئاش ~ 做饭 / ئۇگرە ئەتسەڭ تۈزۈك ئەت، ئېتەلمىسەڭ ئۈزۈپ ئەت. <谚> 会做就做细面条，不会就下揪片儿。②和：خېمىر ~ 和面 / لاي ~ 和泥③筑造、建造：ئاۋۋال تام ئەت، ئاندىن باغ. <谚> 先筑高墙，后建果园。④用作助动词，表示行为、动作的情态色彩：يامغۇر تازا يېغىۋەتتى. 雨下起来了。ئۇ كۈلۈۋەتتى. 他禁不住笑了。

ئەتمەك[3] 〔静〕<古、食> 馕

ئەتنار 〔静〕<植> 中亚芹、异梨独活

ئەت - ئۆز 〔静〕<古> 躯体、身体、体格、身躯

ئەتۆركە 〔静〕改锥、螺丝刀、起子

ئەتىر 〔静〕香水：~ سەپمەك 洒香水

ئەتىر سوپۇن 香皂

ئەتىرگۈل 〔静〕<植> 月季花、玫瑰花

ئەتىرلىك 〔静〕香水的、有香水味的

ئەتىك 〔静〕<古> 事、事情、活儿、工作

ئەتىكمەك 〔动〕<古> 长肉、长胖、发胖

ئەتىكى 〔静〕明天的：~ قويرۇقتىن بۈگۈنكى ئۆپكە ئەلا. <谚> 今天的羊肝肺，胜似明天的羊尾油；喻"远水不解近渴"。

ئەتىگەن 〔静〕①早晨、清晨、清早：ئەتە ~ كەلگىن. 你明天早晨来。②早：بۇ گەپنى قىلىشقا تېخى ~. 这话还嫌早。ئەتىگەندىن كەچكىچە 从早到晚

ئەتىگەنكى 〔静〕早晨的、早上的：~ ئىش 早上的事

ئەتىگەنلەپ 〔静〕一早、一大早：ئۇلار ~ يۈرۈپ كەتتى. 他们一大早就走了。

ئەتىگەنلىك 〔静〕早晨的、清晨的：~ چاي 早茶、早点 / ~ مەشىق 晨练 / ~ تاماقنى تويۇپ يە، كەچلىك تاماقنى ئاز. <谚> 早饭要吃饱，晚饭要吃少。

ئەتىگەنلىك گىمناستىكا <体> 早操

ئەتىڭكىرى 〔静〕<古> 响亮的、嘹亮的、宏亮的、清脆的

ئەتىلەتىن 〔静〕明后天：بىز ~ سىزنى يوقلىغىلى بارىمىز. 明后天我们去看望你。

ئەتىلگەن - سايىلغان 〔静〕<古> 爱管闲事的、多事的、贪嘴的

ئەتىلىك 〔静〕明天的、明日的：~ ئىش 明天的事 / ~ تاماق 明天的饭

ئەتىنمەك 〔动〕<古> 吼叫、狂喊、呼啸、轰隆响

ئەتىۋار (ئەتىۋارى) 〔静〕宝贵、珍贵：بۇ نەرسە ناھايىتى ~. 这种东西十分宝贵。~ دورا 珍贵药品 / يېزا ئىگىلىكى ماشىنىلاشقاندىن كېيىن كونا دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ ئانچە ئەتىۋارى قالمىدى. 农业实现机械化以后，旧式农具就派不上用场了。

ئەتىۋارسىز 〔静〕①不被器重的、不受重视的：~ ئادەم 不受重视的人②不珍贵的：~ نەرسە 不珍贵的东西

ئەتىۋارسىزلىق «ئەتىۋارسىز» 的名词形式

ئەتىۋارلاتماق «ئەتىۋارلىماق» 的使动态

ئەتىۋارلاشتۇرماق «ئەتىۋارلاشماق» 的使动态

ئەتىۋارلاشماق 〔动〕变珍贵、受到器重

ئەتىۋارلانماق «ئەتىۋارلىماق» 的被动态

ئەتىۋارلىق 〔静〕①受宠爱的、受器重的：~ بالا 受宠爱的孩子②珍贵的：~ مەدەنىي يادىكارلىقلار 珍贵的文物 / ~ دەرەخ 珍贵树木 / ~ ياۋايى ھايۋان 珍稀野生动物

ئەتىۋارلىماق 〔动〕①珍爱、珍惜、珍重：بۇ رەسىملەرنى ئۇ بەك ئەتىۋارلايدۇ. 他很珍爱(珍惜)这些画。②器重、看重：ئۇ قابىلىيەتلىك بولغاچقا، رەھبەرلىك ئۇنى ئەتىۋارلايدۇ. 他有能力，所以领导器重他。ھۆكۈمەت ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىدۇ. 政府重用劳动模范。

ئەتىياز 〔静〕春、春天：بۇ يىل ئەتىيازدا ھۆل - يېغىن كۆپ بولدى. 今年春天雨水多。~ پەسلى 春季 / ~

سوغۇقى / 寒春 ئەتىيازنىڭ ئاپتىپىغا كېلىنىڭنى سال ، كۈزنىڭ ئاپتىپىغا قىزىڭنى . <谚> 女让，阳太的天春晒媳儿让 有阳太的天秋，人灼阳太的季春）阳太的天秋晒儿 。（平公不人待喻比，体人益

ئەتىيازلىق 〔静〕 春天的，春季的：～ تازىلىق ھەرىكىتى 春季卫生运动

ئەتىيازلىق پىلە <动> 春蚕

ئەتىيازلىق تاشقىن 汛春

ئەتىيازلىق تەتىل 假春

ئەتىيازلىق تېرىلغۇ <农> 耕春

ئەتىيازلىق زىرائەت <农> 物作播春

ئەتىيازلىق قوزا <牧> 羔春

ئەتىيازلىق قىراۋ <气> 霜晚，霜春

ئەتىيازلىق كىيىم 装春

ئەتىيازلىق نوتا <农> 梢春

ئەتىيازلىق ئوسا 灌春

ئەتىيان 〔静〕 浑身

ئەجەب 〔静〕 ①怎么(表示诧异)：ئۇ ～ كېتىپ قاپتۇغۇ؟ 他怎么走了呢？②真，十分，很，太(表示程度高)：بۇ باغ ～ چىرايلىق ئىكەن . 这座花园真美丽。 خېتىڭىز-نى تاپشۇرۇۋېلىپ ، ～ خۇشال بولدۇم . 接到你的信，我太高兴了。 مەن ئۇنى ياردەمگە چاقىراي دېۋىدىم ، ئەجەبمۇ ياخشى ئۆزى كېلىپ قالدى . 我正想找他来帮忙，可好他来了。

ئەجەب ئەمەس 也许，或许，有可能：ئۇ كېلىپ قال-سا ～ . 他也许会来。 ئۇنىڭ كېسىلى بۇ دورىنى ئىچىپ ساقى-يىپ قالسا ～ . 吃这药，他的病有可能好。

ئەجەب بولماق 觉得不自在，觉得别扭

ئەجەب بىر 怪异，异常，异样：بۇ ～ ئادەم ئىكەنغۇ! 这人可真怪！

ئەجەب قىلماق 不应该，不像话：سەن تونۇگۈن ئەجەب قىلدىڭا ، بىز سېنى ئۇنداق قىلار دەپ ئويلىمىغان . 你昨天太不像话，我们没想到你会那么干。

ئەجەب ئىش 怪事

ئەجەبا 〔叹〕 难道：～ ئۇ تېخى بىلمەپتۇمۇ؟ 难道他还不知道？ ئۇلارنىڭ قولىدىن كەلگىنى ～ بىزنىڭ قولىمىزدىن كەل-مەمدۇ؟ 他们做得到，难道我们就做不到吗？

ئەجەبسىنمەك 〔动〕 惊讶，奇怪，诧异：ئۇ بىرئاز ئەجەبسى-نىپ كەينىگە قارىدى . 他诧异地朝后望了一眼。

ئەجەبلەندۈرمەك «ئەجەبلەنمەك» 的使动态

ئەجەبلەندۈرۈشمەك «ئەجەبلەندۈرمەك» 的共同态

ئەجەبلەنمەك 〔动〕 惊讶，惊奇，奇异，诧异：يولۇچىلار يىراقتىن كەلگەن بۇ مېھمانلارغا ئەجەبلىنىپ قاراشتى . 行人都用诧异的目光看着这些远方来客。

ئەجەبلىنەرلىك 〔静〕 奇怪的，令人诧异的：～ ئىش 奇怪的事 / بۇ ئىش ～ ئەمەس . 这事不足为奇。

ئەجەبلىنىشمەك «ئەجەبلەنمەك» 的共同态

ئەجەل 〔静〕 寿数，大限：ئۇز ئەجىلى بىلەن ئۆلمەك 寿终正寝 / ئەجىلى توشماي ئۆلمەك 死于非命 / ～ كەلسە ، ئەقىل قاچار . <谚> 大限一到，神志不清。

ئەجەل پۈتمەك = ئەجەل توشماق

ئەجەل توشماق 寿终

ئەجەل كەلمەك = ئەجەل يەتمەك

ئەجەل يەتمەك 大限已到，寿数已尽

ئەجىلى مۇئەللەق 突然死亡，猝死

ئەجىلى مۇتلەق 必然死亡，大限已定

ئەجەللىك 〔静〕 致命的

ئەجەللىك زەربە 致命的打击

ئەجەللىك يەر 致命处，要害部位

ئەجەم 〔静〕<艺> 艾介姆(维吾尔十二木卡姆之一)

ئەجەم مۇقامى <艺> 艾介姆木卡姆(维吾尔十二木卡姆之一)

ئەجەمپىتى 〔静〕<植> 蔺针

ئەجداد (ئەجدادى) 〔静〕 祖先，先辈，先人：ئىنقىلابىي ئەج-دادلار / 革命先辈 ئەجدادلارغا ھۆرمەتسىزلىك قىلىش ئەخلاق-سىزلىقنىڭ بەلگىسى . 不尊重先辈是缺德的标志。

ئەجدىھا 〔静〕 龙

ئەجدىھا ئويۇنى <艺> 龙舞

ئەجدىھا يىللىق 属龙

ئەجدىھا يىلى 龙年

ئەجدىھادەرەخ 〔静〕<植> 龙血树

ئەجدىھاگۈل 〔静〕<植> 金鱼草

ئەجدىھائوت 〔静〕<植> 龙须草

ئەجگىي 〔静〕<方> 奶酪

ئەجنەبىي 〔静〕 外国的，异国的，异邦的，洋的

ئەجنەبىيلەرچە 〔静〕 像外国人一样，像洋人一样

ئەجنەبىيلىك «ئەجنەبىي» 的抽象名词形式

ئەجىر (ئەجرىم ، ئەجرىڭ ، ئەجرى) 〔静〕 心血，工夫，苦功：ئەگەر بۇ ئىشتىن ياخشى نەتىجە قازىنالمىسام ، قىلغان ئەجرىم بىكارغا كېتىدۇ . 如果这件事得不到一个好的结果，那我就是白费心血了。 ئۇ نۇرغۇن ～ قىپتۇ . 他花了好大

功夫。

ئەجىر سىڭدۈرمەك 付出心血

ئەجىر قىلماق 下功夫

ئەجىرسىز 〔静〕未付出的劳动，未倾注的心血: ئادەم ~ مېۋىسىز دەرەخكە ئوخشايدۇ. 不付出劳动的人如同不结果实的树木。

ئەجىرلىك 〔静〕付出劳动的，倾注了心血的

ئەچۈشتۇرمەك «ئەچۈشمەك» 的使动态

ئەچۈشمەك 〔动〕拿下来: ئۇ بىر سېۋەت ئۈزۈم ئەچۈشتى. 他把一筐葡萄拿下来了。

ئەچۈشۈشمەك «ئەچۈشمەك» 的共同态

ئەچۈشۈلمەك «ئەچۈشمەك» 的被动态

ئەخلاق (ئەخلاقى) 〔静〕道德，品德，品格，品行: ياخشى ~ 高尚的道德 / ئەخلاقى ياخشى 品行好

ئەخلاق پەلسەپىسى 道德哲学

ئەخلاق تۇيغۇسى 道德感

ئەخلاق جەمئىيەتشۇناسلىقى 道德社会学

ئەخلاق قاراش 道德观

ئەخلاق قائىدىسى 道德规范

ئەخلاق مېخانىزمى 道德机制

ئەخلاق نەزەرىيىسى <哲> 道德论

ئەخلاق - پەزىلەت 〔静〕道德品质，道德情操

ئەخلاقسىز 〔静〕没有教养的，缺德的，不道德的，品行不端的: ~ بالا 没有教养的孩子

ئەخلاقسىزلىق 〔静〕不道德行为，品行不端

ئەخلاقشۇناس 〔静〕伦理学家

ئەخلاقشۇناسلىق 〔静〕伦理学

ئەخلاقلىق 〔静〕有教养的，道德高尚的，道德好的: ~ بالا 有教养的孩子

ئەخلاقىي 〔静〕道德的: كونا ~ قاراش 旧道德观念

ئەخلاقىي ئەقىدە <哲> 道德信条

ئەخلاقىي تەربىيە 德育

ئەخلاقىي خەۋپ 道德危险

ئەخلاقىي غايە <哲> 道德理想

ئەخلەت 〔静〕垃圾: ئەخلەتلەرنى سۈپۈرۈپ تاشلىماق 清除垃圾

ئەخلەت زايومى <经> 垃圾债券

ئەخلەت ساندۇقى 垃圾箱

ئەخلەت سۈزگۈچ 垃圾过滤器

ئەخلەت ماشىنىسى 垃圾车

ئەخلەت ئوغۇت <农> 沤肥

ئەخلەت - چاۋار 〔静〕垃圾及枯草秸杆

ئەخلەتچى 〔静〕清洁工，清除垃圾的工人

ئەخلەتخانا 〔静〕垃圾房，垃圾站

ئەخلەتلىك 〔静〕垃圾堆，垃圾场

ئەخمەق 〔静〕傻瓜，笨蛋: ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن. <谚> 傻瓜后晌才聪明起来；喻同"事后诸葛亮"。 ئەخمەقنىڭ چوڭ - كىچىكى يوق. <谚> 傻瓜不分年纪大小。

ئەخمەق ئەتمەك = ئەخمەق قىلماق

ئەخمەق بولماق 受愚弄，被捉弄: ساڭا ئىشىنىپ ئەخمەق بوپتىمەن. 我相信你却被你捉弄了。

ئەخمەق قىلماق 愚弄，捉弄: خەقنى ئەخمەق قىلىمەن دەپ ئويلىما. 你别想愚弄人家。

ئەخمەقچىلىق «ئەخمەق» 的抽象名词

ئەخمەقلەرچە 〔静〕愚蠢的，愚笨的: ~ ئوي 愚蠢的想法 / ~ گەپ 蠢话

ئەخمەقلىق 〔静〕蠢事: ئۇ بۇ قېتىم بەك ~ قىلدى. 他这次干了一件蠢事。

ئەخمىقانە 〔静〕愚蠢的: ~ ئوي 愚蠢的想法 / ~ گەپ 蠢话

ئەخمىقانىلىك = ئەخمەقلىق

ئەد <古>〔静〕① 物，物品，东西 ② 贵重纺织品

ئەدەبىي <文>〔静〕文学的，艺术的

ئەدەبىي ئاخبارات 报告文学

ئەدەبىي ئەسەر 文学作品

ئەدەبىي ئەنئەنە 文学传统

ئەدەبىي تەرجىمە 文学翻译

ئەدەبىي تەلەپپۇز <语> 标准音

ئەدەبىي تەنقىد 文学批评

ئەدەبىي تىل <语> 文学语言，标准语

ئەدەبىي چاقچاق 雅谑

ئەدەبىي لەقەم 笔名

ئەدەبىي مىراس 文学遗产

ئەدەبىي ئوبزور 文学评论

ئەدەبىي ئۇسلۇب 艺术风格

ئەدەبىي ئېقىم 文学流派

ئەدەبىي ئىجادىيەت 文学创作

ئەدەبىي ئىستىل 文风

ئەدەبىيات (ئەدەبىياتى) 〔静〕文学: خەلق ئەدەبىياتى 民间

学文 / كلاسسىك ~ 学文典古

ئەدەبىيات تارىخى 史学文

ئەدەبىيات نەزەرىيىسى 论理学文

ئەدەبىيات ئىنقىلابى 命革学文

ئەدەبىياتچىلىق 业事学文، 动活学文〔静〕

ئەدەبىيات - سەنئەت 艺文، 术艺学文〔静〕

ئەدەبىيات - سەنئەت ئالاقىشۇناسلىقى 交艺文 学流

ئەدەبىيات - سەنئەت پسىخولوگىيىسى 心艺文 学理

ئەدەبىيات - سەنئەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 社艺文 学会

ئەدەبىيات - سەنئەت ئۇسلۇبشۇناسلىقى 风艺文 学格

ئەدەبىيات - سەنئەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 经艺文 学济

ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى 文، 联文 会合联界术艺学

ئەدەبىيات - سەنئەتشۇناسلىق 学艺文〔静〕

ئەدەبىياتشۇناس 家学文〔静〕

ئەدەبىيلىك 性术艺 <文>〔静〕: ئەسەرنىڭ ئەدەبىيلىكى 性术艺的品作

ئەدەپ 节礼، 貌礼〔静〕: ~ بىلەن سالام قىلماق 貌礼有 候问地

ئەدەپ ساقلىماق 貌礼讲: بۇ قېتىم نېمە ئۈچۈن ئەدەپ ساقلىمىدىڭ؟ 貌礼讲不么什为你次这？

ئەدەپكە چىقماق 手解: ئەدەپكە چىقىپ كېلەي . 出我 。手个解去

ئەدىپىنى بەرمەك 击打، 拾收، 训教: خەپ، ئەدىپىڭنى بەرمىسەم! 你拾收么怎我看، 着等你！ خىيانەتچىلەرنىڭ ئەدىپى بېرىلدى . 。击打了到受子分污贪

ئەدىپىنى يېمەك 应报، 击打受، 整挨، 训受: بۇزۇق- لار ئۆلۈمتە ئەدىپىنى يەيدۇ . 有恶"同喻؛ 应报遭必人坏 。"报恶

ئەدەپ - ئەخلاق 德道理伦، 德品〔静〕

ئەدەپ - ئەخلاقلىق 的礼有彬彬، 的貌礼有〔静〕

ئەدەپسىز 的礼无، 的貌礼无〔静〕: ~ قىلمىش 貌礼不 为行的

ئەدەپسىزلەشمەك 礼有没)礼无得变، 貌礼讲不〔动〕 貌): بۇ بالىلار ئەجەبمۇ ئەدەپسىزلىشىپ كەتتى . 变子孩些这

。了貌礼有没太得

ئەدەپسىزلىك 动举礼无، 礼失〔静〕: ئەدەپسىزلىكىمنى كەچۈرۈڭ . 了礼失我، 谅原请 。 بالام، ~ قىلماي جىم ئول- تۇرغىن . 貌礼没么那别، 好坐، 子孩 。

ئەدەپ - قائىدە 仪礼، 节礼〔静〕

ئەدەپلەتمەك «ئەدەپلىمەك» 态动使的

ئەدەپلەشمەك «ئەدەپلىمەك» 态同共的

ئەدەپلەنمەك «ئەدەپلىمەك» 态动被的

ئەدەپلىك 的礼有彬彬، 的貌礼有〔静〕: مېھمان ئالدىدا ~ بولماق 貌礼有人客对

ئەدەپلىمەك 治整، 训教〔动〕: ئۇنى راسا ئەدەپلەپ قويدۇم . 。他了治惩狠狠我

ئەدەپ - ئىنساپ 德道义仁〔静〕

ئەدەتمەك «ئەدىمەك» 态动使的

ئەدەدىمەك 顺理، 顿整، 理整 <古>〔动〕

ئەدەرتچى 者逐驱، 者逐追 <古>〔静〕

ئەدەس 豆兵 <植>〔静〕

ئەدەشمەك «ئەدىمەك» 态同共的

ئەدرەس 蓟鳍، 菊嘉阿 <植>〔静〕

ئەدرەك 糖酥(的作制法土)〔静〕

ئەدرەڭ 火香 <方>〔静〕

ئەدرەل 角八水 <植>〔静〕

ئەدگۈ 行善، 德阴، 良، 善؛ 好 <古>〔静〕

ئەدلىك 翁富، 主财، 的富财有، 的产财有 <古>〔静〕

ئەدلىيە 法司 <法>〔静〕

ئەدلىيە پسىخولوگىيىسى 学理心法司

ئەدلىيە خادىمى 员法司

ئەدلىيە روھىي كېسەلشۇناسلىقى 学病神精法司

ئەدلىيە ھەمكارلىقى 助互法司

ئەدلىيە ھوقۇقى 权法司

ئەدلىيە ئورگىنى 构机法司

ئەدلىيىلىك 的法司 <法>〔静〕

ئەدلىيىلىك باھالاش 定鉴法司 <法>

ئەدلىيىلىك كەچۈرۈم 免赦法司

ئەدلىيىلىك ئىزاھات 释解法司

ئەدنا (ئەدناسى) 是就〔助〕: ئەدناسى قۇشقاچ تۇتۇش ئۈچۈنمۇ بىر سىقىم تېرىق بولمىسا بولمايدۇ . 把有得也雀麻抓是就 。米小

ئەدى 全完، 分十، 极، 很 <古>〔静〕

ئەدىب 人文 <文>〔静〕

ئەدەبلىك «ئەدەب»的抽象名词：~ تالانتى 文学天赋

ئەدىمەك 〔动〕①滋生：چىۋىن ~ 苍蝇滋生 ②放肆：سەن تولا ئەدەپ كەتمە! 你不要太放肆！③表示行为、动作的加剧：يامغۇر ئەدەپ كەتتى. 雨下得更大了。ئۇنىڭ كېسىلى ئەدەپ كەتتى. 他的病情加剧了。

ئەدىيال 〔静〕毯子：يۇڭ ~ 毛毯 / يىپ ~ 线毯

ئەر[1] 〔静〕①男，男性：~ بىلەن ئايال ھوقۇقتا باراۋەر. 男女平等。②男人，丈夫：ئەرنى ~ قىلغانمۇ خوتۇن، ئەرنى يەر قىلغانمۇ خوتۇن. <谚>让丈夫当英雄的是妻子，让丈夫当狗熊的也是妻子；喻："妻贤夫祸少"。③男子汉，男子汉大丈夫：بەزى ئاياللار ئىش قىلىشتا ئەرلەردىن ئېشىپ چۈشىدۇ. 有的妇女干起活来胜过男子。ئەرنىڭ غېمى ئەلدە. <谚>男儿为国分忧。汉 ئەل ئۈمىدىنى ~ ئاقلار، ~ داڭقىنى ئەل ساقلار. <谚>英雄不负民众的希望，民众维护英雄的声望。ئەرگە بىر نۆۋەت، يەرگە بىر نۆۋەت. <谚>祸福无常。

ئەردىن چىقماق 离婚（指女方）：ئۇ ئەردىن چىقىپ يەنە ئەرگە تېگىپتۇ. 她离后又嫁了人。

ئەرگە بەرمەك 许配，出嫁：ئۇ قىزىنى ئەرگە بەردى. 他把姑娘出嫁去了。

ئەرگە تەگمەك 嫁，出嫁，过门，出阁：بۇ يىل ئۇ ئەرگە تەگدى. 她今年出嫁了。

ئەرلەر تۆۋەن ئاۋازى <艺>男低音

ئەرلەر ئوتتۇرا ئاۋازى <艺>男中音

ئەرلەر يۇقىرى ئاۋازى <艺>男高音

ئەر يەتمەك 成为男子汉

ئەر[2] 〔静〕<古>男人，人

ئەر - ئايال 〔静〕①男女：~ ھوقۇقتا باراۋەر. 男女平等。②夫妻，夫妇

ئەر - ئاياللىق 〔静〕男女之间的，夫妻之间的：~ مۇناسىۋەت 男女关系，夫妻关系 / ~ مېھىر - شەپقەت 男女感情，夫妻感情

ئەرەب 〔静〕①阿拉伯 ②阿拉伯人

ئەرەب پەلسەپىسى 阿拉伯哲学

ئەرەب رەقىمى <数>阿拉伯数字

ئەرەب قىچىسى <植>灌木状南芥

ئەرەپ كېۋىزى <植>草棉

ئەرەب ھەرپى <语>阿拉伯字母

ئەرەب ئېتى <动>阿拉伯马

ئەرەب يېزىقى <语>阿拉伯文

ئەرەب يېلىمى 阿拉伯胶

ئەرەبچە 〔静〕①阿拉伯语，阿拉伯文：سىز ئەرەبچىنى بىلەمسىز؟ 你懂阿拉伯文吗？②阿拉伯式的：~ ناخشا 阿拉伯歌曲

ئەرەبشۇناس 〔静〕阿拉伯学家

ئەرەبشۇناسلىق 〔静〕阿拉伯学

ئەرەپات 〔静〕<宗>阿拉法特山（麦加以东40公里处的一座小山，是穆斯林朝觐的圣地之一）

ئەرەپات قىلماق <宗>朝拜阿拉法特山（朝觐功课之一）

ئەرەتمەك 〔动〕<古>长大成人

ئەرەج 〔静〕<古>舒服，舒适，安乐，安逸

ئەرەجلەنمەك 〔动〕<古>舒畅，舒服，畅快，享乐，享福

ئەرەختەن - پەرەختەن 见下

ئەرەختەن - پەرەختەن قىلماق 砸烂，捣毁，粉碎：ئارمىيىمىز دۈشمەننىڭ ئۇۋىسىنى ئەرەختەن - پەرەختەن قىلىۋەتتى. 我军捣毁了敌人的巢穴。

ئەرەخەيۇ 〔静〕<古>侏儒

ئەرەن 〔静〕<古>男子，男儿

ئەرەنتۈز 〔静〕<古、天>天秤星，天秤郎座

ئەرەنتىر 〔静〕<古>双子宫（黄道十二宫之第三宫）

ئەرەنچە 〔静〕男式：~ ئاياغ 男鞋 / ~ ياسانماق 打扮成男人，女扮男装

ئەرەنلىك 〔静〕（男性的）性功能：ئەرەنلىكى ئاجىز 性功能弱，阳萎

ئەرەنلىك توقۇچىقى <药>固精麦斯哈片

ئەرباب 〔静〕人士，大人物：داڭلىق ~ 知名人士 / دۆلەت ئەربابلىرى 国家首脑

ئەربابلىق 〔静〕名流气派，大人物气质，活动家气概

ئەرتەك 〔静〕<古>传说，故事

ئەرتىلىك 〔静〕<古>通行的，行人众多的，被踩实的路

ئەرتىڭۇ 〔静〕<古>特别的，特殊的，超常的

ئەرتىملىك 〔静〕<古>①尘世的，浊世的，人间的 ②短暂的

ئەرجىم 〔静〕<方>处理，解决

ئەرچە = ئەرەنچە

ئەرچە سىيغا <语>阳性

ئەرخەق 〔静〕男人家，老爷们儿

ئەر - خوتۇن 〔静〕 子口两، 妇夫، 妻夫

ئەر - خوتۇنچىلىق 〔静〕 系关妻夫، 活生妻夫

ئەر - خوتۇنلۇق 〔静〕 的妻夫: ~ مۇناسىۋەت 系关妻夫

ئەردەشمەك 〈方〉〔动〕 ①加重، 变本加厉②作对

ئەردەم 〈方〉〔静〕 德品، 德美، 礼仪، 本事

ئەردەمبەگ 〈古〉〔静〕 归德侯

ئەردىنى 〈古〉〔静〕 宝، 珍宝، 宝贝

ئەرز 〈法〉〔静〕 申诉، 官司

ئەرز خېتى 〈法〉 申诉状

ئەرز دېلوسى 〈法〉 申诉案件

ئەرز قىلغۇچى 〈法〉 申诉人

ئەرز قىلماق 〈法〉 告状، 申诉

ئەرز ھوقۇقى 〈法〉 申诉权

ئەرزان 〔静〕 便宜، 贱: ~ مال 便宜货، 贱货 / ~ ساتماق 卖贱 / ~ رەختنىڭ بويىقى تېز كېتەر . 〈谚〉 便宜布掉色快 。~ گۆشنىڭ شورپىسى تېتىماس . 〈谚〉 便宜肉熬不出好汤; 喻同"一分价钱一分货"。

ئەرزان ئەمگەك كۈچى 廉价劳动力

ئەرزان تاۋار 廉价商品

ئەرزان توختىماق 便宜: بۇ ئاياغ ئەرزان توختىدى . 这双鞋买得便宜。

ئەرزان چۈشمەك 便宜: بۇ يەردە ھەسەل كۆپ ، شېكەرنىڭ ئورنىغا ئۇنى يېسەڭلار ئەرزان چۈشىدۇ . 这地方蜂蜜多، 吃蜜比吃糖便宜。

ئەرزان زايوم 〈经〉 便宜债券

ئەرزان يېمەكلىكلەر 经济小吃

ئەرزانچى 〔静〕 贱卖者: ئەرزانچىنىڭ مېلى تالاشتا قالىدۇ ، قىممەتچىنىڭ مېلى تالادا . 〈谚〉 贱卖者的货十分抢手، 贵卖者的货无人光顾。

ئەرزانچىلىق 〔静〕 物价便宜، 物价低廉: سىلەرنىڭ يۇرت خېلى ~ ئىكەن ، نېمە دېسە شۇ تېپىلىدىكەن . 你们家乡物价相当便宜، 要什么有什么。

ئەرزانلاتماق «ئەرزانلىماق» 的使动态: باھانى ~ 降低物价

ئەرزانلاشتۇرماق «ئەرزانلاشماق» 的使动态

ئەرزانلاشتۇرۇشماق «ئەرزانلاشتۇرماق» 的共同态

ئەرزانلاشتۇرۇلماق «ئەرزانلاشتۇرماق» 的被动态

ئەرزانلاشماق 〔动〕 便宜: قوغۇن 8 - ئايدا ئەرزانلىشىدۇ . 甜瓜八月份便宜。

ئەرزانلىتىشماق «ئەرزانلاتماق» 的共同态

ئەرزانلىتىلماق «ئەرزانلاتماق» 的被动态

ئەرزانلىماق 〔动〕 跌价: يېقىندا شەھىرىمىزدە ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرى ئەرزانلىدى . 最近، 本市家电产品跌价了。

ئەرز - داد 〔静〕 官司: ~ قىلماق 打官司

ئەرز - دەۋا 〔静〕 申诉

ئەرز - دەۋا كوللېگىيىسى 〈法〉 控诉庭

ئەرز - شىكايەت 〔静〕 控诉، 控告

ئەرز - شىكايەت كوللېگىيىسى 〈法〉 控告申诉庭

ئەرزنامە 〈法〉〔静〕 诉状، 状子

ئەرز - ھال 〔静〕 疾苦: خەلقنىڭ ئەرز - ھالىغا يېتەك 体贴人民疾苦 / ئەرز - ھالنى ئېيتماق 诉说疾苦

ئەرزىمەس 〔静〕 鸡毛蒜皮، 无足轻重، 微不足道: ~ ئىشلار 鸡毛蒜皮的小事 / بۇ ~ ئىشلارنى ئېغىزغا ئالغۇچىلىكى يوق . 这些微不足道的事不值一提。~ ئىشقا داۋراڭ سالماق 小题大作

ئەرزىمەك 〔动〕 值得: بۇ كىتاب ئوقۇپ چىقىشقا ئەرزىيدۇ . 这本书值得一读。ۋەتەن ئۈچۈن قۇربان بولۇش ئەرزىيدۇ . 为祖国而牺牲值得。

ئەرزىيەت 〔静〕 信访: ~ ئىشخانىسى 信访办公室 / ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەر ~ خىزمىتىگە تولۇق ئەھمىيەت بېرىشى لازىم . 各级领导都应充分重视信访工作。

ئەرزىيەت ئىشلىرى 信访工作

ئەرسات 〔静〕 ①纷乱، 乱混②〈宗〉复活广场، 终审日

ئەرسەك 〈方〉〔静〕 荡妇: ~ ئايال 爱嫁人的女人

ئەرسەل 〈古〉〔静〕 反复无常的، 变幻莫测的، 不忠، 不实的، 不孝的، 负心的، 经常的، 时常的، 长期的، 固定的

ئەرسەللىك 〈古〉〔静〕 不稳定的، 不固定的، 流动的، 不忠实، 背信弃义، 负心، 不孝

ئەرسىرەتمەك «ئەرسىرىمەك» 的使动态

ئەرسىرەشمەك «ئەرسىرىمەك» 的共同态

ئەرسىرىمەك 〔动〕 想男人، 怀春

ئەرسىگ 〈古〉〔静〕 好汉، 男子汉، 大丈夫، 英杰، 豪杰

ئەرسىگلىك 〈古〉〔静〕 勇敢، 慷慨، 男子汉气概

ئەرسىنماق 〈古〉〔动〕 自己长大成人

ئەرش 〔静〕 天空، 天上

ئەرش خەرىتىسى 〈天〉 天宫图

ئەرشئەلا 〔静〕 九重霄(天): ئەرشئەلاغا كۆتۈرمەك ، 捧上天

天重九上捧

ئەرك 〔静〕自由：بالىلارنى ئۆز ئەركىگە قويۇپ بېرىشكە بولمايدۇ . 不能放纵小孩。

ئەركە 〔静〕娇惯的，受宠爱的：~ بالا 娇子

ئەركە - تايتاق 〔静〕娇生惯养的

ئەركە - تايتاقلىق 〔静〕娇气

ئەركەچ 〔静〕<动>(一岁的)阉山羊

ئەركەش 〔静〕<古>浪，波浪，波涛

ئەركەك 〔静〕①男，男子汉 ②雄性的，公的：~ قوي 公羊，羯羊 / ~ مۈشۈك 雄猫，郎猫

ئەركەك ئەمەن <植> 蓬蒿

ئەركەك تۇرۇم 榫头

ئەركەك تۆكى بار <成> 有阳刚之气的，强悍的：~ يىگىت 强悍的小伙子

ئەركەك جەندىر 丝锥

ئەركەك چىۋىن قونمىغان <成> 守身如玉的，保持贞操的

ئەركەك سەۋزە <植> 雄性胡萝卜

ئەركەك كەندىر <植> 雄性麻

ئەركەك - چىشى 〔静〕①公母，雌雄：قوزىنىڭ ئەركەك - چىشىسىنى پەرق ئەتمەك 区分羔羊的公母 ②<转>好歹，是非曲直：ئىشنىڭ ئەركەك - چىشىسىنى بىلمەك 了解事情的是非曲直，知道事情的好歹

ئەركەكچىلىك 〔静〕男子气，男子汉气概

ئەركەكزەدەك 〔静〕具有男人性格，男性化的：~ قىز 男性化的姑娘

ئەركەكلەرچە 〔静〕男子气的，男子汉气概的

ئەركەكلىك 〔静〕男子气，男子汉气概

ئەركەكلىك قىلماق 表现出男子汉气概

ئەركە - نايناق 〔静〕娇生惯养的，娇滴滴的

ئەركە - نايناقلىق 〔静〕娇气

ئەركسىز 〔静〕无自由的：~ ئايال 不自由的女人

ئەركسىزلىك «ئەركسىز» 的名词形式

ئەركىلەتمە 〔静〕亲昵的，亲热的，昵爱的：بۇ ئۇنىڭ ~ ئىسمى . 这是他的爱称。

ئەركىلەتمەك «ئەركىلىمەك» 的使动态

ئەركىلەشمەك «ئەركىلىمەك» 的共同态

ئەركىلىك 〔静〕娇气

ئەركىلىمەك 〔动〕①撒娇：قىزچاق ئەركىلەپ ئانىسىغا يېپىشۇالدى . 小女孩缠着妈妈撒娇。②自由自在：سەن يېڭى جەمئىيەتتە ئەركىلەپ ئويناپ چوڭ بولدۇڭ . 你是在新社会自由自在地玩着长大的。

ئەركىن 〔静〕自由

ئەركىن ئەزا <数> 自由项

ئەركىن بازار <经> 自由市场

ئەركىن باھا <经> 自由价格

ئەركىن بوشلۇق 自由空间

ئەركىن بۇرژۇئازىيە 自由资产阶级

ئەركىن تەرجىمە <语> 自由翻译

ئەركىن چېتىق <机> 活接头，活结头

ئەركىن چېلىشىش <体> 自由式摔跤

ئەركىن رىقابەت 自由竞争

ئەركىن زەرەت <物> 自由电荷

ئەركىن سودا <经> 自由贸易

ئەركىن سۇ <生> 自由水

ئەركىن شېئىر <文> 自由体诗

ئەركىن قاپىيە <文> 自由韵

ئەركىن كەسىپ 自由职业

ئەركىن كونۋېكسىيە 自由对流

ئەركىن گىمناستىكا <体> 自由体操

ئەركىن مۇساپە <物> 自由行程

ئەركىن ھاۋالە <经> 自由信托

ئەركىن ئۈزۈش <体> 自由泳

ئەركىن ۋېكتور <物> 自由矢量

ئەركىن ئېلېكترون <物> 自由电子

ئەركىن ئېنېرگىيە <物> 自由能

ئەركىن ئىندېكس <物> 自由指标

ئەركىن - ئازادە 〔静〕无拘无束

ئەركىنچىلىك = ئەركىنلىك

ئەركىنلەشتۈرمەك «ئەركىنلەشمەك» 的使动态

ئەركىنلەشتۈرۈشمەك «ئەركىنلەشتۈرمەك» 的共同态

ئەركىنلەشتۈرۈلمەك «ئەركىنلەشتۈرمەك» 的被动态

ئەركىنلەشمەك 〔动〕自由化

ئەركىنلىك 〔静〕自由：سۆز ئەركىنلىكى 言论自由 / جىسمانىي ~ 人身自由 / ئېتىقاد ئەركىنلىكى 信仰自由 / ~ سۆيەر ئەللەر 爱好自由的国家

ئەرگەشچى 〔静〕<古> 舍人

ئەرگۈ 〔静〕<古> 目的地，宿营地

ئەرگۈل 〔静〕①螺纹，螺丝扣 ②项链 (套在动物脖子上与绳子相连的铁圈)：~ چىقارماق 旋螺纹，套扣

ئەرگۈلدىماق 丝螺上〔动〕

ئەرگىمەك 转着围 ، 望探، 望看 <方>〔动〕

ئەرگىم - بۇرغۇم 的曲弯، 的弯 <方>〔静〕

ئەرگىنە 洞山، 沟山 <古>〔静〕

ئەرگەن 的身单 <古>〔静〕

ئەرلىك 〔静〕①男性的، 雄性的②有丈夫的: ~ خوتۇن 概气子男③ 妇之夫有

ئەرلىك ھورمون 素激性雄 <生>

ئەرمەك[1] 〔静〕消遣品، 解闷之物: شاھمات ئوييناش ئۇنىڭ ئۇچۇن ~ ئىدى . 下棋对他来说是一种消遣。

ئەرمەك قىلماق 遣消

ئەرمەك[2] 〔动〕<古> 跟随، 追随، 跟踪

ئەرمەگۈ 〔静〕<古> 懒汉، 懒虫

ئەرمەن 〔静〕亚美尼亚人

ئەرمەن تېشى <矿> 亚美尼亚石

ئەرمەن گىلى <矿> 亚美尼亚红土، 赤石脂

ئەرمەنچە 〔静〕①亚美尼亚语②亚美尼亚式的

ئەرمۇدۇن 〔静〕<植> 白蜡树

ئەرمۇدون قوۋزىقى <植> 秦皮

ئەرنەك 〔静〕<古> 指، 指头، 手指; 趾، 足趾، 脚趾头

ئەرۈك 〔静〕<古> 桃، 杏等水果之总称

ئەرۋاھ (ئەرۋاھى) 〔静〕①灵魂②幽灵

ئەرۋاھ ئېشى 供品(对神灵敬献)

ئەرۋاھى قىرىق گەز ئۇرلىمەك <成> ①魂飞魄散②火冒三丈: مۇھەممەت ئۇغلىنىڭ سودىدا زىيان تارتقانلىقىنى ئاڭلاپ ئەرۋاھى قىرىق گەز ئۇرلىدى . 穆海麦提听说儿子做买卖亏损، 气得火冒三丈。

ئەرۋاھى ئۇچماق <成> 失魂落魄: بالىسىنىڭ مەكتەپكە بارماي قايتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرگەن قادىرنىڭ بىردىنلا ئەرۋاھى ئۇچتى . 喀迪尔看到孩子没去上学، 一下子火冒三丈。

ئەرۋاھى ئۇركىمەك <成> ①失魂落魄، 胆战心惊②火冒三丈

ئەرۋەش 〔静〕<方> 咒语، 魔法

ئەرىك[1] 〔静〕<古> 勤劳勇敢的人

ئەرىك[2] 〔静〕<古> 溶化了的، 熔化了的

ئەرىكمەك 〔动〕<古> 讨厌، 厌烦، 厌倦، 寂寞

ئەرىگ 〔静〕<古> 劝告، 劝导، 忠告

ئەرىن 〔静〕<方> 唇، 嘴唇

ئەرىنچ[1] 〔助〕<古> 大约، 可能، 大约是، 可能是

ئەرىنچ[2] 〔静〕<古> 富裕生活، 优裕生活، 舒适، 安逸

ئەرىنچ[3] 〔静〕<古> 不幸، 灾祸، 灾难

ئەرىنچەكەمەك 〔动〕<古> 关心، 关切، 痛心، 怜悯، 饶恕

ئەرىنچۇ 〔静〕<古> 罪过، 过错، 毛病

ئەرىنچىگ 〔静〕<古> 可恶的، 可憎的

ئەزا (ئەزاسى) 〔静〕①成员، 会员: جەمئىيەت ئەزاسى 社会成员 / پارتىيە ئەزاسى 党员②<生理> 器官: بەش ~ 五官科 / بۆلۈمى ئادەمنىڭ ئىچكى ئەزالىرى 人的内脏器官③<数> 项: ئوخشاش ~ 同类项

ئەزا بولماق 参加، 加入(成为某个政党或团体的成员)

ئەزا تەرەپ <法> 成员方

ئەزا دۆلەت 会员国، 成员国

ئەزا كىرگۈزۈش قانۇنىيىتى <逻> 加元律

ئەزالارنى يۆتكەش <数> 移项

ئەزالىق «ئەزا» 的抽象名词: جەمئىيەت ئەزالىقى 协会成员资格 / پارتىيە ئەزالىقى 党籍 / كۆپ ~ تەڭلىمىلەرنى يەشمەك 解多项方程式 / نېرۋا تالالىرى سەزگۈ ئەزالىرى ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدۇ . 神经网络担负着感觉器官的任务。

ئەزالىق بەدىلى 会费: ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى ~ 工会会费

ئەزالىق كىنىشكىسى 会员证

ئەزان 〔静〕<宗> 叫拜، 唱礼(每次礼拜时辰一到، 宣礼员即穆安津在宣礼楼上高声召唤穆斯林到清真寺去礼拜)

ئەزان ۋاقتى 宣礼时

ئەزان ئېيتماق 叫拜، 唱礼

ئەزەل 〔静〕古代

ئەزەلدە 〔静〕原先، 早先: بۇ يەر بىر جاڭگال ئىدى . 这里原来是一片丛林。

ئەزەلدىن 〔静〕从来، 一向، 向来، 历来: مەن ~ باشقىلارغا زىيان سالغان ئادەم ئەمەس . 我从来没有害过人。ئۇ ~ تەنتەربىيىنى ياخشى كۆرىدۇ . 他一向喜欢体育。

ئەزەلدىن تارتىپ 自古以来

ئەزەلىي 〔静〕先验的

ئەزەلىي بىلىش <哲> 先验的认识

ئەزەلىي پەلسەپە <哲> 先验哲学

ئەزەلىي ھەقىقەت <哲> 先验真理

ئەزەلىي ئۇقۇم <哲> 念概的天先

ئەزەلىيەت 〔静〕 <哲> 论验先

ئەزەلىيەت ئىدىيالىزمى 义主心唯验先

ئەزەلىيچىلىك 〔静〕 <哲> 义主验先

ئەزەلىيلىك 〔静〕 验先

ئەزەلىيلىك ئىدىيالىزمى <哲> 义主心唯验先

ئەزبىرايى 〔叹〕 向真主起誓：~ ،مەن بۇ سۆزنى قىلمىدىم . 向真主起誓，我没说过这话。

ئەزبىرايى خۇدا <习> 向真主起誓，对天发誓：~ ، مەن ھېچنېمىنى ئۇقمايمەن . 向真主发誓，我什么都不知道。

ئەزدۈرمەك «ئەزمەك» 的使动态

ئەزرائىل 〔静〕 <宗> 阿兹拉伊勒（《古兰经》中记载的天使之一，专司死亡事宜）,死神

ئەزگۇ 〔静〕 <古> 好，吉祥，吉利，善良

ئەزگۈچى 〔静〕 压迫者： ~ سىنىپ 压迫阶级 / ئەزگۈچىلەرگە قارشى كۈرەش 反抗压迫者的斗争

ئەزگۈچىلىك «ئەزگۈچى» 的抽象名词

ئەزگۈلەشمەك 〔动〕 <古> 变好，好转，改善

ئەزلىگ 〔静〕 <古> 有用的，有利的

ئەزمە 〔静〕 ①啰嗦：~ گەپ 啰嗦话②疲沓的，磨蹭的：~ ئويلانغۇچە ، تەۋەككۇلچى مەقسىتىگە يېتىپتۇ . <谚> 等疲沓的人考虑成熟，冒险家已达到目的。ئۇ تازىمۇ ~ بىرنېمە ئىكەن . 他太磨蹭了。

ئەزمىسىنى ئەزمەك ①啰嗦，絮叨②磨蹭，磨洋工：ئۇ ئەزمىسىنى ئېزىپ بىرمۇنچە ۋاقتىمنى ئالدى . 他啰里啰嗦，耗了我半天时间。تولا ئەزمىگىزنى ئەزمەي ، بۇيرۇغان ئىشنى غاچ - غاچ قىلىڭ . 别再啰嗦了，把叫你办的事快快办好。

ئەزمەك 〔动〕 ①研，挤烂：شاپتۇلنى دەسسەپ ئېزىۋېتمەك 把桃子踩烂②研碎：دورىنى ھاۋانچىدا ~ 在钵里把药研碎③（转）压迫：خەلقنى ~ 压迫人民④使气力⑤使难过：ئۇنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى يۈرەك - باغرىمنى ئەزدى . 他现在的状况使我心里难过。⑥使悲凄，使凄楚：قىزنىڭ مۇڭلۇق ناخشىسى يۈرىكىمنى ئەزدى . 姑娘悲凄的歌声使我心情凄楚。

ئەزمىلەشمەك 〔动〕 ①啰嗦：تولا ئەزمىلەشمەي مەقسىتىڭنى ئېيتساڭچۇ ؟ 你别多啰嗦，直接说出你的动机来吧？②变疲沓，磨蹭：ئەزمىلىشىپ كېتىپسەن . 你变得疲沓了。

ئەزمىلىك 〔静〕 磨蹭：ئەزمىلىكتىن بەز . 请你同疲沓作风一刀两断。

ئەزمىلىك قىلماق 作风疲沓，磨磨蹭蹭，优柔寡断：سەن مۇشۇنداق ئەزمىلىك قىلىدىغان بولساڭ ، پويىزدىن قالىسەن . 你再这样磨蹭下去，非误了火车不可。

ئەزۋەك 〔静〕 <古> 假的，虚假的，虚伪的

ئەزۋەكچى 〔静〕 <古> 撒谎者，说谎者

ئەزۋەكلەمەك 〔动〕 <古> 撒谎，说谎，说假话，弄虚作假

ئەزۋەيلەتمەك «ئەزۋەيلىمەك» 的使动态

ئەزۋەيلەشمەك «ئەزۋەيلىمەك» 的共同态

ئەزۋەيلەنمەك «ئەزۋەيلىمەك» 的被动态

ئەزۋەيلىمەك 〔动〕 ①加剧：كېسەل ئەزۋەيلەپ كەتتى . 病情加剧了。②没完没了：بۇ گەپنى نېمانچە ئەزۋەيلەپ دەۋېرىسەن ؟ 你干嘛把这话没完没了地说？

ئەزىز 〔静〕 ①尊敬的，尊贵的，亲爱的，敬爱的：~ مېھمان 尊敬的客人，贵宾 / ~ دوست 亲爱的朋友②珍贵，神圣无比：بىلىم ھەممىدىن ~ . 知识比什么都可贵。

ئەزىز كۆرمەك 珍视，看得可贵：دوستلۇقنى جېنىدىن ~ 把友谊看得比生命还可贵

ئەزىزانە 〔静〕 珍贵的，可贵的，可爱的

ئەزىزلەشمەك ① «ئەزىزلىمەك» 的共同态②吃香，走红

ئەزىزلەنمەك «ئەزىزلىمەك» 的使动态

ئەزىزلىك «ئەزىز» 的名词形式

ئەزىزلىمەك 〔静〕 ①珍惜，珍爱：ئاتا - ئانىسى بۇ قىزنى بەك ئەزىزلەيتتى . 父母对这个女儿备加珍爱。②敬重，尊重：خەلق ئۈچۈن خىزمەت كۆرسەتكەن كىشىنى ھەممە ئەزىزلەيدۇ . 为人民立功的人，人人都敬重。

ئەزىم 〔静〕 大，巨大：~ دەريا 大河

ئەزىك 〔静〕 <古> （皮革上的）指甲印子

ئەزىكمەك 〔动〕 <古> 变好，好转，善改，正改，改进

ئەزىمەت 〔静〕 好汉，健儿

ئەزىمەتلىك 〔静〕 拼搏精神，好汉 气概，大无畏精神

ئەزىيەت 〔静〕 ①委屈，伤害②苦难，困苦

ئەزىيەت تارتماق ①受委屈，受伤害②受苦难，受困苦

ئەزىيەت چەكمەك = ئەزىيەت تارتماق

ئەزىيەتلىك 〔静〕 艰难的，困苦的，苦难的： ~ قىسمەت

运命的难苦

ئەس¹ 〔静〕①性记، 忆记: شۇ چاغدا ئۇنىڭ نېمە دېگەنلىكى
ھازىر ئېسىمدە يوق . 得不记在现我، 的说么怎是他时当
了 。 بۇ ئىش تېخى ئېسىڭدە بارمۇ ؟ 吗得记还你事这 ؟ ئەر
قېرىسا كۈچىدىن قالار، خوتۇن قېرىسا ئېسىدىن . <谚> 男
志神، 觉知②。性记没了老人女، 气力没了老人

ئەس تاپماق ①醒悟، 悟觉، 醒苏: تەربىيە بېرىلگەندىن
كېيىن، ئۇ ئاخىر ئېسىنى تېپىپ، ئۆز خاتالىقىنى تونۇدى . 经
过教育他终于醒悟، 认识了自己的错误。②懂事،
开窍: مۇئەللىمنىڭ يېتەكچىلىكىدە، مەن ئاز ـ تولا ئېسىمنى
تاپتىم . 在老师教育下، 我有些开窍了。 بۇلار ئەس تېپىپ
قالغان باللار، ئۆزلىرى ئۆيلىرىگە قايتىپ كېتەلەيدۇ . 他们都
是懂事的孩子، 自己能回家去。

ئەستە تۇتماق 记住، 记取: ئاناڭنىڭ نەسىھەتىنى ئېسىڭ-
دە چىڭ تۇت . 你要把母亲的嘱咐牢记在心里。 ئۆتمۈش-
تىكى تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى ~ 记取过去的经验教训

ئەستە ساقلاش <心> 记住، 牢记

ئەستە ساقلاش ئىقتىدارى 记忆力

ئەستە قالدۇرماق = ئەستە تۇتماق

ئەستە قالماق 留在记忆中، 铭记: ئۆمۈرۋايەت ~ 终
身铭记

ئەستىن چىقماق 忘记، 忘掉: بۇرۇنقى بەزى كۆڭۈلسىز-
لىكلەرنى ئېسىمىزدىن چىقىرىۋېتەيلى . 让我们忘掉过去---
些不愉快的事吧。

ئەستىن كۆتۈرۈلمەك 遗忘، 忘却، 淡忘: بۇ ئاللىبۇ-
رۇن خەقنىڭ ئېسىدىن كۆتۈرۈلگەن ھېكايە . 这是一个已被人
遗忘的故事。 ئۇن نەچچە يىلنىڭ ئالدىدىكى ئىش كىشىلەر-
نىڭ ئېسىدىن ئاللىقاچان كۆتۈرۈلۈپ كەتتى . 十几年前的事
儿在人们的记忆中早已淡漠了。

ئەسكە ئالماق 回想، 回忆، 想起: ئۇ شۇ چاغدىكى ئەھ-
ۋالنى ئىمكانقەدەر ئەسكە ئالماقچى بولدى . 他尽力回想当时
的情景。 مۇھىم بىر ئىشنى ئېسىمگە ئالدىم . 我想起一件
重要的事。

ئەسكە چۈشمەك 想起، 记起، 回忆起: بىر كونا سا-
ۋاقداشىم ئېسىمگە چۈشتى . 我想起了一位老同学。

ئەسكە سالماق 提醒: ئەتە ئەتىگەن ئېسىمگە سېلىپ قوي،
يىغىنغا ۋاقتىدا بارمىسام بولمايدۇ . 明早你提醒我一下، 我
不可不能按时参加会议。

ئەسكە كەلمەك 想起، 记起: ئۇنىڭ بىلەن نەدە كۆرۈش-
كەنلىكىم زادىلا ئېسىمگە كەلمىدى . 我怎么也想不起在哪

儿见过他了。 ھە ـ، ئېسىمگە كەلدى، سەن ئىكەنسەن . 对
了، 我想起来了، 就是你。

ئەس كىرمەك 懂事

ئېسى ئاغماق 走神: مەشغۇلاتتا سەللا ئەس ئاغسا، قول-
لار ماشىنىغا ئۈلگۈرمەي، ھادىسە يۈز بېرىدۇ . 操作时稍一走
神، 手跟不上机器، 就会出事故。

ئېسىنى بىلمەك ①记事، 记得، 懂事: مەن ئېسىمنى
بىلسەم، ئۆيىمىز دەريا بويىدا ئىكەن . 我记得我家在河边。
ئۇ ئىككى ياش چېغىدىلا ئېسىنى بىلەتتى . 他那时两岁就记
事了。

ئېسىنى يوقاتماق ①丧失知觉②慌神儿

ئېسىنى يىغماق 定神: مەن ئېسىمنى يىغىپ قارىسام،
ئۆيگە كىرگەن كىشى دوختۇر ئىكەن . 我定神一看، 走进屋
子的人原来是医生。

ئەس² 〔静〕<古> 肉块(给肉食的兽饲的料)

ئەسەب 〔静〕 神经

ئەسەبىي 〔静〕神经质的، 易冲动的، 爱动气的: ~ ئادەم
神经质的人

ئەسەبىيلەرچە 〔静〕 神经质地: ~ ۋارقىراپ كەتمەك 神经
质地喊叫起来

ئەسەبىيلەشتۈرمەك «ئەسەبىيلەشمەك» 的使动态

ئەسەبىيلەشتۈرۈشمەك «ئەسەبىيلەشتۈرمەك» 的共同态

ئەسەبىيلەشتۈرۈلمەك «ئەسەبىيلەشتۈرمەك» 的被动态

ئەسەبىيلەشمەك 〔动〕大动肝火، 歇斯底里، 丧心病狂:
ئۇ تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ بېلىدىن تاپانچىسىنى سۇغۇرۇۋالدى . 他
更加歇斯底里، 从腰里拔出了手枪。

ئەسەبىيلىك 〔静〕①神经质②妄想狂، 狂热病

ئەسەر¹ 〔静〕①症候، 症状، 兆: ئۇ ھېچقانداق كېسەللىك-
نىڭ ئەسىرىنى سېزدۈرمەيتتۇ . 他没有发现任何疾病的症
状。②踪影، 痕迹: بۇ مەكتەپتە كونا تۇرمۇشتىن پۈتۈنلەي
~ قالماپتۇ . 这个学校旧日的痕迹全消失了。

ئەسەر قىلماق 触动، 打动: ئۇنىڭ قىلغانلىرى ئۇنىڭغا
قىلچە ئەسەر قىلمىدى . 他的所作所为丝毫没有触动他。
سېنىڭ سۆزۈڭ ماڭا ئەسەر قىلدى . 你的话打动了我。

ئەسىرى بار 有嗜好的

ئەسىرى تۇتماق 神经质، 好转

ئەسىرى كېسىلمەك 病势减轻، 好转

ئەسەر² 〔静〕 作品، 著作: ئىلمىي ~ 学术著作 / ماي بو-
ياق ~ 油画作品 / سەھنە ئەسىرى 剧本 / ئەسىرىڭىزنى ئو-
قۇپ، ئېستېتىك زوق ئالدىم . 拜读了你的佳作، 我得到一

。受享的美种
ئەسەر قەھرىمانى 公人主品作
ئەسەرلەر توپلىمى 集文، 集全
ئەسەر ھوقۇقى 权作著
ئەستا 〔叹〕 嗨، 咳، 呀哎: ~ ، ئۇ نېمىشقا كەلمەيدىغاندۇ!
来不何为他، 嗨! ~ ، ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ 哎
؟办么怎该下这، 呀
ئەستاغپۇرۇللا 〔叹〕 哪天، 呀哎، 唉: ~ ، نېمە بولۇپ
كەتتى؟ 呢样这会么怎، 唉؟ ~ ، ھېلىقى ئىشنى ئۇنتۇپتى-
مەن ئەمەسمۇ؟ 了记忘我事件那، 呀呀唉؟ ئالغۇچە بىس-
مىللا، بەرگۈچە ~ . ＜谚＞ 借时谢天谢地، 还时唉声
。气叹
ئەستايىدىل 〔静〕 认真، 踏实: ~ ئادەم 人的真认 / ~
ئۆگىنىش 习学真认 / ~ ئىشلىمەك 作工真认، 实踏
作工
ئەستايىدىللىق «ئەستايىدىل» 式形词名的: ئادەمدە بىر خىل
~ بولۇشى كېرەك. 。儿劲真认种一有当应人 دوختۇر
ئۇنىڭ كېسىلىنى ~ بىلەن تەكشۈردى. 查检地真认生医
。病的他了
ئەستەر 〔静〕 子里: چاپان ئەستىرى 子里服衣 / يوتقان ئەس-
تىرى 子里被
ئەستەرلەتمەك «ئەستەرلىمەك» 态动使的
ئەستەرلەشمەك «ئەستەرلىمەك» 态同共的
ئەستەرلەنمەك «ئەستەرلىمەك» 态动被的
ئەستەرلىك 〔静〕 布子里②的子里有①
ئەستەرلىك گەپ 话的刺带، 话有中话: ~ قىلماڭ!
! 话的刺带说别你
ئەستەرلىمەك 〔动〕 ①子里上: كىيىمنى ~ ②子里服衣上
＜转＞ 儿底垫 (饿解时暂以西东儿点吃少多): ئاۋ-
ۋال قورساقنى ئازراق ئەستەرلەيلى. 垫垫西东点吃先们咱
。儿底
ئەستىلىك 〔静〕 品念纪: بۇ ساڭا ~ بولسۇن. 给留个这
吧品念纪做你。 ئۇ ماڭا بىر قەلەمنى ~ قىلدى. 给送他
。念纪做笔支一我
ئەسرا 〔静〕 己知: مەن ئۇنىڭ بىلەن ھېچقاچان ~ بولغان ئە-
مەس. 。己知的他是不就来从我
ئەسرا بولماق 识结، 道交打: مەن ئۇ كىشى بىلەن كۆپ
ئەسرا بولغان. 。道交次多过打人个那同我
ئەسرالىق «ئەسرا» 词名象抽的
ئەسرۇ 〔静〕＜古＞ 量大، 多، 很多، 很، 常非

ئەسرۈك 〔静〕＜古＞ 的了醉喝، 的醉
ئەسرىخۇ 〔静〕＜古＞ 的色六颜五، 的色色形形
ئەسسالام 〔静〕＜习＞ (语候问)好你
ئەسسالامۇئەلەيكۇم 〔静〕＜习＞ 你于降宁安的主愿
您"为译常通 ، 语用安问福祝的时面见林斯穆)们
("好
ئەسسىز[1] 〔静〕 清不志神، 觉知无، 忆记无
ئەسسىز[2] 〔叹〕＜古＞ 惜可
ئەسسىزلىك «ئەسسىز[1]» 式形词名的
ئەسقاتماق 〔动〕 用顶، 用管، 用中، 事顶: بالام ئەسقېتىپ
قالدى. 。了用顶子孩 بۇ نەرسە كېيىن ساڭا ئەسقاتىدۇ.
。的用有你对会后以西东这 باشقا كۈن چۈشكەندە ئەس-
قاتقان دوست چىن دوست. 。友朋的正真是交之难患
ئەسقېتىشماق «ئەسقاتماق» 态同共的
ئەسكەر 〔静〕 兵، 兵士: يېڭى ~ 兵新 / ئاتلىق ~ 骑
兵 / ئەسكەرلەرنىڭ روھى ئۇستۇن. 气士، 涨高气士
。昂高
ئەسكەر ئالماق 兵征
ئەسكەر بولماق 兵当
ئەسكەر چىقارماق 兵出
ئەسكەرتمە 〔静〕 考备، 注备
ئەسكەرتمەك 〔动〕 ①示提، 醒提: ئۇ تالادا يامغۇر يېغىۋات-
قانلىقىنى يەنە ئەسكەرتتى. 。雨下在正面外醒提次再他
②说明، 解释: ئۇ ئۆزىنىڭ سۇچىلىقنى ئوقۇغان ئادەم ئىكەن-
لىكىنى ئاتايىن ئەسكەرتتى. 。的利水学是己自明说别特他
ئەسكەرتىملىك 〔静〕 的示提
ئەسكەرتىملىك تالون ＜经＞ 单提示提
ئەسكەرتىش 〔静〕 示提، 释注
ئەسكەرتىشمەك «ئەسكەرتمەك» 态同共的
ئەسكەرتىلمەك «ئەسكەرتمەك» 态动被的
ئەسكەرچە 〔静〕 的用军، 的式人军: كىيىم ~ 服军
ئەسكەرلىك «ئەسكەر» 词名象抽的: ئەسكەرلىككە ئالماق 征
兵 / ئەسكەرلىككە چاقىرماق 兵征، 兵招 / ~ ھايات 人军
涯生
ئەسكەرمەك 〔动〕 起记، 起想
ئەسكۈرمەك 〔动〕＜古＞ 嚏喷打
ئەسكۈرۈك 〔静〕＜古＞ 嚏喷
ئەسكى 〔静〕 的烂破؛ 的坏، 的好不: چاپان ~ 衣烂破
服 / ~ ئادەم 人坏 / ~ قىلىق 为行良不 / ~ چاپاننىڭ
ئىچىدە ئادەم بار . ＜谚＞ 衣服虽破، 其人不错(意为不

（以衣冠取人）。نامراتقا پۇتلاش ~ ، تامدا قۇشقاچ تولا . 穷苦的人麻烦多，破墙洞里麻雀多 <谚>。~ چاپان قىشتا ياخشى . 衣服虽破，可挡严寒 <谚>。

ئەسكى خۇي 恶癖

ئەسكىپۇرۇش 〔静〕收破烂的，废品收购者

ئەسكىپۇرۇشلۇق 〔静〕收破烂营生：~ پونكىتى 废品收购站

ئەسكى - تۈسكى 〔静〕破破烂烂的：~ نەرسىلەر 破破烂烂的东西

ئەسكىرەتمەك «ئەسكىرىمەك» 的使动态

ئەسكىرىمەك 〔动〕①变旧，破旧：ئۇنىڭ كىيىمى ئەسكىرەپ كەتتى . 他的衣服旧了。②变坏：بۇ بالا ئەسكىرىۋالدى . 这孩子变坏了。

ئەسكىرىي «ئەسكەر» 的形容词形式：~ كۈچ 军力，兵力 / ~ خىزمەت 兵役

ئەسكىلەشتۈرمەك «ئەسكىلەشمەك» 的使动态

ئەسكىلەشمەك 〔动〕①变破烂，变破旧②变坏：بالىنى ئۆز مەيلىگە قويۇۋەتسەڭ ، تېزلا ئەسكىلىشىپ كېتىدۇ . 小孩一放纵，很快就变坏。

ئەسكىلىك 〔静〕不良行为，坏事

ئەسلى 〔静〕原来，本来，根本：ئەسلىگە كەلمەك 恢复原状 / ئۇ ئەسلى بۇ يەرلىك ئەمەس . 他本来不是本地人。ئەسلىنى ئۇنتۇماق 忘本 / تەرجىمان بولغان كىشى ئەسلىگە سادىق بولۇشى ھەم جانلىق تەرجىمە قىلىشى لازىم . 译者要忠于原意，又要灵活地翻译。

ئەسلىگە قايتقان تۇيغۇ <逻> 还原的感觉

ئەسلىگە قايتماق 还原

ئەسلىگە كەلمەك 恢复，还原，复原：تەرتىپ ئەسلىگە كەلدى . 秩序恢复了。سالامەتلىك پۈتۈنلەي ئەسلىگە كەلدى . 健康已完全恢复了。ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلار ئەسلىگە كېلىپ بولدى . 受灾地区已经复原了。

ئەسلا 〔静〕怎么也不，根本：مۇنداق ئىشنىڭ بولۇشى ~ خىيالىمغا كەلگەن ئەمەس . 我怎么也没有想到会发生这种事。بۇ گەپنى مەن ~ دېمىدىم . 我根本没说过这话。

ئەسلەتمە 〔静〕备忘录

ئەسلەشمەك «ئەسلىمەك» 的共同态

ئەسلەنمەك «ئەسلىمەك» 的被动态

ئەسل - نەسەل 〔静〕祖先，九族：ئەسلى - نەسلىمىز دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلگەن . 我家祖先世代务农。

ئەسل - نەسلىنى قۇرۇتۇۋەتمەك 灭九族

ئەسل - ۋەسل 〔静〕家族及家产：ئۇ ياردەمگە موھتاج ، چۈنكى ئۇنىڭ ئەسلى - ۋەسلى قۇرۇپ كەتكەن . 他需要帮助，因为他已倾家荡产。

ئەسل - ۋەسلىدىن ئايرىلماق 家破人亡，妻离子散，倾家荡产

ئەسلىدە 〔静〕本来，原来：مەن ~ بىر ئوقۇتقۇچى ئىدىم . 我本来是个教师。

ئەسلىك 〔静〕①记事，懂事：~ چاغلاردىن تارتىپ 从记事的时候起②聪颖，有悟性：~ بالا 聪颖的孩子，有悟性的孩子

ئەسلىمە 〔静〕回忆录：سۇلتاننىڭ ئەسلىمىسى بازارلىق كىتاب بولۇپ قالدى . 苏力旦的回忆录已成为畅销书。

ئەسلىمەك 〔动〕①回忆，回顾，回想：ئۆتكەنكى كۈرەش مۇساپىسىنى ~ 回忆过去的战斗历程 / بۇ ئىشنى ئەسلەيەلمەيۋاتىمەن . 这件事我回想不起来。②思念，怀念：ئۇ سىنى كۆپ ئەسلەيدۇ . 他经常思念你。

ئەسلىھە 〔静〕设备，设施：ھەربىي ~ 军事设施

ئەسلىي 〔静〕原来的，原先的

ئەسلىي ئورىگىنال 原稿

ئەسلىي ئەرز <法> 原诉

ئەسلىي باھا <经> 原价

ئەسلىي پەرەز 原假设

ئەسلىي دەرىجە <语> 原级

ئەسلىي دەۋا <法> 原诉

ئەسلىي زات <哲> 本体

ئەسلىي سوت <法> 原审

ئەسلىي سۇغۇرتا 原保险

ئەسلىي سۈپەت <语> 性质形容词

ئەسلىي قىممەت <经> 原始价值

ئەسلىي مەنە <语> 本意，原意

ئەسلىي مەھسۇلات 原产品

ئەسلىي نەرسە <法> 原物

ئەسلىي نەشرى 原版

ئەسلىي نۇسخا 原本

ئەسلىي ئۇرۇق <生> 原种

ئەسىمەك[1] 〔动〕①肚子发胀：يېگەن تاماق قورسىقىمنى ئېسىپ بىئارام قىلىۋەتتى . 饭撑得肚子发胀。②吹拂，掠过，吹刮

ئەسىمەك[2] 〔动〕<古> ①放弃，抛弃，戒除②减少

ئەسنا 〔静〕会儿，阵儿，当儿：ئۇ شۇ ئەسنادا يېتىپ كەلدى

那会儿他就赶来了。

ئەسنەتمەك «ئەسنىمەك» 的使动态

ئەسنەشمەك «ئەسنىمەك» 的共同态

ئەسنەك 〔静〕＜生理＞ 哈欠

ئەسنەك تۇتماق 想打哈欠

ئەسنىمەك 〔动〕 打哈欠

ئەس - هوش 〔静〕 ①知觉，理智：ئەس - ھوشى بار . 有知觉。②头脑③心思：سىز كەتكەندىن كېيىن ، مېنىڭ پۈتۈن ئەس - ھوشۇم سىزدە قالدى . 你走之后，我的全部心思都在你身上了。

ئەس - ھوشىدىن كەتمەك 失去知觉

ئەس - ھوشىنى تاپماق ①懂事，明白事理②收敛：ئۇ ھازىر خېلىلا ئەس - ھوشىنى تېپىپ قالدى . 他现在收敛多了。

ئەس - ھوشىنى يوقاتماق ①失去知觉，丧失理智②忘乎所以

ئەس - ھوشىنى يىغماق 定神，凝神：ئۇ بىردەمدىن كېيىن ئەس - ھوشىنى يىغىپ ئورنىدىن تۇردى . 过了一会儿，他才定了定神站起身来。

ئەس - ھوشسىز 〔静〕 失去知觉，昏迷不醒：بۇ بالا ئۈچ كۈندىن بۇيان ~ ياتتى . 这孩子三天以来昏迷不醒。

ئەس - ھوشلۇق 〔静〕 头脑清醒的，有头脑的：~ بالا 有头脑的孩子

ئەسرۈمەك 〔动〕＜古＞醉，喝醉

ئەسۋاب (ئەسۋابى) 〔静〕 仪器，器材，器械，器具，用具：ئوقۇتۇش ئەسۋابلىرى 教学仪器 / تەجرىبە ئەسۋابلىرى 实验器材 / چالغۇ ئەسۋابلىرى 乐器 / ياغاچچىلىق ئەسۋابلىرى 木工器具

ئەسۋاب - جابدۇق 〔静〕 器具，工具

ئەسۋابسىز 〔静〕 无器具的，徒手的：~ ئۇستا سىلتىقسىز جەڭچىگە ئوخشاش . 无器具的师傅好比没有武器的战士。

ئەسۋابسىز گىمناستىكا ＜体＞ 徒手体操

ئەسۋابلىق 〔静〕 有器具的，有器械的

ئەسۋابلىق گىمناستىكا ＜体＞ 器械体操

ئەسۋاب - ئۈسكۈنە 〔静〕 设备

ئەسۋە 〔静〕 皮疹：~ چىقماق 出疹

ئەسۋىلىك 〔静〕 皮疹的，斑疹的：~ كېزىك 斑疹伤寒

ئەسىر[1] 〔静〕 世纪：ئوتتۇرا ~ 中世纪

ئەسىر[2] 〔静〕 俘虏

ئەسىر قىلماق ①俘获，俘虏②吸引

ئەسىرگە ئالماق 俘获

ئەسىرگە چۈشمەك 被俘

ئەسىرلەر لاگېرى 俘虏营，战俘营

ئەسىر[3] 〔静〕 傍晚

ئەسىر نامىزى ＜宗＞ 昏礼

ئەسىر ۋاقتى 傍晚

ئەسىرە 〔静〕＜植＞ 碱菀

ئەسىرلەپ 〔静〕 一世纪接一世纪地：ئەركىنلىك ئۈچۈن ~ كۆرەش قىلغان ئافرىقا خەلقى ئاخىر ئەركىنلىككە ئېرىشتى . 一个世纪接一个世纪…为自由而奋斗的非洲人民终于获得了自由。

ئەسىرلىك[1] 〔静〕 世纪的：~ يوللارنى باسماق 走过世纪之路

ئەسىرلىك[2] «ئەسىر[2]» 的抽象名词：~ تارىخى 被俘的历史

ئەسمىن 〔静〕＜古＞ 细风，风

ئەس - ياد 〔静〕 ①心思：ئالماسنىڭ پۈتۈن ئەس - يادى سىڭلىسىدا ئىدى . 阿力马斯的全部心思都在妹妹身上。②记忆：ئەس - يادىدىن كۆتۈرۈلمەك 从记忆中消失③神志：ئەس - يادىنى يوقاتماق 神志不清

ئەش 〔静〕＜医＞ 胎衣，胞衣，胎盘

ئەشەددىي 〔静〕 凶恶的，万恶的：~ دۈشمەن 凶恶的敌人，死敌 / چاشقاننىڭ نەزىرىدە مۈشۈكتىن ~ نەرسە يوق . 在老鼠眼里没有比猫更凶恶的东西。

ئەشەددىيلەشتۈرمەك «ئەشەددىيلەشمەك» 的使动态

ئەشەددىيلەشتۈرۈلمەك «ئەشەددىيلەشتۈرمەك» 的被动态

ئەشەددىيلىك 〔静〕 凶恶，凶气

ئەشەددىيلەشمەك 〔动〕 变凶恶

ئەشتۈرمەك «ئەشمەك» 的使动态

ئەشتۈرۈلمەك «ئەشتۈرمەك» 的被动态

ئەششاپتۇل 〔静〕＜植＞ 粘核桃

ئەشكەك 〔静〕＜古＞ 桨，拍子，板子

ئەشكۈرتى 〔静〕＜古＞ 中国产花绸

ئەشكىنچى 〔静〕＜古＞ 驿使，驿差

ئەشلىك 〔静〕＜农＞ 蚕簇

ئەشلىكخانا 〔静〕 簇室

ئەشكىن 〔静〕＜古＞ 流泻的

ئەشمە 〔静〕 捻的，编的，拧成的：~ يىپ 捻的线 / ~ قامچا (用细皮条分股交叉编成的)皮鞭 /~ قۇيماق

辫发假 چاچ ~ / 饼油(的状花麻成拧)

ئەشمە قۇم 土砂青

ئەشمەك 〔动〕 捻، 拧، 搓: ئارغامچا ~ 子绳搓 / پىلىك ~ 儿捻灯捻

ئەشنەت 〔静〕 <地> 石解易

ئەشۋەك 〔静〕 <古> ①风披، 斗篷② 布苫، 单罩، 汗可)单罩، 在其陵墓上، 以后分给贫民的丝 或伯克去世后 (单罩绸

ئەشمەسنەمەك 〔动〕 <古> 当作朋友، 视为朋友

ئەشيا (ئەشياسى) 〔静〕 料: خام ~ 原料 / ماددىي ~ 物资

ئەقلىي 〔静〕 智力的، 脑力的، 理性的، 理智的

ئەقلىي ئەمگەك 脑力劳动

ئەقلىي بىلىش <哲> 理性认识

ئەقلىي بىلىم 理性知识

ئەقلىي پائالىيەت 智力活动

ئەقلىي تەربىيە 智育

ئەقلىي تەربىيە پسىخولوگىيىسى 智育心理学

ئەقلىي خۇلاسە 推理، 推断

ئەقلىي قابىلىيەت 智力، 智能

ئەقلىي مۇددىئا <心> 理智动机

ئەقلىي مۈلۈك ھوقۇقى 知识产权

ئەقلىي ھەقىقەت <哲> 理性真理

ئەقلىي ھېسسىيات <心> 情操

ئەقلىي ئۇچۇر 理性信息

ئەقلىي ئىقتىدار = ئەقلىي قابىلىيەت

ئەقلىي ئىقتىدار جىنايىتى <法> 智能犯罪

ئەقلىيە 见下

ئەقلىيە سۆز <文> 格言، 箴言

ئەقىدە 〔静〕 信念، 信条: دىنىي ~ 宗教信条

ئەقىدە باغلىماق 崇信، 崇拜: ئىست، ساڭا باغلىغان ئەقىدەم! 可惜، 我不该崇拜你!

ئەقىدە قىلماق = ئەقىدە باغلىماق

ئەقىدىچىلىك 〔静〕 ①笃信教条 ②<哲> 学理主义

ئەقىدىلىك 〔静〕 有信念的: ~ ئادەم ئىشەنچلىك ئادەمدۇر. 有信念的人، 是可信赖的人。

ئەقىدىلىك خوتۇن 节妇

ئەقىل (ئەقلى) 〔静〕 ①智慧، 智力: ~ ياشتا ئەمەس، باشتا. <谚> 智慧不在年纪大小، 而在有无头脑。 تۆگە-دەك بويۇڭ بولغۇچە تۆگمىدەك ئەقلىڭ بولسۇن. <谚> 与其有骆驼高的身材، 不如有纽扣大的智力。 ئەقلى بارلارغا بىرلا سۆز كۇپايە. <谚> 明聪人一点就通。 ~ تۈزىماس، بىلىم خورىماس. <谚> 智慧永远闪光، 知识永不枯竭。 ئەقىلدىن ئارتۇق بايلىق يوق. <谚> 没有比智慧更贵重的财富。 ~ ياشارتىدۇ، كۆڭۈل سەمـرىتىدۇ. <谚> 智慧会使人年轻، 宽心会使人体胖。 ②头脑: ئۇ ئەقلى بار ئادەم. 他是有头脑的人。③主意: كالىلامغا بىر ياخشى ~ كەلدى. 我想到了一个好主意。

ئەقلى بۇلغانماق 变糊涂

ئەقلى جايىدا 头脑清楚

ئەقلى قىسقا 见识短، 目光短浅: ئۇ ئۆزىنى ئەقىللىق ھېسابلىغان بىلەن ئەمەلىيەتتە ~، قولىدىن چوڭ ئىش كەلمەيدۇ. 他虽自作聪明، 但实际上目光短浅، 干不了大事。

ئەقلى كالتە = ئەقلى قىسقا

ئەقلى كوتا = ئەقلى قىسقا

ئەقلىنى تاپماق 懂事، 开窍، 变聪明: ئۇ بىر مەزگىل ئەگرى يول ماڭغانىدى، ئەمدى ئەقلىنى تاپتى. 他有一段时间走了弯路، 现在变聪明了。

ئەقلىنى يوقاتماق 丧失理智

ئەقىل بۆلۈنمىسى <心> 智商

ئەقىل چىش <生理> 智齿، 智牙

ئەقىلدىن ئاداشماق = ئەقىلدىن ئازماق

ئەقىلدىن ئازماق 失去理智، 神经错乱، 发疯

ئەقىل سىنىماق 智力测验

ئەقىل كەلمەك 想出主意، 计上心头: مېنىڭ كاللامغا بىر ئەقىل كەلدى. 我想出了一个办法。

ئەقىل كۆرسەتمەك 出主意، 献计، 出谋划策

ئەقىل كۆزى 智慧的眼光، 慧眼

ئەقىل كۈچى <医> 智力

ئەقىل كىرمەك 懂事: بۇ بالىغا تېخى ئەقىل كىرمەپتۇ. 这孩子还不懂事呢。

ئەقىلگە مۇۋاپىق 合理: ~ تەلەپ 合理的要求

ئەقىلگە مۇۋاپىقلىق <逻> 合理性

ئەقىل ئۆگەتمەك 指点، 点拨، 指教: كۆپرەك ئەقىل ئۆگىتىشىڭىزنى سورايمەن. 请多多指教。

ئەقىل ئىشلەتمەك 动脑子، 动脑筋

ئەقىل ئىگىسى 聪明人

ئەقىل يۈرگۈزمەك = ئەقىل ئىشلەتمەك

ئەقىل - پاراسەت 〔静〕 聪明才智، 智慧: خەلقىمىز ئەقىل - پاراستى پۈتمەس - تۈگىمەس. 人民的智慧是无穷

ئە ۔。的尽无

ئەقىل - پاراسەتلىك 〔静〕 聪明才智的，足智多谋的:
ئە بۇ ناھايىتى ~ ئادەم . 这是个很有才智的人。

ئەقىلچى 〔静〕 <哲> 唯理论者

ئەقىلچىلىك 〔静〕 <哲> 唯理论

ئەقىلسىز 〔静〕 ①没有智慧的，愚蠢的，不聪明的: ~
ئە باشنىڭ دەردىنى پۇت تارتىدۇ . <谚> 愚蠢的脑袋累双
腿。②不懂事的

ئەقىلسىزلىق «ئەقىلسىز» 的名词形式: بۇ تازىمۇ ~ ! 这
太愚蠢了!

ئەقىللىق 〔静〕 ①聪明的: ~ ئادەم 聪明的人 / ~ ئۆزىنى
ئەيىبلەر ، نادان دوستىنى . <谚> 聪明人责备自己，糊
涂人责怪朋友。~ ئىتنى ماختايدۇ ، ئەخمەق خوتۇنىنى .
<谚> 聪明人夸自己的坐骑，傻瓜夸自己的老婆。
②有灵性的: بۇ ئات ناھايىتى ~ . 这匹马很有灵性。

ئەقىللىقلىق «ئەقىللىق» 的抽象名词: ئۇز ئەيىبىنى ئۇزى
بىلىش ئەقىللىقلىقنىڭ ئىپادىسى . 知过是明智的表现。

ئەقىل - ھوش 〔静〕 ①神志②头脑: ئۇنىڭ ئەقىل - ھوشى
جايىدا . 他头脑清醒。

ئەقىل - ھوشىنى يوقاتماق 丧失理智

ئەقىل - ئىدراك 〔静〕 理智，智慧

ئەقىل - ئىدراكلىق 〔静〕 理智的，有聪明才智的

ئەكابىر - ئەشرەپ 〔静〕高官显贵，达官贵人

ئەكەتكۈزمەك «ئەكەتمەك» 的使动态

ئەكەتمەك 〔动〕 拿走，取走，带走: كىتابنى ~ 把书拿走

ئەكەلدۈرمەك «ئەكەلمەك» 的使动态

ئەكەلدۈرۈشمەك «ئەكەلدۈرمەك» 的共同态

ئەكەلدۈرۈلمەك «ئەكەلدۈرمەك» 的被动态

ئەكەلمەك 〔动〕 拿来，带来: بەزى ساۋاقداشلار تاپشۇرۇق
دەپتىرىنى ئەكەلمەپتۇ . 有的同学没带作业本。

ئەكتۈرمەك «ئەكمەك» 的使动态: دوختۇرغا چېچەك ~ 让
医生种牛痘

ئەكتۈرۈشمەك «ئەكتۈرمەك» 的共同态

ئەكتۈرۈلمەك «ئەكتۈرمەك» 的被动态

ئەكچەك 〔静〕<古> 血管，血脉

ئەكچىتمەك «ئەكچىمەك» 的使动态

ئەكچىتىلمەك «ئەكچىتمەك» 的被动态

ئەكچىمەك 〔动〕 东西湿了之后将要干，未全干: يامغۇر-
دىن كېيىن ، يوللار بارا - بارا ئەكچىپ قالدى ، 雨过之后，
路面就渐渐干了。

ئەكس 〔静〕 ①反面: شەيئىلەر مۇئەييەن شارائىتتا ئۆزىنىڭ ~
تەرىپىگە ئايلىنىدۇ . 事物在一定的条件下会向自己的
反面转化。②倒影，影子: قىز ئېگىشىپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ
سۇدىكى ئەكسىنى كۆردى . 姑娘弯下身子看到了自己在
水中的倒影。ئۇ ئەينەكتە ئۆزىنىڭ ئەكسىنى كۆردى . 他在
镜中看到自己的影子。

ئەكس ئەتمەك ①流露，显露: ئۇنىڭ چىرايىدا تەشۋىش
ئەكس ئېتىپ تۇراتتى . 他脸上流露出不安。②浮现，出
现: كاللىدا ئەكس ئەتكەن ئوي 脑海里浮现的想法 / قۇياش
نۇرى ئەينەكتە ئەكس ئەتتى . 阳光反射在玻璃上。③反映

ئەكس تەسۋىر <物> 反象

ئەكس تەسىر <哲，文> 反作用，副作用

ئەكس رېزونانس <物> 反共振

ئەكس سادا 回声，回音

ئەكس سان <数> 倒数

ئەكس كۈچ <物> 反力

ئەكس ماددا <天> 反物质

ئەكس مودۇلياتور <电> 反调制器

ئەكس نۇر 反光: يالقۇننىڭ ئەكس نۇرى 火焰的反
光 / سۇنىڭ ئەكس نۇرى 水的反光

ئەكس ئىيون <物> 反离子

ئەكسىچە 〔静〕 相反，反而，反之: ئۇ خاپا بولۇش ئۇ ياقتا
تۇرسۇن ، ~ كۈلۈپ كەتتى . 他非但不生气，反而笑了。

ئەكسىچە پەرەز <数> 反设

ئەكسىلھەرىكەت 〔静〕 反动行为，反动活动

ئەكسىلھەرىكەتچى 〔静〕 反动派，反动分子

ئەكسىلھەرىكەتچىلىك 〔静〕 反动勾当，倒行逆施

ئەكسىلئىنقىلاب 〔静〕 反革命

ئەكسىلئىنقىلابچى 〔静〕 反革命分子

ئەكسىلئىنقىلابچىلىق 〔静〕 反革命活动，反革命行为

ئەكسىلئىنقىلابىي 〔静〕 反革命的: ~ ھەرىكەت 反革命
活动

ئەكسىلئىنقىلابىي تەشكىلات 反革命组织

ئەكسىلئىنقىلابىي توپىلاڭ <法> 反革命暴动，
反革命叛乱

ئەكسىلئىنقىلابىي جىنايەت 反革命罪

ئەكسىلئىنقىلابىي جىنايەتچى 反革命罪犯

ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھ 反革命集团

ئەكسىيەتچى 〔静〕 ①反动分子，反动派②反动的: ~
كۈچ 反动势力

ئەكسىيەتچىل 〔静〕的动反: ~ ماھىيەت 质本动反 / ~ سەپسەتە 论谬动反

ئەكسىيەتچىلەشمەك 〔动〕 动反为变

ئەكسىيەتچىلىك 〔静〕 为行动反، 动活动反، 性动反

ئەكشىلىك 〔静〕<古> 酸味، 果水的熟未)果水的酸味 (榴石的

ئەكمەك[1] 〔动〕 种播

ئەكمەك[2] 〔静〕<古> 镶

ئەكىتىشمەك «ئەكەتمەك» 态同共的

ئەكىتىلمەك «ئەكەتمەك» 态动被的

ئەكىرگۈزمەك «ئەكىرمەك» 态动使的

ئەكىرمەك 〔动〕 来带، 来拿، 进引، 入引: بۆرىنى ئۆيگە ~ 室入狼引

ئەكىرىشمەك «ئەكىرمەك» 态同共的

ئەكىرىلمەك «ئەكىرمەك» 态动被的

ئەكىلىشمەك «ئەكەلمەك» 态同共的

ئەكىلىنمەك «ئەكەلمەك» 态动被的

ئەگە 〔静〕<古> 属亲女长年等子姨大، 姑، 姐妻، 姐

ئەگەت 〔静〕<古> (女妇的娘新料照时婚结)娘喜

ئەگەچ 〔静〕<古> ②(称爱的姐姐)姐姐亲، 姐姐好① 的似妹姐亲像到感们人使而灵机慧聪其以)姐大小 (娘姑小

ئەگەر 〔助〕 使假، 果如، 如假: ~ ۋاقتىم بولسا، چوقۇم بارىمەن. 。去定一我، 间时有果如 ~ ئەتە يامغۇر ياغمىسا، ئەتىگەندىلا يولغا چىقىمىز. 早清一们我، 雨下不天明如假 。发出就

ئەگەرچەندە = ئەگەر

ئەگەردە = ئەگەر

ئەگەشبەگ 〔静〕<古> 侯票从

ئەگەشتۈرمەك «ئەگەشمەك» 态动使的

ئەگەشتۈرۈشمەك «ئەگەشتۈرمەك» 态同共的

ئەگەشتۈرۈلمەك «ئەگەشتۈرمەك» 态动被的

ئەگەشكۈچى 〔静〕 从随، 者随追، 者随跟

ئەگەشكۈچى جىنايەتچى <法> 犯从، 犯从随

ئەگەشمە 〔静〕 的属从، 的要次

ئەگەشمە باھا <经> 价行随

ئەگەشمە بۆلەك <语> 分成要次: جۈملىنىڭ ~ بۆلەكلىرى 分成要次的子句

ئەگەشمە تەرجىمە 译传声同

ئەگەشمە تېزلىك <物> 度速加连牵

ئەگەشمە جۈملە <语> 句偏، 句属从

ئەگەشمە چاق <机> 轮从

ئەگەشمە دىسكا <机> 盘动从

ئەگەشمە كېسەللىك <医> 症并合، 症发并

ئەگەشمە ھەرىكەت <物> 动运连牵

ئەگەشمەك 〔动〕 着随، 随跟، 跟: ئېلىمىزنىڭ ئاۋاتچىلىقىغا ئەگىشىپ، قىشلاقلىرىمۇ ئاۋاتلىشىپ كەتتى. 荣繁的家国着随، 。了来起荣繁也什喀

ئەگدۇ 〔静〕<古> 物等鞘刀制剜于用)刀尖弯، 刀弯 (刀的曲弯尖刀的品

ئەگدۈرمەك «ئەگمەك» 态动使的

ئەگدۈرۈشمەك «ئەگدۈرمەك» 态同共的

ئەگدۈرۈلمەك «ئەگدۈرمەك» 态动被的

ئەگدى 〔静〕<古> 血流于便为时羊牛宰屠)坑宰屠، (坑的挖而生卫

ئەگرۇم 〔静〕<方> 池水، 坑

ئەگرى 〔静〕 ①弯的، 弯曲的، 曲折的: ~ يول 路弯، 路的折曲 / ~ ياغاچ 头木弯②邪恶的: ~ دەسسىمەك 道邪门歪走 / ~ كۆڭۈلدە ئەگمە تولا. <谚> 眼心 多儿弯弯، 正不 . ~ كىشى ئازار، توغرا كىشى ئوزار. <谚> 。荡坦途前正心، 向方失迷歪心

ئەگرى سىزغۇچ 尺矩، 尺曲

ئەگرى سىزىق <数> 线曲

ئەگرى سىزىقلىق ھەرىكەت <物> 动运线曲

ئەگرى قول 净干不脚手، 摸小偷小

ئەگرى قىسقۇچ <机> 钳夹، 钳工锻

ئەگرى ئوق يولى <军> 道弹曲弯

ئەگرى يۈز <数> 面曲

ئەگرى - بۈگرى 〔静〕 的儿弯拐里曲، 的曲曲弯弯، 回迂 的折曲، 的蜒蜿: ~ تاغ يولى 山的曲曲弯弯 路 / ~ چىغىر يول 路小的蜒蜿条一 / بۇ يول ~، مېڭىش بەك تەس. 。了走难可، 的角抹弯拐路条这

ئەگرى - توقاي = ئەگرى - بۈگرى

ئەگرى - توقايلىق ① «ئەگرى - توقاي» 的名词形式 ②<转> 折曲难艰: ئادەم ئۆز ھاياتىدا ھەر خىل ئەگرى- توقايلىقلارغا يولۇقىدۇ. 。折曲难艰种各到遇会中生一人

ئەگرى - دوناي = ئەگرى - بۈگرى

ئەگرىسۇناي 〔静〕<植> 黄地: پىشىشق ~ 黄地熟 / خام ~ 黄地生

ئەگرىقىيا 〔静〕<植> 花柱肋

线的成纺、纱的成纺 ＜古＞〔静〕 **ئەگرىك**
纺被②围包被、围被① ＜古＞〔动〕 **ئەگرىلمەك**
率曲 ＜数＞②度曲弯①〔静〕 **ئەگرىلىك**
涡旋 ＜古＞〔静〕 **ئەگرىم**
石霓 ＜地＞〔静〕 **ئەگرىن**
边两的网鱼〔静〕 **ئەگزىك**
畅舒情心、心开 ＜古＞〔动〕 **ئەگلەنمەك**
筛 ＜方＞〔动〕 **ئەگلىمەك**
ئەگمىسى سۇ تۇرۇبىسىنىڭ：头弯②的曲弯 ①〔静〕 **ئەگمە**
头弯管水
坝拱 ＜水＞ **ئەگمە توغان**
头弯 ＜机＞ **ئەگمە چاتقۇ**
户窗形拱 ＜建＞ **ئەگمە دېرىزە**
眉牙月、眉弯 **ئەگمە قاش**
桥拱 ＜建＞ **ئەگمە كۆۋرۈك**
顶屋型拱 ＜建＞ **ئەگمە ئۆگزە**
儿门亮月 ＜建＞ **ئەگمە ئىشىك**
ئەگمەچ = **ئەگمە**
بەل- / 弯弄枝树把 ~ شاخنى：弯、拱、弯弄〔动〕 **ئەگمەك**
ـنى ~ 腰弯、腰折 / باش ~ 头低、屈服
ئېگىش ماشىنىسى 机曲弯
动飘、动抖、动 ＜古＞〔动〕 **ئەگۈرمەك**
门形拱〔静〕 **ئەگۈن**
的形弯〔静〕 **ئەگىتمە**
ئەگىتمە سۆز = **ئەگىتمە گەپ**
话子脖绕 **ئەگىتمە گەپ**
ئۇدۇل دە، بولسا گېپىڭ：态动使的 «ئەگمەك» **ئەگىتمەك**
。子弯绕别、说直话有．گەپنى ئەگىتمە
绕环、绕围、包、缠、卷 ＜古＞〔动〕 **ئەگىرمەك**
水雪〔静〕 **ئەگىز**
水雨②水雪① **ئەگىز سۇيى**
缕繁 ＜植＞ **ئەگىز ئوت**
渣炉、渣矿 ＜古＞〔静〕 **ئەگىش**
态同共的 «ئەگمەك» **ئەگىشمەك**
处弯拐渠水 ئۆستەڭ ئەگىلمىسى：处弯拐〔静〕 **ئەگىلمە**
态动被的 «ئەگمەك» **ئەگىلمەك**
路的弯弯 يوللار ~ ：的曲弯、的弯 ①〔静〕 **ئەگىم**
بار . ~ ئالدىمىزدا چوڭ / 湾河 دەريا ئەگمىسى：子弯、湾②
。子弯大个一有面前
ئەگىپ ماشىنىلار دوقمۇشتىن：弯转、弯拐 ①〔动〕 **ئەگمەك**

ئۆتكەندە ئاستا ماڭسۇن！行慢要弯拐车汽！ يەنە بىر ئەگىپ
ـ ماڭساقلا ئۆيگە كېلىمىز．了家到就弯转一再 ؛ 旋盘②。
转打：ئايروپىلان ئاسماندا ئەگىمەكتە．飞机在空中盘旋。
眼的鲜丽古．ياش تامچىلىرى ئەگىدى كۆزلىرىدە گۈلشەننىڭ
。转打直水泪里
胛肩、背脊 ＜古＞〔静〕 **ئەگىن**
بۇرۇن ~ / 题问的要重最 مۇھىم مەسىلە ~ ：最〔静〕 **ئەڭ**[1]
ئاھالىسى 。月个一要也早最．كېتىمىز ئاي بىر بولغاندىمۇ
كۆپ بولغاندا ~ / 家国的多最口人 كۆپ مەملىكەت ~
。天两过超不多最．ئاشمايدۇ كۈندىن ئىككى
券债级高最 ＜经＞ **ئەڭ ئالىي زايوم**
刑低最 ＜法＞ **ئەڭ تۆۋەن جازا**
位低最 ＜数＞ **ئەڭ تۆۋەنكى خانا**
值大最 ＜数＞ **ئەڭ چوڭ قىممەت**
数约公大最 ＜数＞ **ئەڭ چوڭ ئومۇمىي بۆلگۈچى**
值小极、值小最 ＜数＞ **ئەڭ كىچىك قىممەت**
公小最 ＜数＞ **ئەڭ كىچىك ئومۇمىي بۆلۈنگۈچى**
数倍
陆大古盘 ＜地＞ **ئەڭ ئىپتىدائىي قۇرۇقلۇق**
颊面 ＜古＞〔静〕 **ئەڭ**[2]
子带（的衣罩式女）＜古＞〔静〕 **ئەڭەك**
②指戒宝珠质金①〔静〕（ئەڭگۈشتەرى）**ئەڭگۈشتەر**
ئەڭگۈشتەر- بىزنىڭ تېخنىكىسى ئىگىلىك يېزا：宝法 ＜转＞
。宝法的们我是技科业农．ـمىز
~ بۇ بەك：的子性耍、闹又哭又②症寒①〔静〕 **ئەڭگىز**
。子孩的已不闹哭个是真这．بالا بوپتۇ
后然 ＜方＞〔助〕 **ئەڭگىزە**
哭好 ＜转＞②的虚阴、的症寒有①〔静〕 **ئەڭگىزلىك**
的闹
撩、扳、扭、折、卷、弯撩 ＜古＞〔动〕 **ئەڭلەمەك**
脂胭涂上脸 يۈزگە ~ سۈرمەك：脂胭〔静〕 **ئەڭلىك**
草紫 ＜植＞〔静〕 **ئەڭلىكئوت**
.يۇرت تىنچ ، ئامان ~ ：人众、众民、民人 ①〔静〕 **ئەل**
ئامانلىقنى تىلەر ، دۈشمەن يامانلىقنى ~。安民泰国
، قوزغالسا ~。患祸望盼人敌、安平望盼众民 ＜谚＞
پـۇ ~。稳不座宝、动骚众群 ＜谚＞．تەخت قوزغىلار
起地平风狂、气口吹人众 ＜谚＞．دېسە ، بوران چىقىدۇ
国外、邦外 ~ چەت：家国、邦②
寂俱籁万、静人深夜 **ئەل ئايىغى بېسىقماق**
ئەل ئايىغى بېسىلماق = **ئەل ئايىغى بېسىقماق**

ئەل بولماق ①服帖、顺从②归顺、臣服、受招安

ئەل قاتارى 随大溜

ئەل قىلماق 招安

ئەلا 〔静〕优良、优秀、优异：يۈز ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا <谚> 百闻不如一见。ئۇنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىسى ~ . 他的学习成绩优异。

ئەلا سورت 优良品种

ئەلا نەتىجە 优异成绩

ئەلاچى 〔静〕①优等生、优秀生②高才生、尖子、优生者：ئاكا - ئۇكا ئۈچەيلەننىڭ ئىچىدە ئۇ ئۆگىنىشتە ~ ئىدى. 兄弟三个里头他是学习上的尖子。

ئەلاچىلىق 〔静〕①优异成绩、优秀资格②<哲>至上论：ئەلاچىلىقنى قولغا كەلتۈرمەك 取得优异成绩

ئەل - ئاغىنە 〔静〕好友、亲朋好友、朋友

ئەل - ئاغىنىچىلىق = ئەل - ئاغىنىدارچىلىق

ئەل - ئاغىنىدارچىلىق 〔静〕交情、情谊：بىزنىڭ ئەل - ئاغىنىدارچىلىقىمىزدا گەپ يوق. 我俩的友谊没得说。

ئەل - ئاغىنىلىك = ئەل - ئاغىنىدارچىلىق

ئەلەس 〔静〕斜眼：~ ئادەم 眼睛斜的人

ئەلەك 〔静〕<方> 方法、办法

ئەلەڭ 〔模〕晃动、摇晃

ئەلەڭ - سەلەڭ 〔静〕病病歪歪、病恹恹：~ ئاغرىغاندىن پولاڭ - سالاڭ ئۆلگەن ياخشى. <谚> 与其病病歪歪地活着，不如跌跌撞撞地死去。

ئەلەڭگە 〔静〕<方> 火焰

ئەلەڭگۈ - بەلەڭگۈ 〔静〕杂七杂八：ئامباردا ئەلەڭگۈ - بەلەڭگۈلەر دۆۋىلەپ قويۇلغان. 库房里堆着杂七杂八的东西。

ئەلەڭگىمەك 〔动〕迷糊、蒙眬：ئۇنىڭ كۆزىدە مەستلىك ئەلەڭگىيتتى. 他醉眼蒙眬。

ئەلەڭلىمەك 〔动〕影影绰绰：قاش قارايغان ۋاقىتتا ئۆيگە بىر ئادەم ئەلەڭلەپ كىرىپ كەلدى. 天擦黑的时候，屋里影影绰绰地走进一个人。

ئەلەم[1] 〔静〕①旌旗②神幡、灵幡(参拜陵墓者在陵墓悬挂的长布条)

ئەلەم كۆرىشى 武斗

ئەلەم[2] (ئە:لەم) 〔静〕<宗> 艾莱目(核定根据伊斯兰教法作出的判决的宗教执法官)

ئەلەم ئاخۇن 教法说明官

ئەلەم[3] 〔静〕①痛苦、折磨：ئۇ ئەلەمگە چىدىماي باشقا يۇرتقا چىقىپ كەتتى. 他经受不住折磨远走他乡了。ئۇنىڭ ئۆمرى ~ بىلەن ئۆتتى. 他痛苦地度过了一生。②委屈③怨气、怨愤：ئۇ ئەلىمىنى مەندىن ئالدى. 他拿我出气。

ئەلەم بولماق 痛苦

ئەلەم تارتماق 忍受痛苦、受气：مەن ھەرقانچە ئەلەم تارتسامۇ بالا - چاقىلىرىمنى تاشلىمايمەن. 我再受苦受难也不会抛弃妻子儿女。

ئەلەم چەكمەك = ئەلەم تارتماق

ئەلەم قىلماق 使受痛苦、使受委屈、使受不了：بۇ ئىش ماڭا شۇنداق ئەلەم قىلدىكى، كۆزلىرىمدىن ئىختىيارسىز ياش چىقىپ كەتتى. 这件事真叫我受不了，我情不自禁地流出了眼泪。

ئەلەمدار 〔静〕①旗手②武士

ئەلەمدار - قەلەمدار 〔静〕文官武将：چىڭگىزخان قوشۇندىكى ئەلەمدار - قەلەمدارلارنىڭ بىرمۇنچىسى ئۇيغۇرلار ئىدى. 成吉斯汗军队里的文官武将有不少是维吾尔人。

ئەلەمداش 〔静〕同病相怜者、难友：كونا جەمئىيەتتىكى زىيالىيلار ھەم قەلەمداش، ھەم ~ ئىدى. 旧社会的知识分子又是笔友、又是难友。

ئەلەمزەدە 〔静〕备受痛苦的、苦难深重的

ئەلەمسىز 〔静〕无痛苦的：~ ئادەم يوق. 没有无痛苦的人。

ئەلەملىك 〔静〕痛苦的、委屈的：~ كۆز ياشلىرى 痛苦的泪水、委屈的眼泪

ئەلەنجە 〔静〕<方> 方法、办法

ئەلەي - بەلەي 〔静〕这样那样、长短：~ دېمەك 说三道四、说长道短

ئەلەيھىسسالام 〔静〕<宗> 穆斯林在提到先知名字后常用的祝福用语，意为“愿他得到安宁”

ئەلپاز (ئەلپازى) 〔静〕①脸色：ئەلپازى يامان 脸色难看 / ئەلپازىنى بۇزماق 变脸、拉下脸②架势、气势：ئەلپازى بۇزۇق 气势汹汹③派头：تۆرىلەرچە ~ 老爷派头

ئەلتەك 〔静〕平易近人的、随和的

ئەلتەك بالا 平易近人的孩子、随和的孩子

ئەلتېرە 〔静〕羔皮

ئەلتېرىچى 〔静〕卖羔皮者、做羔皮生意的人

ئەل - جامائەت 〔静〕公众、乡亲、稠人广众

ئەلچى 〔静〕①媒人②使节、使者：باش ~ 大使 / ئەلچىلەر ئۆمىكى 使团

ئەلچى بولماق 当媒人、当红娘、做媒

ئەلچى قويماق 派人说媒

ئەلچىبەگ 〔静〕<古> 和亲侯

ئەلچىخانا 〔静〕 使馆

ئەلچىگەرلىك = ئەلچىلىك

ئەلچىلىك «ئەلچى» 的抽象名词: ئەلچىلىككە كەلمەك 前来说媒

ئەلچىلىك قىلماق 做媒、说媒

ئەلدۈرۈك 〔静〕<古> 骆驼蓬籽

ئەلقىساسۇمىنەلھەق 〔静〕<习> 恶有恶报

ئەلقىسسە 〔助〕 话说、却说(讲故事开头语)

ئەلكەبۇت 〔静〕<古> 紫

ئەلكۈن 〔静〕 公众、乡里: ئەگەر بۇ ئىشنى ياخشى ئورۇندىمىساق، ئەلكۈننىڭ ئالدىدا خىجالەتچىلىكتە قالىمىز. 如果这件事办不好、在公众面前不好交待。

ئەلكېزەر 〔静〕 流浪者、漂泊者、走江湖的人

ئەلكېزەرلىك 〔静〕 漂泊生活、流浪生涯: ئۇنىڭ يېرىم ئۆمرى ~ بىلەن ئۆتتى. 他的半生是在四处漂泊中度过的。

ئەلگەك 〔静〕 ①罗: سىم ~ 铜丝罗 ②筛子: ئەلگەككە چىقسا ئەرگە تېگىپتۇ. <谚> 出去借筛子、却嫁了汉子(比喻"粗心大意、丢三落四的人")。

ئەلگەكتىن ئۆتكۈزمەك 过筛子、甄别、辨别: ياخشى - ياماننى ~ 辨别优劣

ئەلگەكچى 〔静〕 制售罗筛者

ئەلگەكچىلىك 〔静〕 制罗业

ئەلگەكسىز 〔静〕 没有筛子的

ئەلگەكلىك 〔静〕 有筛子的

ئەللامە 〔静〕 ①博学者②尖子、佼佼者、出类拔萃者: بۇ شەھەردىكى چېلىشچىلارنىڭ ئەللامىسىمۇ ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيدۇ. 这座城里的摔跤尖子也比不过他。

ئەللەي 〔静〕 ①催眠曲: ~ ئېيتماق 唱催眠曲②睡吧(催眠用语): ~ قوزام، ئۇخلىغىن! 睡吧、我的小宝贝!

ئەللەي ناخشىسى 催眠曲

ئەللەيلەتمەك «ئەللەيلىمەك» 的使动态

ئەللەيلەنمەك «ئەللەيلىمەك» 的被动态

ئەللەيلىمەك 〔动〕 唱着摇篮曲哄小孩睡觉: ئانا بوۋاقنى بۆشۈككە بۆلەپ ئەللەيلەپ ئۇخلاتتى. 母亲把婴儿放进摇床哄着睡觉。

ئەللىكبېشى 〔静〕 五十户长

ئەللىكىنچى 〔静〕 第五十

ئەلمەش - چەلمەش 〔静〕 亲密无间的、如胶似漆的: ئۇلار ~ دوستلاردىن ئىدى. 他们是亲密无间的朋友。

ئەلمى - تەلمى 〔静〕 门道、窍门: بىز بۇ ئىشنىڭ ئەلمى - تەلمىنى تېخىچە بىلىپ بولالمىدۇق. 我们还没有搞清楚这件事的门道。

ئەلمىساق 〔静〕 宇宙洪荒、开天辟地

ئەلمىساقتىن بېرى 开天辟地以来

ئەلمىساقتىن قالغان 开天辟地以来的、自古以

ئەلنەغمە 〔静〕 曲艺、民乐

ئەلنەغمىچى 〔静〕 民间艺人

ئەلنەغمىچىلىك 〔静〕 民间乐曲演奏: ~ قىلىدىغان سازەندىلەر 演奏民间乐曲的乐师

ئەلھەمدۇلىللا 〔静〕<宗、习> 感谢真主(感恩用语、原意为"一切赞颂、全归真主")

ئەلھۆكمىلىللا 〔静〕<宗、习> 认命、听天由命: كەلگەن بالا - قازاغا ~ دېمەكتىن باشقا چارىمىز يوق. 碰到灾难不认命也没有别的办法。

ئەل - ئۇلات 〔静〕<方> 亲戚、后代

ئەلۇك 〔静〕<古> 讥笑、讽刺、戏言、玩笑

ئەلۇكلەمەك 〔动〕<古> 愚弄、捉弄、嘲笑、讥讽

ئەلۋەتتە 〔静〕 ①当然: مەن ~ بارىمەن. 我当然去。 ئۇ ~ ئۇنايدۇ. 他当然同意。②固然: ئۇ كېلەلىسە ~ ياخشى، لېكىن كېلەلمىسىمۇ ھېچ ۋەقەسى يوق. 他能来固然很好、来不了也没有关系。

ئەلۋەك 〔静〕 多、丰富: سۇ ~ ، ئوت - چۆپ مول. 水丰富、水草丰美。 ئاقسۇ سۈيى ~ يەر. 阿克苏是水多的地方。

ئەلۋەكچىلىك 〔静〕 繁荣: قاراڭ، بازاردىكى ئەلۋەكچىلىكنى، ھەممە نەرسە بار. 你看、市场上多繁荣、什么东西都有。

ئەلۋىدا 〔静〕 诀别、永别: خەير، دوستۇم، ~ ! 永别了、朋友!

ئەلپىماي 〔静〕 干性油

ئەلىكلەشمەك 〔动〕<古> 握手

ئەلىكلىك 〔静〕<古> 手套

ئەلىگ 〔静〕<古> 领导者、领袖

ئەليانتقۇ 〔静〕 夜深人静: ئەليانتقۇدىن كېيىنمۇ مۇئەللىم يەنىلا كىتاب ئوقۇپ ئولتۇراتتى. 夜深人静以后、老师还在看书。

ئەل - يۇرت 〔静〕 家乡、乡亲

ئەم 〔静〕 苗疫

ئەما = قارىغۇ

ئەمالار ئېلىپبەسى = قارىغۇلار ئېلىپبەسى

ئەمالار يېزىقى = قارىغۇلار يېزىقى

ئەمالىق = قارىغۇلۇق

ئەمەس 〔助〕 不、是不：ياخشى ~ 好不 / بۇ مېنىڭ كىتا- بىم ~ . 书的我是不这。 بۇ ئىشنى مەن ~ ، ئۇ قىلغان . 的干我是不、的干他是事件这。

ئەمەل[1] 〔静〕 ① 际实：نامدا بار ، ئەمەلدە يوق 无名有实 / ئېغىزدا بار ، ئەمەلدە يوق 口惠而实不至 ② 事情、事务：بوۋاينىڭ ئەتىدىن كەچكىچە قىلىدىغان ئەمىلى پادا بېقىش ئىدى . 老爷爷从早到晚所干的事就是放牧。

ئەمەلدە كۆرسەتمەك 实践、兑现：ئۇ ئۆز ۋەدىسىنى ئەمەلدە كۆرسەتتى . 他实践了自己的诺言。

ئەمەلدىن قالماق 取消、废除、作废：بۇ ھۆججەت ئە- مەلدىن قالدى . 这个文件取消了。 تەڭ ھوقۇقسىز شەرتنامە- لەر ئەمەلدىن قالدى . 不平等条约被废除了。

ئەمەل قىلماق ① 遵循、遵从、遵守：دوستىنىڭ نەسى- ھەتلىرىگە ~ 遵从友人的劝告 / ئۆز گېپىگە ~ 遵守自己的诺言 ② 奉行：تىنچلىقتا بىللە تۇرۇشنىڭ بەش پرىنسىپىغا ~ 奉行和平共处五项原则

ئەمەلگە ئاشماق 实现：ئۇنىڭ ئوقۇش ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشتى . 他求学的愿望实现了。

ئەمەلگە ئاشقان جىنايەت 〈法〉 既遂犯罪

ئەمەلگە ئاشمىغان جىنايەت 〈法〉 未遂犯罪

ئەمەلگە قويماق ① 实行、实施：يېڭى قائىدە - تۈزۈم- لەرنى ئەمەلگە قويدۇق . 我们实行了新的规章制度。② 任命、任用、委任

ئەمەل[2] 〔静〕〈数〉运算：تۆت ~ 四则、四则运算 / قو- شۇش ئەملى 加法运算 / ئەمەللەر بەلگىسى 运算符号 / ئە- مەللەر تەرتىپى 运算顺序

ئەمەل[3] 〔静〕官职：~ تۇتماق 做官 / ~ ئۆسمەك 升官 / ئەملى ئېلىپ تاشلانماق 罢官、撤职 / ئەملى يوقنىڭ غېمى يوق ، بالىسى بارنىڭ كۆڭلى تىوق . 〈谚〉无官一身轻，有儿心踏实。

ئەمەلپەرەس 〔静〕 官迷

ئەمەلپەرەسلىك 〔静〕 官瘾

ئەمەلدار (ئەمەلدارى) 〔静〕 官、官员、官吏

ئەمەلدار ھايانكەش 官倒

ئەمەلدارلارچە 〔静〕 官气十足的、官僚式的

ئەمەلدارلىق «ئەمەلدار» 的抽象名词：~ تەلەپپۇزىدا سۆزلە- مەك 打官腔

ئەمەلىي 〔静〕 ①实际的、实在的、实践的②实用的、应用的

ئەمەلىي ئەقىل 〈哲〉 实践理性

ئەمەلىي بىلىم 真才实学

ئەمەلىي پۇل 〈经〉 实价货币

ئەمەلىي پسىخولوگىيە 应用心理学

ئەمەلىي تەجرىبە 实践经验

ئەمەلىي تەربىيە 行为教育

ئەمەلىي تېخنىكا 实用技术

ئەمەلىي تىلشۇناسلىق 〈语〉 应用语言学

ئەمەلىي جەڭ 〈军〉 实战

ئەمەلىي جەمئىيەتشۇناسلىق 应用社会学

ئەمەلىي خىمىيە 〈化〉 实用化学

ئەمەلىي دارامەت 〈经〉 实际收入、实际收益：دېھقانلارنىڭ ئەمەلىي دارامىتى يىلدىن - يىلغا ئاشماقتا . 农民实际收入连年增长。

ئەمەلىي سان 〈数〉 实数

ئەمەلىي فونېتىكا 〈语〉 应用语音学

ئەمەلىي فىزىكا 〈物〉 应用物理学、应用物理

ئەمەلىي ماتېماتىكا 〈数〉 应用数学

ئەمەلىي مۈلۈك 〈经〉 实际资产

ئەمەلىي ھەرىكەت 实际行动

ئەمەلىي ھەقىقەت 〈哲〉 实用的真理

ئەمەلىي ھوقۇق 实权

ئەمەلىي ئوپتىكا 〈物〉 应用光学

ئەمەلىي ئۈنۈم 实效

ئەمەلىي ۋەزىپە 实职

ئەمەلىي ئىستىلىستىكا 〈语〉 实践修辞学

ئەمەلىيەت 〔静〕实践、实际：ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن 符合实际、切合实际 / ئەمەلىيەتتىن ئايرىلماق 脱离实践、脱离实际 / ھەممە ئىشتا ئەمەلىيەتنى كۆزدە تۇتۇش كېرەك . 一切从实际出发。 بەزىلەر قۇرۇق گەپ سېتىدۇ ، ئەمەلىيەتتە قىلى- دىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ . 有些人只会夸夸其谈，实际上一事无成。

ئەمەلىيەتتە 〔静〕 其实、关际上：بۇ ئىش ناھايىتى قىيىندەك تۇرغان بىلەن ، ئەمەلىيەتتە ئانچە تەس ئەمەس . 这件事表面上看似乎很难，其实并不难。

ئەمەلىيەتچان 〔静〕 重实践的、务实的、讲究实际的 ،

实践性强的: ~ ئادەم 务实的人

ئەمەلىيەتچانلىق 〔静〕 务实精神: ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئەمەلىيەتچانلىقنى كەمتەرلىك بىلەن ئۆگىنىمىز. 我们要虚心学习劳动人民的务实精神。

ئەمەلىيەتچى 〔静〕 实践家，务实者

ئەمەلىيەتچىل 〔静〕 求实的，务实的

ئەمەلىيەتچىل بولماق 求真务实

ئەمەلىيەتچىللىك 〔静〕 求实精神，务实精神

ئەمەلىيەتسىز 〔静〕 没有实践的: ~ نەزەرىيە قۇرۇق نەزەرىيە. 没有实践的理论是空洞的理论。

ئەمەلىيەتسىزلىك «ئەمەلىيەتسىز» 的名词形式

ئەمەلىيلەشتۈرمەك «ئەمەلىيلەشمەك» 的使动态

ئەمەلىيلەشتۈرۈشمەك «ئەمەلىيلەشتۈرمەك» 的共同态

ئەمەلىيلەشتۈرۈلمەك «ئەمەلىيلەشتۈرمەك» 的被动态

ئەمەلىيلەشمەك 〔动〕 落实: خىراجەت ئەمەلىيلەشتى. 经费已落实。

ئەمەن 〔静〕<植> 艾，艾蒿: ھەسەلنى جىق يېسە ~ تېتىيدۇ. <谚>蜜吃多了觉得味苦；喻同"糖多了不甜"。

ئەمەنلىك 〔静〕 蒿子丛生的地方

ئەمبەل 〔静〕 案板

ئەمبەللىك 〔静〕 ①有案板的②作案板的材料

ئەمچەك 〔静〕 乳房: ئەمچەكتىكى بالا 吃奶的孩子 / بالا يىغلىمىغۇچە، ئانا ~ سالماپتۇ. <谚>孩子不哭，娘不喂奶。

ئەمچەك بېزى <生理> 乳腺

ئەمچەك توپچىسى <生理> 奶头

ئەمچەك ھالقىسى <生理> 乳晕

ئەمچەك يەللىكى <医> 乳腺炎，乳房炎

ئەمچەكتىن ئايرىماق 断奶

ئەمچەكتىن چىقارماق = ئەمچەكتىن ئايرىماق

ئەمچەك سالماق 喂奶

ئەمچىكى ئىششىماق 乳房肿大

ئەمچەكسىمان 〔静〕 乳状的

ئەمچەكسىمان ئۆسۈكچە <生> 乳突

ئەمچەكلىك 〔静〕 ①乳房大的②奶孩子的: ~ ئايال 奶孩子的女人

ئەمچى 〔静〕 土医生，号脉者: كۆپ ئاغرىغان ~ بولۇر، كۆپ يۈرگەن يولچى. <谚>多病之人能当医生，多走路的识路；喻同"九折臂成良医"。

ئەمچىلىك «ئەمچى» 的职业名称: ~ قىلماق 行医

ئەمدۈرمەك «ئەممەك» 的使动态

ئەمدى 〔静〕 ①刚刚: ئۇ ~ كەتتى. 他刚走。ئۇ ئەمدىلا قەشقەردىن قايتىپ كەلدى. 他刚从喀什回来。②如今: ~ ئۇ غۇلجىغا بارمايدىغان بولدى. 如今他不到伊宁去了。③这下: ~ چاتاق بولدى. 这下可糟了。~ ھەممە ئىش جايىدا بولدى. 这下所有的事都妥当了。

ئەمدىكى 〔静〕 现在的

ئەمدىلەتىن 〔静〕 刚，刚刚: ئۇلار ~ يولغا چىققان بولۇشى مۇمكىن. 他们可能刚刚上路。

ئەمدىلىكتە 〔静〕 现今，如今，而今: قەدىمكى شىۋاق ئۆسىدىغان بوز يەرلەر ~ ئېكىنزارلىققا ئايلاندى. 古时蒿草丛生的荒野如今变成了庄稼地。

ئەمر 〔静〕 ①命令②婚姻

ئەمر قىلماق 下令，下旨: پادىشاھ سودىگەرلەرنىڭ مەرۋايىتلىرىنى تېپىپ بېرىشنى ئەمر قىپتۇ. 国王下令要找回商人们的珍珠。

ئەمرىدە تۇتماق 维持夫妻关系: قازى ئۇزاقتىچە ئىككى خوتۇننى ئەمرىدە تۇتتى. 哈孜长期同两个女人维持夫妻关系。

ئەمرىگە ئالماق 娶为妻(穆斯林结婚的套语): ئۇ بىر نامرات دېھقاننىڭ قىزىنى ئەمرىگە ئالدى. 他娶一个贫苦农民的女儿为妻了。

ئەمرەنچ 〔静〕<古> 富人，富翁，财主

ئەمر - پەرمان 〔静〕 法令

ئەمرىمەرۇپ 〔静〕<宗> 宗教戒律

ئەمرىمەرۇپچى 〔静〕<宗> 戒律宣讲者

ئەمرىمەھەل 〔静〕 难事，难题

ئەمسۇخ = چاكاندا

ئەمشەن 〔静〕<古> 皮桶子，(制皮衣用的皮袄原料)

ئەمگەك 〔静〕 ①劳动: ئەقلىي ~ 脑力劳动 / جىسمانىي ~ 体力劳动 / ~ بىلەن ئەر كۆكىرەر، يامغۇر بىلەن يەر. <谚>好汉靠劳动发家，大地靠雨水变绿。ساقلىنى ساتقان قېرىدىن، ئەمگىكىنى ساتقان بالا ياخشى. <谚>卖劳力的孩子胜过倚老卖老的老汉。②<转>作品，著作

ئەمگەك بازىرى <经> 劳动市场，劳务市场

ئەمگەك بايلىقى جۇغراپىيىسى <地> 劳动资源地理学

ئەمگەك بىلەن تەربىيىلەش <法> 劳动教养，劳教

ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش <法> 造改动劳，改劳

ئەمگەك پسىخولوگىيىسى <心> 学理心动劳

ئەمگەك جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社动劳

ئەمگەك جۇغلانمىسى <经> 累积动劳

ئەمگەك سەرپىياتى <经> 耗消动劳

ئەمگەك سۇغۇرتىسى 险保动劳

ئەمگەك سۆيەر 劳勤，动劳爱

ئەمگەك سىجىللىقى <经> 度强动劳

ئەمگەك سىڭدۈرمەك 夫功下，动劳出付

ئەمگەك قاراش 观动劳

ئەمگەك قانۇنى <法> 法动劳

ئەمگەك قىلماق 动劳：ئۇ ئەمگەك قىلغىلى كەتتى. 他劳动去了。

ئەمگەك قىممىتى <经> 值价动劳

ئەمگەك كۈچى <经> 力动劳

ئەمگەك كۈچى بازىرى <经> 场市力动劳

ئەمگەك كۈنى <经> 日动劳

ئەمگەك مۇسابىقىسى 赛竞动劳

ئەمگەك مۇلازىمىتى <经> 务劳

ئەمگەك مۇھاپىزىتى <经> 护保动劳

ئەمگەك نەمۇنىچىسى 模劳，范模动劳

ئەمگەك ھەققى <经> 酬报务劳

ئەمگەك ھوقۇقى <经> 权动劳

ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى <经> 率产生动劳

ئەمگەك ۋاستىچىلىكى <经> 介中动劳

ئەمگەك ۋاستىلىرى <经> 料资动劳，段手动劳

ئەمگەك ئىستاتىستىكىسى 学计统动劳

ئەمگەك ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 学济经动劳

ئەمگەكنىڭ ئىجتىمائىيلىشىشى <经> 社动劳，化会

ئەمگەكنىڭ ياتلىشىشى <哲> 化异的动劳

ئەمگەكچان 〔静〕 的劳勤：～ خەلق 民人的劳勤

ئەمگەكچانلىق «ئەمگەكچان» 的名词形式：ئۇنىڭ ئەمگەكچانلىقى ھەممىگە مەلۇم. 他的勤劳是人所共知的。

ئەمگەكچى 〔静〕 者动劳：～ خەلق 民人动劳 / 1 - ماي ئەمگەكچىلەر بايرىمى 节动劳一五

ئەمگەكسىز 〔静〕 的动劳不：سۇسىز ھايات بولماس، ～ راھەت. <谚> 有没就动劳不，命生有没就水有没 福幸。

ئەمگەكشا 〔静〕<方> 自找苦吃的，出力不讨好的

ئەمگەكلىك 〔静〕 <方> 闲不住的，自找苦吃的

ئەمگەنمەك 〔动〕 <方> 受苦

ئەمگىمەك 〔动〕 <方> 受苦

ئەملەتمەك «ئەملىمەك» 的使动态

ئەملەشمەك «ئەملىمەك» 的共同态

ئەملەنمەك «ئەملىمەك» 的被动态

ئەملىك 〔静〕 <方> 未驯服的，性劣的

ئەملىمەك 〔动〕 ①治疗：يەرلىك ئۇسۇل بىلەن ～ 用土办法治疗②接种：چېچەك ～ 种牛痘

ئەمما 〔助〕 但是，可是，然而：ھۇجرا كىچىك بولسىمۇ، ～ بەك يورۇق. 房间很小，但很明亮。ئۇ بارماقچى بولدى، ～ بارمىدى. 他想去，可是没去。ئۇ كۆپ قېتىم يېڭىلگەن بولسىمۇ، ～ روھسىزلانمىدى. 他虽然失败多次，然而并未灰心。

ئەممەك 〔动〕 吃，吮：ئاغزى يۇمشاق موزاي قوش ئەمچەك ئېمەر. 软嘴的牛犊吃双奶；喻"和气生财"。<谚>

ئەمىتمەك 〔动〕<古> 歪，偏，斜，倾斜

ئەمىر 〔静〕 艾米尔（一些伊斯兰教国家对国家元首，君主，亲王的称呼），君王

ئەمىرچىكە 〔静〕<古> 软骨，脆骨

ئەمىرزادە 〔静〕 王子

ئەمىرلىك «ئەمىر» 的形容词形式：～ ھوقۇق 王权 / ～ كىيىم 君王服饰

ئەمىر - ئۇمىرا 〔静〕 王公大臣

ئەمىسە 〔助〕 那么，那末：سىز خالىمايدىكەنسىز، ～ قانداق قىلماقچىسىز؟ 你既然不愿意，那么你打算怎么办呢？

ئەمىك[1] 〔静〕<古> 乳，乳房，男子的乳头

ئەمىك[2] 〔静〕<古> 温暖的，温的

ئەمىن 〔静〕 平安，安定，安宁

ئەمىن بولماق 安心，放心

ئەمىن تاپماق 得到安宁：ئۇنىڭ كۆڭلى ئەمىن تاپتى. 他安心了。

ئەمىنلىك 〔静〕 平安

ئەن[1] 〔静〕（在家畜身上的烙）烙印：～ سالماق 打烙印 / قويلارنىڭ قۇلىقىغا ～ سېلىپ قويدۇق. 我们在羊的耳朵上打了烙印。

ئەن[2] 〔静〕（水流）湍急，湍涝：～ ئېرىق 水流湍急的渠道

ئەن تارتماق ① 决口变大：ئېغىز ئەن تارتىپ كېتىپ،

نۇرغۇن ئېتىزلارنىڭ قىرلىرىنى سۇ ئېلىپ كەتتى . 变口决
粗三大五得长②。埂地多许了冲، 大
ئەن يەر 地洼
ئەن³ 〔静〕 面幅 : رەختنىڭ ئېنى 面幅的布 / ئېنى تاختا رەخت 布幅窄
ئەن چاك <水> 缝横
ئەن⁴ 〔静〕 卷案
ئەنگە ئالماق 案备
ئەن⁵ 〔静〕 的开解未، 的剪裁未
ئەن رەخت 布的剪裁未
ئەن شال <建> 板毛
ئەن ياغاچ 木原
ئەنە 〔静〕 那، 就是، 瞧你، 不那: ~ ئۇ . 他是就那。 ~ تۇرمامدۇ؟ 儿那在就不那 ؟ ~ پويىز كېلىۋاتىدۇ . 瞧你 ، 了来车火 ~ . شۇ كۈنلەردە ھاۋا بەك سوغۇق ئىدى . 几那 。冷别特气天天
ئەنەتكەك <古>〔静〕 竺天، 度印
ئەنە ـ مانا 〔静〕 吾支، 塞搪: ئۇ بۇ ئىشنى ~ دەپ تا ھازىرغىچە ھەل قىلمىدى . 他塞搪来塞搪去، 这件事到 。决解有没还在现
ئەنئەنە 〔静〕 统传: ئىنقىلابىي ئەنئەنىنى جارى قىلدۇرۇش كېرەك . 要发扬革命传统 。
ئەنئەنىچى 〔静〕 承袭传统者، 传统主义者
ئەنئەنىچىلىك 〔静〕 传统主义
ئەنئەنىلىك 〔静〕 传统: ~ ئادەت 传统习惯
ئەنئەنىۋى 〔静〕 传统的: ~ ئادەت 传统习惯 / ~ بايرام 传统节日 / ~ دوستلۇق 传统友谊 / ~ قاراش 传统观念
ئەنئەنىۋى گرامماتىكا <语> 传统语法
ئەنئەنىۋى ئۇسلۇبشۇناسلىق <文> 传统风格学
ئەنئەنىۋى ئىستىلىستىكا <文> 传统修辞学
ئەنئەنىۋى يېزا ئىگىلىكى <经> 传统农业
ئەنبەر 〔静〕 龙涎香، 龙脑香
ئەنبەر دەرىخى <植> 龙脑树
ئەنبەرگۈل = قوڭغۇراقۋاش
ئەنبەرلىك 〔静〕 散发龙涎香的
ئەنبەھ <植>〔静〕 芒果(杧果)
ئەنبىيا <宗>〔静〕 列圣، 先知
ئەنبىيالىق 〔静〕 列圣的
ئەنت 〔静〕 仇

ئەنت ئالماق 仇复، 仇报
ئەنتارتقۇ 〔静〕 子绳的用毯地织
ئەنجام 〔静〕 具器، 具用: ئائىلە ئەنجاملىرى 家具 / سەپەر ئەنجاملىرى 旅行用具
ئەنجان <地>〔静〕 延集安
ئەنجان پاختىكى <动> 鸠斑小
ئەنجان تام 墙的垒泥(薄部顶، 厚部底، 墙的砌泥)
ئەنجان دوپپا 帽花小延集安
ئەنجۇ <方>〔静〕 份一
ئەنجۈر <植>〔静〕 果花无
ئەنجۈر شاپتۇل <植> 桃蟠
ئەنجۈر قېقى 干果花无
ئەنجۈر مانتا <食> 子包尔居安
ئەنجۈر مۇرابباسى 酱果花无
ئەنجۈرلۈك 〔静〕 ①无花果园②有无花果的: ~ ھويلا 有无花果树的庭院
ئەنجۈمەك <古>〔动〕 放心، 安心
ئەنجىبار <植>〔静〕 紫参، 拳参
ئەنچى 〔静〕 打烙印者
ئەندەك <方>〔静〕 稍微
ئەندۇ <方>〔静〕 奇怪的، 怪异的
ئەندۈۋا 〔静〕 泥抹子
ئەندىز <植>〔静〕 土木香
ئەندىزە 〔静〕 ①纸样، 样式: كىيىم ئەندىزىسى 衣服纸样 ②<转> 模式; 格局: ئىگىلىك ئەندىزىسى 经济模式 / ئىقتىسادىي ~ 经济格局
ئەندىزە ئالماق ①取样②模仿، 仿效
ئەندىزە قىلماق 仿照، 模仿
ئەندىزىچى 〔静〕 打样工
ئەندىزىچىلىك 〔静〕 ①打样工作: كىيىم ـ كېچەك زاۋۇتىدا ~ قىلماق 在服装厂做打样工作②<转> 公式主义
ئەندىزىلەشتۈرمەك «ئەندىزىلەشمەك» 的使动态
ئەندىزىلەشتۈرۈلمەك «ئەندىزىلەشتۈرمەك» 的被动态
ئەندىزىلەشمەك 〔动〕 模型化
ئەندىزىلىك 〔静〕 有样式的، 有格式的
ئەندىشە 〔静〕 顾虑، 担心، 忧虑: سەن ھېچقانداق ~ قىلما . 你不要有任何顾虑。 ئەندىشىدىن خالاس بولماق 消除顾虑 / قاتمۇ ـ قات ئەندىشىگە چۈشمەك 顾虑重重 / بالىسىدىن ~ قىلماق 为孩子担心 / ئەندىشىنىڭ يەنە بىر ئېتى قورقاق . <谚> 顾虑的别名是胆怯。

ئەندىشە قىلماق 顾虑、担心、忧虑：مەن ئۇنىڭ چارچاپ كېتىشىدىن ئەندىشە قىلدىم. 我担心他会累坏了。

ئەندىشىگە سالماق 吓唬、使担心：كىشىنى ئەندىشىگە سالما. 你不要吓唬人。

ئەندىشىگە قالماق 担心、提心吊胆、担忧：يەرلەرنى شەخسلەرگە ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلۇشى بىلەن ئەندىشىگە قالغان پۇتكۈل دېھقانلارنىڭمۇ كۆڭلى تىندى. 随着土地实行了个人承包制，提心吊胆的农民也都放心了。

ئەندىشىسىز 〔静〕无忧无虑：ھەركىم ~ تۇرمۇشنى خالايدۇ. 人人都愿过无忧无虑的生活。

ئەندىشىلىك 〔静〕忧虑的、顾虑重重的：~ تۇرمۇش ئۇنى ياشاش ئىرادىسىدىن مەھرۇم قىلغانىدى. 忧虑不安的生活使她丧失了活下去的勇气。

ئەندىك 〔静〕<古> 呆的、傻的

ئەندىكتۇرمەك «ئەندىكمەك» 的使动态

ئەندىكتۇرۇلمەك «ئەندىكتۇرمەك» 的被动态

ئەندىكمەك 〔动〕打寒噤、打寒颤

ئەندىكىشمەك «ئەندىكمەك» 的共同态

ئەندىمەك 〔动〕<方> 担心、顾虑、忧虑

ئەنسىرەتمەك «ئەنسىرىمەك» 的使动态

ئەنسىرەشمەك «ئەنسىرىمەك» 的共同态

ئەنسىرىمەك 〔动〕担心、挂念、惦记：مەن ئانامنىڭ سالامەتلىكىدىن ئەنسىرەيتتىم. 我担心母亲的健康。ئوغلىدىن ~ 惦记儿子

ئەنسىز[1] 〔静〕无烙印的、没打烙印的：~ قوي 没打烙印的羊

ئەنسىز[2] 〔静〕窄幅的：~ رەخت 窄幅布

ئەنسىز[3] 〔静〕不平静的、不安宁的、动荡的：~ كېچە 不平静的夜晚 / ~ يىللار 动荡的年代

ئەنسىزچىلىك 〔静〕不安、恐惧、惊慌：بىر گۆرگە سۇ كىرسە، مىڭ گۆردە ~. <谚> 一座坟进水，千座坟不安。

ئەنسىزلەشتۈرمەك «ئەنسىزلەشمەك» 的使动态

ئەنسىزلەشمەك 〔动〕不安、忧虑

ئەنسىزلىك «ئەنسىز[3]» 的名词形式：مال باھاسىنىڭ ئۆرلىشى كىشىلەرنى ئەنسىزلىككە سالدى. 物价的上涨引起了人们的不安。

ئەنقا 〔静〕<动> (传说中的)神鸟：~ توخۇمى 凤毛麟角

ئەنكاپ 〔静〕<建> 勾墙缝用的工具

ئەنكاپلاتماق «ئەنكاپلىماق» 的使动态

ئەنكاپلاشماق «ئەنكاپلىماق» 的共同态

ئەنكاپلانماق «ئەنكاپلىماق» 的被动态

ئەنكاپلىماق 〔动〕<建> 勾缝

ئەنكەبۇش 〔静〕<古> 深蓝色颜料(粉状)

ئەنگىلىشىم 〔静〕闪花缎

ئەنلەتمەك «ئەنلىمەك» 的使动态

ئەنلەشتۈرمەك «ئەنلەشمەك[1]» 的使动态

ئەنلەشمەك[1] 〔动〕水流通：ئېرىق ئەنلەشتى. 水渠水流通了。

ئەنلەشمەك[2] «ئەنلىمەك» 的共同态

ئەنلەنمەك «ئەنلىمەك» 的被动态

ئەنلىك 〔静〕宽幅的：~ بۆز 宽幅粗布

ئەنلىمەك 〔动〕量：رەختنى ~ 量布匹

ئەنمەچى 〔静〕<古> 牙行、掮客、经纪人

ئەنۈچ 〔静〕<古> 黥、白黥

ئەنۈك[1] 〔静〕<古> 钥匙齿

ئەنۈك[2] 〔静〕<古> 崽(狮、鬣狗、狼等的幼崽)

ئەنۈكلىمەك 〔动〕<古> 产仔、下崽

ئەھە 〔模〕咯(咳嗽的声音)：ئۇ تۈن بويى ~، ئۇھۇ دەپ يۆتىلىپ چىقتى. 他咯咯地咳嗽了一夜。

ئەھدە 〔静〕诺言

ئەھدە باغلىماق = ئەھدە قىلماق

ئەھدە قىلماق 承诺、许诺：ئەھدە قىلغان ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش كېرەك. 承诺的事必须实现。

ئەھدىدىن چىقماق 信守诺言

ئەھدۇپەيمان 〔静〕诺言、誓言

ئەھدىلەشمەك 〔静〕立下誓言、许诺：بۇرۇن بىز ئۈچەيلەن ئۆلۈك ـ تىرىكتە بىللە بولىمىز دەپ ئەھدىلەشكەندۇق. 以前我们三人立下誓言要同生共死。

ئەھدىنامە 〔静〕公约：شىمالىي ئاتلانتىك ئەھدىنامىسى 北大西洋公约 / يېزا قائىدىسى پۇقرالار ئەھدىنامىسى 乡规民约

ئەھل 〔静〕①指精通某一行当(行业)的人：مەن بۇ كەسپىنىڭ ئەھلى ئەمەس. 我不是这个专业的行家。②参与者：شەھەر ئەھلى 市民 / يۇرت ئەھلى 乡民 / بىلىم ئەھلى 有知识的人 / يىغىن ئەھلى 与会者

ئەھلى جامائەت 公众

ئەھلىسەلىپ 〔静〕十字军：ئەھلىسەلىپنىڭ شەرققە يۈرۈش قىلىشى 十字军东征

ئەھلىمەھەللە 〔静〕街坊、街坊邻居

ئەھمىيەت 〔静〕 义意: تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە ۋەقە 历有具
件事的义意史

ئەھمىيەت بەرمەك 视重، 重注: كۆچەت تىكىپ ئورمان
بىنا قىلىش خىزمىتىگە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك. 树植视重要
作工林造. تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا ~ 究研查调重注

ئەھمىيەتسىز 〔静〕 无意义的، 无足轻重的: بۇلارنىڭ
ھەممىسى مەن ئۈچۈن ~. 这些对我都没有什么意义。

ئەھمىيەتسىزلىك «ئەھمىيەتسىز» 的名词形式

ئەھمىيەتلىك 〔静〕 有意义的، 意义重大的: بۇ ~ ئىش.
这是一件有意义的事。

ئەھۋال (ئەھۋالى) 〔静〕 情况، 状况، 处境، 景况: ئائىلە
ئەھۋالى 家庭情况 / ئىقتىسادىي ~ 经济状况 / ~ بارغان-
سېرى قىيىنلاشتى. 处境越来越困难了。 مۈشكۈل ئەھۋالغا
چۈشۈپ قالماق 陷入困境 / ~ خاراب 处境不妙 / ئۇ يېتىم
ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى. 他陷于孤立的地步。

ئەھۋال سورىماق 问候: ياشانغانلاردىن ~ 向老人问候

ئەھۋال ئېيتماق 诉说

ئەھۋاللاشماق 〔动〕 ①问候، 问好: ئۇلار بىر-بىرى بىلەن
ئەھۋاللاشتى. 他们互相问好。②寒暄، 聊天儿، 拉家
常: ئۇ چاي ئىچكەچ، دوستلار بىلەن ئەھۋاللاشتى. 他一边喝
茶一边和朋友们聊天儿。

ئەۋەت 〔叹〕 <古> 是的، 好، 可以(表示肯定)

ئەۋەتكۈزمەك «ئەۋەتمەك» 的使动态

ئەۋەتمەك 〔动〕 ①派، 派遣، 差遣: ئىش بېجىرىشكە ئادەم
~ 派人去办事 / ئەلچى ~ 派遣使者 ②发، 寄: مەن
دوستۇمغا بىر پارچە خەت ئەۋەتتىم. 我给朋友发了一封信。
ئۇ بالىسىغا پۇل ئەۋەتتى. 他给孩子寄了钱。 ئۇ مېنى
يەپ باقسۇن دەپ قەشقەردىن بىر خالتا ياڭاق ئەۋەتتى. 他从
喀什寄来一袋核桃让我尝尝。

ئەۋەتىشمەك «ئەۋەتمەك» 的共同态

ئەۋەتىلمەك «ئەۋەتمەك» 的被动态

ئەۋەك 〔静〕 <古> 急躁的، 莽撞的، 冒失的

ئەۋج 〔静〕 ①高潮: ناخشىنىڭ ئەۋجى 歌曲的高潮 ②顶点

ئەۋج ئالماق 盛行، 风行: يېقىنقى يىللاردىن بۇيان بەزى
كادىرلار ئارىسىدا شەكىلۋازلىق ئەۋج ئالدى. 近几年来，一些
干部中形式主义盛行。 يېڭى مودا كىيىملەر بىر مەھەل
ئەۋج ئالدى. 新式时装风行一时。 داپ - دۇمباق ساداسى
ئەۋج ئالدى. 锣鼓喧天。

ئەۋج ئاۋاز <艺> 高潮音

ئەۋجگە چىقماق 达到高潮

ئەۋجگە كۆتۈرۈلمەك 达到高潮

ئەۋجگە يەتمەك = ئەۋجگە چىقماق

ئەۋچى 〔静〕 <古> 妻子، 妻室، 内人

ئەۋدىيالىت 〔静〕 <地> 异性石

ئەۋرە 〔静〕 重孙، 曾孙

ئەۋرەت[1] 〔静〕 ①差体 (伊斯兰教律认为人体不能暴露
的部分) ②下身، 阴部: ئۇلار پەقەت بىر پارچە رەخت
بىلەنلا ئەۋرىتىنى يېپىۋالغانىدى. 她们只用一块布遮住下
身。

ئەۋرەت لاتىسى 遮羞布

ئەۋرە - چەۋرە 〔静〕 子子孙孙، 子孙后代

ئەۋرە - چەۋرىلىك 〔静〕 有子孙的، 多子多孙的، 子
孙满堂的

ئەۋرەز 〔静〕 (屋内沐浴用的) 渗水坑

ئەۋرەز پاقىسى 贪婪鬼

ئەۋرەن 〔静〕 <古> 世界، 天، 天下، 人间، 宇宙، 苍
穹، 苍天، 天际

ئەۋرىشكە 〔静〕 标本، 样品: رودا ئەۋرىشكىلىرى 矿石标
本 / ئەۋرىشكىگە قويۇلغان گىلەم 做样品的地毯

ئەۋرىشكە ئالماق 采样، 取样

ئەۋرىشكە ئايرىماق 分样

ئەۋرىشكىلىك 〔静〕 有标本的، 有样品的

ئەۋرىشىم 〔静〕 ①丝: ~ يىپ 丝线 ②柔软的، 轻柔
的: ~ تال چىۋىقى 柔软的柳条 / ئەرنىڭ كۆڭلى ~.
<谚> 男子心肠软。

ئەۋرىشىم تۇرۇبا 柔性管

ئەۋرىشىم ماتېرىيال 韧性材料

ئەۋرىشىملىك 〔静〕 韧度، 可塑性

ئەۋزا (ئەۋزايىم، ئەۋزايىڭ، ئەۋزاسى) 〔静〕 脸色، 气色

ئەۋزەل[1] 〔静〕 优越: ~ شارائىت 优越的条件

ئەۋزەل كۆرمەك 看好، 看重

ئەۋزەل مەھسۇلات 优势产品

ئەۋزەل[2] 〔静〕 石膏图饰

ئەۋزەللەشتۈرمەك «ئەۋزەللەشمەك» 的使动态

ئەۋزەللەشتۈرۈشمەك «ئەۋزەللەشتۈرمەك» 的共同态

ئەۋزەللەشتۈرۈلمەك «ئەۋزەللەشتۈرمەك» 的被动态

ئەۋزەللەشمەك 〔动〕 变得优越

ئەۋزەللىك 〔静〕 优越性

ئەۋشۇك 〔静〕 <古> 老年病، 衰老، 老朽

ئەۋقاپ = ۋەخپە

ئەۋلاد (ئەۋلادى) 〔静〕 ①代后، 辈后، 裔后: ئىنقىلابىي ئەۋ-
لادلارنى يېتىشتۇرمەك 培养革命后代 / ئەۋلادلار ئۈچۈن بەخت
ياراتماق 为后代造福②代: بىرىنچى ~ 第一代 / ياش
~ 青年一代

ئەۋلاد قالدۇرماق 传宗接代

ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا 〔静〕 代代: ياخشى ئىستىلنى ~ قالدۇ-
رۇش لازىم. 好的作风要代代相传。

ئەۋلادسىز 〔静〕 无后代的: ~ قالماق 绝后

ئەۋلادلىق 〔静〕 后代多的، 子孙多的، 后继有人的

ئەۋلەنمەك 〔动〕<古> 月晕، 出现风圈

ئەۋلىك 〔静〕<古> 妻子، 内人

ئەۋلىيا 〔静〕 神仙: تەسۋى تارتقاننىڭ ھەممىسى ~ ئەمەس.
<谚> 掐念珠的并非都是神仙。

ئەۋلىيا ـ ئەنبىيا 〔静〕<宗> 圣贤، 列圣

ئەۋلىيالارچە 〔静〕 象圣贤一样، 象先知一样

ئەۋلىيالىق «ئەۋلىيا» 的抽象名词

ئەۋمەك 〔动〕<方> ①担心، 顾虑②发愁

ئەۋۋۈك 〔静〕<古> 快، 赶快، 迅速، 急速

ئەۋىن 〔静〕<古> ①种子②个(水果量词)

ئەي[1] 〔叹〕 啊، 哇: ~ ، ئۇلۇغ ۋەتەن! 啊، 伟大的祖国!

ئەي[2] 〔静〕 成活

ئەي بولماق ①成活: قوزا ئەي بولدى. 羊羔成活了。
تېرەكلەر ياخشى ئۆسۈپ ئەي بولدى. 杨树长得好، 已活
了。 بالىمىز ئاخىرى ئەي بولدى. 我们孩子终于活下来
了。②痊愈: قان توختىدى، ئەي بولۇپ قالار. 血止住了،
会好起来的。

ئەي قىلماق ①使成活: بىر مو يەرگە كۆچەت تىكىپ،
ھەممىسىنى ئەي قىلدۇق. 我们栽了一亩地的树苗، 全
都成活了。②治愈

ئەي[3] 〔静〕<方> 肥料

ئەيەگۈ 〔静〕<古> 侧面، 体侧، 肋骨، 肋条

ئەيتاۋۇر 〔助〕 ①反正: ~ ئۇ ئۇنىمايدۇ. 反正他不同意。
②大约: ~ ئۇ كەلمەيدىغان ئوخشايدۇ. 他大约不来了。

ئەيدىز 〔静〕<医> 艾滋病

ئەيسا 〔静〕<宗> 尔撒《古兰经》中记载的古代先知
之一。《圣经》中称耶稣)

ئەيش 〔静〕 ①享乐②奢侈

ئەيش ـ ئىشرەت 〔静〕 穷奢极欲، 花天酒地، 纸醉金
迷، 吃喝玩乐: شاھ ئەيش ـ ئىشرەتكە بېرىلسە، ئەلنى ئاپەت
باسىدۇ. 皇帝穷奢极欲就会祸国殃民。

ئەيش ـ ئىشرەتلىك 〔静〕 穷奢极欲的، 纸醉金迷的،
花天酒地的: ئۇلار ~ تۇرمۇش كەچۈرەتتى. 他们过着纸
醉金迷的奢侈生活。

ئەيلەتمەك «ئەيلىمەك[1]» 的使动态

ئەيلەشمەك «ئەيلىمەك[1]» 的共同态

ئەيلەمچى 〔静〕 鞣制皮革的工人

ئەيلەنمەك «ئەيلىمەك[1]» 的被动态

ئەيلىگۈچ 〔静〕 (加工皮子的)铲刀

ئەيلىمەك[1] 〔动〕 鞣制: تېرە ~ 鞣制皮革

ئەيلىمەك[2] 〔动〕 书面作品中的用词، 其功能是附着名
词之后، 使名词动词化: بايان ~ 叙述

ئەيمەندۇرمەك «ئەيمەنمەك» 的使动态

ئەيمەنمەك 〔动〕 羞怯، 顾忌، 畏惧، 拘谨: قىزچاق ئەيمەن-
گەن ھالدا ماڭا سەپ سالاتتى. 小姑娘羞怯地打量着我。
ھېچنېمىدىن ئەيمەنمەسلىك 毫无顾忌، 肆无忌惮 / دەسلەپ
كۆرۈشكەندە ئۇ بىر ئاز ئەيمىنىپ، ئارتۇقچە گەپ قىلمىدى. 初次
见面، 他有点儿拘谨، 没多说话。

ئەيمىنەرلىك 〔静〕 令人羞怯的، 令人难为情的

ئەيمىنىشمەك «ئەيمەنمەك» 的共同态

ئەينەك 〔静〕 ①玻璃: ~ ئىستاكان 玻璃杯 / ~ سالماق
镶玻璃②镜子: تىكلىمە ~ 穿衣镜 / شەيتان ~ 哈
哈镜 / يۈزىنىڭ سەتلىكىگە ~ ئەيىب ئەمەس. 丑脸怪不了
镜子。

ئەينەك ئاساسلىق <地> 玻璃基

ئەينەك بولماق 借鉴: چەت ئەلنىڭ تەجرىبىلىرى بىز ئۈ-
چۈن ئەينەك بولىدۇ. 外国的经验可供我们借鉴。

ئەينەك پاختا 玻璃棉

ئەينەك پولات 玻璃钢

ئەينەك تالا 玻璃纤维

ئەينەك تەنچە <生理> 玻璃体

ئەينەك خىش 玻璃砖

ئەينەك قەغەز 玻璃纸

ئەينەك قىلماق 借鉴: باشقا دۆلەتلەرنىڭ تەجرىبىلىرىنى
ئەينەك قىلىشقا بولىدۇ. 可以借鉴其他国家的经验。

ئەينەك كاكتۇس <植> 仙人镜

ئەينەك نەشرى 珂罗版

ئەينەك تۇرۇبا 玻璃管

ئەينەك نۇسخا 珂罗本

ئەينەك ئوغۇت 玻璃肥料

ئەينەكچى 〔静〕 玻璃工

ئېينەكچىلىك 〔静〕①玻璃制造业②镶嵌玻璃：ئىمىن كىچىكىدىن تارتىپ ~ بىلەن جان بېقىپ كەلدى. 伊敏从小靠镶嵌玻璃养家糊口口。

ئېينەكسىز 〔静〕无玻璃的

ئېينەكسىمان 〔静〕玻璃般的，像玻璃一样的

ئېينەكلىك 〔静〕有玻璃的：~ دېرىزە 玻璃窗

ئېينەن 〔静〕①如实，原原本本，照原样：ئەھۋالنى ~ ئىنكاس قىلماق 如实反映情况 / ~ يەتكۈزمەك 原原本本地传达意见 / ~ كۆچۈرمەك 照抄 ②像，活像：ئۇ ~ ئاپىسىنىڭ ئۆزىلا بوپتۇ. 他长得活像他妈。

ئېينەن سۈرەت 写生画，写意画

ئېينەن ئىقرار قىلماق 供认不讳

ئېينەنسىزلىك 〔静〕失真

ئېينەنلىك 〔静〕原状，真实性：ئېينەنلىكنى ساقلىماق 保持原状

ئېينو 〔静〕骗子，诈骗者，招摇撞骗者

ئېينولا 〔静〕〈植〉李子

ئېينولىلىق 〔静〕李子林

ئېينى 〔静〕本来的，原来的，当初的，正是：~ ئەھۋال 本来的情况 / ~ ئۆزى 正是他自己

ئېينى زامان 当时，当初

ئېينىيەت 〔静〕〈哲〉同一性

ئېينىيەت قانۇنىيىتى 〈逻〉同一律

ئەيۋەش 见下

ئەيۋەشكە كەلمەك ①回心转意，同意：مەن گەپ قىلىۋىدىم، ئۇ ئەيۋەشكە كەلدى. 我一说，他就回心转意了。ئۇ ئاسانلا ئەيۋەشكە كەلدى. 他很快就同意了。②恢复原样，复原：ئۇنىڭ پاخپىيىپ كەتكەن چاچلىرى ئاران ئەيۋەشكە كەلدى. 她蓬乱的头发好不容易才恢复原样。

ئەيىب 〔静〕①过错，过失：بۇ مېنىڭ ئەيىبىم ئەمەس. 这不是我的过错。بىلمەسلىك ~ ئەمەس، تىرىشماسلىق ~. 〈谚〉不懂不为过，不努力才是错。②缺陷，残疾：پۇتىدا بىرئاز ئەيىبى بار كىشى 腿上有点残疾的人 / ئۆزىنىڭ ئەيىبى ئۆزىگە كۆرۈنمەس. 〈谚〉自己的毛病自己看不见。

ئەيىب قويماق 挑毛病：سىز دائىم مېنىڭ ئىشىمغا ئەيىب قويىسىزغۇ؟ 你怎么老挑我的毛病？

ئەيىبكە بۇيرۇماق 责怪：ئۇنى ئەيىبكە بۇيرۇمىغىن. 别派他的不是。سەل كېچىكىپ قالدىم، ئەيىبكە بۇيرۇماڭ. 我迟到了一会儿，请别责怪我。

ئەيىبىنى ئاچماق 揭短：خەقنىڭ ئەيىبىنى ئاچمىغىن يەنە. 别再揭人家的短了。

ئەيىبدار = ئەيىبلىك

ئەيىبسىز 〔静〕①无过失的，无过错的：~ دوست ئىزدىگەن، دوستسىز قالار. 〈谚〉要找无过失的朋友，就会没有朋友。②无缺陷的：ئەيىبسىزدىن ئەيىب ئىزدەش ئەڭ چوڭ ئەيىب. 〈谚〉从无缺陷的人身上挑毛病是最大的过错。

ئەيىبسىزلىك «ئەيىبسىز» 的名词形式

ئەيىبكار 〔静〕〈法〉案犯，犯人

ئەيىبلەش «ئەيىبلىمەك» 的另一种动名词

ئەيىبلەش تەرتىپى 〈法〉起诉程序

ئەيىبلەش سۆزى 〈法〉公诉词

ئەيىبلەش ھوقۇقى 〈法〉公诉权

ئەيىبلەشمەك «ئەيىبلىمەك» 的共同态

ئەيىبلەنگۈچى 〔静〕〈法〉被公诉人

ئەيىبلەنمەك «ئەيىبلىمەك» 的被动态

ئەيىبلىك 〔静〕有过错的：بۇ ئىشتا ھېچكىم ~ ئەمەس. 这件事谁都没错儿。ھەممىگە مەن ~. 一切都怪我。ئالمىنىڭ يوغىنىمىغىنىغا ئالما دەرىخى ~. 〈谚〉苹果长不大，全怪苹果树。

ئەيىبلىگۈچى 〔静〕〈法〉公诉人

ئەيىبلىگۈچى ئورگان 〈法〉公诉机关

ئەيىبلىمەك 〔动〕①指责，责备，怪罪，谴责②起诉，公诉

ئەيىبناق 〔静〕残疾

ئەيىبنامە 〔静〕〈法〉起诉书，诉状

ئەييۇھەنناس 〔叹〕大家注意，我的天哪：~، نېمىدېگەن ئۇششۇقلۇق بۇ! 我的天哪，这也太赖了！

ب

ب 称名母字该②母字个三第文尔吾维①

بـاب[1] (بابى) 〔静〕 章Y: بۇ كىتابنىڭ ئىككىنچى بابى 第书本
二章②＜转＞篇章: «4 - ماي» ھەرىكىتى جۇڭگو ئىنـ
قىلابى تارىخىدا يېڭى ~ ئـاچتى. 中了开揭动运《四・五》
国革命史的新篇章。③＜转＞方面، 领域: ئويناشـ
مىغىن ئـەرباب بىلەن، ئـەرباب ئۇرۇر ھەر ~ بىلەن. ＜谚＞
拿大人物寻开心، 大人物处处能整人。

باب[2] 〔静〕 合适، 适合: بـۇ ئاياغ ساڭا تازا ~ ئىكەن. 双这
鞋你穿真合适。

باب كەلمەك 合适 ، 适用: بۇ سىزگە بـاب كېلىدىغان
كىيىم. 这衣服你穿着适合(身合)。 مـەكتەپنىڭ ئـالاھىـ
دىلىـكىگـە بـاب كېلىدىغان تـۈزۈم 适用于学校特点的制
度 / دۇنيانىڭ ھەممە يېرىگە باب كېلىدىغان ھـەقىقەت 放之四
海而皆准的真理

بابىت 见下

بابىت قېتىشمىسى 巴氏合金

بابلاتماق «بابلىماق» 的使动态

بابلاشماق «بابلىماق» 的共同态

بابلانماق «بابلىماق» 的被动态: ئۇ سـودىدا راسا بابلاندى. 他
做买卖被骗惨了。

بابلىق 〔静〕 章的: ئون ~ كىتاب 十章的书

بـابلىماق 〔动〕 ①收拾، 整治: يـاسىن ئۇنى تازا بابلىدى.
亚森把他狠狠整了一顿。②欺骗: ئۇلار مېنى يـالغان

سۆزلەر بىلەن بابلاپ كېتىپتۇ. 。我了骗欺言谎用们他

بابمۇباب 〔静〕 逐章: ~ ئوقۇماق 逐章阅读

بابۇنە 〔静〕＜植＞ 甘菊

بابۇئىن 〔静〕＜动＞ 黄狒狒

بـابىدا 〔助〕 ①在…领域②在…方面: ئۇ شېئىرىيەت ~
خېلى چوڭ مۇۋەپپەقىيەت قازانغان. 他在诗歌创作方面颇
有成就。

باپكار (باپكارى) 〔静〕 手工作坊(的)织布工人: باپكارنىڭ
مۇكىسىدەك 来往如梭

باپكارلىق 〔静〕 手工织布业: شىنجاڭدا ~ ئۇز ۋاقىتىدا خېلى
تەرەققىي قىلغان. 新疆的织布业曾经相当发达。

باپكارلىق قىلماق 当织布工人

بات 〔静〕 赌气

بات قىلماق 赌气

باتات 〔静〕＜方＞ 红薯

باتاتۇ 〔静〕＜古＞ 待纺纱的棉花

باتارېيە 〔静〕 电池

باتارېيە زەرەتلىگۈچ 电池充电器

باتارېيىلىك 〔静〕 带电池的، 装电池的

باتارېيىلىك ساقالئالغۇ 电动剃须刀

باتالىيون = يىلڭ

باتچى 〔静〕 逞能的人

باتخور = باتچى

باتمۇل 〔静〕<植، 古> ①荜拨، 荜茇 ②胡椒

باتناتماق «باتنماق» 的使动态: بىردەمدىلا سەن ئۇنى باتنتىپ قويدۇڭغۇ؟ 你怎么一会儿就和他闹别扭啦？

باتناشماق «باتنماق» 的共同态: ئۇلار خېلىدىن بۇيان بىر - بىرى بىلەن باتنىشىپ يۈرىدۇ. 他们很久以来就相互闹着别扭。

باتنماق 〔动〕 赌气، 闹别扭: ئۇ باتناپ كەلمىدى. 他赌气没有来。

باتۇر 〔静〕 ①英雄، 勇士: ~ جەڭدە، ھورۇن كاڭدا. <谚> 英雄奋战疆场، 懒汉贪恋炕头。 باتۇرغا ئوق كار قىلماس. <谚> 子弹吓不倒勇士。

باتۇرانە 〔静〕 英勇地، 勇敢地: ~ كۈرەش قىلماق 英勇地斗争 / ~ جەڭ قىلماق 英勇作战

باتۇرلارچە 〔静〕 英勇地، 勇敢地: ئۇلار ~ ئېلىشتى. 他们英勇地搏斗。

باتۇرلاشتۇرماق «باتۇرلاشماق» 的使动态

باتۇرلاشماق 〔动〕 勇敢起来

باتۇرلۇق 〔静〕 勇气، 勇敢精神، 英雄气概: ~ بىلەن ئالغا باسماق 奋勇前进

باتۇرلۇق **قىلماق** 表现出勇敢精神، 拿出勇气

باتسقان 〔静〕<古> 日逐王(匈奴官名)

باتغلىق 〔静〕<古> 厕所، 茅房

باج 〔静〕 税: دېھقانچىلىق بېجى 农业税 / تاپاۋەت بېجى 所得税

باج **تۈزۈمى** <经> 税收制度، 税制

باجدىن **خالىي رايون** 保税区

باج **كودى** 税务编码

باج **ماركىسى** 印花税票

باج **ۋاكالەتچىسى** 税务代理人

باج **ۋاكالەتچىلىكى** 税务代理

باج **ۋاكالەتخانىسى** 税务代理部

باج **نىسبىتى** <经> 税率

باجا 〔静〕 连襟

باجخانا 〔静〕<经> 税稽征所، 税务所

باج - خىراج 〔静〕 税赋

باج - سېلىق 〔静〕 赋税

باجسىز 〔静〕 无税的، 免税的: ئۇ ~ تىجارەتتىن ھارام پايدا ئالدى. 他从免税经营中获得暴利。

باجسىز **ئەمگەك** <经> 非应税劳务

باجسىز **باھا** 不含税价格

باجسىز **زايوم** 免税债券

باجغانلىماق 〔动〕<方> 发芽، 发青، 变绿، 生长

باجگىر 〔静〕 税务员، 税官

باجگىرلىك 〔静〕 税务工作

باجلاتماق «باجلىماق» 的使动态: ساتقان ئىككى قوينى باجلىتىپ قويدۇم. 我缴了所售的两头羊的税。

باجلانماق «باجلىماق» 的被动态

باجلىتىشماق «باجلاتماق» 的共同态

باجلىتىلماق «باجلاتماق» 的被动态

باجلىق 〔静〕 有税的، 含税的

باجلىق **باھا** <经> 含税价格

باجلىق **ئەمگەك** 应税劳务

باجلىماق 〔动〕 征收税款: چارۋىلارنى ~ 征收牲畜税款

باجىڭگىر 〔静〕 (短靴)皮鞋

باجىلىق 〔静〕 有连襟关系的: ~ مۇناسىۋەت 连襟关系

باجىماق 〔动〕<方> 管، 管理، 操纵

باچا 〔静〕<古> 缺点، 缺陷، 毛病، 弊病، 瑕疵

باچاغ 〔静〕<古> 斋戒، 封斋

باچاماق 〔动〕<古> 封斋

باچكا[1] 〔静〕<动> 雏鸽، 乳鸽

باچكا[2] 〔静〕<手> (土法榨油机的)出油槽

باچكىلاتماق «باچكىلىماق» 的使动态

باچكىلىماق 〔动〕 孵雏鸽

باخ 见下

باخ **ئەتمەك** <儿> 搂، 拥抱: بالىنى ~ 搂孩子

باخ - باخ 〔静〕<儿> 拥抱

باخشى[1] 〔静〕 巫师، 神汉

باخشى[2] 〔静〕 (用鹰捕猎物的)猎手

باخشىلىق[1] 〔静〕 巫术

باخشىلىق **قىلماق** 当巫师، 跳神: ئوسماننىڭ دادىسى ئۆمرىنى باخشىلىق قىلىپ ئۆتكۈزدى. 奥斯曼的父亲一生以巫术为业。

باخشىلىق[2] «باخشى[2]» 的职业名称

باخشىلىق **قىلماق** 打猎: سەمەتنىڭ تاغدا باخشىلىق قىلىپ يۈرگىنىگە يېرىم يىل بولدى. 赛麦提在山里打猎已有半年了。

بادارغا 〔静〕<方> 椽子

باداشقان 见下

باداشقان **قۇرماق** 盘腿

باداڭ 〔静〕 ①囤 ②(马车上拦麦草的)草围子 ③<转> 大

باداڭ تاغار 袋口大

باداڭ قورساق 便便腹大: ھېلىقى ~ ئاپتوبۇستىن ئاران
چۈشتى. 共公从才儿劲大好了费، 人的便便腹大个那
。来下上车汽

بادام 〔静〕 <植> 桃扁، 巴旦杏核

بادام دوپپا 帽花的案图杏旦巴有绣

بادام دوپپىلىق 的帽花旦巴戴

بادام قاپاق 皮眼上的亮漂

بادام كىسلاتاسى <化، 生> 酸仁杏苦

بادام مېغىزى 仁旦巴

بادامبەز 〔静〕 <理生> 体桃扁، 腺桃扁

بادامبەز يەللىكى <医> 炎体桃扁

بادامچاي 〔静〕 茶仁杏旦巴

بادامچە 〔静〕 (绣在花帽上的) 案图杏旦巴

بادامسىمان 〔静〕 的形桃扁

بادامسىمان قۇرۇلما 构结桃扁

بادامگۈل 〔静〕 (绣的) 花桃扁

باداملىق 〔静〕 林杏旦巴، 林桃扁

بادرا 〔静〕 子椽، 长椽子

بادراڭ[1] 〔静〕 鼓起来的، 突出来的

بادراڭ كۆز 鼓眼睛، 金鱼眼

بادراڭ[2] 〔静〕 <古> 瓜丝

بادرەنجبۇيا 〔静〕 <植> 草母益

بادرەنجبۇيا شەربىتى 汁草母益

بادىرغاق 〔静〕 <古> 骨小岔胸

بار[1] (بارى) 〔静〕 ①有: جان ~ يەردە قازا ~ . <谚> 有
生命的地方就有死亡。②一切、所有، 总共: كەلگەن-
لەرنىڭ بارى بەشكە يەتمەيدۇ . 来的人总共不到五个。
③有钱的: بارىدا پولدۇرۇڭ - پولدۇرۇڭ ، يوقىدا قاراپ
ئولتۇرۇڭ . <谚> 有钱一顿吃光，无钱饿断肚肠；喻
同"今朝有酒今朝醉"。

بار[2] 〔静〕 ① <气> 巴 (大气压强单位) ② <物> 巴
(压强单位)

بارا[1] 〔静〕 (悬崖上的) 层石岩

بارا[2] 〔静〕 <方> ① (剪毛季节的) 羊羔 ② 山羊羔皮

بارا - بارا 〔静〕 逐渐، 渐渐

باراban (بارابانى) 〔静〕 ①鼓 ② <机> 卷筒

بارابانچى 〔静〕 手鼓

بارابانچىلىق «بارابانچى» 的职业名称: ئامنە بارابانچىلىقنى
ئەمەكتەپتىن تارتىپ ئۆگەنگەن . 阿米乃从小学就开
باشلانغۇچ مەكتەپتىن

始学打鼓。

بارابانلىق 〔静〕 ①持鼓的، 带鼓的: مۇزىكا ~ 鼓乐 ②可
蒙一面鼓的: بىر ~ تېرە 可蒙一面鼓的皮子

بارات 〔静〕 回历八月

بارار 见下

بارار يېرى سامانلىق <成> 能耐有限; 成不了气
候; 兔子的尾巴长不了

باراق 〔静〕 <古، 动> (绒毛蓬乱的) 猎狗

باراقسان 〔静〕 茂密، 繁茂، 茂盛: ئۇ ~ دەرەخ-
لەرنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى . 他走进了茂密的树林。

باراقسانلاشتۇرماق «باراقسانلاشماق» 的使动态

باراقسانلاشتۇرۇلماق «باراقسانلاشتۇرماق» 的被动态

باراقسانلاشماق 〔动〕 长得茂密

باراقسانلىق «باراقسان» 的名词形式

باراقسانلىماق 〔动〕 茂盛، 枝繁叶茂: مەكتەپ بېغىغا كۆ-
چۈرۈلگەن سۆگەتمۇ باراقسانلاپ كېتىپتۇ . 移栽到校园里的
柳树也长得枝繁叶茂了。

باراڭ 〔静〕 ① (葡萄、葫芦、南瓜等蔓生植物的) 架:
ئۈزۈم بارىڭى / كاۋا بارىڭى 葡萄架 / 南瓜架 ② 凉棚: باراڭدا
ئولتۇرۇپ سۆزلىشەيلى . 咱们坐在凉棚下谈吧。 قاپاق پۇل
ئەمەس ، ~ پۇل . <谚> 瓜不如架子值钱；喻同"只重
表面不重实际"。

باراڭغا ئالماق 上架

باراڭ ياسىماق 搭架子

باراڭ كاۋىسى <植> 观赏南瓜

باراڭلىق 〔静〕 有架的، 有凉棚的: ~ ھويلا 有凉棚的
院子

باران 〔静〕 <方> 动静، 影子

بارانا 〔静〕 <方> 钉齿耙

باراۋەت 〔静〕 (春天由大家凑份子، 在风景优美的地
方举行的) 郊游、聚餐会

باراۋەت قىلماق 聚餐، 郊游

باراۋەت ئوينىماق 聚餐، 郊游

باراۋەر 〔静〕 ①同等، 相等: ئېغىرلىقى ~ 重量相等 ②平
等: ئەر ، ئاياللار ھوقۇقتا ~ 男女权利平等 ③等于: بۇ
گېپىڭ نۆلگە ~ . 你这话等于零。④同时: ~ يۈگۈرمەك
同时跑 ⑤倍: مەھسۇلات بىر ~ ئاشتى . 产量增加了一
倍。

باراۋەر ئاككورد <艺> 等和弦

باراۋەر ئاۋاز <艺> 等音

باراۋەر كۆرمەك 同等看待、平等待人、一视同仁

باراۋەرچىلىك 〔静〕<哲> 平等论

باراۋەرسىز 〔静〕 不平等、不相等

باراۋەرسىزلىك «باراۋەرسىز» 的名词形式

باراۋەرلەشتۈرمەك «باراۋەرلەشمەك» 的使动态

باراۋەرلەشتۈرۈشمەك «باراۋەرلەشتۈرمەك» 的共同态

باراۋەرلەشتۈرۈلمەك «باراۋەرلەشتۈرمەك» 的被动态

باراۋەرلەشمەك 〔动〕 变得一样：ئوغلۇمنىڭ بويى ئۈسۈپ ماڭا باراۋەرلىشىپ قالدى. 儿子的个头长得跟我一样高了。

باراۋەرلىك 〔静〕 平等：مىللەتلەر باراۋەرلىكى 民族平等

باراي 〔静〕<方> 檩子、檩条

بارەپتار 〔静〕 同样、同等、一样

باربىت 〔静〕<艺> 琵琶

باربىتال 〔静〕<药> 巴比妥

بارت 〔静〕<古> 提子（量酒、油等液体的）

بارتماق 〔动〕<古> 折断、打碎、砸烂、摧毁、粉碎

بارتو 〔静〕<方> 管家

بارتۇ 〔静〕<古> 短大衣

بارچە 〔静〕 所有的、全部的：~ ئادەم 所有的人 / ~ دۆلەت ①全部财富②所有国家 / ~ گۇناھ ئۆزۈمدە تۇرۇپ قاپ كۆتۈرۈپ نەگە باراي. <谚> 罪过在自身，何处找替身；喻同"自作自受"。

بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلماق 百花齐放

بارخات 见下

بارخات دەرىخى <植> 黄檗、黄柏

بارخان 〔静〕 沙丘

بارخانلىماق 〔动〕 形成沙丘

بارداق 〔静〕<方> 碗、木碗

باردام 〔静〕<方> 大笸子

باردامچى 〔静〕<方> ①慷慨好客、饮食丰盛②妄自尊大、唯我独尊

باردى - كەلدى 〔静〕 来往、交往：بىزنىڭ ئۇلار بىلەن باردى - كەلدى يوق. 我们与他们没有来往。

باردى - كەلدى قىلماق 来往、交往：بىز خېلىدىن بېرى تۇغقانلار بىلەن باردى - كەلدى قىلالمىدۇق. 好久以来我们未能同亲戚们来往了。

بارژا 〔静〕 驳船

بارس¹ 〔静〕<古> （因蚊、虱等叮咬或风疹而形成的）疙瘩、包；疹

بارس² 〔静〕<古> 老虎

بارساغان 〔静〕<植> 前胡、石防风

بارسچى 〔静〕<古> 驯虎人、耍虎人

بارغانچە = بارغانسېرى

بارغانسېرى 〔静〕 越来越、愈来愈：تۇرمۇشىمىز ~ ياخشىلانماقتا. 我们的生活越来越好。

بارغۇزماق «بارماق» 的使动态：شۇنچە يالۋۇرۇپمۇ، قاتتىق ئېيتىپمۇ قىزىمنى مەكتەپكە بارغۇزالمىدىم. 我好说歹说也未能叫女儿去上学。

بارغىرا 〔静〕<方、植> 一种草

بارق 〔静〕<古> 房屋、建筑物

بارقا 〔静〕 （到剪毛季节的）羔皮

بارقىن 〔静〕<古> 不走回头路的行人

بارگاھ (بارگاھى) 〔静〕 营地、行营

بارگاھ قۇرماق 扎营、安营扎寨

بارلاس 〔静〕<古> 巴尔拉思（十四、十五世纪突厥人的一个部落）

بارلاماق 〔动〕<古> 挪动、移动、交换、兑换、调换

بارلىق ① «بار» 的名词形式：مۇنداق ئادەمنىڭ بارلىقىنى ئاڭلاپمۇ باقماپتىمەن. 我听都没听说过有这样的一个人。②一切、所有：بارلىقىمىزنى ۋەتەنگە بېغىشلايمىز. 把一切献给祖国。③<转> 钱财：~ بولساڭ بېشىڭنى سىلايدۇ، يوقلۇق بولساڭ بېشىڭ سىغمايدۇ. <谚> 有钱备受关心，没钱无处安身。

بارلىققا كەلمەك 生产、发生、出现

بارماق¹ 〔静〕<生理> 手指、指头

بارماق باسماق 按手印

بارماق بىلەن سانىغۇدەك 屈指可数

بارماق بىلەن ھېسابلىماق 指算

بارماق پەردىسى 蹼

بارماق تىلى <语> 手语

بارماق چۆگىلىمىچى 指纹

بارماق چىشلەپ قالماق <成> 悔恨、懊悔、后悔莫及

بارماق ئۇسۇلى 指法

بارماق ۋەزنى <文> 巴尔马克格律诗（用手指算诗行韵脚和音韵的格律诗）

بارماق ئىزى 指印

بارماق² 〔动〕 ①去、上、到：قەشقەرگە ~ 去喀什 / مەكتەپكە ~ 去上学 / بارمايمەن دېگەن تۈگمەنگە يەتتە قېتىم بېرىپتۇ. <谚> 不愿去的磨房去了七回（不走的路走三回）。

②到达： ئۇنىڭ يېشى 50 كە باردى . 五到达已龄年的他
十岁了 。 قوي 100 گە باردى . 羊已到了100只 。
بارماقچىلىك 〔静〕一丁点儿： ~ جېنىڭغا نېمە چوڭ گەپ قىلىسەن؟ 一丁点的个子，怎说这么大的话？
بارنا 〔静〕<方> 耙子
باروتېرموگراف 〔静〕<气> 气压温度计
باروگراف 〔静〕<气، 物> 气压记录仪，气压计
بارومېتىر 〔静〕<气، 物> 气压计，晴雨计，风雨表
بارومېتىرلىق 〔静〕有气压表的，有晴雨表的，有风雨表的
بارېتېر 〔静〕<物> 镇流管
بارى 〔静〕<植> 巴雷草
بارىت 〔静〕<矿> 重晶石
بارىچە 〔静〕尽量： كۈچىنىڭ ~ 尽力 / ئاۋازىنىڭ ~ ناخشا ئېيتماق 放大嗓门唱歌 / ئۇ جېنىنىڭ ~ ۋارقىرىدى . 他拼命喊叫。
بارىغ 〔静〕<古> 腐臭物
بارىكاللا 〔静〕<习>（喝彩声）好，好样的；好家伙： ~ ، ناھايىتى ياخشى ئىش قىلدىڭلار . 好样的，你们做了件大好事。 ~ ، قالتىس تېز ئىشلەپسىلەر ! 好家伙，你们干得这么快呀！
بارىكاللا ئوقۇماق 叫好
بارىكاللا ئېيتماق 赞赏，称赞： مۇئەللىم ئادالەتنىڭ ئەقىللىگە بارىكاللا ئېيتتى . 老师对阿达来提的聪明大加赞赏。
بارىكۆل 〔静〕<地> 巴里坤
بارىكۆل ئېتى <动> 巴里坤马
بارىمتاي 〔静〕<古> 人质
بارىئون 〔静〕<化، 物> 重子
بارىي 〔静〕<化> 钡
بارىي بوتقىسى <化> 钡餐
بارىي خلورىد <化> 氯化钡
بارىي دالا شپاتى <矿> 钡长石
بارىي سۇلفات <化> 硫酸钡
بار - يوق 〔静〕总共，所有： بۇ قېتىم بار - يوقى ئۈچ تېڭىقلا كىتاب كەلگەنىدى . 这回总共来了三捆书。 ئۇ مېنىڭ بار - يوقۇمنى تارتىۋالدى . 他把我所有的东西都抢去了。
بار - يوقنىڭ ئارىسىدا 极小，极少，无所谓： سېلىم بار - يوقنىڭ ئارىسىدىكى ئادەم . 色力木是极少和别人打交道的人。
بارىېر 〔静〕<体> 栏架： ئوتتۇرا ~ 中栏 / ئېگىز ~ 高栏 / پاكار ~ 低栏
بارىېر مۇسابىقىسى <体> 跨栏比赛
بازا 〔静〕①基础： ئىقتىسادىي ~ 经济基础②基地： ھەربىي ~ 军事基地③门墩（大门门框两边的）
بازار 〔静〕①集市，市场，巴扎： يېزا بازىرى 乡村集市 / ئاشلىق بازىرى 粮食市场 / خەلقئارا سودا بازىرى 国际贸易市场 / بازارغا بارماق 赶集 / كۈنى ~ 逢集日，赶集日②销路： بۇ رەختنىڭ بازىرى بار . 这种布有销路。
بازار ئاچماق 开辟市场，开拓市场
بازار ئارقىلىق تەڭشەمەك 市场调节
بازار ئالماق 赶集： مۇشۇ ئالدىمىزدىكى بازارنى ئېلىۋېلىپ، ئاندىن ماڭىدىغان بولدۇم . 等赶了下个集我再走。
بازار ئەھلى ①城镇居民②懂行情的人
بازار باشقۇرۇش <经> 市场管理
بازار باھاسى <经> 市价，市场价格
بازار بولماق 跟赶集一样（乱糟糟，闹哄哄）： نەۋرىلىرىم كېلىۋىدى، ئۆيىمىز بازار بولۇپ كەتتى . 孙子们一来，屋子里闹哄哄的，像赶集一般。
بازار بېگى 商总
بازار تاپماق ①畅销，有销路： ئۇنىڭ سامسىسى بازار تاپتى . 他的烤包子卖得快（畅销）。②吃香： ئەمدى قولىدىن ئىش كەلمەس ھېسابلىناتتى، يېقىندىن بېرى بازار تېپىپ قالدى . 艾科热木原本算是不会办事的人，近来却很吃香了。
بازار تاشلىماق 罢市
بازار تالاشماق 争夺市场
بازار تەھلىلى 市场分析
بازار توسۇقى 市场壁垒
بازار تىجارەتشۇناسلىقى 市场经营学
بازار چەكلىمىسى 市场约束
بازار خەۋپ - خەتىرى <经> 市场风险
بازاردا بار گەپ 老掉牙的话，人人皆知的话，老生常谈
بازار رىقابىتى 市场竞争
بازار زومىگەرلىكى 欺行霸市
بازار سودىسى <经> 市场交易，集市贸易
بازار سۇبيېكتى 市场主体
بازار قىممىتى 市场价值

بازار كۆتۈرەلمەسلىك ＜成＞ ①卖不动、无销路 ②行不通：دېيىشنى دەيمىز ، بىراق بازار كۆتۈرەلمەيدۇ . 说归说，但是行不通。

بازار مېخانىزمى ＜经＞ 市场机制

بازار مىزانى 市场准则

بازار نەرخى ①市场价格 ②平平常常、差不多

بازار نېنى 市场上卖的馕（区别于家中平常吃的馕）

بازارنى مۆلچەرلىمەك 市场预测

بازار ئۇچۇرى 市场信息

بازار ئېھتىياجى 市场需要

بازار ئىگىلىكى 市场经济

بازىرى بار ①畅销、有销路：~ مال 畅销货 ②走红（多指颇有姿色、引人注目的女人）

بازىرى چاققان = بازىرى ئىتتىك

بازىرى چىقماق ①有销路、畅销：ئۇنىڭ مېلىنىڭ بازىرى چىقتى . 他的货物有了销路。②吃香

بازىرى كاسات ①滞销：~ مەھسۇلات 滞销产品 ②没有市场：سولچىللىقنىڭ ~ . "左"的一套没有市场。

بازىرى ئۆلگەن 没有销路的：~ مال 没有销路的商品

بازىرى ئىتتىك ①畅销、抢手、热销：~ مەھسۇلات 畅销产品 ②＜成＞走红、吃香：ئۇ باشلىق بولۇۋىدى ، ~ بولۇپ كەتتى . 他一当上头头，就吃香起来了。

بازىرى يوق ①滞销、卖不动 ②吃不开

بازارچى 〔静〕赶集的人

بازارچىلاتماق «بازارچىلىماق» 的使动态

بازارچىلىماق 〔动〕赶集、逛市场：ئۇ ناھىيىگە بازارچىلاپ كەتتى . 他到县上赶集去了。

بازارشۇناس 〔静〕市场学家

بازارشۇناسلىق 〔静〕市场学

بازارلاشتۇرماق «بازارلاشماق» 的使动态

بازارلاشتۇرۇلماق «بازارلاشتۇرماق» 的被动态

بازارلاشماق 〔动〕市场化

بازارلىق 〔静〕①供出售的、供应顾客的：~ ئاش 供应顾客的饭 ②买卖 ③（从市场买给家人的）礼物：بالىلارغا ئالغان ~ 给孩子们买的礼物 ④城镇居民、城里：بازارلىقلار ، قايتىڭلار . 凡是城镇居民都回去。

بازارلىق ھۆكۈمەت 镇政府

بازارمۇبازار 〔静〕从市场到市场、从集市到集市：~ ئىزدىمەك 从这个集市找到另一个集市

بازار - ۋېلىق 〔静〕＜方＞ 集市、市井、街坊

بازالت 〔静〕＜天＞ 玄武

بازالت رودىسى ＜矿＞ 玄武岩

بازالتلىق 〔静〕＜地＞ 玄武的：~ قاتلام 玄武层

بازانىت 〔静〕＜地＞ 碧玄岩

باز - باز 见下

باز - بازغا چۈشمەك （公鸡）准备斗架

باز - بازغا سالماق 使公鸡相斗

بازغاشماق «بازغىماق» 的共同态：چۈجە-خورازلار تۈرۈپ - تۈرۈپلا بىر - بىرىگە بازغىشىپ قوياتتى . 一群小公鸡不时摆出互相斗架的架势。

بازغان 〔静〕①锤子 ②锻锤：~ ئۇرماق 打锤

بازغانچى 〔静〕锻工

بازغانچىلىق 〔静〕锻造业

بازغانچىلىق قىلماق 锻造

بازغانسىمان 〔静〕锤状（的）

بازغانسىمان تومۇر ＜医＞ 锤状脉

بازغانلاتماق «بازغانلىماق» 的使动态

بازغانلاشماق «بازغانلىماق» 的共同态

بازغانلىماق 〔动〕锻压、锻造：تۆمۈرنى ~ 打铁

بازغانلاش سېخى ＜冶＞ 锻工车间

بازغىماق 〔动〕摆出打架的架式

بازېدوپ 〔静〕巴塞多（德国医师、1799—1854 年）

بازېدوپ كېسىلى ＜医＞ 巴塞多病（突眼甲状腺肿）

بازىدىيە 〔静〕＜生＞ 担子

بازىدىيىلىك 〔静〕担子的

بازىدىيىلىك زەمبۇرۇغ ＜生＞ 担子菌

بازىس 〔静〕基础：ئىقتىسادىي ~ 经济基础

بازىمەن 〔静〕把子面、抻面

بازىمەنچى 〔静〕把子面匠

باس 〔静〕＜艺＞ 低的

باس ئاۋاز ＜艺＞ 低音

باس ئىسكرىپكا ＜艺＞ 大提琴

باسار 〔静〕＜古、植＞ 山蒜

باس - باس 〔静〕争着、争先恐后、人山人海：كىشىلەر يېڭى چىققان كىتابنى ~ بىلەن ئالماقتا . 人们争先恐后地购买新出版的书。

باس - باسچىلىق «باس - باس» 的抽象名词

باسبال 〔静〕<古> 一根线、一根绳

باسپا 〔静〕 八思巴

باسپا يېزىقى <语> 八思巴文

باستون 〔静〕 波士顿呢(一种高级毛料)

باستۇرما 〔静〕 ①(系鞍鞴的)皮带、肚带 ②压草石、压草墩

باستۇرما ئۇلاڭ 用来固定鞍鞴的皮条子

باستۇرماق ① «باسماق» 的使动态 ②镇压 ③闯: ئۇلار ئۆيگە باستۇرۇپ كىردى. 他们闯入内室。

باستۇرۇپ تىكمەك <印> 压明线

باستۇرۇپ سۇغارماق <水、农> 漫灌、淹灌

باستۇرۇشماق «باستۇرماق» 的共同态: ئۇلار كۈچ تەشكىللەپ توپىلاڭنى باستۇرۇشتى. 他们组织力量镇压了叛乱。

باستۇرۇق 〔静〕 ①(系鞍鞴的)皮带 ②马车上的压板

باستۇرۇلماق «باستۇرماق» 的被动态: توپىلاڭچىلار تەلتۆكۈس باستۇرۇلدى. 叛乱分子已被彻底镇压。

باستىت 〔静〕<地> 绢石

باسغۇق 〔静〕<古> 岩、山崖、峭壁

باسقاق¹ 〔静〕 套扣、潜套: ~ قويۇش 设套扣

باسقاق² 〔静〕 等外皮革

باسقاق تېرە 带疥癣的皮子

باسقاق³ 〔静〕<古> 巴斯哈(旧时蒙古汗派往被征服地的长官、监督地方官吏的活动)

باسقاۋۇل 〔静〕<古> 提辖

باسقۇ¹ 〔静〕 按钮、按键

باسقۇ² 〔静〕<方> 梯子

باسقۇچ¹ 〔静〕 ①梯级、台阶 ②阶段、步骤: تارىخىي ~ 历史阶段 / ئۈچ باسقۇچقا بۆلمەك 分三个步骤 ③<艺> 音级

باسقۇچ² 〔静〕 吸墨器

باسقۇچلۇق 〔静〕 ①台阶的: توققۇز ~ پەلەمپەي 九级台阶 ②有步骤的、有阶段的: بىز خىزمەتلەرنى پىلانلىق ۋە ~ ھالدا ئېلىپ باردۇق. 我们有计划、有步骤地进行了工作。 ~ ئىمتىھان 阶段考试

باسقۇچلۇق چاق <机> 塔轮

باسقۇچلۇق كرىستاللىنىش <化> 分步结晶

باسقۇق 〔静〕<古> 棍棒

باسقۇن 〔静〕<古> ①恶梦 ②进攻、攻击；侵略、侵犯

باسقۇنچى 〔静〕 ①侵略者、侵犯者；匪徒 ②强奸者

باسقۇنچى جىنايەتچى <法> 强奸犯

باسقۇنچىلىق 〔静〕 ①侵略、侵犯 ②强奸行为

باسقۇنچىلىق قىلماق ①侵略 ②强奸

باسك 〔静〕 巴斯克人

باسكچە 〔静〕 ①巴斯克语 ②巴斯克式的

باسما 〔静〕 ①印刷: ~ ماتېرىيال 印刷品 ②印的、印花的 ③印花平布

باسما تاۋاق <印> 印张

باسما رەسىم (印胶或木版印刷的)版画

باسما زاۋۇتى <印> 印刷厂

باسما سانىغۇچ 压数机

باسما شەكىل <语> 楷书、印刷体

باسما قەغەز 吸墨纸

باسما قۇدۇق 自流井

باسما كۆرۈك <手> 皮风箱

باسما گۈل <印> 印花

باسما نۇسخا <印> 印本

باسما ھەرپ ①<印> 铅字 ②<语>印刷体

باسما ئۇلىغۇچ 按钮、按键

باسماق¹ 〔静〕 ①鸟夹子、套扣 ②老鼠夹子

باسماق² 〔动〕 ①压、压制、积压、抑制、平息；按、按、捺: ئاممىنىڭ پىكرىنى ~ 压制群众意见 / ئالاقىنى بېسىپ قويماق 积压公文 / نەپسىنى ~ 抑制欲望 / ئاممىنىڭ نارازىلىقىنى ~ 平息群众的不满 / تامغا ~ 盖章 / مۆھۈر ~ 盖印 / توك قوڭغۇرىقىنى ~ 按电铃 / ھاياجىنىنى باسالماسلىق 按捺不住激动的心情 ②走: ئەل باسمىغان يەردە كۆپ يۈرمە. <谚> 众人不去之地少驻足。 قەشقەرگە بېرىش ئۈچۈن ئاقسۇنى بېسىپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ. 去喀什要途经阿克苏。 ③装、载: گۈرۈچنى ۋاگونغا ~ 把大米装上火车 / يۈك ~ 载货 ④印、印刷: كىتاب ~ 印书 / كۆچۈرۈپ ~ 转载 ⑤擀: كىگىز ~ 擀毡子 / پىيما ~ 擀毡筒 ⑥打: مۆگدەك ~ 打盹 / ئۇيقۇ ~ 打瞌睡 / تىترەك ~ 打颤 / دەررىگە ~ 用教鞭抽打 ⑦表示某一种物质淹没、布满、长满、笼罩另一种物体: يولنى قار بېسىپ كەتتى. 大雪封住了道路。 ئېتىزنى سۇ بېسىپ كەتتى. 水淹了田地。 ئاسماننى تۇمان باستى. 大雾漫天。 ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق بېسىپ كەتتى. 黑暗笼罩四周。 زىرائەتنى ئوت - چۆپ بېسىپ كەتتى. 杂草淹没了庄稼。 ئۇنىڭ يۈز - كۆزىنى ساقال بېسىپ كېتىپتۇ. 他脸上长满胡须。 كۆزىنى چاپاق ~ 眼睛满是眼屎 ⑧踏实、扎实: بېسىپ كىتاب ئوقۇماق 踏踏实实读书 / بسۇ

ئىشنى يەنە بىر ھەپتە بېسىپ ئىشلىسەم تۈگەيدۇ . 再事件这
扎实干上一周就完了。⑨ 闯入، 侵占: ئۆيگە بېسىپ
كىرمەك 闯入房间 / زېمىننى بېسىۋالماق 侵占领土⑩ 搂:
ئانا بالىسىنى باغرىغا باستى . 妈妈把孩子搂在怀里。

بېسىپ چۈشمەك 超过، 胜过، 压倒

بېسىپ ئولتۇرماق 静静地坐

بېسىپ ئىشلىمەك 埋头干

بېسىپ يېمەك 猛吃، 放开吃

بېسىش فورماتى 〈印〉 打印格式

بېسىش كۇنۇپكىسى 〈电〉 按键، 按纽

باسماقدىماق 〔动〕 死死按住، 死死压住: بۆرە ئېتىلىپ كېلىپ ، بورسۇقنى باسماقداپتۇ . 狼扑过来把獾死死地压住。

باسماقلىق 〔静〕 带按钮的، 带按键的: ~ چالغۇ 键盘乐器

باسمىچى 〔静〕 强盗، 匪徒

باسمىچىلىق 〔静〕 ①印刷业② 土匪活动، 土匪勾当

باسمىخانا 〔静〕 印刷所، 印刷厂

باسمىل 〔静〕〈古〉 拔悉密(十一世纪突厥部族之一)

باسۇتچى 〔静〕〈古〉 助手، 帮手، 帮助者

باسۇرۇق 〔静〕 ①(毡房外的)压垫物② 经常受压的، 被压的

باسۇرۇقلۇق 〔静〕 (散席前)最后一道饭

باسىغ 〔静〕〈古〉 住宿处

باسىق 〔静〕〈方، 牧〉 ①冬草储存处② 储存冬草

باسىلىق 〔静〕〈理生〉 肘正中静脉

باسمىچى 〔静〕〈古〉 残暴的; 暴虐的; 暴君، 独夫

باسىنچ 〔静〕〈古〉 压迫، 痛苦، 困苦

باش 〔静〕 ①头، 头脑، 头颅، 脑袋: ~ ئاتماق 用头撞 / ~ ئاقارماق 头发变白 / ~ چۈشۈرمەك 剃头 / ~ چايقىماق 摇头 / ~ لىڭشىتماق 点头 / ئەقىل ياشتا ئەمەس باشتا . 〈谚〉 智慧不在年纪大小، 而在有无头脑; 喻 同"有智不在年高"。 ~ يېرىلسا بۆك ئىچىدە ، قول سۇنسا يەڭ ئىچىدە . 〈谚〉 头打破在帽子里، 胳膊折在袖子里; 喻同"家丑不可外扬"。 ②(物体的)顶端或末梢: تاغ بېشى 山头 / سۇ بېشى 水的源头 / سۇنىڭ بېشى لاي بولسا ، ئايىغمۇ لاي . 〈谚〉 源头不清下游浑; 喻同 "上梁不正下梁歪"。 تاياقنىڭ ئىككى بېشى 棍子的两端 ③首领، 头目: چېرىك بېشى 士兵头目④ 穗: ~ تەرمەك

拾穗 / بۇغداي ~ ئالدى . 麦子结穗了。⑤ 总的، 为首的، 首要的⑥ 开头، 开始، 最初: يىل بېشى 年初 / 19 ـ ئەسىرنىڭ بېشى 十九世纪初叶 / گەپنىڭ بېشى 话的开头، 话头

باش ئادۋوكات 〈法〉 首席律师

باش ئاسمانغا تاقاشماق 〈成〉 欣喜若狂، 欢天喜地: بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ بېشىمىز ئاسمانغا تاقاشتى . 听到这个喜讯، 我们欣喜若狂。

باش ئاسمانغا يەتمەك = باش ئاسمانغا تاقاشماق

باش ئاغرىقى ①头痛②〈转〉 烦恼: ئۇ بىر بالىنى ھارۋىغا دەسسىتىپ قويۇپ دادىسىغا چوڭ بىر ~ تاپتى . 他赶车压伤一个孩子، 给父亲带来了烦恼。

باش ئاغرىقى توقچىقى 〈药〉 醒脑库克亚片

باش ئاغرىماق ①头痛②〈成〉 伤脑筋: مۇندىن كېيىن مۇنداق باش ئاغرىيدىغان ئىشنى ھەرگىز قىلمايلى . 今后千万不要干这号伤脑筋的事了。

باش ئالماق ①砍头②〈农〉 孕穗، 抽穗

باش ئامان بولماق 平安: ئەمەتنىڭ بېشى ئامان بولسا ، تېخى نى ـ نى ئىشلارنى قىلىدۇ . 艾麦提如果平安的话، 会干出一番事业的。

باش ئاۋاز 〈艺〉 冠音

باش ئايلانماق 头晕، 头昏脑胀

باش ئەتىياز = باش باھار

باش ئەگمەك ①低头②〈成〉 屈服: تەھدىت ئالدىدا باش ئەگمەسلىك 威武不屈

باش ئەلچى 大使

باش بارماق 拇指، 大拇指

باش باھار ①早春②立春

باش بەرمەك 驯服: باش بەرمەيدىغان ئات 不驯服的马

باش بوغالتىر 〈经〉 总会计

باش بۆرنى 最先成熟的: چىلگىنىڭ ~ 最先成熟的甜瓜 / تاۋۇزنىڭ ~ 最先成熟的西瓜

باش بۆلەك 主要成分: جۈملىنىڭ باش بۆلەكلىرى 句子的主要成分

باش بىقىشماق ①相互捉虱子②说闲话

باش پوپ 〈宗〉 主教

باش پىتى 头虱

باش پىياز 〈植〉 洋葱

باش تاتىلىماق 〈成〉 抓耳挠腮; 无可奈何، 左右为难

باش تارتماق ①绝拒 ، 辞推، 托推: ۋەزىپىنى ئورۇن-
داشتىن ~ 务任成完绝拒 / باش تارتىشقا بولمايدىغان مەج-
بۇرىيەت 务义的辞容不义② <农> 穗抽

باشتا قامچا ئويناتماق <成> 压欺

باشتا كۆتۈرمەك <成> 戴爱، 戴拥

باشتا ئوت كۆيمەك <成> 焚如急心، 燎火急心:
ھېلىقى پۇل ئۈچۈن ئۇنىڭ بېشىدا ئوت كۆيۈۋاتىدۇ . 为了那
一笔钱، 他心急如焚。

باش تاۋاق (给上席的客人端来的)首碗

باش تەپتىش ①审计长②<法> 检察长

باش تەڭلىمە <数> 主方程

باش تەمرەتكىسى <医> 癣头

باش توخۇ ①头鸡: ئۇ ياتاققا ئۇخلىغىلى كىرگەندە ~
چىللىغانىدى . 他到宿舍睡觉时头鸡已叫过了。②鸡叫
头遍: ئۇ باش توخۇغىچە كىتاب ئوقۇدى . 他看书直看到鸡
叫头遍。

باش تولغىماق 不驯顺 ، 执拗، 不听: دادىسى ئۇنى
بىرەر ئىشقا بۇيرۇسا ، ئۇ باش تولغايدۇ . 父亲叫他干点什
么 ، 他就是不听。

باش تومۇز <天> ①初伏②小暑

باش تۆرمەك 晕头转向: ئۇ چوڭ كوچىغا كىرىپ بېشى
تۆرەپ قالدى . 他一走上大街便晕头转向了。

باش تېما 主题

باش تىقماق ①进: شۇنچە يەردىن كېلىپ ، بىزنىڭ ئۆيگە
باش تىقماي كېتەمسەن؟ 你从那么远的地方来، 不进我
家的门就走吗？②安身: باش تىققىلى ماكان يوق . 无安
身之地。

باش تىكمەك 豁出去، 横下心来

باشتىن تارتىپ تاپانغىچە 从头到脚

باشتىن تۈتۈن چىقارماق <成> 脑袋开花; 枪决

باشتىن قورقماق 怕掉脑袋

باشتىن تۈتۈن چىقماق <成> 心惊肉跳، 冒冷
汗: بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان قادىر ئاكىنىڭ بېشىدىن تۈتۈن چىقىپ
كەتتى . 听到这个消息، 喀迪尔大叔吓得出了一身
冷汗。

باشتىن كەچۈرمەك 历经، 经过

باشتىن ئۆتمەك 经历: ئۇلار بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلارنى
بىر - بىرىگە بايان قىلىشتى . 他们互相讲述了自己经历
过的事。

باشتىن ئۆرۈمەك (为喜庆或消灾而)施舍: ئاخشام
يامان بىر چۈش كۆرۈپ قاپتىكەنمەن ، ئەتىگەندە چاپىنىمنى بىر
كەمبەغەلگە بېشىمدىن ئۆرۈپ بەردىم . 昨夜做了一个恶梦 ،
早晨我就把上衣施舍给了一个穷人。

باشتىن ياغاچ ئۇشتۇماق 祝贺(按维吾尔族风俗 ،
当有人做一件该庆贺的事或久盼的亲朋好友突然上 ،
远道而来时، 家里的长者拿根木棍举到客人的头上用
力将木棍折断، 以表示庆贺)

باش جايىغا چۈشمەك 清醒: ئەمدى ئۇنىڭ بېشى جايىغا
چۈشتى . 这会儿他清醒了。

باش جىنايەتچى ①罪魁祸首②首犯، 主犯، 元凶

باش چاتقۇ <电> 总开关

باش چۆكۈرمەك 埋头: باش چۆكۈرۈپ ئىشلىمەك 埋头
苦干

باش چۇجە 头窝鸡

باش چېچەك 帽花

باش چىقارماق <农> ①吐穗②探头

باش خام چوت 总预算

باش دەپتەر 总帐簿

باش دەرىجە (形容词的)原级 <语>

باش رول 主角: ~ ئالماق 担任主角

باش ساقايماق 解脱، 清除烦恼

باش ساقچى ئىدارىسى 警察总局

باش سوپۇنى 洗发香波

باش سوتچى <法> 审判长

باش سودىيە <法> 大法官

باش سوراقچى <法> 首席审判员

باش سۆڭىكى <理生> 颅骨

باش سۇيى[1] <农> 头水(给庄稼浇的第一次水):
كۈزگى بۇغداينىڭ باش سۇيىنى دەل ۋاقتىدا بېرىش كېرەك . 给
小麦要及时浇头水。

باش سۇيى[2] <理生> 羊水

باش سۇيى پەردىسى <理生> 羊膜

باش سېلىنماق 垂头丧气

باش سىلكىمەك 放明白، 放清楚: بېشىڭنى سىلكىۋې-
تىپ ئىش قىل . 干事情头脑要清醒。

باش سىلىماق 关心، 关怀: يېتىمنىڭ بېشىنى سىلىماق
关怀孤儿

باش شەھەر 首位(为首的)城市

باش شىركەت <经> 总公司

باشقا ئاق سانجىلماق 头发花白: ئۇ بېشىغا ئاق سان-

جىلغان ئادەم . 。人的白花发头是他

باشقا ئاق كىرمەك ①头发花白②<成> 一筹莫展

باشقا بەخت قۇشى قونماق <成> 福祚临顶، 福

星高照، 吉星高照؛ 走运، 大走鸿运

باش قاپىيە <文> 首韵

باشقا تاغ يىقىلماق <成> 大山压顶، 泰山压顶؛

大祸临头؛ 一筹莫展؛ 大伤脑筋: تۇرغۇن 5000 يۇەن-

لىك جەرىمانە تالونىنى تاپشۇرۇۋالغاندا ، خۇددى بېشىغا تاغ يىقىل-

غاندەك بولدى . 当图尔贡接到 5000 元的罚款单时، 觉

得有如大山压顶了似的。

باشقا تاغ كېلىسمەك = باشقا تاغ يىقىلماق

باشقا تاشلىماق = چېكىگە تاشلىماق

باش قاتماق 伤脑筋: باشنىڭ ئىچىمۇ قاتتى ، تېشىمۇ قات-

تى . 伤透了脑筋。

باش قاتۇرماق 动脑子، 绞尽脑汁، 费尽心机، 苦

心孤诣

باشقا چىقماق ①办成功، 实现 ، 完成، 办成: بۇ

ئىش باشقا چىقمايدۇ . 这件事办不成。 ھېچبىر ئىش باشقا

چىقمىدى . 一事无成。②(饮酒)上头③骑在头上④导

致死亡或毁坏، 食恶果: ئۇ ئاغىنىسىنىڭ بېشىغا چىقتى .

他致使朋友死亡了。ئۇ ئۆز بېشىغا چىقتى . 他自食其

果。

باشقا دەسسىمەك 踩脑袋(比喻欺侮): سەن تېخى

مېنىڭ بېشىمغا دەسسىمەكچىمۇ ؟ 你还想踩到我头上吗？

باشقا سوغۇق سۇ قۇيماق <成> 泼凉水، 泼

冷水

باش قېتىنچىلىقى 为难، 麻烦، 伤脑筋، 一筹莫展

باشقا كەلمەك 遇到: مۇنداق ئىشلار ئابدۇللانىڭ بېشىغا

كەلمىگەنىدى . 阿卜杜拉没遇到过这样的事。 باشقا كەل-

گەندە باتۇر . <谚> 事到临头成英雄。

باشقا كۈن چۈشمەك <成> 大难临头، 落难، 陷

入困境

باشقا كىيمەك <成> 闹翻天: ئۇ ۋارقىراپ - جارقى-

راپ مەھەللىنى بېشىغا كىيدى . 他大喊大叫، 把个村子闹

翻了天。

باشقا كېلىپ قالماق <成> 落到肩上: ئۆينىڭ

ھەممە ئىشى سېنىڭ بېشىڭغا كېلىپ قالدى . 家里的一切事

都落到了你的肩上。

باشقا ئېلىپ چىقماق 办成، 做成، 做到底: قەتئىي

نىيەتكە كەلمىسە ، ھېچقانداق ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقىقلى بولماي-

دۇ . 如果不下定决心، 就会一事无成。

باش قايغان ، پۇت تايغان يەرلەردە يۈرمەك <成>

闲逛، 游荡، 瞎逛، 信步而行

باش قايماق 头晕؛ 晕头转向، 头脑发昏

باش قەھرىمان <文> 主人公

باش قوشماق 碰头، 聚首، 会面: باش قوشۇۋالدۇق .

我们碰头了。

باش قوشۇش يىغىنى 碰头会

باش قوماندان <军> 总司令، 统帅، 总指挥

باش قويماق 磕头، 叩首، 顶礼: ئادەمگە باش قويماي-

مەن . 我绝不给人磕头。

باش قۇر <印> 首行، 第一行، 另起一行

باش قىرو <气> 早霜، 初霜

باش قىش <天> 立冬، 初冬

باش كاتىپ 秘书长، 主任秘书

باش كەتمەك 掉脑袋: ھەقىقەت يولىدا باش كەتسىمۇ ۋاي

دېمەسلىك 为真理掉了脑袋也在所不惜

باش كونسۇل 总领事

باش كۆتۈرمەك ①抬头②出头③升起: ئۈپۈقتىن باش

كۆتۈرۈپ چىققان قۇياش ئۆينى يورۇتتى . 太阳从地平线升

起، 照亮了屋子。④滋长: غەرەز ~ 滋长私

心⑤出人头地، 显露头角: ئۇ ئۇرۇمچىدە ھازىر خېلى باش

كۆتۈرۈپ قالدى . 如今他在乌鲁木齐已显露头角。⑥东

山再起، 卷土重来: قايتىدىن ~ 东山再起⑦挺起

腰杆

باش كۆككە يەتمەك <成> 扬眉吐气 ، 欢天喜地:

رەھبەرلىكنىڭ ئادىل باھاسى بېشىمنى كۆككە يەتكۈزدى . 领导

的公正评价使我扬眉吐气了。

باش ئاسمانغا يەتمەك = باش كۆككە يەتمەك

باش كۈز <天> 立秋

باش كېپەكى <生理> 头屑، 头皮

باش كېسەر = كاللا كېسەر

باش كېلىش <语> 主格

باش كېلىشلىك جۈملە <语> 主格句

باش گاڭگىرىماق 发蒙، 晕头转向: بۇ خەۋەرنى ئاڭ-

لاپ بېشىم گاڭگىراپ ، خېلى ۋاقىتقىچە ئىشخانىدا يالغۇز ئولتۇ-

رۇپ قاپتىمەن . 听到这个消息، 我蒙了، 一个人在办公

室坐了好久。

باش مارشال = جۇشۇەي

باش ماقاله <文> 论社

باش مەمۇر 官长政行

باش مورفېما <语> 素语实

باش مۇدىر <经> 长事董

باش مۇھەررىر <文، 印> 编总، 笔主، 缉编总

باش مۇسكۇلى <理生> 肌头

باش مېخانىك <机> 师机总

باش مېرىدىيان <地، 天> 线午子初本

باش مېڭە <理生> 脑大

باش مىنىستىر 相首

باش ناخشىچى 唱领

باش نۇقتا 点主

باش سالماق 首垂، 头低

باش ھەرپ <经> 字冠

باش ھېساب <经> 帐总

باش ئوچاق بولماق <成> 得搅، 灶锅当脑头把
胀脑昏头

باش ئوق <交> 轴主

باش ئۇچاستكا <交> 段总

باش ئۇچقۇچى <交> 长机

باش ئۇرماق 揖作躬打②头叩①

باش ئۈستىگە <习> (语用话答)命遵

باش ئۈششۈك <气> 冻霜早

باش ۋالىي 督总

باش ۋەزىپە 务任总، 务任要首، 职正

باش ۋەزىر 相首②相丞، 相宰①

باش ئىشتاب 部谋参总، 部总

باش ئىنژېنېر <交> 师程工总

باش ياچېيكا 部支总

باش ياز <气، 天> 夏初②夏立①

باش ياستۇققا يەتمەك <成> 病卧، 倒病

باش ياغلىق . 巾头

باش يامغۇر <气> 雨场一头، 雨初

باش يۇغۇچى (者死为) 者足洗

بېشى باغلاقلىق <成> 订已 ~ قىز :的婚了订已
娘姑的婚了

بېشى بوش <成> 配许未، 婚订未: ئۇنىڭ قىزىنىڭ
~ . 配许未尚女闺的他。

بېشى بىر يەردە بولماق :婚成، 婚完 ئۇلارنىڭ بېشى
بىر يەردە بولدى . 了婚成已们他。

باش بىلەن ①力全: ئۇ ئۇگىنىشكە ~ كىرىپ كەتتى . 他
(保担)命性以، (保担)袋脑用②。习学了人投力全:
مەن بۇ ئىشقا بېشىم بىلەن جاۋاب بېرىمەن . 命性以我事件这
。保担

بېشى پىشماق <成> 练老؛ 历阅有: ئۇ كۆپنى
كۆرگەن ، بېشى پىشقان ئادەم . 历阅، 广识多见位一是他
。人的深

بېشى چوك <成> 为以自، 张主作自، 事其行自
:是 ھېلىقى ~ قىز مېنى بەك خاپا قىلدى . 是其行自个那
。气生分十我叫娘姑的

بېشى چوڭلۇق 为妄意恣؛ 事其行自

بېشى چوڭلۇق قىلماق 行孤意一، 为妄意姿

بېشى چۈشمەك <成> 气丧头垂: بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ
ئۇنىڭ بېشى چۈشۈپلا كەتتى . 气丧头垂他، 息消个这到听
。了

بېشىدا بولماق 候侍، 护看: ئاكام ئاغرىدى ، ئۇنىڭ
بېشىدا بولماسام بولمايدۇ . 他候侍不能不我، 病有哥我。

بېشىدا تۇرماق ①料照، 护陪، 护看: ياقۇپنىڭ كېسە-
لى ئېغىرلاشقاندا ئەنۋەر بېشىدا تۇردى . 时的重病普库亚
候، 安外尔在身边看护。②主持(婚丧事)

بېشىدا سۆيىـ بار <成> 傻呵呵، 傻乎乎: سەن
ئۇنى ~ دەپ قارىما ، ئۇنىڭ كۆڭلىدىمۇ سان بار . 他看别你
。数有可里心他، 的乎乎傻

بېشىدا ياغاق چاقماق <成> 头在骑؛ 甚太人欺
屎拉上

بېشىغا سۇ قۇيماق <成> 费浪؛ 蹋糟)主要指
钱): ئۇ خېلى كۆپ پۇلنىڭ بېشىغا سۇ قۇيدى . 了费浪他
。钱多许

بېشىغا ئوت ياقماق <成> 烦麻添: ئىشىم ئېشىپ-
تېشىپ تۇرۇپتۇ ، يەنە بېشىمغا ئوت ياقمىغىن . 多够情事我
。了烦麻添我给再别، 的

بېشى قاتتىق 犟؛ 不驯顺: بۇ ئاتنىڭ نېمىدېگەن ~ ھە!
！呀顺驯不么多马匹这

بېشىنى باغلىماق <成> 订婚، 有人家儿(指女
子已经订婚): ئۇ قىزنىڭ بېشىنى باغلاپ قويدى . 已他
。婚了订儿女给

بېشىنى بىر قىلىپ قويماق <成> 完婚، 办婚
事: باللارنىڭ بېشىنى بىر قىلىپ قويۇپ ، چوڭ غەمدىن قۇتۇل-
دۇم . 孩子们的婚事已办، 了却了一桩心事。

بېشىنى ئۇگىلىماق 娶媳妇؛ 出嫁: ئەمەتنىڭ بېشىنى

ئوغلاپ قويايلى . 咱给艾麦提娶媳妇吧。

بېشىنى يەيدىغان <骂> 该死的，挨刀的(女人用语)

بېشىنى يېمەك 丧命

بېشى ئېغىرلاشماق 头脑昏沉，头沉甸甸：كېچىچە ئىشلەپتىمەن، ئەمدى بېشىم ئېغىرلىشىپ تۇرىدۇ . 干了一夜，现在头沉甸甸的。

بېشى يوغىناپ كەتمەك <成> 自作主张

باشاق¹ 〔静〕<植> 穗：بۇغداي باشىقى 麦穗

باشاق مۈڭگۈزى <植> 麦角

باشاق ئوقى <植> 穗轴

باشاق² 〔静〕 箭头，箭镞

باشاقسىمان 〔静〕 穗状

باشاقسىمان گۈل رەتى <植> 穗状花序

باشاقلانماق «باشاقلىماق» 的自复态：6 - ئاي كىرىشى بىلەن بۇغدايلار باشاقلىنىشقا باشلايدۇ . 一进入六月，麦子便开始抽穗了。

باشاقچە 〔静〕<植> 小穗

باشاقلىق 〔静〕<农> 长了穗的，抽了穗的：ئالتۇن ~ بۇغدايلار 长满金穗的麦子

باشاقلىق قارىقات <植> 穗醋栗

باشاقلىق ئۆسۈملۈك <植> 禾草

باشاقلىق ياپۇز <植> 留兰香

باشاقلىق يۇلغۇن <植> 长穗柽柳

باشاقلىماق 〔动〕 抽穗，吐穗：بۇغدايلار باشاقلاشقا باشلىدى . 小麦开始吐穗了。

باشاقلاش مەزگىلى 抽穗期

باشالماس 〔静〕<方> 任性，自行其是

باش - ئاخىر 〔静〕 ①首尾 ②头绪

باش - ئاياغ 〔静〕 ①首尾，头尾 ②头绪；眉目：ئىشنىڭ باش - ئايىغىنى ئۇقۇپراق ئاندىن ماڭايلى . 把事情弄出点眉目再走。

باش - ئايىغى چىقماق 有头绪，有眉目：بۇ دېلونىڭ باش - ئايىغى چىقتى . 这个案子有了头绪。

باشباشتاق 〔静〕 自行其是的，刚愎自用的，各自为政的：~ بالا 自行其是的孩子

باشباشتاقلىق «باشباشتاق» 的名词形式

باشباشتاقلىق قىلماق 自行其是

باشباي 〔静〕 巴什拜(哈萨克族，培殖巴什拜羊的著名牧业家)

باشباي قويى <动> 巴什拜羊

باشپاناھ (باشپاناھى) 〔静〕 ①庇护者 ②庇护所，安身之地：ئۇ ئامالسىزلىقتىن بالا - چاقىلىرىنى ئېلىپ باشقا يۇرتقا كۆچۈپ بېرىپ، ~ بولغۇدەك ئورۇن تاپتى . 他不得已带领家小迁往他乡，找到了一处安身之地。

باشپاناھ بولماق 受庇护

باشپاناھسىز 〔静〕 失去庇护者；失去安身之所：ئۇ ~ قالىدىغان بولدى . 他失去了安身之所。

باشپاناھلىق «باشپاناھ» 的名词形式

باشتىن - ئاخىر 〔静〕 自始至终，从头到尾：~ ئاممىغا تايانماق 自始至终依靠群众

باشتىن - ئاياغ 〔静〕 自始至终，从头到尾

باشچى 〔静〕 带头人，领头人，领导者

باشچىلىق 〔静〕 带领，率领，以…为首：جەڭچىلەر كوماندىرىنىڭ باشچىلىقىدا دۈشمەنگە قاراپ ئېتىلدى . 战士们在指挥员的率领下向敌人扑去。 … باشچىلىقىدىكى زىيارەت ئۆمىكى 以…为首的访问团

باشچىلىق قىلماق ①带领，率领 ②主持

باشسىز 〔静〕 ①无头的 ②<转>群龙无首，没有领头

باشسىزلىق 〔静〕 任性，自行其是

باشسىمان 〔静〕 头状的

باشسىمان گۈل رەتى <生> 头状花序

باشغاق 〔静〕<古> 股骨

باشغىل 〔静〕<古> 白头(牲畜)

باشقا 〔静〕 ①别的，另外的，其他的：~ دۆلەت 别国 / ~ چارە يوق . 没有别的办法。 ~ ئىش 另外的事 / ئۇ ئاللىقاچان ~ يەرگە كەتكەن . 他早去了其他地方。 ئۆيى باشقىنىڭ مۇڭى ~ . <谚> 想的不同，苦恼也不同。 ②再，下次：بۈگۈن ياخشى قارىيالمىدىم، ~ كېلىڭ . 今天没有招待好，请下次再来。 ③以外，之外：بۇنىڭدىن ~ 除此之外 / مۇندىن ~ يەنە بىر ئىشنى ئۇقتۇرۇپ قويماقچىمەن . 另外我还要通知一件事。 ④别人，他人，人家：باشقىلارغا ياردەم بەرمەك 帮助别人 / ~ ئادەمگە ئۆزىدىن ئارتۇق غەمخورلۇق قىلماق 关心他人比关心自己为重

باشقا گەپ 另一回事，另当别论

باشقا - باشقا 〔静〕 不同：پەرھات بىلەن ئايگۈل ~ سىنىپتا ئوقۇيدۇ . 排尔哈提和阿依古丽在不同的班级学习。

باشقارما 〔静〕 处，管理处：ئىلمىي ~ 教务处 / ~ باشلىقى 处长

باشقۇرتماق «باشقۇرماق» 态动使的

باشقۇرغۇچى 〔静〕 员理管、者理管： ~ كادىر 部干理管

باشقۇرغۇچى خادىم 员人理管

باشقۇرماق 〔动〕 ①管、理管、持操、持主、经营： پۇل ~ 钱管 / مەكتەپ ~ 校学理管 / ئۆي ئىشلىرىنى ~ 务家持操 / يىغىن ~ 议会持主 / كارخانا ~ 业企营经 ②操纵、驾驭： ماشىنىنى ~ 器机纵操 / بۇ ئاتنى باش- قۇرۇش تەس . 这匹马不好驾驭③看管、管束、管制、 节制： بالىنى قاتتىق ~ 孩子要严加管束

باشقۇرۇش پەنى 管理科学

باشقۇرۇش پسىخولوگىيىسى 管理心理学

باشقۇرۇش جەمئىيەتشۇناسلىقى 管理社会学

باشقۇرۇش چاقى <机> 操纵轮

باشقۇرۇش دەستىسى <机> 操纵柄、操纵杆

باشقۇرۇش مۇناسىۋىتى <语> 支配关系

باشقۇرۇش مۆلچەرشۇناسلىقى 管理预测学

باشقۇرۇش مېخانىزمى 管理机制

باشقۇرۇش هوقۇقى ①经营权②管辖权

باشقۇرۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى 管理经济学

باشقۇرۇش ئىلمى 管理学

باشقۇرۇشماق «باشقۇرماق» 的共同态

باشقۇرۇلماق «باشقۇرماق» 的被动态

باشقۇرۇلىدىغان بومبا <军> 导弹： بازىسى ~ 导弹基地 / قىتئەلەر ئارا ئۇچىدىغان ~ 洲际导弹 / يىراق مۇسا- پىلىك ~ 远程导弹 / يەردىن هاۋاغا قويۇپ بېرىلىدىغان ~ 地对空导弹

باشقىچە 〔静〕 ①不同的、异样的、别的： ~ پىكىر 不同意见 / ئۇنىڭ چىرايى ~ تۇرىدۇ . 他的表情有点异样。 چىش ~ ئاغرىيدۇ ، كۆز ~ ئاغرىيدۇ . 牙齿是一种痛法，眼睛是另一种痛法。 ~ قاراشتا بولماق 另有看法 / ~ ئىش يوق ، پەقەت ئۇ ئۇنىمىغانلا گەپ . 不是别的，只是他不答应。②格外、特别： ئۆزۈن يىل ئايرىلىپ قايتا ئۇچراشقاچقا ، يولداشلار ~ يېقىنلىق هېس قىلىشتى . 久别重逢，同志们格外亲热。 بۇ يىل مېۋىلەر ~ ئوخشاپ كەتتى . 今年果子长得格外好。 ئۇلار ۋەزىپىنى ئورۇنداش ئۈچۈن ~ غەيرەتكە كەلدى . 他们为了完成任务，干劲格外足。

باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا 换句话说，换言之

باشقىچە ئىش تۇتماق 别出心裁、另辟蹊径、另起炉灶

باشقىچە يول تۇتماق 另辟蹊径、另起炉灶

باشقىدىن 〔静〕 另起： ~ ئورۇنلاشتۇرماق 另外安排

باشقىدىن كرىستاللىنىش 再结晶

باشقىدىن هۆكۈم قىلماق 改判

باشقىرت 〔静〕 巴什基尔人

باشقىرتچە ①巴什基尔语： ~ سۆزلەشمەك 用巴什基尔语交谈②巴什基尔式的： ~ كىيىم 巴什基尔式的衣服 / ~ ناخشا 巴什基尔式的歌曲

باشقىيان 〔静〕 <古> 大炮、(骆驼的)火炮

باش - كاللا 〔静〕 头、脑袋

باش - كۆز 〔静〕 头部

باشكىيىم 〔静〕 帽子、冠

باشلاتماق[1] «باشلىماق[1]» 的使动态

باشلاتماق[2] «باشلىماق[2]» 的使动态

باشلاشماق «باشلىماق[1]» 的共同态： خان ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى ئوۋنى رەسمىي باشلاشتى . 国王和他的士兵们开始正式狩猎。

باشلاق 〔静〕 <方> 分水岭

باشلام 〔静〕 (一大片田地中首先进水的)田块： سۇ ئەم- دى باشلامغا چىقىپ تۇراتتى ، باشتىن توسۇۋالدى . 水刚流进一块田，便从上游堵住了。

باشلىماق 〔动〕 <古> 打伤、击伤、损害、损伤

باشلامباش 〔静〕 ①(飞禽中最先出窝的)雏鸟②<转> 领头人

باشلامچى 〔静〕 ①带头人、领头人②<转> 前沿的、领先的

باشلامچى بولماق 牵头

باشلامچى پەن 领先科学

باشلامچى كەسىپ 龙头产业

باشلامچى مەهسۇلات 龙头产品

باشلامچىلىق 〔静〕 带头、带领： كادىرلار ئۆزى ئۆلگە بولۇپ ، قانۇنغا ~ بىلەن رىئايە قىلىشى كېرەك . 干部要以身作则，带头守法。

باشلامچىلىق قىلماق 带领、带头： ئۇ ئىشچىلارغا باش- لامچىلىق قىلىپ ، كارخانىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى . 他带领工人促进了企业的发展。

باشلانغۇچ 〔静〕 最初的、初步的、初等的： ~ كوممۇنا 原始公社

باشلانغۇچ ئالگېبرا 初等代数

باشلانغۇچ جەمئىيەت 原始社会

باشلانغۇچ مائارىپ 初等教育

باشلانغۇچ مەكتەپ 小学

باشلانما 〔静〕 开端、开头

باشلانماق[1] ① «باشلىماق[1]» 的被动态: كىنو باشلاندى. 电影开始放映了。② 被引、人被引进: مېھمانلار مېھمانخانىغا باشلاندى. 客人们被引进客厅。③ 发源: ئاقسۇ دەرياسى تەڭرى تېغىدىن باشلىنىدۇ. 阿克苏河发源于天山山麓。

باشلانماق[2] «باشلىماق[2]» 的使动态: بۇ ئۆتۈك ياخشى باشلىنىپتۇ. 这靴子绱得好。

باشلىق[1] 〔静〕 ①头的: ئاق ~ بوۋاي 白头老翁 ②为首的: ساۋۇت ~ سېخ مەسئۇللىرى كەلدى. 以萨伍提为首的车间负责人来了。③长、首长(泛指领导人): ئىدارە باشلىقى 局长 / بۇ بىزنىڭ باشلىقىمىز. 这是我们的首长。 ئائىلە باشلىقى 家长

باشلىق[2] 〔静〕 ① (风衣上的)帽子 ②靴脸、靴帮: ئۆتۈك باشلىقى 靴帮

باشلىقسىز 〔静〕 没领导者、没首长: ~ تەشكىلات 没领导者的组织

باشلىقلىق[1] «باشلىق[1]» 的抽象名词: ئۇ سىنىپ باشلىقلىقىغا سايلاندى. 他当选为班长。

باشلىقلىق[2] 〔静〕 鞋帮面料: بىر ~ خوروم 可缝一只鞋帮的皮面

باشلىماق[1] 〔动〕 ①开始、起头: سۆز ~ 开始发言 / ئىش ~ 开工、施工 / سەن ناخشىنى باشلاپ بەرگىنە. 你给歌起个头。②带领、引: يول ~ 带路、引路 / ئاشخانىغا باشلاپ كىرمەك 领人饭馆 / مېھماننى ئۆيگە ~ 把客人领到屋子里 ③管教: بالىنى ~ 管教孩子 / ئاتا باشلىمىغاننىڭ پوردىقى چوڭ، ئانا باشلىمىغاننىڭ ئەمچىكى چوڭ. 〈谚〉 父亲管教不严的儿子成不了才，母亲没管教的女儿会成为荡妇。

باشلىماق[2] 〔动〕 绱靴帮: ئۇ ئۆتۈكنى ياخشى باشلايدۇ. 他绱皮靴靴帮绱得好。

باشماق 〔静〕 女式凉鞋

باشماقگۈل 〔静〕〈植〉 杓兰

باشمالتاق = باش بارماق

باشمۇباش 〔静〕 等价: سادىق ھارۋىسىنى ياقۇپنىڭ ھارۋىسىغا ~ تېگىشتى. 萨迪克的车跟亚库普的车等价交换了。

باشنىڭ 〔静〕 线帽

باش - ئۇچ 〔静〕 头绪

باش - ئۇچى يوق 头绪纷繁

باشۋاغ 〔静〕 搭脑: يۈگەننىڭ باشۋېغى 搭脑的头辔

باشى 〔静〕 把式、高手

باشىل 〔静〕〈古〉 花头的(牲畜)

باغ[1] 〔静〕 园、园子: ئالملىق ~ 苹果园

باغ سەيلىسى 游园

باغ قىلماق 建园子

باغ مالىنىسى 〈植〉 树莓

بېغىدا پىشماق 〈成〉 小大人儿: بۇ بالا بېغىدا پىشىپ قاپتىكەن - دە. 这个孩子变得像小大人儿似的。

باغ[2] 〔静〕 ①要子(用麦杆、稻草等临时拧成的绳状物，用来捆麦子等): ~ باغلىماق 捆要子 ②捆: بىر ~ بۇغداي 一捆麦子 ③带子: سائەت بېغى 表带

باغاش 〔静〕 拥抱

باغاش ئەتمەك 拥抱、搂

باغاش قىلماق 拥抱

باغاشلىماق 〔动〕 搂、抱

باغاق 〔静〕 请帖、请柬

باغاقچە 〔静〕 便条、条子

باغ - بوستان 〔静〕 园林

باغجار 〔静〕〈方〉 卷的

باغجانلىماق 〔动〕 茂盛、枝繁叶茂

باغچال 〔静〕〈古、动〉 一种鸭子

باغچە 〔静〕 ①园子 ②公园 ③园: باللار باغچىسى 幼儿园

باغچى 〔静〕 捆麦捆的人

باغچىلىق 〔静〕 捆麦捆的活儿

باغدال 〔静〕〈方〉 花的(颜色错杂的)

باغداي 〔静〕〈古〉 山坡、斜坡、下坡

باغداش 〔静〕〈古〉 盘腿

باغرام 〔静〕〈植〉 亚麻荠

باغلاتماق «باغلىماق» 的使动态: ئۇنىڭغا باغلىتىڭ! 让他捆吧!

باغلاشتۇرماق «باغلاشماق[2]» 的使动态

باغلاشماسلىق 〔静〕 不通顺、不连贯

باغلاشماق[1] «باغلىماق» 的共同态: ئۇلار ئەتىدىن كەچكىچە باغ باغلاشتى. 他们从早到晚一直捆捆子。

باغلاشماق[2] 〔动〕 连贯、通顺: ئۇنىڭ يازغان ماقالىسىنىڭ جۈملىلىرى خېلى باغلىشىپتۇ. 他的文章句子很通顺。ئۇنىڭ گېپى بىر - بىرىگە باغلاشمايدۇ. 他的话前后不连贯。

باغلاشماق[3] 〔动〕 打赌: مەن كاللامنى تىكىپ باغلىشىمەن. 我用脑袋打赌。

باغلاق 〔静〕 的着拴: باغلاقتىكى ئات 马的着拴
باغلاقسىز 〔静〕 的着拴没: ~ ئات 马的拴有没
باغلاقلىق 〔静〕 着拴، 着捆: تـوغراققا بىر تورۇق ئـات ~
تۇرۇپتۇ . 马红枣匹一着拴上树杨胡 。 قاچقۇننىڭ ئىككى
قولى ~ تۇراتتى . 着捆被手双的犯逃 。
باغلام 〔静〕 捆: بىر ~ بۇغداي 子麦捆一
باغلام - باغلام 〔静〕 的捆成، 捆一--捆一 的: ~ بۇغدايلار
子麦的捆一捆一
باغلانچى 〔静〕〈方〉 子绳
باغلانما 〔静〕 的系联، 的结联
باغلانما تەسەۋۋۇر 想联
باغلانما تەسەۋۋۇرلۇق سەزگۈ 知感想联
باغلانما زەرەت 〈物〉 荷电缚束
باغلانما ماياتنىك 摆合耦
باغلانما ھالەت 态缚束
باغلانما ئېلېكترون 〈物〉 子电缚束
باغلانماق ① «باغلىماق» 的自复态: ئۇنىڭ كۆڭلى ۋەتەنگە باغ-
لانغان . 国祖系情他 。 دۈشمەنگە ~ 敌通② «بـاغلىماق»
的被动态: ئات دەرەخكە باغلاندى . 上树在拴马 。
باغلىنىش فۇنكسىيىسى 〈数〉 数函联关
باغلىنىش كوئېففىتسېنتى 〈数〉 数系联关
باغلىنىش ئېنېرگىيىسى 〈物〉 能联关
باغلىغۇچى 〔静〕 ①〈语〉词连②〈逻〉项结联
بـاغلىغۇچىسىز 〔静〕 的词连无: ~ تەڭداش قوشما جۈملە
句复列并词连无
باغلىق[1] 〔静〕 的子园有: ~ يەر 地园果
باغلىق ھويلا 园庭
باغلىق[2] 〔静〕 于决取: بۇ ئىش ئۆزىنىڭ تىرىشچانلىقىغا ~ .
。力努的人本他于决取事件这
باغلىق[3] 〔静〕 子腰
باغلىماق 〔动〕①捆، 绑، 拴، 系: بېدە ~ 蓿苜捆 / قولنى
ئارقىسىغا ~ 住绑反手把 / ئات ~ 马拴 / بەتىنكىنىڭ
بوغقۇچىنى ~ 带鞋系 / بويىنىنى باغلىغان ئىت ئوۋغا يارىماس .
〈谚〉猎了不打狗的着拴。②建立، 树立: مۇھەببەت
~ 情感立建؛ 感情络联؛ 谈恋爱③系联: ئاما بىلەن
زىچ مۇناسىۋەت ~ 密切联系群众④蒙: كۆز ~ 睛眼蒙
⑤引: ئۆستەڭدىكى سۇنى ئېتىزغا ~ 农往水的里渠大把
引里田
بـاغلىنىشسىز 〔静〕 的联关没، 的关相不: ئـۆز ئـارا ~
ئىككى ئىشنى بىر - بىرىگە چېتىۋالماسلىق كېرەك . 不把要不
。起一到扯牵事件两的关相
بـاغلىنىشلىق 〔静〕 的联关有، 的系联相: بىر - بىرىگە
زىت نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا ~ بولىدۇ . 的盾矛相互
。的系联相互是都全西东
باغلىنىشلىق تەنەرخ 〈经〉 本成关相
باغلىنىشلىق سەزگۈ 〈心〉 觉联 .
باغلىنىشلىق شىركەت 〈经〉 司公联关
بـاغمۇباغ 〔静〕 一个园子一个园子地: ~ يـۈرۈپ سەيلە
قىلماق — 览游地子园个一子园个一
باغئۆتى 〔静〕〈植〉 草脚鸡، 茅鸭
باغ - ئورمان 〔静〕 林园
باغۇبوستان = باغ - بوستان
باغۋاران 〔静〕 地园؛ 子园
باغۋارانلىق 〔静〕 有园林的: ~ ھويلا 子院的林园有
باغۋارانلاشتۇرماق «باغۋارانلاشماق» 的使动态
باغۋارانلاشتۇرۇلماق «باغۋارانلاشتۇرماق» 的被动态
باغۋارانلاشماق 〔动〕 化林园
باغۋەن 〔静〕 丁园
باغۋەنچىلىك 〔静〕 艺园، 园艺业
باغۋەنچىلىك ئىلمى 学艺园
باغۋەنلىك = باغۋەنچىلىك
باغىر (باغرى) 〔静〕 ①肝②怀抱: باغرىغا باسماق 抱怀入楼
باغرى تاش 肠心石铁: ئۇ ~ ئادەم . 他是一个铁石
心肠的人。
باغرى تاشلىق 肠心石铁، 狠心
باغرى تاشلىق قىلماق 肠心石铁
بـاغـرى قـاتـتىق 心肠硬، 狠心، 铁石心肠، 冷酷
无情
باغرى قانماق 安心، 心满意足
باغرى ئىسسىق 慈祥的، 关怀备至的: ~ ئانام 慈
祥的母亲
باغرى يۇمشاق 心软的
باغىرچاق 〔静〕〈古〉 驴鞍
باغىرداق 〔静〕〈古〉 乳罩
باغىرسۇق 〔静〕〈古〉 肠، 肠子
باغىرسىز 〔静〕〈古〉 不忠实的، 不守信义的، 忘恩
负义的، 薄情的، 不孝的
باغىرلىغ 〔静〕〈古〉 有骨气的، 顽强不屈的
باقالى 〔静〕〈食〉 巴卡力(用面粉، 牛奶، 鸡蛋، 糖،
核桃仁، 羊油等制成的西式甜食)

باقان[1] 〔静〕 长棍(开关天窗用的)、长木杆

باقان[2] 〔静〕<古> 项圈

باقاندەك 〔静〕 棒(体力或能力强)：ئۇ ~ بىر يىگىت. 他是个棒小伙。

باقاۋۇل 〔静〕<古> ①王府膳房主管 ②王府厨师

باقتۇرماق «باقماق» 的使动态：مەن نېمە ئۈچۈن قويۇمنى باشقىلارغا باقتۇرىدىكەنمەن؟ 我为什么让别人放我的羊？

باقتۇرۇشماق «باقتۇرماق» 的共同态

باقتۇرۇلماق «باقتۇرماق» 的被动态

باقشى 〔静〕<古> 师、教师

باققال 〔静〕 瓜果商、瓜果贩子

باققالچىلىق = باققاللىق

باققاللىق 〔静〕 瓜果业

باققۇچى 〔静〕 抚养人

باقلا 〔静〕<植> 蚕豆

باقلا مىتىسى <动> 蚕豆象

باقما 〔静〕 养殖的

باقما ئاتا 养父

باقما ئانا 养母

باقما بالا 养子女

باقماق 〔动〕 ①望：كۆككە ~ 望天空 ②看守、看护：ئۆيگە ~ 看家 / دەرۋازا ~ 看守大门 / خامان ~ 守麦场 / بالا ~ 看孩子 / كېسەل ~ 护理病人 ③喂、养、放牧：توخۇ ~ 喂鸡 / قوي ~ 放羊 / پادا ~ 放牧 ④捉(虱子)：پىت ~ 捉虱子 / باش ~ 捉头上的虱子 ⑤翻、搜寻：يانچۇقنى ~ 翻口袋 ⑥<转>吃：نانغا ~ 吃馕 / قېنى ، ئاشقا بېقىڭ. 请吃饭吧！⑦顺应：زامانغا ~ 顺应时代 / جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا ~ 顺应社会的发展 ⑧抚养：ئاتا - ئانىسىنى ~ 赡养父母

بېقىش تاپماق 喂得好、照料得好：بۇ تېگى ساق مال ئىكەن ، ياخشى بېقىش تاپسا تېز ئارىدا سەمرىپ ، راۋۇرۇس ئات بولىدۇ. 这本是匹好牲口，喂得好的话，很快就会上膘，成为一匹良马。

باقمىچى 〔静〕 养殖者

باقمىچىلىق 〔静〕 ①饲养业 ②养殖业

باقىر 〔静〕<古> ①铜 ②铜钱、钱 ③钱(十钱为一两)

باقىرسوقىم 〔静〕<古、天> 火星

باقىمەندە 〔静〕 永久、永恒：بۇ دۇنيا ھېچكىمگە ~ ئەمەس. 这个世界(今世)对任何人都不是永恒的。

باقىمەندىلىك 〔静〕 终身制

باقىي 〔静〕 永恒的、永久的

باقىي ئالەم <宗> 永恒的世界、来世

باقىي دۇنيا = باقىي ئالەم

باقىيلىق 〔静〕<哲> 永恒性

باك 〔静〕 油罐、油箱

باكالاۋۇر 〔静〕 学士

باكانىياز 〔静〕<方> 游手好闲者

باكتېرىن = ۋاكسىنا

باكتېرىئوفاگ 〔静〕<生> 噬菌体

باكتېروئىد 〔静〕 类菌体

باكتېرىيە 〔静〕<生> 细菌

باكتېرىيە بومبىسى <军> 细菌弹

باكتېرىيە توشۇغۇچى 带菌者

باكتېرىيە تۈپى <生> 菌株

باكتېرىيە تۈركۈمى <生> 菌落

باكتېرىيە چەكلەش رولى <生> 抑菌作用

باكتېرىيە قورالى 细菌武器

باكتېرىيە ئۇرۇشى 细菌战

باكتېرىيە ئېرىتكۈچى <生> 溶菌体

باكتېرىيە يوقىتىش دورىسى 杀菌剂

باكتېرىيەدىن يۇقۇملانماق 细菌感染

باكتېرىيەگە قارشى فاكتور 抗菌素

باكتېرىيەگە قارشى قان زەردابى <生> 抗菌血清

باكتېرىيەگە قارشى ئىممۇنىتېت 抗菌免疫

باكتېرىيەنى چەكلەش رولى <生> 抑菌作用

باكتېرىيەسىزلەندۈرمەك «باكتېرىيەسىزلەنمەك» 的使动态

باكتېرىيەسىزلەندۈرۈلمەك «باكتېرىيەسىزلەندۈرمەك» 的被动态

باكتېرىيەسىزلەنمەك 〔动〕 无细菌化

باكتېرىيەشۇناس 〔静〕 细菌学家

باكتېرىيەشۇناسلىق 〔静〕 细菌学

باكتېرىيىلىك 〔静〕 带细菌的

باكتېرىيىلىك تولغاق <医> 细菌性痢疾；痢菌

باكتېرىيىلىك ئوغۇت 菌肥

باكلىق 〔静〕 带有油罐的

باكلىق ئاپتوموبىل 油罐车

باكلىق ۋاگون <交> 油罐列车

باكۇنىن 〔静〕 巴枯宁(俄国无政府主义者，1814 — 1876)

باكۇنىنچىلار 〔静〕<哲> 巴枯宁主义者

义主宁枯巴 <哲>〔静〕 **باكۇنىنچىلىق**
木电، 木胶 〔静〕 **باكېلىت**
下见 **باگارا**
牛拉尕巴 <牧> **باگارا كالىسى**
文股八 ئەدەبىياتى ~ :股八 <语>〔静〕 **باگو**
风作股八 <语>〔静〕 **باگوچىلىق**
榜张 چىقارماق ~ :榜 〔静〕 **باك**[1]
子梆敲، 子梆打 چالماق ~ :子梆 〔静〕 **باك**[2]
牌抬(庄坐着争了为时克扑打) **باك كۆتۈرمەك**
磅 〔静〕 **باك**[3]
瓶暖的磅一 بىر ~ چايدان :的磅〔静〕 **باكلىق**
هەسەل = **بال**[1]
松叶落 <植> **بال قارىغاي**
杏蜜 <植> **بال ئۆرۈك**
ئالتە / 风级五 شامال ~ بەش :级(的震地和风)〔静〕 **بال**[2]
震地级六 يەر تەۋرەش ~
قىز / 孩男 ~ ئوغۇل :娃娃، 子孩، 童儿①〔静〕 **بالا**[1]
ئانا ~ يىغلىمىغۇچە / ~ 子孩奶 بالىنى ئېمىتمەك / 孩女 ~
مەن 。奶喂不娘، 哭不子孩 <谚> . ئەمچەك سالماس
的我疼我 <谚> . كۆيەرمەن بالامغا، بالام كۆيەر بالىسىغا
. قىلغان ئىشى چالا ~ 。子孩的他疼子孩، 子孩
。牢不事办، 毛没上嘴؛ 四落三丢، 事办子孩 <谚>
، قاغا بالام ئاپئاق :鸟雏的出孵刚或畜初的生出新②
如白子孩的己自说鸦乌 <谚> . كىرپە بالام يۇمشاق
。绵似软子孩的己自说猬刺، 雪
姆保 **بالا باققۇچى**
行银属附 **بالا بانكا**
. **بالا بولماق** 大长؛ بالا بالا بولغۇچە ئانىسى موما بولار
。奶奶成变妈妈، 大长子孩到等 <谚>
(言而子男对)子孩得؛ 子孩生 **بالا تاپماق**
墒山 **بالا تام**
动胎 **بالا تەۋرەش**
罐油小 **بالا توقاچ**
胎堕 **بالا چۈشمەك**
司公子 **بالا شىركەت**
通普即، 称对的"法母")法子 <法> **بالا قانۇن**
(律法
子蛉螟، 子养 **بالا قۇلۇن**
继过، 房过②大养抚子孩把① **بالا قىلماق**
مەن :子孩做当②子得، 子孩生① **بالا كۆرمەك**

孩的己自作当提麦麦把我 . مەمەتنى ئۆز بالامدەك كۆرىمەن
。子
责到受错过因子孩当)知无幼年子孩 **بالا كىچىك**
.تولىمۇ كايىپ كەتتى ، ~ :(话的说时慰劝者三第، 时备
。了备责份过要不، 知无幼年子孩 . مەسىلە
仆童 **بالا مالاي**
铁形方长的间之筒烟与子炉在安) 炉带 **بالا مەش**
(温保的菜饭作用或热散供可، 盒
录目子 <电> **بالا مۇندەرىجە**
车河紫 <药>②衣胞، 盘胎 <医>① **بالا هەمراھى**
工童 **بالا ئىشچى**
片小(的子袖) **بالا يەڭ**
学文童儿 **بالىلار ئەدەبىياتى**
园儿幼 **بالىلار باغچىسى**
节童儿 **بالىلار بايرىمى**
科儿 <医> **بالىلار بۆلۈمى**
痹麻儿小 <医> **بالىلار پالىچى**
学育教儿幼 **بالىلار پېداگوگىكىسى**
学理心童儿 **بالىلار پسىخولوگىيىسى**
剧童儿 <艺> **بالىلار تىياترى**
话童 <文> **بالىلار چۆچىكى**
片童儿 <艺> **بالىلار فىلىمى**
法童儿 <法> **بالىلار قانۇنى**
谣童؛ 歌儿 <文> **بالىلار قوشىقى**
学科儿 <医> **بالىلار كېسەللىكلىرى ئىلمى**
装童 **بالىلار كىيىمى**
育教前学 **بالىلار مائارىپى**
曲歌童儿 **بالىلار ناخشىسى**
团童儿 **بالىلار ئۆمىكى**
ئۆزۈم تاپقان بالاغا نەگە :难灾، 害祸①〔静〕 (بالاسى) **بالا**[2]
吧哑)冤喊去哪到، 祸的闯己自 <谚> . باراي دەۋاغا
ھەممە ~ مۇشۇ / 头临难灾 كەلمەك ~ بېشىغا 。(莲黄吃
两有، 起不了 <转>②。此于在就根祸切一 . يەردە
两有真还، 话讲你 . ئىكەنسەن نىمە ~ سۆزگە :子下
。子下
蝗 . چېكەتكە بالا بولدى :灾成، 害灾生发 **بالا بولماق**
。灾成虫
。了祸闯他 . ئۇ بالا تاپتى :祸惹، 祸闯 **بالا تاپماق**
بالا تەگمەك 殃遭: بۇ ئادەمگە نىمە بالا تەگكەندۇ، چىرايى
了遭知不، 色土如面人个这 . تامدەك تاتىرىپ كېتىپتۇغۇ

什么殃。

بالا تېرىماق = بالا تاپماق

بالاغا قالماق ① 闯祸：مەن مەمەتنىڭ ئۈستىدىن بىرئاز پىكىر بېرىۋىدىم، ئەمدى بالاغا قالدىم. 我给麦麦提提了一点意见，这下可把祸闯下了。② 落难

بالا كەلمەك 发生灾难：يېغى ياندىن قوپار، بالا كەلسە قېرىنداشتىن. <谚> 乱子身边起，祸从亲人来；喻同"没有家贼引不来外鬼"。

بالا ياغماق 祸从天降

بالا³ (با:لاسى) 〔静〕<建> 横梁

بالا بېشى 门楣

بالا ياغاچ <建> 正梁

بالاخور 〔静〕灾星

بالاخورلۇق «بالاخور» 的抽象名词

بالادى 〔静〕巴拉台

بالادى كالىسى <牧> 巴拉台牛

بالاغەت 〔静〕成年

بالاغەتكە يەتمەك 发育成熟

بالا - قازا 〔静〕灾难；浩劫：بالا - قازادىن قۇتقۇزماق 救灾，救难 / ~ كۆرۈنۈپ كەلمەس، پۇت - قولنى ساڭگىلەتىپ. <谚> 天有不测风云，人有旦夕祸福。

بالا - قازا تېرىماق 招灾揽(惹)祸

بالالايكا 〔静〕三角琴

بالالىق¹ 〔静〕多灾多难的：~ كۈنلەر 多灾多难的日子

بالالىق² (با:لالىق) 〔静〕①有檩子的：بەش ~ ئۆي 有五根檩的房子 ②做檩子用的：~ ياغاچ 做檩子用的木头

بالانس 〔静〕(帐目)平衡：كىرىم - چىقىم ~. 收支平衡。ئاكتىپ ~ 顺差 / پاسسىپ ~ 逆差

بالانس بولماق = بالانسلاشماق

بالانس جەدۋىلى 平衡表

بالانس قىلماق 使(收支)平衡

بالانسلاشتۇرماق «بالانسلاشماق» 的使动态

بالانسلاشتۇرۇلماق «بالانسلاشتۇرماق» 的被动态

بالانسلاشماق 〔动〕(收支)平衡

بالايىئاپەت 〔静〕灾难，灾祸

بالايىئاپەتلىك 〔静〕灾难多的：~ يىللار 多灾多难的岁月

بالايىئەزىم 〔静〕大灾大难

بالايىبەتتەر = بالايىئەزىم

بالباس 〔静〕巴尔巴斯

بالباس قويى <牧> 巴尔巴斯羊

بالبال 〔静〕<古>(古代突厥统治者陵墓或城堡附近竖立的)俑，石人

بالچاق 〔静〕<古> 刀柄，刀把

بالچۆپ 〔静〕<植> 高河菜

بالچى 〔静〕①采蜂蜜者 ②卖蜂蜜者

بالچىق 〔静〕<古> 泥浆，泥泞

بالچىلىق 〔静〕采蜜业；养蜂业

بالداق¹ 〔静〕①扁担 ② 儿 ③(放风筝用的)绕线轴 ④<转> 步(程度)：جەڭچىلەرنىڭ ھەربىي سۈپىتى ئىلگىرىكىدىن بىر ~ يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. 战士们的军事素质比以前提高了一步。⑤<转>(袖章上的)横道：يېڭىگە ئىككى بالدىقى بار بەلگە تاقىغان ئادەم 袖子上戴着有两个横道臂章的人

بالداق² 〔静〕<动>(羽毛带白色或青灰横斑的)鸽子

بالداقلىق 〔静〕有 儿的，有 子的，带横道的：ئون ~ شوتا 有十个 儿的梯子 / ~ رەخت 带横道的布

بالداقمۇبالداق 〔静〕逐步，步步，步步：ئۇنىڭ ئەمىلى ~ ئەمەس، بالداق ئاتلاپ ئۆرلىدى. 他的官职不是一个一个台阶地上，而是跨台阶地上升。

بالدۇ 〔静〕<古> 猼驼(一种怪兽)

بالدۇر 〔静〕早；先：بۇ يىل ئەتىياز ~ كەلدى. 今年春天来得早。~ يېتىپ، ~ قوپماق / 早睡早起 / ~ بارغان گۆش يەر، كېيىن بارغان مۇشت. <谚> 先到的吃肉，后到的挨揍。

بالدۇر يېتىلمەك <生> 早熟

بالدۇرقى 〔静〕以前的，早先的，从前的：~ ۋاقىتلاردا 早先的时候

بالدۇرلۇق «بالدۇر» 的名词形式

بالدۇرلۇق قىلماق 嫌早：ھاۋا ئانچە سوغۇق ئەمەس، ھازىرلا پاختىلىق كىيىم كىيىش بالدۇرلۇق قىلىدۇ. 天气不太冷，现在就穿棉衣还嫌早。

بالدىر¹ 〔静〕<古> 非亲生的：义(子)，继(子)

بالدىر² 〔静〕<古> 凸出部

بالدىرغان 〔静〕<植> 山川芎，芎柱芹，藁本

بالدىرغانلىق 〔静〕藁本地

بالدىز 〔静〕<古> 小姨子，妻妹

بالغاماق 〔动〕<古> ①挖，掏，掘 ②搜索

بالغۇن 〔静〕<方> 西河柳(中空红柳)

بالغىن 枝柏水 <植>〔静〕

بالقاق 脯果 <食>〔静〕

بالكون = پېشايۋان

بـاللادا 〔静〕 ① <文> 诗事叙，短篇故事诗 ② <艺> 曲事叙

باللاست 〔静〕 <交> 压载，压舱物

باللام 〔静〕 姆勒巴

باللام كالسى <牧> 牛姆勒巴

باللىستىكا 〔静〕 <军、物> 学道弹

باللىستىكىلىق 〔静〕 弹道学的；弹道的

باللىستىكىلىق شامال <气> 风道弹

بـاللىستىكىلىق مېتېئورولـوگىيە <气> 气道弹学象

بالوچە 〔静〕 <古、植> 梅杨

بالون 〔静〕 胎轮，胎外

بالۋبالۋ 〔叹〕 <古> 吧睡，吧睡；催眠

بالېت 〔静〕 <艺> 舞蕾芭

بالېت تىياتىرى <艺> 剧舞蕾芭

بالېت ئۇسسۇلى <艺> 舞蕾芭

بالېتچى 〔静〕 员演舞蕾芭

بالېتلىق 〔静〕 芭蕾舞的，芭蕾舞式的

بالى 〔静〕 利巴

بالى كالسى <牧> 牛利巴

بالىجان 〔静〕 ① «بالا» 的爱称 ② 爱孩子的，喜欢孩子的：تۇرسۇن ~ ئادەم. 图尔荪是个爱孩子的人。

بالىجانلىق «بالىجان» 的名词形式

بالىچاقا 〔静〕 妻小，家眷，家小，眷属

بالىچاقىلىق 〔静〕 有家小的，有家眷的，有妻小的：ئۇ ئۆيلىنىپ ~ بولۇپ قالدى. 他结了婚，已有了家小。

بالىچان 〔静〕 孩子多的，子女多的：~ ئائىلە 子女多的家庭

بالىچانلىق 〔静〕 家眷多的，家小多的：~ ئادەم 家小多的人

بالىچۇق 〔静〕 ①（瓜类中的）小的：~ كاۋا 小南瓜 ② 麦穗旁生出来的小穗 ③ 尜尜（一种小儿玩具，两头尖，中间大）

بالىچۇق تۇر <逻> 子类

بالىچۇلا 〔静〕 <方> 家小，家眷，眷属

بالىچىلاپ 见下

بالىچىلاپ كىرمەك 入赘，倒插门

بالىچىلىق 〔静〕 孩子气：بـالىچىلىقتا نېمە ئىشلار بـولمايدۇ، دەيسەن؟ 小孩子家嘛，哪会没这号事呢？

بالىخانا 〔静〕（建造在大门之上的）门楼；阁楼

بالىخانىلىق 〔静〕 带阁楼的：~ ئۆي 带阁楼的房屋

بالىسىرىماق 〔动〕 生子心切，盼望生孩子

بالىسىز 〔静〕 无孩子的：بالىلىق ئۆي بازار، ~ ئۆي مازار. <谚> 有孩子的人家若集市，无孩子的家若坟地，冷清。

بالىسىزلىق «بالىسىز» 的名词形式：~ ئادەم ئۈچۈن چوڭ دەرد. 无儿无女，是人生最大的痛苦。

بالىش 〔静〕 <古> ① 枕头 ② 巴勒什（货币单位，一个金巴勒什相当于 2000 个纳尔，一个银巴勒什相当于 200 个纳尔）

بالىغ 〔静〕 <古> 负伤者，伤号，伤员

بالىق 〔静〕 <古> 城，城堡

بالىلاتماق «بالىلىماق» 的使动态

بـالىلارچە 〔静〕 孩子般的，天真的：~ ئوي 天真的想法 / ~ كۈلۈمسىرىمەك 天真地微笑

بالىلاشماق «بالىلىماق» 的共同态

بالىلىق 〔静〕 ① 有孩子的：~ ئۆي 有孩子的家 ② 孩子的，儿童的：~ بـۇرچ 孩子的义务 / ~ قەلب 童心 / ~ دەۋر 儿童时代 ③ 孩子气，稚气，幼稚的举动

بالىلىق بولماق 有孩子，添孩子：بىرىنچى قېتىم بالىلىق بولغان ئانا 第一次有了孩子的妈妈

بالىلىق قىلماق 要孩子气，简单从事

بالىلىماق 〔动〕 ①（鸟类）孵化雏鸟：قۇشقاچ تام تۆشۈكىدە بالىلايدۇ. 麻雀在墙洞里孵化。② <转> 增多：بالىلاپ كېتكەن قەرز 增多的债务

بـالىمان 〔静〕 <艺> ① 巴列曼 ② 芦笛（用芦苇制作，是维吾尔族最富有特点的吹管乐器）

بالىمان مارجان <动> 笙珊瑚

بالىمانچى 〔静〕 吹巴列曼者；吹芦笛者

بالىۋاقا = بالىچاقا

بالىۋاقىلىق = بالىچاقىلىق

بالىياتقۇ 〔静〕 <理生> 子宫：~ تىرىكى 子宫托 / ~ سىرتىدا ھامىلدار بولماق 子宫外孕

بالىياتقۇ راكى <医> 子宫癌

بالىياتقۇ ئۆسمىسى <医> 子宫瘤

بالىياتقۇ يەللىكى <医> 子宫炎

باماق 〔动〕 <古> 捆，绑，拴，系

بامەسلىھەت 〔静〕 商量: ~ قىلماق 商量着办事

بامبۇك 〔静〕<植> 竹子: قارا ~ 紫竹 / ~ بوغۇمى 竹节

بامبۇك پۇتۇك 竹筒

بامبۇك قىرغاۋۇلى <动> 白鹇

بامبۇك نوتىسى 竹笋

بامبۇك ئويما 竹雕

بامبۇكزار = بامبۇكلۇق

بامبۇكزارلىق = بامبۇكلۇق

بامبۇكسىمان 〔静〕 竹形، 竹状

بامبۇكقۇرت 〔静〕<动> 竹节虫

بامبۇكلۇق 〔静〕 竹林

بامدات 〔静〕<宗> ①晨礼 ②大清早

بامدات نامىزى <宗> 晨祷

بامدات ۋاقتى 清晨

بانان (بانانى) 〔静〕 香蕉، 芭蕉

بانان ئالما <植> 香蕉苹果

بانانلىق 〔静〕 香蕉林، 甘蕉林

بانتۇ 〔静〕 班图人

بانتىك 〔静〕 小蝴蝶结

بانتىكلاتماق «بانتىكلىماق» 的使动态

بانتىكلىماق 〔动〕 打发髻

باندىت 〔静〕 土匪، 匪徒، 匪帮

باندىتلىق 〔静〕 土匪活动، 土匪行为

بانكا[1] 〔静〕 银行: دۆلەت بانكىسى 国家银行 / ~ ساھەسى 银行界

بانكا بىلىتى 银行券

بانكا سىندىكاتى <经> 银团

بانكا كاپىتالى 银行资本

بانكا كارتىسى <经> 银行卡

بانكا كرېدىتى <经> 银行信贷

بانكا[2] 〔静〕 火罐: ~ قويماق 拔火罐

بانكىچى 〔静〕 银行家

بانكىچىلىق 〔静〕<经> 银行业

بانكىشۇناس 银行学家

بانكىشۇناسلىق 〔静〕 银行学

بانۇ 〔静〕<古> 女士، 夫人

باھا (باھاسى) 〔静〕 ①价格، 价钱: مال باھاسى 物价 / ~ كۆتۈرمەك 抬价 / ~ چۈشۈرمەك 降价 / ~ تالاشماق 讨价还价 / ~ توختاتماق 定价 ②<转> 评价، 鉴定: ياخشى ~ بەرمەك 给予良好的评价 / يازما ~ 书面鉴定

باھا بەرمەك 评价: بۇ ئۇنىڭغا بېرىلگەن ئەڭ يۇقىرى باھا. 这对他是最高的评价。

باھا بېكىتمەك 定价

باھا پەرقى 差价

باھا پىشاڭى <经> 价格杠杆

باھا تاكتىكىسى <经> 价格策略

باھا جەدۋىلى <经> 价目表

باھا چۈشمەك 降价

باھا چىقارماق 报价، 出价

باھا سۆزى <教> 评语

باھا شەرتى <经> 价格条件

باھاسىغا چىقماق 要足价钱

باھاغا سۇندۇرماق 折价

باھا قويماق ①定价 ②讨价؛ 标价

باھا مېخانىزمى 价格机制

باھا نازارەتچىلىكى 价格监审

باھا نىسبىتى <经> 比价

باھا ئورنى <经> 价位

باھا ئۆرلىمەك <经> 涨价

باھا ئۆلچىمى <经> 价格标准

باھا يېگىلاش 洗盘

باھار (باھارى) 〔静〕 春، 春天: باش ~ 早春 / ~ شامىلى 春风 / ~ مەنزىرىسى 春光

باھار بايرىمى 春节

باھارگۈل 〔静〕<植> 迎春花

باھاشۇناس 〔静〕 价格学家

باھاشۇناسلىق 〔静〕 价格学

باھالاتماق «باھالىماق» 的使动态

باھالاشماق «باھالىماق» 的共同态

باھالانماق «باھالىماق» 的被动态: ئۇ ئۆتكەن يىلى ئەمگەك ئەمۇنچىسى بولۇپ باھالاندى. 去年他被评为劳动模范。

باھالىغۇچى 〔静〕 ①鉴定人 ②评议员، 评估员

باھالىق 〔静〕 有价的؛ 贵重的: قىممەت ~ تاش 宝石

باھالىماق 〔动〕 ①定价، 估价: كۆپچىلىك بۇ كالىنى 500 يۈەن باھالىسىمۇ، كېرەم يەنىلا ساتماي تۇرۇۋالدى. 大伙儿给这头牛定了五百元的价، 但克热木还是没有卖。② 评价، 评定: باھالاپ مۇكاپات بەرمەك 评奖 / تۆھپىنى ~ 评功 / ئەدەبىي ئەسەرلەرنى ~ 评价文学作品 ③<转> 鉴定: مەھسۇلات سۈپىتىنى ~ 鉴定产品质量

باھالاش ئاپپاراتى 构机估评

باھانە 〔静〕 词托، 口借؛ ئۇ بېشىم ئاغرىدى دەپ باھانە قىلىپ
كېتىپ قالدى . 了走痛头口借他 。 بۇغداينىڭ باھانىسىدا
قارىموق سۇ ئىچىپتۇ . <谚> 光沾草莠، 水浇地麦 ؛
。"月得先台楼水近"同喻

باھانە تاپماق 故借، 口借找

باھانە قىلماق 托推، 口借، 故托: ئۇ ئىشىم بار دەپ
باھانە قىلىپ كەلمىدى . 来没事有故托他 。ئۇ ئاۋازىم پۇتۇپ
قالدى دېگەننى باھانە قىلىپ ناخشا ئېيتىپ بېرىشكە زادىلا ئۇنىمە-
دى . 唱肯不也么怎، 了坏子嗓托推他 。

باھانە كۆرسەتمەك 故借، 口借找

باھانە - سەۋەب 〔静〕 词托، 由理، 口借

باھانە - سەۋەب تاپماق 口借找، 由理找

باھائىيە 下见

باھائىيە مەزھىپى <宗> 派教哈白

باۋئەن 〔静〕 安保: ~ مىللىتى 族安保

باۋئەنچە 〔静〕 的式安保②语安保①

باۋۇر 〔静〕<古> 绳毛细، 绳麻细، 绳

باۋۇرچى 〔静〕<古> 厨御؛ 子厨، 师厨

باي 〔静〕 翁富، 依巴: باينىڭ كېلىنى بولغۇچە ، كەمبەغەلنىڭ
قىزى بول . <谚> 儿的依巴当不، 儿女的人穷当宁
的饶富، 的有富، 的富②。媳: ~ ئادەم 人富 / ~
دۆلەت ~ 国富 / سودىگەر ~ 商富 / تەبىئەت ~ 饶富
于富، 富丰③然自大的: تەجرىبىگە ~ ئادەم 富丰验经
的人 / ئوزۇقلۇق ماددىغا ~ 富丰养营

باي دېھقان 农富

باي رۇدا <矿> 矿富

بايا 〔静〕 才刚، 刚刚، 刚: ئۇ ~ كەلدى . 来刚他 。كۈرەش
~ ياتاقا قايتتى . 舍宿回刚刚什热库 。

بايات[1] 〔静〕<艺> (一之姆卡木二十尔吾维)特雅巴:
~ مۇقامى 姆卡木特雅巴

بايات[2] 〔静〕<古> 帝上، 天苍، 天上

باياتىن = بايا

باياتىنقى = بايىقى

باياشات 〔静〕 足富، 裕富: ~ تۇرمۇش 活生的裕富 / ~
ياشىماق 裕优活生، 足富活生

باياشات پەسىل 季旺

باياشاتچىلىق 〔静〕 华繁، 足富

باياشاتلاشتۇرماق «باياشاتلاشماق» 态动使的

باياشاتلاشتۇرۇلماق «باياشاتلاشتۇرماق» 态动被的

باياشاتلاشماق 〔动〕 足富变، 来起裕富

باياشاتلىق 〔静〕 足富، 裕富: ئۇ شەھەر ئۆزىنىڭ باياشاتلىقى
بىلەن مەشھۇر . 称著而足富以市城座那 。

باياغوت 〔静〕<古> 主财، 翁富، 人富

بايان[1] (باياني) 〔静〕 述陈، 述叙: ئاغزاكى ~ 述叙头口

بايان ئەتمەك = بايان قىلماق

بايان ئەيلىمەك = بايان قىلماق

بايان جۈملە <语> 句述陈

بايان رايى <语> 式述陈

بايان قىلماق 述陈، 述叙

بايان مەيلى = بايان رايى

بايان[2] 〔静〕<艺> 琴风手式扣纽

بايانات (باياناتى) 〔静〕 明声: ~ ئېلان قىلماق 明声表发

باياناتچى 〔静〕 人言发: ھۆكۈمەت باياناتچىسى 人言发府政

بايانچى 〔静〕 者奏演琴风手式扣纽

بايانشىرىي 〔静〕<植> (一之种品萄葡)里希央巴

باياننامە 〔静〕 文呈، 明声面书

باياۋان (باياۋانى) 〔静〕 漠荒

باي - باياشات 〔静〕 的足富، 的庶富

بايتاسۇن 〔静〕<方، 植> 状树柏的长生处高上山
物植

بايتال 〔静〕<动> 马母، 马牝، 马骒

بايتوسۇن 〔静〕<方، 动> (马牝)马骒岁三

بايچېچەك 〔静〕<植> 花冰顶، 花春探 ، 花山八

بايراق 〔静〕 帜旗، 旗: دۆلەت بايرىقى 旗国 / بايرىقى روشەن
明鲜帜旗

بايراق تىلى <语> 语旗

بايراق چۈشۈرمەك 旗降

بايراق چىقارماق 旗升

بايراقچە 〔静〕 子旗小

بايراقچى 〔静〕 手旗

بايراقدار 〔静〕 子尖: ~ ئورۇن 位单子尖

بايراقسىمان 〔静〕 的状旗

بايراقسىمان بۇلۇت <气> 云状旗

بايراقلىق 〔静〕 的子旗打: يىراقتىن ~ بىر توپ ئادەم كۆرۈنە-
دى . 人的子旗打群一了现出处远 。

بايرام 〔静〕 日节، 节: دۆلەت بايرىمى 节庆国 / ~ ئۆتكۈز-
مەك 节过 / ئاتنىڭ ئۆلۈمى ئىتقا ~ . <谚> 马死狗过
节 。

بايراملىق 〔静〕 的日节: ~ تاۋار 品商日节 / ~ كىيىم

装服日节

بايرى 〔静〕 <古>①经过考验的、亲密的②旧的、古的老

بايغىزى 〔静〕 <古>①爱自夸的、爱吹虚的、自吹自播的②未开化的、野蛮的；土里土气的

بايقاشماق «بايقىماق» 的共同态

بايقالماق «بايقىماق» 的被动态

بايقۇت 〔静〕 抵制

بايقۇت قىلماق 抵制

بايقۇتچىلىق 〔静〕 抵制主义

بايقۇش 〔静〕 ①<动>鸮鸱 ②<转>不幸的、可怜的：~ موماي 不幸的老奶奶 / ۋاي ~ ، سەن جىق جاپا چەكتىڭ . 唉，可怜的，你受的苦太多了。

بايقىماق 〔动〕 发觉、发现、觉察：يوقالغانلىقىنى زاپچاسنىڭ بايقىدىم . 我发觉丢失了零件。ئۇ بۇ ماقالىدە بەزى مەسىلىلەرنىڭ بارلىقىنى بايقىدى . 他发现这篇文章有些问题。

بايلىق 〔静〕 ①财富：مەنىۋى ~ 精神财富 / ساقلىقىم بايلىقىم . <谚>健康就是财富。②资源：يەر ئاستى بايلىقى 地下资源 / كان بايلىقى 矿产资源③词汇：سۆز بايلىقى 词汇

بايمان 〔静〕<植>碎米荠

بايناق 〔静〕<植> 白术

بايۋەچچە 〔静〕 少爷、公子哥儿、纨绔子弟

بايۋەچچىلىك 〔静〕 少爷派头、少爷架子

بايۋەچچىلىك قىلماق 摆少爷派头、摆少爷架子

بايىت 〔静〕<印> 字节

بايىر 〔静〕<古> ①高地、土丘、山岗②埂、垄③荒地、处女地

بايىرقۇ 〔静〕<古> 拔野古、拔曳固、拔野固、薄鱼儿(古突厥部落之一)

بايىقى 〔静〕<古> 拔野古、拔曳固、拔野固、捕鱼(古突厥部落之一)

بايىقى 〔静〕 刚才的

بايىنبۇلاق 〔静〕<地> 巴音布鲁克(草原名，位于巴音郭楞蒙古自治州)

بايىنبۇلاق قويى <牧> 巴音布鲁克羊

بەئەينى 〔静〕 好象、好似、宛若：ئۇنىڭ چىرايى ~ ئاپىسىغا ئوخشايدۇ . 他的长相宛若母亲。شادلىق تەنتەنىسىگە چۆمگەن كىشىلەر توپى ~ دېڭىز دولقۇنلىرىغا ئوخشايتتى . 欢腾的人群宛如大海的波涛。

بەپ - بەپ 〔模〕 ①对哑巴的人称别②咿咿唔唔(学哑巴说话的声音)

بەت 〔静〕 ①脸②(书刊的)页、版、版面：گېزىتنىڭ بىرىنچى بېتى 报纸的第一版③表面：سۇ بېتى 水面

بەت ئاچماق 揭开篇章：مەملىكىتىمىزنىڭ تارىخىدا يېڭى بەت ئېچىلدى . 在我国的历史上揭开了新的篇章。

بەت رامكىسى <印> 版框

بەت شەكلى <印> 版面、版式

بەت نۇسخىسى <印> 版式、版样

بەت ياسىماق <印> 组版、排版

بەت ياڭزىسى <印> 大样

بەتبەخت 〔静〕 倒霉鬼；坏蛋

بەتبەختلىك «بەتبەخت» 的名词形式

بەتبەشىرە 〔静〕 相貌丑陋的、难看的：پاكار ۋە ~ بىر كىشى ئۆيگە كىرىپ كەلدى . 有一个又矮又丑陋的人走进屋里。

بەتبەشىرىلىك «بەتبەشىرە» 的名词形式

بەتبۇي 〔静〕 臭味、难闻的气味

بەتبۇي ھەلك <植> 阿魏实、臭阿魏子

بەتبۇيلۇق «بەتبۇي» 的名词形式

بەتتە 〔静〕<食> (加上炒的菜的)抓饭

بەتتەر 〔静〕 更坏、更糟、更不如：بۇ ئۇنىڭدىن ~ ئىكەن . 这个比那个更糟。ھايۋاندىن ~ تۇرمۇش 牛马不如的生活

بەتتەرلەشتۈرمەك «بەتتەرلەشمەك» 的使动态

بەتتەرلەشمەك 〔动〕 更加不好、变得更糟：بۇ بالىنىڭ ئېغىزى بەتتەرلىشىپ كېتىپتۇ . 这孩子出言不逊；这孩子嘴脏了。

بەتتەم 〔静〕 没味的、不好吃的；乏味的：~ قوغۇن 没味的甜瓜

بەتتەملىك 〔静〕 ①没味、味道不好、不好吃②<转>乏味、索然无味

بەتچاڭئۇت 〔静〕<植> 异蕊芥

بەتخەج 〔静〕 挥霍的、乱花钱的：~ ئادەم 乱花钱的人

بەتخەجلىك 〔静〕 挥霍：~ قىلىش ، بۇزۇپ - چېچىپ ئىسراپ قىلىشتەك ھادىسىلەرنى توگىتىشىمىز لازىم . 应该克服挥霍无度和铺张浪费的现象。

بەتخۇي 〔静〕 脾气不好的：~ بالا 脾气不好的孩子 / بەتخۇينىڭ بېتى قارا . <谚>脾气不好的爱翻脸。

بەتخۇيلۇق «بەتخۇي» 的名词形式

بەترەڭ 〔静〕 脸色难看的

بەتقىلىق = قىلىقسىز

بەتقىلىقلىق = قىلىقسىزلىق

بەتقىلىقلىق قىلماق = قىلىقسىزلىق قىلماق

بەتلەتمەك «بەتلىمەك» 的使动态

بەتلەشمەك «بەتلىمەك» 的共同态

بەتلەكلىك 〔静〕 子弹上了膛的: ئوق ~ مىلتىق 上了子弹的枪

بەتلەنمەك «بەتلىمەك» 的被动态

بەتلىگۈچ 〔静〕 枪栓

بەتلىك 〔静〕 页的: 500 ~ كىتاب 五百页的书

بەتلىمەك 〔动〕 上子弹，装子弹: تاپانچىنى ~ 给手枪装子弹

بەتنام 〔静〕 恶名，罪名，坏名声

بەتنام چاپلىماق 栽罪名，栽赃，诬陷

بەتنىيەت 〔静〕 有恶意的，心肠坏的，有祸心的，居心不良的

بەتنىيەتلىك 〔静〕 恶意，邪念，居心不良: ~ قىلماق 使坏心

بەتهەيۋەت 〔静〕 狰狞的，凶恶的: ~ دىۋە 狰狞的魔鬼

بەتىس 〔静〕 白细棉布

بەتىنكە 〔静〕 皮鞋

بەجا 见下

بەجا كەلتۈرمەك 完成，执行，实现: ۋەزىپىنى ~ 完成任务 / بۇيرۇقنى ~ 执行命令 / ۋەدىنى ~ 实现诺言

بەجانىدىل 〔静〕 全心全意，一心一意: خەلق ئۈچۈن ~ ئىشلىمەك 全心全意为人民服务

بەجانىدىللىق «بەجانىدىل» 的名词形式: خىزمەتنى ~ بى- لەن ئىشلىمەك 一心一意地干工作

بەجايىكى 〔静〕 好象，好似，如同: ئەل بىلەن ئۆلۈم ~ تويى. <谚> 与民同死胜似赴宴。

بەچەل 〔静〕<古> ①被割礼的女人 ②被阉割的男人或公畜

بەچچە 〔静〕 ①童仆，家童 ②女性化的男人

بەچچىخەر 〔静〕<骂> 畜生，狗东西

بەچچىۋاز 〔静〕 好男色者，鸡奸者

بەچچىۋازلىق 〔静〕 好男色，鸡奸

بەچچىۋازلىق جىنايىتى 鸡奸罪

بەچچىۋازلىق قىلماق 鸡奸

بەچكەم 〔静〕<古> 标志，标记（用丝或牦牛尾毛制成，壮士在参战时佩带）

بەچكۈم 〔静〕<古> 土榻（夏日纳凉或休息的土台子，一般由土块砌成）

بەخت 〔静〕 ①幸福，福气，造化 ②运气

بەخت تىلىمەك 祝福

بەخت سىنىماق 碰运气

بەخت قۇشى قونماق 吉星高照，洪福齐天，走运

بەختكە قارشى 不幸: ~ ۋاپات بولماق 不幸逝世

بەختكە يارىشا 幸亏，幸好，幸而: ~ ، ئۇنىڭ ئىش- دىن ھېچكىممۇ قۇسۇر تاپالمىدى. 幸好，谁也没能从他的工作中找出毛病。

بەختى قاچماق 倒运，晦气

بەختى قارا 命运不好，薄命

بەختى كەلمەك 时来运转，走运: ئۇنىڭ بەختى كەلدى. 他走运了。

بەختى ئېچىلماق 交好运，交桃花运

بەختىگە ئۆلتۈرماق 断送（别人的）幸福

بەخت - پېشانە 〔静〕 气运，命运

بەخت - تەلەي 〔静〕 运气，福气

بەخت - سائادەت 〔静〕 幸福

بەختسىز 〔静〕 不幸的: ~ بالا 不幸的孩子

بەختسىزلىك «بەختسىز» 的名词形式: بەختسىزلىككە يولۇق- ماق 遭到不幸

بەختلىك 〔静〕 ①幸福的: ~ تۇرمۇش 幸福的生活 ②有福气的

بەختىيار 〔静〕 幸福的，幸运的: ~ دەۋر 幸福的时代

بەختىيارلىق «بەختىيار» 的名词形式

بەخش 见下

بەخش ئەتمەك 给予，予赐；带来: تەبىئەت كىشىلەرگە بەخش ئەتكەن گۈزەل تاغ - دەريا 大自然赐予人们的锦绣山河 / خاتىرجەملىك ~ 带来安宁

بەخشەندە 〔静〕 属于，给予，为…所有: بۇ ئۆي ماڭا ئۆ- مۈرۋايەت ~ ئەمەس. 这座房子不会一辈子为我所有。

بەخشەندە قىلماق 给予；献给: ئۇ ئۆزىنىڭ بارلىقىنى ۋەتەنگە بەخشەندە قىلغان. 他把自己的一切都献给了祖国。

بەخشەندىلىك 〔静〕 传家之物

بەخرامان 〔静〕 安然，悠闲，镇定: ~ ئولتۇرماق 安然坐着 / ~ ياشىماق 悠闲地生活 / ~ سۆزلىمەك 镇定

说地

بەخىرامانلىق «بەخىرامان»式形词名的: ~ شاھلىقتىن ئار-
تۇق . 帝皇当似胜逸安。

بەداز 〔静〕后之、后然: ئاۋۋال تائام ، ~ كالام . <谚>先
。经诵后、餐进

بەدەر 下见

بەدەر قاچماق 天夭之逃、踪无影无得逃

بەدەل 〔静〕①费: ئەزالىق بەدىلى 费员会②价代: ئىسسىق
قانلار بەدىلىگە كەلگەن تارىخىي ساۋاقلارنى ئۇنتۇپ قالماسلىقىمىز
كېرەك . 训教史历的来换血鲜用记忘应不们我。

بەدەل تۆلىمەك ①交费: ئەزالىق بەدىلى تۆلىمەك 交会
员费②付出代价: ئۇ بۇ يولدا ھەرقانداق بەدەل تۆلەشكە
تەييار ئىدى . 价代何任出付此为备准他。

بەدەلسىز 〔静〕无偿的、无代价的

بەدەللىك 〔静〕有偿的、有代价的: ~ ئەمگەك 有代价
的劳动、有偿劳动

بەدەن 〔静〕身体、体格: ~ چېنىقتۇرماق 锻炼身体 / ساغ-
لام ~ 健康的身体 / بۇ ئادەمنىڭ بەدىنى ئاجىز . 这个人
体格弱。

بەدەن بوشلۇقى <生理> 体腔

بەدەن تەمرەتكىسى 体癣

بەدەن تەۋرەتكۈچ 摇摆健身机

بەدەن تۈكچىلىرى <生理> 汗毛

بەدەن تېمپېراتۇرىسى 体温

بەدەن تىپى 体型

بەدەن ساغلاملىقى 体质

بەدەن سۇيۇقلۇقى <生理> 体液

بەدەن سېزىمى <生理> 触觉

بەدەن سىرتىدا ئۇرۇقلاندۇرۇش 体外受精

بەدەن شەكلى 体形

بەدەن ئېغىرلىقى <生理> 体重

بەدەن ئىنسانشۇناسلىقى 体质人类学

بەدەنلىك 〔静〕身体的: ساغلام ~ 身体健康的

بەدەۋى 〔静〕没有开化的、野蛮的

بەدەۋىلەر ھەرىكىتى 王飙运动(德国18世纪70—80
年代兴起的文字运动)

بەدەۋىلىك 〔静〕蒙昧状态

بەدرەڭ 〔静〕<骂>下流坯、下贱货、贱骨头

بەدرەڭ 〔静〕<植>白得然(甜瓜品种之一)

بەدۆلەت 〔静〕非常有富、巨富: ~ ئادەم 非常富有的人

بەدىئىي 〔静〕艺术的、文学的

بەدىئىي ئەسەر <文> 文学作品

بەدىئىي تەپەككۇر 艺术思维

بەدىئىي تەسەۋۋۇر 艺术想象

بەدىئىي توقۇلما <文> 艺术虚构

بەدىئىي تىل <文> 文学语言

بەدىئىي تېلېۋىزىيە فىلىمى 电视艺术片

بەدىئىي فىلىم 艺术片

بەدىئىي قۇرۇلما 艺术结构

بەدىئىي قىزغىنلىق 艺术冲动

بەدىئىي گىمناستىكا 艺术体操

بەدىئىي ماھارەت 艺术技巧

بەدىئىي ئوبراز 艺术形象

بەدىئىي ئۇسۇل 艺术手法

بەدىئىي ئىجادىيەت 艺术创作

بەدىئىي يىغىنچاقلاش 艺术概括

بەدىئىيلەشتۈرمەك «بەدىئىيلەشمەك» 的使动态

بەدىئىيلەشتۈرۈلمەك «بەدىئىيلەشتۈرمەك» 的被动态

بەدىئىيلەشمەك 〔动〕艺术化

بەدىئىيلىك 〔静〕艺术性

بەرەس = ئاق كېسەل

بەرەس مەجۇنى (مەجۇنى ئىتريفىلى) <药> 驱白依
提尔菲力阿曼蜜膏

بەرەڭگى 〔静〕<药、植> 白花酸藤果、酸藤果、思培
利亚果

بەرباپ 〔静〕<艺> 琵琶

بەربات 见下

بەربات بولماق 毁灭、破灭、破产: مۇستەملىكىچىلىك
سىياسىتىنىڭ بەربات بولۇشى 殖民政策的破产

بەربات قىلماق 使毁灭、使破灭;使破产

بەرباتلىق 〔静〕毁灭

بەرپا 见下

بەرپا بولماق 产生、出现: مەكتەپ ~ 建立学校

بەرپا قىلماق 建立、建设: مەكتەپ ~ 建立学
校 / ئوتلاق ~ 建设草场

بەرتۆك 〔静〕<古> 受伤的、负伤的、受损的、残缺不
全的

بەرچەتكە 〔静〕(衣襟和袖口上用黑丝绒沿了边的)短
棉袄、短皮袄

بەرخۇت 〔静〕<植> 黄柏

بەرداشلىق 〔静〕 性持坚، 性耐忍

بەرداشلىق بەرمەك 耐忍، 受经، 受忍

بەردەنگە 〔静〕 枪发单

بەررە 〔静〕 肉羔羊

بەررە كاۋاپ <食> 肉羔羊烤

بەرق 下见

بەرق ئۇرماق ①光闪، 烁闪②流露، 露显: ئۇنىڭ چىرايىدىن شادلىق بەرق ئۇرۇپ تۇراتتى. 他脸上流露出愉快的(乐欢)笑容。

بەرگ 〔静〕<植> ①瓣: گۈل بەرگى 花瓣②把儿: ئالما بەرگىدىن ئاجراپ يەرگە چۈشتى. 苹果脱离把儿掉在地上。

بەرگە 〔静〕<古> 鞭子، 皮鞭

بەرگەكمەك 〔动〕<古> 抽打، 鞭打، 鞭挞

بەرگۈسىز 〔静〕 难得، 难买، 金不换: مىڭ تىللاغا ~ 千金难买的، 金不换的

بەرگۈزمەك «بەرمەك» 的使动态

بەرگىگۈل 〔静〕<植> 荷包牡丹

بەرگىنەي 〔静〕<植> 白尔根奈(甜瓜品种之一)

بەرمەس 〔静〕 吝啬的، 小气的: بەرمەسنىڭ ئىشى پىشماس. <谚> 吝啬鬼的饭不熟了。

بەرمەك 〔动〕 ①给، 给以؛ 授: ئۇنىڭغا بىر پۇرسەت بېرىش كېرەك. 应当给他一个机会。 مۇۋاپىق ئېتىبار ~ 给以适当照顾 / بەرمىگەن قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر. <谚> 姑娘不给人، 财礼要得重。 بېرىپ يامان بولغۇچە، بەرمەي يامان بول. <谚> 与其给了得罪人، 不如不给人恶当。 هوقۇق ~ 授权 / دەرس ~ 授课، 上课 ②卖: بىر پۇڭ كەم بولسا بەرمەيمەن. 少一分不卖。③发: مائاش ~ 发工资 / نەشرگە ~ 发稿 / تېلېگرامما ~ 发电 / 报 / كۆتۈرە ~ 包发، 包给承④发表: بۇ ماقالىنى ژۇرنىلىمىزنىڭ 3 - سانىدا بېرىمىز. 这篇文章将在本刊第三期发表。⑤播送: رادىئودا خەۋەر ~ 广播新闻⑥发生، 产生: دورا ئۈنۈم ~ 药品发生效力 / تەسىر ~ 产生影响 / پايدا ~ 产生效益⑦送: مەكتەپكە ~ 送到学校上学 / يەسلىگە ~ 送托儿所⑧作助动词، 表示为别人، 替别人做某件事: سۆزلەپ ~ 说给人听 / ئوقۇپ ~ 读给别人听 / يېزىپ ~ 替人写

بەرھەم 下见

بەرھەم بەرمەك 挫伤، 损害، 危害

بەرۋەن 〔静〕<方> 护手(刀具与刀把相连的地方)

بەرى 〔静〕 纺织品的)块، 片: بىر ~ دۇردۇن 一块

子缎

بەربىر 〔静〕 ①正反، 竖横، 归总: ئۇ ~ كېلىدۇ. 他反正要来。 پاكىت ~ پاكىت بولۇپ قېلىۋېرىدۇ. 事实归总是事实。②一样: قايسى ئۆينى بەرسە مەن ئۈچۈن ~ 给我哪一间屋子都一样。

بەرىكە 〔静〕 表示富足، 充裕的意思: بىر يىل تىنماي ئىشلىدىم، ئالغان ھوسۇلۇمدا ~ يوق. 干了一年، 连气都没喘一口، 却没有好收成。

بەرىكە تاپ <习> 对商人的祝贺用语(恭喜发财، 财运亨通

بەرىكەت 〔静〕 表示丰富، 富足؛ 充裕، 兴盛的意思: قەرز ئېلىپ خەجلىگەن پۇلنىڭ بەرىكىتى يوق. 借来的钱不经花。 جېدەل جىق ئۆيدە ~ بولمايدۇ. 纠纷多的家庭不会兴旺。 بەرىكىتى يوق گۈرۈچ 不出饭的大米

بەرىكەت قاچماق 欠收، 萧条: سودىدىن ~ 生意萧条

بەرىكەت قىلماق 兴隆؛ 发财: ئۇزۇن بولسۇن ئۆمرىڭىز، تاپقىنىڭىز بەرىكەت قىلسۇن. 祝您长寿، 财源茂盛。

بەرىكەت كەتمەك 欠收، 萧条: دېھقانچىلىقتىن ~ 农业欠收

بەرىكەت كۆتۈرۈلمەك 欠收، 萧条، 不景气

بەرىكەت ئۇچماق = بەرىكەت كۆتۈرۈلمەك

بەرىكەت ياغماق 增收، 带来富足: خامىنىڭلارغا بەرىكەت ياغسۇن. 祝您们多打粮食؛ 祝五谷丰登。 ئۆيۈڭگە قارلىغاچ ئۇۋۇلىسا، بەرىكەت ياغىدۇ. 燕子在你家做窝، 会给你家带来富足。

بەرىكەتسىز 〔静〕 不经吃的، 不经用的: بۇ گۈرۈچ ~ ئىكەن. 这米不经吃。

بەرىكەتسىزلىك «بەرىكەتسىز» 的抽象名词

بەرىكەتلىك 〔静〕 ①富足، 丰盈، 丰盛: ~ داستىخان 丰盛的筵席②觉得多: بۇنىڭ ئۈچۈن كۈن ئايدەك، ئاي يىلدەك ~ بولۇپ تۇيۇلۇپتۇ. 为此他觉得一天像一个月، 一月像一年一样长。③丰收的، 有益的: ~ كۈز كۈنلىرى / قەدىمىمىز ~ بولدى، بۇ يەردىن يوشۇرۇن خەزىنە چىقتى. 我们不虚此行، 这里发现了一座秘密宝库。

بەز 〔静〕 ①腺: تەر بېزى 汗腺 / لىمفا بېزى 淋巴腺 / مۈشۈكنىڭ پۇلى يوق بەزگە ئامراق. <谚> 猫儿没有钱، 偏想吃肉(比喻贪欲)。②(皮肤上突起的)疙瘩: تېقىمىغا ~ چۈشمەك 大腿上长疙瘩③<转> 不听话的

没皮没脸的: ~ بالا 不听话的孩子④<转>僵硬的(泥土): ~ لاي 僵硬的泥

بەز تۇپراق 白浆土

بەز چۇماسى <医> 腺鼠疫

بەز راكى <医> 腺癌

بەز قۇلاق 不听话的、不听劝告的(指小孩)

بەز ھۈجەيرىسى <生理> 腺细胞

بەز ئۆسمىسى <医> 腺瘤

بەزەن 〔静〕有时、偶尔

بەزەن - بەزەن 〔静〕有时、偶尔、间或: ئۇ ~ شېئىر يې‐زىپ قويىدۇ. 他偶尔写一些诗。

بەزدۈرمەك «بەزمەك»的使动态: سۆيدۈرگەننى تىل، بەزدۈر‐گەننى تىل. <谚> 叫人喜爱的是语言、叫人厌烦的也是语言。

بەزدۈرۈشمەك «بەزدۈرمەك»的共同态

بەزدۈرۈلمەك «بەزدۈرمەك»的被动态

بەزگەك 〔静〕<医> 疟疾；冷热病；摆子

بەزگەك پارازىتى <生> 疟原虫

بەزگەك پاشىسى <动> 疟蚊

بەزگەك تۇتماق 打摆子、发疟疾

بەزلەتمەك «بەزلىمەك»的使动态

بەزلەشمەك «بەزلىمەك»的共同态

بەزلەنمەك «بەزلىمەك»的被动态

بەزلىمەك 〔动〕安慰: بالىنى ~ 安慰小孩

بەزمە 〔静〕(朋友间轮流举办的)娱乐性聚会

بەزمە قۇرماق = بەزمە قىلماق

بەزمە قىلماق 举行娱乐性聚会

بەزمەك[1] 〔动〕厌烦、厌恶、讨厌、腻烦: دورىدىن ~ 吃药厌了 / ئىشتىن ~ 工作干得不耐烦了 / ئاتىسى تۇرۇپ ئوغلى سۆزلىگەندىن بەز. <谚> 爸爸在场的地方儿子免开尊口。

بەزمەك[2] 〔动〕<古> 变弱、减弱；视力减退

بەزمەك[3] 〔动〕<古> 发抖、颤抖

بەزمۇخ 〔静〕<植> 齿喙草、山琉璃草

بەزمىچى 〔静〕娱乐性聚会参加者

بەزى 〔静〕①有些、某些: ~ ئادەملەر 有些人 / ~ جاي‐لار 某些地方②有的人: مەجلىسكە يىغىلغانلاردىن بەزىلىرى ئۆزئارا پاراڭلاشسا، بەزىلىرى مۈگدەپ ئولتۇراتتى. 来开会的人中有的相互聊天、有的在打盹。

بەزى - بەزىدە 〔静〕有时；偶尔: ~ مۇنداق ئەھۋاللار بولۇپ تۇرىدۇ. 有时会发生这样的事情。

بەزىبىر 〔静〕有些；某些: ~ ئادەم 有些人 / ~ ھەرىكەت 有些活动

بەزىدە 〔静〕有时候: ئۇ ~ كېلىدۇ، ~ كەلمەيدۇ. 他有时来、有时不来。

بەزىز 〔静〕<古> ①图片、画像②装饰、点缀

بەزىزچى 〔静〕<古> 画家；雕刻家

بەزىك 〔静〕<古> ①颤抖、发抖②疟疾

بەس[1] 〔叹〕行了、得了、算了、够了: ~ ! بۇ يەر تاكاللە‐شىدىغان ئورۇن ئەمەس. 算了！这儿不是抬杠的地方。 ~ ، دەۋەرمەڭ. 够了、别说了。

بەس قىلماق 行了、算了: بەس قىل، ئۇنى مەسخىرە قىلغىنىڭمۇ يېتەر. 行了吧、你嘲笑他也嘲笑得够了。

بەس[2] 见下

بەس تالاشماق 争论、争辩: ئۇنىڭ بىلەن بەس تالا‐شىش ھاجەتسىز. 没必要和他争辩。

بەس سالماق 推托

بەس كەلمەك ①抵挡、招架: قارا بورانغا ~ 抵挡风暴 / ئەخمەت ئۇلارغا بەس كېلەلمەي قاچتى. 艾合麦提招架不住便逃走了。②忍受: ئاغرىققا ~ 忍受疼痛 / ئىسسىققا ~ 忍受炎热

بەسەي = يېسۇۋېلەك

بەسەيلىك = يېسۇۋېلەكلىك

بەس - بەس 〔静〕踊跃的、纷纷的、争先恐后的: بەس - بەستە سۆزلىمەك 踊跃发言 / ياشلار ئارمىيىگە ~ بىلەن قاتناشماقتا. 广大青年踊跃参军。 ~ بىلەن سېتىۋال‐ماق 争先购买

بەست 〔静〕身板、身段、身量: بەستى يوغان 身体壮实 / بەستىگە ياراشماق 合身 / بەستى كىچىك 身量不高

بەستلىك 〔静〕身材高大的、身体魁梧的: ~ يىگىت 身材高大的小伙子

بەسلەشتۈرمەك «بەسلەشمەك»的使动态

بەسلەشتۈرۈلمەك «بەسلەشتۈرمەك»的被动态

بەسلەشمەك 〔动〕争先、抢先: ئەھمەتجان بىلەن ئامانگۈل ئورمىدا بەسلىشىپ قالدى. 艾合麦提江跟阿曼古丽抢着收割麦子。

بەسلىشىش 〔静〕比、比试、攀比

بەسلىشىش پسىخىكىسى 好胜心理

بەس - مۇنازىرە 〔静〕辩论、争辩、争论、论战: بازار ئىگىلىكى توغرىسىدىكى ~ 关于市场经济的辩论 / ئۇنىڭ

سۆزى بەس ـ مۇنازىرىگە سەۋەب بولدى . 争了起引话的他
。论

بەش (بەشى) 〔静〕 五

بەش ئاتار <军> 响五

بەش ئاناسىر 行五(指金، 木، 水، 火، 土五种物
质)

بەش ئەزا 官五: بەش ئەزاسى راۋۇس 五官端正

بەش بۇرجەكلىك بىنا 五角大楼

بەش بۇلۇڭلۇق <数> 五角形

بەش پەرز <宗> 五功(伊斯兰教五项基本功课
的总称، 亦称《五柱天命》، 其内容是: 念، 礼، 斋،
课، 朝)

بەش پەنجىلىك يالمانتاقتاق <动> 五趾跳鼠

بەش پرىنسىپ 五项原则(互相尊重主权和领土
完整، 互不侵犯، 互不干涉内政، 平等互利، 和平
共处)

بەش جىلك 五更

بەش خانلىق 五代(后梁، 后唐، 后晋، 后汉، 后周)

بەش سىزىقلىق نوتا <艺> 五线谱

بەش قولدەك تونۇش 了如指掌: ئۇ ھەممىگە ~ .
大家对他了如指掌。

بەش قولنى بىراقلا ئاغزىغا تىقماق <成> 眉毛胡
子一把抓

بەش كۈنلۈك ئالەم 短暂的尘世

بەش كۈنلۈك دۇنيا = بەش كۈنلۈك ئالەم

بەش ھەدىس <宗> 五大圣训(伊斯兰教十叶派
仅次于《古兰经》的穆罕默德言行录)

بەش ياقلىق <数> 五面体

بەش يىللىق پىلان 五年计划

بەشاڭ 〔静〕<方>乡约

بەشەك 〔静〕<古> 后宫، 深闺

بەشەيلەن 〔静〕 五人، 五个人

بەشبارماق[1] 〔静〕<食>肉拌面片

بەشبارماق[2] 〔静〕<植> 虎尾草

بەشتاش 〔静〕五子石(抓石子游戏، 小女孩玩的一种
游戏): ~ ئوينىماق 玩抓五子游戏

بەشقولاق 〔静〕<植> 野火球

بەشلەڭ 〔静〕 纸牌(长条形، 正面有数字的一种纸牌)

بەشلىك 〔静〕 ①五的: ~ قاغا 黑桃五② <文> 五行
诗

بەشلىك پۈتۈنلەش <数> 八五舍四

بەشلىك تۈزۈم 五分制

بەشۇرۇق 〔静〕 <植>白修鲁克(甜瓜品种之一)

بەشىغىز 〔静〕<方> 爱逞能者، 爱管闲事者، 多嘴者

بەشىنچى 〔静〕 第五

بەقەسەم 〔静〕 白柯赛木(丝棉混纺的، 带条纹的土布)

بەقەسەم پولو <食> 什锦抓饭(拌了葡萄干和干
果的抓饭)

بەقەسەم تون 白柯赛木外衣

بەقەم[1] 〔静〕<植>苏木، 苏方(常绿小乔木، 木浸液可作
红色染料)

بەقەم[2] 〔静〕<方> 疯子، 傻瓜، 笨蛋

بەقۇۋۋەت 〔静〕 身强力壮的، 壮实的: ~ ئادەم 身强力
壮的人

بەك[1] 〔静〕 太، 十分، 非常، 极: ~ قاتتىق 太硬 / سۇ ~
ئىسسىق ئىكەن . 水太热。 ~ ئامراق 十分喜欢 / ~
سوغۇق 非常冷 / ~ ناچار ھاۋا 极坏的天气

بەك[2] 〔静〕 结实: ~ ئورۇندۇق 结实的凳子 / جىنى ~
命大

بەكە = قەلەمتىراش

بەكرۇ 〔静〕<古> 紧، 结实، 固坚، 牢固، 坚固؛ 硬، 坚

بەكلەشمەك 〔动〕<古> 相互约定، 相互许诺

بەكلىك 〔静〕<古>有力气的، 劲大的، 强大的، 强有
力的; 坚实的، 结实的، 坚固的، 牢固的، 耐用的

بەكنى 〔静〕 <古> (用大麦等谷物酿成的)酒

بەگ 〔静〕 ①伯克②老爷، 大人③人名之后的附加成
分: قاسىم ~ 喀斯木伯克

بەگدەمەك 〔动〕 <古> 当伯克، 称王؛ 统治، 称雄
当道

بەگچەك 〔静〕 ①少爷، 阔少②傲慢، 猾头③<转>
秃子

بەگزادە[1] 〔静〕 王子؛ 王孙؛ 阔少

بەگزادە[2] 〔静〕<植> 伯格扎代(甜瓜品种之一)

بەگلەمەك 〔动〕 <古> 尊敬(看作官员)

بەگلىك 〔静〕 ①王位②王国؛ 公国

بەگى 〔静〕<方> 类似李子的一种水果

بەڭ = نەشە

بەڭگى 〔静〕 抽麻烟者، 烟鬼

بەڭگىلىك «بەڭگى» 抽象名词

بەڭۋاش 〔静〕 任性: ئۇ بەڭۋاشراق بالا . 他是个有些任性

。子孩的

بەڭۋاشلىق «بەڭۋاش» 的名词形式: چوڭلارنىڭ گېپىگە كىر ، ~ قىلما . 你要听大人的话，别任性。

بەڭۋاشلىق قىلماق 任性；为所欲为

بەل¹ 〔静〕 ①腰: ~ ئەگمەك 弯腰 / ~ ئاغرىقى 痛腰② 腰身: بېلى ناھايىتى كەڭ 腰身太宽③物体中间部位: ياغاچنىڭ بېلىدىن كەسمەك 把木头从中间锯开 / تاياقنىڭ بېلىدىن ئۈشتۈماق 把棍子从中间折断④山腰: ئاپتوموبىل كىچىك بىر بەلدىن ئۆتتى . 汽车越过了一个小山腰。

بەل باغلىماق ①系腰: بەل باغلىغان بىلەن ئەر ئەمەس ، چاچ تارىغان بىلەن خوتۇن . 〈谚〉 束腰未必真男子，梳头未必真妇人。②〈转〉下决心，决心: ئۇ تىرىشىپ ئۆگىنىشكە بەل باغلىدى . 他决心努力学习。

بەل پۈرمە 〈手〉 腰部带褶的: ~ كۆڭلەك 腰部带褶的连衣裙

بەل تۇتۇشماق 较量，角斗: نىياز پالۋان ھېلىقى زەڭگى بىلەن بەل تـۇتۇشماقتا ئىدى . 大力士尼亚孜正在跟那个黑家伙较量。

بەل تۆۋىنى 下身；阴部

بەل دۇمباق 腰鼓

بەل قويماق 〈成〉 松劲，泄气: بىز قىيىنـچىلىق ئالدىدا بـەل قويۇۋېتىدىغانلاردىن ئەمەس . 我们不是那种在困难面前泄气的人。

بەل ئومۇرتقىسى 〈生理〉 腰椎

بەل ئېلىشماق = بەل تۇتۇشماق

بەل ياغاچ 檩

بەل يۆگەك （婴儿的）缠腰带

بېلى بوش 软骨头

بېلى بوشاپ كەتمەك 〈成〉 泄气，松劲

بېلى پۈكۈلمەك = بېلى ئېگىلمەك

بېلى چىڭ 〈成〉 腰杆硬，决心大

بېلى سۇنماق 〈成〉 （折腰）伤元气，破落: ئـوت ئاپىتى تۇپەيلىدىن سودىگەر مەمەتنىڭ بېلى سۇندى . 一场大火伤了商人麦麦提的元气。

بېلى ئېگىلمەك 压弯了腰；直不起腰

بېلىگە تـەپمەك 〈成〉 表示正在进行的活动受到阻碍: ئىشنىڭ ~ 使工作受到挫折 / گەپنىڭ ~ 打断话头

بېلىنى ئۈشتۈماق 伤元气

بەل² 〔静〕 （砌泥墙用的）长把三角铁铲

بەل كەتمەن 锄头

بەل گۈرجەك 小铁铲

بەلەن 〔静〕 好: ~ ئادەم 好人 / بەك ~ بولدى . 太好了。

بەلەنلىك «بەلەن» 的名词形式

بەلتاسما 〔静〕 皮带，腰皮带

بەلتوسما 〔静〕〈水〉 丁字坝

بەلچە¹ 〔静〕 （鞋匠的）小铲刀，削皮刀

بەلچە² 〔静〕 ①（炉灰的）铁铲②薅锄

بەلچىر 〔静〕〈方〉 两支流水汇合处

بەلدەتمەك «بەلدىمەك» 的使动态

بەلدەشمەك «بەلدىمەك» 的共同态

بەلدەم 〔静〕 道儿（刻在物体上的线条）

بەلدەمچى 〔静〕〈古〉 （战袍的）腰带

بەلدەنمەك «بەلدىمەك» 的被动态

بەلدىمەك 〔动〕 截: ئۇ ئۇزۇن بىر تاياقنى بەلدەپ ئىككى بۆلەك قىلدى . 他把一根长棍子截成了两截。

بەلغەم 〔静〕 痰: بەلغەمنى بوشاتماق 祛痰

بەلغەملىك 〔静〕 有痰的，带痰的

بەلغەملىك زىققە 〈医〉 痰喘

بەلكى 〔助〕 而且: ئۆگىنىشتە تىرىشچانلىق كۆرسىتىپلا قالماي ، ~ ئۆگىنىشكە ماھىر بولۇشىمىز لازىم . 不但要努力学习，而且要善于学习。

بەلكىم 〔助〕 也许，恐怕，多半，八成: مەن ~ كېلەلمەسـ مەن . 我恐怕不能来。 ئۇلار ~ ئۇخلاپ قالغاندۇ . 他们也许睡了。 ئۇ ~ دوختۇر بولسا كېرەك . 他多半是个医生。

بـەلـگـە 〔静〕 ①记号，信号，符号: سوراق بـەلگىسى 问号 / تەڭلىك بەلگىسى 等号②标志，标识，标记: تىنىش بەلگىسى 标点符号 / يول بەلگىسى 路标③特征: بۇ ئادەمـ نىڭ قانداق بەلگىسى بار ؟ 这个人有怎样的特征？④表情: گۈلنىڭ چىرايىدىن دەرد ـ ئەلەم بەلگىسى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ . 古丽的脸上流露出痛苦的表情。

بەلگە بايراق 〈交〉 （铁路上的）扬旗

بەلگە بەرمەك 发信号，给信号

بەلگە تاپانچىسى 信号枪

بەلگە تاختا 标牌，标志牌

بەلگە تاش 〈地〉 标石

بەلگە چىراغ ①标灯②标志灯③（铁路）号志灯

بەلگە سالماق 打记号，做记号

بەلگە سىزىق 〈交〉 标线

بەلگە سىگنالى <电> 号信志标

بەلگە فورمۇلىسى <逻> 式公号符

بەلگە قوزۇق 桩标

بەلگە قىلماق ①表记、作记号②以…为标志: بۇ دەۋر «4 ـ ماي» ھەرىكىتىنى ئاساسىي بەلگە قىلىدۇ. 这一时期以"五四"运动为主要标志。

بەلگە گەز 标尺

بەلگە لوگىكىسى <逻> 符号逻辑、数理逻辑

بەلگە لېنتا <体> 标志带

بەلگە لىنىيىسى <交، 军> 叠标线

بەلگە نەزەرىيىسى <哲> 符号论

بەلگە ئوق 信号弹

بەلگە ئۇقۇمى <逻> 属性概念

بەلگىسىز 〔静〕①没有记号的、没有标记的②不清楚的: ئۇنىڭ نەگە كەتكەنلىكى ~. 他到哪里去了,不清楚。

بەلگىسىزلىك 〔静〕①无记号、无符、无标志②不确定号

بەلگىشۇناسلىق 〔静〕<逻> 符号学

بەلگىلەتمەك «بەلگىلىمەك» 的使动态

بەلگىلەشمەك «بەلگىلىمەك» 的共同态

بەلگىلەنمەك «بەلگىلىمەك» 的被动态

بەلگىلەنگەن تېزلىك 指定速度

بەلگىلەنگەن سۇرۇك 规定期限

بەلگىلەنگەن ھەرىكەت <体> 规定动作

بەلگىلەنگەن ۋارىس <法> 指定继承人

بەلگىلىك 〔静〕①有记号的、有符号的、有标志的: قىزىل كرېست ~ سومكا 有红十字标志的提包②规定的、既定的、一定的: ~ مۇددەت 规定的期限 / ~ ۋاقىت 既定的时间 / ~ كىرىم 一定的收入

بەلگىلىك قىممەت <数> 确定值

بەلگىلىمە 〔静〕规定: مەكتەپنىڭ بەلگىلىمىسى 学校的规定

بەلگىلىمەك 〔动〕①决定、规定;指定、确定: رەھبەرلىك ئۇنى ئۆگىنىشكە ئەۋەتىشنى بەلگىلىدى. 领导上决定派他去学习。بۇ ئىشنى كىم بەلگىلىدى؟ 这事是谁规定的? مۇھلەتنى ~ 指定期限 / نامزاتلارنىڭ ئىسىملىكىنى تېخى بەلگىلىمىدۇق. 我们还没有确定候选人的名单。②委派: بىراۋنى كاتىپلىققا ~ 委派某人当秘书

بەلگىلەش ئالمىشى <语> 确定代词

بەلگىلىمىسىز 〔静〕无规定的

بەلگىلىمىلىك 〔静〕有规定的、规定的

بەللۇت 〔静〕<植> 橡子;橡实

بەللى 〔叹〕①好(反话、表示不满): ~، ئەمدى تازا ئوخشاپتۇ. 好,这下可麻烦了。~، تېخىچە ماڭماپسەنغۇ؟ 你看,你怎么还没有走?②好家伙(表示惊讶或赞叹): ~، قالتىس تېز ئىشلەپسىز. 好家伙,你干得真快呀。

بەللىك 〔静〕①裤腰②鞍子两侧的扁铁

بەلۋاغ 〔静〕①腰带②马肚带③<地>带: ئىسسىق ~ 热带 / سوغۇق ~ 寒带④带状: ئورمان بەلۋېغى 林带

بەلۋاغسىز 〔静〕无腰带的、无带的

بەلۋاغسىمان 〔静〕带状的

بەلۋاغسىمان بۇلۇت <气> 带状云

بەلۋاغسىمان تۈزۈلمە <地> 带状构造

بەلۋاغسىمان قوقاق <医> 带状疱疹

بەلۋاغسىمان قۇرۇلما <地> 带状结构

بەلۋاغسىمان ھاۋا ئېقىمى <气> 带状气流

بەلۋاغلىق 〔静〕带腰带的、带肚带的

بەلۋاغلىق ۋاقىت <地، 天> 区时

بەلىزگۈل 〔静〕<植> 雏菊

بەلىش 〔静〕<食> 白利什(一种加蛋、奶、白糖、油,苏打烤成的面点)

بەلىش پوشكال <食> 白利什油炸饼

بەلىش گۆش قورۇمىسى <食> 加沙肉

بەلىك 〔静〕<古> 畏惧、恐惧、恐慌、惊恐

بەلىكچى 〔静〕<古> 胆小的人、胆小鬼

بەلىكلەمەك 〔动〕<古> 害怕、惧怕、惊吓

بەلىلە 〔静〕<植> 诃子、藏青果

بەلىن 〔静〕<古> 石鸡

بەمەل 〔静〕<方> 关节

بەمەلچەك 〔静〕①手关节②(鸟类的)脚趾

بەمەلدىرەك 〔静〕(鞭把的)挽手

بەن (بەنى) 〔静〕<军> 班: بىر ~ ئەسكەر 一班士兵

بەنەك 〔静〕<古> 钱、铜钱

بەنجاك (بەنجاڭى) 〔静〕班长

بەنجاڭلىق «بەنجاڭ» 的抽象名词: تۇرسۇن ~ خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ مۇكاپاتلاندى. 图尔荪班长当得出色而受到了奖励。

بەند 〔静〕①禁锢;关押②忙于: ئۇ ئۆز ئىشى بىلەن ~

ئىدى. 他忙于自己的事。

بەند بولماق ①被拘押: زىندانغا بەند بولغان تۇتقۇن 拘押在地牢里的囚徒②忙于: گۈللۈكنى پەرۋىش قىلىش بىلەن ~ 忙于收拾花圃③陶醉، 醉心于، 沉缅于: ھەر خىل خىياللار بىلەن ~ 沉缅于种种遐想

بەند قىلماق 关押، 限制自由: ئۇلار بىر قىزنى ئۆيگە بەند قىلىپ قويۇپتۇ. 他们把一个姑娘关进一间屋子。

بەندە 〔静〕①〈宗〉(真主的)仆人②〈转〉痴迷者: كىتاب بەندىسى ~ 书迷، 书痴

بەندىچىلىك 〔静〕(真主的)仆人应尽的义务

بەندىچىلىك قىلماق 归天

بەندىڭ 〔静〕板凳

بەنزە 〔静〕班子

بەنزە ئالماشماق 班子交替، 班子更迭

بەنشىر 〔静〕〈食، 方〉扁食، 饺子

بەھەيۋەت 〔静〕巨大的، 高大的: ~ دۇمباق 大鼓 / ~ مۇنار 高大的塔 / ~ ئادەم 巨人

بەھر 〔静〕〈文〉拜合里(阿鲁兹格律诗的结构音律)

بەھرە 〔静〕①利益، 实惠، 好处②乐趣، 趣味

بەھرە ئالماق 得到利益، 得到实惠، 得到好处

بەھرە بەرمەك 带来利益، 带来好处

بەھرىسىز 〔静〕失去利益، 无利益، 无好处

بەھرىلەندۈرمەك «بەھرىلەنمەك» 的使动态

بەھرىلەنمەك 〔动〕享受، 欣赏: گۈزەل مەنزىرىدىن ~ 欣赏美景

بەھرىلىك 〔静〕获利的، 受益的

بەھرىمەن 〔静〕享受؛ 得益

بەھرىمەن بولماق 享受؛ 得益: ئەركىنلىكتىن ~ 享受自由 / تەڭ ھوقۇقتىن ~ 享受平等权利 / كۆپ خىل ئىگىلىكنىڭ پايدىسىدىن ~ 得益于多种经营

بەھرىمەن قىلماق 使享受؛ 使受益

بەھرىمەنلىك «بەھرىمەن» 的名词形式

بەھمەن 〔静〕〈植〉补血草

بەھۇزۇر 〔静〕①畅快، 尽兴، 开怀: ~ مۇڭداشماق 畅谈 / ~ ئوينىماق 尽兴地玩 / ~ ئۇخلىماق 酣睡②无拘无束地، 随便地: ~ ئولتۇرماق 随便坐

بەۋا 见下

بەۋا كەلمەك 抵挡: ئەگەر كەلكۈن كەلسە، مەن ـ مەن دېگەنلەرمۇ بەۋا كېلەلمەيدۇ. 洪水一来، 本事再大的人也抵挡不住。

بەيئەت 见下

بەيئەت قىلماق 皈依؛ 归顺، 归附

بەيتۇللا 〔静〕〈宗〉麦加(的)天房

بەيتۇلمال 〔静〕金库؛ 国库

بەيتۇلمۇقەددەس 〔静〕〈宗〉耶路撒冷، 圣地

بەيزۇ 〔静〕白族

بەيزۇچە 〔静〕①白族语②白族式的

بەيزى 〔静〕〈古〉贝子(清代颁定的宗室封号)

بەيزىگۈل 〔静〕〈植〉百子莲

بەيگە 〔静〕赛马

بەيگىگە چۈشمەك 参加赛马

بەيگىلىك 〔静〕可供赛马的: ~ يەر 可供赛马的地方 / ~ ئات 参赛的马

بەينەلمىلەل = خەلقئارا

براخما 〔静〕〈宗〉梵天(婆罗门، 印度教主神之一، 即创造之神)

براخما يېزىقى 〈语〉婆罗米文

براخما دىنى 〈宗〉婆罗门教

براخمان 〔静〕〈宗〉①婆罗门教徒②梵③印度第一种姓

براخمانىزم 〔静〕〈宗〉婆罗门教

براشۇرا = كىتابچە

برائۇن 〔静〕布朗(英国植物学家)

برائۇن ھەرىكىتى 〈物〉布朗运动(悬浮在液体或气体中的微粒所作的永不停止的无规则运动)

بروم 〔静〕〈化〉溴

بروم سۈيى 溴水

بروملۇق 〔静〕溴的، 溴化的

بروملۇق تۆمۈر 溴化铁

برومىد 〔静〕溴化物

برونزا = تۇچ

بروني 〔静〕〈军〉装甲

برونېۋىك 〔静〕〈军〉装甲的

برونېۋىك پويىز 装甲列车

برونېۋىك قىسىم 〈军〉装甲部队

برۇس 〔静〕布鲁氏(英国医生)

برۇس تاياقچە باكتېرىيىسى 布氏杆菌

برۆكىت 〔静〕〈矿، 地〉板钛矿

برېزېنت 〔静〕帆布

برېزېنت كارىۋات 帆布床، 行军床

برىتۋا 〔静〕 片刀、刀险保

برىدژ 〔静〕<体> 牌桥

برىليانت 〔静〕 石刚金(的工加已)

بلانكىزم 〔静〕 义主基朗布

بلوك = گۇرۇھ

بلىنداژ = پوتەي

بوپا 〔静〕 袱包

بوپا ئاچماق (式仪婚定)礼箱开

بوپا تاشلىماق 袱包下放

بـوپىلاتماق «بوپىلىماق» 的使动态: خوجايىن خىزمەتچىگە كە- يىم - كېچەكلىرىنى بوپىلاتتى. 主人叫仆人把衣物打成包。

بوپىلاشماق «بوپىلىماق» 的共同态: ئۇلار يوتقان - كۆرپىلىر- نى بوپىلىشىپ كۆتۈرۈپ چىقىشتى. 他们把铺盖打成包扛了出去。

بوپىلانماق «بوپىلىماق» 的被动态

بوپىلىق 〔静〕 作包袱的: ~ رەخت 作包袱的布

بوپىلىماق 〔动〕 打成包；用包袱包: ئۇ بار - يوقىنى بوپى- لاپ كۆتۈرۈپ كەتتى. 他把所有的东西用包袱包一包提上走了。

بـوتا¹ 〔静〕①<动> 驼羔 ②<转> 宝贝、心肝儿(对小孩的昵称)

بوتا كۆز 漂亮的大眼睛

بوتا² 〔静〕 坩埚

بوتا³ 〔静〕乳钵杵(研磨药用的器具，一头粗一头细；有生铁制成的，也有硬木制成的)

بوتانىكا = ئۆسۈملۈكشۇناسلىق

بوتقا¹ 〔静〕 (娶亲返回后待客的)肉粥

بـوتقا² 〔静〕 浆: قەغەز بـوتقىسى 纸浆 / پـۇرچاق بوتقىسى 豆浆

بوتكا 〔静〕 ①活动板房、活动铁皮房 ②小卖部、售货亭 ③<气>百叶箱

بوتكىلىق 〔静〕 ①有活动板房的、有铁皮房的 ②有小卖部的、有售货亭的: ~ ساراي 有小卖部的旅馆

بوتۇك 〔静〕 工头、包工头

بوتۇكلۇق «بوتۇك» 的抽象名词: ~ قىلماق 当工头、当包工头

بوتۇلكا 〔静〕 瓶子

بوتۇلكىلىق 〔静〕 装瓶的: چوڭ ~ سۈت 大瓶装的奶

بوتى 〔静〕 短勒女皮鞋

بوتىس 〔静〕 足球鞋

بوتىكۆز 〔静〕<植> 勿忘草

بوتىلاتماق «بوتىلىماق» 的使动态

بوتىلاق 〔静〕<动> 驼羔

بوتىلىماق 〔动〕 生驼羔

بـوجـا 〔静〕① (马车的)引绳 ②切成条状的(肉): ~ گۆش 干肉条

بوجا ئاش <食> 切面条

بوجاك 〔静〕 保长

بوجاڭلىق 〔静〕 保长职务

بوچى 〔静〕<方> 王府厨师

بوچىخانا 〔静〕<方> 王府厨房

بوخسۇق 〔静〕<古> (战俘或奴隶颈项上的)锁链

بوخولور 〔静〕<方、植> 砂藜

بودا 〔静〕<方> 大畜

بوداتماق «بودىماق» 的使动态

بودارغان 〔静〕<植> 盐生木

بوداشماق «بودىماق» 的共同态: ئۇلار قوينى كۆتۈرۈپ بېقىپ ئۆتتۇز بەش كىلوگرام كەلگۇدەك دەپ بوداشتى. 他们把羊抱起来估了估，大约有 35 公斤。

بوداق 〔静〕 估

بوداقتا كەلمەك 估得准: دۇنيادا مۇنداق بوداق بـوداقتا كـەلمەيـدىغان ئىش كۆپ. 世界上这样估不准的事多得是。

بودالماق «بودىماق» 的被动态: بۇ بـاغ بەش مو بودالغانىدى. 这个园子估计有五亩。

بودەك¹ 〔静〕 (加工金银铜器的)球形模具，及其产物

بـودەك² 〔静〕 胖乎乎的: بۇ ئەجەب ~ بالا ئىكەن. 这孩子长得胖乎乎的。

بودەكشىمەك 〔动〕 (颗粒)饱满: سۇ ۋاقتىدا كىرگەچكە بۇغ- داي دانلىرى بودەكشىشكە باشلىدى. 由于浇水及时，小麦麦粒开始饱满了。

بودراڭغۇ 〔静〕<方> 暗淡的，昏暗的，模糊的

بودولغو 〔静〕<方> 对付，应付，针锋相对

بـودۇمـاق 〔动〕<古> ①安装，紧固，固定 ②粘住，粘贴

بودىماق 〔动〕 估，估计: سەن بۇ كىيىمنىڭ نەرخىنى بوداپ باق. 你估一下这件衣服的价钱。

بور¹ 〔静〕 粉笔

بور² 〔静〕 硼

بور تېشى　石硼方 <矿>

بور[3]　垩白 <地>〔静〕

بور سىستېمىسى　系垩白 <地>

بور[4]　酒萄葡 <古>〔静〕

بورا　子席〔静〕: قومۇش ~ 席苇 / ~ توقۇماق 织

席 / ~ ياندۇرماق 边收（后度长定一到织子席）

بورات　盐酸硼 <化>〔静〕

بورات كىسلاتاسى　酸硼 <化>

بوراغان　暴风、风狂 <古>〔静〕

بوراكس　砂硼 <化>〔静〕

بوران　风暴、风大①〔静〕: بوراندىن پاناھلىنىدىغان پورت

港风避②<转>暴风: ئىنقىلاب بورىنى 暴风命革

بوران چىقماق　风大刮

بوران ئاپىتى　灾风 <气>

بوران توسقۇچى　障风 <气>

بوران ئېغىزى　口风

بوران - چاپقۇن　雨风暴、雨暴风狂、雨骤风暴①〔静〕

②<转>雨风: بوران - چاپقۇننى باشتىن كۆچۈرۈپ ، جاھان...

نىڭ ئىشلىرىدىن خەۋەردار بولۇش 雨风经、面世见

بوران - چاپقۇنلۇق　的雨暴风狂〔静〕: ~ دەۋر 风狂

代时的雨暴

بورانچى　鸮鹦<古、动>〔静〕

بورانقۇش　燕海、翁天信尾短 <动>〔静〕

بورانگۈل　花菜苦 <方、植>〔静〕

بورانلىق　的风大刮①〔静〕: ~ تۈن 晚夜的风大刮②

<转>的雨暴风狂: ~ يىللار 代年的雨暴风狂

بورانلىق يامغۇر　雨风大 <气>

بورانئوت　藜疆新、藜丝报 <植>〔静〕

بورتو　下见

بورتو دەرىخى　木桄<植>

بورچى　鬼酒 <古>〔静〕

بورداتماق　«بوردىماق» 态动使的: بورداتقان قوي 育(工人)

羊肥

بورداشماق　«بوردىماق» 态同共的: ئۇلار قىشچە مال بورداش-

تى. 羊肥育起一在天冬个一们他。

بورداق　的肥育〔静〕: ~ قوي 羊肥育、羊料 / ~ قوي

بورداق گۆشى　肉羊料 / ~ مال 畜肉

بوردالماق　«بوردىماق» 态动被的: بوردىلىۋاتقان كالا 育在正

牛菜؛牛的肥

بوردو　多尔波（心中济经部南西国法）<地>〔静〕

بوردو سۇيۇقلۇقى　液多尔波（药农种一）

بوردىماق　肥催、肥育〔动〕: قوي ~ 肥催羊给

بورسۇ　料饲 <古>〔静〕

بورسۇق　獾 <动>〔静〕

بورلاشتۇرماق　«بورلاشماق» 态动使的

بورلاشماق　化垩 <地>〔静〕

بورلۇق[1]　的硼〔静〕

بورلۇق پولات　钢硼

بورلۇق ئوغۇت　肥硼

بورلۇق[2]　园萄葡 <古>〔静〕

بورنېئول　片冰、脑龙 <化>〔静〕

بورووي = بۇرغا مۇنارى

بورۇس　膻 <古>〔静〕

بورۇن　人保〔静〕: ~ تاپماق 保取

بورۇن بولماق　人保当

بورۇن قىلماق　保担人请

بورۇنلۇق　«بورۇن» 的抽象名词: نادان ئادەملەر ئۆزىگە ئە-

شەنچلىك بولمىغان ئادەملەرگە ~ قىلىدۇ. 信己自给才人蠢

不过的人做保。

بورپىيىزەك　草席 <植>〔静〕

بورىچى　人的子席卖②匠席①〔静〕

بورىچىلىق　业席卖②业席编①〔静〕

بورىقالاق　棚窝〔静〕

بورىقىياق　子苇 <植>〔静〕

بوز[1]　青灰色的〔静〕: ~ ئات 马青铁 / ~ ئېشەك 驴灰

بوز ئەمەن　蒿青 <植>

بوز تاران　芹角羊 <植>

بوز تورغاي　雀云 <动>

بوز توشقان　兔灰 <动>

بوز تۇپراق　土钙灰、土灰

بوز تۈلەك　鹰雀灰(的毛换次头、岁两) <动>

بوز تۈلكە　狐沙、狐草 <动>

بوز تېرەك　杨灰银 <植>

بوز سۆگەت　柳毛灰 <植>

بوز شىبغىل　唐马 <植>

بوز غورۇلاي　劳伯头大 <动>

بوز قاپلان　豹云 <动>

بوز لاچىن　隼灰(的毛脱未尚) <动>

بوز مۇشۇك　猫云 <动>

بوز ئېزەن　藜冰雾 <植>

بوز يۇلغۇن <植> (的枝分部底由، 花白灰开)
柳柽

بوز يېكەن <植> 蒲香青

بوزٛ 〔静〕 的垦开未: ~ يەر / 地荒: ~ يەر ئاچماق ، 荒开
荒垦 / بۇغداي تەرسەڭ كۆزگە تەر ، ئارپا تەرسەڭ بوزغا .
<谚> 秋后种冬麦，荒地种大麦 。

بوز يىگىت 毛头小伙子

بوزا 〔静〕 (用小米、大麦酿造的)米酒: ~ سالماق 酿
米酒

بوزارتماق «بوزارماق» 的使动态

بوزارتىشماق «بوزارتماق» 的共同态

بوزارتىلماق «بوزارتماق» 的被动态

بوزارماق 〔动〕 变成灰白色، 变得苍白: ئۇنىڭ چىرايى
بوزىرىپ كەتتى . 他的脸色变得苍白 。

بوزاق 〔静〕<地> 波扎赫(和田县地名)

بوزاق قويى <牧> 波扎赫羊

بوزەك 〔静〕 受气的، 受欺负的، 懦弱的: ئۇ ~ بولمايدۇ .
他不是好惹的 。

بوزەك ئەتمەك = بوزەك قىلماق

بوزەك بولماق 受欺侮

بوزەك تاپماق = بوزەك قىلماق

بوزەك قىلماق 欺负: سەن ئۇنى بوزەك قىلما . 你不要
欺负他 。

بوزەكلىك «بوزەك» 的名词形式: بەك يۇۋاشلىق ئادەتتە بوزەك-
لىككىمۇ سەۋەب بولۇپ قالىدىكەن . 太老实通常也会受欺
负 。

بوزبوغا 〔静〕<植>莪术(一种中草药، 可散淤消积；
外用治跌打损伤)

بوزتىكەن 〔静〕<植> 败浆草، 苦苣菜، 苣荬菜

بوزقىيا 〔静〕<植> 雾凇، 树挂

بوزلاتماق «بوزلىماق» 的使动态: تۆگىنى ~ 让骆驼叫

بوزلاشماق «بوزلىماق» 的共同态

بوزلانچى 〔静〕<植> 异叶青兰

بوزلۇق 〔静〕 灰土地؛ 荒地

بوزلىماق 〔动〕①(母驼的)哀鸣②<转> 痛哭، 号啕
大哭

بوزئوت 〔静〕<植> 针茅، 大舌针茅، 戈壁针茅

بوزون 〔静〕<物> 玻色子(具有整数自旋的一组亚
原子粒子)

بوزىچى 〔静〕 ①酿米酒者②卖米酒者

بوزىچىلىق 〔静〕 米酒酿造业؛ 米酒销售业

بوزىخانا 〔静〕 米酒店

بوزىدان 〔静〕<植> 菊蒿(艾菊)

بوزىرىشماق «بوزارماق» 的共同态

بوستان 〔静〕 绿洲

بوستانلاشتۇرماق «بوستانلاشماق» 的使动态: چۆللەرنى ~
把荒原变为绿洲

بوستانلاشتۇرۇشماق «بوستانلاشتۇرماق» 的共同态

بوستانلاشتۇرۇلماق «بوستانلاشتۇرماق» 的被动态

بوستانلاشماق 〔动〕 变为绿洲

بوستانلىق 〔静〕 ①绿洲②园林

بوسوق 〔静〕<方، 食> 油果子

بوسۇت 〔静〕 办喜事时送的)礼物؛ 人情: توي بوسۇتى
为婚礼送的礼物

بوسۇتلۇق 〔静〕 办喜事送的)礼物، 人情: تويغا ~
تەييارلىماق 为婚礼准备礼物

بوسۇغا (بوسۇ:غا) 〔静〕 ①门坎، 门槛: بوسۇغىغا قەدەم
قويماق 迈进门坎②<转> 门边، 门口: ياتنى بوسۇغىسى-
غا يولاتمايدىغان كىشى 不让外人上门的人(意为不让人进
家门) / بىر بۆرە بىزنىڭ بوسۇغىدىلا يۈرىدۇ . 一只狼在
我家门口转悠。③<转> 门径، 门道: بىز ئالىي
مائارىپنىڭ بوسۇغىسىنى كۆرمىدۇق . 我们还没有入高等
数学的门。④<转> 边缘: هايات بوسۇغىسى 生命的边
缘 / ئۆلۈم بوسۇغىسى 死亡的边缘

بوسۇغا داۋان ①门坎: بوسۇغا داۋنى ئېگىز 门坎高
②<转> 关口: بوسۇغا داۋاندىن ئۆتمەك 过关口

بوسۇغا ئېگىزلىمەك 门坎高(比喻盛气凌人، 不
好接近): بوسۇغاڭ ئېگىزلەپ قاپتۇ ، ئاتلىيالمىدىم . 你的门
坎高، 我迈不进去。

بوسۇغىدىن ئاتلىماق 跨进门، 进门

بوسۇغىسى ئېگىز 门槛高؛ 高攀不起

بوسۇغىسىنى توپا باسماق 门可罗雀، 门庭冷落

بوسۇغىغا دەسسىمەك 登门

بوسۇغىلىق 〔静〕 有门坎的

بوش 〔静〕 ①空؛ 闲: ~ قاچا 空碗 / ئىككى قۇر ~ قالدۇرۇپ
يازماق 空两行写 / ئۆي ~ تۇرۇپتۇ . 房子空着呢。ئەم-
كەلاتتا كىچىككىنە ~ ئورۇنمۇ يوق . 仓库里一点儿空也没
有 。~ ۋاقىتتا بىر كەلگىن . 空的时候来一下。جەڭچى-
لەر ~ ۋاقىت تاپسىلا ، ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ئۆگىنىدۇ . 战士
们一有空闲، 就抓紧学习。~ ۋاقىت يوق . 没有闲

松، 懈松، 松②。着闲器机 . ماشىنا ~ تۇرىدۇ 。夫功
~ ئاغزى / 土松 تۇپراق ~ :的固牢不، 的实结不، 驰
松嘴 / تېرەك ياغىچى بەك ~ ، قۇرۇلۇش قىلىشقا يارىماي-
松律纪 ~ ئىنتىزامى 。筑建于适不، 松太木杨 . دۇ
③线的固牢不 يىپ ~ / 布的实结不 رەخت ~ / 驰
草烟的大不劲 تاماكا ~ :的劲没، 的烈浓不، 的薄淡
ئايگۈل / 导领的弱软 رەھبەر ~ :的劲差، 的弱软④
روسچىدا بوشراق ئىدى 。劲差儿点有语俄的丽古依阿 .

بوش خانا 位空، 数位空 <数>

بوش خوت 档空 <机>

بوش قارىماق 视轻، 看小

بوش قويماق ①过放: ئۇ بىر ئادەمنىمۇ بوش قويماپتۇ . 他一连个人也没有放过。②…让闲着: سىنىپ مۇدىرى بىزنى بىرەر سائەتمۇ بوش قويمايدۇ . 班主任一刻也不让我们闲着。③饶: ئەگەر سەن شۇنداق بەئۋاشلىق قىلىۋېرىدىغان بولساڭ ، ئاپاڭ سېنى بوش قويمايدۇ . 你如果这样任性下去، 你妈不饶了你。

بوش كەلمەسلىك 不示弱، 不服软

بوش كەلمەك ①大嫌، 松嫌: يېڭى ئالغان ئاياغ پۇتۇمغا بوش كەلدى . 新买的鞋穿在脚上大了。②松劲، 示弱: غەيرەت قىل ، بوش كەلمە . 加油، 别松劲。 ئۇ بۇ قېتىم-قى مۇسابىقىدە بوش كەلمىدى . 他在这次比赛中没有示弱。

بوشقا كەتمەك 落空: ئۇنىڭ شېرىن خىيالى بوشقا كەتتى . 他的美梦落空了。 بۈگۈن قىلغان ئىشىم بوشقا كەتتى . 今天的事白做了。

بوش كۆمۈر 浮煤

بوش گەپ 小事، 轻易的事: بۇ ~ ئەمەس . 这不是小事(非同小可)。

بوش ۋاقىت جەمئىيەتشۇناسلىقى 闲暇社会学

بوش ۋاقىت جۇغراپىيىسى 闲暇地理

بوشاتماق «بوشىماق» 的使动态: تۇپا ~ 松土 / تىزگىننى ~ 松开缰绳 / قولۇمنى بوشىتىڭ . 你松开我的手。 ئۆي ~ 腾房子 / ۋىنتا ~ 卸螺丝 / خىزمەتتىن ~ 解除职务

بوشاشتۇرماق «بوشاشماق» 的使动态: ھوشيارلىقنى ~ 放松警惕 / ئىنتىزامنى ~ 放松纪律 / ئىدىيىۋى خىزمەتنى بوشاشتۇرۇپ قويۇشقا بولمايدۇ . 不能放松思想工作。

بوشاشماق 〔动〕 ①松، 松弛، 松动: ئارغامچا بوشىشىپ كەتتى . 绳子松了。 مۇسكۇللار ~ 肌肉松弛 / چىش ~ 牙

齿松动 ②软发، 软疲: چارچىغانلىقتىن ئۇنىڭ پۇتۇن بەدىنى بوشىشىپ كەتتى . 他累得浑身发软。③泄气، 松劲، 松懈: سەن بوشاشما . 你别松劲。 ئىنتىزام ~ 纪律松懈

بوشاڭ 〔静〕 松懈، 散懒، 松稀، 疲塌

بوشاڭلىق «بوشاڭ» 的名词形式

بوشاڭلىق قىلماق 松劲، 懒散

بوشاندۇرماق «بوشانماق» 的使动态: سالامەت ~ 使平安分娩

بوشانماق ① «بوشىماق» 的自复态: ئات بوشىنىپ كەتتى . 马脱缰了。 ئۇ ئاپىسىنىڭ قولىدىن بوشاندى . 他从妈妈手中挣脱了。②〈转〉分娩، 临盆: ئۇ بۈگۈن سەھەردە بوشاندى . 她今天早晨分娩了。

بوشغۇت 〔静〕〈古〉① 学手艺(的)徒弟②学说، 教导، 课程، 劝导، 劝诫③上学، 念书

بوشغۇتچى 〔静〕〈古〉 教师، 老师، 导师

بوشغۇتلۇغ 〔静〕〈古〉 有知识的، 博学的

بوشغۇتماق 〔动〕〈古〉 上学، 念书، 学习

بوشقى 〔静〕〈方〉 王宫的庶务

بوشلاغلانماق 〔动〕〈古〉 执拗

بوشلۇق ① «بوش» 的名词形式②空地، 空间، 空白: باغ ئوتتۇرىسىدىكى ~ 园中的空地 / ئالەم بوشلۇقى 宇宙空间 / ئاسمان بوشلۇقى 天空، 空域 / ~ تولدۇرماق 填补空白③腔: ئېغىز بوشلۇقى 口腔 / دىماق بوشلۇقى 鼻腔 / كۆكرەك بوشلۇقى 胸腔

بوشلۇق ئۇچۇرى 空中信息

بوشۇغ 〔静〕〈古〉①批准书(可汗批准外来使节返回的文书)②给使节的礼品، 赏赐③饯别، 饯行

بوشتىشماق «بوشاتماق» 的共同态

بوشتىلماق «بوشاتماق» 的被动态: ئۇ ئىشتىن بوشتىلدى . 他被免职。

بوشىماق 〔动〕 ①空، 闲: ئۆي بوشىدى . 屋子空了。 مېنىڭ قولۇم بوشىمايۋاتىدۇ . 我的手没闲着。②轻松: ئىش پۈتتى ، كۆكسى - قارنىم سەل بوشىدى . 事情干完了، 我心里轻松了一些。③释放: تۈرمىدىن ~ 释放出狱 / خىزمەتتىن ~ 卸职 / ئەمەلدىن ~ 卸任

بوغا 〔静〕 拥脖: ئېشەك ~ كىيگۈزۈلگەن بېشىنى ھە دەپ سىلكىيتتى . 驴子拼命地甩动着套着拥脖的头。

بوغا - جاۋەن 〔静〕 套具

بوغاز¹ 〔静〕 海峡: تەيۋەن بوغىزى 台湾海峡

بوغاز² 〔静〕〈牧〉 受孕، 怀胎: ~ بايتال 怀胎的骒

马 / ~ ساغلىق 怀胎的母羊

بوغاز بولماق (牲畜)怀胎、受孕

بوغاز قىلماق 使(牲畜)怀胎、受孕

بوغازلىق «بوغاز» 的名词形式: ~ دەۋرى 怀胎期

بوغاق 〔静〕<方> 阴凉、多云天气

بوغالتىر 〔静〕 会计

بوغالتىرلىق 〔静〕 会计工作: ~ بۆلۈمى 会计科 / ~ ئورنى 会计事务所

بوغالتىرىيە 〔静〕 ①会计学 ②簿记: ئاددىي ~ 单式簿记 / بانكا بوغالتىرىيىسى 银行簿记

بوغالتىرىيە قائىدىسى <经> 会计原理

بوغالتىرىيە كومپيۇتېرى <经> 会计计算机

بوغالتىرىيە يىلى <经> 会计年度

بوغبايماق 〔模〕<方> (穿得)又厚又笨

بوغجول 〔静〕<方> 加剧、高涨

بوغجۇما 〔静〕 包袱(装衣物的布包)

بوغجۇملاتماق «بوغجۇملىماق» 的使动态: ئۇ قىزىغا كىيىم- لەرنى بوغجۇملاتتى. 他让女儿把衣服用包袱包起来。

بوغجۇملاشماق «بوغجۇملىماق» 的共同态

بوغجۇملانماق «بوغجۇملىماق» 的被动态: كىيىملەر تېخى بوغجۇملانماپتۇ. 衣服还没有用包袱包起来。

بوغجۇملۇق 〔静〕 做包袱的皮: ~ رەخت 做包袱皮的布

بوغجۇملىماق 〔动〕 用包袱包

بوغچا 〔静〕 书包、包袱

بوغداش 〔静〕<植> 反枝苋、千穗谷、苋菜

بوغدام 〔静〕<古> 脏的、肮脏的、污秽的

بوغدۇرماق «بوغماق¹» 的使动态

بوغدۇرۇلماق «بوغدۇرماق» 的被动态

بوغرۇل 〔静〕 铁青色: ~ ئات 铁青色的马

بوغقۇچ 〔静〕 系鞋、扎口袋用的带子、细绳: بەتىنە- كە بوغقۇچى 鞋带 / تاغار بوغقۇچى 扎麻袋口的绳子

بوغقۇچلاتماق «بوغقۇچلىماق» 的使动态

بوغقۇچلانماق «بوغقۇچلىماق» 的被动态: ئىككى قانىتى مەھ- كەم بوغقۇچلانغان بۈركۈت 两只翅膀被紧紧绑着的鹰

بوغقۇچلىماق 〔动〕 用绳子绑: قويىنىڭ پۇتىنى ~ 用绳子绑住羊腿

بوغما¹ 〔静〕 松紧口的: ~ ياقا 松紧领子 / ~ يەڭ 松紧袖口

بوغما قاپاق <植> 牙牙葫芦

بوغما قۇلۇلە <动> 蝓蛭

بوغما يىلان <动> 蟒蛇

بوغما يىلانلار ئائىلىسى 蟒科

بوغما² 〔静〕<医> 白喉: ~ تاياقچە مىكروبى 白喉杆菌 / ~ ۋاكسىنىسى 白喉预防针

بوغما كېسەل <医> 白喉

بوغماق¹ 〔动〕 ①掐、扼: كېكىرتەكنى ~ 扼住咽喉 ②扎结: تاغارنىڭ ئاغزىنى ~ 扎麻袋口 / پۇشقاقنى ~ 扎裤腿 / ئۇرۇق يولىنى ~ 结扎输精管 / پۇت ~ 裹脚 ③结: ھېسابنى ~ 结帐 ④堵: سۇنى ~ 堵水 / يول ئېغىزىنى ~ 堵路口 ⑤咬死: مۈشۈك كەپتەرنى بوغۇپ قويدى. 猫把鸽子咬死了。⑥压制、扼杀: تەنقىدنى ~ 压制批评 / ئەركىنلىكنى ~ 扼杀自由

بوغماق² 〔静〕 ①捆: ئۈچ ~ پۇل 三捆钱

بوغماق ئۈچەي <生理> 结肠: «S» شەكىللىك ~ S状结肠

بوغماق قورساق ھەرە <动> 蜾蠃蜂

بوغماق ئۈچەي راكى <医> 结肠癌

بوغماق³ 〔静〕<古> 衬衣带子

بوغماق⁴ 〔静〕<古> (新婚之夜新娘佩戴的)镶珠宝的金银首饰

بوغۇرساق 〔静〕<食> 油果子

بوغۇز¹ 〔静〕 饲料

بوغۇز² 〔静〕 ①喉: بوغۇزدىن غىزا ئۆتمەسلىك 吃不下饭 ②(壶等物品的)颈

بوغۇز پارتلىغۇچى تاۋۇشى <语> 喉塞音

بوغۇز تاۋۇشى <语> 喉音

بوغۇز سىيرىلاڭغۇ تاۋۇشى <语> 喉擦音

بوغۇزخانا 〔静〕 饲料房

بوغۇزكۆك 〔静〕<植> 海带菜

بوغۇزگۈل 〔静〕<植> 喉花草

بوغۇزلاتماق «بوغۇزلىماق» 的使动态: توخۇنى ~ 让人宰鸡

بوغۇزلاشماق «بوغۇزلىماق» 的共同态

بوغۇزلانماق «بوغۇزلىماق» 的被动态: بوغۇزلانغان قوي 被宰的羊

بوغۇزلۇق¹ 〔静〕 ①饲料(指可作为饲料原料的谷物) ②肯吃饲料的: ~ ئات 不挑食的马、肯吃饲料的马

بوغۇزلۇق² 〔静〕 (宰牲畜时下刀的)刀口

بوغۇزلىماق 〔动〕 宰; 刎: قوينى ~ 宰羊

بوغۇش 〔静〕<方> 磨盘把手

بوغۇشماق ① «بوغماق» 态同共的: ئۇلار تاغارلارنىڭ ئېغىز-
نى بوغۇشۇپ يۈدۈپ كېتىشتى. 。了走背袋口好扎们他
打断②: ئىككىسى بوغۇشۇپ كەتتى. 。了来起打厮人个两

بوغۇق 〔静〕 的哑嘶، 的哑沙: ~ ئاۋاز 音声的哑沙

بوغۇقلۇق 〔静〕 的扎被: ئاغزى ~ تاغار 袋麻的口住扎被

بوغۇلماق ① «بوغماق» 态动被的: ئاغزى بوغۇلغان كالىدەك
پۇشۇلدىماق :息窒، 气憋②气粗喘样一牛的嘴住捂像
نەپەس ~ ③难困吸呼، 气憋 «بوغماق» 态复自的: ئۇ
تازا بوغۇلۇپ تۇرغاندا، قومۇشلۇق ئىچىدىن بىر بېلىقچى قېيىقنى
ھەيدەپ چىقتى. 划中荡苇芦从夫渔个一، 时火窝正他
组词成构合组词名与④。船小条一来: قىرزگە ~ 负
累累债، 筑高台债 / جىنايەتكە ~ 累累行罪

بوغۇم 〔静〕 <理生>①节关②节(某些植物各段之间
相连的地方): بامبۇك بوغۇمى 节竹 / قومۇش بوغۇمى
芦苇节③<语>节音: ئوچۇق ~ 节音开 / يېپىق ~
节音闭

بوغۇم ئاياغلىقلار <生> 物动肢节
بوغۇم ئايرىش بەلگىسى <语> 号符音隔
بوغۇم تەنلىكلەر <生> 物动节环
بوغۇم تەنلىكلەر تىپى <生> 门物动节环
بوغۇم كۆچۈرۈش <语> 行移
بوغۇم يەللىكى <医> 炎节关

بوغۇمباش 〔静〕<植> 芥珠念

بوغۇملۇق 〔静〕 的节有

بوغۇملۇق يېزىق <语> 字文节音

بوغۇن[1] 〔静〕 代؛ 分辈: پېشقەدەم بوغۇنلار 代一老 / كېيىن-
كى بوغۇنلار 代后 / ياش بوغۇنلار 代一轻年 / ئۇ ~ جە-
ھەتتە مەندىن چوڭ. 。大我比分辈的他

بوغۇن[2] 〔静〕<方، 动> 蜂马، 蜂胡

بوغۇناق 〔静〕<方> 埃尘، 土尘، 尘灰

بوغۇنتاق 〔静〕<方> 坎土؛ 口山小

بوغۇنداش 〔静〕 宗同

بوغۇنۇقماق 〔动〕<方> 气憋①؛ 息窒②生气، 焦急،
躁焦

بوغچى 〔静〕 匠脖拥

بوغچىلىق 〔静〕 业作制脖拥

بوقلىغۇ 〔静〕<古> 锁枷، 镣脚

بوقتاغ 〔静〕<古> 布克塔格(用一根羽毛或类似东
(帽便顶高的上其于插西

بوقتوغ 〔静〕<方> 臂上

بوقۇچى 〔静〕<古> 隶皂؛ 差公، 役衙

بوقۇرماق 〔动〕<方> 拔出来، 弄到手

بوقۇرۇشماق «بوقۇرماق» 态同共的

بوقۇسا 〔静〕 木犁، 步犁

بوقۇق 〔静〕<古> 花蕾، 蓓蕾، 花骨朵

بوقۇقلانماق 〔动〕<古> 蕾花结

بوكس 〔静〕 击拳

بوكسچى 〔静〕 手击拳

بوكسچىلىق 〔静〕 动运击拳

بوكسىت 〔静〕<矿> 土矾铁

بوڭ 〔模〕 嗡، 嘣، 嘭: ~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى. 的嗡到听
。响声一

بوڭبوڭقوڭغۇز 〔静〕<动> 螂蜣، 郎壳屎

بوڭۇلداتماق «بوڭۇلدىماق» 态动使的

بوڭۇلدىماق 〔动〕 声咚咚发: يىراقتىن بوڭۇلدىغان ئاۋاز ئاڭ-
لاندى. 。声咚咚来传处远

بولا 〔静〕 规犯(的牌玩)

بولا بولماق 规犯، 牌罚被
بولا قىلماق 牌罚

بولا - بولماي 〔静〕 到不还، 满不还: مەن خىزمەتكە چى-
قىپ بىر يىل ~ دادام تۆگەپ كەتتى. 一到不还作工加参我
。了世去就爸爸، 年

بولاتماق «بولماق» 态动使的: كىتابلارنى ~ 捆书把人让
好包

بولار 〔静〕 就这样吧، 只好如此: ~ ئىش بولدى. 已事
。舟成已木؛ 此如

بولار - بولماس 〔静〕 四不三不: ~ ئادەم 人的四不三不

بولاشماق «بولماق» 态同共的

بولاق[1] 〔静〕 包: بىر ~ نەرسە 西东包一 / بىر ~ قەنت
糖块方包一

بولاق[2] 〔静〕 的面发

بولاق مانتا <食> 子包面发
بولاق ياپما <食> 饼闷面发

بولاقلىق 〔静〕 的好包: ~ كىتاب 书的好包

بولاقخوي 〔静〕 回来保، 熟保(主要用于出售瓜类):
بۇ تاۋۇزنىڭ پىششىق چىقىشىدا گەپ يوق، ~. 准瓜西个这
。回来保، 的熟是

بولانماق «بولماق» 态动被的: بولانغان چاقماق قەنت 好包
糖块方的

بولتا 〔静〕 栓螺

بولتىلاتماق «بولتىلىماق» 的使动态

بولتىلاشماق «بولتىلىماق» 的共同态

بولتىلانماق «بولتىلىماق» 的被动态

بولتىلىق 〔静〕 上了螺栓的

بولتىلىماق 〔动〕 上螺栓

بولجا[1] 〔静〕<植> 次生的

بولجا تېرەك <植> 次生杨

بولجا[2] (بولجاسى) 〔静〕<方> 估计

بولجالاتماق «بولجالىماق» 的使动态

بولجالاشماق «بولجالىماق» 的共同态

بولجالانماق «بولجالىماق» 的被动态

بولجالىق 〔静〕 次生杨树林

بولجالىماق 〔动〕<方> 估量، 估计، 估算

بولدۇرماق[1] «بولماق[1]» 的使动态: بولۇمسىزنى بولدۇرالمىدىم، خورجۇن ـ قاچىسىنى تولدۇرالمىدىم. <谚> 烂泥糊不上墙، 人不成器难帮忙。

بولدۇرماق[2] «بولماق[2]» 的使动态: بولدۇرغان خېمىر 让人发的面

بولدۇرۇلماق «بولدۇرماق[2]» 的被动态

بولدى 〔叹〕 行了، 好了، 得了: ~، بولۇڭغا مېڭىۋەر. 行了، 你走你的吧。 ~، شۇنداق قىلايلى. 好了، 就这么办。 ~، ئەمدى تەرگىۋەرمەيلى. 行了، 不要再说了。 ~، يىغلىغىنى يىغلىغان، بۇ بالا تېگىپلا قويىدىغۇ. 这孩子你碰了吗، 得، 哭上没完了。

بولدى قىلماق 行了، 算了، 得了: بولدى قىلسىلا بوۋا، كۆڭۈللىرىنى بۇزمىسىلا. 行了، 老爷爷، 别难过了。

بولدۇنى 〔静〕<古، 食> 勃勒多尼(饺子的一种، 馅子为干葡萄或鲜葡萄)

بولشېۋىزم 〔静〕<哲> 布尔什维主义

بولشېۋىزملىق 〔静〕<哲> 布尔什维主义的

بولشېۋىك 〔静〕<哲> 布尔什维克

بولشېۋىكلارچە 〔静〕 布尔什维克式的

بولشېۋىكلىق «بولشېۋىك» 的抽象名词

بولغۇسى ① «بولماق[1]» 的形动词形式之一②即将发生的، 未来的: ~ ئىش 即将发生的事 / ~ ھاكىم 未来的县长

بولغۇلۇق 〔静〕 ①应当، 应该: ~ ھوشيار 应该警惕②会有的事، 该有的事: ~ بولدى 事已至此، 生米已成熟饭

بولقا 〔静〕 锤، 榔头

بولقا باش لەھەڭ <动> 双髻鲨

بولقا سۆڭەك <生理> 锤骨

بولكا 〔静〕<食> 面包

بولكىچى 〔静〕 面包师

بولكىچىلىق 〔静〕 面包业

بولكىخانا 〔静〕 面包房

بولماق[1] 〔动〕 ①当، 成، 作، 做: كاتىپ ~ 当秘书 / گۇۋاھچى ~ 当证人 / ئۇ ئۇچقۇچى بولدى. 他成了飞行员。 بۇ سەۋەب بولالمايدۇ. 这不能成为理由。 كېپىل ~ 作保 / گەپ گەپ بولسۇن. 说话要作准; 说话要算数。 مەن سىزگە ھەمراھ بولىمەن. 我给你做伴。 بۈگۈنكى يىغىنغا ئۇ رەئىس بولىدۇ. 今天的会由他做主席。②发生: ئۇ نېمە بوپتۇ. 他发生了什么事。 بۇ ئىش ئۆتكەن يىلى بولغانىدى. 这件事发生在去年。③有: ئۇنىڭ بويى ئاكىسىنىڭكىدەك بولۇپ قالدى. 他有他哥哥那么高了。 كۆپچىلىكنىڭ ياردىمى ئاستىدا، ئۇنىڭدا خېلى كۆپ ئىلگىرىلەش بولدى. 在大家的帮助下، 他有了很大的进步。④丰收: بۇ يىل ھۆل ـ يېغىن نورمال، شۇڭا مېۋە ـ چېۋە قالتىس بولدى. 今年风调雨顺، 水果获大丰收。 بولىدىغان ئاشلىق كۆكىدىن مەلۇم. <谚> 丰收的庄稼看苗情。⑤行، 可以: قاچان كەلسەڭ بولىۋېرىدۇ. 你随便什么时候来都行。 بولىدۇ، شۇنداق قىلايلى. 可以، 就这样办吧。⑥催促人快行的用语: مېھمانلار كېلىپ قالدى، بولۇڭلار. 客人到了، 你们快点儿! ⑦作助动词، 表示行为، 动作的结束: تاپشۇرۇق ئىشلىنىپ بولدى. 作业作完了。 ئۇ چاي ئىچىپ بولۇپ بازارغا كەتتى. 他喝完茶上街去了。

بولالماي قالماق 支持不住了: ماھىرە چۈشتىن ئاۋۋال خېلى تېتىك يۈرگەندەك قىلغان بولسىمۇ، بىراق چۈشتىن كېيىن بولالماي قالدى. 玛伊热上午还挺精神的، 下午就支持不住了。

بولماق[2] 〔动〕 发(发酵面): ئەتىگەن يۇغۇرۇپ قويغان خېمىر ئەمدى بولدى. 早上和的面这会儿发了。

بولمىغۇر 〔静〕 ①荒唐的، 荒谬的، 荒诞的: ~ سەۋەبلەر 荒唐的理由 / ~ خىيال 荒诞的念头②不三不四的، 下流的، 混帐的: ~ سۆزلەر 不三不四的话 / ~ قىلىق 下流行为

بولمىغۇر گەپ 荒唐话، 混帐话، 不三不四的话

بولمىغۇرلۇق «بولمىغۇر» 的名词形式

بولورىماق 〔动〕<方> 人畜因过于肥胖而行走吃力

بولۇپمۇ 〔助〕 尤其是، 特别是: مەن رەسىم سىزىشنى ياخشى

كۆرمەن ، ~ ماي بوياق رەسىم سىزىشنى ياخشى كۆرمەن . 我
。画油画欢喜是其尤، 画画欢喜

بولۇشتۇرماق «بولۇشماق» 态动使的

بولۇشسىز 〔静〕 定否

بولۇشسىز ئالماش <语> 词代定否

بولۇشسىز جۈملە <语> 句定否

بولۇشسىز شەكىل <语> 式形定否

بولۇشسىز قوشۇمچە <语> 否، 分成加附定否 缀词定

بولۇشقاق 〔静〕 者祖偏، 者护祖: ئاتىسى بولۇشقاقنىڭ ئوغلى ئۇرۇشقاق ، ئانىسى بولۇشقاقنىڭ قىزى يىغلاڭغۇ . <谚>
。哭爱孩女护袒亲母، 棍恶成儿护袒亲父

بولۇشلۇق 〔静〕 定肯

بولۇشلۇق پېئىل <语> 词动定肯

بولۇشلۇق جۈملە <语> 句定肯

بولۇشلۇق شەكىل <语> 式形定肯

بولۇشلۇق - بولۇشسىزلىق 〔静〕 定否与定肯

بولۇشلۇق - بولۇشسىزلىق كاتېگورىيىسى 定肯 畴范定否与

بولۇشماق ① «بولماق» 态同共的: ئۇلار ھەيران بولۇشتى . 惊一吃大们他。② 祖偏، 祖护: ئۇ ئەزەلدىن ھېچكىمگە بولۇشمايدۇ . 个一哪祖偏不来从他。③ 来得合; 洽融 (指夫妇关系): ئۇلار يېڭى توي قىلغانىدى ، ئۇبدانلا بولۇشۇپ قالدى . 。洽融很得处相، 婚结刚们他

بولۇشچە 〔静〕 ① 尽量، 拼命地: ئۇلار ئاتلىرىنى ~ چاپتۇرۇپ كەينىمىزدىن قوغلاپ كەلدى . 他们拼命地策马从 我们后面追来。② 拼命: ~ ۋارقىرىماق 拼命喊

بولۇشىغا 〔静〕 尽量، 放量: ~ ئۇرماق 痛打، 往死里打 / تاماقنى ~ يەپ ، بۇرنى قۇلىقىمغىچە تويۇپ كەتتىم . 放开肚皮吃، 吃的东西快到嗓子眼了。

بولۇشىغا قويۇۋەتمەك ① 表示尽量的意思: مەن شەھەر يولىغا قاراپ ئېشەكنى بولۇشىغا قويۇۋەتتىم . 在进城 路上我让毛驴放开步子快走。② 放任، 放纵: بالىنى بولۇشىغا قويۇۋېتىپ ، ئاخىر ئۇنى ئوغرى قىلىۋەتتى . 由于放纵 孩子، 孩子最后成了小偷。

بولۇغ <古>〔静〕 存在

بولۇق[1] 〔静〕 茁壮: بۇغداي ناھايىتى ~ ئۆستى . 麦子长得 十分茁壮。

بولۇق[2] <方>〔静〕 调教

بولۇماق <古>〔动〕 调教(鹰، 狗)

بولۇمسىز 〔静〕 没有出息的، 不中用的، 无能的: بولۇمسىزنى بولدۇرالمىدىم ، خورجۇن - قاچىسىنى تولدۇرالمىدىم . <谚> 烂泥糊不上墙، 人不成器难帮忙。

مسىزلىق 〔静〕 没出息، 不中用

بولومېتىر 〔静〕<物> 电阻辐射测热器، 辐射热计

بولۇنماق «بولماق» 的被动态: تاش يولدا بولۇنغان ۋەقە 发生 在公路上的事件 / ئويناپ بولۇنمىغان شاھمات 没下完的 棋

بولىماق (بو:لىماق) 〔动〕 包: كىتابنى قەغەز بىلەن ~ 用纸 把书包起来

بوم 〔静〕 粗(声音)

بوم ئاۋاز 粗声

بوم تار <艺> 老弦، 低音弦، 里弦

بومازى 〔静〕 绒布: ~ كۆڭلەك 绒布衬衣

بومبا[1] 〔静〕<军> 炸弹: ئاتوم ~ 原子弹 / قول ~ 手榴 弹 / كۆيدۈرگۈچ ~ 燃烧弹

بومبا تاشلىماق 投炸弹

بومبا[2] 见下

بومبا ساقال 络腮胡子، 大胡子

بومباردىمان 〔静〕 轰炸

بومباردىمان قىلماق 轰炸

بومباردىمانچى 〔静〕 轰炸的

بومباردىمانچى ئايروپىلان <军> 轰炸机

بومباردىمانچىلىق 〔静〕 轰炸

بونسىمارا 〔静〕 邦斯马拉

بونسىمارا كالىسى <牧> 邦斯马拉牛

بونگىن 见下

بونگىن ئارپىخىنى <植> 勃氏香茅

بوھتان (بوھتانى) 〔静〕 诽谤، 诬告، 诬蔑

بوھتان چاپلىماق 诽谤، 诬告، 诬陷: سەن ياخشى ئادەمگە بوھتان چاپلىما . 你不要诽谤好人。

بوھتانچى 〔静〕 诽谤者، 诬告者

بوھران = كرىزىس

بوۋا 〔静〕 爷爷، 祖父

بوۋاچۇق 〔静〕<方> 小手指; 小脚趾

بوۋاسىر 〔静〕<医> 痔، 痔疮

بوۋاسىر مەلھىمى (مەلھىمى بوۋاسىر) <药> 肛宁巴 瓦斯尔软膏

بوۋاق 〔静〕 婴儿

بوۋاقلار پسىخولوگىيىسى 婴幼儿心理学

بوۋاقلىق 〔静〕 有①婴儿的：تويي قىلىپ بىر يىلدىلا ~ بولۇپ قاپسىلەر . 你们结婚才一年就抱上了孩子。②婴儿时代：بوۋاقلىقىمدا 在我婴儿时代

بوۋانە 〔静〕 <植> 乌头

بوۋاي 〔静〕 ①老人، 老大爷②老人家

بوۋنقۇش 〔静〕 <动> 始祖鸟

بوي 〔静〕 ①身材، 身量، 身躯：زىلۋا ~ 身材苗条 / ئېگىز ~ 身量高، 身躯高大، 高个子 / ئۇنىڭ بويى ئىككى مېتىر دېگۈدەك بار . 他身高几乎有两米。 ~ يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق . <谚> 够不着葡萄说葡萄酸。②高度، 长度：تېرەك بويى 杨树的高度 / تام بويى 墙高 / كۆن نەيزە بويى كۆتۈرۈلدى . 太阳有一杆子高。 بۇ گىلەمنىڭ بويى قانچىلىك ئىكەن ؟ 这条地毯有多长？ پەلتو تىكىشكە بۇ رەختنىڭ بويى چىقىشمايدۇ . 缝大衣这块布料不够长。③衣襟：ئالدى ~ 前襟 / ئارقا ~ 后襟④(江河湖海及道路的)边، 沿، 滨：دەريا بويى 河边 / دېڭىز بويى 海滨 / يول بويى 路边، 沿途، 一路⑤表示一个全过程：كۈن بويى 整天، 成天 / يىل بويى 整年 / ئۆمۈر بويى 一辈子

بوي ئەگمەك 屈服

بوي ئەينەك <方> 穿衣镜، 整容镜

بوي بەرمەك 顺从، 从服：ئۇ ھېچكىمگە بوي بەرمەيدۇ . 他谁也不服从。

بوي تارتماق 长高، 长个子：قوناق مايسىلىرى تېخىمۇ بوي تارتىپتۇ . 玉米苗长得更高了。 ئەركىن بوي تارتىپ چوڭ بوپتۇ . 艾尔肯个子长高了。

بوي تالاشماق 比高低：كۆك بىلەن ~ 与蓝天比高低

بوي ئوق <机> (缝纫机的)传动轴

بوي دولقۇن <物> 纵波

بويى تىكەنلەشمەك 身上起鸡皮疙瘩

بويى شۈركۈنمەك 浑身寒颤

بويىدا قالماق 怀孕

بويىدىن ئاجرىماق 小产، 流产

بويىغا زورلىماق 瘋长

بويىغا يەتمەك 成年：بويىغا يەتكەن قىز ، 成年的姑娘، 妙龄少女

بوياتماق «بويىماق» 的使动态：ياغلىقنى كۆك ~ 让人把头巾染成兰色

بوياشماق «بويىماق» 的共同态

بوياق 〔静〕 染料، 颜料

بوياقچى 〔静〕 染匠

بوياقچىلىق 〔静〕 ①印染业②蒙混：كۆپچىلىكنىڭ كۆزى روشەن ، سەن ~ قىلىپ ئۆتۈپ كېتەلمەيسەن . 大家的眼睛是雪亮的، 你蒙混不过去。

بوياقچىلىق سانائىتى <纺> 印染工业

بوياقخانا 〔静〕 染坊

بوياقسىز 〔静〕 未染过的، 未上色的

بوياقلىق 〔静〕 上了色的، 着了色的

بويالماق «بويىماق» 的被动态：بويالغان كىيىم 染过的衣服 / ئۇنىڭ يۈز - كۆزى قانغا بويالدى . 他满脸血污。

بوي - ئامە 〔静〕 <方> 身体، 身子

بوي - بەست 〔静〕 身材، 身段：بوي - بەستى كېلىشكەن 身材匀称

بويتاسما 〔静〕 武装带

بويتاق 〔静〕 光棍، 未婚男子، 鳏夫

بويتاقچىلىق «بويتاق» 的抽象名词

بويتاقلىق 〔静〕 独身生活، 光棍生活

بوي - تۇرق 〔静〕 身段：بوي - تۇرقى كېلىشكەن 身段优美

بويسۇندۇرماق «بويسۇنماق» 的使动态：قوراللىق ~ 武力征服 / سەن ئۇنى بويسۇندۇرالمايسەن . 你制服不了他。

بويسۇندۇرۇشماق «بويسۇندۇرماق» 的共同态

بويسۇندۇرۇلماق «بويسۇندۇرماق» 的被动态

بويسۇنماق 〔动〕 服从، 顺服، 顺从، 顺应：بۇيرۇققا ~ 服从命令 / مۇشۇ يەرنىڭ ئادىتىگە ~ 顺应本地的习俗

بويسۇرە 〔静〕 按个子高低：~ بولۇپ سەپكە تۇرماق 按个子高低排队

بويسۇرە تىزماق 让按个子高低排队

بويسۇنۇشماق «بويسۇنماق» 的共同态：بۇيرۇققا بويسۇنۇشماسلىق مېنىڭدىن ئاغرىنىشما. 你们如果不服从命令، 不要怪我不客气。

بويلاتماق «بويلىماق» 的使动态

بويلاشماق ① «بويلىماق» 的共同态：ئېرىق بويلىشىپ بارماق 沿着渠沟走去②够：بۇ پۇل دەسمايىغا ئاران بويلاشتى . 这钱刚够本。

بويلام 〔静〕 一人深

بويلۇق «بوي» 的形容词形式：ئېگىز ~ ئادەم 高个子的人

بويلىما 见下

بويلىما ئارىلىق 距纵 <建>

بويلىما يېرىق ①口裂向纵(的成形后裂干头木) ②裂纵 <冶>

بويلىماق 〔动〕 ①着沿، 着顺: دەريا بويلاپ ماڭماق 着沿 ②走边河، 着够، 到探: مەن سۇغا بويلىمىدىم. 我的身子没有探到水底。

بويناغۇ 〔静〕<古> 的犟، 的执固، 的拗执

بويناق 〔静〕<动> 白脖子狗

بويناماق 〔动〕<古> 自大، 高傲، 摆架子

بويۇن (بوينى) 〔静〕 ①脖子، 颈: ~ سوزماق 伸脖子 / تۆگىنىڭ مەيلى بولسا، يانتاققا ~ سوزار. <谚> 骆驼想吃骆驼刺، 自己会伸长脖子(比喻对某件事有兴趣، 自己会主动去做)。 ②(瓶、壶等用具的)颈: چۆگۈننىڭ بوينى 壶颈 / ئوق بوينى 轴颈 ③身负的، 承担的: بويۇندىكى قەرز 身负的债务

بويىنغا ئارتماق 硬给安上: يوقاپ كەتكەن قوينى ئۇنىڭ بويىنغا ئارتتى. 羊丢失了، 硬往他头上安。

بويىنغا ئالماق 认承؛ 承当: ئەيىبىنى ~ 承认过失 / گۇناھىنى ~ 服罪

بويىنغا چۈشمەك 落在肩上: بويىنغا چۈشكەن ئېغىر ۋەزىپە 落在肩上的繁重任务

بويىنغا قويماق 推卸: ئۇ ئۆزى ئىش تېرىپ قويۇپ، جاۋابكارلىقنى بويۇنمىغا قويۇشقا ئۇرۇنۇۋاتىدۇ. 他自己惹了祸، 却把责任往我身上推。

بويىنغا مىنمەك 骑在头上

بويىنى قاتتىق <成> 犟، 拗执؛ 嘴硬

بويىنى قاتتىقلىق قىلماق 犟، 嘴硬: سەن خاتا قىلغان ئىكەنسەن، بويىنى قاتتىقلىق قىلغاننىڭ پايدىسى يوق. 你既然做错了، 嘴硬没有什么好处。

بويىنى قىسىق 孤苦伶仃: ئۇ بالىنىڭ ~، بېشىنى سىلىمساق بولمايدۇ. 那个孩子孤苦伶仃، 我们不关怀不行。

بويىنى ئۇزۇلگۇر <骂> 该死的: ھۇ، ~ — دېدى ئۇ خاپا بولۇپ. "呸، 该死的" 她气愤地说道。

بويىنى يۇمشاق <成> 驯服的، 顺从的، 服贴的: ~ بالا 驯顺的孩子 / ئۇنىڭ ~ ئىكەن. 他很顺从。 ~ كالا 服贴的牛

بويۇن ئەگمەك ①鞠躬 ②低头: قىيىنچىلىق ئالدىدا ھەرگىز بويۇن ئەگمەيمەن. 我决不在困难面前低头。 ③低头认罪، 屈服: دۈشمەن ئېگەپ جىنايىتىگە ئىقرار بولماق ... لەر ئۇنى قىيىن - قىستاققا ئالغان بولسىمۇ، ئۇ بويۇن ئەگمەدى. 敌人虽严刑拷打他، 但他没有屈服。

بويۇن تولغىماق 拗执، 拒绝

بويۇن قىسماق 孤苦؛ 孤苦伶仃، 孤苦无依

بويۇن مۇسكۇلى <理生> 颈肌

بويۇن ئومۇرتقىسى <理生> 颈椎

بويۇندىن ساقىت = گەدەندىن ساقىت

بويۇنتاۋلىق 〔静〕 牛脾气

بويۇنتاۋلىق قىلماق 耍牛脾气، 犟، 不服从

بويۇنتۇرۇق 〔静〕 ①牛轭 ②<转> 桎梏، 枷锁؛ 束缚: «سول» چىل ئىدىيىنىڭ بويۇنتۇرۇقىدىن قۇتۇلماق 摆脱"左"倾思想的束缚

بويۇنتۇرۇقلۇق 〔静〕 ①套牛轭的 ②作牛轭用的 ③受束缚的

بويۇنچاق 〔静〕 ①(系在脖子上的)串珠 ②拴小牛或羊羔的短绳子

بويۇنچاقلىق 〔静〕 ①作串珠用的 ②带脖套的

بويۇنچە 〔静〕 (驼队中最前一峰骆驼颈上的)穗子

بويۇنچۇق = بوغا

بويۇنداشماق «بويۇندىماق» 的共同态

بويۇندىماق 〔动〕 伸长脖子، 引颈: ئالدىغا بويۇنداپ قارىماق 引颈向前张望

بويۇنلۇق «بويۇن» 的形容词形式: ئۇزۇن ~ بوتۇلكا 长颈瓶 / بىر ~ مەرۋايىت 一串珍珠

بويىچە 〔助〕 ①依照، 按照، 遵照، 奉: قانۇن ~ 依法 / سىياسەت ~ ئىش قىلماق 按政策办事 / بۇيرۇق ~ 奉命 ②表示某一个范围: مەكتەپ ~ 全校 / ئائىلە ~ 全家 ③一直: ئۇ كەتكەن ~ كەلمىدى. 他走了一直没有回来。

بويىما 〔静〕 染过的، 上色的، 着色的

بويىماق 〔动〕 染، 染色: رەخت ~ 染布 / قانغا ~ 血染 / بوياش سېخى 染色车间

بۇ 〔静〕 这، 此: ~ بالا 这孩子 / ~ يەر 这地方 / بۇنى نېمە دەيدۇ؟ 这叫什么? بۇنىڭ نېمە يامىنى بار؟ 这有什么不好? ~ زاۋۇتىمىزنىڭ يېڭى مەھسۇلاتى. 这是我们厂的新产品。 ئۇ ئىش، ~ ئىش بىلەن بولۇپ بىر كۈن ئالدىراش ئۆتۈپ كەتتى. 这个那个的忙了一天。 ~ يەر سالقىنراق. 这里凉快点儿。 سىز تۈنۈگۈن ~ ياققا كەلگەنمۇ؟ 昨天你来过这里吗? ~ ئىش 此事 / ~ يەردىن ئوڭغا قاراپ 由此往右 / ~ يەردە ھاۋا بارا - بارا ئىسسىشقا باشلى...

...دى. 此地天气渐暖了。~ دۆلەت سەندە تۇرماس، ~ مەينەت مەندە. <谚> 富贵有尽头，贫困非终生(三十年河东，三十年河西)。

بۇ ئالەم 今世，今生；尘世

بۇ ئاي، بۇ كۈنلەر 这年月，这年头

بۇ تاپتا 这会儿：~ ئۇلارنىڭ كېلىدىغان ۋاقتى بولدى. 这会儿他们该到了。

بۇ خىل 这种：~ رەخت پىششىق. 这种布结实。

بۇ دور 这次，这回

بۇ دورەم = بۇ دور

بۇ دورقى 这次的，这回的

بۇ دۇنيا = بۇ ئالەم

بۇ قەدەر 如此，这般：بۇ ئىش ~ چىگىشمۇ؟ 这件事如此复杂吗？

بۇ قۇلاقتىن كىرىپ، ئۇ قۇلاقتىن چىقىپ كەتمەك <成> 左耳朵进，右耳朵出；耳旁风

بۇ كەم 这会儿，这阵子

بۇنىڭلىق بىلەن 因此，以此：ئۇنىڭ بەزى كەمچىلىكلى-رى بار، ئەمما ~ ئۇنىڭ ھەممە نەتىجىسىنى ئىنكار قىلىشقا بولمايدۇ. 他有些缺点，但是不能因此否定他的一切成绩。

بۇ ھالدا 这样，这种情况下

بۇ ھەقتە 关于这个，就此：~ مەن ئۇنىڭ بىلەن كۆپ قېتىم سۆزلەشتىم. 就此，我跟他交谈了多次。

بۇت 〔静〕 佛像；偶像：بۇتتەك قېتىپ قالماق 泥塑木雕似的

بۇت تەكچىسى 佛龛

بۇتادىئېن 〔静〕<化> 丁二烯

بۇتان 〔静〕<化> 丁烷

بۇتان كىسلاتاسى <化> 丁酸，醋酸

بۇتانول 〔静〕<化> 丁醇

بۇتپەرەس 〔静〕 信佛的，佛教徒

بۇتپەرەسلىك 〔静〕 信佛

بۇتخانا 〔静〕 佛寺，庙

بۇتراق 〔静〕<古> 分散的，零散的，散漫的

بۇتقۇلقى 〔静〕<植> 鼠麴草

بۇتىل 〔静〕<化> 丁基

بۇتىل كاۋچۇك 丁基橡胶

بۇتىل كىسلاتاسى 丁基酸

بۇتېن 〔静〕<化> 丁烯

بۇجغۇر 〔静〕 卷的：~ چاچ 卷发

بۇجغۇر بۇلۇت <气> 卷层云

بۇجۇن 见下

بۇجۇن دەرىخى <植> 榔榆

بۇخساماق 〔静〕<古> 哽咽

بۇخسۇتماق 〔动〕<方> 使飞扬

بۇخسۇم 〔静〕<古> 小米酒

بۇخسۇماق 〔动〕<方> 性亢奋，发情

بۇخنىر 〔静〕<化> 布氏

بۇخنىر ۋارونكىسى <化> 布氏漏斗

بۇدارغا 〔静〕<植> 戈壁藜

بۇدارغان 〔静〕<植> 盐生木

بۇداڭ 〔静〕<方> 雾，霭

بۇدال 〔静〕<古> (指定的)地方，地点

بۇددا 〔静〕<宗> 佛

بۇددا تەلىماتى 佛学

بۇددا دىنى 佛教

بۇددا نومى 佛经

بۇدداچىلىق «بۇددا» 的抽象名词

بۇدداچىلىق تەلىماتى 佛教学说

بۇددىزم 〔静〕<宗> 佛教

بۇددىست = بۇتپەرەس

بۇددىستلىق = بۇتپەرەسلىك

بۇدراق 〔静〕<古> (畜群)漫山遍野

بۇدرۇق 〔静〕 胖墩墩的，胖呼呼的

بۇدساتۋا 〔静〕<宗> 菩萨

بۇدۇشقاق 〔静〕 ①<植> 苍耳 ②<转> 无赖，胡搅蛮缠：~ ئادەم 胡搅蛮缠的人

بۇدۇشقاقلىق 〔静〕 ①长满苍耳的地方 ②<转> 缠人，磨人：بۇ بالىنىڭ بۇدۇشقاقلىقىنى قارا. 瞧这孩子的缠人劲儿。بۇدۇشقاقلىقىڭ قاچانمۇ تۈگەر - ھە! 你这磨人劲儿什么时候有完呢！

بۇدۇڭتەي 〔静〕 ①不动弹 ②<转> 安闲：~ ئولتۇرماق 安闲地坐

بۇدۇڭتەي تۇرماق <成> 纹丝不动；岿然不动

بۇدۇن 〔静〕<古> 百姓

بۇراتماق «بۇرماق» 的使动态

بۇرادەر 〔静〕 ①弟兄，哥们儿 ②老兄，老弟

بۇرادەرچىلىك 〔静〕 兄弟情谊

بۇرادەرلىك = بۇرادەرچىلىك

بۇراشماق «بۇرساق» 态同共的

بۇراق 〔静〕 的汰淘، 的等次

بۇراق تېرە 子皮等次

بۇراق قوي 羊汰淘

بۇراق مال 品次، 货等次

بۇرالغا 〔静〕<方> 流育، 外乡人

بۇرالماق ① «بۇرساق» 的自复态: ئۇ بۇرالدى ـ دە، چىقىپ كەتتى . 他一转身就走出去了。 مەكتەپكە بىر بـۇرىلىپلا بارغىلى بولىدۇ . 学校一转身就到。 ② 向左转 ~ سولغا «بۇرساق» 的被动态: ئىش ياخشىلىنىشقا بۇرالدى . 事情有了转机: مەنىۋى بۇرۇلۇش / ئىنقىلاب ۋەزىيىتىدە كەسكىن بۇرىلىش بولدى . 革命形势发生了急剧的转折。 ③ 转، 转变، 转弯، 拐弯، 转折، 转身، 转 精神上的转变

بۇرىلىش تېمپېراتۇرىسى 反转温度

بۇرىلىش دېفورماتسىيىسى <物> 扭转形变

بۇرىلىش قىلماق = بۇرىلىش ياسىماق

بۇرىلىش ياسىماق 实现转折

بۇرام 〔静〕 卷: بىر ~ قەغەز 一卷纸

بۇرانغار 〔静〕<古> 右翼部队

بۇرتا 〔静〕<古> 金箔

بۇرتاق 〔静〕<古> 高低不平的، 坎坷不平的

بۇرج 〔静〕<天> 星座

بۇرجەك 〔静〕 角儿، 角落، 拐角: جوزىنىڭ بۇرجىكى 桌子角儿 / ھويلىنىڭ بۇرجىكىدە بىر تۈپ شاپتۇل دەرىخى ئۆسـ. كەن . 院子的一个角落长着一棵桃树。 كوچىنىڭ بۇر- جىكى 街道拐角

بۇرجۇن 〔静〕<植> 女贞

بۇرچ 〔静〕 义务، 使命، 天职: ۋەتەننى قوغداش ھەربىر پۇق- رانىڭ مـۇقەددەس بۇرچى . 保卫祖国是每个公民的神圣义务。

بۇرچاق 〔静〕<古> 汗珠

بۇرخان 〔静〕<古> 佛

بۇردا[1] 〔静〕 小块(主要指食品): داستىخاندا نان بۇردىلىرى چېچىلىپ تۇراتتى . 餐布上散乱地放着一小块一小块的馕。

بۇردا بولماق 成为小块

بۇردا قىلماق 分成小块

بۇردا[2] 〔静〕<方> 骗术، 鬼计، 圈套

بۇردا ـ بۇردا 〔静〕 一小块一小块的

بۇردىلاتماق «بۇردىلىماق» 的使动态

بۇردىلاشماق «بۇردىلىماق» 的共同态

بۇردىلانماق «بۇردىلىماق» 的被动态

بۇردىلىماق 〔动〕 分成小块: ناننى ~ 把馕分成小块儿

بۇرژۇئاز 〔静〕 资产阶级分子، 资产者

بۇرژۇئازلاشتۇرماق «بۇرژۇئازلاشماق» 的使动态

بۇرژۇئازلاشتۇرۇلماق «بۇرژۇئازلاشتۇرماق» 的被动态

بۇرژۇئازلاشماق 〔动〕 资产阶级化

بۇرژۇئازىيە 〔静〕 资产阶级

بۇرژۇئازىيە دىكتاتۇرىسى 资产阶级专政

بۇرژۇئازىيە دېموكراتىيىسى 资产阶级民主

بۇرژۇئازىيە كىشىلىك تۇرمۇش قارىشى 资产阶级人生观

بۇرژۇئازىيە ئىنقىلابى 资产阶级革命

بۇرژۇئازىيىچە 〔静〕 资产阶级式的: ~ ئەركىنلەشتۈرۈش 资产阶级自由化

بۇرژۇئازىيىلىك 〔静〕 资产阶级的

بۇرساك 〔静〕<古> 佛僧

بۇرغا[1] 〔静〕<机> 钻، 钻子: ئىسپىرال ~ 麻花钻

بۇرغا قۇدۇقى <石> 井钻، 钻孔

بۇرغا ماشىنىسى <石> 钻机

بۇرغا مۇنارى <石> 钻塔، 钻架

بۇرغا[2] 〔静〕 牛角号

بۇرغا چالماق 吹牛角号

بۇرغا ـ ناغرا 〔静〕 号角和纳格拉鼓، 锣鼓: ~ چېلىپ قارشى ئالماق 吹号角打纳格拉鼓欢迎، 敲锣打鼓欢迎

بۇرغىلاتماق «بۇرغىلىماق» 的使动态

بۇرغىلاشماق «بۇرغىلىماق» 的共同态

بۇرغىلانماق «بۇرغىلىماق» 的被动态

بۇرغىلىماق 〔动〕 钻: قۇدۇق ~ 钻井، 打井

بۇرقى 〔静〕<古> 有皱折的، 多折皱的

بـۇرقىتـمـاق 〔动〕<古> 使起皱纹، 使起皱折، 皱، 皱眉

بـۇرما 〔静〕 ① 钻: بىلەن تۆشۈك تەشمەك ~ 用钻钻孔 ② 螺纹 ③ 螺旋 <机>

بۇرما لامپۇچكا 螺丝扣灯泡

بۇرما مىخ 螺钉، 螺丝钉

بۇرما ئوق 螺旋轴

بۇرمىسىمان 〔静〕 螺旋状的

بـۇرمىسىمان پۇل پاخاللىقى <经> 螺旋形通货膨胀

بۇرمىسىمان باكتېرىيە <生> 菌螺

بۇرمىسىمان تەنچە <生> 体旋螺

بۇرمىلاتماق «بۇرمىلىماق» 态动使的

بۇرمىلاشماق «بۇرمىلىماق» 态同共的

بۇرمىلانماق «بۇرمىلىماق» 态动被的: بۇ ئەسەردە تارىخىي پاكىت پۈتۈنلەي بۇرمىلانغان. 完实事史历里品作部这在 。了曲歪被全

بۇرمىلىق 〔静〕 的旋螺، 的纹螺: ~ مىخ 钉螺، 钉丝螺

بۇرمىلىق مىكرومېتىر 尺分千型旋螺

بۇرمىلىق پولات 钢纹螺

بۇرمىلىماق 〔动〕 定固钉螺用①، 钉螺上: تاختاينىڭ ئاجراپ كەتكەن جايىنى بۇرما مىخ بىلەن بۇرمىلاپ قويۇڭ. 把你 。住定固钉螺用方地的开裂板木 <转>② 曲歪، 篡 改، 曲解: تارىخنى ~ 曲歪史历

بۇرناچ 〔静〕<古> 子坛، 子罐

بۇرناكۈن 〔静〕 天前

بۇرناكۈنكى 〔静〕 的天前

بۇرھان 〔静〕<方> 的密茂، 的葱葱郁郁

بۇرۇت 〔静〕 ①髭: ~ چىقمىغان بالا 孩的髭唇出长没还 <动>②子 角触، 须触

بۇرۇتى خەت تارتماق 髭唇出长刚

بۇرۇتىغا چاڭگا تىزماق <成> 骗蒙، 骗诓: سەن شۇم تېخى مېنىڭ بۇرۇتۇمغا چاڭگا تىزغۇدەك بولدۇڭمۇ؟ 这你 ？吗我骗蒙想还伙家小

بۇرۇتىنى بىگەندە ئالماق <成> 用镰子刮胡子 ، 刀牛用鸡杀

بۇرۇتلۇق 〔静〕 的髭有، 的髭唇留

بۇرۇتلۇق قۇشقاچ <动> 雀须文

بۇرۇتلۇق كىت <动> 鲸须

بۇرۇقتۇرما 〔静〕 闷憋، 气憋، 闷沉

بۇرۇقتۇرما بولماق 闷憋، 闷沉، 闷郁: ئۆي ئىچى بۇرۇقتۇرما بولغاچقا، ئۇنىڭ سىرتقا چىقىپ ساپ ھاۋادىن نەپەس ئالغۇسى كەلدى. 由于屋里闷憋، 他想出去吸点新鲜空 气 。ئۇ بىرقانچە كۈنگىچە بۇرۇقتۇرما بولۇپ يۈردى. 好几天 了، 他一直心情闷郁。

بۇرۇقتۇرما قىلماق 息窒使

بۇرۇقتۇرماق «بۇرۇقماق» 态动使的

بۇرۇقتۇرمىلىق 〔静〕 闷沉، 息窒، 闷郁، 闷忧

بۇرۇقتۇرۇشماق «بۇرۇقتۇرماق» 态同共的

بۇرۇقتۇرۇلماق «بۇرۇقتۇرماق» 态动被的

بۇرۇقتۇم = بۇرۇقتۇرما

بۇرۇقماق 〔动〕 息窒، 气憋

بۇرۇلچىك 〔静〕<石> 钻司

بۇرۇلچىك سۇپىسى <石> 台钻司

بۇرۇلكا 〔静〕 (装西)子裤

بۇرۇن[1] (بۇرنى) 〔静〕 ①鼻子: پۇچۇق ~ 塌鼻子 / خەمەك ~ 蒜头鼻子 / قۇش ~ (ئىلمەك) 鹰钩鼻②鼻涕: بۇرنىنى تارتماق 吸鼻涕③瓜顶(与瓜蒂相反的一头)

بۇرنىدىن بۇلاق بولماق <成> 碰一鼻子灰، 吃 不了兜着走

بۇرنىدىن بۇلاق قىلماق <成> 加倍惩罚狠狠 收拾

بۇرنىدىن چۈلۈك ئۆتكۈزمەك <成> 牵住了鼻 子، 得以摆布، 得以操纵، 得以左右

بۇرنىدىن چىقارماق <成> 狠狠教训، 狠狠地整

بۇرنىدىن ئوزۇقلاندۇرماق <医> 鼻饲

بۇرنىدىن ئىلىنماق <成> 上钩، 自投罗网

بۇرنىدىن يېتىلىمەك <成> 牵着鼻子走، 摆布

بۇرنىغا سۇ كىرمەك <成> 吃苦头، 碰钉子 ، 领教

بۇرنىغا يېمەك <成> 吃苦头، 碰钉子، 碰壁

بۇرنى - قۇلىقىغىچە تويماق ①撑: پولۇغا بۇرۇن - قۇلىقىغىچە تويدۇم. 我抓饭吃得太撑了。②<转> 后 悔، 厌恶: ئۇلارغا ئەگەشكىنىمگە بۇرۇن - قۇلىقىغىچە تويـ دۇم. 我后悔跟他们干了。

بۇرنى كۆپمەك <成> 摆架子: بۇ ئادەمنىڭ بۇرنى كۆپۈپ قاپتۇ. 这个人摆起架子来了。

بۇرنىنى تارتالماي قالماق <成> 忙得不可开交

بۇرنىنى تاشلىماق 擤鼻涕 <成> بۇرنۇڭنى تاشلاپ كەل 把鼻涕擤了再来(意谓对方还不干这事了)

بۇرنىنى تىقماق <成> 管闲事

بۇرنىنىڭ ئېزىنى ئالماق <成> 狠狠收拾: توختاپ تۇر، بۇرنۇڭنىڭ ئېزىنى ئالىسام. 你等着، 我不狠狠收拾 你才怪呢。

بۇرنىنىڭ تۆپىسىگە ئېلىپ قويماق <成> 说话 不算数

بۇرنىنىڭ ئۇچىنى كۆرمەك <成> 鼠目寸光، 目 光短浅، 目光如豆

بۇرنى يوق ①嗅觉不灵②香臭不分، 不分好歹

بۇرۇن بوشلۇقى <理生> 鼻腔

بۇرۇن تۆشۈكى <理生> 孔鼻

بۇرۇن ئوتتۇرا پاسىلى <理生> 隔中鼻

بۇرۇن يەللىكى <医> 炎鼻

بۇرۇن[2] 〔静〕 前، 前以، 前从، 先: بۇرۇنقىدىن بىر يىل ~ 前年一 / ~ چىققان قۇلاقتىن كېيىن چىققان مۈڭگۈز ئېشىپ كېتىپتۇ . 喻: 朵耳的长先了过超角犄的长后 <谚> . 同"蓝于胜而蓝于出青"。

بۇرۇن - بۇرۇندىن = بۇرۇندىن

بۇرۇندۇق 〔静〕<动> 鼠花金

بۇرۇندىماق 〔动〕<方> 闻، 嗅

بۇرۇندىن 〔静〕 前从، 先原، 来原: ئۇنى ~ بىلىمەن . 我以前就认识他。

بۇرۇنقى 〔静〕 以前的، 先原的، 来原的: بۇرۇنقىلار 前人 / بۇ بىر يىل ~ ئىش . 这是一年以前的事。 ~ مەكتەپ 原来的学校

بۇرۇنگۇل 〔静〕<植> 异花属

بۇرۇنلۇق = چۇلۇك

بۇرۇنىسىدا 〔静〕 很久以前

بۇرىلىشماق «بۇرالماق» 的共同态

بۇرىماق 〔动〕 ①扭، 扭转، 周转، 转移: بېشىنى بۇراپ كەينىگە قارىماق 扭头往后看 / سۆزنى باشقا ياققا ~ 扭转话题 / ئاتنىڭ بېشىنى ~ 调转马头 / خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا ~ 把工作重点转移到经济建设上 ②拨، 拧، 捻: تېلېفوننىڭ نومۇرىنى ~ 拨电话号码 / رادىئونىڭ قۇلىقىنى ~ 拧收音机旋纽 / سائەتنى ~ 给表上弦

بۇراش كۈچى <物> 扭力

بۇرىيات 〔静〕<地> 布里亚特(东西伯利亚南部一区名)

بۇرىيات ئېتى <物> 布里亚特马

بۇزا 〔静〕 支撑新安装的门框不倾斜的)撑杆

بۇزدۇرماق «بۇزماق» 的使动态: ئۇلار قانۇنسىز سېلىنغان ئۆيلەرنى بۇزدۇردى . 他们让人拆除了非法建的房屋。

بۇزدى - چاچتى 〔静〕 挥霍浪费

بۇزدى - چاچتى قىلماق 挥霍浪费

بۇزروغان 〔静〕<古> 棒子، 棍子، 棍棒

بۇزغۇن 〔静〕<古> 遗地، 遗迹، 废墟

بۇزغۇنچى 〔静〕 破坏者، 破坏分子

بۇزغۇنچىلىق 〔静〕 破坏، 破坏活动: بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىماق 遭到破坏

بۇزغۇنچىلىق جىنايىتى <法> 破坏罪

بۇزغۇنچىلىق قىلماق 破坏: دۇنيا تىنچلىقىغا ~ 破坏世界和平

بۇزلاغ 〔静〕<古> 野母鸡

بۇزماق 〔动〕 ①破، 破坏، 打破، 打乱، 搅乱: ئىشىكنى بۇزۇپ بېسىپ كىرمەك 破门而入 / ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىماق 破口大骂 / تىنچلىقنى ~ 破坏和平 / جىمجىتلىقنى ~ 打破寂静 / پىلاننى ~ 打乱计划 / ئۇيقۇنى ~ 搅乱睡眠 ②拆، 拆散: كونا ئۆينى ~ 拆旧房 / ئائىلىنى ~ 拆散家庭 ③拉下، 沉下(脸): تەرىنى ~ 拉下脸 / تەلەتىنى ~ 沉下脸، 变脸 ④糟踏: ئايالىلارنى ~ 糟踏妇女 ⑤教坏: سىز بالىنى بۇزۇۋاتىسىز . 您把孩子教坏了。

بۇزۇپ - چېچىش 〔静〕 铺张浪费، 大手大脚

بۇزۇرى 见下

بۇزۇرى جەۋھىرى <药> 护肝布祖热颗粒

بۇزۇشماق «بۇزماق» 的共同态

بۇزۇق 〔静〕 ①坏的، 破的: ~ تىراكتور 坏拖拉机 / ~ ئۇنسۇر 坏分子 / نىيىتى ~ 心坏، 心术不正 / ~ ۋېلىسىپىت 破自行车 ②淫荡的: ~ ئايال 荡妇، 淫妇

بۇزۇقچىلىق 〔静〕 ①坏事 ②淫荡، 淫乱

بۇزۇقچىلىق قىلماق 干坏事، 干淫荡的事، 乱搞男女关系

بۇزۇقلۇق 〔静〕 坏: بۇزۇقلۇقتا ئۇچىغا چىققان 坏透了 / نەيىتىنىڭ بۇزۇقلۇقىنى قارا ، ئۇنىڭ . 瞧، 他的心多坏。

بۇزۇلماس 〔静〕 ①牢不可破的: ~ دوستلۇق 牢不可破的友谊 ②不可改变的: ~ ۋەدە 不可改变的承诺

بۇزۇلماق ① «بۇزماق» 的被动态: سائەت بۇزۇلدى . 钟坏了。 ھاۋا بۇزۇلدى . 天气变了。 گۆش بۇزۇلدى . 肉变质了。 ②破裂: سۆھبەت ~ 谈判破裂 ③ «بۇزماق» 的自复态: ئۇ ھازىر بۇ خوتۇنغا بۇزۇلدى . 他现在勾搭上了这个女人。

بۇزۇن[1] 〔静〕<植> 接骨木

بۇزۇن[2] 〔静〕<方> 草甸子

بۇزىلماق 〔动〕 (给门楣)顶支柱

بۇژ 〔模〕 液体发泡沸腾时发出的声音

بۇژ - بۇژ 〔模〕 嗞嗞، 噗噗(液体发泡声، 沸腾声)

بۇژژىدە 〔静〕 液体发泡时发出的声音

بۇژغۇن[1] 〔静〕 浪花

بۇژغۇن[2] 〔静〕<植> 假榧子

بۇژغۇنلۇق 〔静〕 浪花翻滚的

بوژغونلىماق 〔动〕 花浪起、滚翻花浪

بوژۇلداتماق «بوژۇلدىماق» 态动使的

بوژۇلدىماق 〔动〕 音声的出发时腾沸或泡发体液

بوس 〔静〕 ①气臭: ئاغرىقنى ~ ئۆلتۈرەر، يىگىتنى نومۇس. 烟、气热②。汉好死羞辱耻、人病死熏气臭 <谚>
气热的出冒里锅 ~ قازاندىن چىققان :烟油、气

بوسنى چىقارماسلىق <成> 摸摸偷偷: ئۇلار بىر- نەچچە قوينى بوسنى چىقارماي يەۋەتتى. 吃地摸摸偷偷们他
。羊只几了掉

بوسارماق 〔动〕<古> 霾阴起、雾烟起

بوس - بوغۇناق 〔静〕 尘烟、雾烟、雾霭瘴气

بوستارتقۇ 〔静〕 器烟油排、机烟油抽

بوس - تۇتەك 〔静〕 尘烟、雾烟、霭烟

بوسقۇ 〔静〕<古> 兵伏、队部密秘

بوسلۇق 〔静〕 满充气臭的、满充烟气的: ئۆي ~ 满充
子屋的气烟

بوسماق 〔动〕<古> 藏躲、藏隐、潜伏

بوسۇت 〔静〕<植> 茄银金

بوسۇغ 〔静〕<古> 井陷、套圈、伏埋、兵伏

بوسۇغچى 〔静〕<古> 布井陷者、设圈套者、打埋
者伏

بوشانماق 〔动〕<古> 心伤、悲哀、悲伤、忧愁、忧
虑、心烦、闷烦

بوشى[1] 〔静〕<古> 乱糟糟、七零八落、杂乱无章

بوشى[2] 〔静〕<古> 布施

بوشۇرغانماق 〔动〕<古> 闷烦、心烦

بوغ 〔静〕 (液体加温后形成的)气泡

بوغ - بوس 〔静〕 烟气、浊气

بوغا 〔静〕<动> 鹿、公鹿

بوغا ئائىلىسى 鹿科

بوغا تىنجىقى 闷热

بوغا مۈڭگۈز مارجان <动> 鹿角珊瑚

بوغا مۈڭگۈزى 鹿角、鹿茸

بوغا - مارال 〔静〕 公鹿和母鹿

بوغداي 〔静〕 小麦: كۈزگى ~ 冬麦 / يازغى ~ 春
麦 / بوغداينىڭ باھانىسىدا قارىموق سۇ ئىچىپتۇ. <谚> 麦
地浇水、莠草沾光;喻同"近水楼台先得月"。

بوغداي باشىقى 麦穗

بوغداي پەرۋانىسى <动> 麦蛾

بوغداي پىتى <动> 麦蚜虫

بوغداي تېرىمى 小麦播种

بوغداي سۆز 表示空头人情的话: بوغداي نېنىڭ بولمىسا، بوغداي سۆزۈڭ يوقمىدى. <谚> 没有白面馒、难
道也没有人情话。

بوغداي قىزىل ئۆمۈچۈكى <动> 麦蜘蛛

بوغداي قىلتىرىقى 麦芒

بوغداي ئورمىسى 麦收

بوغداي ئۆڭلۈك 古铜色(皮肤): ~ يىگىت 古铜色
的脸小伙子

بوغداي ئېڭىزى 麦茬、麦茬地

بوغداي يىپقۇرتى <动> 小麦线虫

بوغدايگۈل 〔静〕<植> 一串红

بوغدايزار = بوغدايلىق

بوغدايزارلىق = بوغدايلىق

بوغدايلىق 〔静〕 麦田、麦子地

بوغدىيەك 〔静〕<理生> 喉结、喉头

بوغرا[1] 〔静〕<动> 公骆驼

بوغرىسىغا كىرمەك 公骆驼发情

بوغرا[2] 〔静〕<古、食> 布格拉(一种饭的名称)

بوغۇل 〔静〕<动> 小嘴花鸽子

بوغۇندا 〔静〕<古> (须发)半黄半白

بوغۇنۇت 〔静〕<方> 这里、这边

بوغىتاپان 〔静〕<植> 鹿蹄草

بوغىچى 〔静〕 养鹿人

بوغىچىلىق 〔静〕 养鹿业

بوفېت 〔静〕 小卖部

بوفېتچى 〔静〕 小卖部售货员

بوفېر 〔静〕 缓冲器

بوفېر ئېرىتمىسى <化> 缓冲溶液

بوفېرلىماق 〔动〕 缓冲

بوفېرلاش رولى <机、物、化> 缓冲作用

بوق 〔模〕 咕咕(鸽子叫声)

بوقا[1] 〔静〕<动> 公牛

بوقا قويماق 让(牛)交配

بوقا[2] 〔静〕<水> (堵水用的)木埽、坝埽: ~ سالماق
放木埽、下坝埽

بوقاچ 〔静〕<古> 陶器、陶制品

بوق - بوق 〔模〕 ①咕咕②呜咽、抽泣: ~ يىغلىماق 不泣
成声、抽泣

بوقسىراشماق «بوقسىرىماق» 的共同态

بۇقسىرىماق 〔动〕 情发牛

بۇقماق 〔动〕<古> 折، 曲弯

بۇقۇلداتماق «بۇقۇلدىماق» 态动使的

بۇقۇلداشماق «بۇقۇلدىماق» 态同共的

بۇقۇلدىماق 〔动〕 ①叫咕咕: كەپتەر بۇقۇلداۋاتىدۇ . 子鸽 ②<转> 鸣鸣، 咽鸣: بۇقۇلداپ يىغلىماق 叫咕咕在哭地鸣鸣

بۇقىچاق 〔静〕 牛公小، 犊牛

بۇقىئوت 〔静〕<植> 廖山

بۇك 〔静〕<植> 榉毛山

بۇكسۇس 〔静〕<植> 杨黄

بۇل[1] 〔静〕 毂轮车

بۇل[2] 〔静〕 的霉发: بۇغداي ~ 子麦的霉发 / ~ ئاشلىق 食粮的变霉

بۇل بولماق 变霉، 霉发

بۇل[3] 〔静〕<古> (马)的斑白有腿

بۇل[4] 〔静〕 尔布 (家学数国英، 家学辑逻)

بۇل ئالگېبراسى <数> 数代尔布

بۇل فۇنكسىيىسى <数> 数函尔布

بۇلا 〔静〕<古> 于鉴، 眼着، 了为

بۇلاپ - تالاپ 〔静〕 夺抢، 夺掠

بۇلاپكا 〔静〕 针胸

بۇلاپكىلىق 〔静〕 的针胸带

بۇلاتماق[1] «بۇلىماق[1]» 态动使的

بۇلاتماق[2] «بۇلىماق[2]» 态动使的

بۇلاش - تالاش 〔静〕 掠抢، 夺掠

بۇلاشماق[1] «بۇلىماق[1]» 态同共的

بۇلاشماق[2] «بۇلىماق[2]» 态同共的

بۇلاق 〔静〕 ①泉: سۇ ئانىسى ~ ، سۆز ئانىسى قۇلاق . <谚> 。母之话为耳، 母之水为泉 ②<转> 泉源: بىلىم بۇلىقى 泉源的识知 / ئىلھام بۇلىقى 泉源的感灵

بۇلاق سۈيى 水泉

بۇلاق كۆزى 眼泉

بۇلاق كېدىرى <植> 楠肖

بۇلاقلىق 〔静〕 的泉有، 的泉多

بۇلغۇزۇ 〔静〕 族朗布

بۇلغۇزۇچە 〔静〕 ①语朗布②的式朗布

بۇلاڭ 〔静〕<古> 廊前

بۇلاڭ - تالاڭ 〔静〕 掠抢، 夺掠: دېڭىز قاراقچىلىرىنىڭ بۇلاڭ - تالىڭى 夺掠的盗海

بۇلاڭ - تالاڭ بولماق 夺掠被

بۇلاڭ - تالاڭ قىلماق 掠抢، 夺掠

بۇلاڭچى 〔静〕 者夺掠

بۇلاڭچىلىق 〔静〕 夺掠، 劫抢، 掠抢行为

بۇلاڭچىلىق جىنايىتى <法> 罪劫抢

بۇلاڭچىلىق دېلوسى <法> 案劫抢

بۇلاڭچىلىق قىلماق 劫抢، 夺掠

بۇلان 〔静〕<古، 动> 兽角独

بۇلانماق[1] «بۇلىماق[1]» 态动被的

بۇلانماق[2] ① «بۇلىماق[2]» 态动被的: توپىغا بۇلانغان گۆش 肉的土了沾 ② «بۇلىماق» 态复自的: ئۇ يىقىلىپ چۈشۈپ پاتقاققا بۇلىنىپ كەتتى . 泥身一了沾倒跌他 。

بۇلبۇل 〔静〕<动> 莺夜، 鸲歌: بۇلبۇلغا باغ ياخشى ، كەكلىككە تاغ . <谚> 。莺山喜鸡石، 林园喜莺夜

بۇلبۇلەك = خەرەك

بۇلبۇلگويا 〔静〕 鸟言人(的中话神)

بۇلتاماق 〔动〕<方> ①慰安②哄骗

بۇلتانماق 〔动〕<方> 遣消

بۇلتۇر 〔静〕 年去

بۇلتۇرقى 〔静〕 的年去

بۇلتۇلىماق 〔动〕<方> 哄

بۇلجار 〔静〕<古> 点地定指

بۇلجۇتماق «بۇلجۇماق» 态动使的

بۇلجۇتماي 〔静〕 地死死(扣住): قارچىغا ئالغان توشقاننى ئىگىسى يېتىپ كەلگۈچە ~ تۇتۇپ تۇراتتى . 主人到来之前، 鹞鹰把抓到的兔子扣得死死的。

بۇلجۇڭ 〔静〕 肌肉

بۇلجۇڭ گۆش 肌肉، 腱子肉

بۇلجۇماق 〔动〕 弹动، 扭动، 挣扎

بۇلدۇق 〔模〕 咕嘟

بۇلدۇق - بۇلدۇق 〔模〕 咕嘟咕嘟: بۇلاقتىن ~ قىلىپ سۇ چىقىپ تۇراتتى . 泉眼里咕嘟咕嘟地冒水。

بۇلدۇقلاتماق «بۇلدۇقلىماق» 态动使的

بۇلدۇقلىماق 〔静〕 ①咕嘟作响: تۇرۇبا سۈيىنىڭ بۇلدۇقلىشى 自来水的咕嘟声②<转> 滚滚流، 翻腾: ئىلھاملىرىم بۇلدۇقلايدۇ . 我的灵感如泉涌。

بۇلدۇقماق 〔动〕<古> 被得到، 被获得

بۇلغاتماق «بۇلغىماق» 态动使的

بۇلغار 〔静〕 保加利亚人

بۇلغارچە 〔静〕 ①保加利亚语، 保加利亚文②保加利

的式亚

بۇلغارى 〔静〕 革脂多、革性油

بـۇلغاشماق «بۇلغىماق» 态同共的: ئـۇلار ئېرىقتا ئەسكى ـ تۈسكى نەرسىلەرنى تاشلاپ، سۇنى بۇلغاشتى. 扔里渠往们他 破烂、污染了渠水。

بـۇلغاق[1] 〔静〕<古> ①起义、暴动、内讧 ②谣言、流言蜚语

بـۇلغاق[2] 〔静〕<古> (战争爆发时人群)担忧、慌乱、惊慌、动荡

بۇلغاما 〔静〕<古> (无油也无调味的品)面糊

بۇلغانما 〔静〕 污染物: ~ چىقارماق 排污

بۇلغانما تۇرۇبىسى 排污管

بۇلغانماق «بۇلغىماق» 的被动态

بـۇلغىنىش مېتېئورولـوگىيىسى <气> 污染气象学

بۇلغۇچلىماق 〔动〕<方> ①推搡 ②训斥、呵斥

بۇلغۇن 〔静〕<动> 貂: ~ تېرىسى 貂皮

بۇلغۇنا 〔静〕<古、植> 西河柳(中空红柳)

بۇلغىماق 〔动〕 ①弄脏、污染: ھاۋانى ~ 污染空气 / سۇ- نى ~ 弄脏水 ②<转> 败坏: شەنىنى ~ 败坏名誉

بۇلماق[1] 〔静〕<食> 甜面糊(糖、羊油、奶和面粉制成的婴儿食品)

بۇلماق[2] 〔动〕<古> 得到、获得、取得、占有

بۇلماقتەك 〔静〕 胖乎乎的: بالا ~ 胖乎乎的孩子

بۇلۇت[1] 〔静〕<气> 云、云彩: ئاق ~ 白云 / بۇ تاغ بۇلۇتقا تاقىشىدىكەن . 这座山高耸入云。 بۇلۇتتەك ئـات 的马、很肥壮的马 看好很

بۇلۇت بەلۋېغى <气> 云带

بۇلۇت توپى <气> 云团

بۇلۇت خەرىتىسى <气> 云图

بۇلۇت سىستېمىسى <气> 云系

بۇلۇت مىقدارى <气> 云量

بۇلۇت[2] 〔静〕 ① <动> 海绵 ②(人造)海绵

بۇلۇت پالاق <体> 海绵球拍

بۇلۇتسىز 〔静〕 无云: ئاسمان ~ 天空无云

بۇلۇتسىز بەلۋاغ <气> 无云带

بۇلۇتسىمان[1] 〔静〕 云状的

بۇلۇتسىمان[2] 〔静〕 海绵状的

بۇلۇتسىمان جىنس <地> 海绵岩

بۇلۇتسىمان رۇدا <矿> 海绵状矿石

بۇلۇتلانماق 〔动〕 布满彩云: ئاسمان ~ 天空布满彩云

بۇلۇتلۇق 〔静〕 多云的: ئاسمان ~ 多云的天空

بۇلۇتلۇق ھاۋا <气> 有云天

بۇلۇتلۇق ھاۋا رايى <气> 多云天气

بـۇلۇش 〔静〕<古> 利益、收获(干事之后所得的东西)

بۇلۇق 〔模〕 咕嘟

بۇلۇق ـ بۇلۇق 〔模〕 咕嘟咕嘟、汩汩

بۇلۇقلاتماق «بۇلۇقلىماق» 的使动态

بۇلۇقلىماق 〔动〕 咕嘟: بۇلۇقلاپ سۇ چىقماق 咕嘟咕嘟地出水

بۇلۇقمازان 〔静〕<方> 瘴气、烟雾、阴霾

بۇلۇڭ 〔静〕 ①角落、拐角、旮旯儿: تامنىڭ بۇلۇڭى 墙角 ②<数> 角: ئۈچ ~ 三角 / ئۈتكۈر ~ 锐角 / ئۈتمەس ~ 钝角

بۇلۇڭ توپ <体> 角球

بۇلۇڭ چوققىسى <数> 角的顶点

بۇلۇڭ گرادۇسى 角度

بـۇلـۇڭ ئـۆلچىگـۈچ <教> ①量角器、角规 ② <电> 角度计 ③ <地> 测角器、测角仪

بۇلۇڭ ـ پۇچقاق 〔静〕 落角、犄角

بـۇلۇڭچى 〔静〕<建> 阳角(泥瓦匠用来抹墙棱的工具)

بۇلۇڭسىمان 〔静〕 角形的

بۇلۇڭلۇق 〔静〕 角的

بۇلۇڭلۇق پولات 角钢

بۇلۇڭلۇق تېزلىك 角速度

بۇلۇڭلۇق چاستوتا <物> 角频率

بۇلۇڭلۇق دېفورماتسىيە <物> 角应变

بۇلۇڭلۇق سىزغۇچ 角尺

بۇلۇڭلۇق سىلجىش 角位移

بۇلۇڭلۇق ھەرىكەت 角向运动

بۇلۇن 〔静〕<古> 俘虏、战俘

بۇلۇنچ 〔静〕<古> 获得的物品、猎获物、战利品

بۇلىماق[1] 〔动〕 掠夺、抢劫、打劫

بـۇلىماق[2] 〔动〕 蘸: نـاننى لازىغا بۇلاپ يېمەك 馕蘸上辣子吃

بۇنقال 〔静〕<古> 老态龙钟、老化、老朽、老迈

بۇۋانە 〔静〕<植> 乌头

بۇي 〔静〕 气味: خۇش ~ 香味

بۆي سالماق = ئىسرىق سالماق

بۆيا 〔静〕 <植> 子豆苦

بۆياق 〔静〕 ①这边: بۆياققا كېلىپ ئولتۇرۇڭ. 到这边坐。
②这个人، 这位: ~ سىزنى ئىزدەپ كەپتۇ. 这位是来
找你的。③过程中، 以来: ئىككى - ئۈچ كۈننىڭ بۆياقى
两三天以来

بۆياقتا تۇرسۇن 且不说، 不但不، 不仅不: ئۇ ئىش-
لىرىمىزغا ياردەملىشىش ~ ، كۆرۈشكەن يەردە سالام - سەھەتمۇ
قىلمايدۇ. 他且不说帮助我们干活، 见了面连招呼也
不打。

بۆيان[1] 〔助〕 以来: ئىككى ئايدىن ~ 两个月以来 / دۆلەت-
تىمىز قۇرۇلغاندىن ~ 建国以来

بۆيان[2] 〔静〕 <古> 善事، 善举، 功德

بۆيانچى 〔静〕 <古> 乐善好施的، 行侠仗义的

بۆيانقى 〔静〕 以来的: ئۈچ يىلدىن ~ ئەھۋال 三年以来的
情况

بۇيرۇتما 〔静〕 ①订货②订做的: ~ كىيىم 订做的衣
服 / ~ ئىشكاپ 订做的柜子

بۇيرۇتماق «بۇيرۇماق» 的使动态: بۇيرۇتۇپ توقۇلغان گىلەم
预订的地毯 / ئۇلار ئاشخانىغا كىرىپلا ئۈچ خىل قورۇما بۇي-
رۇتتى. 他们一进餐厅便叫了三个菜。

بۇيرۇتمىچى 〔静〕 订货人، 预订者

بۇيرۇشماق «بۇيرىماق» 的共同态

بۇيرۇق[1] 〔静〕 ①命令، 号令②<电> 指令

بۇيرۇق بەرمەك 下令، 命令

بۇيرۇق پېئىل <语> 命令动词

بۇيرۇق تاپانچىسى <体> 发令枪

بۇيرۇق جۈملە <语> 祈使句

بۇيرۇق چۈشۈرمەك 下达命令

بۇيرۇق رايى = بۇيرۇق مەيلى

بۇيرۇق قىلماق = بۇيرۇق بەرمەك

بۇيرۇق مەيلى <语> 祈传式

بۇيرۇق[2] 〔静〕 <古> 大臣

بۇيرۇقچى = بۇيرۇقۋاز

بۇيرۇقچىلىق = بۇيرۇقۋازلىق

بۇيرۇقۋاز 〔静〕 发号施令者

بۇيرۇقۋازلىق 〔静〕 命令主义

بۇيرۇقۋازلىق قىلماق 搞命令主义، 发号施令

بۇيرۇماق 〔动〕 ①派遣، 打发: ئىشقا ~ 打发做事 / ئىت
ئىتنى بۇيرۇسا، ئىت قۇيرۇقىنى بۇيرۇپتۇ. <谚> 狗打发
狗، 狗又指使尾巴;"懒大懒支小، 支使白瞪眼"喻同。
②命令: ئۇرۇشقا قىلىشقا ~ 命令执行任务③判: ئۆلۈمگە
~ 判死刑④订做: دوپپا ~ 订做花帽⑤(医生
的)嘱咐: دوختۇر بۇيرۇغان ھەممە چارە 医生嘱咐采用的
所有办法 / دورا ~ 开药方⑥有缘份، 有机缘: يوغۇر-
گەن قالار، بۇيرۇغان ئالار. <谚> 急着找的得不到، 有
机缘的能得到。⑦责成، 责令: تۆۋەننىڭ بېجىرىشىگە ~
责令下属单位办理

بۇيرۇلماق «بۇيرۇماق» 的被动态

بۆيسۇ 〔静〕 <方> 香水

بۆيلا 〔静〕 <方> (骆驼的)笼头

بۆيلۇق = پۇراقلىق

بۆيمول 〔静〕 <古> 野的، 野生的، 未驯化的

بۇيۇم 〔静〕 用品: تۇرمۇش بۇيۇملىرى 生活用品

بۇيۇملاشتۇرماق «بۇيۇملاشماق» 的使动态

بۇيۇملاشقان ئەمگەك <经> 物化劳动

بۇيۇملاشتۇرۇلماق «بۇيۇملاشتۇرماق» 的被动态

بۇيۇملاشماق 〔动〕 物化

بۇيى 〔静〕 布依族

بۇيىچە 〔静〕 ①布依语②布依式的

بۆيىلىق 〔静〕 苦豆子地

بۆ - بۆ 〔模〕 <儿، 方> 勃勃(吓唬小孩儿声)

بۆتۆن 〔静〕 <方> 陌生的، 异己的

بۆجەتمەك «بۆجىمەك» 的使动态

بۆجەشمەك «بۆجىمەك» 的共同态

بۆجەلمەك «بۆجىمەك» 的被动态

بۆجەن 〔静〕 <动> 兔崽

بۆجەنلىمەك 〔动〕 生兔崽子

بۆجەي 〔静〕 <食> (用小肠做的)灌肠

بۆجەيگەك 〔静〕 (恐惧地)瞪着的، 小心翼翼地

بۆجەيمەك 〔动〕 (恐惧地)瞪眼

بۆجى 〔静〕 鬼، 妖怪(吓小孩子用语)

بۆجىمەك 〔动〕 <方> 刺绣: گۈل ~ 绣花، 刺花

بۆچۆلۆ 〔静〕 <方> (奶皮加工后剩的)奶渣

بۆدۇرسىن 〔静〕 <古، 动> 鹁鸪

بۆدۇنە 〔静〕 <动> 鹌鹑

بۆدۇنەئوتى 〔静〕 <植> 黄鹌茶

بۆدۇنۇۋاز 〔静〕 斗鹌鹑者

بۆدۇنۇۋازلىق 〔静〕 斗鹌鹑: ~ بىلەن كۈن ئۆتكۈزمەك 斗鹌
鹑度日

بۆرە 〔静〕 <动> 狼①: بۆرىنىڭ تەڭ ئورتاق، قاغىنىڭ دەرەخ بېشىدا. 香独食有鸦乌، 享共肉有狼 <谚> <转>②。新出生的男孩

بۆرە بورسۇق <动> 狼獾، 貂熊

بـۆرە تېرىسىنى كىيمەك <成> 变脸(指天阴或生气)

بۆرە ئۈزۈم <植> 葡萄的一种

بۆرە ئىت = ئاپشاركا

بۆرەك 〔静〕 <理生> 肾، 肾脏، 腰子

بۆرەك جامى <理生> 肾盂

بۆرەك خالتىسى <理生> 肾囊

بۆرەك خورجۇن (形状像肾的) 褡裢

بۆرەك ساقال (修剪整齐的) 连鬓胡子

بۆرەك سىلى <医> 肾结核

بۆرەك شارچىسى <理生> 肾小球

بۆرەك قورۇمىسى <食> 爆炒腰花

بۆرەك كاۋىپى <食> 烤腰子

بۆرەك نەيچىسى <理生> 肾管

بۆرەك ئۆسمىسى <医> 肾瘤

بۆرەك يارىسى <医> 肾溃疡

بۆرەك ياقا (前高后低的) 衣领

بۆرەك يەللىكى <医> 肾炎

بۆرتمە 〔静〕 凸的، 凸形的، 鼓起的

بۆرتمە شال 提花披肩

بۆرتمە گۈللۈك ياغلىق 提花头巾

بۆرتمە نەقىش <建> 浮雕

بۆرتمەك¹ 〔动〕 凸起، 隆起: بۆرتۈپ چىققان ياڭاق سۆڭىكى 凸起的颧骨

بۆرتمەك² 〔静〕 <农> 虫瘿

بۆرتمەك³ 〔动〕 <古> 发觉، 发现، 觉察

بۆرچىن 〔静〕 <动> 母鸭

بۆرىتىكىنى 〔静〕 <植> 大麻子

بۆرىچاقىسى 〔静〕 <医> 红斑狼疮

بۆرىسامسىقى 〔静〕 <植> 大芸

بۆرىسويمىسى 〔静〕 <植> 老鼠瓜

بۆرىقوغۇنى = بۆرىسويمىسى

بۆرىقۇيرۇق 〔静〕 <植> 狼尾草

بۆرىيېمەس 〔静〕 (牛羊等的) 结肠

بۆز 〔静〕 ①棉纺的②土布، 粗布، 大布

بۆز يىپ <手> 粗棉线

بۆز تاغار 棉线口袋

بۆزچى 〔静〕 织土布的工匠

بۆزچىلىك 〔静〕 织布业: ساۋۇت بۆرۇن ~ قىلاتتى. 萨吾提从前织大布。

بۆستۈرمەك «بۆسمەك» 的使动态

بۆسكەك 〔静〕 <方> 粗鲁، 粗暴، 犟

بۆسمە 〔静〕 突起的

بۆسمە جىنس <地> 岩浆岩

بۆسمەك 〔动〕 ①突破، 冲破، 闯: قورشاۋنى ~ 突围 / قامالنى بۆسۈپ ئۆتمەك 冲破封锁 / ئىنقىلاب يولىدا ھەرقانداق خېيىم - خەتەرنى بۆسۈپ ئۆتمەك 为革命什么样的风险都闯过去 / خەقنىڭ ھوجرىسىغا بۆسۈپ كىرمەك 闯进别人的 ②劈开، 拆开: گۆشنى ~ 劈下大块肉 / تاغارنى تىكىشىدىن ~ 把口袋从缝口拆开

بۆسۈشمەك «بۆسمەك» 的共同态

بۆسۈلمەك «بۆسمەك» 的被动态

بـۆشۈك 〔静〕 ①摇床، 摇篮: بۆشۈكتە ئۈچۈقتۇرماق 扼杀在摇篮里② <转> 发祥地، 发源地: ئىنقىلاب بۆشۈكى 革命发祥地، 革命摇篮

بۆشۈك ئانىسى 祈福婆(应邀主持睡摇床仪式的، 德高望重的长寿老妇)

بۆشۈك تويى (婴儿出生四十天时办的) 摇篮礼

بۆشۈك خالۇسى 连接摇床顶上两端的木棍

بـۆشۈككە سالماق 睡摇床仪式(初生儿肚脐愈合后举行的仪式)

بۆشۈكتەۋرەتكۈ = ياچۇەك

بۆك 〔静〕 花帽

بۆك ئال دېسە، باش ئالماق <成> 成事不足، 败事有余

بۆكنى ئاسمانغا ئاتماق <成> 欣喜若狂

بۆكى سۇغا چىلاشماق <成> 泡汤، 受挫

بۆكىگە جىگدە سالماق <成> 哄، 骗

بۆكە 〔静〕 <古> 摔跤能手، 巨人

بۆكەن 〔静〕 <动> 羚羊

بۆكەن كالا <动> 牛羚، 扭角羚

بۆكەن مۈڭگۈزى <药> 羚羊角

بـۆكتەر 〔静〕 ①山根下的洼地②马褡子(捆在马鞍后的行李卷)

بۆكتەرگە¹ 〔静〕 马搭子

بۆكتەرگە² 〔静〕 <动> 鸳

بۆكتەرلەتمەك «بۆكتەرلىمەك» 态动使的

بۆكتەرلەشمەك «بۆكتەرلىمەك» 态同共的

بۆكتەرلەنمەك «بۆكتەرلىمەك» 态动被的

بۆكتەرلىك 〔静〕 子褡马成卷

بۆكتەرلىمەك 〔动〕 后子鞍马在捆子搭马或物带捎把

边: توختى قوي تېرىسىنى بۆكتەرلەپ، كىشىلەر بىلەن خوشلاشـ

قاندىن كېيىن يولغا چىقتى . 捆儿卷成卷皮羊把提合托

。了发出就后别告人众同، 边后子鞍马在

بۆكتەگ 〔静〕 <古> 赠捐، 助捐

بۆكتەگچى 〔静〕 <古> 者赠捐، 者助捐

بۆكتۇرمە 〔静〕 <军> 击伏، 伏埋打

بۆكتۇرمە جەڭ 战击伏

بۆكتۇرمە قوشۇن 队部的伏埋打

بۆكچان 〔静〕 帽单顶一戴只: ئۇ بۇلتۇر قىشتا ~ قېلىشۇدى، قىـولاقچا ئـال دەپ پۇل بەرسەم، شۇنىڭغىمۇ كىتاب ئېلىۋاپتۇ . 皮顶一买他让钱给我، 帽单顶一戴只他冬隆年去

。书了买钱些这用却他، 帽

بۆكسە 〔静〕 <古> 脯胸②房乳女妇①

بۆكسۈكلەنمەك 〔动〕 <古> 出突房乳، 育发房乳

بۆكسى 〔静〕 <方> 腰山

بۆكسەك 〔静〕 <古> 子肚، 腹

بۆكمەك[1] 〔动〕 <方> 服屈، 付归، 从服

بۆكمەك[2] 〔动〕 <古> 食厌

بۆكۆل 〔静〕 <古> 给②人的饭分(上事喜白红在)① 人的饭送爷王

بۆگەچ 〔静〕 <方> 捆条柳(的用水堵)

بۆگەك 下见

بۆگەك كۆرپە 垫坐

بۆگەن 〔静〕 (粪的拉时膘长始开羊)粪羊的团成结

بۆگەنلىمەك 〔动〕 粪的团成结拉: قوي سەمرىشكە باشلىغانـدا بۆگەنلەيدۇ . 。粪的团成结拉时膘长始开羊

بۆگدە 〔静〕 <古> 剑宝، 剑

بۆگمەك 〔动〕 <方> 水堵، 挡阻

بۆگۈلەمەك 〔动〕 <古> 谋计用، 子脑动، 考思

بۆگۈنمەك 〔动〕 <古> 量估، 摸估، 为以، 为认، 想، 测揣

بۆلە 〔静〕 垛子麦的粒脱未

بۆلە قىلماق <农> 来起垛子麦的粒脱未把

بۆلە يارماق = بۆلە قىلماق

بۆلەتمەك «بۆلمەك» 态动使的

بۆلەشمەك «بۆلمەك» 态同共的

بۆلەك[1] 〔静〕 独单، 他其، 外另①: ئۇيدە دادامدىن ~ ئادەم يوق . 人别有没亲父了除里家 。ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى ~ . 他们单独生活。②块: نـاننىڭ بىر بۆلىكى 一块馕

③ <语> 分成: جۈملە بۆلەكلىرى 句子成分④ <机> 部件⑤ <地> 板块

بۆلەك چىقارماق 让另立门户

بۆلەك[2] 〔静〕 <方> ①包裹②礼物

بۆلەك - بۆلەك 〔静〕 分别، 各自

بۆلەكتىن 〔静〕 重新، 另行: ~ تەشكىللىمەك 重新组织 / كۈچلەرنى ~ تەقسىم قىلماق 另行配备力量

بۆلەكچە 〔静〕 ①异乎寻常، 古怪، 异样، 异常، 反常: ~ ئادەم 古怪的人 /~ هـادىسە 反常的现象②格外: ~ كۆركەم 格外壮观

بۆلەكلىك 〔静〕 ①分成份的②部分的

بۆلەكلىك پروگراما 板块节目

بۆلەكلىك تەلىمات <地> 板块学说

بۆلەكلىك قۇرۇلما <地> 板块构造

بۆلەكلىمەك 〔动〕 划分، 分份儿

بۆلەكلەپ ئىسپاتلىماق <逻> 演绎论证

بۆلەكلەش نەزەرىيىسى <地> 板块理论

بۆلەنچۈك = سەگەنچۈك

بۆلەنمەك «بۆلمەك» 的被动态

بۆلجۈرگەن 〔静〕 <植> 草莓

بۆلجۈرگەن مۇرابباسى 草莓酱

بۆلجۈرگەنسىمان 〔静〕 草莓状的

بۆلجۈرگەنسىمان جىسىم <地> 草莓状体

بۆلجۈرگەنلىك 〔静〕 草莓地

بۆلجۈرگەنئوت 〔静〕 <植> 山梅草

بۆلدۈرمەك «بۆلمەك» 的使动态

بۆلگۈچ 〔静〕 划分: دەۋر ~ 划时代的

بۆلگۈچى 〔静〕 <数> 除数، 约数

بۆلگۈچى ئىپادە <数> 除式

بۆلگۈنچى 〔静〕 分裂者، 分裂主义分子

بۆلگۈنچىلىك 〔静〕 分裂行为، 分裂主义

بۆلگۈنچىلىك سالماق 挑拨: مىللەتلەر مۇناسىۋىتىگە ~ 挑拨民族关系

بۆلگۈنچىلىك قىلماق 搞分裂

بۆلمە 〔静〕 ①房间②客舱

بۆلمەك 〔动〕 ①分: دەرىجىگە ~ 分级 / تـۈرگە ~ 分

مىراسنى ~ 分遗产 / پايدىنى ~ 分红利 ②划分، 划归: ئوقۇغۇچىلارنى سىنىپلارغا ~ 把学生分划到班里 / بۇ يېزا باشقا بىر ناھىيىگە بۆلۈپ بېرىلدى. 这个乡划归给另一个县了。③<数>除: بۆلۈش ئەمەلى 除法 / تۆتنى ئىككىگە بۆلسەك، ئىككىدىن تېگىدۇ. 四除二等于二。④打断: ئۇ دوستىنىڭ سۆزىنى بۆلدى. 他打断了朋友的话。 ئوقۇغۇچىنىڭ سوئالى مۇئەللىمنىڭ خىيالىنى بۆلدى. 学生的提问打断了老师的思路。⑤<逻>划分: بۆلۈشنىڭ ئاساسى 划分的根据 / بۆلۈشنىڭ تۈرى 划分的种类 / بۆلۈشنىڭ تۈزۈلۈشى 划分的组成 ⑥<法>分割

بۆلۈش 〔静〕<数>除法، 除

بۆلۈش بەلگىسى <数> 除号

بۆلۈشمەك «بۆلمەك» 的共同态

بۆلۈم 〔静〕①室، 房间، 客舱: بىنانىڭ بۆلۈملىرى 楼房的房间 / كېمىنىڭ بۆلۈمى 船舱 ②科: مالىيە بۆلۈمى 财务科 / كادىرلار بۆلۈمى 人事科 ③部分: بىر ~ ئوقۇغۇچىلار 一部分学生 ④编: بىرىنچى ~ 第一编

بۆلۈم باشلىقى 科长

بۆلۈمچە 〔静〕股

بۆلۈمچە باشلىقى 股长

بۆلۈنگۈچى 〔静〕①<化>分化的، 分解的، 分裂的 ②<生>分生的 ③<数>被除数

بۆلۈنگۈچى توقۇلما <生> 分生组织

بۆلۈنگۈچى ئىسپورا <生> 分生孢子

بۆلۈنگۈچى مولېكۇلا <化> 分生分子

بۆلۈنمە 〔静〕①<逻>划分的子项 ②<数>商数، 商 ③分裂的: ~ ھالەت 分裂状态

بۆلۈنمە ھۆددە 分包

بۆلۈنمە ئۆسۈم <经> 分息

بۆلۈنمە ئۆسۈملۈك زايوم <经> 分息债券

بۆلۈنمەك ① «بۆلمەك» 的自复态: بۆلۈنگەننى بۆرە يەر. <谚> 离散的被狼吃 ② «بۆلمەك» 的被动态: ئۇلار ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈندى. 他们被分到两个组。ئۇنىڭغا مىراسنىڭ بىر ئۈلۈشى بۆلۈندى. 一份遗产分给了他。③分裂: ئاتوم يادروسىنىڭ بۆلۈنۈشى 原子核的分裂 / ھۈجەيرىلەرنىڭ بۆلۈنۈشى 细胞的分裂

بۆلۈنۈپ كۆپىيىش <生> 分裂生殖

بۆلۈنۈش تەسىرى <化> 分化作用

بۆلۈنۈشچان 〔静〕分裂的، 可分的

بۆلۈنۈشچانلىق 〔静〕<逻> 可分性

بۆلمەك 〔动〕把小孩放到摇篮里، 用布带缠住: ئايشەم بوۋاقنى بۆشۈككە بۆلىدى. 阿依夏木把婴儿放到摇篮里; 用布带缠住了。

بۆمبەك 〔静〕<方> 鼓出的، 凸起的، 突出的

بۆتۈگە 〔静〕<古، 植> 茄子

بودرۇمەك 〔动〕<古> 打前失، 失前蹄

بودۇر 〔静〕卷曲的: چاچ ~ 卷发

بودۇر قەغەز 皱纹纸

بودۇر قۇيرۇق ساقىي قۇش <动> 卷尾鹈鹕

بودۇر - بودۇر 〔静〕①卷曲 ②凹凸不平، 坑坑洼洼

بودۇر - چوقۇر 〔静〕①凹凸不平، 坑坑洼洼، 疙里疙瘩: بۇ ياغاچنىڭ يۈزى ~ ئىكەن. 这块木板板面凹凸不平。 ئۇنىڭ يۈزى ~ بولۇپ كېتىپتۇ. 他的脸疙里疙瘩的。②(金属上的)刺毛، 毛刺

بودۇرلەتمەك «بودۇرلىمەك» 的使动态: چاچنى ~ 让烫发

بودۇرلەشمەك «بودۇرلىمەك» 的共同态

بودۇرلەنمەك «بودۇرلىمەك» 的被动态

بودۇرلىتىشمەك «بودۇرلەتمەك» 的共同态

بودۇرلىتىلمەك «بودۇرلەتمەك» 的被动态

بودۇرلىمەك 〔动〕使卷曲، 烫(发)

بودىك 〔静〕<古، 艺> 舞

بودىمەت 〔静〕<方> 厚脸皮

بودىمەك 〔动〕<古، 艺> 跳舞

بورەندە 〔静〕<手> (鞋匠用的)裁皮刀

بورچەك 〔静〕<古> 额发 ②(马的)额鬃

بوركە 〔静〕<古> 盖头، 面纱، 面罩

بوركۈت 〔静〕<动> 金雕雄鹰: سالماق ~ 放鹰

بوركۈتسىمان 〔静〕类似雕的

بوركۈتسىمان ھۇقۇش <动> 雕鸮

بوركۇرمەك 〔动〕<古> 喷، 喷射

بورگە 〔静〕<动> 跳蚤

بورگىدىن پوستۇمبا ئالماق <成> 雁过拔毛: ئۇ بورگىدىن پوستۇمبا ئالىدىغان نېمە. 他是一个雁过拔毛的家伙。

بورگۈن 〔静〕<植> 节节木

بورگىچۈن 〔静〕<动> 蝇蚤

بورلەنمەك 〔动〕<古> 长出幼芽

بورۇك 〔静〕<古> ①扎口袋的绳子 ②裤带

بورۇنچۇك 〔静〕<古> 盖头

上盖己自为 <古>〔动〕 **بۇرۇنماق**

褶皱、纹皱 <古>〔静〕 **بۇرۇش**

大伟、大 〔静〕 **بۇزرۇك**

所处的住居仙神 <宗>〔静〕 **بۇزرۇكگاھ**

林森的密茂 ئۇسكەن ئورمان ~ :的密茂 〔静〕 **بۇك**1

秘奥、密秘 <古>〔静〕 **بۇك**2

瓜甜度印 <古>〔静〕 **بۇكەن**

身俯、腰弯 <方>〔动〕 **بۇكەيمەك**

郁 باغلار ~ :的葱葱郁郁、的密茂〔静〕 **بۇك ـ باراقسان**
园果的葱葱郁

密茂、郁郁葱葱 〔静〕 **بۇك ـ باراقسانلىق**

腰弯、服屈、身弓 <古>〔动〕 **بۇكرەيمەك**

的曲弯、的歪、的弯、的背驼 <古>〔静〕 **بۇكرى**

腰弯 <方>〔静〕 **بۇكسە**

بو- ~ باغدىكى دەل ـ دەرەخلەر ئۇسۇپ :盛茂 〔静〕 **بۇككىدە**
。盛茂很得长树的里子园 . لۈپ كەتتى

下丛树在 بۇكلۇكتە مۇڭداشماق :丛树、林树 〔静〕 **بۇكلۇك**
心谈

肠盲 <古>〔静〕 **بۇكەن**

们他 . ئۇلار هازىرمۇ بۇگلۇكتە ياتىدۇ :床板大 〔静〕 **بۇگلۇك**
。床板睡还在现

بو- 。四期星天今 . پەيشەنبە ~ :日今、天今 〔静〕 **بۇگۈن**
你到轮天明，霉倒我天今 <谚> . گۈن ماڭا ، ئەتە ساڭا
。(祸乐灾幸别谓意)

这我 . ~ ئۈرۈمچىگە بارمەن :天两一这 〔静〕 **بۇگۈن ـ ئەتە**
。去齐木鲁乌到就天两一

، ئۇنىڭ كېسىلى ئېغىر :的天两一 〔静〕 **بۇگۈن ـ ئەتىلىك**
。天两一活能只、重很病的他 . ~ ئۆمرى قالدى
:息一奄奄、危垂命生 **بۇگۈن ـ ئەتىلىكى قالماق**
没日今有个一是我 . بۇگۈن ـ ئەتىلىكمىلا قالغان ئادەممەن
。了人的日明

~ ئۇنىڭ ئورنىغا مەن ئىشلەپ :天一天今 〔静〕 **بۇگۈنچە**
。吧天一干他替天今我 . تۇراي

ئىش- ~ / 纸报的天今 گېزىت ~ :的天今 〔静〕 **بۇگۈنكى**
当 كۈندە ~ 。毕日今事天今 <谚> . نى ئەتىگە قويما
。今现、今

~ / 业作的日当 تاپشۇرۇق ~ :的日当 〔静〕 **بۇگۈنلۈك**
物食的日当 ئوزۇق

挽的子鞭 قامچىنىڭ بۇلدۇرگىسى :手挽 〔静〕 **بۇلدۇرگە**
手

尊表名女于加②(士教女)维布① <宗>〔静〕 **بۇۋى**
提帕维布 پاتىمە ~ / 维布木依阿 ئايىم ~ :敬
<谚> . ~ قوڭدا ئىشتىنى يوق ، ئېتى مارجان / 迈
阿唤名，米斗无家)维布江玛叫却字名，穿子裤有没
。(富

候斥 <古>〔静〕 **بۆيرەكچى**

样这 <古>〔静〕 **بۆيلە**

ئىتىد- ~ :的伟宏、的伟雄、的大巨、的大 〔静〕 **بۆيۈك**
心雄 ئىرادە ~ / 划计的伟宏 پىلان ~ / 结团大 پاقلىق
志壮
同大 **بۆيۈك بىرلىك**

ئۇ كۆز :大伟得变、大高得变 〔动〕 **بۆيۈكلەشمەك**
更得变中眼的我在他 . ئالدىمدا تېخىمۇ بۆيۈكلىشىپ باراتتى
。了大高加

伟宏、伟雄、大伟、大巨、大 〔静〕 **بۆيۈكلۈك**

塔倍 <物>〔静〕 **بېتا**
子粒塔倍 <物> **بېتا زەررىچىسى**
线射塔倍 <物> **بېتا نۇرى**

搭白、地白白 <方>〔静〕 **بېتالدى**

子性急、的躁急 <方>〔静〕 **بېتەمترا**

土凝混 〔静〕 **بېتون**
板土凝混 **بېتون تاختا**
机拌搅土凝混 **بېتون لاي ماشىنىسى**
器荡震土凝混 **بېتون ئۆيۈتقۇچ**

工筑浇土凝混 〔静〕 **بېتونچى**

业作筑浇土凝混 〔静〕 **بېتونچىلىق**

态动使的 «بېتونلىماق» **بېتونلاتماق**

态动使的 «بېتونلاشماق2» **بېتونلاشتۇرماق**

态动被的 «بېتونلاشتۇرماق» **بېتونلاشتۇرۇلماق**

态同共的 «بېتونلىماق» **بېتونلاشماق**1

面路 يول بېتونلاشتى :化泥水、化硬 〔动〕 **بېتونلاشماق**2
。化硬已

态动被的 «بېتونلىماق» **بېتونلانماق**

的构结土凝混 〔静〕 **بېتونلۇق**

土凝混注浇 〔动〕 **بېتونلىماق**

草柄短 <植>〔静〕 **بېتىنگە**

态动使的 «بېجەرمەك» **بېجەرتمەك**

人手经、员办经 <经>〔静〕 **بېجىرگۈچى**

理办、行执 〔动〕 **بېجىرمەك**

态动共的 «بېجەرمەك» **بېجىرىشمەك**

بېجىرىلمەك «بېجىرمەك» 的被动态

بېجىرىم 〔静〕 ①囫囵的，完整的：~ چىنە 囫囵碗 / ~ قوغۇن 没有破的甜瓜 ②健全的；纯粹的，纯洁的：~ بەدەن 健全的体魄 / ~ يىگىت 纯洁的小伙子

بېجىرىملىك 〔静〕 纯洁状态，完整状态，健全，纯粹

بېخى 〔静〕（鞋上的）明线

بېخى سالماق 缝迹，明线：ئۆتۈككە ~ 给靴子缝明线

بېخىل 〔静〕 吝啬的，小气的：~ ئادەم 吝啬的人 / بېخىلنىڭ بېغى كۆكەرمەس . 〈谚〉 吝啬鬼的园子不会绿树成荫。سېخى گاداي ~ بايدىن ياخشى . 〈谚〉 慷慨的穷人胜过吝啬的财主。

بېخىللاشتۇرماق «بېخىللاشماق» 的使动态

بېخىللاشماق 〔动〕 变吝啬

بېخىللىق 〔静〕 吝啬

بېخىللىق قىلماق 吝啬

بېدە 〈植〉〔静〕 苜蓿

بېدە پۆرىسى 〈食〉 苜蓿合子

بېدە كۆكى 〈植〉 苜蓿芽

بېدە مەشرىپى = كۆك مەشرىپى

بېدەياق 〈植〉〔静〕 羊草

بېدىچى 〔静〕 买卖苜蓿的人

بېدىچىلىك 〔静〕 苜蓿买卖业

بېدىش 〔静〕 葡萄架

بېدىشلىك 〔静〕 有葡萄架的地方，做葡萄架的木材

بېدىشلىك ياغاچ 搭葡萄架的木料

بېدىك 〈经〉〔静〕 牙行，经纪人

بېدىكلىك 〔静〕 牙行业

بېدىكلىك قىلماق 当牙行

بېدىلىك 〔静〕 苜蓿地，苜蓿的

بېرەرمەن 〔静〕 欠债者：بېرەرمەننىڭ ئەتىسى تۈگىمەس . 〈谚〉 欠债者的明天没个完。بېرەرمەننىڭ بېشىنى ئالارمەن ئوڭلاپتۇ . 〈谚〉 欠债者头痛，得由讨债者治。

بېرما 〈地〉〔静〕 缅甸

بېرما بورسۇقى 〈动〉 缅甸鼬獾

بېرى[1] 〔静〕 ①这边：~ كەلگىن . 到这边来。~ ئولتۇرۇڭ . 到这边坐。②以来：يېقىندىن ~ 最近以来 / بىر يىلدىن ~ 一年以来 / قاچاندىن ~ مۇنداق قىلىدىغان بولۇپ قالدىڭ؟ 你从何时起开始这么干了？

بېرىبېرى 见下

بېرىبېرى كېسىلى 〈医〉 脚气病

بېرىپ - بېرىپ 〔静〕 渐渐，到后来：~ مەنمۇ هاردىم . 到后来我也累了。

بېرىش - كېلىش 〔静〕 来往：ئىككىيلەننىڭ بېرىش - كېلىشى ئۈزۈلۈپ قالدى . 两个人的来往中断了。

بېرىش - كېلىش قىلماق 来往：سىز ئۇلار بىلەن بېرىش - كېلىش قىلىۋاتامسىز؟ 你现在同他们来往吗？

بېرىشلىق 〔静〕 去，前往；探望，看望

بېرىشماق «بارماق» 的共同态

بېرىشمەك «بەرمەك» 的共同态

بېرىدىقى 〔静〕 这边的：~ ئىشىك 这边的门 / ~ ئۆي 这边的屋子

بېرىلليي 〈化〉〔静〕 铍

بېرىلمەك ① «بەرمەك» 的自复态：ئۇ كىتاب ئوقۇشقا بېرىلىپ كەتتى . 他专心读书。سەنئەتكە ~ 醉心于艺术 / تاماشىغا ~ 贪玩 / خىيالغا ~ 沉湎于幻想 ② «بەرمەك» 的被动态：ئۇنىڭغا بىر كىتاب بېرىلدى . 给了他一本书。③投身于，一心扑在，专心，全神贯注：تەتقىقاتقا ~ 投身于研究，一心扑在研究上 / بېرىلىپ ئوقۇماق 专心学习 / بېرىلىپ ئاڭلىماق 全神贯注地听讲

بېرىلگەن ئەزا 〈数〉 已知项

بېرىلگەن سان 〈数〉 已知数

بېرىلگەن شەرت 〈数〉 已知条件

بېرىم 〔静〕 支付

بېزەپ 〔静〕 脏：بۇ بىنانىڭ ئىچى بەك ~ ئىكەن . 这个楼里太脏了。

بېزەپ بولماق ①糟蹋，浪费：ئۇنداق قىلساڭ ، تاماق بېزەپ بولىدۇ . 那样的话，饭就糟蹋了。②脏：كىيىمىڭ بەك بېزەپ بولۇپ كېتىپتۇ . 你的衣服太脏了。

بېزەپ قىلماق ①浪费，糟蹋②弄脏

بېزەپچىلىك 〔静〕 ①浪费现象②脏乱状况：ئارقا كوچىلاردىكى ~ هازىر تۈگىدى . 后街的脏乱状况现在不存在了。

بېزەتمەك «بېزىمەك» 的使动态

بېزەرتمەك «بېزەرمەك» 的使动态

بېزەرمەك 〔动〕 死皮赖脸：تېز ماڭ ، بېزىرىپ تۇرماي . 快走，别死皮赖脸的。

بېزەشتۈرمەك 〔动〕 装饰，布置：هويلىنى ~ 布置庭院

بېزەشمەك «بېزىمەك» 的共同态

بېزەك 〔静〕 ①装饰品②装饰图案

بېزەك تاختىسى <建> 板嵌

بېزەك رەسىم <艺> 画饰装

بېزەكچىلىك 〔静〕 业饰装

بېزەكچىلىك باسمىسى <印> 刷印潢装

بېزەكلىك 〔静〕 ①的案图饰装有: ~ تام 案图饰装有 的墙壁②可以作为装饰的物品

بېزەلمەك «بېزىمەك» 的被动态

بېزەنمەك «بېزىمەك» 的自复态

بېزىرىشمەك «بېزەرمەك» 的共同态

بېزىشمەك «بەزمەك» 的共同态

بېزىمەك 〔动〕 ①饰装، 潢装، 打扮، 美化: ئۆي ~ 饰装 屋房

بېزىندە 〔静〕<方> 摇篮布带

بېسىشماق «باساق²» 的共同态

بېسىق 〔静〕 忙، 繁忙: قولى ~ 手忙، 手不闲 / ئىش ~ 事情繁忙 / تۈگمەن بەك ~ بولۇپ كەتتى. 磨房忙不过来（指磨房加工的粮食太多）。

بېسىقتۇرماق ① «بېسىقماق» 的使动态: 消除، 消弭: ئەنسىزچىلىكنى ~ 消除不安 / تىوقىۇنۇشنى ~ 消弭冲突 ②平定، 平息: توپىلاڭنى ~ 平定叛乱 / پىتنە ـ ئىغۋانى ~ 平息谣言 / ئۇ بىر ـ ئىككى ئېغىز گەپ قىلىپ بۇ ئىشنى چىرايلىقچە بېسىقتۇردى. 他一两句话就妥善地平息了这件事。③拾掇، 收拾: ئۆينى ~ 拾掇屋子 ④镇压

بېسىقتۇرۇشماق «بېسىقتۇرماق» 的共同态

بېسىقتۇرۇلماق «بېسىقتۇرماق» 的被动态

بېسىقلىق 〔静〕 ①装载了的: يۈك ~ ماشىنا 装了货的汽车②印着(字)的: قىزىل خەت ~ ماتېرىيال 印着红字的资料

بېسىقماق 〔动〕 ①平息، 平静، 停息: شامال ئاستا ـ ئاستا بېسىقتى. 风渐渐地平息了。ئايگۈل ئۆزىچە تېرىكىپ ـ چېچىلىپ يەنە بېسىقتى. 阿依古丽莫名其妙地发了火又平静了。ملتىق ئاۋازى بېسىقتى. 枪声停息了。②消减، 减少: كۈز كېلىپ ئېتىز ـ ئېرىقتىكى ئىشلارمۇ بېسىقتى. 秋天来了، 农活也减少了。

بېسىقىشماق «بېسىقماق» 的共同态

بېسىلغاق 〔静〕<植> 菥

بېسىلماق ① «باساق²» 的被动态: بۇ ماقالە شىنجاڭ گېزىتىدە بېسىلغان. 这篇文章刊登在"新疆日报"上。 بېسىلىپ قالغانماللار 积压的货物 / بېسىلىپ قالغان دېلو 积案 ②停، 止住: شامال بېسىلدى. 风停了。 ئاغرىق بېسىلدى. 疼痛止住了。

بېسىم 〔物〕 ①压، 压力: قان بېسىمى 血压 / توك بېسىمى 电压 / ئاتموسفېرا بېسىمى 大气压 / روھىي ~ 精神压力 ②高压، 压榨: ئېغىر ئالۋاڭ ـ ياساقلارنىڭ بېسىمى 繁重的苛捐杂税的压榨

بېسىم بۆلگۈچ <电> 分压器

بېسىم تەڭشىگۈچ <电، 石> 调压器

بېسىم تۆۋەنلەتكۈچ <电، 机> 降压器

بېسىم سىجىللىقى <物> 压强

بېسىم كۆچىنىشى <建> 承压应力

بېسىم كېمەيتكۈچ <电> 减压器

بېسىم مۇقىملاشتۇرغۇچ <电> 稳压器، 恒压器

بېسىم ئۆلچىگۈچ <气> 测压器

بېسىم ئىشلەتمەك 施加压力

بېسىمدار 〔静〕 囤积者

بېسىمدار پايچى <经> 买空

بېسىمدارلىق 〔静〕 囤积

بېسىمسىز 〔静〕 无压力的

بېسىمسىز سۇ <水> 无压水

بېسىملىق 〔静〕 有压力的: يۇقىرى ~ توك 高压电 / يۇقىرى ~ گاز 高压气体

بېسىملىق تۇرۇبا <水> 压力管

بېسىملىق سۇ <水> 承压水

بېسىملىق ئېقىن <水> 压力流(水头)

بېسىنچاق 〔静〕 受气的، 挨欺负的

بېسىنچاق بولماق 受气

بېسىۋالدى 〔静〕<植> 钡斯互勒迪(甜瓜品种之一)

بېشارەت 〔静〕<书> 先兆، 兆头، 预兆، 前兆: ئۇرۇشنىڭ بېشارىتى 战争的预兆 / خاسىيەتلىك قار مول ھوسۇلنىڭ بېشارىتى. 瑞雪兆丰年。

بېشارەت بەرمەك 示意، 预示، 暗示، 预言

بېشارەت پسىخولوگىيىسى 暗示心理学

بېشارەتشۇناس 〔静〕 暗示学家

بېشارەتشۇناسلىق 〔静〕 暗示学

بېشارەتلىك 〔静〕 预见的، 预示的

بېشچە 〔静〕 一头—: سۇغا ~ كىرىپ كەتمەك —头栽进水里

بىغىر = جىگەر

بىغىر باسماسلىق 过不惯

بىغىر توپا 栗钙土

بىغىر رەڭ 紫红色

بېغىر قۇرتى <动> 虫包肝

بېغىرتاق 〔静〕<动> 鸡沙

بېغىرچۆپ 〔静〕<植> 辛细

بېغىرساق 〔静〕<方> 的诚忠، 的义情讲، 的祥慈، 的顺孝

بېغىرلاتماق «بېغىرلىماق» 的使动态: كېچچە چىققان بوران قوناق مايسىلىرىنى يەر بېغىرلىتىپ ياتقۇزۇۋەتتى . 一夜大风吹得玉米苗都伏倒了。

بېغىرلاشماق «بېغىرلىماق» 的共同态: ئۇلار يەر بېغىرلىشىپ خېلى ماڭدى . 他们匍匐前进了相当长的一段距离。

بېغىرلىغۇچى 〔静〕 爬行的، 蔓生的

بېغىرلىغۇچى ھايۋان 爬行动物

بېغىرلىغۇچى ئۆسۈملۈك 蔓生植物

بېغىرلىماق 〔动〕 ①匍匐: يەر بېغىرلاپ ئىلگىرىلىمەك 匍匐前进②擦过، 掠过، 沿: قارلىغاچ يەر بېغىرلاپ ئۇچۇۋاتىدۇ . 燕子掠过地面飞着。 مۇھەممەت تاغ بېغىرلاپ يولغا چۈشتى . 穆海提沿山脚出发了。

بېغىرلاپ ئۈزۈش <体> 蛙泳

بېغىش[1] 〔静〕 ①手腕②<植> 蒂، 把儿

بېغىش پەردىسى <理生> 系膜

بېغىش[2] 〔静〕 等候磨面而送去的许多粮食

بېغىشلاشماق «بېغىشلىماق» 的共同态

بېغىشلانماق «بېغىشلىماق» 的被动态

بېغىشلىق 〔静〕 腕足

بېغىشلىق ھايۋان <动> 腕足动物

بېغىشلىما 〔静〕 献词، 题词، 题字: يېڭى يىلغا ～ 新年献词

بېغىشلىماق 〔动〕 献، 赠: بارلىقىنى ۋەتەنگە ～ 把一切献给祖国 / بىلىم ـ ئىلىم ـ پەنگە ～ 献身科学 / بۇ سۆز ئۇزۇنى ئۆمەر ۋە ئۇمىد بېغىشلىدى . 这话给努尔妮萨带来了信心和希望。

بېقىشماق «باقماق» 的共同态: مېھمانلار داستىخاندىكى مەزىگە بېقىشتى . 客人们共同品尝餐桌上的佳肴。 بېقىشىپ ئويىنىماق 互相看着跳

بېقىلغۇچى 〔静〕 被抚养人

بېقىلماق «باقماق» 的被动态

بېقىم 〔静〕 照料، 照管، 看护: ～ تاپماق 得到照料 / بۇ بالىنىڭ بېقىمى ياخشى بولماپتۇ . 这孩子照管得不好。

بېقىمتول 〔静〕<方> 介于黄绿之间的颜色

بېقىمسىز 〔静〕 失去照料的، 失去教养的: باغ ～ 没有人照料的园子، 荒芜的园子 / ～ بالا 疏于教养的孩子

بېقىمسىزلىق 〔静〕 无人照料的状态، 失去教养的状态

بېقىندۇرغۇچى 〔静〕 主导的

بېقىندۇرغۇچى ئۇقۇم <逻> 上位概念

بېقىندۇرماق «بېقىنماق» 的使动态

بېقىندۇرۇشماق «بېقىندۇرماق» 的共同态

بېقىندۇرۇلماق «بېقىندۇرماق» 的被动态

بېقىندى 〔静〕 ①附属، 从属: ئەل ～ 附属国، 属地②附属品، 附庸

بېقىندى جۈملە <语> 偏句، 从属句

بېقىندى دۆلەت 附属国، 属国، 附庸国

بېقىندى قانۇن <法> 从属法

بېقىندىلىق 〔静〕 ①从属性، 依从性②从属的، 依附的: ～ ھالەت 依附状态

بېقىندىلىق مۇناسىۋەت ①<语> 偏正关系، 从属②<逻> 从属关系، 依附关系

بېقىنماق 〔动〕 依从، 依附، 从属، 趋附: مۇھەببەت كىشىنىڭ ئىرادىسىگە بېقىنمايدۇ دېگەن توغرىمۇ ، بېقىنىدۇ دېگەن توغرىمۇ؟ 爱情不是依从人的意志的说法正确，还是依从人的意志的说法正确？

بېقىنىشماق «بېقىنماق» 的共同态

بېك 〔静〕<体> 后卫

بېكەت 〔静〕(火车، 汽车) 站: ئاپتوبۇس بېكىتى 汽车站

بېكىتمە 〔静〕 决定书

بېكىتمەك ① «بېكىمەك» 的使动态②关死: دەرۋازىنى ～ 关死大门③安装: دېرىزە ～ 安装窗子 / ئىشىككە تۇتقۇچ ～ 安门拉手 / ئۆيگە چىراغ ～ 屋里装灯④定، 确定: جىنايىتىنى ～ 定罪، 定案 / مۇكاپاتلاش ـ جازالاش تۈزۈمىنى ～ 确定奖惩制度

بېكىتىشمەك «بېكىتمەك» 的共同态

بېكىتكىلىك 〔静〕 关的: ئىشىك ～ 门关着

بېكىتىلمە 〔静〕 确定的، 标定的: يەر باھاسى بېكىتىلمىسى 标定地价

بېكىتىلمەك «بېكىتمەك» 的被动态

بېكىرمەك 〔动〕<古> 变紧، 变瓷实، 变结实

بېكىشمەك 〔动〕<方> 订约، 成交، 达成

بېكىمەك 〔动〕 加固، 弄紧

بېكىندۈرمەك «بېكىنمەك» 的使动态

بېكىنمە 〔静〕 封闭的

بېكىنمەك «بېكىمەك» 的自复态: ئۆيگە ~ 躲在家里

بېكىنمىچىلىك 〔静〕 封闭状态，闭关自守

بېكىنمىلىك 〔静〕 封闭，闭关自守

بېگەن 〔静〕 锛子

بېگېموت 〔静〕<动> 河马

بېڭلوك 〔静〕 崩龙族

بېڭلوڭچە 〔静〕 ①崩龙语 ②崩龙式的

بېل 〔静〕<物> 贝尔，贝(计算声音功率的对数单位)

بېلەت 〔静〕 票: كىنو بېلىتى 电影票 / ماشىنا بېلىتى 汽车票

بېلەت ساندۇقى 票箱

بېلەتچى 〔静〕 售票员

بېلەتچىسىز 〔静〕 无人售票的

بېلەتچىسىز ئاپتوبۇس 无人售票车

بېلەتچىلىك 〔静〕 售票工作

بېلەتخانا 〔静〕 售票处，售票厅，售票室

بېلەتسىز 〔静〕 免票的: ~ كىنو 免票电影

بېلەتلىك 〔静〕 凭票的

بېلورۇس 〔静〕 白俄罗斯人

بېلورۇسچە 〔静〕 ①白俄罗斯语，白俄罗斯文 ②白俄罗斯式的

بېلېمنىت 〔静〕<生> 箭石(一种古代软体动物)

بېلىجان 〔静〕<动> 鱼苗，鱼种

بېلىجانلىماق 〔动〕 产鱼苗，产鱼种

بېلىق 〔静〕 鱼: ~ تۇتماق 捕鱼，钓鱼

بېلىق پۇۋەكچىسى 鱼鳔

بېلىق ساقىقى 鱼腮

بېلىق سىرتى 鱼脊: تامنىڭ ئۈستىنى ~ قىلىپ قويماق 把墙头搞成鱼脊形(两面斜坡形)

بېلىق قاسىرقى 鱼鳞

بېلىق قىلتىرىقى 鱼刺

بېلىق يۇسۇن <植> 金鱼藻

بېلىق مېيى 鱼肝油

بېلىق يىللىق 属鱼(相当于汉族属龙)

بېلىق يېلىمى <植> 鱼胶

بېلىق يىلى <天> 鱼年(相于汉族龙年)

بېلىقلار سىنىپى 鱼纲

بېلىقئالغۇچ 〔静〕<动> 鹗，鱼鹰

بېلىقچى[1] 〔静〕<动> 狗鱼

بېلىقچى[2] 〔静〕 渔夫

بېلىقچى كېمىسى 渔船

بېلىقچى مۈشۈك <动> 鱼猫

بېلىقچىلىق 〔静〕 渔业: ~ بايلىقى 渔业资源

بېلىقچىلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 渔业经济学

بېلىقدان 〔静〕 鱼缸

بېلىقسىمان 〔静〕 鱼状的

بېلىقسىمان ئامبۇر 鲤鱼钳

بېلىقگۈل 〔静〕<植> 柳穿鱼

بېلىقلىشى 〔静〕<植> 鱼藻

بېلىۋېردىن 〔静〕 胆绿素

بېمول 〔静〕<艺> 低半音符号，降号

بېنادرىل 〔静〕<药> 苯海拉明

بېنەپتە 见下

بېنەپتە كۈنى 非逢集日

بېنزول 〔静〕<化> 苯

بېنزىن 〔静〕 汽油

بېنزىن بومبا 汽油弹

بېنزىن پومبا <机> 汽油泵

بېنزىن سائىتى <机> 汽油表

بېنزىن سۈزگۈچ <机> 汽油滤清器

بېنزىن موتور <机> 汽油机，汽油发动机

بېنگال 〔静〕<地> 孟加拉

بېنگال تازقارىسى <动> 拟兀鹫

بېھى 〔静〕<植> 木瓜，榅桲: ~ شەربىتى 榅桲汁 / ~ دۇملىمىسى 蒸榅桲 / ~ مۇراببااسى 榅桲汁酱

بېھىش 〔静〕<宗> 天堂，天国，极乐世界

بېھىلىك 〔静〕 ①木瓜的: ~ پولو 放榅桲的抓饭 ②长木瓜的地方: ~ باغ 榅桲园，榅桲林

بېيجىڭ 〔静〕<地> 北京

بېيجىڭ ۋاقتى <地> 北京时间

بېيىت 〔静〕<文> 民间歌谣，双行诗

بېيىتماق «بېيىماق» 的使动态

بېيىتىشماق «بېيىتماق» 的共同态

بېيىتىلماق «بېيىتماق» 的被动态

بېيىشماق «بېيىماق» 的共同态

بېيىماق 〔动〕 富，丰富: دېھقانلار بارغانسېرى بېيىدى. 农民越来越富起来了。 تەجرىبىمىز تېخىمۇ بېيىدى. 我们的经验更加丰富了。

بىئارام 〔静〕 不安: كۆڭلى ~ 心里不安

بىئارام بولماق 不安，不好受: ئۇ بىئارام بولۇپ، ئۆيدە

توختىماي ماڭاتتى . 去走来走里屋在地安不他 。مەن بىئا-
رام بولۇۋاتىمەن . 受难到感我 。
بىئارام قىلماق 使不安，打搅： بىزنىڭ چىۋىنلەر مېنى
بىئارام قىلدى . 讨厌的苍蝇搅得我不得安宁 。
بىئارامچىلىق 〔静〕不安的气氛
بىئاراملىق 〔静〕不安： ~ ئىچىدە قالماق 陷于不安之中
بىئەپ = ئەپسىز
بىئەجەل 〔静〕过早的(死)： ~ ئۆلۈم 过早的死亡，横死，死于非命，夭折
بىئەجەل ئۆلمەك 横死，死于非命，夭折
بىئەدەپ = ئەدەپسىز
بىئەدەپلىك = ئەدەپسىزلىك
بىئەقىل = ئەقىلسىز
بىئەيىب = ئەيىبسىز
بىباش 〔静〕①无头的，没有脑袋的②<转>不听话的，不驯的，倔强的
بىباھا = باھاسىز
بىبەھرە = بەھرىسىز
بىبلىئوگرافىيە 〔静〕目录学，图书分类学
بىبلىئوگرافىيەشۇناس 〔静〕图书分类学家，图书编目学家
بىبلىئوگرافىيىلىك 〔静〕图书分类学的，图书编目学的
بىپايان = پايانسىز
بىپەرۋا = پەرۋاسىز
بىپەرۋالىق = پەرۋاسىزلىق
بىپەم = پەمسىز
بىپەملىك = پەمسىزلىك
بىت 〔静〕<数>比特，二进制位
بىتاپ 〔静〕不舒服，身体不适
بىتاپ بولماق 不舒服，身体不适，患病： ئۇ بۈگۈن بىتاپ بولۇپ قالدى . 他今天身体有点儿不适 。
بىتاپلىق «بىتاپ» 的名词形式： ~ ھېس قىلماق 感到不舒服
بىتاقەت = تاقەتسىز
بىتاقەت بولماق = تاقەتسىزلەنمەك
بىتاقەتلىك = تاقەتسىزلىك
بىتەرەپ 〔静〕中立： ~ زونا 中立地带
بىتەرەپ بولماق 中立，保持中立
بىتەرەپ دۆلەت 中立国
بىتەرەپ رايون 中立区
بىتەرەپچىلىك 〔静〕中立主义
بىتەرەپلەشمەك 〔静〕中立化
بىتەرەپلىك 〔静〕中立： بىتەرەپلىكنى ساقلىماق 保持中立 / ~ سىياستى 中立政策
بىتەرەت = تەرەتسىز
بىتەلەي = تەلەيسىز
بىتەلەي بولماق = تەلەيسىز بولماق
بىتەلەيلىك = تەلەيسىزلىك
بىتچىت 〔静〕落花流水，崩溃，摧毁： دۈشمەن ئىستىھكامى-نىڭ بىتچىتنى چىقارماق 摧毁敌人的碉堡
بىتچىت بولماق 崩溃，分崩离析： دۈشمەن ئارمىيىسى ~ بولدى . 敌军崩溃了 。
بىتچىت قىلماق ①粉碎，打垮，摧毁： دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىنى ~ 粉碎敌人的进攻 / دۈشمەن ئارمىيىسى پۈتۈن سەپ بويىچە بىتچىت قىلىندى . 敌军全线崩溃。②踩坏，踩烂： بىر توپ كالا بىر مو يەرنىڭ بۇغدىيىنى بىتچىت قىلىۋەتتى . 一群牛踩坏了一亩地的麦子 。
بىتمەك 〔动〕<古>写
بىتىيوق = تۆيۇقسىز
بىتمۇل 〔静〕<古>胡椒
بىتىك 〔静〕<古>文书，书信
بىتىگۈ 〔静〕<古>笔
بىجاقىي 〔静〕<植>毕加克(葡萄品种之一，晚熟，味较酸)
بىجاقىي سايىۋا <植>毕加克马奶子(葡萄品种之一，果实两头大，中间细)
بىجاقىي نان <食>比加克馕(比一般在市场上卖的馕大而薄)
بىجى 见下
بىجى كىرمەك 婴儿脱胎发而成光头
بىجىق 〔静〕<方>乳房
بىجىك[1] 〔静〕<植>荸荠
بىجىك[2] 〔静〕<方>藏室的壁龛
بىجىگەن 〔静〕<植>毕吉甘(甜瓜品种之一)
بىجىنار 〔静〕<方，植>比及娜尔杏(一种白油光杏)
بىجىنەك 〔静〕<动>白鸽子
بىجىنبوش 〔静〕稀松
بىچارە 〔静〕可怜： ~ بالا 可怜的孩子 / ~ بەندە 可怜虫
بىچارىلەشتۈرمەك «بىچارىلەشمەك» 的使动态

بىچارىلەشمەك 〔动〕 怜可变

بىچارىلىك 〔静〕 相怜可

بىچاغ 〔静〕 适合不候时، 宜时合不: مەن ~ كېلىپ قاپ- تىمەن، باشقا ۋاقىتتا كېلەي. 再日改، 候时是不的来我 来。

بىچە[1] 〔静〕<古> 的显明، 的确精، 的确明، 的楚清

بىچە[2] 〔静〕<古> 的碎细، 的小细، 的小

بىچەل 〔静〕 适合不، 便方不، 宜时合不: ئۇ ~ ۋاقىتتا كەلدى. 候时是不的来他。

بىچقىم 〔静〕 懒، 散懒: ~ خوتۇن چاي قايناتقۇچە، چاققان خوتۇن ئاش پىشۇرار. <谚> 懒婆娘的茶还没开، 麻利 女人的饭已熟。

بىچىم 〔静〕<方> 路纹(的上掌手和上脸)

بىچىن 〔静〕<古، 动> 子猴

بىچىن يىلى 年猴

بىخ 〔静〕<植> 芽، 萌芽

بىخ تەڭگىچىسى <植> 鳞芽

بىخ چىقارماق <植> 发萌، 出芽

بىخ سۈرمەك 发芽، 萌芽

بىخ كۆزى <植> 眼芽

بىخ ئۇلاق <植> 接芽

بىخ ئۇرماق = بىخ يارماق

بىخ ئىسپوراسى <植> 孢芽

بىخ يارماق ①发芽، 萌芽②发萌

بىخەتەر 〔静〕 安全، 保险的: 20 مىڭ كىلومېتىر ~ يول يۈرمەك 安全行驶两万公里

بىخەتەر توك <物> 安全电流

بىخەتەر چاتقۇ <电> 安全插头

بىخەتەر قارشىلىق <物> 安全电阻

بىخەتەر كۈچىنىش <物> 安全应力

بىخەتەر نەملىك 安全水分

بىخەتەر ئېلېكتىر بېسىمى 安全电压

بىخەتەرلەشتۈرمەك «بىخەتەرلەشمەك» 的使动态

بىخەتەرلەشمەك 〔动〕 变得安全

بىخەتەرلىك 〔静〕 安全

بىخەتەرلىك ئارالچىسى <交> 安全岛

بىخەتەرلىك ئەينەكى 安全玻璃

بىخەتەرلىك بەلۋېغى 安全带

بىخەتەرلىك چىرىغى <电، 交> 安全灯، 保险灯

بىخەتەرلىك ساندۇقى 保险箱

بىخەتەرلىك سىمى <电> 保险丝

بىخەتەرلىك قالپىقى 安全帽

بىخەتەرلىك كلاپانى <机> 安全阀

بىخەتەرلىك ئىشكاپى 保险柜

بىخەستە 〔静〕 粗心大意، 疏忽، 不注意، 不留神: ئۇنىڭ ~ تۇرغان ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ ئۆيدىكى كىتابنى ئېلىپ كېتىپ- تۇ. 趁他不留神的时候، 拿走了屋里的书。

بىخەستەلىك 〔静〕 粗心大意، 疏忽

بىخەستەلىك قىلماق 粗心大意، 疏忽

بىخەۋەر = خەۋەرسىز

بىخەۋەرلىك = خەۋەرسىزلىك

بىخسىماق 〔动〕<方> ①发霉، 馊②散发恶臭

بىخلاشماق 〔动〕 发芽، 出芽

بىخلانماق «بىخلىماق» 的自复态: ياڭيۇ بىخلىنىپتۇ. 土豆发 芽了。

بىخلىماق 〔动〕 发芽، 出芽

بىخمارجان 〔静〕 珊瑚

بىخۇد 〔静〕 无知觉، 麻痹大意، 昏昏沉沉: ~ ئادەم 麻痹大意的人 / ~ ياتماق 昏昏沉沉地睡

بىخۇدلاشتۇرماق «بىخۇدلاشماق» 的使动态

بىخۇدلاشتۇرۇشماق «بىخۇدلاشتۇرماق» 的共同态

بىخۇدلاشتۇرۇلماق «بىخۇدلاشتۇرماق» 的被动态

بىخۇدلاشماق 〔动〕 变得昏昏沉沉، 变麻痹

بىخۇدلۇق 〔静〕 无知觉، 麻痹، 昏昏沉沉

بىخۇدلۇق قىلماق 麻痹大意، 不经心: ئۇ خىزمەت- تە بىخۇدلۇق قىلىدۇ. 他对工作不经心。

بىخۇدۇك 〔静〕 放心، 安然، 随便: ~ ئولتۇرماق 随便坐

بىخۇدۇكلۇك «بىخۇدۇك» 的名词形式

بىدانە 〔静〕<植> 无核紫葡萄

بىداۋا = داۋاسىز

بىداياق 〔静〕<植> 赖草

بىدە - بىدە 〔静〕①<方> 花里胡哨的②皱巴巴的

بىدئەت 〔静〕<宗> ①革新②邪教، 异端، 旁门左道

بىدئەتچى 〔静〕<宗> ①革新派②异端分子، 邪教徒

بىدەرەپ 〔静〕<方> 厕所

بىدگۇچى 〔静〕<古> 侦探، 侦察员، 侦察兵

بىدېرەك = دېرەكسىز

بىدىمۇشكى 〔静〕<植> 黄花柳

بىر 〔静〕 ① 一: بىز ~ ئائىلىدىكى كىشىلەر. 我们是一家 人。~ شاتىراق موزاي پادىنى بۇلغار. <谚> 一头拉稀的

牛犊弄脏一群牛；喻同"一只老鼠坏一锅汤"。. ~

پىلەكتە ئـون خـىمەك، ھەربىرىنىڭ تەمى بۆلەك. <谚> —

藤结十瓜，瓜味各不同；喻同"龙生九子，种种有

别"。②相同，同一个：ئۇلارنىڭ نىشانى ~ . 他们的目

标相同。ئايشەم ئەر - خوتۇن ~ ئىدارىدە ئىشلەيدۇ . 阿依

谢姆夫妇在同一个单位工作。③指不确定的人或事

件：~ ئاخشىمى سىزنى ~ ئادەم ئىزدەپ كەلگەنىدى . 有一

天晚上有个人曾找过您。④一阵子，一会儿：~ ئۇنـ

داق دەپ ، ~ مۇنداق دەپ 一会儿那样说，一会儿这样说

بىر ئـاش پىشىم 一顿饭功夫：بىر ئاش پىشىمغىچە

مەمەت قايتىپ كەلدى . 一顿饭功夫，麦麦提就回来了。

بىر ئەزالىق ئىپادە <数> 单项式

بىر باشتىن ①从头：تاپشۇرۇقلارنى ~ تەكشۈرمەك 从头

批改作业②按顺序：يولۇچىلار ئاپتوبۇسقا ~ چىقىشقا باشـ

لىدى . 乘客开始按顺序上车。

بىر باشقا ئېلىپ چىقماق 做成功，办成：بۇ ئىشنى

بىر باشقا ئېلىپ چىقماي تۇرۇپ ھېچ يەرگە بارمايمەن . 这事件

办不成，我那儿也不去。ئۇ بىرەر ئىشنىمۇ بىر بـاشقا

ئېلىپ چىقالمىدى . 他一事无成。

بىر باشلىقلىق تۈزۈم 一长制

بىر بوغۇملۇق سۆز <语> 单音节词

بىر بولسا ①也许，或许，大概：~ ھازىر بېيجىڭنىڭ

پويىزى كېتىپ قالدى . 也许北京的火车现在已经开走

了。②要么：ئۇ ~ سىنىپتا ، ~ ياتاقتا كەتتى . 他要么

在教室里，要么回宿舍去了。

بىر بولماق ①结成一伙：ئۇلار بىر بولۇۋېلىپ ، سادىرغا

قارشى چىقتى . 他们结成一伙，反对萨迪尔。②一致，

一样：ئۇنىڭ دېگىنى بىلەن قىلغىنى بىر بولمىدى . 他说的和

做的不一样。

بىر بۇرام (卷的)一支烟：سەمەت ئىككى - ئۈچ شوراپ

تاماكىنى تۈگەتتى ~ . 赛麦提吸了两三口，就把卷的一

支烟抽光了。

بىر بۇردا نان 一小块馕

بىر بۇرۇندىن نەپەس ئالماق <成> 一个鼻孔里

出气

بىر بۆلۈك 一部分，一帮，一拨儿：~ كىشىلەر 一拨

人儿

بىر پالاتالىق تۈزۈم 一院制

بىر پەشۋاغا يارىماسلىق <成> 不堪一击

بىر پەللە 单子叶

بىر پەللىلىك 的叶子单

بىر پەللىلىك ئۆسۈملۈك <植> 物植叶子单

بىر پـۈتى گۆرگە ساڭگىلىماق <成> 子身截半

土人

بىر پۇلغا يارىماسلىق <成> 值不文一

بىر پۈتۈن 体整：ھېسسىي بىلىش بىلەن ئەقلىي بىلىش

~ نەرسە . 。体整个一是识认性理同识认性感

بىر پۈتۈنلۈك <哲> 体一统

بىر تاغار 堆大一：~ قۇرۇق گەپ 话废堆大一

بىر تـاياقتا ھەيدىمەك <成> 并提相，论而概一

论，切刀一：بىز سىزنى يامان ئادەملەر بىلەن بىر تـاياقتا

ھەيدىمەيمىز . 。论并提相人坏同你把不们我

بىر تەرەپ 面方一，方一

بىر تەرەپ بـولماق ①(到得)理处，决解：ئاكامنىڭ

مەسىلىسى بىر تەرەپ بولدى . 。理处了到得题问的哥哥

②理料：ئىش تېخى بىر تەرەپ بولماي تۇرۇپ ، قانداقمۇ ماڭالايـ

مەن ؟ ？走能怎我，好理料有没还情事

بىر تـەرەپ قىلماق ①理处，决解：كۆندىلىك خىزمەتـ

لەرنى ~ 作工常日理处 / تېز ~ ئۇرۇشنى 战决解速迅

争②裁处；料理：بىر تەرەپ قىلىشنى كۈتمەك 处裁候听

بىر تەرەپلىمە 面片：ئېغىر سانائەتنى ~ راۋاجلاندۇرماق

业工重展发面片

بىر تەرەپلىمىلىك 性面片

بىر تەكىيىگە باش قويماق = بىر ياستۇققا باش قويماق

بىر تۇغقان 的生亲母个一同，的近最统血：ئاكا ~

哥哥亲 / ~ ئاكا - ئۇكا 弟兄胞同

بىر تۇشۇككە سىيمەك <成> 子裤条一穿，连穿

裤裆，沆瀣一气

بىر تېرە ، بىر ئۇستىخان بولماق <成> 如瘦骨

柴，头骨包皮

بىر تىپتىكى تەڭلىمە <数> 程方立联

بىر تىيىن ①钱分一②<转>值不文一：ئۇ سەمەتنى

~ قىلدى . 。值不文一得说提麦赛把他

بىر تىيىنغا يارىماسلىق = بىر پۇلغا يارىماسلىق

بىر تىيىننىڭ ئۈستىدە تىك تۇرماق <成> 财爱

如命，一毛不拔，钻到钱眼里去

بىر جاڭگالنىڭ بۆرىلىرى <成> 貉之丘一

بىر جان - بىر تـەن بولماق <成> 离不影形，

随相影形；间无密亲

بىر جىنسلىق 性单

بىر جىنسلىق تەڭلىمە <数> 程方次齐
بىر جىنسلىق چېچەك <生> (本木)花性单
بىر جىنسلىق كۆپىيىش <生> 殖繁性单
بىر جىنسلىق گۈل <生> (本草)花性单
بىر جىنسلىق مېۋە <生> 实结性单
بىر چاپىنى ئىككى بولماسلىق <成> 子日穷过
بىر چالمىدا ئىككى پاختەك سوقماق <成> 块一
土疙瘩打两只斑鸠،一石二鸟،一箭双雕 — printed: 雕双箭一، 鸟二石一، 鸠斑只两打瘩疙土

بىر چاي قاينىمى 夫功的茶壶一烧
بىر خانىلىق 的位个
بىر خانىلىق سان <数> 数位个
بىر خۇدالىق <宗> 神一
بىر خۇدالىق دىن <宗> 教神一
بىر خىل ① 样一، 律一: ئۇلارنىڭ كىيىملىرى ~ .
تورساق، يۈز يىل ئۆمۈر كۆرسەن . ~ 。样一装服的们他
<谚> 年百一活能، 律规有活生 。② <转> 稳平:
يۈرەك ~ سوقماق 动跳地稳平脏心 ③ <转> 异样، 异
常寻乎: ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ~ خۇشاللىق چىقىپ تۇراتتى .
。悦喜的常寻乎异种一出透里音声的他
بىر خىل ئالامەت <数> 号同
بىر خىل تېزلىك = تەكشى تېزلىك
بىر خىل ئىگىلىك 济经一单
بىر داچەننىڭ تۆشۈكىدىن مىڭ قېتىم ئۆتمەك
斗筋翻头里眼钱، 眼钱钻 <成>
بىردە ئەمەس ، بىردە 次一有总: ئوغرى قېچىپ كەتتى ،
~ قولۇمغا چۈشەر . 我到落会次一有总، 了跑偷小
。里手
بىر دۇنيا 的摸捉难: ئۇ ~ . 摸捉以难个一是他
。人的
بىر دېمەتلىك 人龄同
بىر دېمەك 提别: ئۇ چوكاننىڭ چىرايلىقلىقىنى ~ . 那
。了亮漂多有提别妇少个
بىر زامان 期时一某، 代时一某
بىر سۆزلۈك <成> 二不一说: ئادەم ~ 二不一说
人的
بىر سۆزلۈك جۈملە <语> 句词独
بىر فازىلىق <物> 相单
بىر فازىلىق توك <物> 流电相单
بىر قاتار ① 排一: ~ ئۆيلەر 子房排一 ② 串连一 ،
列系一: ~ مەسىلىلەر 题问串连一 / ~ سىياسەت 系

列政策 ③ 儿溜一: ~ كۆكتات يايمىلىرى 菜儿溜一
子摊
بىر قارارغا كەلمەك 意主定拿
بىر قاراشتا ① 看一猛، 看一乍 ② 看一، 瞧一: بۇ
ئادەمنىڭ ئوقۇتقۇچى ئىكەنلىكىنى ~ بىلىۋالغىلى بولىدۇ . 个这
。师教是道知就看一人
بىر قارىماقتا 去上看، 来起看: ئۇ ~ ياش كۆرۈنىدۇ .
。轻年很去上看他
بىر قازاندا قاينىماسلىق <成> 来不合؛ 机投不
بىر قامچىلىقى بار <成> 色姿有颇: ~ ئايال 有颇
人女的色姿
بىر قەپەس 合回一، 番一: دۈشمەن بىلەن ~ ئېلىشماق
番一斗搏人敌同
بىر قوشۇق قېنىدىن كەچمەك <成> 命条一饶:
بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچسىلە . 。吧命条一我饶您请
بىر قوشۇق قېنىنى تىلىمەك <成> 命饶求
بىر قولىنى ئىككى قىلالماسلىق <成> 可不得忙
交开
بىر قۇتۇپلۇق 极单
بىر قۇتۇپلۇق دۇنيا 界世极单
بىر قۇتۇپلۇق گېنېراتور <物> 机电发极单
بىر قۇر ① 套一 ② (地略粗)遍一، 次一: ئۇ كىتابنى
~ ۋاراقلاپ چىقتى . 。遍一了阅翻书把他 قىز ئۇنىڭغا ~
قاراپ چىقتى . 。眼一他了瞟娘姑 ~ تازىلىماق 扫打便随
次一
بىر قىسىم 分部: ~ كادىرلار 部干分部 / ~ كىتابلار
籍书分部
بىر قىلماق 杂搀، 合混: گەپنى ~ 径口一统
بىر قىممەت <数> 值单
بىر كۆزدە قارىماق <成> 仁同视一
بىر كۆزى كۈلمەك <成> 笑又哭又
بىر كۈنلۈك قۇرت <动> 蝣蜉
بىرگە بىر 一对一: ~ ئۇرۇشماق 架打地一对一
بىرگە بىر ماسلىق <数> 应对一一
بىر گەپ ① 堂名: ~ بار . 有名堂، 有文章。
② <转> 难: مۇنچىۋالا ئېغىر ۋەزىپىنى تۈگەتمەك ~ . 完
成这么繁重的任务是够难的。③ 会有办法، 自有办
法: ۋاقتى كەلگەندە ~ بولار . 。法办有自候时到
بىر مەنبەچىلىك <哲> 论元一
بىر مەنىلىك سۆز <语> 词义单

بىر نامەلۇملۇق تەڭلىمە <数> 程方元一
بىر نان تاپسا تەڭ يېمەك 此彼分不، 我你分不:
ئۇلار ئايشەم بىلەن بىر نان تاپسا تەڭ يەيدىغان دوست. 跟们他
。友朋密亲的此彼分不是姆谢依阿
بىر نەۋرە (称统的妹姐弟兄堂، 妹姐弟兄表):
~ ئاكا 兄表، 兄堂 / ~ ئاچا 姐表، 姐堂
بىر نۇقتىچىلىق <哲> 论点一
بىر نېنى ئىككى بولماسلىق <成> 紧得过子日
巴巴، 吃了上顿没下顿: كونا جەمئىيەتتە ئەمەت بوۋاينىڭ
بىر نېنى ئىككى بولماي ئۆتتى. 爷爷老提麦艾会社旧在
。的巴巴紧得过子日
بىرنىڭ ئىككىگە بۆلۈنۈشى <哲> 二为分一
بىرنى ئىككى قىلالماسلىق 巴紧活生
بىر ھۈجەيرىلىك جانلىق <生> 物生胞细单
بىر ھوسۇللۇق شال <农> 稻季单
بىر ھېسابتا 看面方个一另从: بۇ ~ ياخشى ئىش.
。事好是这، 看面方个一另从
بىر ئوقلۇق كرىستال <矿> 体晶单
بىر ئۆستەڭنىڭ سۈيىنى ئىچمەك <成> 一饮共
的水渠، 的大长方地个一同: بىز بىر ئۆستەڭنىڭ سۈيىنى
ئىچكەن ئەمەسمۇ؟ ？吗的大长方地个一同在是不们我
بىر ئۆمۈر 生一، 子辈一، 身终، 生终: ~ كۈرەش
قىلماق 斗奋身终
بىر ئۆيىنى پىرقىراتماق <成> 担重的庭家起挑:
ئۇ ھازىر بىر ئۆيىنى پىرقىرىتىپ تۇرۇۋاتىدۇ. 了起挑在现他
。担重的庭家
بىر ۋاقىتلاردا 候时么什去过: ~ مۇشۇنداق ئىش بول-
غانلىقى يادىمدا. 回么这过有曾候时么什去过، 得记我
。事
بىر ئېغىناپ 变一身摇②滚打一①
بىر ئېغىزدىن <成> 致一، 词一口众، 声同口异:
ئۇنى ھەممەيلەن ~ ماختىدى. 。他奖夸地声同口异家大
كۆپچىلىك ~ قوشۇلدى. 。意同致一家大
بىر ئىزدا 动不地原
بىر ئىزغا چۈشمەك 轨正上走، 道轨上走: مەكتەپ-
نىڭ ئوقۇتۇش خىزمىتى ئەمدى بىر ئىزغا چۈشتى. 学教的校学
。轨正了上走今如作工
بىر ئىشتاننى ئارتۇق يىرتماق <成> 了破穿多
子裤条几، 多吃了几年咸盐(指年纪大، 阅历广):
مەن ساڭا قارىغاندا بىر ئىشتاننى ئارتۇق يىرتقان، شۇڭا بۇنى سەن-
دىن ياخشىراق بىلىمەن. 比我事这، 多你比盐咸的吃我
。楚清你
بىر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتماق 干، 事经正种一干
生营种一
بىر يادرولۇق ھۈجەيرە <生> 胞细核单
بىر ياستۇققا باش قويماق 为结، 头枕个一枕同
妻夫
بىر ياقتا تۇرسۇن 不但不، 不仅不: ئۇ تاماق ئېتىش
~، كۆكتاتىنمۇ ئاقلاپ قويمىدى. 都菜连، 饭做不但不他
。拾收没
بىر ياقىدىن باش، بىر يەڭدىن قول چىقارماق
<成> 绳股一成拧، 力协心同
بىر ياق 方地个某②边一①
بىر ياقلىق بولماق = بىر تەرەپ بولماق
بىر ياقلىق بۇلۇڭ <数> 角旁同
بىر ياقلىق قىلماق = بىر تەرەپ قىلماق
بىر يەردىن چىقماق <成> ①(意见، 想法等)一
致: ئۇلارنىڭ پىكرى بىر يەردىن چىقتى. 一见意的们他
晓分见②。致: بۇ ئىش ۋاقتى كەلگەندە بىر يەردىن چىقىدۇ.
。晓分见会自候时到事这
بىر يەرگە بارماق 束结要快情事示表: ئىشمۇ بىر
يەرگە باردى. 了完干快也儿活。 ئايگۈل دەرسخانىنى تازىلاپ
بولغۇچە كۈنمۇ خېلى بىر يەرگە بېرىپ قالغانىدى. 丽古依阿等
了晚快也天، 完扫打室教把。 ئۇنىڭ يېشى بىر يەرگە
بېرىپ قالدى. 。纪年了上已他
بىر يەرگە كەلمەك <成> 致一得取: كادىرلار بىلەن
ئاممىنىڭ پىكرى بىر يەرگە كەلدى. 取见意的众群和部干
。致一了得
بىر يوللۇق پارچىلىنىش <化> 化裂程单
بىر يوللۇق مەسىلە <数> 题用应步一
بىر يۆنىلىشلىك يول <交> 线行单
بىر يۈرۈش ①套一: ~ كىيىم 服衣套一 / ~ سايمان
具工套一②列系一: ~ قانۇنىيەت 律规列系一
بىر يىللىق ئۆسۈملۈك <植> 物植生年一
بىر ئات - بىر قامچا <成> 上装轻喻)从简车轻
(路
بىرئاز 〔静〕 点一: ~ سەۋر قىلىش كېرەك. 儿点一有当应
心耐。 بۇ ئىشتىن ~ خەۋىرىم بار. 。二一知略我事这
بىراق 〔助〕 是但، 过不، 是可: ئۇ دېمەكچى ئىدى، ~ دېمە-
دى. 。说没是可، 说想他。 ھاۋا ياخشى، ~ سەل سوغۇق-

راق . ئىش كىچىك بولسىمۇ ، 冷点儿有过不，好还气天
~ ئىنتايىن مۇھىم . 要重很是但，小虽情事 。

بىراقلا 〔静〕 全，都； تۇڭدىكى ماي ~ تۆكۈلۈپ كەتتى . 桶
。了来出倒全油的里

بىراۋ 〔静〕 某个人； بىراۋغا قىلغان ياخشىلىق ئۇڭاي ئۇنتۇلماي-
دۇ . 对某个人干的好事不会轻易忘记 。

بىرە - بىرە 〔静〕 有时，不时，偶尔； ئۇ مەكتەپكە ~
كېلىپ ، قاراپ قويۇپلا كېتەتتى . 他不时地来学校看看，然
后就回去 。

بىرەر 〔静〕 ①某，某一个； ~ ئادەم 某一个人 / ~ ئىش
某件事②个把，一个半个； ~ سائەت 个把钟头 / ~
ئېغىز گەپ 一句半句话 / ~ قېتىم 一次半次

بىرەر - يېرىم 〔静〕 个把，一个半个； يەنە ~ ئادەم بولسى-
مۇ پاتىدۇ . 再有个把人也住得下 。

بىرە - سىرە = بىرە - بىرە

بىرەن - سىرەن = بىرە - بىرە

بىرەھىم = رەھىمسىز

بىرەھىملىك = رەھىمسىزلىك

بىرەيلەن 〔静〕 一个人； ئىشىك تويۇقسىز ئېچىلىپ ~ چىقتى .
门突然打开 ， 走出来一个人 。

بىر - بىر 〔静〕 逐一； ~ تەكرارلىماق 逐一复习

بىر - بىردىن 〔静〕 逐个； ~ تەكشۈرمەك 逐个检查

بىر - بىرلەپ 〔静〕 逐个，挨个； ئالمىلارنى ~ سانىماق
逐个数苹果 / كىچىكلىك ~ كىرىيلى . 大家挨个儿进
去 。

بىر - بىردىن 〔静〕 相互； ئۇلار ~ قېلىشمايدۇ . 他们不
相上下 。

بىر - بىرىگە 〔静〕 互相； ئۇلار ~ يول قويۇشمايدۇ . 他们
互不相让 。

بىر - بىرىنى 〔静〕 相互，互相； ئۇلار ~ كۆزگە ئىلمايدۇ .
他们互相看不起 。

بىرپاتمان 〔静〕 一大堆； ~ ئىش 一大堆事 / ~ يۈك 一
大堆货物 / ~ گەپ 一大堆话

بىرپەس 〔静〕 一会儿，一忽儿，一阵儿； ~ كۈتمەك 一
等会儿 / ~ يامغۇر ياغدى . 下了一阵雨 。

بىرتالاي 〔静〕 许多，很多，一大堆； ئۇ ~ گەپ قىلدى .
他说了一大堆话。 ~ تەسىرلىك سۆزلەر 很多感人的话

بىرنە - يېرىمتە 〔静〕 一点儿，丁点儿，很少

بىرتوقاي 〔静〕 ①很多，许多②一伙，一群； ~ بالىلار
一群孩子，一伙孩子，许多孩子

بىرتوغرام 〔静〕<动> 蜂鸟

بىرتۇتاش 〔静〕 统一； ~ پىلانلىماق 统筹 / ~ سېتىۋېلىش
ۋە ~ سېتىپ بېرىش 统购统销
بىرتۇتاش ئىجارە ھەققى 统一租金
بىرتۇتاش ئامانەت - قەرز 统存统贷
بىرتۇتاش باشقۇرماق 统管；统一经营，统制； ئىق-
تىسادنى ~ 经济统制 / ھەربىي ئەشيالارنى ~ 军用统制
物资

بىرتۇرۇپ 〔静〕 一会儿，一阵子； ~ بارىمەن دەيسەن ، ~
بارمايمەن دەيسەن ، زادى قانداق قىلسەن؟ 你一会儿说去，
一会儿说不去，到底怎么办？ ھاۋا ~ ئېچىلسا ، ~ تۇت-
تۇلاتتى . 天一阵子晴，一阵子阴 。

بىرتۇرلۇك 〔静〕 异常，反常； بۈگۈن ھاۋا ~ تۇرىدۇ . 今
天天气有点儿反常。 بۈگۈن مىجەزىم ~ تۇرىدۇ . 今天我
不舒服。 ئۆتكەن كۈنلىرىم يادىمغا يېتىپ ، كۆڭلۈم ~ بولاتتى .
想起过去的日子，心里不是滋味 。

بىرچاغ 〔静〕 ①好长时间； مەن كەلگىلى ~ بولۇپ قالدى .
我来好长时间了。②某个时候

بىردە 〔静〕 又是……又是

بىردەك 〔静〕 一样，同样，一致； ~ مۇئامىلە قىلماق 一样
对待 / ئالدىدا ۋە كەينىدە ~ بولماق 人前人后一个
样 / ~ ئىتتىپاقلاشماق 团结一致

بىردەكلىك 〔静〕 一致性
بىردەكلىك مۇناسىۋەت <语> 一致关系

بىردەم 〔静〕 一会儿，片刻； ~ ساقلاپ تۇرۇڭ . 略等片
刻 。 ~ ئۇنداق ، ~ مۇنداق 一会儿这样，一会儿那样

بىردەملىك 〔静〕 一时，片刻，一会儿； ~ ئۇيقۇغا كەتمەك
小睡片刻 / ~ خاتالىق ئۆمۈر بويى ھەسرەتكە سالار .
<谚> 一时不慎，终身抱憾 。

بىردەم - يېرىمدەم 〔静〕 一阵儿，一会儿，片刻； ئۇ ئىش-
تىن بالدۇرراق قايتقان كۈنلىرى بالىلىرى بىلەن ~ بىللە بولات-
تى . 他下班回来早的日子，便同子女们相聚片刻 。

بىردىن 〔静〕 ①突然，恍然，蓦地，猛然； ئۇ ~ كەينىگە
بۇرۇلۇپ ماڭا قارىدى . 他突然回过头来看我。 ھاۋا بىردىنلا
ئۆزگەردى . 天气突然变了。②一下子

بىردىنبىر 〔静〕 惟一的，独一无二的； ~ ئۇنۇملۇك چارە
惟一可行的办法

بىردىنبىرلىك 〔静〕<哲> 惟一性

بىردىن - يېرىمدىن 〔静〕 一星半点

بىرزامان 〔静〕 一个时期

بىرسات 〔静〕一会儿

بىرسى 〔静〕有人，某人

بىرقانچە 〔静〕一些，几个，若干： ~ ئادەم 几个人 / ~ كىتاب 一些书 / ~ قېتىم 若干次 / ~ مەسىلە 若干问题

بىرقانداق 〔静〕不测，意外： ئانام ~ بولۇپ قالسا، دەرھال ماڭا خەۋەر قىلىڭ. 母亲如果发生意外，马上通知我。

بىرقايسى 〔静〕有谁，有人： بىرقايسىسى مېنى ئىزدەپ كېلىپ قالسا، ھازىر كېلىدۇ دەڭ. 有谁找我的话，就说我马上来。

بىرقەدەر 〔静〕较，比较： ~ ياخشى 较好 / ~ رەتلىك 比较整齐

بىرقوللۇق 〔静〕①一个人用(骑)的： يېڭى ماشىنا ئالدىم، ~ ئۆتمەقچىمەن. 我买了辆新车，我想一个人用。②一套： ~ رېمونت سايمانلىرى 一套修理工具

بىرقىسما 〔静〕异常，反常： بۈگۈن ھاۋا ~ تۇرىدۇ. 今天天气有点反常。 بۈگۈن مىجەزىم ~ تۇرىدۇ. 今天我不舒服。 ئۆتكەن كۈنلىرىم يادىمغا كېلىپ، كۆڭلۈم ~ بولۇپ كەتتى. 想起过去的日子，心里不是滋味。 بۇ ئادەمنىڭ مىجەزى بىرقىسمىلا. 这个人的性情乖僻。

بىرقىسما بولماق 感到异常，感到反常，心绪不佳，感觉不适，感觉不舒服

بىرقىسما قىلماق 使人感到异常，使人感到反常，使人感觉不适，使人感觉不舒服

بىركەلمەك 〔动〕①盖满，铺满： كاۋا پىلىكى يېيىلىپ ئۈستىنغا بىركەپتۇ. 西葫芦秧子蔓延开来，把一块地盖得满满的。 يېڭى ئالغان گىلەم ئۆيگە بىركەلدى. 新买的地毯正好铺满屋子。②传遍： ئۇنىڭ ۋاپات بولغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەر پۈتۈن يۇرتقا بىركەلدى. 他去世的消息传遍了家乡。

بىركەم 〔静〕好一会儿： ئۇ خېلى بىركەمدە ئاندىن ئۇخلىدى. 他过了好大一会儿才睡下。 ئۇ بۇ يەردىن كەتكىلى ~ بولدى. 他离开这儿有好一会儿了。

بىركىم 〔静〕有人： ~ ئىشىكنى چېكىۋاتىدۇ. 有人在敲门。 بىرنى ~ بېرەر، كۆپنى ئەمگەك. <谚>一个人有给，多的靠劳动(意为要靠劳动生存，依靠别人救济，不能从根本上解决问题)。

بىركۈنى 〔静〕有一天

بىرگە 〔静〕同一，一道，一起： ~ بارماق 一同去 / ~ ئوقۇماق 一道读书 / ~ خىزمەت قىلماق 一起工作

بىرگەمەك 〔动〕<古>嗽口

بىرلەپ - ئىككىلەپ 〔静〕三三两两地： يىغىن ئەھلى ~ كېلىشكە باشلىدى. 参加会议的人开始三三两两地来了。

بىرلەر 见下

بىرلەر خانىسى <数>个位数

بىرلەشتۈرمەك «بىرلەشمەك»的使动态： ئورگانلارنى ~ 合并机构 / نەزەرىيىنى ئەمەلىيەتكە ~ 理论联系实际 / مائارىپنى ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى بىلەن ~ 教育与生产劳动相结合

بىرلەشتۈرۈشمەك «بىرلەشتۈرمەك»的共同态

بىرلەشتۈرۈلمەك «بىرلەشتۈرمەك»的被动态

بىرلەشمە[1] 〔静〕①联合会： ئاياللار بىرلەشمىسى 妇女联合会，妇联 ②<哲>联会体

بىرلەشمە[2] 〔静〕联合： ~ كۆڭۈل ئېچىش كېچىلىكى 联欢晚会

بىرلەشمە ئاخبارات 联合公报

بىرلەشمە ئارمىيە <军>联军： سەككىز دۆلەت بىرلەشمە ئارمىيىسى 八国联军

بىرلەشمە توك <物>合电流

بىرلەشمە تۈزلەڭلىك <地>泛平原

بىرلەشمە جەڭ <军>会战

بىرلەشمە خۇلاسە <逻>联言推理

بىرلەشمە رېئاكسىيە <化>联立反应

بىرلەشمە زايوم <经>联合债卷

بىرلەشمە قارشىلىق <物>合电阻

بىرلەشمە قەرز <经>联合贷款

بىرلەشمە كاتالوگ 联合目录

بىرلەشمە كارخانا 联合企业

بىرلەشمە مۇسابىقە <体>联赛

بىرلەشمە ھۆكۈم <逻>联言判断

بىرلەشمە ھۆكۈمەت 联合政府

بىرلەشمە ئىجارە 合办租赁

بىرلەشمە ئىگىلىك <经>联合经营

بىرلەشمە ئىمتىھان 合考，联考

بىرلەشمەك 〔动〕联合，结合，合并： بىرلىشىپ زەربە بەرمەك 合击

بىرلەمچى 〔静〕①<语>第一性： ~ ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇش 第一性长元音 ②<哲>第一性，原初： ~ ماددا 第一性物质 ③<物>一度 ④原生 ⑤<医>原发性

بىرلەمچى بوشلۇق <物> 一度空间
بىرلەمچى سۇ <水> 原生水
بىرلەمچى فوتون <物> 原生光子
بىرلەمچى كېسەللىك <医> 原发性疾病
بىرلەمچى مەھسۇلات 上游产品
بىرلەمچى مىنېرال <矿> 原生矿物
بىرلەمچى ئورام <物> 原线圈，一次线圈
بىرلەمچى ئېنېرگىيە مەنبەسى 一次能原

بىرلىك 〔静〕①统一：دۆلەتنىڭ بىرلىكى 国家的统一②单数③单位：پۇل بىرلىكى 货币单位 / ئۇزۇن-لۇق بىرلىكى 长度单位④<哲>统一性：قارىمۇقارشى-لىقنىڭ بىرلىكى 对立的统一

بىرلىك ئامپلىتۇدا <物> 振幅单位
بىرلىك بېسىم <物> 压力单位
بىرلىك پەردە <生> 单位膜
بىرلىك تاۋار <经> 单位商品
بىرلىك تەننەرخ <经> 单位成本
بىرلىك چەمبەر <数> 单位圆
بىرلىك دېفورماتسىيە <物> 单位变形
بىرلىك زەرەت <物> 单位电荷
بىرلىك سەپ 统一战线
بىرلىك سەرپىيات 单耗
بىرلىك سىغىم <物> 单位容积
بىرلىك سىلجىش <物> 单位剪切
بىرلىك فورمۇلىسى <化> 因次公式
بىرلىك ماسسا <物> 单位质量
بىرلىك مەھسۇلات 单产
بىرلىك ۋاقىت <物> 单位时间
بىرلىك ۋېكتور <物、数> 单位向量
بىرلىك يۈز <数> 单位面积

بىرلىكتە 〔静〕同一，一同，一起，一块儿，一道，共同：~ يولغا چىقماق 一同出发 / ~ بارماق 一起去 / ~ جەڭ قىلماق 一道战斗 / يىغىننى ~ ئۆتكۈزمەك 共同举行会议

بىرمەھەل 〔静〕一度：~ ئۇنى ناھايىتى ھۆرمەت قىلغانىدىم. 我一度很敬重他。

بىرمەھەللىك 〔静〕一度的，一时的：~ ھەۋەس 一时的兴趣

بىرمۇبىر 〔静〕一个一个地，逐一，逐个：مەن بولغان ئەھۋالنى ئۇنىڭغا ~ سۆزلەپ بەردىم. 我向他一一讲述了发生的情况。خەت - ئالاقىنى ~ تەكشۈرمەك 逐个检查函信

بىرمۇنچە 〔静〕许多，不少，好多，若干：~ ۋاقىت 许多时间 / ~ مەسىلە 若干问题 / ~ كىشى 好多人，不少人

بىرنەچچە 〔静〕几，若干：~ پاي ئوق 几发子弹 / ~ خىل كىتاب 几种书籍 / ھەل قىلىنىدىغان ~ مەسىلە بار. 尚有若干要解决的问题。

بىرنەرسە 〔静〕①什么（虚指，表示不确定的事物）：~ ئېلىشقا بازارغا بارىمەن. 我上街买点什么。ئۇ ساڭا ~ دېدىمۇ؟ 他对你说了什么吗？②东西，玩艺儿，货色：ئۇ ~! 他是什么玩艺儿！（含厌恶的感情）：قانداق ~ ئۇ! سىز ئۇنىڭ قانداق ~ ئىكەنلىكىنى بىلمەمسىز؟ 你不知道他是什么货色吗？

بىرنېمە 〔静〕①一个什么，什么：كۆزۈمگە ~ كىرىپ كەتتى. 我眼睛里进了个什么东西。~ دېگىلى بولمايدۇ. 不好说，说不上。~ بولار. 总会有个结果。②家伙，东西，玩艺（含贬义）：ئەخمەت دېگەن ~ ئەسكى شۇمتەك بوپتۇ. 艾合麦提这家伙成了个小坏蛋。

بىرنېمە قىلماق 想个法子：بۈگۈن بارمايلى، ئەتە بىر-نېمە قىلارمىز. 今天别去了，明天咱们想个法子。بىر نىيەتتە بولساقلا، بىرنېمە قىلالايمىز. 只要咱们齐心，就能想出办法。

بىرنۆرى 〔助〕罢了：ئۆزى بارمىسىغۇ ~، نېمىشقا باشقىلارنى توسىدۇ؟ 他自己不去倒也罢了，为什么还要阻止别人？

بىرھازا 〔静〕好一会儿，好半晌，半天

بىرھالىدا 〔静〕一样地，危重：ئۇنى يوقلاپ كەلدىم، ~ يېتىپتۇ. 我去看望了他，病得挺重。

بىرئۇچقاش 〔静〕一下子，一口气：ئۇلار بۇ ئىشنى ~ قىلىۋېتىپ، ئاندىن دەم ئالماقچى بولۇشتى. 他们想把这件事一口气做完，然后再休息。

بىرۇق 〔静〕<古> 梅录，传令官

بىرۆك 〔助〕<古> 如果，倘若，假如

بىرۆكچى 〔静〕<古> 经常，往往，总是，随时

بىرۋاراقى 〔静〕逐步：بۇ ئىشنى ~ ئىشلەپ تۈگىتىمەن. 这件事我逐步做完。

بىرىكتۈرگۈچى 〔静〕组合的，结合的
بىرىكتۈرگۈچى باغلىغۇچى <语> 组合连词
بىرىكتۈرگۈچى پەردە <理生> 结膜
بىرىكتۈرگۈچى توقۇلما <理生> 结缔组织

بىرىكتۈرگۈچى گېن <生理> 组合基因

بىرىكتۈرمە 〔静〕 合成的，复合的，组合的，化合的

بىرىكتۈرمەك «بىرىكمەك» 的使动态: بىرىكتۈرۈش ھۈنەر - سەنئىتى 合成工艺

بىرىكتۈرۈشمەك «بىرىكتۈرمەك» 的共同态

بىرىكتۈرۈلمەك «بىرىكتۈرمەك» 的被动态

بىرىككەن 〔静〕 合成的

بىرىككەن ئاقسىل <生> 结合蛋白

بىرىككەن تۈزۈلمە <地> 缝合构造

بىرىككەن خۇلاسە <逻> 复合推理

بىرىككەن سۆز <语> 合成词

بىرىككەن قوشما جۈملە <语> 联合复句

بىرىككەن كۋارتس <矿> 缝合石英

بىرىككەن ھۆكۈم <逻> 复合判断

بىرىكمە 〔静〕 ①合成的，复合的② <化>化合③组合，组合物④ <化>化合物⑤聚合体

بىرىكمە ئاممىياك <化> 合成氨

بىرىكمە ئاھاڭ <艺> 和声

بىرىكمە پروپىلېن <石> 聚丙烯

بىرىكمە تالا <纺> 合成纤维

بىرىكمە لىنزا <物> 复合透镜

بىرىكمە ئوغۇت <农> 复合肥料

بىرىكمە ئېتىلېن <化> 聚乙烯

بىرىكمە ئېقىم <气> 合成流

بىرىكمەك 〔动〕 ①组合，联结② <化>化合，合成

بىرىكىش رېئاكسىيىسى <化> 化合反应

بىرىكىش كۈچى <化> 亲和力

بىرىكىش مىقدارى <体> 化合量

بىرىكىش ئېنېرگىيىسى <物> 复合能

بىرىكىشمەك «بىرىكمەك» 的共同态

بىرىماق 〔静〕<方> 郁闷，难过

بىرىنچى 〔静〕 ①第一: ~ ئاي 一月，元月②首要的: ~ ۋەزىپە 首要任务 / ~ ئەخمەق 头号傻瓜

بىرىنچى ئەۋلاد 第一代

بىرىنچى خانا <数> 个位

بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى 第一次世界大战

بىرىنچى سىگنال سىستېمىسى <生理> 第一信号系统

بىرىنچى شەخس <语> 第一人称

بىرىنچى قول ①一把手②第一手: ~ ماتېرىيال 第一手资料

بىرىنچى ئۇيقۇ （蚕的）头眠

بىرىنچى ئىنتېرناتسىئونال 第一国际

بىرىنچىدىن 〔静〕 第一，首先

بىرىنچىلىك 〔静〕 头名，第一名: بىرىنچىلىكنى تالاشماق 争头名 / بىرىنچىلىكنى ئالماق 获得第一名

بىريولى 〔静〕 一下子，一举: دۈشمەننى بىريولىلا يوقاتماق 一举歼灭敌人

بىرىۋزا 〔静〕<矿> 绿松石

بىرىيىلى 〔静〕 有一年: ~ بىز ئاقسۇدا كۆرۈشكەن. 有一年我们在阿克苏见过面。

بىز 〔静〕 我们: بىزنىڭ ۋەتەن 我们的祖国 / ~ تەرەپ 我方

بىزار (بىزارى) 〔静〕 讨厌，反感，厌恶，厌烦: مەن ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاشتىن ~. 我讨厌听他的话。 ئاكا - ئۇكىنىڭ ئازارى بولسىمۇ، بىزارى يوق. <谚>兄弟即使有嫌隙，也不互相嫌弃。

بىزار بولماق 讨厌，反感，厌恶，厌烦: ئۆي ئىگىسى ئاستا - ئاستا بۇ مېھماندىن بىزار بوپتۇ. 主人渐渐讨厌起这个客人来了。 مەن ئۇنىڭدىن بەك بىزار بولدۇم. 我最烦他，我最见不得他。

بىزار قىلماق 令人生厌，令人反感: ئۇنىڭ مىجەزى كىشىنى بىزار قىلىدۇ. 他的脾性令人反感；他的性情叫人看不过。

بىزارلىق «بىزار» 的名词形式

بىزارلىق پسىخىكىسى 逆反心理

بىزە 〔静〕<方> 丁点儿，一点儿

بىزەڭ 〔静〕 死皮赖脸，死气百赖，讨厌: ئادەممۇ شۇنداق ~ بولامدۇ؟ 人有那么死皮赖脸的吗? ئۇ بىزەڭنى كۆرىدىغان كۆزۈم يوق. 那个讨厌鬼，我见都不想见。

بىزەڭلەشتۈرمەك «بىزەڭلەشمەك» 的使动态

بىزەڭلەشمەك 〔动〕 变得死皮赖脸

بىزەڭلىك 〔静〕 死皮赖脸

بىزەڭلىك قىلماق 死皮赖脸

بىزمان 〔静〕 一会儿，稍后: بىز ~ بارىمىز. 我们稍后就去。

بىزمانلىققا 〔静〕 等会儿: سىز ~ ئۆيگە كېلىپ كېتىڭ. 等会儿请到家里来一趟。

بىزنىڭچە 〔静〕 我们认为，依我们看，我们觉得

بىزىر 〔静〕<方> 一丁点

بىزىق 〔静〕<古>髭

بىزىك 〔静〕<方>少许، 一点儿، 一丁点儿

بىس[1] 〔静〕刃: پىچاقنىڭ بىسى 刀刃

بىس[2] 〔静〕<古>沉淀物، 底子(皮囊底部的沉淀物)

بىسات (بساتى) 〔静〕①家具، 家什②家当: مېنىڭ بارلىق بىساتىم مانا مۇشۇ بىر ساندۇق كىتاب. 我所有的家当就是这一箱子书。

بىساتسىز 〔静〕没家具، 没家当

بىساتلىق 〔静〕有家具的، 有家当的

بىسەرەمجان 〔静〕①杂乱، 乱糟糟: ئۆي ئىچى ~ . 屋子里乱糟糟。②不安، 烦恼، 苦恼

بىسەرەمجان بولماق ①杂乱، 乱糟糟: ئۆي ئىچى تولىمۇ بىسەرەمجان بولۇپ كەتتى. 屋子里乱得很。②不安، 烦恼، 苦恼: ئۇ بۆلەكچە بىسەرەمجان بولۇۋاتىدۇ. 他格外不安。

بىسەرەمجان قىلماق 搞乱: ئۇ هويلا - ئارامنى بىسەرەمجان قىلىۋەتتى. 他把庭院搞得乱糟糟的。

بىسەرەمجانلىق 〔静〕①纷乱، 紊乱②心绪不安، 心烦意乱

بىسسىز 〔静〕无刃的

بىسلىق 〔静〕有刃的: ئۆتكۈر ~ پىچاق 刀刃锋利的刀 / ئىككى ~ خەنجەر 双刃剑

بىسلىق قورال 锐器

بىسلىماق 〔动〕开刃儿

بىسمىللا (بسمىللاسى) 〔静〕①<宗>以真主的名义، 以安拉之名(穆斯林在做某件事情之前، 特别是进餐时念的祷词)②<转>一件事情، 一句话的开端: مەن سۆزۈمنىڭ بىسمىللاسىنى ئېيتماي تۇرۇپ، تېلېفون جىرىڭلاپ كەتتى. 我还没有开口说话، 电话铃就响了。

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم 〔静〕<宗>以至仁至慈的安拉的名义(穆斯林在行为之前首先恭颂安拉的专用语)

بىسوراق = سوراقسىز

بىشەكشىبىردىن 〔静〕<植>毕谢克西仁(甜瓜品种之一)

بىشەم 〔静〕撒泼的: ~ خوتۇن 泼妇

بىشەملىك «بىشەم»的名词形式

بىشەملىك قىلماق 撒泼، 撒赖

بىشۇ 〔静〕(作皮鞋内衬的)薄羊皮革

بىشى 〔静〕<古>便宜، 贱

بىغەرەز 〔静〕不明事理的، 缺心眼的: ~ بالا 不明事理的孩子 / بىغەرەزدىن دوزاخ قېچىپتۇ. <谚>不讲理的人地狱都不容。

بىغەرەزلىك 〔静〕不明事理، 缺心眼

بىغەم = غەمسىز

بىغەملىك = غەمسىزلىك

بىغرىغ 〔静〕<古>(装满的口袋، 皮囊的)折弯处

بىقارار = قارارسىز

بىقارارلىق = قارارسىزلىق

بىقسىتماق «بىقسىماق»的使动态

بىقسىق 〔静〕馊

بىقسىماق 〔动〕发酸臭味، 发馊气

بىقىن 〔静〕①肋: ئوڭ ~ 右肋 / سول ~ 左肋②<转>旁، 侧: ئىشىكنىڭ بىقىنىدا تۇرماق 站在门的一侧

بىقىنداتماق «بىقىندىماق»的使动态

بىقىنداشماق «بىقىندىماق»的共同态

بىقىندىماق 〔动〕(朝肋部)捅

بىكار 〔静〕①无事، 空闲: بۈگۈن مەن ~ . 今天我无事。 ~ ۋاقىت 空闲时间 / ئۆيدە ~ ئادەم يوق. 家里没有闲人。 ~ ۋاقىتنى ئۆتكۈزمەك 虚度光阴، 消磨时间②白(无效果)، 徒然، 枉然: ~ گەپ قىلماق 说空话 / ~ باش قاتۇرماق 白费心思 / ئىنقىلابىي قۇربانلارنىڭ قېنى بىكارغا ئاقمايدۇ. 烈士们的血不会白流。 گەپ تالاشقان بىلەنمۇ ~ . 争辩也徒然。 ~ تۇرغۇچە بىكارغا ئىشلە. <谚>与其闲待着، 不如白干着。

بىكار بولماق ①闲، 无事: مەن بۈگۈن بىكار بولۇپ قالدىم. 我今天闲下来了。②空: قاسىمنىڭ بىر ئېغىز ئۆيى بىكار بولدى. 喀斯木的一间屋子空了。③白白地: قىلغان ئەمگىكىم بىكار بولۇپ كەتتى. 我白劳动了。

بىكار تەلەپ 游手好闲之徒، 好吃懒做的人

بىكار تەلەپلىك 游手好闲، 无所事事

بىكارغا كەتمەك 白费: پۇل ~ 白花钱، 白费 / ھەممىسى بىكارغا كەتتى. 全都白费了؛ 一切付诸东流。

بىكار قىلماق ①腾出: ئۆيىنى ~ 腾房子 / داسنى ~ 把盆子腾开②作废، 废除، 撤消: تەڭ هوقۇقسىز شەرتنامىنى ~ 废除不平等条约 / جازانى ~ 撤消处分③白白地: بۇ ئىشنى بىكار قىلدىم. 这件事我白做了。

بىكار كەتمەك 落空، 白费: ئارزۇسى ~ 愿望落

间时费白 ~ ۋاقىت / 空

بىكار گەپ 话废، 话空

بىكارچى 〔静〕 人闲: يىغىم ـ تېرىم پەسلىدە يېزىدا بىرمۇ ~ 农忙季节، 村里没有一个闲人 . بىكارچىدىن بولمايدۇ .
خۇدا بىزار . 〈谚〉 好吃懒做، 胡达也厌恶。

بىكارچىلىق 〔静〕 闲، 散闲، 清闲: بىكارچىلىقتىن زېرىك‑مەك 闲得无聊 / بىكارچىلىقتا كۈن ئۆتكۈزمەك 过着闲散的生活

بىكاردىن ـ بىكار 〔静〕 白白地، 平白无故地، 无缘无故地: ئىسراپ بولماق ~ 白白地浪费 / ئۇلار ~ ئۇرۇشۇپ قالدى . 他们平白无故地吵了起来。

بىكارلاتماق «بىكارلىماق» 的使动态

بىكارلاشماق «بىكارلىماق» 的共同态

بىكارلانماق «بىكارلىماق» 的被动态

بىكارلىق «بىكار» 的名词形式

بىكارلىماق 〔动〕 腾: ئۆي ~ 腾房子

بىكە 〔静〕〈古〉 ①少女②少妇

بىكەچ 〔静〕〈古〉 女士، 小姐، 太太

بىكۆيۇم = كۆيۈمسىز

بىكىن 〔静〕〈古〉 好像، 如同

بىگانە 〔静〕 ① 陌生: كىشى ~ 陌生人②背井离乡的人، 异乡人

بىگەنمەك 〔动〕〈古〉 看上، 看中، 爱上

بىگۇمان = گۇمانسىز

بىگۇناھ = گۇناھسىز

بىگىز 〔静〕 锥子

بىگىز بارماق 食指

بىگىز قۇيرۇق ئۆردەك 〈动〉 针尾鸭

بىگىزتۇمشۇق = چىغچىغىر

بىگتۇەن 〔静〕 兵团

بىڭىسى 〔静〕 本事: بىڭىسى بار ئادەم 有本事的人 / ئادەم‑نىڭ بىڭىسى قورساقتا ، ھايۋاننىڭ بىڭىسى تۇياقتا . 〈谚〉 人的本事在肚子里، 牲畜的本事在蹄子上。

بىڭىلىماق 〔动〕〈方〉 禀报، 告知

بىلەتمەك «بىلمەك» 的使动态

بىلەر ـ بىلمەس 〔静〕 不知不觉

بىلەرمەن 〔静〕 ①见识广的، 博学的②万事通، 小聪明

بىلەرمەنلىك «بىلەرمەن» 的名词形式

بىلەرمەنلىك قىلماق 自作聪明، 要小聪明

بىلەزۈك 〔静〕 手镯

بىلەزۈكسىز 〔静〕 无手镯

بىلەزۈكلۈك 〔静〕 带手镯的، 有手镯的

بىلەشمەك «بىلمەك» 的共同态

بىلەك 〔静〕 手臂، 胳膊: بىلىكىدە كۈچ بار . 胳膊有劲。
بىلىكى يوغان بىرنى يېڭەر ، بىلىمى يوغان مىڭنى . 〈谚〉 胳膊粗胜一人، 知识广胜千人。

بىلەك سۆڭىكى 〈理生〉 尺骨

بىلەك قىزىل تومۇرى 〈理生〉 桡动脉

بىلەكلىك[1] 〔静〕 手臂的، 胳膊的: يوغان ~ 粗胳膊的

بىلەكلىك[2] 〔静〕 磨好的: ئورغاق ~ 磨好的镰刀 / ~ ئۇستىرا 磨好的剃刀

بىلەن 〔助〕 ①与، 同، 和، 跟، 连同: مەن سەن ~ دوست . 我和你是朋友。 مەن ئۇنىڭ ~ بىللە باردىم . 我同他一起去的。②表示行为动作的工具، 手段، 凭借: ئۇلار تراكتور ~ ئوغۇت توشۇۋاتىدۇ . 他们用拖拉机运肥。 خەلق ئۆز ئارمىيىسى ~ پەخىرلىنىدۇ . 人民为自己的军队而自豪。③表示被动态动词的消极主体: تاغ چوققىسى قار ~ قاپلىنىپ تۇراتتى . 山峰被雪覆盖着。④表示行为动作发生的时间: ئۇلار ئۇرۇمچىگە چۈش ~ يېتىپ كەلدى . 他们中午抵达了乌鲁木齐。 باھارنىڭ كېلىشى ~ ئوت ـ چۆپلەر كۆكەردى . 随着春天的到来، 草也都绿了。⑤表示途径: ئۇ مۇشۇ چىغىر يول ~ تاغقا چىقتى . 他从这条小路上了山。 ئۇ قوناقلىقنىڭ ئىچى ~ قېچىپ كەتتى . 他从玉米地里跑了。⑥表示原因: كېسەل ~ ئۆلمەك 因病死亡، 病死 / ماشىنىنىڭ سىلكىنىشى ~ ئۇنىڭ خىيالى بۆلۈنۈپ كەتتى . 由于汽车的颠簸، 他的思绪被打断了。⑦表示转折: ئۇنىڭ ئۆزى سەت بولغىنى ~ كۆڭلى ياخشى . 他人虽丑، 可是心好。 سىز ئۇنى كۆرگەن بىلەنمۇ تونۇيال‑مايسىز . 您就是见到他也认不出来。⑧与少数动词和形容词形成固定搭配关系: دېھقانچىلىق ~ شۇغۇللانماق 从事农业 / ئۇ ئوغلىغا تاماق ئېتىش ~ بەنت ئىدى . 她忙着给儿子做饭。 يىغىن ~ بولۇپ كېتىپ ، ئۇ يەرگە بارال‑مىدىم . 我忙着开会، 没能去那儿。⑨表示局限的范围: بىز ئېكسكۇرسىيە قىلغان يەر قەشقەر شەھىرى ~ چەكلەن‑دى . 我们参观的地方仅限于喀什市。 ۋارقىـراش ~ مەسىلىنى ھەل قىلغىلى بـولمايدۇ . 光喊叫解决不了问题。⑩与名词性词语一起构成状语: ئۇ بىزنى خۇشاللىق ~ كۈتىۋالدى . 他愉快地接待了我们。

بىلەنمە 〔静〕 磨过的

بىلەنمە تاش 石磨水، 石过磨 <建>

بىلەنمەك 态动被的 «بىلمەك»

بىلەي 石刀磨، 石磨 〔静〕

بىلجاماق 染污، 脏弄 <方>〔动〕

بىلجىرلاتماق 态动使的 «بىلجىرلىماق»

بىلجىرلاشماق 态同共的 «بىلجىرلىماق»

بىلجىرلىماق 道八说胡، 说胡〔动〕: سەن نېمە دەپ بىلجىرلاۋاتىسەن؟ 么什说胡你？

بىلدۈرمەك 态动使的 «بىلمەك»

بىلدۈرۈشمەك 态同共的 «بىلدۈرمەك»

بىلدۈرۈلمەك 态动被的 «بىلدۈرمەك»

بىلسان 树药没番 <植>〔静〕

بىلخى (一之种品萄葡)黑利比 <植>〔静〕

بىلگە (号称)伽毗②者智، 哲贤، 者学① <古>〔静〕 的明贤، 的明聪③

بىلگەبەگ 侯望博 <古>〔静〕

بىلگەت 讯音، 息消 <古>〔静〕

بىلگەتمەك 明聪变 <古>〔动〕

بىلگۈت 一的语厥突操纪世中)特古勒比 <古>〔静〕 (落部个

بىللاھى 誓起义名的主真以 <习>〔静〕

بىللاھى ئەزىم 以، 义名的主真的尊至以 <习>〔静〕 誓起义名的主真的尊至

بىلگىمسىنمەك 明高为以自، 明聪作自 <古>〔动〕

بىللە 儿块一، 同一، 起一〔静〕: ~ بارماق 一块儿去 / ~ ماڭماق 一同走 / تىنچلىقتا ~ تۇرماق 和平共处 / ھالاۋەتتىمۇ، مۇشەققەتتىمۇ ~ بولماق 同甘共苦 / ~ ئۆتكەن كۈنلەر 一同度过的日子

بىللە ماكانلاشماق 栖共

بىللە ياشىماق 生共 <生>

بىللۇر 石晶水〔静〕

بىلمەس 事明不، 的解理不، 的懂不، 的道知不〔静〕 的喻理可不، 的理

بىلمەسكە سالماق 道知不装假، 知不装佯

بىلمەسلىك 解理不، 懂不، 道知不〔静〕: ~. ئەيىپ ئەمەس، سورىماسلىق ئەيىپ. 才问不، 过为不知不 <谚>. 过是。

بىلمەك 懂، 会، 识认، 解了، 道知 ①〔动〕: ئۇ ئىشنى بىلمەن. 事件那道知我。 بۇ يەردە مېنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. 这个地方谁也不认识我。 بىلىپ تۇرۇپ سورىماق 明

问故知 / ئەرەب چىنى بىلمەسىز؟ 你懂阿拉伯语吗？ / كىم بىلسۇن 谁知道، 天晓得، 鬼知道 / شاھمات ئويناشنى بىلەمسىز؟ 你会下国际象棋吗？② 认为، 认作: دوست دەپ ~ 认作朋友 / زۆرۈر دەپ ~ 认为有必要

بىلدون 顿里布〔静〕

بىلدون كالىسى 牛顿里布 <牧>

بىلرۇبىن 素红胆 <理生>〔静〕

بىلىپ - بىلمەي 不知不觉〔静〕: ~ قىلغان خاتا ئىش 不知不觉干的错事

بىلىسكمەك (息消)漏泄، 悉知被 <古>〔动〕

بىلىسمۇس 下见

بىلىسمۇس ئوتى 草穗扁 <植>

بىلىش 知认 <心>②识认 <哲>①〔静〕

بىلىش پېنى 学科知认 <哲>

بىلىش بىئولوگىيىسى 学物生识认 <生>

بىلىش پسىخولوگىيىسى 学理心识认 <心>

بىلگىنىنى قىلماق 素我行我، 是其行自

بىلگىلى بولماسلىق نەزەرىيىسى 论知可不

بىلگىلى بولۇش نەزەرىيىسى 论知可

بىلىش نەزەرىيىسى 论识认 <哲>

بىلىش پائالىيىتى 动活识认 <哲>

بىلىشلىك 事的白明 ئىش ~ :的懂易، 的白明〔静〕

بىلىشمەك 态同共的 «بىلمەك»

بىلىك 慧智، 谋智②问学، 识知① <古>〔静〕

بىلىم 知授传 بېرمەك ~ :问学، 识学، 识知〔静〕 / ~ ئالماق 求知، 学求 / بىلىمى كۆپ 学问大، 见识广

بىلىم ئاشۇرماق 修进

بىلىم ساھەسى 界识知

بىلىم جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社识知

بىلىم قۇرۇلۇشى 程工识知

بىلىم مۈلۈك ھوقۇقى 权产识知 <经>

بىلىم يۇرتى 府学

بىلىمەك 子刀磨 ~ پىچاق :磨〔动〕

بىلىمچان 人的博渊识知 ئادەم ~ :的博渊识知〔静〕

بىلىمچانلىق 式形词名的 «بىلىمچان»

بىلىمچانلىق قىلماق 问学弄卖

بىلىمدان 者学博، 士之学饱〔静〕

بىلىمدانلىق 学博〔静〕

بىلىمسىز 的术无学不، 的问学无، 的识知无〔静〕

بىلىمسىزلىك «بىلىمسىز» 式形词名的

بىلىملىك 〔静〕 的富丰识知، 的识知有

بىلىنەر ـ بىلىنمەس 〔静〕 约约隐隐: گۈلدۈرماما ئاۋازى ~ ئاڭلىناتتى . 声雷来传约约隐隐。

بىلىنەرلىك 〔静〕 地显明: هاۋا ~ سوۋۇدى . 地显明气天了冷。

بىلىنچەك 〔静〕 <古> 的出认被

بىلىندۈرمەك «بىلىنمەك» 的使动态

بىلىنمەك ① «بىلمەك» 的被动态: سۈيىقەستى بىلىنىپ قالماق 露败谋阴② 道知، 到感، 觉发، 现发: ئۇنىڭ كىم ئە-كەنلىكى ئەمدى بىلىندى . 谁是他道知才今如。ۋاقىت بىلىن-مەي ئۆتۈپ كەتتى . 时间在不知不觉中过去了。 سابىرغا هاۋا بىردىنلا ئىسسىپ كەتكەندەك بىلىندى . 萨比尔觉得天气突然热起来了。③ 显露، 表露، 败露: ئۇنىڭ خۇشال-لىقى چىرايىدىن بىلىنىپ تۇراتتى . 他的脸上显露出高兴的神色。

بىلىۋىردىن 〔静〕 <生理> 胆绿素

بىليارت 〔静〕 <体> 台球: ~ ئوينىماق 打台球 / ~ جو-زىسى 台球桌 / ~ شارچىسى 台球

بىمار 〔静〕 ① 有病的 ② 病人، 患者: ~ ئادەم 病人

بىماس 〔静〕 不相配的، 不合谐的

بىماس قەدەم 不协调的步伐، 不一致的步调

بىمالال 〔静〕 ① 从容不迫地، 自由自在地: ~ ئىشلىمەك 从容不迫地工作 / ~ سۆزلەشمەك 自由自在地交谈 ② 随便: ~ كىرىپ چىقماق 随便出入 ③ 不费力، 不吃力: ئۇ خەنزۇچە ماتېرىياللاردىن ~ پايدىلىنالايدۇ . 他可以不费力地参考汉文资料。④ 足(够): بۇ بىر تۇڭ ماي ~ يېتىدۇ . 这一桶油足够我们的车开到和田。

بىمەززە = مەززىسىز

بىمەززىلىك = مەززىسىزلىك

بىمەزگىل = مەزگىلسىز

بىمەسەل 〔静〕 平庸的، 平淡无奇的، 乏味的، 无味的: گەپنىڭ ئىزى ھەسەل، تولىسى ~ . <谚> 话少则如蜜، 话多则无味。

بىمەنە 〔静〕 ① 荒诞的، 荒谬的، 荒唐的: ~ خىيال 荒诞的想法 / ~ سەپسەتە 荒谬的言论 / ~ قىلىق 荒唐的行为 ② 无聊的، 乏味的: ~ تۇرمۇش 无聊的生活

بىمەنىلەشتۈرمەك «بىمەنىلەشمەك» 的使动态

بىمەنىلەشتۈرۈلمەك «بىمەنىلەشتۈرمەك» 的被动态

بىمەنىلەشمەك 〔动〕 无聊: ئۇلار بۇ ئىشتا تولىمۇ بىمەنىلەش-تى . 他们做的这件事太无聊了。

بىمەنىلىك 〔静〕 ① 荒诞، 荒谬، 荒唐 ② 无聊، 乏味

بىمەھەل 〔静〕 ① 不是时候، 过早: ئۇ ~ كەلدى . 他来的不是时候。② 偶然، 意外: ~ ئۆلۈم 意外的死亡

بىنا (بىناسى) 〔静〕 建筑物، 楼房: ياتاق بىناسى 宿舍楼 / ئۈچ قەۋەتلىك ~ 三层楼

بىنا بولماق 建造: يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، ئۈرۈمچىدە نۇرغۇنلىغان قەۋەتلىك مېھمانخانىلار بىنا بولدى . 近几年来، 乌鲁木齐建造了许多高层宾馆。 ئالەم بىنا بولغاندا 开天辟地之时

بىنا قىلماق 创建، 营造: شەھەر ~ 创建城市 / ئور-مان ~ 造林

بىنائەن 〔助〕 根据، 依照، 遵照، 应: بۇيرۇققا ~ 根据命令 / ئىلتىماسقا ~ 依照请求 / تەكلىپكە ~ 应邀

بىناكار 〔静〕 建筑师

بىناكارلىق 〔静〕 建筑业، 建筑: ~ قۇرۇلۇشى 建筑公程 / ~ شىركىتى 建筑公司

بىناكارلىق ئاكۇستىكىسى <建> 建筑声学

بىناكارلىق بېجى <经> 建筑税

بىناكارلىق سانائىتى <建> 建筑工业

بىناكارلىق سەنئىتى 建筑艺术

بىناكارلىق ئېستېتىكىسى 建筑美学

بىناكارلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 建筑经济学

بىناكارلىق ئىلمى 建筑学

بىناماز 〔静〕 不做礼拜的

بىنامازلىق 〔静〕 不做礼拜

بىنەپ 〔静〕 没有益处的

بىنەپشە ①〔静〕<药، 植> 天山堇菜، 紫花地丁، 香 ②堇 <转> 紫، 紫色

بىنەپشە ئائىلىسى <植> 紫花地丁科

بىنەپشە شەربىتى <药> 降热比那西甫糖浆

بىنەپشىگۈل 〔静〕 <植> 堇菜، 天山堇菜花

بىنەم 〔静〕 ① 靠雨水耕种的 ② 旱田: ~ يەر 旱田

بىنەمچى 〔静〕 种旱田的农民

بىنەملىك 〔静〕 (大片的)旱地، 旱田

بىنت 〔静〕 <医> 绷带

بىنتلاتماق «بىنتلىماق» 的使动态

بىنتلاشماق «بىنتلىماق» 态同共的
بىنتلانماق «بىنتلىماق» 态动被的
بىنتلىماق 〔动〕 带绷缠، 带绷扎
بىنومۇس = نومۇسسىز
بىهاجەت = هاجەتسىز
بىهايا = هاياسىز
بىهايالىق = هاياسىزلىق
بىهۇدە 〔静〕 ① 白白، 徒劳، 无谓: ~ زايا بولماق 白白
费浪 / ئــەكسىيەتچىلەرنىڭ بارلىق ئۇرۇنۇشلىرى ~ ئىش. 反
动派的一切挣扎都是徒劳的。 ②胡言乱语的: ~
گەپلەرنى قىلماق 说胡، 话胡说
بىهۇدىلىك 〔静〕 白白، 徒劳، 无谓
بىهوش = هوشسىز
بىهوش بولماق = هوشسىزلانماق
بىهوش قىلماق = هوشسىزلاندۇرماق
بىهوشلۇق = هوشسىزلىق
بىهۆرمەت = هۆرمەتسىز
بىهۆرمەتلىك = هۆرمەتسىزلىك
بىهېساب = هېسابسىز
بىئوئاسترونومىيە 〔静〕 学文天物生
بىئوئاسترونومىيىلىك 〔静〕 的学文天物生
بىئوپەردە 〔静〕<生> 膜物生
بىئوپولىمېر 〔静〕<生، 化> 高物生، 物合聚物生
物聚
بىئوپولىمېرلىق 〔静〕 的物聚高物生، 的物合聚物生
بىئوپىگمېنت <生> 素色物生
بىئوپىگمېنتلىق 〔静〕<生> 的素色物生
بىئوتوپ 〔静〕<生> 群落生境(物生)
بىئوتېخنىكا 〔静〕 术技物生
بىئوتېخنىكىلىق 〔静〕 的术技物生
بىئوتىن 〔静〕<生> 素命生، 素物生
بىئوجۇغراپىيە 〔静〕<地> 学理地物生
بىئوخىمىيە 〔静〕<生> 学化物生
بىئوخىمىيىلىك 〔静〕 的学化物生
بىئودىنامىكا 〔静〕 ①生命动态②生物动力学، 生活
学能机
بىئودىنامىكىلىق 〔静〕 的学力动物生، 的态动命生
بىئوسفېرا 〔静〕<生> 圈物生
بىئوسفېرىلىق 〔静〕 的层物生، 的圈物生
بىئوسېنولوگىيە 〔静〕<生> 学落群物生

بىئوفېنولوگىيە 〔静〕<生، 气> 学候物物生
بىئوفېنولوگىيىلىك 〔静〕 的学候物物生
بىئوفىزىكا 〔静〕<生> 学理物物生
بىئوفىزىكىلىق 〔静〕 的学理物物生
بىئوكلىماتولوگىيە 〔静〕<生> 学候气物生
بىئوكلىماتولوگىيىلىك 〔静〕 的学候气物生
بىئوگراف 〔静〕 家学记传
بىئوگرافىيە 〔静〕<文> 记传
بىئوگرافىيىلىك 〔静〕 的记传
بىئوگرافىيىلىك رومان <文> 说小记传
بىئوگېن 〔静〕<生> 生源体، 初浆体، 生物基因
بىئوگېنلىق 〔静〕 的体源生
بىئوگېنېتىكا 〔静〕 学生发物生
بىئوگېنېتىكىلىق 〔静〕 的学生发物生
بىئوگېئولوگىيە 〔静〕<生> 学质地物生
بىئوگېئولوگىيىلىك 〔静〕 的学质地物生
بىئولوگ 〔静〕 家学物生
بىئولوگىيە 〔静〕 学物生
بىئولوگىيە پەلسەپىسى 学哲学物生
بىئولوگىيىلىك 〔静〕 的物生، 的学物生
بىئولوگىيىلىك ئانالىز 析分物生
بىئولوگىيىلىك بىرىكىش 成合物生
بىئولوگىيىلىك چەمبىرەك 圈物生
بىئولوگىيىلىك زونا <地> 带物生
بىئولوگىيىلىك قاتلام 层物生
بىئولوگىيىلىك قورال <军> 器武物生
بىئولوگىيىلىك كۆزىتىش <生> 测监物生
بىئولوگىيىلىك مىقدار 量物生
بىئولوگىيىلىك ئوكسىدلىنىش <生> 化氧物生
بىئولوگىيىلىك ئۇرۇش 战物生
بىئولوگىيىلىك ئېنىقلاش <生> 定检物生
بىئولوگىيىلىك ئىشقار <化> 碱物生
بىئولوگىيىلىك ياتلىشىش 异变物生
بىئولوگىيىلىك يىمىرىلىش 化风物生
بىئوماتېماتىكا 〔静〕<生> 学数物生
بىئوماتېماتىكىلىق 〔静〕 的学数物生
بىئوماددا 〔静〕 质物生
بىئومېترىيە 〔静〕 学量测物生، 学计统物生
بىئومېتېئورولوگىيە 〔静〕<生> 学象气物生
بىئومېتېئورولوگىيىلىك 〔静〕 的学象气物生

بىئومېتىرىيىلىك 〔静〕 的学计统物生

بىئونىك 〔静〕 家学生仿

بىئونىكا 〔静〕 学生仿

بىئوئېلېكتر 〔静〕<生> 电物生

بىئوئېلېكتر توكى 流电物生

بىئوئېلېكترلىق 〔静〕 的电物生

بىئوئېنېرگېتىكا 〔静〕 学力能物生

بىئوئېنېرگېتىكىلىق 〔静〕 的学力能物生

بىئوئىستاتىستىكا 〔静〕 学计统物生

بىئوئىستاتىستىكىلىق 〔静〕 的学计统物生

بىئورېت 〔静〕<农> 脲二缩

بىۋاپا = ۋاپاسىز

بىۋاپالىق = ۋاپاسىزلىق

بىۋاپالىق قىلماق = ۋاپاسىزلىق قىلماق

بىۋاستە 〔静〕 的接直، 接直: ~ تەجرىبە 验经接直

بىۋاستە ئاچقۇچ 引索接直

بىۋاستە ئاكسىيە <经> 卷证接直

بىۋاستە باج 税接直

بىۋاستە پايدا <经> 利直

بىۋاستە پېرېۋوت چېكى <经> 票汇接直

بىۋاستە تەسۋىر <文> 写描接直

بىۋاستە خۇلاسە <逻> 理推接直

بىۋاستە دەۋا <法> 诉自

بىۋاستە سايلام 举选接直

بىۋاستە سېزىم 觉直

بىۋاستە قاراشلىق شەھەر 市辖直

بىۋاستە كۆزىتىش <逻> 观直

بىۋاستە كرېدىت <经> 用信接直

بىۋاستە ئۇچۇر 息信接直

بىۋاك 〔静〕 气淘، 蛋捣

بىۋاكلاشماق 〔动〕 气淘变، 蛋捣变

بىيە 〔静〕<动> 马母

بىيە باغلىماق 来起拴马母的奶挤要把

بىيە - بىيە 〔模〕<方> (音声的子鸽唤)咕咕

بىيەتكە 〔静〕<方> 许少، 点丁一، 点一

بيۇرو 〔静〕 局(的构机行执党政为作): مەركىزىي كومـ
تېت سىياسىي بيۇروسى 局治政会员委央中

بيۇروكرات 〔静〕 僚官

بيۇروكرات بۇرژۇئازىيە 级阶产资僚官

بيۇروكرات كاپىتال 本资僚官

بيۇروكرات كاپىتالىزم 义主本资僚官

بيۇروكراتلارچە 〔静〕 的式僚官، 的僚官

بيۇروكراتلاشماق 〔动〕 化僚官

بيۇروكراتلىق 〔静〕 风作僚官، 义主僚官

پ

پ ①维吾尔文第四个字母②该字母名称

پا 〔叹〕哇، 呀唉(被烫، 烧灼后的叫声)

پائال 〔静〕积极: ~ قاتناشماق 积极参加/ ~ ئىشلىمەك 积极工作

پائالىيەت 〔静〕活动، 行为: ئىلمىي ~ 学术活动 / ئىجتىمائىي ~ 社会活动/ تەنتەربىيە پائالىيىتى 体育活动

پائالىيەت پېنى 行为科学

پائالىيەت جۇغراپىيىسى 〈地〉 行为地理学

پائالىيەت فۇنكسىيىسى 〈心〉 行为机能

پائالىيەت ئىرسىيەتشۇناسلىقى 〈生〉 行为遗传学

پائالىيەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 〈经〉行为经济学

پائالىيەتچان 〔静〕积极的، 活跃的، 主动的: ~ ئادەم 活跃人物

پائالىيەتچانلىق 〔静〕〈心، 哲〉能动性، 积极性، 主动性: سۇبيېكتىپ ~ 主观能动性 / پائالىيەتچانلىقنى يوقاتماق 丧失主动性

پائالىيەتچى 〔静〕活跃分子، 活动家، 活动分子

پائالىيەتچىلىك 〔静〕〈心〉行为主义

پائالىيەتچىلىك سىياسەتشۇناسلىقى 行为主义政治学

پائالىيەتسىز 〔静〕不活跃، 不主动، 不积极

پائالىيەتسىزلىك 〔静〕不活跃، 不主动، 无为

پائالىيەتشۇناس 〔静〕 行为学家

پائالىيەتشۇناسلىق 〔静〕 行为学

پائالىيەتلىك 〔静〕①主动的، 积极的، 活跃的②……活动的

پاپا (پاپاسى) 〔静〕〈宗〉教皇: رىم پاپاسى 罗马教皇

پا - پا 〔叹〕哇، 呀唉: ~ قولۇم كۆيدى . 呀唉، 手被烫了。

پاپاخ 〔静〕翻毛帽، 土耳其式皮帽

پاپالىق 〔静〕〈宗〉教皇的: ~ تەختى 教皇宝座

پاپائىن 〔静〕〈化〉木瓜酶

پاپوروتنىك 〔静〕〈植〉蕨类植物

پاپوروتنىكلار 〔静〕〈植〉蕨类植物门

پاپىرۇس 〔静〕香烟، 卷烟

پاپىلىماق 〔动〕〈方〉爬行، 匍匐

پات[1] 〔静〕〈纺〉①浆: ~ بەرمەك 上浆 / پاتىنى تازىلىماق 退浆 / پېتى بار رەخت 上了浆的布 ②样式، 样子: شۇ پېتى 原样 / ئۆز پېتى 老样子، 原封不动③表示行为的状态: ئۇ يۈگۈرگەن پېتى سىنىپقا كىرىپ كەتتى . 他一口气跑到了教室。

پېتى چۈشمەك 走样، 变样: كىيىمنىڭ تېخى پېتى چۈشمىدى . 衣服还没走样。

پېتىدىن چۈشمەك 丧失尊严، 丧失威信، 放下架子: ئاغىنە ، پېتىمدىن چۈشمەي دېسەڭ ، بۇ ئىشنى قىلما . 朋

友，你不想丧失尊严，就别干这种事。پاتىگۈل ئېرىدىن ئايرىلغان بىلەن پېتىدىن چۈشكىنى يوق. 帕提古丽虽然已丧夫，但依然没有放下架子。

پات[2] 〔静〕 快：~ كەلمەك 快回来

پات ئارىدا 即将，就要：ئۇ ~ كېلىدۇ. 他就要回来。

پات يېقىندا 最近，即将：ئۇ ~ ئوقۇشقا بارىدۇ. 他最近就要去学习。

پات[3] 〔静〕 平棋，平：~ بولماق 平棋，平 / ئۇلارنىڭ ئويۇنى ~ بولدى. 他们下了个平棋。

پات[4] 〔模〕 嘀，嘟(汽车喇叭等声音)

پات[5] 〔静〕<古> 沉淀物

پاتاسا 〔静〕<食> 粽子糖(一种甜食品)

پاتاق 〔静〕 高粱壳

پاتاڭ 〔静〕①大筋，脖筋：كالا پاتىڭى 牛脖筋②脖颈，脖梗儿：پاتىڭى يوغان 脖子粗③<转>身负，负担：ئۇنىڭ پاتىڭىدىكى قەرز بارغانسېرى كۆپىيىۋەردى. 他负的债越来越多。

پاتاڭ سالماق 用牛筋捆住叉子

پاتاڭدىماق 〔动〕 用牛筋捆扎

پاتاڭكۆچ 〔静〕<古> 打骚鼠的绷子

پاتاڭكۆشلىماق 〔动〕<方> ①打脖梗②挥舞

پات - پات[1] 〔模〕 嘀嘀，嘟嘟，哒哒(汽车喇叭等声音)

پات - پات[2] 〔静〕 不时，时常，常常：بىز ~ كۆرۈشۈپ تۇرىمىز. 我们三天两头儿见面。بۇ بالا ~ يىغلايدىغان بولۇپ قالدى. 这孩子变得时常哭泣。ئۇنىڭدىن ~ تېلېفون كېلىپ تۇرىدۇ. 他常来电话。~ كېلىپ تۇرۇڭ. 你常来呀。

پاترون 〔静〕①<机> 夹具，安全卡盘②<电>(电灯的)灯座，灯头，灯口

پاترۇل 〔静〕 巡警

پاترۇللۇق 〔静〕 巡逻：ئۇلارنىڭ بىر قىسمى هويلىغا كىردى، يەنە بىر قىسمى كوچىدا پاترۇللۇقتا قالدى. 他们一部分人进了院子，另一部分人在街上巡逻。

پاترىئارخ 〔静〕①氏族长，族长②<宗> 大主教

پاترىئارخات 〔静〕 族长制

پاترىئارخال 〔静〕 宗法

پاترىئارخاللىق 〔静〕 宗法的：~ ئائىلىۋى نىزام 家法 / ~ جەمئىيەت 宗法社会

پاتسىغ 〔静〕<古> 沉落

پاتسفلور 〔静〕<植> 西番莲

پاتغا 〔静〕<古> 裁剪案子(制帽裁剪师衬皮或毡料所用的案子)

پاتقاق 〔静〕 泥浆，泥泞：~ چاچراپ كەتمەك 泥浆飞溅 / كىيىمنى ~ قىلىۋەتمەك 使衣服沾满烂泥 / ~ يول 泥泞的道路 / پاتقاققا پاتماق 陷入泥泞 / ئادەمگە ئەقىل كېرەك، پاتقاققا شېغىل. <谚> 人要智慧，泥泞要卵石。~ كۆلدە لايخورەك پادىشاھ. <谚> 泥潭里田鹬称王。

پاتقاق بولماق 变得泥泞：يول پاتقاق بولۇپ كەتتى. 道路变得泥泞。

پاتقاق قىلماق 使变得泥泞：هويلىنى پاتقاق قىلىۋەتمە. 不要把院子弄得都是泥泞。

پاتقاق كۆمۈر <矿> 泥煤

پاتقاق گازى <化> 沼气：پاتقاق گازىنى ئاپتوماتىك تەكشۈرۈپ سىگنال بېرىش ۋە توك ئۈزۈش قورۇلمىسى 沼气自动检测报警断电装置

پاتقاق گازى ئوغۇتى <农> 沼气肥

پاتقاقچىلىق 〔静〕 泥泞：~ بولۇپ كەتمەك 变成泥泞

پاتقاقلاشماق = پاتقاق بولماق

پاتقاقسىز 〔静〕 无泥泞的

پاتقاقلىق 〔静〕 泥泞地带，翻浆地：پاتقاقلىقتىن ئۆتمەك 走过泥泞地带

پاتقۇزماق «پاتماق» 的使动态

پاتقۇزۇشماق «پاتقۇزماق» 的共同态

پاتقۇزۇلماق «پاتقۇزماق» 的被动态

پاتلاتماق[1] «پاتلىماق[1]» 的使动态

پاتلاتماق[2] «پاتلىماق[2]» 的使动态

پاتلاشماق[1] «پاتلىماق[1]» 的共同态

پاتلاشماق[2] «پاتلىماق[2]» 的共同态

پاتلانماق[1] «پاتلىماق[1]» 的被动态

پاتلانماق[2] «پاتلىماق[2]» 的被动态

پاتلىماق[1] 〔动〕 上浆：رەختنى ~ 给布上浆

پاتلىماق[2] 〔动〕 把(牛羊)肚子刮干净

پاتماق 〔动〕①盛下，装下，容纳下：بۇ خالتىغا 50 جىڭ ئۇن پاتىدۇ. 这个口袋盛得下50斤面。بۇ ئۆيگە بەش ئادەم پاتىدۇ. 这间屋子可容5个人。تاغقا پاتمىغان ئۆچكە قازانغا پاتار. <谚> 山上不容下的山羊，铁锅盛得下。مەن بۇ ئۆيگە پاتمىدىم. 这个家我待不下去了。بۇ ئاياغ پۇتۇمغا پاتمىدى. 这双鞋我穿不上。②陷，陷入：

ماشىنا پاتقاققا پېتىپ قاپتۇ . 汽车陷入泥泞。پۇتقا تاش ~ 石头磨脚，石头碰脚③隐没，沉没，淹没：كۈن پاتتى . 太阳落了。پۈتۈن شەھەر قاراڭغۇلۇققا پاتتى . 整个城市淹没在黑暗中。④表示极度兴奋或愤怒等：ئۇنىڭ گېپى جېنىمغا پاتتى . 他的话激怒了我。

پاتمان ¹ 〔静〕①帕特曼（新疆旧重量单位之一，各地不一，通常为 273.44 公斤）②<转>好多，一大堆，沉重：بىر ~ ئىش 好多的事 / بىر ~ گەپ 一大堆话 / مىڭ ~ ئۈمۈد 千钧棒

پاتمان ² 〔静〕<古>斛

پاتمان - پاتمان 〔静〕多，很多，一大堆

پاتمانلاپ 〔静〕很多，大量：ئاغرىق ~ كىرىپ ، مىسقاللاپ چىقىدۇ . <谚>病来如山倒，病去如抽丝。

پاتمانلاپ - پاتمانلاپ 〔静〕很多，大量，沉重：گۆش ئىسكىلاتىغا ~ گۆش بېسىلغان . 肉库里储存了大量的肉。

پاتمچۇق 〔静〕<动>壁虎，蝎虎，守宫

پاتمخوتۇن 〔静〕笨女人（指不会干女人的活，甚至连纺车也不会摇的）：مۇنچىلىك ئىشلارنى پاتمخوتۇنمۇ قىلالايدۇ . 这些活儿连笨女人都能干。

پاتولوگ 〔静〕<医>病理学家

پاتولوگىيە 〔静〕<医>病理学

پاتولوگىيىلىك 〔静〕病理学的

پاتولوگىيىلىك پسىخولوگىيە <心>病理心理学

پاتۇرماق¹ «پاتماق» 的使动态

پاتۇرۇش ئۇسۇلى <地>插入法

پاتۇرماق² 〔动〕<古>①使淹没，使沉入②隐瞒，隐藏

پاتۇرۇشماق «پاتۇرماق¹» 的共同态

پاتۇرۇلماق «پاتۇرماق¹» 的被动态

پاتېفون 〔静〕留声机：~ قويماق 放留声机

پاتېفون تەخسىسى 唱片

پاتېفون يىڭنىسى 唱针

پاتېنت 〔静〕<经>专利

پاتېنت بېجى <经>专利税

پاتېنت تۈزۈمى <经>专利制度

پاتېنت قانۇنشۇناسلىقى <法>专利法学

پاتېنت قانۇنى <法>专利法

پاتېنت گۇۋاھنامىسى <经>专利证书

پاتېنت ھوقۇقى <经>专利权

پاتېنت ئىدارىسى 专利局

پاتېنت ئىگىسى <经>专利人

پاتېنتلىق 〔静〕专利的

پاتېنتلىق مەھسۇلات 专利产品

پاتىپاراق 〔静〕慌乱，仓惶，混乱

پاتىپاراق بولماق 慌乱，混乱，手忙脚乱：ئۇلار پاتىپاراق بولۇپ قېچىشتى . 他们仓惶逃窜。

پاتىپاراق قىلماق 使……慌乱，扰乱，打搅：دۈشمەننى ~ 使敌人慌乱起来 / بىرنەچچە كۈندىن بۇيان سىلەرنى پاتىپاراق قىلىۋەتتۇق . 几天来我们打搅你们了。

پاتىپاراقچىلىق 〔静〕忙乱状态，混乱现象：~ ئىچىدە قالماق 乱成一团，陷入混乱之中

پاتىپاراقلاشتۇرماق «پاتىپاراقلاشماق» 的使动态

پاتىپاراقلاشماق 〔动〕慌乱，混乱，手忙脚乱：دۈشمەنلەر پاتىپاراقلىشىپ كەتتى . 敌人慌作一团乱了阵脚。

پاتىپاراقلىق «پاتىپاراق» 的名词形式：دۈشمەنلەر ~ ئىچىدە قالدى . 敌人处于慌乱之中。

پاتىھە （پاتىھەسى）〔静〕①<宗>法谛海（《古兰经》首卷篇名，意为《开端》）②简短的祈祷③祝福

پاتىھە ئالماق 接受祝福

پاتىھە بەرمەك 祝福，赐福

پاتىھە ئوقۇماق 诵祷词

پاجاق 〔静〕<方>（织地毯的茅屋的）柱子

پاجىئە （پاجىئەسى）〔静〕惨象，悲剧，惨案，不幸：ئائىلە پاجىئەسى 家庭悲剧 / ~ يۈز بەرمەك 发生惨案

پاجىئەلىك 〔静〕悲惨，凄惨，悲痛，惨痛，凄凉：~ ئۆلۈم 悲惨的死亡 / ~ كۆرۈنۈش 凄惨的场面，凄凉的景象

پاجىئەلىك ۋەقە 惨案

پاجىئەلىك ھادىسە 悲惨的现象（景象）

پاچاق¹ 〔静〕①小腿（人、畜的小腿）②裤腿（下半部分）

پاچاق سۆڭىكى <生理>小腿骨

پاچاققا پىت چۈشمەك <成>心神不定，坐立不安，坐卧不宁：ئۇنىڭ پاچىقىغا پىت چۈشتى . 他开始坐立不安了。

پاچاققا ئېسىلماق ①（狗等）咬腿②<转>纠缠不休，抓住不放

پاچاق² 〔静〕破碎

پاچاق - پاچاق 〔静〕破碎不堪，零七八碎

پاچاق - پاچاق بولۇپ كەتمەك 支离破碎，七零八

落

پـاچاق - پاچاق قىلماق 流花落得打، 毁摧، 碎粉

水 : دۈشمەن ئىستىھكامىنى پاچاق - پاچاق قىلىۋەتمەك 敌毁摧

垒堡人

پاچاقچى 〔静〕①爱咬人腿的②<转>爱抓辫子的: ~

ئادەم 爱抓辫子的人

پاچاقچىلىق 〔静〕 爱抓辫子

پاچاقچىلىق قىلماق 抓辫子

پاچاقلاتماق «پاچاقلىماق» 的使动态

پاچاقلاشماق «پاچاقلىماق» 的共同态

پاچاقلانماق «پاچاقلىماق» 的被动态

پاچاقلىماق 〔动〕 烂砸، 毁摧، 碎粉: ساندۇقنى ئۇرۇپ ~

烂砸子箱把 / بىزنىڭ قوشۇنىمىز دۈشمەن ئىستىھكامىنى پا-

چاقلاپ تاشلىدى . 我们的队伍摧毁了敌人的堡垒。

پاچكا 〔静〕 包: بىر ~ تاماكا 一包香烟

پاخال 〔静〕 ①禾秸: شال پاخلى 稻草②<转>贬值的،

毛了的: پۇلنى پاخالـدەك بۇزۇپ چاچماق 挥金如土 / ~

پۇل 贬值的货币

پاخال بولماق ①成禾秸②<转> 贬值: پۇل ~ 货

币贬值

پاخاللاشتۇرماق «پاخاللاشماق» 的使动态

پاخاللاشتۇرۇشماق «پاخاللاشتۇرماق» 的共同态

پاخاللاشتۇرۇلماق «پاخاللاشتۇرماق» 的被动态

پاخاللاشماق 〔动〕 ①荒، 疯长، 长荒(庄稼只长杆不结

实)②<转>贬值: پۇل ~ 货币贬值، 通货膨胀③

泛滥(指某种物或人过多، 不值钱)

پاخاللىق 〔静〕 ①禾秸堆، 禾秸垛②<转> 贬值: پۇل

پاخاللىقى 货币贬值، 通货膨胀

پاخپاق 〔静〕 ①蓬乱的، 乱糟糟的: ~ چاچ 蓬乱的头发

②空的، 空心的: ~ بەسەي 空心的白菜

پاخپاق گەپ 空话، 空谈: ماڭا راست گەپ كېرەك ، ئۇنـ-

داق پـاخپاق گەپلەرنى ئاڭلاشقا چولام يوق . 我需要的是实

话، 没功夫听那些空话。

پاخپايتماق «پاخپايماق» 的使动态

پاخپايتىشماق «پاخپايتماق» 的共同态

پاخپايتىلماق «پاخپايتماق» 的被动态

پاخپايماق 〔动〕 (毛发等)蓬乱، 散乱: چاچ پاخپىيىپ كەت-

مەك 头发蓬乱

پـاختا 〔静〕 棉花: چىگىتلىك ~ 籽棉 / سـاپ ~ 皮棉

پاختا ئاتماق ①弹棉花②<成> 吹牛: سـەن تـولا

پاختا ئاتما . 你别吹光牛。

پاختا پىلتىسى <纺> 条棉

پاختا تەرمەك 摘棉花

پاختا توزۇندىسى 绒棉

پاختا توقۇلما <纺> 棉纺织品، 棉织品

پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسى 棉纺厂

پاختا تېرىش ماشىنىسى <农> 摘棉机

پاختا چىقارماق 轧花

پاختا دەرىخى <植> 木棉

پاختا دۈكىنى ①弹棉机②棉花铺

پاختا رەخت <纺> 棉布

پاختا زاۋۇتى <纺> 轧花厂

پاختا يۆگىمى <纺> 棉卷

پاختا يىپ <纺> 棉纱

پاختىنىڭ ئىچىدە ئوت ساقلىغاندەك (在万不分利

的情况下)千方百计保佑: خۇدايىم سىلەرنى ~ ساقلار

愿胡达千方百计保佑你们。

پاختەك 〔静〕①<动> 斑鸠: پاختەكتە بار كۆڭۈل ، تورۇل-

غىدا يوقمۇ؟ <谚> 斑鸠之心، 雏鸠难道没有吗?(你

多心، 别人就不多心)②<转>怕老婆的男人: ئۇ

خوتۇنىدىن قورققاچقا «ھەسەن ~ » دەپ نام ئالغان . 因为他怕

老婆، 人们管他叫"艾散斑鸠"。

پاختەك تۈكى ①斑鸠毛②浅灰色: ~ رەڭلىك چاپان

浅灰色衣服

پاختىكى ئۇچىدا ئۈچماق <成> 走运، 得意洋洋

پاختۇۋاش 〔静〕<植> 絮菊

پاختىچى[1] 〔静〕 棉花加工者، 卖棉花者

پاختىچى[2] 〔静〕<方> 吹牛皮的人

پاختىچىلىق 〔静〕 ①销售棉花业②植棉业

پاختىزار 〔静〕 棉田، 棉花地: ئۇلار پاختىزاردا ئىشلەۋاتىدۇ .

他们在棉田里干活。

پاختىزارلىق = پاختىزار

پاختىسىمان 〔静〕 棉状的: ~ بۇلۇت 云朵، 浮云

پاختىكار 〔静〕 棉农

پاختىكارلىق 〔静〕 种棉业

پاختىلاشتۇرغۇچى 〔静〕 使发霉的، 使长醭

پاختىلاشتۇرغۇچى زەمبۇرۇغ <生> 霉菌

پاختىلاشتۇرماق «پاختىلاشماق» 的使动态

پاختىلاشماق 〔动〕 发霉، 长醭: نان پاختىلىشىپ قاپتۇ . 馕

发霉了。

پاختىلىشىش كېسىلى ＜植＞白腐病

پاختىلىق 〔静〕棉的: ~ ئىشتان 棉裤

پاختىلىق ئاياغ 棉鞋: قىش كىردى، پاختىلىق ئاياغنىڭ باھاسى ئۆرلەپ كەتتى. 入冬了，棉鞋价格也上涨了。

پاختىلىق چاپان 棉袄

پاختۇەن 〔静〕空炮: ~ قىلىپ ئاتماق 放空炮

پاخشا 〔静〕①碰烂的，破的: ~ تۇخۇم 碰烂的蛋②＜转＞贱(指多次改嫁的女人): ئۇ ئەرگە تېگىۋېرىپ ~ خوتۇن دېگەن نامغا قېلىشتىن ھەزەر ئەيلەيتتى. 她怕嫁来嫁去，落个"贱女人"的名声。

پاخشا بولماق ①破，烂: تۇخۇم پاخشا بولدى. 鸡蛋破了。②＜转＞败，失败: ئۇ ئاللىقاچان پاخشا بولغان، چوڭ گەپ قىلمىسۇن. 他早就败了，别说大话了。

پاخشا قىلماق 碰烂，砸烂: تۇخۇمنى ~ 把鸡蛋碰烂

پاخشەك 〔静〕长癞的，秃的

پاخشەك باش ①秃头，癞痢头，光头②＜骂＞秃子，癞痢头

پاخشەك تاز = پاخشەك باش

پاخما 〔静〕蓬乱，乱蓬: ~ چاچ 乱蓬的头发

پاخما باش 披头散发，头发散乱的: ئالتۇن باشلىق ئاتاڭ بىلەن قالغۇچە پاخما باشلىق ئاناڭ بىلەن قال. ＜谚＞宁跟要饭娘，不跟当官爹。 يىغىن زالىغا تۇساتتىن ~ بىرى كىرىپ كەلدى. 突然一个披头散发的人进了会场。

پاخما چىنىگۈل ＜植＞瞿麦

پادا 〔静〕群，畜群: قوي پادىسى 羊群 / كالا پادىسى 牛群 / پادا قوتانغا قايتتى. 畜群回圈。 بىر شاتىراق موزاي پادىنى بۇلغار. ＜谚＞一头拉稀的牛犊弄脏一群牛；喻同"一只老鼠坏一锅汤"。

پادا باقماق ①放牧: پادا باقاندا دوست ئىدۇق، ياڭاق چاقاندا ئايرىلدۇق. ＜谚＞放牧时你我不分，享受时分道扬镳。②＜转＞玩耍，闲荡，闲逛(多用于否定和反问): ئەتىدىن كەچكىچە پادا باققىنىم يوق، ئىشلىدىم. 我没有闲逛，从早到晚都在干活。

پادا - پادا 〔静〕成群的，一群群的: ~ قويلار، قوتان - قوتان كالىلار 一群群的羊，一圈圈的牛

پادۇب 见下

پادۇب دەرىخى ＜植＞冬青

پادىچى 〔静〕牧工，牧人

پادىچى بالا 牧童

پادىچىلىق 〔静〕放牧业

پادىشاھ (پادىشاھى) 〔静〕皇帝，王国，君主: ئايال ~ 女皇，女王 / زالىم ~ 暴君 / شىر ھايۋانلار پادىشاھى. 狮子是兽中之王。 تىلىدىن كەلگەن قولىدىن كەلسە، ھەركىم ~ بولار. ＜谚＞只要说得到做得到，谁都可以当皇帝。 ~ ئادىل بولسا، پۇقرا مايىل بولار. ＜谚＞国王公正，百姓归心。

پادىشاھى ئالەم 皇帝陛下，万岁爷

پادىشاھسىز 〔静〕无君的

پادىشاھسىزلىق 〔静〕无君论

پادىشاھلىق 〔静〕①皇帝，国王，君主②王国，君主国③国王的，君主的④国有的，公有的: ~ يەر 国有土地，公田

پادىشاھلىق ئاساسىي قانۇنلۇق تۈزۈم 君主立宪制

پادىشاھلىق تاج 皇冠，王冠

پادىشاھلىق تۈزۈم 帝制，君主制

پادىشاھلىق دۆلەت 君主国

پادىشاھلىق قىلماق ①当皇帝②收归国有，充公③＜转＞称王: ھەممىگە ئۆزۈم پادىشاھلىق قىلىمەن دەپ ئويلىما! 别以为你什么都可以称王称霸！

پادىشاھلىق ھاكىمىيەت 君权

پار[1] (پارى) 〔静〕套，双，副，对: بىر ~ كىيىم 一套衣服 / بىر ~ ئاياغ 一双鞋 / بىر ~ پالاق 一副拍子

پار بولماق 成对，成双: پار بولۇشۇپ ماڭماق 成对地走

پار كەلمەك 相配，配得上: بۇ ساڭا پار كەلمەيدۇ. 这个配不上你。 بۇ ئىككى ئات بىر - بىرىگە پار كېلىدۇ. 这两匹马挺匹配。

پار[2] (پارى) 〔静〕①蒸气②暖气: ~ ئورناتماق 装暖气

پار بازغىنى 气锤

پار بەرمەك 供暖

پار پومپىسى ＜机＞蒸汽往复泵

پار تەقسىملىگۈچ ＜化＞蒸汽分配器

پار تۇربىنىسى 汽轮机

پار تۇربىنىلىق ＜物＞汽轮式

پار تۇربىنىلىق گېنېراتور ＜电＞汽轮发电机

پار سۇيى ＜水＞凝结水

پارغا ئايلاندۇرغۇچ ＜物＞蒸发器

پارغا ئايلانماق = پارلانماق

پارغا ئايلىنىش نىسبىتى ＜气＞蒸发率

پار قازان <机> 锅炉
پار ماشىنىسى <机> 蒸汽机
پار مۇنچىسى 蒸气浴室
پار ۋاننىسى = پار مۇنچىسى
پار[3] 〔模〕闪，照：بۇ خىل مۇھەببەت يوپۇرماق ئۈستىدىكى بىر تامچە شەبنەم، كۈن پارلا قىلسا تۈگەيدۇ. 这种爱情就像叶子上的露珠，太阳一照就没了。
پار[4] 〔静〕<方>心、心情、心意
پارا 〔静〕贿赂
پارا ئالغۇچى <法> 受贿人
پارا ئالماق <法> 受贿
پارا بەرمەك <法> 行贿
پارا يېمەك = پارا ئالماق
پارابولا 〔静〕<数>抛物线
پارابولاسىمان 〔静〕抛物线形
پارابولاسىمان بارخان <地> 抛物线形沙丘
پارابولوئىد 〔静〕<数>抛物面
پارات = كۆرەك
پاراتتىن ئۆتمەك = كۆرەكتىن ئۆتمەك
پاراتبىرىق 〔静〕<植>紫黍草
پاراتىق = قايتۇرما كېزىك
پاراچ 〔静〕(淘金用的)漏勺
پاراخوت 〔静〕①轮船：يولۇچىلار پاراخوتى 客轮 / يۈك پاراخوتى 货轮 / ~ ھەيدىمەك 驾驶轮船 / ئوكيان پاراخوتى 远洋轮船②<军>舰，舰艇：ھەربىي ~ 军舰 / چارلىغۇچى ~ 巡洋舰
پاراخوت لاچىنى <动> 军舰鸟
پاراخوتچى 〔静〕船员
پاراخوتچىلىق 〔静〕航运业：ئوكيان پاراخوتچىلىقى 远洋航运业
پاراخوتلۇق 〔静〕①有轮船的②乘轮船：~ كەلدىم. 我是乘轮船来的。
پارازىت 〔静〕①<生>寄生虫，寄生物②好吃懒做的：~ ئادەم 好吃懒做的人
پارازىت چىۋىن <生> 寄生蝇
پارازىت سىگنال <电> 寄生信号
پارازىت قۇرت <动> 寄生虫
پارازىت قىسقۇچپاقا <动> 寄生蟹
پارازىت كېسەللىك <农> 寄生性病害
پارازىت ھەرە <生> 寄生蜂
پارازىت ئۆسۈملۈك <生> 寄生植物
پارازىت ۋولقان <地> 寄生火山
پارازىت ئىگىسى <生> 寄主
پارازىت يىلتىز <植> 寄生根
پارازىتشۇناس 〔动〕<生>寄生虫学家
پارازىتشۇناسلىق 〔静〕<生>寄生虫学
پارازىتلىق 〔静〕寄生的：~ تۇرمۇش 寄生生活
پارازىتلىق ئىستېمال <经> 寄生性消费
پاراس 〔模〕噼啪(放鞭炮、燃烧干柴、干枝折断等声音)
پاراسەت 〔静〕才气、才华、才略、才智
پاراسەت ئىگىسى 才子
پاراسەتسىز 〔静〕无才智的、无智谋的
پاراسەتسىزلىك 〔静〕无才智、无智谋
پاراسەتلىك 〔静〕有才智的、有智谋的：~ ئادەم 有才智的人 / ھەم ~ ، ھەم جاسارەتلىك 智勇双全
پاراس - پاراس 〔模〕噼里啪啦、毕毕剥剥、噼噼啪啪：قارىغاي ئوتۇنى ~ قىلىپ كۆيۈۋاتاتتى. 松木柴火噼噼啪啪地燃烧。
پاراس - پۇرۇس 〔模〕毕毕剥剥、噼里啪啦、噼噼啪啪：ئوتۇن ~ قىلىپ كۆيۈشكە باشلىدى. 劈柴噼噼啪啪地燃烧。~ ئېتىلغان پوجاڭزا ئاۋازى 噼噼啪啪的爆竹声
پاراسسىدە 〔静〕啪啦一声：ئارغامچا ~ ئۈزۈلۈپ كەتتى. 绳子啪啦一声断了。
پاراسلاتماق «پاراسلىماق» 的使动态
پاراسلىماق 〔动〕毕剥作响、噼啪作响
پاراسېتامول 〔静〕<药>扑热息痛
پاراسىمپاتىك 〔静〕副交感的
پاراسىمپاتىك نېرۋا <生理> 副交感神经
پاراشوك 〔静〕粉，粉末：سوپۇن پاراشوكى 肥皂粉
پاراشوك پۈركۈگۈچ <农> 喷粉机
پاراشوك دورا <药> 药粉、粉剂
پاراشوك دىفراكسىيىسى <地> 粉末衍射
پاراشوك رودا <冶> 矿粉
پاراشوكسىمان 〔静〕粉末状的
پاراشۇت 〔静〕降落伞
پاراشۇت بىلەن سەكرىمەك <体> 跳伞
پاراشۇت مۇنارى <体> 跳伞塔
پاراشۇتچى 〔静〕<体>跳伞者、跳伞运动员

پاراشۇتچى قىسىم 〈军〉 兵降空、兵伞

پاراشۇتلۇق 〔静〕 带降落伞的

پاراشۇتلۇق سەكرەش تەنھەرىكىتى 〈体〉 伞跳 动运

پاراشۇر 〔静〕〈植〉 树天望

پاراشۇر ئۇرۇقدىشى 〈植〉 属树天望

پاراغەت 〔静〕 逸安、闲安、适安、闲悠、适舒: پاراغەتتە ياشىماق 活生的闲悠过 / پاراغەتكە بېرىلمەك 逸安求追، پەمىسىزنىڭ پاراستى يوق، غەمسىزنىڭ پاراغىتى يوق. 〈谚〉 头脑不灵没才智، 无忧无虑难安逸。

پاراغەتسىز 〔静〕 不安逸的、不悠闲的、不舒适的

پاراغەتلىك 〔静〕 安逸的、悠闲的: ~ تۇرمۇش 安逸生 活

پارافىن 〔静〕〈矿〉 石蜡

پارافىنلىق 〔静〕 石蜡、含蜡的

پارافىنلىق نېفىت 〈石〉 含蜡油

پاراق[1] 〔静〕 粮田、公粮

پاراق[2] 〔模〕 ①哈哈、哄哄(大笑声)②咕嘟咕嘟(形容 液体沸腾)

پاراق[3] 〔静〕〈方〉 耐不住、经不住、受不了

پاراق - پاراق 〔模〕 ①哈哈、嘻嘻哈哈、叽叽嘎嘎②咕 咕嘟嘟(水沸声)

پاراق - پۇرۇق 〔模〕 哈哈、叽叽嘎嘎、嘻嘻哈哈

پاراقچى 〔静〕 收公粮者、收粮员: قاراقچىدىن ~ يامان. 〈谚〉 收粮的比强盗还厉害。

پاراقىدە 〔静〕 哄然、扑哧: ~ كۈلۈشۈپ كەتمەك 哄然 大笑

پاراقلاتماق «پاراقلىماق» 的使动态

پاراقلاشماق «پاراقلىماق» 的共同态

پاراقلىماق 〔静〕 ①哄堂(大笑): پاراقلاپ كۈلمەك 哄堂大 笑②咕嘟咕嘟: سۇ پاراقلاپ قايندى. 水咕嘟咕嘟地 开了。

پاراكەندە 〔静〕 纷乱、混乱、烦扰: ~ ھالەت 混乱状 态 / ئۇنىڭ كۆڭلى ~. 他心烦意乱(心乱如麻)。 ~ ئادەم 邋遢的人

پاراكەندە بولماق 心烦意乱、乱作一团: دۈشمەنلەر پاراكەندە بولۇشۇپ تەرەپ - تەرەپكە قاچتى. 敌人乱作一团، 四处逃窜。 ئۇ كۆڭلى پاراكەندە بولۇپ نېمە قىلىشنى بىلمەي قالدى. 他心烦意乱、不知所措。

پاراكەندە قىلماق 捣乱、搅扰、骚扰: ئۇ بىزنى بىر كېچە پاراكەندە قىلدى. 他搅扰了我们一夜。 دۈشمەننى ~ 骚扰敌人

پاراكەندىچىلىك 〔静〕 纷乱、混乱、烦扰: ئۇرۇش پاراكەندىچىلىكى 战乱 / كۆڭۈل پاراكەندىچىلىكى 心烦意乱、心 乱如麻

پاراكەندىچىلىك سالماق 捣乱、扰乱、骚扰

پاراكەندىلىك = پاراكەندىچىلىك

پاراگراف 〔静〕 节: بىرىنچى باب ئىككىنچى ~ 第一章第 二节

پاراگرافلىق 〔静〕 节的、分节的: كىتاب ~ بەش 分为五 节的书

پاراڭ 〔静〕 闲话、闲谈

پاراڭ سالماق 闲聊、聊天、聊: بوۋاي ئۆز ئۆتمۈشى توغرىسىدا پاراڭ سېلىپ بەردى. 老爷爷聊了他的往事。

پاراڭ سوقماق = پاراڭ سالماق

پاراڭ قىلماق = پاراڭ سالماق

پاراڭغا چۈشمەك 聊起来

پاراڭنى دۇڭ سالماق 神聊、谈天说地

پاراڭچى 〔静〕 爱聊天的人、神聊、话匣子: مەھەللىدىكى پاراڭچىلار دائىم ۋەدىلىشىپ قويغاندەكلا مۇشۇ دەرەخ ئاستىغا توپلىناتتى. 村子里的话匣子们往往不约而同地集中 在这棵树下。

پاراڭخومار 〔静〕 爱聊天的: يۇنۇس ئەپەندى ~ ئادەم ئىدى. 尤努斯先生是一位爱聊天的人。

پاراڭخومارلىق 〔静〕 喜欢聊天

پاراڭلاشتۇرماق «پاراڭلاشماق» 的使动态

پاراڭلاشماق 〔动〕 交谈、闲谈、聊天儿: خىزمەت ئۈستىدە ~ 谈工作

پاراللاكتىك 〔静〕〈天〉 星位的

پاراللاكتىك بۇلۇڭ 〈天〉 星位角

پاراللېل 〔静〕〈数〉① 平行的: ئىككى سىزىق ~ 两条 线平行②〈地〉纬线

پاراللېل ئالتە ياقلىق 〈数〉 平行六面体、长方体

پاراللېل بازار 〈经〉 平行市场

پاراللېل بۇلۇڭ 〈数〉 平行角

پاراللېل پۈرۈلمە 〈地〉 平行褶皱

پاراللېل تۆت تەرەپلىك 〈数〉 平行四边形

پاراللېل چېتىق 〈电〉 并行接口

پاراللېل سودا 〈经〉 水平贸易

پاراللېل سىزىق 〈数〉 平行线

پاراللېل سىلجىش <物> 移平

پاراللېل سىنىپ 班行平

پاراللېل كۈچ <物> 力行平

پاراللېل مەشغۇلات 业作行平

پاراللېل ئوق <物> 轴行平

پاراللېل ئوق تېئورېمىسى <物> 理定轴行平

پاراللېل ئۈزۈلمە <地> 层断行平

پاراللېل يۆتكىلىش <数> 动移行平

پاراللېلچىلىق 〔静〕 论行平

پاراللېلىزم 〔静〕<哲> 义主行平

پاراللېللىق 〔静〕 <数> 行平、性行平

پاراللېللىق ئاكسىئوما <数> 理公行平

پارامان 〔静〕<建> 板隔的用子檩定固、时子房盖

پاراموش 〔静〕 迷昏、惚恍②忘遗、记忘①

پاراموش بولۇپ قالماق 迷昏、惚恍②忘遗①

پارامېتسىيە 〔静〕<动> 虫履草

پارامېتىر 〔静〕<数> 量变、参、数参

پارامېتىر قۇدۇقى <石> 井数参

پارامېتىر مودۇلياتورى <电> 器制调量参

پارامېتىرلىق 〔静〕<数> 的数参

پارامېتىرلىق تەڭشەش 节调数参

پاراۋان[1] 〔静〕 裕优、裕富: ~ تۇرمۇش 活生的裕富 / ~ ياشىماق 裕优活生

پاراۋان بولماق 裕优、裕富

پاراۋان قىلماق 裕富使

پاراۋان[2] 〔静〕<军> (施设雷鱼反的上舰军)卫雷破

پاراۋانلاشتۇرماق «پاراۋانلاشماق» 态动使的

پاراۋانلاشتۇرۇشماق «پاراۋانلاشتۇرماق» 态同共的

پاراۋانلاشتۇرۇلماق «پاراۋانلاشتۇرماق» 态动被的

پاراۋانلاشماق 〔动〕 来起足富、来起裕富

پاراۋانلىق 〔静〕 利福: ئىجتىمائىي ~ 利福会社 / ماددىي ~ 利福质物

پاراۋانلىق پۇلى 金利福

پاراۋانلىق تەمىناتى 遇待利福

پاراۋانلىق فوندى 金基利福、金利福

پاراۋانلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 济经利福 学

پاراۋوز 〔静〕 头车火、车机: ئامبىرى ~ 库车机 / ~ خىزمىتى 作工务机 / ~ ۋە ۋاگون 厢车和头车火

پاراۋوزچى 〔静〕 机司车火: بەردى ھەسەن ئۇيغۇرلاردىن چىققان تۇنجى ئەۋلاد ~ . 迪尔拜.艾散是第一代维吾尔族火车司机。

پارە[1] 〔静〕 块、碎块: يۈرەك پارىسى 心头肉

پارە بولماق 碎、破碎: بالا دەردىدە ھېلىمخان ئانىنىڭ يۈرىكى پارە بولاتتى، كۆزىدىن ياش قۇرۇمايتتى. 孩子使赫丽米罕大娘肝肠寸断、泪流不止。

پارە قىلماق 碎使

پارە[2] 〔静〕<宗> 《古兰经》的)卷: بىر ~ قۇرئان ئوقۇماق 诵读《古兰经》里的一卷 / ئۇ 30 ~ قۇرئاننىڭ ھەممىسىنى يادلىۋالدى. 他把《古兰经》三十卷全都背下来了。

پارە - پارە 〔静〕 一片片、一块块

پارە - پارە بولماق 破碎、碎块成、碎片: يۈرەك ~ 心碎、肝肠寸断 / ئۇنىڭ كۆزەينەكى يەرگە چۈشۈپ پارە - پارە بولۇپ كەتتى. 他的眼镜掉到地下成了碎片。

پارە - پارە قىلماق 弄碎、撕碎: چاناپ ~ 剁碎 / ئۇ خەتنى يىرتىپ پارە - پارە قىلىۋەتتى. 他把信撕成碎片。 بومبا پارتلاپ ئۇنى پارە - پارە قىلىۋەتتى. 炸弹把他炸得血肉横飞。

پارەش 〔静〕<方> 厨师①厨御②

پارپا[1] 〔静〕<植> 附子

پارپا كۆمىلچى (ھەببى جەدۋار) <药> 镇静(艾比洁德瓦尔丸)

پارپا[2] 〔静〕 矮、矬

پارپا ئادەم 矮人、侏儒

پارپا توخۇ <动> 柴鸡、农家土种鸡

پار - پار 〔模〕 闪闪、闪烁: يۇلتۇزلار ~ قىلىپ چاقناپ تۇراتتى. 星光闪闪；繁星闪烁。

پار - پۇر 〔静〕 闪的光、闪闪发的光

پار - پۇر قىلماق 光闪、闪亮、闪耀、闪烁

پارپىلىق 〔静〕 侏儒状态

پارپىلىق كېسىلى <医> 侏儒症

پارت 〔模〕 刺溜、刺棱: توشقان ~ قىلىپ قاچتى. 兔子刺溜一下跑了。

پارتا 〔静〕 课桌

پارتاقچى 〔静〕<方> 奢侈、大手大脚

پارت - پۇرت 〔模〕 刺溜、刺棱: ~ قاچماق 刺溜一下跑掉了

پارتتىدە 〔静〕 刺溜、刺棱、一溜烟: ئەھۋالنىڭ ئۆزگىرىپ بارىدىغانلىقىنى سەزگەن باراتى ~ قېچىپ كەتتى. 巴拉提

发现情况对自己不利，就一溜烟地跑了。

پارتلاتقۇچ 〔静〕 引信，爆炸物

پارتلاتقۇچ تۇرۇبا 爆破筒

پارتلاتقۇچ دورا 炸药

پارتلاتقۇچى 〔静〕 爆破手

پارتلاتماق «پارتلىماق» 的使动态

پارتلىتىش بۇيۇمى <法> 爆炸物品

پارتلىتىش تۇرۇبىسى <军> 爆破筒

پارتلىتىش تۆشۈكى <地> 炮眼

پارتلىتىش ئىستراتىگرافىيىسى <地> 爆破地层学

پارتلىتىش قۇدۇقى <石> 炮井

پارتلىتىش مەشغۇلاتى 爆破作业

پارتلىتىش نۇقتىسى <地> 炮点

پارتلىغۇچ 〔静〕 爆炸的，爆破的，爆裂的

پارتلىغۇچ تاۋۇش <语> 爆发音，破裂音，塞音

پارتلىغۇچ دورا = پارتلاتقۇچ دورا

پارتلىغۇچ سىماب <化> 雷酸汞，雷汞

پارتلىغۇچ ـ سىيرىلاڭغۇ تاۋۇش <语> 塞擦音

پارتلىغۇچ يۇلتۇز <天> 爆发星

پارتلىماق 〔动〕 爆炸，爆发：بومبا ~ 炸弹爆炸 / زەمبىرەك ئوقى گۈمبۈرلەپ پارتلىدى. 炮弹轰隆一声爆炸了。 / ئۇرۇش ~ 爆发战争 / زىددىيەت بىر كۈنى ھامان پارتلايدۇ. 矛盾总有一天会爆发。

پارتېر 〔静〕 (剧院的)池座

پارتىتورا <艺>〔静〕 总谱

پارتىداش 〔静〕 同桌：مەن مەكتەپتە ئەركىن بىلەن ~ ئىدىم. 上学时，我跟艾尔肯是同桌。

پارتىزان 〔静〕 游击队员

پارتىزانلار ئەترىتى 游击队

پارتىزانچە 〔静〕 游击式的：~ تۇرمۇش كەچۈرمەك 过游击生活

پارتىزانلىق 〔静〕 游击的，游击：~ تۇرمۇش 游击生活

پارتىزانلىق قىلماق 打游击

پارتىزانلىق ئۇرۇشى <军> 游击战

پارتېنيومگۈل <植>〔静〕 银胶菊

پارتىيە¹ 〔静〕 党，政党

پارتىيە ئەزاسى 党员

پارتىيە ئەزالىق بەدىلى 党员费，党费

پارتىيە ئەزالىق كىنىشكىسى 党证

پارتىيە بايرىقى 党旗

پارتىيە پروگراممىسى 党纲

پارتىيە تەشكىلى 党组织

پارتىيە قۇرۇلتىيى 党代表大会

پارتىيە قۇرۇلۇشى 党的建设，建党

پارتىيە نىزامنامىسى 党章

پارتىيە ئىستىلى 党风

پارتىيە ئىنتىزامى 党的纪律，党纪

پارتىيە² <艺>〔静〕 分谱

پارتىيە ـ گۇرۇھ 〔静〕 党派：دېموكراتىك پارتىيە ـ گۇرۇھلار 民主党派

پارتىيىسىز 〔静〕 非党的，党外的

پارتىيىسىزلىك 〔静〕 非党

پارتىيىلىك 〔静〕 党的，党内的，党员的：~ يولداش 党员同志 / ~ كادىر 党员干部

پارتىيىۋى 〔静〕 党的，党性的

پارتىيىۋىلىك 〔静〕 党性：پارتىيىۋىلىكى كۈچلۈك 党性强 / مەيداندا چىڭ تۇرماق ~ 坚持党性立场

پارچە 〔静〕 ① 碎片，零头：رەخت پارچىسى 布头 / خىش پارچىسى 碎砖头 / نانىنىڭ پارچىلىرى 碎馕 ② 片段：روماندىن ~ 小说片段 ③ 无题(用于诗) ④ 片，块，张，封，篇，本：بىر ~ قەغەز 一片(张)纸 / بىر ~ يەر 一块地 / بىر ~ خەت 一封信 / بىر ~ ماقالە 一篇文章 ⑤ 零的，零星的

پارچە باھا <经> 零售价

پارچە بولماق = پارچىلانماق

پارچە بۇلۇت <气> 碎云

پارچە بۇلۇتلار جۇغلانمىسى <气> 碎积云

پارچە پاي <经> 零股

پارچە پۇل 零钱

پارچە چىقىم <经> 零星支付

پارچە خىراجەت <经> 公杂费，零星开支

پارچە رەخت <纺> 零头布，布头

پارچە ساتماق <经> 零售

پارچە سان <数> 小数

پارچە غۇلاش <地> 块状崩落

پارچە قاچىلىماق 散装

پارچە كوررېكتور <印> 毛校

پارچە ـ پارچە 〔静〕 一片片，一块块：~ ئاق بۇلۇتلار 一片片白云 / ~ شۇرەللەر 一块块浮冰

پارچە - پۇرات 〔静〕零碎、零星、琐碎、零零散散，零七八碎： ~ رەخت 零碎布 / ~ ئىش 零碎事、杂事、杂务 / ~ نەرسىلەر 零七八碎的东西 / ~ گەپ 琐碎话 / ~ يەر 零星土地

پارچە - پۇرات سودا <经> 零星交易

پارچىلاتماق «پارچىلىماق» 的使动态

پارچىلاشماق «پارچىلىماق» 的共同态

پارچىلانماق ① «پارچىلىماق» 的被动态② <物、化> 分裂、裂变、分解： ئاتوم يادروسىنىڭ پارچىلىنىشى 原子核的裂变/ كۈچنىڭ پارچىلىنىشى 力的分解

پارچىلىنىش مەھسۇلى <物> 裂变产物

پارچىلىنىش ئىسسىقلىقى <化> 分解热

پارچىلىغۇچى 〔静〕分解的

پارچىلىغۇچى ئېنزىم <生> 分解酶

پارچىلىماق 〔动〕①分开、劈开、破开： گۆشنى ~ 把肉劈开 / مۇزنى ~ 把冰破开②瓦解、分化、肢解： دۈشمەننى ~ 瓦解敌人③兑换、换开： ئون يۈەنلىك پۇلنى ~ 把十元钱换开

پارچىلاپ ساتماق = پارچە ساتماق

پارچىلاش ماشىنىسى <冶> 破碎机

پارىدە 〔静〕忽地、忽闪一下： كۈن ~ ئېچىلىپ كەتتى. 天忽地一下晴了。

پارس[1] 〔模〕啪嚓

پارس قىلماق 啪嚓一声： ئارغامچا پارس قىلىپ ئۈزۈلۈپ كەتتى. 绳子啪嚓一声断了。

پارس[2] 〔静〕波斯、波斯人

پارس ئىمپېرىيىسى 波斯帝国

پارس - پارس 〔模〕噼里啪啦、噼噼啪啪

پارس - پۇرس 〔模〕噼里啪啦、噼噼啪啪

پارسچە 〔静〕①波斯语、波斯文②波斯式的

پارسېك 〔静〕<天> 秒差距

پارسىلداتماق «پارسىلدىماق» 的使动态

پارسىلداق 〔静〕<植> 爆竹红

پارسىلدىماق 〔动〕噼里啪啦响、啪嚓作响： ھۆل ياغاچ پارسىلداپ كۆيىدۇ. 湿木柴噼里啪啦地烧着。 پوجاڭزا پارسىلداپ ئېتىلدى. 鞭炮噼里啪啦地响。 تانا پارسىلداپ ئۈزۈلۈپ كەتتى. 绳子啪嚓一声断了。

پارسىي 〔静〕波斯的： ~ تىل 波斯语

پارقىراتماق ① «پارقىرىماق» 的使动态： ئۇ ئەينەكنى سۈرتۈپ پارقىرىتىۋەتتى. 他把玻璃擦得锃亮。 ئۇ كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ ئولتۇراتتى. 他忽闪着眼睛坐在那里。② <纺>、<冶> 轧光、压光

پارقىرىتىش ماشىنىسى <纺> 轧光机

پارقىرىتىش مېيى <石> 抛光油

پارقىرىتىشماق «پارقىراتماق» 的共同态

پارقىرىتىلماق «پارقىراتماق» 的被动态

پارقىراق 〔静〕①发亮的、亮闪闪的、亮晶晶的、闪亮的、光洁的、有光泽的： ~ قەغەز 光洁的纸、油光纸 / ~ رەخت 有光泽的布 / ~ چاچ 发亮的头发② <物> 荧光

پارقىراق ئەينەك 磨光玻璃

پارقىراق تۆمۈر رودىسى <矿> 镜铁矿

پارقىراق قوڭغۇز <动> 萤、萤火虫

پارقىراق كرىستال <地> 亮晶

پارقىراق ماي قوڭغۇز <动> 彩臂金龟

پارقىراق مەرزەنجۇش <植> 光兰青

پارقىراق مىنېرال <矿> 辉矿类

پارقىراقلىق 〔静〕<电> 发光度

پارقىرىغاق 〔静〕发亮度的、发光的、闪光的

پارقىرىماق 〔动〕发亮、闪光、闪耀： تاغ چوققىسىدا مەڭگۈ ئېرىمەس قارلار پارقىراپ تۇراتتى. 山顶上闪耀着终年不化的积雪。 ئالتۇننىڭ پوقىمۇ پارقىرايدۇ. <谚> 金沙也能闪光；喻"是金子，总会闪光"。 ئالتۇننىڭ يېنىدا بولسا، مىسمۇ پارقىرايدۇ. <谚> 在金子旁边黄铜也会闪光。

پارقىراش 〔静〕发光

پارقىراش كۈچىنىشى <物> 发光强度

پارلاتماق «پارلىماق²» 的使动态： باللارغا ئۈزۈم ~ 让孩子们拣葡萄干

پارلاشماق «پارلىماق²» 的共同态： ئۇ ئۈزۈم پارلىشىپ بەردى. 他帮助拣葡萄干了。

پارلاق 〔静〕光辉的、灿烂的、辉煌的： ~ ئىستىقبال 光辉的前程

پارلامېنت 〔静〕议会、国会

پارلامېنت ئەزاسى 议员

پارلامېنت تۈزۈمى 国会制

پارلامېنتلىق 〔静〕议会的、国会的

پارلامېنتلىق تۈزۈم 代议制

پارلاندۇرغۇچ 〔静〕<机> 蒸发器

پارلاندۇرماق «پارلانماق³» 的使动态

پارلاندۇرۇش مۇنارى 塔发蒸

پارلانماق² «پارلىماق²» 态动被的

پارلانماق³ 〔动〕 发蒸

پارلانغان سۇ 水馏蒸

پارلىنىش نۇقتىسى <物، 化> 点发蒸

پارلىنىش ئىسسىقلىقى <物، 化> 热汽

پارلىق 〔静〕 的气蒸

پارلىق قۇرۇتقۇچ <化> 器燥干汽蒸

پارلىق يارغۇنچاق 碾汽

پارلىماق¹ 〔动〕 耀照، 光发: بولۇتسىز ئاسماندا قۇياش پارلى‐
دى. 地大耀照光阳، 里万空晴。

پارلىماق² 〔动〕 拣، 挑، 选: ئۇرۇق ~ 种选 / ئۈزۈم ~ 萄葡拣

پارنىك 〔静〕 室温

پارنىك پەرۋىشى <农> 理管室温

پارنىك گۈلى <植> 花唐، 花堂

پارنىك ئېففېكتى <气> 应效室温

پارول 〔静〕<军> 令口، 语暗

پاروم 〔静〕 ①<军> 桥门 ②<交> 船渡، 渡轮

پارومومىتسىن 〔静〕<药> 素霉龙巴

پارۋاي 〔静〕<建> 片气暖، 气暖

پارۋايلىق 〔静〕 的气暖带

پارىخور 〔静〕 的贿受، 的贿贪، 者贿受: ~ ئەمەلدار
官赃، 官贪

پارىخورلۇق 〔静〕 为行贿受

پارىخورلۇق قىلماق 贿受

پارىزگۈل 〔静〕<植> 楼重

پارىژ 〔静〕<地> 黎巴

پارىژ كوممۇنىسى 社公黎巴

پارىلداتماق «پارىلدىماق» 态动使的

پارىلدىماق 〔动〕 光发، 光闪، 亮闪، 烁闪: ئاي نۇرىدا سۇ
ئېينەكتەك پارىلداپ كۆرۈنەتتى. 闪样一子镜像水下光月
光发闪。

پاژ 〔模〕 音声的里锅油到倒菜或上子炉到溅水، 油

پاژ ـ پاژ 〔模〕 刺啦: ئۇ قازاندىن ~ قىلىپ چىققان ئاۋازنى
ئاڭلاپ قورسىقىنىڭ ئاچقانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. 里锅油到听
了饿子肚起想才他، 声响的啦刺啦刺出发。

پاژ ـ پۇژ 〔模〕 啦刺، 啦吱(音声的出发时菜炒)

پاژژىدە 〔静〕 地哧: سەرەڭگىنى چاقتىم، ~ قىلدى ـ دە، ئوت
ئالماي ئۆچتى. 了灭熄又下一地哧، 柴火了着划我。

پاژىلداتماق «پاژىلدىماق» 态动使的

پاژىلدىماق 〔动〕 响作啦哧: قايىنىغان سۇ مەش ئۈستىگە
پاژىلداپ تۆكۈلدى. 上子炉铁了到溢地啦哧啦哧水开。

پاس¹ 〔模〕 (声击撞)啪: ئۇ بىر چىۋىننى پالاق بىلەن ~ قى‐
لىپ ئۇرۇپ ئۆلتۈردى. 只一了死打声一的啪拍蝇用他
蝇苍。

پاس² 〔静〕<体> 球传

پاس بەرمەك <体> 球传: ئۇ توپنى قورۇبانغا پاس
بەردى. 班尔库了给传球把他。

پاس چىقارماق¹ 球传② <转> 口人贻، 柄把供提
实: ئۇ گەپتە ئادىلغا پاس چىقىرىپ، ھېلىقى قارىمۇتۇق، پاكار
كەشىنى چۈشۈرمەكچى بولاتتى. 迪阿给间之谈言在他
一落奚子个矮的秋溜不黑个那把图试، 柄把供提力
番。

پاسات 〔静〕 言谣

پاساتچىلىق 〔静〕 谣造، 传谣

پاسار 〔静〕 叶和皮(的上杆米玉)

پاساڭ¹ 下见

پاساڭ بولماق 秧拉: قوغۇن ـ تاۋۇز ئاللىقاچان پاساڭ
بولدى. 了秧拉经已早瓜西瓜甜。

پاساڭ قىلماق 拉(瓜给)، 拾، 拣再(后米玉摘收)
秧: ئۇلار بىر قېتىم ئۈزۈۋېلىنغان باش قوناقنى بىر باشتىن پا‐
ساڭ قىلىپ چىقتى. 一了拣头从又米玉的过收把们他
遍。 دېھقانلار قوغۇننى پاساڭ قىلىۋاتىدۇ. 甜给在正民农
秧拉瓜。

پاساڭ² 〔静〕<方> 木枕، 子撑木(的辕车)

پاساڭداتماق «پاساڭدىماق» 态动使的

پاساڭداشماق «پاساڭدىماق» 态同共的

پاساڭدالماق «پاساڭدىماق» 态动被的

پاساڭدىماق 〔动〕 拉(瓜给)، 拾، 拾拣(后米玉摘收)
秧: باللار بۈگۈن قوغۇن پاساڭدىدى. 瓜甜给天今们子孩
拉了秧。 بىز قوناق پاساڭدىدۇق. 了米玉拾拣们我。

پاساھەت 〔静〕 ①(辞言)优美، 优雅 ②能言善辩، 有
才口

پاساھەتسىز 〔静〕 雅优不، 美优不(辞言)

پاساھەتلىك 〔静〕 ①(辞言)的美优، 的雅优 ②能言善
的辩雄، 的才口有، 的辩

پاس ـ پاس 〔模〕 啪啪: ~ ئاۋاز 声啪啪

پاسپاس 〔静〕<方> 儿扣摁، 扣母子

پاسپورت 〔静〕 照护، 证民公: ~ ئالماق 照护取领 / ~

ئاپشۇرماق 证民公交

پاس - پۇس 〔模〕 啪啪里啪: ~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلانماق 传音声的啪啪里啪来

پاستا 〔静〕 ① <医> 膏软 ② 膏

پاستورال 〔静〕 <艺> 曲园田

پاستېر 〔静〕 德斯巴(家学物生国法)

پاستېر تەنچىسى <生> 体小氏(德斯)巴

پاستېر دېزىنفېكسىيىسى <生> 消氏(德斯)巴 法毒

پاستېرىزاتسىيە 〔静〕 <牧> 法菌灭氏巴

پاسچى 〔静〕 <体> 手传二

پاسخا 下见

پاسخا بايرىمى ① 复活节(基督教重要节日) ② 逾越节(犹太民族和犹太教重要节日)

پاسسات 〔静〕 <气、地> 风信

پاسسات ئايلانما ئېقىمى <气、地> 风信环流

پاسسات شامىلى <气、地> 风信

پاسساژىر = يولۇچى

پاسساژىرلار ئاپتوبۇسى = يولۇچىلار ئاپتوبۇسى

پاسساژىرلار ئايروپىلانى = يولۇچىلار ئايروپىلانى

پاسسىپ 〔静〕 ① 消极的: ~ ئامىل 消极因素 / ~ مۇداپىئە كۆرمەك 消极防御 ② 被动的: ~ ئورۇنغا چۈشۈپ قالماق 陷人被动地位 ③ <经> 负债

پاسسىپ بالانس <经> 逆差

پاسسىپ پۈرۈلمە <地> 被动褶皱

پاسسىپ پۇل <经> 消极货币

پاسسىپ تۈر <经> 负债类

پاسسىپ دېفورماتسىيە <水> 被动应变

پاسسىپ رومانتىزم <文> 消极浪漫主义

پاسسىپ سۈمۈرۈش <农> 被动吸收

پاسسىپ مەبلەغ <经> 消极投资

پاسسىپ مۈلۈك <经> 负资产

پاسسىپ ھالەت 被动局面

پاسسىپ ھاۋالە <经> 消极信托

پاسسىپ ھېسابات <经> 负债科目

پاسسىپ ئۆسۈم <经> 倒收付息

پاسسىپ ئىممۇنىتېت <生> 被动免疫

پاسسىپلاشتۇرماق «پاسسىپلاشماق» 的使动态

پاسسىپلاشتۇرۇلماق «پاسسىپلاشتۇرماق» 的被动态

پاسسىپلاشماق 〔动〕 消极: خىزمەتتە ~ 工作消极

پاسسىپلىق 〔静〕 ① 消极、被动: پاسسىپلىقتىن ئاكتىپلىققا ئايلانماق 变消极为积极 ② <经> 负债: زاۋۇتنىڭ ئومۇمىي پاسسىپلىقى 工厂的总负债

پاسسىپلىق نەزەرىيىسى 被动论

پاسكال 〔静〕 ① 帕斯卡(法国数学家、物理学家、哲学家) ② <物> 帕斯卡、压力单位(一帕等于每平方米一千吨的压力)

پاسكال پرىنسىپى <物> 帕斯卡原理(流体静力学基本原理之一)

پاسكال قانۇنى <物> 帕斯卡定律

پاسكىنا 〔静〕 ① 脏的、肮脏的、污秽的: قورۇ ئىچى قالايمىقان ۋە ~ ئىدى . 院子里又乱又脏。 ② <骂> 下流货、贱货: ئىككى ئايال بىر - بىرىنى ~ دەپ تىللاشقان ئىدى . 两个女人互相骂"贱货"。

پاسكىنا سۇ 污水

پاسكىنا ماي <石> 污油

پاسكىنىچىلىق 〔静〕 脏、肮脏: ئۆينىڭ ئىچى ~ بولۇپ كەتتى . 屋里脏极了。 پاسكىنىچىلىقتىن قۇتۇلماق 摆脱肮脏

پاسكىنىلاشتۇرماق «پاسكىنىلاشماق» 的使动态

پاسكىنىلاشتۇرۇشماق «پاسكىنىلاشتۇرماق» 的共同态

پاسكىنىلاشتۇرۇلماق «پاسكىنىلاشتۇرماق» 的被动态

پاسكىنىلاشماق 〔动〕 变脏、脏: بىر كۈن بولمىسام، ئۆينىڭ ئىچى پاسكىنىلىشىپ كېتىپتۇ . 我一天不在家，家里就变脏了。

پاسكىنىلىق 〔静〕 脏、肮脏、污秽

پاسلاشماق 〔动〕 <体> 互相传球、互传

پاسون 〔静〕 ① 式、样式、款式: ھەر خىل پاسوندىكى كىيىملەر 各种样式(款式)的衣服 / ئەڭ يېڭى ~ 最新款式 / كونا ~ 旧式、旧样式 / ياۋروپا پاسونىدىكى كىيىم 西式服装 ② 时髦、摩登: قىز ~ 摩登女郎、时髦女子 / ~ كىيىم 时髦服装 / ~ بولۇپ كەتمەك 时髦起来、时兴起来

پاسونلۇق 〔静〕 ① ……式样的、……款式的 ② 时髦的

پاسبان (پاسبانى) 〔静〕 ① 卫士、卫兵、守卫者: جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ۋەتىنىمىزنىڭ پاسبانى . 中国人民解放军是祖国的卫士。 ② <转> 保护者、关怀者、护佑者

پاسبانلىق 〔静〕 守卫、护卫、佑护

پاسبانلىق قىلماق 守卫、护守、佑护

پاسىق 〔静〕 ① 朽、烂、肮脏: ~ سۆڭەكلەر 朽骨、白

骨 / ~ جادۇگەر 荡放،的罪有 <转>②婆巫的脏肮 羁无

پاسقلىق 〔静〕 朽①،烂②羁无荡放: سېنىڭ پاسقلىقىڭ- دىن ئۆيدىن بەرىكەت قاچتى . 旺兴业家،羁无荡放你于由 。来起不

پاسىل 〔静〕 界،地界،界边،四周: ~ بەلگىلىمەك 标 界،标地界 / ئۆينىڭ ئەتراپىغا ~ قويماق 标周四屋房在 界

پاسىل تاش 石界

پاسىل قوزۇق 桩界 <地>

پاسىل كۈچ 力界临 <冶>

پاسىل نۇقتىسى 点界临 <冶>

پاسىل ھالەت 态状界临 <冶>

پاسىلداق 〔静〕 <方> 子豆炒، 粒米玉炒، 仁麦炒

پاش 下见

پاش بولماق 露暴،露泄،露败: جىنايەت ~ 罪露暴 行 / ئۇ ئۆزىنىڭ ئەپت - بەشىرىسىنىڭ پاش بولۇپ قېلىشى- دىن ئەنسىرەيدۇ . 他担心自己原形毕露。

پاش قىلماق 露揭،发揭،举检،举报: سۇيىقەستنى ~ 谋阴露揭

پاشا¹ (پا:شا) 〔静〕 ①帕夏(旧时一些伊斯兰教国家高 级官吏称谓)②女人名或对晚辈和小孩的昵称: ~ قىز 帕夏克孜 / پاشايىم 我的心肝(不分男女)

پاشا² 〔静〕 <动> 蚊子

پاشا كۆجىسى 蚊香

پاشا لىچىنكىسى 孑孓 <动>

پاشىنى پىل قىلماق 小题大作 <成>

پاشىخور 〔静〕 <动> 食蚊的

پاشىخورلار ئائىلىسى 食蚊亚科 <动>

پاششاپ 〔静〕 ①征事臣②巡夜人③地保④押司⑤游 徼

پاششاپبېگى 〔静〕 <古> 都官郎中، 警巡使

پاششاپلىق 〔静〕 ① 巡夜②地保之职③押司之职④游 徼之职

پاشنا 〔静〕 (鞋)后跟: بەتىنكىنىڭ پاشنىسى 皮鞋后跟 / ئۆ- تۈكنىڭ ~ توپلەي 高跟皮鞋

پاشنىسى يوق <成> 脚跟不稳،没立场: ~ ئادەم 没立场的人

پاشنىلىق 〔静〕 带后跟的،有后跟的،后跟的: ~ ئاياغ 有后跟的鞋 / ئۆتۈكىز ~ 高跟的 / ئارا ~ 半高跟的

پاشىلىق 〔静〕 ①蚊子多的地方②蚊帐

پاشىلىق داكا <纺> 蚊帐纱

پاشئوت 〔静〕<植> 合叶子

پاق 〔模〕 (物体落地或拍打的声音)扑腾،啪،啪嚓، 砰嗵: تۇخۇم ~ قىلىپ يەرگە چۈشتى . 鸡蛋啪的一声掉 在地上。

پاقا¹ 〔静〕<动> 蛙،青蛙،黑斑蛙: قولۇڭ پاقىدەك سو- غۇققۇ؟ 你的手怎么和青蛙一样冰凉?

پاقا ئاللمايدىغان سار <成> 废物،无能之辈

پاقا باش ئامبۇر (靴匠用的)大钳子

پاقا پۇت 大脚丫

پاقا² 〔静〕 (磨盘圆心中的)四角扁铁

پاقا³ 〔静〕 <方> 女人生殖器

پاقابەشىگى 〔静〕<方> ①蜗牛②贝

پاقالچاق 〔静〕<生理> 胫،小腿

پاقالچاق سۆڭىكى <生理> 胫骨

پاقالچاق مۇسكۇلى <生理> 腓،腿肚子

پاق - پاق 〔模〕 砰砰،嗵嗵: ئۇ يوغان بىر تاۋۇزنى قولىغا ئېلىپ ~ قىلىپ ئۇرۇپ كۆردى . 他抱起一个大西瓜، 砰 砰地拍了拍。

پاق - پۇق 〔模〕 噼里啪啦،劈劈啪啪: ئۇ غەزەپتىن ئەسىر- نى ~ قىلىپ ئۇرۇۋەتتى . 他怒不可遏، 把俘虏噼里啪 啦地打了几下。

پاقىدە 〔静〕 啪地،砰地،嗵地: ئۇ ئۈستەلنى ~ بىرنى ئۇردى . 他啪地拍了一下桌子。 ئېھتىياتسىزلىقتىن ئۇنىڭ قولىدىكى تۇخۇم ~ يەرگە چۈشۈپ چېقىلىپ كەتتى . 由于不 慎،他手里的鸡蛋啪地掉在地上破了。

پاقلان 〔静〕<动> ①羊羔،羔羊: ~ گۆشى 羊羔肉② 胖(婴儿): بۇ بالا ~ بولۇپتۇ . 这孩子长得胖墩墩的。

پاقول 〔静〕<方> 炒麦仁، 炒豆子، 爆米花

پاقىتېرەك 〔静〕<植> 密叶杨

پاقىچاناق 〔静〕<医> 甲龟، 龟板

پاقىچىغىرتمىقى 〔静〕<植> 射干

پاقىچىلاپ 〔静〕 蛙式،学青蛙的样子

پاقىچىلاپ ئۈزمەك <体> 蛙泳

پاقىلەش 〔静〕<植> 荇菜،萍连草

پاقىلداتماق «پاقىلدىماق» 的使动态

پاقىلداق 〔静〕 砰砰的响،嗵嗵的响

پاقىلداق گاز <化> 爆鸣气

پاقىلدىماق 〔动〕 嗵嗵响، 砰砰响

پاقىلىق[1] 〔静〕 方地的多蛙青

پاقىلىق[2] 〔静〕① 磨盘心安四角扁铁的)凹塘②做四 角扁铁的用

پاقىئوت = جامكا

پاقىيوپۇرماق 〔静〕<植> 前车

پـاك 〔静〕① 干净的، 纯洁的، 纯真的، 清白: قولـى ~ 手干净 / ~ قىز 纯真的少女 / تارىخى ~ 历史清白 ② 诚实的، 诚心的، 廉洁的: تاپقىنىم ~ ، قۇلىقىم ساق . <谚> 吃的诚实饭، 没人找麻烦。 ~ ئەمەلدار 廉洁 (清廉)的官吏

پاك دىل 纯洁的心، 诚心

پاك دىللىق 心地纯洁

پاكار 〔静〕 矮، 低: ~ ئادەم 个子矮的人 / ~ تام 低墙، 矮墙

پاكار بارىيېر <体> 低栏

پاكار پوتەي <军> 地堡

پاكار جاغجاق <植> 矮蓝刺头

پاكار غوللۇق پۇۋەكگۈل <植> 矮雪轮

پاكار قوناقگۈل <植> 蕉藕

پاكار كېدىر <植> 偃松

پاكار - پاكار 〔静〕 矮矮的، 低低的: ~ كەپىلەر 矮矮的窝棚

پاكارلاتماق «پاكارلىماق» 的使动态

پاكارلىتىش تەسىرى <农> 矮化作用

پاكارلاشماق = پاكارلىماق

پاكارلىشىش كېسىلى <农> 矮化病

پاكـارلىماق 〔动〕 变矮، 变小矮، 矮化: ئـادەم قېرىغـاندا پاكارلاپ كېتىدۇ . 人一老就会变矮。

پاك - پاكىز 〔静〕① 干干净净: بالىلار ~ كىيىنگـەنـدى . 孩子们穿得干干净净。② 精光، 一干二净: ~ قىرىقـ- ماق 刮得精光光 / پولىنى ~ يەپ تۈگەتمەك 把饭抓吃得 一干二净

پاك - دىيانەتلىك 〔静〕 廉洁奉公

پاكلاشماق = پاكلانماق

پاكلانماق ① «پاكلىماق» 的被动态② «پاكـلـىماق» 的自复 态: گۇناھدىن ~ 洗刷罪过

پاكلىق 〔静〕① 干净، 纯洁، 纯真، 清白② 诚实، 诚心، 廉洁

پاكلىق قۇرۇلۇشى 廉政建设

پاكلىماق 〔动〕 弄干净، 洗刷干净

پاكلىنىشماق «پاكلانماق» 的共同态

پاكىت 〔静〕 事实: ~ مۇنازىرىدىن ئۈستۈن . 事实胜于雄 辩。 ~ قويۇپ ، داۋلى سۆزلىمەك 摆事实، 讲道理 / تا- رىخىي ~ 历史事实

پاكىت ئاساسى <法> 事实根据

پاكىتسىز 〔静〕 没有事实的: ~ گەپ 没有事实的话

پاكىتسىزلىق 〔静〕 无事实

پاكىتلىق 〔静〕 有事实的: ~ ماتېرىيال 有事实的材料

پاكىر 〔静〕<石> 封隔器

پـاكىز 〔静〕① 干净的، 清洁的، 洁净的، 整洁的: ~ سۇ 干净水 / ئۆي ئـاھايىتى ~ . 房子很清洁。 ئۇ ئۆزىنى ~ تۇتىدىكەن . 他很注意整洁。 ~ كىيىنمەك 穿着整洁 ② 清秀的، 秀气的، 俊秀的: بۇ بوۋاي ~ قېرىپتۇ . 他 虽老، 但容貌仍清秀。 ~ قـىز 秀气的少女③ 纯洁 的، 贞洁的: ~ ئايال 纯洁的女人

پاكىز تالون <经> 清洁提单

پاكىز چوڭ بولماق = پاكىز ئۆسمەك

پاكىز ئۆسمەك <成> 出落得俊秀

پاكىزلاتماق «پاكىزلىماق» 的使动态

پاكىزلاشماق «پاكىزلىماق» 的共同态

پاكىزلانماق ① «پاكىزلىماق» 的被动态: ئۆگۈت پاكىزلاندى . 谷物收拾干净了。 ② «پاكىزلىماق» 的自复态

پاكىزلىق 〔静〕 干净، 清洁، 卫生، 整洁: پاكىزلىقنى ساق- لىماق 保持清洁

پاكىزلىماق 〔动〕① 打扫干净، 洗刷干净: ياتاقنى ~ 把 宿舍打扫干净 / چـىنـىنـى ~ 把碗洗干净 ② 净化: مۇھىتنى ~ 净化环境

پاكىستروت 〔静〕<艺> 交际舞快四步

پاكىنەك 〔静〕① 矮، 矬: ~ ئادەم 矮子، 矬子 / ~ بوۋاي 小老头② 侏儒

پاگون 〔静〕<军> 肩章: ~ تاقىماق 戴肩章

پاگونسىز 〔静〕 不戴肩章的، 无肩章的

پاگونلۇق 〔静〕 戴肩章的، 有肩章的

پاگى 〔静〕<方> 酵母

پاگىسىز 〔静〕 无酵母的

پاگىلىق 〔静〕① 带酵母的② 发酵材料

پاڭ[1] 〔静〕 聋، 聋子، 聋的: ~ ئادەم 聋人 / قۇلىقى ~ 耳 聋 / قۇلاقنى ~ قىلىۋەتمەك 震耳欲聋 / ئۇ ~ ، ئاڭلىماي- دۇ . 他是聋子، 听不见。

پاڭ قۇلاق 不听话的: ~ بالا 不听话的孩子

پالڭ² 〔模〕 嘣、砰、乓：پوجاڭزا ~ قىلىپ ئېتىلدى. 爆竹嘣的一声响了。~ قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ تۆت نەپەر ئوقۇغۇچى ئالغا تەڭ يۈگۈرۈپ كەتتى. 砰的一声枪响，四名学生同时冲出起跑线。

پالڭ³ 〔静〕<农> 徒长、疯长

پالڭ بولماق <农> 徒长、疯长：بۇغداي پالڭ بولۇپ كېتىپ، دان ئالالمىدى. 小麦徒长，没有灌浆。

پالڭ⁴ 〔静〕 方(画出方格，用石子当棋子的游戏)

پالڭ ئوينىماق 下方

پالڭ - پالڭ 〔模〕 乒乓、砰砰、啪啪：~ قىلىپ ئېتىلغان مىلتىق ئاۋازى 乒乒乓乓的枪声

پالڭ - پۇلڭ 〔模〕 乒乓、砰砰、啪啪：يىراقتىن ~ قىلغان مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى. 远处传来乒乒乓乓的枪声。

پاڭچۇ 〔静〕<纺> 纺绸

پاڭشىلىق 〔静〕<方> 放心

پاڭقاي¹ 〔静〕 聋、(耳朵)背、重听、聋子

پاڭقاي² 〔静〕 (牛、马等动物的)后小腿骨：قوي پاڭقىيى 羊小腿骨

پاڭقايلىق 〔静〕 聋、(耳朵)背、重听

پاڭقۇش 〔静〕 迷糊、糊涂

پاڭقۇش بولماق 迷糊、糊涂：ئادەم قېرىغاندا تازىمۇ پاڭقۇش بولۇپ قالىدىكەن. 人一老就糊涂极了。

پاڭگىدە 〔静〕 ①啪地一声：مىلتىقتىن ~ ئوق چىقىپ كەتتى. 啪的一声枪走火儿了。②<转> "哇"的一声：بالا ~ يىغلىۋەتتى. 孩子"哇"地一声哭了起来。

پاڭگىلداتماق «پاڭگىلدىماق» 的使动态

پاڭگىلدىماق 〔模〕 啪啪、砰砰、乒乒乓乓：مىلتىقتىن پاڭگىلداپ ئوق چىقىپ تۇراتتى. 传来砰砰的步枪声。

پال¹ (پالى) 〔静〕 ①卦、卜 ②<转> 预测、预言：ئۇنىڭ پالى توغرا چىقىپ قالدى. 他的预言应验了。

پال ئاچماق 算卦、占卜、算命

پال باقماق = پال ئاچماق

پال سالماق = پال ئاچماق

پال² 〔模〕 忽(闪光状)：ئۆي ئىچىدە بىردىنلا ~ قىلىپ چىراغ ياندى. 屋子里灯忽地一下亮了。

پالاتا (پالاتاسى) 〔静〕 院：ئاقسۆڭەكلەر پالاتاسى 贵族院 / ئاۋام ~ 众议院 / كېڭەش ~ 参议院

پالاتا ئەزاسى 议员

پالاتا باشلىقى 议长

پالاتماق «پالىماق» 的使动态

پالاخمان 〔静〕 投石器

پالاس¹ 〔静〕 (无绒头的)毯子、线毯：~ توقۇماق 织毯子

پالاس سومكا <手> 线织提包

پالاس ئۇقۇر 帆布马槽

پالاس² 〔模〕 晃悠、急匆匆(走路状)

پالاس - پالاس 〔模〕 晃晃悠悠：قويچى قوي پادىسى ئارقىسىدىن ~ قىلىپ، تىنماي يۈرەتتى. 羊倌在羊群后晃晃悠悠不停地走着。

پالاسلاتماق «پالاسلىماق» 的使动态

پالاسلاشماق «پالاسلىماق» 的共同态

پالاسلىماق 〔动〕 晃晃悠悠地走、急匆匆、忙碌：ئەختەم پالاسلاپ ئېتىزغا ماڭدى. 艾合太木晃晃悠悠地到田间去了。سېنىڭ ئىشىڭ ئۈچۈن پالاسلاپ ھالىمدىن كەتتىم. 为你的事我忙坏了。

پالاشماق 〔动〕<方> (肉类等腐烂)拉丝、长毛

پالاق¹ 〔静〕 ①(旧学校体罚学生用的)板子、手板：~ بىلەن ئۇرماق 打板子 ②桨：قېيىق پالىقى 船桨 / چۆۋۈن پالىقى 苍蝇拍子 ③拍子：تېكتاك توپ پالىقى 乒乓球拍

پالاق² 〔静〕 臭了的、变质的、坏了的：~ توخۇم 臭鸡蛋 / توخۇم ~ بولۇپ قاپتۇ. 鸡蛋变质了。

پالاق³ 〔模〕 咕咚：ئاتتىن ~ قىلىپ يىقىلىپ چۈشمەك 从马上咕咚一声跌下来

پالاق - پالاق 〔模〕 咕咚咕咚、扑棱棱：كۆلدىكى غازلار ~ قىلىپ بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئوينىشىۋاتاتتى. 湖里的鹅，扑棱棱地互相追赶嬉戏。

پالاق - پۇلۇق 〔模〕 扑通、噼里啪啦：~ يىقىلىپ چۈشمەك 扑通一声摔倒 / ~ سۇغا سەكرىمەك 扑通一声跳进水里 / ~ ئىككى كاچات ئۇرۇۋەتمەك 噼里啪啦地打两个耳光

پالاقتۇمشۇق 〔静〕<动> 白琵鹭

پالاقچە 〔静〕 ①<动> 鳍 ②<植> 花托

پالاقچە پۇت <生> 鳍脚

پالاقچە پۇتلۇقلار <动> 鳍足目

پالاقچى 〔静〕<体> 桨手

پالاقشىماق = پالاقلىماق

پالاققىدە 〔静〕 扑通一声、啪地一声：~ يىقىلماق 扑通一声摔倒 / كىتاب ~ يەرگە چۈشۈپ كەتتى. 书啪地一声掉到地上。

پالاقلاتماق ① «پالاقلىماق» 的使动态 ②扇、振、抖、扑：

:响作啦啪③。膀翅动煽鸡公 . خوراز قانىتىنى پالاقلاتتى
子毡抖地啦啪啦啪 پالاقلىتىپ كىگىز قاقماق

پالاقلاشماق «پالاقلىماق» 的共同态

پالاقلىق 〔静〕 板子的形子，拍子的形子的
پالاقلىق تاشپاقا <动> 玳瑁

پالاقلىماق 〔动〕 ①扑通、啪啦、扑腾: توخۇنىڭ پالاقلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى . 传来鸡的扑腾声。 ② <转> 奔走，奔波、奔忙: ئۇ كوللېكتىپ ئىشلىرى ئۈچۈن يىلبويى پالاقلىدى . 他为集体的事成年奔忙。

پالاكەت 〔静〕 ① 灾祸，灾难: پالاكەتكە ئۇچرىماق 遇难 / خۇشال بولغاندا كۆزگە ~ كۆرۈنمەس . <谚> 乐而忘忧。 ② <转> 笨拙的: ~ ئادەم 笨拙的人 / ~ قېرىماق 年老而显得不灵便

پالاكەت باسماق 倒霉，倒运，背运: پالاكەت باسسا ئەسكى تامدا ئۆلۈك ئۇچرىشىدۇ . <谚> 人倒了霉，破墙下也会遇到死人；喻同"人倒霉，喝凉水都塞牙"。

پالاكەتچىلىك 〔静〕 倒霉，晦气

پالاكەتلەشتۈرمەك «پالاكەتلەشمەك» 的使动态

پالاكەتلەشمەك 〔动〕 行动不灵，笨手笨脚，动作迟钝: ئادەم قېرىغانسېرى پالاكەتلىشىدۇ . 人愈老行动愈迟钝。

پالاكەتلىك 〔静〕 倒霉的，晦气的，背运的
پالاكەتلىك قىلماق 笨手笨脚，行动不灵便: ئۇ ئۆزىنى باشقۇرالماي، پالاكەتلىك قىلىپ يەرگە يىقىلىپ چۈشتى . 他控制不住自己，笨手笨脚地跌倒在地上。

پالاڭ 〔静〕 （庄稼等被碾后还未碾碎的）秸杆

پالان 〔静〕 ① 某，某某: ~ ئادەم 某人 / ~ ۋاقىتتا 在某个时候 ② 表示许多的意思: بۇ سائەتكە ~ پۇل كەتتى . 这块表花了好多钱呢。

پالان - پوكۇن = پالان - پۇستان

پالان - پۇستان 〔静〕 某，某个，这个，那个，张三李四，什么什么的: ~ دەپ گەپنى سوزۇپ ئولتۇرما . 你别这个那个地说个没完。 ئۇ ~ دېمىدى . 他没有说什么。

پالان - پۇستان دېيىشمەك 斗嘴，争吵，争论: بىز ھېچقاچان پالان - پۇستان دېيىشىپ باقمىدۇق . 我们从来没有发生过争吵。

پالانچى 〔静〕 某人

پالانچى - پوكۇنچى = پالانچى - پۇستانچى

پالانچى - پۇستانچى 〔静〕 ① 某人，某某人: پالانچى - پۇستانچىلار كېلىدۇ دېيىشىدىڭ، ھازىرغىچە كەلمەيدىغۇ؟ 你说某某人要来，怎么还没来呀？ ② 表示对某些不好启齿

的话的省略: ئۇ سېنى ~ دەپ بىرمۇنچە تىللىدى . 他骂你是什么什么了。

پالاندى 〔静〕 流放的，被充军的，被放逐的外乡佬: بۇ پالاندىنىڭ گېپىنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرمەمدىغان! 看这个外乡佬话有多大！

پالچۇقئوت 〔静〕 <植> 泥胡菜

پالانماق «پالىماق» 的被动态

پالانى 〔静〕 某: ~ ئادەم 某人 / ~ جاي 某地

پالانى - پوكونى = پالانى - پۇستانى

پالانى - پۇستانى 〔静〕 ①某某人②这个那个

پالە = جەرىمانە
پالە قويماق = جەرىمانە قويماق

پالەچ 〔静〕 ①<医>风瘫，瘫痪: ~ ئادەم 瘫痪病人，瘫子 ② <转> 瘫痪: خىزمەت ~ ھالەتكە چۈشۈپ قالدى . 工作陷入了瘫痪状态。

پالەچ بولماق <医> 瘫，瘫痪，风瘫，中风: ئۇ پالەچ بولۇپ قاپتۇ . 他瘫痪了。

پالەچلىك 〔静〕 瘫，瘫痪

پالەك = قوزىقۇلاق

پال - پال 〔模〕 忽忽，一闪一闪: كۆزنى ~ قىلىپ تۇرماق 忽闪着眼睛看 / تېشى ~ ، ئىچى غال - غال . <谚> 色厉内荏；外强中干；金玉其外，败絮其中。

پال - پۇل 〔模〕 忽忽，一闪一闪

پالتا 〔静〕 斧，斧子，斧头: ~ چۈشكۈچە كۆتەك دەم ئاپتۇ . <谚> 趁举斧子的当儿，木墩歇了口气（意为得到短暂的喘息机会）。 ئۆز پۇتىغا ئۆزى ~ چاپماق . <谚> 举起斧头砍自己的脚（搬起石头砸自己的脚）。

پالتا سېپى تەگمەك = سامانلىقنىڭ ئاچقۇچى تەگمەك
پالتا - كەكىسىنى قاقتۇرماق <成> 摺手
پالتىغا ساپ بولماق <成> （某物）有用，可用

پالتوك 〔静〕 <方> 放鞋的地方

پالچى 〔静〕 占卜者，算卦的

پالچىق 〔静〕 <方> 水洼中的泥浆

پالچىلىق 〔静〕 占卜之事，算卦的行当

پالچىلىق قىلماق 占卜，算卦

پالىس 〔静〕 <石> 指梁

پالسىز 〔静〕 不占卜的，不算卦的: ~ يۈرمە ، پالغا ئىشەنمە . <谚> 莫要不占卜，莫要尽信卜。

پالقان 〔静〕 <方> 夹到鞋后跟里的铁条

پالكۆز 〔静〕 鼓眼睛

پالكۆز بېلىق <动> 鱼眼龙
پالكۆز مايمۇن <动> 猴蜂
پاللاس 下见
پاللاس بېلىق <动> 鲱
پاللىئاتىق 〔静〕<药> 剂息姑
پاللىدە 〔静〕 地忽، 下一闪忽: چىراغ ~ قىلىپ ياندى . 忽
了着灯下一闪。
پالما 〔静〕<植> 榈棕
پالما ئارغامچا 绳棕
پالما ئائىلىسى <植> 目榈棕
پالما بامبۇكى <植> 竹棕
پالما تالاسى <植> 毛棕
پالما توقۇچىقى <药> 片利库穆康肛
پالما ئىپار مۇشۇكى <动> 狸子椰
پالما مەرىزى <植> 苓茯
پالما يېلىمى <药، 植> 竭血
پالمىتىن 〔静〕<化> 脂软
پالمىتىن كىسلاتا <化> 酸脂软
پالمىزار = پالمىلىق
پالمىزارلىق = پالمىلىق
پالمىلىق 〔静〕 林榈棕
پالنامە 〔静〕 书卜占، 书卦
پالوپا 〔静〕<方> 的脚跛، 的跤绊爱
پالئوت 〔静〕<植> 草蓍، 蓍
پالۋان 〔静〕 ①勇士، 大力士: يوگەنسىز ئاتنى ~ مىنىسۇن .
<谚> 无缰的马让勇士骑。 ②摔跤能手: ئۇ يېنى
يەرگە تەگمىگەن ~ ئىدى . 他是一个从未被人摔倒过的
摔跤能手。
پالۋانلارچە 〔静〕 勇士般地، 勇敢地: ~ جەڭ قىلماق
勇敢作战
پالۋانلىق 〔静〕 ①勇武②摔跤之职
پالېئاركتىكا 〔静〕<地> 古北界
پالىلداتماق «پالىلدىماق» 的使动态
پالىلدىتىشماق «پالىلداتماق» 的共同态
پالىلدىماق 〔动〕 闪烁، 闪光، 闪亮، 闪闪، 明晃晃:
چىراغ نۇرىدا ئۇنىڭ قىلىچى پالىلداپ تۇراتتى . 在灯光下他
的马刀闪闪发亮。
پالىماق 〔动〕 流放
پالىنولوگ 〔静〕 孢粉学家
پالىنولوگىيە 〔静〕<生> 孢粉学

پامپا 〔静〕<方> 大土块儿، 大土坷垃
پامپۇس 下见
پامپۇس بېلىقى <动> 鲳
پامپىلىق 〔静〕<方> 大土坷垃多的地方
پامىر 〔静〕<地> 帕米尔
پامىر ئېگىزلىكى <地> 帕米尔高原
پان 下见
پان پىسىخىزم <哲> 泛心论
پان سىستېما نەزەرىيىسى 泛系理论
پان قۇتا ئۇسۇلى 泛箱方法
پانا 〔静〕 ①<水> 楔②<手> 楔子(匠用具鞋): ~
قاقماق 钉楦头楔子
پانا ئۇلاق <农> 枝接
پانادىن 〔静〕<药> 百乃定
پانار 〔静〕 提灯، 马灯، 风灯
پاناق 〔静〕 ①扁鼻子، 塌鼻子②<医> 鞍鼻
پاناق ھاڭگىت <动> 翘鼻麻鸭
پانئامېرىكىچىلىق 〔静〕 泛美主义
پاناھ (پاناھى) 〔静〕 保护، 庇护، 保佑: ئەي ئاللا ، ئوغلۇمـ
نى ئۇز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن! 真主啊، 保佑我的儿子吧!
پاناھ بولماق ①保护، 庇护②当保护人، 充当庇护
者
پاناھ تاپماق 找靠山، 找避难所
پاناھ تارتماق 投靠، 投奔: ئۇ سېنى پاناھ تارتىپ كەلدى .
他投奔你来了。
پاناھ جاي ①庇护所، 避难处②<军> 掩蔽所،
掩蔽部
پاناھ قىلماق 当避难所، 做栖身处
پاناھدىماق= پاناھلانماق
پاناھسىز 〔静〕 无家可归的، 无依无靠的: ~ مۇساپىرلار
无家可归的难民 / ~ يېتىم - يېسىرلار 无依无靠的孤
儿寡母 / پاناھسىزنىڭ كۈنى تەس ، ئەگەشكۈچىنىڭ ھالى .
<谚> 无家者日子难过، 追随者景况凄惨。
پاناھسىزلىق 〔静〕 无家可归، 无依无靠
پاناھگاھ 〔静〕 避难所، 栖身处
پاناھلانماق 〔动〕 避难، 退避، 躲避: باشقا جايغا بېرىپ ~
到外地去避难 / خەۋپتىن پاناھلىنىش ئۈچۈن قاچماق 为了
躲避危险而逃跑
پاناھلىق 〔静〕 ①保护، 庇护: ~ تىلىمەك 请求庇护، 要
求避难②避难所، 栖身处: ~ بەرمەك 提供避难所

(处身栖)

پاناھلىنىشماق «پاناھلانماق» 态同共的

پانتوتېن 〔静〕<化> 酸泛

پانتوگراف 〔静〕 器图绘例比، 仪放缩

پانتۇركىزم 〔静〕 义主厥突泛

پانتۇركىزمچى 〔静〕 者义主厥突泛

پانتۇركىزمچىلىك 〔静〕 动活义主厥突泛

پانتۇركىست = پانتۇركىزمچى

پانروھچىلىق 〔静〕<哲> 论灵泛

پانكرېئاتىك 〔静〕<理生> 酶脂胰

پانكرېئاتىن 〔静〕<理生> 酶胰

پانگېنېزىس 〔静〕<生> 论生泛

پانلوگىزم 〔静〕<哲> 论理泛

پانۇس 〔静〕 灯宫، 笼灯

پانۇسچى 〔静〕 者笼灯提②者笼灯制①

پانۇسگۈل 〔静〕<植> 花笼灯 ، 钟金挂倒

پانۇسئوت = تاۋۇزەك

پانېل 〔静〕<建> 度台، 板墙护

پانئىدراكچىلىق 〔静〕<哲> 义主性理泛، 论智泛

پانئىسلامىزم 〔静〕 义主兰斯伊泛

پانئىسلامىزمچى 〔静〕 者义主兰斯伊泛

پانئىسلامىزمچىلىق 〔静〕 动活义主兰斯伊泛

پانئىلاھچى 〔静〕<哲> 者论神泛

پانئىلاھچىلىق 〔静〕<哲> 论神泛

پانىلاتماق «پانىلىماق» 态动使的

پانىلاشماق «پانىلىماق» 态同共的

پانىلانماق «پانىلىماق» 态动被的

پانىلىق 〔静〕 的用子楔做②的子楔有①

پانىلىماق 〔动〕 子楔钉

پانىي 〔静〕 的间人، 的世尘، 的世浊

پانىي ئالەم <哲> 岸此، 间人، 世尘

پانىي دۇنيا = پانىي ئالەم

پاھ 〔叹〕 啊(呀惊、动激、叹赞示表)، 呀哎، 啧، 嘀،
嘿: ~ ، نېمىدېگەن گۈزەل! 美多، 呀哎! ~ ، بۇ يىگىت قالتىس ئىكەن! 棒真子伙小这، 嘀! ~ ، بۇ تاۋۇز نېمىدېگەن يوغان! 大真瓜西这، 嚯! ~ ، بۇ كىنو نېمىدېگەن ياخشى! 棒真影电这، 嘿!

پاھ ـ پاھ 〔叹〕 啧啧، 哟

پاھىشە 〔静〕 ①淫荡، 荒淫②淫荡的: ~ خوتۇن 荡妇، 淫妇

پاھىشە قىلماق 乱淫، 合苟، 奸通، 嫖

پاھىشىخانا 〔静〕 院妓

پاھىشۋاز 〔静〕 客嫖، 徒之色好

پاھىشۋازلىق 〔静〕 乱淫

پاھىشۋازلىق قىلماق 乱淫، 风嫖

پائۇزا 〔静〕 ①过门儿②休止 <艺>: 止休 ~ چوڭ 休总 / ئىككى تاكتلىق ~ 两拍子的休止③间奏曲④间止 ⑤歇 <语> 停顿

پائۇزا بەلگىسى <艺> 号符止休

پائۇلى 〔静〕 泡利(瑞士籍奥地利物理学家)

پائۇلى تەڭلىمىسى 程方利泡

پائۇلى سىغىشماسلىق پرىنسىپى 理原容相不利泡

پاۋان 〔静〕<方> 手射، 人猎

پاۋال 〔静〕<机> 爪棘

پاۋلوۋ 〔静〕 夫洛甫巴(前苏联生物学家)

پاۋلوۋ تەلىماتى <生> 说学夫洛甫巴

پاۋلونىيە 〔静〕<植> 桐泡

پاۋىيان 〔静〕<动> 狒狒

پائىز = پېرسەنت

پاي[1] 〔静〕<经> 股، 份股

پاي بانكىسى <经> 行银份股

پاي پايدىسى <经> 利红票股

پاي تالونى <经> 单股

پاي تەقسىماتى <经> 配分份股

پاي توپلىماق <经> 股集

پاي تۈزۈمى <经> 制份股

پاي چېكى <经> 票股

پاي چېكى بازىرى 场市票股

پاي چېكى سودىسى 易交票股

پاي چېكى قىممىتى <经> 值票股، 值面票股

پاي چېكى نەرخى <经> 市行票股

پاي چېكى ھاۋالىسى 托信票股

پاي چېكى ئوبوروتى <经> 通流票股

پاي چېكى ئوينىماق <经> 股炒

پاي چېكى ۋاستىچىسى <经> 人纪经票股

پاي دەسمايىسى <经> 本股

پاي سوممىسى <经> 金股

پاي سېتىۋالغۇچى <经> 人股认

پاي شىركىتى <经> 司公份股

پاي فوندى <经> 金基份股

پاي قوشماق <经> 股合、股人、股参

پاي كاپىتالى <经> 本资份股

پاي كونترول بانكىسى <经> 行银股控

پاي ھوقۇقى <经> 权股

پاي ھۆججىتى <经> 据收份股

پاي ئويىنغۇچى <经> 手炒

پاي ئۆتۈنمەك <经> 让转份股

پاي ئۆسۈمى <经> 利股、息股

پاي ئىگىسى <经> 人股持

پاي ئىگىلىكى <经> 济经份股

پاي[2] 〔静〕①足②常踩的地方：جۇۋازنىڭ پېيى 踩常坊油 的地方③成双的东西的(只：ئايىغىمنىڭ بىر پېيىنى تا. پالمايۋاتىمەن . 我的一只鞋找不着了。④发、个：ئون ~ ئوق 十发子弹 / قازانغا تۆت ~ قاسقان قوندۇرۇلغان . 锅上架了四层笼屉。

پېيىغا چۈشمەك ①跟踪、盯梢②(对异性)追求，追逐③暗算

پاي[3] 〔静〕(庄稼)捆子：~ تىكلىمەك 把(庄稼)捆子立起来

پاي[4] 〔静〕 勇气、耐力、耐性

پاي بەرمەك 经受、忍受、承受

پايات = كەپشەر

پاياتچى = كەپشەرچى

پاياتچىلىق = كەپشەرچىلىك

پاياتلاتماق = كەپشەرلەتمەك

پاياتلاشماق = كەپشەرلەشمەك

پاياتلانماق = كەپشەرلەنمەك

پاياتلىماق = كەپشەرلىمەك

پايان (پايانى) 〔静〕 边际

پايانى يوق 无边无际

پاياندار 〔静〕 (典礼上用的)长毯

پاياندار سالماق 铺红毯(迎亲礼仪)：قىز ئولتۇرغان مەپە ئىشىك ئالدىغا كەلگەندە، قىزلار قىزىل شەلپەردىن پاياندار سالدى . 新娘乘坐的马拉轿车来到门口时，一群姑娘铺上了红绸毯子。

پاياندازلىق 〔静〕 有长毯的、铺长毯的：قىزىل ~ زال 铺红长毯的大厅

پايانسىز 〔静〕 无边无际的、一望无际的、广阔的：~ ئېتىز 一望无际的田野 / ~ ئۆيۈق سىزىقى 广阔的地平线

پايە 〔静〕①阶梯、台阶：ئۇ تەختنىڭ بىرىنچى پايىسىگە قەدەم قويدى . 他迈上了宝座的第一个台阶。②足③灯台(木制或陶制)④茎、杆：گۈل پايىسى 花茎 / كېۋەز پايىسى 棉花杆

پايپاس 〔模〕 慌慌张张、深一脚浅一脚

پايپاس - پايپاس 〔模〕 深一脚、浅一脚

پايپاسلاتماق «پايپاسلىماق» 的使动态

پايپاسلاشماق «پايپاسلىماق» 的共同态

پايپاسلىماق 〔动〕①深一脚浅一脚、慌里慌张、慌手慌脚：ئۇ پايپاسلاپ ساي تەرەپكە قاراپ ماڭدى . 他深一脚浅一脚地朝河滩那边走去。②奔忙：ئوغلۇمنىڭ ئىشى بىلەن پايپاسلاپ يۈرىمەن . 我在跑儿子的事。

پايپاق 〔静〕①袜子：يىپ ~ 线袜 / نىلون ~ 尼龙袜 / كىگىز ~ 毡袜②(飞禽爪子上部的)绒毛

پايپاقىقا دەسسىمەك <成> 背运、不顺：بىر مەز. گىل تېرىسىگە سىغماي قالغان ئاۋۇت يېقىندىن بۇيان پايپاقىقا دەسسەپ قالدى . 不可一世的阿伍提近来背了运。

پايپاقىقا نال قاققاندەك <成> 画蛇添足、多此一举

پايپاقچىلىق 〔静〕①织袜业②卖袜生意

پايپاقلىق 〔静〕①有袜子的、穿袜的②毛腿的、腿上有毛的(飞禽)：~ كەپتەر 毛腿鸽子 / ~ توخۇ 毛腿鸡

پايپاقلىق بىغىرتاق 〈动〉 毛腿沙鸡

پايپاقلىق قوزىقارىنى 〈植〉 草菇

پايپاقلىق ئىتالغۇ 〈动〉〔静〕 毛脚鵟

پايپېتەك 见下

پايپېتەك بولماق 忙、张罗、忙得团团转、手忙脚乱：مېھمانلار ئۈچۈن ~ 张罗客人 / ئۇ كۈيئوغلىنىڭ ئىشى ئۈچۈن كەچكىچە پايپېتەك بولۇپ يۈرىدۇ . 为大伙儿的事，他一天到晚忙得团团转。

پايپېتەك قىلماق 使手忙脚乱：ئۆزۈلمەي كېلىۋەرگەن ئاتالمىش خىزمەت گۇرۇپپىسى يېزىدىكى كادىرلارنى پايپېتەك قىلىۋەتتى . 接踵而至的所谓工作组弄得乡里的干部手忙脚乱。

پايپېتەكچىلىك 〔静〕 忙活、忙碌：~ باشلاندى . 开始忙活起来。

پايپىلىقۇش 〔静〕<方> 拮据、窘困

پايتەخت 〔静〕 首都、京城、都城、国都：بېيجىڭ بىزنىڭ پايتەختىمىز . 北京是我们的首都。

پايتىما 〔静〕 裹脚布: ~ يۆگىمەك 缠裹脚布

پايتىمىسى چۇۋۇلماق 〈成〉 原形毕露，露马脚: سەمەتنىڭ پايتىمىسى ئاخىر چۇۋۇلدى. 赛麦提终于露了马脚。

پايتىمىسىنى تەتۈر ئورىماق 〈成〉 倒霉，晦气: ئۇ پايتىمىسىنى تەتۈر ئورىغانلارنىڭ بىرى. 他是一个倒霉鬼。

پايتىمىسىنى سۆرىمەك 〈成〉 松松垮垮，无能，稀稀松松

پايتىمىسىز 〔静〕 不缠裹脚布的

پايتىمىلىق 〔静〕 缠裹脚布的

پايچى 〔静〕〈经〉 股东

پايچىلىق 〔静〕 股东身份

پايخان 〔静〕〈农〉 ①(扬过一次并准备继续打场的)带秸或穗的谷物: تەخسەيلىك ئېشەك پايخانغا يارىماس. 〈谚〉 带驹的母驴不踏成场。 ②〈转〉小腿骨，胫骨: پايخىنىڭنى چېقىۋېتىمەن. 我打断你的腿。

پايخان بولماق 被踩坏

پايخان سالماق 〈农〉 摊场

پايخان قىلماق = پايخانلىماق

پايخانلاتماق «پايخانلىماق» 的使动态

پايخانلانماق «پايخانلىماق» 的被动态

پايخانلىماق 〔动〕 碾(场)，踏(场)

پايدا 〔静〕 ①利，利润，红利: ساپ ~ 净利，纯利 / ~ قوغلاشماق 追求利润 ②益处，好处: تەنھەرىكەتنىڭ پايدىسى 体育运动的益处 / بۇنىڭ ساڭا نېمە پايدىسى؟ 这对你有什么好处？

پايدا ئالماق 获利，得利

پايدا بەرمەك 给好处，使获利

پايدا بولماق ①有利可图，获利 ②有益处，有好处

پايدا تاپماق 赢利，获利，盈利

پايدا تەقسىماتى 〈经〉 利润分成，利润分配

پايدا تەگمەك 获利，受益，得到好处

پايدا چىقماق 有利，有益，有好处

پايدا زىياننى قاپلىيالماسلىق 得不偿失

پايدا سۇغۇرتىسى 〈经〉 营利保险

پايدا قونماق 生利: بۇ سودىدا بىر تەڭگىگە بەش تەڭگە پايدا قوندى. 这笔交易一枚银元生利五枚。

پايدا قىلماق ①获利，赚钱 ②发生效力，有效，见效: بۇ دورا ئۇنىڭ كېسىلىگە پايدا قىلدى. 这药对他的病有疗效。

پايدا كۆرمەك 获利，受益

پايدا نىسبىتى 〈经〉 利率

پايدا ھاۋالىسى 〈经〉 营利信托

پايدا يەتكۈزمەك = پايدا بەرمەك

پايدا - زىيان 〔静〕 ①盈亏，损益: ~ بالانس بولماق 盈亏相抵 / پايدا - زىياننى كۆرسىتىش جەدۋىلى 损益表 ②利害，得失: پايدا - زىياننىڭ غېمىنى يېمەك 患得患失

پايدا - زىيان توقۇنۇشى 利害冲突

پايدا - زىيان ئىسچوتى 〈经〉 损益帐户

پايدا - مەنپەئەت 〔静〕 利益

پايدىپەرەس 〔静〕 唯利是图者

پايدىپەرەسلىك 〔静〕〈经〉 营利主义

پايدىسىز 〔静〕 ①不盈利的，无利可图: ~ ئوقەت 无利可图的生意，不盈利的生意 ②无益的，无用的，徒劳的: ~ ئۇرۇنۇش 无益之举，徒劳的举动 / ~ گەپ 无用的话 / ~ ئەھۋال 不利的情况

پايدىسىز قۇۋۋەت 〈物〉 无功功率

پايدىسىز توك 〈物〉 无功电流

پايدىسىز ئامىل 〈经〉 利空因素

پايدىسىز ئۇچۇر 〈经〉 利空信息

پايدىسىز ئىش 〈物〉 无用功

پايدىسىزلىق 〔静〕 ①不盈利，无利可图 ②无益，无用，不利

پايدىكەش 〔静〕 投机商

پايدىكەشلىك 〔静〕 投机商业

پايدىلاندۇرماق «پايدىلانماق» 的使动态

پايدىلانماق 〔动〕 ①利用，采用: ئومۇمىيۈزلۈك ~ 综合利用 / ھوقۇقتىن ~ 利用职权 / يېڭى ئۇسۇلدىن ~ 采用新方法 ②参考: ئىلمىي كىتابلاردىن ~ 参考科学书籍

پايدىلىنىش سىستېمىسى 参考系

پايدىلىنىش كوئېففىتسىيېنتى 〈冶〉 利用系数

پايدىلىنىش ماتېرىيالى 参考资料

پايدىلىنىش نىسبىتى 利用率

پايدىلىق 〔静〕 ①有利润的，盈利的: ~ ئوقەت 盈利的生意 ②有益的，有好处的，有利的: ~ شارائىت 有利条件

پايدىلىق ئامىل 〈经〉 有利因素

پايدىلىق تۇك (功有)率功效有

پايدىلىق قۇش 鸟益 <动>

پايدىلىق قۇۋۋەت 率功功有 <物>

پايدىلىق ھاشارات 虫益 <动>

پايدىلىق ئېگىزلىك 点高制 <军>

پايدىلىق ئىش 功用有 <物>

پايدىلىنىشماق «پايدىلانماق» 态同共的

پايدىلىنىلماق «پايدىلانماق» 态动被的

پايزا 〔静〕 草尾狗 <植>

پايسىز 〔静〕 的受忍可不

پايسىندۇرماق «پايسىنماق» 态动使的

پايسىندۇرۇلماق «پايسىندۇرماق» 态动被的

پايسىنماق 〔动〕 缩退①: مەن بۇ ئىشنى قىلىشتىن سەل پايسىنىپ قالدىم . 了缩退儿点有我事件这 。 经、了不受② 消不吃、起不

پايسىنىشماق «پايسىنماق» 态同共的

پايكا 〔静〕 者烟水卖 <方>

پايلاتماق «پايلىماق[2]» 态动使的

پايلاشماق[1] «پايلىماق[1]» 态同共的

پايلاشماق[2] «پايلىماق[2]» 态同共的

پايلاق 〔静〕 房捕巡、所留拘、房牢

پايلاقچى 〔静〕 探暗①、探坐②告密者、包打听: ~ قويماق 探暗派

پايلاقچىلىق 〔静〕 探侦业、告密、暗探

پايلاقچىلىق قىلماق 密告、探侦

پايلاقلىق 〔静〕 受监视: ھەر بىر باسقان قەدىمىم مىڭ كۆز بىلەن ~ . 我每一走步都有上千只眼睛监视。

پايلىماق[1] 〔动〕 经得起、受经①、承受: قىيىنچىلىققا ~ 经受困难 / ئاغرىققا ~ 忍受疼痛 / بۇ ياغاچ بېسىمغا پايلىمايدۇ . 这木头承受不住压力。 ②估量、估计(多用于否定): ئۆزىنى پايلىماسلىق 自不量力

پايلىماق[2] 〔动〕 窥探、窥伺、侦探、跟踪、追踪: ھەممە يەردە پايلاپ يۈرمەك 到处窥探 / مۈشۈك چاشقاننى ~ 猫窥伺老鼠 / پەيتنى ~ 伺机 / دۈشمەننى كېچىسى ئويلا، كۈندۈزى پايلا . <谚> 夜间要想着敌人，白天要侦察敌人。

پايمۇپاي = باشمۇباش

پايناپ 〔静〕 ①下游②难浇上水的: بۇ پايناپراق يەر . 这块比较难浇上水的地。

پايىنەك 〔静〕 ①(蛋的)大粗的一头: تۇخۇم پايىنىكى 鸡蛋

托枪 ②头大的: مىلتىق پايىنىكى 托(枪)<转>②

پايىنەكسىز 〔静〕 的托枪无

پايىنەكلىك 〔静〕 ①(蛋的)大头的②(枪)托的

پايىنەكۋاش 〔静〕 顶秃、头秃

پەپەپ 〔模〕 ①巴结、吃口 ② 吃口的、巴结的

پەپىلەتمەك «پەپىلىمەك» 态动使的

پەپىلەشتۇرمەك 〔动〕 拍拍肩膀

پەپىلەشمەك «پەپىلىمەك» 态同共的

پەپىلەنمەك «پەپىلىمەك» 态动被的

پەپىلىمەك 〔动〕 ①(轻轻)拍: بالىنى پەپىلەپ ئۇخلاتماق 拍 孩子睡觉 ②抚养: ئاتا ـ ئانام مېنى پەپىلەپ ئۆستۈرۈپ، ئوقۇتۇپ ئادەم قىلدى . 父母抚养我，供我上学，把我培 养成人。

پەت 〔静〕 <方> 阴谋诡计、花招、计策

پەتە 〔静〕 ①探望、拜访、走访: پەتىگە بارماق 探望②吊 丧: ئۆلۈم پەتىسى 丧吊、吊唁

پەتە قىلماق ①探望、拜访、走访②吊丧: پەتە قىلىپ بارماق 拜访

پەتە ئوقۇماق ①探望、拜访②吊丧

پەتەك 〔静〕 矬子、矮子、侏儒: ئۇ ~ بولغىنى بىلەن ئاق كۆڭۈل ئەر ئىدى . 他虽然是个矮子，却是一个心地善 良的男子汉。

پەتەكبۇرۇن 〔静〕 <建> (雕花用的)刮光板

پەتتە 〔静〕 ①(胸前戴的)出席证、代表证②结婚证: ~ ئالماق 领结婚证 / ~ يازماق 开结婚证③散兰(缠头 布)垂到肩上的部分④装妇女梳洗用品的小布袋子

پەتلە 〔静〕 <手> 扣眼儿

پەتلە ئاچماق 开扣眼儿

پەتلە تورلىماق 锁扣眼、缭纽襻

پەتلى 〔静〕 <纺> 拉绒

پەتلى قىلماق <纺> 拉绒: پەتلى قىلىنغان كىيىملىك 拉绒的衣料

پەتلى ماشىنىسى <纺> 拉绒机

پەتلىلىك 〔静〕 有扣眼儿的

پەتنۇس 〔静〕 托盘、茶盘

پەتنۇس ئۇسسۇلى <艺> 盘子舞、托盘舞

پەتچى 〔静〕 ①拜访者、拜年者、道喜者: تەبرىكلەپ كەلگەن پەتچىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى . 前来祝贺道喜的人 络绎不绝。②吊丧者、吊唁者

پەتلەتمەك «پەتلىمەك» 态动使的

پەتلەشمەك «پەتلىمەك» 的共同态

پەتلىمەك 〔静〕①拜访、探望、看望: ئۇ ھەممە ئۆيگە دىگۈدەك پەتلەپ چىقتى. 他差不多每一家都看望了。 ②吊丧、吊唁: جامائەت ھاشىم ئاكىنىڭ ئائىلىسىگە بېرىپ پەتلىدى. 公众到阿西木大叔家去吊唁了。

پەتىنگان 〔静〕＜植、方＞ 茄子

پەتىۋا (پەتۋاسى) 〔静〕①＜宗＞ 穆甫提(即教法说明官根据伊斯兰教法典做出的)裁决、仲裁、决定 ②＜转＞ 章程、点子: قالايمىقان ~ چىقارماق 乱立章程、乱出点子 ③＜转＞ 借口、理由: ~ تاپماق 找借口、找理由

پەتىۋاچى 〔静〕＜宗＞ 仲裁人、裁决人

پەتىۋاچىلىق 〔静〕 仲裁

پەتىۋاچىلىق قىلماق 仲裁、写裁决书

پەجمۇردە 〔静〕①忧伤、憔悴 ②伤、破损

پەجمۇردە بولماق ①忧伤、憔悴: پەجمۇردە بولغان بالا 忧伤的孩子、憔悴的孩子 ②受伤、受损: گۈللىرىم پەجمۇردە بولدى. 我的花儿都坏了。

پەجمۇردە قىلماق ①使萎靡不振、使无精打采 ②使受伤、损坏

پەچەك 〔静〕＜方＞ (膝盖以下向外撇的)撇脚

پەچەل 〔静〕＜古＞ 阉了的人、骟了的马等牲畜

پەچكەم 〔静〕＜古＞ 英雄标志(战斗英雄在战争时佩戴的丝绸绶带、缨尾等)

پەچكوم 〔静〕＜建、古＞ (平房室外的)土榻、土台

پەچمە 〔静〕＜方＞ 反驳、驳斥、斥责、训斥、打击

پەخەس 见下

پەخەس بولماق 小心、留心: ئۇ ئاسان ئوت ئالىدىغان بۇيۇم، تولىمۇ پەخەس بولغىن. 那是易燃物品，你要多加小心。

پەخەسلىك 〔静〕小心翼翼

پەخرىي 〔静〕名誉的、荣誉的

پەخرىي پروفېسسور 名誉教授

پەخرىي رەئىس 名誉主席

پەخرىي قاراۋۇل ①仪仗队 ②守灵者

پەخرىي مېدال ＜军＞ 荣誉奖章

پەخرىي نام 荣誉称号

پەخرىي ئوردېن ＜军＞ 荣誉勋章

پەخرىي ئۇنۋان 荣誉称号、美称、头衔: ئۇ ئۆزىنىڭ ئېسىل پەزىلىتى بىلەن «ئەلسۆيەر» دېگەن پەخرىي ئۇنۋانغا ئېرىشكەن كىشى ئىدى. 他是以自己的优良品德获得"爱民模范"荣誉称号的人。

پەخرىي يارلىق 荣誉状、嘉奖令

پەخىر (پەخرى) 〔静〕自豪、骄傲、荣幸: ~ تۇيغۇسى 自豪感 / ۋەتىنىنىڭ پەخرى 祖国的骄傲

پەخىرلەندۈرمەك «پەخىرلەنمەك» 的使动态

پەخىرلەنمەك 〔动〕以……自豪、感到自豪、感到荣幸: مەن نېفت ئىشچىسى بولغانلىقىم بىلەن پەخىرلىنىمەن. 我为自己是一名石油工人而感到自豪。 قەدەم تەشرىپ قىلغىنىڭىزدىن ئىنتايىن پەخىرلەندىم. 你的光临使我深感荣幸。

پەخىرلىك 〔静〕自豪的、荣幸的: ~ ئىش 值得自豪的事

پەخىرلىنىشمەك «پەخىرلەنمەك» 的共同态

پەدە (پە :دە) 〔静〕＜艺＞ ①(弦乐器的)品、弦枕木 ②曲子: بىر ~ چالماق 弹奏一曲

پەدە بېسىش ئۇسۇلى ＜艺＞ (弦乐器的)指法

پەدە باغلىماق ＜艺＞ 定弦

پەدە چاقماق ＜艺＞ (弦乐器)走调儿

پەدە يۆتكىمەك ① ＜艺＞ 改调、换曲 ②＜成＞ 改弦更张

پەدىسى بۇزۇلماق ＜成＞ 变卦

پەدەك 〔静〕＜方＞ 搪瓷碗

پەدىلىك 〔静〕＜艺＞ 定了弦的、定弦

پەرەز 〔静〕①推测、假设、猜想、揣测: بۇلارنىڭ ھەممىسى پەقەت ~ ، خالاس . 这一切只不过是推测而已。 زۆرۈرى ~ ئەمەس ، پاكىت . 重要的是事实，而不是猜测。 ②＜数＞ 公设 ③＜逻＞ 假设、设想

پەرەز قوشما جۈملە ＜语＞ 假设复句

پەرەز قىلماق ①推想、推测、推断、估计、猜想、 ②假设 ＜逻＞ 假定

پەرەز قىلىش ئۇسۇلى ＜语＞ 构拟法

پەرەزىي 〔静〕推测的、假定的、假设的: ~ نەتىجىلەر 假定的结果

پەرەك 〔静〕鼻中隔

پەرەڭ[1] 〔静〕① 法国人、西洋人 ②洋的、洋式的: ~ مىلتىق 洋枪

پەرەڭ[2] 〔静〕鲜红的、大红的: ~ ياغلىق 大红头巾

پەرەڭگۈل 〔静〕＜植＞ 木芙蓉

پەرەڭمۇچ 〔静〕＜植＞ 朝天椒

پەرەنجە 〔静〕(旧时妇女穿的)头蒙白纱长衫

پەرەنجىلىك 〔静〕 的衫长纱白穿

پەرەنجمۇشك = رەيھان

پەربۇن 〔静〕<植> 胡柴

پەرپىيون 〔静〕<植> 戟大

پەرپىيون توقىچىقى <药> 片云甫派白驱

پەرت[1] 〔静〕 ①单孤، 独孤، 独单: شەرتى كېتىپ، پەرتى قالـ-دى. 。(子日末待只، 逝已华韶)独孤下剩، 件条去失 ②(古典诗歌中的)小双行诗

پەرت[2] 〔模〕 溜刺، 啦刺: ~ قىلىپ قاچماق 跑逃下一溜刺

پەرتىدە 〔静〕 地溜刺، 地啦刺: ~ قاچماق 跑逃地溜刺

پەرتۇق = پەشتاما

پەرتۇقلۇق 〔静〕 ①有围裙的، 系围裙的 ②围裙布

پەرچىم 〔静〕 ①加固用的 ②加固状: ئاغزىنىڭ پەرچىمى يوق 嘴不牢靠(意为随意乱说، 嘴上没有把门的)

پەرچىم قاقماق (用铆钉或榫子)钉牢, 加固

پەرچىم مىخ <机> 铆钉

پەرچىم ياغاچ 楔子

پەرچىم ياندۇرماق 用铆钉钉牢: دەرۋازىنى مىخلاپ ~ 把大门用铆钉钉牢

پەرچىملەتمەك «پەرچىملىمەك» 的使动态

پەرچىملەشمەك «پەرچىملىمەك» 的共同态

پەرچىملەنمەك «پەرچىملىمەك» 的被动态

پەرچىملىمەك 〔动〕 ①铆، 弄紧: ئاغزىنى ~ 把盖子弄紧 ②密密层层: ماللارنى ماشىنىغا پەرچىملەپ باسماق 把汽车上的货装得密密层层

پەرد 〔静〕<文> 菲尔德(两行诗، 双行律诗)

پەرداز 〔静〕 ①抛光، 上色: ئۆتۈكىنىڭ پەردىزى 靴子的抛光 ②化妆، 装饰، 装潢، 修装: بىنانىڭ ئىچكى پەردىزى 建筑物的内部装修 ③<转>粉饰: ~ بىلەن ئۆتىشتۇرىغا چىقماق 粉墨登场

پەرداز بەرمەك 上光، 抛光، 上色، 盖色: ئۆتۈككە ~ 给皮靴上光

پەرداز بۇيۇملىرى 化妆品

پەرداز قىلماق 打扮، 化妆

پەرداز كالتىكى <手> 给皮鞋上光用的)抛光棍

پەردىزىدىن چۈشمەسلىك 老样子不改، 放不下架子

پەردىزىنى بۇزماسلىق ①经常打扮 ②<转> 老样子不改، 放不下架子

پەرداز ئۈستىلى 梳妆台

پەردازچى 〔静〕 ①化妆师 ②爱打扮的: ~ خوتۇن 爱打扮的女人

پەردازچىلىق 〔静〕 ①化妆业 ②爱打扮

پەردازخانا 〔静〕 美容厅، 美容院

پەردازسىز 〔静〕 ①没打扮的، 不打扮的، 不爱打扮的: ئاناڭنى ئاتاڭغا ~ كۆرسەتمە. <谚> 你妈妈若没打扮، 连你爸爸也不让见。 ②不加粉饰的

پەردازلاتماق «پەردازلىماق» 的使动态

پەردازلاشماق «پەردازلىماق» 的共同态

پەردازلانماق ① «پەردازلىماق» 的自复态 ② «پەردازلىماق» 的被动态

پەردازلىماق 〔动〕 ①化妆، 打扮، 美容: گۈلنۇر ئۆزىنى چىرايلىق پەردازلاپ تويغا باردى. 古丽努尔打扮得漂漂亮亮去参加婚礼。 ئۆيۈڭلارنى قالتىس چىرايلىق پەردازلاپسىلەر. 你们把房子装修得太漂亮了。 ②粉饰، 装饰، 装潢، 修装: ئۇلار ئۆزلىرىنى يوق ئۆتۈقلار بىلەن پەردازلىدى. 他们用本没有的成绩来粉饰自己。 ③<转> 掩饰، 文饰: خاتالىقنى يوشۇرۇپ، ئۆزىنى ~ 文过饰非

پەردە 〔静〕 ①帘子، 帷幔، 帷幕: ئىشىك پەردىسى 门帘子 / ~ چۈشۈرمەك 放下帘子، 降下帷幕 / ئۆرەت پەردىسى (هايا پەردىسى) ②遮羞布 <转>幕، 布幕: تۈن پەردىسى 夜幕 / تۈتەك ~ 烟幕 / ~ ئارقىسى 幕后 / ~ ياپماق 闭幕 / بىر ~ ئويۇن 独幕剧 ③<生理> 膜: كۆز پەردىسى 眼膜 / قۇلاق پەردىسى 耳膜 / كۆكرەك پەردىسى 胸膜 ④<生理>被膜 ⑤<转>(长幼间的)尊卑

پەردە پوتېنسىيالى <生> 膜电位

پەردە ساقلىماق 维护尊卑، 尊卑有序

پەردە قاناتلىقلار <动> 膜翅目

پەردە ئوپتىكىسى <物> 薄膜光学

پەردىسى بۇزۇلۇپ قالماق <成> 变卦

پەردىسى يۆتكىلىپ قالماق = پەردىسى بۇزۇلۇپ قالماق

پەردىسىمان 〔静〕 膜状的

پەردىسىمان سۇ <水> 膜状水

پەردىشەپ 〔静〕 尊卑

پەردىلەشمەك ① «پەردىلىمەك» 的共同态 ②长膜: كۆز ~ 眼睛长膜

پەردىلەنمەك «پەردىلىمەك» 的被动态

پەردىلىك 〔静〕 ①挂帘子的، 有帷幔的: دېرىزە ~ 挂帘子的窗户 ②帘子的: رەخت ~ 帘子布 ③幕的: بەش

~ دراما 五幕话剧④带膜的、有蹼的：غازنىڭ ~ پەز-
جىسى 鹅蹼⑤含蓄的、有寓意的：~ گەپ 含蓄的话

پەردىلىمەك 〔动〕①装帘子、拉帘子：~ دېرىزىنى 拉窗
帘②<转>掩饰、掩着：ئۆزىنىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى
~ 遮掩着自己的本质

پەرز ①〔静〕<宗>（伊斯兰教徒的）天职、义务②
<转>职责、义务：پەرزەنتلەرنى ئۆي - ئوچاقلىق قىلىش
ئاتا - ئانا ئۇچۇن ~ . 让儿女成家立业是父母的义务。

پەرزنى ئادا قىلماق 履行天职、履行义务

پەرزەجە 〔静〕<医>阴道栓剂

پەرزەنت 〔静〕子女、弟子、儿女：ئۇلار مىجىتنىڭ پەر-
زەنتلىرى . 他们都是米吉提的子女。 پەرزەنتلەر مەكتە-
پى 子弟学校 / ۋەتىنىمىزنىڭ جەسۇر پەرزەنتلىرى 祖国的
英雄儿女

پەرزەنت كۆرمەك 生儿育女

پەرزەنتسىز 〔静〕没有子女的：~ ئۆتمەك 一生没有子女

پەرزەنتسىزلىك 〔静〕无子女：ئۇ ئۆزىنىڭ پەرزەنتسىزلىكىنى
ئويلاپ ئۆكۈنەتتى ۋە خاپا بولاتتى . 他一想到一生无子女
就十分沮丧和生气。

پەرزەنتلىك 〔静〕①有子女的、有儿女的：~ ئائىلە
有子女的家庭②儿女的、子女的：~ مەجبۇرىيەت 子
女的义务

پەرزىن = گەردى

پەرسەڭ 〔静〕<古>一程（约合 6.5－7 公里）

پەرغانە 〔静〕①<地>费尔干②<古>大宛国、破洛
那、渠搜、拔汗那、䥽贺那

پەرغانە سوغىگۈلى <药、植> 弗尔干贝母

پەرفىيون 〔静〕<药>大戟脂

پەرق 〔静〕①差别、区别、差异、差距：ھېچقانداق ~ يوق .
没有任何区别。~ تاپماق 找差距 ②<数>误差：
نىسبىي ~ 相对误差 / مۇتلەق ~ 绝对误差 / ئوتتۇ-
رىچە ~ 平均误差

پەرق ئەتمەك 识别、辨别、区别、分辨、辨认：
ھەق - ناھەقنى ~ 辨别是非 / پەرق ئېتىش ئىقتىدارى
辨别力 / ياخشى - ياماننى ~ 区别好坏、分别好坏
پوچېركىنى ~ 分辨笔迹

پەرق بېجى <经> 差额税

پەرق تارقىلىشى 误差传递

پەرق چېكى <心> 差别阈限

پەرق سانى 差额数

پەرق قىلماق = پەرق ئەتمەك

پەرق ئۇچۇرى 差别信息

پەرق - تاپاۋەت 〔静〕利害关系：بۇ ئىشتا بىزگە ~ ئانچە
كۆپ ئەمەس . 这件事情与我们利害关系不太大。

پەرقسىز 〔静〕无区别的、无差别的、同样的：~ قارى-
ماق 同样看待、一视同仁

پەرقسىز تەڭپۇڭلۇق <物> 随遇平衡

پەرقلەندۈرگۈچى 〔静〕区别性的

پەرقلەندۈرگۈچى ئالاھىدىلىك <语> 区别性特征

پەرقلەندۈرمەك «پەرقلەنمەك» 的使动态

پەرقلەندۈرۈش ئىقتىدارى 分辨本领、分辨能力

پەرقلەندۈرۈشمەك «پەرقلەندۈرمەك» 的共同态

پەرقلەندۈرۈلمەك «پەرقلەندۈرمەك» 的被动态

پەرقلەنمەك 〔动〕区别、分别：بىر - بىرىدىن ~ 相互区
别 / بۇ يېزا باشقا يېزىلاردىن پەرقلىنىدۇ . 这个乡区别于其
他乡。

پەرقلىق 〔静〕有区别的、有差异的、有差别的、不同
的：~ مۇئامىلە قىلماق 区别对待

پەرقلىق باج سوممىسى <经> 幅度税额

پەرقلىق باج نىسبىتى <经> 差别税率、幅度税率

پەرقلىق تاموژنا بېجى <经> 差别关税

پەرقلىق تەننەرخ <经> 差别成本

پەرقلىق يالىنىش <地> 差异侵蚀

پەرقلىق يېمىرىلىش <地> 差异风化、差异风化
作用

پەركا[1] 〔静〕圆规、两脚规

پەركا[2] (پەركايى) 〔静〕<手> 土布织机臂

پەركا[3] 见下

پەركايى ئۇچماق <成> 恼火、发火

پەركا[4] 〔静〕漏斗：ياغنى بوتۇلكىغا ~ بىلەن قۇيماق 把油用
漏斗装到瓶子里

پەركا قوزۇق 漏斗架

پەركاسىمان 〔静〕漏斗式

پەركاسىمان بۇلۇت <气> 漏斗云

پەركاسىمان تۈزۈلمە <地> 漏斗构造

پەركاسىمان مۇزلۇق <地> 漏斗冰川

پەرگەسگۈل 〔静〕<植> 膜萼花

پەرلەتمەك «پەرلىمەك» 的使动态

پەرلەشمەك «پەرلىمەك» 的共同态

پەرلەنمەك «پەرلىمەك» 的被动态

پەرلىگۈچ 〔静〕 挑（油灯灯芯用的）骨扦子、拨灯棍儿

پەرلىمەك 〔动〕 ①拨、挑：قارا چىراغ ~ 拨油灯②锁边儿、沿边儿、滚边儿：ياغلىقنىڭ چۆرىسىنى ~ 锁手帕③（鸟类用嘴）梳理：قارلىغاچ قانىتىنى پەرلىدى. 燕子梳理翅膀。

پەرمان （پەرمانى） 〔静〕 命令、法令：دۆلەت رەئىسىنىڭ پەرمانى 国家主席令

پەرمان چۈشۈرمەك 下命令

پەرمان چىقارماق 发布命令：بۇ نىزامنى ھۆكۈمەت پەرمان چىقىرىپ يولغا قويغان. 这个条例是由政府发布命令实施的。

پەرمان قىلماق = پەرمان چۈشۈرمەك

پەرمانبەردار 〔静〕 ①布政使②唯命是从者

پەرمانبەردار بولماق 言听计从、唯命是从

پەرمانبەردارلىق 〔静〕 唯命是从、言听计从

پەرمەنباردارلىق قىلماق = پەرمانبەردار بولماق

پەرمانچى 〔静〕 传令官

پەرمانسىز 〔静〕 无命令的

پەرمۇدە 〔静〕<食> 派尔木旦、一把抓（烤箱烤包子的一种）

پەرمۇدىچى 〔静〕①烤派尔木旦的师傅②卖派尔木旦的人

پەرمۇدىچىلىك «پەرمۇدىچى» 的职业名称：دادام ئون بەش يىلدىن بېرى ~ بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ. 我父亲十五年来一直从事烤卖派尔木旦的工作。

پەرمۇق 〔静〕<植> 卷耳

پەرھىز 〔静〕①戒规、忌口、忌嘴：پەرھىزنى بۇزماق 犯忌②破戒<宗> 斋戒：~ كۈنلىرى 斋戒日

پەرھىز تۇتماق 禁忌、讳戒、戒：تاماقتا ~ 忌食、戒食 / ئىسسىق كېلىدىغان يېمەكلىكلەردىن ~ 忌食热性食品

پەرھىز قىلماق = پەرھىز تۇتماق

پەرھىزسىز 〔静〕 无禁忌的、不忌口的

پەرھىزكار 〔静〕 禁欲的、虔诚的、敬神的：دادام ~ كىشىلەردىن ئىدى. 我父亲是个虔诚的人。

پەرھىزكارلىق 〔静〕 禁欲、虔诚、敬神

پەرھىزلىك 〔静〕 禁忌的、忌口的

پەرۋا （پەرۋايى） 〔静〕 理睬、理会：پەرۋايى يوق 不理睬 / بۇ ئىشقا نېمە پەرۋايىم؟ 这事与我何干？

پەرۋا قىلماسلىق ①不在乎、不理睬、不理会、置之不理②漫不经心、马虎

پەرۋايى پەلەك <成> 置若罔闻、置之不理、不闻不问、不在乎、不关心、不管不问：ئۇ ئۆلەمدۇ، تىرىلەمدۇ، مېنىڭ پەرۋايىم پەلەك. 他是死是活，我才不管呢。

پەرۋايىغا ئالماسلىق 不在意、满不在乎

پەرۋايىغا كەلمەسلىك 不关心、不在乎

پەرۋاز （پەرۋازى） 〔静〕 飞翔、翱翔：بۈركۈتنىڭ پەرۋازى 雄鹰的飞翔

پەرۋاز قىلماق 飞翔、翱翔：بۈركۈت كۆكتە پەرۋاز قىلماقتا. 雄鹰在蓝天翱翔。

پەرۋاسىز 〔静〕 漠然、满不在乎、漫不经心：~ قارىماق 漠然视之、漠视 / باشقىلار ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەندىشە قىلىۋاتسا، ئۇ ~ يۈرىدۇ. 别人都在替他着急，他却满不在乎。

پەرۋاسىزلىق 〔静〕 满不在乎、漫不经心、无所用心

پەرۋاسىزلىق قىلماق 漫不经心、马虎：ھەرقانداق ئىشتا ئەستايىدىل بولۇش كېرەك، پەرۋاسىزلىق قىلغاندا چاتاق چىقىدۇ. 凡事要认真，马虎就会出乱子。

پەرۋانە 〔静〕<动> 灯蛾、扑灯蛾、谷蛾、火蟆：پەرۋانىلەر چىراغ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى. 灯蛾在灯的周围转悠。

پەرۋانە بولماق <成> 形影不离、着迷、痴迷、依依不舍：ئۇ ئاشۇ قىزنىڭ ئىشقىدا پەرۋانە بولماقتا ئىدى. 他迷恋着那个姑娘。

پەرۋانىسىمان 〔静〕 蛾形的

پەرۋانىسىمان كۆمۈتا <动> 蚋蛾

پەرۋانگۈل 〔静〕<植> 醉蝶花

پەرۋەردىگار （پەرۋەردىگارى） 〔静〕①<哲>造物主②<宗>创世主、救世主、真主

پەرۋىش 〔静〕①养育、抚育、培育②管理、看护：ئېتىز-ئېرىق پەرۋىشى 田间管理

پەرۋىش قىلماق ①养育、培育、抚育：بالىلارنى ~ 抚育孩子 / مېۋىلىك دەرەخلەرنى ياخشى ~ 培育好果树②管理、养护：باغنى ~ 管理果园、看护果园

پەرۋىشچى 〔静〕 养育者、培育者、抚育者、管理者、养护者

پەرۋىشسىز 〔静〕 未加管教的、疏于管理的：ئۈزۈملۈك بارائىلار ~ تاشلىنىپ قالدى. 葡萄架疏于管理被废弃了。

پەرى 〔静〕①仙女、天仙、神女②美女、丽人、佳丽、

人佳: قىز ھېيتلىق كىيىملەر بىلەن تېخىمۇ ئېچىلىپ پەرى-
لەردەك بولۇپ كەتكەنىدى. 光加更، 装盛的日节上披娘姑
。般一女仙同如، 人照彩
袍长(襟对领无族尔吾维)〔静〕 **پەرىجە**
的袍长无〔静〕 **پەرىجىسىز**
用袍长做②的袍长有، 的袍长穿①〔静〕 **پەرىجىلىك**
布的袍长做 رەخت ~ :的
پەرىزات 〔静〕①仙女، 天仙: قىز ناھايىتى چىرايلىق بولۇپ، ئاي دېسە ئاي ئەمەس، كۈن دېسە كۈن ئەمەس، خۇددى ~ ئىكەن. 一仙天同如، 凡非丽美، 貌月容花得长娘姑
人佳، 人丽، 女美، 人美②。般
بىز: 落八零七، 纷纷乱، 乱混، 乱零①〔静〕 **پەرىشان**
دۈشمەن ياردەمسىز قالغان ~ ۋەزىيەتتىن پايدىلاندۇق. 利们我
心، 郁忧، 安不② 。势形乱混的援无立孤人敌了用
郁忧情心، 佳不绪心 ~ كۆڭلى :定不神
意烦心، 乐不闷闷، 佳不绪心 **پەرىشان بولماق**
兴扫، 乱: تەنقىد ئېشىتكەندە پەرىشان بولۇش ياخشى ئەمەس.
。的好不是乐不闷闷就评批到受一
闷使، 乱意烦心使، 定不神心使 **پەرىشان قىلماق**
兴扫使، 乐不闷: ئۇنىڭ تېتىقسىز ئۇزۇن گېپى كۆڭلۈمنى
ئەجەبمۇ پەرىشان قىلدى. 。兴扫好我让话长的味乏那他
پەرىشانلىق 〔静〕 愁忧، 郁忧، 感伤: ~ ئىچىدە ئۆتكەن بىر
كۈن ئۇنىڭغا بىر يىلدەك بىلىندى. 在郁忧中度过的一--天،
。年一是象就他于对
木女仙، 木瓣多叶齿 <植>〔静〕 **پەرىگۈل**
پەرياد (پەريادى) 〔静〕 哀鸣، 哀号声، 号啕声: مېھرىبان
ئانىسىدىن تۇساتتىن ئايرىلغان سەبىيلەرنىڭ پەريادى پەلەككە يەت-
تى. 突然失去慈母的幼子号啕声连天。
پەرياد چەكمەك 哀叹، 唉声叹气, 长吁短叹: بىر
باشتا بىر ئۆلۈم، ئارتۇقچە پەرياد چېكىش ھاجەتسىز. 人生终有
一死، 没有必要过份哀叹。
پەرياد قىلماق 哀号، 哀叹، 叹息
پەرياد كۆتۈرمەك = پەرياد قىلماق
پەرياد ئۇرماق = پەرياد چەكمەك
要想، 算打، 备预، 备准 <方>〔动〕 **پەزلەنمەك**
:守操، 操情، 行品، 格品، 质品، 德品①〔静〕 **پەزىلەت**
ياخشى ~ 好品格 / ئالىي ~ 高尚的品质 / ~ ئىگىسى
人派正، 子君人正
的下低格品، 的好不质品〔静〕 **پەزىلەتسىز**
:的惠贤، 的良优德品، 的尚高格品〔静〕 **پەزىلەتلىك**

人女的惠贤 ئايال ~ / 人的尚高格品 ئادەم ~
پەس 〔静〕①下面، 下边، 下头، 下底: ئۇ پەسكە چۈشۈپ كەتتى. 他到下面去了; 他下楼了 。 پەستە ئادەملەر جىق. 下面人多。②低، 矮: ~ ئۇچماق 低飞 / ~ ئاۋاز 低声 / بويى ~ 个子矮 / ~ تام 矮墙③<转>下贱، 卑贱، 下流، 低级، 卑鄙的: تېگى (زاتى) ~ 下贱货 / نەسلى ~ 出身卑贱 / قەست قىلغاندى ~ قىل.
。视鄙受者人害谋 <谚>
味趣级低 **پەس ئارزۇ - ھەۋەس**
栏低 <体> **پەس بارىيېر**
泽沼位低 <地> **پەس سازلىق**
床低 **پەس كاندۇك**
视蔑، 视鄙 **پەس كۆرمەك**
地洼 **پەس يەر**
龌龊، 鄙卑، 流下، 贱下〔静〕 **پەسەندە**
龌龊، 鄙卑، 流下، 贱下〔静〕 **پەسەندىلىك**
态动使的 «پەسەيمەك» **پەسەيتمەك**:
态同共的 «پەسەيتمەك» **پەسەيتىشمەك**
态动被的 «پەسەيتمەك» **پەسەيتىلمەك**
پەسەيمەك 〔动〕①下降، 降低: بۈگۈن يەر بىرئاز ئۆسۈپ قالغاندەك يالغانمۇ نېمە? 今天是地面
有点升高了، 还是天花板稍微降低了? ②减弱، 减
轻: شامال ~ 风势减弱 / ئاغرىق ~ 疼痛减轻③缓
和، 平息: غەۋغا پەسەيدى. 吵闹平息下来了。④<艺>
降(调): مۇزىكا ئاۋازى پەسەيدى. 音乐声降低了 。
劣卑، 贱下، 流下، 顶透赖无 <方>〔静〕 **پەستەۋەت**
的龌龊鄙卑، 的劣卑، 的流下〔静〕 **پەسكەش**
پەسكەشلەشمەك 〔动〕变下流، 变卑鄙: بەزى كىشىلەر شەخسىي مەنپەئەت يولىدا تولىمۇ پەسكەشلىشىپ كەتتى. 有的
人为了个人利益变得十分卑鄙。
径行鄙卑، 径行流下〔静〕 **پەسكەشلىك**
事流下干، 当勾鄙卑搞 **پەسكەشلىك قىلماق**
下见 **پەسكوي**
:常正复恢، 静平، 息平، 和缓 **پەسكويغا چۈشمەك**
بىر مەيدان قىسقا ئېلىشىشتىن كېيىن، يىغىن تەرتىپى ئەسلىگە كەلدى، ھېلىقى «باشلىق»مۇ پەسكويغا چۈشتى. 一场短暂
的争斗之后، 会议秩序恢复了، 那位"首长"也平静
下来了 。
态动使的 «پەسلىمەك» **پەسلەتمەك**
态动使的 «پەسلەشمەك²» **پەسلەشتۈرمەك**

پەسلەشمەك¹ «پەسلەمەك» 态同共的

پەسلەشمەك² 〔动〕 鄙卑变، 贱下变: ھەرقانچە پەسلىشىپ كەتسەممۇ ئۇنداق ئىشنى قىلمايمەن . 我变得再下贱، 也不会干那种事情 。

پەسلىتىشمەك «پەسلەتمەك» 态同共的

پەسلىتىلمەك «پەسلەتمەك» 的被动态

پەسلىك¹ 〔静〕 鄙卑، 下流: يىگىت باينىڭ پەسلىكىگە غەزەپ-لىنىپتۇ . 小伙子对财主的鄙卑很愤怒 。

پەسلىك قىلماق 干鄙卑勾当، 干下流事

پەسلىك² 〔静〕 <地> 低地

پەسلىمەك 〔动〕 ①降低، 下降: ئايروپىلان ~ 飞机下降 / سۇ ~ 水位降低 ②减弱، 减低، 减轻: بوران ~ 风势减弱 / يىغا ~ 哭声减弱 / ئوت ~ 火力减 / يامغۇر ~ 雨势减弱 / ئاغرىق ~ 病势减轻 ③缓和، 平息: تالاش - تارتىش پەسلىدى . 争吵缓和 。 جېدەل ~ 纠纷平息

پەسىل (پەسلى) 〔静〕 季، 季度، 季节: بىر يىلنىڭ تۆت پەسلى 一年四季 / ~ خاراكتېرلىك 季节性的 / دېھقانچى-لىقنىڭ قاتلاڭ پەسلى 农忙季节

پەسىل ئالامىتى <气> 季相

پەسىل ئالمىشىش نۇقتىسى <天> 分至点

پەسىل قۇشلىرى <动> 候鸟

پەسلچان 〔静〕 季节性的

پەسلچانلىق 〔静〕 季节性

پەسىللىك 〔静〕 季的، 季度的، 季节的: ~ خام چوت 季度预算 / 2 - ~ ئىشلەپچىقىرىش پىلانى 二季度生产计划

پەسىللىك باھا پەرقى <经> 季节差价

پەسىللىك ژۇرنال 季刊

پەسىللىك سۇ <水> 季节水

پەسىللىك شامال <地> 季风

پەسىللىك كارخانا <经> 季节性企业

پەسىللىك كۆچۈش ①季节性洄游 ②季节性迁徙

پەسىللىك كۆل <地> 季节性湖泊

پەسىللىك كېسەل <医> 时令病

پەسىللىك ئوتلاق <牧> 季节牧场

پەسىللىك ئىشچى 季节工

پەسىيىشمەك «پەسىيەمەك» 的共同态

پەش¹ 〔静〕<语> 逗号(،): ~ قويماق 点逗号

پەش² 〔静〕<手> 襟: چاپاننىڭ پېشى 衣襟 / ئىچ ~ 小襟 ، 底襟 / تاش ~ 大襟 / كەينى ~ 后襟 / ئالدى ~ 前襟

پەش تارتماق <成> 怀春، 动情، 爱慕، 倾心، 爱恋: ئۇ ھېلىقى ئۇزۇن چاچلىق قىزغا پەش تارتىپ يۈرەتتى . 他恋爱着那个长辫子姑娘 。

پەش قاقماق <成> 甩手 ، 拂袖: پېشىنى قېقىپ كېتىپ قالماق 拂袖而去

پەش قىلماق 炫示، 炫耀، 显摆، 标榜: كونا ئىستاژنى ~ 摆老资格

پېشىگە ئېسىلماق <成> ①追随 ②抱大腿

پېشىنى تارتماق 劝导 ، 劝阻

پېشىنى تۇتماق <成> ①依赖، 依靠، 跟随 ②学会: بۇ دۇنيادا ئادەم ئۇچۇن ئەڭ مۇھىم نەرسە بىرەر ھۈنەرنىڭ پېشىنى تۇتۇش . 在这个世界上، 对于一个人، 最重要的是学会一两门手艺。 ③得到، 具有: ئەتە - ئۆگۈن بىرەر ئەمەلنىڭ پېشىنى تۇتسىڭىز ، قىيا كۆزىڭىز بىلەن باقمايدى-كەنسىز - دە ! 哪天您得到一官半职، 该不会白眼看人吧 ！

پەش³ 〔静〕 背部带油的肉的部分

پەش گۆش 背部带油的肉

پەش⁴ 〔叹〕 嘘(轰猫的声音): مېھمان بار چاغدا مۈشۈكنى ~ دېمە . <谚> 客人在时别嘘猫 。

پەشتاختا 〔静〕 案子، 案板

پەشتاختىلىق 〔静〕 ①有案子的، 有案板的 ②够做案板的木料

پەشتاق 〔静〕 ①(清真寺的)宣礼台: مەزىن پەشتاققا چىقىپ ئەزان ئېيتتى . 麦僧(宣礼员)登上宣礼台大声宣礼 。 ②(飞机场的)指挥塔

پەشتاقسىز 〔静〕 没有阳台的، 没有平台的، 没有敞廊 ، 的

پەشتاقلىق 〔静〕 带阳台的، 带平台的، 带敞廊的: ~ ئىمارەت 带平台的建筑物

پەشتاما 〔静〕 (做饭时用的)围裙: ~ تارتماق 系围裙 ، 围围裙

پەشتامىسىز 〔静〕 ①无围裙的 ②不系围裙的

پەشتاملىق 〔静〕 ①有围裙的 ②系围裙的

پەشخۇن 〔静〕 (馕房里用的)案子، 案板

پەشخۇنسىز 〔静〕 无案板的

پەشخۇنلۇق 〔静〕 ①有案板的 ②做案板的(材料)

پەشسىمان 〔静〕 衣襟状的

پەشلەتمەك «پەشلىمەك» 态动使的

پەشلەنمەك «پەشلىمەك» 态动被的

پەشلىك 〔静〕 料襟衣

پەشلىمەك 〔动〕 片切، 片: گۆشتىن ياغنى پەشلەپ ئالماق 来下片油的上肉把

پەشمال = پەشتاما

پەشمەت 〔静〕 袄短

پەشمەك 〔静〕 <食> 糖酥

پەشۋا (پەشۋاسى) 〔静〕 ①背脚، 面脚②踹، 踢③<转> 击打، 整: بىر پەشۋاغا چىدىماسلىق 击一堪不

پەشۋا ئاتماق 踹، 踢

پەشۋا بەرمەك ①击打، 击回، 拾收، 治整: ئاش بەر- گەنگە مۇشت بىرىپتۇ، نان بەرگەنگە پەشۋا. <谚> 得人一顿 饭، 给人一老拳; 喻同"以怨报德"。 ②斥驳، 斥训، 责斥: بەزى كىشىلەرنىڭ بولمىغۇر سەپسەتىلىرىگە ئىلىم - پەن تەرەققىياتى كېلىشتۈرۈپ پەشۋا بەردى. 科学的发展狠狠地 斥驳了有些人的无稽之谈。

پەشۋا يېمەك ①挨踢②<转> 挨训، 受打击

پەشۋاچى 〔静〕 善踢者، 有拳脚功夫者

پەشۋالاشماق «پەشۋالىماق» 的共同态

پەشۋالىماق 〔动〕 ①踢، 整، 打击: ئۇ مېنى پەشۋالىدى. 他 踢了我。 ②<转> 突袭: ئەپچىللىك بىلەن ~ 巧妙地 突袭

پەغەز 〔静〕<方> (鸽子的)栖息架

پەقەت 〔静〕 ①只، 只有، 是只، 惟有: ئۆيدە ~ مەن بار. 屋里只有我一人。 بۇ ~ ئېغىزدىكى سۆز، خالاس. 这只是嘴上说说而已。 ~ ئۇلا ماقۇل بولماپتۇ. 只 有他一个人不答应。②坚决، 绝对، 根本، 确实(用 于否定句): مەن ~ بارمايمەن. 我坚决不去。 مەندە ~ يوق. 我的确没有。 ئۇ ~ بىلمەيدۇ. 他根本不知道。

پەقەش 〔静〕<方> 新生儿的屎

پەكەش 〔静〕 <手> (皮子鞣制前的)浸泡状态

پەكەشلەتمەك «پەكەشلىمەك» 的使动态

پەكەشلەشمەك «پەكەشلىمەك» 的共同态

پەكەشلىمەك 〔动〕 (皮子鞣制前)浸泡

پەگاھ (پەگاھى) 〔静〕 ①下脚地(维吾尔族住房内土炕 与门之间的空地)②下首، 下席: پەگاھتا ئولتۇرماق 坐 下首، 坐下席 / كۆتە كەشىڭنى پەگاھدىن ! 你给我滚出 门(给我滚蛋!) !

پەگاھ چىراغ 舞台脚灯

پەلەك 〔静〕 天空، 苍空، 云霄، 天际: پەلەككە يەتكەن غەي- رەت 冲天的干劲 / پەلەككە تاقاشماق 高耸入云 / پەلەككە ياڭرىغان ناخشا ئاۋازى 响彻云霄的歌声② <转> 命运، 时运: پەلەكنىڭ گەردىشى 由于命运

پەلەك چۆرگىلىمەك 世道变化، 改朝换代، 时过境 迁

پەلەكنى قاپلىماق <成> 笼罩، 遮天盖地، 响彻 云霄: گۈمبۈرلىگەن توپ - زەمبىرەك ئاۋازى پەلەكنى قاپلىدى. 隆隆的大炮声响彻云霄。

پەلەك ئۇڭغا تارتماق <成> 运气转佳، 时来运 转، 大运亨通، 走红

پەلەك 〔静〕<方، 动> 白头黑鸽子

پەلەمپەي 〔静〕 台阶، 阶梯: بىنانىڭ پەلەمپىيى 楼梯

پەلەمپەي ئېتىز <农> 梯田

پەلەمپەيسىمان 〔静〕 梯形的

پەلەمپەيلىك 〔静〕 ①带台阶的، 有阶梯的②用做台阶 的، 做阶梯的: ~ ماتېرىيال 做台阶的材料

پەلەمپەيلىك سەكرەتمە <水> 梯级跌水

پەلەي 〔静〕 手套: ~ كىيمەك 戴手套

پەلەيلىك 〔静〕 ①戴手套的، 有手套的②做手套用的: بىر ~ تېرە 做一副手套的皮子

پەلتەك 〔静〕<方> 长凳子

پەلتو 〔静〕 大衣، 大氅

پەلتوسىز 〔静〕 不穿大衣的، 没有大衣的

پەلتولۇق 〔静〕 ①穿大衣的، 有大衣的 ② 做大衣用 的، 大衣料子: بىر ~ رەخت 做一件大衣的布料 / ~ ئالماق 买大衣料子

پەلس 〔静〕<纺> 派力司

پەلسەپە 〔静〕 哲学: ~ دەرسى 哲学课 / ~ تارىخى 哲 学史

پەلسەپە ساتماق <成> 高谈阔论، 夸夸其谈: پەلسەپە سېتىپ ۋاقىتنى ئىسراپ قىلغاندىن كۆرە، ئەمەلىي ئىش قىلغان ياخشى. 与其高谈阔论، 不如做实事。

پەلسەپە ساۋاتلىرى <哲> 哲学入门، 哲学常识

پەلسەپە سىستېمىسى <哲> 哲学体系

پەلسەپە ئېقىمى <哲> 哲学学派

پەلسەپە ئىنسانشۇناسلىقى <哲> 哲学人类学

پەلسەپىچى 〔静〕 哲学家

پەلسەپۋاز 〔静〕 高谈阔论者، 夸夸其谈者

پەلسەپۋازلىق 〔静〕 高谈阔论، 夸夸其谈

پەلسەپۋازلىق قىلماق 谈其夸夸، 论阔谈高
پەلسەپۋى 〔静〕 的学哲: ~ كۆز قاراش 点观学哲 / ~ ئەسەر 作著学哲
پەلسەپۋى تەبىر <哲> 义定学哲
پەلسەپۋى قائىدە <哲> 理原学哲
پەلسەپۋى گراممatikا <语> 法语理哲
پەلسەپۋى ماتېرىيالىزم <哲> 义主物唯学哲
پەلسەپۋى نۇقتىئىنەزەر <哲> 点观学哲
پەلسەپۋى ئويدۇرما <哲> 说臆学哲
پەلسەپۋى ئۇقۇم <哲> 念概学哲
پەلسەپۋى ئېتىقاد <哲> 仰信学哲
پەلسەپۋى ئىدېئالىزم <哲> 义主心唯学哲
پەلكەت 〔静〕<方> 等劣، 劣، 坏
پەلكۈچ 〔静〕 棍花棉، 扦棉
پەلكۈچلىمەك 〔动〕 拨①(子捻灯油)②(棍花棉用) 抹، 涂
پەللە 〔静〕 级梯① 阶台، 级، ②<体>起跑线، 终点: پەللىدىن چىقماق 跑起 / پەللىگە يەتمەك 到达终点③秤 盘: تارازا پەللىسى 天平盘④顶点، 极点، 顶峰، 高峰: پەننىڭ يۇقىرى پەللىسى 科学的顶峰 / قىيان (تاشقىن) پەللىسى 洪峰⑤<医> 穴位: يىڭنە سانچىلىدىغان ~ 针刺 穴位的
پەللە تۇگۈنچىلىرى <医> 穴腧
پەللە يوپۇرماق <植> 叶子
پەللەك 〔静〕<方> 臀部، 屁股
پەللىمە 〔静〕<艺> 滑
پەللىمە ئاۋاز <艺> 滑音
پەللىمۇپەللە 〔静〕 逐级، 一节节: ~ ئۆرلىگەن ئېتىز قىر- لىرى 逐级升高的田埂
پەلپەتىش 〔静〕 马马虎虎①، 无条理的، 乱七八糟 的، 粗枝大叶的، 漫不经心的: ~ ئىش 马马虎虎 的事 / ~ ئادەم 马马虎虎的人② 潦草的، 草率的، 颠三倒四的: ~ يازماق 潦草地写 / ~ ئىشلىمەك 草率 从事
پەلپەتىش گەپ <成> 胡言乱语، 胡言乱言، 信口胡言، 信 口雌黄: ئويناپ سۆزلىسەڭمۇ ئويلاپ سۆزلە دەيدىغان گەپ بار، ~ ئىش بۇزىدۇ . 常言道玩笑话也要想了再说، 信 口雌黄是要坏事的。
پەلپەتىشلىك 〔静〕 马马虎虎①، 无条理، 乱七八糟، 粗枝大叶، 漫不经心②潦草، 草率.

پەلىدىن 〔静〕 <纺> 凡立丁
پەم (پەمى) 〔静〕 谋智① 识见، 计心: ~ بىلەن ئالماق 取智 / هەر ئىشقا ~ كېرەك، ئۆتۈككە چەم . <谚> 做事要用智谋، 做靴要配靴掌。②高招، 窍绝، 妙计: ئۇنىڭ پەمى بار ئىكەن . 他挺有高招(有办法)。③估摸، 估计، 估量: مېنىڭ پەمىمچە، ئۇ بۈگۈن كېلىپ قالىدۇ . 我估计他今天会来。④<转> 巧، 巧灵، 巧妙: ~ بىلەن ئىشلىمەك 巧干 / ~ بىلەن كۆتۈرمەك 巧 抬، 巧举
پەم قىلماق 估计، 估摸، 弄明白: ئۇ يېقىن كېلىپ قاراپ، ھېلىقى ئادەمنىڭ مىجىتقا سەل ـ پەل ئوخشايدىغانلىق- ىنى پەم قىلدى . 他走近一看才弄明白، 那人有点像米 吉提。
پەم ـ پاراسەت 〔静〕 慧智، 谋智، 才智: خەلق ئاممىسىنىڭ پەم ـ پاراستىنى جارى قىلدۇرماق 发挥人民群众的才智
پەم ـ پاراسەتسىز 〔静〕 无智谋的، 愚钝的
پەم ـ پاراسەتسىزلىك 〔静〕 无智谋، 无才智
پەم ـ پاراسەتلىك 〔静〕 智慧的، 聪明的، 颖悟的، 足 智多谋的
پەمسىز 〔静〕 无智谋的، 愚钝的: ~ پەلەمپەيدىن يىقىلار . <谚> 愚钝的人下台阶也会摔跤。
پەمسىزلىك 〔静〕 无智谋، 愚钝
پەملەتمەك «پەملىمەك» 的使动态
پەملەشمەك «پەملىمەك» 的共同态
پەملەنمەك «پەملىمەك» 的被动态
پەملىك 〔静〕 聪慧的، 机智的، 机灵的، 伶俐的، 有心 眼的: ~ بالا 机灵的孩子 / ئۇ خېلى ~ ئادەم . 他是 个很有心眼儿的人。
پەملىمەك 〔动〕 估摸①، 估量، 揣度، 揣测، 揣摸، 领 悟: پەملىشىمچە، بۈگۈن يامغۇر يېغىپ قالارمىكىن . 我揣摸، 今天可能下雨。②伺机: پەملەپ تۇرۇپ ئەدىبىنى بەرمەك 伺机整治③小心، 谨慎: پەملەپ ئىشلەتمەك 小心使 用 / پەملەپ ئېيتماق 说话谨慎
پەمىدۇر 〔静〕<植> 西红柿، 番茄
پەمىدۇر دۇملىمىسى <食> 火焖西红柿(维吾尔 族食品، 用西红柿، 羊肉، 羊尾油، 熟大米، 洋葱، 孜 然، 黑糊椒، 清油، 食盐等制成)
پەمىدۇر قىيامى <食> 番茄酱
پەمىدۇرلۇق 〔静〕 加番茄的①، 有番茄的: ~ قورۇما 加 番茄的炒菜 / ~ سۇيۇقئاش 加番茄的汤饭 ② 番茄

地

پەملچاي 〔静〕 茶红

پەن¹ 〔静〕 学科، 科学: تەبئىي ~ 自然科学، 理科 / ئىجـ
تىمائىي ~ 社会科学، 文科

پەن پەلسەپىسى <哲> 科学哲学

پەن تارىخشۇناسلىقى 科学史学

پەن تەتقىقاتى 科学研究

پەن جەمئىيەتشۇناسلىقى 科学社会学

پەن قارىشى <哲> 科学观

پەنلەر ئاكادېمىيىسى 科学院

پەن لوگىكىسى <逻> 科学逻辑学

پەننى ئومۇملاشتۇرۇش 普及科学 ، 科普

پەن ئېستېتىكىسى <文> 科学美学

پەن ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 科学经济学

پەن² 〔静〕 板، 木板

پەن زاۋۇتى 木板厂

پەنەركە 〔静〕 胶合板، 三合板

پەنەركە زاۋۇتى 胶合板厂

پەنت 〔静〕 计策، 计谋، 花招: ئالدىرىما ، بىر پەنتىم بار ، ئۇ-
نى شۇنداق بىلەن جايلايمەن . 你别急، 我有一计، 可以收拾
他。

پەنتىگە چۈشمەك <成> 中计، 中圈套

پەن ـ تېخنىكا 〔静〕 科学技术

پەن ـ تېخنىكا ئاتالغۇسى <语> 科技术语

پەن ـ تېخنىكا ئاخباراتى 科技情报

پەن ـ تېخنىكا خادىمى 科学技术人员، 科技人员

پەن ـ تېخنىكا قانۇنشۇناسلىقى <法> 科技法学

پەن ـ تېخنىكا ئىستاتىستىكىسى 科学技术统计学

پەن ـ تېخنىكا كىتابلىرى 科技书籍

پەن ـ تېخنىكىلىق 〔静〕 科学技术的، 科技的

پەنجە¹ 〔静〕 ①掌، 趾: قول پەنجىسى 手掌 / ~ سۆڭىكى 趾
骨②爪子، 脚爪، 爪儿: توخۇ پەنجىسى 鸡爪子 / بۈركۈت
پەنجىسى 鹰爪③小捆، 束: بىر ~ يانتاق 一小捆骆驼
刺

پەنجە² 〔静〕<手> 打实织物纬线的铁梳子

پەنجە ئۇرماق 收纬线

پەنجە³ 〔静〕<植> 木棉

پەنجتار (پەنجتارى) 〔静〕<艺> 潘吉它儿، 五弦琴

پەنجىرە 〔静〕 ①窗格子، 花格窗، 百叶窗②桎杆

پەنجىرىسىمان 〔静〕 窗格状的

پەنجىرىسىمان تۈزۈلمە <地> 窗格构造

پەنجىرىلىك 〔静〕 ①有格子窗的، 有百叶窗的②做格子的窗子

پەنجىگاھ (پەنجگاھى) 〔静〕<艺> 潘吉尕(维吾尔十二木卡姆第五套曲)

پەنجىلەتمەك «پەنجىلىمەك²» 的使动态

پەنجىلەشمەك «پەنجىلىمەك²» 的共同态

پەنجىلەنمەك «پەنجىلىمەك²» 的被动态

پەنجىلىك 〔静〕 有趾的، 有爪子的، 有蹼的: كەڭ ~
قول 大手掌 / كەڭ ~ پۇت 大脚蹼

پەنجىلىمەك¹ 〔动〕 收紧纬线: گۈلنار توقۇۋاتقان گىلەمنى
سۈپەتلىك چىقىرىش ئۈچۈن قورمۇقۇر پەنجىلىدى . 古丽娜尔
为了使正在织的地毯质量好، 一行行地收紧纬线。

پەنجىلىمەك² 〔动〕 压实: يانتاقلارنى دەسسەپ ، چىگداپ ~
把骆驼刺压实

پەند 〔静〕 劝谕، 劝诫، 劝善

پەندنامە 〔静〕 劝善书، 劝谕书

پەند ـ نەسىھەت 〔静〕 劝告، 劝说، 劝诫، 劝谕، 规劝

پەند ـ نەسىھەت قىلماق 劝告، 劝说، 劝诫، 劝谕،
规劝

پەندۇرمەك 〔动〕<方> 使眺望، 使期待

پەندىيات 〔叹〕 表示改悔، 悔过的用语: ~ ، ئىككىنچى
قىلمايمەن . 后悔了، 我以后再不干了。

پەندىيات دېمەك 忏悔: خەلقئالەم ئالدىدا ~ 当众
忏悔

پەنساد 〔静〕<古> 潘沙迪(军衔، 五百人的头目)

پەنشۇناس 〔静〕 科学学家

پەنشۇناسلىق 〔静〕 科学学

پەنلەشمەك «پەنلىمەك» 的共同态

پەنلەنمەك «پەنلىمەك» 的被动态

پەنلىمەك 〔动〕 骗哄، 计算، 哄欺: خېرىدارنى پەنلەيمەن
دەپ ، ئۆزىنى پەنلەپتۇ . 想骗顾客، 反把自己算计进去
了。

پەن ـ مەرىپەت 〔静〕 科学文化: ~ ئەنئەنىسى 科学之
传统

پەننىي 〔静〕 科学的: ~ ساۋات 科学常识

پەننىي بىلىم 科学知识

پەننىي مەكتەپ 新式学堂، 新式学校، 新学

پەننىيلەشتۈرمەك «پەننىيلەشمەك» 的使动态

پەننىيلەشتۈرۈشمەك «پەننىيلەشتۈرمەك» 的共同态

پەننىلەشتۈرۈلمەك «پەننىلەشتۈرمەك» 态动被的

پەننىلەشمەك 〔动〕 化学科

پەننىلىك 〔静〕 性学科: پەننىلىككە ئەھمىيەت بەرمەك 视重性学科

پەنرمايە 〔静〕 膜胃刍(的牛小乳初)

پەۋاز 〔静〕 边贴: چاپاننىڭ پەۋىزى 边贴的服衣 / مەخمەل ~ 边贴绒平

پەۋاز تىكمەك = پەۋازلىماق

پەۋاز قاپاق 儿泡眼肉، 泡眼肿

پەۋازلاتماق «پەۋازلىماق» 态动使的

پەۋازلاشماق «پەۋازلىماق» 态同共的

پەۋازلانماق «پەۋازلىماق» 态动被的

پەۋازلىماق 〔动〕 边锁، 边沿، 边贴上: چاپاننى ~ 衣给 边锁服

پەۋەس 〔静〕 当当满满: ~ قاچىلانغان ئاشلىق 满满得装 的当当 食粮/ ~ ئىككى چېلەك سۇ 水桶两的当当满满

پەۋقۇلئاددە 〔静〕 的别特، 的殊特، 的常非: ~ ئەھۋال 况情殊特 / ~ خىزمەت كۆرسەتمەك 功等特立

پەۋقۇلئاددە ئەلچى 使特

پەۋقۇلئاددە چوڭ يۇلتۇز <天> 星巨超

پەۋقۇلئاددە دولقۇن <水> 波常非

پەۋقۇلئاددە سەۋەب 〔静〕<医> 因特

پەۋقۇلئاددە قانۇن <法> 法常非

پەۋقۇلئاددە قۇرۇلتاي 会大表代常非

پەۋقۇلئاددە كومىتېت 会员委别特، 会员委常非

پەۋقۇلئاددە يۇقىرى چاستوتا <物> 频高超

پەۋقۇلئاددىلىك 〔静〕 性殊特

پەي[1] 〔静〕 腱، 筋: ~ سوزۇلماق 筋了抻 / ~ تارتىشماق 挛痉، 筋抽

پەي رېفلېكىسى <理生> 射反腱

پەي غىلىپى <理生> 鞘腱

پېيىدە بولماق <成> 意注打، 算打، 算谋، 谋蓄: قولغا چۈشۈرۈشنىڭ ~ 取获谋蓄 / ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يە- سەڭ، غازنىڭ پېيىدە بول. <谚> 鹅打要还，肉子鸭吃 。(展发步一下着想应还，时事件一做喻比)意注的

پېيىدە يۈرمەك <成> 意注打，算盘，谋蓄，划谋

پېيىگە چۈشمەك <成> 踪追، 踪跟①: ئوۋچى تۈلكىنىڭ پېيىگە چۈشتى. 注打، 求追②。狸狐踪追人猎 意: ئۇ قىزنىڭ پېيىگە چۈشتى. 。意注的娘姑了打他

پېيىنى قىرقىماق <成> 骨断筋抽

پەي[2] 〔静〕 毛羽، 羽

پەي توپ <体> 球毛羽

پەي رەسىم <手> 画毛羽

پەي شەمشات <植> 杨黄叶落

پەي قانات پەرۋانە <动> 蛾羽

پەي قەلەم 笔毛羽

پەي ياستۇق 头枕毛羽

پەي يوپۇرماقلىق كامۇك <植> 萝茑叶羽

پەي - پەي 下见

پەي - پەي ئەتمەك 行跳腿单

پەي[3] 〔静〕<军> 排: بىر ~ ئەسكەر 兵士排一

پەيت 〔静〕 机时①: پەيتنى تۇتماق 时握掌، 机时住抓 / پەيتنى قولدىن بەرمەك 机时去失 / پايدىلىق ~ 利有 机时② 头关، 刻时، 节时، 候时: ئۇ دەل پەيتىدە كەلدى. 。候时是正的来他 / خەتەرلىك ~ 刻时机危 / ئاچقۇچلۇق ~ 刻时键关 / جىددىي ~ 头关急紧

پەيت كەلمەك 到已机时، 熟成机时

پەيت كۆرسەتكۈچى <经> 标指点时

پەيت كۈتمەك 机伺، 机时待等

پەيتلىك 〔静〕 的时瞬

پەيتلىك تېزلىك <物> 度速时瞬

پەيتون 〔静〕 车马轮四的蓬带

پەيجاك 〔静〕<军> 长排

پەيجەمبى 〔静〕<方> 裤内

پەيجۇ (پەيجۇيۇم، پەيجۇيۇڭ، پەيجۇسى) 〔静〕 行)②照牌① 照执(车

پەيجۇسى يوق <成> 上不数، 格够不

پەيدا 下见

پەيدا بولماق 生发، 生产، 现出: تاماشىبىنلارنىڭ كۆز ئالدىدا ~ 前面众观在现出 / يېڭى قىيىنچىلىق ~ 新生产 难困的 / ھەۋەس ~ 趣兴生产 / زىددىيەت ~ 盾矛生发

پەيدا قىلماق 挑، 起引، 生产使، 生发使، 现出使 起، 造制: گۇمان ~ 疑怀起引 / ماجىرا ~ 纠起挑 纷 / قىيىنچىلىق ~ 难困造制

پەيدىنپەي 〔静〕 地渐渐، 地步逐، 地渐逐: ~ ئىلگىرىلە- مەك 进渐序循، 进前步逐 / ~ ياخشىلانماق 善改步逐

پەيز 〔静〕 彩精، 亮漂، 丽美، 好美، 美①: بۇ قالتىس ~ يەر ئىكەن. 。了美太方地个这 بۇ رەسىم ~ ئىكەن 幅这 画真美 。 بۇ گۈل بەك ~ ئىكەن. 。了亮漂太花朵这 پەيزى: 思意有، 趣风②歌的听好常非 ناخشا ~ ناھايىتى

بار ئادەم 情尽、致兴、快畅、快痛③人的趣风 :بۇ كە-
نونىڭ پەيزى يوق ئىكەن. 。思意有没影电个这

پەيز سۇرمەك 受享情尽: مۇھەببەت پەيزىنى سۈرمەك 情爱受享情尽

پەيز قىلماق 心开، 快痛: بۈگۈن راسا پەيز قىلىپ ئوي-
نىدۇق. 。快痛真得玩天今们我

پەيزى قاچماق = پەيزى ئۇچماق

پەيزى ئۇچماق <成> 景风煞، 兴败، 兴扫

پەيزى يوق <成> 味无然索: ~ يىگىتتىن پەيزى
بار بوۋاي ياخشى. 。汉老的趣风如不子伙小的味无然索

پەيزسىز 〔静〕 彩精不، 思意没

پەيزلىك 〔静〕 的趣有، 的彩精، 的思意有

پەيسىز 〔静〕 的毛羽无

پەيسمان 〔静〕 的状羽: ~ يوپۇرماق 羽状叶

پەيسمان مۇرەككەپ يوپۇرماق <植> 叶复状羽

پەيشەنبە 〔静〕 四期星

پەيشەنبىلىك 〔静〕 修束(旧时宗教学校和私塾的学生
每星期四送给老师的报酬)

پەيغەمبەر 〔静〕<宗> 人圣، 知先

پەيغەمبەرلەرچە 〔静〕 的似人圣، 的般人圣

پەيغەمبەرلىك 〔静〕 知先، 觉先知先

پەيغەمبەرلىك قىلماق (的人圣)示预، 言预

پەيقۇ 〔静〕<方> 头枕

پەيقىلتىرىق 〔静〕<植> 草芒三

پەيل 〔静〕①模样، 气势: ئۇنىڭ پەيلىدىن ئەزرائىلمۇ قورقى-
دۇ. 他那副模样، 连死神都害怕。ئۇ خەلقنىڭ پەيلىنى
كۆرۈپ قورقتى. 他看到人民的气势害怕了。②性情،
脾气: ئۇنىڭ يامان پەيلى ئاستا ـ ئاستا ئاشكارا بولۇشقا باشلى-
دى. 他那坏脾气开始慢慢暴露出来了。③心术، 心
意: پەيلى يامانىنىڭ خۇيى يامان. <谚>心术不正者脾气
坏。

پەيلى بۇزۇق <成> ①心术不正②气势汹汹، 气
急败坏، 样子不好

پەيلىدىن يانماق 回心转意، 息怒، 消气: ئابلەت پەي-
لىدىن يانغاندى. 阿卜来提已经回心转意了。

پەيلىنى بۇزماق <成> 气势汹汹، 起坏心

پەيلى يامان <成> 心术不正، 居心不良: ئۇ ئەس-
لىدە ~ ئادەم ئىدى. 他本来就是一个心术不正的人。

پەيلاسوپ 〔静〕①哲学家②<转> 谋士، 策士

پەيلاسوپلۇق 〔静〕 哲学家之业

پەيلىك 〔静〕 有羽毛的، 多羽毛的

پەيمان (پەيمانى) 〔静〕 承诺، 诺言، 誓言

پەيمانى تولماق <成> 大限已到، 寿数已尽، 死
到临头: خەلقنىڭ غەزەپ ـ نەپرىتىگە ئۇچرىغان ئادەمنى پەي-
مانى تولغان ئادەم دېسە بولىدۇ. 遭到人民愤恨的人، 可
以说是死到临头的人。

پەيمانە 〔静〕 杯盏، 酒杯

پەينەۋرە 〔静〕 玄孙، 元孙

پەينەۋرىلىك 〔静〕 有来孙的

پرازىم 〔静〕<地> 葱绿玉髓

پراكتىكا 〔静〕 实习، 见习: ئوقۇتۇش پراكتىكىسى 教学实
习 / ئىشلەپچىقىرش پراكتىكىسى 生产实习

پراكتىكا قىلماق 实习، 见习

پراكتىكانت 〔静〕 实习的، 见习的

پراكتىكانت تەتقىقاتچى 实习研究员

پراكتىكانت دوختۇر 实习医师

پراكتىكانت مۇخبىر 实习记者

پراكتىكانتلىق 〔静〕 实习، 见习

پراگراف 〔静〕 (章节的)节

پراگماتىزم 〔静〕<哲> 实用主义

پراگماتىزمچى 〔静〕<哲> 实用主义者

پراگماتىزملىق 〔静〕 实用主义的

پراگماتىزملىق پەلسەپە <哲> 实用主义哲学

پراگماتىكا 〔静〕<语> 语用学

پراۋا 〔静〕 (机动车)驾驶证، 行车执照

پراۋن 〔静〕<动> 对虾

پراۋوسلاۋىيە 见下

پراۋوسلاۋىيە دىنى <宗> 东正教

پراۋىسىز 〔静〕 无行车执照، 无驾驶证

پراۋىلىق 〔静〕 有行车执照的، 有驾驶证的

پروبېنسىن 〔静〕<药> 普鲁本辛

پروبىركا 〔静〕<化> 试管

پروپان 〔静〕<化> 丙烷

پروپورتسىيە = تاناسىپ

پروپىلېن 〔静〕<化> 丙烯

پروتامىن 〔静〕<化> 精朊، 鱼精蛋白

پروتوپلازما 〔静〕<生> 原生质

پروتوپلاست 〔静〕<生> 原生质体

پروتوزوئا 〔静〕<动> 原生动物

پروتون 〔静〕<物> 质子

پروتېئازا 〔静〕 <动> 酶白蛋

پروتېستانت 下见

پروتېستانت دىنى <宗> 教新

پروتېستانتىزم 〔静〕<宗> 义主教新

پروزا 〔静〕<文> (的义广)散文، 文散体

پروزىچىلىق 〔静〕 作写文散

پروژېكتور = قول‌چىراغ

پروستاگلاندىن 〔静〕<理生> 素腺列前

پروفېسسور 〔静〕 授教

پروفېسسورلۇق 〔静〕 职之授教: پروفېسسورلۇققا تەيىنلە- مەك 授教为命任

پروكات 〔静〕<机> 材轧، 件轧

پروكات ئوقۇرى <冶> 槽轧

پروكاتلانماق «پروكاتلىماق» 的被动态

پروكاتلىماق 〔动〕 <机> 制轧

پروكاتلاش ماشىنىسى <机> 机钢轧

پروكائىن 〔静〕 <药> 因卡鲁普

پروكائىن ئامىن <药> 酰因卡鲁普، 胺因卡鲁普 胺

پروكۇراتورا = تەپتىش مەھكىمىسى

پروكۇرور = باش تەپتىش

پروگرامما 〔静〕 ①大纲، 纲领: ئەڭ ئالىي ~ 最高纲 领 / ~ خاراكتېرلىك ھۆججەت 纲领性文件 ②节目: ئە- دەبىيات سەنئەت پروگراممىسى 文艺节目 ③<经، 物>程序

پروگراممىچى 〔静〕 <电> 员序程

پروگراممىلىق 〔静〕①纲领性的، 有纲领的②有程序 的

پروگراممىلىق تېلېفون 话电控程

پروگراممىلىق ئوقۇتۇش <教> 学教序程

پروگرېسسىيە 〔静〕 <数> 数级

پروگرېسسىپلىك 〔静〕 <经> 进累

پروگرېسسىپلىك ئۆسۈپ بارىدىغان باج <经> 税进累

پروگېستىن 〔静〕 <理生> 素激孕

پرولاكتىن 〔静〕 <物> 素乳生

پرولېتار 〔静〕 者产无

پرولېتارىيات 〔静〕 级阶产无

پرولېتارىيات ئەدەبىياتى <文> 无产阶级文学، 学文罗普

پرولېتارىيات دىكتاتۇرىسى 政专级阶产无

پرولېتارىيات ھاكىمىيىتى 权政级阶产无

پرولېتارىيات ئىنقىلابى 命革级阶产无

پرولېتارىياتلاشتۇرماق «پرولېتارىياتلاشماق» 的使动态

پرولېتارىياتلاشتۇرۇلماق «پرولېتارىياتلاشتۇرماق» 的被动 态

پرولېتارىياتلاشماق 〔动〕 化级阶产无

پرولېتارىياتلىق 〔静〕 的级阶产无

پرويېكتور 〔静〕 仪影投

پرويېكسىيە 〔静〕 ①<建، 物، 数> 投影، 投影法: گو- رىزونتال ~ 水平投影 / خەرىتشۇناسلىق پرويېكسىيىسى 地 图投影 / مەركەزلىك ~ 中心投影 / ئازىمۇتلۇق ~ 方 位投影②<数>射影

پرويېكسىيە ئاپپاراتى 机灯幻، 仪影投

پرويېكسىيە گېئومېترىيىسى <数> 何儿影投 学

پرويېكسىيىلىك 〔静〕 的影投

پرويېكسىيىلىك رەسىم 图影投

پرۇنۇس 下见

پرۇنۇس ترىلوبا <植> 梅叶榆

پرېپارات 〔静〕 剂药

پرېتسېسسىيە 〔静〕 <天> 差岁

پرېتسېسسىيە بۇلۇڭى 角进旋

پرېزىدېنت = زۇڭتۇڭ

پرېس 〔静〕 <机> ①冲床②冲压

پرېس قېلىپى <机> 模冲

پرېس ماشىنىسى <机> 机缩压، 机压冲

پرېستو 〔静〕 <艺> 板急

پرېسلاتماق «پرېسلىماق» 的使动态

پرېسلاشماق «پرېسلىماق» 的共同态

پرېسلانماق «پرېسلىماق» 的被动态

پرېسلىماق 〔动〕 <机> 轧، 压، 冲压، 锻压: پاختىنى پرېسلاپ تاپلىماق 包打棉压

پرېسلاش ئۈستانوكى <机> 冲床، 冲压机، 压 机力

پرېسلاش ماشىنىسى <机> 机压冲

پرېمىئوم 〔静〕 <经> 水升، 水申، 水加

پرېمىئوملىماق 〔动〕 <经> 水升، 水申، 水加

پرېتسېپ 〔静〕 <交> 车挂، 车拖

پرېتسېل = قورۇل

پرىدىن 〔静〕 <化> 啶吡

<物>②柱棱، 柱角، 体柱角<数>① 〔静〕 **پرىزما**
板色七، 镜棱
(家险探国俄)基斯尔瓦捷利普 〔静〕 **پرژېۋالىسكى**
马野氏普 <动> پرژېۋالىسكى ئېتى
羚原氏普 <动> پرژېۋالىسكى بۆكىنى
黄麻氏普 <植> پرژېۋالىسكى چاكاندىسى
口港، 头码، 埠船 <交> 〔静〕 (پرىستانى) **پرىستان**
员店، 员货售، 员业营 〔静〕 **پرىكازچىك**
下见 **پرىمات**
目长灵 <生> پرىماتلار ئەترىتى
机印打 <电> 〔静〕 **پرىنتېر**
则原持坚 پرىنسىپتا چىڭ تۇرماق :则原 〔静〕 **پرىنسىپ**
则原 مەسىلە ~ :的则原讲، 的性则原 〔静〕 **پرىنسىپال**
~ / 人的则原讲، 人的强性则原 ئادەم ~ / 题问性
误错性则原 خاتالىق
则原讲، 性则原 〔静〕 **پرىنسىپاللىق**
妥的则原无 مۇرەسسە ~ :的则原无 〔静〕 **پرىنسىپسىز**
协
则原讲不، 则原无 〔静〕 **پرىنسىپسىزلىق**
则原讲不 پرىنسىپسىزلىق قىلماق
~ / 别区则原 پەرق ~ : 的则原 〔静〕 **پرىنسىپلىق**
题问则原 مەسىلە
收验، 验检 〔静〕 **پرىيوم**
پرىيوم قىلماق 收验، 验检 :بۇ شىركەت ئۇرۇقلۇق پرى-
公个这 . يوم قىلىش بويىچە بىر يۈرۈش قاتتىق تۈزۈم ئورناتتى
。度制验检子种的格严套一了立建司
员收验، 员验检 〔静〕 **پرىيومچى**
体子离等 <物>②质生原 <生>① 〔静〕 **پلازما**
白蛋浆血 <生> پلازما ئاقسىلى
云体子离等 <气> پلازما بۇلۇتى
膜质 <生> پلازما پەردىسى
率频体子离等 <物> پلازما چاستوتىسى
素浆胞 <动> 〔静〕 **پلازمىت**
粒质 <生> 〔静〕 **پلازمىد**
体质 <生> 〔静〕 **پلاستىد**
布胶②膏皮橡 <医>① 〔静〕 **پلاستىر**
胶塑، 料塑 〔静〕 **پلاستىكا**
塑可، 性塑 〔静〕 **پلاستىكىلىق**
土凝混料塑 <建> پلاستىكىلىق بېتون
管料塑 پلاستىكىلىق تۇرۇبا

石岩性塑 <地> پلاستىكىلىق جىنس
性塑可 پلاستىكىلىق خۇسۇسىيەت
层地性塑 <地> پلاستىكىلىق يەر قاتلىمى
唱②片锌 سىنىك پىلاستىنكىسى :片薄① 〔静〕 **پىلاستىنكا**
片
پلاكات = لوزۇنكا
虫涡真 <生> 〔静〕 **پلانارىيە**
家国义主本资)②园植种، 场植种① 〔静〕 **پلانتاتسىيە**
业植种، 业企业农大(的
星行 <天> 〔静〕 **پلانېتا**
馆天假، 厅象天②仪像天① <天> 〔静〕 **پلانېتارىي**
家学星行 <天> 〔静〕 **پلانېتاشۇناس**
学星行 <天> 〔静〕 **پلانېتاشۇناسلىق**
机翔滑 <体>〔静〕 **پلانېر**
手机翔滑 〔静〕 **پلانېرچى**
何几面平 <数> 〔静〕 **پلانىمېترىيە**
松石 <生> 〔静〕 **پلائۇن**
论成火 <地> 〔静〕 **پلۇتونىزم**
片底، 片胶 〔静〕 **پلىيونكا**
计量雨 <气> 〔静〕 **پلىيۇۋىئوگراف**
皮牛، 话大 〔静〕 **پو**[1]
ھەممىنى بىلمەن دېگىنىڭ :话大说، 牛吹 پو ئاتماق
! 牛吹是就道知都么什说你 ! پو ئاتقىنىڭ
烟油، 气热، 气蒸 <方> 〔静〕 **پو**[2]
炮 <方> 〔静〕 **پو**[3]
祭司، 士教، 师牧، 甫神، 父神 <宗> 〔静〕 **پوپ**
子个矮، 子胖 <方> 〔静〕 **پوپاي**
衣毛، 衫毛棉 〔静〕 **پوپايكا**
的衣毛穿不، 的衣毛无 〔静〕 **پوپايكىسىز**
的衣毛穿، 的衣毛有 〔静〕 **پوپايكىلىق**
包书، 包件文 〔静〕 **پوپكا**
绸府 <纺> 〔静〕 **پوپلىن**
诈讹، 吓恫، 唬诈، 吓恐، 唬吓، 吓威 〔静〕 **پوپوزا**
诈讹، 吓恐، 唬吓، 吓威 پوپوزا قىلماق
者诈讹، 者吓恐، 者胁威 〔静〕 **پوپوزىچى**
鞋便底平، 鞋便底软②鞋儿婴① 〔静〕 **پوپۇچ**
实压، 实踩، 紧踩 <方> 〔动〕 **پوپىلىماق**
باغلىغانىنىڭ ~ / 带腰布系 باغلىماق ~ :带腰布 〔静〕 **پوتا**
ھەممىسى ئەر ئەمەس، چاچ تارىغانىنىڭ ھەممىسى خوتۇن .
是都不的子辫梳، 汉子男是都不的带腰系 <谚>

。人女

پوتا سالماق (舞邀此以中甫来西麦)带腰投

پوتا ئويۇنى 腰掷投女男中甫来西麦)戏游带腰传

(戏游的带腰传后背在، 圈一成围童儿或舞邀带

پوتا ئۇسسۇلى <艺> 舞带腰

پوتال 〔静〕 粉金

پوتال بەرمەك 粉金上، 粉金抹涂

پوتاللىق 〔静〕 的粉金了上، 的粉金涂

پوتەي 〔静〕 ① 台炮، 楼炮، 楼岗②程(两个炮台之间

的距离): بىر ~ يول 一程(约等于十华里)

پوتلا 〔静〕 ①鼻涕②(杨柳的)絮③烛花، 灯花

پوتلا چىقارماق (杨柳)吐絮

پوتلىسمان 〔静〕 絮状的

پوتلىسمان گۈل رەتى <植> 絮状花序

پوتېنسيومېتىر 〔静〕 <机> 电势差计، 电位器، 电位计

پوتېنسىيال 〔静〕 ① <化، 物> 势، 位، 电势، 电位②位势

پوتېنسىيال توسۇق <物> 势垒

پوتېنسىيال چېچىلىش <物> 势散射

پوتېنسىيال فۇنكسىيە <物> 势函数

پوتېنسىيال قۇدۇق <物> 势阱

پوتېنسىيال كۈچ <物> 有势力

پوتېنسىيال ئېنېرگىيە <化، 物> 势能، 位能

پوتىلىق 〔静〕 ①系腰带的، 有腰带的②做腰带用的: ~ رەخت 做腰带用的布

پوجاڭزا 〔静〕 爆竹، 鞭炮: ~ ئاتماق 放鞭炮

پوچتا[1] 〔静〕 (有座椅، 带活动篷子的)四轮马车

پوچتا[2] 〔静〕 ① 邮政: ~ بوتكىسى 邮亭②邮件: بۇگۈن ~ كەلدى. 今天来邮件了。③邮局: مەن بۇگۈن پوچتىغا باردىم. 我今天去邮局了。

پوچتا ئاپتوموبىلى 邮车

پوچتا پاراخوتى 邮船

پوچتا پېرېۋوتى 邮汇، 信汇

پوچتا تامغىسى 邮戳

پوچتا جۇغراپىيىسى <地> 邮政地理学

پوچتاساندۇقى 邮箱

پوچتا كەپتىرى <体> 信鸽

پوچتا ماركىسى 邮票

پوچتا نومۇرى 邮政编码

پوچتا ھەققى 邮费، 邮资

پوچتا ۋاكالەت نومۇرى 邮局刊(代)号

پوچتا ئىدارىسى 邮政局، 邮局

پوچتا يوللانمىسى 邮件

پوچتا - تېلېگراف 〔静〕 邮电: ~ ئىشلىرى 邮电事业

پوچتا - تېلېگراف كەسپى 邮电业务

پوچتا - تېلېگراف ئىدارىسى 邮电局

پوچتا - تېلېگراف ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 邮电经济学

پوچتاليون = پوچتىكەش[2]

پوچتاليونلۇق = پوچتىكەشلىك

پوچتاليونلۇق قىلماق = پوچتىكەشلىك قىلماق

پوچتىخانا 〔静〕 邮局، 邮政所

پوچتىكەش[1] 〔静〕 赶四轮篷车的)车夫

پوچتىكەش[2] 〔静〕 邮递员، 邮差

پوچتىكەشلىك 〔静〕 邮递工作

پوچتىكەشلىك قىلماق 当邮递员

پوچېركا 〔静〕 字迹، 笔迹: پوچېركىسى چىرايلىق 字迹工整 / پوچېركىنى سېلىشتۇرماق 对笔迹

پوچېركا باھالىماق <法> 笔迹鉴定

پوچى[1] 〔静〕 吹牛家، 吹牛大王

پوچى[2] 〔静〕 <矿> 鹤嘴镐

پوچىلىق 〔静〕 吹牛

پوچىلىق قىلماق 吹牛، 说大话

پوخۇر 〔静〕 好色的، 好色之徒

پوخۇرلۇق 〔静〕 好色، 猥亵

پوخۇرلۇق قىلماق 猥亵: ئاياللارغا ~ 猥亵妇女

پودپولكوۋنىك = جۇڭشياۋ

پودوكارپۇس 〔静〕 <植> 罗汉松

پودوكارپۇس قارىغىيى <植> 罗汉松

پودۇرا 〔静〕 <动> 跳虫

پودۋال 〔静〕 ①墙裙، 护壁②(报纸的)底栏، 中缝

پودىماق 〔静〕 <方> 乱石打死(伊斯兰教的一种酷刑)

پور[1] 〔静〕 ①朽了的، 空了心的، 糠了的: ~ ياغاچ 朽木 / ~ كۆتەك 空了心的木墩 / ~ لوبۇ 糠萝卜 ② <转> 虚胖的: ئۇ بىر ~ ئادەم. 他是一个虚胖的人。 ئۇجمە پورى 桑树瘿

پور رەڭ 朽木色، 木褐色

پور سۇمبە (尖部空心的)冲子

پور سېمىز 虚胖

پور[2] 〔静〕 <手> 纹花状凸(的上器铜)
پور بېتون <建> 土凝混沫泡
پور قاقماق <手> 纹花状凸出敲器铜给
پور مىخ 钉图، 钉铆
پوراچ 〔静〕 <方> 盒木的盐或料调盛(的制剜)
پورەك[1] 〔静〕 ①蕾花، 蓓蕾، 儿朵骨花: قىزىل گۈلنىڭ پورىكى 蕾花瑰玫②松蓬: چاچ ~ 发头的松蓬
پورەك[2] 〔静〕 <方> 馕粮粗
پورەكلىمەك 〔动〕 结花蕾، 结花骨朵، 含苞待放: قىزىل گۈل پورەكلىدى . 玫瑰花含苞待放。
پورپاق 〔静〕 ①疏松的، 松软的، 松散的: يەر ~ 松软的土地②<转>闹事، 骚乱، 乱子
پورپاق توپا 浮土
پورپاق چىقارماق = پورپاق كۆتۈرمەك
پورپاق قىلماق = پورپاق كۆتۈرمەك
پورپاق كۆتۈرمەك 闹事، 滋事
پورپاق سالماق = پورپاق كۆتۈرمەك
پورپاقلىق 〔静〕 土质疏松的: ئېتىز ~ 土质疏松的田地
پورت[1] 〔静〕 港口، 港埠، 口岸
پورت بېجى <经> 港税
پورت خىراجىتى <经> 港口费用
پورت رايونى 口岸地区
پورت كىرىمى <经> 港口收入
پورت ھەققى <交> 港务费
پورت[2] 〔模〕 扑哧، 刺刺، 哧哧(排气或冒水的声音)
پورت - پورت 〔模〕 (摩托车، 汽车排气的)突突声، (喷气或冒水的)扑哧声
پورتتىدە 〔静〕 扑哧一声، 哧地一声: ~ ئېتىلىپ چىقماق 扑哧一声喷出了来
پورترېت 〔静〕 ①<文>人物肖像②<艺>肖像画
پورترېت تەسۋىرى 肖像描写
پورترېت فوتوگرافىيىسى 肖像摄影
پورتمان 〔静〕 包钱، 钱夹، 皮夹子
پورتۇچكا = ھاۋادان
پورتۇگال 〔静〕 葡萄牙人
پورتۇگالچە 〔静〕 ①葡萄牙语②葡萄牙式的
پورداق 〔静〕 ① <理生> 阴囊②疝气患者③阳痿
پورداق يۈز <骂> 厚脸皮، 没皮没脸
پورداقچى 〔静〕 <骂> 马屁精
پورداقچىلىق 〔静〕 拍马屁
پورداقچىلىق قىلماق 拍马屁
پورشېن 〔静〕 <机> 活塞
پورشېن بېشى 活塞头
پورشېن چۈلۈكى 活塞销
پورشېن دەستىسى 活塞杆
پورشېن ھالقىسى 活塞环
پورشېنلىق 〔静〕 有活塞的، 活塞式的
پورشېنلىق پومپا 活塞式泵
پورشېنلىق مانومېتىر 活塞式压力表
پورشېنلىق موتور 活塞式发动机
پورفىر 〔静〕 <矿> 斑岩
پورفىرىت 〔静〕 <地> 玢岩
پوركاپ 〔静〕 ①<手>(鞋后跟用的)木棒②松软: ~ توپىلىق يول 松软的土路
پورفىرىن 〔静〕 <矿> 卟啉
پورلاشتۇرماق «پورلاشماق» 的使动态
پورلاشماق 〔动〕 朽، 糠، 变空: لوبۇ پورلىشىپ قاپتۇ . 萝卜糠了。 دەرەخ پورلىشىپ قاپتۇ . 树朽(空心)了。
پورلۇق 〔静〕 带凸状花纹的: ~ جۇجەيى 带凸状花纹的马嚼子
پورنوگرافىيە 〔静〕 <文> 淫书
پوروخ = مىلتىق دورىسى
پورۇچ 〔静〕 <方> 小木罐، 木碗
پورۇق 〔模〕 咕嘟(水沸声)
پورۇق - پورۇق 〔模〕 咕嘟咕嘟: سۇ ~ قاينىدى . 水咕嘟咕嘟地开了。
پورۇقشىماق = پورۇقلىماق
پورۇقلاتماق «پورۇقلىماق» 的使动态
پورۇقلىماق 〔动〕 咕嘟作响: قازاندىكى سۇ پورۇقلاپ قاينىدى . 锅里的水咕嘟咕嘟地开了。
پوزا 〔静〕 ①四只羊踝骨色子凸面都向上表示赌赢②烂醉状
پوزا بولماق <成> 烂醉، 烂醉如泥
پوزا قىلماق <成> 灌醉
پوزمان 〔静〕 <植> 盐节木
پوزنەك[1] 〔静〕 <植> 蹄盖蕨
پوزنەك[2] 〔静〕 <方> 堆
پوزىترون 〔静〕 <物> 阳电子
پوزىتسىيە 〔静〕 ① <军> 阵地 : دۈشمەن پوزىتسىيىسىگە

ھۇجۇم قىلىـاق 度态 <转>②地阵人敌攻进 پـوزىت.
سىيىنى ئۆزگەرتمەك 度态变改، 度态要 / توغرا ~ تۇتماق
度态确正抱

پوزىتسىيە ئورۇشى 战地阵 <军>

پوزىتىۋىزم 〔静〕 <哲> 义主证实، 论证实

پوس 〔模〕 兹扑

پوس - پوس 〔模〕 兹扑兹扑

پوست [1] 〔静〕 壳، 皮: ئالما پوستى 皮果苹 / يىلان پـوستى 蜕蛇، 皮蛇 / يـەر پوستى 壳地 / پىيازنىڭ پوستى تـولا، ئەخمەقنىڭ دوستى. 多友朋子傻، 多子皮葱洋<谚>。

پوست تاشلىماق 皮蜕

پوستىغا سامان تىقماق <成> 害陷، 害暗، 算暗: ئەگەر ئۇ بۇ ئىشنىڭ ئۇقۇپ قالىدىغان بولسا، پوستۇڭغا سامان تىقىدۇ. 他如果知道这件事情، 一定会暗算你。

پوستىغا كىرمەك 曲意逢迎: توۋا، ئۇنىڭ پوستىمىزغا كىرىۋېلىپ، شۇنچىلىك شۇملۇقـلارنى قىلىپ يۈرگىنىنى ئەجەب بىلمەپتـۇق. 哪天، 他曲意逢迎، 搞了那么多鬼، 我们竟没有发觉。

پوست [2] 〔静〕 <军> 岗، 岗哨: ~ تەكـشۈرمەك 检查岗哨، 查哨

پوستتا تۇرماق 站岗

پوست قويماق 安排岗哨، 布岗

پوستەك [1] 〔静〕①磨房里扫面用的(羊皮扫帚)②<转>粮食加工费

پوستەك [2] 〔静〕 榆钱: قارىياغاچ پوستىكى 榆钱

پـوستەكچى 〔静〕 ①磨面工人②<转>跑腿儿的、打杂的

پوستەكچىلىك 〔静〕 ①磨坊业②<转>巴结، 献媚

پوستەكچىلىك قىلمـاق ①磨面، 看磨坊②<转>巴结، 献媚

پوستدوكتور = دوكتور ئاشتى

پوستسىمان 〔静〕 <地> 皮壳状

پوستلاق 〔静〕 ① <生理> 内脏的表皮组织

پوستلاقخور 〔静〕 <动> 小蠹虫

پوستومبـا 〔静〕 (连油剥下来، 去毛洗干净后食用的)羊尾巴皮

پوستومبا كاۋاپ <食> 烤羊尾巴皮

پوستومبا مانتا <食> 羊尾巴皮包子

پوستومبا ئورۇمىسى 羊尾巴皮肉卷

پـوستىپىيـاز 〔静〕 <植> 波斯提皮牙孜(甜瓜品种)

(一之

پوسسىدە 〔静〕 扑兹声

پوسكاللا 〔静〕 正题، 本题، 实话: ئۇ يان - بۇ يان ئەگىت-مەي، گـەپنىڭ پوسكاللىسىنى دە. 不要东拉西扯، 说正题。 مـەن ساڭا گەپنىڭ پوسكاللىسنى ئېيتاي! 我给你说实话吧!

پوسـما 〔静〕 ①婴儿帽②睡帽③医生、护士戴的白帽子

پوسـمىلىق 〔静〕 ①戴婴儿帽的②戴睡帽的③戴小白帽的

پوسۇر 〔模〕 沙沙، 唰唰

پوسۇر - پوسۇر 〔模〕 沙沙، 唰唰

پوسۇرلاتماق «پوسۇرلىماق» 的使动态

پوسۇرلاشماق «پوسۇرلىماق» 的共同态

پـوسۇرلىماق 〔动〕 沙沙响، 唰唰响: ئۇ پوسۇرلاپ ئالدىغا قاراپ ماڭدى. 他沙沙地往前走。

پوسۇق 〔模〕 忽地

پوسۇققىدە 〔静〕 蓦然، 蓦地: ئۇ ئىشخانىغا ~ كىرىپ قالدى. 他蓦地走进办公室。~ ئاغزىدىن چىقىپ كەتمەك 忽地脱口而出، 蓦然失口

پوسۇلكا 〔静〕 (邮寄的)包裹

پوش 〔叹〕 借光، 闪开، 让开: ~، مـەن ئـۆتۈۋالاي. 借光، 请让我过去。

پوش دېمەسلىك 不怕: ئۇ مەندىن تەپ تارتسىمۇ، ئانىسى-نى پوش دېمەيتتى. 他虽然怕我، 可不怕他妈妈。

پوش - پوش 〔叹〕 让开، 让开: ~، ھارۋا كېلىۋاتىدۇ. 让开، 让开، 车来了。

پوشكا 〔静〕 <方، 手> (鞣制皮革时)搭皮子的架子

پوشكال 〔静〕<食> 薄油饼، 油香: ~ سالماق 炸油香

پوشكال سامسا <食> 脆皮烤包子

پوشكالچى 〔静〕 ①卖油饼者②<转> 吃白食者(多指宗教界惯于借红白喜事混饭吃的人)

پوشكالچىلىق 〔静〕 ①油饼业②吃白食: ~ بىلەن قورساق تويغۇزماق 靠吃白食过日子

پوغۇندا 〔静〕 <方> 蒲棒، 蒲绒

پوق 〔静〕 ①屎، 粪: ئادەم پوقى 人粪 / مۈشۈك پوقـى 猫屎 / پوققا چالما ئاتسا، يۈزگە چاچرار. <谚> 往粪上扔土块، 会溅到自己脸上。 ئورۇق كالىنىڭ پوقى يوغان. <谚> 瘦牛拉大屎(喻吹牛)。②(冶炼后的金属)渣滓: قـوغـۇشۇن پـوقى 铅渣③<转> 笨蛋، 蠢货:

قولىدىن ~ كەلمەسلىك 屁事干不来 ۋاي ~ ، — دېدى
دادىسى ئۇنىڭغا قاتتىق خاپا بولۇپ . 喂，笨蛋！爸爸对他
非常生气地说道。④喻手脚不干净：پوقى بار ئادەم
屁股不干净的人，有问题的人 / گېپى ~ 手脚不干
净

پوق بولماق <成> 出丑，露马脚：ئۇنىڭ يۈزى پوق
بولدى . 他颜面扫尽了。

پوق پاچاق <成> 疲疲塌塌的人，呆子

پوق قورساق <成> ①大肚子，大腹便便②草
包，窝囊废

پوق قىلماق <成> 搞糟：قىلغان ياخشىلىقلىرىڭنى بىر
ئېغىز زىيادە گېپىڭ پوق قىلدى . 你做的一切好事，被你一
句多余的话搞糟了。

پوق كۆت 笨蛋：ماۋۇ ~ نېمە دەۋاتىدۇ؟ 这个笨蛋在
说什么？

پوقنىڭ پوپوكىنى بۇزماق <成> 坏事，帮倒
忙

پوقنى ئىككىگە بۆلەلمەسلىك <成> 百无一是，
一无所能

پوقى بار <成> 有问题，手脚不干净：~ نېمىلەر
بىلەن ئارىلاشمىغان تۈزۈك . 同那些手脚不干净的家伙不
来往为好。

پوقى چوڭ <成> 话大(多指小孩)

پوقى چىقماق <成> ①出问题，出岔子②累坏
了，筋疲力尽

پوقىدىن ئۆركۈمەك <成> 提心吊胆，惶惶不安：
مۇشۇ كۈنلەردە ئۇ پوقىدىن ئۆركۈپ يۈرۈيدۇ . 这些日子他成
天提心吊胆。

پوقىغا تېيىلماق <成> 受连累，受牵连：ھېچ
ئىشتىن ھېچ ئىش يوق ، ئۇ سەمەتنىڭ پوقىغا تېيىلىپ كەتتى .
他平白无故受了赛麦提的连累。

پوقىغا شام قادايدىغان <成> 一毛不拔的，铁公
鸡

پوقى قاتماق <成> 犟，固执，执意不肯：ئەمدى
سېنىڭمۇ پوقۇڭ قاتتىمۇ؟ 现在你也执意不肯吗？

پوقى قىڭغىر <成> 难缠，歪心眼：قاسىم تۈز گەپ-
نى ئەگرى چۈشىنىدىغان ~ ئادەم . 喀斯木是把好话都当
成坏话的难缠的人。

پوقىنى بوغۇزلىماق <成> 自怨自艾

پوقىنى چېلىپ ئىچىدىغان <成> 成事不足，败
事有余的

پوقنى ئېرىغدىماق <成> 收拾烂摊子，洗心革
面

پوقى يۇقماق = پوقىغا تېيىلماق

پوق يېمەك <成> ① 满嘴喷粪，说白道黑，胡
说八道②出岔子，做错事，栽跟头：پوق يېمە！别胡
说八道！

پوقاق 〔静〕①<医> 甲状腺肿大，大脖子病，大脖子
(患大脖子病)②<农> 孕穗，打苞

پوقاق بولماق <农> 孕穗，打苞：بۇغدايلار پوقاق
بوپتۇ . 麦子孕穗了。

پوقاق بۆكەن <动> 鹅喉羚

پوقاقگۈل 〔静〕 <植> 凤眼莲，凤眼兰

پوقىچى 〔静〕 ①厕所清洁工，运粪工②<儿，昵>小
巴巴，小把戏

پوقلاشماق «پوقلىماق» 的共同态

پوقلىماق 〔动〕 搞臭(在众人面前使人名誉扫地)

پوك 〔模〕 扑，啪，扑叭，啪嗒：دەرەختىن بىر تال ئالما ~
قىلىپ يەرگە چۈشۈپتۇ . 一个苹果啪嗒一声从树上落到
了地上。

پوكان 〔静〕 ①嗉子，嗉囊：توخۇ پوكىنى 鸡嗉子②胸
脯，胸口：ئۇ پوكىنىنى ئۈستەلگە قويغىنىچە ئۇيقۇغا كەتتى .
他胸脯一挨桌子，就睡着了。

پوكاندەك قىزارماق (羞得)面红耳赤

پوكىنىغا باسماق <成> 据为己有：ئۇ كوللېكتىپ-
نىڭ مال - مۈلكىنى پوكىنىغا باستى . 他把集体财产据为己
有了。

پوكان[3] 〔静〕 ①半熟的(水果)②未灌足浆的(庄稼子
实)③未干的(衣服等)

پوكانچى 〔静〕 屠宰工，屠户

پوكانچىلىق 〔静〕 屠宰业

پوكانچىلىق قىلماق 干屠宰活儿

پوكەي 〔静〕 铺柜，柜台，专柜

پوكەي تۈزۈمى 柜员制

پوكەي نازارەتچىلىكى <经> 柜面监督

پوكەي ھاۋالىسى <经> 柜台委托

پوكەيدى 〔静〕 小商贩

پوك - پوك 〔模〕 扑通，突突，怦怦，扑腾：يۈرەك ~
سالماق 心扑通扑通地跳 / ئۇغرىنىڭ يۈرىكى ~ .
<谚> 做贼心虚。

پوككا 〔静〕 面凸(的子色骨踝羊)
پوككا پـوزا (四个羊踝骨色子凸面同时朝上)赌
赢
پـوككا چۈ (一个羊踝骨立着، 其余三个凸面朝
下، 凹面朝上)赌输
پوككىدە 〔静〕 ① 扑通一声، 啪嗒一声: دەرەختىكى ئالما
~ يەرگە چۈشتى . 树上的苹果啪嗒一声掉下地来了。②
忽然، 蓦然، 突然: ئۇ ~ كېلىپ قالدى . 他忽然来了。
پوكۇلداتماق «پوكۇلدىماق» 的使动态
پوكۇلدىماق 〔动〕 扑腾扑腾، 怦怦: يۈرەك ~ 心扑腾扑
腾地跳
پوكۇن 〔静〕 某، 某某
پوكۇنچى 〔静〕 某人: پالانچى كەلدى، ~ كەلـمىدى . 某人来
了، 某人没来。
پوكۇنچى ـ پۈستانچى 〔静〕 某某، 张三李四
پوكۇنى 〔静〕 某某: پالانى ئۇنداق، ~ مـۇنداق . 某某那样،
某某这样。
پوكېلىس 见下
پوكېلىس ئېففېكتى 专柜
پـوڭ 〔模〕 砰، 乒: لامپۇچكا ~ قىلىپ ئېتىلىپ كەتتى . 灯泡
砰地一声炸了。
پوڭ ـ پـوڭ 〔模〕 砰砰، 乒乒乓乓، 噼啪: ~ قىلـىپ
ئېتىلغان پوجاڭزا ئاۋازى 乒乒乓乓的爆竹声
پوڭ ـ پوڭ سۆزلىمەك 粗声粗气地说话، 想起什
么说什么
پوڭڭىدە 〔静〕 ① 砰地一声، 乒地一声: جوزا ئۈستىدە تۇر.
غان چايدان ~ يېرىلىپ كەتتى . 桌子上的暖瓶砰地一声
爆了。② 突然، 一下子، 冷不防: ~ يىغلىۋېتىمەك 一
下子哭起来 / ~ سۆزلەپ تاشلىماق 冷不防说走了
嘴
پوڭۇلداتماق «پوڭۇلدىماق» 的使动态
پوڭۇلدىماق 〔动〕 砰، 乒: پوڭۇلداپ ئېتىلىۋاتقان پوجاڭزا
ئاۋازى 乒乒乓乓的鞭炮声
پول 〔静〕 地板: ~ سۈرتمەك 擦洗地板
پول يۇغۇچ 拖把، 墩布
پولا 〔静〕 (因熟透而)软呼呼的: ~ قوغۇن 软呼呼的甜
瓜
پولا بولماق 熟透، 变得软呼呼
پولا قىلماق 使变软، 使一蹶不振
پولات 〔静〕 钢

پولات ئارغامچا 缆钢، 钢丝绳
پولات ئەينەك 钢化玻璃
پولات بەلگىسى 钢号
پولات پىلتىسى 钢坯
پولات تاختا 钢板
پولات تامغا 钢印
پولات تاۋلاش 炼钢
پولات تاۋلاش مېشى 炼钢炉
پولات چىۋىق <建> 钢筋
پولات داشقىلى 钢渣
پولات دانچىسى 钢粒
پولات رۇلېتكا 钢尺، 卷尺
پولات زاۋۇتى 炼钢厂
پولات سىم 钢丝
پولات قالپاق 钢盔
پولات قۇرۇلما <建> 钢结构
پولات كۆزنەك 钢瓦
پولات لىم <建> 钢梁
پولات ئۇچقۇنى 钢花
پولات ئېرىتىلمىسى 钢水
پولات ـ تۆمۈر 〔静〕 钢铁
پولەك 〔静〕 波兰人
پولەكچە 〔静〕 ① 波兰文، 波兰语 ② 波兰式的
پولتۇق 〔模〕 扑通، 咕咚(落水声)
پولتۇق ـ پولتۇق 〔模〕 扑通扑通، 咕咚咕咚
پولتۇققىدە 〔静〕 扑通، 咕咚一声: ~ سۇغا سەكرىمەك 扑
通一声跳入水中
پولتۇقلاتماق «پولتۇقلىماق» 的使动态
پولتۇقلىماق 〔动〕 扑通作响، 咕咚作响
پولتۇڭ 〔模〕 咕咚، 扑通، 扑腾، 泼刺: چوڭ بىر تاش ~
قىلىپ سۇغا چۈشۈپ كەتتى . 一块大石头咕咚一声掉到
水里去了。
پولتۇڭ ـ پولتۇڭ 〔模〕 扑通通، 扑腾腾، 泼刺
پولتۇڭڭىدە 〔静〕 扑通一声، 咕咚一声
پولتۇڭلاتماق «پولتۇڭلىماق» 的使动态
پولتۇڭلاشماق «پولتۇڭلىماق» 的共同态
پولتۇڭلىماق 〔动〕 ① 扑通، 咕咚: پولتۇڭلاپ سۇغا چۈشۈپ
كەتمەك 扑通一声掉进水里② 泼刺
پولداق 〔静〕 <方> 拾粪袋
پولداڭ ـ سولداڭ 〔模〕 摇摆

پولداڭلاتماق «پولداڭلىماق» 态动使的

پولداڭلاشماق «پولداڭلىماق» 态同共的

پولداڭلىماق 〔动〕 摆摇

پـولدۇرۇلڭ 〔模〕①(西东的着挂)动晃、荡晃、动摆②

(儿哪到跟就儿那到走人别)随尾

پولدۇرۇلڭ ـ پولدۇرۇلڭ 〔模〕 动晃、动摆、摆摇：باردا ~، يوقىدا قاراپ ئولتۇرۇلڭ. <谚> 有钱时挥霍，没钱

时傻眼；喻同"今朝有酒今朝醉"。

پولدۇرۇلڭ ـ سولدۇرۇلڭ 〔模〕 哪哐

پولسىز 〔静〕 无地板的

پولك = تۈمەن

پولكا 〔静〕 <艺> 波尔卡

پولكوۋنىك = شاڭشياۋ

پوللۇق 〔静〕 有地板的：~ ئۆي 有地板的房间

پـولۇ 〔静〕 <食>抓饭(用大米和羊肉、油、胡萝卜、洋葱、葡萄干等焖熟、净手抓食，故称)：توخۇ گۆشى پولۇسى 鸡肉抓饭 / بېھى پولۇسى 木瓜抓饭 / گۆشسىز پولۇ 抓饭素

پولىياكرىلونىترىل 〔静〕 <化> 聚丙烯腈

پولىباش 〔静〕 王八、乌龟、戴绿帽子的

پولىپ 〔静〕 <动> 水螅体

پولىپروپىلېن 〔静〕 <化> 聚丙烯

پولىپروپىلېن تالاسى <化> 丙纶

پولىستىرول 〔静〕 <化> 聚苯乙烯

پولىستىرول تالا <化> 聚苯乙烯纤维

پولىفوسفاتلار 〔静〕 <化> 聚磷酸盐

پولىگالىت 〔静〕 <地> 杂卤石

پولىمېر 〔静〕 <化> 聚合物

پولىمېر پارچىلىنىشى <化> 解聚

پولىمېرلانماق 〔动〕 <化> 聚合(作用)

پولىمېرلىنىش رېئاكسىيىسى <化> 聚合反应

پولىمېرلىنىش مېخانىزمى <化> 聚合机理

پولىمېرلىنىشچانلىق 〔静〕 <化> 聚合度

پولىۋىنىل 〔静〕<化> 聚乙烯(化合物的基)

پولىۋىنىل ئاتسېتات <化> 聚醋酸乙烯酯

پولىۋىنىل خلورىد <化> 聚氯乙烯

پولىۋىنىل فلورىد <化> 聚氟乙烯

پولىئېستېر 〔静〕 <化> 聚酯

پولىئېفىر 〔静〕 <化> 聚醚

پولىيارسكوپ 〔静〕 <物> 偏光镜

پولىيارىزاتسىيە 〔静〕 <物> 偏振

پولىيارىمېتىر 〔静〕 <物> 偏振计、偏光计

پـوم 〔静〕①(骆驼、牛等的)玉米面团儿②团儿③

标志(地界的)土堆

پـوم قىلماق 团成团儿：كۆمۈر ئۇۋىقىنى ~ 把煤末团成煤球

پومبۇلاق 〔静〕 <方> 圆的

پومپا 〔静〕 泵、唧筒

پومپا تەگلىكى 泵座

پومپاخانا 〔静〕 泵室

پومپاق 〔静〕 鼓的、凸的、厚的：~ لەۋ 厚嘴唇

پومپايتماق «پومپايماق» 使动态的

پومپايتىشماق «پومپايتماق» 共同态的

پومپايتىلماق «پومپايتماق» 被动态的

پومپايماق 〔动〕 鼓出、凸出、鼓鼓囊囊：قورساق ~ 肚子鼓鼓囊囊 / ئۇنىڭ يانچۇقى پومپىيىپ كېتىپتۇ. 他的口袋塞得鼓鼓的。

پومزەك 〔静〕 球儿、小皮球：قـار پـومزىكى 雪球 / ~ ئوينىماق 打球

پومساق 〔静〕 <方> 圆的、滚圆的

پومسايتماق «پومسايماق» 使动态的

پومسايماق 〔动〕 鼓、腆、挺、振

پـوملاپ ـ سوملاپ 〔静〕 漫不经心地、敷衍了事地、粗枝大叶地、马马虎虎地：ئىشنى ~ قولدىن چىقارماق 把事情敷衍了事地应付过去

پوملاتماق «پوملىماق» 使动态的

پوملاشماق «پوملىماق» 共同态的

پوملاق 〔静〕 团儿状的

پوملاق كۆمۈر 煤球

پوملاق لاي 泥团

پوملاقلاتماق «پوملاقلىماق» 使动态的

پوملاقلاشماق ①«پوملاقلىماق» 共同态的②互相搂抱、扭作一团

پوملاقلانماق «پوملاقلىماق» 被动态的

پوملاقلىماق 〔动〕 揉成团儿、团成团儿：لاينى ~ 团泥团 / خېمىرنى ~ 揉面团 / قارنى ~ 团雪球

پوملانماق «پوملىماق» 被动态的

پوملىماق 〔动〕①团、揉：خېمىرنى ~ 揉面团儿 / جىگىر-تەكنى ~ 团油渣 / لاينى ~ 团泥团儿②<转> 哄、糊弄：ئۇ مېنى پوملاپ يولغا سالدى. 他把我糊弄走了。

پومېشچىك 〔静〕 主地
پومېشچىكلار سىنىپى 级阶主地
پونتون 〔静〕 筒浮
پونسىرۇس 〔静〕 <植> 枳
پونكىت[1] 〔静〕 站: ئاشلىق پونكىتى 站粮 / ساقلىقنى ساقـلاش پونكىتى 站健保 / ئۇرۇقلاندۇرۇش پونكىتى 站种配 / مال دوختۇرلۇق پونكىتى 站医兽 / داۋالاش پونكىتى 站疗医
پونكىت[2] 〔静〕 目(的中目帐)
پونۇس 〔静〕 <植> 明决
پوۋۇرغـۇر 〔静〕 <古> 部罗伏副(一之落部车高古)
پوۋېست 〔静〕 <文> 说小篇中
پوئېتىكا 〔静〕 <文> 文韵
پوئېزىيە = شېئىرىيەت
پوئېما = داستان
پوئىسسون 〔静〕 松泊(法国数学家、力学家和物理学家)
پوئىسسون تەقسىماتى <数> 布分松泊
پوئىسسون تىرنىقى <数> 号括松泊
پوئىسسون نىسبىتى <数> 比松泊
پوئىسللىي 〔静〕 叶肃泊(法国科学家)
پوئىسللىي قانۇنى <数> 律定叶肃泊
پوئىنكارىي 〔静〕 莱加庞(法国数学家)
پوئىنكارىي ئالماشتۇرۇشى <数> 换变莱加庞
پوئىنكارىي گۇرۇپپىسى <数> 群莱加庞
پويىز 〔静〕 <交> 车火، 车列: ~ ھەيدىمەك 开火车
پويىز باشلىقى 长车列
پويىز بىلىتى 票车火
پويىز خىزمەتچىسى 员车列، 员务乘
پويىز ئىستانسىسى 站车火
پۇبلىتسىستىكا 〔静〕 <文> 论政، 评时
پۇت[1] 〔静〕 ①脚، 足: ئوڭ ~ 右腿، 右脚 / ~ دەسسە- گۈدەك يەر يوق. 无立足之地。②腿: ئورۇندۇق پۇتى 凳子腿
پۇت ئاتماق ①踢②跟(大人)顶嘴
پۇت بارماق سۆڭىكى <理生> 趾骨
پـۇت ـ پۇتىغا تەگمەسلىك 手忙脚乱، 忙得脚不沾地
پۇت پېشلىغىقى <医> 脚气病
پۇت تارتقۇ (摇篮上用的)绑腿带
پۇت تارتماق ①收脚، 缩脚②抽身، 断绝关系
پۇت تەمرەتكىسى <医> 癣足، 脚癣②脚气
پـۇت تورمۇز <机> ①动制脚، 车刹脚، 车行制动②(自行车)倒轮闸
پۇت تېپىشمەك <成> 勾心斗角 ، 分庭抗礼
پۇت تىرەپ تۇرماق <成> ①站住脚②支撑住 ، 持支، 撑腰
پۇت چېتىپ يۈگۈرۈش <体> 二人三足赛跑
پۇت سۇنماق ①伸腿 ②<成> 蹬腿، 撒手西归
پۇت سىڭىرى 筋蹄
پۇتقا پۇت ، قولغا قول بولماق <成> 同心协力
پۇتقا چېتىق بولماق <成> 从中作梗
پۇتقا چېتىۋالماق 牵连: ئۇنى نېمىشقا پۇتۇڭغا چېتىۋال- دىڭ؟ 你为什么把他也牵连上？
پۇتقا ھۆل خىش قويماق <成> 恭维، 戴高帽子
پۇتى گۆرگە ساڭگىلىماق <成> 半截身子入土
پۇت دۈمبىسى 脚背
پۇتى كۆيگەن توخۇدەك <成> 像烫了爪子的鸡 一样، 像热锅上的蚂蚁
پۇت[2] 〔静〕 普特(重量单位، 一普特等于 16.38 公斤)
پۇتا 〔静〕 <方> 柽柳، 红柳
پۇتاتماق «پۇتىماق» 的使动态
پۇتاشماق «پۇتىماق» 的共同态
پۇتاق 〔静〕 ①枝杈، 枝桠، 桠杈②(树木的)节子، 疤: ياغاچنىڭ پۇتىقى 木材上的节子③<转>分支، 支派، شە- رىئەتنىڭ پۇتىقى تولا . 教规的分支多。④<转> 岔子 ، 毛病
پۇتاق چىقماق ①长枝桠② <转> 出岔子، 出毛病: ئىشتىن ~ 事情出了岔子
پۇتاقسىز 〔静〕 无桠枝的، 无节子的، 剪过枝的
پۇتاقلىق 〔静〕 ①枝桠多的: ~ دەرەخ 枝桠多的树木②有枝节的، 枝节多的: ~ ياغاچ 有节的木头
پۇتالماق «پۇتىماق» 的被动态
پۇت ـ ئاياغ 〔静〕 腿脚، 下肢
پۇتبول 〔静〕 <体> 足球: ~ ئوينىماق 踢足球
پۇتبول بەتىنكىسى 足球鞋
پۇتبول كوماندىسى 足球队
پۇتسىز 〔静〕 无脚的، 无足的، 无腿的
پۇتسىزلار ئەترىتى <生> 无足目
پۇت ـ قول 〔静〕 手脚، 四肢: ~ ماغدۇرسىزلىنىش 四肢 无力 / پۇت ـ قولى باغلىنىپ قالماق 捆住手脚 / ئۆز ئۆ-

يۇمنىڭ خۇشلۇقى پۇت ـ قولۇمنىڭ بوشلۇقى. <谚> 自家的空间，手脚都清闲。

پۇتلاتماق «پۇتلىماق» 的使动态

پۇتلاش 〔静〕①使绊子②<转>暗算，使坏③阻碍，阻力，障碍：ئەسكى تامدا قۇشقاچ تولا ، نامراتقا ~ . <谚> 破墙上头麻雀多，穷人头前障碍多。

پۇتلاشتۇرماق «پۇتلاشماق²» 的使动态：ئۇ باھانە تېپىپ مېنى پۇتلاشتۇرماقچى . 他想找借口给我下绊子。

پۇتلاشماق¹ «پۇتلىماق» 的共同态

پـۇتلاشماق² 〔动〕①绊，磕绊：تـاشقـا ~ 脚绊在石头上 / پـۇتلـىشىپ يىقىلمـاق 绊倒②阻碍，妨碍：مېـنىڭ ئىشىمغـا پۇتلاشما . 你不要妨碍我的事。③摔跤，栽跟头：ئۇ بىر قېتىم پۇتلىشىپ كېتىپ ھازىرغىچە تۇرالمايۋاتىدۇ . 他栽了一次跟头，直到现在还爬不起来。

پۇتلانماق «پۇتلىماق» 的被动态

پۇتلۇق¹ 〔静〕有脚的，带脚的，带腿的：تۆت ~ جوزا 四条腿的桌子

پۇتلۇقلار سىنىپى <动> 腹足纲

پۇتلۇق² 〔静〕普特的：بىر ~ گىر تېشى 一普特的秤砣

پۇتلىكاشاڭ 〔静〕绊脚石，障碍：پۇتلىكاشاڭلارنى سۈپۈرۈپ تاشلىماق 搬掉绊脚石，扫清障碍 / پۇتلىكاشاڭغا يولۇقماق 遇到障碍

پـۇتلىكاشاڭ بولماق 成为绊脚石，妨碍，碍事，碍手碍脚

پۇتلىكاشاڭلىق 〔静〕绊手绊脚，碍手碍脚

پـۇتلىماق 〔动〕①使绊子：پۇتلاپ يىقىتماق 使绊子把人摔倒②<转>暗算，使坏，做手脚：ئۇنىڭ بىلەن بار-دى ـ كەلدى قىلساڭ ، ئاخىر بىر كۈن پۇتلايدۇ . 你要跟他来往的话，总有一天会暗算你。

پۇتونخۇا 〔静〕<语> 普通话

پۇتىق 〔静〕<古> 小皮囊，马腿皮囊

پۇتىماق 〔静〕打杈，整枝，剪枝：دەرەخنىڭ ھارام شاخلىرىنى ~ 给树打杈

پۇتاش قايچىسى 整枝剪

پۇجوڭ 〔静〕福晋（亲王、郡王、世子之正妻）

پـۇچ 〔静〕空心的，没仁的，秕的：بـۇ يىلقى ياڭاقلارنىڭ تولىسى ~ بولۇپ كېتىپتۇ . 今年的核桃大多是空心的。بالىلار كىچىكىدە ئوبدان ئوزۇقلانمىسا ، يىلىكى ~ بولۇپ قالىدۇ . 孩子小时候营养不足，体质会很弱。

پۇچەك 〔静〕①秕：بۇغداي ~ 秕麦②<转>空，空洞：گەپ ~ 不着边际的话

پۇچەك تۇخۇم <畜> 寡蛋

پۇچەك دان <农> 秕粒

پۇچەككۈل 〔静〕<植> 矮牵牛

پۇچەكلەشتۈرمەك «پۇچەكلەشمەك» 的使动态

پۇچەكلەشتۈرۈلمەك «پۇچەكلەشتۈرمەك» 的被动态

پۇچەكلەشمەك 〔动〕①变秕：شالغا ئۈششۈك تېگىپ پۇچەكلە-شىپ كەتتى . 稻子遭霜打都秕了。②<转>空，空洞，泛空：ماقالىنىڭ ئاخىرى بىرئاز پۇچەكلىشىپ قاپتۇ . 文章的结尾有点儿空。

پۇچەكلىك 〔静〕①秕②空

پۇچقاق¹ 〔静〕①裤脚：ئىشتاننىڭ پۇچقىقى 裤脚 / پۇچقاقنى تۈرمەك 卷裤脚②兽类的小腿或该部分的皮③角落：كوچىنىڭ پۇچقىقىدىكى دۇكان 街角的商店

پۇچقاقتىن يەل بەرمەك <成> 吹捧，打气

پۇچقاقتا پىت چۈشمەك = پاچاقتا پىت چۈشمەك

پـۇچقاق² 〔静〕①碎皮子：~ جۇۋا 碎皮子拼成的皮袄②浅黄的，花的：~ مۈشۈك 花猫

پۇچقاقلىق 〔静〕裤脚的：كەڭ ~ ئىشتان 大裤脚的裤子，喇叭裤

پۇچقاقلىق ئىشتان 连身童装裤

پـۇچـۇق¹ 〔静〕①碰破的，有缺口的，有豁口的：~ چىنە 有豁口的碗 / ~ قازان 破锅②瘪的，塌的：بۇرنى ~ 塌鼻子

پۇچۇق² 〔静〕<医> 裂唇，兔唇，豁嘴：دورا-چۇقنىڭ ئاغزى ~ . <谚> 爱学舌变豁嘴。

پۇچۇقلانماق «پۇچۇقلىماق» 的使动态

پۇچۇقلىماق 〔动〕碰出缺口，豁

پۇچۇلدۇرماق «پۇچۇلماق» 的使动态

پـۇچۇلماق 〔动〕①（器皿）磕破，磕掉边，碰出豁口：چىنە پۇچۇلۇپ كەتتى . 碗磕掉了边。چەينەكنىڭ جوغىسى پۇچۇلۇپ كېتىپتۇ . 壶嘴磕破了。②（刀刃等）碰出缺口，豁口：پالتىنىڭ بىسى پۇچۇلۇپ كېتىپتۇ . 斧头碰了个豁口。

پۇچىلاتماق «پۇچىلىماق» 的使动态

پۇچىلاشماق «پۇچىلىماق» 的共同态

پۇچىلانماق ①«پۇچىلىماق» 的自复态 ②«پۇچىلىماق» 的被动态

پـۇچىلىماق 〔动〕①（用微火）烤，烧：كۆككۆاش پۇچىلاپ يېمەك 烤嫩玉米吃②<转>折磨，煎熬：كۆندەشلىك

ئوتى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى پۇچىلىدى . 嫉妒之火煎熬着他。

پۇختا 〔静〕①结实、坚实、牢固、扎实、厚实，~ رەخت 结实的布 / ~ ئاساس 坚实(扎实)的基础②稳健、踏实：~ قەدەم 稳健的步伐 / ~ ئادەم 踏实的人③精通：ئۇيغۇر تىلىغا ~ 精通维语④善于精打细算：ئۇ ئۆي ئىشلىرىغا ~ 他在家务上善于精打细算；他会过日子。⑤精心、细致、周密：~ تەييارلىق قىلماق 精心准备 / ~ ئويلىماق 周密考虑

پۇختا بولماق ①结实、牢固、坚实②小心、注意、留神：يولدا ئۆزۈڭگە پۇختا بول . 路上你要留神。

پۇختا قىلماق 扎扎实实地、脚踏实地、细心地、踏踏实实地：ئىشنى پۇختا قىلىش كېرەك . 做事应该踏踏实实。

پۇختىلاتماق «پۇختىلىماق» 的使动态

پۇختىلاشماق «پۇختىلىماق» 的共同态

پۇختىلانماق «پۇختىلىماق» 的被动态

پۇختىلىق 〔静〕①结实、坚实、牢固、扎实、厚实②稳健、踏实③〈冶〉刚度

پۇختىلىق كاپالىتى 〈经〉保固、保证

پۇختىلىماق 〔动〕①加固、牢固、使就绪、做停当：قاشنى ~ 加固河堤 / ئۆزىنى ~ 充实家底 / پۇلنى يىغىپ تويى تەييارلىقىنى ~ 攒钱把婚事准备停当②细心、认真：تاپشۇرۇقنى پۇختىلاپ ئىشلىمەك 细心地做作业

پۇخسارىماق 〔动〕〈方〉哭丧着脸、愁眉苦脸、绷着脸、吊着脸

پۇخۇن 〔静〕〈方〉干面、面扑

پۇر[1] 〔模〕扑棱：قۇشقاچ ~ قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى . 麻雀扑棱一声飞走了。

پۇر[2] 〔静〕传开

پۇر بولماق = پۇر كەتمەك

پۇر قىلماق 传扬、张扬：مەكتەپتە يۈز بەرگەن بىر ئىش ساۋۇتجاننىڭ نامىنى مەكتەپكە پۇر قىلدى . 学校里发生的一件事使萨伍提江的名字在全校传扬开了。

پۇر كەتمەك 传开、扬传、遍传、传播出去：سېسىق نامى ~ 臭名远扬 / بۇ ۋەقە شۇ كۈنىلا پۈتۈن شەھەرگە پۇر كەتتى . 这件事当天就传遍了全城。

پۇراتماق 〔动〕① «پۇرىماق» 的使动态：ئۆلۈكلەرنىڭ روھىغا ئاتاپ ياغ ~ 祭奠亡灵 / گۆشنى پۇرىتىپ قويماق 把肉放臭②〈转〉暗示：پۇرىتىپلا ئېيتسالا، ئۇ مەقسىتىڭنى چۈشىنىدۇ . 只要暗示一下，他就会明白你的意思。

پۇراشتۇرماق 〔动〕嗅一嗅

پۇراشماق «پۇرىماق» 的共同态

پۇراق 〔静〕①味、气味：گۆشنىڭ مېززىلىك پۇرىقى 肉的香味 / سېسىق ~ 臭味②〈转〉(表示风格的)味：خوتەن دىئالېكتىنىڭ پۇرىقى 和田方言的味儿 / ئۇنىڭ سۆز-ھەرىكىتىدىن ئەمەلدارلىق پۇرىقى چىقىپ تۇرىدۇ . 他的言行透出一股官僚味儿。

پۇراقسىز 〔静〕无气味的

پۇراقلىق 〔静〕味的、有味的

پۇراقلىق كىنەش 〈药、植〉香独活

پۇراقلىق موم 〈石〉地蜡

پۇراقلىق ئېرىتكۈچى ماي 〈化〉香溶化剂油

پۇراقلىق يېشىلكۆك 〈植〉香芹菜

پۇرباش 〔静〕〈动〉碛鹨

پۇر - پۇر 〔模〕①扑棱②噗噗：تۈرخۇندىن ئىس ~ چىقىۋاتىدۇ . 烟囱噗噗地冒着浓烟。

پۇرجا 〔静〕〈方〉机会、时机、时间

پۇرچاق 〔静〕〈植〉豆

پۇرچاق ئائىلىسى 〈植〉豆科

پۇرچاق شىرىنىسى 豆浆

پۇرچاق كۈنجۈرىسى 〈农〉豆饼

پۇرچاق كېپىنىكى 〈动〉豆荚螟

پۇرچاق مېتىسى 〈动〉豆象

پۇرچاق ئۇيۇتمىسى 豆腐

پۇرچاق ئۈندۈرمىسى 豆芽儿

پۇرچاق يارمىسى 豆瓣儿

پۇرچاق يېغى 豆油

پۇرچىقى پىشماسلىق 〈成〉合不来：ئۇنىڭ بىلەن مېنىڭ پۇرچىقىم پىشمايدۇ . 我跟他合不来。

پۇرچاقسىمان 〔静〕豆状的、豆荚状的

پۇرچاقسىمان بۇلۇت 〈气〉荚状云

پۇرچاقسىمان تۈزۈلمە 〈地〉豆荚状构造

پۇرچاقگۈل 〔静〕〈植〉香(麝)豌豆

پۇرچاقلىق 〔静〕豆子地

پۇرچاقلىق يەر كاۋىسى = يەر كاۋىسى

پۇررىدە 〔静〕①扑棱一下：بىر توپ قۇشقاچ سۆگەتتىن ~ ئۇچۇپ كەتتى . 一群麻雀扑棱一下，从柳树上飞走了。②〈转〉一转眼、转眼间：قوناق سۇ كىرىش بىلەنلا ~ كۆتۈرۈلۈپ كەتتى . 玉米一浇上水，转眼间就挺拔起来。

پۇرژىنا 〔静〕 <机> 条发، 簧弹: سائەت پۇرژىنىسى 表钟
条发 / ~ سالدۇرماق 条发装 / ~ بۇرماق 发上
条 / پۇرژىنىسى بوشماق 发条松了 / ئىشىككە ~ بېكىتمەك
门上装弹簧

پۇرژىنىلىق 〔静〕 有弹簧的، 有发条的: ~ ئويۇنچۇق 带
发条的玩具

پۇرژىنىلىق تارازا 弹簧秤

پۇرژىنىلىق جۇمەك 弹簧水嘴

پۇرژىنىلىق ئۇلچىگۇچ 弹簧卡钳

پۇرژىنىلىق ئىشىك <建> 弹簧门

پۇرسەت 〔静〕 机会، 机遇، 时机

پۇرسەت تاپماق 找机会

پۇرسەتتىن پايدىلانماق 利用机会، 乘机

پۇرسەت چىقماق 有机会

پۇرسەت كەلمەك 来机会، 有机会

پۇرسەت كۈتمەك 等待时机، 伺机

پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلمەك 机不可失، 抓住良机

پۇرسەتنى قولدىن بەرمەك 错过机会

پۇرسەتپەرەس 〔静〕 投机的

پۇرسەتپەرەسلىك 〔静〕 投机

پۇرسەتپەرەسلىك قىلماق 投机، 投机取巧

پۇرقۇتماق «پۇرقۇماق» 的使动态

پۇرقۇشماق «پۇرقۇماق» 的共同态

پۇرقۇماق 〔动〕 ①打响鼻: ئات ~ 马打响鼻②(用东
西)喷

پۇرقىدىماق 〔动〕 <方> 发芽، 出芽

پۇرقىراتماق «پۇرقىرىماق» 的使动态

پۇرقىرىماق 〔动〕 (烟或气体)噗噗地冒出، 团团升
起، 滚滚上升: پۇرقىراپ پار (هور) چىقماق 一团团地
冒蒸气 / پۇرقىراپ ئىس چىقماق 浓烟滚滚

پۇرۇپكا 〔静〕 ①栓皮، 软木②软木塞

پۇرۇپكا دەرىخى <植> 栓皮栎

پۇرۇپكا قەۋىتى <植> 栓皮

پۇرۇپكىسىمان 〔静〕 栓皮状的، 软木状的

پۇرۇپكىلىق 〔静〕 栓皮的

پۇرۇپكىلىق دۆب = پۇرۇپكا دەرىخى

پۇرۇچ 〔静〕 (做衣服裁下的)布头، 碎皮子: لاتا پۇرۇچى
布条 / تېرە پۇرۇچى 碎皮头 / ~ يىغسالق تون بولار.
<谚> 集腋成裘。

پۇرۇچ تاختاي <植> 板皮

پۇرۇشئۇت 〔静〕 <植> 破子草، 窃衣

پۇرۇلدىماق 〔动〕 扑棱作响: بىر توپ قۇشقاچ پۇرۇلداپ ئۇچۇپ كەتتى. 一群麻雀扑棱飞走了。

پۇرىتىش 〔静〕 <医> 使嗅، (法)使闻، (法)闻吸

پۇرىتىشماق «پۇراتماق» 的共同态

پۇرىتىلماق «پۇراتماق» 的被动态

پۇرىماق 〔动〕 ①嗅، 闻: گۈل ~ 闻花 / پۇراپ باقماق
闻一闻②散发气味: قوغۇن پۇراۋاتىدۇ. 甜瓜散发香
味③变味، 发臭: ئاش پۇراپ قاپتۇ. 饭变味了。

پۇراپ تەكشۈرۈش <医> 闻诊

پۇراش ئەزاسى <理生> 嗅觉器官

پۇراش سەزگۈسى <理生> 嗅觉

پۇراش سېزىمى = پۇراش سەزگۈسى

پۇرىن 〔静〕 <化> 嘌呤

پۇزا 〔静〕 小擀面杖(中间粗، 两头尖细)

پۇزا كالتەك (给皮革上光的)上光木棍: خۇرۇم،
كۆنلەرگە ~ سالماق 用上光木棍给皮革上光

پۇزۇر 〔静〕 有气派، 帅، 漂亮: ئەلى ~ ياسىنىۋالغانىدى.
艾力打扮得很帅。 ~ ئۆي 有气派的房屋 / ~ كىيىم
漂亮衣服

پۇزۇرلاشماق 〔动〕 (衣着)讲究

پۇزىلاتماق «پۇزىلىماق» 的使动态

پۇزىلاشماق «پۇزىلىماق» 的共同态

پۇزىلانماق «پۇزىلىماق» 的被动态

پۇزىلىماق 〔动〕 ①擀: خېمىرنى ~ 擀剂子②(用上光木
棍给皮鞋)打光

پۇس 〔模〕 扑哧، 扑兹: پومزەكنىڭ يېلى ~ قىلىپ چىقىپ
كەتتى. 扑哧一声، 皮球撒了气。

پۇس ـ پۇس 〔模〕 扑哧扑哧، 扑扑: گەپنىڭ يامىنى كۇس-
كۇس، ئوسۇرۇقنىڭ يامىنى ~ . <谚> 嘀嘀咕咕的话害
人، 扑哧扑哧的屁熏人。

پۇستانى 〔静〕 某: ~ ئادەم 某人 / ~ نەرسە 某物

پۇستانچى 〔静〕 某人: كەچكىچە ~ ئۇنداق، ~ مۇنداق دەپ
يۈرەمسەن؟ 你就成天唠叨某人如何如何، 某人又如何
如何吗？

پۇسسىدە 〔静〕 扑哧一声: ~ يېلى چىقىپ كەتمەك 扑哧一
声跑气 / ئۇ ~ يېلى چىقىپ كەتكەن توپتەك بولۇپ قالدى.
他就像扑哧一声泄了气的皮球一样软了下来。

پۇسكايىتماق «پۇسكايماق» 的使动态

پۇسكايىتىشماق «پۇسكايىتماق» 的共同态

پۈسكايماق 〔动〕 出冒، 出凸، 出鼓

پۈسكىيشماق «پۈسكايماق» 态同共的

پۈسماق 〔动〕 <古> 伏埋، 伏潜

پۈسملاق 〔静〕 净白، 皙白: قىز ~ 娘姑的净白

پۈسوغ 〔静〕 <古> 兵伏، 处伏埋، 击伏، 伏埋

پۈسۇلداتماق «پۈسۇلدىماق» 态动使的

پۈسۇلدىماق 〔动〕 响作兹扑، 响作哧扑

پـۈش 〔模〕 ①嘘، 吁吁، (声息喘的时气口松)②哧扑 (声气喷): پويىز توختاش بىلەنلا ~ قىلىپ پار قويۇپ بەردى . 。气蒸了散排地哧扑就来下停一车火

پـۈشايمان 〔静〕 悔后، 悔懊: پۈشايمانـدىن بـۇرۇن تۈزەش ئاسان ، پۈشايماندىن كېيىن تۈزەش تەس . <谚> 前之悔后، 改易容، 改难很后之悔后。كېيىنكى ~ ئۆزىگە دۈشمەن . <谚> 。敌仇的己自是悔懊的后事

پۈشايمان قىلماق 悔后، 恨悔: ئۇ بۇ ئىشنى قىلىپ قويۇپ پۈشايمان قىلدى . 。悔后到感، 事件这了做他

پۈشايماننى ئىلىشقا قاچا تاپالماسلىق <成> 后悔莫及، 悔之晚矣، 找不到卖后悔的药

پۈشايمان يېمەك = پۈشايمان قىلماق

پۈشايمانسىز 〔静〕 无怨无悔، 问心无愧: ئۆمۈرنى ~ ئۆتكۈزمەك 生一过度地悔无怨无

پۈشايمانلىق 〔静〕 的悔后، 的悔懊: ~ ئىش 事的悔后

پـۈش - پۈش 〔模〕 呼噜، 嘘嘘، 哧哧扑: ئـۇ ~ قىلىپ ئۇخلاۋاتىدۇ . 。觉睡地呼噜呼噜他

پۈشت 〔静〕 苗裔، 后裔، 后代، 子孙: بوۋاينىڭ پۈشتى 老大爷的后代

پۈشتىدىن بولماق 亲生: ئۆز پۈشتىدىن بولغان بالا 亲生的孩子

پۈشتىدىن تاماق = پۈشتىدىن بولماق

پۈشتىنى قۇرۇتماق 让…断子绝孙، 让…绝后

پۈشتالڭ 〔静〕 <方> 马肚带

پۈشتەك 〔静〕 哨، 哨子

پۈشتەك چالماق 吹哨子

پۈشتىپاناھ 〔静〕 保护的، 庇护的

پۈشتىگەردان 〔静〕 (雕刻用的)弯刻刀

پۈشقۇرماق 〔动〕 (马、驴等)打响鼻

پۈشقۇرۇشماق «پۈشقۇرماق» 的共同态

پۈشۈق 〔静〕 寂寞، 烦闷

پۈشۇقماق 〔动〕 烦، 烦躁: ئۇيقۇسىنىڭ بۆلۈنۈپ كەتكىنىگە ~ 为瞌睡被打断而烦躁

پۈشۈلداتماق «پۈشۈلدىماق» 态动使的

پۈشۈلداشماق «پۈشۈلدىماق» 态同共的

پۈشۈلدىماق 〔动〕 喘粗气، 呼哧، 呼噜: پۈشۈلداپ تىنماق 呼哧呼哧喘气 / پۈشۈلداپ ئۇخلىماق 呼噜呼噜地睡

پۈقرا (پۇقراسى) 〔静〕 ①老百姓، 平民百姓: پـۇقرالارغـا ياخشىلىق قىلماق 给老百姓做好事 / ئوت قويسا ئامبال ، يوق سوراق ، ~ ياقالمايدۇ جىن چىراغ . <谚> 只准州官放火، 不准百姓点灯. 喻同"只准州官放火، 不准百姓点灯"。②公民: پـۇقرالارنىڭ ئاساسىي ھوقۇقى 公民的基本权利

پۇقرالار ئاۋىئاتسىيىسى <交> 民用航空

پۇقرالار ئايروپىلانى <交> 民用飞机

پۇقرالار ئايرودرومى <交> 民用机场

پۇقرالار ئىلكىدىكى كارخانا 民营企业

پۇقرالار ھوقۇقى <法> 公民权利، 民权

پۇقراپەرۋەر 〔静〕 爱护百姓的، 爱民如子的

پۇقراپەرۋەرلىك 〔静〕 爱民之心

پۇقراچە 〔静〕 老百姓式的، 平民式的

پۇقراچىلىق 〔静〕 百姓生活، 平民生活

پۇقراچىلىق قىلماق 安分守己

پـۇقرالىق 〔静〕 公民(身份): جۇڭگو پۇقرالىقى 中国公民身份

پۇقرالىق سالاھىيىتى <法> 公民资格

پۇقرالىق ھوقۇقى <法> 公民权

پۈڭ[1] 〔静〕 <农> 分(相当于66平米): ھەربىر دېھقان ئائىلىسىگە سەككىز پۈڭدىن يەم - خەشەك يېرى قالدۇرۇلدى . 户留了八分饲料地。给每个农

پۈڭ[2] 〔静〕 <经> 分(单位名، 币制): بەش ~ پۇل 五分钱

پۈڭلۈق[1] 〔静〕 <农> 分的: ئىككى مو ئىككى ~ بۇغداي يېرى 两亩二分麦子地

پۈڭلۈق[2] 〔静〕 <经> 分的: بەش ~ مېتال پۇل 五分的硬币

پۈڭمەنزە 〔静〕 面粉، 粉淀، 粉团

پۇل 〔静〕 ① 钱، 币، 款، 货币: ~ خەجلىمەك 花钱 / ~ تـاپماق 赚钱، 挣钱 / قەغەز ~ 纸币 / ~ ئامانەت قويماق 存款 / ~ بولسا جاڭگالدا شورپا . <谚> 有钱戈壁滩上喝肉汤; 喻同"有钱能使鬼推磨"。 ~ دېگەن قولنىڭ كىرى . <谚> 钱是手上的污垢; 钱是身外之物。 ~ ئالدىدا ئىززىتى ، مەنسەپ دېسە قىزىقمى . <谚> 金钱面前别

钱尔普②。热心别职官到提，惑迷

پۇل ئاجراتقۇچى <经> 员款拨

پۇل ئالماشتۇرۇش بازىرى <经> 场市换调币货

پۇل ئامانەت بانكىسى <经> 行银蓄储

پۇل ئامانەت زايومى <经> 债国蓄储

پۇل ئامانەت ۋاكالەتخانىسى <经> 所办代蓄储

پۇل ئامانىتى <经> 蓄储

پۇل ئايرىۋاشلىغۇچ 机换兑币货

پۇل بازىرى <经> 场市币货

پۇل بانكىشۇناسلىقى <经> 学行银币货

پۇل باھاسى <经> 价票钞

پۇل بەلگىسى <经> 号符币货

پۇل بولماق ① 卖: بۇ يىلقى مېۋە - چېۋىلەر، يۇتكەن يىلدىكىگە قارىغاندا خېلى پۇل بولدى . 比钱的卖果水的年今。②攒: بانكىغا پۇل ئامانەت قويۇۋېدىم ، خېلى پۇل بولۇپ قالدى . 钱少不了攒，蓄储行银到我。多年去

پۇل بېلەت <经> 券金代，券票币代

پۇل بىرلىكى <经> 位单币货

پۇل پاخاللىقى <经> 胀膨货通，值贬币货

پۇل پېرېۋوتى <经> 款汇

پۇل تەكشۈرگۈچ <经> 机钞验，器测验票钞

پۇل تەڭپۇڭلۇقى <经> 衡平币货

پۇل تەمىناتى <经> 根银

پۇل تۈزۈمى <经> 制币

پۇل چېكى <经> 票支

پۇل چىقارماق ①掏钱，出钱②印钞票

پۇل دېسە جان بەرمەك <成> 财舍不命舍

پۇل زايومى <经> 债公币货

پۇل زەربىسى <经> 击冲币货

پۇل سەپلىمەك <经> 款垫

پۇل سالمىقى نەزەرىيىسى <经> 论重轻币货

پۇل سەپلىمىسى <经> 代替币货，品用代币货

پۇلغا چاقماق = **پۇلغا سۇندۇرماق**

پۇلغا سۇندۇرماق <经> 价折，款现成折，币货 实折

پۇلغا يارىماق 钱值

پۇل فورماتسىيىسى <经> 态形币货

پۇل قەھەتچىلىكى <经> 荒饥币货

پۇل قۇيماق <经> 造铸币货

پۇل قىسلىقى <经> 缩紧货通，缩紧币货

پۇل قىممىتى <经> 值币，单位货币价值

پۇل قىلماق ①卖②挣钱，攒钱: ئۆرۈكلەرنى ~ 卖杏子 / ئۇ ھەر ئايلىق مائاشىدىن بانكىغا ئازراق قويۇپ ، خېلى كۆپ پۇل قىلىۋالدى . 他每月都从工资中抽出一些钱存入银行，攒了相当一笔钱。

پۇل كاپىتالى <经> 本资币货

پۇل كرېدىتشۇناسلىقى <经> 学用信币货

پۇل كرىزىسى <经> 机危币货

پۇل ماتېرىيالى <经> 材币

پۇل مۇئامىلە بازىرى <经> 场市融金

پۇل مۇئامىلە زايومى <经> 券债融金

پۇل مۇئامىلە كاپىتالى <经> 本资融金

پۇل مۇئامىلە مۈلكى <经> 产资融金

پۇل مۇئامىلىسى <经> 融金

پۇل مۇئامىلىشۇناسلىقى <经> 学融金

پۇل مېتالى <经> 属金币货

پۇل مىقدارى <经> 量币货

پۇل نۇسخىسى <经> 样票

پۇل ئوبوروتى <经> 通流币货

پۇل ئۆرۈمەك 送赏钱，送喜封(婚礼，喜宴或麦西莱甫中，主人或来宾在乐师和舞蹈者头上绕后送赏钱)

پۇل ئۆلچىمى <经> 量计币货，位本币货

پۇل ئىبتىقادچىلىقى <经> 教物拜钱金

پۇل ئېقىمى <经> 动流币货

پۇل ئېھتىياجى <经> 求需币货

پۇل ئىگىلىكى <经> 济经币货

پۇلاڭ 〔模〕状动挥

پۇلاڭ قىلماق 舞挥，动挥

پۇلاڭ - پۇلاڭ 〔模〕来回挥动状: ئاچال باشقۇرغۇچى ئۈچ بۇرجەكلىك بايراقچىنى ~ قىلدى . 扳道工挥动三角旗。

پۇلاڭ - سالاڭ 〔模〕晃晃悠悠，摇摇摆摆

پۇلاڭ - سالاڭ قىلماق 晃晃悠悠，东摇西摆: ئالىم پۇلاڭ - سالاڭ قىلىپ ، ئۆيگە ئاران يېتىپ كەلدى . 阿力木晃晃悠悠，好不容易才回到家里。

پۇلاڭڭىدە 〔静〕咕咚一声: ~ چۈشمەك 咕咚一声掉下 / ~ يىقىلماق 咕咚一声跌倒

پۇلاڭلاتماق «پۇلاڭلىماق»的使动态: قولىنى ~ 挥手 / ياغلىقىنى ~ 挥舞头巾

پۇلاڭلاشماق «پۇلاڭلىماق»的共同态

态同共的 «پۇلاڭلاتماق» **پۇلاڭلىتىشماق**

态动被的 «پۇلاڭلاتماق» **پۇلاڭلىتىلماق**

پۇلاڭلىماق 〔动〕 摆摇، 动晃، 动摆： باراڭدىكى قاپاقلار

شامالدا پۇلاڭلاپ تۇراتتى . 摆摇风随芦葫的着悬上架 。

پۇل - بىسات 〔静〕 财钱

پۇلپەرەس 〔静〕 的财贪، 的迷财

پۇلپەرەسلىك 〔静〕 义主金拜

پۇلپەزلىك 〔静〕 一掷千金، 挥金如土

پۇل - پۇچەك 〔静〕 钱، 钱款، 钱币头寸(银行، 当铺

用语)

پۇلتايتماق «پۇلتايماق» 的使动态

پۇلتايماق 〔动〕 鼓، 凸出، 突出، 隆起： ئۇنىڭ يۈزىگە بىر-

نەرسە پۇلتىيىپ چىقىپ قاپتۇ . 他的脸上鼓出来一个东

西 。 ئۇنىڭ پۇلتىيىپ تۇرىدىغان كۆزى 他的鼓出来的眼睛

پۇلتىكۆز 〔静〕 <方> 鼓眼睛، 金鱼眼

پۇلتىيىشچان 〔静〕 隆凸性的

پۇلتىيىشچان قالقانبەز ئىششىقى <医> 隆凸性

甲状腺肿大

پۇلچىلىق 〔静〕 <经> ①银钱业②货币主义

پۇلدار 〔静〕 有钱人، 富豪، 大款

پۇل - دۇنيا 〔静〕 钱财، 资财

پۇلساتسىيە 〔静〕 <物> 脉动

پۇلسىرات 〔静〕<宗> 普勒斯拉特桥(只有行善者才

能通过的地狱之桥

پۇلسىز 〔静〕 ①没有钱的②免费的، 不收费的： ~ دا-

ۋالىماق 免费医疗

پۇلسىزلىق 〔静〕 ①无钱②免费

پۇلشۇناس 〔静〕 货币学家

پۇلشۇناسلىق 〔静〕 <经> 货币学

پۇللۇق 〔静〕 ①有钱的، 钱多的： ~ ئادەم 有钱的人

②值钱的، 贵重的： ~ مال 值钱的物品 / قانچە ~

نەرسە ؟ 值多少钱的东西؟这东西值多少钱 ؟

پۇل - مال 〔静〕 钱财، 财物

پۇلۇق 〔静〕 <方> 小筐子، 小篮子

پۇلونيا 见下

پۇلونيا كۆمۈلچى <药> 普鲁尼亚丸

پۇلىماق 〔动〕<方> 泡

پۇمى 〔静〕 普米族

پۇمىچە 〔静〕 ①普米语②普米式： ~ ئۇسسۇل 普米族

舞蹈

پۇنۇس 〔静〕 <植> 决明

پۇنۇس ئۇرۇقى <药، 植> 决明子

پۇئېرارىيە 〔静〕<植> 葛

پۇيپۇلىماق[1] 〔动〕 <方> ①践踏، 欺负②把(庄稼)踩

倒

پۇيپۇلىماق[2] 〔动〕 <方> ①找借口掩盖(包括替别人

掩盖)، 托词②敷衍了事

پۇپۇچەك 〔静〕 穗، 小穗子، 小缨子، 小流苏

پۇپۇچەك تورغاي <动> 角百灵

پۇپۇچەك چۈمگەك <动> 角鹏

پۇپۇچەك قىرغاۋۇل <动> 角雉

پۇپۇچەك ھەيران <动> 凤头雨燕

پۇپۇچەكلىك 〔静〕 带小缨子的، 带小穗子的

پۇپۇك 〔静〕 ① 缨子، 穗子： قوناقلار تەكشى ~ چىقاردى .

包谷齐刷刷地长出了穗子。②缨络، 流苏： دوپپىنىڭ

پۇپۇكى 花帽缨③冠毛، 凤头： توخۇ پۇپۇكى 鸡的凤头

پۇپۇك يىلتىز <植> 须根

پۇپۇكسىز 〔静〕 无缨子的، 无穗子的

پۇپۇكسىمان 〔静〕 穗状的

پۇپۇكسىمان گۈل رەتى <植> 穗状花序

پۇپۇكلۇك 〔静〕 ①有缨子的، 带穗子的： قىزىل ~ نەيزە

红缨枪②长冠毛的، 有凤头的

پۇپۇكلۇك تاشئوت <植> 丝石竹

پۇرە 〔静〕 <食> 合子： جۇسەي پۇرىسى 韭菜合子

پۇشۇلۇ 〔静〕 <方> ①结巴②糊涂虫، 呆子

پۇتەي 〔静〕 实心的، 半通的

پۇتەي قىز 石女

پۇتەي ئوق <机> 实心轴

پۇتەيلىك 〔静〕 实心، 半通心

پۇتكۈزمەك[1] «پۇتمەك[1]» 的使动态： ئۇلار بىنانى ناھايىتى تەس-

تە پۇتكۈزدى . 他们好不容易才使大楼得以竣工 。

پۇتكۈزمەك[2] «پۇتمەك[2]» 的使动态： تۇمار ~ 写咒语 / تىل-

خەت ~ 让写字据

پۇتكۈزۈشمەك[1] «پۇتكۈزمەك[1]» 的共同态

پۇتكۈزۈشمەك[2] «پۇتكۈزمەك[2]» 的共同态

پۇتكۈزۈلمەك[1] «پۇتكۈزمەك[1]» 的被动态

پۇتكۈزۈلمەك[2] «پۇتكۈزمەك[2]» 的被动态

پۇتكۈل 〔静〕 全部، 整个، 所有： ~ ئىنسانىيەت 整个人

类 / ئۇ ئۆزىنىڭ ~ ئۆمرىنى ئاتاپ قويدى . 他献出了自

己的一生 。

پۈتمەس - تۈگىمەس 〔静〕无穷无尽的；层出不穷的；取之不尽，用之不竭的： ~ بايلىق 取之不尽，用之不竭的财富

پۈتمەك¹ 〔动〕①完，完成，完毕，完结：كىيىم پۈتتى. 衣服缝成了。 بىنا پۈتتى. 大楼竣工了。 تەييارلىق پۈتتى. 准备完毕，准备停当。 ئىش مانا شۇنداق پۈتتى. 事情就这样完结了。②办成，办妥：پۇلۇڭنىڭ كەتكىنىگە قا- رىما، ئىشىڭنىڭ پۈتكىنىگە قارا. 〈谚〉别看花的钱，要看事办完。 ئىش تېخى پۈتمىدى. 事情尚未办妥。

پۈتكەن تۈس 〈语〉完成体

پۈتكەن مەھسۇلات 〈经〉成品

پۈتمىگەن تۈس 〈语〉未完成体

پۈتۈش باھاسى 〈经〉造价

پۈتمەك² 〔动〕写：خەت ~ 写信，写字 / دەپتەرگە پۈتۈپ قويماق 记在本子上

پۈتمەك³ 〔动〕①(伤口等)愈合，收口，长好：يارىنىڭ ئاغزى پۈتۈپ كەتتى. 伤口愈合了。②塞住，不通气：يىڭنىنىڭ تۆشۈكى پۈتۈپ قاپتۇ. 针眼儿塞住了。 بۇرنۇم پۈتۈپ قالدى. 我的鼻子不通气了。③沙哑，嘶哑：ئاۋازىم پۈتتى. 我嗓子哑了；我声音嘶哑。④(耳)背：ئۇنىڭ قۇلىقى پۈتۈپ قاپتۇ. 他的耳朵背了。

پۈتمىش 〔静〕命数，命运：پۈتمىشىگە تەن بەرمەك 认命 / پۈتمىشىدىن كۆرمەك 凭命运 / تەڭرىنىڭ پۈتمىشى 天命，天意

پۈتۈشتۇرمەك «پۈتۈشمەك¹» 的使动态

پۈتۈشمە 〔静〕商定的，谈妥的

پۈتۈشمە باھا 〈经〉成交价格，成交价

پۈتۈشمە ھاۋالە 商定委托

پۈتۈشمەك¹ 〔动〕①商定，谈妥：ۋاقىتنى ~ 商定时间 / باھانى ~ 谈妥价钱，讲好价钱 / دىكابىردا توي قى- لىشقا ~ 商定十二月结婚②打赌：ئۇ چوقۇم بۈگۈن ئۈ- رۈمچىگە كېلىدۇ، پۈتۈشەمدۇق؟ 他今天肯定来乌鲁木齐，打不打赌？

پۈتۈشمەك² «پۈتمەك²» 的共同态

پۈتۈك¹ 〔静〕①书信，信函，文书②书

پۈتۈك² 〔静〕①实心的，塞住的，不通气的：يىڭنىنىڭ كۆزى ~ ئىكەن. 针眼是塞住的。 بۇرنى ~ 鼻子不通气②嘶哑：ئۈنى ~ 嗓子哑

پۈتۈكچى 〔静〕文书，录事

پۈتۈكچىلىك 〔静〕录事工作，文书工作

پۈتۈكچىلىك قىلماق 做录事工作，做文书工作

پۈتۈكلۈك 〔静〕写着，记载着：بۇنىڭغا پادىشاھنىڭ ئەمرى ~ تۇرۇپتۇ. 这上面写着皇帝的圣旨。

پۈتۈلمەك «پۈتمەك²» 的被动态

پۈتۈم 〔静〕协定，协议，议书，定书：سودا پۈتۈمى 贸易协定 / سۈلھى پۈتۈمى 停战协议

پۈتۈم قىلماق 达成协议

پۈتۈم نەزەرىيىسى 契约论

پۈتۈم كاپالەتنامىسى 〈法〉合约保证书

پۈتۈن¹ 〔静〕①全，全部，整个：~ دۇنيا 全世界 / ~ ئىنسانىيەت 全人类 / ~ مەملىكەت 全国 / ~ بىر كۈن 整整一天 / ~ دىققەت بىلەن 全神贯注②完美的，完整的，安然无恙的：~ يۈرۈش ئۈسكۈنە 整套设备③表示放心：~ كۆڭلى 放心，心里踏实

پۈتۈن ئادەم 完美的人

پۈتۈن ئەمگەك كۈچى 全劳力

پۈتۈن بۆلۈش 〈数〉整除

پۈتۈن بۆلۈنۈش 〈数〉被整除

پۈتۈن پاي 〈经〉整股份

پۈتۈن پولىمېرلىنىش 〈化〉整体聚合

پۈتۈن پۇل 〈经〉主币，整钱

پۈتۈن تاۋاق 〈印〉全开张

پۈتۈن تەننەرخ 〈经〉完全成本

پۈتۈن سان 〈数〉整数

پۈتۈن سان نەزەرىيىسى 〈数〉整数论

پۈتۈن سانلىق بۆلۈنمە 〈数〉整数商

پۈتۈن سانلىق ھاۋالە 〈经〉整数委托

پۈتۈن قۇيۇش 〈水〉整体浇注

پۈتۈن كۈنلۈك تۈزۈم 全日制

پۈتۈن كۆرۈنۈش 〈艺〉①全镜②全景

پۈتۈن ھەجىملىك 〈逻〉周延

پۈتۈن ئىپادە 〈数〉整式

پۈتۈن ئىجارە 〈经〉整租

پۈتۈن ئىدارە 整个机关

پۈتۈن² 〔静〕〈古〉可信的，可靠的，诚实的

پۈتۈن - سۇرۇك 〔静〕完整的，整个的，好端端的：~ بىر قوينىڭ گۆشى 整个一只羊的肉 / ~ بىر ئادەم ئاتلارنى تاپىمەن دەپ يىرتقۇچلارغا يەم بولدى. 好端端的一个人为了找马被野兽吃了。

پۈتۈنلەتمەك «پۈتۈنلىمەك» 的使动态

پۈتۈنلەش 〔静〕＜数＞四舍五入

پۈتۈنلەشمەك «پۈتۈنلىمەك» 的共同态

پۈتۈنلەنمەك «پۈتۈنلىمەك» 的被动态

پۈتۈنلەي 〔静〕完全地，整个地，统统地，彻底地：سەپ- نىڭ تەكلىپىڭگە ~ قوشۇلىمەن．我完全同意你的建议。~ ئويلىمىغان يەردىن چىقماق 完全出乎意料

پۈتۈنلۈك 〔静〕①全，整②完整，完美

پۈتۈنلىمەك 〔动〕化整：پارچە ساننى ~ 把小数化成整数 / پارچە پۇللارنى ~ 把零钱换成整钱

پۈركەتمەك «پۈركىمەك» 的使动态

پۈركەشمەك «پۈركىمەك» 的共同态

پۈركەلمەك «پۈركىمەك» 的被动态

پۈركەنجە 〔静〕无袖女衫，白纱长衫，大头巾（头和躯干均可围上的头巾）：بېشىنى ~ بىلەن ياپماق 用大头巾蒙头

پۈركەنجىلىك 〔静〕①披披肩的②做披肩的布

پۈركەنمەك «پۈركىمەك» 的自复态

پۈركۈتمەك «پۈركۈمەك» 的使动态

پۈركۈشمەك «پۈركۈمەك» 的共同态

پۈركۈگۈچ 〔静〕①＜机＞喷雾器②＜地＞喷枪，喷射器，喷嘴，喷管，喷头

  پۈركۈگۈچ جۈمەك ＜机＞喷嘴

پۈركۈگۈچى 〔静〕喷洒的

  پۈركۈگۈچى ئاپتوموبىل ＜军＞喷洒车

پۈركۈلمەك «پۈركۈمەك» 的被动态

پۈركۈمە 〔静〕喷射的

  پۈركۈمە ئېقىم ＜天＞喷流

پۈركۈمەك 〔动〕喷：سۇ ~ 喷水 / دورا ~ 喷药

  پۈركۈپ بۇرغىلاش ＜石＞喷射钻井

  پۈركۈپ سۇغىرىش ＜农＞喷灌

  پۈركۈپ قۇرۇتۇش ＜农＞喷雾干燥

  پۈركۈپ ئوغۇتلاش ＜农＞喷施

  پۈركۈش ماشىنىسى 喷雾机

  پۈركۈش ئېغىزى ＜冶＞喷嘴

پۈركىمەك 〔动〕①蒙住，包住：بېشىنى يوتقانغا چىڭ ~ 用被子把头紧紧蒙住。②＜转＞覆盖，笼罩，掩映：دالا ـ تۈزنى رەڭمۇرەڭ گۈلگە پۈركەيمىز．我们要让原野掩映在姹紫嫣红的花丛之中。

پۈرگۈچ 〔静〕＜方＞哨子

پۈرلەش 〔静〕带褶的：يول ـ يول ~ رەخت بىلەن قاپلانغان دىۋان 用带一条条褶子的布罩着的沙发

پۈرلەشتۈرمەك «پۈرلەشمەك» 的使动态

پۈرلەشتۈرۈشمەك «پۈرلەشتۈرمەك» 的共同态

پۈرلەشتۈرۈلمەك «پۈرلەشتۈرمەك» 的被动态

پۈرلەشمەك 〔动〕起皱，皱：قەغەز پۈرلىشىپ كېتىپتۇ．纸皱了。ئۇ پۈرلىشىپ كەتكەن ياقىلىرىنى تۈزەشتۈردى．他把皱了的领子搞平整。

پۈرلەنمەك «پۈرلىمەك» 的被动态

پۈرلىمەك 〔动〕弄皱，揉皱：ئۇ قەغەزنى پۈرلەپ يانچۇقىغا تىقتى．他把纸揉成一团塞进了口袋。

پۈرمە[1] 〔静〕①褶子，褶皱②＜地＞褶皱③＜水＞曲褶，波纹④有褶子的，有皱纹的

  پۈرمە قەغەز 皱纹纸

  پۈرمە مۇسكۇل ＜生理＞括约肌

  پۈرمە يوپكا 百褶裙

پۈرمە[2] 〔静〕带褶的童帽

پۈرمەك[1] 〔动〕折，撅，绷：پۈرۈپ تىكمەك 折起来缝 / ئاغ- زىنى ~ 撅嘴 / يۈزنى ~ 绷脸

پۈرمەك[2] 〔静〕①褶皱处②肛门

پۈرمىلەتمەك «پۈرمىلىمەك» 的使动态

پۈرمىلەنمەك «پۈرمىلىمەك» 的被动态

پۈرمىلىك 〔静〕带褶的：بەل ~ كۆڭلەك 腰上带褶的连衣裙

  پۈرمىلىك بەلۋاغ ＜地＞褶皱带

پۈرمىلىمەك 〔动〕折，缝成褶状：كۆڭلەكنىڭ ياقىسىنى ~ 给连衣裙领子缝褶子

پۈرۈشتۈرمەك 〔动〕撅：ئاغزىنى ~ 撅嘴

پۈرۈشمەك «پۈرمەك[1]» 的共同态

پۈرۈك 〔静〕①带褶皱的，皱着的：ئۇنىڭ گۆشلۈك قاپاقلى- رى ئاستىدىكى ~ كۆزلىرى يۇمۇلۇپلا قالغانىدى．他肉眼泡下满是皱褶的眼睛已经闭上了。②（肠道和尿道合一的动物的）肛门，屁股：توخۇنىڭ پۈرۈكى 鸡屁股

پۈرۈلمە 〔静〕褶皱的

  پۈرۈلمە تاغ ＜地＞褶皱山

پۈرۈلمەك «پۈرمەك[1]» 的被动态

پۈرۈم[1] 〔静〕皱，褶：~ چۈرۈق 皱巴巴的皮窝子

پۈرۈم[2] 〔静〕＜方＞木油罐

پۈزە 〔静〕①锯末②（鞣制皮革的）末子

پۈزەك 〔静〕刨花

پۈستۈلى 〔静〕＜古＞滨藜

پوسكەچ 〔静〕 <古> 镶薄大

پوكتۇرمەك «پوكمەك» 态动使的

پوكلەتمەك «پوكلىمەك» 态动使的

پوكلەشتۇرمەك «پوكلەشمەك[2]» 态动使的

پوكلەشمەك[1] «پوكلىمەك» 态同共的

پوكلەشمەك[2] 〔动〕 折打: كۆڭلەك پوكلىشىپ قاپتۇ . 起衣衬 。了皱

پوكلەكلىك 〔静〕 折着的، 折叠的: ~ خەت 信的着叠

پوكلەنمەك ① «پوكلىمەك» 的自复态② «پوكلىمەك» 的被动 态动

پوكلىمە 〔静〕 折的، 折叠的

پوكلىمە ئورۇندۇق 椅叠折

پوكلىمە سىزغۇچ 尺折

پوكلىمە يەلپۈگۈچ 扇折

پوكلىمەك 〔动〕 折، 叠折: ئۇ خەتنى پوكلەپ لىپاپقا سالدى . 。了里封信到装好折信把他

پوكلەپ تۆپلەش 装风旋

پوكمە = پوكلىمە

پوكمەك 〔动〕 ①折弯، 窝، 卷، 折: سىمنى ~ 铁窝 丝، 铁丝弯折 / قەغەزنى ~ 把纸折起来 / بارماقلىرىنى پوكۇپ ھېسابلىماق 弯起指头算 / پوكۇپ تىكمەك 折起 缝来 ② <转> 记، 放: كۆڭۈلگە ~ 记在心上، 放在 里心

پوكۇشمەك «پوكمەك» 的共同态

پوكۇك 〔静〕 弯的، 折着的، 叠着的: قەغەز ~ 纸的着叠

پوكۇلمەك ① «پوكمەك»的自复态: ئۇنىڭ قەددى بارغانسېرى پوكۇلۇپ، ھازىرلا ئېشەكتىن يىقىلىپ چۈشىدىغاندەك قىلاتتى . 下跌上身驴从要就象好، 害厉越来越得弯子身他 来的似。② «پوكمەك» 的被动态. پۇللارنىڭ پوكۇلگەن بۇرجەكلىرىنى تۈزىمەك 整平弄角钱的了折把

پوگە 〔静〕 <方> (在地界留的)标记، 土堆

پوگەت 〔静〕 ①塞子: بوتۇلكىنىڭ پوگىتى 瓶塞子② 弹壳 ③ <冶> 塞规

پوگەتسىز 〔静〕 无塞子的

پوگەتلىك 〔静〕 有塞子的، 带塞子的

پوھ 〔叹〕 呸 (表示讨厌臭味)

پوۋ 〔模〕 噗: ئۇ ~ قىلىپ چىراغنى ئۆچۈردى . 他噗地一 。灯了灭吹声

پوۋەك 〔静〕 <动> 鳔鱼

پوۋەككول 〔静〕 <植> 泡囊草

پوۋلەتمەك «پوۋلىمەك» 态动使的

پوۋلەشمەك «پوۋلىمەك» 态同共的

پوۋلەنمەك «پوۋلىمەك» 态动被的

پوۋلىگۈچ 〔静〕 器灰吹، 器灰冲

پوۋلىمە 〔静〕 吹的

پوۋلىمە چالغۇ <艺> 管乐器

پوۋلىمەك 〔动〕 吹: ئوتنى ~ 吹火 / سۈت ئىچىپ ئاغزى كۆيگەن قېتىقنىمۇ پوۋلەپ ئىچەر . <谚> 牛奶烫了嘴، 喝酸 奶也吹着喝; 同"一遭被蛇咬، 十年怕井绳"。

پوۋلىمەي سالماق ①巧取豪夺②吃起来不分干净 不干净

پېئان 见下

پېئان دەرىخى <植> 长山核桃

پېپتون 〔静〕 <生理> 胨، 蛋白胨

پېپتىد 〔静〕 ① <化> 肽② <生理> 缩氨酸

پېپتىداز 〔静〕 <化> 肽酶

پېپتىدلىق 〔静〕 <化> 肽的

پېپتىدلىق باغ <化> 肽键

پېپسىن 〔静〕 <生理> 胃蛋白酶، 消化素

پېپسىنوگېن 〔静〕 <生، 化> 胃朊酶原، 胃蛋白酶原

پېپىلس 〔静〕 <植> 荠苧

پېتەك 〔静〕 鞋垫

پېتروتېكتونىكا 〔静〕 <地> 岩组学

پېتروخىمىيە 〔静〕 <地، 化> 岩石化学

پېتروگرافىيە 〔静〕 相学، 岩石学

پېترولوگىيە 〔静〕 岩理学، 岩石论理学

پېتلە 〔静〕 <方> 密密麻麻的، 一群一群的، 一堆一 堆的

پېتىر 〔静〕 ①死面的، 面未发起的: ~ خېمىر 死面面 团 / بۇ قېتىم يېقىلغان ناننىڭ خېمىرى ~ بولۇپ قاپتۇ . 这 次的馕面没发好。② <转> 不妙، 糟: ھالى ~ 情 况不妙 / ئۇنىڭ ئىشى ~ ئوخشايدۇ . 他的事情好象不 妙。

پېتىر توقاچ <食> 死面小圆馕

پېتىر قۇلاق = بەز قۇلاق

پېتىر گۆشنان <食> 死面肉馕

پېتىر مانتا <食> 薄皮包子، 死面包子

پېتىر نان <食> 死面馕

پېتىر ناندىن قىل سۇغۇرغاندەك <成> 海底捞 针، 难上加难، 谈何容易

پېتىرغا ياناماق <成> 壳卡، 办难: ئۇنىڭ ئىشى ئاخىر
يەنە پېتىرغا ياندى. 了壳卡又后最事的他。
پېتىر ياپما <食> 饼焖面死
پېتىشماق ① «پاتماق» 态同共的② 来得合: بىر - بىرى
بىلەن پېتىشالماسلىق 来不合此彼
پېتىق = پاتقاق
پېتىقچىلىق = پاتقاقچىلىق
پېتىقلاتماق «پېتىقلىماق» 态动使的
پېتىقلاشماق «پېتىقلىماق» 态同共的
پېتىقلانماق «پېتىقلىماق» 态动被的
پېتىقلىق 〔静〕 的中泞泥进陷
پېتىقلىماق 〔动〕 踩، 踩来踩去: لايىنى ~ 泥踩 / ماللار
ئېتىزنى پېتىقلىۋېتىپتۇ. 了坏踩田把畜牲。
پېتىلە 〔静〕 <方> 嘟噜، 堆، 群
پېتىنغۇ 〔静〕 凹
پېتىنغۇ ئەينەك <物> 镜凹، 镜面凹
پېتىنغۇ باسما <印> 印凹
پېتىنغۇ لىنزا <物> 镜透凹
پېتىنغۇ نۇقتا <物> 点凹
پېتىنغۇ يۈز <印> 面凹
پېتىنماق 〔动〕 敢، 于敢، 敢胆: گەپ قىلىشقا ~ 敢
说 / كىم بىزگە تاجاۋۇز قىلىشقا پېتىنالىسا، ئۇنى يوقىتى-
مىز. 他灭消就们我، 们我略侵敢胆谁。 سەن ئۇنىڭغا چې-
قىلىشقا قانداق پېتىنالىدىڭ؟ 呢她犯冒敢么怎您？
پېتىنىشماق «پېتىنماق» 态同共的
پېچەت 〔静〕 签封، 皮封، 条封
پېچەت ئامبۇرى 钳条封
پېچەت چاپلىماق = پېچەت چالماق
پېچەت سالماق 条封贴
پېچىتى بۇزۇلمىغان ① 末拆封的، 原封的: ~ پۇل
钱的封拆末 ② <转> 隐匿的، 末败露的: ~ ئىش 末
败露的事 / ~ گەپ 话鲜新
پېچەتسىز 〔静〕 封有没، 条封无
پېچەتسىز ساقلاش 管保封露
پېچەتلەتمەك «پېچەتلىمەك» 态动使的
پېچەتلەشمەك «پېچەتلىمەك» 态同共的
پېچەتلەنمەك «پېچەتلىمەك» 态动被的
پېچەتلىك 〔静〕 的着封: ~ پۇل 钱的着封
پېچەتلىمەك 〔动〕 封، 查封: قەغەز بىلەن ساندۇقنى ~ 用
纸把箱子封上 / ئىشخانىنى ~ 室公办封查

پېچەتلەش ماشىنىسى <印> 机封上
پېچەك[1] 〔静〕 轴线: پېچەككە يىپ ئورىماق 绕上儿轴线往
线 / بىر ~ يىپ سېتىۋالماق 线轴一买
پېچەك يىپ 线轴
پېچەك[2] 〔静〕 儿块糖(的做浆糖用)
پېچەكلىك 〔静〕 的轴، 有轴的: ~ يىپ 线轴
پېچىنە 〔静〕<食> 干饼
پېچىنە - پىرەنىك 〔静〕<食> 饼糕، 心点
پېداگوك 〔静〕 家学育教
پېداگوگىكا 〔静〕 学育教
پېداگوگىكا تېخنىكومى 校学科专范师
پېداگوگىكا مەكتىپى 校学范师
پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتى 学大范师
پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى 院学范师
پېداگوگىكىلىق 〔静〕 的范师
پېداگوگىكىلىق مائارىپ 育教范师
پېرە 〔静〕 神跳، 巫术: باخشىغا ~ ئويناتماق 跳师巫让
神، 术巫行师巫让
پېرە ئويناماق 神跳
پېرسۇلفات 〔静〕<化> 盐酸硫(二)过
پېرسوناژ 〔静〕 <文> 人中剧، 公人主، 色角، 物人
پېرسوناژ تەسۋىرى <文> 写描物人
پېرسوناژ تىلى <文> 言语物人
پېرسوناژ خاراكتېرى <文> 格性物人
پېرسوناژلىق 〔静〕 的物人
پېرسوناژلىق رەسىم 画物人
پېرسونالىزم 〔静〕 <哲، 文> 义主格人
پېرفېنازىن 〔静〕 <药> 静乃奋
پېرلىت ① <矿> 珠光石 ② <地> 体光珠، 体闪珠
پېرمان 〔静〕 <动> 猿人类
پېرمانگانات 〔静〕<化> 盐酸锰高
پېرم 下见
پېرم سىستېمىسى <石> 系叠二
پېرماللوي 〔静〕 <冶> 金合磁透
پېرمېئامېتىر 〔静〕 计透渗، 仪透渗، 计导磁، 仪导磁
پېروكسىد 〔静〕 <化> 物化氧过
پېروكسىدلار 〔静〕 <化> 类物化氧过
پېرېۋوت 〔静〕<经> 兑汇، 汇
پېرېۋوت ئاغدۇرۇپ بېرىش مۇئامىلىسى <经>
来往划汇

پېرېۋوت باھاسى ＜经＞ 汇价

پېرېۋوت تۆزۈمى ＜经＞ 汇兑制

پېرېۋوت چېكى ＜经＞ 汇标، 汇款单

پېرېۋوت راسچوتى 结汇

پېرېۋوت قىلماق ＜动＞ 汇، 汇款

پېرېۋوت نىسبىتى ＜经＞ 汇率

پېرېۋوت ھەققى ＜经＞ 汇费

پېرىخون = باخشى[1]

پېرىخونلۇق = باخشىلىق[1]

پېرىخونلۇق قىلماق = باخشىلىق قىلماق

پېرىدوت 〔静〕＜地＞ 橄榄石

پېرىسكوپ 〔静〕 ＜军＞ 潜望镜

پېرىسپېكتىۋ 〔静〕 透视

پېرىكلىن 〔静〕 ＜地＞ 肖钠长石

پېرىمېتىر = چەمبەر ئۇزۇنلۇقى

پېسە = ئاق كېسەل

پېسەندە 〔静〕 卑鄙، 下贱، 龌龊

پېسسىمىزم = تەركىدۇنياچىلىق

پېشاب (پېشابى) 〔静〕＜婉＞ (大小)便: ئالدى ~ 小便 / ئارقا ~ 大便 / تېۋىپ ئۇنىڭدىن ئالدى ~ رەڭگىنىڭ قانداقلىقىنى سورىدى . 医生问他小便颜色怎么样。

پېشانە 〔静〕 ①前额، 脑门: كەڭ ~ 宽阔的前额 / ئەخمەقنى ناماز ئوقۇ دېسە، پېشانىسىنى يېرىۋالار . ＜谚＞ 让笨蛋做礼拜، 他会把头磕破。②＜转＞命، 命运: ئۆز پېشانىسىدىن كۆرمەك 认命، 听天由命

پېشانىدىن كەتمەسلىك ＜成＞ 永远叫人数落

پېشانىدىن كۆرمەك ＜成＞ 听天由命

پېشانىسى تەتۈر ＜成＞ 命苦، 命不好، 命运不佳

پېشانىسى ئوڭ ＜成＞ 走运، 命好

پېشانىغا پۈتۈلمەك ＜成＞ 命中注定

پېشانىغا تەگمەك ＜成＞ 挨数落

پېشانىغا قويماق ＜成＞ 数落، 抓住不放

پېشانىسىنى سىلىماق ＜成＞ 扪心自问، 自问

پېشايۋان 〔静〕 房檐، 前廊

پېشايۋانلىق 〔静〕 有房檐的، 有前廊的

پېشرەۋ 〔静〕＜艺＞ 佩希热维(《十二木卡姆》中《琼及额曼》部分的一个曲目)

پېشرەۋ چوشۇرگىسى ＜艺＞ 佩希热维尾声

پېشقەدەم 〔静〕 老(年长或资历深): ~ ئىشچى 老工人 / ~ ئوقۇتقۇچى 老教师

پېشكا 〔静〕 ①(国际象棋的)兵، 卒: ~ يۈرمەك 走兵، 出卒②＜转＞马前卒

پېشكەل 〔静〕 倒霉的، 倒运: ~ ئىش 倒霉的事

پېشكەل باسماق 倒霉

پېشكەلچىلىك = پېشكەللىك

پېشكەللىك 〔静〕 倒霉، 倒霉事: پېشكەللىككە ئۇچرىماق 遇到倒霉事

پېشۋا (پېشۋاسى) 〔静〕 先驱، 宗师، 先行者: لۇشۈن جۇڭگو مەدەنىيەت ئىنقىلابىنىڭ پېشۋاسى . 鲁迅是中国文化革命的先驱。

پېشۋالىق 〔静〕 先驱的، 前驱的، 先行者的: ~ رول ئوي‐ناماق 起先驱作用

پېشىن 〔静〕 ①晌午، 中午، 正午: ~ ۋاقتى 晌午②＜宗＞晌礼(中午的礼拜): ~ نامىزىنى ئوقۇماق 做晌礼

پېشىن نامىزى ＜宗＞ 晌礼

پېقىر 〔静〕 ①清贫的، 贫苦的، 贫寒的: پېقىرلارغا يار‐دەم بەرمەك 扶困济贫 / ~ ئادەم 贫苦人، 可怜人②鄙人، 小人(自称的谦辞): بۈگۈن پېقىرنىڭ خانىسىغا مېھمان كەلمەكچى . 今天鄙人舍间要来客人。

پېقىرانە 〔静〕 清贫的، 贫苦的، 贫寒的: ~ تۇرمۇش كەچۈرمەك 过贫寒的生活

پېقىرلىق 〔静〕 清贫، 贫困، 寒贫: پېقىرلىقتا تۇرمۇش كەچۈرمەك 在贫困中生活

پېقىرىما 〔静〕＜方＞ 烈炎

پېقىش 〔静〕＜方＞ 砸烂的، 粉碎的

پېكتىن 〔静〕＜化＞ 果胶

پېگماتىت 〔静〕＜地＞ 伟晶岩، 伟晶花岗岩

پېلەك 〔静〕＜植＞ 蔓، 藤: بىر پېلەكتە ئون خەمەك، ھەر بىرىنىڭ تەمى بۆلەك . ＜谚＞一藤结十瓜، 瓜味各不同؛ 喻同"一龙生九子، 种种有别"。 پېلەكتە يېگىلىپ قالماق 在蔓上就蔫了، 先天不足

پېلەك تارتماق 爬蔓، 翻蔓儿

پېلەك چاتماق 掐蔓

پېلەك غوللۇق ئۆسۈملۈك ＜植＞ 藤本植物، 蔓生植物

پېلەكسىز 〔静〕 无藤的، 不长蔓子的

پېلەكلىك 〔静〕 蔓生的، 有藤的

پېلەكلىك مۇدەن ＜植＞ 四喜牡丹

پىلىشماق 〔动〕＜方＞ 泡汤، 吹了، 黄了

پېلىۋېتسىيە 下见

پېلىۋېتسىيە ئوتى <植> 菜角鹿

پېمزا = كۆپۈك تاش

پېمونت 〔静〕 <地> 石帘红

پېنتادا 〔静〕 <天> 天五

پېنتادىلىق 〔静〕<天> 的天五

پېنتادىلىق تېمپېراتورا 温气均平天五

پېنىسىلىن 〔静〕<药> 林西尼盘، 素霉青

پېنسىيە 〔静〕 休退

پېنسىيە پۇلى 金休退، 费休退

پېنسىيىگە چىقماق 休退

پېنىنىن 〔静〕 <地> 石泥绿叶

پېنېپلېن 〔静〕 <地> 原平准

پېئىل[1] 〔静〕 <语> 词动

پېئىل تۈسى <语> 体的词动

پېئىل دەرىجىسى <语> 态语的词动

پېئىل ئۆزىكى <语> 干词词动

پېئىل[2] 〔静〕 格性示表配搭词他其与: خۇش ~ 天乐
朗开格性، 派 / كىچىك ~ 虚谦، 逊谦

پېئىللىق[1] 〔静〕<语> 的性词动

پېئىللىق بىرىكمە <语> 语短词动، 组词性词动

پېئىللىق[2] 〔静〕 :的格性种某有具示表配搭词他其与
غەيرىي ~ 的情性怪古 / كىچىك ~ 的逊谦

پىيانىنو 〔静〕 <艺> 琴钢: ~ چالماق 琴钢弹

پىيانىنوچى 〔静〕 <艺> 家琴钢، 者奏演琴钢

پىپا = بارىبت

پىپەن 〔静〕 判批

پىپەن قىلماق 判批

پىپېرازىن 〔静〕 <药> 灵蛔驱، 环已氮二对، 嗪椒胡

پىپى 〔静〕 ① <艺> 皮枝柳用)②子嘴(的器乐奏吹)
子哨(的成做

پىپى ئۆلاق = بىخ ئۆلاق

پىت 〔静〕<动> ① 子虱: پىتنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا
سالپتۇ. <谚> 因"同喻; 里火扔服衣把، 气子虱生因
噎废食"。②虾子: كېۋەز پىتى 虫铃棉، 虾棉

پىت بازىرى 场市货旧

پىت بېقىشماق ① 子虱捉相互 ② <成> 道长说
四道三说، 短

پىتتىن پوستۇمبا ئالماق = پىتنىڭ ئۆچىيىگە ھېسىپ قوي-
ماق

پىت كۆز ① 气小، 的小眼②儿眼缝眯، 睛眼小
的啬吝، 的

پىت كۆزلۈك قىلماق <成> 门抠، 气小

پىتنىڭ ئۆچىيىگە ھېسىپ قويماق <成> 掰斤分
两播斤掂، 两

پىت ئۆچەي <成> 儿眼心小، 肠鸡肚小

پىت ئۆچەيلىك قىلماق <成> 儿眼心小耍

پىت يېگەن ① 鬼脏، 蛋笨② 鬼气小، 鬼啬吝

پىتپاقزا 〔静〕 鬼气小، 鸡公铁

پىتخور 〔静〕 的虾食

پىتخور چىۋىن <农> 蝇虾食

پىتخور كىچىك ھەرە <动> 蜂小虾食

پىتلاشماق ① «پىتلىماق» 子虱满长②态同共的

پىتلانماق ① «پىتلىماق» ②态复自的 <转> 钱有头手،
好意生: بۇ كاساپەت يېقىندىن بۇيان خېلى پىتلىنىپ قاپتۇ.
了钱有头手来近伙家个这 。كىچىككىنە پىتلىنىۋالاي.
腾扑打(中土在鸡)③。吧财小儿点发也我让: توخۇ
پىتلاندى. 腾扑中土在鸡 。

پىتلىق 〔静〕 蛋光穷②的子虱身满، 的子虱有①: ئۇ
~ كىچىككىنە ھاللىنىۋېلىپلا خەقنى ياراتمايدىغان بولۇپ قاپتۇ.
。啦人起不看就، 钱个几了有里包腰蛋光穷个那

پىتلىماق 〔动〕 子虱生: پىتلاپ كەتكەن ئىچ كىيىم 的子虱生
衣内

پىتنە 〔静〕 传谣، 言流، 言妄، 言谣

پىتنە تارقاتماق 言谣布散

پىتنە تېرىماق 谣造

پىتنە سالماق = پىتنە تېرىماق

پىتنە قىلماق 言流造制، 谣造، 言谗进

پىتنە - پاسات 〔静〕 语蜚言流، 言谣: پىتنە - پاساتنىڭ
پۇتى قىسقا، يولسىزنىڭ تىلى. <谚> 嘴亏理، 短腿言谣
。短

پىتنە - پاساتچى 〔静〕 家言流، 者谣造

پىتنە - پاساتچىلىق 〔静〕 非是弄搬، 伤中谣造

پىتنە - پاساتلىق 〔静〕 的行盛言流، 的起四言谣

پىتنە - ئىغۋا 〔静〕 语蜚言流، 言谣

پىتنىچى 〔静〕 家言流، 者谣造

پىتنىخور 〔静〕① 的非是弄搬، 的谣造爱 : ھېلىقى ~
ۋەزىر پادشاھ قېشىدا تۇرۇپتۇ. 到站臣大的非是弄搬个那
。前跟帝皇了 ② 家言流، 者谣造: پىتنىخورنىڭ سۆزى
يامان، سۆزىدىنمۇ ئۆزى يامان. <谚> 毒歹话的者谣造،

。毒歹更话比人为其

پىتىنخورلۇق 〔静〕 非是弄搬，伤中谣造

پىتىنخورلۇق قىلماق 非是弄搬，伤中谣造

پىتومائىن 〔静〕<医> 毒尸，硷尸

پىتونىيە <植> 茄冬碧

پىتۇئىترىن 〔静〕<理生> 素激体垂

پىتىر[1] 〔静〕<宗> 施布，舍施（的人穷给后斋开）

پىتىر بەرمەك <宗> 施布，舍施(后斋开)

پىتىر نامىزى <宗> 行举独单后礼宵)拜尔特维 (拜然当拜三的

پىتىر[2] 〔模〕 状去动来动(地原在)，腾跳

پىتىرا 〔静〕(的用枪猎) 沙铁，沙铅，弹散

پىتىراتماق «پىتىرىماق» 态动使的

پىتىراشماق «پىتىرىماق» 态同共的

پىتىراڭغۇ 〔静〕 的碎零，的散松，的乱散

پىتىراڭغۇلۇق 〔静〕 碎零，散松，乱散

پىتىر - پىتىر «پىتىر» 式形叠重的

پىتىر - سەدىقە 〔静〕 舍施，施布

پىتىرلاتماق «پىتىرلىماق» 态动使的

پىتىرلاشماق «پىتىرلىماق» 态同共的

پىتىرلىماق 〔动〕 宁不卧坐，去复来翻，去动来动：سەن تولا پىتىرلاپ كەتتىڭغۇ؟ 呀安不卧坐么怎你؟ سەن نېمىشقا پىتىرلاپ ئۇخلىمايسەن؟ 呢觉睡不地去复来翻么怎你؟

پىتىرىماق 〔动〕 窜流，散溃，散跑：قويلار پىتىراپ كەتتى. 了散跑羊。 دۈشمەنلەر پىتىراپ كەتتى. 了散溃人敌。 ئۈركىگەن قۇشلاردەك پىتىراپ قېچىشماق 处四鸟之弓惊如 (散兽鸟作)逃奔

پىتىق 〔模〕 嘟咕(声沸煮体液等粥稀)

پىتىق - پىتىق 〔模〕 嘟咕嘟咕：～ قاينىماق 地嘟咕嘟咕 (滚)开

پىتىقلىماق 〔动〕 响作嘟咕：قازان پىتىقلاپ قايناپ كەتتى. 锅 。了开地嘟咕嘟咕

پىتىڭە 〔静〕<方> 子个长不，大子肚孩小

پىچاق 〔静〕 ①刀，刀子：ئۆتمەس ～ قول كېسەر. <谚> 钝刀子爱割破手。 يېتكەن پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن. 丢了的刀子，刀是把金的(比喻借别人的东 西，一旦丢失价值骤增) <谚>。 پىچاقنى ئۆزۈڭگە سال، ئاغرىمىسا ئۆزگىگە. <谚> 刀子先戳自己，不痛再戳别 人：喻同"己所不欲，勿施于人"。②<机> 刀具

پىچاق بېسى قالماق <成> 所剩无几

پىچاق پەركاسى <机> 规量具刀

پىچاق سۆڭەككە قادالماق = پىچاق سۆڭەككە يەتمەك

پىچاق سۆڭەككە يەتمەك <成> 了上子脖到架刀

پىچاق دەستىسى = پىچاق سېپى

پىچاق سۇرمەك (畜牲宰)子刀动

پىچاق سېپى 把刀

پىچاققا يارىماق 肉出可，杀宰得值，杀宰够

پىچاق قوندىقى <机> 架刀

پىچىقى كەسمەك ①刀刃锋利②<成>用权，果 断，说话顶用

پىچاقچى 〔静〕 ①制刀匠②卖刀人③飞刀手④<转> 爱动刀子的人

پىچاقچىلىق 〔静〕 ①制刀业②舞刀弄棒

پىچاقسىمان 〔静〕 刀形的

پىچاقسىمان چاتقۇ <电> 刀型开关

پىچاقسىمان ئېگەك 刀锉

پىچاقلاشماق «پىچاقلىماق» 的共同态

پىچاقلىق 〔静〕 有刀的，带刀的

پىچاقلىماق 〔动〕 动刀子，捅刀子：ئىككى كىشى بىر-بىرىنى پىچاقلاپ ئۆلتۈرۈشتى. 两人互相捅刀子身亡了。

پىچاقۋاز 〔静〕 ①耍刀人，飞刀手②爱动刀的人

پىچاقۋازلىق 〔静〕 ①耍刀，飞刀②爱动刀子

پىچان = چېغىرتماق

پىچانگۈل 〔静〕<植> 马蔺花，射干，马兰花

پىچانلىق 〔静〕 马莲丛生的地方

پىچەك 〔静〕<食> 花糖(一种甜食品)

پىچەكگۈل 〔静〕<植> 山药，薯蓣

پىچغاس 〔静〕<古> 协议，诺言，誓约

پىچغۇچ 〔静〕<古> 剪刀，剪子

پىچغىل 〔静〕<古> 裂缝，裂口

پىچما 〔静〕<古> 割了的

پىچماق 〔动〕 ①裁剪，剪裁：كىيىم ～ 裁衣服②切：قوغۇن ～ 切瓜③阉，骟：تورپاقنى ～ 阉牛犊④ <转> 裁决，定裁：باھا ～ 定价，开价

پىچۇرماق «پىچماق» 的使动态

پىچىر 〔模〕 叽咕，嘀咕(耳语声)：قاراڭغۇدا بولۇڭدىن ～ قىلغان ئاۋاز ئاڭلىنىپ قالدى. 黑暗中传来墙角里的嘀咕 声。 گەپنىڭ يامىنى ～، ئۇلاغنىڭ يامىنى قىچىر. <谚> 说话怕叽咕，牲口怕骡子。

پىچىر - پىچىر 〔模〕 叽叽咕咕：～ قىلىپ سۆزلەشمەك 叽

叽咕咕地说话、窃窃私语、交头接耳

پىچىرلاتماق «پىچىرلىماق» 的使动态

پىچىرلاشماق «پىچىرلىماق» 的共同态

پىچىرلىماق 〔动〕 叽咕、耳语、小声说： ئۆزىچە ~ 喃喃自语、窃窃私语

پىچىش 〔静〕 <古> 礼品绸缎(大人物送给赴宴或参加婴儿庆典的来宾)

پىچىشماق «پىچماق» 的共同态

پىچىغ 〔静〕 <古> 约定、诺言、誓言

پىچىلماق «پىچماق»的被动态： كېڭەش بىلەن پىچىلغان تون قىسقا كەلمەس. <谚> 商量后裁的袍子不会短。

پىچىم [1] 〔静〕 <古> 牙儿、片

پىچىم [2] 〔静〕 ①(服装的)剪裁 ②<转> 外貌、身材： خۇش ~ يىگىت 身材匀称的小伙子 ③<转> 定价、价钱： قورۇ - جاينىڭ پىچىمى 宅院的定价

پىچىمچى 〔静〕 裁剪师

پىچىمچىلىق 〔静〕 裁剪： ئۇ يالغۇز كىيىم تىكىشنىلا ئەمەس، بەلكى پىچىمچىلىقنىمۇ ئۆگىنىۋالدى. 他不但学会了缝衣服、而且学会了裁剪。

پىخ 〔模〕 ①嘿嘿、哧哧、格格、扑哧 ②呜、呼(猫吓唬对手时发出的声音)

پىخ ئەتمەك <儿> 宰、割

پىخ قىلماق ① 嘿嘿、格格、哧哧、扑哧： گۈلنار پىخ قىلىپ كۈلدى. 古丽娜尔嘿嘿笑了。②<儿> 扑哧(宰)： قوينى ~ 给羊扑哧一下、把羊宰了

پىخ - پىخ 〔模〕 嘿嘿、格格、哧哧： ~ كۈلمەك 格格地笑

پىخخىدە 〔静〕 扑哧一下： ~ كۈلۈۋەتمەك 扑哧一下笑起来

پىخسىق 〔静〕 ①吝啬的、悭吝的 ②吝啬鬼： پىخسىقنىڭ پوقىنى چوقۇغان قاغىنىڭ قورسىقى ئاغرىيدۇ. <谚> 乌鸦啄了吝啬鬼的屎会肚子痛(意为不要跟小气的人来往)。

پىخسىقلىق 〔静〕 吝啬、小气

پىخسىقلىق قىلماق 吝啬、小气、抠门儿

پىخىلداشماق «پىخىلدىماق» 的共同态

پىخىلدىماق 〔动〕 格格、嘿嘿、扑哧、呼哧： ئۇلار بىر-بىرىنى غىدىقلاپ پىخىلدىشىپ كۈلۈشتى. 他们互相胳肢、发出格格的笑声。 ئۇ سېمىزلىكتىن پىخىلداپ يۈرەلمەي قاپتۇ. 他胖得呼哧呼哧的、跑也跑不动。

پىدا 〔静〕 献身、牺牲： ۋەتەن ئۈچۈن جېنىم ~ . 我愿为祖国献身。

پىدا بولماق 献身、捐躯

پىدا قىلماق 献身、捐躯： ئۇلار خەلقنىڭ ئازادلىق ئىشلىرى ئۈچۈن ئۆزىنى پىدا قىلدى. 他们为人民解放事业而献身。

پىداكار 〔静〕 奋不顾身的、自我牺牲的、忘我的： ~ جەڭچى 奋不顾身的战士

پىداكارلار ئەترىتى 敢死队

پىداكارانە 〔静〕 忘我地、舍身忘死地、奋不顾身地： ~ ئىشلىمەك 忘我工作

پىداكارلىق 〔静〕 自我牺牲精神、忘我精神： ~ كۆرسەتمەك 表现自我牺牲精神 / ئادالەت يولىدا ~ كۆرسەتمەك 见义勇为 / ~ بىلەن ئىشلىمەك 忘我地工作 / ئۇنىڭ پىداكارلىقىغا ھەممە قايىل. 大家佩服他的忘我精神。

پىدالىق 〔静〕 献身、捐躯

پىدائىي 〔静〕 ①自愿牺牲的、忘我的 ②志愿的

پىدائىي ئەسكەر <军> 志愿兵

پىدائىي قوشۇن <军> 志愿军、义勇军

پىدائىيلارچە 〔静〕 奋勇地、奋不顾身地、舍生忘死地

پىدائىيلىق 〔静〕 自我牺牲、舍生忘死

پىدىگەن = چەيزە

پىر [1] 〔静〕 ①老者、老寿星 ②<宗> 苏非派长老 ③祖师爷、鼻祖： ياغاچچىلارنىڭ پىرى 木匠的祖师爷 / يا پىرىم! 啊！我的祖师爷！(哎哟，我的天！) ④<转> 能手、高手、师傅： تانسا دېگەننىڭ پىرى بىز. 我们是交际舞高手。

پىر تۇتماق 拜……为师

پىر [2] 〔模〕 呼呼、嗡嗡(风扇转动和鸟类飞动的声音)： تۈگمەننىڭ چاقپىلىكى ~ قىلىپ ئايلاندى. 磨房的水车呼呼地转了起来。

پىر [3] 〔静〕 索然： ھەپىسلىسى ~ بولماق 兴味索然

پىراق 〔静〕 离别： مىڭ پىراقتىن بىر ئۆلمەك يامان. <谚> 一千次离别也比一次伤心好。

پىرامىدا (پىرامىداسى) 〔静〕 ①<数> 角锥体、棱锥 ②<体> 叠罗汉： ~ ئويناتماق 叠罗汉、表演叠罗汉 ③金字塔

پىرامىدا سىستېمىسى <生理> 椎体系统

پىرامىدون 〔静〕 <药> 匹拉米洞

پىراۋەدى 〔静〕 <方> 妨害、无所不能

干饼甜 <食>〔静〕 **پىرەنىك**
(号称王国及埃古)老法〔静〕 **پىرئەۋن**
嗡嗡、呼呼〔模〕: شامالدۇرغۇچ ~ چۇرگۇلە- **پىر - پىر**
。转地呼呼在扇风 . مەكتە
声的水出挤被果水或出喷水)刺、哧扑〔模〕 **پىسىرت**
(声开撕物衣、声气撒、音
~ سۇ پۇركۇگۇچتىن :刺刺、哧扑哧扑〔模〕 **پىرت - پىرت**
。来出喷哧扑哧扑头喷从水 . قىلىپ ئېتىلىپ چىقتى
扑 . يەل چىقىپتۇ ~ :声一地刺、声一哧扑〔静〕 **پىرتتىدە**
。气了撒声一哧
登登满、当当满 <方>〔静〕 **پىردەس**
矿铁黄磁 <矿>〔静〕 **پىرروتىت**
咯吡、茂(杂)氧 <化>〔静〕 **پىررول**
قۇشقاچ :下--地嗡、下一地呼、下一棱扑〔静〕 **پىررىدە**
ئۇنىڭ بېشى 。了走飞下一棱扑雀麻 . ئۇچۇپ كەتتى ~
。了晕下一地嗡头的他 . ئايلاندى ~
~ بەش :数分百、比分百 <数> ①〔静〕 **پىرسەنت**
款贷 قەرز پۇلنىڭ پىرسەنتى :钱利、率利②五之分百
率利的
号分百 <数> پىرسەنت بەلگىسى
态动使的 «پىرسەنتلەشمەك» **پىرسەنتلەشتۈرمەك**
态同共的 «پىرسەنتلەشتۈرمەك» **پىرسەنتلەشتۈرۈشمەك**
态动被的 «پىرسەنتلەشتۈرمەك» **پىرسەنتلەشتۈرۈلمەك**
率分百成折、算比分百按〔动〕 **پىرسەنتلەشمەك**
的息利有②的比分百、的率分百①〔静〕 **پىرسەنتلىك**
款存息有 پىرسەنتلىك ئامانەت
的曲卷、的绕盘、的纽绞 <方>〔静〕 **پىرغاي**
پىرفوراتورا = يەل بۇرغا
党②会帮、伙团 ①〔静〕 **پىرقە**
的转旋〔静〕 **پىرقىراتما**
门转旋 پىرقىراتما ئىشىك
态动使的 «پىرقىرىماق» **پىرقىراتماق**
态同共的 «پىرقىرىماق» **پىرقىراشماق**
风、桨旋螺 <机> ② 车风具玩①〔静〕 **پىرقىرغۇچ**
螺陀③扇
的转旋〔静〕 **پىرقىرىما**
耙转旋 <农> پىرقىرىما تىرنا
机耕旋 <农> پىرقىرىما سوقا
锄转旋 <农> پىرقىرىما ئۇتىغۇچ
②动转子轮 ~ چاق :动转、转旋 ①〔动〕 **پىرقىرىماق**

街在他 . ئۇ بازاردا پىرقىراپ يۈرىدۇ :悠转、步漫、达遛
还头的我 . بېشىم تېخىچە پىرقىراۋاتىدۇ :晕③。达遛上
。晕
径半旋回 <数> پىرقىراش رادىئۇسى
梯旋 <体> پىرقىراش شوتىسى
师大 <宗> ②子巨、匠巨 ①〔静〕 **پىركامىل**
卜萝白小 <方>〔静〕 **پىرلاك**
石绿烧 <地>〔静〕 **پىروخلور**
睛眼蓝 كۆز ~ :色蓝天②石宝蓝①〔静〕 **پىروزا**
石腊叶 <矿>〔静〕 **پىروفىللىت**
(心点的制烤酱果与面用种一)克罗皮〔静〕 **پىروك**
计温高 <物>〔静〕 **پىرومېتىر**
学温高测 <电>〔静〕 **پىرومېتىرىيە**
师大、师宗、师祖〔静〕 **پىر - ئۇستاز**
矿铁黄 <矿>〔静〕 **پىرىت**
(苯杂氮)啶吡 <化>〔静〕 **پىرىدىن**
的形柱棱 <数> ② (镜)棱 <物> ①〔静〕 **پىرىزما**
镜棱 <物> پىرىزما ئەينەك
体柱棱 <数> پىرىزما جىسىم
(声笑)格、嘿〔模〕[1] **پىرىق**
萄葡蔫 ئۈزۈم ~ :的份糖去失且而了蔫〔静〕[2] **پىرىق**
笑地嘿嘿 كۈلمەك ~ :格格、嘿嘿〔模〕 **پىرىق - پىرىق**
态动使的 «پىرىلدىماق» **پىرىلداتماق**
态同共的 «پىرىلدىماق» **پىرىلداشماق**
车风(具玩)〔静〕 **پىرىلداق**
转旋体物和翔飞鸟)响嗡嗡、响呼呼〔动〕 **پىرىلدىماق**
嗡机动发 . ماتور پىرىلداپ چۆرگۈلمەكتە :(音声的出发
。转旋地嗡
啶嘧 <化>〔静〕 **پىرىمىدىن**
(音声的出发中火在物湿潮)嗞〔模〕 **پىژ**
灼②烧燃地嗞嗞 كۆيمەك ~ :嗞嗞 ①〔模〕 **پىژ - پىژ**
光阳的热灼 ئاپتاپ ~ :热
~ ئۇنىڭ قورسىقى يەنە :子下一、声一地嗞〔静〕 **پىژژىدە**
。了饿又子下一象好子肚的他 . ئاچقاندەك بولدى
的辣辣火 ئاپتاپ ~ :的人灼、的辣辣火〔静〕 **پىژغىرىم**
热酷、热灼 ئىسسىق ~ / 光阳
态动使的 «پىژىلدىماق» **پىژىلداتماق**
态同共的 «پىژىلدىماق» **پىژىلداشماق**
هۆل ئوتۇن پىژىلداپ كۆيۈۋاتە- :响发嗞嗞〔动〕 **پىژىلدىماق**
。响嗞嗞得烧柴湿 . دۇ

پەس 〔模〕刺(声水溅上火或气撒)：ۋېلسىپىتنىڭ يېلى ~ قىلىپ چىقىپ كەتتى . 气了撒声一地刺车行自 。

پەسەنت 〔静〕意心(定否于用多)

پەسەنت قىلماسلىق 不理、不睬理、不在乎：ئۇ مېنىڭ گېپىمگە پەسەنت قىلمايدۇ . 他不理我说的话。ئۇ بېشىغا بالا كەلسىمۇ پەسەنت قىلماي يۈردۇ . 祸到临头他也满不在乎。

پەسەنتىگە ئالماسلىق = پەسەنت قىلماسلىق

پەسەنتىگە سىغماسلىق 不如意、不合心意：كەيپىياتىڭدىن قارىغاندا ، ئۇ قىز ئانچە پەسەنتىڭگە سىغمىدىغۇ دەيمەن ؟ 我说、看你的情绪、那姑娘不太合你意吧？

پەسەنتىگە كەلمەسلىك = پەسەنتىگە سىغماسلىق

پەس - پەس 〔模〕嗞嗞、刺溜：پوجاڭزا ~ قىلدىيۇ ئېتىلمىدى . 爆竹发出嗞嗞声、却没有炸响。

پەستان 〔静〕 ① <军> 子弹火门、雷管、引信②(鞋的)扣眼③扣儿、子母扣

پەستان چاققۇچ 撞针：~ يۇرژىنىسى 撞针簧

پەستان چاقماق ①子弹瞎火、子弹卡壳② <转> 卡壳(出问题)：ئۇنداقتا ، ئىمىن ئاكامنى نېمىشقا سايلىماسىلەر ياكى پەستان چاقىدىغان يېرى بارمۇ ؟ 那么、你们怎么不选伊敏大哥呢、是不是什么地方卡壳了？

پەستانلىق 〔静〕有扣眼的：~ ئۆتۈك 有扣眼的靴子

پەستە [1] 〔静〕 <动> 长毛小狗、小狮子狗、叭儿狗、哈巴狗

پەستە [2] 〔静〕 <植> ①黄连木②榧子、阿月浑子

پەستە - بادام 〔静〕 <植> 阿月浑子和巴旦杏木

پەستەك 〔静〕 <骂> 小子、崽子

پەستەكگۈل 〔静〕 <植> 矮牵牛

پەسترما 〔静〕 <军> 埋伏

پەسترما جەڭ <军> 伏击战

پەسترما قوشۇن <军> 狙击部队

پەسترما قويماق <军> 埋伏：تۆت تەرەپتىن ~ 四面埋伏

پەستلەك 〔静〕 <古> (纺纱的)棉条

پەستىگۈل 〔静〕 <植> 太子参、孩儿参

پەستىيا 见下

پەستىيا ئۆتى <植> 水浮莲

پەسسىدە 〔静〕扑哧一声：~ يەل چىقىپ كەتتى . 扑哧一声泄了气。

پەسق - پاسات 〔静〕谣言、谣传、流言蜚语：پەسق - پاساتقا ئىشىنىش ياخشى ئاقىۋەت بەرمەيدۇ . 相信流言蜚语不会有好结果。

پەسق - پاساتچى 〔静〕流言家、造谣者

پەسخرومېتىر 〔静〕 <气> 湿度计、干湿计、干湿表、干湿球湿度计

پەسخولوگ 〔静〕 <心> 心理学家

پەسخولوگىيە 〔静〕 <心> ①心理学：باللار پەسخولوگىيىسى 儿童心理学 / ئاياللار پەسخولوگىيىسى 妇女心理学②心理

پەسخومېترىيە 〔静〕 <心> 心理测量学

پەسخىكا 〔静〕心理

پەسخىكا ئېستېتىكىسى 心理美学

پەسخىكىلىق 〔静〕心理的

پەسخىكىلىق ئايرىش 心理细分

پەسخىكىلىق پائالىيەت <心> 心理活动

پەسخىكىلىق تارىخشۇناسلىق 心理历史学

پەسخىكىلىق تەجرىبە <心> 心理实验

پەسخىكىلىق تەھلىل 心理分析

پەسخىكىلىق تىلشۇناسلىق 心理语言学

پەسخىكىلىق خۇسۇسىيەت 心理特征(点)

پەسخىكىلىق سىناق <心> 心理测试

پەسخىكىلىق ھادىسە <心> 心理现象

پەسخىكىلىق ھۇجۇم 心理战、攻心

پەسىر 〔静〕慢腾腾、懒洋洋、磨蹭

پەسىرلاشماق «پەسىرلىماق» 的共同态

پەسىرلىماق 〔动〕磨蹭：پەسىرلىماي ، تېز ماڭ . 你快点走、别磨蹭。

پەسلەڭ 〔模〕莞尔、微微：ئۇ ~ قىلىپ كۈلدى . 她莞尔一笑。

پەسلەڭ - پەسلەڭ 〔模〕莞尔、微微：~ قىلىپ كۈلمەك 莞尔一笑、微微一笑

پەسلەڭخەندە 〔静〕莞尔、微微：ئۇ ماڭا قاراپ ~ كۈلۈپ قويدى . 他对我微微一笑。

پەسلىداتماق «پەسلىدىماق» 的使动态

پەسلىداق 〔静〕子母扣儿、揿扣儿

پەسلىدىماق 〔动〕①嗞嗞作响、吱吱作响：ھۆل ئوتۇن پەسلىداپ كۆيۈۋاتاتتى . 湿木柴嗞嗞地燃烧着。②扑哧：توپنىڭ يېلى پەسلىداپ چىقىپ كەتتى . 扑哧一声、皮球撒了气。

پەسنچا 〔静〕 <方> 合页、小合页

پىش 〔叹〕 咪咪、咪 (声猫唤)

پىشاڭ 〔静〕 ① <物> 杆杠②杠撬

پىشاڭ باج <经> 杆杠收税

پىشاڭ سالماق ① 杠撬放② <转> 掇撺

پىشاڭ قانۇنى <物> 杆杠定律

پىشاڭ قائىدىسى <物> 杆杠原理

پىشاڭ قويماق = پىشاڭ سالماق

پىشاڭ يەلكىسى <物> 杆杠臂

پىشاڭلىق 〔静〕 ① 杆杠的، 有杠撬的② 做杠撬用杆的

پىشاڭلىق رول: 杆杠作用: بازار ئىگىلىكى پۇتكۇل خەلق ئىگىلىكىدە ~ ئوينايدۇ. 市场经济在整个国民经济中起着杆杠作用。

پىشاڭلىق ئىجارە <经> 杆杠租赁

پىش - پىش 〔叹〕 咪咪(声猫叫)

پىشتىپالاق - پىشتىپالاق 〔静〕<方> 稀烂、水汪汪的، 水淋淋的، 湿漉漉的

پىشىق [1] 〔静〕 ①熟的: ~ تاۋۇز 熟西瓜 / ~ يەر 熟地 ②熟练، 熟悉، 精通: تىلى ~ 语言熟练 / ~ ئوقۇماق 熟读 / كەسپكە ~ 熟悉业务 / خەنزۇ تىلىغا ~ 精通 ③结实的، 牢固的، 坚固耐用的: ~ ئارغامچا 结实的绳子 / جېنى ~ بالا 长得结实的孩子 / ~ ئۆرۈلگەن 编得很紧的发辫 / چىنە بەك ~ 碗很坚固耐用 ④ <转> 凝练، 精练، 得体: سۆزنىڭ پىشىقى ياخشى، ئاشنىڭ ئىسسىقى. <谚> 话是精练的好، 饭是热的好。 بۇ ھېكايىنىڭ تىلى ~ ئەمەس. 这篇小说的语言不精练。 ⑤ <转> 小气، 吝啬: ~ ئادەم 小气的人 ⑥成熟的季节: قوغۇن پىشىقى 甜瓜成熟的时候 / ئارپا پىشىقىدا تۇغۇلغان بالا 大麦熟时候生的孩子

پىشىق ئاش ① 熟饭② <转> 救急的东西: پۇل دېگەن ~ ، ئۇنى يانچۇقتا ساقلىغىلى بولمايدۇ، بانكىغا ئاپىرىپ قويساڭ بولامدىكىن؟ 钱是救急的东西، 不能放在口袋里، 还是存到银行去吧。

پىشىق ئالتۇن <经> 熟金

پىشىق ئەگرى سۇناي <药> 熟地

پىشىق بىلمەك 熟悉: ھاكىم بۇ يېزىنىڭ ئەھۋالىنى پىشىق بىلىدۇ. 县长熟悉这个乡的情况。

پىشىق خىش 砖

پىشىق يېمەكلىك 熟食

پىشىقلاتماق «پىشىقلىماق» 的使动态

پىشىقلاشماق «پىشىقلىماق» 的共同态

پىشىقلانماق «پىشىقلىماق» 的被动态

پىشىقلىق 〔静〕 ①熟②熟练 ③ 结实، 牢固④凝练، 精练⑤小气، 吝啬

پىشىقلىما 〔静〕 加工的

پىشىقلىما سانائەت 加工工业

پىشىقلىماق 〔动〕 ① 熟悉، 温习: كەسپىنى ~ 熟悉业务 / دەرسنى ~ 温习功课②加工: مۇھەررىر ماقالىنىڭ دەسلەپكى ئۇرگىنالىنى پىشىقلاپ ئىشلىدى. 编辑对文章的初稿进行了加工。③织紧، 擀结实: گىلەمنى ~ 把地毯织紧 / كىگىزنى ~ 把毡子擀结实

پىشىقلاپ ئىشلىمەك 加工: چاينى ~ 加工茶叶

پىشقىن 〔静〕<方> 石灰

پىشكى 〔静〕<方> 一点儿، 一点点儿

پىشلاق[1] 〔静〕 干酪، 奶酪

پىشلاق[2] 〔静〕 疱疹: جاۋغىيى ~ بولۇپ قالماق 长口疮، 口角长疮

پىشماق[1] 〔动〕 ①熟، 成熟: ئاش پىشتى. 饭熟了。 بۇغداي پىشتى. 麦子熟了。 شەرت - شارائىت پىشتى. 条件成熟 了。 پىشمىغان پىكىر 不成熟的意见 / لاي تېخى پىشمىدى. 泥还没沤好。 ئۆجمە پىش، ئاغزىمغا چۈش. <谚> 桑 葚快熟، 掉进我嘴里头(守株待兔، 坐享其成)。 قوغۇن پىشسا ساپىقىدا تۇرماس. <谚> 瓜熟蒂落 (人老终有一死)。 ② <转> 熟悉، 熟练: كەسپكە ~ 业务熟悉 / پىشقان ئارتىس 熟练的演员 ③ <转> 变结实، 变坚强، 变老练: يىپ ياخشى پىشمىدى. 线没纺好 (纺得不结实)。 ئۇنىڭ ئەمگەكتە پىشقان قوللىرى 他那双劳动中变得结实的手 / ئىسسىق - سوغۇقتا پىشقان ئادەم 饱经风霜变得坚强的人 / ئىشتا پىشقان ئادەم 办事老练的 人 / بىز ئاپتاپتا پىشقان ئادەملەر. 我们是不怕太阳晒的 人。 ④ <转> 妥办، 妥: ئىش پىشتى. 事情办妥了。 پىشمىغان تويغا قازان ئاسقىلى بولماس. <谚> 婚事没谈 妥، 不要忙架锅。 ⑤ <转> 结实، 瓷实: كىگىز پىشتى. 毡子擀结实了。 خىش ياخشى پىشتى. 砖烧好了。 ⑥ <转> 惯، 熟: تولا ئاڭلاپ، قۇلىقىم پىشىپ قالدى. 我 听得多了، 听惯了。 كۆزى ~ 眼熟، 看惯⑦ <转> 表示疾病到了某种程度: ئۇنىڭ كېسىلى پىشىپ قالدى. 他 已经病入膏肓了。 زۇكام ~ 感冒好转

پىشىش كوئېففىتسېنتى <农> 成熟系数

پىشش مەزگىلى <农> 期熟成

پىشماق [2] 〔动〕 泡浸、泡

پىشۇرماق «پىشماق[1]» 态动使的

پىشۇرۇشماق «پىشۇرماق» 态同共的

پىشۇرۇقلۇق 〔静〕 的了熟做: تاماق ~ 了熟做饭

پىشۇرۇلماق «پىشۇرماق» 态动被的

پىششماق «پىشماق[2]» 态同共的

پىشلدۇرماق[1] «پىشلماق[1]» 态动使的

پىشلدۇرماق[2] «پىشلماق[2]» 态动使的

پىشلغاق 〔静〕 <医> 气湿脚、气脚(病)

پىشلماق[1] «پىشماق[1]» 态动被的

پىشلماق[2] «پىشماق[2]» 态动被的: ئۇ سۇغا پىشلىپ پالاقشىپ يۈردى. 他泡在水中、扑腾来扑腾去。

پىشم 〔静〕 做一顿饭的工夫: مەن كەلگىلى بىر ئاش ~ بولاي دېدى. 我来快有做一顿饭的工夫了。

پىغان (پىغانى) 〔静〕 号哀、呜哀、泣哀、怨哀: ئۇنىڭ پىغانى ئۆرلەپ تۇراتتى. 他哀怨大发。

پىغان چەكمەك 呜哀、叹哀、号哀

پىغاندىن چىقماق 痛快、畅快: ئۇلار پىغاندىن چىققۇدەك ئوينىدى. 他们玩得很痛快。

پىغانسىز 〔静〕 号哀有没、呜哀有没、泣哀有没、没有怨哀

پىغانلىق 〔静〕 怨哀的、呜哀的、凄苦的: نەي ساداسى ~ 怨哀的笛声 / ~ كۈنلەر 凄苦的日子

پىكاپ 〔静〕 <交> 小型客货两用汽车、(农用)轻型车卡、小轿车

پىكاپلىق 〔静〕 ①有小轿车的②坐小轿车的

پىكرات 〔静〕<化> 苦味酸盐

پىكرىت 〔静〕 <地> 苦橄岩、辉石橄榄岩

پىكنومېتىر 〔静〕 <物> 比重瓶

پىكو 〔静〕 微微

پىكوسېكۇنت 〔静〕 微微秒

پىكومېتىر 〔静〕 微微米

پىكۇس 〔静〕 <植> 印度橡胶树、橡皮树

پىكې 〔静〕 <纺> 凸纹布

پىكىر (پىكرى) 〔静〕 ①意见: بايان قىلماق ~ 发表意见 / پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويماق 提意见②见解: ئىلمىي ~ 科学的见解、高见③意思、想法、主意、念头: پىكرىمچە 依我的意思 / بىر پىكرگە كەلمەك 拿定主意 / سىزنىڭ بۇ پىكرىڭىز يامان ئەمەس. 你这个主意不错。

پىكىر ئالماق 征求意见

پىكىر بەرمەك 提意见

پىكىر چۈشمەك 出现意见、(被)提意见: يىغىندا دېموكراتىك ئۇسلۇب ھەققىدە خېلى كۆپ پىكىر چۈشتى. 会上对民主作风问题提出了很多意见。

پىكىر چىقماق 有意见

پىكىردىن قايتماق 改主意、放弃念头

پىكىر قاتناشتۇرماق = پىكىر بەرمەك

پىكىر قىلماق ①提意见②思维、思索、思想、思考

پىكىر قىلىش ئۇسۇلى 思想方法

پىكىر ئېچىلماق 思路开阔、打开思路

پىكىر ئېقىمى <哲> 思潮

پىكىر يۈرگۈزمەك 思索、思考: مەسىلە ئۈستىدە قايتا-قايتا ~ 反复思考问题

پىكىر - تەلەپ 〔静〕 意见和要求

پىكىر - خىيال = ئوي - پىكىر

پىكىرداش 〔静〕 同道、同道合者、志趣相投者: ~ بولغىنىمىز ئۈچۈنلا شۇنچە ئۇزاق مەزگىل بىللە ئىشلەپ ۋە بىر - بىرىمىزنى قوللاپ كەلدۇق. 正因为我们志同道合，所以这么长时间一直在一起共事并互相支持。

پىكىرلىك 〔静〕 善于思考的、深思熟虑的: توغرا ~ ئادەم 正确思考的人、深思熟虑的人

پىكىرلەشمەك 〔动〕 交换意见、商讨: ئۇلار ئۆگىنىش توغرىسىدا پىكىرلەشتى. 他们就学习问题交换了意见。

پىگمېنت 〔静〕 <生> 色素

پىگمېنتلىق 〔静〕 <生> 色素的

پىگمېنتلىق ھۈجەيرە <生> 色素细胞

پىگىلو 〔静〕 胶轮大车

پىك [1] 〔静〕 篷: ھارۋىنىڭ پىگى 车篷 / ~ ئورنىتىلغان ھارۋا 装了篷子的大车

پىك [2] 〔模〕 腾、嘭: ئەخمەتنىڭ ئۇرغان توپى ~ قىلىپ ئۆرلەدى - دە، سىرتقا چىقىپ كەتتى. 艾海提打的球腾地一下飞到外面去了。

پىك - پىك 〔模〕 腾腾、嘭嘭: ~ يۈگۈرمەك 腾腾地跑

پىخقاك = كۆۋادرات

پىخىدە 〔静〕 腾地一下、嘭地一下: ~ يۈگۈرۈپ كەتمەك 腾地一下跑开

پىخلىق 〔静〕 带篷的: ~ ھارۋا 篷车

پىخىلداشماق «پىخىلدىماق» 的共同态

پىخىلدىماق 〔动〕 腾腾、嘭嘭

پىل¹ 〔静〕 <动> 象大、象

پىل بېلىق <动> 鲟白

پىل تۇمشۇق تومۇزغا <动> 蝉象

پىل تۇمشۇق قوڭغۇز <动> 虫鼻象

پىل چىش كاكتۇس <植> 球人仙牙象

پىل تېرىسى كېسىلى <医> 病皮象

پىل² 〔模〕 忽(状燃灯)：شام ~ قىلىپ يېنىپ يەنە ئۆچۈپ قالدى . 了灭又、亮一地忽烛蜡。

پىلاتى 〔静〕 ①布拉吉②(不带里子的夏季)上装

پىلان (پىلانى) 〔静〕 计划、规划：خەلق ئىگىلىكى پىلانى 民国 济经计划 / پىلاننى ئورۇندىماق 完成计划

پىلان خەرىتىسى 规划地图

پىلان فۇنكسىيىسى <经> 计划职能

پىلان قانۇنى <法> 计划法

پىلان ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 计划经济学

پىلان يىلى <经> 计划年度

پىلانارىيە 〔静〕 <动> 涡虫

پىلانارىيە سىنىپى <动> 涡虫纲

پىلانچان 〔静〕 计划性强的：~ ئادەم 计划性强的人

پىلانچانلىق 〔静〕 计划性：پىلانچانلىقنى كۈچەيتمەك 加强计 划性

پىلانچى 〔静〕 计划者、策划者、智多星

پىلانچىلىق 〔静〕 有计划、点子多：ئۇنىڭ پىلانچىلىقى تايىنلىق ئىكەن . 他的点子多也就那么回事。

پىلانسىز 〔静〕 无计划的：~ ئىگىلىك 无计划经济 / ~ ئىش قېلىپسىز خىش . <谚> 无计划的事就象没用模 子的砖。

پىلانسىزلىق 〔静〕 无计划、无计划现象：پىلانسىزلىقنى تۈگىتىش كېرەك . 要克服无计划现象。

پىلانلاتماق «پىلانلىماق» 的使动态

پىلانلاشماق «پىلانلىماق» 的共同态

پىلانلانماق «پىلانلىماق» 的被动态

پىلانلىق 〔静〕 有计划的

پىلانلىق باھا <经> 计划价格

پىلانلىق تۇغۇت 计划生育

پىلانلىق ئىگىلىك <经> 计划经济

پىلانلىماق 〔动〕 ①计划、筹划、做计划、制定计划：قوۋۇلۇشنى ~ 拟定建设计划②策划、谋划：ئۇرۇش قىلىشنى ~ 策划战争

پىلانلاش فۇنكسىيىسى 计划职能

پىلانلاش ھوقۇقى <经> 计划权

پىلە 〔静〕 <动> 蚕

پىلە پەرۋانىسى <动> 蚕蛾

پىلە تالقىنى <药> 丝茧粉

پىلە تەۋىڭى 蚕箔

پىلە تۇخۇمى 蚕卵、蚕子

پىلە غوزىسى 蚕茧

پىلە قەغىزى 蚕纸

پىلە قۇرتى <动> 蚕蚁

پىلە قۇرتىدەك كېمىرمەك 蚕食

پىلە قۇرتى قوچىقى 蚕蛹

پىلە كېپىنىكى = پىلە پەرۋانىسى

پىلە مايىقى 蚕沙

پىلە مەشۇتى <纺> 桑蚕丝

پىلە ئۇچىكى 蚕眠

پىلپىل 〔静〕 <药、植> 荜茇、荜拨

پىل - پىل 〔模〕 闪闪、烁闪、摇曳、闪忽闪忽、若隐 若现：چىراغ ~ قىلىپ يېنىپ تۇراتتى . 灯光闪烁、灯光 摇曳。

پىلپىلگۈل = قاغىتىرناق

پىلتاشپاقا 〔静〕 <动> 象龟

پىلتا 〔静〕 ①捻子、火绳：پوجاڭزا پىلتىسى 爆竹捻子②导 火索、导火线、引线：پىلتىنى ئوت ياقماق 点燃导火索 ③(做拉面等搓好的)剂子④<纺>棉条⑤捻子(做 花帽用的纸捻子)⑥(线的)桄、把子、绞：بىر ~ يىپ 一桄线 / بىر ~ يۇڭ يىپ 一绞毛线⑦<冶>坯子

پىلتا بەرمەك <手>(在花帽顶部和里子之间)串 纸捻子

پىلتا پولات <冶> 钢坯

پىلتا قوْيماق 油条

پىلتا كۆمۈر 炭棒

پىلتا لەڭمەن 拉条子面

پىلتۇمشۇق 〔静〕 <植> 天芥菜

پىلتىكۈچ 〔静〕 ①棉球棍②扦子(类似毛衣针、往花 帽边塞纸捻子用)：تۆپە ~ 花帽短扦 / كېزەك ~ 花 帽长扦

پىلتىگۈل 〔静〕 <植> 络石

پىلتىلداق 〔模〕 扑腾、泼刺：بېلىق ~ قىلىپ سۇ ئۈستىگە سەكرەپ چىقتى . 泼刺一声、鱼儿跃出了水面。

پىلتىلداق - پىلتىلداق 〔模〕 泼刺泼刺

پىلتىڭشىدە 〔静〕 声一刺泼
پىلتىڭشلاتماق «پىلتىڭشلىماق» 态动使的
پىلتىڭشلاشماق «پىلتىڭشلىماق» 态同共的
پىلتىڭشلىماق 〔动〕 ① 刺泼، 响作腾扑: بېلىق بىرنەچچە
قېتىم پىلتىڭشلىدى ـ دە، جىمىپ قالدى . 就، 下几了腾扑鱼
. بالا پىلتىڭشلاپ ماڭدى: 摆摆摇摇، 晃晃摇摇② 。了动不
蹬踢③ 。路走地晃晃摇摇子孩小
پىلتىنلاتماق «پىلتىنلىماق» 态动使的
پىلتىنلاشماق «پىلتىنلىماق» 态同共的
پىلتىنلانماق «پىلتىنلىماق» 态动被的
پىلتىنلىق 〔静〕 有火绳的، 有导火索的: گىرانات ~
弹榴手的索火导
پىلتىنلىق مىلتىق 枪火
پىلتىنلىماق 〔动〕 做剂子(凉面等的): لەغمەننىڭ خېمىرىنى
پىلتىنلاپ قويماق 把凉面的面团做成剂子
پىلخانا 〔静〕 象棚: پىل بىلەن دوست بولساڭ، پىلخانىڭنى
راسلا . 〈谚〉 要和象交朋友، 先收拾好象棚。
پىلدارە 〔静〕 〈植〉 地蔷薇
پىلدىر 〔模〕 回旋状
پىلدىراق 〔静〕 螺陀
پىلدىرپاك 〔静〕 〈方، 食〉 玉米面绿豆菜粥
پىلدىر ـ پىلدىر 〔模〕 扑扑، 悠忽悠忽
پىلدىرگەن 〔静〕 〈植〉 新风轮菜
پىلدىرلاتماق «پىلدىرلىماق» 态动使的
پىلدىرلاشماق «پىلدىرلىماق» 态同共的
پىلدىرلىغۇچ 〔静〕 玩具风车
پىلدىرلىماق 〔动〕 ① 闪烁، 闪动، 闪忽، 忽悠، 忽
明忽暗: ئاسماندا يۇلتۇزلار پىلدىرلاپ تۇراتتى . 星星在天
空闪烁着。 چىراغ پىلدىرلاپ يېنىپ تۇراتتى . 灯光忽明
忽暗。② 〈转〉 (小孩)噔噔跑: بالا پىلدىرلاپ يۈگۈرۈپ
كەلدى . 小孩噔噔噔地跑来了。
پىللىدە 〔静〕 ① 满满地، 满当当地، 满登登地، 满盈
盈地: ئىدىشقا سۇ ~ توشتى . 满当当地装了一缸水。
ئۇ كۆزنگە ~ ياش ئالدى . 她泪水盈眶。② 一闪، 一晃:
چىراغ ~ يېنىپ يەنە ئۆچتى . 灯一闪又灭了。
پىلۇس 〔静〕 〈数〉 正
پىلۇس ئالامىتى 〈数〉 正号، 加号
پىلپاختىسا 〔静〕 蚕衣(蚕茧缫丝后残余的部分)
پىلچەك 〔静〕 〈方〉 (盛冰激凌的)小陶瓷杯
پىلچى 〔静〕 养蚕人: قىز ~ 养蚕姑娘

پىلچىلىك 〔静〕 养蚕业
پىلخانا 〔静〕 蚕房
پىلىسكە 〔静〕 〈手〉 钩针引线
پىلىك 〔静〕 ① 芯子، 捻子: چىراغ پىلىكى 灯芯 / شام
پىلىكى 蜡烛捻子② 〈转〉 老实، 软: ~ بولۇپ كەتمەك
变老实، 变规矩
پىلىكلىك 〔静〕 ① 芯子的، 捻子的: ئۈچ ~ كېروسىن
ئوچاق 三个芯子的煤油炉子② 做捻子用的: ~ پاختا
做捻子用的棉花
پىلىكئوت 〔静〕 〈植〉 灯绒草، 灯芯草
پىلىلداتماق «پىلىلدىماق» 的使动态
پىلىلدىماق 〔动〕 忽悠، 忽闪، 荧荧: شام پىلىلداپ ئۆچۈپ
قالدى . 蜡烛忽闪一下灭了。 يىراقتا چىراغ پىلىلداپ يېنىپ
تۇراتتى . 远处灯光忽闪忽闪地亮着。
پىلموت 〔静〕 〈军〉 机关枪، 机枪
پىلموتچى 〔静〕 〈军〉 机关枪手، 机枪手
پىلموتچىلىق «پىلموتچى» 的抽象名词
پىلمۇتلۇق 〔静〕 带机关枪的
پىلۇاي 〔静〕 〈植〉 草莎蚕
پىليونكا 〔静〕 〈艺〉 胶片، 底片
پىنان 〔静〕 〈植〉 田字草
پىنە 〔静〕 (稻谷)壳: تېرىقنىڭ پىنىسى 谷壳子 / شال ~
秕稻
پىنەك 〔静〕 麻烟، 掺麻烟的莫合烟
پىنتاك 〔静〕 〈食〉 粉汤
پىنتوزا 〔静〕 粉条子
پىنجەك 〔静〕 棉坎肩، 皮坎肩: ئۇ سوكىنىدىن تاشلانغان،
بورسۇق تېرىسىدىن تىكىلگەن ~ كىيىۋالغانىدى . 他穿着用
獾皮做面子的坎肩呢。
پىنجەكلىك 〔静〕 ① 穿棉坎肩的، 穿皮坎肩的، 有棉
(或皮)坎肩的② 做棉(或皮)坎肩用的: بىر ~ تېرە
做一个坎肩的皮子
پىندەك [1] 〔静〕 小، 矮小: بالا ~ 矮小的孩子
پىندەك [2] 〔静〕 〈植〉 黑三棱(三棱)
پىندەك ئاپېلسىن 〈植〉 金桔، 金枣، 罗浮金桔
پىندەكگۈل 〔静〕 〈植〉 香港兜兰
پىندۇق 〔静〕 〈植〉 香榧
پىندىق 〔静〕 〈植〉 ① 榛子② 文冠果
پىندىك 〔静〕 兜肚
پىنگۋىن 〔静〕 〈动〉 企鹅

پىننە 〔静〕<植> 香藿

پىننە گۈلقەنتى <药> 平纳糖膏

پىننىگۈل 〔静〕 <植> 霍香蓟

پىننىلىك 〔静〕①有香藿的②香藿地

پىنھان 〔静〕 ① 僻静的، 隐蔽的: ~ جاي 隐蔽的地方 ②暗中، 暗暗: ئۇ قىزغا بولغان ئىشق ـ مۇھەببىتىنى يۈرە-كىدە ~ تۇتاتتى. 他把对姑娘的爱情暗藏在心中。

پىنھانلىق «پىنھان» 的名词形式

پىئونېر 〔静〕 少先队员

پىئونېرلار ئەترىتى 少先队

پىئونېرلار بانكىسى <经> 红领巾银行

پىئونېرلار لاگېرى 少先队夏令营

پىئونېرلىق 〔静〕 少先队员(身份): ~ بۇرچىنى ئادا قىلماق 履行少先队员的义务

پىۋا 〔静〕 啤酒

پىۋا چىقارماق 酿造啤酒

پىۋا زاۋۇتى 啤酒厂

پىۋا ئېچىتقۇسى 啤酒酵母

پىۋىچى 〔静〕 ①啤酒酿造工②卖啤酒的人

پىۋىچىلىق 〔静〕 啤酒酿造业

پىۋىخانا 〔静〕 啤酒馆، 啤酒吧

پىيادە 〔静〕 步行的، 徒步的: ~ ماڭماق 步行، 徒步走 / ~ قايتىپ كەلمەك 步行回来 / ماشىنىغا ئۈلگۈرەلمەي ~ قالدىم. 我没有赶上汽车، 只好徒步走了。

پىيادە ئەسكەر <军> 步兵

پىيادە پوست 步哨

پىيادە پۇل پاخاللىقى <经> 步行式通货膨胀

پىيادە قىسىم <军> 步兵، 步兵部队

پىيادىلەر يولى <交> 便道، 人行道

پىياز 〔静〕 <植> 洋葱

پىياز كۆكى رەڭ 葱绿色

پىيىزى پىشماسلىق <成> 合不来: ئۇ ئىككىسىنىڭ پىيىزى پىشمايدۇ. 他们俩合不来。

پىيىزى گىج ـ گىج <成> 不成熟، 不到火候، 本身有问题

پىيىزى گىجىلدىماق <成> 两可، 两可之间، 成问题

پىيازگۈل = گۈلسامساق

پىيالە 〔静〕 小茶碗، 茶盅

پىيالە ئۇسسۇلى <艺> 顶碗舞

پىيالىسىمان 〔静〕 小茶碗形的، 茶盅形的

پىيما 〔静〕 毡靴، 毡筒

پىيمىچى 〔静〕 ①毡靴匠②卖毡靴的人

پىيمىچىلىق 〔静〕 毡靴业

پىيمىلىق 〔静〕 穿毡靴的، 有毡靴的

پىيىزەك 〔静〕 <植> 荆三棱

پىيېزوكرىستال 〔静〕 <物> 压电晶体

پىيېزوكرىستال پلاستىنكا <物> 压电晶片

پىيېزومېتىر 〔静〕 <物> 压强计

پىيېزوئېلېكتر 〔静〕<物> 压电، 压电学

پىيېزوئېلېكترلىق 〔静〕 <物> 压电的

پىيېزوئېلېكترلىق كرىستال <物> 压电晶体

پىيېزوئېلېكتر ھادىسىسى <物> 压电现象

پىيېزوئېلېكتر ئېففېكتى <物> 压电效应

پىيپسە = سەھنە ئەسرى

ت

ت ①维吾尔文第五个字母②该字母名称

تا[1] 〔助〕到，至：ئۈرۈمچىدىن ~ بېيجىڭغىچە 从乌鲁木齐到北京 / تاڭ ئاتقاندىن ~ كۈن پاتقۇچە 从天亮到太阳落山 / قەدىمدىن ~ ھازىرغىچە 从古到今 / ~ بۈگۈنگە قەدەر 至今，迄今为止

تا ئەبەد 永远：بۇيۇك خىزمەتلىرىڭىزنى تارىخ ~ ئۇنتۇمايدۇ. 历史永远不会忘记你的丰功伟绩。

تا[2] 〔静〕<方> 那个

تائام 〔静〕膳食，饭食：ئاۋۋال ~ ، ئاندىن كالام. <谚> 先进餐，再谈事。

تائەت 〔静〕<宗> ①膜拜，礼拜②服从，驯服

تائەت - ئىبادەت 〔静〕<宗> 膜拜，礼拜

تائەت - ئىبادەت قىلماق 膜拜，作礼拜，祈祷

تابا 〔助〕<古> 方面，方，面；对着，朝着

تاباۋۇ 〔助〕<古> 向…方面，朝…方向

تاباشىر 〔静〕<植> 天竺黄

تابلىت = توقچاق

تابانگۈل 〔静〕<植> 南迎春

تاپ[1] (تاپى) 〔静〕(自毙动物的)尸体，死尸：قۇزغۇن ئۆلۈۋېتىپ ~ ئىزدەيدۇ. <谚> 大乌鸦临死还寻死尸吃。

تاپىنى ئارتماق 栽赃

تاپ[2] 〔静〕①<农> 犁沟②畦：بىر ~ يەر 一畦地③犁地时吆喝耕牛顺着垄沟走的喊声④<转> 轨道

تاپ ئالماق <农> 开犁沟

تاپ باسماق <农> 压行，压沟(指犁地)：ئۇ قوشنى يۇمشاق، تاپ باستۇرۇپ ھەيدەيتتى. 他把地犁得一垄压一垄的很松软。

تاپتىن چىقماق <农> ①(播种时)离开垄沟：كۆزۈڭگە قارا، سالغان ئۇرۇقلىرىڭ تاپتىن چىقىپ كەتتى. 你看着一点，种子都播到垄沟外去了。②<转> 越轨，出轨：ھازىر بەزى ياشلار تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتىدۇ. 现在有些年轻人越轨了。

تاپ سالماق <农> 开墒划线，翻地前先打埂勾出轮廓再开犁，开犁沟

تاپقا چۈشمەك 走上轨道

تاپقا كىرمەك <农> ①(播种时)顺着行，沿着垄沟：ئۇنىڭ تېخنىكىسى ياخشى، سالغان ئۇرۇقلىرىنىڭ ھەممىسى تاپقا كىردى. 他技术好，种子都播到垄沟里了。②<转> 守规矩，就范：ئۇنىڭ بىز سىزىپ بەرگەن تاپقا كىرمەسلىكى مۇمكىن ئەمەس. 他不能不守我们定的规矩。

تاپ[3] 〔静〕时候，时机

تاپ[4] 〔静〕忍耐

تاپ كېلەلمەسلىك 忍不住，忍无可忍

تاپ[5] 〔静〕<古> 创伤，伤痕，伤疤

تاپ[6] 〔静〕<古> 足够，充足

تاپا 〔静〕责备，责怪

تاپا قىلماق 怨埋、怪责、备责：سەن ھە دېگەندە تاپا قىـ
لىۋەرمە . 怨埋就动不动要不你。

تاپا - تەنە 〔静〕 刺讽、讽热嘲冷、笑嘲、落奚：تـاپـا -
تەنىنىڭ ئاخىرى جاڭجال . <谚> 架吵是果结的笑嘲。

تاپا - تەنە قىلماق 刺讽、笑嘲、落奚

تاپا - تەنىگە قالماق 弄嘲受、落奚受

تاپارمەن 〔静〕 机智的、机灵的、能随机应变

تاپاغ - ئۇدۇغ 〔静〕<古> 服务

تاپان 〔静〕 ①脚掌：~ يېرىلماق 脚掌裂②脚掌：ئېيىق
تاپىنى 熊掌③鞋底：ئۇنىڭ ئايىغىنىڭ تاپىنى تېشىلىپ كېتىپـ
تۇ . 他的鞋底磨破了。④<机> 压脚：كىيىم تىكىش
ماشىنىسىنىڭ تـاپىنى 缝纫机的压脚⑤(扑克牌中的)红
桃

تاپان تەشتى <成> 滑头

تاپان تىرىگۈچ <体> 起跑器

تاپان چوكا <机> (缝纫机的)针挺

تاپان سۆڭەكى <理生> 趾骨、跖骨

تاپان كۆتەكى (缝纫机的压脚)升降器

تـاپان ھەققى 跑腿钱、小费、辛苦费、中介费：~
بەرمەك 给小费 / ~ ئالماق 拿小费

تاپان يالىماق <成> 吮痈舐痔、拍马屁

تاپىنى تېشىلگۈدەك بولماق <成> 跑断腿

تاپىنىغا سۆيگۈدەك بولماق <成> 巴不得亲吻脚
掌(意谓亲切、情投意合)：ئۆز يۇرت بىرەر كىشىنى كۆر-
سەم ، تاپىنىغا سۆيگۈدەك بولۇپ كېتىمەن . 见到家乡的人倍
感亲切。

تـاپىنى قىـزىـمـاق <成> 跃跃欲试、兴头正足：
چېلىش مەيدانىغا بارغان بۇ ئەزىمەت تاپىنى قىزىپ تۇرالماي قال-
دى . 到摔跤场上来的这个健儿跃跃欲试、正想大显
身手。

تـاپىنىنى يـەرگە تەگكۈزمەسلىك <成> 脚不沾
地、火速、飞快：سىلەر دەرھال بېرىـپ ، ئـۇ خومپەرنىڭ
تاپىنىنى يەرگە تەگكۈزمەي ئېلىپ كېلىڭلار ، — دەپ بۇيرىدى
بەگ دورغىلىرىغا . 伯克老爷向差役下令:"你们立即出
发、把这个恶棍给我火速押来！"。

تاپانبىلىق 〔静〕<动> 鲫鱼

تاپانتوزاق 〔静〕 捕兽夹

تاپانچا[1] 〔静〕<军> 手枪

تاپانچا[2] 〔静〕<方> 鞋垫子

تاپانچىلىق 〔静〕 带手枪的、有手枪的

تاپانداشماق «تاپاندىماق» 的共同态

تاپاندىماق 〔动〕 跟紧、随尾：ئۇلار ئارقىمىزدىن تـاپـانداپ
كەلدى . 他们紧跟着我们后面走过来。

تاپانلىق 〔静〕 带底座的、带底的：زەنجىر ~ تراكتور 履带
式拖拉机

تاپاۋەت 〔静〕 ①收入、进项：ئۇنىڭ تاپاۋىتى ياخشى . 他的进
项不错。②<转> 利益、好处：تاپاۋىتى بار ئىش 有利
的事、有利可图的事

تاپاۋەت بېجى <经> 所得税

تاپاۋەت قىلماق 盈利

تاپاۋەتچى 〔静〕 ①会赚钱的人②小买卖人、小生意人

تاپاۋەتلىك 〔静〕 能盈利的、能赚钱的：~ كەسىپ 能盈
利的行业

تاپاۋەتلىك ئىش 肥缺、有油水的事

تاپتۇرماق «تاپماق[1]» 的使动态

تاپتۇرۇشماق «تاپتۇرماق» 的共同态

تاپتۇرۇلماق «تاپتۇرماق» 的被动态

تـاپچان 〔静〕<古> 三脚高凳(在葡萄园中摘高处葡
萄用)

تاپزۇغ 〔静〕<古> 谜语

تاپسا 〔静〕 下首、下脚地(炕与门坎之间的空地)

تاپسۇلاماق 〔动〕<古> 嫉妒 、妒忌

تاپسىلىق 〔静〕 有下首的、有下脚地的：~ كاڭ 有下脚
地的炕

تاپشۇرتماق «تاپشۇرماق» 的使动态：قورالنى ~ 让缴械

تاپشۇرماق 〔动〕 ①交、递交、交待：غەللە - پاراق ~ 交
公粮 / پارتىيە ئەزالىق بەدىلى ~ 交党费②委托、托付：
بۇ بالىنى سىزگە تاپشۇردۇم ئەمەسە . 这孩子我就托付给你
了 。 مۇھىم ۋەزىپە ~ 委托重任

تاپشۇرۇشماق «تاپشۇرماق» 的共同态

تاپشۇرۇق 〔静〕 ①委托：ئۇ كانادا كومپارتىيىسىنىڭ تاپشۇرۇ-
قى بىلەن جۇڭگوغا كەلدى . 他受加拿大共产党的委托来
到中国。②作业：~ ئىشلىمەك 做作业

تاپشۇرۇق بەرمەك ①交任务：ھاكىم ئـۇنىڭغا جىددىي
تاپشۇرۇق بېرىپ ، ئۈرۈمچىگە يولغا سالدى . 县长交给他一项
紧急任务、让他去乌鲁木齐。②留作业：ئوقۇتقۇچىمىز
جىق تاپشۇرۇق بەرمىدى . 我们老师留的作业不多。

تاپشۇرۇلغۇچى 〔静〕<法> 被交付人

تاپشۇرۇلماق «تاپشۇرماق» 的被动态

تاپقاق 〔静〕 聪明的、机智的、机灵的、能随机应变的 ،

的思心家人透看能

تاپقاقلىق 〔静〕 儿劲明聪، 儿劲灵机

تاپقان ـ تەرگەن 〔静〕 的蓄积، 的攒积: بۇ مېنىڭ تاپقان ـ تەرگەنلىرىم . 西东的攒积我是这。 تاپقان ـ تەرگەنندىن ئايرىلماق 产荡家倾 / تاپقان ـ تەرگەننى خەجلىۋەتمەك 蓄积掉花

تاپقان ـ تۇگكەن = تاپقان ـ تەرگەن

تاپقۇر = تاپقاق

تاپقۇرلۇق = تاپقاقلىق

تاپقۇش 〔静〕 <方، 动> 鹫兀

تاپلاغ 〔静〕 <古> 意满

تاپلاماق 〔动〕 <古> 意满، 受接

تاپلۇق 〔静〕 <古> 缝地

تاپماق[1] 〔动〕 ①找، 得求، 到拣، 到拾، 得获: يوقالغان نەرسىنى ~ 西东的失遗到找 / توغرا جاۋاب ~ 确正到得的案答 / پايدا ~ 利获 / تەرەققىي ~ 展发得获 / يوقنى كېرەك تاپىدۇ . <谚> 需要者会寻来所缺物。②认为، 以为: زۆرۈر ~ 认为必要 / كۆپچىلىك ئۇنىڭ سۆزىنى مۇۋاپىق تاپتى . 大家认为他的话对。 دوختۇر مېنىڭ دەم ئېلىشىمنى لازىم تاپتى . 医生认为我需要休息。③惹، 招惹: جېدەل ~ 惹是非 / بالا ~ 惹祸④猜: تېپىشماق ~ 猜迷语 / بۇنىڭدا نېمە بار تاپقىنە؟ 你猜这里有什么？

تاپماق[2] 〔动〕 <古> ①侍奉②崇拜، 信奉

تاپۇر ـ تۇپۇر 〔模〕 杂沓的脚步声: سىرتتا ~ ئاياغ تاۋۇشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 门外传来杂沓的脚步声。

تاپۇغ 〔静〕 <古> 工作، 事务، 服务

تاپۇغچى 〔静〕 <古> 工作者، 服务者

تاپۇغساق 〔静〕 <古>①服从的، 顺从的، 听话的②崇拜的

تاپىر 〔静〕 <动> 貘

تاپىش 〔静〕 <古>. 嘱咐، 叮咛، 委托، 托付

تاپىلاشماق «تاپىلىماق» 的共同态

تاپىلانماق «تاپىلىماق» 的被动态

تاپىلىق 〔静〕 <古> 同意، 赞同، 满意، 谅解

تاپىلىماق 〔动〕 嘱咐، 叮咛: تاپىلاپ ئېيتماق / مەن ئۇنىڭغا بۇ ماقالىنى گېزىتخانىغا ئاپىرىپ بېرىشنى تاپىلىدىم . 我嘱咐他把这篇文章送到报社去。

تات[1] 〔模〕 嗒嗒

تات[2] 〔静〕 <古> 塔特(指异教徒، 异族人، 外国人، 说波斯语的人)

تات ـ تات 〔模〕 哒哒: ئۇشتۇمتۇت يىراقتىن ~ قىلغان پىلىموت ئاۋازى ئاڭلاندى . 突然从远处传来一阵哒哒的机关枪声。

تاتاتلىماق 〔动〕 嗒嗒响: تاتاتلاپ ئېتىلغان ئاپتوماتنىڭ ئاۋازى 嗒嗒嗒射出的自动步枪声

تاتار 〔静〕 ①鞑靼، 鞑靼人②塔塔尔، 塔塔尔人

تاتارچە 〔静〕 ①塔塔尔语: ~ ئۆگەنمەك 学塔塔尔语②塔塔尔式的: ~ تۇرمۇش 塔塔尔式的生活 / ~ ناخشا 塔塔尔族歌曲 / ~ ياسانماق 塔塔尔式打扮

تاتارماق 〔动〕 苍白: يۈزى تاتىرىپ كەتتى . 脸色苍白。

تاتىق 〔静〕 味道: تاتقى چىقماپتۇ . 味没有出来。

تاتلىق 〔静〕 ①甜的: يېمەكلىك ~ 甜食 / ~ مېغىز 甜杏仁 / تاتلىقنى تېتىغان، ئاچچىقنى يولىماس . <谚> 吃了甜的، 不会再寻苦的。②甜美، 香甜的، 美满的: ~ كۈلكە 甜蜜的笑声 / ~ ئاغزى 嘴甜 / ~ گەپ ـ سۆز 甜言蜜语

تاتلىق ئاپېلسىن <植> 甜橙

تاتلىق ئاقغوناق <植> 甜高粱

تاتلىق ئانار 甜石榴

تاتلىق بادام <植> 甜巴旦杏

تاتلىق بامبۇك <植> 麻竹

تاتلىق بەلغەم <医> 甜味粘液质

تاتلىق جۇيخۇا <植> 甜菊، 甜叶菊

تاتلىق چۇلۇك <植> 香椿

تاتلىق زەنجىۋىل <植> 菊芋

تاتلىق زىسەي <植> 甜紫菜

تاتلىق سۇ <水> 淡水

تاتلىق قارا بۇغداي <植> 甜荞麦

تاتلىق قوناق <植> 芦粟

تاتلىق كۆممىقوناق <植> 甜玉米

تاتلىق لازا <植> 甜椒

تاتلىق ـ تۈرۈم 〔静〕 甜食: شىرەنىڭ ئۈستى خىلمۇ ـ خىل ۋە قەن ـ گېزەكلەر بىلەن لىق تولغان ئىدى . 桌子上摆满了各种甜食和糖果。

تاتلىقلىق 〔静〕 ①甜味، 香味، 美味②<化> 甜度

تاتلىقياڭيۇ 〔静〕<植> 红薯، 甘薯

تاتۇرماق 〔动〕 <方> 使叫苦، 使受损失

تاتىراڭ 〔静〕 ①苍白的②<农> 板结的: ~ يەر 板结的地

تاتىراڭغۇ 〔静〕 苍白: ~ چىراي 苍白的脸

تاتىراڭلىق 〔静〕 ①白苍②结板: بۇ يەرنىڭ تاتىراڭلىقىدىن
不苗出麦小، 结板为因地这 . بۇغداي ئاللا بولۇپ قالدى
。齐

تاتىرغا 〔静〕 <古> 熟好的白皮子

تاتىرىشماق «تاتارماق» 的共同态

تاتىقماق 〔动〕 <方> 拘束، 难为情، 不好意思

تاتىلاتماق «تاتىلماق» 的使动态: ئۇ ماڭا دۈمبىسىنى تاتىلاتتى . 他让我给挠背。

تاتىلاشتۇرماق 〔动〕 ①摸索، 拨拉: ئامبۇرنى قاراڭغۇدا تاتىلاشتۇرۇپ يۈرۈپ ئاران تاپتىم . 我在手的黑暗中摸来摸
②结结巴巴: مەن ئۇيغۇرچە كىتابلارنى تاتىلاشتۇرۇپ ئوقۇيالايمەن . 去، 不好容易才把钳子找到。 结能我书文维
。来下读地巴巴结

تاتىلاشتۇرۇشماق «تاتىلاشتۇرماق» 的共同态

تاتىلاشماق «تاتىلماق» 的共同态

تاتىلانماق ① «تاتىلماق» 的自复态: بالا بەدىنى قىچىشقانلىقتىن كېچىچە تاتىلىنىپ چىقتى . 孩子身上痒得挠了一
② «تاتىلماق» 的被动态: ئۇنىڭ يۈزى تاتىلىنىپتۇ . 夜。
。了破抓被脸的他

تاتىلداتماق «تاتىلدىماق» 的使动态: مىجىت تراكتورنى تاتىلدىتىپ يەر ئاغدۇرۇشقا باشلىدى . 米吉提开着突突响的拖
。地翻始开机拉

تاتىلدىماق 〔动〕 哒哒响، 嘟嘟响، 突突响: تراكتور تاتىلداپ ئۆتۈپ كەتتى . 拖拉机哒哒哒地开过去了。

تاتىلغۇچ 〔静〕 ①马刷子②搔具، 挠子(俗称老头乐)

تاتىلماق 〔动〕 ①挠، 搔: يارىنى تاتىلىساڭ قانايدۇ . 伤口挠
了会流血。 دۈمبىسىنى ~ 搔背 / گەدىنىنى ~ 挠脖子
②(用指甲)抓破، 抓伤: ئۇنىڭ قولىنى مۈشۈك تاتىلىۋەتتى . 猫抓伤了他的手。③耙: يەر ~ 耙地④乱刨، 拨
拉، 捡拾: قوي قارنى تاتىلاپ ئوتلاۋاتىدۇ . 羊刨雪吃草。
ئوغۇت يىغساڭ تاتىلاپ ، ئاشنى ئالىسەن قاچىلاپ . <谚> 积
肥拾捡杂草، 等于收粮装仓。

تاج[1] (تاجى) 〔静〕 ①王冠冕: كىيدۇرمەك ~ ②加冕 <转>
桂冠③冠: خوراز تاجى 鸡冠

تاج ئۇلاق <农> 接冠

تاج[2] 〔静〕 <医> 记، 胎记

تاجانماق 〔动〕 <古> 拒绝، 推辞، 推诿

تاجاۋۇز 〔静〕 侵略، 侵犯: جاھانگىرلارنىڭ تاجاۋۇزى 帝国
主义的侵略

تاجاۋۇز قىلماق 侵略، 侵犯: ۋەتىنىمىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىغا ھېچقانداق دۈشمەننىڭ تاجاۋۇز قىلىشىغا ھەرگىز يول قويمايمىز . 祖国的神圣领土، 决不容许任何敌人侵
。犯

تاجاۋۇزچى 〔静〕 侵略者، 侵犯者

تاجاۋۇزچىلىق 〔静〕 侵略活动، 侵略行为: ~ سىياستى
侵略政策 / ~ ئۇرۇشى 侵略战争

تاجاۋۇزچىلىق قىلماق 侵略

تاج - تەخت 〔静〕 御座، 帝位، 王位: ~ تالاشماق 争夺
王位

تاجدار 〔静〕 登基者، 有冕者

تاج - دۆلەت 〔静〕 王位与财富

تاجسىز 〔静〕 不戴王冠的، 无冕的

تاجسىمان 〔静〕 冠状的

تاجسىمان قان ئايلىنىش <生理> 冠状循环

تاجسىمان قىزىل تومۇر <生理> 冠状动脉

تاجسىمان كۈلۈچ <机> 梅花扳手

تاجسىمان گۈل رەتى <植> 冠状花序

تاجسىمان ھۆررەك <生理> 冠瘿

تاجىرەيھان 〔静〕 <植> 扭藿香، 花香草

تاجقىياق 〔静〕 <植> 冠毛草

تاجىك 〔静〕 塔吉克، 塔吉克人

تاجىكچە 〔静〕 ①塔吉克语، 塔吉克文②塔吉克式的

تاجگۈل 〔静〕 <植> 鸡冠花، 青葙

تاجلىق 〔静〕 有冠的: ~ مىكيان 有冠子的母鸡

تاجلىق ئەمەن <植> 滨蒿

تاجلىق پانۇسگۈل <植> 剪春罗

تاخ 〔叹〕 赶鸡的声音: توخۇسىنى ~ دېمەي ، مۈشۈكىنى پەش دېمەي كېلىۋاتىمەن . 我没轰人家的鸡، 没撵人家的猫
(意为从未惹过任何人)。

تاخاپەن 〔静〕 <方> 天棚雕饰板، 木制花板

تاخايلا 〔静〕 <方> 壁龛، 小壁橱

تاختا 〔静〕 ①板، 盘، 牌匾: شەرەپ تاختىسى 光荣匾، 光
荣榜 / شاھمات تاختىسى 棋盘②块، 畦، 张: بىر ~ چاي
一块(砖)茶 / بىر ~ ئېتىز 一畦地 / بىر ~ قەغەز —
张纸③ <手> 方木墩

تاختا تاش 石板

تاختا جوۋا 皮筒子

تاختا خالى <交> 夯板

تاختا قىلماق = تاختىلىماق

تاختا كاھىش <建> 瓦板

桥板 ＜交＞ تاختا كۆۋرۈك

棚顶板木 ＜建＞ تاختا لەمپە

梁板 ＜建＞ تاختا لىم

畦田 ＜农＞ تاختا يەر

杖面擀和板面 〔静〕 **تاختا ـ نوغوچ**

~ :板地②板木松 قارىغاي تاختىيى :板木①〔静〕 **تاختاي**
条板木通普 ＜建＞③板地洗 يۇماق

价牌 ＜经＞ تاختاي باھاسى

报板 تاختاي گېزىتى

板地有 ئۆي ~ :的板木有، 的板地有 〔静〕 **تاختايلىق**
炕板木 سۇپا ~ / 子屋的

丝生的纺未 ＜古＞〔静〕 **تاختۇ**

悬在)③栏告布②座御(的搭时临)① 〔静〕 **تاختىپەر**
架手脚 ＜建＞④椅坐(的安端一绳大的空

的状板 〔静〕 **تاختىسىمان**

理纹壁板 ＜地＞ تاختىسىمان دەز

计水量式板 ＜水＞ تاختىسىمان سۇ ئۆلچىگۈچ

体合集状板 ＜地＞ تاختىسىمان قۇراشما

造构状板 ＜地＞ تاختىسىمان قۇرۇلما

根板 ＜农＞ تاختىسىمان يىلتىز

态动使的 «تاختىلىماق» **تاختىلاتماق**

态同共的 «تاختىلىماق» **تاختىلاشماق**

态动被的 «تاختىلىماق» **تاختىلانماق**[1]

بۇغداي تاخ- :刷刷齐得长، 齐长(稼庄) 〔动〕 **تاختىلانماق**[2]
。了齐长子麦 . تىلاندى

畦成分地把 ~ ئېتىزلارنى :畦成分① 〔动〕 **تاختىلىماق**
纸裁 ~ قەغەز / 子筒皮裁 ~ جۇۋا :(张大)裁②

灌畦 ＜农＞ تاختىلاپ سۇغارماق

器鼠捕، 子夹鼠老 〔静〕 **تاختىمۇشۇك**

架碗، 板搁(的上墙在钉) 〔静〕 **تاختىۋىشى**

不، 起挂高高 ＜成＞ تاختىۋىشىغا ئېلىپ قويماق
边沾

浅 ＜方＞〔静〕 **تاخسا**

仪测速، 仪距准، 仪距视 ＜水＞〔静〕 **تاخيومېتىر**

离距的处之及所力目至遥之步十从 ＜古＞〔静〕 **تادا**

猾狡 تۈلكە ~ / 人的猾狡 ئادەم ~ :的猾狡 〔静〕 **تادان**
的猾狡 ＜谚＞ . تۈلكە تۇمشۇقىدىن ئىلىنار ~ / 狸狐的
。(手猎过不敌也狸狐的猾狡再)捉被会也狸狐

ئۇنىڭ قىلغىنى نادانلىق ئەمەس، :猾狡، 猾 〔静〕 **تادانلىق**
。猾是而، 笨是不他 . ~

头滑耍 تادانلىق قىلماق

江، 河大 ＜古＞〔静〕 **تادغۇن**

质气، 情性، 性本، 格性 ＜古＞〔静〕 **تادۇ**

ئۆي ~ / 道窄، 路狭 يول ~ :的窄狭، 的窄① 〔静〕 **تار**[1]
子房的窄狭 / ياخشىنىڭ ياخشىلىقى تېگەر ھەر يەردە ، ياماز-
歹، 善行处到人好 ＜谚＞ . يەردە ~ نىڭ يامانلىقى تېگەر
人害处窄徒 。 ئۆتۈكۈڭ ~ بولسا ، جاھاننىڭ كەڭلىكىنىڭ
用何有宽地天، 脚夹靴皮 ＜谚＞ ؟ نېمە پايدىسى ؟ ئىچى
窄也穴墓狭心 ＜谚＞ . ~ تارنىڭ گۆرى 。~ يەردە ئاش
، 饭吃处窄在其与 ＜谚＞ . يېگۈچە ، كەڭ يەردە مۇشت يە
裤紧 پۇشقاق ~ :的瘦، 的紧② 。拳挨处宽在如不
③。瘦嫌上穿我服衣这 . بۇ كىيىم ماڭا ~ كەلدى / 裉
ۋەتەنپەر- ~ / 意狭 مەنە ~ :的小狭، 的隘狭 ＜转＞
点观的隘狭 كۆز قاراش ~ / 义主国爱的隘狭 ۋەرلىك

角锐 ＜数＞ تار بۇلۇڭ

论验经隘狭 ＜哲＞ تار تەجرىبىچىلىك

鸭沙秋头斑 ＜动＞ تار تۇمشۇق ئۆردەك

见之孔一 تار قاراش

路狭، 巷小 تار كوچا

义主体集的隘狭 تار كوللېكتىپچىلىق

义主位本 تار مەھكىمىچىلىك

蛙口狭方北 ＜动＞ تار ئېغىز پاقا

دۇتارنىڭ تارى :弦(的器乐) ＜艺＞① 〔静〕 (تارى) **تار**[2]
:弦心②弦丝 ~ يىپەك / 弦钢 ~ سىم / 弦尔塔都
。弦心的我了动拨他 . ئۇ دىلىمنىڭ تارىنى چەكتى

排木، 子筏 ＜古＞〔静〕 **تار**[3]

子底油酥 ＜古＞〔静〕 **تار**[4]

钱工، 水薪، 禄俸 ＜古＞〔静〕 **تار**[5]

促仓، 备准有没 ＜方＞〔静〕 **تاراپال**

头梳让 ~ چېچىنى :态动使的 «تارىماق[1]» **تاراتماق**[1]

谣布散 ~ ئىغۋا - پىتنە :态动使的 «تارىماق[2]» **تاراتماق**[2]
会散 ~ يىغىننى / 话闲播传 ~ سۆز - چۆچەك / 言

. ئادىل سۆز ئەقىلنىڭ تارازىسى :秤台، 平天 〔静〕 **تارازا**
。平天的慧智是话道公 ＜谚＞

有 تارازا باسقۇدەك گەپ :量分، 压، 称压 تارازا باسماق
话的量分

秤过 تارازىغا سالماق

衡量度، 器衡 〔静〕 **تارازا ـ مىزان**

员磅过، 人称掌 〔静〕 **تارازىچى**

قىلغان ئاۋاز چىقار- :嚓喀، 啦啪哩噼، 啪噼 〔模〕 **تاراس**

ماق 声一嚓喀

تاراس ـ تاراس 〔模〕 嚓喀里喀، 啦啪哩噼، 啪啪噼噼

تـاراس ـ تـۇرۇس 〔模〕 喀喀، 嚓喀، 啦啪哩噼، 啦噼:

~ مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى . 。声枪的啪噼起响

تاراسسىدە 〔静〕 地啪، 下一嚓喀

تاراسلاتماق «تاراسلىماق» 态动使的: تاراسلىتىپ ئوق ئۈزمەك 击射枪开地啪啪噼噼

تـاراسـلـمـاق 〔动〕 啪啪劈劈، 响作裂干، 响作乒乓:

مۆلدۈر ئۆگزىگە تـاراسلاپ چۈشتى . 乒乓上顶屋在打雹冰

تاراسلىغان ئوق ئاۋازى 声枪的乒乒乓乓 。响乱

تـاراش 〔静〕 平不凸凹، 平不低高: ئۆستەڭنىڭ تـارشنى ئالماق 道渠修整

تاراشلاتماق «تاراشلىماق» 态动使的

تاراشلاشماق «تاراشلىماق» 态同共的

تـاراشـلاقسىز 〔静〕 的修整末: ~ ئېرىـق 水的整修未

渠 / ~ قىر 埂地的好打未

تاراشلانماق «تاراشلىماق» 态动被的: تاراشلانغان ياغاچ 劈被

头木的状片薄成 / تاراشلانغان قىر 埂田的修整被

تاراشلىماق 〔动〕 (等整平، 补، 填، 削، 铲)修整: ئېتىز-

نىڭ قىرىنى ~ 埂田修整

تاراشماق[1] «تارىماق[1]» 态同共的

تـاراشماق[2] «تارىماق[2]» 态同共的: بـالىلار دەرستىن چۈشۈپ

ئۆي - ئۆيلىرىگە تاراشتى . 。了家回散解后课下们子孩

تـاراق 〔模〕 当啷، 啷啷، 咣، 噔: بىرنەرسە ~ قىلىپ يەرگە

چۈشتى . 一件东西的噔一声落到地上。 ئـۇ ~ قىلىپ

دەرۋازىنى يېپىۋەتتى . 。门大了上关声一的咣他

تاراقا 〔静〕 <方> 的矮又稀

تاراقان 〔静〕 <动> 蟑螂

تاراق ـ تاراق 〔模〕 当啷، 啷啷

تاراق ـ تۇرۇق 〔模〕 ①当啷، 啷啷: ~ قىلغان ئاۋاز 啷啷

的声音②杂物، 什物: تاراق ـ تۇرۇقنى يىغىشتۇرماق 收

物杂拾

تاراقچۆپ 〔静〕 <植> 唐马

تاراقشىماق = تاراقلىماق

تاراققىدە 〔静〕 吧، 吧嗒، 呱嗒، 哗، 咚啪: بىرنـەرسە ~

قىلىپ يـەرگە چۈشتى . 一件东西吧地一声掉在地上。

توساتتىن ~ ئېتىلىپ قالدى . 闸门吧嗒一声关上了。

ئۇ ئىشىكنىڭ ~ قىلغان ئاۋازىدىن ئويغىنىپ كەتتى . 呱嗒一

声، 把他惊醒了。 تۆمۈر دەرۋازا ~ ئېتىلىپ قالدى . 铁门

。了上关声一的哗

تاراقلاتماق «تاراقلىماق» 态动使的

تاراقلاشماق «تاراقلىماق» 态同共的

تـاراقلىماق 〔动〕 ①响作啷哐، 响作隆咕، 响作嗒啪:

ھارۋىلار تاراقلاپ ماڭدى . 大车走起来哐啷哐啷响。 بىر

خىش تاراقلاپ چۈشۈپ كەتتى . 一块砖头掉下来، 啪嗒一声

②<转> 神气: سەن تولا تاراقلىما . 你别太神气

。了

تاراڭ 〔模〕 当丁، 冬丁، 令丁، 当啷

تاراڭ ـ تاراڭ 〔模〕 丁丁当当

تاراڭ ـ تۇرۇڭ 〔模〕 (形容坚硬的物体撞击声)丁当

تاراڭ ـ تۇرۇڭ تەگمەك 厉声呵斥، 疾言厉色: ئـا-

كاڭ تاراڭ ـ تۇرۇڭ تەگكىنى بىلەن، كۆڭلى ياخشى . 你哥虽

然厉声呵斥، 但他是好心。

تاراڭشىماق = تاراڭلىماق

تاراڭڭىدە 〔静〕 当啷: سائەت ~ قىلىپ يەرگە چۈشۈپ كەتتى .

表一声当啷掉在地上。

تاراڭلاتماق «تاراڭلىماق» 态动使的

تاراڭلىماق 〔动〕 哐啷: ئۇ داسنىڭ تاراڭلىغان ئاۋازىدىن چۆ-

چۈپ كەتتى . 他被脸盆的哐啷声吓了一跳。

تارالماق[1] «تارىماق[1]» 态动被的: تارالغان چاچ 梳过的头发

تارالماق[2] ① «تارىماق[2]» 的自复态: كۆپچىلىك تارالدى . 人群

散开了。 تارىلىپ ئولتۇرماق 散开坐② «تارىماق[2]» 的被

动态: ئۇنىڭ قوشاقلىرى ئېغىزدىن ـ ئېغىزغا كۆچۈپ ئەلگە

كەڭ تارالغاندى . 他的歌谣一传十، 十传百، 在民间广

为流传。

تارام 〔静〕 ①细流: تاراملاردىن توپلانغان سۇ كۆلگە قۇيۇلدى .

涓涓细流汇入湖里。②一行行، 一股股: ~ سۇ 一

股股水

تارام ـ تارام 〔静〕 簌簌، 一行行的، 一股股的: ئۇنىڭ

ئىسسىق ياشلىرى ~ ئاقاتتى . 他的热泪簌簌地流下来。

دەريا سۇيى ~ بولۇپ ئاقماقتا . 河水分流。

تاراملىماق 〔动〕 簌簌地流: ئۇنىڭ كۆزىدىن تـاراملاپ ياش

تۆكۈلدى . 他的眼里簌簌地流下泪水。

تاران[1] 〔静〕 <植> 伦德草

تاران[2] 〔静〕 <手> 半加工的细绳(用毡制)

تارانـچى 〔静〕 塔兰奇(XVIII 世纪初由南疆迁往伊犁屯

田纳税的维吾尔人)

تاراندۇرماق «تارانماق» 态动使的

تارانكۆكچى 〔静〕 <植> 炮台红(甜瓜品种之一)

تارانماق «تارىماق[1]» 态复自的: قىز باش ـ كۆزىنى پاكىز يۇيۇپ

تاراندى . 净净干干得洗梳娘姑。

تاراۋى 〔静〕<宗>拜歇间(穆斯林在斋月内每晚宵
礼后自愿履行的一种拜功，每次进行四拜，暂息一
次，共十二拜)

تارايتماق «تارايماق» 的使动态: داڭىرىنى ~ 缩小范
围 / كۆلەمنى ~ 缩小面积

تارايتىشماق «تارايتماق» 的共同态

تارايتىلماق «تارايتماق» 的被动态

تارايماق 〔动〕变窄狭、缩小、收缩: بەزى كىيىملەر يۇغان.
دىن كېيىن تارىيىپ كېتىدۇ . 有些衣服洗后会缩小。

تارىيىش چېكى <建> 收缩缝

تارپىيىن 〔静〕<方>一盘散沙、散乱

تارت 〔模〕刺啦、嗒嗒、哒哒: چاپان ~ قىلىپ يىرتىلدى .
衣服刺啦一声撕破了。

تار - تاپچۇق 〔静〕窄小的: ~ ئۆي 窄小的房间

تارتار 〔静〕<植>酒棕

تارتارىك 见下

تارتارىك كىسلاتاسى <化> 酒石酸

تارت - تارت 〔模〕刺啦、哒哒

تارت - تۇرت 〔模〕刺啦、哒哒

تارتقۇ¹ 〔静〕罗架: ئەلگەكنى ~ ئۈستىگە قويماق 把罗放
在罗架上

تارتقۇ² 〔静〕耙子: ئۇزۇن ساپلىق تۆمۈر ~ 长把铁耙子

تارتقۇ³ 〔静〕绞链、缆绳: كېمىنىڭ تارتقۇسى 船的绞链

تارتقۇچ 〔静〕<机>①拉杆②挂钩

تارتقۇچلاشماق «تارتقۇچلىماق» 的共同态

تارتقۇچلانماق «تارتقۇچلىماق» 的被动态

تارتقۇچلىماق 〔动〕拽、生拉硬拽: ئۇنى تارتقۇچلاپ ئۆرە
تۇرغۇزدى . 把他拽起来。ئۇلار مېنى تارتقۇچلاپ ئۆيگە ئەكىر-
دى . 他们把我拽进了房子。

تارتقۇچى 〔静〕引力

تارتقۇزماق «تارتماق» 的使动态: ئۇن ~ 让磨面 / سۈرەت
~ 让拍照

تارتقۇزۇشماق «تارتقۇزماق» 的共同态

تارتقۇزۇلماق «تارتقۇزماق» 的被动态

تارتقۇلۇق 〔静〕(该受的)苦难、苦楚、痛苦: ~ تارتماق
受痛苦

تارتما¹ 〔静〕抽屉

تارتما² 〔静〕台阶

تارتما³ 〔静〕①拉的(作形容词用)②马肚带

تارتما بالداق <水> 拉杆

تارتما پۇرژىنا <体> 拉簧、拉力器

تارتما پىچاق <机> 拉刀

تارتما ساندۇق 五斗橱、抽屉柜

تارتما كۆۋرۈك <交> 吊桥

تارتما لىم <交> 拉梁

تارتما ئىستانوك <机> 拉床

تارتماق 〔动〕①拉、扯、牵引: هارۋا ~ 拉车 / بۇ ئات بىر
تونىنا يۈك تارتالايدۇ . 这匹马能拉一吨货。قولىنى تۇتۇپ
~ 抓住、拉手 / چاپاننىڭ پېشىنى تارتىۋەتمەك 拉展上衣
的襟 / قورۇغا ئارغامچا ~ 院子里拉上绳子(如晾衣服
等) / سىم تاناپ ~ 架设电线 / تۆگە ~ 牵骆驼 / پارا-
ۋوزنىڭ تارتىش كۈچى 机车的牵引力 / كەينىگە ~ 向后
拉 / ۋاقىتنى كەينىگە ~ 拖延时间 / ئىشنى كەينىگە ~ 拖
延工作、磨洋工②拉拢: سەن ئۇنى ئۆزۈڭگە تارتما . 你不
要拉拢他。③吸、吸收、吸入: ناسوس بىلەن سۇ ~ 用
唧筒吸水 / ئۆسۈملۈكلەر يىلتىزى ئارقىلىق تۇپراقتىكى نەم-
لىكنى تارتىدۇ . 植物利用根部吸收土壤里的水分。ماگ-
نىت تۆمۈرنى تارتىدۇ . 磁石吸铁。تاماكا ~ 吸烟 / زەي
~ 吸潮、受潮④吸引、招引、诱引: تەبىئەت مەنزىرىسى
كىشىنى ئۆزىگە تارتىپ تۇرىدۇ . 自然景物吸引着人。دىق-
قەت - ئېتىبارىنى ~ 引人注目 / يەر شارىنىڭ تارتىش كۈچى
地球的引力⑤抽吸、播动: يىپەك ~ 抽丝 / پېيى
~ 抽筋、痉挛 / چەك ~ 抽签 / تام مەش ئىس تارتمايۋاتىدۇ .
壁炉不抽烟；壁炉不通风好。قاپاق ~ 眼皮跳⑥追
究: جاۋابكارلىقنى ~ 追究责任 / سوراقنا ~ 审问、审讯
⑦磨、榨: ئۇن ~ 磨面 / ياغ ~ 榨油⑧挂、戴: دېرىزى-
گە پەردە ~ 挂窗帘 / يۈزىگە نىقاب ~ 戴面具⑨称: جىڭ-
دا گۆش ~ 用秤称肉⑩摆、拉紧、上: مېھمانلارغا ئاش ~
给客人摆上饭 / تۆشۈكنى ~ 紧肚带⑪划: سىزىق ~
划线⑫率领: قوشۇن ~ 率领军队⑬照、拍、摄: رەسىم
~ 照像⑭扒、掏: ئوچاقنىڭ كۈلىنى ~ 扒炉灰 / ئوت
~ 掏火 / ئۆز كۆمىچىگە چوغ ~ 谋私利⑮像、随: ئۇ
ئاتىسىغا تارتىپتۇ . 他随他父亲。⑯遭受: ئازاب ~ 受
罪 / دەرد ~ 受痛苦、吃苦 / زىيان ~ 受损失、吃亏、
亏本⑰同 ئالماق (连用)抢、夺: ھوقۇقنى تارتىۋالماق 夺
权

تارتىپ چىقارماق 揪出来

تارتىش كۈچى 拉力、吸引力

تارتۇق¹ 〔静〕礼物、礼品、赠品

تارتۇق قىلماق 赐赏: پادشاھ ئۇنىڭغا بىر ئات تارتۇق قىپتۇ. 皇帝赐给他一匹马。

تارتۇق² 〔静〕 伤疤，疮痕: ئۇنىڭ پېشانىسىدىكى تىلىم ـ تىلىم تارتۇقلار كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. 他额上一道道的伤疤映入眼帘。ئۇنىڭ يۈزىدە ئېنىق بىر ~ بار. 他脸上有一条明显的伤疤。

تارتۇقلاتماق «تارتۇقلىماق» 的使动态

تارتۇقلاشماق «تارتۇقلىماق» 的共同态

تارتۇقلانماق «تارتۇقلىماق» 的被动态

تارتۇقلىماق 〔动〕 送礼，奖励: ھۆكۈمەت ئەمگەك نەمۇنىچىلىرىنى تارتۇقلىدى. 政府给劳模授了奖。

تارتىپ 〔助〕 从……起，从……开始: بۈگۈندىن ~ 从今天起

تارتىشتۇرماق 〔动〕 生拉硬拽

تارتىشتۇرۇشماق «تارتىشتۇرماق» 的使动态

تارتىشماق¹ ① «تارتماق» 的共同态 ②争论，争执: ئۇلار ئۇياقتا تارتىشىپ، بۇياقتا تارتىشىپ ئاخىر بىر قارارغا كەلدى. 他们争来争去，终于统一了看法。

تارتىشماق² 〔动〕 ①抽筋，痉挛: پۇتۇمنىڭ پېيى تارتىشىپ قالدى. 我的腿抽筋了。ئۇنىڭ قورساقلىرى ئېچىپ، ئۈچەيلىرى تارتىشىپ كەتكەنىدى. 他饿得肠子都拧成一团了。 ②牵挂，惦念: بالىلىرىغا ~ 牵挂孩子 ③紧巴巴: ماي سۈرمىگەچكە يۈزۈم تارتىشىپ قالدى. 我脸上没有搽油，有点紧巴巴的。

تارتىشماق ئوينىماق 扯皮: ئىشىم ھەل بولمىدى، ئۇلار تارتىشماق ئويناپ، ئەرزىمنى بۇ ئۇنىڭغا ئەۋەتسە، ئۇ بۇنىڭغا قايتۇرىدۇ. 我的事还没有解决，他们互相扯皮，把我的申诉推来推去。

تارتىغ <古>〔静〕 (可汗的)诏书，召集令，号召

تارتىلما 〔静〕 袭夺

تارتىلما دەريا <地> 被袭夺河，被夺河

تارتىلما قولتۇق <地> 袭夺湾

تارتىلما ئېقىن = تارتىلما دەريا

تارتىلماق¹ «تارتماق» 的被动态: ئاشلىق تارتىلدى. 粮食称过了。 سوتقا ~ 受审

تارتىلماق² 〔动〕 ①减少，下降: سۈت ~ 乳汁少 / ئۆستەڭنىڭ سۈيى تارتىلدى. 渠道的水下降了。 ②消瘦: ئۇ ھارغىنلىق، ئۇيقۇسىزلىق نەتىجىسىدە بۇرۇنقىغا قارىغاندا خېلى تارتىلىپ قالدى. 他由于疲劳和失眠比以前瘦多了。 ③收敛: ئۇ بۇ ئىشتىن خېلى تارتىلىپ قالدى. 这件事上他已有所收敛。

تارتىم 〔静〕 ①可称一次的: بىر ~ گۆش 可称一次的肉 ②口: بىر ~ تاماكا 一口烟

تارتىملىق 〔静〕 吸引人的，动人的: بۇ مەنزىرە بەكمۇ گۈزەل، بەكمۇ ~ ئىدى. 这景色很美，很吸引人。

تارتىن <古>〔静〕 (他人赠送的)饭食，食品

تارتىنچاق 〔静〕 拘谨的，腼腆的: ~ قىز 腼腆的姑娘

تارتىنچاقلىق 〔静〕 拘谨，腼腆: تارتىنچاقلىقىڭدىن ھازىرغىچە بويتاق ئۆتۈۋاتىسەن. 由于腼腆，你到现在还是个单身汉。

تارتىنچاقلىق قىلماق 拘束，拘谨，客气，难为情

تارتىنماق 〔动〕 拘束，羞怯，腼腆，难为情，不好意思，客气: يات ئادەملەردىن ~ 在生人面前感到拘束 / تارتىنماي سۆزلەۋېرىڭ. 别难为情，尽管说吧！

تارتىنىشماق «تارتىنماق» 的共同态

تارچوپ <手>〔静〕 搭湿皮子的架子

تارچۇق 〔静〕 夹道，夹缝

تارچىلىق 〔静〕 狭窄: تارچىلىقتا كىرىۋېلىپ نېمە قىلىۋاتىسىلەر؟ 你们钻到狭窄的地方干什么？

تارخان <古>〔静〕 达干，达官，达汗，达尔汗

تارس 〔模〕 喀嚓，噼啪

تارس ـ تارس 〔模〕 喀嚓喀嚓，噼噼啪啪

تارس ـ تۇرس 〔模〕 喀嚓喀嚓，噼噼啪啪

تارسسىدە 〔静〕 喀嚓一声，啪地

تارسلداتماق «تارسلدىماق» 的使动态: مىلتىقنى تارسلداتىپ ئاتماق 嗒嗒嗒地放枪 / ئاتنى قامچا بىلەن تارسلدىتىپ ئۇرماق 用鞭子啪啪地打马

تارسلداق <古>〔静〕 颈部上端

تارسلدىماق 〔动〕 噼啦，嗒嗒: مۆلدۈر تارسلداپ ياغقىلى تۇردى. 冰雹噼啦噼啦地下起来了。

تارغاق 〔静〕 ①梳子: تاز بىلەن تاز ~ تالىشىپتۇ. <谚> 两个秃子争一把梳子。 تازغا ~ بەرسەڭ، يېلىم تىلەيدۇ. <谚> 给秃子梳子，他还要树胶。 تازنىڭ نېمىسى بار؟ تۆمۈر تارغىقى. <谚> 秃子有啥？一把铁梳。 سوپىغا باغاق كەتمەس، تازغا ~ . <谚> 苏菲(苏菲派教士)不需请帖，秃子不用梳子。 ②<纺> 筘，杼。

تارغاقچى 〔静〕 ①制梳子者 ②卖梳子者

تارغاقدۇكات 〔静〕 梳子剪刀

تارغاق ـ سۈزگۈچ 〔静〕 梳子，篦子

تارغاقسىمان 〔静〕 梳状的，梳形的

تارغاقسىمان مۇسكۇل <生理> 梳状肌

تارغول 〔静〕<植> 细管芦، 狭腔芦

تارقاتقۇچى 〔静〕① 发行人، 发放者، 传播者، 散发者: گېزىت ~ 报纸发行人 / خەۋەر ~ 传播消息者②发射的: ~ ئاپپارات 发射机

تارقاتقۇچى تۈگۈن <物> 发射结

تارقاتقۇچى رايون <物> 发射区

تارقاتقۇچى قۇتۇپ <物> 发射极

تارقاتقۇچى ئورۇن 发文单位

تارقاتماق «تارقىماق» 的使动态: زەھەر ~ 散布毒流 / قوشۇننى ~ 解散队伍 / نۇر ~ 发射光束 / يېڭى ئۆتۈك ~ 发新靴子 / قۇتقۇزۇش پۇلى ~ 发放救济金

تارقىتىش بانكىسى <经> 发行银行

تارقىتىش خەزىنىسى <经> 发行库

تارقىتىش فوندى <经> 发行基金

تارقىتىش ئىلمى 传播学

تارقاشماق «تارقىماق» 的共同态: ھەممەيلەن ئۆيلىرىگە تارقاشتى . 大家四散回家。

تارقاق 〔静〕① 分散的، 零散的، 散漫的: دېھقانلارنىڭ ~ ئۆيلىرى 分散的农舍 / ~ ئولتۇراقلاشماق 分散居住② <经> 换散的

تارقاق باج <经> 零散税收

تارقاق باشقۇرۇش 分散管理

تارقاق بېسىم <电> 分压

تارقاق تەپەككۇر <心> 分散思维

تارقاق دانچە <化> 分散颗粒

تارقاق شەھەر 分散城市

تارقاق كەسىپ <经> 分散行业

تارقاق گەردىش <地> 分散晕

تارقاق مەبلەغ <经> 分散的资金، 游资

تارقاق ئېلېمېنت <化> 分散元素

تارقاقچىلىق 〔静〕 换散状态، 分散主义

تارقاقلاشتۇرماق «تارقاقلاشماق» 的使动态: ئاھالىلەرنى ~ 疏散人口

تارقاقلاشتۇرۇشماق «تارقاقلاشتۇرماق» 的共同态

تارقاقلاشتۇرۇلماق «تارقاقلاشتۇرماق» 的被动态

تارقاقلاشماق 〔动〕 分散، 疏散: ئەمگەك كۈچى تارقاقلىشىپ كەتمەك 劳动力分散 / شەھەردىن تارقاقلىشىپ چىققان كىشى 从城里疏散出来的人

تارقاقلىق 〔静〕① 分散، 零散② 散漫性، 换散性

تارقالما 〔静〕 离散的

تارقالما خاس قىممەت <物> 离散本征值

تارقالما ئىسپېكتىر <物> 离散谱

تارقالماشۇناسلىق 〔静〕 流行学

تارقالماق ① «تارقىماق» 的自复态: كەڭ تارقالغان ناخشا 流行歌曲 / تەسىرى ~ 影响扩散 / مېھمانلار تارقالدى . 客人散了 。 قويلار يايلاقتا تارقىلىپ كەتتى . 羊群散布在草场上 。 تۇمان تارقالدى . 雾散开了 。 خۇشپۇراق پۈتۈن ئۆي ئىچىگە تارقالدى . 香气布满了屋子 。② 分布: تروپىك بەلۋاغ ئۆسۈملۈكلىرى تارقالغان رايونلار 热带植物的分布区域 / تارقىلىش خەرىتىسى 分布图 ③ «تارقىماق» 的被动态: خۇش خەۋەر ~ 喜讯传开

تارقىتىشچان 〔静〕 散布性، 传播性

تارقىتىشچان نېرۋا <生理> 传出神经، 运动神经

تارقىتىشماق «تارقاتماق» 的共同态

تارقىتىلماق «تارقاتماق» 的被动态

تارقىلىشچان 〔静〕 流行性的: ~ مېڭە پەردە يەللىكى 流行性脑膜炎 / ~ B تىپلىق مېڭە يەللىكى 流行性乙型脑炎 / ~ ۋىرۇس 流行性病毒

تارقىلىشچان زۇكام <医> 流行性感冒، 流感

تارقىلىشچان كېسەللىك <医> 流行病

تارقىلىشچانلىق 〔静〕 传染性: تارقىلىشچانلىقى تېز كېسەللىك 传染性快的疾病

تارقىلىشماق «تارقالماق» 的共同态

تارقىماق 〔动〕 散، 传: دۇكانلار ئېتىلىپ ، بازار تارقىدى . 商店关了门، 集市散了 。 بۇ خەۋەر باشقا جايلارغا تارقىدى . 这个消息传到了别处 。

تارلاشتۇرماق «تارلاشماق» 的使动态

تارلاشتۇرۇلماق «تارلاشتۇرماق» 的被动态

تارلاشماق 〔动〕 变窄狭، 缩小، 收缩: يول بارغانسېرى تارلىشىپ كەتتى . 路越来越窄 。

تارلاق 〔静〕<方>(山间)走廊

تارلاڭ 〔静〕<方> 峡谷

تارلىق¹ 〔静〕 窄، 狭窄

تارلىق قىلماق 嫌小، 狭窄: كىيىم ~ 衣服嫌窄 / ئۆي ~ 屋子嫌窄小 / ئىچى ~ 心胸狭窄

تارلىق² 〔静〕① 带弦的: ~ چالغۇ ئەسۋابلىرى 弦乐器② 做弦用的: ئۈچەي ~ 做弦用的肠衣 / ~ پولات سىم 做弦用的钢丝

تارلىق ئۇركېستىر <艺> 队乐弦

تارلىق ئېلېكترومېتىر <物> 器电静线弦

تارمار 〔静〕 灭毁

تارمار بولماق 碎粉 ، 溃崩، 败溃، 灭毁: دۈشمەنلەر

تارمار بولدى . 了败溃人敌 。

تارمار قىلماق 灭歼، 溃击، 碎粉، 灭毁: دۈشمەنلەر-

نىڭ سۇيىقەستىنى ~ 谋阴的人敌碎粉

تارماز 〔静〕 <古، 植> 瓜黄

تارماق¹ 〔静〕 脉支، 流支، 线支①: ~ قىسىم 部②队支

门: سانائەت تارماقلىرى 目子(的目帐)③门部业工

تارماق ئەترەت <军> 队支

تارماق بانكا <经> 行银属附

تارماق تېزلىك <物> 度速分

تارماق جۈملە <语> 句分

تارماق رېئاكسىيە <化> 应反支

تارماق قانۇن <法> 法门部

تارماق كۈچ <物> 力分

تارماق نۇقتا 点分

تارماق ھۆكۈم <逻> 断判支

تارماق ئۆستەڭ <农، 水> 渠支

تارماق ئېقىن <水> 流支

تارماق² 〔静〕 <古> 子爪(的兽猛، 禽猛)

تارماقچە 〔静〕 目细

تارماقلانماق 〔动〕 化歧 <化>②流分، 化分، 支分①

تارماقلىنىش رولى <化> 用作化歧

تارماقلىنىش رېئاكسىيىسى <化> 应反化歧

تارماقلىنىش نۇقتىسى 点支分

تارماقلىق 〔静〕 的门部有، 的支分، 的流支: كۆپ ~

غول ئۆستەڭ 渠干的流支多 / ئۈچ ~ تەشكىلات 分个三有

织组的支

تارمۇت 〔静〕 <古> 谷山، 沟山

تارېلكا 〔静〕 <石> 板塔، 盘塔

تارېلكىلىق 〔静〕 的板塔带

تارېلكىلىق مۇنار <石> 塔式板

تارتىشماق «تاراتماق» 态同共的

تارتىزىق 〔静〕 <植> 菜麻芝

تارىخ 〔静〕 史历: ئەدەبىيات تارىخى 史学文 / يېقىنقى زامان

تارىخى 史代近 / قەدىمقى زامان تارىخى 史代古 / دۇنيا تارىخى

史界世 / تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن مۆجىزە 的例前无史

迹奇 / تارىخنىڭ ھۆكمى 决判的史历 / تارىختىن بۇيان 有

来以史 / تارىخنى بۇرمىلىماق 史历曲歪

تارىخ ئىلمى 学史历، 学科史历

تارىخچى = تارىخشۇناس

تارىخشۇناس 〔静〕 家学史، 家学史历

تارىخشۇناسلىق 〔静〕 学史历

تارىخقاراش 〔静〕 <哲> 观史历

تارىخۋازلىق 〔静〕 义主史历

تارىخىي 〔静〕 的性史历، 的史历: ~ مەزگىل 时史历

期 / ~ ئەھمىيەت 义意史历 / ~ ۋەقە 件事史历 / ~

ئېقىم 流潮史历

تارىخىي بىر مەنبەچىلىك <哲> 论元一史历

تارىخىي پەلسەپە <哲> 学哲史历

تارىخىي پسىخولوگىيە 学理心史历

تارىخىي تىلشۇناسلىق <语> 学言语史历

تارىخىي داستان <文> 诗史

تارىخىي دىئالېكتولوگىيە <语> 学言方史历

تارىخىي دىيالېكتىكا <哲> 法证辨史历

تارىخىي جۇغراپىيە 学理地史历

تارىخىي رومان <文> 说小篇长史历

تارىخىي سېلىشتۇرما تىلشۇناسلىق <语> 史历

学言语较比

تارىخىي سېلىشتۇرما ئۇسۇل 法较比史历

تارىخىي فونېتىكا <语> 学音语史历

تارىخىي قانۇن <哲> 则法史历

تارىخىي كېلەچەكشۇناسلىق 学来未史历

تارىخىي گرامماتىكا <语> 学法语史历

تارىخىي گېئولوگىيە <地> 学史地

تارىخىي لېكسىكولوگىيە <语> 学汇词史历

تارىخىي ماتېرىيالىزم <哲> 义主物唯史历

تارىخىي نوپۇسشۇناسلىق 学口人史历

تارىخىي ۋارىسلىق <哲> 性承继史历

تارىخىي ئىدېئالىزم <哲> 义主心唯史历

تارىخىي ئىنسانشۇناسلىق 学类人史历

تارىخىيلىق 〔静〕 性史历: ئۆرپ - ئادەت تارىخىيلىققا ۋە

ئەنئەنىۋىلىككە ئىگە . 性统传和性史历有具惯习俗风 。

تارىشا 〔静〕 片木薄: ياغاچنى ~ قىلىپ تىلماق 成劈头木把

片薄

تارىشا پۇتۇك 简木

تارىشا جىنىس <地> 岩片

تارىشا گۈگۈرت 片木薄的磺硫了蘸)子板曲 ،

片木火引、(火引来用

تارىشسىمان 〔静〕 片状、片形

تارىشسىمان قۇرۇلما 片状构造

تارىغلاغ 〔静〕<古> 耕地、田地

تارىغلىغ 〔静〕<古> 粮仓

تارىقاي 〔静〕 稀疏、稀少的：~ زىرائەت 稀疏的庄稼 / ئۇنىڭ ~ قاشلىرى 他的稀疏的眉毛

تارىقماق 〔动〕<古> ①变狭 ②厌烦、厌倦

تارىم[1] 〔静〕<古> (注入湖泊或流入沙漠的河流之支流)

تارىم[2] 〔静〕 塔里木河(中国新疆最大的一条内陆河)

تارىم قويى <牧> 塔里木羊

تارىم ئويمانلىقى <地> 塔里木盆地

تارىم[3] 〔静〕<古> 塔里木(可汗直系后裔的专用称呼)

تارىماق[1] 〔动〕 梳：چاچ ~ 梳头 / تىۋىت ~ 梳羊绒 / بەل باغلىغان بىلەن ئەر ئەمەس ، باش تارىغان بىلەن خوتۇن . <谚> 束腰未必真男子，梳头未必真妇人。 يۇڭ تاراش ماشىنىسى 梳毛机

تارىماق[2] 〔动〕 ①散开、走散：مەشرەپتىن يانغان كىشىلەر ئۆي - ئۆيلىرىگە تارىدى . 参加麦西来甫的人们四散回家了。 تاز تارانغىچە توي تارايتۇ . <谚> 秃子打扮停当，婚礼已经散场。 ②发散、散布、传扬：شورپىنىڭ پۇرىقى تارىدى . 肉汤散发出香味。 نامى ئالەمگە ~ 名扬四海 ③消失、消散

تارىمۇش 〔静〕<生理> 韧带

تارىنىشماق «تاراناق» 的共同态：قىزلار پاكىز تارىنىشىپ ، ھېيت تەييارلىقىنى قىلدى . 姑娘们梳装打扮，准备过年。

تارىيىشچان 〔静〕 收缩的

تارىيىشچانلىق 〔静〕<冶> 收缩度

تاز 〔静〕 ①癞痢头、秃子、头癣：كىيىمە ~ 全头秃 / تۆپە ~ 秃顶 / تازنى كۆرسە بېشى قىچىشار . <谚> 秃子见了秃子头痒痒。 تېزىنى باسسا مېزى چىقىپتۇ . 盖住了癞痢，露出了败絮(捉襟见肘、欲盖弥彰)。 ②<转> 未长角的、无角的；不配套的：~ ئوغلاق 无角小山羊

تاز بۇغداي <植> 无芒小麦、蓝麦

تاز پولۇ <食> 无肉抓饭

تاز چىراي 秃子模样

تازا[1] 〔静〕 ①清洁的、干净的、洁净的、整洁的：~ سۇ 干净的水 / ~ ھاۋا 洁净的空气 / ~ كىيىم 整洁的衣服 ②纯的：~ ئىسپىرت 纯酒精 / ~ ئالتۇن 纯金 ③<转> 纯洁的、清白的：~ ئادەم 纯洁的人 ④健康的：تېنى ~ 身体健康

تازا[2] 〔静〕 太、非常、十分、真的、真是、正好、恰好：~ پىغاندىن چىقماق 痛快极了 / ~ ۋاقتىدا يېتىپ كەپتىمىز . 我们来的正是时候。

تازا[3] 〔静〕<方> 挥霍

تازقارا 〔静〕<方、动> 秃鹫

تازىلاتماق «تازىلىماق» 的使动态

تازىلاشماق «تازىلىماق» 的共同态

تازىلانماق ① «تازىلىماق» 的被动态：پاكىزە تازىلانغان ھويلا 打扫干净的院子 ② «تازىلىماق» 的自复态：باش - كۆزۈمنى يۇيۇپ تازىلىنىۋالاي . 让我把脸洗干净。

تازىلىق 〔静〕 ①清洁、卫生：تازىلىقنى ساقلىماق 保持清洁 / مۇھىت تازىلىقى 环境卫生 / ئۆيى ~ 卫生间 / ~ قىلماق 打扫卫生 / تازىلىقنى سۆيۈش گۈزەل ئەخلاق . 爱干净是美德。

تازىلىق ئاپتوموبىلى 清洁车

تازىلىغۇچ 〔静〕<石> 净化器

تازىلىماق 〔动〕 ①弄干净、使清洁、打扫、扫除、擦净、收拾(干净)：ياتاقنى ~ 打扫宿舍 / قولنى ~ 把手弄干净 / كىيىمنى ~ 刷衣服 / ئېرىقنى ~ 疏通渠道、清理渠道 / قۇدۇقنى ~ 掏井 / جوزىنى ~ 收拾桌子 ②<转> 清除、肃清：پارتىيىدىن تازىلاپ چىقارماق 清除出党 ③提纯：ئىسپىرتنى ~ 提纯酒精

تازىمۇ 〔静〕 正是、真是：ئۇ ~ ئەخمەق ! 他真是个傻瓜！

تاس[1] 〔静〕 差点儿、几乎：سىزنىڭ كېلىشىڭىزدىن خەۋىرىم بولمىغاچقا ~ كېتىپ قالىدىكەنمەن . 我不知道你要来，差一点走了。

تاس قالماق 差点儿、几乎：ئۇ يىقىلىپ چۈشكىلى تاس قالدى . 他差点儿摔倒。

تاس[2] 〔模〕 吧嗒、啪嗒、咔嚓、砰：دۇتارنىڭ تارىسى ~ قىلىپ ئۈزۈلۈپ كەتتى . 都塔尔的弦吧嗒一声断了。

تاسادىپىي 〔静〕 ①偶然的、意外的：~ ۋەقە 偶然事件 / ~ ھادىسە 偶然现象 ②随机：~ خاتالىق پەرقى 随机误差 / ~ ئۆزگەرگۈچى سان 随机变数 / ~ شاۋقۇن 随机噪声

تاسادىپىي باغلىنىش <哲> 偶然联系

تاسادىپىي باھا <经> 格价然偶
تاسادىپىي خۇسۇسىيەت <哲> 性属有偶
تاسادىپىي جەريان <数> 程过机随
تاسادىپىي جىنايەتچى 犯偶
تاسادىپىي خاتالىق 误错然偶
تاسادىپىي سانلار <数> 数机随
تاسادىپىي فۇنكسىيە <数> 数函机随
تاسادىپىي مىقدار <数> 量变机随
تاسادىپىي ئۆلۈم <法> 死暴

تاسادىپىيلىق 〔静〕 然偶، 性然偶: ~ ھېس قىلماق 到感然偶 / تاشقى كۆرۈنۈشتىكى ~ 性然偶的上面表

تاسال 〔静〕<古> (马球场的)界线

تاس ـ تاس 〔静〕 差点儿، 几乎
تاس ـ تاس قالماق 差点儿، 几乎

تاس ـ تاماس 〔静〕 差点儿، 几乎
تاس ـ تاماس قالماق = تاس قالماق

تاس ـ تۇس 〔模〕 噼里啪啦، 噼啪: ئۇكامنى ~ قىلىپ شاپىلاقلىۋەتتىم . 我把弟弟打了几巴掌。

تاسسىدە 〔静〕 喀嚓一下(绳子断的声音): ئارغامچا ~ ئۈزۈلۈپ كەتتى . 绳子喀嚓一声断了。

تاسغاماق 〔动〕<古> 打耳光، 扇耳光

تاسقاتماق «تاسقىماق» 的使动态

تاسقاشماق «تاسقىماق» 的共同态

تاسقاقچىلىق 〔静〕 骚扰
تاسقاقچىلىق سالماق 骚扰: ئۇلار يۇتۇن يۇرتقا تاسقاقچىلىق سالسا قانداق قىلىمىز؟ 他们如果骚扰全乡، 我们怎么办？

تاسقاسىز 〔静〕 未筛过的، 未箩过的: ~ ئۇن 未筛过的面

تاسقاقلىق 〔静〕 筛了的، 箩了的: ~ شىغىل 筛过的石子

تاسقالماق «تاسقىماق» 的被动态

تاسقام 〔静〕 ①够箩一次的، 够筛一次的: بىر ~ ئۇن ②〈转〉脑子不管用: ئۇنىڭ بېشىدا بىر ~ بار . 他的脑袋有点不管用; 他的脑袋缺根弦; 他有点傻。

تاسقىماق 〔动〕 ①筛، 罗: ئۇن ~ 罗面 / گۈرۈچ ~ 筛米 / قۇم ~ 筛沙子 / بىكار بولساڭ كېپەك تاسقاپ يە . 〈谚〉有空闲筛麸皮吃。②〈转〉筛选: جامائەت تاسقاپ كۆرۈپ، ئەزىمەتنى كەنت دېھقانلار جەمئىيىتىگە رەئىس قىلىپ سايلىدى . 众人筛选了一番، 便推选艾则提麦当村农会主席。

تاسقاش ماشىنىسى 筛分机

تاسما 〔静〕 皮条، 皮带، 马肚带: ~ تىلماق 割皮条 / ~ بەلۋاغ 皮腰带
تاسما جۆدەر 皮绊子
تاسما مېتىر <交، 机> 皮尺
تاسما ھەرە 带锯
تاسما يۇسۇن <植> 海带

تاسمىبېلىق 〔静〕<动> 带鱼

تاسمىچى 〔静〕 皮带匠، 卖皮带者

تاسمىچىلىق 〔静〕 皮带制造业

تاسمىسىمان 〔静〕 带状، 条形
تاسمىسىمان چاقماق <气> 带状闪电
تاسمىسىمان داغ <农> 长条形斑点
تاسمىسىمان مەددە <生> 缘虫
تاسمىسىمان مەددە كېسىلى <医> 缘虫病

تاسمىقىيار 〔静〕<植> 石韦

تاسمىگۈل 〔静〕<植> 令箭荷花

تاسمىلىق 〔静〕 ①皮带的 ②做皮带的: ~ كۆن 做皮带的皮革
تاسمىلىق تۇلۇق <机> 皮辊
تاسمىلىق چاق <机> 皮带轮

تاش[1] 〔静〕 ①石، 石头: ئېسىل ~ 宝石 / چاقماق تېشى 打火石، 火燧石 / سىناق تېشى 试金石 / ھاك تېشى 灰石 / مەڭگۈ ~ 石碑 / سايدىكى تاشتەك 多得象河滩上的石 / تاشمۇ چۆشكەن يېرىدە ئېغىر . 〈谚〉石头在产地珍贵(人在本乡受尊敬)。②(多如牛毛)一头石钟 ③(钻石 表、戒指上的)钻石 ④砣، 磨盘: جىلىق تېشى 砣秤 / تۆگمەن تېشى 磨盘 ④〈医〉结石: ~ چۈشۈش كېسىلى 结石病 / تاشنى ئېلىۋېتىمەك 摘除结石 ⑤〈转〉(心)硬، 狠: باغرى ~ 心肠硬، 铁石心肠
تاش ئاتماق 射石، 扔石头، 投石
تاش ئالما <植> 海棠果، 火栎木子
تاش ئەينەك 厚度玻璃
تاش بادام <植> 石巴旦木
تاش باسما <印> 石印
تاش باسماق <成> 有分量، 言之有物، 言之有理، 一言九鼎
تاش بىجمك <植> 铁荸荠

تاش پەرۋانىسى <动> 蛾石

تاش پەردە <地> 幔石

تاش پۈتۈك <语> 志، 碑، 记碑، 铭碑، 碑石

تاش تاختا <建> 板石

تاشتىن ياغ چىقارماق <成> 守، 儿门抠، 鸡公铁
奴财 ،一毛不拔: بىز سىزگە ئوخشاش تاشتىن ياغ چىقىرـ
دىغانلاردىن ئەمەس جۇمۇ . 公铁的样一你像是不可们我
鸡 。

تاش چاي 茶心米

تاش چىنىگۈل <植> 竹石丝، 胡柴银

تاش دامبا <水> 坝石堆

تاش دۆمبەل <地> 碛堤

تاش زەگۈندە <建> 坡护砌石

تاش ساھىل <地> 滩岩

تاش غار 窟石

تاش قاپقاق <矿> 岩帽

تاش قاتلىمى <矿> 层岩

تاش قامچىشوت <植> 蓼生岩

تاش قورال 器石

تاش قورال دەۋرى 代时器石

تاش قوغۇن <植> 瓜石

تاش كاشتان <植> 栎، 栎白

تاش كانى 场石采

تاش كاۋا <植> 瓜手佛

تاش كۆزەينەك <地> 镜眼晶水

تاش كۆۋرۈك <交> 桥石

تاش گۈمبەز <地> 拱石

تاش گۈندە <建> 墩石

تاش لەمپە <地> 石水滴

تاش لويلا <植> 蓬果浆

تاش مارجان <动> 瑚珊石

تاش مېتېئورىت <天> 石陨石

تاشنى تاياقىا تاگماق <成> 喝不牛، 拉处一往硬
会附强牵، 扯硬拉生، 头按强水

تاشنى سىقىپ سۇيىنى ئىچمەك <成> 不毛一
奴财守当، 拔

تاش ھۈجەيرە <生> 胞细石

تاش ئورمان <地> 林石

تاش ئويما <手> 品刻石، 雕石

تاش ئۆستەڭ 道渠石卵

تاش ئىگىر <植> 蒲菖石

تاش يەپ قوزم چىقىرىدىغان <成> 形)، 沙拉石嚼
(好口胃容

تاش يۈرەك <成> 情无酷冷، 肠心石铁

تاش يۇسۇن <植> 萘花石

تاش[2] 〔静〕 外①، 面外، 表外: ئۆينىڭ تېشىدا 外子屋在
面 / تېشى پال - پال، ئىچى غال - غال <成> 不而华
实، 外强中干②面儿، 封面: جۇۋا تېـشى 面袄皮
儿 / كىتاب تېشى 书的封面، 书皮③ <手> 皮帽顶部

تاش ئات 马边(马的套拉)

تاش پەش 襟大

تاش پەۋاز <建> 脚勒

تاش چاتقۇ 头接外

تاش قۇلاق <理生> 耳外

تاش قۇلاق يەللىكى <医> 炎道耳外

تاش قۇلاق يولى <理生> 道听外، 道耳外

تاش كامېر 胎外، 带外

تاش كىرلىك 套被

تاش كىيىم 衣外

تاش گۆر 穴墓外

تاش مايماق 翻外足

تاش يۇرت 乡异، 乡外

تاشا 〔静〕 <方> 的外

تاشاق 〔静〕 <理生> 丸睾، 巢精

تاشايىن (تاشاينى) 〔静〕 外، 之外، 除……以外: بۇنىڭ تا-
شايىندا 除此之外 / بىز ئىسمىلىكنىڭ تاشايىندا قاپتۇق . 我
们在名册之外。

تاشئەپۇس 〔静〕 <植> 楠石

تاشبۇرگۈن 〔静〕 <植> 蓬小

تاشبىلىق 〔静〕 <动> 鱼夫杜

تاشبىرغا 〔静〕 <植> 花莲石

تاشپاختا 〔静〕 <矿> 棉石: ~ تورى 网棉石 / ~ كاھىـ
شى 瓦棉石

تاشپاقا 〔静〕 <动> 鳖، 龟鸟

تاشپاقا قېپى 壳龟乌، 板龟

تاشپۇرچاق 〔静〕 ① <植> 根豆山② <转> 鬼啬吝،
鸡公铁، 奴财守

تاشتەرمەك 〔静〕 抓石子(用五个石子玩的游戏): ئىك-
كى قىزچاق ~ ئويناپ ئولتۇراتتى . 两个姑娘在玩抓石子。

تاشتەك 〔静〕 盆土陶

تاش - توقماق 〔静〕 子棒和头石: قوللىرىغا ~ ئالماق 拿
棒棍和头石起

تاش - تۇپراق 〔静〕 土和头石

تاشتۇرماق «تاشىماق» 态动使的

تاشتۇز 〔静〕<矿> 盐岩

تاش - تۆمۈر 〔静〕 铁和头石

تاش - تۆمۈر مېتېئورىت <天> 石陨铁石

تاشتۇلەك 〔静〕<动> 鸟的毛次两了换

تاشچېچەك 〔静〕<植> 花石

تاشچى 〔静〕<建> 匠石

تاشچىلىق 〔静〕<建> 业石采، 业匠石: ~ مەيدانى 采
场石

تاشچۈنى 〔静〕<动> 蝇石

تاشدۈپ 〔静〕<植> 栎石

تاشسامساق 〔静〕<植> 蒜石

تاشسىز[1] 〔静〕 的头石无: ~ تۇپراق 土的头石无

تاشسىز[2] 〔静〕 的面无: ~ جۇۋا 袄皮面无، 袄皮板光

تاشقاپاق 〔静〕<植> 芦葫小

تاشقۇلاق 〔静〕<植> 兰宝八

تاشقامچىئوت 〔静〕<植> 蓼生岩

تاشقورغان 〔静〕<地> 干尔库什塔

تاشقورغان چوڭ قۇيرۇق قويى <牧> 尔库什塔
羊尾大干

تاشقى 〔静〕 的面外، 的界外، 的部外: ئۆينىڭ ~ كۆرۈنۈ-
شى 表外的子屋 / ~ سىياسەت 策政外对 / ئىچكى، ~
ۋەزىيەت 势形外内国

تاشقى ئاپەت 患外

تاشقى ئاجراتما <理生> 泌分外

تاشقى ئالاقە 往交外对

تاشقى ئالەم <天> 间空层外

تاشقى ئامىل <哲> 素因在外

تاشقى ئەزا <数، 医> 项外

تاشقى باغلىنىش <哲> 系联在外

تاشقى بوۋاسىر <医> 痔外

تاشقى بۇلۇڭ <数> 角外

تاشقى بۇيرۇق <电> 令命部外

تاشقى پورت <交> 港外

تاشقى پېرېۋوت <经> 汇外

تاشقى پېرېۋوت بازىرى <经> 场市汇外

تاشقى پېرېۋوت بېجى <经> 税汇外

تاشقى پېرېۋوت بېدىكى <经> 人纪经汇外

تاشقى پېرېۋوت چېكى <经> 券汇外، 兑汇外
券换

تاشقى پېرېۋوت زاپىسى <经> 备储汇外

تاشقى پېرېۋوت ھايانكەشلىكى <经> 汇倒 ،
汇套

تاشقى پېرېۋوت ئۇرۇشى <经> 战汇外، 战币货

تاشقى پېرېۋوتشۇناسلىق <经> 学汇外

تاشقى تەجرىبە <哲> 验经部外

تاشقى تورمۇزلاش <心> 制抑外

تاشقى جىنسىي ئەزا <理生> 器殖生外

تاشقى دەريا <地> 河流外

تاشقى دۇنيا <哲> 界世部外

تاشقى رول <哲> 用作界外

تاشقى زەھەر <生> 素毒外

تاشقى زۆرۈرىيەت <哲> 性然必部外

تاشقى زىددىيەت <哲> 盾矛部外

تاشقى سەپ <军> 线外: تاشقى سەپتە ئۇرۇش قىلماق
战作线外

تاشقى سەۋەب <哲> 因外

تاشقى سەۋەب نەزەرىيىسى <哲> 论因外

تاشقى سودا <经> 易贸外对

تاشقى قارشىلىق <物> 阻外، 阻电外

تاشقى قەرز <经> 债外

تاشقى قۇرۇلما <语> 构结层表

تاشقى كۆرۈنۈش <哲> 表外

تاشقى كېسەللەر بۆلۈمى <医> 科外

تاشقى مەركەز <数> 心外

تاشقى نۇتۇق <语> 语言部外

تاشقى ھورمون <理生> 素激泌分外، 尔荷外
蒙

تاشقى ئوشۇق <理生> 踝外

تاشقى ئىشلار 务事外对

تاشقى ئىشلار ئىشخانىسى 办外

تاشقى ياردەم <经> 援外

تاشقىرى 〔静〕 ①外، 面外: تاشقىرىدا بىرى ئىشىكنى قېقىۋا-
تىدۇ. 门敲在人有面外。②外以، 外之: بۇنىڭدىن ~
外之此除 / ئادەتتىن ~ 外格، 外分، 别特

تاشقىرىقى 〔静〕 的面外، 的外: ~ بۆلۈم 间外 / ~ ئىش-
تىن ئەنسىرىگىچە، ئىچكى ئىشنى پۇختا قىل. <谚> 与其操

。务内好搞如不、务外心

تاشقىرىقى ئۆي 屋外 <建>

تاشقىلاتماق «تاشقىلماق» 态动使的

تاشقىلماق 〔动〕 出溢、出漫、出淌: چېلەكتىكى سۇ تاشقىلاپ تۆكۈلدى . 。来出了溢水的里桶

تاشقىن 〔静〕 水洪

تاشقىنلىماق 〔动〕 ①漫、溢、泛滥② <转>澎湃、汹涌: ئۇنىڭ قەلبىدە چەكسىز خۇشاللىق تاشقىنلايتتى . 他心中洋溢着欢快之情。

تاشكاۋا 〔静〕<植> 西葫芦

تاشكۆز 〔静〕<动> 石鳖

تاشكۆمۈر 〔静〕<矿> 石炭

تاشكۆمۈر دەۋرى <地> 石炭纪

تاشكۆمۈر يېغى <化> 煤焦油

تاشگۈل 〔静〕<植> 小叶海棠

تاشلاتماق[1] «تاشلىماق[1]» 的使动态

تاشلاتماق[2] «تاشلىماق[2]» 的使动态

تاشلاشماق[1] «تاشلىماق[1]» 的共同态

تاشلاشماق[2] «تاشلىماق[2]» 的共同态

تاشلاندۇق 〔静〕 ①被遗弃的、荒芜的: بالا ~ 弃儿 / يەر ~ 荒芜的土地 / باغ ~ 荒废的果园②废弃物、废料: قەغەز ~ 废纸 / ئۆي ~ 破房、废弃的房子

تاشلانما 〔静〕 废弃物

تاشلانماق[1] ① «تاشلىماق[1]» 的被动态: تۈرمىگە ~ 投入监狱 ② «تاشلىماق» 的自复态: قۇچاققا ~ 扑到怀里

تاشلانماق[2] «تاشلىماق[2]» 的被动态: جۇۋا تاشلاندى . 皮袄上了面子。

تاشلويلا 〔静〕<植> 优若藜

تاشلىق[1] 〔静〕 ①石头多的、有石头的: يەر ~ 石头地 ②钻、钻石的: 17 ~ سائەت 17 钻手表③盘: تۆت ~ تۈگمەن 四盘磨

تاشلىق تۇپراق <农> 石质土

تاشلىق قاراقىتى <植> 石生茶藨

تاشلىق كۆمۈر <矿> 石矸、石矸煤

تاشلىق[2] 〔静〕 ①带面子的、有封皮的②做面子用的: كۆك ~ كىنىشكا 兰皮证件 / رەخت ~ 挂面儿布

تاشلىق جۇۋا <手> 带面皮袄

تاشلىق[3] 〔静〕 肫: توخۇنىڭ تاشلىقى 鸡肫

تاشلىماق[1] 〔动〕 ①扔、摞、掷、投、撒、甩、抛: بالا ~ 流产(牲畜) / بومبا ~ 投炸弹 / كۆز ~ 丢眼色、送秋波 / نەزەر ~ 眺望、回顾、展望 / چەك ~ 抓阄儿、抽签 / چېچىنى ~ 甩辫子 / تور ~ 撒网 / تاش ~ 扔石头 / ئۇ جان ئاچچىقىدا خەتنى پۇرلاپ ـ پۇرلاپ يەرگە تاشلىدى . 他气愤地把信揉作一团扔在地上。 ئۇ كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاپ ئۇخلىدى . 他已倒在床上睡了。②抛弃、放弃、遗弃、丢掉、戒除、停止: دەرس ~ 罢课 / ئىش ~ 罢工 / ئائىلىنى ~ 弃家 / تاماكا ~ 戒烟 / ئايالىنى ~ 抛弃妻子 / خام خىيالنى ~ 丢掉幻想 / ئۆزىنى ~ 自暴自弃③投出、扑去、跳下去: ئۆزىنى ئانىسىنىڭ قۇچىقىغا ~ 他扑到母亲怀里 / ئۆزىنى دەرياغا ~ 跳河、投河、投河自杀 / پاراشوتتىن ~ 空投④蜕、换、落、凋谢、凋零: پوستىنى ~ 蜕皮⑤作助动词、表示行为或行为的结果不是由自主的情况下发生的: يىغلاپ ~ 忍不住哭起来 / دەپ ~ 随口说出来

تاشلىماق[2] 〔动〕 上面子

تاشما[1] 〔静〕 溢出的

تاشما ئېقىم <地> 泻流

تاشما[2] 〔静〕<医> 皮疹

تاشماق 〔动〕 ①溢出、漫出、淌出: دەريا تېشىپ كەتتى . 河水漫出来了。 سۇ ئىدىشتىن تېشىپ كەتتى . 水从缸里溢出来了。②作助动词、表示动作状态超出一般: ئۇنىڭ غەيرىتى باشقىدىن ئۇرغۇپ تاشتى . 他重新鼓起了干劲。 تولۇپ ـ تاشقان ئىشەنچ بىلەن 满怀信心地 / غەزىپى تېشىپ تۇرماق 愤愤不平

تاشـمـەت 〔静〕<方> ①爱打扮的②轻佻的、轻浮的③疯子、傻瓜

تاشئوت 〔静〕<植> 霞草繁缕(根可人药、中医称"银柴胡")

تاشيارغان 〔静〕<植> 虎耳草

تاشيول 〔静〕<交> 公路

تاشيول گېئولوگىيىسى <地> 公路地质学

تاغ 〔静〕 ①山: قىزىل ~ 红山 / يانار ~ 火山 / قارلىق ~ 雪山 / ~ ئۈستى 山上 / ~ ئىچى 深山 / ئۆچكە تاغدا، پۇل ، ئۈزۈم باغدا . <谚> 山羊在山上值钱、葡萄在果园值钱。 تاغنىڭ زىننىتى قورام تاش ، ئادەمنىڭ زىننىتى ئۇستىباش . <谚> 岩石是山的点缀、衣衫是人的装饰。 تاغنى تالقان ، باغنى بوستان قىلماق 翻江倒海、移山倒海②高大、雄伟: تاغدەك مەزمۇت تۇرماق 稳如泰山

تاغ ئاغمخنى <动> 鼬伶
تاغ ئاق قۇشقىچى <动> 雀雪
تاغ ئەنجۈرى <植> 榕山高، 树青大
تاغ پاختىكى <动> 鸠斑山
تاغ توشقىنى <动> 兔雪
تاغ تۈمۈچۈقى <动> 雀木旋山高
تاغ تېرىقى <植> 草芒落
تاغ تېرېكى <植> 杨山
تاغ تىزمىسى 脉山
تاغ جىنسلىرى شاخچىسى <地> 枝岩
تاغ جىنسى <地> 石岩
تاغ چامغۇرى <植> 卜萝山
تاغ چىلىنى <植> 绿绿药
تاغ دولانىسى <植> 红里山
تاغ رەيھىنى <植> 勒罗白
تاغ زەمبىرىكى <军> 炮山
تاغ سەرغۇلى <植> 菊毛寡
تاغ سۇمبۇلى <植> 松甘毛山高
تاغ سېرىسى <植> 槐山
تاغ سېغىزى <植> 菊舌短
تاغ شاپتۇلى <植> 桃山
تاغ قاغىسى <动> 鸦山
تاغ قامچىشوتى <药، 植> 蓼芽珠
تاغ قۇشقىچى <动> 雀山
تاغ قىچىسى <植> 菜芥山
تاغ كەپتىرى <动> 子鸽野، 子鸽山
تاغ كۆنجۈتى <植> 草宵待
تاغ كېسىلى <医> 病山高
تاغ گورىللاسى <动> 猩猩大山高
تاغ لەيلىسى <植> 菊毛风山高
تاغ نەشپۈتى <植> 梨豆
تاغ ئۆچكىسى <动> 羊山野، 羊青
تاغ ئۈزۈمى <植> 萄葡山
تاغ ئىتشۈزۈمى <植> 泉羊蜀
تاغ ئېغىنېكتى <地> 应效体山
تاغ ياڭىقى <植> 桃核山
تاغ يۇلتۇزگۈلى <植> 菀紫山高
تاغ يېشىلكۆكى <植> 芹山 ، 芹子棱
تاغا 〔静〕 舅舅؛ 伯伯، 叔叔
تاغا ئاچا (子妻的弟弟亲母)妈舅

تاغا ئانا (子妻的哥哥亲母)妈舅
تاغار 〔静〕 袋口، 袋麻: بىر ~ بۇغداي 子麦袋一 / بىر ~ گەپ 话堆大一 / قاپ قويۇپ تاغارنى يۆلەپتۇ ، ئاغرىق قويۇپ ساقنى . 人康健扶搀人病، 袋面扶去袋麻 <谚>
تاغار قىقىندىسى (等面的剩残内袋口指)底袋口
تاغار - تاغار 〔静〕 的袋成袋成: ~ بۇغداي 的袋成袋成 麦小
تاغارچى 〔静〕 者袋口售②者袋口织①
تاغارچىلىق 〔静〕 业袋麻
تاغارچىلىق قىلماق 业袋麻事从
تاغارسىز 〔静〕 的袋麻无
تاغارلاپ 〔静〕 地袋口成: ئۇنلۇق ئۆيىدە نوپۇس جىق بولغاچقا ھەر ئايدا ~ ئاشلىق ئالمىسا يەتمەيدۇ . 每، 多口人里家他 。吃够不就食粮买的袋成不月
تاغارلىق 〔静〕 的袋麻有
تاغاق <理生>〔静〕 骨胛肩، 骨琶琵
تاغاق سۆڭىكى <理生> 骨胛肩
تاغاقئوت <植>〔静〕 草冰
تاغ - تاش 〔静〕 野山
تاغتېشەر <动>〔静〕 甲山穿
تاغچى 〔静〕 商货山②人上山①
تاغچىلىق 〔静〕 业货山
تاغچىلىق قىلماق 卖买货山事从، 货山卖
تاغ - دالا 〔静〕 野原和峦山
تاغ - داۋان 〔静〕 岭山، 峦山
تاغ - دەريا 〔静〕 山江، 川山، 河山
تاغدېنى <植>〔静〕 胡延، 堇紫، 菜胡延
تاغدىن - باغدىن 下见
تاغدىن - باغدىن سۆزلىمەك <成> 颠، 扯西拉东 四倒三، 次伦无语: ئۇ تاغدىن - باغدىن سۆزلەپ تاڭ ئاتقۇزدى . 他东拉西扯، 一直到天亮。
تاغشۇت <古>〔静〕 文韵، 歌诗، 诗
تاغشۇرماق <古>〔动〕 咏吟، 咏歌، (诗)诵朗
تاغقۇشى <植>〔静〕 草蹄羊
تاغلىق 〔静〕 区山③人里山②的山多، 的地山، 的山①
تاغلىق رايون <地> 区山
تاغموتاغ 〔静〕 山群، 峦山: ~ يۇرۇپ ئوۋ قىلماق 越山翻 猎打岭
تاغوزماق <古>〔静〕 的墩墩肉، 的胖矮
تاغون[1] <方>〔静〕 疫鼠

تاغۇن² 〔静〕<古>维恭، 语巧言花، 语蜜言甜； 媚谄 ، 承奉

تاغۇنچى 〔静〕<古> 者媚献، 者媚谄، 者承奉谀阿

تاغۇنلاماق 〔动〕<古> 媚谄، 承奉، 媚献

تاغىل 〔静〕 有条纹的، 有花纹的： ~ يولۋاس 老纹斑 虎 / ~ ئىنەك 牛乳花 / ~ مۇشۇك 猫花

تاغىل ئات <动> 马斑

تاغىل ئاغمىخان <动> 鼬虎

تاغىل ئالما <植> 夏柠檬苹果

تاغىل پاتمىچۇق <动> 白条沙蜥

تاغىل پەرۋانە <动> 斑蛾

تاغىل تۇتى <动> 虎皮鹦鹉

تاغىل پاقا <动> 花蛙

تاغىل چاشقان <动> (金)花鼠

تاغىل چىۋىن <动> 麻蝇

تاغىل قوڭغۇز <动> 虎甲

تاغىل ئىپار مۇشۇك <动> 斑灵猫

تاغىلماق 〔动〕<古> 变钝

تاغياسانچۇقى 〔静〕<植> 山梅花

تافتا 〔静〕<纺> 塔夫绸

تاق¹ 〔静〕 ①单的： ~ كۈن 单日 / ~ سۆز 单词 / ~ نومۇر 单号 / ~ رېلس 单轨 / ~ چىشلىق ساپان 单铧犁 / ~ سان 单数، 奇数 / دەرد كەلسە جۈپ ، دۆلەت كەلسە ~ . <谚> 祸不单行، 福无双至。 بەخت تاقنى جۈپ قىلىدۇ ، قازا جۈپنى ~ قىلىدۇ . <谚> 幸福使单成双، 灾难使双成单。 ②独身的： ئۇ ئۆمۈر بويى ئۆيلەنمەي ~ ئۆتكەن ئادەم . 他一生未婚، 过独身生活。

تاق باغ <化> 单键

تاق پالەچ <医> 单瘫

تاق جىنسلىق <植> 雌雄异体

تاق جىنسلىق كۆپىيىش <植> 单性繁殖

تاق جىنسلىق گۈل <植> 单性花

تاق دەرىجە <数> 奇次幂

تاق دەرىجىلىك ئەزا <数> 奇次项

تاق دەرىجىلىك تەڭلىمە <数> 奇次方程

تاق سوزۇق تاۋۇش <语> 单元音

تاق قىممەت <数> 奇

تاق قىممەتلىك فۇنكسىيە <数> 奇函数

تاق كۆك تومۇر <理生> 奇静脉

تاق لىنىيە <交> 单线، 不平行线

تاق لىنىيىلىك 单线的

تاق لىنىيىلىك تۆمۈريول <交> 单线铁路

تاق ھۆجەيرە <生> 单细胞

تاق ھۆجەيرىلىك جانلىقلار <生> 单细胞生物

تاق ئىنتېرۋال <艺> 单音程

تاق يۈنىمۇ <语> 单韵母

تاق² 〔模〕 (撞物或重物落地的声音)嘭، 嗵： ئىشىك ~ قىلىپ يېپىلدى . 门嘭的一声关上了。

تاق³ = دەل

تاق⁴ 〔静〕<古> 困难، 困苦، 苦难، 艰难

تاقا¹ 〔静〕 ①马(骡، 驴)掌： توكۇر ئاتقا تۆمۈر ~ ، ئەسكى چاپانغا سۆسەر ياقا . <谚> 病马钉好掌، 破衣上貂皮领。 ②<机> 梭床： كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ تاقىسى 缝纫机梭床

تاقا² 〔静〕<方> 幅 (艾特莱斯等绸子双幅中的一幅)

تاقابىل 见下

تاقابىل تۇرماق 抗衡، 对抗، 对付، 应付： دۈشمەنگە ~ 对付敌人 / تەتۈر ئېقىمغا ~ 顶逆流

تاقابىل كەلمەك = تاقابىل تۇرماق

تاقابىلچانلىق 〔静〕 抗逆性

تاقابىللىق 〔静〕 对策، 博弈

تاقابىللىق نەزەرىيىسى 对策论

تاقاتماق «تاقىماق» 的使动态

تاقاراشتۇرماق «تاقاراشماق» 的使动态

تاقاراشماق 〔动〕 ①撞، 碰②发生冲突، 顶撞： مەريەمخان قاسىم ئاخۇننىڭ سۆزىگە تەن بەرمەي خېلى تاقارىشىپ باقتى . 麦尔耶姆汗对喀斯木阿洪的话不服气، 和他顶撞了一阵。

تاقاشماق ① «تاقىماق» 的共同态②碰، 挨، 触及： كارىۋات ئىشىككە تاقىشىپ قالدى . 床碰到门上了。 ئايىغىم تامغا تاقىشىپ قالدى . 我的脚挨到墙上了。 شەخسىي مەنپەئەتكە ~ 触及个人利益 / بىر ئىشقا ~ 涉及一件事③妨碍： ماڭا تاقاشماي نېرى تۇر . 靠边点儿، 不要妨碍我。

تاقاق¹ 〔静〕 ①门闩، 闸门： تاقاقنى كۆتۈرۈپ قويماق 开闸门②枷، 枷锁： ئىككى يايى بويىنغا ~ سېلىنغان ۋۇسۇڭنىڭ كەينىدىن قارا تەرگە چۆمگەن ھالدا ئەگىشىپ كېلەتتى . 两个衙役满头大汗، 在跟在带着枷的武松后面。③<建>插销

تاقاق سالماق 上插销

تاقاق² 〔静〕<电> 电闸، 闸刀، 刀闸، 闸刀开关

تاقالماق ① «تاقىماق» 的被动态： ئىشىك تاقالدى . 门关上了

:到碰، 到顶، 顶②。了门关子铺 . دۇكان تاقالدى 。 了
户窗到顶端一的头木 . ياغاچنىڭ بىر ئۇچى دېرىزىگە تاقالدى
。 了上头骨到碰子刀 . پىچاق سۆڭەككە تاقالدى 。 了上
界世心内及触، 魂灵及触 ~ ئىچكى دۇنياسىغا : 及触③
مەسىلىسىگە تاقالدى . سۆز ئايلىنىپ كېلىپ يەنە ئەمەتنىڭ ئائىلە : 及涉، 到涉牵④
的提麦艾了到及涉又، 去说来说
。 题问庭家

تاقەت 〔静〕 耐性، 耐心، : تاقىتىم قالمىدى . 我失去了耐
心؛ 我忍不住了。
تاقەت قىلماق 耐忍، 忍受
تاقىتى تاق بولماق <成> 忍耐不住، 焦躁: كۆتۈۋې-
رىپ تاقىتىم تاق بولدى . 我等得不耐烦了。
تاقەتسىز 〔静〕 无耐心的، 忍不住的، 迫不急待的، 不
耐烦的: ~ ئادەم 无耐心的人
تاقەتسىزلەندۈرمەك «تاقەتسىزلەنمەك» 的使动态
تاقەتسىزلەندۈرۈشمەك «تاقەتسىزلەندۈرمەك» 的共同态
تاقەتسىزلەنمەك 〔动〕 焦躁، 焦急: ئۇ تاقەتسىزلىنىپ ئۇ-
ياق - بۇياققا قارىدى . 他焦急地左右张望。
تاقەتسىزلىك 〔静〕 迫不及待، 不耐烦: ~ بىلەن كۈتمەك
不耐烦地等待
تاقەتسىزلىنىشمەك «تاقەتسىزلەنمەك» 的共同态
تاقەتلىك 〔静〕 能忍耐的، 有耐性的: ~ ئادەم 有耐性
的人
تاقتاق 见下
تاقتاق ھەرە <动> 跳小蜂
تاق - تاق 〔模〕 嘟哐嘟哐، 噔咯噔咯: ~ دەسسەپ ماڭماق
噔咯噔咯地踏着步走
تاق - تۇق 〔模〕 丁当، 乒乒، 噔咯: قورۇدا ~ قىلغان ئاياغ
تاۋۇشى ئاڭلاندى . 院子里传来噔咯噔咯的脚步声。
تاقا - تۇقا[1] 〔静〕 乱七八糟، 颠三倒四، 语无伦次
تاقا - تۇقا سۆزلىمەك 说话颠三倒四، 胡言乱语
تاقا - تۇقا گەپ 颠三倒四的话
تاقا - تۇقا[2] 〔静〕 小孩玩的一种游戏
تاقىدە 〔静〕 哐، 哐当، 嘭(器物撞击的声音): مەن كەي-
نىمگە قارىماي ، ئىشىكنى ~ ياپتىم . 我没有朝后看، 哐当
一声把门关了。
تاقىلاتماق[1] «تاقىلىماق[1]» 的使动态
تاقىلاتماق[2] «تاقىلىماق[2]» 的使动态
تاقىلاشماق[1] «تاقىلىماق[1]» 的共同态
تاقىلاشماق[2] «تاقىلىماق[2]» 的共同态

تاقىلانماق «تاقىلىماق[2]» 的被动态
تاقىلما 见下
تاقىلما ئۇسسۇل <艺> 踢踏舞
تاقىلىماق[1] 〔动〕 跳: ئېرىقتىن تاقلاپ ئۆتمەك 跳过水渠 / تاق-
لاپ قىرغاققا چىقماق 跳上岸 / تاقلاپ ، تاقلاپ ئورنىغا چۈشمەك
跳来跳去، 回到原处
تاقىلىماق[2] <农>〔动〕 间苗: كېۋەز ~ 棉花间苗 / مايسا
~ 间苗
تاقچى 〔静〕 ①钉马掌的人②打马掌的人
تاقچىلىق 〔静〕 钉马掌، 打马掌
تاقىر[1] 〔静〕 光秃秃的: ~ يەر 光秃秃地، 不毛之地 / ~
تاغ 光秃秃的山
تاقىر باش 光头
تاقىر[2] 〔模〕 哐当، 嗵嗵، 嗒嗒: بالا ئىشىكنىڭ ~ قىلغان
ئاۋازىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى . 孩子被门的哐当声
惊醒。
تاقىراق 〔模〕 嘚嘚(马蹄声)
تاقىراق - تاقىراق 〔模〕 哐当哐当، 嗒嗒، 嘚嘚
تاقىراق - تۇقۇرۇق 〔模〕 嘟哐嘟哐
تاقىر - تۇقۇر 〔模〕 ①哐当当، 嘟哐嘟哐، 嗵嗵، 铿铿
②乱七八糟: ~ نەرسىلەر 乱七八糟的东西③什物،
杂物: ئۆيدىكى تاقۇر - تۇقۇرلارنى تاشلىماق 处理家中什物
تاقىرلاتماق[1] «تاقىرلىماق[1]» 的使动态
تاقىرلاتماق[2] «تاقىرلىماق[2]» 的共同态
تاقىرلاشماق 〔动〕 变得光秃秃: بۇ جۇۋىنىڭ تۈكى چۈشۈپ
تاقىرلىشىپ كېتىپتۇ . 这件皮袄掉了毛، 变得光秃秃
的。 قۇرغاقچىلىق تۈپەيلىدىن بۇ جايلار تاقىرلىشىپ كەتتى .
干旱使这些地方变得光秃秃了。
تاقىرلىق 〔静〕 不毛之地
تاقىرلىماق[1] 〔动〕 嗒嗒作响، 嘟哐作响: ئاتلارنىڭ تاقىر-
لىغان ئاياغ تىۋىشلىرى يىراققا ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 马蹄的嗒嗒
声传到远方。
تاقىرلىماق[2] 〔动〕 使光秃秃
تاقسىز 〔静〕 没钉掌的
تاقسىزلىق 〔静〕 没钉掌
تاقسىمان 〔静〕 马蹄形的: ~ ماگنىت 马蹄形磁铁 / ~
تورمۇز 蹄式制动器
تاقسىمان بارخان <地> 马蹄形沙丘
تاقسىمان كۆل <地> 马蹄形湖
تاقىلاتماق «تاقىلىماق» 的使动态

تاقىلاشماق «تاقىلىماق» 的共同态

تاقىلاقسىز 〔静〕 没钉马掌的

تاقىلاقلىق 〔静〕 钉了马掌的

تاقىلانماق «تاقىلىماق» 的被动态

تاقىلداتماق «تاقىلدىماق» 的使动态: ئىشىكنى ~ 把门敲得咚咚响

تاقىلدىتىشماق «تاقىلداتماق» 的共同态

تاقىلدىماق 〔动〕 ①咚咚、噔噔、嘣嘣: تاقىلداپ ماڭماق 噔噔地走 / ئىشىك ~ 门咚咚响 / يىپ ئېگىرىش چاقى تاقىلداپ ئايلاندى. 纺车嘣嘣转得欢。②急切、急得要命: ئۇ كىنو كۆرگىلى ئالدىراپ تاقىلداپ كەتتى. 他急匆匆地要去看电影。

تاقىلىق 〔静〕 ①钉了掌的: ~ ئات 钉了掌的马 ②做铁掌用的: ~ تۆمۈر 做铁掌用的铁

تاقىلىماق 〔动〕 ①钉掌: ئاتنى ~ 给马钉掌 ②<转>编、蒙、诳、哄: ئۇ مېنى راسا تاقىلاپ كەتتى. 他把我蒙得够呛。

تاقىماق 〔动〕 ①闩、闩上、顶: ئىشىكنى ~ 闩门、上闩 / جوزىنى تامغا تاقاپ قويماق 把桌子顶到墙上 ②触及: ئىدىيسىگە ~ 触及思想 ③满、有、定、订: ئۇنىڭ يېشى 30 غا تاقاپ قالدى. 他快到 30 岁了。④戴、佩戴、别、缀、钉: كۆزەينەك ~ 戴眼镜 / مېدال ~ 佩戴奖章 / مەيدىسىگە قىزىل گۈل ~ 胸前别一朵红花 / تۈگمە ~ 钉纽扣 ⑤关闭: زىيان تارتقان كارخانىلارنى ~ 关闭亏损企业

تاك 〔模〕 砰、乓: ئۇ ئىشىك ~ قىلىش بىلەنلا ئويغىنىپ كەتتى. 门砰地一声响，他便醒了。قېنى ئەمدى، پېشانەمگە بىرى ~ قىلىپ چېكىپ باقسۇنچۇ! 如今谁在我的额上弹一指头！

تاكاس 〔模〕 嚓嚓、沙沙

تاكاس - تاكاس 〔模〕 嚓嚓、沙沙(脚步声): ~ ماڭماق 嚓嚓地走

تاكاس - تۇكۇس 〔模〕 嚓嚓沙沙

تاكاسلاتماق «تاكاسلىماق» 的使动态

تاكاسلاشماق «تاكاسلىماق» 的共同态

تاكاسلىماق 〔动〕 嚓嚓作响: 嚓嚓地走、迈碎步

تاكاللاشقاق 〔静〕 爱抬杠的、杠头: ~ ئادەم 爱抬杠的人 / ئۇ ئېغىر - بېسىق ئەمەس، ~. 他不稳重，是个杠头。

تاكاللاشماق 〔动〕 争吵、抬杠: قۇربان قوللىرىنى شىلتىپ، ئۇنىڭ بىلەن تاكاللاشتى. 库尔班指手划脚地和他争着什么。

تاكامۇل 〔静〕 精湛的、完美的: تېخنىكىسى ~ 技术精湛 / ئىنسان دېگەن ~ بولمايدۇ. 人无完人。

تاكامۇللاشتۇرماق «تاكامۇللاشماق» 的使动态

تاكامۇللاشتۇرۇشماق «تاكامۇللاشتۇرماق» 的共同态

تاكامۇللاشتۇرۇلماق «تاكامۇللاشتۇرماق» 的被动态

تاكامۇللاشماق 〔动〕 完善、精湛、完美: تېخنىكا تەدرىجىي ~ 技术日渐精湛

تاكت 〔静〕 ①<艺>拍、拍子、节拍、板眼 ②<机>冲程: پورشىن تاكتى 活塞冲程 / شوراش تاكتى 吸气冲程 / چىقىرىش تاكتى 排气冲程

تاك - تاك 〔模〕 梆梆: ~ قىلىپ ئىشىك چەككەن ئاۋاز ئاڭلاندى. 传来梆梆的敲门声。

تاكتاك 〔静〕 梆子、木鱼

تاكتاكچى 〔静〕 ①打梆子的人、更夫 ②货郎、货郎担子: تاكتاكچىلار ئىلگىرى كۆپ ئىدى. 货郎担子过去很多。③探子、进谗言者、告密者、打小报告者: ~ تامدىن چۈشىدۇ. <谚> 告密者会突然出现；喻同"隔墙有耳"。

تاكتاكچىلىق 〔静〕 更夫职业

تاكتلىق 〔静〕 有节拍的: مەشرەپ مۇزىكىلىرى تولاراق ئۇسسۇلغا چۈشىدىغان تېز ۋە شوخ ~ كېلىدۇ. 麦西莱甫乐曲多为适合舞蹈的欢快节拍。

تاكتىكا 〔静〕 战术、策略: ~ ئالىمى 战术家 / ~ تەلىم-تەربىيىسى 战术训练 / مەھسۇلاتنى گۇرۇپپىلاش تاكتىكىسى 产品组合策略

تاكتىكا مەشقى <军> 战术训练

تاكتىكىچى 〔静〕 战术家、策略家

تاكتىكىسىز 〔静〕 无战术的、无策略的: ~ ئۇرۇشتا غەلىبە قىلغىلى بولمايدۇ. 无战术的战争，不会取得胜利。

تاكتىكىسىزلىق 〔静〕 无战术、无策略

تاكتىكىلىق 〔静〕 战术的、策略的: ئىستراتېگىيىلىك ئىدىيە ۋە ~ ھەرىكەت 战略思想和战术行动 / ~ خاتالىق 战术错误

تاكتىكىلىق يادرو قوراللىرى <军> 战术核武器

تاكسونومىيە 〔静〕 分类学、分类法

تاكسى 〔静〕 出租汽车

تاككىدە 〔静〕 咕咚一声: ~ چۈشمەك 咕咚一声掉下来

تاكى 〔助〕 到、至

嘚嘚〔模〕 **تاكىراڭ**
驴让 ~ ئېشەكنى：跑地嘚嘚让 تاكىراڭ سالدۇرماق
跑地嘚嘚
地嘚嘚، 嗒嗒嘀嘀، 嗒嘀〔模〕 **تاكىراڭ - تاكىراڭ**
地嘚嘚، 嗒嗒嘀嘀، 嗒嘀〔模〕 **تاكىراڭ - تۇكۇرۇك**
تاكىراڭشىماق = تاكىراڭلىماق
态动使的 «تاكىراڭلىماق» **تاكىراڭلاتماق**
تاكىراڭلىماق 〔动〕 响嘟当، 响嗒嗒：ئېگىسىنىڭ كۆڭلىنى
象好也马 . بىلگەندەك ، ئاتلارمۇ تاكىراڭلاپ چېپىشقا باشلىدى
。来起了跑地嗒嗒的似思心的人主得懂
تاكىلداتماق «تاكىلدىماق» 的使动态：بوۋاي قولىدىكى تايىقنى
把知不棍拐的上手用爷爷老 . تەگىدۇر ئۇرۇپ تاكىلداتتى
。响梆梆得敲么什
态同共的 «تاكىلداتماق» **تاكىلدىتىشماق**
تاكىلدىماق 〔动〕 响砰砰، 响梆梆، 敲، 叨：بالام ، قارا-
。呐门敲، 瞧去你، 子孩 . غىنە ، ئىشىك تاكىلداۋاتىدۇ
清大، 晨清 سەھەر ~ ：光曙، 晓拂، 明黎〔静〕 **تاڭ**[1]
早 / ~ يۇلتۇزى / 星晨 / ~ نۇرى 曦晨 / ئازادلىق تېڭى
光曙的放解 / ~ ئاتمايدىغان كېچە يوق ، ياغ چىقمايدىغان
菜的油出不榨有没، 晚夜的亮不有没 <谚> . قىچا
籽。 ھەر كۈننىڭ ئۆز تېڭى بار ، ھەر تاڭنىڭ ئۆز غېمى بار .
。烦愁有都明黎个每، 明黎有都天每 <谚>
تاڭ ئاتماق ①天亮②办成：بىر ئادەم بىلەن ئىش تاڭ
。情事成不办人个一 . ئاتمايدۇ
之程远骑乘或前之赛比加参马)马吊 **تاڭ ئاشماق**
(料饲喂不夜一، 起吊被头، 前
晓破، 亮蒙蒙天، 白发方东 **تاڭ سۈزۈلمەك**
暗黑的前明黎، 前之亮天 **تاڭ قاراڭغۇسى**
تاڭ يورۇماق 亮天：كۈن ئولتۇرغاندا يېتىۋىدىم ، تاڭ يورۇ-
亮天، 了睡人就时落日我 . غاندا بىراقلا كۆزۈمنى ئاچتىم
。了眼开睁就下一时
舌结目瞪، 楞发، 呆惊〔静〕 **تاڭ**[2]
呆口瞪目، 楞发، 呆发 **تاڭ قالماق**
تاڭ كۆرمەك 见怪، 好奇، 介意، 在乎：تاڭ كۆرگەنگە
。怪不怪见 <谚> . تاڭ يوق
تاڭ[3] 〔模〕 (声枪或声击撞) 砰، 啪، 乓، 哐当：~ قىلغان
~ ئىشىككە 。响枪声一的砰到听 . مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى
东么什象好، 声一地梆 . قىلىپ بىرنەرسە تەگكەندەك قىلدى
。上门到碰西
爸你 . ~ ؟ ئاتاڭ نەگە كەتتى：得晓不، 道知不〔叹〕 **تاڭ**[4]

班上去没 . ~ ؟ ئىشقا بارسىدىمۇ 。道知不؟ 啦儿哪去
。道知不؟ 吗
(位单量重، 量度) 檀 <古>〔静〕 **تاڭ**[5]
壁断垣残، 址遗، 墟废 <古>〔静〕 **تاڭ**[6]
(方地的类糖麻制土作) 房糖〔静〕 **تاڭپاڭ**
人的瓜糖作〔静〕 **تاڭپاڭچى**
啪啪، 砰砰〔模〕 **تاڭ - تاڭ**
تاڭ - تۇڭ 〔模〕 啪啪، 当叮：~ قىلىپ بىرنەچچە پاي ئوق
。枪几好了打地啪啪 . ئېتىلدى
信堂〔静〕 **تاڭجاڭ**
作工信堂〔静〕 **تاڭجاڭلىق**
态动使的 «تاڭماق» **تاڭدۇرماق**
态同共的 «تاڭدۇرماق» **تاڭدۇرۇشماق**
态动被的 «تاڭدۇرماق» **تاڭدۇرۇلماق**
子粽〔静〕 **تاڭزۇڭزا**
节午端، 节子粽 تاڭزۇڭزا بايرىمى
人的子粽卖②人的子粽做①〔静〕 **تاڭزۇڭزىچى**
粗子脖红脸، 红涨脸 <方>〔动〕 **تاڭزىماق**
تاڭسۇق 〔静〕 少有的، 稀罕的：بۇ گەپ ~ گەپ بولدى .
。过讲未从话的样这
的罕稀〔静〕 **تاڭسۇقلۇق**
稀糖〔静〕 **تاڭشىر**
تاڭغۇت 〔静〕①唐古特人، 党项人②<地> 唐古拉：
山拉古唐 ~ تېغى
语特古唐 <语> تاڭغۇت تىلى
夏西 تاڭغۇت خانلىقى
羊滩 <动> تاڭغۇت قويى
文夏西 <语> تاڭغۇت يېزىقى
式特古唐②文特古唐، 语特古唐①〔静〕 **تاڭغۇتچە**
子分复 ، 子钩悬 <植>〔静〕 **تاڭغوراي**
瓜糖 <食>〔静〕 **تاڭگازا**
打碎敲零 <成> تاڭگازا پۇلى قىلىپ تۈگەتمەك
完花钱把地
缄三، 发不言一 <成> تاڭگازا چىشلىۋالغاندەك
口其
者瓜糖售制〔静〕 **تاڭگازىچى**
当行的瓜糖售制〔静〕 **تاڭگازىچىلىق**
当当叮叮〔模〕 **تاڭگىر - تۇڭگۇر**
地梆، 地乓، 地呯〔静〕 **تاڭگىدە**
日次، 天二第〔静〕 **تاڭلا**

تاڭلانچىغ 〔静〕 <古> 古، 的妙奇، 的异奇، 的怪奇
的怪

تاڭلاماق 〔动〕 <古> 异诧، 惊吃到感

تاڭلاي 〔静〕 <理生> 腭: قاتتىق ~ 腭硬 / يۇمشاق ~ 软
腭 / تاڭلاينى قاقماق 弹舌作响

تاڭلاي سۆڭىكى <理生> 骨腭

تاڭلايلاشتۇرماق «تاڭلايلاشماق» 的使动态

تاڭلايلاشتۇرۇلماق «تاڭلايلاشتۇرماق» 的被动态

تاڭلايلاشماق 〔动〕 <语> 腭化作用

تاڭماق 〔动〕 ①包扎، 捆: يۈكنى ~ 捆行李، 捆货
物 / ئۆلگەن بولسا ئىگىسىنى تاڭاي، تىرىك بولسا يارىسىنى
تاڭاي . <谚> 死了兜下巴، 活着包伤口 。②搂: بالى-
سىنى باغرىغا ~ 把孩子搂在怀里 ③<转> 强加: ئۆز
قارشىنى باشقىلارغا ~ 把自己的观点强加于人

تاڭۇق[1] 〔静〕 <古> 给国王的饯行礼物

تاڭۇق[2] 〔静〕 <古> 旒

تاڭۇق[3] 〔静〕 <古> 被压迫، 被统治

تال[1] 〔静〕 <理生> 脾، 脾脏

تال چۇقۇقى <医> 脾疝

تال دۇملىمىسى <食> 蒸羊脾(羊脾内塞入肉末
蒸食)

تال[2] 〔静〕 ①根، 条، 支، 颗، 个: بىر ~ سەرەڭگە 一根火
柴 / بىر ~ يىپ 一根线 / بىر ~ تاماكا 一支烟 / بىر
~ ئوق 一颗子弹 / بىر ~ بالا 一个孩子 ②一点儿: ئۇ-
نىڭ ئەھۋالىدىن بىر ~ خەۋىرىم يوق . 我一点儿也不知道
他的情况 。 مەن ئۇنىڭدىن بىر ~ قورقمايمەن . 我一点
儿也不怕他 。

تال[3] 〔静〕 柳树: تامچە سۇدا ~ كۆكىرەر . <谚> 滴水能
使柳树变绿 。 تۆگە تالغا تويماس، سودىگەر مالغا . <谚>
骆驼爱柳树، 商人爱金钱 。

تال چىۋىق 柳树嫩枝: تال چىۋىقتەك بوي 像柳条一样
轻柔的身子

تال[4] 〔静〕 <方> 葡萄枝蔓، 葡萄墩

تالا[1] (تالاسى) 〔静〕 外面، 外塞: تالاغا چىقماق 出外، 出
门 / تالادا ياتماق 在外边睡، 在露天睡 / ~ مۈشۈكى ئۆي
مۈشۈكىنى قوغلاپتۇ . <谚> 野猫赶走了家猫(反客为
主، 喧宾夺主) 。

تالا ئادىمى <成> 整天在外头的人

تالادا قالماق 流落在外، 流离失所

تالاغا چىقارماق 赶出门外: بالىلارنى تالاغا چىقىرىۋەتسەك
بولاتتى . 把孩子们赶出去吧 !

تالاغا قارىماق ①朝门外看 ②<转> 有外遇، 有外
心(用于男性): ئۇ: «ئېرىمنىڭ مەندىن كۆڭلى سۇ ئىچمە-
گەن يەرلىرى بار بولغاچقا تالاغا قارىغان» دەپ ئويلىدى . 她想:
"丈夫因为有不满意我的地方، 才有外心的" 。

تالاغا يايماق 张扬: ئىغى بىلەن بىغى يوق ئىشلارنى ~ 把
没准的事张扬出去

تالا[2] (تالاسى) 〔静〕 纤维: پاختا تالاسى 棉花纤维 / بىرىكمە
~ 合成纤维 / سۈنئىي ~ 人造纤维

تالا ئاقسىلى <医> 纤维蛋白: دەسلەپكى ~ 原纤
维蛋白

تالا[3] (تالاسى) 〔静〕 (物体对等的部分)面، 瓣، 角، 一
半: پالاسنىڭ ھەر بىر تالاسى 线毯(对折后的)各一
面 / دوپپىنىڭ تالاسى 花帽(折后的)一面

تالاپەت 〔静〕 损失، 伤亡، 伤杀: دۈشمەن نۇرغۇن تالاپەتكە
ئۇچرىدى . 敌人遭到了巨大损失 。

تالاپەت كۆرمەك 受到伤亡، 蒙受损伤

تالاپەت يەتمەك = تالاپەت كۆرمەك

تالا - تالا 〔静〕 一条条، 一块块

تالاتماق «تالىماق» 的使动态: باي غوجام دېھقاننىڭ قويىنى ئىت-
قا تالىتىپ ئۆلتۈردى . 财主让狗咬死了农民的羊 。

تالا - تۈز 〔静〕 户外، 室外، 外头: تالا - تۈزگە چىقماق
外出 / تالا - تۈزدە يېتىپ قوپماق 风餐露宿

تالاز 〔静〕 <古> 旋风، 龙卷风

تالاس[1] 〔静〕 <地> 塔拉斯

تالاس بەدىيانى <植> 伊犁芹، 塔拉斯芹

تالاس[2] 〔静〕 <古> 界线绳(赛马或打马球时场地边拉
的绳子)

تالاش 〔静〕 争论، 争辩، 争议، 争执

تالاش بولماق 发生争论، 发生争执، 发生争议: ئۇ-
لاردا بىر مەسىلە ئۈستىدە تالاش بولدى . 他们在一个问题上
发生了争议 。

تالاشتا قالماق 发生争执، 发生口角: بۇ مەسىلە تالاشتا
قالدى . 这个问题有争论 。

تالاش - تارتىش 〔静〕 争执، 争论، 争吵: ~ بېسىلىپ
قالدى . 争执平息了 。

تالاش - تارتىش قىلماق 争论، 执争: بۇ ئىش ھەققىدە
تالاش - تارتىش قىلدۇق . 我们就这件事进行了争论 。

تالاش - تارتىشلىق 〔静〕 有争议的

تالاشتۇرماق «تالاشماق» 的使动态: خوراز سوقۇشتۇرۇش ۋە

ئىت تالاشتۇرۇش 狗斗鸡斗

تالاشتۇرۇشماق «تالاشتۇرماق» 态同共的

تالاشتۇرۇلماق «تالاشتۇرماق» 态动被的

تالاشقۇچى 〔静〕<经> 人争竞

تالاشماق ① «تالىماق» 态同共的: ئىتلار تالىشىۋاتىدۇ. 在狗
。架咬 ② 论争، 执争، 吵争: ئەرزىمەس ئىش ئۈچۈن ھە
دەپ ~ 休不论争事的皮蒜毛鸡为 ③ 抢، 争: تالىشىپ
ئىشلىمەك 干着争 / تالىشىپ يېمەك 吃着抢 / تالىشىپ
سېتىۋالماق 购抢 / ئاقساق يول تالىشار، پىخسىق پۇل.
<谚> 。钱争鬼啬吝، 路争子跛

تالاغۇ 〔静〕<古> ① 药毒剧 ② 疾痢، 疾痢性恶

تالاق 〔静〕<宗> 妻休: ئۈچ ~ 妻休次三 (伊斯兰教徒
旧习، 只要男方说三次"休妻"، 就算离了婚، 并从
此不能再一起生活)

تالاق خەت 书休

تالاق قىلماق 妻休

تالالىق[1] 〔静〕 ① 外出时穿的: ~ كىيىم 出门穿的衣服
② 能与外人很好相处的性格: خۇدايىم بۇنى تالالىق بار
ئادەم قىلىپ يارىتىپتىكەن. 真主造化他، 给了他一个与
。外人极好相处的性格

تالالىق بولماق 出嫁، 出阁، 过门: ئۇنىڭ تالالىق بول-
غان ئىككى قىزى بار. 。他有两个已出阁的女儿

تالالىق قىلماق 出嫁، 过门: تۇختىكام قىزىنى تالالىق
قىلدى. 。托合提大哥把女儿嫁出去了

تالالىقى بار <成> ① 虚有其表، 虚有其名: ~ ،
ئۆي ئىچلىكى يوق. <谚> 外表好看، 不会家务(中看
不中用)。② 善于交往، 善长交际، 善于应酬

تالالىق[2] 〔静〕 纤维的، 有纤维的: خىمىيىۋى ~ رەخت 化
纤布料

تالالىق ئاگاۋى <植> 剑麻

تالالىق پەنەركە 纤维板

تالالىق زىرائەت <植> 纤维作物

تالالىق ماددا 纤维质

تالالىق ئۆسۈملۈك <植> 纤维植物

تالالىق[3] 〔静〕 有瓣的، 带瓣的: سەككىز ~ شەپكە 八角帽

تالان 〔静〕 抢夺، 掠夺

تالانغا كەتمەك 被抢劫، 被掠夺

تالانغا ئۇچرىماق 被抢劫، 被掠夺

تالان قىلماق 抢夺، 掠夺

تالانت 〔静〕 天才، 天赋، 天资

تالانت نەزەرىيىسى 天才论

تالان - تاراج 〔静〕 抢劫، 打家劫舍

تالان - تاراج بولماق 被抢劫، 被掠夺

تالان - تاراج قىلماق 抢劫، 掠夺

تالانتسىز 〔静〕 无天才的، 无天赋的، 无天分的

تالانتسىزلىق 〔静〕 无天才، 无天资، 无天赋

تالانتشۇناس 〔静〕 人才学家

تالانتشۇناسلىق 〔静〕 人才学

تالانتلىق 〔静〕 天才的، 有天赋的، 有天资的: ~ يازغۇ-
چى 天才的作家

تالانماق «تالىماق» 的被动态

تالاي 〔静〕 很多的، 许多的: ~ ئىشلار 许多事情 / ~
يىللار 许多年

تالاي - تالاي 〔静〕 许许多多، 很多، 一大堆

تال - تال 〔静〕 一绺绺، 一缕缕: قىزنىڭ چېچى ~ ئۆرۈل-
گەندى. 小姑娘的头发编得一绺一绺地。

تالتايماق 〔动〕<方> 仰面躺倒

تالتۆز 〔静〕 平头铲، 削蹄子的弯刀

تالجىقتۇرماق «تالجىقماق» 的使动态

تالجىقماق 〔动〕 累، 疲惫، 劳累: بىرنەچچە كۈندىن بېرى
يول يۈرۈپ تالجىقىپ قالغانسىز؟ 赶了几天路، 你累了吧؟

تالجىقىشماق «تالجىقماق» 的共同态

تالچىغ 〔静〕<古> 可靠的، 可信的

تالدۇرماق «تالماق» 的使动态: كۆزنى ~ 使眼睛感到疲
劳 / بىلەكنى ~ 使胳臂累

تالدىز 〔静〕<古> 铁镩، 冰镩

تالشەمشات 〔静〕<植> 柳杉

تالغاغ 〔静〕<古> 暴风雪

تالغان 〔静〕<古> 癫痫، 羊角风

تالغۇچ 〔静〕<古> 别棍儿(别在驮子与绳子之间، 起
拧紧绳子作用的小木棍儿)

تالغۇرماق[1] 〔动〕<古> 刮暴风雪

تالغۇرماق[2] 〔动〕<古> 恶心

تالغۇق 〔静〕<古> (紧固斧头柄的)铁楔子

تالقا 〔静〕<古> 青葡萄، 生葡萄(刚结果而未成熟
的葡萄)

تالقاماق 〔动〕<古> 损害، 伤害

تالقان 〔静〕 油炒面粉، 炒面

تالقان تۆكتى <成> 五谷丰登: ئالتۇن كۈز ~ چاغ.
金秋是五谷丰登的季节。

تالقانلاتماق «تالقانلىماق» 态动使的
تالقانلىماق 〔动〕 磨研、碎粉
تالقو 〔静〕<古> 的搓、的拧
تالقىتماق 〔动〕<方> 开摊、散披
تالقىغ[1] 〔静〕<古> 处连相山两
تالقىغ[2] 〔静〕<古> 延拖、误耽、误延
تالك = كۆكسىغىز[2]
تالگۈل 〔静〕<植> 桃竹夹
تاللاتماق «تاللىماق» 态动使的
تاللاشچانلىق 〔静〕<物> 性择选
تاللاشماق «تاللىماق» 态同共的
تاللانما 〔静〕 的来出选挑
تاللانما تەننەرخ <经> 本成会机
تاللانما خۇلاسە <逻> 理推言选
تاللانما ھۆكۈم <逻> 断判择选、断判言选
تاللانماق «تاللىماق» 态动被的
تاللىق 〔静〕 林柳、丛柳
تاللىق باغ 园萄葡
تاللىق باغقا كىرىپ قالماق <成> 挑、花挑里花 花眼得
تاللىما 〔静〕 择选
تاللىما باغلىغۇچى <语> 词连择选
تاللىما يالىنىش <地> 蚀侵择选
تاللىماق 〔动〕 选挑、择选 : ئۇرۇق ~ 种选 / رودا ~ 选矿 / بوزۇلغان ئالمىلارنى تاللاپ چىقىرىۋەتمەك 挑果苹烂把出来 / تاللاپ ئەۋەتمەك 送选 / تاللاپ - تاللاپ تازغا ئۇچراپتۇ . <谚> 挑来挑去拣去碰上个秃子(瓜里挑瓜、挑了个坏瓜) 。 تاسادىپىي تاللاش 随机抽样 / تىپىك تاللاش 典型抽样
تاللاش ئاكسىئومىسى <逻> 选择公理
تاللاش تەلىماتى <逻> 选择学说
تالماق 〔动〕 累(身体的某一部分) : بىلەك ~ 胳膊累 / كۆز ~ 眼睛累 / بىزنۇەرسىگىز قولىڭىز تالامدۇ؟ 你一个劲儿地写手不累吗？
تالون 〔静〕 发票、单据 : ~ كەسمەك 开发票
تالون تۈرغۇزماق <经> 列据
تالونسىز 〔静〕 无发票的、无单据的
تالونلۇق 〔静〕 有发票的、有单据的
تالونلۇق سۇغۇرتا <经> 已发保单险
تالۇ 〔静〕<古> 精良的、精选的；精干、精锐

تالۇلاماق 〔动〕<古> 择选、选挑
تالۇي 〔静〕<古> 海大、海
تالۇر 〔静〕<古、动> 鸡松
تالىپ 〔静〕<宗> 生学(的校学文经)
تالىپ مەجەز <成> 子呆书、气生书
تالىپلىق 〔静〕 活生生书 : يەتتە يىللىق ~ ھايات 七年的书生生活
تالىستوپكا 〔静〕 克夹(的褶有间腰)
تالىم 〔静〕<古> 的猛凶
تالىماق 〔动〕 ①夺掠、夺抢 : ھېچ نەرسە قالدۇرماي ~ 抢一空②抢光 : ئوقۇغۇچىلار كىتابلارنى بىردەمدىلا تالاپ كەتتى . 学生们一阵工夫把书抢购一空。③咬 : ئىت ئادەمنى تالىۋەتتى . 狗把人咬了。④<转> 骂辱 : ئۇ ئۇلارنى ئىشكتىن كىرگۈزمەيلا تالايدۇ . 他骂辱他们、连门都不让进。
تام[1] 〔静〕<建> 墙、墙壁 : قورما ~ 泥抹篱笆墙 / قىسما ~ 立木墙 / خىش ~ 砖墙 / تۇۋى ~ 墙根 / بېشى ~ 墙头 / تامنىڭ دوقمۇشى 墙拐角 / ~ قوپۇرماق 砌墙 / ~ سوقماق 打墙 / ~ ئۆرمەك 拆墙 / ھويلامنىڭ تېمى يوق ، دەرۋازىسى قۇلۇپلاقلىق . <谚> 院里无墙，大门紧锁。 چىرايى تامدەك بولۇپ كەتمەك 脸色煞白、面如土色 / تۆت ~ بېشىغا كىيىلىپ قالماق 养家糊口的重担落在身上 / ~ ياقىلىساڭ ، ~ باسار . <谚> 沿墙走，被墙压。 ~ تۆۋىدىن ، دەرەخ ئۇچىدىن ، ئادەم ئىچىدىن قېرىيدۇ . <谚> 墙从根基坏，树从梢头衰，人从心里老。
تام ئەينەك 穿衣镜
تام پاتمىچۇقى <动> 壁虎、蝎虎
تام تېشەر 窃贼
تام چىراغ <手> 壁灯
تامدەك تاتارماق 面如土色、面无人色
تام سائەت 挂钟
تام قەغەز 招贴纸、(贴)墙纸
تام قوشنا 隔壁邻居
تام گېزىت 墙报、壁报
تام مەش <建> 火墙、壁炉
تام ئىشكاپ 壁橱、壁柜
تام[2] 〔静〕<方> 少、缺
تامار 〔静〕 白狐皮
تاماشا 〔静〕 ①游玩、娱乐、观看、观赏 : بىز بۇ يەرگە ~

ئۇچۇن كەلگىنىمىز يوق . 我们不是到这里来游玩的。
ئەتراپنىڭ گۈزەللىكىنى ~ قىلغاچ كېتىپ بارغىنىمىزدا ئاپتومو-
بىل چىپپىدە توختاپ قالدى . 正在边走边观赏周围的美景时车子忽然停下来了。②热闹：مانا ~ . 快瞧热闹。

تاماشا بولماق 招人讥笑、被人看笑话：ئۇلارنىڭ ئۇ-
رۇش ـ تالاشلىرى ئەتراپتىكى قولۇم ـ قوشنىلىرى ئۇچۇن تاماشا
بولدى . 他们打呀吵呀的，让街坊四邻看热闹。

تاماشا قىلماق ①游玩、娱乐、散心、逛：يۈر ، باغدا
تاماشا قىلىپ كېلەيلى . 走，逛逛果园去。ئەكرەم ئىككى بالى-
سى بىلەن باغدا تاماشا قىلىۋاتاتتى . 艾科热木同他两个孩子一起在公园里散心。

تاماشا كۆرمەك 看热闹、看笑话：كىچىككىنە بالىنى
ئۇرۇشقا سېلىپ قويۇپ تاماشىسىنى كۆرۈۋاتقىنىنى قارا ، بۇ خەق-
نىڭ . 看看这帮人，让小孩打架，自己却在一旁看热闹。

تاماشىبىن = كۆرەرمەن

تاماشىچى 〔静〕①观众②游人③好看热闹的人、贪玩的人

تاماشىخانا 〔静〕<文>娱乐厅

تاماق[1] (تا:ماق)[1] 〔静〕耙、耙子

تاماق سالماق 耙地：تاماق سال ، هوسۇل ئال . <谚> 多耙地，夺丰收。

تاماق[2] 〔静〕饭：~ يېمەك 吃饭 / تاماققا چەك قويماق 节食 / تاماقتىن بەدەنگە كېلىدۇ لەززەت ، ئەمما ئارتۇقى كەلتۈرەر
زەخمەت . 吃饭令人享美味，吃多了却伤身体。

تاماق ئەتمەك 做饭

تاماق تىزىملىكى <经> 食谱

تاماق سىڭدۈرۈش توقىچىقى <药> 安胃片

تاماقتىن قالماق ①(因病)不能进食：ئۇنىڭ دادىسى
تاماقتىن قالغىلى بىر ھەپتىدەك بولدى . 他父亲已经一周不能进食了。②误饭：كىتاب ئالىمەن دەپ بىر ۋاق تاماقتىن
قالدىم . 我为了买书，误了一顿饭。

تاماققا كىرىشمەك (病人)开始进食，胃口好了：ئۇ
بالىنىڭ تاماققا كىرىشىپ قالغانلىقىدىن خۇشال بولدى . 他为孩子开始进食了而高兴。

تاماق ئۈستىلى 饭桌

تاماق[3] 〔静〕<生理>①嗓子、咽喉、喉咙：مېنىڭ
تامىقىم قۇرۇپ كەتتى . 我的喉咙干了。②枪膛

تاماق بوشلۇقى <语> 咽腔

تاماق يەللىكى <医> 喉炎

تامىقى چۈشۈپ قالماق <成> 下巴掉下来(意为垂涎欲滴)

تامىقىدا قالماق 有滋有味、可口：بۈگۈن تامىقىمدا
قالغۇدەك تاماق يېدىم . 今天才吃上可口的饭。

تامىقى ئىششىپ قالماق ①喉咙肿大②<成>因馋(别人饭)过头不能进食

تامىقىدىن ئالماق <成> 卡住咽喉，抓住把柄

تاماق[4] 〔静〕(艾特莱斯织机控制经线的)轴棍

تاماقخانا 〔静〕食堂、饭厅、饭馆

تاماقلاندۇرماق «تاماقلانماق» 的使动态

تاماقلاندۇرۇشماق «تاماقلاندۇرماق» 的共同态

تاماقلاندۇرۇلماق «تاماقلاندۇرماق» 的被动态

تاماقلانماق 〔动〕吃饭

تاماقلىنىشماق «تاماقلانماق» 的共同态

تاماقۋاغ 〔静〕(系在马脖子下的)皮带

تاماكا 〔静〕烟、烟草：كۆك ~ 绿烟叶 / ~ تۇتاشتۇرماق 点烟 / ~ قۇتىسى 烟盒

تاماكا پىتى <动> 烟蚜

تاماكا تاشلىماق 戒烟

تاماكا تۇتماق 递烟、敬烟

تاماكا چەكمەك 吸烟、抽烟

تاماكا خالتىسى <手> 烟袋

تاماكا شىركىتى <经> 烟草公司

تاماكا كىسلاتاسى 烟酸

تاماكا مەشۇتى 烟用丝束

تاماكا ئىشقارى 烟碱

تاماكىچى 〔静〕①卖烟者②加工烟者③烟农

تاماكىچىلىق 〔静〕烟草业：~ سانائىتى 烟草工业

تاماكىلىق 〔静〕烟草地

تاماگەر = تاماخور

تامام 〔静〕①全、全部、全体：~ خەلق 全体人民 / كې-
شىلەر ~ كېلىپ بولدى . 人们全来了。②完、终：سۆزۈم
~ . 我的话讲完了。 ئىش ~ ۋەسسالام . 万事大吉。

تامام بولماق 结束、完结、结终、告终：كۆرەش بىز-
نىڭ غەلىبىمىز بىلەن تامام بولدى . 斗争以我们胜利而告终。

تامام قىلماق 结束、完成、做完、完结：بىز ئىشىمىز-
نى ئۆز ۋاقتىدا تامام قىلدۇق . 我们按时完成了工作。

تامامەن 〔静〕完全、全部：سىزنىڭ پىكرىڭىزگە ~ قوشۇلى-
مەن . 我完全同意你的意见。

تاماملاتماق «تاماملىماق» 态动使的

تاماملاشماق «تاماملىماق» 态同共的

تاماملانماق «تاماملىماق» 态动被的

تاماملىماق 〔动〕 束结、成完: بىر كۈنلۈك ئىشنى ~ 束结
作工的天一

تامامىي 〔静〕 全、部全、所有: ~ جايلار 方地有所

تامبال 〔静〕 衬裤、裤子

تامپون 〔静〕 药捻子

تامپىلەك 〔静〕<植> 常春藤、爬山虎

تام - تورۇس 〔静〕 墙和天棚

تامتۇق 〔静〕<方> 准儿、意思、味道

تامتۇلماق 〔动〕<古> 点着 ، 点燃

تامچە 〔静〕 ①点、珠: يامغۇر تامچىلىرى 雨点 / سۇ تامچىسى 水珠 / ياش تامچىسى 泪珠 / ئۆيدىن ~ ئۆتمەك 房子漏
雨 / ~ تاشنى تېشەر . <谚> 水滴石穿。 ②滴: بىر ~
سۇ 一滴水 / بىر ~ قان 一滴血

تـامچە - تـامچە 〔静〕 一滴滴的、滴滴: ~ ياشلار 滴滴
泪水

تامچى 〔静〕 泥瓦匠

تامچىقۇرت 〔静〕<动> 滴虫

تامچىقۇرت كېسىلى <医> 滴虫病

تامچىلاتماق «تامچىلىماق» 的使动态

تامچىلىق 〔静〕 泥瓦活儿

تامچىلىق قىلماق 干泥瓦活儿

تامچىلىماق 〔动〕 一滴一滴地流; 滴流: ئـۆگزىدىـن سۇ تامچىلاۋاتىدۇ . 水从屋顶上一滴一滴地流下来。 يامغۇر تامـ
چىلاۋاتىدۇ . 雨一点一点地下着; 掉雨点儿。

تامچىماق = تامچىلىماق

تامدۇ 〔静〕<古> 引火柴

تامغا[1] 〔静〕 印、图章、烙印

تامغا باسماق 盖图章、打烙印

تامغا[2] 〔静〕<古> 支流 ,

تامغالىغ 〔静〕<古> 单人桌布

تامغىسىز 〔静〕 无烙印的、无印记的

تامغىلاتماق «تامغىلىماق» 的使动态

تامغىلاشماق «تامغىلىماق» 的共同态

تامغىلانماق «تامغىلىماق» 的被动态

تامغىلىق 〔静〕 有烙印的、有印记的

تامغىلىق ئاتوم <物> 示踪原子

تامغىلىماق 〔动〕 打烙印、打印记

تاملىق 〔静〕 有墙的、墙的

تامماق 〔动〕 滴、滴落、漏: كۆز يېشى ئېتىكىگە تامدى . 他的眼泪滴到衣襟上。 ئاغزىدىن ھەسەل تامىدۇ، كۆڭلىدە زە-
ھەر . <谚> 口蜜腹剑، 嘴甜心毒。 تاما - تاما كۆل بو-
لار . <谚> 一滴一滴的水可聚成湖泊(积少成多)。

تاموژنا 〔静〕 海关

تاموژنا بېجى 关税、国境税关

تاموژنا چېگرىسى 关境

تاموژنا ئىجازىتى <经> 海关许可

تاموغ 〔静〕<古> 地狱

تامىل 〔静〕 泰米尔人

تامىلچە 〔静〕 ①泰米尔语、泰米尔文②泰米尔式

تانا[1] 〔静〕<手> 细绳、绳

تانا[2] 〔静〕<方> 那、那是、那就是

تانا[3] 〔静〕<方> 柁

تاناب (تانابى) 〔静〕 细线、细绳: ئۆستەڭنى تانابتەك چاپماق 渠道挖得笔直

تاناب تارتماق 拉绳子(测量)

تانابىنى تارتماق <成> ①整、教训: ئۇنىڭ تانابىنى تارتىش كېرەك . 要训他教、要调教他教。 ②炉火纯青: ئۇ ئۇسسۇل دېگەننىڭ تانابىنى تارتىۋەتتى . 她的舞跳得潇洒自如。 青、得心应手、潇洒自如。

تانابلاتماق «تانابلىماق» 的使动态

تانابلاشماق «تانابلىماق» 的共同态

تانابلانماق «تانابلىماق» 的被动态

تانابلىماق 〔动〕 用绳子量: يەرنى ~ 用绳子量地

تاناسىپ 〔静〕<数> 比例

تاناسىپ بەلگىسى <数> 比例号

تاناسىپسىز 〔静〕 非线性

تاناسىپسىز پارچە <物> 非线性元件

تاناسىپسىز ئوپتىكا <物> 非线性光学

تاناسىپلىق 〔静〕<数> 比例的、比例性

تاناسىپلىق باج <经> 比例税

تاناسىپلىق كوئېففىتسىېنت <数> 比例系数

تاناسىپلىق ئىپادە <数> 比例式

تاناسىل 〔静〕<理生> 性的

تاناسىل ئەزا 性器官、生殖器

تاناسىل كېسىلى <医> 性病、花柳病

تـانچغالامـاق 〔动〕<古> 分开、掰开、劈开、破开 ،
撕碎

تانچۇ 〔静〕 <古> 口一، 口

تاندۇرماق «تانماق» 态动使的

تاندۇرۇشماق «تاندۇرماق» 态同共的

تـانسا 〔静〕 <艺> ①交际舞: ~ ئـوينىماق 跳交际舞

②舞会: تانسىغا قاتناشماق 参加舞会

تانسچى 〔静〕 交际舞能手، 喜欢跳交际舞的人

تانسخانا 〔静〕 舞厅، 歌舞厅

تانسكەش 〔静〕 舞迷

تانكا 〔静〕 <军> 坦克: تانكىغا قارشى زەمبىرەك 反坦克炮

تانكا قىسىم <军> 坦克部队

تانكىئاتار 〔静〕 反坦克炮

تانكچى 〔静〕 坦克手

تانگو 〔静〕 <艺> 探戈

تانگېنس 〔静〕 <数> 正切

تانگېنس ئەگرى سىزىقى <数> 正切曲线

تانگېنس تېئورېمىسى <数> 正切定理

تانگېنس فۇنكسىيىسى <数> 正切函数

تانماق 〔动〕 ①食言، 否认، 不认帐: ئۇ گېپىدىن تېنىۋال- دى. 他自食其言; 他变卦了。 جىنايىتىدىن ~ 抵赖罪行

②〈转〉断绝关系، 疏远: سەن مەندىن تـانغان ئـادەم. 你是和我断绝关系的人。 ئاتا ـ ئانىسىدىن ~ 否认父母

تانۇق 〔静〕 <古> 证人، 见证人

تانۇقلۇق 〔静〕 <古> 见证، 证明

تانىن 〔静〕 <化> 丹宁

تاۋ¹ (تاۋى) 〔静〕 精神، 心情: بۈگۈن تاۋىم يوق. 今天我精神不好。

تاۋىغا كەلمەك 缓过劲儿، 恢复体力

تاۋى قاچماق 精神不好، 无精打采، 扫兴

تـاۋى نـازۇك 多愁善感، 文质彬彬، 感情脆弱

تاۋىنى قايتۇرماق 使失去兴趣، 使扫兴، 使失意

تاۋى يوق ①不舒服، 精神不好②没兴趣

تاۋ² (تاۋى) 〔静〕 ①热量، 热力②火力، 火候: تۆمۈر تاۋ- لىغاندا تاۋىغا يېقىش كېرەك. 打铁要看火候。 نانىنى تونۇرنىڭ تاۋى سەل قايتقاندا يېقىڭ. 馕坑稍许回火时再打馕。

تاۋىغا كەلمەك 到火候

تاۋا 〔静〕 铛子، 平锅، 平底锅

تاۋا كاۋاپ <食> 铛子烤肉

تاۋابىئات (تاۋابىئاتى) 〔静〕 眷属: ئائىلە ~ 家眷، 家属

تاۋاپ 〔静〕 朝拜

تاۋاپ قىلماق ①<宗> 参拜، 朝拜، 瞻仰: مازارنى ~ 瞻仰陵墓② 权当: ئاز بـولسىمۇ كـۆپكە تاۋاپ قىلىپ ئېلىڭ. 虽然少些، 权当多的收下吧。

تاۋاپچى 〔静〕 <宗> 朝拜者، 瞻仰者

تاۋاپگاھ (تاۋاپگاھى) 〔静〕 <宗> 圣地

تاۋاچى 〔静〕 <古> 传令官

تاۋار¹ 〔静〕 缎子

تاۋار² 〔静〕 <经> 商品

تاۋار ئاشلىق <经> 商品粮

تاۋار ئالماشتۇرۇش <经> 商品交换

تاۋار بىرژىسى 商品交易所

تاۋار تېخنولوگىيىسى 商品技术学

تاۋار فورماتسىيىسى <经> 商品形态

تاۋار قارىشى <经> 商品观念

تاۋار قىممەتدىشى <经> 商品等价物

تاۋار كاپىتالى <经> 商品资本

تاۋار ماركىسى <经> 商标

تاۋار ماركىشۇناسلىقى <经> 商标学

تاۋار مەلۇماتنامىسى <经> 报货单

تاۋار نىسبىتى <经> 商品率

تاۋارنىڭ ئايلىنىشى <经> 商品流转

تاۋارنىڭ تىرىلىشى <经> 商品再生

تاۋارنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى <经> 商品的两重性

تاۋار ئوبوروتى <经> 商品流转

تاۋار ئۆي <经> 商品房

تاۋار ئىتىقادچىلىقى <经> 商品拜物教

تاۋار ئىشلەپچىقىرىش <经> 商品生产

تاۋار ئىگىلىكى <经> 商品经济

تاۋار ـ تورقا 〔静〕 绫罗绸缎: تويغا بارساڭ تويۇپ بـار، ~ كىيىپ بار. 〈谚〉参加婚礼先吃饱، 穿着也要好。

تاۋار ـ دۇردۇن 〔静〕 绸缎

تاۋارشۇناس 〔静〕 商品学家

تاۋارشۇناسلىق 〔静〕 <经> 商品学

تاۋارلاشتۇرماق «تاۋارلاشماق» 的使动态

تاۋارلاشتۇرۇشماق «تاۋارلاشتۇرماق» 的共同态

تاۋارلاشتۇرۇلماق «تاۋارلاشتۇرماق» 的被动态

تاۋارلاشماق 〔动〕 商品化

تاۋارلىق 〔静〕 <古> 货仓، 库房

تـاۋاق¹ 〔静〕 木盘، 大盘子، 陶土碗: تۆت ~ ئـاش 四盘

饭 / بىر تاۋاقتا ئاش يېمەك 同吃一盘饭 / ئىشىغا قاراپ تاۋىقى، ئىشىغا قاراپ سىمكىرى . <谚> 按饭用碗，照活付钱。

تاۋاق تارتماق 上饭

تاۋاق قىلماق (因红白喜事或其他大事)送饭

تاۋاق² 〔静〕张：توققۇز ~ قەغەز 九张纸 / باسما ~ 印张

تاۋاق - تاۋاق 〔静〕一盘又一盘的，一盘盘的

تاۋاقچى 〔静〕制盘匠，陶瓷匠

تاۋاقچىلىق 〔静〕制盘业，陶瓷业

تاۋاقگۈل 〔静〕<植> 八角金盘

تاۋاماق 〔动〕<方> 出名，闻名，扬名

تاۋانچى 〔静〕<古> 泥腿子，痞子

تاۋراتماق 〔动〕<古> 合线

تاۋراق 〔静〕<古> 快，迅速

تاۋراماق 〔动〕<古> 快速活动，忙碌

تاۋران 〔静〕<古> 紧密的线，细绳(为织裤带、投石器而准备好的线)

تاۋشالماق 〔动〕<古> 患病；萎靡不振，无精打采；精疲力尽

تاۋغاچ¹ 〔静〕<古> 拓跋(此称原来特指公元386—534年北魏，后来泛指中国)

تاۋغاچ² 〔静〕<古> 伟大而古老的

تاۋكا 〔静〕赌场，赌局：~ بېشى 赌头

تاۋكا قۇرماق 设赌局

تاۋكاچى 〔静〕开赌场者，设赌局者

تاۋلاتماق «تاۋلىماق» 的使动态

تاۋلاشماق «تاۋلىماق» 的共同态

تاۋلانماق ① «تاۋلىماق» 的被动态：ئالتۇن ئوتتا تاۋلىنار، ئادەم ئەمگەكتە . <谚> 烈火炼真金，劳动磨炼人。② <农> 墒情适中：يەرنىڭ ئوسسى تاۋلاندى . 农田灌后墒情适中。③ 闪光，闪耀：ئالتۇن باشاقلار كۈن نۇرىدا تاۋلىنىپ تۇرىدۇ . 金色的麦穗在阳光下闪光。

تاۋلىغۇچى 〔静〕<化> 提炼的

تاۋلىغۇچى رېئاكتىپ <化> 提炼剂

تاۋلىق 〔静〕有热气的，热乎乎的：~ چاي 热茶

تاۋلىماق 〔动〕① 熔炼，冶炼 ② <转> 锻炼，陶冶：ئۇلارنى تاۋلاپ چېنىقتۇرۇپ، مۇستەھكەم ئىرادىلىك كىشىلەر قىلىپ يېتىشتۇرۇش كېرەك . 要把他们锻炼成意志坚定的人。③ <转> 使闪烁，使放光彩：قۇياش ئاق تېرەك- لەرنىڭ ئۇچلىرىنى قىزغۇچ مىس رەڭگىدە تاۋلىماقتا . 太阳照得白杨树梢发出浅红色。

تاۋماق 〔静〕<古> 利用，争取，拉拢，拢络

تاۋۇت 〔静〕<宗> 塔布匣(穆斯林装殓抬送亡人的木制匣子)

تاۋۇتسىز 〔静〕无塔布匣的

تاۋۇتلۇق 〔静〕① 有塔布匣的 ② 制作塔布匣的(材料)

تاۋۇز 〔静〕<植> 西瓜

تاۋۇز چاغىنى 中秋节

تاۋۇز شەربىتى 西瓜汁

تاۋۇز شورپىسى 蒸西瓜(给瓜开一小口放入糖蒸食)

تاۋۇز قولتۇقىدىن چۈشمەك <成> 希望落空

تاۋۇز مۇراباسى 西瓜酱

تاۋۇز ئۇپىسى <药> 西瓜霜

تاۋۇزەك 〔静〕<植> 野西瓜

تاۋۇزلۇق 〔静〕西瓜地

تاۋۇش 〔静〕声音，音，语音：ئاياغ تاۋۇشى 脚步声 / ~ سىستېمىسى 语音系统

تاۋۇش ئالمىشىش <语> 语音交替

تاۋۇش ئامپلىتۇدىسى <艺> 音响频率

تاۋۇش ئايرىش بەلگىسى <语> 分音符号

تاۋۇش بەرگۈچى <语> 发音者

تاۋۇش بەلگىسى <语> 语音符号

تاۋۇش پەردىسى <生理> 声带

تاۋۇش تېمبىرى <语> 音质，音色

تاۋۇش چۈشۈپ قېلىش <语> 语音脱落

تاۋۇش چىقارماق 发音

تاۋۇش چىقىرىش ئورگىنى <生理> 发音器官

تاۋۇش چىقىرىش ئورنى <语> 发音部位

تاۋۇش چىقىرىش ئۇسۇلى <语> 发音方法

تاۋۇش دولقۇنى <语> 声波

تاۋۇش قۇرۇلمىسى <语> 语音结构

تاۋۇش كۆپىيىپ قېلىش <语> 增音

تاۋۇش كۈچى <语> 音强

تاۋۇشلارنىڭ ئاجىزلىشىشى <语> 语音弱化

تاۋۇشلارنىڭ ئاھاڭداشلىقى <语> 语音和谐

تاۋۇشلارنىڭ ئورۇن ئالماشتۇرۇشى <语> 语音换位

تاۋۇشلارنىڭ نۆۋەتلىشىشى <语> 语音交替

تاۋۇش ئۇزۇنلۇقى <语> 长音

تاۋۇش ئۆزگىرىشى <语> 变音

تاۋۇش ئېگىزلىكى <语> 高音

تاۋۇش ئېلېمېنتى <语> 素音

تاۋۇشسىز 〔静〕 无声的: ~ فىلىم 无声片

تاۋۇشلۇق 〔静〕 有声音的

تاۋۇشلۇق تىل <语> 有声语言، 外在语言

تاۋۇشلۇق يېزىق <语> 音素文字

تاۋۇشماق 〔静〕<古> 尽善尽美، 完美无缺؛ 完备، 完整، 终结

تاۋىدان 〔静〕 门框上端的窗户

تاۋىغ 〔静〕<古> 应收

تائېپە 〔静〕 阶层: قول ھۈنەرۋەنلىرى تائېپىسى 手工业者阶层 / سودىگەرلەر تائېپىسى 商人阶层

تاي[1] 〔静〕 马驹: ~ ئات بولغۇچە ، ئەر مات بوپتۇ . <谚> 等马驹长成骏马، 已把男子累垮。 ئات ئايغىنى ~ باسار . <谚> 马驹随后马، 一代接一代。 ~ تېپىرلايدۇ ، ھارۇنى ئات تارتىدۇ . <谚> 马驹在蹬踢، 大马在拉车。 يېتىم تايدىن يورغا چىقار ، يېتىم بالىدىن دورغا . <谚> 孤驹出走马، 孤儿能成才。

تاي بەيگىسى <体> 一岁马赛马

تاي[2] 〔静〕 (用打包机打的)包، 捆: بىر ~ پاختا 一包棉花 / بىر ~ يۇڭ 一捆羊毛 / بىر ~ گەزمال 一包布 / پاختا تېيى 棉花包

تاياغۇ 〔静〕<古> 石头، 土块

تاياغۇچ 〔静〕<古> 双拐

تاياق 〔静〕 棒子، 棍子: ~ ئىزى 棒痕 / ~ گۆشتىن ئۆتەر ، تىل سۆڭەكتىن . <谚> 棍子伤皮肉، 恶语伤人心。 ئايدا كەلگەنگە تاماق ، كۈندە كەلگەنگە ~ . <谚> 一月一来 将有饭吃، 一天一来挨棒棰。 ~ ئېيىقنىمۇ موللا قىلار . <谚> 棍棒能将熊驯服。

تاياق يېمەك 挨棍子، 挨打

تاياق - توقماق 〔静〕 棍棒

تاياقچە 〔静〕 小棍子، 小棒子

تاياقچە باكتېرىيە <生> 杆状细菌

تاياقچە پولات <冶> 钢棒

تاياقچى 〔静〕 爱动手的人، 动手打人的: ئۇنىڭ ئېرى بەك ~ . 她男人爱打老婆。

تاياقسىمان 〔静〕 棒状的، 棍状的

تاياقسىمان خروموسوما 棒状染色体

تاياقسىمان ماگنىت 棒形磁铁

تاياقۋاز 〔静〕<体> 拳棍手

تاياقۋازلىق 〔静〕<体> 棍术

تاياماق 〔动〕<方> 起锚، 起航، 驾驶

تايانچ 〔静〕 ①依靠: بۇ بالا مېنىڭ بىردىنبىر تايانچىم . 这孩子是我唯一的依靠。②<转> 骨干، 栋梁: ~ كۈچ- لەر 骨干力量 / دۆلەتنىڭ ~ كادىرلىرى 国家栋梁

تايانچ بولت 支撑螺栓

تايانچ پونكىت <军> 支撑点، 据点

تايانچ گۇندا <水> 支墩

تايانچ لىم <建> 支撑梁

تايانچ نۇقتا <物> 支点

تايانچسىز 〔静〕 无依靠的، 无所依托的، 孤立的: ~ قوشۇن 孤军

تايانچسىز قالماق 失去依靠

تايانچلىق 〔静〕 骨干: ~ رول 骨干作用

تايانچۇق 〔静〕 ①扶手: سافانىڭ تايانچۇقى 沙发的扶手 ②<转> 靠山، 后台: ئۇنىڭ تايانچۇقى بار . 他有靠山。

تاياندۇرماق «تايانماق» 的使动态

تايانغۇ 〔静〕<古> 侍卫؛ 总管، 秘书长

تايانغۇچ 〔静〕<建> 扶手

تايانما 〔静〕 准، 准据

تايانما قانۇن <法> 准据法

تايانماق 〔动〕 ①依靠، 依赖، 凭借: ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرمەك 自力更生 / ئىلىم - پەنگە ~ 依靠科学 ②支撑، 拄: يەرگە تايىنىپ ئورنىدىن قوپماق 撑着地站起来 / ھاسىغا ~ 拄拐杖

تايىنىش نۇقتىسى = تايانچ نۇقتا

تايتاڭ 〔模〕 蹒跚، 摇摇摆摆

تايتاڭ - تايتاڭ 〔模〕 蹒跚، 摇摇摆摆، 摇摇晃晃

تايتاڭلاتماق «تايتاڭلىماق» 的使动态

تايتاڭلاشماق «تايتاڭلىماق» 的共同态

تايتاڭلىتىشماق «تايتاڭلاتماق» 的共同态

تايتاڭلىماق 〔动〕 蹒跚، 摇، 摇摇摆摆: تايتاڭلاپ ماڭماق 一摆一摆地走، 蹒跚而行

تايچاق 〔静〕<动> 小马驹

تايچۇق 〔静〕<植> 棒果芥

تايغا 〔静〕 郁林(西伯利亚大森林)

تايغاق 〔静〕 滑

تايغان 〔静〕 ①<动> 猎狗: راستىنى كۆرسە يالغان قاچىدۇ ،

会的假，的真了见 <谚> . قاچىدۇ ~ يولۋاسنى كۆرسە
تېرە ~ :的毛短 <转>② 。逃就狗猎虎老到见，跑
子皮的毛短
态动使的 «تايلىماق» **تايلاتماق**
态同共的 «تايلىماق» **تايلاشماق**
羔驼(的岁两满不) <动>〔静〕 **تايلاق**
草舌驼 <植>〔静〕 **تايلاقتىلى**
驼带 ھەنگان ~ :的羔驼带，的羔驼有 〔静〕 **تايلاقلىق**[1]
驼骆母的羔
花棉的包好打 پاختا ~ :的包好打 〔静〕 **تايلاقلىق**[2]
态动被的 «تايلىماق» **تايلانماق**
包打花棉给 پاختىنى ~ :包打 〔动〕 **تايلىماق**
بېشى قايغان پۇتى تايغان تەرەپكە كەتمەك :滑溜① 〔动〕 **تايماق**
ئۆز پىكرىدىن :出越，弃放 <转>②走地际边无漫
ئالدىرىغاننىڭ / 轨越 ~ يولدىن / 见意的己自弃放 ~
乱出中忙)臼脱骨踝人的急着 <谚> . پۇشقى تېيىپتۇ
食 ~ گېپىدىن :卦变，帐认不，言食 <转>③ 。(子
卦变，帐认不，言
态动使的 «تايماق» **تايدۇرماق**
的警机，的感敏，的灵机，的锐敏 <古>〔静〕 **تايىق**
، يولغا ~ ھەممە نەرسە :绪就，当停(备准)① 〔静〕 **تايىن**
، 楚清②。发出以可，当停备准切一 . چىقساق بولىدۇ
的裆裤在拉 <谚> . ~ ئىشتانغا چىققان كۆڭلەك :显明
. ئۇ ~ كەلمەيدۇ :许也，许或③。楚清理心己自，人
تايىنى سۈتىنىڭ كالىنىڭ بۇ :多不，少④。来不许也他
奶少多有没牛奶头这 . يوق
تايىنى بار :的住得靠，的准有 ئۇ ئادەمنىڭ خېلىلا
。住得靠挺人个这 . ~
任不靠，聊无，堂名没，儿准没 تايىنى يوق
去备准 ~ بېرىشقا :齐备，备准 تايىن بولماق
当停备准，定确 تايىن تاپماق
时定确 ~ ۋاقتىنى :确明，定确① تايىن قىلماق
把 ~ پۇلنى :当停备准②/ 点地定确 ~ ئورۇننى / 间
تايىن ئۇ ئادەمنى مۇشۇ يەرگە :来叫，来传③当停备准钱
。来里这到叫人个那把们你 . قىلىڭلار
牛公(的岁三满未) <动>〔静〕 **تايىنچا**
儿准没 〔静〕 **تايىنسىز**
式形词名的 «تايىنسىز» **تايىنسىزلىق**
ئۇ كەل- ~ :的定肯，的然显，的显明① 〔静〕 **تايىنلىق**
轻足无，的提一值不 <转>②。来不定肯他 . مەيدۇ
ئۇنىڭ بىلىد- :的限有③人的重轻足无 ئادەم ~ :的重
定肯示表，词置后作④。限有的道知他 . ~ غانلىرى
。了偷你是定肯 . سەن ئوغرىلاپ كەتكەنسەن ~ :气语的
。吧了累够也你 . ~ سەنمۇ ھېرىپ كەتتىڭ
性赖依，存依 〔静〕 **تايىنىشلىق**
系关存依 <逻> تايىنىشلىق مۇناسىۋەت
态同共的 «تايانماق» **تايىنىشماق**
态动被的 «تايانماق» **تايىنىلماق**
- ئۇلار بىر :异诧，讶惊，奇惊，怪奇 〔静〕 **تەئەججۇپ**
一着瞧个一地讶惊们他 . بىرىگە ~ بىلەن قارىشىپ قالدى
。个
تەئەججۇپلەنمەك = ئەجەبلەنمەك
تەئەججۇپلىنەرلىك = ئەجەبلىنەرلىك
بۇ / 说吓恫 بىلەن سۆزلىمەك ~ :吓恫 〔静〕 **تەئەددى**
. ئاچچىق كىنايە ۋە تەئەددىدىن ئۇنىڭ قاشلىرى تۈرۈلۈپ كەتتى
。头眉了起皱他使吓恫和刺讽的辣辛种这
《姆卡木二十尔吾维》则艾太 <艺>① 〔静〕 **تەئەززە**
人使，残摧，磨折② 目曲个一的分部《曼额乃琼》中
苦痛
声尾则艾太 <艺> تەئەززە چۈشۈرگىسى
曲奏间则艾太 <艺> تەئەززە مەرغۇلى
事些这 . ئەمەس ~ بۇ ئىشلار بىزگە :系关① 〔静〕 **تەئەللۇق**
بۇ توپ ئىدىيە تامامەن :于属归，于属②。关无们我与儿
思克马于属全完想思本基个这 . ~ ماركسىنىڭ ئۆزىگىلا
。人本
شۇنچە :产家，当家，产财 〔静〕 (تەئەللۇقاتى) **تەئەللۇقات**
؟的来挣么怎是当家多么这 ؟ تەئەللۇقاتنى قانداق تاپتىڭلار
着笑微 بىلەن سۆزلىمەك ~ :笑微，容笑 〔静〕 **تەبەسسۇم**
说 / ئۇ شۇنداق بىر يېقىملىق ~ بىلەن قارىدىكى، يۈرەكلىرىم
澎潮心我使，眼一了看地掬可容笑她 . ئويناپ كەتتى
。湃
笑一尔莞，笑含，笑微 تەبەسسۇم قىلماق
قەھرىمانلار سەھنىگە چىققاندىن :贺祝，贺庆 〔静〕 **تەبرىك**
كېيىن، ئولتۇرغانلار قىزغىن ئالقىش ئارقىلىق ~ ۋە ئېھتىراملى-
的烈热用者会与，时台舞向走们雄英 . رىنى ئىپادىلىدى
。意敬和贺祝示表声掌
电贺 تەبرىك تېلېگراممىسى
信贺 تەبرىك خەت
词贺 تەبرىك سۆز
态同共的 «تەبرىكلىمەك» **تەبرىكلەشمەك**

تەبرىكلەنمەك «تەبرىكلىمەك» 态动被的

تەبرىكلىمەك 〔动〕 贺祝، 贺庆، 喜恭: بايرامنى ~ 贺祝
日节 / قۇرۇلتاينىڭ غەلىبىلىك ئېچىلغانلىقىنى ~ 表代祝庆
开召利胜的会大

تەبرىكنامە 〔静〕 信贺، 词贺

تەبىئەت ①然自، 然自大، 界然自: ~ ھادىسىلىرى 然自
象现 / ~ قانۇنى 则法然自 / ~ دەرسى 课然自 / گۈزەل
~ 美丽的大自然②本性، 天性، 天赋، 性格: ئادەم-
نىڭ تەبىئىتى 人的本性③性能: بۇ دورىنىڭ تەبىئىتى ئىس-
سىققا مايىل 这药药性热

تەبىئەت پەلسەپىسى <哲> 学哲然自
تەبىئەتتىن ھالقىغان كۈچ 超自然力量
تەبىئەت دۇنياسى 大自然، 自然界
تەبىئەت دىئالېكتىكىسى <哲> 法证辩然自
تەبىئەت قارىشى 观然自
تەبىئەت قانۇنىيىتى <哲> 则法然自، 律规然自
تەبىئەت كۈچى 力然自
تەبىئەت لىرىكىسى <文> 诗情抒然自
تەبىئەت مەنزىرىسى 观景然自، 色景然自
تەبىئەت ئۇچۇرى 非社会信息

تەبىئىتى كۆتۈرمەك 心理承受: مۇشۇنچىلىك ئەسكىلىك-
لەرنى قىلىشنى ئۇنىڭ تەبىئىتى قانداق كۆتۈردىكىن؟ تاڭ، بىل-
مىدىم. 我不知道他的心理怎么能承受这种胡作非
为。

تەبىئىتى نازۇك = كۆڭلى نازۇك

تەبىئەتشۇناس 〔静〕 家学科然自

تەبىئەتشۇناسلىق 〔静〕 学科然自

تەبىئەتلىك 〔静〕 ①自然的②性格的: ياخشى ~ بالا 性
格好的孩子

تەبىر 〔静〕 定义: سۆزنىڭ تەبىرى 词的定义

تەبىر بەرمەك 下定义
تەبىر ئېيتماق 圆梦

تەبىرچى 〔静〕 ①下定义者②圆梦人

تەبىرنامە 〔静〕 书梦圆

تەبىقە 〔静〕 阶层، 等级: ھەر ~ خەلقى 各阶层人民 / يۇ-
قىرى ~ 上层

تەبىقىچىلىك 〔静〕 等级: ~ تۈزۈمى 等级制度 / فىئو-
داللىق ~ قارىشى 封建等级观念

تەبىقىچىلىك قارىشى <哲> 等级观念

تەبىقىلىق 〔静〕 阶层的، 等级的: ~ جەمئىيەت 等级社
会 / يۇقىرى ~ زات 上层人士 / ~ ئىمتىياز 等级特权

تەبىئىي 〔静〕 自然的، 天然的

تەبىئىي ئاپەت <地> 害灾然自
تەبىئىي ئادەم <哲> 人然自
تەبىئىي ئالتۇن <矿> 金然自
تەبىئىي باھا <经> 格价然自
تەبىئىي بايلىق <经، 地> 源资然自
تەبىئىي بايلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 资源
经济学
تەبىئىي پەسىل 节季然自
تەبىئىي پەن 学科然自
تەبىئىي پلاتىنا <矿> 铂然自
تەبىئىي توسۇق 天险: دۈشمەنلەر تەبىئىي توسۇقتىن پاي-
دىلىنىپ، ئارمىيىمىزنىڭ ھۇجۇمىنى توسۇشقا ئۇرۇندى. 敌人
企图凭借天然屏障阻止我军的进攻。
تەبىئىي جۇغراپىيە <地> 学理地然自
تەبىئىي خۇسۇسىيەت ①<哲>自然属性②<心>
素质
تەبىئىي زۆرۈرىيەت <哲> 性然必然自
تەبىئىي شەخس <法> 人然自
تەبىئىي سان <数> 数然自
تەبىئىي سۇلفات <矿> 硫然自
تەبىئىي سىماب <矿> 汞然自
تەبىئىي شۇلتا <矿> 碱然天
تەبىئىي كەنت 村然自
تەبىئىي گاز 气然天
تەبىئىي لوگارىفما <数> 数对然自
تەبىئىي ماھىيەت <哲> 质本然自
تەبىئىي مىس <矿> 铜، 铜然自
تەبىئىي نەپەس <医> 吸呼然自
تەبىئىي ئوبيېكت <哲> 象对然自

تەبىئىيلىك 〔静〕 性然自

تەپ[1] 〔静〕 热症، 寒热症، 伤寒: ~ بولۇپ قالماق 患伤寒

تەپ[2] 见下

تەپ تارتماق 忌顾، 惧畏، 怯胆: تەپ تارتماستىن 放
肆، 无所顾忌地، 肆无忌惮地 / تەپ تارتماي سۆزلىمەك
无所顾忌地讲 / ئۇ مەندىن سەل تەپ تارتىدۇ. 他有点
儿怯我。

تەپەككۇر 〔静〕 思维: بەدىئىي ~ 文思 / مەنتىقىي ~ 逻辑
思维

تەپەككۇر ئەندىزىسى <逻> 式模维思

تەپەككۇر پسىخولوگىيىسى 学理心维思

تەپەككۇر تارىخشۇناسلىقى 学史历维思

تەپەككۇر فىزىئولوگىيىسى 学理生维思

تەپەككۇر قانۇنىيىتى <逻> 律规维思

تەپەككۇر قىلماق 维思: تەپەككۇر قىلىش ئۇسۇلى 维思 法方

تەپت 〔静〕 量热: ئاپتاپنىڭ تەپتى 量热的阳太 / ئوتنىڭ تەپتى 量热的火

تەپتۈرمەك «تەپمەك» 态动使的

تەپتۈرۈلمەك «تەپتۈرمەك» 态动被的

تەپتىش 〔静〕 察监، 察检، 核稽، 查稽①: نىمە بار، نىمە يوق، ~ قىلايلى . 么什有没، 么什有下一核稽。~ خىزمىتنى يولغا قويماق 员查检، 员查稽②作工察监行施 ، 员察督: ~ باشلىقى 按巡③长察检

تەپتىش سۇبيېكتى <经> 体主计审

تەپتىش قىلماق 察监، 察捡، 核稽، 查稽

تەپتىش مەھكىمىسى <法> 院察检

تەپتىش ھەيئىتى <法> 会员委察监

تەپتىش ھوقۇقى <法> 权察检

تەپتىش ئوبيېكتى <经> 体客计审

تەپتىش ئورگىنى <法> 关机察检

تەپتىشلىك 〔静〕<经> 计审

تەپچىتمەك[1] «تەپچىمەك[1]» 态动使的

تەپچىتمەك[2] «تەپچىمەك[2]» 态动使的

تەپچىرىمەك = تەپچىمەك[1]

تەپچىشمەك «تەپچىمەك[2]» 态同共的

تەپچىمەك[1] 〔动〕 出渗①: سۇ تەپچىپ چىقماق 来出渗水 溢洋، 露流②

تەپچىمەك[2] 〔动〕 边缉، 边缭، 边锁: چاپاننىڭ پەۋزىنى ~ 儿边衣上缉، 儿边衣上锁

تەپرىقە 〔静〕 裂分: ~ پەيدا قىلماق 裂分造制

تەپرىقە سالماق 裂分造制

تەپرىقىچى 〔静〕 者裂分造制

تەپرىقىچىلىك 〔静〕 义主裂分

تەپرىقىچىلىك قىلماق 义主裂分搞

تەپرىقىۋاز = تەپرىقىچى

تەپرىقىۋازلىق = تەپرىقىچىلىك

تەپزەمەك 〔动〕<古> 忌妒، 妒嫉

تەپسىر 〔静〕<宗> (释注的《经兰古》对指专)释注

تەپسىر قىلماق <宗> 解注، 释注

تەپسىرچى 〔静〕 者诂训، 者释注

تەپسىرشۇناس 〔静〕 家学诂训، 家学释注

تەپسىرشۇناسلىق 〔静〕 学诂训

تەپسىلات (تەپسىلاتى) 〔静〕 容内细详، 情详، 节细

تەپسىلات تەسۋىرى <文> 写描节细

تەپسىلىي 〔静〕 细仔، 细详: ~ ئەھۋال 况情细详 / ~ سۆزلىمەك 谈地细详 / ~ كۆرۈپ چىقماق 遍-看细仔

تەپسىلىي بايان 述叙细详

تەپسىلىي تەڭپۇڭلۇق 衡平致细

تەپسىلىي خەۋەر 讯通

تەپسىلىي قائىدە <法> 则细

تەپسىلىي ھېساب <经> 帐细明

تەپكە[1] 〔静〕 ①<军> 机扳: مىلتىقنىڭ تەپكىسى 扳的枪 机②<机> 板踏، 子镫脚: ~ دەستىسى 杆踏 / ~ تارتمىسى 杆拉板踏

تەپكە[2] 〔静〕 子夹兽捕

تەپكە[3] 〔静〕 棍木، 扛踏木(的用上机布织制土)

تەپكەك 〔静〕 的人踢爱: ~ ئات 马的人踢爱

تەپكۈچ 〔静〕<体> 子毽: ~ ئويناماق 子毽踢

تەپكىلىك 〔静〕 的簧弹带: ~ قۇلۇپ 锁碰، 锁簧弹

تەپمە[1] 〔静〕<医> 腮痄، 炎腺腮

تەپمە[2] 〔静〕 的蹬脚

تەپمە چاق <手> 轮砂动脚

تەپمە قىستۇرما <机> 圈垫簧弹

تەپمە ھالال <宗> 言، 想思)的可两来看林斯穆 (的间之为行和论

تەپمەس 〔静〕 的力座后无

تەپمەس زەمبىرەك <军> 炮力座后无

تەپمەك 〔动〕 踢①: توپ ~ 球踢 / ئات ئۇنى تېپىۋەتتى . 马 。子蹄一他了踢 ②跺脚، 顿足: ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە ، ئىتنى چىشلىمەيدۇ دېمە . <谚> 有没، 马的人踢不有没 。狗的人咬不 ئاچچىقىدا يەرنى ~ 脚跺直得气 ③打: خامان ~ 场打 ④透出، 显出: قىزىل تېشىغا تەپتى . 疹麻 。了来出 ⑤<军> 力座后

تەپسە تەۋرىمەس <成> 子性慢

تەپىز 〔静〕<古> ①盐碱地، 碱滩②<转> 的忌妒 ، 的小量气

تەپىزلىك 〔静〕<古> 忌妒

تەپىك 〔静〕 轴纬(的用丝生工加)

تەتەي 〔静〕 太太①(特指汉族成年妇女)②大婶、大妈
(尊称)

تەتبىق 见下

تەتبىق قىلماق 应用、运用

تەتبىق لوگىكىسى <逻> 应用逻辑

تەتبىقلاتماق «تەتبىقلىماق» 的使动态

تەتبىقلاشماق «تەتبىقلىماق» 的共同态

تەتبىقلانماق «تەتبىقلىماق» 的被动态

تەتبىقلىماق 〔动〕 应用、运用: نەزەرىيىنى ئەمەلىيەتكە ~ 理论联系实际

تەترۇ 〔静〕<古> 正确、准确、明确、清楚

تەترۇم 〔静〕<古> 深、深入、深刻、深远、深厚、深奥

تەتقىق 见下

تەتقىق قىلماق 研究: تەكشۈرۈپ ~ 调查研究 / شال- ىنىڭ ئۆسۈشىنى ~ 研究水稻的生长 / ئۇ ئاسترونومىيىنى تەتقىق قىلىدىغان ئالىم. 他是研究天文的科学家。

تەتقىقات (تەتقىقاتى) 〔静〕 研究: پەن تەتقىقاتى 科学研究 / ئىلمىي ~ 学术研究

تەتقىقات ئورنى 研究院、研究所

تەتقىقاتچى 〔静〕 ①研究者②研究员

تەتقىقاتچىلىق 〔静〕 研究工作

تەتۈر 〔静〕 ①逆向的、反面的: قەغەزنىڭ ~ تەرىپى 纸的反面 / بۇ ئەينەك ~ ئېسىلىپ قاپتۇ. 这面镜子挂倒了。②固执的、执拗的: ~ ئادەم 固执的人、胡搅蛮缠的人

تەتۈر ئاسسىمىلياتسىيە <语> 逆同化

تەتۈر ئەمەل <数> 逆运算

تەتۈر باھا <经> 价格倒挂

تەتۈر بايان <文> 倒叙

تەتۈر بېسىم <电> 负压

تەتۈر پەرق <经> 逆差

تەتۈر پەلەك <成> 厄运、倒转乾坤

تەتۈر پىرېۋوت <经> 逆汇

تەتۈر پېشانە <成> 背运、苦命、时乖命蹇

تەتۈر تاناسىپ <数> 反比例

تەتۈر تەسۋىر <物> 倒象

تەتۈر تېمپېراتۇرا <地> 逆温

تەتۈر تېمپېراتۇرىلىق 逆温的

تەتۈر تېئورېما <逻> 逆定理

تەتۈر جۈملە <语> 倒装句

تەتۈر چېتىشتۇرۇش <农> 反交

تەتۈر دولقۇن <水> 反波、逆浪

تەتۈر سىممېترىيە <数> 反对称(性)

تەتۈر شامال <气> 逆风

تەتۈر فازا <电> 反相

تەتۈر فۇنكسىيە <数> 逆函数、反函数

تەتۈر قارىماق ①背朝人坐②(因记恨)不正眼相看、翻白眼

تەتۈر قۇيۇن 歪风、阴风: ~ چىقارماق 刮歪风、刮阴风

تەتۈر قىينىماق <成> 虐待、折磨、使难受、使活受罪

تەتۈر كوئوردىنات <数> 逆变坐标

تەتۈر كىرپىك 倒睫

تەتۈر نۇقتا <数> 反点

تەتۈر نىسبەت <数> 反比、逆比

تەتۈر ھۆكۈم <数> 逆命题

تەتۈر ھېساب ئالماق 倒算、反攻倒算

تەتۈر ئۇلاق <植> 倒枝接

تەتۈر ئۆسۈم <经> 逆日息

تەتۈر ئېقىم <水> 逆流

تەتۈر ئىسپات <逻> 反证

تەتۈر ئىسپاتلاش ئۇسۇلى <逻> 反证法

تەتۈر ئىندۇكسىيە <心> 负诱导

تەتۈرلۈك 〔静〕 固执、执拗

تەتۈرلۈك قىلماق 犟、不服劝导

تەتۈرىچە 〔静〕 ①反着: كىيىمنى ~ كىيمەك 反穿衣服 ②相反: بىز ئويلىغاننىڭ ~ بولۇپ چىقتى. 和我们的想相反。

تەتىل 〔静〕 假期: يازلىق ~ 暑假 / قىشلىق ~ 寒假 / ~ قويماق 放假 / ~ تاپشۇرۇقى 假期作业

تەتىللا 〔静〕 (用金线织成的)锦缎

تەتىللا دوپپا <手> 金线小花帽

تەجرىبە 〔静〕 ①经验: تۇرمۇش تەجرىبىسى 生活经验 / ئو- قۇتۇش تەجرىبىسى 教学经验 / تەجرىبىنى يەكۈنلىمەك 总结经验 / ~ ئۆگەتمەك 传授经验②试验、实验: ~ سىنىپى 试验班 / ~ ئېتىزى 实验田 / ~ ئەسۋابلىرى 试验器材 / ~ ئۇستىلى 试验台 / ~ بىلىمنىڭ ئاتىسى ، پەن- نىڭ ئانىسى . 经验是知识之父、科学之母。 ~ ئەڭ ياخ- شى ئۇستاز . 经验是最好的老师。

تەجرىبە بىر مەنبەچىلىكى 论元一验经 <哲>

تەجرىبە بىئولوگىيىسى 学物生验实 <生>

تەجرىبە پەلسەپىسى 学哲验经 <哲>

تەجرىبە پېترولوگىيىسى 学岩验实 <地>

تەجرىبە پسىخولوگىيىسى 学理心验实 <化>

تەجرىبە تەنقىدچىلىكى 义主判批验经 <哲>

تەجرىبە تۆرەلمىشۇناسلىقى 学胎胚验实 <生>

تەجرىبە خىمىيىسى 学化验实 <化>

تەجرىبە سۇبىستانسىيىسى 体实验经 <哲>

تەجرىبە سىمۋولىزمى 论号符验经 <逻>

تەجرىبە فىزىكىسى 学理物验实 <物>

تەجرىبە قىلماق 验试: ئۇ يېڭى بىر خىل ئوكۇلنى تەجرىبە قىلىۋېتىپتۇ. 剂针新种一验试在正他。

تەجرىبە گېئولوگىيىسى 学质地验实 <地>

تەجرىبە مىنېرالوگىيىسى 学物矿验实 <矿>

تەجرىبە - ساۋاق 训教验经〔静〕

تەجرىبىچى 家验实 <哲>〔静〕

تەجرىبىچىلىك 论验经، 义主验经 <哲>〔静〕

تەجرىبىخانا 室验试〔静〕

تەجرىبىسىز 的验经无〔静〕: ~ ئادەم ھەرقانداق ئىشتا تەمتىرەيدۇ. 手)措失皇张会都事何任做人的验经有没 。(措无足

تەجرىبىسىزلىك 验经无〔静〕

تەجرىبىلىك 有، 的历阅有، 的验经有〔静〕: دوختۇر ~ 生医的验经 / ~ بېلىقچى بورانغا بەرداشلىق بېرەر، ~ ئوۋچى يىلپىزغا تاقابىل تۇرار. 风暴御抵能夫渔的验经有， 。豹恶挡抵能人猎的验经有

تەخ 全齐، 绪就، 当停〔静〕: ئۆيدە ھەممە نەرسە ~ ، تاماقنى ئۆيدە ئېتىپ يەڭلار. 饭做里家在就们你، 全俱切一里家 。吧吃

تەخ بولماق 绪就، 当停: ھەممە نەرسە تەخ بولدى. 切一 。了当停备准已都 . ھەممە ئادەم تەخ بولدى. 。了齐都人

تەخ قىلماق 当停弄، 备准: ئاتنى توقۇپ ~ 鞍马把 / ئۆينى يىغىشتۇرۇپ ~ 当停拾收间房把 / 好备

تەخەللۇس 号别، 名笔〔静〕: ئاپتورنىڭ تەخەللۇسى 的者作 / ئەدەبىي ~ 名笔 / 名笔

تەخەللۇسسىز 的号别有没، 的名笔有没〔静〕

تەخەللۇسلۇق 的号别有، 的名笔有〔静〕

تەخەي 驹驴 <动>〔静〕

تەخەيسىز 的驹驴没〔静〕

تەخەيلىك 的驹驴带〔静〕: ئېشەك ~ 驴的驹驴带

تەخەيلىمەك 驹产〔动〕: ئېشەك تەخەيلىدى. 。了驹产子驴

تەخت 位官 <转>②座宝①〔静〕: ھاكىملىق تەختىگە چىقماق 座宝的长县上登; 位官的长县升晋

تەخت تالاشماق 利夺权争②位王夺争①

تەختتىن چۈشمەك 台下 <转>②位退①

تەختكە چىقماق 台上 <转>②位即، 基登①

تەختكە ئولتۇرماق 位即، 基登

تەختلىك 的位官有، 的座宝有

تەختلىك ئىسپورا 子孢担

تەختىراۋان 子轿①〔静〕: تەختىراۋانغا چۈشمەك 坐، 轿上 / 板尸洗 <宗>②轿

تەختىراۋانچى 人的子轿作制②夫轿①〔静〕

تەخسە 盘称، 子盘، 子碟〔静〕: پاتېفون تەخسىسى 片唱

تەخسە كۆتۈرمەك 讨، 媚献②子盘端① <成> 结巴، 好

تەخسە ھەرە 锯盘圆

تەخسىسى چېقىلماق ، 打蛋飞鸡، 结巴白 <成> 水打篮竹

تەخسىچى 精屁马، 者马拍، 者承奉谀阿〔静〕

تەخسىچىلىك 马拍须溜، 承奉谀阿〔静〕

تەخسىچىلىك قىلماق 马拍须溜، 承奉谀阿

تەخسىر 生先③爷老②君، 下阁①〔静〕

تەخسىسمان 的状碟، 的状盘〔静〕

تەخسىسمان ئانتېننا 线天形碟 <电>

تەخسىسمان تۈزۈلمە 造构状碟 <地>

تەخسىسمان مۇز 盘冰 <水>

تەخسكەش = تەخسىچى

تەخسكەشلىك = تەخسىچىلىك

تەخسىلىك 的子盘带〔静〕: ~ جىلك 称盘 / ~ پىلىموت 枪机盘转

تەخلەتمەك «تەخلىمەك» 态动使的

تەخلەشمەك «تەخلىمەك» 态同共的

تەخلەنمەك «تەخلىمەك» 态动被的

تەخلىمەك 全齐备准〔动〕: تەخلەپ قويۇلغان ئارخىپ خالتىلىرى 袋案档的好备准 / كىتابلارنى ~ 好备准书把

تەخمۇتەخ 的备齐، 的全齐، 的绪就〔静〕: ھەممىنى ~ راسلىماق 当当停停得拾收切一

تەخمىس 五种一的律格兹鲁阿)斯米合特 <文>〔静〕 (诗行

تەخمىن 〔静〕 测推、测猜、测揣: سېنى كېتىپ قالدىغۇ دەپ ~ قىلغان ئىدىم . 我猜测你大概走了。

تەخمىن چوت <经> 概算

تەخمىن قىلماق <逻> 推想

تەخمىن ھېساب <经> 匡算

تەخمىنەن 〔静〕 ①大概、大约、约莫: ~ ئۈچ سائەتتىن كېيىن بارىمەن . 我大概三个小时以后去。 بۈگۈنكى يىغىنغا ~ 5 مىڭ ئادەم قاتناشتى . 大约有五千人参加了今天的大会。 ②<数> 近似: ~ ھېسابلىماق 近似计算، 匡算

تەخمىنلەنمەك «تەخمىنلىمەك» 的被动态

تەخمىنلەنگەن مەھسۇلات 约计产量

تەخمىنلىمەك 〔动〕 ①估计、估摸: بۇ ياغ قانچە كىلو چىقىدۇ؟ تەخمىنلەپ باقىمن . 这油有几公斤？你估计一下。 ②<数> 近似

تەخمىنلەش ئۇسۇلى <数> 近似法

تەخمىنىي 〔静〕 近似的、概大的、大约的

تەخمىنىي تەھلىل 预见性分析

تەخمىنىي سان <数> 概数

تەخمىنىي قىممەت <数> 近似值

تەخمىنىي يېشىم <数> 近似解

تەخىر 〔静〕 退到、等待、耽搁: شاھ پەرمانى ئاتقان ئوق ، تەخىرگە ئىمكان يوق . <谚> 传旨胜似飞箭，一点耽搁不得。

تەخىر قىلماق 稍停、稍等: بىرئاز تەخىر قىلىڭ . 请你等会儿。

تەخىرسىز 〔静〕 不可拖延的、紧迫的、火速、马上: ~ يەتكۈزۈپ بەرمەك 马上送到 / ~ ئىش 不可拖延的事 / ~ ۋەزىپە 紧迫的任务

تەخىرسىزلىك 〔静〕 不拖拉、紧迫

تەخىرسىزلىك تۇيغۇسى 紧迫感

تەدبىر 〔静〕 施措、计策、谋略: ~ كۆرمەك 采取措施، كەسكىن ~ 决策 / ئۈنۈملۈك ~ 有效的措施 / 果断的措施 / تەدبىرىڭ قانداق بولسا ، تەقدىرىڭ شۇنداق بولار . <谚> 措施如何，命运如何。

تەدبىر بەلگىلىمەك 决策

تەدبىر پېنى 决策科学

تەدبىر قوللانماق 采取措施

تەدبىر كۆرمەك = تەدبىر قوللانماق

تەدبىر نەزەرىيىسى 决策论

تەدبىرچان 〔静〕 有谋略: جەڭچىدەك باتۇر ، داھىدەك ~ بول . 像战士般勇敢，像领袖般有谋略。

تەدبىرچانلىق 〔静〕 有谋略、谋略性

تەدبىرچىلىك 〔静〕 对策

تەدبىرچىلىك نەزەرىيىسى 对策论

تەدبىرسىز 〔静〕 无措施的、无决断的、无谋略的

تەدبىرسىزلىك 〔静〕 无措施、无决断、无谋略

تەدبىرلىك 〔静〕 有谋略的、有措施的、雄才大略的: ~ ئادەم 有谋略的人 / كۆڭلى ـ كۆكسى كەڭ ، ~ داھى 心胸宽广、雄才大略的领袖

تەدرىجىي 〔静〕 逐渐、逐步: ~ پەسەيمەك 逐渐缓和。 ~ تەرەققىي قىلماق 进化 / خەلق تۇرمۇشىنى ~ ياخشىلىماق 逐渐改善人民生活

تەدرىجىي تەرەققىيات <生> 进化

تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەرىيىسى <生> 进化论

تەدرىجىي سىڭدۈرۈش ئۇسۇلى <水> 浸润法؛ 渗入法

تەدرىجىي قوشۇلۇش <地> 进积

تەدرىجىي ئويغىنىش <哲> 渐悟

تەدرىجىي ئۆزگىرىش <哲> 渐变

تەدرىجىي ئىلگىرىلەش <哲> 渐进

تەدرىجىيچىلىك 〔静〕 渐进主义

تەر[1] (تەرى) 〔静〕 汗、汗水: ~ چىقماق 出汗 / ~ تامچىلىرى 汗珠 / ~ ئىزى 汗渍 / ~ باسماق 出大汗، 流汗 / سوغۇق ~ باسماق 出冷汗 / تەر تۆكۈپ چاچساڭ ئۈزۈق ، يەر سېنى قويماس قۇرۇق . <谚> 流汗撒种子，土地有回报。 ئالتۇن چىقىدۇ يەردىن ، بەخت كېلىدۇ تەردىن . <谚> 金子来自土地，幸福来自汗水。

تەر بېزى <理生> 汗腺

تەر تۆشۈكچىسى <理生> 毛孔

تەرگە چۆممەك <成> 汗流浃背، 汗如雨下

تەر[2] (تەرى) 〔静〕 脸、脸色، 面孔: ھاۋانىڭ تەرى يامان تۇرىدۇ ، مۆلدۈر چۈشمەمدۇ نېمە ؟ 天色不好，是不是要下雹子？ ئۆينىڭ تۆرىگە قارىما ، ساھىبخانىنىڭ تەرىگە قارا . <谚> 莫看席上如何，要看主人脸色。

تەر بولماق 生气

تەر قىلماق 惹人生气

تەرى قۇرۇسۇن <成> 去他的吧、见鬼

تەرىنى بۇزماق <成> 变脸色、声色俱厉

تەرىنى تۈرمەك 拉下脸

تەرى سۈرۈن <成> 冷面孔、脸色冰冷、冷若冰霜

تەرى تۈتۈلماق 沉下脸、脸阴下来

تەرەپ 〔静〕①方面：ئىككى ~ 两方面、双方 / ئىككى تەرەپنىڭ پىكرىنى ئاڭلىماق 听取双方的意见 / مەسىلىگە ھەر تەرەپتىن قارىماق 从多方面看问题、全面看问题 ②边：ئورۇندۇقنى بىر تەرەپكە قويماق 把椅子放到一边、把椅子挪开 / ئورمانلىقنىڭ جەنۇبىي تەرىپى 森林的南边 / كۈنگەي ~ 朝阳的一边 ③面：پۇلنىڭ ئوڭ تەرىپى 钱的正面 ④派别：ئىككى ~ بولۇۋالماق 分成两派 ⑤由，被：بۇ كىتاب مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى. 本书是由民族出版社出版的。 قىزىل بايراق جەڭچىلەر تەرىپىدىن تاغ چوققىسىغا قادالدى. 红旗被战士们插在了山顶上。

تەرەپ كۆرسەتكۈچ <交> 导标、航标

تەرەپ مەركەز ئارىلىقى <数> 边心距

تەرىپىنى ئالماق 袒护、向着：ئۇلار ئىشنى خېمىغا ياندۇ-رۇۋاتسا، سەن يەنە ئۇلارنىڭ تەرىپىنى ئېلىۋاتىسەنا. 他们把事情弄得难办(夹生)了，你还袒护他们。 بۇ چاغدا خاسىيەتمۇ ئاتىكە خېنىمنىڭ تەرىپىنى ئالدى. 这时哈斯耶提也向着阿提开女士了。

تەرەپباز 〔静〕闹派性的、搞派别活动的：~ ئادەم 闹派性的人

تەرەپبازلىق 〔静〕派性

تەرەپبازلىق قىلماق 闹派性

تەرەپ - تەرەپ 〔静〕各方面、方方面面、四面八方：تەرەپ - تەرەپتىن كەلمەك 四面八方而来 / تەرەپ - تەرەپكە قاچماق 四处逃窜

تەرەپدار (تەرەپدارى) 〔静〕拥护者、追随者：تىنچلىق تەرەپدارلىرى 和平拥护者 / خەلق تەرەپدارى 站在人民一边的、亲民派

تەرەپدارلىق 〔静〕拥护、追随

تەرەپلىك 〔静〕方面的、边的：كۆپ ~ 多方面的

تەرەپلىمە 〔静〕方面、方面的：ھەر ~ 各方面、全面 / بىر ~ 单方面、片面 / خەلق ئىگىلىكىنى ھەر ~ راۋاجلاندۇرماق 全面发展国民经济

تەرەپلىمىلىك 〔静〕方面的：بىر ~ پىكىر 单方面的意见、片面意见 / ھەر ~ پىكىر 各方面的意见

تەرەت 〔静〕①<宗> 净身、沐浴 ②便：چوڭ ~ 大便 / كىچىك ~ 小便

تەرەت ئالماق <宗> 净身、沐浴：نامازغا بېرىشتىن بۇرۇن تەرەت ئېلىش كېرەك. 作礼拜前要净身。

تەرەت سۇندۇرماق = تەرەت قىلماق

تەرەت قەغىزى 手纸、卫生纸

تەرەت قىلماق 解手、大小便

تەرەت لاتىسى 卫生带、尿布

تەرىتى بوش <成> 信心不足、底气不足、无能为力、没有把握：بۇ ئىشقا بىرنىمە دېيەلمەيمەن، تەرىتىم بوش. 这事我说不准，没有把握。

تەرىتى چىڭ <成> 底气足、有把握、信心十足：بۇ ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقىشتا تەرىتىم خېلى چىڭ. 我有十足的信心办好这件事。

تەرىتىگە سۇ بەرمەك ①<宗> 为做乃玛孜的人准备净身用水 ②<转> 克尽妇道

تەرەتخانا 〔静〕厕所、茅房

تەرەتسىز 〔静〕<宗> 没有净身的、身上脏的

تەرەتسىز يەرگە دەسسىمەسلىك 不净身不踩地；虔诚、恪守教规：مەخسۇم ھاجى تەرەتسىز يەرگە دەسسىمەيدىغان ئادەم ئىدى. 麦合苏木阿吉是一位十分虔诚的人。

تەرەتلىك 〔静〕<宗> 净过身的、沐浴过的：~ ئادەم 净过身的人

تەرەددۇت 〔静〕筹办、准备：يول تەرەددۇتى 上路的准备 / توينىڭ تەرەددۇتى 婚事的筹办

تەرەددۇت قىلماق 筹办、筹备、准备：يولغا چىقىشقا ~ 准备上路 / ئورنىدىن تۇرۇشقا ~ 准备起床 / تاماق ئېتىشكە ~ 准备做饭

تەرەددۇتسىز 〔静〕无准备的、仓促的

تەرەددۇتسىزلىق 〔静〕无准备：تەرەددۇتسىزلىقتىن پايدىلا-ماق 攻其不备

تەرەددۇتلانماق 〔动〕准备、筹划、打算：كېتىشكە ~ 准备走 / ئۇخلاشقا ~ 打算睡觉 / قېچىپ كېتىشكە ~ 打算逃走

تەرەققىي 见下

تەرەققىي قىلماق 发展、发达：پەن - تېخنىكا تېز ~ 科技迅速发展 / تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەتلەر 发展中国家

تەرەققىيات (تەرەققىياتى) 〔静〕发展、进步、进展：جەمئىيەت تەرەققىياتى 社会发展 / جەمئىيەت تارىخى ~ 社会发展史 / پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى 科学进步

تەرەققىيات بېجى <经> 发展税

تەرەققىيات پسىخولوگىيىسى <心> 发展心理学

تەرەققىيات جەمئىيەتشۇناسلىقى 发展社会学

تەرەققىيات جۇغراپىيىسى <地> 发展地理学

تەرەققىيات قارىشى <哲> 发展观

تەرەققىيات كرېدىتى <经> 开发信贷

تەرەققىيات نەزەرىيىسى <哲> 发展论

تەرەققىيات ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 开发经济学

تەرەققىيپەرۋەر 〔静〕 进步的、开明的、先进的: ~ زات 进步人士 / ئۇ ئۆز ۋاقتىدا خېلى ~ ئەمەلدار ئىدى. 他是一位相当开明的官吏。

تەرەققىيپەرۋەرلىك 〔静〕 进步性: سىياسىي جەھەتتىكى ~ 政治上的进步性

تەرەققىيلەشتۈرمەك «تەرەققىيلەشمەك» 的使动态

تەرەققىيلەشتۈرۈلمەك «تەرەققىيلەشتۈرمەك» 的被动态

تەرەققىيلەشمەك 〔动〕 发展、发达: جاھان تەرەققىيلىشىپ كەتتى. 世界发展了。 يېزىمىز تەرەققىيلىشىپ كەتتى. 我们的农村大大发展起来。

تەرەڭ 〔静〕 拉紧的、绷紧的

تەرەڭلىك 〔静〕<物> 拉力、张力

تەرەڭلىكى تۆۋەنلەش <物> 张力减退

تەربىيە 〔静〕 教育、教养、修养: ئەخلاقىي ~ 道德教育、德育 / ياخشى ~ ئالغان بالا 受过良好教育的儿童 / ~ باشتا قاتتىق بولىدۇ، ئاخىر تاتلىق بولىدۇ. <谚> 教育始于严，果实倍香甜

تەربىيە ئالماق 受教育

تەربىيە بەرمەك = تەربىيىلىمەك

تەربىيە كۆرمەك 有教养、受教育

تەربىيىچى 〔静〕 教育者、教养者、保育员、辅导员

تەربىيىسىز 〔静〕 没有教养的、没有受过教育的: ~ قالغان بالا 没有教养的孩子

تەربىيىسىزلىك 〔静〕 无教养、没有受过教育

تەربىيىلەتمەك «تەربىيىلىمەك» 的使动态

تەربىيىلەشمەك «تەربىيىلىمەك» 的共同态: ھەرقايسىلىرى بالىلىرىنى ئوبدان تەربىيىلەشپتىلا. 你们真是教子有方。

تەربىيىلەنمەك «تەربىيىلىمەك» 的被动态: نۇرغۇن كادىرلار نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى. 许多干部受到轮训。

تەربىيىلىگۈچى 〔静〕 教育者

تەربىيىلىمەك 〔动〕 教育、教养、培训、抚养: ئىز باسار-لارنى ~ 培养接班人 / بالىلارنى كىچىك چېغىدىن باشلاپ تەربىيىلەش كېرەك. 对儿童要从小进行教育。 بالىلارنى تەربىيىلەپ قاتارغا قوشماق 把孩子抚养成人

تەربىيىۋى 〔静〕 教育的: ~ ئەھمىيەتكە ئىگە سۆز 有教育意义的话 / ~ رول 教育作用

تەرتە 〔静〕<方> (四轮车的)轴棍

تەرتەرمەك 〔动〕<古> 使出汗、使发汗

تەرتىپ 〔静〕 ①秩序、条理: قاتناش تەرتىپى 交通秩序 / تەرتىپنى سەن تاپمىساڭ، تەرتىپ سېنى تاپىدۇ. <谚> 你不维护秩序，秩序会来约束你。 ②顺序、次序、程序: ئېلىپبە تەرتىپى 字母顺序 / جۈملىدىكى سۆزلەرنىڭ تەرتىپى 句子里的词序 / ~ بويىچە ئالماق 按顺序领 / سايلام تەرتىپى 选举程序 / دەۋا تەرتىپى 诉讼程序 ③节奏: سائەتنىڭ بىر تەرتىپتە چىكىلدىشى 钟表有节奏的滴嗒声

تەرتىپ ساقلاش <法> 维持秩序、纠察

تەرتىپ سان <数、语> 序数

تەرتىپ قانۇنى <法> 程序法

تەرتىپكە سالماق 整理、整顿: تارىخىي ماتېرىياللارنى ~ 整理史料 / بازارنى ~ 整顿市场

تەرتىپنى بۇزماق <法> 扰乱秩序

تەرتىپسىز 〔静〕 ①无次序的、无条理的、无秩序的、紊乱的、杂乱的、零乱的: ~ ئىشلىمەك 无条理地工作 / ~ ئاياغ تاۋۇشى 杂乱的脚步声 / كىتابلار جوزا ئۈستىدە ~ يېيىلىپ ياتاتتى. 书籍在桌子上零乱地放着。 ②无纪律的: ~ ئادەم 不守纪律的人 ③不规则的: ~ شەكىل 不规则图形

تەرتىپسىز قۇرۇلما <地、物> 无序结构

تەرتىپسىز ھەرىكەت <物> 无规则运动

تەرتىپسىز ئېقىم <水> 乱流

تەرتىپسىزلەشمەك 〔动〕 变得无秩序、混乱起来: سىنىپ مەسئۇلى تەجرىبىسىز بولغاچقا، بالىلار تەرتىپسىزلىشىپ كەتتى. 因班主任没经验，孩子们乱了起来。

تەرتىپسىزلىك 〔静〕 ①无序状态、乱糟糟 ②无纪律状态

تەرتىپلىك 〔静〕 ①有次序的、守秩序的、秩序井然的、有条不紊的、整齐的: ~ بالا 守秩序的孩子 / ~ خىزمەت 有条不紊的工作 / كىيىمنى ~ كىيمەك 衣服穿得整齐 ②守纪律的: ~ ئوقۇغۇچى 守纪律的学生 ③有序性

تەرتىپلىك دەۋرىيلىنىش <生理> 大循环

تەرتىپلىك ھەقىقىي سان <数> 有序实数

تەرتىپ - ئىنتىزام 〔静〕 秩序和纪律

تەرتىز 〔静〕<植> 台尔台孜

تەرجىمان 〔静〕 翻译，译员

تەرجىمانلىق 〔静〕 翻译工作

تەرجىمانلىق قىلماق 做翻译工作，当翻译

تەرجىمە 〔静〕 翻译：ئەركىن ~ 自由翻译 / سۆزمۇ - سۆز ~ 逐词翻译(直译) / قەلەم تەرجىمىسى 笔译 ئېغىز تەرجىمىسى 口译，口头翻译 / ~ نەزەرىيىسى 翻译理论 / ئەدەبىي ~ 文学翻译 / پەن - تېخنىكا تەرجىمىسى 科技翻译 / ھۆججەت ئالاقە تەرجىمىسى 公文翻译

تەرجىمە ئاپپاراتى <电> 翻译机

تەرجىمە پرىنسىپى <语> 翻译原则

تەرجىمە فىلىم 译制片

تەرجىمە قىلماق 翻译：ئۇيغۇرچىدىن خەنزۇچىغا ~ 维译汉 / ئىنگلىزچىدىن خەنزۇچىغا ~ 英译汉

تەرجىمە كودى <电> 翻译代码

تەرجىمە ئۇسلۇبى <语> 翻译风格，译笔

تەرجىمىچىلىك 〔静〕 翻译工作，翻译：ئۇ ئەتىدىن - كەچ- كىچە ~ بىلەن بەند بولىدۇ. 他一天到晚忙着翻译。

تەرجىمشۇناس 〔静〕 翻译家，翻译学家

تەرجىمشۇناسلىق 〔静〕<语> 翻译学

تەرجىمىھال (تەرجىمىھالى) 〔静〕 自传，传记，履历，简历：~ يازماق 写自传

تەرجىمىھال ئەدەبىياتى 传记文学

تەرجىمىھال جەدۋىلى 履历表

تەرجىئىبەند 〔静〕<文> 特尔吉伊班德(阿鲁兹格律诗的一种韵律)

تەرچى 〔静〕<古> 短工，劳工

تەرخەمەك 〔静〕<植> 黄瓜：تۇزلانغان ~ 腌黄瓜 / يېڭى ~ 新鲜黄瓜

تەرخەمەك مۇراببasi 黄瓜酱

تەرخەمەكلىك 〔静〕 黄瓜地：ئاكام تەرخەمەكلىكنى سۇغىرىۋا- تىدۇ. 哥哥在浇黄瓜地。

تەرخۇن 〔静〕<植> 龙艾

تەرز 〔静〕 方式：مۇشۇ تەرزدە بىر تەرەپ قىلماق 用这种方式处理

تەرسا 〔静〕 犟的，执拗的，固执的：~ ئادەم 固执的人 / ~ مىجەز 脾气犟

تەرسالاشتۇرماق «تەرسالاشماق» 的使动态

تەرسالاشماق 〔动〕 固执起来，犟起来：ئۇ ئىنتايىن تەرسا- لىشىپ كەتتى. 他脾气变得非常犟。

تەرسالىق 〔静〕 固执，犟，固执劲，犟劲

تەرسالىقى تۇتماق 变得固执，犟：ئۇنىڭ تازا تەرسالى- قى تۇتتى. 他犟极了。

تەرسالىق قىلماق 固执，犟

تەرسىنمەك 〔动〕<古> 翻面儿，翻脸，发脾气

تەرغىبات (تەرغىباتى) 〔静〕 鼓动，鼓吹：~ ئىشلىرى 鼓动工作

تەرغىباتچى 〔静〕 鼓动家，鼓动者，鼓吹者

تەرغىباتچىلىق 〔静〕 鼓动工作

تەرغىباتچىلىق قىلماق 做鼓动工作

تەرغىب 〔静〕 鼓动，鼓吹：تەشۋىق - ~ ئىشلىرىنى كۈچەيت- مەك 加强宣传鼓动工作

تەرغىب قىلماق 鼓动，鼓吹，宣扬

تەرك[1] 见下

تەرك قىلماق 放弃，抛弃：نامازنى ~ 放弃礼拜

تەرك[2] 〔静〕<古> 快，迅速

تەركەن 〔静〕<古> 台尔坎(可汗授予地区长官的头衔)

تەركىب 〔静〕 ①成分：بىرىكمىلەرنىڭ تەركىبى 化合物的成分 / سىنىپىي ~ 阶级成分 / ~ ئايرىماق 划分成分②员，组成人员：بۇ گۇرۇپپا تەركىبىدە مەنمۇ بار. 在这个小组成员中也有我。

تەركىب تاپماق 构成，组成：جۈملە سۆزلەردىن تەركىب تاپىدۇ. 句子是由词组成的。

تەركىبباز 〔静〕 唯成分论者

تەركىببازلىق 〔静〕 唯成分论

تەركىببازلىق نەزەرىيىسى 唯成分论

تەركىبىي 〔静〕 构成，组成：~ قىسىم 组成部分

تەركىجاھان = تەركىدۇنيا

تەركىدۇنيا 〔静〕 ①厌世的，避世的，隐居的②厌世者，隐士：~ بولۇپ كەتمەك 变得厌世，成了隐士

تەركىدۇنياچىلىق 〔静〕 ①禁欲主义②厌世主义

تەركىدۇنياچىلىق پەلسەپىسى <哲> 厌世哲学

تەركىش 〔静〕<古> 是非头子，爱吵架的，爱吵闹的，爱闹纠纷的

تەركىن 〔静〕<古> 集中的，积累的，聚集的

تەرگا 〔静〕 (织地毯用的)倒线器

تەرگەشمەك «تەرگىمەك» 态同共的: ئۇلار كىچىككىنە بىر ئىش ئۈچۈن گەپ تەرگىشىپ قالدى. 争而事小桩一了为们他 。来起执

تەرگەلمەك «تەرگىمەك» 态动被的

تەرگەن 〔静〕 <古> 车大، 车

تەرگەۋ 〔静〕 <法> 讯审

تەرگەۋچى 〔静〕 <法> 员讯审

تەرگەۋچىلىك 〔静〕 <法> 务业讯审

تەرگەۋسىز 〔静〕 <法> 讯审经未: ~ قاماپ قويماق 未经 押关就讯审

تەرگۈزمەك «تەرمەك» 态动使的

تەرگى 〔静〕 <古> 布桌، 布餐

تەرگىمەك 〔动〕 ① 问追، 问儿根刨، 底: ئۇ يەنە بايىقى سۆز- لەرنى تەرگەشكە باشلىدى. 他又追问起刚才的话来。 تەر- گىسەڭ تېرىق بولىدۇ، تەرگىمىسەڭ ئېرىق. <谚> 计较小 事惹是非، 肚量大则万事了(小人常戚戚، 君子坦荡 荡)。 ② 顶牛: ئۇ-نىڭ مۇنداق تەرگەپ كېتىشىنىڭ ئورنى بار. 他这样顶牛是有道理的。

تەرخەك 〔静〕 <古> 泉، 山溪

تەرلەپ - پىشىپ 〔静〕 满头大汗، 汗流浃背: ئۇلار خىۇد- دى باپكارنىڭ موكىسىدەك ~ قاتراپتىتى. 他们汗流浃背، 穿 梭往来。

تەرلەپ - تەپچىرەپ = تەرلەپ - پىشىپ

تەرلەتمەك ① «تەرلىمەك» 的使动态: زۇكام تەگكەنلەرگە زەن- جىۋىل شورپىسى ئىچكۈزۈپ تەرلىتىش كېرەك. 要让感冒者 喝姜汤发汗。 ② <转> 使受窘، 使陷入为难的境 地: بىز ھېلىقى كىشىنى نەچچە ئېغىز سۆز بىلەن تازا تەرلەتتۇق. 我们几句话把那个人说得脸上下不来。

تەرلەنمەك «تەرلىمەك» 的自复态

تەرلىك 〔静〕 鞍垫، 汗垫子(鞍下紧贴驴马背的一层 垫子)

تەرلىمەك 〔动〕 ① 出汗، 发汗: پۈتۈن بەدىنىم تەرلەپ كەتتى. 我浑身出汗。 تەرلەپ پىشماق 汗流浃背، 满头大汗 ② 哈气: دېرىزىنىڭ ئەينەكلىرى تەرلەپ كېتىپتۇ. 窗户玻璃 哈上水气了。 ③ <转> 羞愧، 汗颜، 不好意思، 难 为情: ئۇ كەمچىلىك ئۆتكۈزۈپ قويغانلىقى ئۈچۈن مۇئەللىمنىڭ ئالدىدا خىجىل تەرلىدى. 因为犯了错误، 他在老师面前 很感羞愧。

تەرمە 〔静〕 ① 混合的، 拼凑的: ~ كاماندا (球类的)混 合队 ② 拣的، 拾的 ③ <文> 拾零، 漫谈، 文摘: تەر- جىمە تەجرىبىلىرىدىن تەرمىلەر 翻译经验漫谈

تەرمەچ 〔静〕 拾的碎柴: ~ تەرمەك 拾碎柴

تەرمەك 〔动〕 ① 拾، 拣: ئوتۇن ~ 拾柴 / باشاق ~ 拾麦 穗 / شاخار ~ 拣煤核 / ئەسكى - تۇسكى ~ 拣破烂儿 ② 修، 拔: قېشىنى ~ 修眉毛

تەرمىئابدال 〔静〕 <植> 苔尔米阿布达勒(甜瓜品种 之一)

تەرمىشۇناسلىق 〔静〕 <文> 文摘学

تەرۋاز 〔静〕 (感情)脆弱的، 爱动气的، 多愁善感的: ئۇ بەكمۇ ~ ئادەم ئىدى. 他是个很爱动气的人。

تەرۋازلىق 〔静〕 性急، 火气大، 动气

تەرىپ 〔静〕 ① 表述: سۆزنىڭ تەرىپى 词的表述 ② 赞誉، 夸奖، 称赞، 描绘: ئۇ ماڭا سىزنىڭ تەرىپىڭىزنى قىلغانىدى. 他对我夸奖过你。

تەرىپلەتمەك «تەرىپلىمەك» 的使动态

تەرىپلەشمەك «تەرىپلىمەك» 的共同态

تەرىپلەنمەك «تەرىپلىمەك» 的被动态

تەرىپلىگۈسىز 〔静〕 没得说، 特别的، 用语言无法表 达的: ئۇ ھەقىقەتەن ~ چىرايلىق قىز ئىدى. 她的确是靓 得没得说的姑娘。

تەرىپلىمەك 〔动〕 ① 赞美، 颂赞، 扬赞: ياخشى كىشى، ياخ- شى ئىشلارنى تەرىپلىمەك 赞扬好人好事 ② 阐述، 描述: دىئالېكتىكىنى ~ 阐述辩证法

تەرىقە 〔静〕 方法، 办法، 样子، 式样: مۇشۇ تەرىقىدە ئىش- لەڭ. 照这个样子干، 就这样干。

تەرىقەت 〔静〕 <宗> ① 道، 道路 ② <宗> (伊斯兰教 中的)神秘主义

تەرىقەتچى 〔静〕 <哲> 道学家

تەرىگ 〔静〕 <古> 集合

تەرياق 〔静〕 <医> 解毒石

تەزدۈرمەك «تەزمەك» 的使动态

تەزدۈرۈلمەك «تەزدۈرمەك» 的被动态

تەزكىرە 〔静〕 传记، 传略، 志: يەرلىك ~ 地方志، 方志

تەزكىرىچى 〔静〕 传记作家، 方志学家

تەزكىرىچىلىك 〔静〕 编志工作، 修志工作، 传记撰写

تەزكىرىشۇناس 〔静〕 方志学家

تەزكىرىشۇناسلىق 〔静〕 方志学

تەزگىنمەك 〔动〕 <古> 转، 旋转، 盘旋

تەزلىگۈل 〔静〕 <植> 毛连菜

تەزمەك 〔动〕 背离، 遗弃: ئاتا يۇرتىدىن ~ 背离故

土 / بۇ يەرنىڭ دەرەخلىرى كېسىلىپ ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىغاچقا،
قۇشلارمۇ تېزىپ كەتتى. 也儿鸟،坏毁伐砍木树的里这
。了处他往飞

تەزۋاك 〔静〕 <古> 的廉清، 的白清، 的真纯، 的洁纯

تەزۋاك 〔静〕 <古> ①走逃، 难逃، 四散奔逃②避逃،
避躲

تەزىم 〔静〕 躬鞠، 行礼

تەزىم قىلماق 躬鞠، 行礼: ئالدىرىغاندا، ئېرى خوتۇنىغا
تەزىم قىپتۇ. <谚> 忙得不可开交时، 丈夫偏要给老
。躬鞠婆

تەزىمگە بارماق （女方答应结婚后）男方携礼品去
女方家致谢

تەزىمگە كەلمەك 回拜（婚后次日新郎回拜岳父
母）

تەزىمچى 〔静〕 致谢者، 行礼者

تەزىمچىقۇرت 〔静〕 <动> 叩头虫

تەزىيە 〔静〕 哀悼، 吊唁

تەزىيە بىلدۈرمەك 致哀، 追悼، 哀悼

تەزىيە تېلېگراممىسى 唁电

تەزىيە نۇتقى 悼词

تەزىيەنامە 〔静〕 悼词، 祭文

تەس 〔静〕 难的، 困难的: ~ ئىش 难事، 费力的工
作 / بۇ توغرىدا بىر نەرسە دېيىش ~. 对这事很难说什
么。تاققا چىقماق ئاسان، چۈشمەك ~. <谚> 上山容易
下山难。كېسەلنىڭ كېلىشى ئاسان، كېتىشى ~. <谚>
染病易، 除根难。

تەس كەلمەك 难于، 难

تەس كۈنگە قالماق <成> 日子很不好过، 窘迫،
生活困苦، 陷入困境: ئوغلىنى ئەسكەرلىككە تۇتۇپ كەت-
كەندىن كېيىن ئۇ بېچارىلەر تەس كۈنگە قالدى. 儿子被抓了
壮丁以后، 可怜的他们日子难熬了。

تەس گەپ <成> 难办، 谈何容易

تەسكە توختىماق 难: ئادەم بالا-چاقىلىق بولغاندا سىرت-
قا چىقمىقىمۇ تەسكە توختايدىكەن. 人一有了家小出门就
。难了

تەسكە چۈشمەك = تەسكە توختىماق

تەسەددۇق 〔静〕 献، 献贡، 献身، 奉献

تەسەددۇقۇڭ بولاي <成> 为你奉献، 为你献身

تەسەللا (تەسەللاسى) 〔静〕 贸然، 冒失: سەن ئەھۋالنى بىلمە-
گەندىن كېيىن تەسەللاسىغا گەپ قىلما. 你不了解情况، 就不

。要瞎说

تەسەللايى 〔静〕 勉强

تەسەللى 〔静〕 安慰، 劝慰: ~ سۆز 宽心话 / تاغدەك ھەس-
رەتكە تېرىقتەك خۇشاللىق ~. 米粒般大的欢乐可以宽
慰高山般的悲哀。~ دورىدىنمۇ ئۈنۈملۈك. <谚> 安
。慰比药还要有效

تەسەللى بەرمەك 安慰، 宽心

تەسەللى مۇسابىقىسى <体> 安慰赛

تەسەۋۋۇپ 〔静〕 <宗> 神秘主义

تەسەۋۋۇپ ئەدەبىياتى <文> 劝善文学

تەسەۋۋۇپچى 〔静〕 神秘主义者

تەسەۋۋۇپچىلىق 〔静〕 神秘主义

تەسەۋۋۇر 〔静〕 ①设想، 思议: بۇ مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇم. 这
是我的设想。~ قىلغىلى بولمايدىغان ئىش 不可思议的
事②<文، 逻، 哲> 构象، 构思، 想象

تەسەۋۋۇر قىلماق <逻> 联想

تەسەۋۋۇر كۈچى <文> 想象力

تەسەۋۋۇر ئىقتىدارى = تەسەۋۋۇر كۈچى

تەستەك 〔静〕 巴掌، 耳光: چاك قىلىپ بىر ~ سالماق 啪地
打一巴掌

تەستەكلەتمەك «تەستەكلىمەك» 的使动态

تەستەكلەشمەك «تەستەكلىمەك» 的共同态

تەستەكلەنمەك «تەستەكلىمەك» 的被动态

تەستەكلىمەك 〔动〕 打耳光، 扇耳光

تەستىق 〔静〕 示批، 批语، 批复: كۆپچىلىك يۇقىرىنىڭ تەس-
تىقىنى ئەستايىدىل مۇزاكىرە قىلدى. 大家认真讨论了上级
。的批示

تەستىق سالماق 批示

تەستىق سۆزى 批示، 批语

تەستىقلاتماق «تەستىقلىماق» 的使动态

تەستىقلاشماق «تەستىقلىماق» 的共同态

تەستىقلانماق «تەستىقلىماق» 的被动态

تەستىقلىماق 〔动〕 ①批准: پۇل ~ 批款 / مەكتەپ مۇدىرى
ئۇنىڭ ئىلتىماسىنى تەستىقلىدى. 校长批准了他的申请。
②认可، 确认: بوۋاي بېشى بىلەن تەستىقلىدى. 老人点头
。认可

تەستىقنامە 〔静〕 批准书

تەستىقىي 〔静〕 ①批复的، 同意的، 认可的②<逻>
肯定

تەستىقىي شەكىل <逻> 肯定式

تەستىقىي ھۆكۈم 〈逻〉 肯定判断
تەستىقىي ئۇقۇم 〈逻〉 肯定概念
تەسكەن[1] 〔静〕〈植〉 驼绒藜
تەسكەن[2] 〔静〕 舌疮: تىلىغا ~ چىقسۇن. 让你舌头长疮; 烂舌头的。
تەسكەي 〔静〕 背阴، 阴面: ئۆي ~ 背阴的屋子 / تاغنىڭ ~ تەرىپى 山的阴面
تەسكەي ئۆسۈملۈكى 〈植〉 喜阴性植物، 阴性植物
تەسكىن 〔静〕 安慰
تەسكىن تاپماق 得到安慰: مېنىڭ كۆڭلۈم ئەمدىلا تەسكىن تاپتى. 我得到了安慰。
تەسلەشتۈرمەك «تەسلەشمەك» 的使动态
تەسلەشتۈرۈلمەك «تەسلەشتۈرمەك» 的被动态
تەسلەشمەك 〔动〕 变困难، 变吃力: بۇ ئىش تېخىمۇ تەسلەشتى. 这件事更难办了。
تەسلىك 〔静〕 难度، 困难: ئىشنىڭ تەسلىكى 工作的难度
تەسلىم 见下
تەسلىم بولماق 投降
تەسلىم قىلماق 降服، 征服، 制服: دۈشمەننى ~ 降服敌人
تەسلىمچى 〔静〕 投降者، 投降主义者
تەسلىمچىلىك 〔静〕 投降主义
تەسلىمنامە 〔静〕 降书، 投降书
تەسۋى 〔静〕〈宗〉 念珠، 赞珠
تەسۋى تارتماق = تەسۋى سىيرىماق
تەسۋى سىيرىماق 掐念珠
تەسۋىر 〔静〕 描述، 描写، 形容: تەبىئەت تەسۋىرى 自然景色的描写 / روھىي ھالەت تەسۋىرى 精神状态描写
تەسۋىر ئارىلىقى 〈物〉 象距
تەسۋىر بوشلۇقى 〈物〉 象方空间
تەسۋىر پەرقى 〈物〉 象差
تەسۋىر تەكشىلىكى 〈物〉 象平面
تەسۋىر سىگنالى 〈电〉 景像信号
تەسۋىر لامپىسى 〈电〉 显象管
تەسۋىر ئۇسۇلى 〈物〉 镜象法
تەسۋىر ئېگىزلىكى 〈物〉 象高
تەسۋىرچىلىك 〔静〕〈哲〉 模写论
تەسۋىرلەتمەك «تەسۋىرلىمەك» 的使动态
تەسۋىرلەشمەك «تەسۋىرلىمەك» 的共同态
تەسۋىرلەنمەك «تەسۋىرلىمەك» 的被动态
تەسۋىرلىك 〔静〕 描写的، 影象的
تەسۋىرلىك خەرىتە 〈地〉 影象地图
تەسۋىرلىمەك 〔动〕 描写، 描绘، 刻画: ئەسەرلەردە ئىشچى-دېھقان ئەسكەرلەرنىڭ قەھرىمانلىق ئوبرازىنى تەسۋىرلەش لازىم. 作品中要刻画工农兵的英雄形象。
تەسۋىرىي 〔静〕 描写的، 叙述的، 记叙的
تەسۋىرىي پسىخولوگىيە 〈哲〉 记述心理学
تەسۋىرىي تىلشۇناسلىق 〈语〉 描写语言学
تەسۋىرىي سېمانتىكا 〈语〉 描写语义学
تەسۋىرىي فونېتىكا 〈语〉 描写语音学
تەسۋىرىي كېلىماتولوگىيە 〈气〉 描述性气候学
تەسۋىرىي گراماتىكا 〈语〉 描写语法学
تەسۋىرىي گېئولوگىيە 〈地〉 描述地质学
تەسۋىرىي لېكسىكولوگىيە 〈语〉 描写词汇学
تەسۋىرىي مېتېئورولوگىيە 〈气〉 描述性气象学
تەسۋىسمان 〔静〕 念珠形的
تەسۋىسمان چاقماق 〈气〉 串珠状闪电
تەسۋىسمان زەمبۇرۇغ 念珠菌
تەسۋىسمان يۇسۇن 〈生〉 念珠藻
تەسۋىقوناق 〔静〕〈植〉 薏米، 苡仁
تەسۋىگۈل 〔静〕〈植〉 串串红
تەسىر 〔静〕 影响، 作用، 效用: قوزغىلاڭنىڭ تەسىرى 起义的影响 / ئۆتمەسلىك ~ 不起作用 / خىمىيىۋى ~ 化学作用 / ئادىلنىڭ تەسىرىدە باشقىلارمۇ ئورنىدىن سەھەر تۇرىدىغان بولدى. 受阿迪力的影响别人也都早起了。
تەسىر قالدۇرماق 留下印象: مۇنداق روھ مەندە چوڭقۇر تەسىر قالدۇردى. 这种精神给我留下了深刻的印象。
تەسىر قايتۇرغۇچ 〈生理〉 效应器
تەسىر قوزغىماق 刺激، 反响: بۇ ھېكايىلەر كىشىلەر قەلبىدە چوڭقۇر تەسىر قوزغىدى. 这些故事在人们心中激发了深刻的反响。
تەسىر قىلماق 影响، 起作用، 感动، 感染: بۇ سۆز ماڭا قاتتىق تەسىر قىلدى. 这句话深深地感动了我。 بۇ دورا ماڭا خېلى تەسىر قىلدى. 这药对我很起作用。 تەسىر قىلىش كۈچى 作用力
تەسىر كۈچى 〈物〉 作用力، 影响力
تەسىر كۆرسەتمەك 影响، 产生影响: ئۇيغۇر تېبابىتىمۇ ھىندى تېبابىتىگە خېلى تەسىر كۆرسەتكەن. 维吾尔医学也对印度医学产生过较大影响。

تەسرات (تەسراتى) 〔静〕 印، 会体، 得心، 受感، 想感
象: تۇرمۇش تەسراتى 受感活生 / ئۆگىنىش تەسراتى 习学
得心 / ياخشى ~ قالدۇرماق 象印的好下留
تەسرات خاتىرىسى 〈文〉 记扎

تەسرچان 〔静〕 的力染感有، 的感敏، 的动感易
تەسرچان ئىندۇكتور 〈物〉 器感互

تەسرچانلىق 〔静〕 力召感، 力染感

تەسرلەندۈرگۈچ 〔静〕 的染感، 的人感: بەدىئىي ئەسەر-
نىڭ ~ كۈچى 力染感的品作艺文

تەسرلەندۈرمەك «تەسرلەنمەك» 态动使的

تەسرلەندۈرۈلمەك «تەسرلەندۈرمەك» 态动被的

تەسرلەنمەك 〔动〕 应感، 动感受: بۇ كىنونى كۆرگەندىن
كېيىن كۆپچىلىك تەسرلەندى . 家大، 后以片影部这完看
很感受动。

تەسرلىك 〔静〕 感، 的人动، 的动生، 的响影烈强有
的人: ~ سۆز 言语的人感 / ~ ئىش ئىزلىرى 事动生
迹 / يېقىملىق ھەم ~ ناخشىلار 曲歌的人动切亲

تەسرلىنىشمەك «تەسرلەنمەك» 态同共的

تەسىس 下见

تەسىس قىلماق 创立، 设立، 设置، 开办: ئىلمىي
ئورگانلارنى ~ 设置学术机构 / ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش
ئىشخانىسىنى ~ 设立招生办公室

تەشەببۇس 〔静〕 主张، 倡议: بۇ ياخشى ~ 这是一个好
主张 / بۇ ئىش سىزنىڭ تەشەببۇسىڭىز بىلەن قىلىندى . 这件
事是按你的倡议办的。

تەشەببۇس قىلماق 提倡، 倡议، 发起: پاك - دىيانەت-
لىك بولۇشنى ~ 提倡廉洁奉公

تەشەببۇسچان 〔静〕 有主动精神的، 有首创精神的، 有
进取心的: ~ ئادەم 有进取心的人

تەشەببۇسچانلىق 〔静〕 主动性، 首创精神، 进取心

تەشەببۇسچى 〔静〕 发起人، 提倡者، 倡导者

تەشەببۇسچىلىق 〔静〕 主动性، 首创性، 主动精神، 首
创精神

تەشەببۇسكار = تەشەببۇسچى

تەشەببۇسكارلىق = تەشەببۇسچىلىق

تەشەببۇسنامە 〔静〕 倡议书

تەشەككۈر 〔静〕 谢谢، 感谢: بىزگە بەرگەن ياردىمىڭگە ~ .
谢谢您对我们的帮助。
تەشەككۈر بىلدۈرمەك = تەشەككۈر ئېيتماق
تەشەككۈر ئېيتماق 致谢، 感谢، 道谢

تەشەككۈرنامە 〔静〕 感谢信، 谢帖

تەشتەك 〔静〕 花盆: بىر ~ گۈل 一盆花

تەشتەكسىمان 〔静〕 花盆形状的
تەشتەكسىمان بۇلۇت 〈气〉 盔云

تەشتۈرمەك «تەشمەك» 的使动态

تەشتۈرۈلمەك «تەشتۈرمەك» 的被动态

تەشكۈت 〔静〕〈方〉 换工، 协作

تەشكۈچ 〔静〕〈水، 电، 建〉 穿孔器

تەشكىل 〔静〕 组织، 组成: پارتىيە تەشكىلى 党组织
تەشكىل بولماق = تەشكىل تاپماق
تەشكىل تاپماق 组成: مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسى مېڭە
بىلەن يۇلۇندىن تەشكىل تاپقان . 中心神经系统由大脑和
脊髓组成。
تەشكىل قىلماق 组织، 组建، 占(比例): ھازىر نۇر-
غۇن مىللىي يېزا تەشكىل قىلىندى . 现在成立了许多民族
乡。خىزمەت گۇرۇپپىسى ~ 组织工作组 / ئىشقا چىقىش
نىسبىتى 98 پىرسەنتنى تەشكىل قىلىدۇ . 出勤率占百分之
九十八。

تەشكىلات (تەشكىلاتى) 〔静〕 组织، 团体: يەر ئاستى ~ 地
下组织 / ئاممىۋى ~ 群众团体 / ئاساسىي قاتلام تەشكىلات-
لىرى 基层组织
تەشكىلات پسىخولوگىيىسى 〈心〉 组织心理学
تەشكىلات جەمئىيەتشۇناسلىقى 组织社会学

تەشكىلاتچى 〔静〕 组织者

تەشكىلاتچىلىق 〔静〕 组织: ~ ماھارىتى 组织才能 / ~
رول ئوينىماق 起组织作用

تەشكىلچان 〔静〕 组织性强的، 有组织性的: ~ ئادەم 组
织性强的人، 有组织性的人

تەشكىلچانلىق 〔静〕 组织性

تەشكىلسىز 〔静〕 无组织的: ~ ھالەت 无组织状态

تەشكىلسىزلىك 〔静〕 无组织性، 无组织

تەشكىللەتمەك «تەشكىللىمەك» 的使动态

تەشكىللەنمەك «تەشكىللىمەك» 的被动态

تەشكىللىك 〔静〕 有组织的: ئىشنى پىلانلىق ، ~ ھالدا ئې-
لىپ بارماق 有计划، 有组织地进行工作

تەشكىللىمەك 〔动〕 组织: ئاممىنى ~ 组织群众
تەشكىللەش ئىقتىسادشۇناسلىقى 组织经济学

تەشكىلىي 〔静〕 组织的: ~ تۇرمۇش 组织生活 / ~ قا-
راش 组织观念 / ~ پرىنسىپ 组织原则
تەشكىلىي قانۇن 组织法

تەشكىلىي لۇشيەن 线路织组

تەشمە 〔静〕①(的道隧)道通، 导坑②<水>暗渠: ~
تەشمەك 坑导凿开

تەشمە يانچۇق <手> 袋口暗

تەشمەك 〔动〕通打، 通凿، 通穿: تام ~ 把墙打通، 墙
上凿窟窿 / تۆشۈك ~ 穿孔، 挖窟窿 / مۇز ~ 凿
冰 / گەپ ~ 把话点破 / تامچە سۇ تاشنى تېشەر.
<谚> *滴水穿石*。

تەشنا (تەشناسى) 〔静〕渴求的: سۇغا ~ چۆللەر 渴求水的
戈壁滩

تەشنا بولماق 渴، 渴口، 渴望، 求渴، 渴慕: ئازادلىق.
قا ~ 渴望解放 / يورۇقلۇققا ~ 渴望光明 / بىلىمگە ~
渴望知识

تەشنالىق 〔静〕渴، 渴望: تەشنالىقنى باساق 解渴 / ~ بىلەن
كۈتمەك 急切地等待 / ~ بىلەن ئۆگەنمەك 如饥似渴地
学习

تەشۋىش 〔静〕焦虑، 忧虑: بۇ خەۋەر مېنى تەشۋىشكە سالدى.
这个消息使我忧虑。

تەشۋىش قىلماق = تەشۋىشلەنمەك

تەشۋىشكە چۈشمەك 焦虑起来، 忧虑起来

تەشۋىش يېمەك = تەشۋىش قىلماق

تەشۋىشسىز 〔静〕无忧无虑的، 无牵无挂的: ~ ياشىماق
无忧无虑地生活

تەشۋىشلەندۈرمەك «تەشۋىشلەنمەك» 的使动态

تەشۋىشلەندۈرۈشمەك «تەشۋىشلەندۈرمەك» 的共同态

تەشۋىشلەندۈرۈلمەك «تەشۋىشلەندۈرمەك» 的被动态

تەشۋىشلەنمەك 〔动〕忧虑، 焦虑: تەشۋىشلىنىپ بىئارام بول.
ماق 焦虑不安 / باللاردىن ~ 为孩子忧虑

تەشۋىشلىك 〔静〕惶惶不安的، 惶恐的: ~ كېچە 惶惶
不安的夜晚 / ~ كۆرۈنۈش 惶恐的景象

تەشۋىق 〔静〕宣传: ~ خىزمىتى 宣传工作

تەشۋىق قىلماق 宣传: ياخشى ئادەم، ياخشى ئىشلارنى ~
宣传好人好事 / قائىدە قاتناش قائىدىسىنى ~ 宣传交通规
则 / زامانىۋىلاشتۇرۇش يۆنىلىشىنى تەشۋىق قىلىش كېرەك. 必
须宣传现代化的方向。

تەشۋىقات (تەشۋىقاتى) 〔静〕宣传: ~ رەسىملىرى 宣传
画 / ~ بۆلۈمى 宣传科 / كىنو - تىياتىرلارنىڭ ~ رولى
چوڭ بولىدۇ. 电影戏剧的宣传作用很大。

تەشۋىقات ئاپتوموبىلى 宣传车

تەشۋىقات پسىخولوگىيىسى <心> 宣传心理学

تەشۋىقات ۋەرەقىسى 传单

تەشۋىقاتچى 〔静〕宣传员، 宣传者

تەشۋىقاتچىلىق 〔静〕宣传工作

تەشۋىق - تەربىيە 〔静〕宣传教育

تەشۋىق - تەرغىپ 〔静〕宣传鼓动

تەشى 〔静〕<古> 贪吃的، 贪婪的، 贪心不足的، 饿
死鬼

تەشىك 〔静〕<古> 贪婪的، 贪心的

تەقەززا (تەقەززاسى) 〔静〕①趋势، 支配: ھەر مىللەتنىڭ
ئۆز شارائىتى ۋە ئۆز خاراكتېرى ھەم ئادەتلىرىنىڭ تەقەززاسى بو.
يىچە شەكىللىنىپ چىققان ئەخلاق قائىدىلىرى بولىدۇ. 各民
族都有受本身条件، 特性和习惯支配而形成的道德
规范。②盼望، 渴望: سىلەرنىڭ بېيجىڭغا پراكتىكىغا بې.
رىشقا ~ ئىكەنلىكىڭلارنى مەكتەپمۇ بىلىدۇ. 学校知道你们
盼望去北京实习。

تەقەززا بولماق 渴望، 盼望: سىزنىڭ كېلىشىڭىزگە تە.
قەززا بولدۇم. 我盼望你来。

تەقەززا قىلماق 使渴望، 使盼望: سىز مېنى بەك تەقەز.
زا قىلىۋەتتىڭىز. 你可叫我等苦了。

تەقەززالىق 〔静〕眼巴巴地، 急切地: ~ بىلەن كۈتمەك 急
切地等待

تەق - تۇرق 〔静〕身段، 姿态، 风度: تەق - تۇرقى كېلىش.
كەن 风度翩翩

تەقدىر[1] 〔静〕命运، 命数: بۈگۈنكى كۈندە ئەمگەكچى خەلق
ئۆز تەقدىرىنى ئۆز قولىغا ئالدى. 今天، 劳动人民掌握了自
己的命运。 مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش
ھوقۇقى 民族自决权 / شۇم ~ 苦命 / ئادەمنىڭ تەقدىرى
ئۆز قولىدا. 人的命运是由自己掌握的。

تەقدىرگە تەن بەرمەك <成> 听天由命، 认命

تەقدىر[2] 〔静〕表扬، 表彰: تەقدىرگە ئېرىشمەك 受到表扬،
受到表彰 / خىزمەتتە ~ - تەنقىد بولۇش كېرەك، ئەمما
يەنىلا ~ ئاساس قىلىنىشى لازىم. 工作中要有批评和表
扬، 但仍应以表扬为主。

تەقدىر - تەنقىد 〔静〕表扬与批评

تەقدىرچىلىك 〔静〕<哲> 天命论، 宿命论

تەقدىرداش 〔静〕共命运者

تەقدىردە 〔助〕如果، 即使، 即便: ماشىنا بولماي قالغان ~
پىيادە ماڭىمىز. 如果没有汽车، 我们就步行去。 ئادەم.
مىز ئازلىغان تەقدىردىمۇ، بۇ ۋەزىپىنى چوقۇم ئورۇندايمىز. 即
使人减少، 我们也一定要完成这项任务。

تەقدىرلەتمەك «تەقدىرلىمەك» 态动使的

تەقدىرلەشمەك «تەقدىرلىمەك» 态同共的

تەقدىرلەنمەك «تەقدىرلىمەك» 态动被的

تەقدىرلىمەك 〔动〕 彰表、扬表、励奖、奖嘉：ئىلغارلارنى ~ 进先扬表

تەقدىرنامە 〔静〕 状奖

تەقدىم 〔静〕 赠、献、给献

تەقدىم قىلماق 献، 赠، 送赠：ئۇ ئۆز كىتابىنى دوستىغا تەقدىم قىلدى . 。了友朋给送赠书的己自把他

تەقرىبىي 〔静〕<数> 似近：~ قىممەت 值似近 / ~ سان 数似近

تەقرىز 〔静〕<文> 价评、论评、评书

تەقرىزچى 〔静〕 家论评、家评书

تەقرىزچىلىك 〔静〕 作工论评、作工评书

تەقسىم 〔静〕 配分

تەقسىم سان <语> 数分均

تەقسىم قىلماق 配分：ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى ~ 生学大配分

تەقسىمات (تەقسىماتى) 〔静〕 配分：~ لايىھىسى 方配分 案 / خىزمەت تەقسىماتى 工分、配分作工، تەقسىمات مېخانىزمى 制机配分

تەقسىملەتمەك «تەقسىملىمەك» 态动使的

تەقسىملەشمەك «تەقسىملىمەك» 态同共的

تەقسىملەنمەك «تەقسىملىمەك» 态动被的

تەقسىملىگۈچ 〔静〕<交> 器翎分

تەقسىملىمەك 〔动〕 配分

تەقلىد 〔静〕 拟模、仿模、仿照拟摹(修辞格之一)：مۇشۇ تەقلىدتە ئىشلەمسىز؟ 吗儿活干么这就你？ بەختىگۈل شۇ تەقلىدتە تۇراتتى . 。着待样这就丽古提合拜

تەقلىد سۆز <语> 词拟模

تەقلىد قىلماق 拟模、仿模、照仿：تەقلىد قىلىپ ياسىماق 造仿 / تەقلىد قىلىپ سىزماق 临摹 / بالا ئورۇندۇقتا مىنىۋېلىپ، ئاپتوموبىل سىگنالىغا تەقلىد قىلىپ «دىت - دىت» دەپ ۋارقىرىدى . 孩子骑上凳子、模仿汽车喇叭"嘟、嘟"地喊。

تەقلىد ئىلمى <哲> 学拟模

تەقلىدچى 〔静〕 者仿模

تەقلىدچىلىك 〔静〕 拟摹、仿模、效仿

تەقلىدىي 〔静〕 的拟模、的仿模

تەقلىدىي ئاۋاز <艺> 音拟

تەقلىدىي پۇل <经> 币货物仿

تەقلىدىي سوت <法> 庭法拟模

تەقلىدىي يېزىق <语> 字文形象

تەقۋا 〔静〕<宗> 诚虔的、敬畏真主的：~ ئادەم 诚虔 人的

تەقۋادار 〔静〕 诚虔的、敬畏真主的、洁身自好的：ئۇنىڭ ئانىسى تولىمۇ ~ ئايال ئىدى . 他的母亲是一个洁身自好的妇女。

تەقۋادارلىق 〔静〕 好自身洁、主真畏敬、诚虔

تەقىب 〔静〕 ①制止、取缔、监禁、查禁②监视、软禁：~ ئاستىغا ئالماق 监视、软禁

تەقىبلەشمەك «تەقىبلىمەك» 态同共的

تەقىبلەنمەك «تەقىبلىمەك» 态动被的

تەقىبلىمەك 〔动〕 ①制止、取缔、禁止②监视、软禁：گومىنداڭ ئىشپىيونلىرى ئۇنى خېلىدىن بېرى تەقىبلەپ يۈرەتتى . 。了久很经已他视监务特党民国

تەقىيە 〔静〕<手> 帽小绒丝(的花绣不)

تەك 〔静〕<植> 墩萄葡、藤萄葡

تەك ئاچماق 墩开

تەك قويماق 萄葡栽

تەك كۆممەك 墩埋

تەكەببۇر 〔静〕 的傲骄、的慢傲、的大自：~ ئادەم 慢傲 人的

تەكەببۇرانە 〔静〕 地慢傲、地傲骄

تەكەببۇرلاشتۇرماق «تەكەببۇرلاشماق» 态动使的

تەكەببۇرلاشماق 〔动〕 来起慢傲、来起傲骄：بۇ ئادەم تەكەببۇرلىشىپ كەتتى . 。了来起慢傲人个这

تەكەببۇرلۇق 〔静〕 傲骄、气傲：~ كىشىنى ئارقىدا قالدۇرىدۇ . 。后落人使傲骄 ئۇ ~ بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى . 。来起了说地傲骄他

تەكەببۇرلۇق قىلماق 慢傲、傲骄

تەكەخان 〔静〕<方、动> 蚁蚕

تەكەلدۈرۈك = ئۇدا

تەكەللۇپ 〔静〕 套客、气客：~ بىلەن قارشى ئالماق 地貌礼 迎观地套客、接迎

تەكەللۇپ قىلماق 套客讲، 气客讲：— ياخشى مېھمان ئاش ئۈستىگە دەپتىكەن، قېنى، يۇقىرى ئۆتسىلە، — دېدىم تەكەللۇپ قىلىپ . 气客我"坐面上، 请快، 福口有真你" 。说地

تەكەللۇپچان 〔静〕 的多套客، 的气客：ئۇ بەك ~ ئىدى .

他很客气。

تەكەللۇپچى 〔静〕 喜欢客套的，讲究礼貌的： ئۇ بىر ~ ئادەم ئىدى. 他是一位爱客套的人。

تەكەللۇپسىز 〔静〕 不讲究礼节的，不客气的： ~ گەپ 不客气的话

تەكەللۇپلۇق 〔静〕 喜欢客气的，讲究礼节的，拘礼的： مەن سىزنىڭ مۇنداق ~ سۆزلەرنى قىلىشىڭىزنى خالىمايمەن. 我不喜欢你讲这么多客气的话。

تەكبۇرۇن 〔静〕<建>（建筑物雕花用的）刮光板

تەكبىر 〔静〕<宗> 泰克比尔（指念诵赞颂真主的颂词）

تەكت = تەگ

تەكتى تاش = تېگى تاش

تەكتىگە يەتمەك = تېگىگە يەتمەك

تەكچە 〔静〕 龛壁，橱壁

تەكچىلىك 〔静〕 有龛壁的，带橱壁的： ~ ئۆي 有橱壁的房子

تەكرار (تەكرارى) 〔静〕 ①反复，重复： ~ سۆزلىمەك 反复说 / ~ تەجرىبىدىن ئۆتكۈزمەك 经过反复试验 / ~ ئىشلەپچىقىرىش 再生产 / سۆزۈڭ تاتلىق بولسىمۇ ~ سۆزلىمە. <谚> 话再甜，莫重复。 كەچكى ~ 晚自习

تەكرار تۈس <语> 重复体

تەكرار تېرىماق <农> 重播

تەكرار سۇغۇرتا <经> 重复保险

تەكرار قىلماق ①反复，重复②温习，复习： بىر ئىشنى ~ 把一件事又重复多次 / دەرس ~ 复习功课

تەكرار مۇسابىقە <体> 复赛

تەكرار ئىجارە <经> 回租租赁

تەكرار ئىشلەپچىقىرىش <经> 重复生产

تەكرار يىلتىز <数> 重根

تەكرار - تەكرار 〔静〕 反复地，重复地，再三地： ~ تەربىيە بېرىلسىمۇ ئۆزگەرمىگەنلەرگە جازادىن باشقا ئامال يوق. 对屡教不改者，除了惩罚，别无办法。

تەكرارلاتماق «تەكرارلىماق» 的使动态

تەكرارلاشماق «تەكرارلىماق» 的共同态

تەكرارلانماق «تەكرارلىماق» 的被动态： بۇ ۋەقە يەنە تەكرارلاندى. 这个事件又重新发生了。 تارىخىي خاتالىقلارنىڭ تەكرارلىنىشىغا يول قويماسلىق كېرەك. 不应让历史的错误重演。②温习，复习： دەرس تەكرارلىنىپ بولدى. 课复习完了。

تەكرارلىماق 〔动〕 ①重复，反复： ئۇ ئۆز پىكرىنى تەكرارلىدى. 他老重复自己的意见。②温习，复习： دەرس ~ 复习功课

تەكسە 见下

تەكسە باھا <经> 定价，牌价，平价

تەكشۈرتمەك «تەكشۈرمەك» 的使动态

تەكشۈرگۈچ 〔静〕<地> 探头

تەكشۈرگۈچى 〔静〕 调查者，审查者，检验员

تەكشۈرمەك 〔动〕 ①检查，检，查验，审查，查稽，清查： تەن سالامەتلىكىنى ~ 检查身体 / كېسەل ~ 检查疾病 / قان ~ 验血 / يول خېتى ~ 查验路条 / ھېساباتنى ~ 审查帐目 / بىلەت ~ 验票②研究，探究： تەبىئەت قانۇنىيەتلىرىنى ~ 研究自然规律 / ئىلمىي تەكشۈرۈش ئىشلىرى 科学研究工作 / ئىشنىڭ سەۋەبىنى ~ 探明事情的原因③调查，考察，考查，勘查，测验： تىل ~ 语言调查 / تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق 调查研究 / شىمالىي قۇتۇپنى ~ 考察北极地带 / ئورماننى ~ 勘查森林 / تەكشۈرۈپ ئېنىقلىماق 查明 / ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىلىمىنى ~ 测验学生的知识 / تەكشۈرمىگەننىڭ پىكىر بايان قىلىش ھوقۇقى يوق. 没有调查就没有发言权。④检讨： ئۆز خاتالىقىنى ~ 检讨自己的错误⑤探测，勘测： ھاۋا شارى بىلەن ~ 气球探测 / يۇقىرى ھاۋا بوشلۇقىدا ~ 高空探测

تەكشۈرۈش راكېتاسى <气> 探空火箭

تەكشۈرۈش فورمۇلاسى 演算公式

تەكشۈرۈش ماتېرىيالى <法> 调查材料

تەكشۈرۈش ئوبيېكتى <法> 调查对象

تەكشۈرۈشمەك «تەكشۈرمەك» 的共同态

تەكشۈرۈشنامە 〔静〕 检讨书

تەكشۈرۈلمەك «تەكشۈرمەك» 的被动态

تەكشى 〔静〕 ①平的，平坦的，平整的，平稳的，整齐的： يەر ~ 土地的平整 / يول ~ 路的平坦 / مەيدان ~ 平坦的场子 / ~ ھەرىكەت 平稳的动作②均匀的，平均的，匀整的： ~ تەقسىملەش 平均分配 / ئۇرۇقنى ~ چاچماق 均匀地撒种 / قۇياش ئالتۇن نۇرىنى ~ سەپمەكتە. 太阳均匀地洒着金光。③齐，整齐： ~ قەدەم تاشلىماق 迈开整齐的步伐 / ئالمىنىڭ شاخلىرى ~ قىرقىلغان. 果枝被剪得整整齐齐。

تەكشى ئاتموسفېرا <气> 均质大气

تەكشى بۇلۇڭ <物> 等角

تەكشى بېسىم <电> 压均

تەكشى تېزلىك <物> 度速等

تەكشى دولقۇن <物> 波面平

تەكشى ئىسپېكتىر <天> 谱平

تەكشى فازا <化> 相均

تەكشى يۈز <物، 数> 面平

تەكشىسىز 〔静〕 的平不، 的整平不، 的匀均不: ~ يەر 地的平不 / ~ بوغداي مايسلىرى 苗麦的匀均不، 整不 苗麦的齐

تەكشىسىزلىك 〔静〕 整平不، 匀均不، 衡均不

تەكشىلەتمەك «تەكشىلىمەك» 态动使的

تەكشىلەشمەك «تەكشىلىمەك» 态同共的

تەكشىلەنمەك «تەكشىلىمەك» 态动被的

تەكشىلىك 〔静〕 ①平地: تاغ ئارىسىدىكى ~ 山间平地② 整平، 衡均: تەكشىلىكنى ساقلىماق 保持平衡③<数> 面平

تەكشىلىك خەرىتىسى 图面平

تەكشىلىك گېئومېترىيىسى <数> 面平几何

تەكشىلىمەك 〔静〕 平整، 平搞، 平弄: ئېتىزلارنى ~ 平整 田农 / يولنى ~ 平整道路 / مال باھاسىنى ~ 平衡 价物 价物抑平،

تەكلىپ 〔静〕 ①请聘، 请邀: ھۆكۈمىتىمىزنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن 应我国政府的邀请②动议، 倡仪، 提议، 建议: ئەقىلگە مۇۋاپىق ~ 合理化建议

تەكلىپ ئۆتمەك <法> 发出要约

تەكلىپ بەرمەك 建议، 提议، 进谏، 动议

تەكلىپ قىلماق ①邀请، 聘请، 请②提议: مېھمانىنى ئولتۇرۇشقا ~ 请客人坐下 / دوكلات بېرىشكە ~ 聘请做 告报 / توىغا ~ 邀请参加婚礼

تەكلىپ لايىھەسى 议案

تەكلىپ مۇسابىقىسى <体> 邀请赛

تەكلىپنامە 〔静〕 ①聘书، 请柬، 请帖 ②建议书، 提 案، 倡议书

تەكلىك 〔静〕 葡萄园

تەكۆزلىك 〔静〕<古> 额头白斑(的畜牲)

تەكىت[1] 〔静〕<艺> 太克特 《十维吾尔二十木卡姆》中 《琼乃额曼》部分的一个曲目)

تەكىت[2] 见下

تەكىت يۈكلىمىسى <语> 强调助词

تەكىتلەشمەك «تەكىتلىمەك» 的共同态

تەكىتلەنمەك «تەكىتلىمەك» 的被动态

تەكىتلىمەك 〔动〕 着重، 重申، 强调، 讲究: ئۆگىنىشنى ~ 强调学习 / جۇڭگو ھۆكۈمىتى شۇنى تەكىتلەيدۇكى... 中国政府重申… / تەكىتلەپ كۆرسەتمەك 着重指出

تەكىتلەش بەلگىسى <语> 着重号

تەكىيە 〔静〕 圆枕头

تەكىيە كاۋا <植> 冬瓜

تەكىيىنى قىرلاپ ياتماق <成> 高枕而卧، 高枕 无忧

تەكىيىسىمان 〔静〕 枕状

تەكىيىسىمان تۈزۈلمە 枕状结构

تەگ 〔静〕 ①底، 底部: باراڭنىڭ تېگى 葡萄架下 / قازاننىڭ تېگى 锅底 / چېلەكنىڭ تېگى 桶底 / دەريانىڭ تېگى 河 底 / تېگى كۆك گۈلى قىزىل رەخت 蓝底红花的布 / تېگىنى كۆرمەي سۇدىن ئۆتمە. <谚> 不见底، 勿渡水。 چوڭ بېلىق سۇنىڭ تېگىدە ياشايدۇ. <谚> 大鱼都在水底生 ②下面، 下部، 底部: دەرۋازىنىڭ تېگىدە 在大门下 活 面 / دەرەخنىڭ تېگىدە سايىداپ ئولتۇرماق 在树底下乘凉 ③基根، 底根، 脚根: تېگى چىڭ 家底厚 / تېگى ئاجىز 家底薄 / مېھنەتنىڭ تېگى راھەت، نادانلىقنىڭ تېگى گادايلىق. <谚> 劳动到底是享福，愚昧到底会贫穷; 即劳 动得幸福، 愚昧变贫穷。④含义، 意思، 底里، 底理， 究竟: مەسىلىنىڭ تېگىنى ئاچماق 揭开问题 / ئىشنىڭ تېگىنى زادى بىلەلمىدىم. 我实在弄不懂事情的究竟。 گەپنىڭ تېگىدە گەپ بار. 话中有话; 意在言外 。 ئادەمنىڭ تېگىنى بىلمەك تەس. 了解人的底细很难。⑤出身، 原 籍، 祖籍: تېگى پەس 出身低微، 出身下贱 / تېگى تازا 出身高贵 / تېگى بۇزۇق 本质不好، 孬种 / بىزنىڭ تېگىمىز ئاقسۇلۇق. 我们原籍是阿克苏。

تېگى بار گەپ <成> 言外之意

تېگى بوش <成> 基础差، 根底差، 虚有其表

تېگى تاش <手> 底部磨盘

تېگىگە يەتمەك 摸底، 了解底细، 摸清底细، 追根 究底

تەگە 〔静〕<机> 转向节

تەگرە 〔静〕<古> 周围، 围، 环، 圈، 围栏

تەگرۈ 〔助〕<古> 到، 直到، 到…为止

تەگرىكلەمەك 〔动〕<古> 旋转، 环绕، 围绕، 包围

تەگزىم 〔静〕<古> 圆، 团، 球

تەگزىنمەك 〔动〕<古> 转动، 旋转، 盘旋

子卷 <古>〔静〕 **تەگزنچ**

忧的尽无 قايغۇ ~ :的尽无، 的底无〔静〕 **تەگسىز**

端万绪思، 想遐 خىيال ~ / 愁

子靶中打 ~ قارىغا :态动使的 «تەگمەك» ① **تەگكۈزمەك**

تىل / (人打)手动 ~ قول :意等人打示表<转>②

~ 毁诋، 人骂③<转> 射影: ئۇ ماڭا تەگكۈزۈپ سۆز-

لىدى . 我射影他。

态同共的 «تەگكۈزمەك» **تەگكۈزۈشمەك**

态动被的 «تەگكۈزمەك» **تەگكۈزۈلمەك**

~ تەكشى :的下底، 的底打، 的底有①〔静〕 **تەگلىك**

كىمە 的秤磅 تەگلىكى گىرنىڭ :盘底، 座底②船底平

座底 / ئاپتوموبىلنىڭ تەگلىكى 汽车底盘③底牌: تەگلىك-

نى ئاچماق 亮底牌، 摊牌④<石> 支座

架托 <建> **تەگلىك جازا**

何任، 的有所 <古>〔静〕 **تەگمە**

ئالما شاخلىرى :上碰، 上挨، 及触، 触接①〔动〕 **تەگمەك**

يەرگە تېگەي دەپ قاپتۇ . 苹果树枝快要挨到地上了。

جوزىنىڭ چېتى تامغا تېگىپ تۇرىدۇ . 桌边挨着墙了。

كۆرگەزمىگە قويۇلغان نەرسىگە تەگمەڭلار . 请不要动展览品。

ئۇنىڭ بېشى تامغا تېگىپ كەتتى . 他的头碰到墙上了。 قول-

قولغا تەگمەي ئىشلىمەك 忙得不可开交 / بۇ ئىشنى قىلىشقا

چولام تەگمىدى . 我没功夫做这事。 ئېگىلگەنگە ئېگىل

بېشىڭ يەرگە تەگكۈچە ، غادايغانغا غاداي بېشىڭ كۆككە يەتكۈچە .

<谚> 人对你弯腰行礼، 你要对他跪下磕头، 人对

你趾高气扬، 你要对他傲气冲天。②嫁: ئەرگە ~

嫁人 / كۆپ خوتۇن ئالغاننىڭ كۈنى تەس ، كۆپ ئەرگە تەگكەن-

نىڭ كۆڭلى پەس . <谚> 娶多了老婆的男人日子难

过، 嫁多了男人的女人成下贱货。③击中، 打中:

ئوق ~ 中弹 / ئىس ~ 中煤气 / نىشانغا ~ 打中目标④

遭受، 受، 患: سوغۇق ~ 受寒 / شامال ~ 受风 / زىيىنى

~ 受损失 / كاساپىتى ~ 受连累 / كېسەل ~ 患

病 / زۇكام ~ 感冒 / بىرىنىڭ كاساپىتى مىڭغا تېگەر .

<谚> 一人闯祸، 连累千人。 ئىتنىڭ كاساپىتى ئىتقا

تېگىدۇ ، ھورۇننىڭ كاساپىتى ئىشچانغا . <谚> 狗受狗的祸

害، 勤快人受懒汉的祸害。⑤惹招، 触犯، 激刺، 刺

伤: گېپىڭ ئۇنىڭغا قاتتىق تەگدى . 你的话刺痛了他。 بۇ

تاماكا ماڭا تازا تەگدى . 这烟刺激人; 这烟真呛人。 جېنىغا

~ 刺伤، 令人讨嫌⑥伤害، 伤: ئىززەت نەپسىگە ~ 伤

自尊心 / مېنىڭ گېپىم ئۇنىڭ كۆڭلىگە تەگدى . 我的话伤

了他的心。 كەمپۇت ئۇنىڭ كۆڭلىگە تېگىپ قاپتۇ . 他吃糖

吃得好 ~ پايدىسى :得到، 分到، 收到⑦。吃伤了果

子 / يېگىرمىنى تۆتكە بۆلسەك ، بەشتىن تېگىدۇ . 四除

二十得五。 ئادەم بېشىغا بەشتىن ئالما تەگدى . 每人分到五

个苹果。 سىزگە قانچە پۇل تەگدى ؟ 你分到了多少钱？

我们收到了你的来信。 خېتىڭىز بىزگە تەگدى . گېزىت

ۋاقتىدا تېگىپ تۇرىدۇ . 按时收到报纸。 ئىشلىگەننىڭ ئاغزى

ئاشقا تېگەر ، ئىشلىمىگەننىڭ بېشى تاشقا . <谚> 劳者嘴里

吃热饭، 不劳者头上挨石头。⑧攻، 攻打، 袭击،

侵犯، 侵占، 偷盗، 抢夺: ھۆكۈمەت ئورگانلىرىغا ~ 围

攻政府机关 / شەھەرگە ~ 攻打城، 袭击 / ئۆيگە ئوغرى

~ 家里被盗 / مالغا بۆرە ~ 羊被狼叼走 / تازغا مەن-

سەپ تەگسە ، چەللىدە ئات چاپار . <谚> 秃子当了官، 凉

棚上跑马。

命中角 <军> **تېگىش بۇلۇڭى**

触觉 <生理> **تېگىش سېزىمى**

:(吃饭)开始، 动口، 动手① **تېگىش قىلماق** مېھمان-

لار تاماققا تېگىش قىلدى . 客人开始用餐了。②攻击،

攻打، 冲击: بۇلاڭچىلار بۇ كەنتكە تۇيۇقسىز تېگىش قىلدى .

强盗突然袭击了这个村。

子瞎، 人盲 <古>〔静〕 **تەگلۈك**

机经整 <纺>〔静〕 **تەگۋا**

布粗蓝 <方>〔静〕 **تەگۋاز**

的圆، 圆 <古>〔静〕 **تەگرمە**

筐驮驼骆 <古>〔静〕 **تەگرمەك**

食供 <古>〔静〕 **تەگىش¹**

局结، 果后 <古>〔静〕 **تەگىش²**

足不微، 的小微، 的提一值不 <古>〔静〕 **تەگىمسىز**

的道

适، 的适合، 的得值، 的该应 <古>〔静〕 **تەگىملىك**

的当

止为…到، 到直، 到 <古>〔助〕 **تەگىن¹**

(位官的女儿汗可予授)勤特 <古>〔静〕 **تەگىن²**

酬报، 金酬، 物得获، 获收 <古>〔静〕 **تەگىنچ**

蒙承، 到受، 受接، 受 <古>〔动〕 **تەگىنمەك**

ئىككىمىزنىڭ بويى :的样同، 的等同، 的等相①〔静〕 **تەڭ¹**

~ . 我们俩的个儿一样高。 ئۇلارنىڭ كۈچى ~ كەلدى .

他们的力量相等; 他们势均力敌。 ~ ئەھمىيەت بەرمەك

同样重视، 并重 / ~ يېگەن تەڭە سىڭەر ، يالغۇز يېگەن

يەرگە . <谚> 大伙吃了补身体، 一人吃了胀肚皮。

②平等的، 平均的: ئەر - ئاياللار ~ ھوقۇقلۇق . 男女平

等。~ ھوقۇقسىز شەرتنامە 不平等条约 / ~ بۆلمەك 均
分 / ~ ھوقۇقلۇق پۇقرا 权利平等的公民 / ~ تەقسىم
قىلماق 平分③一样، 同样، 同时: ھەممەيلەن ~ ئىشلە-
مەك 大家同样工作 / ئۇلار ~ كەلدى. 他俩同时来
了。~ يولغا چىقماق 同时出发 / بەش قول ~ ئەمەس.
<谚> 五个指头不一般齐。 قاش بىلەن كۆز ~ بول-
مايدۇ. <谚> 眉毛和眼睛不一样高。④对手: مەن
ئۇنىڭ تېڭى ئەمەس. 我不是他的对手。 شاھماتتا مەن ئۇنىڭغا
~ كېلەلمەيمەن. 下棋我不是他的对手; 下棋我下不过
他。~ تېڭى بىلەن، تېزەك قېپى بىلەن. <谚> 人以
同庚为友，马粪以麻袋为伴(惺惺惜惺惺，旗鼓相当，
门当户对)。⑤等于، 顶، 抵: بەش كىلومېتىرغا ~ مۇساپە
等于五公里的路程 / ئۇ ئەمگەكتە ئۆزى ئىككى ئادەمگە ~
كېلىدۇ. 他在劳动中一个顶(抵)两个。 بىز ئۇنىڭغا ~
كېلەلمەيدۇق. 我们比不上他。⑥一半儿: تۈن ~ بولغاندا
ئويغىنىپ كەتتىم. 半夜时我醒了。 كەلگەنلەرنىڭ تەڭدىن
تولىسى قىزلار. 来的多半是女孩。 يېشىم ئوتتۇزدىن ئۆتتى،
ئۆمرۈمنىڭ تېڭى كەتتى. 年岁过三十，人生过一半。

تەڭ ئاشكارىلىق <生> 等显性

تەڭ ئامپىلىتۇدا <物> 等幅

تەڭ بولماق ①对等، 相等②一般见识: بالا بىلەن
تەڭ بولما. 你不要同小孩一般见识。:

تەڭ بۇلۇڭ <数> 等角

تەڭ بۆلەك <数> 等份

تەڭ بۆلۈش <数> 等分

تەڭ بېسىم <电> 等压

تەڭ بېسىم سىزىقى <气> 等压线

تەڭ بېسىملىق تۇمان <气> 等压雾

تەڭ بېسىملىق جەريان <物> 等压过程

تەڭ بېسىم يۈز <物> 等压面

تەڭ پوتېنسىياللىق سىزىق <数> 等势线

تەڭ پوتېنسىياللىق يۈز <数> 等势面

تەڭ تەقسىماتچىلىق 平均主义

تەڭ تۇرماق ①站在一起، 同在一起: پوستا ~ 一起
站岗②相对، 顶嘴، 僵持، 抗衡، 势均力敌، 棋逢对
手، 分庭抗礼: ئەر - خوتۇن بىر - بىرى بىلەن تەڭ تۇرسا،
زىددىيەت چوڭىيىپ كېتىدۇ. 夫妻相互顶嘴، 矛盾就会
闹大。

تەڭ دەرىجە 同级

تەڭ شېرىك 同伙، 合伙، 伙伴

تەڭ قىلماق 相比، 比拟: ئۇنى ھېچكىمگە تەڭ قىلغىلى
بولمايدۇ. 谁都不能同他相比。

تەڭ قىممەت <经> 等价، 等值، 等级

تەڭ قىممەت تەلىماتى <哲> 等价学说

تەڭ قىممەت ئىسخېمىسى 等值图

تەڭ قىممەت فورماتسىيىسى <哲> 等级形态

تەڭ قىممەتلىك <语> 等值的

تەڭ قىممەتلىك باغلىغۇچى <语> 等值连接词

تەڭ قىممەتلىك سىزىق <地> 等值线

تەڭ قىممەتلىك شەكىل <经> 等价形式

تەڭ قىممەتلىك مۇناسىۋەت <逻> 等值关系

تەڭ قىممەتلىك ھۆكۈم <逻> 等值关系判断

تەڭ قىممەتلىك ئىپادە <逻> 等值公式

تەڭ كەلمەك ①一样، 一模一样②比得上، 匹敌،
成对手: ئۇلارنىڭ بويى تەڭ كېلىدۇ. 他们的身高一样。
قېنى ئۇنىڭغا كىم تەڭ كېلەلەيدۇ. 试看天下谁能敌。

تەڭ كۆرمەك 同样看待، 一视同仁

تەڭ كۆزدە قارىماق <成> 一视同仁، 等量齐观،
相提并论، 不偏不倚

تەڭ كۈچلۈك <数> 等价

تەڭ كۈچلۈك توپلام <数> 等价集合

تەڭ ماگنىت كۈچى سىزىقلىرى <物> 等磁力线

تەڭ ماگنىتلىق سىزىق <物> 等磁线

تەڭ مەشغۇلاتلىق ھېسابلاش ماشىنىسى <电> 并
行操作计算机

تەڭ مەنىلىك سۆز <语> 等义词

تەڭ مىقدار <数> 等量

تەڭ مىقدارلىق ئەمگەك 等量劳动

تەڭ مىقدارلىق قىممەت <经> 等量价值

تەڭ مىقدارلىق قىممەت فورماتسىيىسى <哲> 等
量价值形态

تەڭ مىقدارلىق ھەق <经> 等量报酬

تەڭ نىسبەت <数> 等比

تەڭ ھوقۇقچىلىق 均权主义

تەڭ ھوقۇقسىز شەرتنامە 不平等条约

تەڭ ئورتاق 共同، 合伙: بۆرە تاپسا ~، قاغا تاپسا دەرەخ
ئۇچىدا. <谚> 狼找到食物大家共享، 鸟鸦找到食
物独吞。 يەرنى ~ تېرىماق 合伙种地

تەڭ ئويۇن <体> 和棋

تەڭ ۋالېنتلىق <化> 等价的

تەڭ ئېغىشلىق تىلىم 纹条项等
تەڭ ئېھتىماللىق پەرىزى 说假率概等
تەڭ ئىئون <电> 子离等
تەڭ يانلىق <数> 腰等
تەڭ يانلىق ئۈچ بۇلۇڭ <数> 形角三腰等
تەڭ يۈزلۈك <数> 积等
تەڭ يېرىم 半对 ،整一半: مال - مۈلۈكنى تەڭ يېرىمدىن بۆلمەك 分半对产财 / كېچە ~ بولدى . 了夜半 。
تەڭ² 下见
تەڭ بولماق <医> 荡震受: بالىنىڭ بېشى تەڭ بولۇپ قاپتۇ . 荡震了受袋脑的子孩 。
تەڭ³ 〔静〕<古> 可能性، 机会 会机، 性能可
تەڭشەچى 〔静〕<古> 掂 ، 者度揣 ، 者测猜 ، 者测推 者量
تەڭشەمەك 〔动〕<古> 齐般一 ، 等相
تەڭ - باراۋەر 〔静〕 等平: كىشىلەرگە ~ مۇئامىلە قىلماق 人待等平
تەڭباسقۇ 〔静〕 杠降升(的机毯织)
تەڭپۇڭ 〔静〕 衡平، 衡均: ~ كۈچ 力衡平
تەڭپۇڭ بولماق 衡平 ،衡均: كىرىم - چىقىم ~ 支收 衡平
تەڭپۇڭ تور <经> 目项衡平، 目项备储
تەڭپۇڭ خالتىسى <生> 囊衡平
تەڭپۇڭ ھالەت <物> 态状衡平
تەڭپۇڭسىز 〔静〕 衡平不: ~ ھالەت 态状衡平不
تەڭپۇڭسىزلاشتۇرماق «تەڭپۇڭسىزلاشماق» 态动使的
تەڭپۇڭسىزلاشتۇرۇلماق «تەڭپۇڭسىزلاشتۇرماق» 态动被的
تەڭپۇڭسىزلاشماق 〔动〕 衡失، 衡平不
تەڭپۇڭسىزلىق 〔静〕 性衡失، 性衡平不: تەبىئەت دۇنياسىدىكى بۇلغىنىش ۋە تەڭپۇڭسىزلىقنىڭ ئالدىنى ئالماق 然自止防 衡失和染污的界
تەڭپۇڭلاشتۇرغۇچ 〔静〕<石> 块衡平
تەڭپۇڭلاشتۇرماق «تەڭپۇڭلاشماق» 态动使的
تەڭپۇڭلاشتۇرۇشماق «تەڭپۇڭلاشتۇرماق» 态同共的
تەڭپۇڭلاشتۇرۇلماق «تەڭپۇڭلاشتۇرماق» 态动被的
تەڭپۇڭلاشماق 〔动〕 衡平: تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ~ 衡平系关求供
تەڭپۇڭلۇق 〔静〕 衡均، 衡平: تەڭپۇڭلۇقنى ساقلىماق 持保 衡平 / كىرىم - چىقىمنىڭ تەڭپۇڭلۇقى 衡平支收 / ئېكولوگىيىلىك ~ 衡平态生

تەڭپۇڭلۇق تەھلىلى <经> 析分衡平
تەڭپۇڭلۇق تۇراقلىقى <物> 数常衡平
تەڭپۇڭلۇق جەريانى <物> 程过衡平
تەڭپۇڭلۇق سەزگۈسى <心> 觉衡平
تەڭپۇڭلۇق لىمى <体> 木衡平
تەڭپۇڭلۇق نەزەرىيىسى <哲> 论衡平
تەڭتۇش 〔静〕 人辈同، 庚同، 人龄同: مەن ئۇنىڭ بىلەن ~ . 庚同是们我؛ 岁同他跟我 。
تەڭداش 〔静〕① 手对: سەن ئۇنىڭ تەڭدىشى ئەمەس . 不你 是他的对手。② <语> 的列并، 的等同: جۈملىنىڭ ~ بۆلەكلىرى 句子的同等成分 ③ 可比的، 可匹敌的:
تەڭدىشى يوق 的比伦与无، 的双无، 的敌匹可无
تەڭداش باغلىغۇچى <语> 词连列并
تەڭداش شەكىل <数> 形积等، 形等全
تەڭداش قوشما جۈملە <语> 句复列关
تەڭداش مۇناسىۋەت <逻، 语> 列并، 系关位同
تەڭداشسىز 〔静〕 无一独، 的比伦与无، 的双无世举 的二
تەڭداشلىق 〔静〕 当相، 同等
تەڭدىمەتلىك 〔静〕 的龄同، 的庚同: ~ قىزلار 的龄同 们娘姑
تەڭرى 〔静〕 帝上، 天苍، 天上
تەڭرىتاغ 〔静〕 山天
تەڭرىتاغ چېتىنى <植> 楸花، 楸花山天
تەڭرىتاغ شەمشادى <静> 杉云山天
تەڭرىتاغ كۆسۈتكىسى <动> 鼠黄山天
تەڭرىدەم 〔静〕<古> 徒信 ، 的教信②的教宗①
تەڭسىز 〔静〕 的等不، 的等平不: ~ شەرتنامىلەر بىكار قىلىندى . 约条等平不除废 。
تەڭسىز قىممەت <经> 价等不: تەڭسىز قىممەتتە ئالماشتۇرماق 换交价等不
تەڭسىزلىك 〔静〕① 等不، 等平不: كونا جەمئىيەتتە ~ مىللىي زىددىيەتنى كەسكىنلەشتۈرۈۋەتكەنىدى . 平不会社旧在 等加剧了民族矛盾 。
تەڭشەتمەك «تەڭشىمەك» 态动使的
تەڭشەشمەك «تەڭشىمەك» 态同共的
تەڭشەك 〔静〕<机> 器节调①: تەڭشەكنى چىڭىتىپ قويماق 棒衡平②器节调紧调
تەڭشەكلىك 〔静〕 的节调، 的衡平، 的匀均: ~ رول 调 用作节

تەڭشەلمەك ① «تەڭشىمەك» 醉分几有<转>②态动被的
ئۇ خېلىلا تەڭشىلىپ قالغانىدى .了意醉分几有已他 :意。
تەڭشەلمىگەن ئالەم 道世的平公不
تەڭشىگۈچ 〔静〕<机>器节调、节调: ~ تۆشۈك 调
孔节 / ~ كۇنۇپكا 纽按节调 / سۇ كۈچى بىلەن ئىشلەي-
دىغان ~ 器节调压液
تەڭشىگۈچ گېن <生> 因基节调
تەڭشىمە 〔静〕 的节调
تەڭشىمە باج <经> 税节调
تەڭشىمە تۇغان <水> 坝节调
تەڭشىمە تىجارەت <经> 营经场市性节调
تەڭشىمە خۇرۇچ <石> 剂节调
تەڭشىمە دۇمباق 鼓音调
تەڭشىمە كلاپان <机> 阀节调
تەڭشىمەك 〔动〕①谐调、匀拌、整调、配调、剂调: ئور-
مان ھاۋانى تەڭشەيدۇ .气空节调林森 ②配搭: ئالمىنىڭ
چوڭ - كىچىكلىرىنى تەڭشەپ ساتماق 着配搭果苹小大
卖 / قىز - ئوغۇللارنى تەڭشەپ بۆلمەك 配分配搭生女男
تەڭقۇر 〔静〕年龄相近的: ئۇلار ئالماس بىلەن تەڭقۇر ئىدى .
他们与阿力马斯年龄相近。
تەڭقۇرام 〔静〕同岁、同庚
تەڭقۇراملىق 〔静〕同年的、同岁的、同庚的
تەڭقىس 〔静〕①拮据、不宽裕②为难、尴尬、窘迫、
难堪
تەڭقىسلىق 〔静〕为难、难堪: بۇ مەسىلىدە ئۇ تولىمۇ تەڭقىس-
لىقتا قالدى .这个问题上他格外为难。 تەڭقىسلىقتا قالماي
دېسەڭ ، ھاكاۋۇرلۇقتىن ساقلان . <谚> 要不愁难堪，需
将傲慢防 . تەڭقىسلىقتا قالساڭ ، تەڭتۇشۇڭنى تاپ . <谚>
若为难，找同庚。
تەڭكەش 见下
تەڭكەش قىلماق 伴奏、协奏、伴唱: سازغا ~ 乐器
伴奏 / رويالغا تەڭكەش قىلىنغان ناخشا 钢琴伴唱的歌
曲 / ئىسكىرىپكىنى ~ 小提琴伴奏
تەڭگە 〔静〕银圆、银币: بىر تەڭگىگە ئەرزىمەس قىلىۋەتمەك
搞得一钱不值 / ئېشكى ئۈچ ~ ، توقۇمى بەش ~ .
<成> 三个银圆买毛驴，五个银圆买鞍具(得不偿
失；舍本逐末；捡了芝麻，丢了西瓜)。
تەڭگە گۈللۈك يىلپىز <动> 金钱豹
تەڭگىتەمرەتكە 〔静〕<医>牛皮癣
تەڭگىچە 〔静〕①小银圆②鳞状的

تەڭگىچە غول <植> 鳞茎
تەڭگىچە قاسراق <动> 鳞片
تەڭگىچە مۇخ <植> 鳞芽、地线
تەڭگىچە يوپۇرماق <植> 鳞叶
تەڭگىچسىمان 〔静〕 鳞状的
تەڭگىچسىمان ئازگال <地> 鱼鳞坑
تەڭگىچسىمان يالىنىش <地> 鳞片状侵蚀
تەڭگىشۇناس 〔静〕 银币学家
تەڭگىشۇناسلىق <经> 银币学
تەڭگىقولاق 〔静〕<植> 蟹甲草
تەڭگىلىك 〔静〕有银元的、有钱的: بەش - تۆت ~ بولۇ-
ۋالساق نېمە يامان يېرى بار ? 有上四五枚银元，有什么不
好 ? 30 ~ ئۆتۈك 三十枚银元的皮靴
تەڭگىۋاش 〔静〕<植> 萌萤
تەڭگىيوپۇرماق 〔静〕<植> 款冬花
تەڭلەشتۈرمەك «تەڭلەشمەك²» 的使动态
تەڭلەشتۈرۈلمەك «تەڭلەشتۈرمەك» 的被动态
تەڭلەشمەك¹ «تەڭلىمەك» 的共同态: بىر - بىرىگە مۇشت
~ 互相举拳头
تەڭلەشمەك² 〔动〕相等: كۈچلەر سېلىشتۇرمىسى تەڭلەشتى .
力量对比相等。 ئوغلىنىڭ بويى ئاتىسىنىڭكىگە تەڭلەشتى .
孩子个头跟儿子爸爸一样高了。 بۇ يىلقى يامغۇر مىقدارى
بۇلتۇرقىغا تەڭلەشتى . 今年的降雨量与去年的降雨量相
等。
تەڭلەنمەك «تەڭلىمەك» 的被动态
تەڭلىك 〔静〕①<数>等式、等号②平等: مىللەتـ-
لەرنىڭ تەڭلىكى 民族平等 / ئەر - ئاياللارنىڭ تەڭلىكى 男女
平等③为难、窘境、尴尬: ئۇ ھېچ نەرسىنىڭ تەڭلى-
كىنى تارتمىدى . 他没有过过窘迫生活。 سىز مېنى تەڭلىكتە
قويماڭ . 你不要为难我。 بۇ كىشىنى تازا تەڭلىكتە قالدۇرى-
دىغان ئىش ئىكەن . 这真是叫人为难的事。
تەڭلىك بەلگىسى <数> 等号、全等符号
تەڭلىك تارتماق 缺少、拮据、为难: ھازىر تۇرمۇشتا
ھېچنەرسىدىن تەڭلىك تارتمايمىز . 现在生活上我们什么都
不缺。
تەڭلىكتە قالماق 为难、窘迫: مەن تولىمۇ تەڭلىكتە قې-
لىۋاتىمەن . 我特别为难。
تەڭلىكتە قويماق 使为难、出难题
تەڭلىككە سالماق = تەڭلىكتە قويماق
تەڭلىك مۇناسىۋىتى <哲> 等同关系

تەڭلىمات (تەڭلىماتى) 〔静〕 毡花大

تەڭلىمە 〔静〕 式程方、程方

تەڭلىمە تۈزمەك <数> 程方列

تەڭلىمىلەر سىستېمىسى <数> 组程方

تەڭلىمىنى يەشمەك <数> 程方解

تەڭلىمەك 〔动〕①拿到面前、举到面前: كىتابنى ~ 把书举到面前②比量: چاپاننى بويۇڭغا تەڭلەپ باق . 用衣服比量一下你的身材。③对着、对准、照准: مىلتىقنى دۈشمەنگە ~ 把枪对准敌人④抡起、挥起(拳头): ئادەمگە مۇشت ~ 向人挥拳头

تەڭمۇتەڭ 〔静〕 均等的、平均的、一般齐的: ئاكا، ئۇكا مىراسنى ~ ئىككىگە بۆلدى . 兄弟俩把遗产平分了。

تەڭنە 〔静〕 ①(和面的)木盆②漏斗下面小口: زېڭىدا زالى كۆرمىگەن، تەڭنىدە نان كۆرمىگەن . <谚> 缺吃少穿，吃了上顿愁下顿。

تەڭنە كېمە 独木舟

تەل 〔静〕 齐全、齐备、完备: ھەممە نەرسە ~ . 一切东西齐全。

تەل بولماق 齐全、齐备、完备、一应俱全

تەل قىلماق 准备、备齐、齐全、完善: ئۇ ئۇزىگە كېرەكلىك نەرسىلەرنى تەل قىلىۋالدى . 他把必需品已经准备齐全。

تەلە¹ 〔静〕<宗>(葬礼和其他宗教活动中轮番念的)祈祷词: ~ ئوقۇماق 念祈祷词

تەلە² 〔静〕 再嫁(按旧俗，一旦丈夫对妻子说了三个"塔拉克"之后，这个婚姻便无法挽回。如果要复婚，男方必须让被休的妻子再嫁一次人，并与其离婚后才能和自己复婚)

تەلە قىلماق 再嫁

تەلەپ 〔静〕 要求、请求: تەلەپنى قاندۇرماق 满足要求 / ئۆزىگە قاتتىق ~ قويماق 严格要求自己

تەلەپ قىلماق 要求、请求: يىغىن ھەر بىر ۋەتەنپەرۋەر پۇقرانىڭ خەزىنە چېكىنى قىزغىن سېتىۋېلىشىنى تەلەپ قىلدى . 会议要求每个爱国公民积极购买国库券。 سەۋەب قىل، تەلەپ قىل . <谚> 想办法，提要求。

تەلەپپۇز 〔静〕①<语>发音: تەلەپپۇزنى توغرىلىماق 纠正发音②口音: قەشقەر تەلەپپۇزى 喀什口音

تەلەپپۇز قائىدىسى <语> 发音规则

تەلەپپۇز قىلماق <语>①发音: مەن توغرا تەلەپپۇز قىلالمايمەن . 我发不准音。②读音: ئۇ بۇ سۆزنى ناھايىتى توغرا تەلەپپۇز قىلدى . 他这个词读得很准。

تەلەپچان 〔静〕 要求严格的、有上进心的、自觉的: ~ باشلىق 要求严格的首长 / ~ ئادەم 有上进心的人 / ~ ئۇستازدىن ياخشى شاگىرت چىقىدۇ . 严师出高徒。

تەلەپچانلىق 〔静〕 上进心، تەلەپچانلىقى كۈچلۈك 上进心强

تەلەپكار 〔静〕 要求者、志愿者、请愿者、自愿者

تەلەپكارلىق 〔静〕 要求的、请求的、自愿的

تەلەپنامە 〔静〕 请愿书、申请书、志愿书

تەلەت (تەلىتى) 〔静〕 脸色、面目: ئۇنىڭ تەلەتىگە قارىغۇمۇ كەلمەيدۇ . 他那副面孔我看都不想看。

تەلەتى بۇزۇق = تەلەتى يامان

تەلەتىدىن مۇز ياغماق <成> 冷若冰霜、阴脸沉着

تەلەتى سۇرۇن <成> 脸色阴沉

تەلەتى قۇرغۇر <骂> 丑八怪、恶心样子

تەلەتى يامان <成> 凶相毕露: ئۇنىڭ ~ . 他一脸凶相。 بۈگۈن ھاۋانىڭ ~ . 今天天气不好。

تەلەڭگە 〔静〕 搪瓷盆子、马口铁盆

تەلەي 〔静〕 运气、幸运、走运、命运、福气、福祉: بىزگە يولۇقۇپ قېلىشىڭىزمۇ سىزنىڭ تەلىيىڭىز . 碰到我们也是你的幸运。 بۇ يىگىت يىراق - يىراق جايلارغا بېرىپ، ئۆز تەلىيىنى سىنىماقچى . 这个年轻人远走他乡决定试试自己的运气。

تەلەيدە بولۇڭ - بولۇڭ <成> 碰碰运气、孤注一掷، 铤而走险

تەلەي سىنىماق 碰运气、侥幸心理: ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرنى قوللىنىش كېرەك، تەلەي سىناشقا بولمايدۇ . 要采取防灾措施，不能有侥幸心理。

تەلەي قۇشى قونماق <成> 幸运之鸟飞临、走运、时来运转、吉星高照: تەلەيلىك ئىكەنسەن، ساڭا تەلەي قۇشى قونغان ئوخشايدۇ . 你真走运，好象幸运之鸟落在你身上了。

تەلىيى بار <成> 幸运、运气好、有运气: باللىرىڭىزنىڭ ~ ئىكەن . 你家孩子们都有运气。 سىزنىڭ تەلىيىڭىز بار ئىكەن، ياخشى بىر مۇئەللىمگە ئۇچراپسەن . 你真幸运，碰到了一位好老师。

تەلىيى تەتۈر <成> 背运、厄运、苦命、薄命、倒霉、晦气: قىزىمنىڭ ~ . 我女儿命苦。

تەلىيىدىن كۆرمەك <成> 认命、听天由命: ئۇ بۇ ئىشنى ئۆز تەلىيىدىن كۆردى . 他认为这件事是命中注定的。

تەلىيى كاج = تەلىيى تەتۈر
، 时其逢恰、运交、运走 <成> تەلىيى كەلمەك
。 了运红走他 . ئۇنىڭ تەلىيى كەلدى :运红走
福、气福、福有、幸有、运幸 <成> تەلىيى ئوڭ
真你 . تەلەيلىرى ئوڭ ئىكەن ، ئەرلىرى بىلەن ئەپ ئىكەنلا :祉
。睦和妻夫、气福有
:气福有没、气运有没、运走不 <成> تەلىيى يوق
پېقىر مۇشۇنداق ~ ئادەم ئىكەنمەن ، ئىككى قېتىم كېلىپ بۇ ئا-
气运有没个一么这是就我 . لىي زات بىلەن كۆرۈشەلمىدىم
。人贵官达位这上见有没都次两来连、人的
تە- :的运倒、的气福有没、的气运有没 〔静〕 تەلەيسىز
无人 <谚> . لەيسىزنىڭ سىڭگىغا بۇغداي قويسا ئارپا چىقىدۇ
。麦大成变会也麦小放里仓、气福
运背、运倒、气福有没、气运有没 〔静〕 تەلەيسىزلىك
的气福有、的运走、的气运有 〔静〕 تەلەيلىك
子帽皮 <方>〔静〕 تەلپەك
态动使的 «تەلپۈنمەك» تەلپۈندۈرمەك
憬憧 ~ بەختىيار تۇرمۇشقا :憬憧、往向 〔动〕 تەلپۈنمەك
活生的福幸着
的物事新憬憧、的来未往向 〔静〕 تەلپۈنۈشچان
生新对 ~ يېڭى ھاياتقا بولغان :憬憧 〔静〕 تەلپۈنۈشچانلىق
憬憧的活
态同共的 «تەلپۈنمەك» تەلپۈنۈشمەك
人犯 ، 犯罪 ، 人罪 <古>〔静〕 تەلتۆك
移全完 ئۆتكۈزۈپ بەرمەك ~ :底彻、全完 〔静〕 تەلتۆكۈس
。了齐到部全们学同 . ئوقۇغۇچىلار ~ كېلىپ بولدى / 交
人敌灭消底彻 دۈشمەننى ~ يوقاتماق
先或拉安对体集或人个指)念赞 <宗>〔静〕 تەلقىن
. ئىشان قولىقىنى تۇتۇپ ~ ئوقۇدى :文祷；(颂赞的知
كېيىن ئۆلۈكنى يەرلىكتە قويغاندىن 。念赞朵耳着按禅依
文祷的读诵后葬下者死 ~ ئوقۇيدىغان
四不三不 ، 乱胡 <古>〔静〕 تەلگۈلۈك
充补、加增 <方>〔动〕 تەللىمەك
态动使的 «تەلمۈرمەك» تەلمۈرتمەك
تەلمۈرۈپ كۈتۈپ ئۇ جاۋاپ :望眺、待期 〔动〕 تەلمۈرمەك
ئولتۇراتتى . 答回着待期他 。 ئۇ ئاپتوبۇس كېلىدىغان تەرەپكە
开车汽共公着望地急焦他 . تاقەتسىزلىك بىلەن تەلمۈردى
。向方的来
态同共的 «تەلمۈرمەك» تەلمۈرۈشمەك
的狂颠 ئادەم ~ :的狂颠、的撞莽、的妄狂① 〔静〕 تەلۋە

狂争战 ئۇرۇش تەلۋىسى :子疯、人狂②人的妄狂、人
这 . بۇ ماي چوچۇمەيتۇ ، بىر ئاز ~ ئىكەن :涩苦③人
. 涩苦点有、过炼没油 。 ~ ئات مىنسە ، تەڭرىنى تونۇماس
<谚> 。认不也天老连、马上骑人狂 ~ تەپسە زەنجىر
ئۈزەر . <谚> 链铁断踢能人疯 。 ~ تۆرنى بەرمەس .
<谚> . تەلۋىنىڭ تېرىسى قېلىن 。席上让不人疯 <谚>
。厚皮脸的人狂
榴石甜酸 <植> تەلۋە ئانار
草马醉 ، 豆棘花小 <植> تەلۋە بىدە
想妄、想狂 تەلۋە خىيال
豆棘 <植> تەلۋە كەتىرا
炎髓脊脑(的马) تەلۋە كېسەلى
子枝胡 <植>〔静〕 تەلۋىتال
ئىش ~ :地莽鲁、地撞莽、地妄狂 〔静〕 تەلۋىلەرچە
撞莽事做 قىلماق
服驯不②妄狂、撞莽① تەلۋىلەشمەك
ئۆششاق :性热狂、为行莽鲁、动举妄狂 〔静〕 تەلۋىلىك
性热狂的阶级产资小 بۇرژۇئازىيىنىڭ تەلۋىلىكى
莽鲁、事行撞莽 تەلۋىلىك قىلماق
ئۇستازنىڭ تەلىمىنى ئېسىدە :练训、育教、导教 〔静〕 تەلىم[1]
训事军 ~ ھەربىي / 导教的傅师记牢 چىڭ ساقلىماق
训军、练
كۆپچىلىكتىن تەلىم :知求、学求、育教受 تەلىم ئالماق
。众群于教求要 . ئال
导教、育教 تەلىم بەرمەك
富丰、常非、分十、多 <古>〔静〕 تەلىم[2]
ئۇنىڭ تەلىماتى پۈتۈن دۇنيانىڭ :说学 〔静〕 (تەلىماتى) تەلىمات
公的界世全到得说学的他 . ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشتى
. دارۋىن تەدرىجىي تەرەققىيات تەلىماتىنى ئوتتۇرىغا قويغان 认
。论化进了出提文尔达
训事军 ~ ھەربىي :练训、育教 〔静〕 تەلىم - تەربىيە
ئادەمنى ، ياغاچنى رەندە تۈزەيدۇ / 队导教 ~ ئەترەتنى / 练
。材成育教靠要人、平推子刨靠头木 <谚> . ~
味、苦味 تەمى ئاچچىق :味滋、道味① 〔静〕 (تەمى) تەم
ئاشنىڭ :义意②道味尝尝 تەمىنى تېتىپ كۆرمەك / 辣
味的饭 <谚> . تەمى تۇز بىلەن ، ئادەمنىڭ تەمى سۆز بىلەن
كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ تە- 。谈言在位品的人道、盐食靠
مىنى تېتىماق / مۇنداق ھاياتنىڭ تەمى 辣苦甜酸的生人受感
قىلغان سۆزلىرىڭنىڭ ھېچ 。的义意有没是活生种这 . يوق
无燥枯得讲话的你 . تەمى يوق ، قۇلاققا زادىلا ياقمايۋاتىدۇ

。听中不都点一، 味
تەم سەزگۈسى <生> 觉味، 蕾味
تەم كەتمەك 味走
تەم كىرمەك 味进، 味有، 吃好
تەمى تىلدا (ئېغىزدا) قالماق 无味回، 口在香余
存犹味余، 穷
تەمىنى تېتىماق 道味尝: مېھمانلار قوغۇننىڭ تەمىنى تې-
تىپ ماختاشتى . 好道味夸都، 瓜甜了尝们人客。 ئون يىل
يۇرتىدىن ئايرىلغان تۇنىياز مۇساپىرلىقنىڭ تەمىنى تېتىدى . 离
。道味的离流沛颠了到尝孜亚尼图的年十乡
تەمە (تەمەيىم، تەمەيىڭ، تەمەسى) 〔静〕 贪، 望欲، 欲贪①
心: ھۆپۈپ كامادا، موللام تەمەدە . <谚> 窝恋鸟胜戴 ،
心贪拉毛 。مېنىڭ دۆلەتتىن، ئەمەلدىن تەمەيىم يوق . 我一
不贪财، 二不想做官。②奢望: شەھەردە قېلىپ قېلىش-
تىنمۇ تەمەيىم يوق . 我也没有留在城里的奢望。
تەمە قىلماق 贪图① ،贪: ئۇ كىشى يىلاندىن مۇكاپات تەمە
قىلىپ ئۇنى قوينىغا سېلىپ يوشۇرۇپ قويۇپتۇ . 那人贪图蛇
的奖赏، 便把它揣进怀里藏了起来。②指望، 盼望:
ئۇنى كېلەرمۇ دەپ تەمە قىلما . 你别指望他来。
تەمەخور 〔静〕 有贪欲的، 贪心的، 贪得无厌的: مولla
~ كېلىدۇ، ئوغرى گۇمانخور . <谚> 毛拉贪得无厌،
。胆吊心提贼窃
تەمەخورلۇق 〔静〕 贪婪، 贪心
تەمەخورلۇق قىلماق 贪婪، 贪求
تەمەسىز 〔静〕 无贪心的، 无奢望的: ~ تۆھپىكار 无奢
望的奉献者 / ھېچبىر ~ ئىشلىمەك —无所求地工作着
تەمەگەر = تەمەخور
تەمەگەرلىك = تەمەخورلۇق
تەمەننا (تەمەنناسى) 〔静〕 自居، 自负، 自诩
تەمەننا قويماق 自负، 自诩، 自居: ئۆزۈڭگە ئارتۇقچە
تەمەننا قويۇپ كەتمە . 你别太自负了。 ئۇ رەھبەر مەن دەپ
ئۆزىگە تەمەننا قويمىسۇن . 他不要以领导自居。
تەمەنناچى 〔静〕 自负者، 自诩者، 逞强者
تەمبەل 〔静〕 ①身材魁梧، 大块头: ~ يىگىت 身材魁梧
的小伙子②矫健的
تەمبەللىك 〔静〕 魁梧
تەمبۇر 〔静〕<艺> 弹拨尔(维吾尔族弹拨乐器)
تەمبۇرچى 〔静〕 弹拨尔琴手، 弹拨尔演奏者
تەمبىن 〔静〕<古> 坦瓶(容量)
تەمتەك ①木简②(王府的)官印③节(代表皇帝的节
杖)
تەمتەك بېگى 节侯، 持节(北魏前后特封官爵)
تەم - تەم 〔模〕 稍微، 多少، 有时، 偶尔: بالا ~ مېڭىپتۇ .
孩子稍微会走了。
تەمتىرەشمەك «تەمتىرىمەك» 的共同态
تەمتىرىمەك 〔动〕 ①慌张، 慌神儿: ئۇ تەمتىرىمەي جاۋاب
بەردى . 他不慌不忙地回答了。②彷徨، 徘徊: ئاچا يول-
دا تەمتىرەپ قالماق 彷徨于歧路③流浪، 漂泊: كەنتمۇ-
كەنت تەمتىرەپ يۈرمەك 在各村间流浪
تەمتىلەتمەك «تەمتىلىمەك» 的使动态
تەمتىلىمەك 〔动〕 ①蹒跚: ئاخشاملا تەمتىلەپ يۈرگەن ئادىل
بۈگۈن چوپچوڭ بالا بولۇپ قاپتۇ . 昨天还蹒跚学步的阿迪
力今天竟成了大个孩子。 تەمتىلىگەن تام سىپىلار
<谚> 走路蹒跚的扶墙走。②颤巍巍
تەمرەتكە 〔静〕<医> 体癣: ئاق ~ 白癣 / قىزىل ~ 红
癣 / يۈزگە ~ چىقماق 脸上长癣 / باش تەمرەتكىسى 头
癣 / جاھىل ~ 牛皮癣
تەمرەتكە توقىچىقى <药> 百癣片
تەمسىز 〔静〕 无味的، 不香的، 乏味的: ~ تاماق 无味
的饭 / ~ گەپ 乏味的话، 枯燥的话
تەمسىزلىك 〔静〕 无味道، 不鲜
تەمسىل 〔静〕<文> 谚语، 典故: ئۇيغۇر خەلق تەمسىللىرى
维吾尔族民间谚语
تەمسىل قىلماق 比方، 比作: شائىر سۆيگىنىنىڭ ھۆس-
نىنى ئايغا تەمسىل قىلىدۇ . 诗人把情人的容貌比作月
亮。
تەمسىلچى 〔静〕 熟知谚语的人
تەمشەلدۈرمەك «تەمشەلمەك» 的使动态
تەمشەلمە 〔静〕 意向، 意欲
تەمشەلمە تۈس <语> 意欲体
تەمشەلمەك 〔动〕 刚要، 正要، 想要، 打算، 意欲: تاماق
يېيىشكە ~ 正要吃饭 / ئۇخلاشقا ~ 想睡觉 / مېڭىشقا ~
刚要走 / ئۇ تۆۋەنگە چۈشەي دەپ تەمشىلىپ توختاپ قالدى .
他正要下去، 又停住了。
تەمشىلىشمەك «تەمشەلمەك» 的共同态
تەمشىمەك 〔动〕 咂(嘴): كېسەل لەۋلىرىنى تەمشىپ، نېمىلەر-
نىدۇر دېمەكچى بولدى . 病人咂着双唇، 想说什么。
تەمكىن 〔静〕 稳重的، 沉着的، 镇静的: ~ ئادەم 稳重
的人 / ئۆزىنى ~ تۇتماق 保持镇定 / ~ پىل پەللىگە
ھودۇققان ئاتتىن بۇرۇن بارىدۇ . <谚> 沉着的象比慌张

的马先到目的地。
تەمكىن بولماق 稳重، 沉着، 镇静
تەمكىنلەشتۈرمەك «تەمكىنلەشمەك» 的使动态
تەمكىنلەشمەك 〔动〕 稳重下来، 冷静下来
تەمكىنلىك 〔静〕 稳重، 沉着، 镇静
تەملىك 〔静〕 有滋味的، 香的، 鲜的: ~ تاماق 有滋味
的饭
تەممەت 〔静〕<方> 完全، 绝对، 根本، 到底
تەمەن 〔静〕<古> 刚才، 方才
تەمىنات (تەميناتى) 〔静〕 ①供应، 供给، 补给: ھەربىي ~
军需供应 / ~ تۈزۈمى 供给制 / ~ بۆلۈمى 供应
科 / ئۇ كىمنىڭ تەميناتىدا ئوقۇۋاتىدۇ؟ 谁供他上学？②供
应品، 给养، 粮饷، 待遇: ~ بەرمەك 发供应品، 提供
给养، 提供待遇 / ئۇ باشقارما دەرىجىلىك تەميناتتىن بەھرى-
مەن بولىدۇ. 他享受处级待遇。
تەمىنات تۈزۈمى <经> 供给制، 配给制度
تەميناتچى 〔静〕 供应者
تەميناتچىلىق 〔静〕 供应工作: ئۇ ئارقا سەپ تەميناتچىلىقىنى
ئۈستىگە ئالدى. 他承担着后勤供应工作。
تەمىنات - سودا 〔静〕 供销
تەمىنات - سودا كوپېراتىپى <经> 供销合作社،
供销社
تەميناتسىز 〔静〕 无供应的، 无补给的: قاتناش راۋان بول-
مىغاچقا، بىر ئاينى ئاشۇ ئىش ئورنىدا ھېچقانداق ~ ئۆتكۈز-
دۇق. 因为交通不畅， 我们在那个工地上一个月没
有得到任何补给。
تەميناتلىق 〔静〕 有供应的، 有补给的: دېھقانلارمۇ ئەمدى
~ بولدى. 如今农民也有供给了。
تەمىنلەتمەك «تەمىنلىمەك» 的使动态
تەمىنلەشمەك «تەمىنلىمەك» 的共同态
تەمىنلەنمەك «تەمىنلىمەك» 的被动态
تەمىنلىمەك 〔动〕 供应، 供给، 提供: تۇرمۇش بۇيۇملىرى
بىلەن ~ 供应生活用品 / شەھەردىكى 200 گە يېقىن ئا-
ئىلىنى كالا سۈتى بىلەن تەمىنلەيمەن. 我给城里近 200 户
家庭供牛奶。
تەن[1] 〔静〕 身体، 躯体: ئادەمنىڭ تېنى 人的身体 / تېنى
ساغلام ئادەم 身体健康的人 / تېنى ئاجىز 身体虚弱 / تېنى
تىكەنلەشمەك (شۈركۈنمەك) 浑身酸软 / تېنى جۇغۇلدىماق
浑身打颤 / بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلماق 使身首异处،
杀头، 砍头 / ~ ساقلىق زور بايلىق. <谚> 身体健康
是巨大的财富。 ساپ ھاۋا، تەنگە داۋا. <谚> 纯净的
空气对身体有益。 تەننىڭ ساقلىقى پادىشاھلىق. <谚>
健壮身体就是皇位。 تەننىڭ ساقلىقى جاننىڭ راھىتى.
<谚> 身体健壮是生命的幸福。② 植物的枝杆: ئۆ-
سۈملۈكنىڭ تېنى 植物体
تەن تىپى <医> 体型
تەن جازاسى <法> 体罚، 肉刑، 苦刑
تەن جازاسى بەرمەك <法> 动刑
تەن دەۋرىيلىكى <生理> 体循环، 大循环
تەن ساپاسى 身体素质
تەن ھۈجەيرىسى <生> 体细胞
تەنگە پاتماسلىق = تەنگە سىغماسلىق
تەنگە سىغماسلىق <成> 喜不自禁، 欣喜万状
تەن يايرىماق <成> 浑身舒畅، 心花怒放، 心旷
神怡
تەن[2] 〔静〕 属于: بۇ كىتاب ماڭا ~. 这本书属于我。
تەن[3] 〔静〕 承认
تەن ئالماق 承认: ئۆز خاتالىقىنى ~ 承认自己的错
误 / ئۆز گۇناھىنى ~ 承认自己的罪过
تەن بەرمەك 甘心، 甘休: تەقدىرگە ~ 听天由命، 认
命 / دۈشمەن يېڭىلگىنىگە ھەرگىزمۇ تەن بەرمەيدۇ. 敌人不
甘心失败، 敌人绝不善罢甘休。
تەنە 〔静〕 ① 挖苦، 讽刺، 奚落: ~ گەپ 讽刺话، 反话،
怪话، 风凉话② <文> 反语③ <语> 讽喻
تەنە قىلماق 挖苦، 讽刺
تەنىگە قالماق 受挖苦، 被讽刺
تەنەپپۇس 〔静〕 (课间或工间的)休息: ~ ۋاقتى 休息
时间 / تەنەپپۇسقا چىقماق 休息
تەنەپپۇس قىلماق 课间休息
تەنبىھ 〔静〕 申斥، 惩戒، 斥责، 训斥، 训戒: دادىسىنىڭ
تەنبىھىگە ئۇچراشتىن قورقماق 怕父亲训斥 / ئۇنىڭغا قانچە
قېتىم بىرلىگەن تەنبىھمۇ بىكارغا كەتتى. 对他多次训戒都无
用。
تەنبىھ بەرمەك 申斥، 惩戒، 斥责، 训戒: بالىغا ~
训斥孩子
تەنتەربىيە 〔静〕<体> 体育: ~ ئىشلىرى 体育事业 / ~
ھەرىكىتى 体育活动 / ~ ئوقۇتقۇچىسى 体育老师 / ~
چېنىقىش ئۆلچىمى 体育锻炼标准 / ئەمگەك ئادەمنىڭ بەدە-
نىنى ئاچىدۇ، ~ ئادەمنىڭ ھۆسنىنى ئاچىدۇ. <谚> 劳动为
人造福، 体育为人美容。

تەنتەربىيە سارىيى 体育馆
تەنتەربىيە كومىتېتى 体育委员会
تەنتەربىيە كۇلۇبى <体> 体育俱乐部
تەنتەربىيە مەيدانى <体> 体育场: بۇ تەنتەربىيە مەيدانىغا 5000 كىشى سىغىدۇ. 这个体育场能容纳5000人。
تەنتەربىيە نوپۇسى <体> 体育人口
تەنتەربىيە ئويۇنى <体> 体育游戏
تەنتەربىيە ئېستېتىكىسى <体> 体育美学
تەنتەربىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى <体> 体育经济学

تەنتەربىيەشۇناسلىق 〔静〕 体育学

تەنتەك 〔静〕 轻薄的，冒失的，轻佻的，毛手毛脚的: ئۇ هازىر ياشلىق چاغلىرىدىكىدەك قارام ۋە ~ ئەمەس. 他已不像年轻时那样莽撞冒失。 تەنتەكنىڭ تىلى ئۆز بېشىغا دۈشمەن. <谚> 冒失者的舌头是自己的敌人。 تىلى قىچىشىدۇ، تەنتەكنىڭ قولى. <谚> 蠢人的舌头痒，冒失鬼的手痒。

تەنتەكلەشتۈرمەك «تەنتەكلەشمەك» 的使动态

تەنتەكلەشمەك 〔动〕 轻薄，鲁莽，冒失

تەنتەكلىك 〔静〕 冒失，轻佻: ئەسكەرلىك سىنىڭ تەنتەكلىكىڭنى تۈگىتىپتۇ - دە. 当兵把你的冒失劲儿克服了嘛。 ~ بىلەن سۆزلىمەك 言语轻佻
تەنتەكلىك قىلماق 轻薄，鲁莽，冒失

تەنتەنە 〔静〕 ①喜庆: بايرام تەنتەنىسىگە چۆممەك 沉浸在节日的喜庆中 ②隆重，郑重: يىغىن ~ بىلەن ئېچىلدى. 大会隆重开幕。
تەنتەنە قىلماق 庆祝，庆贺，欢度，欢呼: خەلق ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسىگە ~ 欢呼人民革命的胜利

تەنتەنىلىك 〔静〕 ①盛大的，隆重的: ~ زىياپەت 盛大的宴会 / ~ مۇراسىم 隆重的典礼，盛典 ②庄严的，庄重的，郑重的: ~ قەسەم 庄严的誓言 / ~ بايانات 郑重声明

تەنچە 〔静〕 <生> 体

تەندۇرۇس 〔静〕 身体好，健康

تەندۇرۇسلۇق 〔静〕 康健，安康

تەنزە 〔静〕 摊子，摊位: ~ يايماق 摆摊子 / ۋەيران بولغان ~ 烂摊子 / بۇ يىلقى ئۈرۈمچى يەرمەنكىسىدە جەمئىي قانچە ~ تەسىس قىلىندى؟ 今年乌洽会共设了多少摊位？

تەنزىچى 〔静〕 摊贩，摊主

تەنزىچىلىك 〔静〕 摊贩业
تەنزىچىلىك قىلماق 摆摊儿

تەنزىكەش = تەنزىچى

تەنزىكەشلىك = تەنزىچىلىك

تەنسى 〔静〕 <古> 天子

تەنقىد 〔静〕 批评: ئەدەبىي ~ 文艺批评 / بۇ ساڭا قارىتىلغان ~ 这是对你的批评 / ~ بىلەن ئوڭشالماق 受到批评得以改正 / ئۇنىڭغا ~ كار قىلمايدىكەن. 批评对他没用。 ھەقىقەت تەنقىدنى خالايدۇ، چۈنكى ئۇ ~ ئارقىلىق غەلىبە قىلىدۇ. 真理喜欢批评，因为它可以通过批评取得胜利。
تەنقىد ئاڭلىماق 受批评
تەنقىد قىلماق 批评
تەنقىد يېمەك = تەنقىد ئاڭلىماق

تەنقىدچى 〔静〕 ①批评家，评论家: ئەدەبىي ~ 文艺批评家 ②爱批评的人

تەنقىدچىلىك 〔静〕 ①批评: ئەدەبىي ~ 文艺批评 ②批判性: بەزى ئوقۇغۇچىلارنىڭ تەپەككۇرىنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە تەنقىدچىلىكى ناھايىتى تۆۋەن. 一些学生思考的独立性和批判性十分低下。

تەنقىدلەتمەك «تەنقىدلىمەك» 的使动态

تەنقىدلەشمەك «تەنقىدلىمەك» 的共同态

تەنقىدلەنمەك «تەنقىدلىمەك» 的被动态

تەنقىدلىمەك 〔动〕 批评: سىز دائىم مېنى تەنقىدلەيسىز. 你总批评我。

تەنقىدىي 〔静〕 批评的，批判的: ~ پىكىر 批评性意见 / ~ ماقالە 批评文章 / ~ قاراش 批判的观点
تەنقىدىي ئەقلىيچىلىك <哲> 批判理性主义
تەنقىدىي پەلسەپە <哲> 批判的哲学
تەنقىدىي رېئالىزم <哲، 文> 批判现实主义
تەنقىدىي ئىدېئالىزم <哲> 批判唯心主义

تەنكار 〔静〕 <药> 硼砂
تەنكار كاپسۇلى <药> 行气坦尼卡尔胶囊

تەنلىك 〔静〕 身体的: زېنەپ قىسقا بوي، ئاق ~ ئىدى. 再乃普矮个子，皮肤白净。

تەننەرخ 〔静〕 <经> 成本: تەننەرخنى ھېسابلىماق 计算成本 / تەننەرخنى تۆۋەنلەتمەك 降低成本
تەننەرخ پەرقى <经> 成本差异
تەننەرخ قۇرۇلمىسى <经> 成本结构
تەننەرخ مۆلچەرى <经> 成本预测

تەننەرخ ھېساباتى 〈经〉成本核算

تەننەرخ ئۆلچىمى 〈经〉成本标准

تەنها 〔静〕孤独的、孤单的: ~ ئادەم 单身汉 / ~ ياشىماق 孤独生活

تەنھالىق 〔静〕孤独、孤单: ~ ھېس قىلماق 感到孤单

تەنھەرىكەت 〔静〕体育运动

تەنھەرىكەت ئاپتوموبىلى 运动车

تەنھەرىكەت ئاناتومىيىسى 〈体〉运动解剖学

تەنھەرىكەت بىئوخىمىيىسى 〈体〉运动生物化学

تەنھەرىكەت پسىخولوگىيىسى 〈心〉运动心理学

تەنھەرىكەت تىبابەتچىلىكى 〈体〉运动医学

تەنھەرىكەت سائىتى 〈体〉体育运动钟

تەنھەرىكەت فىزىئولوگىيىسى 〈体〉运动生理学

تەنھەرىكەت مورفولوگىيىسى 〈体〉运动形态学

تەنھەرىكەتچى 〔静〕运动员

تەنھەرىكەتچىلىك 〔静〕体育运动职业

تەنھەرىكەتشۇناس 〔静〕体育运动学家

تەنھەرىكەتشۇناسلىق 〔静〕体育运动学

تەنىلىك 〔静〕挖苦的、讽刺的

تەھتىسسارا 〔静〕地下: ئاسماننىڭ قەھرىگە چىقىپ كەتسمۇ، تەھتىسسارىغا كىرىپ كەتسمۇ، ئۇ مۇناپىقنى تىرىك تۇتىمىز. 上天也好、入地也好、我们一定要活捉这个败类。

تەھدىت 〔静〕威慑、威胁、威吓、恫吓: ~ كۈچى 威慑力量 / بىز ئۇلارنىڭ تەھدىتىدىن قورقمايمىز. 我们不怕他们的威胁。

تەھدىت سالماق 威慑、威胁、恐吓、恫吓

تەھرىر 〔静〕编辑、编者: باش ~ 总编辑、主编 / مەسئۇل ~ 主笔、责任编辑

تەھرىر بۆلۈمى 编辑部

تەھرىر ھەيئىتى 编委会

تەھرىر ئىلاۋىسى 编者按

تەھرىر - تەرجىمە 〔静〕编译: ~ خىزمىتى 编译工作

تەھرىرلەتمەك 《تەھرىرلىمەك》的使动态

تەھرىرلەشمەك 《تەھرىرلىمەك》的共同态

تەھرىرلەنمەك 《تەھرىرلىمەك》的被动态

تەھرىرلىك 〔静〕编辑工作、校订工作

تەھرىرلىك قىلماق 搞编辑工作

تەھرىرلىمەك 〔动〕编辑、校订: بۇ ماقالىنى گېزىتنىڭ باش مۇھەررىرى ئۆزى تەھرىرلىدى. 这篇文章是报纸的总编亲自校定的。

تەھسىل 〔静〕学习、读书

تەھسىل قىلماق 学习: بىلىم ~ 求学

تەھقىر 〔静〕侮辱、凌辱

تەھقىر قىلماق 侮辱

تەھقىق 〔静〕①实在、确实、当然、必然: ~ دانىشمەن ئىكەنسىز. 你实在高明。②〈法〉侦查

تەھقىق قىلماق 查明、侦破: دېلولارنى ~ 查明案件、侦破案件

تەھقىقلەتمەك 《تەھقىقلىمەك》的使动态

تەھقىقلەشتۈرمەك 《تەھقىقلەشمەك[2]》的使动态

تەھقىقلەشمەك[1] 《تەھقىقلىمەك》的共同态

تەھقىقلەشمەك[2] = تەھقىقلەنمەك

تەھقىقلەنمەك 《تەھقىقلىمەك》的被动态

تەھقىقلىگۈچى 〔静〕〈法〉侦查员

تەھقىقلىمەك 〔动〕①查明、查实: ئۇ ئادەم چىقىرىپ كۆمۈرلۈكتىكى ئەھۋاللارنى تەھقىقلەپ كەلسۇن. 让他出人把煤田的情况查明。②〈法〉侦查

تەھلىكە 〔静〕恐惧、惶恐、威胁: ئۆلۈم تەھلىكىسى 死亡的恐惧

تەھلىكە سالماق 威胁、恫吓: بوران قۇم دۆۋىلىرىنى كۆچۈرۈپ كەنتكە تەھلىكە سالماقتا. 大风移动沙丘威胁着村子。

تەھلىكىلىك 〔静〕威胁的、恫吓的

تەھلىل 〔静〕〈逻〉分析、剖析: كونكرېت ~ 具体分析

تەھلىل پەلسەپىسى 〈哲〉分析哲学

تەھلىل قىلماق 分析

تەھلىل يۈرگۈزمەك 分析、进行分析: جۈملىلەر ئۈستىدە ~ 分析句子 / ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى ھەققىدە ~ 对师资队伍进行分析

تەھلىلچى 〔静〕〈逻〉分析人员、分析者

تەۋ 〔静〕〈古〉计谋、花招、手腕

تەۋە[1] (تەۋەيىم، تەۋەيىڭ، تەۋەسى) 〔静〕①辖区: بۇ ئۈرۈمچى تەۋەسى. 这是乌鲁木齐的辖区。②属于: بۇ ئۆي ئۇنىڭغا ~. 这屋子属于他。ئورمانلارغا ئىگىدارچىلىق قىلىش ھوقۇقى كوللېكتىپقا ~. 森林所有权属于集体。

تەۋە[2] 〔静〕长颈铜茶壶的底部

تەۋەر 〔静〕(土法织布用的)合线器

تەۋەررۇك 〔静〕①遗物、传家宝: ئاتا - ئانىدىن قالغان ~ 父母留下的遗物②珍贵、宝贝: ئۇنىڭ ~ ئوغلى 他的宝贝儿子 / ~ پىچاق 传家宝刀子

تەۋەككۇل 〔静〕 动盲، 险冒

تەۋەككۇل قىلماق ①幸侥، 气运碰②动盲، 险冒

تەۋەككۇلچاي 〔静〕 ＜植＞花莲金

تەۋەككۇلچى 〔静〕 者动盲، 家险冒

تەۋەككۇلچىلىك 〔静〕 为行险冒، 义主动盲، 义主险冒

تەۋەككۇلچىلىك قىلماق 动盲، 险冒

تەۋەك 〔静〕 ①匾竹، 筐匾، 筐箩: نان قويىدىغان ~ 馕盛

②筐箩的用 ＜农＞匾蚕: پىلە تەۋىكى 匾蚕

تەۋەك - تەۋەك 〔静〕 筐成筐成的: ~ نانلار 筐成筐成

馕的

تەۋەخگۇل 〔静〕 ＜植＞花碗打

تەۋەخلەپ 〔静〕 地筐成: ~ ئەكەلمەك 来拿地筐成

تەۋەلىك 〔静〕 ① 籍، 辖管: دۆلەت تەۋەلىكى 籍国 / ئامېرىكا تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇقلار 人华籍美 / تەۋەلىك دائىرىسى 围范辖管② 属于: دۆلەت تەۋەلىكىدىكى يەر 的家国于属

地土

تەۋەلىك قانۇنى ＜法＞ 法籍国

تەۋەلىك قوشۇمچىسى ＜语＞ 尾词称人属领

تەۋەلىك مۇناسىۋىتى ＜语＞ 系关属领

تەۋرات 〔静〕 ＜宗＞特拉讨 (文经部全的教太犹)

تەۋرەتكۈچ 〔静〕 器荡振

تەۋرەتمەك ① «تەۋرىمەك» 的使动态: بۆشۈك ~ 摇动摇

篮 / جوزىنى تەۋرەتمە! 别摇晃桌子! ② ＜转＞ 掀起:

ئۇ چوڭ ئىشلارنى تەۋرىتەلەيدۇ. 他能做大事。③ ＜转＞

动 (笔): قەلەم ~ 动笔، 执笔

تەۋرەشمەك «تەۋرىمەك» 的共同态

تەۋرەكئوت 〔静〕 ＜植＞诸葛菜

تەۋرەنمە 〔静〕 ①转动的 ②＜物＞振荡的، 振动的

③＜数، 物＞摆动的: ~ سانلار قاتارى 摆动数列

تەۋرەنمە پىشاك 摇杆

تەۋرەنمە توك ＜物＞振荡电流

تەۋرەنمە ھەرىكەت ＜物＞施转运动

تەۋرەنمە ئورۇندۇق 转椅

تەۋرەنمە يەلكە ＜机＞摇臂

تەۋرەنمە يەلكىلىك كران ＜机＞摇臂吊车

تەۋرەنمەك ① «تەۋرىمەك» 的自复态: كىشىلەر دېڭىزدەك تەۋ-

رىنەتتى. 人们像海潮般涌动着。② 动摇: بەزى كىشىلەر

ئۈمىدسىزلىنىپ تەۋرەنگەن. 有些人灰心失望而动摇起

来。③ ＜物＞振荡، 振动: تەۋرىنىش سىم ئورامى 振荡

线圈 / مېخانىكىلىق تەۋرىنىش 机械振动④ ＜物＞摆动

تەۋرىنىش چاستوتىسى ＜物＞ 振荡频率، 振动频率

تەۋرىنىش دەۋرى ＜物＞ 振荡周期

تەۋرىنىش مەركىزى ＜物＞ 振动中心

تەۋرىتىشمەك «تەۋرەتمەك» 的共同态

تەۋرىتىلمەك «تەۋرەتمەك» 的被动态

تەۋرىمەس 〔静〕 毫不动摇، 坚定不移

تەۋرىمەك 〔动〕 震动، 晃动، 摇动، 动荡، 摆动، 振动،

振荡: بالا قورساقتا ~ 胎动 / يەر ~ 地动، 地震 / جوزا

تەۋرەپ كەتتى. 桌子晃动起来了。 ئۇ ئۆيدىكى جەھەتتىن

تەۋرەپ قالدى. 他的思想动摇了。 بوراننىڭ گۈكىرىشىگە تاغ

تەۋرىمەس. ＜谚＞ 风再呼啸也撼不动山。

تەۋرەش مەركىزى 震中

تەۋرەش مەنبەسى 震源

تەۋسى 〔静〕 ＜古＞ ①餐布 ②桌子

تەۋسىيە 〔静〕 叮嘱، 劝告، 推荐، 建议: دوختۇرنىڭ تەۋسى-

يىسى 医嘱، 医生的建议 / سىزنىڭ گېپىنى توغرىدىن - توغرا

ئېيتىشىڭىزنى ~ قىلىمەن. 我劝你直说。 قاسىم ئۆز ئور-

نىغا سايىمنى ~ قىلدى. 喀斯木推荐萨依木接替自己。

تەۋسىيە قىلماق 嘱咐، 建议، 奉劝، 劝告

تەۋسىيەنامە 〔静〕 建议案، 建议书

تەۋشەمەك 〔动〕 ＜古＞ 打结، 缠绕

تەۋشىلىك 〔静〕 ＜古＞ 忙于، 操劳، 费心، 操心، 使劲

تەۋشىنمەك 〔动〕 ＜古＞ ①用力، 用劲، 使劲 ②摆弄،

鼓捣

تەۋلەمەك 〔动〕 ＜古＞ 骗، 欺骗

تەۋىنمەك 〔动〕 ＜古＞ 搓手

تەۋىرمەك 〔动〕 ＜古＞ 使转动، 使旋转

تەيەممۇم 〔静〕 ＜宗＞ 代净 (在缺水或有病的情况下

用替代物作大小净)

تەيەممۇم قىلماق ＜宗＞ 作代净

تەيپۇنەم 见下

تەيپۇنەم زامانى 很久以前

تەيپىڭتيەنگو 〔静〕 太平天国

تەيجى 〔静〕 台吉 (清朝封爵之一)

تەيجىچۇەن 〔静〕 ＜体＞ 太极拳

تەيجىلىك 〔静〕 台吉职位، 台吉官衔

تەيشى 〔静〕 ＜古＞ 太师

تەيفىڭ 见下

تەيفىڭ بورىنى 台风: 12 بال ~ 12 级台风

تەيفىڭ كۆزى ＜气＞ 台风眼

تەيلەتمەك «تەيلىمەك» 态动使的

تەيلەشمەك «تەيلىمەك» 态同共的

تەيلەنمەك «تەيلىمەك» 态动被的

تەيلىك 〔静〕<方>①猛، 力用: كەتمەننى ~ چاپماق 力用

②曼土砍抡 苦: ~ چاي 茶苦، 茶酽

تەيلىمەك 〔动〕<方> 叠، 展平叠: كىرنى ~ 把洗好的

衣服叠平展

تەيۋەن 〔静〕<地> 台湾

تەيۋەن بۆكىنى <动> 台湾鬣羚

تەيۋەن قىرغاۋۇلى <动> 蓝鹇

تەيۋەن مايمۇنى <动> 台湾猴

تەيىنلەشمەك «تەيىنلىمەك» 的共同态

تەيىنلەنمەك «تەيىنلىمەك» 的被动态: ئۇ ھەربىيدىن كەسپ ئالماشتۇرغاندىن كېيىن كانچىلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. 他转业后被任命为矿务局局长。 ئۇ دوختۇرخانىنىڭ باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. 他被委任为医院院长。

تەيىنلىمەك 〔动〕①任، 任命، 委任، 派委، 加委: باش ئەلچى ~ 委派大使②确定، 定决، 安排، 安顿: ئۇلار قوملۇق يەرنى چېلىش مەيدانى قىلىپ تەيىنلىدى. 他们确定沙子地做摔跤场。

تەييار 〔静〕现成的، 准备好的: ~ كىيىم 现成的衣服، 成衣 / ~ ئۆي 现成的屋子 / ~ تاماق 现成饭 / سىزگە ياتاق ~. 你的住处是现成的。 دائىم ~ تۇرماق 时刻准备好 / خىزمىتىڭىزگە ~. 愿为你效劳。 ~ ئاشقا ئىگىز كۆپ. <谚> 现成饭吃者多。

تەييار بولماق 准备就绪، 准备停当، 准备好: چۈشلۈك تاماق تەييار بولدى. 午饭准备好了。 يولغا چىقىشقا ~ 准备上路، 准备启程

تەييار تۇرماق 随时准备، 严阵以待، 整装待发

تەييارغا ھەييار <成> 坐享其成، 不劳而获

تەييارغا ھەييار بولماق <成> 坐享其成، 不劳而获

تەييار قىلماق = تەييارلىماق

تەييار مەھسۇلات 成品

تەييارتاپ 〔静〕懒汉، 寄生虫، 吃现成饭者

تەييارتاپ ئورگانىزم <哲> 寄生机体

تەييارتاپلىق 〔静〕好吃懒做، 寄生生活

تەييارتاپلىق قىلماق 过寄生生活

تەييارگەرلىك = تەييارلىق

تەييارلاتماق «تەييارلىماق» 的使动态

تەييارلاشماق «تەييارلىماق» 的共同态

تەييارلانماق ①«تەييارلىماق» 的自复态: تەييارلىنىپ تۇرماق 准备好 / يولغا چىقىشقا ~ 准备出发 / ئىمتىھانغا ~ 准备考试②«تەييارلىماق» 的被动态: كەچتە ئۇنىڭ ئۈچۈن مەخسۇس ئۆي تەييارلانغانىدى. 晚上为他准备了专门的房间。

تەييارلىغۇچى 〔静〕①准备者، 筹备者، 筹办者②起草者: ھۆججەت ~ 文件起草者

تەييارلىق 〔静〕准备، 预备، 筹备: يولغا چىقىش تەييارلىقى 启程的准备 / ~ پۈتمەك 准备就绪

تەييارلىق سىنىپى <教> 预备班

تەييارلىق فوندى <经> 准备金

تەييارلىق قوڭغۇرىقى <数> 预备铃

تەييارلىق قىلماق 准备، 预备، 筹划: مېھمان كۈتۈشكە ~ 准备待客 / ئىمتىھانغا ~ 准备考试

تەييارلىق كۆرمەك = تەييارلىق قىلماق

تەييارلىق كومىتېتى 筹备委员会، 筹委会

تەييارلىق يىغىنى 预备会议

تەييارلىقسىز 〔静〕无准备的: ~ سۆزگە چىقماق 无准备的发言، 即席发言

تەييارلىماق 〔动〕准备، 预备، 筹划: دەرس ~ 准备功课، 备课 / قولىيازمىنى نەشرگە ~ 将手稿准备发排 / قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنى ~ 准备建筑材料 / قىشلىق كۆكتاتلارنى ~ 准备冬菜 / ئاخىرەتلىكنى ~ 准备后事

تراپېتسىيە 〔静〕<数> 梯形

تراخوما 〔静〕<医> 沙眼

تراخىت 〔静〕<矿> 粗面岩

تراخىتلىق 〔静〕<地> 粗面岩的

تراخىتلىق تۈزۈلمە 粗面岩构造

ترادېتسىيە = ئەنئەنە

تراكتور 〔静〕拖拉机: زەنجىر تاپانلىق ~ 履带式(链轨式)拖拉机

تراكتور كىران <建> 拖拉机式起重机، 链轨起重机

تراكتورچى 〔静〕拖拉机手

تراكتورسازلىق 〔静〕拖拉机修造业

تراكتورلاشتۇرماق «تراكتورلاشماق» 的使动态

تراكتورلاشتۇرۇلماق «تراكتورلاشماق» 的被动态

تراكتورلاشماق 〔动〕拖拉机化

تراگېدىيە = پاجىئە

تراگېدىيىلىك = پاجىئەلىك

تراگېكومېدىيە 〔静〕<文> 剧喜悲

تراللېبۇس 〔静〕 车电轨无

تراموۋاي 〔静〕 车电轨有

ترانسپورت 〔静〕 输运

ترانسفورماتور 〔静〕<电> 器压变

ترانسكرىپسىيە 〔静〕<语> 音注، 标音: خەلقئارالىق ~ 标音际国

ترانسكرىپسىيە بەرمەك <语> 写转، 音注

ترانسكرىپسىيىلىك 〔静〕<语> 的音标، 的音注: ~ بەلگە 号符音标

ترايېكتورىيە 〔静〕<物، 数> 迹轨

تروپوسفېرا 〔静〕<气> 圈流对، 层流对: ~ چوققىسى 顶层流对

تروپىك 〔静〕 ①线归回 ②带归回، 带热: شىمالىي ~ 北线归回

تروپىك بەلبېغى <地> 带归回، 带热

تروپىك سىزىقى <地> 线归回

تروپىك كىلىماتى <气> 候气带热

تروپىك يىلى <天> 年归回

تروت 〔静〕<动> 鳟: ~ بېلىقى 鱼鳟

trومبون 〔静〕<艺> 号长

ترويان 〔静〕<古> 伊洛特(名地中话神腊希)

ترېپانگ 〔静〕<动> 参刺

ترېسكا 〔静〕<动> 鱼鳕

ترىلوگىيە 〔静〕<文> 剧部三، 曲部三

ترېمولىت 〔静〕<矿> 石闪透

ترېنېر 〔静〕 员练教

ترىپانوزوما 〔静〕<动> 虫体锥

ترىپانوزوما كېسىلى <医> 病虫锥

ترىپتوفان 〔静〕<化> 酸氨色

ترىپسىن 〔静〕<理生> 酶白蛋胰

ترىپس 〔静〕<动> 马蓟

ترىگلا 〔静〕<动> 鱼鲂

ترىگونومېترىيە 〔静〕<数> 角三، 学角三

ترىگونومېترىيىلىك 〔静〕<数> 的角三، 的学角三

ترىگونومېترىيىلىك تەڭلىمە <数> 程方角三

ترىگونومېترىيىلىك فۇنكسىيە <数> 数函角三

توبۇلغاق[1] 〔静〕<古، 植> 树柏

توبۇلغاق[2] 〔静〕<古> 痛绞肠

توپ[1] 〔静〕 批، 卷، 匹: بىر ~ رەخت —布匹 / بىر ~ قەغەز 纸卷一

توپ ساتماق <经> 售销量批، 发批

توپ[2] 〔静〕 ① 群大 ②群، 堆: توپتىن ئايرىلغاننى بۆرە يەر. <谚> 离群的被会狼吃掉 。بىر ~ ئادەم 人群一

توپ گېنېتىكىسى <生> 学传遗体群

توپ[3] 〔静〕 球(称总的类球)

توپ مەيدانى <体> 场球

توپ مۇسابىقىسى <体> 赛比类球

توپ ئوينىماق 球打

توپ[4] 〔静〕 炮大: ئات سۆرەيدىغان چوڭ ~ 炮大拉马

توپقا تۇتماق 轰炮، 击炮

توپ ئوقى 弹炮

توپا 〔静〕 土泥، 土

توپا باسماق ①尘灰满积: توپا بېسىپ كەتكەن كىتابلار 书的尘灰满积 ② <转> 没湮: توپا باسقان قەدىمىي شەھەر 城古的没湮土泥

توپا تۈرتۈش ماشىنىسى 机土推

توپا رەڭ 色黄土

توپا رەڭ ھەرە <动> 蜂土

توپىسىنى كۆزگە سۈرتمەك <成> 念思分万: مەن 10 يىلدىن بېرى يۇرتۇمنى كۆرمەي، ئۇنىڭ توپىسىنى كۆزۈمگە سۈرتكۈدەك بولدۇم. 我十年来没有见到家乡，万分思念。

توپىسىنى كۆككە سورۇماق <成> 尘土扬天، 丢盔弃甲، 人仰马翻، 望风披靡، 落花流水

توپىسى ئىبىر <成> 熟人熟土، 热土难离، 安土重迁: بۇ يېزىنىڭ ~، تاپىنىلىق مۇشۇ يەردە ئۆي - ئوچاقلىق بولۇپ قالارسەن. 这个村庄人熟土熟，你也许会在这儿成家立业。

توپا - توزان 〔静〕 尘土، 浮土: بۇ ئۆينى ~ بېسىپ كېتىپتۇ. 这间屋子落满了尘土。

توپا - تۇمان = توپا - توزان

توپا - چاڭ = توپا - توزان

توپاز 〔静〕<地> 黄晶، 黄玉

توپان[1] 〔静〕 糠: بۇغداي توپىنى 麦糠 / شال توپىنى 稻糠

توپان[2] 〔静〕 ①洪水، 漫天大水(指《圣经》中的灭世洪水) ②<转> 灾难

توپان بالاسى 灭世洪水، 灭顶之灾

توپان بالاسى كەلسە ئۆشۈقىغا كەلمەيدىغان <成>

有天大的灾难也不在乎的

توپ - توپ 〔静〕 成群的，一群一群的，成群结队的

توپچا 〔静〕 ①钮扣，扣子 ②<生理>乳头 ③<艺>琴键

توپچى[1] 〔静〕 炮手

توپچى پاراخوت <军> 舰炮

توپچى قىسىم <军> 炮兵部队

توپچى[2] 〔静〕 球类运动员： توپچىلار كاماندىسى 球队

توپ - زەمبىرەك 〔静〕 大炮，火炮

توپلاتماق «توپلىماق» 的使动态

توپلاشماق «توپلىماق» 的共同态

توپلاق 〔静〕<植> 水莎草，侧莞草

توپلاقلىق 〔静〕 集中的，积累的，集结的

توپلام 〔静〕 ①汇编，集，集刊： ماتېرىياللار توپلىمى 资料汇编 / شېئىرلار توپلىمى 诗集 ②<逻，数> 集合

توپلام ئۇقۇم <逻> 集合概念

توپلاملىق 〔静〕 汇集的，汇编的，分卷的

توپلانماق ① «توپلىماق» 的自复态： يىغىن مەيدانىغا نۇرغۇن ئادەم توپلاندى . 会场上聚集了许多人。 ② «توپلىماق» 的被动态： نۇرغۇن ئوغۇت توپلاندى . 积了许多肥。

توپلەي 〔静〕 高跟鞋： ئارا پاشنىلىق ~ 半高跟鞋

توپلەيلىك 〔静〕 穿高跟鞋的

توپلۇق 〔静〕 群体性

توپلىماق 〔动〕 聚集，集合，召集，招集，募集，积： پۇل ~ 攒钱 / ئوغۇت ~ 积肥

توپلىنىشماق «توپلانماق» 的共同态

توپوگراف 〔静〕<地> 地形测绘师

توپوگرافىيە 〔静〕<地> 地形测量学，地形学

توپوگېئولوگىيە 〔静〕<地> 地形地质学

توپولوگىيە 〔静〕<数> 拓扑学

توپۇر 〔模〕 杂沓，噔

توپۇر - توپۇر 〔模〕 (形容杂沓的脚步声)噔噔，杂沓，纷乱： ئۇلار ~ قىلىپ بالخانىدىن چۈشتى . 他们噔噔地走下楼来。

توپۇرلاتماق «توپۇرلىماق» 的使动态

توپۇرلاشماق «توپۇرلىماق» 的共同态： ئۇلار توپۇرلىشىپ ئۆيگە كىردى . 他们在杂沓的脚步声中走进屋里。

توپۇرلىماق 〔动〕 发出杂沓的响声，踢达踢达地走

توپۇق 〔静〕 ①<生理>(动物的)髌骨 ②髌骨做的玩具

توپۇق ئويۇنى 髌骨游戏(聚餐时将髌骨由一人传给另一人，传递中可随时询问，对方若能出示髌骨为赢，否则为输)

توپۇلماق 〔动〕<古> 突破，冲破，闯；劈开，拆开

توپىگۈل 〔静〕<植> 天竺葵

توپىلاتماق «توپىلماق» 的使动态

توپىلاشماق «توپىلماق» 的共同态

توپىلاڭ[1] 〔静〕 骚乱，叛乱，暴乱，哗变，乱子

توپىلاڭ چىقارماق 发动叛乱，制造骚乱

توپىلاڭدا توقاچ ئوغرىلىماق <成> 乱中偷饼，喻同“趁火打劫”

توپىلاڭ كۆتۈرمەك 发动叛乱，发动骚乱

توپىلاڭ[2] 〔静〕 浮土的，尘土飞扬的： ~ يەر 虚土地 / ~ يول 尘土飞扬的路 / توپىلاڭدىن چىققۇچە تازا قىيىنالدۇق . 我们好不容易从虚土中走出来。

توپىلاڭچى 〔静〕 叛乱者，暴乱者，哗变者

توپىلانماق «توپىلماق» 的被动态： بۇ يەرلەر توپىلىنىپ بولدى . 这些地都上过陈土了。

توپىلىق 〔静〕 ①有土的 ②土大的地，虚土地： قارا ~ يەر 黑土地 / سېرىق ~ يەر 黄土地

توپىلىماق 〔动〕<农> 上陈土(麦苗返青后，向地里撒坑土或灰土，给作物追肥)： يەرنى ~ 给地里上陈土

توتۇقماق 〔动〕<古> 锈，生锈

توتېم 〔静〕 图腾

توتېمىزم 〔静〕 图腾崇拜

توچكا 〔静〕 ①点，圆点： دۈشمەننىڭ ئوت توچكىلىرى 敌人的火力点 ②靶心： توچكىغا تەگكۈزمەك 击中靶心

توچكىلىق 〔静〕 有点的，带点的

توچكىلىق كەپشەرلەش <电> 点焊

توچىتويىماس 〔静〕<植> 妥奇托依玛斯(甜瓜品种之一)

توختاتماق ① «توختىماق» 的使动态： زاۋۇتنى ئىشتىن ~ 使工厂停工 / ماشىنىنى ~ 停车 / ئاغرىقنى ~ 止痛，镇痛 ②抑制，制止，遏止，勒住： دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىنى ~ 制止敌人的进攻 / ئاتنى ~ 勒住马 ③制约，按捺，忍住，沉住气： ئۆزۈمنى كۈلكىدىن توختىتالمىدىم . 我忍不住笑。 ئۇ كۆز يېشىنى ئارانلا توختاتتى . 她强忍住眼泪。 ئۆزىنى توختاتقان ئادەم 沉着的(镇静的)人 ④找，雇： ئادەم ~ 雇人 / بالا بېقىشقا بىر ئادەم ~ 找(雇)一个人看孩子

⑤定：باھا ~ / 定价 / مەسلىھەتنى بىر يەرگە ~ 商定
⑥终止

توختىتىپ قويماق <法> 拘留

توختىتىپ قويۇش ئورنى <法> 拘留所

توختاشماق «توختىماق»的共同态

توختالغۇ 〔静〕①沉得住气、耐心：توختالغۇسى بار ئادەم 沉得住气的人 / تـوختالغۇسى يوق ئادەم 沉不住气的人 ②歇脚处：بۇ كىچىك كەپە يولۇچىلارغا ~ بولۇپ قالدى . 这个小草棚成了过路人的歇脚处。

توختالغۇسىز 〔静〕不停地、不断地：يامغۇر ئۈچ كۈن ~ ياغدى . 雨不停地下了三天。

تـوختالماق ① «توختىماق»的自复态 ②(着重)谈到、讲到：بىز ئۈتكەندە خەلقئارا ۋەزىيەت توغرىسىدا توختالغاندۇق . 我们上次谈到国际形势。

توختام[1] 〔静〕积下的

توختام سۇ <水> 死水：توختام سۇنى چىقىرىۋەتمەك 排涝、排出积水 / توختام سۇدەك 象一潭死水

توختام كۆل <地> 停蓄湖

تـوختام[2] 〔静〕合同、契约：~ بويىچە ئىش قىلماق 按合同办事

توختام بولماق 商定、议定：ئوغلۇنىڭ تويى توختام بولدى . 儿子的婚事定下来了。

توختام تۈزمەك 订合同

توختام قانۇنى <法> 合同法

توختام قىلماق 商定、议定、订立合同

توختىمى يوق 无主见：~ ئادەم 无主见的人

توختاملاشماق 〔动〕①商定、议定：موللام بىلەن توختاملاشىپ ، تېپىلغان مال ـ دۇنيانىڭ بەشتىن بىرىنى بېرىشكە رازى بولدۇم . 我和毛拉商定，愿将挣到的财产分出五分之一给他。②订合同、立契约：بىز شەھەر ئىدارىلىرىنى كۆكتات بىلەن ، شەھەر ئىدارىلىرى بىزنى كۆمۈر بىلەن تەمىنلەيدىغان بولۇپ توختاملاشتۇق . 我们订下合同，我们给城里机关供菜，城里机关给我们供煤。

توختاملىق 〔静〕有合同的

توختاملىق ئىشچى 合同工

توختون 〔静〕<方>沉稳、稳重

توختىتىشماق «توختاتماق»的共同态

توختىتىلماق «توختاتماق»的被动态

توختىماق 〔动〕①停、停止、停顿：ئۇ توختاپ ئارقىغا بۇرۇلۇپ قارىدى . 他停下来扭头往后看。ماشىنا توختاپ قالدى . 车停下来了。يامغۇر توختاپ قالدى . 雨停住了。سائەت توختاپ قالدى . 表停了。يېشى توختىغان ئادەم 上了岁数的人 / قەلىمى توختىغان 笔力雄健 / ئۇ بىر پىكىردە توختىيالمايۋاتىدۇ . 他拿不定主意。②值：بۇ كىتاب 10 يۈەنگە توختىدى . 这本书值十元钱。بىر تىيىنگىمۇ توختىماسلىق 一文不值 ③谈到、讲到：ئـۇ بۈگۈن يېزىغا بېرىش ھەققىدە توختاپ ئۆتتى . 他今天谈到要到乡下去。④搁、存、放（用于否定）：قـولۇمدا پۇل توختىمايدۇ . 我的手里存不住钱。

توخرى 〔静〕①月氏②吐火罗

توخرى تىلى <语> 吐火罗语

توخشۇرغۇچ 〔静〕<方>拨火棍

توخۇ (توخۇيۇم ، توخۇيۇڭ ، توخۇسى) 〔静〕<动>鸡；~ بىلگىنىنى قىچقىرار . <谚>雄鸡打鸣，报啥是啥。~ گۆشى 鸡肉 / ~ داڭگال چوقۇشىدۇ ، ئۆچكە جاڭگال . <谚>鸡梦土坷垃，山羊梦灌木丛（三句话不离本行，干什么的务什么）。

توخۇ ئەت 鸡皮疙瘩：~ بولماق 起鸡皮疙瘩

توخۇ پوقى ①<转>鸡屎 ②<成>无赖、泼皮

تـوخۇ پوقىلىق <成> 无赖行为、卑鄙行为、恶作剧

توخۇ پىتى <生> 鸡虱

توخۇ پىيىزى <植> 野山葱

توخۇ تاشلىقى 鸡胗

توخۇ جىرىم غاجىغاندەك <成> 鸡啃树苗、狗咬耗子(意喻凑热闹、干不该干的事)：هوي نېمە بولدى ، ~ ، تاماكا چېكىۋاتىسەنغۇ ! 哎，怎么了，你也凑热闹抽起烟来了！

توخۇ چىلىنى <植> 拐枣

توخۇنى تاق ، مۈشۈكنى پەش دېمەسلىك <成> 不招惹谁、不招惹是非

توخۇ فېرمىسى 养鸡场

توخۇ قارىمۇچى <植> 山鸡椒

توخۇ قونداققا چىقماستا <成> 鸡未上架时、天没黑时、日未落时

توخۇ كاتىكى 鸡窝

توخۇ كۆكرەك <生理> 鸡胸

توخۇ ئۇسسۇلى <艺> 鸡舞(哈密"青苗"麦西莱甫中常见的一种滑稽舞蹈)

توخۇ ۋاباسى 鸡瘟

توخۇ يۈرەك <成> 胆、鼠如小胆、鬼小胆、怯胆
事怕小

توخۇ يۈرەكلىك 怯胆、事怕小胆

توخۇچى 〔静〕 者鸡售②者鸡养①

توخۇچىلىق 〔静〕 业鸡贩②业鸡养①

توخۇسىمان 〔静〕 的形鸡

توخۇسىمانلار ئەترىتى <动> 目形鸡

تودىماق 〔动〕<古> 辱侮、负欺、视歧

تور[1] 〔静〕 网①：بېلىق تورى 网鱼 / ئۆمۈچۈك تورى 蛛蜘网 / قاتناش تورى 网通交②网状物品：~ پاياپاق 眼网袜③纱的制：دېرىزىگە ~ تارتماق 挂纱窗帘④<转>纹路：~ باغلىغان قوغۇن 瓜甜的密细路纹⑤<转>圈套、陷井、骗局：دۈشمەننىڭ تورىغا چۈشمەك 落人敌人的圈套⑥网络、网点：سودا تورى 商业网点 / كومپيۇتېر تورى 计算机网络

تور باغلىماق 织网

تور پاختا 套棉、絮棉

تور تارتماق ①蜘蛛织网②安窗帘、拉窗帘

تور تاشلىماق 撒网

تور توقۇماق 织网、编网

تور خالتا 网兜

تور سالماق = تور تاشلىماق

تورغا چۈشمەك 落网：قۇش قېرىپ تورغا چۈشمەس، ئەر قېرىپ قولغا چۈشمەس. <谚> 鸟儿老了不落网，男儿老了不上当。

تورغا كىرمەك <动>①(蚕)作茧②<电>上网

تور كارتى <电> 网卡

تور كۆڭلەك 线衬衣

تور ياغلىق 纱巾、纱头巾

تور[2] 〔静〕 重量、分量、劲、后劲：بۇ پالتىنىڭ تورى يوق. 这斧头没分量。ئۇنىڭ گېپىنىڭ خېلى تورى بار. 他的话相当有分量。قولىنىڭ تورى بار. 手上有劲。

تور كەتمەك 影响、相干、受刺激、受伤害：چاپىنى بارغا مۇشت ئاتاي، جۇۋىسى بارغا تور كەتسۇن. <谚> 穿袷袢的挥拳，穿皮袄的在给示威；喻同"指桑骂槐"；"含沙射影"；"城门失火，殃及池鱼"。

توراتماق = توستۇرماق

توراشماق = توسۇشماق

تورالغۇ = توسالغۇ

تورالماق = توسالماق

تورپاق 〔静〕<动> 两岁公牛犊：تورپىقىمنى كىچىك دېسەڭ، يوغان تاغار ئارتىپ كۆر. <谚> 要是嫌我牛犊小，上大口袋试一试。

تورپاقنى چىمدىسى ئۆلتۈرمەك <成> 掐死牛犊（意为软刀子杀人）

تورپاقلىق 〔静〕 有牛犊的、带牛犊的

تورپاقلىق ئىنەك <动> 有犊的奶牛

تورپېدا 〔静〕<军> 鱼雷

تورپېدا قېيىقى <军> 鱼雷艇

تورت[1] 〔静〕<食> 蛋糕：سېرىق مايلىق ~ 奶油蛋糕

تورت[2] 〔模〕 噗(放屁声)

تورت ـ تورت 〔模〕 噗噗

تورتتىدە 〔静〕 噗地一声

تورسۇق = چاناچ

تورسۇلداق 〔静〕<植> 牡丹草、锤茎、锤茎类

تورسىمان 〔静〕 网状的

تورسىمان پەردە <理生> 网状膜

تورسىمان تالا <理生> 网状纤维

تورسىمان تومۇر <植> 网状脉

تورسىمان توقۇلما <理生> 网状组织

تورسىمان دەريا <地> 辫状河

تورسىمان دىئاگرامما 网状图

تورسىمان قاسراق 包纹蚧

تورسىمان قۇرۇلما <地> 辫状结构

تورسىمان ھۈجەيرە <生> 网状细胞

تورسىمان يۇسۇن <生> 水网纲

تورغا 〔静〕 毡房下部的围毡子

تورغاي 〔静〕<动> 云雀

تورغاي چۇچىلىماستا <成> 天亮前、黎明前

تورغايلار ئائىلىسى <动> 百灵科

تورغايتىل 〔静〕<植> 虫实

تورف 〔静〕 泥煤、泥炭、草炭

تورفلاشماق 〔动〕<地> 泥炭化

تورفلۇق 〔静〕 泥炭的、草炭的

تورفلۇق تۇپراق <地> 泥炭土

تورفلۇق قەۋەت <地> 泥炭层

تورفلۇق لاۋا <地> 凝灰熔岩

تورقا 〔静〕 野麻纤维：~ يىپ 用野麻纤维制的线(因防腐、多用于织鱼网)

تورقا ـ تاۋار 〔静〕 麻绸

تورقۇ 〔静〕<古> 绸缎

تورقۇماق 〔动〕<方> 伤心، 难过

تورلاتقۇزماق «تورلاتماق» 的使动态: پاختىنى ~ 让把棉花织成网套

تورلاتماق «تورلىماق» 的使动态: كۆڭلەكنىڭ رەختىنى ~ 让给裙子锁边

تورلاشتۇرماق «تورلاشماق²» 的使动态

تورلاشتۇرۇلماق تورلاشتۇرماق 的被动态

تورلاشماق¹ «تورلىماق» 的共同态

تورلاشماق² 〔动〕①布满纹路: بۇ قوغۇن تازا تورلىشىپتۇ. 这个甜瓜纹路好密呀。②(眼睛)发花: كۆزۈم تورلىشىپ ھېچنېمىنى كۆرەلمەي قالدىم. 我眼花得什么也看不见。③网络化: ئۇلار يېزا - كەنتلەرنىڭ ئورمان بىلەن تورلىشىشنى چىڭ تۇتتى. 他们抓紧实现农村的林网化。

تورلانماق «تورلىماق» 的被动态: ئېتىلغان پاختىلار ئىككى كۈن ئىچىدىلا تورلىنىپ بولدى. 弹好的棉花两天就做成网套了。

تورلۇق¹ 〔静〕①有纹路的، 有网纹的: ~ قوغۇن 有网纹的甜瓜②做网的料

تورلۇق² 〔静〕有斤两的، 有分量的، 沉甸甸的، 沉重的: ~ پالتا 重斧 / ~ گەپ قىلماق 说有分量的话، (语气)过重的话، 激言厉色

تورلىماق 〔静〕①织(网)②锁: پەتلە ~ 锁扣眼

تورمالىن 〔静〕<矿> 电气石

تورمۇز 〔静〕<机> 刹车، 制动器، 车闸: ئاپتوموبىلنىڭ تورمۇزى 汽车的制动器 / قول ~ 手闸 / ئارقا ~ 后闸 / ئالدى ~ 前闸 / ئاغزىنىڭ تورمۇزى يوق ئادەم 嘴不牢的人

تورمۇز بارابانى <机> 制动鼓

تورمۇز تەپكىسى <机> 制动踏板

تورمۇز تۇتقۇچى <机> 刹把

تورمۇز تۇتماسلىق ①闸不灵، 刹不住车: ۋېلىسىپىتنىڭ تورمۇزى تۇتماي، يولدىكى كىشىلەرنى سوقۇۋېتكىلى تاس قالدىم. 我刹不住自行车، 差一点撞了行人。②<转> 没脑子، 管不住自己: بەزىدە تورمۇزۇڭ تۇتماي قالىدۇ، شۇنىڭ بىلەن مۇشۇنداق سەتچىلىككە قالىسەن. 你有时管不住自己، 于是丢了这个丑。

تورمۇز دىسكىسى <机> 制动盘

تورمۇز قىلماق 刹车، 制动

تورمۇزسىز 〔静〕无制动器的، 无刹车的، 无闸的

تورمۇزلانماق ①«تورمۇزلىماق» 的被动态②<转> 抑制، 阻遏: چوڭ مېڭە نېرۋىسىنىڭ تورمۇزلىنىشى 大脑神经的抑制

تورمۇزلۇق 〔静〕有制动器的، 有刹车的، 有闸的: پۇت ~ ۋېلىسىپىت 带脚蹬闸的自行车، 倒(轮)闸自行车

تورمۇزلىماق 〔动〕①制动، 刹车: ماشىنىنى ~ 刹车②<转> (生理، 心)抑制

تورنىك 〔静〕<体> 杠子: قوش ~ 双杠 / يالاڭ ~ 单杠 / ~ ئۈينىماق 翻杠子

تورون 〔静〕<化> 钍射气

تورۇس 〔静〕<建> 顶棚، 天花板، 吊顶، 顶板

تورۇس ئۆمۈچۈكى <动> 壁钱، 壁茧

تورۇشەن 〔静〕<方، 动> 猪崽

تورۇق 〔静〕枣红的(马等): ~ ئات 枣红马 / قارا ~ ئات 黑枣红马 / چىلان تورۇقنى مەن مىنەي، قارا تورۇقنى سەن مىن. 我骑枣红马، 你骑黑枣红马。

تورۇك 〔模〕啪، 咔哒: ياڭاقتىن بىرى ئۈستەلگە ~ قىلىپ چۈشۈپ كەتتى. 一个核桃咔哒一声掉到桌子上。

تورۇك - تورۇك 〔模〕劈里啪啦، 啪嗒啪嗒: بوۋاي ئالمىنى ئىرغىتىۋىدى، ~ قىلىپ چۈشكىلى تۇردى. 老爷爷一摇苹果树، 苹果劈里啪啦掉了下来。

تورۇككىدە 〔静〕啪地، 啪嗒一声: ئۇنىڭ قولىدىكى سومكا ~ يەرگە چۈشتى. 他手里的提包啪地掉到地上。

تورۇكلاتماق «تورۇكلىماق» 的使动态

تورۇكلاشماق «تورۇكلىماق» 的共同态

تورۇكلىماق 〔动〕啪، 啪嗒

تورۇڭ 〔模〕咚، 哐، 哐当، 铛: قولۇمدىكى پىچاق ~ قىلىپ داسقا چۈشۈپ كەتتى. 我手里的刀子铛地一声掉到了盆子里。

تورۇڭ - تورۇڭ 〔模〕①哐当، 铛铛: بالا كونا چېلەكنى ~ قىلىپ ئۇرۇپ قوشاقنى ئوركۈتتى. 孩子铛铛地敲着旧水桶轰麻雀。②粗声粗气的: ئۇ ئەجەب ~ گەپ قىلىدىغان بىر نېمىكەنا! 他竟是个说话粗声粗气的家伙!

تورۇڭ - تورۇڭ تەگمەك 说话粗声粗气

تورۇڭ - تورۇڭ قىلماق 咋呼، 叫喊، 叫唤: شۇنچىلىك ئىشقا نېمانچە تورۇڭ - تورۇڭ قىلىسەن! 这点小事你咋呼啥?

تورۇڭىدە 〔静〕咚地一声، 哐啷一声

تورۇڭلاتماق «تورۇڭلىماق» 的使动态

تورۇڭلىماق 〔动〕①哐啷، 哐当: سېۋەتتىكى بىكارلانغان

كونسېرۋا قـۇتىلىرى تـورۇڭلاپ تۆكۈلۈپ كەتتى . 废的里筐

：唤叫، 呼咋 <转>②。来出了倒下一啷哐盒头罐

ئىش ئۆتۈپ كەتتى ، ئەمدى تورۇڭلىما . 再别你، 了去过儿事

。了唤叫

تورۇلا 〔静〕 <植> 荠果扭، 荠珠念

تورۇلغا 〔静〕 <动> 鸪鸪水، 鸠雉

تورۇلىماق 〔动〕 <方> 拦، 挡

تورۇم 〔静〕 <古> 羔驼

تورۇنقاي 〔静〕 <方> 油肠

تورىت 〔静〕 <矿> 石钍

تورىماق = توساق

توز[1] 〔静〕 <动> 雀孔： ~ پەيلىرىنى ئاسرايدۇ ، ياخشى ئۆز ئابرۇيىنى ساقلايدۇ . <谚> 好، 翼羽的己自护爱雀孔 。誉荣的己自护爱人

توز[2] 〔静〕 面土(面的散飞时面磨)： ~ يالغان ئىت قو- پارغۇ ئاستىدا ئۆلەر . <谚> 棒撬在死狗的面土了惯舔 。(场下好有没宜便人别惯占喻)下

توزان 〔静〕 尘灰، 土尘، 尘粉، 尘飞

توزان ئالتۇنكۆز <动> 蛉粉

توزان بەلۋېغى <天> 带埃尘

توزان پىت <动> 虱粉

توزان سۈمۈرگۈ <机> 器尘吸

توزان قانات كېپىنەك <动> 蝶粉

توزان يىغقۇچ <机> 器尘除

توزسىمان 〔静〕 式雀孔، 状雀孔

توزسىمان قىرغاۋۇل <动> 鸡锦

توزغاق 〔静〕 <植> 绒薄، 棒薄② <纺> 花飞

توزغاقۋاش 〔静〕 <植> 菊沙锡

توزگۈل 〔静〕 <植> 草雀孔

توزۇتماق «توزۇماق» 态动使的： توپا ~ 土扬 / ئائىلىنى ~ 散离庭家使، 亡人破家使

توزۇتۇشماق «توزۇتماق» 态同共的

توزۇتۇلماق «توزۇتماق» 态动被的

توزۇشماق «توزۇماق» 态同共的

توزۇماق 〔动〕 ①散飞، 扬飞： چاڭ تـوزۇپ كەتمەك 土尘 扬飞 / پەي توزۇپ كەتتى . 了开散飞毛羽 。②凋، 谢凋 零： گۈل ~ 谢凋儿花 。③破穿، 旧穿، 破旧： كىيىم توزۇپ كـەتتى . 了旧破服衣 。④散走، 散离، 散四، 破 落： قۇچقاچلار توزۇپ كەتتى . 了飞纷散四雀麻 。 ئائىلىسى توزۇپ كەتتى . 家庭离散了؛ 了亡人破家 。

توزۇندى 〔静〕 尘飞، 物落散

توزۇندى پاختا <纺> 花棍皮

توزى 〔静〕 <古> 户屠، 夫屠

تـوساتتىـن 〔静〕 然骤، 然忽، 然突： ~ ئـۆزگـىرىـش 突 变 / ~ قاتتىق يامغۇر يېغىپ كەتتى . 雨大起下然突 。 ~ ئىشىك ئېچىلىپ ، تونۇش ئەمەس بىر ئادەم كىرىپ كەلدى . 人生陌个一了来进، 了开门然忽 。

توسالغۇ 〔静〕 石脚绊، 物碍阻، 物碍障： ئىلگىرىلەش يو- لىدىكى توسالغۇنى سۈپۈرۈپ تاشلىماق 障的上路道进前清扫 碍 / باتۇرنىڭ ئالدىدا ئۆتكىلى بولمايدىغان ~ يوق . 面雄英 。碍障的过不越有没前

توسالغۇ بولماق 碍阻، 碍妨： تەرەققىياتقا ~ 发碍妨 展 / قاتناشقا ~ 通交碍阻

توسالغۇ سىزىقى 线力阻

توسالغۇ كېسەللىكى <医> 病疾性塞阻

توسالغۇ ماددا <理生> 素扰干

توسالغۇنىڭ پەيدا بولۇشى <语> 阻成

توسالغۇنىڭ داۋاملىشىشى <语> 阻持

توسالغۇنىڭ يىمىرىلىشى <语> 阻除

تـوسالغۇ ئېچىش تـوقـچـىقى <药> 海则障除 片甫

توسالغۇسىز 〔静〕 的挡阻无، 的畅通： ~ ماڭماق 行通 阻无 / ~ قاتنىماق 阻无通畅 / ~ ئىلگىرىلىمەك 驱长 入直

توسالغۇلۇق 〔静〕 碍障، 的碍障有

توسالغۇلۇق يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى <体> 碍障 跑赛

تـوستوغان 〔静〕 <古> ①瓦罐، 坛子② 杯酒، 盅酒، ③觞 碗木

توستۇرماق «توساق» 态动使的： ئۇ باللىرىغا قومۇش بىلەن باغنىڭ ئەتراپىنى توستۇردى . 园果把苇芦用们子孩让他 。来起了围周四

ئانا بوۋاقنى چوڭ قىزىغا بېرىپ توستۇردى . 。(屎或)尿把她让، 儿女大给交儿婴把妈妈

توسقاۋۇل 〔静〕 <古> 候守، 备守

توسقۇ[1] 〔静〕 止截، 挡阻، 碍阻

توسقۇ قىستۇرما <机> 圈垫退止

توسقۇ[2] 〔静〕 <方> 关海، 卡关

توسقۇن 〔静〕 挡阻، 碍阻： توسقۇنلارنى بۇزۇپ تاشلىماق 除排 碍阻

توسقۇنسىز 〔静〕 的挡阻无، 的碍阻无

توسقۇنلۇق 〔静〕 ①障碍：توسقۇنلۇقلارنى سۇپۇرۇپ تاشلىماق 扫除障碍 ②〈物〉阻抗：~ قىممىتى 阻抗数值

توسقۇنلۇق قىلماق 阻挡，妨碍，设障碍

توسما 〔静〕 ①〈水〉坝，堰，土埝，护岸：كۆل توسمىسى 塘堰，围堤 / دەريا توسمىسى 拦河坝 ②障碍物：شامال توسمىسى 风障 ③隔的：~ قىر 地埂

توسما تاختا 〈电〉挡板

توسما تام ①隔墙，拦墙 ②〈军〉掩体

توسما كلاپان 〈机〉闸阀

توسما كۆل 〈地〉堰塞湖

توسمىدىن سەكرەش ئات بەيگىسى 〈体〉跳栏赛马

توسماق 〔动〕 ①阻挡，阻拦，拦截，堵，挡，遮挡，遮，盖，制止：ئاتنى تېز توس. 快把马拦住。 يول ~ 挡路 / شامالنى ~ 挡风 / ئاپتاپنى ~ 遮太阳 / سۇنى ~ 堵水 / يول توسۇپ بۇلاڭچىلىق قىلماق 拦路打劫 / تارىخنىڭ ئېقىمىنى توسقىلى بولمايدۇ. 历史潮流不可阻挡。 پۇل پاخاللىقىنى ~ 制止通货膨胀 / توسۇپ زەربە بەرمەك 阻击，狙击 / ئاينى ئېتەك بىلەن توسقىلى بولماس. 〈谚〉衣襟遮不住月亮。 دەريانى توسقىلى بولار، ئەلنىڭ ئاغزىنى توسقىلى بولماس. 〈谚〉大河可拦，口碑难挡。 قاراقچى قاراڭغۇدا توسىدۇ. 〈谚〉强盗总是黑夜拦路。 ②把尿（屎）：بالىنى ~ 给小孩把尿

توسمىلىق 〔静〕 隔开的，有阻拦的：تاختاي ~ يازلىق سەھنە 用木板隔开的露天舞台

توسۇشماق «توسماق» 的共同态

توسۇق 〔静〕 ①障碍，拦阻物：قاتمۇ قات توسۇقتىن ئۆتمەك 越过重重障碍 / توسۇقلارنى ئېلىپ تاشلىماق 排除障碍 / سىم ~ 铁丝网 ②屏障，屏蔽：تەبىئىي ~ 天然屏障 ③（体）板障：تاختاي ~ 板障 ④隔墙，障子：ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدىكى توسۇقنى ئېلىۋەتتىم. 我把房子中间的隔墙拆了。 ئاۋاز توسۇقى 隔音板 / دەرەخ ~ 树障 / ~ تام 隔墙，隔扇

توسۇقتىن ئۆتۈش مۇسابىقىسى 〈体〉超越障碍赛

توسۇقلۇق 〔静〕 挡住的，堵住的，遮着的：يول ~ ئىكەن. 路不通。

توسۇلماق «توسماق» 的被动态：بالا ئىككى قېتىم توسۇلدى. 孩子被把了两次尿（或屎）。 يول توسۇلۇپ قاپتۇ. 路被截住了。

توسۇن 〔静〕 性情暴烈的，不顺服的：~ ئات 烈马

توسىرىماق 〔动〕〈方〉疲乏，无力

توشاتماق «توشماق» 的使动态

توشتۇرماق ① «توشماق» 的使动态：چايدانغا قايناق سۇ ~ 往热水瓶里灌满开水 / ساڭنى ئاشلىققا ~ 仓里装满粮食 / ئاشنى چىنىگە توشتۇرۇپ ئۇسىماق 满满地舀一碗饭 ②填写：جەدۋەل ~ 填写表格，填表

توشتۇرۇشماق «توشتۇرماق» 的共同态

توشتۇرۇلماق «توشتۇرماق» 的被动态

توشقان 〔静〕〈动〉兔子：ياۋا ~ 野兔 / ئۆي توشقىنى 家兔 / توشقاندەك يۈز يىل ياشىغۇچە، يولۋاستەك بىر كۈن ياشا. 〈谚〉与其像兔子那样活一百岁，不如像老虎那样活一天。 ~ ئۆلسە تۈلكە هازا تۇتۇپتۇ. 〈谚〉兔死狐悲。 ~ تېرىسى ئۈچ كۈن چىدار. 〈谚〉兔子皮只能耐三天。 ئادەمنى نومۇس ئۆلتۈرەر، توشقاننى قومۇش. 〈谚〉耻辱羞死人，芦苇扎死兔。

توشقان باش بېلىق 〈动〉银鲛

توشقان كالپۇك 兔唇，裂唇

توشقان كۆز 兔眼

توشقانلار ئەترىتى 〈动〉兔形目

توشقان يۈرەك = توخۇ يۈرەك

توشقانچى 〔静〕 ①养兔人，捕兔者 ②猎兔的：~ سار 猎兔鹰

توشقانچىلاپ 〔静〕 兔子似的

توشقانچىلاپ يۈگۈرۈش 〈体〉兔子蹬腿

توشقانزەدىكى 〔静〕〈植〉肉苁蓉

توشقانسۆڭەك 〔静〕〈植〉沙槐，砂槐

توشقانقۇلاق 〔静〕〈植〉兔耳草

توشقانقومۇشى 〔静〕〈植〉剪刀股

توشقانقۇيرۇق 〔静〕〈植〉看麦娘

توشقانكالپۇك 〔静〕〈植〉兔唇花

توشقانگۈل 〔静〕〈植〉仙客来

توشقانئوت 〔静〕〈植〉地榆

توشقانياڭىقى 〔静〕〈植〉板栗，票栗

توشماق 〔动〕 满，到：ئىدىش سۇغا توشتى. 水缸满了。 مۇددەتى ~ 到期 / ۋاقىت توشتى. 时间到了。 ئۇ بىرىنچى ئايدا 18 گە توشتى. 一月份他已满十八岁。 توشقان ھۈنەرۋەن 手艺高超的工匠

توشۇتماق «توشۇماق» 的使动态

توشۇشماق «توشۇماق» 的共同态

توشۇغۇچى 〔静〕 运送的、运载的、运输的：خەت ~ بالا 送信的孩子 / خەت ~ 邮递员

توشۇغۇچى تاسما <机> 传送带

توشۇغۇچى توقۇلما <生> 输导组织

توشۇغۇچى راكېتا 运载火箭

توشۇق 〔静〕 运的货物、驮子

توشۇقلۇق 〔静〕 满：زال كىشىلەر بىلەن ~ ئىدى. 礼堂里坐满了人。

توشۇك 〔静〕 套绳

توشۇك ئارغامچا 套绳

توشۇكلۇق 〔静〕 ①有套绳的 ②用来做套绳的

توشۇلاق 〔静〕<方、植> 野山葡萄

توشۇلما 〔静〕 托运物品

توشۇلماق «توشۇماق» 的被动态

توشۇماق 〔动〕 运、送运、搬运、运输、投递：مال ~ 运货 / ئاشلىق ~ 运粮 / سۇ ~ 担水、运水 / خەت ~ 投递信件 / گەپ ~ 传闲话、挑拨是非

توشماق 〔动〕 够、足够：مۇنداق كەيسەڭ ئاياغ توشامدۇ؟ 你这么穿，鞋还有个够吗？ بىكار يېتىپ يېسە تاغمۇ توشمايدۇ. 坐吃山空。

توغ 〔静〕<方> 尘土

توغاچ 〔静〕<植> 梨光桃

توغاچى 〔静〕<古> 领催

توغار 〔静〕<古> 东、东方

توغان 〔静〕<古、动> 隼

توغرا[1] 〔静〕 ①直的、笔直的：~ يول 直路、正路 ②直达、直通、直接：~ ئۈرۈمچىگە بارىدىغان پويىز 直达乌鲁木齐的火车 / ~ سىزنىڭكىگە كەلدىم. 我直接到你家来了。③对的、正确的：~ كۆزقاراش 正确的观点 / ~ لۇشيەن 正确的路线 / ~ ھەل قىلماق 正确解决 / سىنىڭ ~. 你的对。 ھېساب ~ چىقتى. 帐目正确。④真实的、实在的：~ سۆز 实话、真话 / ~ سۆز قۇلاققا ياقماس. <谚> 忠言逆耳。 توغرىسىنى ئېيتقاندا 说实在的、老实说 ⑤直率的、直爽的、正直的：~ جاۋاب 直率的回答 / ~ ئادەم 直爽的人 ⑥横的：~ سەپ 横队 / ~ كەسمەك 横截 / توغرىسىغا تىزىلماق 横排 / چاڭجياڭ دەرياسىنى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتمەك 横渡长江 / يولنى ~ كېسىپ ئۆتمەك 横穿马路 / چوڭلارنىڭ ئال-دىدىن ~ ئۆتمەك 从大人面前横过去(按维吾尔族的习惯是不礼貌的) / ھامىلىنىڭ ~ جايلاشماسلىقى 胎位不正 ⑦诚然、果然：~ ، ئۇ تېخى يولغا چىقمىدى، ئەمما كې-تىشكە تەييارلىق قىلىۋاتىدۇ. 诚然，他还没有动身，可是正准备走。⑧作后置词，表示“关于”的意思：ئۇلار مېنىڭ توغرامدا بەزى گەپلەرنى قىپتۇ. 他们关于我说了一些话。

توغرا بولماق 正确、对

توغرا تاپماق ①认为正确 ②赞成、同意：يىغىن قاتناشچىلىرىنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ قاراشلىرىنى توغرا تاپتى. 与会者都认为他的看法是正确的。 ئەكرەم بۇ ئەقىللىق قىز-نىڭ مەسلىھەتىنى توغرا تاپتى. 艾科热木赞成这个聪明姑娘的主意。

توغرا تاناسىپ <数> 正比例

توغرا تۇرماق 对付、抵挡：بۈگۈن ئۇ دەھشەتلىك قوشۇن باستۇرۇپ كەلسە، ئۇنىڭغا توغرا تۇرغىلى بولمايدۇ. 今天那支凶猛的队伍冲过来的话，抵挡不住。

توغرا تېزلىك <物> 横向速度

توغرا چىقماق 正确、对

توغرا دولقۇن <物> 横波

توغرا رىقابەت <经> 正当竞争

توغرا قاينام <水> 横向环流

توغرا قىلماق ①弄直 ②做得对：مېنىڭچە، ئۇ توغرا قىلدى. 我认为他做得对。③使相见：ئۇ يىگىتنى قىزغا توغرا قىلىپتۇ. 他让小伙子和姑娘相见。

توغرا كەسمە <数> 横截面、横切面

توغرا كەسىر <数> 正分数

توغرا كەلمەك ①合适、合乎；合身、称身：ئەمەلىيەتكە ~ 合乎实际 / بۇ ئۆتۈك پۇتۇمغا توغرا كەلمەيدۇ. 这双皮靴我穿着不合脚。 بۇ كىيىم ماڭا توغرا كېلىدۇ. 这件衣服我穿着合身。②恰恰、恰好、正好、适逢：5-چېسلا يەكشەنبىگە توغرا كېلىدۇ. 五号恰好是星期天。 مەن دەل ئۇنىڭ ئۆيدە يوق ۋاقتىغا توغرا كېلىپ قاپتىمەن. 我到他家，恰好他不在。③需要、必须、就得、应该、只好：ئۇنداق بولسا، ئەتە بېرىشقا توغرا كېلىدۇ. 那样的话，必须明天去。 ئۇ ماقۇل كۆرمىسە، مېنىڭ بېرىشىمغا توغرا كېلىدۇ. 他不同意的话，我得亲自去。 بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. 这个问题该解决了。④横位（胎儿）：بالا توغرا كېلىپ قاپتۇ، ئەڭ ياخشىسى دوختۇرخانىغا ئاپىرىش كې-رەك. 胎儿是横位，最好送医院去。⑤碰到、遇到：سەپەردە دەرياغا توغرا كېلىپ قالدۇق. 路上遇到一条河。⑥平均：ھەر بىر ئادەمگە بىر جىڭدىن گۆش توغرا كەلسۇن

要每人平均一斤肉。كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان كىرىم 人均收入

توغرا كېسەر (处理问题)公道的，公平的：~ ئادەم 公道的人，讲理的人

توغرا لىم <建>横梁

توغرا مەيدان ①<物>横场②正确立场：توغرا مەيداندا تۇرۇشۇڭنى ئۈمىد قىلىمەن. 我希望你能站在正确的立场上。

توغرا ئوق <数>横轴

توغرا ئۆتمەك 横过去

توغرىسىغا تەۋرىنىش <物>横振动

توغرىسىغا قۇتۇپلىنىش <物>横向极化

توغرا² 〔静〕幅面，宽度

توغراتماق «توغرىماق» 的使动态

توغرا - خاتا 〔静〕对错，正误：ئىشنىڭ توغرا - خاتاسىنى ئايرىماسلىق 不分事情的对错，不分青红皂白

توغراشماق¹ «توغرىماق» 的共同态

توغراشماق² 〔动〕<古>破烂，破碎，裂开

توغراق 〔静〕<植>胡杨树

توغراقلىق¹ 〔静〕胡杨林，胡杨丛

توغراقلىق² 〔静〕切碎的，铡好的

توغرالماق «توغرىماق» 的被动态

توغرام 〔静〕①(用刀切的)块，片：بىر ~ گۆش 一块肉 / بىر ~ نان 一片馕②块，条：ئۇنىڭ توغرىمى خېلى چوڭ بوپتۇ. 他切的块相当大。

توغرۇلۇق 〔助〕关于

توغرىدا 〔助〕关于，论

توغرىدىن - توغرا 〔静〕直接地，直接了当地：~ سۆزلىمەك 直接说 / مەسىلە بولسا، ~ ئوتتۇرىغا قويۇش كېرەك. 有问题，应该直接了当地提出来。

توغرىسىدا 〔助〕关于，论：ئۇنىڭ ئوغلى ~ گەپ بولدى. 谈论关于他儿子的事。زىددىيەت توغرىسىدا 矛盾论

توغرىغا 〔静〕碱，胡杨碱

توغرىلاتماق «توغرىلىماق» 的使动态

توغرىلاشماق «توغرىلىماق» 的共同态

توغرىلانماق ① «توغرىلىماق» 的被动态：ئۇنىڭ ئىشى توغرى-لاندى. 他的事情办妥了。② «توغرىلىماق» 的自复态：ئادەملەر ئىشىك ياققا توغرىلاندى. 人们都转向门那边去了。

توغرىلىق¹ 〔静〕①正，正直，径直：پۇتۇڭنىڭ توغرىلىقىغا قارىما، يولۇڭنىڭ توغرىلىقىغا قارا. <谚>别看脚歪不歪，要看路正不正。②正确性，准确性：بۇ گەپنىڭ توغرى-لىقىدا گۇمان يوق. 这话的正确性是无可置疑的。

توغرىلىق² 〔静〕宽肩膀的，虎背熊腰的：~ ئادەم 虎背熊腰的人

توغرىلىماق 〔动〕①弄直，拉直：قىرنى ~ 把埂子弄直 / تانابنى ~ 把绳子拉直②对准，对正，摆正，端正，拨正：نىشانغا ~ 对准目标 / جوزىنى بىر - بىرىگە توغرىلاپ تىزماق 把桌子摆正 / پوزىتسىيىنى ~ 端正态度 / سەپنى ~ 整顿队伍 / سائەتنى ~ 对表③弄好，办妥：ئۇنىڭ ئىشى توغرىلاپ قويۇلدى. 他的事情办妥了。④纠正：خاتالىقنى ~ 纠错⑤定，赶：ئۇنىڭ ئۆيىگە بارى-دىغان ۋاقىتنى يەكشەنبىگە توغرىلايلى. 我们定在星期天去他家吧。ئىشتىن چۈشكەن ۋاقىتتا توغرىلاپ ئۆيۈڭگە باراي. 我赶下班时去你家。⑥凑，凑个整数：پۇلنى مىڭ يۈەنگە توغرىلاپ بانكىغا قويايلى. 把钱凑够一千元后再存银行。⑦<转>整治，干掉，打掉，杀死：كۈچۈڭ بولسا، دۈشمىنىڭنى توغرىلا. 有本事，你把你的敌人干掉。

توغرىلاش بولتىسى 校正螺栓

توغرىلاش رېيكىسى <水>照准尺

توغرىماق 〔动〕切，剁，铡：گۆش ~ 切肉 / ئوت ~ 铡草

توغۇر 〔静〕<古>(维吾尔花帽的)折边

توغىر 〔静〕<古>王冠，冕，皇冠，冠冕

توق 〔静〕①饱，饱满：~ دان 饱满的颗粒 / بۇغداي ~ دان ئاپتۇ. 麦粒饱满。كىيىمى پۈتۈن، قورسىقى ~. 温饱，丰衣足食。بىلىكى ~ 身体健壮 / كۆز - قارىنى ~ ئادەم 不贪吃的人 / غوجامنىڭ قورسىقى ~، قولى بىلەن ئىشى يوق. <谚>主子肚子饱，不管奴才饥。②富足的：تۇرمۇش ~ 富足的生活③(颜色)深的：~ قىزىل 深红④放心，踏实：كۆڭلۈم ~. 我心里踏实。⑤耐饿的，耐饥的：~ تاماق 耐饥的饭

توق سېرىق قامغاق <植>橙黄飞蓬

توق قاپىيە <文>重韵

توقا¹ 〔静〕(皮带、马肚带和鞋带的)扣袢，卡子，铁环

توقا² 〔静〕秤毫，秤纽：باش ~ 头毫，头纽

توقاچ 〔静〕<食>①小圆馕②(肥皂等的)块：بىر ~ سوپۇن 一块肥皂

توقاچ چاي 沱茶

توقاچ سوپۇن (土法制造的)肥皂

توقال¹ 〔静〕无犄角的：~ كالا 无犄角的牛 / ~ ئۆچكە 无犄角的山羊 / ~ ئۈكۈزنىڭمۇ چىشىغا تەگمىگەن ياخشى.

。好为惹不也牛的角犄有没 <谚>

توقال ھەرە <动> 蜂小姬

توقال² 〔静〕 妾، 小老婆، 偏房

توقال خانىش 王妃، 妃子

توقال³ 〔静〕 <古، 动> 螭(神话动物)

توقاللىق 〔静〕 妾的身分: توقاللىققا ئالماق 娶……为妾

توقاي¹ 〔静〕 歪的، 弯的: ئۇنىڭ ئوڭ قولىنىڭ بېغىشى ~ ئىدى . 他的右手腕是弯的。

توقاي² 〔静〕 ①丛林②帮، 群، 伙، 堆: بىر ~ ئادەم 一帮人

توقايلىق 〔静〕 灌木林، 丛林

توقبات 〔静〕 <古> 拓跋

توق - باسرۇق 〔静〕 <方> 不馋

توق - توق 〔静〕 饱饱的: ئەر - خوتۇن ئىككىيلەن ئۆز بالە-سىنى ~ يېگۈزۈپ، چىرايلىق كىيىندۈرەتتى . 夫妇俩让自己的孩子吃得饱饱的، 穿得漂漂亮亮的。

توقتوق 〔静〕 <方، 动> 啄木鸟

توقچىلىق 〔静〕 富裕، 殷实، 优裕: باياشاتلىق، توقچىلىق-تىن كۆڭلى - كۆكسى كۆتۈرۈلمەك 因富裕殷实而心情舒畅 / ئەمگەكتىن ~ تاپماق 劳动致富 / ئاچارچىلىقنى باشتىن كەچۈرمىگەن توقچىلىقنىڭ قەدرىگە يەتمەس . <谚> 没有受过饥饿的痛苦不会珍惜富裕生活。

توقسان 〔静〕 九十

توقساۋۇل 〔静〕 <古> 巡夜吏

توقسىنىنچى 〔静〕 第九十

توققۇز 〔静〕 九

توققۇز ئاتار مىلتىق 九连发枪

توققۇز بوغۇم 〔静〕 <植> 蕙兰

توققۇز تاتار 九姓鞑靼، 九族鞑靼

توققۇز تەزىم <成> 九鞠躬، 三拜九叩، 五体投地

توققۇز قاتار <体> 九子连

توققۇز قىزنىڭ تولغىقى بىر كۈندە تۇتماق <成> 九个女人产前阵痛同时发作(比喻有所急需) 事同时发生)

توققۇز كۆز <理生> 骶骨، 荐骨

توققۇز ئوغۇز 九姓乌古斯

توققۇز ئۇيغۇر 九姓回纥

توققۇزى تەل <成> 一应俱全، 万事齐备، 样样齐全

توققۇزەيلەن 〔静〕 九人

توققۇزتونلۇق 〔静〕 <生> 重瓣胃، 蜂巢胃، 百叶

توققۇزلۇق 〔静〕 ①九، 九个的②<文> 九行诗

توققۇزلۇق كېڭەيتىش ئۇسۇلى <数> 扩九法

توققۇزىنچى 〔静〕 第九: ~ ئاي 九月

توققۇزىنچى تۇراق <艺> 第九位

توققۇزىنچى دېكابىر ھەرىكىتى 一二.九运动

توقلا 〔静〕 <动> (即将满两岁的)羊羔

توقلاتماق «توقلىماق» 的使动态

توقلاشماق «توقلىماق» 的共同态

توقلانماق «توقلىماق» 的被动态: ئۇنىڭ قورسىقى توقلاندى . 他肚子吃饱了。

توقلۇق¹ 〔静〕 ①饱: تۇغقاندىن يامانلىغان ئەقلىنىڭ يوقلۇقى، تاماقتىن يامانلىغان قورساقىنىڭ توقلۇقى . <谚> 责怪亲戚是没有理智، 责怪饭是吃得太饱。②饱暖، 温饱

توقلۇق² 〔静〕 <古> ①光، 秃(无头发)②缺犄角، 无犄角

توقلىماق 〔动〕 吃饱: قورساقنى ~ 吃饱肚子 / قورساقنى توقلا، كەمبەغەلنى يوقلا . <谚> 自己吃饱، 别忘穷人。

توقماق 〔静〕 ①大头棒، 棒子②木锤③捆، 沓: بىر ~ پۇل 一捆钱، 一沓钱

توقمابېلىق 〔静〕 <动> 河豚

توقماقچى 〔静〕 ①持大头棒者②打手

توقماقلاتماق «توقماقلىماق» 的使动态

توقماقلاشماق «توقماقلىماق» 的共同态

توقماقلانماق «توقماقلىماق» 的被动态

توقماقلىماق 〔动〕 用棒打: بىگۇناھ پۇقرالارنى خالىغانچە ~ 任意棒打无辜的百姓

توقۇ 〔静〕 <古> 规矩، 礼节

توقۇتماق¹ «توقۇماق¹» 的使动态: گىلەم ~ 让织地毯 / سېۋەت ~ 让编筐子

توقۇتماق² «توقۇماق²» 的使动态: ئاتلارنى ~ 让备好马鞍

توقۇچ = جىيەك

توقۇر 〔静〕 小驼铃

توقۇرقا 〔静〕 <古> 壶嘴

توقۇش 〔静〕 <古> 战斗، 冲突

توقۇشماق¹ «توقۇماق¹» 的共同态: قىز - يىگىت قوشاق تو-قۇشتى . 青年男女编歌。

توقۇشماق² «توقۇماق²» 的共同态

توقۇقلۇق¹ 〔静〕 的好织，的成编：~ بىلىق تورى 的好织
网鱼

توقۇقلۇق² 〔静〕 马的鞍了备：~ ئات 马的鞍了备

توقۇلما 〔静〕 ①品织纺，品制编：پاختا ۋە يىپەك توقۇلمىسى
②品织绸丝和品织纺棉 <文> 构虚：بەدىئىي ~
艺术虚构 / ~ سۆزنى 造编③节情的构虚 ~ :گەپ
④话的造编 <生> 组织：قوشقۇچى ~ 组缔结
织 / مۇسكۇل توقۇلمىسى ⑤织组肉肌 <纺> 组织：
⑥织组纹斜 <哲> 臆说 ~ قىيپاش يولluq
توقۇلما بۇيۇم <纺> 物织，编织品
توقۇلما خىمىيىسى <化> 组织化学
توقۇلما سۇيۇقلۇقى <理生> 组织液
توقۇلما ماللار 纺织品
توقۇلما ئورۇندۇق 藤椅
توقۇلما ئۆستۇرۇش <生> 组织培养

توقۇلماق¹ «توقۇماق¹» 的被动态

توقۇلماق² «توقۇماق²» 的被动态

توقۇلمىشۇناس 〔静〕 <理生> 组织学家

توقۇلمىشۇناسلىق 〔静〕 <理生> 组织学

توقۇلمىلىق 〔静〕 ①织的：~ شايى رومال 织的绸围巾
②组织的：~ داۋالاش ئۇسۇلى 组织疗法

توقۇم¹ 〔静〕 ①鞍垫：ئېشەككە كۆچۈك يەتمىسە، ئۇر توقۇمنى.
<谚> 奈何不了毛驴，就拿驴鞍出气；喻"同惹不
起祸惹得起笨驴"；"欺软怕硬"。ئېشەكنى ئۈچ تەڭگە، توقۇمى
بەش تەڭگە. <谚> 三个银元买驴，五个银元买鞍（本
末倒置，舍本逐末，得不偿失）。②厚，一大摞：تو-
قۇمدەك كىتاب 很厚的书 ③<转> 过错，过失：ئۆزى-
نىڭ توقۇمىنى باشقىلارغا ئارتماق 把自己的过错推给别人，
诿过于人

توقۇم تىكمەك ①织垫鞍 ②<成> 罗织罪名：باش-
قىلارغا ~ 给别人罗织罪名

توقۇمنى قارنىغا ئالماق <成> 恼羞成怒，气急
败坏

توقۇم² 〔静〕 <古> 将被宰的（多用于马）

توقۇما 〔静〕 ①织的，编织的 ②<纺> 棉毛混纺的
绒布

توقۇماق¹ 〔动〕 ①编，织：سېۋەت ~ 编筐子 / گىلەم ~ 织
地毯 / رەخت ~ 织布 / بورا ~ 编席子 / پايپاق ~ 织
袜子，打袜子 ②编，编造，臆想，捏造，杜撰：قوشاق
~ 编歌谣 / پىتنە - ئىغۋا ~ 编造谣言 / سەن ئىشەنمە،

بۇنى ئۇ توقۇپ چىققان. 你别相信，这是他瞎编出来的。
توقۇش سېخى <纺> 织造车间
توقۇش ئىستانوكى <纺> 织布机

توقۇماق² 〔动〕 ①备（马）：ئۇ ئېتىنى ئالدىراپ توقۇدى. 他急
忙把马备好。ئېشەككە ئۇچۇلۇق ~ 备驴鞍 / تۆگىگە چوم
~ 备驼鞍②<转> 罗织：ھېلىمۇ ياخشى ئۇ كەلگەندە
ئۆيدە بولماپتىكەنمەن، بولمىسا ،ماڭا توقۇيدىغان خېلى توقۇملى-
رى بار ئىكەن - دە! 幸亏他来时我不在家，不然你会
给我罗织不少罪名呢！

توقۇملۇق 〔静〕 ①有鞍垫的 ②做鞍垫用的：بىر ~
كىگىز 可做一个鞍垫的毡子

توقۇمىچى 〔静〕 <纺> 纺织工：~ قىز 纺织姑娘

توقۇمىچىلىق 〔静〕 纺织，纺织业：مەن توقۇمىچىلىقنى ئۆ-
گىنىپ توقۇمىچىلىقتا ئىشلىدىم. 我学纺织，当纺织工。
توقۇمىچىلىق ساناىئىتى <纺> 纺织工业
توقۇمىچىلىق فابرىكىسى <纺> 纺织厂
توقۇمىچىلىق ئىشچىسى <纺> 纺织工人

توقۇناق 〔静〕 ①（装货后用来拉紧绳子的）木钩 ②死
结，死扣 ③<转> 莫须有的罪名：~ ئارتماق 安上
罪名 ④<转> 鬼胎：ئۇنىڭ قورسىقىنىڭ توقۇنىقى بار.
他心怀鬼胎。⑤绞杆
توقۇناق بالا 横祸
توقۇناق قاغا <动> 秃鼻乌鸦，渡鸦

توقۇنۇش 〔静〕 冲突：چېگرىدىكى ~ 边境冲突 / راخمان
مۇدىر بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرامدىكى ~ 热合曼主任和我之间
的冲突
توقۇنۇش قانۇنى <法> 冲突法

توقۇنۇشتۇرماق «توقۇنۇشماق» 的使动态

توقۇنۇشسىز 〔静〕 无冲突的

توقۇنۇشسىزلىق 〔静〕 无冲突
توقۇنۇشسىزلىق نەزەرىيىسى <哲> 无冲突论

توقۇنۇشلۇق 〔静〕 有冲突的：ھېكايىدىكى ~ ۋەقە 小说中
带冲突的情节

توقۇنۇشماق 〔动〕 ①（目光）相遇：ئۇلارنىڭ كۆزلىرى بىر -
بىرى بىلەن توقۇنۇشتى. 他们的目光遇到一起了。②冲
突：ئىككى تەرەپ قاتتىق توقۇنۇشتى. 双方发生了严重冲
突。مەتروزى بىلەن سۇلتان توقۇنۇشۇپ قالدى. 麦提如则和
苏力旦之间发生了冲突。

توقىچاق¹ 〔静〕 扁圆的
توقىچاق شاپتۇل <植> 蟠桃

توقچاق² 〔静〕 <动、方> 啄木鸟

توقلەنەت 〔静〕 ①枷 ②<转> 冷嘲热讽

توقلىغ 〔静〕 <古> 花容月貌

توقلىق 〔静〕 带扣的

توك¹ 〔静〕 电、电流：ئۆزگىرىشچان ~ 交流电 / يۇقىرى بېسىملىق ~ 高压电 / ~ توختىماق 停电 / ~ بەرمەك 通电、供电

توك ئامبۇرى <电> 电钳

توك ئەدىيال 电褥子

توك بازغان <电> 电锤

توك بۆلگۈچ 分流器

توك بېسىمى <电> 电压

توك بىلەن داۋالاش <医> 电烤、电疗

توك پاتېفون 电唱机

توك تارازىسى 电流天平

توك تەپمەك = توك سوقماق

توك تەقسىملىگۈچ <机> 分电器

توك توسقۇچ <物> 扼流器

توك توسۇقى <电> 扼流圈

توك توغرىلاش لامپىسى <物> 整流管

توك توغرىلىغۇچ <物> 整流器

توك تۇراقلاشتۇرغۇچ <电> 镇流器

توك تۈگمەن 磨粉机

توك جوۋاز 榨油机

توك چايدان 电暖瓶

توك چۆگۈن 电茶壶

توك داغمال 电烙铁

توك دەزمال 电熨斗

توك دۇخوۋكا 电烤箱

توك رەندە 电刨

توك رېلېسى <电> 电流继电器

توك سائىتى <电> 电表

توك سوقماق <医> 触电

توك شامالدۇرغۇچ 电扇、电风扇

توك قاچماق <电> 跑电

توك قازان 电饭煲

توك قاشا 电围栏

توك قەلەم <电> 试电笔

توك قويماق <医> 烤电

توك كالتەك 电棒

توك گۈدۈكى <电> 电笛

توك مەنبەسى <电> 电源

توك مىلتىق 电击枪

توك ھەرە <机> 电锯

توك ئوچاق 电炉子

توك ئۆلچىگۈچ <物> 瓦特小时计

توك ئۈزگۈچ <电> 断电器、断流器

توك ئۆشكە 电钻

توك ئىستاكان 电热杯

توك يولى <机> 电路

توك² 〔模〕 ①咚、嘭(石头等落地声)：بىر تال تاش ~ قىلىپ يەرگە چۈشتى. 一小石块咚一声掉在地上。 ②嗒(啄食声)

توكاك 〔静〕 驮筐：بىر جۈپ ~ ئارتىلغان ئېشەك 驮了一对筐的驴子

توك - توك 〔模〕 咚咚、嗒嗒：ئىشىكنى ~ ئۇرماق 咚咚敲门 / ~ ئېتەر تۆمۈرچى، پۇلنى ئۇسار كۆنچى. <谚> 铁匠敲叮当，赚钱数皮匠。

توكچاتقۇچ 〔静〕 电门、开关、插头

توكچى 〔静〕 电工

توكچىلىق 〔静〕 电工活儿

توكدان 〔静〕 <物> 电容器

توكسىكولوگىيە = زەھەرشۇناسلىق

توككىدە 〔静〕 咚地、嗒地：بىرنەرسە ~ قىلىپ چۈشكەندەك بولدى. 咚的一声、好像一个东西掉下来了。

توكلۇق 〔静〕 电的：ئۈچ فازىلىق ئۆزگىرىشچان ~ دۋىگاتېل 三相交流电动机

توكلۇق ئاچقۇچ <物> 电键

توكلۇق دۋىگاتېل <物> 电动机

توكۇر¹ 〔静〕 瘸子、跛子：توكۇرنىڭ مېڭىشى كۆپ، گاچىنىڭ گېپى. <谚> 瘸子走路多，哑巴说话多。 ~ ئاتقا ئالتۇن تاقا، ئەسكى چاپانغا سۇسەر ياقا. <谚> 瘸马钉金掌，破衣上貂皮领；喻同"多此一举"。

توكۇر² 〔模〕 咚、嘭、乒乓：كېچىسى ئىشىك ئالدىدا ~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى. 晚上门前传来咚的一声。

توكۇراك 〔静〕 拨浪鼓

توكۇراكچى 〔静〕 货郎

توكۇر - توكۇر 〔模〕 咚咚、滴答

توكۇرلاتماق «توكۇرلىماق» 的使动态

توكۇرلاشماق «توكۇرلىماق» 的共同态

توكۇرلىماق 〔动〕 咚咚响، 嗵嗵响: ئۇ ئەتىگەندە توكۇرلاپ
كەلدى. 他一大早就嗵嗵地来了。
توكۇس 〔模〕 咚咚، 嗵嗵
توكۇس - توكۇس 〔模〕 咚咚، 嗵嗵
توكۇسسىدە 〔静〕 嗵地
توكۇسلاتماق «توكۇسلىماق» 的使动态
توكۇسلىماق 〔动〕 嗵嗵作响: بۇ توكۇر توكۇسلاپ نەگە ماڭ-
دىكىنە؟ 这个瘸子嗵嗵地上哪儿去呀？
توكۇلداتماق «توكۇلدىماق» 的使动态: دېرىزىنى ~ 嗒嗒地
敲窗户 / غاڭزىسى بىلەن شىرەنى ~ 用烟斗敲桌子
توكۇلداق = تۆمۈرتۆمشۇق
توكۇلدىماق 〔动〕 敲得咚咚响، 敲得嗵嗵响، 敲得梆
梆响
توڭ[1] 〔静〕 ①冻土: ~ چاپماق 挖冻土 / توق ئىت توڭدىمۇ
ئېغىنايدۇ. <谚> 吃饱了的狗在冻土中也能打滚。
②冻的، 冻结的: ~ يەر 冻结的土地 / ~ گۆش 冻肉
③<转> 生硬的، 粗鲁的، 粗野的: ~ ئادەم 态度
生硬的人 / پۇلى بارنىڭ گېپى توڭ، پۇلى يوقنىڭ گېپى
~. <谚> 有钱人说话悦耳، 没钱人说话逆耳。 ~
گەپ قىلماق 出言不逊 ④<转> 生的، 未熟的: ~
قوغۇن 生甜瓜 / ~ ئالما 生苹果
توڭ تۇپراق <农> 冻土
توڭ تۇمان <气> 冻雾
توڭ تۇتەك <气> 冻霾
توڭ سالماق = توڭ ياتقۇزماق
توڭ سويما ①生瓜蛋子 ②<转> 毛头小子: تۇنۇ-
گۈن خىزمەتكە كىرگەن توڭ سويمىلار 刚参加工作两天的
毛头小子们
توڭ شەبنەم <气> 冻露
توڭ غوزا <农> 霜后花(未吐絮的棉桃)
توڭ قاپاق 冷冰冰的، 冷若冰霜的: ئۇ تازا ~ ئىكەن،
ھېچكىم بىلەن كارى يوق. 他冷若冰霜، 谁都不管。
توڭ قاغا <动> 寒鸦
توڭ ئىسكىلاتى <经> 冷藏库، 冷库
توڭ ياتقۇزماق <农> 冬灌
توڭ يامغۇر <气> 冻雨
توڭ[2] 〔模〕 乒، 咚، 梆: تاياق ئۇنىڭ بېشىغا ~ قىلىپ تەگدى.
棍子梆地一声敲到了他的头上。
توڭا 〔静〕 <古> ①<动> 豹 ②英雄
توڭ - توڭ 〔模〕 乒乒، 咚咚: باڭنى ~ قىلىپ چالماق 咚

咚地敲梆子
توڭدۇرما 〔静〕 <古> 盔顶上托子
توڭدۇرماق «توڭماق» 的使动态
توڭرا[1] 〔静〕 脏، 污垢: قولنىڭ توڭرىسى 手上的污垢
توڭرا[2] 〔静〕 <古> 同罗(古代九姓铁勒中的一部)
توڭرىلىق 〔静〕 脏的، 污垢的
توڭغاق 〔静〕 ①怕冷的: ~ ئادەم 怕冷的人 / قېرى ~
كېلىدۇ. 人老了就怕冷。②胎粪
توڭغاقلىق 〔静〕 怕冷
توڭكاي 〔静〕 ①大骨头: بىر ئىت توڭكايىنى چىشلەپ ئالدىدا
كېتىۋاتاتتى. 狗叼着一块大骨头走在前头。②龇的، 龇
牙的: ~ چىش بىر ئادەم 一个龇牙的人 / ھېلىقى ~ چىش
شۇ ئىكەن. 那个龇牙的就是他。
توڭگۇز 〔静〕<动> 猪: ~ قوي بولماس، دۈشمەن دۇز.
توڭ- <谚> 猪不会变成绵羊، 敌人不会成为朋友。
گۇزنىڭ بىر تال توكىنى يۇلغىنىڭ يۇلغان <成> 猪毛拔
掉一根少一根(意谓从一毛不拔的人身上拔一根毛
也是收获)
توڭگۇز بورسۇق <动> 猪獾
توڭگۇز توپاق ئوينىماق <成> 闹腾، 闹哄哄:
ئۈچ بالا ئۆيدە توڭگۇز توپاق ئويناپتۇ. 三个孩子在屋里闹
哄哄。
توڭگۇز يىلىلىق 属猪
توڭگۇزتاراق 〔静〕 <植> 续断
توڭگۇزلۇق 〔静〕 野猪生活的地方، 野猪林
توڭگۇزياڭقى 〔静〕 <植> 橡实
توڭىدە 〔静〕 乒地一声، 咚地一声: تامغا ~ ئۇسۇۋالماق
咚地一声碰到墙上
توڭلاتقۇ 〔静〕 冰箱، 冰柜
توڭلاتماق «توڭلىماق» 的使动态: توڭلاتقان گۆش 冻
肉 / سىزنى توڭلىتىپ قويدۇم، ئەپۇ قىلىڭ! 我让你挨冻
了، 请原谅！②<转> 冻结: مەبلەغنى ~ 冻结资
金 / پۇلنى توڭلىتىپ قويماق 把钱冻结起来 / خادىملارنى
ۋاقىتىنچە ~ 人员暂时冻结 ③<物> 冷凝: پارنى ~ 使
蒸气冷凝
توڭلۇق 〔静〕 生硬، 粗暴، 粗鲁، 粗野: بايىقى توڭلۇقۇمنى
كۆڭلۈڭىزدىن چىقىرىۋېت! 请原谅我刚才的粗鲁！
توڭلىتىلماق «توڭلاتماق» 的被动态
توڭلىتىلغان ئىسپېرما <牧> 冻精
توڭلىماق 〔动〕 ①冻، 结冻، 冷却، 冻僵، 冻硬: يەر توڭ-

لاپتۇ . 了冻地 。 了冰结水湖 . كۆل توڭلاپتۇ . ئاخشام كو-
چىدا بىر ئادەم توڭلاپ ئۆلۈپ قاپتۇ . 昨晚街上冻死了一个
人。②觉得冷，发冷: تـوڭلىدىڭمۇ ؟ 冷吗 ؟ مـەن توڭلاپ
كەتتىم . 我身上发冷。 قىشنىڭ سوغۇقىدا توڭلىغۇچە ، يازنىڭ
ئىسسىقىدا كۆي . <谚> 与其在冬天挨冻，不如在暑热
中燃烧。 يېرىڭنىڭ قار بىلەن توڭلىغىنى ئىشىڭنى خۇدانىڭ
ئۇڭلىغىنى . <谚> 你的地下雪上冻，是真主赐给你
的福分。 كىشىنىڭ ئىشىغا تومۇزدىمۇ قول توڭلار . <谚>
干别人的活盛夏也会冻手(喻隔行如隔山)。 بىرى
تويۇپ سەكرەيدۇ ، بىرى توڭلاپ . <谚> 一个吃饱了跳得
欢，一个挨冷跳得惨。③冷却: توڭلىغان يۈرەك 冷却了
的心
توڭلاش تېمپېراتۇرىسى <气> 冻结温度
توڭلاش گېئولوگىيىسى <地> 冰冻地质学
توڭلاش نۇقتىسى <化، 物> 冰点
تـوڭماق 〔动〕 冻، 冷: تـوخۇ توڭغانسېرى دەرەخنىڭ ئۇچىغا
چىقار . <谚> 鸡越冷越往树尖上爬。
توڭۇشماق «توڭماق» 的共同态
تولا 〔静〕 ①多: ئۇنىڭ گېپى ~ . 他的话多。 هازىر خەقتە
پۇل ~ . 现在人们钱多。②很، 多، 十分، 非常: ~
ياخشى . 很好。 ئۇ ~ خۇشخۇي ئادەم . 他是非常和蔼的
人。③常常، 经常: مـەرھۇم دادام ھايـات چېغىدا سىنىڭ
گېپىڭنى ~ قىلىدىغان . 先父在世时常说起你。 ئـۇ بۇ
ئىشنى ~ ئويلايدۇ . 他常想这件事。④大部分، 大多数:
زىرائەتلىرىمىز ئوتاقتىن چىقتى ، تولىسىغا سۇ قويۇلۇپ بولدى .
我们的庄稼锄过了，大部分浇完了水。 ئـۇمـۇرنىڭ
تەڭدىن تولىسى 大半生
تولاتماق «تولىماق» 的使动态: يىپ ~ 让捻线
تولارسۇق 〔静〕<古> 踵، 脚后跟(一般用于兽类)
تولاشماق «تولىماق» 的共同态
تولام 〔静〕 ①捻的好的، 搓的好的: ~ يىپ 捻的好线②股:
بەش ~ يىپ 五股线
تولامچاق 〔静〕<手> 绕生线的大纺车
تولامچاق گۈندىسى <手> 纺车架
تولانماق «تولىماق» 的被动态
تولتا 〔静〕 (刀子和刀柄间的)横档، 护手
تولتىلىق 〔静〕 带横档的: كۈمۈش ~ پىچاق 带银横档(护
手)的刀子
تولدۇرغۇچى 〔静〕 ①<语> 宾语②补充: بىرمۇنچە يەككە
ئائىلىلەر دۆلەت سودىسىنىڭ تولدۇرغۇچىسى سۈپىتىدە شەھەرلەردە
دۇكان ئېچىپ ، قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ساتىدۇ . 许多个体户
作为国家贸易的补充，在城里开店出售副食品。③
<化> 填充的
تولدۇرغۇچى بولۇڭ <数> 补角
تولدۇرغۇچى بېقىندى جۈملە <语> 宾语从句
تولدۇرغۇچى توپلام <数> 补集
تولدۇرغۇچى ماددا <化> 填充物
تولدۇرغۇچىلىق 〔静〕 ① <语> 宾语的②补充的
تـولدۇرغۇچىلىق سۆز بىرىكمىسى <语> 动宾
词组
تولدۇرغۇچىلىق قۇرۇلما <语> 动宾结构
تولدۇرغۇچىلىق مۇناسىۋەت <语> 动宾关系
تـولدۇرماق ① «تولماق» 的使动态: كۆلنى سۇغا ~ 给涝
坝灌满水 / تاغارنى ~ 把口袋装满 / ئىدىشقا سۇ ~ 缸
里倒满水 / بوتۇلكىغا ماي ~ 瓶子里灌满油②填补،
填写: بوش ئورۇننى ~ 填补空白 / جەدۋەل ~ 填表
③弥补، 补充: زىياننىڭ ئورنىنى ~ 弥补损失 / قاچىنى
تولدۇردىغنى ئاخىرقى تامچە . <谚> 倒满碗的是最后一
滴。
تولدۇرۇش رېئاكتىۋى <化> 冲填剂
تولدۇرۇش نۇقتىسى 补偿点
تولدۇرۇشماق «تولدۇرماق» 的共同态
تولدۇرۇلماق «تولدۇرماق» 的被动态
تولغاتماق «تولغىماق» 的使动态
تولغاشتۇرماق «تولغاشماق[2]» 的使动态
تولغاشماق[1] «تولغىماق» 的共同态
تولغاشماق[2] 〔动〕 扭، 绞: بېلى ~ 腰扭了 / پۇتى ~ 脚扭
了 / سىم تولغىشىپ قالماق 铁丝绞在一起了
تولغاغ 〔静〕<古> 耳环
تولغاق[1] 〔静〕 (分娩时的)阵痛
تولغاق تۇتماق 产前阵痛: ئۇنىڭ ئاي - كۈنى توشۇپ ،
تولغاق تۇتۇشقا باشلىدى . 她的预产期到了，开始产前的
阵痛了。
تولغاق كەلمەك 开始产前阵痛
تولغاق يېمەك 产前阵痛
تولغاق[2] 〔静〕<医> 痢疾
تولغاقسىز 〔静〕 无阵痛的: ~ تۇغماق 无痛分娩
تولغاقسىز تـاياقچە باكتېرىيىسى <医> 无阵痛
杆菌
تولغانماق ① «تولغىماق» 的自复态: يىلان تولغىنىپ ماڭىدۇ .

转辗人病 . كېسەل تولغىنىپ ياتىدۇ 。走地伸一曲一蛇
. 不安地躺着。② «تولغىماق» 被动态的：سىم تولغاندى
铁丝拧好了 。جۇمەك تولغاندى . 水龙头拧上了 。 قولۇم
تولغىنىپ كەتتى . 我的手扭了。③ 滚翻、奔腾：دەريا سۈ-
يى تولغىنىپ ئاقماقتا . 河水在翻滚奔流。

تولغىنىش دېفورماتسىيىسى <建> 扭力变形

تولغىنىش كۈچى <水> 扭力

تولغىنىش مومېنتى <水> 扭矩

تولغىما 见下

تولغىما بىلەزۈك 绞扭手镯、扭股儿手镯

تولغىما ئۇسسۇل <艺> 摇摆舞

تولغىماچ 〔静〕 一扭一扭的、绞扭的、盘绕的：～ پۇت 一扭一扭的脚 / ～ دەرەخ 绞扭的树

تولغىماچ ياغاچ <建> 扭转纹圆木

تولغىماق 〔动〕 ①扭、捻、绞、拧：قولنى ～ 扭手 / سىمنى ～ 拧铁丝 / بۇرۇتنى ～ 捻胡子 / لۈڭگىنى تولغاپ سىقماق 拧毛巾 / بېشىنى ～ 扭过头去 / ئۇماچ ئىچىپ چىش كولاپتۇ، مۇز يالاپ بۇرۇت تولغاپتۇ . <谚> 喝了糊糊剔牙、舔了冰块捻胡须。②绞疼：تولغاپ ئاغرىماق 绞痛 / قورسىقىم تولغاپ كەتتى . 我腹部绞痛。

تولغاش كۈچى <物> 扭力

تولماق 〔动〕 ①满、充满、坐满、盛满、挤满、装满、饱含：سۇ تولدى . 水满了。ئۆي ئىسقا تولدى . 屋里充满了烟。ئۇنىڭ كۆڭلى شادلىققا تولدى . 他心里充满了喜悦。سىنىپ ئوقۇغۇچىلارغا تولدى . 教室里坐满了学生。دەرۋازىغا كىشىلەر تولۇپ كەتتى . 大门前挤满了人。ساڭ ئاشلىققا تولدى . 仓里装满了粮食。تولۇپ تاشقان قىزغىنلىق 满腔热情、热情洋溢 / تولۇپ تاشقان غەيرەت 冲天的干劲、精力充沛 / ئەتىگەن قوپقاننىڭ ئېتىكى ئالتۇنغا تولار . <谚> 早起者的衣襟装满金。②(时间、期限、年龄)满：ئاي - كۈنى ～ 满月 / ئۇ قىرىق ياشقا تولدى . 他年满四十了。بۇ شەھەردە تۇرغىنىمغا بەش يىل تولدى . 我住在这个城市已满五年了。يېشى 18 گە تولغان ھەممە پۇقرا سايلاش ۋە سايلىنىش ھوقۇقىغا ئىگە . 年满 18 岁的公民都有选举权和被选举权。③丰满：ئۇ خېلى تولۇپ قاپتۇ . 她长得很丰满。

تولۇق 〔静〕 ①满的、满满的：～ بىر چېلەك سۇ 满满的一桶水 ②完全的、完整的、完备的、充分的、充实的、充足的、详尽的、圆满的、全部的、齐全的：～ تېكىست 全文 / ～ ھوقۇقلۇق ئەلچى 全权大使 / ～ جاۋاب 详尽的回答 / ～ ئاساس 充分的理由 / ～ ئىسپات 确凿的证据 / ～ سۆھبەت ئۆتكۈزمەك 谈得圆满 / ～ ئۇنۇمگە ئېرىشتى . 会谈取得了圆满的成果。～ سايمانلار . 工具齐全。ئۇ قەرزىنى ～ قاي- تۇرۇپ بولدى . 他偿还了全部债务。ئىشكىنى ～ ئاچماق 把门开得大大的、敞开门 / ئېھتىياتچاننىڭ ھازىرلىقى ～ . <谚> 谨慎者总有充分的准备(有备无患)。③丰满：～ كەلگەن ئايال 长得丰满的女人

تولۇق ئاسسىمىلياتسىيە <语> 全部同化

تولۇق ئانتىگېن <生> 完全抗原

تولۇق ئاۋاز <艺> ①全音②全票(指选举结果)

تولۇق بولۇڭ <数> 周角

تولۇق بۆلۈنمە <数> 完全商

تولۇق توپلام <数> 全集

تولۇق دىسسىمىلياتسىيە <语> 全部异化

تولۇق رېئاكسىيە <化> 完全反应

تولۇق سان <数> 和、和数、完全数

تولۇق سايە <物> 本影

تولۇق قارشىلىق <物> 阻抗

تولۇق قارشىلىق بۇلۇڭى <物> 阻抗角

تولۇق قارشىلىقلىق ئۈچ بولۇڭ <数> 阻抗三角形

تولۇق قايتما قىممەت <经> 重置完全价值

تولۇق قايتىش <物> 全反射

تولۇق كۇرس <教> 本科

تولۇق كۆرۈنۈش <艺> 全影、全景

تولۇق گاز 完全气体

تولۇق ماس مۇناسىۋەت <逻> 同一关系

تولۇق ماس ئۇقۇم <逻> 同一概念

تولۇق مۇساپە 全程

تولۇق ھوقۇقلۇق ۋەكىل 全权代表

تولۇق ۋاكالەتچىلىك <经> 全面代理

تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ 高中：مەن شۇ يىلى تولۇق ئوتتۇ- را مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ ئالىي مەكتەپكە كىردىم . 我那年高中毕业、进了大学。

تولۇق ئېقىم <水> 满流

تولۇق يۈك <电> 满负荷

تولۇقسىز 〔静〕 ①不完全的：～ مەلۇماتقا قارىغاندا 据不完全统计②"初中"的简称：ئۇ تولۇقسىزنى پۈتتۈرۈپلا يېزى- غا قايتىپ دېھقان بولدى . 他初中一毕业就回乡当了农民。

تولۇقسىز بۆلۈنمە <数> 商全完不
تولۇقسىز تەنچە <生> 体缺
تولۇقسىز جۈملە <语> 句全完不
تولۇقسىز كۋادرات <数> 方平全完不
تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ <教> 学中级初
تولۇقسىز ئېكۋىۋالېنت <物> 量当陷缺
تولۇقلاتماق «تولۇقلىماق» 态动使的
تولۇقلاشماق «تولۇقلىماق» 态同共的
تولۇقلانماق «تولۇقلىماق» 态动被的: ناھىيە بويىچە ئورمان مۇھاپىزەتچىلىرى تولۇقلاندى . 员林护了充补都县全。
تولۇقلىما 〔静〕 ①补充的、补偿的②补充: دېھقانلارنىڭ قالدۇرۇق يەرلىرى ۋە ئائىلە قوشۇمچە كەسپى سوتسىيالىستىك كوللېكتىپ ئىگىلىكنىڭ تولۇقلىمىسى . 家和地留自的民农庭副业是社会主义集体经济的补充。
تولۇقلىما باج <经> 税偿补
تولۇقلىما سودا <经> 易贸偿补
تولۇقلىما كىرىم <经> 入收贴补
تولۇقلىما ھەق <经> 费偿补
تولۇقلىما ئېقىم <地> 流海偿补
تولۇقلىماق 〔动〕 添、补弥、实充、加附、补增、充补 补: خادىملارنى ~ 员人充补 / مەزمۇننى ~ 内实充 容 / تولۇقلاپ تېرىماق 播补、种补
تولۇقلاپ سايلاش 选补
تولۇم 〔静〕<古> 器武种多、器武种各、器武
تولۇن 下见
تولۇن ئاي 月满、月圆
تولۇئول 〔静〕<化> 苯甲
تولۋۇر 〔静〕 圈垫(的用眼打子冲用匠铁)
تولىلىق 〔静〕 多: قارالڭ ، ئادەمنىڭ تولىلىقىنى . 么多、看你 。人的多
تولىلىماق 〔动〕 多起来: ئۇنىڭ گېپى تولىلاپ كەتتى . 的他 了来起多话。 ئۇششاق - چۈششەك ئىشلار تولىلاپ كەتتى . 。了来起多事的皮蒜毛鸡
تولىما 〔静〕 布士白细
تولىماق 〔动〕 合、搓: يىپنى ~ 线合)把单股线合成双 股) / ئارغامچا ~ 子绳搓
توم[1] 〔静〕 ①粗的、粗大的: ياغاچ ~ 头木粗 / ئارغامچا ~ 粗绳子、缆绳 / ئۈنى ~ 声音粗②厚的、厚墩墩的: بىلىكىڭ ~ بولسا ، دۈشمىنىڭ سالامغا كېلەر . 你膀 <谚> 粗腰大、敌人会点头哈腰。 يۈرىكىنى ~ قىلماق 大着胆 子
توم بولقا 头榔头平
توم بۇرۇت 胡撇两的浓粗
توم پىيىزەك <植> 毡毛牛
توم تىزىىاق ①奇蹄②<转> 粗糙的、粗状、有 的力
توم سالاماندىرا <动> 螈肥
توم كەلمەك 重、粗嫌: بۇ گەپ ئۇنىڭغا توم كەلدى . 这 。了重是说来他对话
توم نان <食> 馕厚
توم ئېكەك 锉圆
توم يىپ <纺> 线粗
توم يىلتىزلىق يېشىلكۆك <植> 菜芹根粗
توم[2] 〔静〕 卷、集: مۇشۇ كىتابنىڭ 3 - تومى 卷三第的书该
توما 〔静〕 ①坝、堤坝: سۇ ئامبىرىنىڭ تومىسى 坝的库水 ②<水> 闸水
توما چۈشۈرگىسى <水> 门斗
توما گۈندىسى <水> 墩闸
توما ئېغىزى <水> 口闸
توماتقا 〔静〕<手> 头木的口油出住堵(坊油)
توماتقۇ 〔静〕<方> 子帽
توماس 〔静〕 托马斯(美国籍哲学博士、1863 — 1947)
توماسىزم 〔静〕<哲> 义主斯马托
تومبالقا 〔静〕 粗鲁的、粗人
تومبۇك 〔静〕<方> ①突起的、凸出的②<医> 粗隆
تومبۇلاق 〔静〕 圆鼓鼓的、胖墩墩的
تومپاي 〔静〕 粗鲁的人、大老粗
تومپايتماق «تومپايماق» 的使动态: قورسىقىنى ~ 着腆 子肚
تومپايتىشماق «تومپايتماق» 的共同态
تومپايلىق 〔静〕 肥胖、滚圆、凸出
تومپايماق 〔动〕 凸起、鼓起: ئىششىپ تومپىيىپ چىقماق 肿 得鼓起来 / قورسىقى تومپىيىپ چىقماق 肚子鼓起来 了 / ئىككى بېشى تومپىيىپ ، ئىزمىلىرى كېرىلىپ كەتكەن خۇرجۇن 两头鼓囊囊、襻儿都撑开了的褡裢
تومپۇچكا 〔静〕 床头柜、小柜子
تومپۇر 〔静〕 硬币、钢币、元钢、铜币
تومتاق 〔静〕 含混的、笼统的: جاۋاب ~ 含混的回 答 / گەپنى ~ قىلىدىغان ئادەم 说话含混的人 / ئۇنىڭ گېپى ناھايىتى ~ . 他的话很笼统。

تومتاياق 〔静〕 无用的، 无益的

تومقانات 〔静〕 <植> 厚翅荠

تومگىرى 〔静〕 犟، 粗: پېقىر ~ ئادەم، سودا ـ سېتىققا ئانچىلا ھەپىسلەم يوق. 敝人是个粗人، 对作生意不太感兴趣。

تومىلاشتۇرماق «تومىلاشماق» 的使动态

تومىلاشماق 〔动〕 变粗: بۇغدايىنىڭ غولى تومىلىشىپ ئېگىلىپ كەتتى، يوپۇرماقلىرى سولاشتى. 麦秆变粗، 弯了下来، 叶子蔫了。

تومىلۇق¹ 〔静〕 粗: ئادەمنىڭ يوتىسىدەك تومىلۇقتىكى تېرەك 人腿一般粗的杨树

تومىلۇق قىلماق ①弄粗 ②嫌粗

تومىلۇق² 〔静〕 卷的: تۆت ~ شېئىرلار توپلىمى 四卷的诗集

تومۇر 〔静〕 ①<生理> 脉، 脉搏: تومۇرى پەس. 脉弱。 قىزىل ~ 动脉 / كۆك ~ 静脉 / چېكە تومۇرلىرى ئۆرلەپ چىقماق (额角)暴出青筋 ②血脉، 根: تومۇرى بىر 同一血脉 / جان ~ 命脉، 命根子 / سۆز تومۇرى 词根 ③脉络، 纹路: يوپۇرماقنىڭ تومۇرى 叶脉 / كان تومۇرى 矿脉 / تاش تومۇرى 石头的纹路

تومۇر تۇتقۇزماسلىق <成> 不露声色، 城府很深

تومۇر تۇتماق ①按脉، 号脉، 诊脉 ②<转> 揣测، 意图، 试探: يىگىت ئۇ يەر، بۇ يەردىن گەپ ئېچىپ، ئۇنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ باقماقچى. 小伙子东拉西扯، 想揣测一下她的意图。

تومۇر سوقماق ①脉搏، 脉搏的跳动 ②<转> 倾心، 向往، 热爱، 敬仰: ئۇ يىگىتنىڭ ساڭا تومۇرى سوقىدىكەن. 那位青年看中了你。 قانداق، ئۇ خىزمەتكە تومۇرۇڭ سوقامدۇ؟ 怎么样، 你热爱那项工作吗？

تومۇرچى 〔静〕 ①诊脉的医生 ②<转> 试探者

تومۇردان 〔静〕 <植> 莶草، 豨莶

تومۇرلۇق 〔静〕 有脉的، 脉胳的، 脉的، 有纹路的: ئۇنىڭ قىزىل ~ پاقا كۆزلىرى ئەمەتكە تىكىلدى. 他那布满血丝的金鱼眼盯着艾麦提。

تومۇرلۇق ئالتۇن <矿> 脉金

تومۇرلۇق پەردە <生理> 脉络膜

تومۇرلۇق كۋارتس <矿> 脉石英

تومۇز 〔静〕 ①<气> 伏天، 伏暑، 盛夏: باش ~ 初伏 / ~ كۈنلىرى 伏天، 暑天 / دېھقانلار ~ ئىسسىققا قارىماي ئېتىزدا ئىشلەۋەردى. 农民冒着盛夏的炎热在田间劳动。 ②大暑(指节气)

تومۇز كىرمەك 入伏

تومۇز ئىسسىق 酷热، 炎热، 酷暑

تومۇزغا¹ 〔静〕 <动> 蝉، 知了

تومۇزغا² 〔静〕 <方> (作酸奶用的)奶曲

تومۇزئوت 〔静〕 <植> 夏至草، 欧夏至草

تومىلىق 〔静〕 有水闸的

تومىلىق توغان <水> 闸坎

تون¹ 〔静〕 (维吾尔式)长袍، 长衫

تون پىچماق ①裁袍子 ②<转> 裁定، 判定: بىز مەكتەپكە قايتقۇچە تەقسىم قىلىپ، تونىمىزنى پىچىپ قويۇشقاندىكەن. 我们返校前已经分配好، 我们的事已经裁定。

تون كىيدۈرمەك 给……披上长袍(按维吾尔族习俗، 给尊贵的客人或有功劳的人披上民族式长袍، 表示隆重接待和敬意)

تون ياپماق = تون كىيدۈرمەك

تون² 〔静〕 ①<语> 语调، 声调، 字调: تۆتىنچى ~ 第四声 ②<艺> 调: A تونى A 调

تون بەلگىسى <语> 调号

تون ئۆزگىرىشى ①<语> 变调 ②<艺> 变调، 转调

تونا 〔静〕 <植> 香椿

تونانماق 〔动〕 <古> 穿، 戴

تونچە 〔静〕 长袍式的

تونچە جۇۋا 长袍式皮袄

تونچە ياقا 圆领

تونسىز¹ 〔静〕 无长袍的

تونسىز² 〔静〕 无声调的: ~ تىللار 无声调的语言

تونلۇق 〔静〕 ①有长袍的، 穿长袍的: شايى ~ 穿绸长袍的 ②做袍子用的: مەن ئىككى ~ رەخت سېتىۋالدىم. 我买了做两件袍子的布。

توننا 〔静〕 吨: بىر ~ رۇدا 一吨矿石

توننا كىلومېتىر 吨公里

تونناژ 〔静〕 吨位

تونىنىلاپ 〔静〕 成吨地: يۈز ~ كۆمۈر قازماق 成百吨地采煤

تونىنىلىق 〔静〕 吨的: ئون مىڭ ~ پاراخوت 万吨巨轮 / 20 ~ يۈك ئاپتوموبىلى 载重二十吨的货运汽车

تونۇتماق ① «تونۇماق» 的使动态: خەت ~ 教认字 ②让认识، 认识، 让知道厉害: مەن ساڭا ئۆزۈمنى تونۇتۇپ قوياي. 我让你知道我的厉害。

تونۇر 〔静〕 馕坑: ~ نىنى 馕的烤里坑馕 / تـونـۇردەك
ئىسسىق 热得象馕坑一样، 热得象蒸笼
تونۇر كاۋىپى ＜食＞ 烤全羊
تونۇش 〔静〕①认识: ئىدىيۋى ~ 思想认识 / ئىنسانىيەت‍ـ
نىڭ تەبىئەت دۇنياسىغا بـولغان تونۇشى 人类对自然界的认
识 / تونۇشنى ئۆستۈرمەك 提高认识 / تونۇشنى بىرلىككە
كەلتۈرمەك 统一认识 / سەن بىلەن تونۇشقىنىمدىن خۇشالمەن .
我认识你很高兴。②相识، 熟人، 认识的人: كونا ~
老相识 / بۇ يەردە تونۇشىڭىز بارمۇ؟ 这里您有熟人吗؟
بىر كۆرگەن ~ ، ئىككى كۆرگەن تۇغقان . ＜谚＞ 一见面成
相识، 两见面成亲戚(一回生、二回熟)。③认识的،
熟悉的، 了解的: ~ ئادەم 认识的人 / ~ يەر 熟悉
的地方 / تونۇشلار ئۆزئارا هال ـ ئەھۋال سوراشتى . 熟人们
互相问候。

تـونۇش ـ بىلىش 〔静〕熟人، 老相识: دادامغا ، ئـانامغا ،
قالغان تونۇش ـ بىلىشلەرگە سـالام . 向父亲، 母亲以及其
他熟人问好。تونۇش ـ بىلىشلەرنىڭ ياردىمى موھتاجلىقتىن
چىقىرار . 老相识能解燃眉之急。
تونۇشتۇرغۇچى 〔静〕①介绍人②介绍的: ئـەھۋالنى ~
پېشقەدەم ئىشچى 介绍情况的老工人
تونۇشتۇرماق «تونۇشماق» 的使动态: مـەن مېھماننى ئۇنىڭغا
تونۇشتۇرۇپ قويدۇم . 我把客人介绍给他了。تەشكىل ئۇنى
پارتىيە مەكتىپىدە ئوقۇشقا تونۇشتۇردى . 组织上推荐他到党
校学习。
تونۇشتۇرۇش 〔静〕①介绍②介绍信
تونۇشتۇرۇشماق «تونۇشتۇرماق» 的共同态
تونۇشتۇرۇلماق «تونۇشتۇرماق» 的被动态
تونۇشسىز 〔静〕不认识的، 无熟人的، 陌生的: ~ بول‍ـ
غان بەلگە 不认识的符号 / ~ شەھەر 陌生的城市
تونۇشلۇق 〔静〕认识的، 熟悉的: بۇ يول ماڭا ~ . 这条
路我熟悉。بۇ ئىش بىلەن تونۇشلۇقۇم يوق . 我对此事一
无所知。بۇ ئادەملەر بىلەن تونۇشلۇقۇم بار . 我和这些人
相识。
تونۇشلۇق بەرمەك 表示认识، 自我介绍: مەن تونۇش‍ـ
لۇق بېرىۋېدىم ، ئۇ ئاندىن مېنى تونۇدى . 我做了自我介绍،
他才把我认出来。
تونۇشماق «تونۇماق» 的共同态: تونۇشۇپ قويۇڭلار . 你们认
识一下吧。يېڭى خىزمەت بىلەن ~ 熟悉新工作 / يېڭى
ساۋاقداشلار بىلەن ~ 和新同学相识
تونۇغۇسىز 〔静〕难认的، 认不出来的: بۇ قىز ~ بولۇپ
كېتىپتۇ . 这个姑娘长得认不出来了。
تونۇق 〔静〕＜方＞著名، 有名، 杰出
تونۇلماق ①«تونۇماق» 的被动态: ئۇ ھەر قانچە گىرىم قىلس‍ـ
مۇ ، پېشانىسىدىكى تارتۇقتىن تونۇلۇپ قاپتۇ . 他再化装، 也被
人从额上的疤痕认出来了。②出名، 知名، 闻名:
خەلقئارادا تونۇلغان ئەرباب 国际知名人物، 世界闻名人
士 / تونۇلغان ئارتىس 著名演员 / دوست كۈلگەندە تونۇلماس ،
ئـايرىلغاندا تـونۇلار . ＜谚＞ 欢笑中难识朋友، 离别后
方知朋友可贵。
تـونـۇماق[1] 〔动〕认识، 认为، 以为: خەت ~ 识字، 认
字 / تونۇپ يەتمەك 认清، 认识到 / ئۇنىڭ مېنى تونۇشى
مـۇمكىن ئـەمـەس . 他不可能认出我。خاتالىقنى ~ 认
错 / بېخىل باي بولسا ، ئانىسىنى تونۇماس . ＜谚＞ 吝啬鬼
发财، 不认亲娘。ئۇ مال تونۇيدىغان ئادەم . 此人识货。
ياخشى مالنى تونۇشقا كۆز كېرەك ، ناچار مالنى سېتىشقا سۆز .
＜谚＞ 识好货要用眼، 卖次货须美言。مەن ئۇنى يا‍ـ
مان ئادەم دەپ تونۇمايمەن . 我不认为他是坏人。
تونۇماق[2] 〔动〕＜方＞吩咐، 嘱咐
تونېل 〔静〕＜交＞隧道
تونېل قۇرۇلۇشى ＜水＞ 隧道工程
تونېل ئېففېكتى ＜地＞ 隧道效应
تـوۋا 〔静〕①悔过، 忏悔: تېز قـارار قىلغان تېز ~ قىلار .
决定的快، 悔改的也快。~ گۇناھنى يەر ، سەدىقە بـالانى .
＜谚＞ 忏悔洗罪، 施舍消灾。②(表示诧异، 惊讶
的用语)天哪، 咳، 噫: ~ ، ئـەمـدى قـانـداق قىلاي؟
天哪، 现在我可怎么办呢؟ ~ ، بۇ بالىنىڭ تېزلا چوڭ
بـولۇپ قـالغىنىنى قـارا! 天哪! 瞧这孩子长得多快呀!
~ ، ئالمىلىرىڭىز ئەجەپ ئـوخشاپتۇ ـ ھـە! 噫! 你的苹果
长得真好! ~ ، ئـۇزۇن زامان بوپتۇ سېنى كۆرمىگىلى .
嗨، 好久没有见到你了。~ ، راھەت پۈتلىشىپ تۇرسىمۇ
كۆز قىرىنى سالماي ، جېنىغا جـاپا ئىزدەپ يۈرىدىكەن . 天哪
(咳)، 真是有福不会享، 自找苦吃。~ ، خۇدا ساقلى‍ـ
سۇن! 咳! 让真主保佑吧!
توۋا خۇدايىم ＜习＞ 天哪، 真主啊
توۋا دېمەك ①心痛: بۇ ئىسراپچىلىقنى كۆرۈپ ، كىمنىڭ
توۋا دېگۈسى كەلمەيدۇ؟ 看到这种浪费状况، 谁不心痛؟
②天哪(表示惊讶): توۋا دەيمەن ، ئادەم دېگەن بىر ـ بىرى
بىلەن كۆرۈشمەمدۇ ، بىردەم ـ يېرىمدەم مۇڭداشمامدۇ؟ 我的天
哪، 人就彼此不见面了، 就一连一会儿话也不谈了؟
③别: ياللا! توۋا دېسىلە ، بۇ نېمە دېگەنلىرى! 老天呀، 别

！呀么什的说是这您، 了说

توۋا قىلماق ①悔改، 悔过، 懊悔: توۋا قىلماسلىق 不
肯改悔 / سادىر قىلغان خاتالىقىغا ~ 对自己犯的错误感
到懊悔② 发誓: توۋا قىلدىم ، ئەمدى قىلمايمەن . 我发誓 ،
再也不干了 。

توۋا - ئىستىغپار 〔静〕 忏悔: ~ ئېيتىپ يەنە گۇناھ قىلىش
گۇناھنىڭ ئېغىرى . 忏悔了再犯罪، 乃是罪上加罪 。

توۋا - ئىستىغپار ئوقۇماق 祈求宽恕

توۋا - ئىستىغپار ئېيتماق = توۋا - ئىستىغپار ئوقۇماق

توۋرا 〔静〕 (系在牲畜嘴上的) 饲料袋: قالماق ئېتى بوغۇز
يېمەس ، بوغۇز يېسە ~ تېشەر . <谚> 卡尔梅克人的马
不吃料، 吃起料来会把饲料袋穿透 (比喻干一件不
情愿的事会过犹不及)。

توۋلاتماق «توۋلىماق» 的使动态

توۋلاشماق «توۋلىماق» 的共同态

توۋلانماق «توۋلىماق» 的被动态

توۋلىماق 〔动〕 ①呼叫، 叫喊، 呼唤: ئادەم ~ 叫人 / شو-
ئار ~ 喊口号② 训斥، 申斥: بالىغا ~ 训斥小孩③ 呻
吟، 哼哼، 吟唱: ئۇ تـوۋلاپ كەتتى . 他呻吟起来了 。
ئۇ ئاغرىقتا چىدىماي توۋلاپ كەتتى . 他疼得直哼哼 。 ناخشا
~ 吟歌儿

توۋنامە 〔静〕 <法> 悔过书: ~ يازماق 写悔过书

توي 〔静〕 ①婚礼، 喜事: ~ ئۆتكۈزمەك 举行婚礼 / ~
كۈنى 大喜的日子 / تويدا قۇشقاچمۇ تويىدۇ . <谚> 在婚
礼上麻雀也能吃饱 。 تويمىساڭ ، تـويـۇڭدا تـويـارسەن .
<谚> 现在没吃饱، 等你结婚时就会吃饱 。②庆祝
会، 典礼، 盛典: دۆلىتىمىز قـۇرۇلغانـلىقىنىڭ 50 يىللىق
تويى 建国五十周年盛典 。 ئەل بىلەن ئـۆلـۈش بـەجايىكى
~ . <谚> 与民同死، 如同喜事 (为人民而死، 死而视
如归) 。 ئـات ئـۆلسە ، ئىتقا ~ . <谚> 马死了狗逢喜
事 。③ 仪式: سۈننەت (ختنه) ~ 割礼仪式 / بۆشۈك ~
摇篮喜事، 过满月 (按维吾尔族风俗، 孩子出生第
四十天后举行满月仪式، 让孩子睡摇篮)。

توي باغىقى 喜帖

توي بولماق ①办婚事②已婚

توي بېدىكى 媒婆، 保媒拉纤的人

تـوي بېشى 婚礼主持人، 主婚人: ~ بـولماق 当主
婚人

توي تارتماق 婚礼开始

توي چېيى (婚后为朋友们办的) 晚宴

توي خېتى 结婚证

تويدىن كېيىن ناغرا چالماق <成> 婚后擂鼓، 雨
后送伞، 马后炮

تويغا قوپماق 准备婚事

توي قىلماق ①办喜事②结婚، 成亲

توي مۇراسىمى 婚礼، 结婚典礼

توي ئۈستىگە توي بولماق <成> 喜上加喜

توي - تاماشا 〔静〕 喜庆، 娱乐، 热闹

توي - تۆكۈن 〔静〕 婚事، 喜事

تويدۇرماق «تويماق» 的使动态: يەر تويدۇرار ، ئوت كۆيدۇ-
رەر . <谚> 地能饱腹، 火能烧身 。

تويدۇرۇپ قويماق <成> 收拾، 整治: ئۇنى تـازا
تويدۇرۇپ قويمىسام . 非收拾他一下不可 。 ئۇنى تازا تويدۇ-
رۇپ قويىمەن ، قاراپ تۇر ! 你瞧着، 我要狠狠治他一下 。

تويدىقېرىن 〔静〕 <植> 妥依地克仁 (甜瓜品种之一)

تويغۇچە 〔静〕 吃个够، 吃够

تويغۇلۇق 〔静〕 ①吃饱، 够吃饱② 食物

تويلاشماق ① «تويلىماق» 的共同态: كېيىن قىزنىڭ ئاتا -
ئانىسى ئەلچى ئەۋەتىپتۇ ۋە ئىككى تەرەپ كېلىشىپ تويلىشىپتۇ .
后来姑娘的父母派去了媒人، 双方谈妥، 办了婚
事 。② 结婚: ئۇ شىرىننىساي بىلەن تويلاشماقچى . 他要跟
仁依阿结婚 。

تويلۇق 〔静〕 ①聘礼، 彩礼، 嫁妆: ئۇنىڭغا ناھايىتى كۆپ ~
ئاپتۇ . 给她下了很多聘礼 。 بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر .
<谚> 不愿许配人的姑娘财礼重 。 ②结婚用品:
كېلىنگە ئالغان ~ ئۈزۈك ، ھالقىلار ، 给新娘买的结婚戒指،
耳环等礼物

تويلۇق سالماق 要彩礼

تويلۇق كىيىم 结婚礼服

تويلىماق 〔动〕 ①结婚②庆祝: توي ~ 庆祝喜事

تـويماس 〔静〕 ①眼馋的人، 饿死鬼②不吃饱的، 贪吃
的: كـۆزى ~ ، تـويـسـا ئـۆزى . <谚> 眼馋肚饱 。
③贪婪的، 贪得无厌的: ئـويـۇنغا ~ بـالا 贪玩的孩
子 / ~ ئادەم 贪婪的人 / ~ كۆزنـى گـۆرنىڭ تـوپىسى
تويدۇرار . <谚> 贪婪的眼睛، 坟土才能填满 。

تويماق[1] 〔动〕 ①饱، 吃饱: مەن تويدۇم . 我吃饱了 。 يەپ
تويمىغان يـالاپ تـويماس . <谚> 吃不饱的就舔不饱 。
يەر تويمىغۇچە ئەل تويماس . <谚> 地不吃饱، 人不吃
饱 。 تويغان يەرگە توققۇز كۈن تەزىم ئەت . <谚> 温饱
处须九日顶礼 。 تويغۇچە يە ، تەرلىگۈچە ئىشلە . <谚>

تويغۇچە يېمەك :够，足②。汗流要活干，饱吃要饭吃
的足不眠睡 ئادەم تويمىغان ئۇيقۇغا / 吃管尽，够个吃
人 / تەبىئەتنىڭ مەنزىرىسى شۇنداق چىرايلىقكى ، قاراپ - قاراپ
不看也看我，丽美么这是色景然自 . كۆزۈم تويمايدۇ
سېنىڭـ / 世厌 ~ دۇنيادىن :烦腻，恶厌，烦厌③。够
دىن تويدۇم . 你恶厌真我 。گېپىڭدىن تويۇپ كەتتىم . 的你
生轻，了够活 ~ جاندىن 。了腻听我话

束结，结完，完 <古>〔动〕 **تويماق²**

事喜，礼婚，筵喜〔静〕 **توي - مەرىكە**

的厌无得贪，的足不心贪，的婪贪〔静〕 **تويمىغۇر**

厌无得贪，婪贪〔静〕 **تويمىغۇرلۇق**

态同共的 «تويماق» **تويۇشماق**

. بىر بالا ~ سەنغۇ تازا :的心贪，的足知不〔静〕 **تويۇمسىز**
。子孩的足知不个一是真，呀你

心贪，足知不〔静〕 **تويۇمسىزلىق**

态动使的 «تويۇنماق» **تويۇندۇرماق**

态动被的 «تويۇندۇرماق» **تويۇندۇرۇلماق**

②饱吃 تويۇنۇپ يېمەك :态复自的 «تـويماق» ① **تـويۇنماق**
和饱 <化>
气蒸和饱 <化> تويۇنغان پار
水和饱 <化> تويۇنغان سۇ
液富 <石> تويۇنغان سۇيۇقلۇق
油富 <石> تويۇنغان نېفىت
态状和饱 <化> تويۇنغان ھالەت
液溶和饱 <化> تويۇنغان ئېرىتمە
تويۇنغان پار = تويۇنغان ھور
气蒸和饱不 <化> تويۇنمىغان پار
带和饱 <地> تويۇنۇش بەلۋېغى
差和饱 <化> تويۇنۇش پەرقى
度温和饱 <化> تويۇنۇش تېمپېراتۇرىسى
限极和饱 <化> تويۇنۇش چېكى
度和饱 <化> تويۇنۇش دەرىجىسى
度湿和饱 <农> تويۇنۇش نەملىكى
点和饱 <农> تويۇنۇش نۇقتىسى

性和饱〔静〕 **تويۇنۇشچانلىق**

杏云托 <植>〔静〕 **تويۇنئۆرۈك**

道老，士道，人道〔静〕 **تويىن**
夫功家道 تويىن گۇمپىسى

团 <军>〔静〕 **تۇەن**

长团 <军>〔静〕 **تۇەنجاڭ**

تۇەنجاڭلىقتا تـەيىنلەنـ :职之长团 <军>〔静〕 **تۇەنجاڭلىق**
长团为命任 مەك

号大 <艺>〔静〕 **تۇبا¹**

竹音观 <植>〔静〕 **تۇبا²**

سىل = **تۇبېركولىيوز**

钙灰 ~ بـوز / 土黑 ~ قـارا :壤土，土①〔静〕 **تۇپـراق**
ئانا / 土国 ۋەتەن تۇپرىقى :地土②土黄 ~ سېرىق / 土
土乡，土故 ~
地坟，坟 تۇپراق بېشى
学化物生壤土 تۇپراق بىئوخىمىيىسى
学物生壤土 تۇپراق بىئولوگىيىسى
度温壤土 <农> تۇپراق تېمپېراتۇرىسى
学理地壤土 تۇپراق جۇغراپىيىسى
学化壤土 تۇپراق خىمىيىسى
学力动壤土 تۇپراق دىنامىكىسى
应反壤土 تۇپراق رېئاكسىيىسى
学变流壤土 تۇپراق رېئولوگىيىسى
相土 تۇپراق فازىسى
层体土，层壤土 <地> تۇپراق قەۋىتى
类分壤土 <农> تۇپراق كلاسسىفىكاتسىيىسى
学化球地壤土 تۇپراق گېئوخىمىيىسى
学态形壤土 تۇپراق مورفولوگىيىسى
学力壤土 تۇپراق مېخانىكىسى
学物生微壤土 تۇپراق مىكروبىئولوگىيىسى
学物矿壤土 تۇپراق مىنېرالوگىيىسى
学态生壤土 تۇپراق ئېكولوگىيىسى
被土 <地> تۇپراق يېپىنچىسى

家学壤土〔静〕 **تۇپراقشۇناس**

学壤土〔静〕 **تۇپراقشۇناسلىق**

地土黑 يەر ~ قارا :的壤土，的地土①〔静〕 **تۇپراقلىق**
地墓去 تۇپراقلىققا چىقماق :地墓，墓坟②

墓坟，墓 <古>〔静〕 **تۇپلۇ**

西东的味气生产后烧〔静〕 **تۇتاتقۇ**

连相，的片成，的来起连，的片一成连①〔静〕 **تۇتاش**
، 接连②林森片成，林森的片一成连 ئورمان ~ :的
باغ 。连相林森与田地 . ~ ئېتىز ئورمان بىلەن :连毗
。子房着连园花 . ~ ئۆيلەر بىلەن
拱连 <水> تۇتاش ئەگمە
板续连 تۇتاش تاختا
植种片成 <农> تۇتاش تېرىماق

تۇتاش مەشغۇلات 业作贯连
تۇتاش ئىسپېكتىر <物> 谱续连، 谱光续连
تۇتاشتۇرغۇچى 〔静〕 的接连، 的接衔
تۇتاشتۇرغۇچى تۆمۈر <建> 铁衔
تۇتاشتۇرغۇچى سىزىق <数> 线连
تۇتاشتۇرغۇچى قورال <军> 具火
تۇتاشتۇرماق¹ «تۇتاشماق¹» 的使动态: لەخمىنى بىر - بىرىگە ~ 把地道连接起来
تۇتاشتۇرماق² «تۇتاشماق²» 的使动态: ئوت ~ 引火
تۇتاشتۇرۇشماق¹ «تۇتاشتۇرماق¹» 的共同态
تۇتاشتۇرۇشماق² «تۇتاشتۇرماق²» 的共同态
تۇتاشتۇرۇلماق¹ «تۇتاشتۇرماق¹» 的被动态
تۇتاشتۇرۇلماق² «تۇتاشتۇرماق²» 的被动态
تۇتاشماق¹ 〔动〕 相连، 连接: قەلبى قەلبىگە ~ 心连心 / ئۈرۈمچىنىڭ بىر تەرىپى سانجىغا تۇتىشىدۇ. 乌鲁木齐的一边同昌吉毗连。 لەخمىلەر بىر - بىرىگە تۇتاشتى. 地道连起来了。
تۇتاشماق² 〔动〕 起火، 燃烧起来: ئوت تۇتاشتى. 火着了。 ئۆيگە ئوت تۇتىشىپ كەتتى. 房子起火了。 كىيىمگە ئوت تۇتىشىپ كەتتى. 衣服着火了。 يۈرىكىدە غەزەپ ئوتى ~ 怒火满腔
تۇتال¹ 〔静〕 抵偿物
تۇتال² 见下
تۇتال بولماق ①顶用، 派上用场②(牛، 马等的) 怀胎
تۇتام (تۇتامى) 〔静〕 ①束، 绺، 把، 股: بىر ~ گۈل 一束花 / بىر ~ چاچ 一绺(股)头发 / بىر ~ ئوت 一把草 ②准儿، 主见: تۇتامى يوق ئادەم 没准儿的人، 反复无常的人 / ئۇنىڭ گېپىنىڭ تۇتامى يوق. 他说话没准儿。 تۇتامغا چىققۇدەك مەسىلە يوق ئىكەن. 没有什么有分量的问题。
تۇتامسىز 〔静〕 ①没准儿②没主见
تۇتامسىزلىق 〔静〕 出尔反尔، 反复无常
تۇتاملاتماق «تۇتاملىماق» 的使动态
تۇتاملاشماق «تۇتاملىماق» 的共同态
تۇتاملانماق «تۇتاملىماق» 的被动态
تۇتاملىق 〔静〕 ①有分量的: ~ گەپ 有分量的话 ②<转> 值钱的، 像样的، 正经的: ~ ھېچنىمىسى يوق. 没有什么值钱的东西。 ئۇ بىرەر ~ مەسىلىنىمۇ ھەل قىلمىدى. 他没有解决一个像样的问题。③稳重

的: ئادەم ~ 稳重的人
تۇتاملىماق 〔动〕 抓住، 攥住: ساقالنى ~ 一把抓住胡子 / بۇغداينى تۇتاملاپ ئورماق 抓住麦子割 / ئوتنى تۇتاملاپ يۇلماق 攥住草拔
تۇت - تۇت 〔静〕 抓喊، 捉喊
تۇت - تۇت قىلماق 到处抓人، 逢人就抓: تۇت - تۇت قىلىۋاتىدۇ، جېنىم چىقاي دېدى. 到处在抓人، 吓死我了。
تۇترۇق 〔静〕<古> 依靠، 支撑، 骨干، 栋梁
تۇتساق 〔静〕<古> 俘虏
تۇتسۇغ 〔静〕<古> 遗嘱، 遗言
تۇتسۇقماق 〔动〕<古> 被抓获، 被俘
تۇتغاق 〔静〕<古، 军> (为抓捕敌方哨兵، 尖兵而派出的) 骑兵夜袭队
تۇتغۇچ 〔静〕<古> (餐前的) 开胃食品
تۇتقا 〔静〕 ①把柄، 拉手، 把手: كۈرۈشكىنىڭ تۇتقىسى 茶缸把 / ئىشكىنىڭ تۇتقىسى 门的拉手②<转> 纲: ~ تۇتۇلسا، ھەممە ئىش يۈرۈشۈپ كېتىدۇ. 纲举目张。 مەسىلىنى چەكسىز تۇتقىغا كۆتۈرمەسلىك كېرەك. 不该把问题无限上纲。
تۇتقا قىلماق 当作把柄
تۇتقاق 〔静〕<医> 癫痫، 羊角风: ~ كېسەل 癫痫病، 羊角风病
تۇتقاقلىق 〔静〕 ①癫痫، 羊角风: ~ كېسەل 癫痫病 / تۇتقاقلىقى تۇتماق 犯羊角风 ②<转> 爱发火
تۇتقامىش 〔静〕 <方> 接近، 不久
تۇتقان - پۇتكەن 〔静〕 一生所得的东西
تۇتقاۋۇل 〔静〕<古> 仓库管理员، 保管员، 守护者
تۇتقۇچ 〔静〕 把儿، 把柄، 把手، 拉手
تۇتقۇچلۇق 〔静〕 带把的، 有拉手的: ~ ئىشىك 有拉手的门
تۇتقۇزماق ① «تۇتماق» 的使动态: كەپشەرلەپ ~ 焊住 / يەملەپ ~ 粘住 / قاسىم ئۇنىڭغا بىر پارچە خەتنى تۇتقۇزۇپ قويدى. 喀斯木让他拿上一封信。②托付: موماي نەۋرىسىنى يېتىلەپ ئاپىرىپ، موللامغا تۇتقۇزدى. 老奶奶领着孙子، 把他托付给毛拉了。
تۇتقۇزۇشماق «تۇتقۇزماق» 的共同态
تۇتقۇزۇلماق «تۇتقۇزماق» 的被动态
تۇتقۇن 〔静〕 ①囚犯②人质③拘捕، 逮捕
تۇتقۇن بولماق ① 被抓، 被俘، 被关، 被押②当作

倒倾، 恋迷، 醉陶③质人

تۇتقۇن قىلماق 架绑②捕逮، 捕拘①

تۇتقۇنلۇق 〔静〕 禁监، 押关، 禁囚

تۇتقىسىز 〔静〕 ①没把的، 无柄的: ~ چۆگۈن 没把的 ②<转> 无根无据的، 站不住脚的: ~ گەپ 无根据的话

تۇتقىلىق 〔静〕 ① 带把的، 有柄的: ~ ئىستاكان 带把 ②<转> 主要的، 重要的: ~ ئۆگىنىدىغان 的玻璃杯 学习的要点 نۇقتىلار

تۇتما 〔静〕<古> 箱子

تۇتماچ 〔静〕<古، 食> 面片

تۇتۇرقان 〔静〕<古> 大米

تۇتماق 〔动〕 ①抓، 捉، 拿، 持، 握: ئىقتىسادىي خىزمەتنى ~ 抓经济工作 / مىلتىق ~ 持枪، 拿枪 / ئوغرىنى ~ 捉贼 / بېلىق ~ 捉鱼، 钓鱼 / ئادەم ~ 抓人 / قولىدىن ~ 拉手 / چىراغنى بۇياققا تۇت. 灯往这边拿。 كۆزگە قول ~ 朝眼前照手电筒 / بايراقنى ئېگىز ~ 把旗子 / ئېتىكىڭنى تۇتقىن، بىرنەچچە تال ئالما تاشلاپ 高高举起 ②动، 动 بېرەي. 把衣襟张开، 我给你扔几个苹果。 用، 使用، 摸، 抚摸: بۇ نەرسىلەرنى تۇتما. 不要动这些 东西。 بۇ ئاكام تۇتقان پالتا. 这是我哥哥用过的斧子。 بۇ قەلەمنى تۇتقىنىمغا 10 يىل بولدى. 这支笔我用了十年了。 بېشىڭىزنى تۇتۇپ باقاي، قىزىتما ياندىمىكىن؟ 我摸一摸你的头، 看看烧退了没有? ③记، 记住: ئەستە مەھكەم ~ 牢记在脑子里 / بۇ سۆزلەرنى ئەستە تۇتالمىدىم. 这些话我没有记住。 ~ كۆڭلىدە 记在心里 ④保守، 保持، 掌握، 克制، 按捺: سىر ~ 保守秘密 / ئۆزىنى ~ 保持 镇静، 沉住气، 克制自己 / ئۆينى پاكىز ~ 保持屋子 清洁的 / ئۆزىنى كەمتەر ~ 保持谦逊的态度 / مېڭىنى سەگەك ~ 保持清醒的头脑 / ئۇ ئۆزىنى تۇتالماستىن كۈلۈ-ۋەتتى. 他沉不住气، 笑起来了; 忍不住笑起来了。 پۇل ~ 掌握钱 / ھوقۇق ~ 掌权 / تامغا ~ 掌印⑤支 撑: بۇ ئۆينى ئىككى تۈۋرۈك تۇتۇپ تۇرۇپتۇ. 这间屋子被两 根柱子支撑着。 بوۋاقنىڭ بوينى تۇتتى. 婴儿的脖子能 撑起来了。 ⑥留، 留出، 扣، 扣除: پۇل ~ 扣钱⑦成 活، 长好، 愈合، 粘住: كۆچەتلەر تۇتتى. 树苗成活了。 سۇنغان قولۇم تۇتتى. 断的手愈合了。 بۇغدايلار دان تۇتتى. 小麦灌浆了。 ⑧占: ئورۇن ~ 占座位، 就位 / جاي ~ 占地方 / ئورۇن تۇتۇپ ياتماق 卧床، 卧病⑨犯病، 发، 上: كېسىلى ~ 犯病 / خۇمارى ~ 犯瘾، 上瘾 / ئۇنىڭ بەزگىكى

تۇتتى. 他又犯疟疾了。 ئاچچىقى ~ 发怒 / ساراڭلى-قى ~ 发狂، 发疯 / خۇشلۇقى ~ 高兴起来 / شوخلۇقى ~ 淘气劲儿上来了 ⑩献، 敬: گۈلدەستە ~ 献花 / چاي ~ 献茶 / تاماكا ~ 敬烟⑪呈، 递交، 呈递: ئەرز ~ 递交申请书 / ئىلتىماس ~ 呈状子⑫镶، 沿، 绲(一种缝纫法): جىيەك ~ 绲边 / چىلتەك ~ 绲 边، 花边، 沿边 / چىلتەك تۇتقان كۆڭلەك 镶了边的衬衣⑬ 实行، 执行، 施行: قاتتىق سىياسەت ~ 实行严厉的政 策 / يول ~ 实行(某种)办法⑭成立، 建立: ئۆي ~ 成家، 持家، 过日子(夫妇) / مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن ئۆي تۇتقىنىمغا 30 يىل بولدى. 我和他成家已 30 年了。⑮结، 凝结، 凝固: دەريا مۇز تۇتتى. 河结冰了。 سۈت قايماق تۇتتى. 牛奶凝结了一层奶皮。⑯凑近، 挨近: كىتابنى چىراغقا ~ 把书凑到灯前 / پىچاقنى چاققا ~ 把刀子挨近 砂轮 / ئۇ سائەتنى دادىسىنىڭ قۇلىقىغا تۇتتى. 他把表凑到 爸爸耳朵边。⑰摆样子، 摆姿态، 表现: ئۆزىنى چوڭ ~ 拿大، 自大 / ئۆزىنى مەغرۇر ~ 摆出高傲的样 子 / ئۆزىنى چەتتە ~ 置身于外⑱挂، 装، 捂: دېرىزىگە پەردە ~ 挂窗帘 / زەدىۋال ~ 挂墙围子 / ئالىقانلىرى بىلەن يۈزىنى تۇتۇپ كۈلمەك 用手捂着脸笑⑲扫射، 轰炸: توپقا ~ 炮轰 / ئوققا ~ 扫射⑳拜، 交، 结交: دوست ~ 交朋友 / ئۇستاز ~ 拜师㉑引، 浇: سۇ ~ 浇水، 灌溉 / ئېتىزلىققا سۇ ~ 往田里引水㉒闲扯، 闲聊: مېنى گەپكە تۇتما، ئىشىم ئالدىراش. 你别跟我闲扯، 我忙。 ㉓对待، 看待: كىشى كىشىنى خار تۇتۇپتۇ، ئۆزىنى خار تۇتۇپتۇ. <谚> 虐待他人等于虐待自己 ㉔和、 面㉕挑选، 选择: كېپلەر قېتىم كەلگەن گىلەم-لەردىن بىرنى تۇت، شۇنى ئال. 你从下次来的地毯中选一 个، 把它买下。㉖同一些名词连用، 表示种种不同 的意思: كۆزدە (نەزەردە) ~ 考虑到، 鉴于 / ماتەم (ھا-زا) ~ 追悼 / قارىلىق ~ 丧服، 吊孝 / روزا ~ 封斋

تۇتۇش بۇيرۇقى <法> 通缉令

تۇتۇش قىلماق ①开始做، 动手، 着手، 抓: تاماق تۇتۇش قىلماق ~ 开始做饭 / پىلان تۈزۈشكە ~ 着手订计 划 / ئاممىنە پەرتۇقنى تارتىپ ـ دە، كۆكتات ئاقلاشقا تۇتۇش قىلدى. 阿米乃围上围裙، 动手拣菜。②开始吃، 开 始喝: مېھمانلار زوقلىنىپ كاۋاپقا تۇتۇش قىلدى. 客人们津 津有味地吃起烤肉。

تۇتۇش مەزگىلى <农> 成活期

تۇتۇش نىسبىتى <农> (树木的)成活率

تۇتۇرۇق[1] 〔静〕①引火煤，引火柴，引火物：ئوچاققا ~ تىزماق 在灶里放好引火柴②<转>导火线

تۇتۇرۇق بولماق ①当引火物②<转>成为导火线，诱发：ماجراغا ~ 成为闹事的导火线，诱发闹事

تۇتۇرۇق قىلماق 做引火物，做导火线

تۇتۇرۇق[2] 〔静〕稳重，言而有信：ئادەم تۇتۇرۇقى يوق 说话不算数的人，反复无常的人 / گەپ تۇتۇرۇقى يوق 废话，不算数的话

تۇتۇرۇقسىز 〔静〕反复无常的，模棱两可的：ئادەم ~ 反复无常的人 / گەپ ~ 模棱两可的话

تۇتۇرۇقسىزلىق 〔静〕言而无信，反复无常，出尔反尔

تۇتۇش 〔静〕<古>指责，斥责

تۇتۇشاڭغۇ 〔静〕黏糊糊的

تۇتۇشماق ① «تۇتماق» 的共同态：ياشلار مېھمانلارغا گۈلدەستە تۇتۇشتى . 青年们向客人献了花。②交手，交锋，搏斗，吵架：چېلىشچىلار تۇتۇشۇپ قالدى . 摔跤手们交了手。مۇنازىرىچىلەر تۇتۇشۇپ قالدى . 辩论者们交了锋。ئۇلار ئىككىسى تۇتۇشۇپ قالدى . 他俩吵起架来。③着手，开始：يول ياساشقا ~ 着手修路

تۇتۇغ[1] 〔静〕<古>抵押，典当

تۇتۇغ[2] 〔静〕<古>癫痫，羊角风

تۇتۇق[1] 〔静〕①阴的，阴沉的，阴暗的：هاۋا ~ 阴天 / چىراي ~ 脸色阴沉②含混的，模糊的，暗淡的：گەپ ~ 含糊的话 / خەت ~ 模糊的字迹 / رەڭگى ~ 颜色暗淡③阴暗，阴郁：چىراي ~ 阴郁的面容④（皮袄子袖上和大襟上绲的）羔皮边

تۇتۇق ئالتۇن <经>混色金

تۇتۇق بەلۋاغ <天>暗带

تۇتۇق[2] 〔静〕典当

تۇتۇق[3] 见下

تۇتۇق ئاتا 干爹

تۇتۇق بەرمەسلىك ①不让抓住：بالا تۇتۇق بەرمەي قېچىپ كەتتى . 小孩跑掉了，没抓住。②<转>不听从：قەرىخان ئالدىرىغانسېرى نە ئەكبەر ، نە كېۋىر ئۇنىڭغا تۇتۇق بەرمىدى . 凯丽汗越忙，艾科拜尔也好，克威尔也好，越不听她的。

تۇتۇق[4] 〔静〕<古>都督

تۇتۇق[5] 〔静〕<古>骗了的，阉了的，骗马

تۇتۇقلاشتۇرماق «تۇتۇقلاشماق» 的使动态

تۇتۇقلاشتۇرۇشماق «تۇتۇقلاشتۇرماق» 的共同态

تۇتۇقلاشتۇرۇلماق «تۇتۇقلاشتۇرماق» 的被动态

تۇتۇقلاشماق 〔动〕①模糊：ئۇنىڭ كۆز ئالدى تۇتۇقلاشتى . 他眼前模糊了。قەغەز كۆپ ئىشلىتىلگەنلىكتىن خەتلەر تۇتۇقلىشىپ كەتكەنىدى . 由于纸用得时间长了，字迹已经变得模糊不清。②变阴沉，忧郁：ئۇنىڭ خۇشخۇي چىرايى تۇتۇقلاشتى . 他那开朗的面孔变得阴沉了。

تۇتۇقلۇق[1] 〔静〕阴霾，模糊，暧昧：بۇ مەسىلىدىمۇ ئوخشاشلا بىر خىل ~ بار . 在这个问题上也同有一种暧昧之嫌。

تۇتۇقلۇق[2] 〔静〕抓着的，占着的：ئۆي ~ 正在住人的房子

تۇتۇلماق ① «تۇتماق» 的被动态：چۆرىسىگە قارا مەخمەل تۇتۇلغان قىزغۇچ قالپاق 四周绲着黑平绒边的浅红帽子 / كۆپ سۆزلىگەن تۇتۇلار ، ئاز سۆزلىگەن قۇتۇلار . <谚> 说得多的被捉，说得少的逃脱②变阴沉：هاۋا تۇتۇلدى . 天阴了。 چىرايى تۇتۇلۇپ قالماق 脸变阴沉③蚀：كۈن ~ 日蚀 / ئاي ~ 月蚀④丧失某种生理功能：كۆزى تۇتۇلۇپ قالماق 眼睛失明 / تىلى (زۇۋانى) ~ 说不出话，失语 / بۈگۈن ئۇنىڭ ئىشتىھاسىمۇ تۇتۇلدى ، ئۇيقۇسىمۇ قاچتى . 今天他胃口也不好，睡觉也不好。⑤无言以对：گەپتە تۇتۇلۇپ قالماق 说不出话来，哑口无言

تۇتۇنماق ① «تۇتماق» 的自复态②动手，着手，开始：ئۆي سېلىشقا ~ 动手盖房子 / كەچلىك غىزاغا ~ 开始做晚餐

تۇتى 〔静〕<动>①鹦鹉②矮种马

تۇتى ئائىلىسى <动>鹦鹉科

تۇتىسىمانلار 〔静〕<动>鹦形目

تۇتىكمەك 〔动〕<方>害羞，害臊，不好意思

تۇتىيا 〔静〕①白锌，天然氧化锌，明目药：كۆزگە ~ سۈرمەك 给眼睛上明目药②<转>稀世之宝：ئۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇلار ئۈچۈن قول يەتمەس تۇتىياغا ئايلىنىپ قالدى . 这些东西对他们来说，全成了无法企及的稀世之宝。~ قىلماق 视为稀世之宝，奉为至宝

تۇجا 〔静〕土家族

تۇجاچە 〔静〕①土家语②土家式的：~ كىيىنمەك 土家式的穿着

تۇجۇركا 〔静〕短上衣，制服上衣：پاختىلىق ~ 棉制服

تۇجۇركىلىق 〔静〕穿短上衣的，有短上衣的

تۇچ 〔静〕<矿>青铜：كانى ~ 青铜矿 / ھەيكەل ~ 青铜像

تۇچ ئالتۇن 金混大铜青
تۇچ چىراغ 灯铜
تۇچ دەۋرى 代时铜青
تۇخۇم 〔静〕 蛋، 卵: توخۇ تۇخۇمى 蛋鸡 / قۇرت تۇخۇمى 虫卵 / بېلىق تۇخۇمى 卵鱼
تۇخۇم باسماق 卵孵
تۇخۇم پاراشوكى 粉蛋
تۇخۇم پوشكىلى <食> 饼蛋鸡
تۇخۇم پۈرسى <食> 蓿苜和蛋鸡用)子合蛋鸡 (成制馅做菜韭或
تۇخۇم توخۇسى <农> 鸡用蛋
تۇخۇم تورتى <食> 糕蛋鸡
تۇخۇم تۇغماق 蛋下
تۇخۇم چېكىشمەك 相头大的蛋鸡熟用)蛋鸡碰 (赢为者破不، 碰
تۇخۇمدىن تۈك ئۈندۈرمەك <成> 骨挑里蛋鸡 头، 无中生有، 吹毛求疵
تۇخۇم سامسىسى <食> 子包烤蛋鸡
تۇخۇم سېرىقى 黄蛋
تۇخۇم شاكىلى 儿壳蛋
تۇخۇم شورپىسى <食> 汤蛋鸡
تۇخۇمنى تاشقا ئۇرماق <成> 卵以، 头石碰蛋鸡 石击
تۇخۇم ھېسىپ <食> 肠灌蛋鸡
تۇخۇم ئوماچ <食> 糊糊蛋鸡، 粥蛋鸡
تۇخۇم ئۆپكە <食> 子肺蛋鸡
تۇخۇم ئېقى 清蛋
تۇخۇمى بۇزۇق <成> 种孬
تۇخۇمى قۇرۇماق <成> 孙绝子断، 后绝
تۇخۇمەك <植>〔静〕 树槐
تۇخۇمەكلىك 〔静〕 林树槐
تۇخۇمچى 〔静〕 者蛋鸡卖贩
تۇخۇمچىلىق 〔静〕 业蛋鸡卖贩
تۇخۇمدان <理生>〔静〕 巢卵
تۇخۇمدان نەيچىسى <理生> 管卵输
تۇخۇمسىمان 〔静〕 卵形的: ~ تاش 石卵
تۇخۇمسىمان زەمبۇرۇغ <生> 菌卵
تۇخۇملاتماق «تۇخۇملىماق» 的使动态
تۇخۇملىماق 〔动〕 产卵، 下蛋
تۇدارى <植>〔静〕 甜葶苈

تۇر[1] 〔模〕 咕(声叫鸣的鸟等鸪鸪水)
تۇر[2] 〔静〕<古> 烽火台
تۇرار 〔静〕 住居的: ~ جاي 住地، 住处، 住宅 / ~ جاي قۇرۇلۇشى 住房工程، 住宅工程 / ~ جايىڭىز قەيەردە؟ 你住在什么地方؟ ~ جايى يوق ئادەم 没有住处的人، 无家可归的人
تۇراق 〔静〕 ① 待着، 站着، 固定② <文> 音步: ئۈچ بوغۇملۇق ~ 三个音节的音步
تۇراقسىز 〔静〕 不稳定的، 不固定的: ~ ھالەت 不稳定状态
تۇراقسىز ئاتموسفېرا <气> 不稳定大气
تۇراقسىز باج <经> 伸缩税
تۇراقسىز باھا <经> 滑动价格
تۇراقسىز پاسسىپ <经> 流动负债
تۇراقسىز تەڭپۇڭلۇق <物> 不稳定平衡
تۇراقسىز توك 不稳定电流
تۇراقسىز چەكلەش 非常定约束
تۇراقسىز سۆز بىرىكمىسى <语> 不固定词组
تۇراقسىز شامال <气> 不定风
تۇراقسىز فوند <经> 流动基金
تۇراقسىز قىزىتما <医> 弛张热
تۇراقسىز كاپىتال <经> 非固定资本
تۇراقسىز كاتېگورىيە <哲> 流动范畴
تۇراقسىز كىسلاتا <化> 不稳定酸
تۇراقسىز مەبلەغ <经> 流动资金
تۇراقسىز مۈلۈك <经> 流动资产
تۇراقسىز ئۇرغۇ <语> 不固定重音
تۇراقسىزلاشتۇرماق «تۇراقسىزلاشماق» 的使动态
تۇراقسىزلاشتۇرۇشماق «تۇراقسىزلاشتۇرماق» 的共同态
تۇراقسىزلاشتۇرۇلماق «تۇراقسىزلاشتۇرماق» 的被动态
تۇراقسىزلاشماق 〔动〕 不稳定، 不固定: باھا تۇراقسىزلى- شىۋەرگەنسېرى پۇل پاخاللىقى كېلىپ چىقىدۇ. 价格越不稳定، 越会出现通货膨胀。
تۇراقسىزلانماق = تۇراقسىزلاشماق
تۇراقسىزلىق 〔静〕 不稳定性
تۇراقلاشتۇرغۇچى 见下
تۇراقلاشتۇرغۇچى پرېپارات <牧> 稳定剂
تۇراقلاشتۇرغۇچى رېئاكتىۋ <化> 固定剂
تۇراقلاشتۇرغۇچى ئېنزىم <生> 固定化酶
تۇراقلاشتۇرماق «تۇراقلاشماق» 的使动态: مال باھاسىنى ~

价物定稳 / بوراندىن مۇداپىئە قىلىپ ، قۇمنى ~ 风防
沙固
تۇراقلاشتۇرۇشماق «تۇراقلاشتۇرماق» 的共同态
تۇراقلاشتۇرۇلماق «تۇراقلاشتۇرماق» 的被动态
تـۇراقلاشماق 〔动〕 稳定، 固定: مـال بـاھاسى ~ 稳价物
定 / نۇرغۇن دېھقانلار شەھەرگە كىرىپ ، بىر ئىككى يىلدىلا ئۇ
يەرگە تۇراقلىشىپ قالدى . 许多农民进了城，一两年内就
。来下居定里那在
تۇراقلاشقان كاربون <化> 碳定固
تۇراقلانماق = تۇراقلاشماق
تۇراقلىق 〔静〕 稳定的، 固定的: ~ خىزمەت 工的定固
作 / مەيدانى ~ ئادەم 人的定稳场立
تۇراقلىق ئەزا = ئازاد ئەزا
تۇراقلىق باج 税定稳
تۇراقلىق باھا 格价定稳
تۇراقلىق بېسىم <水> 压定
تۇراقلىق توك <物> 流电定恒
تۇراقلىق تېرمودىنامىكا <物> 学力热逆可不
تۇراقلىق تېمپېراتۇرا <气> 温恒
تۇراقلىق جەريان <化، 物> 程过逆可不
تۇراقلىق چەكلەش 束约常定
تۇراقلىق رېئاكسىيە <化، 物> 应反逆可不
تۇراقلىق سان <数> 数常
تۇراقلىق سۆز بىرىكمىسى <语> 组词定固
تۇراقلىق شامال <气> 风定稳، 风定恒
تۇراقلىق فوند <经> 金基定固
تۇراقلىق قايىنام <气> 旋涡定常
تۇراقلىق كاپىتال <经> 本资定固
تۇراقلىق كاتېگورىيە <哲> 畴范定固
تۇراقلىق كىلىمات <气> 候气定常
تۇراقلىق ماگنىت <物> 铁磁久永، 铁磁永
تۇراقلىق مەبلەغ <经> 金资定固
تۇراقلىق مۈلۈك <经> 产资定固
تۇراقلىق مىقدار <数> 量恒، 量常
تۇراقلىق ئۇرغۇ <语> 音重定固
تۇراقلىق ئېقىم <水> 流定恒
تۇراقلىق ئىبارە <语> 语成
تۇرالغۇ 〔静〕 ①居住的②住宅، 住处، 寓所: ~ بىنا
儿准، 定稳③楼宅住
تۇرالغۇ ئاكسىيىسى <经> 券宅住

تۇرالغۇ ئامانەت پۇلى <经> 蓄储房住
تۇرالغۇ جاي 宅住
تۇرالغۇ جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社宅住
تۇرالغۇسى يوق ①没有住处的، 无家可归的②没
有主见的، 没成熟意见的، 摇摆不定的
تۇرالغۇ فوندى <经> 金基宅住
تۇرالغۇ قەرزى <经> 款贷房住
تۇرالغۇ قۇرۇلۇشى <经> 程工居安، 程工宅住
تۇرالغۇ كرېدىتى <经> 贷信宅住
تۇرالغۇ مەبلىغى <经> 资投宅住
تۇرالغۇ ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 学济经宅住
تـۇرالغۇسىز 〔静〕 反复无常的، 出尔反尔的، 没个准
头的، 没个准心的
تۇرانگۈل 〔静〕<植> 花哇狗
تۇربۇت 〔静〕<植> 滕果盒
تۇربۇنلاماق 〔动〕<古> 查追، 查搜
تۇربى 〔静〕<古> 手助، 从随
تۇربىنا 〔静〕<机> 机轮涡: سۇ تۇربىنىسى 水轮机 / ھور
تۇربىنىسى 机轮汽
تۇربىنىلىق 〔静〕 式轮涡: ھور ~ ئېلېكتر ئىستانسىسى 汽轮
发电厂، 热电厂 / ~ شامالدۇرغۇچ 涡轮鼓风机 / ~
ماشىنا 透平机 / ~ گېنېراتور 涡轮式发电机 / ~ رېـ
ئاكتىۋ دىۋىگاتېل 涡轮式喷气发动机
تۇربىنىلىق سۇ سائىتى <水> 表水式轮涡
تۇربىنىلىق ناسوس <水> 泵水式轮涡
تۇرپان 〔静〕<地> 番鲁吐
تۇرپان توخۇسى <动> 鸡番鲁吐
تۇرپى 〔静〕<方> 样各式各
تۇر ـ تۇر 〔模〕 咕咕: ئۈجمىگە قونۇۋالغان تۇرۇلغا ~ قىلىپ
سايراۋاتاتتى . 落在桑树上的水鸪鸪咕咕叫。
تۇرخـۇن 〔静〕 烟道، 烟囱: ئوچاقنىڭ تۇرخۇنى 炉子的烟
囱 / تۇرخۇنغا كىرىـپ چىققاندەك 像从烟道里爬出来似
的 / تۇرخۇندىن قاپقارا ئىس ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى . 烟囱里冒
出的黑烟升上天空。تـۇتۇننىڭ ئـاچچىـقىنى ~ بىلەر .
<谚> 只有烟囱才知烟尘的呛味。
تۇرخۇنلۇق 〔静〕 有烟囱的، 带烟囱的
تۇرشاۋۇل 〔静〕<古> 先行官، 先锋官
تۇرغاق[1] 〔静〕<古> 人质
تۇرغاق[2] 〔静〕<古> 看门人، 门卫، 门官
تۇرغان ـ پۈتكەن 〔静〕 仅有的، 所有的: ئۇنىڭ تۇرغان-

پۈتكىنى شۇ . 。切一的有所他是就这

تۇرغۇت 〔静〕油罐(一种盛清油的器皿)

تۇرغۇچ[1] 〔静〕①<宗>(古兰经中的)停顿号②话语
的结论处،停顿处: گەپ دېگەننىڭ تۇرغۇچى بار ، بولمىسا
ئىسلىغۇچى . <谚> 说话都有要停顿،不然叫人抓把
柄。

تۇرغۇچ[2] 〔静〕<方>站، 地方

تۇرغۇزماق ① «تۇرماق» 的使动态: ئاغرىقنى يۆلەپ ~ 把
病人扶起来 / يـاغاچنى ~ 把木头立起来②树立، 建
立: توغرا ئەخلاق قارىشىنى ~ 树立正确的道德
观 / قائىدە ـ تۈزۈم ~ 建立规章制度③留住، 驻扎:
مېھماننى ئۆيدە بىر ھەپتە تۇرغۇزۇپ ، يولغا سالدىم . 我留客
人在家住了一个礼拜، 然后送走了。 ئەسكەر ~ 驻
扎军队

تۇرغۇزۇشماق «تۇرغۇزماق» 的共同态: يىقىلغان ئاتنى كىشى-
لەر يۆلەپ ئۆرنىدىن تـۇرغۇزۇشتى . 人们把跌倒的马扶了
起来。

تۇرغۇزۇلماق «تۇرغۇزماق» 的被动态: ئوخشاش بولمىغان شە-
كىلدىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمى تۇر-
غۇزۇلدى . 建立了不同形式的农业生产责任制。

تۇرغۇسىز 〔静〕不想待، 待不住: ~ بولۇپ كەتمەك 待不
下去 / ~ قىلىۋەتمەك 使其待不下去، 迫使离开

تۇرغۇل 〔静〕<植>泽芦

تـۇرغۇن 〔静〕静止的، 稳定的: سۇ ~ 静止的水، 死
水 / ~ ھالەت 静止状态

تۇرغۇن ئاھالە 常住人口

تۇرغۇن تەڭپۇڭلۇق <物> 稳定平衡

تۇرغۇن تىلشۇناسلىق <语> 静态语言学

تۇرغۇن دولقۇن <物> 驻波

تۇرغۇن سۆز <语> 静词

تۇرغۇن قۇتۇپلۇق جىسىم <物> 驻极体

تۇرغۇن كۈچ <物> 恒力

تۇرغۇن گاز <物، 化> 惰性气体

تۇرغۇن نەملىك <气، 物> 恒湿

تۇرغۇن ئۇچۇر <经> 静态信息

تۇرغۇن ئېقىم <物> 定常流

تۇرغۇن ئېلان <经> 静态广告

تۇرغۇنلۇق 〔静〕①静止، 停止②固定性، 稳定性

تـۇرق 〔静〕①外表، 外貌، 外形، 外观، 脸色، 长相 ،
模样儿: بۇ بالىنىڭ تۇرقى ئاتىسىغا ئوخشايدىكەن . 这孩子
的长相和他爸爸一样。 ئۇنىڭ تۇرقىدىن ئادەم قورقىدۇ .
他的脸色吓人。②变脸، 拉下脸: تـۇرقىـنى بـۇزمـاق
<转>会儿، 当儿: مۇشۇ تۇرقتا كېتىمەن . 我这会儿就
走。 شۇ تۇرقتا ئۆيدىن قېچىپ كەلدىڭمۇ ؟ 你是这会儿从家
里跑出来的吗؟③架势

تۇرقى بار 帅، 俊، 仪表堂堂: قارىغاندا بۇ خېلى ~ قىز
بولغۇدەك . 看来، 她将是个挺俊的姑娘。

تۇرقى يوق 难看، 其貌不扬: بـۇ پۇتلىرى مـايماق ، ~
ئات ئىكەن . 这是匹弯腿، 难看的马。

تۇرقارۇ 〔静〕<古>经常، 常常، 时时، 往往، 老是

تۇرقۇغ 〔静〕<古>拘束، 羞怯، 害羞، 害臊، 羞愧

تۇرماق 〔动〕①站، 站立: تۇرە ~ 直立، 竖立 / ئاما تە-
رەپتە ~ 站在群众一边②起来، 起立: بالدۇر يات ، ئەتى-
گەن تۇر . <谚> 早睡早起身体好。 ئەتىگەن تۇرغان ئەل-
دىن ئۇزار . <谚> 早起者胜过众人。 «تۇر - تۇر» كۆپ
بولسا ، ئۇيقۇدا مەززە يوق . <谚> "起来起来"叫了، 多
瞌睡就不香了。 سەھەر تۇرغان ئىتتىن قورق . <谚> 早
起的狗可怕。③停، 待، 停留، 停顿، 滞停: بىز ئۇ يەر-
دە ئـۈچ كۈن تۇرۇپ قالدۇق . 我们在那儿停留了三天。
پويىز خېلى ئۇزۇن تۇردى . 火车停了很久。 مەن قەشقەردە
بىر ئاي تۇرغان . 我在喀什待了一个月。④住، 居住: بۇ
يەردە قاچاندىن بېرى تۇرۇۋاتىدىلا ؟ 您是从什么时候住在这
个地方的؟ تۇرمىغان مېھماننىڭ كەتكىنى ياخشى ، ساقايمىغان
ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى . <谚> 留不住的客人走了好، 不治
的病人死了好。⑤处于، 在، 有، 放، 放住، 存放:
بىز ئىسلاھات دەۋرىدە تۇرماقتىمىز . 我们正处在改革的时
代。 ئالدىمىزدا مۇشكۇل ۋەزىپىلەر تۇرىدۇ . 我们面临着艰
巨的任务。 كىتاب جوزىدا تۇرىدۇ . 书在桌子上。 ماشىنا
تۇرغىنىدا پىيادە يۈرىمىزمۇ ؟ 有汽车我们还步行吗؟ تۇر-
غان تامغا ئۇسسەڭ ، بېشىڭ يېرىلار . <谚> 拿头撞墙 ،
头破血流。⑥噎住، 卡住، 夹住: ئۇنىڭ گېلىدا قىلتىرىق
تۇرۇپ قالدى . 鱼刺卡在他嗓子里了。 گالدا نـان تـۇرسا ،
سۇغا يۈگۈر ، گالدا سۇ تۇرسا ، گۆرگە يۈگۈر . <谚> 馕噎住
了快喝水، 水噎住了快进坟墓。⑦活下去: ئانام رەھ-
مەتتى 14 پەرزەنت كۆرگەنىدى ، لېكىن تۇرغىنى تۆتىمىز ئىكەن-
مىز . 已故的母亲生了十四个子女، 可是活下来的只
有我们四个。⑧生存، 生活، 过日子: ياخشى تۇردىلىمۇ ؟
你过得好吗؟ بىر ئۆيدە تۇرۇشنى ئارزۇ قىلىمەن . 我愿意
在一个家里过。⑨愣住، 惊愕، 目瞪口呆، 呆若木
鸡: ئۇ ماڭا قاراپ تۇرۇپلا قالدى . 他看着我愣住了。⑩坚

说个是他 . ئۇ گېپىدە تۇرمايدىغان ئادەم: 数算، 守信، 持
要你？ 。ۋەدىگە تۇرمىساڭ قانداق قىلىمەن . 人的数算不话
选示表⑫。的门开会店商، 儿会一等再 . بىرئاز تۇرايلى ، ماگىزىن ئېچىلىپ قالار : 等⑪？办么怎我، 言诺守信不
择: سەن ياكى بىرىشقا تۇر ، ياكى قېلىشقا تۇر . 去么要你 ،
要么留下来。⑬表示某种状态出现: ئۇ يېتىپ كەلگەندە
保⑭。着开敞门، 时来他 . ئىشىك داغدام ئوچۇق تۇراتتى
鲜، 放得住، 不变样، 不变质: ئۈزۈن تۇرىدىغان قوغۇن
放得住的瓜 / يېڭى كۆكتاتلار توڭلاتقۇدا قويۇلسا ، شۇ پېتى
不، 鲜保以可箱冰到放菜蔬鲜新 . تۇرىدۇ ، بۇزۇلمايدۇ
烂腐。⑮保持某种状态: ئۇ مېنىڭ گېپىمنى جىم تۇرۇپ
: 住吸، 住贴، 住粘⑯。话讲我听地静静他 . ئاڭلىدى
قارىمامدىلا ھەدە ، ماۋۇ نان تونۇردا ھېچ تۇرمايدىغۇ تاڭ ! 子嫂 ،
与، 后词静在加⑰! 呀住不贴也么怎坑馕这، 瞧你
状种某于处或折转的气语示表 ، 语谓作起一词静
态: سەن ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى تۇرۇپ شۇنىمۇ بىلمەمـ
سەن؟ 吗懂不都个这连، 生学大个是你؟ سەن تەنھەرىـ
كەتچى تۇرساڭ ، بىز ساڭا قانداق تەڭ كېلەلەيمىز؟ 动运是你
، 语谓作后词容形在加⑱؟ 比你跟能么怎们我 ، 员
表示某种状态: بۇگۈن ھاۋا سوغۇق تۇرىدۇ . 气天天今
冷 。 سۇ ئىسسىق تۇرىدۇ . 热水。⑲附加在形动词后表
示推测: تۈنۈگۈن بىرنەرسە يازغانىدەك تۇراتتىڭىز ، نېمىنى
يازدىڭىز؟ 昨天你像是在写什么东西، 写的是什么？
⑳在目的副动词后表示行为动作的开始: بەلـسـكىم
ئاغرىغىلى تۇردى . 我的胳膊疼起来了。㉑与 دەپ 连用
表示准备做某事: ھارۋا يالىلاي دېسەم ھېچ يەردە ھارۋا يوق ،
سىزنىڭكىنى ئالسامىكىن دەپ تۇراتتىم . 我想雇车، 哪儿都
没有، 正想向你借呢 。 شـۇ ئىشنى سىزگـە ئېيتاي دەپ
تۇراتتىم . 我正打算把这件事告诉你。㉒做助动词表
示行为动作的持续性: تۇرۇپ تۇرۇڭلار ، بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا
ئېيتماي تۇرايلى . 等等، 这件事我们先不告诉他 。 سەن
كېتىپ تۇرغىن . 你先走 。 بۇ كىتابنى ئوقۇپ تۇرغىن ، بىر
سائەتتىن كېيىن ئالىمەن . 这本书你先读着، 我一个
钟头后要 。 ㉓作助动词表示某种状态下做出另一
个动作: ئاڭلاپ تۇرۇپ يازماق 听着写، 边听边写 / كۈـ
لۈپ تۇرۇپ سۆزلىمەك 笑着说، 边笑边说㉔作助动词表
示确实: مەن دېگەن تۇرسام ، نېمە ئۈچۈن بىلمەيمەن دەيسەن؟
我明明说过، 你为什么说不知道？

تۆرغان گەپ <习>: 肯定: ئۇنىڭ ئۆيىگە قايتىپ كېلىدـ
ىشى ~ . 他肯定回家 。

تۆرۈپ ① قالماق 楞住، 呆住② 陈، 陈旧: تـۆرۈپ
قالغان گۈرۈچ 陈米 / تۆرۈپ قالغان مال 陈货

تۇرمالىن 〔静〕<矿> 电气石

تۇرمۇش 〔静〕 生活: بەختلىك ~ 幸福生活 / تەشكىللىي ~
组织生活 / تۇرمۇشنى ياخشىلىماق 改善生活 / ~ سەۋىـ
يىسى 生活水平 / تۇرمۇشنىڭ ئاچچىق - چۈچۈكىنى تېتىغان
ئادەم 饱经风霜的人 / تۇرمۇشنىڭ غېمىدا يۈرمەك 为生活
操劳

تۇرمۇشتا قىسىلماق 生活窘迫

تۇرمۇش خىراجىتى 生活费

تۇرمۇشقا چىقماق 出嫁، 成婚: ئۇ ئۆز خاھىشىغا خىلاپ
ھالدا ، ئۆزى ياخشى كۆرمىگەن ئادەمگە تۇرمۇشقا چىقتى . 她违
背自己的意愿، 嫁给了自己并不喜欢的人。

تـۇرمۇش قـۇرماق 结婚، 成家: گۈزەلنىساي تـۇرمۇش
قۇرۇشقا رازى . 古再丽阿依乐意结婚。

تۇرمۇش كەچۈرمەك 度日子، 过日子

تۇرمۇشنى قامدىماق 维持生活

تۇرمۇشلۇق 〔静〕 已出嫁的، 已婚的: بۇ قىز ~ بولغان .
这姑娘已出嫁了 。 بىر قېتىم ~ بولغان ئايال 结过一
次婚的女人 / ~ قىلماق 出嫁

تۇرنا 〔静〕<动> 鹤، 仙鹤

تۇرناچى 〔静〕<古> 布阵的人(指挥员)

تۇرنىسىمان 〔静〕 鹤形的

تۇرنىسىمانلار ئەترىتى <动> 鹤形目

تۇرنىگۈل 〔静〕<植> 鹤望兰

تۇرۇبا 〔静〕① 管子، 管道: سۇ تۇرۇبىسى 水管، 自来水
管 / پار تـۇرۇبىسى 暖气管道 / نېفىت تۇرۇبىسى 石油管
道 / ئۇلاقسىز پولات ~ 无缝钢管② <艺> 单簧管 ،
黑管

تۇرۇبا سۈيى 自来水

تۇرۇبا كەرگۈچ 胀管器، 扩管器

تۇرۇبا ئۆچلىغۇچ 管子铰板

تۇرۇبىسىمان 〔静〕 管式، 管状

تۇرۇبىسىمان پومپا <石> 管式泵

تۇرۇبىسىمان كان، ياتمىسى <地> 管状矿床

تـۇرۇبىلىق 〔静〕 管子的: قـوش ~ مىكروسكوپ 双筒显
微镜

تۇرۇپ¹ 〔静〕<植> 萝卜

تۇرۇپ² 〔静〕 调主(打扑克用语)

تۇرۇپ - تۇرۇپ 〔静〕 一阵一阵的: ~ ئاغرىماق 一阵一

痛地阵

تۇرۇپكا 〔静〕 ①电话筒②烟斗

تۇرۇپلا 〔静〕 一下子、动不动、动辄

تۇرۇپلۇق 〔静〕 萝卜地

تۇرۇش ① «تۇرماق» 的动名词形式②情况：بۇ تۇرۇشتا بۇ ماقالىنى بۇگۈن كېچە ئاران پۈتكۈزگۈدەكسەن . 这种情况下，这篇文章你今晚来看勉强能写完。

تۇرۇش قىلماق 办筹、筹备、着手：ئۇكام ، تويغا تۇرۇش قىلىۋاتىمەن ، مۇنچىلىك مېھمان چاقىرماقچىدىم ، قانچىلىك گۆرۈچ باسسام بولار ؟ 兄弟，我正在筹办婚事，请这么多人，该下多少米？

تۇرۇش نۇقتىسى <机> 死点

تۇرۇش ھوقۇقى <法> 居留权

تۇرۇشلۇق 〔静〕 驻……的、所在的：بېيجىڭدا ~ چەت ئەل ئەلچىخانىلىرى / 驻北京的外国使馆 ~ ئۈرۈمچىدە قىسىملار / 驻乌鲁木齐的部队 / يېزا كومىتېتى ~ مەھەللە 乡委会所在的村子

تۇرۇشلۇق جاي 居住地

تۇرۇشماق «تۇرماق» 的共同态

تۇرۇغ 〔静〕<古> 寨、山寨

تۇرۇق 〔静〕<古> 瘦的

تۇرۇقلۇق 〔助〕 既然：ئايالىڭىز ۋە باللىرىڭىز بار ~ ، يەنە نېمىشقا مۇنداق گەپلەرنى قىلىسىز ؟ 既然你有妻小，为什么还要说这种话？

تۇرۇلماق «تۇرماق» 的被动态：كاۋاپ دەمسىز ، مېۋە - چېۋە دەمسىز ، ئۇزمەي ئەكىرىپ تۇرۇلدى . 烤肉呀、水果呀，不断地拿来。

تۇرۇم[1] 〔静〕 榫：ئەركەك ~ 榫子、榫头 / چىشى ~ 卯眼、榫眼、榫槽 / چىقارماق ~ 凿榫眼

تۇرۇم[2] 〔静〕<古> 一人高、一人深

تۇرۇم[3] 〔静〕<古> 两岁骆驼

تۇرۇمتاي 〔静〕<动> 松雀鹰、青鹰

تۇرۇنج 〔静〕<植> 香橼、枸橼

تۇرۇنچە 〔静〕<古、植> 橘子

تۇرى 〔静〕<古> 无味的、乏味的、不好吃的、苦涩的

تۇز[1] 〔静〕 ①盐：دېڭىز تۇزى / 海盐 / ئاش ~ 食盐 / تۇزى كەم 盐淡了 / ئاشنىڭ تۇزى ئۆتۈپ كېتىپتۇ . 饭太咸了。ئادەم تەمى سۆز بىلەن ، ئاشنىڭ تەمى ~ بىلەن . <谚> 人靠言谈、饭靠菜盐。②<转> 饭：مېنىڭ تۇزۇمنى يەپ ، ئۈششمنى تۇزۇككىنە قىلمايدۇ . 吃我的饭，却不好好干我

的活儿。

تۇز كانى <矿> 矿盐

تۇز كىسلاتاسى <化> 酸盐

تۇزنى ئاقلىماق <成> 报答养育之恩：ۋەتەننىڭ تۇزىنى ئاقلىماق 报答祖国的养育之恩

تۇز ھەققى 报答、回报：خۇدا ھەققى . ~ <谚> 报答，就是回报真主。

تۇز[2] 〔静〕 (扑克牌中的)A：قاغىنىڭ تۇزى 黑桃 A / چىلىكنىڭ تۇزى 梅花 A

تۇزاق 〔静〕 捕鸟夹、捕兽夹、捕鸟网：تۇزاقتىن قورققان قۇش ، ئاچا ياغاچقا قونماس . <谚> 捕鸟夹吓坏的鸟不敢落在树杈上。

تۇزاققا چۈشمەك ①(兽或鸟)被夹住②<转> 上圈套、落入圈套

تۇزاققا دەسسىمەك = تۇزاققا چۈشمەك

تۇزاق قۇرماق ①放捕鸟夹、放捕兽夹②<成> 设圈套、设骗局

تۇزاقچى 〔静〕 ①设置捕鸟(兽)器的人②<转> 设圈套的人、设骗局的人

تۇزاقچىلىق 〔静〕 ①设捕鸟(兽)器②设圈套、设骗局

تۇز - تەم 〔静〕 ①味道、味：ئۆي تامىقىنىڭ تۇز - تەمى جايىدا بولىدۇ . 家里的饭味道真好。②<转> 可心、中听：مانا ، سىزدىن خېلى تۇز - تەمى بار گەپنى ئاڭلىدىم . 瞧瞧，我从你这儿算是听到可心的话了。

تۇزچى 〔静〕 ①盐贩子、卖盐的人②盐业工人

تۇزچىلىق 〔静〕 盐业：سانائىتى ~ 制盐工业 / ~ شىركىتى 盐业公司

تۇزدان = تۇزلۇق[1]

تۇزسىراتماق «تۇزسىرىماق» 的使动态

تۇزسىراشماق «تۇزسىرىماق» 的共同态

تۇزسىرىماق 〔动〕 想吃盐、缺盐：تۇزسىراپ كەتكەن قويلار 想吃盐的羊群

تۇزسىز 〔静〕 ①无盐的、味淡的：ئاش ~ 味淡的饭②无味的、乏味的：گەپ ~ 乏味的话

تۇزسىزلىق 〔静〕 ①淡、味轻：بۈگۈنكى شوۋىگۈرۈچنىڭ تۇزسىزلىقىدىن ئاغزىمغىمۇ ئالالمىدىم . 今天的肉粥盐淡，我没吃。②<转> 乏味、没意思：گېپىنىڭ تۇزسىزلىقىنى قارا ! 瞧，他的话多没意思！

تۇزغۇ 〔静〕<古> (赠与亲友的)旅途用品

تۇزكور 〔静〕<骂> 忘恩负义的：ئادەم ~ 忘恩负义

人的 / مەن ئىشنى يەپ قازىنىنى چاقىدىغان تۆزكورلاردىن ئە-
مەسمەن . 我不是那种吃饭砸锅、忘恩负义的人。

تۆزكورلۇق 〔静〕 忘恩负义

تۆزكورلۇق قىلماق 忘恩负义，翻脸不认人

تۆزلاتماق «تۆزلىماق» 的使动态: قۇربان ئاكام قۇربانلىق قوي-
نى سويۇپ بولغاندىن كېيىن ، ئوغلىغا تېرىسىنى تۆزلىتىپ مەس-
چىتكە ئەۋەتتى . 库尔班大叔宰牲后，让儿子在皮子上
撒上盐送到清真寺去了。

تۆزلاشماق «تۆزلىماق» 的共同态

تۆزلانماق «تۆزلىماق» 的被动态

تۆزلانغان بېلىق <食> 咸鱼

تۆزلانغان تۇخۇم <食> 咸蛋

تۆزلانغان كۆكتات <食> 咸菜

تۆزلۈق[1] 〔静〕 ①有盐的，盐味重的，咸的: ~ تاماق 盐
味重的饭②盐滩，产盐地

تۆزلۈق تۇپراق <农> 盐土

تۆزلۈق سۇ 咸水

تۆزلۈق كۆل <水> 咸水湖

تۆزلۈق ئېرىتمە <化> 碱性溶液

تۆزلۈق[2] 〔静〕 盐罐

تۆزلۈق قاپاق ①盛盐水的葫芦②<转> 冤大头，
出气筒: مەن بۇ ئۆيدىكىلەرنىڭ تۆزلۈق قاپىقى بولۇپ قال-
دىم ، ھە دېسىلا يوقالغان ، سۇنغان نەرسىلەرنى مەندىن كۆرىدۇ .
我成了这家人的冤大头，东西丢了坏了，动不动就
怪我。

تۆزلۈقئوت 〔静〕<植> 茳芏

تۆزلىماق 〔静〕 ①撒盐，腌: تېرىسىنى ~ 给皮子上撒
盐 /②<化> 盐析

تۆزۈ 〔静〕 土族

تۆزۈچە 〔静〕 ①土族语②土族式的: ~ كىيىم 土族式
服装

تۆزۈن 〔静〕<古> ①乡神，长老②管水人

تۆزى 〔静〕<古> 屠子

تۆس 〔静〕<古> ①家族，族系，世家②性格，性情

تۆساق 〔静〕<牧> 周岁母羊

تۆسقاق 〔静〕<古> 幼芽，嫩芽

تۆسۇ 〔静〕<古> 效益

تۆسۇلماق 〔动〕<古> 有益，见效

تۆش[1] 〔静〕 同等，相等

تۆش قىلماق 顶替: مېنى ئەمىلىمدىن ئېلىپ تاشلاپ ،

ئۇنىڭ گۇناھىغا تۆش قىلسىلا تەقسىر . 阁下，请罢我的官，
顶他的罪。

تۆش[2] 〔静〕 方面，面，边

تۆشلانماق 〔动〕<古> 碰到，遇到，遭到

تۆشلۇق 〔静〕 ①适合的，适合的，适当的，应得的: تۆ-
زىگە ~ ئىش / 适合于自己的工作 / پۇتۇمغا ~ ئاياغ 合我
脚的鞋 / ئۆزىگە تۆشلۇقىنى ئالماق 拿自己应得的②相
应的，尽着，可着: ئۆزىنىڭ ئۆزىگە ~ قىيىنچىلىقى بار .
他也有自己的困难。 ساپال قاچىمۇ ~ ئىچكە قايناقسۇ
يوق . 连个喝开水的土碗都没有。پۇلغا ~ ئالماق 尽着
钱买，可着钱买③够，够尽: بىر تۇغرام نانغا تۆشلۇقمۇ
پۇلۇم يوق . 我连买块馕的钱都没有。 ئىككى كارىۋاتقا ~
ئۆي 够摆下两张床的屋子

تۆشماق 〔动〕<古> 遇上，碰上，遭遇

تۆشمۇتۆش 〔静〕 四面八方，四处

تۆشقىماق 〔动〕<古> 碰见，遇见

تۇغ[1] 〔静〕 ①旌旗，旗帜，旌: ~ خادىسى 旗杆 / تۇغلار
لەپىلدىمەك 旌旗招展②<宗> 旌，神幡（坟地里在
木杆上挂的用牦牛尾巴或各色布条做的旗子）③驱
鬼幡

تۇغ باغلىماق ①系旌，系神幡②拉驱鬼幡

تۇغ[2] 〔静〕 埝，坝

تۇغ سالماق 打埝，筑坝

تۇغا 〔静〕<古> 居各（东汉、西晋时匈奴部落之一）

تۇغان 〔静〕<水> 堤坝，水坝，谷坊: سۇ كەلگۈچە ~
سال . <谚> 洪水到前修好坝（未雨绸缪，防患未
然）。

تۇغان تۇتماق 修坝

تۇغان قوختىسى <水> 坝垛

تۇغان ئۆكچىسى <水> 坝踵

تۇغانچى 〔静〕<古> 旗手，统帅，指挥官

تۇغ - ئەلەم 〔静〕 ①旌旗，旗帜，旗子②神幡

تۇغبېگى 〔静〕<古> 王府卫队长

تۇغچى 〔静〕<古> 旗手

تۇغدۇرما 〔静〕 生成

تۇغدۇرما گرامماتىكا <语> 生成语法

تۇغدۇرماق ① «تۇغماق» 的使动态②<转> 制造，创
造: ساغلىقلارنى ~ 使母羊产羔 / ھامىلدار ئايالنى ~ 为
产妇助产 / ماجىرا ~ 制造纠纷 / خىزمەتكە زۆرۈر شا-
رائىت تۇغدۇرۇپ بەرمەك 给工作创造必要条件 / گۇمان

~ 疑怀生产، 疑犯使، 疑怀使

تۇغدۇرۇشماق «تۇغدۇرماق» 态同共的

تۇغدۇرۇلماق «تۇغدۇرماق» 态动被的

تـۇغرۇ 〔静〕 <古>铁楔子)为紧固刀剑柄而塞的人
(条铁细

تۇغسۇغ 〔静〕 <古> 上升، 升起

تۇغسمان 〔静〕 幡状

تۇغسمان بۇلۇت 〔静〕<气> 幡状云

تۇغ - شەدده 〔静〕 (坟地里挂在杆子上的)旌، 灵幡

تۇغقان 〔静〕 戚亲، 属亲: يېقىن ~ 近亲 / يىراق (شەرەم)
~ 远亲 / ~ يوقلىماق 探亲 / بىر كۆرگەن تونۇش ، ئىككى
كۆرگەن ~ . <谚> 头回见面成熟人، 二回见面成亲
人(头回生، 二回熟)。 ئەسكى چاپان يامغۇردا ياخشى ، يامان
~ ئۆلگەندە ياخشى . <谚> 破袷祥雨里顶事، 坏亲戚
送葬顶事。

تۇغقان تىللار <语> 言语属亲

تـۇغقانچىلىق «تۇغقان» 的抽象名词: ~ مۇناسىۋەت 亲属
关系 شۇنداق قىلىپ ، مەن ئـابدۇلھېكىمنىڭ ھەپىزخان بىلەن
تـۇغقانچىلىقىنى بىلدىم . 于是我知道了阿卜杜力赫克木
和艾皮再罕是亲戚。

تۇغقانچىلىق قىلماق 认亲戚، 攀亲戚

تۇغقاندارچىلىق 〔静〕 亲戚情分

تـۇغقاندارچىلىق قىلماق 拉亲戚关系، 攀亲戚 بۇ-
گۈنكى كۈندە مەن ساڭا تۇغقاندارچىلىق قىلغىنىم يوق . 今天我
不是跟你拉亲戚关系。

تۇغقانلىق 〔静〕 亲属关系

تۇغلۇق 〔静〕 有神幡的: مازار ~ 有神幡的麻扎(墓地)

تـۇغما 〔静〕 ①天生的، 先天的: گاس ~ 天生的聋子
②<医> 先天性: رەڭ قارىغۇسى ~ 先天性色盲

تۇغما تەبىئەت 天性

تۇغما چىقىق <医> 先天疝

تۇغما زەئىپلىك 先天不足

تۇغما قابىلىيەت <心> 本能، 天赋

تۇغما كېسەللىك <医> 先天性疾病

تۇغما ئىدىيە <哲> 天赋观念

تۇغما ئىممۇنىتېت <医> 先天性免疫

تۇغماس 〔静〕 不生育的: ئايال ~ 不生育的女人

تۇغماسلىق 〔静〕<生> 不育性

تۇغماسلىق كېسىلى <医> 不孕症

تۇغماق 〔动〕 ①生، 分娩: بالا ~ 生孩子 / تۇخۇم ~ 下蛋

②下، 产: قوي تۇغدى . 羊生羔了。 تۇخۇ سەمرىسە تۇغمىقى
تەس ، ئادەم سەمرىسە قوپمىقى تەس . <谚> 鸡肥难下蛋،
人胖难起身 ③(月亮)出来: ئاي تۇغدى . 月亮出来
了。 ④(好日子)来: ئۇنىڭ كۈنى تۇغدى . 他的好日子
来了。 ⑤结(桑椹): ئۈجمە تۇغۇپتۇ ، بىر ئـايدىن كېيىن
پىشقـۇدەك . 桑椹结了، 一个月后就可以熟。 ⑥增多،
翻倍، 增加: پۇل ~ 钱翻倍، 钱增多

تۇغۇت 〔静〕 生育: پىلانلىق ~ 计划生育 / تۇنجى ~ 初
产، 产头胎 / قىيىن ~ 难产

تۇغۇت ئانىسى <医> 产婆، 接生婆

تۇغۇت بۆلۈمى <医> 产科

تۇغۇت چەكلىمەك <医> 节育

تۇغۇت دوختۇرخانىسى <医> 产院

تۇغۇت ئىلمى <医> 产科学

تۇغۇت يولى <医> 产道

تۇغۇتخانا 〔静〕 产房، 产院

تۇغۇتلۇق 〔静〕 分娩的: ئايال ~ 产妇

تۇغۇر[1] 〔静〕<生理> 尾骨

تۇغۇر[2] 〔静〕<古> 毡房

تۇغۇش 〔静〕 胆量، 大胆

تۇغۇش قىلماق 敢، 敢于، 勇于: ئۇ بۇ گەپنى قىلىشقا
ئـانچە تـۇغۇش قىلالماي تۇراتتى . 这话他不太敢说。 بـۇ
ئىشقا تۇغۇش قىلالايمەن . 这件事我敢干。

تۇغۇشلۇق[1] 〔静〕 繁殖能力强的: مال ~ 繁殖能力强的
牲畜

تـۇغۇشلۇق[2] 〔静〕 大胆的، 有胆量的: ئادەم ~ 有胆量
的人

تۇغۇشماق[1] «تۇغماق» 的共同态

تۇغۇشماق[2] 〔动〕<方> 适合، 合适، 和好

تۇغۇلماق ① «تۇغماق» 的被动态: تۇغۇلۇش نىسبىتى 出生
率 / ئۇ ئىشچى ئـائىلىسىدە تـۇغۇلغان . 他出生在工人家
庭。 چالا ~ 早产 / تۇغۇلغان كۈننى خاتىرىلىمەك 祝贺生
日، 过生日 / تـۇغۇلۇپ ئۆسكەن يـەر 土生土长的地方
②<转> 发生، 产生: ۋەقە ~ 发生事件 / مەسىلە ~
发生问题 / پىكىر ~ 产生意见

تۇغۇلمىغان موزايغا قوزۇق قاقماق <成> 给未生
的牛犊修钉木桩(幻想主义، 操之过急)

تۇغۇلغىنىغا تويغۇزماق <成> 让其悔不该来到
人间، 整惨، 整废، 整得死去活来: خەپ توختاپ تۇر ،
سېنى تۇغۇلغىنىڭغا تويغۇزمىسام ، ئادەمنىڭ بالىسى بولماي كې-

تەي . 好吧、等着瞧、我不把你废了、不誓为人。

تۇغۇمچان 〔静〕 孩子生得多的: ~ ئايال 孩子生得多的女人

تـۇغۇندى 〔静〕 ①老人(在一地呆得时间长的人): ئۇ مۇشۇ زاۋۇتتىكى تېخنىكا بۆلۈمىنىڭ تۇغۇندىسى . 他是这个厂技术科的老人。② <化> 衍生的

تۇغۇندى ماددا <化> 衍生物

تۇغېلكا 〔静〕 <动> 草履虫

تۇغۇرچۇق 〔静〕 <古> 苗、幼苗、幼芽

تۇگىماق 〔动〕 <方> 理睬、看重、珍惜

تۇڭ 〔静〕 桶: ياغاچ ~ 木桶 / ماي تۇڭى 油桶

تۇڭچى 〔静〕 通事、翻译: سوراقچىدىن ~ يامان . <谚> 通事比推事还厉害。چالا ~ ئادەم ئۆلتۈرەر . <谚> 半瓶醋通事害死人; 二把刀翻译害死人。

تۇڭچىلىق 〔静〕 通译(工作)

تۇڭچىلىق قىلماق 当通译、做通译工作

تۇڭگۇ 〔静〕 <植> 油桐

تۇڭگۇس 〔静〕 通古斯人

تۇڭگۇس - مانجۇ تىللىرى تۇركۇمى <语> 通古斯一满语族

تۇڭۇ 〔静〕 <古> 聋子

تۇڭۇر 〔静〕 <古> 妻子的同胞兄弟姐妹

تۇل 〔静〕 守寡的: ~ خوتۇن 寡妇

تۇل قالماق 守寡: ئۇرۇشقاق خوتۇن تۇل قالار . <谚> 爱打架的婆娘必守寡。

تۇل ئۆتمەك 守寡

تۇلا 〔静〕 <方> 冰雹

تۇلاس 〔静〕 <古> 苍白的、冷漠的

تۇلپار 〔静〕 ①骏马 ② <转> 千里马、飞马

تۇل - تۇغساق 〔静〕 <古> 寡妇

تۇلساق 〔静〕 <古> 寡妇

تۇلغۇق 〔静〕 <古> (吹了气的)皮囊

تۇللۇق 〔静〕 守寡: خوتۇن كىشىنىڭ تۇللۇقىدىن ئەر كىشىنىڭ بويتاقلىقى يامان . <谚> 男人打光棍儿比女人守寡更难熬。

تۇلماق 〔动〕 <古> 打(球)

تۇلۇق 〔静〕 ① 碾子、磙子、碌碡: تاش ~ 石碾子 ②转轮: تاپانچىنىڭ تۇلۇقى 手枪的转轮 ③ <机> 转子、滚筒: خەت بېسىش ماشىنىسىنىڭ تۇلۇقى 打字机的滚筒 ④ <农> 镇压器

تۇلۇق ياستۇق 筒形枕头

تۇلۇقچى 〔静〕 赶碌碡者

تۇلۇقچىقوڭغۇز 〔静〕 <动> 蜣螂、屎壳郎

تۇلۇقلۇق 〔静〕 有碾子的、有转轮的

تۇلۇقلۇق تاپانچا 左轮手枪

تۇلۇم 〔静〕 皮囊、皮袋: كالا تۇلۇمى 牛皮囊 / ئۆچكە تۇلۇمى 山羊皮囊 / بىر ~ قىمىز 一皮囊马奶子

تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك <成> 突然、突如其来、出其不意、平地一声雷

تۇلۇم سال 皮筏

تۇلۇم قېيىق <体> 皮艇

تۇلۇمان 〔静〕 <植> 新牡丹

تۇلۇمچاشقان 〔静〕 <动> 大家鼠、褐家鼠

تۇلۇمچە 〔静〕 ①整剥下来、囫囵剥下来: قوينىڭ تېرىسىنى ~ قىلىپ سويماق 把羊皮囫囵剥下 ②小皮囊

تۇلۇمچىلاپ 见下

تۇلۇمچىلاپ سويماق 把整皮剥下来

تۇلۇمسىمان 〔静〕 皮囊似的

تۇلۇن 〔静〕 <古> 鬓角

تۇل - ئۆكسۈك 〔静〕 <古> 守寡的、孤寡的

تۇم[1] 〔静〕 深色: قارا ~ 漆黑 / سېرىق ~ 深黄 / ئاق ~ 雪白 / ~ قاراڭغۇ 漆黑、黑洞洞

تۇمار (تۇمارى) 〔静〕 护身符、驱邪符: بالىنىڭ بويىنىغا ~ ئېسىپ قويماق 给小孩脖子戴(挂)上护身符

تۇمار بۇرۇت (连着的)八字胡

تۇمارچە 〔静〕 ①小护身符 ②三角形的: ~ بايراق 三角旗 / ~ قاتلانغان خەت 叠成三角形的信 / ~ ئېتىز 三角田

تۇمارچىلاپ 见下

تۇرماچىلاپ يۆكلىمەك 叠成三角形

تۇماردان 〔静〕 <植> 线嘴苣

تۇمارگۈل 〔静〕 <植> 小头菊

تـۇمارلىق 〔静〕 ①有护身符的、挂护身符的 ② <转> 可贵、珍贵

تۇماغا 〔静〕 (驯鹰时套在鹰头上的)皮眼罩

تۇماق[1] 〔静〕 皮帽子: تازنىڭ كۆزى تۇماقتا . <谚> 秃子的眼老是盯着皮帽。باش ئامان بولسا، ~ تېپىلىدۇ . <谚> 只要头安全，就会有皮帽戴。

تۇماقنى ئاسمانغا ئاتماق <成> 欣喜若狂

تـۇماقنى ئـالدىغا قويۇپ ئويلىماق <成> 扪心

问自

تۇماقنى قىرلاپ يۇرمەك <成> 意得、得自然悠
洋洋

تۇماق ئۇرۇش <体> 帽皮打鞭

تۇماق² 〔动〕<古> 封、捂、填、盖、堵

تۇماقچى 〔静〕 匠帽皮

تۇماقچىلىق 〔静〕 业帽皮

تۇماقچىلىق قىلماق 业帽皮事从、帽皮做

تۇماقلىق 〔静〕①有帽子的②做皮帽用的：بىر ~ كۆرپە 做一个皮帽的羔皮

تۇماگۇل 〔静〕<植>龙吐珠

تۇمان 〔静〕①雾、霭：~ كۆتۈرۈلمەك 起雾 / كەچكى ~ 暮霭 ②<转>阴霾

تۇمان باسماق 起雾、雾气弥漫：ھاۋانى ~ 雾气弥漫天空

تۇمان تارقىلىشى <气> 消雾

تۇمان قىرو <气> 淞雾

تۇمان ئۆلچىگۈچ <气> 测雾仪

تۇمانسىز 〔静〕没有雾气的、无雾的：~ ھاۋا 晴朗的天空

تۇمانلاشتۇرماق «تۇمانلاشماق» 的使动态：بۇلاقلاردىن كۆتۈرۈلگەن ھور تاغ باغرىنى تۇمانلاشتۇردى. 泉中腾起的蒸气使山麓烟雾弥漫。

تۇمانلاشتۇرۇلماق «تۇمانلاشتۇرماق» 的被动态

تۇمانلاشماق 〔动〕①起雾、烟雾弥漫、被烟雾笼罩：تاغلار تۇمانلىشىپ كەتتى. 群山烟雾弥漫。②<转> 迷茫、朦胧

تۇمانلىق 〔静〕①雾气腾腾的、雾蒙蒙的：~ كېچە 雾气腾腾的夜晚 / ~ تاغلار 烟雾笼罩的山峦 ②<转> 布满阴霾的：ئۇنىڭ ~ قاراڭغۇ ھاياتى 他那布满阴霾的黑暗生活 ③<转> 模糊的 ④<天> 星云、朦胧

تۇمشۇق 〔静〕①喙、嘴：قاغىنىڭ تۇمشۇقى 乌鸦的嘴 / توڭگۇز تۇمشۇقى 猪嘴 / شۇم ~ 不吉利的嘴 ② <转>(船、鞋的)头：كېمە تۇمشۇقى 船头 / ئۆتۈك تۇمشۇقى 靴头、靴尖 ③<地> 岬、岬角：ئۈمىد تۇمشۇقى 好望角

تۇمشۇق تىرىمەك <成> 好不容易、硬撑着、勉强：مەن سىفەتنى تۇمشۇق تىرەپ تۈگەتتىم. 我好不容易才把师范读完。

تۇمشۇق تىقماق ①伸嘴 ②<转>管闲事、干涉、插手：سەن بۇ ئىشقا تۇمشۇقۇڭنى تىقما. 你不要插手这件事情。

تۇمشۇقتىن سۆرىمەك = تۇمشۇقتىن يېتىلىمەك

تۇمشۇقتىن يېتىلىمەك <成> 牵着鼻子走、强迫着走、强人所难、勉为其难、使唆、教唆：باشقىلار ئۇنىڭ تۇمشۇقىدىن يېتىلىگەچكە مۇشۇ يامان ئىشلارنى قىلدى. 他受人唆使、才干了这些坏事。

تۇمشۇقتىن ئىلماق <成> 让人上钩、引人上圈套

تۇمشۇق سوزماق ①伸鼻子：بۇ ھايۋان تۇمشۇقىنى سوزۇپ پۇراۋاتىدۇ. 这动物伸着鼻子在嗅东西。②努嘴：ئۇ ئۆيى تەرەپكە قاراپ تۇمشۇقىنى سوزۇپ قويدى. 他朝屋子那边努了努嘴。③<转> 吊脸子、拉下脸：نېمە تۇمشۇقۇڭنى سوزىسەن؟ 你噘什么嘴？ئۇ ئەجەب تۇمشۇقىنى سوزۇپ قاپتىغۇ؟ 他怎么拉下脸来啦？

تۇمشۇققا يېمەك <成> 碰钉子、碰一鼻子灰.

تۇمشۇق ئۇچلىماق <成> ①噘嘴 ②抿嘴

تۇمشۇقى ئۇزۇن <成> 多嘴的、多嘴多舌的：~ ئايال 多嘴多舌的女人、长舌妇

تۇمشۇق يالاشماق 亲嘴：كۆپكۆندۈزدە، خەلقئالەم ئالدىدا تۇمشۇق يالىشامدۇ؟ 哪有大白天当着众人亲嘴的？

تۇمشۇقسىمان 〔静〕 喙状、鼻状

تۇمشۇقسىمان تۈزۈلمە <地> 鼻状构造

تۇمشۇقلۇق¹ 〔静〕 喙的、嘴的

تۇمشۇقلۇق² ①缰绳、扯手②笼头

تۇمشۇقلۇق سالماق 上缰绳、上笼头

تۇمشى 〔静〕<方> 告密者、打小报告者

تۇملۇتماق 〔动〕<古> 使冷、使冻冰、使寒心

تۇملۇغ 〔静〕<古> 寒冷

تۇمۇ (تۇمۇيۇم، تۇمۇيۇڭ، تۇمۇسى) 〔静〕 感冒

تۇمۇ تەگمەك 伤风、感冒

تۇمۇچۇق 〔静〕<动> 红点颏

تۇمۇشماق 〔动〕<古> 噘嘴

تۇمۇقاشماق «تۇمۇقماق» 的共同态

تۇمۇقماق 〔动〕 感冒、伤风

تۇنباش = گەزنىئوت

تۇنجۇقتۇرماق ① «تۇنجۇقماق» 的使动态②<转> 使窒息、扼杀：بۇشۇكىدە ~ 扼杀在摇篮中

تۇنجۇقتۇرۇشماق «تۇنجۇقتۇرماق» 的共同态

تۈنجۇقتۇرۇلماق «تۈنجۇقتۇرماق» 的被动态

تۈنجۇقماق 〔动〕①窒息，憋气：تۈنجۇقۇپ ئۆلمەك 窒息而死 ②＜转＞被扼杀，堵塞：ھېلىقى تۈزۈم بۆشۈكىدىلا تۈنجۇقۇپ قالدى . 那项制度在摇篮中就被扼杀了。③拘谨，拘束：ئۇ مۇدىرنى كۆرۈپلا تۈنجۇقۇپ كەتتى . 他看到主任就很拘束。

تۈنجۇقۇشماق «تۈنجۇقماق» 的共同态

تۇنجى 〔静〕初次的，首次的，第一次的，起初的：~ قېتىم 初次，首次，第一次 / ~ ئوغۇل 第一个儿子，长子 / ~ نەشرى 初版 / يالغان سۆزلەش ئوغرىلىق قىلىشنىڭ تۇنجى قەدىمى . ＜谚＞说谎话是做贼的第一步。

تۇنجى تۇغۇت 头生，初产，头一次生育

تۇنجى سان 创刊期

تۇنجى سەۋەب 第一原因

تۇنجى قار ＜气＞初雪

تۇنجى ماددا ＜哲＞第一物质

تۈنچۇ 〔静〕＜古＞一大口，一大块(食物)

تۈندرا 〔静〕＜地＞冻原，冻土带

تۈندرا كەكلىكى ＜动＞雷鸟

تۈندرا كىلىماتى ＜气＞冻原气候

تۈۋاق 〔静〕①锅盖，盖子，盖儿：ياغاچ ~ 木锅盖 / تۆمۈر ~ 铁锅盖 ②压板(类似锅盖，用于压实棉絮的工具)：تور پاختىنى ~ بىلەن باستۇرماق 用压板压网套

تۈۋاقلاتماق «تۈۋاقلىماق» 的使动态

تۈۋاقلاشماق «تۈۋاقلىماق» 的共同态

تۈۋاقلانماق «تۈۋاقلىماق» 的被动态：ئۇنىڭ ئاغزى تۈۋاقلاندى . 他的嘴被堵住了。

تۈۋاقلىق 〔静〕带盖的：قازان ~ 带盖的锅

تۈۋاقلىماق 〔动〕＜转＞堵：خەق بىر ئېغىز سۆز بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىنى تۈۋاقلاپ قويدى . 人家用一句话就把他的嘴堵上了。

تۈۋۈرلۈغ 〔静〕＜古＞捆毡房(的)毡绳，毛绳

تۈۋۈرماق 〔动〕＜古＞使竖起，使直立

تۇياق 〔静〕①蹄：ئات تۇيىقى 马蹄 / ئۇينىڭ مۆڭگۈزىگە ئۇرسا تۇيىقى سىرقىراپتۇ . ＜谚＞打在公牛的角上，痛在蹄上。②只，头：بەش ~ قوي 五只羊 / ئۈچ ~ كالا 三头牛

تۇياق بېجى ＜经＞牧业税

تۇياق رېماتىزمى ＜牧＞蹄叶炎

تۇياق شاخچىسى ＜牧＞蹄支

تۇيىقى سىرقىرىماق ＜成＞(因有不祥的预感)惶惶不安，心慌意乱

تۇياقگۈل 〔静〕＜植＞马蹄莲

تۇياقلىق 〔静〕蹄的：توم ~ ھايۋانلار 奇蹄类动物 / ئاچا ~ ھايۋانلار 偶蹄类动物

تۇيدۇرماق «تۇيماق» 的使动态：ئۇ رەۋشەن موماينى تۇيدۇرماي بىرمۇنچە كۆز يېشى قىلىۋالدى . 她背着热威罕老太太流了不少泪。

تۇيغاق 〔静〕敏锐的，机灵的，敏感的

تۇيغۇ 〔静〕＜心＞感觉，感受：~ ئەزالىرى 感觉器官 / تاتلىق ~ 甜蜜的感觉 / ئىسسىق ~ 温暖的感觉

تۇيغۇلار بىرىكمىسى ＜心＞感觉的组合

تۇيغۇلار گۇرۇپپىسى ＜心＞感觉群

تۇيغۇ نەزەرىيىسى ＜哲＞感觉论

تۇيغۇداش 〔静〕有同感的人，有同样见识的人：قەھرىمانلار ~ كېلىدۇ . 英雄所见略同。

تۇيغۇلۇق 〔静〕有感觉的

تۇيغۇن[1] 〔静〕敏锐的，机灵的，敏感的，机警的：~ ئادەم 敏锐的人

تۇيغۇن[2] 〔静〕＜动＞白鹞鹰

تۇيغۇن[3] 〔静〕吐谷浑

تۇيغۇنلۇق 〔静〕敏锐，机警

تۇيلاقلىماق 〔动〕＜方＞(牲畜)欢蹦乱跳

تۇيلىماق 〔动〕＜方＞(马骡)窜跳

تۇيماق 〔动〕感觉，觉得，发觉，察觉：ئۇنىڭ كەلگەنلىكىنى تۇيدۇم . 我发觉他来了。ئۇ ئاغرىقنى تۇيمىدى . 他没感到疼。كۆڭۈل ~ 预感

تۇيۇشماق «تۇيماق» 的共同态

تۇيۇق[1] 〔静〕①不通行的：~ يولغا كىرىپ قالغان ئادەم 走投无路的人，陷入绝境的人 ②＜数，物＞封闭，闭合：ئەگرى سىزىق ~ 封闭曲线 / شەكىل ~ 封闭图形 / ئېلېكتر يولى ~ 闭合电路

تۇيۇق جىلغا ＜农＞盲沟

تۇيۇق قۇدۇق ＜矿＞独眼井

تۇيۇق كونتۇر ＜物，电＞闭合回路

تۇيۇق يول 死胡同，绝路，绝境

تۇيۇق[2] 〔静〕感觉，招呼，信号

تۇيۇق بەرمەك 预示，打招呼

تۇيۇق بولماق 觉得，感觉：ئۆگزىگە بىراۋ چىققاندەك تۇيۇق بولغانىدى . 觉得似乎有人上房了。

تۆيۇق³ 〔静〕 <文> 诗行四

تـۇيۇقسىز 〔静〕 外意、然猝、然骤、然陡、然忽、然突

地意不其出，地：～ هـۇجـۇم قىلماق 击袭然突 / ～

مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى . 声枪阵一来传然突。 ئۇ ～ كېتىپ

قالدى . 世过然猝他；了走地意不其出他 。

تۆيۇقسىزدىن = تۆيۇقسىز

تۆيۇقسىزلىق 〔静〕 性然突

تۆيۇقماق 〔静〕<方> 草蒲种一

تۆيۇلماق «تۆيماق» 态动被的

تۆيۇماق 〔动〕<古> 完、够

تۆپە¹ 〔静〕 ، 面上、边上、部顶、巅、顶②岗、丘、墩①

上头： تاغ تۆپىسى 顶山 / تام تـۆپىسى 头墙 / كاڭنىڭ

تـۆپىسىگە چىقماق 。上炕到坐③<转> 儿当、场当：

ئۆزىڭىز تۆپىدە تۇرۇپ مېۋىنىڭ ياخشىسىنى تاللاڭ . 挑场当你

果水的好选。 مامۇت ئوغرىلىقچە تاماكا چېكىپ تۇرغاننىڭ تۆ-

پىسىگە دادىسى كىرىپ قالدى . 当的烟抽偷偷正提木马

。了来进亲父他，儿

تۆپە تاش 扇上(的盘磨)

تۆپىسىدىن چۈشمەك 上碰、巧碰、巧正

تۆپە² 〔静〕 帽皮色白、帽皮羊(的面光)

تۆپە - تۆپىسىگە = ئۈستى - ئۈستىگە

تۆپە - تۆپىلەپ 〔静〕 地断不连接、地三连二接： مېھمان-

لار ～ كەلدى . 。了来地三连二接们人客 ～ كەلمەك 接

踵而至 / ئۇ ～ سوئال سوراۋەردى . 问提地断不连接他

。题

تۆپىلەپ 〔静〕 地倍成、地三连二接、地三再

تۆپىلىك 〔静〕 顶②墩土、丘土①： قۇلاقچىنىڭ تۆپىلىكى 帽

地台 <地>③顶

تۆت 〔静〕 四： ～ تەرەپتىن قورشىماق 围包面四 / ～ تەرەپى

تـۆپتۈز كەتكەن بىپايان يايلاق 大的阔辽坦平是都面四

原草

تۆت ئاۋازلىق كاككۇك <动> 鹃杜声四

تۆت ئەمەل <数> 则四、算运则四

تۆت باشلىق چاتقۇ 销插通四

تۆت بۇلۇڭ 角四

تۆت بۇلۇڭلۇق = تۆت تەرەپلىك

تۆت بۆلەك ئىسپورا <植> 子孢分四

تۆت بۆلەكلىك مۇزىكا <艺> 奏重四

تۆت پەسىل <天> 时四、季四

تۆت پۇتلۇق بولماق <成> 地投体五、地着肢四

تۆت پۇتى ئۆرە قالماق ②天朝面仰、天朝脚四①

<成> 吓破了胆、吓得心惊胆战 ، 惊恐万状： ئـۇ — printed: 状万恐惊 ، 战胆惊心得吓、胆了破吓

رۇزىنىڭ ئىپتىنى ئاڭلىسىلا تۆت پۇتى ئۆرە قالىدۇ . 如听一他

。死要得吓就字名的则

تۆت تەرەپلىك <数> 形边四

تۆت تۇك - تۇك <成> 几无寥寥、人半个两

تۆت چاسا 方形、四方： ～ خەت 字块方 / ～ ھويلا

院合四 / ～ ئۈستەل 子桌方

تـۆت خىلـىت <医> 用专医尔吾维)液体种四

(汁疸黑、汁疸黄、痰、血指、词名

تۆت كوچا 路字十、街字十

تۆت كوچا ئاغزى 口路字十

تۆت كۆز بىلەن كۈتمەك <成> 穿望、穿欲眼望

水秋： ئۇ يەردە ئايالىم ، بالىلىرىم مېنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈپ

تـۇرۇۋاتـىدۇ . 着等地穿欲眼望子孩和子妻我里那在

。我

تۆت كۆز بىلەن تەلمۈرمەك = تۆت كۆز بىلەن كۈتمەك

تۆت كۈرەك <牧> (驼骆)的岁五

تۆت كۈنلۈك دۇنيا <成> 世人日四；喻同"人生

"暂短生人"；"梦如

تـۆت كۈنلۈكى قالماق (的活)日子不多了、来日

多无

تۆت ماددا¹ <医> 素元四(维吾尔医专用名词 ،

(土和气空、水、火指

تۆت مۇچە 体四、肢四

تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش 化四、化四现实

تۆتنىڭ بىرى <成> 人的气名有、人的归所望众

تۆت ئۆتۈشمە <石> 通四

تـۆت ئـۆلچەملىك <物> 的度四、的维四： ～

ماكان 间空维四、间空度四

تۆت ئۆلچەملىك تېزلىك <物> 度速维四

تۆت ئۆلچەملىك كۈچ <物> 力维四

تۆت ئۆلچەملىك ۋېكتور <物> 量矢维四

تـۆت ئىلىك 宽指四、厚指四： ～ قـەغەز 的宽指四

条纸

تۆتەيلەن 〔静〕 四个人、人四： ئاكا - ئۇكا ～ 人四兄弟

تۆت - بەش 〔静〕 五四： ～ يىل 年五四

تۆتبۇرجەك 〔静〕<植> 子君使

تۆتلۈك 〔静〕 ①<文> 诗行四②(扑克牌中的)四： قا-

غىنىڭ تۆتلۈكى 四桃黑 / بوپىنىڭ تۆتلۈكى 四块方

تۆتۆت 〔静〕 巴结

تۆتۆتلىمەك 〔动〕 巴巴结结: تۆتۆتلەپ سۆزلىمەك 巴结结
说地巴

تۆتىنچى 〔静〕 四第

تۆتىنچى ماي ھەرىكىتى "四五" 动运

تۆتىنچى ماي ياشلار بايرىمى "四五"青年节

تۆتىنچىلىك 〔静〕 第四名: تۆتىنچىلىككە ئېرىشمەك 获第
四名 / تۆتىنچىلىكنى ئالماق 取得第四名

تۆر 〔静〕 ①上首، 上席، 上座: ئۆيىنىڭ تۆرى 屋子上
首 / تۆرگە چىقماق 坐上席 / تەلۋە تۆرنى بەرمەيتۇ.
<谚> 傻子不肯让上席。 باينىڭ تۆرىدە ئولتۇرغۇچە گاداي-
نىڭ پەگاسىدا ئولتۇر. <谚> 与其坐富人的上席，不如
坐穷人的下席。②深处: غارنىڭ تۆرى 山洞深处 / كۆ-
ڭۈلنىڭ تۆرى 内心深处

تۆر تالاشماق 争上席، 争名份: تىرىك تۆر تالىشار، ئۆ-
لۈك گۆر. <谚> 活人争上席، 死人争墓穴。

تۆر ئۆي 正房، 上房

تۆرە 〔静〕 官吏، 官僚

تۆرەل¹ 〔静〕<动> 鱼子، 鱼卵

تۆرەل² 〔静〕<方> 波峰

تۆرەلدۈرمەك «تۆرەلمەك» 的使动态

تۆرەلمە 〔静〕① <生> 胚胎② <转> 雏形

تۆرەلمە بىخ <生> 胚芽

تۆرەلمە پەردىسى <生> 胚膜

تۆرەلمە تەخسە ① <生> 胚盘② <医> 胎盘

تۆرەلمە تەكشۈرۈش <牧> 查胎

تۆرەلمە تۆشۈكى <生> 胚孔

تۆرەلمە تۈگۈنى <生> 胚珠

تۆرەلمە خالتىسى <生> 胚囊

تۆرەلمە سۈتى <生> 胚乳

تۆرەلمە قاتلىمى <生> 胚层

تۆرەلمە قېپى <医> 胎膜

تۆرەلمە ئۇلاق <植> 胚嫁接

تۆرەلمەك 〔动〕① <生理> 怀: بالا ~ 怀胎، 怀孩子
②生، 出生: ئۇ دۇنياغا ھەربىيلىككە ئاتاپ تۆرەلگەندەك بەست-
لىك ئادەم ئىدى. 他好象是为了当军人而出生的一个
身材魁梧的人。③ <转> 构成، 出现، 产生

تۆرەلمىسىمان 〔静〕 胚胎状的

تۆرەلمىسان تەنچە <生> 胚状体

تۆرەلمىشۇناس 〔静〕<生> 胚胎学家

تۆرەلمىشۇناسلىق 〔静〕<生> 胚胎学

تۆرەلمىلىك 〔静〕 胎生的

تۆرەلمىلىك تۇغۇش <牧> 胎生

تۆرەلمىلىك كۆپەيتىش <生> 胚培养

تۆركۈن 〔静〕<方> 娘家

تۆرمە 〔静〕<古> 细毛布

تۆرۈ 〔静〕<古> 法، 法律، 法制

تۆرۈك 〔静〕<方> 圆的، 圆形的

تۆرۈكلىمەك 〔动〕<古> 裁角

تۆرىچىلىك 〔静〕 官僚主义، 官僚气

تۆرىلەرچە 〔静〕 官僚似的

تۆرىلىك 〔静〕 老爷派头، 官僚习气: ~ قىلماق 摆老爷
派头، 摆官架子

تۆرىمەك 〔动〕 迷糊، 糊涂: بېشىم تۆرەپ قالدى. 我转向
了。

تۆز¹ 〔静〕<方> 袖口

تۆز² 〔静〕<古> 根، 根底، 根源، 根据

تۆزلۈك 〔静〕<古> 有根据的

تۆزمەك 〔动〕① 忍耐، 忍受② 专一، 专注: مۇھەببەتتە
بىرگە تۆزمەستىن، سۆيگەن يارىنى تاشلىۋەتمەك 在爱情上不
能专一، 遗弃心爱的情人③ 习惯، 能适应

تۆزۈ 〔静〕<古> 全، 都، 全部، 一切، 所有

تۆش 〔静〕① 胸脯، 胸膛② (牲畜和禽类) 胸脯肉، 胸排

تۆش بېزى <生理> 胸腺

تۆش سۆڭىكى <生理> 胸骨

تۆش ئۇلاك 马肚带

تۆشەك 〔静〕 褥子، 坐垫

تۆشتارتقۇ = تۆشۋاغ

تۆشلەك 〔静〕<方> (马的) 肚带

تۆشلۈك 〔静〕<古> 铠甲

تۆشۈك¹ 〔静〕 窟窿، 洞، 眼، 孔: تام تۆشۈكى 墙窟窿، 墙
洞 / يىڭنە تۆشۈكى 针眼 / بۇرۇن تۆشۈكى 鼻孔 / كىرمەيدى-
غان تۆشۈكى يوق 无孔不入 / ~ تەشمەك 钻孔، 打
眼 / يىرتىق تۆشۈكتىن كۈلەر، چۆمۈچ قازاندىن كۈلەر.
<谚> 破嘴笑破洞، 勺子笑炒锅; 同喻"五十步笑
百步"。

تۆشۈك² 〔静〕① 放炊具的地方② 烹饪، 烹饪术: تۆشۈك-
نىڭ قېلىپى يوق. 烹饪无模式。 ئايشەم ئۇنى 14 يېشىدىن
باشلاپ تۆشۈككە ئۆگەتكەن. 阿依谢姆从十四岁时就教她
烹饪。

تۆشۈكچە 〔静〕 窿窟小، 洞小، 孔小

تۆشۈكلۈك[1] 〔静〕 的孔有: ئالتە ~ نەي 笛孔六

تۆشۈكلۈك[2] 〔静〕 ①善于烹饪的②烹饪术

تۆشۈكلۈكى بار 善于烹饪的

تۆشۈغ 〔静〕 带肚(的马)

تۆكە 〔静〕<古> 墓陵، 墓坟

تۆكتۈرمەك «تۆكمەك» 的使动态

تۆكتۈرۈلمەك «تۆكتۈرمەك» 的被动态

تۆكمە 〔静〕 多极، 盈充: هازىر بازاردا مېۋە - چېۋە ~ بولۇپ كەتتى. 现在市场上瓜果非常多。 بۇ يىل قەشقەردە قوغۇن ~ بولدى. 今年喀什甜瓜多得很。

تۆكمە قۇم 飞沙، 沙尘暴

تۆكمە قىلىپ ساتماق <经> 倾销، 抛售، 甩卖

تۆكمەك 〔动〕 ①倒، 倾: ئەخلەت ~ 倒垃圾 / يۇندا ~ 倒污水 / بۇزۇلغان سۈتنى ~ 把变质的牛奶倒掉②(大量地)流، 洒: كۆز يېشىنى ~ 流泪، 挥泪 / تەر تۆكۈپ ئىشلىمەك 汗流浃背地工作 / قان ~ 洒血، 流血 / خەلق ئۈچۈن ئىسسىق قېنىنى ~ 为人民洒热血③摆满، 堆满، 倾销: داستىخانغا نازۇ نېمەتلەرنى ~ 桌布上摆满美味佳肴 / بازارغا قوغۇن - تاۋۇزلارنى تۆكۈۋېتىپتۇ. 市场上堆满了瓜果。 تەرەققىي قىلغان دۆلەتلەر تەرەققىي قىلمىغان ئەللەرگە مالللىرىنى تۆكۈۋەتتى. 发达国家向不发达国家倾销商品。④<转>吐露، 倾诉: مەن ئۇنىڭغا ئىچ - قارنىمنى تۆكتۈم. 我对他吐露了自己的心曲。 دەردىنى ~ 倾诉苦衷، 诉苦⑤败坏، 失去: ئىناۋىتىنى ~ 失去威信 / ئابرويىنى ~ 败坏名誉⑥刮落، 吹落: بوران مېۋىلەرنى تۆكۈۋەتتى. 大风把水果吹落了。⑦扫射، 扫倒⑧射出، 放出، 放射: قۇياش پۇتۇن ئەتراپقا ئىللىق نۇرىنى تۆكۈپ تۇراتتى. 太阳向四处散发着温暖的光芒。

تۆكۈر 〔静〕<方> ①钝، 迟钝②缺一只手的، 残缺不全的

تۆكۈز 〔静〕<古> ①完全的، 完整的، 全部的، 所有的②完全地، 彻底地، 整个地

تۆكۈشمەك «تۆكمەك» 的共同态

تۆكۈلمەك ① «تۆكمەك» 的被动态: تەر ~ 流汗، 挥汗 / سېۋەتتىكى ئالمىلار تۆكۈلۈپ كەتتى. 筐子里的苹果倒出来了 ؛ قويىنۇڭدىن تۆكۈلسە، قونچۇڭغا. <谚> 从怀里掉下، 落进靴筒;喻"好处留给自家人";"肥水不流外人田";"羊毛出在羊身上"。 كىندىك قېنى تۆكۈلگەن يەر 出生地، 故土 / قاش - كىرپىكلىرى تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان

غازاڭ ~ 枯叶飘落: ②飘落的细眉俊眼

تۆكۈن 〔静〕<古> ①斑، 斑点②印، 印章، 印记

تۆگە 〔静〕<动> 骆驼: قوش لوكىلىق ~ 双峰驼 / تۆگىنىڭ مەيلى بولسا، يانتاقنا بوينىنى سوزار. <谚> 骆驼想吃刺، 自己会伸长脖子。 تۆگىنىڭ مازار بىلەن ئىشى يوق. <谚> 骆驼不管麻扎، 喻同"风马牛不相及"。

تۆگە بەيگىسى <体> 赛骆驼

تۆگە تۆگىلەڭ بولماق <成> 骑在脖子上

تۆگە تۆگىلەڭ قىلماق <成> 扛到肩上: بالىنى تۆگە تۆگىلەڭ قىلىپ كۆتۈرمەك 把小孩扛到肩上

تۆگە ياغاچ مايالىغاندا <成> 铁树开花، 太阳从西边出来时

تۆگىنى چۆچەكتە سۇغارغاندەك <成> 用木碗饮骆驼(喻杯水车薪)

تۆگىنىڭ قۇيرۇقى يەرگە يەتكەندە <成> 铁树开花، 太阳从西边出来时

تۆگىنى ئۇسسۇلغا سالماق <成> 工于心计

تۆگۈ 〔静〕<方> 角落، 旮旯儿

تۆگۈرتمەك «تۆگۈرمەك» 的使动态

تۆگۈرمەك 〔动〕 蘸، 泡: ھەسەلگە نان تۆگۈرۈپ يېمەك 用馕蘸蜂蜜吃 / قەلەمنى سياغا ~ 把笔蘸上墨水

تۆگۈرۈشمەك «تۆگۈرمەك» 的共同态

تۆگۈرۈلمەك «تۆگۈرمەك» 的被动态

تۆگىتاپان[1] 〔静〕<植> 骆驼蹄草، 霸王树

تۆگىتاپان[2] 〔静〕<医> 扁平足

تۆگىتاز 〔静〕 傻大个儿

تۆگىچى 〔静〕 ①骆驼客، 牵骆驼的人②放骆驼的人

تۆگىچىلىمەك 〔动〕 食言، 变卦: ئۇ ئاتايا ماقۇل دەپ، هازىر تۆگىچىلىگىلى تۇردى. 他刚才答应了، 现在又变卦了。

تۆگىچىلەپ سىيمەك ①像骆驼一样撒尿②<转> 不能履约، 变卦، 食言

تۆگىچىلىك 〔静〕 赶骆驼的活儿

تۆگىچىلىك قىلماق 干赶骆驼活儿، 当骆驼客

تۆگىسىگەر 〔静〕<植> 刺木蓼

تۆگىسىيەر 〔静〕<植> 灌木蓼، 枝木蓼

تۆگىقۇش 〔静〕<动> 鸵鸟

تۆگىقۇلاق 〔静〕<植> 大黄

تۆگىقۇيرۇق 〔静〕<植> 驼尾花

تۆگىقېرىن 〔静〕<植> 合头草

تۆگىلىك 〔静〕 ①骑骆驼的: ~ ئادەم 骑骆驼的人②有

的驼骆

تۆڭدى 〔静〕 <古> 动行反造، 为行逆叛، 径行法非

تۆڭگە 〔静〕 <机> ①环门 ② <机> 环垫

تۆڭگىلەك 〔静〕 形圆، 形环، 围成一圈: ئۇلار ~ بولۇپ ئولتۇرۇشتى . 他们坐成一圈。② 块، 团، 沓

تۆڭگىلەكلىمەك 〔动〕 盘成一圈: مېھرى ئىككىلىنىپ تۇرماي، ئۇزۇن چاچلىرىنى تۆڭگىلەكلەپ چىگىپ قويدى . 美合日毫不犹豫地把长头发盘成一圈。

تۆڭكەمەك 〔动〕 <古> 弯腰، 俯身، 弓腰، 驼背

تۆل 〔静〕 <牧> 羔: تۆللەرنى ئاسىرىماق / 育羔 تۆللەرنى قاتارغا قوشماق 使羊羔成活 / تۆللەرنىڭ ئەي بولۇش نىسبىتى 羊羔的成活率

تۆل ئالماق 接羔

تۆلەتكۈزمەك «تۆلەتمەك» 的双重使动态

تۆلەتمەك «تۆلىمەك» 的使动态

تۆلەشمەك «تۆلىمەك» 的共同态

تۆلەك 〔静〕 抵偿物: ئۇ 15 يېشىدا قەرز تۆلىكى ھېسابىغا ۋاڭ ئوردىسىغا قوللۇققا تۇتۇلغانىدى . 他十五岁时被抓到王府为奴، 抵偿债务。

تۆلەڭگە قالماق 赔، 赔偿: ئېتىزغا ئۇنىڭ قويلىرى كىرگەن تۇرسا، ئۇنىڭ تۆلىڭگە مەن قالسام ياخشى بولماس . 他的羊跑到田里، 让我来赔، 这可不好。

تۆلەڭگە كەتمەك 赔偿، 赔掉: بىر كالا تۆلەڭگە كەتتى . 赔掉了一头牛。

تۆلەم 〔静〕 ①赔偿: بۇ ئوغرىلانغان نەرسە ئۈچۈن بېرىلگەن ~ . 这是对失窃物品的赔偿。② (战争)赔款: بۇ دۆلەت ئۇرۇش تۆلىمى تۆلىمىگەن بىردىنبىر مەغلۇپ دۆلەت . 该国是没承担赔款的唯一战败国。

تۆلەم پرىنسىپى <法> 赔偿原则

تۆلەم پۇلى <法> 赔偿费

تۆلەم دەۋاسى <法> 赔偿诉讼

تۆلەم سودىسى <经> 补偿贸易

تۆلەم سۇغۇرتىسى <经> 补偿保险

تۆلەم كەلمەك 该赔偿: ساڭا تۆلەم كەلدى . 该你赔偿。

تۆلەم ئۆلچىمى <法> 补偿标准

تۆلەملىك 〔静〕 赔偿的، 补偿的

تۆلەملىك مەبلەغ <经> 补偿投资

تۆلەنمەك «تۆلىمەك» 的被动态

تۆللەتمەك «تۆللىمەك» 的使动态

تۆللىمەك 〔动〕 产羔: ساغلىق قوشكېزەك تۆللىدى . 母绵羊

产了双羔。

تۆلۈك 〔静〕 <古> 生活用品

تۆلىتىشمەك «تۆلەتمەك» 的共同态

تۆلىتىلمەك «تۆلەتمەك» 的被动态

تۆلىمەك 〔动〕 ①付، 支付: پۇل ~ / 付钱 نەق پۇل ~ 付现款 / ياتاق ھەققىنى ~ 付住宿费 / توك پۇلىنى ~ 付电费 ② 缴纳: باج ~ / 纳税 ئەزالىق بەدىلىنى ~ 缴纳会费 ③ <法> 还偿، 付偿، 赔偿، 清偿: خۇن ~ 偿命 / قەرز ~ 偿还债务 / بۇزۇپ قويغان نەرسىلەرنى ئۆز باھاسىدا تۆلەپ بېرەمەك 损坏东西照价赔偿 ④还، 报، 报答: ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ھەققىنى ~ 报答父母的恩情

تۆلەش سۇبيېكتى <法> 赔偿主体

تۆمۈر 〔静〕 铁: لوم ~ / 铁棍 كانى ~ / 铁矿 گۇرجەك ~ / 铁锹 دېتى ~ / 锈铁 زەنجىر ~ / 铁链 دەرۋازا ~ / 铁门 ئېرىتمىسى ~ / 铁水 ئادەم ~ 铁人، 铁汉 / تاپان ~ 铁蹄 / تۆمۈرنى دات يەيدۇ، يۈرەكنى ھەسرەت . <谚> 黄锈吃铁، 忧伤吃心。تۆمۈرنى قىسقا كەس، ياغاچنى ئۇزۇن . <谚> 铁宜截短، 木要锯长。

تۆمۈر باكتېرىيىسى <生> 铁细菌

تۆمۈر پۈتىقى <冶> 铁瘤

تۆمۈر تاۋاق 铁饭碗

تۆمۈر چارۋا 有增无减的畜群(旧时牧主对牧民提出的要求، 要求畜群达此数، 牧主可给牧民一定数量的牲畜)

تۆمۈر رۇدىسى <地> 铁矿石، 菱铁矿، 铁砂

تۆمۈر زاكى <地> 绿矾水

تۆمۈر شپاتى <矿> 菱铁矿

تۆمۈر فوسفات <化> 磷酸铁

تۆمۈر قورال 铁器

تۆمۈر قورال دەۋرى 铁器时代

تۆمۈر كۆك 青铁: رەڭلىك كاستۇم ـ بۇرۇلكا ~ 青铁色西装

تۆمۈر كېپىكى <药، 矿> 铁落

تۆمۈر مېتېئورىت <天> 陨铁

تۆمۈر ئۆزەك <物> 铁心

تۆمۈر (Ⅱ) سۇلفات <化> 硫酸亚铁

تۆمۈر (Ⅱ) ئوكسىد <化> 氧化亚铁

تۆمۈر (Ⅲ) ئوكسىد <化> 三氧化二铁

تۆمۈرنى قىزىقىدا سوقماق <成> 趁热打铁

تۆمۈر ـ تەرسەك 〔静〕 废铁: ~ يىغماق 收集废铁

تۆمۈرتۆمشۇق 〔静〕<动> 啄木鸟

تۆمۈرتۆمشۇقسىمانلار 〔静〕<动> 啄木鸟类

تۆمۈرتىرناق 〔静〕<动> 苍鹰

تۆمۈرتىرناق سېرىق قۇشقاچ <动> 铁爪黄雀

تۆمۈرتىكەن 〔静〕<植> 蒺藜

تۆمۈرچى 〔静〕铁匠、锻工：~ كۆمۈرچى بىلەن دوست . <谚> 铁匠与卖煤的是朋友。تۆمۈرچىنىڭ پالتىسى يوق ، ياغاچچىنىڭ تۆشۈكى . <谚> 铁匠没斧头，木匠缺锯。تۆمۈرچىنىڭ قولىدا تۆمۈر ئىمان ئېيتىدۇ . <谚> 铁匠手里铁信服(铁匠手里无硬铁)。

تۆمۈرچىلىك 〔静〕铁匠业、锻工活儿

تۆمۈردان 〔静〕<植> 貔荅草

تۆمۈردەرەخ 〔静〕<植> 铁树、苏铁

تۆمۈرلۈك[1] 〔静〕含铁的：~ ئاقسىل 铁蛋白

تۆمۈرلۈك ئوغۇت <农> 铁肥

تۆمۈرلۈك[2] 〔静〕<古> 化铁处、熔铁处

تۆمۈريول 〔静〕<交> 铁路、铁道：~ قىسمى 铁道部队

تۆمۈريولچى 〔静〕铁路职工

تۆمۈنە 〔静〕(缝麻袋用的)大针、绞包针

تۆمۈنە يوپۇرماق <植> 披针叶

تۈنەتمەك «تۈنىمەك» 的使动态

تۈنەشمەك «تۈنىمەك» 的共同态

تۈنەلمەك «تۈنىمەك» 的被动态

تۈنىمەك 〔动〕缭：پەۋازنى تۈنەپ تىكمەك 缭贴边 / غەلۋىرنىڭ يىرتىلغان جايىنى ~ 把筛子的破地方缭上

تۆھپە 〔静〕贡献、功勋、功劳、业绩：ئۇلۇغ ~ 伟大的功勋 / ئۇنىڭ قوشقان تۆھپىسى ئاز ئەمەس . 他的贡献不小。ئۇلارنىڭ تۆھپىلىرىنى ھە دېگەندىلا نۇرغۇن كىشىلەر چۈشەنمەيتتى . 对他们的贡献，许多人一时半会儿还不理解。چالا ئۇستىنىڭ ئەسۋابى كۆپ ، تۆھپىسى ئاز . <谚> 半吊子师傅的工具多，业绩少。

تۆھپە قوشماق 做贡献、奉献：ئەل ئۈچۈن ~ 为人民做贡献

تۆھپە ياراتماق 做贡献、创造业绩、建立功勋：ۋەتەن ۋە خەلق ئۈچۈن مۇھىم تۆھپە ياراتقانلارنىڭ نامى تارىختا مەڭگۈ ئۆچمەيدۇ . 为祖国和人民做出重要贡献者的名字在历史上永不会磨灭。

تۆھپىسىز 〔静〕无贡献的、无功的

تۆھپىكار 〔静〕贡献者、奉献者、功臣：پاختىدىن مول ھوسۇل ئالغان تۆھپىكارلار تەقدىرلەندى . 表彰了取得棉花丰收的功臣。

تۆھپىكارلىق 〔静〕奉献、贡献、立功

تۆھمەت 〔静〕诽谤、污蔑、诋毁、中伤：~ سۆز 诬蔑性言论 / ~ تاش ياردۇ ، بايقىمىساڭ باش . <谚> 诽谤能砸烂石头，不留神则砸破脑袋。

تۆھمەت چاپلىماق 诽谤、诋毁、诬告、中伤：ماڭا تۆھمەت چاپلىما！ 你不要诽谤我！

تۆھمەت قىلماق = تۆھمەت چاپلىماق

تۆھمەتكە قالماق 被污蔑、遭诋毁、受诽谤、背黑锅：«ئوغرى» دېگەن ~ 背了当"贼"的黑锅

تۆھمەتكە ئۇچرىماق = تۆھمەتكە قالماق

تۆھمەت يېشى 虚岁：بۇ قىز ~ بىلەن ئاران 14 كە كىردى . 这个姑娘虚岁才 14 岁。

تۆھمەتچى = تۆھمەتخور

تۆھمەتخور 〔静〕诽谤者、诬告者、污蔑者、诋毁者：~ ئاخىر تۆھمەت بىلەن ئۆلەر . <谚> 诽谤者终将死于诽谤。

تۆھمەتخورلۇق 〔静〕诽谤、诬告

تۆۋەن 〔静〕①下面、下边：يولىيورۇقنى تۆۋەنگە يەتكۈزمەك 向下面传达指示 / ②低的：~ مەھسۇلات 低产 / ~ ئاۋاز 低声、低音 / ~ ئۇچماق 低飞 / بېشىنى ~ سالماق 低下头来

تۆۋەن باج سىياسىتى <经> 低税政策

تۆۋەن باسقۇچ 低级阶段

تۆۋەن باھا 低价

تۆۋەن بۇلۇت <气> 低云

تۆۋەن بېسىم <气、电> 低压

تۆۋەن پالاتا 下议院

تۆۋەن تېمپېراتۇرا <电> 低温

تۆۋەن چاستوتا <电> 低频

تۆۋەن خوت <经> 下档

تۆۋەن دەرىجە 下级

تۆۋەن قارشىلىق <电> 低电阻

تۆۋەن قۇۋۋەت <电> 低功率

تۆۋەن قىزىتما <医> 低烧

تۆۋەن قىممەت <经> 低值

تۆۋەن كەڭلىك <地> 低纬度

تۆۋەن كۆرمەك 小看、小视

تۆۋەن مولېكۇلا <化> 低分子

تۆۋەن ئۆسۈم <经> 低息

تۆۋەنچىلىك 〔静〕 谦自: ~ بىلەن ئۆزىنى تونۇشتۇرماق 己自绍介地谦自

تۆۋەندىكى 〔静〕 的下، 的面下: ~ مەسىلىلەر 的面下 题问

تۆۋەندىكىچە 〔静〕 下如: مىسالى ~ 下如例举

تۆۋەنكى 〔静〕 的面下: ~ جاغ 颌下 / ~ مۇچە 肢下

تۆۋەنلەتمەك «تۆۋەنلىمەك» 的使动态: تېمپېراتۇرىنى ~ 降 低温度 / مال باھاسىنى ~ 降低物价

تۆۋەنلەشمەك = تۆۋەنلىمەك

تۆۋەنلىك 〔静〕 ①低处的②劣势

تۆۋەنلىمەك 〔动〕 降低، 下降، 降落: كۆرسەتكۈچ تۆۋەنلەپ كەتمەك 指标降低 / تېمپېراتۇرا تۆۋەنلەپ كەتمەك 气温下降 / مال باھاسى ~ 物价下降 / ئاشقازان تۆۋەنلەپ كەتمەك 胃下垂 / سۇ ~ 水位下降 / مەھسۇلات مىقدارى ~ 产量下降 / ئايروپىلان تۆۋەنلىدى. 飞机降低(下降)了。 نومۇر چېكى ~ 分数线下降 / سۇنىڭ ئېقىشىنى بويلاپ ~ 顺流而下

تۆبۆت 〔静〕<古> 西蕃، 吐蕃

تۆپ¹ 〔静〕 根本的، 基本的: ~ مەقسەت 根本目的 / خەلقنىڭ ~ مەنپەئەتى 人民的根本利益 / ~ سەۋەب 根本原 因، 根由 / ~ ئاساس 根基، 根本 / ~ خۇسۇسىيەت 基本特性 / ~ قانۇنىيەت 基本规律

تۆپ پېئىل <语> 非派生动词

تۆپ زىددىيەت <哲> 基本矛盾

تۆپ سان <数> 质数، 素数

تۆپ سۆز <语> 词根

تۆپ سۈپەت <语> 性质形容词

تۆپ قانۇن <法> 根本法

تۆپ قورۇل <军> 准号

تۆپ كۆپەيتكۈچى <数> 质因数

تۆپ مەنە 本义

تۆپ² 〔静〕 棵، 株: تۆپلەرگە بۆلۈنۈش 分株 / ~ تاللاش 选株 / بۇ كۆچەتلەرنىڭ ھەر تۆپىنى بىر يۈەندىن سېتىۋالدىم. 这些树苗، 我每棵一元买下来了。

تۆپەيلى 〔助〕 因为، 由于، 缘故: ئۇ ~ ساڭا بىرەر زىيان-زەخمەت يېتىپ قالماسمۇ؟ 你不会因为他受到什么伤害 吧؟

تۆپتالاس 〔静〕 毁平، 扫平، 毁坏، 毁灭

تۆپتالاس قىلماق 捣毁، 毁平، 扫平: ئۇ يەرنى تۆپتالاس قىلىۋەتتى. 捣毁了那个地方。

تۆپتىن 〔静〕 从根本上: ~ ئوخشىماسلىق 根本不同 / ~ ئۆزگەرتمەك 从根本上改变 / ~ ھەل قىلماق 从根本上 解决، / ~ يوقاتماق 根除 / ~ ياخشىلانماق 根本好转

تۆپچەك 〔静〕 (某些粗杆作物的) 茬子، 杆子: كۆممىقوناقنىڭ تۆپچىكى 玉米茬子 / تاماكىنىڭ تۆپچىكى 烟草茬

تۆپكى 〔静〕 根本的: ~ مەقسەت 根本目的

تۆپگەرمەك 〔动〕<古> 追查، 追究

تۆپلەتمەك «تۆپلىمەك» 的使动态: مەن ژۇرنالىلىرىمىزنىڭ ھەممە يىللىق سانلىرىنى تۆپلىتىپ قويدۇم. 我让他把每期的 杂志都装订起来了。

تۆپلەشمەك «تۆپلىمەك» 的共同态

تۆپلەنمەك «تۆپلىمەك» 的被动态

تۆپلۈك 〔静〕 根本的: ~ ئۆزگىرىش 根本的变化

تۆپلىمەك 〔动〕 ①装订: كىتاب ~ 装订书籍 / ماقالىلارنى باشقىدىن تۈرگە ئايرىپ، توپلام قىلىپ ~ 把文章重新分 类، 装订成册②<农> 分蘖، 发棵: تۆپلەۋاتقان كۆزگى بۇغداي 正在分蘖的冬麦

تۆپلەش تېخنىكىسى <印> 装订技术

تۆپلەش ماشىنىسى <印> 装订机

تۆپلەش ئۇسۇلى <印> 装订方法

تۆپ - نېگىز = تۆپ - يىلتىز

تۆپۈرمەك 〔动〕<古> 起风، 刮风

تۆپۈن 〔静〕<古> 巴锅، 锅底剩余物

تۆپۈكمەك 〔动〕<古> ①扎根②发青، 变绿

تۆپۈلمەك 〔动〕<古> 落到……根، 底

تۆپ - يىلتىز 〔静〕 根本: ئاپەتنى تۆپ - يىلتىزىدىن قۇرۇتۇش لازىم. 要根除灾害。

تۇتەتمەك «تۇتىمەك» 的使动态

تۇتەك¹ 〔静〕 气瘴، 雾烟، 阴霾: ~ ئىلىپ كەتمەك 中气瘴

تۇتەك باسماق 气瘴弥漫

تۇتەك بومبا 烟幕弹

تۇتەك پەردە 烟幕: ~ پەيدا قىلماق 制造烟幕

تۇتەك² 〔静〕<古> 壶咀

تۇتەكلەشمەك 〔动〕 布满烟雾، 阴霾密布: ئاسمان تۇتەكلىشىپ كەتكەچكە، يۇلتۇزلار كۆرۈنمەيتتى. 天空布满烟雾 (阴霾密布)، 看不见星星。

تۇتەكلىك 〔静〕 气瘴弥漫的، 烟雾沉沉的: ~ تاغلار 瘴 气弥漫的山峦

تۇتسۇك¹ 〔静〕<古> 记仇的، 抱成见的

تۇتسۇك² 〔静〕<古> 香

تـۈتۈ¹ 〔叹〕 咕咕(声鸡叫)： توخۇ ~ دېسەڭ كېلىدۇ، تاخ دېسەڭ كېتىدۇ . 走就鸡嘘喊，来就鸡咕咕喊 。

تۈتۈ² 〔静〕 病虫蛲： بۇ بالا ~ بولۇپ قاپتۇ . 这个孩子得了病虫蛲 。

تۈتۈ مەددە <医> 虫蛲

تۈتۈن 〔静〕 ①烟，烟雾： قاپقارا ~ 黑烟 / تۈتۈننىڭ ئاچچىقىنى مورا بىلىدۇ . <谚> 烟的苦味烟囱知道(喻只有经历过苦痛的人才知道苦痛) 。②户

تۈتۈن بېجى <经> 税户

تـۈتۈن چىقارماق ① 冒烟②枪毙，处决： دۈشمەننىڭ كاللىسىدىن تۈتۈن چىقىرىلدى . 使敌人的脑袋开了花 。

تۈتۈنبەگ 〔静〕<古> 当大户

تۈتۈنسىز 〔静〕 无烟的： ~ مىلتىق دورىسى 无烟火药

تـۈتۈنلۈك 〔静〕 布满烟雾的： ~ ئاسمان 布满烟雾的天空

تۈتمەك 〔动〕 不着火只冒烟： ئوت تۈتاشماي پىس - پىس قىلىپ تۈتەپ تۇراتتى . 火不着起来，光滋滋冒烟 。

تۈجۈپىلەتمەك «تۈجۈپىلىمەك» 的使动态

تۈجۈپىلەشمەك «تۈجۈپىلىمەك» 的共同态

تۈجۈپىلەنمەك «تۈجۈپىلىمەك» 的被动态

تـۈجۈپىلىك 〔静〕 密集性，密集型，集约性，集约型： يىرىكلىكتىن تۈجۈپىلىككە ئۆتمەك 粗放型转变为密集型

تۈجۈپىلىك سانائەت 集约性工业

تۈجۈپىلىمەك 〔动〕 用心，精心，细心；集约，密集： زىرائەتنى تۈجۈپىلەپ پەرۋىش قىلماق 精心管理农作物 / چاچنى تۈجۈپىلەپ تارىماق 细心梳理头发

تۈجۈپىلەپ باشقۇرماق 集约经营

تۈجۈپىلەپ تېرىماق 精耕细作

تـۈر 〔静〕 ①种，种类，品种： توخۇ ئۆي قۇشلىرىنىڭ بىر تۈرى . 鸡是家禽的一种 。 ئادەم خىلى بىلەن ، مال تۈرى بىلەن . <谚> 物以类聚，人以群分 。 مەھسۇلات تۈرى 产品品种②项，项目： قۇرۇلۇش تۈرى 建设项目③与时位格附加成分 «دە» 连用，表示行为动作的进行方式： ئۆگىنىش تۈردە ياخشى ئۆگەنمەك 一贯好好学习

تۈر ئايرىمىسى <体> 项目类别

تۈر تەننەرخى <经> 项目成本

تۈر سىستېمىسى <经> 品系

تۈرگە ئايرىماق 分类

تۈر ئىستاتىستىكىسى 分类统计

تۈر ئۇقۇم <逻> 种概念

تۈر ئىممۇنىتېتى <生> 种免疫

تۈرپۈلمەك 〔动〕<古> 被锉光，被锉平

تۈرپىك 〔静〕<古> 木锉

تۈرتەك 〔静〕 团，卷： بىر ~ يىپ 一团线 / بىر ~ قەغەز 一卷纸 / ھەر بىر تۈرتەكتە بەش پارچىدىن بورا بار ئىكەن . 每卷有五张席子 。

تۈرتەكلەتمەك «تۈرتەكلىمەك» 的使动态

تۈرتەكلەشمەك «تۈرتەكلىمەك» 的共同态

تۈرتەكلەنمەك «تۈرتەكلىمەك» 的被动态： چىرايلىق تۈرتەكلەنگەن ئىستىھان قەغىزى 卷得整整齐齐的试卷

تۈرتەكلىمەك 〔动〕 卷： كىگىزنى ~ 卷毡子

تۈرتكە 〔静〕 推动，推动力： ئىسلاھات ، ئېچىۋېتىش سىياسىتىنىڭ تۈرتكىسىدە 在改革开放政策的推动下

تۈرتكە بولماق 推动，促使，鞭策： ياخشى شارائىت ئۇنىڭ تېز ئۆسۈپ يېتىلىشىگە تۈرتكە بولدى . 优良环境促使他很快成长起来 。

تۈرتكىلىك 〔静〕 推动的，推进的，促进的： ~ رول ئوينىماق 起推动作用

تۈرتمەك 〔动〕 推，搡，捣，捅： تۈرتۈپ ئويغاتماق 推醒 / جەينىكى بىلەن ~ 用胳膊肘捣 / قاغا ئۇۋىسىنى تۈرتۈپ چۈشۈرمەك 把乌鸦窝捅下来 / ئۇ سەمەتنى تۈرتۈپ ئىشىك تۈۋىگە ئەكەلدى . 他把赛麦提推到了门边 。

تۈرتۈشمەك «تۈرتمەك» 的共同态

تۈرتۈلمەك¹ «تۈرتمەك» 的被动态

تـۈرتۈلمەك² 〔动〕<方> ①结巴②找，碰，撞，乱跑，窜乱，跑来跑去③慌张，慌神儿

تۈرتۈم 〔静〕 堆： توپا تۈرتۈش ماشىنىسى توپا تۈرتۈۋاتاتتى ، ھەر بىر تۈرتۈمى بىلەن بىر مېتىر يەر تولدۇرۇلاتتى . 推土机在往前推土，每推一堆可填一米地 。

تۈرتۈمچى 〔静〕 恣意妄为者

تۈرتۈنگۈ 〔静〕<古> 搽脸油，护肤霜，雪花膏

تۈرداش 〔静〕 同类

تۈرداش ئۇقۇم <逻> 普遍概念

تۈرداش ئىسىم <语> 同类名词

تۈرداشلىق 〔静〕<逻> 同类性

تۈرك¹ 〔静〕 ①突厥人②土耳其人

تۈرك² 〔静〕<古> 最成熟期，最旺盛期

تۈركچە 〔静〕 ①土耳其语，土耳其文： ~ كىتاب 土耳其文书籍②土耳其式

تۈركمەن 〔静〕 土库曼人： ~ ئايال 土库曼女人

تۆركمەنچە 〔静〕 ①土库曼语：~ سۆزلىيەلەمسىز؟ 你会说土库曼语吗？②土库曼式的：~ ئۇسسۇل 土库曼舞蹈

تۆركولوگ 〔静〕 突厥学家

تۆركولوگىيە 〔静〕 突厥学

تۆركۈم 〔静〕 ①批，伙，帮：بىر ~ كادىر 一批干部 / بىر ~ ئادەم 一伙人 / تۆركۈمگە بۆلمەك 分批 / سۆز تۆركۈمى 词类 / تىل تۆركۈمى 语族 ②<生> 目：قارىغاي - ئارچا تۆركۈمى 松柏目 / غاجىغۇچىلار تۆركۈمى 啮齿目 ③<生> 群落 ④<牧> 群类 ⑤<天> 宿

تۆركۈم ئايرىش بەلگىسى <数> 分节号

تۆركۈم فىزىئولوگىيىسى <生> 群体生理学

تۆركۈم گېنېتىكىسى <生> 群体遗传学

تۆركۈم - تۆركۈم 〔静〕 成批的，大批的，一批批：يېقىندىن ~ ماشىنىلار بازارغا سېلىنىدى. 最近一批批各种车辆上市了。

تۆركۈم - تۆركۈملەپ 〔静〕 一批批地，大批地：كادىرلار ~ ئاساسىي قاتلامغا چۈشتى. 干部一批批地下到基层。

تۆركۈملەپ 〔静〕 成批地，批量地：~ ئىشلەپچىقارماق 成批生产

تۆركۈملەپ سېتىش <经> 批量销售

تۆركۈملەتمەك «تۆركۈملىمەك» 的使动态

تۆركۈملەشمەك «تۆركۈملىمەك» 的共同态

تۆركۈملەنمەك «تۆركۈملىمەك» 的被动态

تۆركۈملىمەك 〔静〕 分批，分类：ئوڭدىن سولغا ئۈچ خانىنى بىر قىلىپ ~ 从右到左每三位数为一组分开

تۆركىي 〔静〕 突厥的

تۆركىي تىللار گۇرۇپپىسى <语> 突厥语族

تۆركىي تىللار تىلشۇناسلىقى 突厥语言学

تۆرگە 〔静〕<纺> ①（土法织布机上的）织轴 ②（缝纫机的）绕线器 ③推土板，推雪板

تۆرگە پۆتى <手> 织轴木架

تۆرگە قوزۇق = تۆرگە پۆتى

تۆرگەش 〔静〕<古> 突骑施

تۆرگۈچ¹ 〔静〕 线轴

تۆرگۈچ² 〔静〕<古> 手卷，呈文

تۆرگۈزمەك «تۆرمەك» 的使动态

تۆرگۈن 〔静〕 胆大的，粗壮的：ئۇ يولۋاستەك ~ ئادەم. 他是个胆大如虎的人。

تۈرگۈنلۈك 〔静〕 大胆，粗壮：~ بىلەن سۆزلىمەك 大胆地说

تۆرلەتمەك «تۆرلىمەك» 的使动态：مۇئەللىم ئۇنىڭغا ئۈچ ئىسىمنى كېلىشلەر بىلەن تۆرلىتىپ باقتى. 老师让他给三个名词变格。

تۆرلەشمەك «تۆرلىمەك» 的共同态

تۆرلەنمە 〔静〕 衍生物：مەنىۋى مەدەنىيەت ماددىي مەدەنىيەتنىڭ تۆرلەنمىسى ئەمەس. 精神文明不是物质文明的衍生物。

تۆرلەنمەك «تۆرلىمەك» 的被动态：بۇ سۆز تۆرلەنمەيدۇ. 这个词没有词形变化。پېئىلنىڭ تۆرلىنىشى 动词的形态变化

تۆرلۈك 〔静〕 ①各种，各式各样的：~ گۈللەر 各式各样的花 / ~ ماللار 百货 / ~ ھۈنەر - كەسىپلەر ئاقماي قالدى. 百业萧条。ئىككىنچى ~ قىلىپ ئېيتقاندا 换句话说 ②种，项：ئەر كىشىگە يەتمىش ~ ھۈنەر ئاز. <谚> 男子汉七十种手艺也不多（艺不压身）。

تۆرلۈك ماللار سودا سارىيى 百货商场

تۆرلۈك - تۆرلۈك 〔静〕 各种各样，各式各样

تۆرلۈك - تۆمەن 〔静〕 各式各样的，五花八门的，形形色色的：~ تەسىراتلار 各种各样的感想 / ~ كىشىلەر 形形色色的人们 / ~ پەرق 千差万别 / ~ جاپا - مۇشەققەت 千难万险 / ~ يوللار بىلەن توسقۇنلۇق قىلماق 百般阻挠

تۈرلۈكچە 〔静〕 ①种种，各种各样：ئۇ ~ رەسىملەرنى سىزىدۇ. 他画的画有各种各样。②用不同方法，各种：بۇ ھېسابنى ~ ئىشلەپ باقتىم، لېكىن چىقىرالمىدىم. 这道题我用不同方法试着演算，没算出来。

تۆرلىگۈچى 〔静〕<语> （形态）变化的

تۆرلىگۈچى قوشۇمچە <语> 词尾

تۈرلىمەك 〔动〕 ①分类：نەرسىلەرنى ~ 把东西分成类 ②变换（形态）：مۇنۇ ئىسىملارنى كېلىش قوشۇمچىلىرى بىلەن تۆرلەڭلار. 请用下列词尾变格。

تۆرمە 〔静〕<法> 牢房，监狱：تۆرمىدە ياتماق 坐牢 / تۆرمىگە كىرمەك 进监狱 / تۆرمىدىن چىقماق 出狱 / تۆرمىگە ئالماق 监禁，收监 / تۆرمىدىكى جىنايەتچى 在押犯人

تۆرمە ساقچىسى <法> 狱警

تۆرمە قائىدىسى <法> 监规

تۈرمەك 〔动〕 ①挽，缠，绕：يەڭگىنى ~ 挽袖子，卷袖子 / پۇشقاقنى ~ 挽裤腿 / يىپنى ~ 缠线 ②皱，蹙：قاپىقىنى (قوشۇمىسىنى) ~ 皱眉头 / تەرىنى (چىرايىنى) ~ 沉下脸来，吊下脸

تۈرمەل[1] 〔静〕 <食> 菜卷儿、夹菜花卷儿

تۈرمەل[2] 〔静〕 <水> 埽

تۈرمەللەتمەك «تۈرمەللىمەك» 的使动态

تۈرمەللەشمەك «تۈرمەللىمەك» 的共同态

تۈرمەللەنمەك «تۈرمەللىمەك» 的被动态

تۈرمەللىمەك 〔动〕 ①绕、缠、盘: ئۇ چېچىنى بېشىغا تۈرمەللەپ، ئۈستىدىن ياغلىق چىگىۋالغانىدى. 她把头发盘在头上，上面系上头巾。②用埽堵: كىشىلەر دەريانى تۈرمەللىدى. 人们用埽堵住河。

تۈرمۇزە 〔静〕 大绕线轴

تۈرمىداش 〔静〕 (同一牢房的)难友

تۈرۈشمەك «تۈرمەك» 的共同态

تۈرۈك[1] 〔静〕 卷着的、挽着的、皱着的: ئۇلارنىڭ قاپاقلىرى ~ ، ئاۋازلىرى بوغۇق ئىدى. 他们皱着眉头，嗓音嘶哑。

تۈرۈك[2] 〔静〕 大老粗: مەن ئەسلىدە ئادەتتىكى بىر تۈرۈكمەن. 我本来是普普通通的大老粗。 تۈرۈككە بىر تاياق، موللىغا ئون تاياق. <谚> 粗人挨一棍，毛拉挨十棍。

تۈرۈكلۈك[1] 〔静〕 皱、皱巴: ئۇ قاپاقلىرى ~ هالدا توم ئاۋاز بىلەن سۆز باشلىدى. 他皱着眉头用粗嗓门说了起来。

تۈرۈكلۈك[2] 〔静〕 老粗: بوۋام ساۋاتسىزلىقى، تۈرۈكلۈكىگە باقماي، پەن - تېخنىكىنىڭ گېپى چىقسىلا ئۆزىچە سۆزلەپ كېتەتتى. 老爷爷尽管是个不识字的老粗，可是一提到科技话题，他就说个没完没了。

تۈرۈلمەك ① «تۈرمەك» 的被动态: يەڭ تۈرۈلدى. 袖子卷起来了。 ئۇنىڭ قاپىقى تۈرۈلۈپ قالدى. 他的眉头皱起来了。②翻滚、缭绕: قارا بۇلۇت جەنۇب تەرەپكە قاراپ تۈرۈلۈپ كەلدى. 乌云翻滚着向南边飘来。 تۈرخوندىن تۈرۈلۈپ چىققان ئىس 从烟囱里袅袅升起的炊烟。③<转> 愤、生气、吊下脸: بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ رەڭگى تۈرۈلدى. 听到这话他就吊下脸来。

تۈرۈم 〔静〕 ①卷、把: بىر ~ يىپ 一把线②绕线的: ~ چاق 绕线轮

تۈز 〔静〕 ①直的、平的、平坦的: ~ ياغاچ 直木头 / ~ يول 直路、平路 / ~ يەر 平地②直率的、正直的、耿直的: ~ مىجەز 直性子 / ~ كۆڭلى، ئاغزى ئىتتىك 心直口快 / ~ ئادەم 耿直的人

تۈز بەت <印> 平版

تۈز تاپان كېسەللى <医> 平足病、扁平足

تۈز سىزىقلىق ھەرىكەت <物> 直线运动

تۈز قۇدۇق <矿> 平矿

تۈز كۆكرەكلىكلەر ئەترىتى <动> 平胸目

تۈز كۆڭۈل 心地直爽

تۈز كۆڭۈللۈك 直率、正直、直耿、坦率、直爽

تۈز مەش <冶> ①平炉②(直筒状的)炉子③马丁炉

تۈز ئۈچەي 直肠

تۈز ئىشتان (不分前后的)裤子

تۈز يەڭ 直筒袖

تۈزەتمەك «تۈزىمەك» 的使动态: شەپكىنى تۈزىتىپ قويماق 把帽子正一正 / خاتالىقنى ~ 纠正错误 / خاتا جۈملىنى ~ 改正错句 / قالايمىقانچىلىقنى ~ 治理混乱、整治混乱

تۈزەشتۈرمەك 〔动〕 整理

تۈزەشمەك «تۈزىمەك» 的共同态: يولداش قاسىم بىزگە سۇ قۇرۇلۇشى پىلانىنى تۈزۈشىپ بەرسۇن. 让喀斯木同志帮我们制订水利建设计划。

تۈزەلمەس 见下

تۈزەلمەس ئادەم 不改正错误的人、不改好的人

تۈزەلمەك «تۈزىمەك» 的被动态: ماشىنا تۈزەلدى. 机器修好了。 زامان تۈزەلدى. 世道变好了。②康复、痊愈: بىر تال دورا ئىچسەملا تۈزۈلۈپ كېتىمەن. 吃上一粒药我就会好了。 ئاغرىقنىڭ تۈزەلگۈسى كەلسە تېۋىپ ئۆزى كېلەر. <谚> 病要自己好，医生找上门。③改正、改过、改好: قايتا - قايتا تەربىيە بېرىلسىمۇ تۈزەلمىگەن ئادەم 屡教不改的人

تۈزدۈرمەك «تۈزمەك» 的使动态

تۈزگۈچى 〔静〕 ①制定者: توختام ~ 制定合同者②编者: دەرسلىك ~ 教材编者 / بۇ لۇغەتنى تۈزگۈچىلەر كىم؟ 这本词典的编者都是谁呀？

تۈزگۈچى دېتال <机> 构件

تۈزگۈچى گېن <生> 结构基因

تۈزلەتمەك «تۈزلىمەك» 的使动态

تۈزلەشمەك «تۈزلىمەك» 的共同态

تۈزلەڭ 〔静〕 平原、平川: ~ رايون 平原地区 / ~ يەر 平川 / سوراشقا ماھىر تاغدىن ئۆتەر، سورىمىغان تۈزلەڭدىمۇ تېنەر. <谚> 多问路者越高山，不问路者在平原。

تۈزلەڭلىك 〔静〕<地> 平原、平川: هارۋا بىر هازا ماڭغاندىن كېيىن تۈزلەڭلىككە چىقتى. 马车走了一阵后进入了旷野。

تۈزلەنمەك «تۈزلىمەك» 的被动态

تۈزلۈك 川平، 地平②直正①〔静〕

تۈزلىمەك 土整平 ~ يەرنى :整平، 直弄، 平弄①〔动〕

地 / ئەگرى سىمنى ~ 直弄丝铁弯把②掉平، 掉推: بىر

ھەپتە ئىچىدە ئۆينى بىكار قىلمىساڭ، تراكتور بىلەن ئۆينى تۈزلە-

ۋېتىمەن . 一周内你要不腾出房子، 我就用拖拉机把

平推子房。③<转> 使端正: ئاۋۋال ئۆزۈڭنى تۈزلە،

كېيىن ئۆزگىنى . <谚> 先正己، 后正人。

تۈزمەك 字编 ~ لۇغەت :写编، 造编، 纂编①〔动〕

典 / مۇندەرىجە ~ 录目编 / دەرسلىك ~ 教写编

材 / جۈملە ~ 句造②制定، 制订، 立订، 签定: پىلان

~ 制定计划 / شەرتنامە ~ 订立条约③建立، 立成،

建组: سورۇن ~ 准备场所، 筹备聚会 / ئىتتىپاق ~

结盟

تۈزۈت 〔静〕 套客، 客气: تۈزۈتۈڭنى قوي. 别客套了。مەن

تۈزۈتۈڭلاردىن زېرىكتىم . 我讨厌你们那种客套。ھەممىمىز

ئۆز ئادەم، ~ كەتمەيدۇ . 都是自己人، 不用着客套。

ئولتۇرۇڭ، ~ قىلماڭ . 请坐، 不要客气。

تۈزۈتلۈك[1] 〔静〕 套客的، 气客的: ~ ئادەم 客套的人،

客气的人

تۈزۈتلۈك[2] 〔静〕<方> 样式好的، 样式美观的، 合

身的

تۈزۈشمەك «تۈزمەك» 的共同态: شەرتنامە ~ 缔结条

约 / كېلىشىم ~ 签定协议

تۈزۈك 〔静〕 ①(用具等)完好的، 没有毛病的، 没有

损坏的: تېلېفون تۈزۈكمۇ، بۇزۇقمۇ؟ 电话机好着呢还是

坏了؟ تىلى ~، دىلى بۇزۇق . <谚> 口蜜腹剑。 ~

ئادەم تۈزەپ تاپار، بۇزۇق ئادەم بۇزۇپ . <谚> 好人走正道

يول: ~ بۇ 不错的، 不坏的②。成事、坏人走歪道坏事

ئالغان مەھسۇلاتلىرىمىز خېلى ~ . 今年我们的收成还不

错。③正经的، 像样的: ~ ئادەم 正经人، 好人 / ~

گەپ 正经话 / ~ قىز 好样的姑娘 / ~ كىيىمىم قال-

مىدى . 我没有一件像样的衣服。ئىشلىسەڭ ~ ئىشلە . 你

要干就好好地干。 ~ ئولتۇر . 好坐؛ 坐端正。

تۈزۈلمە 〔静〕 ①结构، 构造: تۈزۈلمىسى مۇرەككەپ 结构复

杂②体制: سىياسىي ~ 政治体制 / ئىقتىسادىي ~ 经济

体制

تۈزۈلمە پېترولوگىيىسى <地> 构造岩石学

تۈزۈلمە ئىسلاھاتى 体制改革

تۈزۈلمەك «تۈزمەك» 的被动态: يىللىق پىلان تۈزۈلدى . 制定

了年度计划。بۇ لۇغەت ياخشى تۈزۈلۈپتۇ . 这部词典编

得好。

تۈزۈلۈش 〔静〕 结构، 构造، 构成

تۈزۈلۈش فورمۇلىسى <化> 结构式

تۈزۈلۈش مودېلى <化> 结构模型

تۈزۈلمىلىك 〔静〕 构结的، 构造的

تۈزۈلمىلىك سىيرىلىش <地> 构造滑动

تۈزۈم 〔静〕 制度: دۆلەت تۈزۈمى 国家制度 / دېموكراتىيە-

مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى 民主集中制 / تۈزۈمگە رىئايە قىل-

ماق 遵守制度 / قۇلدارلىق ~ 奴隶制

تۈزۈملەشتۈرمەك «تۈزۈملەشمەك» 的使动态

تۈزۈملەشتۈرۈلمەك «تۈزۈملەشتۈرمەك» 的被动态

تۈزۈملەشمەك 〔动〕 制度化

تۈزۈملۈك 〔静〕 有制度的

تۈزۈملۈك ئىجارە <经> 租赁制度

تۈزۈن 〔静〕<古> 君子، 正直的人، 正直善良的人

تۈزىتىش 〔静〕 修改، 更正، 勘误: دوكلاتقا ~ كىرگۈزمەك

修改报告 / گېزىتتىكى ~ 报纸更正 / ~ جەدۋىلى 勘

误表

تۈزىتىش بەرمەك 更正

تۈزىتىش لايىھىسى 修正案

تۈزىتىشمەك «تۈزەتمەك» 的共同态

تۈزىتىلمەك «تۈزەتمەك» 的被动态

تۈزىمەك 〔动〕 ①打扮، 修饰، 点缀، 拾掇: ئۆزىنى ~ 打

扮自己 / ھۆسن ~ 整容 / ئۆينى ~ 拾掇房屋②弄平

整، 弄端正، 挺直: كۆڭلىكىنى ~ 把连衣裙拉平

整 / ياقىسىنى ~ 把领子拉直 / ئۇستىبېشىنى ~ 把衣服

穿整齐③整顿، 整理، 修补، 修理: چېچىنى ~ 整理

头发 / ماشىنىنى ~ 修理机器④治理، 改正، 纠正:

دۆلەتنى ~ 治理国家 / جاھاننى ~ 治世 / ئۆز ئەيىبىڭنى

تۈزىمەسمەن؟ ئۆز خاتاسىنى ئۆزى 那个毛病你不改呀؟

~ 自己改自己的错⑤提味، 调味: پەمىدۇرىدا ۋىتامىن

كۆپ، تاماقنىڭ تەمىنى تۈزەيدۇ . 西红柿含维他命多، 可以

给饭提味。⑥使成才: ئادەمنى تەربىيە تۈزەيدۇ . <谚>

人靠教育成才。

تۈس 〔静〕 ①色彩: ئەپسانە تۈسى قويۇق 神话色彩浓厚

②神色، 面貌، 脸色: غەلىتە بىر تۈستە خىيال قىلىپ تۇر-

ماق 带着奇怪的神色沉思③<转> 性质④<语>

体: پېئىلنىڭ تۈسلىرى 动词的体

تۈس ئالماق 显示反映، 预示، 带……色彩، 有……

含意…

تـۇس بـەرمـەك 、现展、示展、露流、露表、现表
现体

تۇس كاتېگورىيىسى <语> 畴范体

تۇسكە كىرمەك ①现显、露显、见显、现浮、现形：
مـەكتىپىمىز يېڭى تـۇسكە كىردى . 新一然焕校学们我。
②装作：ئالىم تۇسكە كىرىۋالماق 子样的者学作装

تـۇسلەندۇرمەك «تـۇسلەنمەك» 的使动态：بىز پېئىللارنى تۇسلەندۇرۇشنى مەشىق قىلدۇق . 的体变词动给了做们我。习练

تۇسلەنمەك 〔动〕<语> 变体

تۇسلۇك 〔静〕（词动）体的

تۇسلۇك ئۇزەك <语> （词动）体的词干

تۇشكۈچ 〔静〕<古> 码头

تۇشلەنمەك 〔静〕<古> ①吃午饭②午休

تـۇشنەك 〔静〕<古> ①巢、窝、穴②坟墓③住宿地、
宿营地

تۇشۇك 〔静〕<古> 懒散、懒惰、颓丧

تۇشۇم 〔静〕<古> 利、盈利、收入

تۇشمەل 〔静〕<古> ①圆梦人②圣人

تۇف 〔叹〕（表示鄙视或斥责）呸、啐：～، رەسۋا! 呸！真
卑鄙！

تۇفى = تۇف

تۇك[1] 〔静〕毛、细毛、茸毛、毫毛：چۈجە باسقان تـوخـۇنىڭ مـەيدىسىدە تۇكى يوق . <谚> 孵过小鸡的鸡胸口没毛。
شاپتۇلنىڭ تۇكى 桃子上的茸毛 / تۇكى يۇمشاق 毛茸茸

تـۇك تـاشـلىماق ①脱毛、换毛：تـوخۇ ～ 鸡脱毛
②<转> 脱贫：قاسىم بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن تـۇك تاشلاپ ھاللىنىپ قالدى . 喀斯木到这里以后脱了贫富裕
起来了。

تۇك چىقماق ①长毛、生毛：ئېڭىكىگە تۇك چىققاندىمۇ مـۇشۇنداق گەپ قىلامـدۇ؟ 嘴上长了毛还说这种话吗？
②<转> 砸锅、泡汤：بـۇ ئىشقىمۇ تۇك چىقتى . 这件事
也砸锅了。

تۇك خالتىسى <理生> 毛囊

تۇكلىرى تـەتۈر ئۆرۈلمەك <成> 怒气冲天、火
冒三丈、怒不可遏、七窍生烟

تۇك نەيچىسى <理生> 毛管

تۇكنىڭ يېتىشىغا قاراپ سىيپىماق <成> 顺水推
舟、看风使舵、顺其自然

تـۇكى بار ①有毛②<转>没准儿的、靠不住的：

مەن تاپتىڭ مۇنداق ～ گەپلەرنى؟ 哪儿听来的胡话？مەن مۇنداق ～ ئىشقا ئارىلاشمايمەن . 我不参与这种靠不住的
事。

تۈكى چۈشمىگەن سويما <成> 毛孩子（比喻
幼无知）：بۈگۈن ماۋۇ تۈكى چۈشمىگەن سويمىلار مېنى بىر كۈن ئاۋارە قىلدى . 今天这些毛孩子把我折腾了一天。

تۈك يارىسى <医> 须疮

تۈك[2] 〔静〕<古> 多、很多、成百上千、成千上万

تۈكەتى 〔静〕<古> 完全、全部、完整、整个

تۈكچە 〔静〕镶戳（往镶上扎花纹的工具）

تۈكسىز 〔静〕没毛发的、没毛的、光秃秃的：～ پېشانە
光秃秃的前额

تۈكسىن 〔静〕<古> 图克辛（平民出身、获得比汗低
三等的官职的人）

تۈكلۈك 〔静〕有毛的、毛茸茸的

تۈكلۈك ئاق تېرەك <植> 毛白杨

تۈكلۈك ئەگرىسۇناي <植> 毛地黄

تۈكلۈك بامبۇك <植> 毛竹

تۈكلۈك چىپار قۇرت <动> 星毛虫

تۈكلۈك رەيھان <植> 毛罗勒

تۈكلۈك شاپتۇل <植> 毛桃

تۈكلۈك قاقىلە <植> 砂仁

تۈكلۈك كەركىدان <动> 毛犀、披毛犀

تۈكلۈك كىرەش <植> 毛当归

تۈكلۈك گىلاس <植> 毛樱桃

تۈكلۈك لىچىنكا <动> 毛蚴、毛毛虫

تۈكلۈك ئۆرۈك <植> 毛杏

تۈكلۈك ياۋا كۆك پۇرچاق <植> 毛叶苕子

تۈكلۈگ 〔静〕<古> 瞎的

تۈكۈرتمەك «تۈكۈرمەك» 的使动态

تۈكۈرمەك 〔动〕吐、唾、啐：قان ～ 吐血 / كۆرگەنلا يەرگە تۈكۈرۈۋەرمەسلىك كېرەك . 不要随地吐痰。تۈكۈرۈپ تاشلىماق 唾弃 / يۈزىگە ～ 向脸上啐一口 / تۈكۈرۈۋەتكەن تۈكۈرۈكنى ئېغىزغا ئالغىلى بولماس . <谚> 唾出去的唾沫收
不回来（覆水难收；君子一言，驷马难追）。كۆپ تۈكۈرسە كۆل بولۇر . <谚> 众人的唾沫积成湖（人多力
量大，柴多火焰高）。

تۈكۈرۈك 〔静〕痰、唾沫、吐沫

تۈكۈرۈك قاچىسى = تۈكۈرۈكدان

تۈكۈرۈك يەرگە سىڭگۈچە <成> 一刹那、一瞬

儿会一不، 间

تۆكۈرۈكنى چاچراتماق ①唾沫星子乱溅② <成> 无名火起

تۆكۈرۈكنى يۇتۇپ يۇرمەك <成> 不停地咽唾沫، 饿得咽口水، 肚子里唱空城计

تۆكۈرۈكدان 〔静〕 痰盂

تۆكۈز 〔静〕<古>(马额之)白斑

تۆكۈاش 〔静〕 蓬头的: ~ ئادەم 蓬头发乱的人

تۆكۈاش قۇرت كېسىلى <医> 鞭虫病

تۆگە 〔静〕 (碾过的)小米، 黄米

تۆگەتكۈسىز 〔静〕 不尽的: ساناپ ~ 数不尽的، 不胜枚 举的 / سۆزلەپ ~ 说不尽的، 说不完的

تۆگەتمەك ① «تۆگىمەك» 的使动态: ئىشنى ۋاقتىدا ~ 按时 结束工作 / ساۋاتسىزلىقنى ~ 扫除文盲 / ئىختىلاپنى ~ 消除分歧 / قەرزنى ~ 偿清债务 / يەپ ~ 吃光، 吃 尽، 吃完 / سالام خەتنى يېزىپ ~ 写完信②毕业 ئالىي مەكتەپنى ~ 大学毕业③克服: شەخسىيەتچىلىك ئىدىيىسە- نى ~ 克服个人主义思想

تۆگەشتۇرمەك «تۆگەشمەك» 的使动态

تۆگەشتۇرۇلمەك «تۆگەشتۇرمەك» 的被动态

تۆگەشمەك 〔动〕①(帐目)结清، 还清: ئىككىمىز تۆگەش- تۇق 我俩的帐结清了。②支持不住، 垮下来: ئۇ مىڭ مېتىرغا يۈگۈرۈپ، يۈز مېتىر قالغاندا تۆگىشىپ كەتتى. 他在 千米赛跑中剩下一百米时支持不住了。 ئۇ ئورۇقلاپ تۆگىشىپ كەتتى. 他瘦得不成样子了。 دۈشمەنلەر تۆگەش- تى. 敌人完蛋了。 ئىشىمىزنى باشقىلار بىلىپ قالسا، تۆگەش- كىنىمىز شۇ. 我们的事要是让别人知道就完了。

تۆگەك 〔静〕<古>(用以紧固驮子的绳头的)木环

تۆگەل 〔静〕①全部، 完全: ئوقۇغۇچىلار ~ كېلىپ بولدى. 学生全来了。 ئۇنىڭ چاچلىرى ~ ئاقاردى. 他头发全 白了。②齐全، 完备: بوۋاينىڭ ئىلكىدە ھەممە نەرسە ~ ئىدى. 老爷爷手头一应俱全。

تۆگەللەتمەك «تۆگەللىمەك» 的使动态

تۆگەللەشمەك «تۆگەللىمەك» 的共同态

تۆگەللەنمەك «تۆگەللىمەك» 的被动态

تۆگەللىمە 〔静〕 结局، 后记

تۆگەللىمەك 〔动〕 补充، 完成، 补全، 补齐

تۆگەنچە 〔静〕①最后، 末尾: مېۋىنىڭ تۆگەنچىسى 末梢 水果

تۆگدۈرمەك «تۆگمەك» 的使动态: ئاشپەزگە مانتا ~ 让厨

师包包子

تۆككەن - پۈككەن 〔静〕 统统، 一切

تۆگمە 〔静〕①扣子، 纽扣: قادىماق ~ 钉扣子 / تۆگمىنى ئەتمەك 扣扣子 / ~ ئىزمىدىن قورقماس. <谚> 扣纽不 怕扭绊。 تۆگمىنى كۆرۈپ تۆگمىنى كۆرمەپتۇ. <谚> 看见 了扣纽، 却不看见骆驼。 تۆگمىنى دەپ تۆگىدىن قۇرۇق قاپتۇ. <谚> 抹了扣纽، 丢了骆驼(抹了芝麻، 丢了 西瓜; 因小失大)。②<转> 乳头: كالىنىڭ تۆگمىسىدە زەخىم بولسا، ساغماسلىق لازىم. 牛的乳头有伤، 就不要挤 奶。③<转>(花)骨朵儿: گۈل تۆگمىسى ئېچىلمىغان. 花骨朵儿没开。④<转>(琴的)键: ئۇنىڭ بارماقلى- رى گارمون تۆگمىلىرى ئۈستىدە ئويناشقا باشلىدى. 他的手 指开始在手风琴键上弹奏起来。

تۆگمە سەبدەر <植> 小甘菊

تۈگمىنى تۆگە قىلىپ كۆرسەتمەك <成> 小题 大作

تۈگمەك 〔静〕①包، 捏، 攥: جۇۋاۋا~ 包饺子، 捏饺 子 / مانتا ~ 包包子 / مۇشتىنى ~ 攥拳头②揣، 缠: بېلىگە نان ~ 把馕揣到腰里 / كۆڭلىگە ~ 记在心间③ 盘绕، 绾住، 挽住: چاچنى ~ 盘上头发 / ئاتنىڭ قۇي- رۇقىنى ~ 把马尾巴绾起来

تۆگمەن 〔静〕 磨坊، 磨房: تۆگمەندە ئۇن تارتماق 在磨坊磨 面 / سۇ تۆگمىنى 水磨 / ئۇ ئىككى تاش ~ ماڭدۇردى. 他开了两盘磨的磨坊。 ~ يېرى بۇغدايىنىڭ بارار . يارغۇنچاقتا يارما بولغۇچە، <谚> 小麦的去处是水磨。 تۆگمەندە ئۇن بول. <谚> 与其在磨上磨成麦片儿، 不如在水磨上磨成粉。 ~ بىر ئايلانغۇچە، ئىگىسى يۈز ئايلىنار. <谚> 磨盘转一圈، 主人转百圈。 تۆگمەندە تۇغۇلغان چاشقان گۈلدۈرمامىدىن قورقمايدۇ. <谚> 生在磨 坊的老鼠不怕雷鸣。

تۆگمەن بوغۇزى <手> 水磨上扇的进粮口

تۆگمەن مېجەز 不择食的

تۆگمەننىڭ كويلىسىدىن پۈتۈن چىقماق <成> 临危不惧، 神通广大

تۈگمىنىگە سۇ قۇيماق <成> 推波助澜، 推涛 作浪

تۆگمەن - تېسەك 〔静〕 磨房的杂活儿: تۆگمەن - تېسەك- لەرنى بىز ئۈستىمىزگە ئالىمىز. 磨房的杂活儿我们全承 担起来。

تۆگمەنچى 〔静〕①磨房主②看磨房的人، 磨房工人

تۈگمەنچىنىڭ توخۇسى <成> 缠人的、讨厌的、
撵也撵不走的

تۈگمەنچىلىك 〔静〕 磨房业

تۈگمىدەك 〔静〕 扣纽般小、小、很小: تۈگمىدەك بويۇڭ بول-
غۇچە ، ~ ئەقلىڭ بولسىچۇ . <谚> 与其有骆驼般高的
身材、不如有纽扣大的智慧 . كىشىنىڭ ~ ئەيىبى كۆ-
رۈنەر ، ئۆزىنىڭ تۈگمىدەك ئەيىبى كۆرۈنمەس . <谚> 能看见
别人纽扣大的过失、却看不见自己骆驼大的过错。

تۈگمىگۈل 〔静〕 ①<植> 锦葵②芙蓉石

تۈگمىلەتمەك «تۈگمىلىمەك» 的使动态

تۈگمىلەنمەك «تۈگمىلىمەك» 的被动态

تۈگمىلىك 〔静〕 有扣子的: ~ قاپچۇق 有扣子的小袋子

تۈگمىلىمەك 〔动〕 扣扣子: كىيىمنى ~ 扣衣服扣子

تۈگۈچ 〔静〕 ①纥纰、结扣: يىپنىڭ تۈگۈچى 线纥纰 / گا-
لستۇكنىڭ تۈگۈچى 领带结②小布包、小包袱: ئۇ تۆش
يانچۇقىدىن قىزىل تاۋارغا ئورالغان كىچىككىنە تۈگۈچنى ئالدى .
他从前胸口袋里掏出一个红缎子裹着的小包。③
点、症结、集中点、归结点: گەپ مۇشۇ توقسەن ئالتە تۈ-
تۈننىڭ پىكرىنى بىر تۈگۈچكە كەلتۈرۈشتە . 问题在于把这九
十六户的意见归结到一点。④(心中的)疙瘩、疑点:
ئۇ كۆڭلىدىكى تۈگۈچنى تېخىچىلا يېشەلمىدى . 他心里的
疙瘩还没解开。 دىل بىلەن تۈگكەن تۈگۈچنى قول بىلەن
يېشىپ بولماس . <谚> 心里结的疙瘩不能用手解开。
ئۇنىڭ ئەندىشىسىدىكى ~ ئاللىقاچان يېشىلدى . 他思想上的疑
点早已解决了。

تۈگۈر¹ 〔静〕 疙疙瘩瘩的、一团一团的、一簇簇的

تۈگۈر² 〔静〕<方> 芽、萌芽

تۈگۈر - تۈگۈر 〔模〕 纥里纥纰的、疙疙瘩瘩的: ~
يىپ 纥里纥纰的线 / ~ توقۇلغان رەخت 织得纥里纥纰
的布 / ~ بۇلۇت 一团团云朵

تۈگۈرچەك 〔静〕 小疙瘩、小团儿、聚集物: نەملەشكەن
ئۇن ~ بولۇپ قاپتۇ . 受潮的面粉结成了疙瘩。

تۈگۈرلەشتۈرمەك «تۈگۈرلەشمەك» 的使动态: ئوغۇت ئارد-
لاشقان تۇپراقنى ~ 让掺了肥料的土结成团儿

تۈگۈرلەشمەك 〔动〕 结成疙瘩、结成小团儿: تۈگۈرلەش-
كەن توشقان مايا قلىرى 一小团一小团的兔子粪

تۈگۈك = تۈگۈچ

تۈگۈكلۈك 〔静〕 ①捏着的、攥着的、结成疙瘩、结成
团儿: مۇشت ~ 拳头攥着②缠绕的、缩住的、盘起
来的: يىپ ~ 缠绕的线 / چاچ ~ 盘起来的头

发 / ئۇ بېلىگە ~ پۇلنى ئېلىپ شىرەگە قويدى . 他把缠在
腰上的钱拿出来放在桌子上。

تۈگۈل 〔助〕 不但不……而且、不仅不……而且、不要
说……连: مەن غۇلجىغا بېرىش ~ ماناسقىمۇ بېرىپ باقمىغان .
我不要说去伊犁、连玛纳斯也没去过。

تۈگۈلمەك ① «تۈگمەك» 的被动态: مانتا تۈگۈلدى 包包了
子。② «تۈگمەك» 的自复态: تۈگۈلۈپ ياتماق 蜷曲着
身子躺着 / مۈشۈك كاڭدا تۈگۈلۈپ ئۇخلاۋاتىدۇ . 猫蜷曲着
身子在炕上睡觉。 كىرپە تۈگۈلۈۋالدى . 刺猬蜷缩成一
团。

تۈگۈم 〔静〕 物体被攥成的形状

تۈگۈن 〔静〕 ①结子、结扣: ئارغامچىنىڭ تۈگۈنى 绳结 / تۈ-
گۈننى يەشمەك 解结子②枢纽: قاتناش تۈگۈنى 交通枢纽
③焦点、症结: مەسىلىنىڭ تۈگۈنى 问题的症结 / زىد-
دىيەتنىڭ تۈگۈنى 矛盾的焦点④疙瘩: ئەندىشىۋى ~ 思想
疙瘩 / ئۇنىڭ گېپى يۈرىكىمدە ~ بولۇپ قالدى . 他的话在
我心里结了一个疙瘩。⑤<生理> 节、结: نېرۋا تۈ-
گۈنى 神经节 / لىمفا تۈگۈنى 淋巴结⑥小包: ئالتۇن
بۇيۇملار ئىككى ~ قىلىپ تۈگۈلدى . 把金首饰系成两个小
包。⑦意见一统: بىر تۈگۈنگە كەلمەك 意见统一到一
点⑧<电> 节点

تۈگۈنەك 〔静〕 ①块状的②<植> 瘤(根)

تۈگۈنەك غول <植> 块茎

تۈگۈنەك قىچا <植> 大头菜、榨菜

تۈگۈنەك كۆك پىت <动> 疣蚜

تۈگۈنەك ھەرە <动> 瘿蜂

تۈگۈنەك يىلتىز <植> 块根

تۈگۈنەك يىلتىز ھەڭ <植> 球根阿魏

تۈگۈن - تۈگۈن 〔静〕 一疙瘩一疙瘩、一团团

تۈگۈنچە 〔静〕 ①结子: يىپنىڭ تۈگۈنچىسى 线结子②包:
ياغلىققا چىگىلگەن بىر ~ پۇل 用手帕包着的一包钱
③<转> (心里的)疙瘩: كۆڭلىدە بىر ~ پەيدا قىلىپ
قويماق 在心里结了一个疙瘩④<生理> 结节: ئول-
تۇرغۇچ سۆڭەك تۈگۈنچىسى 坐骨结节

تۈگۈنچەك¹ 〔静〕 ①小包: يىگىت قىز سۇنغان تۈگۈنچەكنى
ئاۋايلاپ ئالدى . 小伙子小心翼翼地接过姑娘递过来的
小布包。②(心里的)疙瘩、疑团: بۇ سۆھبەت ئۇ كۆڭلىد-
دە يوشۇرۇن ساقلاپ كەلگەن تۈگۈنچەكنى يېشىۋەتتى . 这次谈
话解开了他一直藏在心里的疙瘩。 كاللامدا ~ بولۇپ
كەلگەن سىر يېشىلدى . 一直在我脑中存在的疑团揭开

~ گىلەمنىڭ بىرەر يېرىدىمۇ：痞疙小、头结小③。了
يوق ئىكەن . 有没也儿头结小个一连上毯地。
تۆگۈنچەك² 〔静〕<植> 房子
تۆگۈنلۈك 〔静〕 的枢中
تۆگۈنلۈك ئاپپارات 构机枢中
تۆگۈنلۈك نۇقتا 点焦
تۆگۈنمەك¹ 〔动〕 记惦、操心、为某人留下：ئىسسىق تاماق-
نى داستىخان ئۈستىگە قويغاندىن كېيىن بالىغا تۆگۈنگەن ئانا
ئەزىمەتنى ئىزدەپ بۇ يەرگە كەلگەنىدى . 把热饭放到饭桌上
以后、惦记儿子艾则麦提吃饭的母亲才找到了这里。
تۆگۈنمەك² 〔动〕<方> 放弃、绝望
تۆگۈنۈشمەك «تۆگۈنمەك¹» 的共同态
تۆگىمەس 〔静〕 完不了、没有止境、无限、无际、充
足、富裕、丰富：~ ئوي دېڭىزىغا پاتماق 沉浸在一个无
边无际的思潮之中 / ~ ناخشا 唱不完的歌 / يالغان-
چىنىڭ ئەتىسى ~ . <谚> 撒谎者的明天没有完。
تۆگىمەس - پۈتمەس 〔静〕 取之不尽、用之不竭的；无
穷无尽的：بۇ ھۈنەرلەرنىڭ ھەممىسى مەندىكى ~ بايلىق . 这
些技艺全是我取之不尽、用之不竭的财富。
تۆگىمەك 〔动〕 ①结束、完毕、了结、结终、终止：يىغىن
تۆگىدى . 会议结束了。دەرس تۆگىدى . 功课完了。ئۇنىڭ
سۆزى تۆگىشىگە سەن كىرىپ كەلدىڭ . 他的话刚讲完你就
进来了。②消失、没有：بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ ئەندى-
شىسى شۇ ھامان تۆگىدى . 听到这话、他顾虑顿消。
③<转> 去世：ئۇنىڭ دادىسى تۆگەپ كەتتى . 他父亲去
世了。
تۆڭكەلمەك 〔动〕<方> 睡下、睡觉、沉睡过去
تۆڭلۈك 〔静〕 天窗：~ ئاچماق 开天窗 / ~ ياپماق
盖天窗
تۆڭلۈك ئاچقۇچ 开天窗的棍子
تۆڭلۈك جازىسى <建> 天窗架
تۆڭۈلمەك 〔动〕<方> 失望、灰心
تۆل 〔静〕<古> 梦
تۆلەتمەك «تۆلەمەك» 的使动态
تۆلەك 〔静〕 (飞禽等)脱毛、换毛：بوز ~ 头次换
毛 / كۆك ~ 第二次换毛 / قارا ~ 第三次换毛 / تۆ-
لەكتە تۇرغان تاشلاۋاتقان قۇش 正在换毛的鸟
تۆلغىر 〔静〕<古> (隔离女眷的)幔帷
تۆلكە 〔静〕①<动> 狐狸：~ تېرىسى 狐皮 / تۆلكىنىڭ
سوئالىغا خورازنىڭ جاۋابى بار . <谚> 对狐狸问话、公鸡

自有答复。②<转> 狡猾的、滑头的：بۇ ئادەم بەك
~ ئىكەن . 这个人滑头得很。
تۆلكە قۇلاقچا 狐皮帽
تۆلكە مىجەز 狡猾、滑头、奸诈：ئۇ ھەقىقەتەنمۇ ~
ئادەم . 他确实是一个很狡猾的人。
تۆلكىلىك 〔静〕 狡猾、奸诈
تۆلكىلىك قىلماق 要滑头、使奸计
تۆلكىمايىقى 〔静〕<植> 红门兰
تۆلكىمايىقى توقىچىقى <药> 温肾苏拉甫片
تۆلۈك ئەرۈك 〔静〕<古、植> 桃子
تۆلىمەك 〔动〕(鸟类)脱毛、换毛：قۇش تۆلىدى . 鸟儿脱
毛了。
تۆم 〔静〕<古> 精选的、精良的、顶尖的、拔尖的
تۆمەن 〔静〕①万②多、许多
تۆمەن مىڭ 百万(一千乘一千)
تۆمەنبېگى 〔静〕 万户侯
تۆمەنقاش 〔静〕<植> 毛蕊菊
تۆمەنلەپ 〔静〕 成百成万地：~ پۇل سەرپ قىلماق 耗资
百万
تۆمەنلىگەن 〔静〕 很多的、众多的：~ يىللار 千秋万
代 / ~ قەھرىمان چاڭجياڭ دەرياسىدىن ئۆتتى . 百万雄师
过大江。ھەممىتىڭىزگە ~ رەھمەت! 对你的恩典我千
恩万谢！
تۆمبۇلۇك 〔静〕<方> (麦场上拴牲口的)套具
تۆمەكە 〔静〕<古> 无知的、不学无术的、愚昧无知
的、笨拙的、愚笨的、轻薄的、冒失的、毛手毛脚的
تۈن 〔静〕①夜：~ پەردىسى 夜幕 / ~ قاراڭغۇسى 黑
夜 / ~ يېرىمى 半夜 / ~ بويى 整夜、彻夜②黑暗
تۈن ئاغماق 天蒙蒙亮
تۈن پەرۋانىسى <动> 夜蛾
تۈن قارىغۇسى <医> 夜盲
تۈن لەيلىسى <植> 玉簪花
تۈنەرمەك 〔动〕<古> 天黑、入夜
تۈنەرلىك 〔静〕<古> ①黑暗的②坟墓、墓穴
تۈنەك¹ 〔静〕①守夜(回历九月的第二十七日夜、穆斯
林彻夜不眠、礼拜祈祷、维吾尔族穆斯林则在巴拉
提月、即回历八月十五日举行) ②夜间(通宵)聚
会：~ ئويناماق 玩通宵 / ~ قىلماق 过夜、熬夜③夜
间(彻夜)祈祷
تۈنەك² 〔静〕<古> ①监牢、监狱②牢狱

تۈنەكخانا 〔静〕 室祷祈间夜

تۈنپۈراق 〔静〕 ＜植＞ 香来夜، 玉香晚

تۈنقاتار 〔静〕 ＜古＞ 夫更، 人夜巡، 者哨巡

تۈنكېپىنەكى 〔静〕 ＜植＞ 蛾夜

تۈنۈگۈن 〔静〕 日昨، 天昨: ئاكام بېيجىڭدىن ~ كەلدى. 。了来回京北从天昨哥哥

تۈنۈگۈنكى 〔静〕 的天昨: ~ ئىش 事的天昨 / ~ يىغىن ناھايىتى ياخشى ئۆتتى. 。好很得开议会的天昨

تۈنىكە 〔静〕 皮铁: ~ مەش 炉火皮铁 / ~ چۆگۈن 铁 壶皮

تۈنىكىچى 〔静〕 匠皮铁

تۈنىكىچىلىك 〔静〕 业皮铁

تۈنىمەك 〔动〕 ①熬夜: ئۇ تۈنۈگۈن بىر كېچە تۈنەپ چىقتى. 。夜一了熬天昨他 ②过夜، 宿留، 栖息: ئۇ ئاخشام تالادا تۈنەپ چىقىپتۇ. 。夜的过边外在天昨他 قۇشلار دەرەختە تۈنەيدۇ. 。息栖上树在间夜儿鸟

تۈۋ 〔静〕 根، 底: تام تۈۋى 根墙 / قۇلاق تۈۋى 根耳 / چىش تۈۋى 根牙 / دەرەخ تۈۋى 下底树 / ئىشىك تۈۋىدە ئولتۇرماق 坐在门口 / چېلەكنىڭ تۈۋى 底桶水 / سەۋرنىڭ تۈۋى ئالتۇن. 。金黄是下之耐忍 ＜谚＞

تۈۋىگە يەتمەك 底摸، 细底清摸، 透猜، 透想

تۈۋى يوق خىيال 想苦思冥، 想痴

تۈۋەك 〔静〕 ＜古＞ 枪具玩(的制刻头木用中皮条柳)

تۈۋەك 〔静〕 ＜方＞ 块، 团

تۈۋرۈك 〔静〕 ①子柱، 支柱، 柱脚(的物筑建): سېمونت ~ ناھايىتى پۇختا بولىدۇ. 。实结很子柱泥水 ياغاچ ~ 木 ②头柱子 ＜转＞ 石柱: ئارمىيە دۆلەتنىڭ تۈۋرۈكى. 军队 是国家的坚强柱石。 ئۆينىڭ تۈۋرۈكى ئەر، كۆركى ئايال. ＜谚＞ 男人是一家的支柱، 女人是一家的门面。

تۈۋرۈكسىمان 〔静〕 状柱

تۈۋرۈكسىمان بازالت ＜地＞ 岩武玄状柱

تۈۋرۈكسىمان تۈزۈلمە ＜地＞ 造构状柱

تۈۋرۈكسىمان دەز ＜水＞ 理节状柱

تۈۋرۈكسىمان قايىنام ＜气＞ 云涡状柱

تۈۋرۈكسىمان گابىئون ＜水＞ 笼石形柱

تۈۋرۈكلۈك 〔静〕 ①有柱子的، 柱子的: قوش ~ ئايۋان 有双柱的前廊② 可作柱子的: ~ ياغاچ 可作支柱的 ③木头 ＜转＞ 支柱، 栋梁: ~ رول ئوينىماق 起栋梁 作用

تۈۋلەتمەك «تۈۋلىمەك» 的使动态: تۈنىكىچىگە چېلەكنى تۈۋلەتتىم. 。底个了换桶水给匠皮铁让我

تۈۋلەنمەك «تۈۋلىمەك» 的被动态: ئاق تۈنىكىدە تۈۋلەنگەن چېلەك 换了白铁皮的水桶底

تۈۋلۈك 〔静〕 底座، 铁桶等的)垫子، 锅架子

تۈۋلىمەك 〔动〕 换底: چېلەكنى ~ 换桶底

تېبابەت 〔静〕 ＜医＞ 医疗، 诊疗، 医学

تېبابەت پەلسەپىسى 医学哲学

تېبابەت پسىخولوگىيىسى 医学心理学

تېبابەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 医学社会学

تېبابەت جۇغراپىيىسى 医学地理学

تېبابەت كىلىماتولوگىيىسى 医疗气候学

تېبابەت مېتېئورولوگىيىسى 医疗气象学

تېبابەت ئېتىكىسى 医学伦理学

تېبابەتچىلىك 〔静〕 ＜医＞ 医学: مەملىكىتىمىزنىڭ قەدىمكى دەۋر تېبابەتچىلىكى ناھايىتى تەرەققىي قىلغان. 我国古代的医 。达发很学

تېببىي 〔静〕 ＜医＞ 医务的، 医学的، 医疗的: ~ خادىملار 医务工作者 / ~ ياردەم 医疗救护

تېببىي ئالىم ＜医＞ 医学家

تېببىي پەن ＜医＞ 医科

تېببىي پونكىت ＜医＞ 医务所، 医务站

تېببىي تېخنىكوم 医科技校

تېببىي مەكتەپ 卫生学校

تېببىي ئۇنىۋېرسىتېت 医科大学

تېببىي ئىلىم ＜医＞ 医学

تېببىي ئىنستىتۇت 医学院

تېپچەك 见下

تېپچەك ئاتماق 蹬踢، 乱蹬乱踢

تېپچەكلەتمەك «تېپچەكلىمەك» 的使动态

تېپچەكلەشمەك «تېپچەكلىمەك» 的共同态

تېپچەكلىمەك 〔动〕 蹬踢، 顿足، 踩脚: ئات ئىگىسىنى كۆرگەن ھامان تېپچەكلەپ كىشنەيتتى. 马一看到主人就蹬踢 。来起鸣嘶着

تېپىرلاتماق «تېپىرلىماق» 的使动态

تېپىرلاشماق «تېپىرلىماق» 的共同态

تېپىرلىماق 〔动〕 ①蹬踢، 乱蹬踢: ئېشەك چۆچۈپ، تېپىرلاپ كەتتى. 驴子惊得乱蹬踢。②挣扎: قىز قاپقانغا چۈشكەن جانىۋاردەك تېپىرلىدى. 姑娘像落入捕兽夹的动物 一样挣扎。③ ＜转＞ 跃跃欲试، 谋划

تېپىشتۇرماق «تېپىشماق²» 的使动态

تېپىشتۈرمەك «تېپىشمەك» 态动使的

تېپىشماق[1] 〔静〕 语谜: ~ تاپماق زېھىننى ئاچماق . 谜猜。发开的力智对是

تېپىشماق تاپماق 语谜猜

تېپىشماق[2] ① «تاپماق[1]» 的共同态: باللار يېڭى بىر ئويۇننى ئويلاپ تېپىشتى . 孩子们想出了一个新游戏。② 结识、交朋友、相爱: مەن ئۇنىڭ بىلەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقاندا تېپىشقان . 我和他是在大学读书时结识的。 ئالىم بىلەن رابىيە تېپىشىپ قالدى . 阿力木和热比耶交上了朋友。 تېپىشمىغۇچە ئېلىشماس . <谚> 彼此不相爱，不能成夫 妻。③ 相会、碰面、会晤: ئاتا ـ بالا ئاخىر تېپىشتى . 父子终于相逢了。 بۈگۈن ئاخشام كۆۋرۈك بېشىدا تېپىشايلى . 今晚我们在桥头见。

تېپىشمەك «تەپمەك» 的共同态: ئىككى ئات تېپىشسە ، ئارىدا قالغان ئېشەك ئۆلەر . <谚> 二马相踢，中间的驴子丧 命。 تېپىشىش ئايرىلىشنىڭ بېشى . <谚> 争斗是离别的 开始。

تېپىك 〔静〕 脚(踢): تۇيۇقسىز تەگكەن ئىككى ~ 突然挨的 两脚 / ~ يېمەك 挨了一脚

تېپىكلىمەك 〔动〕 乱踢: بەدەنلىرىگە ~ 朝身上乱踢

تېپىلغۇسىز 〔静〕 罕见的、难得的: ~ نەرسە 稀罕物、罕 见物

تېپىلما 〔静〕 发现之物、找到的东西、拾物: ئارخېئولو- گىيىلىك ~ 考古发现

تېپىلماس 〔静〕 罕见的、难得的

تېپىلماسنىڭ خورمىسى <成> 罕见之物、珍贵 之物、凤毛麟角

تېپىلماق «تاپماق[1]» 的被动态: يوقالغان نەرسە تېپىلدى . 丢失 的东西找到了。

تېپىلمەك «تەپمەك» 的被动态

تېپىن 〔静〕 谷打、场打: ئېكىندە يوق ، تېپىندە يوق ، خاماندا تەييار . <谚> 播种时不在场，打场时也不在场，收 粮时却在场。(不劳而获) ~ ۋاقتى 打谷期、打场期

تېپىنگۇ 〔静〕<古> 马镫

تېتىتقۇ 〔静〕 味精、调味品

تېتىتماق ① «تېتىماق» 的使动态 ② <转> 给厉害看: ئۇنىڭغا تازا بىر تېتىتىپ قويۇش كېرەك . 该给他一点厉害 看看。 ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى بىر تېتىتىپ قويمىسام بولمايدۇ . 我 非让他尝尝我的厉害不可。

تېتىر 〔静〕 贫瘠的、不肥沃的: ~ يەر 贫瘠的土地、薄 地、不毛之地

تېتىرلىق 〔静〕 贫瘠、土地的贫瘠、不毛之地

تېتىشماق «تېتىماق» 的共同态

تېتىق 〔静〕 ① 味道、滋味: تېتىقى بار / تېتىقى يوق 有味道 / 没滋味 ② 味精、调味品

تېتىقسىز 〔静〕 ① 无味道的 ② 枯燥的、单调的、乏味 的、无聊的: ~ تاماق 无味道的饭 / ~ گەپ 枯燥的 话 / ~ تۇرمۇش 单调的生活 / ~ قىلىق 无聊的举 动 / ~ ئادەم 无聊的人

تېتىقسىزلىق 〔静〕 无聊举动、无聊的事

تېتىقسىزلىق قىلماق 干无聊的事

تېتىك 〔静〕 活泼的、精神饱满的、硬朗的、精神矍铄 的: ئۆزۈڭنى ~ تۇت . 你提起精神来。 ~ بوۋاي 精神 矍铄的老头 / ئۆزىنى ~ سەزمەك 自我感觉好 / جان- لىق ، ~ ، مول مەزمۇنلۇق پائالىيەتلەر 生动、活泼、内容丰 富的活动

تېتىكلەشتۈرمەك «تېتىكلەشمەك» 的使动态

تېتىكلەشتۈرۈشمەك «تېتىكلەشتۈرمەك» 的共同态

تېتىكلەشتۈرۈلمەك «تېتىكلەشتۈرمەك» 的被动态

تېتىكلەشمەك 〔动〕 爽快、轻快、精神饱满、精神抖擞: مەن خېلى تېتىكلىشىپ قالدىم . 我轻快多了。 بۇ ئىلھامبەخش نۇتۇقنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ياشلار تېخىمۇ تېتىكلىشىپ قالدى . 听了这一番鼓励的讲话，年青人更加精神抖擞了。

تېتىكلىك 〔静〕 精神饱满、精神抖擞: ئۇنىڭ چىرايىدىن تېتىكلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى . 他脸上流露出饱满的精神； 他神采奕奕。 ئۇنىڭ تېتىكلىكىنى قارا ! 你瞧，他多 精神 !

تېتىلمەك 〔动〕<古> 变活泼、变机灵

تېتىم[1] 〔静〕 ① (调味品的)味儿、味道: بۇ تۇزنىڭ ھېچ تېتىمى يوق ئىكەن . 这盐没有点儿味儿。② 够做一顿饭 的: بىر ~ تۇز 够做一顿饭的盐

تېتىم[2] 〔静〕<古> 耐心、毅力、韧性、志气

تېتىملىك 〔静〕<古> 有耐心的、刚毅的、有韧性的、 有志气的

تېتىماق 〔动〕 ① 品尝: لەززىتىنى ~ 尝尝甜头 / تاماقنىڭ تەمىنى ~ 尝尝饭的味道 / ئاچچىق ـ تاتلىقنى تېتىغان بىلەر ، يىراق ـ يېقىننى يۈرگەن . <谚> 是苦是甜，尝过 的人明白，是远是近，走过的人知道。 ھەسەلنى كۆپ يېسە ، ئەمەن تېتىيدۇ . <谚> 蜜吃多了觉得味苦； 喻同"糖多了不甜"。② 咸淡: ئاشنىڭ تۇزىنى ~

有، 香得吃③。咸够不 . تۇز تېتىمىدى / 淡咸的饭尝尝
很得吃我饭这 . بۇ ئاش ئاغزىمغا تېتىدى : 好道味، 味
④。味没都么什吃我 . ئاغزىمغا ھېچنىمە تېتىمايدۇ 。香
ئۇ يالغۇز ئۆزى بەش ئادەمگە : 上得顶، 上得抵<转>
بۇ : 够 <转>⑤。人个五上得顶人个一他 . تېتىيدۇ
گۆش بىر ئاشقا تېتىمايدۇ 。饭顿一做够不肉这 . بۇ گەپ
ئۇنىڭغا خېلى تېتىيدۇ . 。呛他够话这

تېتىمسىز 〔静〕 的聊无، 的思意没، 的道味无

تېتىملىق 〔静〕 ①可口的، 有滋味的②<转> 舒畅
的، 解渴的، 过瘾的: بۇ خېلى ~ گەپ بولدى . 这话听
起来很过瘾。

تېجەپ ـ تۆشەپ 〔静〕 节省، 节约: ~ ئاران يىغقان مىلك
يۈەن پۇلۇم بار ئىدى ، يوقاپ كەتتى . 好不容易节省攒下了
一千元، 不见了。

تېجەتمەك «تېجىمەك» 的使动态

تېجەشلىك 〔静〕 节省的، 节俭的: پۇلنى ~ خەجلىمەك 钱
省着花 / تويىنى ~ قىلماق 婚礼从俭 / ~ ئادەم قىيىن
ئۆتكەلدىن ئاسان ئۆتەر . <谚> 省吃俭用، 难关易度。

تېجەشمەك «تېجىمەك» 的共同态

تېجەلمەك «تېجىمەك» 的被动态

تېجىمەك 〔动〕 节省، 俭用، 节约: پۇلنى ~ 节省钱 / ۋا-
قىتنى ~ 节省时间 / تـوكنى تېجەپ ئىشلەتمەك 节约用
电 / سۇنى ~ 节约用水 / ماتېرىيالنى تېجەپ ئىشلەتمەك
节约用料 / چۈشلۈكتىن تېجىگەن كەچلىكتە يەر . <谚>
午饭省下了، 晚上有吃的。

تېجىمەل 〔静〕 ①混子، 混饭吃的人: گەپنى تېجىمەلدىن
سورا ، يولنى كارۋاندىن . <谚> 问话要问混饭吃的人،
问路要问商队。~ كېيىن تاپسا ئۆلۈۋالار . <谚> 混饭
吃的人见了寿衣就想死。②无依无靠的، 孤苦的:
~ بالا 孤苦的孩子③失去母羊的羊(指羔羊)

تېجىمەللىك 〔静〕 混子劲儿، 穷酸劲儿

تېخنولوگىيە 〔静〕 工艺学

تېخنولوگىيىلىك 〔静〕 工艺的: ~ سەۋىيە 工艺水平
تېخنولوگىيىلىك پېترولوگىيە <地> 工艺岩
石学
تېخنولوگىيىلىك تەرتىپ 工艺流程
تېخنولوگىيىلىك گېئولوگىيە <地> 工艺地质学

تېخنىك 〔静〕 技术员، 技师: ~ ئىشچى 技工人 / ئىزا
ئىگىلىك تېخنىكى 农业技术员 / سۇچىلىق تېخنىكى 水利技
术员

تېخنىكا 〔机〕 〔静〕 技术: دېھقانچىلىق تېخنىكىسى 农业技
术 / ئىلغار ~ 先进技术
تېخنىكا پاتېنتى 技术专利
تېخنىكا سۇغۇرتىسى <经> 技术保险
تېخنىكا مەسلىھەتچىسى 技术顾问
تېخنىكا ئېستېتىكىسى 技术美学
تېخنىكا ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 技术经济学
تېخنىكا ئىنقىلابى 技术革命
تېخنىكا يېڭىلاش 技术革新
تېخنىكىنى تاۋارلاشتۇرۇش 技术商品化

تېخنىكوم 〔静〕 (中等)专科学校

تېخنىكىلىق 〔静〕 技术的، 技术性的: ~ تەربىيە 教育، 技术培训 / ~ سەۋىيە 技术水平
تېخنىكىلىق باھالاش 技术鉴定
تېخنىكىلىق رازۋېدكا <军، 法> 技术侦察
تېخنىكىلىق مائارىپ <教> 工程教育
تېخنىكىلىق مەشغۇلات 技术操作
تېخنىكىلىق ئۆلچەم 技术标准

تېخى 〔静〕 ①尚، 还: ئۇ ~ كەلمىدى . 他还没来。ئۇنىڭ
يېشى ~ كىچىك . 他年纪尚小。ئۇ ~ رۇسچە بىلىدۇ . 他
还会俄语。ئۇ ~ ئۆيدە . 他还在家。ئۇ ~ ئۆيلەنمىدى .
他尚未成家。②刚، 刚刚: ئۇ ~ ئەمدىلا بىرنەچچە قەدەم
مېڭىۋىدى ، ئالدى تەرەپتىن مۇئەللىم چىقىپ كەلدى . 他刚走几
步، 老师就从迎面走来了。③作语气词، 表示比较،
强调或责备等意思: بىزنىڭ ئۆي يېقىن ، ~ ئۇنىڭ ئۆيى
يىراق . 我们家还算近، 他家比我家还远。
~ مېنىڭكىدىنمۇ ...تەنقىد قىلسا كۈلۈۋاتىدۇ . 批评他، 他还笑。ئۇ ناھايىتى
ياخشى بالا ، ئۆتكۈرلۈكچۇ ~ . 他是个好孩子، 而且非常
聪明。بۇ قىز بەك چىرايلىق ئىكەن ، گېپىنىڭ تاتلىقلىقچۇ
~ . 这女孩非常漂亮، 嘴也甜。

تېخىچە 〔静〕 还: ئۇ ~ ئورنىدىن تۇرمىدى . 他还没有起
床。~ قايتماپسىزغۇ؟ 你怎么还没有回去？

تېخىمۇ 〔静〕 更، 更加: خەلق ئۈچۈن ~ ياخشى خىزمەت
قىلماق 更好地为人民服务 / قىز سېۋەتكە ئىككى قولى
بىلەن ~ چىڭ ئېسىلىۋالدى . 姑娘的两手把篮子抓得更
紧了。

تېرە 〔静〕 皮، 皮肤، 皮革، 皮子: كالا تېرىسى 牛皮 / قوي
تېرىسى 羊皮 / ~ سويماق 剥皮 / بىر ~ ، بىر ئۇستىخان
بولۇپ قالماق 瘦得皮包骨头، 骨瘦如柴 / بۆرە قەرزىنى
تېرىسى بىلەن تۆلەر . <谚> 狼用其皮还债。

تېره ئاشلىماق 子皮熟

تېره ئەيلىمەك 革皮制鞣

تېره بېزى <医> 腺肤皮

تېره پۇل <经> 币皮

تېره تاراقشىتماق = تېره تاراقلاتماق

تېره تاراقلاتماق <成> 张虚، 势作腔装، 唬吓
势声

تېره چىۋىنى <动> 蝇皮

تېره سىلى <医> 疮狼، 核结肤皮

تېره قېتىش كېسىلى <医> 病皮硬

تېره كۆچۈرمەك <医> 皮植

تېره كېسىلى <医> 病肤皮

تېره يەللىكى <医> 炎皮

تېرىسىگە پاتماي كەتمەك ①(得胖)滚瓜溜圆② <成> 得意忘形، ③禁自不喜، 支可不乐 <成>
世一可不

تېرىسىگە سامان تىقماق <成> 剥活، 草塞里皮
刮万刀千، 皮剥筋抽، 皮

تېرىسىنى تەتۈر سويماق <成> 剥筋抽، 皮剥活
皮寝肉食، 皮

تېرىسىنى شىلماق <成> 劫洗، 空一劫抢، 皮刮

تېرىگە ئالماق 子皮裹 皮羊的下剥刚在裹人病把)
里، 是一种土法治疗的方法)

تېره ـ تەرسەك 〔静〕 张皮

تېرەك[1] 〔静〕<植> 杨树: ئاق ~ 杨白 / قارا ~ 叶大
杨 / كۆك ~ 杨青 / سۆۋادان ~ 杨天钻

تېرەك بوستان 带林树杨

تېرەك[2] 〔静〕 杆铁، 杆托، 盘顶، 取玻璃溶液用)

تېرەكلىك 〔静〕①杨树林②杨树林立的地方: ~ يول
路道的立林树杨

تېرەن 〔静〕 深: ~ كولىماق / 深挖 دەريانىڭ ~ ـ تېيىزلىقى-
نى ئۆلچىمەك 测量河的深浅

تېرەنلىك 〔静〕 深度: كۆمۈر كانىنىڭ تېرەنلىكىنى قانچىلىك-
لىكىنى بىلمەيمىز . 我们不知道煤矿的深度。

تېرپىنتىين 〔静〕<医> 松节油

تېرراسا 〔静〕<地> 阶地

تېرراسا سازلىقى <地> 阶地沼泽

تېررامىتسىن 〔静〕<医> 土霉素

تېررور 〔静〕 恐怖

تېرورچى 〔静〕<法> 恐怖分子، 恐怖主义者

تېررورلىۇق 〔静〕<法> 恐怖، 恐怖行为: ئاق ~ 白色
恐怖

تېررورلۇق قىلماق 搞恐怖活动

تېررىتورىيە 〔静〕 领土، 国土

تېررىتورىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 国土经
济学

تېررىتورىيىلىك 〔静〕 领土的، 国土的

تېررىتورىيىلىك پىلان <经> 国土规划

تېرسەك 〔静〕<古> 手指

تېرگۈ 〔静〕<古> 美食، 佳肴، 珍馐

تېرموباتارىيە <物> 温差电堆

تېرموخىمىيە 〔静〕<化> 热化学

تېرموديففۇزىيە 〔静〕<物> 热扩散، 热弥漫

تېرموديناميكا 〔静〕<物> 热力学

تېرمودىنامىكىلىق 〔静〕<物> 热力学的

تېرمودىنامىكىلىق پوتېنسىيال <物> 热力学势

تېرمودىنامىكىلىق تەڭپۇڭلۇق <物> 热力学
平衡

تېرمودىنامىكىلىق تېمپېراتۇرا <物> 热力学
温度

تېرمودىنامىكىلىق فۇنكسىيە <物> 热力学函数

تېرمودىنامىكىلىق لىمىت <物> 热力学极限

تېرمودىنامىكىلىق ئېھتىماللىق <物> 热力学
概率

تېرمورېلې 〔静〕<物> 热继电器

تېرموس = چايدان

تېرموستات 〔静〕 恒温器

تېرموستاتلىق 〔静〕<建> 恒温的

تېرموسفېرا 〔静〕<气> 热层، 热成层

تېرموميتافىزم 〔静〕<物> 热变质

تېرمومېتىر 〔静〕<医، 气> 测温计، 温度表، 寒暑
表، 体温表: سېلسىيە تېرمومېتىرى 摄氏温度计 / فارېن-
گېيت تېرمومېتىرى 华氏温度计

تېرموئېلېكتر 〔静〕<电> 热电، 温差电

تېرموئېلېكترون 〔静〕<电> 热电子

تېرموئېلېمېنت 〔静〕<物> 热素

تېرمىستور 〔静〕<物> 热敏电阻

تېرمىن = ئاتالغۇ

تېرمىنال 〔静〕<电> 终端

تېرمىنال ماشىنا <印> 终端机

تېرمىنولوگىيە = ئاتالغۇشۇناس

تېرىپ ـ تەرمەپ = تېرىپ ـ تۆشەپ

تېرىپ ـ تۆشەپ 〔静〕 攒积地点一点一

تېرىپۇرۇش 〔静〕 者子皮售收

تېرىتماق «تېرىماق» 的使动态

تېرىخور 〔静〕 <动> 蠹皮

تېرىشماق «تېرىماق» 的共同态

تېرىشمەك «تەرمەك» 的共同态

تېرىق 〔静〕<植> 黍子、糜子：~ قۇلىقىدىن بەلگىلىك ، بالا كىچىكىدىن . <谚> 从黍子青苗看出丰欠，从孩子幼小看出好坏。

تېرىق پولو <食> 糜子抓饭

تېرىققا ئۆشكە قويىدىغان <成> 在小米上打眼

的儿(钻钱眼儿的，唯利是图的)：~ ئادەم 钻钱眼儿的人

تېرىقباش 〔静〕<植> 沿沟草，孔颖草

تېرىقتەك 〔静〕 小米般小，很小，极小

تېرىقچاچ 〔静〕<植> 碱茅

تېرىقچى 〔静〕<农> 耕种者，种植者

تېرىقچىلىق 〔静〕 耕作，种植业：~ تېخنىكىسى 耕作技术

تېرىقچىلىق قىلماق 耕作

تېرىقچىلىق تۈزۈمى <农> 种植制度

تېرىقسىز 〔静〕 未耕种的，荒废：~ يەر 休耕地

تېرىقلىق 〔静〕 黍子地，糜子地：ئاكام تېرىقلىقنى سۇغىرىۋاتىدۇ . 我哥哥在浇糜子地。

تېرىقئوت 〔静〕<植> 粟草

تېرىكتۈرمەك «تېرىكمەك» 的使动态：ئۇخلاۋاتقان بۆرىنى تېرىكتۈرمە . <谚> 勿惹恼窝中之狼。

تېرىكتۈرۈشمەك «تېرىكتۈرمەك» 的共同态

تېرىككەك 〔静〕 急躁的，易生气的，好发脾气的：~ ئادەم 易生气的人 / ~ ئاسان قېرىيدۇ . <谚> 脾气大易老。~ تېرىك ئۆلىدۇ . <谚> 脾气暴躁者会活活气死。

تېرىككەكلىك 〔静〕 急躁，易怒，火气：سىزنىڭ تېرىككەكلىكىڭىز قاچان تۈگەر؟ 你的易怒的脾气什么时候能改掉？

تېرىكمەك 〔动〕 发脾气：قادىر قىزىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تېرىكتى . 喀迪尔听了女儿的话发火了。تېرىككەننىڭ جېنىنى ئال . <谚> 气死暴躁人；喻同"气死活人不偿命"。

تېرىكىشمەك «تېرىكمەك» 的共同态

تېرىلغۇ 〔静〕<农> ① 种耕，种播：ئەتىيازلىق ~ 春播 / كۈزلۈك تېرىلغۇسى 夏种 / تېرىلغۇنىڭ قاتلاڭچىلىق ۋاقتى 播种最忙季节 ② 耕种的：~ يەر 耕地

تېرىلغۇ سايمانلىرى 农具，播种工具

تېرىلغۇ كۆلىمى 耕地面积

تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى 耕畜

تېرىلماق «تېرىماق» 的被动态

تېرىلمە 〔静〕 ① 拼凑起来的，东拼西凑的：~ قوشۇن 拼凑起来的队伍 ② 播种的：~ كۆچەت 播种苗

تېرىلمەك «تەرمەك» 的被动态

تېرىلېن 〔静〕<化> 涤纶

تېرىم[1] 〔静〕<农> 耕种，播种：ئەتىيازلىق ~ باشلاندى . 春耕开始了。~ بولمىسا ، يىغىم بولماس . <谚> 没有种就没有收。

تېرىم[2] 〔静〕 摘收，收割：كېۋەزلىكلەردە خوتۇن ـ قىزلار كېۋەز تېرىمىگە كىرىشتى . 在棉田里妇女们开始收摘棉花。

تېرىماق 〔动〕 ① <农> 种，播种：كېۋەز ~ 种棉花 / قوۋلاپ ~ 条播 / قوناقچاتىن قورققان بۇغداي تېرىماس . <谚> 怕麻雀的不种麦(怕拉拉蛄就别种地)。نېمە تېرىساڭ ، شۇنى ئالىسەن . <谚> 种瓜得瓜，种豆得豆。② <转> 招惹：بالا ~ 惹祸，闯祸 / چاتاق ~ 惹麻烦 / جېدەل ~ 惹是生非，闹事 / يامانلىق تېرىغان يامانلىق ئورار . <谚> 干了坏事，必遭报应。

تېرىمچى 〔静〕 摘棉花的：~ قىز 摘棉花的姑娘

تېرىندى 〔静〕 捡来的：~ ئادەم 五湖四海的人

تېز 〔静〕 快，迅速：~ بول! 快点儿！

تېز ئارىدا 很快，即将，最近：ئۇ ~ قايتىپ كېلىدۇ . 他很快就回来了。

تېز پوچتا 快邮，快递

تېز پويىز <交> 快车

تېز تاماقخانا 快餐部

تېز سۈرئەت 高速

تېز سۈرئەتلىك يول <交> 高速公路

تېز سىزما <艺> 速描

تېز نېيترون <物> 快中子

تېز ئېقىم <水> 湍流

تېز يېزىش <文> 速写

تېزەك 〔静〕 (牛、马、骡、驴的)粪：ئات تېزىكى 马粪 / كالا تېزىكى 牛粪

تېزىكى قاتماق <成> 固执，弄僵，犯牛脾气

تېزىكىگە بىگىز ئۆتمەيدىغان <成> 的拔不毛一

تېزەكچى 〔静〕<动> 郎壳屎

تېزەكلەتمەك «تېزەكلىمەك» 的使动态

تېزەكلىك 〔静〕 坑粪، 堆粪

تېزەكلىمەك 〔动〕 拉粪: بەختسىز قىز تېزەك تەرگىلى چىقسا، كالا سۇغا تېزەكلەپتۇ. <谚> 偏牛، 粪拾去娘姑的气晦 。里河到拉粪把

تېز - تېز 〔静〕 快快地، 急速地: ~ ماڭماپ كەتمەك 快快地走开 / ئۇنىڭ يۈرىكى ~ سېلىشقا باشلىدى. 他的心 开始急速地跳动؛ 他心加速快。

تېزدىن 〔静〕 赶快: ھېلىقى كىشىنى ~ بۇ يەرگە كەلتۈرۈڭلار. 你们赶快把那个人带到这儿来。

تېزلەتكۈچ 〔静〕<交، 物> 加速器

تېزلەتكۈچى 〔静〕 加速者، 加速的

تېزلەتكۈچى رېئاكتىۋ <化> 促进剂

تېزلەتكۈچى كاتالىزاتور <化> 催促剂، 催化促进剂

تېزلەتكۈچى ئوق <机> 加快轴

تېزلەتمەك «تېزلىمەك» 的使动态: سۈرئەتنى ~ 加快速度 / قەدەمنى ~ 加快步伐

تېزلەشتۈرۈلمەك «تېزلەشتۈرمەك» 的被动态

تېزلەشتۈرمەك «تېزلەشمەك» 的使动态

تېزلەشمەك 〔动〕 加速، 加快: ئۇنىڭ يۈرەك سوقۇشى بارغانسېرى تېزلەشتى. 他的心跳得越来越快了。

تېزلەنمەك = تېزلەشمەك

تېزلىك 〔静〕<物> 速度: ئاۋاز تېزلىكى 声速، 音速 / يۈرۈش تېزلىكى 行速

تېزلىك بوشلۇقى <物> 速度空间

تېزلىك تەڭشىگۈچ <机> 变速器، 调速器

تېزلىك رېزونانسى <物> 速度共振

تېزلىك فورمۇلىسى <物> 速度公式

تېزلىكتە 〔静〕 迅速地، 赶快: چاقماقتەك ~ 闪电般快地

تېزلىمەك 〔动〕 加速، 加快، 变快: يۈرىكىنىڭ سوقۇشى ~ 心跳加快 / قەدەم تېخمۇ ~ 脚步变得更快 / ئىلگىرىلەش خېلى تېزلەپ قالدى. 进展相当快。

تېزلىنىشچان 〔静〕 加速的، 变快的

تېزلىنىشچان ھەرىكەت <物> 加速运动

تېزىس 〔静〕 ①<逻> 正题② 提要

تېسلامېتىر 〔静〕<物> 特斯拉计

تېشىرقاتماق «تېشىرقىماق» 的使动态

تېشىرقىماق 〔动〕 (因畜役蹄子磨损) 走不动路: ئات تېشىرقاپ قالماق 马走不动路

تېشىشمەك «تەشمەك» 的共同态

تېشىلمەك ① «تەشمەك» 的被动态: پالتىنىڭ چۆلدىسى بىلەن مۇزنى ئۇرسام، مۇز تېشىلدى. 我用斧背敲冰، 冰被敲开 ② <转> 露败، 破点، 穿说: گەپ ~ 话说穿了 / ھەممە ئىش شۇنىڭدىن تېشىلدى. 所有的事都由此而败露了。

تېقىم 〔静〕<理生> 腿弯子: چېچى تېقىمىغا چۈشۈپ تۇرىدىغان قىز 头发垂到腿弯子的姑娘

تېقىمىغا باسماق <成> 据为己有

تېقىمىغا چىچماق <成> 拉了裆裤، 丢脸، 难堪: بۇرۇن شۇنچە يوغان گەپ قىلغان ئادەم مانا ئەمدى تېقىمىغا چىچىپ ئولتۇردى. 以前那么能说大话的人现在却丢够脸了。

تېقىمىغا ئۇرۇپ گەپ تاپماق <成> 拍着大腿说话، 瞎话睁着眼说瞎话

تېقىمدىماق 〔动〕 ① 压在胯下: ئۇ ئات مىنىپ مىلتىقنى تېقىمدىۋالدى. 他骑上马把枪压在胯下。② 策马(用双腿拍打牲畜肚子، 促使其前行): ئېتىڭنى يات - پات تېقىمداپ قوي، سەل ئىتتىكلىمىسەك، كۈن ئولتۇرغۇچە يېتىپ بارالمايمىز. 你要策马快走، 走慢了، 咱们日落前就赶不到了。

تېكە 〔静〕<动> (没有骗过的)公山羊: ئالتە ئۆچكىگە يەتتە ~. <谚> 七个老爷八个兵؛ 官多兵少。

تېكە يۈرىقى 膻味

تېكە كىرمەك (公山羊)发情

تېكتونا 〔静〕<植> 柚

تېكتونىكا 〔静〕<地> 大地构造学

تېكتونىكىلىق 〔静〕 大地构造的، 构造的: ~ ھەرىكەت 构造运动، 造山运动 / ~ يەر تەۋرەش 构造地震

تېكچەك 〔静〕<动> 公山羊羔

تېكچى 〔静〕 耍山羊者

تېكساقال 〔静〕<植> 橡胶草

تېكىست 〔静〕 ① 正文: تولۇق ~ 全文 / ئەسلى ~ 原文 ② 课文: تېكىستنى ئوقۇماق 读课文 ③ (歌曲的)词 ④ <语> 篇章، 文本

تېكىستسىز 〔静〕 无词的: ~ ناخشا بولمايدۇ. 无词不成歌。

تېكىستسىز ھۆججەت 非文本文件

تېكىستلىك 〔静〕 填词的، 有词的: ~ ئاھاڭ 填了词的

子曲
学勘校、学定鉴文原 <文>〔静〕 **تېكستولوگىيە**
的学勘校〔静〕 **تېكستولوگىيىلىك**
بولسىمۇ ، تېكەن بولسا : ~ 的给白、的偿无〔静〕 **تېكىن**
。(要不白要不)要也刺是就，的给白 <谚> ئال .
子钳的掌蹄钉 <手>〔静〕 **تېكىنەك**
虫生寄、者食寄〔静〕 **تېكىنخور**
性生寄、活生生寄〔静〕 **تېكىنخورلۇق**
饭口一 <古>〔静〕 **تېكۈ**
吃饭口一给 <古>〔动〕 **تېكۈلەمەك**
تېگى - تەكتىنى : 籍原、细底、底根①〔静〕 **تېگى - تەكتى**
乌是籍原他 . ئۇرۇمچىلىك ~ ئۇنىڭ / 细底道知 بىلمەك
齐木鲁 。身出② : تېگى - تەكتىدىن پەخىرلىنىش ساراڭ-
。蛋傻个是豪自身出以 . نىڭ ئىشى
底问根究、细底解了 تېگى - تەكتىگە يەتمەك
底问根刨 تېگى - تەكتىنى سۈرۈشتۈرمەك
底摸 تېگى - تەكتىنى ئىگىلىمەك
轿驼(的上背驼骆在驮) <方>〔静〕 **تېگىرمەك**
齐整、整平、直 <方>〔静〕 **تېگىز**
قىلىشقا ~ : 的得值、的该应、的当应①〔静〕 **تېگىشلىك**
ئۆگىنىشكە / 奖夸得值 ~ ماختاشقا / 事的做当应 ئىش
، 的要必②事的做我该 ئىش ~ ماڭا / 的习学当应 ~
چارىلەرنى كۆرمەك ~ / 件条的要必 شارائىت ~ : 的需必
ئۇ- مەن : 西东的得应、份一的得应③施措要必取采
拿我 . ئېلىۋال نەرسىلەرنى ئالدىم ، ساڭا تېگىشلىكىنى ~ زۈمگە
属④ 。吧上拿的得应你把也你 ، 西东的得应我了
地土的民农于属 يەرلەر ~ دېھقانلارغا : 有所……归、于
人的关有 كىشىلەر ~ : 的关有⑤
تېگىشمە- بۇ نەرسىلەرگە : 态同共的 «تەگمەك» [1] **تېگىشمەك**
لار ! 西东些这碰别 !
点触接 <物> **تېگىشىش نۇقتىسى**
面触接 <物> **تېگىشىش يۈزى**
سانائەت بۇيۇم- / 钱换 ~ پۇل : 换交、换〔动〕[2] **تېگىشمەك**
لىرىنى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىغا ~ 农换交品业工以
品产
付兑 <经> **تېگىشىپ بەرمەك**
情领〔静〕 **تېگىل**
ياخشى كۆڭلىڭىز تېگىل بولدى . : 了情领 **تېگىل بولماق**
。了领我心好片一的您
块 <古>〔静〕 **تېگىم**

的有特子王厥突)勤特②隶奴① <古>〔静〕 **تېگىن**[1]
(号称
像、像②止为……到、到直、到① <古>〔静〕 **تېگىن**[2]
样一……
态动使的 «تېگىرقىماق» **تېگىرقاتماق**
态同共的 «تېگىرقىماق» **تېگىرقاشماق**
ئۇ رەھىمسىز سىناق گىرۋى- : 楞发、徨彷〔动〕 **تېگىرقىماق**
他前面验考的酷残在 . كىدە بېشى قېتىپ ، تېگىرقاپ قالدى
。徨彷、虑焦
ئەسكەرلەر ئالدىراش يۈك - : 态同共的 «تاڭماق» **تېڭىشماق**
。李行捆地忙忙急急们兵士 . تاقلىرىنى تېڭىشتى
~ : 的扎包、的住捆②儿包的件成扎包①〔静〕 **تېڭىق**
货捆一 مال ~ بىر : 捆③手的着扎包 قول
骨接 <医>②子捆捆① تېڭىق تاڭماق
匠骨接、生医骨接 <医>〔静〕 **تېڭىقچى**
术骨接、骨接〔静〕 **تېڭىقچىلىق**
朴碎骨 <植>〔静〕 **تېڭىقئوتى**
باش - كۆزلىرى تېڭىلغان ئادەم : 态动被的 «تاڭماق» **تېڭىلماق**
人的扎包被部头
术技感遥 <地、气>〔静〕 **تېلېتېخنىكا**
台平感遥 <气> تېلېتېخنىكا سۇپىسى
息信感遥 <气> تېلېتېخنىكا ئۇچۇرى
镜远望文天、镜远望 <天>〔静〕 **تېلېسكوپ**
象图传电 <电>〔静〕 **تېلېفوتو**
电途长 ~ ئۇزۇن يوللۇق : 话电 <交>〔静〕 **تېلېفون**
话电内市 ~ شەھەر ئىچىدىكى / 话
话电接 تېلېفون ئالماق
话电打 تېلېفون بەرمەك
议会话电 تېلېفون يىغىنى
ناھىيە رەھ- : 态动使的 «تېلېفونلاشماق» **تېلېفونلاشتۇرماق**
上接乡们我给导领县 . بەرلىكى يېزىمىزنى تېلېفونلاشتۇردى
。话电了
态动被的 «تېلېفونلاشتۇرماق» **تېلېفونلاشتۇرۇلماق**
بۇ يېزىدىكى : 话电及普、话电上装〔动〕[1] **تېلېفونلاشماق**
装都村的有所乡个这 . كەنتلەرنىڭ ھەممىسى تېلېفونلاشتى
。话电了上
话电打相互〔动〕[2] **تېلېفونلاشماق**
的话电用〔静〕 **تېلېفونلۇق**
售销话电 تېلېفونلۇق سېتىش
托委话电 تېلېفونلۇق ھاۋالە

تېلېكامېرا 〔静〕 机像摄

تېلېكس 〔静〕 传电

تېلېگراف 〔静〕 信电

تېلېگراف ئاپپاراتى <交، 电> 机报电

تېلېگراف قانۇنى <法> 法信电

تېلېگراف ھەققى <交> 费报电

تېلېگرامما 〔静〕 报电: ~ ئېلىش ئاپپاراتى 机报收 / جىددىي ~ 报电快特 / ئوچۇق ~ 报电码明 / مەخپىي ~ 密 报密، 报电码

تېلېگرامما بەرمەك 报电发

تېلېگرامما شىفرى <交، 经> 码密报电

تېلېگراممىلىق 〔静〕 的信电، 的报电

تېلېگراممىلىق ھاۋالە 托委报电

تېلېمېتر 〔静〕<水، 机، 交> 计测遥

تېلېمېترلىك 〔静〕 的测遥

تېلېمېترلىك پلىيۇۋىئوگراف <气> 量雨测遥

تېلېۋىزور 〔静〕 机视电، 视电: ~ لېكسىيىسى 座讲视电

تېلېۋىزىيە 〔静〕 视电: ~ مۇنارى 塔视电 / ~ ئىستانسىسى 台视电 / كۆپ قىسىملىق ~ تىياتىرى 剧续连视电 / چاتما ~ فىلىمى 片列系视电

تېلېۋىزىيە تىياتىرى <艺> 剧视电

تېلېۋىزىيە سۆھبىتى <艺> 话谈视电

تېلېۋىزىيە سىنارىيىسى <文> 视电، 本剧视电 本剧学文

تېلېۋىزىيە فىلىمى <艺> 片视电

تېلېۋىزىيە مائارىپى <教> 育教视电

تېلېۋىزىيىسىز 〔静〕 的机视电无

تېلېۋىزىيىلىك 〔静〕 电过通، 的视电②的机视电有① 的视

تېلېۋىزىيىلىك ئاڭلىتىش <电> 播广视电

تېلېۋىزىيىلىك تارقىتىش 送播视电

تېلېۋىزىيىلىك ئوقۇتۇش 学教视电

تېلى 〔静〕<古> 勒铁(称名族部代古)

تېلىقتۇرماق «تېلىقماق» 态动使的

تېلىقماق 〔动〕 咽哽، 塞阻气声: كۆلۈپ تېلىقىپ قالماق 笑 来气上不接得 / بالا يىغلاپ تېلىقىپ قالدى . 哭着哭子孩 。了住咽哽着

تېلۋۈش 〔静〕<方> 弱软، 蹋疲

تېما 〔静〕<文> 目题① 标题: سۆھبەتنىڭ تېمىسى 话 题 / ماقالىنىڭ تېمىسى 目题的章文② 材题، 题主: يېڭى

تېمىلار 材题新

تېما كاتالوگى <文> 录目题主

تېماتىكا 〔静〕<文> 学题选، 题选

تېماتىكىلىق 〔静〕<文> 题选، 的题专

تېماتىكىلىق ئاتلاس <地> 集图地题专

تېماتىكىلىق خەرىتە <地> 图地题专

تېمبىر 〔静〕 ①<物> 地质، 位品، ②<语> 音质، 品音، 色音

تېمپا 〔静〕<艺> 子拍

تېمپەل 〔静〕<植> 苣兔

تېمپېراتۇرا 〔静〕 度温: ھاۋا تېمپېراتۇرىسى 温气 / ~ كۆتۈرۈلمەك (ئۆرلىمەك) 高升度温 / تېمپېراتۇرىنى ئۆلچىمەك 度温量

تېمپېراتۇرا پەرقى <地> 差温

تېمپېراتۇرا كۆچىنىشى <水> 温变

تېمپېراتۇرا گرادىئېنتى <气> 度梯度温

تېمپېراتۇرىلىق 〔静〕 的度温: مۇقىم ~ ھايۋان 物动温恒

تېمپېراتسىيە 〔静〕<艺> 律调، 音调

تېمپېرامېنت 〔静〕<心> 质气

تېمتقۇچ 〔静〕<化> 量吸، 管定滴

تېمىتماق «تاماق» 态动使的: كۆزگە دورا ~ 药眼点 / ماي- نى يەرگە ~ 上地在滴油把

تېمىتىپ سۇغىرىش <农> 灌滴

تېمىتىش ئانالىزى <化> 析分定滴، 析分滴点

تېمىتىش دەرىجىسى <化> 度定滴

تېمىتىش نەيچىسى <化> 管定滴

تېمىتىش نۇقتىسى <化> 点滴

تېمىتىش ئۇسۇلى <水> 法定滴

تېمىتىلماق «تېمىتماق» 态动被的

تېمىسىز 〔静〕 的题标无

تېمىلىق 〔静〕 的题标有، 为题……的: مۇزىكا ~ 题标 乐音 / بورانقۇش ~ پروزا 为题《燕海》的文散

تېمىم 〔静〕 滴: بىر ~ كۆز دورىسى 药眼滴一 / بىر ~ سۇ 水滴

تېمىن 〔静〕<古> 刚، 才刚، 刚刚

تېنەپ - تەمتىرەپ 〔静〕 ①仓皇، 慌张②流浪، 漂泊: ياقا يۇرتلاردا ~ يۈرمەك 乡异泊漂

تېنەتمەك «تېنىمەك» 态动使的

تېنەشمەك «تېنىمەك» 态同共的

تېنور 〔静〕<艺> 式那脱伦榜(器乐管铜种一)

从在 جاڭگالدا تېنەپ قالماق ：路迷，失迷①〔动〕 **تېنمەك**
。了岔说话把他 . ئۇ سۆزدە تېنەپ قالدى / 路迷中林
يولدىن تېنەپ قالماق 路迷②浪流，泊漂： ھەر جايدا تېنەپ
يۈرمەك 浪流处到 / جازانىخور ئالدىدا تېنەپ يۈرگەن كەمبەغەل
人穷的安不恐惶前面者贷利高放在

仪纬经 <交>〔静〕 **تېئودولىت**

几 گېئومېتىرىيە تېئورېمىلىرى ：理定 <逻>〔静〕 **تېئورېما**
理定何 / تېئورېمىنى ئىسپاتلىماق 理定明证

家学神〔静〕 **تېئولوگ**

学神〔静〕 **تېئولوگىيە**
学神，条教学神 <哲> تېئولوگىيە ئەقىدىلىرى
义教
派学神 <哲> تېئولوگىيە تەرەپدارلىرى
念观学神 <哲> تېئولوگىيە قارىشى

种一之鸭野 <动>〔静〕 **تېئۇك**

. ئۇ ئۇستا ~ ئىدى ：中郎，生医间民 <医>〔静〕 **تېۋىپ**
。生医间民的明高术医是他

作工生医，务医〔静〕 **تېۋىپلىق**
医行 تېۋىپلىق قىلماق

条荆 <植>〔静〕 **تېۋىلغا**

林条荆〔静〕 **تېۋىلغىلىق**

态动使的 «تېۋىنماق» **تېۋىندۇرماق**

بۇرۇن كىشىلەر گاھىدا ：拜膜，拜崇 <宗>〔动〕 **تېۋىنماق**
كۈنگە تېۋىنغان، گاھىدا ئوتقا تېۋىنغان، سۇغا تېۋىنغانلارمۇ بار
人有还，火拜崇时有，阳太拜崇时有们人前从 . ئىدى
。水过拜崇

论神有 <哲>〔静〕 **تېئىزم**

پاراخوت / ~ كۆل 湖水浅 / ~ سۇ 水浅 ：浅〔静〕 **تېيىز**
。浅搁会水浅在船轮 . ~ سۇدا توختاپ قالىدۇ
耕浅 <农> تېيىز ئاغدۇرماق
沟浅 تېيىز جىلغا
海浅 <地> تېيىز دېڭىز
层浅 <地> تېيىز قاتلام
槽浅 <气> تېيىز ئوقۇر

لاي سۇ ئېقىمى ：态动使的 «تېيىزلاشماق» **تېيىزلاشتۇرماق**
都道渠，水泥流尽为因 . ئېرىقلارنى تېيىزلاشتۇرۇۋەتتى
。了浅变

水河 . دەريانىڭ سۈيى تېيىزلاشتى ：浅变〔动〕 **تېيىزلاشماق**
。了浅变

تېيىزلىقتىن چوڭقۇرلۇققا راۋاج- ：度浅，处浅〔静〕 **تېيىزلىق**
深入浅由 لانماق

مەن نەۋرەمنى يەكشەنبە ：态动使的 «تېيىلماق» **تېيىلدۇرماق**
冰滑去子孙带我天期星 . كۈنى مۇز تېيىلدۇرۇپ ئويناتتىم
。了玩

~ ئۈرۈمچىدە قىش كۈنى يول ناھايىتى ：滑〔静〕 **تېيىلغاق**
。滑很路天冬齐木鲁乌 . بولىدۇ

度滑，处滑〔静〕 **تېيىلغاقلىق**

滑 ~ قار / 滑溜，冰滑 ~ مۇز ：溜，滑①〔动〕 **تېيىلماق**
栽，跤跌 <转>②倒滑 تېيىلىپ يىقىلىپ كەتمەك / 雪
头跟(误错犯喻比)： ياش بالىلارنىڭ تاسادىپىي تېيىلىپ كې-
有常是跤个跌尔偶人轻年 . تىشى بولۇپ تۇرىدىغان ئىش
。事的

态同共的 «تېيىلماق» **تېيىلىشماق**

脲硫氨 <医>〔静〕 **تېئاتسېتازون**

唑噻 <药>〔静〕 **تېئازول**

啶噻 <药>〔静〕 **تېئالدىن**

شىزاڭ = **تىبەت**
鸡马藏 <动> تىبەت ئات قىرغاۋۇلى
羊羚藏 <动> تىبەت بۆكىنى
狐藏 <动> تىبەت تۈلكىسى
驴野藏西 <动> تىبەت قۇلانى
猴藏西 <动> تىبەت مايمۇنى
鸡雪藏 <动> تىبەت ئۇلارى

家学藏西〔静〕 **تىبەتشۇناس**

学藏西〔静〕 **تىبەتشۇناسلىق**

يېڭى تىپتىكى / قان تىپى 型血 ：型类，式，型①〔静〕 **تىپ**
典养培 ~ يېتىشتۈرمەك ：型典②器机型新 ماشىنا
号型③型典进先 ~ ئىلغار / 型典造塑 ~ ياراتماق / 型
门 <生>④

茅羊 <植>〔静〕 **تىپچاق**

血型 O قان ~ O ：的号型，的型〔静〕 **تىپلىق**
误偏型 تىپلىق ئېغىش پەرقى
品产型定 تىپلىق مەھسۇلات

学型类 <语>〔静〕 **تىپولوگىيە**

的型类，的学型类〔静〕 **تىپولوگىيىلىك**
分型类 <语> تىپولوگىيىلىك كلاسسىفىكاتسىيە
法类

迹事型典 ~ ئىش ئىزلىرى ：的型典〔静〕 **تىپىك**
物人型典 <文> تىپىك پېرسوناژ
查调型典 تىپىك تەكشۈرۈش

تىپىك خاراكتېر 格性型典 <文>

تىپىك دېلو 件案型典 <法>

تىپىك مۇھىت 境环型典 <文>

تىپىك مىسال 例事型典

تىپىك ئوبراز 象形型典 <文>

تىپىكلەشتۈرمەك «تىپىكلەشمەك» 态动使的

تىپىكلەشتۈرۈشمەك «تىپىكلەشتۈرمەك» 态同共的

تىپىكلەشتۈرۈلمەك «تىپىكلەشتۈرمەك» 态动被的

تىپىكلەشمەك 〔动〕 化型典: بۇنىڭ بىلەن موللا زەيدىن ئوب-رازى تېخىمۇ تىپىكلەشتى. 典加更此因象形的丁再拉毛 。了化型

تىپىكلىك 〔静〕 性型典: ۋەكىللىككە، تىپىكلىككە ئىگە بولماق 性型典، 性表代有具

تىتالىڭ 下见

تىتالىڭ تومۇر ، 处命致、子根命<转>②脉动颈① 处害要

تىتالىڭ تومۇرىغا تەگمەك 要中击، 害要及触 <成> 处痛到说، 害

تىتانىت 石榍 <地>〔静〕

تىت - تىت 下见

تىت - تىت بولماق 急焦، 急着: سىزنى ساقلاپ ئىچىم تىت - تىت بولۇپ كەتتى. 。了急等都你等我

تىت - تىت قىلماق 急焦使، 急着使: جىددىي پەيتتە ھېكايىنىڭ ئايىغى چىقماي مېنى تىت - تىت قىلىپ قويدى. 紧 。急着我让، 文下了没事故头关张

تىترەتمە¹ 〔静〕 动颤، 战栗، 动振

تىترەتمە ئاۋاز 音声的抖颤

تىترەتمە خالىڭ 夯动振، 夯荡震

تىترەتمە² 〔静〕<古> ①嗦哆②疟疾، 子摆

تىترەتمەك «تىترىمەك» 态动使的: كامىلنىڭ سۆزلىرى دىل-بەرنىڭ يۈرەك تارىنى تىترىتىۋەتتى. 了动拨语话的力米佧 。弦心的尔拜丽迪

تىترەك 〔静〕 ①战栗، 嗦哆: بەك قورقۇپ كەتكەچكە ئۇنىڭ تىترىكى خېلى ئۇزۇنغىچە توختىمىدى. 嗦哆他، 怕害太于由 。久好了 ②颤抖的، 颤发的، 巍巍颤的(声音): «قو-يۇۋەتكىن» دېدى ئالىيە ~ ئاۋاز بىلەن. 用耶丽阿، "开放" 。道说音声的抖颤

تىترەك باسماق 颤冷打، 嗦哆打

تىترەشمەك «تىترىمەك» 态同共的: چېرىكلەر قورقۇپ تىترە-شىپ كەتتى. 。嗦哆打直得吓们丁兵

تىترەڭگۈ 〔静〕 的颤发، 的颤震، 的抖颤

تىترەڭگۈ تاۋۇش 音颤 <语>

تىترەڭگۈلۈك 〔静〕 度颤، 动颤، 抖颤

تىترىتىشمەك «تىترەتمەك» 态同共的

تىترىتىلمەك «تىترەتمەك» 态动被的

تىترىگەك 〔静〕 爱打哆嗦的، 容易发抖的: ~ ئادەم 爱打哆嗦的人 / قولى ~ ئادەم 手掌发抖的人

تىترىگۈچى 〔静〕 的抖颤، 的颤动، 的震颤

تىترىمەك 〔动〕 ①嗦哆، 发抖، 颤动، 打战، 战栗: پۇتى ~ 脚打颤 / ئاۋازى ~ 声音颤抖 / قولى ~ 手发 抖 / مۇزلاپ تىترەپ كەتمەك 冷得发抖 / ئۇنىڭ بەزگىكى تۇتۇپ، تىترەپ كەتتى. 他疟疾病犯了، 浑身直打颤。② 动颤، 动振<物>

تىتسى 子弟 <古>〔静〕

تىتقۇچلىماق 〔动〕 扯撕

تىتقۇزماق «تىتماق» 态动使的: ئۆيۈمدە تىتقۇزۇپ قويۇلغان خوتەننىڭ كۆزەم يۇڭىدىن بار. 羊秋田和的好撕有里家我 。毛

تىتقىلىماق 〔动〕<方> 掘挖، 寻搜، 腾翻

تىتما 〔静〕 的开撕، 的碎撕: گۆش ~ 碎肉، 撕开的肉

تىتما - تالاڭ 〔静〕 狼籍، 破碎، 七零八落، 支离破碎: ئوغرىلار ئۇنىڭ ئۆيىنى ~ قىلىۋەتكەندى. 窃贼把他家弄得 。落八零七

تىتما - تىتما 〔静〕 破破烂烂的، 支离破碎的: كىيىم ~ بولۇپ كەتتى. 衣服破破烂烂。 ئۇنىڭ بەدىنى ~ بولۇپ كەتكەندى. 他遍体鳞伤。

تىتماق 〔动〕 撕، 撕开: يۇڭنى ~ 撕毛 / پاختىنى ~ 撕棉 花 / قەغەزنى تىتىۋەتمەك 把纸撕碎 / پىشقان گۆشنى ~ 把 熟肉撕开 / ئاما ئۇنىڭ جىنايەتلىرىنى پاش قىلىپ، ئۇنى تىتىۋەتتى. 群众彻底揭露了他的罪行。

تىتمەك 〔动〕<古> 盯، 凝视

تىتۇل 〔静〕<印> 扉页، 版权页

تىتىر 〔静〕<古> 母骆驼

تىتىز 〔静〕<古> 涩的، 苦涩的

تىتىشماق «تىتماق» 态同共的: قولى ئەپچىللەر قويلارنى بىر - بىرلەپ تۇتۇپ قىرقىشتى، قېرىلار تىتىشتى، باللار ئۇزۇن ساۋا-لار بىلەن ساۋاشتى. 们人老، 毛剪地个个一羊给的巧手 。毛抽条柳长用们子孩، 毛撕

تىتىك¹ 〔静〕<古> 痛剧

تىتىك² 〔静〕<古> 浆泥، 泥

تىتىكچى 〔静〕<古> 泥瓦工程建筑师

تىتىلداتماق «تىتىلدىماق» 的使动态

تىتىلدىماق 〔动〕 焦急、焦燥: ئىچى ~ 心里焦急

تىتىلماق ① «تىتىماق» 的被动态: تىتىلغان قوي يۇڭى 被撕开的羊毛 ② 破烂: ئۇرمانلىقتا تولا يۈرۈپ، كىيىملىرىم تىتىلىپ كەتتى. 常在树林里走、衣服都挂破了。 كىتاب-نىڭ مۇقاۋىسى تىتىلىپ كەتتى. 书的封面烂了。

تىتىم 〔静〕 (撕成的)团、把: بىر ~ پاختا 一把棉花

تىتىملىماق 〔动〕 ① 捻、捋: ئۇ بۇرۇتلىرىنى تىتىملاپ تۇرۇپ سۆزلىدى. 他捋着胡子说。② 撕: گۆشنى ~ 撕肉

تىتىندى 〔静〕 飞花、粉碎物: پاختىنىڭ تىتىندىلىرى 飞花

تىجارەت 〔静〕<经> 营业、生意、经营: ~ باشلىماق 开业 / ~ توختاتماق 停业 / ~ بۆلۈمى 营业部 / ~ ئىجارىكەشلىكى 经营性租赁

تىجارەت بانكىسى <经> 实业银行

تىجارەت بېجى <经> 营业税

تىجارەت رىسالىسى 生意经

تىجارەت قىلماق <经> 做生意、做买卖、营业、经商: دۇكاندا ~ 在商店做生意

تىجارەت مەبلىغى <经> 营业资金

تىجارەت ھاۋالىسى <经> 营业信托

تىجارەتچى 〔静〕<经> 经商者、生意人、买卖人

تىجارەتچىلىك 〔静〕<经> 生意、买卖、营业、经营

تىجارەتچىلىك قىلماق 做生意、做买卖、营业

تىر 〔模〕 刺啦、飕(撕纸、布等的声音、风声)

تىراژ (تىراژى) 〔静〕<印> 印数、发行量: كىتاب تىراژى 书籍的印数 / گېزىت تىراژى 报纸的印数

تىراژلىق 〔静〕 印数的、有发行量的: «شىنجاڭ ياشلىرى» ئەڭ كۆپ ~ ژۇرناللارنىڭ بىرى. 《新疆青年》是发行量最多的杂志之一。

تىرەتمەك «تىرىمەك» 的使动态

تىرەجەشمەك «تىرەجىمەك» 的共同态

تىرەجىمەك 〔动〕 眦住、蹬住、撑住: بوسۇغىدا تىرەجەپ تۇرۇۋالماق 眦住门坎 / ئۇ بىر قولىدا يەرنى تىرەجەپ قوزغىلىشقا تەمشىلىۋاتاتتى. 他一只手撑着地想爬起来。 كېيىنگە ~ 向后蹬住

تىرەشمەك «تىرىمەك» 的共同态: ئۇلار ئات ئۈستىدە پۇتلىرىنى ئۈزەڭگىگە تىرەشىپ، بىرئاز كۆتۈرۈلۈپ، يىراققا قاراشقا باشلىدى. 他们骑在马背上蹬着马蹬、欠起身子向远方望去。

تىرەك 〔静〕 ① 支杠、顶门杠、门栓、支栓: ئالما شېخىغا ~ قويماق 给苹果枝支上支杠 / ~ بىلەن تامنى تىرەپ قويماق 用支杠把墙顶住 ② <机> 支杆、撑臂 ③ <电> (高压线的)杆塔、架腿 ④ <交> (火车的)车挡 ⑤ <矿> 坑木、支架 ⑥ <水> (水利建筑的)支承 ⑦ <转> 依靠: ئارقا ~ 靠山、后台 / ئۇ ئائىلىمىزنىڭ تىرىكى. 他是我们家庭的靠山。

تىرەك جازا <建> 支架

تىرەك رام <水> 支承架

تىرەكسىز 〔静〕 没有支柱、无支撑的、无依无靠: ~ يېتىم 无依无靠的孤儿

تىرەڭ 〔静〕<方> ① 表功 ② 活的、活生生的、活泼的

تىرەلمەك «تىرىمەك» 的被动态

تىرەنمەك «تىرىمەك» 的自复态: ئۇ جەينەكلىرىگە تىرىنىپ دېرىزىدىن قاراپ ئولتۇراتتى. 他用胳膊肘支撑着身子、往窗外看着。

تىرپىن 〔静〕<医> 胰蛋白酶

تىرت 〔叹〕 驾、(赶套车驴、马、骡前进时的吆喝声)

تىرتەك 〔静〕 易怒的、急性子: ~ ئادەملەر ئاخىر تامغا ئۈسۈۋالىدۇ. 急性子的人终归要碰钉子。

تىرتەكلىك 〔静〕 急性病、急躁、易怒

تىر - تىر[1] 〔叹〕 吁吁(吆喝骡马停止声)

تىر - تىر[2] 〔模〕 刺啦刺啦、飕飕

تىرر 〔叹〕 吁、(吆喝牲口停止的声音)

تىرس 〔模〕 咯嚓: ئەخمەت دەرەخ شېخىدىن بىر تال چىۋىقنى ~ قىلىپ ئۈشتۈۋالدى. 艾合麦提咯嚓一声折断一根树枝。

تىرسسىدە 〔静〕 ① 咯嚓: ~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى - دە، ئەينەككە دەز كەتتى. 咯嚓一声玻璃裂了个口子。② 紧巴巴: بۇ كىيىم ماڭا ~ كەلدى. 这件衣服我穿上有点紧巴巴的。

تىرسىلداتماق «تىرسىلدىماق» 的使动态

تىرسىلدىماق 〔动〕 啪嚓作响(干裂声): ئاپتاپتا قاقلانغان دۇمباقنىڭ تېرىسى تۇرۇپ - تۇرۇپ تىرسىلداپ قوياتتى. 太阳晒着的鼓皮不时发出啪嚓声。

تىركەتمەك «تىركىمەك» 的使动态

تىركەز 〔静〕<植> 异果草

تىركەشمەك[1] ① «تىركىمەك» 的共同态: ئۇلار ئىككىسى تىركىشىپ قالدى. 他俩顶上牛了。 ئىككى تەرەپ خېلى تىركەش-

تى. 双方僵持了好久。③挣扎，尽力：ئوغلۇمنى شۇنچە تىركىشىپمۇ ئالىي مەكتەپكە ئالدۇرالمىدىم. 我尽了那么大的力，也未能让儿子上大学。

تىركەشمەك² 〔动〕<古> 连成串，排成行

تىركەلمە 〔静〕<语> 后置词

تىركەلمەك «تىركىمەك» 的被动态

تىركىمەك 〔动〕①挂，顶，钩上，支到：ۋاگوننى پاراۋوزغا تىركەپ قويماق 把车厢挂到机车上 ②附，附上登记，附记，注册：ھۆججەتنى ~ 附件，附加文件 ③<转> 附注，注释，注明：ئىزاھقا مىسال ~ 给注释附加举例

تىرگەن 〔静〕<农> 高而厚的地埂，大地埂

تىرماشماق 〔动〕攀援，攀登：بىلىمنىڭ چوققىسىغا تىرمى-شىپ ئۆرلىمەك 努力攀登知识的高峰

تىرمىلاتماق «تىرمىلماق» 的使动态

تىرمىلاشماق ① «تىرمىلماق» 的共同态：ئىككىسى چاچ-ياقىلىرىدىن ئېلىپ، يۈزلىرىنى تىرمىلاشتى. 二人又揪头发，又揪领子，又抓脸。②使劲干，鼓劲干，卖力气

تىرمىلانماق «تىرمىلماق» 的被动态：ئۇنىڭ يۈزلىرى تىرمى-لاندى. 他的脸被抓破了。

تىرمىلماق 〔动〕(用指甲)抓：ھېلىقى بېشەم خوتۇن ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىغاندىن كېيىن، يەنە يۈز - كۆزۈمنى تىرمىلىدى. 那个泼妇破口大骂后，又抓我的脸。

تىرنا¹ 〔静〕<农> 耙子，钉齿耙：~ سالماق 耙地 / دا-دام بىر ~ سېتىۋالدى. 爸爸买了一把耙子。

تىرنا² 〔静〕<方，动> (刚孵化出的)鱼苗

تىرناق 〔静〕①指甲，爪：~ ئالماق 剪指甲 / ~ يارىسى 指甲伤 / تىرنىقى ئۇزۇن 长指甲 / قۇشنىڭ تىرنىقى 鸟爪 / مۈشۈكنىڭ تىرنىقى 猫爪 / ~ ئەتتىن ئايرىلماس. <谚> 指甲不离肉（十指连心）。②<语，数> 括号：چوڭ ~ 大括号 / كىچىك ~ 小括号 / ئوتتۇرا ~ 中括号 / قوش ~ 双括号 / يالاڭ ~ 单括号 / تېكىستنى ئوقۇغاندا، ~ ئىچىگە ئېلىنغان سۆز - جۈملىنى تېكىستتىن پەرقلىق ئوقۇش كېرەك. 在读课文时，括号里的话语要读得同文本有区别。③<转> 魔爪

تىرناق ئاستىدىن كىر ئىزدىمەك <成> 吹毛求疵，鸡蛋里头挑骨头

تىرناق ئالغۇچ 指甲刀

تىرناقتا توختايدىغان <成> 最好的，顶呱呱的：قىز ~ 顶呱呱的姑娘，最漂亮的姑娘

تىرناقتا توختىغۇدەك = تىرناقتا توختايدىغان

تىرناق تاتىلىماق <成> ①剔指甲缝 ②难为情，不好意思，神情尴尬

تىرناق كوچىلىماق = تىرناق تاتىلىماق

تىرناق لاكى 指甲油

تىرناق ئېرىقچىسى <生理> 甲沟

تىرناق ئېرىقچىسى يەللىكى <医> 甲沟炎

تىرناقچە 〔静〕指甲盖大儿，一丁点儿

تىرناقچى 〔静〕<手> 小刀刃汤

تىرناقچىلىك 〔静〕一丁点儿，一点儿：~ نەرسە 一丁点儿东西 / ~ ئىش 一点儿小事

تىرناقگۈل 〔静〕<植> 指甲花，凤仙花

تىرناقلىق 〔静〕①有指甲的，有爪的 ②带括号的

تىرنىلاتماق «تىرنىلماق» 的使动态

تىرنىلاشماق «تىرنىلماق» 的共同态

تىرنىلانماق «تىرنىلماق» 的被动态：ئەتىياز كىرىش بىلەنلا كۆزگىلەر تىرنىلاندى. 一开春冬麦就耙了一遍。

تىرنىلماق 〔动〕<农> 耙地

تىرپ 〔静〕糟，渣子

تىرپىرەن 见下

تىرپىرەن بولماق 四散，溃散，溃败，落花流水：دۈشمەن ئارمىيىسى تىرپىرەن بولۇپ كەتتى. 敌人溃不成军。

تىرپىرەن قىلماق 使走散，击溃，击散，毁，打得落花流水

تىرپىس 〔静〕<动> 蓟马

تىرىشچان 〔静〕勤奋的，用功的，努力的：~ خىزمەتچى 勤奋的工作人员 / ~ ئوقۇغۇچى 用功的学生 / ئۇ ناھا-يىتى ~ ئىكەن. 他很努力；他很勤奋。تىرىشچانغا ۋاقىت يېتەر، ھورۇنىڭ ئەتىسى تۈگىمەس. <谚> 勤奋的人时间够用，懒惰的人明天没个完。

تىرىشچانلىق 〔静〕奋勤，勉勤，努力，用功：~ كۆر-سەتمەك 作出努力

تىرىشچانلىق - ئىقتىسادچىللىق 〔静〕勤俭：بارلىق ئىش-لارنى ~ بىلەن باشقۇرماق 勤俭办一切事业 / ئائىلە ئىشلىرى-نى ~ بىلەن باشقۇرماق 勤俭持家

تىرىشقاق 〔静〕勤奋的，用功的，努力的：بۇ بالا ئۆگى-نىشتە ناھايىتى ~. 这孩子学习很用功。

تىرىشقاقلىق 〔静〕勤奋，用功，努力

تىرىشماق 〔动〕努力，使劲，尽力，力求，卖力气：تىرى-شىپ ئۆگەنمەك 努力学习 / تىرىشىپ يۇقىرى ئۆرلىمەك 力争上游 / ۋەزىپىنى ئورۇنداشقا ~ 努力完成任务 / مەقسەتكە

يېتىش ئۈچۈن ~ 的目到达力尽 / تىرشقان تاغ ئاشار.
<谚> 岭越山翻能者力努。

تىرشىپ - تىرمىشىپ 〔静〕 不孜孜、地力尽、地力努
地倦、地命拼、的力全尽竭: ~ ئىشلىمەك 力全尽竭
地工作 / ~ ئۆگەنمەك 孜孜不倦地学习

تىرىق 〔模〕 噔咯、吱咯、嗒: مەن ~ قىلغان ئاۋازنى ئاڭلاپلا
ئويغىنىپ كەتتىم. 我听到噔咯一声就醒了。

تىرىق - تىرىق 〔模〕 (老鼠咬物声)吱咯吱咯

تىرىققىدە 〔静〕 噔咯、喽吱: ئىشىك ~ قىلىپ ئېچىلدى.
门喽吱一声开了。

تىرىقلاتماق «تىرىقلىماق» 的使动态: بىراۋ ئىشىكنى تىرىقلات-
تى. 有人在噔噔敲门。

تىرىقلىماق 〔动〕 响哒咯、响嗒嗒: هويلىنىڭ تۆمۈر هالقى-
لىق دەرۋازىسى ئاڭلىنار - ئاڭلانماس تىرىقلىدى. 院子带铁环
的大门隐隐约约地发出哒咯声。

تىرىك[1] 〔静〕 ①活的: ~ ئادەم 活人 / ~ بېلىق 活
鱼 / ~ تۇتماق 活捉 / ~ كۆممەك 活埋 / ~ سۇ 活
水 / ~ بولۇپ ساندا يوق، ئۆلۈك بولۇپ گۆردە. <谚>
活人里没你的数，死人里没你的墓。 ئۆلۈك قەبرى-
سىز بولماس، ~ پاناھسىز. <谚> 死的不会无葬身之
处，活的不会无栖身之地。 ~ ئىززەتكە تويماس، ئۆلۈك
دۇئاغا. <谚> 活人追求声誉，死人等待祈祷。②有
生气的、有精神的、活泼: ئۆزىنى ~ تۇتماق 打起精神
来

تىرىك ئەرۋاھ = تىرىك مۇردا

تىرىك بوياش <生> 活体染色

تىرىك جان 生灵: شاھزادە سۇمۇرغدىن چۈشۈپ شەھەرگە
قارىسا، ھېچبىر ئۇچار قانات ئۇچمىغۇدەك، ھېچبىر ~ ھەرىكەت
قىلمىغۇدەك. 太子从凤凰身上下来，向城里望去，眼
前没有一个飞禽在飞，没有一个生灵在动。

تىرىك قاتما 活化石

تىرىك قالماق 在世的、健在的、留下来的: تۆمۈر-
[illegible] ئاكامنىڭ يېقىن ئاغىنىلىرىدىن تىرىك قالغىنى مەنلا ئوخشايمەن.
[illegible] 尔老兄的好朋友中在世的似乎只剩我一人了。

[illegible] لۇغەت 活词典、万事通

[illegible] مۇردا ① 活死人: ئون يىللىق تۈرمە ھاياتى ئۇنى
[illegible] مۇردىغا ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى. 十年监狱生活把他
变成了个活死人。② <转> 骨瘦如柴、瘦骨嶙峋

تىرىك ئۆلمەك 活受罪、生不如死

تىرىك يېتىم 弃儿(指父母离婚而被遗弃的孩子)

تىرىك[2] 〔模〕 嗒啪: قەلىمىم ~ قىلىپ جوزىغا چۈشۈپ كەتتى.
我的笔嗒啪一声掉到桌子上了。 كارىۋاتنىڭ ئاستىدىن
~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى. 床下传出哒啪一声。

تىرىكە 〔静〕 斜纹布

تىرىكتاپ 〔静〕 游手好闲的人、好吃懒做的人、寄
生虫

تىرىكتاپلىق 〔静〕 吃闲饭、好吃懒做的行为: ئۇ ئىشلى-
مەي، ~ قىلىپ كۈن ئۆتكۈزەتتى. 他不干活、吃闲饭混日
子。

تىرىك - تىرىك 〔模〕 吱咯吱咯

تىرىكچىلىك 〔静〕 生计、营生: ئۆي تىرىكچىلىكى 家庭生
计 / نېمە ~ قىلىپ يۈرسەن؟ 你在干什么营生？ تىرىكچى-
لىكنىڭ يولىنى بىلىدىغان ئادەم 会谋生计的人、会过日子
的人 / تىرىكچىلىكنىڭ بەرىكىتى ياخشى خوتۇن بىلەن.
<谚> 生活富裕靠家有贤妻。

تىرىكچىلىك قىلماق 谋生、营生

تىرىكچىلىك ماشىنى 生存工资

تىرىكلىك 〔静〕 活、生存、生命: ئۇ ئادەمنىڭ ئۆلۈك -
تىرىكلىكىدىن خەۋىرىم يوق. 我不知道那个人的死活。

تىرىكلىكنىڭ نىشانىسى <成> 活着的象征: ئۇ
قومۇلغا بېرىشقا پېتىنالمىدى، ئەمما قانداقلا بولمىسۇن، ئاتا -
ئانىسىغا تىرىكلىكىنىڭ نىشانىسىنى بېرىش لازىم دەپ ئويلاپ،
ئىككى ئېغىز خەت يېزىپ بەردى. 他不敢回哈密，但是他
想无论如何也要写个纸条，叫父母亲知道自己还
活着。 خەت - خالتا تىرىكلىكنىڭ نىشانىسى. <谚> 书信
往来是生命不息的象征。

تىرىڭ 〔模〕 铮: تەمبۇرنىڭ تارى ~ قىلىپ ئۈزۈلدى. 弹拨尔
的弦铮地一声断了。

تىرىڭ - تىرىڭ 〔模〕 铮铮、唧当

تىرىڭشىتماق = تىرىڭلاتماق

تىرىڭشىماق = تىرىڭلىماق

تىرىڭڭىدە 〔静〕 铮、唧当一声: بالىنىڭ قولىدىكى تۆمۈر
قۇتا ~ قىلىپ يەرگە چۈشتى. 孩子手上的铁盒唧当一声
掉在地上。

تىرىڭلاتماق «تىرىڭلىماق» 的使动态: ئۇ راۋاپنى قولىغا
ئېلىپ تىرىڭلاتتى. 他拿起热瓦甫铮铮地弹起来。

تىرىڭلىماق 〔动〕 丁零作响、当唧作响、铮铮作响:
تىرىڭلاپ چۈشۈپ كەتمەك 唧当一声掉下去

تىرىلداتماق «تىرىلدىماق» 的使动态

تىرىلدۇرمەك ① «تىرىلمەك» 的使动态: كۆچەتلەرنى ~ 让

树苗成活②捞（指损失）：دەسمايىنى ～ 捞本 / پىلانىمىز ئەمەلگە ئاشسا، 50 پىرسەنت ئەمەس، 100 پىرسەنتنى تېرىلدۈرۈۋالغىلى بولىدۇ. 我们的计划如果实现了，不是能捞回百分之五十，而是能捞回百分之百。③复活，复辟：مىلىتارىزمنى تېرىلدۈرۈشكە يول قويۇلمايدۇ. 不许复活军国主义。

تېرىلدۈرۈشمەك «تېرىلدۈرمەك» 的共同态

تېرىلدىماق 〔动〕嚓嚓响，瑟瑟响，铮铮响

تېرىلمەس 〔静〕捞不回来的，收不回来的

تېرىلمەس ھېساب <经> 坏账

تېرىلمەك 〔动〕①活，复活：گۈلگە سۇ قۇيۇپ بىرئاز سايىدا قويۇۋېدىم، خېلى تېرىلدى. 我给花浇上水，在阴凉处放了一会儿，花便活过来了。/ ئۆلۈپ ～ 死而复生 / ئۆلگەن ئادەم تېرىلمەيدۇ. 死了的人不会复生。②复辟：مەھسۇلاتنى ئائىلىلەرگىچە كۆتۈرە بېرىۋەتسەك، كاپىتالىزم تېرىلىپ قالارمىكىن؟ دېگەنگە ئوخشاش ئەندىشىلەرنى چىقىرىپ تاشلاش كېرەك. 要消除怕实行联产承包到户后会不会复辟资本主义的思想顾虑。

تېرىلىشمەك «تېرىلمەك» 的共同态

تېرىليون 〔静〕①一万亿②<古>一兆

تېرىمەك 〔动〕①撑，顶，托：ئىشىكنى ～ 顶门 / ياغاچنى تامغا تېرەپ قويماق 用木头支住墙 / ئېڭەكنى قول بىلەن ～ 用手托住下巴②挨：مۈرىلىرىنى ～ 肩挨着肩，并肩

تېرياق 〔静〕解毒药

تىز 〔静〕<生理>膝，膝盖：قار تىزغىچە ياغدى. 雪下到齐膝盖深。بالىنى تىزغا ئولتۇرغۇزماق 让孩子坐到膝上 / ئىشتاننىڭ تىزى يىرتىلىپ كەتتى. 裤子膝盖破了。تىزلەشكەننىڭ تىزىنى پۈك، بەللەشكەننىڭ بېلىنى. <谚> **以牙还牙，以眼还眼。**

تىز پۈكمەك 屈膝，下跪，屈服：تىز پۈكۈپ تەزىم قىلماق 行屈膝礼 / ئۇ ئاخىر تىز پۈكتى. 他终于屈服了。/ تىز پۈكۈپ تەسلىم بولماق 屈膝投降 / تىز پۈكۈپ ياشىغۇچە تىك تۇرۇپ ئۆلگەن ياخشى. <谚> **与其跪着生，不如站着死。**

تىز چۆكمەك = تىز پۈكمەك

تىزدا يېرىدىم <成> 不到一半，未就绪，残缺不全：ئۇنىڭ توي تەييارلىقى تېخى ～ تۇرىدۇ. 他的婚事还没有准备就绪。

تىز ياغىچى <手> （油坊用的）支架

تىزاپ 〔静〕<化>①硝酸②（用来做油彩附着在纤维上的）酸性溶液③助染剂④<冶>王水

تىزباسقۇ 〔静〕<方>（新郎给新娘父母及近亲送的）礼品

تىزدۇرماق «تىزماق» 的使动态：ئۇ بىر قىسىم كىشىلەرگە يېڭى چېپىلغان ئۆستەڭگە تاش تىزدۇرۇۋاتىدۇ. 他正在让一部分人给新挖的水渠砌石头。

تىزدۇرۇشماق «تىزدۇرماق» 的共同态

تىزدۇرۇلماق «تىزدۇرماق» 的被动态

تىزغا 〔静〕<植>半夏

تىزغۇ 〔静〕<古>围屏，帷幔

تىزگىن 〔静〕①缰绳，扯手：～ سىيرىپ ماڭمىدىغان ئات 跑起来不要命的马，拼命跑的马 / تىزگىن تۇتۇشنى بىلمىگەن تاغ ئاشالماس. <谚> **勒不住缰绳的人，翻不过大山。** ئادەمنىڭ تىزگىنى ئەقىل. <谚> **人的扯手是智慧。**②<转>控制权，权柄：بۆلۈمنىڭ تىزگىنىنى ئۆز قولىغا ئالماق 把科室的控制权掌握在自己手里

تىزگىن سىيرىماق 奋力朝前跑，拼命奔驰

تىزگىنىنى تارتماق ①勒住缰绳：ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتماق 勒住马②<成>管束，约束，制止，使收敛：ئۇنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ تۇرمىسا، ئاسانلا قىڭغىر يولغا كىرىپ قالىدۇ. 要是不约束他，他很容易走上邪路。

تىزگىنىنى قويۇۋەتمەك ①放开缰绳②<转>放任，放纵

تىزگىنەك 〔静〕遥控器

تىزگىنسىز 〔静〕脱缰的：～ ئات 脱缰之马

تىزگىنلەتمەك «تىزگىنلىمەك» 的使动态

تىزگىنلەشمەك «تىزگىنلىمەك» 的共同态

تىزگىنلەنمەس 〔静〕不可控的

تىزگىنلەنمەس تەننەرخ <经> 不可控成本

تىزگىنلەنمەك «تىزگىنلىمەك» 的被动态：دەريا تىزگىنلەندى. 河流被治理了。ھاشارات ئاپىتى تىزگىنلەندى. 虫灾控制住了。

تىزگىنلەنگەن رەقەم 控制数

تىزگىنلىمەك 〔动〕①扯缰绳②<转>控制，牵制，操纵：توكنىڭ ئارتۇق ئىشلىتىلىشىنى ～ 控制多用电 / نوپۇسنى ～ 控制人口 / تۇپراق نەملىكىنى ～ 控制墒情 / مال باھاسىنى ～ 控制物价 / سايلامنى ～ 操纵选举 / دۈشمەننىڭ ھەرىكىتىنى ～ 牵制敌人的活动③<转>治理：قۇمنى ～ 治沙 / شورنى ～ 治碱 / تارىم دەرياسىنى ～ 治理塔里木河

تىزگىنلەش تاختىسى ①＜冶＞②盘制控＜水＞
板门龙

تىزگىنلەش تاياقچىسى 棒制控

تىزگىنلەش توقچىقى ＜药＞ 片克萨木伊

تىزگىنلەش قوزۇقى ＜建＞ 桩制控

تىزگىنلەش نەزەرىيىسى ＜哲＞ 论制控

تىزگىنلەش ھوقۇقى 权制控

تىزگىنلەش ئۆيى 室纵操

تىزلاتماق «تىزلىماق» 的使动态

تىزلاشماق «تىزلىماق» 的共同态

تىزلاق[1] 〔静〕＜方＞脚镣

تىزلاق[2] 〔静〕＜植＞沼泽蕨

تىزلاندۇرماق «تىزلانماق» 的使动态

تىزلاندۇرۇش جازاسى ＜法＞ 罚跪

تىزلاندۇرۇشماق «تىزلاندۇرماق» 的共同态

تىزلاندۇرۇلماق «تىزلاندۇرماق» 的被动态

تىزلانماق ① «تىزلىماق» 的被动态 ②跪، 下跪: تىزلىنىپ
ئولتۇرماق 跪坐 / تىزلىنىپ قارىغا ئاتماق 跪着射击، 跪
射 / تىزلىنىپ تەزىم قىلماق 跪下叩头، 跪拜

تىزلىق 〔静〕①跪坐(时用的)跪垫، 跪褥②护膝

تىزلىماق 〔动〕用膝盖顶، 用膝盖压: ئۇ مەيدەمگە تىزلە-
دى . 他用膝盖顶了我的胸部。

تىزما 〔静〕①(山)脉: تاغ تىزمىسى 山脉②串起来的،
连起来的③序列

تىزما نەي ＜艺＞ 排箫

تىزماق 〔动〕①(用线، 绳، 铁丝)串起来: مونچاقلارنى
يىپقا ~ 用线把珠子串起来②摆، 排列، 陈列: ھەرپ
~ 排字 / ئورۇندۇقلارنى ~ 摆凳子 / قورۇمىلارنى جوزىغا
~ 把菜摆到桌子上 / ئوقۇغۇچىلارنى سەپكە ~ 让学生
列队 / رەتكە ~ 排成行③摆: چىنىلەرنى ~ 摆碗

تىزمە 〔静〕＜古＞①裤带②(扎粮袋等袋口的)带
子، 细绳

تىزمىگۈل 〔静〕＜植＞马鞭草

تىزمىشتۇرماق 〔动〕摆一摆

تىزمىشماق «تىزماق» 的共同态

تىزنىغ 〔静〕＜古＞①阻止، 制止②放弃

تىزىق 〔静〕串، 贯: بىر ~ مارجان 一串珠子 / بەش ~ يار-
ماق 五贯钱 / مارجاننىڭ تىزىقى بەك ئۇزۇن بولۇپ كېتىپتۇ .
珍珠串太长了。

تىزىقچە 〔静〕小串

تىزىقلىق 〔静〕排列着的، 摆着的، 串起来的: ~ كىتاب
排列着的书 / رەڭگارەڭ گۇللەر ~ تۇراتتى . 摆着姹紫嫣
红的花儿。

تىزىلدۇرۇك 〔静〕＜古＞靴饰(靴尖的缀银的币)

تىزىلماق ① «تىزماق» 的自复态: تىزىلىپ ماڭماق 排着队
走، 鱼贯而行 / سەپكە ~ 排成队列② «تىزماق» 的被
动态: جازىغا ھەر خىل ماللار تىزىلىپتۇ . 货架上摆着各种
货物。③＜转＞依次: ئىلگىرىكى بىر قاتار ئىشلار ئۇنىڭ
خىيالىدىن تىزىلىپ ئۆتتى . 以前的一系列事情依次从他
脑海中闪过。④噎住، 顶住، 卡住

تىزىم 〔静〕清单، 单子، 名单، 名册، 登记表: كىتابلارنىڭ تىزى-
مى 书籍清单 / ئوقۇغۇچىلارنىڭ تىزىمى 学生名单 / تىزىمغا
ئالماق 登记، 注册

تىزىمغا ئالدۇرماق 报到، 报名، 注册

تىزىملاتماق «تىزىملىماق» 的使动态

تىزىملاشماق «تىزىملىماق» 的共同态

تىزىملانماق «تىزىملىماق» 的被动态

تىزىملانغان زايىوم ＜经＞ 注册债券

تىزىملىتىشماق «تىزىملاتماق» 的共同态

تىزىملىتىلماق «تىزىملاتماق» 的被动态

تىزىملىماق 〔动〕登记، 注册: مېنىمۇ تىزىملاپ قويغىن . 你
把我也登记上。

تىزىملىك 〔静〕①名单، 登记表، 名册②＜印＞选单

تىشەك 〔静〕＜古＞二齿绵羊

تىغ 〔静〕①刀، 剑، 长矛等的统称: ~ ئىشلەتمەك 动
刀 / ~ تارتماق (يالاڭلىماق) 拔刀، 拔出利刀 / ئۇنىڭ
تىغىدا ناھەق ئۆلمىگەن . 你可别在他的刀下死冤。②刀
锋، 锋芒، 矛头: پىچاق تىغى 刀刃، 刀锋 / شەمشەر تىغى
剑刃 / ~ ئۇچىنى قاراتماق 锋芒所向③＜机＞刀具، 刨
刀، 刨刃: ~ بىلەش ئىستانوكى 刀具磨床④＜转＞独
身، 孤单的، 孤独的، 独身一人: ھازىر مەنمۇ سىزدەك
~ جان . 现在我也和你一样孤身一人。

تىغ تەگكۈزمەك 用剑刺

تىغ كۆتۈرمەك 举刀

تىغ ئۇرماق ①挥刀②＜转＞痛击

تىغ يارىسى ＜法＞ 刀伤

تىغچى 〔静〕＜手＞①刀匠②(钉马掌用的)錾子

تىغچىلىق 〔静〕制刀业

تىغلىق 〔静〕①带剑的، 持刀的②有刃的، 开刃的: ~
ئەسۋابلار 刀具

تىغلىق سوقا 〈农〉 錾式犁

تىغدەك 〔静〕 ①孤独的，孤单的，孤零零的：ئانىسى تۈگەپ كەتتى، مەن بولسام هازىر يالغۇز ~ ئۆتۈۋاتىمەن. 老婆过世了，我现在独自一人孤零零地生活。 بالام سەن بىزنىڭ دۇنيالىقتا يالغۇز ~ بىر ئوغلىمىز. 孩子，你是我们世上唯一的独生儿子。②尖的，陡峭的：~ چوققىلار 陡峭的山峰

تىغسىمان 〔静〕 利刃似的，锋利的，猛烈的，激烈的

تىغمۇتىغ 〔静〕 针锋相对，锋尖对麦芒

تىغمۇتىغ تاقابىل تۇرماق 〈成〉 针锋相对

تىق = كىرىك

تىقتۇرماق «تىقماق» 的使动态：قادىرئاكام تاغارغا سامان تىقتۇردى. 喀迪尔大叔让人往麻袋里塞麦草。

تىقما 〔静〕 塞满了的：~ تاغار پاختا 满满一麻袋棉花

تىقما دورا 〈药〉 栓剂

تىقما - تىقما 〔静〕 非常拥挤，熙熙攘攘：تار كوچىدا ئادەملەر ~ ئىدى. 狭窄的小巷里人群熙熙攘攘。

تىقما - تىقمىچىلىق 〔静〕 挤，拥挤

تىقماق 〔动〕 ①塞：بۇرنىغا پاختا ~ 往鼻子里塞棉花 / قولىنى يانچۇققا ~ 把手塞进兜儿里 / سۇغا بېشىنى ~ 把头扎进水里 ②掖，藏：كىتابنى تىقىپ قويماق 把书藏起来 ③刺，扎，插：نەشتەر ~ 扎针 / تاياقنىڭ ئۇچىنى قۇمغا ~ 把棍子的一头插入沙中 / نەيزە ~ 捅刺刀 ④〈转〉塞，挤：ئۇ بىر بالىسىنى باج ئىدارىسىغا تىقتى. 他把一个孩子塞进了税务局。 ئۇ بالىسىنى بالامنىڭ ئورنىغا تىقىۋاپتۇ. 他用自己的孩子挤走了我的孩子。

تىقىشتۇرماق 〔动〕 塞，掖，揣：ئۇ ئورنىدىن قوپىدىغان چاغدا كۆرپىنىڭ ئاستىغا بىرنەرسىنى تىقىشتۇرغاندەك قىلدى. 他起身时，好像往褥子下面塞了个东西。 بەزىلەر بۇلغان كىيىم - كېچەكلەرنى قويۇنلىرىغا تىقىشتۇرۇش بىلەن مەشغۇل ئىدى. 有些人忙着把抢来的衣服往怀里揣。

تىقىشتۇرۇشماق «تىقىشتۇرماق» 的共同态

تىقىشتۇرۇلماق «تىقىشتۇرماق» 的被动态

تىقىشماق «تىقماق» 的共同态

تىقىلىق 〔静〕 藏起来的

تىقىلما 〔静〕 ①堵塞物 ②〈医〉梗塞：يۈرەك مۇسكۇلى تىقىلمىسى 心肌梗塞

تىقىلماق ① «تىقماق» 的被动态 ②挤住，卡住，噎住：گالغا تىقىلىپ قالماق 噎在嗓子里 / شورىغا ~ 卡在豁口上 / تار ئازگالغا تىقىلىپ چىقالماي قالماق 挤在窄坑里出不来 ③挤满，拥挤：بازارغا ئادەم تىقىلىپ كەتتى. 集市上挤满了人。④〈转〉满：يۈرىكى ئاغزىغا تىقىلماق 喘不过气来，心提到嗓子眼上 ④胖乎乎，肥实，臃肿不堪：ئۇ سەمىرىپ تىقىلىپ، مېڭىشمۇ خوش ياقمايدىغان بولۇپ قاپتۇ. 他胖得臃肿不堪，连路都懒得走了。⑤充满，笼罩：كۆزگە قاراڭغۇلۇق ~ 眼前发黑，眼前一片黑

تىك¹ 〔静〕 ①竖的，直立的，陡的，陡峭的：تاغنىڭ ~ چوققىلىرى 山峰的陡峭 / تۈن قاراڭغۇسى كەلدى، شۇ زامان ئۇنى ~ دارغا ئاستى. 深夜来临，当即把他吊上了竖立的绞架。 ~ ياردىن غولىغان تىرىك قالماس. 〈谚〉从悬崖上摔下来活不了。②〈数〉垂直 ③直，端正，笔直，耸立，挺立：~ ئۇچماق 垂直飞 / ~ چۈشمەك 垂直落 / ~ قارىماق 直视 / ~ ئولتۇرماق 端坐 / بايراقنى ~ كۆتۈرمەك 把旗帜举起来 / قەددىنى ~ تۇتماق 挺直身子 / باشنى ~ تۇتماق 昂首，抬头 / ئاق تېرەكلەر تاشيولنىڭ ئىككى ياقىسىدا ~ قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. 公路两旁立着高耸的白杨。

تىك ئارىلىق 〈数〉 垂直距离

تىك ئاساس 〈数〉 垂线足

تىك ئاغ 直梢

تىك ئاقاۋا 〈水〉 直立堰

تىك بەلۋاغ 〈地〉 垂直地带

تىك بۇلۇڭ 〈数〉 直角

تىك بۇلۇڭلۇق 〈数〉 直角的：~ ئۈچ بۇلۇڭ 直角三角形

تىك بۇلۇڭلۇق تراپېتسىيە 〈数〉 直角梯形

تىك بۇلۇڭلۇق كوئوردىنات 〈数〉 直角坐标

تىك پاسىل 〈生理〉 纵隔

تىك تەرەپ 〈数〉 直角边，垂直边

تىك تۇرماق ①直立，直挺挺地站着：ئۇ ئىستانوك ئالدىدا 8 سائەت تىك تۇرۇپ مەشغۇلات ئېلىپ باراتتى. 他直挺挺地站在车床前干八个小时。②〈转〉挺立，屹立 ③〈转〉坚持，站稳：سىز تىك تۇرۇپ بەرسىڭىز، بۇ ئىشتا بىز ئۇتۇپ چىقىمىز. 只要你坚持，我们就能赢。④〈转〉心慌，惊慌：ھەتتا بەگنىڭ ئۆزىمۇ ساقچى ئىدارىسى دېسە، تىك تۇرىدۇ. 甚至伯克本人提到警察局也心慌。

تىك تۆت بۇلۇڭ 〈数〉 矩形，长方形

تىك تۆت تەرەپلىك قانال 〈物〉 矩形波导

تىك جىلغا 〈地〉 悬沟，悬谷

تىك چاچما <艺> 作动腕手六第
تىك چاقنار تاش 石闪直
تىك چاك <水> 缝直垂
تىك چۈشۈش <气> 射人直垂
تىك سودا <经> 易贸直垂
تىك سىزىق <数> 线垂، 线直垂
تىك غول <植> 茎立直
تىك قارىيالماسلىق 视正敢不، 情为难
تىك قۇدۇق <矿> 井立، 井坚
تىك قىزىتقۇچ <物> 器热过式立
تىك كەسمە كۆرۈنۈش <地> 图面剖直垂
تىك كەلمەك 伤刺، 重过词言: مېنىڭ سۆزۈم تىك كەل- گەنلىكتىن، ئۇ ئىككى كۈن گەپ قىلماي يۈردى . 言我为因 。话说没都天两他، 重过词
تىك كونۋېكسىيە <气> 流对直垂
تىك كېسىلگەن جىلغا = تىك جىلغا
تىك گۆر 墓穴竖
تىك لىنىيىلىك ئالاقە 系联向纵
تىك ماسسا <物> 量质纵
تىك ماسشتاپ <地> 尺例比直垂
تىك موللاق 立倒
تىك موللاق چۈشمەك 葱栽倒
تىك نۇرلاتقۇچ <电> 器射辐直垂
تىك ئوق تېئورېمىسى <数> 理定轴直垂
تىك ئۇچار ئايروپىلان <交> 机飞升直
تىك ئىسپېكتر <医> 谱陡
تىك يار 崖悬
تىك يۇقۇملىنىش <农> 染传直垂
تىك يۆنىلىش 直垂
تىك يۆنىلىشلىك 的直垂
تىك يۆنىلىشلىك پەرق <物> 差误向纵
تىك يۆنىلىشلىك رادىياتسىيە <电> 射辐直垂
تىك يۆنىلىشلىك ھەرىكەت <地، 物> 动运直垂
تىك² 〔模〕 铛، 嗒
تىكە 〔静〕<动> 鼠飞大، 鼯鼠
تىكە پوقى <药> 脂灵五
تىكەن 〔静〕 ①刺: گۈلنىڭ تىكىنى 刺花 / يانتاق تىكىنى 刺的刺驼骆 / سېنىڭ پۇتۇڭغا كىرگەن ~، مېنىڭ كۆزۈمگە كىرسۇن . 。里眼我到扎، 刺的上脚你到扎愿情我 ~ بولۇپ پۇتقا كىرگۈچە، گۈل بولۇپ باشقا قادال . <谚> 其与 。上头人在插花鲜做如不، 掌脚的人他到扎刺野作 ②荆棘: ~ بېسىپ كەتكەن يەر 动)③地之生从棘荆 物上身的)刺: كىرپە تىكىنى بىلەن ماختىنار . <谚> 刺 状刺، 状针، 部尖的体物④。耀炫我自刺其以猬
تىكەن تېرىلىك ھايۋانلار تىپى 门物动皮棘
تىكەن تېرىماق <成> 阂隔造制، 和不造制
تىكەن ئۈنمەك <成> 塞堵، 阻梗، 制受، 阻受
تىكەنسىز 〔静〕 的刺无: ~ گۈل بولماس . <谚> 有没 。花的刺无
تىكەندەك 〔静〕 孤零零، 单孤، 仃伶苦孤: ئۇنىڭ ~ بىرلا بالىسى بار . 。子孩个一的零零孤有只他 ئۆيدە ~ يالغۇز قالغانىدىم . 。了人个一我剩就的零零孤里家
تىكەنكۆك 〔静〕<古> 菜儿刺
تىكەنگۈل 〔静〕<植> 掌人仙
تىكەنلەشتۈرمەك «تىكەنلەشمەك» 态动使的: سەمەتنىڭ كۈل- كىسى مېھربانغا خۇددى مۇقۇشنىڭ ئاۋازىدەك ئاڭلىنىپ، ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنىنى تىكەنلەشتۈرۈۋەتتى . 猫夜像声笑的提麦赛 。受难身全班日合美使، 声叫的子
تىكەنلەشمەك 〔动〕(体身)发颤، 难受، 酸软، 痛酸: ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزايى تىكەنلىشىپ، سوغۇق تەر باسقانىدى . 浑他 。汗冷冒直، 受难身
تىكەنلىك 〔静〕 ①荆棘丛②有刺的، 带刺的، 多刺的: ~ گۈل 花的刺有 / ~ سۆز 话的刺带
تىكەنلىك پەرۋانە <动> 蛾刺
تىكەنلىك تۇخۇمەك <植> 针蹄马
تىكەنلىك تېرە ئۆسمىسى <动> 瘤皮棘
تىكەنلىك سىم <军> 藜蒺铁
تىكەنلىك سىكات <动> 鳐刺
تىكەنلىك كاشتان <植> 椎红
تىكەنلىك كۆكنار <植> 粟罂蓟
تىكەنلىك گەپ <成> 话的刺带، 刺隐中泥
تىكەنلىك يالمانقۇلاق <植> 刺虎
تىكەنياپراق 〔静〕<植> 菊刺白
تىك ـ تاك 〔模〕 嗒嗒嘀嘀، 嗒嘀: تام سائىتى ~ قىلىپ مېڭىۋاتىدۇ . 。着走地嗒嘀嗒嘀在钟挂
تىكتاك 〔模〕 乓乒
تىكتاك توپ <体> 球乓乒: جۇڭگو ~ كوماندىسى خەلقئارا مۇسابىقىلەردە ئۇدا چېمپىيون بولۇپ كېلىۋاتىدۇ . 国中 。军冠夺屡中赛比际国在队球乓乒
تىك ـ تىك¹ 〔模〕 咚咚، 嗒嗒، 噔噔: ئۇ ئىشىككە يېقىن

كېلىپ ~ قىلىپ چەكتى . 。门敲咚咚前门近走他

تەك ـ تەك² 〔静〕急性子的、毛躁的：بۇ تازا ~ بالا بوپتۇ . 。子孩的子性急个是真这

تەكتۇرمەك¹ «تەكمەك¹» 的使动态：كىيىم ~ 服衣做让

تەكتۇرمەك² «تەكمەك²» 的使动态：كۆچەت ~ 树栽让

تەكساق 〔静〕<植>斗达草、野胡麻

تەككەن ـ تەرگەن = تېرىغان ـ تەرگەن

تەككەيمەك 〔动〕<方>高傲、傲慢、趾高气扬

تەككۈچى 〔静〕裁缝

تەككۈچىلىك 〔静〕缝纫业、裁缝业

تەككۈچىلىك سېخى　缝纫车间

تەككىدە¹ 〔静〕直地、垂直地：تىك ئۇچار ئايروپىلان ~ قوندى . 直升飞机垂直降落了 。 ئادەتتە كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان سېرىق تۈكلەر ئەمدى ھۆرپىيىپ ~ تۇراتتى . 平时不起眼的汗毛直直地竖了起来。

تەككىدە² 〔静〕啪嗒、嗒嗒：~ يەرگە چۈشۈپ كەتمەك 啪嗒一声掉到地上

تەكلەتمەك «تەكلىمەك» 的使动态

تەكلەشمەك¹ «تەكلىمەك» 的共同态

تەكلەشمەك² 〔动〕变陡峭：يۇقىرىغا ماڭغانسېرى يول تەكلەشىپ كەتتى . 越往上走路越陡。

تەكلەنمەك ① «تەكلىمەك» 的被动态：قىزىل بايراق تەكلەندى . 树起了红旗。② «تەكلىمەك» 的自复态：ئات ئالدىنقى ئاياقلىرىنى كۆتۈرۈپ تەكلەندى . 马抬起前腿立了起来。

تەكلەكلىك 〔静〕立着的、竖着的

تەكلىك 〔静〕垂直度、陡度

تەكلىگۈچ 〔静〕<建>垂球

تەكلىمە 〔静〕立的、竖的

تەكلىمە ئەينەك　穿衣镜

تەكلىمە چىراغ　落地灯

تەكلىمەك 〔动〕①立、竖：بوتۇلكا ئۆرۈلۈپ كېتىپتۇ ، تەكلەپ قوي . 瓶子倒了，你把它立起来。يىتىپ كەتكەن قوناقلارنى ~ 把倒伏的玉米扶起来 / تۈۋرۈك ~ 立柱子②<转>树立、建立：ئۈلگە ~ 树榜样、树样板 / ئۇلۇغۋار ئىرادە ئىگىلىك ~ 树雄心、立壮志③<转>重建、修复：ئىگىلىك ~ 创业、重建家园 / قەدىمىي يادىكارلىقلارنى ~ 修复古迹④<转>推举：بىز ئۇنى يېزا باشلىقى قىلىپ تەكلىدۇق . 我们推举他当乡长了。

تەكمە 〔静〕①线装：كىتاب ~ 线装书②装得满登登的：~ بىر تاغار بۇغداي 装得满登登的一麻袋小麦

تەكمەك¹ 〔动〕①缝、绣：كىيىم ~ 缝衣服 / ئۆتۈك ~ 缝靴子 / گۈل ~ 绣花 / تاغارنىڭ ئاغزىنى ~ 把麻袋口缝住 / يىڭنە تەكمەيدۇ ، قول تەكىدۇ . <谚>不是针在缝活，而是手缝活。كىيىم تەكسەڭ ئۆلچەپ تەك . <谚>缝衣要先量好；量体裁衣。شاكىچەك تەككەن توقۇمنىڭ ئالدى ـ كەينىنىڭ پەرقى يوق . <谚>傻小子缝的鞍垫不分前后。②装订：كىتاب ~ 装订书

تەكىش ماشىنىسى　<手>缝纫机

تەكمەك² 〔动〕①栽、插：كۆچەت ~ 栽树 / شال ~ 插秧 / بىرنى كەسسەڭ ، ئوننى تەك . <谚>砍一栽十。چىلاننى چۆلگە تەك ، ئەنجۈرنى كۆلگە . <谚>红枣种在荒原上，无花果种在池塘边②搭：چېدىر ~ 搭帐篷 / كىگىز ئۆي ~ 搭毡房③<转>押、下赌注：پۇل ~ 押钱 / ئۇنىڭ قىمارغا تىكمىگەن ئۆتۈك ، چاپانلىرىمۇ قالماپتۇ . 他连靴子、衣服都做了赌注。④<转>盯、直视：كۆز ~ 盯住直视、注视⑤<转>拼、拼命、献身、肝脑涂地：جان ~ 捐躯、誓死、拼命

تەكى 〔静〕<古>喧哗声、喧嚷声、嘈杂声

تەكىپ ـ سۆكۈپ 〔静〕缝了拆、拆了缝；改来改去：ئۇنىڭ ماقالىسى ~ يۈرۈپ تۆت ئايدىمۇ پۈتمىدى . 他的文章改来改去，四个月都没写完。 ئوغلۇق خوتۇن نېمە قىلار ؟ ~ ئىش قىلار . <谚>拙老婆会干啥呢？缝了拆，拆了缝呗。

تەكىچ 〔静〕①线脚、针脚：بۇ كىيىمنىڭ تەكىچى ناھايىتى ئۇششاق ئىكەن . 这衣服的针脚很密。 تەكىچى سۆكۈلۈپ كەتمەك 开线了 / ~ ئارىلىقى بەك چوڭ بولۇپ كېتىپتۇ . 针脚太大了。تەكىچى بوش 劲头不足 / تەكىچى چىڭ 劲头足、劲头大

تەكىچ توختىماسلىق　①针脚易开的：تەكىچى توختىمىغان كىيىم 针脚易开的衣服 / تەكىچى توختىمايدىغان ئادەم 没有主见的人、出尔反尔的人 / بىز مېڭىۋېرەيلى ، ئۇنىڭ تەكىچى تېخى توختىمىدى . 咱们先走吧，他走不走，还定不下来。

تەكىچى سۆكۈلمەك　①开线②<成>泄气、气馁

تەكىر¹ 〔模〕吱咯、吱嘎(硬物被刮的声音)

تەكىر² 〔静〕<方、动>壁钱

تەكىر ـ تەكىر 〔模〕吱咯吱咯、吱嘎吱嘎：بۈگۈن كېچە چاشقاننىڭ تەكىر ـ تەكىرلىرىدىن زادىلا ئۇخلىيالمىدىم . 今天夜里老鼠吱嘎吱嘎吵得我没睡成觉。

تەكىسىز 〔静〕<古>无喧哗、无噪声

تىكشمەك¹ «تىكمەك¹» 态同共的: ئۇلار بىر ئايدا 50 پار ئۆتۈك تىكشتى . 子靴双十五了作月个一们他。

تىكشمەك² «تىكمەك²» 态同共的: ئۇلار ئىشىك ئالدىغا كۆچەت تىكشتى . 树了栽前门在们他。

تىكلەنمەك 〔静〕<方> 倒، 塌倒، 倒摔، 倒跌

تىكلمەك¹ «تىكمەك¹» 态动被的: كىيىمىڭىز ياخشى تىكلىپتۇ . 好很得做服衣的你。

تىكلمەك² «تىكمەك²» 态动被的: باغقا يېڭى سورتلۇق مېۋىلەر تىكلدى . 树果种品新了栽里子园在。

تىكلمەك³ 〔动〕 盯، 盯住، 注视، 视凝، 直瞪瞪地望着: ئۇ ھېلىقى تىجارەتچى دوستىغا تىكلىپ قارىدى . 他注视着那位商人朋友。

تىكلشمەك «تىكلمەك³» 态同共的: ئۇلار ھەيرانلىق ئىلكىدە يېزا باشلىقىغا تىكلشتى . 们他惊奇地注视着乡长。

تىكلىك 〔静〕<古> 嘈杂的، 喧嚷的، 喧腾的

تىكىۋەتمەك 〔动〕 溜走، 逃窜، 逃之夭夭، 溜之大吉: ئۇ مېنى كۆرۈپ غىپپىدە تىكىۋەتتى . 他一看到我一下子就溜了。

تىكىنەك 〔静〕<医> 甲沟炎

تىگۇ 〔静〕<方> 那个، 那位

تىڭ¹ 〔静〕 处女地، 荒地: ئېچىلغان ~ 被开垦的处女地
تىڭ يەر 处女地

تىڭ² 见下

تىڭتىڭچى 〔静〕 暗探، 密探، 包打听، 细作، 耳目

تىڭتىڭلىماق 〔动〕 ①<法> 刺探: ھەربىي ئاخباراتنى ~ 刺探军事情报② 探听، 偷听: ئۇلارنىڭ ئىشىنى تىڭتىڭلاپ باقاي . 我去探听一下他们的事。 ئىشىكتىن ماراپ ~ 从门外偷看、偷听③侦听
تىڭتىڭلاش ئاپپاراتى 侦听器، 窃听器

تىڭچان 〔静〕<古> 灯盏

تىڭچى = تىڭتىڭچى

تىڭشاتماق «تىڭشىماق» 的使动态: مەسئۇل ۋىراچ فېلدشېرغا بۇ كېسەلنىڭ يۈرەك سوقۇشىنى تىڭشىغۇچ بىلەن تىڭشاتتى . 主治医师让医师用听诊器听这个病人的心脏搏动。

تىڭشاشماق «تىڭشىماق» 的共同态

تىڭشىغۇچ 〔静〕 ①<电> 耳机: ئۇ تىڭشىغۇچنى قۇلىقىغا سالدى ـ دە ، رادىئونىڭ ئاۋازىنى پەسلىتىپ ، ئاڭلاشقا باشلىدى . 他戴上耳机، 把收音机声音放低听起来。②听诊器

تىڭشىماق 〔动〕 听: دەرس ~ 听课 / بىر تۈپ كىشى بىر ياشنىڭ چېلىۋاتقان راۋابىنى تىڭشىماقتا . 一群人在听一个青年弹热瓦甫。

تىل¹ 〔静〕 ①<理生> 舌، 舌头② <转> (仪表的) 指针: سائەت تىلى 表针 / كومپاس تىلى 指南针的指针③ <转> 弹簧片: قۇلۇپنىڭ تىلى 锁簧④按键: روياڵنىڭ تىلى 钢琴的按键
تىل ئارقا سوزۇق تاۋۇش <语> 后元音
تىل ئاستى بېزى <理生> 舌下腺
تىل ئالدى سوزۇق تاۋۇش <语> 前元音
تىل بىلەن يالىغاندەك <成> (象舌头舔过似的) 干干净净، 一干二净: ئۇلار ئۆينى تازىلاپ ، ~ قىلىۋېتىپتۇ . 他们把屋子打扫得干干净净。
تىل تۈۋى تاۋۇشى <语> 舌根音
تىل ـ چىش تاۋۇشى <语> 舌齿音
تىل قايرىغۇچ تاۋۇش <语> 卷舌音
تىل قورۇمىسى <食> 烤舌头(羊، 牛等的)
تىل ئوتتۇرا سوزۇق تاۋۇشى <语> 中元音، 央元音
تىل ئۇچى تاۋۇشى <语> 舌尖音
تىل ئۈستى تاۋۇشى <语> 舌面音
تىل ياقا 舌状竖领
تىلىغا مېرەز چىققۇر <骂> 烂嘴烂舌头的

تىل² 〔静〕 ①言语، 话语: ئۇيغۇر تىلى 维吾尔语 / تۇغقان تىللار 亲属语言 / چەتئەل تىلى 外语 / دېھقانلارنىڭ تىلى بىلەن ئېيتقاندا ··· 用农民的话说··· / ~ دىلنىڭ ساداسى . <谚> 言为心声。 گاچا قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى بىلەر . <谚> 哑女的话娘知道。 تىلىڭ كۆيسە تۈز يالا ، ئىچىڭ كۆيسە مۇز . <谚> 舌头烫了舔盐巴، 心里烧了吃冰块。 تىلغا ئىختىيار بەرسەڭ ، ئەلگە ئېتىبارسىز بولىسەن . <谚> 随口乱发言، 人前无尊严。 ئانادا تىلدىن ۋاز كېچىش ئاتا ـ ئانىدىن ۋاز كېچىشتۇر . <谚> 抛弃母语等于抛弃父母。 تاتلىق ~ تاياقتىن ئۆتكۈر . <谚> 暖心的话(甜言蜜语)比棍棒管用。 تىلى يۇمشاق ئاش يەر ، تىلى قاتتىق مۇشت . <谚> 嘴乖有饭吃، 嘴硬挨拳头。 سۆيدۈرگەنمۇ ~ ، بەزدۈرگەنمۇ ~ . <谚> 语言能使人相爱، 也能使人反目为仇。②骂语، 恶语: تىل ـ ئاھانەت، ~ سۆگەكتىن ئۆتەر ، گۆشتىن <谚> 棍棒伤皮肉، 恶语伤人心。③<转> 喉舌: بىزنىڭ گېزىتىمىز خەلقنىڭ تىلى . 我们的报纸是人民的喉舌。④窍门، 门道: ئۇ دېھقانچىلىقنىڭ تىلىنى بىلىدۇ . 他懂农业的窍门。

تىل ئاڭلىماق ①挨骂②听话

تىل باغلىماق 声风漏走准不، 嘴封، 嘴堵 <成>

تىل بىرىكتۈرمەك <法>②气一通串، 结勾①
供串

تىل تارتماق 嘴闭، 口住 <成>

تىل تارمىقى 支语 <语>

تىل تاۋۇشى 音语 <语>

تىل تەركىبى 分成言语 <语>

تىل تەگكۈزمەك ، 毁诋، 人伤口出، 人伤语恶
骂咒

تىل تەگمەك 咒被، 咒挨: خۇددى تىل تەگكەندەك ، ئۇنىڭ قولىدىن ئامەت قاچقىلى تۇردى . 开، 样--过咒人被像好他
。运背始

تىل تۇتۇلماق 无口哑، 舌结口张، 塞语 <成>
言، 无言以对: دەلىل ـ ئىسپات ئالدىدا ھېلىم باينىڭ تىلى تۇتۇلۇپ ، بېشى چۈشۈپ كېتىپتۇ . 巴木力赫، 前面据证在
依无言以对، 低下了头 。 ۋىجدانىم ئالدىدا تىلىم تۇتۇلۇپ قالىدىغان ئىش قىلمىساملا ، باشقىلارنىڭ تۆھمەت ـ ھاقارەتلىرىدىن قورقمايمەن . 蔑污人别怕不就، 事心亏做有没我
。谤诽

تىل تۈركۈمى 族语 <语>

تىل جۇغراپىيىسى 学理地言语

تىل چاينىماق 其吾支، 词其糊含، 嗫嚅 <成>
词، 吞吞吐吐: ئۇ تىلىنى چايناپ بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالماي قالدى . 他吞吞吐吐، 一句话也说不出来了。

تىل چىشلىمەك 及何脐噬، 及无悔后، 悔后، 舌咋

تىل چىقماق ①(小孩儿)学会说话، 牙牙学语: ئا- دەمنىڭمۇ دەسلەپتە «ئانا» ، «ئاتا» دەپ تىلى چىقىدۇ . 时小人 候一开始也是先学会叫"妈妈"، "爸爸"的。②<成>
直言不讳، 据理相争

تىلدىن چۈشۈرمەسلىك ، 声声口口، 叨念 <成>
称必言

تىلدىن قالماق 语失، 说不了话: ھامۇتنىڭ كېسىلى ئېغىر ، تىلدىن قاپتۇ . 阿木提病很重، 已不能说话了。

تىلدىن كەتمەك 直، 言乱口失، 出口从祸 <成>
祸贾言

تىلدىن ئىلىنماق 被抓话把儿 <成>: تۇرسۇنباي دەۋالدىم دېگىنى بىلەن ئاخىر تىلدىن ئىلىنىدۇ . 依巴苏尔图 虽然说了一通، 但最后还是被抓住了话把儿。

تىل سالماق 骂: ئۇ ماڭا ئاغزىنى بۇزۇپ تىل سالدى . 他 对我破口大骂。

تىل سەزگۈرلۈكى 感语 <语>

تىل سەنئىتى 才口، 术艺言语 <文>

تىل سىستېمىسى 系语 <语>

تىلغا ئالماق 到谈، 到提، 及提 <成>: ئۇ بۇ ئىشنى قىلچە تىلغا ئالمىدى . 这件事他根本没有提到。 ئۆتۈپ كەتكەن ئۆكۈنچىنى تىلغا ئالما . 过去的内疚就别再提了。

تىلغا قالماق 贬褒人落، 骂挨، 说挨 <成>: ئۇ بۇ سەتچىلىك تۈپەيلىدىن تىلغا قالدى . 他因为这件丑事挨了
一顿骂。

تىلغا كەلمەك 腔开، 口开

تىل قولاشماسلىق 搭不言前، 词其吾支، 口拗
语后

تىل قۇرۇلمىسى 构结言语 <语>

تىل قىچىشماق 口到话، 话说想، 痒头舌 <成>
边: تىلىم قىچىشىپ ئىككى ئېغىز گەپ قىلىپ قويۇۋىدىم ، ئەمدى بالاغا قالدىم . 我舌头痒(话到口边)، 说了两句، 这下可惹了大祸。

تىل قىسقارماق 言难苦有، 齿启以难

تىل قىسىلماق 不، 情为难، 口开以难، 齿启以难
好意思: مېنىڭ ئۇلار بىلەن ھېچ ئالاقەم بولمىسا ، تىلىم قىسىلىدىغان نەرسەم بار ئىدى . 什有، 系关何任有没们他同我
么不好意思的。

تىل قىسىنچىلىقى 隐之言难 <成>: مېنىڭ ھېچ- كىمدىن تىل قىسىنچىلىقىم يوق . 言难么什有没都谁对我
。隐之

تىل كالۋالاشماق 舌拙嘴笨

تىل كەلمەك ①学会说话②发音准确، 字正腔圆: خەنزۇچە ئۆگەنگەندە ، بىزدە يوق تاۋۇشلارغا تىلىم كەلمەي ، تازا قىينالدىم . 学汉语时، 我们没有的语音我发不准، 太费劲了 。 ئۇنىڭ خەنزۇچىغا تىلى كېلىپ قاپتۇ . 他汉语
说的相当标准了。

تىل كۆتۈرمەك 忍، 声吞气忍، 骂辱受忍 <成>
垢含辱

تىل كۆيمەك 敢不又说想(意介方对怕因) <成>
说: قىزنىڭ ئېيتىشقا تىلى كۆيۈپ تۇرغان قانداقتۇر بىر گېپى بارلىقى سېزىلىپ تۇراتتى . 敢不又说想么什有娘姑得觉
。话的说

تىل لوگىكىسى 辑逻言语

تىل نۇقسانى 病语 <语>

تىلنى بىر قىلماق 守攻立订، 气一通串 <成>

同盟

تىلنى قېلىپلاشتۇرماق <语> 语言规范化

تىلنىڭ قوشۇلۇپ كېتىشى <语> 语言的融合

تىلنىڭ ئۇچىغا كەلمەك <成> 话到嘴边

تىل ئۇچلىماق 嗫嚅

تىل ئۇرۇشى 舌战，唇枪舌剑

تىل ئۇزارماق <成> 理直气壮，言之凿凿，言之有理

تىلى ئاجىز ①口齿不清，说话结巴②表达能力差，不善言语

تىلى ئاچچىق 嘴尖刻，言词刻薄

تىلى بارماسلىق 难以启齿：سىلەرنىڭ بىرىڭلارنى ياقىلاپ، بىرىڭلارنى ئەيىبلەشكە تىلىم بارمايدۇ. 我不能说支持你们一方，谴责你们一方的话。

تىلى بىر <成> 意见一致，串通一气：ئوغرى بىلەن قاراقچىنىڭ ~. 窃贼和强盗串通一气；窃贼和强盗穿一条裤子。تىلى بىرنىڭ دىلى بىر. <谚> 语言通的心连心。

تىلى پىششىق <成> 口齿伶俐，能说会道，伶牙俐齿，善于说辞，能言善辩

تىلى تاتلىق <成> 甜嘴，嘴乖，甜言蜜语，话甜嘴乖

تىلى تۇتۇق <成>①口齿含糊，口齿不清②理屈，理亏，理短，有难言之隐：مېنىڭ ئالدىدا ئۇنىڭ تىلى تۇتۇق. 他在我面前理短。

تىلى چۈچۈك <成> 嘴乖，娓娓而谈，娓娓动听：بۇ ~ ئوماق قىز تۇردىغا بەكمۇ ياقاتتى. 图尔迪很喜欢这位说话声音温柔动听的姑娘。

تىلى راۋان 语言流畅

تىلى زەھەر 言语歹毒：ياللا، بۇ خوتۇننىڭ تىلى ئەجەب زەھەر ئىكەن، قوشنىسىنى يامان گەپلەر بىلەن تويغۇزۇپ قويدى. 天哪，这女人说话太毒了，把邻居骂得死去活来。

تىل ئىستېمالشۇناسلىقى <语> 语用学

تىل ئىشتەمەك = تىل ئاڭلىماق

تىلى قاتتىق <成>①语言粗鲁，言语尖刻②舌头硬，口齿不清，咬字不清，舌头拐不了弯儿

تىلى قىسقا <成> 嘴短，理亏，理短：قەرزدارنىڭ ~. <谚> 欠帐的人嘴短。تىلى قىسقىنىڭ جېنى يېرىم. <谚> 理亏难做人。

تىلى كەمتۈك <成> 大舌头，口齿不清

تىلنى مۈشۈك چىشلىۋالغاندەك <成> 舌头让猫吃了，喻一言不发，缄口不语，闭口不说，三缄其口，守口如瓶

تىلىنىڭ ئاستىدا تىلى بار = تىلىنىڭ تېگىدە تىلى بار

تىلىنىڭ تېگىدە تىلى بار <成> 话中有话，言外之意，弦外有音

تىلى ئۇزۇن <成> ①舌头长，说长道短，搬弄口舌②有理，言之有理，言之有据，留有余地

تىلى ئۆتكۈر 言词犀利，语言尖锐

تىلى ئېغىر ①大舌头，笨嘴拙舌② <成> 言语晦涩，言语费解：ئۇنىڭ ~ ئىكەن، بەزى سۆزلىرىنى بىلەلمىدىم. 他讲话口齿不清，有些话我听不懂。

تىلى ئىتتىك 口快，快人快语，心直口快，直截了当，舌尖口快

تىلى يۇمشاق ①舌头软(指学语言学得容易)② <成> 轻言细语，语音温和

تىلى يېنىك <成> 谈吐清晰，言谈轻松，头头是道

تىل يارىسى <成> 中伤，恶话伤人：قول يارىسى كېتەر، تىل يارىسى كەتمەس. <谚> 拳头伤人易治，恶语伤人难愈。

تىل ياغدۇرماق <成> 骂不绝口，狗血喷头

تىل ياغلىملىق <成> 油嘴滑舌，巧舌如簧

تىل ياغلىملىق قىلماق <成> 巧言令色，花言巧语，盗嘴掠舌

تىل ياندۇرماق 顶嘴，反唇相讥

تىل يىغماق = ئاغزىنى يىغماق

تىل[3] 〔静〕俘虏，舌头(从审讯中问出军事情报的俘虏)

تىل تۇتماق 抓俘虏，抓舌头

تىل - ئاھانەت 〔静〕辱骂，谩骂：بىھۇدە تىل - ئاھانەتكە قالماق 无端受到辱骂

تىلاۋەت 〔静〕<宗>诵读：قۇرئان ~ قىلماق 诵读古兰经

تىلاۋەتخانا 〔静〕诵经堂

تىلەتمەك «تىلىمەك» 的使动态：ھەممە ئۆيدىن تىلەتكەن نەرسىلەر 从各家各户乞求来的东西

تىل - ئەدەبىيات 〔静〕语言文学，语文

تىلەشمەك «تىلىمەك» 的共同态

تىلەك 〔静〕愿望，要求，企盼，心愿，意愿：تىلىكىگە يەتمەك 如愿以偿 / تىلىكىم بۈگۈن ئىجابەت بولدى. 我的要求今天被接受了。قارىغۇنىڭ تىلىكى ئىككى كۆز. <谚>

。眼只两是盼企的子瞎

تىلەكداش 〔静〕 愿祝: ئۇقۇشنى غەلىبىلىك تاماملىشىڭىزغا
تىلەكداشمەن . 业学成完利顺你祝 。 ساق - سالامەت يېتىپ
بېرىشىڭىزغا تىلەكداشمەن . 达到安平你祝؛ 平路一你祝
。安

تىلەكداشلىق 〔静〕 愿祝: سەمىمىي ~ بىلدۈرمەك 挚诚示表
愿祝的

تىلەكداشلىق قىلماق 愿祝

تىلەم 〔静〕 借

تىلەم تىلىمەك 要索، 借

تىلەمچى 〔静〕 丐乞، 子花叫، 的饭要: تىلەمچىنىڭ خالتى-
سى تۈۋى يوق هالى . <谚> 。洞底无是袋口的丐乞 . ئار-
زۇ ئەمەلىيەتكە باراۋەر بولسا ، ~ ئاللىقاچان باي بولۇپ كېتەتتى .
。了翁富成就早丐乞، 实现于等就望愿果如

تىلەمچىلىك 〔静〕 丐乞当، 饭要، 乞行

تىلەمچىلىك قىلماق 丐乞当، 乞行، 饭要، 饭讨

تىلەنمەك ① «تىلىمەك» 的被动态: تىلەنگەن پۇل 来讨乞
的钱②求央، 求乞③要饭، 讨乞، 行乞: ئۇ جان ساق-
لاش كويىدا ئۇنىڭغا - بۇنىڭغا تىلىنىپ ، بەش يىلنى ئۆتكۈزدى .
。年五了过، 讨西要东، 命活了为他

تىلتاتىق <方>〔静〕 奖夸受

تىلتاس <方>〔静〕 实实满满، 堂堂满满، 当当满满

تىلتاقىلىماق <方>〔动〕 ، 辞推، 绝谢، 绝回، 绝拒
托推

تىل - تاياق 〔静〕 打骂، 虐待: ~ ئاستىدا قالماق 受打挨
气受打挨، 骂

تىلتورغوي <方>〔静〕 人情، 友朋

تىلتۇمار 〔静〕 符身护

تىلچى <古>〔静〕 细奸، 探暗

تىلخەت <法>〔静〕 结具، 据字، 结甘: ئىلىم - بېرىمدا
~ زۆرۈر . 。的要必是来往济经对(结具)结甘

تىلخەت بەرمەك <法> 结甘具، 据字立، 结具

تىلداغ <古>〔静〕 词托، 口借②由原، 因原①

تىلدەم <古>〔静〕 会说能، 知先، 者示预، 者卜预
者道

تىلدۇرماق «تىلماق» 的使动态: ئۇ بىر تاۋۇز سېتىۋېلىپ ، شۇ
يەردىلا تىلدۇرۇپ يېمەكچى بولدى . 就场当، 瓜西个了买他
。掉吃开切人让想

تىلدۇرۇشماق «تىلدۇرماق» 态同共的

تىلدۇرۇلماق «تىلدۇرماق» 态动被的

تىلسىز 〔静〕 ، 的话说会不②的言语无، 的头舌无①
~ :的言无، 的声无، 的声作不默 <转>③ 的哑
قۇلدەك 隶奴的声作不默个像 / ~ كېچە 夜深的静寂

تىلسىز تىياتىر <文> 剧哑

تىلسىزلىق 〔静〕 寂沉، 声无، 声作不默، 话说会不

تىلسىم 〔静〕 法魔، 术妖①: تىلسىمنى بۇزماق ②术妖破
境仙، 境幻③有魔力的، 的奇神، 的妙神: بەئەينى بىر
~ 境仙个一若宛

تىلسىم قىلماق 符神当، 法魔施، 术法施①: ئۇلار
بۇ گۆھەرلەرنى تىلسىم قىلىپ ، جەزىرىلەرگە تاشلاپ قاچ-
قان . 天天之逃، 野荒到扔، 符神作当贝宝些这把们他
方地的秘神作当، 物之摸捉可不作当②。了

تىلسىمات 〔静〕 仙، 境幻، 津迷②术幻، 法魔، 术妖①
境، 宫迷، 阵魂迷: تىلسىماتقا كىرمەك 入进، 境幻入进
阵魂迷 / بۇ ئورمان ھەقىقەتەن بىر ~ ئىكەن . 在实林树这
的幻魔، 的奇神، 的秘神③。阵魂迷个是

تىلسىماتلىق 〔静〕 的妙神، 的妙玄

تىلسىمان 〔静〕 的状舌

تىلسىمان دېلتا <地> 洲角三状舌

تىلسىمان گۈل 花状舌

تىلسىملىق 〔静〕 玄، 的术幻有، 的法魔有، 的法妖有
的幻迷، 的妙神، 的妙

تىلشۇناس <语>〔静〕 家学言语

تىلشۇناسلىق <语>〔静〕 学言语

تىلشۇناسلىق لۇغىتى <语> 典词学言语

تىلشۇناسلىق ئېقىمى <语> 派学言语

تىلغاتماق «تىلغىماق» 态动使的

تىلغاشماق «تىلغىماق» 态同共的: ساپانچىلار قىغلانغان يەرلەر-
نى تىلغاشتى . 。了过犁都地的肥过上把人犁掌

تىلغانماق «تىلغىماق» 态动被的

تىلغىماق 〔动〕 拱، 翻، 犁①: تراكتورلار يەر تىلغىماقتا . 拖
。地犁在正机拉 ياۋا چوشقا يەرنى تىلغىۋېتىپتۇ . 地把猪野
碎割، 撕②。了开拱

تىلقانات <植>〔静〕 针鬼

تىلقىيار <植>〔静〕 香茅

تىلگەن <古>〔静〕 轮车، 子轮

تىللا <经>〔静〕 (تىللايىم ، تىللايىڭ ، تىللاسى) 币金: بالىغا
~ بەرسەڭ ، ئېلىپ يەيدىغىنى لەڭپۇڭ . 只他، 币金孩小给
。吃粉凉盘一买会

تىللا سۇيى <化> 水王

تىللاتماق «تىللىماق» 态动使的

تىللاشماق «تىللىماق» 态同共的

تىللاقوڭغۇز 〔静〕<动> 子龟金

تىللاگۈل 〔静〕<植> 菊蜡، 花金白

تىللالىق 〔静〕的币金有: مىلىك ~ نەرسە 一千金币的东西

تىللائوت 〔静〕<植> 草钱金

تىللىق[1] 〔静〕的舌有: تەتۈر ~ قارماق 带倒刺的钩鱼

تىللىق[2] 〔静〕的言语: قوش ~ لۇغەت 双语词典

تىللىق ئۇچۇر 息信用语

تىللىماق 〔动〕骂: ئاغزىنى بۇزۇپ ~ 破口大骂 / خەق سىزنى ئوغرى دەپ تىللاۋاتىدۇ. 人家骂你是贼。 تىللاش قائىدە بىلمەيدىغانلارنىڭ ئىشى. 漫骂是不懂道理者干的事。

تىلما[1] 〔静〕(的井尔坎)出口

تىلما[2] 〔静〕<医> 毒丹

تىلما كېسىلى <医> 丹毒病، 流火، 火丹

تىلماچ 〔静〕<语> 通事، 通译، 翻译

تىلماچلىق 〔静〕通事工作، 通译工作

تىلماچلىق قىلماق 当翻译

تىلماق[1] 〔动〕①切، 拉开: قوغۇن ~ 切瓜 / تېرىنى ~ 把皮子拉开 / گۆشنى تىلىپ تۇزلىماق 把肉拉成条腌上② 割破، 划破: قولۇمنى ئەينەك تىلىۋەتتى. 玻璃拉破了我的手。③锯، 锯开: تاختاي ~ 锯板子

تىلماق[2] 〔动〕<古> 挡، 堵، 阻挡، 阻拦، 拦截

تىلمۇق 〔静〕豁嘴، 唇裂: بالا ~ 的嘴豁孩子

تىل - ھاقارەت 〔静〕漫骂، 辱骂: ~ قىلماق 漫骂، 辱骂 / ~ ئىشتمەك 受辱骂

تىلىشماق «تىلماق» 的共同态

تىلىقلىق 〔静〕切开的: تاۋۇز ~ 切开的西瓜 / ~ قوغۇندىن بىر تىلىم يېدىم. 我吃了一牙切开的甜瓜。

تىلىكلىك 〔静〕<古> 恐惧، 担心، 担忧

تىلىم 〔静〕牙، 条، 片: بىر ~ تاۋۇز 一牙西瓜 / بىر ~ تاسما 一条皮带 / قوغۇننىڭ بىر تىلىمى بەش مو. 一牙甜瓜五角钱。

تىلىمەك 〔动〕①求، 要، 讨، 乞求، 祈求: ئاش ~ 要饭، 讨饭 / پۇل ~ 讨钱 / ياردەم ~ 求援 / يامغۇر ~ 求雨 / تازىغا تاغاق بەرسە يېلىم تىلەيدۇ. <谚> 给了秃子梳子، 他还要发胶。 تىلەپ ئالغان تىزغا يەتمەس. <谚> 讨来的布移不够着膝盖。 تىلەگەننى تىلىمەك، مۇتىھەمنى يۆلىمەك. <谚> 讨来的不可索取، 蛮横的不可支持。② 祝愿، 请求، 盼望: ئۇزۇن ئۆمۈر ~ 祝愿长寿 / بەخت ~ 祝福 / ئامانلىق ~ 祝平安 / ئاقيول ~ 祝一路平安 / گۇناھىنى ~ 请罪، 请求恕罪 / بىر قوشۇق قېنىنى ~ 求请饶命 / بىراۋغا ئۆلۈم تىلىگۈچە، ئۆزۈڭگە ئۆمۈر تىلە. <谚> 与其盼望别人早死، 不如自己求长寿。 ئۆزۈڭگە ياخشىلىق تىلىسەڭ، كىشىگە يامانلىق قىلما. <谚> 为自己求好، 别向他人行恶。

تىلىم - تىلىم 〔静〕①一条条的، 一道一道的: گۆشنى ~ قىلىپ كەسمەك 把肉割成一条条的② 一牙一牙的، 一块一块的، 一片一片的: قوغۇن ~ 一牙一牙的甜瓜

تىلىملاتماق «تىلىملىماق» 的使动态

تىلىملاشماق «تىلىملىماق» 的共同态

تىلىملانماق «تىلىملىماق» 的被动态

تىلىملىماق 〔动〕切成牙، 切成条، 切成丝: كۆننى ~ 把皮革拉成条 / قوغۇننى ~ 切甜瓜

تىلىنماق «تىلماق» 的被动态: ئۇنىڭ قولى تىلىنىپ كەتتى. 他的手拉了一个口子。 قوغۇن تىلىندى. 甜瓜切开了。

تىل - يېزىق 〔静〕<语> 语言文字: مىللىي ~ 民族语言文字

تىم[1] = تۇرا

تىم[2] = جىم

تىمەن 〔静〕①硬朗的، 健壮的، 肥壮的، 茁壮的: ~ بوۋاي 硬朗的老人。②稳健، 沉着

تىمەنلەشتۈرمەك «تىمەنلەشمەك» 的使动态

تىمەنلەشمەك 〔动〕变硬朗، 变健壮، 变肥壮

تىمەنلىك 〔静〕健壮، 硬朗، 肥壮، 茁壮

تىمتاس 〔静〕寂静، 静悄悄的، 鸦雀无声的: ~ بولۇپ قالماق 静下来، 平静下来، 安静下来 كوچا~، ئادەمنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. 街上静悄悄的، 连个人影都见不到。

تىمتاسلاشماق 〔动〕静谧، 静下来، 变得静悄悄: بىردەمدىن كېيىن ئەتراپ تىمتاسلاشتى. 过了一会儿周围静下来了。

تىمتاسلىق 〔静〕悄然无声، 无声息: زال ئىچى بىردىن تىمتاسلىققا چۆمدى. 礼堂一下子变得悄然无声了。

تىمجىمەك 〔动〕<方> 用力، 用劲، 使劲

تىمساھ 〔静〕<动> 鳄鱼: دېڭىز بويىدا بولساڭمۇ ~ بىلەن دوست بولما. <谚> 住在海边儿، 也不能同鳄鱼交朋友。

تىمساھ كەسلەنچۈك <动> 鳄蜥

تىمىسقىلاشماق «تىمىسقىلىماق» 的共同态: كالىلار چۆپ تە-مىسقىلىشىپ، تارىلىپ كېتىشكەنىدى. 牛搜寻着草走散了。

تىمىسقىلىماق 〔动〕①(动物用鼻子嗅着)搜寻, 搜索: ئىت ھويلىنى تىمىسقىلاپ يۈرەتتى. 狗在院子里搜索(食物)。 مۈشۈك ئۇنى - بۇنى تىمىسقىلاپ يۈرىدۇ. 猫嗅嗅这儿嗅嗅那儿寻找着。②摸索, 探索, 寻找: ئۇلار ئۆينىڭ ھەممە يېرىنى تىمىسقىلاپ چىقتى. 他们把房子寻了个遍。قاراڭغۇ تام تۈۋىدە غىلتە بىر ئادەمنىڭ تىمىسقىلاپ يۈر-گەنلىكىنى سەزدىم. 我发现漆黑的墙根下有个人在摸索。

تىن[1] 〔静〕气息, 呼吸: قۇلاق تۈۋىگە بىر ئۇرسام، ئۇ ~ تارتماي جان بەردى. 我朝他耳朵根打了一拳, 他立刻断气送了命。

تىن تارتماق 吸气: تىن تارتماي ئۆلمەك 猝死

تىن[2] 〔静〕<古> 嚼子

تىنارلىق 〔静〕地下走的(相对天上飞的而言): بۇ تاغ-لاردىن ئۇچارلىق ئۇتسە ئۇتىدۇكى، ~ ئۆتەلمەيدۇ. 这座天山上飞的能越过, 地上走的是不走过去的。

تىنتا 〔静〕<方> ①铁桶②铁皮

تىنتىشماق «تىنتىماق» 的共同态

تىنتىلماق «تىنتىماق» 的被动态

تىنتىماق 〔动〕搜寻, 搜索: ھەممە ياقنى ~ 到处搜索

تىنچ 〔静〕①平静的, 宁静的, 安静的: ~ دېڭىز 平静的海 / ~ دەريا 平静的河 / ~ ھايات 宁静的生活 / ~ كۆڭلى 心情平静②宁安, 悠闲, 平安, 安定, 闲安: ~ ئۇخلىماق 安睡 / ~ ياشىماق 安定地生活 / خۇدا بۇيرۇسا، ~ بولساق، بىر كۈنى كۆرۈشەرمىز. 真主保佑, 平安的话, 总有一天咱们会见面的。 بۇ با-لىلار پەقەت ~ تۇرمايدۇ. 这孩子们一刻都不安宁。 ئۇنىڭ قولىقى ~ . 他很悠闲; 他过得很安逸。 ~ ئۇخلىغان چۈش كۆرمەس. <谚> 睡得安稳不作梦。 ھازىرقى ۋەز-يەت ئانچە ~ ئەمەس. 当前的局势不太安宁。 تىنچمۇ سىز؟ 你平安吗? 你好吗? بالىلار، ~! 孩子们, 安静! قايناقسۇ ئىچ، كۆڭلۈڭ ~ . <谚> 喝开水, 人放心。 سەن ~ ، قوشناڭ ~ . <谚> 你安宁, 邻居安宁。③和平: ~ ئۆتمەك 和平度过 / چېگرا مەسىلىسىنى ~ يول بىلەن ھەل قىلماق 和平解决边界问题

تىنچ بېسىم <物> 静压

تىنچ سۈركىلىش <物> 静摩擦

تىنچ ماسسا <静> 静质量

تىنچ ھالەت <物> 静态: تىنچ ھالەتتىكى توك ئېقىمى 静态电流 / تىنچ ھالەتتىكى سۈركىلىش 静摩擦 / تىنچ ھا-لەتتىكى بېسىم 静压

تىنچ ئوكيان <地> 太平洋

تىنچ ئېقىم <水> 静流

تىنچ ئېنېرگىيە <物> 静能

تىنچ - ئامان 〔静〕平安, 安好: ~ يېتىپ بارماق 平安到达, 一路平安

تىنچ - ئامانلىق 〔静〕平安, 安定, 安好: ~ سورىماق 问好, 问安, 寒暄 / تىنچ - ئامانلىقنىڭ قەدرىنى بېشىدىن مالىمانچىلىق ئۆتكەن بىلەر. 经过乱世者, 才知道珍惜安定。

تىنچرونماق 〔动〕<古> 平静, 安静, 安定, 安宁

تىنچسىز 〔静〕不平静的, 不安宁的, 不安静的: ~ كې-چە 不平静的夜晚 / ~ كۈن كۈن ئەمەس. <谚> 不安宁的日子无法过。

تىنچسىزلاندۇرماق «تىنچسىزلانماق» 的使动态

تىنچسىزلاندۇرۇشماق «تىنچسىزلاندۇرماق» 的共同态

تىنچسىزلاندۇرۇلماق «تىنچسىزلاندۇرماق» 的被动态

تىنچسىزلانماق 〔动〕不安, 担心: ئۇنىڭ ئىچى تىت - تىت بولاتتى، تىنچسىزلىناتتى. 他内心焦虑不安。

تىنچسىزلىنىشماق «تىنچسىزلانماق» 的共同态

تىنچسىزلىق 〔静〕不平静, 不安宁, 不安静

تىنچلاندۇرغۇچى 〔静〕使安静的

تىنچلاندۇرغۇچى دورا 镇静药

تىنچلاندۇرماق «تىنچلانماق» 的使动态: كۆڭلىنى ~ 使安心, 使安定 / خەلقنى تىنچلاندۇرۇش ئېلانى 安民告示

تىنچلاندۇرۇشماق «تىنچلاندۇرماق» 的共同态

تىنچلاندۇرۇلماق «تىنچلاندۇرماق» 的被动态

تىنچلانماق 〔动〕①安静, 平定: يولداشلار، تىنچلىنايلى. 同志们, 请安静。 ئەل ئايىغى ~ 万籁俱寂②太平, 平定, 安静: باش ئاغرىقى ~ 头疼好了 / جاھان تىنچلاندى. 天下太平。 ۋەزىيەت تىنچلاندى. 局势安定。

تىنچلىق 〔静〕①和平: دۇنيا تىنچلىقى 世界和平 / دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش 保卫世界和平 / ~ تەرەپدارلىرى 拥护和平者 / ~ سۆھبىتى 和平谈判 / ~ ئورناتماق 建立和平 / ~ / پۈتۈن دۇنيا خەلقىنىڭ ئارزۇسى. 和平是世界人民的愿望。 ئاتوم ئېنېرگىيىسىدىن ~ مەقسەتلىرى ئۈچۈن پايدى-لانماق 和平利用原子能 / تەڭگىدىن ~ قىممەت. <谚> 和平比金钱珍贵。③安宁: بۇ بالا بىر يىلدىن بۇيان بىزگە

بىر كۈنمۇ ~ بەرمىدى. 这个孩子一年来一天也没有让我们安宁过。

تىنچلىقتا بىللە تۇرماق 和平共处

تىنچلىق سورىماق 问安，问好，寒暄，请安

تىنچلىق سۆيەر 爱好和平

تىنچلىق شەرتنامىسى 和约

تىنچلىق ـ ئامانلىق = تىنچ ـ ئامانلىق

تىنچلىقپەرۋەر 〔静〕爱好和平的: ~ ئەللەر 爱好和平的国家

تىنچلىقپەرۋەرلىك 〔静〕爱好和平，和平主义

تىنچىتما 〔静〕止痛的

تىنچىتما مەجۇن (مەجۇنى نۇجاھ) <药> 止痛努加蜜膏

تىنچىتماق «تىنچىماق» 的使动态: توپىلاڭنى ~ 平息叛乱 / جەمئىيەتنى ~ 使社会安定 / جاڭجالنى ~ 平息纠纷 / كۆڭۈلنى ~ 使心情安定下来

تىنچىشماق «تىنچىماق» 的共同态: ئۇلار ئۆزئارا تەنە قىلىپ تىنچىشمايدۇ. 他们互相挖苦不休。

تىنچىق 〔静〕沉闷的，闷热的: ھەم ~، ھەم ئىسسىق 又热又闷 / بۈگۈن ھاۋا بەك ~. 今天天气很闷。 ئۆي ئىچى ناھايىتى ~ بولۇپ كەتتى. 屋里非常闷热。 ئىشىكنى ئاچ، تىنچىقتىن قاچ. <谚> 打开门，不再闷。

تىنچىقلىق 〔静〕沉闷，闷热: كېچىنىڭ تىنچىقلىقىغا قارىماي، پەنجىرە ھەم يىپيېپ قويۇلغانىدى. 尽管晚上闷热，窗户还是关得严严的。

تىنچىماق¹ 〔动〕平静，平定，安宁，安定，平息，太平，停: كۆڭلى ~ 心情平静 / بالا تىنچىپ قالدى. 孩子安静下来了。 جەمئىيەت تىنچىدى. 社会安定了。 جاھان تىنچىدى. 天下太平。 بوران تىنچىدى. 风停了。 دۈشمەننىڭ پىلىموتلىرى ئاستا ـ ئاستا تىنچىدى. 敌人的机关枪声渐渐平息(停下来)了。 مەن بۇ ئىشنى ئېنىقلىمىغۇچە تىنچىمايمەن. 这事不弄清楚，我是不会罢休的。

تىنچىماق² 〔动〕<古>(肉)腐烂

تىندۇرغۇچ 〔静〕<物>沉淀器

تىندۇرما 〔静〕①填了的，填过的，淤过的: يەر ~ 淤地 / قاتلام ~ 淤积层，冲积层 ②<地>冲积物

تىندۇرماق¹ «تىنىماق¹» 的使动态: كۆڭلىنى ~ 使安心 / تاز چۈشىنى قوندۇرماس، چۈشى تازنى تىندۇرماس. <谚> 秃子不让苍绳落脚，苍绳不让秃子安生。

تىندۇرماق² ① «تىنىماق²» 的使动态: ئازگالنى ~ 填坑 / كونا ئېرىقنى ~ 把老渠填掉 / لاي سۇنى ~ 澄清泥水 ②<经>固盘(指股市) ③<化>澄清

تىندۇرماق³ «تىنماق³» 的使动态

تىندۇرۇشماق¹ «تىندۇرماق¹» 的共同态

تىندۇرۇشماق² «تىندۇرماق²» 的共同态

تىندۇرۇلماق¹ «تىندۇرماق¹» 的被动态

تىندۇرۇلماق² «تىندۇرماق²» 的被动态

تىنسىز 〔静〕<古>无生命的，无生气的，枯萎的，萎谢的.

تىنكتورا 〔静〕<药>酊，酊剂

تىنلىغ 〔静〕<古>生物，生灵

تىنما 〔静〕沉积的，沉淀的

تىنما پۇل <经> 沉淀金，沉淀货币

تىنما تۈزلەڭلىك <地> 冲积平原

تىنما جىلغا <地> 淤积谷

تىنما قاتلام <地> 冲积层

تىنما قەۋەت <农> 淀积层

تىنماق¹ 〔动〕①喘气，喘一口气，歇气，歇一口气: چوڭقۇر ~ 深深的喘一口气 / ئالدىرىما، مەن بىر تىنىۋالاي. 让我别着急，喘口气。 ئۇلۇغ ـ كىچىك ~ 唉声叹气 / ئۇ سەل تىنىۋېلىپ سۆزىنى داۋام قىلدى. 他歇了口气，又继续说下去。 تىنماي سۆزلىمەك، 不歇气地说话 ②滔滔不绝，停，歇: يامغۇر تىندى. 雨停了。 شامال تىندى. 风停了。

تىنىپ كۆتۈرۈش <体> 挺举

تىنىش بەلگىسى <语> 标点符号: ~ قويماق 打上标点符号

تىنماق² 〔动〕①沉淀，澄清: سۇ تىندى. 水澄清了。 ئېرىقتا لاي تىنىپ قالدى. 泥淤在渠沟里了。 ②充满，挤满: ئۆي ئىچىگە ئادەم تىنىپ كەتتى. 屋里挤满了人。

تىنماق³ 〔动〕告诉，告知: بۇ ئىشنى ھېچكىمگە تىنما. 这件事不要告知任何人。

تىنىشماق «تىنماق¹» 的共同态: ھەر ئىككىيلەن تەڭلا ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىشتى. 他们俩同时长吁短叹起来。

تىنىق¹ 〔静〕①气息，呼吸: تىنىقى تېزلەشمەك 呼吸急促 / تىنىقى سېسىق 口臭 ②一刻: يەلپۈگۈچ بىر تىنىقمۇ توختىماستىن قولدىن ـ قولغا يۆتكىلىپ تۇراتتى. 扇子一刻不停地传来传去。

تىنىق توختىماق 断气

تىنىقتىن قالماق 咽气

تىنىق² 〔静〕 清澄، 的朗明، 的澈清، 的净洁، 的止静
的: ~ سۇ / 水的澈清 ~ ئاسمان 空天的朗明

تىنىقسىز 〔静〕 气没، 气断: ~ گەۋدە تىرىك بولماس .
<谚> 没气的息身体就不会是活人。

تىنىم 〔静〕 闲، 安闲، 歇息: ئۇنىڭغا كېچە ـ كۈندۈز ~ يوق .
他日夜不得安闲。

تىنىم تاپماق 安闲، 安稳: ئۇ ھېچ تىنىم تاپمايدۇ . 他一
会儿也不闲住。

تىنىمسىز 〔静〕 不平静的، 不安静的، 不得闲的، 闲
不住的: ~ بالا 闲不住的孩子 / ~ ئىشلىمەك 不得闲
地干

تىنىمسىزلىق 〔静〕 不安宁، 不平静، 不安静، 不闲،
住不得闲

تىئوفېن 〔静〕 噻吩

تىۋەزۇن 〔静〕<方> 小斧头

تىۋىت 〔静〕 ①绒: ئۆچكە تىۋىتى 山羊绒 / ~ تارىماق 梳绒
②绒毛، 细毛، 纤毛: چېپەرقۇت كەمىرىنىڭ تىۋىتى 条绒
坎肩上的绒毛

تىۋىت چىقىرىش <纺> 拉绒، 起绒

تىۋىت شال 绒头巾

تىۋىت قاسراق قۇرت <动> 绵蚧

تىۋىتسىز 〔静〕 无绒毛的، 无绒的

تىۋىتلىق 〔静〕 带绒的، 有绒的: ~ يىپ 绒线

تىۋىتلىق پەردە <生> 绒毛膜

تىۋىتلىق قەۋەت <生> 绒毡层

تىۋىتلىق كۆك پىت <动> 绵蚜

تىۋىتلىق ئۆچكە <牧> 绒毛用山羊

تىۋىش 〔静〕 ①声، 声音: ئاياغ تىۋىشى 脚步声 / ~ چىقار-
ماي ماڭماق 走路不出声②<转> 下落، 音讯، 音信:

ھېچ يەردىن ~ ئالالماسلىق 那儿也得不到音讯

تىۋىشسىز 〔静〕 无声无息的، 一声不响的

تىياتىر 〔静〕<文> 戏剧، 剧目

تىياتىر ئەدەبىياتى <文> 戏剧文学

تىياتىر ئۇسسۇلى <艺> 戏剧舞蹈

تىياتىر ئۆمىكى 剧团

تىياتىرچىلىق 〔静〕 戏剧业

تىياتىرخانا 〔静〕<艺> 剧院، 剧场

تىياتىرلاشتۇرماق «تىياتىرلاشماق» 的使动态

تىياتىرلاشتۇرۇشماق «تىياتىرلاشتۇرماق» 的共同态

تىياتىرلاشتۇرۇلماق «تىياتىرلاشتۇرماق» 的被动态

تىياتىرلاشماق 〔动〕 戏剧化

تىياتىرلىق 〔静〕<文> 戏剧性

تىيەك 〔静〕<方> (动物的)干粪

تىيدۇرماق «تىيماق» 的使动态

تىيزا 〔静〕<经> 纸币، 钞票

تىيلىق 〔静〕<手> (磨盘的)錾子

تىيماق 〔动〕 停止، 止住: كۆزۈڭ ئاغرىسا قولۇڭنى تىي ، قور-
سىقىڭ ئاغرىسا گېلىڭنى تىي . <谚> 眼痛要住手، 肚痛
要忌口。

تىيىشماق «تىيماق» 的共同态

تىيىن¹ 〔静〕<动> 松鼠، 灰鼠

تىيىن² 〔静〕<经> 分(货币单位): بىر تىيىنغا يارىمايدۇ .
一文不值。

تىيىنلىق 〔静〕 分的: 8 ~ ماركا 八分的邮票 / بىر ~ پاي-
دىسى يوق . 没有一分钱的好处

تىيىنياڭىقى 〔静〕<植> 榛子

تيۇلېن 〔静〕<动> 海豹، 海狮

ج

ج ①维吾尔文第六个字母②该字母名称

جا 〔静〕 假: ~ گەپ 话假 / ~ ئىش 事假

جابدۇتماق «جابدۇماق» 态动使的: مەن بالامغا بىر هارۋا مال جابدۇتۇپ يولغا سالدىم . 打便، 货车马一好备子孩叫我 。了路上他发

جابدۇشماق «جابدۇماق» 态同共的: قىزلار ئۆينى جابدۇشۇپ بولۇپ، هويلىغا چىقتى . 子院到便، 子屋好理整们娘姑 。了去里

جابدۇق 〔静〕 ①器具، 用具: ئالتۇن ~ 具器银金 / ئۆي جابدۇقلىرى 具家 / ياغاچچىلىق جابدۇقلىرى 具用工木②套具: هارۋا جابدۇقلىرى 具套车大③ 备准: جابدۇقۇم پۈتسە، بۇرۇنراق يولغا چىقاي دەيمەن . 儿点早想我، 了当停备准 。发出

جابدۇق قىلماق 备准做: ياسىن يول جابدۇقى قىلماقتا . 。备准的路上做在正森亚

جابدۇقلۇق 〔静〕 备了的: ~ ئات 马的好备

جابدۇلماق «جابدۇماق» 的被动态: ئوپمو - ئوخشاش جابدۇلغان قىرىق مەپە . 。车轿拉马辆 40 的样一模一了备

جابدۇماق 〔动〕 ①准备: يولغا ~ 作上路的准备 / ئاتنى ~ 备好马②布置، 装饰، 打扮: ئۆيىنى ~ 布置房子 / قىزنى زىبۇزىننەت بىلەن ~ 用各种装饰物打扮姑娘

جابدۇنماق «جابدۇماق» 的自复态: تاز جابدۇنغۇچە توي تار-

قاپتۇ . <谚> 秃子还未准备停当، 婚礼早散了场。

جاپ 〔模〕 叨絮، 嘟嘟

جاپا 〔静〕 苦، 辛苦، 甘苦: ياخشىدىن ~ كەلمەس، يامان-دىن ۋاپا . <谚> 好人不会带来苦难، 坏人不会带来平安。

جاپا تارتماق 吃苦، 受苦، 受累: جاپا تارتمىغانلار را-هەتنىڭ قەدرىگە يەتمەيدۇ . 没吃过苦头، 不珍惜甜头。

جاپا چەكمەك 吃苦، 受苦، 受累: جاپا چەكمىگۈچە هالاۋەت يوق . <谚> 不吃苦، 哪有福。

جاپا سالماق 使吃苦، 添麻烦، 拖累: پۇتۇمنىڭ ئاغ-رىقى جاپا سالمىغان بولسا، ئۆزۈم كۆپ ياخشى ئىدىم . 如果不是腿上的病拖累، 我还是挺好的。

جاپاغا قالماق 受苦، 受拖累: ماڭا ياردەم بېرىمەن دەپ جاپاغا قالدىڭىز، كەچۈرۈڭ . 你为了帮助我吃了苦头، 请你原谅。

جاپا قىلماق 添麻烦، 受拖累: ئەپۇ قىلىڭ، سىزگە جاپا قىلدىم . 对不起، 给你添麻烦了。

جاپاسىز 〔静〕 不苦的، 不辛苦的: ~ ئىش 不苦的活儿

جاپاكەش 〔静〕 受苦人، 苦命人

جاپاكەشلىك 〔静〕 爱吃苦، 自找苦吃的

جاپالىق 〔静〕 辛苦的، 艰苦的: ~ سەپەر 辛苦的旅程 / ~ كۈنلەر 艰苦的岁月، 艰苦的日子 / ~ تۇرمۇش 艰苦生活

جاپا ـ مۇشەققەت 〔静〕 苦辛، 辛艰، 苦困难艰: ~ چەكمەك (تارتماق) 辛艰受备 / جاپا ـ مۇشەققەتكە چىداپ كۆرەش قىلماق 斗奋苦艰 / جاپا ـ مۇشەققەتتە بىللە بولماق 共与难患

جاپ ـ جاپ 〔模〕<转> 快嘴، 饶舌، 炮筒子: ~ خوتۇن 快嘴婆娘

جاپ ـ جاپلىق 〔静〕 喋喋不休

جاپسار 〔静〕<方> 两山间的夹缝

جاپىلداتماق «جاپىلدىماق» 的使动态

جاپىلداشماق «جاپىلدىماق» 的共同态

جاپىلداق = جاپ ـ جاپ

جاپىلدىماق 〔动〕 饶舌، 喋喋不休، 叨叨: ئايشەم ئىشىكتىن كىرىپلا جاپىلداپ كەتتى . 阿依谢姆一进门就叨叨开了 。

جاجا 〔静〕 ①惩罚: دۈشمەننىڭ جاجىسىنى بەرمەك 惩罚敌人 / ئۇ جاجىسىنى يېدى . 他受到了惩罚 。 ②办法: «قايغۇرماڭ دادا ، بۇنىڭ جاجىسى بىر تال سەرەڭگە .» — دېدى ئوغلى . “你别愁، 爸爸، 办法是一点火柴根”儿子说 。

جاجازا 〔静〕<方> 夹子

جادا 〔静〕 铡刀: جادىدا بېدە توغرىماق 用铡刀铡苜蓿 جادىغا باسماق (用铡刀)处死

جادايى 〔静〕<方> 笨蛋، 傻瓜

جادۇ 〔静〕 魔法، 妖术

جادۇ قىلماق 施魔法، 行妖术: موماي ئۇلارنى جادۇ قىلىپ ئوغلىنى موزايغا ، ئانىسىنى بولسا ئىنەككە ئايلاندۇرۇپ قويۇپتۇ . 老太婆对他们施魔法، 使儿子变成了牛犊، 妈妈变成了母牛 。

جادۇگەر 〔静〕 ①巫师، 魔法师: ~ مومای ②巫婆 <转> 滑头: ~ قېرى 老滑头

جادۇگەرلىك 〔静〕 ①巫术، 妖术، 魔法②<转> 骗术

جادىكا 〔静〕<方> 栏杆، 栅栏

جادىبەرە 〔静〕 解锯

جار[1] 〔模〕 尖、硬的东西发生摩擦时发出的声音(嘎吱)

جار[2] 〔静〕 ①发布، 宣告: جاكارچى جىنايەتچىنىڭ سۈلتان تەرىپىدىن ئۆلۈمگە بۇيرۇلغانلىقى ھەققىدە ~ سالدى . 宣诏人宣告罪犯被苏丹判处死刑。②<转> 叫喊، 叫嚷، 吵嚷: ئۇ قىلىچ كۆتۈرۈپ ~ سېلىشقا باشلىدى . 他举起刀就喊叫起来。③<转> 声称، 宣扬: ئۇ ئۆزىمنى ئۆلتۈرۈۋالىمەن دەپ ~ سالدى . 他声称要自杀 。

جار[3] 〔静〕<方> 差官، 徭役

جارا 〔静〕<方، 动> 刺猬

جاراستان 〔静〕<方> 当众، 当场

جاراق 〔模〕 丁当

جاراق ـ جاراق 〔模〕 丁丁当当، 哗啦哗啦

جاراق ـ جۇرۇق 〔模〕 哐当: تۇساتتىن ياتاق ئىشىكى ~ قىلىپ ئېچىلدى . 突然间宿舍的门哐当一声开了 。

جاراققىدە 〔静〕 哗啦، 丁当一声: تۇردى بوسۇغىغا پۇتلاشتى ـ دە ، قولىدىكى تەخسە ~ يەرگە چۈشتى . 图尔迪被门坎绊一، 手中的盘子哗啦一声掉在地上了 。

جاراقلاتماق «جاراقلىماق» 的使动态

جاراقلىماق 〔动〕 哐啷响، 哐当响: ئىشىك جاراقلاپ كەتتى . 门哐当哐当响 。

جاراڭ 〔模〕 (形容金属، 瓷器، 玻璃撞击声)丁当، 丁咚، 当啷: ئەينەك ~ قىلىپ چېقىلدى . 玻璃当啷一声被打碎了 。

جاراڭ ـ جاراڭ 〔模〕 丁丁当当، 丁丁冬冬، 当啷当啷

جاراڭ ـ جۇرۇڭ 〔模〕 丁丁当当، 丁丁冬冬، 当啷当啷: شامالدا دېرىزە ئەينەكلىرى ~ قىلىپ كەتتى . 大风使窗户玻璃丁丁当当响 。

جاراڭسىز 〔静〕 不响亮的

جاراڭسىز ئۈزۈك تاۋۇش <语> 清辅音

جاراڭسىزلاشتۇرماق «جاراڭسىزلاشماق» 的使动态: بەزى تاۋۇشلارنى جاراڭسىزلاشتۇرۇپ ئېيتىشقىمۇ بولىدۇ . 有些字母的发音可以清化 。

جاراڭسىزلاشتۇرۇلماق «جاراڭسىزلاشتۇرماق» 的被动态

جاراڭسىزلاشماق 〔动〕<语> 清化

جاراڭسىزلىق ① «جاراڭسىز» 的名词形式②不响亮، 不清脆

جاراڭشىماق = جاراڭلىماق

جاراڭقىدە 〔静〕 哗啷: ئەينەك ~ قىلىپ سۇندى . 玻璃哗啷一声碎了 。

جاراڭلاتماق «جاراڭلىماق» 的使动态: ئۇ يۈز سەر كۈمۈشنى جاراڭلىتىپ تۆكتى . 他哗啦啦地倒出了100两银子 。

جاراڭلىتىشماق «جاراڭلاتماق» 的共同态

جاراڭلىتىلماق «جاراڭلاتماق» 的被动态

جاراڭلىق 〔静〕 响亮的، 嘹亮的، 清脆的: ~ ئاۋاز 响亮的声音 / ~ ناخشا ساداسى 嘹亮的歌声

جاراڭلىق ئۈزۈك تاۋۇش <语> 浊辅音

جاراڭلىماق 〔动〕响作当丁、响作零丁、响作啷哗：چە-
نە - قاچا جاراڭلىدى . 响当丁碗碟 。قوڭغۇراق جاراڭلىدى .
响零零丁铛铃 。

جاراھەت 〔静〕疮、伤、伤创：~ ئىزى / 痕疮 ~ ئاغزى
口疮 / ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ ساق يېرى يوق ، ھەممىلا يېرى ~
ئىدى . 伤是都全、方地好没身浑他 。ئۇرۇش جاراھىتى
伤创的争战

جاراھەت تېشى <矿> 镁酸硅
جاراھەت چىقماق 疮长
جاراھەتكە تۇز سەپمەك <成> 盐撒上口伤往；
油浇上火：بۇ گەپ ئۇنىڭ جاراھىتىگە تۇز سېپىپ ، ئوغىسىنى
تېخىمۇ قايىنىتىۋەتتى . 火恼加更他使、油浇上火话这 。

جاراھەتلەندۈرمەك «جاراھەتلەنمەك» 的使动态：قەلبىنى ~
伤创到受灵心使

جاراھەتلەندۈرۈشمەك «جاراھەتلەندۈرمەك» 的共同态
جاراھەتلەندۈرۈلمەك «جاراھەتلەندۈرمەك» 的被动态
جاراھەتلەنمەك 〔动〕受伤、受到创伤、受到伤害：
جاراھەتلەنگەن قەلبنى ساقايتماق 医治受到伤害的心灵

جاراھەتلىك 〔静〕受伤的、受创伤的：~ دىلىمغا ئازار بەر-
مىگىن . 你不要伤害我受伤的心灵 。

جارت 〔模〕形容撕布的声音(音声的布撕容形)、哧、刺拉：ئۇ ~ قىلىپ
بىر پارچە رەختنى يىرتىپ ئالدى . 哧的一声，他撕下一块
布 。مىخ شىمىمنى ~ قىلىپ يىرتىۋەتتى . 刺拉一声，钉
子把我的裤子挂破了 。

جارتىدە 〔静〕哧地一下、刺拉：ئۇكام كىتابىمنى ~ يىر-
تىۋەتتى . 弟弟哧地一下把书撕了 。

جارت - جارت 〔模〕哧的、刺拉：پىركازچىك بىر توپ خە-
سىنى ~ قىلىپ يىرتتى . 售货员哧的一声把一匹白布撕
开了 。

جارت - جۇرت 〔模〕哧哧：رۇقىيە قولىدىكى ئىككى بېلەتنى
~ قىلىپ يىرتىپ تاشلىدى . 柔克娅把手中的几张哧哧
两张票撕了 。

جارتىلداتماق «جارتىلدىماق» 的使动态：قەغەزنى جارتىلدىتىپ
يىرتماق 哧哧地撕纸

جارتىلدىماق 〔动〕哧(撕布的声音)
جارجات 〔静〕乔其纱
جار - جۇر 〔模〕呜里哇啦
جار - جۇر قىلماق 呜里哇啦乱喊

جارچى 〔静〕①<古>发布者、宣诏者②<转>代
言人、传声筒、吹鼓手

جاررىدە 〔静〕零丁、啷当、当当
جارقىراتماق «جارقىرىماق» 的使动态
جارقىراشماق «جارقىرىماق» 的共同态
جارقىرىماق 〔动〕喊叫
جارۇپ 〔静〕<方>笤帚、扫帚
جارۇپكەش 〔静〕<方>清洁工、清真寺清洁工、地坟
جارۇپكەشلىك 〔静〕<方>清洁工、清真寺清洁工、地坟、
打扫卫生的工作

جارى 见下
جارى بولماق 发扬、发挥：ئۇنىڭ بۇلۇم باشلىقلىق رولى
دېگەندەك جارى بولمىدى . 他的科长作用未得到充分发
挥 。

جارى قىلماق 发扬、发挥：ئەنئەنىنى ~ 发扬传统

جارىسلىق 〔静〕<方>残暴、残酷、霸道、强暴、凶
恶、凶狠

جاز 〔静〕<艺>爵士：~ مۇزىكىسى 爵士音乐

جازا[1] (جازاسى) 〔静〕刑罚、惩罚；处罚、处分：تەن جازا-
سى 体罚、肉刑 / ئالىي ~ 极刑 / جىنايى ~ 刑事处
分 / جازانى كەچۈرۈم قىلماق 免予处分

جازا بەرمەك ①给处分、处罚②惩罚
جازا توپى <体> 罚球
جازا تۈرى <法> 刑种
جازا دائىرىسى <法> 处刑幅度
جازاغا تارتماق <法> 治罪
جازا قورالى <法> 刑具
جازا لاگېرى 集中营
جازا مەيدانى <法> 法场
جازا مۇددىتى <法> 刑期
جازا ھوقۇقى <法> 处罚权
جازا يۈرۈشى <军> 讨伐、征伐、征讨

جازا[2] (جا:زا) 〔静〕①架子：كىتاب جازىسى 书架 / قۇدۇق
جازىسى 井架 ②框：ئەينەك جازىسى 镜框 / رەسىم جازىسى
画框、照片框③架子(自高自大的作风)：جازىسى
ئۇستۇن 架子大

جازاپەرەس 〔静〕惩罚主义者
جازاپەرەسلىك 〔静〕<法>惩办主义、惩罚主义
جازالاتماق «جازالىماق» 的使动态：بىگۇناھنى ~ 惩罚无辜
جازالاشماق «جازالىماق» 的共同态
جازالانماق «جازالىماق» 的被动态：ئۇ جازالاندى . 他受到了
处罚 。

~ قاتتىق :罚处、治惩、办惩、罚惩①〔动〕 **جازالىماق**
争战办惩 ~ ئۇرۇش جىنايەتچىلىرىنى / 贷不惩严、惩严
百儆一惩 بىرىنى جازالاپ، يۈزگە ئىبرەت قىلماق / 犯罪
裁制 <法>②
书决判〔静〕 **جازانامە**
贷利高〔静〕 **جازانە**
本资贷利高 <经> جازانە كاپىتالى
用信贷利高 <经> جازانە كرېدىتى
贷利高借 جازانىگە ئالماق
贷利高放 جازانىگە بەرمەك
者贷利高放〔静〕 **جازانخور**
事之贷利高放〔静〕 **جازانخورلۇق**
贷利高放 جازانخورلۇق قىلماق
垫毡长(的上鞍驼)〔静〕 **جازپۇش**
不 تەقدىرنامە ~ :的框镜有没、的子架没〔静〕 **جازسىز**
状奖的框镜带
ئاپىسى ئۇنىڭغا ئەينەكنى :态动使的 «جازىلىماق» **جازىلاتماق**
。子框上装子镜给他让妈妈他 . جازىلاتتى
态同共的 «جازىلىماق» **جازىلاشماق**
态动被的 «جازىلىماق» **جازىلانماق**
框镜带 رەسىم ~ :的框镜带、的子架带〔静〕 **جازىلىق**
画的
框镜入装画把 ~ رەسىمنى :子框装〔动〕 **جازىلىماق**
جاسارىتى جۇش :敢勇、气豪、气意、气勇〔静〕 **جاسارەت**
前敢勇 ~ بىلەن ئالغا باساق / 发风气意 ئۇرماق
勇越战越 جەڭ قىلغانسېرى جاسارىتى ئاشماق / 进
奋振、气勇起鼓 جاسارەت كۆرسەتمەك
没 كىشى ~ :的敢勇不、的气勇有没〔静〕 **جاسارەتسىز**
人的气勇有
气勇乏缺、怯胆〔静〕 **جاسارەتسىزلىك**
态动使的 «جاسارەتلەنمەك» **جاسارەتلەندۈرمەك**
态同共的 «جاسارەتلەندۈرمەك» **جاسارەتلەندۈرۈشمەك**
态动被的 «جاسارەتلەندۈرمەك» **جاسارەتلەندۈرۈلمەك**
جاسا- ئۇ بىردىنلا :作振、气勇起鼓〔动〕 **جاسارەتلەنمەك**
。气勇了起鼓然突他 . رەتلىنىپ كەتتى
发风气意、的扬昂志斗、的赳赳雄〔静〕 **جاسارەتلىك**
士战的赳赳雄 جەڭچى ~ :的毅刚、的
肉沙夹 <食>〔静〕 **جاسارۇ**
地封(的公王给)〔静〕 **جاساق**
细奸、谍间〔静〕 **جاسۇس**

作工报谍、动活谍间〔静〕 **جاسۇسلۇق**
机飞谍间 جاسۇسلۇق ئايروپىلانى
织组谍间 <法> جاسۇسلۇق تەشكىلاتى
作工报谍做、动活谍间搞 جاسۇسلۇق قىلماق
颌 <理生>〔静〕 **جاغ**
骨颌 <理生> جاغ سۆڭىكى
羊山色锈铁 ئۆچكە ~ :色锈铁〔静〕 **جاغال**
隼燕 <动>〔静〕 **جاغالماي**
芦漏、头刺蓝 <植>〔静〕 **جاغجاغئوت**
老显不 ئادەم ~ :的老显不、的老易不①〔静〕 **جاغدا**
者老易不 <谚> . قېرىماس، ئوغرى بېيىماس ~ / 人的
的熟晚②。家发不人之窃偷、老显不
桃白冬大 <植> جاغدا ئەششاپتول
稻晚 <植> جاغدا شال
米玉晚 <植> جاغدا قوناق
قىلىپ ئۇرۇلماق ~ :哒嗒、咣、啷哐、咚咕①〔模〕 **جاق**
把声一地咣 قىلىپ ياپماق ~ ئىشىكنى / 撞碰啷哐啷哐
(状抖发)瑟瑟②上关门
够活 ~ جاندىن :尝饱、尽受、够受 جاق تويماق
迫压尽受 ~ زۇلۇمدىن / 了
动震的出发等车牛)咣咣、啷哐、当哐〔模〕 **جاقالاق**
咣咣的出发车牛 قىلغان ئاۋازى ~ كالا هارۋىسىنىڭ :(声
声
ئېشەك هارۋىسى تاشلىق يولدا :当哐〔模〕 **جاقالاق - جۇقۇلۇق**
地当哐当哐上路石碎在车驴 . قىلىپ كېتىپ باراتتى ~
。着走
جاقاقلىماق = **جاقاقشىماق**
ئات قۇرۇق هارۋىنى :态动使的 «جاقاقلىماق» **جاقاقلاتماق**
، 车空着拖马 . جاقاقلىتىپ سۆرەپ قۇيۇندەك چىپىپ كەتتى
。去跑地似风旋阵一像، 着响地啷哐啷哐
كالا هارۋىسى :响作当哐、响作啷哐〔动〕 **جاقاقلىماق**
。着走地啷哐啷哐车牛 . جاقاقلاپ ماڭماقتا
تىترىمەك ~ :瑟瑟②咣咣、啷哐啷哐①〔模〕 **جاق - جاق**
抖发瑟瑟
褛褴②困穷① <方>〔静〕 **جاقا - جونداق**
پويىز چاقىنىڭ :当哐当哐、啷哐啷哐〔模〕 **جاق - جۇق**
车车火 . قىلغان ئاۋازى خېلى يىراقىچە ئاڭلىنىپ تۇراتتى ~
。方地的远很到传直一声当哐的轮
哐他 . يېپىۋالدى ~ ئۇ ئىشىكنى :哒咔、啷哐〔静〕 **جاققىدە**
قويۇپ ~ ئۇ تېلېفون تۇرۇبكىسىنى 。了上关门把声一啷

قويدى . 。简话了下放声一哒咔他

جاقىلداتماق «جاقىلدىماق» 态动使的

جاقىلداشماق «جاقىلدىماق» 态同共的

جاقىلداق 〔静〕 的啷哐啷哐، 的当哐当哐: ~ هارۋا 哐
车马的当哐当

جاقىلدىماق 〔动〕 ①响作当哐، 响作啷哐: بوران ئېغىل-
نىڭ ئىشىكىنى تىنماي جاقىلداتتى . 地停不门圈得吹风大
。响当哐当哐 ② 瑟瑟، 打战: جاقىلداپ تىترىمەك 瑟
抖发瑟 / سوغۇقتىن ئۇنىڭ چىشلىرى جاقىلدايتتى . 得冷他
。战打直齿牙

جاك¹ 〔静〕<方> 挂在摇篮底下供小孩儿大小便用的尿罐

جاك² 〔模〕 哑哑(驼隼等的叫声)

جاكار 〔静〕 告示

جاكار قىلماق 宣告، 公布، 宣布

جاكارچى 〔静〕 公告员، 宣布人

جاكارلاتماق «جاكارلىماق» 的使动态

جاكارلاشماق «جاكارلىماق» 的共同态

جاكارلانماق «جاكارلىماق» 的被动态

جاكارلىماق 〔动〕 宣告، 宣布: ماۋزېدۇڭ جۇڭخۇا خەلق جۇم-
ھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى جاكارلىدى . 毛泽东宣告中华
人民共和国成立。

جاكارنامە 〔静〕 告示، 布告، 公告

جاك¹ 〔模〕 锵، 砰: ئۇ ئىستاكاننى ~ قىلىپ چېقىۋەتتى . 他
把杯子的砰一声摔碎了。

جاك² 〔静〕 ①锣②镲

جاك ئۇرماق 敲锣، 打镲

جاك³ 〔静〕 丈: بىر ~ يەر 一丈地

جاك - جاك 〔模〕 锵锵: يامۇل تەرەپتە ~ قىلغان جاك ئاۋازى
ئاڭلاندى . 衙门那边响起了锵锵的锣声。

جاك - جۇك 〔模〕 锵锵، 堂堂، 啪啪

جاكجال 〔静〕 纠纷، 口角: ~ قىلماق 闹纠纷 / كىچىككىنە
ئىشنى دەپ كىشىلەر بىلەن ~ قىلماسلىق كېرەك . 不必为了
丁点小事和人家闹口角。

جاكجالچى 〔静〕 是非头子، 爱吵架的人

جاكجالسىز 〔静〕 不吵不闹的، 心平气和的: ~ ئۆتكەن
كۈنلەر 不吵不闹的日子 / بۇ ئىش جاكجالسىزمۇ ھەل
بولدى . 这件事不吵不闹就解决了。

جاكجالكەش 〔静〕 爱吵爱闹的، 爱吵架的: ~ ئادەم 爱
吵架的人 / ~ بالا 爱吵闹的孩子

جاكجاللاشتۇرماق «جاكجاللاشماق» 的使动态

جاكجاللاشماق 〔动〕 起口角، 闹纠纷: ئۇلار جاكجاللىشىپ
قالدى . 他们之间发生了口角。

جاكجاللىق 〔静〕 大吵大闹的، 充满纠纷的، 口角不断
的

جاكچى 〔静〕 敲锣的، 打镲的

جاكدۇ 〔静〕<植> 豇豆

جاكدۇلۇق 〔静〕 豇豆地

جاكدىماق 〔动〕<方> 感冒

جاكزا 〔静〕 庄子، 村庄

جاكغا 〔静〕<方> ①精神饱满的، 健旺的، 硬朗的
②顽皮的، 调皮的، 活泼的، 快活的

جاكگال 〔静〕 ①灌木林، 灌树丛: جاكگالدا ھاڭرىغان ئې-
شەك شەھەردە ھاڭرىيالماپتۇ . <谚> 灌木林里能叫的驴
到城里叫不出声了。 بىر جاكگالنىڭ بۆرىلىرى 一丘之
貉/ يانچۇقتا پۇل بولسا ، جاكگالدا شورپا . <谚> 有钱可通
神; 有钱能使鬼推磨。 ئۇتۇننى جاكگىلى قويۇق يەردىن
ئالايلى . 咱们到灌木长得密一点的地方去打柴吧。
② <转> 一团糟، 一团乱麻: بۇ مەسىلە بىر ~، ئۇزۇلۇك
يالغۇز ھەل قىلىپ كېتەلمەيسەن . 这个问题是一团乱麻،
你一个人解决不了。

جاكگال دۇمباقچىسى = تۆمۈرتۆمشۇق

جاكگال مۈشۈكى <动> 丛林猫

جاكگۇر 〔模〕 丁零، 当啷(形容铃铛晃荡而发出的声
音)

جاكگۇر - جۇكگۇر 〔模〕 丁零当啷: تېگىپلا قويسىڭىز ،
مىس قوڭغۇراق ~ قىلىپ ئاۋاز چىقىرىدۇ . 你一碰، 铜铃就
发出丁零当啷的声音。

جاكگىرلاتماق «جاكگىرلىماق» 的使动态

جاكگىرلىتىشماق «جاكگىرلاتماق» 的共同态

جاكگىرلىماق (金属器皿)丁当响، 丁零响

جاكخىدە 〔静〕 哐地، 砰地: ئۆمەر ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ،
ئىشىكنى ~ يېپىۋەتتى . 约麦尔转过身去把门砰的一声
关上了。

جاكخىلداتماق «جاكخىلدىماق» 的使动态

جاكخىلدىماق 〔动〕 发出噹噹声: جاكخىلداپ چېلىنىۋاتقان
جاك ئاۋازى قورۇ ئىچىنى بىر ئالدى . 噹噹的锣声在院内
震天作响。 جاكخىلداپ تۇرغان سوغۇق 寒气逼人

جاكخيۇ 〔静〕 酱油

جالا (جالاسى) 〔静〕 ① 发穗(编入辫子里的黑丝线): ~

سالماق 缨红(的饰装上矛长或车大، 头笼)②穗发编

جالاپ 〔静〕 子婊، 女妓، 妓娼

جالاپباز 〔静〕 棍淫، 客嫖

جالاپبازلىق 〔静〕 娼嫖

جالاپخانا 〔静〕 院妓

جالاپلىق 〔静〕 乱淫: ~ قىلماق 淫卖

جالاشتۇرماق «جالاشماق» 的使动态: ياقۇپ ئۇستا پايدىنى دەپ ئۆز ھۈنىرىنى بەكمۇ جالاشتۇرۇۋەتتى. 亚库普师傅为了利润在手艺上活弄虚作假。

جالاشتۇرۇشماق «جالاشتۇرماق» 的共同态

جالاشتۇرۇلماق «جالاشتۇرماق» 的被动态

جالاشلىق 〔静〕<方> 经得起的، 受得住的

جالاشماق 〔动〕 弄虚作假: ھازىر بەزى كىشىلەر بەك جالاشىپ كەتتى. 现在有些人弄虚作假。

جالاق¹ 〔模〕 ①哐啷: ئۆيدىن چىقىشىمغىلا ~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى. 我刚一出门، 忽听得哐啷一声响。②瑟瑟 (发抖状)

جالاق² 〔静〕<方> 使唤، 管束

جالاق - جالاق 〔模〕 ①哐啷哐啷، 乒乒乒乒، 噼里啪 ②拉瑟瑟: ئۇ بەزگەكتەك ~ تىترەيتتى. 他像打摆子一样瑟瑟发抖。

جالاق - جۇلۇق 〔模〕 哐啷، 乒乒، 丁当، 啪的一声، 砰的一声: ئۇ يامانلاپ ئىشىكنى ~ قىلىپ يېپىپ چىقىپ كەتتى. 他一赌气، 砰的一声把门关上就出去了。

جالاقشتماق «جالاقشماق» 的使动态

جالاقشماق = جالاقلىماق

جالاققىدە 〔静〕 哐啷一声، 砰一声، 啪一声: ئىشىك ~ ئېچىلىپ نىيازنىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى. 门哐啷一开، 打断了尼亚孜的思绪。

جالاقلاتماق «جالاقلىماق» 的使动态

جالاقلىتىشماق «جالاقلاتماق» 的共同态

جالاقلىتىلماق «جالاقلاتماق» 的被动态

جالاقلىماق 〔动〕 ①哐啷، 砰، 啪: ئىشىك جالاقلاپ يېپىلدى. 门砰地关上了。②哆嗦، 战栗: ئۇسمان قاتتىق سوغۇقتىن جالاقلىغىلى تۇردى. 奥斯曼冻得打起哆嗦来。

جالداق 〔模〕 ①乒، 砰(猛地开关门窗، 箱子等的声音) ②<转> 爱唠叨的人

جالداق - جالداق 〔模〕 乒乒، 砰砰، 啦嘎啦嘎

جالداق - جۇلدۇق 〔模〕 嘎吱: كونىراپ كەتكەن كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى نېرىقى ئۆيگە ئاڭلىنىپ تۇراتتى. 旧缝纫机发出的嘎吱嘎吱声传到那边的屋里。

جالداقشتماق «جالداقشماق» 的使动态

جالداقشماق 〔动〕 当哐作响: ھارۋا يېزىنىڭ ئېگىز - پەس يوللىرىدا جالداقشىپ باراتتى. 大车在农村高低不平的路上哐当哐当地走着。

جالداققىدە 〔静〕 乒地، 砰地، 哐地

جالداقلىماق ①哐啷، 砰، 乒②哆嗦، 战栗: ئىشىك جالداقلاپ يېپىلدى. 门砰地关上了。

جالداقلىتىشماق «جالداقلاتماق» 的共同态

جالداقلاتماق «جالداقلىماق» 的使动态

جالدىر 〔模〕 哗啦، 锒铛 (形容驼铃، 铁链的碰撞声)

جالدىر - جالدىر 〔模〕 丁丁咚咚، 哗啦哗啦

جالدىر - جۇلدۇر 〔模〕 哗啦: كويزا - كىشەنلەرنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى 手铐脚镣发出的哗啦声

جالدىرلاتماق «جالدىرلىماق» 的使动态

جالدىرلىماق 〔动〕 丁咚作响، 丁零作响: تۆگە قوڭغۇراقلىرىنىڭ جالدىرلىغان ئاۋازى بارغانسېرى يىراقلاپ كەتتى. 驼铃的丁咚声越来越远。

جالغاي 〔静〕 ①连接(鸡翅和骨骼的)关节 ②树木下部(的枝条

جاللاپ 〔静〕 皮货商

جاللاپلىق 〔静〕 皮货买卖

جاللاپلىق قىلماق 从事皮货买卖

جاللات 〔静〕 刽子手

جاللاتلىق 〔静〕 刽子手职业: ~ قىلمىچى 屠刀 / ~ ئەپتى - بەشىرىسى 凶相، 凶神恶煞的面孔

جالىق 〔静〕 虚假

جالىق قىلماق 假做، 弄虚作假: ئۇ ھۈنەرگە ھەرگىز جالىق قىلمايدۇ. 他绝不在手艺上做假。

جالىماق 〔动〕<方> ①指引 ②使唤

جام 〔静〕 ①酒杯، 酒盅 ②小木碗

جاما¹ 〔静〕<方> 排水沟، 排碱沟

جاما² 〔静〕 性交

جاما قىلماق 性交، 做爱، 行房事

جامائە 〔静〕 ①公众، 众人 ②村社

جامائەت 〔静〕 ①社会، 公众، 公共: ~ پۇلى 公款 / ~ تېلېفونى 公用电话 ②在同一个伊玛木率领下做礼拜

③的教民، 教坊، 寺坊 (指以清真寺为中心的穆斯林聚居区)

جامائەت ئەخلاقى 公共道德、公德

جامائەت پاراۋانلىقى 公益

جامائەت پېيى 社会公众股

جامائەت پىكرى 舆论

جامائەت جۇغلانمىسى 公共积累

جامائەت خام چوتى 公共预算

جامائەت خەۋپسىزلىكى 〈法〉公共安全、公安

جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىكى 〈法〉公安部

جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى 〈法〉公安厅

جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى 〈法〉公安局

جامائەت زايومى 〈经〉公共债券

جامائەت فوندى 〈经〉公共基金

جامائەت گۇۋاھلىقى 〈法〉公证

جامائەت مەنپەئەتى 〈政〉公共利益

جامائەت مۈلكى 〈经〉公共财产

جامائەت ئىشى 〈法〉公务

جامائەتچىلىك 〔静〕①公众、众人: داڭلىق چاقچاقچى ھېسام پۇتۇن شىنجاڭدا جامائەتچىلىككە تونۇش. 著名的笑话大师依沙木是全疆公众所熟悉的人物。②社交、交往: جامائەتچىلىكى بار ئادەم. 社交多的人。

جامائەتلىك 〔静〕教民众多的: ~ چوڭ مەسچىت 教民众多的一座大清真寺

جامادىيەلئاخىر 〔静〕〈天〉回历六月

جامادىيەلئەۋۋەل 〔静〕〈天〉回历五月

جاماگۈل 〔静〕〈方、植〉野韭菜花

جامال (جامالى) 〔静〕容貌: ئايدەك ~ 花容月貌

جامە (جامەسى) 〔静〕(举行主麻日聚礼的)大清真寺

جامبۇ 〔静〕搌布、抹布

جامكا 〔静〕〈植〉浮萍、青萍

جان 〔静〕①命、生命、性命: ~ بار يەردە قازا بار. 〈谚〉有生命就有死亡。②人口: بىزنىڭ ئۆيدە بەش ~ بار. 我们家里有五口人。③〈转〉劲: جېنىنىڭ بارىچە يۈگۈرمەك 使劲的跑、拼命跑 / قورساقتا نان بولسا، بىلەكتە ~ بولىدۇ. 〈谚〉肚子里有馕，胳膊上有劲。④表示亲昵: ~ ئانا 好妈妈、亲爱的妈妈

جان ئاچچىقىدا 气头上、火头上: ~ قىلغان گەپ 气头上说的话

جان ئارام ئالماق 活得舒心: قەيەردە جان ئارام ئالسا، شۇ يەردە ياشىغان ياخشى. 哪里活得舒心，在那里生活就好。

جان ئاز قالماق ①奄奄一息②吓死: قاراقچى بېشىڭىزنى ئالمىغىدى دەپ ئەنسىرەپ، جېنىم ئاز قالدى. 我担心强盗要你的脑袋，差点儿吓死。

جان ئاغرىتماق 受罪: مەيدە ئاغرىتقان ئاش ئەمەس، جان ئاغرىتقان دوست ئەمەس. 〈谚〉使胃疼的不是饭，使人受罪的不是朋友。

جان ئالماق 要命

جان ئالماس قورال 非致命武器

جان ئايىماق 贪图安逸: ئۇ جېنىنى بەك ئايايدىغان ئادەم. 他是个特贪图安逸的人。

جان باقار = جان باقتى

جان باقتى 混日子的人

جان باقماق 过日子、糊口、活命: ھالال ئەمگەك بىلەن ~ 靠诚实的劳动过日子 / ئۇ كونا جەمئىيەتتە پۈتۈنلەي ھۈنىرىگە تايىنىپ جان باقاتتى. 他在旧社会完全靠卖艺活命。

جان بانكىسى 生命银行

جان بەرمەك ①送命、丧命、咽气: كېسەل كىشى ئۆيگە يېتىپ بارمايلا جان بەردى. 病人没到家就咽气了。②不要命(表示非常喜欢): باللار كىنو دېسە جان بېرىدۇ. 孩子们一听说电影就不要命了。

جان بىلەن ئويناشماق 玩命: ئۇكام بۇ جان بىلەن ئوينىشىدىغان ئىش جۇمۇ. 老弟，你知道这是玩命的事呀。

جان پىدا 献身: ۋەتەن ئۈچۈن جېنىمىز پىدا. 我们为祖国献身。

جان پىدا قىلماق 献身、呕心沥血、肝脑涂地: ھەققانىي ئىش ئۈچۈن ~ 为正义事业献身 / ئۇ مائارىپ ئىشلىرى ئۈچۈن جان پىدا قىلدى. 他为教育事业呕心沥血。

جان پىدالىق 献身精神、忘我的精神: ~ بىلەن ئىشلىمەك 忘我工作

جان تالاشماق 垂死挣扎、苟延残喘

جان تەسلىم قىلماق 死亡、归真

جان تومۇر 命脉、生命线、命根子: سۇ ئىنشائاتى يېزا ئىگىلىكىنىڭ جان تومۇرى. 水利是农业的命脉。

جان تۇمشۇققا كەلمەك ①奄奄一息②〈转〉命悬在嗓子眼上: تاقاقنى تۈۋەنگە چۈشۈرگۈچە جان تۇمشۇققا كەلدى. 闸门还没有放下来，命就悬在嗓子眼上了。

جان تۇمشۇققا يەتمەك = جان تۇمشۇققا كەلمەك

جان تەكمەك 拼命，豁出去，誓死：جان تەكىپ ئىشلىمەك 拼命工作 / ۋەتەننى جان تەكىپ قوغدىماق 誓死保卫祖国

جاندىن جاق تويماق 活够，不想活

جان چىقارماق ①致死：مۈشۈك بىر چىشلەپ چاشقاننىڭ جېنىنى چىقاردى. 猫一口咬死了老鼠。②惹人生气，激怒：تولا جېنىمنى چىقارما. 你别惹我生气。

جان چىقماق 断气，命赴黄泉：جان چىقىۋاتقاندا ياسىن ئوقۇماق 断气之后念真经(马后炮)

جان دەپ 很乐意，巴不得：～ قاتناشماق 很乐意参加，巴不得参加

جان دوست 挚友，莫逆之交：جان دوستۇڭ جېنىڭدىن كېچەر، مال دوستۇڭ مېلىڭدىن كەچمەس. <谚> 莫逆之交肯舍命，金钱之交不舍财。

جاندىن تويماق 轻生，活得不耐烦：ئۇ جېنىدىن تويدى. 他不想活了，他活得不耐烦了。جاندىن تويغانلار 亡命之徒

جاندىن جۇدا بولماق 丧命，丧生

جاندىن كەچمەك 舍命，豁出去：جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتمەس. <谚> 不舍一条命，难得意中人。

جاندىن ئۆتمەك 形容恶言伤人：ياتنىڭ سۆزى ياندىن ئۆتەر، قېرىنداشنىڭ جاندىن. <谚> 旁人的恶语耳旁风，亲人的恶言伤透心。

جان ساقلىماق 保命，存身：جان ساقلىغۇدەك يەر يوق. 无存身之地。ئېغىز ساقلىغان جان ساقلار. <谚> 管好嘴巴的人才能保全性命。

جان سۆيۈنمەك 乐滋滋：ئۇ ھەر بىرىمىزگە جېنى سۆيۈنگەن ھالدا قارايتتى. 他乐滋滋地看着我们每一个人。

جانغا ئارا بولماق 营救：ھەرقايسىلىرى جېنىمغا ئارا بولۇپ مېنى مۈشۈ يەرگە ئېلىپ چىقىشتىلا، لېكىن مەن ھېچ تۆھپە كۆرسىتەلمىدىم. 承蒙诸位营救我到此，但我无半点贡献。

جانغا ئارام بولماق 舒服，安逸

جانغا ئەسقاتماق 顶用，顶事，有用处：مېنىڭ ئۈچ بالام بار، ھەممىسى جانغا ئەسقىتىپ قالدى. 我有三个孩子，都顶用了。

جانغا پاتماق = جاندىن ئۆتمەك

جانغا تاقالماق 生死攸关，刀架到脖子上

جانغا تەگمەك 惹人生气，激怒，惹恼：سەن ئۇنىڭ جېنىغا تەگمە. 你不要惹他生气。

جانغا تۇشلۇق ئىش قىلماق 量力而为：مەن جېنىمغا تۇشلۇق ئىش قىلاي. 我量力而为吧。

جانغا جان ئالماق 以命抵命

جانغا جان قوشماق 意气风发：سەنلا يېنىمدا بولساڭ، جېنىمغا جان قوشۇپ، غەيرەتىمگە غەيرەت بېرىسەن. 只要你在我身边，我就会意气风发，干劲倍增。

جانغا زامىن بولماق 致死，葬送性命：شۇنداق قىلىپ چۈجە خوراز بىرمۇنچە چۈجىلەرنىڭ جېنىغا زامىن بوپتۇ. 就这样，小公鸡葬送了好几个小鸡的性命。

جان قاقشىماق 备受煎熬，备受折磨：ئېغىر ئەمگەك، تاياق - توقماقتىن جان قاقشىدى ئۇكا، دېدى ئۇ خورسىنىپ. 他哀叹地说："老弟，沉重的劳动，棍棒之苦使我备受煎熬。"

جان قالماسلىق 筋疲力尽，没有劲儿：مۇھەممەتنىڭ پۇتلىرىدا جان قالمىدى. 麦麦提的双腿没有一点儿劲儿。ئۇ قورقىنىدىن ئىككى پۇتىدا جان قالمىدى. 他吓得两腿发软。

جان قايغۇسى 活命，惜命：ئۆچكىگە ～، قاساپقا ياغ قايغۇسى. <谚> 山羊为活命而发愁，屠夫为取油而发愁。

جان كۆيەر 关爱人的，疼爱人的：～ دوست 关爱人的朋友 / ～ قېرىنداش 疼爱人的同胞兄弟

جان كۆيدۈرمەك <成> ①热心，勤勤恳恳：خەلق ئۈچۈن ～ 勤勤恳恳为人民②关心，关爱，爱护：ئاممىنىڭ مۈلكىگە ～ 爱护公物③拼命，卖力：جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىمەك 卖力干活

جان كىرمەك ①复活，复苏：ئۆلگەن كەپتەرگە جان كىرىپتۇ. 死鸽子突然活了。②兴奋，振奋，来劲，活跃，希望：ئاۋازىدىن ئابدۇكېرىم ئىكەنلىكىنى تونۇغان ئازادگۈلگە بىرئاز جان كىردى. 从声音听出来是阿不都克然木，阿扎提古丽有了一丝希望。

جاننى ئالقانغا ئالماق 把生命攥在手里，冒生命危险：ئۇلار جېنىنى ئالقانغا ئالغان باتۇرلار. 他们是冒着生命危险的英雄。بۇ دەريادىن ئۈزۈپ ئۆتمەن دېگەن ئادەم جېنىنى ئالقىنىغا ئېلىپ قويسا بولىدۇ. 想要渡过这条河的人是要冒生命危险的。

جاننى سېلىپ بەرمەك 以生命为代价，不要命

جاننى قولغا ئالماق = جاننى ئالقانغا ئالماق

جاننى دالدىغا ئالماق 躲避，躲藏：پايلاقچىلار سېنى ئىزدەپ يۈرىدۇ، ھازىرچە جېنىڭنى دالدىغا ئېلىپ تۇرغىن. 暗探

。好时一避暂是还你，你寻搜处到在正

جاننى قويۇشقا جاي تاپالماسلىق 地无，身藏处无
容自

جاننى قۇتقۇلدۇرماق 命救

جاننى قىينىماق 罪受: بۇ يەردە جاننى قىيناپ نېمە قىلى-
سەن؟ 呢罪受里这在吗干你？

جاننىڭ بارىچە 命拼: ~ يۈگۈرمەك 跑地命拼

جاننى ئوغرىغا بەرمەسلىك 计生持维强勉: ئىش
قىلىپ جاننى ئوغرىغا بەرمەي كېلىۋاتىمەن . 生持维强勉正反
。计

جاننى ئۇپراتماق 神劳，伤身体: مۇنچىلىك ئىشقا جې-
نىڭنى كۆپ ئۇپراتما . 劳分过要不你，事小点一么这为
。神

جاننى ئېلىپ جاڭگالدا قويماق 表示狠狠惩罚:
خەپ توختا، بىر كۈنلەر كەلسە جېنىڭنى ئېلىپ جاڭگالدا قويمى-
سام . 别忙，到时候，我非收拾你不可。

جاننى ئېلىپ قاچماق 逃命: سىز بۇ يەردە تۇرماڭ،
نائدىن بىرنەچچىنى ئېلىپ جېنىڭىزنى ئېلىپ قېچىڭ . 你别在
这儿待了，拿上几个馕快去逃命吧。

جاننى ئېلىپ يەردە قويماق 吓死，折腾死: بالام قى-
زىپ، تارتىشىپ قېلىپ، جېنىمنى ئېلىپ يەردە قويدى . 孩子又
发烧，又抽搐，把我折腾死了。

جاننى ياقىغا ئالماق 逃生

جان ھەلقۇمىغا كەلمەك 奄奄一息，病入膏肓，日
薄西山

جان ئۈزمەك 断气，咽气，停止呼吸

جان يايرىماق 欣喜万分，心花怒放: بۇ خەۋەرنى ئاڭ-
لاپ، رەيھاننىڭ جېنى يايراپ كەتتى . 听到这个消息，热依
汗欣喜万分。

جان يەر ①下身②<转>要害部

جېنى بار ①活着: بۇ توشقاننىڭ قۇلىقى مىدىرلىدى، ~
ئىكەن . 这只兔子的耳朵动弹了一下，还活着。②
<转>有本事，有能耐，有道理，有分量: بۇ كادىر-
نىڭ خىلى ~ . 这个干部挺有本事。بۇ تەشەببۇسنامىنىڭ
~ . 这个倡议书有道理。

جېنى بوش 软弱，稀松: ~ ئادەم 软弱的人

جېنى تاقىلدىماق 急不可待，迫不及待: جېنى تاقىل-
داپ كەتكەن سىبىت كەپتەرلىرىنى قويۇپ بەردى . 急不可待
的赛依提就把鸽子全放飞了。

جېنى چىققۇر 该死的，短命的: بۇ ~ يەنە كەپتۇ . 这
个该死的又来了。

جېنى چىقماق ①气绝: ئىگىسىنىڭ ئاچچىقى كەلگۈچە،
پاكارنىڭ جېنى چىقىپتۇ . <谚> 大个子还未动怒，小个
子已经气绝。②表示恐惧，生气，或忙碌达到极点:
بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ئايگۈلنىڭ جېنى چىقاي دېدى . 听到这
个消息，阿依古丽简直害怕死了。ئالدىراپ جېنىم چىق-
تى . 我忙得快没命了。

جېنى چىڭ 皮实: بالا ~ 皮实的孩子

جېنىغا باقماق 量力: جېنىڭغا بېقىپ ئىش قىلساڭچۇ! 你
量力而行不行吗! ئۇ جېنىغا باقماي ئىش قىلىدۇ . 他办
事不自量力。

جېنىغا ۋاي <习> 够瞧的，够受的: ئۇنىڭ ~ .
够他瞧的。

جېنىم بىلەن <习> 竭尽全力: ۋەزىپىنى ~ ئورۇندايـ
مەن . 我竭尽全力完成任务。

جېنىنى ئاتىماق 豁出命，万死不辞: مەن ۋەتەننى قوغـ
داشقا جېنىمنى ئاتاپ قويدۇم . 为保卫祖国我万死不辞。

جېنىنى جان ئەتمەك 过活，过日子: ئۇ جېنىنى ئاران
جان ئېتىپ كېلىۋاتقان كەمبەغەل . 她是个勉强过活的穷
人。

جېنى ئون بولسىمۇ <成> 纵有三头六臂

جېنى ئىچىگە پاتماسلىق <成> 喜不自禁: گۈلى-
نىڭ بىردىنلا جېنى ئىچىگە پاتماي قالغانلىقى دوستىنى ھەيران
قالدۇردى . 古丽突然变得喜不自禁，使她的朋友感到
吃惊。

جېنى يوق ①没命: قوتاندىكى ئۈچ قوينىڭ ئىككىسى يېرىم
جان، بىرىنىڭ ~ ئىدى . 羊圈里有三只羊，两只半死不
活，一只已经死了。② <转> 没劲，没有力气，
不结实，不耐用: پۇت-قولۇمنىڭ ھېچ ~ . 我的手脚没
有一点劲儿。بۇ ماتانىڭ ~ . 这种土布不耐用。

جاناب (جانابى) 〔静〕阁下，先生，大人: زۇڭتۇڭ جانابلىرى
总统阁下 / باش ئەلچى جانابلىرى 大使先生 / جانابى ئالىي-
لىرى 陛下

جانان (جانانى) 〔静〕心中的美人，心中的人: جاندىن كەچ-
مىگۈچە جانانغا يەتمەس . <谚> 不舍一条命，难见意中
人。

جانان چىنە 细瓷碗

جانانە[1] 〔静〕恋人，意中人，心上人

جانانە[2] 〔静〕<植>贾那尼(杏子品种之一)

جانباز 〔静〕奋不顾身，舍生忘死的

جانبازلىق 〔静〕 奋不顾身的精神

جان - تەن 〔静〕 身心：~ بىلەن ۋەتەننى قوغدايمىز . 竭尽全力保卫祖国。

جان - جان 见下

جان - جېنىدىن ئۆتمەك 刺骨、刺痛、伤透心：جان - جېنىدىن ئۆتۈپ كېتىدىغان سوغۇق 刺骨的严寒 / بۇ سۆز ئۇنىڭ جان - جېنىدىن ئۆتۈپ كەتتى . 这话伤透了他的心。

جان - جانۋار 〔静〕 生灵

جان - جەھلى 〔静〕 竭力、拼命：جان - جەھلى بىلەن كۈچەپ ئىشلىمەك 拼命工作 / جان - جەھلى بىلەن قارشىلىق كۆرسەتمەك 拼命反抗、顽抗

جانجىگەر 〔静〕 ①心肝、骨肉、宝贝：~ بالام 我的心肝、我的宝贝孩子 / ~ قېرىنداش 骨肉同胞②亲密的朋友

جاندار 〔静〕 生灵

جان - دىل 〔静〕 一心一意、全心全意：~ بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلماق 全心全意为人民服务

جانسىز 〔静〕 无生命的、没有生气的、死沉沉的、死板的、呆滞的、没有表情的：~ ئادەم 死气沉沉的人 / بۇ رەسىمدىكى ئادەم بەك ~ سىزىلىپتۇ . 这幅画上的人物太死板。 ~ ۋادا 死寂的河谷 / ~ كۆز 呆滞的目光

جانسىز تەبىئەت 无机界

جانسىز مۇھىت 〈农〉 非生物环境

جانسىزلاندۇرماق «جانسىزلانماق» 的使动态

جانسىزلاندۇرۇشماق «جانسىزلاندۇرماق» 的共同态

جانسىزلاندۇرۇلماق «جانسىزلاندۇرماق» 的被动态

جانسىزلانماق 〔动〕 失去知觉、无力：ئۇنىڭ پۇت - قولى جانسىزلىنىپ كەتتى . 他手脚失去了知觉。

جانسىزلىق 〔静〕 死气沉沉

جانلاندۇرماق «جانلانماق» 的使动态

جانلاندۇرۇش 〔静〕 〈文〉 人格化、拟人化

جانلاندۇرۇشماق «جانلاندۇرماق» 的共同态

جانلاندۇرۇلماق «جانلاندۇرماق» 的被动态

جانلانماق 〔动〕 ①活跃、复苏、充满生机、生气勃勃：بازار ~ 市场活跃 / باھار كەلدى ، تەبىئەت جانلاندى . 春天来了、大自然生气勃勃。 تىجارەتنىڭ جانلىنىش مەزگىلى 营业旺季 / باھار يامغۇردىن كېيىن ، بۇ تاغلىق يېزا جانلىنىشقا باشلىدى . 春雨过后、这个山村充满了生机。②振奋、精神焕发：ئۇ بىردىنلا جانلىنىپ كەتتى . 他一下子振奋起来了。③浮现、展现：بىرنەچچە كۈندىن بۇيان كۆرگەن ئاڭلىغان ئەھۋال ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا جانلاندى . 几天以来的所见所闻展现在他的眼前。

جانلىق 〔静〕 ①活的、有生命的：بۇلار ناھايىتى ~ تەسۋىرلىنىپتۇ . 这一切都描写得很有生命力。 ~ نەرسە 有生命的东西②生动的、活生生的、栩栩如生的：~ تەسۋىر 生动的描写 / ~ مىسال 活生生的例子 / بۇ رەسىم راسا ~ سىزىلىپتۇ . 这幅画画得栩栩如生。③生气勃勃的、活泼的、灵活的：~ ئۇسلۇب 生气勃勃的风格 / بۇ خەۋەرنىڭ سۆزلىرى ~ بولۇپتۇ . 这篇报导写得活泼。 ~ ئىشلەتمەك 灵活运用

جانلىق ئەمگەك 〈经〉 活劳动

جانلىق باھا 〈经〉 活物价

جانلىق بەلگىلىمە 变通规定

جانلىق تاۋار 〈经〉 活商品

جانلىق تەبىئەت 有机界

جانلىق تەرجىمە 〈语〉 活译

جانلىق تىل 〈语〉 口语

جانلىقلار سىياسەتشۇناسلىقى 生物政治学

جانلىق مائاش 〈经〉 活工资

جانلىق ئورگانىزم 生物体

جانلىقلىق 〔静〕 灵活性

جانىجان 〔静〕 ①可爱的、亲爱的：~ ۋەتەن 可爱的祖国 / ~ دوست 亲爱的朋友②切身的：سۇ قۇرۇلۇشى خەلق ئاممىسىنىڭ ~ مەنپەئەتىگە مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش . 水利工程是关系到人民群众切身利益的大事。

جان - ئىمان 〔静〕 魂魄

جان - ئىمانى چىقماق ①魂不附体：ئەخمەتنىڭ قورقىنىدىن جان - ئىمانى چىقىپ كەتتى . 艾合麦提吓得魂不附体。②气极败坏、勃然大怒、大发雷霆：بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ جان - ئىمانى چىقىپ كەتتى . 听了这话可把他气坏了。

جانىۋار 〔静〕 ①生灵②伙计(对动物人格化时用的用语)：ھەي ~ ، بەيگىنىڭ ئالدىنى بەرمەيتتىڭ ، ئەمدى قېرىدىڭ . 哎、伙计、赛马场上你从来没有落后过、如今你老了。

جاھات 〔静〕 〈宗〉 ①加哈德(为安拉而奋斗)②圣战

جاھاز 〔静〕 家具

جاهازلاتماق «جاهازلىماق» 态动使的

جاهازلانماق «جاهازلىماق» 态动被的

جاهازلىماق 〔动〕 置布：ئۆيىنى ~ 间房置布 / توي قىلىش 单简克迪萨前婚 . ئالدىدا سادىق ئۆيىنى ئاددىيلا جاهازلىدى 。房新下一了置布地

جاهالەت 〔静〕 ①蒙昧、愚昧：~ دەۋرى 代时昧蒙 / ~ ئۇيقۇسى 暗黑②睡沉：جاهالەتتىن قۇتۇلماق 黑出走 识知求寻、暗

جاهالەتپەرەس 〔静〕 蒙昧主义者、热衷于蒙昧者

جاهالەتپەرەسلىك 〔静〕<哲> 蒙昧主义、愚昧行为

جاهالەتچىلىك 〔静〕 蒙昧主义

جاهالەتلىك 〔静〕 ①蒙昧的、愚昧的、未经开化的：~ سىياسەت 愚民政策②黑暗的：~ كونا جەمئىيەت 的暗黑 会社旧

جاھان 〔静〕 ①世界、天下：پۈتۈن ~ 全世界、环宇、普天下 / ~ كەزمەك 周游世界 / ~ تىنچىماق 天下太平 / جاھاندا مىڭ كىشى، كۆڭۈلدە بىر كىشى .<谚> 世上有千万人，心里只装一个人(情人眼里出西施)。②<转>道世：~ ئۆزگەردى . 世道变了；变天了。③<转>天大的：~ ئىش تۈگەپ كەتتى . 天大的事都完了。

جاھان تۈتماق 生活：ئۇنىڭ بۇمەھەللىدە جاھان تۇتۇپ كېلىۋاتقىنىغا 20 يىلدىن ئاشتى . 他在这个村里生活了二十多年。

جاھان سارىڭى 装疯卖傻的人

جاھانغا پاتماسلىق <成> 不可一世：بەزىلەر خوراز. نىڭ تاجىسىچىلىك مەنسەپكە ئىگە بولسا، جاھانغا پاتماي قالىدۇ . 有些人当了芝麻大的官就不可一世。

جاھانغا سىغماسلىق = جاھانغا پاتماسلىق

جاھانغا كۆز ئاچماق 出世

جاھان قىنىغا چۈشمەك <成> 天下大治：ھازىر جا. ھان قىنىغا چۈشتى . 现在天下大治了。

جاھان كۆرگەن 见过世面、见识广：ئۇ خېلى ~ ئا. دەم . 他是见过世面的人。

جاھاننى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلماق <成> 闹得天翻地复：بىر چاغلاردا جاھاننى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىپ تېرە. سىگە پاتماي قالغان «نوچىلار» مانا ئەمدى قانۇننىڭ جازاسىغا تارتىلماقتا . 曾几何时闹得天翻地复、不可一世的"好汉"现在正受到法律的惩处。

جاھاننى بېشىغا كىيمەك <成> 闹得天翻地复：ئۇ شاھزادىنىڭ جاھاننى بېشىغا كىيىشىدىن قورقۇپ، نىيىتىدىن يانىدى . 王子怕他闹得天翻地复，于是就回心转意了。

جاھاننىڭ رەڭتارىغا باقماق <成> 识时务、审时度势

جاھاننىڭ رەڭتارىغا كىرىشۋالماق <成> 老于世故：جاھاننىڭ رەڭتارىغا كىرىشۋالغان ئادەم 老于世故的人、圆滑的人

جاھاننىڭ كارى ①世事②生计：جىمىپ كەتتىڭىزغۇ باقى ئاكا، ~ تۈگەيدۇ، قېنى ناخشا ئېيتىڭا . 巴克大哥，你怎么一声不吭，世事会有尽头的，还是唱歌吧。

جاھانچە 〔静〕 天大的、巨大的：شۇنداق بولسا، ~ ئىش قىلغان بولاتتۇق . 如果是这样，我们就做了一件天大的事情。

جاھاندارچىلىق 〔静〕 ①生计：~ قىلماق 谋生 / ئۇ كۈنـ دۈزى نومۇرغا ئىشلىسە، كېچىسى خام توقۇپ ~ قىلىدۇ . 他白天干活挣工分，晚上织大布谋生。②处世：~ يولى 处世之道

جاھانسازلىق 〔静〕 八面玲珑

جاھانشۇمۇل 〔静〕 具有世界性的：~ زور ۋەقە 具有世界性的大事件

جاھانكەزدى 〔静〕 周游世界的、走江湖的：~ دورىگەر 走江湖的药剂师 / ~ ئالدامچى 江湖骗子

جاھانگىر 〔静〕 帝国主义者、征服世界者、主宰世界者

جاھانگىرلىك 〔静〕 帝国主义：جاھانگىرلىككە قارشى كۈرەش 反帝斗争

جاھانگىرپەرەس 〔静〕 亲帝国主义者

جاھانگىرپەرەسلىك 〔静〕 亲帝国主义行为

جاھاننەما 〔静〕 ①西洋镜②<转> 照妖镜

جاھىل 〔静〕 ①顽固的、无知的：~ ئۇنسۇر 顽固分子、死硬分子②未开化的、无知的 ③<宗>扎西勒(指不懂《古兰经》的内容、缺乏伊斯兰教基本知识、未受过经堂教育的人)

جاھىل تەمرەتكە <医> 顽癣

جاھىلانە 〔静〕 顽固地、无知地、愚昧地：~ چىڭ تۇر. ماق 顽固坚持 / ~ قارشىلىق كۆرسەتمەك 顽抗 / ~ بىلـ جىرلىماق 无知妄说

جاھىللاشتۇرماق «جاھىللاشماق» 的使动态

جاھىللاشماق 〔动〕 变顽固：سەن نېمانچە جاھىللىشىپ كەتـ

تىلى؟ 你怎么变得这么顽固？

جاھىللىق 〔静〕 顽固不化，顽固态度：مەن پاكىتلار ئالدىدا جاھىللىقىمدا چىڭ تۇرالمىدىم. 在事实面前，我不能顽固坚持了。

جاھىللىق قىلماق 顽固：سەن نېمىشقا مۇنداق جاھىللىق قىلىسەن؟ 你为什么这样顽固呢？

جاھىللىقى تۇتماق 顽固起来

جاھىلىيەت 〔静〕<宗>蒙昧时期(伊斯兰教典籍中，称阿拉伯人在伊斯兰教以前时期为蒙昧时期)

جاۋا¹ 〔静〕<方> 毛织的：~ گىلەم 毛毯

جاۋا² 〔静〕 <方> 丑的，丑陋的，难看的

جاۋاب (جاۋابى) 〔静〕 ①回答，回话，答复，答话：كۈلۈپ قويۇپ ~ بەرمەسلىك 笑而不答 / ئۇنىڭ جاۋابى توغرا. 他的回答正确。مەن ئۇنىڭغا خەت يازدىم، ئەمما جاۋابى بولمىدى. 我已给他写了信，但没有回话。~ تېلېگرامما 回电，复电 / ~ خەت 回文，回信②<数>答数③答案：ئىمتىھان سوئاللىرىنىڭ ئۆلچەملىك جاۋابى 试题的标准答案④<法>批复

جاۋاب ئالماق ①得到答复，得到回音：قانائەتلەنگۈدەك ~ 得到满意的答复 / مەن ئارقا - ئارقىدىن ئۈچ پارچە خەت يازدىم، ئەمما تا ھازىرغىچە جاۋاب ئالالمىدىم. 我连去三封信，但一直没得到回音。②要休书：ھاۋاخان ئېرىدىن جاۋابىنى ئېلىپ ئۆز يۇرتىغا كەتتى. 阿瓦罕从丈夫手中接了休书回原籍去了。

جاۋاب بەرمەك ①回答，答复：ئۇ مېنىڭ سوئالىمغا جاۋاب بەرمىدى. 他没有回答我的问题。②应答，答应，应对：مەن خېلى ئۇزاق چاقىردىم، ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. 我喊了半天，没人应答。قانداق جاۋاب بېرىشنى بىلمەسلىك 不知如何应对③给休书：ياسىن ئاچچىقىدا ئايشەمنىڭ جاۋابىنى بېرىپ، ئۆيىدىن ھەيدىمەكچى بولدى. 亚森在气头上想把休书交给阿依谢姆，把她赶出家门。

جاۋاب قىلماق 承担责任，担保：ئەگەر سىنىپنىڭ جابدۇقىنى بۇزۇپ قويسام ئۆزۈم جاۋاب قىلىمەن. 如果损坏了教室的用具我负责。بېشى بىلەن ~ 用脑袋担保

جاۋاب نوتا 复照

جاۋاب ياندۇرماق 顶撞，顶嘴：ئاتا - ئانىغا ~ 跟父母顶嘴 / سەن تېخى ئۇستازىڭغا جاۋاب ياندۇرغۇدەك بولدۇڭمۇ؟ 你竟敢和你师傅顶嘴？

جاۋابەن 〔静〕 回复：~ زىيارەت قىلماق 回访 / ~ سوۋغا قىلماق 回赠礼品 / ~ سۆزلىمەك 致答词

جاۋابسىز 〔静〕 没有答复的，无回音的：~ خەت 没有答复的信 / بوۋاينىڭ نۇرغۇن سوئاللىرى ~ قالدى. 老爷爷的许多问题没有得到答复。

جاۋابكار 〔静〕 ①负责：~ خادىم 负责人 / ~ مۇھەررىر 责任编辑 / ئىشنىڭ ئاقىۋىتىگە كىم ~؟ 事情后果谁负责？ مەسىلە چىقىپ قالسا مەن ~. 出了问题我负责。②被告，被告人：قايسى ھۆججەتتە ئوغلى جىنايەت ئۆتكۈزسە ئاتىسى ~ بولىدۇ دەپ يېزىلىپتۇ؟ 儿子犯罪父亲当被告是哪个文件上写的？

جاۋابكارلىق 〔静〕 责任：جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئالماق 承担责任 / جاۋابكارلىقتىن قاچماق 推卸责任

جاۋابكارلىق پرىنسىپى <法> 负责原则

جاۋابكارلىق سۇغۇرتىسى <经> 责任保险

جاۋابكارلىق يېشى <法> 责任年龄

جاۋابلاشماق 〔动〕 顶嘴，犟嘴：ئاتا - ئاناڭ بىلەن جاۋابلاشما. 不要跟父母顶嘴。

جاۋابلىق 〔静〕 有回答的，有答案的：سوئال - ~ پايدىلىنىش ماتېرىيالى 问答参考资料

جاۋابنامە 〔静〕 复信，复函

جاۋەن 〔静〕 ①碗橱，橱柜②货架

جاۋەنلىك 〔静〕 ①有碗橱的，有橱柜的，有货架的②用来做碗橱(橱柜、货架)的

جاۋۇر 〔静〕 搪瓷盆

جاۋشىر 〔静〕<植> 格蓬脂

جاۋخانا 〔静〕<方> (老式楼房上的)阁楼

جاۋغا 〔静〕 <畜> 夏毛

جاۋغاي 〔静〕 嘴角，口角：جاۋغايلىرىدىن شالى ئاقماق 口角流涎

جاۋغاي يەللىكى <医> 口角炎

جاۋىلداتماق «جاۋىلدىماق» 的使动态

جاۋىلداشماق «جاۋىلدىماق» 的共同态：مومايلار جاۋىلدىشىپ كەتتى. 几个老大娘叨叨开了。

جاۋىلداق 〔静〕 爱絮叨的，喋喋不休的：~ خوتۇن 爱絮叨的女人

جاۋىلداقلىق 〔静〕 爱絮叨，喋喋不休，叽叽喳喳

جاۋىلدىماق 〔动〕 ①絮絮叨叨，喋喋不休②叽哩呱啦：ئۇ جاۋىلداپ سۆزلەپ كەتسە، ھېچكىم چۈشەنمەيدۇ. 他说话叽哩呱啦，没人听得懂。

جاي (جايى) 〔静〕 ①地方，地点，地区：چەت ~ 偏僻地方 / تاغلىق ~ 多山地区②住房，住宅：بۇ كوچىغا نۇر-

غۇن ~ چۇشۇپتۇ . 宅住多许了盖上街条这 。 جايى يوق-
نىلىڭ جېنى يوق . <谚> 人无住房，性命难保 。
جاي ئالماق ①坐下，就坐: ئۇلار ئاتلىرىنى قوزۇقـا
باغلاپ قويۇپ ، چېدىرغا كىرىپ جاي ئېلىشتى . 他们把马拴在
桩子上，进入帐篷坐下。②置房产
جاي بەرمەك 让座
جاي تۇتماق 占位子，占地方，居住: ئۇ مۇشۇ مە-
ھەللىدىن جاي تۇتتى . 他就住到了这个街区 。
جاي راسلىماق 铺床: جاي راسلاپ قويـدۇم ، كىـرىپ
يېتىۋېلىڭ . 床已铺好，进去歇了吧 。
جاي سالماق ①盖房屋②铺床
جايىدىن چىقماق 对头: ئۇنىڭ گەپ - سۆزلىرى خېلى
جايىدىن چىقىدۇ . 他的话很对头 。
جايىغا تەگكۈزمەك ①(信件等)送到 ② 说到点子
上 : سەن گېپىڭنى جايىغا تەگكۈزدۈڭ . 你的话说到点子上
了 。
جايىغا چۈشمەك ①复位: پۇتنىڭ چىقىپ كەتكەن يېرى
جـايىغا چۈشتى . 脚脱臼的地方复位了 。②恰到好处:
بـۇ سـۆز تـازا جايىغا چۈشۈپتۇ . 这个词用得恰到好处 。
زاپچاس جايىغا چۈشتى . 零件安好了 。
جايىغا قويماق 放在原来的地方，放到原位: ئـۇ
كىتابنى جايىغا قويدى . 他把书放到了原位 。
جايىغا كەلتۈرمەك (话)说到点子上: بۇ گەپنى خېلى
جايىغا كەلتۈردۈڭ . 你把话说到点子上了 。
جايىنى تاپماق 找到适合自己的地方: ئەزىز ئەمدى
جايىنى تېپىپتۇ . 艾则孜如今找到了适合自己的地方 。
جايىنى قىلماق 准备
جـاي - جـاي 〔静〕各自应有的位置，地方: جاي -
جايلاردىكى ئاممىا چاغاننى خۇشال - خۇرام ئۆتكۈزدى . 各地群众
欢度春节 。 يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىدىغان كادىرلار جاي-
جايلارغا كەتتى . 支农干部奔赴各地 。 مانېۋېرغا قاتناشقان
قىسىملار جاي - جايىغا ئورۇنلاشتى . 参加演习的部队各就
各位 。
جاي - جايىدا سۆزلىمەك 讲得恰到好处，讲得有
条理 ，一五一十: ئەركىن بولغان ئەھۋالنى دادىسىغا جاي-
جايىدا سۆزلەپ بېرىپتۇ . 艾尔肯把所发生的情况一五一
十地讲给父亲听 。
جاي - جايىغا كەلمەك ①复原，复位②各就各位 ،
适得其所
جايلاتماق «جايلىماق» 的使动态: ئۇ يېقىن ئادەملىرىنى ئىشقا
سېلىپ ئـۇرغۇن ئـەرسىنى جايلىتىۋالدى . 他安插自己的亲
信，捞取了不少东西 。
جـايلاشتۇرمـاق «جايلاشماق²» 的使动态: بالىنى يەسلىگە ~
把孩子安顿在托儿所里 / ئـەرسـە - كېرەكلـەرنى ~
收拾东西 / بۇ ئىشنى سەندىن باشقا ھېچكىم جايلاشتۇرالمايدۇ .
这件事除了你谁也处置不了 。 قورال - سايمانلارنى قول
يېتىدىغان يەرگە جايلاشتۇرۇڭ . 你把工具放置在顺手的地
方 。
جايلاشتۇرۇشماق «جايلاشتۇرماق» 的共同态
جايلاشتۇرۇلماق «جايلاشتۇرماق» 的被动态
جايلاشماق¹ «جايلىماق» 的共同态: ئۇنىڭ ئاخىرەتلىك ئىشىنى
جايلىشىپ بەرمەك 为他安顿后事
جايلاشماق² 〔动〕 ①安顿，安置，排安，处置，放置: مەن
ئەمدىلا كەلدىم ، جايلاشقىنىم يوق . 我刚来，还没有安顿好。
②坐，落座，位于: سـادىق ئۆيگە كىرىپ سـافانىڭ بىرىگە
جايلاشتى . 萨迪克走进屋子，便坐到沙发上。③办成 ،
办妥: مېنىڭ ئىشىم جايلاشتى . 我的事办妥了 。
جايلانماق «جايلىماق» 的被动态
جايلىماق¹ 〔动〕 ①放入，装入: ئۇ ئون يـۈەن پـۇلنى لاتىغا
يۆگەپ يانچۇقىغا جايلىدى . 他把十元钱用布包好，放入衣
服内袋 。 مەن ماللارنى ، يولغا كېرەكلىك ئوزۇق - تۈلۈكلەرنى
كېمىگە جايلىدىم . 我把物品和干粮装入船内。②筹措 ،
准备: بىرئاز پـۇل ~ 筹措一点钱 / قىشقـا ئـوتۇن ~
准备过冬的柴火 ③处置，料理: قالغان ئىشنى ئـۆزۈم
جايلايمەن . 剩下的事由我处置 。 ئـۇ بىر ئېغىز سۆزنىمۇ
جـايلاپ قىلالـمايـدىكـەن . 他一连句话也说不好。④逃
（命）: ئـۆزۈڭنى تېز جايلا . 你快逃命 。⑤ <转> 坑
害，整，搞（使吃苦头）: ئۇ مېنى جايلاپ كەتتى . 他把我
给坑了 。 ئۇ ئۈچ دۈشمەننى جايلىۋەتتى . 他搞掉了三个敌
人 。
جايلىماق² 〔动〕 <方> 磨（使光滑，锋利）
جايلىماق³ 〔动〕 <方> 躲身，躲开
جاي - ماكان 〔静〕 家园
جاي - ماكانسىز 〔静〕 无家的，无家可归的: ئادەم ~
无家可归的人 / ~ قالماق 无家可归，流离失所
جايسىز 〔静〕 ①无处所的，无地点的②无住宅的，无
房屋的
جايسىزلىق 〔静〕 ①无处所，无地点②无住宅，无房屋
جايلىق 〔静〕 ①有处所的，有地点的②有住宅的，有房
屋的

垫拜礼 <宗>〔静〕 **جايناماز**

的垫拜礼做②的垫拜礼有①〔静〕 **جاينامازلىق**

草黄麻 <古>〔静〕 **جايئوت**

بۇگۈن ئۇنىڭ كەيپى :思意等利顺、“好”示表〔静〕 **جايىدا**
都切-- ~ ھەممە ئىش 。好不情心的他天今 . ئەمەس ~
得词用、当恰词用 سۆزى جايىدا 。意如事万、好
体 / ئىشىڭىز جايىدىمۇ؟ 吗利顺作工的你 ؟ بۇ بالىنىڭ
。醒清不脑头的子孩个这 . ئەمەس ~ ئەقلى ھوشى

提示表)嘿、喂②(满不示表)嗨、唉① <方>〔叹〕 **جە**
(醒

四的中《经兰古》)来伊勒布哲 <宗>〔静〕 **جەبرائىل**
(“列百加”称《书全约旧》、一之使天大

磨折、苦痛、迫压〔静〕 **جەبىر**

磨折受、迫压受、苦受 **جەبىر چەكمەك**

磨折受、迫压受 **جەبىر تارتماق**

他 . ئۇ ئۆزىگە ئۆزى جەبىر قىلدى :磨折 **جەبىر قىلماق**
。己自磨折己自

ئۇ بۇ ئە- :苦受是为认②磨折受① **جەبىر كۆرمەك**
苦是这为认他 . شنى جەبىر كۆرۈپ ، قىلماي تاشلاپ كېتىپتۇ
。了走就下扔儿活

难苦〔静〕 **جەبىر - جاپا**

苦茹辛含 جەبىر - جاپا تارتماق

ئۇ :的难苦、的苦痛、的苦困〔静〕 **جەبىر - جاپالىق**
。子日的苦困难艰是那 . كۈنلەر ئىدى ~

迫压〔静〕 **جەبىر - زۇلۇم**

的迫压受、的难受苦受〔静〕 **جەبىر - زۇلۇملۇق**

磨折受、苦受〔动〕 **جەبىرلەنمەك**

毛的缀补针用后毛脱子皮〔静〕 **جەپسەك**

ئەرنىڭ جەددى تۆرده ئولتۇرۇپ ئاچ :辈长〔静〕 (جەددى) **جەد**
<谚> . چىقار ، خوتۇننىڭ جەددى ماندىدا ئولتۇرۇپ توق چىقار
席下坐辈长的子妻，子肚瘪饿席上坐辈长的夫丈
。皮肚了破撑

马的色棕红 ئات ~ :(马于用)色棕红〔静〕 **جەدە**

族家〔静〕 **جەددى - جەمەت**

术莪 <植>〔静〕 **جەدۋار**

~ / 表造、表制 ~ سىزماق :表报、格表①〔静〕 **جەدۋەل**
表程课 دەرس جەدۋىلى / 表填 تولدۇرماق

态动使的 «جەدۋەللەشمەك» **جەدۋەللەشتۈرمەك**

态同共的 «جەدۋەللەشتۈرمەك» **جەدۋەللەشتۈرۈشمەك**

态动被的 «جەدۋەللەشتۈرمەك» **جەدۋەللەشتۈرۈلمەك**

بۇ ناھىيىمىزنىڭ :格表造、格表制〔动〕 **جەدۋەللەشمەك**
يىلقى ئىشلەپچىقىرىش پىلانى ئاللىقاچان جەدۋەللىشىپ بولدى .
。了格表成制已早划计产生的年今县我

的式表图、的表图〔静〕 **جەدۋەللىك**

示图 جەدۋەللىك كۆرسەتكۈچ

表报式格表 <经> جەدۋەللىك مەلۇمات

派新革、者新革 <宗>〔静〕 **جەدىد**

يولغا كىرىپ قال- ~ :(象抽)教叛、新革〔静〕 **جەدىدلىك**
路之教叛上走、路道新革上走 ماق

羚喉鹅 ، 羊黄 <动>〔静〕 **جەرەن**

辛细耳獐 <植>〔静〕 **جەرەنقۇلاق**

科伤、生医科外(的学医尔吾维) <医>〔静〕 **جەرراھ**
生医

法方术手科外 ئۇسۇلى ~ :术手科外〔静〕 **جەرراھلىق**

际边、线界边、线界地 <方>〔静〕 **جەرگە**

②金罚交 تۆلىمەك ~ :款罚、金罚①〔静〕 **جەرىمانە**
金约违 <经>

法款罚 <法> جەرىمانە قانۇنى

款罚 <法> جەرىمانە قويماق

息罚 <经> جەرىمانە ئۆسۈمى

过作工 خىزمەت جەريانى :程过〔静〕 (جەرياني) **جەريان**
的结终有没个是间时 . ~ ۋاقىت ئايىغى چىقمايدىغان / 程
。程过

的程进、的程历、的程过〔静〕 **جەريانلىق**

壳弹②铜黄①〔静〕 (جەزى) **جەز**[1]

本赌(的人别给借)〔静〕 **جەز**[2]

ئۇ ئۆزى قىمار ئوينىمايتتى ، ئەمما :债赌放 جەز قىلماق
。债赌放但、博赌不人本他 . جەز قىلاتتى

下见 **جەز**[3]

(油食)炼火旺 جەز قىلماق

锣 <方>〔静〕 **جەز**[4]

花莲银泰勒阿、蒲菖节九 <植>〔静〕 **جەزبۇزار**

场赌(的赌聚债赌放靠)〔静〕 **جەزخانا**

头赌〔静〕 **جەزخور**

业博赌〔静〕 **جەزخورلۇق**

垫鞍〔静〕 **جەزلىك**

下见 **جەزم**

ئۇ ، ئۇدۇلدا ئولتۇرغان يىگىتنىڭ :定肯 جەزم قىلماق
定肯他 . ئىلىدىن كەلگەن مېھمان ئىكەنلىكىنى جەزم قىلدى
。人客的来犁伊是正子伙小的面对在坐

جەزمەن 〔静〕 定一 ،定肯: قانداقلا بولسۇن ئۇنى ~ ئىزدەپ تاپىمەن . 他到找要定一何如论无我 。 ئۇ ~ كېلىدۇ . 。来定肯他

جەزمەنلەشتۇرمەك «جەزمەنلەشمەك» 态动使的

جەزمەنلەشتۇرۇشمەك «جەزمەنلەشتۇرمەك» 态同共的

جەزمەنلەشتۇرۇلمەك «جەزمەنلەشتۇرمەك» 态动被的

جەزمەنلەشمەك 〔动〕 定肯 ،定决: ئۇلارنىڭ بۈگۈن كەچ قۇرۇن يولغا چىقىدىغانلىقى جەزمەنلەشتى . 的发出晚今们他 。了来下定决已事

جەزمەنلىك 〔静〕 性定肯 ،性定坚 ،性然必

جەزملەشتۇرمەك «جەزملەشمەك» 态动使的

جەزملەشتۇرۇشمەك «جەزملەشتۇرمەك» 态同共的

جەزملەشتۇرۇلمەك «جەزملەشتۇرمەك» 态动被的

جەزملەشمەك 〔动〕 定肯 ،白明: نەق مەيدانغا بارغان ھا مانلا ، ئوغرىنىڭ كىم ئىكەنلىكى ساقچىلارنىڭ كۆڭلىدە جەزملەشتى . 了贼窃是谁白明就里心们察警场现到一。

جەزىرە 〔静〕 ① 野荒 ،野旷 ② 岛荒: دېڭىز تەرەپتىن ئاداش قان بىر كېمە ئۇلار تۇرغان جەزىرىگە كېلىپ قاپتۇ . 一只迷 的航船来到他们所在的荒岛。

جەزىرىلىك 〔静〕 荒无人烟的 ،旷野的

جەزىرىمە 〔静〕 灼热: يازنىڭ ~ ئىسسىقى 夏天的灼热

جەسەت 〔静〕 首尸 ،尸体 ،遗体

جەسەت تەكشۇرمەك <法> 检验尸体 ،验尸

جەسەت ساندۇقى 棺材

جەسەت كۆيدۈرمەك 焚尸 ،火化

جەسەت ئۆيى <医> 停尸房 ،太平间

جەسەتخانا = جەسەت ئۆيى

جەسۇر 〔静〕 勇敢的 ،豪迈的 ،大胆的: ~ جەڭچى 勇敢 的战士

جەسۇرانە 〔静〕 豪迈的: ~ روھ 豪迈的精神 ~ ناخشا ساداسى 豪迈的歌声

جەسۇرلاشماق 〔动〕 无所畏惧 ،变大胆

جەسۇرلاشتۇرماق «جەسۇرلاشماق» 态动使的

جەسۇرلۇق 〔静〕 豪气 ،勇气 ،勇敢精神: ~ كۆرسەتمەك 表现勇敢精神

جەگە 〔静〕 <建> 檩子

جەگىلىك 〔静〕 檩材

جەڭ 〔静〕 战 ،战斗: ھاۋا جېڭى 空战 / جەڭگە قاتناشماق 参战 / جەڭگە كىرمەك 投入战斗 / ~ ئېلان قىلماق 宣战

جەڭ پرىنسىپى <军> 作战原则

جەڭ تەييارلىقى = ئۇرۇش تەييارلىقى

جەڭ مەيدانى <军> 战场

جەڭچى 〔静〕 战士: قەھرىمان ~ 勇敢的战士

جەڭچىلىك 〔静〕 战士的: ~ رولى 战士的作用

جەڭگاھ (جەڭگاھى) 〔静〕 疆场 ،沙场

جەڭگە 〔静〕<方> 结实的 ،厚实的 ،坚实的 ،牢固 的 ،扎实的

جەڭگەل 〔静〕<方> 果实(果实)累累

جەڭگى - جېدەل 〔静〕 争斗 ،斗殴

جەڭگىۋار 〔静〕 战斗的: ~ ھايات 战斗生活 / ~ دوستلۇق 战斗友谊 / ~ ۋەزىپە 战斗任务 / ~ ئىرادە 战斗意志 / ~ قوشۇن 战斗队

جەڭگىۋار روھ <军> 士气

جەڭگىۋارلاشتۇرماق «جەڭگىۋارلاشماق» 态动使的

جەڭگىۋارلاشتۇرۇلماق «جەڭگىۋارلاشتۇرماق» 态动被的

جەڭگىۋارلاشماق 〔动〕 战斗化: بۇ جەڭگىۋارلاشقان مۇنتىزىم بىر قوشۇن . 这是一支战斗化的正规部队。

جەڭگىۋارلىق 〔静〕 战斗力 ،斗志 ،战斗精神: جەڭگىۋارلىقنى ئاشۇرماق 提高战斗力

جەڭنامە 〔静〕 战争录 ،战争故事

جەلەق 〔静〕<医> 手淫

جەلپ 见下

جەلپ قىلماق 吸引: سارايدىكى بېزەكلەر ئارسلانبەگنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلدى . 宫殿的装璜吸引了阿尔斯兰拜 戈的注意力。

جەلپكار 〔静〕 有吸引力的 ،富于感召力的: ~ گەپلەر 富于感召力的话

جەلپكارلىق 〔静〕 吸引力 ،感召力

جەلپلىك 〔静〕 有吸引力的 ،富于感召力的

جەللە 〔静〕<艺> 铜手鼓

جەللىگۇر 〔静〕<方> 扒手

جەللىگۇرلۇك 〔静〕<方> 扒窃行为

جەم 〔静〕 集中的 ،聚集的

جەم بولماق 聚集 ،团聚 ،团圆: بىر يەرگە ~ 聚集在一起；济济一堂 / قان - قېرىنداشلار ~ 骨肉团圆 / پۈتۈن ئائىلە ئەزالىرى ~ 全家团聚

جەم قىلماق ① 集中 ،聚集 ،使团聚: سازەندىلەر سازلارنى جەم قىلىپ ، نەغمە - ناۋا قىلىشىپتۇ . 乐师们把乐器集中起来，进行弹唱。 بىز قان - قېرىنداشلارنى ئۇزاق جۇدالىقتىن كېيىن جەم قىلدۇق . 我们使久别后的骨肉

放你！خاتىرىڭىزنى جەم قىلىڭ：心放② 。了圆团人亲
！心

جەمەت 〔静〕 家族، 亲族، 亲属：ئاتا ～ 父系亲属 / ئا-
نا ～ 母系亲属

جەمەت سۇغۇرتىسى ＜经＞ 家族保险

جەمەتلىك 〔静〕 家族人丁多的، 家族人丁兴旺的：～ ئادەم 家族人丁多的人

جەمبىل 〔静〕＜植＞ 牛至

جەملەتمەك «جەملىمەك» 的使动态：ئۇ بوغالتىرغا پۈتۈن يىل-
لىق كىرىمنى جەملەتتى . 他让会计汇总全年的收入。

جەملەشمەك «جەملىمەك» 的共同态：ئاكا - ئۇكىلار تاپقان
پۇللىرىنى جەملەشتى . 哥俩把挣的钱汇总到一起。

جەملەشكەن نوتا ＜艺＞ 总谱

جەملەنمەك «جەملىمەك» 的被动态

جەملىمەك 〔动〕 汇集، 汇总، 集中：سان - سىفىرلارنى
～ 汇总数字

جەمئىي 〔静〕 ①所有的، 全部的، 整个：～ ئادەم 所有
的人 ②共计، 总计، 合计：بىزنىڭ ئىدارىدە ～ يۈز ئادەم
بار . 我们单位共计有一百人。

جەمئىيەت 〔静〕 ①社会：ئىناق ～ 和谐社会 / ～ تۈزۈمى
社会制度 ②会، 协会：قىزىل كىرست جەمئىيىتى 红十
字会 / دوستلۇق جەمئىيىتى 友好协会 / يازغۇچىلار جەم-
ئىيىتى 作家协会

جەمئىيەت ئامانلىقى ＜法＞ 社会治安

جەمئىيەت تارىخشۇناسلىقى 社会史学

جەمئىيەت مۈلۈكچىلىكى ＜经＞ 社会所有制

جەمئىيەت ئۇچۇرى ＜经＞ 社会信息

جەمئىيەتشۇناس 〔静〕 社会学家

جەمئىيەتشۇناسلىق 〔静〕 社会学

جەندە 〔静〕①百衲衣②＜转＞ 衣钵

جەندىر 〔静〕＜机＞ 丝锥

جەننەت 〔静〕 天堂، 天园، 天国، 极乐世界

جەننەتقۇش 〔静〕＜动＞ 极乐鸟، 凤鸟

جەننەتتىي 〔静〕 纯粹清白的، 该升入天堂的

جەنۇب 〔静〕 南، 南方، 南边：دەرۋازىسى جەنۇبقا قاراپ
ئېچىلغان قورۇ 大门朝南开的院子 / مەن جەنۇبتىن كەلدىم .
我从南方来。

جەنۇب شامىلى ＜气＞ 南风

جەنۇبىي 〔静〕 南面的، 南方的：～ شىنجاڭ 南疆 / ～
رايون 南方

جەنۇبىي ئاسىيا ＜地＞ 南亚

جەنۇبىي ئاسىيا تىللىرى سىستېمىسى ＜语＞ 南
亚语系

جەنۇبىي ئافرىقا ＜地＞ 南非

جەنۇبىي ئامېرىكا قىتئەسى ＜地＞ 南美洲

جەنۇبىي جۇڭگو 华南

جەنۇبىي قۇتۇپ ＜地＞ 南极

جەنۇبىي قۇتۇپ چەمبىرى ＜地＞ 南极圈

جەنۇبىي كەڭلىك ＜地＞ 南纬

جەنۇبىي ماگنىت قۇتۇبى ＜地＞ 南磁极

جەنۇبىي يېرىم شار ＜地＞ 南半球

جەھەت 〔静〕 方面：ئىقتىسادىي جەھەتتە 在经济方面 / ھا-
زىر مەن ھەممە جەھەتتىن خاتىرجەم . 现在，我各方面都放
心。

جەھەننەم 〔静〕＜宗＞ 火狱، 地狱：جەڭچىلەر بىر سائەت
ئىچىدە ئون نەچچە دۈشمەننى جەھەننەمگە ئۇزاتتى . 战士们在
一个小时之内把十多个敌人送进了地狱。

جەھەننەمگە ئۇزاتماق 送进地狱

جەھەننەمگە يوللىماق = جەھەننەمگە ئۇزاتماق

جەھرە 〔静〕＜宗＞ 颂词

جەھرە سالماق 大声朗诵颂词：مۆرىتلار بەزىدە كېچىچە
جەھرە سالاتتى . 信徒们有时连夜朗诵颂词。

جەھرىخانا 〔静〕＜宗＞ 赞颂堂

جەۋزا 〔静〕＜天＞ ①双子宫②(回历太阳年)三月

جەۋلان 见下

جەۋلان ئەيلىمەك = جەۋلان قىلماق

جەۋلان قىلماق ①招展، 飘扬：مەيداندا قىزىل بايراقلار
جەۋلان قىلاتتى . 广场上红旗飘扬。②飞翔، 翱翔：
توپ - توپ كەپتەرلەر بۇلۇت ئارىسىدا جەۋلان قىلاتتى . 一群
群鸽子在云间翱翔。③显露، 显现：ئۇنىڭ چىرايىدا
خۇشاللىق ئالامىتى جەۋلان قىلدى . 在他的脸上显露出高兴
的神色。ئۇنىڭ قەھرىمانلىق ئوبرازى يەنە كۆز ئالدىمدا جەۋلان
قىلدى . 他的英雄形象又显现在我眼前。

جەۋھەر 〔静〕 ①宝石②＜转＞ 精华، 精髓：سەنئەتنىڭ
جەۋھىرى 艺术精华 / ماركسىزمنىڭ جەۋھىرى 马克思主
义的精髓 ③＜转＞ 结晶：ئەمگەكنىڭ جەۋھىرى 劳动
结晶

جەيرە[1] 〔静〕＜动＞ 豪猪

جەيرە[2] 〔静〕＜植＞ 隐花草

جەينەك 〔静〕 ①胳膊肘②＜转＞ 拐角، 拐弯处：بىزد-

مىز ئەنە شۇ دەريانىڭ ئايلىنىشىدىكى جەينەككە جايلاشقان . 我们的村子座落在那条河的拐弯处。~ كاناي 拐脖儿

جەينەك دەستە 〈机〉 曲柄

جەينەكتەك 〔静〕 小的، 个儿小的：~ ئادەم 个儿小的人

جەينەكلەتمەك «جەينەكلىمەك» 的使动态

جەينەكلەشمەك «جەينەكلىمەك» 的共同态：بالىلار ئورۇن تالىشىپ ، بىر - بىرى بىلەن جەينەكلىشىپ ئولتۇراتتى . 孩子们为了争座位، 互相用胳膊肘子捣。

جەينەكلەنمەك ① «جەينەكلىمەك» 的被动态 ② «جەينەكلەمەك» 的自复态：بوۋاي ماموق ياستۇققا جەينەكلەندى . 老爷爷用胳膊肘子撑着身子斜靠在羽绒枕头上。

جەينەكلىك 〔静〕 ①弯的، 弯曲的 ②摇篮上压肘的小枕头

جەينەكلىك ئوق 〈机〉 曲轴

جەينەكلىمەك 〔动〕 ①用胳膊肘捣：ئۇ بالىنى جەينەكلەپ جىمىتىپ قويدى . 他用胳膊肘捣了一下، 让孩子安静下来。②用胳膊肘支撑：ئۇ ياتقان يېرىدىن جەينەكلەپ تۇرۇپ تامغا يۆلىنىپ ئولتۇردى . 他用胳膊肘撑着起身، 靠墙坐下来。

جوتاڭ 〔静〕 ①搅团(玉米面稠粥) ②〈转〉 乱糟糟، 一团糟：ئىشنى ~ قىلىۋەتمەك 把事情搞得一团糟

جوتاڭ چالماق ①打搅团 ②〈转〉 搞得乱糟糟، 搞得一团糟

جوتۇ 〔静〕 锄头

جوجەي 〔静〕 ①口疮 ②嚼子

جوجو 〔模〕〈儿〉 ①嘘嘘(给小孩儿把尿发出的声音) ②尿尿：بالام ~ بارمۇ؟ 孩子، 尿尿吗？

جوخۇ 〔静〕〈方〉 驴队، 驴帮

جودا 〔静〕 纠纷، 事端

جودا تۇغدۇرماق 挑起事端

جودا تېرىماق 吵架، 闹纠纷

جودا چىقارماق = جودا تېرىماق

جوداچى 〔静〕 是非头儿، 爱惹事的人

جودالاشماق 〔动〕 吵架：ئالدىنقى كۈنى دىلبەر بىلەن ئىككىمىز جودالىشىپ قالدۇق . 前天我跟迪丽拜尔吵了一架。

جور 〔静〕 相称، 般配：قىز بىلەن يىگىت بىر - بىرىگە ~ ئىكەن . 姑娘和小伙子很般配。

جور بولماق ①伴：جور بولۇپ ناخشا ئېيتماق 伴唱 / جور بولۇپ ساز چالماق 伴奏 ②做伴：ئۇنىڭغا جور بولغۇدەك ھېچكىم چىقمىدى . 没有任何人能跟他做伴。

جور قىلماق ①伴：دۇتارغا ناخشىنى ~ 伴着都塔尔唱歌 ②配对儿：بۇ ئىككىسى بىر - بىرىگە جور قىلىپ يارىتىلغانىكەن . 这两个人很般配。

جورا 〔静〕 ①同伴：ئۇ ئۆز جورىلىرى بىلەن مەسلىھەتلەشمەكچى . 他要和自己的同伴们商量。②伴侣، 配偶：~ تاپماق 找伴侣، 找配偶

جورا بولماق ①作配偶：بۇ ئايال ئۇنىڭغا جورا بولۇپتۇ . 这个女人成了他的配偶。②当伙伴：سەن ماڭا جورا بول . 你当我的伙伴吧。

جوراتماق «جورىماق» 的使动态：ئاناڭنى جوراتما . 别惹你妈生气。

جوراشماق «جورىماق» 的共同态

جورلۇق 〔静〕 伴唱的، 伴奏的：~ مۇزىكا 伴奏音乐

جورۇق 〔静〕〈方〉 命令

جورۇقچىلىق 〔静〕〈方〉 命令主义، 强迫命令

جورۇنقاي 〔静〕〈方〉 家谱، 谱系

جورۇماق 〔动〕〈方〉 命令：تۇردى ئەركىننى قوناق باشلىرىنى ئۈزۈشكە جورۇپتۇ . 图尔迪派艾尔肯掰玉米棒子。

جورىتىشماق «جوراتماق» 的共同态

جورىقەند 〔静〕〈植〉 卓日堪德甜瓜

جورىلىق 〔静〕 有伙伴的، 有同伴的، 有伴侣的

جورىماق 〔动〕 ①唠叨، 絮叨：ئۇ جوراپ قۇلاقنى ئاغرىتىۋەتتى . 他絮叨得人耳朵疼。②发牢骚：بىرەر ئېغىز گەپكىمۇ شۇنچە جوراش كېتەمدۇ؟ 说了两三句话، 用得着发这么大的牢骚吗？

جوزا 〔静〕 桌子

جوزا - بەندىڭ 〔静〕 桌子板凳

جوزام 〔静〕〈方، 医〉 麻风病

جوسۇلاڭ 〔静〕〈方〉 牧场

جوغا 〔静〕 壶嘴：چەينەك جوغىسى 茶壶嘴

جوغا تىلى = جوغا ياپقۇچ

جوغا ياپقۇچ 壶嘴盖

جوغجوق 〔静〕〈方، 动〉 领头羊

جوغدا 〔静〕 (鸟类头上的)凤毛، 冠毛

جوغداي 〔静〕 (骆驼颈部和膝部的)长绒毛

جوغدۇن 〔静〕〈方〉 活泼

جوغدىيەك 〔静〕 (母鸡的)凤头

جوغۇلا 〔静〕〈方〉 (马胸前装饰的)红穗子

جوغىلىق 〔静〕 带嘴壶的：~ چۆگۈن 带嘴的茶壶

جوقا 〔静〕 山涧، 山沟

جوگىنا 〔静〕 <方، 动> 鸽母
جوگىسا 〔静〕 分部形球的上盖壶铜
جوغاق 〔静〕 <方> 味膻
جوغقۇرماق 〔动〕 <方> 理管
جول 〔静〕 <物> 功)耳焦②(家学理物国英)尔焦①
(位单的
جول تەجرىبىسى <物> 验实耳焦
جول ئېلېكتر ئىسسىقلىق قانۇنى <物> 电耳焦
律定热
جولاپ 〔静〕 水镇冰汁糖
جومباق 〔静〕 <骂> (话的人女骂)怪八丑
جوملىماق 〔动〕 <古> (子绳用) 界划، 线界出拦
جون 〔静〕 椎腰的物动
جون تۇتماق = جونلانماق
جونداق 〔静〕 ①烂破: ~ كىيىم ـ كېچەك 服衣烂破穿
者褛褴衫衣، 者烂破衫衣②
جونلانماق 〔动〕 腰长物动
جونۇشماق «جونۇماق» 态同共的
جونۇماق 〔动〕 指(指食用): ئۇ بىگىز قولىنى جونۇپ تۇرۇپ
سۆزلىدى . 。说着指指食用他
جوۋا 〔静〕 场市食粮
جوۋاتماق «جوۋماق» 态动使的: ئۆزلىرىنى جوۋاتماي ، ئۆزۈم
ئېيتىپ بېرەي . 。说己自我، 了你烦麻不
جوۋاشماق «جوۋماق» 态同共的: جوۋاشمىسىلا ، مەن ئۆزۈم
ئىشلەي . 。吧干己自我، 了们你烦麻别
جوۋالغۇ 〔静〕 烦麻، 顿劳: ~ تارتماق 烦麻受经 / جو-
ۋالغۇغا قالماق 烦麻到遇 / يول جوۋالغۇسى 顿劳途路
جوۋىزىر 〔静〕 <方> 的话听不
جوۋماق 〔动〕 神劳، 神费، 烦麻: سىز كۆپ جوۋىماڭ .
。神劳多要不你 ئۆزلىرى كۆپ جوۋاپتىلا ، رەھمەت ! 太你
! 谢谢، 了神费
جوي 〔静〕 <方> 难困، 苦艰، 苦辛
جويۇز 〔静〕 <植> 寇豆肉
جۇ 〔静〕 <天> 九(从冬至起每九天为一个"九"): سو-
غۇق ئۈچىنچى جۇدا بولىدۇ . 。九三在冷
جۇ ئالماق = جۇ كىرمەك
جۇ كىرمەك <天> 九交، 九进
جۇاڭزۇ 〔静〕 族壮
جۇاڭزۇ تىلى <语> 语壮
جۇاڭزۇچە 〔静〕 ①语壮②族壮的式

جوۋپپاڭلىماق 〔动〕 <方> ①漓淋②滴答
جۇت[1] 〔静〕 ①风雪灾害: ~ بولماق 发生风雪灾害 / ئە-
تىيازدا كەلگەن ~ ئاپتىدە ئون نەچچە قوي ئۆلدى . 一的天春
场风雪灾害死了十几只羊。②费衣服鞋袜的: ئايىغى
~ بالا 穿鞋费的孩子
جۇت[2] 〔静〕 <植> 麻黄
جۇتاقاشماق «جۇتاقماق» 的共同态
جۇتاقماق 〔动〕 遇到风雪灾害
جۇتچىلىق 〔静〕 ①风雪严寒: جۇتچىلىقنىڭ دەستىدىن تالا ـ
تۈزگىمۇ چىقالمىدۇق . 由于风雪严寒我们连门都没出。
②<转>灾难: يۇرتىمىزنى ~ قاپلىدى . 灾难笼罩着我
们家乡。
جۇت ـ شىۋىرغان 〔静〕 风雪严寒
جۇتلۇق 〔静〕 ①风雪交加的، 寒气袭人的: قىشنىڭ ~
بىر كۈنى 冬日风雪交加的一天②<转>冰冷的، 冷
若冰霜的: ئۇنىڭ تەلەتىدىن ھامان ~ يېغىپ تۇرىدۇ . 他的
面孔老是冷冰冰的。
جۇخارگۈل 〔静〕 <植> 菊花
جۇدا 〔静〕 ①失去، 丧失، 摆脱②分离، 解脱
جۇدا بولماق 失去، 丧失، 摆脱: مۇھەببەتتىن ~ 失
去爱情 / ئەڭ يېقىن كىشىسىدىن ~ 失去最亲的
人 / غەمدىن ~ 摆脱愁苦
جۇدا قىلماق 使分离، 使解脱: ئۇ ئىككىسىنى بىر ـ
بىرىدىن مەڭگۈ جۇدا قىلىۋېتىشكە نېمە ھەققىم بولسۇن؟ 我有
什么权利把他们俩永远拆散呢？
جۇدالاشماق 〔动〕 离别، 分手، 脱离، 摆脱: يېقىن كىشى-
لەر بىلەن ~ 离别亲人 / زۇلمەتنىڭ زەنجىرىدىن ~ 摆脱黑
暗的锁链
جۇدالىق 〔静〕 离别: ئۇ ، بۇ جۇدالىق دەردىگە چىدىيالمايتتى .
他受不了离别的痛苦。
جۇدۇن 〔静〕 ①寒流: جۇدۇنغا ئۇچرىماق 遇到寒流②
<转> 火气، 怒气: بۈگۈن سەمەتنىڭ جۇدۇنى ئۆرلەپ
قالغاندى . 今天赛麦提的真恼火了。
جۇدۇنى تۇتماق 发火، 动怒، 动肝火، 动气: تۇر-
سۇنئاينىڭ جۇدۇنى تۇتتى . 图尔荪娜依发火了。
جۇدۇنى ئۆرلىمەك = جۇدۇنى تۇتماق
جۇدۇن ـ چاپقۇن 〔静〕 ①暴风雨، 暴风雪، 暴风骤雨②
<转>风霜
جۇدۇن ـ چاپقۇنلۇق 〔静〕 暴风雪的، 急风暴雨的: بۇ
يىلقى كەچ كۈز ~ بولىدىغاندەك تۇرىدۇ . 今年晚秋将会是

一个急风暴雨的季节。

جۇدۇنلۇق 〔静〕 严寒的: ئۇ قار ئارىلاش يامغۇر يېغىپ تۇر- غان ~ كۈنلەر ئىدى. 那是雨雪交加的严寒日子。

جۇر 〔静〕 <古、动> 麕

جۇرافگۇل 〔静〕 <植> 六月雪

جۇرى 〔静〕 <古> 埙

جۇرجان 〔静〕<古> 柔然

جۇزبۇۋا = جويۇز

جۇزغا 〔静〕 <植> 蜂斗菜，蜂斗叶

جۇش 见下

جۇش ئۇرماق ①汹涌澎湃: دەريا جۇش ئۇرۇپ ئاقماق 河水汹涌澎湃②蓬勃: جۇش ئۇرۇپ راۋاجلانماق 蓬勃发展

جۇشقۇن 〔静〕 激昂的，饱满的，高昂的: ~ كەيپىيات 高昂的情绪 / ~ روھ 饱满的精神

جۇشقۇنلانماق 〔动〕 汹涌澎湃: جۇشقۇنلىنىپ ئېقىۋاتقان دەريا 汹涌奔流的河

جۇشقۇنلۇق 〔静〕 激情: ئۇنىڭ چىرايىدىن قانداقتۇر بىر ~ چىقىپ تۇراتتى. 他的脸上流露出一种异样的激情。

جۇغ[1] 〔模〕 寒战，寒噤: دەريا يۈزىدىن سوغۇق شامال كې- لىۋىدى، ئۇنىڭ تېنى ئىختىيارسىز ~ قىلىپ كەتتى. 河面上吹来一阵冷风，她不禁打了个寒战。

جۇغ - جۇغ 〔模〕 得得，瑟瑟: ~ تىترىمەك 瑟瑟发抖

جۇغ[2] 〔静〕 个子，个头儿: جۇغى كىچىك ئادەم 个子小的人 / جۇغى كىچىك جەدە ئات 个头儿小的棕色马

جۇغ[3] 〔静〕 人烟稠密的: ~ مەھەللە 人烟稠密的社区

جۇغ - جەمى 〔静〕 总共: ~ ئاران يەتمىش - سەكسەنچە تۈتۈنى بار يېزا 总共只有七八十户的乡村

جۇغراپىيە 〔静〕 ①地理: تەبىئىي ~ 自然地理 / ئىق- تىسادىي ~ 经济地理 / بوتانىكىلىق ~ 植物地理②地理学

جۇغراپىيەشۇناس 〔静〕 地理学家

جۇغراپىيىلىك 〔静〕<地> 地理的: ~ مۇھىت 地理环境 / ~ ئورۇن 地理位置

جۇغراپىيىلىك ئايرىش 地理细分

جۇغراپىيىلىك ئىسفىرا <地> 地理圈

جۇغراپىيىلىك سىستېما <地> 地理学体系

جۇغراپىيىلىك فاكتور <地> 地理因子

جۇغراپىيىلىك كەڭلىك <地> 地理纬度

جۇغراپىيىلىك مېتېئورولوگىيە <地> 地理气象学

جۇغراپىيىلىك مېرىدىئان <地> 地理子午线

جۇغرۇقماق 〔动〕 (因发烧而)感到冷

جۇغىدە 〔静〕 瑟瑟: ئۇنىڭ تېنى ~ قىلىپ كەتتى. 他身体瑟瑟颤抖起来。

جۇغلاتماق «جۇغلىماق» 的使动态: ماتېرىيال ~ 让人搜集材料

جۇغلاشماق «جۇغلىماق» 的共同态

جۇغلانما 〔静〕 积累: جامائەت جۇغلانمىسى 公共积累

جۇغلانما پىرسەنت <经> 累积百分比

جۇغلانما فوند <经> 积累基金

جۇغلانما كرىستال <地质> 堆晶

جۇغلانما يۇلتۇز <天> 聚星

جۇغلانماق «جۇغلىماق» 的被动态

جۇغلىماق 〔动〕 集中，积攒，积累: پارچە - پۇرات پۇللار- نى ~ 把零零星星的钱攒积起来 / مەبلەغ ~ 积累资金

جۇغۇر 〔静〕 <动> 秧鸡

جۇغۇلا 〔静〕<方> (带小铃的)马胸饰

جۇغۇلداتماق «جۇغۇلدىماق» 的使动态

جۇغۇلداشماق «جۇغۇلدىماق» 的共同态

جۇغۇلدىماق 〔动〕 发颤，瑟瑟: جۇغۇلداپ تىترەپ كەتمەك 瑟瑟发抖

جۇڭ 见下

جۇڭ سۈرەشمەك ①陪酒②<转> 帮腔: ئۇمۇ بىزگە قوشۇلۇپ جۇڭ سۈرشىپ بەردى. 他也过来为我们帮腔。

جۇڭجياڭ 〔静〕<军> 中将

جۇڭجياڭلىق 〔静〕 中将之职

جۇڭخۇا 〔静〕 中华

جۇڭخۇا مىللەتلىرى 中华民族

جۇڭسەنفۇ 〔静〕 中山服

جۇڭشى 〔静〕<军> 中士

جۇڭغار[1] 〔静〕<古> 准噶尔(清代卫拉特蒙古四部之一)

جۇڭغار[2] 〔静〕<地> 准噶尔

جۇڭغار بۆۋانىسى <植> 准噶尔乌头

جۇڭغار قۇلانى <动> 蒙新野驴

جۇڭغار يەر مەدىكى <植> 准噶尔锁阳

جۇڭگو 〔静〕<地> 中国

جۇڭگو ئاقۋاشئوتى <植> 白头翁

药山通普 <植> جوڭگو پىچەكگۈلى
木连黄 <植> جوڭگو پىستىسى
蝶凤虎国中 <动> جوڭگو تاغىل كېپىنىكى
菜寒冬 <植> جوڭگو تۈگمەنگۈلى
医中 <医> جوڭگو تېبابىتى
杨白家 <植> جوڭگو تېرىكى
绒国中 <动> جوڭگو تىۋىتلىق قىسقۇچپاقىسى
蟹螯
竹石 <植> جوڭگو چىنىگۈلى
菜皂国中 <植> جوڭگو سوپۇندەرىخى
荆紫 <植> جوڭگو سىرىش دەرىخى
虫翅缺国中 <动> جوڭگو قاناتسىز قۇرتى
党产共国中 جوڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى
侨华 جوڭگو مۇھاجىرلىرى
蛙林国中 <动> جوڭگو ئورمان پاقىسى
蒜回回小 <植> جوڭگو ئېيىق تاپىنى
国中 جوڭگو ئىشچى - دېھقانلار قىزىل ئارمىيىسى
军红农工
秋国中 <动> جوڭگو ئىلمەك قۇيرۇق ئۆردىكى
鸭沙
特国中، 的式国中②文中، 话国中①〔静〕 جوڭگوچە
的色
画国، 画国中 جوڭگوچە رەسسام
棋象国中 <体> جوڭگوچە شاھمات
家学汉، 通国中 〔静〕 جوڭگوشۇناس
学汉، 学国中 〔静〕 جوڭگوشۇناسلىق
儿国中 بالا ~ :的国中②人国中① 〔静〕 جوڭگولۇق
女妇国中 ئايال ~ / 童
尉中 <军>〔静〕 جوڭۋېي
打، 的丁补摞丁补②子鞋软的头鞋有没① 〔静〕 جول
的丁补满
戒金 ئالتۇن ئۈزۈكنىڭ جولاسى :泽光 〔静〕 (جولاسى) جولا[1]
泽光的指
毛额的驼骆 〔静〕 جولا[2]
卡木二十尔吾维》)拉朱 <艺>〔静〕 (جولاسى) جولا[3]
(称名目曲个一的分部《曼额乃琼》中《姆
的泽光无 مارجان ~ :的泽光无، 的光无 〔静〕 جولاسىز
子珠
芥荆 <植>〔静〕 جولاغ
计诡، 招花، 腕手، 俩伎 <方>〔静〕 جولاق

蓉芙木 <植> 〔静〕 جولاگۈل
泽光发 〔动〕 جولالانماق
的亮闪 بېزەكلەر ~ :的艳鲜泽色، 的亮闪 〔静〕 جولالىق
斯莱特艾车莎的艳鲜泽色 ئەتلىسى يەكەن ~ / 品饰装
绸
蓠江 <植>〔静〕 جولان
衣的褛褴 كىيىم ~ :的烂破، 的褛褴 〔静〕 جول - جول
衫
破 جولداراپ تۇرغان كىيىم :烂破، 褛褴 〔动〕 جولدارىماق
服衣的烂
服衣的堪不旧破 كىيىم ~ :的堪不旧破 〔静〕 جولدۇر
个一 ئادەم بىر ~ :服衣的堪不烂破 جولدۇر كېپەن
人的服衣堪不烂破着穿
态同共的 «جولغۇماق» جولغۇشماق
(兽禽)毛脱 〔动〕 جولغۇماق
底鞋皮 〔静〕 جولۇق
جولۇقى چىقماپ كەتكەن :堪不烂破 جولۇقى چىقماق
褡裢的堪不烂破 خورجۇن
备筹، 备预، 备准 <方>〔动〕 جومقۇلىماق
和共، 国和共 〔静〕 جومھۇرىيەت
制和共 جومھۇرىيەت تۈزۈمى
派和共، 者义主和共 〔静〕 جومھۇرىيەتچى
和共 دۆلەت تۈزۈمى ~ :的制和共 〔静〕 جومھۇرىيەتلىك
度制家国的制
! 呀了忘别可 ! ~ ئۇنتۇپ قالمىغىن :啊، 呀 〔助〕 جومۇ
尊令 ! ~ سىلىنىڭ بۇ ئىشلىرىغا ئاتىلىرى تازا رازى ئەمەس
! 啊، 意满不在实可事件这您对
浴洗不后为行性生发指)的净洁不子身 〔静〕 جونۇپ
人的净洁不子身 ئادەم ~ :(的物秽染沾或
的情痴 〔静〕 جونۇن
意情绵缠، 情痴 〔静〕 جونۇنلۇق
~ ئۆلۈك / 料的子面袄皮作 تاشلىقى ~ :袄皮 〔静〕 جوۋا
袄皮皮羔 ~ كۆرپە / 袄皮皮狐 ~ تۈلكە / 袄皮板光
جوۋا تاراقشىتماق 势声张虚 : سەنلەر ھەرقانچە جوۋا تا-
。用没也势声张虚再们你 . راقشىتقىنىڭ بىلەنمۇ بىكار
جوۋىنى تەتۈر كىيمەك 赖耍 : مانا ئەمدى ئىش ئوڭشىلى-
正情事在现 ؟ ۋاتقاندا، جوۋاڭنى تەتۈر كىيىۋالغىنىڭ نېمىسى
？赖耍要么什为你، 当顺
开، 机油榨土动开 چۆرۈمەك ~ :机油榨土 〔静〕 جوۋاز
坊油

جوۋازچى 〔静〕 工油榨

جوۋازچىلىق 〔静〕 业油榨

جوۋازخانا 〔静〕 坊油

جوۋالدۇرۇز 〔静〕 针包纹: ئاقىلغا ئىشارەت، نادانغا ~ .
<谚> 明不也扎针人蠢، 懂即示暗人明聪 。

جوۋان 〔静〕 妇少: چىچەن جوۋاننى ئوچاق بېشىدا سىنا .
<谚> 手身显上台锅妇少的干能 。 قاچىدىغان تاشلاپ
قىز بار ، ئېلىپ قاچىدىغان ~ بار . <谚> 有人惹厌的恶少
女، 有人让舍不得的少妇 。

جوۋان تويى ①绾发礼(旧俗، 结婚生孩子之后، 为妇女举行的绾发仪式)②再婚礼(离异后再婚时
举行的仪式)

جوۋانلىق 〔静〕 少妇习气

جوۋاۋا 〔静〕 饺子: ~ توگمەك 包饺子

جوۋاينىمەك 〔静〕<骂> 死鬼، 短命鬼

جوۋاينىمەك كەتكۇر <骂> 天杀的، 该死的، 短
命鬼

جوۋۇشكا 〔静〕 (驼队中一头骆驼峰耳挂的)小铃铛

جوۋنچى 〔静〕 皮袄匠، 皮师傅

جوۋنچىلىق 〔静〕 缝皮袄的行当: ئۇلارنىڭ ئۆيىدە ~ قى-
لىدىغانلار يوق . 他们家里没有缝皮袄的人。

جوۋنسىز 〔静〕 没有皮袄的

جوۋنلۇق 〔静〕 ①穿皮袄的: كالتا ~ ئادەم دۇكان ئالدىدا
توختىدى . 一穿件短皮袄的人在商店门前站住了。②
够缝一件皮袄的: بىر ~ تېرە 够缝一件皮袄的皮子

جوۋنە 〔静〕<植> 阿育魏果

جوئىدە 〔静〕<植> 金石蚕

جويازا 〔静〕 褚腰子، 小棉袄

جوتكۇمەك 〔动〕<古> 发奋

جوجەي = ئېغىزدۇرۇق

جون 〔静〕 居心، 心怀

جونى يامان 居心不良: جونى يامانىنىڭ قازىنى توشۇك .
<谚> 心坏的人锅都是漏的; 喻同"恶有恶报"。

جونەتمەك «جونمەك» 的使动态

جونەشمەك «جونمەك» 的共同态

جونەلمەك «جونمەك» 的自复态

جونتۇمەك 〔动〕<方> 糊涂، 老糊涂

جوندەتمەك «جوندىمەك» 的使动态

جوندەشمەك «جوندىمەك» 的共同态

جوندەك 〔静〕<方> 打满补丁的، 褴褛

جوندەلمەك «جوندىمەك» 的被动态

جوندىمەك 〔动〕 ①修理، 收拾، 拾掇، 办妥: ھارۋىنى
~ 修理马车 / ئۆينى ~ 收拾屋子 ②<转> 惩治:
بۇ ئەبلەخنى كېلىشتۈرۈپ جوندىمەي بولمايدۇ . 这个家伙非得
狠狠地惩治一下不行。③哄، 骗: سەن ئۆتكەن قېتىمقى
مېنى جوندىگەنىدىڭ . 你上次就骗过我了。

جونىمەك 〔动〕 去، 走去: قىشتا قالماي قارلىغاچلار ئىسسىق
جايغا جونەپتۇ . 没到冬天، 燕子就向热的地方飞去了。
ئۇ ئۆز ئۆيى تەرەپكە جونىدى . 他朝自己家的方向走去。

جوۋەندە 〔静〕 ①(白面和粗粮的)混合面: ~ نان 混合
面馕②混合面馕: ئاپام بۈگۈن بىر تونۇر ~ ياقتى . 妈妈
今天打了一坑混合面馕。

جويلۇشمەك «جويلۇمەك» 的共同态

جويلۇمەك 〔动〕 ①梦呓، 说梦话: ئاغزىغا كەلگەننى ~ 信
口胡说②<转> 信口雌黄، 胡说: ئۇ قىزىتمىسى ئۆرلە-
گەنلىكتىن ئوختىماي جويلۇيتتى . 他因发烧، 直说胡话。

جوپ 〔静〕 ①双的، 双: ~ كۈن 双日 / ~ ئوينىماق 双
打 / دەرد كەلسە ~ ، دۆلەت كەلسە تاق . <谚> 祸来
成双، 财来成单; 祸不单行، 福无双至。②对، 双:
بىر ~ كەپتەر 一对鸽子 / بىر ~ ئاياغ 一双鞋③配
偶

جوپ راك <动> 对虾

جوپ سان <数> 偶数

جوپ سۆز <语> 对偶词

جوپ فۇنكسىيە <数> 偶函数

جوپ قاپىيە <文> 双韵

جوپ كۈچ <物> ①合力②偶力

جوپ گېن <生> 成对基因

جوپ نىكاھلىق تۈزۈم 偶婚制

جوپتەك 〔静〕 镊子

جوپتەكلىمەك 〔动〕 ①(用镊子)夹住②(双手)对合: ما
ئەپەندى قوللىرىنى جوپتەكلەپ ، تەبەسسۇم بىلەن ئورنىدىن تۇر-
دى . 马先生双手对合، 微笑着站了起来。

جوپسىز 〔静〕 ①不成对的②失去配偶的

جوپلەشتۈرمەك «جوپلەشمەك» 的使动态

جوپلەشتۈرۈلمەك «جوپلەشتۈرمەك» 的被动态

جوپلەشمەك 〔动〕 ①依偎在一起، 握在一起②交尾،
交配: كەپتەرلەر جوپلەشتى . 鸽子交尾。③合拢: ئىككى
سايە جوپلىشىپ بىر سايە بولۇپ قالدى . 两个影子合拢成一
个影子。

جۈپلەنمەك «جۈپلىمەك» 的被动态

جۈپلۈك 〔静〕 成对的، 成双的: ~ قىلماق 配对

جۈپلىگۈچ 〔静〕<电> 接合器

جۈپلىمە 〔静〕 拼起来的

جۈپلىمە شال 拼起来的木板

جۈپلىمەك 〔动〕 拼، 并拢: جوزىلارنى جۈپلەپ قويماق 把桌子拼起来 / ئۇ پۇتلىرىنى جۈپلەپ كوماندىرنىڭ ئالدىدا تىك تۇردى. 他并起两腿، 直直地站在指挥员前面。

جۈت 〔静〕<方> 吝啬

جۈترەڭچىلىك 〔静〕<方> 青黄不接

جۈجەم 〔静〕<方، 植> 桑树②桑葚

جۈجۈك 〔静〕<方> (墙根的)水洞

جۈجۈلە 〔静〕<植> 褐梨

جۈدەتمەك «جۈدىمەك» 的使动态

جۈدەڭ 〔静〕 削瘦的: ~ ئادەم 削瘦的人 / ~ چىراي 削瘦的面孔

جۈدەڭگۈ = جۈدەڭ

جۈدەڭگۈلۈك = جۈدەڭلىك

جۈدەڭلىك 〔静〕 瘦削، 憔悴

جۈدىمەك 〔动〕 消瘦: بىچارە قىز شۇ ئىككى ئاي ئىچىدە جۈدەپلا كەتتى. 可怜的姑娘这两个月消瘦多了。 جۈدەپ قۇرايدەك بولۇپ قالماق 骨瘦如柴

جۈرئەت 〔静〕 勇气، 胆量، 胆识

جۈرئەت قىلماق 敢于: كۈرەش قىلىشقا ~ 敢于斗争 / ئۇنىڭ ئالدىدا گەپ ياندۇرۇشقا جۈرئەت قىلىدىغان ئادەم چىقمىدى. 在他的面前没有人敢于顶嘴。

جۈرئەتسىز 〔静〕 没有勇气的: ~ ئادەم 没有勇气的人

جۈرئەتسىزلەنمەك 〔动〕 胆怯، 失去勇气: مەن بۇنداق جۈرئەتسىزلىنىپ كەتمەسلىكىم لازىم ئىدى. 我本不该这么胆怯。

جۈرئەتسىزلىك 〔静〕 胆小، 胆小怕事

جۈرئەتلەندۈرمەك «جۈرئەتلەنمەك» 的使动态

جۈرئەتلەنمەك 〔动〕 鼓起勇气، 有了勇气، 胆子变大: ئۇ بىردىنلا جۈرئەتلىنىپ كەتتى. 他的胆子一下子大了起来。

جۈرئەتلىك 〔静〕 有勇气的، 有胆识的، 有胆量的: جۈرئەتلىك ئادەم 有胆量的人

جۈرجىت 〔静〕<古> 女真

جۈزنەك 〔静〕<植> 泽兰

جۈزئىي 〔静〕 局部的، 部分的: ~ ھادىسە 局部现象

جۈزئىي ھۆكۈم <逻> 特称判断

جۈزئىيلىك 〔静〕 局部性

جۈسەي = كۆدە

جۈسەي مانتا <食> 韭菜包子

جۈسۈن 〔静〕 体态

جۈسۈنلەتمەك «جۈسۈنلىمەك» 的使动态

جۈسۈنلەشمەك «جۈسۈنلىمەك» 的共同态

جۈسۈنلەنمەك «جۈسۈنلىمەك» 的被动态

جۈسۈنلىمەك 〔动〕 ①视察، 察看②过目، 浏览

جۈسۈنلۈك 〔静〕 体态优美، 风度翩翩

جۈلگۈمەك 〔动〕<方> 擦枪膛

جۈلمەرىمەك 〔动〕 (因受寒挨冻)精疲力尽، 疲惫不堪

جۈمە 〔静〕<宗> ①主麻، 聚礼②礼拜五، 星期五

جۈمە نامىزى <宗> 主麻拜(因穆斯林在每周主麻日举行، 故名)

جۈمەك 〔静〕 水龙头

جۈمەكلىك 〔静〕 有水龙头的

جۈمەلەتمەك «جۈمەلىمەك» 的使动态

جۈمەلىمەك 〔动〕 主麻日回娘家探亲

جۈملە 〔静〕①<语> 句子: ئاددىي ~ 单句 / قوشما ~ 复句 ②属于: تىل ئىجتىمائىي ھادىسىلەر جۈملىسىگە كىرىدۇ. 语言属于社会现象。

جۈملە بۆلىكى <语> 句子成分

جۈملە قۇرۇلمىسى <语> 句子结构

جۈملە ئۇرغۇسى <语> 句子重音

جۈملە ئىنتوناتسىيىسى <语> 句调

جۈملىدىن 〔助〕 包括: زور كۆپچىلىك بىلەن، ~ ئۆزىگە قارشى تۇرغان كىشىلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىش كېرەك. 要团结大多数، 包括反对过自己的人。

جۈملىمۇجۈملە 〔静〕 一句一句地، 逐句: ~ خاتىرىلىۋالماق 一句一句地记下来

جۈن[1] 〔静〕 烧酒

جۈن[2] 〔静〕<军> 军

جۈن[3] 〔静〕<方> 半湿不干

جۈنتۇەن 〔静〕<军> 军团

جۈنجاڭ 〔静〕<军> 军长

جۈنجاڭلىق 〔静〕 军长之职

جۈنشى 〔静〕<军> 军士

جۈنۋېي 〔静〕<军> 准尉

جېجە 〔静〕<方> 姥姥、奶奶

جېدەل 〔静〕 吵争、纷纠、端事、非是：كۆندەشلىك ئۆيدە كۆندە ~ .<谚>争风吃醋的人家天天吵架。 ~ قىلماق 纠纷闹、架吵 / جېدەلنى جىمىقتۇرماق 平息纠纷 / جېدەلنى ئاۋۇتماق 扩大事端

جېدەل تېرىماق 纠纷造制、端事造制

جېدەل چىقارماق = جېدەل تېرىماق

جېدەلنى سېتىۋالماق （给纠纷）推波助澜、惹事生非

جېدەلچى 〔静〕 是非头子、惹是生非者

جېدەلخور 〔静〕 惹事生非的、爱吵架的

جېدەلخورلۇق 〔静〕 惹是生非、爱吵架

جېدەل - غوۋغا 〔静〕 争端、吵闹

جېدەلكەش = جېدەلخور

جېدەلكەشلىك = جېدەلخورلۇق

جېدەللەتمەك «جېدەللىمەك» 的使动态

جېدەللەشتۈرمەك «جېدەللەشمەك» 的使动态

جېدەللەشمەك 〔动〕 闹纠纷、吵架、口角

جېدەللىمەك 〔动〕 加紧、加快：هارۋىنى جېدەللەپ ھەيدىمەك 加紧赶车

جېدەل - ماجىرا 〔静〕 纠纷、争执、争吵

جېسەك 〔静〕 巡查、巡逻

جېسەكچى 〔静〕 巡夜人、更夫

جېسەكچىلىك 〔静〕 巡夜、巡查

جېسەكچىلىك قىلماق 巡夜、巡查

جېسىمەك 〔动〕 巡逻

جېغىرىماق 〔动〕<方> （鸟）啾啾叫

جېكىلەتمەك «جېكىلىمەك» 的使动态

جېكىلەشمەك «جېكىلىمەك» 的共同态

جېكىلەنمەك «جېكىلىمەك» 的被动态

جېكىلىمەك 〔动〕 叮咛、嘱咐：ئانا بالىغا دەرستىن قالماسلىقنى قايتا - قايتا جېكىلىدى . 母亲再三叮咛孩子别旷课。

جېكىمەك = جېكىلىمەك

جېلى 〔静〕<古> ①套绳、套索②锁链、镣铐、脚镣

جېلىلىك 〔静〕<古> 上枷的、带脚镣的

جېمەلىك 〔静〕<方> 奚落的、嘲弄的

جېمىلەشمەك «جېمىلىمەك» 的共同态

جېمىلەنمەك «جېمىلىمەك» 的被动态

جېمىلىمەك 〔动〕 ①劝阻、劝住、制止：شاگخوچىنىڭ سۆزى ئاغزىدىن ئەمدىلا چىقىشىغا گارمونچى قىز ئۇنى جېمىلەپ قويدى . 娘姑的话刚要开口，他把手风琴拉住了。②数落：بوۋاي مومايىنى جېمىلەپ كېتىپتۇ . 老爷爷数落起老太太。

جېنەستە 〔静〕<植> 樱桃

جېنەستىگۈل 〔静〕<植> 榆叶梅

جېنەستىلىك 〔静〕 樱桃园

جېنتىيانا 〔静〕<植> 龙胆草

جېندەن 〔静〕<古> 震旦（古印度人对中国人的称谓）

جېندى 〔静〕<军> 阵地

جېندىر 〔静〕 套扣钳子

جى 〔静〕<方> 字据

جىپ 〔静〕 吉普车

جىپسىلاتماق «جىپسىلىماق» 的使动态

جىپسىلاشتۇرماق «جىپسىلاشماق» 的使动态

جىپسىلاشتۇرۇلماق «جىپسىلاشماق» 的被动态

جىپسىلاشماق 〔动〕 ①对合（在一起）、接合：بۇ ئىككى تاختاينىڭ تۇتاشقان جايى ياخشى جىپسىلىشىپتۇ . 这两块板子的接合地方对得好（严丝合缝）。②紧紧相连：خەلق بىلەن جىپسىلىشىپ كەتكەن قەلب 与人民紧紧相连的心 ③配合：تاختاي تازا جىپسىلاشتى . 地板拼得很好。

جىپسىلانماق «جىپسىلىماق» 的被动态

جىپسىلىماق 〔动〕 拼：تاختايلارنى ~ 拼木板

جىتۈەنجۈن 〔静〕<军> 集团军

جىغ - جىغ 〔模〕 扑腾扑腾

جىجىشماق «جىجىماق» 的共同态

جىجىق 〔静〕 （用钉子等在物体上划的）线

جىجىماق 〔动〕 （用钉子、小木棍等东西）乱画、乱划：كەپسىز بالا مىخ بىلەن ئاپتوموبىلنى جىجىدى . 淘气的孩子在汽车上乱划。ياغاچ ئۇنىڭ قولىنى جىجىۋەتتى . 木头把他的手划破了。

جىجىۋىللىق 见下

جىجىۋىللىقى تۇتماق 过于兴奋、特别激动

جىخۇي 〔静〕<军> 指挥

جىداۋيۈەن 〔静〕<军> 指导员

جىددىي 〔静〕 ①严肃、严正、严峻、严厉：نىكاھ مەسىلىسىگە ~ مۇئامىلە قىلىش كېرەك . 要严肃对待婚姻问题。②紧张、紧急、急迫、切：~ يىغىلىش 紧急集合

جىددىي باياناتى 严正声明

جىددىي تېلېگراممىا 加急电报、特快电报

جىددىي قۇتقۇزۇش 救抢، 救急 <医>
جىددىي ماسلىشىش 激应 <心>
جىددىي ھالەت 严戒
جىددىي ھۆججەت 件急
جىددىي ھەربىي يۈرۈش 军行急 <军>
جىددىي ئۆزگىرىش 变剧 <哲>
جىددىي ئېقىم 流急 <地>
جىددىيلەشتۈرمەك «جىددىيلەشمەك» 态动使的
جىددىيلەشتۈرۈشمەك «جىددىيلەشتۈرمەك» 态同共的
جىددىيلەشتۈرۈلمەك «جىددىيلەشتۈرمەك» 态动被的
جىددىيلەشمەك 〔动〕 急紧، 张紧: ئەھۋال كۆرۈنەرلىك جىددىيلىشىپ كەتتى . 。来起张紧地显明况情
جىددىيلىك 〔静〕 ①严肃性، 迫切性②紧张气氛: ~ پەيدا قىلماق / 制造紧张气氛 ئۇنىڭ قوللىرى جىددىيلىكتىن تىترەپ كەتتى . 。抖颤而张紧因手的他
جىر[1] 〔静〕 歌曲
جىر[2] 〔模〕 吱啦
جىرا 〔静〕<地> 冲沟، 沟谷
جىراتماق «جىرىماق» 态动使的
جىراشماق «جىرىماق» 态同共的
جىرالماق «جىرىماق» 态动被的
جىرتاغان 〔静〕 <植> 瓦莲
جىرتاق 〔静〕<医> 疤瘌: ~ كۆز 疤瘌眼
جىرچى 〔静〕 歌手
جىرغا 〔静〕 ①驮轿(用牲畜驮的类似担架的东西)② 担架
جىرغاشماق «جىرغىماق» 态同共的
جىرغىماق 〔静〕 舒畅، 畅快، 快痛، 舒服، 兴致勃勃
جىرقاي 〔静〕<方> 分水闸
جىرلاتماق «جىرلىماق» 态动使的
جىرلاشماق «جىرلىماق» 态同共的
جىرلىماق 〔动〕 唱歌
جىرمە 〔静〕<植> 紫穗槐، 绵槐
جىرىس[1] 〔静〕 皮多的面: ~ نان 二茬面馕
جىرىس[2] 〔静〕 <植> 考包草
جىرىڭ 〔模〕 形容铃子等金属制品的清脆的响声(丁零: ئىشخانىنىڭ كەينىدىن ~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى . 从办公室后面传来丁零零的铃声。
جىرىڭ - جىرىڭ 〔模〕 丁零零، 丁啷، 丁零当啷
جىرىڭشىتماق «جىرىڭشىماق» 态动使的
جىرىڭشىماق 〔动〕 丁当作响
جىرىڭگىدە 〔静〕 丁零
جىرىڭلاتماق «جىرىڭلىماق» 态动使的
جىرىڭلىتىشماق «جىرىڭلاتماق» 态同共的
جىرىڭلىماق 〔动〕 丁零作响: قوڭغۇراقنىڭ جىرىڭلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى . 传来铃铛的丁零声。
جىرىم[1] 〔静〕 树苗: ~ تىكمەك 栽树苗
جىرىم[2] 〔静〕<农> 小垄沟: ~ تارتماق 开垄، 挖垄
جىرىماق 〔动〕 画، 划، 划破: تىكەن قولۇمنى جىرىۋەتتى . 。刺把我的手划破了
جىرىم - جىرىم 〔静〕<方> 一条条的، 一道道的
جىرىملىق 〔静〕 苗圃
جىز 〔模〕 ①金属的破裂声②身体一部位刺疼的感觉
جىز - جىز 〔模〕 唧唧، 啾啾(形容虫叫声)
جىزا 〔静〕 剂子: ~ قىلىپ قويغان خېمىر 做成了剂子的面
جىزغان 〔静〕 <植> 迷果芹
جىزىلداشماق «جىزىلدىماق» 态同共的
جىزىلدىماق 〔动〕 ①唧唧叫: تومۇزغىلار جىزىلداپ كەتتى . 。蝉唧唧叫了起来②发嗞嗞声: گازۋاي لامپا جىزىلداپ يېنىپ تۇراتتى . 汽灯亮着، 发出嗞嗞的声响。③形容身体像针扎一样疼: خۇددى بىر كىم تىرنىقىمنىڭ ئارىسىغا يىڭنە سانچىغاندەك ، پۈتۈن ۋۇجۇدۇم جىزىلداپ كەتتى . 好像有人在我指缝里扎了针似的، 浑身疼痛。
جىس 〔静〕<方> ①可怕的، 吓人的②面目可憎، 面目狰狞
جىسا 〔静〕 稽查
جىسالىق 〔静〕 稽查工作
جىسالىق قىلماق 干稽查工作، 当稽查
جىسمانىي 〔静〕 体力的، 身体的، 肉体的، 人身的
جىسمانىي ئەركىنلىك 人身自由
جىسمانىي ئەمگەك 体力劳动
جىسمانىي بىخەتەرلىك <法> 人身安全
جىسمانىي بېقىندىلىق <经> 人身依附
جىسمانىي پاي <经> 力股، 身股
جىسمانىي جازا 体罚، 肉刑
جىسمانىي خاسلىق <法> 人身属性
جىسمانىي سۇغۇرتا 人身保险
جىسمانىي سۇغۇرتاشۇناسلىق <经> 人身保险学
جىسمانىي كۈچ 体力

جىسمانىي مەۋجۇدىيەت <哲> 在存体肉

جىسمانىي مۇۋازىنەت <哲> 衡均体肉

جىسمانىي ھوقۇق <法> 权身人

جىسمانىي ئىقتىدار 能体

جىسىم (جىسمى) 〔静〕①物体: ئاسمان جىسىملىرى 天体 / ~ تەسۋىرى 象物 ②躯体: بۇ ۋەقەنىڭ بولۇپ ئۆتكىنىگە 12 يىلدەك بولدى، بۇغراخاننىڭ جىسمىمۇ ئاللىقاچان توپىغا ئايلىنىپ كەتتى. 这个事件发生将近二十年了，布格拉汗的躯体也早已化为黄土了。

جىغ 〔模〕表示受惊吓，猛然，心悸: بۇ قورقۇنچلۇق مەنزىرىنى كۆردى - دە، ئۇنىڭ يۈرىكى ~ قىلىپ كەتتى. 她看到这可怕的景象，心不由得抽紧了。

جىغا 〔静〕<古> 缨帽

جىغان 〔静〕<植> 沙刺，沙棘

جىغانباش 〔静〕<植> 棘头花

جىغانلىق 〔静〕沙棘丛生之地

جىغ - جىغ 〔模〕扑腾扑腾

جىغىلداتماق «جىغىلدىماق» 的使动态

جىغىدە 〔静〕咯登: بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ يۈرىكىم ~ قىلدى - دە، كۆزلىرىم قاراڭغۇلاشتى. 听到这话，我心里"咯登"一下，眼前一片漆黑。

جىغىلدىماق 〔动〕扑腾（心），心惊肉跳: ھويلا ئىشىكى ئېچىلدى، گۈلشەننىڭ يۈرىكى جىغىلداپ كەتتى. 院门打开了，古丽鲜吓得心惊肉跳。

جىق 〔静〕多，许多: ~ ئادەم 许多人 / ~ كىتاب 许多书 / جىقنى دەپ ئازدىن قۇرۇق قاپتۇ. <谚> 贪多失少。پۇلى جىقلارغا پۇل تاتلىق. <谚> 钱多的人爱钱。دەپ كەلسەم گەپ جىق ~ . 说来话长。

جىققىدە 〔静〕多，很多

جىقايتماق «جىقايماق» 的使动态

جىقايماق 〔动〕增多: ئۇنىڭ ئىشلىرى كۈندىن - كۈنگە جىقايدى. 他的事情一天比一天多。

جىقلاتماق «جىقلىماق» 的使动态

جىقلانماق «جىقلىماق» 的被动态

جىقلىق 〔静〕多: مەيداندا ئادەمنىڭ جىقلىقىدىن ئۆتكىلى بولمايتتى. 广场上人多得难以通行。

جىقلىق قىلماق 嫌多

جىقلىماق 〔动〕①增加: ئادەم بەك جىقلاپ كەتتى. 人太多了。②添，加: پىيالىلەرگە چاي ~ 往茶碗里添茶

جىك 〔静〕<方> 病后体弱

جىگەر 〔静〕①<理生> 肝，肝脏②<转> 骨气，胆: جىگىرى بار ئادەم 有骨气的人 ③心肝儿，宝贝儿: ۋاي، جىگىرىم، چوڭ بولۇپ كېتىپسەن. 哟，我的宝贝儿，你长得这么大了。

جىگەر پارە 亲骨肉

جىگەر دۇملىمىسى <食> 火焖羊肝

جىگەر راكى <医> 肝癌

جىگەر رەڭ 紫色

جىگەر زۇلۇكى <医> 肝片吸虫

جىگەر سانجىقى <医> 肝气，肝绞痛

جىگەر غول كانىلى 肝总管

جىگەر قاپقىسى 肝门

جىگەر قاپلىق قۇرتى 肝包虫

جىگەر قاناتچىسى 肝小叶

جىگەر قېتىش <医> 肝硬变，肝硬化

جىگەر كاۋاپ <食> 烤羊肝

جىگەر نەيچىسى 肝管

جىگەر ئىششىقى <医> 肝肿大

جىگەر يەللىكى <医> 肝炎

جىگەرسىز 〔静〕没骨气的，没胆量的

جىگەرسىزلىك 〔静〕没骨气，没志气

جىگەرلىك 〔静〕①有骨气的，有血性的 ②有毅力: ~ ئەزىمەت 血性汉子 / بىلىم ئۆگىنىش ئۈچۈن ~ بولۇش كېرەك. 求学要有毅力。

جىگدە 〔静〕<植> 银柳，沙枣

جىگدە پۇرىماق <成> 怀春，春心萌动: بۇ قىز جىگدە پۇراپ قالدىمۇ نېمە؟ 这个姑娘莫非是春心萌动了吧？

جىگدە تالقىنى 沙枣粉

جىگدە چېچىكى <植> 沙枣花

جىگدە شەربىتى 沙枣汁

جىگدە قاقماق ①打落沙枣②<转> 打哆嗦，打寒颤: بىر كېچە دالىدا جىگدە قېقىپ چىقتۇق. 我们在戈壁滩上当了一夜团长（挨冻）。

جىگدە مۇراببىاسى 沙枣酱

جىگدىچۇك = دانچۇق

جىگدىچى 〔静〕<动> 八哥，鸲鹆

جىگدىزار = جىگدىلىك

جىگدىلىك 〔静〕①有沙枣的: ~ باغ 有沙枣的园子② 沙枣林

جىگىردەك 〔静〕油渣(牛羊油炼后剩下的渣子)

جىڭ¹ 〔静〕真的，实在的：~ گەپ 真话，实话 / ~ ئالتۇن 真金 / ~ ئادەم 实在人 / ~ ئالتۇن ئوتتىن قورقماس. <谚>真金不怕火炼。

جىڭ² 〔静〕①斤：ئون ~ 十斤面粉 ②秤杆(测定物体重量的器具)：جىڭغا سالماق 称，过称

جىڭ باسماق ①压称：گۆش يېڭى ۋاقتىدا جىڭ باسىدۇ. 新鲜肉压称。②<转>有分量，站得住脚：ئۇ خىلى جىڭ باسىدىغان پاكىتلارنى ئوتتۇرىغا قويدى. 他提出的事实相当有分量。

جىڭدا تۇختىماق 站住脚(由理能成立)：گۈلنارنىڭ جىڭدا تۇختىغۇدەك باھانىسى يوق. 古丽娜尔没有站住脚的借口。

جىڭغا ئولتۇرماسلىق <成>无足轻重，无关紧要，站不住脚：جىڭغا ئولتۇرمايدىغان سەۋەبلەرنى كۆرسەتمەڭ. 你不要说些站不住脚的理由。

جىڭ³ 〔静〕①更：ئىككى ~ 二更 ②梆子(打更用的)：~ ئۇرماق (قاقماق) 打梆子，打更。

جىڭچى 〔静〕①制造秤者 ②掌秤者

جىڭپو 〔静〕景颇族，景颇人

جىڭپو تىلى <语>景颇语

جىڭپو يېزىقى 景颇文

جىڭپوچە 〔静〕①景颇语，景颇文 ②景颇式的，景颇的

جىڭزۇ 〔静〕京族，京族人

جىڭزۇ تىلى <语>京族语

جىڭزۇچە 〔静〕①京族话：~ سۆزلىمەك 说京族话 ②京族式的，京族的：~ ناخشا 京族歌曲

جىڭغاشماق «جىڭغىماق» 的共同态

جىڭغىماق 〔动〕①努劲儿，撒尿，站着往远处尿尿 ②(鸟)使劲拉尿

جىڭگوك 〔静〕干瘪(形容女人)：خوتۇن ~ 干瘪的女人

جىڭگىر 〔模〕铮铮(弹都塔尔发出的声音)

جىڭگىر - جىڭگىر 〔模〕铮铮

جىڭگىل 〔静〕卷的，卷曲的：~ چاچ 卷发

جىڭگىلماچ 〔静〕乱蓬蓬的：~ چاچ 乱蓬蓬的头发

جىڭلاتماق «جىڭلىماق» 的使动态

جىڭلاشماق «جىڭلىماق» 的共同态

جىڭلانماق «جىڭلىماق» 的被动态

جىڭلىق¹ 〔静〕真，实在：ئۇنىڭ گېپىنىڭ جىڭلىقى چىرايدىن بىلىنىپ تۇرىدۇ. 从他的表情中可以看出他的话是真的。

جىڭلىق² 〔静〕斤的：بەش ~ كەتمەن 五斤重的坎土曼

جىڭلىماق 〔动〕称(测定重量)：بوۋاي بەش ئالمىنى جىڭلاپ بەردى. 老头儿称了五个苹果。

جىڭمولـلەك 〔静〕<方>带羊油核挑仁馅的玉米馕

جىڭموما 〔静〕<食>蒸馍，馒头

جىله 见下

جىله بولماق 生气，着急，焦急：ئۇ جىله بولغانلىقىدىن پوكاندەك قىزىرىپ كەتتى. 他气得脸红脖子粗。

جىله قىلماق 惹恼，激怒：شوپۇرنىڭ بىر ئېغىز گېپى يولۇچىلارنى جىله قىلىۋەتتى. 司机的一句话惹恼了旅客

جىلتا 〔静〕①书包：ئۇ جىلتىسىنى كىيىم ئاسقۇچقا ئېسىپ قويدى. 他把书包挂到衣架上②饺子，包子的皮

جىلتىلاتماق «جىلتىلىماق» 的使动态

جىلتىلاشماق «جىلتىلىماق» 的共同态

جىلتىلانماق «جىلتىلىماق» 的被动态

جىلتىلىماق 〔静〕擀(饺子，包子)皮

جىلد 〔静〕①(书籍的)封套，封面②卷，册：«خەننامە» نەچچە يۈز جىلدقا بۆلۈنىدۇ. 《汉书》分成几百卷。

جىلدلىق 〔静〕①卷的，册的：24 تارىخ جەمئىي بىرقانچە يۈز ~ كىتابتىن ئىبارەت. 二十四史是一部共分几百卷的书。②封套的：قىزىل كۆن ~ چوڭ كىتاب 有红色皮革封套的大书

جىلدلانماق «جىلدلىماق» 的被动态

جىلدلىماق 〔动〕装订封面

جىلدىر 〔模〕丁铃当啷(形容铁器轻微碰撞声)

جىلدىر - جىلدىر 〔模〕丁铃丁铃，丁铃当啷

جىلدىرلاتماق «جىلدىرلىماق» 的使动态

جىلدىرلىتىشماق «جىلدىرلاتماق» 的共同态

جىلدىرلىما 〔静〕①滚环(玩具)②小铁环(手鼓边上的)

جىلدىرلىماق 〔动〕丁零作响，丁当作响：بالىنىڭ قولىدىكى ئويۇنچۇق ھەر قېتىم سىلكىگەندە جىلدىرلاپ ئاۋاز چىقىراتتى. 孩子手中的玩具每次摇动时，便发出丁零丁零的声音。

جىلدىرلىملىق 〔静〕①有滚环的(玩具)②带小铁环的(手鼓)

جىلدىماق 〔动〕<方>蹬踢，踢腾，用脚刨

جىلغا 〔静〕 谷山، 谷沟 <地>
جىلغا تۇمانى <气> 雾谷
جىلغا مۇزلۇقى <地> 川冰谷

جىلغىلىق 〔静〕 地谷
جىلغىلىق ئېگىزلىك <地> 原高地沟

جىلمايماق 〔动〕 笑微: ئۇ ئەدەبلىككىنە جىلمىيىپ باش لىڭ-شىتتى . 。头点了点着笑微地貌礼他

جىلمىيىشماق «جىلمايماق» 的共同态

جىلۋە 〔静〕 ①优美的姿态②光采، 神色: خىلىلىنىڭ تو-رۇلگەن قوشۇمىلىرى بارا ـ بارا ئېچىلىپ ، كۆزلىرىدە ئاللىقانداق خۇشاللىقنىڭ جىلۋىسى پەيدا بولدى . 渐头眉的皱紧力力合 。彩光的快愉出闪里眼، 来开展舒渐
جىلۋە قىلماق 闪耀، 闪烁: ئېلېكتر نۇرى ئۇلارنىڭ كىرپىكلىرىدىكى ئۇششاق ياش تامچىلىرىدا جىلۋە قىلىپ تۇراتتى . 。烁闪在珠泪的小细上毛睫们他، 下射照的光灯在

جىلۋىگەر 〔静〕 人美، 丽佳

جىلۋىلەندۇرمەك «جىلۋىلەنمەك» 的使动态

جىلۋىلەنمەك 〔动〕 光闪، 烁闪: كۆلنىڭ سۈيى قۇياش نۇرىدا جىلۋىلىنىپ تۇراتتى . 。光银着闪下光阳在水湖

جىلۋىلىك 〔静〕 娟妩: تاڭ سەھەر گۈزەل ۋە ~ ئىدى . 晨 。姿多娟妩又而丽美光

جىلىتكە 〔静〕 肩坎

جىلىتكىلىك 〔静〕 ①穿坎肩的②做坎肩的: بىر ~ رەخت 布的肩坎个一做

جىلىچىلىك 〔静〕 着急، 生气: جىلىچىلىكتە نېمە قىلىشىمنى بىلەلمىدىم. 好才做么怎知不得气我。 جىلىچىلىكتە ئۇنىڭغا ۋارقىراپ سالدىم . 。叫吼声大他向得气我

جىلىخور 〔静〕 爱动肝火的، 易怒的، 爱生气的، 急性子: ~ ئادەم ئاسان قېرىيدۇ . 。老易容人的气生爱

جىلىخورلۇق 〔静〕 爱动肝火، 火气大، 爱生气

جىم 〔静〕 安静的، 静悄悄的، 静静的: گەپ قىلماي ~ تۇرۇڭ . 话说别، 静安 。 ~ ئولتۇرماق 静悄悄地坐، 安坐地稳稳安
جىم بولماق 静، 静下来: ئىككىسى بىرئاز جىم بولۇپ قېلىشتى . 二人静了一会儿 。 پاراڭلىشىۋاتقان بالىلار جىم بولدى . 。来下了静们子孩的话说在正
جىم تۇرغان تامغا ئۇسمەك <成> 没事找事: ساڭا نېمە بولدى؟ جىم تۇرغان تامغا ئۇسۇپ نېمە پايدا تاپماقچى؟ ？处好么什有事找事没، 了么怎你
جىم ياتقان يىلاننىڭ بېشىنى قوزغىماق <成> 撩(蛇惊草打)蛇的动不卧静拨: سېنىڭ دېگىنىڭچە بولىدۇ-غان بولسا ، جىم ياتقان يىلاننىڭ بېشىنى قوزغاپ قويىمىز . 如果 。的蛇惊草打会们我، 做去的说你按

جىمبو 〔静〕 脖拥

جىمبۇ ـ جاۋەن 〔静〕 具套辕驾和脖拥

جىمبىل 〔静〕 屉笼
جىمبىل قازان 锅笼蒸

جىمبىللىق 〔静〕 的屉笼带، 的屉笼有

جىمجىت 〔静〕 寂静的، 沉寂的، 静悄悄的، 寂静的: ~ كېچە 晚夜的寂沉

جىمجىتلاشماق 〔动〕 静下来، 安静下来

جىمجىتلىق «جىمجىت» 的名词形式: كېچىدىكى ~ 间夜 的寂静 / جىمجىتلىقنى ساقلىماق 保持肃静 / ئۆي ئىچىدە ~ هۆكۈم سۈرمەك 屋里一片沉寂

جىم ـ جىم 〔静〕 一声不吭، 无声无息: ئۇ بىر هازا ~ ئولتۇرۇپ كەتتى . 他一声不吭地坐了半天 。 مەجلىس ~ ئاخىرلاشتى . 。了束结地息无声无议会

جىملىق 〔静〕 静، 安静: مۇڭلۇق ئېيتىلغان بۇ ناخشا كېچە جىملىقنى بۇزۇپ تۇراتتى . 这缠绵忧郁的歌声打破了黑 。静寂的夜

جىمـمىدە 〔静〕 悄悄地، 悄然: ئۇ ~ چىقىپ كەتتى . 他 。了走地悄悄

جىمى 〔静〕 所有的، 全部的: ~ ئادەم 所有的人 / ~ ئالەم 全世界 / ~ ئىقلىم 寰宇، 五洲四海

جىمىتماق «جىمىماق» 的使动态

جىمىر 〔模〕 忽闪(用于星星)

جىمىر ـ جىمىر 〔模〕 闪烁: ئاسماندىكى يۇلتۇزلار ~ قى-لاتتى . 。烁闪光星上天

جىمىرلاتماق «جىمىرلىماق» 的使动态

جىمىرلاشماق «جىمىرلىماق» 的共同态

جىمىرلىماق 〔动〕 ①忽闪، 闪烁، 闪闪发光: يۇلتۇزلار جىمىرلاپ تۇراتتى . 群星闪烁。②荡漾، 泛起波纹: ئۆس-تەڭ سۈيى ئاي شولىسىدا جىمىرلايتتى . 渠水在月光下荡漾。

جىمىشماق «جىمىماق» 的共同态

جىمغۇر 〔静〕 寡言少语的، 沉默寡言的، 内向的: ~ بالا 寡言少语的孩子 / ~ قىز 内向的姑娘 / جىمغۇر-نىڭ هۇنىرى ئىچىدە . <谚> 寡言者伎俩不外露 。

جىمغۇرلاشماق 〔动〕 变得沉默寡言: ئۇ تېخىمۇ جىمغۇر-لىشىپ كەتتى . 。了言寡默沉加更得变他

جىمغۇرلۇق 〔静〕 沉默، 内向: ئەخمەت ~ قىلىپ هېچكىم-

交打人何任同不، 向内很提买合艾 . گـە ئـارىلاشمايتتى
。道

جىمىقتۇرماق «جىمىقماق» 态动使的

جىمىقتۇرۇشماق «جىمىقتۇرماق» 态同共的

جىمىقتۇرۇلماق «جىمىقتۇرماق» 态动被的

جىمىقماق 〔动〕 静平، 息平: ئەل ئايىغى بېسىقاندا بوران
ئاستا جىمىقتى . 了去下息平渐渐风时静人深夜 。

جىمىقىشماق «جىمىقماق» 态同共的

جىمىكى = جىمى

جىمىماق 〔动〕 来下静安، 来下静: مەيداندىكىلەر جىمىغان-
دىن كېيىن كىنو قويۇلۇشقا باشلىدى . 后来下静人的上场 ،
开始放映电影。

جىن 〔静〕 鬼①: قورققان يەردە ~ بـار . <谚> 地的怕害
方有鬼 。② <转> 丑人怪: جىننىڭ قەستى شـاپتۇلدا .
<谚> 鬼摘桃子—别有用心(醉翁之意不在酒)。

جىن تاماكىسى = يەر تۆزغىقى

جىن تەگمەك = جىن چاپلاشماق

جىن چاپلاشماق 鬼附体

جىن دارىماق 着魔، 中邪

جىندىن قېچىپ ئالۋاستىغا ئۇچرىماق <成> 刚
摆脱鬼魂، 又遇到恶魔؛ 才脱狼穴، 又入虎口

جىن شوخلىسى = ئىتئۈزۈمى

جىننى ئۇسسۇلغا سالماق <成> ①捉弄②狡猾:
ئىھتىيات قىل ، ئۇ دېگەن جىننى ئۇسسۇلغا سالىدىغان نېمە . 当
心، 这人会让鬼跳舞(十分狡猾)。

جىن ئۇلاشماق = جىن چاپلاشماق

جىن ئۇرماق 着魔، 中邪

جىنى تۇتماق 动气، 动怒: ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ، مې-
نىڭ جىنىم تۇتۇشقا باشلىدى . 听了他的话我动气了。

جىنازا 〔静〕 灵床: ~ كۆتۈرمەك 抬灵床 / جىنازىدەك بو-
لۇپ قالماق 骨瘦如柴

جىن - ئالۋاستى 〔静〕 妖魔鬼怪، 牛鬼蛇神

جىنايەت 〔静〕<法> 罪، 罪行، 犯罪

جىنايەت ئارتماق <法> 归罪

جىنايەت پسىخولوگىيىسى 犯罪心理学

جىنايەت تەبىرى <法> 犯罪定义

جىنايەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 犯罪社会学

جىنايەت فىزئولوگىيىسى <法> 犯罪生理学

جىنايەت گۇماندارى <法> 犯罪嫌疑人

جىنايەت نامى <法> 罪名

جىنايەت ئۆتكۈزمەك <法> 犯罪

جىنايەت ئىلمى <法> 犯罪学

جىنايەتچى 〔静〕<法> 犯人، 罪犯

جىنايەتشۇناس 〔静〕 犯罪学家

جىنايەتكار = جىنايەتچى

جىنايەتكارانە 〔静〕 罪恶的، 有罪的، 犯罪的: ~ بۇز-
غۇنچىلىق 罪恶的破坏 / ~ ئىش قىلماق 干有罪的
事 / ~ ھەرىكەت 犯罪活动

جىنايەتلىك 〔静〕 犯罪的، 罪恶的: ~ قىلمىش 罪行، 罪
恶行径

جىنايى 〔静〕<法> 犯罪的، 有罪的، 罪恶的

جىنايى پاكىت 罪证

جىنايى جازا <法> 刑事处罚، 刑事制裁

جىنايى جاۋابكارلىق 刑事责任

جىنايى چارە 刑事处分

جىنايى دېلو <法> 罪案، 刑事案件: بـۇ جىنايى
دېلونى ئېنىقلاش ئانچە ئاسانغا چۈشمەيدۇ . 查清这个刑事案
件不太容易。

جىنايى قىلمىش <法> 犯罪情节

جىنايى ئىشلار <法> 刑事

جىنايى ئىشلار دەۋاسى <法> 刑事诉讼

جىنـايى ئىشلار دېلوسى <法> 刑事案件، 犯罪
案件

جىنايى ئىشلار قانۇنى <法> 刑法

جىن - ئەرۋاھ 〔静〕 鬼魂، 鬼神

جىنئەنجۈرى 〔静〕<植> 黄葛树

جىنتەك 〔静〕 鬼精灵(对小女孩的昵称)

جىنچاتقىلى 〔静〕<植> 八宝茶، 丝棉木، 卫矛

جىنچىراغ 〔静〕 油灯

جىندەك 〔静〕 稍微، 片刻: ~ تـەخىر قىلىڭلار . 请你们稍
等。

جىنس[1] 〔静〕① <生> 性: ئەر ~ 男性 / ئايال ~ 女性
② <植> 本: ئاتىلىق 父本 ~ / ئانىلىق ~ 母本③类:
بىز ئۇنىڭ بىلەن بىر ~ . 他和我们是同类。

جىنس پسىخولوگىيىسى <心> 性心理学

جىنس كاتېگورىيىسى <语> 性范畴

جىنس ئۇقۇمى <逻> 上位概念، 属概念

جىنس[2] 〔静〕<地> 岩脉

جىنسداش 〔静〕 同种的: ~ ھايۋانلار 同种动物

جىنسداشلىق 〔静〕 同性的، 同性别的

جىنسسىز 〔静〕 <生> 无性的
جىنسسىز شالغۇتلاشتۇرماق <生> 无性杂交
جىنسسىز كۆپىيىش <生> 无性繁殖
جىنسسىزلىق 〔静〕 <生> 无性的
جىنسلىق 〔静〕 ①性的: ئىككى ~ ئادەم 两性人 ② <生> 有性的
جىنسلىق شالغۇتلاشتۇرماق <生> 有性杂交
جىنسلىق كۆپىيىش <生> 有性繁殖
جىنسىي 〔静〕 性的
جىنسىي ئاجىزلىق <医> 阳萎
جىنسىي ئەزا <理生> 性器官, 生殖器官
جىنسىي ئالاقە 性交
جىنسىي ئالامەت 性征
جىنسىي بەز <理生> 性腺
جىنسىي پارا 性贿赂
جىنسىي پاراكەندىچىلىك 性骚扰
جىنسىي تەلەپ 性欲
جىنسىي جىنايەت <法> 性犯罪
جىنسىي ئىسپورا <生> 性孢子
جىنسىي كېسەللىك <医> 性病, 花柳病
جىنسىي مۇناسىۋەت <生> 性交, 性关系
جىنسىي ھورمون <理生> 性激素
جىنسىي ھۈجەيرە <理生> 生殖细胞
جىنسىي يول <理生> 阴道
جىنسىي يول يەللىكى <医> 阴道炎
جىنسىيەت 〔静〕 性, 性状态
جىنسىيەت پسىخولوگىيىسى = جىنس پسىخولوگىيىسى
جىنسشۇناس 〔静〕 性学家
جىنسشۇناسلىق 〔静〕 性学
جىن - شاياتۇن 〔静〕 鬼蜮, 魑魅魍魉
جىن - شەيتان 〔静〕 妖魔鬼怪, 牛鬼蛇神
جىنكەش 〔静〕 巫师(驱鬼的)
جىنكەشلىك 〔静〕 跳神, 装神弄鬼
جىنكەشلىك قىلماق 跳大神, 装神弄鬼: جىنكەشلىك قىلىپ ئاممىنى ئازدۇرماق 装神弄鬼, 蒙骗群众

جىنكپۇزى 〔静〕 <植> 补骨脂
جىنلىق 〔静〕 诡计, 鬼把戏, 鬼蜮伎俩
جىنو 〔静〕 基诺族
جىنو تىلى 〔语〕 基诺语
جىنوچە 〔静〕 ①基诺语 ②基诺式的
جىنئۇزۇمى 〔静〕 <植> 构树
جىنياڭيۇسى 〔静〕 <植> 魔芋
جۇۋار 〔静〕 <方> 刺骨的风, 凛冽的风
جۇەك 〔静〕 身材短小的: ~ ئادەم 身材短小的人
جۇەكلىك 〔静〕 身材短小, 五短身材
جۇجىل 〔静〕 <方> ①漂亮, 美丽 ②灵巧, 麻利
جۇر 〔模〕 啾啾
جۇر - جۇر 〔模〕 啾啾, 唧唧喳喳: بىر توپ قۇشقاچلارنىڭ ~ قىلىپ سايرىشى ئاڭلاندى. 传来一群麻雀唧唧喳喳的声音。
جۇرلاشماق «جۇرلىماق» 的共同态
جۇرلىماق 〔动〕 啾啾鸣叫, 唧唧喳喳地叫: قۇشقاچلار جۇرلاپ سايرىدى. 麻雀唧唧喳喳地叫。
جياڭجۈن 〔静〕 将军
جياڭگۇەن 〔静〕 <军> 将官
جياڭلىك 〔静〕 将领
جىيەك 〔静〕 ①边(镶在帽子或衣服边缘上的条状装饰) ②脸: كۆزنىڭ جىيەكلىرى 眼睑
جىيەكلىك 〔静〕 ①缀了边的: كۆك ~ ياغلىق 蓝边头巾 ②缀边用的: ~ رەخت 缀边用的布
جىيەكلىمەك 〔动〕 缀边
جىيەن 〔静〕 侄, 外甥: ئوغۇل ~ 侄子, 外甥 / قىز ~ 侄女, 外甥女
جىيرەن 〔静〕 棕红色的: ~ ئات 棕红色的马
جىيلە 〔静〕 <方> 圈牛, 牛栏(无顶)
جىيىق 〔静〕 <古> 手足纹
جىيىن 〔静〕 铁片或铜片(镶在鞍子两旁的)
جىينلىق 〔静〕 镶了金属片的
جىينلىق ئېگەر <手> 华丽马鞍(周围镶金属片, 刷油漆的鞍子)

چ

چ ①维吾尔文第七个字母②该字母名称

چابدار 〔静〕有棕白花斑的：~ ئات 豹花马

چاپ 〔模〕吧唧（嘴唇开合声）：ئۇ ئاغزىنى ~ قىلىپ قويۇپ، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى. 他吧唧了一下嘴，一声也没言语。

چاپار 〔静〕①送消息的人，报信者②仆从、差役

چاپارمەن 〔静〕①跑腿的、当差的②走卒、仆从

چاپارمەنلىك 〔静〕跑腿、当差

چاپارمەنلىك قىلماق 跑腿、当差

چاپاغان 〔静〕<古>速行者、急行者

چاپاق 〔静〕①眼屎、眼眵、眵目糊：چاپىقىنى ئالدىمەن دەپ قارىغۇ قىپتۇ. <谚>为擦掉眼屎、却弄瞎了眼睛（弄巧成拙）。②<转>长眼屎的人：چاپاقنىڭمۇ قارىغۇ ئادىشى بار. <谚>长眼屎的人也有自己的瞎朋友。③<转>模糊不清：~ خەت 模糊不清的字

چاپاق باسماق 结眼屎

چاپاقلاشماق 〔动〕①结眼屎：كۆزى ~ 眼睛结眼屎②<转>变得模糊不清：چاپاقلىشىپ كەتكەن خەت 变得模糊不清的字

چاپان 〔静〕①袷袢（维吾尔族对襟长袍）②<转>上衣、衣服

چاپان تارتىپ قويماق <成>从旁提醒

چاپان چۆرۈمەك 摆出打架的架式

چاپان سالماق 脱衣服

چاپان كۆتۈرمەك <成>拍马屁、巴结

چاپاننى تەتۈر كىيمەك <成>翻脸无情、耍赖：ئۇ بىردىنلا چاپىنىنى تەتۈر كىيدى. 他突然耍起赖来了。

چاپان ياپماق <成>包庇、袒护、护短：يامان كىشىلەرگە ~ 包庇坏人

چاپىنى تىزىدىن ئاشماسلىق ①衣不遮体②<成>提不起来的、天生倒霉：كونا جەمئىيەتتە بىر نېنىمىز ئىككى بولمىدى، چاپىنىمىز تىزدىن ئاشمىدى. 在旧社会我们吃不饱、穿不暖。

چاپان - چارا 〔静〕衣物

چاپانچى 〔静〕①做衣服的、制售衣服者②<转>拍马屁者：چاپانچىدىن كىشىلەر بىزار. 人们厌恶拍马屁的人。

چاپانچىلىق 〔静〕①制售衣服业②拍马屁的行为：~ يامان ئادەت. 拍马屁是一种坏习惯。

چاپانلىق 〔静〕①穿袷袢的、穿上衣的：كۆك ~ كىشى 一个穿蓝色上衣的人②够做袷袢的、够做上衣的：بىر ~ رەخت 够做一件衣服的布料

چاپاۋۇل 〔静〕<古>攻击手

چاپتۇرماق[1] «چاپماق[1]» 的使动态

چاپتۇرماق[2] «چاپماق[2]» 的使动态

چاپتۇرماق[3] «چاپماق[3]» 的使动态

چاپتۇرماق⁴ «چاپماق⁴» 态动使的

چاپتۇرۇشماق¹ «چاپتۇرماق¹» 态同共的

چاپتۇرۇشماق² «چاپتۇرماق²» 态同共的

چاپتۇرۇشماق³ «چاپتۇرماق³» 态同共的

چاپتۇرۇلماق¹ «چاپتۇرماق¹» 态动被的

چاپتۇرۇلماق² «چاپتۇرماق²» 态动被的

چاپتۇرۇلماق³ «چاپتۇرماق³» 态动被的

چاپتىكەش 〔静〕<方>①气淘的、顽皮的: ~ بالا 气淘
猫嘴馋 مۈشۈك ~ :的嘴馋②子孩的

چاپچا 〔静〕<方> 杈: ياغاچ ~ 杈木

چاپچاپ 〔静〕①吧唧②搏杀、肉搏③走俏、畅销: بۇ
مالنىڭ بازىرى ~ . 这种货走俏。

چاپچاپ بازار ①生意兴隆的市场②心血来潮、脑
子发热的时候: چاپچاپ بازاردا سىياسەت بىر يـاققا قايرىپ
قويۇلسا، چـاتاق چـىقىدۇ . 在脑子发热时政策被放到一
边、就会出乱子。

چاپچاپ قىلماق 拼杀、戮杀

چاپچىشماق «چاپچىماق» 的共同态

چاپچىماق 〔动〕创、拨拉(马用前蹄)

چاپراس 〔静〕叉交、交错: ~ قىلىپ بـاغلىماق 交叉系
上 / ~ ئېلىنغان زەيكەشلەر 纵横交错的排碱沟

چاپسا 〔静〕<方> 小铲子

چاپسان 〔静〕快、急速、赶快: ~ مـاڭماق 快走 / ~
ساقايماق 迅速痊愈 / ~ بول . 快点儿。

چاپسانلاتماق «چاپسانلىماق» 的使动态: خىزمەت سۈرئىتىنى
~ 加快工作进度

چاپسانلاشتۇرماق «چاپسانلاشماق» 的使动态

چاپسانلاشتۇرۇشماق «چاپسانلاشتۇرماق» 的共同态

چاپسانلاشتۇرۇلماق «چاپسانلاشتۇرماق» 的被动态

چاپسانلاشماق 〔动〕变快: ئۇنىڭ قەدىمى تېخىمۇ چاپسانلاشتى .
他的脚步更快了。

چاپسانلىتىشماق «چاپسانلاتماق» 的共同态

چاپسانلىتىلماق «چاپسانلاتماق» 的被动态

چاپسانلىق 〔静〕快、迅速: بۇ قوشۇن قۇرۇلغىنىغا ئاران بىر
يىل بولغىنىغا قارىماي، بەك ~ بىلەن ئۆسۈپ ئۇلغـايدى .
这支队伍虽然创建还不到一年、却迅速成长壮大起
来。

چاپسانلىماق 〔动〕快、变快: سازغا ئەگىشىپ ئۇسسۇل بارغان-
سېرى چاپسانلاپ كەتتى . 随着乐曲声、舞步越跳越快。

چاپغۇت 〔静〕<古> 褥子

چاپقاق 〔静〕偷嘴的: ~ مۈشۈك 偷嘴猫

چاپقۇ 〔静〕 砍刀

چاپقۇدىماق 〔动〕 暴风雨袭来、暴风雪袭来、风雨(雪)
交加

چاپقۇر 〔静〕 善跑的、跑得快的: ~ ئات 善跑的马、快
马

چاپقۇن 〔静〕①暴风雪、暴风雨②<转>风暴: ئىنقىلاب
چاپقۇنى 革命风暴

چاپقۇرلۇق 〔静〕 善跑: ئىلى ئاتلىرى چاپقۇرلۇقى بىلەن مەش-
ھۇر . 伊犁马以善跑而著称。

چاپقۇنلۇق 〔静〕 暴风雪的、暴风雨的: ~ كېچە 暴风雪
的夜晚

چاپلاتماق «چاپلىماق» 的使动态

چاپلاشتۇرماق «چاپلاشماق» 的使动态

چاپلاشقاق 〔静〕有黏性的、容易黏身的: ~ لاي 有黏性
的泥 / ~ ئوت 容易黏身的草

چاپلاشقاقلىق 〔静〕 黏性

چاپلاشماق¹ 〔动〕①沾、粘、粘连: ئۇنىڭ كىيىمىگە ئازراق
لاي چاپلىشىپ قاپتۇ . 他的衣服沾了一点泥。 بىرنەچچە
تاختا قەغەز بىر ـ بىرىگە چاپلىشىپ قاپتۇ . 几张纸粘在一起
了。②紧贴、紧靠: يەرگە چاپلىشىپ يېتىۋالماق 紧贴着地趴
下③粘、粘连: ئۈچەي چاپلىشىپ قالماق 肠粘连④<转>
纠缠、缠身、缠磨: باللار ھەمىشە چوڭلارغا چاپلىشىۋالىدۇ .
孩子们老是缠大人。

چاپلىشىش كۈچى <物> 粘着力

چاپلاشماق² «چاپلىماق» 的共同态

چاپلاقلىق 〔静〕 贴着的: ~ رەسىم 贴着的画 / تام گېزىت
ئىككى ھەپتە ~ تۇردى . 墙报贴了两星期了。

چاپلانماق «چاپلىماق» 的被动态

چاپلىما 〔静〕 粘上的、粘合的: ~ پاشنا 粘胶后跟

چاپلىما تالا <纺> 粘胶纤维

چاپلىما قېلىپ <建> 胶合模板

چاپلىما ئۇلاق <林> 靠接法

چاپلىما يانچۇق 明口袋

چاپلىماق 〔动〕①贴、张贴: شوئار ~ 贴标语 / ئېلان ~
张贴布告 / يۈزنى يۈزگە ~ 脸贴脸②糊: دېرىزە ~ 糊
窗户 / كونۋېرت ~ 糊信封③加(价): تراكتورغـا باھا
چاپلاپ ساتماق 加价出售拖拉机 ④硬给安上: بەتنام ~
栽上罪名⑤活像: بۇ بالا ئاتىسىغا چاپلاپ قويغاندەك ئوخشاي-
دىكەن . 这孩子长得活像他爸爸。

چاپما 〔静〕 的抡، 的剜، 的挖
چاپما بازغان 大铁锤(一面带棱、一面平的)
چاپما بولقا 榔头، 铁锤(一面带棱، 一面平的)
چاپما قېيىق 独木舟
چاپما ھەرە <建> 纵切锯، 解锯
چاپما ئۇلاق 木槽(整块木头剜的)
چاپماق[1] 〔动〕 交配(一般指大畜)
چاپماق[2] 〔动〕 跑، 奔跑: ئۇ تاشقىرىغا چاپتى. 他朝外跑
去。 بالىنى ئىشقا بۇيرۇ، كەينىدىن ئۆزۈڭ چاپ. <谚> 让
孩子干活، 你就得跟在屁股后面跑。 سۇ تاشسا، دۆڭگە
چاپ. <谚> 大水漫溢، 往高处跑。
چاپماق[3] 〔动〕 ①砍، 劈: پالتا بىلەن ~ 用斧头砍 / بىر
بۆرە قوغلاپ كېلىۋىدى، مەن قىلىچ بىلەن ئۇنى چېپىۋەتتىم.
一只恶狼追来، 我一刀劈了它。②挖: ئۆستەڭ ~ 挖
渠③割: چۆپ ~ 割草 / يانتاق ~ 割骆驼刺
چاپماق[4] 〔动〕 抹، 敷، 贴: باشقا يىلىم ~ 往头上抹发
胶 / مەلھەم دورا ~ 往身上敷药 / بەدەنگە دورا ~ 贴膏
药
چاپماق[5] 〔动〕 <古> ①游، 游泳②抽打، 鞭打
چاپمۇچاپ 〔静〕 <方> 正对着، 直对着؛ 径直، 直直
چاپۇق 〔静〕 <古> 疮伤، 伤疤
چاپى 〔静〕 <方> 带栏杆的木床
چات[1] 〔静〕 胯下
چات كەرمەك ①叉开两腿 ②<转> 包办، 独揽:
ھەممە ئىشقا ~ 包办一切، 包办代替، 越俎代庖
چات ئېرىقچىسى <理生> 腹股沟، 鼠蹊
چات[2] 〔静〕 <方> 横着؛ 完全
چاتاق[1] 〔静〕 ①毛病، 差错، 乱子، 岔子، 娄子، 纠
葛، 问题: ماتوردا ~ بار. 发动机有毛病。 ~ نەدىن
چىقتى؟ 差错在哪儿出? ②相干، 纠葛: ئۇلار ئوتتۇرىسىد-
ىكى ئۆزۈن يىللىق ~ ھەل بولدى. 他们之间多年的纠
葛解决了。 قاراپ تۇرۇپ چاتىقىڭ بولمىسا بولامدۇ؟ 你能眼
睁睁地看着不管吗? بۇ ئىشلار بىلەن مېنىڭ چاتىقىم يوق.
这些事与我不相干。 سېنىڭ ئىشىڭ بىلەن نېمە چاتىقىم!
我不管你的事! ③麻烦的، 棘手的: ئىش ~ 麻烦
事 / مەسىلە ~ 棘手的问题
چاتاق بولماق 糟糕: ئىش ناھايىتى چاتاق بوپتۇ. 事情
弄得很糟。 چاتاق بولدى، مەكتەپكە كېچىكىدىغان بولدۇم!
糟啦، 上学迟到了!
چاتاق تاپماق 找麻烦، 惹麻烦، 挑毛病، 找岔子،
乱捣: ئۇ چاتاق تاپمىسىلا، مەندە گەپ يوق. 只要他不找麻
烦، 我没问题。
چاتاق تېرىماق 惹事: سەن يەنە چاتاق تېرىدىڭ. 你又
惹事了。
چاتاق چىقارماق 捅娄子، 惹麻烦: ئۇ يەرگە بارغاندىن
كېيىن چاتاق چىقىرىپ يۈرمە يەنە. 你到那里后可别惹麻
烦。
چاتاق چىقماق 出娄子، 出毛病، 出差错، 出事:
ھازىر ھېچ ئىش بولمىغان بىلەن، ئاخشاملىققا چاتاق چىقىدۇ. 现
在虽然没任何事، 但到晚上会出毛病的。
چاتاق سالماق ①刁难②惹事، 闹事
چاتاق قىلماق 捣乱، 搞糟، 制造麻烦: سىزنى كۆ-
رۈشكە ئالدىراپ، ئىشىنى چاتاق قىلىپ قويىدۇم. 忙着来看
你، 却把事情搞糟了。
چاتاق يوق <习> ①没毛病②没关系، 没事، 没
问题③不在乎، 无所谓
چاتىقى بار ①有问题، 有毛病: بۇ رادىئونىڭ ~. 这
台收音机有毛病。②有关系، 有瓜葛: بۇ ئادەمنىڭ
خېلىدىن بېرى ئۇ ئايال بىلەن ~. 这个人好长时间同那个
女人有关系。
چاتاق[2] (چا:تاق) 〔静〕 枝杈
چاتاقچى 〔静〕 ①捣乱分子، 捣蛋鬼②爱挑刺的人، 刺
儿头
چاتاقلاشتۇرماق «چاتاقلاشماق» 的使动态: ئىشنى ~ 把事
情搞糟 / مۇناسىۋەتنى ~ 把关系搞坏
چاتاقلاشتۇرۇشماق «چاتاقلاشتۇرماق» 的共同态
چاتاقلاشماق 〔动〕 ①变糟糕، 出娄子: ئۇنىڭ ئىشى چاتاق-
لاشتى. 他的事出娄子了。②胡闹: سەن نېمىشقا ئۇنىڭ
بىلەن چاتاقلىشىسەن؟ 你为什么跟他胡闹? ③鬼混: ئۇ
ھەر كۈنى كەچتە گايىت باينىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئۇنىڭ قىزى بى-
لەن چاتاقلىشىپ يۈرەتتى. 他每天晚上到尕依提巴依家،
同他女儿鬼混。
چاتاقلىق 〔静〕 多枝杈的: دەرەخ ~ 多枝杈的树
چاتاقلىماق 〔动〕 分枝، 分杈
چاتاشماق «چاتماق» 的共同态
چاتالماق «چاتماق» 的被动态
چاتپا 〔静〕 <古> 徭役代偿费
چاتراق 〔静〕 裆، 胯
چاترىقى كېرىلىپ كەتمەك ①拉胯 ②<转> 洋洋
得意: قۇشقاچ قاغىنىڭ مېڭىشىنى دوراپمەن دەپ چاترىقى كېر-

لمپ كېتىپتۇ. <谚> 麻雀学乌鸦走路，拉了胯。

چاتقال 〔静〕<植> 灌木

چاتقال بەلۋاغ 灌木丛带

چاتقال كەكلىكى <动> 石鸡，鹧鸪

چاتقاللىق 〔静〕 丛灌木

چاتقۇچ 〔静〕<机> 连杆，铰链，插销

چاتقۇزماق «چاتماق» 的使动态

چاتما 〔静〕①铰接的②拖车

چاتما ئاپتوبۇس 铰接式公共汽车

چاتما جاھاز 组合家具

چاتما خەۋەر 系列报道

چاتما دېلو <法> 牵连案

چاتما رەسىم <艺> 连环画

چاتما فىلىم <艺> 系列片

چاتما زەمبىرەك <军> 牵引火炮

چاتما كومپيۇتېر 系列(微)机

چاتما كېمە <交> 驳船

چاتما ناخشا 系列歌曲

چاتما ئۇلاق <农> 枝接

چاتماق 〔动〕①接，连结：تېلېفون سىمىنى ~ 接电话线 / ۋاگونلارنى ~ 连结车厢②绊：ئاتلارنىڭ پۇتىنى ~ 把马的腿绊住/ ئۇلاغلارنى ~ 用绳把牲畜绊住③牵，扯：كېيىن مېنى چېتىۋېلىپ يۈرمە جۇمۇ! 以后你可别把我牵扯上！④许配：ئايخان تاھىرغا قىزىنى چاتتى. 阿依罕把女儿许配给塔依尔了。

چاتىر 〔静〕<方> 砒砂

چاتىماق (چا:تىماق) 〔动〕 整枝：ئۇلار مېۋىلىك دەرەخنى چاتىدى. 他们给果树整了枝。

چاجاك 〔静〕<古> 茶帐(为迎接达官贵人而支起的棚帐)

چاجاك تىكمەك 搭茶帐，搭棚帐

چاجۇپ 〔静〕<方> 扛尸架上的停尸板

چاچ¹ 〔静〕 头发：~ ياسىماق 理发 / ~ چۈشمەك 脱发 / ~ ئالماق 剃头 / ئۇنىڭ ئاچچىقىدىن چاچلىرى تىك تۇرۇپ كەتتى. 他气得头发竖起来了；他怒发冲冠了。

چاچ چۈشۈرگە ①满月剃发礼(女婴满十四天时举行的一种剃发仪式)②婚礼后男方亲戚给男方客人举办的宴会

چاچ سالماق 戴假发，接假发

چاچ قويماق 留发

چاچ قىسقۇچ 发卡

چاچ كۆمۈر <药> 血余炭

چاچ ماي 头油，发蜡

چاچ² 筋(牲畜沿脊椎长的)

چاچاپ 〔静〕<建> 基木(地基上的方木)

چاچاق 〔静〕<方> 草长得稀疏而低的地方

چاچاماق 〔动〕<古> 呛

چاچپۆپۈك 〔静〕 发穗(生丝制的)

چاچتەڭگە 〔静〕 银头饰(辫子上缀的)

چاچتۇرماق «چاچماق» 的使动态：ئۇرۇق ~ 让人播种

چاچتۇرۇشماق «چاچتۇرماق» 的共同态

چاچتۇرۇلماق «چاچتۇرماق» 的被动态

چاچراتقۇ¹ 〔静〕①<医> 疱疹：~ چىقماق 出疱疹②<转> 为消灾而炸的油果子(旧俗，长疱疹不愈时，炸油果子一类的食品送给别人，以消灾)

چاچراتقۇ سالماق 炸(消灾用的)油果子

چاچراتقۇ² 〔静〕<植> 独活，牛防风，白藏

چاچراتماق «چاچرىماق» 的使动态：يۈزگە سۇ ~ 把水溅到脸上 / تۈكۈرۈك ~ 溅唾沫星子

چاچراغۇ 〔静〕<古，动> 促织，蟋蟀

چاچراندى 〔静〕(飞溅出的细碎液体)：تۈكۈرۈك چاچراندىسى 唾沫星子 / سۈيدۈك چاچراندىسى 尿点子

چاچرىتىشماق «چاچراتماق» 的共同态

چاچرىماق 〔动〕①溅，溅飞，射，喷：بۇژغۇن ~ 浪花飞溅 / ئۇنىڭ بەدىنىگە سۇ چاچراپ كەتتى. 他溅了一身水。/ تورۇبا بوزۇلۇپ قالغاچقا، ئۇنىڭ ئۈستى - بېشىغا سۇ چاچراپ كەتتى. 管子坏了，喷了他一身水。پوقا چالما ئاتساڭ، ئۆزۈڭگە چاچرار. <谚> 往屎里扔土块，会溅到自己身上。②跃起，霍地站起：قىز ئانىسىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ چاچراپ ئورنىدىن تۇردى. 姑娘听了妈妈的话，霍地站了起来。③结果：ھازىر سويمىلارنىڭ چوڭى باشتەك بولدى، يېڭى چاچراۋاتقانلىرىمۇ بار. 眼下瓜蛋子大的有脑袋那么大，也有正在结的果。④夭折：بالا چاچراپ كەتتى. 孩子夭折了。

چاچ - ساقال 〔静〕 须发，胡须和头发

چاچسىز 〔静〕 没头发的，头发稀疏的：~ ئايال بولماس، ساقالسىز ئەر. <谚> 女人不能没辫子，男人不能没胡须。(没辫发不成其为女人，没胡须不成其为男人。)

چاچقۇ 〔静〕 喜钱，喜糖(办喜事时在新娘，新生儿或接受割礼的孩子头上撒的)：~ چاچماق 撒喜钱，撒

喜糖

چاچقۇن 〔静〕①分散②爱发火的：بۇ كەنتتىكى ئۆيلەر بۇ-رۇن ~ ئىدى．这个村子的住户以前很分散。

چاچقىرلىق 〔静〕<方>牛脖筋

چاچقىياق 〔静〕<植>发草

چاچلاشماق 〔动〕撕打：ئۇ ئىككىسى چاچلىشىپ كەتتى．他俩撕打起来了。

چاچلىق 〔静〕有头发的、长头发的：بودۇر ~ بالا 卷发的孩子 / ئاق ~ بوۋاي 白头发的老爷爷

چاچلىق بولماق 发育成熟、已到结婚年龄（专指女孩儿）：جامالنىڭ چاچلىق بولغان قىزى بار．加马力有一个已长大（已到结婚年龄）的女儿。

چاچلىق گىگرومېتىر <气>毛发湿度表

چاچما 〔静〕散的、散状的

چاچما تاۋار 碎花缎

چاچما چۆگۈن 喷壶

چاچما دوپپا 密珠花帽

چاچما سۇۋاق <建>干粘石抹灰

چاچما شېئىر <文>散文诗、自由体诗

چاچما ئوق <军>榴霰弹

چاچما يىلتىز <植>须根

چاچماق 〔动〕①撒：ئۇرۇق ~ 撒种子、播种子 / چېچ-چېپ تېرىماق 撒播②洒、喷洒：سۇ ~ 洒水 / ئايرۇپىلان-دىن دورا ~ 飞机喷药③发散、散布、分散：گۈللەر خۇش پۇراق چېچىپ تۇراتتى．花散发出阵阵芳香。④光（线等）照射、洒出：قۇياش زېمىنغا ئۆز نۇرىنى چاچتى．阳光照射大地⑤摊、摊派：خىراجەتنى كۆپچىلىككە تەڭ چاچسىز．费用大家分摊。⑥打乱：ئۇ مېنىڭ پىكرىمنى چېچىۋەتتى．他打乱了我的思路。

چاچۋاغ 〔静〕发卡

چاچۋاغلىق 〔静〕有发卡的、戴发卡的

چاچۋان 〔静〕（妇女戴的）面罩、面纱

چاچۋانلىق 〔静〕戴面罩的、戴面纱的

چاچى - پاچى 〔静〕无伦次

چاچى - پاچى دېمەك 语无伦次、胡言乱语

چاچىماق 〔动〕<方>烦

چاخشاق[1] 〔静〕<古>山顶石滩

چاخشاق[2] 〔静〕<古>果干

چاخماياغىل 〔静〕<方、习>该死的、死鬼

چار[1] 〔静〕①茬头（扬场时从谷物堆上掠出的、未打尽的穗和秕谷等）：~ سوقماق 碾茬头②茬草（牲畜吃剩下的草茎）

چار[2] 〔静〕①花白的：~ باش 花白的头 / ~ ساقال 花白的胡须②杂色的：~ خوراز 花公鸡

چار پاقا <动>癞蛤蟆

چار پاقا شىرنىسى <药>蟾酥

چار يىلان <动>白花蛇、蝮蛇

چار يىلان كۆمىلچى (ھەبىبى مارى بەرەس) <药>驱白马日白热斯丸

چار[3] 见下

چار بازار 移动集市、移动巴扎

چار بازارچى 移动商行、跑单帮者

چار بازارچىلىق 移动集市贸易

چار[4] 〔静〕<方>错过、过失

چار[5] 〔静〕<古>辫、绺

چار[6] 见下

چار پادىشاھ 沙皇

چارا 〔静〕大木碗

چارا كۆز 眼窝较深的眼睛

چارادىماق 〔动〕<方>包围、围起来

چارازە 〔静〕<方>地毯的一种

چاراس 〔模〕喀嚓（冰、玻璃、瓷器的开裂声）：ئەينەك ~ قىلىپ سۇنۇپ كەتتى．玻璃喀嚓一声破了。دەريادىكى مۇز ~ قىلىپ يېرىلدى．河里的冰喀嚓一声裂开了。

چاراس - چۇرۇس 〔模〕喀嚓喀嚓

چاراسلاتماق «چاراسلىماق»的使动态

چاراسلىماق 〔动〕喀嚓作响：پىچاق تېگىشى بىلەنلا تاۋۇز چاراسلاپ يېرىلدى．刀刚一碰、西瓜就喀嚓一声开裂了。

چارە[1] 〔静〕办法、措施：ئەپلىك ~ 巧办法 / كەسكىن ~ 果断的措施

چارە تاپماق 想办法

چارە قىلماق 设法

چارە كۆرمەك ①想办法、采取措施：ئۇلار ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ئاكتىپ چارە كۆردى．他们采取积极措施防灾。②处分、处置：پارتىيە ئىچىدە ~ 党内处分

چارە[2] 〔静〕胜过、更重：ئۇ بۇ بالىنى ئۆز پەرزەنتىدىنمۇ ~ كۆرەتتى．他把这个孩子看得比亲生子女还重。

چارە - ئامال 〔静〕办法

چارە - تەدبىر 〔静〕措施、举措

چارە ـ تەدبىر قوللانماق 施措取采

چارە ـ تەدبىرلىك 〔静〕 略谋有，的法办有，的施措有

:的 ~ ئادەم 人的略谋有

چارەك[1] 〔静〕 公 10 为常通子秤一，位单量重)子秤

(斤公 8 为方地的有，斤: بىر ~ بۇغداي 麦小子秤一

چارەك[2] 〔静〕 一之分四①: ~ ئەسىر 纪世一之分四②

(钟分 15)刻 سائەت 10 غا ~ كەم . 。点十刻一差

چارەك[3] 〔静〕 拃: بۇ رەختنىڭ كەڭلىكى 3 ~ كېلىدۇ . 块这

。拃三宽布

چارەك بۇلۇڭ <数> 角限象

چارەكلەپ 〔静〕 量子秤用: ~ ساتماق 卖着量子秤用

چارەكلىك 〔静〕 的子秤①: بەش ~ تاغار 的子秤 5 装

的子种子秤一播可②袋麻: بىر ~ يەر 种子秤一播可

的一之分四③地的子

چارەكلىك ئىمتىھان <教> 试考中期

چارپاي 〔静〕 畜牲

چارپۇتلاشماق «چارپۇتلىماق» 态同共的

چارپۇتلانماق «چارپۇتلىماق» 态动被的

چارپۇتلىماق 〔动〕 子绊使: قاسىمجان بىرلا چارپۇتلاپ ئۇنى

تىك مـوللاق چۈشۈردى . 他把，子绊个一了使江木斯喀

。葱栽倒个了摔

چارپىلەك 〔静〕 <植> (一之种品瓜甜)克莱皮尔恰

چارت 〔静〕 <古> 许少，儿点一，儿点丁一

چارتاختا 〔静〕 床尸洗，架尸洗

چارتاش 〔静〕 <植> 紫掌鹅

چارتال 〔静〕 <植> 杷枇

چارچاپ 〔静〕 (的杆栏带)②子架皿器，架碗，架盆①

梁圈 <建>③床小

چارچاتماق «چارچىماق» 态动使的

چار ـ چارماق 〔静〕 <古> 小家，属眷，属家

چارچاشماق «چارچىماق» 态同共的

چارچىلاڭ 〔静〕 <方> 的叫大喊大爱，的鲁粗话说①

的人呛涩苦②

چارچوق 〔静〕 <古> 竿滑

چارچۈرۈك 〔静〕 (一之种品瓜甜)克律曲尔恰

چارچىماق 〔动〕 倦疲，惫疲，累劳，劳疲，乏疲: بىر

كۈن يول مېڭىپ بىر ئازچارچاپ قالدىم . 身，路天一了跑

。累儿点有子 مەن بەك چارچاپ كەتتىم . 。乏疲常非我

قاتتىق چارچاپ ھالىدىن كەتمەك 堪不惫疲

چارداش 〔静〕 <艺> (名曲舞利牙匈)什达尔查

چاردان 〔静〕 <手> 架轴(的车纺丝生)

چارزەپ 〔静〕 <艺> 之曲乐典古族尔吾维)甫再尔恰

(—

چارس 〔模〕 :(声裂开的器瓷，璃玻，冰容形)嚓喀，嚓

لامپۇچكا ~ قىلىپ ئېتىلىپ كەتتى . 。了爆声一嚓炮灯

تاياق ~ قىلىپ ئۇشتۇلۇپ كەتتى . 成撅子棍，声一嚓喀

。截两了

چارس ـ چارس 〔模〕 嚓喀嚓喀

چارس ـ چۇرس 〔模〕 :剥剥哔哔，啦啪里噼，嚓喀

مـۇخبىرلار ~ قىلىپ سۈرەتكە تارتتى . 嚓喀嚓喀们者记

。照拍地

چاراسسىدە 〔静〕 声一嚓喀: ئۇ ئىستاكانغا قايناقسۇ قـۇيـۇ-

ۋىدى ، ~ سۇنۇپ كەتتى . 杯璃玻，水开倒里杯璃玻往他

。了裂破声一嚓喀

چارسىلداتماق «چارسىلدىماق» 态动使的

چارسىلدىماق 〔动〕 响作剥噼: ئوچاقتا قۇرۇق ئوتۇن چار-

سىلداپ كـۆيۈۋاتاتتى . 剥哔哔出发，烧燃在柴干里子炉

。音声的剥

چارسسىدە 〔静〕 嚓咔，的啪: ئۇ لامپۇچكىنى ~ ئۆچۈرۈ-

ۋەتتى . 。了关灯电把声一的啪他 تاش ئەينەككە تېگىۋىدى ،

ئەينەك ~ يېرىلىپ كەتتى . 声一嚓咔，上璃玻到打头石

。了开裂璃玻

چارشەنبە 〔静〕 三期星

چارقىيا 〔静〕 <植> 兰舌凹

چارگاھ 〔静〕 <艺> 套姆卡木二十尔吾维)尕尔哈恰

(一之曲

چارلاتماق «چارلىماق» 态动使的

چارلاشماق[1] «چارلىماق» 态同共的

چارلاشماق[2] 〔动〕 (发须)白花变: چارلاشقان چاچ 花得变

发头的白

چارلانماق «چارلىماق» 态动被的

چارلىغۇچى 〔静〕 <军> 兵察侦，员察侦

چارلىغۇچى قاراۋۇل <军> 哨动流

چارلىماق 〔动〕 <军>① 逻巡，查巡: يـوللارنى ~ 巡

路道查 / شەھەر ئەتراپىنى ~ 探勘②逻巡郊城在: نېفىت

~ 油石探勘

چارلاش ئاپتوموبىلى <交> 车逻巡

چارلاش ئەترىتى 队探勘

چارلاش باسقۇچى <地> 段阶探勘，段阶察勘

چارلاش ساقچىسى <法> 警巡

چارلاش قۇدۇقى <地> 井探

چارلاڭ 〔静〕<方> 的色杂، 的花杂، 的色六颜五

چارئوت = بوزتىكەن

چارۇن 〔静〕<古، 植> 树悬

چارۋا 〔静〕 畜牲

چارۋا بېجى <经> 税畜牲

چارۋا گېنېتىكىسى 学传遗畜家

چارۋا مال 畜牲، 畜家

چارۋا مەھسۇلاتى 品产畜

چارۋا يولى <牧> 道牧

چارۋاغ 〔静〕<方> 网拦(的鱼捕)

چارۋىچى 〔静〕 民牧

چارۋىچىلىق 〔静〕 业牧畜، 业畜养

چارۋىچىلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经牧畜

چارۋىچىلىق ئىقتىسادى 济经业牧

چارۋىدار 〔静〕 主牧

چارىزىم 〔静〕 度制皇沙

چارىسىز 〔静〕 已得不، 法办没

چارىسىز قالماق 展莫筹一، 策无手束

چارىسىزلىق 〔静〕 何奈可无: بۇ چارىسىزلىقتىن بولغان ئىش . 。情事的何奈可无是这

چارىيار 〔静〕<宗> 后世逝德穆罕穆指)发里哈大四 相继掌权的四位继承人:艾布·伯克尔 ، 欧麦尔 ، 奥斯曼和阿里(

چازا[1] 〔静〕 腿盘

چازا قۇرماق 腿盘: چازا قۇرۇپ ئولتۇرماق 坐腿着盘

چازا[2] 〔静〕卡关: چېگرا چازىسى 卡边

چاس 〔静〕<军> 礼: ~ بەرمەك 礼军行، 礼敬

چاسا 〔静〕 的方: ~ جوزا 桌方 / ~ ياغلىق 巾头方

چاسا بولقا 头榔方四

چاسا بىخ ئۇلاق 接芽块方

چاسا پولات <冶> 钢方

چاسا پىلتە <冶> 坯方

چاسا خەت 字块方

چاسا قاينارتاش 石沸方

چاسا كۈلۈچ <石> 筒套方

چاستوتا 〔静〕<物> 率频

چاستوتا بەلۋېغى <物> 带频

چاستوتا ئىسپېكترى <物> 谱频

چاستوتا ئۆزگەرتكۈچ <物> 管频变

چاستوتمېتىر 〔静〕<物> 表率频، 表兹赫

چاسغول 〔静〕<植> 草茎方

چاسلاتماق «چاسلىماق» 态动使的

چاسلاشماق «چاسلىماق» 态同共的

چاسلانماق «چاسلىماق» 态动被的

چاسلىماق 〔动〕 搞成方形: رەختنى چاسلاپ كەسمەك 把布剪成方块

چاسلاپ تېرىماق 方形播种

چاشقان 〔静〕<动> 老鼠: چاشقاننىڭ ئۆلگۈسى كەلسە، مۈشۈكنىڭ قۇيرۇقىنى چىشلەر . <谚> 老鼠要找死、去咬猫尾巴。

چاشقان بۇرۇت 又细又长的胡髭

چاشقان تۆشۈكى ساراي كۆرۈنمەك <成> 吓得无处可藏

چاشقانغا كېپەك ئالدۇرماسلىق <成> 一毛不拔

چاشقان قۇيرۇقسىمان ئېكەك <医> 鼠尾锉، 圆锉

چاشقانلار ئائىلىسى <动> 鼠科

چاشقان يارا <医> 老鼠疮، 瘰疬

چاشقان يىلى 鼠年

چاشقانقۇيرۇق 〔静〕<植> 小疮菊

چاشگاھ 〔静〕 上午

چاشۇرماق 〔动〕<古> 诽谤 ، 诬告 ، 诬蔑

چاشى 〔静〕<古> 诽谤 ، 诬告 ، 诬蔑

چاغ[1] 〔静〕 高兴، 愉快: كۆڭلى ~ 心情愉快 / ۋاقتىنى ~ ئۆتكۈزمەك 愉快地度过时光

چاغ[2] 〔静〕 候时، 辰时، 时分: مەن ئۇ چاغدا ئۇنى تونۇمايتتىم . 那时候我还不认识他。 تاڭ سۈزۈلگەن ~ 天刚蒙蒙亮的时候 / قاش قارايغان ~ 黄昏时分

چاغ[3] 〔叹〕 去(轰狗声)

چاغ[4] 〔静〕 能力: ئۇنىڭ بۇ ئىشقا چېغى يەتمەيدۇ . 他的能力达不到办这事。 چېغى يەتكەن ئىش 力所能及的事

چاغاتاي 〔静〕<史> 察合台(成吉斯汗次子的名字)

چاغاتاي ئەدەبىياتى <文> 察合台文学(14世纪至19世纪中叶的维吾尔文学)

چاغاتاي تىلى <语> 察合台语(14世纪至19世纪在古代维吾尔语基础上形成的文学语言)

چاغاتاي خانلىقى 察合台汗国

چاغاتاي يېزىقى <语> 察合台文(14世纪至19

(字文的过用使族尔吾维叶中纪世
چاغاتايچه 的式台合察②文台合察، 语台合察①〔静〕
چاغان 节春، 年历旧〔静〕
چاغانا 琴月 <古>〔静〕
چاغاناي 呐唢苇芦 <方، 艺>〔静〕
چاغداۋۇل 队卫②队部卫后، 队部防后① <古>〔静〕
长
چاغدۆل 的枯干، 的了枯 <方>〔静〕
چاغرى 号称王帝时旧②鹰兔 <动>① <古>〔静〕
چاغلاتماق[1] «چاغلىماق[1]» 的使动态
چاغلاتماق[2] «چاغلىماق[2]» 的使动态
چاغلاشماق[1] «چاغلىماق[1]» 的共同态
چاغلاشماق[2] «چاغلىماق[2]» 的共同态
چاغلام 〔静〕 <农>中耕: قوناقنىڭ بىرىنچى چاغلىمى 玉米的第一次中耕 / كېۋەزنىڭ ئىككىنچى چاغلىمىنى تۈگەتتۇق. 我们搞完了棉花的第二次中耕。
چاغلانماق[1] «چاغلىماق[1]» 的被动态
چاغلانماق[2] «چاغلىماق[2]» 的被动态
چاغلىغۇچ 〔静〕 锄头
چاغلىق 〔静〕①事物轻微، 细小، 不重要، 不怎么样: ~ ئىش 区区小事، 小事一桩 / ~ مەسىلە 微不足道的问题 / ~ گەپ 不在话下، 不成问题 / ئۇنىڭ كۆرگەن كۈنى ~. 他过的日子不怎么样。 ئۇنىڭ كىرىمى ~. 他的收入有限。②连……都: ئۇ ئالما ~ بىر نەرسە بولسىمۇ ئالغاچ كەلمەپتۇ. 他连一个苹果都没有带来。
چاغلىماق[1] 〔动〕①估量، 估计، 斟酌: سەن ئۇنى كىچىك چاغلىما! 你不要低估他، 你不要小看他! ئاسان ~ 估计得容易 / ئۆزىنى چاغلىماسلىق 不自量力 / ئۇلاغقا بوغۇزنى چاغلاپ بەرمەك 斟酌量给牲畜添饲料 / ئۆزۈڭنى ئەر چاغلىساڭ، ئۆزگىنى شىر چاغلا. <谚> 如果你把自己看成勇士، 应当把别人看成雄狮。 ②认为، 以为: ئۇ ئۆزىنى قالتىس چاغلاپ، بارغانسېرى تەكەببۇرلىشىپ كەتتى. 他自以为了不起، 越来越傲慢。
چاغلىماق[2] 〔动〕 耪، 锄: يەر ~ 锄地 / قوناق ~ 锄玉米
چاغۇرماق 〔动〕<古> 诬告، 诽谤
چاغىر 〔静〕<古> 瓜果汁، 果酒
چاغىرقاي 〔静〕<植> 岩白菜
چاغىناق 〔静〕<方، 艺> 唱片
چاغىنماق 〔动〕<古> ①当心، 小心②害怕، 恐惧
چافلى 〔静〕<古> 隼

چاق[1] 〔模〕哐(形容东西撞击的声)
چاق[2] (چاقى) 〔静〕①轮، 轮子، 轱辘: ھارۋا چاقى 车轮 / ~ چىشلىق 齿轮 / تارىخنىڭ چاقى 历史的车轮②纺线③砂轮: ~ ئېگىرمەك 纺车: چاقتا تۇتماق 用砂轮打磨
چاق چەمبىرى 轮圈 <机>
چاق چىشى 齿轮 <机>
چاق[3] 〔静〕 合适: بۇ ئۆتۈك پۇتۇمغا ~ كەلدى. 这双靴子我穿着合脚。
چاقا[1] 〔静〕 铜钱: كارۋانغا تاقا لازىم، سودىگەرگە ~. <谚> 马帮要马掌، 商家要铜钱。
چاقا[2] 〔静〕<医> 疮: باشقا ~ چىقماق 头上长疮
چاقا[3] 〔静〕(荫房中晾葡萄干的)柱子: چاقىغا ئۈزۈم ئاسماق 往柱子上挂葡萄
چاقا[4] 〔静〕<古> 婴儿
چاقاندى 〔静〕<方> 仰، 仰面
چاقان 〔静〕<方> 淡蓝色
چاقپەلەك 〔静〕①风车، 水车②叶轮③<体>恰克皮، 来克، 空中转轮
چاقپەلەكلىك 〔静〕带叶轮的: ~ قۇدۇق 带叶轮的水井
چاقپەلەكلىك كېمە 车船
چاقتۇرماق «چاقماق[4]» 的使动态
چاقتۇرۇشماق «چاقتۇرماق» 的共同态
چاقتۇرۇلماق «چاقتۇرماق» 的被动态
چاقچا 〔静〕 鼻烟壶
چاقچاق 〔静〕 笑话، 戏言، 玩笑: ~ گەپ 笑话، 戏言 / چاقچاقنى چىنغا ئايلاندۇرۇۋالماڭ. 你不要把玩笑当真。 ~ كۆتۈرىدىغان ئادەم 开得起玩笑的人
چاقچاق قىلماق 开玩笑
چاقچاقچى 〔静〕 爱开玩笑者، 爱戏谑者، 诙谐的人
چاقچاقسىز 〔静〕 不开玩笑的، 不诙谐的: ~ تۇرمۇش كىشىنى زېرىكتۈرۈۋېتىدىكەن. 没有诙谐的生活叫人寂寞。
چاقچاقلاشماق 〔动〕 互相开玩笑
چاقچاقلىق 〔静〕 开玩笑的، 诙谐的
چاقچۇق 〔静〕 瓷器
چاقچى 〔静〕①磨刀人②轮子匠③纺线者
چاقچىغار 〔静〕<方، 天> 长庚星، 启明星، 金星
چاقچىلىق 〔静〕①磨刀业: ئۇنىڭ دادىسى بىر ئۆمۈر ~ قىلغان. 他父亲当了一辈子的磨刀匠。②纺线业

چاقچىلىقاي 〔静〕 <方> ①忙忙碌碌的、繁忙的②办法少、瞎忙

چاقچىلىقايلىق 〔静〕 <方> 忙碌、忙乎、忙得不可开交

چاقسا 〔静〕 <方> 篱笆门、柴门

چاقسمان 〔静〕 轮式的

چاقشابۇت 〔静〕 <古> 戒律、训戒

چاققاق 〔静〕 <植> 荨麻、蝎子草

چاققاق ھەرە <动> 胡蜂、马蜂

چاققان 〔静〕 ①快：~ ماڭماق 快走 / ~ ئىشلىمەك 快干 ②利落、利索、麻利、敏捷：قولى گال ئۇستىدىن ~ گادايى ياخشى. <谚> **手笨的师傅不如麻利的穷汉。** ئۇنىڭ ھەرىكىتى ناھايىتى ~. 他手脚利索。ئۇ ~ ئىشلەيدۇ. 他干活麻利。③便捷、紧凑、精干、精悍：~ ئۆي 紧凑的房间 / ~ يىگىت 精干的小伙子

چاققانلاشتۇرماق «چاققانلاشماق» 的使动态

چاققانلاشماق 〔动〕 快、变快：ئۇ ماڭغانسېرى چاققانلىشىپ كەتتى. 他越走越快。

چاققانلىق 〔静〕 利索、敏捷：ئۇنىڭ چاققانلىقى بىزنى ھەيران قالدۇردى. 他的敏捷令我们吃惊。ئۇ ~ قىلمىغان بولسا، ماشىنا بېسىۋالاتتى. 他如果动作不快，早被汽车压上了。

چاقلاتماق «چاقلىماق» 的使动态

چاقلاشماق[1] «چاقلىماق» 的共同态

چاقلاشماق[2] 〔动〕 (狗)交尾

چاقلانماق «چاقلىماق» 的被动态

چاقلىق 〔静〕 有轮子的、装轮子的：ئۈچ ~ ماشىنا 三轮汽车

چاقلىق تراكتور 轮式拖拉机

چاقلىق زەمبىرەك <军> 自行火炮

چاقلىق قۇرت <生> 轮虫

چاقلىق كران <建> 轮胎式起重机

چاقلىماق 〔动〕 (用砂轮)磨、抢：پىچاق ~ 磨刀 / قىڭراقنى ~ 抢菜刀

چاقلاش ئىستانوكى <机> 磨床

چاقما 〔静〕 ①易碎的②淘金池

چاقما كاۋا <植> 金瓜

چاقماق[1] 〔静〕 ①闪电：~ چاقماق 打闪 / ~ تېزلىكىدىكى ئۇرۇش 闪电战、闪击战 / ماشىنا ~ تېزلىكىدە غۇيۇلداپ ئۆتۈپ كەتتى. 汽车风驰电掣般过去了。②<转>火焰：غەزەپ چاقمىقى 愤怒的火焰

چاقماق چىراغ 闪光灯

چاقماق دىنازاۋۇر <动> 雷龙

چاقماق قايتۇرغۇچ 避雷针、避雷器

چاقماق[2] 〔静〕 ①打火机②(枪的)撞针

چاقماق[3] 〔静〕 ①方形、方格：باتۇرنىڭ ھويلىسى ~ شەكلىدە بولۇپ، ئىشىك - دېرىزىلىرى ھويلىغا قارايتتى. 巴图尔的院子呈方形，门窗朝向院子。~ گۈللۈك رەخت 方格花布②切口：تاۋۇزغا ~ ئۇرماق 西瓜上开个口

چاقماق قەنت 方块糖

چاقماق[4] 〔动〕 ①砸：تاش ~ 砸石头 / ياڭاق ~ 砸核桃 / قۇلۇپ ~ 砸锁子②拆：تام ~ 拆墙 / ئۆي ~ 拆房子③嗑、擦、划：گازىر ~ 嗑瓜子 / سەرەڭگە ~ 擦火柴、划火柴④(蚊子、蛇、蜂等)叮、咬、蜇：پاشا ~ 蚊子叮 / يىلان ~ 蛇咬 / ھەرىنىڭ چاققىنىغا چىدىغان ئادەم ھەسەل يەيدۇ. <谚> **经住蜜蜂蜇，才会有蜜吃。**⑤<转>诋毁、进谗言、(恶语)伤人：ئادەم ~ 诋毁人 / زەھەر گەپ بىلەن ~ 恶语伤人⑥<转>折合：نەرسىنى پۇلغا ~ 把东西折合成钱⑦染病：دادامنى كېسەل چاقتى. 父亲染上了病。⑧刺痛、刺(眼)：سوغۇق شامال يۈزۈمنى چاقتى. 冷风吹痛了脸。ئاپتاپنىڭ چاقىقىدىن كۆزۈمنى ئاچالمىدىم. 阳光刺得睁不开眼。

چاقماقتاش 〔静〕 燧石、火石

چاقماقلىق[1] 〔静〕 雷鸣闪电：كېچە ~ 雷鸣闪电的夜晚

چاقماقلىق[2] 〔静〕 带撞针的：~ مىلتىق 带撞针的枪

چاقماقلىق[3] 〔静〕 有方格的：~ دەپتەر 方格本 / ~ قەغەز 方格纸

چاقناتماق «چاقنىماق» 的使动态

چاقنارتاش 〔静〕 <矿> 闪石、辉石

چاقنارجىنس 〔静〕 闪岩、辉岩

چاقنىما 〔静〕 闪光的、闪烁的

چاقنىما مىكروسكوپ <天> 闪视显微镜

چاقنىماق 〔动〕 闪耀、闪烁、闪光、辉煌、炯炯发光：تاغ چوققىسىدا مەڭگۈ ئېرىمەس قارلار چاقناپ تۇراتتى. 山顶上闪耀着长年不化的积雪。يۇلتۇز ~ 星光闪烁、星星闪光 / چىراغلار چاقناپ تۇراتتى. 灯火辉煌。كۆزى ~ 目光炯炯

چاقئوت 〔静〕 <植> 车叶草

چاقۇ 〔静〕 谗言

چاقىرتماق «چاقىرماق» 的使动态

چاقىرتىشماق «چاقىرتماق» 态同共的

چاقىرتىلماق «چاقىرتماق» 态动被的

چاقىرغۇ (BP ئاپپاراتى) 〔静〕 机(BP)呼传

چاقىرماق 〔动〕 ①叫، 叫呼، 唤呼، 唤召: ئۇلارنى چاقىرىپ كەل . 把他们都叫来。 سېنى تېلېفونغا چاقىرىۋاتىدۇ . 叫你接电话. ئۇياقتا بىرى سېنى چاقىرىۋاتىدۇ . 那边有人叫你。 ۋەتەن بىزنى چاقىرىۋاتىدۇ . 祖国在召唤。 ياردەمگە ~ ②救呼 <法>③传唤 请邀: قۇرۇلتايغا ~ 邀请出席代表大会 / چاقىرغان يەردىن قالما ، چاقىرمىغان يەرگە بارما . <谚> 未请别登门，请了莫缺席。 ④号召، 征召: ئەسكەرلىككە ~ 征召入伍، 征兵⑤召集، 召开: يىغىن ~ 召开大会 / چەت ئەلدە تۇرۇشلۇق ئەلچىنى چاقىرىۋالماق 召回驻外大使

چاقىرىشماق «چاقىرماق» 的共同态

چاقىرىق 〔静〕 号召: پارتىيىنىڭ چاقىرىقى 党的号召

چاقىرىق قەغىزى <法> 传票

چاقىرىق قىلماق 号召

چاقىرىقنامە 〔静〕 邀请信(函)

چاقىرىلماق «چاقىرماق» 的被动态

چاقىرىم 〔静〕 里: بىر ~ يول 一里路

چاقىلاي 〔静〕<方> 面部干裂脱皮

چاقىماق 〔动〕 厌恶: بۆرە پاقلاندىن چاقاپ كېتىپتۇ دېسە ، كىم ئىشىنىدۇ؟ 谁会相信狼会厌恶羔羊?

چاك¹ 〔静〕 ①缝، 裂缝: تامنىڭ چېكى / ئىشتاننىڭ چېكىنى تىكمەك 墙缝: ②缝裤缝 骑缝: ئۈچلۈك تالوننىڭ چېكىگە تامغا باسماق 在三联单的骑缝上盖印

چاك باسماق ① 合缝: مىخلانغان تاختايلار بىر ـ بىرىگە چاك باسمىدى . 钉上的木板不合缝。② <转> 对茬儿: مۇنۇ گېپىڭ چاك باستى . 你这话对上茬儿了. ئىككىسىنىڭ دېگەن گەپلىرى چاك باسمىدى . 他们两个人说的话对不上茬儿。

چاك كەتمەك 裂缝: ئامبارنىڭ چاك كەتكەن تاملىرى ھازىرلا ئۆرۈلۈپ چۈشىدىغاندەك تۇراتتى . 库房裂缝的墙好像马上就要倒塌。

چاك² 〔模〕 咂(舌尖抵住上颚发出吸气声): ياسىن تورۇپ - تۇرۇپ ئاغزىنى ~ قىلىپ قويااتتى . 亚森不时地咂咂嘴。

چاك³ 〔静〕<地> 节理

چاكار 〔静〕 ①佣人، 仆人: ~ بولماق 做佣人، 当仆人 ②<转>公仆، 勤务员: خەلقنىڭ چاكىرى 人民的勤务员

چاكارچىلىق = چاكارلىق

چاكارلىق 〔静〕 仆人工作، 佣人工作: چاكارلىققا ئالماق 招收仆人

چاكان 〔静〕<方> ①腰带②头巾

چاكاندا 〔静〕<植> 麻黄

چاكاندىلىق 〔静〕 麻黄地، 麻黄丛生的地方

چاك - چېكى 〔静〕 接缝处

چاك - چېكىدىن بۆسۈلمەك ①土崩瓦解②分崩离析: مۇستەملىكىچىلىك سىستېمىسى چاك - چېكىدىن بۆسۈلۈپ كەتتى . 殖民体系土崩瓦解了。

چاكسا 〔静〕<方> 重量单位(相当于一斤)

چاككىدە 〔静〕 吧嗒: ئۇ ~ قىلىپ ئاغزىنى ئاچتى . 他吧嗒一声张开了嘴。

چاكىلداتماق «چاكىلدىماق» 的使动态

چاكىلدىماق 〔动〕 吧嗒作响: ئۇنىڭ تاماقلىرى ئۇسسۇزلۇقتىن چاكىلداپ كەتتى . 他口干得嗓子里直冒烟。

چاكموخ 〔静〕<植> 蓬子菜

چاكىنا 〔静〕 ①庸俗的، 庸碌的: ~ ئادەم 庸人، 庸俗的人②繁琐的: ~ پەلسەپە 繁琐哲学

چاكىنا دېموكرات <哲> 庸俗民主主义者

چاكىنا دىئالېكتىكا <哲> 庸俗辩证法

چاكىنا ماتېرىيالىزم <哲> 庸俗唯物主义

چاكىنا تەدرىجىي تەرەققىيات <哲> 庸俗进化论

چاكىنا ئىنقىلابچى 庸俗革命家

چاكىنا ئىنقىلابچىلىق <哲> 庸俗革命主义

چاكىنا - چۇكۇنە 〔静〕 鸡毛蒜皮، 鸡零狗碎، 琐碎: ~ ئىش 鸡毛蒜皮的事، 琐碎的事

چاكىنىلاشتۇرماق «چاكىنىلاشماق» 的使动态

چاكىنىلاشماق 〔动〕 变庸俗: ئۇ ئۆزىنىڭ چاكىنىلىشىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدى . 他感到自己变得庸俗了。

چاكىنىلىق 〔静〕 庸俗作风، 庸俗习气، 俗气: چاكىنىلىقتىن خالىي بولماق 脱离庸俗习气، 脱离低级趣味 / چاكىنىلىقنى تۈگەتمەك 消除庸俗作风

چاكىلداق 〔静〕<古> 楂板

چاك¹ 〔模〕 啪: ئۇنىڭغا ~ قىلىپ بىر كاچات تەگدى . 他啪地挨了一巴掌。

چاك كەلتۈرمەك 响彻: ئۇ ئېيتقان ئىلى خەلق ناخشىسى دالىنى چاك كەلتۈردى . 他唱的伊犁民歌响彻原野。

چاك² 〔静〕 尘土، 埃尘: ~ توزىماق 尘土飞扬 / ~ كۆ-

تورۇلمەك 扬起尘土 / يالغۇز ئاتنىڭ چېڭى چىقماس، چېڭى
چىقسىمۇ داڭقى چىقماس . <谚> 一匹马扬不起尘，扬起
尘也出不了名；喻同"单丝不成线，独木不成林"。
چاڭ چىقارماق 扬名，出风头
چاڭ سۈمۈرگۈچ 吸尘器
چاڭ[3] 〔静〕<植> 花粉：～ نەيچىسى 花粉管
چاڭ[4] 〔静〕 爪子
چاڭ سالماق ①抓：سار چۈجىگە چاڭ سالدى . 老鹰抓
小鸡。②染指：ۋەتىنىمىزنىڭ زېمىنىغا باشقىلارنىڭ چاڭ سې-
لىشىغا يول قويۇلمايدۇ . 祖国领土不容别人染指。③下
手：بىر ئەبلەخ لەيلىگۈلگە چاڭ سالماقچى بوپتىكەن، لەيلىگۈل
ئۇنىڭ يۈزىگە چاڭگىدە بىر كاچات ساپتۇ . 一个坏蛋想对莱丽
古丽下手，她"啪"地搧了他一个嘴巴。
چاڭ[5] 〔静〕<艺> 扬琴
چاڭ[6] 〔静〕<方> (皮匠用的月牙形)刮刀
چاڭ[7] 〔静〕<古> 曙光，曙色，朝霞
چاڭپوزا 〔静〕 长袍子
چاڭتال 〔静〕<植> 十蕊莓
چاڭ - توپا 〔静〕 尘土
چاڭ - توزان 〔静〕 尘土，灰尘，浮土
چاڭ - توزانلىق 〔静〕 灰尘的，尘土的
چاڭ - توزانلىق بوران <气> 尘暴
چاڭ - چاڭ 〔模〕 啾啾，叽叽啾啾
چاڭ - چۇڭ 〔模〕 劈里啪啦：ئۇ ئاچچىقىغا پايلىماي، بالىسى-
نى ～ ئىككىنى ئۇرۇۋەتتى . 他一气之下，把孩子劈里啪
拉打了两巴掌。
چاڭچى 〔静〕 扬琴弹奏者
چاڭچىلە 〔静〕<艺> 戏：～ قويماق (ئوينىماق) 演戏 / ～
كۆرمەك 看戏
چاڭچىلىچى 〔静〕 唱戏的，戏剧演员
چاڭچىلىكەش = چاڭچىلچى
چاڭدان 〔静〕<植> 花药
چاڭغا 〔静〕<体> 滑雪板
چاڭغىچى 〔静〕 滑雪者，滑雪运动员
چاڭغىراق 〔静〕 (毡房顶上木制的)圆形天窗
چاڭقاتماق «چاڭقىماق» 的使动态
چاڭقاشماق «چاڭقىماق» 的共同态
چاڭقاغا 〔静〕 乌鸦的一种(体小、脖子白)
چاڭقاق 〔静〕 渴极了的，口干舌燥的，干枯，焦枯的：
～ يەر 干枯的土地

چاڭقاقچىلىق 〔静〕 干枯景象
چاڭقاقلىق 〔静〕 渴望之心，如饥似渴
چاڭقايماق 〔动〕<方> 赤日炎炎
چاڭقۇرۇن 〔静〕<方> 忙，繁忙，紧张
چاڭقىماق ①焦渴：ئۇلار سۇ تاپالماي چاڭقاپ كېتىپتۇ . 他们
找不到水非常焦渴。②渴望：دىل چاڭقىغان 渴望的心
灵
چاڭگا 〔静〕①鸟巢：قاغا چاڭگىسى 乌鸦巢②<转>乱
蓬蓬：～ ساقال 乱蓬蓬的胡须
چاڭگا باش 乱蓬蓬的头发
چاڭگا بولماق 乱蓬蓬
چاڭگا پاپوروتنىك <植> 鸟巢蕨
چاڭگا تىزماق ①筑巢，垒窝：قارلىغاچلار ئايۋانغا چاڭگا
تىزدى . 燕子在房檐下筑了巢。②<转>安身：بىچارە،
سەمەت بىرنەچچە يىل سەرگەردان بولۇپ يۈرۈپ، ئەمدى چاڭگا
تىزىۋىدى، يەنە ھەيدىلىپتۇ . 可怜的赛麦提过了几年流浪
生活，刚安下身，又被赶走了。
چاڭگا چاشقىنى <动> 巢鼠
چاڭگاق 〔静〕 粘连在一起的：～ ساقال 粘连在一起的
胡子
چاڭگاق - چاڭگاق 〔静〕 一串串的，一嘟噜一嘟噜的：
～ ئۈزۈم 一串串的葡萄
چاڭگاك 〔静〕 多爪鱼钩
چاڭگال 〔静〕①爪子：بۈركۈتنىڭ چاڭگىلى 鹰爪②
<转>魔掌：دۈشمەننىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلماق 逃出敌
人魔掌③把，捧：بىر ～ كەمپۈت 一把水果糖 / بىر ～
قوناق 一把玉米
چاڭگال سالماق 抓：گۆشكە ～ 抓肉
چاڭگىلىغا ئالماق 操纵，篡夺：سايلامنى چاڭگىلىغا
ئېلىۋالماق 操纵选举 / ئۇ ھەممە ھوقۇقنى ئۆز چاڭگىلىغا
ئېلىۋالغانىدى . 他已大权独揽。
چاڭگىلىغا چۈشمەك 落入手中：داداڭدىن قالغان مە-
راس تاغاڭنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ قالدى . 你父亲的遗产落
入你叔父手中了。
چاڭگاللاتماق «چاڭگاللىماق» 的使动态
چاڭگاللاشماق «چاڭگاللىماق» 的共同态
چاڭگاللانماق «چاڭگاللىماق» 的被动态
چاڭگاللىماق 〔动〕 抓住，捧：ئەمدى قانداقمۇ قىلارمەن، —
دېدى ئۇ زوڭزايغىنىچە بېشىنى چاڭگاللاپ . 他蹲下来捧着
头说：现在我可怎么办呢？

چاڭگىز 〔静〕 <方، 植> 楸花

چاڭگىل 〔静〕 <植> 蓑

~ **چاڭگىل پەرۋانىسى** <动> 蛾蓑

چاڭگىدە 〔静〕 地啪: ئۇ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە ~ يەنە بىر كاچات تېگىپتۇ. 么怎是清弄有没还他 。掌巴一了挨地啪又، 事回一

چاڭلاشماق[1] 〔动〕 扬飞土尘: ئۆي چاڭلىشىپ كەتتى. 子屋 。扬飞土尘

چاڭلاشماق[2] 〔动〕 <植> 花串②粉受، 粉传①

چاڭلىداتماق «چاڭلىدىماق» 态动使的

چاڭلىداشماق «چاڭلىدىماق» 态同共的

چاڭلىدىماق 〔动〕 音声的脆清出发، 音声的亮响出发: گۈلنار چاڭلىداپ سۆزلەپ كەتتى. 了来起说尔娜丽古، دەريانىڭ يۇقىرىقى تەرىپىدىن چاڭلىداپ ئېيتىلىغان تاپانچا ئاۋازى ئاڭلاندى. 亮响很音声 枪手的脆清了来传游上河 。声

چال 〔静〕 儿头老: چالنى كۆرۈپ بوۋام دېمە. <谚> 别 。爷爷叫就儿头老了见

چالا 〔静〕 不完全: ~ قۇرۇماق 干半得晒 / ~ ئىشلەنگەن مەھسۇلات 品成半 / ~ گەپىنى قىلماق 话截半说 / ~ پىشقان ئاش 饭生夹 / ~ تويماق 饱半 / چوڭ ئۆستەڭنىڭ بىر قىسىم رېمونت ئىشلىرى ~ قالدى. 活补修分部的渠大 。巴尾个了剩还 بالا ، قىلغان ئىشى ~ . <谚> 孩小 。(牢不事办، 毛没上嘴)四落三丢، 事办

چالا ساۋات 盲文半

چالا مەست 意醉分三، 醉半

چالا موللا 刀把二، 醋瓶半

چالا ئۇيقۇ 醒半睡半

چالا ئۆلۈك 死半: ئۇرۇپ ~ قىلىپ قويماق 死半个打

چالا يېمىرىلمە <地> 体化风半

چالا - بۇلا 〔静〕 草率①، 草草، 心经不漫: خىزمەتتى ~ جانئىشلەمەك 工作草率 / ئىشنى ~ يېغىشتۇرۇپ قويماق 草草 这 ②稍微، 多少: بۇ ئىشنى كۆپچىلىك ~ بىلىدۇ. 事了 。大事件家多少知道一点

چالا - پۇچۇق 〔静〕 ①不真切: ئۇنىڭ گېپىنى ~ ئاڭلاپ قالدىم. 他的话我听得不真切 。ئارىلىق يىراق ، ~ كۆرۈدۇم. 离得远، 看得不真切 ②随便: ~ سالاملاشماق 随 便问候问候

چالپاق[1] 〔静〕 (的落剥)墙皮

چالپاق[2] 〔静〕 <古> ①脏的، 肮脏的②纷乱的، 杂乱

的

چالپىلىماق 〔动〕 <古> 移污弄، 脏弄، 黑弄

چالتاي - پالتاي 〔静〕 ①那说这说، 四道三说: چالتاي - پالتاينى قويۇپ ، راست گەپنى دە ! 话实讲، 那说这说别 !

چالچۇق 〔静〕 <方> 地湿، 泽草

چالدۇرۇشماق «چالدۇرماق1» 态同共的

چالدۇرۇلماق «چالدۇرماق1» 态动被的

چالدۇرماق[1] «چالماق1» 态动使的

چالدۇرماق[2] «چالماق2» 态动使的

چالسىقماق 〔动〕 <古> 打挨 ، 击打受 ، 击冲受

چالغا 〔静〕 镰钐

چالغۇ 〔静〕 器乐: ئۇيغۇر خەلق چالغۇلىرى 乐间民尔吾维 器

چالغۇ ئەسۋابى 器乐

چالغۇت 〔静〕 璞، 石岩(层一的面外石玉在包)

چالغۇچ 〔静〕 器拌搅، 棒拌搅

چالغۇچى 〔静〕 者奏演، 者奏吹، 者奏弹

چالغۇشۇناس 〔静〕 家学器乐

چالغۇشۇناسلىق 〔静〕 学器乐

چالغىتماق «چالغىماق» 态动使的

چالغىچى 〔静〕 ①(镰钐用)者草刈②者售制镰钐

چالغىماق 〔动〕 漾荡: كۆل سۇيى ~ 漾荡水湖

چالغىنماق 〔动〕 <古> 跳心得唬

چالقان 〔静〕 <古، 医> 位部他其体身对症炎或包肿) 移转(的症炎)، 响影(的

چالقانماق 〔动〕 <古> 摆摇، 动震، 动晃

چالقىماق 〔静〕 <方> ①沾染物② <转> 不讲个人卫 人的脏肮، 的生

چاللىق 〔静〕 迈年

چالما[1] 〔静〕 土块儿، 土坷垃: ~ ئاتماق 扔土块 / پوققا ~ ئاتساڭ ، يۈزۈڭگە چاچراپ. <谚> 往粪坑里扔土块， 会溅到你的脸上 。 بىر چالمىدا ئىككى پاختەك سوقماق <成> 一石二鸟، 一箭双雕 。

چالمىسى سۇغا چىلاشماق 汤泡، 告吹: مەسلىھەتىمىزگە كۆنمىگەنىدىڭ ، بەربىر چالماڭ سۇغا چىلاشتىغۇ؟ 听你 ？吧了汤泡情事不这، 议建的们我进不

چالما[2] 〔静〕 <方> 粥، 糊糊

چالما[3] 〔静〕 <方> 粪干畜牲

چالماق[1] 〔动〕 吹، 拉، 弹، 奏، 敲، 拍، 击: نەي ~ 吹 笛 / گارمون ~ 拉手风琴 / دۇتار ~ 弹都塔尔 / ساز

拍، 掌鼓 ~ چاۋاك / 钟敲 ~ قوڭغۇراق / 器乐奏 ~
<谚> . ئىككى نان تاپسا ، بىرىدە داپ چاپتۇ / 掌击 ، 掌
。敲鼓当个一، 馕个两了挣

چالماق² 打 ~ ئۇماچ / 蛋鸡打 ~ تۇخۇم :打(拌搅)〔动〕
糊糊面

چالماق³ 找寻، 找 <方>〔动〕

چالما - كېسەك 儿块土، 拉坷土 〔静〕

چالما - كېسەك **قىلماق** 一的教兰斯伊)死打石乱
(刑酷种

چالمىلىق 〔静〕 土拉坷的多: ~ ئېتىزنىڭ چالمىلىرىنى تەر-
مەك 拉坷土捡里田的多拉坷土在

چالۋاقاتماق 态动使的 «چالۋاقىماق»

چالۋاقاشماق 态同共的 «چالۋاقىماق»

چالۋاقىماق 〔动〕 大发雷霆، 大发脾气، 大动肝火: ئۇ
چالۋاقىدى . 他大发雷霆。

چالىغ 〔静〕 <古> ①查追، 查究②搜查، 翻查③召唤

چالىلىق 〔静〕 欠缺، 不十全十美: دۇنيانىڭ چالىلىقى تۈگى-
مەيدۇ . 世界不会是十全十美的。

چام¹ 〔静〕 (挖渠، 修路时分给的)地段: ~ بۆلۈپ بەرمەك
分地段

چام² (چامى) 〔静〕 能力: ئۆتكەندە ئالغان 200 يۈەن قەرز پۇلنى
قايتۇرۇشقا چـامىم بـار . 我有能力偿还过去借的 200 元
债 。 بۇ ئىشنى چامىمنىڭ يېتىشىچە قىلدىم . 这件事我尽了
力 。

چام **يەتمەك** 力所能及

چام³ 〔静〕<方> 步子، 步

چام⁴ 〔静〕 <古> 论争، 执争، 纠纷، 讼诉

چامـا 〔静〕 ①估计②左右، 上下: چامامدا سائەت ئىككى
بولغان چېغى . 我估计大概是两点钟了。 40 ياشلار چا-
مىسىدىكى ئادەم 四十岁左右的人

چامات 〔静〕 <古> 愤怒 ، 愤慨 ، 怒气

چامادان 〔静〕 手提箱

چامادانلىق 〔静〕 有皮箱的، 携带手提箱的

چامباش 〔静〕 拳术، 武术: ~ ئوينىماق 打拳، 练武术

چامباشچى 〔静〕 拳师، 拳把式

چامباشچىلىق 〔静〕 拳术، 武术

چامبۇل 〔静〕 黑一块白一块的، 杂色的: ~ ئېشەك 杂色
毛驴

چامچا 〔静〕<方> 男式长衫

چام - چارىم 〔静〕<古> 诉讼، 官司

چامداتماق 态动使的 «چامدىماق»

چامداشماق 态同共的 «چامدىماق»

چامدام 〔静〕 ①步子: ئەمەت چامدىمىنى چوڭ - چوڭ ئېلىپ
ماڭدى . 艾麦提迈着大步走。 ②步: ئۇ تېخى بەش - ئالتە
~ ماڭمايلا ، دادىسى ئۇچراپ قالدى . 他还没走出五六步远
便碰到了他爸爸。

چامدىماق 〔动〕 ①迈步: چوڭ چامداپ ماڭماق 迈开大步走
②用步量: چامداپ بېقىڭ ، بۇ بىر پارچە يەرنىڭ ئۇزۇنلۇقى
قانچىلىك كېلىدىكىن ؟ 步量一下看، 这块地有多长？

چامغۇر 〔静〕<植> 蔓菁، 芜菁

چامغۇرلۇق 〔静〕 蔓菁地

چامغۇق 〔静〕 <古> 诬告者، 进谗言者

چاملاماق 〔动〕 <古> 侵占؛ 抗议، 申诉

چامۇر 〔静〕 <古> 泥

چامۇغا 〔静〕<动> 鼠兔

چامـلاتماق 态动使的 «چامـلىماق»

چامـلاشماق 态同共的 «چامـلىماق»

چامـلانماق 态动被的 «چامـلىماق»

چـامـلىماق 〔动〕 估计، 估量، 估摸: سەن چاملاپ كۆر-
گىن ، بۇ قوي قانچە كىلوگرام چىقار ؟ 你估计一下، 这只羊
能有多重？

چانا 〔静〕 雪橇، 爬犁: ~ تارتماق 拉雪橇 / ~ ئوينىماق
玩爬犁

چاناتماق 态动使的 «چانىماق»

چاناچ¹ 〔静〕 皮囊: بىر ~ قىمىز 一皮囊马奶酒

چاناچ² 〔静〕<古> ①懦弱، 胆小的②懦夫

چاناشماق 态同共的 «چانىماق»

چاناق¹ 〔静〕①<植> 稃(谷物粒的外壳)②坩埚③眼
眶④鼻翼⑤(磨房里放在磨盘上的)斗

چاناق² 〔静〕<古> (剜制的)木盐罐

چاناق³ 〔静〕<古> 石碓嘴

چاناقلىق «چاناق¹» 的形容词形式

چاناقلىق **مېۋە** <植> 蒴果

چانالماق 态动被的 «چانىماق»

چانچۇ 〔静〕<古> 擀面杖

چاندۇرغا 〔静〕 <植> 葱鸢尾

چاندۇرماق «چانىماق» 的使动态: ئۇ چاندۇرۇپ قويدى . 他
露了马脚。

چاندۇرۇشماق 态同共的 «چاندۇرماق»

چاندىر 〔静〕 ①筋: گۆشنىڭ چاندىرىنى ئېلىپ تاشلىماق 剔

人的瘦干 ئادەم ~ :的瘦干 <转>②筋白上肉掉

چانگاك 〔静〕<古> 叉

چانماق 〔动〕①露马脚، 露馅儿 : يالغان گەپ هامان چېنىپ قالىدۇ . 说谎早晚总会露出马脚来。②变心 : ئېرىدىن ~ 对丈夫变心③逊色، 不相称، 不相配، 相形见拙 : ئۆي يامان سېلىنماپتىكەن ، شۇغىنىسى گىلەم سەل چېنىپ قاپتۇ . 房子修得不错، 只是地毯配不上。④不般配 : ئۇنىڭ ئايىغى چېنىپ قاپتۇ . 他的鞋不般配。⑤地道(用于否定式) : ئۇ ئۇيغۇرچىنى چاناماي سۆزلەيدۇ . 他的维语讲得很地道。

چانىماق 〔动〕①剁②刨 : گۆش ~ 剁肉 / پىياز ~ 剁洋葱 / يەرنى ~ 刨地

چاهار 见下

چاهار بۇرجەك <植> 使君子

چاۋ[1] 〔静〕<古> 钞

چاۋ[2] 〔静〕<古> 名声، 名望

چاۋا 〔静〕<理生> 肠系膜، 网膜

چاۋا كاۋاپ <食> 肚油烤肉

چاۋا ماي 肚油، 肠油

چاۋىسىنى چىتقا يايماق <成> 揭短، 揭老底، 使原形毕露 : قاراپ تۇر ، چاۋاڭنى چىتقا يايمەن ! 你等着، 我要揭你的老底 !

چاۋات 〔静〕 大而薄的(馕)

چاۋات نان <食> 大薄馕

چاۋار 〔静〕干枝枯草 : ~ تېرىپ ئوتتۇرۇق قىلماق 拾一些干枝枯草引火

چاۋارتقۇ 〔静〕 烫伤的结痂، 燎泡

چاۋارتماق «چاۋارماق» 的使动态

چاۋار - چاتقال 〔静〕 枯枝乱草

چاۋارماق 〔动〕 起燎泡 : قولۇم قايناق سۇدا كۆيۈپ چاۋرىپ قالدى . 我的手被开水烫起了燎泡。

چاۋاك 〔静〕 掌声 : ~ چېلىپ قارشى ئالماق 鼓掌欢迎 / ~ چېلىش ماقۇللىماق 鼓掌通过 / ئۇ قىزغىن ~ ئىچىدە زالغا كىردى . 他在热烈的掌声中进入大厅。

چاۋاكلىق 见下

چاۋاكلىق ئۇسسۇل <艺> 掌舞

چاۋاكلىماق 〔动〕 鼓掌، (用手掌)拍 : ئۇ يوتىسىغا چاۋاكلاپ قاقاقلاپ كۈلدى . 他拍着大腿哈哈大笑。

چاۋشيەن 〔静〕<地> 朝鲜

چاۋشيەن سۆگىتى <植> 钻天柳

چاۋشيەن يېزىقى <语> 朝鲜文

چاۋشيەنچە 〔静〕 ①朝鲜语، 朝鲜文②朝鲜式

چاۋشيەنشۇناس 〔静〕 朝鲜学家

چاۋشيەنشۇناسلىق 〔静〕 朝鲜学

چاۋكا 〔静〕<方> 花臀马

چاۋلۇغ 〔静〕 <古> 有名的 ، 著名的 ، 闻名的 ، 杰出的 ، 出类拔萃的

چاۋۇش 〔静〕 (旧式学校的)班长

چاۋۇماق 〔动〕<方> 刺激

چاۋىغ 〔静〕<古> 鞭梢

چاۋىقماق 〔动〕<古> 出名، 扬名

چاي 〔静〕 ①茶 : سۈتلۈك ~ 奶茶 / ~ دەملىمەك 沏茶 / ~ ئىچمەك 喝茶 / ~ كېپسلىمەك 茶煮过了头 / بىر پىيالە ~ 一碗茶 / قارا ~ 茯茶 / كۆزەك ~ 砖茶②茶叶 : ~ دۇكىنى 茶店③<转> 宴请 : بۈگۈن مەن مېھمانلارنى چايغا ئېيتتىم . 今天我宴请了客人。④<转> 聘礼 : توپلۇق مۇشۇ تىزىملىك بويىچە راسلانمىسا ، چايىنى قايتۇرۇپ بېرىمىز . 结婚用品如不按照这个清单备齐، 我们将退回聘礼。

چاي ئاپارماق 下聘礼، 送聘礼

چاي بەرمەك 请客

چاي پۇلى 小费، 小帐

چاي تۈكلۈك قۇرتى <动> 茶毛虫

چاي دەرىخى <植> 茶树

چاي دورىسى 茶药(煮茶时加的热性调料، 用丁香، 桂皮和姜皮等配成)

چاي زىياپىتى 便宴

چاي قوشۇقى 茶匙

چاي قويماق 设宴، 赔礼 : ئۇ قۇدىلىرىنىڭ ئالدىدا ئۆتكۈزگەن سەۋەنلىكى ئۈچۈن ئۇلارغا چاي قويدى . 因为他在亲家面前失了礼، 所以设宴赔礼。

چاي قىلماق 宴请 : ئەل - يۇرتقا ~ 宴请乡里

چاي ئۆتكۈزمەك 设便宴، 待客

چاي ۋاقتى 早饭时间

چاي ئىچۈرمەك 订婚 : ئۇلارنىڭ ئاتا - ئانىسى ئۇلار تېخى كىچىك چاغدىلا چاي ئىچۈرۈپ قويۇشقانىدى . 他俩的父母在他们还小的时候就把婚订下了。

چايان 〔静〕<动> 蝎子

چايان كاكتۇس <植> 蟹爪〗

چايانسىمان 〔静〕 蝎形的

چايانسىمان ئالتۇنكۆز 〈动〉 蛉蝎
چايانقۇيرۇق 〔静〕 〈植〉 菊尾蝎
چايانلىق 〔静〕 窝子蝎، 地之蝎多
چايانئوت 〔静〕 〈植〉 星南天
چايپەش 〔静〕〈方〉 袋皮的叶茶装، 儿包叶茶
چايپۇرۇش 〔静〕 子贩叶茶
چايپۇرۇشلۇق 〔静〕 业茶贩
چايپۇرۇشلۇق قىلماق 茶贩
چايجۇش 〔静〕 壶茶: چايجۇشتىن ياغاچ ئاياغلارغا چاي قۇيماق 茶倒里碗木往壶茶用
چايچى 〔静〕 ①农茶②卖茶水者
چايچىلىق ①种茶业②制茶业: ~ مەيدانى 场茶
چايخانا 〔静〕 馆茶
چايخانچى 〔静〕 板老馆茶
چايخور 〔静〕 有茶癖的، 爱喝茶的: ~ ئادەم 有茶癖的人
چايخورلۇق 〔静〕 癖茶
چايدام 〔静〕〈方〉 戈壁滩存雨水的地方
چايدان 〔静〕 热水瓶، 暖瓶، 保温瓶
چايزار 〔静〕 园茶
چايزەك 〔静〕〈医، 方〉 麦粒肿
چايشاپ 〔静〕 单床، 罩床: ~ تارتماق 铺单床، 罩床罩
چايقاتماق «چايقىماق» 的使动态
چايقاشماق «چايقىماق» 的共同态
چايقاق 〔静〕 涟漪، 波纹
چايقالماق ① «چايقىماق» 的被动态: خام يۇيۇلۇپ، سۈزۈك سۇدا چايقالدى . 大布洗后، 在清水里涮过了。②晃荡، 摇荡، 晃摇، 颠簸: قولۋاق سۇدا چايقىلىپ تۇرماقتا . 小船在水里直晃荡。شامال كۈچەيگەنسېرى، كېمە تېخىمۇ چايقال- غىلى تۇردى . 风越来越大، 船身颠簸得更加厉害了。
چايقانماق «چايقىماق» 的自复态
چايقىماق 〔动〕 ①洗后用清水(涮، 冲: كىرنى ~ 涮衣 / چىنىنى ~ 涮碗 / ئۇلار قوللىرىنى چايقاپ، ئاشقا تۇ- تۇندى . 他们洗过手، 开始吃饭。②嗽: ئاغزىنى ~ 嗽口 / ئاغزىڭنى چايقىۋېتىپ گەپ قىل . 嘴放干净点، 别胡说八道。③摇، 晃摇، 颠簸: بېشىنى ~ 摇头 / ماشى- نا كونىراپ قالغانلىقتىن بەك چايقىلاتتى . 车旧了، 所以颠得很。④淘: قۇم ~ 淘沙 / ئالتۇن ~ 淘金
چايكا 〔静〕〈动〉 海鸥
چايكىسىمان 〔静〕 鸥形

چايكىسىمانلار ئەترىتى 〈动〉 鸥形目
چايگۈل 〔静〕 〈植〉 茶花
چايلىماق 〔动〕〈方〉 (植物)生长، 繁茂
چايناتماق «چاينىماق» 的使动态: چىشىم قاماپ كېتىپ ھېچ نەرسە چايناتمىدى . 我因为倒牙، 什么东西都嚼不了。
چايناشماق «چاينىماق» 的共同态
چايნالماق «چاينىماق» 的被动态
چاينام 〔静〕 口: بالىغا بىر ~نان يېگۈزۈپ قويۇڭ . 给孩子喂一口馕吃。ئۇ ھەر بىر چاينام ناننى يېگەندىن كېيىن، چاينى ئوتلاپ قوياتتى . 他每吃一口馕، 都要喝上一口水。
چاينىماق 〔动〕 ①嚼: نان ~ 嚼馕 / سېغىز ~ 嚼口香糖 ②〈转〉 嚼舌: گەپنى چايناپ قىلماق 说话冗长، 喋喋不休
چايئوت 〔静〕 〈植〉 柳兰
چەببىيات 〔静〕 〈艺〉 且比巴亚特(维吾尔十二木卡姆之一)
چەبدەس 〔静〕 敏捷، 麻利، 利落: ~ ئادەم 敏捷的人 / چىچەننىڭ تىلى، چەبدەسنىڭ قولى . 〈谚〉 机灵人的口، 麻利人的手。
چەبدەسلىك 〔静〕 敏捷، 麻利، 利落: ئۇ ئاپتوبۇس سوقۇ- ۋېتىش خەۋپىدە قالغان بىر قىزنى ~ بىلەن قۇتقۇزۇۋالدى . 一个姑娘眼看着要被公共汽车撞上، 他麻利地把她救了出来。
چەپ 〔静〕 ①左: ~ تەرەپ 左边 / ~ قول 左手② 〈转〉 倒霉的، 晦气的، 不吉利的: ~ ئادەم 倒霉的人
چەپ كۆزدە قارىماق 小看، 另眼相看
چەپكە تارتماق 不顺利: ئىش ~ 事情不顺利
چەپپە 〔静〕〈方〉 左撇子
چەپچەك 〔静〕 茶壶底座
چەپچەكلىك 〔静〕 有底座的: ~ چۆگۈن 有底座的茶壶 / چۆگۈن ئالساڭ چەپچەكلىكىنى ئال، خوتۇن ئالساڭ ئەمچەك- لىكىنى . 〈谚〉 买茶壶要买有底座的، 娶媳妇要娶乳房大的。
چەت 〔静〕 ①边، 沿边، 边远; 旁، 旁边: يولنىڭ چېتىدە ماڭماق 沿着路边走 / ئورمانلىقنىڭ چېتى 树林子的边 / دەريانىڭ ئۇ چېتىدە بىر ئادەم كۆرۈندى . 河那边出现了一个人。يولنىڭ ئىككى چېتىگە دەرەخ تىكىلدى . 路的两旁种着树。②外国

چەت ئەل 邦异، 国外

چەت ئەللىك 人国外

چەتتىن چاڭلاشماق 粉授花异

چەت رايون 区地远边، 区边

چەتكە ئالماق 避躲، 开闪: ئۇ ئۆزىنى چەتكە ئېلىشقا ئۈلگۈرەلمىدى. 开躲及不来他。

چەتكە چىقماق ①外出، 退出②出国: ئاكامنىڭ قىزى چەتكە چىقىپ ئوقۇپ كەلدى. 的我 侄女出国学成回来了。

③躲开، 站在一旁: چەتكە چىقىۋېلىپ تاماشا كۆرمەك 站在一旁看热闹

چەتكە قاقماق 排斥، 排挤: بىز ھېچقاچان سىلەرنى چەتكە قېقىپ باقمىدۇق. 我们从来没有排斥你们。

چەت - چۆرە 〔静〕 沿边، 缘边، 边远: چەت - چۆرىدىكى ناھىيە 边远县 / چەت - چۆرىلىرى قىرقىلىپ كەتكەن قۇلاقچا 沿边脱了毛的皮帽

چەتكەن 〔静〕<古> 扯手

چەتلەتمەك «چەتلىمەك» 的使动态

چەتلەشتۈرمەك «چەتلەشمەك» 的使动态

چەتلەشتۈرۈلمەك «چەتلەشتۈرمەك» 的被动态

چەتلەشمەك = چەتلىمەك

چەتلەمچى 〔静〕<方> 离群的، 不合群的(牲畜)

چەتلىمەك 〔动〕 ①绕开: چوڭ يولدىن ~ 绕开大路 ②回避، 躲避: تونۇشلاردىن ~ 回避熟人 ③偏离: ئوق نىشاندىن ~ 子弹偏离方向 / شۇنداق قىلىپ، يولۇچىلار يولدىن چەتلەپ، تارىم دەرياسى بويىغا كېلىپ قالدى. 于是行人们走偏了路، 来到塔里木河畔。 تېمىدىن چەتلەپ كەتمەك 离题

چەتمە 〔静〕<方> ①(生丝)丝线②用手编线的游戏

چەتمەك 〔静〕 捕鸟套

چەتنەتمە 〔静〕离心的

چەتنەتمە پومپا <机> 离心泵

چەتنەتمە شامالدۇرغۇچ <冶> 离心鼓风机

چەتنەتمە ماشىنا <机> 离心机

چەتنەشمەك «چەتنىمەك» 的共同态

چەتنەك 〔静〕 邪: تەگمەك ~ 中邪

چەتنو 〔静〕<方> 钳子

چەتنىمەك 〔动〕 ①中邪: بالىڭىز چەتنەپتۇ. 你孩子中邪了。 ②<军>偏流

چەتىش 〔静〕 剃头刀刀柄和刀之间的三角形缺口

چەت - ياقا 〔静〕 边، 远边، 偏远

چەجمەك 〔静〕 肩坎

چەچ 〔静〕<地> 石宝蓝، 石闪蓝

چەچ رەڭ 深蓝色

چەچ كۆز ①(的指戒)蓝宝石心②<转>蓝眼 睛، 蓝眼珠

چەر[1] 〔静〕<方> 痰

چەر[2] 〔静〕<古> 对面، 面对面

چەرەندە 〔静〕①食草兽②<转> 无名小卒

چەرەندە - پەرەندە 〔静〕①飞禽走兽②<转> 喽罗، 走卒، 虾兵蟹将

چەرتىلمەك 〔动〕<古> 失去، 遗失، 丧失

چەرچىنمال 〔静〕 杂货

چەرچىنمالچى 〔静〕 杂货商

چەرخ 〔静〕 乾坤

چەرگە[1] 〔静〕<古> ①次، 回②次序، 轮流

چەرگە[2] 〔静〕<古> 包围圈

چەركەشمەك 〔动〕<古> 针锋相对، 对峙

چەرگەلەمەك 〔动〕<古> 包围، 拢围، 绕围

چەرگۈچى 〔静〕<古> 解救者، 拯救者، 抢救者، 营救者، 救者، 捐救者

چەرگۈلەمەك 〔动〕<古> 解救، 拯救، 抢救، 营救

چەسۈەك 〔静〕 (木制工具的)压边条

چەش[1] 〔静〕 (打扬后的)粮食堆子

چەش بەلگىسى 粮堆标记(粮堆上做的花状标志)

چەش بۆرنى 粮堆中首先留作施舍的部分

چەش قۇم (淘洗干净的)沙子堆

چەش[2] 〔静〕 天青石، 青金石

چەشكە 〔静〕<方> (织土布时梳线的)梳子

چەشلەتمەك «چەشلىمەك» 的使动态

چەشلەشمەك «چەشلىمەك» 的共同态

چەشلەنمەك «چەشلىمەك» 的被动态

چەشلىمەك 〔动〕 (把碾好扬净的粮食)堆起来

چەشمە 〔静〕<方> 刺绣

چەك[1] 〔静〕 支票، 票据: بانكا چېكى 银行支票

چەك پۇل <经> 支票货币

چەك پېرېۋوتى <经> 汇票

چەك كۆتىكى <经> 票根

چەك[2] 〔静〕 阄، 签: ماڭا ~ چىقتى. 我中签了。

چەك تاشلىماق ①抓阄②选票

چەك[3] 〔静〕 ①界限، 边际: چەكتىن چىقىپ كەتمەك 超越

限界 / چېكىگە كۆز يەتمەسلىك 止، 度限②际边到不望
限极، 境: ئەڭ تۆۋەن ~ 度限低最 / خەلققە خىزمەت
قىلىشنىڭ چېكى يوق . 。境止无务服民人为 چېكىگە يەتمەك
限极到达
چەكتىن ئاشماق ، 火过، 度过، 头过②度限过超①
分过: خاپىلىقى ~ 气生分过 / چەكتىن ئاشسا چېچىلار .
<谚> 。及不犹过
چەك قويماق 定限، 制限: باھاغا ~ 格价定限
چەكادە 〔静〕 员官理管场市(时旧)
چەكتۈرمەك[1] «چەكمەك[1]» 态动使的
چەكتۈرمەك[2] «چەكمەك[2]» 态动使的
چەكتۈرمەك[3] «چەكمەك[3]» 态动使的
چەكچەك 〔静〕<方> 头榔، 子锤
چەكچەيتمەك ① «چەكچەيمەك» 态动使的②瞪: ئۇ بۇ خە-
ۋەرنى ئاڭلاپ كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ قاراپ قالدى . 这到听他
。睛眼了大睁، 息消个 كۆزىنى ~ 眼瞪
چەكچەيمەك 〔动〕 睛眼大睁: ئۇ ماڭا چەكچىيىپ قارىدى .
。眼一我了望睛眼大睁他
چەكچىيىشمەك «چەكچەيمەك» 态同共的
چەك - چېگرا 〔静〕 限界: چەك - چېگرىنى ئايرىماق 清划
限界
چەكرەك 〔静〕<古> 衫布短
چەكسىز 〔静〕 比无، 的端极؛ 的茫茫، 的际无边无①
的: ~ كەتكەن چۆل 壁戈的际无边无 / ~ دالا 茫
野原的茫 / ~ دۈشمەنگە بولغان ئۆچمەنلىك 的人敌对
根仇端极 / ~ ۋەتەنگە بولغان مۇھەببەت 无的国祖对
:的量限可不؛ 的境止无، 的穷无، 的限无②爱热比
~ خۇشاللىقتا چۆممەك 中之乐欢的限无在浸沉 / ~ ئالەم
بوشلۇقى 间空宙宇的穷无 / ~ ئىستىقبال 限可不途前
量
چەكسىز ئاچكۆزلۈك 端极، 厌无得贪، 勃勃心野
婪贪
چەكسىز توپلام <数> 合集限无، 集穷无
چەكسىز چوڭ <数> 大穷无، 大限无
چەكسىز سانلار قاتارى <数> 列数穷无
چەكسىز سۇبستانسىيە <哲> 体实的限无
چەكسىز قاتار <数> 列序限无
چەكسىز قانۇنىي تۆلەم <经> 偿法限无
چەكسىز كىچىك <数> 小穷无، 小限无
چەكسىز مەسئۇلىيەت 任责限无

چەكسىز ئونلۇق كەسىر <数> 数小尽不
چەكسىز ئىنتېرۋال <数> 间区限无، 间区穷无
چەكسىز يېشىم <数> 解穷无
چەكسىز يىلتىز <数> 根尽不
چەكسىزلىك 〔静〕<数> 性限无، 性穷无
چەككە 〔静〕<方> 对绝، 末从، 底到، 本根
چەككۈچ 〔静〕 (具工的纹花扎上镶在)戳镶: نانغا ~
سالماق 镶戳戳镶用
چەككىلەتمەك «چەككىلىمەك» 态动使的
چەككىلەشمەك «چەككىلىمەك» 态同共的
چەككىلەنمەك «چەككىلىمەك» 态动被的
چەككىلىگۈچ 〔静〕 器纯提، 器馏精، 器化净، 器馏分
چەككىلىمەك 〔动〕 炼提①: ياغنى ~ 油食炼 ②馏分:
نېفىت ~ 油石馏分
چەكلەشمەك «چەكلىمەك» 态同共的
چەكلەنمە 下见
چەكلەنمە كلاپان <机> 阀回止
چەكلەنمەك ① «چەكلىمەك» 态动被的②于限، 制限受:
كىشى سانى چەكلەنمەسلىك 限不数人 / بۇ قېتىمقى يىغىن
بەزى پرىنسىپال مەسىلىلەرنى مۇھاكىمە قىلىش بىلەنلا چەكلە-
نىدۇ . 。题问则原些一论讨于限只议会次这
چەكلەنگەن باھا <经> 价限
چەكلەنگەن بۇيۇم <法> 品止禁، 品禁违
چەكلەنگەن رايون <体> 区禁، 区制限
چەكلىك 〔静〕 的限有: ~ ھايات 命生的限有
چەكلىك ئايلىنىش 动转限有
چەكلىك توپلام <数> 集限有
چەكلىك سانلار قاتارى <数> 列数穷有
چەكلىك شىركەت <经> 司公限有
چەكلىك قاتار <数> 列序限有
چەكلىك قانۇنىي تۆلەم <法> 偿法限有
چەكلىك گۈل رەتى <植> 序花限有
چەكلىك مەسئۇلىيەت 任责限有
چەكلىك مىقدار <数> 量限有
چەكلىك ئونلۇق كەسىر <数> 数小限有
چەكلىك ئۆسۈش <生> 长生限有
چەكلىمە 〔静〕 束约، 约制، 制限: ۋاقىت چەكلىمىسى يوق .
。制限间时有没 ھەممىلا يەردە چەكلىمىگە ئۇچرىماق 处处
束约到受
چەكلىمە قويماق 限设، 制限

چەكلىمەك 〔动〕 制、定限、制节、止制 : قانۇنسىز قىلمىش-
نى ~ 止制不法行为 / ھەربىي ھازىرلىقلارنى ~ 限制军
备 / سۆز قىلىش ۋاقتىنى ~ 限定发言时间 / كاپىتالنى
~ 节制资本

چەكلەش كۈچى 约束力

چەكلىملىك 〔静〕 局限性

چەكمە 〔静〕<手>(用白线在绣花帽顶部的)碎花

چەكمە سۈۋاق <建> 斜斧石(抹灰)

چەكمەك[1] 〔动〕 ①敲、弹、錾 : ئىشىك ~ 敲门 / تۈگمەن
تېشىنى ~ 錾磨盘 / گۈل ~ (在金属物品上)錾
花 / ئات ئالساڭ مىنىپ كۆر ، چىنە ئالساڭ چېكىپ . <谚>
买马骑一骑，买碗敲一敲。 ②试探、挑 : ئۇ گەپ ئە-
گىتىپ ئايگۈلنى چېكىپ باقتى . 他拐弯抹角地试探阿依古
丽。 ③接种 : خوتۇننى چېكىپ تۇرۇپ ئالماق 挑着娶媳妇
چېچەك ~ 接种牛痘

چېكىپ باقماق 试探

چەكمەك[2] 〔动〕 抽、吸、嚼 : تاماكا ~ 抽烟、吸烟 / ناسى-
ۋال ~ 嚼纳斯烟 / نەشە چەككەن كىشىنىڭ تۇتۇن بىلەن
قارنى توق . <谚> 抽麻烟的人用烟填饱肚子。

چەكمەك[3] 〔动〕 受、遭受 : جاپا ~ 受苦、吃苦 / ئازاپ ~
受磨难、受折磨 / چەككىنى جەبىر - جاپا ، ئاڭلىغىنى تە-
نە - تاپا . <谚> 受到的是磨难，听到的是责难(费
力不讨好)。

چەكمەك[4] 〔动〕<古> ①圈点、标点②戳、戳破

چەكمەن 〔静〕 切克曼布(一种手工棉织品)

چەكنەمەك 〔动〕 <古> 扎、刺、戮、叉、绣

چەكۈن 〔静〕<古、动> 狸、狸猫

چەكلىك 〔静〕<古> 点、点儿

چەگ 〔叹〕 赶山羊的吆喝声

چەگەل 〔静〕<古> 恶劣的、坏透了的

چەل 〔静〕<方> 潮湿

[illegible] 〔静〕<植> 苤蓝、苤蓝球茎甘蓝

[illegible] 〔静〕<方> ①混合的、混杂的②纷乱、乱

چەلپەك[1] 〔静〕<食> 薄油饼

چەلپەك سالماق 煎油饼

چەلپەك[2] 〔静〕<古> 眼皮、眼睑

چەلپەكچى 〔静〕 ①卖油饼者②<转> 白吃食者

چەلگىمەك 〔动〕 飘浮 : ئۇ ئەتكەن ئاشنىڭ يېغى چەلگىپ تۇ-
رىدۇ . 她做的饭上面飘着油花。

چەلگىنەمەك «چەلگىمەك» 的被动态

چەللە 〔静〕 ①棚子、棚草 : ئاددىي ~ ياساماق 搭个简易
棚子②架(瓜架、葫芦架、葡萄架等)

چەللىدە ئات چاپماق <成> 棚上跑马(意为逞
能) : تازغا مەنسەپ تەگسە ، چەللىدە ئات چاپار . <谚> 秃子
当了官，棚上跑马。

چەللىلىك 〔静〕 有棚子 : ~ ھويلا 有棚草的院子

چەم (چەمى) 〔静〕 ①皮革 : ~ ئەتمەك ②制革(靴)掌、
(鞋)底 : ~ سالماق 钉靴掌、打鞋底 / يۈزى چەمدەك
قېلىن 脸皮厚、脸皮比城墙还厚 / ئەقىلسىزنىڭ پەمى
يوق ، ئۆتۈكسىزنىڭ چەمى . <谚> 蠢人无谋，好比皮靴无
掌。

چەمەچ 〔静〕 ①(细而短的柳)条②(晾葡萄的)细木棍

چەمەك 〔静〕 ①(支撑物体的)杈子②(固定纺锤的)小
木叉

چەمەندەر 〔静〕<古> 驽马

چەمبەر 〔静〕①<数> 圆②箍 : تۇڭ چەمبىرى 桶箍③
<体>滚轮

چەمبەر ئايلانمىسى <数> 圆周

چەمبەر تۇراقلىقى <数> 圆周率

چەمبەر گىمناستىكىسى <体> 圈操

چەمبەر مەركىزى <数> 圆心

چەمبەر ئۇززۇنلۇقى <数> 周长

چەمبەرچاس 见下

چەمبەرچاس باغلىماق 五花大绑

چەمبەرسىمان 〔静〕 圈状的

چەمبەرسىمان دىئاگرامما <经> 圆形图

چەمبەرلەتمەك «چەمبەرلىمەك» 的使动态

چەمبەرلەشمەك «چەمبەرلىمەك» 的共同态

چەمبەرلەنمەك «چەمبەرلىمەك» 的被动态

چەمبەرلىك 〔静〕 圆的

چەمبەرلىك قۇتۇپلىنىش <物> 圆偏振

چەمبەرلىك ھەرىكەت <物> 圆周运动

چەمبەرلىمەك 〔动〕 箍 : سوغىنى ~ 箍桶

چەمبىرەك 〔静〕 ①圈 : تۆمۈر ~ 铁圈 / گۈل ~ 花
圈 / بىر توپ كىشىلەر دەرەخ سايىسىدا ~ بولۇپ ئولتۇراتتى .
一伙人在树荫下围成一圈坐下。②<体> 滚轮

چەمپەت 〔静〕<方> 无所畏惧、顽强

چەملەتمەك «چەملىمەك» 的使动态

چەملەنمەك «چەملىمەك» 的被动态

چەملىك 〔静〕 的底有、的掌鞋有： رېزىنكە ~ خەي 胶
鞋布底

چەملىمەك 〔动〕 掌鞋钉： ئۆتۈك ~ 掌靴钉

چەن[1] 〔静〕 量估①： كۆز چېنى 量估眼用、测目②尺码
③肩章④靶、目标： چەنگە تەگكۈزمەك 打中目标⑤
规卡 <机>

چەنەك 〔静〕<古> 斗楼

چەندازا 〔静〕 子搭钱、钱袋

چەندەكچى 〔静〕<植> 茜代克其(杏品种类之一)

چەنزە 〔静〕 子椽、檩条

چەنشتۇرۇك 〔静〕<古、植> 桃樱

چەنلەتمەك «چەنلىمەك» 的使动态

چەنلەشمەك «چەنلىمەك» 的共同态

چەنلەنمەك «چەنلىمەك» 的被动态

چەنلىمەك 〔动〕 瞄准①： نىشانغا چەنلەپ ئاتماق 瞄准目标
射击②可着： شەپكە بېشىمغا چەنلەپ تىككەندەك كەلدى . 帽
子就像可着我的头缝的一样合适。

چەۋەنداز 〔静〕 骑士①骑手： ئاينىسا ~ قىز ئىدى . 阿依
妮萨是个好骑手姑娘。②表示某些方面有特长

چەۋەندازلىق 〔静〕<体> 马术、骑术

چەۋرە 〔静〕 昆孙、孙鼻

چەۋگەن 〔静〕<古、体> 曲棍球

چەي 〔静〕 搌(面)： خېمىرنى چېيىگە قاندۇرماق 把面搌好

چەيدو 〔静〕 菜刀、切刀

چەيزە 〔静〕<植> 茄子
چەيزە رەڭ 茄子色、紫色

چەيلەتمەك «چەيلىمەك» 的使动态

چەيلەشمەك «چەيلىمەك» 的共同态

چەيلەنمەك «چەيلىمەك» 的被动态

چەيلۈك 〔静〕<方> 扁平足

چەيلۈك - چۈيلۈك 〔静〕<方> 一上一下地

چەيلىمەك 〔动〕 踩①： قويلار ئېتىزلىقنى چەيلىۋەتتى . 羊群
把庄稼地踩坏了。②搌(面)： خېمىرنى ~ 搌面

چەينەك 〔静〕 茶壶
چەينەك شورپىسى <食> 茶壶炖肉

چوپان 〔静〕 牧工

چوپانلىق 〔静〕 放牧工作

چوپدار 〔静〕<古> 葱茏

چوپۇرۇماق 〔动〕<古> 排队、列队、看齐

چوپسا 〔静〕 锉刀、板锉： بىلەن سىلىقلىماق ~ 用锉刀锉
平
چوپسا سالماق 锉

چوپسىلاتماق «چوپسىلىماق» 的使动态

چوپسىلاشماق «چوپسىلىماق» 的共同态

چوپسىلانماق «چوپسىلىماق» 的被动态

چوپسىلىماق 〔动〕 锉

چوپۇن 〔静〕<古> 大水桶 ، 大坛子 ， 大瓮

چوت[1] 〔静〕 算盘
چوت سوقماق ①打算盘②<转> 估计、估价、估
算

چوت[2] 锛子

چوت[3] 〔静〕<方> 锨头

چوتار[1] 〔静〕 细白色土布： كۆڭلەك ~ 细白色土布衬衣

چوتار[2] 〔静〕 (赌博时的)抽头、头钱

چوتارچى 〔静〕 抽头者

چوتارچىلىق 〔静〕 抽头

چوتپايپاق 〔静〕<方> 毡靴、毡筒

چوتكا 〔静〕 刷子： ئاياغ چوتكىسى 鞋刷子 / چىش چوتكىسى
牙刷

چوتكىلاتماق «چوتكىلىماق» 的使动态

چوتكىلاشماق «چوتكىلىماق» 的共同态

چوتكىلانماق «چوتكىلىماق» 的被动态

چوتكىلىماق 〔动〕 刷： ئاياغ ~ 刷鞋 / چىش ~ 刷牙

چوتۇر 〔静〕 点子、计谋、计策： بۇ ئادەمنىڭ چوتۇرى كۆپ .
这个人点子不少。

چوجماق 〔动〕<方> 拉长、伸长、拖长

چوجۇق 〔静〕<古> 司

چوچاق 〔静〕<生理> 屌、小鸡鸡(小男孩生殖器)

چوچۇق 〔静〕<古、动> 猪仔

چور 〔静〕<方> 系在鸽子身上的哨子

چورت 〔模〕 ①咯嚓： كەتمەننىڭ سېپى ~ قىلىپ سۇنۇپ كەت-
تى . 砍土曼的把子咯嚓一声断了。②<转> 干脆 ،
一下子： تىلىڭنى چاينىماي ، گەپنى ~ كېسىپ قىل . 说话
得干脆点儿，别支支吾吾。 سەمەت ئۆزىنىڭ گېپىنى
~ بۆلۈۋەتتى . 赛麦提一下子打断了他的话。

چورتان 〔静〕<动> 狗鱼

چورفە 〔静〕<动> 鹑鹌

چورقى 〔静〕<方> 飞蓬籽

چورنىك 〔静〕 (缝纫机的)梭皮

چورۆپ 〔静〕<方> 女鞋

چورۇق 〔静〕 子窝皮

چوسۇنكا 〔静〕 靴毡

چوش 〔静〕<方>①水槽，渡槽② <建> 滴水，滴水瓦

چوشقا 〔静〕 ① <动>猪② <骂，转> 猪瘟

چوشقا پۇرچىقى <植> 麻柽

چوشقا قۇيرۇق بۆغا <动> 鹿豚

چوشقا قۇيرۇق مايمۇن <动> 猴尾豚

چوشقىچىلىق 〔静〕 养猪业

چوشقىياڭىقى = بەللۇت

چوغ 〔静〕 底火，炭火

چوغا 〔静〕<方> 闹市，繁华地带，市区

چوغدان 〔静〕 火盆

چوغلانماق 〔动〕 (物)白热

چوغلانما لامپا 白炽灯

چوغلۇغ 〔静〕 <古> (衣服)闪闪发光，光彩夺目

چوق 〔静〕<古> 多，很多，许多；多余的

چوقا[1] 〔静〕 耐火土

چوقا[2] 〔静〕<方> 木挂钩，木衣架

چوقاتاق 〔静〕<方> 枯干的树杈

چوقام 〔静〕<方> (拢馕坑里火炭的)铁铲

چوقاي[1] = چورۇق

چوقاي[2] 〔静〕<方> ①斟酒人，把盏者②遗产分割者

چوقچا 〔静〕 ①挺直，笔直： ~ تۇرماق 直立②满：ئۇ چىنىگە ئۇننى ~ ئېلىپ، تەڭنىگە تۆكتى. 他拿了满满一碗面，倒到面盆里。

چوقچايتماق «چوقچايماق» 的使动态

چوقچايتىشماق «چوقچايتماق» 的共同态

چوقچايماق 〔动〕 陡立，崛起；挺立，矗立：تاغ باغرىدا جامالنىڭ قەبرىسى يالغۇز چوقچىيىپ تۇراتتى. 加马力的坟墓在山坡上独自矗立着。

چوقرىماق 〔静〕<古> 喷射的，喷涌的

چوققا 〔静〕 ①顶，峰：تاغ چوققىسى 山顶 / بوغدا چوققىسى 博格达峰②头顶：چوققىسىدا چېچى يوق 头顶上没有头发③<转>顶峰：پەننىڭ چوققىسىغا چىقماق 登上科学的顶峰④<数>顶点

چوققا بۇلۇڭ <数> 顶角

چوققا بىخ <植> 顶芽

چوققا تام <建> 山墙

چوققا سۆڭەك <理生> 顶骨

چوققا يوپۇرماق <植> 顶叶

چوقماق[1] 〔静〕 棒木，棒头大

چوقماق[2] 〔动〕<古> 降落，俯冲

چوقۇ 〔静〕<方> 火盆

چوقۇتماق «چوقۇماق» 的使动态

چوقۇر 〔静〕 ①麻子：ئادەم ~ 有麻子的人 / ~ يۈز 麻脸②凹凸不平：تام ~ 墙的凹凸不平 / يەر ~ 凹凸不平的地

چوقۇر ئۆرۈك <植> 麻杏

چوقۇش 〔静〕 (鱼的)头骨

چوقۇشماق «چوقۇماق» 的共同态

چوقۇلاتماق «چوقۇلىماق» 的使动态

چوقۇلاشماق «چوقۇلىماق» 的共同态

چوقۇلانماق «چوقۇلىماق» 的被动态

چوقۇلۇر 〔静〕<方> 逗人爱玩的，调皮蛋

چوقۇلىماق 〔动〕 ①啄：خوراز يەردىكى باشاقلارنى چوقۇلىدى. 公鸡啄地上的麦穗。② <转> 围攻：ئۇنىڭ كىچىككىنە ئەيىبىنى كۆرۈپ، ھەممىمىز تەڭ چوقۇلىغىلى تۇرساق، ئۇ قانداق قىلىدۇ؟ 看到人家一点儿过失，大家一起来围攻，他怎么办呢？

چوقۇم 〔静〕 一定，管保：ئۇ ~ كېلىدۇ. 他一定来。مۇشۇنداق قىلساڭ، ~ خاتا بولمايدۇ. 你这样做，管保没错。

چوقۇماق 〔动〕 ①啄：موللا بىلگىنىنى ئوقۇيدۇ، توخۇ كۆرگىنىنى چوقۇيدۇ. <谚> 毛拉念知道的，鸡儿啄看到的。②剁，砸：مۇز ~ 剁冰 / تاش ~ 砸石头③<转>整(使吃苦头)：ئادەمنى ~ 整人

چوقۇندۇرماق ① «چوقۇنماق» 的使动态②<宗>使受洗

چوقۇندۇرۇشماق «چوقۇندۇرماق» 的共同态

چوقۇنماق 〔动〕 崇拜

چوقۇنۇشماق «چوقۇنماق» 的共同态

چوبان 〔静〕<古> 乡绅助手，乡长助理

چوپ 〔静〕<古> 昭武

چوك 〔模〕 吧(嘴唇开合声)：ئەسقەر بالىسىنىڭ مەڭزىگە ~ قىلىپ بىرنى سۆيۈپ قويىدى. 艾斯凯尔在孩子的脸蛋上吧地亲了一下。

چوكا 〔静〕 ①筷子②槌：ناغرا چوكىسى 纳格拉鼓槌③(秤)杆：تارازا چوكىسى 秤杆

چوكا دەرىخى <植> 梓树，黄金树

چوكا مېۋە <植> 荚，荚果

چوكان 〔静〕 妇少

چوكانتال 〔静〕 ①<植> 枝嫩② <天> 明清(节)

چوكان ـ سېكىلەك 〔静〕 娘新妇少

چوكانلىق 〔静〕 妇少的质气，妇少气： ئوغلۇڭ چوڭ بولسا ، يىگىتلىكىڭنى ئالار ، قىزىڭ چوڭ بولسا ، چوكانلىقىڭنى . <谚> 儿子大了，带男子气，女儿大了，带少妇气。

چوككىدە 〔静〕 吧地：～ بىرنى سۆيمەك 吧地亲一口

چوكۇلداتماق «چوكۇلدىماق» 的使动态

چوكۇلدىماق 〔动〕 吧吧作响

چوكپۇرچاق 〔静〕 <方، 植> 豇豆

چوكىدان 〔静〕 筷子篓

چوكىلاڭ 〔静〕 <方> 矮، 低

چوكىمۇز 〔静〕 冰棍

چوكىمۇزچى 〔静〕 卖冰棍的人

چوگ 〔叹〕 赶牛吆喝声

چوڭ 〔静〕 ①大، 巨大، 盛大： ～ دەرەخ 大树 / ～ شەھەر 大城市 / ～ يىشى 大年纪 / ～ ئابرويى 面子大 / ～ ھەجمى ～ ماقالە 篇幅大的文章 / ～ غەلىبە 巨大的胜利 / ئۇنىڭ ئۈچ بالىسى بار ، چوڭى مەكتەپتە ئوقۇۋاتىدۇ . 他有三个孩子，大的已上学。 بەلدىكى ～ بىرنى يېڭەر ، بىلىمى ～ مىڭنى . <谚> 胳膊粗胜一人，知识广胜千人。 سىز-نىڭ ئۇنىڭغا قىلغان ياردىمىڭىز ～ بولدى . 你对他的帮助大。②大人، 成人： چوڭنىڭ گېپىنى ئاڭلىماق 听大人的话 / چوڭى باشنى ئاچسا ، كىچىكى كۆتنى ئاچار . <谚> 大人坏出头，小孩坏到家；喻同"上梁不正下梁歪"。

چوڭ ئاتا 伯伯

چوڭ ئاچا 大姐

چوڭ ئاققۇ <动> 大天鹅

چوڭ ئاكا 大哥

چوڭ ئاميوبا <动> 大变形虫

چوڭ ئانا 伯母، 姑母

چوڭ ئاي <天> 大月

چوڭ ئەترەت 大队

چوڭ بەلۋاغ <地> 巨带

چوڭ بولماق 长大، 上了年纪： ئۇلار بىر مەھەللىدە تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان . 他们是在一个村子出生长大的。 مەنمۇ چوڭ بولۇپ قالدىم . 我也上了年纪。

چوڭ بوۋا 太爷

چوڭ بۇرژۇئازىيە 大资产阶级

چوڭ بۆكتەرگە <动> 大鵟

چوڭ بىلمەك 重看： ئۇ مېنى ناھايىتى چوڭ بىلىدىكەن 。我重看很他

چوڭ پاراڭ 大话

چوڭ پاشا <动> 大蚊子

چوڭ پۈرۈلمە <地> 大褶皱

چوڭ پىيىزەك <植> 水葱

چوڭ تاغ قۇشقىچى <动> 大山雀

چوڭ تاغا 舅舅(母亲的亲哥哥)

چوڭ تام پاتمىچۇقى <动> 大壁虎

چوڭ تەرەت 大便

چوڭ تولغاق 产前阵痛

چوڭ تۇتماق 自大： ھېچكىم ئۆزىنى چوڭ تۇتماسلىقى كېرەك . 任何人都不应该自大。

چوڭ تۇلۇمچاشقان <动> 大沙鼠

چوڭ تۈزۈلمە <地> 巨型构造

چوڭ تىرناق <数> 大括号

چوڭ تىيىن <动> 巨松鼠

چوڭ جاغ <理生> 大颚، 上颚

چوڭ چار پاقا <动> 大蟾蜍

چوڭ چىپار ئىپار مۈشۈك <动> 大斑灵猫

چوڭ خەتلىك گېزىت 大字报

چوڭ خوتۇن 大老婆

چوڭ خوخا <植> 大蓟

چوڭ خور 大合唱

چوڭ دادا <方> 大伯، 伯伯، 伯父

چوڭ دەرەخ پاقىسى <动> 大树蛙

چوڭ دوغداق <动> 大鸨

چوڭ دۆلەتچىلىك 大国主义

چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش 大跃进

چوڭ سەلىقە <艺> 大赛勒克

چوڭ سۆزلىمەك 说大话

چوڭ سۈپەت 大度، 有派头的، 有气派的، 大落落的方： ～ ئادەم 有气派的人

چوڭ سېرىق بېلىق <动> 大黄鱼

چوڭ قازاننىڭ تامىقى 大锅饭

چوڭ قاينام <天> 大漩涡

چوڭ قۇرۇقلۇق <地> 大陆

چوڭ قۇرۇقلۇق بوسۇغىسى <地> 大陆架

چوڭ قۇرۇقلۇق مۇزلۇقى <地> 大陆冰川

چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ چوڭىيىشى <地> 大陆

增生

چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ سىلجىشى <地> 大陆漂移

چوڭ قېرىن <动> 瘤胃

چوڭ قىزىل تومۇر <生理> 大动脉

چوڭ قىلماق 养大

چوڭ كاككۇك <动> 大杜鹃

چوڭ كرىستال <地> 巨晶

چوڭ كۆك تومۇر <生理> 大静脉

چوڭ كۇسۇتكە <动> 大黄鼠

چوڭ گەپ ①大话: ئۇنىڭ ~ قىلغىنىنى قاراڭلار. 看啊，他又说大话了。②不错: بۇ ئىشنى كەچكىچە تۈگەتسەكمۇ ~ . 这活今天一天干完就很不错了。

چوڭ گۈل ماگنولىيە <植> 广玉兰

چوڭلار مائارىپى 成人教育

چوڭ ماگدامچى قوڭغۇز <动> 硕步甲虫

چوڭ مولېكۇلا <化> 大分子

چوڭ موما 奶奶的奶奶

چوڭ مۇز دەۋرى <地> 大冰期

چوڭ مۇشۇكئېيىق <动> 大熊猫

چوڭ مۇشۇكئېيىق ئائىلىسى <动> 大熊猫科

چوڭ مېڭە <生理> 大脑

چوڭ مىللەتچىلىك 大民族主义

چوڭ هاما 姑姑(父亲的姐姐)、大姑妈

چوڭ هەشقىپىچەك <植> 大花牵牛

چوڭ ئۆي 父母家、老家(子女成家另居后称父母家为老家)

چوڭ ئىپار مۇشۇك <动> 大灵猫

چوڭ ئىسپورا <植> 大孢子

چوڭ ئىشتارى <植> 大画眉草

چوڭ يا <数> 大弧

چوڭ يەپ، چوڭ ئىچمەك 大吃大喝

چوڭ يەڭ 大袖(衣袖上半片)

چوڭايتقۇچ 〔静〕放大器

چوڭايتقۇچ ئەينەك 放大镜

چوڭايتماق «چوڭايماق» 的使动态: سۈرەتنى ~ 放大照片 / مەسىلىنى ~ 夸大问题

چوڭايتىشماق «چوڭايتماق» 的共同态

چوڭايتىلماق «چوڭايتماق» 的被动态

چوڭايماق 〔动〕变大、扩大、长大: باللار چوڭىيىپ قالدى. 孩子们长大了。كونا ئۆيلەر چېقىۋېتىلگەندىن كېيىن، قورۇ خېلى چوڭىيىپ قاپتۇ. 旧屋子拆了以后，院子扩大了。مانا، ئەمدى ئىش چوڭايدى. 这下事态扩大了。

چوڭچى 〔静〕自高自大的: ~ يىگىت 自高自大的小伙子

چوڭچىلىق 〔静〕自高自大: ئۇ كەمتەر، چوڭچىلىقى يوق ئادەم ئىدى. 他谦虚，是个不自高自大的人。

چوڭچىلىق قىلماق 自高自大

چوڭقۇر 〔静〕①深: ~ ئازگال 深坑 / ~ قۇدۇق 深井 / تەسىرى ~ 影响深 / بۇ كىتابنىڭ مەزمۇنى ناھايىتى ~، دەسلەپ ئۆگەنگۈچىلەر ئاسانلىقچە چۈشىنىپ كېتەلمەيدۇ. 这本书很深，初学的人不容易看懂。②深奥、深长、深沉、深厚、深刻、深远、高深: ~ پەلسەپىۋى پىكىر 深奥的哲理 / ~ مەنىلىك سۆز 意味深长的话 / ~ تەزىيە بىلدۈرمەك 表示深沉的哀悼 / ~ سىنىپىي مۇھەببەت 深厚的阶级感情 / ~ تەسىرات 深刻的印象 / ~ ئەھمىيەت 深远的意义 / ~ بىلىم 高深的学问

چوڭقۇرلاتماق «چوڭقۇرلىماق» 的使动态

چوڭقۇرلاشتۇرماق «چوڭقۇرلاشماق» 的使动态: چۈشەنچىنى ~ 加深理解 / قىسقا سۆھبەت مېنىڭ بوۋايغا بولغان تونۇشۇمنى چوڭقۇرلاشتۇردى. 短暂的交谈加深了我对老大爷的认识。

چوڭقۇرلاشتۇرۇشماق «چوڭقۇرلاشتۇرماق» 的共同态

چوڭقۇرلاشتۇرۇلماق «چوڭقۇرلاشتۇرماق» 的被动态

چوڭقۇرلاشماق 〔动〕深刻、深入、深化: بۇ ئىشقا بولغان تونۇشۇم بۇرۇنقىدىن چوڭقۇرلاشتى. 我对这件事的认识比过去更深刻了。زىددىيەتنىڭ چوڭقۇرلىشىشى 矛盾的深化

چوڭقۇرلۇق 〔静〕深处、深度: دەريانىڭ چوڭقۇرلۇقى 河水深度、河深 / ئىككى يۈز مېتىر چوڭقۇرلۇقتا كۆمۈر بار. 200米深处有煤。

چوڭقۇرلۇق ئۆلچىگۈچ 深度计

چوڭقۇرلىتىشماق «چوڭقۇرلاتماق» 的共同态

چوڭقۇرلىتىلماق «چوڭقۇرلاتماق» 的被动态

چوڭقۇرلىماق 〔动〕变深: مەن ئەھۋالنى تولۇقراق بىلىش ئۈچۈن چوڭقۇرلاپ سۈرۈشتۈردۈم. 为了较全面地了解情况，我进行了深入的询问。

چوڭ ـ كىچىك 〔静〕大大小小: ~ يىغىنلارغا قاتناشماق 参加大大小小的会议 / مەھەللىدىكى ~، ئەر ـ ئاياللارنىڭ ھەممىسى ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ. 村里男女老少都

。他欢喜

چوڭلۇق 〔静〕大：تاغ باغرىدا ئېسىلىپ تۇرغان ھەر خىل چوڭ-لۇقتىكى تاشلار ھازىرلا دومىلاپ چۈشىدىغاندەك تۇيۇلاتتى . 悬在垂山坡上的大小不等的巨石似乎立刻要滚下来。

چوڭلۇق بەلگىسى 〈数〉大于号

چوڭلىماق 〔动〕变大，长大：ياللا ، بۇ بالا ئەجەب تېز چوڭ-لاپ كېتىپتۇ . 天啊，这孩子长得太快了。

چوڭىيىشماق «چوڭايماق»的共同态

چولا¹ 〔静〕空儿，功夫：مەن كۈندۈزى ئالدىراش ، چولام يوق . 我白天忙，没有功夫。چولاڭ تەگسە ، بىزنىڭكىگە كەل . 有空儿到我们这里来。بىكارنىڭ چولىسى يوق ، قىلغىلى ئىشى . 〈谚〉闲人没空，有空没活儿。

چولا² 〔静〕空心冲子

چولاتماق «چولىماق»的使动态

چولاشماق «چولىماق»的共同态

چولاق 〔静〕①缺手的，短胳膊的②残缺的：قولى ~ . بۆدۈنىنىڭ قۇيرۇقى ~ : ③残缺秃尾(巴)的：秃尾巴的鹌鹑。④有豁口的，部分倒坍的：تام ~ 有豁口的墙

چولاق كەتمەندە بوز ئاچماق 〈成〉荜路蓝缕，(意喻艰苦创业)

چولاپپاي 〔静〕〈方〉一支胳膊短的，缺一只手的，残缺的

چولانماق «چولىماق»的被动态

چولپان 〔静〕①〈天〉启明星，太白星，长庚星，金星②〈转〉明星：كىنو چولپىنى 电影明星

چولتا 〔静〕①不完全，半拉子，半截：ئىشنى ~ قىلماق 事情做了半拉子 / گەپنى ~ قىلماق 说半截话 ②残疾的，有缺陷的：ئادەم بولۇپ ~ قالماق 成了残疾人

چولتوك 〔模〕扑通，咕咚(形容重物落水的声音)：ئىپ-تىياتسىزلىقتىن ئۇنىڭ سائىتى دەرياغا ~ قىلىپ چۈشۈپ كەتتى . 由于不慎，他的手表咕咚掉进河里。

چولتوككىدە 〔静〕咕咚：ئالىم كۆلگە ~ چۈشۈپ كەتتى . 阿力木咕咚一声掉进湖里。

چولتوكلاتماق «چولتوكلىماق»的使动态

چولتوكلاشماق «چولتوكلىماق»的共同态

چولتوكلىماق 〔动〕泼刺，扑通

چولتىلىق 〔静〕短，不全，残：ئەقلى ~ قىلماق 智力不足

چولدۇر 〔静〕〈方〉小男孩的生殖器

چولماق 〔静〕〈古〉心肠歹毒的；伤心的，心绪不

佳的，忧心忡忡的

چولى 〔静〕〈古، 动〉倒歌颂唯

چولىماق 〔动〕缭：پەۋازنى ~ 缭贴边

چوم 〔静〕(驴，骆驼用的)软鞍子：تۆگىنىڭ چومى 骆驼鞍子

چوم ياغاچ 鞍木(鞍两边平行的木边)

چوماق 〔静〕①枝桠：كۆزگە ئىلمىغان پۇتقا ~ . 〈谚〉看不上眼的枝桠绊倒人。بۇ دەرەخنىڭ چومىقى بەك جىق ئىكەن . 这棵树的枝桠太多。②棒子：ئەلۇڭگە ~ تۇت-قۇزما . 〈谚〉别让狂人拿棒子。③楚玛克(古时信奉佛教的维吾尔人对穆斯林的称谓)

چوماقچى 〔静〕①持棒者，使棒者②〈转〉打手

چوماقچىلىق 〔静〕打手行为

چوماقلاشماق «چوماقلىماق»的共同态

چوماقلانماق «چوماقلىماق»的被动态

چوماقلىق 〔静〕有杈子的，带节子的：ياغاچ ~ 带节子的木头

چوماقلىماق 〔动〕用棒子打

چومچى 〔静〕缝制骆驼软鞍子的匠人

چومچىلىق 〔静〕缝制骆驼软鞍子的行业

چوملۇق 〔静〕①备了软鞍子的：تۆگە ~ 备了软鞍子的骆驼 ②做软鞍子用的料：كىگىز ~ 做软鞍子用的毡子

چومۇل 〔静〕〈古〉处密(古代突厥部落之一)

چوناق 〔静〕无耳朵的人

چونسىز 〔静〕〈方〉无主的

چويلا 〔静〕笊篱

چويلا توپ 〈体〉网球

چويلىدا توختىماق 〈成〉站住脚：چويلىدا توختى-مايدىغان گەپ 站不住脚的话，鸡毛蒜皮的话

چويلىدا تۇرماسلىق 〈成〉站不住脚，小小不言，鸡毛蒜皮

چويلىچىلىق 〔静〕笊篱业：بارچە ھۈنەر ھۈنەر ئەمەس ، ئەسلى ھۈنەر ~ . 〈谚〉四十种手艺不算好手艺，编笊篱是最挣钱的手艺。

چويۇن 〔静〕生铁：قازان ~ 生铁锅 / مەش ~ 生铁火炉

چويۇن توپ 〈体〉铅球

چۆ¹ 〔静〕羊蹄腕骨的凹面：ئوشۇق ~ چۈشىمەك 赌输 (博赌时蹄腕骨凸面朝下，凹面朝上算输)

چۆ² 〔助〕 呢①: تۇرسۇن كەلدى، قادىرچۇ؟ 了来荪尔图 ،
呢尔迪佧 ؟ سىزمۇ كۆرەمسىز؟ — كۆرمەيچۇ . 吗看也你 ؟
呢看不么怎 。 بىكار تۇرغۇچە كىتاب كۆرەيچۇ . 还着坐闲
嘛②: بارما دېگەندىن كېيىن بارمە- 。呢书儿会一看如不
سائچۇ . 嘛了去别就去让不 。 مەنچۇ ئەتە ئۇ يەرگە بارالماي-
مەن . 嘛我，明天那个地方去不了 。 吧③: قېنى كان
قۇدۇقىغا چۈشەيلىچۇ . 吧去井矿下们我 。 يولداشلار بىردەم
جىم تۇرساڭلارچۇ . 同志们，安静一会儿吧 。

چۆباقان 〔静〕 <古، 植> 枣红

چۆبۆيان 〔静〕 <古> 有滋味的، 美味的، 可口的، 甘
的甜

چۆپرا 〔静〕 <古> 旧衣服، 估衣

چۆپۆر 〔静〕 粗毛(驴، 山羊等的): ~ قاش 又浓又粗
的眉毛

چۆپۆرشالڭ 〔静〕 <植> 荠菜

چۆپۆرلۇق 〔静〕 多毛的، 浑身长毛的

چۆتۆر¹ 〔静〕 坏想法

چۆتۆر² 〔静〕 <古> 脾气坏的人

چۆجۇق¹ 〔静〕 腊肠، 香肠

چۆجۇق² 〔静〕 <古> 甜的، 甜蜜的، 甘甜的

چۆجىر 〔静〕 <方> 马嚼子

چۆچا 〔静〕 穗子: كىگىز چۆچىسى 毡子(边上的)穗子

چۆچا قۇيرۇق بېلىق <动> 凤尾鱼

چۆچۇلىماق¹ 〔动〕 叫(鸣)

چۆچۇلىماق² 〔动〕 <方> 脱衣服

چۆچىلا 〔静〕 余烬

چۆچىلىق 〔静〕 带穗子的: ~ داستىخان 带穗子的餐
布 / ~ رومال 带穗子的头巾

چۆخەي 〔静〕 球鞋

چۆخچىلاتماق «چۆخچىلىماق» 的使动态

چۆخچىلاشماق «چۆخچىلىماق» 的共同态

چۆخچىلانماق «چۆخچىلىماق» 的被动态

چۆخچىلىماق 〔动〕 捅، 拨拉: ئوتنى ~ 捅火 / ئوتنى
چۆخچىلىسالڭ ئۆچەر، قوشنائنى چۆخچىلىسالڭ كۆچەر . <谚>
乱拨拉火会灭، 老挑拨是非邻居会搬家 。

چۆر 〔模〕 啾، 嘟(形容鸟叫، 口哨等的声音)

چۆرالڭ 〔静〕 <方> 大筐子

چۆرام 〔静〕 <古> 用仰卧的姿势向前射的箭

چۆرتمەك 〔动〕 <方> 皱眉头

چۆرچىلىق 〔静〕 <方> 芦苇茬子

چۇرقا 〔静〕 <方> 枯枝败草

چۇرقۇچ 〔静〕 <方> 旋卷(头发)

چۇرقۇلالڭ 〔静〕 <方> 蓬乱的، 散乱的، 蓬松的

چۇرقىراتماق «چۇرقىرىماق» 的使动态

چۇرقىراشماق «چۇرقىرىماق» 的共同态

چۇرقىرىماق 〔动〕 唧唧喳喳، 啾啾، 嘤嘤(吹口哨声)

چۇرنى 〔静〕 <古> 突厥(医配的)泻药

چۇرۇق¹ 〔模〕 啁啾(形容小鸟的叫声)

چۇرۇق² 〔静〕 (用陶土烧制的)泥哨

چۇرۇقلاتماق «چۇرۇقلىماق» 的使动态

چۇرۇقلاشماق «چۇرۇقلىماق» 的共同态

چۇرۇقلىماق 〔动〕 (形容小鸟的叫声)啾啾鸣叫، 叽叽
喳喳地叫: قۇشقاچلار چۇرۇقلىدى . 麻雀叽叽喳喳地鸣
叫 。

چۇرۇڭقاي 〔静〕 <方> 火暴性子的人

چۇرۇلداشماق «چۇرۇلدىماق» 的共同态

چۇرۇلدىماق 〔动〕 叽叽喳喳: بالىلار چۇرۇلداپ كەتتى . 孩
子们叽叽喳喳叫起来 。

چۇس 〔静〕 急躁的، 容易发怒的، 火暴的

چۇس مىجەز 火暴脾气

چۇسا 〔静〕 <动> 臭虫

چۇسلاشماق 〔动〕 变急躁: مىجەزى ~ 性子变得急躁،
性子变得火暴

چۇسلۇق 〔静〕 急躁، 火暴

چۇغ 〔静〕 <古> 混浊的 ; 居心不良的

چۇغۇردان 〔静〕 <古> 崖، 悬崖

چۇغلۇق 〔静〕 <植> 新疆芍药، 白芍药

چۇغۇل 〔静〕 <古> 造谣者، 挑拨是非者

چۇغۇندان 〔静〕 <植> 苦葶苈، 播娘蒿

چۇغۇندەك 〔静〕 <动> 夜鹰

چۇغۇندەك لاچىن <动> 燕隼

چۇغۇندەكلەر ئائىلىسى <动> 夜鹰科

چۇغۇندەكلەر ئەترىتى <动> 夜鹰目

چۇغى 〔静〕 <古> 纠纷، 口角، 风波، 乱子

چۇغى - چامى 〔静〕 <古> 喧哗声، 喧闹声، 吵闹声 ،
嘈杂声

چۇفغا 〔静〕 <古> 驿马(驿站间轮换骑乘的马)

چۇقا 〔静〕 <植> 玄参

چۇقا ئائىلىسى <植> 玄参科

چۇقاق 〔静〕 <方> 盼望، 期待

چۇقان 声哗喧、声杂嘈、声喊呐〔静〕
چۇقان سالماق 嚷吵、嚷叫
چۇقان كۆتۈرمەك 哄起
چۇقانچى 者哄起、者哗喧、者喊呐〔静〕
چۇقان - سۈرەن 闹喧、嚣喧〔静〕
چۇقانلىق 的闹喧、的哗喧、的嚣喧〔静〕
چۇقمىن 饼薄蒸、馕蒸薄 <古、食>〔静〕
چۇقولاي 斑雀 <方>〔静〕
چۇقىماق 盼企、待期、望盼 <方>〔动〕
چۇك 咻、啾啾、啾唧(声叫的碎细等鸟、虫容形)〔模〕 咻
چۇك - چۇك 啾啾、叽叽〔模〕: چۈجىلەر ~ قىلىشىپ يۈرىدۇ . 小鸡叽叽地叫。
چۇكۇلداتماق «چۇكۇلدىماق» 的使动态
چۇكۇلداشماق «چۇكۇلدىماق» 的共同态
چۇكۇلدىماق 叫地啾啾、叫地唧唧〔静〕: چۈجىلەر چۇ- كۇلداۋاتىدۇ . 小鸡啾啾地叫。 سار چۈجىنىڭ چۇكۇلدىغىنىغا خۇش . <谚> 老鹰爱听小鸡叫。
چۇڭ 音声的响又细又的来传处远〔模〕
چۇڭغۇلداتماق «چۇڭغۇلدىماق» 的使动态
چۇڭغۇلداشماق «چۇڭغۇلدىماق» 的共同态
چۇڭغۇلدىماق 舌八咀七〔动〕
چۇلبۇ 心野、肠心黑 <古>〔静〕
چۇلبۇش 液黏果水(的上手或服衣在沾) <古>〔静〕
چۇل - چۇل 碎粉〔模〕: سۆڭەكلەر سۇنۇپ ~ بولۇپ كېتىپتۇ . 骨头摔得粉碎了。 تاش قول سائىتىگە تەگدى - دە سا- ئەتنىڭ ئەينىكىنى ~ قىلىۋەتتى . 石头碰到手表上，表蒙子被碰得粉碎。
چۇلق 底彻、全完 <古>〔静〕
چۇلدا 背(的等曼土坎、锤铁、子斧)〔静〕: كەتمەننىڭ چۇلدىسى 砍上曼背
چۇلدۇ 品利战、物获猎②品奖、品赠①〔静〕
چۇلدۇر 啾啁、啾啾〔模〕
چۇلدۇرلاشماق «چۇلدۇرلىماق» 的共同态
چۇلدۇرلىماق 说)咕咕唧唧、(话说)地语细声细〔动〕 话): توپنىڭ ئىچىدىكى بىر ئايال چۇلدۇرلاپ سۆزلەپ كەتتى . 人群中一个女人唧唧咕咕地说起来了。
چۇلغانماق «چۇلغىماق» 的自复态
چۇلغىماق 萦回、绕萦、打转〔动〕: ئۇنىڭ سۆزلىرى مېڭەم- نى چۇلغۇۋالدى . 他的话老是在我的脑子里打转。 بىر گۇمان كاللامنى چۇلغىۋالغاندى . 有一个疑问在我脑中萦回。
چۇلۇق[1] 瓜透熟因类瓜)②的头过熟① <方>〔静〕 瓤)晃荡: بۇ تاۋۇز ~ بولۇپ كېتىپتۇ . 这个西瓜熟过头了。
چۇلۇق[2] 匝匝密密 <方>〔静〕
چۇلۇۋۇر 绳缰①〔静〕: ئۇ ئېتىنىڭ چۇلۇۋۇرىنى چىڭ تارتىپ ئاستا مېڭىپ كەتتى . 他紧紧地扯着马的缰绳慢慢行走。 ②<转> 运命: ئۇنىڭ چۇلۇۋۇرى ئىدارە باشلىقىنىڭ قولىدا . 他的命运操在局长手里。
چۇلۇۋۇرلۇق 有缰绳的①〔静〕: ~ ئات 有缰绳的马② 做缰绳用的: ~ تانا 做缰绳用的绳子
چۇما 病死黑、疫鼠 <医>〔静〕
چۇمبۇرماق 弃抛、掉甩 <古>〔动〕
چۇمچۇق 雀木旋 <动>〔静〕
چۇمۇلغا 缕繁牛、(菜)草肠鹅 <植>〔静〕
چۇھ[1] (声喊的走快畜牲催)驾〔叹〕
چۇھ[2] 条收、据收、据凭、据字 <古>〔静〕
چۇۋادان 类种个一的子鸽 <动>〔静〕
چۇۋاش (一之落部厥突)人什瓦楚〔静〕
چۇۋاشچە 瓦楚②文什瓦楚、语什瓦楚 <语>①〔静〕 的式什
چۇۋالچاق 的章无乱杂、的碎琐、的琐繁〔静〕: ~ ئىش 琐碎的事 / ~ پىكىر 紊乱思想 / بۇ ماقالىنىڭ مەزمۇنى ~ ئىكەن . 这篇文章的内容杂乱无章。
چۇۋالچاقلاشتۇرماق «چۇۋالچاقلاشماق» 的使动态
چۇۋالچاقلاشماق 琐繁变〔动〕
چۇۋالچاقلىق 章无乱杂、碎琐、琐繁〔静〕: بۇ ماقالىنىڭ كەمچىلىكى ئۇنىڭ ئىنتايىن چۇۋالچاقلىقىدا . 这篇文章的缺点是过于繁琐。
چۇۋۇرۇماق 走个一着跟紧个一 <方>〔动〕
چۇۋۇتماق «چۇۋۇماق» 的使动态
چۇۋۇر 啾啁、啾啾〔模〕
چۇۋۇر - چۇۋۇر 啾啁、啾啾〔模〕: قۇشلار ~ قىلىشىپ سايراشتى . 小鸟啾啾地叫。
چۇۋۇرلاشماق 唧②声啾啁出发、声啾啾出发①〔动〕 咕咕唧、唧唧喳喳: ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ سۆزى- نى قوللاپ ، چۇۋۇرلىشىپ كېتىشتى . 在座的人们唧唧喳喳地嚷着，表示支持他的发言。
چۇۋۇشتۇرماق 卸拆、卸、拆〔动〕

چۆۋۈشماق «چۆۋۈماق» 的共同态

چۆۋۈق 〔静〕 蓬乱的، 散乱的، 散开的: ~ چاچ 蓬乱的头发 / ~ بورا 散开的席 / ~ سېۋەت 散开的篮子

چۆۋۈلماق ① «چۆۋۈماق» 的被动态: يوك ياخشى تېڭىلماپتىكەن، چۆۋۈلۈپ كەتتى . 行李没打好都散了。 ئۇنىڭ چاچلىرى چۆۋۈلگان 她披散着头发 / كىيىم - كېچەكلەر ~ 衣物散乱 / يىپ چۆۋۈلۈپ كەتتى . 线散开了。② <转> 被抖搂出来: ئۇنىڭ مەسىلىسى چۆۋۈلۈپ چىقتى . 他的问题被抖搂出来了。 ئۈچەي چۆۋۈلۈپ چىقتى . 肠子流出来了。

چۆۋۈماق 〔动〕 ① 拆، 拆卸، 拆散: ماشىنىنى ~ 拆机器 / ئۆينى ~ 拆房子 / زاپچاسلارنى ~ 拆卸零件 / چۆۋۈپ ساتماق 拆卖 ② 使散开: چاچنى ~ 使头发散开 ③ 抖开، 搂出来: مەسىلىنى چۆۋۈپ تاشلىماق 把问题抖搂出来 / بوپىنى ~ 把包袱抖开

چۆيلىماق 〔动〕<方> 拆، 卸، 拆卸

چۆبك 〔静〕 <古> 黑暗的، 暗无天日的

چۆپ[1] 〔静〕 <植> 草: ~ ئورماق 割草

چۆپ كىسلاتاسى <化> 草酸

چۆپ ئورۇش ماشىنىسى 割草机

چۆپ[2] 〔静〕 面片: ~ ئۈزمەك 揪面片 / قازانغا ~ سالماق 往锅里下面片

چۆپ[3] 〔模〕 湿

چۆپ[4] 〔模〕 <古> 沉淀物، 底子

چۆپ - چۆپ 〔静〕 湿淋淋، 湿漉漉: ئۇ قاتتىق يامغۇردا ~ هۆل بولۇپ كەتتى . 他浑身被大雨浇得湿漉漉的。

چۆپچۆل 〔静〕 粗茶淡饭، 寒酸: ئۇلارنىڭ بۈگۈنكى ئولتۇرۇشى ناھايىتى ~ ئاشىرلاشتى . 他们今天的聚会办得很寒酸。

چۆپچىن 〔静〕 <植> 茯苓

چۆپچىن توقىچىقى (قۇرسى چۆپچىنى ئەلا) <药> 清浊曲比亲艾拉片

چۆپخانا[1] 〔静〕 草房

چۆپخانا[2] 〔静〕 切面铺

چۆپسىز 〔静〕 ① 寸草不生的: ~ دالا 寸草不生的原野 ② 没草的: ~ مال بولماس، پۇلسىز تىجارەت بولماس . <谚> 没草养不了牲畜، 没钱做不了买卖。

چۆپقەت 〔静〕 老顾客، 老客户، 关系户

چۆپقەت بولماق 拉关系

چۆپقەتچىلىك 〔静〕 买卖关系

چۆپقەتچىلىك قىلماق 拉关系

چۆپقەتسىز 〔静〕 没有老顾客: ~ قالماق 失去老顾客

چۆپقەتلىك 〔静〕 有顾客的، 有客户的: ~ تىجارەت 有客户的生意

چۆپگەز 〔静〕 <方> (泥瓦匠的)木尺

چۆپلۈك 〔静〕 ① 草丛: توشقان ~ ئىچىگە كىرىپ كەتتى . 兔子跑进一片草丛。② 有草的، 长草的: ~ يەر 长草的地方

چۆچەك[1] 〔静〕<文> 民间故事، 童话: ~ ئېيتماق 讲故事

چۆچەك[2] 〔静〕 木碗: بىر ~ قېتىق 一木碗酸奶 / «ھەي، كالۋا» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ، قاسىمنىڭ كۆزى چۆچەكتەك ئېچىلىپ كەتتى . 听了这个"笨蛋"话، 喀斯木的眼睛睁得像木碗那样大。

چۆچەكتە چۆپ يېمەك <成> 蒙在鼓里

چۆچەكتە تۆگە سۇغارماق <成> 用木碗饮骆驼 (杯水车薪)

چۆچەك[3] 〔静〕 <方> 蚕箔

چۆچقار 〔静〕 <方> 打场前宰羊祭祀

چۆچۈتمەك «چۆچۈمەك» 的使动态: سەن مېنى چۆچۈتۈۋەتتىڭ . 你把我吓了一跳。 بۇنىڭ بىلەن پەقەت بالىنىلا چۆچۈتۇش مۇمكىن . 这只能吓唬小孩子。

چۆچۈرە 〔静〕 馄饨: ~ تۈگمەك 包馄饨 / ~ يېمەكتىن مەقسەت گۆش يېمەكتۇر . <谚> 吃馄饨的目的在于吃肉。

چۆچۈرە بادامدوپپا 曲曲巴旦花帽

چۆچۈرە قۇلاق 小耳朵(形状像馄饨)

چۆچۈرىنى خام سانىماق <成> 失算، 打错算盘: دۈشمەن چۆچۈرىنى خام ساناپتۇ . 敌人打错了算盘。

چۆچۈرچى 〔静〕 卖馄饨者

چۆچۈرخانا 〔静〕 馄饨馆

چۆچۈشمەك «چۆچۈمەك» 的共同态

چۆچۈمەك 〔动〕 ① 受惊، 吃惊، 吓: چۆچۈپ ئويغانماق 惊醒 / بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ قاتتىق چۆچۈپ كەتتىم . 看到这种情况، 吓了我一跳。② 扭伤، 拉伤: يېيى چۆچۈپ كەتمەك 筋拉伤

چۆرە[1] 〔静〕 周围، 边: باغنىڭ چۆرىسى 园子周围 / چۆرىسىگە گۈل باسقان ياغلىق 边上绣了花的头巾

چۆرە[2] 〔静〕 奴婢

چۆرەك 〔静〕 <古> 小圆馕

چۆرگۈلەتمەك «چۆرگۈلىمەك» 的使动态

چۆرگۈلەشمەك «چۆرگۈلىمەك» 的共同态

چۆرگۈلىمەچ 〔静〕①圈儿: كۆز چۆرىسىگە چۈشكەن ~ 眼圈儿 ②黑眼圈儿，睛边上的圈儿 ②(头顶上的)旋 ③曲里

弯拐: يول ~ 曲里弯拐的路

چۆرگۈلىمەك 〔动〕①盘旋，旋绕，旋转: ئۇ بۇ يەردە خېلى ئۇزۇن چۆرگۈلەپ يۈرۈپ، ئۇنىڭدىن كېيىن كەتتى. 他在这里盘旋了半天才离开。 ئاسمان - زېمىن ~ 天旋地转 / ئايروپىلان يېزا ھاۋا بوشلۇقىدا ئىككى چۆرگۈلىدى. 飞机在村子上空绕旋了两个圈了。 ئىستانوكلار چۆرگۈلە-مەكتە. 车床在旋转。②逛，转，转悠: ئۇ تالاغا چىقىپ باغچىنى بىر چۆرگۈلىدى. 他出外逛了一次公园。 كوچىدا چۆرگۈلەپ يۈرمەك 在街上转来转去，在街上转悠 / ئۇ تىت - تىت بولۇپ ئۆي ئىچىدە چۆرگۈلەپ يۈردى. 他急得在屋子里打转。③眩晕: تاماكىنى تولا چېكىۋېرىپ، بېشىم چۆرگۈلەپ كەتتى. 抽烟过多，我的头有点眩晕。

چۆرگۈلەپ چىچار 〈成〉 瞎忙乎，徒劳无功

چۆرنەك 〔静〕(缝纫机的)梭皮

چۆرۈتمەك «چۆرۈمەك» 的使动态

چۆرۈشمەك «چۆرۈمەك» 的共同态

چۆرۈلمە 〔静〕(男方给女方送的)衣服

چۆرۈلمەك «چۆرۈمەك» 的被动态

چۆرۈلمىلىك 〔静〕(男方给女方送的)衣服料子

چۆرۈمەك 〔动〕①摇动，使转动: چاق ~ 摇纺车 / تېلېفوننى ~ 摇电话，拨电话 ②圈: دېھقانلار باغنىڭ ئەتراپىغا تام چۆرۈپ بولدى. 农民们筑墙把园子圈起来了。③缠，绕: مۇكىغا يىپ ~ 在梭子上绕线 ④〈转〉运转: پۈتۈن زاۋۇتنىڭ ئىشىنى ~ 使全厂的工作运转起来 ⑤转，甩，扔，抛弃: بۇ ئىشنى ئۇ چۆرىيەلەيدۇ. 这件事他玩得转。 چىچىنى ئارقىغا ~ 甩辫子 / رېئاللىققا ئۇيغۇن بولمىغان خىياللارنى چۆرۈۋەتمەك 抛弃不实现的想法

چۆرپۇرۇش 〔静〕(贩卖女奴的)人贩子

چۆرىدەتمەك «چۆرىدىمەك» 的使动态

چۆرىدەشمەك «چۆرىدىمەك» 的共同态

چۆرىدىمەك 〔动〕围绕，围成一圈: ئاساسىي مەسىلىنى چۆرىدەپ مۇزاكىرە قىلماق 围绕主要问题讨论 / ھەممەيلەن ئۈستەلنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ گېزىت ئوقۇدى. 大伙儿围着桌子坐成一圈读报。

چۆك 〔静〕横断山峰

چۆكتۈرگۈچ 〔静〕〈化〉沉淀剂

چۆكتۈرمە 〔静〕(鱼具的)沉子，铅坠

چۆكتۈرمەك «چۆكمەك» 的使动态

چۆكتۈرۈپ سۇغۇرماق 〈农〉 漫灌

چۆكتۈرۈشمەك «چۆكتۈرمەك» 的共同态

چۆكتۈرۈلمەك «چۆكتۈرمەك» 的被动态

چۆك - چۆك 〔叹〕卧下(使骆驼卧下的口令): ئۇ ~ دەپ تۆگىلەرنى چۆكتۈردى. 他喊了一声"卧下"让骆驼卧下了。

چۆكدە 〔静〕〈古〉耳前骨

چۆكمە 〔静〕①下沉的，沉淀的 ②〈地〉沉积物: چۆڭقۇر دېڭىز چۆكمىسى 深海沉积

چۆكمە پومپا 〈水〉 潜水泵

چۆكمە تومۇر 〈医〉 沉脉

چۆكمە جىنىس 〈地〉 沉积岩

چۆكمە سۇ 沉积水

چۆكمە ئۆسۈملۈك 〈植〉 沉水植物

چۆكمەك 〔动〕①蹲，卧: تۆگە چۆكتى. 骆驼卧下了。②沉入，淹溺: كېمە سۇغا چۆكتى. 船沉入水中。 سۇغا چۆكۈپ كەتكەن بالا 溺水儿童 ③〈转〉沉浸，陷入: بايرام شادلىقىغا ~ 沉浸在节日的欢乐之中 ④〈转〉深入: ئامما ئارىسىغا ~ 深入群众 / ئاساسىي قاتلامغا چوڭقۇر ~ 深入基层 ⑤沉淀，沉积

چۆكۈت 〔静〕〈古〉矮的，短小的

چۆكۈرمەك 〔动〕①使沉入，使卧下: چېلەكنى سۇغا ~ 使水桶沉入水中 / ئادىل قۇلاقچىسىنى چۆكۈرۈپ كىيدى. 阿迪力把皮帽子压得低低地戴上。②贬低: ئاممىنى چۆكۈرۈپ، رەھبەرنىڭ شەخسىي رولىنى كۆپتۈرۈۋېتىشكە ھەرگىز بولمايدۇ. 绝不能贬低群众而高抬领导者个人的作用。③浸没

چۆكۈش ① «چۆكمەك» 的另一种动名词 ②〈医〉沉淀 ③〈地〉沉积 ④〈建〉沉降 ⑤〈心〉体验

چۆكۈش سىزىقى 〈交〉 沉线

چۆكۈشمەك «چۆكمەك» 的共同态

چۆكۈندى 〔静〕①〈地〉沉积，沉淀 ②沉积物，沉淀物

چۆكۈندى تۈزۈلمە 〈地〉沉积构造

چۆكۈندى جىنىس 〈地〉 沉积岩

چۆكۈندى سۇ 〈水〉 沉降水

چۆكۈندى قاتلام 〈地〉 沉积层

چۆكۈندى مېخانىزم 〈地〉 沉积机理

چۆكۈندىشۇناس 〔静〕 <地> 家学积沉

چۆكۈندىشۇناسلىق 〔静〕 <地> 学积沉

چۆگە 〔静〕 <古> 甲马

چۆگۈن 〔静〕 壶: مىس ~ 壶铜 / رو ~ 壶铝 / ~ قايناپ تېشىپ كەتتى. 了开壶, 水溢出来了。

چۆگەك 〔静〕 <古> 桶木

چۆل 〔静〕 漠荒, 原荒: چۆللەر بوستانلىققا ئايلاندى. 变漠荒 洲绿 ~ چىلانغا، ياخاققا كۆل. <谚> 漠荒宜树枣، 多水宜桃核。

چۆل ئالتۇنگۈلى <植> 莲金旱

چۆل پاقىسى 人的水喝爱، 人的渴口常

چۆل تورغىيى <动> 灵百沙

چۆل رەيھىنى <植> 香里百

چۆل سوغىگۈلى <植> 母贝滩

چۆل سۆگىتى <植> 柳旱

چۆل مۆشۈكى <动> 猫漠荒

چۆل يالپۇزى <植> 参丹، 草尾鼠

چۆلەتمەك «چۆللەمەك» 的使动态

چۆلەشمەك «چۆللەمەك» 的共同态

چۆلەنمەك «چۆللەمەك» 的被动态

چۆل - باياۋان 〔静〕 原荒

چۆل - جەزىرە 〔静〕 原荒

چۆلدەرىمەك 〔动〕 ①荒芜: بۇ باغ بىرنەچچە يىل تاشلىنىپ قالغاچقا، ھازىر چۆلدەرەپ كېتىپتۇ. 这个园子由于几年由 于没人管理، 现在荒芜了。②<转>冷落، 冷清، 变得空落落: ئىلگىرى چۆلدەرەپ قالغان بۇ جاي ئەمدى ئاۋاتلىشىپ كەتتى. 过去这里很冷清، 现在变得热闹了。

چۆللەشمەك 〔动〕 ①荒漠化②<转>荒芜: باغ - ۋاران ~ 田园荒芜

چۆلسىغىز 〔静〕 <植> 紫菀木

چۆللۈك 〔静〕 原荒، 漠荒، 戈壁滩: بۇ پايانسىز ~. 这里是一望无际的荒原。

چۆلمۈگ 〔静〕 <方> 塘池، 池子، 池涝

چۆلمەك 〔动〕 <农> 揪(把棉桃里的棉花往外揪)

چۆمەچ 〔静〕 <方> (头顶上的)旋儿

چۆمەش 〔静〕 (纺车的)摇把

چۆمدۈرمەك «چۆممەك» 的使动态

چۆمگۈچ 〔静〕 <方> 铁勺، 勺子

چۆممەك 〔动〕 ①漫入، 潜入، 没入: ئۇ كۆلگە چۆمۈپتۇ. 他潜入湖水。②陷入، 沉浸: غەمگە ~ 陷入忧虑之中 / خىيالغا ~ 沉思 / شاد - خۇراملىققا ~ 沉浸在欢乐之中③<转>沐浴: دەرەخلەر قۇياش نۇرىغا چۆمدى. 树木沐浴在阳光之中。

چۆمۈچ 〔静〕 勺子: قازاندا نېمە بولسا، چۆمۈچكە شۇ چىقار. <谚> 锅里有什么، 勺里就出什么。قازاننىڭ گۇۋاھچىسى ~. <谚> 锅的证人是勺子。

چۆمۈچسىمان 〔静〕 勺状的

چۆمۈچسىمان كۆمۈرچەك <理生> 勺状软骨

چۆمۈشمەك «چۆممەك» 的共同态

چۆمۈلدۈرمەك «چۆمۈلمەك» 的使动态

چۆمۈلمەك 〔动〕 洗澡، 游水: دەريادا ~ 在河里游水 / ئالدىرىغان ئۆردەك ئارقىسى بىلەن چۆمۈلەر. <谚> 急的鸭子会用背游水。ھەممە ئادەم بايرام تەنتەنىسىگە چۆمۈلگەندى. 所有的人都沉浸在节日的欢乐之中。

چىلىق - چىلىق قارا تەرگە ~ 汗流浃背

چۆمۈلۈشمەك «چۆمۈلمەك» 的共同态: قىزلار چۈشتىن كېيىن دەريا بويىغا كېلىپ، سۇغا چۆمۈلۈشتى. 姑娘们午后来到河里洗澡。

چۆنەك 〔静〕 垄沟: قوغۇن چۆنىكى 甜瓜垄沟 / قېرى ئات ~ بۇزماس. <谚> 老马不踩垄沟。

چۆنەك ئاچقۇچ <农> 开垄器

چۆنەك تارتماق 开垄، 开沟

چۆنەك تارتىش ماشىنىسى <水> 开沟机

چۆنەك سوقىسى <农> 开沟犁

چۆنەكلىك 〔静〕 有垄沟的: يەر ~ 有垄沟的地

چۆنەكلىمەك 〔动〕 <农> 开沟، 挖垄، 开畦

چۆنەكلەپ تېرىماق <农> 垄作耕، 沟播

چۆنەكلەپ سۇغارماق 畦灌

چۆنتەك 〔静〕 衣袋، 腰包: بۈگۈن ئۇ ئاز دېگەندە ئون كويىنى چۆنتەككە سالدى. 今天他至少把十块钱揣进了腰包。

چۆنتىكى قۇرۇق <成> 囊中羞涩، 身无分文

چۆپەي 〔静〕 俗气، 小气: ~ ئادەملەر ئاشۇنداق ~ گەپلەرنى قىلىدۇ. 俗气的人才说那样俗气的话。

چۆپەيلەشمەك 〔动〕 变得俗气

چۆپەيلىك 〔静〕 俗气، 小气: ئېسىل ئادەملەردىمۇ ئاز - تولا ~ بولىدىكەن. 高贵的人身上多少也有点俗气。دوستلىرى ئىچىدە ئۇنىڭ چۆپەيلىكتە نامى بار. 他在他的朋友中以小气出了名。

چۆپرەندە 〔静〕 废物، 残渣余孽: مۇستەبىت ھاكىمىيەت چۆپرەندىلىرى مەغلۇبىيەتكە تەن بەرگىنى يوق. 专制政权的残

渣余孽不甘心失败。

چۈجە 〔静〕<动> 雏鸡、小鸡：~ چىقارماق 孵小鸡

چۈجىنى كۈزدە سانىماق <成> 秋后算帐；骑驴看唱本——走着瞧：چۈجىنى كۈزدە سانايمىز تېخى، بەك كۆرەڭلەپ كەتمەڭ. 你别太狂，骑驴看唱本——走着瞧。

چۈجە خوراز <动> ①小公鸡②<转> 好斗的小公鸡（比喻好打架的少年或儿童）

چۈجگۈن 〔静〕<植> 狼尾草

چۈجگۈن قوناق <植>小米、谷子、粟

چۈجىلىك 〔静〕带小鸡的：~ مېكيان 带小鸡的母鸡

چۈچۈتمەك «چۈچۈمەك» 的使动态

چۈچۈتۈشمەك «چۈچۈتمەك» 的共同态

چۈچۈتۈلمەك «چۈچۈتمەك» 的被动态

چۈچۈك[1] 〔静〕 甜的、甜甜的：~ تىل 甜嘴

چۈچۈك ئاپېلسىن <植> ①酸橙②金橘

چۈچۈك[2] 〔静〕<儿> 小鸡鸡

چۈچۈك[3] 〔静〕（婴儿）肛门痒痒

چۈچۈك بولماق （婴儿）肛门痒痒

چۈچۈك قۇرتى <动> 蛲虫

چۈچۈكبۇيا 〔静〕<植> 甘草

چۈچۈكدىمەك 〔动〕 给吃奶的婴儿用土办法通大便

چۈچۈلىمەك 〔动〕<方> 摘、掰（玉米等作物）

چۈچۈمەك 〔动〕 炼（把油烧热，排出油烟）

چۈچۈمەل 〔静〕 酸溜溜的、酸甜的：~ ئۈزۈم 酸甜的葡萄 / ~ ئالما 酸甜的苹果

چۈچۈمەللەشمەك 〔动〕 变得酸溜溜的

چۈچۈنچە 〔静〕 柞丝绸

چۈر 〔静〕<古> 利益、好处、便宜

چۈرپە 〔静〕<方> 野猪崽

چۈركە 〔静〕<方> 鸭子的一种

چۈركەمەك 〔动〕<古> 烧、燃烧、焚烧

چۈركۈك 〔静〕<古> ①烧着的、烧焦的、糊的②炒过的、收缩的、变干瘪的

چۈرلەمەك 〔动〕<古> 得到（好处、利益）

چۈرۈش 〔静〕 半生不熟的：~ قوغۇن 半生不熟的甜瓜 / ~ شاپتۇل 半生不熟的桃子

چۈرۈك 〔静〕 脆：بۇ بەك ~ قوغۇن ئىكەن. 这个甜瓜很脆。~ ياغاچ 脆木头 / ~ ماتېرىيال 脆性材料

چۈرۈكباش 〔静〕<植> 新麦草

چۈز 〔静〕<古> 绵绶、金花绸

چۈزۈك 〔静〕<古>①无用的、作废的②软的、柔软的、软绵绵的

چۈش[1] 〔静〕 梦：چۈشكە كىرمىگەن ئىشلار 梦想不到的事情 / كىشىدىكى پۇل چۈشىدىكى پۇل. <谚> 别人的钱是梦里的钱。

چۈش بۇزۇلماق 做恶梦、梦魇

چۈشكە تەبىر بەرمەك 圆梦

چۈش كۆرمەك 做梦

چۈش ئۆرۈمەك 圆梦

چۈش[2] 〔静〕 中午、正午、晌午：چۈشتىن بۇرۇن 上午、早半晌、前半天 / چۈشتىن كېيىن 下午、下半晌、后半天 / ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن كېلەر. <谚> 笨蛋的智谋在午后（事后诸葛亮）。

چۈشەتمەك «چۈشمەك[2]» 的使动态

چۈشەشمەك «چۈشمەك[2]» 的共同态

چۈشەك 〔静〕 绊绳：چۈشەكنى بوشاتماق 解开绊绳

چۈشەكەشمەك «چۈشەكمەك» 的共同态

چۈشەكلىك 〔静〕 上了绊绳的、绊着的：~ بىرنەچچە ئات ئوتلاپ يۈرەتتى. 几匹上了绊绳的马在吃草。

چۈشەكمەك 〔动〕 ①梦呓、说梦话：ھەمىشە ئاق ئۇن يەيمىز دەپ چۈشەكەپ يۈرمەڭلار. 你们别作梦想吃白面了。②梦想：تولا چۈشەكمە، ئەدىمۇ ئۇنداق ياخشى ئىش بولسۇن؟ 不要入梦非非了，那里会有那样的美事？

چۈشەلمەك «چۈشمەك[2]» 的被动态：پۇتى چۈشەلگەن ئات 被绊住腿的马

چۈشەنچە 〔静〕 ①概念：ئابستراكت ~ 抽象概念②见解、看法：يېڭى چۈشەنچىنى ئوتتۇرىغا قويماق 提出新的见解 / ئۆزىنىڭ چۈشەنچىسىنى ئېيتماق 说出自己的看法③解释：~ بەرمەك 作解释、予以解释

چۈشەندۈرمەك «چۈشەنمەك» 的使动态：سەۋەبىنى ~ 解释原因 / قىيىن جۈملىلەرنى ~ 讲解难句 / چۈشەندۈرگۈچى يېڭى تىپتىكى تراكتورنىڭ تۈزۈلۈشىنى دېھقانلارغا چۈشەندۈردى. 讲解员给农民解说新式拖拉机的构造。ئۇ چۈشەنگەندەك قىلىپ كۈلۈپ قويدى. 他会心地笑了。

چۈشەندۈرۈش 〔静〕 说明

چۈشەندۈرۈشمەك «چۈشەندۈرمەك» 的共同态

چۈشەندۈرۈلمەك «چۈشەندۈرمەك» 的被动态

چۈشەنمەسلىك 〔静〕 误解、误会

چۈشەنمەك 〔动〕 了解、明白、理解、懂：تۆۋەنگە كۆز سالغاندىلا، ئاممىنىڭ ئارزۇ - تەلەپلىرىنى ھەقىقىي چۈشەنگىلى بو-

لىدۇ. 和望愿的众群解了地正真能才، 下向睛眼有只
. 求要 ئۇ زېرەك ئادەم، كۆپ گەپ قىلمىسىمۇ چۈشىنىدۇ .
پىكىرىڭىزنى تامامەن 。白明就说多用不، 人明聪个是他
چۈشەندىم . 。解理全完我见意的你 ئۇنىڭ سۆزىنى چۈشەن-
دىڭىزمۇ؟ ؟有没了懂你话的他

چۈش - پېشىن 〔静〕午中، 午正

چۈشكۈرتمەك «چۈشكۈرمەك» 的使动态

چۈشكۈرمەك 〔动〕打喷嚏: ئۇنىڭ بۇرنى قىچىشىپ چۈشكۈر-
دى . 。他鼻子痒痒打了个喷嚏

چۈشكۈرۈشمەك «چۈشكۈرمەك» 的共同态

چۈشكۈرۈك 〔静〕喷嚏

چۈشكۈن[1] 〔静〕萎靡، 颓废، 颓丧، 消沉، 低落، 堕落:
روھى ~ 意志消沉 / ~ كەيپىيات 低落的情绪
چۈشكۈن مۇزىكا 靡靡之音

چۈشكۈن[2] 〔静〕落脚的地方: مەن يولدىن ئېزىپ كەتتىم،
بېرەر ~ تاپالماي يۈرىمەن . 我迷路了، 找不到一个落脚
的地方。

چۈشكۈنلەشتۈرمەك «چۈشكۈنلەشمەك» 的使动态

چۈشكۈنلەشمەك 〔动〕堕落، 消沉، 萎靡不振: بۇ ئادەم
پۈتۈنلەي چۈشكۈنلىشىپ كېتىپتۇ . 这人完全堕落了。

چۈشكۈنلۈك 〔静〕<哲>①颓废主义②消沉情绪، 没
落، 沦丧، 衰退: ئەخلاقىي ~ 道德沦丧

چۈشلۈك 〔静〕中午的: ~ تاماق 午饭، 正餐 / ~ ئۇيقۇ
午睡 / ~ دەم ئېلىش 午休 / ~ زىياپەت 午宴

چۈشلىمەك 〔动〕过中午: بىز مۇشۇ جايدا چۈشلەپ، ئاندىن
يولغا چىقايلى . 咱们在这儿过中午، 然后上路。

چۈشمەك 〔动〕①下، 落، 落降، 坠، 坠落، 坠入: تاغدىن
~ 下山 / ئاتتىن ~ 下马 / يوپۇرماقلار يەرگە چۈش-
تى . 。树叶落地了。 ئايروپىلان چۈشتى . 飞机降落了。
ئۇرغۇ سۆزنىڭ بىرىنچى بوغۇمىغا چۈشكەن . 重音落在第一
个音节上。 پاراشوت ئېچىلدى - دە، پاراشوتچى ھاۋادىن
چۈشۈشكە باشلىدى . 降落伞张开了، 伞兵开始从空中
坠落下来。 قىلتاققا ~ 坠入圈套②(雨، 雪等)下، 降:
قار ~ 下雪 / يامغۇر ~ 下雨 / قىراۋ ~ 降霜③上،
乘، 搭(车، 船等): پويىزغا ~ 上火车 / پىكاپقا ~ 上
轿车 / پاراخوتقا چۈشۈپ شاڭخەيگە بارماق 搭轮船到上海④
下降، 降低، 低落: تېمپېراتورا ~ 温度下降 / باھا ~
降价، 跌价 / ئابرۇيى ~ 威信下降 / روھى ~ 情绪低
落، 精神不振⑤ 光، 影等)投射، 照射: قۇياشنىڭ
يارقىن نۇرلىرى دەريا يۈزىگە چۈشۈپ تۇراتتى . 灿烂的阳光

照射在江面上。 دەرەخنىڭ سايىسى يەرگە چۈشۈپ تۇراتتى .
树荫投在地上。⑥住، 投宿، 下榻: دوستىنىڭ ئۆيىگە ~
住在朋友家里 / بىز بېيجىڭ مېھمانخانىسىغا چۈشتۇق . 我
们下榻北京饭店。⑦下(到، 去某个处所; 结束日常
工作或学习)： يېزىغا ~ 下乡 / زاۋۇتقا ~ 下厂 / ئىش-
تىن ~ 下班، 下工 / تۈرمىگە ~ 入狱⑧东西的一头
往下)垂: قىزنىڭ چېچى يەلكىسىگە چۈشۈپ تۇراتتى . 姑娘的
辫子垂到肩上。 بېشى چۈشۈپ كەتمەك 垂头丧气 / قاراڭغۇ
چۈشمەك 夜幕垂落، 天黑 / گۇگۇم ~ 夜幕降临⑨盖،
建(房屋): يېزىمىزغا نۇرغۇن يېڭى ئۆيلەر چۈشتى . 我们村
里盖了许多新房。⑩落، 落入، 脱落، 跌، 跌落، 落، 掉:
ئېغىر چېلىق / تورغا ~ 落网 / قالماق چۈشۈپ سايلامدا 落选
مېنىڭ ئۈستۈمگە چۈشتى . 重担落到我的身上。 ئاخىردا
ئۇنىڭ كۆزى گۈلشەنگە چۈشتى . 最后他把目光落到古丽
鲜身上。 قاپقانغا ~ 落入圈套 / چىش ~ 牙齿脱
落 / ~ بوۋامنىڭ چېچى پۈتۈنلەي چۈشۈپ كەتتى . 爷爷的
头发都掉光了。 بۇ قۇردا ئۈچ خەت چۈشۈپ قاپتۇ . 这一行
里掉了三个字。 ياغلىق يانچۇقۇمدىن چۈشۈپ كەتتى . 手帕
从口袋里掉出来了。 پاتقاققا چۈشۈپ كەتمەك 跌进泥
坑 / ئېتىمدىن ~ 跌膘، 掉膘⑪(打牌时)出: قاغىنى ~
出黑桃⑫卸(不再担任某种职务): ۋەزىپىسىدىن ~
卸职، 任职 / ئەمەلدىن ~ 免官، 去官⑬放得进去:
ئاچقۇچ قۇلۇپقا چۈشمىدى . 锁子里钥匙放不进去。 لامپۇچكا
پاتورۇنغا چۈشمىدى . 灯炮放不进螺口。⑭出现: ئارىغا
زىددىيەت ~ 中间出现矛盾 / يۈزگە داغ ~ 脸上出现黑
斑 / يۈزگە قورۇق ~ 脸上出现皱纹، 脸上起皱纹
⑮照(折射): ئۇ رەسىمگە بەك چىرايلىق چۈشۈپتۇ . 他的像
照得很漂亮。⑯结亲: قۇدا ~ 结亲⑰结، 坐(长出
果实): خەمەك ~ 结瓜 / سويما ~ 坐瓜 ⑱用在名词
后، 表示动作的开始: پاراڭغا ~ 聊起天来 / ئۇسسۇلغا
~ 跳起舞来 / گەپكە ~ 说起话来⑲用在动词后،
表示由高处到低处: ئۇ ئۆگزىدىن سەكرەپ چۈشتى . 他从
屋顶跳下来了。 بىر كالا تاغدىن غۇلاپ چۈشتى . 一头牛从
山上滚下来了。⑳爱، 思爱: كۆڭلى~ 爱上。 مېھرى
~ 钟情

چۈشۈش بۇلۇڭى ①<物>入射角②<军>落
角

چۈشۈش پەرقى <水> 落差

چۈشۈش سىزىقى <物> 入射线

چۈشۈش نۇقتىسى <物> 入射点

چۇشۇش يۈزى <物> 面射入

چۇشۇرتمەك «چۇشمەك» 态动使双的: چاچ ~ 发理، 头剃

چۇشۇرگە 〔静〕①(的磨水或渠小)闸، 溢洪道② <艺> 曲终

چۇشۇرمەك «چۇشمەك» 态动使的: ئاتتىن ~ 扶下马، 拉 马下 / پەردىنى ~ 帘窗下放 / بايراقنى يىرىم ~ 半降 旗 / قان بېسىمىنى ~ 压血降 / تەننەرخىنى ~ 降低成 本 / بىر سۆزنى چۇشۇرۇپ قويماق 漏掉了一个词 / كۆمۈر ~ 煤卸 / يۈك ~ 货卸 / چاچ ~ 头剃 / ساقال ~ 刮 胡子 / باھاسىنى چۇشۇرۇپ ساتماق 贬价出售، 降价出 售 / ئابرۇيىنى ~ 贬低威信 / باشقىلارنى ~ 贬低别 人 / بۇيرۇق ~ 下达命令 / كادىرلارنى تۆۋەنگە ~ 下放干 部

چۇشۇرۇشمەك «چۇشۇرمەك» 的共同态

چۇشۇرۇلمەك «چۇشۇرمەك» 的被动态: ئەمەتنىڭ چېچى پاك - پاكىز چۇشۇرۇلۇپتۇ . 艾麦提的头发剃得干干净净。

چۇشۇشمەك «چۇشمەك» 的共同态

چۇشۇك 〔静〕①早产儿②早产، 流产: ئۇن تۇغۇتتىن بىر ~ يامان . <谚> 一次早产比十次分娩厉害。③礼品

چۇشۇك قىزىتمىسى <医> 流产热

چۇشۇم 见下

چۇشۇم كېلىش <语> 宾格

چۇشۇمسىز 〔静〕味道不好的، 味道不醇正的

چۇشۇملۇك 〔静〕(茶叶味道)醇正的: چاي ~ 味道醇 正的茶叶

چۇشمەك [1] 〔动〕做梦، 梦见: توخۇ داڭگال چۇشەر ، ئۆچكە جاڭگال . <谚> 鸡梦见土坷垃، 山羊梦见灌木丛(干 什么的务什么)。 نېمە ، چۇشەۋاتامسەن؟ 怎么، 你是在 做梦吧؟

چۇشمەك [2] 〔动〕①绊住، 捆住: پۇت - قولىنى زەنجىر بىلەن ~ 用链子捆住手脚②<转>束缚: كونا قاراش بەزى- لەرنىڭ ئىدىيىسىنى چۇشەپ قويىدى . 旧观念束缚了一些人 的思想。

چۇشنەرلىك 〔静〕易懂، 流畅: بۇ ماقالىنىڭ تىلى ~ 这篇 文章文字流畅

چۇشىنىشلىك 〔静〕明白易懂، 显而易见: سۆز ~ 明白 易懂的话 / مەن ئۇنىڭ سوئالىغا ناھايىتى ~ جاۋاب بەردىم . 我对他的问题作了明白无误的回答。 مەسىلە ~ . 问 题显而易见。

چۇشىنىشمەك «چۇشەنمەك» 的共同态

چۇشىنىكسىز 〔静〕不易懂的، 难以理解的، 费解的: ~ سوئال 不容易懂的问题 / ~ گەپ 费解的话

چۇشىنىكسىزلىك 〔静〕费解: ~ پەيدا قىلماق 发生误解، 产生误会

چۇشىنىلمەك «چۇشەنمەك» 的被动态

چۈكچۈك 〔静〕①(缝纫机的)导线器②抓捕鹡鸰时学 鸟发声器

چۈكۈلۈك 〔静〕<方> 小篮子

چۈكۈنەم 〔静〕猥琐، 俗气: ~ ئادەم 猥琐的人

چۈلە 〔静〕①杏干، 桃干煮的水②<转>傻乎乎

چۈلۈك [1] 〔静〕①(骆驼和牛的)鼻栓، 鼻环② <机> 销子

چۈلۈك [2] 〔静〕 <植> 樗، 臭椿

چۈلۈك پىلىسى <动> 樗蚕

چۈلزاڭ 〔静〕大傻瓜، 傻帽儿، 说话颠三倒四的، 话 说不到点子上的

چۈمەك 〔静〕 <方> 驼背的

چۈمبەل 〔静〕 纱面، 面罩

چۈمبەللىك 〔静〕①戴面纱的: ~ ئايال 戴面纱的妇女② 做纱面用的، 做面罩用的: ~ رەخت 做面罩用的布

چۈمپەردە = چۈمبەل

چۈمچەك 见下

چۈمچەك قۇلۇلىسى <动> 牡蛎

چۈمكەتمەك «چۈمكىمەك» 的使动态

چۈمكەشمەك «چۈمكىمەك» 的共同态

چۈمكەلمەك «چۈمكىمەك» 的被动态

چۈمكەنمەك «چۈمكىمەك» 的自复态

چۈمكىمەك 〔动〕蒙住، 包住: بېشىنى يوتقان بىلەن چۈمكە- ۋالماق 用被子蒙住头 / يەرنى تاۋۇز پېلەكلىرى چۈمكىدى . 西瓜秧把地都盖住了。

چۈمگەك 〔静〕 <动> 潜鸟

چۈمگەكلەر ئائىلىسى <动> 潜鸟科

چۈمگەكلەر ئەترىتى <动> 潜鸟目

چۈمگەن 〔静〕 <古> 芳草地

چۈمۈلە 〔静〕 <动> 蚂蚁: چۈمۈلىنىڭ سۆڭەك غاجاش روھى 蚂蚁啃骨头的精神

چۈمۈلە كىسلاتاسى <化> 蚁酸

چۈمۈلىخور 〔静〕 <动> 食蚁兽

چۈمۈلىسىمان 〔静〕 蚂蚁状的

چۈمۈلىسىمان ئالتۇنكۆز <动> 蚁蛉

چۇمىمەك 〔动〕 <方> 掰

چۇنچە 〔静〕 (晾葡萄干的)荫房

چۈنكى 〔助〕 因，因为: مەن كېلەلمىدىم ، ~ يامغۇر ياغدى . 我没有来，因为下雨了。

چۈۋت 〔静〕 <古> 蓝靛

چۇيگە 〔静〕 <方> (水磨的)闸口

چىپىشماق[1] «چاپماق[2]» 的共同态

چىپىشماق[2] «چاپماق[3]» 的共同态

چىپىشماق[3] «چاپماق[4]» 的共同态

چىپىق 〔静〕 <农> 锄(指一定的季节): قوناق چىپىقى 锄玉米季节 / يازلىق ~ 夏锄

چىپىلغاق 〔静〕 ①爱管闲事的，多事的: ~ ئادەم 爱管闲事的人 ②偷嘴的(猫): ~ مۈشۈك 偷嘴的猫

چىپىلغاقلىق 〔静〕 ①管闲事，多事 ②(猫)偷嘴

چىپىلماق[1] «چاپماق[3]» 的被动态

چىپىلماق[2] «چاپماق[4]» 的被动态: باشقا يېلىم چىپىلدى . 头上抹了发胶。

چىپىلماق [3] 〔动〕 干涉，介入，插手，纠缠，爱管闲事 (表示热衷于去做不属于本人该做的事情): بىز قا-زانغا چىپىلغان ئەر كىشىنى زاڭلىق قىلىمىز . 我们爱说笑话钻厨房的男人。

چىپىندى 〔静〕 (木匠用锛子等砍出的)木屑

چىتر 〔静〕 <动> 三岁驼羔

چىتىشتۇرماق «چىتىشماق» 的使动态: ۋاگونلارنى ~ 把车厢连接起来

چىتىشتۇرۇلماق «چىتىشتۇرماق» 的被动态

چىتىشىشچانلىق 〔静〕 <生> 可交配性

چىتىشلىق 〔静〕 ①有牵连的，牵涉的: جىنايى ئىشلار دېلوسىغا ~ ئادەم 与刑事案件有牵连的人 / بۇ خەلقنىڭ تۇرمۇشىغا ~ مەسىلە . 这是牵涉到人民生活的问题。②牵连，关系: بۇ ئىشتا ئۇنىڭ چىتىشلىقى يوق . 在这件事中他不会受牵连。ئۇنىڭ بۇ دېلو بىلەن چىتىشلىقى بار . 他同这桩案子有关系。

چىتىشماق[1] «چاتماق» 的共同态

چىتىشماق[2] 〔动〕 ①交配 ②牵连: سەت بىر ئىشقا چىتىشىپ قالماق 牵连到一件不体面的事情里

چىتىق 〔静〕 ①绊马索 ②脚镣: هورۇن خوتۇن پۇتقا ~ . <谚> 懒婆娘是男人腿上的脚镣。③撑子(桌椅等腿中间的横木)

چىتىقلىق 〔静〕 ①绊住腿的，拴着的: ئات ~ 马的绊住腿的 / پۇت - قوللىرى زەنجىر بىلەن ~ 手脚被铁链子拴着的 ②有关系的，有牵连的: بۇ ئىش ساڭا ~ . 这事与你有牵连。

چىتىك 〔静〕 女式皮靴

چىتىلدۇرماق «چىتىلماق» 的使动态: ئالىم پاراڭنى بىرەر كونكرېت ئادەمگە چىتىلدۇرماسلىققا تىرىشتى . 阿力木尽量使话不涉及某个具体的人。

چىتىلما 〔静〕 关联的

چىتىلما تاۋار <经> 关联商品

چىتىلماق ① «چاتماق» 的被动态 ②牵扯，拉扯，涉及，挂钩: بۇ ئىشقا نۇرغۇن ئادەم چىتىلىپ قالدى . 这件事牵扯了不少人。بۇ ئىشقا ئۇمۇ چىتىلىپ قالدى . 这件事他也被牵扯进去了。چىتىلغان كارخانا 挂钩企业

چىتىن 〔静〕 <植> 花楸木，花楸

چىتىنقۇش 〔静〕 <动> 鸫

چىچەك[1] 〔静〕 花(多指木本植物的): شاپتۇل چىچىكى 桃花 / ئۆرۈك چىچىكى 杏花 / ~ ئېچىلماق 开花 / ~ تۆكۈلمەك 落花 / ~ توزۇماق 花凋谢

چىچەك سۈيى 春汛

چىچىكى چاي بولماق <成> 心花怒放: ئۇ بۇ قېتىمقى سودىدا نۇرغۇن پايدىغا ئېرىشكەچكە ، چىچىكى چاي بولدى . 他在这次生意中获利很大，所以心花怒放了。

چىچەك [2] 〔静〕 <医> 天花，牛痘

چىچەك ئەملىمەك 种痘

چىچەك چەكمەك = چىچەك سالماق

چىچەك چىقماق ①出天花 ②<转>出麻烦，出娄子: مەسلىھەتسىز قىلىنغان ئىشتا چىچەك چىقىدۇ . 不商量就干的事会出娄子。

چىچەك سالماق = چىچەك ئەملىمەك

چىچەك ۋاكسىنىسى <医> 牛痘苗，痘苗

چىچەك - چوكان 〔静〕 嫩枝和芽与花

چىچەكچى 〔静〕 种痘者

چىچەكسەي 〔静〕 <植> 花椰菜，金针菜

چىچەكلەتمەك «چىچەكلىمەك» 的使动态

چىچەكلىك 〔静〕 有花的，开花的，花的: چاي ~ 花茶

چىچەكلىمەك 〔动〕 ①开花: ئۆرۈك چىچەكلىدى . 杏花开了。②开花期，长醭，生醭: بۇ ئاچچىقسۇ چىچەكلەپ قاپتۇ . 这醋长醭了。

چىچەن 〔静〕 精明的，睿智的，智的，机灵的，颖慧

ﺪﻪ، 的颖悟的： ~ يىگىت 精明的小伙子 / بۇ بالا بەك ~ . 这孩子真机灵。

چىچەن ـ پاكىز 〔静〕 洁癖

چىچەنلەشتۈرمەك «چىچەنلەشمەك» 的使动态

چىچەنلەشمەك 〔动〕 变得机灵、变精明、警觉：ئۇ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندا ، سەل چىچەنلىشىپ ، ئۆزىنى دالدىغا ئالدى . 他听到这些话，有点警觉，便躲起来了。

چىچەنلىك 〔静〕 机智、睿智、机灵、颖悟：ئۇنىڭ قوي كۆزلىرىدىن خاتىرجەملىك ۋە ~ چىقىپ تۇراتتى . 他圆圆的大眼睛里流露出安详和睿智。

چىچەنلىك قىلماق 耍小聪明

چىچىرىغۇر 〔静〕 ＜方、骂＞ 该死的、死鬼

چىچىشماق «چاچماق» 的共同态：بالىلار بىر ـ بىرىگە ھەدەپ سۇ چىچىشىپ ئويناۋاتتى . 孩子们一个劲地相互泼水玩。 ئۇلار پۇل ـ پۇچەكلىرىنى بۇزۇپ ـ چىچىشتى . 他们挥霍钱财。

چىچىلاڭغۇ 〔静〕 懒散、散漫、涣散、纷乱、零乱；邋遢、拉杂：تۇرمۇشى ~ 生活散漫 / بۇ ماقالە بەك يېزىلىپتۇ . 这篇文章写得太零乱。ئۇ بەك ~ ئادەم ئىكەن . 他是一个很邋遢的人。

چىچىلاڭغۇلاشماق 〔动〕 变散乱、变凌乱；变散漫、变涣散：رەھبەرلىك چىچىلاڭغۇلىشىپ ، بوشاپ كەتسە بولمايدۇ . 领导不能散懒、松懈。

چىچىلاڭغۇلۇق 〔静〕 散漫状态、涣散状态

چىچىلغاق 〔静〕 性情暴躁的、易生气的、爱动肝火的：~ ئادەم 爱动肝火的人

چىچىلغاقلىق 〔静〕 暴躁情绪

چىچىلما 〔静〕 散发的、散的

چىچىلما دولقۇن ＜物＞ 散发波

چىچىلما شاۋقۇن ＜物＞ 散粒噪声

چىچىلما نۇر ＜物＞ 散射光

چىچىلماق[1] 〔动〕 ①散落、分散、撒落、洒：ئۈستەل ئۈستىدە كىتابلار چىچىلىپ ياتاتتى . 桌子上散乱地放着几本书。 ئۇنىڭ قول يازمىسىنىڭ بىر قىسمى چىچىلىپ يوقالدى . 他的部分手稿散失了。 يەرگە چىچىلىپ كەتكەن ئاشلىقنى تېرىپ ئېلىڭلار . 你们把洒在地上的粮食拾起来。 دىققىتى چىچىلىپ كەتمەك 分散注意力②恼火、动火、发火、作怒、发火：قانداق دېگەن مىجەز بۇ ، ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق ، چىچىلىپ كېتىسەن ! 你看这脾气，动不动就恼火！ ئازراق ئىش ئۈچۈن ~ 为一点小事动火 / ئۇ ھەرقانداق بىر ئىشقا ئۇچرىسا چىچىلىپ كەتمەيدۇ . 他对任何事都不容易发怒。 بىرەر ئېغىز سۆز قىلار ـ قىلماي ، ئۇ چىچىلىپ كەتتى . 没有说上一两句话，他就急了。

چىچىلماق[2] «چاچماق» 的被动态

چىخ 〔静〕 捷克

چىخچە 〔静〕 ①捷克语 ②学捷克语：~ ئۆگەنمەك 式的：~ ئۇسسۇل 捷克舞蹈

چىدەر 〔静〕 绊马索、绊绳

چىدەرلەتمەك «چىدەرلىمەك» 的使动态

چىدەرلەشمەك «چىدەرلىمەك» 的共同态

چىدەرلەنمەك «چىدەرلىمەك» 的被动态

چىدەرلىمەك 〔动〕 把(马)腿绊住：ئاتنى ~ 绊马

چىدىر[1] 〔静〕 帐篷：~ تىكمەك 搭帐篷

چىدىر لىم 桁架、屋架

چىدىر[2] 〔静〕 ＜方＞ 垃圾(枯草、干树枝、纸片等)

چىرتيوژ 〔静〕 图纸

چىرتيوژ قەغىزى 绘图纸

چىرتيوژچى 〔静〕 绘图员、制图员

چىرتيوژچىلىق 〔静〕 绘图工作、制图工作

چىرتيوژخانا 〔静〕 制图室

چىركاۋ 〔静〕 ＜宗＞ 教堂

چىرپاشكا 〔静〕 ＜动＞ 椿象

چىرىك 〔静〕 卒、兵丁

چىرىك ئالماق 招兵

چىرىك تۇتماق 抓兵、抓壮丁

چىرىكلىك 〔静〕 当兵：چىرىكلىككە تۇتۇلماق 被抓当兵

چىسلا 〔静〕 ①日历②号：بۈگۈن چىسلاغا قانچە ؟ 今天是几号？

چىسلالىق 〔静〕 带日历的

چىسلالىق تامغا 日戳

چىسلالىق سائەت 带日历的表

چىغى 〔助〕 可能、也许、或许：ئۇ مەن يوق چاغدا كەلگەن ~ . 他可能是我不在的时候来的。 ساڭا دېمىسەم بولمايدىغان ~ . 或许不告诉你不行。 ئۇ ئۆيدە يوق ، ئىدارىگە كەتكەن ~ . 他不在家，怕是到机关去了吧。 سوغۇق شامال چىققىلى تۇردى ، يامغۇر ياغىدىغان ~ . 凉风起来了，可能要下雨了。

چىغىچە 〔静〕 ＜方＞ 适当、合适、得体、相宜

چىقىر 〔静〕 绿色、蓝色

چىقىر تىكەن ＜植＞ 防风

چېقىر كۆز 眼碧، 睛眼蓝

چېقىركۆز چۆككەك ئۆردەك <动> 鸭潜眼白

چېقىر ئۈجمە <植> 桑紫

چېقىشتۇرما 〔静〕 别鉴، 较比

چېقىشتۇرما بەلگە <医> 候征性别鉴

چېقىشتۇرماق 〔动〕 ①碰撞②说坏话، 告恶状: ئۇ مېنى بىكاردىن ـ بىكار ئاكىسىغا چېقىشتۇردى . 他无缘无故向他哥哥告我的恶状。

چېقىشتۇرۇشماق «چېقىشتۇرماق» 的共同态

چېقىشقاق 〔静〕 爱耍笑的، 爱逗趣的: ~ ئادەم 爱耍笑的人

چېقىشماق[1] «چاقماق[4]» 的共同态

چېقىشماق[2] 〔动〕 打哈哈، 逗乐: بۇ قىز قول ـ قولىغا تەگمەي سودا قىلىۋېتىپ ، قايسىبىرلىرى بىلەن گەپتە چېقىشاتتى . 这姑娘一面作生意، 一面同这些人打哈哈。

چېقىق 〔静〕 打破的، 破的: ~ كوزا 破罐子، 破瓮

چېقىل 〔静〕 ①峭壁②防洪坝

چېقىل ـ چوقۇل 〔静〕 (生活上的)难处: چېقىل ـ چوقۇلغا يولۇقماق 遇到难处

چېقىلدۇرغۇچ 〔静〕 挑杆(使漏斗中的原粮均匀进入磨盘的一种装置)

چېقىلدۇرۇق = چېقىلدۇرغۇچ

چېقىلغان 〔静〕 闪电

چېقىلغان قايتۇرغۇچ 避雷针

چېقىلماق[1] ① «چاقماق[4]» 的自复态: چاقماق چېقىلدى . 打闪了。② «چاقماق[4]» 的被动态: تەخسە چېقىلدى . 碟子被摔碎了。 كويزا ـ كىشەنلەر چېقىلدى. 枷锁被打碎了。

چېقىلماق[2] 〔动〕 触动، 触犯، 招惹، 挑逗، 侵犯: بۇ نەرسىلەرگە چېقىلما. 别动这些东西。 كىشىگە ~ 招惹人 / كىشىنىڭ مەنپەئىتىگە ~ 侵犯他人的利益

چېقىمچى 〔静〕 诬告者، 告密者، 打小报告者

چېقىمچىلىق 〔静〕 进谗言的行为، 诬告行为، 告密行为: ~ بەك يامان ئادەت . 告密是一种很坏的习惯。

چېقىمچىلىق قىلماق 搬弄是非، 打小报告

چېقىن 〔静〕 闪电

چېقىندى 〔静〕 ①(进出的)火星子②(物体受到打击向四处飞出的)碎块، 碴子: تاش چېقىندىلىرى 碎石头碴子 / مۇز چېقىندىلىرى 冰碴子③溃堤

چېكە 〔静〕 <理生> 鬓角، 额角، 太阳穴: ~ چاچ 鬓发 / چېكىسىگە ئاق كىرمەك 两鬓斑白

چېكە سۆڭىكى 颞骨

چېكىسى ئاپتاپ كۆرمىگەن <成> 额角未晒过太阳的(比喻没有亲自劳动过的人): يازچە تەر تۆكۈپ ئىشلەيدىغىنى بىز ، غوجامنىڭ چېكىسى ئاپتاپ كۆرمەيدۇ ، — دېدى ئۇ كەتمەننى دولىسىغا ئېلىپ . 他扛起砍土曼说: 我们整个夏天挥汗劳作، 老爷却连额角都没晒过太阳。

چېكىسىدىن تەر چىقماق 额头冒汗، 挥汗劳作

چېكىسىگە تاقىماق <成> 当作宝贝(别在鬓间، 顶在头上)

چېكىسىگە قىسماق = چېكىسىگە تاقىماق

چېكەتكە 〔静〕 <动> 蝗虫

چېكەتكە ئاپىتى 蝗灾

چېكەرمەن 〔静〕 烟鬼، 瘾君子

چېكىرىمەك 〔动〕 <古> 失眠

چېكىت 〔静〕 ① 点 : ~ گۈللۈك رەخت 有点的花布② <语> (维吾尔文的)句号

چېكىت قويماق 打句号

چېكىتسىز 〔静〕 ①不带点的②无句号的

چېكىتلىك 〔静〕 有点的

چېكىتلىك پەش <语> 分号

چېكىتلىك كود <电> 点针码

چېكىشتۇرمەك «چېكىشمەك[1]» 的使动态: توخۇم ~ 碰鸡蛋

چېكىشمەك[1] «چەكمەك[1]» 的共同态: چېكىشمىگۈچە بېكىشمەس . <谚> 不打不相识。

چېكىشمەك[2] «چەكمەك[2]» 的共同态: ئۇلار يولنىڭ چېتىگىرەك چىقىپ ، بىر ئۇرامدىن چېكىشتى . 他们走到路旁، 抽了一支莫合烟。

چېكىلەلەك 〔静〕 <方> 浪荡

چېكىلمە 〔静〕 錾

چېكىلمە نەقىش 錾刻的浮雕

چېكىلمەك[1] ① «چەكمەك[1]» 的被动态: ئىشىك ئۇشتۇمتۇت چېكىلىپ ، ياتاقنا ئابدۇللا كىرىپ كەلدى . 门突然被敲开، 走进来的是阿卜杜拉。②受创伤: چېچەكتە چېكىلمىگەن قىزىلدا قىرىلار . <谚> 出天花没夭折的出麻疹丧了命。 كۆڭلى ~ 心灵受到创伤

چېكىلمەك[2] «چەكمەك[2]» 的被动态

چېكىلمەك[3] 〔动〕 黄熟، 快熟: ئۈزۈم چېكىلدى . 葡萄快要熟了。

چېكىلىك 〔静〕 ①帽檐: خورۇم ~ قۇلاقچا 带皮革檐的

皮帽子②做帽檐用的：~ رەخت 做帽檐用的布料 ③眉搭：نوختىنىڭ چېكىلىكى 笼头的眉搭

چېكىلىمەك 〔动〕包住鬓角

چېكىم[1] 〔静〕绣的，绣花的：~ گۈللۈك رەخت 绣花布

چېكىم[2] 〔静〕抽一次的，吸一口的：بىر ~ تاماكا 抽一次烟的

چېكىم - چېكىم 〔静〕绣很多花的：خاسىيەتنىڭ ئۇستىدى-كى ~ گۈللۈك كۆڭلەك بەكمۇ ياراشقانىدى. 哈斯耶提穿的绣很多花的连衣裙很得体了。

چېكىملىك 〔静〕吸食品(指鸦片、麻烟、纳斯、纸烟等)：زەھەرلىك ~ 毒品

چېكىن 〔静〕<古>(在丝绸上)印金色花纹

چېكىنەك 〔静〕<方>耳根

چېكىندۈرمەك «چېكىنمەك» 的使动态：دۈشمەننى ~ 打退敌人 / ئەسكەر ~ 撤兵 / پېشقەدەم كادىرلارنى ئىككىنچى سەپكە ~ 让老干部退居二线

چېكىندۈرۈشمەك «چېكىندۈرمەك» 的共同态

چېكىندۈرۈلمەك «چېكىندۈرمەك» 的被动态

چېكىنمە 〔静〕倒的，倒退的

چېكىنمە بايان <文>倒述

چېكىنمە دېڭىز قىرغىقى <地>后退海岸

چېكىنمەك 〔动〕①退，退后，退出：كەينىگە ~ 后退 / مەكتەپتىن ~ 退学 / قىيىنچىلىق ئالدىدا چېكىنمەيمىز. 在困难面前我们不会后退。②<军>退却，撤退，撤出：دۈشمەن ئەسكەرلىرى چېكىندى. 敌军退却了。قوز-غىلاڭچىلار تايانچ پونكىتتىن چېكىندى. 起义者撤出了据点。③退化：ئادەمنىڭ قابىلىيىتى بەلگىلىك ياشقا كەلگەندە تەدرىجىي چېكىنىدۇ. 人到了一定的年龄，能力便会退化。

چېكىنگەن مۇزلۇق <地>后退冰川

چېكىنىش 〔静〕①后退②<生>退化

چېكىنىش چىرىغى <交>倒车灯

چېكىنىش خاراكتېرلىق رېماتىزم 退行性关节炎

چېكىنىشمەك «چېكىنمەك» 的共同态：ئۇسسۇلچىلار ئىككى يانغا چېكىنىشتى. 舞蹈者退向两边。

چېكەلەك 〔静〕<方>罗布麻

چېگرا 〔静〕①边界，边境，边陲：كېلىشىمسى ~ 协定边界 / ~ ئايرىماق 划界 / چېگرىدىن ئوغرىلىقچە ئۆتمەك 偷越边境 / ~ ۋەقەسى 边境事件②界限：نورمال دىنىي پائالىيەتلەر بىلەن قانۇنغا خىلاپ ھەرىكەتلەرنىڭ چېگرىسىنى قات-تىق ئايرىش كېرەك. 严格区别正当的宗教活动与违法活动的界限。

چېگرا ئاھالىسى 边民

چېگرا بەلۋېغى 边界带

چېگرا تاختىسى 界碑

چېگرا رايون 边区，边疆：چېگرا رايوننى سودا ئارقىلىق گۈللەندۈرمەك 贸易兴边

چېگرا رايون ئىقتىسادشۇناسلىقى <经>边境经济学

چېگرا سودىسى <经>边境贸易

چېگرا مۇداپىئەسى 边防

چېگرا يۈزى <物>界面

چېگرىداش 〔静〕①毗邻的，毗连的②交界，接壤，接界：رايون ~ 毗邻地区 / دۆلەت ~ 毗邻国家 / جۇڭ-گونىڭ شەرقىي شىمالى چاۋشيەن بىلەن ~. 中国东北与朝鲜交界。

چېگرىلانماق 〔动〕毗邻，接壤，交界：جۇڭگو شىمالدا رو-سىيە بىلەن چېگرىلىنىدۇ. 中国北面与俄国毗邻。

چېگرىسىز 〔静〕无界的

چېگرىسىز بوشلۇق 无界空间

چېگرىلىق 〔静〕有界的

چېگرىلىق بوشلۇق 有界空间

چېلەك[1] 〔静〕(铁)桶：سۇ چېلىكى 水桶 / بىر ~ سۇ 一桶水

چېلەك[2] 〔静〕(纺车的)摇把

چېلەكسىمان 〔静〕桶形的

چېلەكسىمان ئۆزگىرىش 桶形畸变

چېلەكلەپ 〔静〕倾盆，一桶一桶地：يامغۇر ~ قۇيغاندەك ياغدى. 下着倾盆大雨。~ سۇ توشۇماق 一桶一桶地挑水

چېلو 〔静〕<艺>大提琴

چېلىش[1] 〔静〕①<体>摔跤②<转>奋斗

چېلىش مەرىكىسى 摔跤比赛

چېلىش مۇسابىقىسى = چېلىش مەرىكىسى

چېلىش[2] 〔静〕演奏

چېلىش ئۇسۇلى 演奏法

چېلىشتۇرماق «چېلىشماق[1]» 的使动态：چېلىشچىلارنى ~ 让摔跤手摔跤

چېلىشچى 〔静〕①摔跤手，角斗士②<转>战斗者

چېلىشچىلىق 〔静〕摔跤法：مەن كىچىكىمدىن تارتىپ چېلىش-

چېلىقنى ئۆگىنىپ كەلگەنىدىم. 我从小就学习摔跤法。

چېلىشخۇمار 〔静〕迷摔跤

چېلىشقاق 〔静〕善摔跤的：～ يىگىت 善摔跤的小伙子

چېلىشماق¹ 〔动〕①摔跤，角斗：باي بىلەن دەۋالاشما، باتۇر بىلەن چېلىشما. 〈谚〉不要跟巴依打官司，不要跟勇士去角斗。②争斗，奋斗：ۋەتەننى گۈللەندۈرۈش يولىدا ھارماي - تالماي چېلىشىمىز. 为建设祖国而努力奋斗。

چېلىشماق² «چالماق¹» 的共同态：بالىلار كۈلۈشۈپ چاۋاك چېلىشتى. 孩子们笑着鼓掌。

چېلىشماق³ «چالماق²» 的共同态：ئۇنىڭغا تۇخۇم چېلىشىپ بەردىم. 我帮他搅鸡蛋。

چېلىقتۇرماق «چېلىقماق» 的使动态：ئۇ كوچىدا قوشنىسىنىڭ بالىسىنى چېلىقتۇرۇپ قالدى. 他在街上碰到了他的邻居的孩子。

چېلىقماق 〔动〕映入，呈现：كۆزگە ～ 映入眼帘 / مول ھوسۇل مەنزىرىسى كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى. 丰收景象呈现在眼前。

چېلىنماق¹ «چالماق¹» 的被动态

چېلىنماق² «چالماق²» 的被动态

چېمپىيون 〔静〕冠军：پۇتبول چېمپىيونى 足球冠军 / جۇڭگو ئاياللار ۋالىبول كوماندىسى دۇنيا بويىچە 3 - نۆۋەتلىك لوڭقا تالىشىش مۇسابىقىسىدە ～ بولدى. 中国女子排球队成为第三次世界杯赛冠军。

چېمپىيونلۇق 〔静〕冠军：چېمپىيونلۇقنى تالىشىش مۇسابىقىسى 冠军争夺赛

چېنەتمەك «چېنىمەك» 的使动态

چېنەشمەك «چېنىمەك» 的共同态

چېنەك 〔静〕〈方〉①靶②计量器具

چېنەلمەك «چېنىمەك» 的被动态

چېنىشماق «چانىماق» 的共同态

چېنىقتۇرماق «چېنىقماق» 的使动态：بەدەننى چېنىقتۇرۇپ، ۋەتەننى قوغدايلى! 锻炼身体，保卫祖国！ئۇ ئەمەلىي خىزمەتتە ئۆزىنى چېنىقتۇردى. 他在实际工作中磨炼自己。

چېنىقماق 〔动〕锻炼，锤炼，磨炼：ئاساسىي قاتلامدا ～ 在基层锻炼

چېنىقىش 〔静〕锻炼：قادىر ئەتىگەنلىك چېنىقىشتىن قايتىپ كېلىۋېتىپ ئەخمەتنى كۆرۈپ قالدى. 喀迪尔从晨练回来的途中看到了艾合麦提。

چېنىقىش ئۆيى 〈体〉健身房

چېنىقىشماق «چېنىقماق» 的共同态

چېنىمەك 〔动〕①瞄准：ئوقنى دۈشمەننىڭ كۆكرىكىگە چېنەپ ئاتماق 瞄准敌人胸膛射击 ②〈转〉斟酌，量：گەپنى چېنەپ قىلماق 斟酌着说话 / ئاياغ ئالساڭ، بالىنىڭ پۇتىنى چېنىۋېلىپ ئال. 买鞋的话，把孩子的脚先量好再买。

چېھرە 〔静〕容貌，颜容：گۈل ～ 花一般的容貌，花容月貌 / چېھرىسى ئېچىلماق 开颜，喜笑颜开

چېۋە 〔静〕〈生理〉鼠蹊，腹股沟：بالىنىڭ چېۋىسى پېشلاق بولۇپ قاپتۇ، ئازراق ئۇپا سۈركەپ قويۇش كېرەك. 孩子的鼠蹊都烂了，应该敷点儿粉。

چېۋە ئۆلاك 马的后肚带

چېۋەر 〔静〕①干练的，利索的，灵巧的：～ ئايال 干练的女人 / ئېتىز - ئېرىق ئىشىغا ناھايىتى ～ بولماق 干农活很利索 / ～ قول 巧手 / ～ دۆت كۆرۈنەر. 〈谚〉大巧若拙。②英明，精明：～ داھىي 英明的领袖

چېۋەرلىك 〔静〕①干练，利索，灵巧②英明，精明：～ بىلەن جاۋاب بەرمەك 机敏地作出回答

چى 〔静〕尺，市尺：بەش ～ رەخت 五尺布

چىبەرقۇت 〔静〕灯芯绒，条绒：～ چاپان 条绒袷袢，灯芯绒上衣

چىبرى 〔静〕〈方、动〉六岁以上的老羊

چىپ ¹ 〔静〕〈古〉细枝条，嫩枝条

چىپ ² 〔模〕(形容液体从高处往下滴的声音)淅沥，滴答

چىپ³ 〔模〕骤然：ئۇ سۆزلەۋاتقان دەرسىنى ～ توختاتتى. 他骤然中断了讲课。

چىپ ⁴ 见下

چىپ كەلمەك 合(脚)，合(身)：بۇ ئۆتۈك پۇتۇمغا چىپ كەلدى. 这靴子我穿正合脚。بۇ كىيىم ئۇنىڭغا چىپ كەپتۇ. 这件衣服他穿上正合身。

چىپار 〔静〕颜色错杂：～ ئات 花马 / ～ كالا 花牛

چىپار بامبۇك 〈植〉斑竹

چىپار بەل ئاغمىخان 〈动〉纹鼬

چىپار بۇغا 〈动〉梅花鹿

چىپار بۆكەن 〈动〉斑羚

چىپار تورۇلغا 〈动〉珠颈鸪鸪

چىپار تومۇرتومشۇق 〈动〉斑啄木鸟

چىپار جۇغۇر 〈动〉花田鸡

چىپار جىنس 〈地〉斑岩

چىپار چۈن 〈动〉丽蝇

چىپار سۇ يىلىنى <动> 蛇游脊花
چىپار غورۇلاي <动> 刺不背金
چىپار قاقىرا <动> 开鸨麻大
چىپار قانات پەرۋانە <动> 蛾蠹豹
چىپار قۇيرۇق ئورمان كەپتىرى <动> 鸽林尾斑
چىپار گرانىت <地> 岩岗花状麻片
چىپار مايقوڭغۇز <动> 虫甲龟金丽
چىپار ئورمان ئىپار مۇشۇكى <动> 狸林斑
چىپار يۈز ئىپار مۇشۇك <动> 狸面花
چىپار يىلان <动> 蛇蕲

چىپارقۇلاق 〔静〕 <植> 掌线金

چىپارئوت 〔静〕 <植> 兰叶斑

چىپەرچى 〔静〕 <方> 差邮، 员递邮

چىپپىدە[1] 〔静〕 然骤، 然猛، 然突①: ئاپتوموبىل ماتورى ~ ئۆچۈپ قالدى . 火了熄然突机动发车汽 。 ~ توختاپ قالماق 漓淋②止停然骤: ~ تەر چىقماق 漓淋汗大

چىپپىدە[2] 〔静〕 适合正(等帽衣): بۇ ئاياغ پۇتۇمغا ~ كەلدى . 。脚合正穿我鞋这

چىپتا 〔静〕 袋麻

چىپ ـ چاپ 〔模〕 唧吧唧吧(音声的出发时物食嚼)

چىپراز 〔静〕 <植> 纳婆婆

چىپچاپ 〔静〕 <方> 饱不吃، 饱半
چىپچاپ بولماق 吃够不

چىپ ـ چىپ 〔模〕 子样的流下向等汗، 水容形: مەن ~ تەرلەپ كەتتىم . 。漓淋汗大我 ئۇنىڭ كۆڭلىكى ~ ھۆل بولۇپ كەتتى . 。了透湿得淋衫衬的他

چىپىقان 〔静〕 <古، 植> 子枣، 枣

چىپىلداتماق «چىپىلدىماق» 态动使的

چىپىلدىماق 〔动〕 漓淋: ئۇنىڭدىن قارا تەر چىپىلداپ ئاقاتتى . 。漓淋汗大他

چىت[1] 〔静〕 布花棉: ~ كۆڭلەك 衫衬布花棉

چىت[2] 〔静〕 <植> 棘荆

چىت[3] 〔静〕 笆篱: ~ تام 墙笆篱

چىتەن 〔静〕 ،枝树用)③囤②子围草(的用草麦拉)① 栅栏(的起围苇芦

چىتلاتماق «چىتلىماق» 态动使的

چىتلاشماق «چىتلىماق» 态同共的

چىتلاق 〔静〕 笆篱، 栏围

چىتلانماق «چىتلىماق» 态动被的: چىتلانغان مېۋىلىك باغ 用 园果的来起圈笆篱

چىتلىق 〔静〕 的来起圈笆篱用②栏围①: ~ ئاۋۇ باغ بىزنىڭ . 。的们我是子园的起圈笆篱用座那

چىتلىماق 〔动〕 来起圈笆篱用: باغ ئەتراپىنى ~ 笆篱用 来起圈周四子园把

چىچاڭ 下见
چىچاڭ ئاتماق 子蹶尥

چىچاڭشتماق «چىچاڭشماق» 态动使的: مېنىڭ بۇ سۆزۈم ئۇنى چىچاڭشتتۇرەتتى . 。雷如跳暴他使话句一这的我

چىچاڭششماق «چىچاڭشماق» 态同共的

چىچاڭشماق 〔动〕 跳乱蹦乱، 子蹶尥①: ئات چىچاڭشىدى. 。子蹶尥马 <转>② 雷如跳暴، 来起跳暴: ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلاپلا چىچاڭشىپ كەتتى . 起跳暴就话这听一他 。来

چىچاڭلاتماق «چىچاڭلىماق» 态动使的

چىچاڭلاشماق «چىچاڭلىماق» 态同共的

چىچاڭلىماق 〔动〕 子蹶尥①: تېخى تولۇق كۆنمىگەن تورپاق چىچاڭلاپ كەتتى . 子蹶起尥牛公小的服驯全完有没还 。了来 <转>② 雷如跳暴: بۇ گەپ ئۇنىڭ جېنىغا تازا تېگىپ چىچاڭلىتىۋەتتى . 暴他使، 他了痛刺实着话句这 。雷如跳

چىچامۇق 〔静〕 <古> 指名无

چىچە 〔静〕 <古> 够足، 够

چىچچە 〔静〕 <方> 品食的熟烤

چىچچى 〔静〕 <方> 玩好، 看好، 爱可

چىچقاق 〔静〕 的屎拉爱①: ~ بالا 子孩的屎拉爱 / ~ كالا 的起不耐②牛的屎拉爱

چىچقۇلۇق 〔静〕 <方> 道肛(的鱼)

چىچماق 〔动〕 粪拉، 屎拉: ئاتقان يەردە ئوق قالىدۇ، چىچقان يەردە پوق . <谚> 屎过拉، 矢流下落会方地的箭过射 。便粪下留会方地的

چىچۇرماق «چىچماق» 态动使的

چىچىرغا 〔静〕 环带皮(的上子鞍)

چىچىرغان 〔静〕 <方، 植> 棘沙

چىچىشماق «چىچماق» 态同共的

چىداشچانلىق 〔静〕 力久耐، 性固坚

چىداشلىق 〔静〕 住得受经示表: قۇرغاقچىلىققا ~ كۆممە قوناق سورتى 种品米玉的旱耐 / قاتتىق ئاغرىققا ~ بەرمەك 痛剧受忍 / تەن جازاسىغا ~ بېرەلمەسلىك 体住不受 罚 / تېنى ~ بېرەلمەسلىك 消不吃体身 / مەن بۇ يەردىكى تونۇردەك ئىسسىققا ~ بېرەلمىدىم . 炉火里这住不受忍我

热炎的般 。بۇ نېپىز پەن يۈز جىڭ ئېغىرلىققا ~ بېرەلەمدۇ؟
؟量重的斤百一受承能不能板薄块这

چىداشلىق بەرمەك 受忍、受承、住得经、住得挺

چىداشماق «چىدىماق» 的共同态

چىدام 〔静〕 耐心、耐性: ئۇ ~ بىلەن ياشايتتى ، كەلگۈسىگە ئۈمىد بىلەن قارايتتى . 他靠耐性活着、对未来抱着希望 。

چىدامسىز 〔静〕 ①无耐心的、不耐用的、不经用的:~ بالا 无耐心的孩子 / ~ رەخت 不耐用的布、不结实的布 / ②不耐旱的植物 ~ ئۈسۈملۈك قۇرغاقچىلىققا / 不受了的: ئىسسىققا ~ ئادەم 不受了炎热的人 / سوغۇققا ~ ئادەم 不受了寒冷的人

چىدامسىزلىق 〔静〕 忍受不了: كىچىككىنە ئىشقىمۇ ~ قىلسالڭ قانداق بولىدۇ؟ 这么一点小事你都忍受不了、怎么行呢؟

چىداملىق 〔静〕 ①坚忍的、坚韧的؛能忍耐的: ~ ئايال 坚韧的女性 / ئۇ ناھايىتى ~ ئادەم . 他很能忍耐 。 جاپاغا ~ 吃苦耐劳②受得住的、禁得起的: بۇ رەخت ~ . 这种布耐穿、这种布结实。 كىيەلىلىككە ~ سورت 耐③病品种耐性好的、耐久的: سايىگە ~ ئۈسۈملۈك 阴植物 / قۇرغاقچىلىققا ~ زىرائەت 耐旱作物 / ئوتقا ~ خىش 耐火砖 / سوغۇققا ~ ئارپا 耐寒大麦

چىدىماس 〔静〕 吃不住的、吃不消的: چاقچاققا ~ ئادەم 开不起玩笑的人

چىدىماسلىق 〔静〕 经不住、吃不消: ئۇ چاقچاققا ~ قىلدى . 他开不起玩笑 。

چىدىماق 〔动〕 ①忍受: بۇ گەپكە چىدىمىدىم . 这种话我受不了 。 مۇھتاجلىق ۋە جەبىر - جاپاغا ~ 忍受艰难困苦 / تۇرمۇشتىكى قىيىنچىلىقلارغا ~ 忍受生活上的困难 ②(鞋、袜等)穿不破、耐穿、经得住: بۇ ئۆتۈك ماڭا تۆت - بەش يىل چىدايدۇ . 这双靴我穿四五年不破； سىز تورۇۋاتقان ماگىزىن ھازىرچىياخشى ، يەنە ئون يىل چىدايدۇ . 你所在的商店目前不错、还可以维持十年 。

چىر 〔静〕 <古> 油、油脂

چىراغ 〔静〕 ①灯: ~ نۇرى 灯光 / كوچا چىرىغى 路灯 / ~ ياندۇرماق 点灯 / ~ تۇۋى قاراڭغۇ . <谚> 灯下黑 。

②<转>庇护者、明灯: يۇرتنىڭ چىرىغى 一方明灯

چىراغ پەرۋانىسى <动> 灯蛾

چىراغ ياقماق 接续香火

چىرىغىنى ياندۇرماق 为前人烧香

چىرىغى ئۆچمەك 绝后、绝户

چىراغپاي 〔静〕 台灯、座灯

چىراغچى 〔静〕 <艺> 灯光、灯光师

چىراق 〔静〕 <方> 祭祀、供奉

چىرانگۈل 〔静〕 <植> 三色介代花

چىراي (چىرايى) 〔静〕 ①容貌、面容、脸、脸色、长相: ئوچۇق ~ 笑容、笑脸 / غەزەپلىك ~ 怒容 / خۇشخۇي ~ 和蔼的面容(孔面) / چىرايىنى بۇزماق 变脸 / چىرايى تاتارماق 苍白脸色 / چىرايىدىن كەتمەك 脸色苍老 / چىرايى ئۆزگەرمەسلىك 面不改色 / ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپلا ، نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلدىم . 一看他的脸色、我就知道发生了什么事 。 ئۇنىڭ چىرايى ئۇكامغا بەك ئوخشايدۇ . 他的长相很像我的弟弟 。 قاراڭغۇ چۈشكەچكە ئۇنىڭ چىرايىنىڭ قانداقلىقىنى ئېنىق كۆرگىلى بولمىدى . 因为天黑、未能看清他是怎样的面容 。 ~ كۆرۈپ ھال سورا . <谚> 看脸色再问好 。 چىرايىغا چاي قۇيۇپ ئىچكىلى بولماس . <谚> 长相虽然好、不能当茶喝 。②表情: غەمكىن ~ 忧郁的表情

چىراي ئاچماق 笑容满面、满脸笑容、满脸堆笑: سىز بۇنى ئاپارسىڭىز ، ئۇ چوقۇم چىرايىنى ئاچىدۇ . 你把这个送过去、他一定会满脸笑容的 。

چىراي سارغايتماق 低声下气: ئۇلارغا چىراي سارغايتىپ يۈرگۈچە ، ئۆزىمىز قول سېلىپ ئىشلەيلى ! 与其向他们低声下气、还不如我们自己动手干 !

چىراي ئىپادىسى 表情

چىراي تۈتۈلماق 沉下脸、拉下脸: مېنى كۆرۈپلا ، ئۇنىڭ چىرايى تۈتۈلدى . 一见到我、他的脸就沉下来了。

چىراي تۈرۈلمەك 绷着脸

چىراي سۇنماق 憔悴、脸色苍白

چىرايدا قان قالماسلىق 面无血色、面无人色: قورقىنىدىن ئۇنىڭ چىرايىدا قان قالمىدى . 吓得他面无血色 。

چىرايىدىن توپا ياغماق <成> ①满脸尘土、灰头土脸: چىرايىڭدىن توپا يېغىپ تۇرىدۇ ، ئەپتىڭگە قارىغاندا بايا ئىسكىلاتنى تازىلىغان ئوخشايسەن . 你满脸尘土、看模样、你好像刚才打扫了库房。②面如土色

چىرايىدىن كەتمەك 容颜有变(不如以前)

چىرايىدىن مۇز ياغماق <成> 冷冰冰、冷若冰霜: نېمە بولدۇڭ ، چىرايىڭدىن مۇز يېغىپ قاپتۇغۇ؟ 你怎么啦、面

؟的冰冰冷么那孔

چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرماق <成> 发焕光容 ،
面满光红

چىرايىغا قان يۈگۈرمەك 红面满، 色血了有上脸
光

چىرايىنى پۈرۈشتۈرمەك <成> 嘴咧牙龇

چىرايى ئۆچمەك <成> 主无神六، 色血无面

چىراي - شەكىل 〔静〕 貌容: ئۇلار ياشتىمۇ، چىراي - شە-
كىلدىمۇ بىر - بىرىدىن قېلىشمايدىكەن . 容، 上龄年在们她
。下上相不都上貌

چىرايلىق 〔静〕 美优، 丽美، 亮漂: ~ يىگىت 小亮漂
子伙 / ~ چىرايلىق ئەمەس، سۆيگەن ~ . <谚> 的亮漂
~ 。(施西出里眼人情)亮漂才的爱心 ، 亮漂算不
يۈزدە ئەمەس، سۆزدە . <谚> 言在而، 蛋脸在不亮漂
谈 。 ~ ياسانماق 亮漂得扮打 / ~ مەنزىرە 景的美优
色 ، 景美 / ~ گەپ 话的听好، 话亮漂

چىرايلىق ئۆتمەك 处相睦和

چىرايلىقچە 〔静〕 地和气平心: ~ نەسىھەت قىلماق 心平气
说劝地和

چىرايلىقلاشماق 〔动〕 亮漂变

چىرت 〔模〕 ① (形容小鸟的叫声)唧唧喳喳 ② 呸: ئۇ ~
قىلىپ تۈكۈردى . 他呸地吐了一口唾沫。

چىرتتىدە 〔静〕 地呸: ~ تۈكۈرمەك 呸地啐一口

چىرتاك - پىرتاك 〔静〕 零七八碎的، 琐碎的: ~ ئىش
琐事 / ~ گەپ 闲言碎语 / كۆن بويى ~ ئىشلار بىلەن
بولۇپ يۈرمەك 整天忙些零七八碎的事儿 / چىرتاك -
پىرتىڭغىچە ھېسابلاپ بەرمەك 报流水帐

چىر - چىر 〔模〕 唧唧声، 啾啾声، 啁啾声، 哇哇:
قارا چېكەتكە ~ قىلىپ چىرىلداۋاتىدۇ . 蟋蟀唧唧地叫。

چىررىدە 〔静〕 唧唧地

چىرس 〔模〕 (冰، 玻璃的破裂声及火柴燃烧时发
出的声音): كۆزەينەك ~ قىلىپ قالدى - دە، دەز كەتتى .
眼镜咔嚓一声裂了。

چىرسىلداتماق «چىرسىلدىماق» 的使动态

چىرسىلدىماق 〔动〕 发出破裂声

چىرغالان 〔静〕 <古> 舒适، 满足، 兴致، 乐趣، 喜事

چىرغاي 〔静〕 <植> 一种木质很硬的灌木

چىرغوي 〔静〕 <动> 鸟罩

چىرغول 〔静〕 <方> 两个悬崖之间的空间

چىرغۈي 〔静〕 <古> 不幸的人، 贫穷的人

چىرغىلەك 〔静〕 <植> 冷水花

چىرغىناق = جىغان

چىرقىراتماق «چىرقىرىماق» 的使动态: بالىنى چىرقىرات-
ماڭلار! 别让孩子尖叫！

چىرقىراشماق «چىرقىرىماق» 的共动态: باللار چىرقىرىشىپ
كەتتى . 孩子们尖声叫起来了。

چىرقىراق 〔静〕 尖叫的: ~ ئاۋاز 尖叫声

چىرقىرىغاق 〔静〕 爱尖叫的: ~ بالا 爱尖声喊叫的孩子

چىرقىرىماق 〔动〕 尖叫، 尖着嗓子喊: ئۇ چىرقىراپ تاش-
لىدى - دە، ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى . 她尖叫一声، 跌下
马来。

چىرلامچى 〔静〕 <方> 宣告人، 宣告者

چىرماشتۇرماق «چىرماشماق» 的使动态

چىرماشماق 〔动〕 纠缠: يىپ چىرمىشىپ قاپتۇ . 线纠缠到
一起了。

چىرماق 〔动〕 ① 绊子، 绊儿: ئالىمجان ئۆزىنى يانغا ئېلىپ،
ئەركىننىڭ پۇتىغا ~ سالدى . 阿力木江闪到一边، 给艾尔
肯使了个绊子。② <转> 表示干预之意: گەپكە ~
سالماق 插嘴 / باشقىلارنىڭ ئىشىغا ~ سالماق 插足他人事

چىرمالماق «چىرمىماق» 的被动态: ئاپتوموبىلغا بېسىلغان يۈك
ئۈچ ئارغامچا بىلەن چىرمالدى . 装在货车上的货物用三条
绳子缠绕着。ئۇ ئۇششاق - چۈششەك ئىشلار بىلەن چىرمىلىپ
قاپتۇ . 他被琐事缠身。

چىرمۇخ 〔静〕 <方> 啤酒花

چىرمىماق 〔动〕 ① 缠، 缠绕: ئارغامچىنى پۇتاققا ~ 把绳子
缠在树杈上。② 萦绕: بەختىيارنىڭ كاللىسىنى يېڭى خىيال
چىرمىۋالدى . 一种新念头在拜合提亚尔的心头萦绕。

چىرۋەك 〔静〕 <方> 贝壳

چىرىتكۈچ 〔静〕 <化> 腐蚀剂

چىرىتمەس 〔静〕 防腐的

چىرىتمەس دورا <化> 防腐剂

چىرىتمەك «چىرىمەك» 的使动态: كادىرلارنى ~ 腐蚀干
部 / چىرىتكەن قىغ 腐熟的厩肥

چىرىتىشچانلىق 〔静〕 <化> 腐蚀性، 苛性

چىرىتىشمەك «چىرىتمەك» 的共同态

چىرىتىلمەك «چىرىتمەك» 的被动态

چىرىق 〔模〕 唧唧، 滴嗒

چىرىقلاشماق «چىرىقلىماق» 的共同态

چىرىقلىماق 〔动〕 唧唧 (形容虫، 鸟的叫声)

چىرىك 〔静〕 腐朽的، 腐烂的، 腐败的، 陈腐的: ~ يا-

غاچ ~ 朽木 / ~ ئىدىيە 陈腐的思想

چىرىك ئۇنسۇر <法> 腐败分子

چىرىكلەشتۇرمەك «چىرىكلەشمەك» 的使动态

چىرىكلەشتۇرۇشمەك «چىرىكلەشتۇرمەك» 的共同态

چىرىكلەشتۇرۇلمەك «چىرىكلەشتۇرمەك» 的被动态

چىرىكلەشمەك 〔动〕 化腐、败腐、朽腐、败坏：تۇرمۇشتا ~ 生活腐化 / ئەخلاقتا ~ 道德败坏 / چىرىكلەشكەنلەرنى جازالىماق 惩治腐败

چىرىكلىك ① «چىرىك» 的名词形式 ②腐败现象：چىرىكلىكتە ئۇچىغا چىقماق 腐朽透顶 / چار پادىشاھ ھاكىمىيىتى چىرىكلىكتىن گۇم بولغان. 沙皇政权是由于腐败而垮台的。/ چىرىكلىككە قارشى تۇرماق 反腐败 / چىرىكلىككە قارشى تۇرۇپ، ئايىنىپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئالماق 拒腐防变

چىرىلىك 〔静〕①葡萄梗上的细梗 ②葡萄的小串：بىر ~ ئۈزۈم 一小串葡萄

چىرىلداتماق «چىرىلدىماق» 的使动态

چىرىلداشماق «چىرىلدىماق» 的共同态：قارلىغاچ باللىرى ئۇۋىسىدا چىرىلدىشىپ كەتتى. 小燕子在窝里呢喃。

چىرىلداق 〔静〕<动> 金钟儿

چىرىلدىماق 〔动〕唧唧叫，唧唧喳喳地叫，吱吱地叫：قارا چېكەتكىلەرنىڭ چىرىلداشلىرى جانغا تېگەتتى. 蟋蟀的唧唧声令人心烦。

چىرىمەك 〔动〕①烂，朽：ئوت - چۆپ چىرىپ كېتىپتۇ. 草腐烂了。/ ياغاچ سۇدا ئۇڭاي چىرىپ كېتىدۇ. 木头在水里容易腐烂。②<农>腐熟，沤：چىرىگەن قىغ 腐熟厩肥 / ئوغۇت ئوبدان چىرىپتۇ. 肥料沤好了。

چىرىمتال 〔静〕 <矿> 云母

چىرىمدان 〔静〕①腐烂物，腐殖质 ②薄冰

چىرىمدان مۇز 薄冰

چىرىمقولاق 〔静〕 <植> 紫薇

چىرىمگۈل 〔静〕 <植> 斜果菊

چىرىندى 〔静〕 ①腐烂了的，朽了的，腐熟了的：ياغاچ چىرىندىسى 朽了的木头 / قىغ ~ 腐熟了的厩肥 ②腐殖质：كىسلاتالىق ~ 酸性腐殖质 / نېيتراللىق ~ 中性腐殖质

چىرىندى جىنس 腐泥岩

چىرىندى كىسلاتاسى 腐殖酸

چىرىندىخور 〔静〕 腐生物

چىرىندىخور باكتېرىيە <生> 腐生菌

چىرىندىخور مىكرو ئورگانىزم <生> 腐生微生物

چىرىندىخور ئۆسۈملۈك <植> 腐生植物

چىرىندىلىك 〔静〕 ①腐生 ②腐烂

چىزا 〔静〕 尺子

چىزىلاتماق «چىزىلىماق» 的使动态

چىزىلاشماق «چىزىلىماق» 的共同态

چىزىلانماق «چىزىلىماق» 的被动态

چىزىلىماق 〔动〕①用尺量 ②用尺把熟好的皮子压平

چىش 〔静〕 ① <生理> 牙齿：ئۈتتۇر ~ 门齿 / ئېزىق ~ 臼齿 چىشىڭنىڭ بارىدا گۆش يە. <谚> 趁着有牙多吃肉(及时行乐)。②(牲畜的)牙口 ③物体上的齿形部分：ھەرە چىشى 锯齿 / تارغاق چىشى 梳子齿 ④铧：ساپان چىشى 犁铧

چىش ئاقمىسى <医> 牙瘘

چىش ئەتراپى يەللىكى <医> 牙周炎

چىش بۆلۈمى <医> 牙科

چىش بىلىمەك <成> ①准备：دۈشمەنلەر 103 - ئېگىزلىكنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن، ھەدەپ چىشلىرىنى بىلىدى. 敌人为夺回一零三高地而加紧准备。②嘴馋，垂涎三尺：دوستۇم، سويۇلمىغان پاقلانغا چىشىڭىزنى بىلەپسىزغۇ؟ 朋友，羊羔还没有宰，你怎么就嘴馋啦？

چىش پاتماق <成> 力所能及：بۇ ئىشقا مېنىڭ چىشىم پاتمايدۇ. 这件事我力所不及(无能为力)。/ خەنزۇچىغا بىر ئاز چىشىم پاتىدىغان بولۇۋېدى، بىرمۇنچە ھېكايىلەرنى كۆرۈدۇم. 我刚刚懂得了一点汉文，便看了好几篇小说。/ دېھقانلار جەمئىيىتىگە قانداقمۇ چىشىم پاتسۇن؟ 对农会我怎么能说三道四呢？

چىش تاجىسى <生理> 牙冠

چىش چىشلىمەك <成> 咬紧牙关：ئۇ چىشىنى چىشلەپ تۇرۇپ - بەش يىل ئەمگەك قىلدى. 他咬紧牙关，劳动了四五年。

چىش دوختۇرى 牙医

چىش سارغايماق ①牙齿变黄 ② <转> 衰老：ئۇنىڭ چاچ - ساقاللىرى ئاقىرىپ، چىشلىرى سارغىيىشقا باشلىدى. 他须发斑白，开始衰老了。

چىش سالماق ①镶牙 ②(幼畜)长牙：بۇ ياش مال، ئەمدى چىش ساپتۇ. 这是幼畜，刚刚长牙。

چىش غۇچۇرلاتماق 咬牙切齿

چىشىغا تەگمەك <成> 惹怒，触怒，冒犯：كىچىك

بالىنىڭ چىشىغا تەگمە ! بۇ گەپ قاسىنىڭ 子孩小惹别你！
چىشىغا تەگدى . 这句话触怒了他。木斯喀了怒触话句这。
چىش قىرشىماق <成> 讨人嫌：چىشىم قىرشىدىغان باي ئۆلدى . 讨人嫌的巴依死了。
چىش كىرىشمەك ①牙关紧闭②(得恨、得气)咬牙：ئاچچىقىدىن چىشى كىرىشكەن مەمەت قاچقۇننى قارىلاپ ئوق ئاتتى . 气得直咬牙的麦提麦瞄准逃犯开了一枪。
چىش ماددىسى <生理> 牙质，象牙质
چىش مەلھىمى 牙膏
چىش مىلىكى <生理> 齿龈，牙肉
چىشىنىڭ كىرىنى شۈمەك <成> 从牙缝里挤：بۇ ئۇنىڭ چىشىنىڭ كىرىنى شۈمۈپ ساقلاپ قالغان پۇلى . 这是他从牙缝里挤出来的钱。
چىشىنىڭ ئېقىنى كۆرسەتمەك <成> 和颜悦色：مەتقۇربان چىشىنىڭ ئېقىنى كۆرسىتىپ ، سادىقنىڭ قولىنى ئىككى قوللاپ تۇتۇۋالدى . 麦提库尔班和颜悦色地双手握住萨迪克的手。
چىش ئوقۇزى <医> 牙槽
چىش ئۆتمەك = چىش پاتماق
چىش ئىلمى <医> 牙科学
چىش يارماق ①(小孩)出牙，长牙②<转>开口：ئۇ چىش يېرىپ بىرنىمە دېمىدى . 他没吱声；没吭声。
چىش يەللىكى <医> 牙炎
چىش يىلىكى <医> 牙髓，齿髓
چىشا 〔叹〕嘚(赶驴前进的吆喝声)
چىش - تىرناق 〔静〕①牙和爪②切齿，刻骨；竭力，拼命：چىش - تىرنىقى بىلەن ئۇچمەنلىك قىلماق 切齿痛恨，深恶痛绝 / چىش - تىرنىقىغىچە ئۆچەكەشمەك 恨之入骨 / چىش - تىرنىقى بىلەن توسقۇنلۇق قىلماق 拼命阻挠
چىشسىز 〔静〕没有牙的：~ بوۋاي 没有牙的老大爷
چىشسىز قۇلۇلە <动> 无齿蚌
چىشسىمان 〔静〕齿状的：~ يوپۇرماق 齿状叶
چىششە 〔静〕<儿> 屎
چىششە قىلماق <儿> 拉屎
چىشلەتمەك ①«چىشلىمەك» 的使动态②拼接
چىشلەشتۈرمەك «چىشلەشمەك» 的使动态：تامچى خىشنى بىر - بىرىگە چىشلەشتۈرۈپ قويۇردى . 泥瓦匠对缝砌砖。
چىشلەشتۈرۈلمەك «چىشلەشتۈرمەك» 的被动态
چىشلەشمەك ①«چىشلىمەك» 的共同态：يىراق تۇرسا كىشنەشىدۇ ، يېقىن تۇرسا چىشلىشىدۇ . <谚> 远离了相叫，靠近了相咬。②合缝：كېسەك چىشلەشمىسە ، تام ئاسان ئۆرۈلۈپ چۈشىدۇ . 土坯不合缝，墙容易倒塌。
چىشلەم 〔静〕口：بىر ~ نان 一口馕
چىشلەنمەك «چىشلىمەك» 的被动态
چىش - لەۋ 〔静〕齿唇
چىش - لەۋ تاۋۇشى <语> 唇齿音
چىشلىق[1] 〔静〕①镶了牙的②有齿的：ئالتۇن ~ ئايال 镶了金牙的女人 / تۆت ~ قوي 四齿的羊
چىشلىق پىچاق <机> 插齿刀
چىشلىق تىرنا <农> 耙齿
چىشلىق چاق <机> 轮齿
چىشلىق سوقا <农> 铧式犁
چىشلىق كىت <动> 齿鲸
چىشلىق[2] 〔静〕①刺牙(为了驯服烈马放到牙床上的嚼子)②(土法织布机上的)榫头
چىشلىمەك 〔动〕①咬：گۆشتىن بىر چىشلىم ~ 咬一口肉 / چىشلەيدىغان ئىت چىشىنى كۆرسەتمەيدۇ . <谚> 咬人的狗不露牙。ئىتنى چىشلىمەيدۇ ، ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە . <谚> 别说狗不咬人，马不踢人的话。ئىت سەمرىسە ، ئىگىسىنى چىشلەر . <谚> 狗肥咬主人。②叼，衔：تاماكىنى چىشلەپ تۇرماق 嘴里叼着烟 / غاڭزا ~ 衔着烟斗 / قارلىغاچ لاي چىشلەپ كېلىپ ئۇۋا ياسايدۇ . 燕子衔泥造窝。③吃(饭)：ئىشلىسەڭ چىشلەيسەن . <谚> 劳者有其食。④(饮酒过量)上头：ئەتىسى ئويغىنىپ ، هاراق چىشلىۋالغانلىقىنى سەزدىم . 第二天一醒来，才感到酒上了头。
چىشلەپ تارتماق <成> 咬，牵扯：نېمىشقا بىكار - دىن - بىكار خەقنى چىشلەپ تارتىسەن؟ 你为什么平白无故地牵扯人家呢？خاتالىقنى سەن ئۆتكۈزدۇڭ ، باشقىلارنى چىشلەپ تارتما . 错误是你犯的，不要牵扯别人。
چىشى 〔静〕雌的，雌性的，母的，牝的：~ مال 母畜 / ~ غاز 母鹅
چىشى تۇخۇم 卵
چىشى جەندىر <机> 牙板
چىشى زەرنىخ <地> 雌黄
چىشى ئۆلگۈچەك 木门轴的槽
چىشىمەك 〔动〕(牛羊)满口：بۇ قوي چىشەپتۇ . 这只羊满了口了。
چىشمەل 〔静〕①刚满三岁的牛犊②幼畜
چىشىق 〔静〕<古> 洪水

چىغ 〔静〕 <植>草芨芨： ~ قالپاق 帽草، 笠斗 / ~ كەش 鞋草

چىغاي 〔静〕 <古>的穷، 的苦贫، 的无依无靠، 的弱

چىغچىغىر 〔静〕 <动> 雀燕

چىغچى 〔静〕 编织芨芨草制品的人

چىغچىلىق 〔静〕 芨芨草编织业：مەن ئاتا مىراس ھۈنەر ~ قىلىمەن . 我干的手艺是祖传的، 那就是编织芨芨草产品。

چىغدان 〔静〕 (擀毡用的)芨芨草帘子

چىغىرتماق 〔动〕 <古> ①夯实②使充实، 使强劲

چىغىرىق[1] 〔静〕 ① <机> ②轧花机②辘轳③滑车④绞车، 绞盘⑤<体>杠：تاق ~ 单杠 <机>

چىغىرىق[2] 〔静〕 <机> 卷扬机

چىغىرىق ماشىنا <机> 绞盘

چىغلىق 〔静〕 芨芨草地

چىغناق 〔静〕 <古> 肘، 胳膊肘子

چىغناق ـ تاغاق يېزىقى <语> 甲骨文

چىغىر[1] 〔静〕 小(路)： ~يول 小路، 羊肠小道

چىغىر[2] 〔静〕 <方> 饮料، 酒

چىغىر[3] 〔静〕 头绪، 结果：بۇ ئىشنىڭ چىغىرى چىقمىدى . 这件事还没有头绪。

چىغىرى چىقماسلىق 没头绪، 没结果：ئىشلىرىمىز.نىڭ ھېچ چىغىرى چىقمىدى . 我们的事毫无结果。

چىغىرتماق 〔静〕 <植> 鸢尾، 马蔺花، 马兰

چىغىرتماقگۈل 〔静〕 <植> 马蔺花، 马兰花

چىغىرتماقلىق 〔静〕马蔺(马兰)丛生之地

چىقارتماق «چىقماق» 的双重使动态：دادام تۇرپاندىن ماڭا ئۈزۈم چىقارتىپتۇ . 父亲从吐鲁番托人给我送来葡萄了。

چىقارماق ① «چىقماق» 的使动态：مەكتەپ سېلىش ئۈچۈن پۇلى بارلار پۇل چىقىرايلى ، كۈچى بارلار كۈچ چىقىرايلى . 为了建造学校، 有钱的出钱، 有力的出力。دېرىزىدىن باش ~ 从窗里伸出头去 / ئىككى پارچە خەتنى سومكىدىن ~ 从包里掏出两封信 / يانچۇقتىن پۇل ~ 掏腰包 / بۇ سابىتنىڭ چىقارغان خۇلاسىسى . 这是萨比提作出的结论。②开除، 除排، 遣排، 发泄، 排泄، 输出：ئون كۈندىن ئالتە كۈننى چىقىرىۋەتكەندە تۆت كۈنلا قالدى . 十天除去六天، 只剩四天了。زەينى چىقىرىۋەتمەك 排涝 / چۈجە ~ 孵小鸡 / ئىچ پۇشۇقىنى ~ 散闷، 散心 / ئاچچىقىنى ~ 发泄怒气 / پاسكىنا سۇنى چىقىرىۋەتمەك 排泄污水 / يېزا ئىگە-

لىك مەھسۇلاتلىرىنى چەتكە ~ 输出农产品

چىقاغدىماق 〔动〕 <方> (鹰)咯咯叫

چىقسانماق 〔动〕 <古> ①后退، 倒退②打退堂鼓، 退缩

چىقچىق 〔静〕 <动> 鸰

چىقچىقسىمان 〔静〕鸰形

چىقچىقسىمانلار ئەترىتى <动> 鸰形目

چىقما 〔静〕 <方> 新的، 新鲜的

چىقماق 〔动〕 ①上، 登، 升：تاغقا ~ 上山، 登山 / يولغا ~ 上路 / مۇنبەرگە ~ 上讲台، 登台 / قۇرۇقلۇققا ~ 登陆 / ئايروپىلانغا ~ 上飞机، 登机 / گېزىتكە ~ 上报، 登报 / مەكتەپكە ئوقۇشقا ~ 上学读书 / تېمپېراتۇرا 40 گرادۇسقا چىقتى . 温度升高到四十度。ئۇ كونسۇللۇق-تىن باش ئەلچىلىككە چىقتى . 他由领事升迁为大使。سۇ بەلگىچە چىقتى . 水升到腰部، 水涨到齐腰深。②出، 出身، 出来：تالاغا ~ 出门، 出外 / قان ~ 出血 / ئوۋغا ~ 出猎، 打猎 / دوختۇرخانىدىن ~ 出院 / چاتاق ~ 出娄子، 出岔子 / قاتناش ھادىسىسى ~ 出车祸، 发生交通事故 / ئۇ ئىشچى ئائىلىسىدىن چىققان . 他出身工人家庭。بۇ رەسىم دېھقان رەسسامنىڭ قولىدىن چىققان . 这幅画出自农民画家之手。كۈن چىقتى . 太阳出来了。③出产：تۇرپاندىن ئۈزۈم كۆپ چىقىدۇ . 吐鲁番盛产葡萄。بانان جەنۇپ تەرەپتىن چىقىدۇ . 香蕉出产在南方。سېرىق پۇرچاقتىن ياغ كۆپ چىقىدۇ . 大豆出油多。④刮(吹)：بىر كېچە ـ كۈندۈز بوران چىقتى . 刮了一天一夜。⑤得到، 找到، 获得：ئۇنىڭغا بىر گىلەم چىقتى . 他得到了一条地毯。ئۇ ئەركىنلىككە چىقتى . 他获得了自由。ۋېلىسىپىتنىڭ ئىگىسى چىقتىمۇ ؟ 自行车的主人找到了吗？⑥有：ئۇنىڭ قىزىغا لايىق چىقىپتۇ . 他的女儿有对象了。كىتاب ئوقۇشقا ۋاقتىم چىقىدۇ . 我有时间读书。⑦表示事情有门路了：بۇ ئىشنىڭ يولى چىقىپ قالدى . 这件事有门路了。بەزى ئايالار يېشى چوڭايغانسېرى تاماق ئېتىشتىن چىقىپ قالىدۇ . 有些女人年纪越大越做不好饭。كۈندە پولو يەۋېرىپ ، پولۇدىن چىقىپ قالدىم . 我天天吃抓饭吃腻了。⑧露出، 显出، 出现：ئاپۇپ ئا-كىنىڭ كۆزلىرىدىن بىر خىل مېھرىبانلىق چىقىپ تۇرىدۇ . 阿尤普大叔的眼里露出慈祥的神情。ئۇنىڭ تەقى ـ تۇرقىدىن كەمتەرلىك چىقىپ تۇرىدۇ . 从他的神情中显出虚怀若谷的样子。قەدىمكى ئىتالىيىدىكى قۇللار ئارىسىدىن ئىسپارتاك چىققان . 在古代的意大利从奴隶中出了个斯巴达克。

⑨够做: بۇ ياغاچتا بىر ئىشىك چىقىدۇ. 这块木料可以做
一扇门。 بىر مېتىر ئون سانتىمېتىر رەختتە ئىشتان چىقىدۇ.
一米一十公分布够做一条裤子。⑩过، 越، 越出:
ماللار قىشتىن ساق - سالامەت چىقتى. 牲畜安全过了冬。
ئۆز ھوقۇق دائىرىسىدىن چىقىپ كەتمەك 越权 / تېما دائىرىسى-
دىن چىقىپ كەتمەك 超出题目范围⑪表示行为的结果
出乎意料: بۇ قوغۇن بەك تاتلىق چىقتى. 这个甜瓜太甜
了。 ئۇنىڭ سۆزلىرى يالغان چىقتى. 他的话是假的。

چىقىش قىلماق ①够: ھەممە نەرسىلەرنى ساتقان بولسى-
مۇ، يەنە چىقىش قىلماپتۇ. 虽然变卖了所有的东西，还钱
是不够。②出发，着眼于 دۆلەتنىڭ مەنپەئىتىنى ~ 从国
家利益出发③凑份子

چىقىش كېلىش <语> 从格

چىقىش نۇقتىسى 出发点

چىقىش ئىشىكى 出口

چىقىش يولى 出路

چىقۇق 〔静〕 <医> 疝，疝气，小肠气

چىقۇقئوتى 〔静〕 <植> 治疝草，赫利亚

چىقىرىشماق «چىقارماق» 的共同态: ئۇلار يانچۇقىدىن پۇل
چىقىرىشتى. 他们从口袋里掏出了钱。

چىقىرىلماق «چىقارماق» 的被动态: مەشىنىڭ كانىيى پەنجىرى-
دىن ھويلىغا چىقىرىلدى. 炉子的烟筒从窗户伸到院子
里。

چىقىرىندى 〔静〕 <医> (人体的)排出物

چىقىشقاق 〔静〕 平易近人的，随和的: ~ ئادەم 平易近
人的人，随和的人

چىقىشقاقلىق «چىقىشقاق» 的名词形式，平易近人，随和:
~ ئاممىۋى مۇناسىۋەتتىكى مۇھىم بىر خۇسۇسىيەت. 平易近
人是群众关系中的重要特点。

چىقىشماسلىق 〔静〕 合不来，不投缘，不投契

چىقىشماق[1] ① «چىقماق» 的共同态: ئۇلار تاغقا چىقىشتى. 他
们上山了。②<转> 够: ئۇنىڭ يانچۇقىدىكى پۇل بىر ۋاق
تاماقىمىزغا چىقىشمايدۇ. 他口袋里的钱还不够吃一顿饭。

چىقىشماق[2] 〔静〕 合得来，投缘，投契: ئۇ ساۋاقداشلىرى
بىلەن چىقىشىدۇ. 他跟同学们合得来。 تۆردىكى بىلەن
چىقىشقۇچە بوسۇغىدىكى بىلەن چىقىش. <谚> 与其跟坐上
席的投缘，不如跟坐门槛的投缘。

چىقىق 〔静〕 <医> 脱位，错位，脱臼，脱骱

چىقىم 〔静〕①开支，支出，费用，花销: مەمۇرىي ~ 行
政开支 / غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش چىقىمى 非生产性支
出 / سوت چىقىمى 诉讼费②(作战中的)伤亡，损失:
دۈشمەن ئېغىر چىقىمغا ئۇچرىدى. 敌人伤亡惨重。 جەڭ تا
كەچ كىرگۈچە داۋام قىلدى، بىز تەرەپتىن ئۈچ جەڭچى يارىلاندى
ۋە بىرنەچچە ئات چىقىم بولدى. 战斗一直持续到天黑，我
方有三名战士受伤并损失了几匹马。

چىقىم بېجى <经> 支出税

چىقىم تارتماق ①拉亏空: ئۇ نۇرغۇن چىقىم تارتتى. 他
拉了很多亏空。②伤亡: بۇ جەڭدە كۆپرەك چىقىم تارتىشى-
مىز مۇمكىن. 这次战斗中我们的伤亡可能会大些。

چىقىمغا ئۇچرىماق = چىقىم تارتماق

چىقىم قىلماق ①支出②杀伤

چىقىم كاپالىتى <经> 保兑

چىقىم ئېھتىيات فوندى <经> 备付金

چىقىمدار 〔静〕 花销大的，支出多的，损失严重的: ~
ئادەم 花销大的人

چىقىمدار بولماق ①花销大，支出多，大损失，
拉亏空: دىلشات توي قىلىدىغان بولسا، ~ بولۇپ كېتىدۇ.
迪力夏提要结婚，花销就大了。②<转>受损失，
伤亡: بۇ قېتىمقى جەڭدە، دۈشمەنلەر ئادەم ۋە قورال - ياراغ
جەھەتتىن نۇرغۇن چىقىمدار بولدى. 在这次战斗中，敌人在
人员和武器方面损失严重。

چىقىمدار قىلماق ①使破费，使花钱: سەن مېنى
جىق چىقىمدار قىلىۋەتتىڭ. 你让我破费不少。②使受到
损伤: ئارمىيىمىز دۈشمەن ئەسكەرلىرىنى كۆپ چىقىمدار قىل-
دى. 我军重创敌军。

چىقىمسىز 〔静〕①无支出的②无开销的: ~ ئوقەت 无
开销的营生

چىقىنماق 〔动〕 够: تېلېۋىزور ئېلىشنىغۇ ئالىمىز، پۇلغا چىقى-
نالامدۇق؟ 电视是要买的，但钱够不够呢？

چىك 〔模〕 滴答

چىكانكىلىماق 〔动〕 <方> (给棉花)打顶

چىكتەن 〔静〕 <古> 鞍褥

چىك - چىك 〔模〕 ①(钟表的)滴答声②唧唧: چۈجىلەر
باغچىدا ~ قىلىپ دانلاۋاتىدۇ. 小鸡在园子里唧唧地叫着
吃食。③啧啧: ئۇ تورۇپ - تورۇپ ~ قىلىپ تاماقنى چەي-
نەپ قويايتى. 他不时地清清嗓子发出啧啧的响声。

چىككا 〔静〕 蹄腕骨的凹面

چىككىدە 〔静〕 啪(玻璃器皿的破裂声): لامپىنىڭ شىشى-
سى ~ قىلىپ يېرىلىپ كەتتى. 玻璃灯罩啪地一声裂开
了。

چىكىلداتماق «چىكىلدىماق» 态动使的

چىكىلداشماق «چىكىلدىماق» 态同共的

چىكىلداق 〔静〕 鼓浪拨

چىكىلدىماق 〔动〕①响答滴：سائەت چىكىلداۋاتاتتى . 滴钟

响地答答滴。②叫地唧唧③发出喷喷声

چىكىن 〔静〕 <古，植> 草尾狗

چىگە 〔静〕麻类植物的纤维：~ شوينا 细麻绳 / ~ ئار-

غامچا 粗麻绳

چىگدۈرمەك «چىگمەك» 的使动态：ئانا بالىسىغا ئايىقىنىڭ

بوغقۇچىنى چىگدۈردى . 妈妈叫孩子系上鞋带。

چىگرىن 〔静〕 橘纹皮革：~ ئۆتۈك 橘纹皮靴

چىگمەك 〔动〕 ①系，打结，扎：ئاياغىنىڭ بوغقۇچىنى ~

系鞋带 / ياغلىق ~ 系头巾 / چاچۇاغ ~ 扎头带②包：

ئۇ ياغلىقا بەش ئالمىنى چىگدى . 他用头巾包了五个苹果。

چىگمەن 〔静〕 <古> 木头，石头上的青苔

چىگنە 〔静〕 <古> 耙

چىگىت 〔静〕 棉花籽，草棉籽，棉籽

چىگىت ئايرىش ماشىنىسى 轧花机

چىگىت تىۋىتى 棉绒

چىگىت چاقماق <成> 出差错，费周折：مېنىڭ بۇ

ئىشىم چىگىت چېقىپ قالدى . 我这件事办得太费周折了。

چىگىت يېغى 棉籽油

چىگىتسىز 〔静〕 无籽的，不带籽的

چىگىتسىز پاختا <农> 皮棉

چىگىتلىك 〔静〕 有籽的，带籽的

چىگىتلىك پاختا <农> 籽棉，原棉

چىگىچ 〔静〕①(线，头发等纠结成的)疙瘩：يىپنىڭ چى-

گىچىنى يەشمەك ~ 解线疙瘩②纠结成团的，扭结的：

~ چاچ 结成团的头发 / ~ يىپ 纠 扭结成团的线③

<转>头绪纷繁的，纠缠不清的，盘根错节的，复

杂的：~ مەسىلە 头绪纷繁的问题 / ~ خىيال 纷乱的

思绪 / بۇ ئىش بەك ~ ، بىر ياقلىق قىلىش بەك تەس . 这

件事情错综复杂，办得很不顺手。

چىگىچ كىرمەك 变得无头绪，变纷乱：چىگىچ

كىرگەن چاچ 乱蓬蓬的头发

چىگىچلەشتۈرمەك «چىگىچلەشمەك» 的使动态

چىگىچلەشتۈرۈشمەك «چىگىچلەشتۈرمەك» 的共同态

چىگىچلەشتۈرۈلمەك «چىگىچلەشتۈرمەك» 的被动态

چىگىچلەشمەك 〔动〕①纠结在一起，扭结在一起，结

成疙瘩：يىپ چىگىچلىشىپ كەتتى . 线结成疙瘩了。②变

得错综复杂，头绪纷繁：مەسىلە چىگىچلىشىپ كەت-

تى . 问题变得错综复杂了。

چىگىچلىك 〔静〕 无头绪，错综复杂：ئۇ ئىشنىڭ چى-

گىچلىكىنى بىلگەندىن كېيىن ئاستا ئۆزىنى چەتكە ئالدى . 他知

道这件事情无头绪，便慢慢地躲开了。

چىگىر 〔静〕 <植> 舌唇兰，长距兰

چىگىشمەك «چىگمەك» 的共同态：ئەخمەت بىلەن قاسىم

بەلۋاغلىرىنى چىگىشتى . 艾合提麦和喀斯木各扎好自己

的腰带。

چىگىك 〔静〕 ①结子，接头儿：ئارغامچىنىڭ چىگىكى 绳子

的接头儿②打了结的子：يىپ ~ 打了结的线的子 / ~

تانا 打了结的子的绳

چىگىلىك 〔静〕 扎着的，系着的：~ ياغلىق 系着的头

巾

چىگىل 〔静〕 <古>处月，炽俟(古代突厥部落之

一)

چىگىلە 〔静〕 <方> 积压的松叶(落叶)

چىگىلمەك «چىگمەك» 的被动态：ياغلىقا چىگىلگەن نان 手帕

里包着的馕

چىڭ 〔静〕①紧，紧绷绷：ئىشىكنى ~ ياپماق 把门关

紧 / بەلۋاغ ~ باغلانغان . 腰带系得紧绷绷的。②坚固，

坚实，实在，结实，牢固，牢靠：مەيدانى ~ 立场坚

定 / پوزىتسىيىنى ~ ساقلىماق 坚守阵地 / ئۇيغۇر تىلىدا

ئۇنىڭ ئاساسى ~ . 他的维语基础坚实。ئۇ تېخى ناھايىتى

~ ئادەم . 他的身体还很结实。بۇ ئۆي جاھازلىرى ناھا-

يىتى ~ ئىشلەنگەن . 这些家具做得挺牢靠。③<转>

足，撑：ھارۋا چاقىنىڭ يېلى ~ . 车胎的气很足。④قور-

ساقنى ~ تويغۇزماق 吃得很撑(声音)大：ئۇنىڭ ئاۋازى

چىڭراق . 他的嗓门比较大。⑤小气：ئۇنىڭ شۇنچىۋالا ~

ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلمەپتىمەن . 我不知道他是这么小气

的人。⑥正：گۈلزارلىقنىڭ ~ ئوتتۇرىسى 花坛的正中

间 / قاغىلار دەرەخنىڭ ~ ئۇچىغا قوندى . 乌鸦落在树的顶

端上。⑦才华：ئەنۋەر ھەممىدىن ~ چىقتى . 安外尔比所

有的人都有才华。

چىڭ تۇرماق ①站稳②坚持：ئۆز پىكرىدە ~ 坚持自

己的意见 / تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا ~ 坚持四项基本原

则

چىڭغا چىقماق 成真：گەپ ئويۇندىن چىڭغا چىقتى . 戏

言成真。

چىڭ يەرگە چىقماق 大闹：بۇ ئىش چىڭ يەرگە چىقتى .

。了大闹事这
چىڭ ـ چىڭ 〔静〕 坚定的: ~ قەدەم تاشلىماق 坚着迈
定的步伐 / ~ سۆزلىمەك 坚定地说، 大声说
چىڭخارتقۇ 〔静〕 <古> 铃، 铃铛 .
چىڭخداتماق «چىڭدىماق» 的使动态
چىڭخداشماق «چىڭدىماق» 的共同态: يېڭى ياسالغان خامانىنى
تولۇق بىلەن ~ 用碌碡把新建的麦场碾实
چىڭخدالماق «چىڭدىماق» 的被动态
چىڭخدىماق 〔动〕①夯实، 踩实، 碾实، 压紧، 压实:
پاختىنى تاغارغا چىڭداپ سالماق 把棉花压实装入口袋
②<转>填饱: قورساقنى ~ 填饱肚子
چىڭخسەي = يېشىلكۆك
چىڭقاتماق «چىڭقىماق» 的使动态
چىڭقاشماق «چىڭقىماق» 的共同态
چىڭقاق 〔静〕①石坠子②(紧绳用的)钩子
چىڭقالماق ① «چىڭقىماق» 的被动态②发胀: كاللا ~ 头脑
发胀 / كۆكسى ~ 乳房发胀③ «چىڭقىماق» 的自复态
③用力: ئۇ تاماكىنى چىڭقىلىپ شورىدى . 他使劲儿吸一
口烟。 بالىنىڭ قورسىقى تاماقتىن چىڭقىلىپ كېتىپتۇ . 孩子
吃撑着了。
چىڭقىچۈش 〔静〕 正午: ئۇلار ~ ۋاقتى بىلەن ئۈرۈمچى شەھ-
رىگە يېتىپ كەلدى . 他们正午到达乌鲁木齐市。
چىڭقىماق 〔动〕 压紧، 压实: ئۇلار سامانىنى تاغارغا چىڭقاپ
قاچىلىدى . 他们把麦草压得实实地装进麻袋。
چىڭكىرىش 〔静〕 <方> 有耐心的، 有耐力، 有钻
劲儿
چىڭگىز 〔静〕 小气، 吝啬: ~ ئادەم 吝啬的人 / پاھ ،
مۇنداقمۇ ~ بولارمۇ، ئۇ چاشقانغا كېپەك ئالدۇرمايمەن دەيدىكەن
ـ دە . 嘿، 就这么小气吗، 简直是一毛不拔。
چىڭگىزلىك 〔静〕 吝啬، 小气: سەن نېمانچە ~ قىلىسەن؟
你怎么这般小气呢؟
چىڭگىل 〔静〕乱糟糟的: ~ بۇرۇت 乱糟糟的胡须
چىڭگىلىك 〔静〕 <植> 牛皮消
چىڭگىدە 〔静〕①紧紧地②用力: ئۇكىسى ئۇنىڭ قولىنى ~
تۇتۇۋالدى . 他弟弟紧紧地握住他的手。 كاچاتقا ~ بىر
سالماق 用力搧了一个耳光。
چىڭلۈن 〔静〕 晴纶
چىڭلىق 〔静〕 小气، 斤斤计较: سەن بۇ مەسىلىدە ئانچە ~
قىلىپ كەتمە . 在这个问题上你别太小气了。
چىڭتىقۇچ 〔静〕 拉紧的

چىڭتىقۇچ بۇرما <机> 拉紧螺旋
چىڭتىماق «چىڭىماق» 的使动态: بەلۋاغنى ~ 勒紧皮
带 / يىغاچچى جوزىنىڭ پۇتىنى ~ 拧紧螺丝 / قۇيېتىنى
چىڭىتتى . 木匠加固了桌子腿。 بىز ئىنتىزامنى چىڭىتىش-
مىز كېرەك . 我们要严格纪律。
چىڭتىلماق «چىڭتىماق» 的被动态: ئىدارىمىزنىڭ تۈزۈملە-
رى چىڭىتىلدى . 我们机关的制度更严了。
چىڭتىشماق «چىڭتىماق» 的共同态
چىڭىماق 〔动〕变坚固، 变结实، 变坚定، 加强: بىنانىڭ
ئۇلى چىڭىدى . 楼房的地基坚固了。 ئۇنىڭ مۇسكۇللىرى
چىڭىدى . 他的肌肉变结实了。 كۈرەش ئىرادەم تېخىمۇ
چىڭىدى . 我的斗志更加坚定了。 ئۇلارنىڭ ئىتتىپاقى چىڭى-
دى . 他们的团结加强了。
چىل [1] 〔静〕 <动> 沙鸡
چىل [2] 〔静〕 <方> 婴儿满月前生的疹子
چىل [3] 〔静〕 <古> 青紫伤痕(被棍棒等打伤后皮肤
上出现的伤痕)
چىلاپا 〔静〕 <植> 药喇叭根
چىلاپچا 〔静〕 (洗手时用来接水的)铜盆
چىلاتماق «چىلىماق» 的使动态: گۆھەرخان بۇ يىل قىشتا ئىك-
كى ئىدىش سەي چىلاتتى . 果海尔罕今年冬天让人腌了两
缸菜。
چىلاشتۇرماق «چىلاشماق» 的使动态
چىلاشماق [1] «چىلىماق» 的共同态
چىلاشماق [2] 〔动〕①泡水②<转>落空
چىلاقلىق 〔静〕 泡着的: قاچىغا ~ تۇرغان مېيخوا گۈللىرى
泡在瓶里的梅花
چىلان 〔静〕 <植> ①枣树②红枣
چىلان تورۇق <动> 枣红马
چىلان رەڭ 枣红色
چىلانگۈل 〔静〕 <动> 枣珊瑚
چىلانلىق 〔静〕①长枣树的②枣树林: ~ باغ 枣园
چىلانماق ① «چىلىماق» 的被动态: نان چىلانغان چىنە 泡着
馕的碗② «چىلىماق» 的自复态: مۇشۇ ئىسسىقتا بۇلاق
سۈيىگە چىلىنىپ ياتقۇم كېلىدۇ . 天气这么热، 真想在泉
水里泡一泡。
چىلە 〔静〕 <农> 肥厩، 肥圈: ~ قىلماق 沤肥
چىلە قۇرتى <动> 蠼螋
چىلبۆرە 〔静〕 <动> 豺، 豺狗، 豺狼
چىلپايە 〔静〕 <植> 水龙骨

چىلتار = غوڭقا

چىلتەك 〔静〕 子缘

چىلتەن 〔静〕<宗>启力坦(传说中的"四十个灵魂")

چىلچوپ 〔静〕 做尼沙拉的器具

چىلدەك 〔静〕<古>(长在马胸部的)疖子、脓包

چىلغوزا 〔静〕<植>红松果子、白皮松子

چىلغوزا تەنچە <理生> 松果体、松果腺

چىلغىلماق 〔动〕<古> 脱粒

چىلگە 〔静〕<植> ① 奇丽格(甜瓜的早熟)②早熟(庄稼、瓜果)的

چىلگە ئارپا <植> 春大麦

چىلگە ئالما <植> 早熟苹果

چىلگە بېھى <植> 早熟榅桲、早熟木瓜

چىلگە بىشەكشىرىن <植> 早熟毕谢克奇(甜瓜之一品种)

چىلگە تاۋۇز <植> 早熟西瓜

چىلگە توغاچ <植> 早熟李光桃

چىلگە شاپتۇل <植> 早熟桃子

چىلگە شال <植> 早稻

چىلگە قارىقاش <植> 早熟喀拉喀西(甜瓜品种之一)

چىلگە قوناق <植> 早熟玉米

چىلگە ئۈزۈم <植> 早熟葡萄

چىلگىباشاق 〔静〕<植> 早熟禾

چىللاتماق «چىللىماق» 的使动态

چىللاشماق «چىللىماق» 的共同态: تاڭ سۈزۈلۈش بىلەن تەڭ، خورازلار بەس - بەستە چىللىشىپ كەتتى. 天刚麻麻亮，所有的公鸡便争先恐后地打起鸣来。

چىللاق 〔静〕(婚后亲家互请的)道乏宴

چىللانماق «چىللىماق» 的被动态

چىللە 〔静〕 ①伏数酷暑(夏天最热的四十天)、数九、寒天(冬天最冷的四十天)② <医>产褥期

چىللە قىزىتمىسى <医> 产褥热

چىللىك 〔静〕(扑克牌的)梅花

چىللىگۈل 〔静〕<植> 腊梅

چىللىلىك 〔静〕①产褥期的②坐月子用的: ~ ئانا 产褥期的母亲 / ~ ئۆي 坐月子用的房间

چىللىماق 〔动〕①(鸡)叫、打鸣: خوراز چىللىدى. 鸡叫了。②请: توبغا ~ 请参加婚礼 / يارىمنىڭ تىلىلىغىنى چىللىغىنى. <谚>恋人骂你是在请你(打是疼，骂是爱)。

چىلۋە 〔静〕<植> 獐牙菜

چىلىق [1] 〔模〕 湿淋淋

چىلىق [2] 〔模〕 刷刷(东西涮的声音)

چىلىق - چىلىق 〔模〕 湿淋淋、因饱和而流淌的样子: پۈتۈن بەدىنى ~ ھۆل بولۇپ كەتمەك 浑身湿淋淋的 / دېھ- قانچىلىق گاھىدا ~ ، گاھىدا قۇرۇقچىلىق. <谚>务农有时仓里满满登登，有时仓里空空荡荡。

چىلىقلاپ 见下

چىلىقلاپ تەرلىمەك 大汗淋漓

چىلىم 〔静〕 水烟袋

چىلىم قاپىقى 水烟葫芦

چىلىماق 〔动〕①泡、浸泡: پۇتنى سۇغا ~ 把脚泡在水里 / زاپچاسلارنى بېنزىنغا ~ 把零件泡在汽油里 / سەي ~ 泡菜、腌菜 / كەندىرنى ~ 浸麻、沤麻 / چىلاپ تېرىماق 浸种 / ھاراققا دورا ~ 泡药酒②蘸: قەلەمنى سىياھقا ~ 把笔尖蘸上墨水

چىم [1] 〔模〕(酸、麻、胀等)痛感: ~ قىلىپ ئاغرىماق 微微地疼 / ~ قىلغان ئاغرىق 暂痛

چىم بولماق 闪: بەل چىم بولۇپ كەتتى 闪了腰

چىم قىلماق 刺(痛): بىلىم بىرەر يىلنىڭ ئالدىدا چىم قىلىپ ئاغرىپ قوپاتتى، ھازىر ياخشى. 一两年前我的腰针刺一样的痛，现在好了。

چىم [2] 〔静〕<植> 草皮: ~ ياتقۇزماق 铺草皮

چىم [3] 〔静〕<古> 特别、十分、非常

چىمالتا 〔静〕<方> 裹腿

چىمەلتەك 〔静〕<方> 小指

چىمەن 〔静〕①草坪、草地②花草丛生的地方、长满花: ~ باغ 草的地方: 长满花草的园子

چىمەن دوپپا 顶子为绿色丝绒、绣有花卉图案的花小帽

چىمەنتاز 〔静〕<动> 鹳

چىمەنزار = چىمەنلىك

چىمەنزارلىق = چىمەنلىك

چىمەنگۈل 〔静〕<植> 锦带花

چىمەنلىك 〔静〕 青草地

چىمچىت 〔静〕<植> 乌铂树

چىمچىق 〔静〕 眨巴的: كۆز ~ 眨巴眼儿

چىمچىقلاتماق «چىمچىقلىماق» 的使动态

چىمچىقلىماق 〔动〕 眨巴: ئۇ شامالغا قارشى كېتىۋاتقاچقا، ...

كـۆزى دەمسۆدەم چىمچىقلاپ تۇراتتى . 以所، 走行风逆他
。巴眨地时不睛眼

چىمچىلاق 〔静〕 指拇小(的脚或手)

چىمچىلاقتا ئوينىتاماق <成> 就轻驾، 余有刃游

نى چىمچىلىقىدا ئوينىتىدۇ . 费不人等这们你要人个这他 ئۇ ئادەم سەندەك نىمىلەر‐ : 力之灰吹费不، 举易而轻، 熟
。力之灰吹

چىم - چىم 〔模〕①眨巴的②布满碎点的: ~ گۈللۈك
كۆڭلەك 。裙衣连的点碎满布

چىمداتماق «چىمدىماق» 的使动态

چىمداشماق «چىمدىماق» 的共同态: ئۇلار بۇرۇنلىرىنىڭ ئۇچ‐
لىرىنى چىمدىشىپ ، بىر - بىرى بىلەن چاقچاقلاشتى . 们他
。笑玩阵一了开، 尖子鼻捏相互

چىمدالماق «چىمدىماق» 的被动态

چىمدىق 〔静〕 <方> 撮

چىمدىم 〔静〕撮: بىر ~ ئۇن 一撮面 / بىر ~ توپا 一撮
土

چىمدىماق 〔动〕 掐، 捏: قولنى ~ 掐手 / ئۇ چايان چاققان
يەرنى چىڭ چىمدىپ ، زەھەرنى چىقىرىۋەتتى . 他使劲掐蝎子
。来出挤毒把، 方地的过蜇

چىمقىياق 〔静〕 <植> 地毯草

چىمگەن 〔静〕 <方> 战栗، 哆嗦

چىملىق 〔静〕 ①草地②<地> 草甸

چىملىق تۇپراق <地> 草甸土

چىملىق ئوتلاق <牧> 草甸草场، 草甸草原

چىمىمدە 〔静〕 地唰

چىمئوت 〔静〕 <植> 灯心草

چىمىت 〔静〕 <方> 小拇指

چىمىتمەك 〔动〕 <方> 歧视، 贬低

چىمىر 〔模〕 ①闪烁، 粼粼②麻酥酥، 隐隐痛

چىمىر - چىمىر 〔模〕闪烁، 波光粼粼: ئايدىڭ كېچە ،
كۆل سۈيى ~ قىلىۋاتاتتى . 月夜، 湖水波光粼粼。

چىمىرلاشماق «چىمىرلىماق»的共同态: قاراڭغۇ چۈشۈپ ،
ئاسماندا يۇلتۇزلار چىمىرلىشىشقا باشلىدى . 天黑下来، 天上
。烁闪星繁

چىمىرلىماق 〔动〕①闪烁، 泛起涟漪، 波光粼粼: كـۆل
يۈزى چىمىرلاپ تۇراتتى. 湖面上泛起涟漪。

چىمىلداتماق «چىمىلدىماق» 的使动态

چىمىلدىق 〔静〕 帐子، 幔帷، 屏风

چىمىلدىقلىق 〔静〕 有幔帷的، 有屏风的: ~ ئۆي 有屏
子屋的风

چىمىلدىماق 〔动〕 ①酸痛: ئۇنىڭ يۈزى خىجىللىقتىن قىزىـ
رىپ ، چىمىلداپ كەتتى . 他羞得满脸通红، 酸痛酸痛
②<转> 麻酥酥: بەدەنلىرىم چىمىلداپ كەتـ
تى . 我的身子麻酥酥的③(眼)扑闪، 眨巴، (眉毛 ،
睫毛)跳: ئۇنىڭ كىرپىكلىرى توختىماي چىمىلداپ تۇراتتى .
他的睫毛不停地跳动。④(水即将开时)冒泡: قازاندىكى سۇ چىمىلداۋاتاتتى . 锅里的水正在冒泡 。

چىۋ 〔模〕 啾: بىر تورغاي ~ قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى . 一只云
。雀啾啾地叫着飞走了

چىۋ - چىۋ 〔模〕 啾啾

چىۋى 〔静〕 牛鞭(公牛的生殖器)

چىۋىچ 〔静〕 <动> 当年要产的羔، 亦即满一岁以
后(的母山羊

چىۋىق 〔静〕 细树枝، 树条: ~ توقۇلما 柳条编的用具

چىۋىقلاشماق «چىۋىقلىماق» 的共同态

چىۋىقلانماق «چىۋىقلىماق» 的被动态

چىۋىقلىماق 〔动〕 ①用树条打②<转>打鞭

چىۋىلدىماق 〔动〕 啾啾叫، 唧唧喳喳叫: دەرەخ ئۈستىگە
قونۇۋالغان قۇشقاچ چىۋىلداپ كەتتى . 落在树上的麻雀唧
。唧喳喳叫起来

چىۋىن [1] 〔静〕 <动> 苍蝇

چىۋىن قۇرتى <动> 蝇蛆

چىۋىن [2] 〔静〕 <方> 蚊子

چىۋىنخور 〔静〕 食蝇的، 捕蝇的: ~ ئوت 捕蝇草 / ~
ئۆمۈچۈك 食蝇蜘蛛

چىۋىنلىق 〔静〕 <方> 蚊帐

چىۋىنقىماق 〔动〕 (牲畜晃动头或眼)赶苍蝇

چىن [1] 〔静〕 真的، 真实的، 真正的، 真挚的: ~ گەپ
真心话 / ~ ئىنسان 真正的人 / ~ كۆڭۈل 真心، 诚
心، 衷心 / ~ دوستلۇق 真挚的友谊 / ~ مۇھەببەت 真
挚的爱情

چىن مەنە 真谛

چىن [2] 〔静〕 秦 (一些国家对中国的称呼)

چىنار 〔静〕 <植> 梧桐

چىنارگۈل 〔静〕 <植> 梧桐花

چىنارلىق 〔静〕 梧桐林

چىنە 〔静〕 瓷碗

چىنە - قاچا 〔静〕 餐具

چىنپۇتمەك 〔动〕 相信: مەن بۇ گەپكە چىنپۇتمەيمەن . 这话

我不相信。

چەن - پەششىق 〔静〕 ＜方＞ 一定、肯定

چىنتاش 〔静〕 宝石

چىندان 〔静〕 ＜方、植＞ 檀香梧桐

چىندىن 〔静〕 大后天

چىندىنلىق 〔静〕 大后天：چىندىنلىقتا مەن كېلەي ، قانداق ؟ 我大后天来、怎么样？

چىنلىق 〔静〕 ①真实、真诚：مۇھەببىتىمىزدىكى چىنلىقتا قىلچىمۇ گۇمانىم يوق ئىدى . 我毫不怀疑我们爱情的真诚。②真实性、实在性：ھېكايىنىڭ چىنلىقى 故事的真实性

چىنلىق تۇيغۇسى 真实感

چىنلىق نەزەرىيىسى = رېئالىزم

چىنتاۋاق 〔静〕 瓷碗

چىنتەخسە 〔静〕 瓷碟子、瓷盘子

چىنچەينەك 〔静〕 瓷壶

چىنقىماق 〔动〕 ＜古＞ 变真实、证实

چىنگۈل 〔静〕 ＜植＞ 石竹

چىياك 〔静〕 羌族

چىيقان 〔静〕＜医＞ 痞背、疖子、疔痈

خ

خ ①维吾尔文第八个字母②该字母名称

خاپا 〔静〕生气，恼怒：ئۇ سەندىن ناھايىتى ~ . 他对你很恼火。

خاپا بولماق ①生气：بۇرۇنقا خاپا بولسام، ساقال چىقتى . 〈谚〉生唇髭的气，偏又长出胡须来。②见怪，劳驾：خاپا بولماڭ، دىققەتسىزلىكتىن دەپ ساپتىمەن . 请别见怪，我说漏了嘴。خاپا بولماي، ماۋۇ قەلەمنى ئالماشتۇرۇپ بېرىڭ . 劳驾，请把这支笔换一下。

خاپا قىلماق 使生气，惹怒：ئۇ مۇئەللىمنى خاپا قىپتۇ . 他让老师生气了。

خاپان 〔静〕①斗（磨坊装粮食的容器，方形）②称盘

خاپان باش 大头，大脑袋

خاپان باش بۈركۈت 〈动〉虎头海雕

خاپان باش بېلىق 〈动〉大头鱼

خاپىچىلىق 〔静〕气恼，烦恼：باتۇرنىڭ خاپىچىلىقتىن بېشى گاڭگىراپ كەتتى . 巴图尔气得头昏脑胀。دۇنيادىكى ھەممىلا ئادەم سېنىڭ ئارزۇيۇڭغا قاراپ يارالغان بولسىدى، دۇنيادا ~ بولمىغان بولاتتى . 世界上所有的人都按你的愿望造化，那么世上就没有烦恼了。

خاپىغان 〔静〕爱生气的，易怒的：~ ئادەم 爱生气的人

خاپىغان كېسەل 〈医〉神经官能症

خاپىلىق 〔静〕气，烦恼：خاپىلىقتا قالماق 受气 / ~ تارتماق 受气，烦恼 / ~ كەلتۈرمەك 惹人生气

خاتا （خاتاسى）〔静〕错的，错误的：~ قىلماق 做错 / ~ ئىش قىلىپ قويماق 做错事 / ئۇ ~ گەپ قىلىپ باشقىلارنى رەنجىتىپ قويىدى . 他说错话得罪了人。بۇ دورىنى ~ ئىچىپ سالماڭ يەنە . 你可别吃错这种药。

خاتا پىكىر ئېقىمى 错误思潮

خاتا كەتمەك 弄错，搞错：قوشنام مەندىن رەنجىپتۇ، نېمىدە خاتا كەتكىنىمنى ئۆزۈمگە ئايان ئەمەس . 邻居生我的气，我都不清楚自己那儿错了。

خاتاسىز 〔静〕没有错误的，无差错的，无误的：~ گەپ 没有错误的话

خاتالاشتۇرماق «خاتالاشماق» 的使动态：ھېلىقى جىن ئاخىر ئۇنى خاتالاشتۇردى . 就是那个妖精终于使他犯了错误。

خاتالاشماق 〔动〕犯错误：ئۇنداق قىلمىساق خاتالىشىمىز . 不那样做，我们就会犯错误。

خاتالىق 〔静〕错误，过错：~ ئۆتكۈزمەك 犯错误 / خاتالىقنى باشقىلارغا دۆڭگىمەك 诿过于人 / خاتالىقنى تۈزەتمەك 勘误，纠正错误

خاتالىق پەرقى 〈数〉误差

خاتىپ 〔静〕〈宗〉海推布（伊斯兰教职称谓，意为"宣讲教义者"）

خاتىرە 〔静〕①记忆，记性：ئادەمنىڭ خاتىرىسى 18 ياشتىن 29 ياشقىچە تەرەققىي قىلىپ، چېكىگە يېتىدۇ . 人的记忆力

从18岁到29岁便发展到极限。مېنىڭ خاتىرەم ياخشى ئەمەس. 我的记性不好。②回忆：شېرىن ~ 甜蜜的回忆 ③记录：يىغىن خاتىرىسى 会议记录、会议纪要 / خىزمەت خاتىرىسى 工作记录 / كۈندىلىك ~ 日记 ④用来表示纪念的：تاش ~ 纪念碑 / ~ ساراي 纪念堂 / ~ ھەيكەل 纪念像 ⑤纪念：بۇ رەسىمنى ساقلا ~ ئۈچۈن بەردىم. 给你这张照片作纪念。ئون يىللىق ~ 十周年纪念

خاتىرە پۇل 纪念币

خاتىرە دەپتەر 笔记本、记录本

خاتىرە لوڭقىسى 纪念杯

خاتىرىگە ئالماق 想起、回忆起：بوۋاي ئۆزىنىڭ ياش چېغىدا جەڭگە قاتناشقانلىقىنى خاتىرىسىگە ئالدى. 老爷爷想起自己年轻时候参加战斗的经历。

خاتىرىگە كەلمەك 记起、想起：پاتمەنىڭ ئۆسمۈر چېغىدىكى چىرايى مومايىنىڭ خاتىرىسىگە كەلدى. 老妈妈想起了帕提麦幼年时候的相貌。

خاتىرىنى جەم قىلماق ①放心：خاتىرەڭنى جەم قىل، مەن ئىشىڭنى جەزمەن ئورۇندايمەن. 你放心，你的事我一定办好。②别高兴得太早：خاتىرەڭنى جەم قىل، قىلغان ئىشىڭدىن چوقۇم ھېساب بېرىسەن. 你别高兴得太早，对你的所作所为，你一定会作出交待。

خاتىرجەم 〔静〕安心；安定：~ ياتماق 安心睡觉、安眠、安息 / ~ ئىشلىمەك 安心工作

خاتىرجەم بولماق 安定、放心：تۇرمۇشىمىز خاتىرجەم بولدى. 我们的生活安定了。خاتىرجەم بولۇڭ، ۋەقە چىقمايدۇ. 请您放心，不会出事故。

خاتىرجەم قىلماق 使安心、使放心、安抚：ئاممىنى ~ 安抚群众、使群众放心

خاتىرجەمسىز 〔静〕不安的、不放心：ئۇ بۇ ئىشتىن ~ ئىدى. 他对这件事放心不下。

خاتىرجەمسىزلەندۈرمەك «خاتىرجەمسىزلەنمەك» 的使动态：بۇ شۇم خەۋەر مېنى خاتىرجەمسىزلەندۈردى. 这个不幸的消息让我感到不安。

خاتىرجەمسىزلەندۈرۈشمەك «خاتىرجەمسىزلەندۈرمەك» 的共同态

خاتىرجەمسىزلەندۈرۈلمەك «خاتىرجەمسىزلەندۈرمەك» 的被动态

خاتىرجەمسىزلەنمەك 〔动〕不安、不放心：ئۇ نېمىدىندۇر خاتىرجەمسىزلىنىپ ئىشىك ياققا قاراپ - قاراپ قويۋاتتى. 他不知对什么放心不下，不时地望望房门那边。

خاتىرجەمسىزلىك 〔静〕不安的气氛：مەن بىر خىل ~ ھېس قىلدىم. 我感到一种不安的气氛。

خاتىرجەملىك 〔静〕安心、安宁、安定、放心：ئۇنىڭ چىرايىدىن بىر خىل ~ بىلىنىپ تۇراتتى. 他的脸上流露出一种安宁的神态。

خاتىرىلەتمەك «خاتىرىلىمەك» 的使动态

خاتىرىلەشمەك «خاتىرىلىمەك» 的共同态：ئوقۇغۇچىلار مۇئەللىمنىڭ لېكسىيىسىنى خاتىرىلەشتى. 同学们把老师的讲课记了下来。

خاتىرىلەنمەك «خاتىرىلىمەك» 的被动态：جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 51 يىللىقى داغدۇغىلىق خاتىرىلەندى. 隆重纪念中华人民共和国成立五十一周年。

خاتىرىلىك 〔静〕值得纪念的、难忘的：بىر ئۆمۈر ئەستىن چىقمايدىغان ~ كۈن 终生难忘的纪念日

خاتىرىلىگۈچ 〔静〕记录仪

خاتىرىلىمەك 〔动〕①纪念：«8 - مارت» خەلقئارا ئەمگەكچى ئاياللار بايرىمىنى ~ 纪念"三八"国际劳动妇女节 ②记录：ئۇ كۆپچىلىكنىڭ پىكىرلىرىنى خاتىرىلىدى. 他把大家的意见记了下来。

خاتىمە 〔静〕①终结、结束 ②结束语

خاتىمە بەرمەك 结束、克服：ئۇرۇشقا ~ 结束战争状态 / كەمچىلىككە ~ 克服缺点

خادا 〔静〕①杆子：بايراق خادىسى 旗杆 ②(插在坟头上的)粗树枝 ③标杆

خادا تاش 礁：يوشۇرۇن ~ 暗礁 / كېمە خادا تاشقا ئۇرۇلۇپ كەتتى. 船触礁了。

خادا كاكتۇس <植> 仙人柱

خاداك 〔静〕哈达：~ تەقدىم قىلماق 献哈达

خادانى 〔静〕华达呢

خادىك 〔静〕四根棍马车

خادىلىق 〔静〕杆子的：ئۇزۇن ~ قىزىل بايراق 长杆子上的红旗

خادىلىق ئورمان 杆材林

خادىلىق ۋېرتۇشكا <水> 拉杆式流速仪

خادىم 〔静〕人员、工作人员：خوجىلىق خادىملىرى 总务人员 / ئىلمىي ~ 科学工作者 / ~ قىسقارتماق 减员 / خادىملار ئىشتاتتىن ئېشىپ كەتمەك 人员超编 / ~ بېكىتمەك 定员

خادىمسىز 〔静〕无人员、非人员

خادىمسىز سېتىش 非人员推销

خار[1] (خارى) 〔静〕 檩条

خار بېشى 拱斗

خار[2] 〔静〕 受气的、受屈辱的、下贱的: كونا جەمئىيەتتە كەمبەغەللەر ھايۋاندىنمۇ ~ ئىدى . 旧社会穷人比牛马还受屈辱。 سۇ كەلتۈرگەن ~ ، كوزا سۇندۇرغان ئەزىز . <谚> 挑来水的受气，打破水罐的受宠。

خار بولماق 受气、受辱

خار قىلماق 凌辱、作贱

خار كۆرمەك 虐待: ئەسىرلەرنى ~ 虐待俘虏

خار[3] 〔模〕 呼噜: ئۇ ياتقان ھامان ~ قىلىپ خورەك تارتىشقا باشلايدۇ . 他一躺下便发出呼噜呼噜的鼾声。

خاراب 〔静〕 ①倒塌的、破败的、残破的: ~ شەھەر 破败的城市 ②衰落的、凋敝的: كونا جەمئىيەتتە ھەممەيلەننىڭ ھالى ~ ئىدى . 旧社会民生凋敝。 ھالى ~ 景况不佳、情况糟糕 ③荒芜的

خاراب بولماق 败落、凋敝、荒芜、（景况）不佳: سەمەتنىڭ ئائىلىسى خاراب بولدى . 赛麦提的家庭败落了。

خاراب قىلماق 毁坏、毁灭: زەھەرلىك چېكىملىك بىرمۇنچە ياشلارنى خاراب قىلدى . 毒品毁了不少青年。

خارابە 〔静〕 废墟、遗址、遗迹、残迹: ئۇرۇش خارابىسى 战争的废墟 / بەشبالىق خارابىسى 别失八里遗址

خارابلاشتۇرماق «خارابلاشماق» 的使动态: رەھىمسىز ئۇرۇش گۈزەل شەھەرلەرنى خارابلاشتۇرۇۋەتتى . 残酷的战争使美丽的城市变成了废墟。

خارابلاشتۇرۇلماق «خارابلاشتۇرماق» 的被动态

خارابلاشماق 〔动〕 破落、破败、衰落、凋敝: تاغدىكى بۇتخانا پۈتۈنلەي خارابلىشىپ كېتىپتۇ . 山上的庙宇已经破败不堪。 گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقىدا خەلق تۇرمۇشى خارابلىشىپ ، خەلق ئىگىلىكى ۋەيران بولغانىدى . 在国民党统治下，民生凋敝，百业俱废。 دۈشمەنلەر كۈندىن ـ كۈنگە خارابلاشتى . 敌人一天天烂下去。

خارابلىق 〔静〕 破败的

خارابىلىك 〔静〕 废墟遗址: يارغول قەدىمكى شەھىرى خارابىلىكى 交河古城遗址

خاراز <方>〔静〕 土榨油坊

خاراكتېر 〔静〕 ①性格、性情、个性、意气: خاراكتېرى كۈچلۈك ئادەم 个性强的人 / خاراكتېرى كېلىشمەك 意气相投 ②性质: خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل زىددىيەت 两类不同性质的矛盾

خاراكتېر ئالماق 具有（某种）性质: روسىيەدە دېھقانلار مەسىلىسى پرولېتارىيات ئىنقىلابى دەۋرىدە تېخىمۇ جىددىي خاراكتېر ئالدى . 俄国农民问题在无产阶级革命时期更加带有紧迫性。

خاراكتېرلەنمەك «خاراكتېرلىمەك» 的被动态

خاراكتېرلىك 〔静〕 ①性格的、性情的: يامان ~ ئادەم 性格不好的人 ②带有某种性质的: پروگراممىا ~ ھۆججەت 纲领性的文件 / تۈپ ~ بەلگىلىمە 根本性的规定

خاراكتېرلىگۈچى 见下

خاراكتېرلىگۈچى ھۆكۈم <逻> 性质判断

خاراكتېرلىمەك 〔动〕 描述、说明…性质: خەلقئارا ۋەزىيەتنى ~ 描述国际形势、说明国际局势的性质

خاراكتېرىستىكا 〔静〕 鉴定、评定

خاراۋان <方>〔静〕 高耸的、高大的

خارايلىماق <方>〔动〕 挑选

خارەت <方>〔静〕 木匠

خارت 〔模〕 呼噜: گېلىغا پىچاق سۇرۇلگەن قوي ~ قىلىپ تېپچەكلىدى ـ دە ، ئاستا ـ ئاستا جىمىپ قالدى . 被割断了喉咙的羊呼噜呼噜地蹬踢了一阵，慢慢地一动不动了。

خارت ـ خۇرت 〔模〕 呼噜: ئۇ ~ قىلىپ خورەك تارتقىنىچە ئۇخلاپ كەتتى . 他呼噜呼噜地打着鼾睡着了。

خارتۇم 〔静〕 (象的)鼻子: پىل خارتۇمى 象鼻子

خارتۇمباش 见下

خارتۇمباش كەسلەنچۈك <动> 象头蜥

خارتىلداتماق «خارتىلدىماق» 的使动态

خارتىلداشماق «خارتىلدىماق» 的共同态: تام تۈۋىدە بىر توپ چوشقا خارتىلداپ مېڭىپ يۈرۈشەتتى . 墙根下一群猪哼哧哼哧地来回走着。

خارتىلدىماق 〔动〕 打响鼻、发哼哼声: ئات دەريا لېۋىگە يېقىن بارا ـ بارماي خارتىلداپ تۇرۇۋالدى . 马还没走近河边，就打着响鼻不肯走了。

خارجى = تاشقى

خار ـ خار 〔模〕 呼噜（鼾声）、呼呼: ئۇنىڭ يېنىدا ياتقان خورەكچى بوۋاي ~ قىلىپ ئۇخلاۋاتاتتى . 躺在他身旁的爱打呼噜的老头儿呼呼地睡大觉。

خاررىدە 〔静〕 呼噜: بوۋاي يېتىپ ئۇزۇن ئۆتمەي ~ قىلىپ خورەك تارتىپ قويىدى ـ دە ، يەنە جىم بولۇپ قالدى . 老头儿躺下不久，打了一个呼噜，又悄然无声了。

خار ـ زار 〔静〕 啼饥号寒、含辛茹苦

خار - زارلىق 〔静〕凄风苦雨：بوۋاي هاياتىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىنى ~ ئىچىدە ئۆتكۈزدى. 老大爷在凄风苦雨中度过了生命的最后日子。

خارقىراتماق «خارقىرىماق» 的使动态

خارقىراشماق «خارقىرىماق» 的共同态

خارقىرىماق 〔动〕发呼噜声：تۈن نىسپى، هويلىدىن خارقىراغان خورەك ئاۋازى ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى. 半夜，从院子里清楚地听到发呼噜声。

خارلاشماق[1] «خارلىماق» 的共同态

خارلاشماق[2] 〔静〕受气，受辱：شوپۇر دېگەن شۇنچىلىك خارلىنىپ كېتەمدۇ؟ 当司机就这样受气吗？

خارلانماق 〔动〕受屈辱，受人虐待

خارلىق 〔静〕屈辱：~ كۆرمەك 受屈辱

خارلىماق 〔动〕虐待，亏待：ئەسىرلەرنى خارلىماسلىق 不虐待俘虏 / ياشانغانلارنى خارلىماسلىق كېرەك. 不应当亏待老年人。

خارلىداشماق «خارلىدىماق» 的共同态

خارلىدىماق 〔动〕打呼噜：قاسىم تەكىيگە بېشىنى قويۇپلا خارلىداپ ئۇخلاپ كەتتى. 喀斯木头一挨到枕头上就呼呼地睡着了。

خاس 〔静〕①特有的，固有的：يېزا ياشلىرىغا ~ خىسلەت 农村青年所特有的品质 / «ياڭگار» جوڭگونىڭ ئۆزىگە ~ خەلق ئۇسسۇلى. 秧歌舞是中国特有的民间舞蹈。 كاپىتالىستىك تۈزۈمنىڭ ئۆزىگە ~ زىددىيىتى 资本主义制度固有的矛盾 ②专用的，专属的：~ باج تالونى 专用税票 / ~ مېهمانخانا 专用客厅 ③属于

خاس بەلگە 〈逻〉特有属性

خاس پىرىنسىپ 〈法〉分则

خاس تەڭلىمە 〈数〉内禀方程

خاس تەۋرىنىش 〈物〉本征振动

خاس تېزلىك 〈物〉固有速度

خاس چاستوتا 〈物〉本征频率

خاس خۇسۇسىيەت 特有属性

خاس زەرەت 〈物〉固有电荷

خاس فۇنكسىيە 〈物، 数〉本征函数

خاس قىممەت 〈数〉本征值

خاس ماسسا 〈物〉固有质量

خاس هۆكۈم 〈逻〉特称判断

خاس ئۇقۇم 〈逻〉单独概念

خاس ۋاقىت 固有时

خاس ۋېكتور 〈物〉本征矢量

خاس ۋېكسىل 〈经〉本票

خاس ئىسىم 〈语〉专有名词，专名

خاسلاشتۇرماق ① «خاسلاشماق» 的使动态 ②〈文〉使个性化

خاسلاشتۇرۇشماق «خاسلاشتۇرماق» 的共同态

خاسلاشتۇرۇلماق «خاسلاشتۇرماق» 的被动态

خاسلاشماق 〔动〕个性化

خاسلىق 〔静〕〈心〉①个性②特殊性

خاسىڭ 〔静〕〈植〉花生：~ يېغى 花生油 / ~ مەلهىمى 花生酱

خاسىڭلىق 〔静〕花生地

خاسىيەت 〔静〕特点，特性

خاسىيەتلىك 〔静〕吉祥的，神奇的，有特色的：~ قار 瑞雪

خافسى 〔静〕〈古〉小匣子，小盒子

خاقان 〔静〕可汗

خاقانلىق 〔静〕汗国

خاكشى 〔静〕〈植〉葶苈

خاڭ[1] 〔静〕煤矿

خاڭ ئاچماق 开采煤矿

خاڭ[2] 〔静〕夯：ياغاچ ~ 木夯 / تاش ~ 石夯 / ~ سوقماق 打夯 / ~ تاش 夯砣；碌

خاڭچى 〔静〕矿工

خاڭخوڭ 〔静〕齉鼻儿（说话带鼻音重的）

خاڭداتماق «خاڭدىماق» 的使动态

خاڭداشماق «خاڭدىماق» 的共同态

خاڭدالماق «خاڭدىماق» 的被动态

خاڭدىماق 〔动〕打夯，夯实：ئىشچىلار بىنانىڭ ئۇلىنى خاڭدىدى. 工人们夯实了楼房的地基。

خاڭگا = تەرخەمەك

خال （خالى） 〔静〕痣：ئۆستەڭ يارىشىقى تال، قىزنىڭ يارىشىقى ~. 栽柳的渠道美如画，长痣的姑娘一朵花。〈谚〉

خالا （خالاسى） 〔静〕茅房

خالات 〔静〕大褂：ئوپېراتسىيە بۆلۈمىدىن ئاق ~ كىيگەن سېسترا چىقتى. 手术室走出来了一位穿白大褂的护士。

خالاتلىق 〔静〕穿大褂的：مەن كۆزۈمنى ئاچسام، يېنىمدا ئاق ~ ئىككى كىشى كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇرۇپتۇ. 我睁开眼睛一看，身边两位穿白大褂的人微笑着看我。

خالاس 〔静〕①脱解، 除解، 脱摆: ئېغىرچىلىقتىن ~ 脱解
境困 / ئەندىشىدىن ~ 虑顾除解/ قەرزدىن ~ 债脱摆
务②罢了، 而已، 只不过: ئۇ شۇنداق دەپلا قويىدى، ~ .
他不过这样说说罢了 。 بۇ ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپ-
قانلىق، ~ . 这不过是搬起石头砸自己的脚而已。

خالاس بولماق 消除، 脱解، 除解، 脱摆: ئۇ تەشۋىش-
لەردىن خالاس بولۇپ، كۆڭلى ئەمىن تاپتى . 他消除了忧
虑، 心里踏实了。

خالاس قىلماق 免除، 使免受: ئازابتىن ~ 使免受
痛苦 / سىز مېنى بىرمۇنچە ئاۋارىگەرچىلىكتىن خالاس قىلدى-
ڭىز . 你使我免除不少麻烦。

خالايىق 〔静〕民众، 众人، 大众، 公众

خالتا 〔静〕①袋، 袋子: قەغەز ~ 纸袋 / ئۇن خالتىسى
面袋 / تاماكا خالتىسى 烟荷包②包裹: بۈگۈن ئۆيدىن ~
كەلدى . 今天家里寄来了包裹。③袋، 口袋: بىر ~ گۈ-
رۈچ 一袋米

خالتا كوچا 死胡同

خالتا كوچىغا كىرىپ قالماق <成> 走进死胡同

خالتا كۆڭلەك 半开襟男衬衣

خالتا كۆۋرۈك <建> 栈桥

خالتا يوپكا 筒裙

خالتا - بوْلەك 〔静〕包裹及钱物等东西: بالىغا ~ ئە-
ۋەتىپ تۇرىمىز . 我们经常给孩子寄包裹和钱物。

خالتار 〔静〕粉嘴枣骝(马)

خالتىسىز 〔静〕散装的: ~ سۈت پاراشوكى 散装奶粉 / ~
سىمونت 散装水泥

خالتىگۈل 〔静〕<植> 兜兰

خالتىلاتماق «خالتىلىماق» 的使动态

خالتىلاشماق[1] «خالتىلىماق» 的共同态

خالتىلاشماق[2] 〔动〕(眼皮، 乳房等)耷拉، 下垂: ئۇ ھا-
راقنى بەك كۆپ ئىچكەچكە قاپاقلىرى خالتىلىشىپ كەتتى . 因他
为过量饮酒眼皮已经下垂。

خالتىلىق 〔静〕袋子的، 有袋子的: مەن دۇكاندىن ئىككى
~ خەسە سېتىۋالدىم . 我从商店买了可缝两个袋子的白
布。

خالتىلىق ئىسپورا <植> 胚囊

خالتىلىق چۈمۈلىخور <动> 袋食蚁兽

خالتىلىق قۇرت <动> 虫囊، 蚴尾囊

خالتىلىق ئىششىق <医> 肿囊

خالتىلىماق 〔动〕用袋子装: يەل - يېمىشلەرنى ~ 用袋
装水果子

خاللىق 〔静〕有痣的، 长痣的: قىزىمىز سىلىگە ئوخشاش ~
تۇغۇلدى . 我们的丫头跟您一样، 一生下来就有痣。

خالو 〔静〕<方> 擀面杖

خالۋاپ 〔静〕织毯工

خالۋاپلىق 〔静〕织毯业

خالىس 〔静〕①公平的، 公正的، 无私的: ~ باھا
(公正)的评价 / ~ ياردەم 无私的援助 ②义务的: ~
ئەمگەك 义务劳动 / ~ ئورمان ئاسرىغۇچى 义务护林员

خالىسانە 〔静〕①公平، 公正: مەسىلىگە ~ قارىماق 公正地
看待问题。②无私، 无偿، 义务: ~ ئوقۇتماق 无偿
教书

خالىسانىلىق 〔静〕公正، 无私: ~ بىلەن ئىشلىمەك 无私
地工作

خالىسلىق 〔静〕心平، 心正، 无私: ~ بىلەن ھەدىيە قىلماق
无私赠送

خالىغانچە 〔静〕任意، 随意، 随心所欲: پۇلنى ~ بۇزۇپ
چاچماق 任意挥霍钱 / ~ تاللىماق 随意挑选 / ~ تىل-
لىماق 随意辱骂 / ~ پاراڭ سېلىشماق 随心所欲地聊天

خالىماق 〔动〕愿意: مەن سىزگە ياردەم بېرىشنى خالايمەن . 我
愿意帮助你。 قانداق قىلىشنى خالىسىڭىز، شۇنداق قىلىڭ .
你愿意怎么办就怎么办。 مېنىڭ خالايدىغىنىم بۇ ئەمەس .
非我所愿。

خالاش رايى <语> 祈使式

خالىغان بۇلۇڭ <数> 任意角

خالىغان سان <数> 任意数

خالىي 〔静〕①背静的، 僻静的: ~ بۇلۇڭ - پۇچقاق 背静
的角落 / قاراقچى ~ يەردە ئالار، يانچۇقچى توپ ئىچىدە .
<谚> 强盗在僻静处抢劫، 小偷在人群中行窃。
②单独: مەن سىز بىلەن ~ سۆزلەشمەكچىدىم . 我想跟你
单独谈谈。③免不了، 免不得: ئەمدىلا ئايىغى چىققان بالا
يىقىلىپ چۈشۈشتىن ~ بولالمايدۇ . 刚会走路的孩子免不
了要摔跤。 مەن نۇرغۇن كەمچىلىكتىن ~ ئەمەس . 我不免
有了许多缺点。

خالىي بولماق 避免: خاتالىقتىن ~ 避免错误

خالىي قىلماق ①解除: ئازابتىن ~ 解除痛苦 / ئەن-
دىشىدىن ~ 解除顾虑 ②腾: ئۇ ماڭا بىر ئېغىز ئۆينى خالىي
قىلىپ بەردى . 他给我腾了一间屋子。

خالىيلاشتۇرماق «خالىيلاشماق» 的使动态: ھەربىي توقۇنۇش-
تىن ~ 避免军事冲突

خالىلاشتۇرۇشماق «خالىلاشتۇرماق» 态同共的

خالىلاشتۇرۇلماق «خالىلاشتۇرماق» 态动被的

خالىلاشماق 〔动〕 触接离脱

خالىلىق 〔静〕 越超：زامان ۋە ماكاندىن ～ 外之空时越超

خام[1] 〔静〕 ①生(实果)有没成熟)：～ تاۋۇز 瓜西生 / ～ سەي 菜生 ②生(物食)有没煮过)：～ گۆش 肉生 / ～ سۈت 奶生 ③生(末加工的)：～ تۇخۇم 蛋鸡生 / ～ يىپەك 丝生 / ～ تېرە 皮生 ④生疏、不成熟、不熟练：كەسىپكە ～ 业务生疏 / ～ ئەسەر 不成熟的作品 / سۇدا ـ سېتىق ئىشلىرىغا ～ 做生意不熟练、做生意不在行 ⑤ <转> 没有经验的：～ ئادەم 没有经验的人 ⑥ <转> 不足、欠缺：～ چاغلىماق 估计不足 / ～ ئويلىماق 欠考虑

خام ئالتۇن <矿> 生金、金矿

خام ئەشيا 原料

خام پاختا <纺> 原棉

خام پىۋا 扎啤、生啤酒

خام خىيال 幻想、妄想

خام زەنجىۋىل <植> 生姜

خام سېمىز 虚胖

خام قايماق 生奶皮、乳脂

خام كاللا 糊涂虫、笨蛋

خام ماتېرىيال ①原料、生料② <文> 素材

خام مال 原料

خام مەھسۇلات 原产品

خام نېفت 原油

خام ئۇد <植> 沉香树脂

خېمىغا يانماق ①黄(事情失败或计划不能实现)、变坏、倒退：بۇ ئىش يەنە خېمىغا ياندى. 这件事情又黄了。بۇ ئىش خېمىغا يېنىپ قالارمىكىن. 这件事情怕要变坏了。②回生：ئۇ چەت ئەل تىلىنى بىر ئاي ئۆگەنمىگەچكە، يەنە خېمىغا يېنىپ كېتىپتۇ. 他一个月没学外语又回生了。③(线、绳等)变得松散：يىپ خېمىغا ياندى. 线松散开了。

خام[2] 〔静〕 白土布、白大布

خام سۇرۇپ 细土布

خامار 〔静〕 <方> 鼻子

خامان (خا:مان) 〔静〕 ①麦场、打谷场②还没打的粮食：تېخى ئالمىغان خامىنىمىز بار. 我们还有没有打的粮食。

خامان ئالماق 粮食获收：～ شەھەر ئالماق. <谚> 好比夺取城市。

خامان تەپمەك <农> 打场、碾场

خامان سورۇماق 扬场

خامان قىلماق ①作为麦场②<转>搞得乱七八糟：مەن سىرتقا چىقىپ كەتسەم، بالىلار ئۆينى خامان قىلىۋېتىپتۇ. 我一出门、孩子们就把屋子搞得乱七八糟。

خامانچى[1] 〔静〕 打场人、看场人

خامانچى[2] 〔静〕 <植> 哈曼奇(一种早熟的甜瓜)

خامانلىق 〔静〕 做麦场用的：～ يەر 作麦场用的地

خامباستى 〔静〕 哈木巴斯蒂(儿童游戏、强力壮者把体弱者摔倒、然后纷纷倒在这人身上)

خامباستى قىلماق 玩哈木巴斯蒂游戏

خامپا 〔静〕 (磨盘下面的)面池子

خامپىغا سەكرىمەك <成> 鲁莽行事、冒失

خامتالاش 〔静〕 (宰生后)把生肉分赠给众人

خامتالاش قىلماق 把生肉分赠给别人

خامتەك 〔静〕 青葡萄藤

خامتەك قىلماق (埋葡萄藤前的)整枝

خامتۇي 〔静〕 <方> 风化的煤末

خامچوت 〔静〕 <经> 预算、概算：～ ئىچىدىكى مەبلەغ 预算内资金 / ～ سىرتىدىكى مەبلەغ 预算外资金 / ～ تەڭشەش فوندى 预算调节基金

خامچى 〔静〕 织土布者

خام ـ خاتا 〔静〕 半生半熟的、夹生的：～ تاماق 夹生饭 / ～ يۇتماق 生吞

خامداتماق «خامدىماق» 的使动态

خامداشماق «خامدىماق» 的共同态

خامدالماق «خامدىماق» 的被动态

خامدىماق 〔动〕 擀毡前将喷湿的羊毛反复踩实

خامسۇق 〔静〕 半生、夹生的、没有熟透的：～ نان 半生不熟的馕

خامسىكىرمەك 〔动〕 <方> (馕坑里刚贴的馕)掉下来

خامكۆك 〔静〕 <古> 生菜

خاملىق 〔静〕 生；生疏、欠缺：بۇ ئىشتا مەن ～ قىپتىمەن. 这件事我做得欠考虑。

خامۇت 〔静〕 轭

خامۇت ئاياغ 内拐、罗圈腿

خامۇش 〔静〕 ①沉默寡言：بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئۇ بىردەم ～ بولۇپ قالدى. 听了这些话、他沉默了一会儿。～

ئادەم 乐不闷闷، 闷愁② 人的言寡默沉 : ~ ھالەت
态状的乐不闷闷

خاموْشلۇق 〔静〕 氛气的郁沉، 情心的闷沉

خامېلېئون 〔静〕<动> 役避، 蜴蜥色变، 龙色变

خان 〔静〕 汗可، 汗

خان ئاچا 大، 姐大(称尊的友亲女的大己自比对)
婶大، 嫂

خان ئانا 人夫太(称尊的女妇年老的位地有对)،
后太皇، 太太老

خان ئايىم 人妇贵

خان بېلىق 鱼鲑

خان تۇرۇلغا <动> 鸠皇

خان قىز 小姐(对姑娘的昵称)

خانا 〔静〕 ①宅، 舍② 所住: جالال مېھمانلارنى ئۇزىتىپ بولۇپ ئۆز خانىسىغا قايتتى . 加拉力送走客人之后، 回到了自
己的住所。③ <数> 位: بىرلەر خانىسى 个位 / ئونلار خانىسى 十位

خاناقىماق 〔动〕<方> 迟疑، 犹豫

خانئەتلەس 〔静〕 锦绸

خانەنچۇ 〔静〕<方> 河南绸

خانپەرەس 〔静〕 保皇派

خانپەرەسلىك 〔静〕 保皇

خانزادە 〔静〕 王室子女، 王子

خانقىز 〔静〕<动> 瓢虫، 金龟

خانگۇل 〔静〕<植> 蝴蝶花

خانئەيلۇن 〔静〕 汗来仑(维吾尔歌曲名)

خانلىق 〔静〕 ①君主的، 帝王的، 王朝的: ~ ھوقۇق 君
权 / ~ تۈزۈم 帝制 / ~ يەر 王朝的土地، 王土② 汗
国: قوقان خانلىقى 浩罕汗国

خانمەررە 〔静〕<食> 火(锅)涮肉片

خانى 〔静〕 哈尼: ~ مىللىتى 哈尼族

خانىچە 〔静〕 ①哈尼语، 哈尼文② 哈尼式的

خانىدان (خاندانى) 〔静〕 ①府邸: ۋەزىر خاندانى 大臣府
邸。②朝廷، 宫闱③汗国، 王朝

خانىدانلىق 〔静〕 王朝، 皇朝، 朝代: چىن خانىدانلىقى 秦
王朝 / خانىدانلىقلارنىڭ ئالمىشىشى 朝代更迭، 改朝换代

خانىش 〔静〕 皇后

خانىقا (خانقاسى) 〔静〕<宗>① 依禅派的礼拜堂② 大
清真寺③(清真寺内)有圆顶的礼拜堂

خانىكە 〔静〕 公主

خانلىق 〔静〕<数> 位数: بىر ~ سان 一位数 / ئىككى
~ سان 两位数

خانىم 〔静〕 ①女士②夫人③女老师

خانىۋەيران 见下

خانىۋەيران بولماق 破产، 倾家荡产، 破坏، 毁灭:
ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە، پۈتكۈل ياۋروپادا سان -
ساناقسىز شەھەرلەر خانىۋەيران بولدى . 在第二次世界大战
期间، 整个欧洲有无数城市遭到破坏。

خانىۋەيران قىلماق 使破产، 毁坏، 毁灭: كەلكۈن
يېزا ئاھالىسىنى خانىۋەيران قىلىۋەتتى . 洪水使村民倾家荡
产。

خانىۋەيرانچىلىق = خانىۋەيرانلىق

خانىۋەيرانلىق 〔静〕 倾家荡产

خاھى 〔助〕 要么، 也罢: ~ ئۇ كەلسۇن، ~ مەن باراي . 要
么他来، 要么我去。 ~ بۇنى ئال، ~ ئۇنى ئال، ئۆز
مەيلىڭ . 要么拿这个، 要么拿那个، 随你的便。 ~
بىلىڭ، ~ بىلمەڭ، ھېچ ۋەقەسى يوق . 你知道也罢، 不知
道也罢، 没什么。

خاھىش 〔静〕 ①意愿: ئۆز خاھىشىنى بىلدۈرمەك 表示自己
的意愿 ②倾向: ناچار ~ 不良倾向 / كاپىتالىستىك ~
资本主义倾向

خاۋارىج 〔静〕<宗>① 哈瓦利吉派، 意为"出走者"
②(指中世纪伊斯兰教历史上最早出现的宗教派别)
<骂، 转> 叛教者

خاۋازا 〔静〕<动> 哈巴狗

خاۋالىت 〔静〕<方> 半睡半醒، 似睡非睡

خائىن 〔静〕 叛徒

خائىنانە = خائىنلارچە

خائىنلارچە 〔静〕 背信弃义的: ~ ئىش قىلماق 干背信弃
义的勾当

خائىنلىق 〔静〕 背叛

خائىنلىق قىلماق 背叛: ئۇ ۋەتەنگە خائىنلىق قىلدى .
他背叛了祖国。

خايا 〔静〕<生理> 尿، 屌(男性生殖器)

خەپ 〔叹〕 哼، 好(表示警告对方): ~ ، كۆرەرمىز ! 哼،
等着瞧吧 ! ~ توختاپ تۇر ! 哼، 你且慢 ! ~ ، سەن
ئالقاناتنىڭ ئەدىپىنى بەرمىسەم . 好، 看我怎么教训你这个
浪荡子。

خەپرۇك = بەلغەم

خەپشۇك 〔叹〕 安静، 静一静: بىز ئىشكتىن كىرشىمىز بە-

ئەنلا بوۋام ~ دەپ ۋارقىرىدى . 我们刚一进门，爷爷就
喊道:"安静。"

خەت 〔静〕 ①字: خەنزۇچە ~ 汉字 / ~ يازماق 写字②
信: زاكاز ~ 挂号信 / سالام ~ 家信，平安信③证明，
证书: يول خېتى 通行证，路条 / تـوي خېتى 结婚证④
契约: ئۆي خېتى 房契 / يەر خېتى 房契

خەت باسماق 打字

خەت چۈشۈرگۈچ 字幕摄制器

خەت سالماق 发信

خەت ساندۇقى 信箱，信筒

خەت شەكلى <语> 字形

خەت كودى <电> 字形码

خېتىنى ئالماق 要休书，离婚(女方向男方要休书)

خېتىنى بەرمەك 给休书，离婚(男方给女方休书)

خەت - ئالاقە 〔静〕 信函，公文，应用文

خەتەر 〔静〕 危险: خەتەرگە ئۇچرىماق 遇险 / خـەتەردىن قۇتۇل-
ماق 脱险

خەتـەرسىز 〔静〕 安全: ~ جـاي 安全地带 / ~ قـاتنىماق
安全行驶

خەتەرسىزلەندۈرمەك «خەتەرسىزلەنمەك» 的使动态

خەتەرسىزلەندۈرۈشمەك «خەتەرسىزلەندۈرمەك» 的共同态

خەتەرسىزلەندۈرۈلمەك «خەتەرسىزلەندۈرمەك» 的被动态

خەتەرسىزلەنمەك 〔动〕 变得安全

خەتەرلىك 〔静〕 危险的: ~ يول 危险的道路 / ~ پـەيت
危险关头 / ~ كېسـەل 危险的疾病，险症 / ~ چـوققا
险峰

خەتتات 〔静〕 书法家

خەتتاتلىق 〔静〕 书法

خەتتاتلىق ئېستېتىكىسى 书法美学

خەت - چەك 〔静〕 信函，信件，书信

خەتچى 〔静〕 ①文书②邮差③代写文书者

خەت - خالتا 〔静〕 邮件

خەت - خەۋەر 〔静〕 音信，信件: ئاكامدىن ~ ئالمىغىنىمغا
ئىككى ئايدىن ئاشتى . 我没有接到哥哥的信件已两个多
月了。

خـەت - ساۋات 〔静〕 文化: ئۇنىڭ خەت - ساۋاتى يوق . 他
没有文化，他不识字。ئـايشىگـۈلنىڭ كىچىك تۇرۇپـلا
خـەت - ساۋاتى چىققتى . 阿依西古丽小小年纪就会读会
写了。

خەتسىز 〔静〕 无字的

خەتسىز خەرىتە <地> 暗射地图

خەتكۈش 〔静〕 书签

خەتلەتمەك «خەتلىمەك» 的使动态

خەتلەشمەك «خەتلىمەك» 的共同态

خەتلەنمەك «خەتلىمەك» 的被动态: ئەسكەرلىككە ~ 登记入
伍

خـەتلـىك 〔静〕 字的，有字的: چـوڭ ~ شـوئار 大字标
语 / ئۈچ مىڭ ~ ئىلمىي ماقالە 三千字的学术论文

خـەتلىمـەك 〔动〕 登记，写: دەپتـەرگە ~ 登记到本子
上，登记在册 / دەپتەرنىڭ بىر بۇرجىكىگە خـەتلەپ قويماق
写到本子的一角

خەتمە 〔静〕 〔宗〕 <宗> (为超度亡灵)诵读古兰经: ~ ئوقۇ-
ماق 诵读古兰经

خەتمە ئۆتكۈزمەك <宗> (为亡人)诵经文

خەتمىدىن ئۆتمەك <宗> 通过背诵古兰经考试

خەتمۇخەت 〔静〕 逐字: ~ تەرجىمە قىلماق 逐字翻译

خەتمىقۇرئان 〔静〕 <宗> 诵读《古兰经》中的一段，为
亡人祈祷

خەتمىقۇرئان قىلماق <宗> 举行祭礼

خەتمىگۈل 〔静〕 <植> 秋葵

خەتنە 〔静〕 割礼

خەتنە توي 割礼仪式

خەتنە قىلماق 行割礼

خەتنىچى 〔静〕 割礼者

خەتنىلىك 〔静〕 ①包皮短: بالا ~ 包皮短的孩子②包皮

خەتنەك 〔静〕 <方，植> 早熟甜瓜，小甜瓜

خەج 〔静〕 开销，花销

خەج - خىراجەت 〔静〕 费用，开销，花销

خەجلەتمەك «خەجلىمەك» 的使动态

خەجلەشمەك «خەجلىمەك» 的共同态: ئۇلار دادىسىدىن قالغان
مىراس پۇللىرىنى تۈگىگۈچە خەجلەشتى . 他们把父亲遗留的
钱花光了。

خەجلەنمەك «خەجلىمەك» 的被动态

خەجلىمەك 〔动〕 花(花费): پۇل ~ 花钱

خەددەك 〔静〕 <方> 身材魁梧的，身材高大的

خەرەك 〔静〕 (弦乐器的)弦码子，琴码子

خەردەل 〔静〕 <植> 芥菜

خەرىتە 〔静〕 地图: دۇنيا خەرىتىسى 世界地图

خەرىتىلەشتۇرمەك «خەرىتىلەشمەك» 的使动态: گېئولوگىيە
ئەترىتى نېفىت زاپىسى بار يەرلەرنى خەرىتىلەشتۇردى . 地质队

绘制了储油地区分布图。

خەرىتىلەشتۈرۈلمەك «خەرىتىلەشتۈرمەك» 的被动态

خەرىتىلەشمەك 〔动〕绘制地图: ئۈرۈمچى شەھىرى خەرىتىلەشتى. 绘制了乌鲁木齐市地图。

خەرىتىلىك 〔静〕地图的

خەرىتىلىك ئۆلچەش 地图测量

خەزىنە 〔静〕①金库、国库；②宝库

خەزىنە چېكى 国库券、库券

خەزىنە زايومى 国库公债

خەزىنىچى 〔静〕司库、司库员

خەزىنىچىلىك 〔静〕司库之职: خەزىنىچىلىككە تەيىنلەنمەك 被任命为司库

خەس[1] 〔静〕①枯枝败叶 ②<转>草芥

خەس[2] 〔静〕<方>①故意、特意 ②装糊涂、装蒜

خەسە 〔静〕白棉布: ~ كۆڭلەك 白棉布衬衣

خەسىس 〔静〕小气的、吝啬的、悭吝的: ~ ئادەم 小气的人、悭吝人

خەسىسلىك 〔静〕小气、吝啬

خەشەك 〔静〕干草

خەشەك ئۆرۈك <植> 毛杏

خەق 〔静〕①别人、旁人、人家: خەقنىڭ ئالدىدا كۈلكىگە قالمايلى. 咱可别在别人跟前闹笑话。 شۇ دېسە نېمە ~ 人家说什么就是什么。②用在某些名词后面，表示属于那一类人: ئەر ~ 男人家 / خوتۇن ~ 女人家，妇道人家 / دېھقان ~ 庄户人家

خەقنىڭ ئاغزىغا قاراپ قالماق <成> 仰人鼻息

خەقنىڭ پۇلىدا نەزىر قىلماق <成> 借花献佛

خەقنىڭ تەرىتىدە ناماز ئوقۇماق <成> 因人成事，仰仗他人，借花献佛

خەقنىڭ توگمىنىگە سۇ قويماق <成> 给别人的水磨注水，喻"为他人作嫁衣裳"

خەقنىڭ جۇۋىسىدا تەرلىمەك <成> 借别人的皮袄出汗（比喻借用别人的东西为自己所用），因人成事，仰仗他人

خەقنىڭ داستىخىنىدا مېھمان ئۇزاتماق <成> 借别人的饭菜请自己的客人，喻同"借花献佛"

خەقنىڭ دومبىقىنى چالماق <成> 为别人效劳，给别人当吹鼓手

خەقنىڭ دېپىغا ئۇسسۇل ئوينىماق <成> 随着别人的鼓点儿跳舞，喻同"亦步亦趋"

خەقنىڭ سايىسىدا جان باقماق <成> 仰人鼻息

خەقنىڭ قولتۇقىغا كىرىۋالماق <成> 依草附木

خەقنىڭ قولىغا قاراپ قالماق <成> 寄人篱下

خەقنىڭ كەتمىنىنى چاپماق <成> 为别人效劳

خەقىش 〔静〕①吵闹 ②爱吵闹的(指小孩): ~ بالا 爱吵闹的小孩

خەقىشلىك 〔静〕爱吵闹的，无理取闹的

خەقىشلىك قىلماق 无理取闹

خەلپە = خەلپەت

خەلپەمنىڭكىدەك كەلمەك <习> 适合极了，一模一样，如出一辙

خەلپەت 〔静〕①(经文学校的)掌学 ②经学家

خەلدەك 〔静〕<方> 牙签

خەلق 〔静〕①人、人民、国民: جۇڭگو خەلقى 中国人民 / يېزا خەلقى 村民 / ~ ئۈچۈن تىرىشىپ ئىشلىمەك 勤政为民 / ئارمىيە بىلەن خەلقنىڭ ئىتتىپاقلىقى 军民团结 / خەلقنى باي قىلىش، ئەلنى گۈللەندۈرۈش 富民兴邦 / خەلقنىڭ غېمىنى يېيىش، خەلقنىڭ جىددىي ئېھتىياجىنى كۆزدە تۇتۇش 想人民所想，急人民所急 / ~ مائارىپى 国民教育 / ~ كېڭەشى 国民议会 ②民间的，民用的: ~ رىۋايەتلىرى 民间传说 / ~ ئاۋىئاتسىيىسى 民用航空

خەلق ئاممىسى 人民群众、民众、大众: خەلق ئاممىسىنى ئويغاتماق 唤起民众

خەلق ئەسكىرى 民兵

خەلق تەشكىلاتى 人民团体

خەلق چۆچىكى 民间故事

خەلق دېموكراتىيىسى 人民民主

خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتۇرىسى 人民民主专政

خەلق رايى 民意、公意: خەلق رايىنى سىنىماق 民意测验

خەلق زاسېداتېلى <法> 人民陪审员

خەلق قوشىقى <文> 民谣

خەلق قۇرۇلتىيى 人民代表大会

خەلق كومىتېتى 人民委员会

خەلق گۇڭشېسى 人民公社

خەلق مۇزىكىسى 民间音乐

خەلق ناخشىسى <文> 民歌

خەلق ھاكىمىيىتى 人民政权

خەلق ھۆكۈمىتى 人民政府

خەلق ئۇرۇشى 人民战争

خەلق ۋەكىلى 人民代表

خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى <文> 民间口头文学

خەلق ئىچىدىكى زىددىيەت <哲> 人民内部矛盾

خەلق ئىشلىرى 民政

خەلق ئىگىلىكى 国民经济: خەلق ئىگىلىكىنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى 国民经济管理体制 / ~ پىلانى 国民经济计划 / خەلق ئىگىلىكىنىڭ نىسبەت مۇناسىۋىتى 国民经济比例关系 / خەلق ئىگىلىكىنى پىلانلىق، نىسبەت بويىچە راۋاجلاندۇرۇش 国民经济有计划按比例发展

خەلقئارا 〔静〕 国际: ~ دوستلار 国际友人 / ~ ئىقىم مەسىلىلىرى 国际时事

خەلقئارا ئەدلىيە 国际司法

خەلقئارا ئەمگەكچىلەر بايرىمى 国际劳动节

خەلقئارا ئەھدىنامە 国际公约

خەلقئارا بازار <经> 国际市场

خەلقئارا پۇل 国际货币

خەلقئارا ترانسكرىپسىيە <语> 国际音标

خەلقئارا تېررورچى <法> 国际恐怖分子

خەلقئارا جەمئىيەت 国际社会

خەلقئارا راسچوت 国际结算

خەلقئارا رىقابەت 国际竞争

خەلقئارا سوت 国际法庭

خەلقئارا سودا <经> 国际贸易

خەلقئارا قانۇن <法> 国际法

خەلقئارا كۆچمە كاپىتال 国际游资

خەلقئارا كرېدىت <经> 国际信贷

خەلقئارا كىرىم - چىقىم <经> 国际收支

خەلقئارا مەبلەغ <经> 国际投资

خەلقئارا مۇناسىۋەت 国际关系

خەلقئارا مۇناسىۋەتشۇناسلىق 国际关系学

خەلقئارا مۇھىت قانۇنشۇناسلىقى <法> 国际环境法学

خەلقئارا ھاۋالە <经> 国际信托

خەلقئارا ئىتتىپاق 国际联盟

خەلقئارا ئىجارە <经> 国际租赁

خەلقئارا ئىقتىسادشۇناسلىق <经> 国际经济学

خەلقئارا ئىقتىسادىي ھەمكارلىق 国际经济合作

خەلقئاراچە 〔静〕 国际式的

خەلقئاراچە چېلىش <体> 国际式摔跤

خەلقئارالاشتۇرماق «خەلقئارالاشماق» 的使动态

خەلقئارالاشتۇرۇشماق «خەلقئارالاشتۇرماق» 的共同态

خەلقئارالاشتۇرۇلماق «خەلقئارالاشتۇرماق» 的被动态

خەلقئارالاشماق 〔动〕 国际化: بازارلار خەلقئارالاشتى. 市场国际化。

خەلقئارالىق 〔静〕 国际的

خەلقئارالىق پېرېۋوت <经> 国际汇兑

خەلقئارالىق زايوم <经> 国际债券

خەلقپەرۋەر 〔静〕 有人民性的，热爱人民的: ~ رەھبەر 热爱人民的领导

خەلقپەرۋەرلىك 〔静〕 爱人民

خەلقچىل 〔静〕 民主的，有人民性的: ~ ئىلغار كۈچلەر 民主进步力量

خەلقچىللىق 〔静〕 人民性

خەلقئالەم 〔静〕 公众，大庭广众

خەلىپە 〔静〕 哈里发(穆罕默德逝世后，一些伊斯兰教国家政教合一的政府领袖的称谓)

خەلىپىلىك 〔静〕 ①哈里发之职②酋长国: ئەرەب خەلىپىلىكى 阿拉伯酋长国

خەمەك[1] 〔静〕<植>（刚结的）瓜，瓜蛋子: بىر پىلەكتە ئون ~، ھەر بىرىنىڭ تەمى بىر بۆلەك. <谚> 一藤结十瓜，瓜味各不同；喻同"一龙生九子，种种有别"。

خەمەك بۇرۇن 蒜头鼻子

خەمەك توپچە 镶金银的钮扣

خەمەك[2] 〔静〕 捻绳器

خەمەكسىز 〔静〕 不结瓜的: ~ پىلەك 不结瓜的藤

خەمەكلىمەك 〔动〕 结瓜

خەمسە 〔静〕<文> 五卷诗集

خەنتەي 〔静〕<方> 男衬衣

خەنجەر 〔静〕 匕首，短剑

خەنجەر چىشلىق پىل <动> 剑齿象

خەنجەر چىشلىق يولۋاس <动> 剑齿虎

خەنجەرسىمان 〔静〕 短剑状的

خەنجەرسىمان دىنازاۋۇر <动> 剑龙

خەنجەرسىمان سۇ بۆرگىسى <动> 剑蚤

خەنجەرسىمان ئۆسۈك <理生> 剑突

خەنجەرسىمان يىڭناغۇچ <动> 尖板曦剪蜓

خەنجەرگۈل 〔静〕<植> 唐菖蒲，菖兰

خەنجەرلەشمەك «خەنجەرلىمەك» 的共同态

خەنجەرلەنمەك «خەنجەرلىمەك» 的被动态

خەنجەرلىك 〔静〕 的剑短有، 的首匕有

خەنجەرلىك مىلتىق 枪的刀刺带

خەنجەرلىمەك 〔动〕 剑耍②杀刺، 刺剑用①

خەنجەرۋاز 〔静〕 客剑

خەنجەرۋازلىق 〔静〕 术剑: ~ كۆرسەتمەك 术剑演表

خەنجەرۋازلىق قىلماق 剑击

خەندەك 〔静〕 壕堑، 沟壕

خەنزۇ 〔静〕 族汉

خەنزۇ تېبابەتچىلىكى <医> 医中

خەنزۇ تىلى 语汉

خەنزۇچە 〔静〕 ①语汉، 文汉: ئۇ خەنزۇچىنى ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ. 语汉通精他。 ~ سۆزلىمەك 语汉讲 / ~ خەت ②字汉 的族汉، 的式族汉: ~ گەپ 话汉 / ~ كىيىم 装服式族汉

خەنزۇشۇناس 〔静〕 家学汉

خەنزۇشۇناسلىق 〔静〕 学汉

خەۋەر 〔静〕 ①息消: ئىشەنچلىك ~ 息消靠可 / نېمە ~ بار؟ 吗息消么什有؟ ②<语> 语谓: جۈملە خەۋىرى 语谓的子句

خەۋەر ئالماق ①息消听打، 听打: ئۇ ئۆز يۇرتىنىڭ ئەھۋالىدىن تېخىچە خەۋەر ئالالمىدى. 己自到听打有没还他 息消的乡家。 ②<转> 照管، 照料، 照应، 关照، 候伺: بالىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشنى ئۇنىڭغا تاپشۇردۇم. 我 托他照管孩子。 مەن كەتكەندىن كېيىن، بۇ جاينىڭ خىزمىتىدىن كۆپرەك خەۋەر ئېلىشىڭىزنى سورايمەن. 我走后، 希望 你多多关照这里的工作。 كېسەلنىڭ ھالىدىن ~ 候伺病 人

خەۋەر بەرمەك = خەۋەر قىلماق

خەۋەر تاپماق 得知، 悉获: ئۇ دادىسىنىڭ قەشقەرگە يېتىپ بارغانلىقىدىن خەۋەر تاپتى. 他得知父亲已经抵达喀 什。

خەۋەر جۈملە <语> 句述陈

خەۋەر قىلماق 通知، 告诉: ئۇ ساۋاقداشلارنىڭ كەلگەنلىكىنى ماڭا خەۋەر قىلدى. 他告诉我同学们已经来了。

خەۋەرچى 〔静〕 ①报信者②通讯员③<生> 信使

خەۋەرچىلىك 〔静〕 通讯工作

خەۋەردار 〔静〕 ①知道، 了解: ئۇ مېنىڭ ئائىلە ئەھۋالىمدىن ئانچە - مۇنچە ~ ئىدى. 他多少了解一些我的家庭情 况。 ②会، 懂: ئۇ ئۇيغۇر تىلىدىن ~ ئىكەن. 原来他还 会维吾尔语。 ھەممىدىن ~ ئەرباب 消息灵通人士

خەۋەردار بولماق 知道، 悉知، 了解: بىز يېزىمىزدا يۈز بەرگەن ۋەقەلەردىن خەۋەردار بولدۇق. 我们知道村里发 生的事件。

خەۋەردار قىلماق 通知، 告知، 告诉: ئۇنى مېنىڭ ئەھۋالىمدىن خەۋەردار قىلىڭ. 请你把我的情况告诉他。

خەۋەرسىز 〔静〕 不知道: ئادىل تېخى نۇرغۇن ئىشلاردىن ~ ئىدى. 阿迪力对许多事还不知道。

خەۋەرلەشمەك 〔动〕 互通消息، 互通情况: مەكتەپنىڭ ئاتا-ئانىلار بىلەن خەۋەرلىشىپ تۇرۇشى ئوقۇغۇچىلارنى تەربىيىلەشتە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. 学校同各家互通情况对教育学 生有重要意义。

خەۋەرلىشىش ئاپپاراتى 报话机

خەۋەرلىشىش بۆلۈمى 传达室

خەۋەرلىشىش تورى 通讯网

خەۋەرلىشىش سۈنئىي ھەمراھى 通讯卫星

خەۋەرلىشىش قىسمى 通讯部队

خەۋەرلىشىش لىنىيىسى 通讯线路

خەۋەرلەندۈرمەك «خەۋەرلەنمەك» 的使动态: مەن نىجاتنىڭ ئەھۋالىدىن ئاكىسىنى خەۋەرلەندۈرۈپ قويدۇم. 我把尼加提的 情况告诉了他哥哥。

خەۋەرلەندۈرۈش يىغىنى 吹风会

خەۋەرلەندۈرۈشمەك «خەۋەرلەندۈرمەك» 的共同态

خەۋەرلەندۈرۈلمەك «خەۋەرلەندۈرمەك» 的被动态

خەۋەرلەنمەك 〔动〕 知道، 获悉: مەكتەپ مۇدىرى ئۇ يەرنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەرلەندى. 校长知道了那里的情况。

خەۋپ 〔静〕 危险: خەۋپكە ئۇچرىماق 遇险 / ھاياتى ~ ئاستىدا قالماق 生命处于危险之中 / خەۋپنى خەۋپسىزلىككە ئايلاندۇرماق 转危为安، 化险为夷

خەۋپ - خەتەر 〔静〕 危险، 风险

خەۋپ - خەتەر ئامىلى <经> 风险因素

خەۋپ - خەتەر كىرىمى <经> 风险收入

خەۋپ - خەتەرسىز 〔静〕 安全: ~ قاتناش 安全行驶

خەۋپ - خەتەرلىك 〔静〕 有危险的، 有风险的

خەۋپسىرەتمەك «خەۋپسىرىمەك» 的使动态

خەۋپسىرەشمەك «خەۋپسىرىمەك» 的共同态

خەۋپسىرىمەك 〔动〕 感到危险، 担心: كاللىنىڭ كېتىشىدىن ~ 担心掉脑袋

خەۋپسىز 〔静〕 安全的: ~ يەر 安全地带

خەۋپسىزلەندۈرگۈچ 〔静〕<电> 保安器

خەۋپسىزلەندۈرمەك ① «خەۋپسىزلەنمەك» 的使动态②保

证، 保险: جۇڭگو خەلق ئىستراخوۋانىيە شىركىتى بۇ سۈنئىي
ھەمراھنى قويۇپ بېرىشتە خەۋپسىزلەندۈرۈش كەسپىنى بېجىردى .
了理办时星卫造人颗这射发在司公险保民人国中
。务业险保

خەۋپسىزلەندۈرۈشمەك «خەۋپسىزلەندۈرمەك» 的共同态

خەۋپسىزلەندۈرۈلمەك «خەۋپسىزلەندۈرمەك» 的被动态

خەۋپسىزلەنمەك 〔动〕 感到安全، 变得安全

خەۋپسىزلىك 〔静〕 安全: دۆلەت خەۋپسىزلىكىگە ئالاقىدار
مەسىلە 与国家安全有关的问题

خەۋپسىزلىك كېڭىشى 安全理事会

خەۋپلىك 〔静〕①危险的، 危急的: ~ ئۆي 危房 / ئىنسان
بولمىغان ئورماندا يالغۇز قېلىش ~ ئىدى . 独自留在没有
人迹的森林里是危险的。 ~ پەيت 危急关头 ②恶性
的: ~ ھادىسە 恶性事故

خەي 〔静〕 鞋: لاتا ~ 布鞋

خەيدەي 〔静〕<植> 海带

خەير 〔静〕①<宗> 施舍物: ~ بەرمەك 施舍 ②好(表
示赞许، 同意等语气): ~ ، دېگىنىڭىزچە بولسۇن . 好,
就按你说的办。 سىز ئارىغا چۈشۈپ قالدىڭىز ، ~ ، بوپتۇ .
你既然出面拉架了، 好، 罢، 那就算了。③再见: ~ ،
بىز كەتتۇق . 再见، 我们走了。 ~ ، ياخشى چۈش كۆرسىلە !
再见، 祝你晚安 !

خەيرخاھ 〔静〕 行善的، 有同情心的

خەيرخاھ بولماق 体恤، 同情: ئۇنىڭغا خەيرخاھ بولدۇ-
مىز 我们同情他。

خەيرخاھلىق 〔静〕 同情心

خەيرخاھلىق قىلماق 同情

خەير ـ ساخاۋەت 〔静〕 施舍، 慈善: ~ ئىشلىرى 慈善事
业 / ~ بەرگۈچى 施主

خەير ـ ساخاۋەت قىلماق 仗义疏财

خەير ـ سەدىقە 〔静〕 施舍: ~ سورىماق 要施舍物، 请求
施舍

خەيرلەشمەك 〔动〕 告别، 辞行: بىز مېھمانلار بىلەن بىر ـ
بىرلەپ قول ئېلىشىپ خەيرلەشتۇق . 我们同客人一一握手
告别。

خەيرلىك 〔静〕 吉利的، 吉祥的: ~ كۈن 吉日 / ~ يىل
吉祥的年头، 吉祥年

خەيرلىك ئەتىگەن 早上好: ~ ، رەنا ! نەگە كېتىۋاتى-
سەن؟ 早上好! 热娜، 去哪儿?

خەيرلىك بۇيۇم 吉祥物

خەيرلىك كەچ 晚上好

خەير ـ ئېھسان 〔静〕 施舍物

خەير ـ ئېھسان ئاپپاراتى 慈善机构

خەيرىگۈل 〔静〕<植> 天人菊

خەيرىيەت 〔静〕①慈善، 善举، 施舍: ~ ئىشلىرى 慈善
事业 ②幸好، 谢天谢地: ~ ، ئامان قالدىڭ . 幸好، 你
平安无事。 ~ ، پۇتى سۇنماپتۇ . 谢天谢地، 腿没骨
折。

خەيرىيەت كەسپى 慈善事业(行业)

خەيلەمچى 〔静〕<方> 林底

خەيلى 见下

خەيلى بولماق 受害

خەيلى قىلماق 害人

خەينەن 〔静〕<地> 海南岛

خەينەن بۇغىسى <动> 坡鹿

خەينەن توشقىنى <动> 海南兔

خەينەن چىپار قاقىرىسى <动> 海南虎斑

خەينەن ئورمان كەكلىكى <动> 海南山鹧鸪

خروم 〔静〕<化> ①铬 ②铬黄(一种黄颜料)

خروم زەمچىسى <化> 铬矾

خروم كىسلاتاسى <化> 铬酸

خروماتىن 〔静〕<生> 染色质

خروملۇق 〔静〕 铬的

خروملۇق پولات <冶> 铬钢

خروموسوما 〔静〕<生> 染色体

خروموسوما يىپچىسى <生> 染色丝

خروموسومىن 〔静〕 <生> 染色体蛋白

خرومومېر 〔静〕<生> 染色粒

خرومونېما 〔静〕 <生> 染色体线

خرومىت 〔静〕<矿> 铬铁矿

خرۇستال 〔静〕<地> 晶体

خرىزوبېرىل 〔静〕<地> 金绿宝石، 猫眼石، 猫睛石

خرىستوس 〔静〕<宗> 基督، 耶稣

خرىستىيان 〔静〕<宗> ①基督، 耶稣 ②基督教徒، 耶
稣教徒

خرىستىيان پەلسەپىسى 基督教哲学

خرىستىيان دىنى 基督教

خرىستىيانچە 〔静〕 基督教式的: ~ دۇئا قىلماق 基督教
式的祷告

خلامىدىيە 〔静〕<生> 衣原体

خلور 氯 <化>〔静〕
خلورلۇق 的氯烃聚〔静〕
خلورلۇق پولىئېنىل 烯乙氯聚 <化>
خلورفوس 虫百敌〔静〕
خلوروپلاست 体绿叶 <生>〔静〕
خلوروفورم 一)仿罗哥、烷甲氯三、仿氯 <化>〔静〕
(剂醉麻种
خلوروفىل 素绿叶 <化>〔静〕
خلورىت 石泥绿 <地>〔静〕
خو 〔静〕 (斛一为斗五约、位单量容)斛: بىر ~ بۇغداي
麦小斛一
خوپ 〔叹〕① (意同、应答示表)是、好、好吧、欸: ~ ،
يولداش كوماندىر . 是，指挥员同志。 ~ ، پىكرىڭىز بويىچە
بولسۇن . 好吧，就照你的意见办。 ~ ، ئەمىسە شۇنداق
بولسۇن . 欸，就这么办吧。②〔静〕很、非常: سىنى مەن
~ بىلىمەن . 我很了解你。 بۇ قېتىمقى مۇسابىقە ئۇنى ~
چارچىتىۋەتتى . 这次的比赛把他搞得非常累。③〔静〕
表示一事物好于另一事物: قەدىرسىز ياشىغىنىڭدىن قە-
دىرلىك ئۆلگىنىڭ ~ . <谚> 与其碌碌无为地生，不如
壮烈地死。 يولغا كېچىكمەي چىققىنىڭ ~ ، تۆمۈرنى قىزىقىدا
سوققىنىڭ ~ . <谚> 上路及时好，打铁趁热好。
خوپ بولماق ①和好、和解: ئۇلار ئۇرۇشۇپ قالغانىدى ،
لېكىن ھازىر خوپ بولۇپ قاپتۇ . 他们吵过架但现在和好
了。②活该: خوپ بوپتۇ ، گەپ ئاڭلىمىغاندىن كېيىن ئۆزۈڭ-
دىن كۆر . 活该，不听话只能怪你自己。
خوپ قىلماق 干得好: ياردەم قىلدىڭ خوپ قىلدىڭ ،
مىننەت قىلدىڭ يوق قىلدىڭ . <谚> 帮助人干得好，
一表功全抵消。
خوپ كەلمەك 合乎、合适: بۇ پىكىر ئۇنىڭغا خوپ كەل-
دى . 这个意见合乎他的心意。 بۇ ئاياغ سىزگە ناھايىتى
خوپ كەپتۇ . 这双鞋你穿着正合适。 بۇ كىيىم ئۇنىڭغا تازا
خوپ كەپتۇ . 这件衣服他穿上很合身。
خوپ كۆرمەك 赞成: مەن بۇ ئىشنى خوپ كۆرمەيمەن .
我不赞成这件事。
خوپلۇق 〔静〕好事、幸福: قولۇڭدىن كەلگۈچە ~ قىل . 你
要尽量做好事。 ئۇ بۇ دۇنياغا كېلىپ نىمە ~ كۆردى ؟
他来到这个世上享过什么福？
خوپۇراش 饼烩、馕烩 <方>〔静〕
خوت 挡、挡排 <机>〔静〕
خوتتىن چىقماق ①脱档、跳档②<转>越轨

خوت دەستىسى 杆速变 <机>
خوتقا چۈشمەك ①挂档②<转>走上正轨、步入
正轨: خىزمەت خوتقا چۈشتى . 工作走上了正轨。
خوتقا سالماق ①挡挂②<转>整顿、使走上正
轨: ئۇ يېقىندىن بۇيان تۇرمۇشىنى خېلى خوتقا سېلىۋالدى . 最
近他已使生活走上正轨。
خوت يۆتكىمەك ①换挡②<转>另想办法、另寻
出路: بۇ ئىشتا خوتنى باشقا تەرەپكە يۆتكىمىسەك بولمايدىغان
ئوخشايدۇ . 这件事如不另想办法似乎不行了。
خوتەك 驹驴 <动>〔静〕
خوتەكلىمەك 驹驴下〔动〕
خوتتىنىيە 草腥鱼、菜蕺 <植>〔静〕
خوت - خوت (声驹驴唤)特霍〔叹〕
خوتۇق 驹驴 <方、动>〔静〕
خوتۇن 〔静〕①女人②妻子、老婆: ئەرنى ئەر قىلغانمۇ
~ ، ئەرنى يەر قىلغانمۇ ~ . <谚> 让丈夫当英雄的
是妻子，让丈夫当狗熊的也是妻子；喻同"妻贤夫祸
少"。
خوتۇن تالاق 蛋混 <骂>
خوتۇن سالدى 人的妻休妻娶常经
خوتۇنباز 人的子妻换常经〔静〕
خوتۇنبازلىق 妻休妻娶常经〔静〕
خوتۇن - بالا 〔静〕小妻: ئىككى مو يەر ، بىر قوش كالا ،
ئىسسىق كاڭدا ~ . 两亩良田两头牛，老婆孩子热炕
头。
خوتۇنسىز 〔静〕无妻子的、没有妻室的: ~ ئەر 没有妻
室的男子
خوتۇنسىزلىق 〔静〕鳏夫生活: خوتۇنسىزلىققا كۆنۈپ قالماق
过惯了鳏夫生活
خوتۇن - قىز 女妇〔静〕
خوتۇنلۇق 〔静〕①有妻子的: ~ ئادەم 有妻子的人 ②女
人的: ~ غورۇرى 女人的自尊心
خوجا 〔静〕和卓(新疆、中亚地区对地位显赫者的尊
称)
خوجانىل 蓝靛 <化>〔静〕
خوجىلىق 〔静〕①总务、庶务②物业③后勤: ~ ئىشلى-
رىنى ئىجتىمائىيلاشتۇرۇپ باشقۇرۇش 后勤社会化管理
خوجىلىق باشقارمىسى 总务处、物业处
خوجىيەنتۇك 筒箭火 <军>〔静〕
خوچۇنەك 瓜甜香芳 <古、植>〔静〕

خوخا 〔静〕 <植> 蓟大

خوخباش 〔静〕 <植> 菊苞棘

خوخەنزە 〔静〕 汉好

خور[1] 〔静〕 <艺> 合唱: ئەرلەر خورى 男声合唱 / ئاياللار خورى 女声合唱 / ئومۇمىي ~ 大合唱 / ~ ئۆمىكى 合唱团

خور[2] 〔静〕 ①不经用的，易耗的: ~ سوپۇن 不经用的肥皂 / ~ ئۇن 不经吃的面 ②屈辱: ئىلىملىك نۇر ، ئىلىمسىز ~ . <谚> 博学光荣，不学无术耻辱。

خور[3] 〔模〕 呼噜: ~ قىلىپ خورەك تارتماق 呼噜呼噜打鼾

خوراتقۇچى 〔静〕 消耗的

خوراتقۇچى قىزىتما <医> 消耗热

خوراتماق «خورىماق» 的使动态: چىراغ يېغىنى ~ 耗费灯油 / ماددىي كۈچنى ~ 消耗物力 / دۈشمەننىڭ جانلىق كۈچ-لىرىنى ~ 消耗敌人的有生力量

خورىتىش ئۇرۇشى <军> 消耗战

خوراز 〔静〕 <动> 公鸡

خوراز كۆزى <药، 植> 相思子

خورازچىلاپ 〔静〕 公鸡般地: ~ قىچقارماق 公鸡般地叫，学公鸡叫

خوراشچان 〔静〕 易耗的: ~ بۇيۇم 易耗品

خوراشچانلىق 〔静〕 易耗性

خورەك 〔静〕 鼾声

خورەك تارتماق 打鼾

خورىكى چوڭ <成> 盛气凌人，趾高气扬

خورىكى ئۆسمەك <成> 气焰嚣张，趾高气扬: سېنىڭ راست دېگەنسېرى ئۇنىڭ خورىكىنىڭ ئۆسۈپ كەتكىنىنى قارا . 越说你说得对，他就越盛气凌人。

خورىكى يوغىنىماق = خورىكى ئۆسمەك

خورەكچى 〔静〕 爱打鼾的人

خورت 〔模〕 呼噜，哼哧(动物打响鼻声)

خورت - خورت 〔模〕 呼噜呼噜，哼哧哼哧: يىراقتىن بىر توپ ياۋا چوشقىلار ~ قىلىپ كېلىۋاتاتتى . 一群野猪从远处哼哧着走来了。

خورتۇلدىماق 〔动〕 呼噜作响，发哼哼唧唧声: خورتۇل-داپ يىغلىماق 哼哼唧唧地哭

خور - خور 〔模〕 呼噜呼噜，咕噜咕噜: ~ قىلىپ خورەك تارتماق 呼噜呼噜地打鼾

خوردا[1] 〔静〕 <生> 脊索

خوردا[2] 〔静〕 <数> 弦

خوردا[3] 〔静〕 <方> 肉粥，折磨

خوردا قىلماق 惨整，害苦: سەن مېنى خوردا قىلىۋەت-تىڭ . 你可把我惨整了。

خوردا[4] 〔静〕 成性: ئادەم ئۆلتۈرۈشكە ~ بولۇپ كەتكەن نەرسە ئۇ . 他是个杀人成性的家伙。

خوردان 〔静〕 胃口好: باي تولا يېسە ~ دەر، نامرات تولا يېسە ئۆپقان . <谚> 财主吃得多，说他胃口好，穷人吃得多，说他是饿死鬼。

خوردىلىق 〔静〕 有脊索的

خوردىلىق ھايۋانلار <生> 脊索动物

خورسىندۇرماق «خورسىنماق» 的使动态

خورسىنماق 〔动〕 叹气，出长气: ئۇ ئېغىر خورسىنىپ قوي-دى . 他深深地出了一口长气。

خورلاشماق «خورلىماق» 的共同态

خورلانغۇچى 〔静〕 <法> 被虐待人

خورلانماق 〔动〕 受辱，被虐待

خورلۇق 〔静〕 屈辱

خورلۇق كۆرمەك 含垢忍辱，受屈辱

خورلىماق 〔动〕 侮辱，作践，虐待: ئەسىرلەرنى ~ 虐待俘虏 / خورلاپ ئۆلتۈرمەك 虐杀

خورما 〔静〕 <植> ①海枣树，蜜枣树 ②蜜枣，海枣

خورما رەڭ 深棕色

خورمىزار = خورمىلىق

خورمىلىق 〔静〕 ①有蜜枣树的: ~ باغ 有蜜枣树的园子 ②蜜枣林

خورۇلداتماق «خورۇلدىماق» 的使动态: چىلىمنى خورۇلد-ىتىپ تارتماق 呼噜呼噜地抽水烟袋

خورۇلداشماق «خورۇلدىماق» 的共同态

خورۇلدىماق 〔动〕 呼噜作响，打呼噜: مۈشۈك خورۇلداپ كاڭدا ياتاتتى . 猫打着呼噜在坑上卧着。

خورىتىشماق «خوراتماق» 的共同态

خورىتىلماق «خوراتماق» 的被动态

خورىما 〔静〕 耗散

خورىما كۈچ <物> 耗散力

خورىماس 〔静〕 ①不易损耗的: ~ بۇيۇم 不易损耗的物品 / ئەقىل تۈگىمەس ، بىلىم ~ . <谚> 智慧用不尽，知识耗不完。②<转> 不操闲心的: ~ ئادەم 不操闲心的人

خورىماق 〔动〕 损耗，消耗: كۈچ ~ 消耗精力 / ئەسكىرىي كۈچ خوراپ تۈگىمەك 兵力耗竭 / ئۇنىڭ بىر تال مويىمۇ خوراپ

قالمايدۇ . 。损无发毫他

خوزنەك 〔静〕<方> (男)恋性同

خوزنخان 〔静〕<方> (女)恋性同

خوستاگۇل 〔静〕<植> 花簪玉

خوش[1] 〔静〕 见回، 见再②好، 对، 是就، 是①

خوش[2] 〔叹〕 吧好

خوشاڭ 〔静〕<食> 饼馅

خوشاڭچى 〔静〕 师厨的饼馅做

خوشخوشچى 〔静〕 生先好好

خوشلاشماق 〔动〕 辞告، 别告: مەن ئۇنىڭ ۋاقتىنى كۆپ ئالماي دەپ ، بىردەم سۆزلىشىپلا خوشلىشىپ قايتىپ چىقتىم . 。了辞告就儿会了谈، 间时的他误耽怕我

خوشو 〔静〕<方> 忙赶، 快飞، 速迅، 速火

خولۇپ 〔模〕 噜呼(音声的出发时物食的稀等条面吃)

خولۇپئاش 〔静〕<食> 种一之片面汤

خولۇپپىدە 〔静〕 声一噜呼

خولۇپ - خولۇپ 〔模〕 噜呼噜呼

خولۇپشتماق = خولۇپلاتماق

خولۇپلاتماق «خولۇپلىماق» 的态动使: تاماقنى خولۇپلىتىپ يېيىش ياخشى ئادەت ئەمەس . 是声噜呼噜呼出发时饭吃 。惯习的好不很

خولۇپلىتىشماق «خولۇپلاتماق» 的态同共

خولۇق 见下

خولۇق ئالما 果苹蒸

خولۇق سەۋزە 卜萝胡蒸

خولۇق قىزىلچا 菜甜蒸

خولۇق كاۋا 瓜南蒸

خولۇق ياڭيۇ 豆土蒸

خولۇما 见下

خولۇما لەگمەن 面拌菜蒸

خولېرا 〔静〕<医> 乱霍، 拉列霍

خولېستېرىن 〔静〕<医، 化> 醇固胆

خولىگىر 〔静〕<方> 造滥制粗، 糙粗

خولىن 〔静〕<化> 碱胆

خولىنجان 〔静〕<植> 姜良高

خون 〔静〕 摞①: بىر ~ نان 馕摞一

خونچا 〔静〕 垫碗茶②子盘木①

خونچىلاتماق «خونچىلىماق» 的态动使

خونچىلاشماق «خونچىلىماق» 的态同共

خونچىلانماق «خونچىلىماق» 的态动被: خونچىلانغان نازۇ - نېمەتلەر 肴佳味美的里子盘在装

خونچىلىماق 〔动〕 上子盘在摞①: نانلارنى ~ 在摞馕把 上子盘 茶盘上放茶碗②: مېھمانلارغا خونچىلاپ چاي تۇتۇ- ماق 茶上人客给上盘茶放碗茶

خويمۇ 〔静〕 外格، 分十، 别特: ئۇنىڭ چىرايى ماڭا ~ تونۇشتەك بىلىندى . 。熟面别特他得觉我

خواجەر 〔静〕 儿卷花

خوباز 〔静〕 <植> 葵花

خوبدان 〔静〕 <植> 草子隐

خۇپتەن 〔静〕<宗> 次一后最日每徒教兰斯伊)礼宵 (行举时小个两后落日约، 拜礼: سىز مېڭىپ تۇرۇڭ ، مەن خۇپتەننى ئوقۇپ بولۇپ باراي . 礼宵完做我، 走先你 。去就

خۇپتەندىن قېچىپ ، تاراۋىغا تۇتۇلماق <成> 躲 "井落坑避"同喻، 住捉被拜歇间在却礼宵过

خۇپسەن 〔静〕 的涂糊装، 的知不装佯، 的蒜装爱: ~ ئادەم 人的蒜装爱 / ئۇ ~ بولۇۋېلىپ ئۆزىنىڭ سىرىنى يوشۇ- رۇپ ئۆتۈپ كەتمەكچى بولدى . 秘的己自把想، 涂糊装他 。去过瞒密

خۇپسەنلىك 〔静〕 涂糊装، 蒜装

خۇپسەنلىك قىلماق 眼虎马打، 蒜装، 涂糊装: سەن خۇپسەنلىك قىلما . 。蒜装别你

خۇپىيانە 〔静〕 蔽隐، 秘神، 密秘①: ~ ئۇچراشماق 密秘 头碰密秘، 见会 / ~ تەكشۈرمەك 查调密秘 / ~ ئىش 情事的密神 / ~ ھەرىكەت 动行蔽隐 ②下私: ~ گەپ 话房私

خۇتبە 〔静〕<宗> 指، 式仪教宗的教兰斯伊)白图呼 (说演教宗表发

خۇد 〔静〕 觉知: خۇدى يوق 觉知去失

خۇدىنى بىلمەك 白明، 醒清: ئۇ خۇدىنى بىلىپ ياتاتتى . 着躺地醒清他 。سەن خۇدۇڭنى بىلىپ يۈر ، بولمىسا زىيان تارتىپ قالىسەن . 。的亏吃要然不، 点白明放要你

خۇدىنى يوقاتماق 事人醒不، 觉知去失①: مەست بو- لۇپ ~ 飘飘، 以所乎忘②(事人醒不)觉知去失得醉 然: قىزنىڭ سۆزىدىن يىگىت خۇدىنى يوقىتىپتۇ . 被子伙小 。了然飘飘得搞话的娘姑

خۇدا (خۇدايىم ، خۇدايىڭ ، خۇداسى) 〔静〕<宗> 伊)达胡 (宰主的一唯的奉信教兰斯

خۇدا بۇيرۇسا <习> 话的许允达胡

خۇدا بىزار 的怨人怒天، 的恶厌达胡: بىكارچىدىن

~ . <谚> 。怨人怒天，人的闲好手游

خۇدا بىلىدۇ <习> 道知天

خۇدا خالىسا = خۇدا بۇيرۇسا

خۇدا رەھمەت قىلسۇن <习> 福赐达胡愿

خۇدا ساقلىسۇن <习> 佑保主真，佑保达胡

خۇداغا ئامانەت <习> 佑保达胡，达胡给付托

خۇداغا شۈكۈر <习> 地谢天谢，达胡谢感

خۇداغا قويماق 置处达胡由，达胡给付交

خۇدا كۆرسەتمىسۇن <习> 佑保达胡

خۇدانىڭ دەرگاھىغا كەتمەك <成> 世与，帝上见 辞长

خۇدانىڭ قۇتلۇق كۈنى 天每，常经: مۇنداق ئىشلارنى ~ كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمىز . 到见常经们我事的样这 。

خۇدا ھەققى <习> ①作证: ~ ، سىزگە يالغان ئېيتمىدىم . 千真万确，我没有对你说假话。②求求你: ~ ، تېزرەك كېتەيلى . 求求你，咱们快走吧。

خۇدا ئۇرماق <成> 胡达惩罚: بۇ راست گەپ ، يالغان بولسا ، خۇدا ئۇرسۇن . 这是真话，如果有假，就让胡达惩罚吧。

خۇدا يولىدا 无偿: ~ سەدىقە قىلماق 无偿给予施舍

خۇدايى قوناق <成> 胡达派的客人: ئۆزى كەلگەن مېھمان ~ ، قىچقارغان مېھمان بالايى قوناق . <谚> 自己来的客人是胡达派的客人，喊来的客人是惹祸端的客人。

خۇداسىز 〔静〕 无神论者，不信神的: ~ ئادەم 不信神的人

خۇداسىزلىق 〔静〕<宗> 无神论

خۇداگۆي 〔静〕 ①笃信胡达的，一心归主的 ②有神论者

خۇداگۆيلۇق 〔静〕<哲> 有神论

خۇدالىق 〔静〕 有神的: بىر ~ دىن 一神教 / كۆپ ~ دىن 多神教

خۇدالىق ئالەم 胡达主宰一切，神主宰一切

خۇداۋەندە 〔静〕 真主呀，上帝呀

خۇدايا 〔叹〕 胡达呀，天哪: ~ ، بۇ قانداق ئىشتۇ . 天哪，这怎么回事呀。

خۇدايا تۇۋا ①胡达呀(表示忏悔的用语) ②<转> 天哪: ~ ، بۇ ئۆزى كۆلىگەن ئورىغا ئۆزى چۈشكەنلىك . 天哪，这是自己害自己呀。

خۇدايىتائالا 〔静〕<宗> 至高无上的真主

خۇددى 〔静〕 ①好像，好似，仿佛: مەن ئۇنى ~ بىر يەردە كۆرگەندەك قىلىمەن . 我好像在什么地方见过他。 ~ ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندەك 仿佛亲眼看到一般 ②恰好: ئۇ ~ بىلگەندەك شۇ ۋاقىتتا كەپتۇ . 他好像事先知道似地恰好这时候来了。

خۇدۇرىماق 〔动〕<方> 糊涂，迷失，迷路

خۇدۇك 〔静〕 疑惑，疑心

خۇدۇك ئالماق 犯疑，忌讳: مەمەت باشقىلارنىڭ ئۇنىڭ لەقىمىنى ئاتىشىدىن خۇدۇك ئالىدۇ . 麦麦提忌讳人家叫他的外号。

خۇدۇكچان 〔静〕 有疑心病的，爱多心的，心虚的: ~ ئادەم 有疑心病的人 / ئۇ بەك ~ . 他好多心。 ئۇ ~ ، شۇڭا كىشىلەرگە كۆرۈنمەيدۇ . 他心虚，所以不敢见人。

خۇدۇكچانلىق 〔静〕 疑心病

خۇدۇكسىرىمەك = خۇدۇكلەنمەك

خۇدۇكسىنمەك = خۇدۇكلەنمەك

خۇدۇكلەندۈرمەك «خۇدۇكلەنمەك» 的使动态: ئۇلار مېنى بىرنەرسىدىن خۇدۇكلەندۈرۈپ قويدى . 他们引起我对一件事的疑心。

خۇدۇكلەنمەك 〔动〕 犯疑，起疑心，神经过敏: سەلىمە تىمتاس چېدىردىن سەل خۇدۇكلىنىپ قالدى . 赛丽麦对鸦雀无声的帐篷起了疑心。 مەن ئۇنى دەۋاتىمەن ، سەن خۇدۇكلەنمە . 我说他呢，你别犯疑。

خۇدۇكلىنىشمەك «خۇدۇكلەنمەك» 的共同态

خۇراپات 〔静〕 迷信: خۇراپاتقا ئىشەنمەك 相信迷信

خۇراپاتچى 〔静〕 有迷信思想的人

خۇراپاتلىق 〔静〕 迷信思想: خۇراپاتلىقنى تۈگەتمەك 破除迷信

خۇراپىي 〔静〕 迷信的，带有迷信色彩的: ~ ئادەم 迷信的人 / ~ پائالىيەت 迷信活动 / ~ ئۆرپ - ئادەت 带有迷信色彩的风俗习惯

خۇراپىي تەشكىلات <法> 会道门

خۇراپىيلارچە 〔静〕 迷信地: ~ ئىشەنمەك 迷信

خۇراپىيلىق 〔静〕 迷信思想

خۇرتمەك 〔静〕<古、动> 一岁野猪

خۇرجا 〔静〕<方> 农民

خۇرجۇن 〔静〕 褡裢: يامانلىغان ئابدالنىڭ خۇرجىنىغا زىيان . <谚> 乞丐赌气，褡裢装不满。

خۇرجۇنچىلاپ 〔静〕 像搭褡裢般地: ئاتقا ~ ئارتماق 像褡

褡裢般地搭到马背上

خۇرجۇن - قاچا 〔静〕 褡裢

خۇرسەن 〔静〕 ①高兴、愉快、喜悦、快乐：كەلگىنىڭىزگە تولىمۇ خۇرسەنمەن. 对你的到来、我感到很高兴。②满意：بالىمىزغا قىلغان غەمخورلۇقىڭىز ئۈچۈن سىزدىن كۆپ خۇرسەنمىز. 由于您关怀我们孩子、我们对您非常满意。

خۇرسەن بولماق 高兴、愉快、喜悦

خۇرسەن قىلماق 使高兴、使愉快、使喜悦：تەنھەرىكەتچىلىرىمىزنىڭ قولغا كەلتۈرگەن ئۇتۇقلىرى خەلقىمىزنى خۇرسەن قىلدى. 我们的运动员所取得的成绩使人民感到高兴。

خۇرسەنچىلىك = خۇرسەنلىك

خۇرسەنلىك 〔静〕 高兴、愉快、喜悦、快乐：~ بىلەن قوبۇل قىلماق 欣然接受

خۇرۇج[1] 〔静〕 脾气

خۇرۇج تۇتماق 发怒、发脾气、发火儿

خۇرۇج[2] 〔静〕 佐料、添加剂

خۇرۇشچى 〔静〕〈方〉顽皮、淘气、调皮

خۇرۇم 〔静〕 软革（柔软光亮的皮革）：~ سومكا 皮包 / ~ ئۆتۈك 皮靴

خۇرۇمچىلىق 〔静〕 制革业

خۇزۇر 〔静〕〈植〉鼠李

خۇسۇسەن 〔静〕 特别是、尤其是：ئۇسمۇرلەر، ~ ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى بەدەن چېنىقتۇرۇشنى چىڭ تۇتۇشى كېرەك. 少年、特别是中学生、要抓紧锻炼身体。

خۇسۇستا 〔助〕 关于、对于、就此：ئۇلار بۇ ~ مۇزاكىرىلەشتى. 他们就此进行了讨论。

خۇسۇستىن 〔助〕 因为、原因：مەن مۇشۇ ~ ۋاقتىدا كېلەلمىدىم. 因为这个原因我未能按时到来。

خۇسۇسىي 〔静〕 私人的、私有的、私营的

خۇسۇسىي ئاكسىيە 〈经〉私募证券

خۇسۇسىي خەت - چەك 私人信件

خۇسۇسىي رازۋېدچىك 〈法〉私人侦探

خۇسۇسىي زايوم 〈经〉私募债券

خۇسۇسىي سودا - سانائەت 私营工商业

خۇسۇسىي قانۇن 〈法〉私法

خۇسۇسىي كاپىتال 〈经〉私人资本

خۇسۇسىي كاتىپ 私人秘书

خۇسۇسىي كارخانا 〈经〉私营企业

خۇسۇسىي مال 〈法〉私货

خۇسۇسىي مەكتەپ ①私立学校②私塾

خۇسۇسىي مۈلۈك 〈经〉私有财产、私产

خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىك 〈经〉私有制

خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىك قارىشى 〈经〉私有观念

خۇسۇسىي ئىگىدارلىق 私有制

خۇسۇسىي ئىگىدارلىق ھوقۇقى 私有权

خۇسۇسىي ئىگىلىك 〈经〉私营经济

خۇسۇسىيەت 〔静〕 ①特征、特性、特色：تىلنىڭ خۇسۇسىيىتى 语言的特征 / ماگنىتنىڭ تۆمۈرنى تارتىش خۇسۇسىيىتى بار. 磁石有吸铁的特性。مىللىي ~ 民族特色 ②〈逻〉属性：ئىجتىمائىي ~ 社会属性 / كاپىتالىزمنىڭ خۇسۇسىيىتى 资本主义的属性

خۇسۇسىيەتلىك 〔静〕 有特点的、有特色的：~ بەلگە 特征

خۇسۇسىيلاشماق 〔静〕 私有化

خۇسۇسىيلاشتۇرماق «خۇسۇسىيلاشماق» 的使动态

خۇسۇسىيلىق 〔静〕 私心

خۇسۇمەت 〔静〕 成见、私仇：~ ساقلىماق 抱成见、记私仇

خۇسۇمەتچى 〔静〕 抱成见者

خۇسۇمەتچىلىك 〔静〕 成见、私仇

خۇش 〔静〕 ①愉快、欢乐、高兴：بۇ ئىشتىن ئۇنىڭ كۆڭلى ~ ئىدى. 对于这件事他心里高兴。②满意：بۇ ئىشتا سىزدىن چوقۇم ~ بولىمىز. 在这件事上你肯定对我们满意。③〈转〉兴趣：ئۇنىڭ ھاراققا خۇشى يوق. 他对酒不感兴趣。مۇنداق تەكەببۇر ئادەم بىلەن خۇشۇم يوق. 我看不惯这种傲慢的人。

خۇش ئاۋاز 悦耳的、好听的：ئۇ بەك ~ ناخشىچى. 她是声音十分悦耳的歌手。

خۇش ئەتمەك 使高兴、使愉快：قاغا قاق ئېتەر، ئۆز كۆڭلىنى خۇش ئېتەر. 〈谚〉乌鸦聒噪，自得其乐。

خۇش بولماق 高兴、愉快

خۇش پۇراق ①香味、香气：~ دىماغقا گۇپۇلدەپ ئۇرۇلماقتا. 一股香味扑鼻而来。②馥郁的、芳香的：گۈللەر ~ چاچتى. 花儿散发着馥郁的香气。

خۇش پۇراقلىق 香的、芳香的：~ ئۆسۈملۈكلەر 芳香植物 / ~ بىرىكمىلەر 芳香族化合物

خۇش پېئىل 和气的、和善的、性格好的：~ ئادەم 性格好的人

خوش پىچىم 身段优美的，体态匀称的：~ ئايال 身段优美的女人 / ~ يىگىت 体态匀称的小伙子

خوش تەبىئەت 性情温和的

خوش چاقچاق 谈笑风生的，爱说爱笑的，又说又笑的：~ ئادەم 爱说爱笑的人

خوش چىراي 和颜悦色的，满面春风的：~ ئادەم 和颜悦色的人

خوش خەت 美术字

خوش خەۋەر 好消息，喜讯，佳音：ئۇ بۇ خوش خەۋەرنى ئاڭلاپ ئىنتايىن خوشال بولدى. 他听到这个喜讯非常高兴。

خوش قىلماق 使高兴，使愉快：ئۆز نەپسىدىن كەچمىگۈچە، كىشىنى خوش قىلغىلى بولماس. <谚> 若不舍弃私欲，便不能取悦于人。

خوش كەتتى قىلماق 敬酒

خوش كەيپ 神采奕奕，精神愉快：ئۇ ناھايىتى ~ ئىدى. 他神采奕奕。

خوش كۆرمەك 喜欢：مېھماننى ~ 欢迎客人

خوش مۇئامىلە 殷勤的，彬彬有礼的：~ ئايال 殷勤的女人 / مېھمانخانا كۈتكۈچىلىرىنىڭ خوش مۇئامىلىسى مېھمانلارنى خوشال قىلدى. 宾馆服务员彬彬有礼的态度使客人们感到高兴。

خوشى بار 喜欢

خوشى تۇتماق 高兴起来

خوشى كەتمەك 失去兴趣：ئۇنىڭ بۇ ئىشتىن خوشى كەتتى. 他对这件事已失去了兴趣。 مېنىڭ ئۇنىڭدىن خوشۇم كەتتى. 我对他没有好感。

خوشى كەلمەك 乐意，高兴，有兴趣：ئەركىننىڭ خوشى كەلسە ئىشلەيدۇ، بولمىسا بىكار يۈرىدۇ. 艾尔肯有了兴趣就干活，没有兴趣就闲逛。

خوشى يوق 讨厌

خوشال 〔静〕高兴，愉快，欢乐：ئۇ بۈگۈن ناھايىتى ~. 他今天很高兴。 ~ كەيپىيات 欢乐的气氛

خوشال بولماق 高兴，愉快：ئۆي ئىگىسى مېنى كۆرۈپ ناھايىتى خوشال بولدى. 房东见了我显得非常高兴。

خوشال قىلماق 使高兴，使愉快：كىشىنى خوشال قىلىدىغان ئىش 令人高兴的事

خوشال - خورام 〔静〕愉快的，快乐的，欢天喜地的，兴高采烈的：~ تۇرمۇش 愉快的生活 / بايرامنى ~ ئۆتكۈزمەك 欢度节日

خوشال - خوراملىق 〔静〕愉快，快乐，欢天喜地，兴高采烈：~ بىلەن سۆزلەشمەك 愉快地交谈 / مەن بۇ كېچىنى ~ ئىچىدە ئۆتكۈزدۇم. 我在欢乐的气氛中度过了这个夜晚。

خوشاللاندۇرماق «خوشاللانماق» 的使动态

خوشاللانماق 〔动〕高兴：قاسىمجان ئۇزۇن يىل كۆرۈشمىگەن سەپدىشىنى كۆرۈپ ئىنتايىن خوشاللاندى. 喀斯木江见到多年未见的战友非常高兴。

خوشاللىق 〔静〕欢乐，愉快，高兴：خوشاللىقتا چۆممەك 沉浸在欢乐之中 / ئايشەم خوشاللىقتىن نېمە قىلارىنى بىلمەي قالدى. 阿依谢姆高兴得不知该干些什么了。

خوشاللىقى ئىچىگە پاتماي قالماق 欣喜若狂

خوشاللىنىشماق «خوشاللانماق» 的共同态

خوشاللىنارلىق 〔静〕可喜的：~ نەتىجە 可喜的成绩 / بۇ ~ ئىش 这是一件可喜的事

خوشامەت 〔静〕奉承，献媚，殷勤：~ سۆزلىرى 奉承话，献媚之言 / زېرەك كىشى خوشامەتنى دوست تۇتماس. <谚> 聪明人不与奉承交朋友。

خوشامەت قىلماق 奉承，献媚，献殷勤

خوشامەتچى 〔静〕献媚者，谄媚者，阿谀奉承者：خوشامەتچىنىڭ چىشى بولمىسمۇ، سۆڭەك غاجىلار. <谚> 献媚者没有牙齿也能啃动骨头。 چەت بىنەمنىڭ تۈلكىسى كۆپ، خوشامەتچىنىڭ كۈلكىسى. <谚> 偏僻旱田狐狸多，献媚者的奸笑多。

خوشامەتچىلىك 〔静〕谄媚的神态：قازىنىڭ خوشامەتچىلىكى كۆزلىرىدىن بىلىنىپ تۇراتتى. 哈孜(执法官)的眼神中透露出一股谄媚的神态。

خوشامەتگۆي 〔静〕喜欢恭维的，喜欢奉承的，喜欢谄媚的：~ ئادەم 喜欢谄媚的人

خوشامەتگۆيلۇق = خوشامەتچىلىك

خوشبۇي 〔静〕香的，芬芳的，好闻的：~ ھىد 香味

خوشبۇي قىچا <植> 大蒜芥，宽叶大蒜芥

خوشتار¹ (خوشتارى) 〔静〕①醉心于，热心于，钟情于：ئۆز خىزمىتىگە ~ 热心于自己的工作 ②爱好者：سەنئەت خوشتارلىرى 艺术爱好者

خوشتار بولماق 迷恋：مەن سېنىڭ ناخشاڭغا خوشتار بولدۇم. 我迷恋上了你唱的歌。

خوشتار قىلماق 使迷恋

خوشتار² (خوشتارى) 〔静〕<艺> 胡希塔尔琴(维吾尔族弦乐器，有十一根弦)

خۇشتارلىق[1] 〔静〕 醉心、迷恋

خۇشتارلىق[2] 〔静〕 有胡希塔尔琴的

خۇشخۇي 〔静〕 和颜悦色的、和蔼可亲的：~ بوۋاي 和颜悦色的老人 / ~ مۇئامىلە 和蔼可亲的态度

خۇشرويگۈل 〔静〕 <植> 美人菊

خۇشلۇق 〔静〕 高兴、愉快的心情：ئۆز ئۆيۈمىنىڭ خۇشلۇقى، پۇت - قولۇمنىڭ بوشلۇقى. <谚> 自家的空间、手脚都清闲。ئۇ بۈگۈن تەقدىرلەندى، خۇشلۇقىنى تىل بىلەن ئىپادىلىگىلى بولمايدۇ. 他今天受到了表扬、其愉快的心情不能用语言表达。ئۇ كونا ساۋاقدىشىنى كۆرۈپ، خۇشلۇقىدىن سەكرەپ كەتتى. 他见到老同学高兴得跳了起来。

خۇشلىماق 〔动〕 喜欢：ئۇ بالا گۆشلۈك تاماقلارنى ئانچە خۇشلىمايتتى. 那个孩子不太喜欢带荤腥的食物。

خۇشۋاق 〔静〕 快乐：~ بولۇڭ. 祝你快乐。بەكمۇ ~ كۆرۈنىسىزغۇ؟ 您显得很快乐呀？

خۇشياقماس 〔静〕 ①懒汉 ②不感兴趣

خۇشياقماسلىق 〔静〕 懒、懒得：مېڭىش ~ 懒得走路 / گەپ قىلىش ~ 懒得开口

خۇشياقماق 〔动〕 ①觉得舒服：قىچىشقان يەرنى تاتىلىسا خۇشياقىدۇ. 挠痒痒舒服。②中意、合心意、高兴：بۇ خىزمەت ئۇنىڭغا تازا خۇشياقتى. 这个工作他很中意。خۇشياقسا قايرىلىپ قارايدۇ، خۇشياقمىسا قاراپمۇ قويمايدۇ. 高兴了就扭过头看、不高兴了连看也不看一眼。هاۋا بەك ئىسسىق، بازارغا چىقىش خۇشياقمايدۇ. 天太热、懒得上街。ئىككى كۈندىن بۇيان، سالامەتلىكىم ياخشى ئەمەس، سۆز قىلىشمۇ خۇشياقمايۋاتىدۇ. 这两天身体不好、连话也懒得说了。

خۇكراز 〔静〕 <植> 麻楝

خۇڭخې 〔静〕 <地> 红河

خۇڭخې ئاپېلسىنى <植> 红河橙

خۇلاسە 〔静〕 ①总结、结论：~ قىلماق 作总结 / ~ چىقارماق 作出结论 / مەن شۇنداق خۇلاسىگە كەلدىم. 我得出了这样一个结论。②<逻> 推理

خۇلاسىلەتمەك «خۇلاسىلىمەك» 的使动态

خۇلاسىلەشمەك «خۇلاسىلىمەك» 的共同态：يولداشلار بۇ بىر يىللىق خىزمەتنى خۇلاسىلەشتى. 同志们总结了这一年的工作。

خۇلاسىلەنمەك «خۇلاسىلىمەك» 的被动态：يىغىندا ئالدىنقى بىر باسقۇچلۇق خىزمەتلەر خۇلاسىلەندى. 会上对前一阶段的工作作了总结。

خۇلاسىلىمەك 〔动〕 总结：ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ خىزمەت - نەتىجىلىرىنى خۇلاسىلىدى. 他们总结了自己的工作成绩。

خۇلاڭزا 〔静〕 货郎

خۇلاڭزىچى = خۇلاڭزا

خۇلاڭزىچىلىق 〔静〕 货郎行当

خۇلاڭزىچىلىق قىلماق 当货郎

خۇلاڭخېچىر 〔静〕 <方、植> 一种有毒植物

خۇلق 〔静〕 脾气、秉性、性格：خۇلقى ياخشى ئادەم 脾气好的人

خۇلقسىز 〔静〕 性格不好的：~ ئايال 性格不好的女人

خۇلقلۇق 〔静〕 ①脾气的、秉性的：يامان ~ ئادەم 性情不好的人 ②风骚的

خۇلق - مىجەز 〔静〕 秉性、性情、性格：بۇ كىشىنىڭ خۇلق - مىجەزى ناھايىتى ياخشى. 这个人的秉性很好。

خۇم 〔静〕 坛子、陶罐

خۇمار (خۇمارى) 〔静〕 ①瘾、瘾头：تاماكا خۇمارى 烟瘾 / سىلەرنىڭ شاھماتقا بولغان خۇمارىڭلار نېمىدېگەن كۈچلۈك! 你们下棋的瘾真不小! ②癖、好癖、癖性③嗜好、酷爱：گۈل ~ ئادەم 酷爱花的人 / ئۇيغۇر خەلقى سەنئەت ~ خەلقتۇر. 维吾尔人民是酷爱艺术的人民。

خۇمار بولماق 爱好、嗜好

خۇمار پسىخىكىسى 癖好心理

خۇمار تۇتماق 上瘾、犯瘾：ئۇنىڭ تاماكا خۇمارى تۇتتى. 他的烟瘾犯了。

خۇماردىن چىقماق ①过瘾②尽兴、尽情：باشقا بىر كۈنى خۇماردىن چىققۇچە سۆزلىشەيلى. 改天咱们再尽兴地谈。

خۇمار قىلماق 上瘾：ئۇ ئەمدى تاماكا خۇمار قىلىدىغان، چەكمىسە تۇرالمايدىغان بولۇپ قالدى. 他如今抽烟上了瘾、如果不抽就坐立不安。

خۇمار كۆز 含情脉脉的眼睛：ھېلىقى خۇمار كۆزنى بىر كۆرۈپلا كۆيۈپ قالدىڭغۇ دەيمەن؟ 你对那双含情脉脉眼睛一见钟情了吧？

خۇمارگۈل 〔静〕 <植> 醉蝶花

خۇمارلاشتۇرماق «خۇمارلاشماق» 的使动态：ئايزۆھرە كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ، ئەخمەتكە قاراپ قويدى. 阿依佐合热用含情脉脉的目光看了艾合麦提一眼。

خۇمارلاشماق 〔静〕 ①眯缝：ئۇيقۇدىن ئەمدىلا ئويغانغاندەك ئۇنىڭ كۆزلىرى خۇمارلىشىپ كېتىپتۇ. 他好像刚睡醒似的眯缝着眼睛。②含情脉脉：ئۇنىڭ مەڭزىلىرى ئاناردەك قىزىرىپ، كۆزلىرى خۇمارلاشتى. 他的脸蛋变得绯红、眼

睛含情脉脉。

خۇمارلىق 〔静〕 ①犯瘾: ئاچلىقتىن ~ يامان. <谚> 犯瘾比挨饿还难挨。②含情脉脉的

خۇمارۇ 〔静〕<古> ①遗产②赠品、纪念品

خۇمدان 〔静〕 砖瓦窑

خۇمدان دەز 弱点、短处: خۇمدان دەزىڭ بولمىسا، نېمە‐دىن قورقاتتىڭ؟ 你又没有短处，怕什么？

خۇمدانچى 〔静〕 烧窑工人

خۇمدانچىلىق 〔静〕 烧窑业

خۇمرا 〔静〕 坛子

خۇمسى 〔静〕<骂> 混蛋、倒霉鬼

خۇن 〔静〕 ①血、经血: ~ چىگىلمەك 闭经 / ئۇ تولا يىغلاپ كۆزىنىڭ خۇنى قالمىدى. 她老哭、哭瞎了眼睛。②<转> 血债: مەن ئۇنىڭغا ئاتامنىڭ خۇنىنى تۆلىتىمەن. 我要为父亲向他讨还血债。

خۇن بولماق 受痛苦、痛断肝肠

خۇن تەۋرەش <医> 血崩

خۇن دەۋاسى 血债

خۇن دېلوسى <法> 人命案、命案

خۇن قىلماق 折磨、熬煎: نادانلىق، خۇراپاتلىق جىگەر‐لىرىمىزنى خۇن قىلىدۇ. 愚昧和迷信使我们备受煎熬。

خۇن كەلمەك 行经、来月经

خۇن كېسەللى <医> 月经病

خۇنپەر 〔静〕<骂> 嗜血成性者、杀人不眨眼的人、杀人犯、混蛋

خۇنپەرلىك 〔静〕 杀人行径

خۇندار 〔静〕<方> 牺牲、舍身、舍命、捐躯

خۇنسا 〔静〕<生> 两性

خۇنسىرىماق 〔动〕 失血

خۇنسىز 〔静〕 ①无血色的、苍白的: ~ چىراي 苍白的面容؛ 无血色的面容 ②<转> 无神的、昏暗的: ~ كۆز 无神的眼睛

خۇنۇك 〔静〕 ①昏暗、惨白: ~ كۆز 昏暗的眼神 / ~ چىراغ نۇرى 昏暗的灯光 / ~ چىراي 惨白的脸色 ②丑陋的: ~ قىياپەت 丑陋的相貌 ③<转> 灰色的: ~ ئەسەر 灰色作品

خۇنۇكلەشتۈرمەك ① «خۇنۇكلەشمەك» 的使动态 ②丑化: ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئوبرازىنى خۇنۇكلەشتۈرۈشكە بولمايدۇ. 不能丑化劳动人民的形象。

خۇنۇكلەشتۈرۈشمەك «خۇنۇكلەشتۈرمەك» 的共同态

خۇنۇكلەشتۈرۈلمەك «خۇنۇكلەشتۈرمەك» 的被动态

خۇنۇكلەشمەك 〔动〕 变昏暗、变惨白: چىراغ نۇرى خۇنۇك‐لەشتى. 灯光昏暗了。 ئۇنىڭ چىرايى كۈندىن ‐ كۈنگە خۇ‐نۇكلىشىپ كەتتى. 他的脸色一天比一天惨白。

خۇنۇكلۇك 〔静〕 ①昏暗、惨白②丑陋

خۇۋەينى 〔静〕<植> 胡外纳杏（分浅黄、深黄二色，宜做杏干）

خۇي[1] 〔静〕 ①气性、禀性: بۇ بالىنىڭ خۇيى يامان. 这个孩子的气性大。 ساۋاقداشلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك رىزۋاننىڭ خۇيىنى ياخشى بىلىدۇ. 同学们几乎都知道热孜婉的禀性。 قان بىلەن كىرگەن ~ جان بىلەن چىقىدۇ. <谚> 一口气不断则禀性难变；喻同"江山易改，禀性难移"。②毛病、坏脾气③性子: ئاتنىڭ خۇيىنى ئىگىسى بىلىدۇ. <谚> 马的性子主人知道。 خۇيىنى بىلمىگەن ئاتقا يېقىن بارما. <谚> 别挨近不知道性子的马。

خۇي چىقارماق 添坏脾气

خۇيى تۇتماق 发脾气、闹情绪: يېقىندا ئۇنىڭ بىرئاز خۇيى تۇتۇپ قالدى. 最近他有点儿闹情绪。

خۇي[2] 〔静〕 顶棚

خۇي[3] 〔静〕盖坑口的麻袋片子

خۇي ‐ پەيل 〔静〕 脾气、脾胃: گۈلسۇمخاننىڭ خۇي ‐ پەيلى خەلچەمگە بەش قولدەك ئايان. 古丽苏姆罕的脾气海丽且姆了解得一清二楚。 ئىككىلەننىڭ خۇي ‐ پەيلى ئوخشاش. 二人脾胃相投。

خۇيزۇ 〔静〕 回族

خۇيزۇچە 〔静〕 回族式的: ~ كىيىم 回族式服装 / ~ تۇرمۇش 回族式的生活

خۇيسىز 〔静〕 禀性好、没有坏脾气

خۇيلاتماق «خۇيلىماق» 的使动态

خۇيلامچى 〔静〕 裱糊工

خۇيلامچىلىق 〔静〕 裱糊业

خۇيلانماق[1] 〔动〕 发脾气、使性子、闹情绪: ئۇ خۇيلىنىپ تاماق يېمىدى. 他使性子不肯吃饭。

خۇيلانماق[2] «خۇيلىماق» 的被动态: ئۆينىڭ تورۇسى ياخشى خۇيلاندى. 屋子的顶棚糊好了。

خۇيلۇق 〔静〕 脾气不好的、性劣的: بۇ ~ ئات. 这是一匹劣性马。

خۇيلىماق 〔动〕 裱糊: تورۇسنى ~ 糊顶棚

خېجي 〔静〕 赫哲族

خېجېچە 〔静〕 ①赫哲语②赫哲式的

خېرت 〔静〕 料材(的用匠工)

خېرىدار (خېرىدارى) 〔静〕 ①户客、主买、客顾、主顾 ②<转> 人中意 : خېرىدارىڭ بولمىسا ، زىبالىقىڭ نە كېرەك. <谚> 没有中意人，再美有何用。 ③<经> 标

خېرىدار بولماق <经> 标中、标投

خېرىدار چاقىرماق <经> 标招、商招 : خېرىدار چاقىرىپ مەبلەغ كىرگۈزمەك 招商引资 / خېرىدار چاقىرىش ئاخباراتى 招标公告 / خېرىدار چاقىرىش ھۆكۈمەت گۇۋاھلىقى 招标公证

خېرىدارسىز 〔静〕 没有顾主的、没有买主的、无销路的

خېرىدارلىق ① «خېرىدار» 的名词形式 ②客户多的、买主多的 ③<转> 求婚者多的

خېرىدارلىق چېكى <经> 标底

خېرىدارلىق خېتى <经> 投标书

خېلى 〔静〕 很、相当(用在形容词、动词前表示程度) : ~ ياخشى 相当好 / بىز ~ ئۇزۇن مۇھاكىمە قىلدۇق . 我们讨论了许久。 بۇ ~ ئىلگىرى بولغان ئىش . 这是好久以前的事。 ئۇ ~ ۋاقىتلارغىچە جىم بولۇپ قالدى . 他安静了好一会儿。 بىزنىڭ خىزمىتىمىز ~ نەتىجىگە ئېرىشتى . 我们的工作取得了一定的成绩。

خېلى - خېلى 〔静〕 非常、非凡 : ئۇ ~ ئىشلارنى قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ . 他想干一番大事业。

خېمىر 〔静〕 面团 : ~ يۇغۇرماق 和面 / ~ زوۋۇلىسى 面剂子 / ~ يايماق 擀面 / ~ تۇتماق 和面 / ~ بوپتۇ . 面发了。

خېمىردىن قىل سۇغۇرغاندەك <成> 如探囊取物

خېمىرپەش 〔静〕 盖面团的布

خېمىرتۇرۇچ 〔静〕 ①面肥、酵面 ②<转> 本钱 ③<转> 墨水、学问 : ئۇنىڭ قورسىقىدا خېلى خېمىرتۇرۇچى بار . 他的肚子里有些墨水。 سىزنىڭ شۇنچىۋالا خېمىرتۇرۇچىڭىزنىڭ بارلىقىنى زادىلا بىلمەپتىمەن . 我压根儿不知道你有这么大的学问。

خېمىرتۇرۇچلۇق 〔静〕 作面肥的 : بىر ~ ئۇن 一作面团的肥面粉

خېمىرسىمان 〔静〕 面状的

خېمىرسىمان چۆكمە <医> 面状沉淀

خېنە 〔静〕 <植> 指甲花、凤仙花

خېنە قويماق 染(用凤仙花汁) : قولغا ~ 染指甲

خېنى 〔静〕 <方> 草料捐

خېنىگۈل 〔静〕 <植> 凤仙花、指甲花

خېنىلىك 〔静〕 ①凤仙花地 ②染了凤仙花的 : قىپقىزىل ~ بارماقلار 用凤仙花染得红红的指甲

خېنىم 〔静〕 ①王后、皇后 ②女士 ③小姐、太太

خېنىن 〔静〕 <药> 奎宁、金鸡纳霜

خېنىن دەرىخى <植> 金鸡纳树

خېيىم - خەتەر 〔静〕 危险、风险 : خېيىم - خەتەرگە ئۇچىرىماق 遇到危险 / ھەرقانداق ئىشتا ~ بولىدۇ . 做任何事都有风险。

خېپچا 〔静〕 (纺绸业和织毯业的)织板

خىت 〔叹〕 嘚 (赶驴、骡前进的吆喝声)

خىتاب (خىتابى) 〔静〕 呼吁

خىتاب قىلماق 大声说、呼吁、呼告 : كۆپچىلىككە ~ 向大伙呼吁

خىتابنامە 〔静〕 宣言书、呼吁书

خىتىن 〔静〕 <生> 几丁质

خىجالەت 〔静〕 ①惭愧、羞愧、难为情、不好意思、难堪 : راست گەپنىڭ خىجالىتى يوق . <谚> 说真话不怕难为情。 بارنىڭ خىجالىتىدىن يوقنىڭ خىجالىتى يامان . <谚> 一无所有的难堪胜过富有者的难堪。 ②难处 : نېمە خىجالىتىڭ بار؟ ئېيت ، قولۇمدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىمەن . 你有什么难处，说出来，我尽量帮助。

خىجالەت بولماق ①羞愧、为难、难为情、不好意思 : ئۇ پۇلنى ئۆز ۋاقتىدا قايتۇرالمىغانلىقىغا خىجالەت بولدى . 他因不能及时还钱而感到不好意思。 ②拮据 : پۇلغا خىجالەت بولۇۋاتىمەن . 我手头拮据。

خىجالەت تارتماق ①难为情 ②为难、急需要 : مەن ئازراق پۇلدىن خىجالەت تارتىپ قالدىم . 我急需一点儿钱。

خىجالەتتىن چىقماق 帮助别人摆脱尴尬、使别人摆脱窘境

خىجالەت قىلماق 为难 : سەن ئۇنى خىجالەت قىلما . 你不要为难他。

خىجالەتچىلىك 〔静〕 羞愧、难为情 : ئۇ ئۆزىنىڭ قابىلىيەتسىزلىكىدىن ~ ھېس قىلدى . 他因自己的无能而感到羞愧。 باشقىلار ئۆگىنىۋالدى ، مەنلا ئۆگىنەلمىدىم ، بۇ نېمە دېگەن ~ ! 别人都学会了，就我没学会，多难为情啊！

خىجالەتسىز 〔静〕 不为难的、好办的 : ~ ئىش 好办的事

خىجالەتمەن 〔静〕 难为情者、羞涩

خىجىل 〔静〕 惭愧、害臊、难为情 : مەن ئۇنىڭ ئالدىدا ناھا-

~ يتى. 我在他面前很羞愧。

خىجىل بولماق 害臊，惭愧，难堪：ئۇنىڭ ئۈچۈن مەن خىجىل بولدۇم. 我替他害臊。ئۇ ئۆزىنىڭ ئارقىدا قالغانلىقىدىن خىجىل بولدى. 他为自己的落后感到惭愧。ئۇ سەل خىجىل بولۇپ، ۋىلىلدە قىزاردى. 他感到有点难堪，微微涨红了脸。

خىجىل قىلماق 为难，使不好意思：ئۇ ناخشا ئېيتالمايدۇ، ئۇنى خىجىل قىلمىغۇلار. 她不会唱歌，就别再难为她了。

خىجىلچىلىق = خىجالەتچىلىك

خىجىللىق 〔静〕 羞涩：ئەركىن ھەم خۇشاللىق ھەم ~ چىقىپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن ماڭا تىكىلدى. 艾尔肯以既喜悦又羞涩的目光注视我。

خىچىك 〔静〕<方> 冰上头的一层水

خىدىر 〔静〕<方> 界限，边际，限度，止境

خىدىك¹ 〔静〕<方> 纣棍，后鞧

خىدىك² 〔静〕<方> 油提子

خىر¹ 〔模〕 嘿嘿

خىر² 〔静〕<方> 不害臊的

خىراج 〔静〕 ①田赋 ②费用，开支，花销

خىراجە 〔静〕<方> 泻药

خىراجەت 〔静〕 费用，经费，开支，花销：~ چىقىمى 费用支出 / خىراجەتنى چەكلىك سوممىدا تىزگىنلىمەك 经费限额控制 / خىراجەتنى ھۆددىگە ئالماق 费用包干 / ھەربىي ~ چىقىمى 军费开支 / يول خىراجىتى 路费 / ئائىلە خىراجىتى 家庭开支 / مېنىڭ ~ قىلغۇدەك يېرىم يوق، مۇنچىۋالا پۇل كېرەك ئەمەس. 我没有什么花销，花不了这么多的钱。

خىراجەت قىلماق 开支，花费

خىراجەتسىز 〔静〕 免费：~ ئوقۇماق 免费就读

خىراجەتلىك 〔静〕 花销，开支，自费

خىرامان 〔静〕 ①从容不迫的，洒脱的，逍遥自在的：②无忧无虑：~ ياشىماق 无忧无虑地生活

خىرە 〔静〕 ①昏暗的，暗淡的，晦暗的，朦胧的：چىراغنىڭ ~ يورۇقى 灯光的昏暗 ②<转> 沉闷，抑郁：كۆڭلى ~ بولماق 心情沉闷

خىرە - شىرە 〔静〕 昏暗，暗淡：مەن چىراغنىڭ ~ يورۇقىدا ھېلىقى ئادەمگە قارىدىم. 我在灯光的昏暗下，看了那人一眼。

خىرەلەشتۈرمەك «خىرەلەشمەك» 的使动态：بۇ سوئال ئۇنىڭ كۆڭلىنى خىرەلەشتۈردى. 这个问题使他心情沉闷。

خىرەلەشمەك 〔动〕 ①发暗，暗淡：چىراغ نۇرى سەل خىرەلەشتى. 灯光有点发暗。②沉闷：كۆڭلى ~ 心情沉闷

خىرەلىك 〔静〕 昏暗：ئۇ چەكسىز كەتكەن ~ ئىچىدە گۈزەل يۇرتىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. 在无边的昏暗中他想起了美丽的家乡。

خىرپە = سېمىزئوت

خىرت 〔模〕 唏溜：~ قىلىپ بۇرنىنى تارتماق 唏溜唏溜地吸鼻涕

خىرت - خىرت 〔模〕 抽搭，唏嘘：~ ئاۋاز چىقىرىپ يىغلىماق 抽抽搭搭地哭泣

خىرتىلداتماق «خىرتىلدىماق» 的使动态：روزى بۇرنىنى خىرتىلدىتىپ تارتىپ جاۋاب بەردى. 柔则唏溜唏溜地吸着鼻涕回答。

خىرتىلداشماق «خىرتىلدىماق» 的共同态：باللار خىرتىلدىشىپ يىغلاشتى. 孩子们抽抽噎噎地哭了。

خىرتىلدىماق 〔动〕 抽搭，抽噎：قىز ئۆزىنى تۇتالماي خىرتىلداپ يىغلاپ كەتتى. 姑娘情不自禁地抽噎着哭起来了。

خىر - خىر 〔模〕 ①嘿嘿：باللار ~ قىلىپ كۈلدى. 孩子们嘿嘿地笑。②呼噜：گېلى ~ قىلماق 喉咙呼噜呼噜地响

خىردەك 〔静〕<方> 喉咙

خىرقىراتماق «خىرقىرىماق» 的使动态

خىرقىراشماق «خىرقىرىماق» 的共同态：ھەممەيلەن خىرقىرىشىپ كۈلۈشتى. 大家都嘿嘿地笑了。

خىرقىراق 〔静〕 嘿嘿的，格格的：~ ئاۋاز 嘿嘿的声音 / ~ كۈلكە ئاۋازى 格格的笑声

خىرقىرىماق 〔动〕 哼哧，格格，咻咻：ئاچ ئىتقا ئاش بەرسە، توق ئىت خىرقىرار. <谚> 给饿狗喂食，饱狗使哼哼。ئۇ خىرقىراپ سۆزلەيدۇ. 他说话哼哧哼哧的。

خىرىس 〔静〕 凶相：ئىتنىڭ خىرىسى 狗的凶相

خىرىس قىلماق 发威，咄咄逼人，气势汹汹，挑战

خىرىلداق 〔静〕 瓮声瓮气的：~ ئاۋاز 瓮声瓮气的声音

خىرىلدىماق 〔动〕 ①哼哧，呼噜：كېكىردەك ~ 喉咙呼噜呼噜响。②嘿嘿：سورۇندىكىلەرمۇ سابىت بىلەن تەڭ خىرىلداپ كۈلۈشتى. 在场的人跟萨比提同时嘿嘿大笑。

خىزمەت 〔静〕 ①工作：ئىلمىي تەتقىقات خىزمىتى 科研工作 / ئىجتىمائىي ~ 社会工作 / ~ كېنىشكىسى 工作证 / ~ ئورنى 工作单位 / ئۇ بۇ يەرگە خىزمەتكە كەلگىلى

بىر يىلدىن ئاشتى . 了多年一作工儿这到他 。 خىزمىتە-
ڭىزگە تەييارمەن . 劳效您为愿 。②务职: خىزمەتتىن بو-
شاتماق 务职消撤 ③劳功: ~ كۆرسەتمەك 功立 / ~
كۆرسىتىپ جىنايىتىنى يۇماق 罪赎功立 / ~ كۆرسەتتىم دەپ
ئۆزىگە تەمەننا قويماق 傲自功居

خىزمەتتە بولماق ①力效، 劳效: كىرسلە ، خىزمىتىدە-
رىدە بولاي . 进请، 劳效您为愿 。②侍奉، 服侍: ئاتا -
ئانىسىنىڭ خىزمىتىدە بولماق 侍奉父母

خىزمەت قىلماق ①工作 ②侍候: ئۇ ئۇن نەچچە يىلدىن
بېرى ھاردىم ، تالدىم دېمەي ، خىزمەت قىلدى . 十多年来他
不辞辛苦地工 作 。③服务: خەلق ئۈچۈن ~ 为人民服
务

خىزمەتكە چۈشمەك 到职، 就职، 上任، 出任:
خىزمەتكە چۈشۈش نۇتقى سۆزلىمەك 发表就职演说 / يېڭى
بۆلۈم باشلىقى ئەتە خىزمەتكە چۈشىدۇ . 新科长明天上任 。

خىزمەتكە چىقماق ①上班 ②参加工作: سائادەت
1981 - يىلى 2 - ئايدا خىزمەتكە چىقتى . 萨阿代提 1981
年 2 月参加工作 。

خىزمەتكە قويماق 任命، 任用: ئۇلار يېڭىدىن خىزمەتكە
قويۇلغان كادىرلار . 他们是新近任命的干部 。

خىزمەتكە ئورۇنلاشماق 就业: خىزمەتكە ئورۇنلىشىش
تەربىيىسى 就业教育

خىزمەت كاتالوگى 工作目录، 公务目录، 勤务目
录

خىزمەت مەسئۇلىيىتى 工作职责

خىزمەت ھوقۇقى 职权: خىزمەت ھوقۇقىدىن قالايمىقان
پايدىلانماق 滥用职权

خىزمەت ۋاقتى 工作时间

خىزمەت ئىستاژى 工 龄

خىزمەت ئىشلىمەك ①工作، 做工作: مەن بۇ يەردە
خىزمەت ئىشلىگىلى 12 يىل بولدى . 我在此地工作二十年
了 。 خاتىرجەم بولۇڭ ، ئۇنىڭغا ئەمدى ئۆزۈم خىزمەت ئىشلەي-
مەن . 请您放心، 这回我亲自给他做工作 。②任职:
ئەلچىخانىدا ~ 在大使馆任职

خىزمەت يىغىنى 工作会议، 办公会议

خىزمەتچى 〔静〕①工作人员، 职员 ②仆人: ئۆي خىزمەت-
چىسى 家仆 / ساراي خىزمەتچىسى 店小二

خىزمەتچىلىك 〔静〕工作: سىز بىزنى خىزمەتچىلىككە ئېلىڭ .
你收下我们当工作人员吧 。

خىزمەتداش 〔静〕同事، 同仁

خىزمەتداشلىق 〔静〕同事(关系): ~ مۇناسىۋىتى 同事
关系

خىزمەتكار (خىزمەتكارى) 〔静〕①仆人، 仆役، 雇工 ②勤
务员: خەلقنىڭ خىزمەتكارى 人民的勤务员

خىزىر 〔静〕<宗>赫孜尔(穆斯林传说中的先知، 因
饮《生命之泉》的水得以永生، 经常以慈祥老人的面
目出现، 扶危救困)

خىزىر ئۆمرى <成> 长命百岁، 长生不老

خىزىر يولۇقعان <成> 时来运转، 吉星高照: ~
ئادەم 时来运转的人

خىسالىماق 〔动〕<方> ①嫉妒 ②经不住، 吃不消 ③
算计، 谋害

خىسەرگۈل 〔静〕<植> 寒蓬

خىسلەت 〔静〕品格، 气质، 本色: مىللىي قەھرىمانلارغا خاس
~ 民族英雄特有的气质 / ئىنقىلابچىنىڭ خىسلىتى 革命
者的本色

خىسلەتلىك 〔静〕有品格的، 有气质的: ياخشى ~ ئادەم
有良好品格的人

خىش 〔静〕砖: خام ~ 砖坯، 土坯 / ~ پىشۇرماق 烧砖

خىش ئەگمە <建> 砖拱

خىش ئويما <建> 砖雕

خىشچى 〔静〕烧砖工

خىشچىلىق 〔静〕烧砖业

خىشلىق 〔静〕砖的: كۆك ~ يول 铺青砖的路

خىڭ 〔模〕哼: ئۇ غەزەب بىلەن ~ قىلىپ قويدى . 他气呼
呼地哼了一声 。

خىڭ - خىڭ 〔模〕哼哼، 哼了会儿: بوۋاي ~ قىلىپ سۆز-
لەشكە باشلىدى . 老头子哼哼了会儿就说开了 。

خىڭىلداشماق «خىڭىلدىماق» 的共同态

خىڭىلدىماق 〔动〕发哼哼声: ئۇ دىمىقىنى قىقىپ خىڭىلداپ
قويدى . 他从鼻腔里哼了一声 。 بوۋاي ئۇنىڭغا كۆزىنىڭ
قۇيرۇقىدا قاراپ قويۇپ خىڭىلداپ سۆزلىدى . 老汉用眼角扫
了他一眼، 哼哼地说 。

خىل 〔静〕①种类: بىرنەچچە ~ مېۋە 几种水果 / ئىككى
~ دۇنياقاراش 两种世界观 / خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان
ئىككى ~ زىددىيەت 两类不同性质的矛盾 / خىللارغا ئاي-
رىماق 分类 ②般配的، 相配的: قىز ئۆز خىلىنى تاپتى . 姑
娘找了一个与自己相配的人 。 سەن مېنىڭ خىلىم ئە-
مەس . 你配不上我، 你不是我的对手 。③精良的، 最
好的، 经过挑选的: ~ قوشۇن 精兵 / قوشۇنلارنى ~ ،

مەمۇرىي ئورۇنلارنى ئىخچام قىلماق / 政简兵精 قوغۇننى قاسىم ئاخۇندىن ئالايلى ، ئۇنىڭ ~ قوغۇنلىرى بار . 斯喀到瓜甜买 。瓜甜的好最有他، 买儿那洪阿木

خىل كەلمەك 适合: ئاشۇ يىگىت سىزگە خىل كېلىدۇ . 。你合适很子伙小个那

خىل خىلىغا كەلمەك 非常相称، 非常般配

خىلاپ 〔静〕 违犯، 违背: قانۇنغا ~ 违犯法律، 违法 / ھەقىقەتكە ~ 违背真理 / ئىنتىزامغا ~ 违犯纪律 / خەلقنىڭ ئىرادىسىگە ~ ئىش 违背人民意志的事

خىلاپ بولماق 违犯، 背违

خىلاپ كەلمەك 违犯، 背违

خىلاپلىق 〔静〕 违反، 背违

خىلاپلىق قىلماق 违背، 违犯: ۋەدىگە ~ 违约 / دۆلەت قانۇنىغا ~ 违犯国法 / قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ ، ئىنتىزامنى بۇزماق 违法乱纪 / جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ قانۇنىيىتىگە ~ 违反社会发展的规律

خىلاپلىق ھەققى 〈经〉 违约金

خىللاتماق «خىللىماق» 的使动态

خىللاشتۇرماق «خىللاشماق²» 的使动态: رەھبەرلىك بەنزىسىنى تېخىمۇ ~ 使领导班子更精干

خىللاشماق¹ «خىللىماق» 的共同态: يولۇچىلار قوغۇنلارنىڭ ياخشىسىنى خىللاشتى . 旅客们挑选了最好的甜瓜。

خىللاشماق² 〔动〕 变精干: ئىدارىمىزنىڭ رەھبەرلىك بەنزىسى خىللاشتى . 我们单位的领导班子变精干了。

خىللانماق «خىللىماق» 的被动态: خىللانغان ئاتلار 精选的马匹، 精心挑选的马匹

خىللىق 〔静〕 ①种类: شېئىر ۋەزنلىرىنىڭ كۆپ خىللىقى 诗歌韵律的多样性②。精良، 精干

خىللىماق 〔动〕 挑选: بۇ خىللاپ ئۈزۈلگەن ئالمىلار . 这是经过挑选摘下来的苹果。

خىلمۇ - خىل 〔静〕 各式各样، 五花八门: ~ ئويۇنچۇقلار 各式各样的玩具 / ~ تاۋارلار 五花八门的商品 / ماگىزىندا ~ ماللار بار . 商店里各色货物一应俱全。

خىلۋەت 〔静〕 偏僻的، 僻静的: ~ جاي 偏僻的地方

خىلىت 〔静〕〈医〉 体液(血، 痰، 黄胆汁، 黑胆汁的统称)

خىلىت تەڭشەش توقىچىقى 〈药〉 行滞罗哈尼孜牙片

خىمخام 〔模〕〈方〉 结结巴巴، 慌慌张张

خىمىيە 〔静〕 化学: ئەمەلىي ~ 应用化学

خىمىيە ئالىمى 家学化

خىمىيە بانكىسى 〈经〉 行银学化

خىمىيە پەلسەپىسى 学哲学化

خىمىيە سانائىتى 工化، 业工学化

خىمىيىلىك 〔静〕 的学化: ~ دورا 品药学化 / ~ خاراكتېر 质性学化

خىمىيىلىك ئانالىز 〈化〉 析分学化

خىمىيىلىك بۇلغىنىش 染污学化

خىمىيىلىك بىرىكىش 〈化〉 成合学化

خىمىيىلىك پوتېنسىئال 〈化〉 势学化

خىمىيىلىك تالا 维纤学化

خىمىيىلىك تەركىب 〈化〉 分成学化

خىمىيىلىك تەڭپۇڭلۇق 〈化〉 衡平学化

خىمىيىلىك تەڭلىمە 〈化〉 式程方学化

خىمىيىلىك داۋالاش 〈医〉 疗化، 疗治学化

خىمىيىلىك رېئاكسىيە 〈化〉 应反学化

خىمىيىلىك فىزىكا 理物学化

خىمىيىلىك قورال 〈军〉 器武学化

خىمىيىلىك ئوغۇت 肥化، 料肥学化

خىمىيىلىك ئۆزگىرىش 化变学化

خىمىيىلىك ئېلېمېنت 〈化〉 素元学化

خىمىيىلىك يېمىرىلىش 〈地〉 学化، 化风学化 用作化风

خىمىيۋى = خىمىيىلىك

خىنا 〔静〕〈方〉 物礼婚结

خىنىلىق 〔静〕〈方〉 的送赠时事喜白红办友朋戚亲 物钱

خىنولىن 〔静〕〈化〉 林喹

خىيارشەنبەر 〔静〕〈植〉 花链金度印

خىيال (خىيالى) 〔静〕 ①心思، 念头، 思路، 想法: ئۇنىڭ خىيالى ھامان ئۆز ئۇغلىدا ئىدى . 他的心思总是在自己儿子上身。 ئۇنىڭ نېمە خىيالى بارلىقىنى كىم بىلسۇن ؟ 谁知道他有什么念头？ خىيالىنى بۇلۇۋەتمەك 打断思路②幻想، 梦想، 想像: بۇ ~ ئەمەس ، رېئاللىق . 这不是幻想، 是现实。 پاشاگۇل ئۇنىڭ خىيالىدا قىزلارنىڭ ئەڭ گۈزىلى. ـمىش . 帕夏古丽在他的想像中是最美丽的姑娘。

خىيال ئەيلىمەك = خىيال قىلماق

خىيال باساماق 思绪万千: پەرھات ئۆز ياتىقىغا يېنىپ كەلدى ، لېكىن يالغۇزچىلىقتا خىيال بېسىپ ، زادى ئۇخلىيال. ـمىدى . 排尔哈提回到自己住处، 孤独中他的思绪万千

。睡人以难، 千

خىيال سۇرمەك 出神: ئۇ ئۆرە تۇرۇپ سەل خىيال سۇرۇپ قالدى . 。神会一了出着站他

خىيالغا پاتماق 陷入沉思: جامال تىرنىقىنى تاتىلاپ خىيالغا پاتتى . 。思沉入陷甲指着抠力马加

خىيالغا چۆكمەك = خىيالغا پاتماق

خىيالغا كەتمەك 凝思، 出神: ئۇ دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ خىيالغا كەتتى . 。着思凝، 外窗着望他

خىيال قىلماق 想، 想往: ماڭا ئىشەنمىسىلە ئىختىيارلىرى، ئۇبدان خىيال قىلىپ باقسىلا . 您不相信我، 随您的 但، 要好好想一想 。 ئۇ ئەينى زاماندا تراكتورچى بولۇشنى خىيال قىلغان ئىدى . 他当时向往当一名拖拉机手。

خىيال كىرمەك 产生念头: مېنىڭ كۆڭلۈمگە مۇنداق بىر خىيال كىرىپ قالدى . 。头念个一样这了生产里心的我

خىيالى بۆلۈنمەك 打断思路: بۇ گەپنى ئاڭلاپ بىردىنلا خىيالىم بۆلۈندى . 。了断打被然突路思的我، 话这了听

خىيالدىن كۆتۈرۈلمەك 淡忘: بۇ ئىش ئاللىقاچان خىيالىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتتى . 。了忘淡已早我事件这

خىيالغا كەلگەننى قىلماق <成> 为所欲为: خىيالىڭىزغا نېمە كەلسە شۇنى قىلىۋېرىڭ . 您想到什么就干什么。

خىيالغا كەلمەك 想起، 想到، 记起: مۇھىم بىر ئىش خىيالىغا كەلدى . 他突然想起一件重要的事情。 ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ

خىيالغا كىرىپ چىقماسلىق 万万想不到: بۇ ئىشلار ئۇلارنىڭ خىيالىغا كىرىپ چىقمايدۇ . 这样的事他们万万想不到。

خىيالەن 〔静〕想像: ~ دىدار كۆرۈشمەك 想像中会面 / ~ ھۆكۈم قىلماق 臆断

خىيالپەرەس 〔静〕幻想家، 空想家، 空想主义者

خىيالپەرەسلىك 〔静〕空想主义، 幻想主义

خىيالچان 〔静〕沉思的: ~ ئادەم 沉思的人

خىيالچانلىق 〔静〕沉思的神情: ئۇنىڭ تەمكىنلىكى ، خىيالچانلىقى قىزنىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمەيتتى . 他沉着، 沉思的神情浮现在姑娘眼前。

خىيالىي 〔静〕想像的، 假想的، 空想的

خىيالىي تەلىمات <哲> 空想学说

خىيالىي تۇيغۇ <心> 幻觉

خىيالىي جەمئىيەت <哲> 幻想社会

خىيالىي سوتسىيالىزم 空想社会主义

خىيالىيلىق 〔静〕想像، 假想، 空想

خىيانەت 〔静〕①贪污②背叛، 背信弃义: سېنىڭ بۇ قىلمىشىڭ سۇيىقەستتىن ئۇچۇن ~ ئەمەسمۇ؟ 你的这种行为不是对苏普塔依的背叛吗?

خىيانەت قىلماق ①贪污: شۇنچە كۆپ پۇلغا خىيانەت قىلغان ئادەمنى جازالىمىسا بولمايدۇ . 对这么多钱贪污的人不处罚不行。②背叛، 信背، 弃义: دوستىغا ~ 对朋友背信弃义 / مۇھەببەتكە ~ 背叛爱情

خىيانەتچى 〔静〕①贪污犯، 贪污分子②背信弃义的人

خىيانەتچىلىك 〔静〕①贪污行为: ~ دېلوسى 贪污案件 / خىيانەتچىلىككە قارشى تۇرماق 反贪污 ②叛变行为، 背信弃义

خىيانەتكار = خىيانەتچى

خىيانەتكارلىق = خىيانەتچىلىك

خىيانەتكارانە 〔静〕背信弃义的: ~ ھۇجۇم 背信弃义的进攻

خىيقوۋۇق 〔静〕<方> 大门(庭院的双扇门)

خىيكۆت 〔静〕<方> 心野的، 不着家门儿的

د

د ①维吾尔文第九个字母②该字母名称

داپ[1] 〔静〕<艺> 手鼓: ئىككى نان تاپسا، بىرنى ~ قىلىپ چاپتۇ. <谚> 挣到两个馕，一个当手鼓敲；喻同"及时行乐"，"今朝有酒今朝醉"。

داپ چالماق 打鼓，敲手鼓

داپ داراڭلىغان، ئىشەك ھاڭرىغان يەردە يۈرمەك <成> 到处凑热闹，游手好闲: داپ داراڭلىغان، ئىشەك ھاڭرىغان يەردە يۈرىدىغان بۇ ئادەمگە ئەلچىلىك راسا خوش ياقتى. 让这个游手好闲的人去说媒，使他格外高兴。

داپنى باشقا سەنەمگە چالماق <成> 重打鼓另开张，改弦易辙，换个法子，改弦更张: ئەمدى داپنى باشقا سەنەمگە چالساق بولامدۇ؟ 如今重打鼓另开张行不行？

داپ ئۇسسۇلى <艺> 手鼓舞

داپ يارماق <成> 吹牛，办事过火

داپ يۈز <成> 厚脸皮，没皮没脸，不知羞耻: يەنە خىجىل بولماي كەلگىنىنى مۇنۇ داپ يۈزنىڭ! 看这个没皮没脸的东西，又来了！

دېپىنى چالماق <成> 为他人敲边鼓，替他人说话: بۇلۇمدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ دېپىنى چالىدىكەن. 科里的人全都为他说话。

داپ[2] 〔静〕<农> 方头大砍土曼

داپەندە = داپچى

داپەندىلىك = داپچىلىق

داپتالما 〔静〕<方> 厚脸皮，痞子

داپچى 〔静〕 手鼓演奏者

داپچىلىق 〔静〕①手鼓演奏②手鼓制造业

داپخۇن 〔静〕（馕坑下面的）通风口

داپ - دۇمباق 〔静〕 锣鼓，鼓乐: ~ چېلىپ قارشى ئالماق 敲锣打鼓地欢迎

داپشاق 〔静〕<骂> 不害臊的，厚脸皮的（指女性）

داپشاقلىق 〔静〕 厚颜无耻

داپشايماق 〔动〕 厚着脸皮，死皮赖脸呀: داپشىيىپ تۇرۇۋېرەمسەن، كەتسەڭ بولامدۇ؟ 你就这么死皮赖脸呀，走开不行吗？

داپشىيىشماق «داپشايماق» 的共同态

داپقۇر 〔静〕 回，次，趟，轮: بۇ ~ مەن باراي، يەنە بىر ~ سەن بار. 这回我去，下回你去。 بىرىنچى ~ مېھمانلار كېلىپ بولدى. 第一轮客人来齐了。

داپقۇر - داپقۇر 〔静〕 三番五次，一再: قەرز ئىگىلىرى ~ قەرز سۈيلەپ كەلدى. 债主们三番五次来催债。

داپلاتماق «داپلىماق» 的使动态

داپلاشماق «داپلىماق» 的共同态

داپلانماق «داپلىماق» 的被动态

داپلىماق 〔动〕①拍实，捣实，打实: ئېتىز قىرىنى ~ 把田埂拍实②（用铁锤给农具）打出刃

دات 〔静〕 锈：تۆمۈر دېتى 铁锈 / مىس دېتى 铜锈 / تۆمۈرنى ~ يەيدۇ ، ئۆمۈرنى دەرد . <谚> 铁锈毁铁，痛苦折寿。

دات باسماق 生锈

دات زەمبۇرۇغى 锈菌

دات سىزىقى <农> 锈纹

دات كېسەللىكى <农> 锈病

داتاڭ 〔静〕 大堂（衙门的）

داتاڭ سورىقى <成> 大堂审问，兴师问罪：قېنى ، كىم داتاڭ سورىقىغا تارتىلىدىكىن ، كۆرەرمىز . 到底谁在大堂受审，我们等着瞧。

داتسىت 〔静〕<地> 英安岩，英安石山岩

داتلاشتۇرماق «داتلاشماق» 的使动态

داتلاشماس 〔静〕 不生锈的，不锈的

داتلاشماس پولات <冶> 不锈钢

داتلاشماق 〔动〕 生锈：پىچاق ~ 刀子生锈

داتلىنىش سۇغۇرتىسى 锈损险

داجىتماق «داجىماق» 的使动态：شىددەت بىلەن تۇرتۇپ كەلگەن سۇ سابىرنى بىرنەچچە مېتىر كەينىگە داجىتتى . 急湍的流水把萨比尔向后推了几米远。

داجىشماق «داجىماق» 的共同态：باللار قورقۇشۇپ كېتىپ ، ئىتتىك كەينىگە داجىشتى . 孩子们害怕了，纷纷向后很快退去了。

داجىماق 〔动〕 躲开，绕开，闪开，往后缩：ئېشەك كۆل كۆرسە ئېغىنايدۇ ، سۇ كۆرسە داجىيدۇ . <谚> 驴见了灰就打滚，见了水就往后缩。

داجياڭ 〔静〕<军> 大将

داچا 〔静〕 别墅

داچەن 〔静〕 大钱：بىر داچەننىڭ تۆشۈكىدىن مىڭ قېتىم ئۆتىدىغان ئادەم 钻钱眼的人 / بىر داچەننىڭ ئۈستىدە تىك تۇرماق 爱财如命，舍命不舍财

داخان 〔静〕<宗> 巫神，巫师

داخانلىق 〔静〕 巫术

داخانلىق قىلماق <宗> 当巫师，行巫术

داخشالماق 〔动〕<方> 震动，颠簸

داخركولۇار 〔静〕 （神话中的）魔袋

داخىڭگەي 〔静〕<方> 傲慢，自大

داخىڭگەيلىك 〔静〕<方> 傲慢劲儿，自大劲儿

داخىل 见下

داخىل بولماق 参加，参与，进入（在未约定的情况下）：ئىرادە بىلەن ئەخمەتنىڭ تويىغا داخىل بولۇپ قالدىم . 我碰巧参加了伊拉代和艾合麦提的婚礼。

داد （دادى） 〔静〕 苦楚，愁苦，悲声，哀号

داد دېمەك 苦诉，抱怨，申诉，深恶痛绝：مومايىنىڭ تۈگىمەس كوتۇلداشلىرى مېنى داد دېگۈزدى . 老太婆没完没了的唠叨使我深恶痛绝。

داد ئېيتماق 苦诉，苦叫，抱怨

دادىغا يەتمەك ①关心疾苦，关心痛痒，同情：ئۇنىڭ دادىغا يېتىدىغان ھېچكىم يوق . 没有人关心她的疾苦。②把事做到家，达到顶点：قاسىم ھەرقانداق ئىشنى دادىغا يەتكۈزۈپ ئىشلەيدۇ . 喀斯木作任何事都要做到家。

دادا 〔静〕<方> ①爸爸，爹爹②爷爷③叔叔，伯伯（对父辈的尊称）

دادەن 〔静〕 石：بىر ~ بۇغداي 一石麦子

دادەنلىك 〔静〕 一石种子：ئىككى ~ يەر 播两石种子的地

داد - پەرياد 〔静〕 哀号声，哭号声，号叫声

داد - پەرياد چەكمەك 叫苦连天，叫苦不迭

داد - پەرياد قىلماق 叫苦连天，呼天抢地

داد - پەرياد كۆتۈرمەك 鬼哭狼嚎

دادخا 〔静〕 ①投诉者，苦主②审判官，法官：دەردىمگە ~ ئىزدەپ يەنە شۇ قانۇن ئورنىغا كەلدىم . 为了寻找主持正义的法官，我又到这个法律事务所来了。

دادخور 〔静〕 爱诉苦的，爱抱怨的：~ ئادەم 爱诉苦的人 / بۇ ~ ئاغزى بېسىلماي ھەممىلا يەردە دادلاپ يۈرىدۇ . 这个爱抱怨的人嘴不停地到处诉苦。

دادخورلۇق 〔静〕 爱诉苦，爱抱怨

دادخورلۇق قىلماق 怨天尤人

دادلاشماق «دادلىماق» 的共同态

دادلىماق 〔动〕 号哀，诉苦，埋怨，抱怨：باشقىلار ئۈستىدىن ~ 抱怨别人

داد - مۇئامىلە 〔静〕 应酬，交往

دادۇر 〔静〕<植> 大豆

دادۇي 〔静〕 大队

دادۇيجاڭ 〔静〕 大队长

دادۇيجاڭلىق 〔静〕 大队长职务

دادىل 〔静〕 大胆，勇敢：~ ئادەم 大胆的人

دادىللاشتۇرماق «دادىللاشماق» 的使动态

دادىللاشماق 〔动〕 变大胆，大胆起来：ئىككىلەن بىللە ماڭسا ، كىشى خېلى دادىللىشىپ قالىدىكەن . 两个人一块儿走，人的胆子就大起来了。

دادىللىق 〔静〕 勇气，胆量，勇敢行为：مەتربەم ئىشتا

قىزغىن بولسىمۇ، دادىللىقى كەم ئىدى. 工然虽木伊热提麦
。气勇乏缺可，情热作
دادىللىق قىلماق 气勇出拿
دار¹ (دارى) 索软③桩马吊②架绞①〔静〕
دار بېشى 端一的地接连索软
داردىن قاچقان 的要人没②徒命亡，赖无①
دارغا ئاسماق 刑绞处 <法>
دار ئويۇنى (一之目项育体统传族尔吾维)绳软走
دار² 声啦哒的出发时西东拉拖〔模〕
دار³ ئەخمەت قاراقۇرۇم تېزمىلىرىنىڭ ئەڭ :岭峻，壁峭〔静〕
يىراق دارىلىرىدا 30 يىل ئىشلەپ كەلدى. 喀在提麦合艾
。年十三了作工中岭峻山重的远偏最脉山仑昆喇
دار⁴ 体个，身独，独单 <方>〔静〕
داراز 长〔静〕
داراز تارتماق 长抻，长伸
دارازا ئادەم ~ :个高瘦，梧魁，子个高，子个大〔静〕 高
يىراق 人的子个 / توپ ئىچىدىن بويى تېرەكتەك بىر ~ چىقىپ كەل-
دى. 。人子个高的样一树杨像头个个一出走中群人
داراڭ 当丁〔模〕
داراڭ - داراڭ 当当丁丁〔模〕
داراڭ - دۇرۇڭ 当当丁丁〔模〕
داراڭغىدە 声一地咣，声一啷当〔静〕
داراڭلاتماق «داراڭلىماق» 态动使的
داراڭلىتىشماق «داراڭلاتماق» 态同共的
داراڭلىماق پەتنۇس يەرگە :响作当丁，响作啷当〔动〕
چۈشۈپ داراڭلاپ كەتتى. 。响作啷当上地在掉盘托
دارامەت مەملىكىتىمىز- :项进，款进，益收，入收①〔静〕
نىڭ مىللىي دارامىتى يىلمۇيىل ئاشتى. 一入收民国的国我
产财，富财②。长增年一比年
دارامەت بېجى 薪，税课益收，税益收 <经>
税俸
دارامەتسىز 的项进无，的入收无〔静〕
دارامەتلىك ئىش ~ :的钱赚，的利盈〔静〕 的钱赚 ئوقەت
意生
دارايى 衣衬纱儿条 كۆڭلەك ~ :纱儿条①〔静〕
دارچىن 树桂 <植>〔静〕
دارچىنگۈل 桂月，花桂 <植>〔静〕
دار - دار 啷哐啷哐 سۆرىمەك ~ :呼呼，啷哐啷哐〔模〕
拖地
دارداڭ 耳风招 قۇلاق ~ :的开张，的起竖〔静〕

دارداتماق «دارداىماق» 态动使的
دارداىماق يامغۇردا قالغان تېرىدەك دارديىپ :硬干①〔动〕
قالغان خام كۆڭلەك 布土的硬干样一子皮的过淋水雨像
衬衣②伸胳膊蹬腿：دارديىپ ياتماق 地腿蹬膊胳伸
着躺
دارىدە 声一当丁，声一啷哐〔静〕
دارقا 瘦，树枯〔静〕
دارقا مال 畜瘦
دارقىراتما 哨风(的筝风)〔静〕
دارقىراتماق «دارقىرىماق» 态动使的：دارقىرىتىپ ئېلىپ ماڭ-
ماق 走带地搡带推连
دارقىرىماق 响作嗒嗒〔动〕
دارقىلىق 态状弱瘦②方地的多干树枯①〔静〕
دارۋاز 人的刑绞行执②者绳大走①〔静〕
دارۋازلىق بالىلىرىمنى ئەگەشتۈرۈپ ~ قى- :业绳大走〔静〕
لىپ يۈرگىنىمگە 30 يىلدىن ئاشتى. 走事从们子孩着带我
。了年多十三经已业行绳大
دارۋىن (家学物生国英)文尔达〔静〕
دارۋىن تەلىماتى 说学文尔达 <生>
دارۋىنىزم 义主文尔达 <生>〔静〕
دارىتما 喻隐〔静〕
دارىتما گەپ 语隐
دارىتمىلاشماق «دارىتمىلىماق» 态同共的
دارىتمىلىق 角抹弯拐，射影〔静〕
دارىتمىلىماق 角抹弯拐，射影〔静〕
دارىلئاجىزىن 院利福，院老养，院养疗人疾残〔静〕
دارىلپۇنۇن 院究研，院学〔静〕
دارىلداتماق «دارىلدىماق» 态动使的
دارىلدىماق 响作嗒嗒〔动〕
دارىلمۇئەللىمىن 校学科专范师，校学范师〔静〕
دارىلئىتام 校学儿孤，院儿孤〔静〕
دارىماق ئۇ بىز تەرەپكە دارى- :来，去，踩，蹬，足涉①〔动〕
مايدۇ. 。门的们我登不从他 بالىغا شامال :患，受②
دارىپتۇ. 。了风受子孩 染沾③ 入渗，：نانغا كىرسىن دارىپ
قاپتۇ. 油煤了上沾馕 见遇④。
دارىن 人大〔静〕
داس¹ كىر دېسى / يۇز يۇيىدىغان ~ :子盆①〔静〕 盆衣洗
盆脸洗②盆骨 <理生>: ~ تۇزەش ئوپېراتسىيىسى 骨
术正矫盆
داس بوشلۇقى 腔盆 <理生>

داس بوشلۇقى يەللىكى <医> 炎腔盆
داس[2] 〔静〕 (用子皮的过熟或子橡刮)刀刮.
داستان 篇诗، 诗长، 诗事叙 <文>①〔静〕: خەلق ئاغ-
زىدا ~ بولماق 泣可歌可، 颂赞民人被 / ئۇيغۇر خەلق
داستانلىرى 吾维》)坦斯达 <艺>②诗长间民尔吾维
(曲套二第中《姆卡木二十尔
داستانچى 人的诗长唱说 <文>〔静〕
داستانچىلىق 业诗长唱说 <文>〔静〕
داستىخان 布桌، 布餐①〔静〕: گۈللۈك ~ 食②布餐花
饭 <转>③(的赠馈)品
داستىخان ئاپارماق 品食送(主事给时事喜白红)
داستىخان تەييارلىماق 品食的赠馈备准②饭备①
داستىخان سالماق 客请 <转>②布餐铺①
داستىخان قىلماق ③品食的送赠备准②布餐做①
话闲传: مۇشۇ گەپنىمۇ داستىخان قىلىپ كۆتۈرۈپ كەلدىڭمۇ؟
？吗我给传也你话的样这
داستىخانغا چاقىرماق 餐进请، 客请
داستىخانغا كەلمەك 座入، 席入
داستىخانغا ئولتۇرماق (时宴赴)席就
داستىخىنى كەڭ 客好慨慷 <成>
داستىخىنى يوق 客好不، 气小، 啬吝 <成>
داستىخانلىق 料布布餐②的布餐有①〔静〕: ماگىزىندىن
~ سېتىۋالدىم. 。子料的布餐作了买店商从我
داسسۆڭەك 盆骨 <理生>〔静〕
داسسىمان 式盆، 状盆〔静〕
داسسىمان جىنس (岩成火)盆岩 <地>
داسلانماق ① «داسلىماق» 态动被的②(品制皮毛)毛掉:
جۇۋىنىڭ پېشى داسلىنىپ كېتىپتۇ. 。了毛掉襟前的衣大皮
داسلىماق 刮(刀刮用)〔动〕: تېرىدىكى تۈكلەرنى داسلاپ
چىقارماق 毛的上子皮刮
داش 儿洼水②锅大①〔静〕
داش قازان 锅大
داش قازاندا قوشقاچ پىشۇرماق 烹鼎牛 <成>
作大题小، 鸡
داش قازاننىڭ ئېشى 饭锅大
داشقال 余渣残 <转>②渣矿، 渣炉 <冶>①〔静〕
孽، 滓渣: جەمئىيەتنىڭ داشقىلى بولماي، قۇرغۇچىسى بولاي-
لى! 者设建的会社当要而، 滓渣的会社当要不们我!
داشقال بېتون 土凝混渣炉
داشقال چىقارغۇچ 器渣除
داشقال سېمونت 泥水渣矿
داشقال يول 路渣矿، 路渣炉 <交>
داشقاللاشماق 化滓渣، 滓渣成变، 渣结〔动〕
داشقاللىق 方地的渣炉有堆، 渣矿〔静〕
داشقايناق 烩杂大 <食>〔静〕
داشى 湖的涸干 <方>〔静〕
داشياۋ 校大 <军>〔静〕
داغ[1] 斑، 点斑①〔静〕: يۈزىدە ~ بار 斑有上脸 / قان دېغى
斑血، 迹血 / قوياش دېغى ③痕伤، 痕疤②子黑阳太
点污، 病毛، 行劣: ئۇزىدە قىلچە ~ يوق دەپ قارايدىغانلار
ئەمەلىيەتتە پاسكىنا ئادەملەر بولۇشى مۇمكىن. 毛点一为认自
。人的脏肮是能可上际实人的有没都病
داغ تەگمەك ① 污玷: ئۇ يەر ـ بۇ يېرىگە داغ تەگكەن
ئاق كۆڭلەك 坏败②衣衬白的渍污上沾处几好: ئۆزىنىڭ
نامىغا داغ تەگكۈزۈۋېلىشنى كىم خالايدۇ؟ 己自坏败意愿谁
？声名的
داغ چۈشۈرمەك 污去
داغ قالماق 迹印下留، 痕疤下留
داغدا قالماق 丧懊، 心伤، 苦痛
داغدا قويماق 丧懊使، 心伤使، 苦痛使
داغ[2] 的过热加، 的过沸煮〔静〕: قازاندىكى ماينى ~ قىلىپ
قويدۇم. 。下一了热油的里锅把我 ماي ~ بولدى. 炼油
。了过
داغال 的糙粗، 的粗 <方>〔静〕
داغجىماق 抖发، 颤打 <方>〔动〕
داغدام 畅通، 畅宽〔静〕: ئىشىك ~ ئوچۇق ئىدى. 开大门
。着
داغدام يول 道大明光، 路大، 道大庄康
داغدۇغا 氛气乐欢، 势声〔静〕: شۇ تاپتا ھېيتگاھ جامەسى
ئالدىدا ساما قىزىغان بولۇپ ئەتراپ ھېيت داغدۇغىسىغا چۆمگە-
نىدى. 围周使舞玛撒的跳欢前寺真清尕提艾، 时这
。氛气日节片一现出
داغدۇغىسىز 悄悄静، 息无声无〔静〕
داغدۇغىلىق 盛، 荡荡浩浩، 烈烈轰轰، 鼓旗张大〔静〕
大: ~ زىياپەت 会宴的大盛 / ~ تەشۋىق قىلماق 旗张大
传宣地鼓
داغسىز 的白清، 的点污没، 洁光〔静〕
داغلاتماق[1] «داغلىماق[1]» 态动使的
داغلاتماق[2] «داغلىماق[2]» 态动使的
داغلاشماق «داغلىماق[2]» 态同共的

داغلاغۇ 〔静〕 <古、动>艾豹 (一种飞禽)

داغلانماق[1] «داغلىماق[1]» 的被动态

داغلانماق[2] «داغلىماق[2]» 的被动态

داغلىق 〔静〕 ①有斑点的、有疤痕的②忧郁、痛苦

داغلىق تۈدارى <植> 腺茎独行菜

داغلىق قوزۇش كېسىلى <植> 斑枯病

داغلىماق[1] 〔动〕 ①烧灼、烫、烙: قاپارتقۇنى ~ 灼水泡 / يۈرەك ـ باغرىنى ~ ②心如火燎、使难过、使伤心、使后悔

داغلىماق[2] 〔动〕 炼(把油烧开): مايىنى ~ 炼油

داغمال 〔静〕 烧灼器、烙铁

داغماللاتماق «داغماللىماق» 的使动态

داغماللاشماق «داغماللىماق» 的共同态

داغماللانماق «داغماللىماق» 的被动态

داغماللىماق 〔动〕 焊: زاپچاسنى ~ 焊接零件

داغۇر 〔静〕 达斡尔族

داغۇر بال قارىغىيى <植> 落叶松(兴安)

داغۇر كىرىشى <植> 白芷

داغۇرچە 〔静〕 ①达斡尔语、达斡尔文②达斡尔式

داغۇل 〔静〕 <方> 诡计多端、老奸巨猾

داغۇللۇق 〔静〕 <方> 狡猾、老奸巨猾、诡计多端

داغۇاز 〔静〕 滑头、骗子

داغۇازلىق 〔静〕 滑头为行、骗人的把戏

داغى 〔静〕 <古> 还、仍、也、以及

داغىستان 〔静〕 <地> 达格斯坦

داغىستان تاغ قويى <牧> 达格斯坦山地羊

داق[1] 〔模〕 噔、哐: ئۇ مۇشتىنى جوزىغا ~ قىلىپ ئۇردى . 他噔地一拳打在桌子上。 ئىشىك ~ قىلىپ يېپىلدى . 门哐地一声关上了。

داق[2] 〔静〕 空、硬、光板儿: يەر ~ 空地、硬地

دلق سۇ 白开水

داقا ـ داقاك 〔模〕 哐当哐当

داقا ـ دۇقا 〔模〕 语无伦次

داقا ـ دۇمباق 〔静〕 锣鼓: چېلىپ قارشى ئالماق ~ 敲锣打鼓地欢迎

داقاق 〔静〕 恫吓、数落

داقاق قىلماق 恫吓、数落

داقاك 〔模〕 咣当(物体撞击声或震动声)

داقاڭشتماق «داقاڭشماق» 的使动态

داقاڭشماق 〔动〕 咣当作响: ھارۋا تېتىر يولدا داقاڭشىپ كېلىۋاتاتتى . 大车在贫瘠的路上咣当咣当地走来。

داقاڭدە 〔静〕 哐当一声

داقال 〔静〕 (长在下唇凹处的)须

داقاللىق 〔静〕 有须的

داقداق 〔模〕 哐哐

داقداقچى 〔静〕 ①打梆子的人、更夫②探子、盯梢的、走狗

داقداقچىلىق 〔静〕 ①打更②盯梢

داق ـ دۇق 〔模〕 哐当(击物声): يېقىنلا بىر يەردىكى ~ قىلغان ئاۋازدىن چۆچۈپ كەتتىم . 我被近处的哐当声吓一跳。

داققال 〔静〕 <古> 农官

داققىدە 〔静〕 哐地一声: مۇدىر شىرەگە ~ مۇشتلىدى ـ دە ، چاچراپ ئورنىدىن تۇردى . 主任在桌子上哐地砸了一拳，一跃而起。

داقۇ 〔静〕 <方> 脱了毛的皮子、光面皮子

داكا 〔静〕 纱布: ياغلىق ~ 白纱布头巾 / ئاق ~ 白纱布

داكىرون 〔静〕 的确良

داڭ[1] 〔模〕 楞

داڭ قاتماق 楞住、呆住: ئوغرى قورقىنىدىن داڭ قېتىپ قالدى . 小偷吓呆了。

داڭ[2] 〔静〕 钟

داڭ چالماق 敲钟

داڭ ئۇرماق 打钟

داڭ[3] 〔模〕 当(钟声)

داڭ[4] (داڭقىم ، داڭقىڭ ، داڭقى) 〔静〕 名声、名气、名望: يالغۇز ئاتنىڭ چېڭى چىقماس ، چېڭى چىقسىمۇ داڭقى چىقماس . <谚> 一匹马扬不起尘，扬起尘也出不了名；喻：同"单丝不成线，独木不成林"。

داڭ چىقارماق 出名、闻名、饮誉

داڭ قازانماق 出名、闻名

داڭ كەتمەك 闻名、扬名、名声远扬

داڭدار = داڭلىق

داڭ ـ دۇڭ 〔模〕 丁当

داڭزا 〔静〕 档案

داڭقان 〔静〕 鼎

داڭقان پۈتى 无伦次的、颠三倒四的: ~ گەپ 语无伦次

داڭقانپۈت 〔静〕 <植> 附地菜、附地草

داڭگال 〔静〕 ①土疙瘩、土坷拉: توخۇ ~ چۈشىدۇ ، ئۆچكە

جـاڭگال . <谚> 是的见梦羊山، 拉坷土是的见梦鸡
丛木灌 。پالچىدا ~ تولا ، شائىردا خىيال . <谚> 命算
:人下乡، 佬巴乡 ②。多想幻的人诗، 多瘩疙土的
سەن داڭگاللارنىڭ كارامىتىنى بىر كۆرەيچۇ . 你看看要倒我
。事本的佬巴乡个这

داڭگاللىق 〔静〕 方地的多瘩疙土

داڭگوي = كېرەش

داڭلاتماق «داڭلىماق» 态动使的

داڭلاشماق «داڭلىماق» 态同共的

داڭلانماق «داڭلىماق» 态动被的

داڭلىر 〔静〕<方> 的瘦، 的弱瘦

داڭلىق 〔静〕 著名، 驰名، 有名: ~ ئالىم 著名科学
家 / ~ ئەسەر 名著 / ~ رەسسام 著名画家

داڭلىق رازۋېدچىك 大侦探

داڭلىق مەھسۇلات <经> 名优产品

داڭلىماق 〔动〕 赞赏، 夸奖، 夸耀: ئۇلار ئۆز ماللىرىنى داڭ-
لاپ خېرىدار چاقىرماقتا ئىدى . 他们夸耀着自己的货物،
以叫卖声招徕顾客。

داڭلىداتماق «داڭلىدىماق» 的使动态

داڭلىدىماق 〔动〕 叮当作响

دال 见下

دال بـولماق 顶事، 济事(多用于否定): بۇنى يېگەچ
تۇر ، ئازراق بولسىمۇ قورسىقىڭغا دال بولىدۇ . 你吃点儿吧،
至少也能充充饥。

دال بولالماسلىق 不顶事، 无济于事: مۇنچىلىك پۇل
ھېچنەرسىگە دال بولالمايدۇ . 这么一点钱无济于事。

دال تۇرماق 对付، 顶住، 对峙: توسمىنى يـار ئېلىپ
كەتسە ، ئۈچ - تۆتىمىز دال تۇرالمايمىز . 大坝一旦决了口،
我们三四个人顶不住。

دالا (دالاسى) 〔静〕 野外، 原野، 旷野

دالا ئاپتوموبىلى <交> 越野车

دالا ئات بەيگىسى <体> 越野赛马

دالا ئارمىيىسى <军> 野战军

دالا ئايرودرومى <军> 野战机场

دالا چاشقىنى <动> 田鼠

دالا زەمبىرىكى <军> 野战炮

دالا شىپاتى <地> 长石

دالا قارلىغىچى <动> 土燕

دالا مەشغۇلاتى <地> 野外作业

دالا مەشىقى <军> 野外训练

دالا ھاۋا مۇداپىئەسى <军> 野战防空

دالا ئۇرۇش قىسىملىرى <军> 野战部队

دالا ئۇرۇشى <军> 野战

دالا يۈگۈرۈشى <体> 越野跑

دالالەت 〔静〕 劝告، 诱导، 指引

دالالەت قىلماق 劝告، 劝奉، 劝导، 引导

دالالەتچى 〔静〕 劝告者، 启示者

دالان 〔静〕<建> 门厅، 穿堂، 外屋، 外厅

دالانتىكنى 〔静〕<植> 阿尔菲菊، 亚飞廉

دالانچە 〔静〕 ①小外间②<生理> 前庭، 小房

دالانچە سۈيى <生理> 房水

دالانلىق 〔静〕 有外屋的، 有外厅的

دالبېرگىيە 〔静〕<植> 檀树، 黄檀

دالتون 〔静〕 道尔顿(英国物理学家، 化学家)

دالتون قانۇنى <物> 道尔顿定律

دالدا[1] 〔静〕 ①背风②隐蔽处: باتۇرخان دەرھال ئۆزىنى دالدىغا
ئالدى . 巴图尔汗立即隐蔽起来。

دالدا بولماق ①遮挡، 拦阻: بورانغا ~ 挡风 / ئەسكە-
لىك قىلاي دېسە ، ئىشەك تېزىكى دالدا بولۇر . <谚> 想暗
地使坏، 借驴粪藏身。②<转> 顶事، 起作用: داق
سۇئاچ قورساققا دالدا بولماپتۇ . <谚> 白开水解不了饿。

دالدا قىلماق 挡، 遮: شامالدىن ~ 挡风 / ئاكام قولىنى
دالدا قىلىپ تاماكىسىنى تۇتاشتۇردى . 哥哥用手遮着风点
燃了香烟。

دالدا ئوقۇر <地> 背风槽

دالدا يەر <地> 死角

دالدا[2] 〔静〕<古> 棉帘

دالداقىماق 〔动〕<方> 隐蔽، 躲开، 避开

دالداياقا 〔静〕<古> 护项

دالدەك 〔静〕<方> 传闲话者، 传谣的

دالدىلانماق 〔动〕 ①隐蔽، 藏، 保护: بۇ يەر شامالدىن دالدى-
لىنىشقا ئەپلىك ئىكەن . 这地方便于避风。②<军> 隐蔽

دالدىلىنىش ئۆڭكۈرى <矿> 避身洞

دالدىلىنىشماق «دالدىلانماق» 的共同态

دالدىلىماق 〔动〕 ①作掩护، 挡②<物> 屏蔽

دالۋاي 〔静〕 ①诱饵: قۇش دالۋايغا كەلدى . 鸟吃诱饵来了。
②(土法织绸机上的)木滑轮

دالۋاي چۆرۈمەك 摇木滑轮

دالۋايلاشماق «دالۋايلىماق» 的共同态

دالۋايلىماق 〔动〕 放诱饵

دام¹ (دامى) 〔静〕 套圈、局骗②索套、井陷、子夹兽捕①
دامغا چۈشمەك ①被套住: ھوشيار كېيىك ئاخىر ئۇۋ-
چىنىڭ دامىغا چۈشتى. 了住套人猎被于终羊黄的觉警。
②<转> 被俘虏: مۇھەببەت دامىغا چۈشكەن قىز 爱被
情俘虏的姑娘。③上圈套、落入陷井、上当: ئۇ گول-
راق بولغاچقا، ئاسانلا كىشىلەرنىڭ دامىغا چۈشۈپ قالىدۇ. 他比
较憨、容易上别人的当。
دام² 〔静〕 大话、牛皮
دام قىلماق 炫耀、显摆: ئۇ يېڭى كىيىم كىيسىلا، ئۆيمۇ
ئۆي كىرىپ دام قىلىدۇ. 她只要穿上新衣服、就挨家挨
户去显摆。
داماس 〔静〕 大麻丝葛布
دامان 〔静〕<方> 大窝窝馕
دامبا 〔静〕 大坝
دام - توزاق 〔静〕 圈套、套索
دامجۇق 〔静〕 ①饭间的: ~ چاي 上午饭(早饭与午饭
之间的)②公用的: ~ ۋېلسىپىت 公用自行车
دامچى 〔静〕 好自夸的人、好说大话的人: ئۇ دامچىنىڭ
گېپىگە قانداقمۇ ئىشەنگىلى بولسۇن! 那个好自夸的人的话
怎么能相信呢!
دامخور 〔静〕 好自夸的人
دامخورلۇق 〔静〕 说大话: تولا ~ قىلما، ئەدە تورۇۋاتسەن،
بىلەمسەن؟ 别说大话了、现在你在哪儿知道吗?
دامدارلىماق 〔动〕<方> 愚弄、捉弄
دامكا 〔静〕<体> ①王棋(俄式跳棋)②下王棋时走
到对方最后一道线后可自由走动的棋子
دامكرات (دامكراتى) 〔静〕<机> 千斤顶、千斤
داملاتماق «داملىماق» 的使动态
داملاشماق «داملىماق» 的共同态
داملانماق «داملىماق» 的被动态
داملور 〔静〕<方> 煮肉锅两边支锅盖的木架
داملىماق 〔动〕 吹嘘、炫耀、夸耀: ئۆزىنى داملىغان بىرىنچى
ئەخمەق، خوتۇنىنى داملىغان ئىككىنچى ئەخمەق. <谚> 夸
耀自己的是头号傻瓜、夸耀老婆的是二号傻瓜。
دامىماق 〔动〕<古> 漾
داموللا 〔静〕 大毛拉(学识渊博的宗教人士)
دامىگىي 〔静〕<方> 爱自夸的、自吹自擂的
دان 〔静〕 ①颗粒: بۇغداي دېنى 麦粒 / ئامبار دانغا لىق تول-
دى. 库房装满了粮食。②粮食: دانىنى ئۆيدە يەپ، تالا-
دا كاككىلىماق <成> 在家吃食、在外下蛋; 喻同"吃里
扒外"③饲料(谷料)
دان ئالماق = دان تۇتماق
دان ئايرىش ماشىنىسى <农> 脱粒机
دان ئايرىماق <农> 脱粒
دان تۇتماق <农> 结实、灌浆
دان سوققۇچ <农> 连枷
دان سۈرمەك = دان تۇتماق
دان سۈيى <农> 灌浆期的浇水(灌浆水): ~ جان
سۈيى. <谚> 灌浆水是活命水。
دانا (داناسى) 〔静〕 英明、贤明、明哲: ~ تەدبىر 英明
的措施 / ~ كىشى ئاز سۆزلەپ، كۆپ ئاڭلار. <谚> 明
哲的人少说多听。~ مەسلىھەت 高明的建议 / ~ ئۆزد-
نى نادان تۇتىدۇ. 大智若愚。
دانالىق 〔静〕 英明、贤明: سىزنىڭ مۇشۇنداق دانالىقىڭىز ئون
تۈمەن چېرىكتىن كۈچلۈك. 您的如此英明之举比拥有十
万士兵强。
دانە 〔静〕 ①籽: ئانارنىڭ دانىسى 石榴籽②颗、个、只、
粒(作量词): بىر ~ پۇرچاق 一粒豆子 / بىر ~ تۇخۇم
一个鸡蛋
دانە - دانە 〔静〕 ①一粒一粒、一颗一颗、一枝枝、一
个个: ~ ياخشى گۈرۈچ 一粒一粒的好米②<转> 一
板三眼、一下一下地: سۆزنى ~ قىلىپ سۆزلىمەك 说话
一板三眼 / ~ يازماق 一笔一画地写
دانباش 〔静〕<植> 谷粒菊、半毛菊
دانچە 〔静〕 ①粒、珠: ئۇنىڭ كىرپىكلىرىدىكى ياش دانچىلىرى
ئاي نۇرىدا خۇددى مەرۋايىتتەك پارقىراپ تۇراتتى. 她眼睫毛
上的泪珠在月光下像珍珠一样闪闪发亮。
دانچە ئوغۇت <农> 颗粒肥料
دانچۇق 〔静〕 ①嗉子: سىزنىڭ قارىشىڭىز توخۇنىڭ دانچۇقىدەك
بەكمۇ تار ئىكەن. 你的看法像鸡嗉子一样太狭隘了。
②鸟食罐: قىسماقنىڭ دانچۇقى 鸟夹上的鸟食罐
دانچىسمان 〔静〕 颗粒状、粒状
دانچىسمان قۇرۇلما <农> 粒状结构
دانخور 〔静〕 食谷子的鸟: دانخورلار توپى 食谷鸟群
دانسىز 〔静〕 ①不结籽的: ~ سامان 不结籽的麦草
②秕的: ~ بۇغداي 秕麦粒
دانلاتماق «دانلىماق» 的使动态
دانلاشماق «دانلىماق» 的共同态
دانلىق 〔静〕 ①带粒的②颗粒饱满的: ~ بۇغداي 颗粒
饱满的麦子

دانلىق زىرائەت 谷类作物

دانلىق ئۆسۈملۈك 谷类植物

دانلىماق 〔动〕①啄食: ھويلىدا بىر توخۇ دانلاپ يۈرەتتى. 一只鸡正在院子里啄食。②打野食: بۇ چوكان ئېرىنى باشقا يەرلەردە دانلاپ يۈرىدۇ دەپ ئويلاپ، سەل كەچرەك كەلسە، ئۇنىڭدىن گۇمانلىنىپ سوقۇشتى. 这小媳妇常想着男人在外面打野食，只要男人回来稍晚点便和男人吵闹。

دانخورەك 〔静〕<医> 痤疮，粉刺

دانىشمەن 〔静〕大学问家，学识渊博的人，贤哲

دانىشمەن تېشى 哲人之石

دانىشمەنلەرچە 〔静〕圣人般的

دانىشمەنلەشمەك 〔动〕成为学识渊博的人

دانىشمەنلىك 〔静〕贤明，明哲

دانىكار (دانىكارى) 〔静〕硼砂

دانلاپ 见下

دانلاپ تېرىماق <农> 点种，点播

دانىيېل 〔静〕丹聂耳(英国化学家，气象学家)

دانىيېل باتارېيىسى <物，化> 丹聂耳电池

داھىي 〔静〕领袖

داھىيانە 〔静〕领袖般地，英明地

داھىيانە بېشارەت <哲> 天才预想

داھىيلىق 〔静〕领袖人物，领袖地位

داۋ 〔静〕<宗> 道

داۋ تەلىماتى <宗> 道学

داۋا¹ (داۋاسى) 〔静〕疗法，疗效，良药: ساپ ھاۋا، تەنگە ~. <谚> 新鲜空气是健身的良药。ئۆزۈم تاپقان بالاغا، نەگە باراي داۋاغا. <谚> 自己惹来的祸，到那儿去寻医。

داۋا بولماق 有疗效

داۋا تاپماق 找治疗办法: بوۋاينىڭ كېسىلى داۋا تاپتى. 老爷爷的病找到治疗办法了。

داۋا قىلماق 治疗，医治

داۋا² (دا:ۋا) 〔静〕训斥

داۋىسىنى بەرمەك 训斥，斥责

داۋىسىنى يېمەك 挨训，挨骂

داۋا³ 〔静〕(土法染布用的)红柳花

داۋا⁴ 〔静〕<方> 肉头，拖拉，懒散

داۋاسىز 〔静〕无疗效的，不能治的

داۋاسىز كېسەل 不治之症

داۋالاتماق «داۋالىماق» 的使动态: ساۋۇتنىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ قالدى، ئابدۇرېھىم ئۇنى دوختۇرخانىدا داۋالىتىپ ئۆزى قارىدى. 萨伍提的病加重了，阿卜杜热伊木让他在医院治疗并亲自守护。

داۋالاشماق «داۋالىماق» 的共同态

داۋالانماق «داۋالىماق» 的被动态: شۇ قېتىم ئۇرۇمچىدە بىر ئايغا يېقىن داۋالاندىم. 那次我在乌鲁木齐治疗了将近一个月。

داۋالغۇتماق «داۋالغۇماق» 的使动态: ھېلىقى لەھەڭ سۇنى داۋالغۇتۇپ، سۇ ئۈستىگە لەيلەپ چىقىپتۇ. 那条鲨鱼搅动着水，浮在了水面上。

داۋالغۇش 〔静〕摆动，摇晃，摇摆

داۋالغۇش پەرقى <物> 摆动误差

داۋالغۇشچان 〔静〕摆动性的，波动性的

داۋالغۇشچانلىق 〔静〕波动性

داۋالغۇشلۇق 〔静〕荡动，摇动，动荡不安

داۋالغۇشماق «داۋالغۇماق» 的共同态

داۋالغۇماق 〔动〕①动荡，乱动，摇动，骚动: ئادەملەر خۇددى دېڭىز دولقۇنىدەك بىر ئۇيانغا ـ بىر بۇيانغا داۋالغۇشقا باشلىدى. 人们像海潮一样，忽儿这边忽儿那边地骚动起来。③激动: ئۇنىڭ تىنچسىز كۆڭلى تېخىمۇ داۋالغۇشقا باشلىدى. 他不平静的心情更加激动了。

داۋالىق 〔静〕有疗效的，有作用的

داۋالىماق 〔动〕治疗，医治: كېسەلنى ~ 治病 / كېسەلنى داۋالاپ، ئادەمنى قۇتقۇزماق 治病救人

داۋالاش تەنتەربىيىسى <体> 医疗体育

داۋالاش كۇرسى <医> 疗程

داۋالاش ئورنى <医> 诊所

داۋالاش ئۈنۈمى <医> 疗效

داۋالاش ئىلمى <医> 治疗学

داۋالاش يىڭنىسى <医> 毫针

داۋالىنىش ئۈچۈن كېپىلگە بېرىش <法> 保外就医

داۋام (داۋامى) 〔静〕①继续，持续，延续 ②(学生的)考勤

داۋام قىلماق 继续

داۋاملاشتۇرماق «داۋاملاشماق» 的使动态: ئۇ بۇ ئىشنى ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىمۇ ئۈزمەي داۋاملاشتۇرۇپتۇ. 这件事他上中学以后仍然不间断地继续下来。

داۋاملاشتۇرۇشماق «داۋاملاشتۇرماق» 的共同态

داۋاملاشتۇرۇلماق «داۋاملاشتۇرماق» 的被动态: ئوسمان ئوس-

曼斯奥对 . تەدىكى سوراق تولۇق بىر كېچە داۋاملاشتۇرۇلدى
。夜整一了续继问审的

داۋاملاشما 〔静〕 的续连，的续继
داۋاملاشما تۈس <语> 体续持
داۋاملاشما جىنايەت <法> 罪犯续连
داۋاملاشما زايوم <经> 券债续持
داۋاملاشما شامال <气> 风续持
داۋاملاشما يامغۇر <气> 雨降续持

داۋاملاشماق 〔静〕 续继，续持，续延： يىغىن تېخى داۋاملە-
شىۋاتىدۇ . 。续继在还议会

داۋاملىق 〔静〕 ①经常性的，持续性的②继续
داۋاملىق ئۇچماق <交> 续航
داۋاملىق ئىجارە <经> 续租

داۋامىدا 〔助〕 过程中

داۋان[1] 〔静〕 大坂，达坂，山口斜坡： داۋاندىن چۈشمەك 下
大坂 / داۋانغا چىقماق 上大坂

داۋان[2] 〔静〕 (织布机的)综光纟
داۋان تارتماق 拉综光纟

داۋان[3] 〔静〕<方> 打沙枣用的长棍

داۋانچى 〔静〕 大坂小路维护者

داۋبەن 〔静〕 道班

داۋ - دەرەخ 〔静〕 树木

داۋراڭ 〔静〕 声势，嘈杂，喧嚷，大话，聒噪
داۋراڭ سالماق 大喊大叫，大事张扬，说大话

داۋراڭچى 〔静〕 造声势者，喧哗者，说大话者

داۋراڭسىز 〔静〕 无声势的，平静的，无声无息的

داۋزىچۆپ 〔静〕 缫丝锅旁的梯状木架

داۋلى 〔静〕 道理

داۋلىسىز 〔静〕 无理的，没道理的

داۋلىسىزلىق 〔静〕 无理取闹，蛮不讲理

داۋلىلىق 〔静〕 有理的，有道理的

داۋۇشتوت 〔静〕<植> 疗齿草，齿叶草

داۋۇل[1] 〔静〕 战鼓(围猎用)

داۋۇل[2] 〔静〕<气> 飑
داۋۇل لىنىيىسى <气> 飑线

داۋېي 〔静〕<军> 大尉

داۋىخور 〔静〕 习惯于受训斥的，属核桃的，贱骨头：
~ ئادەم 贱骨头

داۋىخورلۇق 〔静〕 对训斥习以为常： سەن ئۇنداق ~ قىلما .
你不要那样没皮没脸。

داۋىد 〔静〕<宗> 达伍德《古兰经》中的古代先知之
一，《旧约全书》称"大卫"）

داۋىدىيە 〔静〕<植> 珙桐

داۋىماق 〔静〕<方> 过大坂，过山头

دائىر 〔助〕 有关的，关于： ساناائەتكە ~ مەسىلە 有关工业
的问题

دائىرە 〔静〕 范围，圈子，框框，界限： ھەرىكەت دائىرىسى
运动范围 / ھۆكۈمەت دائىرىلىرى 政府当局 / دائىرىدىن
چىقماق 超出界限 / يېرىم ~ 半圆形

دائىرە بەلگىسى <艺> 起止符号
دائىرە ھاسىل قىلماق <艺> 大圆圈

دائىرىسىز 〔静〕 非定域的，局域的
دائىرىسىز تىلىم 非定域条纹

دائىرىلەنمەك «دائىرىلىمەك» 的被动态

دائىرىلىك 〔静〕 有范围的，环形的，有界限的
دائىرىلىك تەڭپۇڭلۇق 局域平衡
دائىرىلىك تور <电> 局域网
دائىرىلىك تىلىم 定域条纹
دائىرىلىك چاچ چۈشۈش 斑秃，(婴儿)脱发

دائىرىلىمەك 〔动〕 划界，划范围

دائىم 〔静〕 经常，时常，常常： ~ بىللە بولماق 常在一
起 / ~ تەييار تۇرماق 常备不懈，随时准备着 / ئۇ ~
ئۆيدە . 他经常在家。

دائىما = دائىم

دائىملاشتۇرماق «دائىملاشماق» 的使动态： پارتىيە ئەزالىرى-
نى تەربىيىلەش خىزمىتىنى دائىملاشتۇرۇش ، تۈزۈملەشتۈرۈش
كېرەك . 要使教育党员的工作经常化，制度化。

دائىملاشماق 〔动〕 经常化： سىياسىي ئۆگىنىش ~ 政治学
习经常化

دائىملىق 〔静〕 ①经常的，日常的，长期的②经常性
دائىملىق ئايلانما ئېقىم <气> 常定环流
دائىملىق بۇلاق <地> 常年泉
دائىملىق خىزمەت 经常性工作
دائىملىق دەريا <地> 常年河，常流河
دائىملىق كۆل <地> 常年湖
دائىملىق ئىشچى 长期工

دائىمىي 〔静〕 经常，时常，常务
دائىمىي ئارمىيە <军> 常备军
دائىمىي خىزمەت ئاپپاراتى 常设办事机构
دائىمىي ئەزا 常任理事

دائىمىي خروموسوما 体色染常 ＜生＞
دائىمىي قوشۇن 队军规常、军规常 ＜军＞
دائىمىي كاپىتال 本资变不 ＜经＞
دائىمىي كومىتېت 会员委务常
دائىمىي مۇدىرىيەت 会事董设常
دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى 员委务常
دائىمىي ۋاكالەتچىلىك 理代年常
دائىمىي ئىشلار 作工常日、务事常日
دايـمـال 〔静〕 ＜方＞ 、架支（的枝树撑支或墙住顶）
子撑
دايۇەنشۇەي 〔静〕 ＜军＞ 帅元大
دايى 〔静〕 ＜古＞ 役衙、隶皂
دايىماق 〔动〕 ＜方＞ 住托、住撑、住顶②应供、给供①
دە 〔助〕 ①—……就: ئۇ ماشىنىدىن چۈشتى ـ ~ ، ئۆيگە قاراپ
چاپتى . 跑里家往就车下一他。②嘛、呀、呢: ئۇمۇ جان
بېقىش ئۈچۈن ئوقەت قىلىشى لازىم ـ ~ . 做命活为要也他
سەن يېيىپ يۈرۈپتىكەن. بۇ پىتنە ـ پاسات سۆزلەرنى 。嘛意生
ـسەن ـ ~ . 呀的布散你是言谣些这来原 。 بۇلاق سۈيى
بولغان بولسا ، قانغۇچە ئىچەتتىم ـ ~ . 可我، 水泉有是要
。呢够个喝要
دەبدەبـە 〔静〕 ①声势: ~ پەيدا قىلماق 造声势②雄纠
纠、声势浩大、浩浩荡荡: غەلىبە قازىنىپ ~ بىلەن قايتىـ
ماق 雄纠纠地凯旋归来
دەبدەبىلىك 〔静〕 ① 声势浩大的、大张旗鼓的: ~ ھەـ
رىكـەت 声势浩大的运动②慷慨激昂、富丽堂皇: ~
تـوي مـۇراسىمى 富丽堂皇的婚礼 / قىزنىڭ سۆزلىرى ~
ئىدى . 姑娘的话慷慨激昂。
دەپتەر 〔静〕 册、簿、子本
دەپتەرچە 〔静〕 子本小
دەپتەرچى 〔静〕 ①帐房先生②制作或销售本子的人
دەپتەرسىمان 〔静〕 的式记簿
دەپتەرسىمان پاي چېكى ＜经＞ 票股式券记簿
دەپتەر ـ قەلەم 〔静〕 具用习学、笔和子本
دەپتىن 〔静〕 ＜纺＞ 板线紧（的机绸织、的车纺）
دەپتىن تىغى ＜纺＞ 子算板线紧
دەپتىن شانىسى ＜纺＞ 绳吊板线紧
دەپسە 〔静〕 ＜方＞ 垫坐制皮（的上子鞍在铺）
دەپسەك 〔静〕 台平的上山
دەپسەن[1] 〔静〕 靴毡短
دەپسەن[2] 〔静〕 ＜方＞ 秆秸的过碾

دەپسەندە 〔静〕 踏践、辱凌、辱屈
دەپسەندە بولماق 蹦蹂被、踏践被
دەپسەندە قىلماق 蹦蹂、踏践
دەپسەندىلىك 〔静〕 态状的蹦蹂被、踏践被
دەپسەنگە 〔静〕 ＜方＞ 子蹬脚(的车行自)
دەپشەمەك 〔静〕 ＜古＞ 迁升、升晋
دەپنـە 〔静〕 葬埋、葬安: ~ ئىشلىرى 宜事葬丧 / ~
مۇراسىمى 礼葬 / ~ ئىشلىرىنى باشقۇرماق 丧治 / دەپنـە
ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئورنى 馆仪殡
دەپنە قىلماق 葬安、葬送: بىز چـوڭقۇر قـايغۇ بىلەن
سەپدىشىمىزنى دەپنە قىلدۇق . 了葬安情心的痛沉以们我
。友战
دەتالاش 〔静〕 执争、论争、吵争: مەن ~ ئۈستىگە كېلىپ
قاپتىمەن . 吵争上赶正我。
دەتالاش قىلماق 论争、吵争: ئۇلار پۇل خەجلەش ئۇسـ
ـتىدە دەتالاش قىلىشىپ قالدى . 争了生发事的钱花为们他
。吵
دەتتىكام 〔静〕 ①赢吧(掷骰子时的叫声)②冒险: بـۇ
ئىشقا ئازراق ~ قىلماي بولمايدۇ . 行不险点一冒不事这。
دەت ـ دەت 〔静〕 渐逐、渐渐、慢慢 چوڭ ~ دېگەن بالا
بولىدۇ . 的大长慢慢会子孩。
دەججال 〔静〕 ①＜宗＞ 号时近临日末界世)勒加吉岱
人的了透坏、子骗 ＜转＞②(物怪的教叛们人召
دەخلى 〔静〕 扰干、响影、碍妨: ~ يوق 事碍不
دەخلى بەرمەك 碍妨、响影
دەخلى بولماق 扰干、碍妨
دەخلى قىلماق 扰干、扰打、碍妨
دەخلى يەتمەك 扰打、响影、碍妨
دەخلى ـ تەرۇز 〔静〕 犯侵、害侵、扰侵、碍妨
دەخلى ـ تەرۇز قىلماق ＜法＞ 犯侵
دەخلى ـ تەرۇز قىلىنغۇچى ＜法＞ 者犯侵被
دەخلىسىز 〔静〕 的犯侵受不、的犯侵可不
دەخلىسىز ھوقۇق ＜法＞ 权犯侵可不
دەخلىسىز ئىمتىياز ＜法＞ 权特的犯侵可不
دەخـلـىسىزلىك 〔静〕 犯侵受不、犯侵可不 پۇقرالارنىڭ
قانۇندا بەلگىلەنگەن ئىززەت ـ ھۆرمىتىنىڭ دەخلىسىزلىكى تولۇق
ئېتىـراپ قـىلىنىشى كېرەك . 犯侵受不严尊的定法民公
。认承全完到得应
دەخمىزە 〔静〕 担负、事烦麻、赘累
دەخمىزە بولماق 担负加增、烦麻添: ئـايشەم تۇرغۇن

ـ ئۇچۇن بىر دەخمىزە بولدى . 个一的贡尔图了成姆谢依阿
。担负

دەخۋىچى 〔静〕 <方> 者谣传、者话闲传

دەر 〔静〕 <方> 子弹璃玻

دەرەبزۇن 〔静〕 <方> 面墙雕木

دەرەخ 〔静〕 <植> 树、木树

دەرەخ پىتى <动> 虱木

دەرەخ دەپنىسى 葬树

دەرەخ ھەرىسى <动> 蜂树

دەرەخ يېلىمى 胶木

دەرەخزار = دەرەخلىك

دەرەخزارلىق = دەرەخلىك

دەرەخسىز 〔静〕 的木树有没

دەرەخسىمان 〔静〕 的状树

دەرەخسىمان ئۆسۈكچە <理生> 突状树

دەرەخلىك 〔静〕 林树、丛树

دەرەش 〔静〕 子锥

دەرەڭگە 〔静〕 ①棒子、棍子: كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورق- ماپتۇ ، ئەرگە تەگكەن دەرەڭگىدىن . <谚> 不的路走上晚 黑天怕 ، 嫁了人的不怕棍子 。②(的前腿畜牲)羁 ③挂着羁的木牛(供鸟禽: ~ ئېسىلغان كالا 木绊、木 栖息的)棍栖

دەربەدەر 〔静〕 的浪流: ~ كىشىنىڭ بارمايدىغان يېرى ، كىر- مەيدىغان تۆشۈكى بولمايدۇ . 没有流浪汉不去的地方、不 钻的洞。

دەرپەردە 〔静〕 门帘、窗帘、屏风

دەرد 〔静〕 ①疼痛 ②痛苦、苦楚、苦衷: داۋاسىز ~ 无法 医治的痛苦 ③伤脑筋、头痛、苦楚

دەرد بولماق 痛苦

دەرد تارتماق 经受痛苦、受苦

دەرد تۆكمەك 吐苦水、诉苦

دەرد قالماق 悔恨、懊悔、陷于痛苦

دەرد قىلماق ①使疼痛 ②恶化

دەرد كەلمەك 出现艰难困苦、遇到困难

دەردكە دەرمان بولماق 关心疾苦、关心痛痒、医治 疼痛

دەردكە قالماق 落难、遇到麻烦

دەردكە يەتمەك 同情

دەردنى ئىچىگە يۇتماق 有苦说不出、忍气吞声

دەرد ئېيتماق 诉苦、叫苦

دەردى چىقماق 消愁、消气、解恨

دەردى ئۆتمەك 痛苦不堪、受折磨

دەردى ئىچىگە پاتماسلىق 苦不堪言、无法忍受 痛苦

دەردىنى ئالماق 解恨、出气

دەردىنى باسماق 自我安慰、自己给自己宽心、 消愁

دەرد ـ ئەلەم 〔静〕 痛苦、苦楚、苦难: قىز ھەممە دەرد ـ ئەلەمنى كۆز ياشلىرى بىلەن چىقىرىۋەتمەكچى بولغاندەك ئېزى- لىپ يىغلىماقتا ئىدى . 姑娘好象要用眼泪排除一切痛苦 似地哭泣着。

دەرد ـ ئەھۋال 〔静〕 疾苦、痛痒

دەرد ـ پىغان 〔静〕 痛苦、悲伤

دەردداش 〔静〕 同病相怜者、贴心人

دەردلەشمەك 〔动〕 ①互相诉苦 ②窘迫、愁苦

دەردلىك 〔静〕 有苦衷的、痛苦的

دەرد ـ ھەسرەت 〔静〕 悲苦

دەردۋابالا 〔静〕 苦难

دەردىسەر 〔静〕 伤脑筋的事、头痛的事

دەررە 〔静〕 (伊斯兰教宗教法庭上使用的)皮鞭: دەررى- گە باسماق 答鞭、挞鞭

دەررۇ 〔静〕 立刻、马上、即刻: بۇ يەردىن ~ يوقال! 你立 刻从这里滚开！

دەررىلەتمەك «دەررىلىمەك» 的使动态: مەمەت بەگ قازىلارنىڭ يېنىغا بېرىپ ياقۇپنى دەررىلەتمەكچى بولدى . 麦麦提伯克 到哈孜身边准备让他挞鞭亚库普。

دەررىلەنمەك «دەررىلىمەك» 的被动态: بۇ ھاياسىزلارنىڭ ئەر- كەكلىرى 30 ، ئاياللىرى 20 دىن دەررىلەنسۇن! 这些不知羞 耻的男人各打 30 鞭、女人各打 20 鞭。

دەررىلىمەك 〔动〕 答鞭、挞鞭: شۇنداق قىلىپ ، قازى ھېلقى زىناخورنى ئورنىدىن قوپالمىغۇچە دەررىلەشكە بۇيرۇپتۇ . 于是哈 孜就下令鞭打那个淫棍起身、没

دەرس 〔静〕 ①课 ②课程、功课 ②教训: يۇقىرىدىكى گەپلەر ئۇنىڭغا بىر قېتىملىق ئەمەلىي ~ بولدى . 以上的话对他 是一次实实在在的教训。

دەرس ئالماق 听课、求教

دەرس بەرمەك 授课、上课、讲课

دەرس پىلانى 教案

دەرس تاشلىماق 罢课

دەرس تەكرارلاش 复习功课

دەرس تەييارلاش 预习；备课

دەرس سائىتى 课时

دەرستىن قالماق 缺课，旷课

دەرسخانا 〔静〕 课堂，教室

دەرسلىك 〔静〕 ①教材，教程，课本，教科书：~ تۈزمەك 编教材 ②教学用的：~ كىتاب 教学用书 / ~ ماتېرىيال 教材

دەرغەزەپ 〔静〕 愤怒，气愤

دەرغەزەپ بولماق 发怒，生气，七窍生烟

دەرقەمتە 〔静〕 ①当面：~ تۇرۇپ ئىلتىماس سۇنماق 当面呈 ②聚在一起，一道，一起：ئۇلار ئەتىگەنلىك چاينى ~ ئولتۇرۇپ ئىچىشتى. 他们聚在一起喝早茶。

دەرقەمتە بولماق 聚会，相聚：بىر يەرگە ~ 相聚在一起，济济一堂

دەرقەمتە قىلماق 让相见，让当面对证

دەرگاھ (دەرگاھى) 〔静〕 ①住处，住所 ②宫廷，宫殿，宫：خۇدانىڭ دەرگاھىغا كەتمەك 去天廷，见胡大去 / پادىشاھنىڭ دەرگاھى 皇宫

دەرگۇمان 〔静〕 疑心，半信半疑：مەن ئۇنىڭغا تازا ئىشەنمەي، ~ تۇرىۋاتىمەن. 我实在不相信他，正在这里犯疑。

دەرگۇمان بولماق 怀疑：مۇتەخەسسىسلەر بۇ ئىلمىي ماقالىنىڭ قانداق يېزىلغانلىقىغا دەرگۇمان بولدى. 专家们怀疑这篇学术论文是怎么写出来的。

دەرگۇمان قىلماق 使怀疑：كىشىلەرنى دەرگۇمان قىلىدىغان جايلىرى بارمۇ ـ يوق؟ 有无令人怀疑之处？

دەرمان (دەرمانى) 〔静〕 ①气力，劲儿，体力：ئۇ بېشىنى ياستۇقتىن كۆتۈرەكچى بولدىيۇ، دەرمانى يەتمىدى. 他想离开枕头把头抬起来，可是体力不支。②〈转〉帮助

دەرمان بولماق ①有力气：قېنىق چاي بىلەن بىر پارچە پىشلاق قىزغا دەرمان بولدى. 浓茶和一块奶酪使姑娘有了力气。②帮助：مېنىمۇ ئاپامنىڭ دەردىگە دەرمان بولۇشۇم كېرەك. 我也该帮妈妈排忧解难了。

دەرمانغا كەلمەك 恢复体力

دەرماندىن كەتمەك 精疲力竭，筋疲力尽：يىگىت بىر قاراپلا ئۇنىڭ ئاچلىق ۋە ھارغىنلىقتىن دەرماندىن كەتكەنلىكىنى چۈشەندى. 小伙子一看就知道他由于饥饿和疲劳已经精疲力竭。

دەرمانسىز 〔静〕 无力的，虚弱的，软弱无力的

دەرمانسىزلاندۇرماق «دەرمانسىزلانماق» 的使动态

دەرمانسىزلانماق 〔动〕 软弱无力，疲惫：ئۇنىڭ پۇت ـ قوللىرى دەرمانسىزلاندى. 他四肢软弱无力。

دەرمانسىزلىق 〔静〕 无力，虚弱，软弱无力：ئۇ دەرمانسىزلىقتىن يىقىلىپ چۈشتى. 他因身体虚弱而摔倒了。

دەرمانسىزلىنىشماق «دەرمانسىزلانماق» 的共同态

دەرمەنە 〔静〕<植> 山道年

دەرھال 〔静〕 立即，立刻，马上：~ ئۈنۈم بەرمەك 立即奏效 / ~ ھەرىكەتكە كەلمەك 立即行动，闻风而动 / ~ قەتئىي قارارغا كەلمەك 当机立断

دەرھەقىقەت 〔助〕 当真，真的，千真万确，真的：~، بۇ يىل بۇغداي بالدۇر پىشىپ، قوناقلار ۋاقتىدا تېرىلدى. 真的，今年麦子熟得早，玉米都及时种下去了。~، ئىككىسىنىڭ بوي ـ تۇرقى، چىراي شەكلى تازىمۇ ئوخشاپ كېتەتتى. 千真万确，两个人个头儿，长相一模一样。

دەرۋازا 〔静〕 大门：ھويلىنىڭ دەرۋازىسى چىڭ ئېتىلگەنىدى. 院子的大门关得紧紧的。

دەرۋازا باقماق 看大门，把大门

دەرۋازىسىمان 〔静〕 大门状

دەرۋازىسىمان كران <机> 龙门吊车

دەرۋازىلىق 〔静〕 ①有大门的：تۆمۈر ~ ھويلا 带铁门的院子 ②做大门的：بىر ~ ياغاچ 做一个大门的木料

دەرۋازىۋەن 〔静〕 看大门的人，看门人

دەرۋازىۋەنلىك 〔静〕 守门，门卫工作

دەرۋازىۋەنلىك قىلماق 守门，当门卫

دەرۋەقە 〔助〕 果然，诚然：~، ئويلىغان يەردىن چىقتى. 果然，不出所料。~، سىلىم ئاكا ئۇنچىۋالا ياش ئەمەس ئىدى. 果然，色力木大叔并不那么年轻。

دەرۋەك 〔静〕<方> 单扇门

دەرۋىش 〔静〕 ①<宗> 托钵（伊斯兰教苏非派的）僧 ②<转> 苦行僧，苦行者，隐士，殉教者

دەرۋىشخانا 〔静〕 修道院（苦行僧坐静的礼拜堂）

دەرۋىشلەرچە 〔静〕 苦行僧般的

دەرۋىشلىك 〔静〕 苦行：~ تۇرمۇش 苦行僧生活

دەرىجە 〔静〕 ①级别，程度：دەرىجىسى ئۆسمەك 升级 / دەرىجىسى تۆۋەنلىمەك 降级 / ئېنىقلىق دەرىجىسى 精确度 ②<语> 态：پېئىل دەرىجىسى 动词的态 ③<语> 级：سۈپەت دەرىجىسى 形容词的级

دەرىجە پەرقى 级差

دەرىجە رەۋىشى <语> 程度副词

دەرىجە كاتېگورىيىسى <语> （动词的）语态范畴

畴，(形容词的)级范畴

دەرىجىگە كۆتۈرۈش 〈数〉乘方

دەرىجىنى چۈشۈرمەك 降级，降职： دەرىجىسىنى چۈشۈرۈپ باشقا جايغا يۆتكىمەك 降职外调

دەرىجىلىك 〔静〕 级的，等级的

دەرىجىلىك پاي چېكى 〈经〉等级股票

دەرىجىلىك مەھسۇلات 等级产品

دەرىجىلىك مۇسابىقە 〈体〉等级赛

دەرىجىلىك يەر ئىجارىسى 〈经〉分级地租

دەرىجىمۇدەرىجە 〔静〕 一级一级的，逐级： ~ تەكشۈرۈپ چىقماق 逐级审核

دەرىجىمۇدەرىجە كىرىش 〈艺〉(音的)级进

دەرىخ 〔叹〕 可惜

دەرىخا 〔叹〕 可惜

دەريا (دەرياسى) 〔静〕 ①〈地〉河，江，河川，河流： بىزنىڭ دەريايىمىز . 我们的河。 ~ قىرغىقى 河岸 ②〈转〉宽广： ئۇنىڭ قورسىقى ~ . 他胸怀宽广，他的肚量大。

دەريا ئاچىلى 〈水〉河汊

دەريا بويى 河边

دەريا بويىغا ئاپىرىپ ، سۇغارماي ياندۇرۇپ كەلمەك 〈成〉虚与委蛇，口惠而实不至

دەريا بۆغىسى 〈动〉河麂

دەريا چوشقىسى 〈动〉河豚

دەريادىن بىر تامچە 〈成〉沧海一粟

دەريا ساھىلى 〈地〉①河滩②河畔

دەريا قاتنىشى 运河

دەريا قامىسى 〈动〉江獭

دەريا قىنى 〈地〉河床

دەريا - دەريا 〔静〕 成河的，汪汪： ~ قان ئاقماق 血流成河 / ~ كۆز ياشلىرى 泪眼汪汪

دەريالاپ 〔静〕 成河： ئۇلار ئۆز ۋەتىنى ئۈچۈن ~ قان تۆككەن . 他们为了自己的祖国而血流成河。

دەريايى 〔静〕〈方〉绫

دەز (دەزى) 〔静〕 ①裂口，豁口，裂缝，裂纹： دەزى بار چىنە 有裂口的碗 / تامدا پەيدا بولغان ~ 墙上出现的裂缝 ②裂开的，有裂缝的： تام ~ 裂开的墙 / ~ تەخسە 有裂缝的碟子

دەز كەتمەك ①裂，豁，破： قاتقان دەريا مۇزلىرىغا ~ 河上冻硬的冰裂了 / دەز كەتكەن پىيالە 破了的茶盅 ②〈转〉影响(负面的)： ئۆز سەلتەنىتىگە دەز كېتىدىغان بۇ ئىشلاردىن پادىشاھ خەۋەرسىز ئىدى . 对于这些影响到自己统治的事，皇帝一无所知。 ③〈转〉多心(把别人说的话往自己身上想)： ئۇنى تىللىسام ، ساڭا نېمە دەز كەتتى ؟ 我骂他，你多什么心？

دەزگىل 〔静〕 (鞋匠用来把鞋固定在腿上的)皮条

دەزمال 〔静〕 ①熨斗： دەزمالنىڭ ئاستىدىن ئىس چىقتى . 熨斗下边冒烟了。 ②〈转〉熨的笔挺状： ئەتىگەن دەزماللىغان كۆڭلەكنىڭ چۈشكە قالماي دەزمىلى كەتتى . 早上熨得笔挺的衬衣没到中午就走样了。

دەزمال سالماق = دەزماللىماق

دەزمالچى 〔静〕 熨衣工

دەزماللاتماق «دەزماللىماق» 的使动态： قاسىم پۈتكەن شىمنى قايتا دەزماللىتىپ ئاندىن كىيدى . 喀斯木把缝好的裤子熨出裤线后才穿上。

دەزماللاشماق «دەزماللىماق» 的共同态： قىزلار كىيىملىرىنى دەزماللاشماقتا . 姑娘们正在熨衣服。

دەزماللانماق «دەزماللىماق» 的被动态： ئۇنىڭ قولىدا دەزماللانغان ئاپئاق خالات تۇراتتى . 他手上有已经熨过的雪白的工作服。

دەزماللىماق 〔动〕 熨： ئۇ كىيىم - كېچەكلەرنى ئىككى - ئۈچ كۈندە بىر قېتىم يۇيۇپ دەزماللايتتى . 她两三天就把衣服洗熨一次。

دەس 〔静〕 直直地，猛地： ئۇ ئورنىدىن ~ قوپتى . 他一骨碌从床上爬起来。

دەس تۇرماق 站起来： جۇڭگو خەلقى شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئورنىدىن دەس تۇردى . 中国人民从此站起来了。

دەس قوپماق = دەس تۇرماق

دەس كۆتۈرمەك 猛地举起： ئۇ تاغارنى دەس كۆتۈرۈپ مۈرىسىگە ئالدى . 他把麻袋猛地举起放到了肩上。

دەست 〔静〕 因为，由于，被害得： سېنىڭ دەستىڭدىن بۇ يەردە تۇرالمايدىغان بولدۇم . 你害得我在这儿呆不下去了。 كېسەل دەستىدە بىر تېرە ، بىر سۆڭەك بولۇپ قالدىم . 因为有病我已成了皮包骨了。 ئىسسىق دەستىدىن ئۇخلىيالمىدىم . 热得不能入睡。 ئىسىنىڭ دەستىدىن نەپەس ئالالمىدىم . 烟呛得我喘不过气来。 ئانىڭىز بىلەن دادىڭىز سىزنىڭ دەستىڭىزدىن پۈتى كۆيگەن توخۇدەك تىنىماي چېپىپ يۈرىدۇ . 你的父母被你弄得像热锅上的蚂蚁东奔西跑。

دەستار = سەللە

دەستارگۈل 〔静〕〈植〉雏菊

دەستە¹ 〔静〕 ①把子，柄，杆： كەتمەن دەستىسى 坎土曼把

子 ②<机> 操纵杆، 手柄 ③<艺> (弦乐器的)指板، 按弦板: دۇتارنىڭ دەستىسى 都塔尔的指板

دەستە² 〔静〕 ①束: بىر ~ گۈل 一束花 ②摞: بىر ~ چىنە 一摞碗 / بىر ~ نان 一摞馕

دەستە - دەستە 〔静〕 ①一束束: ~ قىزىلگۈل 一束束玫瑰 ②一摞摞: ~ نان 一摞摞馕

دەستەك¹ 〔静〕 ①柄، 把儿 ②<转> 把柄، 话柄، 话把儿 ③手令، 诏书: ئەسكەر يۆتكەش دەستىكى 调兵手令، 调兵诏书 ④<古> 节权(代表皇帝或国王特使)

دەستەك بولماق 成为把柄، 成为理由

دەستەك قىلماق 当把柄: بۇنى دەستەك قىلىمەن دەپ ئويلىما! 你休想拿这当把柄!

دەستەك² 〔静〕 (鞋的)后撑条، 后立柱، 护帮: ~ تىكمەك 缝后撑条، 缝后立柱، 缝护帮

دەستەكچى 〔静〕 ①传令者 ②抓话柄的人 ③效力者، 走卒

دەستەكچىلىك 〔静〕 ①抓把柄، 算计 ②效力

دەستەكچىلىك قىلماق ①抓把柄، 算计: خەققە ~ 抓人把柄، 算计人 ②效力: ئۇنىڭغا دەستەكچىلىك قىلىپ قانچىلىك نەپ ئالارسەن؟ 你给他效力能得多少好处?

دەستەكدار 〔静〕 <古> 特节، 特使节

دەستىگاھ (دەستگاھى) 〔静〕 ①手工织机 ②虎钳台

دەستىگەن 〔静〕 <植> 古芥، 长柄芥

دەستۇر 〔静〕 ①手册، 指南، 规则، 守则: يەر ئىسلاھاتى دەستۇرى 土改手册 ②民间药方汇编: دورىلار دەستۇرى 药方汇编

دەستۇر قىلماق 作为指南، 当做座右铭

دەستىلەتمەك¹ «دەستىلىمەك¹» 的使动态

دەستىلەتمەك² «دەستىلىمەك²» 的使动态

دەستىلەشمەك¹ «دەستىلىمەك¹» 的共同态

دەستىلەشمەك² «دەستىلىمەك²» 的共同态: ئاياللار نانلارنى ئوندىن - ئوندىن دەستىلىشىپ شىرەگە تىزدى. 妇女们把馕十个一摞十个一摞地摆在饭桌上。

دەستىلەنمە 〔静〕 <地> 叠超

دەستىلەنمەك¹ «دەستىلىمەك¹» 的被动态

دەستىلەنمەك² «دەستىلىمەك²» 的被动态

دەستىلىك 〔静〕 ①有把子的: ئالتۇن ~ پىچاق 金把子的刀 ②做把子用的: ئىككى ~ جىگدە ياغىچى 可做两个把子的沙枣木

دەستىلىمەك¹ 〔动〕 上把儿

دەستىلىمەك² 〔动〕 ①捆成束: گۈللەرنى ~ 把花捆成花束 ②摞: چىنىلەرنى ~ 把碗摞起来 / دەستىلەپ تىزىلغان ئاق نان 摞着摆的薄馕

دەسسەتمەك «دەسسىمەك» 的使动态: ئۇ بالىسىنىڭ ئالدىنى ئۆزىگە قاراتتى - دە، تىزىغا دەسسەتتى. 他让孩子面向自己، 踩到膝盖上。

دەسسەشمەك «دەسسىمەك» 的共同态: ئىنىم بىلەن ئىككىمىز ئاغدۇرۇلغان لايىنى دەسسىشىپ بەردۇق. 我跟弟弟帮着踩翻过的泥巴。

دەسسەلمەك «دەسسىمەك» 的被动态

دەسسىدە 〔静〕 霍地، 忽地، 猛地: ئۇ ئورنىدىن ~ تۇردى. 他猛地站起身来。

دەسسىمەك 〔动〕 ①踩، 踏: پۇتۇمنى دەسسەپ ئاغرىتىۋەتتىڭ. 你把我的脚踩痛了。②走، 登(门): ئۇ مايماق دەسسەپ ئالدىرماي كېتىپ باراتتى. 他拐着脚不慌不忙地走着。ئۇ ئىشى بولمىسا بىزنىڭكىگە دەسسىمەيتتى. 他无事不登我们家门。③<转> 跳(舞): قىزلار ئۇسسۇلغا دەسسىشىۋاتاتتى. 姑娘们在跳舞。④<转> 替代، 接替: مەن باشقا بۆلۈمگە يۆتكىلىپ، ئورنۇمغا ئادىل دەسسىدى. 我调到别的科، 阿迪力接替了我。

دەسلەپ 〔静〕 开始، 起初، 最初، 原先

دەسلەپ قىلماق 开始، 开张: مەن تېخى دەسلەپ قىلمىدىم. 我还没开张。

دەسلەپتە 〔静〕 起初، 原先، 首先، 最初: ئۇ دەسلەپتە بىلمەيتتى، كېيىن باشقىلار ئۇنىڭغا ئۇقتۇردى. 他原先不知道، 后来别人告诉了他。

دەسلەپكى 〔静〕 原来的، 原先的، 最初的، 初级: ~ ئۆيىمىزدىن كۆچتۇق. 我们从原来的房子搬走了。 ~ ھەيدەش 初耕

دەسلەپكى باسقۇچ 初级阶段

دەسلەپكى باھا <经> 开盘价

دەسلەپكى تېزلىك <物> 初速度

دەسلەپكى مەھسۇلات <经> 初级产品

دەسلەپكى ھۆكۈم <法> 初审判决

دەسمال 〔静〕 抹布: ~ بىلەن جوزىنى سۈرتمەك 用抹布擦桌子

دەسمالچى 〔静〕 收拾餐桌者، 侍者

دەسماللاتماق «دەسماللىماق» 的使动态

دەسماللاشماق «دەسماللىماق» 的共同态

دەسماللانماق «دەسماللىماق» 的被动态

دەسماللىق 〔静〕 做抹布的布：~ رەخت 做抹布的布

دەسماللىماق 〔动〕（用抹布）擦，抹：جوزىنى ~ 擦桌子

دەسمايە 〔静〕 本钱，本金，资本：سالغۇچىلىك ~ يوق . 没有可下的本钱。دەسمايىنى چىقىرىۋالماق 捞本儿 / كونىا دەسمايىنى يەپ يېتمۇەرمەي ، يېڭى خىزمەت كۆرسىتىڭلار . 不要吃老本，要立新功。

دەسمايە سالماق 下本钱，投资

دەسمايە غالتەككە چىقماق 〈成〉 赔光本钱，财力枯竭，山穷水尽，露馅，露底

دەسمايە قىلماق ①做本钱：ئۇ ئىككى مىڭ يۈەن پۇلنى دەسمايە قىلىپ بىر تەنزە ئېچىپتۇ . 他用两千元做本钱摆了个摊子。②〈转〉做资本，做借口：ئۇ نېمە ئۈچۈن باشـ قىلارنىڭ تەقدىرىنى ئۆز مۇددىئاسىغا يېتىشنىڭ دەسمايىسى قىلىدۇ ؟ 他凭什么把别人的命运当作达到个人目的的资本？

دەسمايىسىز 〔静〕 无本钱的：~ تىجارەت 无本生意

دەشت 〔静〕 荒原，戈壁：~ كېزىپ يۈرمەك 穿越戈壁

دەشت - باياۋان 〔静〕 荒原，荒漠，戈壁

دەشت - چۆل 〔静〕 戈壁荒漠

دەشتۇسەھرا 〔静〕 瀚海，大漠

دەشنەم 〔静〕 责备，指责，责骂

دەشنەم بەرمەك 责骂

دەشنەم يېمەك 挨骂，受责备：دەشنەم يېگىنىم ، بەش نان يېگىنىم . 〈谚〉挨一顿骂等于吃个五馕（意为厚皮脸）。

دەقىقە 〔静〕 ①分钟，分；شەمشىنۇر توققۇز ئاي ، توققۇز كۈن ، توققۇز سائەت ، توققۇز ~ قورساق كۆتۈرۈپ بىر ئوغۇل بـالا كۆرۈپتۇ . 谢姆西努尔挺了九个月九天九小时零九分，生了个男孩子。②〈转〉瞬间，片刻：مۇشۇ دەقىقىدە قەلبىمدىكى ھېسسىياتىمنى باسالمىدىم . 此刻我无法抑制心的激动情。

دەقىقىلىك 〔静〕 分钟的，片刻的：بىر ~ مەمنۇنىيەت 瞬间的满足

دەقىقىلىك ئېقىم مىقدارى 〈水〉 瞬间流量

دەقيانۇس 〔静〕 戴克里先（古罗马皇帝）

دەقيانۇستىن بېرى 有史以来，远古以来

دەقيانۇستىن قالغان 古代流传下来的，古已有之

دەكچەك 〈方〉〔静〕 三只腿的小锅

دەككە 〔静〕 斥责，训斥，打击，申斥：كۆپچىلىكنىڭ قارشى چىقىشى ئۇنىڭغا ~ بولىدى . 大家的反对是对他的一个打击。

دەككە بەرمەك 教训，训斥

دەككە يېمەك 受训斥，受打击

دەككە - دۈككە 〔静〕 惶恐，惊恐，惧怕，忐忑：يۈرىكىم دەككە - دۈككىدە . 我的心忐忑不安，我提心吊胆。

دەككە - دۈككە بولماق 忐忑不安，惶恐不安，惊恐，惧怕

دەككە - دۈككىدە قالماق 忐忑不安

دەككە - دۈككىگە چۈشمەك = دەككە - دۈككە بولماق

دەككە - دۈككىلىك 〔静〕 惶恐，忐忑

دەگدەك 〈方〉〔静〕 惦记，担心

دەگدىمەك 〈方〉〔动〕 惦记，担心

دەگۈزە 〈方〉〔静〕 过日子

دەڭ 〔静〕 店，店客，客栈

دەڭچا 〔静〕 店家，店主人

دەڭچالىق 〔静〕 开店，开客店

دەڭچالىق قىلماق 开店，开客店，开客栈

دەڭسەتمەك «دەڭسىمەك» 的使动态：مەن ھېلىقى قاسساپقا بۇ قوينى كۆتۈرگۈزۈپ دەڭسەتتىم . 我让那屠夫把这只羊提起来掂量了一下。

دەڭسەشمەك «دەڭسىمەك» 的共同态：ھەربىرىڭلار دەڭسەشىپ بىرنېمە دېمەمسىلەر ؟ 你们各位都掂量一下说个话吧？

دەڭسەيچى 〔静〕 当差的

دەڭسىمەك 〔动〕 ①掂，掂量；دەڭسەپ باققىنە ، بۇنىڭ ئېغىر- لىقى قانچىلىك چىقار ؟ 你掂掂这有多重？②估摸，揣摩：زېمىنەپ دادىسىنىڭ گەپلىرىنى كۆڭلىدە دەڭسەپ كۆرۈپ ، بۇنىڭ پاكىت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى . 再乃普心里揣摩了一下爸爸的话，觉得是事实。

دەڭگىرەك 〈方〉〔静〕 吹牛的，说大话的

دەڭگىرەكلىمەك 〈方〉〔动〕 吹牛，说大话

دەل 〔静〕 正好，恰巧：~ چۈش ۋاقتى 正晌午 / ~ ۋاقتىدا 正是时候，适时，及时 / ~ ئوتتۇرىسى 正当中 / ~ ۋاقتىدا كەپسىز . 您来的正是时候。~ جايىدا 正好，正合 / ~ ئەكسىچە 正相反，恰恰相反 / ~ ئۇق نىشانغا ~ تەگدى . 子弹正中靶心。~ ئۆزىگە ئوخشايدۇ 正像他，维妙维肖 / بۇ كىيىم ماڭا ~ كېلىدۇ . 这衣服我穿上正好。

دەل ئۈستىدىن چۈشمەك 〈成〉 适逢其会

دەلتە 〔静〕 傻里傻气的，傻头傻脑的：~ ئادەم 傻头傻脑的人

دەلتىلىك 〔静〕 儿劲傻、气傻里傻
دەلتىلىك قىلماق 傻犯
دەل ـ دەرەخ 〔静〕 木树
دەل ـ دەرەخلىك 〔静〕 从树、地之盛茂木树
دەلدەڭ 〔模〕 的拉耷
دەلدەڭ قۇلاق 朵耳大
دەلدەڭشىمەك = دەلدەڭلىمەك
دەلدەڭلىمەك 〔动〕 蹒跚、跄踉、晃晃摇摇: دەلدەڭلەپ ماڭماق 走地晃晃摇摇
دەلدۇش 〔静〕 ①步履蹒跚的，笨拙的，迟钝的②呆小、症克汀病
دەلدۇشلۇق 〔静〕 步履蹒跚、笨拙、迟钝
دەلدۇگۈنمەك 〔动〕 跌跌撞撞、晃晃悠悠: ئۇ دەلدۇگۈنۈپ بېرىپ دەرەخكە يۆلىنىپ قالدى . 他跌跌撞撞地走过去靠到了树上。
دەلدۇڭ 〔静〕 迟钝的、笨拙的、不伶俐的、不敏捷的: ~ ئادەم 迟钝的人
دەلدۇڭلۇق 〔静〕 迟钝、笨拙
دەللال 〔静〕 <经> ①掮客、牙行、经纪人②买办③拉皮条的
دەللال بۇرژۇئازىيە <经> 买办资产阶级
دەللاللىق 〔静〕 ①牙行②买办③拉皮条
دەللاللىق قىلماق ①当牙行、当掮客、当中间人②拉皮条
دەللە 〔静〕 (女)拉皮条者
دەللەشمەك «دەللىمەك» 的共同态
دەللەنمەك «دەللىمەك» 的被动态
دەللىك 〔静〕 针对性: دەللىكى بولغان ھالدا 有针对性地
دەللىلا 〔静〕 ①单另、单独: ~ ئىش قىلماق 单另干②正、确、正经、大胆: ~ گەپ قىلماق 说正经话
دەللىلىك 〔静〕 拉皮条行为
دەللىلىك قىلماق 拉皮条、撮合
دەللىمەك 〔动〕 瞄准、对准: دەللەپ ئاتماق 瞄准射击 / قۇلاق تۈۋىگە دەللەپ مۇشت ئاتماق 对准耳朵根一揍拳
دەلمۇدەل 〔静〕 针锋相对
دەلۋەدەۋانە 〔静〕 <天> 小寒
دەلىل 〔静〕 证据、论据: دەلىللەر تولۇق 证据充足、论据充分
دەلىل كەلتۈرمەك 找证据、摆事实
دەلىلچى 〔静〕 <哲> 实证论者
دەلىلچىلىك 〔静〕 <哲> 实证论
دەلىلسىز 〔静〕 无证据的: پاكىتسىز ، ~ گەپلەر پۇت تىرەپ تۇرالمايدۇ . 无凭无据的话是站不住脚的。
دەلىللەتمەك «دەلىللىمەك» 的使动态
دەلىللەشمەك «دەلىللىمەك» 的共同态
دەلىللەنمەك «دەلىللىمەك» 的被动态
دەلىللىك 〔静〕 有证据的、有论据的
دەلىللىمەك 〔动〕 实证、论证、印证、验证: مەسىلىنى پاكىتلار بىلەن ~ 用事实来实证问题
دەلىللەش قۇدۇقى <石> 证实井
دەلىللەش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 实证经济学
دەلىل ـ ئىسپات 〔静〕 证据: ~ تولۇق 证据充分 / دەلىل ـ ئىسپاتلار تاغدەك تۇرۇپتۇ . 铁证如山。
دەلىل ـ ئىسپات قانۇنى <法> 证据法
دەلىل ـ ئىسپات كۈچى <法> 证据效力
دەلىل ـ ئىسپاتسىز 〔静〕 无证据的: ~ گەپ 无凭无据的话
دەلىل ـ ئىسپاتلىق 〔静〕 有证据的、论证过的
دەم¹ 〔静〕 顶门棍: ئىش پەم بىلەن ، ئىشىك ~ بىلەن . <谚> 干活靠窍门，关门靠顶门棍。
دەم سالماق 上顶门棍: بالام ، كەچ كىرىپ قالدى ، ئىشىككە دەم سېلىۋەتكىن . 孩子，天黑了，把门顶上。
دەم² 〔静〕 ①喘气、气: ئوت ئىچىدىن چىققاندەك دېمىنى ئالالماسلىق 像从火里出来一样喘不过气来②时候、时、刻、片刻、瞬间: ئاخىرقى دەمدە 最后时刻 / مۇھەببەتنىڭ خۇشاللىق پەيتلىرىمۇ ، قايغۇلۇق دەملىرىمۇ بولىدۇ . 恋爱既有欢乐的时候，也有悲伤的时刻。 بىر ~ ساقلىماق 稍候片刻③一会儿、时而: بىر ~ ئىچىلىپ ، بىر ~ يۇمۇلماق 一会儿开、一会儿闭 / ئۇستاملار توقۇلۇپ بولغان گىلەمگە ~ يىراقتىن ، ~ يېقىندىن تىكىلىپ قارشاتتى . 师傅们时而远而近地注视着织好的地毯。④蒸气(焖): پولو بەك ~ يەپ كەتسە ، تەمدىن كېتىپ قالىدۇ . 抓饭焖得时间长了，会有点儿走味，سەۋزىدىن خەۋەر يوق ، گۈرۈچ ~ يەپتۇ . <谚> 胡萝卜还没备好，米就焖了。(操之过急)。⑤端直、挺立(用于小孩儿): بالا ~ تۇرىدىغان بولدى . 小孩儿会站了。
دەم ئالماق 休息: ئۇ بىر يىلدىن بېرى دەم ئالمىدى . 他一年来没休息。
دەم بەرمەك 自我安慰: ئۇ ئۆزىگە دەم بېرىشكە باشلىدى .

他开始自己安慰自己。
دەم تارتماق （用力）吸：تىمساھ قولۋاقنى ئادەملىرى بىلەن بىللە دەم تارتىپتۇ. 鳄鱼连船带人吸了过去。
دەم تۇتماق （鸽子）咕咕叫
دەم چىقارماق 呼气，出气，作声
دەم سالماق 念咒
دەم سىقىلماق 气短，气喘
دەم ئېلىشقا چىقماق 离休
دېمى بوغۇلماق 气上不来，接不上气
دېمى كېسىلمەك 气上不来，上气不接下气
دېمىنى باسماق 喘口气，歇口气
دېمىنى چىقارماسلىق 不作声，一声不吭
دېمىنى راسلىماق 歇过来，休息好
دېمىنى ئىچىگە يۇتماق <成> 忍气吞声，低声下气：ئۇ دېمىنى ئىچىگە يۇتقان پېتى يەرگە قاراپ جىم ئولتۇردى. 他低下头，忍气吞声地坐着。
دېمى ئۆچمەك 声音消失，哑口无言
دېمى ئۈزۈلمەك 断气
دېمى ئىچىدە قالماق 不敢启齿，张不开口
دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتمەك ①气短，说不出话 ②<成> 屏气息声，一声不吭：يىگىت كەنت باشلىقىنى كۆرۈپ، دېمى ئىچىگە چۈشۈپ، ئۈنىمىنىپ جىم بولۇپ قالدى. 小伙子见了村长就屏气息声，一声不吭了。
دەمال 〔静〕立即，马上，顿时
دەمالىققا 〔静〕立即，马上，顿时，一时：لەيلىگۇل بۇ ئادەمنى قەيەردىدۇر كۆرگەندەك قىلدى، لېكىن، ~ ئەسلىيەلمىدى. 莱丽古丽好像在哪儿见过这个人，可是，一时又想不起来。
دەمبەدەم 〔静〕①一口气，一连，不断 ②使劲
دەمبەدەم قەدەم 紧跟着，随后
دەمبى 〔静〕<方> 肚胀，憋气的病症
دەمدان 〔静〕（首饰匠的）铜吹气管
دەمدەر 〔静〕<动> 鹁鸽：كوۋۇكتىكى دەمدەرلەر تىنىمسىز ئۇنلاۋاتاتتى. 鸽子窝里的鹁鸽在不停地叫。
دەم بەدەم 〔静〕不时：~ سائەتكە قارىماق 不时地看表
دەم ـ دەم تۇرماق （小孩）学会站立，能站立
دەم ـ دەم ماڭماق （小孩）学步
دەمزەك 〔静〕<方> 帮手，辅助
دەمسىقما 〔静〕气喘
دەمكوتا 〔静〕<医> 苟延残喘：~ بولۇپ قالماق 苟延残喘

دەملەتمەك[1] «دەملىمەك[1]» 的使动态：ئىشىكنى دەملەتمەك 让把门顶上
دەملەتمەك[2] «دەملىمەك[2]» 的使动态：ئۇ ئايالىغا چاي دەملەتتى. 他让妻子沏茶。
دەملەشتۈرمەك «دەملەشمەك[3]» 的使动态
دەملەشمەك[1] «دەملىمەك[1]» 的共同态：ئىككى قوشنا بىر هازا گەپلەشكەندىن كېيىن ئىشىكلىرىنى دەملىشىپ كىرىپ كېتىشتى. 两个邻居说了一阵子话之后，便顶上门进屋去了。
دەملەشمەك[2] «دەملىمەك[2]» 的共同态：ئۇلار قايناقسۇ ئېلىپ چايلىرىنى دەملەشتى. 他们打开水沏上了茶。
دەملەشمەك[3] 〔动〕换：بىرىمىزنىڭ ئوزۇقىنى يەۋېتەيلى ـ دە، بىرىمىزنىڭ يۈكىنى دەملىشىپ كۆتۈرەيلى. 咱们把一个人的干粮吃掉，另一个人的东西换着背。
دەملەنمەك[1] «دەملىمەك[1]» 的被动态：ئىشىك دەملىنىپ چىراغ ئاللىقاچان ئۆچۈرۈلۈپتۇ. 门顶上了，灯早已经熄了。
دەملەنمەك[2] «دەملىمەك[2]» 的被动态：دورا ـ دەرمان بىلەن دەملەنگەن چاي 用药茶料沏的热茶
دەملىك[1] 〔静〕做顶门棍的：ئوغلۇم دەرۋازىغا ئۇزۇن ~ ياغاچ كېسىپ كەلگەندى. 我儿子给大门截了一根做顶门棍的长木头。
دەملىك[2] 〔静〕常用 «بىر» 连在一起，表示时间短暂：بۇ دېگەن بىر ~ ئىش. 这就是一会儿的事。
دەملىك[3] 〔静〕已休息过的：~ ئات 已休息过的马
دەملىمەك[1] 〔动〕（用顶门棍）顶：قورۇنىڭ دەرۋازىسىنى ئىچىدىن ~ 从里头把院门顶上
دەملىمەك[2] 〔动〕①沏，泡：چاي ~ 沏茶，泡茶 ②焖：ئاش ~ 焖饭
دەممۇدەم 〔静〕轮换地，轮流地，不停地，不断地
دەمىدە 〔静〕①（对着水念的）咒 ②符水：پادىشاھ خەۋەرنى ئاڭلاپ هوشىنى يوقىتىپتۇ، كېنىزەكلەر ئۇنىڭ چېكىسىنى ئۇۋۇلاپ، ~ ئىچكۈزۈشۈپتۇ. 国王听到消息便晕过去了，宫女们按摩他的太阳穴，让他喝了符水。
دەمىدە سۈيى 符水
دەمىدە قىلماق （朝水）念咒
دەن 〔静〕担：بىر ~ گۈرۈچ 一担大米 / پاختا مەھسۇلاتىنى يەتتە مىڭ دەنگە يەتكۈزدۇق. 棉花产量已达七千担。
دەندەتمەك «دەندىمەك» 的使动态
دەندەشمەك «دەندىمەك» 的共同态
دەندىمەك 〔动〕惯于（做某种不好的事），染上……习

气：مۇشۇك قازناققا كىرىپ دەندەپ قاپتۇ. 猫钻惯了贮藏室。

دەھرىي = خۇداسىز

دەھرىيلىك = خۇداسىزلىق

دەھشەت 〔静〕①恐怖、凶险、凶残②<转>猛烈、特别厉害：تېخىمۇ ～ بىلەن ھۆركىرىمەك 吼得更厉害

دەھشەت باساماق 惊恐、害怕、吃惊

دەھشەت سالماق 恐吓、吓唬

دەھشەتلىك 〔静〕残酷的、恐怖的、可怕的、凶恶的、胆战心惊的：～ ئاپەت 可怕的灾难 / ～ كەلكۈن 可怕的洪水 / ～ ئەلپاز 凶恶的面孔、凶相

دەھشەتلىك جازا <法> 毒刑、酷刑

دەھلىز 〔静〕<建> 门斗、过厅、穿堂

دەۋا (دە:ۋاسى) 〔静〕<法>①诉讼：دەۋادا ئۇتۇپ چىقماق 胜诉 / دەۋادا يېڭىلمەك 败诉②官司、状子

دەۋا ئامىلى <法> 诉讼的要素

دەۋا تەرتىپى <法> 诉讼程序

دەۋا تەلىپى <法> 诉讼请求

دەۋا سۈرۈكى <法> 诉讼时效期间

دەۋا قانۇنى <法> 诉讼法

دەۋا قىلغۇچى <法> 起诉人

دەۋا قىلماق ①<法> 上诉、起诉、告：نەگە دەۋا قىلغۇڭىز كەلسە، شۇ يەرگە دەۋا قىلىڭ. 愿意告到哪就告到哪儿去。②<转>闹：مۇستەقىللىق دەۋاسى قىلماق 闹独立 / ئۇلار دەۋا قىلىپ كەلسە، جامائەتكە ئىستىرىپ قويىمەن. 他们来闹，我就推给公众。

دەۋا ھەققى <法> 诉讼费

دەۋا ھوقۇقى <法> 诉讼权

دەۋا ۋاكالەتچىسى <法> 诉讼代理人

دەۋاگەر 〔静〕<法> 原告

دەۋاگەرلىك 〔静〕原告身分

دەۋالاشقۇچى 〔静〕<法> 诉讼者、打官司者、当事人：～ ئىككى تەرەپنىڭ پىكرىنى ئاڭلىماق 听取双方当事人的意见

دەۋالاشماق 〔动〕<法> 打官司、进行诉讼：يۇقىرىغا ئەرز قىلىپ ～ 告到上面打官司

دەۋەت 〔静〕劝告、劝说、勉励、号召、召唤：مېنىڭ دەۋىتىم ئۇنىڭ كۆڭلىگە ياقتى. 我的劝告很称他的心。

دەۋەت قىلماق ①劝：ئۇنى يولدىن قايتماسلىققا ～ 劝他别改主意②号召、召唤：ئۇلارنى ھەقىقەتكە قايتىشقا ～ 号召他们投诚

دەۋەتچى 〔静〕劝告者

دەۋەتنامە 〔静〕劝告书、建议书、条陈

دەۋر[1] 〔静〕<天>①时代、时期：تاش قورال دەۋرى 石器时代 / بالىلىق ～ 儿童时代 / ئۇرۇش دەۋرى 战争时期②<地>纪：بور دەۋرى 白垩纪 / كېمبرى دەۋرى 寒武纪③<物、化、经>周期

دەۋر ئالمىشىش <生> 世代交替

دەۋر بۆلگۈچ 划时代的

دەۋر تىلشۇناسلىقى <语> 断代语言学

دەۋر سۈرمەك ①统治、称雄、称霸、横行：بىر مەھەل ～ 称雄一时、横行一时②过舒服日子：بىر چاغلاردا تازا دەۋر سۈرۈۋاپتىكەنمىز. 有一段时间我们痛痛快快地过了一段舒服日子。

دەۋر قىلماق ①围绕、环绕：چارۋىچىلىقنى دەۋر قىلغان ھالدا تېرىقچىلىقنى تەرەققىي قىلدۇرماق 围绕畜牧业发展农耕②循环：تەكرار دەۋر قىلىش جەريانى 循环往复的过程

دەۋر قىلىش قانۇنى <化> 周期律

دەۋر قىلىش نەزەرىيىسى <哲> 循环论

دەۋر[2] 〔静〕①马披、马衣②盖房上半部的毡子

دەۋر تاسمىسى 皮带(捆马鞍上的垫子或褡裢的)

دەۋرداش = زاماندаш

دەۋرلىك 〔静〕周期性的

دەۋرلىك قۇسۇش <医> 周期性呕吐

دەۋرلىك قىزىتما <医> 周期热

دەۋرىمەك 〔动〕①泛滥：دەريا سۇيى دەۋرەپ كەتتى. 河水泛滥了。②骚动：ئادەملەر دەۋرەپ كەتتى. 人群骚动起来了。

دەۋرىي 〔静〕周期的、循环的：～ خاراكتېرلىك كرىزىس 周期性的危机

دەۋرىي تومۇر <医> 代脉

دەۋرىي جەدۋەل <化> 周期表

دەۋرىي كەسىر <数> 连分数

دەۋرىي مۇئەللىم <教> 代课老师

دەۋرىي ئونلۇق كەسىر <数> 循环小数

دەۋرىيسىز 〔静〕非周期的

دەۋرىيسىزلىك 〔静〕非周期性

دەۋرىيلەنمەك 〔动〕循环

دەۋرىيلىك 〔静〕周期、周期性、循环性

دەۋرىيلىك پاي چېكى <经> 周期性股票

دەۋرىيلىك سىستېما <理生> 统系环循

دەۋىر 〔静〕 <方>子毡的盖上顶房毡

دەيخاقىلماق 〔动〕 <方>自高自大，不知天高地厚，得意忘形，飘飘然

دەيدەي 〔静〕 教唆，煽动

دەيدەيگە سالماق 煽动，挑动，蛊惑，激：ئۇلارنى دەيدەيگە سېلىپ جېدەلنى چوڭايتىۋەتكىلار .你们不要激他们把纠纷弄大了。

دەيدەيچى 〔静〕 教唆者，挑动者，蛊惑者

دەيدەيلىمەك 〔动〕 撺掇，挑动，怂恿：ئۇلارنى دەيدەيلەپ سوقۇشتۇرماق 挑动他们打架

دەيزۇ 〔静〕 傣族人

دەيزۇچە 〔静〕 ①傣族语，傣文②傣族式

د د ت 〔静〕<化> 滴滴涕

د د ۋ 〔静〕<化> 敌敌畏

دراپ 〔静〕 制服呢，厚呢子：~ پەلتو 厚呢子大衣 / كۇل رەڭ ~ 灰色制服呢

دراما 〔静〕<艺> 话剧

دراماتورگ 〔静〕<艺> 剧作家

درامامىن 〔静〕<药> 乘晕宁

دراماچىلىق 〔静〕<艺> 戏剧创作

درامىلاشتۇرماق «درامىلاشماق» 的使动态

درامىلاشتۇرۇشماق «درامىلاشتۇرماق» 的共同态

درامىلاشتۇرۇلماق «درامىلاشتۇرماق» 的被动态

درامىلاشماق 〔动〕 改编成话剧剧本

دراۋىد 〔静〕 达罗毗荼人，德拉维达人

دراۋىد تىللىرى سىستېمىسى <语> 德拉维达语系

دنا 〔静〕<生> 脱氧核糖核酸（基因的基本成分），AND

دوباي 〔静〕 赌注

دوباي تىكمەك 下赌注

دوباي قىلماق 下赌注

دوبىش 〔静〕<艺> 音

دوپتولىشماق 〔静〕<方> 逼到跟前，摆出一副打架的样子

دوپپىگى 〔静〕（红白喜事中）分发食物者

دوپپا 〔静〕（民族式）花帽：دوپپىسى چۈشسە ، خودانىڭ يېرىگە چۈشسۇن～ 瓦片无土，天下无立锥之地。

دوپپىغا جىگدە سالماق <成> 哄骗：ئابلا ئۇلارنىڭ دوپپىسىغا جىگدە سالماقچى بولدى . 阿卜拉想骗他们。

دوپپىنى ئاسمانغا ئاتماق <成> 欣喜若狂

دوپپىنى قىرلاپ يۇرمەك <成> 悠然自得，悠哉

悠哉：ئۇ ئۇتكەلدىن ئۆتۈۋېلىپلا يەنە دوپپىسىنى قىرلاپ يۇرىدۇ . 一过完关，他又悠哉悠哉起来。

دوپپلېر 〔静〕 多普勒（奥地利物理学家）

دوپپلېر ئېففېكتى <物> 多普勒效应

دوپپىچان 〔静〕 戴小花帽的

دوپپىچى 〔静〕 制售小花帽者

دوپپىچىلىق 〔静〕 小花帽制售业

دوپپىلىق 〔静〕 ①有小花帽的，戴小花帽的②做小花帽的料：ئىككى ~ رەخت 做两个小花帽的布

دوتەي 〔静〕 道台

دوتەيلىك 〔静〕 ①道台之职：~ قىلماق 当道台②道台的：~ ئىمتىياز 道台的特权

دوتسېنت 〔静〕<教> 副教授

دوتسېنتلىق 〔静〕 副教授之职

دوختۇر 〔静〕<医> 医生，大夫：داڭلىق ~ 名医

دوختۇرخانا 〔静〕<医> 医院

دوختۇرلۇق 〔静〕 医生之职

دوختۇرلۇق قىلماق 当医生，行医

دوختۇرلۇق ئىلمى 医学

دوخلۇر 〔静〕<方> 尾椎骨

دودا[1] 〔静〕 毛病（在特定时间里犯的小毛病，主要用于小孩）

دودىسى تۇتماق 犯小毛病

دودا تۇتقۇزماق 使养成小毛病

دودەن 〔静〕 捣蛋的

دودەنلەشتۈرمەك «دودەنلەشمەك» 的使动态

دودەنلەشمەك 〔动〕 变得捣蛋：ئەمەت مۇشۇ كۈنلەردە بەكلا دودەنلىشىپ كەتتى . 艾麦提这些日子变得非常捣蛋。

دودەنلىك 〔静〕 捣蛋行为

دودەنلىك قىلماق 捣蛋

دودىلانماق 〔动〕 赌气：ئۇ دودىلىنىپ بىر چەتتە بولغۇرۇپتۇ . 她赌气坐到了一边。

دور 〔静〕 次，轮，圈：ماجاڭ دېگەن شۇنداق بىر چارچىتىدىغان نەرسە ، سىزمۇ ئوخشىتىپ ئۇنى كۆڭۈلگە ئوينىسىز - دە . 麻将这玩意儿太费脑子，好好地玩了十二圈。

دورا 〔静〕 ①药：~ ئاساسى 药理 / ~ ئۇنۇمى 药力 / ~ پاراشوكى 药粉，药面 / ~ قاراپ كېسەلگە بەرمەك 对症下

药炸 دورا پارتلاتقۇچ / 药火 دورىسى ملتىق :药②火药

دورا بولماق 当药، 治: پۇل كېسەلگە دورا بولماس .

<谚> 病了不治钱 。

دورا پۈركۈگۈچ <农> 器雾喷

دورا تاشمىسى <医> 疹药

دورا دۇكىنى 店药

دورا زىرائىتى <农> 物作用药

دورا سوپۇن 皂药

دورا قامۇسى <医> 典药، 典大药医

دورا قىلماق ①人药②治疗

دورا ماتېرىيالى <医> 材药

دوراتماق «دورىماق» 的使动态: ئۇ ياسىنغا بۇلبۇلنىڭ سايرى-
شىنى دورىتىپ كۆردى . 他让亚森学一学百灵鸟叫 。

دورا - دەرمان 〔静〕 调味品، 调料

دورا - دەرمەك = دورا - دەرمان

دوراشماق «دورىماق» 的共同态

دورامچۇق 〔静〕 模仿者، 学舌者: دورامچۇقنىڭ ئاغزى پۇ-
چۇق . <谚> 爱学舌的嘴豁 。

دورامچۇقلۇق 〔静〕 模仿行为، 学舌行为

دورامچى 〔静〕 学舌的

دورامچىلىق 〔静〕 模仿، 学舌

دورامچىلىق قىلماق 模仿، 学舌

دورايچى 〔静〕<方> 无把握的، 随意的

دورە 〔静〕 (土纺车的)合线器

دورەم 〔静〕 次، 回: ھەر ~ 每次 / كېلەر ~ 下回

دورەمقى 〔静〕 次的، 回的: بۇ ~ ئىشلىق تازا ياخشى بولمىدى . 这次你的事实在不好 。

دوردای 〔静〕 突起的، 撅起的

دوردای كالپۇك 厚嘴唇: ~ ، چاشقان بۇرۇت ، سەپكۈن
يۈزلۈك ، دوقا ماڭلاي بۇ كىشى مۇئاۋىن ئامبال ئىدى . 厚嘴
唇، 老鼠须، 雀斑脸، 鼓脑门的这个人是副知县 。

دوردايتماق «دوردايماق» 的使动态: غالىپ ئىككى گەپنىڭ
بىرى بولسىلا قاپاقلىرىنى تۈرۈپ ، كالپۇكلىرىنى دوردايتىپ ،
خۇددى ھازىرلا سوقۇشىدىغاندەك قىلىق قىلاتتى . 阿力普动不
动就吊着脸، 撅着嘴، 摆出马上要打起来的架势。

دوردايماق 〔动〕 撅起، 突起، 凸起، ئۇنىڭ قېلىن كالپۇكى
تېخىمۇ دوردىيىپ كەتتى . 他的厚嘴唇撅得更厉害了。

دورىپۇرۇش 〔静〕 药商، 药贩子

دورىخانا 〔静〕 药房، 药铺

دورىگەر 〔静〕<医> 药剂师، 司药

دورىگەرلىك 〔静〕 ①司药②药剂学

دورىگەرلىك ئىلمى 药理学

دورىلاتماق «دورىلىماق» 的使动态: ئايزىمخان ئۆيگە كەلگەندە ،
يولدىشى ئالللىقاچان ئالمىلىقنى دورىلاتقىلى كەتكەنىدى . 阿依
姆罕回到家时، 她丈夫早已让人给果园喷药去了。

دورىلاشماق «دورىلىماق» 的共同态

دورىلانماق «دورىلىماق» 的被动态: ئورمانلار دورىلىنىپ بول-
دى . 整个树林已喷过药了。

دورىلىق 〔静〕 ①药用的②药引子: دورىلىقتا تېپىلمايدىغان
نەرسە 稀少的东西، 珍贵的东西

دورىلىق ئەمەن <植> 寒蒿

دورىلىق پاختا <医> 药棉

دورىلىق تېزمىگۈل <植> 马鞭草

دورىلىق چىلان <植> 酸枣، 小枣

دورىلىق لەيلىگۈل <植> 药蜀葵根

دورىلىق ماگنولوگىيە <植> 厚朴

دورىلىق ھاراق <医> 药酒

دورىلىق ئوت - چۆپ 药草

دورىلىماق 〔动〕①<农> (药用)拌: ئۇرۇقنى ~ 拌种
②上药: بالىنىڭ پۇتىدىكى يارىنى ~ 给孩子脚上的伤口
上药

دورىماق 〔动〕 模仿، 仿效، 学舌: قۇشنىڭ سايرىشىنى ~
学鸟叫 / ئوغۇل ئاتىنى دورايدۇ ، قىز ئانىنى . <谚> 儿
子学父亲، 女儿学母亲 。

دوزاخ 〔静〕 火狱، 地狱: دوست ئايرىغان ~ تۇۋىدە . <谚>
折散朋友، 该入地狱 。

دوزاخ ئازابى 地狱的折磨(备受煎熬)

دوزاخ شوتىسى <成> 长腿، 细高挑儿

دوزو 〔静〕<方> 倒灶، 倒霉鬼

دوزىخى 〔静〕 该下地狱的

دوژنا 〔静〕 打(十二个): بىر ~ قېرىنداش 一打铅笔

دوست 〔静〕 朋友، 友人: خەلقئارا دوستلار 国际友人 / ~
مەملىكەت 友邦، 友好国家 / ~ ئارمىيە 友军 / دوستقا
تاپا ، دۈشمەنگە كۈلكە . <谚> 亲者痛، 仇者快 。پىيازنىڭ
پوستى تولا ، ئەخمەقنىڭ دوستى . <谚> 洋葱皮子多، 傻
瓜朋友多 。

دوست بولماق = دوستلاشماق

دوست تارتىشماق <成> 一唱一和

دوست تۇتماق ①交朋友: ياخشىنى دوست تۇتساڭ ياخ-
شىلىقى تېگەر ، يامانىنى دوست تۇتساڭ يامىنى . <谚> 和好人

看、欢喜②。报恶得友朋交人坏和，报好得友朋交
重：موللا پۇلنى دوست تۇتماس ، قولغا كىرسە بوش تۇتماس .
。紧得攥可手了到，钱重看不拉毛 <谚>

دوست ـ ئاغىنە 〔静〕 友朋，友四朋三

دوستانە 〔静〕 友好

دوستانە بېرىش ـ كېلىش 来往好友

دوستانە زىيارەت 问访好友

دوستانىلىق 〔静〕 友情：~ كۆرسەتمەك 表示友情

دوست ـ بۇرادەر 〔静〕 友朋，友好

دوست ـ دۈشمەن 〔静〕 友敌

دوستلارچە 〔静〕 友朋般的，友好的

دوستلاشتۇرماق «دوستلاشماق» 的使动态

دوستلاشماق 〔动〕 交朋友，做朋友：بىز دوستلىشىپ كەتتۇق . 我们交上了朋友。

دوستلۇق 〔静〕 友谊，友情，友好：~ مۇناسىۋىتى 友好关系

دوستلۇق لوڭقىسى <体> 友谊杯

دوستلۇق مۇسابىقىسى <体> 友谊(比)赛

دوست ـ يار 〔静〕 朋友，相好，亲友

دوست ـ يارەن = دوست ـ يار

دوسكا 〔静〕 ①黑板：~ سۈرتمەك 擦黑板②搓板

دوشاپ[1] 〔静〕<方> 西瓜子

دوشاپ[2] 〔静〕<方> 皮硝

دوشاپخانا 〔静〕<方> 熟皮子的作坊

دوغا 〔静〕(雪橇、马车的)轭，拱形木

دوغاپ[1] 〔静〕 多哈甫(酸奶加冰的饮料)，冰酸奶：بىز چىنىدىن ~ ئىچمەيلىمۇ ، ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتتى . 咱们每人喝一碗冰酸奶怎样，天太热了。

دوغاپ[2] 〔静〕<方> 黄土和细麦草和成的泥

دوغاپچى 〔静〕 制售冰酸奶者

دوغاپچىلىق 〔静〕 制售冰酸奶：~ دۇكىنى ئاچماق 开多哈甫店，开冰酸奶店

دوغاپچىلىق قىلماق 制售冰酸奶

دوغال 〔静〕<植> 肋果菊，施巴定草

دوغداق 〔静〕<动> 鸨，大鸨，地鹏

دوغداق قوڭغۇز <动> 露尾甲虫

دوغدايتماق «دوغدايماق» 的使动态

دوغدايماق 〔动〕 蜷，蜷伏，蜷曲：ئۆيدە ئىككى قىزچاق دوغدىيىپ ئولتۇراتتى . 在屋子里两个小姑娘蜷着身子坐着。

دوغدىيىشماق «دوغدايماق» 的共同态

دوغسىمان 〔静〕 稀泥状

دوغولا 〔静〕<方> 爱害人的，狡猾的，爱揭短的，爱传谣的

دوغىلاق 〔静〕 矮胖的，矬墩墩的

دوق[1] 〔静〕 威胁，威吓，恫吓：دۈشمەننىڭ دوقىدىن قورقماسلىق 不怕敌人威胁

دوق قىلماق 威胁，恐吓，吓唬

دوق[2] 〔模〕 嗵：ئۇ قاراڭغۇدا ~ قىلىپ تامغا ئۇسۇۋاپتۇ . 他在黑暗中嗵地一声撞到了墙上。

دوقا 〔静〕 ①凸起的②凸起处

دوقا ئاچا <交> 凸块叉

دوقا باش 绷儿头，鼓脑门

دوقا چاق <机> 凸轮，动轮

دوقا ماڭلاي 凸脑门儿，大脑门儿：تەلەي نەدە دېسە ، دوقا ماڭلايدا دەپتۇ . <谚> 福气在哪儿，都说在凸脑门儿上(额部凸起的人先起引别人注意，可先得到好处；喻同"近水楼台先得月"。

دوقاق 〔静〕 (米、豆等的)壳

دوقال 〔静〕 难关(指自然灾害造成的困难)

دوقال كەلمەك 遇到未想到的难题

دوقالدىن ئۆتمەك 过难关

دوقچى 〔静〕 爱吓唬人的人

دوقچىلىق 〔静〕 威吓

دوق ـ دوق 〔模〕 嗵嗵：ئۇ ئۇنى چېچىدىن تۇتۇپ تامغا ~ ئۇستۇردى . 他抓住他的头发嗵嗵往墙上撞。

دوققىدە 〔静〕 哐地，嗵地，咚地：ئۇ چىنىنى ~ قويۇپ قويدى . 他咚地一声把碗放下了。

دوقمۇش 〔静〕 拐角，拐弯处：كوچىنىڭ دوقمۇشى 街道拐弯处

دوقمۇش ـ دوقمۇش 〔静〕 各个拐角.

دوقۇرماق 〔动〕 ①找来找去，撞，碰：ئۇ مۇدىرنىڭ ئىشخانىسىغا ، ئۆيىگە ، ھەتتا مەمۇرىيەتتىكى بارلىق ئىشخانىلارغا قانچە قېتىملاپ دوقۇرۇپمۇ ئۇنى زادى تاپالمىدى . 他到校长办公室，家里，甚至行政上所有办公室找了多少次，就是找不着他。②<转> 跑，乱窜，跑来跑去：ئۇ ئىشكمۇ ئىشىك دوقۇرۇپ يۈردى . 他挨门乱窜。ئۇ كەچكىچە دوقۇرۇپ يۈرۈپ بىلەت ئالالمىدى . 他跑到晚上也没买到票。

دوقۇرۇشماق ① «دوقۇرماق» 的共同态：ئوقۇغۇچىلار كەچكە-

چە پويىز ئىستانسىغا دوقۇرۇشۇپمۇ پويىز بىلىتى سېتىۋالالماپتۇ .
، 遇相② 。票上买没也站车火跑晚到早从们生学
光目的们他 . ئۇلارنىڭ كۆزلىرى دوقۇرۇشۇپ قالدى :到遇
دوقۇ- ئىككى دەرس :突冲، 撞相، 碰相③。起一了到碰
رۇشۇپ قالدى . 了起一到碰课节两 。

دوقۇسلاتماق 〔动〕 推搡: ئاكىسى ئۇنى دوقۇسلىتىپ ئۆيگە
ئېلىپ ماڭدى . 家回拉他把地搡带推连哥哥 。

دوقۇلداتماق «دوقۇلدىماق» 的使动态

دوقۇلدىماق 〔动〕 响嘟嘟، 响嘟哐

دوك[1] 〔静〕 背驼، 儿锅罗، 佝偻: ~ ئادەم 人的背驼
دوك كېسىلى <医> 病佝偻، 痛骨软

دوك[2] 〔模〕 嘟嘟(声撞相物硬他其或步脚)

دوكار 〔静〕 大款، 富的، 富有的: ~ سودىگەر 富商
دوكار پايچى <经> 实户

دوكپايە 〔静〕 小铁砧

دوكتور 〔静〕 博士: تېببىي پەنلەر دوكتورى 医学博士

دوكتورئاشتى 〔静〕 博士后

دوكتورلۇق 〔静〕 博士学位

دوكستسكلىن <药>〔静〕 强力霉素

دوككىدە 〔静〕 嘟地

دوكلات (دوكلاتى) 〔静〕 报告: ھۆكۈمەت خىزمىتىدىن ~ 政府工作报告

دوكلات بەرمەك 做报告: ئادالەت ئېقىم مەسىلىلىرى
ھەققىدە دوكلات بەردى . 阿达莱提做了时事报告 。

دوكلات قىلماق ① 汇报، 报告: ئالاقىلىشىش نەتىجىسـ-
ـنى ~ 汇报交涉结果 ② 禀报، 回禀: ئەھۋالنى ئېنىدىن ~
如实禀报

دوكلاتچى 〔静〕 报告人

دوكلۇق 〔静〕 驼背的، 佝偻的، 罗锅儿的

دوكۇر[1] 〔静〕 ①距(雄鸡، 雉等腿内侧突出像脚趾的部
分) ②(马腿上的)附蝉، 夜眼

دوكۇر[2] 〔静〕<水> 牛腿

دوكۇلداتماق «دوكۇلدىماق» 的使动态

دوكۇلداشماق «دوكۇلدىماق» 的共同态

دوكۇلدىماق 〔动〕 噔噔响، 噔噔走: باقى باھارخاننىڭ ئارقىـ-
ـسىدىن دوكۇلداپ كىرىپ كەتتى . 巴柯在巴哈尔罕的后头
噔噔地走了进去 。

دوگما 〔静〕<哲> 教条

دوگماتىزم = دوگمىچىلىق

دوگمىچى 〔静〕<哲> 教条主义者

دوگمىچىلىق 〔静〕<哲> 教条主义

دوگوۋور 〔静〕 订货合同

دوگوۋورلاشماق 〔动〕 签订订货合同

دوڭ 〔模〕 咚، 嗵: تۇيۇقسىز ~ قىلغان ئاۋاز ھەممىمىزنى چۆچۈ-
تىۋەتتى . 突然咚地一声把我们大家吓了一跳 。

دوڭ - دوڭ 〔模〕 咚咚، 嗵嗵

دوڭغاس 〔模〕 一撅一撅

دوڭغاسلاتماق «دوڭغاسلىماق» 的使动态

دوڭغاسلاشماق «دوڭغاسلىماق» 的共同态

دوڭغاسلىماق 〔动〕 一撅一撅: ئۇ بېشىنى ساڭگىلىتىپ ،
دوڭغاسلاپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى . 他垂着头، 一撅一撅地
走进家 。

دوڭغاق 〔静〕 ①佝偻的، 驼背的، 躬腰的: ~ بوۋاي
驼背老头 ②歪脖子(树): ~ ئۈجمە 歪脖子桑树
③<转> 倒霉鬼

دوڭغاقلاتماق «دوڭغاقلىماق» 的使动态

دوڭغاقلىماق 〔动〕 ①佝偻، 躬腰: بۈۋى دوڭغاقلاپ ماڭغىنىـ-
چە بېلىگە مۇشتلايتتى . 女教士躬着腰走着一边还捶着
腰 ②<转> 低首下心، 低眉折腰: سىز ئۇنىڭغا
نېمانچە دوڭغاقلايسىز ، ناھايىتى چوڭ بولسا بىر دۈيجاڭغۇ . 你对
他怎么那么低眉折腰، 再大也不过是个队长嘛 。

دوڭغالچاق 〔静〕 ①橛子 ②疙瘩橛子: ~ ئاتماق 歪脖子
(树): ~ ئامۇت 歪脖子梨树

دوڭغايتماق ① «دوڭغايماق» 的使动态 ②倒扣着: ئۇ تۇڭنى
دوڭغايتىپ ئاستىغا قارىغانىدى ، يوغان بىر تۆشۈك كۆرۈندى . 他
把桶扣过来往桶底一看، 有一个大窟窿 。

دوڭغايتىشماق «دوڭغايتماق» 的共同态

دوڭغايتىلماق «دوڭغايتماق» 的被动态

دوڭغايماق 〔动〕 折腰، 躬腰

دوڭغۇل 〔静〕 凸

دوڭغىرچاق 〔静〕<方> 橛子

دوڭغىيىشماق «دوڭغايماق» 的共同态

دوڭگۇر 〔模〕 咚咚(鼓声)

دوڭگۇر - دوڭگۇر 〔模〕咚咚(腰鼓声)

دوڭگىدە 〔静〕 嗵地一声، 哐地一声: مەن ئاچچىقىمدا
ئىشىكنى ~ ياپتىم . 我气得把门哐地一声关上了 。

دوڭۇلداتماق «دوڭۇلدىماق» 的使动态

دوڭۇلدىماق 〔动〕 嗵地一声响، 哐地一声响: بىر پەستىن
كېيىن ئىشىك دوڭۇلدىدى . 过了一会儿، 门嗵地响了一
声 。

دولا 〔静〕①肩，膀肩： كەتمەننى دولىغا سالماق 扛曼土坎把
部肩(的服衣)②上肩到： بۇ كۆڭلەكنىڭ دولىسى بىرئاز
كەڭ بولۇپ قاپتۇ . 了宽儿点有部肩的衣衬件这。③(动
物)的前膀： توربياق يەنە سەكرىدى ، ئۈستىدىكى توقۇم ئۇنىڭ
دولىسىغا كېلىپ قالدى . 小公牛又跳了，背上的鞍垫滑
到了它的前膀。

دولا چىقارماق ①耸肩膀： ۋاقتى كەلگەندە دولاڭنى
چىقىرىپ تۇرۇۋالمىغىن يەنە . 我希望你到时候别光顾耸
肩膀。②<成>摩拳擦掌，跃跃欲试

دولا قاقماق 拍肩膀： ئىلگىرى دولامنى قېقىپ ، پايدامنى
كۆرۈۋشكەنلەر قېنى ئەمدى ؟ 以前曾拍过我的肩膀，得到
我好处的那些人现在都到哪儿去了？

دولا قورىماق 感觉有些冷，感觉身上有点儿冷

دولىدا پال باقماق <成> 不懂装懂

دولىسى ئاپتاپ كۆرمەك <成> 时来运转

دولان 〔静〕<古> 刀郎人，多郎人(维吾尔人的一支)

دولان سەنئىمى <艺> 多郎赛乃姆

دولان قويى <牧> 多郎羊

دولان مۇقامى <艺> 多郎木卡姆

دولانا 〔静〕<植> 山楂

دولانتىن 〔静〕<药> 杜冷丁

دولانگۈل 〔静〕<植> 多榔菊

دولبارچىن 见下

دولبارچىن يېزىقى <语> 古突厥文，突厥卢尼文

دولتا 〔静〕 钻头

دولتا ئۆلچىگۈچ <石> 钻头规

دولتۇ 〔静〕<古> 鬣狗

دولخاي 〔静〕<方> 脖颈，脖梗儿

دولقۇن 〔静〕①浪，波浪，波涛： دېڭىز دولقۇنى 海浪 / دەھ-
شەتلىك ~ 惊涛骇浪②<物> 波： ئېلېكتر دولقۇنى 电
波 / ئاۋاز دولقۇنى 声波③<转>高潮，浪潮： ~ قوزغى-
ماق 掀起高潮 / ئىنقىلاب دولقۇنى 革命浪潮

دولقۇن ئامپلىتۇدىسى <电> 波幅

دولقۇن ئەگمىسى <水> 波折

دولقۇن بۆلىكى <物> 波段

دولقۇن پلاستىنكىسى <物> 波片

دولقۇن پۈرمىسى <物> 波纹

دولقۇن تەڭلىمىسى <数> 波动方程

دولقۇن تەلىماتى <物> 波动论

دولقۇن سۈزگۈچ 滤波器

دولقۇن فۇنكسىيىسى <数> 波函数

دولقۇن كانىلى <物> 波导

دولقۇن كۆرسەتكۈچ <机> 示波器

دولقۇن مېخانىكىسى <物> 波动力学

دولقۇن ئوپتىكىسى <物> 波动光学

دولقۇن ئورامى <物> 拾波线圈

دولقۇن ئۆتكۈزگۈچ <物> 波导管

دولقۇن ۋېكتورى <物> 波矢量，波矢

دولقۇن ئىسپېكترى <地> 波谱

دولقۇن يېرىش تەنھەرىكىتى <体> 冲浪运动

دولقۇنسىمان 〔静〕波浪式的，波状的： ھەرىكەت ~ راۋاج-
لىنىدۇ . 运动是波浪式发展的。

دولقۇنسىمان ئاۋاز <艺> 波音

دولقۇنسىمان بۇلۇت <气> 波状云

دولقۇنسىمان تومۇر <医> 洪脉

دولقۇنسىمان تۇرۇبا <水> 波纹管

دولقۇنسىمان ئىلگىرىلىمەك 波浪式前进

دولقۇنسىمان كاھىش <建> 波形瓦

دولقۇنلاتماق «دولقۇنلىماق» 的使动态

دولقۇنلانماق = دولقۇنلىماق

دولقۇنلۇق 〔静〕波涛翻滚的，起伏的： ~ دەريا 波涛翻
滚的河流

دولقۇنلىماق 〔动〕起波涛，起波浪，波涛翻滚；翻滚，
汹涌： دەريا دولقۇنلاپ ئاقماقتا .. 河水波涛翻滚。

دولوق 〔静〕<古> 善猎者

دولومىت 〔静〕<地> 白云石

دومبا 〔静〕<方> 小肚茶壶

دومباق 〔静〕①突起的，凸起的，凸出的，鼓的： ئۇنىڭ
يانچۇقى ~ تۇرىدۇ . 他的衣袋是鼓的。②<医> 粗隆

دومباق - دومباق 〔静〕 鼓鼓的

دومبايتماق «دومبايماق» 的使动态： قورسىقىنى ~ 鼓起
肚皮

دومبايتىشماق «دومبايماق» 的共同态

دومبايتىلماق «دومبايتماق» 的被动态

دومبايماق 〔动〕鼓出，凸起，突出： قورساق ~ 肚子鼓
起来

دومبىرا 〔静〕<艺> 冬布拉(哈萨克族弹拨乐器)

دومبىرىچى 〔静〕 冬布拉弹奏者

دومساق 〔静〕<方> 胖乎乎的

دومسايتماق «دومساىماق» 的使动态: ئاغزىنى ~ 噘嘴
دومساىماق 〔动〕 噘嘴
دومسىيىشماق «دومساىماق» 的共同态
دوملاتماق «دوملىماق» 的使动态
دوملاشماق «دوملىماق» 的共同态
دوملانماق «دوملىماق» 的被动态
دوملىماق 〔动〕 (轻轻)挨: ئۇ چاينى ئاغزىغا دوملاپ قويۇپ ئىچمىدى. 他把茶挨到嘴边没喝。
دومنمەش 〔静〕<冶> 鼓风炉、高炉、炼铁炉
دوملاتماق ① «دوملىماق» 的使动态 ② <转> 周转: بىر قىسىم پۇلنى ~ 拿一部分钱周转
دوملاشماق «دوملىماق» 的共同态: ئۇلار دوملىشىپ قاتتىق ئېلىشتى. 他们滚在一起搏斗。
دوملاق 〔静〕 圆的: يۈز ~ 圆脸 / ~ قالپاق 圆帽子
دوملاقلاتماق «دوملاقلىماق» 的使动态
دوملاقلاشماق «دوملاقلىماق» 的共同态
دوملاقلانماق «دوملاقلىماق» 的被动态
دوملاقلىماق 〔动〕 ①滚、滚动②团、揉: خېمىرنى ~ 团面团、揉面团
دوملانما 〔静〕 滚动
دوملانما ئەلگەك <冶> 滚动筛
دوملانما پىچاق <机> 车刀
دوملانما چاق <交> 滚轮
دوملانما سۈركىلىش <物> 滚动摩擦
دوملانما قازان <机> 滚动轴承
دوملانما ئۆسۈم <经> 复利
دوملانماق «دوملىماق» 的自复态: باللار يېڭى ياغقان قار ئۈستىدە دوملاندى. 孩子们在新下的雪上打滚。
دوملە 〔静〕 倒霉: ~ ئادەم 倒霉的人 / ~ ئىش 倒霉事
دوملە باسماق 倒霉、倒运: مېنى بۈگۈن تازا دوملە باستى. 我今天太倒霉了。
دوملىتىشماق «دوملاتماق» 的使动态
دوملىتىلماق «دوملاتماق» 的被动态
دوملىماق 〔动〕 ①滚、滚动: تاغدىن دوملاپ چۈشمەك 从山上滚下来②跌跟头: مەسىلىگە سۇبيېكتىپ، بىر تەرەپلىمە ۋە يۈزە قارايدىغان كىشىلەردىن دوملاپ چۈشمەيدىغىنى يوق. 看问题主观、片面、肤浅的人没有不跌跟头的。
دومنو 〔静〕 顶牛儿(骨牌的一种玩法、也叫接龙)
دومنو كارتىسى 多米诺骨牌
دومىنئون 〔静〕 自治领

دوناي 〔静〕 弯曲的: ~ قول 弯胳膊 / ~ ياغاچ 弯曲的木头 / ئەگرى قوزۇققا ~ توقماق. <谚> 弯棒子配歪桩子。
دونايگۈل 〔静〕<植> 凌霄
دونداق 〔静〕<方> 矮胖的
دوۋساق 〔静〕<生理> 膀胱
دوۋساق يەللىكى <医> 膀胱炎
دوۋسۇن 〔静〕 小腹、下身: ~ ئاغرىماق 小腹痛
دوۋسۇن سۆڭىكى <生理> 耻骨
دوۋۇس 〔静〕 侮骂、贬斥
دوۋۇس قىلماق 推搡: ساقچى ئۇنى ئىلدام مېڭىشقا ھەيدەپ دوۋۇس قىلاتتى. 警察使劲推搡他让他快走。
دۇئا (دۇئاسى) 〔静〕<宗> 祈祷、祷告: ~ ئوقۇماق 念祷词
دۇئا ئالماق <宗> 接受祝福
دۇئا بەرمەك <宗> ①祝福②祈祷
دۇئا قىلماق <宗> 祈祷、祷告、祝福
دۇئا ياندۇرماق <宗> 做祈祷
دۇئاغا كەتمەك 白费: سىڭدۇرگەن ئەجرىمىز دۇئاغا كەتتى. 我们付出的心血白费了。
دۇئا ـ تەكبىر 〔静〕<宗> 祈祷、祷告
دۇئا ـ تەلەپ 〔静〕<宗> 祈求、祈祷
دۇئا ـ تەلەپ قىلماق 祈祷、祝祷
دۇئا ـ تىلاۋەت 〔静〕<宗> 祈祷、祷告
دۇئاگۆي 〔静〕<宗> 常祈祷的、常祷告的: ~ ئادەم 常祈祷的人
دۇئاگۆيلۇق 〔静〕 常祈祷
دۇئالىزم = ئىككى مەنبەچىلىك
دۇئايىبەت 〔静〕<宗> 诅咒(诅咒性祈祷)
دۇئايىبەت قىلماق 诅咒: ئۇ يۈزمىڭ ئازاب ـ ئوقۇبەتلەر سېلىپ جېنىنى ئالغايسەن، دەپ دۇئايىبەت قىلدى. 他诅咒说: "愿降千灾万难并索命于他"。
دۇئايىبەت كەتمەك 被诅咒
دۇئايىسالام 〔静〕 问候、连问候带祝福: ~ ئېيتماق 致以问候、表示问候和祝福
دۇپ 〔静〕<植> 柞树、槲栎、栎木
دۇپ پىلىسى <动> 柞蚕
دۇپ كۆمۈرى 青冈炭、白炭
دۇبەن 〔静〕 督办
دۇبلېر 〔静〕<艺> 预备演员、B角; (电影)配音

员演

دۇبۇلغا 〔静〕 盔头 (子帽属金的头护保来用人军)

دۇپپى 〔静〕 (的用鞋钉匠鞋) 脚拐، 脚铁، 砧鞋

دۇت 〔静〕 烟، 烟气: تاماكا دۇتى 烟的草烟

دۇت ئالماق 烟冒، 点燃: ئوتۇن دۇت ئالدى . 点火柴了燃。

دۇت بەرمەسلىك 不冒烟، (香烟) 不吸着: دۇت بەرمەيۋاتقان تاماكا 不吸着的香烟

دۇت سالماق 用烟熏: شەيخ يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر تار- قالغان جايلاردا سەندەل ياغىچى، ئادراسمانلارنى كۆيدۈرۈپ دۇت سېلىشنى تەشەببۇس قىلدى . 谢赫 (伊斯兰教地区部落首领、长者之称) 主张烧檀香木和骆驼蓬等، 用烟熏传染病流行的地方。

دۇتار (دۇتارى) 〔静〕<艺> 都他尔 (维吾尔族弹拨乐器之一)

دۇتارچى 〔静〕 ①都塔尔演奏者 ②都塔尔制售者

دۇتلاتماق «دۇتلىماق» 的使动态

دۇتلاشماق «دۇتلىماق» 的共同态

دۇتلانماق «دۇتلىماق» 的被动态

دۇتلىماق 〔动〕 ①冒烟، 倒烟 ②吐烟، 喷烟 (指吸烟时吸进后再吐出的动作) ③熏: ئۆيىنى دورا بىلەن ~ 用药熏屋子

دۇجۇر 〔静〕<植> 豆角

دۇچ 见下

دۇچ كەلمەك 遇到، 碰到، 遭到: قىيىنچىلىققا ~ 遇到困难 / ئاجايىپ ئىشقا ~ 遇到怪事 / دۈشمەن ئەسكەرلە- رىنىڭ قارشىلىقىغا ~ 遭到敌军的反抗

دۇچار 见下

دۇچار بولماق 遭到، 遇到، 碰到: بەختسىزلىككە ~ 遭到不幸 / تەبىئىي ئاپەتكە ~ 遇到自然灾害 / كېسەلگە ~ 得病، 患病 / قىيىن ئەھۋالغا ~ 陷入困境

دۇچار قىلماق 使遇到، 使受到: ئۇ مېنى كۆڭۈلسىز- لىككە دۇچار قىلدى . 他使我不快。

دۇخاۋا 〔静〕 丝绒، 金丝绒: دوپپا ~ 丝绒小花帽

دۇخوپكا 〔静〕 烤炉، 烤箱

دۇخوۋوي 〔静〕<艺> 管乐

دۇخوۋوي چالغۇ <艺> 管乐器، 吹奏乐器

دۇخوۋوي مۇزىكا <艺> 管乐曲، 吹奏乐曲

دۇخوۋوي ئوركېستر <艺> 管乐队، 吹奏乐队

دۇد 〔静〕<艺> 都德 (维吾尔族古代弹拨乐器، 八

弦، 状如吉他)

دۇدۇق 〔模〕 结巴، 口吃: ~ سۆزگە يارىماس، ئوغرى كۆزەت- كە . <谚> 结巴怕说话، 盗贼怕观察。

دۇدۇق - پۇدۇق 〔模〕 结结巴巴، 吞吞吐吐: ئۇ مېنى كۆرۈپلا ~ قىلىپ سۆزلىيەلمەي قالدى . 他一见到我便结结巴巴说不出话来了。

دۇدۇقلاتماق «دۇدۇقلىماق» 的使动态: ئامىنەنىڭ بۇ سوئالى ئابلىمىتنى خېلى دۇدۇقلىتىپ قويدى . 阿米乃的问题让阿卜力米提好一阵结结巴巴说不出话来。

دۇدۇقلاشماق «دۇدۇقلىماق» 的共同态: ئۇلار گەپكە جاۋاب بېرەلمەي دۇدۇقلىشىپ قېلىشتى . 他们回不了话، 一时结巴起来。

دۇدۇقلانماق «دۇدۇقلىماق» 的被动态: ئىپارگۈل قىزىرىپ دۇ- دۇقلىنىپ قالدى . 伊帕尔古丽面红耳赤地结巴起来。

دۇدۇقلىماق 〔动〕 结巴: دۇدۇقلاپ سۆزلىمەك 结结巴巴地说

دۇر 〔静〕 珠宝

دۇربۇن 〔静〕 望远镜

دۇردانە 〔静〕 ①大珍珠 ②<转> 无价之宝

دۇردۇن 〔静〕 绸缎

دۇرۇت 〔静〕 祷告، 祈福، 祈祷

دۇرۇت ئوقۇماق 祷告، 祈福، 祈祷: ئۇ كارىۋات بېشىغا دۈمبىسىنى تىرەپ، كۆزلىرىنى يۇمغان ھالدا دۇرۇت ئوقۇپ ياتات- تى . 他背靠床头闭目祷告。

دۇرۇس 〔静〕 ①对的، 确实، 正派的، 正确的، 端正的: ~ ئىش 正确的事 / ~ كۆزقارىشى 观点正确 / دوستۇڭ دوست بولسۇن، ھېسابىڭ ~ بولسۇن . <谚> 朋友归朋友، 帐目要算对; 喻 "亲兄弟، 明算帐"。 ②对، 好: ئادىلنىڭ دۇرۇسلۇقى ~ ، ئەمما ئۇنىڭدا ئازراق مەنمەنچىلىك بار . 阿迪力好是好، 就是有点自以为是。 ③诚然، 是的: ~ ، سىزنىڭ ئېيتقىنىڭىز توغرا . 是的، 你说的对。 ④强، 强似: قانۇن ئالدىدا جاۋابقا تارتىلغاندىن ۋىجدان ئالدىدا جاۋابقا تارتىلغىنىم ~ . 与其追究法律责任، 不如追究良心上的责任。

دۇرۇس ئادەم 正派人

دۇرۇسلاتماق «دۇرۇسلىماق» 的使动态

دۇرۇسلاشماق ① «دۇرۇسلىماق» 的共同态 ②变得正确، 变得端正

دۇرۇسلانماق «دۇرۇسلىماق» 的自复态

دۇرۇسلۇق 〔静〕 正确، 正派، 端正

度态正端 ~ پوزىتسىيىنى :正搞، 正端 〔动〕 **دۇرۇسلىماق**
落数، 怪责، 备责 <方>〔动〕 **دۇرۇشلىماق**
下见 **دۇريان**
莲榴 <植> دۇريان دەرىخى
角丑، 人的稽滑 <方>〔静〕 **دۇز**
蓬盐 <植>〔静〕 **دۇساقئوت**
浴淋، 头喷 〔静〕 **دۇش**
架枪 <方>〔静〕 **دۇشاقا**
室浴淋 〔静〕 **دۇشخانا**
سۇ ~ :的浊混②子底油 ياغنىڭ دۇغى :物淀沉 〔静〕 **دۇغ**[1]
水的浊混
淀沉浊混 <医> دۇغ چۆكمە
(脚住不收) 扑 <方>〔静〕 **دۇغ**[2]
人的哝嘟爱، 人的叨唠爱 <方>〔静〕 **دۇغدۇر**
没水 سۇ دۇغـلاشمىغان :浑变، 浊混变 〔动〕 **دۇغـلاشماق**
浑变
دۇغلاشماق = **دۇغلانماق**
腐豆 بـوتقىسى ~ / 皮腐豆 پشلىقى ~ :腐豆 〔静〕 **دۇفۇ**
干腐豆 قىقى ~ / 脑
子蓠邪، 子卜罗胡野 <植>〔静〕 **دۇقۇ**
刀剪小(的用发理或用医) 〔静〕 **دۇكات**
铁 تۆمۈرچىلىك دۇكىنى :部市门، 店، 子铺① 〔静〕 **دۇكان**
弹، 机织土③坊作工手②员店 خىزمەتچىسى ~ / 铺匠
机花
坊作开، 子铺开، 店开 دۇكان ئاچماق
كې- دۇكان ئـايرىغاندىن :立自师出① دۇكان ئايرىماق
②؟ 吗钱本有你立自师出 ؟ پـۇلۇڭ بارمۇ ، يىن دەسمايىگە
户门立另، 灶炉起另 <成>
腿机毯织 دۇكان پاچىقى
架支动活机毯织 دۇكان قىلىچى
座底机毯织 دۇكان گۈندىسى
店小، 子铺小 〔静〕 **دۇكانچە**
主店، 员店 〔静〕 **دۇكانچى**
دۇكانچى = **دۇكاندار**
ئىك- :的铺店盖②的铺店有، 的店有① 〔静〕 **دۇكانلىق**
料木的店间两盖 ياغاچ ~ كى
(物动乳哺洋海型大种一)艮儒 <动>〔静〕 **دۇگوڭ**
ئۈلگۈچە = **دۇڭ**
ئۈلگۈچە ساتماق = دۇڭ ساتماق
下见 **دۇڭچۇەن**

褐尾三 <动> دۇڭچۇەن سـۇمـۇرغ كېپىنىكى
蝶凤
咚咚 〔模〕 **دۇڭ ـ دۇڭ**
族侗 〔静〕 **دۇڭزۇ**
的式族侗②语侗① 〔静〕 **دۇڭزۇچە**
族乡东 〔静〕 **دۇڭشياڭ**
式乡东②语乡东① 〔静〕 **دۇڭشياڭچە**
大把大 تاپماق دۇڭلاپ پۇلنى :逛، 的批成 〔动〕 **دۇڭلىماق**
钱赚地把
马神، 马飞، 马天، 马里千 〔静〕 **دۇلدۇل**
族龙独 〔静〕 **دۇلۇڭ**
式族龙独②语龙独① 〔静〕 **دۇلۇڭچە**
族龙 <古>〔静〕 **دۇم**
的构机道街及心中类各期时俄沙)马杜① 〔静〕 **دۇمـا**
会议(的国俄)②(称名
棒، 棍 〔静〕 **دۇمبا**
揍挨، 打挨 دۇمبا يېمەك
鼓战 دۇمبىقى جەڭ :鼓 <艺>〔静〕 **دۇمباق**
效 <成>②鼓擂، 鼓敲، 鼓击① دۇمباق چالماق
劳效人别替 خەقنىڭ دۇمبىقىنى چالماق :劳效، 力
دۇم- ئۇنىڭ :吹告، 锅砸① <成> دۇمباق يېرىلماق
سايلام نەتـ- :晓分见②。了锅砸事的他 . بىقى يېرىلدى
، 了布公果结举选 . جىسى ئېلان قىلىندى ، دۇمباق يېرىلدى
。晓分了见
应، 者场捧، 手鼓吹 <转>②手鼓① 〔静〕 **دۇمباقچى**
虫声
场捧، 职之手鼓 〔静〕 **دۇمباقچىلىق**
充، 手鼓吹当充②手鼓当① دۇمباقچىلىق قىلماق
虫声应当
态动使的 «دۇمبالىماق» **دۇمبالاتماق**
态同共的 «دۇمبالىماق» **دۇمبالاشماق**
态动被的 «دۇمبالىماق» **دۇمبالانماق**
揍狠، 打痛 ~ كېلىشتۈرۈپ :捶، 揍، 打 〔动〕 **دۇمبالىماق**
牛为面鼓، 铁生为身鼓)鼓皮牛 <方>〔静〕 **دۇمبۇل**[1]
(皮
气傻②熟不生半، 生夹① <方>〔静〕 **دۇمبۇل**[2]
煌敦 <地>〔静〕 **دۇنخۇاڭ**
家学煌敦 〔静〕 **دۇنخۇاڭشۇناس**
学煌敦 〔静〕 **دۇنخۇاڭشۇناسلىق**
世全 ~ پـۇتـۇن :下天، 界世① 〔静〕 (دۇنياسى) **دۇنيا**[1]

界 / دۇنياغا مەشھۇر 世界闻名，驰名全球 / دۇنيادا تەڭدە-
شى يوق 举世无双 / ئوبيېكتىپ ~ 客观世界 / ئۆسۈملۈك-
لەر دۇنياسى 植物界 / ھايۋانلار دۇنياسى 动物界 / تەبىئەت
دۇنياسى 自然界②人世，人间，世道，世面：بۇ ~ 当
世，今世 / ئۇ دۇنياغا كەتمەك 上西天，弃世

دۇنيا ئەندىزىچىلىكى <哲> 世界模式论

دۇنيا بازىرى <经> 世界市场，国际市场

دۇنيا بانكىسى 世界银行

دۇنيا بىلەن خوشلاشماق 告别人世，辞世

دۇنيا پۇلى <经> 世界货币

دۇنيا تىلى <语> 世界语

دۇنيادىن بىخەۋەر 不谙世事

دۇنيادىن تويماق 厌世

دۇنيادىن خوشلاشماق 谢世，辞世

دۇنيادىن كەتمەك 逝去，辞世

دۇنيادىن ئۆتمەك 去世，过世

دۇنياغا پاتماسلىق <成> 不可一世，目空一切：ئۇنىڭغا كىچىككىنە مەنسەپ تېگىۋىدى، ئالچاڭلاپ دۇنياغا پاتماي كەتتى. 他升了芝麻大的官就趾高气扬，不可一世了。

دۇنياغا كەلمەك ①诞生，出生②问世，生产，出现

دۇنياغا كۆز ئاچماق ①出世，降生②懂事

دۇنياغا يۈزلەنمەك 面向世界

دۇنيا قۇرۇلمىسى 世界格局

دۇنيا كۆرگەن <成> ①见过世面②殷实，富裕：مەخسۇت بېگىم، ئۆزلىرى قول ئىلكىدە بار، دۇنيا كۆرگەن سېخىي بىر كىشى، مۇنچىلىك ئىشنى نەزەردىن ساقىت قىلسىلا. 麦合苏提王爷，你是家道殷实之人，这点区区小事请你不要介意。

دۇنيا كىلىماتى <气> 世界气候

دۇنيانى ئاستىن - ئۈستۈن قىلماق 颠倒乾坤：سەن دۇنيانى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋەتمەكچىمۇ؟ بۇ سېنىڭ ئۇخلاپ چۈشۈڭ! 你还想颠倒乾坤？这是白日作梦！

دۇنيانى تەرك ئېتىش 厌世

دۇنيانىڭ ئۇ بېشىدىن كىرىپ، بۇ بېشىغا چىقماق <成> 东拉西扯，海阔天空

دۇنيا ۋاقتى <天> 世界时

دۇنيا ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 世界经济学

دۇنيا يۈزىنى كۆرمەك 出世，出生

دۇنيا[2] (دۇنيايىم، دۇنيايىڭ، دۇنياسى) 〔静〕 财富，财产：ئۇ-نىڭ خېلى دۇنياسى بار. 他有相当多的财产。ئاتاڭدىن ~ قالغۇچە ھۈنەر قالسۇن. <谚> 与其让父亲留遗产，不如让他传技艺。ئادەم ئۆلىدۇ، ~ قالىدۇ. 人死财留。

دۇنياغا بېرىلمەك 贪财

دۇنياپەرەس 〔静〕 财迷的：~ ئادەم 财迷的人

دۇنياپەرەسلىك 〔静〕 财迷

دۇنيا - دەپىنە 〔静〕 财产，财宝，宝藏

دۇنياقاراش 〔静〕 <哲> 世界观，宇宙观

دۇنيالىق 〔静〕 世界的：ئىككى ~ دوست 生死之交，莫逆之交

دۇنياۋى 〔静〕 世界的，全球的：~ ئەھمىيەت 世界意义 / ~ سەۋىيە 世界水平 / ~ كەسپلەر 全球行业 / ~ ئىستراتېگىيە 全球战略

دۇنياۋى ئەدەبىيات <文> 世界性文学

دۇنياۋى روھ <哲> 世界精神

دۇنياۋى رېكورت <体> 世界纪录

دۇنياۋى مەسىلىلەر ئىلمى 全球学

دۇۋا 〔静〕 <植> 红柳花

دۇئېل 〔静〕 决斗

دۇئېلغا چىقماق 决斗

دۆ 〔静〕 <动> 壁钱

دۆت 〔静〕 ①笨拙的，呆痴的②蠢货，笨蛋

دۆت - كالۋا 〔静〕 蠢笨

دۆتلەشتۈرمەك «دۆتلەشمەك» 的使动态：ھەددىدىن ئارتۇق چىڭ تۇتۇش بالىلارنىڭ تەپەككۇرىنى بۇزۇپ، ئۇلارنى دۆتلەشتۈرۈپ قويىدۇ. 抓得太紧了，会破坏孩子们的思维，使他们变笨。

دۆتلەشمەك 〔动〕 变蠢，变笨，变傻：ئادەم ئەقلىنى ئىشلەتىپ تۇرمىسا، دۆتلىشىپ قالىدۇ. 人不运用智慧，就会变蠢。

دۆتلۈك 〔静〕 愚蠢行为，笨劲儿，傻劲儿

دۆتلۈك قىلماق 干蠢事，干傻事

دۆرەسكەل 〔静〕 <方> （缎子或丝绒缝制的）厚褥子

دۆرۈلمە 〔静〕 <方> 靠串门过日子的人

دۆش 〔静〕 凸地（田地里较高的地方）

دۆش ماڭلاي 额骨凸起的人

دۆشە 〔静〕 肉墩子，砧板

دۆشە ئاياق 盘式肉墩

دۆشەش 〔静〕 <植> 兑谢西（梨的品种之一）

دۆشكەلەتمەك «دۆشكەلمەك» 的使动态

دۆشكەلەشمەك «دۆشكەلىمەك» 态同共的

دۆشكەلـەنمەك «دۆشكەلىمەك» 态动被的： هـەر جـەھەتتىن دۆشكەلىنىۋاتقان بىچارە كىشى نەگىمۇ بارالىسۇن؟ 被个这让呢去儿哪上人怜可的去推来推？

دۆشكەلىمەك 〔动〕 推推搡搡、推来推去： ئۇ مېنى بولۇ- شچە دۆشكەلىدى . 他使劲把我推来推去。

دۆشلۈك 〔静〕 做砧板的： ~ ياغاچ 做砧板的木头

دۆشمەل 〔静〕<方> 无赖

دۆڭ 〔静〕①高出来的地： ~ يەر 高出来的地 / ئازگالراق جايلارغا يىغىلىپ قالغان سۇنى ~ جايلارغا باشلىماق 把低地积水引向高地② 坡、丘、岗： ئالـدىرىغانـدا دۆڭـگە مۆكۈپتۇ . <谚> 急了竟往坡上藏。③ 堆： قۇم ~ 沙堆 / توپا ~ 土堆④ <转> 称心、如意、畅快、尽情： ئىشقىلىپ ھالاللىق بىلەن ئىشلەپلا بەرسەك ، ئىشىمىز ~ دېسىلە . 总之，只要老老实实干活我们就能事事如意，你说呢？ ئۇ ناخشىنى ~ توۋلاپ كېلىۋاتاتتى . 他边走边尽情地唱着歌。

دۆڭ ئەسۋە <医> 丘疹

دۆڭگە چىقماق ①上坡、爬坡②<转> 败露： ئۇ- نىڭ قىلمىشى دۆڭگە چىقىپ قاپتۇ . 他的行为败露了。

دۆڭگە يىقىتماق 明升暗降、让任闲职

دۆڭ مەيدە <医> 鸡胸

دۆڭ مېڭە <理生> 丘脑

دۆڭگە 〔静〕<方> 墩子、树墩

دۆڭگەشمەك «دۆڭگىمەك» 的共同态

دۆڭگەلمەك «دۆڭگىمەك» 的被动态

دۆڭگەي[1] 〔静〕<方> 脊背

دۆڭگەي[2] 〔静〕<古> 凸前额

دۆڭگۈرچەك 〔静〕<方> 枯树根

دۆڭگىمەك 〔动〕 推卸、推诿、转嫁、归咎： جاۋابكارلىقنى ~ 推卸责任 / جىنايەتنى ~ 转嫁罪名 / ئۆزىدىن ئۆت- كەن سەۋەنلىكنى باشقىلارغا ~ 诿过于人

دۆڭلەشمەك 〔动〕 变成丘、变高： ئېتىزلار دۆڭلىشىپ ، سۇ- غىرىش قىيىنلاشتى . 田地变高，难以灌溉。

دۆڭلۈك 〔静〕 土岗、坡地

دۆڭمۇدۆڭ 〔静〕 一个坡一个坡、一个土岗一个土岗

دۆلەت[1] 〔静〕 国、国家： ~ ئىشلىرى 国事、政务

دۆلەت ئاپپاراتى = دۆلەت ئورگىنى

دۆلەت ئەلچىسى 公使

دۆلەت باغچىسى 国家公园

دۆلەت بانكىسى <经> 国家银行

دۆلەت بايرىقى 国旗

دۆلەت بېجى 国税、收税家国 <经>

دۆلەت پاي چېكى <经> 国有股

دۆلەت پېيى <经> 国家股

دۆلەت تەلىماتى <政> 国家学说

دۆلەت تەۋەلىكى 国籍

دۆلەت تەۋەلىكى بەلگىسى 国籍标志

دۆلەت تۆلەم قانۇنى <法> 国家赔偿法

دۆلەت تۈزۈلمىسى 国家体制

دۆلەت تىلى <语> 国语

دۆلەت جامائەت ئۇچۇرى 国家公共信息

دۆلەت جۇغلانمىسى <经> 国家积累

دۆلەت چېگرىسى 国界

دۆلەت خامچوتى <经> 国家预算

دۆلەت خەزىنىسى <经> 国库

دۆلەت خېتى 国书

دۆلەت دىنى <哲> 国教

دۆلەت رېكورتى <体> 全国纪录

دۆلەت زاپىسى <经> 国家储备、国家库存

دۆلەت زايومى <经> 国家债券

دۆلەت زىياپىتى 国宴

دۆلەت سوتسىيالىزمى 国家社会主义

دۆلەت سۇغۇرتىسى <经> 国家保险

دۆلەت شېئىرى 国歌

دۆلەت قانۇنى <法> 国法

دۆلەت قەرزى <经> 国债

دۆلەت كاپىتالى <经> 国家资本金

دۆلەت كاتىپى 国务卿

دۆلەت كرېدىتى <经> 国家信用

دۆلەت كوماندىسى <体> 国家队

دۆلەت كومىسسارى 国务委员

دۆلەت گېربى 国徽

دۆلەتلەر ئىتتىپاقى 邦联

دۆلەت ماشىنىسى <哲> 国家机器

دۆلەت مەمۇرى خادىمى 国家公务员

دۆلەت مەمۇرى كېڭىشى 政务院

دۆلەت مونوپول كاپىتالىزمى <经> 国家垄断资本主义

دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسى <军> 国防军

دۆلەت مۇداپىئە ئەدەبىياتى <文> 国防文学

دۆلەت مۇداپىئە پەن - تېخنىكىسى <军> 国防科技

دۆلەت مۇداپىئە تەربىيىسى 国防教育

دۆلەت مۇداپىئە سانائىتى <军> 国防工业

دۆلەت مۇداپىئەسى <军> 国防

دۆلەت مۇداپىئەسى قانۇنچىلىقى <法> 国防法制

دۆلەت مۇداپىئە هوقۇقى 国防职权

دۆلەت مۇداپىئە ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 国防经济学

دۆلەت مۈلكى <经> 国有资产

دۆلەت مۈلۈكچىلىكى <经> 国家所有制

دۆلەت نەقچوتى <经> 国家决算

دۆلەت هاكىمىيىتى <法> 国家政权

دۆلەت هالقىغان بانكا <经> 跨国银行

دۆلەت هالقىغان پۇل <经> 跨国货币

دۆلەت هالقىغان شىركەت <经> 跨国公司

دۆلەت هالقىغان ئىجارە <经> 跨国租赁

دۆلەت ئورگىنى 国家机关

دۆلەت ئىگىلىكى <经> 国营经济

دۆلەت يولى <交> 国道

دۆلەت يېرى <经> 国有土地

دۆلەت² 〔静〕 ①财产，财富：ئوشۇق ~ باشنى يارماس. 财多不伤头(钱多不烫手)<谚>。 قېلىنلىق يېرىم ~. 脸皮厚，半笔财<谚>。②<转> 福祉，幸福：بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەڭ چوڭ ~ ئىدى. 这是他最大的福祉。

دۆلەت ئاغرىقى 富贵病

دۆلەت قۇشى 幸福鸟，福星

دۆلەت قۇشى قونماق <成> 幸福鸟飞临，福星高照：بېشىغا ~ 福星高照，吉星高照

دۆلەتنى كۆتۈرەلمەسلىك 不识抬举，敬酒不吃吃罚酒

دۆلەت كۆرمەك 享福：ئاتىسىنىڭ دۆلىتىنى كۆرمەك 享父亲的福 ~ دۆلىتى زىيادە بولماق 洪福齐天

دۆلىتىڭىزدە = دۆلەتلىرىدە

دۆلەتچىلىك 〔静〕<哲> 国家主义：چوڭ ~ 大国主义

دۆلەتلىرىدە 〔静〕<习> 托您的福

دۆلەتلىك¹ 〔静〕 国家的

دۆلەتلىك رېپىرى <体> 国家裁判

دۆلەتلىك قانۇن <法> 全国性法律

دۆلەتلىك ئىمتىھان 国家考试

دۆلەتلىك² 〔静〕 ①阔的，富有的，殷实的：~ ئادەم 阔人，富有的人②有头有脸，有福气：~ كاتتا ئادەم 有头有脸的大人物 / ~ بولماق 有福气，有福

دۆلەتمەن = دۆلەتلىك²

دۆلەتمەنلىك 〔静〕 ①阔，殷实②有福气

دۆلەتنۇر 〔静〕<植> 国光(苹果品种之一)

دۆم 〔静〕<方> 直立，站立

دۆمبۇل 〔静〕<方> (人造的)池中小洲

دۆنەن 〔静〕<动> 三岁的马

دۆندۇر 〔静〕 一下子，整个地，合盘

دۆنجىن 〔静〕<动> 四岁牛

دۆۋە 〔静〕 ①堆，垛：ئەخلەت دۆۋىسى 垃圾堆 / پاختا دۆۋىسى 棉花堆 / بىر ~ ئوغۇت 一堆肥料 / بىر ~ كىر - قات 一堆脏衣服②满满地：ئۇ يوغان تاۋاقنى ئېلىپ، ئۇنىڭغا ~ پولۇدىن ئاپتۇ. 他拿了个大碗，装了满满一碗抓饭。

دۆۋە - دۆۋە 〔静〕 成堆的，一堆一堆的

دۆۋەز 〔静〕<方> 带麸的皮次面

دۆۋىلەتمەك «دۆۋىلىمەك» 的使动态

دۆۋىلەشمەك ① «دۆۋىلىمەك» 的共同态②聚集，汇集：دۆۋىلىشىۋالغانلار ئىككى چەتكە سۈرۈلۈپ يول چىقاردى. 聚集起来的人们向两边退，让出了一条路。

دۆۋىلەنمە 〔静〕<地> 堆积物

دۆۋىلەنمە تۈزلەڭلىك <地> 堆积平原

دۆۋىلەنمە قەۋەت <地> 堆积层

دۆۋىلەنمەك «دۆۋىلىمەك» 的被动态：ئىسكىلاتتا نۇرغۇن ساي-مانلار دۆۋىلەنگەنىدى. 库房里堆放着许多工具。

دۆۋىلىك 〔静〕 有……堆的：قۇم ~ 沙堆

دۆۋىلىمەك 〔动〕 堆，堆积，堆放：بۇغداينى خامانغا ~ 把麦子堆到场上 / تاغدەك ~ 堆积如山

دۆيلۈمەك 〔动〕 挣：بالا ئانىسىنىڭ قۇچىقىدا دۆيلۈپ بېشىنى ئارقىسىغا سىلكىيتتى. 孩子在母亲的怀里挣着往后挺。

دۆيلۈنۈش 〔静〕<医> 惊风，惊厥

دۆيۈز 〔静〕<骂> 不要脸的，下流货，下贱胚子

دۆيۈزلۈك 〔静〕 不要脸，下流，下贱

دۆيۈزلۈك قىلماق 不要脸：سەن دۆيۈزلۈك قىلما! 你别不要脸！

دۆپ 〔模〕 嗵嗵，突突，扑腾(心跳声)

دۈپ - دۈپ 〔模〕 嘣嘣、怦怦(形容心脏的跳声)：ئۇنىڭ يۈرىكى ~ سوقاتتى . 他的心嘣嘣直跳。

دۈپۈر 〔模〕 (人或动物急驰、快速走动的声音)嗵嗵、噔噔、嘚嘚：ئىشىك ئارقىسىدىن قاراۋۇلنىڭ ئاياغ دۈپۈرى ئاڭلاندى. 门后传来哨兵噔噔的脚步声。

دۈپۈر - دۈپۈر 〔模〕 嗵嗵、嘚嘚、嗒嗒、哒哒：بىردىنلا ئات تۇياقلىرىنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى . 突然、传来一阵哒哒的马蹄声。

دۈپۈرلەتمەك «دۈپۈرلىمەك» 的使动态：ھېلىقى ئوغرى ئاتلارنى دۈپۈرلىتىپ ، شۇ كوچا بىلەن سارايىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپتۇ . 那个小偷骑着马哒哒地沿着那条街从皇宫前面驰过。

دۈپۈرلەشمەك «دۈپۈرلىمەك» 的共同态：جاللاتلار دۈپۈرلىشىپ كېلىپ ، ياقۇپنى تۇشمۇتۇشتىن جادىغا ياتقۇزۇشقا باشلاپتۇ . 刽子手们风风火火地跑来，七手八脚地把亚库普捉住开始往铡刀上放。

دۈپۈرلىمەك 〔动〕 嗵嗵、嘚嘚、哒哒、嗒嗒：دۈپۈرلەپ كېلىۋاتقان ئاتلىقلار بىردىنلا تاغ كەينىگە قايرىلدى . 嘚嘚急驰而来的骑马人突然向山后拐过去了。

دۈپۈلدەتمەك «دۈپۈلدىمەك» 的使动态

دۈپۈلدىمەك 〔动〕 扑腾扑腾、嗵嗵：يۈرەك ~ 心直扑腾 / دۈپۈلدەپ ئۇرۇپ تۇرغان يۈرەك 嗵嗵直跳的心

دۈت 〔模〕 嘟(汽车喇叭声)：سىرتتىن ماشىنىنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى . 外面传来汽车嘟嘟的声音。

دۈت - دۈت 〔模〕 嘟嘟：ماشىنا ~ قىلىپ سىگنال بەردى . 汽车喇叭嘟嘟地响了。

دۈتۈلدەتمەك «دۈتۈلدىمەك» 的使动态：ئۇ ماشىنىسىنى دۈتۈلدىتىپ ، بىزنى يولنىڭ چېتىدە تۇرۇشقا ئۈندىدى . 他把汽车喇叭按得嘟嘟响，让我们往路边站。

دۈتۈلدىمەك 〔动〕 嘟嘟响

دۈدۈزە 〔静〕 对对子(一种纸牌)

دۈدۈك 〔静〕<方> 哨子

دۈر 〔模〕 呼啦(人或鸟兽急速移动声)：كىشىلەر توپى ~ قىلىپ ، يىغىن زالىغا ئېتىلدى . 人群呼啦一声，涌向会场。

دۈر - دۈر 〔模〕 呼啦啦

دۈررىدە 〔静〕 呼啦：بەگ چېدىرىنىڭ سىرتىغا قاراپ ماڭدى ، چېدىردىكىلەر ~ ئورنىدىن قوزغالدى . 伯克向帐篷外面走去，帐篷里的人呼啦一声站了起来。

دۈركىرەتمەك «دۈركىرىمەك» 的使动态

دۈركىرەشمەك «دۈركىرىمەك» 的共同态

دۈركىرىمەك = دۈرۈلدىمەك

دۈرگەي 〔静〕<动、古> (猪狗与家狗交配生的)杂种狗

دۈرۈك 〔模〕 嗵、咚(人兽用力走动的声音)

دۈرۈك - دۈرۈك 〔模〕 嗵嗵、咚咚

دۈكشىمەك 〔动〕<古> (牲口)咳嗽

دۈرۈككىدە 〔静〕 嗵地：ئۇ ئۆگزىدىن ~ سەكرەپ چۈشتى . 他嗵地一声从屋顶跳下来。

دۈرۈلدەتمەك «دۈرۈلدىمەك» 的使动态：ئۇ يايلاقتىكى ئاتلارنى دۈرۈلدىتىپ ھەيدەپ ، تاغ باغرىدىكى قوتانغا سولىدى . 他把草场上的马群呼呼隆隆地赶到山坡上的圈里圈起来了。

دۈرۈلدەشمەك «دۈرۈلدىمەك» 的共同态：كىشىلەر دۈرۈلدىشىپ كەلگەن پېتى كالتەك - چوماقلار بىلەن ئىشىك - دېرىزىلەرنى ئۇرۇۋاتقۇدەكمىش . 听说人们哄地涌过来，手持棍棒要砸破门窗。

دۈرۈلدىمەك 〔动〕 呼、哄：ئوقۇغۇچىلار توپ - توپى بىلەن دۈرۈلدەپ كوچىغا يۈگۈردى . 学生们成群结伙地拥上大街。

دۈشەنبە 〔静〕 星期一、礼拜一

دۈشەنبىلىك 〔静〕 宗教学校学生每星期一给先生送的食物或钱物

دۈشمەن 〔静〕 敌人：~ ئۆستىگە باستۇرۇپ كېلىۋاتقان ئاتلىق قوشۇن 冲向敌人的骑兵队伍 / ~ كۈچلىرى 敌对势力 / كېيىنكى پۇشايمان ئۆزىگە ~ . <谚> 事后悔恨是自己的敌人。

دۈشمەن ئارىلىماق 作梗、离间、挑拨

دۈشمەن بولماق 为敌、对着干、作对

دۈشمەنسىز 〔静〕 没有敌人：باتۇر ~ بولماس . <谚> 勇士不会没有敌人。

دۈشمەنلەرچە 〔静〕 敌对的、敌人式的。

دۈشمەنلەشتۈرمەك «دۈشمەنلەشمەك» 的使动态

دۈشمەنلەشمەك 〔动〕 敌对、作对：ئۇلار بىر - بىرى بىلەن دۈشمەنلىشىپ كەتتى . 他们互相作对。

دۈشمەنلىك 〔静〕 ①敌对情绪：ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ~ 他们之间的敌对情绪 ②有敌人的、有对立面的：~ ئادەم 有对立面的人 ③敌意、敌对：~ بىلەن قارىماق 敌视

دۈشمەنلىك بولماق 有冤家、树敌；为敌：ئەمدى مۇنداق ئىشنى كۆرسەم كۆرمەسكە سالىمەن ، دۈشمەنلىك بولۇپ

نېمە قىلاي! سىزنىڭ ياخشى نىيىتىڭىز ئۇنىڭغا دۈشمەنلىك بولۇپ تۇيۇلىدىكەن. 再看到这种事我就装没看见，干嘛树敌呢！你的好心却使他觉得是与他为敌。

دۈشمەنلىك قىلماق 与……为敌，敌对：ئۇنىڭغا دۈشمەنلىك قىلىدىغانلار كۆپ. 与他为敌的人不少。بىر-بىرىگە ~ 互相敌对

دۈك 〔模〕 嗵，咚，乒(撞击声)：ئۇ يوغان بىر تاشنى يەرگە ~ قىلىپ تاشلىدى. 他把大石头嗵地一声扔到地上。يۈرىكى ~ قىلماق 心嘣地一跳

دۈك-دۈك 〔模〕 嗵嗵，咚咚，乒乒：يۈرىكى ~ ئۇرماق 心乒乒跳

دۈكۇر-دۈكۇر 〔模〕 嗒嗒：ئاتنىڭ ~ قىلغان ئاياغ تاۋۇشى 嗒嗒的马蹄声

دۈكۇرلەتمەك «دۈكۇرلىمەك» 的使动态：پولنى دۈكۇرلىتىپ تەپمەك 把地板踢得咚咚响

دۈكۇرلەشمەك «دۈكۇرلىمەك» 的共同态

دۈكۇرلىمەك 〔动〕 嗵嗵，咚咚，乒乒，嗒嗒：ئات تۇياقلىرىنىڭ دۈكۇرلىگەن ئاۋازى 马的蹄嗒嗒声

دۈكۈلدەتمەك «دۈكۈلدىمەك» 的使动态：ئۇنىڭ ھەر بىر قارىشى بىچارە قىزنىڭ يۈرىكىنى قورقۇنچ ئىچىدە دۈكۈلدىتىپ ئۆتەتتى. 他的每一个眼神都使可怜的姑娘害怕得心咚咚跳。

دۈكۈلدىمەك = دۈپۈلدىمەك

دۈگجۈمەك 〔动〕 趔趄，失脚往前跌：ئۇ ئالدىغا بىرنەچچە قەدەم دۈگجىدى. 他往前趔趄了几步。

دۈگدەك 〔静〕 ①缩成一团的，蜷缩成团的 ②<转> 混球儿，混蛋：ئۇنىڭ ھېلىقى كىچىك دۈگدىكى بالىمىزنى ئۇرۇپتۇ. 他那个小混球儿打了我们的孩子。

دۈگدەيتمەك «دۈگدەيمەك» 的使动态

دۈگدەيمەك 〔动〕 缩瑟，缩，蜷缩：سوغۇقتىن دۈگدىيىپ كەتمەك 冻得蜷缩起来 / دۈگدىيىپ ئولتۇرماق 蜷曲着坐

دۈگدىيىشمەك «دۈگدەيمەك» 的共同态：كىشلەر شۇۋىرغان دەستىدىن دۈگدىيىشەتتى. 人们在寒风中冻得瑟缩起来。

دۈگۈلچەك 〔静〕 铁环(玩具，用铁钩推着滚动)

دۈگىلەتمەك «دۈگىلىمەك» 的使动态：باللار دۈگۈلچەكنى دۈگىلىتىپ ئويناۋاتىدۇ. 孩子们在滚铁环玩儿。

دۈگىلەك 〔静〕 圆的，圆形的：~ ھالەتتە ئولتۇرۇش 围坐

دۈگىلەك سىلىندىر 圆柱

دۈگىلەك شىپاڭ <建> 圆亭

دۈگىلەك كاناي <艺> 圆号

دۈگىلەك ئېكەك <机> 圆锉

دۈگىلەنمەك «دۈگىلىمەك» 的自复态：باللار دائىم قۇمدا دۈگىلىنىپ ئويناييتتى. 孩子们常在沙子上滚着玩儿。

دۈگىلىشمەك «دۈگىلەتمەك» 的共同态

دۈگىلىنمەك «دۈگىلەتمەك» 的被动态

دۈگىلىمەك 〔动〕 滚动：توپ بۇ ياققا دۈگىلەپ كەلدى. 球滚到这边来了。

دۈڭگە 〔静〕<方> 额部凸起的人

دۈڭگەل 〔静〕<方> 山梁，小山头

دۈلەك 〔静〕<古> 有缺口的陶器，有缺口的罐子

دۈلەي 〔静〕<方> 笨

دۈم 见下

دۈم بولماق 倒扣：دۈم بولۇپ قالغان قولۋاق لەيلەپ كېتىپ باراتتى. 水面上飘着一叶倒扣的小舟。

دۈم پۈرمە تاغ <地> 背斜山

دۈم پۈرمە تۇمشۇقى <地> 背斜鼻

دۈم پۈرۈلمە <地> 背斜层

دۈم چۈشمەك ①倒栽葱，摔个狗吃屎 ②<转> 栽跟头，完蛋 ③<转> 贪图，馋，见了……就没命：نەپكە ~ 贪图好处，贪便宜 / گۆشكە ~ 馋肉，见肉就没命 ④<成> 饿虎扑食

دۈم قىلماق 扣：ئۇ چىنىنى شىرە ئۈستىگە دۈم قىلىپ قويدى. 他把碗扣到桌子上。

دۈم كۆمتۈرمەك = دۈم قىلماق

دۈم ياتماق 趴，卧倒

دۈم يېتىپ، دۈم قوپماق <成> 合衣而睡

دۈمبە 〔静〕<理生> 背，脊背，背梁

دۈمبە قانىتى <动> 背鳍，脊鳍

دۈمبە مۇسكۇلى <理生> 背肌

دۈمبە ياغ 尾巴油

دۈمبىسى ئاپتاپ كۆرمەك 时来运转

دۈمبىسى قىچىشماق ①背痒痒 ②<转> 背难受(想背东西)：ھامماللىقتا كۆنۈپ قاپتىمەن، بىرەر كۈن يۈك كۆتۈرمىسەم دۈمبەم قىچىشىپ، كۆڭلۈمنى بىئارام بولۇپ قالىدۇ. 干惯了脚行，一天不扛东西，我的背就难受，心也不踏实。③想挨揍，自讨苦吃：دۈمبەڭ قىچىشىۋاتىدۇ-ھە، بەتقىلىق! 想挨揍了吧，缺德的！دۈمبىسى قىچىشقان ئېشەك تۈگمەنگە بېرىپتۇ. <谚> 背痒痒的毛驴去磨房(自讨苦吃)

دۈمبەل 〔静〕 ①鼓丘，碛：يەرنىڭ دۈمبىلىنى ئالماق 平地

خەتەرلىك :(地之急湍流水、多石、浅水中河江)滩②
(西东取探来用，具用状管或条长)棒探③滩险 ~
。坡小、丘小〔静〕 **دۆمبەلچە**
品食的熟蒸油巴尾羊夹肝羊〔静〕 **دۆمبىجىگەر**
下朝背〔静〕 **دۆمبىچىلەپ**
高跳式越背 <体> دۆمبىچىلەپ سەكرەش
带肚马(的用脚绊绳缰防)〔静〕 **دۆمبىلىك**
之骨尾和骨椎腰在)骨荐、骨骶 <理生>〔静〕 **دۆمچە**
(间
儿锅罗、背驼〔静〕 **دۆمچەك**
يىللار ئۇلارنى دۆمچەيتە- :态动使的 «دۆمچەيمەك» **دۆمچەيتمەك**
。背驼腰弓得变们他使月岁 . تى
كەتكەن دۆمچىيىپ :背驼、腰弓、偻佝①〔动〕 **دۆمچەيمەك**
مومای يەرگە قوللىرىنى ئۇلار :身弓②太太老的了驼已背
قويغىنچە دۆمچىيىپ ئولتۇرۇشاتتى . 坐身弓地着够手们他
。下
态同共的 «دۆمچەيمەك» **دۆمچىيىشمەك**
藏迷捉玩 ئويناماق ~ :藏迷捉〔模〕 **دۆم - دۆم**
态动使的 «دۆملىمەك» **دۆملەتمەك**
态同共的 «دۆملىمەك» **دۆملەشمەك**
态动被的 «دۆملىمەك» **دۆملەنمەك**
沤②焖、蒸①〔静〕 **دۆملىمە**
鱼蒸 <食> دۆملىمە بېلىق
瓜木蒸 <食> دۆملىمە بېھى
蹄羊焖 <食> دۆملىمە پاچاق
蒸末肉入塞内脾羊)脾羊蒸 <食> دۆملىمە تال
(食
鸡炖 <食> دۆملىمە توخۇ
肝羊炖 <食> دۆملىمە جىگەر
子茄炖 <食> دۆملىمە چەيزە
(子包烤如状)子包蒸 <食> دۆملىمە سامسا
末肉蒸 <食> دۆملىمە قىيما
串肉蒸 <食> دۆملىمە كاۋاپ
肉炖 <食> دۆملىمە گۆش
酱面蒸 <食> دۆملىمە مەنجاڭ
梨蒸 <食> دۆملىمە نەشپۈت
肠灌蒸 <食> دۆملىمە ھېسىپ
锅把 ~ قازاننى :蒸、焖;(盖锅)严盖①〔动〕 **دۆملىمەك**
:严关 <转>②饭抓上焖 پولۇنى دۆملەپ قويماق / 严盖
严关窗门把 ئىشىك - دېرىزىلەرنى دۆملەپ ياپماق

بىر ~ سە- / 盒墨铜 ~ مىس :瓶水墨、盒墨〔静〕 **دۆۋەت**
水墨瓶一 ياھ
墨笔、砚笔〔静〕 **دۆۋەت - قەلەم**
身动、动启 <方>〔静〕 **دۆۋىمەك**
长队〔静〕 **دۇيجاڭ**
务职长队 ۋەزىپىسى ~ :职之长队〔静〕 **دۇيجاڭلىق**
长队当 دۇيجاڭلىق قىلماق
联对、子对〔静〕 **دۇيزە**
态动使的 «دۇيلەشمەك» **دۇيلەشتۇرمەك**
态动被的 «دۇيلەشتۇرمەك» **دۇيلەشتۇرۇلمەك**
ھازىر بېرىپ ، ئۇنداق بولسا :证对、质对①〔动〕 **دۇيلەشمەك**
ھېسابات :上对②。质对去就在现我么那 . دۇيلەشمەن
。了上对在现账 . ئەمدى دۇيلەشتى
这、个这 <方>〔静〕 **دېبۇ**
方地这、儿这 <方>〔静〕 **دېبۇت**
方借、目科方对(的中本账)〔静〕 **دېبىت**
细 <文>②件部、件零 <机>①〔静〕 (دېتالى) **دېتال**
节细活生 تۇرمۇش دېتاللىرى :节情、节
贝分 <物>〔静〕 **دېتسىبېل**
克分〔静〕 **دېتسىگرام**
升分〔静〕 **دېتسىلىتىر**
米分〔静〕 **دېتسىمېتىر**
的米分〔静〕 **دېتسىمېتىرلىق**
米丝、米一之分万〔静〕 **دېتسىمىللىمېتىر**
论定决 <哲>〔静〕 **دېتېرمىنىزم**
奴女、环丫、婢女、仆女〔静〕 **دېدەك**[1]
头盖 <古>〔静〕 **دېدەك**[2]
仆女 كىيىمى ~ :的仆女②作工仆女①〔静〕 **دېدەكلىك**
服衣的
دېدەكلىك قىلماق :仆女当 ئۇنىڭ ئانىسى خېنىمغا
。仆女当太太给亲母他 . دېدەكلىك قىلاتتى
绎演、法绎演 <逻>〔静〕 **دېدۇكسىيە**
的绎演 <逻>〔静〕 **دېدۇكسىيىلىك**
理推绎演 <逻> دېدۇكسىيىلىك ئەقلىي خۇلاسە
往向、趣兴感 <方>〔动〕 **دېدىقماق**
ئۇنىڭ ھېچ يەردىن :落下、信音、讯音、息消〔静〕 **دېرەك**
。息消的他有没都儿哪 . دېرىكى چىقمىدى
:出示显、着志标、着味意、示预 دېرەك بەرمەك
ھاۋانىڭ تۇتۇلۇشى ، سوغۇق ۋە شامالنىڭ يۈزلەرنى چىقىپ ئۆتۈشى
暂得冷风、冷阴气天 . يامغۇر ياكى قاردىن دېرەك بېرەتتى

脸، 预示着有雨或雪。

دېرىكى بولماق 有消息، 有下落

دېرىكىنى ئالماق 打听消息

دېرىكىنى قىلماق 追问، 打听消息: خىلۋەت جايلاردا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان دانىشمەنلەرنىڭ ~ 打听在偏僻的地方坐静的贤人们的消息

دېرەكسىز 〔静〕无音讯的، 杳无音讯的: ~ يوقاپ كەتمەك 杳无音讯، 销声匿迹。

دېرەكلىمەك 〔动〕打听下落، 打听消息: يوتكەن ئاتلىرىڭنى دېرەكلىدۇق. 我们打听了你丢的那些马的下落。

دېرىزە 〔静〕窗子، 窗户: ~ پەردىسى 窗帘 / ~ قانىتى 窗扇 / ~ تەكچىسى 窗台

دېرىزىلىك 〔静〕有窗户的: ~ ئۆي 有窗户的屋子

دېرىس 〔静〕<植> 鱼藤

دېزىنفېكسىيە 〔静〕消毒: ~ دورىسى 消毒药

دېزىنفېكسىيە پاختىسى <医> 药棉

دېزىنفېكسىيە قىلماق = دېزىنفېكسىيىلىمەك

دېزىنفېكسىيىلەتمەك «دېزىنفېكسىيىلىمەك» 的使动态

دېزىنفېكسىيىلەشمەك «دېزىنفېكسىيىلىمەك» 的共同态

دېزىنفېكسىيىلەنمەك «دېزىنفېكسىيىلىمەك» 的被动态: ئوكۇل يىڭنىسى دېزىنفېكسىيىلەندى. 针头消过毒了。

دېزىنفېكسىيىلىمەك 〔动〕消毒: داۋالاش ئۈسكۈنىلىرىنى ~ 给医疗器材消毒

دېسە 〔助〕怪، 奇怪: بۇ يىل قىش ئانچە سوغۇق بولمىدى ~. 怪، 今冬天气不怎么冷。

دېسەم - دېمىسەم 〔助〕大概، 也许; 时刻، 随时: ~، ئانار بۇ يىگىت بىلەن بىر يەرگە كەتتى. 也许阿娜尔跟这个小伙子上哪儿去了。

دېفورماتسىيە 〔静〕<物> 变形، 应变

دېفورماتسىيە چېكى <建> 应变缝، 伸缩缝

دېفورماتسىيىلىك 〔静〕<物، 数> 应变的

دېفورماتسىيىلىك سىركۇل <数> 应变规

دېكابىر 〔静〕十二月: "9 - ~" ھەرىكىتى "一二九"运动

دېكاگرام 〔静〕十克

دېكالىتىر 〔静〕十升

دېكامېتىر 〔静〕十米

دېكستران 〔静〕<药> 右旋糖酐، 葡聚糖

دېكسترىن 〔静〕<化> 糊精

دېكلاماتسىيە 〔静〕<文> 朗诵

دېكلاماتسىيە قىلماق <文> 朗诵، 朗读

دېكلاماتسىيەشۇناسلىق 〔静〕朗读学

دېكلاماتسىيىچى 〔静〕朗诵演员، 朗诵者

دېكوراتسىيە 〔静〕<艺> 布景، 衬景: ~ پارچىلىرى 景片

دېكوراتسىيىلىك 〔静〕带布景的، 有布景的

دېكوراتور 〔静〕<艺> 布景师، 美工师

دېكىنمەك 〔动〕<方> 咄咄逼人، 气势汹汹

دېگەن ① «دېمەك» 的完成形动词形式 ②表示"叫……"、"名为……的": ئالىم ~ يىگىت 叫阿力木的小伙子 / بويلۇق ~ يەر 名为葡萄沟的地方 ③起连结直接引语的作用: سەۋر قىلساڭ، غورىدىن ھالۋا پىشار ~ گەپ بار. 有句老话: "只要有耐心، 青杏熟成酱"。 بىزدە «ئىلىم يىڭنە بىلەن قۇدۇق قېزىش» ~ قەدىمدىن قالغان ماقال بار. 我们有句古谚: "做学问好比用针掘井"。

دېگەن يەردىن چىقماق <成> 果不其然، 果然如此، 不出所料: يارايسەن، ئوغۇل بالا، دېگەن يېرىمدىن چىقتىڭ. 你真行، 男子汉، 果然不出我所料。

دېگىنى دېگەن 说话算话، 说一不二: ئۇنىڭ ~، قىلغىنى قىلغان ئىدى. 他说一不二، 说干就一定干。

دېگەنبىلەن 〔助〕①不管怎么说، 无论如何: ~ بۇ ئىش يامان ئەمەس بېجىرىلدى. 不管怎么说، 这件事办得不错。 ②毕竟، 到底، 究竟، 不过، 可是: ~ ئۇ يەنىلا ياخشى ئادەم. 他毕竟还是个好人。

دېگەندە 〔助〕起码، 再多، 至少: ئاز ~ بەش ئادەم كېلىدۇ. 至少要来五个人。 كۆپ ~ 10 دىن ئاشمايدۇ. 再多也不超过十个。 بولمىدى ~ يېرىمدىن كۆپرەكى سىزگە ئاۋاز بېرىدۇ. 至少有半数以上的人会投你的票。

دېگەندەكلا 〔静〕十分، 不太، 那等

دېگەندەك 〔助〕①果然، 果真، 真的: سىز ~ ئۇ قايتىپ كەلدى. 如您所说، 他果真回来了。 ②等، 诸如此类: بىز ئۇلارغا پەقەت سەۋزە، پىياز، تۇز، ئوتۇن ~ نەرسىلەرنى يەتكۈزۈپ بەردۇق. 我们只给他们送去了胡萝卜، 皮芽孜، 盐، 柴等东西。 ③像预料的一样: ~ ئۇ پىكرىمىزگە قۇلاق سالمىدى. 他像预料的一样没听我们的意见。 ④十分، 如意، 可心، 恰好: ~ ئاتتىن بىرنى سېتىۋالدىم. 我买了一匹可心的马。 خەنزۇ تىلىنى ~ سۆزلىيەلمەيمەن. 我说汉语، 说得不十分好。

دېگۈدەك 〔助〕几乎، 差不多: ئۇ دائىم ~ كېلىپ تۇرىدۇ. 他几乎经常来。 ئۇلارنىڭ ھەممىسى ~ كەلدى. 他们差不多都来了。 ھەممە ئادەمدە ~ بىر خىل يوشۇرۇن ئىقتىدار

بولىدۇ. 。力能的在潜种一有都多不差人的有所

دېگۈزمەك «دېمەك¹» 态动使的

دېگۈسىز 〔静〕 的口出不说، 的来出不说

دېڭىز 〔静〕 海؛ چوڭقۇر ~ رايونى 区海深

دېڭىز ئاپتاپپەرەسى <动> 葵海

دېڭىز ئارمىيىسى <军> 军海

دېڭىز پالىكى <植> 带海

دېڭىز پورتى <交> 港海

دېڭىز پىلى <动> 象海

دېڭىز تاشپاقىسى <动> 龟海

دېڭىز تاشقىنى <气> 啸海

دېڭىز تەكچىسى <地> 龛蚀海

دېڭىز تەۋەسى 水领، 海领

دېڭىز تەۋەلىكى 域海، 海领

دېڭىز تۈۋرۈكى <地> 柱蚀海

دېڭىز چوشقىسى <动> 鼠豚، 鼠竺天، 猪兰荷

دېڭىز چۆكمىسى <地> 沟海

دېڭىز خەرىتىسى <交> 图海

دېڭىز دولقۇنى <地> 浪海

دېڭىز دېلفىنى <动> 豚海

دېڭىز ساقىقى <动> 鳃海

دېڭىز ساھىلى 滩海، 滨海

دېڭىز سودىسى <经> 易贸上海

دېڭىز سۈپىسى <地> 台蚀海

دېڭىز سۇغۇرتىسى <经> 险保上海

دېڭىز شامىلى <气> 风海

دېڭىز شەيتىنى <动> 鱼车翻

دېڭىز شىرى <动> 狮海

دېڭىز غارى <地> 穴蚀海، 洞蚀海

دېڭىز فاتسىيىسى <地> 相海

دېڭىز فلوتى <军> 队舰上海

دېڭىز قاتنىشى <交> 通交上海

دېڭىز قارۇنىسى <动> 鹚鸬海

دېڭىز قامىسى <动> 獭海

دېڭىز قوزىقارنى <动> 蜇海

دېڭىز قۇلۇلىسى <动> 螺海

دېڭىز قۇندۇزى <动> 狸海

دېڭىز قىسقۇچپاقىسى <动> 蟹海

دېڭىز قىنى 床海

دېڭىز كالىسى <动> 牛海

دېڭىز كىرپىسى <动> 胆海

دېڭىز گۈلسامسىقى <植> 合百海

دېڭىز مۇداپىئەسى <军> 防海

دېڭىز مېھرىگىياسى <动> 参海

دېڭىز مىلى 浬، 里海

دېڭىز ئويمانلىقى <地> 盆海

دېڭىز ئۇرۇشى <军> 战海

دېڭىز ئېقىمى <地> 流海

دېڭىز ئېيىقى <动> 熊海

دېڭىز ئىتى <动> 狗海

دېڭىز يارى <地> 崖蚀海

دېڭىز ياقىنى <植> 草蔓川

دېڭىز ياڭىقى <植> 芋海

دېڭىز يوتىسى <地> 岭海

دېڭىز يولى 道海

دېڭىز يۇلتۇزى <动> 车盘海، 星海

دېڭىز يۈزى <地> 拔海، 面平海

دېڭىز يوسۇنى <植> 藻海

دېڭىز يىلان بېلىقى <动> 鱼鳗海

دېڭىز يىلپىزى <动> 豹海

دېڭىزچى 〔静〕 员海①، 水手②航海家

دېڭىز - ئوكيان 〔静〕 洋海

دېڭىز - ئوكيان بايلىقى 源资洋海

دېڭىز - ئوكيان بىئولوگىيىسى <生> 生洋海 学物

دېڭىز - ئوكيان قانۇنى <法> 法洋海

دېڭىز - ئوكيان كىلىماتولوگىيىسى <气> 洋海 学候气

دېڭىز - ئوكيان كىلىماتى <气> 候气性洋海

دېڭىز - ئوكيان گېئوخىمىيىسى 学化球地洋海

دېڭىز - ئوكيان مۇزلۇقى <地> 川冰性洋海

دېڭىز - ئوكيان مۇھىتى <地> 境环洋海

دېڭىز - ئوكيان مېتېئورولوگىيىسى <气> 洋海 学象气

دېڭىز - ئوكيان ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 海 学济经洋

دېلتا <地>〔静〕 洲角三

دېلفىن <动>〔静〕 豚海

دېلو 〔静〕 件案، 子案

دېلو ئاغدۇرماق <法> 案翻

دېلو بېجىرگۈچى <法> 人案办
دېلو بېكىتمەك <法> 案定
دېلو پاش قىلماق <法> 案破
دېلو تۇرغۇزماق <法> 案立
دېلو تۇغدۇرماق <法> 案作、案犯
دېلىغۇل 〔静〕①踌躇、豫犹②恐惶、忧虑、担心
دېلىغۇل بولماق ①踌躇、豫犹：دېلىغۇل بولۇپ ئولتۇرـ
ماي ، دەرھال ئىشقا تۇتۇنساقچۇ . 别犹豫了、赶紧动手干
吧。②恐惶、忧虑、担心：ئۇ سەل دېلىغۇل بولدى . 他有
点儿担心。
دېلىغۇل قىلماق 使犹豫、让担心：بۇ گەپ ئاكامنى
دېلىغۇل قىلىپ قويدى . 这话使我哥哥犹豫了。
دېلىغۇللۇق 〔静〕①踌躇、豫犹②恐惶、忧虑、担心
دېلىگەي 〔静〕<方> 炫耀、标榜
دېمەت 〔静〕同龄人、同庚
دېمەتلىك 〔静〕同岁的：بىر ~ ئادەملەر 同岁人、同庚
دېمەك[1] 〔动〕①说、讲、道：نېمە دەيسىز؟ 你说什么？ با-
راي دېسە تېخى ، بارماي دېسە تېخى . 说去也不行、不说
也不行。②称作、叫作、叫：بۇنى نېمە دەيمىز؟ 这个
叫什么？③以为、嫌：بالىنى بالا دېمە ، شىرنىڭ بالىسىمۇ
بالا . <谚> 别以为孩子就是孩子、狮子的孩子也叫
孩子（意谓应注意教育孩子）。بالا ئانىسىنى يامان دې-
مەس ، ئىت ئىگىسىنى گاداي . <谚> 儿不嫌母丑、狗
不嫌家贫（喻：同"儿不嫌母丑、狗不嫌家贫"；穷人主不嫌
④。想、料想：ئۈرۈمچىگە باراي دەيمەن . 我想去乌鲁木齐。
ئۇ بىز دېگەندەك ئۆزى يالغۇز كەلمەي ، تۆت ـ بەش ئادەم بىلەن
كېلىپ قالسا قانداق قىلىمىز؟ 他如果不像我们料想的那
样独自来、而是跟四五个人一起来、那怎么办？⑤
为了、因为：بۇ يولدا مەن سىزنى دەپ كۆپ جاپا چەكتىم .
在这条路上我为你吃了不少苦。ئۇ ھاۋا سوغۇق دەپ
كەلمىدى . 他因为天冷没有来。⑥与单数第一人称命
令式连用、表示行为动作即将实现：ئاش پىشاي دېدى .
饭快熟了。ئاچلىقتىن ئۆلەي دېدۇق . 我们差点儿没饿
死。يامغۇر ياغاي دەۋاتىدۇ . 要下雨了。⑦就是：خىزمەت
كۈرەش دېمەكتۇر . 工作就是斗争。⑧论、管：يازنى ياز
دېمەي ، قىشنى قىش دېمەي 不论冬夏
دېمەك[2] 〔助〕总之、可见、就是说：~ ، ئادەمنىڭ ھاياتى
ئۈچۈن تۆت خىلدىن ۋە ئۇنى تولۇقلىغۇچى بىرمۇنچە ئامىللار
بولۇشى لازىم . 总之、人的生存需要四种液体以及许多
补充要素。

دېمەكچى 〔助〕说要、说想：مېنىڭ ~ بولغىنىم …… 我
说要说的是……
دېموكرات 〔静〕民主派、民主主义者、民主人士
دېموكراتلار پارتىيىسى 民主党
دېموكراتىزم 〔静〕民主主义
دېموكراتىزمچى 〔静〕民主主义者
دېموكراتىزملىق 〔静〕民主主义的
دېموكراتىك 〔静〕民主的：~ سايلام 民主选举
دېموكراتىك پارتىيە ـ گۇرۇھلار 民主党派
دېموكراتىك دۆلەت 民主国家
دېموكراتىك زات 民主人士
دېموكراتىك سىياسەت 民主政治、宪政
دېموكراتىك ئىسلاھات 民主改革
دېموكراتىك ئىنقىلاب 民主革命
دېموكراتىيە 〔静〕民主：~ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى 民主
集中制 / دېموكراتىيىنى كەڭ جارى قىلدۇرماق 广泛发扬民
主 / خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى 人民民主专政
دېموكراتىيە ھوقۇقى 民主权利
دېموكراتىيىلەشتۈرمەك «دېموكراتىيىلەشمەك» 的使动态
دېموكراتىيىلەشتۈرۈلمەك «دېموكراتىيىلەشتۈرمەك» 的被
动态
دېموكراتىيىلەشمەك 〔动〕民主化
دېمىجە 〔静〕<方> 助手
دېمىنزا 〔静〕<方> 餐间加的点心
دېنگى 〔静〕登革
دېنگى قىزىتمىسى <医> 登革热、断骨热、花花
公子热
دېھقان 〔静〕农民、农夫、庄稼汉：دېھقانلار ھەرىكىتى 农民
运动 / دېھقانلار قوزغىلىڭى 农民起义
دېھقانلار جەمئىيىتى 农会
دېھقانلار كالىندارى 农历
دېھقانچىلىق 〔静〕农业：~ بىلەن كەڭ شۇغۇللانماق 大办
农业
دېھقانچىلىق ئاپتوموبىلى 农用车
دېھقانچىلىق بېجى <经> 农业税
دېھقانچىلىق دورىلىرى 农药
دېھقانچىلىق رايونى 农区
دېھقانچىلىق سايمانلىرى <机> 农具
دېھقانچىلىق قىلماق 务农
دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى 农业机械、农机

دېھقانچىلىق مەۋسۇمى <农> 时农

دېھقانچىلىق ھېرىسلىقى <经> 义主农重

دېۋەڭ 〔静〕 的蠢، 钝迟، 呆痴: ~ ئادەم 人蠢

دېۋەڭلەشمەك 〔动〕 钝迟变، 呆变

دېۋەڭلىك 〔静〕 儿劲蠢

دېۋەڭلىك قىلماق 事蠢干

دېۋەيلەشمەك «دېۋەيلىمەك» 的共同态: بىز زاكۇنى ئىتمىز دېيمىز ، ئۇلار ئەتمەيسىلەر دەيدۇ ، بىر ـ بىرىمىزگە دېۋەيلىشىپ تىركىشىپ قالدۇق . 我们要堵闸口، 他们不让堵، 互相威胁顶了起来。

دېۋەيلىمەك 〔静〕 ①咄咄逼人، 锋芒逼人، 气势汹汹: ئۇ دېۋەيلەپ مېنىڭ ئالدىمغا كەلدى. 他气势汹汹地来到我面前 。 ئۇلار خۇددى «قېرى كالا پىچاقتىن قورقماپتۇ» دېگەندەك ئەلپازدا ھەممىتقا دېۋەيلەپ يۈرەتتى . 他们摆出"老牛不怕刀砍"的架势، 冲着伊米提咄咄逼人。②(举手) 威吓، 吓唬: قامچا كۆتۈرۈپ ~ 举鞭威吓

دېۋەدەشمەك 〔动〕 <古> 摇晃، 荡漾

دېۋىتماق 〔动〕 (双脚同时踢) 催، 赶(马等): ئاتنى ~ 催马快走، 策马

دېۋىتىشماق «دېۋىتماق» 的共同态

دېۋىرقاي 〔静〕 树脂، 松香

دېيەرلىك 〔静〕 几乎، 差不多: يوق ~ 几乎没有، 寥若晨星

دېيتېرىي 〔静〕 <化> 重氢، 氘

دېيىشمەك ① «دېمەك¹» 的共同态: ئۇلار بىر-بىرىمىلەرنى دېيىشمەكتە . 他们在说着什么。②谈妥: ھەرھالدا باشتا دېيىشىپ قويغان ياخشىراقمىكىن . 毕竟还是事先谈妥了好些吧。③交涉: بۇ ئىش توغرۇلۇق كىم بىلەن دېيىشىمەن؟ 这事我跟谁交涉？

دېيىلمەك «دېمەك¹» 的被动态

دىئاباز 〔静〕 <地> 辉绿岩

دىئابېت 〔静〕 <医> 糖尿病

دىئاپازون 〔静〕 <艺> 音域

دىئاتوم 〔静〕 <植> 硅藻

دىئاتومىت 〔静〕 <地> 硅藻土

دىئاتېرمومېتىر 〔静〕 <医> 透热计

دىئاتېرمىيە 〔静〕 <医> 透热疗法

دىئارېپام 〔静〕 <药> 安定

دىئافراگما = كېرىگەت

دىئاكرىتىك 见下

دىئاكرىتىك بەلگە <语> 字母的发音符号

دىئاگرامما 〔静〕 图表: ئىستاتىستىكىلىق دىئاگراممىلار ۋە جەدۋەللەر / 统计图表 ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى كۆرسىتىدۇ. 生产图表

~ غان

دىئاگنوز 〔静〕 <医> 诊断

دىئاگنوز قويماق <医> 诊断

دىئاگنوزشۇناسلىق 〔静〕 <医> 诊断学

دىئاگونال 〔静〕 <数> 对角线

دىئالوگ 〔静〕 <语> 对话، 对白

دىئالوگسىز 〔静〕 无对话، 无对白

دىئالوگلۇق 〔静〕 有对话的، 有对白的

دىئالېكت 〔静〕 <语> 方言

دىئالېكت خەرىتىسى <语> 方言地图

دىئالېكت لۇغىتى <语> 方言词典

دىئالېكتشۇناس 〔静〕 <语> 方言学家

دىئالېكتشۇناسلىق 〔静〕 <语> 方言学

دىئالېكتىكا 〔静〕 <哲> 辩证法

دىئالېكتىكىلىق 〔静〕 辩证的

دىئالېكتىكىلىق پەلسەپە <哲> 辩证哲学

دىئالېكتىكىلىق لوگىكا 辩证逻辑

دىئالېكتىكىلىق ماتېرىيالىزم <哲> 辩证唯物主义

دىئالېكتىكىلىق ئۇسۇل <哲> 辩证方法

دىئامېتىر 〔静〕 <数> 直径

دىئامېتىرلىق 〔静〕 直径的

دىئامىن 〔静〕 <化> 二元胺

دىبازول 〔静〕 <药> 地巴唑

دىبەن 〔静〕 <艺> 底片، 底版

دىبىق 〔静〕 <植> 桑寄生

دىپەي 〔静〕 底牌

دىپەيدەك 〔静〕 直挺挺地: نېمە ~ تۇرىسەن ، ھوي لەقۋا ، مېھمانلارغا چاي قۇيمامسەن! 怎么直挺挺地站着، 喂، 笨蛋، 快给客人上茶!

دىپتېرېكس 〔静〕 <药> 敌百虫

دىپساق 〔静〕 <植> 川续断

دىپلوم 〔静〕 毕业证书، 文凭

دىپلومات (دىپلوماتى) 〔静〕 外交家، 外交人员

دىپلوماتىك 〔静〕 外交的: ~ مۇناسىۋەت ئورناتماق 建立外交关系 / ~ ئەدەپ ـ قائىدە 外交礼节

دىپلوماتىك ئەلچىلەر ئۆمىكى 外交使团

دىپلوماتىك مۇناسىۋەت 国交、邦交、外交关系

دىپلوماتىك نوتا 通牒、照会

دىپلوماتىك ۋەكىل 外交代表

دىپلوماتىك يول 外交途径

دىپلوماتىيە 〔静〕外交: ~ ساھەسى 外交界 / ~ ئەلچى- لىرى 外交使节 / ~ ئەمەلدارى 外交官

دىپلوماتىيە خادىمى 外交人员

دىپلوماتىيە مىنىستىرلىكى 外交部

دىپلوماتىيىلىك 〔静〕外交的

دىپلوماتىيىلىك ئىمتىياز 外交特权

دىپلومسىز 〔静〕无毕业证书的、无文凭的

دىپلوملۇق 〔静〕有毕业证书的、有文凭的

دىپلوئىد 〔静〕<牧>双倍体、二倍体

دىپول 〔静〕<电>偶极子

دىت 〔静〕①鉴赏力: يازغۇچىلىق ~ 作家的鉴赏力 ②心意、心思: بۇ گەپلەر ئۇنىڭ دىتىغا ياقمىدى. 这些话不合他的心意。③心计、心眼: دىتى بار 有心计、有心眼 / ئۇ خېلىلا دىتى بار يىگىت. 他是个挺有心计的小伙子。دىتى يوق 没心计、没心眼儿 / تازىمۇ دىتىڭ يوق نېمە ئىكەنسەن. 你真是个没心眼儿的家伙。

دىتقا يارىماق = دىتقا ياقماق

دىتقا ياقماق 中意、合口味、感兴趣: چىققان لايىھە- لەرنىڭ ھېچبىرى دىتىمغا ياقمايتتى. 对象中没有一个中我意的。

دىتسىز 〔静〕没心眼的

دىتسىزلىق 〔静〕傻劲儿: دىتسىزلىقىڭنى قارا سېنىڭ! 瞧你那个傻劲儿!

دىتلاتماق «دىتلىماق» 的使动态

دىتلاشماق «دىتلىماق» 的共同态

دىتلىق 〔静〕有心眼儿的、有心计的: ~ يىگىت 有心计的小伙子

دىتلىماق 〔动〕琢磨、盘算、估摸、估量、惦记、想: ھەر بىر ئائىلە كىشىلىرى بۇ ئۆزگىرىشنىڭ ئۆزلىرىگە ئېلىپ كېلىدى- غان پايدا ـ مەنپەئىتىنى دىتلاپ كۆرۈشتى. 每家人都琢磨这个变化会给自己带来什么利弊得失。پاتەمخان ئالدى- غان نەرسىلىرىنى دىتلاپ بازارغا كەلدى. 帕太姆罕盘算着要买的东西来到了集市。ئۇ نەچچە ئايدىن بېرى كۆڭلىدە ھېلىقى قىزنى دىتلاپ يۈرەتتى. 几个月来他心里一直惦记着那个姑娘。

دىجورنى = نۆۋەتچى

دىجورنىلىق = نۆۋەتچىلىك

دىچۆلىياك 〔静〕的确凉: ~ كوپتا 的确凉女衬衣

دىخمارلىماق 〔动〕<方>推推搡搡

دىدار (دىدارى) 〔静〕①容貌、容颜: ~ كۆرۈشمەك 见面 / دىدارىغا ئىنتىزار بولماق 渴望见面 / كەم ~ 少见、久违 ②<转>影子、标志: بۇ يەردە ئادەم دىدارىمۇ يوق. 这地方连个人影都没有。③<转>见面、相会: خەت يېرىم ~. <谚>一封信等于见半次面。

دىدارلاشماق 〔动〕见面、会面

دىداكتىكا 〔静〕<教>教学法、教学论

دىداكتىكىلىق 〔静〕①教学法的、教学论的: ~ ئەسەر 教学法著作、教学论著作 ②劝诫性的、醒世的: «قۇتادغۇبىلىگ» ~ ئەسەردۇر. 《福乐智慧》是一部劝诫性的著作。

دىدىم 〔静〕<古>新娘头饰

دىر[1] 〔静〕本钱、本金: دىرى چىقماق 够本 / دىرىنى چىقىرال- ماسلىق 蚀本、亏本 / دىرىنى قايتۇرماق 还本 / سەن قانچى- لىك ~ سالالايسەن؟ 你能出多少本钱?

دىر[2] 〔模〕嘚嘚、咕隆咕隆、瑟瑟: ئۆتۈۋاتقان پويىزلارنىڭ زەربىسىدىن يەرلەر ~ قىلىپ تىترەيتتى. 路过的火车震得地嘚嘚直抖。

دىراك 〔静〕狄拉克(英国物理学家)

دىراك تەڭلىمىسى <数>狄拉克方程

دىرايماق 〔动〕<方>抽搐、痉挛

دىر ـ دىر 〔模〕簌簌、瑟瑟(形容肢体发抖的样子)

دىر ـ دىر تىترىمەك 瑟瑟发抖

دىر ـ دىر قىلماق 颤动

دىررىدە 〔静〕瑟瑟地: ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ~ تىترەپ، كۆزلىرى ئاچچىق ياش بىلەن پەردىلەندى. 他浑身瑟瑟地抖着、眼睛里蒙上了一层辛酸的眼泪。

دىرېكتور 〔静〕<经>经理

دىرېكتورلۇق 〔静〕经理之职

دىرىژابىل 〔静〕飞艇、汽艇

دىرىژور 〔静〕<艺>(乐队的)指挥

دىرىژورلۇق 〔静〕<艺>指挥

دىرىژورلۇق تايىقى <艺>指挥棒

دىرىژورلۇق سۇپىسى <艺>指挥台

دىرىژورلۇق قىلماق <艺>指挥、任指挥

دىرىڭ 〔模〕铛、当啷(形容金属震动的声音): پولات چىۋىق ~ قىلىپ يەرگە چۈشتى. 钢筋"铛"的一声掉在地

上了。

دىرىڭ - دىرىڭ 〔模〕 丁零丁零、当啷当啷、哐啷啷

دىرىڭگىدە 〔静〕 铛：ئۇنىڭ قولىدىكى تۆمۈر پارچىسى ~ يەرگە چۈشتى . 他手里的一块铁铛的一声掉到了地上。

دىرىڭلاتماق «دىرىڭلىماق» 的使动态

دىرىڭلاشماق «دىرىڭلىماق» 的共同态

دىرىڭلىماق 〔动〕 丁零丁零响、当啷当啷响

دىرىلداتماق «دىرىلدىماق» 的使动态

دىرىلداشماق «دىرىلدىماق» 的共同态

دىرىلدىماق 〔动〕 ①得得响：بىر جىپ ماشىنا دىرىلداپ تۇراتتى . 一辆吉普车在那里得得响。②瑟瑟：ئۇ دىرىلداپ تىترەۋاتقان قوللىرىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇناتتى . 他想隐藏瑟瑟发抖的双手。

دىزېل 见下

دىزېل ماتور <机> 柴油机

دىزېلىن 〔静〕<机> 柴油、轻柴油

دىزېلىن پومپىسى <机> 柴油泵

دىزېلىن دىنامى <电> 柴油发电机

دىزېلىن سۈزگۈچ <机> 柴油滤清器

دىزىنتېرىيە 〔静〕<医> 赤痢

دىسپېرسىيە 〔静〕<物> 色散、弥散

دىسپېرسىيە تەڭلىمىسى <数> 色散方程

دىستە 〔静〕<方> 鞋后跟

دىستېن 〔静〕<矿> 海蓝宝石

دىسسوتسىئاتسىيە 〔静〕 ①<物、化> 离解、分解②<心> (心理过程中的)分裂

دىسسېرتاتسىيە 〔静〕 学位论文：دوكتورلۇق دىسسېرتاتسىيىسى 博士论文

دىسسېرتاتسىيە ياقلىماق 学位论文答辩

دىسسىمىلىياتسىيە 〔静〕<哲> 异化、异化作用

دىسكا 〔静〕 ①<体> 铁饼②盘：بىر ~ ئوق 一盘子弹 / سېيالكىنىڭ دىسكىسى 播种机的圆盘 / پىلىموتنىڭ دىسكىسى 机枪的转盘 / تېلېفوننىڭ دىسكىسى 电话机的号码盘

دىسكو 〔静〕<艺> 迪斯科舞

دىسكونت 〔静〕<经> 贴现

دىسكونت بانكىسى <经> 贴现银行

دىسكونتلۇق 〔静〕 贴现的

دىسكونتلۇق زايوم <经> 贴现债券

دىسكىلىق 〔静〕 有盘的：بەش ~ سېيالكا 带五个圆盘的播种机

دىسكىلىق پىلىموت <军> 转盘机枪

دىسكىلىق تىرنا <农> 圆盘耙

دىسكىلىق سوقا <农> 圆盘犁

دىشۋار (دشۋارى) 〔静〕 ①困难的、艰难的：ئەجەب ~ ئىكەن . 太难了。~ ئىش 难事

دىشۋارچىلىق 〔静〕 困难、艰难、难：نېمىدېگەن ~ بۇ! 这有多难呀！

دىغ 〔静〕<方> 滚瓜溜圆、滚圆、肥胖

دىغىرىماق 〔动〕<方> 撒欢儿

دىفتېرىيە 〔静〕<医> 白喉症：دىفتېرىيەگە گىرىپتار بولماق 患白喉症

دىفراكتومېتىر 〔静〕<物> 衍射计

دىففراكسىيە 〔静〕<物> 衍射

دىففراكسىيە ئانالىزى <化> 衍射分析

دىففراكسىيە بۇلۇڭى <物> 衍射角

دىففراكسىيە دەرىجىسى <物> 衍射级

دىففراكسىيە نۇسخىسى <物> 衍射图样

دىففراكسىيە ئېكرانى <物> 衍射屏

دىففۇزور 〔静〕<物> 漫射体、扩散器

دىففۇزىيە 〔静〕 ①<物> 扩散、漫射②<生、化、物> 扩散、扩散作用

دىففۇزىيە پومپىسى <物> 扩散泵

دىففۇزىيە قانۇنى <物> 扩散定律

دىففۇزىيە ئېقىمى <地> 扩散流

دىففۇزىيىلىك 〔静〕<生、化、物> 扩散的

دىففۇزىيىلىك پارلىنىش <化> 扩散蒸发

دىففۇزىيىلىگۈچ 〔静〕<化、物> 扩散器

دىففۇزىيىلىمەك 〔动〕 扩散、漫射

دىففېرېنسىياتسىيە 〔静〕<地> 分异作用

دىففېرېنسىيال 〔静〕 ①<数>微分②<物> 差分：~ كىرگۈزمەك 差分输入

دىففېرېنسىيال تەڭلىمە <数> 微分方程

دىففېرېنسىيال كومپاراتور <电> 差动比较器

دىففېرېنسىيال گېئومېترىيە <数> 微分几何

دىففېرېنسىيە 〔静〕 ①分解、解析②<生> 分化

دىففېرېنسىيىلەنمەك «دىففېرېنسىيىلىمەك» 的被动态

دىففېرېنسىيىلىمەك 〔动〕 ①解析、分解②<数> 求微分数、微分

دىققەت 〔静〕 ①注意：~ بىلەن ئاڭلىماق 注意听②注意

意注部全的我 . مېنىڭ پۈتۈن دىققىتىم سىزدىلا بولدى ： 力
دەپ كوماز- ! ～ ：正立 <军>③。上身你在中集都力
。说令下长班"！正立" . دا بەردى بەنجاڭ
دىققەت بولماق 觉警، 焦燥不安، 急： مەن سېنى ساق-
。了急等都你等我 . لاپ دىققەت بولدۇم
دىققەت قىلماق 意注 ： بازارنىڭ تەڭشەش رولىنى جارى
的场市挥发意注该应 . قىلدۇرۇشقا دىققەت قىلىش كېرەك
。用作节调
دىققەتنى بۇرىماق 力意注移转
دىققەتنى بۇزماق 力意注乱打
دىققەتنى بۆلمەك ①力意注散分 ： ئۇنىڭ دىققىتىنى
他散分不了为 . بۆلۈۋەتمەسلىك ئۈچۈن جىمجىت ئولتۇردۇم
的力意注، 我静悄悄地坐着。②引起意注 ： كىچىك با-
لىنىڭ بىچارىلەرچە كۆزىنى مۆلدۈرلىتىپ تۇرغان ھالىتى دىققە-
我了起引相怜可的转溜溜滴睛眼孩小 . تىمنى بۆلدى
。意注的
دىققەتنى تارتماق 意注起引
دىققەتنى چاچماق = دىققەتنى بۆلمەك
دىققەتنى قوزغىماق = دىققەتنى تارتماق
دىققەتنى يىغماق 神凝، 力意注中集
دىققەتچىلىك 〔静〕 虑焦، 燥焦
دىققەتچىلىكتە قالماق 安不神心، 虑焦
دىققەتسىز 〔静〕 意注不، 心留不، 心小不
دىققەتسىزلىك 〔静〕 意注不، 心小不، 大意 ： ئۇ دىققەت-
。了倒摔心小不他 . سىزلىكتىن يىقىلىپ كەتتى
دىققەتسىزلىك قىلماق 意大忽疏
دىققەت - ئېتىبار 〔静〕 线视، 听视، 注关، 注意 ： دىق-
قەت - ئېتىبارنى بۇرىماق 转移视线 / دىققەت - ئېتىبارنى
قوزغىماق 引起注意 / ～ بىلەن قارىماق 重视، 正视 / دىق-
قەت - ئېتىبارنىڭ سىرتىدا قالدۇرماق 置之度外
دىقماق 〔静〕 ①矮胖的، 肉墩墩的： ～ ئادەم 又矮又胖
的人 / ～ قول 肉墩墩的手②矮粗(用于植物)： بىر
～ تۇپ جىگدە 一棵矮粗的沙枣树
دىق 〔模〕 噔(脚步声)
دىكا 〔静〕 <纺>涤卡： ～ چاپان 涤卡上衣 / ～ شىم 涤
卡裤子
دىكتاتور = مۇستەبىت
دىكتاتۇرا 〔静〕 专政
دىكتور 〔静〕 播音员
دىكتورلۇق 〔静〕 播音工作： تېلېۋىزىيە دىكتورلۇقى 电视

播音
دىكتورلۇق قىلماق 做播音工作، 当播音员
دىكتۇ 〔静〕 <古>皮袜子
دىك - دىك 〔模〕 噔噔
دىككىدە 〔静〕 ①噔地، 噌地، 忽地： ئۇ ئورنىدىن ～ تۇرۇپ
كەتتى . 他噌地一下站了起来。②<转>快 ： ئۇ يەر
يېقىن ، كۆڭلۈڭ ئۆي تامىقى تارتىپ قالسا ، ～ كېلىشكىمۇ ئەپ-
لىك . 那地方近، 想吃家常饭的话很快就能回来。
دىكىلدەتمەك «دىكىلدىمەك» 的使动态
دىكىلدەشمەك «دىكىلدىمەك» 的共同态
دىكىلدىمەك 〔动〕 噔噔地走، 小跑
دىكىلىمەك 〔动〕 顶(猥亵行为)
دىگەر 〔静〕 ①午后四五点钟②<宗>晡礼(下午三
至五点钟做的一次礼拜)
دىگەلىمەك 〔动〕 <方>总结
دىگوشىن 〔静〕 <药>地高辛
دىگىتالىس 〔静〕 <药>毛地黄، 洋地黄
دىگىلدەي 〔静〕 <方>窝棚
دىڭ 〔模〕 ①噔(急跳状، 急跳声)② 〔静〕 直، 竖
دىڭ تۇرماق 直立، 警惕地准备
دىڭ قۇلاق 耳朵长者، 消息灵通者
دىڭ - دىڭ 〔模〕 噔噔(脚步声)： ～ يۈگۈرمەك 噔噔地跑
دىڭزىيا 〔静〕 <医>牛黄
دىڭگايتماق «دىڭگايماق» 的使动态： قۇيرۇقىنى ～ 翘起
尾巴
دىڭگايتىشماق «دىڭگايتماق» 的共同态
دىڭگايماق 〔动〕 直立翘起： قۇيرۇقى ～ 翘起尾巴
دىڭگەك 〔静〕 三脚架： دىڭگەكنى تىكلىمەك 把三脚架支
起来
دىڭگۈس 〔模〕 一跛一踮
دىڭگۈسلاتماق «دىڭگۈسلىماق» 的使动态： ئۇ ئاقساق ئېتىنى
دىڭگۈسلىتىپ ، ئارانلا قونالغۇغا يېتىۋالدى . 他让瘸马一跛一
颠地好不容易赶到了客店。
دىڭگۈسلاشماق «دىڭگۈسلىماق» 的共同态
دىڭگۈسلىماق 〔动〕 一跛一颠
دىڭگۈك 〔静〕 ①一跛一颠的، 跛的②(指家具)不稳
当، 一条腿短的： جوزىنىڭ پۇتى ～ بولۇپ قاپتۇ . 桌子腿
不稳。
دىڭگۈكلاتماق «دىڭگۈكلىماق» 的使动态
دىڭگۈكلاشماق «دىڭگۈكلىماق» 的共同态

دىڭگوكلىماق 〔动〕①一跛一颠，一瘸一拐：ئۇ دىڭگوك- لاپ كېلىۋاتىدۇ．他一跛一颠地走来。②(家具)不稳

دىڭگىر 〔模〕咯噔

دىڭگىر - دىڭگىر 〔模〕咯噔咯噔

دىڭگىرلاتماق «دىڭگىرلىماق» 的使动态

دىڭگىرلىماق 〔动〕咯噔作响

دىڭگىل 〔静〕又直又长

دىڭگىيىشماق «دىڭگايماق» 的共同态

دىڭگىدە 〔静〕噔地，噌地：زىرەك توشقان ~ سەكرەپ چۈپ- لۈككە چۈشتى．机灵的兔子噌地一下跳进了草丛。

دىڭىلدىماق 〔动〕噔噔作响

دىل 〔静〕心灵，心肠，心坎，心眼，心地，内心，心感：~ ساپ 纯洁的心灵 / دىلى بۇزۇق 心肠坏，心眼坏 / دىلى بىرنىڭ ئىشى بىر．齐心者事必成。<谚> دىلى ئوچۇقنىڭ قولى ئوچۇق، ئەل سۆيگەننىڭ يولى．<谚> 心地纯洁的人慷慨大方，人民爱戴的人畅通无阻。

دىل ئاغرىماق = كۆڭۈل ئاغرىماق

دىل باغلانماق 倾心，爱慕

دىل تارتماق = كۆڭۈل تارتماق

دىل تەسكىن تاپماق 放下心来，一块石头落了地：بۇ خەتنى ئوقۇغاندىن كېيىن سارىخان ئاچىنىڭ كۆڭۈل ئاسمىنىدى- كى بۇلۇتلار تارقاپ، دىلى تەسكىن تېپىپ، پۇت - قوللىرىغا ماغ- دۇر كىرگەندەك بولدى．读了这封信萨日罕大婶心头云开雾散，她这才放下心来，好象手脚也有了劲儿。

دىل چېكىلمەك = دىل ئاغرىماق

دىل رەنجىمەك 伤心，不痛快：يۇرتتا دىلىم رەنجىپ بۇ شەھەرگە كەلدىم．我在家乡不痛快才来到这座城市。

دىل سۇنماق = كۆڭۈل سۇنماق

دىل سۇ ئىچمەك <成> 心情愉快，心满意足：بولغۇسى كېلىن قىزنىڭ ئۆزىنى ئىززەت - ھۆرمەت قىلىشىدىن بوۋاينىڭ دىلى سۇ ئىچىپ خوشاللىقتا چۆمەتتى．老人家看到未来的儿媳妇对自己很是尊敬，也就心满意足地沉浸在欢乐之中了。

دىل سۆيۈنمەك 开心，喜欢，暗自高兴：گۈلسۇمخان ئاچا دىلى سۆيۈنۈپ، ئىپتىخارلىق بىلەن ئورنىدىن قىمىرلاپ قويدى．古丽苏姆大婶禁不住暗自高兴，自豪地在座位上挪动了一下身子。

دىلغا پۇكمەك = كۆڭۈلگە پۇكمەك

دىل ئېرىمەك <成> 心软下来，动心：بۇ سۆز ئۇنىڭ دىلىنى ئېرىتتى．这句话使他的心软了。رەيھان گۈلنىڭ دىلى تالىپقا ئوخشاشلارنىڭ خېتىگە ئېرىپ كەت- مەيتتى．热依汗古丽的心没有为塔力普等人的来信所动。

دىل ئېزىلمەك 心痛，伤心透了

دىل يايرىماق 心花怒放，扬眉吐气

دىل يورۇماق <成> 心里亮堂，茅塞顿开，豁然开朗：ھەممەيلەننىڭ دىلى يورۇپ، ئەۋلىيا بوۋاينى تاۋاپ قىلىش- قا باشلىدى．众人的心豁然开朗，便开始参拜起老神仙了。

دىلى نازۇك 感情脆弱

دىلى يۇمشاق = كۆڭلى يۇمشاق

دىلا 〔静〕<建> 门板及门框四周刨出的斜面

دىلئارام (دىلئارامى) 〔静〕欢乐，欢欣：مۇزىكا مېنىڭ كۈچ- قۇدرىتىم، دىلئارامىم．音乐是我的力量，我的欢乐。

دىلئازار 〔静〕①伤人心者：دىلئازاردىن خۇدا بىزار．<谚> 胡达厌恶伤人心者。②委屈，苦衷

دىلباش 〔静〕<古> 马牙疮

دىلبەر 〔静〕①秀美，俏丽②美人，佳人③心上人

دىلتار (دىلتارى) 〔静〕①心弦，心曲②<艺> 迪勒塔尔(一种维吾尔族新式弹拨乐器)

دىلجەم 〔静〕放心，安心，舒心，愉快：شاھ ~ بولالماي، ئۇن مىڭ ئاتلىق لەشكەرنى بەھرامنى ئىزدەشكە ئاتلاندۇردى．皇上放心不下，投入一万骑兵去找拜合拉木。

دىلچىق 〔静〕<生理> 阴蒂

دىلخەستە 〔静〕烦恼的，伤心的，痛苦的

دىلخەستە بولماق 烦恼，伤心，痛苦

دىلخەستە قىلماق 使烦恼，使伤心，使痛苦

دىلخەستىلىك 〔静〕烦恼，伤心，痛苦

دىلخىراج (دىلخىراجى) 〔静〕<艺> 迪里赫拉吉(维吾尔族民间乐曲之一)

دىلدار (دىلدارى) 〔静〕①心爱的，钟爱的②心上人，意中人

دىلرەبا (دىلرەباسى) 〔静〕①亲爱的，心爱的，动人的②美人，美女，佳丽，佳人

دىلشاد 〔静〕欢心，欣喜，无忧无虑

دىلشادلىق 〔静〕欢心，欢乐，欣喜，无忧无虑

دىلكەش 〔静〕①知己的，知心的，倾心的，贴心的：~ ئاغىنە 知心朋友②知己，知心人③动人的，吸引人的，开心的：~ مۇقام 动人的曲调

心关، 近亲 دىلكەش بولماق

人引吸، 人动②心知① 〔静〕 **دىلكەشلىك**

人的良善地心 كىشى ساپ ~ :的心 〔静〕 **دىللىق**

~ / 棉涤 پاختا ئارىلاشمىسى ~ :纶涤 <纺>〔静〕 **دىلون**
يۇڭ ئارىلاشمىسى 毛涤

疔舌牛 <方>〔静〕 **دىلىۋوش**

腔鼻 <理生>〔静〕 **دىماق**

音鼻 <语> دىماق تاۋۇشى

鼻以之嗤 <成> دىماق قاقماق

兜了不吃让 <成> دىمىقىدىن دۈت چىقارماق
走着

张嚣焰气، 扬气高趾 <成> دىمىقى ئۆسمەك

盛، 扬气高趾، 足十气神 <成> دىمىقى ئۈستۈن
人凌气

态动使的 «دىماقلاشماق» **دىماقلاشتۇرماق**

化鼻 <语>〔动〕 **دىماقلاشماق**

音元化鼻 <语> دىماقلاشقان سوزۇق تاۋۇش

瞪迷، 糊迷 <方>〔静〕 **دىم - دام**

胺甲二 <化>〔静〕 **دىمېتىلامىن**

ھاۋا ~ / 子房的热闷 ئۆي ~ :的热闷، 的闷 〔静〕 **دىمىق**
你 . سىلەرنىڭ بۇ قونالغۇ ~ ھەم تار ئىكەن / 气天的热闷
。窄又闷又处住个这们

人的郁抑 ئادەم ~ :郁抑 <转>②闷① 〔静〕 **دىمىقتا**
日的郁阴 كۈنلەر ~ :痛苦، 郁阴، 闷郁 <转>③
子日的苦痛، 子

دىمىقتا بولماق 抑压، 闷郁، 闷烦 :ئۇنىڭ دەستىدىن
。抑压很得搞我把他 . مەن دىمىقتا بولۇپ كەتتىم

态动使的 «دىمىقماق» **دىمىقتۇرماق**

闷沉، 郁抑②闷① 〔静〕 **دىمىقتىلىق**

ھاۋانىڭ ئىسسىقلىقى ۋە دىمىقلىقى :热闷، 闷 〔静〕 **دىمىقلىق**
他، 热闷气天于由 . سەۋەبىدىن ئۇلارنىڭ تەشنالىقى ئارتىپتۇ
。熬难渴口们

پېشانىلىرىدىن ، ئۇ ئۆيدە دىمىقىپ :憋، 闷① 〔动〕 **دىمىقماق**
。汗淌始开头额得闷里屋在他 . تەرلەر تامچىلاشقا باشلىدى
地乐不闷闷 دىمىقىپ ئولتۇرماق :闷郁، 郁抑 <转>②
着坐

教، 教宗 <哲>〔静〕 **دىن**

学哲教宗 <哲> دىن پەلسەپىسى

学理心教宗 <心> دىن پسىخولوگىيىسى

士教传، 者教传 دىن تارقاتقۇچى

学会社教宗 دىن جەمئىيەتشۇناسلىقى

论理教宗 دىن نەزەرىيىسى

学教宗 دىن ئىلمى

(位单的力)因达 <物>〔静〕 (دىناس) **دىنا**

浆糖儿娜迪炎消 <药>〔静〕 **دىنارشەربىتى**

发装安 ئورناتماق ~ :机电发 <机>〔静〕 (دىنامى) **دىنام**
机电发力风 شامال دىنامى / 机电

机电发动电 <机، 电>〔静〕 **دىناموموتور**

仪功测 <交>〔静〕 **دىنامومېتىر**

学力动 <物>〔静〕 **دىنامىكا**

的力动 〔静〕 **دىنامىكىلىق**

压动 <物> دىنامىكىلىق بېسىم

学候气力动 <气> دىنامىكىلىق كىلىماتولوگىيە

学质地力动 <地> دىنامىكىلىق گېئولوگىيە

学象气力动 <气> دىنامىكىلىق مېتېئورولوگىيە

力动 <物> دىنامىكىلىق ئۆزگىرىشچان مىقدار
量变学

经态动 <经> دىنامىكىلىق ئىقتىسادشۇناسلىق
学济

人的教信 ئادەم ~ :的教信، 徒教 〔静〕 **دىندار**

教信 〔静〕 **دىندارلىق**

者教宗一同 〔静〕 **دىنداش**

的教信不 〔静〕 **دىنسىز**

教信不 〔静〕 **دىنسىزلىق**

家学教宗 〔静〕 **دىنشۇناس**

بىلەن خېلى بۇرۇنلا فولكلور :学教宗 〔静〕 **دىنشۇناسلىق**
俗民 . دىنشۇناسلىقنىڭ يانداش پەنلىك مۇناسىۋىتى شەكىللەنگەن
。科学的邻相了成就早很学教宗和学

龙恐 <动>〔静〕 **دىنوزاۋر**

پائالىيەت ~ / 信迷教宗 خۇراپات ~ :的教宗 〔静〕 **دىنىي**
ئېتىقاد ~ / 义主权教 ھاكىمىيەتچىلىك ~ / 动活教宗
由自仰信教宗 ئەركىنلىكى

父教 دىنىي ئاتا

热狂教宗 دىنىي ئەسەبىيلىك

义教 <哲> دىنىي ئەقىدە

学理心教宗 <心> دىنىي پسىخولوگىيە

彩色教宗 <哲> دىنىي تۈس

念观教宗 <哲> دىنىي چۈشەنچە

观界世教宗 <哲> دىنىي دۇنياقاراش

征象教宗 <哲> دىنىي سىمۋول

دىنىي مەزھەپ 派教 <哲>

دىنىي مۇراسىم 式仪教宗

دىنىي ھېسسىيات 情感教宗 <哲>

دىنىي ئېتىقاد 仰信教宗 <哲>

دىنىي ئىسلاھات 革改教宗 <哲>

دىئوپتىرىكا 学光折، 学光屈 <物>〔静〕

دىئوپسىد 石辉透 <地>〔静〕

دىئود 管级二 <电>〔静〕

دىئورىت 岩长闪 <地>〔静〕

دىۋار (دىۋارى) 壁②墙隔، 墙围①〔静〕: ئاشقازان دىۋارى 壁胃 / سىلىندىر دىۋارى 壁缸汽

دىۋان[1] (دىۋانى) 集诗، 子集، 集汇، 编汇 <文>〔静〕: نەۋايى دىۋانلىرى 集诗依瓦纳

دىۋان[2] 椅软长، 发沙长 <建>〔静〕: ئۇ دىۋانغا كېلىپ ئولتۇردى . 上发沙到坐来过走他。

دىۋان[3] 宫皇، 宫王〔静〕: پادشاھ دىۋانغا كىرىپ تەختكە ئولتۇردى . 座宝上坐宫王进走帝皇。

دىۋانە 子花叫، 丐乞〔静〕

دىۋانبېگى 帐司(宫王)، 簿主 <古>〔静〕

دىۋانىلەرچە 地般丐乞〔静〕

دىۋانچىلىق 讨乞〔静〕

دىۋانچىلىق قىلماق 乞行، 讨乞

دىۋانىلىك = دىۋانچىلىق

دىۋە 魔恶، 怪妖، 鬼魔(的中话神)〔静〕

دىۋە - پەرى 怪鬼魔妖، 魑魅魍魉〔静〕

دىۋىنماق 威发①〔动〕: ئىت ئادەمگە دىۋىنىپ كەلدى . 走狗 威发人朝来过 ②扑: بارات باشلىق ياشلار چېرىكلەرگە دىۋىندى . 去扑们丁兵向人青年的首为提拉巴。

دىۋىنىشماق «دىۋىنماق» 态同共的

دىئېلېكتىرىك 介، 体介电، 质介电 <地، 物>〔静〕 性电

دىئىزوپىروپىلامىن 乐肝 <药>〔静〕

دىيار (دىيارى) 国祖، 土故، 乡故، 国故〔静〕

دىيانەت 洁廉، 耻廉، 心良، 知良①〔静〕: دىيانىتى بار ئادەم 人的知良有 / دىيانىتىنى يوقاتماق 耻廉失丧 / ~ ئىگىسى 义教守恪، 诚虔②士之洁廉

دىيانەتسىز 的诚虔不②的知良没، 的心良没①〔静〕

دىيانەتسىزلىك 诚虔不②知良无، 心良没①〔静〕

دىيانەتلىك ، 的耻廉有، 的知良有، 的心良有①〔静〕 的诚虔②的洁廉: سىز ئەمدىلا ھەج قىلىپ كەلدىڭىز ، سىز ~ ئادەم . 人的诚虔个是你، 来回觐朝刚你。

دىيۇم 吋، 寸英〔静〕

دىيۇملۇق 的寸英〔静〕: ئون تۆت ~ تېلېۋىزور 寸英四十 的机视电

ر

ر ①维吾尔文第十个字母 ②该字母名称

راپاۋەت 〔静〕 行善、恩惠、扶持、扶助: ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلار خەلقى قىيىنچىلىقتا قالدى، قولۇڭدىن كەلسە راپاۋىتىڭنى ئايىما. 灾区人民遇到困难要尽力扶助。

راپاۋەت قىلماق 行善、施恩、给好处

راپاۋەت كۆرمەك 受恩惠

راپاۋەتچىلىك 〔静〕 恩惠、善事、善举

راپسودىيە 〔静〕 <艺> 狂想曲

راپس 〔静〕 <植> 棕竹

راپس پالمىسى = راپس

راتسىئونال 〔静〕 <数> 有理

راتسىئونال تەڭلىمە <数> 有理方程

راتسىئونال سان <数> 有理数

راتسىئونال فۇنكسىيە <数> 有理函数

راتسىئونال ئىپادە <数> 有理式

راخاب (راخابى) = دوغاپ

راخابچى = دوغاپچى

راخابچىلىق = دوغاپچىلىق

راخىت = دوك كېسىلى

رادار (رادارى) 〔静〕 <军> 雷达

رادار پونكىتى 雷达站

رادار مېتېئورولوگىيىسى <气> 雷达气象学

رادارلىق 〔静〕 雷达的

رادارلىق قارشىلاشماق <军> 雷达对抗

رادون 〔静〕 <化> 氡

رادىئاتسىيە 〔静〕 <物> 辐射、放射

رادىئاتسىيە بېسىمى <物> 辐射压

رادىئاتسىيە بىئولوگىيىسى 辐射生物学

رادىئاتسىيە تەڭپۇڭلۇقى <物> 辐射平衡

رادىئاتسىيە خىمىيىسى 辐射化学

رادىئاتسىيە قاتلىمى <气> 辐射层

رادىئاتسىيە قارشىلىقى <物> 辐射电阻

رادىئاتسىيە قۇۋۋىتى <物> 辐射功率

رادىئاتسىيە كېسەللىكى <医> 放射病

رادىئاتسىيە كلىماتى <气> 辐射气候

رادىئاتسىيە گېنېتىكىسى 辐射遗传学

رادىئاتسىيە مەنبەسى 辐射源

رادىئاتسىيە مەيدانى <物> 辐射场

رادىئاتسىيە ئېقىمى <物> 辐射通量

رادىئاتسىيە ئېنېرگىيىسى <物> 辐射能

رادىئاتسىيە ئىسخېمىسى <物> 辐射方向图、辐射图

رادىئاتسىيە ئىسسىقلىقى <气> 辐射热

رادىئاتسىيىلەنمەك 〔动〕 受激辐射

رادىئاتسىيىلىك 〔静〕 <物> 辐射的、放射的

رادىئاتسىيىلىك ئاتموسفېرا <气> 辐射大气

رادىئاتسىيىلىك تۇمان <气> 辐射雾

رادىئاتسىيىلىك ساقلاش <农> 辐射保藏

رادىئاتسىيىلىك قىراۋ <气> 辐射霜

رادىئاتور 〔静〕<机> 散热器、(汽车)水箱

رادىئال 〔静〕<物> 径向的

رادىئال تېزلىك <物> 径向速度

رادىئال تېزلىنىش <物> 径向加速度

رادىئال قۇدۇق <地> 放射状井

رادىئال يۆنىلىش <水> 径向

رادىئان (رادىئانى) 〔静〕<数> 弧度

رادىئانت 〔静〕<天> 辐射点

رادىپ 〔静〕<文> 反复用于韵脚后的同一词或词组

رادىست 〔静〕 无线电报务员、无线电话务员

رادىستلىق «رادىست» 的抽象名词： ~ تېخنىكىسى 话务技术、报务技术 / ~ قىلماق 作话务工作

رادىكال[1] 〔静〕 激进、急进

رادىكال جۇغراپىيە <地> 激进地理学

رادىكاللار پارتىيىسى 激进党

رادىكال ئىقتىسادشۇناسلىق <经> 激进经济学

رادىكال[2] 〔静〕 ① <数> 根号、根式 ② <化> 基、根、原子团

رادىكاللار گۇرۇپپىسى <化> 基团

رادىكاللىق 〔静〕 ① 激进主义 ② 激进思想、激进行为： رادىكاللىقمۇ، كونسېرۋاتىپلىقمۇ بىزگە ياراشمايدۇ. 激进和保守对我们都是不适宜的。

رادىما 见下

رادىما دەرىخى <植> 菜豆树

رادىئو 〔静〕 ① <物> 无线电 ② 收音机 ③ 广播： ~ تېلېۋىزىيە 广播电视 / ~ پروگراممىسى 广播节目

رادىئو ئاسترونومىيە <天> 无线电天文学、射电天文学

رادىئو ئاڭلىتىش 无线电广播

رادىئو تارقاتقۇچ <物> 无线电发射器

رادىئو دولقۇنى <物> 无线电波

رادىئو رۆجىكى 〔静〕<天> 射电窗口

رادىئو فىزىكا <物> 无线电物理学

رادىئو قانىلى <物> 无线频道

رادىئو قوبۇللىغۇچ <物> 无线电收音机

رادىئو تىياتىرى <艺> 广播剧

رادىئو گىمناستىكىسى <体> 广播体操

رادىئو مائارىپى <教> 广播教育

رادىئو ئىستانسىسى 广播电台

رادىئوئاكتىپ 〔静〕<物> 放射性、放射

رادىئوئاكتىپ تاشلاندۇق <物> 放射性废弃物、放射性废物

رادىئوئاكتىپ زەررىچە <物> 放射性微粒

رادىئوئاكتىپ كېسەللىكى <医> 放射病

رادىئوئاكتىپ ماددا <物> 放射性物质

رادىئوئاكتىپ مەنبە <物> 放射源

رادىئوئاكتىپ نۇر <物> 放射线

رادىئوئاكتىپ ئېلېمېنت <化> 放射性元素

رادىئوئاكتىپ ئىزوتوپ <化> 放射性同位素

رادىئوئاكتىپلىق 〔静〕<物> 放射性的

رادىئوئاكتىپلىق بۇلغىنىش 放射性污染

رادىئوئاكتىپلىق چارلاش <矿> 放射性勘探

رادىئوئاكتىپلىق خىمىيە <化> 放射化学

رادىئوئاكتىپلىق داۋالاش <医> 放射治疗

رادىئوئاكتىپلىق مىنېرال <矿> 放射性矿物

رادىئوبىئولوگىيە 〔静〕 放射生物学

رادىئوپروژېكتور 〔静〕<军> 无线电探照灯

رادىئوتېخنىكا 〔静〕<物> 无线电技术、无线电工程

رادىئوتېلېسكوپ 〔静〕<天> 射电望远镜

رادىئوتېلېفون 〔静〕 无线电话

رادىئوتېلېگرامما 〔静〕 无线电报

رادىئوچاستوتا 〔静〕<物> 射频

رادىئوزوند 〔静〕<气> 无线电挥空仪

رادىئوفوتوگرافىيە 〔静〕 无线电传真

رادىئوگراف 〔静〕 放射线照象

رادىئوگرامما 〔静〕 无线电报

رادىئولاشتۇرۇلماق «رادىئولاشتۇرماق» 的被动态

رادىئولاشتۇرماق «رادىئولاشماق» 的使动态

رادىئولاشماق 〔动〕 广播化

رادىئولوكاتور 〔静〕 无线电定位器

رادىئولوگىيە 〔静〕<物> 放射学

رادىئولۇق 〔静〕 带收音机的、有收音机的

رادىئولۇق تېئودولىت <天> 无线电经纬仪

رادىئولۇق ئۈنئالغۇ 收录两用机

رادىئولىز 〔静〕 辐射分解

رادىئولىيارىيە 〔静〕<动> 放射虫

رادىئومېتېئورولوگىيە 〔静〕<气> 无线电气象学

计射辐〔静〕 **رادىئومېتىر**

定测量射放، 学量度射辐 <物>〔静〕 **رادىئومېتىرىيە**
学

站播广〔静〕 **رادىئوئۇزېلى**

学态生射放〔静〕 **رادىئوئېكولوگىيە**

径半 <数>〔静〕 **رادىئۇس**

板样径半 <数> رادىئۇس ئۆرنىكى

察侦间夜 ~ كېچلىك :察侦 <法، 军>〔静〕 **رازۋېدكا**

机察侦 <军> رازۋېدكا ئايروپىلانى

所察观 <军> رازۋېدكا پونكىتى

片探侦 <艺> رازۋېدكا فىلىمى

队部察侦 <军> رازۋېدكا قىسمى

哨察观 <军> رازۋېدكا قاراۋۇلى

侦中空 ~ ھاۋا بوشلۇقىدىن :察侦 رازۋېدكا قىلماق
形地察侦 ~ يەر تۇزۇلۇشىنى / 察

家学察侦〔静〕 **رازۋېدكاشۇناس**

学察侦〔静〕 **رازۋېدكاشۇناسلىق**

探侦، 兵察侦، 员察侦 <军>〔静〕 **رازۋېدكىچى**

作工察侦〔静〕 **رازۋېدكىچىلىق**

مەن ئۆز تۇرمۇشۇمدىن :意乐، 意愿، 意满①〔静〕 **رازى**
~ 。意满活生的己自对我 . مەن ئۇ يەرگە بېرىشقا ~ ئە-
مەسمەن . 。儿那去意乐不我 . ھەر ئىككىلىسى ~ . 情厢两
ئۇ ئۆزى يېمەسلىككە رازىكى ، :愿宁، 心甘، 愿甘② 。愿
子孩让不也، 吃不己自愿宁他 . باللىرىنى ئاچ قويمايدۇ
。饿挨们

ئۇ مېنىڭ سۆزۈمدىن :同赞، 愿情، 意满 رازى بولماق
رازى بولدى . 。意满很话的我对他 . ئۇلار بىزنىڭ تەكلىپە-
مىزگە رازى بولدى . 。议建的们我同赞们他 . بارىغا رازى
بول ، يوقىغا سەۋر قىل . 忍就有没، 足知就了有 <谚>
ئاز پايدىغا رازى بولمىساڭ ، كۆپ زىيانغا ئۇچرايسەن .
。亏大吃会就، 足满不利小 <谚>

رازى قىلماق 意满使 :ئاممىنى ~ 意满众群使 / تۇن-
جى قېتىم ئېرىشكەن نەتىجەڭ ئاتا ـ ئاناڭنى ئوبدان رازى قىلدى .
。意满很母父你使绩成的得取次一头你

足知، 意满〔静〕 **رازى- رىزا**

口②解谅، 愿自، 愿情، 意满 ①〔静〕 **رازى- رىزالىق**
恕宽(的前终临)، 唤

ئۇلار رازىلىشىپ :愿祝相互، 解谅相互〔动〕 **رازىلاشماق**
خوشلاشتى . 。别而愿祝相互们他

دوستلۇققا ئاپە- ~ :同赞، 意同، 意满 ①〔静〕 **رازىلىق**
رىدۇ ، نارازىلىق دۈشمەنلىككە . <谚> 不، 谊情来带意满
。意敌成促满

唤口要، 解谅 رازىلىق ئالماق

唤口给 رازىلىق بەرمەك

唤口要 رازىلىق سورىماق

رازىلىقسىز 意同经未 :ئۆيدىكىلەر مېنى رازىلىقىمسىزلا ئۆي-
لەپ قويۇشتى . 家了成我给就意同我经未人里家 。

意满〔静〕 **رازىمەن**

رازىمەنلىك 〔静〕 足知، 意满: ئۇنىڭ چىرايىدا ~ ئالامەتلىرى
پەيدا بولدى . 。色神的意满了出露上脸的他 . ئۇ ~ بىلەن
ئالماسنىڭ قولىنى ئىككى قوللاپ تۇتتى . 手双用地意满他
。手的斯马力阿了住握

一了过超面方度强، 度程在作动为行示表〔静〕 **راسا**
般: ~ تويماق 饱太得吃؛ 饱过得吃 / مەن ~ چارچىدىم .
了累太我 。 ئۇ ~ ئاچچىقلاندى . 气脾发大他 。 بۈگۈن
بىز ~ ئىشلىدۇق . 场一了干大天今们我 。 ئويۇننىڭ ~
قىزىغان ۋاقتى 候时的闹热最戏 / دۈشمەنگە ~ زەربە
بەرمەك 人敌击打狠狠 / بىر كۈن ~ ئوينىدۇق . 痛们我
快地玩了一天 。 مەن ئۇنى ~ بىر يىل كۈتتۇم . 他等我
。年一了等整整

香木土 <植>〔静〕 **راسەن**

راست 〔静〕 ①真的، 真实的: ~ گەپ 真话، 实话 / بۇ
راستمۇ؟ 这是真的吗؟ ~ ئېيتساڭ قۇتۇلدۇڭ ، يالغان ئېيت-
ساڭ تۇتۇلدۇڭ . 说实话解脱، 说谎话被捉 <谚> 。②
当真، 实在: ئۇنىڭ كەلگىنى ~ . 他当真来了。 شۇ ۋاقىتتا
بۇ ئىشنى ~ بىلمەيتتىم . 当时我实在不知道这事。 ئاخشا-
مى ئېيتىلغان سۆز خوتۇننىڭ ~ ، كۈندۈزى ئېيتىلغان سۆز ئانا-
نىڭ ~ . <谚> 晚上老婆说的话当真، 白天妈妈说
的话当真 。

股实 <经> راست پاي

币真 <经> راست پۇل

果真 <植> راست مېۋە

话实老说، 话实说، 的在实说 راستىنى ئېيتقاندا

راستتىن 〔静〕 当真، 确实، 实在: ~ ۋاقتىڭىز يوقمۇ؟ 你
当真没有时间吗? ئۇ ~ كېتىپ قالدى . 他确实走了。
سىز كىچىككىنىڭىزدە راستىنلا ياخشى بالا ئىدىڭىز . 你小时候确
实是个好孩子 。

راستچىل 〔静〕 诚实的، 真诚的: ~ ئادەم 诚实的人

راستچىللىق 〔静〕 诚实، 真诚: ~ گۈزەل ئەخلاق . 诚实是
美德 。

راستلا 〔静〕 错没،的真 : ساۋۇت ~ غۇلجىغا كەتتى . 伍萨
。宁伊了去的真提

راستلىق 〔静〕 实真، 真① : ~ ھەقلىق . <谚> 就实真
。理道有 意诚، 诚真② : ~ راۋانلىق . <谚> 真人
诚، 事畅通 。 راستلىقى ئاز كىشىنىڭ دوستلۇقى ئاز .
<谚> 。少谊情، 少意诚

راست - يالغان 〔静〕 假真، 伪真 : راست - يالغاننى پەرق
ئېتەلمەسلىك 辨难伪真

راسچوت 〔静〕<经> 结算 : ~ باشقۇرماق 理管算结
راسچوت بانكىسى <经> 行银换交، 行银算清
راسچوت پۇلى <经> 币货算结
راسچوت ھاۋالىسى <经> 托信算清
راسچوت ئىسچوتى <经> 单算结

راسخوت 〔静〕 用费، 经费 : يول راسخوتى 费路 / داۋالاش
راسخوتى 费疗医 / تۇرمۇش راسخوتى 用费活生
راسخوت قىلماق 销花

راسخوتسىز 〔静〕 用费供提有没

راسخودومېر 〔静〕<石> 计量流

راسكار 〔静〕 备准

راسكارلىق 〔静〕 ①剪裁، 缝制② (给缝制的皮鞋)打
光③ 准备 : توي راسكارلىقى 备准的事婚

راسلاتماق «راسلىماق» 的使动态

راسلاشماق «راسلىماق» 的共同态 : ئەتىسى ئۇلار ئەتىگەن تو-
رۇپ، ئوچاققا ئوت يېقىپ تاماق راسلاشتى . 第二天他们都一
大早起来، 点着灶火، 准备早餐。

راسلاقلىق 〔静〕 备好的 : ~ ماتېرىيال 料材的好备 / ~
نان 已准备好而尚未打的馕 / ~ ئاش 饭的成现

راسلانماق «راسلىماق» 的被动态 : قورۇما راسلاندى . 菜已炒
好。 مەجلىسخانا راسلاندى . 会议室布置好了。

راسلىماق 〔动〕 ①准备 : ماتېرىيال ~ 备料 / تاماق ~ 备
饭 / نان ~ 做馕 / ھوجرىنى ~ 收拾室内 ②收拾، 整
理 : ئۇ كىيىملىرىنى راسلىۋېلىپ سىرتقا چىقىپ كەتتى . 他整
理好衣服走了出去。

راك¹ 〔静〕<动> 虾

راك² (راكى) 〔静〕<医> 癌 : ~ ھۈجەيرىسى 癌细胞 / جە-
گەر راكى 肝癌

راك³ 〔静〕<艺> 拉克(维吾尔十二木卡姆第一部套
曲) : ~ مۇقامى 拉克木卡姆

راكېتا 〔静〕 火箭
راكېتا توپ <军> 火箭炮

راكېتسىمان 〔静〕 火箭状的
راكېتسىمان چاقماق <气> 火箭状闪电

راگازا 〔静〕<方> 拉呱، 闲聊، 扯淡

رالاشتۇرماق «رالاشماق» 的使动态

رالاشماق 〔动〕 谈妥، 商定

رالىماق 〔动〕<方> ①弄脏 ②践踏، 凌辱

رام¹ (رامى) 〔静〕 ① 框، 框 : دېرىزە رامى 窗框 / ئەينەك
رامى 镜框 ② (汽车، 自行车的)车身، 车架

رام² 〔静〕 ①顺从، 服贴 : پۇقرالار ئۇنىڭغا ~ . 老百姓都顺
从他。 ②惯، 熟 : بۇ سۆز ئۇنىڭ قۇلىقىغا ~ ئىدى . 这话
他已经听惯了。
رام بولماق 服贴، 顺从، 倾心 : مەن ئۇنىڭغا رام بولۇپ
قالدىم . 我倾心于他。
رام قىلماق 笼络 : ئۇ ئۇششاق - چۈششەك نەپ بىلەن
بەزى كىشىلەرنى ئۆزىگە رام قىلىۋالدى . 他用小恩小惠笼
络一些人。

رامبۇل 见下

رامبۇل قويى <牧> 兰布列羊

رامزان 〔静〕 斋月(回历九月)
رامزان ئېيتماق 在斋月里، 封斋前小青年们唱着
斋月歌谣، 挨家挨户要施舍的一种游戏

رامكا 〔静〕 ① 框子② <转> 框框 : رەسىمنى رامكىغا
ئالماق 把照片镶在框子里 / ~ بەلگىلەپ بەرمەك 划框
框 / كونا ~ 老框框

رامكىلىق 〔静〕 带镜框的، …框的 : ~ سۈرەت 带镜框
的照片

راملىق = رامكىلىق
راملىق قۇرۇلما <建> 框架结构

راندىك 〔静〕<植> 麦仙翁

راھەت 〔静〕 ①舒适، 安逸، 安适 : ~ دۇنيا 极乐世
界 / ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا ~ ياشىماق 晚年过着安逸的生
活 / ھازىر دېھقانلار ~ تۇرمۇش كەچۈرمەكتە . 现在农民们
过着安适的生活。 ② <体> 稍息
راھەت كۆرمەك 享福، 享受

راھەتبەخش 〔静〕 舒心، 舒适، 心旷神怡، 赏心悦目 :
~ جاي 令人心旷神怡的地方

راھەت - پاراغەت 〔静〕 享乐، 安逸

راھەتپەرەس 〔静〕 贪图安乐的، 追求享乐的 : ~ ئادەم
贪图安逸的人

راھەتپەرەسلىك «راھەتپەرەس» 的名词形式 : ~ قىلماق

逸安图贪

راھەتسىز 〔静〕 的乐享无، 的逸安无، 的适舒不: مېھ-
نەتسىز راھەت بولمايدۇ، ~ مېھنەت بولمايدۇ. 不劳动就没有
福享، 没有享乐就不会付出劳动。

راھەتسىزلىك «راھەتسىز» 的名词形式

راھەتلەندۈرمەك «راھەتلەنمەك» 的使动态: قۇياشنىڭ ئىل-
لىق نۇرى ئۇنىڭ بەدىنىنى راھەتلەندۈرەتتى. 温暖的阳光使
他身体感到舒服。

راھەتلەنمەك 〔动〕 舒服، 舒坦: ئىنىم راھەتلىنىپ ئۇخلىدى.
我的弟弟睡得很舒服。يۇيۇنۇپ راھەتلىنىپ قالدىم. 我洗
了个澡感到很舒坦。

راھەتلىنىشمەك «راھەتلەنمەك» 的共同态

راھىب 〔静〕<宗> 修道士، 出家人، 僧侣، 和尚

راھىبە 〔静〕<宗> 修女، 尼姑، 道姑

راھىبچىلىق 〔静〕<宗> 僧侣主义

راھىبخانا 〔静〕<宗> 僧房

راھىبلىق ① «راھىب» 的抽象名词: ~ تونى 僧衣، 道袍
②<哲> 僧侣主义

راۋا 〔静〕 ①许可 ②合适 ③属于

راۋا بولماق ①合适，适当 ②属于

راۋا كۆرمەك 认为合适: ئۆزۈڭگە راۋا كۆرمىگەننى باشقى-
لارغىمۇ راۋا كۆرمە. <谚> 己所不欲，勿施于人。

راۋاب (راۋابى) 〔静〕<艺> 热瓦甫(维吾尔族弹拨乐器)

راۋابچى 〔静〕 热瓦甫弹奏者، 热瓦甫琴手

راۋابچىلىق 〔静〕 热瓦甫制造业

راۋاج (راۋاجى) 〔静〕 发展: ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى قەدىم-
كى ئۇيغۇر تىلىنىڭ داۋامى ۋە راۋاجى. 现代维吾尔语是古代
维吾尔语的继续和发展。

راۋاج تاپماق 发展; 进步: خەلق ئىگىلىكى زور دەرىجىدە
راۋاج تاپتى. 国民经济有了很大发展。ئۆگىنىشىم ئانچە
راۋاج تاپمىدى. 我的学习没什么进步。

راۋاجلاندۇرماق «راۋاجلانماق» 的使动态: ئىشلەپچىقىرىشنى
~ 发展生产

راۋاجلاندۇرۇشماق «راۋاجلاندۇرماق» 的共同态

راۋاجلاندۇرۇلماق «راۋاجلاندۇرماق» 的被动态: بۇ يەردە ئور-
مانچىلىق كۆرۈنەرلىك راۋاجلاندۇرۇلدى. 这里林业得到了
显著发展。

راۋاجلانماق 〔动〕 发展: ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپى تېز-
لىكتە راۋاجلاندى. 职工教育事业迅速发展了。

راۋاق 〔静〕 阁楼

راۋاقلىق 〔静〕 有阁楼的

راۋان 〔静〕 ①流畅، 流利: تىلى ~ 流畅言语 / بۇ ماقالى-
نىڭ تىلى ~. 这篇文章言语很流畅。ئۇ ئۇيغۇر تىلىنى
~ سۆزلەيدۇ. 他维语讲得很流利。②畅通: يوللار ~
道路畅通 / تۇرۇبىنىڭ ئىچى ~، ئېتىلىپ قالماپتۇ. 管子是
通的، 没有堵住。③顺利; 兴盛: سودىسى ~ 生意兴
盛

راۋان بولماق ①流畅، 畅通: بۇ يەردىكى يوللار راۋان
بولدى. 这里的道路畅通了。②顺利: ئىشىمىز راۋان بول-
مايۋاتىدۇ. 我们的事儿不顺利。③<转> 出发: ئۇلار
تاغقا قاراپ راۋان بولدى. 他们朝山那边出发了。

راۋان قىلماق 使畅通، 疏通: سۈيدۈكنى ~ 利尿

راۋانلاشتۇرماق «راۋانلاشماق» 的使动态: ئېرىق - ئۆستەڭ-
لەرنى ~ 疏通渠道 / ئىشنى ~ 使工作顺利展开

راۋانلاشتۇرۇشماق «راۋانلاشتۇرماق» 的共同态

راۋانلاشتۇرۇلماق «راۋانلاشتۇرماق» 的被动态: يېزا يوللىرى
راۋانلاشتۇرۇلدى. 乡村道路畅通了。

راۋانلاشماق 〔动〕 ① 畅通، 流畅: ئېرىق - ئۆستەڭلەر
راۋانلاشتى. 渠道畅通。يوللار راۋانلاشتى. 道路畅通。
②通顺: تۈزىتىلگەندىن كېيىن جۈملىلەر خېلى راۋانلىشىپتۇ.
修改后句子比较通顺了。

راۋانلىق «راۋان» 的名词形式

راۋۇس 〔静〕 ① 正派، 正经: ~ ئادەم 正派人 / ~ ئىش
正经事 / ئۇ ھېچقاچان راۋۇسراق كىيىم كىيىپ باقمىغان.
他没穿过一件正经衣裳。②端正، 正方، 稳当، 顺
利، 当: ئۇ بېلىنى تىكلەپ ~ ئولتۇراتتى. 他直起腰端
端正正地坐着。خەتلەر ~ يېزىلغان. 字写得方方正
正。ئۇ ئىككى ئاي داۋالىنىپ ساقىيىپ، ~ ماڭالايدىغان بولدى.
他治了两个月病好了، 走起路来稳稳当当。③不费
力地: ئۇ خەنزۇچە كىتابلارنى ~ ئوقۇيالايدىغان بولدى. 他
可以不费力地读汉文书了。④漂亮: ~ كىيىنمەك 穿
着漂亮

راۋىلىغە 〔静〕<植> 萝芙木

راي (رايى) 〔静〕 ①意愿، 心意، 心思: ئۆز رايى بىلەن 凭
自己的意愿 / ئۇنىڭ رايى بويىچە 按他的心意 / ھازىر
كىنو كۆرۈشكە رايىم يوق. 我现在没心思看电影。②
<语> 式: بۇيرۇق رايى 命令式 / شەرت رايى 条件式

راي سىنىماق 试探، 测验، 探口气: خەلقنىڭ رايىنى
سىنىماق 测验民意

رايى بارماق 愿意، 有意: ئۇنىڭ ئەمدى گەپ ياندۇرۇشقا

رايى بارمىدى . 。了嘴顶再意无他

رايىغا باقماق 意…随，就迁：ئانىسى ھەر ئىشتا ئۇنىڭ رايىغا باقاتتى . 。他就迁事事亲母的他

رايىغا قارىماق = رايىغا باقماق

رايىغا قويماق 意心随：ئۇ دوختۇر بولمەن دەيدۇ ، ئۇزى-نىڭ رايىغا قويايلى . 心的他随就们我，生医当要他说他 。吧意

رايى قايتماق 意失，望失，心灰意懒：بۇ ئىشتىن رايىم قايتىپ كەتتى . 。了懒意灰心已事件这对我

رايى يانماق = رايى قايتماق

رايگراس 草麦黑 <植>〔静〕

رايون 〔静〕 ① 区地，区域，域地，带地：چېگرا ~ 境边 / تاغلىق ~ 区山 / رايونلارغا بۆلمەك 划分区域② 区(行政单位)，园区؛ ئاپتونوم ~ 区治自

رايون ئاتلىسى <地> 图地域区

رايون جۇغراپىيىسى <地> 学理地域区

رايون كىلىماتى <气، 地> 候气域区

رايون گېئولوگىيىسى <地> 学质地域区

رايون ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 学济经域区

رايونداش 〔静〕 人的区地同

رايونداشلىق 〔静〕 性区地，性域区：قەبىلە ئاساسەن قان-داشلىقنىڭ بىرلەشمىسى ، مىللەت بولسا رايونداشلىقنىڭ بىرلەش-مىسى . 的性域区是则族民，合结的亲血是要主落部 。合联

رايونسىز 〔静〕 的区设不

رايونسىز شەھەر 市区设不

رايونشۇناس 〔静〕 家学区地

رايونشۇناسلىق 〔静〕 学区地

رايونلاشتۇرماق «رايونلاشماق» 态动使的

رايونلاشتۇرۇلماق «رايونلاشتۇرماق» 态动被的

رايونلاشماق 〔动〕 化区，化域区

رايونلۇق 〔静〕 的区，的区地，的域区

رايونلۇق شەھەر 市区设

رايونلۇق كومىتېت 委区

رايىش 〔静〕 的从顺，的顺温：~ ئادەم 人的顺温 / ~ بالا 子孩的从顺，子孩乖

رايىشلىق «رايىش» 式形词名的

رەب (رەببى) 〔静〕<宗> 主（伊斯兰教徒对真主的称呼）：يا ، رەببىم ! ！啊主的我，啊

رەببىنا 〔静〕<宗> 主真的们我：يا ، ~ ، نېمىدېگەن قور-قونچلۇق مەنزىرە بۇ ! 的怕可么多是这，主真的们我，啊 ！象景

رەپتار (رەپتارى) 〔静〕 势情，势形：جاھاننىڭ رەپتارى 世情 / زاماننىڭ رەپتارىغا بېقىپ ئىش قىلغانلار دانادۇر . <谚> 。杰俊为者务时识

رەپرەپ 〔静〕 ①的龌龊：~ خوتۇن 人女的龌龊②半死不活：~ مېكىيان 鸡母的活不死半

رەپىق 〔静〕 侣伴，友挚，伴旅

رەپىقە 〔静〕 人夫

رەت[1] 〔静〕 ①排，行：بىرىنچى ~ 排一第 / ~ بېشى 头排 / ~ ئاخىرى 尾排 / ~ بويىچە 序次按②遍，回：سائەتنى قولۇمغا ئېلىپ بىرنەچچە ~ تىڭشاپ باقتىم . 里手到拿表把我 。遍几好了听

رەتكە تۇرغۇزماق 列排：ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە ~ 按字母顺序排列

رەتكە تىزماق = رەتكە تۇرغۇزماق

رەتكە چۈشمەك 绪就：ئۇنىڭ خىزمىتى تېخى تولۇق رەتكە چۈشۈپ بولمىدى . 。绪就全完未尚作工的他

رەتكە سالماق 顿整，理整，治整：ئىنتىزامنى ~ 整顿纪律 / شەھەر يوللىرىنى ~ 路道市城治整

رەتكە ئۆتمەك 选入，选中：ئۇ ئەلاچىلار رېتىگە ئۆتتى . 。了列之生秀优选入他 تورپاننىڭ بۇ يىلقى قۇرۇق ئۈزۈمى بىرىنچى دەرىجىلىك ئۈزۈم سۈپىتىدە رەتكە ئۆتتى . 今年吐鲁番 。品级一作选被干萄葡的

رەت نومۇرى 号编，号序：~ بويىچە ئولتۇرماق 按号入坐，对号入坐

رەت[2] 下见

رەت قىلماق ① 绝拒，决否：سوۋغىنى ~ 礼收拒 ②物 <法> 回驳

رەت قىلىش ھوقۇقى 权决否

رەت - رەت 〔静〕 一排排，一行行：~ ئېگىز ئىمارەتلەر 一排排高楼大厦 / ئۇلار رەت - رېتى بىلەن ھويلىغا كىر-دى. 。内院进走行成排们他

رەتسىز 〔静〕 ①杂乱的，杂乱无章的：ئۆي ئىچى ~ . 屋里杂乱无章。②(着穿)不整：كىيىنىشى ~ . 穿着 。整不

رەتسىز تۆت تەرەپلىك <数> 形边四则规不

رەتسىز تۈزۈلۈش <化> 构结序无

رەتسىز شەكىل <数> 形图则规不

رەتلەتمەك «رەتلىمەك» 态动使的：ھاشىم بۆلۈم خادىملىرىغا

دېلو ماتېرىياللىرىنى رەتلەتتى. 理整员人的里科让木西阿 。料材案档

رەتلەشمەك «رەتلىمەك» 态同共的

رەتلەنمەك «رەتلىمەك» 态动被的

رەتلىك 〔静〕①整齐的、井井有条的、有条不紊的： ~ قەدەم تاشلىماق 迈着整齐的步伐 / ئۆي ئىچى پاكىز ۋە ~ ئىدى. 屋子里干净整齐。 خىزمەتنى ~ ئىشلىمەك 工作做得井井有条、工作有条不紊②平正、工整： يوتقان ~ قاتلانغان. 被子叠得很平正。 ئۇنىڭ يازغان خەتلىرى بەك ~. 他的字很工整。

رەتلىك بايان 〈文〉 顺叙

رەتلىمەك 〔动〕整理、整顿： ئۇ ماتېرىياللارنى ئوبدان رەتلەپ قويدى. 他整理好了材料。

رەج 〔静〕〈方〉痞子、泼皮、无赖

رەخت 〔静〕①布： سەدام ~ 素色布 / گۈللۈك ~ 花布 / رەختى بارنىڭ بەختى يوق، بەختى بارنىڭ رەختى يوق. 〈谚〉有衣服的没福，有福的没衣服(指不要以衣取人)。②(加过工的)皮子： بۇ ئۆتۈكنىڭ رەختى ياخشى. 这双靴子的皮子好。

رەددۇپتەل 〔静〕〈方〉破衣烂衫

رەددىيە 〔静〕①批驳、驳斥②〈逻〉反驳： ھەقىقەتنى ~ بىلەن ئاغدۇرغىلى بولمايدۇ. 真理是驳不倒的。

رەددىيە بەرمەك 反驳、驳斥、驳批： رەددىيە بېرىشكە ئەرزىمەيدۇ. 不值一驳。 سەپسەتىگە قاتتىق ~ 严厉批驳谬论

رەددىيە دەلىلى 〈逻〉 反驳论据

رەدنامە 〔静〕禳灾经、禳解经、驱邪咒语

رەدنامىچى 〔静〕诵禳灾经者、念驱邪咒语者

رەزگى[1] 〔静〕①低劣的、劣等的、破烂的②瘦弱的人③丑恶的、丑陋的、难看的、 ئادەم ~ 瘦弱 :

秕粒

رەزگىلىشىمەك 〔动〕①变破旧、变破烂②瘦弱

رەزگىلىك «رەزگى» 的名词形式

رەزىل 〔静〕丑恶的、恶劣的、卑鄙的、下流的： ~ ئەپت-بەشىرە 丑恶面目 / ~ ئويۇن 丑剧 / ~ قىياپەت 丑态、丑恶咀脸 / ~ ئادەم 下流(卑鄙)的人 / ~ قىلمىش 恶劣行径

رەزىللەشتۈرمەك «رەزىللەشمەك» 的使动态

رەزىللەشمەك 〔动〕变卑鄙： ئۇ تولىمۇ رەزىللەشتى. 他变得特别卑鄙。

رەزىللىك 〔静〕卑鄙下流、勾当下流、勾当

رەزىنكۆل 〔静〕〈植〉麦秆菊

رەسەت 〔静〕〈天〉天象

رەسەتچىلىك 〔静〕〈天〉天象学

رەسەتخانا 〔静〕〈天〉观象台、天象台、天文馆

رەستە 〔静〕闹市

رەسسام 〔静〕画家、画师、画工

رەسساملىق 〔静〕绘画、美术

رەسمىي 〔静〕正式的： ~ ۋەكىل 正式代表 / ~ تەكلىپ 正式邀请

رەسمىي ئاخبارات 官方消息

رەسمىي باج 〈经〉 本税

رەسمىي زىيارەت 正式访问

رەسمىي قانۇن 〈法〉 成文法

رەسمىي قىسىم 〈军〉 现役部队

رەسمىي ھۆججەت 正式文件

رەسمىيەت 〔静〕①手续： ~ ئۆتىمەك 办手续 / ~ ئادا قىلماق 履行手续②证明、介绍信： بۇ يەرگە كىرىشتىكى رەسمىيەتىڭىزنى چىقىرىڭ. 请出示进入此地的证件。③惯例： ~ يۈزىسىدىن ھال سوراپ قويماق 因惯例而打招呼、循惯例问候

رەسمىيەت ھەققى 手续费

رەسمىيەتچى 〔静〕照章办事者、走过场者

رەسمىيەتچىلىك 〔静〕例行公事、过场、门面： ~ قىلماق 走过场 / ئۆز-ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ھەرگىزمۇ ~ بولماستىن، بەلكى خاتالىقنى تۈگىتىشنىڭ ياخشى ئۇسۇلى. 自我批评绝不是装门面，而是克服错误的好方法。

رەسمىيەتسىز 〔静〕①未经批准的： ~ چىقىم 未经批准的开支②未办手续、擅自： ئۇ رەسمىيەتسىزلا ئىشخانىغا كىردى. 他擅自进入办公室。

رەسمىيەتسىزلىك «رەسمىيەتسىز» 的名词形式

رەسمىيەتلىك 〔静〕有手续的、例行的： ~ سودا 例行交易

رەسمىيلەشتۈرمەك «رەسمىيلەشمەك» 的使动态： بىز سىزنى يېرىم يىلغا قالماي رەسمىيلەشتۈرىمىز. 我们过不了半年就给你转正。

رەسمىيلەشتۈرۈشمەك «رەسمىيلەشتۈرمەك» 的共同态

رەسمىيلەشتۈرۈلمەك «رەسمىيلەشتۈرمەك» 的被动态

رەسمىيلەشمەك 〔动〕①正式批准： بۇ ھۆججەتلەر رەسمىيلەشتى. 这些文件已正式批准。②约定俗成、习以为

正转、常

رەسۋا (رەسۋاسى) 〔静〕 见、的脏肮、的流下、的恶丑① 下、伙家的流下 ئادەم ~ / 事丑 ئىش ~ :的人得不 痞流 / ~ گەپ 话的脏肮 ②西东流下

رەسۋا بولماق 弄脏①: ئۇنىڭ يېڭى كىيىمى رەسۋا بولۇپ كەتتى . 了脏弄被服衣新的他 。 ②出丑、丢丑、名声 狈狼、藉狼: ئۇ بۈگۈن رەسۋا بولدى . 了丑出他天今 。 دۈشمەنلەر رەسۋا بولۇپ قېچىپ كەتتى . 窜逃狈狼人敌 。

رەسۋا قىلماق 弄脏①、坏搞、踏糟: ئېگىنىڭنى رەسۋا قىلمۇغىن . 脏弄服衣把别 。 بىر توپ بالىلار زىرائەتلەرنى دەسسەپ رەسۋا قىلدى . 了坏踩稼庄把孩小群一 。 ②使出丑、搞臭: ئۇ كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا مېنى رەسۋا قىلدى . 在他众人面前叫我出了丑 。

رەسۋاسى چىقماق = رەسۋا بولماق

رەسۋاچىلىق 〔静〕 丑事、丑闻、丢人现眼: بۇ نېمىدېگەن ~ ! 这太丢人现眼了 !

رەسۋالارچە 〔静〕 难堪地、狼狈地: ~ قاچماق 狼狈逃走

رەسۋالاشتۇرماق «رەسۋالاشماق» 的使动态

رەسۋالاشتۇرۇشماق «رەسۋالاشتۇرماق» 的共同态

رەسۋالاشماق 〔动〕 ①出丑、丢丑: بۇ بىزنى رەسۋالىشىپ ھەممىنىڭ ئالدىدا مەسخىرىگە قالسۇن دېگەنلىك ئەمەسمۇ؟ 这不是让我们在大家面前丢丑、让人耻笑吗？

رەسۋالىق 〔静〕 丑事、丑行: ~ قىلماق 干丑事 / ئۇ ئۆزىنىڭ رەسۋالىقىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇندى . 他想隐瞒自己的丑行 。

رەسۋايىئالەم 〔静〕 臭名远扬

رەسىدە 〔静〕 成熟(用于女孩)

رەسىدە بولماق 成熟、成年: ئۇنىڭ رەسىدە بولۇپ قالغان يالغۇز قىزى بار . 他有一个已成年的独生女儿 。

رەسىم[1] 〔静〕 ①相片、照片②画、图: ~ سىزماق 画画 / قىستۇرما ~ 插图

رەسىم كۆرگەزمىسى 画展

رەسىمگە تارتماق 拍照、照像: مېنى ئاشۇ ئانارنىڭ تۈۋىدە بىر پارچە رەسىمگە تارتىپ قويۇڭ . 请你在那棵石榴树下给我拍张照片 。

رەسىمگە چۈشمەك 照像: مەن رەسىمگە چۈشۈپ سىزگە ئەۋەتىمەن . 我照张相给你寄去 。

رەسىم[2] 〔静〕 习俗、风俗、惯例: بۇ يەردە مۇشۇنداق ~ بار . 这里有这样的习俗 。 ~ بولۇپ قالماق 成为惯例

رەسىمچى 〔静〕 画师

رەسىمچىلىك 〔静〕 绘画工作

رەسىمخانا 〔静〕 画室、照像馆

رەسىم - قائىدە 〔静〕 习俗、礼俗、规矩: بۇ يەرگە يېڭىلا كەلدىم ، رەسىم - قائىدىلەرنى بىلمەيمەن . 我初来乍到、不懂这里的习俗 。

رەسىملىك 〔静〕 有图画的: ~ بەت 画页

رەسىملىك ژۇرنال 画报

رەسىملىك يېزىق 图画文字

رەسىم - يوسۇن = رەسىم - قائىدە

رەشك 〔静〕 ①醋意、醋劲儿、嫉妒: ئۇلارنىڭ بىللە تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئايشەمنىڭ كۆڭلىدە ~ قوزغالدى . 阿依谢姆看到他们在一起、心里顿生醋意 。

رەشك قىلماق 嫉妒、吃醋: قانداق ، رەشك قىلىۋاتامسەن؟ 怎么、你嫉妒了吗？

رەغبەت 〔静〕 心思、心意、心情: رەغبىتى بار 有心意 / رەغبىتى يوق 无心思、无心意 / بىرنەچچە كۈن سىرتقىمۇ چىقمىدىم ، بىرەر ئاغىنەم بىلەن كۆرۈشۈشكىمۇ رەغبىتىم بارمىدى . 好几天连门都没出、也没心思跟朋友见面 。

رەقەم 〔静〕 数字: ئەرەب رەقىمى 阿拉伯数字 / رىم رەقىمى 罗马数字

رەقەملەشتۈرگۈچ 〔静〕 密码器、数字化仪

رەقەملەشتۈرمەك «رەقەملەشمەك» 的使动态

رەقەملەشتۈرۈلمەك «رەقەملەشتۈرمەك» 的被动态

رەقەملەشمەك 〔动〕 数字化

رەقەملىك 〔静〕 带数字的、有数字的: ~ تېلېۋىزىيە 数字电视

رەقەملىك باشقۇرۇلىدىغان ئىستانوك <机> 数控机床

رەقەملىك چاستوتامېتىر <物> 数字频率计

رەقەملىك كومپيۇتېر 数字计算机

رەقەملىك كوئېففىتسىېنت <数> 数字系数

رەقەملىك مۇلتىمېتىر <物> 数字多用表

رەقەملىك ئولىمپىك <体> 数字奥运

رەقەملىك ۋولتمېتىر <物> 数字伏特计

رەققەگۈل 〔静〕<植> 一品红

رەقىب 〔静〕 ①对手、对头②冤家

رەقىبلىك 〔静〕 ①敌意②有对头的

رەكەت 〔静〕<宗> 拜: ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئىككى ~ ناماز ئوقۇدى . 他起床后做了两拜礼拜 。

رەگ 见下

رەڭ ئالتۇن 末加工成形的原金

رەڭگەتكە 〔静〕 弹弓：～ ئاتماق 打弹弓

رەڭ (رەڭگى) 〔静〕 ①色，彩色，颜色：قىزىل ～ 红色 / ئەت ～ 肉色 / قېنىق ～ 深色 / ئوچۇق ～ 鲜艳的颜色 ②计谋：جەڭنىڭ توققۇزى ～، بىرى جەڭ. 〈谚〉 作战九成靠诈，一成靠打；喻同“兵不厌诈”。 قىزىڭنى رەڭگە ئۈگەتمە، ئوغلۇڭنى بەڭگە. 〈谚〉 莫教女儿迷胭脂，莫叫儿子嗜麻烟。 رەڭگى تۇتۇق 颜色昏暗 / رەڭگى ئوچۇق 色泽鲜艳(明朗) ③脸色，面色：رەڭگى سارغايماق 脸色发黄 / بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ رەڭگىدىن قان قېچىپتۇ. 听了这话，他的脸变得毫无血色。

رەڭ ئالماق 染色，上色：رەڭ ئالمايدىغان رەخت 不染色的布

رەڭ بەرمەك 着色，上色：فوتو سۈرەتكە ～ 照片着色

رەڭ تەڭشەش تاختىسى 〈艺〉 调色板

رەڭ تۇزمەك ①(果实)转黄，变黄：ئۆرۈكلەر رەڭ تۇ-زۇپ قاپتۇ. 杏子黄了。②(肤色)变红润：بۇ چوكان خېلى رەڭ تۇزۇپ قاپتۇ. 这个少妇的脸色红润多了。

رەڭ تېمپېراتۇرىسى 〈电〉 色温

رەڭ سۈزگۈچ 滤色片

رەڭ سېزىمى 〈生理〉 色感

رەڭ سېلىشتۇرۇش 〈化〉 比色：～ ئېرىتمىسى 比色溶液

رەڭ سېلىشتۇرۇش قاچىسى 〈化〉 比色皿

رەڭ قارىغۇسى 〈医〉 色盲

رەڭگى ئاقارماق 面色苍白

رەڭگى تاتارماق = رەڭگى ئاقارماق

رەڭگىگە قان يۈگۈرمەك 满面红光

رەڭگىنى ئاچماسلىق 愁眉不展，闷闷不乐

رەڭگى ئۆچمەك ①脸色阴沉，脸色铁青：رەڭگى ئۆچكەن ئايشەم بىر ئۇھ تارتتۇۋېتىپ، جاۋاب بەردى. 脸色阴沉的阿依谢姆叹了一口气，作了回答。 ئۇنىڭ غەزەپتىن رەڭگى ئۆچۈپ كەتتى. 他气得脸色铁青。

رەڭ لېنتىسى 〈电〉 色带

رەڭدار 〔静〕 彩色的，五颜六色的：～ شار 彩色气球 / ～ لېنتا 彩带 / ～ گۈللەر 五颜六色的花

رەڭدار بۇلبۇل ئائىلىسى 〈动〉 八色鸫科

رەڭدار پەردە 〈生理〉 虹膜

رەڭدار پەردە يەللىكى 〈医〉 虹膜炎

رەڭدار توخۇ 〈动〉 锦鸡

رەڭدار جۇغۇر 〈动〉 姬田鸡

رەڭدار لەيلەك 〈动〉 彩臂金鹳

رەڭدار نۇر 〈物〉 色光

رەڭدار ئىبىس 〈动〉 彩鹮

رەڭدارلىق 〔静〕 «رەڭدار»的名词形式：ئالما تۈرلىرىنىڭ تولىلىقى ۋە رەڭدارلىقى كىشىنى ھەيران قالدۇردى. 苹果品种之多及颜色之鲜美令人惊讶。

رەڭداش 〔静〕 色彩相同的

رەڭداشلىق ①«رەڭداش»的名词形式 ②保护色

رەڭسىز 〔静〕 ①无色的：～ سۇيۇقلۇق 无色液体 ②苍白的，没有血色的

رەڭسىز تېلېۋىزور 黑白电视机

رەڭسىز فىلىم 〈艺〉 黑白片

رەڭسىزلەندۈرمەك «رەڭسىزلەنمەك»的使动态

رەڭسىزلەنمەك 〔动〕 退色，脱色

رەڭشۇناس 〔静〕 色彩学家

رەڭشۇناسلىق 〔静〕 色彩学

رەڭگارەڭ 〔静〕 各色各样

رەڭگارەڭ لامپا 霓虹灯

رەڭگىرويى 〔静〕 脸色，气色，面孔：رەڭگىرويى سارغىيىپ كەتمەك 脸色煞白 / رەڭگىرويىغا قاراپ ئىش كۆرمەك 看脸色行事 / كۈن سەل كەچ كىرگەندىن كېيىن بىر - بىرىمىز-نىڭ رەڭگىرويىنى پەرق قىلالماي قالدۇق. 天色稍晚之后我们就相互看不清对方的面孔了。 ئانا يۇرتۇڭ ئامان بول-سا، رەڭگىرويىڭ سامان بولماس. 〈谚〉 家乡太平，百姓安宁；家乡平安，脸色不变。

رەڭلەنمەك 〔动〕 ①上色：رەڭلىنىپ سىزىلغان رەسىم 上了色的画 ②红润

رەڭلىك 〔静〕 有色的，彩色的：～ ئەينەك 彩色玻璃 / ～ پاختا 彩色棉花

رەڭلىك ئالتۇن 〈冶〉 色金

رەڭلىك باسما 〈印〉 彩印

رەڭلىك تېلېۋىزور 彩色电视机，彩电

رەڭلىك ساپال 彩陶

رەڭلىك سىگنال 〈电〉 彩色带信号

رەڭلىك فوتوگرافىيە 〈艺〉 彩色摄影

رەڭلىك فىلىم 〈艺〉 彩色影片

رەڭلىك كۆزلۈكلەر 色目人

رەڭلىك مۇزىكا 〈艺〉 彩色音乐

رەڭلىك مېتال 有色金属

رەڭلىك نامايىش 彩色游行
رەڭلىك نۇر 光色، 光彩 <物>
رەڭلىك ئىرق 有色人种
رەڭلىك ئىسپېكتىر 有色光谱 <物>
رەڭمۇرەڭ 〔静〕 五颜六色的، 五光十色的 ، 花花绿绿的، 形形色色的: ~ يىپەك مال 五颜六色的绸子 / ~ گەزمال 花花绿绿的布匹 / ~ گۈللەر 五颜六色的花朵، 色彩斑斓的花卉 / تامغا ~ رەسىملەر چاپلىنىپتۇ. 墙上贴着形形色色的图画。
رەڭۋاز 〔静〕 骗子
رەڭۋازلىق 〔静〕 骗术، 骗子行径، 花招: ~ قىلماق 耍花招
رەللە 〔形〕 着急، 焦急، 烦躁
رەللە بولماق 着急، 焦急، 发脾气: ئۇ نېمە قىلىشنى بىلمەي رەللە بولۇشقا باشلىدى. 他不知所措، 开始烦燥起来。
رەللە قىلماق 惹气، 使气恼: بۇ ئىش مېنى رەللە قىلدى. 这事令我气恼。
رەم 〔静〕 卜، 卦: ~ ئاچماق 占卜، 算卦 / ~ باقماق 算卦، 算命 / ~ سالماق 算卦، 算命
رەمچى 〔静〕 算卦者، 算命者، 占卜者
رەمچىلىك 〔静〕 卦术، 占卜术
رەمدانە 〔静〕<植> 水塔花
رەممال = رەمچى
رەممالىلىق = رەمچىلىك
رەمنامە 〔静〕 卦书، 占卜书
رەنا 〔静〕 标致، 美丽
رەناگۈل 〔静〕<植> 野菊花
رەنالىق 〔静〕 娇媚的姿态
رەنە 〔静〕 典当, 抵押
رەنە بانكىسى 抵押银行 <经>
رەنە سۇغۇرتىسى 抵押保险 <经>
رەنە قويغۇچى 抵押人 <经>
رەنە بۇيۇم 抵押品
رەنە ھاۋالىسى 抵押信托 <经>
رەنە ھوقۇقى 抵押权
رەنىگە قويماق <法> 典当، 抵押: ئۇنىڭ رەنىگە قويغۇدەك ھېچ نەرسىسى قالمىدى. 他没有什么东西可以变卖典当了。 ئۇ ھەممە ئۆي - جايىنى رەنىگە قويدى. 他把所有房地产都抵押出去了。

رەنج 〔静〕 ①苦恼، 恼怒، 气恼②困苦
رەنج تارتماق 怄气، 生气: ئۆمرىدە رەنج تارتمىغان ئەر-خوتۇن 一辈子没闹过别扭的夫妻
رەنج - مۇشەققەت 〔静〕 困苦
رەنجداش 〔静〕 同病相怜者
رەنجىتمەك «رەنجىمەك» 的使动态: مەن ئۇنى رەنجىتىپ قويدۇم. 我得罪了他。 كۆڭۈلنى ~ 伤人心
رەنجىتىشمەك «رەنجىتمەك» 的共同态
رەنجىشلىك 〔静〕 气恼的، 伤心的، 憋气的، 窝火的: بۇ بىر ~ ئىش بوپتۇ. 这是一件叫人气恼的事。
رەنجىشمەك «رەنجىمەك» 的共同态: ئۇلار ئۆي ئىگىسىنىڭ يامان گېپىدىن قاتتىق رەنجىشتى. 他们被房东的恶言恶语气坏了。
رەنجىمەك 〔动〕 怪罪، 多心، 生气: ئۇزاقتىن بۇيان سىلنى يوقلاپ كېلەلمىدىم، رەنجىمەيدىلا. 多时没有来看望您، 请勿见怪。 كىمدىن رەنجىدىڭىز؟ 您生谁的气？ بىز سىزنى دېمىدۇق، رەنجىمەڭ. 我们没有说你، 请不要生气。
رەندە 〔静〕 刨子: ~ تىغى 刨刀
رەندە سالماق 刨
رەندە ئىستانوكى 刨床
رەندىچى 〔静〕 刨工
رەندىلەتمەك «رەندىلىمەك» 的使动态: ئۇ ياغاچچىغا شالنى رەندىلەتتى. 让木匠刨木板。
رەندىلەشمەك «رەندىلىمەك» 的共同态
رەندىلەنمەك «رەندىلىمەك» 的被动态: تاختاي رەندىلەندى. 板子刨好了。
رەندىلىمەك 〔动〕 刨: تاختاينى ~ 刨木板
رەنىلىك 〔静〕 抵押的، 典当的
رەنىلىك ئاكسىيە 抵押证券 <经>
رەنىلىك زايوم 抵押债券 <经>
رەنىلىك ھاۋالە 抵押委托 <经>
رەنىلىك ھۆددە 抵押承包 <经>
رەھبەر 〔静〕 领导، 领导人: دۆلەت رەھبەرلىرى 国家领导人
رەھبەرلىك 〔静〕 领导: رەھبەرلىكنى كۈچەيتمەك 加强领导 / مەكتەپ رەھبەرلىكى 校领导 / ~ سالاھىيىتى 领导资格 / ~ بەنزىسى 领导班子
رەھبەرلىك پېنى 领导科学
رەھبەرلىك سەنئىتى 领导艺术
رەھبەرلىك قىلماق 领导

راھبىرى 〔静〕 的导领：～ يـولـداشلار 志同导领 / ～
ل كادىر 部干导领

راھمان 〔静〕 <宗>曼赫拉(伊斯兰教对安拉的尊称
之一，意为"普慈者")

راھمانلىق 〔静〕 仁慈，慈祥：ئىتتىكلىك شەيتانلىق ، ئېغىر-
لىق ～ . <谚> 急急火火是魔鬼之举，安详稳重是
天赐行为；意为急躁要坏事，稳重会吉利。

رەھمەت 〔静〕 ①感谢，谢意：～ خېتى 感谢信 / ～ ملك
多谢 / ～ سىزگە ! 感谢你，谢谢你 ! سىزنىڭ ياخشى
كۆڭلىڭىزگە ～ ! 谢谢你的好意 ! ②恩典，恩惠：خۇدا
～ قىلسۇن ! 愿胡大开恩 !

رەھمەت ئوقۇماق = رەھمەت ئېيتماق

رەھمەت ئېيتماق 感谢，道谢，称谢：ئۇ بـالـىمىزنىڭ
جېنىنى قۇتۇلدۇرۇپ قالدى ، ئۇنىڭغا چوقۇم رەھمەت ئېيتىشىمىز
كېرەك . 他救了我们孩子的命，我们一定要好好谢谢
他。سەن ئەۋەتكەن كىتابنى تاپشۇرۇۋالدىم ، مۇشۇ خەت ئارقىلىق
ساڭا رەھمەت ئېيتىمەن ! 你寄来的书收到了，特写这封
信向你道谢 !

رەھمەت - تـەزىـم 〔静〕 谢忱，谢意，致谢：رەھمەت -
تەزىمدىن كېيىن مېھمانلار تاراشتى . 致谢之后客人散去。

رەھمەتلىك 〔静〕 已故的，亡故的：～ ئاكام 已故的哥
哥 / ～ ئاتام 亡父，先父

رەھمەتى = رەھمەتلىك

رەھىم (رەھمى) 〔静〕 仁慈，慈悲

رەھمى كەلمەك 同情，发善心，发慈悲，产生恻隐
之心，心软：ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭغا رەھمىم كەلدى .
听了他的话，我的心软了。

رەھىم قىلماق 怜悯，怜惜：بىز يىلاندەك ئەسكى ئادەم-
لەرگە ھەرگىز رەھىم قىلمايمىز . 我们决不怜惜一蛇样的
恶人。

رەھىمدىل 〔静〕 有怜悯心的，仁慈的，心地善良的，
心肠好的：～ ئادەم 仁慈的人，心肠好的人

رەھىمدىللىك 〔静〕 怜悯心，仁慈之心

رەھىمدىللىك تەلىماتى <哲> 仁学

رەھىمدىللىك قىلماق 怜悯，怜惜

رەھىمسىز 〔静〕 无情的，冷酷的，残酷的，无怜悯心
的：～ ئادەم 无情的人

رەھىمسىزلەرچە 〔静〕 无情地，残酷地：～ باستۇرماق 残
酷地镇压

رەھىمسىزلىك 〔静〕 冷酷无情，残酷无情 كىشىگە ～
قىلماق 待人冷酷无情

رەھىم - شەپقەت 〔静〕 慈悲，仁慈，大慈大悲

رەھىم - شەپقەتلىك 〔静〕 慈悲的，仁慈的，大慈大悲
的：～ ئادەم 慈悲的人

رەھىملىك 〔静〕 仁慈的，有仁爱心的：～ بوۋاي 仁慈的
老人

رەۋەن = تۆگىقۇلاق

رەۋەندە 〔静〕 粮贩子

رەۋەندىچىلىك 〔静〕 贩粮业：～ قىلماق 贩卖粮食

رەۋىش 〔静〕<语> 副词

رەۋىشتـە 〔助〕 加在形容词之后，表示前边的词是状
语：ئۆزلۈكسىز ～ 不断地

رەۋىشداش 〔静〕<语> 副动词

رەۋىشلەشتۈرمەك «رەۋىشلەشمەك» 的使动态：بـۇ قوشۇمچە
بەزى سۆپەتلەرگە قوشۇلۇپ ئۇلارنى رەۋىشلەشتۈرىدۇ . 这词尾附
加在一些形容词后使其副词化。

رەۋىشلەشتۈرۈلمەك «رەۋىشلەشتۈرمەك» 的被动态

رەۋىشلەشمەك 〔动〕 副词化：پېئىللارنىڭ رەۋىشلىشىشى 动
词的副词化

رەئىس 〔静〕 主席：دۆلەت رەئىسى 国家主席 / مـەجلىس
رەئىسى 议会主席

رەئىس سەھنىسى 主席台

رەئىشە 〔静〕<医> 痉挛症

رەيھان 〔静〕<植> 罗勒，零陵香

رو = ئاليومىن

روبىرو 〔静〕 ①面对面：～ ئولتۇرۇشماق 面对面坐②对
面：چوڭ يولنىڭ روبىروسىغا كەلمەك 来到大街对面

روبىرو بولماق ① 面对着：ئۇنىڭغا روبىرو بـولۇپ ئولتـ
ـتۇردۇم . 我面对着他坐下了。②一对一：روبىرو بولۇپ
ئېلىشماق 一对一地搏斗③<转> 般配：قاسىمجاننىڭ
گۈلنىساغا روبىرو بولالمايدىغان بىرلا يېرى بار ، ئۇ بـولىمۇ
ئۇنىڭ بۇرۇن بىر قېتىم توي قىلىپ قالغانلىقى . 喀斯木江只
有一个地方跟古丽妮萨不般配，那就是他以前结过
一次婚。

روبىرو قىلماق 让对着：ئۇ بالىسىنىڭ مەڭزىلىرىنى ئالـ
قىنى ئارىسىغا ئېلىپ ، كۆزلىرىنى ئۆز كۆزىگە روبىرو قىلدى .
他用手捧着孩子的面颊，让孩子的眼睛对着自己的
眼睛。

روپـاش 〔静〕 深居闺阁的，盖面纱的，不抛头露面的：
～ ئايال 不抛头露面的女人 / ئېشەك يوقالسا ، روپاشتىن

。人女的中闺深问去，驴毛了丢 <谚> . سوراپتۇ

روپاش بولماق 面露头抛不，阁闺居深

روپاش قىلماق 面露头抛让不，阁闺居深让: بۇ

كىشى مېنى نىكاھىغا ئېلىۋېلىپ روپاش قىلىپ قويدى . 娶人这

。面露头抛我让不后以我了

روپاشلىق «روپاش» 式形词名的

روپچىك 〔静〕 皮衬鞋皮

روتور 〔静〕 <物，机> 轮叶，子转

روجەك 〔静〕 ①窗格子②窗口

روجەكلىك 〔静〕 ①带窗格子的，有窗格子的，有②窗口的: ~ دېرىزە 带格子的窗户

روچۇن 〔静〕 <动> 蝇斑

رودو 〔静〕 ①瘦弱的，瘦小的，瘦骨嶙峋的: ~ ئادەم 瘦弱的人②赤贫的，穷得什么也没有的，穷光蛋 ئۇ

بىر ~ دېھقان . 他是一个穷得什么也没有的农民。

رودونىت 〔静〕 <矿> 蔷薇辉石

رودوپاي 〔静〕 ①(神话中的)妖怪②<转> 无赖: ئۇ

تازىمۇ ~ نېمىكەن . 他真是个无赖。

رودوپايلىق «رودوپاي» 的抽象名词: ~ قىلماق 耍无赖

رودولاشتۇرماق «رودولاشماق» 的使动态

رودولاشماق 〔动〕 衰弱，消瘦: ئۇ تولىمۇ رودولىشىپ كېتىپ-

تۇ . 他消瘦多了。

روزا 〔静〕 <宗> 斋戒

روزا ئاي = رامىزان

روزا تۇتماق 封斋: مۈشۈكنىڭ گۆشكە بويى يەتمىسە ، روزا

تۇتتۇم دەر . <谚> 猫儿够不着肉，就说自己封了斋。

روزىنى مەن تۇتسام ، ھېيتنى باشقىلار ئوينىدى . 我封斋，别

人却过开斋节。

روزا ھېيت <宗> 肉孜节，开斋节

روزا - رامىزان 〔静〕 <宗> 斋月

روزغار 〔静〕 ①食物: ~ تەييارلىماق 准备食物 ②家产③

生计，生活

روزغارسىز 〔静〕 ①没有食物的②没有家产的

روزېتكا 〔静〕 <电> 插座

روژدېستۋو 〔静〕 <宗> 圣诞: ~ بايرىمى 圣诞节

روسۇل 〔静〕 <宗> 来苏里，使者

روسۇلللا 〔静〕 <宗> 安拉的使者

روشەن 〔静〕 ①明亮，鲜明，明显，显著: ئۇنىڭ كۆزى

~ . 他的眼睛明亮。~ بەدىئىي ئوبراز 鲜明的艺术形

象 / ~ ئىسپات 明显的证据 / بۇ شېئىرنىڭ مەنىسى ئانچە

~ ئەمەس . 这诗句的意思不十分显豁。ئۇنىڭ تىرىشچان

قىز ئىكەنلىكى ~ كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ . 她显而易见是个勤快

的姑娘。ئىقتىسادتىكى ~ ئۇتۇقلار 经济上的显著成绩

②清楚，清晰，明晰，明显: ~ كۆرۈنمەك 清晰可

见 / يېقىندىن بۇيان ئەلدە ~ ئىلگىرىلەش بولدى . 近来艾

力有了明显的进步。تۇمانلار تارقاپ ، يىراقتىكى يېزىلار

~ كۆرۈنۈشكە باشلىدى . 雾散了，远处的村庄

越来越清晰了。

روشەنگۈل 〔静〕 <植> 千里光，九里明

روشەنلەشتۈرمەك ① «روشەنلەشمەك» 的使动态: مەسىلىنى

~ 澄清问题 / كۆزىنى ~ 擦亮眼睛 ② <艺> 显影

روشەنلەشتۈرۈشمەك «روشەنلەشتۈرمەك» 的共同态

روشەنلەشتۈرۈلمەك «روشەنلەشتۈرمەك» 的被动态

روشەنلەشمەك 〔动〕 明显，清楚，清晰，明亮: ئەھۋال

روشەنلەشتى . 情况明显了。مەسىلە روشەنلەشتى . 问题清楚

了。كۆز ~ 眼亮，目光炯炯有神 / ھەممە ئىش روشەن-

لىشىدۇ . 一切事都会清楚的。خەلق ئاممىسىنىڭ كۆزى تې-

خىمۇ روشەنلەشتى . 人民群众的眼睛更加雪亮了。

روشەنلىك 〔静〕 ①鲜明性②清晰度

روگۇر 〔静〕 <药> 乐果(杀虫剂)

رول 〔静〕 ①舵，方向盘: پاراخوتنىڭ رولى 船舵 / ~ تۇتماق

掌舵 ②(自行车的)车把 ③角色: باش ~ 主角 / قو-

شۇمچە ~ 配角 ④作用，功用，功能: ئاكتىپ ~ ئوينىماق

起积极作用 / تىنىش بەلگىلىرىنىڭ رولى 标点符号的功

用 / جىگەرنىڭ رولى 肝的功能

رول ئالماق 扮演角色: ئۇ مۇشۇ تىياتىردا دېھقاننىڭ رو-

لىنى ئالدى . 他在这部剧中扮演农民。

رول چاقى <机> 转向轮

رولغا چىقماق ①操方向盘②扮演角色

رول گەردىشى <机> 转向盘

رول ئوقى <机> 转向轴

رولچى 〔静〕 ①舵手②扮演者

رولسىز 〔静〕 ①无方向盘的，无舵的②无作用的

رولسىز چانا <体> 无舵雪橇

روللۇق 〔静〕 ①有方向盘的，有舵的，有②作用的，有

功能的: كۆپ ~ ئۈنئالغۇ 多功能录音机

روللۇق چانا <体> 有舵雪橇

روللېر 〔静〕 罗拉，辊子

رولماق <方> 抵债，顶债

رومال 〔静〕 头巾

رومال ئۇسسۇلى <艺> 舞巾纱

رومالسىز 〔静〕 :的巾头无،的巾头戴不 ~ ئايال 戴没
人女的巾头

رومالسىمان 〔静〕 的状巾纱،的状巾头

رومالسىمان بۇلۇت <气> 云状幞

رومالىلىق 〔静〕①的巾头戴،的纱头戴: ~ قىز 巾头戴
的娘姑②够做头巾的: بىر ~ داكا 纱的巾头个一做
布

رومان (رومانى) 〔静〕 说小篇长

رومانتىزم 〔静〕<文> 义主漫浪

رومانتىزملىق 〔静〕<文> 的义主漫浪: ~ ئىجادىيەت
ئۇسۇلى 法方作创义主漫浪

رومانتىكا 〔静〕<文> 神精义主漫浪، 调情漫浪، 罗
克蒂曼

رومانتىكىلىق 〔静〕 的神精义主漫浪، 充满浪漫色彩
的

رومانتىكىلىق ئاھاڭ <艺> 调叹咏

رومانچى 〔静〕<文> 家说小篇长

رومانچىلىق 〔静〕<文> 作写说小篇长

رومانس 〔静〕①<艺>曲漫浪②<文> 诗情抒短

رومانىست 〔静〕<文> 者义主漫浪

رومبا 〔静〕<数> 形菱، 形方斜

رومبا تۆمۈر تاش <矿> 矿铁菱

رومبىسىمان 〔静〕 的形菱: ~ ئانتېننا 线天形菱

رومبىسىمان كرىستال <化> 晶交正

رومكا 〔静〕 杯酒: ~ سوقۇشتۇرماق 杯碰 / ~ كۆتۈرمەك
杯举

روناق 下见

روناق تاپماق ①旺兴، 盛兴، 盛昌، 达发، 展发:
دۆلەت روناق تاپتى . 旺兴家国 。 تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش
ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق روناق تېپىشىدىكى تۈپ يول . 实
。路道本根的展发同共民人族各是化代现个四现
②发家: روناق تېپىپ بېيىماق 富致家发

روندو 〔静〕<艺> 曲旋回

روھ 〔静〕①魂灵②神精: ئىنقىلابىي ~ 神精命革 / روھى
كۆتۈرۈلمەك 发焕神精 / يىغىن روھىنى يەتكۈزمەك 会达传
神精议③绪情، 气意: كۆتۈرەڭگۈ ~ 绪情的昂高 / رو-
ھى جۇش ئۇرۇپ تۇرماق 发风气意

روھ پەلسەپىسى <哲> 学哲神精

روھ تەلىماتى <哲> 学灵心

روھ ھەرىكىتى <哲> 动活的魂灵

روھى چۈشمەك 沉消绪情، 落低绪情: ئۇنىڭ روھى
بەك چۈشۈپ كەتتى . 沉消很绪情他 。

روھى سۇنماق 怠倦神精، 靡萎神精

روھى قورۇنماق 安不灵亡

روھى كۆتۈرۈلمەك 高绪情، 擞抖绪情، 奋振神精
涨: ئۇنىڭ روھى كۆتۈرۈلۈپ، قىزغىن چاقچاقلاشتى . 神精他
。生风笑谈، 奋振

روھى ئۆسمەك = روھى كۆتۈرۈلمەك

روھانىي 〔静〕<宗> 侣僧، 员人职神

روھانىيلىق «روھانىي» 词名象抽的

روھچىلىق 〔静〕<哲> 论灵唯

روھسىز 〔静〕 振不靡萎، 采打精无، 振不神精: ~ چەھ-
راي 容面的采打精无 / بۇ قىز نېمە ئۈچۈندۇر ~ كۆرۈنەتتى .
。采打精无得显娘姑个这، 么什为知不

روھسىزلاندۇرماق «روھسىزلانماق» 的使动态: مۇۋەپپەقىيە-
يەتسىزلىك ئۇنى روھسىزلاندۇرمىدى . 沉消他使有没败失。

روھسىزلاندۇرۇلماق «روھسىزلاندۇرماق» 态动被的

روھسىزلانماق 〔动〕 采打精无، 落低绪情، 沉消: ئۇ
كۈندىن - كۈنگە روھسىزلىنىپ كەتتى . 消天一比天一他
。沉

روھسىزلىق 〔静〕 沉沉气死، 振不靡萎، 采打精无

روھسىزلىنىشماق «روھسىزلانماق» 态同共的

روھلاندۇرغۇچ 〔静〕<医> 剂奋兴

روھلاندۇرماق «روھلانماق» 的使动态: قوشۇننى ~ 奋振
气士 / بۇ سۆزلەر ھەممىنى روھلاندۇرۇۋەتتى . 家大使话这
。了来起作振

روھلاندۇرۇشماق «روھلاندۇرماق» 态同共的

روھلاندۇرۇلماق «روھلاندۇرماق» 态动被的

روھلانماق 〔动〕 奋振神精، 来起作振: باتۇر بىلەن كامال
روھلىنىپ، بىر - بىرىگە مەنىلىك قاراشتى . 马作和尔图巴
。看了看地心会此彼، 奋振神精力

روھلۇق 〔静〕 奕奕采神، 满饱神精، 盛旺力精: ~ ئادەم
人的奕奕采神 / بىزنىڭ ئوقۇغۇچىلار ناھايىتى ~ . 们我
的学生人人精神饱满 。 ~ ئادەم كېسەلگە بوي بەرمەيدۇ ،
كېسەل روھسىز ئادەمنى تاپىدۇ . 人有精神病魔退، 人无精
。身缠病神

روھىي 〔静〕 的神精، 的理心: ~ قىياپەت 貌面神精 / ~
ئۇرۇش 战理心

روھىي ئازاب 苦痛心内، 磨折神精

روھي بېسىم 力压神精

روھي توسالغۇ <法> 碍障神精

روھي دۇنيا 界世神精، 界世心内

روھي زەخىم 伤创神精

روھي كېسەل <医> 人病神精

روھي كېسەللىك <医> 病神精

روھي كىشەن 梏桎神精، 锁枷神精

روھي ھادىسە ئىلمى 学象现神精

روھي ئوزۇق 粮食神精

روھىيەت 〔静〕 貌风神精، 态状神精

روۋۇك 〔静〕 虫怜可的彩打精无، 汉懒的过且过得

روۋۇك بولماق 洗如贫一变، 贫赤变، 穷贫变

روۋۇك قىلماق 洗如贫一使، 贫赤使، 穷贫使

روي 〔静〕 貌外، 表外

روي بەرمەك 生发، 现出: مۇرەككەپ ئەھۋال روي بەردى . 况情的杂复了现出。

روياپ 下见

روياپقا چىقماق 现实: خەلقنىڭ ئارزۇسى روياپقا چىقتى . 了现实愿宿的民人。

رويال (روىالى) <艺>〔静〕 琴钢

رويالچى 〔静〕 者奏弹琴钢، 家琴钢

رويان <植>〔静〕 草茜

رويخەت 〔静〕 单清، 册名، 单名: سايلىغۇچىلارنىڭ رويخېتى 单名民选 / نەرسە ـ كېرەكلەرنىڭ رويخېتى 单清物什

رۇبائىي <文>〔静〕 古尔吾维، 体拜鲁称又)依巴柔 (首一行四، 式形种一的词诗典

رۇبائىيچى 〔静〕 人诗依巴柔

رۇبائىيچىلىق 〔静〕 作写歌诗依巴柔

رۇبىلنىك <电>〔静〕 关开刀闸، 闸电

رۇتىل <矿>〔静〕 石红金

رۇخ <化>〔静〕 铅亚

رۇخسارگۈل <植>〔静〕 兰罗紫

رۇخسارى <艺>〔静〕 姆卡木二十尔吾维)尔沙合鲁 (一之曲套

رۇخسەت 〔静〕 ①许准، 许允، 可许: مۇنداق قىلىشقا ~ يوق! 干样这许不! ②请، 便请: كىرىشكە رۇخسەتمۇ؟ 吗来进以可؟ ~! . 进请!

رۇخسەت ئالماق 许允得取، 可许到得②假请①

رۇخسەت بەرمەك = رۇخسەت قىلماق

رۇخسەت سورىماق 假请: ئۇ رۇخسەت سوراپ ئۆيىگە كەتتى . 了家回假请他。

رۇخسەت قىلماق 可许، 许允، 予准، 许准: چەت ئەلگە چىقىشقا ~ 国出许准 / سىزگە سەمىمىي مىننەتدارلىق بىلدۈرۈشۈمگە رۇخسەت قىلغايسىز! 衷以致你向我许允请! 意谢的(挚诚)心!

رۇخسەتسىز 〔静〕 可许经未، 许允经未: ئۆيگە ~ كىرمەك 屋进许允经未 / مەكتەپتىن ~ كېتىپ قالماق 可许经未 校离自擅، 校离

رۇخسەتلىك 〔静〕 经许可، 许准، 许允经: ~ ماڭماق 行出可许

رۇدا 〔静〕 矿، 石矿: تۆمۈر رۇدىسى 矿铁 / ~ تاللىماق 选矿 / ~ قازماق 矿挖

رۇدا بەلگىسى 苗矿

رۇدا قاتلىمى 层矿

رۇدا ئۇۋۇسى <地> 窝矿

رۇداۋ 〔静〕 道柔

رۇداۋچە 下见

رۇداۋچە چېلىش <体> 道柔(跤摔)

رۇدىلىق 〔静〕 ①矿石的، 矿的: ~ قاتلام 层矿②采矿场

رۇدىلىق رادىئو قوبۇللىغۇچ <物> 机音收石矿

رۇس[1] 〔静〕 直، 端正: ~ ياغاچ 直木头 / ~ ئولتۇرماق 坐端، 正端坐

رۇس[2] 〔静〕 人斯罗俄، 族斯罗俄

رۇستەك <机>〔静〕 台工钳

رۇسچە 〔静〕 ①俄语的، 俄文的: ~ يېزىق 文俄 / ~ ھەرپ 母字文俄 / ~ ئۆگەنمەك 学俄语②俄式的: ~ كىيىم 装服式俄

رۇسلاتماق «رۇسلىماق» 的使动态

رۇسلاشماق «رۇسلىماق» 的共同态

رۇسلانماق «رۇسلىماق» 的被动态: ئوقۇغۇچىلار دەرسخانىدا رۇسلىنىپ ئولتۇرۇشتى . 学生们端端正正地坐在教室里。

رۇسلىماق 〔动〕 ①弄直، 挺直: ئەگرى ياغاچنى ~ 把弯木头弄直 / قەددىنى ~ 挺直身子 ②把(衣服)穿好: كىيىمنى رۇسلاپ كىيمەك 把衣服穿好

رۇقئە 〔静〕 书草(文尔吾维)

رۇقئەچە 〔静〕 体草: ~ خەت 字体草

رۇك 〔模〕 咕咕(抱窝鸡的叫声)

رۇك ـ رۇك 〔模〕 咕咕

رۇكۇ <宗>〔静〕 作礼拜时)双手扶膝躬腰

رۈكۈغا بارماق 腰躬膝扶手双
رۈكۈلداشماق «رۈكۈلدىماق» 态同共的
رۈكۈلدىماق 〔动〕 叫咕咕: هويلا ئىچىدىن توخۇلارنىڭ رۈكۈل-
دىغان ئاۋازلىرى ئاڭلاندى . 声叫咕咕的群鸡来传内院 。
رۈلېتكا 〔静〕 尺卷: پولات ~ 尺卷钢
رۇم 下见
رۇم ئەمىنى <植> 艾苦欧
رۇمبا 〔静〕<艺> ①舞巴伦②舞巴伦曲
رۇمبەدىيان 〔静〕<植> 八角茴香
رۇمىن 〔静〕 人亚尼马罗
رۇمىنچە 〔静〕①文亚尼马罗، 语亚尼马罗②亚尼马罗
的式: ~ ئۇسسۇل 蹈舞亚尼马罗
رېئاكتور 〔静〕 ① <物> 堆应反: يادرو رېئاكتورى 反核
堆应 / ئېغىر سۇ رېئاكتورى 堆应反水重 ② <化> 反
应器: گاز رېئاكتورى 器应反体气
رېئاكتىپ 〔静〕 ①喷气式的②电抗的
رېئاكتىپ ئايروپىلان 机飞式气喷
رېئاكتىپ پوتېنسىئال <电> 反冲电势
رېئاكتىپ قارشىلىق 电阻抗
رېئاكتىپ كۈچ 反冲力
رېئاكتىپ لامپا 电抗管
رېئاكتىپ موتۇر 喷气发动机
رېئاكتىپلىق 〔静〕<电> 反动度، 电抗
رېئاكسىئون = ئەكسىيەتچى
رېئاكسىيە ① 应反: خىمىيىلىك ~ 化学反应 / ئىسسىق
يادرو رېئاكسىيىسى 热核反应 ② <医> 过敏
رېئاكسىيە بەرمەك ① 产生反应: دورا رېئاكسىيە بەر-
دى . 药物产生反应 。 ②产生过敏
رېئاكسىيە قازىنى <物> 反应堆
رېئاكسىيىلەشكۈچى 〔静〕<化> 反应的
رېئاكسىيىلەشكۈچى ماددا <化> 反应物
رېئاكسىيىلەشمەك 〔动〕<化> 反应
رېئال 〔静〕 实现的: ~ تۇرمۇش 实现生活 / ~ ئەھمىيەتكە
ئىگە 具有现实意义
رېئال تەسۋىر <文> 写实، 实象
رېئال ھۆكۈم <逻> 实然判断
رېئاللاشتۇرماق «رېئاللاشماق» 的使动态
رېئاللاشتۇرۇشماق «رېئاللاشتۇرماق» 的共同态
رېئاللاشتۇرۇلماق «رېئاللاشتۇرماق» 的被动态
رېئاللاشماق 〔动〕 变为现实

رېئاللىق 〔静〕 现实، 现实性: ئوبيېكتىپ ~ 客观现
实 / رېئاللىققا جەددىي قارىماق 正视现实 / رېئاللىقتىن
ئايرىلماق 脱离现实
رېئالىزم 〔静〕<文> 现实主义: تەنقىدىي ~ 批判现实
主义 / سوتسىيالىستىك ~ 社会主义现实主义
رېئالىزمچى 〔静〕<文> 现实主义者
رېئالىزملىق 〔静〕 现实主义的: ~ قاراش 现实主义的
观点
رېبېكت 〔静〕<矿> 钠闪石
رېپېتىتسىيە 〔静〕 排练، 排演: گىرىملىك ~ 彩排 / ئال-
دىنئالا ~ 预演 / ~ زالى 排练厅
رېپېتىتسىيە قىلماق 排练، 排演
رېپېر 〔静〕<水> 准基点
رېپىدە 〔静〕 (打镶用的)手套子، 镶托
رېپىرى 〔静〕<体> 裁判员
رېپىرلىق 〔静〕 裁判工作: ~ قىلماق 从事裁判工作،
当裁判员
رېتسېپ 〔静〕<医> 处方، 药方: ~ يازماق 开处方، 开
药方
رېتسېپتور 〔静〕<生理> 感受器
رېتورتا 〔静〕<化> 曲颈甑، 蒸馏瓶
رېتىر 〔静〕<机، 水> 游码: ~ سىيرىلمىسى 游码移动
杆
رېجىم 〔静〕<法> 管制
رېجىمغا ئالماق <法> 管制
رېچىتاتىۋ 〔静〕<艺> (歌剧或歌曲中的)宣叙调
رېدە 〔静〕<植> 圆冠榆
رېزەندە 〔静〕 (擀毡用的)木叉
رېزبا 〔静〕<机> 丝扣
رېزونانس 〔静〕<物> 谐振، 振共، 共鸣
رېزونانس تۇرۇبىسى <物> 共鸣管
رېزونانس چاستوتىسى <物> 共振频率
رېزوناتور 〔静〕<物> 谐振器، 共振器، 共鸣器
رېزىنكە 〔静〕 橡胶 ، 橡皮: ~ ئاياغ 胶鞋 / ~ چاقلىق
هارۋا 胶轮车 / ~ قېيىق 橡皮艇
رېزىنكە باسما <印> 胶印
رېزىنكە توغان <水> 橡胶坝
رېزىنكە ئوق <军> 橡皮弹
رېزىنكىلىك 〔静〕 胶的، 橡皮的
رېزىنكىلىك سىم <电> 橡皮线، 皮线

رېزىنكىلىك ئېغىز <纺> 口罗

رېژىسسور 〔静〕<艺> 演导: بالېت رېژىسسورى 舞蕾芭 演导

رېژىسسورشۇناسلىق 〔静〕<艺> 学演导

رېژىسسورلۇق 〔静〕 作工演导: كوللېكتىپ ~ 导体集

演 / ~ قىلماق 演导، 演导当

رېسپۇبلىكا = جۇمھۇرىيەت

رېستوران 〔静〕 店酒، 楼酒، 家酒، 厅餐

رېسېرپىن 〔静〕<药> 平血利

رېشاتكا = ژادەك

رېشلىيە (رېشلىيەسى) 〔静〕<手> 花绣، 刺绣图案: ماشىندا ~ ئىشلىمەك 绣机

رېشلىيەچى 〔静〕 工花绣، 工绣刺

رېفراكتور 〔静〕<天> 镜远望射折

رېفراكتومېتىر 〔静〕<物> 计射折، 计光屈، 计率光

رېفراكسىيە 〔静〕<物> 射折

رېفلېكتور 〔静〕 ①<物> 反射镜، 反光镜 ، 反射计 ②<天> 反射望远镜

رېفلېكس 〔静〕<理生، 物> 射反

رېفلېكس ئوچاق <冶> 炉射反

رېفلېكس يايى <理生> 弧射反

رېفلېكسشۇناس 〔静〕 家学射反

رېفلېكسشۇناسلىق 〔静〕 学射反

رېفلېكسلىق 〔静〕<物، 理生> 的射反

رېفلېكسلىق تەڭشەش <理生> 整调射反

رېفلېكسىيە 〔静〕 ①<物> 射反② <哲> 思反

رېفلېكسىيىلەنمەك 〔动〕<物> 射反

رېكورت 〔静〕 录纪: دۇنيا رېكورتى 世界纪录 / دۆلەتلىك ~ 国家纪录، 全国纪录 / ~ بۇزماق 打破纪录 / ~ يېڭىلىماق 刷新纪录 / ~ ياراتماق 创纪录، 创造纪录

رېگرېسسىيە 〔静〕<数> 回归، 回应

رېگرېسسىيىلىك 〔静〕<数> 回归的، 回应的

رېگرېسسىيىلىك تەڭلىمە <数> 回归方程

رېگرېسسىيىلىك تەھلىل <数> 回归分析

رېگېنېراتسىيە 〔静〕<物، 生> 再生

رېگېنېراتور 〔静〕<冶> 室热蓄

رېگېنېراتىپ 〔静〕<物> 再生

رېلې 〔静〕<物> 继电器

رېلىس 〔静〕 轨铁، 轨钢: ~ ياتقۇزماق 铺轨 / رېلىستىن چىقىپ كەتمەك 脱轨، 出轨

رېلىس تۇتاشتۇرغۇچ 板尾鱼

رېلىس مىخى 钉道

رېلىسسىز 〔静〕 无轨的

رېلىسلىق 〔静〕 有轨的: تاق ~ تۆمۈر يول 单轨铁路

رېماتىزم 〔静〕<医> 关节炎، 风湿病

رېماتىزم قىزىتمىسى <医> 风湿热

رېماتىزملىق 〔静〕 风湿性的: ~ يۈرەك كېسىلى 风湿性心脏病 / ~ بوغۇم يەللىكى 风湿性关节炎، 风痹

رېمونت 〔静〕 修理: ~ زاۋۇتى 修理厂 / چوڭ ~ 大修

رېمونت قىلماق 修理، 修 ئۆينى ~ 修房子

رېمونتچى 〔静〕 修理工

رېمونتچىلىق 〔静〕 修理工作، 修理业

رېمونتخانا 〔静〕 修理铺، 修理所

رېمونتسىز 〔静〕 未经修理的، 失修的: بۇ ئۆي كۆپ يىللاردىن بېرى ~ قالدى . 这房屋年久失修。

رېنتگېن 〔静〕<物> 伦琴(射线强度单位)

رېنتگېن نۇرى <物> 伦琴射线، 爱克斯射线، 爱克斯光(X光)

رېنتگېنلىك 〔静〕 爱克斯光的

رېنتگېنلىك دىئاگنوز <医> 爱克斯线诊断

رېننىن 〔静〕<理生> 凝乳酶

رېھىل 〔静〕 折叠式木制书架

رېئوستات 〔静〕<电> 变阻器

رېئوسكوپ 〔静〕<电> 检电器

رېئولوگىيە 〔静〕 流变学

رېئومېتىر 〔静〕<水> 流速计

رېيتېر 〔静〕 路透(路透社创始人)

رېيتېر ئاگېنتلىقى 路透社

رېيكا 〔静〕 标尺، 标杆

رېيكچى 〔静〕 持尺员، 司尺员(扶标杆的)

رىئايە 见下

رىئايە قىلماق ①遵守، 遵从، 讲究: ئىنتىزامغا ~ 遵守纪律 / قانۇنغا ~ 遵守法律 / تازىلىققا ~ 讲究卫生 ②依从، 依顺: سەن ئەمدى ئوبدان دەم ئالمىساڭ ، ساڭا رىئايە قىلمايمىز . 你再不好好休息، 我们可不依你。 ئۇ تەرسارارق ، ساڭا رىئايە قىلمايدۇ . 他有点犟، 不会依顺你。③让: ئىنىڭ تېخى كىچىك ، سەن ئاكا بولغاندىن كېيىن ئازراق رىئايە قىل . 弟弟小، 你当哥哥的让着他一点。

رىبوزا 〔静〕<理生> 核糖

رىبوزوما 〔静〕<生> 核糖体

رىتورىكا 〔静〕 演说术，雄辩术

رىتورىكىلىق 〔静〕 演说的，修辞性的

رىتورىكىلىق خىتاب 〈语〉 呼告，呼唤

رىتورىكىلىق سوراق 〈语〉 反问

رىتىم 〔静〕〈艺〉 节奏：مۇزىكا رىتىمى 音乐节奏 / ~ سېزىمى 节奏感

رىتىم چاستوتىسى 〈物〉 拍频

رىتىمسىز 〔静〕 无节奏的：سازنى ~ چالماق 琴弹得无节奏

رىتىمسىزلىق «رىتىمسىز» 的名词形式

رىتىمسىزلاشتۇرماق «رىتىمسىزلاشماق» 的使动态

رىتىمسىزلاشتۇرۇشماق «رىتىمسىزلاشتۇرماق» 的共同态

رىتىمسىزلاشتۇرۇلماق «رىتىمسىزلاشتۇرماق» 的被动态

رىتىمسىزلاشماق 〔动〕 变得无节奏：ئۇنىڭ تومۇر سوقۇشى رىتىمسىزلاشتى. 他的脉搏变得无节奏了。

رىتىملىق 〔静〕 有节奏的：~ ئاھاڭ 有节奏的声调 / ~ قەدەم 有节奏的步伐 / ~ ئاياغ تاۋۇشى 有节奏的脚步声 / ~ جىرىڭلىماق 有节奏地响

رىتىملىق ئۇدار 〈艺〉 节拍，有节奏的拍子

رىجە 〔静〕 ①（画的）线 ②（做冰糖时锅里放的）线 ③（公驼的）嘴笼 ④图谋，计谋：~ تۈزمەك 设计 / ئۇنىڭ رىجىسى بەربات بولدى. 他的预谋破产了。

رىزا (رىزاسى) = رازى

رىزالاشماق = رازىلاشماق

رىزالىق = رازىلىق

رىزىق (رىزقى) 〔静〕 ①真主给予众生的给养，口粮，吃食：تۇغۇلغانىنىڭ رىزقى بىللە تۇغۇلار. 〈谚〉 人一降生，给养随行。②福份，口福：ئادەم ئۆلمەس، رىزقى تۈگىمەس. 〈谚〉 一息尚存，口福不尽。③食物：زاغرا كەمبەغەلنىڭ رىزقى. 玉米馕是穷人的食物。

رىزقى تۈگىمەك 福份终止，折福

رىزقى چۈشمەك 有口福：قوزىنىڭ گۆشىگە سىزنىڭمۇ رىزقىڭىز چۈشكەنكەن. 你也有口福吃上羊羔肉了。

رىزقى چېچىلماق 四处谋生，到处奔波

رىزقىغا چاڭ سالماق 侵害利益，砸饭碗：ئۇ باشقىلارنىڭ رىزقىغا چاڭ سالسا، ئۆزىگە قانداق قىسمەت ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. 他不知道砸别人的饭碗会给自己带来什么命运。

رىزقىغا ئولتۇرماق 侵害他人利益，坑人，砸别人饭碗：سىزدە ئىنساپ بولسا، خەقنىڭ رىزقىغا ئولتۇرمىغىن دېمەك! 你要是有良心，就别坑人！

رىزىق - نېسىۋە 〔静〕 给养，福禄

رىسالە 〔静〕 ①手册，小册子 ②行业规则手册：تۆمۈرچىلىك رىسالىسى 锻工知识手册

رىشالە 〔静〕 尼沙拉（用蛋清和白糖制成的甜食）

رىشتاپ 〔静〕 木把金属钩（拧细金属丝用的）

رىشتە 〔静〕 ①线，细绳 ②〈转〉 纽带：دوستلۇق رىشتىسى 友谊的纽带 / مۇھەببەت رىشتىسى 爱情的纽带，情丝 / كۆڭۈل رىشتىسى 心灵的纽带 / كۆڭۈل رىشتىسى ئۈزۈلمەسلىك 依依不舍，留恋

رىشتە باغلىماق 钟情，迷恋

رىشتىگە (رىشتىگەسى) 〔静〕〈建〉 勾砖缝用的抹子

رىغبەت 〔静〕 ①心思，心愿，意愿，兴趣：ئۇنىڭ كىنو كۆرۈشكە رىغبىتى يوق. 他没有心思看电影。مېنىڭ بۇ ئىشقا رىغبىتىم يوق. 我对这件事没兴趣。②鼓励

رىغبەتلەندۈرمەك «رىغبەتلەنمەك» 的使动态：ئۇ مېنى تېخىمۇ تىرىشىپ خىزمەت قىلىشقا رىغبەتلەندۈردى. 他鼓励我更加努力工作。ماددىي رىغبەتلەندۈرۈش 物质刺激

رىغبەتلەندۈرۈشمەك «رىغبەتلەندۈرمەك» 的共同态

رىغبەتلەندۈرۈلمەك «رىغبەتلەندۈرمەك» 的被动态

رىغبەتلەنمەك 〔动〕 受鼓励，受鼓舞，得到支持：مەن بۇ ئىشتىن ناھايىتى رىغبەتلەندىم. 我从这件事受到了很大鼓舞 / ئۇلارنىڭ كۆيۈمچانلىقىدىن رىغبەتلەندىم. 我从他们的关心中得到了支持。

رىفامپىن 〔模〕〈药〉 利福平

رىقابەت 〔静〕 竞争：سودا رىقابىتى 商业竞争 / بۇ ئاي، بۇ كۈنلەردە ~ ئېڭى بولمىسا بولمايدۇ. 这个年月，没有竞争意识是不行的。

رىقابەت باھاسى 〈经〉 竞价

رىقابەت تەلىماتى 〈经〉 竞争学说

رىقابەت مېخانىزمى 竞争机制

رىقابەت ئىستراتېگىيىسى 竞争战略

رىقابەتچان 〔静〕 富于竞争精神的，喜好竞争的，争强好胜的

رىقابەتچانلىق 〔静〕 竞争精神，好胜心：ئۇلاردا ~ كەم. 他们缺乏竞争精神。

رىقابەتچى 〔静〕 竞争者，对手

رىقابەتسىز 〔静〕 无竞争

رىقابەتلەشتۈرمەك «رىقابەتلەشمەك» 的使动态：بۇ قېتىم كۈچلۈك ئىككى كوماندىنى رىقابەتلەشتۈردۇق. 这次我们让两

个强队互相竞争。

رىقابەتلەشتۈرۈشمەك «رىقابەتلەشتۈرمەك» 的共同态

رىقابەتلەشتۈرۈلمەك «رىقابەتلەشتۈرمەك» 的被动态

رىقابەتلەشمەك 〔动〕 相互竞争: بۇ ئىككىيلەن ئۆگىنىشتە رىقابەتلەشتى. 这两个人在学习上相互竞争。

رىقابەتلىك 〔静〕 竞争的: ~ سودا 竞争买卖

رىكشا 〔静〕 洋车، 人力车، 黄包车

رىكشىچى 〔静〕 洋车夫، 黄包车夫، 人力车夫

رىكشىچىلىك «رىكشىچى» 的职业名称

رىككېتسىيە 〔静〕 <医> 立克次氏体(斑疹伤寒和日本河流热等病的病原体)

رىم 〔静〕 <地> 罗马

رىم پاپاسى <宗> 罗马教皇

رىم دىنى <宗> 罗马公教، 天主教

رىم رەقىمى <数> 罗马数字

رىم رەيھىنى <植> 沙穗

رىم ئىمپېرىيىسى 罗马帝国

رىمىفون 〔静〕 <药> 雷米封

رىۋانول 〔静〕 <药> 雷佛奴耳

رىۋايەت 〔静〕 传说: قەدىمي ~ 古老的传说 / رىۋايەتكە قارىغاندا 据传说، 传说

رىۋايەت قىلماق 讲述، 传说

رىۋايەتچى 〔静〕 传说者، 讲述者

رىۋايەتلەشتۈرمەك «رىۋايەتلەشمەك» 的使动态

رىۋايەتلەشتۈرۈلمەك «رىۋايەتلەشتۈرمەك» 的被动态

رىۋايەتلەشمەك 〔动〕 成为传说، 带传说色彩

رىۋايەتلىك 〔静〕 带传说色彩的، 传奇性的

رىيازەت 〔静〕 刻苦، 磨难: ~ چەكمەك 经历磨难

رىيازەتسىز 〔静〕 无痛苦的، 不吃苦的: ~ سائادەت يوق. 不吃苦就没有幸福。

رىيازەتلىك 〔静〕 痛苦的، 艰苦的: تالاي ~ سەپەر 千辛万苦的旅程

رىياسەت 〔静〕 主持

رىياسەتچى 〔静〕 主持人، 主持者

رىياسەتچىلىك 〔静〕 主持: بىز يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرلىك رىياسەتچىلىكىدە ياچېيكا ھەيئەتلىرىنى سايلىدۇق. 我们在上级领导的主持下选举了支委。

رىياسەتچىلىك قىلماق 主持: ~ يىغىنغا 主持会议

رىياكار 〔静〕 伪善者، 伪君子

رىياكارانە 〔静〕 伪善的، 虚伪的: ~ قىلمىق 伪善行径 / ~ ئىش تۇتماق 阴一套阳一套

رىياكارلىق 〔静〕 伪善، 虚伪

ز ①维吾尔文第十一个字母②该字母名称

زابوي 〔静〕<体>(排球的)发球

زابوي ئۇرماق <体> 发球

زاپاس 〔静〕储备، 贮备، 储藏: نېفىت زاپىسى 石油储量 / ئوزۇق - تۈلۈك زاپىسى 食品储备 / ~ بۇيۇم 备用品 / ~ لىنىيە 备用线 / ~ كۈچ 后备力量، 机动力量

زاپاس ئارمىيە <军> 后备军

زاپاس ئاشلىق 储备粮

زاپاس پۇل 储藏货币، 储备头寸، 储备货币

زاپاس فوند <经> 储备基金، 备用金

زاپاس مەبلەغ <经> 储金، 储备资金

زاپاس ياقا (衬衣的)活领子

زاپچاس 〔静〕<机> 零件

زاپخوز 〔静〕①庶务، 总务②司务长

زاپخوزلۇق 〔静〕总务工作: ~ قىلماق 干总务工作

زاپ - زاپ 〔静〕<方> 炫耀، 标榜

زات (زاتى) 〔静〕人士، 人物: ۋەتەنپەرۋەر ~ 爱国人士 / مەشھۇر ~ 知名人士 / ئۇلۇغ ~ 大人物

زاتى پەس 出身微贱

زاتى يامان ①出身卑微②脾气坏

زاتور 〔静〕①快门(照相机)②枪栓

زادى 〔静〕究竟، 到底، 千万، 根本، 简直: بۇ ئادەم ~ كىم بولىدۇ؟ 这人究竟是谁? سەن ~ بارامسەن - يوق؟ 你到底去不去? مەن مۇنداق بولىدۇ دەپ ~ ئويلىمىغانىدىم. 我根本没想到会成这个样子。 ئۆينىڭ ئىسسىقلىقىدىن ~ تۇرغىلى بولمىدى. 屋里热得简直待不住。

زار (زارى) 〔静〕①悲叹، 哀伤: قازاننىڭ ھورى يامان، يېتىمنىڭ زارى. <谚> 锅里的蒸气可怕، 孤儿的哀伤难忍。②渴望: يولداشلار بىلەن كۆرۈشۈشكە زارمەن. 我渴望见到同志们。③需要: ئۇ ھېچنەرسىگە ~ ئەمەس. 他什么也不需要。

زار بولماق 渴望: بىر پارچە نانغا ~ بولماق 渴望得到一块馕

زار قاقشىماق 叫苦، 痛哭

زارا 〔静〕渣渣(特指在凉葡萄时掉在地上的不太好的葡萄干)

زاراتگاھ = زاراتلىق

زاراتلىق 〔静〕坟地، 公墓

زاراخەتمە 〔静〕<宗> 祈年(旧时春耕前، 群众举行祭祀活动، 祈求丰收)

زاراك 〔静〕<植> 复叶槭

زاراخزا 〔静〕<植> 红花: ~ يېغى 红花油

زاراخزىلىق 〔静〕红花地

زار - زار 〔静〕悲恸: ~ يىغلىماق 恸哭

زارغونچمۇد 〔静〕<古، 植> 中国罗勒

زارلاتماق «زارلىماق» 的使动态

زارلاشماق «زارلىماق» 的共同态

زارلانماق = زارلىماق

زارلىق ① «زار» 的抽象名词 ②窘迫

زارلىماق 〔动〕叫苦: توختىماي ~ 叫苦不迭 / زارلىنىپ جاھاننى بېشىغا كىيمەك 叫苦连天

زار - مۇڭ 〔静〕苦楚，愁苦

زارىقتۇرماق «زارىقماق» 的使动态

زارىقماق 〔动〕渴望，盼望: سىزنى كۆرۈشكە زارىقىپ كەتتىم. 我渴望见到你。 ئۇنىڭ زارىقىپ كۈتكەن كۈنلىرى ئاخىر يېتىپ كەلدى. 他急切盼望的日子终于来到了。

زارىقىشماق «زارىقماق» 的共同态

زاسۇي 〔静〕<食> 杂碎

زاسۇيپەز 〔静〕卖杂碎者

زاسۇيپەزلىك 〔静〕加工出售杂碎的营生: ~ قىلماق 卖杂碎

زاسۇيچى = زاسۇيپەز

زاسۇيچىلىك = زاسۇيپەزلىك

زاسۇيخانا 〔静〕杂碎铺

زاسېداتېل 〔静〕<法> 陪审员

زاسېداتېللىق 〔静〕陪审: ~ قىلماق 陪审 / ~ تۈزۈمى 陪审制度 / ~ ھوقۇقى 陪审权

زاغرا 〔静〕<食> 粗粮馕

  زاغرا تىل 土语，土话，大白话

  زاغرا ئۆپكە <食> (用粗粮面作的)面肺子

زاغرىچى 〔静〕卖粗粮馕者

زاغزاق 〔静〕<植> 胖姑娘

زاغۇن 〔静〕<植> 芝麻菜

  زاغۇن باش 傻里傻气的人，头脑不清楚的人

زاغۇنلۇق 〔静〕芝麻菜地

زاغۋا 〔静〕<方> 讥笑，嘲笑

زاقا 〔静〕<方> 难为，委屈，伤害，责备，责骂，指责

زاق - زاق 〔叹〕<古> 砸克，砸克 (让公绵羊顶架的语词)

زاقما 〔静〕投石 (甩石索)

زاك 〔静〕<化> 硫酸亚铁，绿矾

زاكا 〔静〕襁褓: بوۋاقنى زاكىغا ئالماق 用襁褓包婴儿

  زاكا قېرىسى ①少年老成 ②小滑头，小精灵

  زاكىدىن چىقماق 长大

  زاكىسىدا تەگكەن كېسەل <成> 老毛病，天生的毛病

زاكات 〔静〕<宗> 天课 (伊斯兰教宗教税之一): ~ بەرمەك 施舍天课

زاكاتچى 〔静〕收天课者

زاكاز 〔静〕做定的，订购的，定制的: ~ مال 订货

  زاكاز توختامى <法> 定作合同

  زاكاز خەت 挂号信

  زاكاز قىلماق ①预订: مال ~ 预订货物 / تاماق ~ 订饭 ②挂号邮寄: خەت ~ 挂号寄信 / خالتا ~ 邮寄挂号包裹

زاكازچى 〔静〕订户，订货人

زاكالەت 〔静〕定钱，定金: ~ ئالماق 收定金

  زاكالەت بەرمەك <法> 付给定金

زاكاۋت 〔静〕<方> 机灵 (多用于小孩)

زاكچى 〔静〕<古，动> 鸜鹆，鸲鹆，八哥

زاكون 〔静〕①道理，规定 ②法度: ~ بىلىدىغان ئادەم 知法度的人

  زاكون تايىقى 文明棍

زاكونچى 〔静〕讲道理者，讲法规者

زاكونچىلىق «زاكونچى» 的抽象名词: ~ قىلماق 讲道理

زاكونلاشماق 〔动〕说理，讲理

زاكۇ 〔静〕<水> 闸口

زاكۇسكا 〔静〕小菜，冷盘

  زاكۇسكا قىلماق 下酒: ئۇلار ھاراققا خاسىڭنى زاكۇسكا قىلدى. 他们用花生下酒。

زاكىلاتماق «زاكىلىماق» 的使动态: ئۇ ئاپىسىغا بوۋاقنى زاكىلىتىپ، ئۆز ئۆيىگە قاراپ يولغا چىقتى. 她让母亲把婴儿用襁褓包好，自己朝家走去。

زاكىلاشماق «زاكىلىماق» 的共同态: سېستىرالار بوۋاقلارنى زاكىلاشتى. 护士们把婴儿一个个裹起来。

زاكىلانماق «زاكىلىماق» 的被动态: بالا زاكىلاندى. 孩子被裹好了。

زاكىلىق 〔静〕做襁褓的: ~ رەخت 做襁褓的布

زاكىلىماق 〔动〕①包，裹: بوۋاقنى ~ 包婴儿 ② <转> 封嘴: ئۇنى ئىككى ئېغىز گەپ بىلەنلا زاكىلاپ قويالايمەن. 我只用两句话就可以把他的嘴封住。

زاك¹ 〔静〕搅团 (用粗粮面做的稠面糊): ھالۋىنى كۆپ يېسە ~ تېتىيدۇ. <谚> 糖面糊吃多了会吃出搅团味来 (比喻好吃的吃多了就会腻烦)。

زېڭىدا زاك كۆرمىگەن <成> 未见过大世面，喻同"井底之蛙"

زاڭ² 〔静〕赃物、赃: زاڭنى يوشۇرماق 藏匿赃物 / ~ مال 赃物

زاڭ³ 〔静〕伪君子

زاڭزۇ 〔静〕藏族

زاڭزۇ يېزىقى 藏文

زاڭزۇچە 〔静〕①藏语、藏文②藏式的

زاڭگول - زۇڭگول 〔静〕〈方〉零零碎碎、鸡毛蒜皮

زاڭلاشتۇرماق «زاڭلاشماق» 的使动态

زاڭلاشماق 〔动〕出洋相: ئۇ تولىمۇ زاڭلاشتى. 他出够了洋相。

زاڭلىق 〔静〕嘲笑、讥讽、挖苦

زاڭلىق قىلماق 嘲讽、讥讽: ئادەمنى نېمىشقا زاڭلىق قىلىسەن؟ 你为什么嘲讽人？

زال¹ (زا:لى) 〔静〕大厅、厅堂、礼堂: يىغىن زالى 会议厅 / تەزىيە زالى 吊唁厅

زال² 〔静〕〈方〉滑头

زالقماق 〔静〕〈古〉折磨

زالوك 〔静〕抵押、典当

زالوكلۇق 〔静〕抵押的

زالوكلۇق پېرېۋوت 〈经〉押汇

زالوكلۇق سودا 〈经〉按金交易

زالىز 〔静〕〈气〉整流带

زالىم 〔静〕暴虐的、残暴的、残酷的: ~ پادىشاھ 残暴的皇帝、暴君 / ~ ئەمەلدار 酷吏

زالىملىق 〔静〕残暴、残酷: زالىملىقتا ئۇچىغا چىققان ئادەم 残暴透顶的人 / ~ قىلماق 压迫

زاماسكا 〔静〕①油灰、泥子: ~ بەرمەك 上泥子 / ~ سۈرمەك 挂泥子、抹泥子②镶牙用的填充物

زاماسكىلاتماق «زاماسكىلىماق» 的使动态: پارتىلارنى ~ 让人给桌子上泥子

زاماسكىلاشماق «زاماسكىلىماق» 的共同态

زاماسكىلانماق «زاماسكىلىماق» 的被动态

زاماسكىلىماق 〔动〕①上泥子: دېرىزىنى ~ 窗户上泥子②补(牙): چىشنى ~ 补牙

زامان¹ 〔静〕①时代: قەدىمكى ~ 古代 / يېقىنقى ~ 近代 / ھازىرقى ~ 现代②时期、时候: خېلى ~ بولدى. 过了好些时候。 ھېلىقى كىشى شۇ ~ پەيدا بولدى. 那个人当时出现了。③〈哲〉时间: ~ بىلەن ماكان 时间与空间④〈语〉时: ھازىرقى ~ 现在时 / ئۆتكەن ~ 过去时 / كەلگۈسى ~ 将来时⑤世道: ~ تۈزەلسە، يامانمۇ تۈزۈلەر. 〈谚〉世治则坏人改恶从善。 زاماندىن بۇيان چوڭلارغا سالام بېرىش مىللىتىمىزنىڭ ئېسىل ئەخلاقىدۇر. 向老人请安是我们民族长期以来延续下来的美德。

زامان ئاخىر = ئاخىر زامان

زامانغا باقماق 识时务、顺应时势: زامانغا باقماسلىق 不识时务 / زامان ساڭا باقمىسا، سەن زامانغا باق. 〈谚〉时势不由人，人要识时务。

زامانغا يارىشا 合时宜、适应潮流

زامان كاتېگورىيىسى 〈语〉时范畴

زاماننىڭ كۆزى 美丽无比: ئۇ قىزنى ~ دېسە بولاتتى. 那个姑娘可以说是美丽无比。

زامانداش 〔静〕同代人、同时代的人

زامانداشلىق «زامانداش» 的抽象名词

زامان - ماكان 〔静〕〈哲〉时空

زامان - ماكان قارىشى 〈哲〉时空观

زامان - ماكان نەزەرىيىسى 〈哲〉时空论

زامانىۋى 〔静〕①现代的、现代化的: ~ قۇرۇلۇش 现代建筑 / ~ يېزا ئىگىلىكى 现代化农业②洋办法: يەر- لىك ئۇسۇل بىلەن ~ ئۇسۇلنى بىرلەشتۈرمەك 土洋结合

زامانىۋىلاشتۇرماق «زامانىۋىلاشماق» 的使动态: تۆتنى ~ 实现四个现代化

زامانىۋىلاشتۇرۇلماق «زامانىۋىلاشتۇرماق» 的被动态

زامانىۋىلاشماق 〔动〕现代化: زامانىۋىلىشىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش مۇشكۈل ۋەزىپە. 实现现代化是一项艰巨的任务。

زامشا 〔静〕麂皮: ~ بەتىنكە 麂皮皮鞋

زاموك 〔静〕〈军〉保险(枪炮的): ~ ئېتىكلىك 保险关着 / ~ ئوچۇق 保险开着

زامىن 〔静〕造成(不快或不幸): ئۇنىڭ ئۆلۈشىگە سەن ~. 他的死是你造成的。 جانغا ~ پۇل 夺命钱

زامىن بولماق 造成: جانغا ~ 造成死亡 / ۋاراڭ - چۇرۇڭ شىرىن ئۇيقۇمغا زامىن بولدى. 喧闹声把我从酣睡中吵醒。

زانكار 〔静〕〈矿〉铜绿

زانكار باسماق 生铜锈

زاھىت 〔静〕〈宗〉隐士、循世者

زاھىتلىق 〔静〕修道、苦行、禁欲主义

زاھىر 〔静〕①外表、外观②清晰、鲜明

زاھىر بولماق 出现、显露: ئۇنىڭ چۈشىدە بىر ئىش زاھىر بوپتۇ. 一件事在他梦中出现了。

زاۋال (زاۋالى) 〔静〕①日落时分、黄昏: ~ ۋاقتى بولغاندا

末<转>②。雨了起下时昏黄 . ياسغور يېغىشقا باشلىدى
日 : دۈشمەنلەر زاۋالغا يېقىنلاپ قالدى . 到快日末的人敌
了 。 كىمنىڭ زۇلۇمى زور بولسا ، زاۋالى يېقىن بولۇر .
不行多"同喻؛ 临将日末的谁، 义不行多谁 <谚>
。"毙自必义
زاۋال بولماق 黑天: ئوسمان سىرتقا چىققاندا ، ئاللىقاچان
زاۋال بولۇپ قالغان ئىدى . 。了黑天已早، 时出外曼斯奥
زاۋال تاپماق 亡衰، 亡灭
زاۋالغا يۈز تۇتماق 败衰، 落衰: زاۋالغا يۈز تۇتقان خاندانلىق 朝王的败衰
زاۋالسىز 的败衰不، 的亡灭不〔静〕
زاۋاللىق 亡灭〔静〕: زاۋاللىققا يۈز تۇتماق 走向灭亡، 日薄西山
زاۋۇت 厂工〔静〕: پولات زاۋۇتى 钢铁厂 / ئۇن زاۋۇتى 面粉厂
زاۋۇت باھاسى 出厂价格
زاۋۇت تەننەرخى 工厂成本، 生产成本
زاۋۇت قانۇنى <法> 工厂法
زاۋۇت قائىدىسى 厂规厂纪
زاۋۇت ـ كان 〔静〕 厂矿
زاۋۇتلاشتۇرماق «زاۋۇتلاشماق» 的使动态
زاۋۇتلاشتۇرۇلماق «زاۋۇتلاشتۇرماق» 的被动态
زاۋۇتلاشماق 〔动〕 工厂化
زاۋۇتلاشقان باقمىچىلىق 工厂化养殖业
زاۋىن 〔静〕 杂文
زايە 见下
زايە بولماق 白费: تۆككەن تەر زايە بولمىدى . 汗没白
流 。 بىر كۈنلۈك ئەمگىكىمىز زايە بولدى . 我们一天的劳
动白费了。
زايە قىلماق 浪费، 糟踏: ۋاقىتنى ~ 浪费时
间 / ئاشلىقنى ~ 糟踏粮食
زايە كەتمەك 浪费: ۋاقىت ~ 浪费时间 / ئۇنىڭ ئاتقان
ئوقى پەقەت زايە كەتمەيدۇ . 他弹不虚发。
زايوم 〔静〕 ①公债: ~ تارقاتماق 发行公债②债券
زايوم بازىرى <经> 债券市场
زايوم باھاسى <经> 债券价格
زايوم بېلىتى 公债券
زايوم چېكى = زايوم بېلىتى
زايوم سودىسى <经> 国债买卖
زايوم ئۆسۈمى <经> 债息

زەبەردەس 〔静〕① 虎背熊腰的، 身强体壮的: 顶天立
地的: ~ جەڭچى 虎背熊腰的战士 / ~ يىگىت 强壮的
小伙子② 巍然، 昂然: ~ قەد كۆتۈرۈپ تۇرماق 巍然屹
立
زەبەردەسلىك «زەبەردەس» 的名词形式
زەبۇر 〔静〕 <宗> 宰逋尔(对安拉降示给先知达伍德
的经典的称谓)
زەپ 〔静〕 特别، 非常، 格外: ~ زېرەك بالا 特别机灵的
孩子 / زىرائەتلەر ~ ئۆخشىدى . 庄稼长得格外好。
زەپەر[1] (زە:پەر) 〔静〕 <植> 藏红花
زەپەر[2] 〔静〕 凯旋، 胜利: ~ بىلەن قايتماق 凯旋而归 / ~
قوشۇنى 军队的胜利، 胜利之师
زەپەر قۇچماق 获胜، 得胜
زەپەر مارشى 凯歌
زەپت 〔静〕 ①猛击، 撞击: نەيزە ـ قىلىچنىڭ زەپتىدىن مىڭلاپ
چېرىك يىقىلدى . 在长矛大刀的猛击下، 成千兵丁倒下
了。② 怒气冲冲: ~ بىلەن ئۇرماق 怒气冲冲地猛打
زەپتى بار 脾气大
زەپىران 〔静〕 ①<植> 番红花، 藏红花② 蜡黄: چىراي
~ بولماق 脸色蜡黄
زەخمەت 〔静〕 伤害، 苦难، 困苦: مېنى دەپ ~ چەكمە . 你
不要为我受苦。
زەخمەك 〔静〕 <艺> (弹拨乐器的) 拨子، 拨片
زەخىم 〔静〕 伤، 创伤؛ 伤口: زەخىمنى تاڭماق 包扎伤
口 / ئۇرۇشتا ئېغىر زەخىمگە ئۇچرىماق 受到严重的战争创
伤
زەخىم بولماق 受伤
زەخىم قىلماق 打伤، 致伤
زەخىم يېمەك 受伤، 受创伤، 受损伤: مېنىڭ مۈرەم
زەخىم يېگەنىدى . 我的肩膀受过伤。 ئەركىننىڭ خېتىدىن
ئارزىگۈلنىڭ قەلبى زەخىم يېدى . 艾尔肯的来信使阿尔
古丽的心受到创伤。
زەخىملەندۈرمەك «زەخىملەنمەك» 的使动态
زەخىملەندۈرۈشمەك «زەخىملەندۈرمەك» 的共同态
زەخىملەندۈرۈلمەك «زەخىملەندۈرمەك» 的被动态
زەخىملەنمەك 〔动〕 ①受伤، 受创伤: بىر جەڭچى زەخىملە-
نىپ يىقىلدى . 一个战士受伤倒下了。 ئالما يەرگە چۈشۈپ
زەخىملەندى . 苹果掉到地上碰坏了。 يۈرىكى ~ 心灵受
到创伤② 受损害، 受损伤، 受损失
زەخىملىك 〔静〕 受伤的، 受到创伤的، 有疤痕的: ~

伤受، 心的伤创到受 كۆڭۈل ~ / (脚)腿的伤受 يۈت
果苹的痕疤有 ئالما ~ / 心的

زەدەك 〔静〕 <方، 植> 卜萝胡

زەدىۋال 〔静〕 子围墙： ~ تارتماق 子围墙挂

زەدىۋاللىق 〔静〕 ①挂墙围子的： ~ تام 挂墙围子的墙
②做墙围子的： بىر ~ رەخت 做一个墙围子的布

زەر 见下

زەر باسماق 用金线绣： دوپپىغا ~ 用金线绣花帽
زەر تۇتماق 绲金边، 镶金边
زەر دوپپا 金丝花帽

زەر يىپ 金银线

زەرەت 〔静〕 <物> 电荷： مۇسبەت ~ 正电荷، 阳电
荷 / مەنپىي ~ 负电荷، 阴电荷
زەرەت توشۇغۇچ <物> 载流子
زەرەت مىقدارى <物> 电量

زەرەتسىز 〔静〕 <物> 不带电荷的، 不带电的

زەرەتسىزلەندۈرمەك «زەرەتسىزلەنمەك» 的使动态

زەرەتسىزلەندۈرۈلمەك «زەرەتسىزلەندۈرمەك» 的被动态

زەرەتسىزلەنمەك 〔动〕 <物> 放电

زەرەتلەنمەك «زەرەتلىمەك» 的被动态

زەرەتلىك 〔静〕 <物> 带电的
زەرەتلىك جىسىم <物> 带电体
زەرەتلىك زەررىچە <物> 带电粒子

زەرەتلىگۈچ 〔静〕 <电> 充电器

زەرەتلىمەك 〔动〕 <物> 充电

زەرەر = زىيان

زەرەرسىز 〔静〕 ①无害的： ~ دورا 无害药品②不亏本
的، 不赔本的： ~ سودا 不亏本的买卖

زەرەرسىزلەندۈرمەك «زەرەرسىزلەنمەك» 的使动态

زەرەرسىزلەندۈرۈشمەك «زەرەرسىزلەندۈرمەك» 的共同态

زەرەرسىزلەندۈرۈلمەك «زەرەرسىزلەندۈرمەك» 的被动态

زەرەرسىزلەنمەك 〔动〕 变得无害

زەرەرلىك 〔静〕 ①有害的： ~ ئىش 有害的事情②亏本
的، 赔本的، 有损失的： ~ سودا 亏本生意

زەرەڭ 〔静〕 <植> 槭树

زەرب 〔静〕 狠، 猛： ~ بىلەن تەپمەك 狠踢، 猛踢 / ~ بىلەن
ئۇرماق 狠打، 狠揍

زەرباب 〔静〕 锦缎، 金丝缎： ~ تون 锦袍 / ~ دوپپا 用
金线绣的花帽

زەربە 〔静〕 打击： قاقشاتقۇچ ~ 致命的打击 / زەربىگە ئۇچ-
رىماق 遭受打击

زەربە بەرمەك 打击： تاجاۋۇزچىلارغا ~ 打击侵略
者 / توسۇپ ~ 阻击

زەربە يېمەك 受打击： پارتىزانلاردىن زەربە يېگەن دۈشمەن-
لەر 受到游击队打击的敌人

زەربىلىمەك 〔动〕 使大劲، 费劲： ئۇ تازا زەربىلەپ ئىشلەۋاتا-
تى. 他正使劲干活。

زەربىدار 〔静〕 突击手

زەربىدار ئايرۇپىلان <军> 强击机
زەربىدار ئەترەت 突击队

زەربىدارلىق 〔静〕 突击： ~ بىلەن ئىشلىمەك 突击工作

زەربىلىك 〔静〕 打击的، 冲击的، 突击的

زەربىلىك دولقۇن <物> 冲击波

زەرپۇرۇش 〔静〕 首饰商

زەرپۇرۇشلۇق 〔静〕 首饰销售业： ~ قىلماق 经营首饰،
做首饰生意

زەرچۆپە 〔静〕 <植> 姜黄

زەرداب (زەردابى) 〔静〕 ①呕吐时吐出的(酸水) ②脓
水، 伤口流出的(黄水) ③清乳، 乳水④<转> 苦
水: ئۇنىڭ ئىچى زەردابقا تولدى. 他满肚子的苦水。

زەرداب بولماق 痛苦، 非常悲痛： يۈرەك - باغرى ~
肝肠寸断

زەرداب قىلماق 使痛苦، 使悲痛
زەرداب يۇتماق 咽苦水

زەردابلىق 〔静〕 充满痛苦的، 充满苦水的： يۈرەك ~ 充
满苦水的心

زەردار 〔静〕 ①阔的، 有钱的： ~ باي 阔财主②财东：
مېلىنى ماختار، گاداي بالىسىنى. <谚> 有财人自夸
己财产، 穷人自夸己孩子。

زەردە 〔静〕 ①胆汁②<转> 愤怒، 怒气： ~ بىلەن سۆز-
لىمەك 怒气冲冲地说③恶狠狠： ~ بىلەن ئېيتماق 恶狠
狠地说

زەردە قىلماق 发火： ئۇ ماڭا زەردە قىلدى. 他朝我发
火。

زەردىسى بار 火气大的، 易发火的، 易动怒的： ئۇ
خېلى ~ يىگىت. 他是个易动怒的小伙子。

زەردىسى قايىنىماق ①反胃： زاغرا يېسەڭ زەردەڭ قايناما-
مدۇ؟ 你吃粗粮不反胃吗？②<成> 怒火中烧، 怒不
可遏： ئۇنىڭ زەردىسى قايناپ كەتتى. 他怒火中烧。

زەردىسى كۆچلۈك 肝火旺، 火气大

زەردىسگە تەگمەك 揭疮疤，碰…的痛处: نادىرنىڭ ئۆتكۈر سۆزلىرى تاھىر ئاكامنىڭ زەردىسگە تازا تەگكەن بولسا كېرەك. 纳迪尔的尖锐的言词似乎碰到了塔依尔大叔的痛处。

زەردىسى ئۆرلىمەك 动肝火，怒火中烧

زەردۇشت 〔静〕<宗> 琐罗亚斯德(古代波斯拜火教创始人)

زەردۇشت دىنى <宗> 琐罗亚斯德教，拜火教，祆教

زەردىگۈش 〔静〕 气急败坏，气断肝肠

زەردىگۈش بولماق 气极，气坏: ئۇ زەردىگۈش بولۇپ ئۆلدى. 他气死了。

زەردىگۈش قىلماق 使急气，使气坏: ئۇ مېنى زەردىگۈش قىلدى. 他把我气坏了。

زەردىلىك 〔静〕①脾气大的，肝火旺: ~ يىگىت 火气大的小伙②生气的，愤怒的: ~ گەپ 气话

زەررە 〔静〕①<物>粒子②一点点

زەررىچە 〔静〕<物>微粒子，粒子

زەررىچە تەلىماتى <化，物> 微粒说

زەررىچە تېزلەتكۈچ <物> 粒子加速器

زەررىچىلىك 〔静〕①<物>粒子性②微小的，一丁点儿: ھاۋادا ~ بۇلۇتمۇ يوق ئىدى. 天上一点云彩也没有。③一点，丝毫: ئۇنىڭدا ~ ئەيىب يوق. 他没有丝毫过错。

زەرقۇن 〔静〕<植> 蜡菊

زەرگەر 〔静〕 金匠: ئالتۇن قەدرىنى ~ بىلەر. <谚> 金匠懂得金子的可贵。

زەرگەرلىك 〔静〕 首饰业，珠宝业: ~ قىلماق 加工首饰

زەرلىك 〔静〕 金丝织成的，用金银线绣成的: ~ تاۋار 金丝缎子 / ~ كەشتە 金丝刺绣

زەرلىك پاقا <动> 金线蛙

زەرنەپ 〔静〕<植> 紫杉，红豆杉

زەرنىخ 〔静〕<矿> 雄黄，鸡冠石: ~ ھارىقى 雄黄酒

زەنانە 〔静〕<骂，方> 娘娘腔

زەكەر 〔静〕<生理> 阴茎

زەكەر بېشى <生理> 龟头

زەكچى 〔静〕<方> 领头羊

زەكىي 〔静〕 机灵，颖悟，聪明

زەگـۇنـدە 〔静〕<建> 基木(为防泛碱或磨损而安在墙基或坑沿上的方木)

زەگۇندىلىك 〔静〕①有基木的: ~ سۇپا 有基木的土榻②做基木用的

زەڭگەر 〔静〕 浅蓝色的，蔚蓝色的: ~ ئاسمان 蔚蓝色的天空

زەڭگەر شىپات <地> 蓝晶石

زەڭگى 〔静〕 黑人的别称

زەللە 〔静〕 再乐(馈赠给赴宴的客人带回家的食品): تۆرنى ئالغان ھېساب ئەمەس، ~ ئالغان ھېساب. <谚> 占了上席不算数，得了再乐才算数。

زەللە قىلماق 准备再乐，送再乐: سايىم ئاكا ھەر بىر مېزگە بىر سېۋەتتىن مېۋە، بىر كىلوگرام كەلگۈدەك پىشىق گۆش زەللە قىلىشنى ئۇنتۇمىدى. 萨依木大叔没忘记给我们每个人准备一筐子水果，近一公斤熟肉的再乐。

زەللىچى 〔静〕 喜收再乐者

زەمباقى 〔静〕<方> 蓝绿色

زەمبۇرۇغ 〔静〕<生> 霉菌，真菌

زەمبۇرۇغ توپلىمى <生> 菌落

زەمبۇرۇغ يىپى <生> 菌丝

زەمبۇرۇغلۇق 〔静〕<生> 带菌的: ~ كېسەللىك 霉菌病 / ~ يىلتىز 菌根

زەمبىرەك = توپ

زەمبىرەكچى = توپچى

زەمبىل 〔静〕 抬把子: ~ توقۇماق 编抬把子 / ~ كۆتۈرمەك 抬抬把子

زەمبىل غالتەك 独轮式抬把子车

زەمبىلگە چۈشمەك <成> 耍无赖，耍赖皮: قاسىم نۇرغۇن پۇل ئۇتتۇرۇپ قويۇپتىكەن، ئاڭلىسام زەمبىلگە چۈشۈپ يېتىۋاپتىمىش، ئەمدى ئوينىمىغۇدەك. 喀斯木输了不少钱，听说在耍无赖，今后再也不玩了。

زەمبىلچى 〔静〕①制售抬把子者②抬抬把子者

زەمبىلچىلىك 〔静〕 制售抬把子的行当

زەمچە 〔静〕<化> 白矾，明矾

زەمـزەم 〔静〕 渗渗泉(麦加圣寺内克尔白殿东南侧一泉名，也称圣泉): ~ سۇيى 渗渗泉水，圣水

زەن 见下

زەن سالماق 聚精会神，全神贯注，仔细: زەن سېلىپ ئاڭلىماق 全神贯注地听

زەن قويماق = زەن سالماق

زەنجىر 〔静〕①链子，链条: ئاچقۇچ زەنجىرى 钥匙链 / ۋېلسىپىت زەنجىرى 自行车链条②锁链: بويۇنغا ~ سېلىنغان 脖

子上套着锁链③门扣子：ئىشكنىڭ زەنجىرىنى ئاچماق 打开门扣子

زەنجىر تاپان <机> 履带、链轨

زەنجىر تاپان ئاپتوموبىل 履带汽车

زەنجىر تاپان تراكتور 履带拖拉机

زەنجىر توپ 链球

زەنجىر ئۇزەر 为所欲为的

زەنجىرسىز 〔静〕①无链子的②无门扣的：~ ئىشك 无门扣的门

زەنجىرسىمان 〔静〕连锁的

زەنجىرسىمان باغلىنىش 单线联系

زەنجىرسىمان باكتېرىيە <生> 链球菌

زەنجىرسىمان تىجارەت 连锁经营

زەنجىرسىمان خۇلاسە <逻> 连锁推理

زەنجىرسىمان رېئاكسىيە <物、化> 链式反应，连锁反应

زەنجىرسىمان زەمبۇرۇغ <生> 链霉菌

زەنجىرسىمان قوشما جۈملە <语> 连续复句

زەنجىرسىمان مولېكۇلا <化> 链状分子

زەنجىرسىمان نىلومېر <水> 链式水位计

زەنجىرلەتمەك «زەنجىرلىمەك» 的使动态：ئەنۋەر ئىشكنى سىرتتىن زەنجىرلىتىپ قويدى. 安外尔让人把门从外面锁(扣)上了。

زەنجىرلەشمەك «زەنجىرلىمەك» 的共同态

زەنجىرلەنمەك «زەنجىرلىمەك» 的被动态：ئۇنىڭ پۇت - قولى زەنجىرلەندى. 他手脚被套上了锁链。

زەنجىرلىك 〔静〕①链子的：~ قۇلۇپ 链子锁②有门扣的：~ ئىشك 有门扣的门

زەنجىرلىك قىسقۇچ <机> 链式钳子

زەنجىرلىمەك 〔动〕①套上链子、套上锁链②上门扣

زەنجىۋىل 〔静〕<植> 生姜

زەنجىۋىلسىمان 〔静〕生姜状的、姜片式的

زەنجىۋىلسىمان قۇرت <动> 姜片虫

زەنجىۋىلسىمان قۇرت كېسەللىكى <医> 姜片虫病

زەھەر 〔静〕①毒、毒物：يىلاننىڭ زەھرى 蛇毒 / ~ سالماق 投毒、下毒 / ~ ئىچمەك 服毒 / تىلى ھەسەل، دىلى ~ <成> 口蜜腹剑②<转> 流毒、毒素：فېئودالىزمنىڭ زەھرى 封建主义的流毒 / ~ تازىلىماق 清除流毒③<转> 苦楚：ئىچى ~ بىلەن تولماق 心中充满苦楚

زەھەر بېزى <生> 毒腺

زەھەر تارقاتماق 散布流毒

زەھەر چاچماق ①下毒②放毒、发火

زەھەر چەكلىمەك 排毒

زەھەر خالتىسى <成> 火气大的、肝火旺的：ئەنۋەر تازىمۇ ~ بالا ئىكەن. 安外尔这孩子火气真大。

زەھەر سانچىماق 恶语伤人

زەھەر قايتۇرماق ①解毒②攻毒：زەھەرنى زەھەر بىلەن قايتۇرماق 以毒攻毒

زەھەر قىستىماق 憋不住(小便)

زەھەر قىلماق 毒化

زەھەر ئىچمەك 服毒

زەھەرخەندە 〔静〕恶毒、狠毒

زەھەرخەندىلىك 〔静〕恶毒、恶狠狠、恶意：~ بىلەن ھۇجۇم قىلماق 恶毒攻击

زەھەرخەندىلىك قىلماق 下毒手：ئۇنىڭ مۇنچىۋالا زەھەرخەندىلىك قىلىشىنى ئويلىمىغان ئىكەنمەن. 我没想到他这样狠毒。

زەھەر - زەقۇم 〔静〕苦涩

زەھەرسىز 〔静〕无毒的：~ سۇيۇقلۇق 无毒液体

زەھەرسىزلەندۈرمەك «زەھەرسىزلەنمەك» 的使动态：ئۇ ھەر خىل دورا بىلەن كېسەللەرنى زەھەرسىزلەندۈرگەنىدى. 他用各种药物给病人解毒。

زەھەرسىزلەندۈرۈشمەك «زەھەرسىزلەندۈرمەك» 的共同态

زەھەرسىزلەندۈرۈلمەك «زەھەرسىزلەندۈرمەك» 的被动态

زەھەرسىزلەنمەك 〔动〕解毒

زەھەرسىزلىمەك 〔动〕<医> 解毒、消毒

زەھەرشۇناس 〔静〕毒物学家

زەھەرشۇناسلىق 〔静〕毒物学、毒理学

زەھەرلەنمەك «زەھەرلىمەك» 的被动态：ئەپيۇننىڭ كىرگۈزۈلۈشى بىلەن جۇڭگو خەلقى قاتتىق زەھەرلەندى. 鸦片的传入使中国人民深受毒害。ناچار ئىدىيە بىلەن ~ 中了不良思想的毒害

زەھەرلىك 〔静〕①有毒的：~ يىلان 毒蛇 / ~ ئوت 毒草 / ~ ئوق 毒箭②<转> 恶毒的、狠毒的、毒辣的：~ سۆز 恶毒的话 / ~ ۋاستە 毒辣的手段 / ~ كۈلكە 奸笑 / ~ گەپ 狠毒的话

زەھەرلىك بەدىيان <植> 蛇床子

زەھەرلىك بۇيۇم ئەتكەسچىسى 毒品走私犯

زەھەرلىك چۆپ 毒草

زەھەرلىك چېكىملىك 毒品

زەھەرلىك دورا 药毒

زەھەرلىك شاكال بەدىيان <植> 角八毒

زەھەرلىك قوزىقارنى <植> 菇蘑毒

زەھەرلىك كاككۇكگۈل <植> 草莽

زەھەرلىك كېپىنەك <动> 蛾毒

زەھەرلىك گاز 气毒، 斯瓦毒، 气子芥

زەھەرلىك مېھرىگىياھ <植> 参人毒، 芹毒

زەھەرلىك يەمچۈك 饵毒

زەھەرلىمەك 〔动〕 害毒، 化毒: سېرىق كىتاب ـ ژۇرنال ئادەمنى زەھەرلەيدۇ. 人害毒刊书色黄。 خەلقئارا ھاۋانى ~ 候气际国化毒

زەۋار 〔静〕 号符加附的音元示表中语伯拉阿

زەۋرەك 〔静〕<植> 草牧梯

زەئىپ 〔静〕 弱虚، 弱衰، 弱薄، 弱微: بەدەن ~ 的弱虚 体身، 体身的弱衰 / ئىرادىسى ~ 弱薄志意 / ئاۋاز ~ 音声的弱微

زەئىپ قىزىتما <医> 热虚

زەئىپلەشتۈرمەك «زەئىپلەشمەك» 的使动态: كېسەل ئۇنىڭ بەدىنىنى كۈندىن ـ كۈنگە زەئىپلەشتۈردى. 体身的他使病疾 。弱虚天一比天一得变

زەئىپلەشتۈرۈشمەك «زەئىپلەشتۈرمەك» 的共同态

زەئىپلەشتۈرۈلمەك «زەئىپلەشتۈرمەك» 的被动态

زەئىپلەشمەك 〔动〕 ①变衰弱، 变虚弱: نېرۋىسى ~ 经神 弱衰 / بەدىنى ~ 体身弱虚② 衰退: كۆزلىرى ~ 力视 衰退③ 衰败، 变糟، 变坏: ئۇنىڭ ئەھۋالى زەئىپلەشتى. 他的情况变糟了。 دۈشمەنلەر كۈندىن ـ كۈنگە زەئىپلەشمەكتە. 敌人一天天烂下去。

زەئىپلىك 〔静〕 ①虚弱، 衰弱②弱点: ئۆزىنىڭ زەئىپلىكىنى بىلمەك 知道自己的弱点③<医> 虚症

زەي[1] 〔静〕 ①潮湿: يەر ~ 潮湿的地方②涝

زەي تارتماق 受潮، 返潮

زەي تۇپراق <地> 潮土

زەي قاچۇرماق 排涝

زەي[2] 〔静〕 ①山羊皮制的)皮条②弓弦: زەينى چىڭ تارتماق 拉紧弓弦③(肠衣制的)琴弦

زەي يىپ 羊肠线

زەي سالماق 上弦

زەي سالماي ئاتماق <成> 放空炮، 说大话، 吹牛皮

زەي[3] 〔静〕 ①槽儿(家具或刀子上的): ئىشكاپنىڭ زەيى 柜槽儿边帽②刀子上的槽儿: پىچاقنىڭ زەيى 儿槽的上子刀③(皮袄، 褥子، 靴筒، 沙发的)套④ 边组، 沿条儿线

زەي رەندە 刨槽

زەيپانە 〔静〕 女性化: ~ يىگىت 女性化的小伙子

زەيپانىلىك «زەيپانە» 的名词形式: ~ قىلماق 做女人之态، 像女人一样扭怩作态

زەيتاب 〔静〕<方> 制弦匠

زەيتۇن 〔静〕<植> 橄榄: ~ دەرىخى 橄榄树

زەيتۇن تاش <矿> 橄榄石

زەيتۇن توپ <体> 橄榄球

زەيتۇن رەڭ 海蓝色

زەيتۇن رەڭ جىنس <地> 橄榄岩، 角砾云母

زەيكەش 〔静〕 ①潮湿的، 返潮的: يەر ~ 潮湿的土地②排碱沟: ~ چاپماق 挖排碱沟

زەيكەش سىستېمىسى <水> 排水系统

زەيكەشلىك 〔静〕 ①挖排碱沟的地②泛潮的地

زەيلەتمەك «زەيلىمەك» 的使动态

زەيلەشتۈرمەك «زەيلەشمەك» 的使动态

زەيلەشمەك 〔动〕 返潮: مىلتىق دورىسى زەيلىشىپ قاپتۇ. 火药返潮了。

زەيلىك 〔静〕 ①潮湿的، 返潮的: يەر ~ 潮湿的地方②潮湿处، 潮湿的地方: ئۆينى زەيلىكتىن يىراقراق يەرگە سالماق 在离潮湿处较远的地方建房③排碱渠

زەيلىمەك = زەيلەشمەك

زەيىنەپ 〔静〕 再乃甫(传说中与杜鹃相恋的一种神鸟): كاككۇك بىلەن زەينەپتەك 一对鸳鸯象

زو 〔静〕<宗> 进食(斋月黎明前): زوغا قوپماق 起床进食 / ~ ۋاقتى 进食的时候

زوتالماق 〔动〕<方> ①糟蹋، 糟践②蹂躏

زور 〔静〕 ①大، 巨大، 重大: ~ تاغ 大山 / ~ قوشۇن 大军 / ~ ئىنقىلاب 大革命 / ~ تىرىشچانلىق كۆرسەتمەك 付出巨大努力 / ~ تۆھپە قوشماق 作出重大贡献 / ~ ئۈمىد كۆتمەك 抱很大的希望②逼迫، 强迫: بۇ يەرگە ئۇنىڭ زورى بىلەن كەلدىم. 是他逼我到这儿来的。

زور بەرمەك 使劲: قېنى يىگىتلەر، يەنە بىر قېتىم زور بېرىپ كۆتۈرەيلى. 来吧، 小伙子们، 咱们再使劲举一次。

زور پوتېنسىئال <物> 巨势

زور چىقماق 得胜، 获胜

زور قىلماق 强迫، 迫使: سەمەت ئايىمخاننى زور قىلىپ

سۆزلەتتى . 。话说罕姆依阿迫强提麦赛

زور كەلمەك 强: ئۇ ھەقىقەتەن مەندىن زور كەلدى . 他实在比我强。

زوراۋان 〔静〕①强暴的、残暴的: ~ پادشاھ / 暴君 / ~ كۈچ ②暴力 ③暴虐者、暴徒、独夫: ~ ئادەم 暴戾的人

زوراۋانلىق 〔静〕暴力、暴行、暴政、虐政: ~ قىلماق 使用暴力 / تاجاۋۇزچىلارنىڭ زوراۋانلىقى 侵略者的暴行 / ~ يۈرگۈزمەك 推行暴政

زوراۋانلىق تەشكىلاتى 〈法〉 暴力组织

زورايتماق «زورايماق» 的使动态: قوشۇن ~ 壮大队伍 / ۋەقەنى ~ 扩大事态

زورايتىشماق «زورايتماق» 的共同态

زورايتىلماق «زورايتماق» 的被动态

زورايماق 〔动〕①长大、增大、壮大、扩大: ئۆسۈپ زورايغان سۆۋادان تېرەكلەر 长大了的白杨树 / ھورمۇن نىسبىتى زورايماق 荷尔蒙比例增大 / قوشۇن ~ 队伍壮大 / ۋەقە ~ 事态扩大 ②增强、强大: غەلىبىگە بولغان ئىشەنچىمىز بارغانچە زورايماقتا . 我们对胜利的信心愈加增强了。
بىزنىڭ كۈچىمىز زورايدى . 我们的力量强大了。

زوردىن - زورغا 〔静〕逼着、迫使、硬让: ئۇ مېنى ~ ئىقرار قىلدۇردى . 他硬让我承认。

زورغا 〔静〕勉强: ~ ئىشلىمەك 勉强干 / ماشىنىنى ~ توختاتماق 硬让汽车停下 / ~ كۈلۈمسىرىمەك 勉强做出笑脸

زورلاتماق «زورلىماق» 的使动态

زورلاشماق «زورلىماق» 的共同态

زورلانماق «زورلىماق» 的被动态

زورلۇق ① «زور» 的名词形式: ئۇ قوشقان تۆھپىسىنىڭ زورلۇقى بىلەن ئالاھىدە شۆھرەت قازانغانىدى . 他以贡献之大赢得了特别的荣誉。②暴力: ~ ۋاستىسى 暴力手段、强制手段 / ئاۋۋال ئىززەت ، ئاندىن ~ . 〈谚〉先礼后兵。③强迫、逼迫: ~ بىلەن ئىگىلىمەك 强占 / ~ بىلەن ماقۇللاتماق 强行通过 / مال - مۈلۈكنى ~ بىلەن تارتىۋالماق 强夺财物、强取豪夺

زورلۇق قىلماق ①横行霸道、逼迫、强迫: زورلۇق قىلالايمەن دەپ ئويلىما . 你休想横行霸道。②施暴、强暴: ئۇ قىزغا زورلۇق قىلىشقا ئۇرۇندى . 他企图对姑娘施暴。

زورلۇق كۈچ 暴力

زورلۇق نەزەرىيىسى 暴力论

زورلۇق ئىشلەتمەك = زورلۇق قىلماق

زورلۇق ئىنقىلابى 暴力革命

زورلۇق - زومبۇلۇق 〔静〕暴行、暴虐: ~ قىلماق 横行霸道、专横跋扈

زورلىماق 〔动〕逼迫、迫强、强制、硬让: ئۇلارنى ئەمگەك قىلىشقا ~ 强迫他们劳动 / تاماققا ~ 硬让吃饭 / خەقنى ماقۇل بولۇشقا ~ 强要人答应 / ئۇ بارمىسا بوپتۇ ، ئۇنى زورلىمايلى . 他不去就算、不要勉强他。

زورۇقتۇرماق «زورۇقماق» 的使动态

زورمۇزور 〔静〕勉强、被迫、硬: ~ كۈلمەك 强作笑 / ~ ياتلىق قىلماق 被迫出嫁 / ئۇ ~ بىزنى ئاشخانىغا باشلاپ كىردى . 他硬把我们领进饭馆。

زورمۇزور مۇلازىمەت 强行服务

زورۇقماق 〔动〕①用力、使劲: زورۇقۇپ يۆتەلمەك 使劲咳嗽 / زورۇقۇپ قىسلىماق ②使劲挤(伤势等)加重: ياغرىسى ~ 马累 ③伤势加重、累坏: ئات زورۇقۇپ كېتىپتۇ . 马累坏了。ساندۇق بەك ئېغىر ، كۆتۈرمە ، زورۇقۇپ قالىسەن . 箱子太重、你别扛、会把你努着(累坏)的。

زورۇقۇشماق «زورۇقماق» 的共同态

زورىئاك 〔静〕〈天〉黄道带

زوق 〔静〕兴致、兴趣、情趣: مۇزىكىنى ~ بىلەن ئاڭلىماق 兴致勃勃地听音乐 / ئىككىيلەننىڭ بىر - بىرىگە زوقى بار . 二人情趣相投。

زوقى كەتمەك 失去兴趣、兴致索然: ئۇنىڭ ئولتۇرۇشتىن زوقى كەتتى . 他对聚会失去了兴趣。

زوقى كەلمەك ①产生兴趣、感兴趣 ②喜欢: بۇ بالىغا زوقۇم كېلىۋاتىدۇ . 我喜欢起这个孩子了。

زوقىنى تارتماق 引起兴趣、吊胃口: ھېكايە ئۇنىڭ زوقىنى تارتتى . 故事引起了他的兴趣。

زوق - شوق 〔静〕兴致勃勃、趣味盎然: ~ بىلەن سۆزلىمەك 兴致勃勃地说

زوقلاندۇرماق «زوقلانماق» 的使动态: ئۇنىڭ سۆزلىرى كىشىنى زوقلاندۇردى . 他的话娓娓动听。

زوقلانماق 〔动〕兴致勃勃、津津有味、感兴趣、欣赏: زوقلىنىپ سۆزلىمەك 兴致勃勃地说 / بالىلار ھېكايىنى زوقلىنىپ ئاڭلىماقتا . 孩子们在津津有味地听故事。ناخشىغا ~ 对歌曲感兴趣 / ئۇ يول چېتىدىكى گۈلزارلىقلارغا زوقلىنىپ كېلىۋاتاتتى . 他欣赏着路边的花草。

زوقلىنارلىق 〔静〕引人入胜的、令人感兴趣的: ~ ھېكايە 引人入胜的故事

زوقلىنىشماق «زوقلانماق» 的共同态

زوقمەن 〔静〕 的趣兴感، 的好爱، 的欢喜: كىتاب ئوقۇشقا ~ 人的趣兴感书读对 / مۇز تېيىلىشقا ~ بالا 好爱 子孩的冰滑 / ساز چېلىشقا ~ يىگىت 小的器乐弹欢喜 子伙

زوقمەنلىك «زوقمەن» 的名词形式: ئۇ مۇزىكىنى ~ بىلەن ئاڭلىماقتا. 他兴致勃勃地听音乐。

زوقۇلدىماق 〔动〕 (痛)跳، (痛)地跳一跳一، 搏动: (痛): ئىككى چېكەم زوقۇلداپ ئاغرىغاندەك قىلدى. 我的两 鬓一跳一跳地痛。

زوڭ 〔模〕 坐的一种姿势

زوڭ ئولتۇرماق ①蹲: ئۇ زوڭ ئولتۇرۇپ قالدى. 他摔 (压، 砸)蹲下了。 ئۇ ئىككى قولى بىلەن يۈزىنى تۇتقىنىچە زوڭ ئولتۇرۇپ يىغلاپ كەتتى. 他双手捂着脸蹲着哭了起 来。②<转> 亏: ئۇ بۇ قېتىمقى سودىدا زوڭ ئولتۇرۇپ قاپتۇ. 这笔生意他可亏惨了。

زوڭزايتماق «زوڭزايماق» 的使动态

زوڭزايماق 〔动〕 蹲: ئۇ بېشىنى ئالىقانلىرى ئارىسىغا ئېلىپ جا- يىدا لاسسىدە زوڭزايدى. 他捧着头一下子就地蹲了下去。

زوڭزىيىشماق «زوڭزايماق» 的共同态

زولقا 〔静〕<植> 紫苏، 香苏، 白苏

زولۇق 〔静〕 (斋月黎明前吃的)斋饭: ~ يېمەك 吃斋饭

زومچاق 〔模〕<方> 堆، 一堆一堆

زومچايماق 〔动〕<方> 聚集، 堆集: ئۈپۈقتا تاغدەك زوم- چايغان قارا بۇلۇتلار 地平线上聚集的滚滚乌云

زومىگەر 〔静〕 ①恶霸②寡头: پۇل زومىگەرى 金融寡头

زومىگەرلىك 〔静〕 霸道، 霸权主义: زومىگەرلىككە قارشى تۇرماق 反对霸权主义 / ئىستىلى ~ 霸道作风

زومىگەرلىك قىلماق 称霸

زونا 〔静〕<地> 地带: ئۆسۈملۈكلەر زونىسى 植物带

زونالىق 见下

زونالىق ئايلانما ئېقىم <气> 纬向环流

زونالىق ھاۋا ئېقىمى <气> 纬向气流

زوئوخىمىيە 〔静〕 动物化学

زوئولوگىيە 〔静〕 动物学

زوۋۇلا 〔静〕 ①剂子: مانتىنىڭ زوۋۇلىسى 包子剂子 / جۇ- ۋاۋىنىڭ زوۋۇلىسى 饺子剂子②<转> 福分، 福气

زوۋۇلا تۇتماق 做剂子

زوۋۇلا قىلماق 做剂子: خېمىرنى ~ 把面团做成剂 子

زوۋۇلىسى چوڭ <成> 福分大

زوپا 〔静〕<植> 神香草

زورانبات 〔静〕<植> 莪术

زوغوي 〔静〕 惹是生非的، 造谣生事的: ~ ئادەم 无事生 非的人

زوغويلۇق 〔静〕 造谣生事: ~ قىلماق 造谣生事

زۇكام 〔静〕<医> 感冒، 伤风

زۇكام بولماق 感冒، 伤风

زۇكام تەگمەك = زۇكام بولماق

زۇكام شەربىتى <药> 感冒糖浆

زۇكاملىماق 〔动〕<医> 感冒: ئۇ زۇكاملاپ قالدى. 他感 冒了。

زۇڭتۇڭ 〔静〕 总统: ~ مەھكىمىسى 总统府

زۇڭتۇڭلۇق 〔静〕 总统之职

زۇڭتۇڭلۇق تۈزۈم 总统制

زۇڭلى 〔静〕 总理

زۇڭلىلىق 〔静〕 总理之职

زۇلال 〔静〕 清澈的: ~ ئاسمان 清澈的天空 / ~ سۇ 清 澈的水

زۇلپ 〔静〕 (妇女的)鬓发

زۇلپكەش 〔静〕 替人梳头者

زۇلپۇڭ 〔静〕<方> 马蜂

زۇلپىقار (زۇلپىقارى) 〔静〕 传说中圣人阿里所用的宝 剑، 现泛指宝剑، 利刃

زۇلمەت 〔静〕 黑暗: ~ كېچە 黑夜

زۇلمەت باسماق 黑暗笼罩

زۇلمەت قاپلىماق = زۇلمەت باسماق

زۇلمەتلىك 〔静〕 黑暗的، 暗无天日的: ~ تۈن 黑 夜 / ~ كوناجەمئىيەت 暗无天日的旧社会

زۇلۇم (زۇلمى) 〔静〕 ①压迫: سىنىپىي ~ 阶级压迫 / ~ بار يەردە، قارشىلىق بار. 有压迫的地方就有反抗。 ②<转> 折磨، 受罪: كۆندەشلىك زۇلمى 醋意的折 磨 / بىز تېخى يېرىم يولغا كەلمىدۇق، نېمە ~ بۇ. 路还 没有走一半呢، 这简直是受罪!

زۇلۇم تارتماق = زۇلۇم چەكمەك

زۇلۇم چەكمەك 受压迫، 受苦، 受苦受难: زۇلۇم چەككەن كەمبەغەل پۇقرالار 受苦受难的穷人

زۇلۇم سالماق = زۇلۇم قىلماق

زۇلۇم قىلماق 压迫

زۇمرەت 〔静〕 祖母绿، 绿宝石

زۇمرەتگۈل <植> 翠菊

زۇننار (زۇننارى) 〔静〕①(装饰用的)腰带 ②<转>项链: بوينىغا ئاسقان زۇننارنىڭ ياقۇت كۆزى ۋالىلدىماقتا. 脖子上挂着项链，项链上镶的宝石闪闪发光。

زۇۋان (زۇۋانى) 〔静〕话: ئۇنىڭ زۇۋانىنى چۈشىنىمەن. 我懂他的话。 مەمەتتىن بىرەر زۇۋانمۇ چىقمىدى. 麦麦提一声不吭。

زۇۋان چىقارماق 吭声，出声: زۇۋان چىقارماي ئولتۇرماق 一声不吭地坐着

زۇۋاندىن قالماق 说不出话: بىر جۈپ قول ئۇنىڭ گېلىدىن بوغۇۋالغاندەك زۇۋاندىن قالدى. 好像有一双手掐住嗓子一样，他说不出话来。

زۇۋانغا كەلمەك 开口，开腔: كۆپچىلىك سۆزلىگۈچە، ئۇ ئالدى بىلەن زۇۋانغا كەلدى. 大家都还没有说话，他先开了腔。

زۇۋان سۈرمەك 吭气，做声，搭腔: ئۇ زۇۋان سۈرۈشكە پېتىنالمىدى. 他没敢作声。 ئۇ زۇۋان سۈرمىدى. 他没有作声。 ئۇ شۇنچە ۋالاقلىسىمۇ، ھېچكىم زۇۋان سۈرمىدى. 尽管他唠叨了半天，也没有人搭腔。

زۇۋان كىرمەك 开言，说话: بوۋاقتا تۇيۇقسىز زۇۋان كىرىپتۇ. 婴儿突然说起话来。

زۇۋانى تۇتۇلماق ①说不出话: ئۇنىڭ ئۈچ كۈن زۇۋانى تۇتۇلۇپ قالدى. 他三天说不出话了。②<转>哑口无言: ئۇنىڭ زۇۋانى تۇتۇلۇپ قالدى. 他哑口无言了。

زۇۋانىنى دارغا تارتماق <成>挨整: زۇۋانىڭ دارغا تارتىلغاندىن كېيىن، ئاندىن نوچىلىقىڭنى كۆرىمىز. 挨整之后我们再看你有多能。

زۇۋانى ئۆچمەك 不再言语，不再吭气，哑口无言

زۇۋانى ئېچىگە چۈشمەك 张口结舌，哑口无言

زۇۋانداراز 〔静〕健谈的，伶牙俐齿的，口若悬河的

زۇۋاندارازلىق «زۇۋانداراز» 的名词形式: مېھمانلار ئۇنىڭ زۇۋاندارازلىقىدىن ھەيران قالدى. 他讲起话来口若悬河，使客人们大吃一惊；客人们为他的伶牙俐齿而吃惊。

زۇۋانسىز 〔静〕无言的，不言语的

زۇۋانسىزلىق «زۇۋانسىز» 的名词形式

زۆرۈر 〔静〕必要的，必须: ~ تەدبىر 必要的措施 / ~ تېپىلغاندا 必要时 / سىنىڭ شۇنداق قىلىشىڭ ناھايىتى ~. 你这么做是非常必要的。 نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش ~. 理论必须联系实际。

زۆرۈر ئەمگەك <经>必要劳动

زۆرۈر بولماق 必要: زۆرۈر بولغان جايلار 必要的地方

زۆرۈر تاپماق 认为有必要: ئىدارە باشلىقى بەزى مەسىلىلەرنى جىددىي كۆرستىپ ئۆتۈشنى زۆرۈر تاپتى. 局长认为有必要把一些问题严肃地指出来。

زۆرۈر دەرس 必修课

زۆرۈر شەرت <逻>必要条件

زۆرۈر مەھسۇلات <经>必要产品

زۆرۈر ۋە يېتەرلىك شەرت <逻>充分又必要的条件

زۆرۈرلۈك ①«زۆرۈر» 的名词形式 ②必要性: ئىشنىڭ زۆرۈرلۈكىدىن كېلەلمىدىم. 由于事情紧要，我未能前来。 ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىشنىڭ زۆرۈرلۈكى 粮食统购的必要性

زۆرۈرىيەت 〔静〕必要性，必然性: ئۇنچىلىك زۆرۈرىيىتى بارمۇ؟ 有那个必要吗？

زۆرۈرىيەت ئالىمى <哲>必然王国

زۇلۇك 〔静〕<动>医蛭；水蛭；蚂蟥

زۇلۇك قويۇش <医>蛭吸疗法

زىبتا 见下

زىبتا پوتېنسىئال <物>动电位

زىبدە 〔静〕①伤痕，创伤: ~ قوغۇن 有伤的甜瓜 / زىبدىسى يوق ئالما 没伤疤的苹果 ②<转>创伤: يۈرەككە چۈشكەن ~ 心灵的创伤

زىبدە بولماق ①有伤痕，碰伤: سېۋەتتىكى ئالمىلارنىڭ ھەممىسى زىبدە بولۇپ كېتىپتۇ. 筐子里的苹果都碰伤了。②受到创伤: زىبدە بولغان يۈرەك 受到创伤的心灵

زىبدە قىلماق 使受伤，使受创伤: بۇرۇن شىللىق پەردىسىنى ~ 使鼻黏膜受伤 / يۈرىكىنى ~ 使心灵受创伤

زىبدەكىمەك 〔动〕<方>厌烦

زىبدىلەندۈرمەك «زىبدىلەنمەك» 的使动态

زىبدىلەنمەك «زىبدىلىمەك» 的被动态

زىبدىلىمەك 〔动〕弄伤

زىبەك 〔静〕伶俐，机灵: ~ بالا 伶俐的孩子 / نادان گۈلگە يۈگۈرەيدۇ، ~ مېۋىگە. <诗>笨人忙采花，机灵人忙摘果。

زىبەكلەشتۈرمەك «زىبەكلەشمەك» 的使动态

زىبەكلەشمەك 〔动〕变伶俐，变机灵: ئۇ چوڭ بولغانسېرى زىبەكلىشىپ كېتىپتۇ. 他越长大变得越机灵。

زىبەكلىك «زىبەك» 的名词形式: ئالماقلىق ~، بەرمەكلىك نادانلىق. <谚>索取是机灵，给予是愚蠢。

زېرىكەرلىك 〔静〕令人厌烦的，使人厌倦的：~ ئىش 使人厌倦的事

زېرىكتۈرمەك «زېرىكمەك» 的使动态：خوتۇننى زېرىكتۈرەي دېسەڭ، ھۆل ئوتۇن ئېلىپ بەر. <谚> 要让妻子烦，让她烧湿柴。

زېرىككەك 〔静〕爱寂寞的，爱烦闷的，厌烦的：~ ئادەم 爱烦闷的人 / ~ بولماق، تېرىككەك بولماق، كۆڭۈلچەك بولماق، ئېرىنچەك بولماق. 勿厌烦，勿急躁，勿心软，勿懒惰。

زېرىككەكلىك 〔静〕易烦躁的脾气

زېرىكمەك 〔动〕厌烦，倦厌，腻烦：زېرىكمەي ئۆگەنمەك 学而不厌 / كىنو كۆرۈۋېرىپ زېرىكتىم. 我看电影看腻烦了。 مۇنداق تاماقتىن زېرىكمەيمەن، 这种饭我吃不厌。 ئۇ زېرىكمەستىن ئۇزغۇن نەقىل كەلتۈردى. 他不厌其详地作了许多引证。

زېرىكمەي - تېرىكمەي 〔静〕不烦不躁

زېرىكىشلىك 〔静〕烦闷的，讨厌的：رەيھان ئۈچۈن ۋارىسجان ~ بىر ئادەم بولۇپ قالدى. 瓦日斯江对于热依罕来说已经成了一个讨厌的人。

زېرىكىشمەك «زېرىكمەك» 的共同态：زېرىكىشىپ ئولتۇرۇشقان ئەدەبىياتچىلار ئۇنىڭ كەلگەنلىكى ئېلان قىلىنىشى بىلەن جانلىنىپ كەتتى. 坐烦了的文学工作者们一听说他来了，马上活跃起来。

زېلكوۋا 〔静〕<植>大叶榉

زېمان 〔静〕塞曼(荷兰物理学家)

زېمان ئېففېكتى <物>塞曼效应

زېمىن 〔静〕①领土；疆土，疆域：~ پۈتۈنلۈكىنى قوغداش 保卫领土完整 / ~ كېڭەيتمىچىلىكى 扩张领土，②土地，大地：كۈن زېمىننى يورۇتار، بىلىم زېھىننى. <谚> 太阳照亮大地，知识照亮心扉。③<转>条件，余地：ئالدىنقىلار بىزگە ~ ھازىرلاپ بەردى. 前人为我们准备好了条件。 ئۇنىڭغا ئوبدان ئويلاپ كۆرۈشكە ~ قالدۇرۇش كېرەك. 给他充分考虑的余地。

زېمىن باشقۇرۇش ھوقۇقى 领土管辖权

زېمىن سىرتى پاناھلىقى <法>域外庇护

زېمىن سىرتى ھوقۇقى <法>治外法权

زېمىن ئىقتىسادشۇناسلىقى <经>国土经济学

زېمىندار 〔静〕土地占有者，地主

زېمىندارلىق 〔静〕土地占有主义

زېمىندارلىق تۈزۈمى <经>土地占有制

زېنىت 见下

زېنىت پىلىموت <军>高射机枪

زېنىت توپ <军>高射炮

زېنىت توپچى <军>高射炮手

زېنىت تېلېسكوپى <天>天顶仪

زېھنىي 〔静〕智慧：~ قابىلىيەت 智力，智能

زېھىن (زېھنى) 〔静〕智力：زېھنى ئاجىز 弱智 / زېھنى ئۆتكۈر 思维敏捷，思想敏锐 / پۈتۈن ~ بىلەن ئۆگەنمەك 聚精会神地学习，全神贯注地学习 / زېھنىنى چېچىۋەتكەن ئادەمنىڭ ئىشى ۋۇجۇدقا چىقمايدۇ. 精力分散的人办不成事；喻同"一心不能二用"。

زېھىن چېچىلماق 精力分散，精神不集中

زېھنىگە ئالماق 记起，想到

زېھنىگە سالماق 提醒：بىر ئىشنى زېھنىڭگە سېلىپ قوياي. 我给你提醒一件事。

زېھنىنى يىغماق 聚精会神

زېھنى ئوچۇق 聪明，睿智：ئۇ ~ ئادەم. 他是一位睿智的人。

زېھىن سىناش 知识竞赛

زېھىن قويماق 用心，专心：زېھىن قويۇپ ئۆگەنمەك 用心学习 / پۈتۈن زېھنىنى قويماق 专心致志

زېھىنلىك 〔静〕颖悟的，聪颖的，伶俐的：~ بالا 伶俐的孩子

زېبا (زېباسى) 〔静〕①苗条的：بويى ~ 身材苗条 ②美人，美女

زېبالىق «زېبا» 的名词形式：خەبەرداربىڭ بولمىسا، زېبالىقىڭ نە كېرەك. <谚> 如无人光顾你，长得美又有何用。

زېبرەگۈل 〔静〕<植>吊竹梅

زېپ - زېپ 〔模〕<方>好动的：~ بالا 好动的孩子

زېبرە 〔静〕<植>卷柏，还魂草

زېبۇ - زىننەت 〔静〕首饰

زېبىز 〔静〕<方>坚决，绝对：بۇ بالا بىر ئىشقا بۇيرۇسا، زېبىز ئۇنىمايدۇ. 你叫这个孩子干点儿事，他绝对不肯。

زېبىلدىماق 〔动〕<方>好动，坐不住

زىت 〔静〕矛盾的，抵触的，对立的，相悖的：بىر - بىرىگە ~ پىكىر 互相矛盾的意见 / ~ كەيپىيات 抵触情绪 / ئۆزىگە ئۆزى ~ 自相矛盾 / ئارزۇ - ئۈمىدكە ~ 与愿望相悖

زىت بولماق 矛盾，对立，抵触：بىر - بىرىگە ~ 互

زىت بولغان پىكىر 对立的意见 / 相矛盾，相互对立

زىت كەلمەك 相悖，抵触，对立: ئۇلارنىڭ قارىشى مېنىڭ پىكرىمگە زىت كېلىپ قالدى. 他们的看法和我的意见是对立的。

زىت مۇناسىۋەت <逻> 矛盾关系

زىت ئۇقۇم <逻> 矛盾概念

زىتىغا تەگمەك 惹怒，惹恼: مەن ئۇنىڭ زىتىغا تەگدىم. 我惹怒了他。

زىتلاشتۇرماق «زىتلاشماق» 的使动态

زىتلاشماق 〔动〕 ①作对，对立，闹矛盾: ئۇ مەن بىلەن زىتلىشىپ قالدى. 他和我闹矛盾。②作对: سەن ئۇنىڭ بىلەن زىتلاشما. 你不要和他作对。

زىتلىق «زىت» 的名词形式: ~ قىلماق 闹对立，闹矛盾，作对

زىتمان 〔静〕 对头

زىتمانلىق 〔静〕 对立

زىتمانلىق قىلماق 闹对立，闹矛盾，作对

زىچ 〔静〕 密，密密丛丛，密密匝匝，紧密，密切，紧凑: ~ مۇناسىۋەت 密切的关系 / ~ ئىتتىپاقلاشماق 紧密团结 / ~ ئولتۇرۇڭلار. 请你们坐紧凑点。 ~ تېرىماق 密植 / ~ ئۆسكەن تېرەكلىك 密密丛丛的杨树林 / ئاھالە ~ ئولتۇراقلاشماق 人口密集

زىچ كەلمەك 满满当当: جابدۇقلار ئۆيگە زىچ كەلدى. 家具把屋子里摆得满满当当的。

زىچچىدە 〔静〕 密密层层，密密匝匝，满满当当，满满登登: ئەتراپى دەرەخلەر بىلەن ~ ئورالغان ئۆيلەر 周围被树木围得密密匝匝的屋子 / ئۆيدە ئادەملەر ~ ئولتۇرىدۇ. 屋里人坐得满满当当的。

زىچلاشتۇرماق «زىچلاشماق» 的使动态

زىچلاشتۇرۇشماق «زىچلاشتۇرماق» 的共同态

زىچلاشتۇرۇلماق «زىچلاشتۇرماق» 的被动态

زىچلاشما 见下

زىچلاشما بەلۋاغ <地> 致密带

زىچلاشماق 〔动〕 稠密，密切，紧密: ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى زىچلىشىپ كەتتى. 他们的关系密切起来了。

زىچلىق «زىچ» 的名词形式: ئاھالىنىڭ زىچلىقى 人口密度

زىچلىق ماترىسساسى <物> 密宽矩阵

زىچلىق ئۆلچىگۈچ <石> 密度计

زىخ 〔静〕 烤肉扦子: كاۋاپمۇ كۆيمىسۇن، زىخمۇ كۆيمىسۇن. <谚> 肉不要烤糊，扦子也别烧坏；意为两全其美。 گەپ ۋاقتىدا ياخشى، كاۋاپ زىخىدا. <谚> 话要及时讲，肉要扦上烧。

زىخ كاۋىپى 烤肉串，扦子烤肉

زىخى توشماق 来日无多，寿数将尽

زىخچە 〔静〕 (旧式木轮车车轴上防磨的)铁条

زىخچە ئالتۇن 金条

زىخلانماق «زىخلىماق» 的被动态

زىخلىق 〔静〕 ①有扦子的，用扦子的 ②做扦子用的: ئون ~ سىم. 做十个扦子的铁丝

زىخلىماق 〔动〕 ①(用烤肉扦子)串上 ②(赶牲口时用)戳(东西): ئېشەكنى ~ 戳毛驴 ③<转> 催: ئۇلارنى زىخلاپ تۇرمىساڭلار بولمايدۇ. 你们不催他们不行。

زىددىيەت 〔静〕 矛盾: خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا ھەل قىلماق 正确处理人民内部矛盾 خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل ~ 两类不同性质的矛盾

زىددىيەت قانۇنى <哲> 矛盾规律

زىددىيەتنىڭ ئالاھىدىلىكى <哲> 矛盾的特殊性

زىددىيەتنىڭ بىر پۈتۈنلۈكى <哲> 矛盾统一体

زىددىيەتنىڭ بىرلىكى قانۇنىيىتى <哲> 矛盾统一规律

زىددىيەتنىڭ ئومۇمىيلىقى <哲> 矛盾的普遍性

زىددىيەتسىز 〔静〕 无矛盾的

زىددىيەتلىك 〔静〕 矛盾的: ~ روھىي ھالەت 矛盾的心情

زىدپەس 〔静〕 下贱的，下流的，卑鄙的

زىر[1] 〔模〕 抖

زىر قىلماق 发抖，哆嗦: ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى زىر قىلىپ كەتتى. 他浑身发抖。

زىر[2] 〔静〕 阿拉伯文表示元音的符号

زىرائەت 〔静〕 庄稼，农作物: كۈزلۈك ~ 秋季作物 / ئىقتىسادىي ~ 经济作物 / يازلىق ~ 夏季作物

زىرائەت سۇغۇرتىسى <经> 农作物保险

زىرائەت فىزىئولوگىيىسى <农> 作物生理学

زىرائەت مورفولوگىيىسى <农> 作物形态学

زىرائەت مېتېئورولوگىيىسى <农> 作物气象学

زىرائەت ئىرسىيەتشۇناسلىقى <农> 作物遗传学

زىرائەتشۇناس 〔静〕 作物学家

زىرائەتشۇناسلىق 〔静〕 作物学

زىراپە <动>〔静〕 长颈鹿

زىراۋەندە <植>〔静〕 马兜铃

زىره¹ 〔静〕<植>安息茴香，孜然

زىره² 〔静〕耳坠

زىررىدە 〔静〕刺痛的感觉

زىر - زەۋەر 〔静〕①阿拉伯语中表示元音符号②<转>一五一十: زىر - زەۋرىگىچە سۆزلەپ بەرمەك 一五一十地说 / زىر - زەۋرىگىچە سوراۋشتۇرماق 刨根问底

زىر - زىر 〔模〕刺(痛)

زىرىپ 〔静〕①<方>聪明，伶俐②针线活儿

زىرىپچى 〔静〕<方>做针线活的人

زىرىپچىلىق 〔静〕<方>针线活儿

زىرىق 〔静〕<植>黑果小蘖

زىرىقلىق 〔静〕小蘖林

زىرىلداتماق «زىرىلدىماق» 的使动态

زىرىلدىماق 〔动〕发抖，哆嗦，瑟瑟发抖: بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ بەدىنى زىرىلداپ كەتتى. 听到这话他浑身哆嗦起来。

زىرىلىك 〔静〕①安息茴香的②放孜然的: ~ پولۇ 放孜然的抓饭

زىغزىق 〔静〕①(皮袄、褥子、靴筒、沙发等套的)绲边，沿条儿②皮脸儿③<转>油水④<转>碴儿，刺儿

زىغزىق چىقارماق ①绲边②找碴儿，挑刺儿: ئۇنىڭ سۆزىدىن زىغزىق چىقارما. 你不要从他的话中找碴儿。③捞油水

زىغزىقلىق 〔静〕①带绲条儿的，有绲条儿的: ~ كۆرپە 褥子 / ~ يېكەنداز 带绲边的长褥子②做绲边的: ~ رەخت 做绲边的布

زىغىر 〔静〕胡麻，亚麻: ~ مېيى 胡麻油 / ~ پاخلى 胡麻杆

زىغىر رەڭ 栗色，酱色

زىغىرچى 〔静〕爱较真的人，爱追根究底的人

زىغىرلاتماق «زىغىرلىماق» 的使动态

زىغىرلاشماق «زىغىرلىماق» 的共同态

زىغىرلانماق «زىغىرلىماق» 的被动态

زىغىرلىق 〔静〕①胡麻地②种胡麻的: ~ ئېتىز 胡麻地

زىغىرلىماق 〔动〕刨根问底，纠缠(小事): زىغىرلاپ سورىماق 刨根问底，追根究底 / ئىلگىرىكى مەسىلىلەرنى بەك زىغىرلاپ كەتمەي، چوڭ - چوڭ تەرەپتىن ھەل قىلىشىمىز لازىم. 过去的问题不要过分纠缠，要从大的方面去解决。

زىق 〔静〕紧，紧迫，紧凑: ~ ۋاقتى 时间紧 / پائالىيەت ~ ئورۇنلاشتۇرۇلغان 活动安排得很紧凑

زىققە 〔静〕<医>支气管哮喘

زىققىئوتى 〔静〕<植>蕁菜

زىقلىق «زىق» 的名词形式: ۋاقتىنىڭ زىقلىقىدىن سىزنىڭكىگە بارالمىدىم. 由于时间紧，没能到你那儿去。

زىكىر (زىكرى) 〔静〕<宗>①赞颂，赞念(真主): ھالغا بېقىپ ~، داپقا بېقىپ سەنەم. <谚>看情况赞颂，听鼓点起舞；喻同"审时度势，量力而行"。②齐克尔(伊斯兰教苏菲派赞颂安拉的宗教祷词和功修仪式，往往伴以音乐和舞蹈)

زىكىر قىلماق 怀念，记载，提及，赞念，赞颂: ئۇ ئۆز كىتابىدا بۇ ۋەقەنى زىكىر قىلغان. 他在自己的书中记载了这一件事。 يۇقىرىدا زىكىر قىلىنغان ھېلىقى مەسىلە 上面提到的那个问题

زىكىر - تەلقىن 〔静〕训诫

زىكىر - سۆھبەت 〔静〕座谈

زىكىر - سۆلۈك 〔静〕布道

زىگوتا 〔静〕<生>合子

زىڭ 〔模〕刺(痛)，针扎般的(痛): ئۇنىڭ بېشى ~ قىلىپ ئاغرىشقا باشلىدى. 他的头针扎般地痛起来了。

زىڭ - زىڭ 〔模〕刺(痛)

زىڭگىدە 〔静〕噌地(因动作过猛，使一部分筋肉受伤而疼痛): ئوڭ پۇتۇم ~ قىلىپ قالدى. 我右脚噌地疼地来。

زىڭگىلى 〔静〕累坏，累垮

زىڭگىلى قىلماق 把…累坏: ئۇ مېنى ھەرىكەت قىلىشقا مەجبۇرلاپ زىڭگىلى قىلىپ قويدى. 他逼着我活动，把我累坏了。

زىڭگىلداتماق «زىڭگىلدىماق» 的使动态: دادامنىڭ ئېچىنىشلىق داد - پەريادى مېڭەمنى زىڭگىلدىتىۋەتتى. 父亲那悲惨的哭叫声使我的脑袋噌噌作响。

زىڭگىلدىماق 〔动〕①刺(痛)，针扎似地(痛): ئۇنىڭ چېكىسى زىڭگىلداپ، بېشى قايغاندەك بولدى. 他的太阳穴针扎似地痛，头也有点儿晕。②噌噌响

زىل 〔静〕①尖，尖细清脆(声音高而细): ~ ئاۋاز 尖嗓子②细致: قېيۇم ئۇستا ~ ئىش قىلىدۇ. 柯尤木师傅的活儿做得细。③小心眼儿的；脆弱的: ~ ئادەم 细心的人 / ~ كۆڭۈل 感情脆弱④精密的

زىل تار <艺>(弹拨乐器的)子弦，高音弦

زىلتار (زىلتارى) 〔静〕 <艺> 孜勒塔尔(维吾尔族
弹拨乐器之一、有 35 根弦)

زىلتاش 〔静〕 优质白玉

زىلچا 〔静〕 毯地、毯丝、毯绒

زىلچا گىلەم 毯地、毯丝、毯绒

زىلزىلە 〔静〕 震动、震撼

زىلزىلە قوزغىماق 引起震动、引起轰动

زىلزىلىگە سالماق = زىلزىلىگە كەلتۈرمەك

زىلزىلىگە كەلتۈرمەك 撼震、动震: دۇنيانى ~ 震撼世界 / يەر ـ زېمىننى ~ 惊天动地

زىلزىلىگە كەلمەك 震动、轰动

زىللاشتۇرماق «زىللاشماق» 的使动态

زىللاشماق 〔动〕 ①变得小心眼儿 ②变脆弱

زىللىق 〔静〕 ①细、尖细 ②精细、细致 ③小心眼儿、脆弱 ④精密度: ئاۋازنىڭ زىللىقى 声音之细、声音之清脆

زىلۋا 〔静〕 苗条: بوي ~ 苗条的身材 / ~ كەلگەن قىز 苗条的姑娘

زىلۋاچۆپ 〔静〕 <植> 米努草

زىلۋالىق «زىلۋا» 的名词形式

زىمات 〔静〕 <药> 印度缬草根、细辛

زىماتى بەرەس <药> 驱白热斯酊

زىماتى كالىزىر <药> 长力孜然酊

زىممە 〔静〕 肩(对任务、责任等而言): بالىنى ئۆي ـ ئوچاقلىق قىلىپ قويۇش ئاتا ـ ئانىنىڭ زىممىسىدىكى بىر پەرز. 让孩子成家立业是父母肩上的职责。

زىممىگە ئالماق 承担、担负: ئۇ بۇ خىزمەتنى ئۆز زىممىسىگە ئالدى. 他主动承担了这项工作。 ئۇ پۈتۈن ئائىلە ئىشلىرىنى زىممىسىگە ئالدى. 她承担了全部家务。

زىممىگە چۈشمەك 落到肩上: ئىسلاھاتنىڭ مۇشكۇل ۋەزىپىسى ياشلارنىڭ زىممىسىگە چۈشتى. 改革的重任落在了青年们的肩上。 بۇ ئېغىر ۋەزىپە سىزنىڭ زىممىڭىزگە چۈشتى. 这重任落在你身上了。

زىموگېن 〔静〕 <生理> 酶原

زىمىستان 〔静〕 ①严寒、严冬、冬寒 ②严寒的、寒冷的: ~ كۆرمىگەن بۇلبۇل باھارنىڭ قەدرىنى بىلمەس. <谚> 没经过严冬的百灵鸟不知道春天的可贵。 ~ كۈنلەر 寒天 / ~ قىش 数九寒天、严冬

زىمىستانسىز 〔静〕 没有严寒的、没有严冬的

زىماتاك 〔静〕 芝麻糖

زىنا 〔静〕 淫乱、淫荡

زىنا قىلماق 奸淫

زىناخور 〔静〕 ①乱淫者 ②奸夫、淫妇

زىناخورلۇق 〔静〕 ①淫乱行为、淫荡 ②奸情

زىندان 〔静〕 地牢、土牢: زىندانغا تاشلىماق 关进牢 / زىنداندا ياتماق 坐牢 / زىندانغا چۈشمەك 入牢

زىندانبېگى 〔静〕 <史> 狱吏

زىندانچى 〔静〕 狱卒

زىننەت 〔静〕 装饰、摆设、点缀: بۇيۇم ~ 装饰品、点缀 / ئادەم زىننىتى كىيىم، ئات زىننىتى توقۇم. 摆设、品
<谚> 人靠衣装、马靠鞍鞯(指人靠衣服打扮、马靠鞍鞯装饰)。 ~ بۇيۇملىرى ساندۇقى 首饰匣

زىننەت دەرۋازىسى 牌楼

زىننەتسىز 〔静〕 未加装饰的: ~ ئۆي 未加装饰的房间

زىننەتلەتمەك «زىننەتلىمەك» 的使动态: شەھەرنى ~ 把城市装扮起来

زىننەتلەشمەك «زىننەتلىمەك» 的共同态

زىننەتلەنمەك «زىننەتلىمەك» 的被动态 بۇ ئۆي چىرايلىق زىننەتلەنگەندى. 这间屋子装饰得很漂亮。

زىننەتلىك 〔静〕 经过装饰的: ~ ئۆي 装饰过的房子

زىننەتلىمەك 〔动〕 装饰、修饰、点缀、布置、打扮: بايرام ئالدىدا ئۆينى ~ 节日前把房子装饰起来 / يىغىن مەيدانىنى ~ 布置会场 / بوياق بىلەن بويىغۇچە تېشىڭنى، ئىلىم بىلەن زىننەتلىگىن ئىچىڭنى. <谚> 与其装扮、不如用知识充实心灵。 ياتاقنى ~ 点缀卧室

زىنهار 〔静〕 绝对、千万、万万、丝毫、根本: بۇ گەپنى باشقىلارغا ~ ئېيتماڭ. 这话你千万别告诉别人。 مۇنداق ئىشنى ~ قىلماڭ. 这种事你万万不能干。 ئۇ ~ ئۇنىمىدى. 他根本不同意。 گېپىمىز ئۇنىڭغا ~ تەسىر قىلمىدى. 我们的话对他丝毫不起作用。

زىنىخ 〔静〕 酒窝儿: قىز كۈلگەندە مەڭزىگە ~ پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭ ھۆسىن ـ جامالىغا يېڭى گۈزەللىك قوشۇلغاندەك بولۇپ كەتتى. 姑娘笑时两颊露出酒窝、更增添了几分妩媚。

زىنىخلىق 〔静〕 带酒窝的、有酒窝的: ~ يۈز 有酒窝的脸

زىنىگۈل 〔静〕 <植> 百日草

زىياپەت 〔静〕 筵席、宴会: دۆلەت زىياپىتى 国宴 / زىياپەتكە بارماق 赴宴 / ~ بەرمەك 设宴 / ~ ئۆتكۈزمەك 举行宴会

زىياپەتخانا 〔静〕 宴会厅

زىيادە 〔静〕 多余、过量、过度、过分: ~ پۇل 多余的钱 / ~ سۆز 多余的话 / ~ ئىش 多余的事 / ھەددىدىن ~ خۇشاللانماق 格外高兴、过分高兴

زىيادە بولماق 增多、多余

زىيادە بېسىم ＜地＞ 超压

زىيادە تويۇنماق ＜化＞ 过饱和

زىيادە ساپلىق ＜化＞ 超纯度

زىيادە سەزگۈرلۈك ＜医＞ 过敏性: ~ شوك 过敏性休克

زىيادە سېزىم ＜医＞ 过敏

زىيادە قىلماق 增多: رەھمەت ئاتا، خۇدايىم ئۆزلىرىنى بالا - قازادىن ساقلاپ، ئۆمۈرلىرىنى ئۇزۇن، دۆلەتلىرىنى زىيادە قىلغاي. 谢谢大伯，愿真主保佑你避凶趋吉，长命百岁，财源茂盛。

زىيادە ئېرىش ＜化＞ 过熔

زىيادە ئىسسىقلىق ＜化＞ 过热

زىيادىلەشمەك 〔动〕 增多、增加

زىيادىلىك «زىيادە» 的名词形式: بەدەندە سەپرانىڭ زىيادىلىكى تۈپەيلىدىن ھارارەت پەيدا بولىدۇ. 因肝火盛体内产生虚热。

زىيارەت 〔静〕 访问、拜访、拜会: زىيارەتكە كەلمەك 来访 / چەتئەلدە زىيارەتتە بولدۇق. 我们在国外进行了访问。/ زىيارەتكە كەلگەن مېھمانلار 来访的客人 / چاقماق تېزلىكىدىكى ~ 闪电式访问 / قائىدە - يوسۇنغا مۇۋاپىق ~ 礼节性拜会

زىيارەت قىلماق 访问、拜访、走访、观光: ئەمگەك قەھرىمانىنى ~ 拜访劳动英雄 / ھېيتگاھ جامەسىنى ~ 到艾提尕尔清真寺观光

زىيارەتچى 〔静〕 访问者、拜访者

زىيارەتشۇناسلىق 〔静〕 采访学

زىيارەتگاھ 〔静〕 名胜、观光胜地、旅游胜地

زىيالىي 〔静〕 ①知识分子②有知识的: ~ ياشلار 知识青年

زىيالىيلىق «زىيالىي» 的抽象名词

زىيان 〔静〕 ①害、害处、危害: بۇنىڭ نېمە زىيىنى بار؟ 这会有什么害处? ②损失、亏损、亏空: پايدىسى باركى، زىيىنى يوق. 有益无损。 زىياننى تۆلىمەك 赔偿损失 / زىيىنىغا ساتماق 亏本卖出

زىيان بولماق 亏损、折本、赔本: بازار نەرخى بويىچە بولغاندىمۇ ماڭا ئازراق زىيان بولىدۇ. 就是按市价，我也要亏一点儿。

زىيان تارتماق ①吃亏: مۇنداق قىلسا ئۇ زىيان تارتىدۇ. 这样做他要吃亏。 ئۆتمۈشتە ئەمگەكچى خەلق ساۋاتسىزلىقنىڭ زىيىنىنى تارتقانىدى. 过去劳动人民吃了没有文化的亏。②亏本、亏损、赔本: تىجارەتتە ~ 生意亏本 / دەسمايىدىن زىيان تارتماق 亏损老本 / بۇ زىيان تارتىدىغان ئىش. 这是一件亏本的事。

زىيان سالماق 损害、危害、带来损失: ئاممىنىڭ مەنپەئەتىگە زىيان سېلىشقا بولمايدۇ. 不能损害群众的利益。

زىيانغا ئۇچرىماق 蒙受损失、受损

زىيان قىلماق 危害、损害: تاماكا سالامەتلىككە زىيان قىلىدۇ. 抽烟损害健康。 ئارتۇق گېپىم ئۆزۈمگە زىيان قىلدى. 话说多了害了我自己。

زىيان كەلتۈرمەك = زىيان سالماق

زىيان ئۇرماق = زىيان سالماق

زىيان يەتكۈزمەك 危害、损害: خەلق مەنپەئەتىگە زىيان يەتكۈزۈشكە بولمايدۇ. 不能损害人民的利益。 باشقىلارغا زىيان يەتكۈزۈپ، ئۆزى پايدا ئالماق 损人利己

زىيانداش 〔静〕 有害的: ~ ھاشارەت 害虫 / ~ قۇش 害鸟 / ~ ھايۋان 害兽

زىيانداشلىق 〔静〕 ①危害②危害性

زىيان - زەخمەت 〔静〕 损害、侵害: جامائەت مۈلكىنى زىيان - زەخمەتتىن ساقلىماق 维护公共财产不受损害。

زىيانسىز 〔静〕 ①无害的②不亏本的、不赔本的: ~ ئىش 无害的事 / ~ سودا 不亏本的买卖

زىيانسىز باكتېرىيە ＜医＞ 非病原菌

زىيانكەش 〔静〕 ①害人者、有害分子、害群之马②蚀本者

زىيانكەشلىك 〔静〕 谋害、迫害、陷害: زىيانكەشلىككە ئۇچرىماق 遭受迫害、遭受陷害 / سىياسىي ~ 政治迫害

زىيانكەشلىك قىلماق 迫害、加害、谋害

زىيانكەشلىككە ئۇچرىغۇچى ＜法＞ 受害人

زىيانلىق 〔静〕 ①有害的: تاماكا سالامەتلىككە ~ 吸烟有害健康②亏本的、赔本的、受损失的: ~ سودا 亏本生意 / ئەگەر ئۇ ئۇچراپ قالسا، ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىپ باقسىڭىز ~ بولماس. 你要是看见他，不妨跟他谈谈。

ژ

称名母字该②母字个二十第文尔吾维① ژ

兵宪 <军>〔静〕 **ژاندارما**

裁体 <文>〔静〕 **ژانىر**

简闻新 <艺>②刊期، 志杂 <文>①〔静〕 **ژۇرنال**
片闻新، 报

家作栏专، 人稿撰约特 <文>〔静〕 **ژۇرنالىست**

س

س ①维吾尔文第十三个字母②该字母名称

سا 〔叹〕 捎、飒(唤马、驴等倒车声)

سائادەت 〔静〕 幸福、福气、福分: ~ نۇرى 幸福之光

سائـادەتلـىك 〔静〕 幸福的: ~ كۈنلـەر 幸福的日子 / ~ تۇرمۇش 幸福的生活

سائادەتمەن = سائادەتلىك

سائادەتمەنلىك 〔静〕 幸福的、有福气的

سـائـەت 〔静〕 ①钟表、时钟、表: قـوڭغۇراقـلىق ~ 闹钟 / قول سائىتى 手表 / ئۈستەل سائىتى 座钟 / تام سائىتى 挂钟②点、钟点、小时: ~ نەچچە بولدى؟ 几点钟了? ~ بەشتىن ئون مىنۇت ئۆتتى. 五点过十分。 بەش ~ ئىشـلىدۇق. 我们干了五个小时。③课时、节: تۆت ~ خەنزۇ تىلى دەرسى بار. 有四节汉语课。④辰、时辰: ئۇلار ياخشى سائەتتە توي قىلىپ، مەلىكىنى ھاتەمگە نىكاھلاپ بەردى. 他们在吉时成婚,把公主嫁给了阿太木。

سائەت بېغى 表带

سائەتچى 〔静〕 钟表匠、出售钟表者

سائەتچىلىك 〔静〕 钟表业

سائـەت ـ سائـەتلەپ 〔静〕 连续几小时、几小时几小时地

سائەتساز = سائەتچى

سائەتسازلىق = سائەتچىلىك

سائەتلەپ 〔静〕 好几个小时地、好几个钟头地: بىز ئۇنى ~ ساقلىدۇق، لېكىن تېخىچە كەلمىدى. 我们等了他好几个小时,可是他还没有来。

سائەتلىك 〔静〕 ①有表的、带表的: ~ ئادەم 带表的人②小时的、钟点的: سەككىز ~ ئىش تۈزۈمى 八小时工作制

سائەتلىك تېزلىك 〈交〉 时速

سائەتلىك مۇنار 钟塔

سائەتلىك ئىشچى 钟点工

سائەتلىك ياتاق 钟点房

سابا = چاناچ

سابىق 〔静〕 原先的、前任的: ~ بۆلۈم باشلىقى 前任科长

ساپ[1] 〔静〕 把子、柄、杆: كەتمەن سېپى 坎土曼把子 / قەلەم سېپى 笔杆

سېپى ئۈزۈلـمىگەن 〈成〉 地地道道、彻头彻尾的、不折不扣、十足的、货真价实的

ساپ[2] 〔静〕 ①纯的、净的: ~ ئالتۇن 纯金 / ~ شولتا 纯碱②纯洁的、清新的: ~ ھاۋا 清新的空气③〈转〉纯贞的、清洁的: ~ ئادەم 纯洁的人④纯粹、完全、全然、全是、尽是: بۈگۈنكى يىغىنغا ~ ھەربىيلەر كەلدى. 今天开会来的全是军人。

ساپ ئاۋاز 〈艺〉 纯音、正音

ساپ پاختا 皮棉

ساپ پايدا 〈经〉 净利、纯利

ساپ تەپەككۇر ＜逻＞ 维思的正纯

ساپ دارامەت ＜经＞ 入收纯

ساپ دىل 的直正، 的白坦胸心، 的落磊明光، 纯的邪无真

ساپ دىللىق 白坦胸心، 落磊明光

ساپ زىگوتا ＜牧＞ 子合型纯

ساپ زىيان ＜经＞ 失损净

ساپ سورت = ساپ نەسىل

ساپ شەرتلىك خۇلاسە ＜逻＞ 理推言假粹纯

ساپ قارشىلىق ＜物＞ 阻电纯

ساپ كۆڭۈل 的白坦胸心

ساپ لىنىيە 系纯

ساپ ماتېرىيالىزم ＜哲＞ 义主物唯的粹纯

ساپ مەۋھۇم ۋاقىت ＜物＞ 间时虚纯

ساپ نەسىل ＜生＞ 种纯

ساپ نىيەت 心好، 善意، 心好好意

ساپ ئونلۇق كەسىر ＜数＞ 数小纯

ساپ ئېرىتمە ＜化＞ 液溶真

ساپ ئېغىرلىق 量重净، 重净

ساپ ئىنتېرۋال ＜艺＞ 程音纯

ساپا (ساپاسى) 〔静〕 ①色成، 地质، 素质: ئالتۇننىڭ ساپاسى ②价值: بىلىملىكنىڭ باھاسى يوق، بىلىمسىزنىڭ ساپاسى. ＜谚＞ 有知识的人价值连城، 无知识的人毫无价值。

ساپا مائارىپى 素质教育

ساپاسىز 〔静〕 无素质可言的

ساپاق¹ 〔静〕 蒂، 梗، 柄، 把: قوغۇن ساپىقى 瓜蒂 / ئالما ساپىقى 苹果把儿 / پىشقان قوغۇن ساپىقىدا تۇرماس. ＜谚＞ 瓜熟蒂落(转意为老人了终究会死)。②把柄: ساپاقا ئېسىلماق 抓住把柄③串، 嘟噜: بىر ~ ئۈزۈم 一嘟噜葡萄

ساپىقىدا يىگىلەپ قالماق ＜成＞ 先天不足، 先天有缺، 不成熟的، 不长大的: ئۇ ئۆزىنى كىچىك دەيدۇ، ئەمەلىيەتتە ساپىقىدا يىگىلەپ قالغان. 他说他年纪小، 其实他是个不长大的人。

ساپاق² 〔静〕 ＜方＞ ①小子، 淘气鬼②弃儿

ساپاق - ساپاق 〔静〕 一串串的، 成串的، 一嘟噜一嘟噜的

ساپاقسىز 〔静〕 无柄的، 无把儿的

ساپاقسىز يوپۇرماق ＜植＞ 无柄叶

ساپاقلىق 〔静〕 带蒂的

ساپاقلىق باكتېرىيە ＜生＞ 柄细菌

ساپاقلىق قامغاق ＜植＞ 柄叶飞蓬

ساپال 〔静〕 ①陶的، 瓷的: ~ بۇيۇملار / 陶器 رەڭلىك ~ / 彩陶 ②瓦盆 ~ جاۋۇر 陶器

ساپال پۈتۈك ＜考＞ 瓦当文

ساپال تۇرۇبا ＜建＞ 陶管، 缸管، 瓷管

ساپال چىراغ 陶瓷灯، 高脚陶瓷灯

ساپال خىش ＜建＞ 缸砖، 陶砖

ساپال دانچە ＜建＞ 陶粒石

ساپال سىرى ＜化＞ 釉

ساپال قازان 坩埚

ساپال كاھىش ＜建＞ 陶瓦، 琉璃瓦

ساپالچۇق 〔静〕＜电＞ 瓷珠

ساپالچى 〔静〕＜手＞ 陶工

ساپالىق 〔静〕 ①成色好的، 质地好的، 素质好的; ②快乐的، 欢乐的: ~ ھاياتىمىز ناھايىتى. 我们的生活充满欢乐。

ساپان 〔静〕 犁: قوش چىشلىق ~ 双铧犁 / ~ يۈزى 犁壁، 犁镜 / ~ چىشى 犁铧

ساپان سالماق 开犁، 下犁، 犁地

ساپان سۆرىمەك 拉犁

ساپان سۆڭەك ＜生理＞ 犁骨

ساپايى 〔静〕＜艺＞ 萨帕依(维吾尔族打击乐器، 两根木棍، 中间各挂有一个大环并套若干小环)

ساپايى چالماق ①敲萨帕依②＜转＞瑟瑟发抖

ساپايى ئۇسسۇلى ＜艺＞ 萨帕依舞

ساپايىچى 〔静〕 ① 萨帕依制造者②萨帕依演奏者

ساپتۇرماق «ساپماق¹» 的使动态: موماي قىزنى چاقىرىپ يىڭنىگە يىپ ساپتۇرغاندىن كېيىن يەنە چىراغ تۈۋىگە بېرىپ تىكىشكە كىرىشتى. 老奶奶叫女儿上穿针线، 又回到灯下干起活来。

ساپتىق 〔静〕＜方＞ 小勺

ساپچۇ 〔静〕＜古＞ 跟着، 相继، 陆续، 连续، 接二连三

ساپساپچى 〔静〕 伪君子، 骗子: پاسار ئۇتنىڭ كۆلى چوڭ، ساپساپچىنىڭ گېپى. ＜谚＞ 玉米杆烧出的灰大، 伪君子的话大。

ساپقان 〔静〕＜方＞ 投石器

ساپقۇچ 〔静〕 犁柄

ساپلاتماق «ساپلىماق» 的使动态: ساپلاتقان كەتمەن 让人安

曼土坎的子把好

ساپلاشتۇرغۇچى 〔静〕<化>净化用的، 净化的

ساپلاشتۇرماق «ساپلاشماق²» 的使动态: ھاۋانى ~ 净化空气

ساپلاشتۇرۇشماق «ساپلاشتۇرماق» 的共同态

ساپلاشتۇرۇلماق «ساپلاشتۇرماق» 的被动态

ساپلاشماق¹ «ساپلىماق» 的共同态

ساپلاشماق² 〔动〕变纯، 变纯净: ھاۋا ساپلاشتى. 空气变得纯净了。

ساپلانماق «ساپلىماق» 的被动态: ساپلانغان پىچاق 装了把子的小刀

ساپلىق¹ 〔静〕①马勺، 水瓢②炒勺

ساپلىق² 〔静〕带把子的، 有柄的: سۆڭەك ~ پىچاق 带骨柄的刀②做把子的木头: قامچىغا ~ ياغاچ ئىزدىمەك 找做鞭子把儿的木头

ساپلىق³ ① «ساپ²» 的名词形式②纯度، 纯净度: سۇنىڭ ~ دەرىجىسى 水的纯度

ساپلىق قانۇنىيىتى <艺> 纯律

ساپلىماق 〔动〕安把子: پالتىنى ~ 给斧头安把子

ساپما 〔静〕拖، 靸

ساپما كەش 拖鞋

ساپماق¹ 〔动〕①穿(针): يىڭنىگە يىپ ~ 穿针②穿، 套، 伸: پۇتنى ئاياغقا ~ 把鞋穿在脚上 / كالاچنى ~ 穿上套鞋 / قولنى يەڭگە ~ 把手伸进袖子里

ساپماق² 〔动〕<古>接، 连接

ساپىغ 〔静〕<古>帐蓬底边

ساپىئۇم 〔静〕<植>乌柏

سات 〔静〕<方>好机会، 良机

ساتا 〔静〕<古>珊瑚

سانار (ساتارى) 〔静〕<艺>萨它尔(维吾尔族弦鸣乐器، 有 7—13 根弦)

ساتارچى 〔静〕①萨它尔制造者②萨它尔琴手، 萨它尔演奏者

ساتارگۈل 〔静〕<植>拱手花篮

ساتارمەن 〔静〕卖主، 出售者: ئالارمەن بىلەن ~ 买主和卖主

ساتغاق 〔静〕<古>搬弄是非者، 造谣中伤者، 流言家

ساتقۇچى 〔静〕卖主، 销售者: مال ~ 售货员 / گۈل ~ 卖花人 / سۈت ~ 卖牛奶者

ساتقۇچى كرېدىتى <经> 卖方信贷

ساتقۇزماق «ساتماق» 的使动态: قويىنىڭ سويغۇزدى، ئەمدى بۇ گۆشنى كىمگە ساتقۇزۇش مەسىلىسىدە ئەمەتجاننىڭ بېشى قاتتى. 羊已宰了، 问题是让谁去卖肉، 这使艾麦提江伤了脑筋。

ساتقۇزۇشماق «ساتقۇزماق» 的共同态

ساتقۇزۇلماق «ساتقۇزماق» 的被动态

ساتقۇلۇق 〔静〕可变卖的، 值钱的: ~ نەرسە 可变卖的东西 / ~ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى سېتىپ بولدۇم. 值钱的东西我已卖得净光。

ساتقۇن 〔静〕叛卖者، 叛徒، 变节者، 倒戈者

ساتقۇنلۇق 〔静〕叛卖行为، 出卖行为، 背叛، 变节

ساتقۇنلۇق قىلماق 出卖، 叛卖، 背叛، 变节: ئىنقىلابقا ~ 出卖革命، 背叛革命

ساتما 〔静〕草棚، 窝棚

ساتماق 〔动〕①卖، 出售: مال ~ 卖货 / ئەرزان ~ 贱卖 / پارچە ~ 零售②<转>出卖: ۋەتەننى ~ 卖国 / دوستىنى ~ 出卖朋友 / ۋىجداننى ~ 出卖良心③<转>假借: ھۆكۈمەت نامىنى سېتىپ ئۆزى پايدا ئالماق 假公济私 / باشقىلارنىڭ نامىنى سېتىپ ئىلىۋالماق 冒领 / كەشىنىڭ نامىنى ~ 冒名④<转>卖弄، 炫耀، 夸耀: گەپ ~ 卖嘴، 耍嘴皮子 / قۇرۇق گەپ ~ 夸夸其谈، 高谈阔论

سېتىش پسىخولوگىيىسى 推销心理学

سېتىش قارىشى <经> 推销观念

سېتىش مۇلازىمىتى <经> 销售服务

ساتۇرن 〔静〕<天>土星

ساتۇن 〔静〕<古، 植>大蒜

ساتىر 〔静〕<古>萨迪尔(重量单位和货币单位، 相当于一两)

ساتىرا = ھەجۋ

ساتىراش 〔静〕理发师، 理发员، 理发匠، 剃头匠

ساتىراشخانا 〔静〕理发馆، 理发铺

ساتىراشلىق 〔静〕理发业

ساتىرىچى 〔静〕<文>讽刺作家

ساچۇ 〔静〕<古>例外的، 除外的

ساخارات 〔静〕<化>糖酸盐

ساخاروزا 〔静〕<化>蔗糖酶، 糖酶

ساخارومېتىر 〔静〕糖量计

ساخارىد 〔静〕<化>糖化物

ساخارىن = شېكەر جەۋھىرى

ساخال 〔静〕<方>（土墙墙头上插的）荆棘、刺围子

ساخاۋەت 〔静〕①慈善、慷慨：ساخاۋەتتە تەڭداشسىز 慷慨无限 ②捐助、施舍、布施：سېخىيلارنىڭ ساخاۋىتى 慷慨者的布施

ساخاۋەت قىلماق 慈善、捐助、施舍、布施

ساخاۋەتچى 〔静〕施主、施舍者、慈善家、捐助者

ساخاۋەتخانا 〔静〕慈善堂、福利院

ساخاۋەتلىك 〔静〕①慷慨的、慈善的、乐善好施的：يېتىملارنىڭ بېشىنى سىلىغۇچى ~ كىشى 关心孤儿的善人 / ~ ئىش 善行 ②有恩惠的、造福的

ساچراتغۇ 〔静〕<古>捕鸟网

ساچغاق 〔静〕<古>挥霍的、大手大脚的、浪费的

ساچقانقۇلاق 〔静〕<古、植>鼠耳菜

ساختا 〔静〕①假的、赝、冒牌的、伪造的：~ پۇل 假币 / ~ دۇردۇن 冒牌金丝绒 / ~ پاسپورت 假护照 / ~ ھۆججەت 伪造的文件 / ~ بۇيۇم 赝品 / ~ نۇسخا 赝本 ②虚伪的、虚假的：~ كۈلكە 虚伪的笑、假笑 / ~ مېھرىبانلىق 虚情假义 ③无事实根据的、虚构的：~ كۆرۈنۈش 假象

ساختا پاي <经> 虚股

ساختا پايدا <经> 虚假盈利

ساختا پەن <哲> 假科学、伪科学

ساختا پۇت <医> 假腿、义肢

ساختا تەلىمات <哲> 伪学说

ساختا چىنلىق <哲> 冒牌实在性

ساختا دەلىل (ئاساس) <逻> 虚伪论据

ساختا دوختۇر <医> 庸医、冒牌医生

ساختا رەڭ 假色彩

ساختا سىمقۇرت <动> 伪金针虫

ساختا غالجىر كېسىلى <牧> 伪狂犬病

ساختا قىلماق 作假、造假、弄虚作假

ساختا كلاسسىزم <文> 伪古典主义

ساختا ماگدامچى قوڭغۇز <动> 拟步甲虫

ساختا ھۆكۈم <逻> 假判断

ساختا ئوبيېكت <哲> 虚构对象

ساختا ئۇقۇم <逻> 虚假概念

ساختىپەز 〔静〕伪善者、伪君子：~ نادانني تاپار، بىلىملىكتىن قاچار. <谚> 伪君子找蠢人而躲有知识的人。

ساختىپەزلىك 〔静〕①假②虚伪性

ساختىپەزلىك قىلماق 作假、弄虚作假

ساختىلاشتۇرماق «ساختىلاشماق» 的使动态：تارىخنى ~ 伪造历史

ساختىلاشتۇرۇلماق «ساختىلاشتۇرماق» 的被动态

ساختىلاشماق 〔动〕变虚伪、变虚假、变假

ساختىلىق 〔静〕假、虚假性、虚伪性：ئۇنىڭ سۆزىدە ~ بار. 他的话里有假。

ساختىلىق قىلماق 弄虚作假、做手脚

ساخۋ 〔静〕<方>傻乎乎的、疯疯癫癫的

سادا (ساداسى) 〔静〕①声音、响声、呼声：ناخشا ساداسى 歌声 / ئالقىش ساداسى 掌声 / ئاممىنىڭ ساداسىغا قۇلاق سالماق 倾听群众的呼声 ②<转>反响、反应：~ قاتتىق پەيدا قىلماق 产生强烈反响 / ئاممىنىڭ ساداسى كۈچلۈك 群众的反应强烈

سادا چىقماسلىق 无声响、无反响、无动静、一声不响

ساداسىز 〔静〕无声的、不声不响、无声无息的

ساداق 〔静〕箭筒、箭袋

ساداقەت 〔静〕忠、忠诚、忠涯、忠贞

ساداقەت كۆرسەتمەك 效忠

ساداقەتسىز 〔静〕不忠实的、不忠诚的、负心的

ساداقەتسىزلىك 〔静〕不忠实行为、不忠诚行为、负心行为：ئىككى يىلدىن بويان ئۇنىڭ قىلغان ساداقەتسىزلىكلىرى قاسىمنىڭ كۆز ئالدىدىن بىرمۇبىر ئۆتتى. 两年以来，她的负心行为——浮现在喀斯木的眼前。

ساداقەتلىك 〔静〕忠诚、忠实、忠心耿耿、忠贞不渝：~ بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلماق 忠心耿耿地为人民服务

ساداقەتمەن 〔静〕忠实的、忠诚的、忠心耿耿的、忠贞不渝的：~ كىشى 忠实的人；忠诚的人

ساداقەتمەنلىك = ساداقەتلىك

ساداقەتنامە 〔静〕效忠信

سادالىق 〔静〕有声的、响亮的、洪亮的

ساددا 〔静〕朴素的、朴实的、淳朴的、忠厚的、天真的：~ بوۋاي 淳朴的老汉 / ~ ئادەم 朴实的人 / ~ ھېسسىيات 朴素的感情 / ~ بالا 天真的孩子 / ~ خىيال 天真的想法

ساددا چىنلىق نەزەرىيىسى <哲> 朴素实在论

ساددا دىئالېكتىكا <哲> 朴素辩证法

ساددا دىل 厚忠地心、朴淳地心

ساددا كۆڭۈل 良善底心

ساددا ماتېرىيالىزم 义主物唯素朴 <哲>

ساددا ئېتىقاد 念信的素朴 <哲>

ساددىلاشتۇرماق «ساددىلاشماق» 态动使的

ساددىلاشتۇرۇلماق «ساددىلاشتۇرماق» 态动被的

ساددىلاشماق 实朴变、素朴变、朴简变〔动〕

ساددىلىق 朴质、气稚〔静〕: ئۇنىڭ چىرايىدىن سەھرا ئايال- لىرىغا خاس بىر خىل ~ چىقىپ تۇراتتى. 出露流上脸的她 。朴质的有特女妇村农种一

سادىر 下见

سادىر بولماق 犯、生发: بىر كۆڭۈلسىز ئىش سادىر بول- دى. 事的快愉不件一了生发。 مەندىن نېمە گۇناھ سادىر بولدى؟ 罪么什了犯我？

سادىر قىلماق 犯、生发: ئۇنىڭ سادىر قىلغان ئەھۋالى 况情的生发所他 / سىنىڭ سادىر قىلغان خاتالىقلىرىڭ ناھا- يىتى ئېغىر. 。重严很误错的犯你

سادىغا 品祭、品供、牲牺〔静〕

سادىغاڭ كېتەي 的好、的爱亲 <习>: ~ بالام 子孩好的我

سادىق 的耿耿心忠、的实忠、的诚忠〔静〕: ~ دوست 友朋的诚忠 / ~ ھەمراھ 伴伙的实忠 / ~ قەلب 忠心 / خەلققە ~ 民人于忠 / ~ مۇرىت 信的实忠徒 / ئەسلىگە ~ تەرجىمە 译翻的文原于实忠 / مۇھەببەتكە ~ 情爱于贞忠

سادىق بولماق 耿耿心忠、贞忠、实忠、诚忠: مائا- رىپ ئىشلىرىغا ~ 业事育教诚忠

سادىقلىق 诚忠、心忠〔静〕: ۋەتەنگە بولغان ~ 的国祖对 诚忠

سادىقلىق كۆرسەتمەك = ساداقەت كۆرسەتمەك

سار 鹰老、鸢 <动>〔静〕

سارا 的选精、的好最 <方>〔静〕

سارپان 裙甲马〔静〕

ساراسىمە 安不恐惶、张慌、慌惊、乱慌〔静〕

ساراسىمە بولماق 措失慌惊、张慌、乱慌

ساراسىمىدە قالماق 愕惊、遽惶

ساراسىمىگە چۈشمەك 乱意慌心、安不惶惊

ساراسىمىگە سالماق 措失慌惊使

ساراسىمىچىلىك 乱慌、慌〔静〕: مەردان بايىقى ساراسىمىچى- لىكتە ئۇنىڭغا سەپسالماپتۇ. 意注有没中乱慌才刚旦尔麦 。他到

ساراسىملىك 的措失慌惊、的张慌〔静〕: ئۇنىڭ چىرايىدا قىلچىمۇ ~ ئالامىتى كۆرۈنمەيدۇ. 失慌惊毫丝有没上脸他 。子样的措

ساراغان 草羊、草碱 <方、植>〔静〕

ساراڭ 傻、疯①〔静〕: ~ خوتۇن 娘婆疯 / ~ بالا 孩傻 ②子疯、瓜傻: ساراڭدەك كۈلمەك 笑痴、笑傻 / قىيقى- زىل ~ 瓜傻大、瓜傻的正真 / تېپىلماس ~ 一第下天 瓜傻的号

ساراڭ بولماق 傻犯、癫疯、疯发

ساراڭ بېدە = تەلۋە بېدە

ساراڭ دوغ 酸冰(的拌搅奶酸和水、冰、浆糖用) 奶

ساراڭ قىتىش 癫癫疯疯、气傻里傻、脑傻头傻

ساراڭ قىلماق 耍、弄戏、弄捉、弄愚②疯发、疯① 弄: سەن مېنى ساراڭ قىلما. 我弄捉别你。

ساراڭ كۆڭۈل 想妄心痴、眼心死、心痴

ساراڭلار دوختۇرخانىسى 院人疯

ساراڭلىق 儿劲傻、儿劲疯②傻、疯①〔静〕

ساراڭلىق قىلماق 乱、闹胡、来胡、事傻干、傻犯 来: ئەسەبتىم شۇكى، ئىككىنچى مۇنداق ساراڭلىق قىلما. 。了事傻种这干再别你劝我

ساراڭلىقى تۇتماق 病疯犯、疯发

ساراي 殿、宫①〔静〕: خان سارىيى 宫王 / يازلىق ~ 夏宫 / قىشلىق ~ 宫冬 / مەدەنىيەت سارىيى 宫化文 ②店、店旅、舍旅、栈: كارۋان ~ 店马车③客厅

سارايغا چۈشمەك 店住

سارايلىق 的厅客有②的店旅有、的殿宫有①〔静〕

سارايۋەن 家店、主店 (店旅)〔静〕

سارايۋەنلىك 业店旅〔静〕

سارايۋەنلىك قىلماق 店旅开

سارپ 难艰、难困、易不 <古>〔静〕

سارت 部厥突的居定为转牧游)特尔撒① <古>〔静〕 人商、人意生 <转>②(称统的族

سارجا 服衣布毛 ~ چاپان :布毛、叽哔毛 <纺>〔静〕

سارجان 合、位单度长制俄旧)拓、绳沙、丈俄①〔静〕 为弓一、规脚两的地土量丈)弓、弓步②(米 2.134 (绳沙一

سارجانلاتماق «سارجانلىماق» 态动使的

سارجانلاشماق «سارجانلىماق» 态同共的

سارجانلانماق «سارجانلىماق» 态动被的

سارجانلىماق 〔动〕①(柴木把)堆为一垛②(用步弓)丈量

سارچە 〔静〕<植> 蕨

سارچىماق 〔静〕<古> 心放، 心安

ساردىنا 〔静〕<动> 沙丁鱼

سارسال 〔静〕 <古، 动> 扫雪

سارسالماق 〔动〕<方> ①受折磨، 受屈辱②流浪

سارغالداق 〔静〕<植> 梅花草، 叉梅花草

سارغايتماق «سارغايماق» 的使动态

سارغايتىلماق «سارغايتماق» 的被动态

سارغايدى 〔静〕 沙哈尔地، 空中转轮، 转轮秋千(维吾尔族的传统体育娱乐活动。在十米多高的木杆上安上车轮旋转)

سارغايماق 〔动〕 ①发黄، 变黄، 枯黄: ئۇنىڭ چىرايى تې. خىمۇ سارغىيىپ كەتتى . 他的脸变得更黄了。②<转> 求، 央求، 乞求: قەرز ئالىمەن دەپ باشقىلارغا سارغىيىپ يۈرمەك 为了借债到处求人

سارغۇچ 〔静〕 淡黄的، 浅黄的: ~ چاچ 浅黄色的头发
سارغۇچ تۇپراق 白黄土

سارغىيىشماق «سارغايماق» 的共同态

سارقاچ 〔静〕 <古، 植> 菊苣

سارقايىق 〔静〕<古> (反刍动物的)重瓣胃

سارقۇت 〔静〕<古> 恩惠

سارقىتقۇزماق «سارقىتماق» 的使动态

سارقىتماق «سارقىماق» 的使动态: بوتۇلكىنىڭ تېگىدىكى ياغ. نى ~ 让瓶底的油渗出来

سارقىتىلماق «سارقىتماق» 的被动态

سارقىم 〔静〕<古> 霜

سارقىما 〔静〕 渗漏的: ~ لاي سۇ 渗漏的泥水
سارقىما ماگنىت ئېقىمى <物> 漏磁通

سارقىماق 〔动〕 ①渗透، 渗出; 渗移动، 流: تەر تامچىلى. رى پېشانىسىدىن سارقىپ چۈشمەك 汗珠从额头渗出②徐徐而动: سارقىغان يۇلتۇز 徐徐移动的星星، 流星

سارقىندى 〔静〕 ①余流، 余滴: قار سۈيىنىڭ سارقىندىسى 雪水的余流 / ياش سارقىندىسى 残留的泪滴②<转> 遗留的، 残余的: فېئودالىزمنىڭ سارقىندىلىرى 封建余孽 / ~ زەھەر 余毒 / ~ ئەسكەر 残兵

سارگاس 〔静〕<植> 马尾藻

سارلاماق 〔动〕<古> 缠، 裹

سارلانماق 〔动〕<古> 准备، 预备

سارماچۇق 〔静〕<古> 雀舌面片، 小面片

سارماش 〔静〕<古> 纠缠، 缠绕混杂

سارمالماق 〔动〕<古> 被包住، 被缠绕

سارماماق 〔动〕<古> 滤出، 捞出، 分离出

سارىنچ 〔静〕<古> ①驼皮袋②木桶

سارۇچكا 〔静〕 ①垫肩②胸衬

سارۋا 〔静〕<方> 两岁马

سارۋان 〔静〕 驼队头目

سارى 〔静〕<古> 方面، 方向

سارىت 〔静〕<古> 朗诵، 诵读

سارىچغا 〔静〕<古، 动> 蟋蟀، 蚂蚱، 蝗虫

سارىغتۇرما 〔静〕<古، 植> 胡萝卜

سارىغۇچ 〔静〕<方> 蒙头巾

سارىم 〔静〕<古> (绑在壶嘴، 罐口的丝绸)过滤器

سارىنماق 〔动〕<古> (自己)包، 缠; (自己)盖罩

ساز[1] (سازى) 〔静〕 音乐، 乐曲: ~ ئاڭلىماق 听音乐، 听曲子
ساز چالماق 弹奏乐器
ساز قىلماق 定弦، 定调، 定音، 奏乐

ساز[2] 〔静〕 ①精良的، 精巧的، 好的: ئاز بولسۇن، ~ بول. سۇن . 少而精。 ئاۋازى ~ 嗓子好 / مىجەزىم ~ . 我的情绪很好。 ئىش قورالىڭ ~ بولسا، مۇشەققىتىڭ ئاز بولار . <谚> 工具精良، 受累少; 喻同"工欲善其事，必先利其器"。 ئىشنى ~ قىلماق 把事情干好一些②动听، 好听: ئۇنىڭ ئاۋازى بەك ~ . 她的声音特别好听。

ساز[3] 〔静〕 沼地، 沼泽: تازنى ئەر بولمايدۇ دېمە، سازنى يەر . 莫说秃子成不了好汉，莫说沼泽成不了耕地。 <谚>
ساز چېچىكى <植> 碱毛茛، 水葫芦苗
ساز سۇ چاشقىنى <动> 水鼠平
ساز سۇ كۆكۈچى <动> 水鹨
ساز قاقىرىسى <动> 小苇鳽
ساز قېيىنى <植> 沼泽桦
ساز ئېيىق ئۈزۈمى <植> 笃斯越桔

سازاڭ 〔静〕 ①<动> 蚰蜒، 地龙②肉又瘦又薄处
سازاڭ مەددە كېسەللى <医> 蛔虫病

سازاڭسىمان 〔静〕 蠕形的
سازاڭسىمان مەددە <动> 蠕虫
سازاڭسىمان ئۈسۈكچە <理生> 阑尾، 盲肠

سازاڭسىمان يېشىل يىلان <动> 蛇盲

سازاۋەر 下见

سازاۋەر بولماق 到受، 得赢، 得博: ماختاشقا ~ 到受

(赞称)奖夸 / ھۆرمەتكە ~ 敬尊到受 / ئالقىشقا ~ 声掌得赢 / ئىشەنچكە ~ 任信得博

سازاۋەر قىلماق 到受使، 得赢使، 得博使

سازايى 〔静〕 众示، 街游: ئالسا بازىرى، ئالمىسا ~ . <谚> 众示于等买人没، 场市有就买人有。

سازايى بولماق 众示被

سازايى قىلماق 众示让: كوچا ئايلاندۇرۇپ ~ 街游让 众示

سازەندە 〔静〕 师乐، 者奏演

سازەندىلىك 〔静〕 <艺> 业奏演

سازچى 〔静〕 <艺> ①乐器演奏家، 乐师②乐器制造者

(printed as: 制器乐②师乐، 家奏演器乐① / 者造)

سازچىلىق 〔静〕 <艺> 奏演

سازچىلىق قىلماق 奏演

سازلاتماق «سازلىماق» 的使动态

سازلاشماق «سازلىماق» 的共同态

سازلانماق ① «سازلىماق» 的被动态② <物> 谐振

سازلىق¹ 〔静〕 精美، 精، 好: قورالنىڭ سازلىقى 工具之精 好之具工، 精

سازلىق² 〔静〕 ①沼泽地، 湿地②多沼泽的: ~ يەر 多沼 方地的泽

سازلىق گىدرولوگىيىسى <水> 沼泽水文学

سازلىقشۇناس 〔静〕 沼泽学家

سازلىقشۇناسلىق 〔静〕 <地> 沼泽学

سازلىقلاشماق 〔静〕 <地> 沼泽化

سازلىماق 〔动〕 定音، 定弦، 调定: دۇتارنى ~ 调都它 弦尔

سازىكەپ 〔静〕 <方> 自找苦吃، 好话不听进去爱赌 的气

سازىنچتاش 〔静〕 <古> 石膏

ساسانگۈل 〔静〕 <植> 茶梅

ساغ 〔静〕 <古> 打毛棒(敲打毛使其蓬松)

ساغالماق 〔动〕 <古> 痊愈، 还原، 复原

ساغان 〔静〕 <植> 对叶盐蓬

ساغدۇرۇشماق «ساغدۇرماق» 的共同态

ساغدۇرۇلماق «ساغدۇرماق» 的被动态

ساغدۇرماق «ساغماق» 的使动态

ساغدىچ 〔静〕 <古> 朋友

ساغرا 〔静〕 <理生> 臀部، 屁股

ساغراق 〔静〕 <古> 碗، 盅

ساغراماق 〔动〕 <古> 变聋

ساغرۇ 〔静〕 聋

ساغرى 〔静〕 <古> 表面، 表皮

ساغرىلىق 〔静〕 ①大屁股的②(衣服的)后摆

ساغقۇچ 〔静〕 挤奶器

ساغلام 〔静〕 健康的، 健全的، 强壮的، 茁壮的: بالا ~ 健康的孩子 / تېنى ~ 身体健康 / مايسىلار ~ 壮苗 / ئۆسۈپ يېتىلمەك ~ 茁壮成长 / سالامەت تەندە ~ ئەقىل. <谚> 有健康的身体، 才有健全的理智。

ساغلاملاشتۇرماق «ساغلاملاشماق» 的使动态: تۈزۈملەرنى ~ 健全制度 / قوشۇننى ~ 纯洁队伍

ساغلاملاشتۇرۇلماق «ساغلاملاشتۇرماق» 的被动态: مالىيە خىزمىتى تېخىمۇ ساغلاملاشتۇرۇلدى . 财务工作更加健全。

ساغلاملاشماق 〔动〕 健康起来، 健全起来؛ 纯洁起来

ساغلاملىق 〔静〕 健康، 健康状况: تەننىڭ ساغلاملىقى ئادەمگە دۆلەت . 健康是人的财富。

ساغلاملىق بۇيۇملىرى 保健品

ساغلاملىق گىمناستىكىسى <体> 健身操

ساغلىق 〔静〕 <动> 母绵羊

ساغماق 〔动〕 挤(奶): سۈت ~ 挤奶 / ئۆچكىنى ~ 挤山羊奶 / كالا ~ 挤牛奶 / سۈت سېغىش ماشىنىسى 挤奶机

ساغناغۇ 〔静〕 <古، 植> 干葫芦

ساغۇ 〔静〕 <古> 萨胡(谷物، 油料之量具، 约为16.48升)

ساغۇرماق 〔动〕 <古> 吐، 啐

ساغۇن 〔静〕 <古> ①萨翁(葛逻禄部落大人物的称号، 头衔)②大夫، 医师

ساغىر 〔静〕 <古> (盛酒的)大杯

ساغىنچ 〔静〕 <古> 想法، 主意، 念头، 设想

ساغىنماق 〔动〕 <古> ①想要، 打算، 主意②以言语助人

سافا 〔静〕 沙发

ساق¹ 〔静〕 ①健康的: تېنى ~ 身体健康②完好的، 完好无损的، 好好的: ~ نەرسىنى بۇزماق 把完整的、好的东西搞坏 / ئۇ ئۆگزىدىن يىقىلىپ چۈشتى، ئەمما ~ . 他从房顶上摔下来، 但是好好的。③正常的، 正经的، 清白的، 无毛病的: ~ ئادەم 清白的人 / ~

ئادەم مۇنداق ئىشنى قىلمايدۇ . 。事种这干会不人的常正

④ 正好، 实足، 分毫不差: كاسسىرنىڭ ھېسابى ~ چىقتى .
出纳的帐分毫不差。⑤活的، 活: دۈشمەن قولغا چۈش-
كەنلەردىن بىرنىمۇ ~ قويمىدى . 敌人没让一个被俘的人
活下来。

ساق بولماق 痊愈، 康复، 好: ئاغرىقىم ساقايدى ، ساق
بولدۇم مانا . 我的病康复了، 瞧، 我这不是全好了。

ساق چىقماق 完好، 完好无损، 分毫不差: نەرسە ~
东西完好无损، 东西完好如初 / ھېساب ~ 账目分毫
不差

ساق قالماق 没伤着، 安然无恙: بەدىنىنىڭ جىق يېرى
زەخىملەنگەن ، پەقەت بېشى ساق قالغان . 身上多处受伤، 只
有脑袋没伤着。

ساق² 〔静〕 警觉的، 机警的: ئۇ سېغىزخاندىن ~ ئادەم .
他是个比喜鹊还机警的人。

ساقا¹ 〔静〕 ①滚珠②(台球的或小孩玩的)玻璃弹子
③(镶的)边儿: نانىنىڭ ساقىسى كۆيۈپ كەتتى . 馕的边儿
烤糊了。④萨卡(羊踝骨制的赌具)

ساقا تۈگمەن <机> 球磨机

ساقا كلاپان <石> 球阀

ساقا لوبلا <植> 绒果藜

ساقا ئويۇنى 玻璃弹子游戏

ساقىسى ئالچۇ چۈشمەك = ئوشۇقى ئالچۇ قوپماق

ساقا² 〔静〕<方> 边، 沿

ساقاتقا 〔静〕<动> 螨虫

ساقاق¹ 〔静〕 鳃: بېلىق ساقىقى 鱼鳃

ساقاق² 〔静〕 下巴، 下巴颏儿، 下颌

ساقاق³ 〔静〕<方، 植> 萨卡克草

ساقال 〔静〕 胡子، 胡须: بۇرۇت ~ 络腮胡子، 连鬓胡
子، 大胡子 / ئۆچكە ~ 山羊胡子، 小胡子 / بۇدۇر ~
虬须، 虬髯 / ساقالدىكى ئاشقا قورساق تويماس . <谚> 粘
在胡子上的饭粒填不饱肚子。~ دېگەن ئۆچكىدىمۇ بار .
<谚> 山羊也有胡子(意喻勿倚老卖老)。

ساقال ئالغۇچ (刮胡子用的)保险刀

ساقال ئەرلۇباغا يەتمەك <成> 老大不小، 不老
惺: ھەي ، ساقىلىڭ ئەرلۇباغا يەتكەندە مۇنداق گەپلەرنى قىلساڭ
نېمە بولغىنى . 喂، 老大不小了، 怎么能说这种话。

ساقال تارغىقى ①胡子梳②<转> 多嘴多舌的
(指大人说话时爱插嘴的小孩儿)

ساقال تارغىقلىق قىلماق <成> 多嘴، 逞强، 逞
能: مۇئەللىمنىڭ سورىغان سوئاللىرىغا جاۋاب بەرگۈدەك قۇد-
رىتىڭ بولمىسا ، ساقال تارغىقلىق قىلما . 没本事回答老师
的提问، 就别多嘴。

ساقال تاشلىماق <成> 调情، 吊膀子

ساقال چىقماق ①长出胡子(下巴)②<转> 长大
成人

ساقالغا تۈكۈرمەك <成> 晕头转向، 酩酊大醉،
糊涂، 年老昏聩

ساقالغا ئېسىلماق <成> 揪住不放، 纠缠不休،
胡搅蛮缠

ساقالغا يـاماشماق <成> 纠缠不休، 揪住不放،
多嘴

ساقالنىڭ ئاستىغا كىرىۋالماق <成> 套近乎: سا-
قىلىمنىڭ ئاستىغا كىرىۋېلىپ ، نېمە قىلماي دەيسەن ؟ 你跟我套
近乎، 打算干什么？

ساقال - بۇرۇت 〔静〕 胡须

ساقال - بۇرۇتىنى قىرماق ①刮胡子 ②<成> 教
训، 批评

ساقال - بۇرۇتلۇق 〔静〕 有胡须的، 多胡须的

ساقالتاي 〔静〕<动> 胡兀鹫

ساقالدۇرۇق 〔静〕 皮带، 兜在马下巴上的辔头下套

ساقال - سۇمبات 〔静〕 体态

ساقال - سۇمباتلىق 〔静〕 标准体态的، 体态优美的

ساقالسىز 〔静〕 ①没有胡须的②<转> 女人، 女人家

ساقاللىق 〔静〕 ①有胡子的، 大胡子的: ئادەم ~ 大胡
子的人 / ئۇزۇن ~ 长须的، 胡子长的 / قارا ~ 黑胡
子的②<转> 男人، 男人家

ساقاللىق بۈركۈت <动> 秃鹫

ساقاۋ 〔静〕 马腺疫

ساقايتماق ① «ساقايماق» 的使动态: كېسەلنى ~ 把病治
好②<转> 了结: باشنى ~ 解决麻烦

ساقايتىشماق «ساقايتماق» 的共同态

ساقايتىلماق «ساقايتماق» 的被动态

ساقايماس 〔静〕 不愈的، 不能治的

ساقايماس كېسەل 顽症، 不治之症

ساقايماق 〔动〕 ①痊愈: كېسەل ~ 病愈 / ئۇ ساقىيىپ دوخ-
تۇرخانىدىن چىقتى . 他病愈出院了。②<转> 修复، 修
好: ماشىنىڭ ساقايدى . 你的车修好了。③<转> 解
决، 了结: بۇ ماجىرا ساقايدى . 这场纠纷解决了。

ساقچى 〔静〕 警察: خەلق ساقچىسى 民警 / قاتناش ساقچىسى

交通警察 / ساقچىغا مەلۇم قىلماق 报警

ساقچى ئاپتوموبىلى <法> 警车

ساقچى باشلىقى <法> 警长

ساقچى قانۇنى <法> 警察法

ساقچى قىسىم <法> 警备队، 警察部队

ساقچى ئىتى <法، 动> 警犬

ساقچى ئىدارىسى <法> ①公安局 ②警察局، 局子

ساقچىخانا 〔静〕 派出所

ساقچىلىق 〔静〕 ①警戒، 警务 ②警察的

ساقچىلىق قىلماق 当警察

ساق - ساق 〔叹〕 <古> 萨克萨克（让值勤哨兵警惕的词）

ساق - سالامەت 〔静〕 ①健康: بىز ~ تۇرىۋاتىمىز . 我们很健康。②安好، 安康؛ 平安، 安然无恙: ~ تۇردۇڭلارمۇ؟ 你们平安吗؟ مانا، مەن ~ قايتىپ كەلدىم . 你瞧، 我平安无事地回来了。③完好، 完好无损، 完好无缺: ئۇ يەردىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆيۈڭگە ~ يەتكۈزۈپ قويدۇم . 我把那里的东西都完好无缺地送到你家了。

ساقسىز 〔静〕 不舒服، 不爽، 有病: ئۇ ~ بولۇپ قالدى . 他有些不舒服。

ساقسىزلىق 〔静〕 精神不爽، 身体欠佳

ساقلاتماق¹ «ساقلىماق¹» 的使动态: ئادەمنى شۇنچىمۇ ساقلىتامسىز؟ 你怎么让人等这么长的时间？

ساقلاتماق² «ساقلىماق²» 的使动态

ساقلاشماق «ساقلىماق¹» 的共同态: مېھمانلار ساقلىشىپ قالدى، ئۆزلىرى چاپسان كەلسىلە . 客人都在等着، 请你尽快来。

ساقلاقلىق 〔静〕 保存着، 保持着، 储存着

ساقلاندى 〔静〕 ①收养的، 收容的 ②<骂> 没娘养的

ساقلانغۇسىز 〔静〕 不可避免的

ساقلانما 〔静〕 ①存留的، 储藏的 ②遗物

ساقلانما پۇل <经> 储藏货币

ساقلانما ماددا 保留条款

ساقلانما مۈلۈك <经> 存量资产

ساقلانماق ① «ساقلىماق¹» 的自复态: مەسىلە چىقىشتىن ~ 防止出问题 / چاتاق چىقىشتىن ~ 避免发生事故 / كېسەللىكتىن ~ 预防疾病 / بوراندىن ~ 防风 ② «ساقلىماق²» 的被动态: ساقلانغان تەڭگە 被保存的银元 ③小心، 心، 当警惕: مەغرۇرلۇق ۋە ئالدىراقسانلىقتىن ~ 戒骄戒躁

ساقلىغۇچ 〔静〕 <电> 存储器

ساقلىق 〔静〕 <医> 健康

ساقلىقنى ساقلاش 保健

ساقلىقنى ساقلاش پونكىتى 保健站

ساقلىماق¹ 〔动〕 等، 等待: ساقلاپ تۇرۇڭ! 请你等一等！

ساقلىماق² 〔动〕 ①存، 存放، 保存، 保管: نەرسە - كېرەكلەرنى ~ 存放物品 / خەت - چەكلەرنى ~ 保存信件 ②储存، 储藏، 贮藏، 收藏: كىتاب ~ 藏书 / بىگىزنى قاپتا ساقلىغىلى بولماس . <谚> 口袋不藏住锥子؛ 同喻: "纸里包不住火"。③保持، 持维، 维持، 保留، 保守، 保护، 维护، 存: نەملىكنى ~ 保墒 / ئىسسىقلىقنى ~ 保暖 / جېنىنى ~ 保全性命 / سىر ~ 保守秘密 / ئىنقىلابىي ئەنئەنىنى ~ 保持革命传统 / ياشلىق باھارىنى مەڭگۈ ~ 永葆青春 / تەرتىپ ~ 维持秩序 ④记، 记住: ئەستە ~ 记住 / ئاداۋەت ~ 记仇 ⑤<宗> 保佑: خۇدا ساقلىسۇن . 胡大保佑؛ 上帝保佑。

ساقلاش بۆلەكچىسى <电> 存储单元

ساقلاش پروگراممىسى <电> 存储程序

ساقلاش دورىسى <化> 保存剂

ساقلاش ساندۇقى <经> 保管箱

ساقلاش راسخودى 〔静〕 保存费، 保管费

ساقلىنىشچان 〔静〕 保存性的، 储存性的

ساقلىنىشچانلىق 〔静〕 传承性: سەنئەتتە مىللىي ئەنئەنىنىڭ ساقلىنىشچانلىقى كۈچلۈكرەك بولىدۇ . 艺术上的民族传统传承性很强。

ساقىت 〔静〕 已完成، 该说的已说، 该做的已做: بۈگۈنكى ۋەزىپە گەدەندىن ~ . 今天的任务完成了。

ساقىت بولماق 已完成، 该说的已说، 该做的已做: بارلىق گۇناھىدىن ~ 洗清一切罪过

ساقىت قىلماق 解除، 免除، 消除: گەدەندىكى قەرزنى ~ 所负的债务已还清

ساقىرقۇ 〔静〕 <古، 动> 蜱، 羊虱

ساقىز 〔静〕 <古> 污垢، 污渍

ساقىلىق 〔静〕 <机> 带滚珠的

ساقىلىق قازان <机> 滚珠轴承

ساقىلىق قۇلۇپ <机> 球栓

ساقىماق¹ 〔动〕 <古> 关心، 关切، 关怀

ساقىماق² 〔动〕 <古> 眼前朦胧见到، 模糊呈现在眼前

ساقىنچ 担، 记惦②念思؛ 法想، 头念① <古>〔静〕
凉悲، 苦痛(的念思)، 心
ساقىنۇق 的好自身洁؛ 的神敬، 的诚虔 <古>〔静〕
ساقىي 保酒، 者酒斟، 令司酒 〔静〕
ساقىي بولماق 当酒官، 当酒司令: ساقىي بولساڭ،
ساق بول . <谚> 。醒清要官酒当
ساقىيقۇش 鹕鹈 <动>〔静〕
ساقىيلىق 职之保酒، 事之酒斟 〔静〕
ساقىيلىق قىلماق 令司酒当، 保酒当
ساقىينامە 词酒祝، 诗酒祝 〔静〕
ساقىيىشماق «ساقايماق» 态同共的
ساك 人塞 〔静〕
ساكسگورن 号斯克萨 <艺>〔静〕
ساكسوفون 管克萨 <艺>〔静〕
ساكيامۇنى 尼牟迦释 〔静〕
ساگىن 草姑漆 <植>〔静〕
ساڭ¹ 〔静〕 仓: ساڭغا كىرگۈزمەك 仓归، 仓人
ساڭ² 粪 <古>〔静〕
ساڭبېگى 尉都粟搜 <古>〔静〕
ساڭچى 员理管仓粮 〔静〕
ساڭرام (园僧، 院僧)蓝伽، 蓝伽僧 <宗>〔静〕
ساڭزا <食>〔静〕 子馓: ~ ئەشمەك 子馓搓 / كۆزدە
ھېيتەمدى ~ يېگىلى . <谚> 子馓吃节过天天能哪؛
。"红日百无花، 好日千无人"同喻
ساڭزا سالماق 子馓炸
ساڭقارا 鹰老 <方، 动>〔静〕
ساڭقىشماق «ساڭقىماق¹» 态同共的
ساڭقىماق¹ 〔动〕 屎拉(兽鸟): قۇش ساڭقىدى . 。了屎拉鸟
ساڭقىماق² 重看، 视重 <方>〔动〕
ساڭگاپ 水灰石(的子皮泡时子皮鞣) <手>〔静〕
ساڭگىلاتماق «ساڭگىلىماق» 态动使的: ئارغامچىنى ئۆگزىدىن
~ 来下垂顶房从子绳把 / پۇتىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇر-
ماق 坐腿着拉搭 / كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال . <谚>
。(重繁加更担负喻比)着拉搭让就动不扛
ساڭگىلاقلىق 的着拉奄، 的着垂 〔静〕
ساڭگىل - سۇڭگۇل 的噜嘟里滴، 的拖带扛连 〔模〕:
ئۇنىڭ ئۇچىسىغا ئارتىۋالغان ~ لاتا - پېتىلىرى 着披上身他
条布破的噜嘟里滴
ساڭگىلىتىشماق «ساڭگىلاتماق» 态同共的
ساڭگىلىتىلماق «ساڭگىلاتماق» 态动被的

ساڭگىلىماق 〔动〕 垂下①، 拉奄، 垂悬: بېشى ~ 拉奄
采打精无، 蔫发②袋脑着
ساڭلىق 库料油(的坊油)②仓粮有① 〔静〕
سال¹ <交>〔静〕 子筏، 排木: بامبۇك ~ 竹، 子筏竹
تۇلۇم ~ 子筏皮 / 排
سال باغلىماق 子筏扎
سال كۆۋرۈك 桥筏 <交>
سال كېمە 船筏 <交>
سال ئېقىتماق 排木放
سال² 漆 <古>〔静〕
سالا¹ (سالاسى) 〔静〕 ①指缝: قولنىڭ سالاسى 条②缝指手
的形条، 的状
سالا ئېتىز 田条 <农>
سالا² (سالاسى) 和劝، 解调 〔静〕
سالاغا بوش 话说好، 软朵耳، 劝住不经
سالاغا كەتمەك 苦之解调受، 亏巴哑吃
سالا قىلماق 和说، 劝规، 解调
سالاپەت 头派، 派气، 度风 〔静〕
سالاپەتلىك 〔静〕 (貌外) 的重庄، 有风度的، 的风威،
有气派的: ~ ئادەم 人的度风有
سالات¹ 〔静〕 ①<宗> 撒拉特(阿拉伯语借词، 同波斯
(的人圣和主真对)②("拜礼"即، "孜玛乃")词借语
词颂
سالات توۋلىماق 拜唱، 拜叫، 特拉撒唤 <宗>
سالات² (菜拌凉式西)拉沙، 拉色 <食>〔静〕
سالاجىت 香息安 <植>〔静〕
سالاچى 佬事和، 者和说، 者劝规، 人解调 〔静〕
سالاچىلىق 〔静〕 和事، 调和، 规劝: ئىشلىرى ~ 解调
作工
سالاچىلىق قىلماق 和调، 解调
سالار 族拉撒 〔静〕
سالارچە 的式拉撒②语拉撒① 〔静〕
سالا - سالا 〔静〕 ①一排一排، 一条一条: بۇغداي ئې-
تىزلىرى ~ 田麦条条一
سالاسۇن 〔静〕 栏杆، 栅栏: كۆۋرۈك سالاسۇنى 杆栏桥 / تۆ-
مۇر ~ 栏栅铁 / ياغاچ ~ 杆栏木
سالاسۇنلۇق 〔静〕 有栏杆的، 有栅栏的: پەلەمپەي ~ 有
梯楼的杆栏 / ئالدى ~ قورا 子院的栏栅有面前
سالا - سۈلھى 和调، 停调، 解调 〔静〕
سالا - سۈلھى قىلماق 和调، 停调، 解调

سالاكەش = سالاچى

سالاكەشلىك = سالاچىلىق

سالالاشتۇرماق «سالالاشماق» 的使动态：يەرنى ~ 使土地条田化

سالالاشتۇرۇشماق «سالالاشتۇرماق» 的共同态

سالالاشتۇرۇلماق «سالالاشتۇرماق» 的被动态：20 مىڭ مو ئېتىز سالالاشتۇرۇلدى . 二万亩土地都条田化了。

سالالاشماق 〔动〕条田化：يېرىمىز سالالاشتى . 我们的地已经条田化了。

سالام 〔静〕①表示平安、安好：~ ئېيتماق 问好、问安 / ~ ئادىلە، قانداق ئەھۋالىڭ، يازلىق تەتىلنى ياخشى ئۆتكۈزدىڭمۇ؟ 你好，阿迪莱，近来如何？暑假过得好吗？②问候、致意、敬礼、敬意、致敬：سەمىمىي سالىمىنى قوبۇل قىلغايسىز . 请接受我诚挚的敬意。يالقۇنلۇق ~ 热情的敬礼

سالام بەرمەك ①问好②敬礼、致意③<宗>做礼拜后左右摆头

سالام خەت 问候信、平安家信

سالام دېمەك 问好、问候：ئانامغا سالام دەڭ . 请代我向母亲问好。

سالامغا بارماق 定婚后，由男方派人到女方家致谢

سالامغا كەلمەك 新婚夫妇婚后先到男方家，后到女方家请安

سالام قايتۇرماق 回礼、还礼

سالام قىلماق 敬礼、行礼

سالام ئېيتماق = سالام دېمەك

سالاماندرا 〔静〕<动> 蝾螈

سالامەت 〔静〕①健康(打招呼用语)：سالامەتمۇ سىز؟ 你身体好吗？你好吗？~ بولۇڭ 祝你健康，请你保重②平安：~ يېتىپ بارماق 平安到达③<转>完好无损：ئۇ كىتاب قولۇمغا ~ تەگدى . 那本书完好无损地回到我手了。

سالامەت قالماق ①幸存：سالامەت قالغان كىشىلەر 幸存的人们②保重(路上给送行者的祝福用语)：سالامەت قىلىڭ . 您保重。

سالامەتچىلىك 〔静〕健康、健健康康、平平安安：ماڭا زۆرۈرى ~ . 我图的是平平安安。

سالامەتلىك 〔静〕健康、健康状况：سالامەتلىككە دىققەت قىلماق 注意健康 / ئۇنىڭ تەن سالامەتلىكى ياخشى . 他身体状况良好。سىزگە ~ تىلەيمەن . 祝您健康。

سالامەتلىك سۇغۇرتىسى <经> 健康保险

سالامەتلىك هوقۇقى 健康权

سالامەتلىك ئۆلچەمى 健康指数

سالام - سەھەت 〔静〕问候、寒暄：~ قىلىشماق 互相问候、寒暄

سالاملاشماق 〔动〕互相问候、互相致意、互相打招呼

سالاملىق 〔静〕见面礼、礼物：بۇ ئۆزلىرىگە ئەرزىمىگەن ~ . 这是送给您的一点薄礼。

سالاھىيەت 〔静〕①资格：سالاھىيىتى تولۇشماسلىق 资格不够 / ~ تەكشۈرۈش ھەيئىتى 资格审查委员会②身份：سالاھىيىتى ئېنىق بولماسلىق 身份不明

سالاھىيەت توشماق 够资格、合格

سالاھىيەتسىز 〔静〕无资格的：سىز بۇ ئىشقا ئارىلىششقا ~ . 你没有资格过问此事。

سالاھىيەتسىزلىك 〔静〕无资格

سالاھىيەتلىك 〔静〕有资格的、资深的：~ مۇخبىر 资深记者

سالاھىيەتنامە 〔静〕资格证书

سالاۋات 〔静〕原谅、饶恕、宽恕：ئۆتكەن ئىشقا ~ . 既往不究。

سالايە 见下

سالايە قىلماق 碾、掺合

سالپا[1] 〔静〕垂直的、下垂的、耷拉着的

سالپا[2] 〔静〕<方> 大舌头、口齿不清

سالپا - ساياق 〔静〕①东游西逛：~ بەڭگىلەر 东游西逛的烟鬼们②乱七八糟、横七竖八：~ ئۆيلەر 歪歪扭扭的房子

سالپا - ساياقلىق 〔静〕①游荡、转悠②乱七八糟、横七竖八

سالپا - سۇلپاڭ 〔静〕懒洋洋、愁眉苦脸、不修边幅

سالپاڭ 〔静〕垂着的、下垂的、耷拉的

سالپاڭ قۇلاق 耷拉耳、扇风耳：~ ئىت 耷拉耳朵的狗

سالپاڭلاتماق «سالپاڭلىماق» 的使动态

سالپاڭلىماق 〔动〕耷拉、下垂

سالپايتماق «سالپايماق» 的使动态

سالپايتىشماق «سالپايتماق» 的共同态

سالپايماق 〔动〕①耷拉、下垂：قۇلاق سالپىيىپ كەتمەك 耳朵耷拉下来 / كالپۇك سالپىيىپ كەتمەك 嘴唇下垂②

〈转〉变得懒洋洋、精神不振、垂头丧气：ئۇ بۈگۈن سالپىيىپ كېتىپتۇ. 他今天垂头丧气了。

سالپىيىشماق «سالپايماق» 的共同态

سالتاڭ¹ 〔静〕①单身的、独身的：~ ئادەم 单身汉 / گۆش داشقانغا تۇشلۇق، خېنىم سالتاڭغا. 〈谚〉肉适合用鼎煮，小姐适合单身汉陪。②没有驮东西的：~ ئات 没驮东西的马

سالتاڭ² 〔静〕〈方〉车夫帮手

سالجا 〔静〕〈动〉蜱、壁虱

سالجىماق 〔动〕〈方〉背井离乡、远走他乡

سالچى¹ 〔静〕撑木排者、撑木筏者、筏工、放排工

سالچى² 〔静〕〈古〉厨师、炊事员

سالچىلىق 〔静〕撑木排、撑木筏、放排、放筏

سالدات = ئەسكەر

سالدار 〔静〕〈方、动〉(断奶的)羊羔

سالدۇ 〔静〕〈方〉剩余的、盈余的

سالدۇرماق «سالماق²» 的使动态

سالدۇرۇشماق «سالدۇرماق» 的共同态

سالدۇرۇلماق «سالدۇرماق» 的被动态

سالشۇناس 〔静〕年代学家

سالشۇناسلىق 〔静〕年代学

سالغا¹ 〔静〕投石器

سالغا² 〔静〕〈古〉口硬(指马不怕嚼铁勒)

سالغاماق 〔动〕〈古〉寄、发、派遣

سالغۇ 〔静〕〈方〉独木桥

سالغىنچى 〔静〕用投石器投石者

سالقىن 〔静〕①凉快、凉爽、清凉：~ شامال 凉风、清风 / ~ جاي 凉快的地方 / بۇ ئۆي بەك ~ ئىكەن. 这房子太荫凉。ھاۋا ~ 凉爽的天气 / بېشىڭنى ~، قورسىقىڭنى توق، پۇتۇڭنى ئىسسىق تۇت. 头要凉、肚要饱、脚要热。②〈转〉冷淡、冷漠：~ پوزىتسىيە 冷漠的态度 / ~ مۇئامىلە 待人冷淡

سالقىن چۈشمەك (天气)凉快起来

سالقىن قارىماق 冷淡、淡漠：تۇرسۇن بۇ ئىشقا سالقىن قارىماقتا. 图尔荪对这件事很冷淡。

سالقىن قان = سوغۇق قان

سالقىن قانلىق = سوغۇق قانلىق

سالقىنلاتماق «سالقىنلىماق» 的使动态

سالقىنلاشماق 〔动〕(天气)凉下来：ھاۋا بىرئاز سالقىنلىشىپ قالدى. 天气有点凉了。

سالقىنلىق 〔静〕凉快、凉爽、清凉

سالقىنلىماق 〔动〕①乘凉、纳凉、凉快：دەرەخ سايىسىدە ~ 在树荫下纳凉 ②(天气)变凉爽

ساللاماق 〔动〕〈古〉放木排、放筏子

ساللانماق 〔动〕〈古〉①东奔西走 ②步履矫健

سالما¹ 〔静〕〈动〉小蝎虎、壁虎

سالما² 〔静〕套索、套马索

سالما تاشلىماق 甩套马索

سالماق¹ 〔静〕①稳重、稳健、沉着：~ قەدەم 稳健的步伐 ②分量、比重：سالمىقى ئېغىر 分量重 / سالمىقى بار گەپ 有分量的话 / خىزمەتنىڭ سالمىقى 工作的比重 ③举足轻重的：~ ئورۇننى ئىگىلىگەن ئاساسىي قۇرۇلۇش 占有举足轻重地位的基本建设

سالماق² 〔动〕①放、投、插、伸、镶、嵌、套上：قەلەمنى يانچۇققا ~ 把笔放入衣袋 / ئاشقا تۇز ~ 饭里放盐 / خەتنى لېپاپقا ~ 把信放进信封 / پىچاقنى غىلاپقا ~ 把刀子插入鞘里 / زىندانغا ~ 投入监牢、关进监牢 / قولنى يانچۇققا ~ 把手伸进衣袋里 / چىش ~ 镶牙 / ئۈزۈككە ياقۇت كۆز ~ 戒指上镶宝石 / ئەينەكنى رامكىغا ~ 把镜子嵌入镜框 / نوختا ~ 套笼头 ②戴：ئۈزۈك ~ 戴戒指 / ھالقا ~ 戴耳环 ③下：ئۇرۇق ~ 下种 / ئاش ~ 下面 / قازانغا گۆش ~ 往锅里下肉 ④上(把一件东西安装在另一件东西上)：ئىشىككە قۇلۇپ ~ 门上上锁 / ئاياغقا چەم ~ 上鞋底 / مىلتىققا ئوق ~ 上子弹 ⑤铺：ئورۇن ~ 铺床 / يەرگە گىلەم ~ 地上铺地毯 ⑥垂、呆、挺：بېشىنى تۆۋەن ~ 垂着头 / قورساق ~ 挺着肚子 ⑦脱：كىيىم ~ 脱衣服 / ئاياغ ~ 脱鞋 ⑧打、动：كاچاتقا ئىككىنى ~ 打两个耳光 / بېشىغا بىرنى ~ 朝头上打一巴掌 / قامچا بىلەن ~ 用鞭子抽 / مۇشت ~ 动拳头 / پىچاق ~ 动刀子、用刀戳 / پىچاقنى ئۆزۈڭگە سال، ئاغرىمىسا ئۆزگىگە. 〈谚〉用刀戳自己、不痛再戳别人：喻同"己所不欲、勿施于人"。⑨晒：قاق ~ 晒干果 / كىيىمنى ئاپتاپقا ~ 晒衣服 ⑩修建、修筑：ئۆي ~ 盖房子 / كۆۋرۈك ~ 修桥 / ئۇل ~ 打地基 ⑪寄：خەت ~ 寄信 / خالتا ~ 寄包裹 ⑫写、记录：بۇ پىكىرىڭىزنى خەتكە سېلىپ قويايى. 我把你这个意见写到信上。⑬点、烧、炸：تونۇرغا ئوت ~ 馕坑里点火 / ئىسرىق ~ 烧香 / ساڭزا ~ 炸馓子 ⑭坐：بالىلارنى پويىزغا سېلىپ ماڭدۇردۇم. 我让孩子坐火车走了。⑮押、带：بىز ئۇنى ئالدىمىزغا سېلىپ ساقچىخانىغا ئېلىپ

باردۇق . 我们把他押到派出所去了。 بالىلارنى ئارقىسىغا
سېلىپ بارماق 把孩子们带上，带领孩子们⑯假装，佯
装，装成…样子：بىلمەسلىككە ～ 佯装不知 / كۆرمەسـ
لىككە ～ 假装看不见 / كۆرۈپ تۇرۇپ كۆرمەسلىككە ～ 视
而不见⑰使…投入：قوشۇننى جەڭگە ～ 使军队投入战
斗 / زاۋۇتنى ئىشقا ～ 使工厂投产 / بۈركۈتنى كېيىككە
～ 放鹰抓黄羊⑱使陷于某种状态：قىيىن ئەھۋالغا
سېلىپ قويماق 使陷入困境 / ئۈمىدسىزلىككە ～ 使陷于绝
望 / تەشۋىشكە ～ 令人担忧⑲量，称：يەرگە مېتىر ～ 丈
量土地 / گۆشنى جىڭغا ～ 称肉⑳提出来商议解决：
نامراتلارنى يۆلەش مەسىلىسىنى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت يىغىنىغا ～
把扶贫问题提交县政府会议㉑使协调，规范：ناخشا
تېكىستىنى ئاھاڭغا ～ 给歌词作曲 / قاتناشنى تەرتىپكە ～
整顿交通㉒使承担某种义务：سېلىق ～ 派捐，摊派
赋税 / ئالۋان ～ 摊派差事，派差㉓(鸟类)产卵：
قۇشلار ئەتىيازدا تۇخۇم سېلىپ كۆپىيىدۇ . 鸟类在春天产卵
繁殖。㉔聘用，雇用：ياغاچچى ～ 聘请木工 / خىزمەتچى
～ 雇用佣人 ㉕作助动词，表示行为动作不在经意
的情况下发生：كۈلۈپ ～ 禁不住笑起来 / يىغلاپ ～
忍不住哭起来 / پۇتىغا دەسسەپ ～ 不小心踩一脚

سالماقلاتماق «سالماقلىماق» 的使动态

سالماقلاشماق[1] «سالماقلىماق» 的共同态

سالماقلاشماق[2] 〔动〕①冷静下来，镇静下来②变稳重，变沉着：ئۇ خېلى سالماقلىشىپ قالدى . 他变得相当沉着了。

سالماقلانماق «سالماقلىماق» 的被动态

سالماقلىق 〔静〕稳重，庄重，沉着，有分量：ئۇ ئادەم ～ سۆزلەيدۇ . 这人说话很有分量。

سالماقلىماق 〔动〕掂量，估量：ئۇبدان سالماقلاپ كۆرمەك 好好掂量一下

سالمو 〔静〕<动>鲑鱼

سالمونىللا 〔静〕沙门(美国病理学家)
سالمونىللا باكتېرىيىسى <生> 沙门氏菌

سالنامە 〔静〕编年史

سالنامىچى 〔静〕编年史家

سالون 〔静〕<文>沙龙

سالۋار[1] 〔静〕①长毛的：～ يۇڭلۇق قوي 长毛羊②空心的：～ توغراق 空心的胡杨
سالۋار تۇماق 长毛皮帽

سالۋار[2] 〔静〕<古>皂雕

سالۋاراتماق «سالۋارماق» 的使动态

سالۋارماق 〔动〕乱蓬，乱散，乱蓬蓬：شەپكىسىنىڭ ئاسـ
تىدىن رەتسىز چاچلىرى سالۋاراپ چىقىپ تۇرىدۇ . 他帽子下露
出乱蓬的头发。

سالۋاسلىماق 〔静〕<方>大步疾行

سالى 〔静〕<古>和泥板

سالىتسىل 〔静〕<化>水杨基

سالىتسىلات 〔静〕<化>水杨酸盐，水杨酸酯
سالىتسىلات كىسلاتاسى <化> 水杨酸

سالىتسىن 〔静〕<化>水杨甙，水杨素

سالىق 〔静〕<古>记号，标记，信号，暗号

سالىيوت 〔静〕礼炮，烟火
سالىيوت ئاتماق 燃放烟火

ساما[1] 〔静〕天空，苍穹，天宇

ساما[2] 〔静〕<艺>萨玛舞(维吾尔人节日跳的集体舞)
ساما سالماق 跳撒玛舞
ساماغا چۈشمەك = ساما سالماق
ساما ئۇسسۇلى 萨玛舞

ساماق 〔动〕<古>数，点数，计算

سامان 〔静〕麦草：چىرايى ساماندەك سارغىيىپ كەتمەك 面如
土色 / ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا ، رەڭگىرويىڭ ～ بولماس .
<谚> 故乡安宁，百姓不惊；故乡平安，面色不变。
سامان ئاستىدىن سۇ يۈگۈرتمەك <成> 上下其
手，暗中下手，暗中捣鬼，偷天换日
سامان توقۇلما <手> 草织品，草编
سامان غول 草茎
سامان غوللۇقلار <植> 草本群落
سامان غوللۇق ئۆسۈملۈكلەر <植> 草本植物
سامان قەغەز 草纸
سامان قورساق ①大肚皮②草包，胸无点墨
سامان نەرخى <成> 多如牛毛，不值一文

سامانچى[1] 〔静〕①运麦草者，卖麦草者②<转>传闲话者

سامانچى[2] 〔静〕<方，动>野猫

سامانخانا = سامانلىق

ساماندەك 〔静〕①犹如麦草②<转>多如麦草，多如牛毛
ساماندەك سارغايماق 面如黄腊，面无人色

سامانلىق 〔静〕①草房(麦草房)：سامان باشقىلارنىڭ بولسـ
ىمۇ ، ～ ئۆزۈڭنىڭ . <谚> 麦草是别人的，草房是你自

己的；喻同"饭是别人的，肚子是自己的"。 موزاينىڭ يوگۇرۇشى سامانلىقتىچە . <谚> 牛犊再能跑离不开麦草
房；喻同"不过尔尔"："跑得了和尚跑不了庙"。②
有麦草的

سامانلىق لاي 草泥（和了麦草的泥）

سامانلىقنىڭ ئاچقۇچى تەگمەك <成> 拿上了草房的钥匙，喻同"拿着鸡毛当令箭"

سامانيولى 〔静〕<天> 银河，天河

سامانيولى تۇمانلىقى <天> 银河星云

سامانيولى سىستېمىسى <天> 银河系

سامانيولى قۇتۇپى <天> 银极

ساماۋار (ساماۋارى) 〔静〕 萨马瓦尔，茶炊，茶炉，火锅

ساماۋار شورپىسى <食> 火锅汤，涮火锅

ساماۋارچى 〔静〕①开茶馆者②制造茶炊者

ساماۋارخانا 〔静〕（用茶炊烧茶的）茶馆

ساماۋى 〔静〕①天的，神的②天蓝，蔚蓝：كۆل ~ 蔚蓝色的湖

ساماۋى چۆچەك 神话

ساماۋى خان 天皇

ساماۋى كىتاب 天书

ساماۋى ئوردا 天宫

ساماۋى ئۇسسۇل <艺> 空中飞舞

سامبا 〔静〕<方> 蚕箔，蚕匾

سامبۇسا 〔静〕<食> 油煎包子

سامتۇر 〔静〕<艺> 萨木图尔（古弹拨乐器，原为十三根弦，现为二十五根弦）

سامدا 〔静〕<古> 凉鞋

سامدىماق 〔动〕<方> 倾斜，偏斜，压到一边

سامسا 〔静〕<食> 烤包子

سامساق 〔静〕<植> 大蒜

سامساق كۆكى 蒜苗

سامساق مۇرابباسى 蒜泥，蒜酱

سامساقلىق 〔静〕大蒜地

سامسىپەز 〔静〕烤包子师傅

سامسىپەزلىك 〔静〕烤包子业

سامسىخانا 〔静〕烤包子铺

سام - ھام 见下

سام - ھام تىللىرى سىستېمىسى <语> 闪含语系

ساموراي 〔静〕武士：پادشاھ سامورايلىرى 皇军

ساموراي روھى 武士道精神

سامىرسىن 〔静〕<植> 天山云杉

سان[1] (سانى) 〔静〕①数：پۈتۈن ~ 整数 / تاق ~ 单数，奇数 / جۈپ ~ 偶数，双数 / ئونلۇق ~ 十位数②数目，数量：ئومۇمىي ~ 总数 / ~ سانىماق 数数 / سانى يوق 不可胜数，无法计算③<哲>量：~ ئۆزگىرىشى سۈپەت ئۆزگىرىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ . 量变引起质变。④（刊物的）期：«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 5 - سانى 《塔里木》杂志第五期 ⑤<语> 数词：ساناق ~ 基数词 / دەرىجە ~ 序数词 / مۆلچەر ~ 约数词⑥名额：ماڭا بىر ~ ھەل قىلىپ بەرسىڭىزچۇ . 给我解决个名额吧。

سان باسقۇ <经> 压数机

سان تەگمەك ①分到名额②得到一点小权利，得到芝麻大的官衔：ئۇنىڭغا كىچىككىنە سان تېگىپ قاپتىكەن ، ئالچاڭلاپ كەتتى . 他才得到个芝麻大的官衔，就神气得了不得了。

سان تىزمىسى <数> 数列

ساندىن چىقماق 漏数，漏算，缺漏：ساندىن چىقىپ كەتمەيلى يەنە . 咱们可别再被漏了数。

سان كاتېگورىيىسى 数范畴

سانلار خانىسى <数> 数位

سانلار قاتارى = سان تىزمىسى

سانلار نەزەرىيىسى <数> 数论

سان ئۆزگىرىشى <哲> 量变

سان[2] 〔静〕<生理> 大腿，后腿：قاساپ كېلەرمىش ساننى كۆتۈرۈپ ، ناۋاي كېلەرمىش ناننى . <谚> 屠户提着后腿肉，打馕师傅端着热馕（喻指各显其能）。

سان سۆڭىكى <生理> 股骨

سان گۆش （动物的）大腿肉：قوينىڭ سان گۆشى 羊后腿肉

سان[3] 〔静〕<方> 意义，用处，价值

سان[4] 〔静〕<古> 亿

سانا (سانايىم ، سانايىڭ ، ساناسى) 〔静〕<植> 番泻，番泻叶

سانائەت 〔静〕工业，产业：ئېغىر ~ 重工业 / يېنىك ~ 轻工业

سانائەت ئالتۇنى <经> 工业金

سانائەت پەنلىرى <教> 工科

سانائەت پسىخولوگىيىسى 工业心理学

سانائەت جۇغراپىيىسى 工业地理学

سانائەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社业工

سانائەت سىستېمىسى 系体业工

سانائەت كاپىتالى <经> 本资业产

سانائەت كارخانىسى 业企业工: ~ سېخلىرىدىكى شاۋ-
قۇن تازىلىق ئۆلچىمى 准标音噪间车业企业工 / ~ مەبـ-
لىغى بالانس جەدۋىلى 表衡平金资业企业工

سانائەت كىلىماتولوگىيىسى <气> 学候气业工

سانائەت مەھسۇلاتى <经> 品产业工

سانائەت مېتېئورولوگىيىسى <气> 学象气业工

سانائەت مىنېرالى 物矿业工

سانائەت ئۆلچىمى 准标业工

سانائەت ئىشچىلىرى 人工业产

سانائەت ئىنقىلابى <经> 命革业产، 命革业工

سانائەت يۇندىسى 水废业工، 水污业工

سانائەتچى 〔静〕 家业实، 家业工

سانائەت - قاتناش 〔静〕 通交业工، 交工

سانائەتلەشتۈرمەك «سانائەتلەشمەك» 态动使的

سانائەتلەشتۈرۈلمەك «سانائەتلەشتۈرمەك» 态动被的

سانائەتلەشمەك 〔动〕 化业工

ساناتماق «سانىماق» 态动使的

ساناتورىيە 〔静〕 院养疗: ئىشچىلار ساناتورىيىسى 养疗人工
院 / ياشانغانلار ساناتورىيىسى 院老养، 院老敬

ساناشماق «سانىماق» 态同共的

ساناق 〔静〕 ①目数: ساناقتا ئېزىپ كەتمەك 目数错算 / بىر-
رىشتە سانىقى توققۇز، ئېلىشتا سانىقى ئوتتۇز. <谚> 时给
②<转> 帐، 帐目数。十三是目数时要، 九是目数

ساناق سان ①整数، 成数② <语> 基数词

ساناقچى 〔静〕 (为王公算牲畜的帐)稽查

ساناقچىلىق 〔静〕 稽查工作

ساناقسىز 〔静〕 无数的، 不计其数的، 数不清的، 不可
胜数的

ساناقلىق 〔静〕 ①数过的: بۇ پۇللارنىڭ ھەممىسى ~ 这些
钱全是数过的② <转> 屈指可数的، 为数不多的:
ئارىدىن ~ كۈنلەر ئۆتمەك 过去不多几天

ساناقلىق كۈنى قالماق <成> 命在旦夕، 来日无
多، 风烛残年

سانائۇل 〔静〕 <植> 香烟草

سانالماق «سانىماق» 态动被的

سانايىنەپىسە 〔静〕 <艺> 文艺، 文艺部، 文工团

سانتونىن 〔静〕 <植> 山道年

سانتىگرام 〔静〕 克厘

سانتىلىتىر 〔静〕 升厘

سانتىمېتىر 〔静〕 米厘، 分公

سانتىمىللىمېتىر 〔静〕 米忽

سانجاق[1] 〔静〕 一簇簇的، 一嘟噜一嘟噜的، 累累، 密
密麻麻的، 一伙伙的

سانجاق[2] 〔静〕 <古> 旗، 纛

سانجاق - سانجاق 〔静〕 一簇簇، 一嘟噜一嘟噜، 密密
麻麻: ئۈزۈم ~ / 一嘟噜一嘟噜葡萄 / ~ تۇغ - ئەلەم
旌旗如林

سانجىتماق «سانجىماق» 的使动态

سانجىشماق «سانجىماق» 的共同态

سانجىغاق 〔静〕 鱼叉

سانجىق 〔静〕 <医> 气岔، 绞痛: ~ تۇرۇپ قالغۇچە كۈل-
مەك 笑得岔气 / بىقىنىغا ~ تۇرۇپ قالماق 肋部岔
气 / قورسىقىغا ~ تۇرۇپ قالماق 肚子绞痛 / يۈرەك سانجىقى
心绞痛

سانجىقئوت 〔静〕 <植> 唐松草، 唐松草香، 马尾黄连

سانجىلماق «سانجىماق» 的被动态: يىڭنە سانجىلغاندەك ئاغرى-
ماق 象针扎一般疼 / پۇتىغا سانجىلغان تىكەن 扎到脚上的
刺 / سانجىلىپ ئاغرىماق 针扎一样痛

سانجىما 〔静〕 扎的، 刺的

سانجىما ئۇلاق <农> 接枝

سانجىماق 〔动〕 ①扎، 刺، 戳، 叉: يىڭنە ~ 扎针 / بىگىز
~ 用锥子扎 / بىقىنىمنى سانجىپ ئاغرىيدۇ. 我的肋部针刺
一样痛。باغنى سانجىپ ئالماق 叉麦捆子② <转> 刺
激، 刺: گەپ بىلەن ~ 用话激刺، 用话刺

سانچىماق 〔动〕 <古> 击溃، 击败

ساندۇق 〔静〕 箱: ياغاچ ~ 木箱 / شامال ساندۇقى 风
箱 / كىتاب ساندۇقى 书箱 / خەت ساندۇقى 信箱 / ~ تېگى
箱子底

ساندۇق بېلىق <动> 箱鲀

ساندۇق ياپقۇ 盖箱布

ساندۇقچە 〔静〕 小箱子، 手提箱

ساندۇقچى 〔静〕 ①做箱子的工匠②卖箱子的人

ساندۇقچىلىق 〔静〕 制箱业، 售箱业

ساندۇقسىمان 〔静〕 箱子形的

ساندۇقلاپ 〔静〕 成箱地: ~ تىللا ئېلىپ كەلمەك 成箱地
拿来金币

ساندۇقلۇق 〔静〕 ①带箱子的، 有箱子的: ~ ئىشكاپ

带箱子的橱柜 / ~ كاربۇات 带箱子的床②做箱子的: بىر ~ ياغاچ 做一个箱子的木头

ساندۇۋاچ 〔静〕<古、动> 歌鸲、夜莺

ساندرىش 〔静〕<古> 争吵、争执、纠纷

سان - ساپا = سان - سۈپەت

سانسالماق 〔动〕<方> ①推来推去、推搡、摇晃②为难、委屈、伤害

سانسان 〔静〕(毛长五公分左右的)羔皮、羊皮的: ~ قولاقچا 羔皮帽子

سان - ساناق 〔静〕 数、数目、数字

سان - ساناقسىز 〔静〕 数不清的、无数的、不计其数的、不可胜数的: ~ پاكىتلار 无数的事实 / ~ چارۋا ماللار 数不清的牛羊

سان - سۈپەت 〔静〕 数量和质量

سانسىز 〔静〕 无数的、不可胜数的

سان - سىپىر 〔静〕 数目、数字、数码

سان - سىپىرلىق 〔静〕 数目的、数字的、数码的

سانسكرىت 〔静〕 梵

سانسكرىت تىلى <语> 梵语

سانسكرىت يېزىقى <语> 梵文

سانسكرىتشۇناس 〔静〕 梵文学家

سانسكرىتشۇناسلىق 〔静〕 梵文学

سانكىيا = مەرگىمۇش

سانلىق 〔静〕 数的、数字的: ~ رەقەملەر 数码 / ئاز ~ 少数的 / كۆپ ~ 多数的

سانلىق تارىخشۇناسلىق 数量历史学

سانلىق تىجارەت <经> 计数经营

سانلىق دىئاگرامما <数> 数图

سانلىق قىممەت <数> 数值

سانلىق مەلۇمات 数据

سانلىق مىقدار <数> 数量

سانلىق مىقدار گېنېتىكىسى <生> 数量遗传学

سانلىق ئىستاتىستىكا 数字统计

سانماق 〔动〕<古> 懂、理解、思考、思索、思量

سانىتار 〔静〕<医> 卫生员、护理员

ساندىن 〔静〕<地> 透长石

سانغۇچ 〔静〕<经> 计数器、报数器

سانىماق 〔动〕①数、点: پۇل ~ 数钱、点钱 / يىغىنغا كەل-گەنلەرنى ~ 清点到会人数 / سەن تاش سانىساڭ، خەق قوم سانايدۇ. <谚> 你能数石头，别人就能数沙：同喻

"强中自有强中手；能人背后有能人"。 يېنىدا بىر پۇ-لى يوق، تۆگىنىڭ چىشىنى ساناپتۇ. <谚> 身无分文，却数骆驼牙。②历数、列举③<转>算作、作为、当作: ئۆغرىنى دوست ~ 认贼为友

سانـاپ دەسسىمەك ①一步一步慢慢走、迈方步 ②<成>谨言慎行、三思而行: سانـاپ دەسسىمىگەن ئىش مـانـا مۇشۇنداق بولىدۇ. 不小心谨慎就是这样的结局。

سانىماي سەككىز دېمەك <成> 随口乱说、信口开河

ساھابە 〔静〕 门弟子

ساھە (ساھەسى) 〔静〕 界、领域: ئەدەبىيات سەنئەت ساھەسى 文艺界 / ئۈستقۇرۇلما ساھەسى 上层建筑领域

ساھىب 〔静〕 ①主人、东家②襄助者、助手

ساھىبتەدبىر 〔静〕 调度有方的: ئادەم ~ 调度有方的人

ساھىبجامـال 〔静〕 美人、美女、佳人、丽人

ساھىبجامالىق 〔静〕 美貌

ساھىبخانا 〔静〕 主人、东道主: ~ ۋە مېھمان 宾主 / مەن ~ بولاي. 我来作东。

ساھىبخانا دۆلەت 东道国

ساھىبخانىلىق 〔静〕 东道主身分

ساھىبخانىلىق قىلماق 做东道主、做东

ساھىبقىران 〔静〕 福星高照者、洪福齐天者

ساھىبقىرانلىق 〔静〕 福星高照、洪福齐天

ساھىل 〔静〕 ①滨、岸、畔: دېڭىز ساھىلى 海滨 / چاڭجياڭ-نىڭ ئىككى ساھىلى 长江两岸 / كۆل ساھىلى 湖畔 ②<转>周围: كىندىك ساھىلى 肚脐周围③<地>滩涂

ساھىل بوستانلىقى 滨河绿地

ساھىل ۋالىبولى <体> 沙滩排球

ساۋ[1] 〔静〕<古> ①甩②分离、分别、离开、离别

ساۋ[2] 〔静〕<古> ①话②谚语③故事、童话④消息、信息、传闻、传说 ⑤信、信件

ساۋاب (ساۋابى) 〔静〕 ①回赏、回赐、报偿(指安拉对穆斯林善行的一种奖赏)②善事、善举、功德、阴德、阴功: ساۋابنىڭ كۆتى تۆشۈك. <谚> 好事没好报：同喻"好心没好报"。 ساۋابنىڭ چېكى يوق. 功德无量。③<转>再好不过、最好不过: يـەر كـۆكەرتكەنـدىن ~ ئىش يوق. 没有比绿化大地再好不过的事。

ساۋاب ئـالماق 得到报偿、积德: مەنمۇ ساۋاب ئالاي.

。德点积也我

ساۋاب بولماق 善行、德积

ساۋاب تاپماق 德积善行

ساۋابلىق 〔静〕 慈、德功、事好、举善、行善、事善
事善

ساۋابلىق ئىش 事好、举善

ساۋات (ساۋاتى) 〔静〕 ①识知、文化: ساۋاتى بار 识知有，
有文化②常识: سىياسىي ~ 识常治政 / ئىقىم مەسىلىدىرىدىن ~ 识知事时 / پەننىي ~ 识常学科

ساۋات چىقماق 盲脱

ساۋاتسىز 〔静〕 没有文化的、文盲: ئادەم ~ 文盲

ساۋاتسىز قالماق 成为文盲、不识字

ساۋاتسىزلىق 〔静〕 盲文(状态)

ساۋاتسىزلىقنى تۈگەتمەك 扫盲

ساۋاتلىق 〔静〕 识字的、有文化的: ئايالالار ~ 有文化的
妇女

ساۋاتماق «ساۋىماق» 的使动态

ساۋاشماق «ساۋىماق» 的共同态

ساۋاغ 〔静〕 <手> 制毡时打抽羊毛的(抽毛条、弹
毛棍

ساۋاق 〔静〕 ①课、功课: مۇئەللىم ئۆتكەن ساۋاقنى تەكرارلى-
ماق 复习老师上过的课②<转> 教训: ئاچچىق ~ 沉
痛的教训 / تارىخىي ~ 历史的教训 / بۇ ئىش ماڭا ئوبدان
~ بولدى . 这件事对我是个很好的教训。

ساۋاق ئالماق ①听课②吸取教训、接受教训

ساۋاق بەرمەك 教课、教书

ساۋاقداش 〔静〕 同学

ساۋاقداشلىق 〔静〕 同学(关系): مۇناسىۋىتى ~ 同学关
系 / مۇھەببىتى ~ 同学情分

ساۋالماق «ساۋىماق» 的被动态

ساۋام 〔静〕 <手> 够弹一次的)一弓子: يۇڭ ~ بىر 一弓子羊毛

ساۋچى 〔静〕 <古> ①使者、信使、传话人、媒人②圣
人(真主的使者)

ساۋرۇقماق 〔动〕 <古> 哗哗流淌、涌出、冒出

ساۋلاماق 〔动〕 <古> 说、讲、说话

ساۋماق 〔动〕 <古> 扔掉、抛弃

ساۋۇت 〔静〕 铠甲、铁甲

ساۋۇتچى 〔静〕 制作铠甲的工匠

ساۋۇتلۇق 〔静〕 有铠甲的、穿铠甲的

ساۋۇرغاماق 〔动〕 <古> 送礼、赠送、奉送、呈献

ساۋىماق 〔动〕 抽、打抽: يۇڭ ~ 打抽羊毛 / گىلەم ~
打地毯 / يايلار كۆرۈنگەننى ساۋايتتى . 衙役们见人就抽。

سائىل 〔静〕 <方> 沿街乞讨者

ساي[1] 〔静〕 河滩、山坳: يۇرۇڭقاش دەرياسىدىكى كەڭ سايدا
بەيگە باشلىنىپتۇ . 玉龙喀什河宽阔的河滩上赛马开始
了。 باي بايغا باقار ، سۇ سايغا ئاقار . <谚> 财主着财
主，水流向着河滩。

ساي تېرىكى <植> 苦杨

ساي چىقچىقى <动> 石鸻

ساي كۆدىسى <植> 砂韭

سايىنىڭ تېشىدەك <成> (像河滩的石头似地)
比比皆是、俯拾皆是、多如牛毛

ساي[2] 〔静〕 <方> 刚才、方才、刚刚

ساياز 〔静〕 浅水的: كۆل ~ 浅水湖

سايازلىق 〔静〕 浅滩

سايىاق 〔静〕 ①不合群的、不入伙的: كالا ~ 不合群的
牛②流浪的、无家可归的: بالا ~ 流浪儿 / ~ ئىت
丧家犬

سايىاقلىق 〔静〕 ①不合群②流浪

سايىاقلىق قىلماق 我行我素

سايغو 〔静〕 (河流的)浅水区

سايان 〔静〕 <方> 边、那边

ساياھەت 〔静〕 旅行、旅游: ساياھەتكە چىقماق 去旅行、去
旅游

ساياھەت بېجى 旅游税

ساياھەت پىسخولوگىيىسى 旅游心理学

ساياھەت جۇغراپىيىسى 旅游地理、旅游地理学

ساياھەت چېكى <经> 旅行支票

ساياھەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 旅游社会学

ساياھەت قىلماق 旅行、旅游

ساياھەت ئۆمىكى 旅游团

ساياھەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 旅游经济学

ساياھەت يېتەكچىسى 导游

ساياھەت يېزا ئىگىلىكى <经> 观光农业

ساياھەتچى 〔静〕 旅行者、旅行家、旅游者、游客

ساياھەتچىلىك 〔静〕 旅游业

ساياھەتنامە 〔静〕 旅行日记、游记

سايە 〔静〕 ①影子: ئادەمنىڭ سايىسى 人影②荫凉: دەرەخ
سايىسى 树荫 / دەرەخ سايىسىدا ئولتۇرماق 坐在树荫下

③<转>庇荫: بىراۋنىڭ سايىسىدا كۈن كۆچۈرمەك 别在 日度下庇荫的人

سايه بولماق ①阴庇، 阳遮: دەرەخلەر ~ 阳遮木树 ②<转>怀关، 助帮، 佑庇، 恩施: بىراۋنىڭ بېشىغا ~ 人某佑庇، 恩施人某对 / بالام سەنمۇ چوڭ بولسەن، ئەل-گە سايە بولسەن، ياخشى ئۆگەنگىن. 子孩، 你也会长大的، 你要帮助人民، 要好好学习。 بېشىڭغا كۈن چۈشكەندە سايە بولالمىدىم. 当你受委屈时، 我没能关怀你。

سايه تاشلىماق = سايه چۈشۈرمەك

سايـه چۈشۈرمـەك ①投下影子، 给遮阳 ②<转>来好处، 干好事: كىشىلەرگە سايەڭ چۈشكۈدەكلا بولسا، سايه چۈشۈر. 能给人干好事就干好事。 ③<转>投下阴影: بۇ گەپ ئۇنىڭ كۆڭلىگە سايە چۈشۈرۈپ قويدى. 这话在他心里投下了阴影。

سايه قىلماق ①遮阳: ساۋۇت قولىنى كۆزىگە سايە قىلىپ، ئۇياق - بۇياققا كۆز تاشلايتتى. 萨伍提用手遮在眼睛上东张西望。 ②<转>劝说، 召唤: ئۇنىڭغا سايە قىلماقچى بولسامۇ، يەنە ئىككىنچى ئارىسالدى بولۇپ قالدىم. 我想劝他، 又犹豫起来。 ياسىن ئۇنى كىنوغا بېرىشقا سايە قىلدى. 亚森唤他去看电影。

سايه كابىنېت 影子内阁

سايه ئىزدىمەك <成> 图舒服، 贪图安逸

سايىسىدا 〔助〕 托…福: ئۆزلىرىنىڭ ~، بىرئاز پۇللۇق بو-لۇپ قالدۇق. 托您的福، 我们才有了点儿钱。

سايىسىدا بولماق 托福، 托庇

سايىسىدا يۈرمەك <成> 跟在后头

سايىسىدىن قورقماق 胆小怕事

سايىسىدىن ئۈركىمەك = سايىسىدىن قورقماق

سايىسىنى كۆرسەتمەسلىك <成> 不露面، 销声匿迹، 无影无踪

سايراتماق ①«سايرىماق» 的使动态 ②奏欢快的乐曲: دۇتتارىمنى سايرىتىمەن. 我用都它尔奏起欢快的乐曲。 ③哒哒扫射: پىلىموتنى تام ئۈستىگە قويۇپ سايرىتىۋەتمەك 把机枪架在墙头哒哒扫射

سايراشماق «سايرىماق» 的共同态

سايرام 〔静〕<古> 浅的

سايرىتىشماق «سايراتماق» 的共同态

سايرىماق 〔动〕①(鸟)鸣، 啼، 叫: بۇلبۇل سايراۋاتىدۇ. 夜莺在鸣叫。 بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلسۇن، ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايرىسۇن. 百花齐放، 百家争鸣。 ②<转>叽里呱啦، 唠唠叨叨 ③响起، 嘹亮: بىر ئېغىز گەپ قىلىپ قويسام، سايراپلا كەتتىڭغۇ؟ 我只说了一句، 你怎么叽里呱啦起来了呀？

سايغاق[1] 〔静〕<动> 牛皮蝇

سايغاق[2] 〔静〕不会合群的، 离群的: سەنمۇ ~ كالىدەك ئۆزۈڭنى قاچۇرىسەن. 你呀像离群的牛一样躲着别人。

سايغاق[3] 〔静〕<植> 瓣鳞花

سايغاقلىماق 〔动〕离群، 离散، 脱群: كالىلار سايغاقلاپ قاچتى. 牛都离群跑开了。

سايغاقلىق 〔静〕 不合群، 离群

سايغاماق 〔动〕<古> 开支، 开销، 花费

سايقاماق 〔动〕<古> 倒، 灌، 注، 浇

سايلاتما 〔静〕<方> 凉棚، 草棚

سايلاتماق «سايلىماق» 的使动态

سايلاشماق «سايلىماق» 的共同态

سايلام 〔静〕选举: سايلامغا قاتناشماق 参加选举 / ~ نەتىجە-سى 选举结果

سايلام بېلىتى 选票

سايلام تۈزۈمى 选举制度

سايلام رىقابىتى 竞选

سايلام قانۇنى <法> 选举法

سايلام ھەيئىتى 选举委员会

سايلام ئۆتكۈزمەك 举行选举

سايلانغۇچى 〔静〕 被选举者، 当选者

سايـلانماق «سايلىماق» 的被动态: ۋەكىللىككە ~ 被选为代表

سايلىنىش ھوقۇقى 被选举权

سايلىتىشماق «سايلاتماق» 的共同态

سايلىغۇچى 〔静〕 选民، 选举者

سايلىق 〔静〕 河滩، 石滩

سايلىماق 〔动〕①选举، 推选، 推举: ئۇنى رەئىسلىككە ~ 选举他为主席 ②评选: ئۆچتە ياخشى ئوقۇغۇچى ~ 评选三好学生 / نەمۇنىچى ~ 评选模范 / ئىلغار خىزمەتچى ~ 评选先进工作者

سايلاش ھوقۇقى 选举权

سايلىنىشماق «سايلانماق» 的共同态

سايماق[1] 〔动〕①扎، 刺، 戳 ②指

سايماق[2] 〔动〕<方> 算، 数

سايمان 〔静〕工具، 用具، 器具، 器材: ياغاچچىلىق سايما-نلىرى 木匠工具

箱具工　سايمان ساندۇقى
料用具工②的用具工做①〔静〕 **سايمانلىق**
(一之种品萄葡)子奶马 <植>〔静〕 **سايۋا**
性阴喜، 的阴喜〔静〕 **سايپەرەس**
物植性荫喜، 物植荫喜　سايپەرەس ئۆسۈملۈك
性荫蔽〔静〕 **سايپەرەسلىك**
态动使的 «سايدىماق»　**سايداتماق**
态同共的 «سايدىماق»　**سايداشماق**
سايدىماق　〔动〕凉乘، 凉纳، 凉快: دەرەخ ئاستىدا بىردەم ~ 在树下凉快一会儿
的凉阴有没〔静〕 **سايسىز**
的才方، 的才刚 <方>〔静〕 **سايقى**
干萄葡绿 <方>〔静〕 **سايىك**
影造 <医>〔动〕 **سايىلانماق**
处阴背، 处凉阴②的阴背، 的凉阴有①〔静〕 **سايىلىق**
物阴遮③
年一比年一 ~ يىل / 益日 ~ كۈن : 益愈〔助〕 **سايىن**
سايىۋەن 〔静〕凉棚، 阳伞: ~ ئاستىغا جايلاشتۇرۇلغان دۇغاپ-
چىلىق دۇكىنى 凉棚下的冰酸奶店
سايىۋەن بولماق　①遮阳: بىر تۆگە ئۆنىڭغا سايىۋەن بو-
لۇپ تۇرۇپتۇ . 一峰骆驼给他遮阳。②<转>保护،
庇荫، 庇护: ئۇلار ئېغىر كۈنلەردە ئۆزىگە سايىۋەن بولغان
كىشىلەر 在最艰难的日子里保护过自己的人们
سايىۋەن قىلماق　①做遮阳物②<转>(用手)遮
阳: قولىنى سايىۋەن قىلىپ قارىماق 把手遮在额前看
سايىۋەنلىك 〔静〕有凉棚的، 带篷的: تاۋار ~ سەيلە
كېمىسى 带丝绸篷子的游船 / ~ هارۋا 带篷的马车
万寿菊 <植>〔静〕 **سەبدەرگۈل**
سەبرە = ئالوي
苑麻 <植>〔静〕 **سەبگۈل**
敷衍塞责، 敷衍了事 <古>〔动〕 **سەبۆكلەمەك**
سەبىي 〔静〕①年幼的، 幼小的: ~ بالا 幼童، 孺子②
幼稚的، 稚气的: جېنىم قىزىم ، سەن تېخى ~ . 我的宝
贝女儿، 你还幼稚。
سەبىيلىك 〔静〕稚气: بۇ كۆزلەردىن بىر خىل ~ ۋە ساد-
دىلىق چىقىپ تۇراتتى . 这眼睛里流露出一种稚气和天
真:
سەپ[1] 〔静〕①队列، 队، 排: ~ بولۇپ كېتىۋاتقان جەڭچىلەر
列队前进的战士 / ~ بېشى 排头 / سەپكە قايتماق 归队
②战线، 阵线: سانائەت سېپى 工业战线 / ئىنقىلابىي ~

革命阵线 / ئالدىنقى ~ 前线، 火线
队列، 队排　سەپ تارتماق
站队　سەپتە تۇرماق
سەپ تۈزمەك = سەپ تارتماق
سەپتىن چۈشمەك　掉队، 落伍: ئۇ سەپتىن چۈشۈپ
قېلىشنى خالىماي دىڭگۈسلىغىنىچە ئەگىشىپ ماڭدى . 他不愿
意落伍، 一高一低地脚紧跟着队伍走。 لامپۇچكى-
نىڭ كەشپ قىلىنىشى بىلەن كىرسىن چىراغلار سەپتىن چۈشۈپ
قالدى . 由于电灯的发明، 煤油灯落伍了。
سەپتىن چىقماق　① <军> 出列: سەپتىن چىق ! (口
令)出列 ! سەپتىن بىر قەدەم ئالدىغا چىقماق 向前一步走
②<转>阵线崩溃، 溃不成军
سەپتىن قالماق = سەپتىن چۈشمەك
投入战斗　سەپكە ئاتلانماق
سەپكە ئۆتمەك　①加入行列، 加入②入流، 够格
سەپ[2] (سە : پى) 〔静〕细仔، 经心: پۇلنى ~ بىلەن خەجلىمەك
花钱要经心
سەپى بار　有智谋的، 有见识的، 机灵的
سەپ[3] 〔静〕<方>为新娘准备的必需品
سەپەر[1] 〔静〕<天>回历二月
سەپەر[2] 〔静〕①旅程، 旅途، 行程: مۇشكۇل ~ 艰难的旅
程 / بۇ قېتىمقى سەپەرنىڭ مەقسىتى 此行的目的②征程،
征途: يېڭى ئۇزۇن ~ 新长征
سەپەر قىلماق　①行路: سەپەر قىلغان يول بىلەر ، كۆپنى
كۆرگەن مول بىلەر . <谚> 行路的人认识路، 见得多
的人懂得多。②<转>过世: ئاتام - ئانام ئۆز ۋاقتىدا
سەپەر قىلدى . 我的父母已经过世了。
行军床　سەپەر كارۋىتى
动身، 启程　سەپەرگە چىقماق
سەپەر[3] 〔静〕趟، 次، 回، 遍: يەنە ئىككى ~ ماڭسىلا تۈگەيدۇ .
再跑两趟就完了。
سەپەرداش 〔静〕同路人، 旅伴: ئۇلار ~ بولۇپ يولغا چىقتى .
他们结伴同行。 مەن سىز بىلەن ~ . 我和你是同路
人。
سەپەرداشلىق 〔静〕同路، 旅伴(关系): ~ مۇناسىۋىتى 旅
伴关系
动员، 发动〔静〕 **سەپەرۋەر**
سەپەرۋەر قىلماق　动员، 发动: ئارمىيىگە كىرىشكە ~
动员参军
سەپەرۋەرلىك 〔静〕动员: ئومۇمىي ~ 总动员 / هەربىي ~

员动事军 / ئىدىيىۋى ~ بۇيرۇقى ~ / 员动想思 / 员动事军
令 / ~ يىغىنى 会大员动
سەپەرۋەرلىككە كەلمەك 来起员动
سەپتۈرمەك¹ «سەپمەك» 态动使的: ئۇ ئوغۇللىرىغا ئۆستەڭدىن سۇ ئەكەلدۈرۈپ مەيدانغا سەپتۈردى. 那渠水从们子儿让他 场操洒水来挑儿
سەپتۈرمەك² 〔动〕<古> 让备嫁妆
سەپتۈرۈشمەك «سەپتۈرمەك¹» 态同共的
سەپتۈرۈلمەك «سەپتۈرمەك¹» 态动被的
سەپچى¹ 〔静〕<植> 赛普其(甜瓜品种之一)
سەپچى² 〔静〕<方> 修地埂者
سەپداش 〔静〕 战友: يېقىن ~ 亲密战友 / بىر ئاكوپتىكى ~ 一条战壕的战友
سەپداشلىق 〔静〕 战友(关系): ~ مۇناسىۋىتى 战友关系
سەپرا (سەپرايىم، سەپرايىڭ، سەپراسى) 〔静〕<医> ① 黄胆汁(维吾尔医学所称的四种体液之一) ② 呕吐، 唠: قۇرۇق ~ 干唠 ③ <转> 肝火، 火气
سەپرا بولماق ① 恶心، 作呕، 唠: قۇرۇق ~ 干唠 ② 动肝火، 发火: سەپرا بولۇپ ئۆلىدىغان بولدۇم! 真要气死我了!
سەپرا خالتىسى <成> 火暴脾气
سەپراسى تۇتماق = سەپراسى ئۆرلىمەك
سەپراسى قايىنىماق = سەپراسى ئۆرلىمەك
سەپراسى قوزغالماق = سەپراسى ئۆرلىمەك
سەپراسى ئۆرلىمەك <成> 大动肝火، 发火
سەپراغا تەگمەك 使呕吐
سەپرا قىلماق 唠، 呕吐
سەپرا مىجەز 脾气火暴، 性子火暴
سەپراس 〔静〕 列队، 排列成行: لەشكەرلەر تولۇق جابدۇنۇپ قوراللىرىغا قورال - ياراغ ئالغان ھالدا ~ تۇراتتى. 士兵们已经全副武装列队
سەپراس - سەپراس بولماق 列队، 排成行
سەپرالاشماق 〔动〕 变火暴脾气
سەپرالىق 〔静〕 ① 肝火، 脾气: نېمانچە ~ 怎么这么大脾气 ② <转> 火大的، 上火的: ~ نەرسىلەر جىگەرگە زىيانلىق. 火大的东西伤肝。
سەپرائوت 〔静〕<植> 白薛
سەپسالدۇرماق «سەپسالماق» 的使动态
سەپسالماق 〔动〕 打量، 端详، 留心، 仔细看
سەپ - سەپ 〔静〕 一排排، 一队队
سەپ - سەپ بولماق 列队، 成一行一行

سەپسەتە 〔静〕 ① 谬论 <逻>: ئاغزىغا كەلگىنىچە ~ ساتماق 胡说، 妄言، 无稽之谈 ② 大发谬论
سەپسەتە ساتماق <成> 大放厥词، 胡扯، 大发谬论
سەپسەتچى 〔静〕<哲> 空论家
سەپسەتچىلىك 〔静〕<哲> 空谈主义
سەپسەتۋاز = سەپسەتچى
سەپسەتۋازلىق = سەپسەتچىلىك
سەپسىلىشماق «سەپسالماق» 的共同态: ئۇلار ئابدۇۋايىتنىڭ بېشىدىن ئايىغىغىچە بىر قۇر سەپسىلىشتى. 他们把阿卜杜瓦依提从头到脚打量了一番。
سەپكۈ 〔静〕<手> (制毡时往毛上洒水的) 笤帚草
سەپكۈچ 〔静〕 喷壶
سەپكۈن 〔静〕<医> ① 斑، 癍 ② 雀斑
سەپكۈنلۈك 〔静〕 有雀斑的
سەپكۈنلۈك پاشا <动> 疟蚊، 黑斑蚊، 按蚊
سەپلەتمەك «سەپلىمەك» 的使动态
سەپلەشمەك «سەپلىمەك» 的共同态
سەپلەنمەك «سەپلىمەك» 的被动态
سەپلىك 〔静〕 列成队的، 整齐的
سەپلىمە 〔静〕 配用的، 代用的
سەپلىمە بۇيۇم 代用品
سەپلىمە بۆلەك 配件
سەپلىمە پۇل <经> 代用货币
سەپلىمەك 〔动〕 ① 配备: ئوقۇتقۇچى ~ 配备教师 ② 代替، 替换: ئۇنىڭ ئورنىغا باشقىسىنى ~ 用别人代替他
سەپمەك 〔动〕 ① 洒، 泼撒: سۇ ~ 洒水، 泼水 / دان ~ 撒鸡食 / يارىنىڭ ئۈستىگە تۇز سېپىپتۇ. <谚> 往伤口上撒盐; 火上浇油。 ② <转> 放射، 照射، 洒射
سەپۇك 〔静〕<古> 文雅的، 优雅的، 温文尔雅的
سەت¹ (سە:تى) 〔静〕 ① 丑، 丑陋، 难看: چىراي ~ 面孔丑陋، 面孔难看的 / ياشنىڭ سەتى يوق، قېرىنىڭ چىرايلىقى. <谚> 年轻没有丑的، 老了没有俊的; 喻"年轻一枝花، 老来豆腐渣"。 ئۇنىڭ خېتى ناھايىتى ~. 他的字写得很难看。 قىلىق ~ 丑行، 丑态 / ئىش ~ 丑事، 恶心人的事 ② <转> 难听的: گەپ ~ 丑话، 难听的话 / نېمىدېگەن ~ گەپلەر بىلەن تىللىغان ھە! 骂的多么难听呀! ③ <转> 羞死، 难看، 丢人، 丢脸:

بىر ئىش چىقىپ قالسا، سىلىگىمۇ ~ . 您对事么什出一万
。彩光不也

سەت بولماق 丢人，难堪：مۇنداق ۋارقىراۋەرسىلە، قو-
لۇم - قوشنىلار ئاڭلىسا سەت بولىدۇ . 听们居邻，叫喊么这
。人丢多了到

سەت كۆرۈنمەك ①难看②讨厌：ئۇ مېنىڭ كۆزۈمگە
سەت كۆرۈنۈپ قالدى . 我讨厌他了。

سەت² 〔静〕<方> 一会儿

سەتەڭ 〔静〕①爱打扮的女人，俊俏女人：سەن تونۇمسەن
ئۇ سەتەڭنى ؟ 你认识那个俊俏女人吗？②标致，俏丽：
ئۇ ئايال ياش ۋاقتىدا خېلى ~ ئىدى . 那个女人年轻时挺
标致。

سەتەڭلەشتۈرمەك «سەتەڭلەشمەك» 的使动态

سەتەڭلەشمەك 〔动〕变漂亮，变俏丽，变标致

سەتەڭلىك 〔静〕标致，俏丽

سەتچىلىك 〔静〕丢人，丢丑

سەتچىلىككە قالماق 丢人，出丑

سەتلەشتۈرمەك «سەتلەشمەك²» 的使动态

سەتلەشتۈرۈلمەك «سەتلەشتۈرمەك» 的被动态

سەتلەشمەك¹ «سەتلىمەك» 的共同态：ئۇلارنىڭ ھەممىسى مېنى
سەتلىشىۋاتىدۇ . 他们全都在丑化我。

سەتلەشمەك² 〔动〕变丑，变难看

سەتلىك 〔静〕①丑陋，难看②难听

سەتلىمەك 〔动〕辱骂：سەن مېنى سەتلىمە . 你别辱骂我。

سەتىن 〔静〕缎纹布，假缎子

سەجدە 〔静〕叩首跪拜，叩首礼拜，顶礼膜拜

سەجدە قىلماق ①<宗>叩首跪拜②<转>磕
头作揖

سەجدىگاھ (سەجدىگاھى) 〔静〕①礼拜堂，清真寺②
<转>圣地

سەچمەك 〔动〕<古>选择，挑选，精选

سەچىم 〔静〕<古>选择的，挑选的，精选的

سەدەپ 〔静〕①贝壳，蛤蜊壳②<药>石决明，珍珠
母

سەدەپ تاش <矿>珠光石

سەدەپ چىش ①贝壳作的假牙②<转>皓齿

سەدەپ قۇلۇلىسى <动>蚌

سەدەپ يوپۇرماقلىق ئېيىق ئۇززۇمى <植>贝
叶树

سەدەپدان 〔静〕<植>节叶蒿

سەدەپسىمان 〔静〕类似贝壳的，像贝壳一样的

سەدەپگۈل 〔静〕<植>银莲花

سەدپارە 〔静〕①碎的，破碎的：~ يۈرەك ②破碎的心
<转>忧愁：ئۇنىڭ بىرمۇ پەرزەنتى بولمىغاچقا كۆڭلى ~
ئىدى . 他因为一个子女也没有，心里很忧愁。

سەدپارە بولماق 不安，忧愁，忧心忡忡，愁肠寸断

سەدپارە قىلماق 使不安，使忧愁

سەددىچىن 〔静〕万里长城

سەدرەتمەك 〔动〕<古>使稀疏，使稀少

سەدىر 〔静〕（王公门下）收粮人，看仓人

سەدىقە 〔静〕①施舍：تۇۋا گۇناھنى يۇيار ، ~ بالانى . <谚>
忏悔洗罪，施舍去灾。②化缘，募化

سەدىقە قىلماق 施舍，布施

سەدىقە - پىتىر 〔静〕<宗>（伊斯兰教法规定在开斋
节施舍发散的）布施，施舍物

سەدىقىچى 〔静〕乞求施舍者，化缘者

سەدىقىخانا 〔静〕赈济所

سەر¹ (سەرى) 〔静〕两：بىر ~ كۈمۈش 一两银子 / مەلى
سەرنى يوقاتقان بىر ~ . <谚>为争一两而失去千斤；
喻同“因小失大，得不偿失”

سەر² 〔静〕（扑克牌中的）主

سەراپ¹ 〔静〕沐浴：سەراپقا چۈشمەك 沐浴净身

سەراپ² 〔静〕蜃景，海市蜃楼

سەرەتان 〔静〕<天>①巨蟹：~ يۇلتۇز تۈركۈمى 巨蟹座
②小满：سۈنبۈلەدە سۇ سال ، مىزاندا تەر ، سەرەتاندا ئور .
<谚>处暑浇水，秋分播种，小满收割。

سەرەتان ئىسسىقى <天>小满

سەرەڭگە 〔静〕火柴：~ قېپى 火柴盒 / بىر تال ~ 一根
火柴 / ~ ياغىچى 火柴杆

سەرەمجان 〔静〕①陈设，摆设：ئۆي سەرەمجانلىرى 房间的
陈设②有条理的，整齐的：~ ئادەم 有条理的人 / ~
ياتاق 整齐的宿舍 / ھويلا ئىچى شۇنچە پاكىز ۋە ~ ئىدى .
院子里这么干净整齐。

سەرەمجان بولماق 摆好，安顿好，收拾好

سەرەمجان قىلماق ①置家具②搞整齐，安顿好，
安排好

سەرەمجانلاشتۇرماق «سەرامجانلاشماق» 的使动态：ياتاقنى
~ 收拾宿舍 / ھۇجرىنى ~ 布置室内

سەرەمجانلاشتۇرۇشماق «سەرەمجانلاشتۇرماق» 的共同态

سەرەمجانلاشتۇرۇلماق «سەرەمجانلاشتۇرماق» 的被动态

سەرمجانلاشماق 〔动〕 置布، 设摆①: ئۆلارنىڭ ئۆيلىرى ئوبدانلا سەرمجانلىشىپ قالدى . 。好很得置布子屋的们他 ②好摆، 好顿安، 好排安: ياغاچلار يولداشلارنىڭ يـاردەم- لىششى بىلەن بىردەمدىلا سەرمجانلاشتى . 帮的们志同于由 。了好摆就儿会一头木، 助

سەرمجانلىق 〔静〕 齐整، 理条有②设摆有، 设陈有①

سەربىز 〔静〕<植> 蓬飞长، 蓬飞

سەرپ¹ 〔静〕 费花

سەرپ بولماق 耗消، 费花

سەرپ قىلماق 花، 费花: پۇل ~ 钱费花 / كۈچ ~ 气力花 / زېھىن ~ 力精费花

سەرپ² = مورفولوگىيە

سەرپاي 〔静〕 装服套整

سەرپاي كىيدۈرمەك 装服套整上穿给

سەرپلەنمەك «سەرپلىمەك» 态动被的

سەرپلىمەك 〔动〕 支开، 费花، 用

سەرپۇش 〔静〕 皮羔或皮獭水有沿، 高略، 顶圆)帽皮 (兰散缠可، 边窄

سەرپۇش تۇماق 帽皮

سەرپىستان 〔静〕<植> 果木布破

سەرپىيات (سەرپىياتى) 〔静〕 销花، 耗消، 耗损: ئېنېرگىيە سەرپىياتى 耗损量能 / توك سەرپىياتى 耗消的电 / مـاي سەرپىياتى 耗油

سەرپىيات مىقدارى 量耗消

سەرخۇش 〔静〕 醉陶، 迷沉

سەرخۇشلۇق 〔静〕 意醉، 醉陶

سەرخىس 〔静〕<植> 众贯

سەرخىل 〔静〕 的尖拔، 的选精، 的良精: قوغۇن ~ 选精 瓜甜的 / گۈلنىڭ سەرخىلى گۈل ئارىسىدا ، ئەرنىڭ سەرخىلى ئەل ئـارىسىدا . <谚> 英精儿男، 中花万在品精中花 。中众民在

سەرخىل پىلان 划计优最

سەرخىل كوماندا <体> 队子种

سەرخىللاشتۇرماق «سەرخىللاشماق» 态动使的: كەسپ قۇ- رۇلمىسىنى ~ 构结业产化优

سەرخىللاشتۇرۇشماق «سەرخىللاشتۇرماق» 态同共的

سەرخىللاشتۇرۇلماق «سەرخىللاشتۇرماق» 态动被的

سەرخىللاشماق 〔动〕 化优

سەرخىللىق 〔静〕 优، 精

سەردار (سەردارى) 〔静〕 目头، 领头، 领首

سەردان 〔静〕 的大، 的满饱: ~ باش تارتقان بۇغداي 大穗 子麦的饱粒 / ~ گۈرۈچ 米稻的满饱粒颗 / ~ ئۈزۈم 萄葡大 / ~ ئۆرۈك 杏大 / ~ بوۋاق 娃娃胖 / ~ پاخلان 羊羔的实肥

سەرراپ 〔静〕 商换兑银金، 商钱

سەرراپ بازىرى <经> 场市换兑银金

سەرراپخانا 〔静〕 号银، 庄钱

سەرراپلىق 〔静〕 业换兑币货

سەرراپلىق قىلماق 换兑币货搞، 庄钱开

سەرراج 〔静〕 匠具鞍

سەرراچلىق 〔静〕 业造制具鞍

سەرسان 〔静〕 的离流沛颠، 的泊飘، 的浪流

سەرسان بولماق 离流沛颠، 泊飘، 浪流: يۇرتمۇيۇرت سەرسان بولۇپ يۈرمەك 湖江迹浪

سەرسان قىلماق 所失离流使، 泊飘使، 浪流使

سەرسان - سەرگەردان 〔静〕 离流沛颠، 所失离流

سەرسانلىق 〔静〕 离流沛颠، 泊漂، 浪流

سەرسانلىق - سەرگەردانلىق 〔静〕 沛颠، 所失离流 离流

سەرسۇك 〔静〕<方> 昏发

سەرسۇكلەمەك 〔动〕<古> 力无得饿

سەرقەلەم 〔静〕<建> 檐屋، 檐飞، 沿墙性饰装

سەرقەلەم تاختىسى <建> 板檐房

سەرقەلەم جەگسى <建> 檩檐، 梳檐

سەرك 〔静〕<古> (片碎器陶)片陶②器陶①

سەركاتىپ = باش كاتىپ

سەركە 〔静〕 <转>③羊头带، 羊头②羊山公的过阉① 人头带

سەركەر 〔静〕<古> 贼路拦، 盗强

سەركەردە 〔静〕<军> 领统، 将主، 帅统

سەركەردىلىك 〔静〕 份身将主، 职之帅统

سەركەش 〔静〕 的拗执، 的犟

سەركەشلىك 〔静〕 拗执، 犟

سەركىت 〔静〕<植> 本蒿

سەركىچۆپ 〔静〕<植> 根茅白

سەركىدان 〔静〕<植> 芥球

سەرگەردان 〔静〕 者浪流، 汉浪流

سەرگەردان بولماق 泊飘، 浪流

سەرگەردانلىق 〔静〕 浪流: سەرگەردانلىقتا تۇرمۇش كەچۈرمەك 活生浪流过

سەرگەز 〔静〕<手> 布粗的花印
سەرگەز تاختىسى <手> 矮(的用花印布粗给)
子桌
سەرگەك 〔静〕<古> 晃摇، 蹒跚
سەرگەكلەنمەك 〔动〕<古> 晃晃摇摇، 撞撞跌跌، 步
蹒跚履
سەرگۈزەشت 〔静〕 历经، 遭遇: شەخسىي ~ 个人遭遇،
ئۆز سەرگۈزەشتىسىنى سۆزلىمەك / 个人经历 述说个人
经历
سەرلەپ ـ مىسقاللاپ 〔静〕 一两--两钱地: ~ ھېسابلاشماق
锱铢必较، 斤斤计较
سەرلەتمەك «سەرلىمەك» 的使动态
سەرلەنمەك «سەرلىمەك» 的被动态
سەرلەۋھە = ماۋزۇ
سەرلەۋھىسىز = ماۋزۇسىز
سەرلەۋھىلىك = ماۋزۇلۇق
سەرلىك 〔静〕①按两称的: ~ تارازا 按两称的天平
②两的: بىرىم ~ تەڭگىدىن ئىككىنى چىقارماق 掏出两枚半
两的银元
سەرلىمەك 〔动〕 按两称، 成两: ئالتۇننى ~ 按两称金
子 / كۆمۈشنى سەرلەپ ساتماق 成两成两地卖银子
سەرمايە 〔静〕 本钱، 资本: ~ توپلىماق 攒本钱 / ~
سالماق 下本钱، 投资
سەرمايىدار 〔静〕 财主، 业主
سەرمايىسىز 〔静〕 无本钱的، 无资本的
سەرمايىلىك 〔静〕 有本钱的، 有资本的
سەرمەك 〔动〕<古> 经受، 承受، 耐久
سەرۋ 〔静〕<古> 壁龛؛ 置物架板
سەرىم 〔静〕<古> 耐心، 忍耐
سەرىمەس 〔静〕<方> 无忧无虑، 满不在乎
سەرىمەك 〔动〕<方> 发愁، 担忧، 操心، 挂念
سەرىمسىز 〔静〕<古> 无耐心的، 沉不住气的، 不耐
烦的
سەرىملىك 〔静〕<古> 有耐心的، 沉得住气的
سەرىنچ 〔静〕<古> 忍耐力، 耐心، 恒心، 韧性، 毅力
سەزدۈرمەك «سەزمەك» 的使动态
سەزدۈرۈشمەك «سەزدۈرمەك» 的共同态
سەزدۈرۈلمەك «سەزدۈرمەك» 的被动态
سەزگۈ 〔静〕 感، 感觉، 知觉 سەزگۈسى كۆرۈش 视觉
سەزگۈ ئەزالىرى 感觉器官، 感官
سەزگۈ پىسخولوگىيىسى 知觉心理学
سەزگۈ نېرۋىسى <生理> 感觉神经
سەزگۈ يولى <生理> 感觉通道
سەزگۈچى 〔静〕 感觉者، 感知者
سەزگۈر 〔静〕 敏感的، 敏锐的، 灵敏的، 警觉的
سەزگۈر دېتال <物> 灵敏元件
سەزگۈر زىرائەت <农> 敏感作物
سەزگۈرلەشتۈرگۈچى 〔静〕 敏化器
سەزگۈرلەشتۈرگۈچى خۇرۇچ <化> 敏化剂
سەزگۈرلەشتۈرمەك «سەزگۈرلەشمەك» 的使动态
سەزگۈرلەشتۈرۈشمەك «سەزگۈرلەشتۈرمەك» 的共同态
سەزگۈرلەشتۈرۈلمەك «سەزگۈرلەشتۈرمەك» 的被动态
سەزگۈرلەشمەك 〔动〕 变敏感، 变锐敏، 警觉، 警惕:
جەڭچىلەر تېخىمۇ سەزگۈرلەشتى . 战士们更加警惕起来。
سەزگۈرلۈك 〔静〕 敏感性، 锐敏性، 警觉性: مۇخبىرلارغا
خاس ~ 记者所特有的敏感性 / سىياسىي ~ 政治警
觉性
سەزگۈرلۈك قىلماق 警觉
سەزمەك 〔动〕 感觉، 发觉، 觉察: گۈلى بۇ قولدىن ئۆز
بەدىنىگە ئۆتۈۋاتقان ئىسسىق ھارارەتنى سەزدى . 古丽感觉到
从这只手通向自己全身的一股热流。
سەزىكلىك 〔静〕<古> 可疑的، 有嫌疑的
سەس 〔静〕<古> 声، 声音
سەسكەندۈرمەك «سەسكەنمەك» 的使动态
سەسكەندۈرۈشمەك «سەسكەندۈرمەك» 的共同态
سەسكەنمەك 〔动〕 ①战栗، 哆嗦، 厌恶، 讨厌: بۇ قىلىق-
لاردىن شۈنداق سەسكەندىم . 我对这种行为厌恶极了。
سەغىرە 〔静〕 ①孺子②孤儿
سەغىرە ھەققى 孤儿应得的، 孤儿份内的
سەقەنقۇر 〔静〕<动> 海马
سەقىمە 〔静〕<方> 谚语
سەك 〔模〕 小步流星状
سەكەنتىر 〔静〕<古> 土星
سەكپاي 〔静〕<手> (铁匠用的)夹钳
سەكتە 〔静〕<医> 风中، 卒中
سەكرات 〔静〕 临终، 垂死
سەكراتتا ياتماق 临终، 弥留
سەكراتقا چۈشمەك 奄奄一息، 死在旦夕
سەكرەپ ـ سەكرەپ 〔静〕 跳呀跳، 跳来跳去
سەكرەپ ـ سەكرەپ ئۇرنىغا چۈشمەك <成> 跳

来跳去仍回原地، 意谓搞不出名堂

سەكرەتمە 〔静〕 ①跳跃的، 闪动的، 闪现的 ②<水> 阶梯状跌水 ③水漂儿

سەكرەتمە چىقارماق 打水漂

سەكرەتمە قۇرۇلما <文> 跳跃性结构

سەكرەتمەك «سەكرىمەك» 的使动态

سەكرەش ① «سەكرىمەك» 的名词形式 ②<哲> 飞跃 ③<体> 起跳

سەكرەش ئايغى <体> 跳鞋

سەكرەش تاختىسى <体، 军> 跳板

سەكرەش ساندۇقى <体> 跳箱

سەكرەش سۇپىسى <体> 跳台

سەكرەشمەك «سەكرىمەك» 的共同态

سەكرىتىشمەك «سەكرەتمەك» 的共同态

سەكرىتىلمەك «سەكرەتمەك» 的被动态

سەكرىگۈچ 〔静〕 ①用来跳跃之物(游戏或体育运动中) ②跳的

سەكرىگۈچ مىنا <军> 跳雷

سەكرىمە 〔静〕 跳跃式的

سەكرىمە ئۇسسۇل <艺> 跳跃式舞蹈

سەكرىمەك 〔动〕 ①跳، 跳跃: ئېرىقتىن سەكرەپ ئۆتمەك 跳过水渠 / ئۆگزىدىن سەكرەپ چۈشمەك 从房顶上跳下来 / ئوتتۇرىغا سەكرەپ چىقماق 跳出来 ②<转> 跃: بىر سەكرەپلا ئىلغار ئورۇن بولۇپ قالماق 一跃而成为先进单位

سەكرەپ ئىلگىرىلىمەك <军> 跃进

سەك - سەك 〔模〕 小步流星状

سەكسەن 〔静〕 八十

سەكسەن يامىماق 补丁多的، 补丁摞补丁的: ~ كىيىم 补丁摞补丁的衣服

سەكسەنپۇت[1] 〔静〕 <动> 蜈蚣

سەكسەنپۇت[2] 〔静〕 ①<农> 礴، 木碌، 木滚子 ②<水> 木坝، 埽

سەكسەنخالتا 〔静〕 (维吾尔民间的)小药摊

سەكسەنساپاق 〔静〕 <植> 蜈蚣草

سەكسىنىنچى 〔静〕 第八十

سەككىز 〔静〕 八

سەككىز بۇلۇڭلۇق <数> 八角形

سەككىز تەرەپلىك <数> 八边形

سەككىز فورمات <印> 八开

سەككىز فورماتلىق 八开的: ~ بەت 八开版

سەككىز ياقلىق <数> 八面体

سەككىزئاياغ 〔静〕 <动> 枪乌贼، 八爪鱼

سەككىزەيلەن 〔静〕 八人

سەككىزلىك 〔静〕 (扑克牌的)八: تاپاننىڭ سەككىزلىكى 红桃 8 / چىللىكنىڭ سەككىزلىكى 梅花 8

سەككىزلىك سىستېما <数> 八进位制

سەككىزلىك ئۇسۇل <数> 八分法

سەككىزىنچى 〔静〕 第八

سەككىزىنچى ئارمىيە 八路军

سەكلەشمەك 〔动〕 <方> 交配(狗)

سەكۇ 〔静〕 <建> (有顶的)凉台

سەكىلدەتمەك «سەكىلدىمەك» 的使动态

سەكىلدەشمەك «سەكىلدىمەك» 的共同态

سەكىلدىمەك 〔动〕 奔走، 奔波

سەگ 〔静〕 <方، 动> 狗

سەگەك 〔静〕 清醒的، 警觉的: ~ ئىت 警觉的狗

سەگەك بولماق 警觉

سەگەك تۇتماق 保持清醒، 保持警惕: مېڭىنى ~ 保持头脑的清醒

سەگەكلەشتۈرمەك «سەگەكلەشمەك» 的使动态

سەگەكلەشتۈرۈلمەك «سەگەكلەشتۈرمەك» 的被动态

سەگەكلەشمەك 〔动〕 清醒起来

سەگەكلىك 〔静〕 ①清醒، 警觉 ②警觉性، 敏锐性

سەگۈنچەك 〔静〕 小吊床: بالىنى سەگۈنچەككە بۆلىمەك 把孩子放在小吊床上

سەگۈنچەكلىك 〔静〕 有吊床的

سەگىتكەك 〔静〕 <植> 苏合香

سەگىتمەك ① «سەگىمەك» 的使动态 ②<转> 提醒، 使警觉

سەگىتىش دورىسى 清醒剂

سەگىتپەرەك 〔静〕 <植> 响叶杨

سەگىتىشمەك «سەگىتمەك» 的共同态

سەگىتىلمەك «سەگىتمەك» 的被动态

سەگىدەتمەك «سەگىدىمەك» 的使动态: سوغۇق سۇدا بېشىمنى يۇيۇپ، مېڭەمنى بىر ئاز سەگىدەتتىم. 我用冷水洗头，让头脑清醒些了。بالىلارنى دەرەخ سايىسىدا سەگىدىتىپ كەلگىن. 你让孩子们在树阴下乘凉。

سەگىدەشمەك «سەگىدىمەك» 的共同态

سەگىدىمەك 〔动〕 乘凉، 纳凉، 歇凉: ئۇلار دەرەخ سايىسىدا سەگىدەپ ئولتۇرۇشتى. 他们用在树阴下乘凉

سەگشمەك «سەگمەك» 态同共的

سەگمەك 〔动〕①变凉爽، 凉快起来: بىز يـولغا چىققانـدا كۈن قايرىلىپ ، ھاۋا خېلى سەگگەندى . 我们出发时太阳下去了، 天气也凉快多了。②变清醒: كـاللـىسى ~ 头脑变清醒

سەگىن 〔静〕<方> 酸溜溜的، 酸甜的

سەڭـرەگۇ 〔静〕<古> 鼻涕多的، 常流鼻涕的، 鼻涕拉撒的

سەڭگەرمەك 〔动〕<方> 细看، 留意

سەڭگىقىز 〔静〕 艾特莱斯绸织机上的)综柜

سەڭكىمەك 〔动〕<方> 区分، 辨别، 弄清، 弄明白

سەڭىر 〔静〕<古> 山鼻(山头向前凸出的部分)

سەڭىل 〔静〕<古> (面部的)雀斑، 黄褐斑

سەل[1] 〔静〕<水> 洪水

سەل رايونى <水> 洪水区

سەل[2] 〔静〕稍微، 略微: ~ چوڭ 稍大 / ~ ئارتۇق 稍多些 / ~ تۆرۈپ تۇرماق 稍等一下 / ~ تـاۋىم يوق . 稍觉不适。 ~ ئېگىز 略高

سەل چاغلىماق 忽视، 低估، 小看

سەل قارىماق 忽视، 轻视

سەلەب 〔静〕<方> 洪水، 洪流

سەلەب 〔静〕<植> 火烧兰

سەلبىي 〔静〕反面的، 含贬义的: ~ پىكىر 反面意见

سەلبىي پېرسوناژ <文> 反面人物

سەلبىي رول <艺> 反面角色

سەلبىي مەنە <语> 贬义

سەلبىي ئوبراز <文> 反面形象

سەلبىيلىك 〔静〕反面性

سەل ـ پەل = سەل[2]

سەلتەنەت 〔静〕①社稷، 王稷②庄严، 威严، 堂皇

سەلتەنەتلىك 〔静〕①有无限权利的: خان ~ 有无限权利的可汗②庄严的، 威严的 ، 雄伟的، 壮丽的، 宏伟的، 富丽堂皇的: ~ سورۇن 庄严的场面 / ~ ئىمـارەت 宏伟的建筑物 / ~ ئوردا 富丽堂皇的宫殿

سەلقىلىغ 〔静〕<方> 能干، 善于، 擅长، 精于

سەلكىن 〔静〕微风، 和风، 轻柔的风

سەلگەش 〔静〕<方> 隔年

سەللە 〔静〕散兰(伊斯兰教男教徒缠在头上的白布): ~ يۆگىمەك 缠散兰 / ~ يوغان ئىمان يوق ، داستىخان يوغان بىر نان يوق . <谚> 散兰大而没有伊马尼(信仰)، 桌布大而没有馕。 喻同"有名无实"。 سەللىسى مۇ. سۇلمان ، ئۆزى كاپىر . <谚> 散兰是穆斯林، 自己是异教徒; 喻同"表里不一"。

سەللەمنا 〔叹〕 哇، 啊(惊叹声)

سەللىسىز 〔静〕 无散兰的، 不缠散兰的

سەلـلـىلىك 〔静〕①有散兰的، 缠着散兰的: ~ بـوۋاي 缠着散兰的老人②可做散兰的، 散兰料: ~ شايى 做散兰的绸子 / ~ سېتىۋالماق 买散兰料

سەللىمازا 〔静〕彻底، 完全، 利落(用于病况)

سەللىمازا ساقايماق 痊愈: ئـۇنىڭ كېسىلى سەللىمازا ساقايدى . 他的病痊愈了。

سەللىيىپ 〔静〕 绕成散兰状的)线团

سەلقە[1] 〔静〕①<艺> 赛勒克(维吾尔十二木卡姆) 中的一个曲目)②兴趣، 兴致، 心愿، 愿望، 意愿

سەلقە چۇشـۇرگىسى <艺> 赛勒克尾声

سەلقە[2] 〔静〕能力، 方式، 风格

سەلقىسى يوق 窝囊废

سەم (سەمى) 〔静〕 记忆

سەمىگە سالماق 提醒

سەمەرتال 〔静〕<植> 条果芥

سەمـەرقەنت 〔静〕撒马尔罕، 康居(史记、汉书)، 悉万斤(魏书)، 康国(隋书، 新唐书)، 寻思干(辽史)(古西域، 今中亚一地名، 在今乌孜别克斯坦)

سەمەرقەنت تەكلىپى <成> 虚情假意

سەمەكلەمەك 〔动〕<古> 掩埋، 安葬، 埋葬، 下葬

سەمەندەر 〔静〕<动> 鲵

سەمەنگۈل 〔静〕<植> 含笑

سەمرىتمەك «سەمرىمەك» 的使动态

سەمرىتىشمەك «سەمرىتمەك» 的共同态

سەمرىتىلمەك «سەمرىتمەك» 的被动态

سەمرىشمەك «سەمرىمەك» 的共同态

سەمرىمەك 〔动〕①发胖، 长肥، 长膘: مەخان بۇرۇنقىدەك زىلۋا ئەمەس ، ئوبدانلا سەمرىپ قاپتۇ . 麦罕不象先前那样苗条了، 胖得多了。 مـال سەمرىسە ياغ بولىدۇ ، يـەر سەمرىسە باغ . <谚> 畜肥能出油، 地肥可建园。 ئېشەك سەمرى. سە ، ئـوقـۇرىغا چىچار . <谚> 驴肥了会把粪拉在槽上 (意谓不知好歹)。 ئومۇمنى زىيانغا ئۇچرىتىش ھېسـابىغا ئۆزى ~ . 损公肥己②胀، 变大: تىلىم سەمرىپ بوغوزۇمغا تىقىلىپ قـالغاندەك بولدى . 我舌头肿得好象堵了咽喉似的。

سەمىمىي 〔静〕 诚恳的、真诚的、真挚的、亲切的、诚挚的、坦诚的：~ ئادەم 诚恳的人 / ~ گەپ 坦诚的话 / ~ سالام 诚挚的问候 / ~ دوست 挚友 / سۆھبەت ~ كەيپىيات ئىچىدە ئۆتتى . 会谈是在亲切的气氛中进行的。 / ~ سۆزلىمەك 坦诚说、诚恳地说 / ~ ھال سورىماق 亲切地慰问 / ~ تەشەككۈر بىلدۈرمەك 表示诚挚的感谢

سەمىمىي كاپالەت ＜经＞ 诚实保证

سەمىمىيەت 〔静〕 诚心、诚意、诚实、诚恳：ئۆز سەمىمىيىتىنى بىلدۈرمەك 表示自己的诚意 / ساۋاقداشلارنىڭ سەمىمىيىتىدىن تەسىرلەنمەك 为同学们的诚恳所感动

سەمىمىيەتسىز 〔静〕 不诚恳的、不诚实的

سەمىمىيەتسىزلىك 〔静〕 不诚恳、不诚实的行为

سەمىمىيلىك 〔静〕 诚恳、真诚、真挚、亲切：~ ياخشى پەزىلەت 真诚是良好的品德。

سەن 〔静〕 你：~ تاز دېگۈچە ، مەن تاز دەۋالاي . ＜谚＞ 与其等你说我秃子，不如我先说你秃子；喻"先下手为强"。~ سالا ، مەن سالا ، ئاتقا چۆپنى كىم سالا . ＜谚＞ 你添、我添，马的草料谁来添；喻"一个和尚挑水吃，两个和尚抬水吃，三个和尚没水吃。"

سەنەم 〔静〕 ①美女、美人 ②＜艺＞ 赛乃姆（维吾尔十二木卡姆《琼乃额曼》的一个曲目）③ ＜转＞ 方式、各调子：ھەركىم ئۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسىمەك ＜成＞ 各行其是 / كونا سەنەمنى تەكرارلىماق ＜成＞ 老调重弹

سەنئەت 〔静〕 ＜文＞ 艺术

سەنئەت ئاناتومىيىسى ＜艺、文＞ 艺用解剖学

سەنئەت بايرىمى 艺术节

سەنئەت پەلسەپىسى ＜哲＞ 艺术哲学

سەنئەت ساھەسى ＜文＞ 艺术界

سەنئەت شەكلى 艺术形式

سەنئەت نەزەرىيىسى ＜艺＞ 艺术概论

سەنئەت ئۆمىكى ＜艺＞ 文工团

سەنئەتچى 〔静〕 艺术家、艺术工作者

سەنئەتچىلىك 〔静〕 艺术工作：~ ئىستازى 艺龄

سەنئەتچىلىك قىلماق 搞艺术工作

سەنئەتخۇمار 〔静〕 艺术爱好者

سەنئەتسىز 〔静〕 无艺术性的

سەنئەتكار = سەنئەتچى

سەنئەتلەشتۈرمەك «سەنئەتلەشمەك» 的使动态

سەنئەتلەشتۈرۈشمەك «سەنئەتلەشتۈرمەك» 的共同态

سەنئەتلەشتۈرۈلمەك «سەنئەتلەشتۈرمەك» 的被动态

سەنئەتلەشمەك 〔动〕 艺术化

سەنئەتلىك 〔静〕 艺术的

سەنەقەس 〔静〕 ＜艺＞ 塞乃凯思(维吾尔族舞蹈)

سەنپەن 〔静〕 算盘：~ ئۇرۇقى 算盘珠子

سەنپەن سوقماق 打算盘

سەن - پەن 见下

سەن - پەن دېيىشمەك 斗嘴、口角

سەنتاخرۇ 〔静〕 ＜食＞ 余汤肉

سەنتۈرۈلمەك 〔动〕 打趔趄、跌跌撞撞：سەنتۈرۈلۈپ يىقىلماق 一个趔趄跌倒 / سەنتۈرۈلۈپ ماڭماق 跌跌撞撞地走

سەنجۇ 〔静〕 （赌博时）羊髀骨色子三立一倒

سەنجۇسەن 〔静〕 三九天：~ كۈنلىرى 数九寒天

سەندەل[1] 〔静〕 ＜植＞ 白蕊草、檀香

سەندەل شەربىتى ＜药＞ 参德力糖浆

سەندەل[2] 〔静〕 ＜手＞ 铁砧

سەندەل سۆڭەك ＜理生＞ 砧骨

سەندەل[3] 〔静〕 火盆

سەندەل[4] 〔静〕 皮凉鞋

سەندەل[5] 〔静〕 马扎

سەندرۇش 〔静〕 ＜药＞ 侧柏树脂

سەندى 〔静〕 ＜方＞ 坏、下作、下流

سەنزەن (سەنزەنى) 〔静〕 参赞

سەنگۈن 〔静〕 ＜古＞ 将军

سەنگساپال 〔静〕 （陶土与沙烧成的）陶碗

سەنلەشمەك ① «سەنلىمەك» 的共同态 ②以你相称

سەنلۇر 〔静〕 三轮车

سەنلۇرچى 〔静〕 三轮车夫

سەنلۇرچىلىق 〔静〕 ①人力车行业 ②蹬三轮车

سەنلىمەك 〔动〕 称你（表示不敬）

سەنمۇ 〔静〕 ＜军＞ 参谋

سەنمۇبۇ 〔静〕 ＜军＞ 参谋部

سەنمۇجاڭ 〔静〕 ＜军＞ 参谋长

سەنمىنجۇيى 〔静〕 三民主义

سەھەر 〔静〕 清晨、拂晓：~ شامىلى 晨风 / ~ قوپۇپ كەچ ياتماق 起早贪黑、披星戴月

سەھەرلەپ 〔静〕 一清早、一大早：ئۇ ~ يۈرۈپ كەتتى . 他一清早就走了。

سەھەرلىك 〔静〕 清晨的、早晨的：~ ئۇيقۇ 早晨的睡眠

سەھرا (سەھرايىم ، سەھرايىڭ ، سەھراسى) 〔静〕 乡下：~ قىزى 乡下姑娘 / سەھرانىڭ ساپ ھاۋاسى 乡下的清新空气

سەھراچە 〔静〕 乡下的，土气的：~ كېيىنگەن ئادەم 乡下打扮的人

سەھراچىلىق 〔静〕 乡下习气，土里土气

سەھرالىق 〔静〕 ①乡下的：~ بالىلار 乡下孩子②〈转〉乡下佬，土包子

سەھراموسەھرا 〔静〕 乡里乡间

سەھرايى = سەھرالىق

سەھرايىقىيامەت 〔静〕 什么东西也找不到的乡村，极端困难的乡村

سەھنە 〔静〕 舞台，戏台：سىياسىي ~ 政治舞台 / تارىخ سەھنىسى 历史舞台

سەھنە ئاپتوموبىل 舞台车

سەھنە ئەسىرى 〈文〉 剧本，脚本

سەھنە سەنئىتى 〈艺〉 舞台艺术

سەھنە سۆزى 〈艺〉 台词

سەھنە مۇلازىمىتى 〈艺〉 场务

سەھنىدىن چۈشمەك 下台

سەھنىلەشتۈرمەك «سەھنىلەشمەك» 的使动态：رومانىنى ~ 把小说改编成剧 / «ئۆگەي ئانا» درامىسىنى سەھنىلەشتۈرمىز. 我们将话剧《继母》搬上舞台。

سەھنىلەشتۈرۈشمەك «سەھنىلەشتۈرمەك» 的共同态

سەھنىلەشتۈرۈلمەك «سەھنىلەشتۈرمەك» 的被动态

سەھنىلەشمەك 〔动〕 改编，搬上舞台

سەھىپە 〔静〕 ①页，版面：كىتاب سەھىپىسى 书页 / گېزىتنىڭ باش سەھىپىسى 报纸的头版②〈转〉篇章：تارىخنىڭ يېڭى سەھىپىسى 历史的新篇章

سەھىيە 〔静〕 卫生：~ ئىشلىرى 卫生事业

سەھىيە پونكىتى 〈医〉 卫生站

سەھىيە ئىدارىسى 卫生局

سەھىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى 卫生经济学

سەۋەب (سەۋەبى) 〔静〕 ①原因，缘故：ئىشنىڭ سەۋەبى 事情的原因 / شۇ سەۋەبتىن 由于这个缘故②理由：~ تاپماق 找理由

سەۋەب باغلىغۇچى 〈语〉 原因连词

سەۋەب بولماق 造成，致使，导致，引起：بۇ ۋەقە بىرنەچچە كىشىنىڭ ئۆلۈمىگە سەۋەب بولدى. 这起事件造成了多人死亡。

سەۋەب بېقىندى جۈملە 〈语〉 原因从句

سەۋەب رەۋىشدىشى 〈语〉 原因副动词

سەۋەب قىلماق 想办法：ئۆلگەندە يىغلىغۇچە، ئۆلۈشتىن بۇرۇن سەۋەب قىل. 〈谚〉 与其死了再哭，不如没死时想办法。 سەۋەب قىلساڭ، سېۋەتتە سۇ توختايدۇ. 〈谚〉 只要想办法，筐子也能盛住水；喻同"事在人为"。

سەۋەب كۆرسەتمەك 托故，托词

سەۋەبچى 〔静〕 缘由，起因，致因者：ھەممە ئازاب - ئوقۇبەتنىڭ سەۋەبچىسى 一切灾难的罪魁祸首 / كېسەل سەۋەبچىسى 病因

سەۋەبچى بولماق 致使，导致，造成，引起：بۇ ئىشقا كىم سەۋەبچى بولدى؟ 这事是谁引起的？

سەۋەبسىز 〔静〕 无原因，无故，无理由，无缘故：~ خىزمەتتىن قالماق 无故缺勤 / ~ ئەمەس 不无理由 / ~ ئىش بولماس. 没有无缘无故的事。

سەۋەبكار = سەۋەبچى

سەۋەبلىك 〔静〕 ①有原因，有缘故，有理由②由于：بۇ گۇناھ ~ ئۇلار جازالاندى. 由于这个罪过他们受到了惩罚。

سەۋەب - نەتىجە 〔静〕 因果

سەۋەب - نەتىجە تايىنىشلىقى 〈逻〉 因果依存

سەۋەب - نەتىجە قارىشى 〈逻〉 因果观

سەۋەب - نەتىجە قانۇنىيىتى 〈逻〉 因果律

سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتى 〈逻〉 因果关系

سەۋەب - نەتىجە ئۇقۇمى 〈逻〉 因果概念

سەۋەنلىك 〔静〕 ①过失，失误，过错：مەندىن ~ ئۆتتى. 是我的过错。②〈法〉过失

سەۋەنلىك جىنايىتى 〈法〉 过失罪

سەۋدا (سەۋداسى) 〔静〕 ①执迷，情趣，痴情：تۇرمۇش سەۋداسى 生活的情趣 / مۇھەببەت سەۋداسى 对爱情的执著②〈医〉黑胆汁(维吾尔民间医学所称的四种体液之一)

سەۋدايى 〔静〕 ①疯，疯癫②痴迷，神魂颠倒③〈医〉癫狂症

سەۋدايى بولماق 发狂

سەۋدايى قىلماق 使发狂

سەۋدايىلىق 〔静〕 疯劲儿：ئۇنىڭ سەۋدايىلىقى ئۆچىگە چىقتى. 他的疯劲儿更厉害了。

سەۋدىچ 〔静〕〈古〉 柳条筐，柳条篮

سەۋر[1] 〔静〕 耐心：~ ئەقلىنىڭ بەلگىسى. 〈谚〉 耐心是理智的标志。 سەۋرنىڭ تېگى ئالتۇن. 〈谚〉 耐心之根底是黄金。

سەۋر قاچىسى تاشماق 忍无可忍，按捺不住，难以

耐忍

سەۋر قاچىسى توشماق = سەۋر قاچىسى تاشماق

سەۋر قىلماق 耐忍 ،受忍: ئەتە كېلىدۇ، ئۆگۈن كېلىدۇ،
ھەل بولمىسا سەۋر قىلىڭ. 决解، 来天后، 来天明 <谚>
耐忍请了不. سەۋر قىلساڭ، غورىدىن ھالۋا پۈتەر <谚>
، 深夫功要只"同喻؛ 蕾成熬能也杏青، 心耐有要只
。"针成磨杵铁

سەۋر[2] 〔静〕<天>牛金: ~ يۇلتۇزلار تۈركۈمى 座牛金

سەۋر - تاقەت 〔静〕 心耐، 耐忍

سەۋر - تاقەتسىز 〔静〕 心耐无، 力耐无

سەۋر - تاقەتلىك 〔静〕 力耐有، 心耐有

سەۋرچان 〔静〕 的心耐有، 的耐忍能، 的气住得沉

سەۋرچانلىق 〔静〕 心耐: ~ بىلەن تەربىيە بەرمەك 心耐
育教

سەۋرسىز 〔静〕 的心耐无، 的烦耐不، 的气住不沉

سەۋرسىزلەندۈرمەك «سەۋرسىزلەنمەك» 的使动态

سەۋرسىزلەنمەك 〔动〕 烦耐不، 气住不沉، 急: ئۇ سەۋر-
سىزلىنىپ ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى. 起了跳得急他
。来

سەۋرسىزلىك 〔静〕 心耐无، 烦耐不: ~ بىلەن سۆزلىمەك
说地烦耐不

سەۋر - قانائەت 〔静〕 心耐، 耐忍

سەۋرلىك 〔静〕 的心耐有، 的气住得沉: ~ ئادەم 耐有
人的心 / تىجارەتتە ئېغىر - بېسىق، ~ بول، ئالدىراپ ئالما،
ئالدىراپ ساتما. 做生意要稳重، 气住得沉، 别急着买،
。卖着急

سەۋزە 〔静〕<植> 卜萝胡

سەۋزە بولماق <食> (用味调)浆卜萝胡

سەۋزە پىگمېنتى <化> 素色卜萝胡

سەۋزە رەڭ 色黄橙

سەۋزە شەربىتى <食> 汁卜萝胡

سەۋزە مۇرابباسى <食> 酱卜萝胡

سەۋزىلىك 〔静〕①的多卜萝胡: ~ پولۇ 抓的多卜萝胡
地卜萝胡②饭

سەۋزىنازۇك 〔静〕<植>①赛乌孜纳孜克(甜瓜品种
②<转>小心眼的، 娇气的: قارا بۇ سەۋزىنا-
زۇكنى، بىر ئېغىز گەپ قىلا - قىلمايلا يىغلاشقا ئاران تۇرىدۇ.
。啼啼哭哭就话句两说没还، 儿眼心小个这瞧

سەۋسەن = چىغىرتماق

سەۋت 〔静〕<古، 天> 星金

سەۋىيە 〔静〕 平水، 度程: ئىلمى ~ 平水术学 / ماددىي
~ 平水质物 / سەۋىيىسى يۇقىرى ئادەم 的高平水
人 / مەدەنىيەت سەۋىيىسى 度程化文

سەۋىيىسىز 〔静〕 的平水没

سەۋىيىسىزلىك 〔静〕 平水有没

سەۋىيىلىك 〔静〕 的平水有، 的平水

سەي 〔静〕 菜: ~ تېرىماق 菜种 / ~ قورۇماق 菜炒

سەي بولماسلىق <成> 么什上不算: سېنىڭ بۇ
نېمىلىرىڭ ئۇنىڭ ئەكەلگەنلىرى ئالدىدا سەي بولمايدۇ. 这的你
。么什上不算前面西东些那的来拿他在儿艺玩些

سەي پۇرچاق <植> 豆菜، 豆芸

سەي كاۋىسى <植> 瓜菜، 芦葫西

سەيپۇڭ = ماشىنچى

سەيپۇڭچىلىق = ماشىنچىلىق

سەيپۇڭچىلىق قىلماق = ماشىنچىلىق قىلماق

سەيچى 〔静〕 者菜卖②农菜①

سەيچىلىك 〔静〕 业菜卖②业植种菜蔬①

سەيخال 〔静〕<方> 亮光

سەيخانا 〔静〕 锅烟(的烟水): مەيلىڭ بولسا مەيخانا، چىلىم
بولسا ~. <谚> 兴致来了有酒馆، 想抽烟有水烟锅。

سەيخانىسىغا ئوت كەتمەك <成> 待及不迫

سەيدۇ 〔静〕 刀裁(状牙月的子皮裁)

سەيسە 〔静〕 事差، 役徭

سەيشەنبە 〔静〕 二期星

سەيلە 〔静〕 玩游، 览游، 步散: دالا سەيلىسى 郊، 游野
游 / باھار سەيلىسى 游春

سەيلە قولۇنقى 艇游

سەيلە قىلماق 玩游، 逛游، 步散: ئىككەيلەن بىللە
شخۇ كۆلىنى سەيلە قىلدى. 。湖西了游起一人两

سەيلە - تاماشا 〔静〕 玩游، 览游

سەيلەتمەك «سەيلىمەك» 的使动态

سەيلە - ساياھەت 〔静〕 览游، 历游، 游旅

سەيلە - ساياھەت قىلماق 水玩山游

سەيلەشمەك «سەيلىمەك» 的共同态

سەيلەنمەك «سەيلىمەك» 的被动态

سەيلىچى 〔静〕 人游

سەيلىگاھ (سەيلىگاھى) 〔静〕 园乐游؛ 地胜览游

سەيلىمەك[1] 〔动〕 理، 理整: پۇللارنى ~ 钱理

سەيلىمەك[2] 〔静〕<方> 烘، 烤

سەينا (سەيناسى) 〔静〕 地空院庭

سەيناق 〔静〕 废茧、废生丝、丝棉
سەينالىق 〔静〕<建> 有庭院的、有宅院的、有院
子的
سەينەك 〔静〕<动> (阉过的)一岁公山羊
سەينۇگە 〔静〕<医> 甲沟炎、瘭疽
سەيئون 〔静〕 差员(旧时替伯克、县吏管事的人员)
سەييارە 〔静〕①流动的、巡回的: ~ سىرك ئۆمىكى 流动
杂技团 ②<天> 行星
سەييارە داۋالاش <医> 巡回医疗
سەييارە سوت <法> 巡回法庭
سەييارە سودىگەر <经> 行商、客商
سەييارە مەكتەپ <教> 流动学校
سەييارىچاق 〔静〕<天> 微星
سەيياھ (سەيياھى) = ساياھەتچى
سلانېتس 〔静〕<地> 页岩
سوئال (سوئالى) 〔静〕①问题、疑问: مېنىڭ بىر سوئالىم
بار. 我有个问题; 我有个疑问。 ~ سورىماق 问问题،
提问题、提问、发问 / ئۇنىڭ كاللىسىدا تۈرلۈك سوئاللار
پەيدا بولدى. 他的头脑中产生种种疑问。②<教> 题:
~ چىقارماق 出题 / سوئالنى يەشمەك 解题 / جاۋاب سوئالغا
توغرا كەلمەسلىك 答非所问
سوئال سورىماق 讯问、询问
سوئال لوگىكىسى <逻> 问题逻辑学
سوئال - جاۋاب 〔静〕 问答
سوئال - سوراق 〔静〕 审问、审讯
سوبو 〔静〕 草包
سوپۇن 〔静〕 肥皂: كىر سوپۇنى 洗衣皂 / يۈز سوپۇنى 洗
脸肥皂 / ئەتىر ~ 香皂 / دورا ~ 药皂
سوپۇن تىياتىر 肥皂剧
سوپۇن سۈيۇقلۇقى 洗涤剂
سوپۇنچى 〔静〕①造肥皂者 ②卖肥皂者
سوپۇنچىلىق 〔静〕 肥皂制造业
سوپۇندان 〔静〕 肥皂盒
سوپۇندەرىخى 〔静〕<植> 无患子、油患子
سوپۇنلاتماق «سوپۇنلىماق» 的使动态
سوپۇنلاشماق ① «سوپۇنلىماق» 的共同态 ②<化> 皂化
سوپۇنلانماق «سوپۇنلىماق» 的被动态
سوپۇنلىماق 〔动〕 搓肥皂、打肥皂: قولنى سوپۇنلاپ يۇماق
打肥皂洗手
سوپى 〔静〕①<宗> 苏菲(伊斯兰教苏菲派教士、原
意为"禁欲主义者"): ئوغرى قېرىسا ~ بولار، جالاپ قېرى-
سا بۇۋى. <谚> 窃贼老了当苏菲، 娼妓老了当布维
(依禅派女教士)。②<转> 洗心革面的、改过自
新的
سوپى تورغاي <动> 凤头百灵
سوپى - دەرۋىش 〔静〕 苏菲和苦行僧
سوپىزم 〔静〕<宗> 苏菲派(伊斯兰教神秘主义派别
之一)
سوپىسوپىياك 〔静〕<动> 黄鹂
سوپىلىق 〔静〕①苏菲职务 ②苏菲活动
سوپىلىق قىلماق 当苏菲、搞苏菲活动
سوپىلىق ئىدىيىسى <哲> 苏菲派思想
سوپى - ئىشان 〔静〕 苏菲和依禅
سوت[1] 〔静〕①<法> 法院、法庭: خەلق سوتى 人民法
院 / ئالىي ~ 高级法院 / ئوتتۇرا ~ 中级法院 / ئوچۇق
~ 公审 / سىرتتىن ~ قىلماق 缺席审判
سوت ئاچماق <法> 开庭
سوت تەرتىپى <法> 法庭程序
سوتقا بەرمەك <法> 交付审判
سوتقا تارتماق 收审、提审、审判
سوتقا چىقماق <法> 出席法庭、出庭
سوت قائىدىسى <法> 开庭规则
سوت قىلماق <法> 审判、审讯
سوت كوللېگىيىسى <法> 法庭
سوت كېڭەشمىسى <法> 合议庭
سوت مەھكىمىسى <法> 法院
سوت مېدىتسىناسى 法医学
سوت ھەيئىتى <法> 审委会、审判委员会
سوت[2] 〔静〕<方> 纱布
سوتا 〔静〕①无枝权的 ②棍、棒
سوتا بېلىق <动> 鳗
سوتچى 〔静〕<法> 审判员、推事、法官
سوتچى بولقىسى 法锤
سوتچى تونى 法袍
سوتخانا 〔静〕<法> 法庭
سوتسىيال 〔静〕<哲> 社会的
سوتسىيالىزم 〔静〕<哲> 社会主义: ئىلمىي ~ 科学社
会主义 / سوتسىيالىزمنىڭ تۈپ ئىقتىسادىي قانۇنىيىتى 社会
主义基本经济规律 / سوتسىيالىزمنىڭ نوپۇس قانۇنىيىتى
社会主义人口规律

سوتسيالىزمچى 〔静〕 社会主义者

سوتسيالىزملىق 〔静〕<哲> 社会主义的

سوتسيالىستىك = سوتسيالىزملىق

سوتسيالىستىك جەمئىيەت 社会主义社会

سوتسيالىستىك دېموكراتىيە 社会主义民主

سوتسيالىستىك رېئالىزم <文> 社会主义的现实主义

سوتسيالىستىك قانۇنچىلىق <法> 社会主义法制

سوتسيالىستىك مۈلۈكچىلىك <经> 社会主义所有制

سوتسيالىستىك ئىقتىساد <经> 社会主义经济

سوتسيالىستىك ئىنقىلاب 社会主义革命

سوتكا 〔静〕 昼夜: بىر ~ يىگىرمە تۆت سائەت . 一昼夜是二十四个小时。

سوتكىلىق 〔静〕 昼夜的: ~ ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرا 昼夜平均温度 / قۇياشنىڭ ~ ھەرىكىتى 太阳的昼夜运动

سوتلاتماق «سوتلىماق» 的使动态

سوتلاشماق ① «سوتلىماق» 的共同态② 打官司，进行诉讼

سوتلانماق «سوتلىماق» 的被动态

سوتلىماق 〔动〕 审问，审判: جىنايەتچىنى ~ 审问罪犯

سوتۇق 〔静〕<方> 曲，调，声音

سوجاڭ 〔静〕 所长

سوچى 〔静〕 <方> 皮条客，拉皮条者

سوخرانماق 〔动〕 <古> 嘟哝

سوخرۇن 〔静〕<方> 不长进的，不发展的

سوخس 〔静〕 <方، 食> 馕肉

سوخۇ 〔静〕 <方> 鼻疽

سودا 〔静〕<化> 碳酸钠，苏打

سودا 〔静〕 ①商业，贸易: تاشقى ~ 对外贸易，外贸② 生意，买卖: كالىنىڭ سودىسى پىشىپ قالدى . 牛的生意成交了。 ماھىرە خېلىغىچە ئۇلارنىڭ سودىسىغا قاراپ تۇردى . 玛伊热看着他们做买卖，看了好半天。 سودىدا ئادىل بولماق 买卖公平

[illegible] سودا ئاقماق 生意好，买卖好

سودا ئاتاشى 商务专员

سودا ئاكسىيىسى <经> 商业证券

سودا باشقارمىسى 商务处

سودا بانكىسى <经> 商业银行

سودا پسىخولوگىيىسى <经> 商业心理学

سودا پۈتۈشماق 成交，达成交易

سودا تاشلىماق 罢市

سودا ترانسپورتشۇناسلىقى 商业运输学

سودا جۇغراپىيىسى 商业地理学

سودا دۇكىنى 商店

سودا سارىيى 商场，商贸城

سودا شىركىتى <经> 贸易公司

سودا قوغدىغۇچىلىقى <经> 贸易保护主义

سودا قىلماق 经商，做生意，做买卖

سودا كېلىشىمى <经> 贸易协定

سودا ماركىسى 商标

سودا ماركىشۇناسلىقى 商标学

سودا مەركىزى 贸易中心

سودا مۇلازىمەتچىلىكى <经> 商业服务业

سودا ھېرىسلىكى <经> 重商主义

سودا ۋاكالەتخانىسى 商务代办处

سودا ۋېكسېلى <经> 商业票据

سودا ئىدارىسى 商业局

سودا - تىجارەت 〔静〕 生意，买卖

سودا - سانائەت 〔静〕 工商业

سودا - سانائەتچى 〔静〕 工商业者

سودا - سانائەتچىلەر بىرلەشمىسى 工商联

سودا - سېتىق 〔静〕 买卖，生意

سودالىت 〔静〕<地> 方钠石

سودىسىز 〔静〕 非贸易的

سودىسىز تاشقى پېرېۋوت <经> 非贸易外汇

سودىگەر 〔静〕 商人

سودىگەرلەر ئۇيۇشمىسى <经> 商会

سودىگەرچە 〔静〕 商人式的: ~ ياسانماق 打扮成商人模样

سودىگەرچىلىك 〔静〕 经商，生意

سودىگەرچىلىك قىلماق 经商，做生意

سودىلاشماق 〔动〕 讲价钱，讨价还价，做交易: مەن باھانى تۆۋەنلىتىش ئۈچۈن سودىلاشتىم . 我讨价还价，想把价钱降下来; پرىنسىپتا سودىلىشىشقا بولمايدۇ . 原则问题上不能做交易。

سودىلىق 〔静〕 买卖，生意: سودىلىقىم توگىسىلا قايتىمەن . 买卖一完我就回去。

سودىيە = سوتچى

سوراتماق «سورىماق» 的使动态

سوراشتۇرماق 〔动〕打听，询问，追问：ناھىيىنىڭ ئىشلە- چىقىرىش، خىزمەت ئەھۋاللىرىنى ~ 询问县上的生产工作情况 / ئەھۋالنىڭ تېگى - تەكتىنى ~ 查问事情原委

سوراشتۇرۇشماق «سوراشتۇرماق» 的共同态

سوراشتۇرۇلماق «سوراشتۇرماق» 的被动态

سوراشماق «سورىماق» 的共同态：ئۆزئارا ھال - ئەھۋال ~ 相互问候，相互寒暄

سوراق 〔静〕①疑问②<法>审问，审讯：سوراققا ئېلىپ چىقماق 带去审讯

سوراق ئالماش <语> 疑问代词

سوراق بەلگىسى <语> 问号

سوراق جۈملە <语> 疑问句

سوراققا تارتماق <法> 审问，审讯，提审

سوراق قىلماق <法> 审问，审讯，讯问

سوراقچى 〔静〕审判员，承审员

سوراقچىلىق 〔静〕问，审：بىرى سېنى سوراقچىلىققا قويغىنى يوق. 并没有人让你来审讯别人。

سوراقخانا 〔静〕审讯室，刑讯室

سوراقسىز 〔静〕①未经审讯的：~ قامالماق 未经审讯被关押②未经允许：مەندىن ~ كوچىغا چىقما. 未经我允许别上街。

سورالماق «سورىماق» 的被动态

سورانماق «سورىماق» 的自复态

سورت 〔静〕①<生，经>品种：ئېسىل ~ 优良品种 / بۇغداينىڭ يېڭى سورتى 小麦新品种②<经>等级，等级：قوي تېرىسىنىڭ سورتى 羊皮的等级

سورت سىستېمىسى <生> 品系

سورتقا بۆلمەك 分等

سورتداش 〔静〕同一品种的：~ ئۇرۇق 同一品种的种子

سورتلاتماق «سورتلىماق» 的使动态

سورتلاشماق «سورتلىماق» 的共同态

سورتلانماق «سورتلىماق» 的被动态

سورتلۇق 〔静〕①优质的：~ ئالما 优质苹果②品种的，等级的：ئەلا ~ شال 良种水稻 / ئىككىنچى ~ تاماكا 二级烟叶③标号的：يۇقىرى ~ 高标号的

سورتلۇق ياغاچ 上等材，优质材

سورتلىماق 〔动〕定等级：گىلەمنى ~ 给地毯定等级

سوردۇرماق 〔动〕<方>慰劳，慰问

سورنا 〔静〕<古，动>水鹤

سورۇتماق «سورۇماق» 的使动态

سورۇشماق «سورۇماق» 的共同态

سورۇق 〔静〕<农>扬场：مەن ئۇنى سورۇققا سېلىپ قويدۇم. 我让他扬场了。

سورۇقچى 〔静〕打场者，扬场者

سورۇقچىلىق 〔静〕磨难，坎坷：ئۇ بېشىدىن نۇرغۇن سورۇقچىلىقلارنى ئۆتكۈزگەن. 他经历了种种坎坷。

سورۇقچىلىق تارتماق 经历坎坷，经历磨难

سورۇقلۇق 〔静〕已扬过的：~ بۇغداي 已扬过的麦子

سورۇلماق ① «سورۇماق» 的被动态：سورۇلغان بۇغداي 扬过的小麦②败落，破落：ئائىلىسى سورۇلۇپ كەتمەك 家庭败落，家道中落

سورۇم 〔静〕<方>行动，活动

سورۇماق 〔动〕①扬，簸：خامان ~ 扬场 / شورپىنى ~ 扬汤 / بۇغداينى شازىدا ~ 用簸箕簸麦子②<转>挥霍，糟蹋：ئۇنىڭ تاپقان پۇللىرىنى باللىرى سورۇۋەتكەن. 他赚的钱叫孩子们给挥霍光了。

سورۇن 〔静〕场合，场所：جامائەت سورۇنلىرى 公共场所 / يىغىن سورۇنى 会场 / سورۇندىكىلەر 在场的人 / سو- رۇندا يوق ئادەم 不合群的人

سورۇن تۈزمەك 安排场地，摆座位：ياشلار چۆپلۈكتە سورۇن تۈزۈشكەندى. 青年们在草地上安排了聚餐。

سورۇن كۆرگەن 见过大场面，见过大世面

سورۇنبەگ 〔静〕<古>大行(接待来客的宫廷官员)

سورۇنلۇق 〔静〕会应酬的，懂交际的

سورۇنلۇقى بار 会应酬，懂社交礼仪：ئۇ خېلى ~ ئادەم. 他是挺会应酬的人。

سورىگۈل 〔静〕<植>半枝莲

سورىماق 〔动〕①问：سوئال ~ 问问题，提问题 / يول ~ 问路 / ئۇنى - بۇنى ~ 问长问短 / ھال - ئەھۋال ~ 问寒问暖②借，要：پۇل ~ 借钱 / بازاردا گىلەمنى نەچ- چە سورىدى؟ 市面上地毯要价多少？③请求，希望：كەچۈرۈشۈڭلارنى سورايمەن. 我请求你们原谅。سىلەرنىڭ ھەل قىلىپ بېرىشىڭلارنى سورايمىز. 希望你们予以解决。رۇخسەت ~ 请假 / يوليورۇق ~ 请示④管，统治，控制：ئۆزىنى سورىغان قازى ئالدىغا بارماس. <谚>管好自己，不吃官司。ئەل ~ 治理国家 / يۇرت ~ 坐江山

سوزا = ناچا

سوزاۋۇل 〔静〕<古>召回逃兵的(军官)

سوزدۇرماق «سوزماق[1]» 态动使的

سوزدۇرۇشماق «سوزدۇرماق» 态同共的

سوزدۇرۇلماق «سوزدۇرماق» 态动被的

سوزما 〔静〕 拉، 抻

سوزما چۆپ <食> 面子把

سوزماق[1] 〔静〕 长拉، 长伸، 长拖، 抻: رېزىنكىنى ~ 皮把 筋拉长 / بويىنىنى ~ 子脖长伸 / ياردەم قولىنى ~ 出伸 援助之手 / ئاۋازنى سوزۇپ ئوقۇماق 读音声长拖 / خېمىر- نى ~ 面拉، 面抻② <转> 延拖، 迟推: قەرزنى ~ 拖 延债务 / توي ۋاقتىنى ~ 期婚迟推

سوزماق[2] 〔静〕 <方> 弓弹

سوزۇشتۇرماق 〔动〕 拉一拉، 拽一拽

سوزۇشماق «سوزماق[1]» 态同共的

سوزۇق[1] 〔静〕 拉长的

سوزۇق تاۋۇش <语> 元音، 母音:

سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ چۈشۈپ قېلىشى 元音的 脱落

سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئاسسىمىلياتسىيىسى <语> 元音的同化

سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئاھاڭداشلىقى <语> 元音 和谐律

سوزۇق[2] 〔静〕 <骂> 长脸، 驴脸

سوزۇلغاق 〔静〕 能延伸的، 有弹性的: ~ نەيلون پايپاق 弹性尼龙袜

سوزۇلما 〔静〕 ①能延伸的، 有弹性的: ~ ماتېرىيال 弹 性材料② 拖延时间的③声音拉长的

سوزۇلما تاپاۋەت <经> 递延收益

سوزۇلما كېسەل <医> 慢性病

سوزۇلماق ① «سوزماق[1]» 态动被的: تاش يول يىراققا سوزۇل- دى . 公路延伸到远处。 ئۇنىڭ كېسىلى بىر ئايغا سوزۇلدى . 他的病拖了一个月。 قۇرۇلۇش مۇددىتى سوزۇلۇپ كەتتى . 工期延长了。 ئۇزاققا سوزۇلغان ئۇرۇش 持久战② «سوز- ماق[1]» 的自复态: ئۇ سوزۇلۇپ ياتاتتى . 他伸胳膊蹬腿地 躺着。

سوزۇلۇش دېفورماتسىيىسى <物> 拉伸应变

سوزۇلۇشچان 〔静〕 有延性的: ~ مېتال 有延性的金属

سوزۇلۇشچانلىق 〔静〕 ① <物> 延性② <机> 延 伸度

سوزۇنچاق 〔静〕 长圆的، 椭圆形的: ~ مەيدان 椭圆形 场地

سوستاۋ (سوستاۋى) 〔静〕 各组成部分或某一部分的集 合: تىلنىڭ لۇغەت سوستاۋى 语言的词汇

سوسكا = ئىمزگۇ

سوغا 〔静〕 木桶

سوغات 〔静〕<方> 干酪، 奶酪

سوغان = يەلتاشما

سوغانچىغ 〔静〕<古> 和颜悦色的

سوغتانماق 〔动〕 <方> 受冷، 受凉، 感觉冷

سوغد 〔静〕 粟特

سوغد تىلى <语> 粟特语

سوغد يېزىقى <语> 粟特文

سوغدچە 〔静〕 ①粟特语②粟特式的

سوغماق 〔动〕<古> 制奶酪干

سوغۇت[1] 〔静〕<古> 灌肠(以大米، 肉، 调料灌入肠 子中制成)

سوغۇت[2] 〔静〕<古> 干酪

سوغۇق 〔静〕 ①冷، 凉: ~ سۇ 冷水، 凉水 / ئۆي ~ . 屋 子冷。 ~ سەي / يېڭى كوزىنىڭ سۇيى ~ . <谚> 新瓦罐的水凉。 ②寒冷، 冷: سوغۇققا چىداماق 耐 寒 / ~ ھەم نەم 寒冷而且潮湿 / ~ چۈشتى . 天冷 了。③凉性的: ~ دورا 凉性的药 / ئۆچكە گۆشى ~ كېلە- دۇ . 山羊肉是凉性的。④<转> 冷淡، 冷漠: ئۆزى سوغۇقنىڭ قىلىقى ~ . <谚> 人本冷冰冰، 举止必冷 漠。

سوغۇق بەلۋاغ <地> 寒带

سوغۇق بۇلۇت <气> 冷云

سوغۇق پروكاتلاش <冶> 冷轧

سوغۇق تەر <生理> 冷汗، 虚汗

سوغۇق تەگمەك <医> ①着凉، 外感: ئۇپكىسگە ~ 肺部着凉②耍态度، 耍横: ئۇ ئاچچىقىدا ئايالىغا سو- غۇق تەگدى . 他气得对妻子耍了态度。

سوغۇق تەلەت 冷若冰霜

سوغۇق تىترەك 寒战، 寒噤، 寒颤

سوغۇق چىراي = سوغۇق تەلەت

سوغۇق دولقۇن <气> 寒潮

سوغۇق سۇ چاچماق = سوغۇق سۇ سەپمەك

سوغۇق سۇ سەپمەك <成> 泼冷水

سوغۇق فرونت <气> 冷锋

سوغۇق قانلىق ھايۋانلار <生> 冷血动物

سوغۇق قاينام <气> 冷涡

سوغۇق قول 惯窃

سوغۇق قول تەگمەك <成> 失盗、失窃

سوغۇق كەپشەرلەش <机> 冷焊

سوغۇق كۈلكە 冷笑、冷嘲

سوغۇق گەپ 冷言冷语

سوغۇق لىنىيە 冷线

سوغۇق مۇئامىلە 态度冷漠、冷遇

سوغۇق مۇناسىۋەتلەر ئۇرۇشى 冷战

سوغۇق مىجەز ①<医>有寒症、内寒②<转>脾气倔、态度生硬

سوغۇق نۇقتا 冷点

سوغۇق ھاۋا <气> 冷空气

سوغۇق ئوت ئالدۇرۇش <交> 冷起动

سوغۇق ئوقۇر <气> 冷槽

سوغۇق ئۇرۇش 冷战

سوغۇق ئۆتمەك 受寒、着凉

سوغۇق ئېقىم <气> 寒流

سوغۇقى ئاشماق <医>(因吃凉性食物多)受寒、受凉

سوغۇق ئىچىملىك 冷饮

سوغۇق يەل <医> 寒症

سوغۇق يورۇقلۇق <物> 冷光

سوغۇق يېمەكلىك 冷食

سوغۇقچان 〔静〕<医>有寒症的: ~ بالا 有寒症的孩子

سوغۇقچىلىق 〔静〕嫌隙、芥蒂、不和、过节儿

سوغۇقچىلىق چۈشمەك 产生嫌隙、出现芥蒂: ئارىمىزغا سوغۇقچىلىق چۈشتى. 我们之间产生了嫌隙。

سوغۇقچىلىق سالماق 造成隔阂、造成芥蒂、制造不和: ئوتتۇرىغا ~ 从中制造不和

سوغۇققان 〔静〕①冷静的、镇静的、沉着的

سوغۇققانلىق 〔静〕冷静: ~ بىلەن ئويلاپ كۆرمەك 冷静地考虑

سوغۇققانلىق قىلماق 保持冷静

سوغۇقلاشماق 〔动〕冷淡、冷漠: ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى بارغانچە سوغۇقلاشتى. 他们的关系越来越冷漠。

سوغۇقلۇق 〔静〕①寒冷②败火法、败火物③<转>冷漠、冷淡: ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا رەيھاننىڭ نادەمگە قىلغان يېقىنلىقلىرى ۋە ئۆزىگە قىلغان سوغۇقلۇقلىرى بىرمۇبىر كەلدى. 热依汗对纳代木的亲近和对自己的冷淡一一浮现在他的眼前。

سوغۇقلۇق دورا <医> 凉药

سوغۇقلۇق قىلماق 败火、去火: ئىسسىقىڭىز ئېشىپ كېتىپتۇ، سوغۇقلۇق قىلسىڭىز بولغۇدەك. 你上火了，可以败败火。

سوغۇلدۇرماق «سوغۇلماق» 的使动态

سوغۇلماق 〔动〕变干燥、干涸、水量减少

سوغۇن[1] 〔静〕<方>(大门上的)窗孔、窗眼、锁孔

سوغۇن[2] 〔静〕<古、植> 洋葱

سوغىچى 〔静〕(用木桶运水的)运水工人

سوغىچىلىق 〔静〕运水业

سوغىگۈل 〔静〕<药、植> 贝母

سوغىلىق 〔静〕①有木桶的: ئۇمۇ ئاخىر بىر جۈپ ~ بولۇپ قالدى. 他终于也有了一对木桶。②做木桶用的: ئىككى ~ ياغاچ 做两个木桶的木头

سوق[1] 〔静〕<方> 滑稽者、诙谐者、丑角

سوق[2] 〔静〕<古> 贪心的、贪婪的、贪吃的、贪得无厌的

سوقا[1] 〔静〕长圆形的、椭圆的: ئۇ كەكە ساقال، ئۇزۇن بوي، ~ باش، ئەللىك ياشلارغا كىرگەن ئادەم ئىدى. 他是个留着山羊胡、高个子、长圆脑袋、五十开外的人。

سوقا بېھى <植> 长木瓜

سوقا چىلان <植> 大枣

سوقا سەندەل 长圆形砧子

سوقا سەندەلدەك 壮壮实实、端端正正: يىگىت ~ 壮壮实实的小伙子 / ~ ئولتۇرماق 端端正正地坐、端坐

سوقا نەشپۈت <植> 鸭梨

سوقا يەل 岔气: كېرەك يوق، ~ تۇرۇپ قاپتۇ. 没有关系，是岔气了。

سوقا[2] 〔静〕臼: شالنى ~ بىلەن ئاقلىماق 用臼舂米

سوقا چۈشتى <成> 轮番、接二连三、断断续续: توقماقلار ~ قىلىپ قوزۇققا ئۇرۇلاتتى. 木槌轮番敲击木桩。

سوقا[3] 〔静〕犁、步犁

سوقا[4] 〔静〕<方> 茶缸

سوقار 〔静〕<古> ①无犄角的②光秃的、光头

سوقا ـ سايمان 〔静〕犁、犁具

سوقاق 〔静〕<古、动> 羚羊

سوقان 〔静〕<方、动> 鹳

سوقتۇ 〔静〕<古> 香肠

سوقتۇرماق «سوقماق^3» 态动使的：ئۇ ئۇنى ئادەم ئاجرىتىپ مەكتەپكە تام سوقتۇرۇپ بەردى . 校学给人个十了抽他 。墙打

سوقتۇرۇشماق «سوقتۇرماق» 态同共的

سوقتۇرۇلماق «سوقتۇرماق» 态动被的

سوقچۇرما 〔静〕<古> 子镰 (器兵种一)

سوقرانماق 〔动〕<古> 诉控، 恨، 怨埋، 怨抱

سوققا 〔静〕 击打

سوققا بەرمەك 击打

سوقلۇق 〔静〕<古> 厌无得贪، 婪贪

سوقما 〔静〕 ①击拍的②垒打干的③垒打干墙：ئاۋۇ سوقمىدىن ئۆتسەكلا چىملىققا كىرىمىز . 墙垒打干面那过一 就到了草地。④敲的، 拍的، 冲击的

سوقما تام <建> 墙垒打干، 垒打干：ئۇ ~ سوقۇپ تىرىكچىلىك قىلاتتى . 他靠打垒谋生。 ~ ئۆي 干打垒 的房子

سوقما توك <物> 脉动电流

سوقما چالغۇ ئەسۋابلىرى <艺> 打击乐器

سوقما كاۋاپ <食> 指软后烤制的大块)烤肉

سوقماق^1 〔静〕 核桃核(用桃仁加葡萄干和稀糖制成的)核 桃仁糖

سوقماق^2 〔静〕 羊肠小道، 小路، 蹊径

سوقماق^3 〔动〕 ①打، 锻：تام ~ 打墙 / پىچاق ~ 打刀 子 / تۆمۈرنى قىزىقىدا سوق . <谚> 趁热打铁。 ئوتقا قاراپ تۆمۈر سوق . <谚> 看火候锻铁。سوقۇپ پرېسلىماق 锻压②捣، 舂：لازا ~ 捣辣子 / قوناق ~ 舂玉米 ③撞، 碰：ئۇ ئۇدۇلدىن كېلىپ مېنى سوقۇۋەتتى . 他迎面 过来把我撞了个满怀。④<转> 搏动 ، 跳动：يۈ- رەك ~ 心脏搏动، 心跳 / تومۇر ~ 脉搏⑤<转> 倾 ، 喜欢：كۆڭۈل دېگەن بىر ـ بىرىگە سوقمىسا بىكار ئىكەن . 人 要是不喜欢谁真没法子。⑥(风)吹، 刮：سالقىن شا- مال ~ 刮凉风⑦<转> 占، 捞، 窃取، 拿跑：باشقىلار- نىڭ ھەققىنى سوقۇۋالماق 揩别人的油 / سومكىنى سوقۇۋېلىپ قاچماق 拿跑提包⑧整، 治：ئوغرىنى قاراقچى سوقۇپتۇ . <谚> 强盗整治了小偷。⑨<转> 吃掉، 喝掉：ئۇ ئۆزى يالغۇز بىر لىگەن پولۇنى سوقۇۋەتتى . 他一个人独自吃 掉一大盘抓饭。

سوقمالماق 〔动〕<古> 筑土墙

سوقمونىيا 〔静〕<药> 旋花脂؛ 司卡没尼亚脂

سوقنەپەس 〔静〕<方> 不要脸的، 说下流话的، 不规

矩的人، 下流货

سوقنەپەسلىك 〔静〕<方> 不要脸، 不规矩، 说下 流话

سوقۇ 〔静〕<古> ①碓②臼

سوقۇر = قارىغۇ

سوقۇر ئۈچەي <理生> 盲肠

سوقۇر ئۈچەي يەللىكى <医> 盲肠炎

سوقۇشتۇرماق «سوقۇشماق» 的使动态：توخۇ ~ 斗 鸡 / رومكا ~ 碰杯

سوقۇشتۇرۇشماق «سوقۇشتۇرماق» 的共同态

سوقۇشتۇرۇلماق «سوقۇشتۇرماق» 的被动态

سوقۇشقاق 〔静〕 爱打架的، 好斗的：~ بالا 爱打架的孩 子 / ~ خوراز سەمرىمەس . <谚> 好斗的公鸡不长肉。

سوقۇشقاقلىق 〔静〕 爱打架، 好斗：ئۇ سوقۇشقاقلىقى بىلەن ھەممىنى بىزار قىلدى . 他因为爱打架弄得人人讨厌。

سوقۇشماق ① «سوقماق^3» 的共同态：ئىككى ماشىنا سوقۇشۇپ كېتىپتۇ . 两辆车相撞了。②交战، 作战：دۈشمەن بىلەن ~ 与敌人交战 / پىلان بويىچە ~ 按计划作战③打架： ئۇلار سوقۇشۇپ قالدى . 他们打架了。

سوقۇلما 〔静〕<机> 冲制的، 锻造的

سوقۇلما دېتال 冲制的配件، 锻件

سوقۇلماق «سوقماق^3» 的被动态：ماشىنىغا سوقۇلۇپ كەتمەك 撞到汽车上

سوقۇلۇش پارامېتىرى <物> 碰撞参量

سوقۇلۇش چاستوتىسى <物> 碰撞频率

سوقۇم 〔静〕 冬肉، 干肉

سوقۇم قىلماق 为冬季食用而宰杀牲畜

سوقۇما 〔静〕<方> 柱石(柱子底下的垫石头或木墩 子)

سوقۇمۇ 〔静〕<方> (带权的)栓马桩

سوقۇملۇق 〔静〕 宰为冬肉的牲畜：~ ئات 宰为冬肉的 马

سوقۇندى 〔静〕 被推的، 被撞的، 受辱的

سوقۇندى بولماق 被推، 被撞؛ 受辱

سوقۇنغۇ 〔静〕<古> 剪了的، 可剪的

سوقىچاق 〔静〕 长圆形的

سوقىچاق شال <植> 籼稻

سوقىچاق گۈرۈچ 籼米

سوقىچى 〔静〕<农> 掌犁的، 扶犁的

سوقىم 〔静〕<古> (木制)响箭尾

سوكال 〔静〕 残短的，秃的 :~ قۇيرۇق 短尾巴，秃尾
巴 / ~ قەلەم 秃笔
سوكال چاشقان 〈动〉 兔尾鼠

سوكسوك[1] 〔静〕 一颠一颠的 :~ ئاتتەك قاتراماق 象一颠一
颠的马一样跑来跑去

سوكسوك[2] 〔静〕〈方〉 芦苇茬地

سوكنا 〔静〕 呢绒，呢子: ~ پەلتو 呢子大衣

سوكو - سالتاڭ 〔静〕 两手空空，身无分文；单身

سوكۇل 〔静〕〈古〉 受诅咒的，该倒霉的

سوكۇلداتماق «سوكۇلدىماق» 的使动态 : ئالدىمىزدىن ئېشەك-
نى سوكۇلدىتىپ دادام چىقىپ كەلدى . 爸爸骑着驴一颠一颠
地迎面走来。

سوكۇلداشماق «سوكۇلدىماق» 的共同态

سوكۇلدىماق 〔动〕 ①小跑 : مەن ئۇنىڭ كەينىدىن خۇشياقمى-
غاندەك سوكۇلداپ كېتىپ بارىمەن . 我不乐意地跟在他后头
小跑。②奔走，奔波，奔忙 : ئۇيان - بۇيان سوكۇلداپ
يۈرمەك 东奔西跑

سوگوزا 〔静〕 掌勺的，炒菜的

سوڭ 〔静〕 ①后，后头 : كۆڭلۈڭ نېمىنى تارتسا ، شۇنىڭ سو-
ڭىدىن قالما . 你心里挂念什么可别把它错过。②后跟:
پۇتنىڭ سوڭى 脚后跟 / كەشنىڭ سوڭىنى دەسسىمەك 趿拉鞋
③〈生〉 肛门

سوڭ ئاقمىسى 〈医〉 肛漏

سوڭ بېزى 〈理生〉 肛门腺

سوڭ چىقىش 〈医〉 脱肛

سوڭغا كىرمەك = ئارقىسىغا كىرمەك

سوڭباغ 〔静〕（棉花弓子的）弦

سوڭداش 〔静〕 相互背对着的，紧挨着的 : ~ باغلار 紧
挨着的果园

سوڭداشتۇرماق «سوڭداشماق» 的使动态

سوڭداشماق 〔动〕 跟在后头，跟随 : سەن ئۇلارغا سوڭدىشىپ
كېتىپ قالما يەنە ! 你可别跟在他们后头走掉。

سوڭدىماق 〔动〕〈方〉 用脚后跟踩，踩

سوڭراماق 〔动〕〈古〉 拖延，延误，耽误

سوڭرە 〔静〕〈古〉 接着，随后，以后，后来

سوڭسار 〔静〕〈方，动〉 松鼠，灰鼠

سوڭسارىماق 〔动〕〈方〉 蹲

سوڭسوڭ 〔静〕 脱肛者

سوڭسىز 〔静〕 无后跟的 : ئۇ ~ كەشنى سۆرەپ چىقىپ
كەلدى . 他拖着无后跟的鞋走了出来。

سوڭغاق 〔静〕 后跟被踩坏的 : ~ كەش 后跟被踩坏
的鞋

سول[1] 〔静〕〈农〉（割麦子时开出的）行，趟，溜
سول ئالماق 开出一溜 : ئۇ بىر يولى ئىككى سول ئېلىپ
ماڭدى . 他一趟开出了两溜。
سول تارتماق = سول ئالماق

سول[2] 〔静〕 左 : ~ قول 左手 / ~ تەرەپ 左面，左
边 / سولغا بۇرۇلماق 向左转 / سولغا بۇرۇل ! 向左转（口
令）! سولغا توغرىلان ! 向左看齐（口令）!
سول قانات 左翼
سول قول ۋەزىر 左丞相
سول ۋېكتور 〈物〉 左矢量

سولاتماق «سولىماق» 的使动态

سولاش 〔静〕 ①蔫的，打不起精神的 : ~ سەۋزە 蔫胡萝卜 ②〈转〉 发
蔫的，打不起精神的 : ~ بالا 蔫孩子

سولاشتۇرماق «سولاشماق[2]» 的使动态

سولاشماق[1] «سولىماق» 的共同态

سولاشماق[2] 〔动〕 ①枯萎，凋零，凋谢 : يوپۇرماقلار سولى-
شىپ كەتتى . 叶子枯萎了。②〈转〉 无精打采，萎靡，
不振，发蔫，颓唐，松懈 : ئۇ ئىشخانىدىن سولاشقان ھالدا
چىقىپ كەتتى . 他无精打采地从办公室走出去了。
سولىشىش كېسىلى 〈牧〉 荷兰病

سولاق 〔静〕 牢房，监牢
سولاققا ئالماق 羁押，监禁，禁闭，拘禁

سولاقخانا 〔静〕〈法〉 看守所，禁闭室

سولاقلىق 〔静〕 ①锁住的 : ~ ئىشىك 门锁住 ②在押的 :
~ جىنايەتچى 在押犯

سولامچى 〔静〕 拉皮条者

سولامچىلىق 〔静〕 拉皮条的勾当
سولامچىلىق قىلماق 拉皮条

سولامۇق 〔静〕〈古〉 左撇子

سولانماق ① «سولىماق» 的自复态 ② «سولىماق» 的被动态

سولتەك 〔静〕 ①秃尾巴的，短尾的，残缺的 : ~ خوراز
秃尾巴公鸡 / ~ چاپان 太短的袷袢 ②〈转，骂〉 蠢
货，穷鬼，小子

سولچى[1] 〔静〕 分配割麦子地的人

سولچى[2] 〔静〕 左派

سولچىل 〔静〕 左倾的
سولچىل ئاغمىچىلىق 左倾机会主义
سولچىل ئەقىدىچىلىك 〈哲〉 左倾学理主义

倾左 〔静〕 **سولچىللىق**
。子撇左个是他 . ئىكەن ~ ئۇ :子撇左〔静〕 **سولخاي**
者麦割排并〔静〕 **سولداش**
憔、的神无 <转>②的零凋、的萎枯①〔静〕 **سولغۇن**
容面的悴憔 چىراي ~ / 睛眼的神无 كۆز ~ :的悴
神精有没得变、悴憔变〔动〕 **سولغۇنلاشماق**
‐چىراي ئۇلارنىڭ :采打精无、振不靡萎〔静〕 **سولغۇنلۇق**
出现们他 . تۇراتتى چىقىپ ئەلەم ـ دەرد كۆزلىرىدىن ، ~ دىن
。情神的苦痛出显里睛眼、子样的采打精无
萎枯〔动〕 **سولماق**
的萎枯零凋易〔静〕 **سولۇشۇشچان**
性萎枯零凋〔静〕 **سولۇشۇشچانلىق**
斡达带一城塔疆新、称旧族克温鄂)伦索〔静〕 **سولۇن**
(称旧人尔
态同共的 «سولاتماق» **سولىتىشماق**
态动被的 «سولاتماق» **سولىتىلماق**
脂滑润、油黄 <石>〔静〕 **سولىدول**
قوينى :押关、关②门锁 ~ ئىشكنى :锁①〔动〕 **سولىماق**
关儿鸟把 ~ قۇشنى قەپەسكە / 里圈进关羊把 ~ قوتانغا
里牢进关人犯把 ~ جىنايەتچىنى تۈرمىگە / 里子笼进
料塑〔静〕 **سولياۋ**
革板地 سولياۋ پالاس
袋料塑 سولياۋ خالتا
膜薄料塑 سولياۋ يوپۇق
下见 **سوم**
鱼鲶 <动> سوم بېلىقى
面炒 <食>〔静〕 **سومەن**[1]
间平太 <方>〔静〕 **سومەن**[2]
包书、包提、包提手〔静〕 **سومكا**
团、团成捏②样一小大成刨、边刨①〔动〕 **سوملىماق**
块成
额金〔静〕 **سومما**
猿尾长即、然猓、禺 <古、动>〔静〕 **سومون**
鹕鹈 <古、动>〔静〕 **سونا**
曲鸣奏 <艺>〔静〕 **سوناتا**
纳声 <物>〔静〕 **سونار**
跟后脚 <方>〔静〕 **سونجاق**
生陌、跷蹊、的怪古、的怪奇 <方>〔静〕 **سونو**
到感、异惊到感、奇惊到感 <方>〔动〕 **سونۇرقىماق**
怪奇到感、讶惊到感、异诧

明黎 <方>〔静〕 **سونۇر**
西东鲜新 <方>〔静〕 **سونۇن**
诗行四十 <文>〔静〕 **سونېت**
‐يۈز كۆرۈ / 礼厚 ~ كاتتا :品赠、品礼、物礼〔静〕 **سوۋغا**
礼面见 شۈش سوۋغىسى
物礼受收 سوۋغا ئالماق
礼送 سوۋغا بەرمەك
سوۋغا ئالماق = سوۋغا قوبۇل قىلماق
赠馈、礼送 سوۋغا قىلماق
سوۋغا = **سوۋغات**
سوۋغىلىق = **سوۋغاتلىق**
品礼、赠馈、物礼〔静〕 **سوۋغا ـ سالام**
赠馈无、物礼无〔静〕 **سوۋغا ـ سالامسىز**
物礼、品礼〔静〕 **سوۋغىلىق**
، ئىسسىتقۇ ياخشى گەپ :感情坏败、的冷使〔静〕 **سوۋۇتقۇ**
。寒心人让语恶、暖心人令话好 <谚> . ~ يامان گەپ
器冷致、器却冷〔静〕 **سوۋۇتقۇچ**
把 ئىچمەك سوۋۇتۇپ چاينى :态动使的 «سوۋۇماق» **سوۋۇتماق**
喝了凉放茶
剂凝冷、剂却冷 <化> سوۋۇتۇش خورۇچى
冷制、备设气冷 <机> سوۋۇتۇش ئۈسكۈنىسى
备设
态同共的 «سوۋۇتماق» **سوۋۇتۇشماق**
乏、乏疲〔静〕 **سوۋۇتۇق**
سۇ قايناق سوۋۇتۇلغان :态动被的 «سوۋۇتماق» **سوۋۇتۇلماق**
水开凉
蛔由)②虫绦、虫蛔 <动>① <古>〔静〕 **سوۋۇشغان**
病疸黄(的起引虫绦、虫
态同共的 «سوۋۇماق» **سوۋۇشماق**
穴洞工人〔静〕 **سوۋۇق**
凉饭 . قالدى سوۋۇپ تاماق :冷变、凉变①〔动〕 **سوۋۇماق**
②。了冷越来越气天 . سوۋۇدى ھاۋا بارغانسېرى 。 了
سوۋۇپ كۆڭلۈم ئۇنىڭدىن مېنىڭ :心灰、心寒 <转>
心灰习学对 ~ ئوقۇشتىن 。了心寒他对我 . كەتتى
埃维苏〔静〕 **سوۋېت**
区苏 سوۋېت رايونى
芽新(的草蒲或苇芦)〔静〕 **سويا**
豆毛 <植> سويا پۇرچاق
离距的开张指食和指母 <方>〔静〕 **سويام**
让他 . سويدۇردى قوينى ئۇ :态动使的 «سوياماق» **سويدۇرماق**

。了宰羊把

سويدۇرۇشماق «سويدۇرماق» 态同共的

سويدۇرۇلماق «سويدۇرماق» 态动被的

سـويسۇك 〔静〕 <动> 公或牛黄公同牛母种杂代二）
牛种杂代三第(的生新配交牛牦

سويلا 〔静〕 条柳، 子棍(的杈枝有没)

سويلىماق 〔动〕 扭، 搭扭، 弯曲: يىلاندەك ~ 样一蛇象
搭扭

سويما 〔静〕 ①<植> 生甜瓜، 小甜瓜، 甜瓜蛋子: ~
چۈشمەك ②结小瓜 <转> 毛孩子

سويما قوڭ <成> 毛孩子، 黄口小儿: بۇ قۇرۇلۇشقا
چوڭ ئىنژېنېرلار كېرەك، ئۇنىڭدەك سويما قوڭلار نېمە قىلالايتى. 这件工程需要大工程师، 像他这样的黄口小儿
能干什么。

سويماق 〔动〕 ①宰، 杀: قوي ~ 宰羊 / قوشقاچ بولسىمۇ قاسساپ سويسۇن. <谚> 麻雀也得叫屠户杀。②揭،
剥، 削: چاپلانغان قەغەزنى ~ 把贴的纸揭下来 / تېرە-
سىنى ~ 剥皮 / ئالما پوستىنى ~ 削苹果皮③ <转> 精
通: گىتار دەمسىز، تانسا دەمسىز، سويۇۋېتىمىز دەڭا. 你问
吉他也好، 问交际舞也好، 我们全都精通。

سويمىچاق 〔静〕 小甜瓜، 甜瓜蛋子

سويۇشماق «سويماق» 的共同态

سويۇقلۇق 〔静〕 剥好的: تۇخۇم ~ 剥好的鸡蛋

سويۇلماق «سويماق» 的被动态

سويۇم 〔静〕 供屠宰的، 肉用的
سويۇم مال 肉用畜

سويۇنساۋىنچى 〔静〕<古> 典当، 抵押

سۇ (سۈيۈم، سۈيۈڭ، سۈيى) 〔静〕 ①水: ئېقىن ~ 流水، 活
水 / تـوختام ~ 积水، 死水 / تـاتلىق ~ 甜水، 淡
水 / شورلۇق ~ 苦水 / ~ كەلگۈچە توغان سال. <谚>
水到之前筑坝; 喻同"防患于未然"。 ~ كەلتۈرگەن
خـار، كوزا سۇندۇرغان ئەزىز. <谚> 打来水的受气，
打破水罐的神气。②河، 渠، 湖: سۇنى كۆرمەي ئۆتۈك
سـالما. <谚> 不到河边别脱靴; 喻同"不见棺材不
流泪"。 سـۇنىڭ بېشى لاي بـولسا، ئايغىمۇ لاي بـولىدۇ.
<谚> 源头不清下游浑; 喻同"上梁不正، 下梁歪"。
③汤، 汁: ئاش سۈيى 面汤 / ئانار سۈيى 石榴汁

سۇ ئاپىتى 水灾
سۇ ئاچماق 放水، 引水
سۇ ئاستى كېمىسى <交> 潜水艇
سۇ ئامبىرى <水> 水库
سۇ ئايرۇپىلانى <交> 水上飞机
سۇ باسما <印> 水印
سۇ باشلىماق = سۇ ئاچماق
سۇ بايلىقى <水> 水资源
سۇ بوياق 水彩: ~ رەسىم 水彩画
سۇ بويىغا ئاپىرىپ سۇغارماي كەلمەك <成> 领到河边而不让喝一口水; 喻同"口惠而实不至"
سۇ بۆلجۈرگىنى <植> 水杨梅
سۇ بۆلگۈچ <地> 分水岭
سۇ بۆرگىسى <动> 水蚤
سۇ بېسىمى <水> 水压
سۇ بىلەن داۋالاش <医> 水疗
سۇ پرېسى <水> 液压机
سۇ پومپىسى <机> 水泵، 抽水机
سۇ پىتى <动> 水虱
سۇ پىيىزى = پىيازەك
سۇ تازىلىغۇچ <水> 净水器
سۇ تاشپاقىسى <动> 鳖، 王八، 甲鱼
سۇ تەقسىملىگۈچ <石> 配水器
سۇ تەۋەلىكى 领水، 水域
سۇ ترانسپورتى 航运业
سۇ توپ <体> 水球
سۇ توخۇسى <动> 水雉
سۇ تۇربىنىسى <机> 水轮机
سۇ تۈرمىسى 水牢
سۇ تۈگمىنى 水磨
سۇ جانلىقلىرى 水生物
سۇ جۇغراپىيىسى <水> 水文地理学
سۇ چاچقۇ 洒水器
سۇ چاشقىنى <动> 水老鼠
سۇ چاقىقى <植> 水棘针
سۇ چانىسى <体> 水橇، 滑水板
سۇ چېچەك <医> 水痘
سۇ چىغرىقى <机> 水车
سۇدا پارچىلىنىش <化> 水解
سۇدەك بىلمەك <成> 纯熟، 精通، 滚瓜烂熟
سۇ رايى <水> 水文
سۇ رەيھىنى <植> 甘露子
سۇ سائىتى <水> 水表

سۇ سوقىسى 碓水

سۇ سۆڭگىسى 淞水 <气>

سۇ سىپلىندىرى 套水 <冶>

سۇ سىستېمىسى 系水 <水>

سۇ سىغىمچانلىقى 量水蓄 <水>

سۇغا ئاقماق 费白، 流东诸付 <成>

سۇغا ئالماق 尸洗

سۇغا چۈشكەن مۈشۈكتەك 鸡汤落个象 <成>

سۇغا چىلاشماق ①水浸، 水泡②<成>汤泡 ، 了吹

سۇغا سەكرەش 水跳 <体>

سۇغا مايىللىق 水亲، 性水亲 <化>

سۇ غولكۆكى 白茭 <植>

سۇ قاتلىمى 层水 <水>

سۇ قاتنىشى 运水 <交>

سۇ قارىغىيى 松水 <植>

سۇ قامچىئوتى 蓼水 <植>

سۇ قوڭغۇزى 虱龙 <动>

سۇ قۇرۇلۇشى 程工利水

سۇ قۇشقىچى 鸟河 <动>

سۇ قۇيۇنى 风卷龙水 <气>

سۇ قىلماق 钱卖، 卖变 <成>: قويلارنى بازاردا سۇ قىلىپ بولماق 钱成卖羊把، 卖变上场市在羊把

سۇ كالىسى 牛水 <动>

سۇ كۆتۈرمەك 泡水起

سۇ كۆرسەتكۈچ 表位水 <水>

سۇ كۈچى 力水 <水>: ~ بىلەن توك چىقىرىش 水 电发力

سۇ گازى 气煤水

سۇ لەيلىسى 芡 <植>

سۇ مەھسۇلاتى 品产水

سۇ مۈخى 角八水 <植>

سۇ مۇنارىسى 塔水

سۇ مىڭياپرىقى 藻尾狐 <植>

سۇ مىنىسى 雷水 <军>

سۇنى كۆرمەي ئۆتۈك سالماق 先边河到不 <成> 急过之操، 靴脱

سۇنى لېيىتىپ بېلىق تۇتماق 鱼摸水浑 <成>

سۇ ھەققى 费水 <农، 经>

سۇ ئورنى 位水 <水>

سۇ ئوقياسى 姑慈 <植>

سۇ ئۇرۇلغان گۆش 肉水注

سۇ ئۆتمەس قاتلام 层水隔 <地>

سۇ ئۈزمەك 泳游: سۇ ئۈزۈش كۆلى 池泳游 / سۇ ئۈزۈش كىيىمى 衣泳游 / سۇ ئۈزۈش يولىنىڭ پاسىل سىزىقى 线志标道泳

سۇ ئۈزۈمى 栗醋 <植>

سۇ ئۈستى ئايرودرومى 场机上水 <交>

سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى 站电水 <水>

سۇ ئېنېرگىيىسى 能水 <水>

سۇ ئېيىقتاپىنى 藻花梅 <植>

سۇ ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经利水

سۇ ئىگىلىكى 营经利水، 济经利水 <水>

سۇ يارغۇنچىقى 碾水

سۇ ياقىلىماق 巡، 水巡(时水浇地田给) <水> 情水视

سۇ ياڭىقى 角菱 <植>

سۇ يالاپ كەتمەك 蚀水 <地>

سۇ يالپۇزى 荬苦水 <植>

سۇ يولى 道航، 路水، 道水 <水، 交>

سۇ يۇقتۇرماسلىق 推一، 净二干一得推 <成> 五二六

سۇ يۈزى 面平水، 准水 <地>

سۇ يۇسۇنى 藻水 <植>

سۇ يېشىلكۆكى 芹水 <植>

سۇ يىلانلىرى ئائىلىسى 科蛇游 <动>

سۇ يىلىنى 蛇水، 蛇游 <动>

سۇيىنى ياندۇرماق 火退، 火淬

سۇيى ياراشماق 土水服

سۇبتروپىك 的带热亚، 带热亚 <地>〔静〕

سۇبتروپىك بەلۋاغ 带热亚 <地>

سۇبتروپىك كىلىمات 候气带热亚 <气، 地>

سۇبستانسىيە 体实 〔静〕

سۇبستانسىيە قانۇنى 法体实 <法>

سۇبستانسىيە نەزەرىيىسى 论体本

سۇبلىمات 物华升 <化، 物>〔静〕

سۇبلىماتسىيە 用作华升، 华升 <化، 物>〔静〕

سۇبلىماتسىيىلەنمەك 华升 <化، 物>〔动〕

سۇبهاناللا 谢感، 主真美赞"为意原)拉纳哈布苏 〔叹〕 (叹惊的事之生发该不或利吉不对于用现، "主真

سۇبۇزغان 〔静〕 <古> 场坟、地墓(的林斯穆非)
سۇبى 〔静〕<古> 碓
سۇبىماق 〔动〕<古> 长伸使、长延使
سۇبيېكت 〔静〕<哲> 体主
سۇبيېكتىپ 〔静〕<哲> 观主
سۇبيېكتىپ پائالىيەتچانلىق <哲> 性动能观主
سۇبيېكتىپ تۇيغۇ <哲> 觉感的观主
سۇبيېكتىپ دۇنيا <哲> 界世观主
سۇبيېكتىپ دىئالېكتىكا <哲> 法证辩观主
سۇبيېكتىپ لوگىكا <逻> 辑逻观主
سۇبيېكتىپ ئىدېئالىزم <哲> 义主心唯观主
سۇبيېكتىپچى 〔静〕<哲> 者义主观主
سۇبيېكتىپچىلىق 〔静〕<哲> 义主观主
سۇبيېكتىپلىق 〔静〕<文> 性观主
سۇبيېكتىۋىزم = سۇبيېكتىپچىلىق
سۇپا 〔静〕①榻土、台土、炕凉②底座、台：هەيكەل سۇ- پىسى 座底像塑 / ۋاگزال سۇپىسى 台站、台月 / قۇدۇق سۇ- پىسى 台井
سۇپرا 〔静〕面单子(擀面用的麻布单子)：ئېتى ئۇلۇغ، سۇپرىسى قۇرۇق . <谚> 声名堂而皇，面单空荡荡； 喻同"盛名之下其实难副；徒有其名"。
سۇپېر 见下
سۇپېر فوسفات <化> 过磷酸盐
سۇپېر گېتېرودىن <物> 超外差
سۇپېر گېتېرودىنلىق 超外差的：~ رادىئو قوبۇللى- غۇچ 超外差接收机
سۇپىلىق 〔静〕有榻土的、有土台的：~ ، باراڭلىق هويلا 有榻土和棚架的院子
سۇپىلىق ئاپتوموبىل <交> 平台车
سۇترا 〔静〕<宗> 素恒缆经、修多罗经(佛教典籍三藏(藏之一的"经藏"部分)
سۇچ 〔静〕<古> ①钝②迟钝、松散
سۇچەك 〔静〕 蚕茧余壳
سۇچى 〔静〕<水> ①浇水人②卖水人
سۇچىلىق 〔静〕<水> ①运水业、卖水业②水利： ~ كەسپى 水利专业
سۇچىلىق قىلماق 搞水利、干水利工作
سۇخار (سۇخارى) 〔静〕 面包干
سۇخەن 〔静〕 话、话语、演说：كەم ~ 话少的 / شېرىن ~ 甜言蜜语的人

سۇخەنچى 〔静〕①传闲话者、搬弄口舌者：ئوقىسانچىنىڭ كۆزى يامان ، سۇخەنچىنىڭ سۆزى . <谚> 乞丐的眼凶，挑拨者的话凶。②食客
سۇخەنچىلىك 〔静〕 传闲话、搬弄口舌、调三窝四
سۇخەنچىلىك قىلماق <成> 传闲话、调三窝四
سۇدان 〔静〕①便携(式水壶、行军壶②喂鸟(的水罐
سۇر 〔静〕灰色的：~ ئات 灰马 / ~ چويۈن 灰口铁
سۇر تۇرنا <动> 灰鹤
سۇر تۇمان <气> 灰雾
سۇر چىل <动> 灰山鹑
سۇر چىۋىن <动> 麻蝇
سۇر قاقىرا <动> 苍鹭
سۇر قىرغاۋۇل <动> 蓝马鸡
سۇر لەيلەك <动> 灰鹳
سۇر هەيران <动> 灰喉针尾雨燕
سۇردىماق 〔动〕<方> 想念、思念、怀念
سۇرغۇچ 〔静〕火漆：~ تامغا 火漆印 / قىزىل ~ 红火漆
سۇرقۇچ 〔静〕<古> 漆树之胶液、生漆
سۇرقى 〔静〕<方> 瘦的、瘦弱的、消瘦的
سۇرقىرىماق 〔动〕<方> 变瘦、消瘦
سۇرمۇق 〔静〕<植> 滨藜
سۇرۇپ 〔静〕 漂白土布
سۇرۇخ 〔静〕 印泥、印色
سۇرۇخدان 〔静〕 印台、印色盒
سۇرىشماق 〔动〕<古> 沉下脸、板起面孔
سۇزاپ 〔静〕 <植、药> 芸香
سۇزاپ ئائىلىسى <植> 芸香属
سۇزاپ توقچىقى <药> 苏孜阿甫片
سۇزماق[1] 〔动〕<方> 盛饭
سۇزماق[2] 〔动〕<古> 吐、啐
سۇزۇق 〔静〕<古> 唾液、唾沫、口水
سۇژېت 〔静〕<文> 情节
سۇژېتلىق 〔静〕<文> 情节的
سۇس 〔静〕①(颜色)浅的、淡的：~ قىزىل 浅红②微弱的：~ يورۇق 微亮 / ~ ئاۋاز 微弱的声音③迟缓、缓慢、慢腾腾：هەرىكىتى ~ 行动迟缓 / ~ ئىشلە- مەك 慢腾腾地干活④(味道)淡：چايى ~ 淡茶 ~ دەملەنمەك 沏得很淡⑤薄、淡薄：~ ئالاقە 交情淡薄
سۇس بازار <经> 淡市

سۇس تۇمان <气> 雾薄، 雾轻

سۇس تۇتەك <气> 霾轻

سۇس قارىماق 视忽، 视轻

سۇس يامغۇر <气> 雨微

سۇسپېنزىيە 〔静〕 <化> 液浊悬، 浮悬

سۇسپېنزىيە ھالىتى <化> 态浮悬

سۇسپېنزىيە ئېففېكتى <化> 应效液悬

سۇسپېنزىيىلىك 〔静〕 <化> 的浮悬

سۇسپېنزىيىلىك جىسىم <化> 体浮悬

سۇسپېنزىيىلىك ماددا <化> 物浮悬

سۇسغاق 〔静〕 <古> 瓢، 勺

سۇسلاشتۇرماق «سۇسلاشماق» 的使动态: كەيپىياتنى ~ 使 落低绪情

سۇسلاشتۇرۇشماق «سۇسلاشتۇرماق» 的共同态

سۇسلاشتۇرۇلماق «سۇسلاشتۇرماق» 的被动态

سۇسلاشماق 〔动〕 ①松懈، 迟缓، 缓慢، 懒散، 疲塌: ئەمگەكتە ~ 劳动松懈 / سۈرئەت ~ 速度缓慢 / خىزمەتتە ~ 工作懒散②变弱، 变淡، 渐弱: نەپەس ~ 呼吸变弱 / بوياق ~ 颜色变淡 / ئاۋاز ~ 声音渐弱

سۇسلۇق 〔静〕 ①浅، 淡②迟缓، 缓慢، 慢腾腾

سۇسلۇق قىلماق 疲塌، 散涣، 懒散، 懈怠

سۇسلىماق = سۇسلاشماق

سۇسماق 〔动〕 <古> 碰، 撞، 碰撞

سۇسراتماق «سۇسىرىماق» 的使动态

سۇسراشماق «سۇسىرىماق» 的共同态

سۇسىرىماق 〔动〕 缺水: زىرائەتلەر سۇسىراپ كېتىپتۇ. 庄稼 缺水了。

سۇسىز 〔静〕 没水的

سۇسىزلاندۇرغۇچ 〔静〕 <化> 脱水器

سۇسىزلاندۇرغۇچى 〔静〕 脱水的

سۇسىزلاندۇرغۇچى خۇرۇچ <化> 脱水剂

سۇسىزلاندۇرغۇچى رېئاكتىپ = سۇسىزلاندۇرغۇچى خۇرۇچ

سۇسىزلاندۇرغۇچى رېئاكسىيە <化> 脱水反应

سۇسىزلاندۇرماق «سۇسىزلانماق» 的使动态: كىرئالغۇدا كىرنى سۇسىزلاندۇرغان ۋاقىت ئانچە ئۇزۇن بولۇپ كەتمەسلىكى كېرەك. 洗衣机给衣服脱水的时间不宜太长。

سۇسىزلاندۇرۇش رېئاكسىيىسى <地> 失水 反应

سۇسىزلاندۇرۇشماق «سۇسىزلاندۇرماق» 的共同态

سۇسىزلاندۇرۇلماق «سۇسىزلاندۇرماق» 的被动态

سۇسىزلانماق 〔动〕 <化> 脱水، 去水

سۇسىزلىق «سۇسىز» 的名词形式

سۇغارتماق «سۇغارماق» 的使动态

سۇغارماق 〔动〕 ①浇، 浇灌، 灌溉: يەر ~ 浇地 / گۈل ~ 浇花②饮: ئات ~ 饮马 / ئىشى يوق ئىت سۇغىرار. 没事的人去饮狗（意谓游手好闲的人没事找事）<谚>③淬火: پالتا ~ 给斧头淬火④<转> 灌输: ياشلارنى توغرا ئىدىيە بىلەن ~ 给青年灌输正确的思想

سۇغىرىش بېجى <经> 灌溉税

سۇغىرىش تۈزۈمى <水> 灌溉制度

سۇغىرىش رايونى <水> 灌区

سۇغىرىش سىستېمىسى <水> 灌溉系统

سۇغان 〔静〕 （放在水面捕野鸭等的）套子

سۇغدىچ 〔静〕 <古> 系列歌舞宴会（冬季在亲友间轮流举办的娱乐活动）

سۇغۇر 〔静〕 <动> 旱獭، 土拨鼠

سۇغۇرتا 〔静〕 <经> 保险: ئەمگەك سۇغۇرتىسى 劳动保险، 劳保

سۇغۇرتا بازىرى <经> 保险市场

سۇغۇرتا بانكىسى 保险银行

سۇغۇرتا پسىخىكىسى <经> 保险心理

سۇغۇرتا تالونى 保险单

سۇغۇرتا سوممىسى 保险金

سۇغۇرتا شىركىتى 保险公司

سۇغۇرتا فوندى 保险基金

سۇغۇرتا كەسپى 保险业务

سۇغۇرتا ھەققى <经> 保费

سۇغۇرتا ھوقۇقى 保险权益

سۇغۇرتاشۇناس 〔静〕 保险学家

سۇغۇرتاشۇناسلىق 〔静〕 <经> 保险学

سۇغۇرتما 〔静〕 <方> 拉锁، 抽屉

سۇغۇرتماق «سۇغۇرماق» 的使动态

سۇغۇرتىچى 〔静〕 保险人

سۇغۇرتىچىلىق 〔静〕 保险业

سۇغۇرتىلانماق «سۇغۇرتىلىماق» 的被动态

سۇغۇرتىلىغۇچى 〔静〕 <经> 保险人

سۇغۇرتىلىق 〔静〕 保险的: سۇغۇرتىلىق تۆلەم 保险赔偿

سۇغۇرتىلىماق 〔动〕 <经> 承保

سۇغۇرگۈل 〔静〕 <植> 岩菊

سۇغۇرماق 〔动〕 出抽، 出拔: قىلىچنى سۇغۇرۇپ ئالماق 刀拔

سۇغۇرۇشماق «سۇغۇرماق» 的共同态

سۇغۇرۇلما 〔静〕 抽身的

سۇغۇرۇلما زايوم <经> 抽身债券

سۇغۇرۇلماق ① «سۇغۇرماق» 的被动态② «سۇغۇرماق» 的自复态: ئۇ ئادەملەر توپىدىن سۇغۇرۇلۇپ چىقتى . 他从人群中溜了出来。

سۇغۇل 〔静〕<植> 肿足蕨

سۇغىرىشماق «سۇغارماق» 的共同态

سۇغىرىلماق «سۇغارماق» 的被动态: بۇغداي سۇغىرىلدى . 麦子浇过了。 ساپ قان بىلەن سۇغىرىلغان دوستلۇق 用鲜血凝成的友谊

سۇپ 〔静〕<古> 毛线带子، 扁毛绳

سۇفلېر 〔静〕<艺> 提台词者

سۇفلېرلىق 〔静〕<艺> 提台词

سۇفلېرلىق قىلماق 提台词، 做提台词工作

سۇقتۇرماق «سۇقماق» 的使动态

سۇقرۇ 〔静〕<方> 撞، 撞冲، 硬闯، 闯

سۇقسۇر 〔静〕<方، 动> 鸳鸯

سۇقلاتماق 〔动〕<古> 刺激، 开胃

سۇقماق[1] 〔动〕<方> 藏

سۇقماق[2] 〔静〕<古> 使进入

سۇقۇنماق «سۇقماق» 的自复态: پارتىيە ئىچىگە سۇقۇنۇپ كىرىۋالماق 混入党内 / ئۇ قوناقلىقنىڭ ئىچىگە سۇقۇندى . 他藏到玉米地了。

سۇقۇنۇشماق «سۇقۇنماق» 的共同态

سۇقلاتماق 〔静〕<古> ①喜好، 迷恋، 贪求②挑战

سۇقلىەت 〔静〕<方> ①爱管闲事的، 多事的②偷嘴的، 碍手碍脚的

سۇكان 〔静〕 <植> 毒芹

سۇكرالفات 〔静〕<药> 硫糖铝، 胃溃宁

سۇكبېزەك 〔静〕 假双胞胎(因羊水多孕妇肚子显得特别大)

سۇك[1] 〔静〕 寸

سۇك[2] 〔静〕 宋

سۇك سۇلالىسى 宋朝

سۇكپىياز 〔静〕<植> 大葱، 葱

سۇكلۇق 〔静〕 寸的: بەش ~ تاختاي 五寸宽的板子

سۇلاتماق «سۇلىماق» 的使动态

سۇلاشماق[1] «سۇلىماق» 的共同态

سۇلاشماق[2] 〔动〕 润湿، 沾水

سۇلاق 〔静〕<方> (为汲水而凿的)冰窟窿

سۇلالە 〔静〕 朝، 朝代: تاڭ سۇلالىسى 唐朝، 唐代 / ~ ئالماشماق 改朝换代

سۇلانماق «سۇلىماق» 的被动态

سۇلايمان 〔静〕<宗> 苏莱曼، 素赖曼(《古兰经》中传说的安拉使者之一، 《旧约全书》称"所罗门")

سۇلايمان قالپىقى 隐身帽

سۇلتان 〔静〕 苏丹(某些伊斯兰国家的君主): ئۆزگە يۇرتتا ~ بولغىچە ، ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاڭ بول . <谚> 宁在家乡当鞋底，不在他国做苏丹。 ئۆزىنى سورىغان شەھەرگە ~ ، ئۆزىنى سورىمىغان ئۆتۈككە ئۇلتاڭ . <谚> 能管好自己者称王，不能管好自己者遭殃。

سۇلتانلىق 〔静〕 ①苏丹之位②苏丹的统治③苏丹的: ~ تەخت 苏丹的宝座

سۇلتايماق 〔动〕 泄气، 垂头丧气: قولغا چۈشكەن ئوغرىدەك سۇلتىيىپ قالماق 象被抓到的贼一样垂头丧气

سۇلتىيىشماق «سۇلتايماق» 的共同态

سۇلفات 〔静〕<化> 硫酸盐

سۇلفات قەغەز 硫酸纸

سۇلفات كىسلاتاسى <化> 硫酸

سۇلفاتازا 〔静〕<化> 硫酸酯酶

سۇلفاتىئازول 〔静〕<药> 磺胺噻唑

سۇلفادىئازىن 〔静〕<药> 磺胺嘧啶

سۇلفانىلامىد 〔静〕<药> 磺胺، 磺酰胺

سۇلفانىلامىدىن 〔静〕 <药> 磺胺

سۇلفونال 〔静〕<药> 索佛那

سۇلفىد 〔静〕<化> 硫化物

سۇلفىدىن 〔静〕<药> 磺胺吡啶

سۇلۇ (سۇلۇيۇم ، سۇلۇيۇڭ ، سۇلۇسى) 〔静〕<植> 燕麦

سۇلۇ يارمىسى ①燕麦仁粥②燕麦片

سۇلۇق 〔静〕 ①有水的، 水多的، 水的: ~ ئېتىز 水田 / ~ جىلغا 水浅的山涧②多汁的: ~ نەشپۈت 多汁的香梨

سۇلۇق قاپارتما <医> 水疱

سۇلۇق قاتلام <地> 含水层

سۇلۇق ئېرىتكۈچ <化> 含水溶剂

سۇلۇق ئىششىق <医> 水肿

سۇلۇلۇق 〔静〕 燕麦地

汞升، 汞化氯 <化>〔静〕 **سۇلېما**

蘸上镶往 ~ ئاناننى : 水蘸، 湿润① 〔动〕 **سۇلىماق**

水呷، 水喝②水泼上泥往 ~ لاينى / 水

实木肤盐، 果树漆糅 <植>〔静〕 **سۇماق**[1]

送، 递 <古>〔动〕 **سۇماق**[2]

袋麻، 袋口 <方>〔静〕 **سۇمال**

饺水 <方، 食>〔静〕 **سۇمانتىسى**

سۇماي = سۇياغ

莉茉 <植>〔静〕 **سۇمەن**

态体، 格体 〔静〕 (سۇمباتى) **سۇمبات**

的美优态体، 的称匀格体 〔静〕 **سۇمباتلىق**: ~ يىگىت

人女的美优态体 ئايال ~ / 子伙小的称匀格体

长 <转>②草酱败، 草缬 <植>① 〔静〕 **سۇمبۇل**

(发头容形)的黑而

发秀 سۇمبۇل چاچ

扑相 <体>〔静〕 **سۇمو**

扑相 <体> سۇمو چېلىشىش

鹏، 凰凤 <动>〔静〕 **سۇمۇرغ**

木凰凤 <植> سۇمۇرغ دەرىخى

蝶凰 <动> سۇمۇرغ كېپىنەك

蕨尾凤 <植>〔静〕 **سۇمۇرغقۇيرۇق**

سۇمۇق = زەمچە

的形条 <古>〔静〕 **سۇن**

呐唢 <艺>〔静〕 **سۇناي**: ~ چالماق 呐唢吹 / كانايغا يوق، سۇنايغا نەدە؟ 事小上得顾还哪، 上不顾事大 <谚> ؟

者呐唢吹 <艺>〔静〕 **سۇنايچى**

挺挺直، 腿膊胳展伸 〔动〕 **سۇنايلانماق**: سۇنايلىنىپ ياتماق 着躺地挺挺直

态同共的 «سۇنايلانماق» **سۇنايلىنىشماق**

署处، 座女室 <天> 〔静〕 **سۇنبۇلە**

坏弄، 烂弄 قىلماق ~ : 的烂، 的废 〔静〕 **سۇنتاختا**

镜射折 〔静〕 **سۇندۇرغۇچ**

的化约 〔静〕 **سۇندۇرما**

量质化约 <物> سۇندۇرما ماسسا

树断折 ~ شاخنى : 态动使的 «سۇنماق»[1] ① **سۇندۇرماق**

枝 / چىنە ~ 碗破打 / قولنى ~ 折弄手把 / دۈشمەننىڭ ھەيۋىسىنى ~ 风威人敌灭 ②折، 合折 : پۇلغا ~ 钱折 ③

贬低: ئۇنى كىشىلەر ئارىسىدا سۇندۇرماڭ . 你别当众贬

他低 ④解(手解) : تەرەت ~ 手解

面射折 سۇندۇرۇش يۈزى

射折 〔静〕 **سۇندۇرۇشچان**

性射折 <物>〔静〕 **سۇندۇرۇشچانلىق**

态同共的 «سۇندۇرماق» **سۇندۇرۇشماق**

态动被的 «سۇندۇرماق» **سۇندۇرۇلماق**

海大، 海 <古>〔静〕 **سۇندۇرى**

雀头石 <古>〔静〕 **سۇندىلاچ**

态动使的 «سۇنماق»[2] **سۇنغۇزماق**

断头木 . ياغاچ سۇندى : 碎، 破، 折، 断① 〔动〕 **سۇنماق**[1] 了 . چىنە سۇندى 了破碗 . ئەينەك سۇندى 了碎璃玻 ؛ 了破子镜 . قول سۇنسا يەڭ ئىچىدە، باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە . 里子帽往了破袋脑 ، 藏里子袖往了折膊胳 <谚> 藏 "扬外可不丑家" 同喻؛ سۇنغان : 射折 <物>② 。 نۇر 线射折 ③ <转> 产破، 落破 : سۇنغان بايۋەچچە 落破 弟子 / سۇنغان ئائىلە 户落破

角射折 <物> سۇنۇش بۇلۇڭى

律定射折 <物> سۇنۇش قانۇنى

率射折 <物> سۇنۇش نىسبىتى

面射折 <物> سۇنۇش يۈزى

之助援出伸 ~ ياردەم قولىنى : 伸① 〔动〕 **سۇنماق**[2] 手 / يوتقانغا بېقىپ پۇت سۇن . 腿伸子被看 <谚> 喻؛ "为而力量" 同 ②递، 递呈، 报呈، 交递، 交提 : ئالا- قە ~ 函公递呈 / ئەرز ~ 子状递 / ئىشلەپچىقىرىش پە- لاننى ~ 划计产生报呈 ③上献، 上呈، 上送 : سوۋغا ~ 物礼上献 / بىر دەستە گۈل ~ 花束一上送 ④晒، 烤 : ئاپتاپ ~ 阳太晒 / ئوت ~ 火烤

的折易؛ 性光折 〔静〕 **سۇنۇشچان**

度光屈، 度光曲، 度光折 <物>〔静〕 **سۇنۇشچانلىق**

态同共的 «سۇنماق»[2] **سۇنۇشماق**

片碎 ②盅茶破 پىيالە ~ : 的破، 的断① 〔静〕 **سۇنۇق** ، 片残 : قولىدا تۆمۈرنىڭ سۇنۇقىمۇ يوق 铁寸无手 ③ 折 <数> ④骨接 : سۇنۇقنى ئاڭماق 折骨 <医> ~ : سىزىق 线折 ⑤ <转> 无光泽، 采打精无 ⑥ <转> 痛 苦، 苦愁 : ~ كۆڭۈل 心的苦痛 / ~ چىراي 满容愁 面 / سۇنۇقنىڭ دەردىنى سۇنغان بىلىدۇ . 同病相怜 。

芝上当 <成> سۇنۇق قوشۇقنىڭ سېپى تەگمەك 箭令当毛鸡着拿، 官的大麻

师骨接 <医>〔静〕 **سۇنۇقچى**

术骨接 ھۈنىرى ~ : 骨接 <医>〔静〕 **سۇنۇقچىلىق**

态动被的 «سۇنماق»[2] **سۇنۇلماق**

的下之墙上之基地于置)木基 <古، 建>〔静〕 **سۇنى**

(木横
~ ئوچاق / 墙抹让 ~ تام :态动使的 «سۇۋىماق» **سۇۋاتماق**
灶炉搪让、灶炉抹让
杨天钻、杨白 <植>〔静〕 **سۇۋادان**
钻有 ~ هويلا :的杨天钻、的杨天钻有〔静〕 **سۇۋادانلىق**
林杨天钻 ئورمان ~ / 子院的杨天
实尼门、荠角棱 <植>〔静〕 **سۇۋار**[1]
(一之落部语厥突代古)尔瓦苏 <古>〔静〕 **سۇۋار**[2]
来全人客 . كەلدى ~ مېهمانلار :都全、全〔静〕 **سۇۋارى**
水被都全稼庄 . كەتتى سۇ بېسىپ ~ ئېتىزلىقنى 。了
。了淹
态动使的 «سۇۋاشماق[2]» **سۇۋاشتۇرماق**
性黏 لاي ~ :的强性黏、的强力着黏〔静〕 **سۇۋاشقاق**
泥的强
泥 لاينىڭ سۇۋاشقاقلىقى :儿劲黏、性黏〔静〕 **سۇۋاشقاقلىق**
性黏的
سۇۋشىپ تام ئۇنىڭغا مەن :态同共的 «سۇۋىماق» **سۇۋاشماق**[1]
。墙了抹他帮我 . بەردىم
着附、粘〔动〕 **سۇۋاشماق**[2]
沙 ~ قۇم :灰墙、泥灰(的墙抹) <建>〔静〕 **سۇۋاق**
泥灰细 ~ ئىنچىكە / 浆
灰上、泥抹 <建> سۇۋاق بەرمەك
和、佬事和 <转>②工灰抹 <建>①〔静〕 **سۇۋاقچى**
的泥稀
:儿活灰抹、作工的灰抹① <建>〔静〕 **سۇۋاقچىلىق**
。了完程工灰抹的子房 . ئۆينىڭ سۇۋاقچىلىقى تۈگىدى
为行泥稀和 <转>②
灰抹干、工灰抹干 <建>① سۇۋاقچىلىق قىلماق
佬事和当、泥稀和 <转>②儿活
تام ~ :的泥上未、的灰抹有没 <建>〔静〕 **سۇۋاقسىز**
墙的灰抹没
ئۆي ~ :的泥了上、的灰了抹 <建>〔静〕 **سۇۋاقلىق**
子房的灰了抹
料涂 <建>〔静〕 **سۇۋالغۇ**
态动被的 «سۇۋىماق» **سۇۋالماق**
بايتال ~ :(畜母指)的胎空、的育未 <牧>〔静〕 **سۇۋاي**
马母的育未
胎空 سۇۋاي قالماق
的寡孤、的女无儿无〔静〕 **سۇۋاي - سالتاڭ**
渴焦、渴干、渴饥、渴口、渴 <古>〔静〕 **سۇۋسالىق**

酒奶马或酒米(的劲酒去失) <古>〔静〕 **سۇۋسۇش**
的直笔、的直②的杈桠无、的枝树无①〔静〕 **سۇۋلاڭ**
绢手、帕手 <古>〔静〕 **سۇۋلۇق**
子窝地、窖地 <方>〔静〕 **سۇۋۇق**
释稀、稀变 <古>〔动〕 **سۇۋۇشماق**
墙抹 ~ سۇۋاق / 墙抹 ~ تام :抹①〔动〕 **سۇۋىماق**
<建>②水胶抹、糊浆抹 ~ شىلىم / 药抹 ~ دورا / 灰
面抹
恶罪、罪 <古>〔静〕 **سۇي**
油素、油物植、油清〔静〕 **سۇياغ**
距(的上脚鸡公) <古>〔静〕 **سۇياغۇ**
~ / 汽轿小型线流 پىكاپ ~ :的型线流〔静〕 **سۇيىۇر**
车机型线流 پاراۋوز
邑封、地封〔静〕 **سۇيۇرغال**
的封分〔静〕 **سۇيۇرغاللىق**
制封分 سۇيۇرغاللىق تۈزۈم
封、送奉、赐恩、予赐、赐赏 <古>〔动〕 **سۇيۇرغاماق**
赏
、的体液、的态液②泥稀 لاي ~ :的稀①〔静〕 **سۇيۇق**
品食质流 تاماق ~ / 料燃态液 يېقىلغۇ ~ :的质流
人的佻轻 ئادەم ~ :荡放、佻轻 <转>④
璃玻水 <化> سۇيۇق ئەينەك
体液 <化、物> سۇيۇق جىسىم
相液 <化> سۇيۇق فازا
花杨性水、佻轻 سۇيۇق كۆڭۈل
气化液、气态液 <物> سۇيۇق گاز
质物态液 <哲> سۇيۇق ماددا
油释稀 <石> سۇيۇق نېفىت
态液、态状体液 <物、化> سۇيۇق ھالەت
料肥体液 <农> سۇيۇق ئوغۇت
液溶稀 <化> سۇيۇق ئېرىتمە
物货体液 سۇيۇق يۈك
饭汤、面汤 <食>〔静〕 **سۇيۇقئاش**
的溜稀、的稀(等面、汤)〔静〕 **سۇيۇق - سەلەڭ**
品食质流 سۇيۇق - سەلەڭ تاماق
把 ~ سۈتنى :态动使的 «سۇيۇقلاشماق» **سۇيۇقلاشتۇرماق**
精酒释稀 ~ ئىسپىرتنى / 淡冲奶牛
浮轻变、佻轻变②稀变①〔动〕 **سۇيۇقلاشماق**
气煤 ~ گازنى :态动使的 «سۇيۇقلانماق» **سۇيۇقلاندۇرماق**
化液

سۈيۇقلاندۇرۇشماق «سۈيۇقلاندۇرماق» 的共同态
سۈيۇقلاندۇرۇلماق «سۈيۇقلاندۇرماق» 的被动态
سۈيۇقلانماق 〔动〕①变稀、变稀薄 ②<化>液化
سۈيۇقلۇق 〔静〕①液体：دورا سۈيۇقلۇقى 药水 / شەربەت سۈيۇقلۇقى 汁液 ②稀稠度：قاننىڭ سۈيۇقلۇقى 血液的稀稠度 ③<转>反复无常：ئۇنىڭ سۈيۇقلۇقىنى سىزمۇ بىلىدىغانسىز؟ 他的反复无常你也是知道的吧？
سۈيۇقلۇق پرېسى <机> 液压机
سۈيۇقلۇق پومپىسى <机> 液压泵
سۈيۇقلۇق قىلماق 出尔反尔、反复无常、水性杨花
سۈيۇقلۇق مېخانىكىسى <物> 液体力学
سۈيۇلدۇرماق ①«سۈيۇلماق» 的使动态 ②<化>稀释
سۈيۇلماق 〔动〕变稀：قېتىق سۈيۇلۇپ كېتىپتۇ. 酸奶变稀了。مېڭىسى سۈيۇلۇپ كەتكەن ساراڭ. 脑瓜不对劲的傻瓜。
سۈيۇلۇشچان 〔静〕可溶的
سۈيۇلۇشچانلىق 〔静〕可溶性
سۈيىقەست 〔静〕阴谋
سۈيىقەست قىلماق 搞阴谋
سۈيىقەست ئىشلەتمەك 施展阴谋、耍阴谋
سۈيىقەستچى 〔静〕阴谋家
سۈيىقەستچىلىك 〔静〕阴谋活动
سۈيىقەستلىك 〔静〕阴谋的、密谋的、蓄谋的：~ پىلان 阴谋的计划 / ~ ئىش 密谋的事
سۈيىئىستېمال 〔静〕滥用、假借
سۈيىئىستېمال قىلماق 滥用：ھوقۇقنى ~ 滥用职权
سۈيىئىستېمالچىلىق 〔静〕实用主义
سۆجە 〔静〕<方>胯骨
سۆرە 〔静〕<方>(看护果园、瓜地的)棚子、草棚、凉棚
سۆرەتمە 〔静〕被拖拽的
سۆرەتمە كېمە <交> 驳船
سۆرەتمەك «سۆرىمەك» 的使动态
سۆرەش 〔静〕拽引、拖引
سۆرەش كوئېففىتسېنتى <物> 拽引系数
سۆرەش ئېففېكتى <物> 拽引效应
سۆرەشتۇرمەك 〔动〕拖着、拽着：كىشىلەر ئۇنى سۆرەشتۇرۇپ ساقچىخانىغا ئاپاردى. 人们把他连拉带拽地带到了派出所。

سۆرەشتۇرۇشمەك «سۆرەشتۇرمەك» 的共同态
سۆرەشتۇرۇلمەك «سۆرەشتۇرمەك» 的被动态
سۆرەشمەك «سۆرىمەك» 的共同态
سۆرەگۈچ 〔静〕<古>桨、棹
سۆرەلمە 〔静〕①拖着的：~ چاپان 拖地长衫 ②慢的、慢性的 ③<转>拖沓、疲踏
سۆرەلمە پالاس 疲塌的：~ ئادەم 疲塌的人
سۆرەلمە توزۇلمە <地> 拖拽构造
سۆرەلمە قۇرۇلۇش <建> 胡子工程
سۆرەلمە كۆرۈنۈش <艺> 慢镜头
سۆرەلمە كېسەل <医> 慢性病
سۆرەلمەك «سۆرىمەك» 的被动态：ئۇنىڭ كۆڭلەكنىڭ ئېتىكى پولغا سۆرىلىپ قالغانىدى. 她的连衣裙下摆拖在地板上。سۆرىلىپ قالماق 慢腾腾地走 / كەڭ كىيىم سۆرىلىپ يىرتىلار، تار كىيىم تارتىشىپ. <谚> 衣服宽了会磨破，衣服窄了会绷破。
سۆرەلمىلىك 〔静〕慢性子、拖拉、拖沓
سۆرەلمىلىك قىلماق 磨蹭、拖拖拉拉
سۆرەم 〔静〕<农>(树枝编的、拖着平地用的)耙
سۆرەم سالماق <农> 耱地、耙地
سۆرەمچى 〔静〕①做耙人、编耙人、耱地人
سۆرۈن 〔静〕①阴凉的、凉爽的：~ ئۆي 阴凉的屋子 / ~ ھاۋا 天气凉爽 / كىيىمنى ~ جايدا قۇرۇتماق 把衣服阴干 ②<转>冷淡的、冷冰冰的：~ يۈزى 冷冰冰的脸色
سۆرۈن تەلەت = سۆرۈن چىراي
سۆرۈن چىراي 冷面孔、冷脸
سۆرۈنجان 〔静〕<植>秋水仙
سۆرۈنلەشتۈرمەك «سۆرۈنلەشمەك» 的使动态
سۆرۈنلەشمەك 〔动〕①变凉爽、变凉快 ②<转>变得冷冰冰、变阴沉：ئۇنىڭ چىرايى سۆرۈنلىشىپ قالغانىدى. 他的脸阴沉下来；他的脸变得冷冰冰的。
سۆرۈنلۈك 〔静〕①阴凉 ②冷淡 ③冷冰冰
سۆرىگۈچى 〔静〕拖的、牵引的
سۆرىگۈچى ئاپتوموبىل <交> 牵引车
سۆرىگۈچى كېمە <交> 拖船、拖轮
سۆرىمە 〔静〕被拖的、靸的
سۆرىمە ئاياغ 拖鞋
سۆرىمە تور 拖网
سۆرىمەك 〔动〕①拖、拉、拽、牵引：ھارۋا ~ 拉车 / يا-

غاچ سۆرەپ ماڭماق 出拉 / سۆرەپ چىقماق 走头木着拖
来 / ئويۇن كۆرۈشكە سۆرەپ ئېلىپ بارماق 戏看去着拖
②<转> 后拖، 延拖: قەرزنى ~ 欠拖 / مەسىلىنى
سۆرەپ ھەل قىلماسلىق 决不拖久题问

سۆز 〔静〕①<语> 词: تاق ~ 词单 / سۆزگە ئۇستا 善
令辞 / ~ بىلەن سۆزنىڭ پەرقى بار، ئوتتۇز ئىككى نەرخى
بار. <谚> 词与词不同，各有各的妙用。②话، 语话؛
言، 言语: ئۇ بىر ئېغىزمۇ ~ قىلمىدى. 他一连句话都
没有说。ئۇ كەم ~. 他说话不多。ئاتىلار سۆزى ئەقىل-
نىڭ كۆزى. <谚> 老人之言，智慧之眼。③加在形
动词 «دېگەن» 后، 表示等于: دۈشمەنگە ئىچ ئاغرىتىش
خەلققە ئاسىيلىق قىلىش دېگەن ~. 怜悯敌人等于背叛人
民。ھەممە پەندىن ياخشى ئۆتتۇم، ئالىي مەكتەپكە كەتتىم دېگەن
~. 我各科都考得好，就意味着可以上大学了。~
دېگەن يۈرەك ساداسى. 言为心声。

سۆز ئاچماق 提起، 说起، 开口
سۆز ئارقا ياردەمچىسى <语> 后置词
سۆز ئالدى ياردەمچىسى <语> 前置词، 介词
سۆز ئالماق ①发言، 请求发言②征求意见، 探口
气، 讨话③听话
سۆز ئەركىنلىكى <法> 言论自由
سۆز بەرمەك ①许诺، 允诺②允许发言
سۆز بولماق 出现议论، 产生议论
سۆز بېشى <语> ①词首، 词头②导语
سۆز بىرىكمىسى <语> 词组
سۆز پىشۇرماق 说好، 说定، 说妥، 约定
سۆز تاراتماق = گەپ تاراتماق
سۆز تاشلىماق = سۆز ئاچماق
سۆز تالاشماق = گەپ تالاشماق
سۆز تۈپى <语> 词群
سۆز تومۇرى <语> 词干
سۆز تۈركۈمى <语> 词类
سۆز تۈرلىگۈچى قوشۇمچە <语> 词尾، 构形附
加成分
سۆز تىنك كەلمەك 话重، 言重
سۆزدە تۇرماق 说话算数، 信守诺言
سۆزدىن چىقماسلىق 言听计从، 唯命是听، 百依
百顺
سۆزدىن قالماق 说不出话来
سۆز قاتماق 插话، 插嘴

سۆز قىستۇرماق 插话
سۆز قىلماق 说话، 发言، 演说
سۆزگە ئارىلاشماق = گەپكە ئارىلاشماق
سۆزگە چىقماق 出来发言
سۆزگە كىرمەك = گەپكە كىرمەك
سۆز مەنىسى <语> 词义
سۆز مەنىسىنىڭ تارىيىشى <语> 词义的缩小
سۆز مەنىسىنىڭ كۆچۈشى <语> 词义的转移
سۆز مەنىسىنىڭ كېڭىيىشى <语> 词义扩大
سۆز مەنىسىنىڭ ئۆزگىرىشى <语> 词义演变
سۆزنىڭ بېلىگە تەپمەك = گەپنىڭ بېلىگە تەپمەك
سۆزنىڭ بىرىكىش ئىقتىدارى <语> 词的组合
能力
سۆزنىڭ تاشقى فورمىسى <语> 词的外部形式
سۆزنىڭ تېگىگە يەتمەك = گەپنىڭ تېگىگە يەتمەك
سۆزنىڭ ئۇرانى 语气، 口气
سۆزنى يېرماق = گەپنى يېرماق
سۆز ھوقۇقى 话语权
سۆز ئويناتماق = گەپ يورغىلاتماق
سۆز ئويۇنى ①文字游戏②(说话)兜圈子
سۆز ئۆزىكى <语> 词干
سۆزىدىن قايتماق <成> 食言، 变卦: يولۋاس ئىزى-
دىن قايتماس، يىگىت سۆزىدىن قايتماس. <谚> 老虎不走
回头路，好汉说话准算数。
سۆزى سۆز = گېپى گەپ
سۆزى ئۆتمەك = گېپى ئۆتمەك
سۆز ياساش ئۇسۇلى <语> 构词法، 造词法
سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچە <语> 构词词缀، 构
词附加成分
سۆز ياندۇرماق = گەپ ياندۇرماق
سۆز يېمەك = گەپ يېمەك
سۆز يىلتىزى <语> 词根

سۆزەڭگۈر 〔静〕<方> ①好话坏话都不听的، 爱唠
叨的، 爱闹别扭的②健谈的، 有口才的
سۆز - چۆچەك 〔静〕 议论، 流言蜚语، 风言风语
سۆز - چۆچەك بولماق 议论، 非议
سۆز - چۆچەك قىلماق 说闲话، 说长道短، 说三
道四، 飞短流长
سۆز - چۆچەككە قالماق = سۆز - چۆچەك بولماق
سۆزسىز 〔静〕 一定، 肯定، 无条件: ئۇ ~ كېلىدۇ. 他肯

来定 。 ~ ئىتائەت قىلماق 从服件条无

سۆزگەن 〔静〕 哨鸽(的部尾子鸽在系)

سۆزلەتمەك «سۆزلىمەك» 态动使的

سۆزلەشتۇرمەك «سۆزلەشمەك» 态动使的

سۆزلەشمەك ① «سۆزلىمەك» 会、谈交、话谈②态同共的

涉交、谈: مەن ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشتىم . 。了过谈他和我

مەن بۇ ئىش توغرۇلۇق ئۇلار بىلەن سۆزلىشىمەن . 我事件这

。涉交们他跟

سۆزلەم 〔静〕 <语> 条词

سۆزلەنمەك «سۆزلىمەك» 态动被的

سۆزلۈك 〔静〕 ①的词: 20 مىڭ ~ لۇغەت 词个万两有收

的词②表汇词: خەنزۇ تىلى دەرسلىكىنىڭ ~ قىسمى

典词③分部表汇词的本课语汉: ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىملا

سۆزلۈكى 与示表、饰修词定被④典词字正语尔吾维

点特的关有谈言: ئاز ~ 的语少言寡 / شېرىن ~ 甜

的语蜜言

سۆزلىتىشمەك «سۆزلەتمەك» 态同共的

سۆزلىگەك 〔静〕 的舌薄嘴贫、的休不喋喋、的多话

سۆزلىگۈچى 〔静〕 人话讲、人话说、者言

سۆزلىمەك 〔动〕 说诉、诉告、话说、说①: سۆزلەپ يۈر-

مەك 说处到 / ئاز سۆزلە ، كۆپ تىڭشا . 。听多说少 دەرد-

ئەلەمنى ~ 苦诉 / نادانغا سۆزلىگەن ئىسسىق سۆزۈم ، ئۆلۈككە

يىغلىغان ئىسسىق كۆزۈم . <谚> 舌口费白话说人愚对 ،

。泪眼费白丧哭人死对 ②讲: ھېكايە ~ 故讲

事 / دەرس ~ 课讲 / ئۇيغۇرچە ~ 语尔吾维讲 / قائىدە

~ 理道讲 / نۇتۇق ~ 演讲

سۆزلەپ قالماق <成> 四倒三颠话说、次伦无语

سۆزمەن 〔静〕 的才口有、的谈健: ~ ئادەم 的才口有

人 / باتۇرنى مەيداندا سىنا ، سۆزمەننى دەۋادا . <谚> 场战

。才辩验考上庭法、士勇验考上

سۆزمەنلىك 〔静〕 齿俐牙伶、俐伶齿口、辩善言能

سۆزمەنلىك قىلماق 谈而侃侃

سۆزمۇسۆز 〔静〕 句逐字逐: ~ تەرجىمە قىلماق 句逐字逐

译翻地

سۆزمۇسۆز تەرجىمە 译直

سۆزنەك 〔静〕<医> 浊白、病淋

سۆز - ھەرىكەت 〔静〕 行言

سۆز - ئىبارە 〔静〕<语> 语词

سۆسەر 〔静〕<动> 貂紫

سۆسەر تۇماق 子帽皮貂

سۆسەي 〔静〕 生(的定固而动颤弦弓使为上机花弹)

子皮

سۆسۈن 〔静〕 紫: ~ رەڭ 色紫

سۆسۈن تۇپراق <地> 土色紫

سۆسۈن جامكا <植> 萍紫

سۆسۈن چىڭگىلىك <植> 葳紫、霄凌

سۆسۈن داغ <医> 癜紫

سۆسۈن يېپىسسۇبلەك <植> 菜紫

سۆك 〔静〕 米黍、米小: ~ ئېشى 饭米小

سۆك شويلىسى <食> 饭粘米小

سۆكە[1] 〔静〕 环耳、子坠耳

سۆكە[2] 〔静〕<方> 炕凉、台土、榻土

سۆكتۇرمەك «سۆكمەك» 态动使的: كىيىم ~ 服衣拆人让

سۆكتۈرۈشمەك «سۆكتۈرمەك» 态同共的

سۆكتۈرۈلمەك «سۆكتۈرمەك» 态动被的

سۆكتى 〔静〕<古> 麸、糠

سۆكسۆك 〔静〕<植> 木盐、树琐琐、梭梭

سۆكسۆكلۈك 〔静〕 梭②的生丛梭梭、的梭梭有①

林梭

سۆككە 〔静〕<方、动> 蝠耳鼠

سۆكمەك 〔动〕 拆①: كىيىمنى ~ 服衣拆 / يوتقاننى ~ 拆

子被 / كىتابنى ~ 击抨、呵斥、责斥②书拆: دۈشمەننى

~ 人敌击抨

سۆكمەن 〔静〕<古> 的者功战立于授代古)曼克素

(号封

سۆكۈشمەك «سۆكمەك» 态同共的: قىزلار يوتقان - كۆرپىلە-

رىنى سۆكۈشۋاتىدۇ . 。子被拆在正们娘姑 قىزلار ئۇنى

لۈكچەك دەپ قاتتىق سۆكۈشتى . 。氓流个是他骂斥们娘姑

سۆكۈك 〔静〕 的了拆: يوتقان ~ 子被的了拆

سۆكۈكلۈك 〔静〕 的了拆: چاپان ~ 服衣的了拆

سۆكۈلمەك «سۆكمەك» 态动被的: پەلتونىڭ ياقىسى سۆكۈلۈپ

كەتتى . 。了线开子领衣大 ئۆتۈكۈمنىڭ پاشنىسى سۆكۈلۈپ

چۇشتى . 。了绽开跟后子靴的我

سۆكى 〔静〕<古> 老、的旧、的前以、的早最、先首

的旧陈、的

سۆگ 〔静〕<方> 仁(果)

سۆگەت 〔静〕<植> 树柳

سۆگەتگۈل 〔静〕<植> 桃竹夹

سۆگەتلىك 〔静〕 林树柳②的树柳有①

سۆگەل 〔静〕<医> 子瘊、疣

سۆگەل باش بەدىيان <植> 芹果瘤

سۆگەل بۇرۇن ئاققۇ <动> 鹅天鼻疣

سۆگەلسىمان 〔静〕 的状疣

سۆگەلسىمان ئۆسمە <医> 物生赘

سۆگلۈنچۈ 〔静〕 <古، 食> 肉烤

سۆگۈت 〔静〕 <古> 树

سۆگۈلمەك 〔动〕 <古> 烤

سۆڭەك 〔静〕 ① <理生> 骨، 头骨: قۇرۇق ~ بولۇپ قالماق 骨包皮، 柴如瘦骨 / ئىتنىڭ كۆڭلى سۆڭەكتە. <谚> 头骨是的想狗。 قۇرۇق سۆڭەكتىن ياغ چىقماس. <谚> 油出不熬头骨干。 تاياق گۆشتىن ئۆتەر، تىل سۆڭەكتىن. <谚> 骨透伤语恶، 肉皮伤棒棍 ② <转> 架间(的字): خەتنىڭ سۆڭىكى 架间的字

سۆڭەك پاراشوكى 粉骨

سۆڭەك پەردىسى <理生> 膜骨

سۆڭەك پۈتۈك <语> 文骨甲

سۆڭەك تۈبېركۇلىيوزى = سۆڭەك سىلى

سۆڭەك سىلى <医> 核结骨

سۆڭەك كېسەللىكى <医> 病科骨

سۆڭەك مۇسكۇلى <理生> 随، 肌纹横، 肌骼骨 肌意

سۆڭەك ئويما <手> 雕骨

سۆڭەك ئىگىسى 人亲، 人家

سۆڭەك - سۆڭەك 〔静〕 骨

سۆڭەك - سۆڭىكىدىن ئۆتمەك :骨刺، 骨透، 骨彻 سوغۇق ~ 骨刺冷冰، 骨彻冷寒

سۆڭەك - سۆڭىكىگە سىڭىپ كەتمەك <成> 沦 (深至响影)髓骨入渗并肉肌透浸، 髓浃肌

سۆڭەكسىز 〔静〕 的骨剔، 的头骨没: گۆش ~ 骨剔 肉 / توخۇ گۆشى ~ 鸡骨剔

سۆڭەكشۇناس 〔静〕 家学科骨

سۆڭەكشۇناسلىق 〔静〕 学科骨

سۆڭەكلەشمەك 〔动〕 <生> 化骨

سۆڭەكلىك 〔静〕 的骨带، 的头骨有: گۆش ~ 肉骨连، 肉骨带

سۆڭگەچ 〔静〕 <理生> 胯

سۆڭگۈچكۈ 〔静〕 <方> 子腿狗، 精屁马

سۆل[1] 〔静〕 ①劲 ②的道味: سۆلى بار تاماق 饭的道味有

سۆل[2] 〔静〕 <方> ①的生夹 ② <转> 的事懂不

سۆل[3] 〔静〕 <古> 湿潮، 润湿

سۆلەپ 〔静〕 <植> 茭白

سۆلەت 〔静〕 场排، 头派: سۆلەتكە بېرىلمەك 讲场排، 讲头派

سۆلىتى سۆسەي بولماق <成> 地扫风威

سۆلىتىنى ئات تارتالماسلىق <成> 人凌气盛، 扬气高趾، 足十头派

سۆلەتسىز 〔静〕 的头派有没، 的看难

سۆلەتلىك 〔静〕 的头派有، 的观美: ~ ئادەم 的头派有 人

سۆلەتمەن 〔静〕 的场排讲، 的气阔摆، 的楚楚冠衣

سۆلەتۋاز 〔静〕 的头派讲، 的场排究讲

سۆلەتۋازلىق 〔静〕 场排، 气阔، 面门: ~ قىلغۇچە كۆپرەك بىرنەرسە ئۆگەنگىن. 你讲究排场还不如多学点东西。

سۆلەتۋازلىق قىلماق 讲排场، 摆阔气، 装门面

سۆللۈك 〔静〕 ①有劲的: ~ ئادەم 人的劲有 ②有味道的، 有滋味的: ~ ئاش 饭的道味有

سۆن 〔静〕 <古> 久长، 期长

سۆنمەك 〔动〕 <古> 灭، 灭熄، 结束، 完结، 终止، 完 成完، 毕

سۆھبەت 〔静〕 ①话谈، 谈会، 谈座: مەخپىي ~ 会密秘 / يىغىنى ~ 会谈座 / دوستانە ~ 话谈的好友 ②谈判: تىنچلىق سۆھبىتى 判谈平和 / ئۈستەل ~ 桌判谈

سۆھبەت ئۆتكۈزمەك 行举谈会، 行举谈判، 行进 话谈

سۆھبەتخۇمار 〔静〕 的谈爱، 的说爱

سۆھبەتداش 〔静〕 者谈交، 者谈会، 者话对

سۆھبەتلەشتۈرمەك «سۆھبەتلەشمەك» 的使动态

سۆھبەتلەشتۈرۈلمەك «سۆھبەتلەشتۈرمەك» 的被动态

سۆھبەتلەشمەك 〔动〕 话谈، 谈交، 谈会، 谈座: بىز ئۇلار بىلەن سۆھبەتلەشتۇق. 。话谈了行进们他同们我

سۆيدۈرمەك «سۆيمەك» 的使动态: بالا قوچاقتىكى چاغدا سۆيدۈرەر، ئۆسكەن چاغدا كۆيدۈرەر. <谚> 招时里怀在子孩 。烦人惹时些大长، 爱人

سۆيگۈ 〔静〕 爱، 情爱: ~ پۇلغا سېتىلماس، كۆڭۈل پۇلغا تېپىلماس. <谚> 。心人到不买更، 情爱到不买钱金

سۆيگۈسىز 〔静〕 的心爱无

سۆيگۈ - مۇھەببەت 〔静〕 恋爱، 情爱

سۆيمەك 〔动〕 ①吻: ئانىسى بالىسىنى سۆيدى. 孩吻亲妈妈 子。②爱: چىرايلىق چىرايلىق ئەمەس، سۆيگەن چىرايلىق. <谚> 亮漂才人的上爱، 亮漂非并的亮漂 情"同喻;

كۆڭۈل كىمنى سۆيسە شۇ چىرايلىق . “施西出里眼人

。亮漂就谁，谁上爱里心 <谚>

سۆيۈشمەك «سۆيمەك» 的共同态

سۆيۈملۈك 〔静〕 亲爱的： ~ ۋەتەن 亲爱的祖国 / ~ ئانا 亲爱的母亲

سۆيۈنچ 〔静〕 欣喜，喜悦，愉快，欢快

سۆيۈنچە 〔静〕 （给报喜讯的人的）喜钱，赏钱

سۆيۈنچە بەرمەك 给赏钱，封赏

سۆيۈنچلۈك 〔静〕 喜人的，令人高兴的： ~ خەۋەر 令人高兴的消息

سۆيۈندۈرمەك «سۆيۈنمەك» 的使动态

سۆيۈنمەك 〔动〕 喜悦，快活，高兴： ھەر مىللەت خەلقى بۇ غەلىبىدىن چەكسىز سۆيۈندى . 各族人民都为这次胜利而高兴。

سۆيۈنۈشمەك «سۆيۈنمەك» 的共同态

سۈ 〔静〕<古> ①军队，部队②军人

سۈبھى 〔静〕 黎明，破晓，拂晓

سۈپ 〔叹〕 给病人念咒驱邪发出的声音

سۈپەت 〔静〕 ①质量：مەھسۇلات سۈپىتى 产品质量 / ئوقۇتۇش سۈپىتى 教学质量②品质：ئەخلاقىي ~ 道德品质 ③<哲>质④模样，样子：كادىر ~ ئادەم 干部模样的人⑤身分：ئوقۇغۇچىلىق سۈپىتى بىلەن قاتناشماق 以学生身份参加⑥<语>形容词

سۈپەت ئالماشتۇرۇش <逻> 换质法

سۈپەت باشقۇرۇش ئىلمى 质量管理学

سۈپەت تەھلىلى 定性分析

سۈپەت دەرىجىسى <语> 形容词的级

سۈپەت مۇئەييەنلىكى <哲> 质的规定性

سۈپەت ئۆزگىرىشى <哲> 质变

سۈپەت ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 质量经济学

سۈپەتداش 〔静〕<语> 形动词

سۈپەتسىز 〔静〕 劣等的，次等的： ~ مال 劣等货 / ~ بۇيۇم 次品

سۈپەتسىز ماتېرىيال 次材，等外材

سۈپەتسىز مەھسۇلات 次品

سۈپەتلەشتۈرمەك «سۈپەتلەشمەك[2]» 的使动态

سۈپەتلەشمەك[1] «سۈپەتلىمەك» 的共同态

سۈپەتلەشمەك[2] 〔动〕 形容词化

سۈپەتلەنگۈچى 〔静〕<语> 被修饰： ~ سۆز 被修饰语，中心语

سۈپەتلەنمەك «سۈپەتلىمەك» 的被动态

سۈپەتلىك 〔静〕 优质的，优良的，上等的： ~ پولات 优质钢 / ~ ئۇرۇق 良种

سۈپەتلىك تۇغۇت 优生

سۈپەتلىك تۇغۇتشۇناس 优生学家

سۈپەتلىك تۇغۇتشۇناسلىق 优生学

سۈپەتلىگۈچى 〔静〕<语> 修饰： ~ سۆز 修饰语

سۈپەتلىمەك 〔动〕 描绘，形容： قىزنىڭ گۈزەللىكىنى ئوبرازلىق ~ 形象地描绘姑娘的美丽

سۈپكۈچ 〔静〕 咒（迷信用语，意为“呸，鬼赶快走开”）

سۈپكۈچ قىلماق 念咒驱鬼，念咒驱邪

سۈپكۈچلەتمەك «سۈپكۈچلىمەك» 的使动态

سۈپكۈچلەشمەك «سۈپكۈچلىمەك» 的共同态

سۈپكۈچلىمەك 〔动〕 念咒驱鬼，念咒驱邪

سۈپۈتمۈرە 〔静〕<方> 螺号

سۈپۈرتمەك «سۈپۈرمەك» 的使动态

سۈپۈرگە 〔静〕 笤帚，扫帚

سۈپۈرگە زىيانكەش 冤大头，大头：ئۈزۈم ئىككى يۈز يۈەنگە ئېلىپ ، ساڭا يۈز يۈەنگە بېرىدىغان مەن سۈپۈرگە زىيانكەشمىدىم ، ئاغىنە . 我自己花二百元买的，卖给你才一百元，难道我是冤大头吗，朋友？

سۈپۈرگە زىيانكەشلىك <经> 吊空

سۈپۈرگە قوناق <植> 红高粱

سۈپۈرگە قۇرت <动> 帚虫

سۈپۈرگە قۇرتلار تىپى <动> 帚虫动物门

سۈپۈرمەك 〔动〕 打，打扫，扫除： يەر ~ 扫地 / توسالغۇلارنى سۈپۈرۈپ تاشلىماق 扫除障碍

سۈپۈرۈشتۈرمەك 〔动〕 多少扫一下

سۈپۈرۈشتۈرۈلمەك «سۈپۈرۈشتۈرمەك» 的被动态

سۈپۈرۈشمەك «سۈپۈرمەك» 的共同态

سۈپۈرۈلمەك «سۈپۈرمەك» 的被动态

سۈپۈرۈندى 〔静〕 垃圾： ~ دۆۋىسى 垃圾堆

سۈپىتىدە 〔静〕 作为，以…的身份： چوڭ ئىش ~ تۇتماق 作为大事来抓 / ئۇ باشلىق ~ سۆز قىلدى . 他以首长的身份发了言。

سۈت 〔静〕 ①乳，乳汁，奶： ئانا سۈتى 母乳 / كالا سۈتى 牛奶 / ~ ئەممەك 吃奶 / ~ ساغماق 挤奶 / ئانا سۈتىدىن ھالال 比母亲的乳汁还洁净（比喻所得的报酬或外快是理所应当的） / سۈتتىن ئاغزى كۆيگەن قېتىقنى پۈۋلەپ ئىچەر . <谚> 被奶烫过的嘴连酸奶也吹着喝。 ~

بىلەن كىرگەن خۇي جان بىلەن چىقار . <谚> 脾的来生
、汁② 。"移难性秉，改易山江"同喻；改难死至气
浆、液汁 :پۇرچاق سۈتى 豆浆、豆乳 / ماماكاپىنەك سۈتى 蒲
公英汁 / سېمىز ئوتنىڭ سۈتى 马齿苋草的汁液

سۈت ئانىسى = ئېمىكئانا

سۈت ئەمگۈچىلەر <动> 哺乳动物 .

سۈت ئەمگۈچىلەر ئىلمى 哺乳动物学

سۈت ئەينەك <建> 乳白玻璃

سۈت بېزى <生> 乳腺

سۈت پاراشوكى 奶粉

سۈت چۈشمەك 来奶、下奶

سۈت چىشى <理生> 乳齿、奶牙

سۈت رەڭ 乳白色

سۈت ساغقۇچ 挤奶器

سۈت قەغەز 白光纸

سۈت كالىسى <动> 奶牛、乳牛

سۈت كىسلاتاسى <化> 乳酸

سۈت ماڭدۇرغۇچى <医> 催乳剂

سۈت ئۇرۇقى <医> 疳积

سۈتتەك 〔静〕 皎洁的、白净的： ~ ئايدىڭ 皎洁的月光

سۈتچى 〔静〕 卖牛奶的人

سۈتچىلىك 〔静〕 卖牛奶工作

سۈتچىلىك قىلماق 卖牛奶、做卖牛奶的工作

سۈتخور[1] 〔静〕<生> 哺乳动物

سۈتخور[2] 〔静〕 放高利贷者、放债者

سۈتخور دۆلەت <经> 食利国

سۈتخورلۇق 〔静〕 食利

سۈتسىز 〔静〕 没奶的： ~ ئىنەك كۆپ مۆرەيدۇ . <谚>
没有奶的母牛叫得欢。

سۈت - قايماق 〔静〕 奶品、乳品

سۈت - قېتىق 〔静〕 乳品

سۈتگەرمەك 〔动〕<古> 变乳状

سۈتلەتمەك «سۈتلىمەك» 的使动态

سـۈتلەنمەك ① «سۈتلىمەك» 的被动态 ② <农> 灌浆：
بۇغداي چېچەكلەپ سۈتلەنگەندە دان سۈيىنى بىرىش لازىم . 小
麦开花灌浆时要浇灌浆水。

سۈتلۈك 〔静〕 ① 有奶的 ② 产奶多的： ~ ئىنەك 产奶多
的牛

سۈتلۈك چاي <食> 奶茶

سۈتلۈك شويلا <食> 奶粥

سۈتلۈك ئۇماچ <食> 牛奶糊糊

سۈتلۈك ئۆپكە <食> 奶灌的肺子

سۈتلۈكئوت 〔静〕<植> 大戟

سۈتلىمەك 〔动〕 调奶、兑奶： ~ چاي 调奶茶、兑奶里茶

سۈتۈن 〔静〕<方> 乳汁状的、有奶的

سۈچۈك 〔静〕<古> 果子酒

سۈچۈنمەك 〔动〕<古> 热衷于、陶醉于

سۈخۈنەك 〔静〕<方> 戒指

سۈچۈلۈگ 〔动〕<古> 下垂的

سۈر[1] 〔静〕 威严、威风： سۈرى بار ئادەم 威严的人 ② 瘆
阴森

سۈر باسماق 瘆人、阴森得吓人

سۈر[2] 〔静〕 熏的

سۈر گۆش 腌肉、熏肉

سۈر[3] 〔静〕<方> 窍门、事情的窍门、事情的秘诀

سۈرە 〔静〕<宗> 苏赖（《古兰经》中的"章"）

سۈرئـەت 〔静〕 速度、进度： سۈرئـەتنى تېزلەتمەك 加快速
度 / ئىشلەپچىقىرىش سۈرئىتى 生产进度

سۈرئەت ئامىلى <物> 速率因素

سۈرئەت سائىتى <机> 车速表、速度表

سۈرئەت ئۆزگەرتكۈچ <机> 变速器、变速箱

سۈرئەتلىك 〔静〕 速度的

سۈرەت[1] 〔静〕 ① 像片、照片： ئادەم سۈرىتى 人像 / ~ تـوپ.
لىمى 影集 ② 图画： ~ رەڭلىك 彩图 ③ 置于形容词后
附加位格尾词、使之副词化： جىددىي سۈرەتتە 严肃地 ،
郑重地 / رەسمىي سۈرەتتە 正式地 ④ 样子、模样： يىگىت.
نىڭ سۈرىتى سۈلتانچە بـار . <谚> 小伙子的样子像苏
丹 。 يارنىڭ سۈرىتىگە قارىما ، خۇلقىغا قارا . <谚> 别看
人的模样，要看其性情。 ⑤ 般…的、一…样的： پـە.
رىشتە ~ ئادەم 天使般的人

سۈرەتكە ئالماق 摄影、拍摄

سۈرەتكە تارتماق = سۈرەتكە ئالماق

سۈرەتكە چۈشمەك 照像

سۈرەت ھوقۇقى 肖像权

سۈرەت[2] 〔静〕<数> 分子： كـەسىرنىڭ سـۈرىتى 分数的
分子

سۈرەتتەك 〔静〕 美丽如画的： ~ مەنزىرە 风景如画 / پادى.
شاھنىڭ ~ بىر قىزى بـار ئىكەن . 国王有个美丽如画的
女儿。

سۈرەتچى 〔静〕 师影摄

سۈرەتچىلىك 〔静〕 作工影摄، 业影摄

سۈرەتچىلىك قىلماق 作工影摄事从، 影摄搞

سۈرەتخانا 〔静〕 馆相照

سۈرەتقۇش 〔静〕<动> 眉画

سۈرەتلەنمەك ① «سۈرەتلىمەك» 的被动态: ئۇنىڭ خانىۋەيران تۇرمۇشى چىنلىق بىلەن سۈرەتلەنگەن . 如实描写了他家 ② 浮现، 呈现: ئۆتكەن ئىشلار كۆز ئالدىمدا يەنە بىر - بىرلەپ سۈرەتلەندى . 过去的事情一一浮现在我眼前。

سۈرەتلىك 〔静〕 有图片的، 有图画的: ~ كىتاب 有图画的书

سۈرەتلىمەك 〔动〕 描绘، 描写، 刻画: پېرسوناژنىڭ ئىچكى دۇنياسىنى ~ 描写人物内心世界

سۈرەن 〔静〕 喧嚣声، 喧闹声، 喊叫声

سۈرەن سالماق 喊叫، 呐喊

سۈرەنسىز 〔静〕 没有喧闹声، 没有喊叫声

سۈرتكۈچ 〔静〕 板擦

سۈرتكۈزمەك «سۈرتمەك» 的使动态

سۈرتمەك 〔动〕 揩، 擦، 抹، 擦拭: جوزىنى ~ 擦桌子 / كۆز يېشىنى ~ 抹泪، 擦眼泪

سۈر - توقاي 见下

سۈر - توقاي قىلماق 使落花流水، 使风流云散، 摧枯拉朽

سۈرتۈشتۈرمەك 〔动〕 擦一擦

سۈرتۈشمەك «سۈرتمەك» 的共同态

سۈرتۈلمەك «سۈرتمەك» 的被动态

سۈرتۈنمەك «سۈرتمەك» 的自复态

سۈرچۈك 〔静〕<古> 麦西热甫(晚间歌舞宴会، 娱乐晚会)

سۈردىمەك 〔动〕 惊慌، 慌张، 慌神، 张皇失措

سۈركەتمەك «سۈركىمەك» 的使动态

سۈركەشتۈرمەك 〔动〕 涂، 抹، 蹭

سۈركەشمەك¹ «سۈركىمەك» 的共同态

سۈركەشمەك² 〔动〕 蹭: چاپانغا شىلىم سۈركىشىپ قالماق 衣服上蹭上浆糊

سۈركەلمە 〔静〕 摩擦的، 磨光的

سۈركەلمە پلاستىنكا <机> 摩擦片

سۈركەلمە قاتلام <地> 摩擦层

سۈركەلمەك «سۈركىمەك» 的被动态

سۈركىلىش بۇلۇڭى <物> 摩擦角

سۈركىلىش كۈچى <物> 摩擦力

سۈركەنمەك ① «سۈركىمەك» 的自复态 ② 摩擦، 蹭، 挑衅: بىكاردىن - بىكار خەققە ~ 平白无故地向别人寻衅، 挑衅

سۈركىلىشچان 〔静〕 摩擦力强的

سۈركىلىشچانلىق 〔静〕 摩擦力

سۈركىلىشمەك «سۈركەلمەك» 的共同态

سۈركىمەك 〔动〕 ① 涂抹: دورا ~ 涂药، 抹药 / شىلىم ~ 抹浆糊 ② 摩擦، 磨擦: پىچاقنى تاشقا ~ 拿刀在石头上磨

سۈرگە 〔静〕 泻药: ~ ئىچمەك 服泻药

سۈرگە تۇز 泻盐

سۈرگۈزمەك¹ «سۈرمەك¹» 的使动态: دورا بېرىپ ئىچىنى ~ 用药泻一泻

سۈرگۈزمەك² «سۈرمەك²» 的使动态

سۈرگۈن 〔静〕 流放، 发配، 充军

سۈرگۈن بولماق 被流放، 被发配، 被充军

سۈرگۈن قىلماق <法> 流放، 放逐، 发配

سۈرلەتمەك «سۈرلىمەك» 的使动态

سۈرلەشمەك «سۈرلىمەك» 的共同态

سۈرلەنمەك «سۈرلىمەك» 的被动态

سۈرلۈك 〔静〕 ① 威严: ئۇ بەك ~ بولغاچقا، ئۇنىڭ ئالدىدا دائىم قورۇنۇپ قالاتتىم . 他太威严، 我在他面前常常很拘谨。 ② 阴森森، 阴沉沉: ~ ئورمان 阴森森的树林 / ~ چىراي 阴沉沉的面孔

سۈرلۈكلەشتۈرمەك «سۈرلۈكلەشمەك» 的使动态

سۈرلۈكلەشمەك 〔动〕 变得阴森森، 变得阴沉沉

سۈرلىمەك 〔动〕 熏制، 腌制: گۆش ~ 熏肉، 腌肉

سۈرمە¹ 〔静〕<化> ① 锑 ② 染眼剂

سۈرمە تارتماق 描眉، 染眼眶

سۈرمە تاش <矿> 锑石

سۈرمە² 〔静〕<古> 甜酒

سۈرمەك¹ 〔动〕 ① 挪، 移، 推، 拉: جوزىنى ئالدىغىراق ~ 把桌子往前挪一挪 ② 推迟، 拖延: تويىنى كېيىنگە ~ 推迟婚礼 ③ 泻: بالىنىڭ ئىچى سۈرۈپ قالدى . 孩子拉肚子了。 ④ 驱赶: دۈشمەننى سۈرۈپ چىقارماق 把敌人赶出去 ⑤ 痛快، 惬意: ئويۇننىڭ پەيزىنى ~ 玩个痛快 ⑥ 作助动词، 表示持续، 沉浸之意: جىملىق ھۆكۈم ~ 一片寂静 / خىيال ~ 冥思، 遐想

سۈرمەك² 〔动〕 搽、抹、涂: يۈزگە ماي ~ 往脸上搽油 / يۈزنى سوپۇن سۈرۈپ يۇماق 抹肥皂洗脸

سۈرمەل¹ 〔静〕 磨光的: ~ تاش 磨光的石头

سۈرمەل² 〔静〕<方> 脸皮厚的、不害臊的

سۈرمەللەشمەك 〔动〕<方> 脸皮越来越厚

سۈرمىلىك 〔静〕 描过的: ~ كىرپىك 描过的睫毛

سۈرۈشتە 见下

سۈرۈشتە قىلماق 追查、追究、盘问、打听

سۈرۈشتۈرمەك¹ 〔动〕<法> 追查、追诉、追溯、盘问、打听

سۈرۈشتۈرمەك² 〔动〕 使交叉、使交错

سۈرۈشتۈرۈشمەك «سۈرۈشتۈرمەك¹» 的共同态

سۈرۈشتۈرۈلمەك «سۈرۈشتۈرمەك¹» 的被动态

سۈرۈشمەك¹ «سۈرمەك¹» 的共同态

سۈرۈشمەك² «سۈرمەك²» 的共同态

سۈرۈك¹ 〔静〕①<法> 诉讼期②期限: بىر يىللىق ~ بىلەن پۇل قەرز ئالماق 以一年为期借贷 / ئۈچ كۈنلۈك ~ بەرمەك 给三天期限

سۈرۈك² 〔静〕<方> 畜群

سۈرۈلمە 〔静〕 推移

سۈرۈلمە لاتقا <水> 推移质

سۈرۈلمەك¹ ① «سۈرمەك¹» 的自复态: سەلىمە مەن تەرەپكە سۈرۈلۈپ ئولتۇردى. 赛丽麦挪到我这边坐了。② «سۈر-مەك¹» 的被动态: ئىشلەپچىقىرىش ئىلگىرى سۈرۈلۈپ، يېزى-نىڭ كەمبەغەللىك تۈسى ئۆزگەردى. 生产向前推进、农村的贫穷面貌改变了。

سۈرۈلمەك² «سۈرمەك²» 的被动态: بالىنىڭ يۈزگە سوپۇن سۈرۈلدى. 孩子脸上抹了肥皂。 ھارۋىنىڭ چاقىغا ياغ سۈ-رۈلدى. 车轴上了油。

سۈرۈنمەك «سۈرمەك¹» 的自复态

سۈرۈم 〔静〕<方> 办法、窍门

سۈزە 〔静〕<植> 唇香草、小叶薄荷

سۈزدۈرمەك «سۈزمەك¹» 的使动态

سۈزدۈرۈشمەك «سۈزدۈرمەك» 的共同态

سۈزدۈرۈلمەك «سۈزدۈرمەك» 的被动态

سۈزگار 〔静〕<方> 瞳孔、瞳人

سۈزگە 〔静〕 篦子

سۈزگەك 〔静〕<方> 爱抵的、爱抵人的

سۈزگۈچ 〔静〕 过滤器

سۈزگۈچ تور <化> 过滤网

سۈزگۈچ جىسىم 过滤物

سۈزگۈچ قەغەز <化> 过滤纸

سۈزگۈچ قەۋەت <水> 滤层、过滤层

سۈزگۈچلۈك 〔静〕 有过滤器的

سۈزگۈچلۈك تاماكا 过滤嘴香烟

سۈزمە¹ 〔静〕 乳渣、酸凝乳②<转> 湿淋淋、透湿: ئۇنىڭ كىيىملىرى يامغۇردا ~ بولۇپ كەتتى. 他的衣服在雨中淋得透湿。

سۈزمە خالتىسى ①滤酸奶的布袋②<转> 湿淋淋、透湿: ئۇنىڭ ئۈستى - باشلىرى ~ بولۇپ كېتىپتۇ. 他浑身都湿透了。

سۈزمە خالتىسى قىلىۋەتمەك <成> 打个稀巴烂、打得体无完肤、打得遍体鳞伤

سۈزمە² 〔静〕 (过滤的)网

سۈزمە تور 围网

سۈزمە تۇز 井盐

سۈزمەك¹ 〔动〕①滤、过滤: سۈت ~ 过滤牛奶②捞、打捞: بېلىق ~ 捞鱼 / چۆپ ~ 捞面片 / سۈدىن ياغاچنى ~ 从水里打捞木头③撇: ماي ~ 撇油 / كۆپۈكنى ~ 撇沫儿④梳⑤<转> 扬起(眉眼): قاپاقلىرىنى سۈزۈپ ناز قىلماق 扬起眼皮卖弄风情

سۈزمەك² 〔静〕<方> 抵

سۈزۈشمەك «سۈزمەك¹» 的共同态

سۈزۈك 〔静〕①清的、清澈的、清净的: ~ سۇ 清水②透明的: ~ سىزغۇچ 透明尺 / ~ ئەينەك 透明玻璃③晴朗的: ~ ئاسمان 晴朗的天空

سۈزۈك ئالتۇن <矿> 清色金、清金

سۈزۈك جىسىم <物> 透明体

سۈزۈك چاقنار تاش <矿> 透闪石

سۈزۈك سىر 清漆

سۈزۈك قانات پەرۋانە <动> 透翅蛾

سۈزۈك قەغەز 透明纸

سۈزۈك كاۋاش 透明软玉

سۈزۈك كاۋچۇك 透明胶

سۈزۈك موم ھالەت <生> 透明蜡质状

سۈزۈك مۈڭگۈز ماددا <生> 透明角质

سۈزۈكلەشتۈرمەك «سۈزۈكلەشمەك» 的使动态

سۈزۈكلەشمەك 〔动〕 透明化

سۈزۈكلۈك ① «سۈزۈك¹» 的名词形式②透明度③捞出的、滤出的: ~ چۆپ 捞出的面条

سۇزۇلدۇرمەك «سۇزۇلمەك[1]» 的使动态：سۇنى ~ 水把清澄

سۇزۇلمەك[1] «سۇزمەك[1]» 的被动态

سۇزۇلگەن ئېرىتمە <化> 液滤

سۇزۇلمەك[2] 〔动〕 ①放晴：ئاسمان سۇزۇلدى . 天放晴了。

②麻花(衣服磨损至快要破的样子)：چاپاننىڭ يېڭى سۇزۇلۇپ كەتتى . 上衣袖子都麻花了。

سۇزۇكئوت 〔静〕<植> 琉苞菊

سۇسكۇن 〔静〕<古> 脊柱

سۇكەن 〔静〕①驮筐、篓子②磨盘上装谷物的漏斗

سۇكۇت 〔静〕 绒默、沉默、静默：كۆپچىلىك بىرئاز سۇكۇتتىن كېيىن ئۇزئارا غۇلغۇلا قىلىشتى . 大家沉默了一会儿之后就议论起来。ئاچچىقنىڭ دورىسى ~ . <谚> 制怒的良药是沉默。

سۇكۇتتە تۇرماق 静默、默哀

سۇكۇت قىلماق ①沉默、静默、绒默、不做声：مۇنداق سۇكۇت قىلىش نېمىلىك بولىدۇ؟ 这样绒默不语算什么？②等、等候：سەل سۇكۇت قىلىپ تۇرۇڭ ، ئۇ كېلىپ قالار . 请你稍等一会儿，他会来的。

سۇكۇت ھوقۇقى 沉默权

سۇكۇتچان 〔静〕 沉默的、沉静的：ئۇ كەم سۆز ، ~ ئادەم ئىدى . 他是一个寡言少语、沉静的人。

سۇكۇتلۇق[1] 〔静〕 沉默的

سۇكۇتلۇق[2] 〔静〕<医> 迟脉

سۇكۇنات 〔静〕 寂静、沉寂

سۇكىچ 〔静〕<古、动> 晨鸟

سۇگلىن 〔静〕<古、动> 雉、野鸡

سۇگۇك 〔静〕 比重瓶

سۇگۇلەمەك 〔动〕<古> 炒、烤肉

سۇگۇن 〔静〕<方、植> 黑榆

سۇڭگۇتمە 〔静〕 偷偷送的东西、暗中送的东西

سۇڭگۇتمەك ① «سۇڭگۇمەك» 的使动态②<转> 偷偷送：سېنىڭمۇ بىزگە پايداڭ تەگمەيدىغان بولدى ، تاپقىنىڭنى لىۋزۇڭ ، بەگلەرگە سۇڭگۇتسەن . 我们是得不到你的好处了，你弄到什么都偷偷送给老总、伯克他们了。

سۇڭگۇتۇشمەك «سۇڭگۇتمەك» 的共同态

سۇڭگۇتۇلمەك «سۇڭگۇتمەك» 的被动态

سۇڭگۇچ 〔静〕①(墙根的)水洞：ئاش كەلسە ئاغزىڭنى ئاچ ، سۇ كەلسە سۇڭگۇچنى . <谚> 饭来张口，水来开洞。

②(墙上打的)洞：تام تۈۋىدىن بىر ~ ئېچىلدى . 墙跟开了一个洞。③涵洞：يول ، ئېرىق ، ~ ۋە رىشاتكا قاتارلىقلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك . 应该配套渠水、路道、涵洞和栏杆等。

سۇڭگۇمەك 〔静〕 游、游潜

سۇڭگۇلەمەك 〔动〕<古> 刺、(以矛)刺杀

سۇڭگۇش 〔静〕<古> 刺杀、交战、进攻(以矛)

سۇلەپ 〔静〕<植> 欧白芨、亚中白芨

سۇلەي 〔静〕 饭量少的：~ ئادەم 饭量少的人

سۇلەيسۇن 〔静〕<动> 猞猁、林狼

سۇلكەت 〔静〕 ①为人处事之道②客气、客套

سۇلكەت قىلماق 自恃、自制、克制、自律

سۇلكەتلىك 〔静〕 ①贤淑的、庄重的：~ ئايال 贤淑的

②女人温和的、柔和的、委婉的：~ سۆزلەرنى كۆپ ئىشلەتمەك 多用委婉的词语

سۇلھى 〔静〕 媾和

سۇلھى قىلماق 媾和、讲和、和谈

سۇلھى كېلىشىم 和约

سۇلھىگە كەلمەك 媾和、议和

سۇلھىپەرۋەر 〔静〕 主和的：~ زات 主和人士

سۇلھىپەرۋەرلىك 〔静〕 主和

سۇلھىچى 〔静〕 调和者、调解者、斡旋者

سۇلھىچىلىك 〔静〕 调停、调解、斡旋

سۇلھى - سالا 〔静〕 和解、调和、调解

سۇلھى - سالا قىلماق 使和解、调和、调停

سۇلھىلەشمەك 〔动〕 媾和、和解、议和：سۇلھىلىششنى تەلەپ قىلماق 求和、要求和解

سۇمە 〔静〕<古> 发过芽的谷物(这些谷物晒干后仍可制食品、如烤馕、面包等)

سۇمبە 〔静〕<机> ①钎子、冲子、铳子②通条

سۇمبىلىك 〔静〕 ①带通条的、带冲子的、钎子的②做通条用的、做钎子用的：بىر ~ تۆمۈر 可做一个钎子的铁

سۇمۇرتمەك «سۇمۇرمەك» 的使动态：ئۇنىڭغا بىر يۇتۇم سۇ سۇمۇرتۇڭ . 让他吮一口水。

سۇمۇرگۇچ 〔静〕 吸附用具：قەغەز ~ 吸墨纸

سۇمۇرمەك 〔动〕 吮、吸：چاڭ - توزاننى ~ 吸尘

سۇمۇرۇش مۇنارى <石> 吸附塔

سۇمۇرۇشمەك «سۇمۇرمەك» 的共同态

سۇمۇرۇلمە 〔静〕 可吸入的

سۇمۇرۇلمە دانچىلار 可吸入颗粒物

سۈمۈرۈلمەك «سۈمۈرمەك» 态动被的

سۈمۈلەك 〔静〕<食> 糊糖芽麦

سۈمۈلەك 〔静〕<方> 粥面甜(的做汁葚桑）

سۈنە 〔静〕<古، 动> 鸭雄

سۈندۈك 〔静〕<动> 鸽鹡

سۈنگۈ 〔静〕<方> 矛长، 矛

سۈننەت 〔静〕<宗> 准的为行和活生林斯穆)奈逊① 礼割②(训圣، 则

سۈننەت توي 式仪礼割

سۈننەت قىلماق = خەتنە قىلماق

سۈننەتچى = خەتنىچى

سۈننەتلىك = خەتنىلىك

سۈننىي 〔静〕<宗> 奈逊守遵为意原语伯拉阿)尼逊 (者

سۈننىي مەزھىپى <宗> 徒教教兰斯伊)派尼逊 (派教个一的多最

سۈنئىي 〔静〕 ~ :的作做②的为人، 的工人، 的造人① كۈلكە 笑假، 笑的作做

سۈنئىي ئالتۇن <经> 金仿

سۈنئىي ئەقىل 能智工人

سۈنئىي بۇلۇت <气> 云造人

سۈنئىي پاختا <纺> 棉造人

سۈنئىي پۇت - قول <医> 肢假

سۈنئىي تالا 维纤造人

سۈنئىي تاللاش <心> 择选工人

سۈنئىي تىل <语> 言语造人، 言语工人

سۈنئىي چىش <医> 齿义، 牙假

سۈنئىي خۇرۇم <纺> 革造人

سۈنئىي قاما 皮獭水造人

سۈنئىي قايماق 子皮奶造人، 油奶造人

سۈنئىي كاۋچۇك <化> 胶橡造人

سۈنئىي كرىستال 体晶造人

سۈنئىي ماگنىت 铁磁造人

سۈنئىي مەرمەر <建> 石理大造人

سۈنئىي مۇز 冰造人

سۈنئىي نېفىت 油石造人

سۈنئىي ھەمراھ <天> 星卫造人: ~ ئارقىلىق بىۋا. ستە تارقىلىدىغان تېلېۋىزىيە 视电播直星卫

سۈنئىي ئوتلاق <牧> 场草工人

سۈنئىي ئۇرۇقلاندۇرۇش <生> 工人، 精授工人 种配

سۈنئىي ئىممۇنىتېت <生> 疫免工人

سۈنئىي يامغۇر <气> 雨降工人

سۈنئىي يۇڭ <纺> 毛造人

سۈنئىي يىپەك <纺> 丝造人: ~ تـوقۇلما 丝造人 物织

سۈنئىيلەشتۈرمەك «سۈنئىيلەشمەك» 态动使的

سۈنئىيلەشتۈرۈشمەك «سۈنئىيلەشتۈرمەك» 态同共的

سۈنئىيلەشتۈرۈلمەك «سۈنئىيلەشتۈرمەك» 态动被的

سۈنئىيلەشمەك 〔动〕 化造人

سۈنئىيلىك 〔静〕 作做②为人، 工人، 造人①

سۈۋە 〔静〕 条肋根两末最的羊牛

سۈۋەرەك = تاراقان

سۈۋرى 〔静〕<古> 签، 塔及矛، 剑، 刀)物之儿尖带 (等子

سۈيدۈك 〔静〕<理生> 尿: پاقىيوپۇرمىقى ئۇرۇقى سۈيدۈك. نى راۋانلاشتۇرىدۇ. 尿利子前车 。

سۈيدۈك ئـاجرىتـىش سـىستېمىسى <理生> 尿泌 统系

سۈيدۈك تۇتالماسلىق 禁失便小

سۈيدۈك تۇتۇلۇش <医> 闭尿

سۈيدۈك كىسلاتاسى <化> 酸尿

سۈيدۈك ماددىسى 素尿

سۈيدۈك نەيچىسى <理生> 管尿输

سۈيدۈك يولى <理生> 道尿

سۈيدۈك يولى يەللىكى <医> 炎道尿

سۈيدۈك زەھەرلىنىش <医> 症毒尿

سۈيدۈكلۈك 〔静〕<方> 胱膀

سۈيلەتمەك «سۈيلىمەك» 态动使的

سۈيلەشمەك «سۈيلىمەك» 态同共的

سۈيلەنمەك «سۈيلىمەك» 态动被的

سۈيلىمەك 〔动〕 促催، 催: قەرز ~ 帐催 / جاۋاب خەتنى ~ 信回催

سېپاراتور 〔静〕<化> 器析离، 器离分

سېپالوس 〔静〕<动> 鱼鲻

سېپتىتسېمىيە 〔静〕<医> 症血败

سېپئولىت 〔静〕<矿> 石泡海

سېپىشماق «ساپىماق[1]» 态同共的

سېپىشمەك «سەپمەك» 态同共的: ئۇلار ئانارنىڭ كىيىمگە ئە. تىر سېپىشتى. 水香了洒上服衣的尔娜阿往们她。

سېپىل 〔静〕 墙城: ~ ئۈستى 头城 / ~ تۈۋى 根城 / ~
سوقماق 筑城墙 / ئۆتكىلى بولمايدىغان ~ يوق، قىلغىلى
بولمايدىغان ئىش. <谚> 没有过不去的城墙，没有干
不成的事情。

سېپىل راۋىقى <建> 城楼，城阙

سېپىلماق ① «ساپىماق[1]» 的被动态②受牵连

سېپىلمەك «سەپىمەك» 的被动态

سېتەر 〔静〕 <方> 属于深闺的女人

سېتكا 〔静〕 ①网: ۋالىبول سېتكىسى 排球网② <印> 网
目③ <物> 栅级④表: دەرس سېتكىسى 课程表，课
目表

سېتكىسىمان 〔静〕 网状，筛状

سېتكىسىمان قۇرۇلما <地> 筛状结构

سېتكىلىق 〔静〕 网状的，筛状的

سېتكىلىق تارېلكا <石> 筛孔塔板

سېتكىلىق تۇرۇبا <石> 筛管

سېتىشتۇرماق 〔动〕 卖，变卖: بار - يوقنى ~ 变卖一空

سېتىشماق «ساتماق» 的共同态

سېتىق 〔静〕 买卖，销售，出售

سېتىقچى 〔静〕 商贩，买卖人

سېتىقچىلىق 〔静〕 买卖，生意行业

سېتىقچىلىق قىلماق 做买卖，做生意

سېتىلما = ساتقىن

سېتىلماق ① «ساتماق» 的被动态② <转> 叛卖，出卖，
卖身投靠: دۈشمەنگە ~ 卖身投敌

سېتىلىش باھاسى 卖出价

سېتىلمىلىق = ساتقىنلىق

سېخ 〔静〕 车间

سېخ تەننەرخى 车间成本

سېخ مۇدىرى 车间主任

سېخىي 〔静〕 大方的，慷慨的: ~ ئادەم 大方的人，慷
慨的人 / ~ تاپسا بۆلۈپ يەر، بېخىل تاپسا بېسىپ.
<谚> 大方人找到食物分着吃，吝啬鬼找到食物
藏着吃。 ~ يەر قىلساڭ ئەمگەك. <谚> 只要肯劳动，
地不会亏人。

سېخىيلاشتۇرماق «سېخىيلاشماق» 的使动态

سېخىيلاشماق 〔动〕 变慷慨，大方起来

سېخىيلىق 〔静〕 大方举止，慷慨举止: سېخىيلىقى تۇتماق
变大方，变慷慨

سېخىيلىق قىلماق 大方，慷慨

سېدە 〔静〕 <植> 圆冠榆

سېدەلەند 〔静〕 <药> 西地兰D

سېدىلىك 〔静〕 圆冠榆林

سېرپېنت 〔静〕 <艺> 塞宾特(中世纪欧洲的蛇形管
乐器)

سېرىست 〔静〕 <矿> 绢云母

سېرك 〔静〕 <艺> 杂技，马戏: ~ مەيدانى 马戏场，杂
技场

سېرك ئۆمىكى 杂技团，马戏团

سېركچى 〔静〕 <艺> 杂技演员，马戏演员

سېركچىلىك 〔静〕 <艺> 杂技，马戏

سېركچىلىك قىلماق 耍杂技，演马戏

سېرولوگىيە 〔静〕 <生> 血清学

سېرولوگىيىلىك 〔静〕 血清学的

سېرولوگىيىلىك رېئاكسىيە <生> 血清学反应

سېرى 〔助〕 ①与"بىر"搭配表示方面，边，一般，平平
常常: بارچە ئالەم بىر ~، يالغۇز ماڭا سەن بىر ~. 对我
来说，全世界为一边，你独自为一边。 سودىمىز يامان
ئەمەس، بىر ~ كېتىۋاتىدۇ. 生意还行，一般。②附加于
过去时形动词和个别名词后，表示越来越: بالىنىڭ
ئوينىغانسېرى ئوينىغۇسى كېلىدىكەن. 孩子越玩越想玩。
ئىشلەپچىقىرىش كۈنسېرى راۋاجلانماقتا. 生产日益发展。

سېرىس 〔静〕 <植> 合欢: ~ قوۋزىقى 合欢皮 / ~ گۈل
合欢花

سېرىس سۆگەت <植> 旱柳

سېرىق 〔静〕 ①黄的，黄: ~ رەڭ 黄色 / ~ كەھرىۋا 黄
琥珀② <转> 黄色的③黄儿: تۇخۇمنىڭ سېرىقى 蛋黄

سېرىق ئاغمىخان <动> 黄鼬，黄鼠狼

سېرىق ئاكاتسىيە <植> 金合欢

سېرىق ئال 条锈病

سېرىق ئالتۇن 黄金

سېرىق ئامۇت <植> 黄梨

سېرىق ئەت تاۋۇز 黄瓤西瓜

سېرىق ئەتىرگۈل <植> 黄刺梅

سېرىق ئەمەن <植> 黄花蒿

سېرىق ئەنجۈر <植> 黄无花果

سېرىق باش قوتان <动> 黄头鹭

سېرىق بال قارىغاي <植> 黄花落叶松

سېرىق بالداق يىلان <动> 金环蛇

سېرىق بەل شاخسانغۇچ <动> 黄腰柳莺

سېرىق بوغۇز بۆلغۈن <动> 貂喉黄

سېرىق بوغۇز كۆكنەك <动> 虎蜂喉黄

سېرىق بۆيا = چۈچۈك بۆيا

سېرىق بۈركۈت <动> 鹰黄

سېرىق بېلىق <动> 鱼黄

سېرىق بىللۇر 晶水黄

سېرىق پـوكان پۆپۈكلۈك قىرغاۋۇل <动> 腹黄
雉角

سېرىق پۇرچاق <植> 豆黄

سېرىق پىلپىلگۈل <植> 菊磺硫

سېرىق تاش ئالما 棠海黄

سېرىق تال <植> 柳花黄

سېرىق تاماق تۇمۇچۇق 鹀喉黄

سېرىق تاماكا 烟叶黄، 烟旱

سېرىق تاۋار <经> 品商色黄

سېرىق تەمرەتكە <医> 癞، 痢痢، 疮秃، 癣黄

سېرىق تەنچە <理生> 体黄

سېرىق تەنلىك 人种黄

سېرىق توپا <地> 土黄

سېرىق توغاچ <植> 桃光梨黄

سېرىق تۇپراق <地> 壤黄

سېرىق تۇمۇچۇق <动> 鹀

سېرىق تۇمشۇق ئاققۇتان <动> 鹭白嘴黄

سېرىق تۇمشۇق قۇشقاچ <动> 嘴蜡

سېرىق تۆش كاككۇك <动> 鹃杜胸橙

سېرىق تۆمۈر <地> 铁黄

سېرىق تۈك ①毛寒، 毛汗② <转> 黄口小儿، 毛
子孩

سېرىق تـۈكى تـەتۈر ئۈرۈلمەك 黄面، 色土如黄
瘦肌

سېرىق تىرناق چۈغۈندەك <动> 隼爪黄

سېرىق جۇخار <植> 菊蒿茼

سېرىق جىنس = سېرىق تەنلىك

سېرىق چاشقان <动> 鼠黄

سېرىق چۈمۈلە <动> 蚁蚂黄

سېرىق چېچەك بېدە (菜花金)蓿苜花黄

سېرىق چىرىمتال <矿> 母云黄، 母云金

سېرىق خانبېلىق 鱼姑黄

سېرىق داغ <理生> 斑褐黄، 斑黄

سېرىق داغلىق سۇمۇرغ كېپىنەك 蝶凤喙斑金

سېرىق سەبدەر <植> 蒿茼، 菊茼

سېرىق سەي <植> 菜黄

سېرىق سۆگەت <植> 柳蒲

سېرىق سۈندۈك <动> 鸰鹡头黄

سېرىق سىمقۇرت <动> 虫针金

سېرىق شاپتۇل <植> 桃丝金، 桃黄

سېرىق قار <天> 十二)雪小②雪小(的春早)①
(一之气节四

سېرىق قاش تۇمۇچۇق <动> 鹀眉黄

سېرىق قاش چۈمچۈق <动> 鸥眉黄

سېرىق قاش قىلىيورغا <动> 鸻眶金

سېرىق قانات جۇغۇر <动> 雉水翅铜

سېرىق قورساق ئاغمىخان <动> 鼬腹黄

سېرىق قوقانگۈل <植> 吾橐黄

سېرىق قېيىن <植> 桦黄

سېرىق قىچا <植> 芥黄

سېرىق قىزىتما <医> 病热黄

سېرىق قىياق <植> 茅花黄

سېرىق كاتالپا <植> 树金黄

سېرىق كامپا <植> 蒿黄

سېرىق كامپۇرا <植> 樟黄

سېرىق كەندىر <植> 麻黄

سېرىق كۆكچە <植> 之种品瓜甜)奇口可皮黄
(一

سېرىق كىپارىس <植> 杉黄

سېرىق گۆھەر <矿> 石玉黄، 玉黄

سېرىق گۈللۈك جىنتىيانا <植> 艽秦花黄

سېرىق ماي 油酥، 油黄

سېرىق مەرگىمۇش <矿> 黄雌

سېرىق موم 蜡蜂، 蜡黄

سېرىق مىجگەن <植> 之种品瓜甜)甘极蜜皮黄
(一

سېرىق ناۋات <食> 糖冰黄

سېرىق نىلوپەر 草蓬萍

سېرىق ھاراق 酒黄

سېرىق ھەرە <动> 蜂胡، 蜂黄

سېرىق ھىلىلە <植> 子诃黄

سېرىق ئوسا <农> 灌春

سېرىق ئىتقۇيرۇق <植> 草尾狗黄

سېرىق يال مايمۇن <动> 猴丝金

سېرىق ياۋا مۈشۈك 猫金 <动>
سېرىق يۇگەي 草丝金، 子丝菟 <植>
سېرىق يۇسۇن 灌黄 <植>
سېرىق يىلان 蛇颌黄 <动>
سېرىق يىلان بېلىق 鳝黄 <动>
سېرىق يىلىك 髓骨黄 <理生>
سېرىقئاش 面黄 <食>〔静〕
سېرىقئەت 膜筋، 织组下皮 <理生>〔静〕
سېرىقتاج 菊黄大 <植>〔静〕
سېرىقتوزغاق 菊苞纹 <植>〔静〕
سېرىقتال 〔静〕 ①黄发، 黄熟: بۇغداي ~ بولماق 黄麦小 / 熟 ~ بولغان مەزگىل 黄熟期② 青黄不接③ <转>紧 巴 ;紧: تۇرمۇشنى ~ ئۆتكۈزۈشكە ئادەتلەنمەك 紧过惯习 子日
سېرىقتال ۋاقتى 节时的接不黄青
سېرىقتىكەن 刺节对 <植>〔静〕
سېرىقچاي 桃丝金叶贯، 翘连小 <植>〔静〕
سېرىقچېچەك 花冰顶، 萝莳 <植>〔静〕
سېرىقسۇ 〔静〕 ①口水، 涎水: ئاغزىغا ~ كەلمەك 流口水 ، ②黄水، 组织液 涎垂
سېرىقۇش 子猫夜 <方، 动>〔静〕
سېرىقۇشقاچ 雀黄 <动>〔静〕
سېرىقۇيرۇق 鲭鲔 <动>〔静〕
سېرىقكۆك 菜花黄 <植>〔静〕
سېرىقكېسەل 病疸黄 <医>〔静〕
سېرىقگۈل 梅刺 <植>〔静〕
سېرىقلىق 式形词名的 «سېرىق»
سېرىقئۆيغۇر = يۇغۇر
سېرىقئېشەك = چايان
سېرىقىنگۈل 香丁، 花香丁 <植>〔静〕
سېرىيە 段阶، 部، 集〔静〕
سېزىشمەك 态同共的 «سەزمەك»
سېزىك 气胎، 应反娠妊 <医>〔静〕
سېزىك ئالامىتى 象胎
سېزىك بولماق ①害喜، 害口: سۆيۈقئاشقا ~ 害口 ②欢喜 <转>②面动想: كەلمىسە كەلمەۋەرسۇن ، كىم ئۇنىڭغا سېزىك بولۇپ قاپتۇ؟ 不来就不来，谁稀罕他？
سېزىك قۇسۇقى 吐呕期娠妊
سېزىكتىن چىقماق 了散气胎، 期喜害了过
سېزىكمەك 疑怀، 疑可到感 <古>〔动〕

سېزىلەر - سېزىلمەس 地觉不知不〔静〕
سېزىلەرلىك 〔静〕 可以感到的، 可觉察的: ~ پايدا 可以感到的好处
سېزىلمەك 态动被的 «سەزمەك»
سېزىم 〔静〕 <理生> 感觉، 觉، 知觉: پۇراش سېزىمى 嗅觉 / ئاڭلاش سېزىمى 听觉 / تېتىش سېزىمى 味觉 / كۆرۈش سېزىمى 视觉
سېزىم قوبۇللىغۇچ 器受感 <理生>
سېزىم ئۆلچىگۈچ 计觉感 <医>
سېزىمچان = سەزگۈر
سېزىمچانلىق = سەزگۈرلۈك
سېسترا (سېستراسى) 〔静〕 <医> 护士
سېسترالىق 〔静〕 护士工作
سېسترالىق قىلماق 做护士工作، 当护士
سېسىتماق «سېسىماق» 的使动态: ئۇ گۆشنى سېسىتىپ قويۇپتۇ. 他把肉放臭了。
سېسىشماق «سېسىماق» 的共同态
سېسىق 〔静〕 ①臭، 烂: ~ پۇراق 臭味 / ~ گۆشنى چۈشەن تاپار ، يامان ئىشنى يامان تاپار. <谚> 苍蝇去找臭肉，坏人去干坏事。سۆيگەن ئۆتتەك ئىسسىق ، سۆيمىگەن پوقتەك ~. <谚> 爱上的像火一样热，不爱的像屎一样臭。② <转> 下流، 刻薄: ~ گەپ 下流话، 刻薄话 / ئۇ مېنى بىر تالاي ~ گەپ بىلەن تويغۇزۇپ قويدى. 他用一大堆臭话把我噎饱了。
سېسىق ئاپېلسىن 枳، 枸橘 <植>
سېسىق ئەگىلىك 驴臭草، 臭紫草 <植>
سېسىق ئەمەن 苦艾 <植>
سېسىق بەز 臭腺 <理生>
سېسىق پىلە 臭蚕 <动>
سېسىق چۈلۈك 臭椿 <植>
سېسىق چىنار 臭梧桐 <植>
سېسىق سانجىقئوت 唐松草 <植>
سېسىق سەندەل 臭檀 <植>
سېسىق قارىقات 臭茶藨 <植>
سېسىق كامپورا 臭樟 <植>
سېسىق كەررەك 隐盘芹 <植>
سېسىق كېكىرمەك ①打臭嗝② <转> 讨厌، 恶心، 厌恶
سېسىق لويلا 土荆芥، 总状藜 <植>
سېسىقى چىقماق 臭气冒出، (声名)臭名 <成>

昭著

سېسىق ئىرغاي <植> 臭枸子

سېسىق ياپچان <植> 大花蒿

سېسىق يوقىتىش سۇيۇقلۇقى <化> 除臭水

سېسىقتال 〔静〕<植> 独行菜

سېسىقچىلىق 〔静〕 恶臭، 臭气: ئەتراپنى ~ قاپلاپ كەتمەك 臭气熏天

سېسىقكۆزەن 〔静〕<动> 臭鼬، 艾虎

سېسىقلىق 〔静〕 臭

سېسىقئوت 〔静〕<植> 臭草

سېسىقھەلەپ 〔静〕<植> 毒参

سېسىقيار 〔静〕<植> 天竺葵، 臭绣球

سېسىماق 〔动〕 ①发臭، 变臭: گۆش سېسىپ قاپتۇ . 肉臭了。 ئۆيى سېسىپ كېتىپتۇ . 屋子里太臭了。②腐烂: پەمىدۇر ئاسانلا سېسىپ قالىدۇ . 西红柿容易烂。③<转> 臭(名声): ئۇ شۇ ئىش بىلەن ئاجايىپ سېسىپ كەتتى . 她因这事弄得很臭。

سېسىمچىلىق 〔静〕 臭气熏天، 臭地方: بۇ سېسىمچىلىقتا بىزگە نېمە بار، بۇ يەردىن تېز چىقىپ كېتەيلى . 这臭地方有我们什么事، 走، 快离开这儿。

سېغىز[1] 〔静〕 黏土، 胶泥

سېغىز بوتقا <石> 泥浆

سېغىز توپا <地> 黏土، 胶泥土

سېغىز رەڭ 土黄色

سېغىز[2] 〔静〕 ①胶姆糖، 口香糖، 泡泡糖 ②硬松脂

سېغىزخان 〔静〕<动> 喜鹊: سېغىزخاننىڭ ئۇۋىسىنى تو-رۇلغا تارتىۋاپتۇ . <谚> 鸠夺鹊巢؛ 鸠占鹊巢。

سېغىزخاندىن ساق بولماق <成> 甚为机灵، 警觉

سېغىزلىق 〔静〕 ①黏土的 ②黏土地، 胶泥地

سېغىشماق «ساغماق» 的共同态

سېغىقسىز 〔静〕 没挤过奶的

سېغىقلىق 〔静〕 挤过奶的

سېغىلماق «ساغماق» 的被动态

سېغىن 〔静〕 有奶的

سېغىن چارۋا <牧> 奶食畜

سېغىن ئۆچكە <动> 奶山羊

سېغىن ئىنەك <动> 奶牛، 乳牛

سېغىنچېچەك 〔静〕<植> 喉咙草، 点地梅

سېغىنچى 〔静〕 挤奶员

سېغىندۇرماق «سېغىنماق» 的使动态

سېغىنغاق 〔静〕<动> 相思鸟

سېغىنماق 〔动〕 想念، 思念، 怀念، 想: ئاتا - ئانامنى تولى-مۇ سېغىندىم . 我格外想念父母。

سېغىنىشلىق 〔静〕 满怀思念的، 深情的، 思念的: ~ سالام خەت 满怀思念的问候信 / ~ سالام يوللىماق 致以深切的问候

سېغىنىشماق «سېغىنماق» 的共同态

سېفالوسپورىن 〔静〕<药> 先锋霉素

سېفىي 〔静〕<天> 仙王: ~ يۇلتۇزلار تۈركۈمى 仙王座

سېكانس 〔静〕<数> 正割

سېكتور 〔静〕<数> 扇形

سېكتورلۇق 〔静〕 扇形的

سېكتورلۇق كوردىنات <数> 扇形坐标

سېكرېتار = شۇجى

سېكرىدەك 〔静〕<古> 跳越口(山上必须跳越才能通过之处)

سېكىل 〔静〕<文> 系列作品

سېكۇنت 〔静〕 秒: بىرنەچچە ~ ئىلگىرى 几秒钟之前

سېكۇنت كۇپ مېتىر <水> 秒立方米

سېكۇنت يىڭنىسى 秒针

سېكۇنتلۇق 〔静〕 秒的: بىر ~ ۋاقىت 一秒钟的时间

سېكۇندومېتىر 〔静〕 秒表

سېكىرگۈچ 〔静〕<方، 动> 蝗虫

سېكىرمەك 〔动〕<古> 放屁

سېكىلەك[1] 〔静〕 ①(婚前留的)鬓发 ②小媳妇儿، 小娘子

سېكىلەك[2] 〔静〕 小擀面杖(中间粗، 两头为细把)

سېكىلەكلىك 〔静〕 ①留细发辫的: ~ قىزلار 留细发辫的姑娘们 ②少女时期: ئۇ سېكىلەكلىكىدە شوخ ۋە چىراي-لىق ئىدى . 她少女时期活泼又漂亮。

سېگمېنت 〔静〕<数> 弓形

سېگمېنت بەلگىسى <电> 段标

سېگىرىق 〔静〕<植> 画眉草

سېلادونىت 〔静〕<地> 绿鳞石

سېلسىيە 〔静〕 摄尔修斯، 摄氏(瑞典天文学家)

سېلسىيە تېرمومېتىرى 摄氏温度计

سېلسىيە گرادۇس <气> 摄氏度

سېلسىيە ئۆلچەم سىزىقى <物> 摄氏温标

سېللوفان 〔静〕<化> 赛璐玢

سېللولوئىد 〔静〕<化> 珞璐赛

سېللۇلوزا 〔静〕<理生> 素维纤

سېلېستىت 〔静〕<矿> 石青天

سېلىترا 〔静〕<地> 盐硝، 石硝

سېلىشتۇرغۇچى 〔静〕 者对校، 者对核

سېلىشتۇرغۇسىز 〔静〕 的比伦与无، 的拟比可无

سېلىشتۇرما 〔静〕 ①比较، 比对: كۈچ سېلىشتۇرمىسى 力量对比② 较比的، 对比的: ~ كۆزىتىش ئېلىپ بارماق 进行对比观察

سېلىشتۇرما ئاخباراتشۇناسلىق 比较情报学

سېلىشتۇرما ئانالىز 对比分析

سېلىشتۇرما ئەدەبىيات 比较文学

سېلىشتۇرما ئەخلاقشۇناسلىق 比较伦理学

سېلىشتۇرما باشقۇرۇش ئىلمى 比较管理学

سېلىشتۇرما باھا <经> 比较价格

سېلىشتۇرما بېقىندى جۈملە <语> 对比从句

سېلىشتۇرما پەرق 比差

سېلىشتۇرما پەلسەپە 比较哲学

سېلىشتۇرما پېداگوگىكا 比较教育学

سېلىشتۇرما پسىخولوگىيە 比较心理学

سېلىشتۇرما تارىخشۇناسلىق 比较历史学

سېلىشتۇرما تىلشۇناسلىق <语> 比较语言学

سېلىشتۇرما جەمئىيەتشۇناسلىق 比较社会学

سېلىشتۇرما خۇلاسە <逻> 类比推理

سېلىشتۇرما دەرىجە <语> 比较级

سېلىشتۇرما زەرەت <物> 比荷

سېلىشتۇرما سەنئەتشۇناسلىق 比较艺术学

سېلىشتۇرما سىياسەتشۇناسلىق 比较政治学

سېلىشتۇرما قارشىلىق <物> 电阻率

سېلىشتۇرما قانۇنشۇناسلىق 比较法学

سېلىشتۇرما مالىيەشۇناسلىق 比较财政学

سېلىشتۇرما مەمۇرىيەتشۇناسلىق 比较行政学

سېلىشتۇرما مىقدار <物> 比量

سېلىشتۇرما نەملىك <气> 比湿

سېلىشتۇرما ئېستېتىكا 比较美学

سېلىشتۇرما ئېغىرلىق <物> 比重، 权重

سېلىشتۇرما ئۇستىلىستىكا <语> 比较修辞学

سېلىشتۇرما ئىسسىقلىق <化، 物> 比热

سېلىشتۇرما ئىقتىسادشۇناسلىق 比较经济学

سېلىشتۇرماق 〔动〕①比较، 相比، 对比، 对照: ئىككى سانىنى ~ 对比两个数字/ سېلىشتۇرغاندىلا پەرق ئەتكىلى بولىدۇ. 有比较才有鉴别. يېڭى بىلەن كونىنى ~ 新旧对比 / سېنى ئۇنىڭ بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ. 不能把你和他相提并论。② 核对، 校对، 查对، 对证: ھېساباتنى ~ 核对帐目 / ئەسلى نۇسخا بىلەن ~ 查对原文 / تەرجىمىسىنى ~ 校对译文

سېلىشتۇرۇش ئۇسۇلى <逻> 类比法

سېلىشتۇرۇشماق «سېلىشتۇرماق» 的共同态

سېلىشتۇرۇلماق «سېلىشتۇرماق» 的被动态

سېلىشماق «سالماق» 的共同态

سېلىق[1] 〔静〕①捐税، 赋税② <转> 负担: دېھقانلارنىڭ سېلىقنى يېنىكلەتمەك 减轻农民的负担

سېلىق تاپشۇرماق 纳捐، 上捐، 交赋税

سېلىق سالماق 派捐

سېلىق[2] 〔静〕<方> 彩礼

سېلىق[3] 〔静〕 放着، 垂着: بوۋاينىڭ قاپىقى ~ ، چىرايى تۇتۇق ئىدى. 老人垂着眼皮، 阴沉着脸。

سېلىكمەك 〔动〕①减少، 忙过: كوچىدىكى يولۇچىلار سېلىكىپ قالدى. 街上的行人少了。ئۆينىڭ ئىشى سېلىككەندىن كېيىن سىرتقا چىقتىم. 家里的事忙过之后我便出了门② 减弱، 小: بوران بىرئاز سېلىكىپ قالدى. 风小了点儿。 يامغۇر سېلىكىپ قالدى. 雨小了。

سېلىم 〔静〕(够放一次的)撮: بىر ~ چاي 一撮茶叶

سېلىن 〔静〕<化> 硒

سېلىنچا 〔静〕 坐褥، 坐垫

سېلىنما 〔静〕 投入، 投放: سېلىنمىدىن سەرپىياتنى چىقىرىۋېتىش ئۇسۇلى 投入实耗扣除法

سېلىنما بېجى <经> 投入税

سېلىنمىنى كۆپەيتمەك <经> 增加投入

سېلىنماق ① «سالماق[2]» 的被动态② 抖擞(衣服)

سېلېنىد 〔静〕<化> 硒化物

سېمانتىكا 〔静〕<语> 语义، 语义学

سېمانتىكىلىق 〔静〕 语义的

سېمانتىكىلىق ئانالىز <语> 语义分析

سېمانتىكىلىق بىرلىك <语> 语义单位

سېمانتىكىلىق پەلسەپە <哲> 语义哲学

سېمانتىكىلىق ئۇچۇر <文> 语义信息

سېمانتىكىلىق ئۆلچەم <语> 语义标准

سېمونت 〔静〕<建> 水泥

سېمونت زاۋۇتى <建> 水泥厂

سېمونت كۆۋرۈك <交> 桥泥水
سېمونت لاي <建> 泥灰، 浆灰، 浆泥水
سېمونت يول <交> 路泥水
سېمونتلاتماق «سېمونتلىماق» 态动使的
سېمونتلاشماق «سېمونتلىماق» 态同共的
سېمونتلانماق «سېمونتلىماق» 态动被的
سېمونتلىماق 〔动〕 泥水铺، 泥水抹
سېمىز 〔静〕 的肥، 的胖: ~ ئادەم 子胖، 人胖 / ~ قوي 羊肥 / ~ گۆش 肉肥
سېمىزلىك 〔静〕 肥، 胖
سېمىزلىك كېسەلى <医> 症胖肥
سېمىزئوت 〔静〕<植> 菜寿长، 苋齿马
سېنارىيە 〔静〕<文> 本脚، 本剧: كىنو سېنارىيەسى 本剧影电
سېنارىيەلەشتۈرگۈچى 〔静〕<文> 剧编، 者编改
سېنارىيەلەشتۈرمەك «سېنارىيەلەشمەك» 态动使的؛ 写编، 本剧编改، 本剧: رومانىنى ~ 本剧成编改说小把
سېنارىيەلەشتۈرۈلمەك «سېنارىيەلەشتۈرمەك» 态动被的
سېنارىيەلەشمەك 〔动〕 化本剧
سېنتەبىر 〔静〕 月九
سېنتنېر 〔静〕 担公(斤公百一)
سېنزور 〔静〕<电> 器送传، 器感传
سېنىت 〔静〕<水> 岩长正
سېنىمەك 〔动〕<方> 会理不، 睬理不، 乎在不
سېھرىي 〔静〕 的魔، 的奇神: ~ كۈچ 力魔، 力魅 / بۇ نەرسىلەر ~ ئالاھىدىلىككە ئىگە. 点特的奇神有西东些这。
سېھىر 〔静〕 法魔، 术魔، 术幻، 法戏، 术妖: جادۇگەر ئۇنى ~ بىلەن كېپىنەككە ئايلاندۇرۇپ قويۇپتۇ. 把术妖用师巫 。羊黄了成变他
سېھىر قايتۇرماق 术妖破، 法魔解
سېھىر قىلماق = سېھىرلىمەك
سېھىرچى 〔静〕 师巫، 师法魔، 师术魔
سېھىرگەر 〔静〕 师术魔، 师巫، 师法魔
سېھىرگەرلىك 〔静〕 术妖، 术魔، 法魔
سېھىرگەرلىك قىلماق 法魔施
سېھىرلىك 〔静〕 的法魔了施①، 的力魅有: ~ ئالما 有 的力魔有، 的人诱②果苹的力魔: يىگىت ئۇنىڭ ~ لېكىن سادىدا كۆزلىرىگە تىكىلدى. 魅有那她着视注子伙小 。睛眼的气稚而力
سېھىرلىك كالتەك <体> 棍魔

سېھىرلەتمەك «سېھىرلىمەك» 态动使的
سېھىرلەشمەك «سېھىرلىمەك» 态同共的
سېھىرلەنمەك «سېھىرلىمەك» 态动被的
سېھىرلىمەك 〔动〕 术妖行، 法魔施①: شۇ تاپتا مېنىڭ راۋان تىللىرىمنى قانداقتۇر بىرى سېھىرلەپ قويغاندەك ئىدى. 样一法魔了施人么什被是像头舌的俐伶这我时这 。了了不动 ②<转> 迷着使، 醉沉使: قىز يىگىتنى سېھىرلىۋالدى. 。迷了着子伙小使娘姑
سېئولت 〔静〕<地> 石沸泡، 石沸
سېۋەپخانا 〔静〕<方> 堂澡، 室浴
سېۋەت 〔静〕 子筐، 子篮
سېۋەتچى 〔静〕 ، 者子篮卖②者子筐编، 者子篮编① 者子筐卖
سېۋەتلەپ 〔静〕 的子篮成، 地筐成: ~ تۇشۇماق 筐成 运地
سېۋىت 〔静〕<方> 钱赏، 钱喜
سىيالكا = ئورۇق سىلىش ماشىنىسى
سېيسموگراف 〔静〕<地> 仪震地
سېيسمولوگىيە 〔静〕 学震地
سېيسمومېتىر 〔静〕<地> 计震地
سېيىشماق «سايماق[1]» 态同共的
سېيىلماق «سايماق[1]» 态动被的
سىئال 〔静〕<地> 带硅铝
سىئال قاتلىمى <地> 层铝硅
سىئاللاشماق 〔动〕<地> 用作化铝硅، 化铝硅
سىئان[1] 〔静〕<化> 氰
سىئان[2] 〔静〕<化> 椤桫刺، 椤桫
سىئانىد 〔静〕<化> 物化氰
سىبالدى 〔静〕<植> 莓草山
سىبجىتماق «سىبجىماق» 态动使的
سىبجىماق 〔动〕 动移股屁着扭
سىبوجا 〔静〕<方> 斜، 歪
سىبىرىيە 〔静〕<地> 亚利伯西
سىبىرىيە ئاغمىخنىنى <动> 鼬黄
سىبىرىيە چىلى <动> 鸡翅镰
سىپ 〔静〕<古> 驹马的岁一满
سىپارە 〔静〕 册، 卷(册各的《经兰古》的册十三成订装)
سىپارە ئوقۇماق <宗> 诵背، 诵朗(经兰古)
سىپارى 〔静〕<植> 榔槟
سىپاق 〔静〕<方> 泥灰(的墙抹)

سپاقۇر 〔静〕 <古> 饲有装上嘴及鼻马在套)袋料马
(袋口的料

سىپاھ (سپاھى) 〔静〕 ①(的廷宫)员官②兵士、战士

سپاھلىق 〔静〕 ①宫廷官员之职②士兵身份

سپايە 〔静〕 文雅的、优雅的、温文尔雅: ~ مۇئامىلە 态度文雅 / يۈرۈش تۇرۇشلىرى ~ 举止优雅 / قىز بالا دېگەن ~ يۈرۈدىغان، چىرايلىق كىيىدىغان. 姑娘家要温文尔雅、穿着漂亮。

سپايە تۇر <语> 尊称

سپايە سۆز <语> 委婉语

سپايىگەرچىلىك 〔静〕 文雅、文质彬彬、温文尔雅

سپايىلەشتۇرمەك «سپايىلەشمەك» 的使动态

سپايىلەشتۇرۇشمەك «سپايىلەشتۇرمەك» 的共同态

سپايىلەشتۇرۇلمەك «سپايىلەشتۇرمەك» 的被动态

سپايىلەشمەك 〔动〕 和气、文雅、变和气、变文雅

سپايىلىك 〔静〕 文雅、优雅、温文尔雅: ~ بىلەن سۆزلىمەك 文雅地说

سپەچ 〔静〕<方> 白纱盖头

سپەر 〔静〕<方> 挡箭牌、盾牌

سپەگۇل 〔静〕<植> 白花兰花、黄兰

سپەنچى 〔静〕 细肋条上的肉

سپتا 〔静〕 ①光滑的②细密: توقۇلغان گىلەم ~ 织得细密的地毯③细致、精细: ~ ھۈنەر قىلماق 活儿干得细

سپتا تاش قورال 细石器

سپتا رەخت <纺> 细布、光滑的布

سپتا ئېگىرمەك <纺> 精纺、细纺

سپتىلىق 〔静〕 ①薄的程度②细的程度③<纺>细度

سپۇت 〔静〕<古、植> 芫荽、香菜

سپىر 〔静〕 数字

سنا 〔静〕<古> 刺刀、矛、长枪

ستەم 〔静〕 欺压、艰难困苦

ستەمكار 〔静〕 ①欺压者、压迫者、暴君②<转> 妖艳的、妩媚的、丽人、佳人

ستوخروم 〔静〕<理生> 细胞色素

ستوكنىن 〔静〕<生> 细胞分裂素

ستىرگۇل 〔静〕<植> 苹婆、凤眼果、罗望子

سجىل 〔静〕 连续地、持续地、连贯地、不断地: ~ ئىشلىمەك 连续工作 / ~ ئىزدىمەك 不断地找

سجىللىق 〔静〕 ①连续性、持续性: سىياسەتنىڭ مۇقىملىقى ۋە سجىللىقىنى ساقلىماق 保持政策的稳定性和连续性 ②<物>反作用: 强度③<经> 强度: ئەمگەك سجىللىقى 劳动强度

سچۈەن 〔静〕<地> 四川

سچۈەن ئۇرمان كەكلىكى <动> 四川山鹧鸪

سخولىماق 〔动〕<方> 伺候

سدېرىت 〔静〕<矿> 菱铁矿

سدىر[1] 〔静〕<方> 王府管仓人

سدىر[2] 〔静〕<古> 替王府出租土地者

سدىك 〔静〕<古> 尿多的、遗尿的

سر[1] 〔模〕 噌(针刺般痛状)

سر[2] 〔静〕 秘密、奥秘: دىلىنىڭ سرى 内心的秘密 / باش كەتسە كەتسۇن، ~ كەتمىسۇن. <谚> 宁肯掉头、不可泄密。تەبىئەتنىڭ سرى 大自然的奥秘 / ھاياتلىقنىڭ سرىنى ئىزدىمەك 探求生命的奥秘

سر ئالماق 探听秘密

سر بەرمەك 泄露秘密

سر تۇتماق 保守秘密、保密

سر ساقلىماق = سر تۇتماق

سر ئېچىلماق 真相大白

سر[3] 〔静〕 ①漆、油漆②釉子; 搪瓷: رەڭلىك ~ بېرىلگەن ساپال 上彩釉的陶罐、彩釉陶

سر بەرمەك 上漆、上油漆

سر دەرىخى <植> 漆树

سر سۇرۇخ <矿> 朱砂

سرى چۈشمەك 掉漆

سرات 见下

سرات كۆۋرۈكى <宗> 斯拉提桥(伊斯兰教所称置于火狱上的桥、生平积德者可以通过)

سراج[1] 见下

سراج تام <建> (房顶的)护墙、女墙

سراج[2] 〔静〕 鞋胶(用沙枣树胶和草籽粉制成、用于制鞋)

سراج[3] 〔静〕<植> 独尾草

سرت[1] 〔静〕 ①外、外面、外头: دەرستىن سرتقى پائالىيەت 课外活动 / بىنانىڭ سرتى 大楼的外面 / ماي قاچىسى سرتىدىن مەلۇم. <谚> 油碗外头一望而知。②之外、以外: ئۇلاردىن ~ 他们之外 / بۇنىڭدىن ~ 此外③外脊、里脊; گۆشى ~ (牛羊等家畜的)脊椎部分④<数> 面: شار سرتى 球面 / كونۇس سرتى 圆锥面

سرتتىن ئاڭلىغۇچى <法> 旁听人员

سىرتتىن بۆلۈش <数> 分外

سىرتتىن تونۇماق 识认旁从، 识认接间

سىرتتىن سوت قىلماق <法> 判审席缺

سىرتتىن قاتناشماق 席列

سىرتتىن كۆزەتمەك <哲> 观外

سىرتتىن ھۆكۈم چىقارماق <法> 决判席缺

سىرتتىن ئوقۇتۇش <教> 授函

سىرتقا چىقماق 门出، 出外، 行出، 外出: تۈنۈگۈن مەن كۈن بويى سىرتقا چىقمىدىم. 昨天我整天没出去过。

سىرتقا ئېقىش <经> 流外

سىرتقا قارىماق = تالاغا قارىماق

سىرت[2] 〔静〕<古> 鬃: 硬毛، 刚毛: 鬣

سىرتاردۇش 〔静〕<古> 薛延陀، 薛特(古代突厥语部落之一)

سىرتقى 〔静〕① 外面的، 外部的: ~ كىيىم 外衣 / ~ كۆرۈنۈش 外表، 外观، 外景 / ~ مۇھىت 外部环境 ②<转> 之外的، 以外的: ئىشتىن ~ ۋاقىت 业余时间 / دەرستىن ~ پائالىيەت 课外活动

سىرتقى ئاجرالما <生> 外分泌

سىرتقى بوۋاسىر <医> 外痔

سىرتقى پارازىت <生> 外寄生物

سىرتقى پلازما <生> 外质

سىرتقى پوست 表皮

سىرتقى توپ <体> 界外球

سىرتقى تىجارەت <经> 境外营业

سىرتقى چەمبەر <数> 外圆

سىرتقى زەھەر <生> 外毒素

سىرتقى سۆڭەك <理生> 外骨骼

سىرتقى سۈركىلىش <物> 外摩擦

سىرتقى كۈچ <物> ① 外力 ② 外部势力، 外部力量

سىرتقى ھورمۇن <理生> 外激素

سىرتقى ئوشۇق <理生> 外踝

سىرتقى يۈز <数> 表面积

سىرتلاتماق «سىرتلىماق» 的使动态

سىرتلان 〔静〕<动> 鬣狗

سىرتلانماق «سىرتلىماق» 的被动态

سىرتلىماق 〔动〕把宰好的羊)从脊椎骨处劈两半

سىرتماق 〔静〕① 套绳 ② 绞索: مۇستەملىكىچىلىك سىرتمىقى 殖民主义的绞索 / سىرتماققا چۈشمەك 落入圈套

سىرتماق سالماق 上绞索

سىرتماقلىق 〔静〕① 有套绳的، 有套索的 ② 套了套绳的، 套上套马索的 ③ 充作套绳(套索)的: ~ ئارغامچا 作套绳的绳子

سىرتىق 〔静〕<方> 音信، 音讯، 消息

سىرتىقچى 〔静〕 报信者

سىرچى 〔静〕 油漆匠، 油漆工

سىرچىلىق 〔静〕 油漆活儿، 油漆工作

سىرداش 〔静〕 知己، 知心人، 知心朋友: يامان بىلەن يولداش بولما، نادان بىلەن ~ . <谚> 勿与恶人为伍، 勿与蠢人交心。

سىرداشلىق 〔静〕 相知، 知心

سىرداشماق 〔动〕 谈心، 交心، 恳谈

سىر - سىر 〔模〕 噌噌(一阵阵针扎似地疼痛)

سىرغا 〔静〕 耳环، 耳坠子

سىرغانچۇق 〔静〕 滑، 滑溜: ئۇ ھېلىگەر يىلان بېلىقتەك ~ ، مەن ئۇنىڭغا ئىشەنمەيمەن . 他滑得像条狡猾的鳝鱼، 我不相信他。

سىرغىتماق «سىرغىماق» 的使动态

سىرغىلىق 〔静〕<理生> 耳垂

سىرغىم 〔静〕<水> 径流: يەر سىرغىمى 地上径流 / يەر ئاستى سىرغىمى 地下径流

سىرغىم سۇ <水> 径流水

سىرغىما 〔静〕 渗出的

سىرغىما ماددا <医> 渗出物

سىرغىماق 〔动〕① (自上而下)滑动، 移动، 流淌: تاغ ئۈستىدىكى تاشلار ئاستا - ئاستا سىرغىپ چۈشتى . 山上的石头缓慢地滑下来。ئۇنىڭ ياش تامچىلىرى مەڭزىنى بويلاپ تۆۋەنگە سىرغىدى . 他的泪珠沿着面颊往下流淌。② 渗出: قارىغايدىن دېۋىرقاي سىرغىپ چىقتى . 松树渗出了松脂。

سىرقىراتماق «سىرقىرىماق» 的使动态

سىرقىرىماق 〔动〕 酸痛: ئۇنىڭ پۇتى سىرقىراپ ئاغرىۋاتىدۇ . 他的腿酸痛。ئۇينىماڭ مۈڭگۈزىگە ئۇرسا، تۇيىقى سىرقىراپتۇ . <谚> 打在牛角上، 痛在牛蹄上。

سىركا 〔静〕 打铁炉

سىركايە 〔静〕<方> 小茶碗، 茶盅

سىركە[1] 〔静〕<动> 虮子

سىركە[2] 〔静〕① (绿葡萄发酵制成的)酸汁 ② 醋

سىركە كىسلاتاسى <化> 醋酸، 乙酸

سىركىسى سۇ كۆتەرمەيدىغان <成> 说起不经
的笑玩起不开، 的
سىركەنجىۋىسى 〔静〕 葡萄汁(加白糖制成، 可用于
去火)
سىركون 〔静〕<矿> 锆石
سىركۇل 〔静〕 圆规، 两脚规
سىركىپياز 〔静〕 抠搜، 小气: ئىزا تارتماي شاپتۇلۇمنى يەۋې-
لىپ، يەنە مېنى ~ دەيسىنا! 你也不害羞، 吃了我的桃子
还说我抠搜!
سىركىچى 〔静〕 制醋葡萄汁者، 售醋葡萄汁者
سىركىچىلىك 〔静〕 制醋业، 贩醋业
سىركىلەشمەك 〔动〕 生虮子
سىرلاتماق «سىرلىماق» 的使动态
سىرلاشماق «سىرلىماق» 的共同态
سىرلاق 〔静〕<植> 头嘴菊، 刺儿菜
سىرلاقلىق 〔静〕 上了漆的
سىرلانماق «سىرلىماق» 的被动态
سىرلىتىشماق «سىرلاتماق» 的共同态
سىرلىتىلماق «سىرلاتماق» 的被动态
سىرلىق¹ 〔静〕 秘密的، 神秘的، 神奇的، 玄妙的: ~
ھادىسە 神奇现象 / ~ ئادەم 神秘人物 / ~ قىلىپ كۆر-
سەتمەك 故弄玄虚 / ئۆزىنى ~ كۆرسەتمەك 行动诡秘 / ~
مۇناسىۋەت 秘密关系، 暧昧关系
سىرلىق شەكىل <哲> 神秘形式
سىرلىق² 〔静〕 漆过的
سىرلىق قاڭالتىر 镀锡铁
سىرلىق كاھىش <建> 琉璃瓦
سىرلىقلاشتۇرماق «سىرلىقلاشماق» 的使动态: پەننى ~ 把
科学神秘化
سىرلىقلاشتۇرۇلماق «سىرلىقلاشتۇرماق» 的被动态
سىرلىقلاشماق 〔动〕 变神秘، 神秘化: بۇ ئىش بارغانسېرى
سىرلىقلاشتى. 这事越来越神秘化了。
سىرلىماق 〔动〕 ①上漆 ②上釉
سىرماق 〔静〕<古> 驴鞍鞘
سىرمىمەك 〔动〕<古> ①拔، 揪، 除去، 去掉 ②包،
缠绕، 盘绕
سىرمىكۆل 〔静〕<植> 掉咀芥، 脱喙芥
سىرنىيە 〔静〕<植> 茜兰芥
سىرنچغا 〔静〕<古> 玻璃
سىرنچان 〔静〕<古> 枸杞

سىرئۇس 〔静〕<天> 天狼星
سىز 〔静〕 您
سىزام 〔静〕<植> 绢毛苣
سىزدۇرماق «سىزماق¹» 的使动态
سىزدۇرۇشماق «سىزدۇرماق» 的共同态
سىزدۇرۇلماق «سىزدۇرماق» 的被动态
سىزغۇ 〔静〕 裁衣料用的)画笔، 画粉
سىزغۇچ 〔静〕 尺子، 尺: T شەكىللىك ~ T 字尺 / ھېساب-
لاش سىزغۇچى 计算尺 / بۇلۇڭلۇق ~ 角尺
سىزلاغ 〔静〕<古> 因受冷水或冰的刺激而)齿冷،
倒牙
سىزلام 〔静〕<医> 下疳
سىزلەشمەك «سىزلىمەك» 的共同态
سىزلىمەك 〔动〕 称您، 以您相称: ئۆزىدىن چوڭلارنى ~
对比自己年长的称您
سىزما¹ 〔静〕①画的: ~ سۈرەت 画像 / مەن بىر پارچە ~
رەسىم سېتىۋالدىم. 我买了一幅画。②画، 画像: تام ~
壁画
سىزما ساپال 彩陶
سىزما² 〔静〕 坝水، 水管等的)裂缝: سۇ تۇرۇبىسىدا ~
پەيدا بولۇپ قاپتۇ. 水管出现了裂缝。
سىزما ئېقىم <水> 渗流، 管涌
سىزماق¹ 〔动〕 画، 绘: رەسىم ~ 画画 / ئىسخېما ~ 绘制
图表 / خەرىتە ~ 绘制地图 / كاتەكچە ~ 画方格، 打格
سىزماق² 〔动〕①渗: كۆلدىكى سۇ سىزىپ كەتتى. 涝坝里的
水渗走了。 تۇغان ئاستىدىن سىزىپ چىققان سۇ 坝下渗出
的水 ②<转> 瘦، 消瘦، 累، 乏: ئۇ كۈندىن ـ كۈنگە
سىزىپ كېتىۋاتىدۇ. 他一天比一天瘦了。 كۆز ~ 眼累
سىزماق³ 〔动〕<古> ①溶化 ②变衰弱، 精疲力竭
سىزمىچىلىق 〔静〕 绘画، 绘图业
سىزمىخانا 〔静〕<建> 绘图室، 制图室
سىزىشچان 〔静〕 浸渗的
سىزىشچانلىق 〔静〕<水> 浸渗性
سىزىشماق «سىزماق¹» 的共同态
سىزىغ 〔静〕<古> 针扎似地疼
سىزىق¹ 〔静〕 ①线条، 道: سىزىلغان ~ 画的线条 / تۈز
~ 直线 / ئەگرى ~ 曲线 / توم ~ 粗线 / ئىنچىكە
~ 细线، 细道儿 / سۇنۇق ~ 虚线 / غول ~ 主
线 / ئۇپۇق سىزىقى 地平线 ②纹، 纹路: رەخت سىزىقلىرى
布纹 / قول سىزىقلىرى 指纹 ③界线، 范围: نومۇر سىزىقى

线数分 / چېگرا سىزىقى :画笔④线界边 بىرىنچى ~ 起

笔 / ئاخىرقى ~ 笔末

سىزىق تەسۋىرى 描线، 描白(的画国)

سىزىقتىن چىقماسلىق 轨越不

سىزىقتىن چىقماق 轨越

سىزىقتا كىرمەك 矩规守، 话听

سىزىقتىغا كىرمەسلىك 范就肯不، 话听不

سىزىق[2] 〔静〕<语>号折破: ~ قويماق 号折破上打

سىزىقچە 〔静〕①线短، 道短، 杠横②<语>杠横

سىزىقسىز 〔静〕没有道的، 无格的: ~ كارتوچكا 没有道的明信片 / ~ قەغەز 纸格无

سىزىقسىز رېگرېسسىيە <物> 非线性回归

سىزىقسىز ئوپتىكا <物> 非线性光学

سىزىقلىق 〔静〕①有道的، 带格的، 带线条的: ~ قەغەز 带格的纸/ ~ نوتا بەش 五线谱②画好道的③直线的، 线性的

سىزىقلىق ئالگېبرا <数> 线性代数

سىزىقلىق تەڭلىمە <数> 线性方程

سىزىقلىق تۈزۈلمە <地> 线性构造

سىزىقلىق تېزلىك <物> 线速度

سىزىقلىق دېفورماتسىيە <物> 线性变形

سىزىقلىق فۇنكسىيە <数> 线性函数

سىزىقلىق قۇتۇپلىنىش <物> 线偏振

سىزىقلىق كود <电> 条码

سىزىقلىق كۈچەيتكۈچ <物> 线性放大器

سىزىقلىق كېڭىيىش <物> 线性膨胀، 线膨胀

سىزىقلىق كېڭىيىشچانلىق <物> 线膨胀性

سىزىقلىق ماسشتاپ <地، 数> 直线比例

سىزىقلىق ئېلېمېنت <物، 数> 线性元(件)

سىزىلماق «سىزماق[1]» 的被动态

سىزىندى 〔静〕①渗透的②渗透物

سىزىندى سۇ <水> 渗透水

سىستېما 〔静〕①系统، 体系: ئىدىيۋى ~ 思想体系 / نېرۋا سىستېمىسى 神经系统 / گىراماتىكا سىستېمىسى 语法体系 / قۇياش سىستېمىسى 太阳系②程序: ئىش سىستېمىسى 工序 / داۋالاش سىستېمىسى 治疗程序③<生> 类، 类别: بوتانىكىلىق ~ 植物类

سىستېما دىنامىكىسى 系统动态学

سىستېما نەزەرىيىسى <哲> 系统论

سىستېمىسىز 〔静〕无系统的، 无序的

سىستېمىسىز خەۋپ - خەتەر 非系统风险

سىستېمىسىزلىق 〔静〕无系统性، 无序性

سىستېمىلاشتۇرماق «سىستېمىلاشماق» 的使动态

سىستېمىلاشتۇرۇشماق «سىستېمىلاشتۇرماق» 的共同态

سىستېمىلاشتۇرۇلماق «سىستېمىلاشتۇرماق» 的被动态

سىستېمىلاشماق 〔动〕系统化

سىستېمىلىق 〔静〕系统的، 有序的: ~ ئۆگەنمەك 系统学习 / ~ ئىشلىمەك 有序地工作

سىستېمىلىق پەرق 系统误差

سىستېمىلىق جۇغراپىيە <地> 系统地理学

سىستېمىلىق خەۋپ - خەتەر 系统风险

سىستېمىلىق قۇرۇلۇش 系统工程

سىستىن 〔静〕<理生> 胱氨酸

سىش[1] 〔静〕<古> 吃汤面片时用的)扦子

سىش[2] 〔静〕<古> 肿块، 肿包

سىغان 〔静〕<古> 秀美的; 笔直而光滑的

سىغداتماق «سىغدىماق» 的使动态

سىغداشماق «سىغدىماق» 的共同态

سىغدالماق ① «سىغدىماق» 的被动态: بالا قىستاڭچىلىقتا چەت-كە سىغدىلىپ قالدى. 小孩被挤到了边上。② «سىغدىماق» 的自复态: ئۇ ناھايىتى تەستە سىغدىلىپ ئولتۇردى. 他好不容易挤着坐下了。

سىغدۇرماق «سىغماق» 的使动态: ئۇ سامانىنى ھەممىسىنى تاغارغا چىڭداپ سىغدۇردى. 他把所有麦草压实装进了麻袋。 ئۇ مېنى سىغدۇرمىدى. 他容不得我。

سىغدۇرۇشماق «سىغدۇرماق» 的共同态

سىغدۇرۇلماق «سىغدۇرماق» 的被动态

سىغدىماق 〔动〕紧压، 挤، 逼: بۇ ساندۇققا سىغدىسالا خېلى كۆپ كىيىم پاتىدۇ. 这个箱子紧压了以可盛挺多的衣服。 قوشۇنىمىز دۈشمەننى شەھەرگە سىغداپ كەلدى. 我军把敌人逼至城里。

سىغرىقماق 〔动〕<古>①隐蔽، 隐藏، 依从، 依附②诋毁، 中伤، 告密

سىغزاغ 〔静〕<古> 缝

سىغزاماق 〔动〕<古> 楔入، 镶入

سىغزىغ 〔静〕<古> 锔子

سىغماق 〔动〕①盛، 容، 容纳: بۇ ئىدىشقا بەش چېلەك سۇ سىغىدۇ. 这口缸能盛五桶水。 زالغا نەچچە مىڭ ئادەم سىغىدۇ. 礼堂能容纳几千人。 ئىككى قىلىچ بىر غىلاپقا سىغماس. بەش <谚> 一鞘难容两刀; 喻"一山不容二虎"。

同喻；指五下不容口一 — <谚> . ...قول ئىغىزغا سغماس
合适，乎合②。“子胖成不吃口一” ئۇنىڭ قىلغان ئىش-
理情合不事些那的干他 . ئىشلىرى ئەقىلگە سغمايدۇ . سېنىڭ
。矩规合不钱掏你 . پۇل چىقىرىشىڭ قائىدىگە سغمايدۇ . بۇ
。上不穿你裳衣件这 . كىيىم ساڭا سغمايدىكەن

سغۇن 〔静〕<古、动> 鹿

سغۇنئوت 〔静〕<方、植> 参人

سغىت 〔静〕<古> 哭啼、泣哭

سغىر 〔静〕<古> 猎围(汗可)、围打

سغىرچىق 〔静〕<古、动> 鸟椋

سغىشتۇرماق «سغىشماق» 态动使的： ئىككى تاغار سامانىنى
بىر تاغارغا ~ 袋麻个一进塞草麦袋麻两把

سغىشلىق 〔静〕 ①的大量容： ~ ساندۇق 箱的大量容
子②合适的、得体的： ~ گەپ 话的体得

سغىشماق ① «سغماق» 态同共的： زالغا ئادەملەر سغىشماي
كەتتى . 。了下不容人的里堂礼 . سغىشىپ ئولتۇرماق 紧挨
坐②相容、合得来： بىر - بىرى بىلەن سغىشالماسلىق 互
不相容、合不来

سغىم 〔静〕 容量、容纳量： سۇ ئامبىرىنىڭ سغىمى 库水
的容量 / چېلەكنىڭ سغىمى 量容的桶
سغىم توسقۇنلۇقى <物> 抗容

سغىمچان 〔静〕 的大量容

سغىمچانلىق 〔静〕 量纳容、量容

سغىنماق «سغماق» 态复自的

سفلىس 〔静〕<医> 毒梅

سفون 〔静〕<物> 吸虹、管吸虹
سفون ھادىسىسى <物> 象现吸虹

سقاماق 〔动〕<古> 摸抚、摸

سقتاماق 〔动〕<古> 涕流哭痛、哭

سقتۇرماق «سقماق» 态动使的

سقتۇرۇشماق «سقتۇرماق» 态同共的

سقتۇرۇلماق «سقتۇرماق» 态动被的

سقماق 〔动〕 ①攥、捏、掐、卡、挤、拧： ئۇنىڭ قولىنى
چىڭ سقىۋالماق 紧紧攥住他的手 / گېلىدىن ~ 脖(卡)掐
手 / ئۈزۈم شىرنىسىنى سقىپ ئالماق 汁萄葡挤 / ھۆل
كىيىمنى ~ 拧湿衣服②憋： دەم ~ 憋得慌、上不来气
③ <转> 逼： ئۇلار پۇل بەر دەپ گېلىمنى سقتى . 们他
。钱要子脖的我着掐
سقىپ سۇيىنى ئىچىدىغان <成> 喝来水出挤
的、意调一毛不拔的吝啬鬼

سقىپ يالىماق 抠、搜抠
سقىش كۈچى <物> 力缩压

سقماق² 〔静〕<食> 饹饸(的制挤缝指手用) : ئۇ يەردە
ئاتلاپ باقمىغان غىزالار بار ئىكەن، يوبدان دەمدۇ، زاغ دەمدۇ،
~ دەمدۇ، ئىشقىلىپ ھەممىسى قوناق ئۇنى بىلەن بولىدىكەن .
饹饸 ، 呀团搅 ، 呀汤瘩疙：饭的过听没都听有儿那
。的做面米玉是都之总、呀

سقماق³ 〔静〕 的用着挤
سقماق دورا <药> 膏药、膏软

سقمان 〔静〕<古、动> 期时的汁葡萄榨(季秋)

سقىرقان 〔静〕<古> 鼠褐、鼠家大

سقىشماق «سقماق¹» 态同共的

سقىق 〔静〕<方> 熬煎、难磨、磨折、苦痛

سقىلماق ① «سقماق¹» 态动被的： سقىلغان كىر - قاتلارنى
يايماق 开晾服衣的过拧把 / سقىلغان ھاۋا 气空的缩压
② «سقماق¹» 态复自的： سقىلىپ كىرمەك 憋③去进挤 ،
拘束： يۈرەك ~ 慌得憋里心 / دېمى ~ 憋、气憋
闷 / سقىلماي ، ئازادە ئولتۇرۇڭ . 别拘束、随便坐。
سقىلىش ئىمپۇلسى <物> 冲脉缩压

سقىم 〔静〕 ①(的着攥)手心②掏、把： مەن ئادەت بويىچە
قەبرە ئەتراپىنى سىيرىپ - سۈپۈرۈپ ، ئۈستىگە بىرنەچچە ~ توپا
تاشلاپ ھۆرمەت بىلدۈردۇم . 过扫围周墓把惯习照按我 ،
往墓上撒了几把土以示敬意。 مىكىياننىڭ خىيالى بىر
~ تېرىق . <谚> 。米小把一是过不的想鸡母
سقىم يالىماق ①舔手心② <转> 抠搜、小气

سقىملاتماق «سقىملىماق» 态动使的

سقىملاشماق «سقىملىماق» 态同共的

سقىملانماق «سقىملىماق» 态动被的

سقىملىماق 〔动〕 攥、握、抓： ئۇ قولىدىكى قەغەز پارچىلىر-
نى مەھكەم سقىملىدى . 。的紧紧得攥片纸碎的中手把他
ئۇن ~ 面把一抓

سكات 见下
سكات بېلىقى <动> 魟

سكاس 〔静〕<植> 铁苏

سكلوئالكان = ھالقىلىق ئالكان

سكوتسېل 〔静〕<生> 素壮矮

سكىل 〔静〕<文> 诗组

سگان 〔静〕 人赛卜吉、人岗茨

سگانچە 〔静〕 的式岗茨

سگاھ 〔静〕<艺> 尕斯(《维吾尔十二木卡姆》的第

三套曲)

سىگنال (سىگنالى) 〔静〕①信号: غەلىبە سىگنالى 胜利的信号②汽笛、报警器③<转>警报、警钟: هاۋا مۇداپىئە سىگنالى 防空警报

سىگنال بايراق <军> 信号旗

سىگنال بەرمەك 发信号；报警

سىگنال چىراغ <交> 信号灯

سىگنال سىستېمىسى ①<生理>信号系统②警报系统

سىگنال مىلتىق <军> 信号枪

سىگنال ئوق <军> 信号弹

سىگنالچى 〔静〕①<军>信号兵、信号手②信号员

سىگناللىق 〔静〕带信号器的、带气笛的、带警报器的

سىڭار (سىڭارى) 〔静〕①独个的、一只的: ~ قول 独臂、一只手

سىڭار باقماق 侧目而视、白眼看

سىڭار پاي 一只(鞋)、一发(子弹)

سىڭار يان ①一侧②斜、歪、侧: رەسىم ~ ئېسىلىپ قاپتۇ. 画挂歪了。

سىڭار يان قارىماق 冷眼相看、侧目而视

سىڭارسوق <古>〔静〕后骑位(二人同骑一马时后面一人的骑位，即靠近马臀部之处)

سىڭاركۆز 〔静〕<动>比目鱼、偏口鱼

سىڭەرلىك 〔静〕易消化的、好消化的、易吸收的

سىڭدۈرمە = ياپما

سىڭدۈرمەك ① «سىڭمەك» 的使动态: سۇنى قۇمغا ~ 让水渗入沙中 / ئەجىر ~ 浸透心血、付出心血 / هالال ئەمگەك ~ 付出诚实的劳动②消化、吸收: تاماقنى ~ 消化食物 / بىلىمنى ئۆزىگە ~ 吸收知识、汲取知识

سىڭدۈرۈپ سۇغارماق <农> 渗灌

سىڭدۈرۈشچان 〔静〕渗透性强的；吸水性强的

سىڭدۈرۈشچانلىق 〔静〕渗透性、吸水性

سىڭدۈرۈشمەك «سىڭدۈرمەك» 的共同态

سىڭدۈرۈلمەك «سىڭدۈرمەك» 的被动态

سىڭرىمەك <古>〔动〕哭泣、泣不成声

سىڭمە 〔静〕渗透的

سىڭمە سۇ <水、地> 渗透水

سىڭمەك 〔动〕①渗: سىڭىپ ئۆتمەك 渗透 / سۇ يەر ئاستىغا سىڭىپ كەتتى. 水渗入地下了。②消化、吸收: سىڭمىگەن پولودىن سىڭگەن ئوماچ ياخشى. <谚> 好消化的粥胜过难消化的抓饭。③<转>倾注: بۇ گۈللەرگە ئۇنىڭ ئەجرى سىڭگەن. 这些花倾注了他的心血。④<转>融合: هازىرقى زامان مىللەتلىرى كۆپلىگەن ئالاقىدار قەبىلىلەر ۋە قوۋملارنىڭ تارىخىي قوشۇلمىسى ياكى سىڭىشىدىن هاسىل بولغان. 现代诸民族是由许多相关部落和部族的历史聚合或融合而形成的。

سىڭگەن نانىنى يېمەك <成> 安分守己、两耳不闻窗外事

سىڭىپ پىشماق 烤得透、烤得脆: سىڭىپ پىشقان نان 烤脆的馕

سىڭىش بېسىمى <物> 渗透压

سىڭىش مىقدارى <物> 渗透量

سىڭۇرمەك <古>〔动〕伤心、悲伤、忧虑、忧愁

سىڭى <古>〔静〕好消化的、易消化的

سىڭىر[1] = پەي[2]

سىڭىر[2] <方>〔静〕拐角、拐弯处

سىڭىرتاش 〔静〕石膏

سىڭىرى <古>〔静〕好象、宛如、象……一样

سىڭىشلىك 〔静〕①好消化的、易吸收的: ~ تاماق 好消化的饭②合适的、得体的: ~ كىيىم 合适的衣服 / ~ گەپ 得体的话

سىڭىشمەك 〔动〕①交融、融合: بىر - بىرىگە ~ 相互交融②适合: بۇ كىيىم ساڭا سىڭىشىپ قاپتۇ. 这衣服你穿正合适。③惯、熟: ئۇ يېڭى شارائىتقا سىڭىشىپ كەتتى. 他习惯了新环境。ئالىم تېزلا ئۇلارغا سىڭىشىپ كەتتى. 阿力木很快就和他们混熟了。

سىڭىل (سىڭلىم، سىڭلىڭ، سىڭلىسى) 〔静〕①妹妹②小妹妹(对年纪小的女孩子): سىڭلىنىڭ كۈيۇسى 妹夫

سىڭىلچاق 〔静〕小妹、小妹妹

سىڭىللىق 〔静〕①有妹妹的②作妹妹的

سىل[1] <医>〔静〕结核病

سىل[2] <古>〔静〕食量特别小的、好挑剔食物的

سىلاپ - سىيپاپ 〔静〕①摸着、轻手轻脚: قىز تامنى ~ تۆر تەرەپكە ماڭدى. 姑娘摸着墙朝上席方向走去。چوتكا تۇتقان مالچى يىگىت ئاتلىرىنى ~ تاراۋاتاتتى. 拿刷子的牧民小伙子轻手轻脚地给马刷毛。②<转>敷衍、应付、搪塞: ئىشنى ~ ئۆتكۈزۈۋېتىش بۇ يەردە ئاقمايدۇ. 敷衍了事在这儿是行不通的。③<转>娇惯、娇纵: بالا دېگەننى ھەددىدىن ئارتۇق ~ ئۆگىتىپ قويساڭ، كېيىن ئۆزۈڭگە بالا بولىدۇ. 孩子要是过分娇惯，日后会成为

。害祸的己自你
态动使的 «سلىماق» **سلاتماق**
ئۇ قولىنى ئۆتۈكىنىڭ :索摸، 去摸来摸 〔动〕 **سلاشتۇرماق**
摸来摸里子靴到塞手把他 . ئىچىگە تىقىپ سلاشتۇردى
了索摸我 . سلاشتۇرۇپ يۈرۈپ سەرەڭگىنى ئاران تاپتىم 。去
。到找柴火把才易容不好天半 (求
态同共的 «سلىماق» **سلاشماق**
态动被的 «سلىماق» **سلانماق**
们你 〔静〕 **سلەر**
树朴 <植>〔静〕 **سلتىس**
把 ~ ئورۇندۇقنى سەل :态动使的 «سلجىماق» **سلجىتماق**
作工动推 ~ خىزمەتنى ئالغا / 挪挪微稍子椅
力切剪، 力剪 <物> سلجىتىش كۈچى
态同共的 «سلجىتماق» **سلجىتىشماق**
态动被的 «سلجىتماق» **سلجىتىلماق**
态同共的 «سلجىماق» **سلجىشماق**
~ كەينىگە / 动移前向 ~ ئالدىغا :动移①〔动〕 **سلجىماق**
。了进推作工 . خىزمەت ئالغا سلجىدى / 动移后向
移位 <地>②
، 形变力剪 <物> سلجىش دېفورماتسىيىسى
变切
态动使的 «سلغايماق» **سلغايتماق**
态同共的 «سلغايتماق» **سلغايتىشماق**
态动被的 «سلغايتماق» **سلغايتىلماق**
滑光变، 光磨 〔动〕 **سلغايماق**
态动使的 «سلكىمەك» **سلكىتمەك**
پاتەم ئۇنى سلـ :动晃回来، 晃摇①〔动〕 **سلكىشتۈرمەك**
他使، 他动晃回来姆太帕 . كىشتۈرۈپ ھوشىغا كەلتۈردى
ئۇلار مېنى :堪难使، 待对暴粗 <转>②。来过醒苏
سلكىشتۈرۈپ ھەيدەۋاتقاندا ، سىزمۇ بىرەر ئېغىز گەپ قىلىشقا
。说得懒都话句连你时我轰地暴粗们他 . ئېرىنىدىڭىز
态动被的 «سلكىشلىمەك» **سلكىشلەنمەك**
态同共的 «سلكىشلىمەك» **سلكىشلەشمەك**
②搡推، 动甩، 动晃، 晃摇① 〔动〕 **سلكىشلىمەك**
堪难使، 待对暴粗 <转>
的怯羞، 的腆腼، 的谨拘 <古>〔静〕 **سلكىم**
态同共的 «سلكىمەك» **سلكىشمەك**
كـ / 手甩 ~ قولىنى :搡، 摇، 抖، 甩①〔动〕 **سلكىمەك**
推子领着揪 ~ ياقىسىدىن بوغۇپ / 子毡抖 ~ گىز
吾维 . ئۇيغۇرلاردا قول يۇيۇپ سلكىمەيدىغان ئادەت بار / 搡

呵، 斥训 <转>②。惯习的手甩不后手洗有族尔
。他斥训老别你 . ئۇنى سلكىۋەرمەڭ :斥
圈项، 链项 <方>〔静〕 **سلكىنچەك**
的动振 〔静〕 **سلكىنمە**
筛动振 <冶> سلكىنمە غەلۋىر
پارتلاشتىن يەر سلـ :态复自的 «سلكىمەك» ① **سلكىنمەك**
، تۆگە سلكىنسە 。动震而炸爆因面地 . كىنىپ كەتتى
东有就子驴، 身甩一驼骆 <谚> . ئېشەككە يۈك چىقار
。了驮西 ② «سلكىمەك» 态动被的: مېڭىسى سلكىنىپ
纱绸 . كەتمەك / 荡震脑 شايى ياغلىق ئۈزلۈكسىز سلكىنەتتى
。着动抖地断不被巾头
器震减، 器震避 <机> سلكىنىش پەسەيتكۈچ
茅针 <植>〔静〕 **سلو**
料饲贮青 <牧>〔静〕 **سلوس**
场贮青، 窖贮青 <牧>〔静〕 **سلوسخانا**
态动被的 «سلوسلىماق» **سلوسلانماق**
料饲贮青制 <牧>〔动〕 **سلوسلىماق**
留志 <地>〔静〕 **سلۈر**
系留志 <地> سلۈر سىستېمىسى
(称敬称人二第)您 〔静〕 **سلى**
硅 <化>〔静〕 **سلىتسىي**
石灰硅 <水> سلىتسىي تېشى
硅化氧 <化> سلىتسىي ئوكسىدى
胶硅 <化> سلىتسىي يېلىمى
化矽 <化>〔动〕 **سلىتسىيلاشماق**
的矽، 的硅〔静〕 **سلىتسىيلىق**
钢矽 <冶> سلىتسىيلىق پولات
胶橡硅 <化> سلىتسىيلىق كاۋچۇك
肥硅 <农> سلىتسىيلىق ئوغۇت
肺矽، 肺硅 <医> سلىتسىيلىق ئۆپكە
光样一璃玻象 ~ ئەينەكتەك :滑光① 〔静〕 **سلىق**
表外的蛇 <谚> . ئىچى زەھەر ، ~ يىلاننىڭ تېشى / 滑
. ماڭماقتا ~ كېمە :稳平 <转>②。毒是里内، 滑光
:的和温، 的气和، 的雅文<转>③。进行地稳平船
的和温 سۆز ~ 。气和要部干当 . بول ~ كادىر بولساڭ
خورۇمى :细، 精 <转>④和温度态 مۇئامىلە ~ / 辞言
توقۇلغان ~ 。细工做، 好革皮 . ئىكەن ~ ياخشى ، تېكىلىشى
خورما يۇمشاق ھەم تاتلىق :口适، 口爽⑤布的纺精 رەخت
来起吃، 甜又细又枣蜜 . ئۆتىدۇ ~ بولغاچقا گالدىن بەك
。口爽真

سلىق دۇپ 栎槲 <植>

سلىق قونۇش 陆着软

سلىق مۇسكۇل 肌意随不، 肌滑平 <理生>

سلىق ئۆتمەك 渡过稳平

〔静〕 的秘神، 的密秘 ،

〔静〕 的雅尔文温، 的雅文

的婉委، 的

سلىقلاتماق «سلىقلىماق» 态动使的

سلىقلاشتۇرماق «سلىقلاشماق[2]» 态动使的

سلىقلاشتۇرۇشماق «سلىقلاشتۇرماق» 态同共的

سلىقلاشتۇرۇلماق «سلىقلاشتۇرماق» 态动被的

سلىقلاشماق[1] «سلىقلىماق» 态同共的

سلىقلاشماق[2] 〔动〕 ① 磨光، 变光滑: كەتمەننىڭ سىپى سلىقلىشىپ كەتتى. 砍土曼把子都磨光了。② <转> 变温和، 变和气: ئۇنىڭ سۆزلىرى بۇرۇنقىدىن كۆپ سىلىقلىشىپ قالدى. 他的言辞比以前温和多了。

سلىقلانماق «سلىقلىماق» 态动被的

سلىقلىق 〔静〕 ① 和气: ~ بىلەن سورىماق 和气地问 / بۇ ئايال نېمىشقا بۇنداق ~ قىلىدۇ؟ 这女人怎么这么和气？ ② 光滑度، 光洁度

سلىقلىماق 〔动〕 ① 磨光، 刨光، 抛光: مىس چۆگۈننى ~ 给铜壶抛光 / تامنى ~ 把墙磨光 ② <转> 放和气، ③ <转> 放温和، 润色: ماقالىنى ~ 给文章润色

سلىقلاش ئىستانوكى 磨床 <机>

سلىك 〔静〕 <古> 文雅的، 高雅的

سلىكات 〔静〕 <矿، 化> 硅酸盐

سلىكات كىسلاتاسى 硅酸 <化>

سلىڭ 〔静〕 <军> 司令

سلىڭبۇ 〔静〕 <军> 司令部

سلىڭجاڭگۈەن (سلىڭجاڭگۈەنى) 〔静〕 <军> 司令长官

سلىڭگۈەن (سلىڭگۈەنى) 〔静〕 <军> 司令官

سلىڭلىق 〔静〕 司令职务

سلىڭلىق قىلماق 当司令

سلىڭيۈەن (سلىڭيۈەنى) 〔静〕 <军> 司令员

سلىماق 〔动〕 ① 摸، 抚摸، 摩挲: ئاغرىغان يەرنى ~ 抚摸疼处 / بوۋاي سۆزلەۋېتىپ ئۇزۇن ساقىلىنى سىلاپ قويدى. 老爷爷说着话理了理长胡子。② <转> 关心، 体贴: يامان كىشى سىلىغاننى بىلمەس. <谚> 恶人不领情。

سىلىندىر 〔静〕 ① <数> 圆柱体، 圆柱 ② 圆筒 ③ <机> 汽缸

سىلىندىر ئەينەك 柱面镜 <物>

سىلىندىر لىنزا 柱面透镜 <物>

سىلىندىر مېيى 气缸油

سىم[1] 〔静〕 ① 丝 (金属)丝: مىس ~ 铜丝 / پولات ~ 钢丝 / تۆمۈر ~ 粗铁丝 ② 电线: تېلېفون سىمى 电话线 / ~ ئۇلىماق 接线 ③ <艺> (乐器的)弦: چالغۇ سىمى 洋琴弦 / ئۈزۈك ~ 圈线

سىم ئارغامچا 铁索، 钢索، 钢丝绳

سىم ئەلگەك 钢丝罗

سىم بۇرۇت 髭

سىم تارتماق <电> 布线، 拉线، 架电线

سىم تور 铁纱

سىم توسۇق 铁丝网، 铁蒺藜

سىم ساقال 又粗又稀的胡子

سىم قامچا 钢丝鞭

سىم كارىۋات 钢丝床

سىم ھەرە 钢丝锯

سىم ئۆلچىگۈچ <机> 线规

سىم يولى 线路

سىم[2] 〔模〕 毛毛(雨)

سىم[3] 〔静〕 <古> 界限، 边界، 边境، 边疆

سىماب 〔静〕 <化> 水银، 汞

سىماق[1] 〔静〕 <植> 乌倍子

سىماق[2] 〔动〕 <古> ① 弄断، 折断، 断: 弄碎 ② 击溃، 战胜

سىمبوپوگون 见下

سىمبوپوگون ئوتى <植> 香茅، 香茅草

سىمپاتىك 见下

سىمپاتىك نېرۋا <理生> 交感神经

سىمتۇر 〔静〕 <古، 艺> 筝

سىمداق 〔静〕 <古> 倦怠的، 懒散的

سىمسىز 〔静〕 无线的: ~ تېلېفون 无线电话

سىمسىز تېلېگراف 无线电报

سىم - سىم 〔模〕 淅淅沥沥

سىم - سىم يامغۇر <气> 细雨، 小雨، 毛毛雨: شار - شار يامغۇر ياغدىن ئۆتەر، ~ جاندىن. 瓢泼大雨浇一身، 毛毛细雨凉透心。

سىمفونىيە 〔静〕 <艺> 交响乐، 交响曲، 管弦乐

سىمفونىيە ئوركېستىرى <艺> 交响乐队، 交响乐团، 管弦乐队

سىمفونىيىلىك 〔静〕 <艺> 交响的

سىمفونىيىلىك پوئېما <艺> 诗响交

سىمفونىيىلىك كونسېرت <艺> 会乐音响交

سىمغۇرت 〔静〕<动> 虫针

سىمكار 〔静〕 钱工手: كىيىمنىڭ سىمكىرى 工手的服衣
钱 / ئىشقا قاراپ تاۋقى، ھۈنرىگە قاراپ سىمكىرى . <谚>
。钱付艺手看، 饭上儿活看

سىملاماق 〔动〕<古> 解融، 解溶، 化溶، 化融

سىملىق 〔静〕 的丝属金有، 的线有

سىملىق ئەينەك <建> 璃玻丝钢

سىملىق تېلېۋىزىيە <艺> 视电线有

سىملىق رادىئو 播广线有

سىممېترىيە 〔静〕<数> 称对

سىممېترىيە ئامىلى <地> 素要称对، 素因称对

سىممېترىيە تىپى <地> 型称对

سىممېترىيە قانۇنى <数> 律定称对

سىممېترىيە مەركىزى <地، 数> 心中称对

سىممېترىيە ئوقى <数> 轴称对

سىممېترىيە يۈز <地> 面称对

سىممېترىيىلىك 〔静〕<数> 性称对

سىمولا 〔静〕<化> 脂树

سىمولا كىسلاتاسى <化> 酸胶树

سىمۋول 〔静〕<文> 征象: كەپتەر تىنچلىقنىڭ سىمۋولى .
。征象的平和是子鸽

سىمۋول قىلماق 征象، 当作征象: V ھەرپىنى غالىبە-
يەتكە ~ 把 V 当作胜利的征象用字؛ 字母 V 征象胜
利

سىمۋولچىلىق 〔静〕<文> 义主征象

سىمۋوللاشتۇرماق «سىمۋوللاشماق» 的使动态: قەدىمكى مەر-
كىزىي ئاسىيا ئاھالىلىرى قاناتلىق ئات ئوبرازىدىمۇ قۇياش ئىبتىقا-
دىنى سىمۋوللاشتۇرغان . 作象形的马飞用民人亚中代古
。征象的阳太拜崇为

سىمۋوللاشماق 〔动〕 化征象

سىمۋولىزم = سىمۋولچىلىق

سىمىش 〔静〕<古> 籽瓜

سىمىلدىماق 〔动〕 沥淅: يامغۇر سىمىلداپ يېغىۋاتىدۇ . 淅雨
。着下地沥沥淅

سىن 〔静〕 ①外表، 神态، 样子: ئادەم سىنى يوق 样人没 ؛
躯身(的物动)②人是不

سىن ئالماق 像录

سىن كىرمەك 神态变美: ئۈنىڭغا ئۇبدانلا سىن كىرىپ

قاپتۇ . 美很得变态神的他 。

سىناتماق «سىنىماق» 态动使的

سىناشماق «سىنىماق» 态同共的: كۈچ ~ 比力气؛ 量较

سىناغماق 〔动〕<古> 锻炼، 炼磨، 变老练، 验经有

سىناق 〔静〕 ①试验: ~ خاتالىقى 试验误差②考验:
سىناقتىن ئۆتمەك 经受考验③测验، 测试: سىناقتا يۈز
نومۇر ئالماق 测验得了一百分

سىناق ئالماق <教> 验测

سىناق تېشى <矿> 石金试: ئىشلەپچىقىرىش ئەمەل-
يىتى ئىلىم - پەن نەزەرىيىسىنىڭ ~ . 理学科是践实产生
。石金试的论

سىناق دەرسى <教> 讲试، 教试

سىناق رايونى <农> 区验试

سىناق قەغىزى <化> 纸试

سىناق قوچقىرى <牧> 羊情试

سىناق قىلماق 试测، 验试، 试

سىناق مەھسۇلات <经> 品产验试

سىناق نۇسخىسى <印> 本用试

سىناق نۇقتا 点试

سىنئالغۇ 〔静〕<艺> 机象录

سىنئالغۇ فىلىمى <艺> 片像录

سىنئالغۇ لېنتىسى <艺> 带像录، 带磁像录

سىنئالغۇ بۇيۇمى <艺> 品制像录

سىنئالغۇچى 〔静〕<艺> 员像录

سىنالماق «سىنىماق» 态动被的: پىچاق تاشتا بىلىنىدۇ، ئادەم
ئىشتا سىنىلىدۇ . <谚> 。炼中事在人، 磨上石在刀
سىنالمىغان قايماقتىن سىنالغان قېتىق ياخشى . <谚> 过尝
。吃好皮奶的过尝未比奶酸的

سىنئەينەك 〔静〕 子镜

سىنانتروپ 〔静〕 人京北، 人猿京北

سىنەك 〔静〕<古، 动> 蝇苍

سىنەكمەك 〔动〕<方> 视重، 注关، 力意注中集، 注
察观意

سىنت 〔静〕 钱分، 币分، 分

سىنتاش 〔静〕<矿> 石萤白

سىنتاكسىس 〔静〕<语> 法句، 学法句، 学构结

سىنتاكسىسلىق 〔静〕 的法句

سىنتاكسىسلىق باغلىنىش <语> 系联法句، 结
系关构

سىنتاكسىسلىق تەھلىل <语> 析分法句

能功法句 <语> سىنتاكسىسلىق رول
构结法句 <语> سىنتاكسىسلىق قۇرۇلما
畴范法句 <语> سىنتاكسىسلىق كاتېگورىيە
系关法句 <语> سىنتاكسىسلىق مۇناسىۋەت
群意②段语① <语>〔静〕 **سىنتاگما**
素霉合 <药>〔静〕 **سىنتومىتسىن**
的合综 <语>②的成合 <化>① 〔静〕 **سىنتېتىك**
氨成合 <化> سىنتېتىك ئاممىياك
料染成合 <化> سىنتېتىك بوياق
维纤成合 <化> سىنتېتىك تالا
语合综 <语> سىنتېتىك تىل
脂树成合 <化> سىنتېتىك سمولا
胶橡成合 <化> سىنتېتىك كاۋچۇك
体晶成合 <地> سىنتېتىك كرىستال
石宝成合 <矿> سىنتېتىك گۆھەر
油石成合 <化> سىنتېتىك نېفىت
<化>③题合 <哲>②法合综، 合综① 〔静〕 **سىنتېز**
体合组، 体合综④成合的物机有
态动使的 «سىنتېزلىماق» **سىنتېزلاتماق**
态同共的 «سىنتېزلىماق» **سىنتېزلاشماق**
态动被的 «سىنتېزلىماق» **سىنتېزلانماق**
的成合، 的合综 〔静〕 **سىنتېزلىق**
何几合综 <数> سىنتېزلىق گېئومېتىرىيە
成合، 合综 〔动〕 **سىنتېزلىماق**
头木的置放上头墙 〔静〕 **سىنجا**
铛铃和环小的内圈鼓手 <古>〔静〕 **سىنچ**
茶前饭، 茶清 〔静〕 **سىنچاي**
架棚 <方>〔静〕 **سىنچەك**
، 架棚满爬蔓茎، 缘攀使 <方>〔动〕 **سىنچەكلىمەك**
架棚满爬儿秧瓜使
士相، 者面相 〔静〕 **سىنچى**[1]
梁، 檩 <方>〔静〕 **سىنچى**[2]
态同共的 «سىنچىلىماق» **سىنچىلاشماق**
-ھەرقانچە سىنچىلە :看细، 量打، 详端 〔动〕 **سىنچىلىماق**
-سامۇ ھازىرقى تۇرسۇنئايىم بۇرۇنقى تۇرسۇنئايىمغا ئوخشىمايۋا
象不也姆依阿荪尔图的在现 ، 详端么怎再我 . تىمدۇ
-ئۇلار نېمىگىدۇر سىنچىلاپ قارىشى。姆依阿荪尔图的去过
。西东么什看细在知不们他 . ۋاتاتتى
术相观، 术面相 〔静〕 **سىنچىلىق**
(一之式形织组断垄)加迪辛 〔静〕 **سىندىكات**

机像放 <艺>〔静〕 **سىنقويغۇ**
锌 <化>〔静〕 **سىنك**
矾皓، 锌酸硫 <化> سىنك سۇلفات
矿锌菱 <矿> سىنك شپاتى
的锌脱 〔静〕 **سىنكسىز**
态动使的 «سىنكسىزلانماق» **سىنكسىزلاندۇرماق**
锌脱 〔动〕 **سىنكسىزلانماق**
锌镀 〔动〕 **سىنكلانماق**
丝铁锌镀 سىنكلانغان سىم
的锌带 〔静〕 **سىنكلىك**
石矿锌 سىنكلىك رۇدا
物矿锌含 <矿> سىنكلىك مىنېرال
肥锌 <农> سىنكلىك ئوغۇت
سىنگا = قان بۇزۇلۇش كېسىلى
سىنگارمونىزم = سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئاھاڭداشلىقى
罗加僧 〔静〕 **سىنگال**
的式罗加僧②语罗加僧① 〔静〕 **سىنگالچە**
的象图有 〔静〕 **سىنلىق**
播点频视 سىنلىق تەلەپ - تەقدىم
盘光频视 سىنلىق ئوپتىك دىسكا
弦正 <数>〔静〕 **سىنۇس**
流电式弦正 <物> سىنۇس توك
-级阶人工 سىنىپى ئىشچىلار / ئېكس :级阶① 〔静〕 **سىنىپ**
، 级، 级年 <教>②级阶削剥 ~ پىلاتاتسىيە قىلغۇچى
③生学级年一 ئوقۇغۇچىلىرى ~ بىرىنچى :级班، 班
纲 <生>④堂课، 室教 <教>
班分②级阶分划① سىنىپ ئايرىماق
长班 <教> سىنىپ باشلىقى
任主班 <教> سىنىپ تەربىيىچىسى
سىنىپ مەسئۇلى = سىنىپ تەربىيىچىسى
会委班 <教> سىنىپ ھەيئىتى
会班 سىنىپ يىغىنى
班同، 学同班同 〔静〕 **سىنىپداش**
窗同، 班同 〔静〕 **سىنىپداشلىق**
会社级阶无 جەمئىيەت ~ :的级阶无 〔静〕 **سىنىپسىز**
室教个十有 مەكتەپ ~ ئون :的室教有 〔静〕 **سىنىپلىق**
校学的
قېرىنداش ~ / 迫压级阶 زۇلۇم ~ :的级阶 〔静〕 **سىنىپىي**
弟兄级阶
础基级阶 سىنىپىي ئاساس

سىنىپىي ئاڭ 悟觉级阶

سىنىپىي تەركىب 分成级阶

سىنىپىي جەمئىيەت 会社级阶

سىنىپىي دۈشمەن 人敌级阶

سىنىپىي زىددىيەت 盾矛级阶

سىنىپىي كۈرەش 争斗级阶

سىنىپىي لۇشيەن 线路级阶

سىنىپىي مەيدان 场立级阶

سىنىپىيلىق 〔静〕 的级阶، 性级阶

سىنقىماق 〔动〕 ①<古> 伤受، 损受، 挫受②退色، 失色

سىنىماق 〔动〕 ①试، 试验: ماشىنىنى سىناپ كۆرمەك 试车 / سىناپ ئاتماق 射试 / كۈچ ~ 试力气 / سىناپ ئىشلەتمەك 试用 / سىناپ ياسىماق 试制 / تەلەي ~ 试运气؛ 碰运 ②探试، 尝试: سىناپ كۆرمەك 探试، 尝试 / سىناش نەزىرى بىلەن قارىماق 用试探的眼光看③测试، 测验، 考验: سىناش مۇسابىقىسى 测试赛 / چارەكلىك سىناش 期中测验 / سىناش سوئاللىرى 题验测 / مەردنى مەيداندا سىنا.

<谚> 好汉要在沙场上考验。

سۇشاي 〔静〕 <古> 秀才

سىۋىل 〔静〕 <方> 纤细的، 娇嫩的؛ 弱小的، 虚弱的؛ 胆小的، 胆怯的

سىيا 见下

سىيا چۈشمەك 赌赢(四个羊髀石骨掷出后، 朝上的一面各不相同)

سىيادان 〔静〕 <植> 黑种草، 黑种草籽.

سىيادان يېغى <药> 复方斯亚旦油

سىيادانلىق 〔静〕 带黑种草籽的؛ ~ نان 带黑种草籽的馕

سىياسەت 〔静〕 政策: تاشقى ~ 外交政策 / دۆلەت سىياسىتى 国家的政策، 国策

سىياسەت تۈزمەك 制定政策

سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان 政策性亏损

سىياسەت خاراكتېرلىك ئېتىبار 政策性优惠

سىياسەت قىلماق 威吓، 恫吓

سىياسەت ئىنسانشۇناسلىقى 政治人类学

سىياسەتچانلىق 〔静〕 政策性: سىياسەتچانلىقى كۈچلۈك 政策性强

سىياسەتچى 〔静〕 政治家

سىياسەتشۇناس 〔静〕 政治学家

سىياسەتشۇناسلىق 〔静〕 政治学، 政策学

سىياسەتۋاز 〔静〕 政客

سىياسەتۋازلىق 〔静〕 政治手腕، 空头政治: مۇنداق سىياسەتۋازلىقنى نەدىن ئۆگەندىڭىز؟ 你在那儿学的这种空头政治？

سىياسەتۋازلىق قىلماق 耍政治手腕

سىياسىي 〔静〕 ①政治، ~ ئىشلار 政务②政治的: ~ ئاڭ 政治觉悟 / ~ ئارقا كۆرۈنۈش 政治背景 / ~ سەپەرۋەرلىك 政治动员

سىياسىي ئالدامچى 政治骗子

سىياسىي بوھران 政治危机

سىياسىي بيۇرو 政治局

سىياسىي پاناھلىق 政治避难

سىياسىي پروگرامما 政治纲领، 政纲

سىياسىي پسىخولوگىيە 政治心理学

سىياسىي تۈزۈلمە 政治体制

سىياسىي تۈزۈم 政治制度

سىياسىي جەمئىيەتشۇناسلىق 政治社会学

سىياسىي جۇغراپىيە 政治地理学

سىياسىي خىزمەت 政治工作، 政工

سىياسىي داۋالغۇش 政治风波، 政治事件

سىياسىي دېموكراتىيە 政治民主

سىياسىي ساپا 政治素质

سىياسىي سەزگۈرلۈك 政治敏感性، 政治敏锐性

سىياسىي سەھنە 政治舞台

سىياسىي قاراش 政见

سىياسىي قىياپەت 政治面目

سىياسىي كۈرەش 政治斗争

سىياسىي كېڭەش 政治协商

سىياسىي لۇشيەن 政治路线

سىياسىي مايىللىق 政治倾向

سىياسىي مەزھەپ 政治派别

سىياسىي مەيدان 政治立场

سىياسىي مۇھاكىمە 政论

سىياسىي ھاۋا 政治空气

سىياسىي ھوقۇق 政治权利

سىياسىي ئوبزور 政治评论

سىياسىي ئۆزگىرىش 政变

سىياسىي ۋەزىيەت 政局

سىياسىي ئىقتىساد 政治经济

سىياسىي ئىقتىسادشۇناسلىق 政治经济学

سىياسىي ئىنسانشۇناسلىق 政治人类学

سىياسىي يانچۇقچى 政治扒手

سىياسىي ـ قانۇن 〔静〕 政法

سىياسىيلاشتۇرماق «سىياسىيلاشماق» 的使动态

سىياسىيلاشتۇرۇشماق «سىياسىيلاشتۇرماق» 的共同态

سىياسىيلاشتۇرۇلماق «سىياسىيلاشتۇرماق» 的被动态

سىياسىيلاشماق 〔动〕 政治化

سىياق (سىياقى) 〔静〕 模样，样子：سىياقىغا قارىغاندا، ئۇ كېسەلدەك تۇرىدۇ. 看样子他好象有病。

سىياقلىق 〔静〕 …样的，模样的：ئوقۇغۇچى ~ بالا 学生模样的孩子 / ئادەم ~ ھايۋان 衣冠禽兽

سىياھ (سىياھى) 〔静〕 墨汁，墨，墨水：ئىزى ~ 墨迹 / ~ ئىچۈرمەك 吸墨水

سىياھ بېلىق 〈动〉 墨鱼，乌贼

سىياھدان 〔静〕 ①墨盒②墨水瓶③砚台

سىياھگۈل 〈植〉〔静〕 颅果草，甲背草

سىپاتماق «سىپىماق» 的使动态

سىپاشتۇرماق 〔动〕 摸，摸索：ئۇ قاراڭغۇدا سىپاشتۇرۇپ يۈرۈپ، ئاخىر قول سائىتىنى تېپىپ چىقتى. 他在黑暗中摸来摸去，终于把手表找到了。

سىپاشماق «سىپىماق» 的共同态

سىپاڭ 〈方〉〔静〕 （身体）蹭破，磨破

سىپالماق «سىپىماق» 的被动态

سىپاڭ 〈方，动〉〔静〕 野蜂

سىپىلاتماق «سىپىلىماق» 的使动态

سىپىلاشماق «سىپىلىماق» 的共同态

سىپىلىماق 〔动〕 摸索

سىپىماق 〔动〕 ①摸，摩挲，摸索：مەنمۇ ئالىقىنىمنى يېيىپ يۈزۈمنى سىپىدىم. 我也张开手在脸上摩挲。②〈转〉 拂面，轻拂：سالقىن شامال ئۇنىڭ يۈزلىرىنى سىيپاپ ئۆتتى. 凉风吹拂着他的面庞。باھار شامىلى كىشىنىڭ يۈزىنى سىيپاپ ئۆتەتتى. 春风拂面。

سىيدام 〔静〕 ①光(无毛的)，单的，素：يېقىندىلا ئۇستىرا تەگكەن ~ باش 最近刚用剃刀刮过的光头②单色的，素色(纸和布等)：~ قىزىل يوپكا 单色红裙

سىيدام تاۋار 〈纺〉 素缎子

سىيدام رەخت 素色布，单色布

سىيدام سىزما 〈艺〉 素描

سىيدام قاپاق 〈生理〉 单眼皮

سىيدام يامغۇر پاقىسى 〈动〉 无斑雨蛙

سىيداملاشتۇرماق «سىيداملاشماق» 的使动态

سىيداملاشماق 〔动〕 变成一色，变光溜

سىيدۈرمەك «سىيمەك» 的使动态：بالىنى ئاۋۋال سىيدۈرۈپ، ئاندىن ئۇخلاتقىن. 让孩子先尿个尿，再让他睡。

سىيدۈرۈشمەك «سىيدۈرمەك» 的共同态

سىيدۈرۈلمەك «سىيدۈرمەك» 的被动态

سىيراپ 〔静〕 丰足的，丰裕的，丰满的，丰盛的：يېمەك ـ ئىچمەك ~ 丰衣足食

سىيراپچىلىق 〔静〕 丰足，丰盛：~ يىللىرى 丰年

سىيرەك 〔静〕 稀有的，罕见的，少有的，缺少

سىيرەك مېتاللار 〈化〉 稀有金属

سىيرەكلەشمەك 〔动〕 变稀少：يولدا ئادەملەر سىيرەكلىشىپ قالدى. 路上人少了。

سىيرىتما 〔静〕 ①拉锁，拉链：ئۇ ماتېرىيال سومكىسىنىڭ سىيرىتمىسىنى يەشتى. 他拉开了公文包的拉锁。②抽屉：جوزىنىڭ سىيرىتمىسى 桌子的抽屉

سىيرىتماق «سىيرىماق» 的使动态

سىيرىتمىلىق 〔静〕 ①有拉锁的，有拉链的②带抽屉的

سىيرىشماق «سىيرىماق» 的共同态

سىيرىلاڭغۇ 〔静〕 滑溜的，光滑的：~ يەر 滑溜的地 / ~ تام 光滑的墙

سىيرىلاڭغۇ تاۋۇش 〈语〉 擦音，摩擦音，收敛音

سىيرىلدۇرماق «سىيرىلماق» 的使动态：ئۇلارنى تام ئۈستىدىن سىيرىلدۇرۇپ چۈشۈردۇم. 我让他们从墙头上溜了下来。كىشىنىڭ ئىچىنى سىيرىلدۇرغۇدەك ئېچىنىشلىق يىغا ئاۋازى 令人心酸的哭声

سىيرىلدۇرۇشماق «سىيرىلدۇرماق» 的共同态

سىيرىلدۇرۇلماق «سىيرىلدۇرماق» 的被动态

سىيرىلغۇچ 〈体〉〔静〕 滑梯

سىيرىلما[1] 〔静〕 ①滑的：~ تاختا 滑板②〈物〉滑动：~ چىشلىق چاق 滑动齿轮③〈地〉泥石流

سىيرىلما بەلۋاغ 〈地〉 滑移带

سىيرىلما سۈركىلىش 〈物〉 滑动摩擦

سىيرىلما قازان 〈机〉 滑动轴承

سىيرىلما كلاپان 〈石〉 滑阀

سىيرىلما ئىشىك 〈建〉 推拉门

سىيرىلما[2] 〈艺〉〔静〕 维吾尔民间舞蹈之一

سىيرىلماق ① «سىيرىماق» 态复自的: تامدىن سىيرىلىپ
چۈشمەك 顺着墙滑下来②<转>心酸、哀伤、难过
سىيرىلىشماق «سىيرىلماق» 的共同态
سىيرىما 〔静〕滑动的、拉着开的: ~ پەردە 拉的帘子،
拉的帷幕 / ~ چاپان 带拉锁的衣服
سىيرىماق 〔动〕① 捋: ئۈچەي ~ 捋肠子 / جىگدە غازاڭلىرى-
نى سىيرىپ قويلارغا بەرمەك 捋下沙枣叶喂羊② (用指甲
或手指) 刮疗③<转>折腾、搜刮: بۇ بالا دادىسىنىڭ
ئۆچىينى سىيرىۋەتتى . 这孩子把他爸爸的家当折腾光
了。 مېنى سىيرىۋېتىدىغان بولدۇڭ - دە ! 你是想把我的油
刮光呀!
سىيرىپ داۋالىماق <医>(用指甲或手指) 刮疗
سىيرىپ - سۈپۈرۈپ 〔静〕① 打扫干净② 搜刮、扫光،
扫地无余、使倾家荡产
سىيكىنمەك 〔动〕<方> 身上出红泡
سىيگەك 〔静〕① 多尿的、遗尿的、尿床的: ~ بالا 尿
床的孩子 / تاۋۇز سىيگەكنىڭ، قارا كاۋا ئۇسۇرغاقنىڭ .
<谚> 多吃西瓜多尿、多吃南瓜多屁。 ~ سۇغا ئامە-
راق . <谚> 多尿喝水欢喜。② <医> 夜尿症
سىيگەكلىك 〔静〕<医> 遗尿症
سىيگىن 〔静〕涩、苦涩
سىيلاتماق «سىيلىماق» 的使动态
سىيلاشماق «سىيلىماق» 的共同态

سىيلانماق «سىيلىماق» 的被动态
سىيلە 〔静〕关照、关切、关心
سىيلە - رەھىم 〔静〕关照、关切、关心: سەن ماڭا ~
قىلىپ ئەسلىي ھالىتىمگە قايتۇردۇڭ، مەن قانداق قايتۇرارمەن؟
你关照我、使我恢复过来、我该怎么回报你呢?
سىيلىق 〔静〕馈赠、礼物
سىيلىق بەرمەك 馈赠、赠送
سىيلىماق 〔动〕① 敬重、珍爱、珍重; 关照、关心② 馈
赠、捐赠
سىيما 〔静〕面孔、面貌
سىيمەك 〔动〕小解、撒尿、小便: سىيىپ قويماق 尿床،
尿炕、遗尿 / ئۇخلاش ئالدىدا سىيىپ كىرىش، كېچىسى سىيى-
دۇك قىستىسا، ھورۇنلۇق قىلماي تەرەتكە چىقىش كېرەك . 睡前
要小便、夜里憋了尿就去解手、别偷懒。
سىينەك 〔静〕<方、动> 二岁的母山羊
سىينەبەل 〔静〕<方> 乳罩
سىيىر = ئىنەك
سىيىر بۆلجۈرگەن <植> 大果草莓
سىيىر خوجىلىقى 奶牛场
سىيىرچىلىق 〔静〕奶牛养殖业
سىيىشمەك «سىيمەك» 的共同态

ش

ش ①维吾尔文第十四个字母②该字母名称

شا 〔静〕<古、动>老鹰

شابراق 〔静〕<古>鞍褥

شاپ[1] 〔静〕<植>眼子菜、鸭子草

شاپ[2] 〔模〕①扑哧、喀嚓、达吧、吧唧②喊里喀喳、干脆利索(落)

شاپ[3] 〔静〕①大片刀、马刀②刀片形的

شاپ بۇرۇت 大八字胡

شاپائەت 〔静〕恩惠

شاپائەت قىلماق 恩惠、扶持

شاپائەتچى 〔静〕恩人、保护人

شاپائەتسىز 〔静〕不仁不义的、无情无义的、寡恩少义的

شاپائەتلىك 〔静〕仁慈的、仁爱的、大慈大悲的

شاپاش 〔模〕奔走状

شاپاشلاتماق «شاپاشلىماق» 的使动态

شاپاشلاشماق «شاپاشلىماق» 的共同态

شاپاشلىماق 〔动〕奔走、奔忙：ھېلىقى ئىش ئۈچۈن نەچچە كۈن شاپاشلىدىم. 我为那件事奔走了好几天。

شاپاق 〔静〕瓜皮：تاۋۇز شاپىقى 西瓜皮

شاپاق بۆك 无衬里的小花帽、瓜皮帽

شاپاق دوپپا = شاپاق بۆك

شاپاق يارىسى <医>脓包、黄水疮

شاپاقچى 〔静〕①拾瓜皮者②<骂>破鞋、荡妇

شاپاقچىلىق 〔静〕破鞋勾当

شاپاقچىلىق قىلماق 干破鞋勾当、当破鞋

شاپاق - شالتاق 〔静〕瓜果梨桃：~ بىلەن قورساق تويمايدۇ. 瓜果梨桃填不饱肚子。شاپاق - شالتاقنى يەسە، كۆتۈرمە. <谚>瓜果尽管吃、但不要带走。

شاپاق - شالتاق ۋاقتى 瓜果上市之季、瓜果飘香之季

شاپالداق 〔静〕<方>绳拍

شاپبوي 〔静〕<植>糖芥

شاپپىدە 〔静〕一下子、蓦地、霍地：يامغۇر ~ توختىدى. 雨一下子停了。

شاپتۇل 〔静〕<植>①桃树②桃子、桃

شاپتۇل پىتى <动>桃蚜

شاپتۇل چېچىكى ①桃花②<转>粉红色

شاپتۇل قاقماق <成>神气活现(专用于年轻女性)

شاپتۇل قېقى 桃干

شاپتۇل مېغىزى 桃仁

شاپتۇل يېلىمى 桃胶

شاپتۇللۇق 〔静〕林桃、桃园

شاپ - شاپ 〔模〕扑哧、吧唧：يولغا يېيىتىلغان قارىماي كەشى ماشىنا ئايىقىغا ~ قىلىپ چاپلىشىۋالدۇ. 路上铺的柏油、

。脚沾地唧吧唧吧是老，面上在走人

شۇپ - شۇپ 〔模〕哒吧：تاماقنى ~ يەپ بولماق 吧哒几口完吃饭把 / ~ تۇتۇۋالماق 一把抓住

شۇپۇر - شۇپۇر 〔模〕①哧扑哧扑，嗞咯嗞咯，哗哗：قاياقتىندۇ ~ ئاۋاز كەلدى . 不知从什么地方传来哗哗的声音。②〈转〉匆匆忙忙，急急忙忙：يۈزىنى ~ يۇماق 匆匆忙忙地洗脸 / ئىشنى ~ قىلىۋېتىمەك 急急忙忙把事干完

شاپىگراف 〔静〕〈印〉油印机：شاپىگرافتا باسماق 用油印机印

شاپىگراف باسمىسى 油印件

شاپىلاق 〔静〕耳光，巴掌

شاپىلاق پۇرچاق 〈植〉鸡头豆

شاپىلاق سالماق 打耳光，打巴掌

شاپىلاق كاكتۇس 〈植〉仙人掌

شاپىلاق يېمەك 挨耳光，挨巴掌

شاپىلاقلاتماق «شاپىلاقلىماق» 的使动态

شاپىلاقلاشماق «شاپىلاقلىماق» 的共同态

شاپىلاقلانماق «شاپىلاقلىماق» 的被动态

شاپىلاقلىماق 〔动〕打耳光，拍巴掌：ئەسقەر ئۇنىڭ يۈزىگە شاپىلاقلىدى . 艾斯凯尔朝他脸上打了一巴掌。ئۇ تىقەمىگە شاپىلاقلاپ «يامان بولدى !» دەپ توۋلىدى . 他拍了一下大腿喊："糟了"。

شاپىلداتماق «شاپىلدىماق» 的使动态：تاماقنى شاپىلدىتىپ يېمەك 吧唧吧唧地吃饭

شاپىلداشماق «شاپىلدىماق» 的共同态

شاپىلدىتىشماق «شاپىلداتماق» 的共同态

شاپىلدىماق 〔动〕吧哒作响，嗞嗞作响，吧唧作响：شاپىلداپ ماڭماق 吧唧吧唧地走

شات 〔静〕〈古〉胆量，勇气

شاتارى 〔静〕〈植〉栀子

شاتاۋار 〔静〕方格花棉布，格子布

شاتىراق 〔静〕①稀屎：بىر ~ مۇزاي بىر پادىنى بۇزار . 〈谚〉一头拉稀的牛会搅脏牛群；喻"一只老鼠坏一锅汤"。②〈转〉毛躁的，毛手毛脚的：~ ئادەم 毛躁的人，冒失鬼

شاتىراق ئۇرماق 拉稀

شاتىراقچى 〔静〕①拉稀的②〈转〉耐不起的

شاتىراقلاتماق «شاتىراقلىماق» 的使动态

شاتىراقلىق 〔静〕毛躁，冒失

شاتىراقلىق قىلماق 毛躁，冒失

شاتىراقلىماق 〔动〕拉稀：كالا شاتىراقلاپ كېتىپتۇ . 牛拉稀了。

شاتگۈل 〔静〕〈植〉忽地笑

شاتۇت 〔静〕〈植〉①红桑，紫桑②红桑葚，紫桑葚果

شاتۇت مۇراببا سى 〈食〉紫桑葚酱

شاتۇتگۈل 〔静〕〈植〉红桑花

شاتۇتلۇق 〔静〕紫桑葚园，红桑果林

شاتۇتى 〔静〕〈动〉鹦鹉，鹦哥

شاتۇر 〔静〕①（皇帝的）马弁，护卫②飞毛腿

شاتۇن 〔静〕〈机〉连杆

شاتۇن بولتىسى 〈机〉连杆螺栓

شاتۇن قازىنى 〈机〉连杆轴承

شاتىرە 〔静〕〈植〉爵床

شاخ 〔静〕①枝，杈：دەرەخ شېخى 树枝，树杈 ②杆：كۆمىمقوناق شېخى 玉米杆 ③鹿角的分杈

شاخ بەلگىلىمەك 〈农〉定条

شاخ توسما 柳编篱笆

شاختىن - شاخقا قونماق 〈成〉见异思迁，这山望着那山高：شاختىن - شاخقا قونۇپ يۈرۈش ياخشى خىسلەت ئەمەس . 见异思迁不是好品质。

شاخ چۈمچۈقى 〈动〉旋木雀

شاخ سۆرەم 〈农〉（树枝编的）磨耙

شاخ قايچىسى 剪枝剪子，修枝剪刀

شاخ ئۇلاق 〈农〉枝接

شېخىغا قاقماق 〈成〉反驳，申饬，驳斥，抨击：مەن بولغان بولسام شۇ يەردىلا شاخلىرىغا قېقىۋېتىدىكەنمەن . 我要是在场就会反驳您。

شاخاب 〔静〕支流

شاخابچە 〔静〕小支流：غول ئۆستەڭنىڭ شاخابچىلىرى 干渠的小支流

شاخار （شاخارى）〔静〕核煤，碴煤

شاخارچى 〔静〕〈植〉碱蓬

شاختا 〔静〕〈植〉蓝堇，兰堇

شاخچە 〔静〕〈植〉分枝

شاخچە تۈزۈلمە 〈地〉派生构造

شاخچە كاناي 〈理生〉支气管

شاخچە ئېقىن 〈地〉汊流

شاخسانغۇچ 〔静〕〈动〉鹪鹩

شاخسانغۇچ كەنجى ئائىلىسى ＜动＞ 莺亚科

شاخسۇپۈرگە 〔静〕＜植＞扫帚菜、地肤

شاخسىمان 〔静〕 枝状的

شاخسىمان چاقماق ＜气＞ 枝状闪电

شاخسىمان دەريا ＜水＞ 枝状河

شاخسىمان ھەدرا ＜动＞ 薮枝虫

شاخشارما¹ 〔静〕＜方＞破烂的、褴褛的、粉碎的、稀烂的

شاخشارما² 〔静〕＜方＞（岩石崩裂而成的）小石块、碎石块

شاخشاق 〔静〕＜方＞①牛羊蹄后的一对小软骨 ②快嘴的、说话没准儿的

شاخ - شۇمبا 〔静〕（被砍下来的）树枝、树梢、杆

شاخلاتماق «شاخلىماق» 的使动态：دەرەخنى ~ 给树修枝 / گەپنى ~ 说话添枝加叶

شاخلاندۇرماق «شاخلانماق» 的使动态

شاخلانماق «شاخلىماق» 的被动态：ئۆتـۈپ كـەتكەن ئىشـنى تەگەۋرسە، گـەپ شـاخلىنىپ جېدەل تېرىلىدۇ. 老提过去的事、添枝加叶会惹出是非的。

شاخلىتىشماق «شاخلاتماق» 的共同态

شاخلىق 〔静〕 多枝杈的、有枝杈的：~ قېرى ئارچا دەرىخى 多枝杈的老柏树

شاخلىق قېلىپ （土布印花用的）印花模子、雕花模子

شاخلىما 〔静〕 分的、分枝的、分杈的

شاخلىما سودا ＜经＞ 传销

شاخلىما نوتا ＜艺＞ 分谱

شاخلىما ھايۋانلار ＜动＞ 侧生动物

شاخلىماق 〔动〕 ①＜植＞分叉、分枝、蘖：كـۆچەتلەر شـاخلـىـدى. 树苗分叉了。②＜转＞分叉、分流：دەريـا ھـەريـاقتا قاراپ شاخلاپ كېتىدۇ. 河水朝四方分流。③＜转＞添枝加叶：پىتنە - ئىغۋالار قۇلاقتىن - قۇلاققا ئاڭلىنىپ تېخىمۇ شاخلاپ كېتىپتۇ. 谣言传来传去更加添枝加叶了。

شاخلىنىشچانلىق 〔静〕 分枝性

شاخنا 〔静〕 稀屎

شاخنا قويماق ①拉稀 ②＜转＞变卦、反悔

شاخنەك 〔静〕＜方＞①顶针 ②一种野蔷薇

شاخنىچى 〔静〕 ①拉稀的 ②＜转＞反悔者、食言者，玩不起的：~ بالىنى ئويۇنغا قـوشمايمىز. 我们不让玩不起的小孩一起玩儿。

شاد 〔静〕 愉快的、欢乐的、喜悦的、高兴的：~ يىگىتلەر 欢乐的小伙子们

شاد ئەيلىمەك 使高兴、让高兴

شاد بولماق 愉快、欢乐、喜悦、高兴

شادا 〔静〕 ①栅栏、护栏 ②茎、秆儿：قوناق شادىسى 玉米秆儿 ③辐条、辐

شادا پاپورتنىك ＜植＞ 松叶蕨

شادا جۇخارگۈل ＜植＞ 麦秆菊

شاداقۇلۇپ 〔静〕 栅状锁、长锁

شاد - خۇرام 〔静〕 愉快的、欢乐的、喜悦的、高兴的

شاد - خۇراملىق 〔静〕 欢乐气氛、愉快心情

شادلاندۇرماق «شادلانماق» 的使动态：ئۇنىڭ يېقىملىق ئاۋازى ئانىنىڭ كۆڭلىنى شادلاندۇرۇۋەتتى. 他悦耳的声音使妈妈感到喜悦。

شادلاندۇرۇشماق «شادلاندۇرماق» 的共同态

شادلاندۇرۇلماق «شادلاندۇرماق» 的被动态

شادلانماق 〔动〕 喜悦、高兴、愉快、快乐：خـۇش خـەۋەر تارقالغان ھامان ئاما شادلاندى. 喜讯一传开，群众顿时高兴起来。

شادلىق 〔静〕 喜悦、高兴、欢喜、愉快之情

شادلىققا چۆممەك 沉浸在喜悦之中、喜气洋洋

شادلىنىشماق «شادلانماق» 的共同态

شادبوي 〔静〕 瘦高个儿、细高挑儿

شادپاچاق 〔静〕 细长腿、长腿

شادپاچاق جۇغۇر ＜动＞ 长脚秧鸡

شادپاچاق قىلىورغا ＜动＞ 黑翅长脚鹬

شادپەن 〔静〕＜手＞分线板（将合股的经线一分为二）

شادىلاتماق «شادىلىماق» 的使动态

شادىلانماق «شادىلىماق» 的被动态

شادىلىق 〔静〕 ①有护栏的、有栅栏的：~ كاراۋات 有护栏的床 / ~ ھـويلا 有栅栏的院子 ②栅栏状的：~ دەرۋازا 栅栏状的大门

شادىلىماق 〔动〕 安护栏、安栅栏

شادىمان 〔静〕 愉快的、快活的

شادىمانلىق 〔静〕 愉快、欢快

شادىنەج 〔静〕＜矿＞ 鸡血石

شادىيانە 〔静〕 欢乐的、愉快的

شار¹ (شارى) 〔静〕 ①球、球体：يەر شارى 地球 / ئاي شارى 月球 / شـەرقىي يېرىم ~ 东半球 / غـەربىي يېرىم ~

球气②球半西
شار ئاقسىل 白蛋球 <理生>
شار قورساقلىق ئۆمۈچۈك 蛛腹球 <动>
شار مەركىزى 心球 <数>
شار² 〔模〕 器机或音声的动流速快下往上由水容形) 开动时发出的声音) 哗، 啦哗، 唰، 啦唰، 轧: ئەمدىلا يېرىم يولغا كەلگەندە، تۇيۇقسىز ~ قىلىپ يامغۇر يېغىپ كەتتى. 。了来起下地哗哗雨然突، 路半一了走刚
شاراب (شارابى) 〔静〕 土)法酿造的)度低، 酒清، 酒露 酒
شاراب تۇتماق 酒敬، 酒劝، 酒行
شارابار 〔静〕 灯笼裤
شارابارا 〔静〕 破衣烂衫
شارابارچى 〔静〕 收破烂者، 收废品者
شاراباچىلىق 〔静〕 收破烂的活儿، 收废品的活儿
شارابارچىلىق قىلماق 收破烂، 收废品
شارابخانا 〔静〕 酒馆، 酒铺، 酒肆، 酒吧
شارابخور 〔静〕 嗜酒者، 酒鬼، 酒徒
شارابخورلۇق 〔静〕 嗜酒، 贪杯
شاراپەت 〔静〕 ①本色، 人品، 品格②恩惠، 恩泽، 福气: ياخشىنىڭ شاراپىتى تېگەر، يامانىنىڭ كاساپىتى. <谚> 接近 好人受惠، 接近坏人受罪。
شاراجىل 〔静〕 <方، 植> 一种艾蒿
شاراق 〔模〕 哐啷، 哐当: ئىشىك قاتتىق ~ قىلىپ تامغا تەگدى. 门扇哐啷一声碰到墙上。
شاراق - شاراق 〔模〕 ①哗啦哗啦، 当啷当啷②喳喳: سېغىزخان ~ قىلىپ سايراۋاتىدۇ. 喜鹊喳喳叫。
شاراق - شۇرۇق 〔模〕 哗啦哗啦، 叮当叮当، 叮零当啷: ئاشخانىدىن قاچا - قۇچىلارنىڭ شاراق - شۇرۇقى ئاڭلاندى. 厨房传出碗盏的叮当声。
شاراقىدە 〔静〕 哐啷، 哐啷一声
شاراقلاتماق «شاراقلىماق» 的使动态: قەغەزنى ~ 把纸弄得哗啦哗啦响/ ئۇ خالتىسىدىكى تەڭگىلەرنى شاراقلىتىپ تۆكتى. 他把袋子里的银币当啷啷地倒了出来。
شاراقلىتىشماق «شاراقلاتماق» 的共同态
شاراقلىتىلماق «شاراقلاتماق» 的被动态
شاراقلىماق 〔动〕 ①哗啦哗啦响: ئىشىك ھالقىسى شاراقلىدى. 门环哗啦哗啦响。②发出当啷声، 发出哐啷声: كارىدوردا تەرەپتىن قۇلۇپ شاراقلاپ، ئۇ كىرىپ كەلدى. 走廊那边锁子哐啷一声响، 他走了进来。

شاراڭ - شۇرۇڭ 〔模〕 直肠子، 炮筒子: مۇنداق ئىشلارغا كەلگەندە، ماڭا ئوخشاش شاراڭ - شۇرۇڭلار بىرئاز ياخشى. 遇到这样的事، 像我这样的炮筒子还好一点。
شارائىت 〔静〕 ①条件، 环境: ~ يار بەرمەك 条件允许 / ئۆگىنىش شارائىتى 学习环境 / شارائىتقا ماسلاشماق 适应环境②处境: مۇشكۇل شارائىتتا قالماق 处境困难 / ئىنتايىن يامان ~ 处境很不好، 处境很糟
شارپا 〔静〕 围巾: ~ ئورىماق 围围巾
شارت 〔模〕 ①霍霍②喀嚓، 嗖: ئۇ قوينىڭ كاللىسىنى ~ قىلىپ كېسىۋالدى. 他喀嚓割下了羊头。 يىگىت ~ قىلىپ قىلىچنى غىلىپىدىن چىقاردى. 小伙子嗖地从鞘里抽出了马刀。
شارتەڭگى 〔静〕 <植> 滩贝母
شارتتىدە 〔静〕 ①喀嚓، 嗖②<转> 蓦地، 忽地، 一下子: ئايشەم ~ بۇرۇلدى - دە، مەكتەپ تەرەپكە قاراپ ماڭدى. 阿依谢姆蓦地转过身، 向学校方向走去。
شارت - شارت 〔模〕 喀嚓، 嗖
شارت - شۇرت 〔模〕 ①唰唰، 嚓嚓، 喀嚓②<转> 三下五除二، 干脆利落، 快刀斩乱麻: مەسىلىنى ~ بىر تەرەپ قىلىۋەتمەك 三下五除二把问题解决掉
شارتىلداتماق «شارتىلدىماق» 的使动态: قىلىچنى شارتىلدىتىپ بىلىمەك 磨刀霍霍 / بۇغداينى شارتىلدىتىپ ئورماق 嚓嚓地割麦子
شارتىلدىماق 〔动〕 嚓嚓作响، 唰唰作响
شارچە 〔静〕 ①球، 小球: پاختا شارچىسى 棉球②球状的، 球形的
شارچە ئاقسىل = شار ئاقسىل
شارچە بىخ 球芽
شارىدە 〔静〕 ①哗哗地: يامغۇر ~ يېغىپ كەتتى. 雨哗哗地下开了。②<转> 又快又流利: ~ ئوقۇماق 读得又快又流利
شارسىمان 〔静〕 球状的، 球形的
شارسىمان ئەينەك 球面镜 <物>
شارسىمان باكتېرىيە 球菌 <生>
شارسىمان بۇلۇت 球状云 <气>
شارسىمان چاقماق 球状闪电 <气>
شارسىمان خالتا 囊球 <医>
شارسىمان غول 球茎 <生>
شارسىمان كاكتۇس 仙人球 <植>
شارسىمان يۇسۇن 小球藻 <植>

شار ـ شار 〔模〕①哗哗：يامغۇر ~ ياغدى . 下地哗哗雨。
②<转> 利流، 畅流، 琅琅، 哗哗：~ ئوقۇماق 得读
畅流 / ~ يازماق 写地哗哗

شار ـ شۇر 〔模〕①哗哗، 啦哗：يامغۇر ~ قۇيۇۋەتتى . 大
雨哗哗地下。②<转> 快嘴快舌، 直肠子، 直心
口快، 炮筒子

شارقىراتما 〔静〕①瀑布②<水> 跌水

شارقىراتماق «شارقىرىماق» 的使动态

شارقىرىماق 〔动〕哗哗作响：سۇ شارقىراپ ئاقتى . 水哗哗
地流着。يامغۇر شارقىراپ ياغدى . 雨哗哗地下، 大雨滂
沱。

شارىر 〔静〕<古> 死尸، 尸体

شارىك = ساقا

شارىلداتماق ① «شارىلدىماق» 的使动态：چېلەك بىلەن شا-
رىلدىتىپ سۇ قۇيماق . 用水桶哗哗地倒水 ②<转> 流
利، 畅流

شارىلدىماق 〔动〕①哗啦作响، 哗哗作响：يامغۇر شارىل-
داپ ياغدى . 雨哗啦哗啦地下。 ② <转> 畅流، 流
利：شارىلداپ ئوقۇماق 读得流畅

شازا 〔静〕①簸箕② <军> (的栓)梭子：بىر ~ ئوق
ئاتماق 打一梭子子弹

شازاندىرا 〔静〕<植> 五味子

شازىلىماق 〔动〕(用簸箕)撮، 畚：ئۇ ئەخلەتنى شازىلاپ
سېۋەتكە تۆكتى . 他把垃圾一簸箕一簸箕地往筐子里
撮。

شاستىر 〔静〕<古> 论(佛教经典之一)

شاش 〔静〕性情暴躁، 未驯服的، 不易驾驭的： ~ ئات
未驯服的马، 烈马
②<转> 调皮، 顽皮

شاشلاشماق 〔动〕①变得暴烈، 变的不易驯服： ئاتلار
سەمرىپ شاشلىشىپ كەتتى . 马膘肥体壮، 性子变得更暴
烈了。②<转> 变顽皮، 变调皮

شاشلىق 〔静〕①不易驾驭، 桀骜不驯②调皮، 顽皮
شاشلىق قىلماق 撒野، 调皮، 顽皮

شاشماق 〔动〕<古> 迷路، 迷失方向

شاشۇت 〔静〕<古> 灰色، 灰白的

شاشىر 〔静〕<植> 阔带芹

شاق 〔模〕咔哒، 咔嚓، 啪嗒، 吧嗒：قۇلۇپ ~ قىلىپ ئې-
تىلدى . 锁子咔哒一声锁住了。

شاقاقۇل 〔静〕<植> 玉竹黄精

شاقاقۇل شەربىتى 玉竹汁، 玉竹露

شاقايىق 〔静〕<古> 牡丹

شاق ـ شاق 〔模〕咔哒咔哒، 咔嚓، 咔嚓

شاقشاق[1] = جىگدىچى

شاقشاق[2] 〔静〕快嘴的، 唠叨的، 不安分的(用于女
人)： ~ خوتۇن 唠叨的女人

شاق ـ شۇق 〔模〕①噼里啪啦：ئۇ ئۇكىسىنى ئەيىبلەپ ~
بىرنەچچە كاچات سىلىۋەتتى . 他斥责弟弟، 噼里啪啦地打
了几个耳光。②<转> 赶紧، 赶快، 从速، 干脆利
落地：ئىشنى ~ قىلىپ پۈتكۈزمەك 干脆利落地把事做完

شاققىدە 〔静〕①哐地، 当啷地：ئەپكەشنى ~ قويماق 哐地
放下担子 ②<转> 忽地، 猛地 ~ ئۆزىنى چەتكە ئالماق
霍地闪开

شاقۇر 〔静〕<方> ①瀑布②跌水

شاقۇر ـ شۇقۇر 〔模〕噼里啪啦، 咔嚓، 哗啦哗啦： ~
تاش ئاۋازى كىشىنى بىزار قىلاتتى . 哗啦哗啦的石头声令
人讨厌。

شاقىدىماق 〔动〕<方> 抹鸡蛋汁(往人体某一部位抹
蛋汁的民间治病方法)

شاقىلداتماق «شاقىلدىماق» 的使动态

شاقىلداق 〔静〕①(小孩子的玩)拨浪鼓②<艺> 响
板③<转> 饶舌، 贫嘴薄舌(指女人)

شاقىلدىماق 〔动〕①咔哒作响، 哐哐作响، 哗哗作响②
<转> 滔滔不绝، 喋喋不休، 絮絮叨叨：ئۇ شاقىلداپ
ھېچكىمنى سۆزلىگىلى قويمىدى . 他喋喋不休، 不让任何
人说话。

شاكال 〔静〕①壳، 外壳：تۇخۇم شاكىلى 鸡蛋壳儿 / ياڭاق
شاكىلى 核桃壳儿②(凉葡萄干剩下的)渣子③<转>
糟粕：شاكىلىنى تاشلاپ ، مېغىزىنى ئالماق 取其精华، 去
其糟粕

شاكال بەديان <植> 八角茴香

شاكال توپ <体> 乒乓球

شاكال مىقدارى <经> 含壳量

شاكاللاشماق 〔动〕结壳：غوزىلار ساغىرىپ شاكاللاشتى . 棉桃
结了黄壳。

شاكاللىق 〔静〕带壳的، 有壳的

شاكاللىق پاي چېكى <经> 掺水股票

شاكچىك 〔静〕小鬼：بوۋاي يېنىدا ئولتۇرغان شاكچىكنىڭ
بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ گەپ ئاچتى . 老爷爷抚摸着身边小鬼
的头说了起来。

شاكىراب (شاكىرابى) 〔静〕 ①水盐 ،水盐浓②咸太 : ئاش- ~ قىلىۋېتىپسەن . 了咸太得弄饭 。
شاكىلات (شاكىلاتى) 〔静〕 巧克力 : ~ كەمپۈت 巧克力糖
شاگىرت 〔静〕 ①学徒 ،弟徒 ②弟子 ،门生 ،学生 ،门徒 :
ئاممىنىڭ شاگىرتى بولماق 做群众的学生 / ~ ئالماق 收徒
弟 / ئۇستاز تۇتۇپ ~ بولماق 拜师为徒 ،投师 ،从师
شاگىرت ئىشچى 学徒工
شاگىرتلىق 〔静〕 当学徒 : شاگىرتلىققا بەرمەك 送去当学徒
شاگىرتلىق تۈزۈم 学徒工制
شاگىرتلىق مۇددىتى 学徒期
شاك[1] 〔静〕 楦 ،楦子 ،楦头
شاك سالماق 上楦子
شاك قاقماق = شاك سالماق
شاك[2] = ماتا
شاڭتو 〔静〕 (拉套的套)绳
شاڭتو ئات 梢马 ،梢子马 ،拉套马
شاڭجياڭ (شاڭجياڭى) 〔静〕<军> 上将
شاڭخادەن 〔静〕 闪花缎
شاڭخادەن تاۋار 闪花缎
شاڭخو 〔静〕 笑话 ،讥笑 ،奚落 : ئۇنىڭ شاڭخوسى ھەممە- لەننى كۈلدۈرۈۋەتتى . 他的笑话把大家全逗乐了 。
شاڭخوغا قالماق 被讥笑 ،挨奚落
شاڭخو قىلماق 笑话 ،讥笑 ،奚落 : مېنى شاڭخو قىل- ما . 你别奚落我 。
شاڭخوچى 〔静〕 爱笑话人者 ،爱奚落人者
شاڭخوچىلىق 〔静〕 笑话 ، 奚落
شاڭدىڭبىڭ 〔静〕<军> 上等兵
شاڭزۇڭ 〔静〕 商总
شاڭشى 〔静〕<军> 上士
شاڭشياۋ (شاڭشياۋى) 〔静〕<军> 上校
شاڭۋېي (شاڭۋېيى) 〔静〕<军> 上尉
شاڭيو 〔静〕 乡约
شاڭيولۇق 〔静〕 乡约之职
شاڭيولۇق قىلماق 当乡约
شال[1] 〔静〕<植> 稻 ،稻子 ،稻谷 ،水稻 : چىلگە ~ 早稻 / ئارا ~ 中稻 / كەنجە ~ 晚稻 / بىنەم ~ 早稻 / بىر ھوسۇللۇق ~ 单季稻 / ئىككى ھوسۇللۇق ~ 双季稻
شال پاخىلى 稻草
شال پەرۋانىسى <动> 稻蝉虫
شال پىتى <动> 稻飞虱
شال قاسىرىقى 稻壳
شال قۇرتى <动> 稻苞虫
شال مايسىسى <植> 稻秧 : شال مايسىسىنى كۆچۈر- مەك 插秧
شال ۋاباسى 稻瘟 ، 稻瘟病
شال يۇلۇش ماشىنىسى 水稻拔秧机
شال[2] 〔静〕 披肩 ،披巾 ،大方头巾 : تىۋىتلىق ~ 绒披肩
شال[3] (شالى) 〔静〕 板 ،木板 : ~ تىلماق 锯木板
شال[4] (شالى) 〔静〕 口水 ،涎水
شال چاچماق <成> 贫嘴薄舌 ،耍贫嘴
شال[5] 〔静〕<方> 枷
شالا (شالايىم ، شالايىڭ ، شالاسى) 〔静〕 炉条 : ئوچاقنىڭ شالا- سى 灶上的炉条
شالاپ 〔模〕 ①扑哧②呼噜 ،呼里噜呼 ،吧唧吧唧
شالاپپىدە 〔静〕 扑哧地 ،呼噜一下
شالاپ - شالاپ 〔模〕 咿呀 : قومۇشلۇق ئارىسىدىن قېيىق پالاقنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 芦荡中传出 船桨的咿呀声 。
شالاپ - شۇلۇپ 〔模〕 唏噜呼噜 : ئۇ بىر چىنە ئاشنى ~ ئىچىۋەتتى . 他一把碗汤面地唏噜呼噜吃了下去 。
شالاپلاتماق 〔动〕 吧唧作响 ، 呼噜作响 ،唏噜呼噜作
响 ،伊呀作响 ،扑哧作响 : ئۇ تاماقنى شالاپلىتىپ بىردەم- دىلا يەپ بولدى . 他唏噜呼噜一会儿就把饭吃完了 。
شالاپلىتىشماق «شالاپلاتماق» 的共同态
شالاسون = ۋادەك
شالاق 〔模〕 ①哗 ،哗啦② <转> 老掉牙的 ،散了架的
的 ،破烂的 : ~ ماشىنا 老掉牙的汽车 ،破机器
شالاق - شالاق 〔模〕 哗 ،哗啦
شالاق - شۇلۇق 〔模〕 ①吧唧吧唧 : ئۇ ~ قىلىپ پاتقاق كېچىپ كېتىۋاتاتتى . 他吧唧吧唧踩着泥泞走着 。②哗
啦哗啦 : ئۇ داسلاردىكى سۇنى ~ قىلىپ تۆكۈشكە باشلىدى . 他哗啦哗啦地把盆里的水泼了出去 。
شالاققىدە 〔静〕 哗啦地 ،吧唧 ،呸地 (泼水或吐唾沫时
发出的声响) : ئۇ داستىكى سۇنى ~ تۆكۈۋەتتى . 他哗啦
一声把盆里的水泼出去了 。
شالاقلاتماق «شالاقلىماق» 的使动态
شالاقلىق 〔静〕 ①哗哗声②破烂状
شالاقلىماق 〔动〕 ①哗哗作响 : دولقۇن شالاقلاپ قىرغاققا ئۇرۇلدى . 波浪哗哗啦啦地拍打着海岸 。②<转>

松动、散架：هارۋام شالاقلاپ كەتكەن بىر هارۋا ئىدى. 我的车是散了架的车。

شالاڭ 〔静〕稀的、稀少的、稀薄的、稀疏的、零落的：بۇغداي ~ ئۆسۈپتۇ. 麦子长得稀了。يېرى كەڭ، ئاھالىسى ~ 地广人稀 / ~ چاچ 稀疏的头发 / ~ ھاۋا 稀薄的空气 / كوچىدا ئادەم ~. 街上行人稀少。سەھەردىكى ~ يۇلتۇزلار 疏疏落落的晨星

شالاڭ ئەلگەك 粗罗

شالاڭ تۈزۈلمە （防护林）稀植

شالاڭلاتماق «شالاڭلىماق» 的使动态：مايسىلارنى ~ 间苗

شالاڭلاشتۇرماق «شالاڭلاشماق» 的使动态

شالاڭلاشماق = شالاڭلىماق

شالاڭلىتىشماق «شالاڭلاتماق» 的共同态

شالاڭلىتىلماق «شالاڭلاتماق» 的被动态

شالاڭلىماق 〔动〕（变）稀少、稀薄、稀疏、疏散：كوچىلاردا ئادەملەر شالاڭلىدى. 街上人迹变得稀少了。

شالالىق 〔静〕带炉条的

شالتاق 〔静〕①黏液、汁液②<转>污点：شالتىقى يۇقماق 沾上污点 ③<转>邋遢的、不整洁的：~ ئادەم 邋遢人

شالتىقىغا تېيىلماق <成> 受连累、背黑锅、代人受过

شالتىقىنى ئادالماق <成> 给人擦屁股、替别人洗刷污点

شالتاي - پالتاي 〔静〕贫嘴薄舌、喋喋不休、絮絮叨叨

شالچى[1] 〔静〕稻农

شالچى[2] 〔静〕锯木板的人

شالداما 〔静〕围嘴儿：~ تارتماق 戴围嘴儿

شالدۇرۇق = شالداما

شالدىر 〔模〕沙沙、飒飒（风吹树木发出的声音）

شالدىر بۇيا <植> 苦马豆

شالدىراق 〔静〕发响声的、带响声的

شالدىراق قۇيرۇق يىلان <动> 响尾蛇

شالدىرشاپ 〔静〕接果单（接从树上打下来的桑葚、杏等的布单）

شالدىر - شۇلدۇر 〔模〕沙沙、哗哗、飒飒

شالدىرلاتماق «شالدىرلىماق» 的使动态：شامال دەرەخ يوپۇرماقلىرىنى شالدىرلاتتى. 风把树叶吹得飒飒响。

شالدىرلىماق 〔动〕沙沙响、飒飒响、簌簌响：يوپۇرماقلار شالدىرلىدى. 树叶沙沙响。

شالدىرما 〔静〕（鞍子上的）响铃、捎铃

شالغۇت 〔静〕<生>杂交、杂种、混血的：خوراز ~ 杂交公鸡

شالغۇت ئات <牧> 杂种马

شالغۇت ئاق قوناق <植> 杂交高粱

شالغۇت ئەۋلاد <牧> 杂交后代

شالغۇت تىل <语> 混合语

شالغۇت زىگوتا <生> 杂合子

شالغۇت شال <植> 杂交水稻

شالغۇت قوي <牧> 杂种羊

شالغۇت كۆممىقوناق <植> 杂交玉米

شالغۇت 2 - ئەۋلاد <牧> 杂交二代

شالغۇتلاشتۇرماق «شالغۇتلاشماق» 的使动态：جىنسلىق ~ 有性杂交 / جىنسسىز ~ 无性杂交

شالغۇتلاشتۇرۇشماق «شالغۇتلاشتۇرماق» 的共同态

شالغۇتلاشتۇرۇلماق «سالغۇتلاشتۇرماق» 的被动态

شالغۇتلاشماق 〔动〕<生>串秧儿、串种

شاللاتماق «شاللىماق» 的使动态：تېخنىك ئۆزى تۆپىدە تۇرۇپ ئۇرۇق شاللاتتى. 技术员在现场指导选种。

شاللاشماق «شاللىماق» 的共同态：ئۇرۇقچىلىق پونكىتىدا ئاياللار ئۇرۇق شاللىشىۋاتىدۇ. 妇女们在种子站选种。

شاللاق 〔静〕轻浮的、轻佻的、毛毛躁躁的：قىز ~ 轻浮的姑娘 / ئۇ بەك ~ ئىكەن. 他太毛躁。

شاللاقلىق 〔静〕轻浮、轻佻、毛躁

شاللاقلىق قىلماق ①轻浮、轻佻②轻率从事

شاللانماق «شاللىماق» 的被动态：ئىقتىدارسىز كادىرلار شاللىنىپ قالىدۇ. 没有能力的干部会被淘汰。

شاللىق 〔静〕稻田、稻地

شاللىماق 〔动〕挑选、淘汰：ئۇلار مېنى ئۆز قاتارىدىن شاللىۋېتىشتى. 他们把我从他们中间淘汰出来了。

شاللاش مۇسابىقىسى <体> 淘汰赛

شالۇك 〔静〕<方>唾液、唾沫

شالۋاق = شۆلگەي

شالۋۇر 〔静〕皮裤

شالغۇچ 〔静〕刮刀

شالىماق[1] 〔动〕<方>刮、削（胡萝卜皮）

شالىماق[2] 〔动〕<方>（往肉末里）和盐

شام[1] 〔静〕傍晚、黄昏：~ ۋاقتى 黄昏时候 ②<宗>昏礼（伊斯兰教徒在日落后作的礼拜）

شام[2] 〔静〕蜡烛：~ ياقماق 点蜡烛 / ~ قالدۇقى 蜡烛头

شام چېچىكى 花蜡

شام گۆر 穴墓 (上面有拱形建筑、下面为墓穴)、

或者是在一深壕两侧开的墓穴)

شاما 〔静〕 茶叶底子

شاما بولماق <成> 变得稀烂、烂熟、纯熟、滚

瓜烂熟的词语 ئىبارىلەر كەتكەن بولۇپ شاما :瓜烂熟

شاما قىلماق ①打得稀巴烂: ئىشنى قىل ماڭ! ھېلى

بىكار شاما قىلىۋېتەي . 干你的事去，别叫我把你揍个稀

巴烂。② <转> 熟娴、熟烂、滚瓜烂熟: ئۇ ساز دې-

گەننى شاما قىلىۋېتىدۇ . 他对乐器很娴熟。

شامال 〔静〕 <气> 风: باھار شامىلى 春风 / ئىسسىق ~ 热

风 / مەيىن ~ 微风 / سوغۇق ~ 冷风

شامال ئاپىتى <气> 风害、风灾

شامال بۇرغىسى <矿> 风钻

شامال بېسىمى <气> 风压

شامال تەگمەك <医> ①伤风、受风② <转> 危

及、伤及: ئۇ ئۆزىنىڭ ھالال ئەمگەك مېۋىسىگە شامال تەگمەي-

دىغانلىقىنى جەزم قىلغانىدى . 他肯定不会危及自己诚实

劳动的成果。

شامال تۇرۇبىسى <冶> 风管

شامال تۈگمىنى 风磨

شامال چىقارماق <成> 煽风: ئۇلار چوڭ خەتلىك

گېزىت ئارقىلىق شامال چىقىرىپ، ئوتقۇيرۇقلۇق قىلدى . 他们

用大字报煽风点火了。

شامال چىقماق ①起风、刮风: شامال چىقمىسا، دەرەخ

لىڭشىماس . <谚> 风不起，树不摇;喻"无风不

起浪"。②掀起风、闹风潮

شامال دارىماق 受风、中邪、鬼附体

شامالدىن يىمىرىلىش 风化

شامال رادارى <气> 测风雷达

شامال ساندۇقى 风箱

شامال سۈرئىتى <气> 风速: شامال سۈرئىتىنى ئۆل-

چىگۈچى 风速测量员

شامالغا ئەگەشمەك <成> 随风倒、看风使舵:

شامالغا ئەگىشىپ ماڭىدىغان بىر كىشى توغرىسىدا بىرىيلەن سوراپ

قالدى . 有人问及某个随风倒的人的情况。

شامالغا باقماق <成> 看风使舵、见机行事

شامالغا سورىماق <成> 白白花费、挥霍: ئۇ ئاتى-

سىنىڭ مال دۇنياسىنى شامالغا سورۇۋەتتى . 他把父亲的财产

挥霍光了。

شامالغا كەتمەك <成> 白费、付诸东流

شامالغا ئۇچماق = شامالغا كەتمەك

شامال قاتلىمى <气> 风层

شامال قوڭ <成> 坐不住的: ئادەم ~ 坐不住的人

شامال قوڭغۇرىقى (寺庙的)风铃

شامال كۆرسەتكۈچ <气> 风向标

شامال كۆز ئەينىكى 风镜

شامال كۈچى <气> 风力: بەش بال ~ 风力五

级。

شامال كىرمەسلىك <成> 十拿九稳、肯定(连风

也进不来): بۇ ئىشنىڭ ئەمەلگە ئاشىدىغانلىقىغا شامال كىر-

مەيدۇ . 这件事肯定会实现。② 切密、亲密、无密

间: ئۇلار قەدىناس دوست، ئارىسىغا شامال كىرمەيدۇ . 他们是

亲密无间的老朋友。

شامال كىرمەك 没有把握、没有准、泡汤

شامال ۋېكتورى <气> 风矢量

شامال ئۆتۈشمەك <建> 通风

شامال ئۆلچىگۈچ <电、气> 测风器

شامال ئېغىزى <地> 风口

شامال ئېففېكتى <气> 风效应

شامال ئېلېكتر ئىستانسىسى 风力发电站

شامال ئېنېرگىيىسى <气> 风能

شامال يالىماق 风蚀

شامال يۆنىلىشى <气> 风向

شامال يۈكى <建> 风荷载

شامالچە 〔静〕 ①风车 ②风斗

شامالداتماق «شامالدىماق» 的使动态: قوناقنى شامالدىتىپ قۇ-

رۇتماق 把玉米晾干

شامالدۇرغۇچ 〔静〕 ①风扇、吹风机、鼓风机、电扇②

风车、扇车

شامالدىتىشماق «شامالداتماق» 的共同态

شامالدىتىلماق «شامالداتماق» 的被动态

شامالدىماق 〔动〕 ①受风、着凉、伤风 مەن شامالداپ قال-

دىم . 我着凉了。②透透气、凉快凉快: بىز شامالداپ

كېلەيلى . 咱们去凉快凉快吧。

شامالسىز 〔静〕 无风的

شامالسىز قاتلام <气> 无风层

شاماللىق 〔静〕 刮风的、多风的、有风的: كۈن ~ 刮风

天 / يەر ~ 多风的地方

شامالىق بەلۋاغ <气> 风带

شاماللماق = شامالدماق

شامان 〔静〕 <宗>满萨(师巫的教满萨)

شامان دىنى <宗> 教满萨

شامانىزم = شامان دىنى

شامپان 〔静〕 ①槟香(法国一地名，因产酒闻名于世)

②槟香酒

شامپان هارىقى 槟香酒

شامچە 〔静〕 蜡烛式的

شامچە دورا <医> 剂栓

شامچى 〔静〕 制蜡烛者

شامچىلىق 〔静〕 制烛业

شامدان 〔静〕 烛台

شامسىز 〔静〕 无蜡烛的

شامسىمان 〔静〕 蜡烛式的

شامسىمان يېكەن <植> 蒲黄

شاملىق 〔静〕 蜡烛的，有蜡烛的

شامۇسەھەر 〔静〕 ①晨昏，早晚②常常，往往，每每

شاملىق 〔静〕 ①(过滤茶叶的)滤茶罐②有茶底子

的，茶底子多的

شامياغاچ 〔静〕<植> 黄花蒿

شان 〔静〕 光荣，荣誉，荣耀，光荣

شانا 〔静〕 (手织机的)综框：بۆزنى بۆزغان شانىسى، قىزنى بۆزغان ئانىسى. <谚> 毁了土布的是综框，毁了女儿

的是亲娘。

شانا باغلىماق <纺> 固定综框

شان - شەرەپ 〔静〕 光荣，荣誉：ۋەتەنگە ~ كەلتۈرمەك 为

祖国争光

شان - شەۋكەت 〔静〕 威严，威武，荣耀，光荣：بايلىق

ۋە شان - شەۋكەتكە سازاۋەر بولماق 享受富贵荣华 / ئەجداد-

لىرىمىز مەھمۇد كاشغەرىي ۋە يۈسۈپ خاس ھاجىپلارنىڭ ئۇلۇغ

شان - شەۋكىتى مەڭگۇ ساقلىنىدۇ. 我们的先人麻合穆

德·喀什噶尔、玉素甫·哈斯·哈吉甫的伟大荣光万古流

芳。

شان - شۆھرەت 〔静〕 声誉，荣誉，声望，名望：ئالەمشۇ-

مۇل ~ قازانماق 赢得国际声誉 / ~ ۋەتەن ۋە خەلققە مەن-

سۇپ. 荣誉属于祖国和人民。

شانكىر 〔静〕<医> 下疳

شانلىق 〔静〕 光荣的，光辉的，辉煌的：~ نەمۇنە 光辉

的典范 / ~ ئەنئەنە 光荣传统 / ~ مۇۋەپپەقىيەت 辉煌

的成就

شانۇشەۋكەت = شان - شەۋكەت

شانىر 〔静〕 <方> 小合页

شاھ (شاھىم، شاھىڭ، شاھى) 〔静〕 ①帝，帝王，国

王②(棋子中的)将帅③(下棋时)将，将军，将死④

<转>精英，精萃

شاھ بەرمەك 将，将军：ئۇ بىرلا شاھ بېرىپ قارشى تەرەپ-

نى مات قىلدى. 他一将就把对方将死了。

شاھ پالما <植> 王棕

شاھ ساما <艺> 宫廷萨玛

شاھ سانىيە 摄政皇后，皇太后

شاھ گۈلسامساق <植> 王百合

شاھادەتنامە 〔静〕 ①文凭，证书：ئوقۇش پۈتتۈرۈش شاھا-

دەتنامىسى 毕业证书 ②证明材料

شاھانە 〔静〕 ①帝王式的②豪华的，华贵的，高贵的：

~ تۇرمۇش 豪华的生活 / ~ كىيىم 华贵的衣服 / ~

توي 华宴盛典

شاھەنشاھ 〔静〕 ①太上皇，王中之王②万岁，九五之

尊

شاھبانۇ 〔静〕 皇太妃

شاھتەررە 〔静〕<植> 一种紫堇属植物

شاھزادە 〔静〕 ①王子，皇太子②亲王

شاھزادىگۈل 〔静〕<植> (大花)君子兰

شاھزادىلىك 〔静〕 王子的：شاھزادىلىككە تاللىنىش 被挑选

为王子

شاھلىق 〔静〕 ①王位 ②帝王的，国王的：~ تاجى 王冠

شاھمات 〔静〕 国际象棋，棋：مۇھاسىرە شاھمىتى 围棋

شاھمات تاختىسى 棋盘：پۈتۈن مەملىكەت بىر ~. 全

国一盘棋。

شاھمات رىسالىسى <体> 棋谱

شاھمات گۈللۈك كىمخاپ <纺> 棋纹锦

شاھمات مەستانىسى 棋迷

شاھمات ھەۋەسكارى 象棋爱好者

شاھمات ئۇرۇقى 棋子

شاھماتچى 〔静〕 棋手

شاھىت 〔静〕 证人，证明人，见证人

شاھىت بولماق 当见证人，作证

شاھىتلىق 〔静〕 证人身分

شاھىرئوت 〔静〕<植> 野青茅

شاۋجياڭ 〔静〕<军> 少将

شاۋراق 〔静〕<植> 革叶荠

شاۋرۇن 〔静〕 山羊皮软革: ~ پىنجەك 山羊皮夹克 / ~ مەسە 山羊皮软靴

شاۋ - شۇۋ 〔模〕 喧嚣嘈杂声: شاۋ - شۇۋغا تولغان رەستە 喧嚣的街市

شاۋ - شۇۋ كۆتۈرمەك 喧嚣起来، 嘈杂起来

شاۋشياۋ 〔静〕 <军> 少校

شاۋقۇن 〔静〕 ①喧哗، 喧嚷، 嘈杂②噪声، 杂音، 噪音

شاۋقۇن سالماق 喧哗، 喧嚷، 喧嚣، 嘈杂: بىر مەھەل ~ 喧嚣一时

شاۋقۇن كۆتۈرمەك 喧哗، 喧闹، 呼啸

شاۋقۇن - سۈرەن 〔静〕 喧哗، 喧嚷، 吵闹، 嘈杂: تەمبۇر ئاۋازى باللارنىڭ شاۋقۇن - سۈرەنلىرىنى بېسىپ كەتتى . 弹拨尔的声音压过了孩子们的吵闹声。

شاۋقۇنسىز 〔静〕 无喧哗的، 无噪声的، 宁静的، 悄然无声的: مەكتەپ ئىچى ~ بولۇپ، بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى . 校园里悄然无声، 连一个人也见不到。

شاۋقۇنلاتماق «شاۋقۇنلىماق» 的使动态 بوران تېپتىنچ ئېقىۋاتقان دەريا سۈيىنى شاۋقۇنلىتىپ، دولقۇنلارنى ھاسىل قىلىشقا باشلىدى . 狂风掀起层层波浪، 使平静的河水发出呼啸声。

شاۋقۇنلۇق 〔静〕 嘈杂的، 嚷喧的، 喧用的، 喧嚣的: كېچە ~ 喧闹的夜晚

شاۋقۇنلۇق تاۋۇش <语> 噪音، 噪声

شاۋقۇنلىماق 〔动〕 喧嚣، 闹宣، 喧哗، 呼啸، 嘈杂: دەريا سۈيى شاۋقۇنلاپ ئاقماقتا . 河水呼啸奔流。 شاۋقۇنلاپ تورغان مەيدان 喧闹的广场

شاۋلىن 〔静〕 少林

شاۋلىن چامباشچىلىقى <体> 少林拳

شاۋۋېي 〔静〕 <军> 少尉

شائىر 〔静〕 诗人

شائىرانە 〔静〕 诗人一般的، 充满诗意的: ~ تۇيغۇ / ~ ئىلھام 诗兴 情

شائىرچاق 〔静〕 ①诗歌爱好者، 初学写诗者②儿童诗人

شائىرلارچە 〔静〕 像诗人一样的

شائىرلىق 〔静〕 诗歌创作

شاي 〔静〕 <方> 走得快的، 步伐敏捷的

شاياردى 〔静〕 <方> 造声势者، 喧哗者، 说大话者، 吹牛大王

شايلىماق 〔动〕 <方> 使高兴، 使愉快

شايمەك 〔静〕 <植> 绢蒿

شايى 〔静〕 <纺> 绸، 绢، 绫: ~ بەلۋاغ 绸腰带

شايى پانۇس 纱灯

شايى رومال 绸丝头巾، 绢子

شايى سۆگەت <植> 绢柳

شايى كېپىنەك <动> 绢蝶

شايى ئۇسسۇلى <艺> 彩绸舞

شايى يەلپۈگۈچ 绢扇

شايى - ئەتلەس 〔静〕 绸缎

شايىپەتتا 〔静〕 泡馕(把馕切成细条放在菜汤里煮)

شايىپۆك 〔静〕 <纺> 绢本، 帛本

شايىچى 〔静〕 织绸工

شايىگۈل 〔静〕 <植> 虾衣花

شەبنەم 〔静〕 <气> 露، 露水: ~ تامچىلىرى 露珠儿

شەبنەم چۈشمەك 降露水

شەبنەم نۇقتىسى <气> 露点

شەبنەملىك 〔静〕 有露水的، 带露水的: ~ غونچە 带露水的花骨朵儿

شەبىك 〔静〕 <古> ①小铁杵، 小铁槌②铁拐杖

شەپە 〔静〕 ①响声، 响动، 动静: ئاياغ شەپىسى 脚步声 ②<转> 迹象، 前兆، 预兆: يامغۇرنىڭ شەپىسى 下雨的迹象 / ئۇ «بىرەر ~ بولغۇچە تىكىۋېتەي» دەپ ئويلىدى . 他想:"有什么风吹草动之前我先躲起来"。

شەپە بەرمەك 暗示، 预示: ئۇياقتىن شەپە بېرىپ قويۇپ، بۇياقتىن زەربە بەرمەك 声东击西

شەپە چىقارماق 有响动، 出声، 有风声

شەپەرەڭ 〔静〕 <动> 蝙蝠

شەپەرەڭ مايىقى <药> 夜明砂

شەپەق 〔静〕 霞، 彩霞: كەچكى ~ 晚霞 / تاڭ شەپىقى 朝霞

شەپەقگۈل 〔静〕 <植> 福禄考

شەپشەك 〔静〕 轻佻的، 轻浮的، 浮躁的، 毛躁的، 淘气的: ~ قىز 轻佻的姑娘

شەپشەكلىك 〔静〕 轻佻، 毛躁، 淘气劲儿

شەپشەكلىك قىلماق 轻佻، 毛躁، 淘气: ئۇ شەپشەكلىك قىلىپ ئىشنى بۇزۇپ قويدى . 他毛毛躁躁把事情搞糟了。 شەپشەكلىك قىلماڭلار، جېنىم باللىرىم . 别淘气了، 我的宝贝。

شەپقەت 〔静〕 ①慈悲، 仁慈، 怜悯心: سەندە زادىلا ~ دىن ئەسەر يوق ئىكەن . 你没有一点儿怜悯之心。②恩، 恩泽، 恩典، 大恩: ئۇنتۇلماس ~ 难忘的恩情

شەپقەت قىلماق 怜悯，发慈悲：مۇنداق ئادەمگە شەپقەت قىلغىلى بولمايدۇ. 对这种人不能发慈悲。
شەپقەت ھەمشىرىسى 白衣天使（护士）
شەپقەتچان 〔静〕 慈悲的，仁慈的，有怜悯心的
شەپقەتچانلىق 〔静〕 慈悲，仁慈，温情，关切：يولداشلارغا ~ بىلەن مۇئامىلە قىلماق 对同志一片温馨
شەپقەتچى 〔静〕 恩人，救命恩人
شەپقەتسىز 〔静〕 无情的，冷酷无情的，残酷的：تارىخ ~ 历史是无情的。~ ئادەم 冷酷无情的人 / ~ كۈرەش 残酷斗争
شەپقەتسىزلىك 〔静〕 无情，冷酷无情，残酷
شەپقەتلىك 〔静〕 慈悲的，仁慈的：~ ئادەم 仁慈的人
شەپكە 〔静〕 制服帽，便帽：شەپكىنىڭ زىيى 帽圈 / سەككىز تالالىق ~ 八角帽
شەپكىچى 〔静〕 ①做帽子的，帽子匠②卖帽子的
شەپكىچىلىك 〔静〕 制帽业
شەپكىلىك 〔静〕 ①戴帽子的，有帽子的：سېرىق ~ بالا 戴黄帽子的孩子 ②缝帽子用的，做帽子用的：~ سارجا 做帽子的毛布
شەپىسىز 〔静〕 ①无声息的，无响动的②无声无息的，没有动静的，不动声色的，不声不响的：ئۇ ئۆزىنىڭ ھەرىكىتى سىرلىق ھەم ~ ئىدى. 他的行为诡秘而且不动声色。
شەتلەنگە 〔静〕 花格布，格子布：~ كۆينەك 花格布衬衣
شەجەرە 〔静〕 ①谱系：ئائىلە شەجەرىسى 家谱②（动植物）志
شەخس 〔静〕 ①私人，个人，人：شەخسنىڭ نەرسىسى 私人的东西 / تونۇش ئەمەس ~ 不认识的人②人身：شەخسنىڭ دەخلىسىزلىكى 人身不可侵犯 / شەخسنىڭ ئەركىنلىكى 人身自由③<文>人物：تارىخىي ~ 历史人物④<语>人称：ئىككىنچى ~ 第二人称
شەخس تاپاۋەت بېجى <经> 个人所得税
شەخس جەمئىيەتشۇناسلىقى 个人社会学
شەخس قوشۇمچىلىرى <语> 人称词尾，人称附加成分
شەخس كاتېگورىيىسى <语> 人称范畴
شەخسكە چوقۇنۇش <哲> 个人崇拜
شەخسلەر تەزكىرىسى <文> 人物志
شەخسەن 〔静〕 亲自，自己：~ ئۆزى رەھبەرلىك قىلماق 亲自领导
شەخسسىز 〔静〕 <语> 无人称的
شەخسسىز پېئىل <语> 无人称动词，动词不定式
شەخسلەشتۈرمەك «شەخسلەشمەك» 的使动态
شەخسلەشتۈرۈشمەك «شەخسلەشتۈرمەك» 的共同态
شەخسلەشمەك 〔静〕 人格化，个性化
شەخسىي 〔静〕 个人的，私人的
شەخسىي ئەركىنلىك <哲> 个性自由
شەخسىي پاي <经> 个人资产股，个人股
شەخسىي پايچى <经> 个人股东
شەخسىي تاپاۋەت <经> 个人所得额
شەخسىي زىيارەت 私人访问
شەخسىي سىر 个人隐私
شەخسىي قەھرىمانلىق 个人英雄主义
شەخسىي مەنپەئەت 个人利益
شەخسىي مۈلۈك 私人所有，私人资产
شەخسىي مۈلۈكچىلىك 私人所有制
شەخسىي ئىستېمال <经> 个人消费
شەخسىي ئىستېمال پسىخىكىسى 个人消费心理
شەخسىيەت 〔静〕 个性，人格
شەخسىيەتكە تەگمەك 伤害自尊心
شەخسىيەتچى 〔静〕 自私自利的人，个人主义者，利己主义者
شەخسىيەتچىلىك 〔静〕<哲> 个人主义，利己主义：شەخسىيەتچىلىككە قارشى تۇرماق 反对个人主义
شەخسىيەتچىلىك قىلماق 搞个人主义，谋取私利
شەخسىيەتسىز 〔静〕 无私的，不追求私利的
شەخسىيەتسىزلىك 〔静〕 无私，大公无私
شەخسىيلەشتۈرمەك «شەخسىيلەشمەك» 的使动态
شەخسىيلەشتۈرۈلمەك «شەخسىيلەشتۈرمەك» 的被动态
شەخسىيلەشمەك 〔动〕 个人化，私人化
شەددات 〔静〕 ①谢达特（传说中的古代也门君主）②<转> 冷酷的，残暴的，顽固的，固执己见的：ئۇ خوتۇن ئۆتۈپ كەتكەن ~ ئىكەن. 那个女人冷酷极了。
شەددە 〔静〕<建> 宣礼塔上的神龛状结构
شەرەپ 〔静〕 光荣，荣誉，荣耀：مەكتەپنىڭ شەرىپى 学校的荣誉 / ۋەكىللەر شەرەپكە بېرىلگەن زىياپەت 为代表们举办的宴会 ②光荣称号：ئىنژېنېرلىق شەرەپكە ئېرىشمەك 获得工程师的光荣称号

شەرەپ تاپماق 誉荣得赢

شەرەپ تاختىسى 榜荣光

شەرەپ ـ شان = شان ـ شەرەپ

شەرەپلىك 〔静〕的荣光: ~ نام 号称荣光 / ~ ئائىلە 庭家荣光 / ~ ھەربىي 人军誉荣، 军荣

شەرەت 〔静〕号暗، 势手

شەرەت قىلماق 示暗، 意示

شەربەت 〔静〕汁: ئۈزۈم شەربىتى 汁萄葡 / مېۋە شەربىتى 汁果 / لىمون شەربىتى 汁檬柠

شەربەتسىز 〔静〕的汁无

شەربەتلىك 〔静〕的汁多

شەرت 〔静〕①件条: زۆرۈر شەرتلەر 件条要必 / زۆرۈر شەرتلەرنى ھازىرلىماق 提前的要必造创 / ئۇنىڭ نەمۇنىچى بولۇشقا شەرتى توشمايدۇ . 件条的范模当够不他。 دەرسنى ياخشى تەييارلاش دەرسنى ياخشى ئۆتۈشنىڭ ئالدىنقى شەرتى . 备提前的课好上是课好。 ②务必، 必须: بۇ ۋەزىپىنى ئىككى كۈن ئىچىدە ئورۇندىشىڭلار ~ . 须必们你务任个这 成完内天两在。

شەرت بېقىندى جۈملە <语> 句从件条

شەرت پىشماق 备具件条، 熟成件条

شەرت قويماق 求要提، 件条提

شەرت قىلماق ①以…为件条②许诺، 答应، 发誓: ئۇ ئەتە كېلىمەن دەپ شەرت قىلغانىدى . 来天明应答他。

شەرتسىز 〔静〕无条件的، 非条件的: ~ تەسلىم بولماق 无条件投降 / ~ ئىجرا قىلماق 无条件地执行

شەرتسىز رېفلېكس <理生> 非条件反射

شەرتسىز غىدىقلىنىش <理生> 无条件刺激، 非条件刺激

شەرت ـ شارائىت 〔静〕①条件: ئۆز يېرىنىڭ شەرت ـ شارائىتىغا قاراپ ئىش كۆرمەك 根据当地的条件办事 ②环境: مەن بۇ يەرنىڭ شەرت ـ شارائىتى بىلەن ئوبدان تونۇشۇپ قالدىم . 我已经熟悉了这儿的环境。

شەرتلەشمەك 〔静〕①预约، 约定، 定议: بىز باغدا ئۇچرىشىشقا شەرتلىشىپ قويدۇق . 我们约定在公园里相会。 ②打赌: بىز شەرتلىشەيلى . 咱们打个赌吧。 شەرتلەشكەن نەرسە مېنىڭ بولسۇن . 打赌的东西归我。

شەرتلىك 〔静〕有条件的، 假定的

شەرتلىك باغلىنىش <逻> 条件关系

شەرتلىك بەلگە ①标识②<地>(地图上的)标志

شەرتلىك تەڭسىزلىك <数> 条件不等式

شەرتلىك تەڭلىك <数> 条件等式

شەرتلىك تورمۇزلىنىش <心> 条件性抑制

شەرتلىك خۇلاسە <逻> 假言推理

شەرتلىك رېفلېكس <理生> 条件反射

شەرتلىك سىگنال <军> 呼号

شەرتلىك غىدىقلىنىش <理生> 条件刺激

شەرتلىك قويۇپ بېرىش <法> 假释

شەرتلىك كوردىنات <数> 假定坐标

شەرتلىك مۇناسىۋەت = شەرتلىك باغلىنىش

شەرتلىك ھۆكۈم <逻> 条件判断، 假言判断: شەرتلىك ھۆكۈمنىڭ بۆلىكى 假言判断的前件 / شەرتلىك ھۆكۈمنىڭ نەتىجە بۆلىكى 假言判断的后件

شەرتلىك ئۈچ ھۆكۈملۈك <逻> 假言三段论

شەرتنامە 〔静〕①条约: ئۇرۇش توختىتىش شەرتنامىسى 停战条约 / تەڭ ھوقۇقسىز ~ 不平等条约 / سۈلھى شەرتنامىسى 和约 ②契约: شەرتنامىگە قول قويماق 在契约上签字

شەرتنامە تۈزمەك 缔结条约، 缔约: شەرتنامە تۈزۈشكەن دۆلەتلەر 缔约国

شەرتنامە لايىھەسى 草约

شەرق 〔静〕东، 东方: يېقىن ~ 近东 / ئوتتۇرا ~ 中东 / يىراق ~ 远东 / ~ مەدەنىيىتى 东方文化

شەرق پەلسەپىسى <哲> 东方哲学

شەرق شامىلى 东风

شەرق قامچىئوتى <植> 东方蓼

شەرق ماگدارى <植> 东方铁线莲

شەرقشۇناس 〔静〕东方学家

شەرقشۇناسلىق 〔静〕东方学

شەرقىي 〔静〕东، 东方的، 东边的

شەرقىي ئاسىيا <地> 东亚

شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا 东南亚

شەرقىي ئۇزۇنلۇق <地> 东经

شەرقىي ياۋروپا <地> 东欧

شەرقىي يېرىم شار <地> 东半球

شەرم 〔静〕羞耻، 耻辱

شەرمەندە 〔静〕丢丑的، 丢人的، 丢脸的، 可耻的، 无耻的

شەرمەندە بولماق 出丑، 丢丑، 丢脸، 丢人现眼

شەرمەندە قىلماق 使出丑، 使丢丑، 让丢脸

شەرمەندىچىلىك = شەرمەندىلىك

شەرمەندىلەرچە 〔静〕可耻地، 丑态百出地، 厚颜无耻

地: ~ مەغلۇپ بولماق 可耻地失败، 败惨 / ~ قاچماق 狼狈逃窜

شەرمەندىلىك 〔静〕 丑行، 丑态، 丑事، 无耻行为

شەرم - هايا 〔静〕 羞耻

شەرھ 〔静〕 注释، 注解، 阐释

شەرھلەتمەك «شەرھلىمەك» 的使动态

شەرھلەنمەك «شەرھلىمەك» 的被动态: ئۇنىڭ ئەسرىدە فارابىنىڭ پەلسەپىۋى قاراشلىرى خېلىلا ئەتراپلىق شەرھلەنگەن . 他的著作相当全面地阐述了法拉比的哲学观点。

شەرھلىمەك 〔动〕 解释، 阐释، 阐述، 阐明: كىتابىتىكى مەزمۇنلارنى ~ 阐释书中的内容

شەرۋاز 〔静〕 <方> 士兵، 兵丁

شەرىئەت 〔静〕 <宗> ①伊斯兰教的(教法، 教规)② 宗教裁判所، 宗教法庭

شەرىئەتكە تـوغرىلىماق 使合乎教法، 纳入教规، 步入教规

شەرىئەت مەھكىمىسى <宗> 宗教裁判所

شەرىپ 〔静〕 神圣的، 高贵的: بۇ كىشى مەككە شەرىپكە بارغان . 此人去过神圣的麦加。 ئىسمى شەرىپلىرى نېمە؟ 您贵姓?

شەرىپە 〔静〕 <建> 小神龛状

شەشۈك 〔静〕 <方> 纸箱

شەقىقە 〔静〕 <医> ①偏头痛②为治偏头痛而朗读的(经文③ <转> 泼妇، 饶舌妇

شەقىقە ئوقۇماق 念治偏头痛的经

شەك 〔静〕 疑惑، 疑义، 疑问: بۇنىڭدا ~ يوق . 这是毫无疑义的。

شەك چۈشمەك 产生怀疑، 生疑心

شەك كەلتۈرمەك 引起怀疑، 使生疑

شەكسىز 〔静〕 无疑的، 肯定的: ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان ~ ئابلىز ئىدى . 他后面来的肯定是阿卜力孜。

شەك - شۈبھە 〔静〕 怀疑، 疑问، 疑惑

شەك - شۈبھىسىز 〔静〕 无疑的، 肯定的، 不可置疑的

شەكلەن 〔静〕 形式上的، 表面上的: ~ مىللىي، مەزمۇنەن سوتسىيالىستىك مەدەنىيەت 形式是民族的، 内容是社会主义的文化

شەكلەن بىلىش نەزەرىيىسى <哲> 形式认识论

شەكلەن جىنايەت <法> 形式犯

شەكلەن دېموكراتىيە 形式民主

شەكلەن نىكاھ <法> 形式婚

شەكلەندۈرمەك «شەكلەنمەك» 的使动态

شەكلەنمەك 〔动〕 起疑، 生疑، 怀疑، 置疑، 猜疑: ئەمىننىڭ سۆزىدىن شەكلەنگەن مەمەت ئاچچىقى بىلەن غودۇڭشىدى . 麦麦提对伊敏的话起了疑心، 气呼呼地嘟哝了一句。

شەكلىنىشمەك «شەكلەنمەك» 的共同态

شەكىرتۈك 〔静〕 <古، 植> 阿月浑子

شەكىل (شەكلى) 〔静〕 ①形式: بەدىئىي ~ 艺术形式 / مىللىي ~ 民族形式②形状، 造型، 形体، 式样، 样式: يەر شارىنىڭ شەكلى 地球形状 / خەتنىڭ شەكلى 字的形状 / ئويۇنچۇقنىڭ شەكلى 玩具的造型 / تۇخۇم شەكىلدىكى يوپۇرماق 卵状叶 / يازما ~ 手写体 / باسما ~ 印刷体③格式: خەت - چەك شەكلى 书信格式④ <哲> 形态: ماددا شەكلى 物质形态

شەكىل تۈزەش <医> 整形

شەكىل تۈزەش تاشقى كېسەللەر بۆلۈمى <医> 整形外科

شەكىل چۈشۈرۈش ئاپپاراتى <物> 扫描器

شەكىل سەنئىتى 造型艺术

شەكىلگە كىرمەك 具有一定形状، 成形

شەكىل لوگىكىسى <哲> 形式逻辑

شەكىل مىنېرالشۇناسلىقى 矿形态矿物学

شەكىل مىنېرالوگىيىسى 矿形态矿物学

شەكىل ئۆزگەرتىش <生> 变形

شەكىل ئۆزگەرمەك ①变相، 变形: شەكلى ئۆزگەرگەن جازاسى 变相体罚② <物> 形变

شەكىلداش 〔静〕 同形的

شەكىلداش خەتلەر <语> (汉字的)同形字

شەكىلداش سۆزلەر <语> 同形词

شەكىلداش قاپىيە <文> 同形词押韵

شەكىلداشلىق 〔静〕 同形

شەكىلسىز 〔静〕 无形的: ~ كۈچ 无形的力量 / ~ قول 无形的手

شەكىلسىز بازار <经> 无形市场

شەكىلسىز پۇل <经> 无形货币

شەكىلسىز چۆكمە <化> 无定形沉淀

شەكىلسىز خوراش <经> 无形损耗

شەكىلسىز سودا <经> 无形贸易

شەكىلسىز مال - مۈلۈك <经> 无形财产

شەكىلسىز مۈلۈك <经> 无形资产

شەكىلسىز ھادىسە <化> 无定形现象

شەكىلسىزلىك 〔静〕<化> ①无定形②无形

شەكىللەندۈرمەك «شەكىللەنمەك» 的使动态: چىن دوستلۇق-نى ~ 形成真诚的友谊 / ئىجتىمائىي كەيپىياتنى ~ 形成社会风气

شەكىللەندۈرۈشمەك «شەكىللەندۈرمەك» 的共同态

شەكىللەندۈرۈلمەك «شەكىللەندۈرمەك» 的被动态

شەكىللەنمەك 〔动〕形成: يېڭى ۋەزىيەت ~ 形成新的局面 / يېڭى ئېقىم ~ 形成新的学派

شەكىللىك 〔静〕有形的، 形状的، 型的: تۈز ~ پولات 槽钢 / دۈگىلەك ~ پولات 圆钢 / چاسا ~ پولات 方钢 / ئەگمە ~ تاش كۆۋرۈك 拱形石桥، 拱桥

شەكىللىك بازار <经> 有形市场

شەكىللىك پولات <冶> 型钢

شەكىللىك پۇل <经> 有形货币

شەكىللىك خوراش <经> 有形损耗

شەكىللىك سودا <经> 有形贸易

شەكىللىك كۆمۈر <矿> 型煤

شەكىللىك ماتېرىيال <冶> 型材

شەكىللىك مال - مۈلۈك <经> 有形财产

شەكىللىك مۈلۈك <经> 有形资产

شەكىلۋاز 〔静〕追求形式者، 形式主义者

شەكىلۋازلىق 〔静〕形式主义

شەكىلۋازلىق قىلماق 搞形式主义، 追求形式

شەگەن 〔静〕县官

شەگەن يامۇلى 县衙门

شەلپەر 〔静〕红绸: ~ كۆڭلەك 红绸连衣裙 / قىزچاق ئۇيلىپ يۈزى شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى. 姑娘羞得脸红得像块红绸。

شەلپەر باغلىماق 披红

شەلپەر رەڭ 橙红色، 红榴石

شەلپەر ياغلىق 红绸头巾

شەلپەرگۈل 〔静〕<植> 一串红، 串红

شەللەك 〔静〕<方> 筋

شەللەغزە 〔静〕①仙脸马(前额至嘴有一道白的马)②<转، 骂>是非鬼، 唠叨鬼

شەلۋەرتمەك «شەلۋەرمەك» 的使动态

شەلۋەرمەك 〔动〕<医> 溃疡، 溃烂: يارا ~ 伤口溃烂

شەلشۇل 〔静〕<古> 笨手笨脚的

شەلگار 〔静〕<方> 胡言乱语، 语无伦次

شەمەر 〔静〕①利索، 麻利②锋利، 快

شەمەردەك 〔静〕快刀، 宝刀، 利刃 ~ قىلىۋەتمەك 磨得像宝刀一样锋利

شەمبزە 〔静〕<纺> 棉哔叽

شەمسىيە 见下

شەمسىيە كالپىندارى 阳历، 太阳历

شەمشاد 〔静〕①<植>黄杨②<转>高大的، 挺拔的: قەددى شەمشاددەك 身躯高大

شەمشەر 〔静〕剑، 宝剑: ~ دەستىسى 剑柄 / ~ غىلىپى 剑鞘

شەمشەر بېلىق <动> 箭鱼

شەمشەر چىشلىق پىل <动> 剑齿象

شەمشەر چىشلىق يولۋاس <动> 剑齿虎

شەمشەردەك 〔静〕锋利的، 削铁如泥的

شەمشەرقۇيرۇق 〔静〕<动> 鲎虫

شەمشەرئوت 〔静〕<植> 克拉莎

شەمشەرلىك 〔静〕带剑的، 佩剑的: ~ چاپارمەن ئات چاپتۇرۇپ كېلىۋاتاتتى. 佩剑的差役策马奔来。

شەمشەرۋاز 〔静〕剑客

شەمشەرۋازلىق 〔静〕剑术

شەن (شەنى) 〔静〕①荣誉، 名誉، 声誉، 名声: شەنىم ئەس-لىگە كەلمىسە ئۇنىمايمەن. 不恢复名誉我不答应。②人格، 尊严: يىگىتلىك شەنى 男子汉的尊严

شەنىگە چېچماق 败坏声誉، 糟蹋名声

شەنىگە داغ تەگكۈزمەك 玷污، 玷污名声، 辱没荣誉

شەنىگە داغ چۈشۈرمەك = شەنىگە داغ تەگكۈزمەك

شەنىگە داغ كەلتۈرمەك = شەنىگە داغ تەگكۈزمەك

شەنىگە ئولتۇرماق = شەنىنى بۇلغىماق

شەنىنى بۇلغىماق 辱没名声، 毁名誉، 毁名声، 败坏名声

شەنى يامان 名声不好، 名声臭، 名声坏: ئاشۇنداق ~ ئادەم بىلەن ئارىلاشقىنىڭ نېمىسى؟ 你为什么同那样名声不好的人来往？

شەنبە 〔静〕<天> 星期六

شەنبە بازار 周六集市، 周六集市点

شەنبىلىك 〔静〕星期六的

شەھەر 〔静〕城، 城市: ئىچى ~ 城里 / سىرتى ~ 城外 / ~ ۋە يېزا 城乡 / ~ رايونى 市区

شەھەر ئالماق ①攻城②<转>干大事

شەھەر ئاھالىسى 民市
شەھەر ئەتراپى 郊市، 区郊
شەھەر باشلىقى 长市
شەھەر پىلانى <建> 划规市城
شەھەر تارىخشۇناسلىقى 学史市城
شەھەر جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社市城
شەھەر جۇغراپىيىسى 学理地市城
شەھەر سورىماق 帮城理治
شەھەر سىستېمىسى 系体市城
شەھەر قاتنىشى 通交市城
شەھەر قىياپىتى 容市، 态形市城
شەھەر كەمبەغەللىرى 民贫市城
شەھەر كۆرمىگەن <成> 大过见没، 面世过见没
面场: ~ چالا موللا ئادەمدىن ھېچ ئىش چىقمايدۇ. -- 没个
。事大么什成不办刀把二的面世过见
شەھەر كېسىلى 病市城
شەھەر كىلىماتى <气> 候气市城
شەھەرگە قاراشلىق رايون <地> 区辖市
شەھەر مالىيەشۇناسلىقى <经> 学政财市城
شەھەر نوپۇسى <地> 口人市城
شەھەرنى ئالدى قۇنتاجى <成> 无事一، 物废
成، 余有事败足不事成
شەھەر ھاۋا رايى <气> 气天市城
شەھەر ئېكولوگىيىسى <地> 学态生市城
شەھەر ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 学济经市城
شەھەرچە 〔静〕 镇城小
شەھەرلەشتۈرمەك «شەھەرلەشمەك» 态动使的
شەھەرلەشتۈرۈلمەك «شەھەرلەشتۈرمەك» 态动被的
شەھەرلەشمەك <地>〔动〕 化市城
شەھەرلەشكەن رايون <地> 域区化市城
شەھەرلەشكەن يېزا <地> 村乡化市城
شەھەرلىك 〔静〕 ①的里城، 的市城: ~ ئەل - ئاغىنىلەر
人里城② 友朋的里城
شەھەرلىك ھۆكۈمەت 府政市
شەھدان = تەۋەككۇلچاي
شەھلا 〔静〕 的美俊، 的亮发، 的光闪، 的灵灵水
شەھلا كۆز 眼睛的亮发، 的光闪، 睛眼的灵灵水
شەھۋانىي 〔静〕 ①的情色، 的荡淫، 的秽淫: ~ كىتاب - ژۇرنال 刊书秽淫 / ~ ناخشا 曲歌色黄، 典歌秽淫 性②
:的 ~ لەززەت دولقۇنى 潮高性

شەھۋانىي بۇيۇملار <法> 品物秽淫
شەھۋانىي تەلەپ 欲性، 欲情
شەھۋانىي رەسىم <艺> 画图秽淫
شەھۋانىي فىلىم <艺> 片情色
شەھۋانىي كىتاب 书淫
شەھۋانىيلىق 〔静〕 件事色桃، 秽淫، 乱淫
شەھۋەت 〔静〕 ①欲淫، 欲情، 欲性، 欲肉② ، 荡淫
乱淫
شەھۋەتپەرەس 〔静〕 色好، 狂情色، 的色好، 的荡淫
徒之
شەھۋەتپەرەسلىك 〔静〕 色好荡淫
شەھۋەتپەرەسلىكى تۇتماق 念淫起
شەھۋەتپەرەسلىكى قوزغالماق = شەھۋەتپەرەسلىكى تۇت-
ماق
شەھۋەتپەرەسلىك قىلماق 欲纵
شەھۋەتخور = شەھۋەتپەرەس
شەھۋەتخورلۇق = شەھۋەتپەرەسلىك
شەۋكەت 〔静〕 ①望威، 声名، 耀荣، 华荣②雄伟، 宏
大强، 严威، 严庄③华豪، 煌辉، 伟
شەۋكەتلىك 〔静〕 ①的耀荣، 的武威، 有威望的②雄
的皇堂丽富، 的丽壮، 的伟
شەۋكىران <植>〔静〕 芹叶吻钩، 芹毒
شەيتان[1] 〔静〕 ① <宗> 旦撒، 鬼魔② <转> 头滑،
灵精鬼، 鬼灵机③子孩的头滑 بالا ~ : 子油، 条油老
头丫鬼 قىز ~ :(孩小指)
شەيتان ئاتلىماق <理生> 精滑، 精遗، 遗梦
شەيتان ئارىلاشماق <成> :梗作中从، 鬼捣中从
بۇ ئىشنى ھازىرچە ئۆزىمىزلا بىلەيلى، ئىشىمىزغا شەيتان ئارى-
لىشىپ قالمىسۇن يەنە. 以، 道知人个几们我就且暂事这
。梗作中从人他防
شەيتان توساق <宗> 障魔
شەيتانغا دەرس بېرىدىغان <成> 诡، 滑巨奸老
端多计: ئۇ دېگەن ~ نەرسە، مەن ئۇنى ئوبدان بىلىمەن.
。得晓全我细底的他، 伙家的滑巨奸老个一是他
شەيتانغا نوختا سالىدىغان <成> 诡، 滑巨奸老
端多计
شەيتاننىڭ پەيلى 法魔، 力魔
شەيتاننىڭ كەينىگە كىرمەك <成> ، 窍心迷鬼
酒魂迷了喝: مەن شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ ئېزىپتىمەن.
。当了上، 窍心迷鬼我

شەيتاننى ئۇسسۇلغا سالدىغان <成> 广通神
大、能不所无: ياسىننى بۇ ئىشنى قىلالمايدۇ دېمەك، ئۇ ~
نېمە . 。呢着大道神的他، 事这成不干森亚为认要不

شەيتىنى پۇۋلىمەك <成> 潮来血心、心动

شەيتىنى تۇتماق ① 心动، 生邪念: ئالتۇننى كۆرگەن
يىگىتنىڭ شەيتىنى تۇتۇپ، بەگنى ئۆلتۈرمەكچى بوپتۇ . 小伙子
见到金子顿生邪念، 想杀死伯克。② 想笑: ئۇنىڭ
ھالىنى كۆرۈپ شەيتىنىم تۇتتى ـ دە، ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي
كۈلۈپ كەتتىم . 看到他的那副样子我心有所动، 不忍
住笑起来。

شەيتىنى غالىب كەلمەك <成> 鬼迷心窍، 鬼使神
差: نۇرغۇن قېتىم ئىككىلەندىم، ئاخىر شەيتىنىم غالىب كېلىپ
بۇ ئىشنى قىلىپ تاشلاپتىمەن . 我犹豫再三، 到头来还是
鬼迷心窍، 做出了这件事。

شەيتىنى قوزغالماق <成> 心生邪念

شەيتان[2] 〔静〕<建> 水平仪

شەيتان تارازا 小天平

شەيتانتېرىسى 〔静〕<纺> 密纹厚洋布

شەيتانچاق = ۋېلىسىپىت

شەيتانلىق 〔静〕① 滑头勾当، 狡猾行为② 调皮، 恶
作剧

شەيتانلىق قىلماق 〈成〉 ① 耍滑头: ئەگەر نامان
شەيتانلىق قىلىۋاتقان بولسا، بۇنى قاسىمغا ئۇقتۇرۇش كېرەك .
如果纳曼在耍滑头، 应当告诉喀斯木知道。② 扮鬼
脸، 搞恶作剧: ئۇ كۆزلىرىنى بىرقىسملا ئويىنىتىپ شەي-
تانلىق قىلدى . 他挤眉弄眼地出怪相。

شەيتانلىقى تۇتماق 发噱، 出怪相، 耍滑稽: شەيتان-
لىقىڭ تۇتتىمۇ نېمە؟ 你又出什么怪相？

شەيخ 〔静〕① <宗> 谢赫(穆斯林对教内总教长和有
名望的长者، 师长، 学者的称谓; 照看麻扎، 靠祀品
和施舍度日的者)② <转> 坐享其成者: ئاتام مازارغا
~ ، مەن تەييارغا ~ . <谚> 爸爸给麻扎当谢赫، 我是
坐享其成的。

شەيخۇلئىسلام 〔静〕<宗> 谢胡伊斯兰(伊斯兰教总
教长، 伊斯兰教长者)

شەيدا (شەيداسى) 〔静〕① 迷恋، 倾心، 醉心: ئۇمۇ ساڭا
~ . 他也倾心于你。② 迷恋者، 陶醉者

شەيدا بولماق 迷恋، 痴迷، 入迷، 醉心

شەيدا قىلماق 迷人، 诱人: پاھ، بۈگۈن ئادەمنى شەيدا
قىلغۇدەك چىرايلىق بولۇپ كېتىپسىز . 嗬، 你今天漂亮得迷

人！

شەيدالىق 〔静〕 迷恋، 迷着، 迷痴، 醉心

شەيئى 〔静〕 事物: يېڭى ~ 新生事物

شەيئى ئۇقۇمى <逻> 实体概念

شەيئى ئىسىملىرى <语> 事物名词، 事物名称

شلانكا 〔静〕 皮管子

شوئار (شوئارى) 〔静〕 ① 口号: شوئارۋازلىققا قارشى تۇرۇش
反对空喊口号② 标语: ~ تاختىسى 标语牌

شوئار توۋلىماق 喊口号

شوئارۋاز 〔静〕 空喊口号的人، 空头鼓动家

شوئارۋازلىق 〔静〕 空喊口号

شوپاڭ 〔静〕 ① 酒馆، 烧房، 烧锅، 卖烧酒的酒店② 酒
坛子، 酒罐子(给开酒馆的或嗜酒者起的绰号)

شوپاڭچى 〔静〕 烧房掌柜، 酒馆(店)主

شوپاڭچىلىق 〔静〕 酒馆业

شوپۇر 〔静〕 司机، 驾驶员

شوپۇرلۇق 〔静〕 驾驶员工作

شوپۇرلۇق قىلماق 当驾驶员، 当司机

شوپۇرلۇق كۇرسى 驾驶员训练班، 驾训班

شوپۇرلۇق كىنىشكىسى <交> 驾驶证، 驾驶
执照

شوتا 〔静〕 ① 梯子: قاتلىما ~ 折梯② 辕: ھارۋىنىڭ شوتىسى
车辕

شوتا قويماق <成> 让下台阶، 给台阶下: بولدى
ئەمدى، ئۆزىنى خېلى ئوبدان تەكشۈردى، شوتا قويۇپ بېرەيلى،
چۈشۈۋالسۇن . 行了، 他的检讨挺好، 给个台阶下吧。

شوتىسىمان 〔静〕 梯状، 梯形

شوتىسىمان بۇلۇت <气> 梯状云

شوتىلىق 〔静〕 ① 带辕的: ھارۋا ~ 带辕的大车② 用来
做辕的: ~ ياغاچ 做辕的木头

شوخ 〔静〕 ① 顽皮的، 调皮的، 淘气的: بالا ~ 孩子顽
皮، 顽童② 活泼的، 活跃的، 欢快的، 快乐的:
~ يىگىت 快活的小伙子

شوخا 〔静〕 刺(沙枣或灌木的): جىگدە شوخىسى 沙枣刺
ئۆرۈك شوخىسى 杏树刺

شوختىن 〔静〕<植> 刺楸

شوخشۇتماق «شوخشۇماق» 的使动态: ھارۋىنى ~ 倒车

شوخشۇماق 〔动〕 ① 后退، 倒退② <转> 打退堂鼓، 退
缩: ئات ~ 马往后退

شوخلا = پەمدۇر

شوخلاشماق 〔动〕①活泼、快活②调皮、淘气: ئۇ تېخمۇ شوخلىشىپ كەتتى. 他更调皮了。

شوخلەك 〔静〕红姑娘、酸浆果

شوخلەك توقىچىقى (قۇرسى كاكىنەج) <药> 尿通卡克乃其片

شوخلۇق 〔静〕①顽皮劲儿、调皮劲儿、淘气劲儿②活泼、快活、欢快: توقلۇقتىن ~ چىقار. <谚> 饱暖生闲事。

شوخلۇق قىلماق 调皮、淘气: ھېچ ۋەقەسى يوق، ئەمدى شوخلۇق قىلمايدۇ. 没关系，他不再会淘气了。

شوخىلىق 〔静〕①带刺的: ~ جىگدە 带刺的沙枣树②用荆棘编的: ~ چىت 有荆棘的篱笆

شودالڭ 〔静〕<方> 长得又细又高的、细高挑儿

شور¹ 〔静〕盐霜、芒硝

شور ئاپىتى 盐碱灾害

شور توپا 盐碱土

شور تۇپراق 盐碱土壤

شور چېچىكى <植> 海乳草

شور غالچىكى <植> 盐千屈菜

شور قەلىمى <矿> 清盐

شور ئۆرلىمەك 泛碱

شور² 〔静〕晦气、倒霉、背运、不吉利的: ئۆزەمنىڭ شورى 算我倒霉

شور پېشانە <成> 苦命的、背运的: مەن ~ تۇغۇلغىنىمغا ئاھ ئۇردۇم. 我为自己的苦命而哀叹。

شور تۇمشۇق 满脸晦气、哭丧脸

شور ئېغىز 臭嘴、嘴不吉利的

شورىغا شورپا تۆكۈلگۈر <骂> 倒霉鬼、该死的

شورى قۇرىماق <成> 晦气、倒霉、背运、该死: شورۇم قۇرسۇن، كىتابنى يەنە ئۆيگە تاشلاپ كەپتىمەن، 该死，我又把书忘在家里了。

شورا¹ 〔静〕豁口(墙的): تام شورىسى 墙豁口

شورا² 〔静〕<植> 盐角草、海蓬子、滨藜

شوراتماق «شورىماق» 的使动态: ئېمىزگىنى ~ 让咂奶嘴

شوراشماق «شورىماق» 的共同态

شورالماق «شورىماق» 的被动态

شورپا 〔静〕①汤、肉汤: ئاق ~ 清炖肉汤 / توخۇ شورپىسى 鸡汤 / چەينەك شورپىسى 茶壶炖肉汤 / پۇل بولسا جاڭگالدا ~. <谚> 只要有钱，戈壁滩上也能喝肉汤；喻同"有钱能使鬼推磨"。②(包子等食品中的)汤汁

شورپىسىنىڭ شورپىسى <成> 八杆子打不着的、转着圈儿扯上的(亲戚、朋友)

شورپىلاندۇرماق «شورپىلانماق» 的使动态

شورپىلانماق 〔动〕喝肉汤: مېھمانلار ئىسسىق ئۆيدە ئوبدان شورپىلىنىپ ھاردۇق ئالدى. 客人们在热呼呼的屋子里喝了炖肉汤，好好解了解乏。

شورپىلىق 〔静〕带汤汁的

شورتاڭ 〔静〕带盐碱的

شورتاڭلىق 〔静〕盐碱地

شورسىز 〔静〕无盐碱的

شورسىزلاندۇرماق «شورسىزلانماق» 的使动态: دېڭىز سۈيىنى ~ 海水淡化

شورسىزلاندۇرۇشماق «شورسىزلاندۇرماق» 的共同态

شورسىزلاندۇرۇلماق «شوسىزلاندۇرماق» 的被动态

شورسىزلانماق 〔动〕排碱、淡化、脱碱

شوركا 〔静〕<方、动> 雌鹌鹑

شورلاتماق «شورلىماق» 的使动态

شورلاشتۇرماق «شورلاشماق¹» 的使动态

شورلاشماق¹ 〔动〕①盐渍化、盐碱化: بۇ يەردە تۇپراقنىڭ شورلىشىشى ئېغىر. 此地土壤盐碱化严重。②渗出汗渍、泛汗碱: ئۇنىڭ مايكىسى تەردىن شورلىشىپ كېتىپتۇ. 他的背心泛出了汗碱。

شورلاشماق² «شورلىماق» 的共同态

شورلانماق «شورلىماق» 的被动态

شورلۇق¹ 〔静〕①有盐碱的②盐碱地

شورلۇق تۇپراق <地> 碱土

شورلۇق كۆل <地> 碱水湖、咸水湖

شورلۇق² 〔静〕不幸的、晦气的、倒霉的: ~ بالا 不幸的孩子、倒霉的孩子

شورلىماق 〔动〕①用硝土塘子炉或镶坑②用芒硝水等浸毛皮

شورىتىلماق «شوراتماق» 的被动态

شورىغۇچ 〔静〕吸管

شورىغۇچى 〔静〕吮吸的、吸的: قان ~ قۇرت 吸血虫

شورىغۇچى تەخسە 吸盘

شورىغۇچى قۇرت <动> 吸虫类

شورىغۇچىلار سىنىپى <动> 吸虫纲

شورىگۈل 〔静〕<植> 半支莲

شورىماق 〔动〕①咂、吮吸、嘬: ئەمچەك ~ 咂奶 / قان ~ 吸血 / ئىلىك ~ 吸骨髓②抽、吸: تاماكا ~ 抽

؛ 烟 / غاڭزىنى ~ 吸空 <物>③斗烟抽

شۈراش تەسىرى 用作吸空 <物>

شوشالا 〔静〕 剪毛羊: ~ بىلەن قوينى قىرقىماق 毛羊用

剪毛羊 / ~ تەگمىگەن پاقلان 羔羊的毛过剪末从

شوغلو 〔静〕 <古、植> 葵龙

شوق 〔静〕 情深、情激、情痴

شوك 〔静〕 <医> 克休

شوكۇم[1] 〔静〕 <方> 物礼的送人客上礼婚

شوكۇم[2] 〔静〕 <方> 求央、求恳、从顺、从服

شولا 〔静〕 ①光线、光、光亮: ئاي شولىسى 光月 / ئوت

شولىسى 火光②倒影: قىز قەددىنى رۇسلاپ، ئۆزىنىڭ سۇ-

دىكى شولىسىنى كۆردى. 姑娘直起身子，看到了自己在

水中的倒影。

شولىلىق 〔静〕 带光的、泛光的、泛影儿的: قىزغۇچ ~

قۇملۇق 泛着浅红色光的沙漠

شولىگۈل 〔静〕 <植> 待霄草

شوم 〔静〕 <方> 风声、张扬、声张、大喊大叫

شومچى 〔静〕 <方> 爱张扬的人、大喊大叫者

شونا 〔静〕 <方> 山柳

شوۋۇرماق 〔动〕 <方> 下、落

شوۋىچى 〔静〕 ①<骂> 拉皮条者(给妻子)②王八、

乌龟

شوۋىچىلىق 〔静〕 ①拉皮条②戴绿帽子

شوۋىچىلىق قىلماق ①当王八、当乌龟、戴绿帽

子②(给妻女)拉皮条

شوۋىگۇرۇچ 〔静〕 肉粥

شوۋىنىزم 〔静〕 <哲> 沙文主义: چوڭ دۆلەت شوۋىنىزمى

大国沙文主义

شوۋىنىزمچى 〔静〕 沙文主义者

شوۋىنىزمچىلىق 〔静〕 沙文主义行径

شوۋىنىزملىق 〔静〕 沙文主义的

شويلا 〔静〕 <食> 肉黏饭

شوينا 〔静〕 ①细棉绳、细毛绳②鞋带(由细棉绳或细

绳制成的)

شوينا بەل 细腰、纤细的腰

شوينىگۈل 〔静〕 <植> 山字草

شويى 〔静〕 少爷

شۇ 〔静〕 那、那个、这个、该: يېڭى كەلگەن ساۋاقداش ~

بولسا كېرەك. 新来的同学可能就是那个。

شۇ ئارىدا 当时、那会儿: بىز دەرەخ تۈۋىدە ئولتۇراتتۇق، ~ يىراقتىن بىرسىنىڭ قارىسى كۆرۈندى. 我们正坐在

树下，当时远处出现了一个人影。

شۇ ئان 当即、立即、随即: ئۇنتۇلغۇسىز بىر ۋەقە ~

يادىمغا كەلدى. 我当即想起了一件难忘的事。

شۇ ئەسنادا = شۇ ئارىدا

شۇ بويىچە 照此

شۇ پېتى 这般、就这样、就那样: ئۇ ~ ئۆيگە بارسا

ئېھتىمال قېرى ئانىسى تونۇيالماسلىقى مۇمكىن. 他就这样回

家去，老娘也许认不出他来。

شۇ تاپتا 这阵子、这会儿: ~ سىلەر نەگە بارماقچى؟

这会儿你们到那儿去？

شۇ تەرىقىدە 这般、这样: ئۇ ~ خېلى مېڭىپتۇ. 他就

这样走了很久。

شۇ تۇرقى 这样、这般

شۇ دەم 当时、此时、此刻、这时、这会儿

شۇ زامان 当即、立即

شۇ قەدەر 这样、这般、这等、如此

شۇ كەمدە 那时、当时、那会儿

شۇ گەپ 就是、就这样、就是如此

شۇ مەھەل 当即、立即、即刻

شۇ ھالدا 那么、这样

شۇ ھامان 立即、当即、马上

شۇ ياق 那边: يىڭنە قاياققا ماڭسا، يىپ شۇ ياققا ماڭار.

<谚> 针走那边，线就去那边；针随线走。

شۇ يان = شۇ ياق

شۇپۇر 〔静〕 <方> (砍下来的)枝杈

شۇپۇك 〔静〕 细树条

شۇپۇڭدالماق «شۇپۇڭدىماق» 的被动态

شۇپۇڭداشماق «شۇپۇڭدىماق» 的共同态

شۇپۇڭدىماق 〔动〕 抽打(用树条)

شۇجى 〔静〕 书记

شۇجىلىق 〔静〕 书记职务、书记工作

شۇجىلىق قىلماق 当书记

شۇدلۇق 〔静〕 <方> 会办事的、能办事的；有才能的、

有本领的

شۇر 〔模〕 哗啦、唰: بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۇنىڭ

بەدىنىدىكى مۇز ~ قىلىپ ئېرىگەندەك بولدى. 听了这话，他

的心唰地一下涣然冰释。

شۇرداق 〔静〕 <方> 装饰

شۇررىدە 〔静〕 哗啦一下、唰地

شۇر - شۇر 唰، 哗哗، 啦哗啦哗〔模〕

شۇرقىراتماق «شۇرقىرىماق» 态动使的

شۇرقىرىماق 〔动〕唰، 啦哗: ئۇنىڭ تېنى شۇرقىراپ، پېشانە-
سىدىن پۇرقىراپ تەر چىقتى . 冒上头额، 下一地唰身全他
。汗大出

شۇرلىما 〔静〕<方، 植> 谷包، 米玉

شۇرلىماق 〔动〕<方> 烤上火底在

شۇرۇق 〔静〕<方> ①带套马索的长木棍② 开天窗盖
棍长的

شۇغۇللاندۇرماق «شۇغۇللانماق» 态动使的

شۇغۇللاندۇرۇلماق «شۇغۇللاندۇرماق» 态动被的

شۇغۇللانماق 〔动〕从事، 搞، 操، 务: سودا ئىشى بىلەن
~ 从商، 经商 / كونا كەسىپ بىلەن ~ 重操旧业 / يېزا-
ئىگىلىكى بىلەن كەڭ ~ 大办农业 / چارۋىچىلىق بىلەن ~
从事畜牧业 / دېھقانچىلىق بىلەن ~ 务农 / ئۆي ئىشلىرى
بىلەن ~ 操持家务 / تەكشۈرۈش - تەتقىق قىلىش بىلەن ~
搞调查研究

شۇغۇللىنىشماق «شۇغۇللانماق» 态同共的

شۇغۇنۇتە 〔静〕<方> 在那儿، 在那里

شۇغىنىسى 〔助〕但是، 只是، 只不过، 不过: ئۇ يىگىتقۇ
ياخشى بالا ئىكەن، ~ بەك ياۋاشتەك قىلىدۇ . 那个小伙子
倒是个好孩子، 只是憨实了些。 بۇ نەرسىنى تاپقىلى
بولار، ~ بىرقانچە كۈن تەخىر قىلىپ تۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ .
这东西能找到، 不过得等几天才行。

شۇك 〔静〕(葡萄藤的)枝蔓

شۇك تارتماق = شۇك چىقارماق

شۇك چىقارماق (葡萄藤)长出枝蔓

شۇك ئۇلاق = قەلەمچە ئۇلاق

شۇڭا 〔助〕因此، 因而، 所以: ئۇ كېسەل، ~ كېلەلمىدى .
他病了، 所以没来。

شۇڭغۇتماق¹ «شۇڭغۇماق» 的使动态

شۇڭغۇتماق² 〔静〕<食، 方> 玉米面圈(大小似核桃،
中空煮食)

شۇڭغۇتۇلماق «شۇڭغۇتماق¹» 的被动态

شۇڭغۇتۇشماق «شۇڭغۇتماق¹» 的共同态

شۇڭغۇشماق «شۇڭغۇماق» 的共同态

شۇڭغۇماق 〔动〕①潜游، 潜入، 钻入(往下): سۇ ئاستى-
غا ~ 潜入水下 / سۇغا ~ 钻进水里②俯冲: تۆۋەنگە
~ 向下俯冲 / قىيپاش ~ 倾斜俯冲 / تىك ~ 垂直俯
冲

شۇڭقار (شۇڭقارى) 〔静〕①<动> 海东青، 海青،
金雕، 游隼②<转> 战鹰، 神鹰، 雄鹰(作用比喻):
ۋەتەننىڭ شۇڭقارلىرى 祖国的雄鹰

شۇڭقارئوت 〔静〕<植> 苍术

شۇڭلاشقا 〔助〕所以، 因此، 因而

شۇلتا 〔静〕<化> 碱

شۇلتىزىيە 〔静〕<植> 苏尔芹

شۇلۇق 〔模〕哗، 唰(水晃动声)

شۇلۇق - شۇلۇق 〔模〕哗哗، 哗啦啦، 唰唰

شۇلۇقلاتماق «شۇلۇقلىماق» 的使动态

شۇلۇقلىماق 〔动〕哗哗响، 哗啦响، 唰唰作响

شۇم 〔静〕①阴险的، 险恶的، 奸险的، 奸诈的: ~ ئادەم
阴险的人②凶险的، 不吉利的، 不幸的: ~ نىيەت
居心险恶 / قۇم يەر ~ يەر . <谚> 沙地是险地。

شۇم پەلەك 厄运

شۇم پېشانە 苦命的، 倒运的

شۇم تەلەي 薄命، 命苦، 苦命

شۇم خەۋەر 凶信، 噩耗

شۇم كېپىنەك <动> 弄蝶

شۇم ئېغىز 嘴晦气، 臭嘴، 嘴不吉利的

شۇمانبەدىيان 〔静〕<植> 苏曼芹

شۇمبا 〔静〕<方> 砍砍، 砍土曼(装把儿的孔儿)

شۇمبۇيا 〔静〕①<植> 列当، 草苁蓉②<转> 寄生
虫، 害人精

شۇمبۇيلۇق 〔静〕①列当地، 草苁蓉地②<转> 歹
心، 坏心، 恶行: سەن بۇ ئىشقا ~ قىلما . 你不要在这件
事上使坏。

شۇمپەن 〔静〕凶犯

شۇمتال 〔静〕<植> 水曲柳

شۇمتەك 〔静〕淘气鬼، 调皮鬼، 小鬼

شۇمشا 〔静〕<植> 香豆子

شۇمقۇش 〔静〕①<动> 鸺鹠، 鸱鸮، 角鸮(猫头鹰
之一种)②<转> 丧星، 祸害، 灾星

شۇملۇق 〔静〕凶兆، 刁钻، 奸: چۈجىنىڭ شۇملۇقىدىن توخۇ-
نىڭ ئەمچىكى يوق . <谚> 因为小鸡太刁钻، 母鸡才不
长奶头。

شۇمۇرت 〔静〕<植> 稠李

شۇنا 〔静〕<方> ①沙枣树枝②柳树

شۇنچە 〔静〕①这么، 这样: ~ كۆپ ئىش 这么多的事،
这样多的事 / ~ چوڭ بولۇپ كېتىپسەن . 你这么大啦。

②那么، 那样، 那么样: ~ ئالدىراشمۇ؟ 那么忙吗؟ 那
样忙吗؟ ~ تېز ماڭساممۇ كېچىكىپ قالدىم . 我跑得那
么快还是迟到了。③这么多، 那么多، 那么些، 这么
些: ~ يىل / 这么多年 يىغىنغا ~ كۆپ ئادەم كەلدى . 会
议来了那么多人。④多少، 多大، 越……越: سەن قانـ
چىنى ئالساڭ ، مەنمۇ شۇنچىنى ئالىمەن . 你买多少，我就买
多少。 قانچە كۆپ بولسا ، ~ ياخشى . 越多越好。

شۇنچىزا = شۇنچىۋالا

شۇنچىكى 〔静〕①这么点儿، 这么小: ئالدىغا ~ يۈتكىسەك
بولدى ئەمەسمۇ؟ 往前挪这么点不就行了吗؟ ~ ئىشقا
نېمانچە چىچىلىپ كېتىسەن؟ 这么件小事你何必发那么
大的火؟ ②信口، 随口: ~ دەپ قويغان گەپ . 随口说
的话。

شۇنچىلىك 〔静〕①这么، 这么些: ~ يەپ يەنە تويمىدىڭـ
مۇ؟ 吃了这么多你还不饱吗؟ ~ چوڭ تاۋۇزنىڭ بولۇشـ
نى خىيالىمغا كەلتۈرمەپتىكەنمەن . 我没有想到西瓜竟有这
么大。②这么点儿، 些许، 这么小، 区区: ~ ئىش
ئىكەنغۇ! 就这么点事嘛! سېنىڭ كارامىتىڭ شۇنچىلىكلا
ئىكەن - دە 原来你的本事就这么大呀!

شۇنچىۋالا 〔静〕这么多، 那么多، 这般، 这等: ~ دەپ
كېتىشنىڭ نېمە ھاجىتى! 何必说这么多!

شۇنداق 〔静〕①这样، 那样، 这么، 如此: ھەممە ~ دەپـ
يىشمەكتە . 都在这样说。 ~ بولسۇن . 就这样吧。 ~
ئىش بولغان . 曾有过这么回事。 ~ ئىش 那样的
事 / ~ چىرايلىق 如此漂亮 / ~ باتۇر 如此勇敢 / ئۇ
دەل ~ ئادەم . 他正是这样的人؛ 他就是那样的人。②
对، 是، 是这样的: —— ھەئە ، ~ ! دەپتۇ ئۇ . "是的، 是这
样的。"他说。

شۇنداق قىلىپ 于是، 这样، 就这样

شۇنداقتا 〔助〕这样的话، 那样的话، 那么: ~ جەمئىي
قانچىلىك پايدا چىقىدۇ؟ 这样的话، 总计下来能获多少
利؟

شۇنىسى 〔静〕①(与"كى"加上附加成分的静词结
合، 以引起下文)…的是……: ~ قىزىقكى 有趣的
是 / ~ مۇھىمكى 重要的是 / ~ ئېنىقكى 清楚的是②
这样才好。 ~ تۈزۈك . ③但是، 可是، 不过:
ئۇلار كەلدى ، ~ مەن بارالمىدىم . 他们来了، 可是我没去
成。

شۇنداقلا 〔助〕①同时، 而且: داۋۇت بىلەن ساۋۇت خىزمەتـ
داش ، ~ يېقىن دوست . 达伍提和萨伍提是同事، 而且

~ مۇشەققەتلىك . 是好朋友。 بۇ ۋەزىپە ئىنتايىن مۇھىم ،
这任务很重要، 同时也是艰巨的。②就这样: ~ بېـ
رىۋەرمەمسىز؟ 你就这样去嘛؟

شۇنىڭ بىلەن 〔助〕因此، 于是، 就这样

شۇنىڭ ئۈچۈن 〔助〕所以، 因此

شۇۋ 〔模〕寒颤، 颤抖، 战栗: ئۇنىڭ تېنى ~ قىلىپ قالدى .
他浑身打直寒颤。

شۇۋشاشماق 〔动〕<古>互相耳语، 交头接耳

شۇۋۇلداتماق «شۇۋۇلدىماق» 的使动态

شۇۋۇلدىماق 〔动〕发抖، 颤抖، 颤栗

شۆبە 〔静〕分支، 分

شۆبە ئەترەت 支队، 分队

شۆبە بانكا 分行، 支行

شۆبە رايون 分区

شۆبە مەكتەپ 分校

شۆپۈك 〔静〕果皮، 果壳

شۆپۈكدەشمەك «شۆپۈكدىمەك» 的共同态

شۆپۈكدىمەك 〔动〕削皮، 去皮(水果的)

شۆپۈكسىز 〔静〕不带皮的، 不带壳的

شۆپۈكلۈك 〔静〕带皮的، 带壳的

شۆرلىمەك 〔动〕<方>搜، 搜查، 搜寻، 翻腾

شۆلتەك 〔静〕<方>饶舌者، 爱唠叨的人؛随口乱说
的人

شۆلتەڭلىمەك 〔动〕<方>絮叨، 絮聒، 罗嗦؛乱说،
胡说

شۆلگەي 〔静〕唾液، 唾沫: ~ ئاجرىتىپ چىقارماق 分泌
唾液

شۆلگەي بېزى <生理>唾液腺، 唾腺

شۆلگەي چاچراتماق 唾沫四溅

شۆلگىيى ئاقماق ①流口水②<成>垂涎三尺

شۆھرەت 〔静〕荣誉، 声誉، 荣耀

شۆھرەت قازانماق 赢得荣誉، 获得荣誉

شۆھرەتپەرەس 〔静〕贪图功名的، 虚荣心强的، 爱出
风头的، 沽名钓誉的

شۆھرەتپەرەسلىك 〔静〕①风头主义②虚荣心، 功名心

شۆھرەتلىك 〔静〕享有荣誉的، 享有声望的

شۇبھە 〔静〕疑惑، 疑心، 疑团، 疑问: شۇبھىنى يوقاتماق
消除疑惑، 打消疑团 / قىلچە ~ يوق 毫无疑问

شۇبھىچىلىك 〔静〕<哲>怀疑论

شۇبھىسىز 〔静〕无疑، 毋庸置疑: قىلچە ~ 无可置疑،

疑置容不

شۈبھىلەندۈرمەك «شۈبھىلەنمەك» 态动使的

شۈبھىلەنمەك 〔动〕 怀疑، 生疑، 有疑心: مەن ئۇنىڭدىن شۈبھىلەندىم . 我对他有疑心。

شۈبھىلىك 〔静〕 疑惑的، 疑心的، 怀疑的

شۈبھىلىنىشمەك «شۈبھىلەنمەك» 的共同态

شۈپتۇر 〔静〕<方> 带膘的味، 尿的臭味

شۈپشۇك 〔静〕<方> 嘴馋的، 贪吃的

شۈت 〔静〕<古> 出身، 家族، 族系

شۈتە 〔静〕<方> 丝، 绢، 丝绸

شۈتۇك 〔静〕<古> 角制墨盒

شۈدە 〔静〕 油垢، 油泥: دەسمال ~ بولۇپ كېتىپتۇ . 抹布满是油泥。

شۈدىگەر 〔静〕 ①休闲地، 休耕地② 翻茬، 晒茬

شۈدىگەر قىلماق <农> (土地)休闲، 翻茬، 晒茬: يەرنى بىر ياز ~ 使田地休闲一个夏天 / يېرىم ~ 半休闲 / تولۇق ~ 完全休闲 / دېھقان بولساڭ شۈدىگەر قىل، موللا بولساڭ تەكرار قىل . <谚> 当农民要翻茬، 当毛拉要复习。

شۈدىگەرلەنمەك «شۈدىگەرلىمەك» 的被动态

شۈدىگەرلىمەك 〔动〕<农> 翻茬، 晒茬

شۈركۈندۈرمەك «شۈركۈنمەك» 的使动态

شۈركۈنمەك 〔动〕 打哆嗦، 战栗، 打颤: ئۇنىڭ بەدىنى سوغۇق سۇ قۇيغاندەك شۈركىنىپ، رەڭگى تاتىرىپ كەتتى . 他身上像浇了凉水似地直打哆嗦، 脸色变得煞白。

شۈرەل 〔静〕 浮冰، 冰凌

شۈك 〔静〕 安静، 肃静: ئۇنىڭ گەپ قىلغۇسى بولسىمۇ، ~ ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى . 他尽管有话要说، 但是不得不安静地坐下来。

شۈك تۇرماق 安静، 肃静

شۈكرانە 〔静〕 谢意، 谢忱

شۈككىدە 〔静〕 悄然، 悄悄地

شۈكلەشمەك = شۈكلىمەك

شۈكلىمەك 〔动〕 静، 肃静، 安静: بۇ شۇم خەۋەر يېتىپ كەلگەندىن كېيىن موماي شۈكلەپ كەتتى . 凶信传来، 老太太立刻静了下来。

شۈكۈر 〔静〕 ①满意، 知足② 感谢، 感激: خۇداغا ~ 感谢胡达، 谢天谢地

شۈكۈر دېمەك 知足، 满足

شۈكۈر قىلماق 知足، 满足; 感谢

شۈكۈرسىزلىك 〔静〕 不知足

شۈكۈر ـ قانائەت 〔静〕 知足، 惬意

شۈگەن 〔静〕 巡官

شۈگەنلىك 〔静〕 巡官工作، 巡官职务

شۈمەك 〔静〕 ①摇篮上的尿管② 磨盘上的铁轴

شۈمەك تىرىكى 摇篮上固定尿管的布条

شۈمەكتەك 〔静〕 骨瘦如柴

شۈمەكتەك بولۇپ كەتمەك <成> 骨瘦如柴

شۈمدەكلىمەك 〔动〕<方> 挽، 捋:

شۈمدۈرمەك «شۈممەك» 的使动态

شۈمشەيتمەك «شۈمشەيمەك» 的使动态

شۈمشەيمەك 〔动〕 ①缩، 蜷缩، 瑟缩: ئۇ سوغۇقتا شۈمشىيىپ ئولتۇرۇۋەردى . 他在寒冷中蜷缩成了一团。② <转> 窝憋: كەچكىچە شۈمشىيىپ ئولتۇرامسىزمۇ؟ 我们一天到晚窝憋着吗?

شۈمشىيىشمەك «شۈمشەيمەك» 的共同态

شۈممەك 〔动〕 吮، 含: مۇز پارچىسىنى ~ 吮冰块 / كەمپۈت ~ 含水果糖 / بۇ دورىنى ئاغزىڭغا سېلىپ شۈم . 这片药你放嘴里含着。

شۈمۈشمەك «شۈممەك» 的共同态

شۈيزۇ 〔静〕 水族

شۈيزۇچە 〔静〕 ①水族语②水族式的: ~ ئادەت 水族习惯

شېپى 〔静〕 庇护人، 或中介人

شېپى كەلتۈرمەك ①寻庇护، 求保护: ئەۋلىيالارنى ~ 求神仙保佑 ②攀附: تۇغقانچىلىقنى ~ 攀亲戚

شېپىلىك 〔静〕 ①庇护، 保佑②优先购买权

شېپىلىك تالاشماق 争优先购买权

شېتىلە 〔静〕 ①滑头的، 轻佻的②活泼، 滑稽

شېتىلىلىك 〔静〕 滑头، 鬼脸، 怪相

شېتىلىلىك قىلماق ①耍滑头②扮鬼脸، 出怪相

شېرىس 〔静〕 毛布

شېرىك 〔静〕 ①同伴، 同伙، 伙伴②合伙، 合作، 协作 ③<法>同伙者، 同谋者، 合谋者

شېرىك بانكا <经> 合办银行، 合资银行

شېرىك بولماق 合伙، 结伴، 搭伙، 联办، 联营

شېرىك جىنايەتچى <法> 同案犯، 同谋犯

شېرىك شىركەت <经> 合资公司

شېرىك كارخانا <经> 合资企业

شېرىك ئىگىلىك <经> 合资经营

شېرىكچىلىك 伙合、系关伴伙〔静〕
شېرىكسىز 资独 <经>〔静〕
شېرىكسىز شىركەت 司公资独 <经>
شېرىكسىز كارخانا 业企资独 <经>
شېرىكلەشمەك 营联、办联、伙搭、伴结、伙合〔动〕
شېرىكلىك = شېرىكچىلىك
شېرىن 香、的美甜 <转>②的甜甘、的蜜甜①〔静〕
的甜
شېرىن ئاي 月蜜
شېرىن خىيال 想遐的蜜甜
شېرىن سۆز 语蜜言甜
شېرىن ئۇيقۇ 睡酣
شېرىنسۆخەن 娘姑的甜嘴 قىز ~ :语蜜言甜〔静〕
شېرىن ـ شېكەر 言甜 سۆزلەر ~ :的蜜甜、的甜甘〔静〕
语蜜
شېرىنكانە 扣回、金佣〔静〕
شېرىنكانە ئالماق 扣回拿、金拥取索
شېرىنكانە بەرمەك 扣回给、金拥付
شېرىنكانە بېجى 税金佣、税牙 <经>
شېرىنلەشتۈرمەك «شېرىنلەشمەك» 态动使的
شېرىنلەشمەك ئۆنىڭ قورسىقى ئاچ :甜甘变、甜香变〔动〕
بولغاچقا، قورۇق نان تولىمۇ شېرىنلىشىپ كەتكەندەك بىلىندى.
。甜香外格得变也馕干、了饿子肚他于由
شېرىنلىك 甜香、甜甘、蜜甜〔静〕
شېزو 族畲〔静〕
شېزوچە 的式族畲②语族畲①〔静〕
شىشە 罐璃玻 قۇتا ~ / 碗璃玻 قاچا ~ :璃玻①〔静〕
罩灯、子瓶②
شېغىل 石砂、子石小、石砾〔静〕
شېغىل تاش 岩砾 <地>②石砂、石砾①
شېغىللىق 滩石砂、滩石碎②的石砾有①〔静〕
شېكەر قوم / 糖红 ~ قارا / 糖白 ~ ئاق :糖①〔静〕
~ 糖砂 ②<转>的蜜甜、美甜: تىلى ~ ، ئىچى زە-
هەر . 。剑腹蜜口<成>
شېكەر پالمىسى 榔桄 <植>
شېكەر تاپ 状溅飞花钢、状花碎现呈(后热加铁)
شېكەر جەۋھىرى 精糖
شېكەر سامسىسى 子包烤糖 <食>
شېكەر فېرمېنتى 酶糖转 <生>
شېكەر قومۇش 蔗甘 <植>

شېكەر قوناق 米玉杆甜 <植>
شېكەر قىزىلچىسى 卜萝糖 <农>
شېكەر قىيامى 浆糖 <化>
شېكەر مانتا 子包糖 <食>
شېكەر نان 馕糖砂、馕甜 <食>
شېكەرچىلىك 业糖制〔静〕
شېكەرچىلىك سانائىتى 业工糖制
شېكەرسۈيى (一之种品瓜甜)酥尔开喜 <植>〔静〕
شېڭمۇ 母声 <语>〔静〕
شېھىت ، 者躯捐②者道殉、者教殉① <宗>〔静〕
士烈
شېھىت بولماق 躯捐、牲牺、教殉
شېھىتلىك 地墓、地坟②牲牺、教殉①〔静〕
شېۋە 语土、话土 <语>〔静〕
شېئىر ئەركىن / 诗情抒 ~ لىرىك :歌诗、诗 <文>〔静〕
诗文散 ~ چاچما / 诗由自 ~
شېئىرىي 的诗 <文>〔静〕
شېئىرىي ئەسەر 作诗
شېئىرىي تېپىشماق 语谜歌诗 <文>
شېئىرىي چۆچەك 诗话童 <文>
شېئىرىي دراما 剧诗 <艺>
شېئىرىي رومان 说小体诗 <文>
شېئىرىي مەسەل 诗言寓 <文>
شېئىرىيەت :(汇总的诗的族民一某)歌诗 <文>〔静〕
ئۇيغۇر شېئىرىيىتى 歌诗尔吾维
شېئىرىيەت ئىلمى 学诗 <文>
شى 师 <军>〔静〕
شىئە 叶什 <宗>〔静〕
شىئە مەزھىپى 派要主教兰斯伊)派叶什 <宗>
(一之别
شىبە 族伯锡〔静〕
شىبەچە 文伯锡、语伯锡②的式伯锡①〔静〕
شىبەن 板石 <建>〔静〕
شىبقا 钱头、头抽 <古>〔静〕
شىبلىت 鞋皮式男〔静〕
شىبلىتلىق 的鞋皮穿、的鞋皮有〔静〕
شىبلىق 屎眼 <古>〔静〕
شىپ¹ = تورۇس
شىپ² 响作窣窸〔模〕

شىپا¹ 〔静〕①复康，愈痊②治医，治：ئادراسمان ئاغرىقنا ~ 病治能蓬驼骆 / دەردىگە داۋا ، رەنجىگە ~ . 济危扶 困。

شىپا بولماق 有疗效，灵验

شىپا تاپماق ①愈治，复康：بۇ دوختۇرخانىدا كېسەللەر-نىڭ شىپا تېپىشى 85 پىرسەنتتىن ئاشتى . 这个医院病人的愈治率超过了百分之八十五。②找(治病或解除痛苦的)办法：كېسەلگە شىپا تاپالماسلىق 找不到治病的办法

شىپا كۆمۈلچى (ھەببى شىپا) <药> 镇痛艾比西帕丸

شىپا² 〔静〕<方> 利落

شىپات 〔静〕<矿> 晶石

شىپاخانا 〔静〕<医> 卫生院，诊所

شىپاقۇلاق 〔静〕<植> 药蕨

شىپاگەر 〔静〕妙手回春的：~ تېۋىپ 妙手回春的郎中

شىپاڭ 〔静〕亭子，凉亭

شىپاڭلىق 〔静〕有亭子的，带亭子的

شىپال 〔静〕<交> 枕木

شىپال شىغىلى <交> 道砟

شىپالىق 〔静〕有疗效的，能治病的;能解除痛苦的

شىپالىق دورا 灵丹妙药

شىپالىق قول <成> 回春妙手

شىپپاڭ 〔模〕摇摆，晃动，摇晃

شىپپاڭ - شىپپاڭ 〔模〕摇摇摆摆，晃来晃去

شىپپاڭشماق = شىپپاڭلىماق

شىپپاڭلاتماق ①«شىپپاڭلىماق» 的使动态：قۇيرۇق ~ 摇摆 ② 尾巴<转>摇尾乞怜，献媚

شىپپاڭلىتىشماق «شىپپاڭلاتماق» 的共同态

شىپپاڭلىماق 〔动〕摇摆，摇晃，晃动

شىپپىدە 〔静〕①一下子，猛地，猛然：ئۇ ~ ئورۇۋقلاپ كېتىپتۇ . 他一下子瘦了。ماشىنا ~ توختىدى . 汽车猛地停下来了。②刺溜，悄悄地：ئۇ يىغىن تۈگىمەيلا ~ تىكىۋەتتى . 会还没结束他就悄悄地溜走了。

شىپشاماق 〔动〕<古> 占卜

شىپ - شىپ 〔模〕(形容细碎的脚步声)：ھويلىدىن ~ قىلغان ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى . 院子里传来一阵细碎的脚步声。

شىپشىر 〔静〕<方> 密实，密密匝匝，层层叠叠

شىپقىماق 〔动〕挤，逼近，凑近：ئۇ ماڭا شىپقىدى . 他凑

近我。

شىپۆن 〔静〕乔其纱

شىپۆن تاۋار <纺> 缎子提花乔其纱

شىپۆن دۇخاۋا <纺> 金丝绒提花乔其纱

شىپىر 〔模〕窸窣

شىپىر قىلماق 窸窣作响

شىپىر - شىپىر 〔模〕窸窸窣窣

شىپىرلىماق 〔动〕轻快地走，轻盈地走：ئۇ تورۇپ شىپىر-لاپ يېنىمغا كەلدى . 他轻盈地走到我的身旁。

شىپىلداتماق «شىپىلدىماق» 的使动态

شىپىلداشماق «شىپىلدىماق» 的共同态

شىپىلداق 〔静〕<方> 眨巴

شىپىلدىماق 〔动〕轻轻地，蹑手蹑脚，轻手轻脚

شىپىنېل 〔静〕<地> 类晶石

شىتارى 〔静〕<植> 画眉草

شىتلىق 〔静〕<体> 护腿

شىتۇەن 〔静〕<军> 师团

شىتىر 〔静〕<植> 离子草，离子芥

شىتىر 〔模〕沙沙，簌簌

شىتىر - شىتىر 〔模〕沙沙，簌簌

شىتىرلاتماق «شىتىرلىماق» 的使动态

شىتىرلاق 〔静〕<植> 菠儿草，团扇荠

شىتىرلىماق 〔动〕沙沙作响，簌簌作响：شامال ئۇچۇرۇپ كەلگەن غازاڭلار خۇددى چاشقان ماڭغاندەك شىتىرلايتتى . 风吹来的树叶象老鼠走动似地沙沙作响。

شىجائەت 〔静〕勇气，胆量，魄力，气魄：~ دۇنيادىكى ھەرقانداق ئېگىزلىكنى بويسۇندۇرالايدۇ . 勇气能战胜世界上任何高峰。ئۇ بۇ يىگىتنىڭ شىجائىتىگە قايىل ئىدى . 他为这个小伙子的气魄所折服。

شىجائەتسىز 〔静〕无勇气，无胆量，无魄力，无气魄

شىجائەتلىك 〔静〕勇猛的，有胆量的，有胆略的，有气魄的，有魄力的，勇敢的：~ يىگىت 勇猛的小伙子 / ~ بولۇڭلار！你们要勇敢！

شىدار 〔静〕<方> 密，茂密，长得高的，连成片的

شىداق 〔静〕<方> 瘦的，瘦弱的

شىددەت 〔静〕猛烈：~ بىلەن ئۇرلىمەك 猛涨，暴涨 / دۈش-مەنگە ~ بىلەن ھۇجۇم قىلماق 猛攻敌人 / بوراننىڭ شىددىتى بارغانچە ئاشتى . 风越刮越猛

شىددەتلىك 〔静〕猛烈的：~ ھۇجۇم قىلماق 猛烈进攻，

冲猛打猛 / ~ جەڭ 战激 / ~ ئېقىن 流激 / ~ بوران 风疾

شىر[1] 〔静〕<动>子狮: ئۆزۈڭنى ئۆز چاغلساڭ، ئۆزگىنى ~ چاغلا. 同喻: 子狮当方对把要就, 汉好当己自把若。"人能有后背人能, 手强有自中强"。

شىر ئويۇنى <体> 子狮耍, 狮舞

شىر ئۇسسۇلى <艺> 舞子狮

شىر يۈرەك <成> 胆豹心熊

شىر[2] 〔模〕 潺潺、汩汩、沙沙、簌簌

شىر[3] 〔静〕 的心实: ~ ياغاچ 头木心实 / ~ لوبۇ 心实卜萝

شىرازا 〔静〕①(的栓上子脖驼骆)扁毛绳②<印>装(的用籍书帧线和布

شىرازىچى 〔静〕<印> 装帧工, 书籍装订工

شىرازىلاتماق «شىرازىلىماق» 的使动态

شىرازىلاشماق «شىرازىلىماق» 的共同态

شىرازىلانماق «شىرازىلىماق» 的被动态

شىرازىلىماق 〔动〕<印> 装帧、装订

شىراغول 〔静〕<方> 顽固的、固执的、不听话的、脸皮厚的

شىراق 〔静〕①小腿(牛、羊等的): قوينىڭ شىرىقى 羊的小腿 ②枪支架 ③织毯机上控制升降的榫头

شىراقلىق 〔静〕 带枪支架的、有枪支架的: ~ ئوق مىل-تىقى 带支架的猎枪

شىرە[1] 〔静〕 生皮子

شىرە چورۇق 皮窝子(用生皮子做的简易鞋): كۆر-گەن كۈنۈڭنى ئۇنۇتما، شىرە چورۇقۇڭنى قۇرۇتما. <谚> 过去的日子莫忘记, 穿过的皮窝子别丢弃。

شىرە[2] 〔静〕①(瓜果的)汁: قوغۇن شىرىسى 甜瓜汁 ②鸡蛋、盐和面调的芡

شىرە[3] 〔静〕 炕桌、桌子

شىرەم 〔静〕 远房的

شىرەم تۇغقان 远房亲属

شىرت 〔模〕 喀、簌、唰

شىرتتىدە 〔静〕 唰地、簌地、喀地、吭地: ~ تۈكۈرمەك 吐一地喀 / ~ مىشقىرماق 地吭擤鼻涕

شىرت - شىرت 〔模〕 喀喀、簌簌、唰唰

شىرتىلداتماق «شىرتىلدىماق» 的使动态

شىرتىلدىماق 〔动〕 喀喀作响、沙沙作响、簌簌作响

شىرداق 〔静〕①花毡②<转>皮包骨

شىرداگا 〔静〕<方> 饿死鬼、饕餮、贪吃

شىردان 〔静〕<牧> 皱胃(反刍动物的第四胃)

شىردىمال 〔静〕<方> 花毡

شىر - شىر 〔模〕 沙沙: ئاياغ ئاستىدا قۇملار ~ قىلاتتى. 脚底下沙子沙沙地响着。

شىرشىم 〔静〕 半湿不干的: ~ ئوتۇن 半湿不干的柴火

شىرشىملىق 〔静〕 ①半湿不干 ②<建> 韧性、韧度

شىرغا 见下

شىرغا ئات <动> 嘴、额、鬃、尾、足为白色的枣红马

شىرقۇيرۇق 〔静〕<植> 狮子尾

شىرقىراتماق «شىرقىرىماق» 的使动态

شىرقىرىماق 〔动〕 哗哗、簌簌: شىرقىراپ ئېقىۋاتقان سۇ 哗哗的流水

شىركەت 〔静〕<经> 公司: ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتى 进出口公司

شىركەت ئاكسىيىسى <经> 公司证券

شىركەت زايومى <经> 公司债券

شىركەت قانۇنى 公司法

شىركەتچىلىك 〔静〕 公司经营

شىركەتچىلىك قىلماق 办公司

شىركەيپ 〔静〕 ①醉意: تۇرسۇن ئۈچ رومكا هاراق ئىچە-ئىچمەيلا ~ بولغانىدى. 图尔孙没喝三杯就已经有了一些醉意。②酒兴

شىركەيپ بولماق 酒兴正浓、有几分醉意

شىركەيپلىك 〔静〕 ①有醉意 ②有酒兴

شىرما 〔静〕 帷幔、屏风

شىرمەننان 〔静〕 西尔曼馕(放入各种调料的一种馕)

شىرنە 〔静〕 汁、汁液、汁水: ئۈجمە شىرنىسى 桑葚汁 / ئۈزۈم شىرنىسى 葡萄汁

شىرنە باغلىماق 酿汁: ئۈجمە شىرنە باغلىغاندا مۇرابب سالىدۇ. 桑葚开始酿汁时作桑葚酱。

شىرنە يىغماق 采蜜

شىرنىخور 〔静〕 喜甜汁的

شىرنىخور قۇرت <动> 吸浆虫

شىرنىگۈل 〔静〕<植> 乳菀菊

شىرنىلىك 〔静〕 多汁的: ~ لىمون 多汁的柠檬

شىرنىلىك مېۋە <植> 浆果

شىرىتماق «شىرىماق» 的使动态

شىرىشگۈل 〔静〕<植> 顶冰花

شىرىشماق «شىرىماق» 的共同态

شىرىق¹ 〔静〕 针脚(绗的)道: يوتقانغا ~ سالماق 绗被子 / يوتقاننىڭ شىرىقلىرى سۆكۈلۈپ كەتتى. 被子上的针脚开线了。

شىرىق چاپان 绗成道的棉衣、带道儿的棉衣

شىرىق² 〔模〕 唰、簌、沙

شىرىقشتماق «شىرىقشماق» 的使动态

شىرىق - شىرىق 〔模〕 簌簌、唰唰、沙沙

شىرىقشماق = شىرىقلىماق

شىرىقلاتماق «شىرىقلىماق» 的使动态

شىرىقلىماق 〔动〕 作沙沙响、作簌簌响、作唰唰响: ۋېلسىپىتلارنىڭ چاقى ئاستىدىكى شېغىل تاشلار شىرىقلايتتى. 自行车轮子下的碎石唰唰作响。

شىرىلداتماق «شىرىلدىماق» 的使动态

شىرىلدىماق 〔动〕 作唰唰响、作唰啦响: شامالدىن تۆكۈلگەن يوپۇرماقلار ئىشىك ئالدىدا شىرىلدايتتى. 被风吹落的叶子在门前唰啦唰啦直响。

شىرىلماق «شىرىماق» 的被动态

شىرىلىك 〔静〕 ①带汁的、多汁的、甜的 ②<转>意味深长的、娓娓动听的

شىرىما 〔静〕 绗过的、有道儿的

شىرىما چاپان = شىرىق چاپان

شىرىماق 〔动〕 绗、纳: يوتقاننى ~ 绗被子 / خەي چەمىنى ~ 纳鞋底

شىزاڭ 〔静〕 <地> 西藏

شىزاڭچە 〔静〕 西藏式的

شىزاڭچە چېلىش <体> 卡格(藏式摔跤)

شىزاڭچە شاھمات <体> 密芒(藏棋)

شىزاڭشۇناس 〔静〕 藏学家

شىزاڭشۇناسلىق 〔静〕 <地> 藏学

شىزاندارا 〔静〕 <植> 五味子

شىش¹ 〔静〕 <方> ①炸馓子用的扦子 ②解绳扣用的兽角或木扦

شىش² 〔静〕 <古> 筷子

شىشە 〔静〕 土布、棉布

شىشخال 〔静〕 骰子、色子

شىشىق 〔静〕 细小的木条

شىغاۋۇل 〔静〕 <古> 侍中、司仪

شىغىلداق 〔静〕 <方> 轻浮的、轻率的

شىفىر 〔静〕 密码: ~ يەشمەك 破译密码、解码

شىفىر تەرجىمانى <语> 译电员

شىفىرلىق 〔静〕 密码的

شىفىرلىق تېلېگىراممىا 密码电报

شىق¹ 〔模〕 喀嚓、喀哒、喀拉

شىق² 〔静〕 <古> 西克(一西克合十斗)

شىقىلداتماق «شىقىلدىماق» 的使动态

شىقىلداق¹ 〔静〕 哗啦啦(小孩玩具)

شىقىلداق² 〔静〕 <植> 沙参、草参

شىقىلدىماق 〔动〕 作喀嚓响

شىكار 〔静〕 狩猎、打猎、射猎

شىكار قىلماق 打猎、狩猎、射猎

شىكاراپ 〔静〕 <方> (粗粮面和白面混合的)二面馕

شىكايەت 〔静〕 ①控诉、控告、申诉 ②抱怨、埋怨、诉苦

شىكايەت قىلماق ①控诉、控告: يۇقىرىغا ~ 上诉、向上控告 ②抱怨、埋怨、诉苦

شىكايەت يىغىنى 诉苦会、控诉会

شىكايەتچى 〔静〕 控告者、控诉人、苦主、抱怨者

شىكايەتنامە 〔静〕 <法> 控诉书、控告书、申诉书

شىگېللا 见下

شىگېللا باكتېرىيىسى <生> 志贺氏菌

شىڭ¹ 〔静〕 升: بەش ~ تېرىق 五升小米

شىڭ² 〔模〕 咕嘟(水沸声)

شىڭ³ 〔静〕 <古、艺> 笙

شىڭتايماق 〔动〕 竖起、翘起、支棱: قۇلاقلىرى ~ 竖起耳朵、耳朵支棱起

شىڭ - شىڭ 〔模〕 咕嘟咕嘟

شىڭغالتاق 〔静〕 <生理> 腘窝

شىڭگىل 〔静〕 (葡萄的)串、小梗

شىڭلاتماق «شىڭلىماق» 的使动态

شىڭلاشماق «شىڭلىماق» 的共同态

شىڭلانماق «شىڭلىماق» 的被动态

شىڭلىماق 〔动〕 用升量: گۈرۈچنى ~ 用升量米

شىڭىلدىماق 〔动〕 作咕嘟响: چاي تېخى شىڭىلدىمىدى. 茶还没有开。

شىلان 〔静〕 <古> ①分发给平民的饭、施舍的饭 ②宫廷宴席

شىلانچى 〔静〕 <古> 御厨

شىلەپە 〔静〕 礼帽

شىلەپىلىك 〔静〕 有礼帽的、戴礼帽的

شىلبى 〔静〕 鱼鲟 <古، 动>

شىلتىشماق «شىلتىماق» 态同共的

شىلتىڭ 〔静〕 子瞅

شىلتىڭ ئاتماق ①子瞅炮 ②<转> 大说، 大拿

话: ئۆزۆمنى چاغلىماي شىلتىڭ ئېتىپتىمەن، پالاسقا يوگىنىپ

ھەپتە يېتىپتىمەن. <谚> 子毡进裹، 话大说力量不自

。人见难

شىلتىماق 〔动〕 舞挥، 动挥: قول ~ 脚划手指 / ئوق

يەتمىگەن يەرگە قىلىچ شىلتىما. <谚> 方地的到不射箭

。(事的及不所力做不喻意)刀挥莫

شىلدۇرماق «شىلماق» 态动使的

شىلدىر 〔静〕 <植> 草芒长

شىلدىپ 〔静〕 <方> 衣蓑

شىلدىر 〔模〕 簌簌، 淙淙، 潺潺(声风或声水流容形)

شىلدىر - شىلدىر 〔模〕 树或动流水泉، 水溪容形)

بولاق سۇيى ~ : 飒飒، 潺潺(音声的动颤张纸، 叶

قىلىپ ئاقماقتا. 。着流地潺潺水泉 قومۇشلار شامالدا ~

قىلماقتا. 。响地飒飒风迎苇芦

شىلدىرلاتماق «شىلدىرلىماق» 态动使的

شىلدىرلىماق 〔动〕 响作沙沙، 响作唰唰، 响作潺潺:

دەرەخ يوپۇرماقلىرى شىلدىرلىماقتا. 响作沙沙叶树 . شامالدا

قوناق يوپۇرماقلىرى شىلدىرلىماقتا. 唰唰子叶粱高得刮风

。响地

شىلدىرما 〔静〕 作啦哗، 的响作沙沙، 的响作唰唰

的响

شىلدىرما داپ <艺> 鼓手的环铁小带

شىلغاق 〔静〕 的取榨善، 的取榨

شىلگەي 〔静〕 <方> 嘴围، 褂罩

شىللە 〔静〕 子脖، 颈脖

شىللىسىگە ئارتماق 担承让، 嫁转

شىللىسىگە چىقىۋالماق = شىللىسىغا مىنمەك

شىللىسىگە مىنمەك <成> 头在骑، 上子脖在骑

上

شىللىق 〔静〕 的黏

شىللىق پەردە <理生> 膜粘

شىللىك = شىلتىڭ

شىللىك ئاتماق = شىلتىڭ ئاتماق

شىللىۋاغ 〔静〕 子绳的板架货捆

شىلماق 〔动〕 ①剥، 剐: گۆش ~ 肉剐 / كالا تېرىسىنى ~

皮牛剥 ②<转> 剥盘، 夺剥، 取榨

شىلىش ئىستانوكى <机> 床铣

شىلىش ئىشچىسى 工铣

شىلۋى 〔静〕 <植> 物植木灌间山种一

شىلىپ 〔模〕 唧吧، 噜咕

شىلىپپىدە 〔静〕 地唧吧唧吧، 地噜噜咕، 下一噜咕

شىلىپ - شىلىپ 〔模〕 唧吧唧吧، 噜咕噜咕

شىلىپلاتماق 〔动〕 (物动小指)喝着舔溜唏溜唏

شىلىشماق «شىلماق» 态同共的

شىلىق 〔模〕 唰

شىلىق - شىلىق 〔模〕 唰唰

شىلىققىدە 〔静〕 下一地唰، 地唰

شىلىقلاتماق «شىلىقلىماق» 态动使的

شىلىقلىماق 〔动〕 响作唰唰، 响唰唰

شىلىم 〔静〕 水胶، 糊浆: ~ ئەتمەك 糊浆打

شىلىمسىز 〔静〕 的水胶无، 的糊浆无

شىلىمشىق 〔静〕 的性粘، 的粘

شىلىمشىق پەردە <医> 膜粘

شىلىمشىق راك <医> 癌液黏

شىلىمشىق زەمبۇرۇغ <农> 菌黏

شىلىمشىق سۇيۇقلۇق <理生> 液黏

شىلىمشىق قاسراق قۇرت <动> 蚧胶

شىلىمشىق ئۆسمە <医> 瘤液黏

شىلىملاتماق «شىلىملىماق[2]» 态动使的

شىلىملاشتۇرماق «شىلىملاشماق[2]» 态动使的

شىلىملاشتۇرۇلماق «شىلىملاشتۇرماق» 态动被的

شىلىملاشماق[1] «شىلىملىماق» 态同共的

شىلىملاشماق[2] 〔动〕 粘发

شىلىملانماق «شىلىملىماق» 态动被的

شىلىملىماق 〔动〕 水胶涂، 糊浆抹

شىلىنماق «شىلماق» 态动被的

شىم = ئىشتان

شىمال (شىمالى) 〔静〕 北

شىمالىي 〔静〕 的方北، 部北

شىمالىي ئاتلانتىك ئەھدى تەشكىلاتى (ش ئا ئە ت)

(织组约北)织组约公洋西大北

شىمالىي جۇڭگو 北华

شىمالىي دېڭىز 北海

شىمالىي قۇتۇپ ①<地> 极北 ②<物> 极磁北

شىمالىي قۇتۇپ چەمبىرىكى <地> 圈极北

شىمالىي كەڭلىك <地> 纬北

شىمالىي مۇزئوكيان　<地>　洋冰北

شىمالىي يېرىم شار　<地>　球半北

شىمايلاتماق　«شىمايلىماق» 的使动态

شىمايلاشماق　«شىمايلىماق» 的共同态

شىمايلانماق　«شىمايلىماق» 的被动态

شىمايلىماق　〔动〕挽，捋：يەڭلىرىنى ～ 捋袖子 / ئۇ يەڭلىرىنى شىمايلاپ كىر يۇيۇشقا باشلىدى . 她捋起袖子开始洗衣服了。

شىمپەنزە　〔静〕<动> 猩猩黑

شىم - تۇجۇركا　〔静〕 衣裤

شىم - كاستۇم　〔静〕 服西，装西

شىمتاق　〔静〕<古> 满不在乎，漫不经心，心不在焉

شىمتاماق　〔动〕<古> 不在乎，不理睬，不理会，置之不理

شىملىق　〔静〕①裤子的：قارا ～ 黑裤子的 ②用来做裤子的：ئىككى ～ رەخت 做两条裤子的布

شىمنانچ　〔静〕<古> 尼姑，修女

شىمنو　〔静〕<古> 鬼怪，魔鬼

شىمقىماق　〔动〕<方> 抽抽儿，缩

شىن　〔静〕<古> ①宝座②床

شىنا　〔静〕①楔子：بولقىنىڭ شىنىسى 榔头楔子②<物> 劈

شىنا شەكىل　<数> 楔形

شىنا يېزىق　<语> 楔形文字

شىنتايتماق　«شىنتايماق» 的使动态

شىنتايتىشماق　«شىنتايتماق» 的共同态

شىنتايماق　〔动〕竖，翘，撅，支棱：قۇلاقلىرى ～ 竖起耳朵，支棱着耳朵

شىنجاڭ　〔静〕<地> 新疆

شىنجاڭ سەمەندىرى　新疆北鲵

شىنجاڭ كېلەرى　<动> 新疆鬣蜥

شىنخۇا　〔静〕 新华

شىنخۇا ئاگېنتلىقى　新华社

شىنخۇا كىتابخانىسى　新华书店

شىنىسىمان　〔静〕 楔形的，楔状的

شىنىسىمان زونا　<农> 楔形带

شىنىسىمان قۇلۇلە　<动> 江瑶

شۇاق　〔静〕<植> 蒿子，白芨蒿

شۇاقلىق　〔静〕 白芨蒿地

شۇەر　〔静〕<方> 足臭味

شۇەرلىك　〔静〕<方> 沼泽地

شۇەك　〔静〕 凉鞋（鞋面为两指宽皮条的）

شۇەكلىك　〔静〕①穿凉鞋的②可做凉鞋的：～ رەخت 凉鞋面料

شۇر　〔模〕 咕唧，哝唧，咕嘀

شۇر - شۇر　〔模〕 咕咕唧唧，喳喳唧唧

شۇرغاق　〔静〕<方> 牲畜的蹄骨

شۇرغان　〔静〕<气> 暴风雪，大风雪

شۇرغانلىق　〔静〕 暴风雪的，大风雪的

شۇرلاشماق　«شۇرلىماق» 的共同态

شۇرلىماق　〔动〕咕叽，耳语：ئۈز - ئۈزگە ～ 窃窃私语

شىلاتماق　«شىلىماق» 的使动态

شىلاشماق　«شىلىماق» 的共同态

شىلامچى　〔静〕①马屁精，吹喇叭的，抬轿子的②骗子，滑头

شىلامچىلىق　〔静〕 拍马屁，巴结，溜须拍马

شىلامچىلىق قىلماق　拍马屁，巴结，溜须拍马

شىلانماق　«شىلىماق» 的被动态

شىلىماق　〔动〕拍马，拍，吹，骗：شىلاپ ئېلىۋالماق 骗取

غ

غ ①维吾尔文第十五个字母②该字母名称

غاپ 〔模〕大口吞食的声音

غاپەس 〔静〕<植>龙牙草

غاپ - غوْپ 〔模〕大口吞食的声音：~ يۇتۇۋەتمەك 狼吞虎咽

غاپىل 〔静〕漫不经心的，执迷不悟的：غاپىللارنى غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغاتماق 振聋发聩

غاپىل بولماق 迷惘，执迷不悟

غاپىللىق 〔静〕漫不经心，执迷不悟

غاتاك 〔静〕<方>墩子，树墩

غاجاتماق «غاجىماق» 的使动态：باللار ئۆچكىلىرىگە كۆچەتلەرنى غاجىتىۋېتىپتۇ. 孩子们让山羊把树苗啃了。

غاجاشماق «غاجىماق» 的共同态：باللار توك سويىملارنى غاجىشىپ ئوينىشىۋاتاتتى. 孩子们啃着生瓜蛋子在玩。

غاجالماق «غاجىماق» 的被动态：دەرەخنىڭ قوۋزىقى غاجىلىپ بوپتۇ. 树皮都被啃光了。

غاجىغۇچى 〔静〕啃食的

غاجىغۇچىلار ئەترىتى 啮齿目

غاجىغۇچى ھايۋانلار 啮齿动物

غاجىلاتقۇزماق «غاجىلىماق» 的使动态

غاجىلاتماق «غاجىلىماق» 的使动态：مەن تەر تۆكۈپ ئۆستۈرگەن مېۋىنى غاجىلاتمايمەن. 我不让别人来吞食我用汗水培育出来的果实。

غاجىلاشماق «غاجىلىماق» 的共同态

غاجىلىماق 〔动〕啃

غاجىماق 〔动〕①啃：مال دەرەخلەرنى غاجىۋەتتى. 牲畜把树啃了。كونا ئۇستىخاننى ئىت غاجىماس. <谚>狗不啃陈骨头。②<转>磨破：ئۆتۈك پۇتۇمنى غاجىۋەتتى. 皮靴磨破了我的脚。③<转>咬，反噬(背地里骂)：سەن مېنى تولا غاجىما. 你别老咬我。

غاج¹ 〔静〕广袤，浩瀚：~ چۆل 浩瀚的戈壁

غاج² 〔模〕咯吱，吱喽，嘎吱：ھوجرىنىڭ ئىشىكى ~ قىلىپ ئېچىلدى. 卧室的门吱喽一声开了。

غاچچىدە 〔静〕①咯吱一声，嘎吱一声：ئىشىك ~ ئېچىلدى. 门咯吱一声开了。②霍地，蓦地，一下子：ئۇ ~ ئورنىدىن تۇردى. 他霍地站起身来。③全都，统统：دەريا ~ توڭلاپ كېتىپتۇ. 河全都冻住了。

غاچ - غاچ 〔模〕①嘎吱嘎吱，吱呀吱呀的响，轧轧的响：~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلانماق 传来吱呀吱呀的响声②<转>利索，利落：ئىشنى ~ قىلالامسەن؟ 你干事利索一点不行吗？

غـاچ - غـوْچ 〔模〕①咯吱响：~ چايناماق 嚼咯吱咯吱 / ئۆتۈكنىڭ غاچ - غوْچى ئاڭلاندى. 传来皮靴的咯吱响②<转>一下子，三下五除二，大刀阔斧：ئىشنى ~ قىلىۋەتمەك 三下五除二把事情干完 / ~ بىر تەرەپ قىلىۋەتمەك 大刀阔斧地处理掉

غاچىر 吱嘎〔模〕

غاچىر ـ غۇچۇر 吱嘎，轧轧，吱咯，吱吱〔模〕

غاچىرلاتماق «غاچىرلىماق» 态动使的

غاچىرلىتىشماق «غاچىرلاتماق» 态同共的

غاچىرلىماق 响作吱嘎〔动〕

غاچىلداتماق «غاچىلدىماق» 态动使的：ئۇ تاش ـ شېغىللارنى غاچىلدىتىپ دەسسەپ، بىر خىل قەدەم تاشلاپ يېتىپ كەلدى. 来走伐步的匀均着迈，响吱嘎吱嘎子石碎得踩他 。了

غاچىلدىتىشماق «غاچىلداتماق» 态同共的

غاچىلدىماق 嘎，响作轧轧，响作吱咯，响作吱吱〔动〕 响作吱：ئىشىك غاچىلداۋاتىدۇ. 。着响地吱嘎吱嘎门 غاچىلداپ تۇرغان سوغۇق 气寒的冽凛

غادايتماق «غادايماق» 态动使的

غادايماق 〔动〕①仰：ئارقىغا غادايما، يىقىلىپ چۈشىسەن. 别 仰后朝，会摔倒的。②子架摆，摆大摇大：ئۇ بۇ كۈنلەردە غادىيىپ كېتىپتۇ. 了来子架起摆他子日些这. غادىيىپ ماڭماق / 走地摆大摇大 غادايغانغا غادايغىن بېشىڭ كۆككە يەتكۈچە، ئېگىلگەنگە ئېگىلگىن بېشىڭ يەرگە تەگكۈچە. 到首俯应者恭谦对，天齐首昂应者慢傲对 <谚> 。"丈一人敬你，尺一你敬人"同喻：地

غادىيىشماق «غادايماق» 态同共的：ئۇلار كىشىلەرگە ئانچە ئارىلاشماي، ئوشۇق ـ تۆشۈك گەپمۇ قىلماي غادىيىشىپ يۈردى. 人凌气盛副一出摆，语少言寡，往来人和太不们他 。子样的

غار[1] (غارى) 穴洞，洞岩，洞山 <地>〔静〕：تاغنىڭ غارى 洞山

غار[2] :(声火打机动发，声口嗽)噜咕，嘟嘟，喀〔模〕 موتسىكلىت ~ قىلىپ يۈرۈپ كەتتى. 开声一地喀车托摩 。了走

غار[3] 桂月 <植>〔静〕

غار ئۇرۇقى (ھەببۇلغار) 子桂月 <植>

غاراس 嚓咯，嚓咔〔模〕：ئۆرۈكنىڭ شېخى ~ قىلىپ سۇنۇپ كەتتى. 。了断声一嚓咔枝树杏

غاراسسىدە 嚓咯，嚓喀〔静〕：ئۇ دەسسەپ تۇرغان شاخ ~ سۇنۇپ كەتتى. 。了断嚓喀枝树的踩他

غاراس ـ غاراس 嚓咔嚓咔，嚓喀嚓喀〔模〕

غاراس ـ غۇرۇس 嚓咯，嚓喀〔模〕：قارىغاي ~ قىلىپ يىقىلدى. 。上地了在倒声一嚓咯树松

غاراسلاتماق «غاراسلىماق» 态动使的

غاراسلىماق 响作吱嘎，响作嚓喀〔动〕：ياغاچ غاراسلاپ سۇنۇپ كەتتى. 了断声—嚓喀头木。دەسلەپ ئۆگزە غاراسلىدى، كېيىن بىراۋنىڭ ئىلدام ماڭغىنى ئاڭلاندى. 嘎顶屋初起 。声步脚的走疾人个一来传来后，响作吱

غاراڭ ـ غۇرۇڭ 气瓮声瓮〔模〕：ئاۋاز ~ بولۇپ قالماق 瓮声瓮 ئاۋاز بىلەن سۆزلىمەك ~ / 气瓮声瓮得变音声 话说地气

غاراڭلاتماق «غاراڭلىماق» 态动使的

غاراڭلىماق 气瓮声瓮得变，哑嘶变〔动〕：ئۇنىڭ ئۈنى غاراڭلاپ قاپتۇ. 。了气瓮声瓮得变音声的他

غارال 门笆篱，门栏栅，门圈羊牛 <方>〔静〕

غارايىپ 的怪古，的异奇，的妙奇，的怪奇〔静〕

غارەك 人的声噜呼带 <方>〔静〕

غارت 溜刺，嘎〔模〕

غارتتىدە 声--吱嘎，声一地嘎〔静〕：ئىشىك ~ ئېچىلدى. 。了开声一吱嘎门

غارت ـ غارت 啦喀里嚓，吱嘎吱嘎〔模〕：~ قىلغان ھەرە ئاۋازى / 声锯啦的吱嘎吱嘎 جوزىلارنى ~ قىلىپ تارتماق 子桌拉啦喀里嚓

غارت ـ غۇرت 吱嘎吱嘎〔模〕

غارتىلداتماق «غارتىلدىماق» 态动使的

غارتىلدىماق ，响作哒哒，响作吱咯，响作轧轧〔动〕 响作嘎嘎：ماشىنا ماتورى بىر ئىككى قېتىم غارتىلداپ ئاخىر ئۆچۈپ قالدى. 。火了熄便声两一了响哒哒达马车汽

غارداك 疹湿光日 <医>〔静〕

غارس 嚓咔，嚓喀〔模〕：~ قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ، ئۇ ئېسىلىپ تۇرغان ئىنچىكە شاخ سۇنۇپ كەتتى. 他，声一嚓喀 。了断枝细的着攀

غارس ـ غۇرس 吱咯吱咯，嚓喀嚓喀〔模〕：شاخنى ~ قىلىپ سۇندۇرماق 枝树断折嚓喀嚓喀

غارسسىدە 声一巴嘎，声一嚓喀〔静〕：ئۇ قولىدىكى قەلەمنى ~ سۇندۇرۇۋەتتى. 。了断折声一嚓喀笔的中手把他

غارسىلداتماق «غارسىلدىماق» 态动使的：بىرى ئۆگزىنىڭ ئۈستىدە ئۇياقتىن ـ بۇياققا غارسىلدىتىپ مېڭىپ ئۇخلاتمىدى. 。睡人得不人使，动走回来地吱咯吱咯人有上顶房

غارسىلدىماق 响作吱咯，响作嚓喀〔动〕：سۇنغان دەرەخنىڭ غارسىلدىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. 的出发了断枝树来传 。声嚓喀

غار ـ غار 嘎嘎，嘟咕嘟咕，噜咕噜咕〔模〕：ماتور ~ قىلىپ ئايلاندى. 。动转地嘎嘎机动发 ئۇ ئېغىزىنى ~

قىلىپ چايقىدى . 他咕嘟咕嘟地漱口。

غار - غار سۇيى 〈药〉 西帕依固龈液

غارغالتا 〔静〕〈方〉 码头，停船处

غار - غۇر 〔模〕 呜，呼噜（狗发威声）: تالادا ئىتلارنىڭ ~ قىلىپ تالاشقان ئاۋازلىرى ئاڭلاندى . 门外传来狗呜呜的咬架声。

غارقىراتماق «غارقىرىماق» 的使动态

غارقىراشماق «غارقىرىماق» 的共同态

غارقىرىماق 〔动〕 咯咯作响，嗡嗡作响，轰隆作响: غارقىراپ ئۇچۇپ كەلگەن ئايروپىلان 轰隆隆飞来的飞机

غارىشتامال 〔静〕〈方、动〉 蝙蝠

غارىقۇن 〔静〕〈植〉 阿里红

غارىلداتماق «غارىلدىماق» 的使动态: ئەزىزخان تىكىش ماشىنىسىنى غارىلدىتىپ ئىش قىلىۋاتاتتى . 艾则孜罕咯哒咯哒地踏着缝纫机，正忙着做活。

غارىلدىماق 〔动〕 ①轰轰响，咯哒作响，轰隆响: ئايروپىلان غارىلداپ ئۇچۇپ ئۆتتى . 飞机轰隆隆飞过去了。② 琅琅: غارىلداپ ئوقۇماق 琅琅地读

غاز 〔静〕〈动〉 ①鹅: ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يېسەڭ ، غازنىڭ پېيىدا بول . 〈谚〉 吃上鸭肉要盯住鹅；喻同"走一步，看两步"。② 大雁: ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپتۇ . 〈成〉 蘸天上的鹅肉汤吃馕；喻同"癞蛤蟆想吃天鹅肉"。

غاز كاۋىپى 〈食〉 烤鹅

غازات 〔静〕〈宗〉 圣战

غازات قىلماق 进行圣战，打仗

غازاڭ 〔静〕 枯叶，落叶

غازاڭ بولماق ① 凋谢，凋零: چېچەكلەر غازاڭ بولدى . 花儿凋谢了。②〈转〉 被毁: ياش ئۆمرۈم غازاڭ بولمىسۇن . 我这年轻的生命可不要毁了。

غازاڭ پەرۋانىسى 〈动〉 枯叶蛾

غازاڭ قىلماق ① 使凋谢，使凋零: جۇدۇن گۈل - گىياھلارنى غازاڭ قىلدى . 寒流使花草凋零了。②〈转〉 摧残: ياشلىق ھاياتنى غازاڭ قىلماق 摧残年轻的生命

غازاڭ كېپىنىكى = غازاڭ پەرۋانىسى

غازتاپان 〔静〕〈植〉 翻白草

غازقاناتئوت 〔静〕〈植〉 马先蒿

غازئوت 〔静〕〈植〉 仙鹤草，龙芽草

غازاڭلىق 〔静〕 枯枝败叶之地

غازى 〔静〕〈宗〉 圣战者

غازىيانە 〔静〕 圣战者似的，圣战者一般

غازىپەمەس 〔静〕〈植〉 鹅不食草

غاژ 〔模〕 唰唰，擦擦，嘶嘶（收音机的杂音声）；呼噜（呼吸道发炎后的呼吸声）

غاژ - غاژ 〔模〕 唰唰，嚓嚓，嘶嘶；呼噜呼噜

غاژ - غۇژ 〔模〕 ①嘎啦啦声，呼噜声: رادىئو ~ قىلىۋېرىپ ، زادىلا ئاڭلىغىلى بولمىدى . 收音机啦啦嘎地响，根本听不清楚。② 肺部有杂音 ~ قىلماق . مەيدە 大声吵架: ئەرنىڭ تۇغقىنى كەلسە ~ ، خوتۇننىڭ تۇغقىنى كەلسە غاژ - غۇژ . 男方亲人来了争吵不断，女方亲人来了炒菜抓饭。

غاژىلداتماق «غاژىلدىماق» 的使动态

غاژىلداشماق ① «غاژىلدىماق» 的共同态 ②〈转〉 吵架

غاژىلدىماق 〔动〕 唰唰响，呼噜作响

غاش 〔静〕 老，硬（与嫩相对）: سەۋزە ~ بولۇپ كېتىپتۇ . 胡萝卜老了。

غاغىرا 〔静〕 （绕生丝的）小线轴

غاق 〔模〕 嘎

غاق - غاق 〔模〕 嘎嘎，呷呷: ئۆردەكلەر ~ قىلىپ كۆلدە ئۈزۈپ يۈرۈشەتتى . 鸭子呷呷地叫着在湖里游来游去。

غاقىلداتماق «غاقىلدىماق» 的使动态

غاقىلداشماق «غاقىلدىماق» 的共同态

غاقىلدىماق 〔动〕 嘎嘎叫，鸣叫: ئۇنىڭ كۆزى ئەمدىلا ئۇيقۇغا كېتىشۈدى ، ھويلىدا بىر غاز غاقىلداپ كەتتى . 他刚睡着，院子里一只鹅嘎嘎地叫起来了。

غاڭزا 〔静〕 烟斗

غالتەك 〔静〕 ①（线的）轴: يىپ غالتىكى 线轴 / بىر ~ يىپ 一轴线 / يىپنى غالتەككە يۆگىمەك 把线绕到轴上 ②（小孩学步用的）手推车 ③ 独轮车 ④ 线圈 ⑤〈机、物〉 滑轮，滑车 ⑥〈纺〉 筒子，筒管，纱筒

غالتەك تاياق 〈机〉 滚杠

غالتەك ترانسپورتى 〈交〉 滑轮运输

غالتەك كانكى 〈体〉 旱冰鞋

غالتەك گۇرۇپپىسى 〈物〉 滑轮组

غالتەك نېرۋا 〈理生〉 滑车神经

غالتەكچى 〔静〕 推独轮车的货郎

غالتەكلىك 〔静〕 ①有轴的 ②有滑轮的 ③有独轮车的

غالتەكلىك تاقاق 〈水〉 滚轮闸门

غالجىر 〔静〕 ①〈医〉 狂犬病，恐水病: ~ كېسىلىگە گىرىپتار بولماق 患狂犬病，患恐水病 ② 疯，狂，疯狂:

~ ئىت 犬狂، 狗疯

غالجىرانــه 〔静〕 的狂疯، 的妄狂: ~ ھۇجۇم 进的狂疯

攻 / ~ ھەرىكەت 为行的妄狂

غالجىرلارچه 〔静〕 地狂疯، 地狂猖، 地獗猖: ~ ھۇجۇم قىلماق 攻进地狂疯

غالجىرلاشتۇرماق «غالجىرلاشماق» 的使动态: بۇ نەرسىنى ئىت يېسە، ئىتنىمۇ غالجىرلاشتۇرۇۋېتىشى مۇمكىن. 这种东西让狗吃了، 可能使狗变得疯狂起来。

غالجىرلاشماق 〔动〕 发疯، 发狂، 疯狂起来: دۈشمەن غالجىرلاشتى. 敌人疯狂起来。

غالجىرلىق 〔静〕 疯狂، 狂劲儿: بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، پادىشاھنىڭ غالجىرلىقى تۇتۇپتۇ. 听了这些话国王的狂劲儿大发。

غالجىرلىق كېسىلى <医> 狂犬病

غالچا 〔静〕 仆从، 走卒، 走狗، 狗腿子

غالچەك 〔静〕<植> 千屈菜

غالچىلىق 〔静〕 仆从، 走卒، 走狗(身分): غالچىلىقتا ئۇچىغا چىقماق 走狗十足، 不折不扣的狗腿子

غالچىلىق قىلماق 充当仆从، 充当走卒، 充当走狗: دۈشمەنگە ~ 充当敌人的狗腿子

غالداڭ 〔模〕 摇晃، 跌跌撞撞

غالداڭ - غالداڭ 〔模〕 摇摇晃晃، 跌跌撞撞: ~ قىلىپ ماڭماق 摇摇晃晃地走

غالداڭ - غۇلدۇڭ 〔模〕 摇摇晃晃، 跌跌撞撞

غالداڭلاتماق «غالداڭلىماق» 的使动态

غالداڭلاشماق «غالداڭلىماق» 的共同态

غالداڭلىماق 〔动〕 摇摇晃晃، 跌跌撞撞: ئۇ غالداڭلاپ ئۆيگە كىردى. 他跌跌撞撞地走进屋里。

غالدىر 〔模〕 咕噜، 咕隆، 嘎吱

غالدىراڭ 见下

غالدىراڭ قومۇش (编席子的)干芦苇

غالــدىــر - غۇلدۇر 〔模〕 咕噜咕噜، 咕隆咕隆، 嘎吱嘎吱

غــال - غــال 〔模〕 ①瑟瑟: ~ تىترىمەك 瑟瑟发抖② <转> 空的: تېشى پال - پال، ئىچى ~ . <谚> 华而不实; 外强中干; 金玉其外، 败絮其中。

غالغۇي 〔静〕<方> 倔، 犟

غــالۋاردىــمــاق 〔动〕 ①动气، 发火، 生气②忙، 忙碌، 奔忙

غــالــىــب 〔静〕 常胜的، 战无不胜的، 百战百胜的: ~ ئارمىيه 胜利者، 战胜者: باشتىن - ئاياغ ~ ئورۇندا تۇرۇپ كەلمەك 始终处于战胜者的地位، 始终立于不败之地

غالىب بولماق 胜利، 凯旋: ئۇرۇشتا غالىب بولۇپ قايتماق 凯旋而归

غالىب كەلمەك 战胜: بارلىق جەبىر - جاپالار ئۈستىدىن ~ 战胜一切艰难困苦

غالىبانه 〔静〕 胜利的: ~ يۈرۈش 胜利的进军

غالىبلارچه 〔静〕 胜利地

غالىبلىق 〔静〕 ①胜利的②战无不胜的، 百战百胜的

غالىبىيەت 〔静〕 胜利: ~ مېۋىسى 胜利的果实 / ~ قازانماق 赢得胜利

غالىبىيەت زايومى <经> 胜利折实公债

غالىس 〔静〕<方> 上风، 优势

غالىلداتماق «غالىلدىماق» 的使动态

غالىلداشماق «غالىلدىماق» 的共同态

غالىلدىماق 〔动〕 瑟瑟发抖، 打颤: قىزنىڭ قوللىرى غالىلدايتتى. 姑娘的手瑟瑟发抖。 پۈتۈن بەدىنى ~ 浑身打颤

غانجۇغا 〔静〕 (鞍后面系东西用的)捎绳: غانجۇغىغا باغلىماق 系在捎绳上

غانجۇغىدا كۆرۈشمەك <成> 来世再见(民间传说: 兔崽子长大后، 母兔告别说، 猎人把我们系在捎绳时再相见، 转意为来世再相见): ھازىرچە گەپ سىلىنىڭ بولغاچ تۇرسۇن، غانجۇغىدا كۆرۈشۈپ قالارمىز. 现在就算你有理، 我们在九泉之下再相见。

غانجۇغىلاتماق «غانجۇغىلىماق» 的使动态

غانجۇغىلاشماق «غانجۇغىلىماق» 的共同态

غانجۇغىلانماق «غانجۇغىلىماق» 的被动态

غانجۇغىلىماق 〔动〕 (用捎绳)系: ئوۋچى ئېتىۋالغان كېيىكلەرنى غانجۇغىلىدى. 猎人把猎获的黄羊系在马鞍后面。

غاۋۇر - غۇۋۇر 〔模〕 呜里哇啦(嘈杂声)

غايه 〔静〕 理想، 抱负: ~ ئۇلۇغ 伟大理想، 伟大的抱负 / غايىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرماق 实现理想

غايەت 〔静〕 极، 巨: ~ زور نەتىجە 巨大的成绩، 巨大的成就

غايىلىماق 〔动〕<方> 偏离

غايمۇق 〔静〕<方، 动> 黑腹燕子

غــاينۇق 〔静〕<动> (公黄牛和母牦牛交配所生的杂种牛)犏牛

غايىب 〔静〕 看不见的、无形的：ئۇنىڭ تېنىگە غايىبتىن كۈچ قوشۇلغاندەك بولدى. 他觉得好象全身无形中增添了力量。

غايىب بولماق 消失、消逝：كۆزدىن ~ 眼前消逝 / ئۇ نەگە غايىب بولدى؟ 他怎么无影无踪了？

غايىب خەزىنە （前人流失的）珍宝、财宝

غايىب قىلماق 使消失、使消逝

غايىب ئوق <军> 流弹

غايىبانە 〔静〕 未露面的、不露形迹的、未知的：~ تونۇشماق 神交 / شۇندىن كېيىن قىز بۇ يىگىتكە ~ ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. 从此姑娘就爱上了这个未露面的小伙子。

غايىچىلىك 〔静〕<哲> 理想主义

غايىسىز 〔静〕 无理想的、无抱负的：~ ئادەم 无理想的人

غايىلىك 〔静〕 有理想的、有抱负的：ئۇلۇغ ~ ئادەم 有伟大理想的人

غايىۋى 〔静〕①理想的 ②无形的、潜在的：~ مەنزىل 理想境界 / ~ كۈچ 潜在的力量

غايىۋى جەننەت 理想中的天堂

غايىۋىلەشتۈرمەك «غايىۋىلەشمەك» 的使动态

غايىۋىلەشتۈرۈلمەك «غايىۋىلەشتۈرمەك» 的被动态

غايىۋىلەشمەك 〔动〕 理想化

غايىۋىلىك 〔静〕①理想性 ②潜在性

غەپسە 〔静〕<方> 很、太、非常、十分、特别、真

غەپلەت 〔静〕 不留神、疏忽大意、迷糊、蒙昧：بىر دەملىك ~ 一时的疏忽

غەپلەت باسماق 疏忽、不留心、不知不觉、迷糊：غەپلەت باسقان ئادەم 疏忽大意的人

غەپلەتتىن ئويغانماق <成> 清醒、大梦初醒

غەپلەت ئۇيقۇسى ①沉睡、酣睡 ②<转> 沉迷、昏聩

غەپلەت ئۇيقۇسى باسماق ①睡意朦胧：بۇلبۇلنى غەپلەت ئۇيقۇسى بېسىپ كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. 夜莺睡意朦胧渐入梦乡。②<转> 一无所知、受蒙蔽：بىزنى غەپلەت ئۇيقۇسى باسمىسۇن. 我们不要受到蒙蔽。

غەپلەت ئۇيقۇسىدا ياتماق ①昏昏入睡、酣睡、沉睡 ②<转> 沉迷、昏聩

غەجەپ 〔静〕<方> 签、书签、签子

غەچچەي 〔静〕<方、植> 奶子草

غەر 〔静〕①骗子、恶人、恶棍：~ غەرەزچى كىشلەر، ئوغرى ئاساقچى. ②荡妇。<谚> 恶人存坏心，穷贼爱打听。

غەرەز 〔静〕①意图、动机、心眼、居心、用心、用意：يامان ~ 不良动机、居心不良 / غەرەزى باشقا 别有用心 / ھەم، سىنىڭ غەرىزىڭ ماڭا ئايان. 哼，你的居心我明白。/ بۇنى ئۇ بىرەر ~ بىلەن ئېيتقان ئەمەس. 他说这个并没有别的用意。②道理、理事、情理：ئۇ غەرەز ئۇقمايدىغان بالا. 他是个讲理的孩子。ئىنسان بولغاندىن كېيىن ~ ئۇقار دەپتىمەن. 我想作为人，总要通情达理。

غەرەزسىز 〔静〕 无动机的、无意的

غەرەزسىز دىققەت <心> 无意注意

غەرەزلىك 〔静〕 有意的、故意的、蓄意的：~ بۇرمىلىماق 故意曲解 / ~ ھالدا تەڭلىكتە قويماق 故意刁难 / ~ بۇزغۇنچىلىق قىلماق 蓄意破坏

غەرەزلىك دىققەت <心> 有意注意

غەرب 〔静〕 西、西方：كۈن شەرقتىن چىقىپ، غەربكە ئولتۇرىدۇ. 太阳东升西落。~ ئەللىرى 西方国家 / ~ ئەدەبىياتى 西方文学、西洋文学

غەرب تېبابەتچىلىكى <医> 西医

غەرب مەدەنىيىتى 西方文化

غەرب مېدىتسىناسى = غەرب تېبابەتچىلىكى

غەربچە 〔静〕 西式的：~ كىيىم 西式服装、洋装 / ~ رەسىم 西洋画

غەربچە دورا <医> 西药

غەربلەشتۈرمەك «غەربلەشمەك» 的使动态

غەربلەشتۈرۈلمەك «غەربلەشتۈرمەك» 的被动态

غەربلەشمەك 〔动〕 西方化、西化：پۈتۈنلەي غەربلىشىش دېگەن تەشەببۇس خاتا. 全盘西化的主张是错误的。

غەربلىك 〔静〕 西方人

غەربىي 〔静〕 西的、西边的

غەربىي تۈركلەر 西突厥

غەربىي جەنۇب 西南

غەربىي زېمىن = غەربىي يۇرت

غەربىي شىمال 西北

غەربىي ئۇزۇنلۇق <地> 西经

غەربىي يۇرت 西域

غەربىي يېرىم شار <地> 西半球

غەرق 〔静〕 沉、沉没、沉湎

غەرق بولماق 沉、沉没、沉湎、陷入、淹没：سۇغا ~ 沉入水中 / خىيال دېڭىزىغا ~ 沉湎于遐想 / شېرىن ئۇيـ

قوغا ~ 乡梦的蜜甜人陷

غەرق قىلماق 入陷使、缅沉使、沉击、没沉使:

دۈشمەن كېمىسىنى ~ 舰敌沉击

غەرق مەست 醉沉、醉大酊酩、醉烂: ~ بولماق

醉大酊酩得喝酒喝 / ئۇ شېرىن خىيال بىلەن ~ بولغاند-

دى . 想遐的蜜甜于醉沉他。

غەزەپ 〔静〕 怒愤、慨愤、气怒: جامائەت غەزىپى 愤民 / غە-

زىپى ئاشماق 遏可不怒 / غەزىپىنى باساق 怒息、气怒住压

غەزەپكە تولماق 遏可不怒、烧中火怒

غەزەپكە كەلمەك 火发、怒发

غەزىپى تاشماق 天冲气怒、膺填愤义

غەزىپى قايناماق = غەزىپى ئۆرلىمەك

غەزىپى قوزغالماق = غەزىپى ئۆرلىمەك

غەزىپى قىرىق گەز ئۆرلىمەك 气怒、丈三冒火

天冲

غەزەپكە پايلىماسلىق 斗牛冲气、遏可不怒: ئۇ

غەزەپكە پايلىماي تىترەپ كەتتى . 颤打身浑、遏可不怒他。

غەزىپىنى يۇتماق 气忍、气口一着憋、火怒住忍

声吞

غەزىپى ئۆرلىمەك 丈三冒火、怒大

غەزەپلەندۈرمەك «غەزەپلەنمەك» 态动使的: بۇ ئىش ئۇنى

ئىنتايىن غەزەپلەندۈردى . 火恼分十他使事这。

غەزەپلەنمەك 〔动〕 怒愤、慨愤、气愤、怒发: خەلق توپى

غەزەپلەنگەن شىردەك شەھەر دەرۋازىسىغا ئۆزىنى ئۇردى . 象群人

怒愤的狮子一般向城门冲去。

غەزەپلىك 〔静〕 怒愤的、气愤的、怒气冲冲的、气鼓鼓

的: ~ چىراي 容怒

غەزەپلىنىشمەك «غەزەپلەنمەك» 的共同态

غەزەپ - نەپرەت 〔静〕 怒愤、恨愤: غەزەپ - نەپرەتى قايناپ

تاشماق 膺填愤义 / دۈشمەنگە ~ ياغدۇرماق 忾敌仇同

غەزەل 〔静〕 <文> ①格则里(阿鲁兹格律诗的一种音

律)②用格则里诗谱的歌③民歌

غەزەلچى 〔静〕 民间歌手

غەزەلخان 〔静〕 唱民歌的

غەزەلخانلىق 〔静〕 唱民歌: مېنىڭ ۋەزىپەم ~ ئەمەس . 我的

任务不是唱民歌。

غەزەلىيات «غەزەل» 的复数

غەزۋە 〔静〕 <植> 鼠曲草

غەزىنەت 〔静〕 <方> 奚落、嘲弄、讥讽、冷嘲热讽

غەش 〔静〕 闷憋、郁抑、闷沉、闷郁: كۆڭلى ~ 心情沉

闷、心绪不佳

غەش بولماق 闷沉、闷郁: كۆڭلى ~ 心情沉闷

غەش قىلماق 闷沉使、闷郁使: كۆڭۈلنى ~ 使心情

闷郁

غەشلىك 〔静〕 闷憋、闷沉、闷郁: كۆڭۈلگە ~ سالماق 使人

心里闷憋

غەلەت 〔静〕 假的、虚假的: ~ سۆز قىلماق 说假话

غەلەت قىلماق 蒙骗、作假、要奸: كۆزنى غەلەت قىل-

ماق 掩人耳目、蒙蔽

غەلەت گەپ 假话、谎话、鬼话

غەلدى - غەش 〔静〕 残留物、渣滓、垃圾、残渣余孽

غەللە 〔静〕 ①公粮②给磨房的钱物③钱柜: غەللىگە

پۇل سالماق 往钱柜里放钱④商店收的款: ~ سانىماق

点进款

غەللە تاپشۇرماق 交公粮

غەللە - پاراق 〔静〕 田赋、公粮: ~ تاپشۇرماق 交公粮

غەللىچى 〔静〕 (收公粮的)收粮员

غەلۋە 〔静〕 ①吵、闹、是非②吵闹、喧闹、闹腾

غەلۋە تېرىماق 惹是生非

غەلۋە قىلماق ①吵、吵闹、架吵②闹、叫嚷、闹腾:

قارىغاندا كۆڭدە پايدا ئاز دەپ ئۆيدە غەلۋە قىلىپ ئولتۇرىدىغان

ئوخشايسىلەر . 看来你们好像天天为利少而在家里闹。

دەرسخانىدا غەلۋە قىلماڭلار ! 别在教室里闹腾!

غەلۋە كۆتۈرمەك ①闹吵、吵架、起哄②骚乱、

动乱

غەلۋە - غۇدۇر 〔静〕 喧闹、吵嚷、喧嚷、怪叫

غەلۋىچى 〔静〕 爱吵闹者、爱闹腾者、爱嚷嚷的: ~

بالا يەنە كەلدى . 爱闹腾的孩子又来了。

غەلۋىر 〔静〕 筛子

غەلۋىر سۆڭەك <生理> 筛骨

غەلۋىرەك[1] 〔静〕 <医> 痈、痈疽、疖子

غەلۋىرەك[2] 〔静〕 <植> 西齿芥

غەلۋىرچى 〔静〕 制筛子者②卖筛子者

غەلۋىرسىمان 〔静〕 筛状的

غەلۋىرسىمان قانال <生> 筛管

غەلۋىرسىمان ھۈجەيرە <生> 筛状细胞

غەلىبە 〔静〕 胜利: ~ قازانماق 取得胜利、取胜 / غەلىبە-

دىن غەلىبىگە قاراپ ئىلگىرىلىمەك 从胜利走向胜利 / ~

مېۋىسى 胜利果实

غەلىبە قىلماق 战胜、胜取、利胜、成功: سۇ ئاپىتى

ئۈستىدىن ~ 战胜水灾

غەلىبىسىپرى 〔静〕乘胜：~ ئالغا ئىلگىرىلىمەك 乘胜前进

غەلىبىلىك 〔静〕胜利的：~ جەڭ 胜仗 / ~ يىغىن 胜利的大会 / ~ جەڭ ئاخىرلاشتى. 战斗胜利结束。~ ئۇچرىشىش 胜利会师

غەلىتە 〔静〕奇怪的、古怪的、怪诞的、奇特的、不正常的：~ ئىش 奇怪的事、咄咄怪事 / ~ ئادەت 奇特的习惯 / ~ كىيىم ـ كېچەك 奇装异服 / ~ سۆزلەر 奇怪的话、奇谈怪论

غەلىتە تومۇر 〈医〉奇脉

غەلىتە رىتىم 〈艺〉奇异节奏

غەلىتىلەشمەك 〔动〕变古怪、变怪：ئۇنىڭ يۈرۈش ـ تۇرۇش، كىيىم ـ كېچەكلىرى غەلىتىلىشىپ كەتتى. 他的举止、衣着变得古怪了。

غەلىتىلىك 〔静〕奇怪、古怪、怪诞、奇特：~ ھېس قىلماق 感到奇怪

غەلىيان 〔静〕动乱、骚乱、暴动、起义

غەلىيان كۆتۈرمەك 暴动、起义、造反

غەلىيانچى 〔静〕闹事者、造反者、起义者

غەم 〔静〕①愁、忧愁、忧虑：ئاچنىڭ غېمى ئاشلىقتا. 〈谚〉饿汉的愁是粮食。ئەرنىڭ غېمى ئەلدە. 〈谚〉大丈夫忧国忧民。②准备：قىشنىڭ غېمى 过冬的准备

غەم باسماق 犯愁、忧虑、忧心忡忡

غەم تارتماق = غەم يېمەك

غەم چەكمەك = غەم يېمەك

غەم قىلماق 发愁、忧愁、担忧、操心、惦念

غەمگە پاتماق = غەمگە چۈشمەك

غەمگە چۆكمەك 发愁、担心、担忧：باي ئەمدى 500 سەر تەڭگىدىن قۇرۇق قالىدىغان بولدۇم دەپ غەمگە چۆكۈپتۇ. 财主发了愁，以为这下子五百两银元要落空了。

غەمگە چۈشمەك = غەمگە چۆكمەك

غەمگە سالماق 使发愁、使担忧

غەم يۇتماق 发愁、担心、担忧

غەم يېمەك 担心、发愁、挂念、操心：بالىلارنىڭ غېمىنى يېمەك 挂念孩子们、替孩子们操心

غېمىدە بولماق 想、盘算、打主意：ئۇ ئويدا مىنىدىغان تاينىڭ ~ 他想着结婚时要骑的马驹 / مېنىڭ بۇ ئېتىمنىڭ غېمىدە بولما. 你不要打我这匹马的主意。

غېمىدە يوق 不操心、一百个放心、无忧无虑

غەم ـ ئەندىشە 〔静〕顾虑、忧虑、焦虑

غەمخانا 〔静〕痛苦哀怨之地、愁城

غەمخور 〔静〕关怀的、关怀备至的、体贴入微的：~ ئانا 关怀备至的母亲

غەمخورلۇق 〔静〕关怀

غەمخورلۇق قىلماق 关怀、关注、关切：مۇئەللىم ساۋاقداشلارغا غەمخورلۇق قىلىدۇ. 老师关怀同学们。

غەمزە 〔静〕卖俏、卖弄风情、暗送秋波

غەمزە قىلماق 卖弄风情、卖俏

غەمسىز 〔静〕无忧无虑的：~ ئادەم 无忧无虑的人

غەمسىنماق 〔动〕发愁、忧心忡忡：غەمسىنىپ يۈرمەك 真发愁、忧心忡忡

غەم ـ غۇسسە 〔静〕忧虑、烦恼、苦闷

غەم ـ قايغۇ 〔静〕忧愁、忧伤、愁苦、苦闷：بۇ شۇم خەۋەر ھەممەيلەننى غەم ـ قايغۇغا سالدى. 这噩耗使大家都沉浸在忧伤之中。

غەمكىن 〔静〕忧愁的、忧郁的、忧伤的、悲戚的、苦闷的：~ چىراي 忧愁的面孔、愁容 / ~ خوشلاشماق 悲戚地告别

غەمكىن بولماق 忧愁、忧郁、忧伤、悲戚、悲伤

غەمكىنلەشمەك 〔动〕变忧愁、变忧郁、变忧伤：ئۇ يېقىندىن بۇيان غەمكىنلىشىپ قالدى. 他近来有些忧伤。

غەمكىنلىك 〔静〕忧愁、忧郁、忧伤、悲戚：ئۇنىڭ چىرايىدا ~، كۆزلىرىدە تەشۋىش ئالامەتلىرى ئەكس ئېتەتتى. 他面带愁容、眼睛里流露出不安的神情。

غەمگۇزار (غەمگۇزارى) 〔静〕关怀者、贴心人、排忧解难者：ئاتا ـ ئانا بالىنىڭ غەمگۇزارى. 父母是孩子的贴心人。

غەملەتمەك «غەملىمەك» 的使动态

غەملەشمەك «غەملىمەك» 的共同态

غەملەنمەك «غەملىمەك» 的被动态：چارۋىلارنىڭ قىشلىق يەم‐خەشكى غەملەندى. 牲畜的过冬饲料贮备好了。

غەملىك 〔静〕忧愁的、闷闷不乐的、忧伤的

غەملىمەك 〔动〕①准备、备贮：قىشلىقىمىزنى غەملىۋالدۇق. 我们做了过冬的准备。②〈转〉吃饱、填饱：قورساقنى ~ 填饱肚子

غەنىي 〔静〕富有的、殷实的、财主

غەنىيلىك 〔静〕富有、富贵：~ ھەممە ئادەمگە نېسىپ بولۋەرمەيدۇ. 富贵不是跟所有的人都有缘。

غەنىيمەت 〔静〕①〈军〉战利品、掳获物、俘获物 ② 猎获物 ③宝贵的、难得的：ۋاقىت ~ 时间是宝贵

的 / ~ پۇرسەت 难得的机会

غەنىيمەت ئالماق 缴获، 截获

غەنىيمەت بىلمەك 珍惜، 不失: ۋاقتنى ~ 珍惜时间 / پۇرسەتنى ~ 不失时机

غەۋۋاس 〔静〕 ①潜水采宝人②<体>潜水员

غەۋۋاس قالپىقى 潜水帽

غەۋۋاس كىيىمى 潜水衣

غەۋۋاسلىق 〔静〕 潜水، 潜水工作

غەۋۋاسلىق قىلماق 当潜水员

غەۋۋاسلىق تەنھەرىكىتى <体> 潜水运动

غەيرەت 〔静〕 劲头، 干劲، 勇气: پەلەككە يەتكەن ~ 冲天的干劲 / غەيرىتى ئاشۇرماق 提高勇气، 增长干劲 / ھورۇننىڭ غەيرىتى ئىش تۈگىگەندە كېلەر . <谚> 懒汉的干劲事后来。 غەيرىتىڭ بولسا يۇلتۇز ساناپسەن . <谚> 只要有勇气، 星星也能数得清؛喻同"事在人为"。

غەيرەت قىلماق 鼓劲، 加油

غەيرەتكە كەلمەك 鼓起干劲، 鼓起勇气

غەيرەت كۆرسەتمەك 拿出干劲، 拿出勇气

غەيرەت كىرمەك 干劲十足، 鼓足勇气: بۇ چاغدا ئالماسقا غەيرەت كىرىپ، ئۇنى قوغلاپ كەتتى . 这时阿力马斯鼓足勇气، 对他穷追不舍。

غەيرەتسىز 〔静〕 无干劲的، 无勇气的

غەيرەتسىزلىك 〔静〕 无干劲، 无勇气

غەيرەت - شىجائەت 〔静〕 勇气، 气概، 魄力: بىلەن ~ 雄赳赳، 气昂昂 / پەلەكتىن ئاشقان ~ 气冲霄汉

غەيرەتلەندۈرمەك «غەيرەتلەنمەك» 的使动态: ئۇنىڭ سۆزلىرى مېنى غەيرەتلەندۈردى . 他的话使我鼓起了勇气。

غەيرەتلەندۈرۈشمەك «غەيرەتلەندۈرمەك» 的共同态

غەيرەتلەندۈرۈلمەك «غەيرەتلەندۈرمەك» 的被动态

غەيرەتلەنمەك 〔动〕 鼓劲، 鼓起勇气، 振作精神: قايتىدىن ~ 重新振作起来، 重新鼓起勇气

غەيرەتلىك 〔静〕 有干劲的، 有勇气的، 精力充沛的

غەيرىي 〔静〕 ①异، 异样的، 异常的: ~ جىنس 异性 / ~ مىللەت 异族 / ~ ئەھۋال 异常情况 / ~ يۇرت 异地، 异乡②非: ~ پرولېتارىيات 非无产阶级 / ~ رەسمىي 非正式

غەيرىي ئاۋاز 怪调، 怪声怪调

غەيرىي ئەقلىيلىك <哲> 非理性

غەيرىي ئەقلىيچىلىك <哲> 非理性主义

غەيرىي تاۋار <经> 非商品

غەيرىي تەبىئىي <医> 畸形

غەيرىي تۆرەلمە <医> 畸胎

غەيرىي خروماتىن <生> 异染色质

غەيرىي خروموسوما <理生> 异染色体

غەيرىي دىن <宗> 异教

غەيرىي رېتسېپ <医> 偏方

غەيرىي فورمات <印> 奇开本

غەيرىي قىممەتداش <经> 非等价物

غەيرىي ماددا <哲> 非物质的

غەيرىي مەۋجۇدىيەت <哲> 异在

غەيرىيلىك 〔静〕 ①异، 异常②<医> 畸形

غەيرىيلىك پسىخولوگىيىسى <心> 变态心理学

غەيۇر 〔静〕 豪迈的، 刚毅的

غەيۇرلۇق 〔静〕 豪气، 刚毅، 气概، 胆识

غەيۋەت 〔静〕 谗言، 闲话، 坏话: ياخشى مېھمان تاماق ئۈستىدىگە كېلەر، يامان مېھمان ~ ئۈستىگە . <谚> 好客人开饭时来، 坏客人谗言时来。

غەيۋەت قىلماق 背后说坏话: باشقىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلماق 说别人坏话 / گاس دەپ غەيۋەت قىلما، قارىغۇ دەپ خىيانەت . <谚> 别以为聋就说人家坏话، 别以为瞎就侵吞人家财物。

غەيۋەتچى = غەيۋەتخور

غەيۋەتچىلىك = غەيۋەتخورلۇق

غەيۋەتخور 〔静〕 ①爱说闲话的人، 爱说别人坏话的人 ②要说闲话者، 要说别人坏话者: غەيۋەتخورنىڭ تىلىنى كەس، ئاڭلىغۇچىنىڭ قۇلىقىنى . <谚> 说闲话者该割舌头، 听闲话者该割耳朵。

غەيۋەتخورلۇق 〔静〕 说别人坏话的习惯

غەيۋەت - شىكايەت 〔静〕 闲言碎语، 飞短流长، 风言风语

غوپ 〔模〕 扑哧

غوپپىدە 〔静〕 扑哧一下

غوپ - غوپىلاڭ 〔静〕 <方> 空空的، 空荡荡، 空闲

غوت 〔模〕 嘟囔، 唠叨، 唧唧咕咕

غوت - غوت 〔模〕 嘟嘟囔囔، 唠唠叨叨

غوت - غوت قىلماق = غوتۇلدىماق

غوتۇلداتماق «غوتۇلدىماق» 的使动态

غوتۇلداشماق «غوتۇلدىماق» 的共同态: غوتۇلداشماڭلار، پىكىر بولسا ئاشكارا بېرىڭلار . 别嘟囔了، 有意见你们就公开提出来。

غوتۇلدىماق 〔动〕叨唠، 咕嘀، 嚷嘟: ئۇ باشقىلار ئاڭلىغۇ-
دەك ئاۋاز بىلەن غوتۇلداپ قويدى. 音声的到听能人别用他
。下一了嚷嘟

غوجا 〔静〕板老، 家东، 子主، 人主②爷老①: غوجامنىڭ
غوجىسى بار، چامغۇرنىڭ ئورىسى. ＜谚＞子主有还子主，
默罕穆)卓和③ 。"主其有各"同喻؛ 藏窖有也菁蔓
加附④(称昵的子之爷王؛ 裔后的发理哈个四和德
称尊表، 后名男于用، 尾词属领称人一第数单

غوجا بولماق 主作家当 ~ ئۆزىگە ئۆزى: 人主当①
霸称، 宰主②

غوجا تام ＜建＞ ، 子把墙، 墙腰(的用作撑支起)
墙护

غوجا كۆرسۇنگە 人给了为، 假作虚弄، 样作模装
看: ~ ئىشلەپ تۇرماق 着干地样作模装

غوجايىن 〔静〕子主، 翁人主، 人主①: ئۆيى غوجايىنى 房
人主، 东房 / بىز ئۆز تەقدىرىمىزنىڭ غوجايىنى. 自是们我
ئەمگەكچىلەر دۆلەتنىڭ غوجايىنى بولۇشى 。人主的运命己
كېرەك. 劳动人民应成为国家的主人。②板老، 业
主، 家东: ماگىزىن غوجايىنى 板老店商 / غوجايىنلارنىڭ
ھوقۇق - مەنپەئەتى 益权主业

غوجايىنلىق 〔静〕的人主، 的翁人主: ~ روھ 翁人主
神精 / ~ ئىدىيە 想思翁人主

غوجايىنلىق قىلماق 当家، 当老板: ئۇ بۇ كارخانىغا
بەش يىل غوجايىنلىق قىلدى. 他在这个企业当了五年老
板。

غوجايىنلارچە 〔静〕的式人主، 的式翁人主: ئىشقا ~
مۇئامىلە قىلماق 以主人翁的态度对待工作

غوجىدار 〔静〕①管家人②总务长، 司务长

غوجىدارلىق 〔静〕①管家之职②总务长之职، 司务长
之职③诸侯身份، 领主身份

غوجىزادە 〔静〕和卓之子، 和卓后裔: يەتتىنچى ئەۋلاد ~
第七代和卓后裔

غوجىكا 〔静〕老子، 老子天下第一

غوداي 〔静〕＜动＞鹈鹕، 鱼鹰

غودۇر 〔静〕①＜农＞(自落种子的)自生农作物: ~
بۇغداي 自生自长的麦子②＜骂＞没爹的، 没娘的،
没人养的

غودۇر - بۇدۇر 〔静〕疙里疙瘩的: ~ ياغاچ 疙里疙瘩
的木头، 疙里疙瘩的脸

غودۇردۇك 〔静〕粗糙، 粗鲁: ~ قول 粗糙的手 / سۆز-
لىرى ~ 言谈粗鲁

غودۇرىماق 〔动〕嚷嘟، 咕嘀

غودۇك 〔模〕叨唠، 哝嘟

غودۇكىشتىماق «غودۇكىشماق» 的使动态

غودۇكىشىماق «غودۇكىشماق» 的共同态

غودۇكىشغاق 〔静〕爱嚷嘟的، 爱叨唠的

غودۇكىشماق 〔动〕嚷嘟، 叨唠، 哝嘟: ئۇ بېشىنى تۆۋەن
سېلىپ ئاللىنېمىلەرنى دەپ غودۇكىشىدى. 他低着头不知嘟
哝着什么。

غودۇك - غودۇك 〔模〕叨唠، 哝嘟

غور[1] 〔叹〕斗公羊时的唤羊声

غور[2] 〔模〕咕噜(肚子里的声音)

غورا 〔静〕①青杏: ئوغلى ~ يېسە، دادىسىنىڭ چىشى قاماپتۇ.
＜谚＞儿子吃青杏، 父亲倒了牙。②＜转＞毛孩
子: شۇ غورىلارنىڭ گېپىگە كىرىپ يۈردۇڭمۇ؟ 你就听信
那些毛孩子的话吗？

غورا خامتەك 疏理枝蔓(为了利于日光照射، 在葡
萄半熟时进行)

غورا خوردا ＜食＞青杏面糊، 青杏大米稀饭

غورا شال ＜农＞再生稻

غورا قاپاق 吊眼皮، 肉眼泡

غوراپ 〔静〕＜方＞生葡萄

غورالداي = غورۇلاي

غورەك 〔静〕＜方＞黄口小儿، 毛孩子

غورتەك 〔静〕瘦小的، 不起眼儿的، 叫人瞧不起的

غور - غور 〔叹〕斗公羊时的唤羊声

غور - غۇر 〔模〕咕嘟咕嘟، 突突، 滴滴答答: ~ قان
ئاقماق 咕嘟咕嘟地流血

غورۇ (غورۇيۇم، غورۇيۇڭ، غورۇسى) 〔静〕①栅栏门②
门栓

غورۇك 〔模〕(因感冒等原因发出的)呼噜声

غورۇك - غورۇك 〔模〕呜噜呜噜: مىجەزىڭ يوقمۇ نېمە،
ئاۋازىڭ ~ چىقىدىغۇ؟ 你不舒服吗، 怎么声音呜噜呜噜
的？

غورۇلاي 〔静〕＜动＞伯劳، 虎不拉

غورۇلداتماق «غورۇلدىماق» 的使动态

غورۇلدىماق 〔动〕咕噜作响: ئۇنىڭ قورسىقى غورۇلداپ كەت-
تى. 他的肚子咕噜咕噜地响起来。

غورۇلۇق 〔静〕带门栓的، 上了门栓的: ~ ھويلا 带门
栓的院子

غورىگىل 〔静〕①清贫的، 贫寒的: ~ تۇرمۇش 清贫的
生活، 贫寒的生活②不丰盛的، 简单的: ~ تاماق
粗茶淡饭، 便饭 / داستىخىنىمىز ~ بولۇپ قالدى . 我们这
桌饭可不丰盛。

غورىگىللىق 〔静〕①清贫، 贫寒②不丰盛的، 简单的

غورىلىماق 〔动〕结杏子: ئۆرۈك غورىلىدى . 杏树开花结
杏子了。

غوزا 〔静〕<农>①棉铃، 棉桃②茧: پىلە غوزىسى 蚕茧

غوزا باغلىماق = غوزىلىماق

غوزا چۇلىمەك ①(从棉桃里)揪棉花②<转>话
越拉越长؛ 狗拉羊肠子越扯越长؛ 净说些鸡毛蒜皮
的话

غوزا قۇرتى <动>棉铃虫

غوزا مېۋە <植>荫果، 球果

غوزۇ 〔静〕<方>麦秸، 麦草

غوزىباش 〔静〕<植>棉果芹

غوزىپايە 〔静〕秸秆

غوزىلىماق 〔动〕结棉桃: كېۋەزلەر غوزىلاشقا باشلىدى . 棉花
开始结棉桃了。

غوڭ 〔模〕嗡(蜜蜂等的声音)

غوڭ قاپاق <植>小葫芦

غوڭشىتماق «غوڭشىماق» 的使动态

غوڭشىشماق «غوڭشىماق» 的共同态

غوڭشىماق 〔动〕①嗡嗡响②嘟囔: بىر نېمىلەر دەپ ~ 嘟
囔着什么

غوڭغارماق 〔动〕<方>变得空荡荡، 变得冷落

غوڭ - غوڭ 〔模〕嗡嗡

غوڭغۇڭچى 〔静〕<电>蜂鸣器

غوڭقا 〔静〕<艺>箜篌

غوڭغىدە 〔静〕嗡地一声

غوڭۇلداتماق «غوڭۇلدىماق» 的使动态

غوڭۇلداشماق «غوڭۇلدىماق» 的共同态

غوڭۇلداق 〔静〕空竹

غوڭۇلدىماق 〔动〕①嗡嗡响: ھەسەل ھەرىلىرى غوڭۇلداپ
ئۇچماقتا . 蜜蜂嗡嗡地飞着。قۇلىقىم غوڭۇلداپ كەتتى . 我
的耳朵嗡嗡响。②发齉، 齉鼻儿: ئۇ زۇكامداپ قالغاچقا
غوڭۇلداپ گەپ قىلىدىغان بولۇپ قاپتۇ . 他因为感冒说起话
来发齉。

غول¹ 〔静〕①肩، 肩膀: غولى كەڭ 肩膀宽②<植>
杆، 干: قوناقنىڭ غولى 玉米杆 / دەرەخ غولىدىن سۇنماس ،
شېخىدىن سۇنار .<谚>树枝会折断، 树干不断了。
③鹿角的主干④<军>主力⑤茎干، 主干: شەھەر-
نىڭ ~ كوچىلىرى 城市的主干街道 ⑥山间

غول ئەستەر 托肩

غول تارتماق <农>拔节

غول تاۋار 大宗商品

غول چىقارماق <植>抽茎

غول زىرائەت 大宗作物

غول سودا <经>大宗贸易

غول غەلۋىرىكى <医>痞背

غول قىزىل تومۇر <理生>主动脉

غول كاھىش <建>脊瓦

غول مەھسۇلات 大宗产品

غول نوتا <艺>总谱

غول ئۆستەڭ <水>干渠

غول ئېقىن <水>干流

غولى ئاپتاپ كۆرمەك = دولىسى ئاپتاپ كۆرمەك

غول² 〔静〕多: سۇيۇڭ ~ ، ھوسۇلۇڭ مول . <谚>水多،
收成好。

غول³ 〔静〕<方>河، 水流

غولاسەن 〔静〕<方>身材高大的، 个子高的، 魁梧的

غولچېچەكى 〔静〕<植>铁线蕨

غولدا 〔静〕杖(粗如胳膊، 长一庹多的): قىرىق ~ ئۇر-
ماق 打四十杖

غولداتماق «غولدىماق» 的使动态: سۆز - چۆچەكنى ~ 助
长流言蜚语 / ناچار كەيپىياتنى ~ 助长歪风邪气

غولداشماق «غولدىماق» 的共同态

غولدۇر 〔模〕咕噜

غولدۇر - غولدۇر 〔模〕咕噜咕噜: قورساق ~ قىلماق 肚子
咕噜咕噜响

غولدۇرلاتماق «غولدۇرلىماق» 的使动态

غولدۇرلىماق 〔动〕咕噜作响: قورساق ~ 肚子咕噜咕
噜响

غولدىماق 〔动〕增多

غولسىز 〔静〕无杆的، 无茎的، 无源头的

غولسىز ئۆسۈملۈك <植>无茎植物

غولسىز ئۈجمە <植>地桑

غولكۆك 〔静〕<植>莴苣، 莴笋

غوللۇق 〔静〕①宽肩膀的: ~ ئادەم 宽肩膀的人②带杆
的، 杆的: ئېگىز ~ زىرائەت 高杆作物③<转>骨干

员术技干骨 تېخنىك ~ :的

菜芥茎 <植> **غوللۇق خەردەل**

木乔 <植> **غوللۇق دەرەخ**

手选子种 <体> **غوللۇق ماھىر**

万千، 直简، 本根، 底到 <方>〔静〕 **غولى**

波风، 闹، 吵〔静〕 **غوۋغا**

.چوڭ غـوۋغا چىقىدۇ :子乱出، 波风起 **غوۋغا چىقماق**
شانىياز ئۇۋغا 。子乱大出要来看 .غاللىقى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ
出脚前孜亚尼夏 <谚> .چىقسا، كەينىدىن غوۋغا چىقار
。"事闹脚后، 门出脚前"同喻؛ 波风起就脚后، 猎

چوپچوڭ تۇرۇپ نېمىگە غوۋغا :事闹، 架吵 **غوۋغا قىلماق**
？架么什吵، 了人的大么这 ؟قىلىسەن

无، 者非生是惹، 者事闹专، 者闹吵好〔静〕 **غوۋغاچى**
鬼蛋捣، 者有生中

:的声无然悄، 的静安، 的静، 的闹不〔静〕 **غوۋغاسىز**
闹不吵不是还们咱 .مەسىلىنى ~ ھەل قىلغىنىمىز ياخشى
<谚> .ئاز ئىشىم، ~ بېشىم 。好为决解题问把地
。恼烦没، 少产财

事闹، 闹吵〔动〕 **غوۋغالاشماق**

的闹喧، 的杂嘈، 的闹吵〔静〕 **غوۋغالىق**

嘟咕 دورىنى ~ قىلىپ ئىچىۋەتمەك :噜呼، 嘟咕〔模〕 **غوپ**
去下喝药把下一

ئۇ بىر چاينام نانىنى ~ :下一噜呼، 下一噜咕〔静〕 **غوپپىدە**
。去下了吞声一噜咕馕口大一把他 .يۇتۇۋەتتى

، 爱心③奋兴②气勇 ، 劲干① <方>〔静〕 **غـوجـۇر**
爱喜

部全، 全②密稠، 密①〔静〕 **غوچ**

痒发، 痒刺، 痒 <方>〔静〕 **غوچچۇق**

.ئالما ~ چۈشۈپتۇ :麻麻密密، 密稠، 密①〔静〕 **غوچچىدە**
، ئالمىنى ساتساڭ :多很، 多 <转>②。密很得结果苹
。钱多很得会就، 去出卖果苹把 .~ پـۇل بـولـىـدۇ
油是全 ~ ماي ئىكەن :部全، 全③

(声擦摩物硬)吱咯〔模〕 **غوچۇر**

吱咯吱咯〔模〕 **غوچۇر - غوچۇر**

咬牙把 چىشنى ~ :态动使的 «غوچۇرلىماق» **غوچۇرلاتماق**
响吧咯得

态同共的 «غوچۇرلاتماق» **غوچۇرلىتىشماق**

-ئۇنىڭ چىشلىرى غەزەپتىن غوچۇر :响吱咯〔动〕 **غوچۇرلىماق**
。响作吱咯牙得气他 .لىدى

态同共的 «غودۇرىماق» **غودۇراشماق**

~ توپ ئىچىدە :咕唧، 叨唠، 哝嘟〔模〕 **غودۇر - غودۇر**
。了始开声话说的咕咕唧唧中群人 .گەپلەر باشلاندى

得气 غەزەپ بىلەن غودۇراپ تىللىماق :哝嘟〔动〕 **غودۇرىماق**
骂地哝哝嘟嘟

.ماشىنا يېنىمدىن ~ قىلىپ ئۆتۈپ كەتتى :嗖، 呼〔模〕 **غۇر**
。了去过驶边身我从声一地呼车汽

入陷 غۇربەتتە قالماق :困穷، 困贫، 苦困①〔静〕 **غۇربەت**
-پۇتۇن ئۆمرى غۇربەتتە ئۆت :所失离流، 离流沛颠②困贫
离流沛颠生一 مەك

غۇربەتچىلىكتە قالماق :苦困难艰، 苦困〔静〕 **غۇربەتچىلىك**
尘风، 交之难患 غۇربەتچىلىكتە تۇتقان دوست / 困贫入陷
过度中苦困难艰在 ئۆمرى غۇربەتچىلىكتە ئۆتمەك / 己知
生一

子日苦过، 苦受 **غۇربەتچىلىك تارتماق**

日的苦困 ~ كۈنلەر :的困贫، 的苦困〔静〕 **غۇربەتلىك**
活生的困贫 ~ تۇرمۇش / 子

.ئۇ بىر چىنە سۇنى ~ قىلىپ ئىچىۋەتتى :嘟咕〔模〕 **غـۇرت**
。了去下喝水碗一把声一嘟咕他

下一噜咕، 下一嘟咕〔静〕 **غۇرتتىدە**

قىلىپ ~ :噜咕噜咕، 嘟咕嘟咕〔模〕 **غـۇرت - غـۇرت**
喝地噜咕噜咕 ئىچمەك

-ئۇ بىر چىنە سۇنى غۇر :响作嘟咕嘟咕〔动〕 **غۇرتۇلداتماق**
去下喝水碗一把地嘟咕嘟咕他 .تۇلدىتىپ ئىچىۋەتتى
。了

~ ماشىنا يېنىمدىن :下一地嗖، 下一地呼〔模〕 **غۇررىدە**
。去过了开地呼边身我从车汽 .ئۆتۈپ كەتتى

شامال ~ :飒飒، 瑟瑟، 嗖嗖، 呼呼〔模〕 **غۇر - غۇر**
秋 .كۈز شامىلى ~ قىلىپ چىقماقتا 风/ 刮地呼呼 چىقماق
细风和 شامال ، ~ سىم - سىم يامغۇر 。(嗖嗖)瑟瑟风
雨

态动使的 «غۇرقىرىماق» **غۇرقىراتماق**

态同共的 «غۇرقىرىماق» **غۇرقىراشماق**

غـۇرقـىراپ :猎猎، 飒飒، 瑟瑟، 呼呼〔动〕 **غۇرقىرىماق**
风秋的呼呼 چىقىۋاتقان كۈز شامىلى

民 مىللىي ~ :节气، 严尊، 心尊自، 感豪自〔静〕 **غۇرۇر**
人的节气有 غۇرۇرى بار ئادەم / 严尊族

豪自以引 **غۇرۇرى تۇتماق**

-بۇ سۆزلەر ئۇنىڭ غۇرۇر :心尊自伤 **غۇرۇرىغا تەگمەك**
。心尊自的他了伤话些这 .غا تەگدى

يىگىت ~ :的心尊自有، 的感豪自有①〔静〕 **غۇرۇرلۇق**

有自尊心的小伙子 ②自信、自尊：~ تۇيغۇسى بىلىنمەپ تۇرماق 流露出自豪感

غوز 〔静〕<族、古> 胡

غوژژىدە 〔静〕轰地一下、嗡地一下 <转> 一下子：~ ئاچچىقى كەلمەك 一下子生起气来

غوژ - غوژ 〔模〕轰轰、嗡嗡

غوژغون 〔静〕<方> 火气大、脾气大

غوژمەك 〔静〕簇、堆、嘟噜、密密麻麻：تۆت - بەشتىن ~ بولماق 三人一堆、五人一伙 / ~ ئۆسكەن يۇلغۇن 长得密密麻麻的红柳

غوژمەك باشاق <植> (玉米等的)果穗

غوژمەك پىچەكگۈل <植> 薯莨

غوژمەك تۈزۈلمە <地> 丛状构造

غوژمەك چىڭگىلىك <植> 白薇

غوژمەك مېۋە <植> 聚会果

غوژمەكلەشتۈرمەك «غوژمەكلەشمەك» 的使动态

غوژمەكلەشمەك 〔动〕聚集成堆、挤到一起、会集、集聚：تۆگىلەر غوژمەكلىشىپ تۇراتتى . 骆驼挤到一起。

غوژۇلداشماق «غوژۇلدىماق» 的共同态

غوژۇلدىماق 〔动〕哄哄、嗡嗡：كىشىلەر ئۇۋىسى بۇزۇلغان ھەرىلەردەك غوژۇلداشقا باشلىدى . 人们象捅了窝的蜜蜂似地乱哄哄地说了起来。

غوسۇل 〔静〕<宗> 大净(冲洗全身)

غوسۇل تاھارەت <宗> 大小净

غوسۇل تاھارەت ئالماق 做大小净

غوسۇل قىلماق <宗> 净身、沐浴

غولاتماق «غولىماق» 的使动态：تامنى ~ 把墙推倒 / ئەكسىيەتچىل ھاكىمىيەتنى ~ 推翻反动政权

غولاچ 〔静〕①围、合抱、双手合抱：ئادەمنىڭ غولىچى يەتمەيدىغان يوغان بىر كۆتەك 人的双臂抱不过来的一个树墩 ②围、度：بىر ~ ئارغامچا 一度绳子

غولاچ ئاچماق 伸开双臂、敞开双臂

غولاچ تاشلىماق ①伸开双臂 ②<转> 前进、进发

غولىچى تۈگەپ، غېرىچى قالماق <成> 所剩无几、屈指可数、指日可待：ئىشىنىڭ غولىچى تۈگەپ، غېرىچى قالدى، غەيرەت قىلىڭ . 大部分活已干完、你再加把劲吧。

غولىچىغا چىداپ، غېرىچىغا چىدىماسلىق <成> 忍了一丈、不忍了一尺；喻同“磕得了头、作不了揖”

غولاچلاتماق «غولاچلىماق» 的使动态

غولاچلاشماق «غولاچلىماق» 的共同态

غولاچلىق 〔静〕度的：ئون ~ موما 十度长的桅杆

غولاچلىماق 〔动〕①伸开双臂 ②伸开双臂量(以度量)

غولاشماق «غولىماق» 的共同态

غولام 〔静〕①宫廷侍者 ②童仆、奴仆

غولجا 〔静〕<动> 大头羊、盘羊

غولغۇر 〔静〕<方> 耳朵残缺

غولغۇلا 〔静〕①骚动：غۇلغۇلىنى باسماق 平息骚动 ②议论、酝酿

غولغۇلا قىلماق 议论、酝酿

غولغۇلا كۆتۈرمەك 骚动起来

غولۇتمان 〔静〕<方> 火焰

غولۇتىشماق «غولاتماق» 的共同态

غولۇتىلماق «غولاتماق» 的被动态

غولىماق 〔动〕①滚下来、跌倒：تاغدىن تاش ~ 石头从山上滚下来 ②<转> 垮台、倒台：تەختتىن ~ 垮台、倒台

غوم 〔静〕成见、芥蒂

غوم ساقلىماق 抱成见

غومۇلىماق 〔动〕<方> ①诉苦、倒苦水 ②唠叨、嘟囔、喋喋不休

غومۇكلەشمەك 〔动〕<方> 联合、结合、串通一气、勾结

غونان 〔静〕<动> 两岁马

غونان بەيگىسى <体> 赛两岁马

غونچا 〔静〕<方> 花瓶

غونچە 〔静〕①蓓蕾、花蕾、花骨朵儿：ئۆسمۈر بالىلار ۋەتەننىڭ غونچىلىرى . 少年儿童是祖国的花朵。②年轻的、含苞待放的 ③苗条、细挑

غونچە بوي 苗条

غونچىسىمان 〔静〕蓓蕾状的

غونچىسىمان مېۋە <植> 骨突

غونچىلىماق 〔动〕结花蕾、结花骨朵儿

غونچىئۈزۈم 〔静〕<植> 索索葡萄

غوندەك 〔静〕<植> 温代克、(无毛)光皮杏

غوننجىن 〔静〕<动> 三岁母牛

غوننجىن ئازابى <成> 煎熬、折磨、艰难困苦：ئۆمرۈمدە مۇنداق قىيىن ئىشنى كۆرمىگەن، غوننجىن ئازابىنى كۆردۈم . 我一生未经过这么难的事、真是受尽了煎

熬。

غۇۋا 〔静〕 ①昏暗的، 暗淡的، 模糊的، 依稀: ~ ئېسىمدە . 依稀记得。 چىراغ نۇرى ~ چۈشۈپ تۇراتتى . 灯光暗淡، 灯火昏暗。 تاغلار ~ كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ . 山峦依稀可见。

غۇۋا چاقماق <气> 暗闪电

غۇۋا يورۇقلۇق <天> 蒙影

غۇۋالاشتۇرماق «غۇۋالاشماق» 的使动态

غۇۋالاشماق 〔动〕 昏暗起来، 暗淡起来، 变模糊: كۆز ~ 眼睛变得模糊起来

غوي 〔模〕 呼، 嗖

غويۇلداتماق «غويۇلدىماق» 的使动态

غويۇلداشماق «غويۇلدىماق» 的共同态

غويۇلداق 〔静〕 <体> 呼拉圈

غويۇلدىماق 〔动〕 嗖嗖، 呼呼: ماشىنا غويۇلداپ ئۆتۈپ كەتتى . 汽车嗖地一声过去了。

غويياڭشىماق 〔动〕 <方> 呼呼، 呜呜، 嗖嗖

غوييىدە 〔静〕 呼地، 嗖地: ئۇ ئاتقان تاش يېنىمدىن ~ ئۆتۈپ تامغا تەگدى . 他扔的石头嗖地一下从我身边掠过碰到了墙上。

غىجەك 〔静〕 <艺> 艾介克(一种类似胡琴的乐器): ~ چالماق 演奏艾介克琴

غىجەكچى 〔静〕 艾介克琴手

غىجىر[1] 〔静〕 <方، 动> 秃鹫، 坐山雕

غىجىر[2] 〔静〕 <方> 刺儿头، 爱挑刺儿的، 不合群的

غىجىرلىماق 〔动〕 <方> 容不下، 排外

غىدىر 〔静〕 陶碗

غېرىب 〔静〕 ①孤苦伶仃的، 孤零零的، 孤身的، 孤独的: ~ موماي 孤寡老太太 / ~ قەبرە 孤坟، 独墓 / غېرىبنىڭ ھالىغا ~ يېتەر . <谚> 孤身人体贴孤身人。②穷人، 可怜人: مەندەك غېرىبقا ئويۇننىڭ نېمە كېرىكى؟ 象我这样的可怜人要什么热闹？③愁苦的، 悲戚的

غېرىب بولماق 孤独، 孤苦无靠، 穷困، 沦落

غېرىبانە 〔静〕 孤苦的، 孤零的، 孤苦伶仃的، 穷困的: مۇساپىرلىقتا ~ ھايات كەچۈرمەك 在异国他乡过着孤苦伶仃的生活

غېرىب-بىچارە 〔静〕 孤苦无靠的، 可怜的

غېرىبپەرۋەر 〔静〕 扶危济贫的

غېرىبچە 见下

غېرىبچە يېپىنماق 横着盖(衣服的一个角朝头، 一个角朝脚拉开盖): تۇرسۇن چاپىنىنى غېرىبچە يېپىنىپ ئېغىر ئۇيقۇغا كەتتى . 图尔荪横着盖衣服睡熟了。

غېرىبچىلاپ = غېرىبچە

غېرىبچىلىق 〔静〕 孤凄، 孤寂

غېرىبخانا 〔静〕 寒舍، 陋室

غېرىبسىندۇرماق «غېرىبسىنماق» 的使动态

غېرىبسىنماق 〔静〕 感到孤独، 感到孤寂: مەن يالغۇزلۇقتا غېرىبسىنىپ قالدىم . 我独自一人感到孤寂。 غېرىبسىنساڭ ئوت سۇن . <谚> 若感到孤寂، 请去烤火。

غېرىبسىنىشماق «غېرىبسىنماق» 的共同态

غېرىب-غۇرۋا 〔静〕 孤苦伶仃者، 无依无靠者، 飘泊者: غېرىب-غۇرۋالارنىڭ بېشىنى سىلىماق 扶危济困

غېرىبلاشتۇرماق «غېرىبلاشماق» 的使动态

غېرىبلاشماق 〔动〕 变得孤独: ئۇ ئۇزاقتىن بۇيان ئۆزىنىڭ غېرىبلىشىپ قالغانلىقىنى سېزىپ يۈرەتتى . 他觉得自己已很久以来变得孤独了。

غېرىبلىق 〔静〕 孤独، 孤单: غېرىبلىققا چۈشۈپ قالماق 陷入孤独 / ~ ھېس قىلماق 感到孤单

غېرىب-مۇساپىر 〔静〕 飘泊者، 离乡背井的人

غېرىب-مىسكىن 〔静〕 孤苦无依的، 贫寒的، 凄苦的

غېرىچ 〔静〕 拃: ~ بىر ئۆزى، ساقىلى ئىككى ~ . (谜语: 胡萝卜) 身子一拃长، 胡子两拃长。②<转> 最小的، 微乎其微的، 一丁点儿: ئۇنىڭ بىر ~ يېرىمۇ يوق . 他连一寸土地都没有。

غېرىچلاتماق «غېرىچلىماق» 的使动态

غېرىچلاشماق «غېرىچلىماق» 的共同态

غېرىچلانماق «غېرىچلىماق» 的被动态

غېرىچلىماق 〔动〕 ①用拃量: رەختنى غېرىچلاپ كۆرمەك 用拃量布 ②<转> 插، 抢先: ئېغىز ~ 插嘴، 抢话头

غىمىس-غۇمۇس 〔模〕 <方> 无声无息

غىپ 〔模〕 忽地، 一闪: ئۇ ئۆيگە ~ قىلىپ كىرىپ، ~ قىلىپ چىقىپ كەتتى . 他忽地钻进屋里، 又忽地出去了。 ئۇ ~ قىلىپ تالاغا چىقىپ كەتتى . 他一闪就窜到外面去了。

غىپپىدە 〔静〕 一溜烟: ئۇ ~ يوقاپ كەتتى . 他一溜烟就不见了。

غىپپىدە تىكىۋەتمەك 溜之大吉، 逃之夭夭: ئۇ قىلغۇلۇقنى قىلىپ قويۇپ، غىپپىدە تىكىۋەتتى . 他闹下乱子就溜之大吉了。

غىپچا 〔静〕 <方> ①(油坊里堵出油口的)木塞子②

条通(的枪火)

غىپچىنماق 〔动〕 束拘، 谨拘: غىپچىنىپ تەزىم قىلماق 畏敬礼行身躬地

غىپ ـ غىپ 〔模〕 闪忽، 忽忽: 脚蹑手蹑; مەريەم ~ دەسسەپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى . 屋进走地脚蹑手蹑姆耶尔麦里 。

غىپىلداشماق «غىپىلدىماق» 的同共态

غىپىلدىماق 〔动〕 闪忽، 悠忽، 闪: تۇيۇپ يولدا يالىڭئاياغ غىپىلداپ ماڭماق 走地悠忽悠忽上路土在脚着光

غىت 〔模〕 ①吱喽، 吱呀②<转> 悄悄، 一声不响

غىت قىسماق ①挤紧، 挤住②<转> 悄悄، 乖乖: كۆتۈڭنى غىت قىسىپ ئىشلە . 活干地乖乖你! كۆتۈڭنى غىت قىسىپ يۈر ! 巴尾的你紧夹!

غىت ـ غىت 〔模〕 吱喽吱喽، 吱呀吱呀

غىتمەك 〔静〕 半女不男، 女里女气的男人: ئۇ دېگەن بىر ~ . 他是个半女不男的家伙。

غىتىلداتماق «غىتىلدىماق» 的使动态

غىتىلداشماق «غىتىلدىماق» 的同共态

غىتىلدىماق 〔动〕 ①吱喽作响، 吱呀响②<转> 迈着模特步走

غىجىملاشماق «غىجىملىماق» 的同共态

غىجىم 〔静〕<纺> 提花的

غىجىم دۇخاۋا <纺> 提花金丝绒

غىجىم رومال = بۆرتمە شال

غىجىملانماق «غىجىملىماق» 的被动态

غىجىملىماق 〔动〕 <方> 捏، 挤، 压皱

غىجىنماق 〔动〕<方> 讨厌، 可憎، 厌烦، 腻烦، 令人作呕

غىچ[1] 〔模〕 吱، 呀، 吱呀: ئىشىك ~ قىلىپ ئېچىلدى . 门吱地一声开了。

غىچ[2] 〔静〕 全是، 都是، 尽是، 纯粹是: بۈگۈنكى يىغىنغا ~ ياشلار كەپتۇ . 今天来开会的都是青年人。 ~ ياغ 纯油 / ~ پۇل 全是钱 / بۇ غىچلا يالغان . 这纯粹是谎言。

غىچچىدە 〔静〕 ①吱地一声، 咯吱一声، 呀地一声: ئىشىكنى ~ ئاچماق 把门吱地一声打开②<转> 全是، 都是، 尽是، 纯粹是: كەنتنىڭ ئايغى ~ بوز يەر . 村的尽头全是荒地。

غىچ ـ غىچ 〔模〕 ①吱咯، 吱嘎②靴底下放的发声物

غىچىر 〔模〕 吱咯، 吱嘎: ~ قىلىپ ئىشىك ئېچىلدى . 门吱咯一声开了。

غىچىر ـ غىچىر 〔模〕 吱咯吱咯، 吱嘎吱嘎: ئورۇندۇق ~ قىلىۋاتىدۇ . 凳子吱嘎吱嘎直响。

غىچىرلاتماق «غىچىرلىماق» 的使动态

غىچىرلىماق 〔动〕 ①吱嘎响، 吱咯响: هارۋا بۇزۇلۇشتىن ئاۋۋال غىچىرلايدۇ . <谚> 大车要坏先会吱嘎响。 ②<转> 牙碜: پاكىز يۇيۇلمىغان سەي چاينىسا غىچىرلاپ تۇرىدۇ . 没洗干净的菜嚼起来牙碜。

غىچىلداتماق «غىچىلدىماق» 的使动态: ئورۇندۇقنى غىچىلداتما ! 你别把凳子弄得吱嘎响!

غىچىلدىماق 〔动〕 吱地响، 吱嘎作响: ئۆينىڭ ئىشىكى غىچىلداپ ئېچىلدى . 房门吱地一声开了。

غىدىغۇچ 〔静〕 (锅碗用的)锅子

غىدىق 〔静〕 (因外界力量而产生的)痒: غىدىقى بار ئادەم 怕痒的人، 怕胳肢的人 / غىدىقلا ، ئۇنىڭ غىدىقى بويىنىدا . 他胳肢، 他的脖子怕胳肢。

غىدىقى كەلمەك ①发痒: ئۇنىڭ تاپىنىنى تاتىلىسالا غىدىقى كېلىدۇ . 你挠他脚心他就痒痒。②<转> 肉麻: كىشىنىڭ غىدىقىنى كەلتۈرمەك 令人肉麻

غىدىق ـ پىدىق 〔模〕 支支吾吾، 吞吞吐吐: ئۇ ~ قىلىپ گەپ قىلالماي قالدى . 他支支吾吾地说不出话来。

غىدىقلاتماق «غىدىقلىماق» 的使动态

غىدىقلاشماق «غىدىقلىماق» 的同共态

غىدىقلانماق ① «غىدىقلىماق» 的被动态②<生理> 兴奋، 亢奋

غىدىقلىغۇچ 〔静〕 刺激، 刺激物: ئىتقا قوڭغۇراق ئاۋازى بىلەن تەڭ يېمەكلىك بېرىش بىرقانچە قېتىم تەكرارلانسا ، قوڭغۇراق ئاۋازىمۇ ئىتنىڭ شۆلگەي ئاجرىتىپ چىقىرىشىنى قوزغايدىغان ~ بولۇپ قالىدۇ . 反复多次在铃声响的同时给狗喂食، 铃声即可成为狗分泌唾液的刺激。

غىدىقلىماق 〔动〕 ①胳肢: ئۇ دوستىنىڭ بىقىنىنى غىدىقلاپ قويدى . 他胳肢了一下朋友的胁下(窝)。②<生理> 刺激

غىدىڭ[1] 〔模〕 哼

غىدىڭ[2] 〔静〕<方> 爱叽叽咕咕的، 爱哼唧的

غىدىڭ ـ پىدىڭ 〔模〕 吭声، 吭气، 哼唧: غىدىڭ ـ پىدىڭنى قوي . 别费话了; 别哼哼唧唧了。

غىدىڭ ـ پىدىڭ قىلماق 吭声، 吭气: ھېچكىم غىدىڭ ـ پىدىڭ قىلالمىدى . 谁也没敢吭声。 غىدىڭ ـ پىدىڭ قىلماستىن قەرزنى قايتۇرۇپ بەر . 别费话، 快还帐。

غىر 〔模〕 溜刺: مەن ~ قىلىپ تېيىلىپ كەتتىم. 我溜刺一下滑倒了。

غىرت 〔模〕 溜刺, 一下子: ئۇنىڭ قولىدىكى بېلىق ~ قىلىپ چىقىپ كەتتى. 他手里的鱼溜刺一下滑脱了。قول ~ قىلىپ چىقىپ كەتتى. 胳膊一下子脱臼了。

غىرتتىدە 〔静〕 溜哧, 溜刺: ئۇ غىرتتىدە تېيىلىپ كەتتى. 他溜哧一下滑了一跤。

غىرت - غىرت 〔模〕 溜刺溜刺

غىرتىلداتماق «غىرتىلدىماق» 的使动态

غىرتىلداق 〔静〕<方> 喉咽

غىرتىلدىماق 〔动〕 溜刺溜刺, 溜刺作响

غىرداتماق «غىردىماق» 的使动态

غىرداشماق «غىردىماق» 的共同态

غىردالماق «غىردىماق» 的被动态

غىردىماق 〔动〕 刮, 剃: ئاغىنىسى گال ئۇستىرا بىلەن ئەپەندىمنىڭ بېشىنى غىرداشقا باشلاپتۇ. 朋友开始用钝刀剃给阿凡提剃头(刮阿凡提的头)。

غىرررىدە 〔静〕 ①呼呼地, 嗖嗖地, 溜刺地: ~ مېڭىپ كەتمەك 嗖嗖地走开 ②<转> 快, 一会儿: ۋېلىسىپىتتە ~ بېرىپ كەلگىن. 骑自行车快去快回。

غىر - غىر 〔模〕 呼呼, 嗖嗖, 溜刺: ~ كانكى تېيىلىپ يۈرمەك 溜刺溜刺地滑着冰

غىرقىراتماق «غىرقىرىماق» 的使动态

غىرقىراق 〔静〕 哝哝唧唧, 哼唧(细而哑的声音)

غىرقىرىماق 〔动〕 唧唧, 哼唧, 咯咯

غىرس 〔模〕 咯吱

غىرس - غىرس 〔模〕 拉刷拉刷, 咯吱咯吱: قۇرۇغان غازاڭنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. 传来干树叶拉刷拉刷的声音。

غىرسىلداتماق «غىرسىلدىماق» 的使动态: ئۇ كەڭ ئالىقىنى بىلەن قولۇمنى قاتتىق سىقىپ غىرسىلدىتىۋەتتى. 他被我的手握得劲使手大的咯吱作响。

غىرسىلدىماق 〔动〕 咯吱作响

غىرىك = غىدىك

غىرىك - پىرىك = غىدىك - پىدىك

غىرلاڭ 〔静〕<方> 光滑, 滑溜

غىرىلداتماق «غىرىلدىماق» 的使动态

غىرىلدىماق 〔动〕 辘辘, 隆隆, 隆轰(旋转声): تۈگمەننىڭ تېشى غىرىلداپ چۆرگىلىمەكتە. 磨盘在辘辘地转动着。

غىزا (غىزايىم، غىزايىڭ، غىزاسى) 〔静〕 膳, 餐, 饭

غىزا تارتماق = تاماق تارتماق

غىزادىن قالماق 不进食

غىزا يېمەك 用餐, 进餐

غىزالاندۇرماق «غىزالانماق» 的使动态

غىزالاندۇرۇشماق «غىزالاندۇرماق» 的共同态

غىزالاندۇرۇلماق «غىزالاندۇرماق» 的被动态

غىزالانماق 〔动〕 进食, 吃, 进餐, 用餐: ئۇستىگە قوي گۆشى بېسىلغان پولۇ بىلەن غىزالاندۇق. 我们吃了上面放羊肉的抓饭。

غىزالىق 〔静〕 可食的, 可餐的, 进补的: ھەر خىل گۆشلەرنىڭ ئادەم بەدىنىگە كۆرسىتىدىغان ~ ۋە شىپالىق تەسىرى ئوخشاش بولمايدۇ. 各种肉类对人体进补和治病的作用不同。

غىزالىنىشماق «غىزالانماق» 的共同态

غىژ - غاژ 〔模〕 ①呼噜呼噜, 哧呼哧呼 ②<转> 吵架, 拌嘴: باشقىلار بىلەن ~ قىلىشىپ قالماق 跟别人拌嘴

غىژ - غىژ 〔模〕 呼噜呼噜

غىژ - غىژلاشماق 〔动〕 吵起来, 吵嘴: ئانا - بالا داستىخان ئۇستىدىلا غىژ - غىژلىشىپ قالدى. 母子俩在饭桌前吵了起来。

غىژمودۇن 〔静〕<方> 爱哭的孩子, 哭死鬼

غىژىلداتماق «غىژىلدىماق» 的使动态

غىژىلداشماق ① «غىژىلدىماق» 的共同态 ②<转> 吵嘴, 争吵

غىژىلدىماق 〔动〕 呼噜响, 呼哧响

غىش 〔静〕 (扑克牌的)方块: غىشنىڭ كارولى 方块 K

غىق 〔模〕 ①咯(喉咙卡住东西时发出的声音) ②<转> 特别, 极: ~ تويماق 饱极了

غىققىدە 〔静〕 特别, 极(饱): ~ تويدۇم. 我吃得特别饱。

غىققىدە بولماق ①<成> 吃饱喝足, 饱餐一顿 ② 委曲, 被人说得哑口无言

غىقىلداتماق «غىقىلدىماق» 的使动态

غىقىلدىماق 〔动〕 咯咯, 发涩

غىڭ 〔模〕 ①嗡(蚊蝇等的声音) ②吭, 哼: ئۇ ~ قىلماي كەتتى. 他没有吭一声就走了。 ~ دېمەستىن، 不吭声 ③无垠的, 无边无际的: ~ تۈزلەڭ 无垠的平原 / ~ ساي 无边无际的荒滩

غىڭ قىلماق 哼一声, 吭声: خۇدا بەرسە، پەيغەمبەر غىڭ قىلالماپتۇ. <谚> 胡达要给, 圣人也不敢吭声。

غىلاق ـ پىلاق = غىدىلاق ـ پىدىلاق

غىڭشىتماق «غىڭشىماق» 态动使的

غىڭشىشىماق «غىڭشىماق» 态同共的

غىڭشىغاق 〔静〕 爱咕咕叽叽的、爱唧哼的: ~ ئادەم 人的咕咕叽叽 / ~ بالا 子孩的唧哼爱

غىڭشىماق 〔动〕 ①哼、唧哼: ئۇ كېتىپ بېرىپ غىڭشىپ ناخشا ئېيتاتتى . 他边走边哼着曲子。 بالا كېچىچە غىڭشىپ چىقتى . 孩子唧哼了一夜。②哀嚎: كۈچۈك غىڭشىدى . 小狗哀嚎。

غىڭ ـ غىڭ 〔模〕 嗡嗡、哼哼、吭哼: بىر پاشا كېچىچە ~ قىلىپ مېنى ئۇخلاتمىدى . 一只蚊子嗡嗡地叫了一夜不让我安睡。

غىڭڭىدە 〔静〕 嗡嗡地

غىڭىلداتماق «غىڭىلدىماق» 的使动态

غىڭىلداشماق «غىڭىلدىماق» 的共同态

غىڭىلدىماق 〔动〕 ①嗡嗡、营营: ئۆيدە بىر پاشا غىڭىلداپ يۈردۇ . 屋里一只蚊子嗡嗡叫。②哼哼唧唧: ئۇ غىڭىلداۋېرىپ جېنىمغا تەگدى . 他哼哼唧唧的真叫我厌烦。

غىل[1] 〔模〕 ①(弹性物体的)颤动状②扑簌: ئۇنىڭ كۆزىدىن ~ قىلىپ ياش ئەگىدى . 她的眼中扑簌泪下。

غىل[2] 〔静〕 <方> 光滑的、光溜溜的、滑

غىلاپ 〔静〕 ①鞘: سۆز قېلىپىدا ياخشى ، پىچاق غىلىپىدا . <谚> 说话讲规矩好，刀在鞘中为好。②套枪: ياغاچ پىچاققا تۆمۈر ~ . <谚> 木刀配铁鞘。 قىلىچنى غىلىپىدىن چىقارماق 从鞘中抽出马刀

غىلاپ پەردە <医> 鞘膜

غىلاپ دۇمباق <艺> 鞭鼓

غىلاپسىز 〔静〕 无鞘的、未入鞘的

غىلاپلىق 〔静〕 带鞘的、入鞘的: ~ خەنجەر 带鞘匕首

غىلالاق 〔静〕 全是、光是、净是: ~ ساي 全是河滩 / ~ تاشلىق 净是石头地、净是石滩

غىلام ـ غىلام 〔静〕 <方> 软乎乎、软绵绵

غىل ـ پال 〔模〕 隐约、依稀、恍惚、忽闪: ~ كۆرۈنمەك 隐约可见、依稀可见 / يىراقتىكى ئاراللار ~ كۆرۈنۈپ قالاتتى . 远处几座岛屿依稀可见。 بىر ئادەمنىڭ سايىسى ~ كۆرۈندى — دە ، غايىپ بولدى . 有个人影恍惚可见，一晃

又不见了。

غىلتاق 〔静〕 光的、滑的、光滑的、滑溜溜的: ~ يەر 光滑的地 / ~ يول 光滑的路 / ~ مۇز 光洁的冰、滑溜溜的冰

غىلجىر 〔静〕 <方> 斜眼

غىلجىڭ 〔静〕 娇柔造作的、扭扭捏捏的: ~ قىز بالا 扭扭捏捏的姑娘

غىلجىڭلاشماق «غىلجىڭلىماق» 的共同态

غىلجىڭلىق 〔静〕 做作的样子、扭捏劲儿

غىلجىڭلىق قىلماق = غىلجىڭلىماق

غىلجىڭلىماق 〔动〕 做作、扭扭捏捏

غىلدۇرغۇچ 〔静〕 <方> (做油果子用来切花边的)小齿轮

غىلدىر 〔模〕 ①辘辘、轱辘(圆状物在平面上滚动)②(声光滑的、发亮的、闪光的: ~ ياغلىق تاڭغان ئايال 戴着闪光头巾的女人

غىلدىرەك 〔静〕 轱辘(小孩玩具)

غىلدىر ـ غىلدىر 〔模〕 辘辘、辚辚

غىلدىرلاتماق «غىلدىرلىماق» 的使动态

غىلدىرلىماق 〔动〕 ①辘辘响、辚辚响②轱辘、滚动: ھارۋىلار غىلدىرلايدۇ ، ئاتلار كىشنەيدۇ . 车辚辚、马萧萧。

غىل ـ غىل 〔模〕 颤悠悠、扑簌簌: ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرىدا ~ ياش ئەگىدى . 他的眼泪扑簌簌地滚了出来。

غىلىلدە 〔静〕 扑簌一下、扑闪一下: ئۇ كۆزىگە ~ ياش ئالدى . 他扑簌一下眼泪盈眶。

غىلمان 〔静〕 (天堂中的)童仆

غىمسا[1] 〔静〕 <方> 隐蔽的、僻静的、偏僻的

غىمسا[2] 〔静〕 <方> 狭窄的

غىمسىنماق 〔动〕 <方> 爱好、感兴趣、羡慕、喜欢

غىمىسسىدە 〔静〕 悄然、无声无息地、不声不响地: ~ تارقىلىپ كېتىشمەك 悄然散去

غىنجە 〔静〕 <方> 绑在狗脖子上的木棍

غىنجىماق 〔静〕 <方> 拉雪橇的绳子

غىمۇە 〔静〕 皮棉: چىچى غىمۇدەك ئاقارغان موماي 头发苍白的老太太

ف

ف 称名母字该②母字个六十第文尔吾维①

فابرىكا 〔静〕 厂工(的业工轻): تـوقۇمىچىلىق فـابرىكىسى 厂织纺

فاتسىيە 〔静〕<地> 相

فارادا 〔静〕<物> (位单容电)拉法

فارادا مېتىر 〔静〕<物> 计拉法

فارفۇر 〔静〕 瓷陶، 瓷

فارفۇر توپىسى <矿> 土瓷

فارفۇر خىش <建> 砖瓷

فارفۇر قاچا ـ قۇچا 器瓷

فارفۇر قالپاق <电> 瓶瓷، 帽瓷

فارفۇرچىلىق 〔静〕 业瓷陶

فارماكولوگىيە 〔静〕<医> 学理药

فارېنگېيت 〔静〕 (家学理物国德)特海兰华

فارېنگېيت تېرمومېتىرى 计度温氏华

فارېنگېيت تېمپېراتۇرا ئۆلچەم سىزىقى 标温氏华

فـازا 〔静〕 ①<物> 相، 位相②<化> 相③<地> 相幕④<天> 相周، 相

فازا بوشلۇقى <物> 间空相

فازا بۇلۇڭى <物> 角相

فازا بېسىمى <物> 压电相

فازا پەرقى <物> 差相، 差位相

فازا تەڭپۇڭلۇقى <物> 衡平相

فازا توكى <电> 流电相

فازا تۇراقلىق مىقدارى <物> 量常位相

فازا تېزلىكى <物> 速相

فازا دىئاگراممىسى <物> 图相

فازا سەكرىشى <物> 变跃相، 变跃位相

فازا سىلىشتۇرمىسى <物> 衬相، 衬位相

فازا سىلجىشى <物> 移相

فازا فاكتورى <物> 子因相، 子因位相

فازا قانۇنى <物> 律定相物

فازا ئورنى <交> 位相

فازا ئۆزگىرىشى <物> 变相

فازىلىق 〔静〕 的相، 的位相: ئۈچ ~ ئېلېكتر يولى 相三 路电 / ئۈچ ~ گېنېراتور 三相发电机 / ئۈچ ~ توك 三 流电相

فازىلىق بېسىم 压电相

فازىلىق ئۆزگىرىش <物> 化变相物

فاسسىئولا 〔静〕<动> (虫生寄种一)虫吸

فاشىزم 〔静〕 义主斯西法

فاشىست 〔静〕 子分斯西法

فاشىستلاشتۇرماق «فاشىستلاشماق» 的使动态

فاشىستلارچە 〔静〕 的式斯西法

فاشىستلاشماق 〔动〕 化斯西法

فاشىستلىق 〔静〕 的斯西法

فاكتور 〔静〕 ①单数②<数> 因数، 因子③<生> 因子

فاكس 〔静〕 真传（话电）

فاكسلىق 〔静〕 的真传

فاكسلىق تېلېفون <电> 话电真传

فاكسىمىل 〔静〕 真传؛ 报电真传؛ 真描؛ 制复迹真

فاكۇلتېت 〔静〕 <教> 系 : خىمىيە فاكۇلتېتى 化学系

فاگاۋ (فاگاۋى) 〔静〕 糕发

فاگوت 〔静〕 <艺> 管大، 管松巴

فاگچېن 〔静〕 针方

فالانگى 下见

فالانگى ئۆمۈچۈكى <动> 虎蝇

فامىلە 〔静〕 姓، 氏姓: ئىسىم ـ فامىلىلىرى نېمە؟ 尊姓大名如何称呼?

فانتازىيە 〔静〕 <文، 哲> 幻想، 畅想، 玄想، 空想

فانتازىيىلىك 〔静〕 幻想的، 想象的: ~ رومان 幻想小说 / ~ كىنو 幻想电影 / ~ مۇزىكا 幻想音乐، 幻想曲

فايالىت 〔静〕 <矿> 铁橄榄石

فەرەنجىمىشك 〔名〕 <药، 植> 丁香罗勒

فەرسىمان 〔静〕 <植> 刺枝豆

فتور 〔静〕 <化> 氟

فتور شپاتى <化> 氟化钙

فتور شۇلتىسى 〔静〕 氟化物

فتورلاشتۇرماق «فتورلاشماق» 的使动态

فتورلاشماق 〔动〕 <化> 氟化

فتورلۇق 〔静〕 含氟的، 有氟的

فتورلۇق سولياۋ 氟化塑料

فرازېئولوگىيە 〔静〕 <语> 熟语学: ئۇيغۇر تىلى فرازېئولوگىيىسى 维吾尔语熟语学

فرازېئولوگىيىلىك 〔静〕 <语> 熟语性的

فرازېئولوگىيىلىك بىرىكمە <语> 熟语性组合

فراك 〔静〕 燕尾服، 大礼服

فرانسۇز 〔静〕 法兰西人، 法国人

فرانسۇزچە 〔静〕 ①法兰西式的②语法، 文法: ~ سۆزلەشمەك 用法语交谈

فرونت 〔静〕 <军> ①战线، 前线، 阵线② <气> 锋

ئاتموسفېرا فرونتى 大气锋

فرونت بەلبېغى <气> 锋带

فرونت رايونى <气> 锋区

فرونت لىنىيىسى <气> 锋线

فرونت يۈزى <气> 锋面

فرونتلۇق 〔静〕 <气> 锋面的

فرونتلۇق تۇمان <气> 锋面雾

فرۇكتوزا 〔静〕 <生، 化> 果糖

فرېنولوگىيە 〔静〕 颅相学، 骨相学

فرېئون 〔静〕 <化> 氟利昂

فرېيدىزم 〔静〕 <心> 弗洛伊德主义

فرېيدىزمچى 〔静〕 <心> 弗洛伊德主义者

فلاگېل 〔静〕 <动> 鞭毛虫

فلامىنگو 〔静〕 <动> 火烈鸟

فلانېل 〔静〕 <纺> 法兰绒

فلاۋىن 〔静〕 <化> 黄素

فلوت 〔静〕 <军> 舰队

فلوكس 〔静〕 <植> 福禄考

فلوگىستون 〔静〕 <物> 热质، 热素

فلېكسىيە 〔静〕 <语> 屈折

فلېكسىيىلىك 〔静〕 <语> 屈折的

فلېكسىيىلىك تىل <语> 屈折语

فلېئورىت 〔静〕 <矿> 萤石، 氟石

فوتو 〔静〕 <艺> ① «فوتوگرافىيە» 的缩略语②摄影

فوتو ئاپپارات 照相机، 摄影机

فوتو باتارىيە 光电池

فوتو باسما <印> 影印

فوتو بىئولوگىيە <生> 光生物学

فوتو پروتون <物> 光质子

فوتو توك <物> 光电流

فوتو خىمىيە <化> 光化学

فوتو خىمىيىلىك <化> 光化学的

فوتو خىمىيىلىك تەسىر <化> 光化作用

فوتو خىمىيىلىك رېئاكسىيە <化> 光化反应

فوتو خىمىيىلىك مانان <化> 光化学烟雾

فوتو سۈرەت 照片

فوتو سۈرەتچىلىك 摄影工作

فوتو قارشىلىق <物> 光敏电阻

فوتو قەغىزى 相纸

فوتو لېنتا قۇتىسى <艺> 暗箱

فوتو مۇخبىر <艺> 摄影记者

فوتو نۇسخا <印> 影印本

فوتو تېلېگراف <物> 传真

فوتو تېلېگرامما 传真电报

فوتوسفېرا 〔静〕 <天> 光球

فوتوسىنتېز 〔静〕 <植> 用作合光

فوتوفون 〔静〕 机话电线光

فوتوكاتود 〔静〕 <物> 机阴电光

فوتوگراف 〔静〕 <艺> 家影摄، 师影摄

فوتوگرافىيە 〔静〕 <艺> ①影摄، 象摄②学影摄، 摄 术影

فوتوگرافىيە سەنئىتى <艺> 术艺影摄

فوتوگرافىيىلىك 〔静〕 的相照، 的影摄

فوتوگراممېترىيە 〔静〕 学量测影摄، 量测影摄

فوتولابوراتورىيە 〔静〕 <艺> 室暗

فوتولامپا 〔静〕 <物> 管电光

فوتومېتىر 〔静〕 <物> 计光测، 计度光

فوتومېترىيە 〔静〕 <物> 学度光، 学光测

فوتومېزون 〔静〕 <物> 子介光

فوتون 〔静〕 <物> 子光، 子量光

فوتون تەلىماتى 说子光

فوتونابور 〔静〕 <印> 排照

فوتونېيترون 〔静〕 <物> 子中光

فوتوئېففېكت 〔静〕 <物> 应效电光

فوتوئېلېكتر 〔静〕 <物> 电光، 学电光

فوتوئېلېكترون 〔静〕 <物> 子电光

فوتوئېلېمېنت 〔静〕 <物> 管电光، 件元电光، 电光 池

فوتىنىيە 〔静〕 <植> 楠石

فورامىنىفېرا 〔静〕 <动> 虫孔有

فوردىزم 〔静〕 <经> 制特福

فورما 〔静〕 ①式格، 式样: شەھەر فورمىسىدا سېلىنغان ئۆي 子房的盖式样的里城按 ②(按行业统一的)制服: هەربىي ~ 装军، 服军

فورمات (فورماتى) 〔静〕 <印> 开، 本开

فورماتسىيە 〔静〕 <哲> 态形

فورماتلاشتۇرماق «فورماتلاشماق» 态动使的

فورماتلاشتۇرۇش پروگراممىسى <电> 化式格 序程

فورماتلاشتۇرۇلماق «فورماتلاشتۇرماق» 态动被的

فورماتلاشماق 〔动〕 化式格

فورمال 〔静〕 的式形، 的式格

فورمال لوگىكا <逻> 辑逻式形

فورمالدېگىد 〔静〕 <化> 醛甲

فورمالىزم = شەكىلۋازلىق

فورمالىزمچى = شەكىلۋاز

فورمالىن 〔静〕 <药> 林马尔福

فورمانتا 〔静〕 <语> 峰振共

فورمۇلا 〔静〕 ① <数> 式分② <化> 式子分: سۇنىڭ مولېكۇلا فورمۇلىسى 式子分的水

فورمۇلىلىق 〔静〕 ①的式格②的式公

فورمۇلچىلىق 〔静〕 <哲> 义主式公

فورمۇلىلاشتۇرماق «فورمۇلىلاشماق» 态动使的

فورمۇلىلاشتۇرۇلماق «فورمۇلىلاشتۇرماق» 态动被的

فورمۇلىلاشماق 〔动〕 化式公

فورمىئات 〔静〕 <化> 盐酸甲

فورمىئات كىسلاتاسى <化> 酸甲

فوسفات 〔静〕 <化> 盐酸磷

فوسفات كىسلاتاسى <化> 酸磷

فوسفاتازا 〔静〕 <理生> 酶酯酸磷

فوسفاتلىق 〔静〕 的酸磷، 的酸磷带

فوسفاتلىق ماي <化> 脂酸磷

فوسفور 〔静〕 <化> 磷: ئاق ~ 磷白 / سېرىق ~ 黄 磷 / قىزىل ~ 磷红

فوسفور نۇرى <物> 光磷

فوسفورسىز 〔静〕 的磷脱

فوسفورسىزلاندۇرماق «فوسفورلانماق» 态动使的

فوسفورسىزلاندۇرۇلماق «فوسفورسىزلاندۇرماق» 态动被的

فوسفورسىزلانماق 〔动〕 <化> 磷脱

فوسفورلۇق 〔静〕 的磷含، 的磷有

فوسفورلۇق سائەت 表光夜

فوسفورلۇق ماي <化> 脂磷

فوسفورلۇق مىنېرال <矿> 石灰磷

فوسفورلۇق ئوغۇت <农> 肥磷

فوسفورلۇق ئېتتېرى رودىسى <矿> 矿钇磷

فوسفورىت 〔静〕 <矿> 岩灰磷، 土钙磷

فوسفىن 〔静〕 <化> 膦

فوسگېن 〔静〕 <化> 气光، 氯酰碳

فوكستروت 〔静〕 <艺> ①舞步狐②曲舞步狐

فوكۇس[1] 〔静〕 <物> 点焦، 点光聚

فوكۇس ئارىلىقى <物> 距焦

فوكۇس تەڭشىمەك <艺> 整调距焦، 焦调

فوكۇس نۇقتىسى 点焦، 点光聚

فوكۇس[2] = ياڭزا

فوكۇس چىقارماق 态姿作故

فولكلور 俗民②学文头口间民①〔静〕
فولكلور تىلشۇناسلىقى 学言语俗民 <语>
فولكلورشۇناس 家学俗民〔静〕
فولكلورشۇناسلىق 学俗民〔静〕
فولىن 林福 <化>〔静〕
فولىن كىسلاتاسى 酸叶 <生>
فولىن ئېرىتمىسى 液溶林福 <化>
فونتان (فونتانى) 池水喷 <转>②泉喷①〔静〕
فوند 金基利福 فوندى پاراۋانلىق :金备准، 金基①〔静〕، 金益公 / جامائەت فوندى 备储، 汇总، 量总②金积公 量总地土 يەر فوندى / 汇词 لۇغەت فوندى / ئۇرۇغ- 量: لۇق فوندى (量)备储子种
فوند ھاۋالىسى 托信金基 <经>
فونوگراف 机声留〔静〕
فونولىت 岩响 <地>〔静〕
فونومېتىر 计度强音، 计强声، 计声测 <物>〔静〕
فونون 子声 <物>〔静〕
فونېتىكا 学音语②韵音، 音语① <语>〔静〕
فونېتىكا سىستېمىسى 统系音语 <语>
فونېتىكىلىق 的音语〔静〕
فونېتىكىلىق پرىنسىپ 则原音语 <语>
فونېتىكىلىق قانۇنىيەت 律规音语 <语>
فونېتىكىلىق قۇرۇلما 构结音语 <语>
فونېتىكىلىق ماسلىشىش 应对音语 <语>
فونېتىكىلىق ئۆزگىرىش 化变音语 <语>
فونېتىكىلىق ۋارىيانت 体变音语 <语>
فونېتىكىلىق يېزىق 字文音拼 <语>
فونېما 位音 <语>〔静〕
فونېما سىستېمىسى 统系位音 <语>
فونېما نەزەرىيىسى 论理位音 <语>
فونېما ۋارىيانتى 体变位音 <语>
فونېماشۇناس 家学位音
فونېماشۇناسلىق 学韵音②学位音① <语>〔静〕
فونېمىلىق 的位音 <语>〔静〕
فونېمىلىق ترانسكرىپسىيە 法写转位音 <语>
فونېمىلىق يېزىق 字文位音 <语>
فۇران 喃呋 <化>〔静〕
فۇرانسىلىن 林西喃呋 <药>〔静〕
فۇرفۇرول 醛糠 <化>〔静〕
فۇگا (式形达发最的乐音调复)曲格赋 <艺>〔静〕

فۇگوەن 官副 <军>〔静〕
فۇلمىنات 盐酸雷 <化>〔静〕
فۇنتاسىن 下见
فۇنتاسىن چاتقىلى 柳雪 <植>
فۇنكسىئونال 的能功②数函泛 <数>①〔静〕
فۇنكسىئونال ئانالىز 析分函泛 <数>
فۇنكسىئونال پسىخولوگىيە 理心能功 <心> 学理心能机، 学
فۇنكسىيە <转>③能机<生>②数函<数>①〔静〕 职外对的家国 دۆلەتنىڭ تاشقى فۇنكسىيىسى :能职، 能功 能职变转 فۇنكسىيىنى ئۆزگەرتمەك / 能
فۇنكسىيە جەدۋىلى 表数函 <数>
فۇنكسىيە مائاشى 资工能职 <经>
فۇنكسىيە نەزەرىيىسى 论数函، 论理数函 <数>
فۇنكسىيىلىك 职، 的性能功②的数函 <数>①〔静〕 性能机، 的性能
فۇنكسىيىلىك تارماق 门部能职
فۇنكسىيىلىك تەڭلىمە 程方数函 <数>
فۇنكسىيىلىك كاپىتال 本资能职 <经>
فۇنكسىيىلىك كلاسسىفىكاتسىيە 分能功 <语> 法类
فۇنكسىيىلىك لىمىت 限极数函 <数>
فۇنكسىيىلىك ئۆزگىرىش 化变性能功 <理生>
فۇئۇرىېر (家学理物، 家学数国法)叶里傅〔静〕
فۇئۇرىېر قانۇنى 律定叶里傅 <物>
فۇئۇرىېر ئوپتىكىسى 学光叶里傅 <物>
فېدېراتسىيە 邦联〔静〕
فېدېراتىپ 家国制邦联 دۆلەت ~ :的制邦联〔静〕
فېررىت 盐酸铁亚، 铁然自 <化>〔静〕
فېرما 禽养 قۇش فېرمىسى :场(的禽养، 畜养)〔静〕 场牛奶 سۈت فېرمىسى / 场
فېرمېنت 酶 <理生>〔静〕
فېرمېنتوگېن 原酶 <理生>〔静〕
فېرمىئون 子米费 <物>〔静〕
فېستىۋال (فېستىۋالى) 节欢联〔静〕: دۇنيا ياشلار فېستىۋالى 节欢联年青界世
فېشىر 下见
فېشىر سۈتلۈك ئوتى 毒狼 <植>
فېلدشېر 士医〔静〕
فېلدشېرلىق 作工士医〔静〕

文品小، 文杂 <文>〔静〕 **فېلىيەتون**
家作文品小، 家作文杂 〔静〕 **فېلىيەتونچى**
作写文品小، 作写文杂 〔静〕 **فېلىيەتونچىلىق**
汀西那非 <药>〔静〕 **فېناتسېتىن**
嗪吩 <化>〔静〕 **فېنازىن**
菲 <化>〔静〕 **فېنانترېن**
酸碳石، 酚苯 <化>〔静〕 **فېنول**
盐酚 <化> فېنول تۇزى
酞酚 <化>〔静〕 **فېنولفتالېئىن**
学候物 〔静〕 **فېنولوگىيە**
相候物 فېنولوگىيە ھالىتى
的候物 〔静〕 **فېنولوگىيىلىك**
测观候物 <生، 气> فېنولوگىيىلىك كۈزىتىش
谱候物 <生، 气> فېنولوگىيىلىك ئىسپېكتىر
图候物 فېنولوگىيىلىك ئىسخېما
象现 <哲>〔静〕 **فېنومېن**
论象现 <哲>〔静〕 **فېنومېنالىزم**
学象现 <哲>〔静〕 **فېنومېنولوگىيە**
苯基氧乙، 醚乙苯 <化>〔静〕 **فېنېتوئىن**
钠英妥苯 <药> فېنېتوئىن ناترى
基苯 <化>〔静〕 **فېنىل**
酸氨丙苯 <化>〔静〕 **فېنىلئالانىن**
家建封 ئائىلە ~ :的建封②主建封①〔静〕 **فېئودال**
力势建封 كۈچلەر ~ / 庭
济经制主领 فېئودال ئىگىلىك
彩色建封 تۈس ~ :的制建封، 的建封 〔静〕 **فېئوداللىق**
度制建封 فېئوداللىق تۈزۈم
会社建封 فېئوداللىق جەمئىيەت
义主建封 〔静〕 **فېئودالىزم**
月二 〔静〕 **فېۋرال**
下见 **فتالىن**
酸甲二苯 <化> فتالىن كىسلاتاسى
室候气工人 <气>〔静〕 **فىتوترون**
素物植 <生>〔静〕 **فىتوتوكسىن**
素敏光物植 <植>〔静〕 **فىتوخروم**
属陆商، 陆商 <植>〔静〕 **فىتولاككا**
雪年万، 雪川冰، 雪粒 <地>〔静〕 **فىرن**
石蜡叶 <地>〔静〕 **فىروفىلىت**
石松绿 <矿>〔静〕 **فىرۇزە**
理物، 学理物 〔静〕 **فىزىكا**

家学理物 <物> فىزىكا ئالىمى
的理物 〔静〕 **فىزىكىلىق**
程过理物 <物> فىزىكىلىق جەريان
质性理物 <物> فىزىكىلىق خۇسۇسىيەت
学化理物 <化> فىزىكىلىق خىمىيە
疗理، 法疗理物 <医> فىزىكىلىق داۋالاش
断诊理物 <医> فىزىكىلىق دىئاگنوز
学力理物 <物> فىزىكىلىق مېخانىكا
量理物 <物> فىزىكىلىق مىقدار
象现理物 <物> فىزىكىلىق ھادىسە
化变理物 <物> فىزىكىلىق ئۆزگىرىش
化风理物 <地> فىزىكىلىق يىمىرىلىش
学文地 <地>〔静〕 **فىزىئوگرافىيە**
学理生 〔静〕 **فىزىئولوگىيە**
家学理生 فىزىئولوگىيە ئالىمى
的理生، 的学理生 〔静〕 **فىزىئولوگىيىلىك**
心理生 <心> فىزىئولوگىيىلىك پسىخولوگىيە
学理
学音语理生 <语> فىزىئولوگىيىلىك فونېتىكا
能机理生 <理生> فىزىئولوگىيىلىك فۇنكسىيە
害病理生 <理生> فىزىئولوگىيىلىك كېسەل
琴风 <艺>〔静〕 **فىسگارمون**
(具赌)码筹 〔静〕 **فىشكا**
学类藻 <生>〔静〕 **فىكولوگىيە**
形外، 状形 〔静〕 **فىگۇرا**
刀冰样花 <体> فىگۇرا كانكىسى
下见 **فىلادېلفون**
花平太 <植> فىلادېلفون چاتقىلى
器滤 〔静〕 **فىلتىرلىگۈچ**
滤过 〔动〕 **فىلتىرلىمەك**
岩枚千 <矿>〔静〕 **فىللىت**
学文语 <语>〔静〕 **فىلولوگىيە**
家学文语 <语> فىلولوگىيە ئالىمى
的学文语 〔静〕 **فىلولوگىيىلىك**
录纪 ~ ھۆججەتلىك :子片، 片影 <艺>〔静〕 **فىلىم**
كارتون / 片事故 ~ ھېكايە / 片影电 كىنو فىلىمى / 片
片传宣 تەشۋىقات فىلىمى / 片画动 ~
任主片制 <艺> فىلىم مۇدىرى
务剧 <艺> فىلىم مۇلازىمىتى
片制 <艺> فىلىم ئىشلىگۈچى

فلىيۇئورىت 〔静〕<化> 氟化钙

فىن 〔静〕 芬兰族، 芬兰人

فىنچە 〔静〕 ①芬兰语، 芬兰文②芬兰式的

فىن - ئۇگۇر 〔静〕 芬兰一乌戈尔

فىن - ئۇگۇر تىللىرى <语> 芬兰一乌戈尔语

فىنىكىيە 〔静〕 腓尼基

فىنىكىيە يېزىقى <语> 腓尼基文字

ق

ق ①维吾尔文第十七个字母 ②该字母名称

قاپان 〔静〕<古> 盘子、托盘

قاباھەت 〔静〕 丑恶、邪恶、恶行

قاباھەتلىك 〔静〕 丑陋的、邪恶的、可怕的：~ چۈش 恶梦 / ~ قىلمىش 可怕的劣行

قابۇ 〔静〕<古> 目标

قابۇغ 〔静〕<古> 皮、壳

قابۇڭ 〔静〕<古、动> 黑蜂

قابىرچاق 〔静〕<古> 棺材

قابىل 〔静〕 有能力的、有才干的、能干的、得力的：~ كادىر 有能力的干部、能力强的干部 / ~ كىشى 能干的人

قابىللىق 〔静〕 有能力、有才干、能干、得力

قابىلىيەت 〔静〕 能力、才能：ئەمگەك قىلىش قابىلىيىتىدىن قالماق 丧失劳动能力 / ئەستە تۇتۇۋېلىش قابىلىيىتى 记忆力 / قابىلىيەتكە ئىگە 有能力、有才干

قابىلىيەتسىز 〔静〕 无能的、没有才干的：~ ئادەم 无能的人

قابىلىيەتسىزلىك 〔静〕 无能力、无才干

قابىلىيەتلىك 〔静〕 有能力的、有才能的、能力强的

قابىن 〔静〕<古> 还偿、付偿

قاپ¹ 〔静〕 ①袋子、口袋、麻袋：بارچە گۇناھ ئۆزۈمدە تۇرۇپ، ~ كۆتۈرۈپ نەگە باراي. <谚> 一切罪过全在我，扛着口袋往哪儿去；喻同"自作自受"？ گەپ دېسە ~ ـ ~، ئىش دېسە يىراق تاغدىن تاپ. <谚> 说起话来一套套，干起活儿来找不到。 تەڭ تېگى بىلەن، تېزەك قېپى بىلەن. <谚> 旗鼓相当，门当户对。 ②套子、罩子、盒子、匣子：ياستۇق قېپى 枕头套 / كومپيۇتېر قېپى 计算机罩 / سەرەڭگە قېپى 火柴盒 / ئىسكرىپكا قېپى 提琴匣子 ③壳：قولۇلە قېپى 贝壳 / تاشپاقا قېپى 乌龟壳 ④袋、盒：ئىككى ~ ئۇرۇق 两袋种子 / بىر ~ سەرەڭگە 一盒火柴

قاپ تېشەر <成> 任性的、自行其是的

قاپ ياردى <成> 冒失鬼、愣小子：ئەمەت دېگەن تازا ~. 艾麦提真是一个愣小子。

قاپ يۈرەك <成> 大胆、胆大包天：تەرتىپ مۇدىرىنى كۆلگە تاشلىغان ~ قايسى؟ 是哪一个胆大包天的东西把训育主任扔进湖里的？

قاپ² 〔静〕<古> 胎盘、胞衣、衣胞

قاپ³ 〔静〕<方> 谎话、假话

قاپارتقۇ = قاپارتما

قاپارتما 〔静〕 ①泡、水泡（磨或烫的）：سۇ كۆتۈرۈپ چىققان ~ 起水泡 ②茧子、老茧 ③凸起的：تامغا ھايۋانلارنىڭ ~ سۈرەتلىرى چىقىرىلغان. 墙上绘制了兽类凸起的图案。

قاپارتما ئەنكاپ <建> 凸图勾缝

قاپارتما بەت <印> 凸版

قاپارتما خەت <印> 文阳

قاپارتما نەقىش = بۆرتمە نەقىش

قاپارتما ھەيكەل <艺> 雕浮

قاپارتماق «قاپارماق» 态动使的

قاپارتىلماق «قاپارتماق» 态动被的

قاپارغان 〔静〕 <古> 疹丘، 包脓، 泡水

قاپارماق 〔动〕 子茧出磨، 泡起، 泡打: پۇتۇم قاپىرىپ كەت‍ـ تى . 泡了打脚的我。 كەتمەن چېپىپ قوللىرىم قاپاردى . 抡 。子茧了出磨上手我曼土坎

قاپاق[1] 〔静〕 <植> ① 芦葫: سۇ قاپىقى 芦葫的水盛 / چە‍ـ لىم قاپىقى 芦葫烟水 / تۇزلۇق ~ 芦葫的水盐盛 / ناسۋال قاپاقتا نان بارمۇ؟ <谚> 有换小葫芦的馕吗？(意喻一 贫如洗) ~ سۇنسا قايغۇ يوق ، قېرى ئۆلسە يىغا . <谚> 葫芦坏了不愁，老人死了莫哭。 ~ پۇل ئەمەس ، باراڭ پۇل . <谚> 葫芦不如棚架值钱（意喻只重表面不重 实际）。② <转> 笨، 蠢: ئۇنىڭ كاللىسى تازا ~ ئىكەن . 。笨真儿瓜脑的他

قاپاق ئاپېلسىن <植> 子柚

قاپاق ئامۇت <植> 梨鸭

قاپاق تېرەك <植> 杨山، 树椴

قاپاق جىگدە <植> 枣沙大

قاپاق چۆگۈن (的座底带) 壶茶铜

قاپاق چۆمۈچ 勺芦葫

قاپاق چىلان <植> 枣大، 枣芦葫

قاپاق كاللا 货蠢، 蛋笨

قاپاق گىلاس <植> 桃樱大

قاپاق لازا <植> 椒子柿

قاپاق مۇخ 藓芦葫

قاپاق نوچى 王大皮牛، 者荏内厉色

قاپاق[2] 〔静〕 <理生> 睑眼، 皮眼: قوش ~ 眼双 皮 / يالاڭ ~ 皮眼单 / ئاستىنقى ~ 皮眼下 / ئۈستۈن‍ـ كى ~ 皮眼上 / بادام ~ 皮眼上的亮漂 / قاپىقى جۇتتى قىچقىرىدۇ ، كالپۇكى يەرنى سۈپۈرىدۇ . <谚> 眼皮能招 灾，嘴唇能扫地；喻同"扫帚星，丧门星"。

قاپاق بېزى <理生> 腺睑

قاپاق تارتماق 跳皮眼، 跳眼: ۋاي خۇدايىم ، شورىمىز قۇرۇپتۇ ، مېنىڭ تۈنۈگۈنلا قاپىقىم تارتقۇدى . 咳، 老天爷، 咱们可倒霉了، 我昨天眼皮就跳了。

قاپاق تۈرمەك 头眉紧锁، 愁眉苦脸، 面带怒容

قاپاق ئۆيقۇسى 第二次蚕眠

قاپاق يوچۇقى <生> 裂睑

قاپىقى چۈشمەك <成> 气丧头垂، 脸苦眉愁

قاپىقىدىن قار ياغماق <成> 子胡吹، 目怒眉横 霜冰若冷، 睛眼瞪: ئۇ قاپىقىدىن قار يېغىپ تۇرىدىغان، تەلەتى سۇرۇن كىشى . 人的峻严目面، 霜冰若冷个是他。

قاپىقى ساڭگىلىماق = قاپىقى چۈشمەك

قاپىقىنى سۈزمەك (态媚)毛眉起扬: ۋېيىەي ، سىزمە‍ـ دىڭىز ، — دېدى قىز يىگىتكە قاپىقىنى سۈزۈپ . "你是، 唷喔 。说毛眉起扬子伙小着朝娘姑"، 呀

قاپىقى ئۈششۈق <成> 的冰冰冷، 的霜冰若冷: بۇ بىرنىمىكىنا ~ تازىمۇ . 。伙家的冰冰冷个是真这

قاپىقى ئېچىلماق 笑眼开眉: شۇ گېپىمگە ئۇنىڭ قاپىقى ئېچىلدى . 。笑眼开眉他使话句这我

قاپىقى يامان 霜冰若冷، 沉阴色脸: ئۇنىڭ قاپىقى ياماندەك كۆرۈنگىنى بىلەن ، كۆڭلى ياخشى . 阴色脸他去上看 。好心是可، 沉

قاپاقبۆرتمىكى 〔静〕 <植> 白芡

قاپاقسۆلەت 〔静〕 徒有其表的، 金玉其外的، 空架子

قاپاقلىق 〔静〕 ① 地芦葫: ناسۋال قاپىقى تېرىلغان كىچىككىنە ~ 种着小葫芦的一小块地芦葫 ② <转> 笨劲儿: مېنىڭ قاپاقلىقىمغا قارىماسىز . 你瞧我这笨劲儿。

قاپاقئۇت 〔静〕 草子蝇

قاپاقيارىدى 〔静〕 <天> 寒大

قاپاقباش 〔静〕 <方> 劳伯头大

قاپتال 〔静〕 ① 腰(山): تاغ قاپتىلىدىكى قارىغايلىق 腰山 上的松林 ② 身侧، 侧部 ③ 侧部(的子鞍) ④ <地> 台地، 台陆

قاپتىلىغا ئالماسلىق <成> 不瞧起، 不理睬، 不 屑—顾: ئۇ روزىنىڭ گېپىنى قاپتىلىغا ئىلىپمۇ قويمىدى . 他 对柔则的话都不理理。

قاپتىلىغا كەلمەسلىك <成> ① 不没腰(水): دۇنيانى سۇ بېسىپ كەتسە ، ئۆردەكنىڭ قاپتىلىغا كەلمەپتۇ . <谚> 天漫大水، 鸭子不愁。② <转> 不在乎

قاپتاللىق 〔静〕 有斜坡的: تاغ ~ 有斜坡的山

قاپتاللىماق 〔动〕 顺着坡، 沿着坡: تاغنى قاپتاللاپ ماڭماق 顺着山坡走

قاپتان 〔静〕 <古> 袍长

قاپتەك 〔静〕 大: پاھ ، يۈرىكىڭىز ~ ئىكەن - دە ! 嘿، 您的 胆子真大呀 !

قاپتۇرغا 〔静〕 <方> 小袋子، 钱包

قاپچاق 〔静〕 <古>河流汇合处，河口

قاپچۇق 〔静〕 ①小袋子： تاماكا قاپچۇقى 烟荷包②钱包：
قاپچۇق ~ ئىچىدىن پۇل ئالماق 从钱包中取钱③壳，介壳（软体动物的）

قاپچى 〔静〕<方> 撒谎者，爱说谎的人

قاپچىغاي 〔静〕 避风处（山川，森林的），弯状开阔地，峡谷

قاپچىمال 〔静〕 ①大麻和苏子混榨的： ~ ياغ （大麻和苏子的）混合油②<转> 傻里傻气的

قاپساتماق «قاپسىماق» 的使动态

قاپساشماق «قاپسىماق» 的共同态

قاپسالما 见下

قاپسالما بېسىم <气> 围压

قاپسالماق «قاپسىماق» 的被动态

قاپسىماق 〔动〕 ①围，挡，拦，堵，堵截： كىشىلەر ئۇنى قاپسىۋالدى. 人们把他围在了中间。 توخۇنى بۇلۇڭغا قاپساپ تۇتماق 把鸡堵到墙角抓②<转> 笼罩： بۇ يەرنى قاراڭغۇلۇق قاپسىۋاپتۇ. 黑暗笼罩了这个地方。

قاپقا 〔静〕 ①大门： ئۇ چوڭ ھويلا قاپقىسى ئالدىغا كېلىپ ئىتتىدىن چۈشتى. 他来到大院门前下了马。 يامۇلنىڭ تۆمۈر قاپقىسى 衙门的大铁门②盖子： ئەۋرەزنىڭ قاپقىسى 渗水池的盖子 / دېرىزە قاپقىسى 窗门，窗户板③<水> 闸门： چۆشۈرگە قاپقىسى 水闸闸门

قاپقا باقار 守门人，看门人

قاپقا توپ <体> 球门，球槌

قاپقا كۆك تومۇر <生理> 门静脉

قاپقاق 〔静〕 ①盖子： چۆگۈننىڭ قاپقىقى 茶壶盖 / سائەتنىڭ قاپقىقى 表盖 / يانچۇقنىڭ قاپقىقى 衣兜盖②窗门，窗户板③<水> 闸门，水闸④<生理> 瓣膜

قاپقاقلاتماق «قاپقاقلىماق» 的使动态

قاپقاقلاشماق «قاپقاقلىماق» 的共同态

قاپقاقلانماق «قاپقاقلىماق» 的被动态

قاپقاقلىق 〔静〕 ①有盖的，带盖的： ~ يانچۇق سائىتى 带盖儿的怀表②有窗门的，带窗板的： ~ دېرىزە 有窗门的窗户

قاپقاقلىق مېۋە <植> 盖果

قاپقاقلىماق 〔动〕 ①安上门，安上盖儿②关门，盖盖儿

قاپقان 〔静〕 ①捕兽器，捕兽夹②<转> 圈套，陷井

قاپقانغا چۈشمەك ①被捕兽夹夹住②<转> 上圈套： ئۇنىڭ ياغلىما گەپلىرىگە ئىشىنىپ، قاپقىنىغا چۈشۈپ قالما يەنە. 你别再信他的花言巧语，上他的圈套。

قاپقانغا دەسسىمەك = قاپقانغا چۈشمەك

قاپقان قويماق = قاپقان قۇرماق

قاپقان قۇرماق ①放捕兽夹②<转> 设圈套： ئۇ يەردە بىزگە قاپقان قۇرۇقلۇق، ھەرھالدا ئېھتىيات قىلغىنىمىز تۈزۈك. 那儿给我们设了圈套，无论如何小心些为好。

قاپقان - توزاق 〔静〕 捕兽夹和套索

قاپقانچى 〔静〕 ①用捕兽夹狩猎者②<转> 设骗局者，设圈套者

قاپقانچىلىق 〔静〕 ①用捕兽夹狩猎②<转> 施诡计

قاپقانلىق 〔静〕 制作捕兽器用的

قاپقۇش 〔静〕<方> 煤油灯罩

قاپلىق 〔静〕 有盖儿的，带盖儿的

قاپلاتماق «قاپلىماق» 的使动态

قاپلاشماق[1] «قاپلىماق» 的共同态： ئۇلار سافا، ئورۇندۇقلارنى رەخت بىلەن قاپلاشتى. 他们用布把沙发和椅子罩上了。

قاپلاشماق[2] 〔动〕 充盈，堵： تۇرۇبىغا بىرنەرسە قاپلىشىپ قاپتۇ. 水管口堵了什么东西。

قاپلاغا 〔静〕<方> 四面环山之地

قاپلان 〔静〕<动> 豹子

قاپلانماق «قاپلىماق» 的被动态

قاپلىتىشماق «قاپلاتماق» 的共同态

قاپلىتىلماق «قاپلاتماق» 的被动态

قاپلىق 〔静〕 ①带盖儿的，带壳儿的： ئالتۇن ~ يانچۇق سائىتى 带金盖儿的怀表 / قىزىل ~ چايدان 红壳子的暖瓶②包着

قاپلىق باكتېرىيە <生> 鞘细菌

قاپلىق تۈرەلمە <生> 包囊蚴

قاپلىق سىم <电> 皮线

قاپلىق قۇرت <生> 囊虫

قاپلىق قۇرت كېسەللىكى <医> 囊虫病

قاپلىق ھۈجەيرە <生> 套细胞

قاپلىما 〔静〕 ①套的，罩的： ئاق ~ چاپان 白罩衫②<机> 套筒： ئوققا كىيدۈرۈلگەن ~ 套在轴上的套筒

قاپلىما ئالتۇن 包金

قاپلىما زىرائەت <农> 覆盖作物

قاپلىماق 〔动〕 ①罩上，套上： تېلېۋىزورنى ~ 把电视机罩上 / يوتقاننى ~ 给被子套上被套②覆盖，笼罩： ئاپئاق قار ئېتىزلارنى قاپلىدى. 皑皑白雪覆盖了田野。 ئاس-

مانى قارا بۇلۇت قاپلاپ كەتتى . 乌云笼罩了天空。③布满、充满：پۈتۈن يېزىنى مېنىڭ توغرامدىكى گەپ - سۆزلەر قاپلاپ كەتتى . 全村都在议论我。ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى غەزەپ - نەپرەت قاپلىۋالدى . 他满腔愤怒。④挡、堵：كېيىم - كېچەكنى پومىلاقلاپ تۈشۈككە ~ 把衣服捆起来堵窟窿⑤〈转〉抵偿：پايدا - زىياننى قاپلىيالماسلىق 得不偿失 / كىرىم - چىقىمنى قاپلىيالماسلىق 入不敷出

قاپماق 〔动〕〈古〉抢夺

قاپۇغ 〔静〕〈古〉门、大门

قاپۇغچى 〔静〕〈古〉看大门的、守门人

قاپىش 〔静〕〈古〉抢劫、抢夺

قاپلاق 〔静〕〈方〉带帽耳的皮帽

قاپلاڭ 〔静〕〈方〉说谎的人

قاپىيە 〔静〕〈文〉韵、韵脚：توق ~ 对称的韵脚 / ئاچ ~ 非对称的韵脚

قاپىيىداش 〔静〕押韵的：~ سۆزلەر 押韵的词语

قاپىيىداشلىق 〔静〕押韵

قاپىيىسىز 〔静〕无韵的

قاپىيىلەشتۈرمەك «قاپىيىلەشمەك» 的使动态

قاپىيىلەشتۈرۈلمەك «قاپىيىلەشتۈرمەك» 的被动态

قاپىيىلەشمەك 〔动〕①押韵、入韵②〈语〉选韵

قاپىيىلىك 〔静〕押韵的

قات¹ 〔静〕①层、夹层：يەرنىڭ قېتى 地层 / يەتتە ~ ساۋۇت 七层铠甲 / يـوتقاننىڭ قېتى 被的夹层②行列、之间：قېتىمىزغا قوشۇلغان كىشىلەر 加入我们行列的人们 / بەلۋېغىنىڭ قېتىغا قىستۇرۇۋالماق 夹到腰带间③边、岸：يولنىڭ ئىككى قېتى 路两边 / ئۇ دەريانىڭ ئۇ قېتىدىن كەپتۇ . 他从对岸来。④〈转〉多、盛：سېرىق زەپەر ~ ئېچىلىدۇ . 黄色的藏红花盛开。⑤股：ئۈچ ~ يىپ 三股线 / ئىككى ~ سىم 双股电线

قات بۇلۇت 〈气〉层云

قات تام 夹墙、夹层墙

قات قېرىن 〈生理〉第三胃、瓣胃

قات لاتقا 〈地〉纹泥

قېتىغا ئالماق 接纳、算上：ئۇلار بىزگە يېقىن بـولسا ، بىزمۇ ئۇلارنى قېتىمىزغا ئالىمىز - دە ! 他们要是和我们接近，我们也会把他们算上嘛！ئوغلۇم ئاداشلىرىنىڭ قېتىغا ئالماسلىقىدىن بەك قورقىدۇ . 我儿子特别害怕不受小伙伴们接纳。

قات² 〔静〕〈植〉各种有刺灌木的果实(统称)

قات³ 〔静〕〈方〉次、回

قاتار¹ 〔静〕〈方〉九子棋：~ ئوينىماق 下方、下九子棋(类似汉族下五道棋)

قاتار² (قاتارى) 〔静〕①列队、列行、行、排：ئوقۇغۇچىلارنى ~ تىزماق 让学生列队 / ئىلغارلار قاتارى 先进行列 / دۇۋانىلار ~ ماڭماس . 〈谚〉乞丐不会排队走。~ تىكىلگەن دەرەخلەر 成行栽种的树木 / ~ ئۆيلەر 成行的房屋 / ئۈچ ~ تېرەك 三行杨树 / ئىككى ~ قويۇلغان شاماللار 放成两排的蜡烛②〈转〉大伙儿、众人③〈数〉数列④〈数〉级数⑤〈化〉族⑥〈物〉并列⑦成行的、成排的

قاتار بولماق 列队、排队：ئوقۇغۇچىلار ئىككى قـاتار بولۇپ ۋەكىللەرنى قـارشى ئـالدى . 学生列成两队欢迎代表们。

قاتار تۈزۈلمە 〈地〉雁行构造

قاتاردا بار 有地位的、深孚众望的

قاتاردا يوق 无声望的：دۇتار تارىسى ساتاردا يوق ، بىلىمسىز كىشى قاتاردا يوق . 〈谚〉都塔尔弦装不到萨塔尔上，没知识的人不会有声望。

قاتاردىن چىقماق ①出列②报废

قاتاردىن قالماق ①离开众人②落伍、掉队：قاتاردىن قالغۇچە ، خاتادىن قال . 〈谚〉与其落伍，不如避错。

قاتارغا ئالماق ①接纳、吸收：تـەشكىل ئـۇنى رەسمىي كادىرلار قاتارىغا ئېلىپ ، ئايلىقىنى بەلگىلىدى . 组织上吸收他为正式干部，确定了月薪。②让入座、让坐在身边

قاتارغا قاتماق = قاتارغا قوشماق

قاتارغا قوشماق 抚养成人：بۇ قىزنى مېڭ تەستە ئوقۇتۇپ قـاتارغا قوشتۇق . 我们好不容易让这个女儿上学，把她抚养成人了。

قاتارغـا كـىرمەك ①入列：كېچىكىپ كىرگەنلەر قاتارغا كىرسۇن . 迟到的人请入列。②进入……行列：ئۇ بېيىغان دېھقانلار قـاتارىغا كىردى . 他已进入致富农民的行列。

قاتارغا ئۆتمەك ①够标准、达标：قاتارغا ئۆتكەن تېرىلەر ئايرىم بىر جايغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى . 够标准的皮子单另放到了一处。②跃入……行列：تەرەققىي قىلغان ئەللەر قاتارىغا ئۆتمەك 跃入发达国家的行列

قاتار قىلماق 让列队、排成行：ئوقۇغۇچىلارنى ~ 让学生列队 / تەشتەكلەرنى قاتار قىلىپ تىزماق 把花盆排成行摆

قاتار - قاتار 〔静〕一排排，一行行：~ ئۆرۈكلەر 一排排杏树 / ~ تۇرنىلار 一行行仙鹤

قاتارلاشتۇرماق «قاتارلاشماق» 的使动态

قاتارلاشتۇرۇشماق «قاتارلاشتۇرماق» 的共同态

قاتارلاشتۇرۇلماق «قاتارلاشتۇرماق» 的被动态

قاتارلاشماق 〔动〕并排，排列，列队：قاتارلىشىپ ئولتۇرماق 并排坐 / قاتارلىشىپ ماڭماق 列队走，并排走

قاتارلىق 〔助〕①像……一样的，类似……的：سىز ~ ئادەم ئۇنداق ئىش قىلسا بولامدۇ؟ 像你这样的人干这种事行吗？②等：يىغىنغا ئابلىمجان ~ ئون كىشى قاتناشتى. 阿力木江等十人参加了会议。

قاتاردا 〔助〕①作为，当作：ھەق تەلەپ ئىشلىرى ~ بىر تەرەپ قىلماق 作为民事处理 / ئۇنى رومان ~ كۆرۈپ ئوقۇماق 把它当长篇小说读 ②像……一样：باشقا سەپداشلار ~ سەنمۇ ئۇلارنىڭ چىشىغا تەگدىڭ. 像其他战友们一样，你也惹怒了他们。

قاتاغلىماق 〔动〕<古> 跟随，追随，跟踪，形影不离

قاتاقشىماق 〔动〕老而干枯：قاتاقشىپ كەتكەن ئىككى تۈپ جىگدە 两棵老而干枯的沙枣树

قاتاقغۇر 〔静〕瘦削的，干瘦的，瘦而结实的

قاتاقغۇرلۇق 〔静〕瘦削，干瘦，瘦而结实

قاتتىق 〔静〕①硬，坚硬：ئاسمان يىراق، يەر ~. <谚> 天远地硬，喻同"上天无路，入地无门"。~ ياغاچنى يۇمشاق قۇرت يەيدۇ. <谚> 软虫子能蛀硬木头。~ گەپ قىلساڭ قېتىۋالىدۇ، يۇمشاق گەپ قىلساڭ يېتىۋالىدۇ. <谚> 话说硬了，他也变硬；话说软了，他躺倒不干。②生硬，强硬：~ مۇئامىلە 态度生硬，态度强硬 ③强烈，猛烈，剧烈：~ نارازىلىق 强烈抗议 / ~ بوران 猛烈的风，大风 / ~ يۈرەك سوقماق 心脏剧烈地跳动 ④严厉，严重，严格：~ تەنقىد 严厉的批评 / ~ تەلەپ قويماق 严格要求 / ~ ئىنتىزام 严格的纪律 ⑤坚定，坚强：~ ئىشەنچ 坚定的信心 / ~ ئىرادە 坚强的意志 ⑥结实：~ باغلىماق 捆结实 ⑦大，大声：~ ئاۋاز 大声 / ~ توۋلىماق 大声喊，大喊 / ~ يۆتەلمەك 大声咳嗽 ⑧吝啬，悭吝：ئۇ ~ بىر ئادەم ئىدى. 他是个吝啬的人。⑨艰苦，艰难，苦难：~ ئىش 艰苦的工作 ⑩表示强度大，程度深，重：~ ئىشلىمەك 大干 / ~ خاپا بولماق 大为恼火 / ~ زەربە بەرمەك 狠狠打击 / ~ ئۇيقۇ 沉睡 / ~ ئىسسىق 酷热 / ~ ئېزىلمەك 深受压迫 / ~ پۇشايمان قىلماق 痛悔 / ~ ئاغرىماق 病重

قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇش 严重警告

قاتتىق ئەينەك 钢化玻璃

قاتتىق بولماق ①严厉，狠：بالىلارغا ~ 对孩子严 ②从严 <法>：جىنايەتچىلەرگە زەربە بېرىشتە پۇختا، دەل، قاتتىق بولۇش كېرەك. 对犯罪的打击要稳、准、狠。

قاتتىق بىر تەرەپ قىلماق <法> 严处

قاتتىق پەنلەر 硬学科

قاتتىق پۇل <经> 硬币

قاتتىق تاشلاندۇق 固体废物

قاتتىق تاڭلاي <生理> 硬腭

قاتتىق تالا 硬质纤维

قاتتىق تەگمەك 激刺，刺伤，刺痛：بۇ گەپ ئۇنىڭ ئىززەت - نەپسىگە قاتتىق تەگدى. 这些话刺伤了他的自尊。

قاتتىق تۇتماق ①抓紧，抓得紧：خىزمەتنى ~ 工作抓得紧 ②坚持邀请：ئۇ بىزنى كىنو كۆرۈشكە قاتتىق تۇتتى. 他坚持邀请我们看电影。

قاتتىق تۇرماق 坚持，恪守：ئۆز پىكرىدە ~ 坚持自己的意见，固执己见 / گەپتە ~ 恪守诺言

قاتتىق جىسىم <物> 固体

قاتتىق چويۇن <冶> 半钢，钢性铸铁

قاتتىق دۇپ <植> 黄桐

قاتتىق دىسكا <电> 硬盘

قاتتىق سوغۇق 严寒

قاتتىق سۇ <化> 硬水

قاتتىق شانكىر <医> 硬下疳

قاتتىق فازا <冶> 固相

قاتتىق قارا ئارچا <植> 棒儿松，松崩，松杜，刚桧

قاتتىق قاشتاش <矿> 硬玉，翡翠

قاتتىق قايتۇرۇش <电> 硬回车

قاتتىق قەرز <经> 硬贷款

قاتتىق قول ①手硬：دۈشمەنگە نىسبەتەن ~ بولۇشىمىز لازىم. 对敌人我们要硬。②严厉：سەن ئوغۇللىرىڭغا بەكلا ~. 你对儿子们太严厉了。

قاتتىق قوللۇق 手硬，强硬手段

قاتتىق قۇرغاقچىلىق <气> 大旱

قاتتىق قېتىشما <冶> 硬质合金

قاتتىق كوپىيە <电> 硬拷贝

قاتتىق كۆڭۈل 冷酷的心

قاتتىق كۆمۈر <矿> 硬煤

قاتتىق كۈن 艰难的日子

قاتتىق گەپ 生硬的话

قاتتىق ماتېرىيال <电> 硬件

قاتتىق مۇقاۋا <印> 硬封面，精装

قاتتىق مۇھىت 硬环境

قاتتىق مۈلۈك <经> 硬资产

قاتتىق ئوغۇت <农> 固体肥料

قاتتىق ئۇدار <艺> 强拍

قاتتىق ئۇرماق 毒打

قاتتىق ئۈسكۈنە 硬设备

قاتتىق ئېرىتمە <地> 固熔体

قاتتىق يامغۇر <气> 大雨

قاتتىق يېقىلغۇ 固体燃料

قاتتىقچىلىق 〔静〕 艰难困苦: قاتتىقچىلىقتىن قۇتۇلماق 摆脱艰难困苦

قاتتىق ـ قۇرۇق 〔静〕 ①又硬又干: ~ نان 又硬又干的馕 ②不丰盛的，简简单单的: ~ تاماق 粗茶淡饭 / پېقىرنىڭ سىلىنى قاتتىق ـ قۇرۇقلا ئۇزىتىپ قويۇشقا كۆڭلى ئۇنىمايدۇ. 在下简简单单地招待您，于心不安。③过重的（言词）: ~ گەپلەرنى كۆتۈرەلمەسلىك 承受不了过重的话 ④零七八碎的，杂七杂八的: ~ ئىشلار 零七八碎的事，杂事

قاتتىقلاشتۇرماق «قاتتىقلاشماق» 的使动态

قاتتىقلاشماق 〔动〕 ①硬化，变硬 ②变艰难

قاتتىقلىق ① «قاتتىق» 的名词形式: ياش ۋاقتىدا ياخشىلىق قىلمىغان، قېرىغاندا ~ كۆرەر. <谚> 年轻时不行善，老年时必受苦。② <冶> 硬度 ③ <物> 刚度

قاتتىقلىق قىلماق ①固执: قاتتىقلىق قىلماڭ. 您别固执。②硬手，狠手: مۇنچىۋالا قاتتىقلىق قىلماڭ. 您手别这么狠。③吝啬，小气: باي تۇرۇپ شۇنچە قاتتىقلىق قىلىسەن. 你阔了还这么小气。

قاتتىق ـ يۇمشاق 〔静〕 软硬: ~ ۋاستىلەرنى تەڭ قوللانماق 软硬兼施

قاتتىق ـ يىرىك 〔静〕 ①又硬又粗: ئورنىڭىز ~ بولۇپ قالدى. 你的床铺又硬又粗糙。②粗俗难听的话 ③艰苦繁重的活儿

قاتراتماق «قاترىماق» 的使动态

قاتراشماق «قاترىماق» 的共同态

قاتراڭغۇ 〔静〕 颠的，颠行的: ~ ئات 颠马

قاتراڭغۇلۇق «قاتراڭغۇ» 的名词形式

قاترۇنماق 〔动〕 <古> 发愣，发呆

قاترىماق 〔动〕 ①小颠，颠跑: ۋېلسىپىتنىڭ كەينىدىن ~ 跟在自行车后颠着跑 ② <转> 奔波，奔走: يېزىمۇ يېزا، كەنتمۇ كەنت قاتراپ يۈرمەك 奔走于乡村之间

قاتسىمان 〔静〕 层状

قاتسىمان بۇلۇت <气> 层状云

قاتغۇرماق[1] 〔动〕 <古> 憋气，上气不接下气

قاتغۇرماق[2] 〔动〕 <古> 变硬，发硬，凝结

قات ـ قات 〔静〕 层层的，整个的: قىز يۈرىكىنىڭ قات ـ قېتىدىن بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان ئاچچىق ياشلىرىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇناتتى. 姑娘试图隐藏住从内心深层涌出的辛酸泪水。

قاتقۇزماق «قاتماق²» 的使动态

قاتقىلاق 〔静〕 <农> 板结

قاتلا 〔静〕 次，回，遍: مىڭ ~ خۇداغا شۈكۈر. 对胡达千恩万谢。

قاتلاتماق «قاتلىماق» 的使动态

قاتلاشتۇرماق 〔动〕 折，叠折

قاتلاشماق[1] «قاتلىماق» 的共同态

قاتلاشماق[2] 〔动〕 ①起皱，起折: قونچىلىرى قاتلىشىپ كەتكەن كونا مەسە 靴勒起皱的旧软靴 ②(腿)打弯: ئېشەكنىڭ يۈكىنىڭ ئېغىرلىقىدىن تىزى قاتلىشىپ لەسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى. 毛驴由于驮子太重膝盖打弯，一下子坐了下来。

قاتلاق 〔静〕 折叠的，折褶的

قاتلاق يوپكا 百褶裙

قاتلاقلىق 〔静〕 叠好的

قاتلام 〔静〕 ①层: مۇز قاتلىمى 冰层 ② <文> 层次 ③ <转> 阶层，层: زىيالىيلار قاتلىمى 知识阶层 / يۇقىرى ~ زاتلار 上层人士

قاتلام ئارا سۇ <水> 层间水

قاتلام ئارا كالىي <地> 层间钾

قاتلام ئارا ئېقىن <地> 层间流

قاتلام ئارىسى <地> 层间

قاتلام تەرتىپى <地> 层序

قاتلام سىستېمىسى <地> 层系

قاتلام يۈزى <地> 层面

قاتلامسىمان 〔静〕 层状

قاتلامسىمان كان ياتمىسى <地> 层状矿床

قاتلامسىمان يانار تاغ <地> 层状火山

قاتلاناماق 〔动〕 <地> 理层

قاتلاملىنىش يۈزى <地> 面理层

قاتلاملىق 〔静〕 的层、的次层、的层阶

قاتلاملىق بۇلۇت <气> 云层成

قاتلاملىق تۈزۈلمە <地> 造构层成

قاتلاملىق سىلىكات <地> 盐酸硅状层

قاتلاملىق كۆل <地> 湖结层

قاتلاملىق ئېقىش <地> 流层

قاتلاملىق يالىنىش <地> 蚀侵状层

قاتلاممۇقاتلام 〔静〕 层层： ~ ھۆددىگە بەرمەك 包层层 / ~ مۇزاكىرە قىلماق 论讨层层 干

قاتلانما 〔静〕 的叠折、的折

قاتلانما خەرىتە <地> 图地页折

قاتلانما قاناتلىق قۇرت <动> 虫翅襀

قاتلانما كان ياتمىسى <地> 床矿叠套

قاتلانما گەز 尺折

قاتلانما ئورۇندۇق 凳折、椅折、座折

قاتلانماق ① «قاتلىماق» 的被动态： قاتلانغان ياغلىق 来起叠 ②身躬、腰折： قاتلىنىپ تەزىم قىلماق 行身躬 的头巾 ③礼 皱、皱巴： ئۇنىڭ بويۇن گۆشلىرى ئۆكۈزنىڭكىدەك قاتلىنىپ تۇراتتى . 他脖子上的肉像犍牛一样皱巴 ④翻 番、加倍： بۇغداي مەھسۇلاتى بىر قاتلاندى . 小麦产量翻了 一番。

قاتلىنىش پرىنسىپى 理原加叠

قاتلىشاڭغۇ 〔静〕 起皱纹、有褶的子的： ئۇنىڭ ~ قاپاقلىرى يېپېشۇالغان كۆزلىرىدىن ئۈمىد ئۇچقۇنلىرى غۇۋا چاقناپ تۇراتتى . 他那眼皮有褶的双眼依稀闪烁着希望的火 花。

قاتلىق 〔静〕 折叠的、有层的

قاتلىق كاپۇسكا <植> 抱子甘蓝

قاتلىما 〔静〕 ①折叠的②千层饼

قاتلىما تاختا <建> 折板

قاتلىما سامسا <食> 油酥烤包子

قاتلىما قەغەز گۈل <手> 纸拉花

قاتلىما كارىۋات 折叠床

قاتلىما نان = قاتلىما

قاتلىما ئېگەك 有褶的子下巴、双下巴

قاتلىما ئورۇندۇق 折叠椅

قاتلىماق 〔动〕 ①折、折叠： خەتنى قاتلاپ قويماق 把信折起 来 / كىيىملەرنى ~ ②叠衣服②加倍、翻番：

ۋەزىپىنى قاتلاپ ئورۇندىماق 加倍完成任务 / كىرىمنى ئىككى ~ 收入翻两番③缩短

قاتما 〔静〕 ①固凝的、凝结的②<转>瘦骨嶙峋的： ~ كەلگەن ئادەم 瘦骨嶙峋的人 / ~ بارماقلار 瘦骨嶙峋的手 ③指<地>化石

قاتما سۆز <语> 插入语

قاتما كېسەل <医> 破伤风

قاتماق[1] 〔动〕 ①变硬、发硬： قېتىپ قالغان نان 变硬的 / قېتىپ كەتكەن بىرېزېنت 发硬的帆布 / ئۇ تۈنۈگۈنلا ماقۇل دېگەنىدى ، بۈگۈن يەنە قېتىۋاپتۇ . 他昨天答应得好好 的、今天态度又变硬了。②僵、僵发、木发、僵化： توڭلاپ پۇتلىرىم قېتىپ كەتتى . 冻得我脚都僵了。 باشنىڭ ئىچىمۇ ، ئىشىمۇ قاتتى . 伤透了脑筋。 بېشىڭ قاتسا ، تامغا ئۈس . <谚> 脑袋木了、就去撞墙。 قېتىپ قالغان كۆزقاراش 僵化的观点③发呆、发愣： قورقۇنىدىن قېتىپ قالماق 吓呆 / ھەيران بولغىنىدىن قېتىپ قالماق 惊呆 ④长结实： سۆڭەكى ~ 骨头长结实 / ئۇنىڭ مۇسكۇللىرى قېتىپتۇ . 他的肌肉长得结结实实。⑤凝固、凝结： ماي قېتىپ قالدى . 油凝住了。 يېلىم بىلەن قاتقان چاچ 用胶发凝住的头发⑥哽住(因大笑或哭)： ئۇلار كۈلۈپ قېتىلىشتى . 他们笑得都哽住了。⑦衣冠楚楚： سىز باي ، شۇڭا قېتىپ يۈرىسىز . 您是阔人、因此总是衣 冠楚楚。⑧<转>沉、死(睡得)： قېتىپ ئۇخلاپ كەتمەك 沉睡 / ئۇخلاپ قېتىپ قالماق 睡得很死⑨<化>凝化、 凝结、集

قاتماق[2] 〔动〕 ①添、加、搀： ئىسپىرتقا سۇ ~ 往酒精里添 水、给酒精兑水 / ئاق ئۇنغا قوناق ئۇنىنى ~ 往白面里 搀玉米面②套(大车等)： ئاتنى ھارۋىغا ~ 把马套到 把驴车套好赶 ئېشەك ھارۋىسىنى قېتىپ كەلمەك / 大车上 来 / كالىنى قوشقا ~ 给牛套上犁③<转>插、搭 (话)： ئاياللاردىن بىرى گەپ قاتتى . 一位妇女插了话。 ④<转>编(歌谣等)： ئۇنىڭ ئىشلىرىنى قوشاققا ~ 把 他的事迹编成歌谣

قاتمال 〔静〕 ①僵硬的、古板的、粗糙的： ~ ئادەم 古板 的人 / يوغان ، ~ قوللىرىنى سوزماق 伸出又大又粗的手 ②<转>僵化的、死板的： ~ ھالەتنى بۇزۇپ تاشلىماق 打破僵化状态、打破僵局 / جاھىل ، ~ كاللا 冥顽不灵 的死脑筋

قاتمال تۇپراق <农> 板结土

قاتماللاشتۇرماق «قاتماللاشماق» 的使动态

قاتماللاشماق 〔动〕 ①硬化، 僵化: ئىدىيە جەھەتتە قاتماللاشىپ قالماق 思想僵化② <军> 僵持

قاتماللىق 〔静〕 ①僵硬، 古板، 粗糙② <哲> 僵化状态

قاتمۇقات 〔静〕 层层، 重重: ~ تاغلار / 层层山峦 قىيىنچىلىقىمىز ~ ئىدى . 我们困难重重。

قاتناتماق¹ «قاتنىماق» 的使动态

قاتناتماق² 〔动〕 <古> 使重复

قاتناش 〔静〕 交通

قاتناش ئاپتوموبىلى <交> 交通车

قاتناش ئارىلى <交> 交通岛

قاتناش بېكىتى <交> 交通站

قاتناش بىخەتەرلىكى <交> 交通安全

قاتناش تورى <交> 交通网

قاتناش تۈگۈنى <交> 交通枢纽

قاتناش جۇغراپىيىسى <地> 交通地理学

قاتناش خەندىكى <交> 交通沟

قاتناش ساقچىسى <法> 交通警، 交警

قاتناش سىگنالى <交> 交通信号

قاتناش قاراۋۇلى <交> 交通岗

قاتناش قائىدىسى <交> 交通规则

قاتناش لىنىيىسى <交> 交通线

قاتناش ھادىسىسى <交> 交通事故

قاتناش ۋاستىسى <交> 交通工具

قاتناش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 交通经济学

قاتناش - ترانسپورت 〔静〕 交通运输

قاتناش - ترانسپورت جۇغراپىيىسى 交通运输地理学

قاتناشتۇرماق ① «قاتناشماق²» 的使动态② 参加، 陈述 (意见): سىلەر ئۇلارنىمۇ يىغىنغا قاتناشتۇرۇشۇڭلار كېرەك . 你们也应让他们参加会议。 پىكىر ~ 参加意见، 陈述意见

قاتناشتۇرۇشماق «قاتناشتۇرماق» 的共同态

قاتناشتۇرۇلماق «قاتناشتۇرماق» 的被动态

قاتناشقۇچى 〔静〕 ①参加者②参加的

قاتناشماق¹ «قاتنىماق» 的共同态: تەرەپ - تەرەپكە ~ 四处奔走، / پويىزلار قاتناشتى . 火车通行。

قاتناشماق² 〔动〕 参加، 参与، 出席: يىغىنغا ~ 参加会议، 出席会议 / مۇزاكىرىگە ~ 参与讨论

قاتنىماق 〔动〕 通行، 往来، 通航: ئۈرۈمچى بىلەن بېيجىڭ ئوتتۇرىسىدا پويىز قاتناپ تۇرىدۇ . 乌鲁木齐与北京之间有火车通行 。 يولدا قاتنايدىغان ئادەم يوق . 路上没有行人。 بېيجىڭ بىلەن پارىژ ئوتتۇرىسىدا ئايروپىلان قاتناپ تۇرىدۇ . 北京和巴黎之间有飞机航行。 مەكتەپنىڭ نۆۋەتچى ماشىنىسى قاتنايدۇ . 学校班车通车。

قاتۇت¹ 〔静〕 <古> 粘鞋胶

قاتۇت² 〔静〕 <古> 果干

قاتۇرغۇچى 〔静〕 <化> 凝固剂

قاتۇرغۇچى زەمبۇرۇغ <生> 白僵菌

قاتۇرما 〔静〕 布衬، 垫肩

قاتۇرماق ① «قاتماق» 的使动态: سېمونتنى ~ 使水泥凝结② 动脑筋، 费心思: باش ~ / 修، 筑: قەبرە ~ 修墓 / سېمونتتا توغان ~ 用水泥筑坝

قاتۇرۇشماق «قاتۇرماق» 的共同态

قاتۇرۇلماق «قاتۇرماق» 的被动态

قاتۇرۇلغان بېنزىن 凝固汽油، 固化汽油

قاتىرىغا 〔静〕 ①挨个儿، 依次: تامغا سۈرەتلەر ~ چاپلانغانىدى . 墙上依次贴着画像。② 接连: ~ ئىككى پاي ئوق ئېتىلدى . 接连打出两发子弹。

قاتاڭ 〔静〕 <古> 罐子، 坛子

قاتىل 〔静〕 凶手، 杀人犯: قاتىلدىن ئىمان كەتتۇ ، پالتىدىن زۇۋان . 凶手有了伊玛尼(信仰)، 好比斧头会说话 <谚>。

قاتلاڭ 〔静〕 忙، 大忙: بۇ ~ چاغلار . 这正是忙的时候。 دېھقانچىلىقنىڭ ~ مەزگىلى 农业大忙季节، 农忙季节

قاتلاڭچىلىق 〔静〕 忙: قاتلاڭچىلىقتا چولام تەگمىدى . 忙得没功夫。

قاتىللىق 〔静〕 ①凶杀②行凶的: ~ قىلىچى 屠刀

قاتىللىق دېلوسى <法> 杀人案، 凶杀案، 命案

قاتىللىق قورالى <法> 杀人凶器، 凶器

قاتىللىق قىلماق 行凶: پىچاق كۆتۈرۈپ ~ 持刀行凶

قاتىن 〔静〕 <古> 下坡

قاتنىماق 〔动〕 <古> 变健康، 变结实

قاچ 〔静〕 <古> 好几个، 好几次، 好些

قاچا 〔静〕 ①碗: ئالتۇن بېشىڭ ئامان بولسا ، ئالتۇن قاچىدا سۇ ئىچەرسەن . 金子般的头若平安، 就会捧着金碗喝水 <谚>。② 盛器: تۈكۈرۈك قاچىسى 痰盂 / سەۋر قاچىمىز توشتى . 我们已经忍无可忍了。 پۇشايماننى ئالدىغان ~ تاپالماسلىق 后悔莫及③ 压脚 (缝纫机的)

قاچا بىكارلىماق <成> 光会吃饭

قاچاچ 〔静〕 <古> 喀恰奇 (中原产的缎子)

قاچار 〔静〕 <方> 面颊

قاچاق 〔静〕 逃亡者、流亡者

قاچاقلىق 〔静〕 ①逃亡者身份 ②逃亡生涯、逃亡：ئۇنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرى قاچاقلىقتا ئۆتتى. 他的晚年是在逃亡中度过的。

قاچا - قومۇچ 〔静〕 餐具、炊具、锅碗瓢盆

قاچا - قۇچا 〔静〕 餐具、盛器

قاچان 〔静〕 ①什么时候、何时、多会儿、几时：~ كېلىسىز؟ 您什么时候来？~ تىلماچ دېيەلىسۇن، ئۆزۈم ئېيتقان سۆزۈمدەك. 什么时候翻译才能像我说的一样啊。②早就：مەن كەلگىلى ~، سىز ئەمدى كەپسىز. 我早就来了、您这才来。

قاچان بولمىسۇن 无论何时、任何时候

قاچانقى 〔静〕 什么时候的、几时的、何时的：~ گەپ؟ 什么时候的话？

قاچانلىقتا 〔静〕 什么时候：~ كېلىسەن؟ 你什么时候来？

قاچانكى 〔静〕 什么时候、几时

قاچانلىكى 〔静〕 什么时候、几时：ئۇنىڭغا ~ قارىسىڭىز، شۇنداق گىدىيىپ يۈرىدۇ. 你什么时候看到他、他总是趾高气扬的。

قاچ - قاچ 〔静〕 大逃亡：~ بولغان ئاخشىمى ھېچكىم سۇ ئېلىشقا ئۇلگۇرەلمىگەنىدى. 大逃亡的那个晚上、谁都没有顾得上带水。

قاچقاق 〔静〕 爱逃跑的、逃跑的：~ ئات 爱逃跑的马

قاچقاقلىق 〔静〕 爱逃跑、跳跑

قاچقان - مۆككەن 〔静〕 躲藏的、隐藏的、潜伏的

قاچقۇن 〔静〕 ①逃亡者、流亡者、逃避者：قاچقۇنغا شەپقەت يوق، ئازغۇنغا ھۆرمەت. <谚> 逃亡者不容怜悯、失足者不被尊重。② <军> 逃兵 ③逃亡的、在逃的

قاچقۇنلۇق 〔静〕 ①逃亡、逃跑：ئۇ قاچقۇنلۇقتا يۈرگەن جىنايەتچى. 他是个在逃的犯人。②逃跑主义

قاچما 〔静〕 离心的、漏的

قاچما تەسىر <物> 离心作用

قاچما كۈچ <物> 离心力

قاچما ماگنىت <电> 漏磁

قاچماق 〔动〕 ①逃、逃跑、逃窜、逃遁：جېنىنى ئېلىپ ~ 逃命 / جەڭ مەيدانىدىن ~ 临阵脱逃 / قاچقانمۇ خۇدا دەيدۇ، قوغلىغانمۇ خۇدا دەيدۇ. <谚> 逃的喊胡达、追的也喊胡达(意喻有关双方都叫苦)。ئىچ مايماقنى ئېلىپ قاچ، تاش مايماقنى تاشلاپ. <谚> 内八字的领着逃、外八字的丢下逃。②躲避、回逃避、避：قەرزدىن ~ 避债务、躲债 / ئەمگەكتىن ~ 逃避劳动 / جاۋابكارلىقتىن ~ 回避责任、逃避责任 / ياخشىغا ياندىش، ياماندىن قاچ. <谚> 好人应接近、坏人须避开。③远离、偏：تام سەل قىچىپ قاپتۇ، تىرەك قويۇپ قويايلى. 墙有点儿偏了、放个撑子吧。④失去、减少：سۈيى ~ 失去水份、失水 / گۆشى ~ 掉肉 / تاۋى ~ 精神不爽 / ئاچچىق كەلسە، ئەقىل قاچىدۇ. <谚> 脾气一来、失去理智。ئاش كەلسە، ئىمان قېچىپتۇ. <谚> 饭一上来、伊玛尼就丢掉；喻同"见利忘义"。

قاچۇت 〔静〕 <古> 交锋、交手、搏斗

قاچۇرا 〔静〕 <植> 落叶松

قاچۇرماق «قاچماق» 的使动态

قاچۇرۇشماق «قاچۇرماق» 的共同态

قاچۇرۇلماق «قاچۇرماق» 的被动态

قاچىغ 〔静〕 <古> (人的)感觉器官

قاچىلاتماق «قاچىلىماق» 的使动态

قاچىلاشماق «قاچىلىماق» 的共同态

قاچىلانماق «قاچىلىماق» 的被动态

قاچىلىماق 〔动〕 装：تاغارغا بۇغداي ~ 把麦子装入麻袋里 / سومكىغا لىق قەنت - ناۋات قاچىلىدىم. 我装了满满一书包糖果。

قاچىماق 〔动〕 <方> 挤、扭、拧、撇

قاخشىراق 〔静〕 <方> 羊髀石凸面

قادا 〔静〕 <方> 霜

قاداتماق «قادىماق» 的使动态

قادار 〔静〕 <古> 下垂的(指眉毛)

قاداشتۇرماق 〔动〕 (凑和、勉强)锔、扣

قاداشماق «قادىماق» 的共同态

قاداغلىماق 〔动〕 <古> 爱护、保护、珍藏

قاداق[1] 〔静〕 ①磅(合 0.454 千克)②小磅秤

قاداق[2] 〔静〕 <医> ①鸡眼 ②胼胝、趼子、茧子、老趼、老茧

قاداق باسماق 长满趼子؛ قاداق باسقان كەڭ ئالىقان 长满趼子的大手掌

قاداق[3] 〔静〕 ①锔子、铆钉 ②锔过的：~ چىنە 锔过的碗

قاداق سالماق 锔：قاداق سالغان پىيالە 锔过的茶盅

قاداق⁴ 〔静〕 帽花（缀上的金花饰），金属帽花: ئالتۇن ~ قادالغان دوپپا 缀着金花饰的小花帽

قاداقتاش 〔静〕〈体〉 哑铃

قاداقتەن 〔静〕〈生理〉 胼胝体

قاداقچى 〔静〕 锔碗的，锔锅锔盆的，锔碗匠

قاداقچىلىق 〔静〕 锔碗业

قاداقچىلىق قىلماق 干锔碗的活儿

قاداقلاتماق «قاداقلىماق» 的使动态

قاداقلاشماق¹ «قاداقلىماق» 的共同态

قاداقلاشماق² 〔动〕 结趼子，长鸡眼: قوللىرى ~ 手上结趼子 / تاپانلىرى قاداقلىشىپ كەتمەك 脚掌长鸡眼

قاداقلانماق «قاداقلىماق» 的被动态

قاداقلىق¹ 〔静〕 磅的: 20 ~ توپ ئوقى 二十磅的炮弹

قاداقلىق² 〔静〕 有趼子的，长满趼子的: ~ قول 有趼子的手

قاداقلىق³ 〔静〕 锔的: ~ قازان 锔的锅

قاداقلىق⁴ 〔静〕 插上的，钉上的，戴上的: ئۇچىغا نەيزە ~ مىلتىق 尖上插着刺刀的枪 / ۋاگوننىڭ ئىشىكىگە ~ تاختا 车厢门上钉的牌子 / ئۇنىڭ مەيدىسىگە يىغىن ۋەكىللىكىنى بىلدۈرىدىغان قىزىل پەتتە ~ تۇراتتى . 他的胸前佩戴着表示大会代表的红布徽章。

قاداقلىماق 〔动〕 过磅，过秤: ئۇننى ~ 给面过磅

قاداڭ 〔静〕〈方〉 ①僵化的 ②粗糙，粗笨

قادالماق ① «قادىماق» 的被动态 ②扎，刺，戳: تىكەن بولۇپ پۇتقا كىرگۈچە ، چېچەن بولۇپ باشقا قادال . 〈谚〉 与其作芒刺扎人脚，不如当野花插头上。 كۆزى قادىلىپ ئاغرىماق 眼睛针扎似地痛 ③盯，注视: ئۇنىڭ كۆزلىرى تورۇسقا قادىلىپ قالدى . 他两眼盯着天花板。

قادراق 〔静〕〈古〉 山峦

قادىر¹ 〔静〕 有能力的，能够，万能的: ئۇ مۇنداق ئىشلارنى قىلىشقا ~ . 他有能力干这种事。 ئۆزىنىڭ پاك ئىكەنلىكى ئېنىق تۇرۇقلۇق ، ئۇنى كىشىلەرگە ئىسپاتلاپ بېرىشكە ~ بولالمايدىكەن . 明明自己是清白的，却不能向别人证明这一点。

قادىر² 〔静〕〈古〉 刚强的，坚毅的，果断的

قادىر³ 〔静〕〈古〉 困难的，艰难的，艰苦的

قادىرغۇچ 〔静〕〈方〉 野猪的獠牙

قادىز 〔静〕〈古〉 ①树皮 ②桂皮，肉桂

قادىغاللىماق 〔动〕〈方〉 咄咄逼人，气势汹汹

قادىلىشماق «قادالماق» 的共同态

قادىماق 〔动〕 ①插，钉，别: شامنى شامدانغا ~ 把蜡插到烛台上 / تۈگمە ~ 钉扣子 ②嵌，镶嵌: دوپپىغا ئالتۇن قاداق ~ 给帽花镶嵌金花饰 ③顶，抵: ئۇلار تاپانچىلىرىنى ھېلىقى كىشىنىڭ مەيدىسىگە قادىدى . 他们把手枪顶在那个人的胸前。 ④锔: چىنە ~ 锔碗 ⑤盯: ئۇ كۆزلىرىنى ماڭا نەشتەردەك قادىدى . 他的眼睛狠狠地盯着我。

قار¹ 〔静〕〈气〉 雪: قارغا ئۆلۈك كۆمگىلى بولماس . 〈谚〉 雪里埋不住死人。 قاردا پولۇ ، يامغۇردا شورپا ، بوراندا ئۇيقۇ . 〈谚〉 雪天抓饭好，雨天肉汤好，刮风瞌睡好。

قار ئاپىتى 雪害，雪灾

قار بوۋاي 雪人: ~ ياساپ ئوينىماق 堆雪人玩

قار پەردىسى 〈气〉 雪幡

قار سۈپۈرۈش ماشىنىسى 〈交〉 扫雪车

قار سىزىقى 〈地〉 雪线

قار قاتلىمى 〈气〉 雪层

قار قارىغۇسى 〈医〉 雪盲

قار كرىستالى 〈气〉 雪晶

قار كۆمىلچى 〈气〉 雪丸

قار كۆچكۈنى 〈气〉 雪崩

قار كۆچمەك 雪崩

قار لەيلىسى 〈植〉 雪莲，天山雪莲花

قار ئۇچقۇنى 〈气〉 雪花，雪片

قار ئېرىش سىزىقى 〈水〉 融雪线

قار² 〔静〕〈古〉 胳膊，肩膀

قارا¹ 〔静〕 ①黑: ~ قاش 黑眉毛 / ~ قازان 黑锅 / ~ توخۇمۇ ئاق توخۇم تۇغىدۇ . 〈谚〉 黑鸡也能下白蛋。 ②〈转〉 黑暗的: ~ كۈنلەر 黑暗的日子 / ~ ئۆتمۈش 黑暗的过去 ③〈转〉 无依无靠，一无所有: ئۇ ~ يېتىم بولۇپ قاپتۇ . 他成了一无所有的孤儿。 ④〈转〉 大: ~ ئورمان 大森林 ⑤〈转〉 粗: ~ ئىش 粗活儿，杂务 ⑥〈转〉 噩，背: ~ تەقدىر 噩运 / ~ بەختى 背运 ⑦眼珠: كۆزۈمنىڭ قارىسى 我的眼珠 ⑧〈转〉 油烟: قازانغا يولۇقساڭ قارىسى يۇقار ، يامانغا يولۇقساڭ يالىسى . 〈谚〉 碰上黑锅蹭油烟，遇上坏人受牵连。 ⑨〈转〉 墨线（木匠的）: ~ تارتماق 打墨线 ⑩〈转〉 影子: ئۇنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمىدى . 连他影子都没有见。 ⑪〈转〉 丧服，黑纱

قارا ئارچا 〈植〉 刺柏

قارا ئاشلىق 粗粮

قارا ئاكاتسىيە 〈植〉 黑荆树

قارا ئالا 的花黑： ~ ئىنەك 牛奶花黑

قارا ئالماس <矿> 石钻黑

قارا ئەبنۇس <植> 木马

قارا ئەت توخۇ <动> 鸡乌

قارا ئەنجۇر <植> 果花无黑

قارا ئەندىز <植> 香木土

قارا باسماق <成> 梦恶做① 魇梦、霉倒② 运背、

قارا باش پۆپۈچەك قىرغاۋۇل <动> 雉角头黑

قارا باش چايكا <动> 鸥遗

قارا باغلىماق 孝戴、丧服

قارا بامبۇك <植> 竹紫、竹黑

قارا بەزگەك <医> 病热黑

قارا بەسەي <植> 菜白油

قارا بوران <气> 风狂(风级十)

قارا بولماق 黑变①② <成>背黑锅

قارا بويۇن تۇرنا <动>颈黑鹤

قارا بويۇن چۈمگەك <动> 颈黑鹏

قارا بويۇن قارۇنا <动> 颈黑鸬鹚

قارا بويۇن قىرغاۋۇل <动> 雉颈黑

قارا بۇغداي <植> 麦黑

قارا بۇلغۇن <动> 貂紫、貂黑

قارا بۇيا = چۈچۈكبۇيا

قارا بۆلجۈرگەن <植> 梅草黑

قارا بۈركۈت <动> 雕乌

قارا بېتون <建> 土凝混素

قارا بېلىق <动> 鳢乌、鱼黑

قارا بىللور <矿> 晶墨

قارا پاتقاق 潭泥、坑泥烂

قارا پاچاق قىلىيورغا <动> 鹬脚黑

قارا پارپا <植> 根草燕飞

قارا پاشا <动> 蚊伊、蚊斑黑

قارا پوروخ <化> 药火色黑

قارا پوكان چۆككەك <动> 鸟潜喉黑

قارا پۇرچاق <植> 豆黑

قارا پىگمېنت <理生> 素色黑

قارا تاجلىق تاغ قۇشقىچى <动> 雀山顶黑

قارا تاختا 板黑

قارا تاختا گېزىتى 报板、报板黑

قارا تاغلىق <宗> 派山黑 兰斯伊疆新纪世 17)

(一之别派义主非苏教

قارا تال <植> 柳黑

قارا تاۋ <手> 微红状(热加铁)

قارا تاۋۇز <植> 瓜西皮黑

قارا تەر 汗冷、汗大

قارا تەرگە چۆممەك 背浃流汗、漓淋汗大

قارا تەسكەن <植> 刺黑

قارا تەن 人种黑、人黑

قارا تەنلىك ①种黑(人)②人黑

قارا توپا 土褐

قارا تورغاي <动> 灵百黑

قارا تورۇق ①骝枣黑②骝枣黑马

قارا توزان <植> 病粉黑

قارا توغاچ <植> 桃光黑、桃光梨紫

قارا توغرىغۇ <植> 脂杨胡黑

قارا تۇپراق 土黑、土钙黑

قارا تۇتماق ①沿黑边： كۆرپىنىڭ چۆرىسىگە ~ 给褥子

沿黑边②<转> 丧服： ئۇ ئېرىگە ئالتە ئايدىن ئۇشۇق قارا

تۇتتى . 他给丈夫服了六个多月的丧。

قارا تۇز <矿> 盐黑

قارا تۇمشۇق چىل <动> 细嘴松鸡

قارا تۆش ھەرىخور <动> 黑胸蜂虎

قارا تۆمۈرتۇمشۇق <动> 黑啄木鸟

قارا تۈلەك 第三次换毛(飞禽)

قارا تۈنىكە = قارا قاڭالتىر

قارا تېرەك <植> 青杨、黑杨

قارا تىزىملىك 黑名单

قارا تىل ①土话②黑话

قارا جاغ تۇرۇلغا <动> 黑颏果鸠

قارا جاڭگال = قاراڭغۇ جاڭگال

قارا جەمئىيەت <法> 黑社会

قارا جۇخارگۈل <植> 墨菊

قارا جىسىم <物> 黑体

قارا چاپلىماق <成> 诋毁、诬陷、诬告、中伤:

كىشىگە قارا چاپلاش جىنايەت . 诬陷别人是犯罪行为。

قارا چاشقان <动> 黑田鼠

قارا چايكا <动> 黑海鸥

قارا چايىر <植> 茅蔗

قارا چويۇن <冶> 灰口铸铁

قارا چۈمۈلە <动> 黑蚂蚁

قارا چىچەك <医> 天花

قارا چېكەتكە <动> 儿蛐蛐، 蟀蟋

قارا چېپار يىلان <动> 蛇蝰斑黑

قارا چىراغ 灯油

قارا چىرىمتال <矿> 母云黑

قارا چىلان <植> 枣黑

قارا چىلان تۇپراق 土褐黑

قارا چىم <植> 草白

قارا خاكىشى <植> 苈葶柄黑

قارا خەت <印> 信告诬②字体黑①

قارا خەمەك <植> 瓜梢

قارا خرۇستال = قارا بىللۇر

قارا خىزمەت 务杂، 活粗

قارا خىزمەتچى 工杂勤، 员人勤工

قارا داغ 子黑<天>②斑黑①

قارا داغ كېسەللىكى <植> 病斑黑

قارا داغلىق پاقا <动> 蛙斑黑

قارا دەللال <经> 人纪经黑

قارا رەقەم <经> 字黑

قارا زەيتۇن <植> 榄乌

قارا زىرە <植> 芹兰荷

قارا زىرىق <植> 檗小果黑

قارا ساپال 陶黑

قارا سان كېسەللىكى <牧> 疽肿气، 病脚黑

قارا سانىماق <成> 算暗، 计算: سېنىڭ بىر - ئىككى تىيىنىڭگە قارا سانىمايمەن. 。的钱个两一那你计算会不我

قارا سەندەل <手> 木檀黑

قارا سوغۇق <气> 冷干، 寒严

قارا سۆكسۆك <植> 木盐黑، 梭梭黑

قارا سۇ 荡芦، 流水(的成形后出冒水下地)

قارا سۇلۇ <植> 麦燕黑

قارا سۇۋاق <建> 面麻، 灰泥遍头

قارا سۇۋىماق <成> 黑抹: كادىرلارنىڭ ئوبرازىغا ~ 黑抹象形部干给

قارا سۆز <语> 话黑

قارا سۆگەت <植> 柳旱

قارا سۈركىمەك <成> 黑蹭، 黑抹①: يۈزىگە ~ 黑抹脸، 黑蹭脸②<转>诬: بىگۇناھ ئادەمگە ~ 陷诬 人的辜无

قارا شەمشاد <植> 杉云

قارا شەھەر <地> 耆焉

قارا شەھەر ئېتى <动> 马耆焉

قارا شورا <植> 草角盐欧، 草角盐

قارا شېكەر 糖红

قارا شىمپەنزە <动> 猩猩黑

قارا غوجا <植> 翁头白، 草乳粉

قارا فوسفور <化> 磷黑

قارا قار <气> 雪黑

قارا - قارا قۇشلاردىم <体> 统传)鸟小抓狼老 (同"鸡小捉鹰老"与戏游

قارا قارلىغاچ <动> 燕楼

قارا قارىغاي <植> 松黑

قارا قاش <动> 鸺燕领

قارا قاشتېشى <矿> 玉墨، 玉黑

قارا قاكالتىر 皮铁黑

قارا قانات چىقچىق <动> 鸺燕翅黑

قارا قەغەز 纸写复

قارا قورساق <成> 子包土، 粗老大

قارا قورساق بېغىرتاق <动> 鸡沙腹黑

قارا قورساق ئۇلار <动> 鸡雪山高

قارا قورساقلىق 子包土، 粗老大

قارا قوغۇن <植> 瓜甜皮铁

قارا قوڭۇر 色褐深، 色褐黑

قارا قول 手黑: قارا قولىنى سوزماق 手黑伸

قارا قۇتا (仪录记行飞)子匣黑

قارا قۇتا نەزەرىيىسى 论理箱黑

قارا قۇر <动> 鸡琴黑

قارا قۇغۇر <植> 斗菜楼

قارا قۇيرۇق يورغا قاغا <动> 鸦地尾黑

قارا قۇيۇن <气>① 风卷龙② <转> 风妖

قارا قېيىن <植> 桦黑

قارا قىچا <药، 植> 芥黑، 子芥黑

قارا قىرغاۋۇل <动> 雉尾长黑، 鹇黑

قارا قىزىل 色红黑

قارا قىسمەت 运厄

قارا قىش 冬严

قارا قىلماق ①黑弄، 黑搞: قارا سىياھ ئۇنىڭ كۆڭلىكىنى قارا قىلىۋەتتى. 。了黑弄衣衬的他把汁墨②陷诬، 栽赃: سەن مېنى خەلقئالەمنىڭ ئالدىدا قارا قىلدىڭ. 你竟在大庭广众前诬陷我。③不使幸، 使背运: ئۆلۈم ۋەھىمىسى ئۇنىڭ پۈتۈن ئۆمرىنى قارا قىلسا - ھە! 死亡的恐怖会

! 幸不生一他使

قارا قىياق <植> 茅子拂

قارا كاۋا <植> 瓜南皮黑

قارا كۆمۈتا <动> 蚋

قارا كۆزەينەك 镜墨

قارا كۆز بەدىيان = سېرىقچېچەك

قارا كۆك ①青藏② <纺> 蓝原还

قارا كۆكچە <植> 黑皮可克奇(甜瓜品种之一)

قارا كۆڭۈل 黑心肠、黑心的

قارا كۆمۈك 把葡萄藤最后埋好

قارا كۈچ ①蛮劲：زاۋۇت دېگەندە ~ بىلەن ئىش تالاشمايدىكەن. 工厂靠蛮劲是缓不过来的。②黑势力、黑

暗势力：جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىنى ھېچقانداق ~ توسىيالمايدۇ. 任何黑暗势力都不能阻挡社会的发展。

قارا كۈز 深秋、晚秋

قارا كۈن 苦难的岁月

قارا كۈنجۈت <药、植> 黑芝麻

قارا كۈيە كېسىلى <植> 黑穗病

قارا كېزىك <医> 斑疹伤寒

قارا كىشمىش <植> ①无核黑葡萄②黑葡萄干

قارا كىيمەك 服丧

قارا گۇرۇھ 黑帮

قارا گۆش 精瘦肉

قارا گۈلاۋا 〔植〕黑古拉瓦(甜瓜品种之一)

قارا گىلاس <植> 紫樱桃

قارا لاي <建> (没有拌麦草的)粗泥

قارا لەيلەك <动> 黑鹳

قارا ماتېرىيال 黑材料

قارا ماشىنا = يۈك ئاپتوموبىلى

قارا مال[1] 大畜

قارا مال[2] <经> 黑货

قارا مالىنا <植> 黑树莓

قارا موم 黑腊

قارا مېتال <冶> 黑色金属

قارا مېھمان 黑客

قارا مىلتىق 土枪、火枪

قارا نەرگىس <植> 黑水仙

قارا نوپۇس 黑户、盲流

قارا نىيەت ①黑心肠、心野②野心家③歹徒

قارا ھەرە <动> 马蜂

قارا ھېلىلە <植> 青果、西青果

قارا ئۇرۇق كاۋا <植> 黑籽南瓜

قارا ئۆڭكۈر <天> 黑洞

قارا ئۆي 帐篷、毡房

قارا ئۈجمە <植> 黑桑

قارا ئۈزۈم <植> 玫瑰香葡萄

قارا ئېجرىق <植> 狗牙根

قارا ئېغىز 嘴不吉利的、说不吉利话的

قارا ئېيىق <动> 黑熊

قارا ئىبىس <动> 黑

قارا ئىرغاي <植> 黑果枸子、小黑枸子

قارا ئىسسىلىك = قارا تىزىملىك

قارا ئىش 粗活、杂活儿、杂务

قارا ئىشچى 勤杂工

قارا يامغۇر <气> ①暴雨②黑雨

قارا يۈرەك = قارا كۆڭۈل

قارا يۈز <骂> 翻脸无情的人、背信弃义的人、无耻之徒

قارا يۈزلۈك 翻脸无情、背信弃义

قارا يۈزلۈك قىلماق 背信弃义、翻脸无情

قارا يۇسۇن <植> 黑藻、轮藻、水王孙

قارا يېتىم (失去双亲的)孤儿

قارا يىلان <动> 蝰蛇

قارا يىلانلار ئائىلىسى <动> 蝰科

قارا يىلىك 动物肢体的骨髓

قارىسىنى ئالماق ①将近：قىرىقنىڭ قارىسىنى ئالغان ئايال 将近四十的女人②远望：ئۇنىڭ قارىسىنى ئېلىپ ئارقىدىن ماڭدىم. 我远远望着跟在他后头走。

قارىسىنى كۆرسەتمەسلىك <成> 不露面

قارىسىنى ئۆچۈرمەك 丧除、除服

قارىسى يوقالماق 消失、无影无踪

قارىغا كەتمەك <成> 遭诬陷、蒙冤

قارا[2] 〔静〕①(射击的)目标②靶

قارىغا ئالماق <军> 瞄准

قاراباش 〔静〕<古> 佣人

قاراتما[1] 见下

قاراتما سۆز <语> 呼语

قاراتما[2] 〔静〕<方> 岗哨

قاراتماق ① «قارىماق» 的使动态：دۇكانغا ~ 让人看护店铺② <转> 对准、针对：دۈشمەنگە ئاپتوماتنى ~ 把

冲锋枪对准敌人 / چەتكە قاراتقان سىياسەت 对外政策

قاراتمىلىق 〔静〕针对性: ھەربىي تەلىم ـ تەربىيىنىڭ قاراتمى- لىقى 军训的针对性

قاراقچى 〔静〕<方>平民、普通劳动者

قارار (قارارى) 〔静〕①决定、决议: ~ كۆچىدىن قالدى 决定失效、决议失效。 قۇرۇلتاينىڭ قارارى 代表大会的决议 ②期、届: بىرنەچچە ~ كۇرس ئاچماق 办几期短训班 / 4 ـ قاراردا تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار 第四届高中毕业生

قارار تاپماق ①住下来、落脚: شۇ يەردە ~ 在这里住下来、在这里落脚 ②平息、平定: ئۈستۈن تەرەپنىڭ ئىشى قارار تاپتى. 上面的事已经平息。

قارار چىقارماق 做出决定、做出决议: تەشكىل بۇ ھەقتە رەسمىي قارار چىقاردى. 组织上就此正式做出决定。

قارارغا كەلمەك 决定、拿定主意: ئۇ يېتىم بالىنى ئۆيىگە ئەكىلىۋېلىش قارارىغا كەلدى. 他决定把孤儿带回家。

قارار قىلماق 做出决定、决定: ئۇ ئىككىلەنمەيلا شۇ يەرگە بېرىشنى قارار قىلدى. 他毫不犹豫地决定到那里去。

قارار لايىھىسى 决议草案、提案

قارارسىز 〔静〕①未决定的、无决议的: ~ ئىشتا ئۆز بېشىمچىلىق قىلىشقا بولمايدۇ. 未决定的事不能自行其是 ②无决断的、优柔寡断的: ~ كىشى 优柔寡断的人 ③不定期、不定时: ئەجەلنىڭ كەلمىكى ھامان ~. 劫数到来总不会定时。

قارارسىزلىق 〔静〕①无决定、无决议②无决断

قارارگاھ (قارارگاھى) 〔静〕①营地、行营②<古>幕府

قارارلاشتۇرماق «قارارلاشماق» 的使动态

قارارلاشتۇرۇشماق «قارارلاشتۇرماق» 的共同态

قارارلاشتۇرۇلماق «قارارلاشتۇرماق» 的被动态

قارارلاشماق 〔动〕定下来: بىزنىڭ ئىشلىرىمىز قارارلىشىپ بولدى. 我们的事定下来了。 بۇ سىلەرنىڭ مۇناسىۋىتىڭلار قارارلاشتى دېگەنلىك. 这就是说你们的关系定下来了。

قارارلىق 〔静〕①期的、定期的: بۇ ~ كۇرس 本期短训班 / ~ تازىلىق 定期大扫除 ②周期性的: ئۇنىڭ كېسىلى ~ ئۆتىدۇ. 他犯病带周期性。

قاراس 〔模〕吧咯、咔嚓、噼啪: تاياق ~ قىلىپ سۇنۇپ كەتتى. 棍子吧咯一声折了。

قاراسى 〔静〕<植>鳢肠、旱莲草、墨旱莲

قاراسسىدە 〔静〕喀嚓一声: ئۆينىڭ لىمى ~ سۇنۇپ كەتتى. 房檩喀嚓一声断了。

قاراسلاتماق «قاراسلىماق» 的使动态

قاراسلىتىشماق «قاراسلاتماق» 的共同态

قاراسلىماق 〔动〕喀嚓作响、噼里啪啦: دەرەخ شېخى قاراسلاپ سۇنۇپ كەتتى. 树枝喀嚓一声折了。 چاۋاكلار قاراسلاپ چېلىنىپ كەتتى. 噼里啪啦地鼓起掌来。

قاراسغەك 〔静〕<方、动>苍蝇

قاراش 〔静〕看法、观点: مەن سىزنىڭ قارىشىڭىزغا قوشۇل- مايمەن. 我不同意您的看法。 ماتېرىيالىزملىق ~ 唯物主义观点

قاراش بەلگىسى <水> 觇标

قاراش بۇلۇڭى <数> 视角

قاراشتۇرماق 〔动〕细看、查看、翻看: ئۇ خالتىنى ئېلىپ بىر قۇر قاراشتۇردى. 他拿上口袋细看了一遍。 ھەممە ئۆي- لەرنى قاراشتۇرۇپ چىقتىم. 所有房间我都查看过了。 ئۇ پوتىسىنى يېشىپ قاراشتۇردى. 他解开腰带布翻看了一遍。

قاراشتۇرۇشماق «قاراشتۇرماق» 的共同态

قاراشلىق 〔静〕①属于、归……所有、管辖: بۇ ئۇنىڭ ئۆزىگە ~ مېھمانخانا. 这是属于他自己的宾馆。 شەھەر- لىك سانائەت ئىدارىسىگە بىۋاستە ~ كارخانىلار 直属市工业局的企业 / بىۋاستە ~ شەھەر 直辖市 ②靠、有待于、有赖于: ئۇ ھەر ئايدا ھۆكۈمەتتىن تارقىتىدىغان 200 يۈەن پۇلغىلا ~. 他只靠政府每个月发的200元钱度日。 بۇ مەسىلىنىڭ ھەل بولۇشى ياردىمىڭلارغا ~. 这个问题的解决有赖于你们的帮助。

قاراشماق ① «قارىماق» 的共同态: قىز بىلەن يىگىت بىر- بىرىگە ئۇزاق قاراشتى. 姑娘和小伙子互相看了好久。 ②帮、帮助、协助: يۇرۇڭلار، سابىتنىڭ توي ئىشىغا قارا- شايلى. 走，帮萨比提办喜事去。 ھاممام بىزنىڭ ئۆيىگە كېلىپ قارىشىپ بەردى. 姑姑到我们家来帮忙了。 سىز بىزنىڭ سۇ ئىشلىرىغا قاراشسىڭىز قانداق؟ 您协助我们乡搞水利怎么样？

قاراشوخا 〔静〕<古、动>海参

قاراغۇ[1] 〔静〕<古>铁矾（可作黑染料的化合物）

قاراغۇ[2] 〔静〕<古>巡逻、侦察

قاراق = قارىچۇق

قاراقچى 〔静〕强盗: ئوغرىنى ~ ئۇرۇپتۇ. <谚>窃贼遭到了强盗：喻同"尔虞我诈"。 ~ خالىي يەردە ئالار، ياك-

چۇقچى توپ ئىچىدە . <谚> 在手扒、抢处静僻在盗强
。偷中群人

قاراقچىغا قىلىچ تۇتقۇزماق <成> 为、虐为纣助
依作虎

قاراقچىلىق 〔静〕 当勾盗强

قاراقچىلىق قىلماق 舍劫家打、盗强当

قاراقسىز 〔静〕 ①芜荒、废荒: نەچچە يىل ~ قالغان هويلا ـ ئارام 院庭的年多芜荒② 无人照看、无人照关: «بىشىـ نى پىت باساماق» دېگىنىمىز «ئىگە ـ چاقىسىز قالماق ، ~ قالـ ماق» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ . 我们说"头上长满虱子"就是 "孤苦无依、无人照看"的意思。

قاراقلاماق 〔静〕<古> 抢夺、抢劫

قاراقلىق 〔静〕 ①朝着、对着: كۈن چىقىشقا ~ دېرىـىزە 朝 东的窗户② 照看、看着、守望: ئۇ مـوماينىڭ بېشىدا ~ ئىدى . 她守在老太太身边照看着。

قارا ـ قۇرا 〔静〕 黑乎乎的: يۈز ـ كۆزىگە ~ يـۇقۇشۇپ قالماق 满脸蹭得黑乎乎的

قاراقۇش 〔静〕<古、天> 木星

قـاراكۆجۈر 〔静〕<方> ①冒险者、盲动者、鲁莽、冒 失② 胡乱、乱来

قاراڭغۇ 〔静〕 ①黑暗、阴暗、黑的: ~ كېچە 黑暗的夜 晚、黑夜 / ~ دوزاختىن قـۇتـۇلـماق 摆脱黑暗的地 狱 / ~ بۇلۇڭ ـ پۇچقاق 阴暗角落 / ~ يولنى قاراقچى بىلـەر . <谚> 强盗认黑路 ②<转> 不清楚、不知 道: بۇ ماڭا ~ . ئۇنىڭ قانداق ئادەملىكى 这我不清楚。 ماڭا ~ . 我不知道他是怎样一个人③ 黑暗、暗处: ئاي قاراڭغۇسى 月黑天、月黑夜 / تاڭ قاراڭغۇسى 黎明前 的黑暗 / قـاراڭغۇ دەپ ھاڭۋاقما ، يورۇقلۇقنى ئىزدەپ تـاپ . <谚> 莫在黑暗中惆怅，要去寻找光明。 قاراڭغۇدا قېرى خوتۇن ياش كۆرۈنەر . <谚> 暗处老婆娘也会显得 年轻。 ھېيتتا خوتۇن ئـالما ، قاراڭغۇدا ئوتۇن . <谚> 逢 节莫娶亲、暗处别买柴。

قاراڭغۇ بازار 黑市

قاراڭغۇ بازارچى 黑市商人

قاراڭغۇ بازارچىلىق 黑市交易

قاراڭغۇ جاڭگال ①密林②<转> 一团漆黑: باشـ قىلارنىڭ قىلغان خىزمىتىنى ~ قىلىپ كۆرسەتمەك 把别人做 的工作说得一团漆黑

قاراڭغۇ چۈشمەك 天黑

قاراڭغۇ دېلو <法> 悬案

قاراڭغۇچىلىق 〔静〕 黑暗: ~ ئىچىدە ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولمىدى . 在黑暗中什么也看不见。

قاراڭغۇلاتماق «قاراڭغۇلىماق» 的使动态

قاراڭغۇلاشتۇرماق «قاراڭغۇلاشماق» 的使动态

قاراڭغۇلاشماق 〔动〕 变暗、变黑暗、变昏暗: ئـۆي ئىچى قـاراڭغۇلاشتى . 屋里变暗了。 كەچ كىرىپ بىنانىڭ ئـالدى قاراڭغۇلىشىپ كەتتى . 天晚了，大楼前变得一片黑暗。

قاراڭغۇلۇق ① «قاراڭغۇ» 的名词形式: تاڭ سەھەر قاراڭغۇ- لۇقى 黎明前的黑暗② 暗处: قاراڭغۇلۇقتا بىرى «مـەـن ، چوڭ ئـاپـاڭ» دېدى . 在暗处一个人说:"我是你奶奶"。 ③<转> 蒙昧、黑暗: ئۇلار بىزدەك نادان بولۇپ قاراڭغۇ- لـۇقتا قـالمىسۇن . 别让他们像我们一样愚蠢蒙昧。④ 不清楚: ئۇ تەرەپ ماڭا ~ . 那边我不清楚。

قـاراڭغۇلىماق 〔动〕 搞暗: ئۆي ئىچىـنى ~ 把房间里搞 暗

قارال 〔静〕<古> 目的地、宿营地、落脚地

قارالاشماق «قارالىماق» 的共同态

قارالما 〔静〕 议程、议题: يىغىندا ئالدى بىلەن ~ ۋە كۈنتەر- تىپ ماقۇللاندى . 会上首先通过了议题和日程。

قارالماق «قارىماق» 的被动态

قارالىماق 〔动〕 以……为目标、以……为目的

قـارام[1] 〔静〕 ①莽撞、冒失: ~ ئـادەم 莽撞的人、冒失 鬼 / ~ يىگىت 冒失的小伙子②勇猛: ئۇ جەڭ مەيدانىدا ناھايىتى ~ ئىدى . 他在战场上十分勇猛。③巨大、蛮: بۇ ئىشنى ~ كۈچ بىلەن قىلغىلى بولمايدۇ . 干这活儿不能用 蛮劲儿。

قارام[2] 〔静〕 属于、归

قارام بولماق 归属、依附: قارام بولۇپ ياتقۇچە ، ھەققانىـ يەت يولىدا قۇربان بولغىنىمىز ياخشى . 咱们与其俯首顺从， 不如为正义而牺牲。

قاراماتاپ 〔静〕<植> 樟味藜

قارامتۇل 〔静〕 浅黑的、淡黑的

قارامتۇل بامبۇك <植> 淡墨竹

قارامتۇل جىنس <地> 暗色岩

قارامتۇل مىنېرال <矿> 暗色矿物

قارامتۇللاشماق 〔动〕 变为淡黑、变黑: ئۇنىڭ يۈزى يـاتاق- نىڭ غۇۋا يورۇقىدا قارامتۇللىشىپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى . 他的 面孔在房间昏暗的光线下显得黑了。

قارامتۇللۇق 〔静〕 浅黑

قاراملىق[1] ① «قارام[1]» 的名词形式② 盲动主义

قاراملىق قىلماق 鲁莽行事，冒失

قاراملىق² 〔静〕 顺从，服从

قارانچۇق 〔静〕 ①依靠：بۇ كۈچۈك ئۇنىڭ بىردىنبىر ھەمراھى ۋە بىردىنبىر قارانچۇقى ئىدى. 这只小狗是他唯一的伙伴和唯一的依靠。②稻草人：ئۇلار بىرقانچە يەرگە ~ تىكتى. 他们在好几个地方立了稻草人。③〈转〉木头人：ئۇ پەقەتلا بىر ~ . 他简直是个木头人。

قارانچۇق بولماق ①照应，照看：بۇ ئون نەچچە بالىغا ئايسىخان ئانا قارانچۇق بولاتتى. 这十几个孩子都是阿依斯罕大妈照看的。②〈转〉当木头人，成木头人：بوپتۇ، تۇرسا تۇرمامدۇ قارانچۇق بولۇپ. 行，待就待呗，当个木头人。

قارانچۇق كابىنەت 看守内阁

قارانچۇقسىز 〔静〕 无依靠：~ موماي 无依靠的老太婆 / ~ قالغان باللار 变得无依无靠的孩子们

قارانچۇقلۇق 〔静〕 有依靠的，有人关照的

قاراۋۇل 〔静〕 ①〈军〉哨兵②岗哨：شەرقىي دېڭىزدىكى ئالدىنقى ~ 东海前哨③〈法〉岗警

قاراۋۇل بېكىتى 〈军〉哨所，边防站

قاراۋۇلخانا 〔静〕 ①〈法〉哨所，岗亭②卡伦

قاراۋۇلسىز 〔静〕 没有哨兵的，无人站岗的

قاراۋۇللۇق 〔静〕 岗：قاراۋۇللۇقتا تۇرماق 站岗

قاراۋۇللۇق چازىسى 〈军〉哨卡

قاراۋۇللۇق قىلماق 站岗，守卫

قارايتماق «قارايماق» 的使动态

قارايتىشماق «قارايتماق» 的共同态

قارايتىلماق «قارايتماق» 的被动态

قارايماق 〔动〕 发黑，变黑：خامىدىن تىكىلگەن كۆڭلەك كىر بولۇپ قارىيىپ كەتكەندى. 土布做的衬衣脏得发黑。

قارت¹ 〔模〕 怦，嘣：يۈرىكىم ~ قىلىپ، ئىختىيارسىز ئەندىكىپ كەتتىم. 我的心怦地一跳不禁打起寒战来。

قارت² 〔静〕 雀鹰尾巴周围的黑道：قورغۇي تۆت ~ بولغاندا ئاندىن ئاگنى ئالالايدۇ. 雀鹰尾有四条黑道时才能狩猎。

قارت³ 〔静〕〈古〉①疮②脾气坏的

قارتا¹ 〔静〕 纸牌，扑克：~ ئوينىماق 玩纸牌，打扑克

قارتا ئاچماق 摊牌

قارتا² 〔静〕 马的直肠

قارتىدە 〔静〕 怦地，嘣地：يۈرىكى ~ قىلىپ كەتمەك 心嘣地跳

قارتىچى 〔静〕 善玩纸牌者，善玩扑克的人

قارچىچەكى 〔静〕〈植〉雪滴花

قارچىغا 〔静〕〈动〉苍鹰

قارچىغا كۆز 目光锐利而又漂亮的眼睛

قارچىغىلىق 〔静〕 肋状软骨

قاردۇ 〔静〕〈古〉严寒时流水水面上细碎的冰珠

قارس¹ 〔模〕 喀嚓：ياغاچ ~ قىلىپ سۇندى. 木头喀嚓一声断了。

قارس² 〔静〕〈古〉毛且克曼袷袢

قارساق 〔静〕〈动〉玄狐

قارسىدە 〔静〕 喀嚓一声，喀地一声

قارس - قۇرس 〔模〕 喀嚓，啪嚓：غەزەپلەنگەن ئاتا ئوغلىنى ~ قىلىپ ئىككى كاچات سالدى. 父亲气得啪嚓打了儿子两个耳光。

قارسىز 〔静〕〈气〉无雪

قارسىلداتماق «قارسىلدىماق» 的使动态

قارسىلداق 〔静〕 鞭子的鞘

قارسىلدىماق 〔动〕 喀嚓，啪嚓：ياغاچ قارسىلداپ سۇندى. 木头喀嚓断了。ئۇنىڭ ئاغزىدىكى سېغىز قارسىلدايتتى. 她嘴里的泡泡糖啪嚓作响。

قارشاغ 〔静〕〈古〉衣服的尺寸

قارشاماق 〔动〕〈古〉以作量

قارشۇت 〔静〕〈古〉矛盾，对立

قارشى¹ 〔静〕 ①反对，反：بۇ ئىشقا كىم ~؟ 谁反对这件事？ تانكىغا ~ قورال 反坦克武器②对立：بىر - بىرىگە ~ تەرەپلەر 各个对立面③对，抗，逆：ئۇ ~ تەرەپتىن كېلىۋاتاتتى. 他从对面走来。قارار ئون ئاۋازغا ~ 15 ئاۋاز بىلەن ماقۇللاندى. 决议以十五票对十票通过。زىيادە سېزىمچانلىققا ~ دورىلار 抗过敏药物 / شامالغا ~ ماڭماق 顶风走，逆风走，迎风走④对面：بىزنىڭ ئۆي مەكتەپنىڭ قارشىسىدا. 我们家在学校对面。

قارشى ئالماق 欢迎：ساۋاقداشلار چەت ئەللىك مېھمانلارنى قارشى ئالدى. 同学们欢迎外国来宾。كېيىمىگە قاراپ قارشى ئالىدۇ، ئەقلىگە قاراپ ئۇزىتىدۇ. 〈谚〉欢迎看衣装，待客看智慧。

قارشى ئاۋاز 反对票

قارشى بۆلەك 〈逻〉对立项

قارشى بۇلۇڭ 〈数〉对角

قارشى پونكىت 〈艺〉对位

قارشى تەدبىر 对策

قارشى تەرەپ 对方

قارشى تەسىر 用作反

قارشى تەكلىپ 约邀反 <法>

قارشى تەنچە 体抗 <医>

قارشى تۇرماق 对反، 抗反: مۇستەملىكىچىلىككە ~ 反
义主民殖对 / تاجاۋۇزچىلىققا ~ 略侵抗反

قارشى تېزىس 题反 <逻>

قارشى چىقماق 对反، 抗反: شەھەرگە كىرىپ ئوقەت
قىلىشقا ~ 意生做城进对反 / دۈشمەننىڭ زۇلۇمىغا ~ 反
迫压的人敌抗

قارشى كېپىللىك 保担反

قارشى مۇقام 戏台对، 调反

قارشى نۇر 光逆 <物>

قارشى ھۇجۇم 锋冲反، 击冲反 <军>

قارشى ئىسپات 证反 <法>

قارشى² 殿 <古>〔静〕

قارشىلاشتۇرماق «قارشىلاشماق» 态动使的

قارشىلاشماق 〔动〕抗对، 拒抗، 对作: خەلق بىلەن ~ 对
抗人民 / كۆپچىلىك بىلەن ~ 对作家大和

قارشىلىشىش 〔静〕①对抗، 拒抗، 对作② <生> 拮
用作抗، 用作抗对

قارشىلىشىش تەدبىرى 施措抗对 <法>

قارشىلىشىش مۇسابىقىسى 赛抗对 <体>

قارشىلىق ① «قارشى» 的名词形式② 拒抗، 议抗، 抗反
③ <哲> 抗对④ <物> 力阻⑤ <物> 阻电

قارشىلىق بىلدۈرمەك 表示反对، 表示反抗: ئۇ
مېنىڭ پىكرىمگە قارشىلىق بىلدۈرمىدى . 对反示表有没他
。见意的我 بالا قېچىش بىلەن ئۆز قارشىلىقىنى بىلدۈردى .
。抗反示表跑逃用子孩

قارشىلىق پسىخىكىسى 理心反逆 <心>

قارشىلىق تېرمومېتىرى 计度温阻电 <物>

قارشىلىق ساندۇقى 箱阻电 <物>

قارشىلىق سىمى 丝阻电 <物>

قارشىلىق قانۇنى 律定阻电 <物>

قارشىلىق كۆرسەتمەك 拒抗، 抗抵، 抗反

قارشىلىق كۈچى 力抗抵②力阻① <物>

قارشىلىقسىز 〔静〕的抗反无، 的力阻无: ~ ئىلگىرىلە-
مەك 入直驱长

قار ـ شۇئۇرغان 〔静〕雪风暴: قار ـ شۇئۇرغانغا قارىماسلىق
雪风暴着冒

قار ـ شۇئۇرغانلىق 〔静〕的雪风暴، 的加交雪风: ~
كۈنلەر 子日的加交雪风، 天雪风暴

قارغاتماق «قارغىماق» 态动使的

قارغاشماق «قارغىماق» 态同共的

قارغاش 〔静〕<古> 咒诅（的徒信对主真، 神天）،
骂咒

قارغالماق «قارغىماق» 态动被的

قارغۇي 〔静〕<古> 台火烽، 台望嘹

قارغىش 〔静〕咒诅: ئىتنىڭ قارغىشىغا پىت ئۆلمەس . <谚>
。子虱死不咒狗

قارغىش ئالماق 受诅咒: ئالقىش ئالغان ئامان، قارغىش
ئالغان يامان . <谚> 。殃遭的咒诅受، 安平的迎欢受

قارغىش تەگكۈر <骂> 的死该، 的咒诅该

قارغىش تەگمەك 咒诅遭

قارغىشقا قالماق 咒诅被

قارغىشقا كەتمەك 咒诅到受

قارغىشچى 〔静〕人的咒诅爱، 人的骂咒爱: ~ ئېغىزىغا
قاغا چىچسۇن . <谚> 里嘴他给鸦乌让، 人的咒诅爱
。屎拉

قارغىماق 〔动〕咒诅، 骂咒: ئۇ ئىچىدە قازىنى قارغىدى . 他
。孜喀骂咒里心 قۇشنىڭ سايرىمايدىغىنى يوق، دۈشمەننىڭ
قارغىمايدىغىنى . <谚> 不有没人敌، 的叫不有没鸟小
。的咒诅

قار ـ قات 〔静〕 灾雪

قارقاغ 〔静〕<古> 漠荒، 地之毛不

قارلاش 〔静〕<古> 产破، 落破، 寒贫، 苦贫

قارلۇق 〔静〕<古> (一之落部厥突代古)禄逻葛

قارلىغاچ 〔静〕<动> 子燕: ~ پەس ئۇچتى، يەرگە يامغۇر
چۈشتى . <谚> 。雨落面地، 飞低子燕 ~ قارلىغاچقا
دان بېرىدۇ، قېرىنداش قېرىنداشقا جان . <谚> 燕给子燕
。命舍胞同为胞同، 食送子

قارلىغاچ ئائىلىسى 科燕 <动>

قارلىغاچ تىللىرى چىقماق <成> 呢، 语蜜言甜
已不喃

قارلىغاچ قانات بۇرۇت 胡字八، 胡翼燕

قارلىغاچ قۇيرۇقلۇق چاپان 服尾燕

قارلىغاچ ياقا 领衣式装西

قارلىغاچسىمان 〔静〕的子燕如状

قارلىغاچسىمان پۆپۈچەك چايكا <动> 凤端嘴黑
鸥燕头

قارلىغاچسىمان چايكا 鸥燕 <动>

قارلىغاچسىمان چىقچىق <动> 鸻燕

قارلىغاچسىمان چىقچىقلار ئائىلىسى <动> 燕
科鸻

قارلىغاچسىمان سېرىق تۇمشۇق چايكا <动> 黄
鸥燕河嘴

قارلىغاچسىمان قۇشقاچ <动> 雀燕

قارلىغاچسىمان قىلىورغا <动> 鸻

قارلىغاچسىمان كۆل رەڭ چىقچىق <动> 鸻燕灰

قارلىغاچسىمان لاچىن <动> 隼燕

قارلىق[1] 〔静〕 的盖覆雪被، 的雪带، 的雪有①: ~ تاغ
山雪 / تەڭرى تېغىنىڭ ~ چوققىلىرى 峰雪的山天 / ~
شۇرغان 雪风暴②雪地: قارلىقلارنىڭ مۇزلىرى 上地雪
冰的

قارلىق بەلۋاغ <地> 带雪

قارلىق بۇلۇت <气> 云雪

قارلىق دالا 原雪

قارلىق كۈن 日雪

قارلىق كىلىمات <气> 候气雪冰

قارلىق[2] 〔静〕 投人某向، 日之雪初即، 戏游种一)信雪
己自到回在者信投若。球雪及信的谣歌关相有写以
现发被未若؛客请者信投由، 住抓被并现发被前家
(客请者信接由则، 住抓和

قارلىق تاشلىماق 信雪投: كۆڭلىمىزنىڭ خۇشلۇقىدىن بۇ
ئويۇننى باشلىدۇق . ھەممىدىن ئەزىز كۆرۈپ سىزگە قارلىق تاش-
لىدۇق . 重敬最为因 。戏游番此始开، 兴高里心于由
。信雪来投您给، 您

قارلىق[3] 〔静〕 架萄葡: تەك قارلىققا تارتىلدى . 上藤萄葡
。了架

قارما 〔静〕<古> 夺掠، 夺抢

قارماشماق 〔动〕<古> 夺抢相互، 夺抢起一

قارماق[1] 〔静〕 蚂③(套圈指)儿钩 <转>②钩鱼①
钉蟒

قارماق بامبۇك <植> 竹慈

قارماق تاشلىماق 钩鱼下①: دەرياغا ~ 鱼下里河往
套圈设، 钩下 <转>②钩

قارماققا ئىلىنماق 套圈上، 儿钩上: ئۇنىڭ قارمىقىغا
ئىلىنىپ قالغىنىمنى ئەمدى چۈشەندىم . 他了上白明才这我
。套圈的

قارماق[2] 〔静〕 管主، 辖管: ناھىيە قارمىقىدىكى بىرنەچچە ئىدارە
局个几的管主上县

قارماقسىمان 〔静〕 的状钩鱼

قارماقسىمان بارخان <地> 丘沙形钩鱼

قارماقلاتماق «قارماقلىماق» 态动使的

قارماقلىق 〔静〕 的钩带، 的钩有: ~ تۆمۈر ئارا 的钩带
叉铁

قارماقلىماق 〔动〕 ①用蟒蚂钉住: تاختىنىڭ سۇنغان جا-
يىنى ~ 抓②住钉方地的折子板把钉蟒蚂用: لاچىن
كەكلىكنى قارماقلىدى . 鸡石了住抓隼 。

قار - مۇز 〔静〕 雪冰

قار - مۇزلۇق 〔静〕 的盖覆雪冰، 的雪冰①: ~ داۋان
地之盖覆雪冰②坂达的盖覆雪冰

قار - مۇزلۇق گېئولوگىيىسى 学质地雪冰

قارمىماق = قامالىماق

قارنىيېرىق 〔静〕<植> 椒花

قارونا 〔静〕<动> 鹈鸬

قارۇ 〔动〕<古> 报回، 报

قارۇشتى 〔静〕 卢佉

قارۇشتى يېزىقى 文卢佉

قارۇلۇق 〔静〕<古> 应报

قارۋى 〔静〕<古> 的曲弯端尖

قارى 〔静〕<古> 臂前، 臂手

قارىپايىم 〔静〕 的鲁粗

قارىپايىملىق 〔静〕 鲁粗

قارىتا 〔助〕 对针، 对، 于对: بۇ ئىشقا ~ پىكرىم بار . 对我
。见意有事件这 بۇ قېتىملىق ۋەقەگە ~ كۆزقاراش 于对
法看的件事次此 / ئۇ ئۆۋەتتىكى ۋەزىيەتكە ~ قىياسلىرىنى
ئوتتۇرىغا قويدى . 。测推了出提势形前当对针他

قارىتوغاچ 〔静〕<植> 桃光黑

قارىتۇرۇك 〔静〕 粗老大

قارىتىشماق «قاراتماق» 态同共的

قارىتىلماق «قاراتماق» 态动被的

قارىچاي 〔静〕 茶茯

قارىچايىر 〔静〕<植> 草蟀蟋

قارىچۇق 〔静〕<理生> 孔瞳، 仁瞳: كۆز قارىچۇقى 珠眼

قارىداتماق «قارىدىماق» 态动使的

قارىدان 〔静〕<植> 翘连: ~ ئۇرۇقدىشى 属翘连

قارىدىماق 〔动〕 黑发، 黑变

قارىزان 〔静〕<古> 人的老衰

قارىسان 〔静〕<牧> 病腿黑، 病疽炭

قارىسغا 〔静〕 地目盲، 蛮، 胡: ~ ئىشلىمەك 蛮، 干胡

干[illegible] / ~ ھەرىكەت قىلماق 动盲、动行目盲
قارىسىغا سۆزلىمەك 说瞎、说胡
قارىسىغا ئىش قىلماق 事行目盲
قارىشقۇ 〔静〕 狼 <方、动>
قارىشماق 〔动〕 错交 <古>
قارىغ 〔静〕 弱软、力无、年暮、年老 <古>
قارىغان 〔静〕 花雀金、儿鸡锦 <植>
قارىغاندا 〔助〕 ①来看: ~ ئۇنىڭ كۆڭلى پەرىشان ئوخشايدۇ. 好不像好情心他来看。②比: ماڭا ~ سىزنىڭ سالامەتلىكىڭىز ياخشى. 好我比体身的你。
قارىغاي 〔静〕 松 <植>
قارىغاي چېچىكى <植> 粉花松
قارىغاي قاغىسى <动> 鸟星
قارىغاي مەدىكى <植> 儿塔松、球松
قارىغاي موگۈسى <植> 蘑松
قارىغاي مېغىزى <植> 仁松
قارىغاي مېۋىسى <植> 塔松
قارىغاي يېلىمى <植> 胶香松
قارىغايزار = قارىغايلىق
قارىغايزارلىق = قارىغايلىق
قارىغايلىق 〔静〕 ①林松 ②有松树的、长满松树的
قارىغۇ 〔静〕 ①瞎、盲: ~ مۈشۈككە ئۆلۈك چاشقان ئۇچراپتۇ. <谚> 瞎猫碰上死老鼠。~ ئىشەككە تۇزلۇق سۇ، قاتتىق نانغا مۇزلۇق سۇ. <谚> 瞎驴饮盐水，硬馒泡冰水；喻"事与愿违"；"反其道而行事"。②瞎子、盲人：قارىغۇنىڭ چاپاق ئادىشى بار. <谚> 瞎子有长眼屎的朋友。~ تۇتقىنىنى قويماس، گاس ئاڭلىغىنىنى. <谚> 瞎子抓住的不会放，聋子听到的就会讲。قارىغۇنىڭ كەينىگە كىرسەڭ، گوداڭغا يىقىلىسەن. <谚> 跟着瞎子走，掉到坑里头。قارىغۇغا يول كۆرسەتسەڭ، ئۆزۈم تاپقان يول دەر. <谚> 你给瞎子指路，他说是他认的路。~ ھاسىسىنى بىر قېتىم يوقىتار. <谚> 盲人只会丢一次手杖。
قارىغۇ ئامەت 福从天降
قارىغۇ بولماق 瞎: ئۇنىڭ كۆزى قارىغۇ بولۇپ قاپتۇ. 他眼睛瞎了。
قارىغۇ چاشقان[1] <动> 鼠鼹、鼠鼢
قارىغۇ چاشقان[2] 瞎子老鼠(一种儿童游戏)
قارىغۇ چېرپىشكا <动> 蝽盲
قارىغۇ شاختا <矿> 井盲

قارىغۇ قىلماق 瞎弄
قارىغۇلار ئېلىپبەسى 表母字文盲
قارىغۇلار يېزىقى 文盲、字文人盲
قارىغۇ نۇقتا <理生> 点盲
قارىغۇنى ياردا قىستىماق <成> 喻：人盲遍崖悬
同"乘人之危"；"强人所难"：سەنمۇزە، قارىغۇنى ياردا قىستىغاندەك ئىش قىلغىنىڭنى قارا. 你呀，你干的这事真是强人所难呀。
قارىغۇ ئۇچەي = سوقۇر ئۇچەي
قارىغوجا 〔静〕 鸦乌 ، 雀黑<方、动>
قارىغۇسىز 〔静〕 看难
قارىغۇلارچە 〔静〕 目盲: غەرب مەدەنىيىتىگە ~ چوقۇنماق 盲目崇拜西方文化
قارىغۇلۇق 〔静〕 性目盲: قارىغۇلۇقتىن ساقلانماق 避免盲目性 / قارىغۇلۇقنى تۈگەتمەك 克服盲目性
قارىقات 〔静〕 栗醋、镳茶 <植>
قارىقاش 〔静〕 <植> 西喀拉喀、黑眉毛(甜瓜品种之一)
قارىقاشقا 〔静〕 <植> 喀拉喀希卡(甜瓜品种之一)
قارىقالپاق 〔静〕 ①卡拉卡尔帕克人(中亚西亚民族之一) ②黑帽突厥
قارىقالپاقچە 〔静〕 ①卡拉卡尔帕克文、卡拉卡尔帕克语：قارىقالپاقچىنى ئۆگەنمەك 学卡拉卡尔帕克文、学卡拉卡尔帕克语 ②卡拉卡尔帕克式的：~ كىيىم 卡拉卡尔帕克式服装
قارىقماق 〔动〕 <古> 盲雪
قارىقوتۇر 〔静〕 <植> 喀拉库图尔(甜瓜品种之一)
قارىقوغۇر 〔静〕 <植> 菜斗鞣
قارىقويۇق 〔静〕 统笼、不分清红皂白
قارىقۇش 〔静〕 <动> 雕原草
قارىقۇشقاچ 〔静〕 <动> 鸦乌、雀黑
قارىقۇلاق 〔静〕 <动> 狗豺
قارىقۇمچاق 〔静〕 黑黝的(肤色)
قارىكۆزەل 〔静〕 <动> 黑眼圈的白羊
قارىكۆسەي 〔静〕 <植> 卡拉库赛(甜瓜品种之一)
قارىكۆل 〔静〕 <地> 卡拉库尔(乌孜别克斯坦布哈拉州的一个区)
قارىكۆل قويى <动> 卡拉库尔羊
قارىكۆل ئەلتېرىسى <牧> 二北羊羔皮
قارىكۆيە 〔静〕 <植> 黑穗病

قارىگۈل 〔静〕 <植> 花葵棉紫، 葵棉紫

قارىلاق 〔静〕 ①秋溜不黑②秋溜不黑的人

قارىلانغۇچى 〔静〕 者冤蒙، 者陷诬受

قارىلانماق «قارىلىماق» 的被动态

قارىلىغۇچى 〔静〕 者陷诬، 者谤诽، 者毁诋

قارىلىق[1] ① «قارا» 的名词形式②阴险، 凶狠، 歹毒، 狠凶: ئىچى ~ بىلەن 阴险地، 凶狠地 / كۆڭلى ~ قىلماق 内心歹毒③丧事④(的丧服)黑色丧服، 白纱巾، 白腰带

قارىلىق باغلىماق 系白布腰带(丧服)

قارىلىق كىيىم 丧服، 缟素

قارىلىق[2] 〔静〕 (木匠用的)墨斗

قارىلىماق 〔动〕 诋毁، 诽谤، 诬陷: ئۇ مېنى ناھەق قارىلىدى . 他恶意诋毁我。

قارىماستىن 〔助〕 不管، 不顾، 冒着: ئۇ ياشىنىپ قالغانلىقىغا ~ شۇنچە تېمەن كۆرۈنەتتى . 他虽然年迈، 但是显得格外健壮。ئۇ يامغۇرغا قارىماستىن ۋاقتىدا يىغىن مەيدانىغا كەلدى . 他冒雨准时来到会场。

قارىماق[1] 〔动〕 ①看، 望، 瞧: دېرىزىدىن ~ 往窗外看 / ئۇ ماڭا قاراپ قويدى . 他看了我一眼。چېشمىغا قارىما ، ئىشمىغا قارا . <谚> 别看我吃的، 看我干的。كىشىنىڭ تىلىغا ئەمەس ، دىلىغا قارا . <谚> 别听话، 要看心。يىراققا قارىغاننىڭ كۆزى ئۆتكۈر . <谚> 远望者眼光锐利。ئالدىڭغا ماڭساڭ ، كەينىڭگە قارا . <谚> 若往前走، 需向后瞧。②回顾، 瞻望: ئۆتمۈشكە بىر ~ 回顾一下过去 / كېلەچەككە ئىشەنچ بىلەن ~ 满怀信心瞻望未来③照看، 料照، 守看، 护看: زىرائەتكە ~ 照看庄稼 / بوۋاي - مومايلارغا ئائىلە خىزمەتچىلىرى قارايدۇ . 老人们由家政服务员照料。سىز بارمىسىڭىز بوپتۇ ، ماشىنىڭىزغا قاراپ . 您不去也行، 看着您的汽车。كېسەلگە ~ 看护病人④顾: ئۇ باشقىلارنىڭ قارشى پىكرىگە قارىماي ، ئۆز پىكرىدە تۇرىۋالدى . 他不顾别人的反对، 固执己见。ئۇ خىزمەت بىلەن بولۇپ كېتىپ ، ئۆي ئىشلىرىغا قارىيالماپتۇ . 他忙于工作، 顾不上家务。⑤对着، 朝着، 向着: ئۆينىڭ ئىشىك - دېرىزىسى جەنۇبقا قارايدۇ . 房子门窗朝南。ئۇ ئورمان ئىچىگە قاراپ قاچتى . 他向树林逃去。⑥等着: چاپسان بول ، بىز ساڭىلا قاراپ قالدۇق . 快点، 我们就等着你了。⑦认为، 以为، 视为، 看作: ئۇنىڭ پىكرىنى توغرا دەپ قارايمەن . 我认为他的意见是对的。بۇ يېتىم بالا ئۇنى ئانا دەپ قارىدى . 这个孤儿把她看作母亲。⑧根据، 按照: قابىلىيىتىگە قاراپ خىزمەت ئورۇنلاشتۇرماق 根据能力安排工作، 按照实际情况办事

قارىماق[2] 〔静〕 归……管، 属于: بۇ مەكتەپلەر مائارىپ ئىدارىسىنىڭ قارمىقىدا . 这些学校归教育局管。بۇ ئۆيلەر بىزنىڭ قارمىقىمىزدا. 这些房子属于我们。مەركەز قارمىقىدىكى ئورۇنلار 中央所属各单位

قارىماققا 〔助〕 看上去، 表面上: بۇ گەپلەر ~ ناھايىتى ئاددىيدەك قىلسىمۇ ، لېكىن مەنىسى ئىنتايىن چوڭقۇر . 这些话看起来很平常، 可是意味深长。

قارىماي 〔静〕 青沥، 柏油

قارىماي قەغەز <建> 油毛毡

قارىمايلىق 〔静〕 有沥青的

قارىمايلىق بېتون <建> 沥青混凝土

قارىمچى 〔静〕 <古> 梳洗头发者

قارىمتۇق 〔静〕 黑黝、黑黝黝: ئېگىز بويلۇق ~ ئادەم 一个高个子黑黝黝的人

قارىمۇچ 〔静〕 <植> 胡椒

قارىمۇق[1] 〔静〕 <植> 麦蓝菜، 麦仙翁، 王不留行: بۇغداينىڭ باھانىسىدا ~ سۇ ئىچىپتۇ . <谚> 浇地麦، 莠草沾光; 喻同"近水楼台先得月"。

قارىمۇق[2] 〔静〕 高粱上的黑粉(菌): ئاق قوناققا ~ چۈشۈپتۇ . 高粱落上黑粉了。

قارىمۇق كېسەللىكى <植> 黑粉病

قارىمۇقارشى 〔静〕 ①面对面، 对着: ئۇلار بىر - بىرىگە ~ ئولتۇرۇشقانىدى . 他们彼此面对面的坐着。دېرىزىلىك ~ ئازادە ئۆي پۈتتى . 窗户相对的宽敞屋子竣工了。②对立، 相反: ئىككىسىنى ~ قويماق 把二者对立起来 / ~ پىكىرلەر 相反的意见③对立

قارىمۇقارشى باغلىغۇچى <语> 转折连词

قارىمۇقارشى بۇلۇڭ <数> 对角

قارىمۇقارشى تەرەپ <哲> ①对立面② <数> 对边

قارىمۇقارشى شامال <气> 相对风

قارىمۇقارشى مەنىلىك سۆز <语> 反义词

قارىمۇقارشى مۇناسىۋەت <逻> 反对关系

قارىمۇقارشى ئۇقۇم <逻> 反对概念

قارىمۇقارشى يانداشتۇرۇش <文> 反衬

قارىمۇقارشىلىق 〔静〕 <哲> 对立性

قارىمۇقارشىلىقنىڭ بىرلىكى <哲> 对立的统一

قارىن (قارنىم ، قارنىڭ ، قارنى) 〔静〕 ①肚子: قارنى ئاچماق

ئانىـ . قارنى توق قارنى تىخى چاغلاردا ئۇ بالا بۇ / 饱子肚 / 饿子肚
سىنىڭ قـارنـىدا ئىدى . 这孩子那时还在娘肚子里。②
<转>身（琴或器物的）: تەمبۇرنىڭ قارنى 弹布尔的琴
身 / ساماۋارنىڭ قارنى 茶炊的壶身
قـارنى يامان 贪吃的: ~ ئادەم 贪吃的人 / ~ ھېيتتا
ئۆلەر . <谚> 贪吃的过节会撑死。
قارىن - كۆكس 〔静〕 胸怀、胸襟、心胸
قارنى - كۆكسى كـەڭ <成> 胸怀宽广、心胸开
阔、宽宏大量
قارىئۆرۈك 〔静〕<植> 新疆酸李、酸梅、乌梅
قارىئۆرۈك مۇرابباسى 乌梅酱、酸梅酱
قارىئۆڭكۈر 〔静〕<天> 黑洞
قارىۋاستى 见下
قارىۋاستى قىلماق <成> ①坑人、讹诈②强令别
人破费、讹人请客
قـارى 〔静〕<宗> 喀利(诵经师、专门诵读《古兰经》
并精通其诵读法则者)
قارىياغاچ 〔静〕<植> 榆树
قارىياغاچلىق 〔静〕 榆树林、有榆树的、榆树多的
قارىياغاق 〔静〕<动> ①黑额角的白羊②一至二岁的
黄羊羔
قارىيامان 〔静〕<方> 无情的、冷酷无情的
قارىيچىلاپ 〔静〕 像喀利似的、死板地: ~ ئوقۇماق 死读
书 / ~ يادلىماق 死记硬背
قارىيخانا 〔静〕 <宗>①培养《古兰经》背诵者的学校
②背诵《古兰经》的地方
قارىيلىق ① «قارى» 的抽象名词②喀利之职
قار - يامغۇر 〔静〕 雨雪: بۇ ~ تولا ياغمايدىغان جاي . 这
是个雨雪少的地方。
قازا (قازاسى) 〔静〕 ①死亡、死期: جان بار يەردە ~ بار .
<谚> 有生命的地方就有死亡。قازاسى سۈرىمەك 死期
已到②灾难: ~ ئۆلۈم بىر . ئىككى <谚> 灾难来两
遭、死亡仅一次。قازاغا رىزا ، بالاغا سەۋر . <谚> 天命
难违、灾难须忍耐。
قـازا بولماق ①身亡、去世、亡故: جەڭ مەيداندا ~
阵亡 / ئۇنىڭ قازا بولغانلىقى بىز ئۈچۈن غايەت زور يوقىتىش .
他的去世是我们的巨大损失。②<宗> 耽误: بۇ
تەقۋادار كىشىنىڭ بىر ۋاق نامىزىمۇ قازا بولۇپ باقمىغان . 这个
虔诚的人一次乃玛孜都没有耽误过。
قازاغا رىزا بولماق 认命(天命难违)
قازا قىلماق ①身亡、去世、亡故: ئاتام يۈرەك پالەچى
بىلەن قازا قىلدى . 父亲因心力衰竭而亡身。②<宗>
耽误: نامازنى قازا قىلماسلىق 不耽误做乃玛孜
قازا كەلمەك 死期已到、大限已到、死到临头
قازا يەتمەك 大限已到、死到临头
قازارا 〔静〕 万一: ~ كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ ئۆلۈپ قالسا ، بۇ
سىرنى ھېچكىم بىلمەي قـالامدۇ؟ 万一有一天他死了，这
个秘密岂不是无人知晓了吗？
قازاق 〔静〕 哈萨克: ~ مىللىتى 哈萨克族
قازاق يېزىقى <语> 哈萨克文
قـازاقچە 〔静〕 ①哈萨克语、哈萨克文②哈萨克式的:
~ كىيىم 哈萨克式服装
قـازاڭغۇ 〔静〕<古> 缠成团的、纠缠在 起的、头绪
乱的、解不开的
قازان¹ 〔静〕 锅: ~ ئالساڭ چېكىپ ئال ، خوتۇن ئالساڭ بىلىپ
ئال . <谚> 买锅要敲敲、娶妻须了解。نەگىلا بارساڭ
قازاننىڭ قۇلىقى تۆت . <谚> 无论你到哪儿、锅都是四
个耳朵；喻同“天下乌鸦一般黑”。قازانغا يولۇقساڭ قا-
رىسى يۇقار ، يامانغا يولۇقساڭ يالىسى يۇقار . <谚> 挨上铁
锅蹭油烟、遇上坏人受牵连。قازانمۇ ياغ ، چۆمۈچمۇ ياغ .
<谚> 锅上也是油、勺上也是油；喻同“家给人
足”。قازىنى باشقىنىڭ قايغۇسى باشقا . <谚> 锅不同则
愁不同；喻同“家家有本难念的经”。
قازان ئاسماق ①锅架、支锅: پىشمىغان تـويغا قـازان
ئـاسقىلى بولماس . <谚> 婚事没谈妥、不要忙架锅。
②<转> 做饭: 40 كۈنگىچە ھېچكىم ئۆيدە قازان ئاسماي-
دىغان ، پادىشاھلىقتىن زىياپەت بېرىلىدىغان بولدى . 决定四十
天谁家都不做饭、由皇帝设宴。③<成> 准备、打
算: باشقىلار شۇ قىزنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ قازىنىنى ئـاسقىلى
نە ۋاق . 别人早就打算把这姑娘搞到手了。
قازان بېشى ①锅台、灶前: قازان بېشىدا بولساڭ ، ئاغ-
زىڭ بالدۇر ئاشقا تېگىدۇ . <谚> 若在锅台前、可以早吃
饭；喻同“近水楼台先得月”。②<转> 做饭的事
قازان چېقىلماق <成> 锅砸、落空: خۇشامەتچىلەر-
نىڭ قازىنى چېقىلدى . 谄媚者们落空了。
قازان قايناتماق <成> 维持家计
قازان كاۋىپى <食> 炒烤肉
قازان نېنى <食> 烙饼、锅饼
قازان² 〔静〕<机> 轴承
قازان نوكچىسى <纺> 轴承锭子

قازانچاق 〔静〕 锅小

قازانچۇق 〔静〕 ① <动>虫龟水 ② <理生>轴骨胯

قازانچى 〔静〕 匠锅铸: قۇلاقنى نەدىن چىقارسا ، قـازانچىنىڭ ئىختىيارى . <谚> 锅耳朵在哪儿，全听铸锅匠的。

قازانچىلىق 〔静〕 业锅铸

قازانخانا 〔静〕 房炉锅

قازاندۇرماق «قازانماق» 的使动态

قازان - قومۇچ 〔静〕 锅碗瓢盆，炊具

قازانقىردى 〔静〕 <方، 动>一种水上游虫

قـازانماق 〔动〕 取得，获得: مـۇۋەپپەقىيەت ~ 取得成功 / غەلىبە ~ 取得胜利 / شۆھرەت ~ 获得荣誉，赢得荣誉

قازانيارىدى 〔静〕 <植>沙拐枣

قازايىقەدەر 〔静〕 <宗> ①天命论(伊斯兰教的基本观点，认为人类的命运是安拉预先决定的) ② <转>灾难，不幸: بىر - بىرىگە ئۇلىشىپ كەلگەن ~ 接二连三的不幸

قازدۇرماق «قازماق» 的使动态

قازدۇرۇشماق «قازدۇرماق» 的共同态

قازدۇرۇلماق «قازدۇرماق» 的被动态

قازغان 〔静〕 <古>崎岖而泥泞的

قازغانچ 〔静〕 <古>获得，收获，成绩，成就，利益

قازغانماق 〔动〕 <古>得到，取得，获得

قـازما 〔静〕 ①发掘的，开采的: بايلىق ~ 开采的资源 ②发掘物

قـازماق 〔动〕 挖，掘，开采，挖掘: قۇدۇق ~ 挖井，掘井 / خەندەك ~ 挖壕沟 / گۆر ~ 挖坟，掘墓 / رۇدا ~ 采矿 / يوشۇرۇن كۈچلەرنى ~ 挖掘潜力

قازمىچىلىق 〔静〕 采掘业，开采业

قازمىچىلىق ساناىتى <矿> 采掘业

قازناق 〔静〕 套间，小贮藏室: دادام قازناقتا يوق . <谚> 我爹不在套间；喻同"此地无银三百两"。

قازى 〔静〕 ① <宗> 喀孜(伊斯兰教执法官): دەۋا-گەر سۈس بولسا ، ~ مۇتتەھەم بوپتۇ . <谚> 原告一松，喀孜变横。 قازىدىن قېچىپ ، پادىشاھقا ئۇچراپتۇ . <谚> 躲开了喀孜，遇上了皇帝。 ②喀孜(麦西莱甫等游戏的主持人，主罚违规者)

قازىخانا 〔静〕 <宗>宗教裁判所

قازىرغاق 〔静〕 <古>(因劳动而手上长的)趼子，茧子，胼子

قازىز 〔静〕 <古>树皮

قازىق 〔静〕 <古>坑，穴，地牢

قازى - قۇززات 〔静〕 <宗>喀孜和最高教法官

قـازىكالان 〔静〕 <宗>首席法官，大法官(伊斯兰教的)

قازىلىق 〔静〕 <宗>喀孜之职: جامـائەت ئۇنى قـازىلىققا تەيىنلىدى . 公众任命他为喀孜。

قازىن 〔静〕 <古>姻亲

قازىن - قازناغۇن 〔静〕 <古>亲家，亲家人，姻亲

قازىنىشماق «قازانماق» 的共同态

قازىنىلماق «قازانماق» 的被动态

قاس 〔模〕 吧咯，噼啪(窝手指，用手指打拍子，抽鞭子等发出的声音)

قاس چىقارماق ①弄出吧咯声: قول ئۇگىلىرىنى ئۇۋۇ-لاپ ~ 窝手指弄出吧咯声 ② <成>挑刺儿: ئۇ ئىشـ-مىزدىن قـاس چىقىرىدىغان بولدى . 他要给我们的工作挑刺儿。

قاساتماق[1] «قاسماق[1]» 的使动态

قاساتماق[2] «قاسماق[2]» 的使动态: سەيپۇڭغا ئىشتىنىمنى قاسات-تىم . 我让裁缝给我的裤子包缝。

قاساشتۇرماق 〔动〕 折上缝，锁边，包缝

قاساشماق[1] «قاسماق[1]» 的共同态: ئۇلار قوناق قاسشىۋاتاتتى . 他们正在剥玉米粒。

قاساشماق[2] «قاسماق[2]» 的共同态: ئۇلار كىيىم - كېچەكلەرنى قاساشماقتا . 她们正在给服装包缝。

قاساق 〔静〕 (衣裤边口的)包缝处，褶子

قاساقلىق 〔静〕 包过缝的

قاسالماق[1] «قاسماق[1]» 的被动态

قاسالماق[2] «قاسماق[2]» 的被动态

قاسساپ 〔静〕 屠户，卖肉的: قوينى ~ سويسۇن . <谚> 让屠户去宰羊(意谓办事找行家)。 قاسساپقا ماي قايغۇ-سى ، ئۆچكىگە جان . <谚> 屠户惜油，山羊愁命；喻同"人人有本难念的经"。 ئـۈچ قـوي سويغـان ~ بوپتۇ . <谚> 宰了三只羊就成了屠户。 دوستىغا ئۇستىخان ~ بېرەر . <谚> 屠户用骨头送朋友。 قاسساپنىڭ پىچىقى نو-چى ، ئاشپەزنىڭ چۆمۈچى . <谚> 屠户的刀子好，厨师的勺子好。 قـاسساپنىڭ ئۇستىسى توخۇنىڭ ئۆپكىسىنى ئالار . <谚> 巧屠户能取鸡肺。 ئاشپەز ~ مـاي چاينايدۇ ، ئاشپەز گۆش . <谚> 屠户嚼油，厨师吃肉。 قاسساپقا پۇل بې-رىپ ، ناۋايغا قـاراپتۇ . <谚> 给钱卖肉的，眼瞧卖馕

的；喻同"心不在焉"。

قاسساپچىلىق 〔静〕 屠宰业、卖肉行当

قاسساپخانا 〔静〕 肉铺子、肉店

قاسساپلىق = قاسساپچىلىق

قاسساپلىق قىلماق 当屠户、卖肉

قاسسىدە 〔静〕 啪（击掌声）

قاس - قاس 〔模〕 啪噼、啪啪噼噼

قاسقان 〔静〕 ①箍、圈儿、（帽）檐：غەلۋىر قاسقىنى 筛箍，筛子圈儿 / ۋېلسىپىت چاقىنىڭ قاسقىنى 自行车轮圈儿 / قاسقىنى يوغان شلەپە 大檐礼帽②蒸笼、笼屉

قاسقان پولۇ <食> 蒸笼抓饭

قاسقان شەپكە 大檐帽

قاسقان ھېسىپى <食> 蒸笼灌肠

قاسقانلىق 〔静〕 带檐的、檐的（帽子）：ئۇ بېشىغا كەڭ ~ شەپكە ، پۇتىغا ھەربىي ئۆتۈك كىيىۋالغانىدى . 他头戴大檐帽、脚穿军靴。

قاس - قۇس 〔模〕 噼里啪啦：ئۇ ئاچچىقىدا ئوغلىنىڭ يۈزىگە ~ ئىككى شاپىلاق سېلىۋەتتى . 他气得噼里啪啦打了儿子两巴掌。

قاسماق 〔静〕 （衣帽等）脏：ئۇنىڭ كىيىم - كېچەكلىرىنى ~ بېسىپ كېتىپتۇ . 他的衣服全都脏极了。

قاسماق باغلىماق = قاسماقلاشماق

قاسماقلاشتۇرماق «قاسماقلاشماق» 的使动态

قاسماقلاشماق 〔动〕 脏：ئۇنىڭ قولىدا قاسماقلىشىپ كەتكەن شىشە ساڭگىلاپ تۇرىدۇ . 他手上拎了个脏瓶子。ئۇستامنىڭ يۈزلىرى ماي ، توپا - چاڭدا قاسماقلىشىپ كەتكەنىدى . 大师傅的脸被油和土弄得很脏。

قاسناق 〔静〕 岸、边、旁：دەريانىڭ قاسنىقى 河岸 / يولنىڭ ئىككى قاسنىقى 路两边

قاسناقلىق 〔静〕 有边的、包了缝的：~ كۆڭلەك 包了缝的衬衣

قاسۇق¹ 〔静〕 <古> 树皮

قاسۇق² 〔静〕 <古> 马皮囊（用以盛奶、马奶酒等物）

قاسى 〔静〕 <古> 圈、柳条圈

قاسراق 〔静〕 ①甲壳、介壳②鳞、鳞片③蛇或昆虫蜕的皮④荚

قاسراقچە 〔静〕 ①小壳、小鳞②麦壳

قاسراقسىز 〔静〕 ①无壳的、无鳞的②无荚的

قاسراقسىمان 〔静〕 甲壳状的、鱼鳞状的

قاسراقسىمان ئاسمان <气> 鱼鳞天

قاسراقلىق 〔静〕 ①带壳的②带荚的

قاسراقلىق تەمرەتكە <医> 鱼鳞癣

قاسراقلىق قۇرت <动> 介壳虫

قاسراقلىقلار سىنىپى <动> 甲壳纲

قاسراقلىق مېۋە <植> 荚果

قاسراقلىق ھايۋان <动> 甲壳动物

قاسرقۇ 〔静〕 <古> 旋风

قاسىر - قۇسۇر 〔模〕 噼里啪啦、喀嚓（拍击声、驴马吃草声）

قاسرماق 〔静〕 ①锅巴：پولۇنىڭ قاسرمىقى 抓饭的锅巴②（植物的）皮：تالنىڭ قاسرمىقىنى سويماق 剥柳条的皮

قاسغ 〔静〕 <古> ①腮、腮帮、口腔内的两侧②裆

قاسىلداتماق «قاسىلدىماق» 的使动态

قاسىلداشماق «قاسىلدىماق» 的共同态

قاسىلدىماق 〔动〕 噼啪作响

قاسماق¹ 〔动〕 ①剥、抠：پۇرچاقنى ~ 剥豆子 / كۆممە- قوناقنى ~ 抠玉米粒、剥玉米粒②咬、啃：ئۇ قولىدىكى ناننىڭ يېرىمىنى ئىككى قاساپلا يەۋەتتى . 他两口就把手里的半个馕吃掉了。③<转> 背后说人坏话：ئېرىنى ~ 说丈夫坏话

قاسماق² 〔动〕 给服装包缝、锁边

قاسنچىغ 〔静〕 <古> 可怕的、恐怖的、吓人的

قاش¹ 〔静〕 眉、眉毛：قىرى ~ 眉棱 / ~ قۇيرۇقى 眉梢 / ~ بىلەن كۆز جايىدا بولسا ، باشقىسى بازاردا بار . <谚> 只要眉眼长得好，别的市场能买到。 قاشقا سانساڭ كۆزگە ، كىشىگە سانساڭ ئۆزگە . <谚> 自食其果，害人终害己。

قاش ئاتماق 扬眉、飞眼、眉目传情、眉来眼去、暗送秋波：قاش ئېتىپ ئۇسسۇل ئوينىماق 扬眉漫舞

قاش بىلەن كىرپىك ئارىلىقىدا <成> 迫在眉睫，火烧眉毛

قاش قارايماق 傍晚：ئۇزۇن ئۆتمەي قاش قارىيدۇ . 过了不一会儿就到了傍晚。

قاش قەلەم 眉笔

قاش كۆتۈرمەك 抬眼、正眼：ئۇ دادامغا قاش كۆتۈرۈپ قارىمايدىكەن ھەم «سىلى ئۆزلىرى» بىلەن دادامنى مېھمانىدەك ئىززەت - ھۆرمىتىنى قىلىپ كۆتىدىكەن . 他不正眼看我爸爸而且待我爸爸像客人一样敬称"您"。

قېشىنى سۆزمەك 扬眉毛、打飞眼：قىز يىگىتكە قاراپ قېشىنى سۆزدى . 姑娘朝小伙子打飞眼。

قېشىنى ھىمىرمەك 眉皱

قېشىنى ئۈچۈرماق 毛眉耸

قاش² 〔静〕 边身，前跟，边旁：مەن ھازىرلا ئۇنىڭ قېشىدىن كەلدىم . 来边身他从刚我 。ئۇ مېنىڭ قېشىمغا كەلدى . 他前跟我到来。

قاش³ 〔静〕 ①岸，边：يول يۈرسەڭ باشقا چىق ، سۇ ئۈزسەڭ قاشقا . 〈谚〉走头向路走，游岸朝泳游。②堤：ئۆستەڭ چېپىپ ~ ياساماق 堤修渠挖③〈转〉部分，方面：ھەيئەت ئەزالىرى ئىككى قاشقا بۆلۈنۈپ كەتتى . 成分们员委了两部分。

قاشقا دەسسىمەك 〈成〉 不景气，每况愈下

قاش گۈندە 台桥，桥梁支座

قاش⁴ 〔静〕 鞒鞍

قاشا (قاشاسى) 〔静〕 栏栅，笆篱：~ مەھكەم بولسا ، تۈلكە كىرەلمەس . 〈谚〉笆篱扎得紧，狐狸钻不进。

قاشا تام 墙笆篱

قاشارتماق «قاشارماق» 的使动态

قاشارماق 〔动〕 变钝：ئورغاق قاشاردى . 镰刀钝了。

قاشاغۇ 〈古〉〔静〕 马刷子，搔痒钩，老头乐

قاشاڭ¹ 〔静〕 (剪下来的、又厚又硬的)皮子边儿

قاشاڭ² 〔静〕 ①驽，笨：~ ئات مىنگۈچە ، پىيادە ماڭ ئۆلگۈچە . 〈谚〉宁可徒步累死，也别骑驽马。~ ئۆردەك بالدۇر ئۇچىدۇ . 〈谚〉笨鸭子先飞，笨鸟先飞。~ ئات ئوقۇردىن نېرى كەتمەس . 〈谚〉驽马恋槽。②钝：~ پىچاق 钝刀子③动作迟缓，慢性子，肉：~ ئايال 慢性子女人 / بۇ خەق بەك ~ بولۇۋالدى . 这些人太肉了。

قاشاڭلاشتۇرماق «قاشاڭلاشماق» 的使动态

قاشاڭلاشماق 〔动〕 ①变迟钝，变缓迟：ئادەم قېرىغاندا ئىنكاس قايتۇرۇشى قاشاڭلىشىدۇ . 人老了，反映就变得迟钝了。②变钝：پالتا بەك قاشاڭلىشىپ كېتىپتۇ . 斧头太钝了。

قاشاڭلىق ① «قاشاڭ²» 的名词形式②惰性状态：~ قىلماي تېز بولۇش ! 别磨洋工，快！

قاشالاتماق «قاشالىماق» 的使动态

قاشالاشماق «قاشالىماق» 的共同态

قاشالانماق «قاشالىماق» 的被动态

قاشالىق 〔静〕 有篱笆的：~ ھويلا 有篱笆的院子

قاشالىق ئېتىز 〈农〉 围田

قاشالىماق 〔动〕 围篱笆：ئورمان بەلۋاغلىرىنى قومۇش بىلەن

~ 用芦苇给林带围上篱笆

قاشان 〈古〉〔静〕 尿

قاشتاش 〔静〕 玉石

قاشتاش بىلەزۈك 镯玉

قاشتاشچى 〔静〕 ①采玉石者②玉器制作者

قاشتاشسىمان 〔静〕 玉石似的

قاشتاشئوت 〈植〉〔静〕 山萮草(菜)

قاششاق 〔静〕 贫苦，寒贫，穷困，贫穷：~ دېھقان 贫苦农民 / ~ ئادەم 贫寒的人，穷人 / ~ ھالەتتە تۇرمۇش كەچۈرمەك 在困穷中度日

قاششاقلاشتۇرماق «قاششاقلاشماق» 的使动态

قاششاقلاشتۇرۇشماق «قاششاقلاشتۇرماق» 的共同态

قاششاقلاشتۇرۇلماق «قاششاقلاشتۇرماق» 的被动态

قاششاقلاشماق 〔动〕 变贫困，变穷：پۇقرا تولىمۇ قاششاقلىشىپ كەتسە بولمايدۇ . 老百姓不可变得太贫困。

قاششاقلىق «قاششاق» 的名词形式

قاشقا 〔静〕 ①(牲畜额前的)白斑：ئاتنىڭ قاشقىسى 马(额)白斑 / قاشقىسى بار ئوغلاق 额带白斑的山羊羔 / 斑白的(前额)②玉顶马：جەدە ~ 棕色玉顶马③〈转〉标记，标志：بۇ قاشقىسى بار كىيىملەر بىلەن ھەرگىزمۇ ئۇ يەرگە يېتىپ بارالمايسەن . 就凭你这带标记的衣服，绝对到不了那儿。

قاشقا ئات 〈动〉 玉顶马

قاشقا بېدە 〈植〉 草木樨，黄花苜蓿

قاشقا پۇرچاق 〈植〉 刀豆

قاشقىسى بار ①额有白斑的②〈转〉有问题的：ئۇ چاغلاردا مۇنداق ~ ئائىلىلەرگە كىرىش جىنايەت ھېسابلىناتتى . 当时要进这种"有问题"的人家是有罪的。

قاش ـ قاپاق 〔静〕 目眉，眼眉

قاش ـ قاپىقى چۈشمەك 〈成〉 愁眉苦脸，垂头丧气

قاش ـ قاپىقى سېلىنماق 〈成〉 吊下脸来，沉下脸来

قاشقالداق 〈动〉〔静〕 大鹬，骨顶鸡

قاشقونچۇق 〈方〉〔静〕 一种儿童球类游戏

قاشقىر 〔静〕 喀什克尔(一种圆葡萄，有白绿两种)

قاشقىلىق (额头)有白斑的：ئاق ~ تورۇق ئات 玉顶枣骝马

قاشقىئوغلاق 〈动〉〔静〕 蟒蟹，獾石

قاش ـ كۆز 〔静〕 眼眉，目眉

قاش - كۆزى جايىدا 秀目清眉 <成>

قاش - كۆزىگە قارىماق 爱关，爱珍 <成>

قاش - كۆزنى سۈزمەك 媚献，眼飞

قاش - كۆزنى ئويناتماق 目眉，去眼来眉 <成>
情传

قاش - كىرپىك 眼眉，毛睫和毛眉〔静〕

قاش - كىرپىك چىقارماق 色润，饰润 <成>：
~ قالىبلغا 色润章文

قاشگۇل 兰盘角 <植>〔静〕

قاشلاتماق[1] «قاشلىماق[1]» 态动使的

قاشلاتماق[2] «قاشلىماق[2]» 态动使的

قاشلاشماق[1] «قاشلىماق[1]» 态同共的

قاشلاشماق[2] «قاشلىماق[2]» 态同共的

قاشلانماق «قاشلىماق[2]» 态动被的

قاشلىغۇچ 乐头老，钩痒搔〔静〕

قاشلىق[1] 〔静〕①的毛眉，的眉浓： قارا ~ قىز 的毛眉黑
剂眉染②娘姑

قاشلىق ئەتمەك 毛眉画，眉描

قاشلىق[2] 〔静〕的鞒： ئېگەر ~ ئېگىز 鞍马鞒高

قاشلىقئوت[1] 〔静〕<植> 荆问

قاشلىماق[1] 〔动〕挠，搔： ئەخمەق ئۆتۈكنىڭ ئىچىدىن قاشلار.
<谚> 痒搔靴隔人笨。 دوست سۆزىنى تاشلىما، تاشلاپ
ئېشىگنى قاشلىما. <谚> 别可了忘，住记要话的友朋
。(悔后)头挠

قاشلىماق[2] 〔动〕筑修(埂，堤)： دەريانىڭ قېشىنى ~ 河修
堤 / ئېتىزنىڭ قىرىنى ~ 埂田修，埂地打 / ئورەكنىڭ
ئەتراپىنى ~ 埂上打周四坑给

قاشئوت 〔静〕<植> 草眉画

قاشىغ 〔静〕<古> 的大伟，的严威，的伟雄

قاغا 〔静〕①<动> 鸦乌，鸹老： تۇقۇناق ~ 嘴白
鸦 / تولۇق ~ 鸦乌大，乌渡 / تاغ قاغىسى 穴，鸦寒
鸦 / ~ قاغىنىڭ كۆزىنى چوقىماس. <谚> 鸦乌啄不鸦乌
眼(意谓同类不相残)。 قاغىلار قاق ئېيتىدۇ، ئۆز كۆڭ
لىنى خۇش ئېيتىدۇ. <谚> 鸦乌聒噪，自得其乐。 ~
كەكلىكنىڭ مېڭىشىنى دورايمەن دەپ ئۆز مېڭىشىنى ئۇنتۇپ قاپ
تۇ. <谚> 鸦乌学呱呱鸡走路，忘了自己的走法；
喻同"邯郸学步"。 ئاغىنەڭ ~ بولسا، يېيىشىڭ پوق.
<谚> 跟乌鸦交朋友，只能跟着吃屎；喻同"跟好
人学好人，跟着巫婆学跳神"。 ~ ئېيتار ئاپئاق بالام،
كىرپە ئېيتار يۇمشاق بالام. <谚> 乌鸦说我的孩子

子孩家自"同喻；绵绵软子孩的我说猬刺， 雪如白
的家自是也丑再子孩"："渣腐豆子孩家人，花支一
皇桃黑 قاغىنىڭ ماتكىسى ：桃黑(的牌克扑)②。"好
后

قاغا پوق يېمەستە 亮麻麻天，早清大 <成>

قاغا پۇتى 的八扭七歪： سىنىڭ بۇ ~ خېتىڭنى ئوقۇماق
بەك تەسكە توختىدى. 了认难太字的八扭七歪这你。

قاغا جىگدىسى 枣沙野，枣沙果尖 <植>： قاغا
جىگدىسىنى يېمەڭ، مەيدەم ئاغرىدى دېمەڭ. <谚> 枣沙野
。痛口胸喊别了吃，吃要不

قاغا چۈلۈكى 子胆鸦 <植>

قاغا چىلىنى 枣酸 <植>

قاغاز 〔静〕<古> 的名出，的出杰，的辉光，的敢勇
(领将于用)

قاغازلۇق 〔静〕<古> 猛勇，敢勇

قاغا - قوزغۇن 〔静〕①<动> 鸦乌② <转> 合乌
众之

قاغال 〔静〕<古> 条树，苗树，枝树

قاغان 〔静〕<古> 汗可

قاغجال 〔静〕①枯②<转> 干瘦，骨瘦如柴： ~ دەرەخ
树枯 / ~ ئايال 骨瘦如柴的女人

قاغجالما 〔静〕①皮包骨： ~ بولۇپ قالماق 骨包皮了成
②老油子，滑头

قاغجالماق 〔动〕①枯死②干瘦，干瘦如柴

قاغجالملىق 〔静〕 儿劲头滑

قاغجالملىق قىلماق 诈狡，头滑耍

قاغجىراتماق «قاغجىرىماق» 态动使的

قاغجىراشماق «قاغجىرىماق» 态同共的

قاغجىراق 〔静〕 的枯干，的裂龟： ~ چۆل 荒的枯干
原 / ~ يەر 地土的裂龟

قاغجىرىماق 〔动〕 枯干，涸干，旱： قاغجىراپ كەتكەن دەرەخ
لەر 木树的枯干 / سۇ ئامبىرى قاغجىراپ كەتتى. 干库水
了涸。 يەرلىرىمىز سۇ يوق قاغجىراپ ياتىدۇ. 地土的们我
。了旱全水有没

قاغدال 〔静〕光杆儿： ~ قومۇش 苇芦儿杆光

قاغدالما 〔静〕 头滑，子油老，人的广识多见

قاغدالماق 〔动〕①开始变干，干②老油子

قاغدالملاشماق 〔动〕 变滑头

قاغدالملىق «قاغدالما» 的名词形式

قاغۇت 〔静〕<古> 小米炒面(将煮熟的小米晒干

(用食妇产供可，等糖，油加再，粉成磨后

قاغىتۇمشۇق 〔静〕 儿鼻门，儿扣门

قاغىترناق 〔静〕<植> 香金郁犁伊，姑慈光，瓣鸦老

قاغزاپچاق 〔静〕<方> 的弱脆

قاغىسىمان 〔静〕 的形鸦

قاغىسىمان كاككۇك <动> 鹃鸦

قاغىقامغىقى 〔静〕<植> 草德多

قاغىل 〔静〕<古> 条柳(的枝嫩萄葡绑)

قـاق[1] 〔静〕 正，好正，好恰： يېزىنىڭ ~ ئوتتۇرىسى 子村

间中正 / ~ بىر سائەت ئۆتمەك 时小一过好恰

قاق بەل 腰齐

قاق چۈش 午正

قاق سەھەر 早清大，早大一

قاق ئوتتۇرا 间中正，中正

قاق[2] 〔静〕 果干瓜： شاپتۇل قېقى 干桃 / پەمىدۇر قېقى 红西

干柿 / قوغۇن قېقى 干瓜密哈

قاق بولماق 了成果干： ئەنجۈرلەر شېخىدا قاق بولۇپ قال-

غانىدى . 。干果了成上枝树在果花无

قاق سالماق 晾果干： ئۆرۈكنى ~ 干杏晾

قاق سامسا <食> 子包烤干果

قـاق سەنـەم <成> 贫如洗，一无所有，赤贫：

ئوغلى ئۇنى ~ قىلىۋەتكەنىدى . 。洗如贫一她得弄子儿

قـاق سۆڭەك <成> 一把骨头： ئورۇقلاپ ~ بولۇپ

كەتمەك 头骨把一下剩得瘦

قاق سۈيى 水干杏(的制熬)

قاق قىلماق 晒干儿： ئۆرۈكنى ~ 干杏晾

قاق[3] 〔静〕 潭水干，洼水干

قاق[4] 〔模〕 哑哑(乌鸦叫声)： مىلتىق ئېتىلىشى بىلەن تەڭ

قاغىلار ~ - ~ قىلىپ ئۇچۇپ كېتىشتى . 随着一声枪响，

。了走飞着叫地哑哑鸦乌群一

قاقاچ[1] 〔静〕<理生> ①鼻涕牛儿，鼻涕干儿②疮痂

قاقاچ باغلىماق 痂结

قاقاچ[2] 〔静〕<古> ①污垢②有污垢的，的脏

قا - قاداش 〔静〕<古> 戚亲，胞同

قـاقـاس 〔静〕 荒凉的，光秃秃的： ~ چۆل 戈的凉荒

壁 / ~ تاغلار 岭秃山荒 / ~ كوچا 道街的秃秃光

قاقاسچىلىق 〔静〕 一片荒凉： قاياقا قارسا ~ . 一是处到

。凉荒片

قاقاسلاشتۇرماق «قاقاسلاشماق» 态动使的

قاقاسلاشماق 〔动〕 芜荒： قاقاسلىشىپ كەتكەن يەر 的了芜荒

地土

قاقاق 〔模〕 ①咯咯(音声的时惊受或蛋下鸡母)②哈哈

قاقاق - قاقاق 〔模〕 ①咯咯咯咯②哈哈哈哈

قاقاقلاتماق «قاقاقلىماق» 态动使的

قاقاقلاشماق «قاقاقلىماق» 态同共的

قاقاقلىماق 〔动〕 叫咯咯： تۇيۇقسىز قاقاقلاپ كەتكەن تـوخۇ

ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ . 。声叫鸡的咯咯来传然突

قاقالماق 〔动〕 呛： ئۇ سۇ ئىچىۋېتىپ، تۇيۇقسىز قاقىلىپ كەتتى .

。了着呛然突水喝他

قاقاھلىماق 〔动〕 哈哈： قاقاھلاپ كۈلمەك 笑大哈哈

قاقتەك 〔静〕 儿点丁一： ~ خېمىر 儿团面儿点丁一

قاقتۇرماق «قاقماق» 态动使的

قاقتۇرۇشماق «قاقتۇرماق» 态同共的

قاقتۇرۇلماق «قاقتۇرماق» 态动被的

قاقتى - سوقتى 〔静〕 诈敲，索勒，杠竹敲： ئۇ قىمارۋاز-

لىق بىلەن ۋە كىشىلەرنى ~ قىلىپ كـۈن ئۆتكۈزۈۋاتقان بىر

ۋەيرانى . 。子家败的日度诈敲和博赌靠个一是他

قاقتى - سوقتى قىلماق 诈敲，索勒，杠竹敲，骗行

قاقتى - سوقتىلىق 〔静〕 诈敲

قاقراتماق 〔动〕<古> 响作咚咚使，响作啷哐使

قاقراشماق 〔动〕<古> 干变，涸干

قاقشاتقۇچ 〔静〕 重沉的，命致的： دۈشمەنگە ~ زەربە بەر-

مەك 击打重沉以人敌给

قاقشاتماق «قاقشىماق» 态动使的： ئادەمنى ئۈمىد ياشنىتىدۇ،

غەم قاقشىتىدۇ . <谚> 希望使人年轻，忧愁令人叫苦；

بار ئوخشىتار، يوق قـاقشىتار . <谚> 有钱的成事，没钱

。的叫苦

قاقشاشماق «قاقشىماق» 态同共的

قاقشال 〔静〕 ①枯，干枯： ~ ياغاچ 木枯 / ~ دەرەخ 枯

树 / ~ يۇلغۇن كۆتىكى 墩柳红的枯干②<转> 骨瘦

如柴，瘦骨嶙峋： موماي ~ قولىدا بالىنىڭ بېشىنى سىلى-

دى . 。头的子孩摸抚手的峋嶙骨瘦用太太老③枯木：

هارۋىغا ئاسمان پەلەك ~ بېسىلغان . 高得装木枯的上车大

。的高

قاقشال بولماق ①枯： سۇنىڭ يوقلۇقىدىن دەرەخلەر قۇرۇپ

قـاقشال بولۇپ كەتتى . 。子枯干都木树水无为因②骨

瘦如柴，瘦骨嶙峋： بالا كېسەل دەستىدىن قۇرۇق قـاقشال

بولۇپ قالغانىدى . 。柴如瘦骨得病子孩

قاقشاللاشماق 〔动〕 ①变枯②变得骨瘦如柴

قاقشاللىق 〔静〕 枯干，丛木枯： ئۈجمىزارلىق قـاقشاللىقا

ئاپلاندى . 了枯干林树桑 。

قاقشتىشماق «قاقشاتماق» 的共同态

قاقشىماق 〔动〕 ①痛، 剧痛: دوختۇر چىشىمنى يۇلۇپ بولغۇچە جېنىم بەك قاقشاپ كەتتى . 得痛我时牙拨我给夫大 ②叫苦، 抱怨: ئۇ ئىشتىھاسىنىڭ يوقلۇقى توغرىسىدا ئۇزاق قاقشىدى . 口胃没是说، 苦天半了叫他 。 ئۇ ئۇزۇنىڭ بېشىغا چۈشكەن كۈلپەتتىن قاقشىدى . 而头临难苦为他 。抱怨

قاق - قاق 〔模〕 哑哑: قاغىلار ~ قىلىپ ئۇچۇپ كېتىشتى . 。了走飞着叫哑哑鸦乌

قاق - قوق 〔模〕 哑哑

قاقلاتماق «قاقلىماق» 的使动态

قاقلاشماق «قاقلىماق» 的共同态

قاقلانماق[1] ① «قاقلىماق» 的自复态: ئاپتاپقا قاقلىنىپ ئولتۇرماق 坐着晒太阳 / مەشكە قاقلىنىپ ئولتۇرماق 坐在炉前烤火 ② «قاقلىماق» 的被动态: ئوتقا قاقلانغان كىيىم 在火上烤过的衣服

قاقلانماق[2] 〔动〕 <古> 聚积

قاقلىما 〔静〕 烤的، 烘的، 晒的

قاقلىما نۇسخا 晒印本

قاقلىماق 〔动〕 烤، 烘: ھۆل كىيىمنى ئوتقا قاقلاپ قۇرۇتماق 把湿衣服放在火上烘干

قاقما 〔静〕 <方> 镐، 凿子

قاقماق 〔静〕 ①钉: مىخ ~ 钉钉子 / قوزۇق ~ 钉橛子 ، ②打桩، 敲، 叩: ئىشىك ~ 敲门③抖، 拍، 晃: يەكەندە كىگىز قاقسا ، توپىسى تورپانغا بارىدۇ . <谚> 莎车抖毡子 ، 土落到吐鲁番(意喻消息传得远)。 چاپىنىنىڭ توپىسىنى ~ 拍掉衣服上的土 / دولىسىغا ~ 拍肩膀 / ئۇرۇك ~ 晃杏树، 摇杏树④扇动: قانات ~ 扇动翅膀، 振翅⑤ 吹، 打: يان يەرنى شامال قاقىدۇ ، چىرايلىقتا ھەركىم باقىدۇ . <谚> 田边地头任风吹، 漂亮人儿谁都看。⑥震: پالتىنىڭ سېپى قولنى قېقىپ ئاغرىتىدۇ . 斧头把震得手痛。⑦咯، 擤: گېلىنى (تامىقىنى) قاقماق 咯嗓子، 清嗓 / بۇرۇن ~ 擤鼻涕 ⑧眨، 合: كېچىچە كىرپىك قاقمىدىم . 我一夜未合眼。

قاققان قوزۇق ، تۇگكەن تۇگۈچ <成> 全部积蓄

قېقىپ قويغان قوزۇقتەك <成> 纹丝不动

قاقۇرغان 〔静〕 <古> 油酥千层饼

قاقۋاش 〔静〕 ①老练的، 老谋深算的: ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكى تەجرىبىلىك ~ كىشىلەر . 他们大部分都是有经验، 老练

دەللە بۇ ئىشنى بەجا كەلتۈرۈشكە رازى بوپتۇ . 滑刁的老鸨乐意撮合此事。 ~ :滑头، 老油条، 滑刁 ②人的 ئالدىماققا بالا ياخشى ، خۇدا ئۇرسۇن قاقۋاشنى . <谚> 小孩容易骗، 滑头遭报应。

قاقۋاشلىق 〔静〕 ①老练劲儿②滑头劲儿

قاقۋاشلىق قىلماق 耍滑头

قاقتىناماق 〔动〕<方> 哈哈大笑

قاقرا 〔静〕<动> 灰鹤

قاقرالار ئائىلىسى <动> 鹭科

قاقراتۇمشۇق 〔静〕<植> 老鹳草

قاقىغ 〔静〕<古> 愤怒، 生气، 作对

قاقلە 〔静〕<植> 豆蔻

قاقىلداتماق «قاقىلدىماق» 的使动态

قاقىلداشماق «قاقىلدىماق» 的共同态

قاقىلدىماق 〔动〕 哑哑叫: قاغا قاقىلدىمىسا ، قۇشلارنىڭ كۆزىنى چوقۇپ بولاتتى . <谚> 乌鸦不要哑哑叫، 早就把鸟眼全啄了。

قاك[1] 〔静〕 夯

قاك[2] 〔静〕<古> 父، 亲父

قاڭالتىر 〔静〕 铁皮

قاڭالتىرچى 〔静〕 铁皮匠

قاڭالتىرچىلىق 〔静〕 铁皮业

قاڭالتىرلاتماق «قاڭالتىرلىماق» 的使动态

قاڭالتىرلاشماق «قاڭالتىرلىماق» 的共同态

قاڭالتىرلانماق «قاڭالتىرلىماق» 的被动态

قاڭالتىرلىماق 〔动〕 包铁皮، 上铁皮: ئىشىكنى ~ 给门包铁皮

قاڭالتىرلىق 〔静〕 铁皮的، 有铁皮的: ~ ئىشىك 铁皮门 / كۇلۇبنىڭ ~ ئۆگزىسى 俱乐部的铁皮屋顶

قاڭتايماق 〔动〕 (向后)靠: ئۇ گېپىنى تۈگىتىپ ، دىۋانغا قاڭتايدى . 他说完话就靠到了沙发上。 ئۇ دىۋاننىڭ يۆلەنچۈكىگە قاڭتىيىپ بىر پەس كۆزىنى يۇمدى . 他靠在沙发背上闭了一会儿眼。

قاڭتۇرتماق «قاڭتۇرماق» 的使动态

قاڭتۇرماق 〔动〕 吊(把马或其他牲畜的头吊高): ئاتلارنى قاڭتۇرۇپ قويماق 把马头吊高栓上

قاڭتۇرۇشماق «قاڭتۇرماق» 的共同态

قاڭتۇرۇق 〔静〕 吊马桩: ئات قاڭتۇرۇقتا . 马在吊马桩上栓着。

قاڭتۇرۇقلۇق 〔静〕 (头)吊着的: ~ تۇرغان ئات 头吊着

马的

قاڭتۇرۇلماق «قاڭتۇرماق» 态动被的

قاڭتىيىشماق «قاڭتايماق» 态同共的

قاڭداتماق «قاڭدىماق» 态动使的

قاڭداش 〔静〕<古> 者父同

قاڭداشماق «قاڭدىماق» 态同共的

قاڭدالماق «قاڭدىماق» 态动被的

قاڭدىماق 〔动〕①实夯، 夯打: ئۆينىڭ ئۇلىنى ~ 基地夯

②<转>逛، 遛: كوچا قاڭداپ يۈرمەك 街大逛، 遛马路

قاڭرۇق 〔静〕 鼻音重的: ئادەم ~ 鼻音重的人

قاڭرۇقلۇق 〔静〕鼻音重的状态

قاڭسىتماق «قاڭسىماق» 态动使的

قاڭسىق 〔静〕 难闻的، 呛人的: بىر پۇراق ~ پۇرىغاندەك 像是闻了一股难闻的味道 / غەلىتە ~ پۇراق دىماقلارنى ئېچىشتۇرماقتا . 难闻的怪味直呛鼻子。

قاڭسىماق 〔动〕 发苦涩، 味呛鼻子

قاڭشار 〔静〕 鼻梁: ئوتتۇرىدا ~ بولمىسا، ئۇ كۆز بۇ كۆزنى يەيدۇ . <谚> 中间如果没有鼻梁، 眼睛会一个吃掉另一个، 喻同"如果没有法律، 人们便会相互残杀"。

قاڭشار سۆڭىكى <理生> 鼻甲

قاڭشارلىق 〔静〕高鼻梁的: بۇغداي ئۆڭلۈك، ~، ئېگىز بوي كەلگەن بىر يىگىت ئىشخانىغا كىرىپ كەلدى . 古铜色皮肤، 高鼻梁، 高个子的小伙子走进了办公室。

قاڭشارلىق بۆكەن <动> 高鼻羚羊

قاڭغال 〔静〕<古> 苗条

قاڭغۇر 〔静〕<方> 铃، 铛铃

قاڭغىر 〔静〕 悲痛地، 大声地

قاڭغىر قاقشىماق 叫苦不迭، 诉苦: ئۇلارنىڭ دەستىدىن قاڭغىر قاقشىدۇق . 我们被他们搞得叫苦不迭。 بىز بالىلار بىلەن نەدە قاڭغىر قاقشاپ يۈرىمىز؟ 我们和孩子们到哪儿去诉苦？

قاڭقۇش 〔静〕<古> 迂腐، 糊涂

قاڭقىتماق «قاڭقىماق» 态动使的

قاڭقىتىشماق «قاڭقىتماق» 的共同态

قاڭقىتىلماق «قاڭقىتماق» 的被动态

قاڭغىراتماق «قاڭغىرىماق» 的使动态

قاڭغىراشماق «قاڭغىرىماق» 的共同态

قاڭغىرىماق 〔动〕<方> 迷失، 迷路، 流浪، 漂泊

قاڭقىغاق 〔静〕<方> 发条، 弹簧

قاڭقىل 〔静〕<古> 高车(中国古代民族铁勒的别称)

قاڭقىماق 〔动〕①弹، 反弹: پۇمزەك تامغا تېگىپ قاڭقىپ كەتتى . 皮球碰上墙弹走了。 ئوق تاشقا تېگىپ قاڭقىپ كەتتى . 子弹打到石头上又弹了起来。②蹦: ئۇ كارىۋاتتىن قاڭقىپ تۇرۇپ كەتتى . 他从床上蹦了起来。③<转> 离背، 离远: مەن يۇرتۇمدىن قاڭقىپ چىققان مۇساپىرمەن . 我是个离乡出走的漂泊者。

قاڭقىش تاختىسى <体> 跳板

قاڭلى 〔静〕<古> 运货大车، 载重大车

قال 〔静〕<古> 傻瓜، 愚蠢

قالاتماق[1] «قالماق» 的使动态

قالاتماق[2] 〔动〕<古> 存放، 收藏

قالاشماق «قالماق» 的共同态

قالاق[1] 〔静〕①落后: ~ قىياپەت 落后面貌 / ~ ئۇسۇل ②落后分子، 后进: ~ ئوقۇغۇچى 后进学生

قالاق[2] 〔静〕(泥瓦匠用的)木铲

قالاق[3] 〔静〕<方> ①小木勺 ②(为了不跑气而在锅沿上套的)木圈

قالاقلىق 〔静〕①落后状态: قالاقلىقتا خاتىمە بەرمەك 结束落后状态 ②落后性: ئىشلەپچىقىرىشتىكى ~ تۇرمۇشتىكى نامراتلىقتۇر . 生产上的落后就是生活上的贫困。

قالاڭقۇرماق 〔动〕<古> 振奋، 提神

قالام 〔静〕 够烧一次的: بىر ~ كۆمۈر 够烧一次的煤 / بىر ~ ئوتۇن 够烧一次的柴火

قالان 〔静〕<古> 土地税

قالانچى 〔静〕<古> 收土地税的人، 收税员

قالانماق «قالماق» 的被动态

قالايمىقان 〔静〕①乱، 紊乱، 混乱، 乱糟糟، 乱七八糟: ~ گەپ قىلماق 乱说، 胡说八道 / ~ تەرتىپ 秩序紊乱 / ~ ھېسابات 帐目混乱 / ~ ئۆي ئىچى 屋里乱糟糟 / ~ كىشىلەر 乱七八糟的人 ②滥: ~ دەرەخلەرنى كەسمەك 滥砍滥伐 / ~ ھوقۇقىدىن پايدىلانماق 滥用职权

قالايمىقان ئۇقۇم <逻> 混乱概念

قالايمىقان ئۆلتۈرۈش <法> 滥杀

قالايمىقان ئېقىم <气> 乱流

قالايمىقانچىلىق 〔静〕①混乱، 混乱状态: ~ تۇغدۇرماق 制造混乱 ②动乱

قالايمىقانلاشتۇرماق «قالايمىقانلاشماق» 的使动态

قالايمىقانلاشتۇرۇشماق «قالايمىقانلاشتۇرماق» 的共同态

قالايمىقانلاشتۇرۇلماق «قالايمىقانلاشتۇرماق» 的被动态

قالايمىقانلاشماق 〔动〕乱، 混乱: ئۇنىڭ پىكرى بەك قالايمى-

...قالايمىقانلىشىپ كەتتى . جەمئىيەت تەرتىپى 了极乱绪思的他 。

...قالايمىقانلىشىپ كەتتى . 乱混序秩会社 。

...〔静〕<古> ①腮、腮②帮一口(食物)

...ۇزلىماق 〔动〕<古> 吞嚼

...〔静〕①(圆柱形的)帽子: چىغ ~ 草帽 / كىگىز ~ 毡帽②<转>政治上的帽子: «ئوڭچى» دېگەن قال...نى ئېلىۋەتمەك 摘掉"右派"帽子③(东西上的)帽:

...قالپىقى 钉子帽 / قەلەمنىڭ قالپىقى 笔帽

...قالپاق كىيدۈرمەك 扣帽子、戴帽子

...〔静〕 帽子匠、爱扣帽子的人

...قالپاقسىمان 〔静〕帽状的、蘑菇状的: بىر پارچە ~ قىزىل بۇلۇت كۆتۈرۈلدى . 一片蘑菇状的红云腾空而起。

قالپاقسىمان بۇلۇت <气> 帽状云

قالپاقسىمان قۇلۇلە <动> 蚶

...قالپاقلىق 〔静〕戴帽子的: كۆل رەڭ ~ كىشى 戴灰帽子的人

قالپاقلىق زەمبۇرۇغ <植> 蕈

قالپاقلىق كۆيە <动> 长蠹

قالپاقلىق مېدۇزا <动> 海蜇

قالپاقلىق مىخ 图钉

...〔静〕<古> 狡猾、猾头、骗子

...〔静〕<古> 野牛角(可制酒杯)

...قالتىبان 〔静〕<古> 强盗、窃贼

قالتىس 〔静〕①了不起、棒: ~ مۆجىزە 了不起的奇迹 / ئۆزىنى ~ دەپ چاغلىماق 自以为了不起、自命不凡 / ئۇ توپنى ~ ئوينايدىكەن . 他打球打得很棒。②卓越、出色: ~ تۆھپە 卓越的贡献、出色的贡献③非常、极其、特别: ~ بېخىل ئادەم 极其吝啬的人 / ~ بەلەن گەپ 特别好的话

قالتىسلىق «قالتىس»的名词形式: بۇنىڭ نېمە قالتىسلىقى بار؟ 这有什么了不起的?

...〔静〕<动> 母黄羊

...قالدۇرغا 〔静〕<古> 沙沙作响的

قالدۇرماق «قالماق[1]»的使动态

قالدۇرۇشماق «قالدۇرماق»的共同态

قالدۇرۇق 〔静〕留下的: يەر ~ 自留地 / ~ چارۋا (مال) 自留畜

قالدۇرۇق مەبلەغ <经> 提留资金

قالدۇرۇلماق «قالدۇرماق»的被动态

قالدۇق 〔静〕①剩余的、余残的、残留的: پۇل ~ 余款 / دۈشمەن ~ 残乱②残留、残余部分、残余部分: ماينىڭ قالدۇقى 油底子 / رەختنىڭ قالدۇقى 布头 / تاماكا قالدۇقى 烟头 / فېئودالىزم قالدۇقى 封建残余、封建余孽 / شامانىزم قالدۇقلىرى 萨满教遗迹③<地> 残积物、残留物④<农> 残留⑤<经> 余部⑥<数> 余数⑦<化> 原子团、根、基

قالدۇق ئامىل <地> 残留因素

قالدۇق ئەزا <数> 余项

قالدۇق بۇلۇڭ <数> 余角

قالدۇق بېسىم <电> 背压

قالدۇق پاختا <纺> 回丝

قالدۇق تۇپراق <农> 残积土

قالدۇق رۇدا <冶> 尾矿

قالدۇق زەرەت <物> 剩余电荷

قالدۇق زەھەر <农> 残毒

قالدۇق سان <数> ①余数②<经> 尾数

قالدۇق قىممەت <数> ①剩余值②<经> 残值

قالدۇق كان <矿> 残矿

قالدۇق كۆل <地> 残留湖

قالدۇق گەۋدە <地> 残留体

قالدۇق ماگما <地> 残余岩浆

قالدۇق ماگنىت <物> 剩磁

قالدۇق ئورگان <生> 痕迹器官

قالدۇق ئىسسىقلىق 余热

قالدۇق يەر تەۋرەش <地> 余震

قالدۇقسىز 〔静〕 无剩余的

قالدى ① «قالماق[1]»的第三人称陈述式过去时②剩余的、剩下的: ~ گەپلەرنى كېيىن دېيىشەرمىز . 剩下的话咱们以后再说。 ئۇ ~ ئۆمرىنى تىنچقىنا ئۆتكۈزۈش كويىدا بولدى . 他想平平静静地度过余生。

قالدى - قاتتى 〔静〕剩余的、余存的: بار پۇلۇمنى ئوغرى ئالدى ، قالدى - قاتتىسىنى رەممال . <谚> 现有的钱被贼偷走,剩下的钱算命先生骗去;喻同"前面走了虎,后面来了狼"。

قالغان - قاتقان 〔静〕剩余的、残余的、剩下的、残存的: ~ نان 残羹剩饭 / ~ ئەسكەر 残兵败将

قالقا 〔静〕<方> 阴凉

قالقان 〔静〕盾、挡箭牌

قالقان قاناتلىقلار <动> 鞘翅目

قالقانبەز 〔静〕<理生> 甲状腺

قالقانبەز هورمونى <生> 素腺状甲

قالقانسىمان 〔静〕 的状甲، 的状盾

قالقانسىمان قاسراقلىق قۇرت <动> 蚧盾

قالقانسىمان كۆتۈرۈلمە <地> 起隆状盾

قالقانسىمان كۆمۈرچەك <理生> 骨软状甲

قالقانگۈل 〔静〕<植> 芩黄

قالقانلىق 〔静〕 ①的盾有، 的牌盾有②的盾

قالقانلىق چېرىپاشكا <动> 蝽盾

قالقانلىق يەر <地> 地盾

قالغۇ 〔静〕<古> 浮漂

قالغۇق 〔静〕<古> ①屑头، 屑皮头②(毛皮沾上黏液性西东، 干燥后形成的)细褶子، 细皱纹

قالغۇلاماق 〔动〕<古> 浮漂

قالماش 〔静〕<古> 胡说، 妄说، 谬论، 鬼话

قالماق[1] 〔动〕 ①留، 剩: ئۇ ئۆيدە قالدى. 他留在家里了。 قەلبىمدە ئۇنتۇلغۇسىز تەسىراتلار قالدى. 在我心中留下难忘的印象。 ئات ئۆلسە ئېگىرى قالار، ئادەم ئۆلسە ئىسمى قالار. <谚> 马死留鞍، 人死留名; 同喻"雁过留声، 人死留名"。 ئاتامدىن قالغان مۈلۈك، ئانامدىن قالغان ئادەت. <谚> 爹留财产، 娘留习惯。 ئۇلارنىڭ ھەممىسى كىنوغا كەتتى، پەقەت ئالىم بىلەن ئىككىمىزلا قالدۇق. 他们全去看电影، 只剩下我和阿力木两个人了。 ②落، 陷于: ئارقىدا ~ 落后، 落在后面 / قاتاردىن ~ 落伍 / قاتاردىن قالغۇچە، قاتاردىن قال. <谚> 与其落伍، 不如避错。 قۇرۇق ~ 落空 / ئۇ ھېچ يەردىن قالمايدۇ. 他什么地方也不落下。 بالاغا ~ 落难 / ئىشەك ئىشەكتىن قالسا، قۇلىقىنى كەس. <谚> 驴不跟上驴، 就割掉它耳朵。 قەلىمىم ئۆيدە قالدى. 我的笔落在家里了。 گەپكە ~ 落不是 / قىيىنچىلىقتا ~ 陷于困境③挨، 受: يامغۇردا ~ 挨雨淋 / تۆھمەتكە ~ 受诋毁 / نومۇسقا ~ 受屈辱④失، 失去، 消失: تىلدىن ~ 失语 / تاماقتىن ~ 吃不下饭، 不吃饭 / دادىسىدىن ~ 失去父亲 / كۆچتىن ~ 失去力量، 没力气، 失效 / ئاغرىق قالسىمۇ، ئادەت قالماس. <谚> 疾病易去، 积习难改。 ئۆگەنگەن خوي ئۆلگۈچە قالماس. <谚> 养成的脾性至死难改; 同喻"江山易改، 禀性难移"。 ئەخمەقنى ئۆلدى دېسە ئىشەن، ئەخمەقلىكى قالدى دېسە ئىشەنمە. <谚> 要说笨蛋死了可以信، 要说笨劲儿没了不要信。 بۇ خوتۇن تېخى شۇ خويىدىن قالماپتۇ ـ دە. 这婆娘脾气还没改嘛。⑤误: پويىزدىن ~ 误火车، 误车 / قالغان ئىشقا قار ياغار. <谚> 误了的事遭雪打;

同喻"日明待生我، 日明成蹉跎"。 ئىبىتقان يەردىن قالما، ئىبىتمىغان يەرگە بارما. <谚> 请的地方别耽误، 没请的地方不要去。⑥戒، 断: ھاراقتىن ~ 戒酒 / ئەمچەكتىن ~ 断奶⑦怀: قورسىقىدا (بويىدا) ~ 怀孕⑧就看: گەپ ئارقىسى... ھەممە ئىش سەندە قالدى. 一切都看你了。 چىقماس لىمقىدا قالدى ـ چىقىش باتۇرنىڭ بىرەر مىزدىن... ⑨输: سەن مۇشۇ قېتىمقى ... 我们中间出不出个英雄، 全看这把了。 بىلەن تۆت قېتىم قالدىڭ. 连这次你已经输了四次了。 گەپكە گەپ كەلگەندە ئاتاڭدىن قالما. <谚> 争论时即使... ⑩保留، 坚持، 守信: ماڭ... 自己的父亲也别输给他。 ئۆز پىكرىمدە قالىمەن. 我保留自己的意见。⑪打住، 止: بۇ گەپ مۇشۇ يەردە قالسۇن. 这话到此为止。 بىر ئېغىز گەپتىن قالسىڭىز بولمامدۇ؟ 你少说一句不行吗?⑫不... 到......(—ماي加附): ئۇ يېرىم سائەتكە قالماي قىزىل تاغ باغرىغا يېتىپ باردى. 不到半小时他就来到红山坡了。⑬......遍(—ماي加附): بۇ گەپ ـ سۆزلەر شەھەرنىڭ بارلىق بۇلۇڭ ـ پۇشقاقلىرى قالماي تارقىلىپ بولدى. 这些话传遍了城里所有角落。⑭......除了، 其次، 仅次于(—سا加附): بىزنىڭ بۆلۈمدە ياشتا ئۇنىڭدىن قالسا مەن چوڭ. 我们科里年龄上除了他就是我最大。⑮作助动词، 表示动作行为的突然性، 即将或已经发生: مەشتىكى يىغىن ... 炉子里的火快灭了。 قالدى. ئوت ئۆچەي دەپ قالدى. 会议就要结束了。 تاماقتىكى ئاخىرلىشاي دەپ قالدى. 。 ئاستا گەپ قىلىڭلار، بالا ئۇخلاپ قالدى. 小声点儿说، 孩子已经睡着了。 چاپسان يە، سوۋۇپ قالىدۇ. 快吃، 饭要凉了。⑯加附于形容词后، 使之动词化: ماكانسىز ~ 无家可归 / ئىشسىز ~ 失业

قالماق[2] 〔静〕 卡尔梅克人(额鲁特蒙古人的别称): ~ ئىتى بوغۇز يېمەس، بوغۇز يېسە توۋرا تېشەر. <谚> 卡尔梅克的马不吃料، 一吃就能把饲料袋吃穿; 同喻"不鸣则已، 一鸣惊人"。

قالماقچە 〔静〕 ①卡尔梅克语، 卡尔梅克文: سىز قالماقچىنى بىلەمسىز؟ 您懂卡尔梅克语吗? 您懂卡尔梅克文吗? ②卡尔梅克式的: كىيىم ~ 卡尔梅克式服装 / ~ ئۇسسۇل 卡尔梅克舞蹈

قالناتماق 〔动〕<古> 使变厚، 使增厚

قالـۇن[1] 〔静〕<艺> 卡龙琴(维吾尔古典弹拨乐器之一)

قالۇن[2] 〔静〕<动> 海骝马

قالۋا 〔静〕<古> 蔬菜

[illegible] 〔静〕<古> 若倘، 如假، 果如

[illegible] 〔静〕<古> 么怎، 样怎

[illegible] 〔静〕<方، 植> 草子蝎

[illegible]لۇق 〔静〕<方> 火柴، 料燃

[illegible] 〔静〕<方> 棚草، 子棚

قالىق² 〔静〕<古> 空天، 空高

قالىڭ 〔静〕<古> 礼财، 礼彩، 礼聘

قالىما 〔静〕<古> 小的上之木柁屋房所两在盖)楼骑
房楼小的方上门大在، (房楼

قالىماق 〔动〕 烧، (火)生: قالايدىغان كۆمۈر 煤的烧 / قالاشنى بىلسەڭ قارمۇ كۆيىدۇ. <谚> 能也雪، 火生会是要
。着点

قالىن 〔静〕<古> 的量大، 多

قالىنچۇ 〔静〕<古> 的余剩، 的下剩

[illegible] 〔静〕<古> 满萨، 木咯

قاما 〔静〕<动> 獭水

قاما تۇماق (檐无)帽皮獭水

قاما² 〔静〕<方> 棍木的上网鱼在绑

قاماتماق¹ «قاماماق¹» 态动使的: سەنلەر ئۇنى تۈرمىگە قاماتتىڭلار. 。狱监了进关他把们你是

قاماتماق² «قاماماق²» 态动使的: غورا چىشىمنى قامىتىپ قويدى. 。牙的我了倒杏青

قاماشتۇرماق «قاماشماق²» 态动使的: كۈن نۇرى كۆزنى ~ 花眼得照光阳

قاماشماق¹ «قاماماق¹» 态同共的: ئۇنى تۇتۇۋېلىپ قاماشتى. 。来起了关住抓他把

قاماشماق² 〔动〕 眩: كۆز ~ 花眼، 眩目

قاماشىغ 〔静〕<古> 做، 能可有没، 何奈可无، 奈无
到不

قاماق 〔静〕 禁监

قاماق جازاسى <法> 刑徒

قاماققا ئالماق <法> 禁监، 监收

قاماق مۇددىتى <法> 期刑

قاماقخانا 〔静〕 所守看، 牢监، 房牢

قاماقلىق 〔静〕 着关، 押关: ئادەم ~ 人的押关 / ئۈچ ئۇ يىلدىن بېرى ~. 。着关被直一他来年三

قامال (قامالى) 〔静〕 爪①: ئىبلىس قامالى 爪魔 ②<转> 围包: جەڭگىۋار قىسىم دۈشمەن قامالىنى بىتچىت قىلىۋەتتى. 。围包的人敌了破冲队部斗战 ③<转> 锁封: دۆلەتىمىز ~ ئىچىدە قالغان دەۋر ئۆتۈپ كەتتى. 锁封被家国们我
。了去过经已代时的

قامال قىلماق 围包①: پۈتۈن شەھەر تۆت ئەتراپتىن قامال قىلىندى. 。了围包面四被市城 锁封②: چېگرىنى ~ 封
闭封 <医>③境边锁

قامالّلاتماق «قامالّلىماق» 态动使的

قامالّلاشماق «قامالّلىماق» 态同共的

قامالّلانماق «قامالّلىماق» 态动被的

قامالّلىغۇچ 〔静〕 子爪

قامالّلىغۇچ كۈرەك <矿> 斗抓

قامالّلىماق 〔动〕 抓، 揪: ھېلىقى لۈكچەك ئۇنىڭ چاپىنىنىڭ ياقىسىدىن قامالّلاپ تۇتتى. 。领衣的他了住揪氓流个那

قامالماق «قاماماق¹» 态动被的

قامەت 〔静〕 材身، 态体: قامىتى كېلىشكەن يىگىت 匀材身
子伙小的称

قامەتلىك 〔静〕 梧魁: ئادەم ~ 人的梧魁

قامپاشى 〔静〕<方> 絮苇芦

قامچا 〔静〕 子鞭: يېمەك ~ 子鞭挨 / ئاتقا ~ ئۇرماق 用
鞭子抽马 / ياخشى ئاتقا ~ لازىم ئەمەس. <谚> 好马不
须打鞭; 喻同"响鼓不用重锤"。 ياخشى ئاتقا بىر
~ ، يامان ئاتقا يۈز ~ . <谚> 好马只须一鞭، 劣马则
须百鞭。

قامچا تۈك <生> 毛鞭

قامچا تۈكلۈك قۇرت <动> 虫毛鞭

قامچا تۈكلۈكلەر سىنىپى <动> 纲毛鞭

قامچا ئوينىتماق 鞭皮舞挥

قامچىسىدىن قان تامماق <成> 鞭子淌血的)意
喻残暴成性، 非常残暴): بۇ زالىمنىڭ قامچىسىدىن قان
تامىدۇ. 。暴残常非君暴个这

قامچىغا باسماق 鞭笞

قامچىغا تۇكۇرمەك <成> ، 跃跃欲试، 摩拳擦掌
鞭扬马奋

قامچىسىز 〔静〕 不挨鞭子: ئەيمىسىز شاراب ~ ئازاب.
<谚> 没有乐曲伴酒، 如同不挨鞭子受苦。

قامچىسىمان 〔静〕 鞭状的

قامچىسىمان كاكتۇس <植> 仙人鞭

قامچىغۇ 〔静〕<古> 嘴唇، 手指上长的)泡، 水泡،
疮疱

قامچىگۈل 〔静〕<植> 草茬

قامچىلاتماق «قامچىلىماق» 态动使的

قامچىلاشماق «قامچىلىماق» 态同共的

قامچىلانماق «قامچىلىماق» 的被动态

قامچىلىق 〔静〕 ①带鞭子的: ~ يىگىت 带鞭子的小伙子 ②可做鞭子的: بىر ~ تاسما 做一条鞭子的皮条

قامچىلىماق 〔动〕 ①打鞭、抽鞭: ئاتنى پات - پات ~ 不时地抽马 ②<转>鞭挞: كونا جەمئىيەتنى ~ 鞭挞旧社会 ③<转>鞭策、催促: ئۆزۈمنى دائىم قامچىلاپ تۇرىمەن. 我经常鞭策自己。دەرد بىزنى قامچىلاپ مۇشۇ يەرگە ئېلىپ كەلدى. 痛苦催促我们、把我们带到了这里。

قامچىئوت 〔静〕<植>蓼、蓼蓝

قامداتماق «قامدىماق» 的使动态

قامداشماق «قامدىماق» 的共同态

قامدالماق «قامدىماق» 的被动态

قامدىما 〔静〕 供应的、维持的

قامدىما تىجارەت <经> 维持性市场经营

قامدىماق 〔动〕 ①提供、供给: ئاشلىق بىلەن ~ 提供粮食 / ئۆز - ئۆزىنى ~ 自给自足 ②满足、维持: خەلقنىڭ ئېھتىياجىنى ~ 满足人民的需要 / تۇرمۇشنى ~ 维持生活

قامشىماق 〔动〕<古> 动弹、行动、移动、动起来

قامغاق 〔静〕<植> 猪毛菜、扎蓬棵

قامغاقلىق 〔静〕 ①有猪毛菜的、长猪毛菜的: ~ جاي 长猪毛菜的地方 ②猪毛菜地

قامغىرماق 〔动〕<古> 倾斜、歪倒

قاملاشتۇرماق «قاملاشماق» 的使动态

قاملاشتۇرۇشماق «قاملاشتۇرماق» 的共同态

قاملاشتۇرۇلماق «قاملاشتۇرماق» 的被动态

قاملاشماس 〔静〕 不像话的、不像样的

قاملاشماسلىق 〔静〕 ①不妥当、不合适、不相宜 ②不相配、不合身、不得体 ③不漂亮、难看 ④不像话، 不像样 ⑤合不来

قاملاشماق 〔动〕 ①办好、合适: ئادەم جىگەرلىك بولسىلا، ئالەمدە قاملاشمايدىغان ئىش يوق. 只要人有志气、天下没有办不好的事。بۇ قىزنىڭ كىيگەن كۆڭلىكى ناھايىتى قاملاشقانىكەن. 这姑娘穿的连衣裙很合适。مۇنۇ سۆزىڭىز قاملاشمىدى. 您这话就不合适(不像话)了。②相配، 般配: ئۆزۈم قايناتقان مۇسەللەستىن بىرئاز بار، گۆش بىلەن تولىمۇ قاملىشىدۇ. 还有一点儿我自己烧的葡萄酒、和肉配起来正好。ئىككىڭلار بىر - بىرىڭلارغا ناھايىتى قاملىشىسىلەر، مەن ئىككىڭلارغا ئاتا بولاي. 你俩很般配、我来当你们的主婚人。③像话、像回事: مۇنداق دېيىشىڭ قاملىشامدۇ؟ 你这么说像话吗? ④适应、习惯: ئىدارىنىڭ كاتەكتەك ئۆيىدە زادىلا قاملىشالمىدىم. 在机关鸡窝似的房间里我怎么也适应不了。⑤标致、漂亮、美丽: نېمە دېگەن قاملاشقان قىز بۇ! 这姑娘多标致! ⑥<转>合得来、相投: ئۇلار ئىككىسى ئاستا - ئاستا قاملىشىپ قالدى. 他俩慢慢变得合得来了。ئۇ ئېرى بىلەن قاملىشالمىدى. 她跟丈夫合不来。

قامۇس 〔静〕<文> 百科辞典、百科全书

قامۇغ 〔静〕<古> 所有的、全部的、一切

قامۇق² 〔静〕<古> 马粪

قامىتماق 〔动〕<古> 移动、开动

قامىچ 〔静〕<古> 勺子、勺

قامىچلىماق 〔动〕<古> 用汤勺舀、用汤勺盛

قامىماق¹ 〔动〕<法> 关押、羁押、监禁

قامىماق² 〔动〕 ①(眼)花: ئەتىدىن كەچكىچە تېلېۋىزور كۆرۈپ كۆزلىرىم قاماپ كەتتى. 从早到晚看电视، 我的眼都花了。②(牙)倒: ئانىسى غورا يېسە، قىزىنىڭ چىشى قاماپتۇ. <谚> 母亲吃青杏، 女儿倒了牙。

قان 〔静〕 ①血、血液: ~ چىقتى، جان چىقتى. 出血等于丢命。قاننى ~ بىلەن يۇغىلى بولماس. <谚> 血不能用血洗؛ 喻同"冤冤相报何时休"。②无赖、痞子

قان ئالماق <医> 抽血

قان ئامبىرى <医> 血库

قان ئايلىنىش <生理> 血液循环

قان بەرمەك <医> 献血

قان بولماق 流血: قولۇم قان بولدى. 我的手流血了。يۈرەك - باغرىم قان بولدى. 我的心在淌血。

قان بولۇشماق 恶斗، 血战: ئۇلار كىچىككىنە بىر ئىش ئۈچۈن قان بولۇشۇپ كېتىشتى. 他们为了一件小事竟恶斗了一场。

قان بۇزۇلۇش كېسىلى <医> 坏血病

قان بېجى <经> 屠宰税

قان بېسىم ئۆلچىگۈچ <医> 血压计

قان بېسىمى <生理> 血压

قان پلازمىسى = **قان شەرنىسى**

قان پلاستىنكىسى <生理> 血小板

قان تولغاق <医> 赤痢

قان تومۇر <生理> 血管

قان تومۇرلۇق پەردە <生理> 脉络膜

قان تۆكمەك 流血، 喋血

قان تىپى <生理> 血型

قان چۆكۈش <医> 沉血

قان چىچار <骂> 的起不耐: سېنى كىم بىلمەيدۇ، بىلەن-دېگەن بىر ~ نېمىغۇ! 起不耐个是你، 你道知不谁! 伙家的!

قان چىقارماق 牲宰

قان دانچىسى = قان ھۈجەيرىسى

قان رايى <医> 象血

قان زەردابى <医> 清血

قان زەردابى كېسەللى <医> 病清血

قان زەھەرلىنىش كېسەللى <医> 症毒血

قان سۇيۇلۇش 释稀液血

قان سۇيۇلۇش كېسەللى <医> 症血稀

قان سېرىق پىگمېنتى <理生> 素黄血

قان سىنۇسى <生> 窦血

قان سىيىش <医> 尿血

قان شورىغۇچ قۇرت <动> 虫吸血

قان شورىماق 血吸

قان شېكىرى <理生> 糖血

قان شىرنىسى <理生> 浆血

قانغا بويىماق 洗血، 血喋، 染血

قانغا قان، جانغا جان 命抵命以، 血偿血以

قان قاچماق 色血有没: مېنىڭ بۇ سۆزۈم بىلەن تەڭ، ئۇنىڭ چىرايىنىڭ قېنى قېچىپ، بۇرنىنىڭ ئۇچىغا تەر تامچىلىرى تەپچىرەپ چىقتى. 冒也尖鼻، 色血无面他، 话这我听一。珠汗了出

قان قەرز 债血

قان قۇسقۇر <骂> 鬼命短، 的死该

قان قۇسماق ①血咯، 血吐②<转>苦痛心内状万

قان قېرىنداش 胞同肉骨، 胞同

قان قېرىنداشلىق 系关胞同肉骨، 系关胞同

قان قىزىقلىق 急性، 躁急: بالام ئېغىر - بېسىق بول، ~ قىلمىغىن. 子孩، 你要稳重一点儿، 不要性急。

قان قىزىل ئاقسىلى <理生> 白蛋红血

قان قىساسى 仇血

قان قىلماق ①牲宰②放血(使羊، 鸡或鸽子的鲜血流到病人身上治病的土办法)③弄上血، 使蹭上血④<转>使淌血(使难过، 使受折磨)

قان كەتمەك ①流血، 冒血②<转>妒嫉: ئۇنىڭ ئىچىدىن قان كەتتى. 他妒嫉得要死。

قان كەچمەك 战血، 战血入投

قان نۇكچىسى <理生> 栓血

قان ھۈجەيرىسى <理生> 球血، 胞细血

قان ئۇيۇش 凝血

قان ئېقىتماق 血流使

قان ئىچەر ①嗜血鬼②嗜血成性的

قان ئىشلەش <理生> 血造

قان يۇتماق <成> 恨含، 恨饮: قان يۇتۇپ ئۆلۈپ كەتمەك 含恨而死

قان يۈگۈرمەك 泛红光: چىرايىغا ~ 脸上泛红光، 红光满面

قان يېغى <理生> 血脂

قان يىغلىماق 痛哭

قېنى قىزىماق <成> 发火، 光火، 怒火中烧: ئۇ ئۆزىنى قانچە تەمكىن تۇتۇشقا تىرىشسىمۇ، لېكىن بارغانسېرى قېنى قىزىۋاتاتتى. 他尽管极力使自己冷静下来، 可还是越来越怒火中烧。

قېنى ئۇرغۇپ تۇرماق 血气方刚

قانائەت 〔静〕满足، 知足: ~ تۇيغۇسى پەيدا بولماق 产生满足感 / ~ تۈگىمەس خەزىنە. <谚> 知足是无尽的宝库。

قانائەتچان 〔静〕知足的: ~ ئادەم 知足的人

قانائەتچانلىق «قانائەتچان» 的名词形式

قانائەتسىز 〔静〕不满足的، 不知足的

قانائەتسىزلىك «قانائەتسىز» 的名词形式

قانائەتلەندۈرمەك «قانائەتلەنمەك» 的使动态

قانائەتلەندۈرۈشمەك «قانائەتلەندۈرمەك» 的共同态

قانائەتلەندۈرۈلمەك «قانائەتلەندۈرمەك» 的被动态

قانائەتلەنمەك 〔动〕满意، 感到满意، 满足، 感到满足: سىزنىڭ جاۋابىڭىزدىن قانائەتلەندىم. 我对您的回答感到满意. ئۇلار بۇنىڭ بىلەن قانائەتلىنىپ قالمىدى. 他们没有满足于此。

قانائەتلىك 〔静〕知足的: ~ ئادەم 知足的人 / ~ كىشىنىڭ قارنى توق. <谚> 知足的人肚子饱; 喻"知足者常乐"。

قانائەتلىنەرلىك 〔静〕令人满意的: ئۇ مۇخبىرلارنىڭ ھەر بىر سوئالىغا ~ جاۋاب بەردى. 他对记者的每个问题都做了令人满意的回答。

قانات 〔静〕①翅膀، 翼: قۇش قانىتى بىلەن ئۇچۇپ، قۇيرۇقى بىلەن قونار. <谚> 鸟儿用翅膀飞翔، 用尾巴降落。

②翼机، 翼: ئايروپىلاننىڭ ئىككى قانىتى 机的两翼③
叶片: چاقپەلەكنىڭ قانىتى 水车的叶片 / شامالدۇرغۇچنىڭ
قانىتى 风扇的叶片④挡泥板: ۋېلسىپىتنىڭ قانىتى 自行
车的挡泥板⑤门扇، 窗扇: ئۇ دېرىزىنىڭ ئىككى قانىتىنى
ئېچىۋەتتى. 他打开了两扇窗户。⑥侧: بىنانىڭ ئوڭ قانى-
تى 大楼的右侧 / مەھەللىنىڭ سول قانىتى 居民区的左侧
⑦ <军> 侧翼، 翼: سەپنىڭ ئىككى قانىتى 战线的两翼
⑧ <转> 翼: سول ~ يازغۇچىلار 左翼作家⑨ <转>
臂膀: ئوغلۇم كېتىپ، قانىتىمدىن ئايرىلىپ قالدىم. 儿子一
走، 我失去了臂膀。 ئات ئەر كىشىگە ~. 马是男人的
翅膀。

قانات ئاستىغا ئالماق <成> 袒护، 庇护، 包庇:
بۇزۇقلارنى قانات ئاستىغا ئالماسلىق كېرەك. 不要包庇坏人。
قانات ئاستىغا كىرمەك <成> 趋炎附势، 攀龙
附凤
قانات تام <水> 翼墙
قاناتتىن ئايرىلماق <成> 失去臂膀، 失去左右手
قانات چىقارماق ①长出翅膀② <转> 翅膀硬了
قانات سۇنماق <成> 失去亲人، 失去臂膀، 失去
主心骨، 失去心爱之物
قانات سۆرىمەك ①(公鸡، 公鸽)求偶، 吊膀子②
调情
قانات قاقماق ①拍动翅膀②展翅، 翱翔
قانات ياپماق <成> 庇护، 护袒، 包庇
قانات يايدۇرماق 开展: ۋەتەنپەرۋەرلىك تازىلىق ھەرىكىتى-
نى ~ 开展爱国卫生运动
قانات يايماق 开展: بۇ پائالىيەت كەڭ قانات يېيىپ كەتتى.
这项活动已广泛开展了。
قانىتىغا قان تەگكۈزمەسلىك <成> 神不知鬼不
觉地: ئۇ دۈشمەننىڭ قاتمۇقات مۇھاسىرىسىدىن قانىتىغا قان
تەگكۈزمەي ئۆتۈپ كەتتى. 他神不知鬼不觉地越过了敌
人的重重包围。
قانىتىغا قىسماق = قانات ئاستىغا ئالماق
قاناتسىمان 〔静〕 翼状的
قانات - قۇيرۇق 〔静〕 羽翼
قانات - قۇيرۇق چىقارماق <成> 羽翼丰满، 翅
膀硬了
قانات - قۇيرۇقىنى رۇسلىماق <成> 重整旗鼓
قانات - قۇيرۇقى يېتىلمەك <成> 羽翼丰满
قاناتلاندۇرماق «قاناتلانماق» 的使动态

قاناتلاندۇرۇلماق «قاناتلاندۇرماق» 的被动态
قاناتلانماق 〔动〕 ①长出翅膀: قاناتلانغان چۈجىلەر 长出翅
膀的小鸡②展翅، 翱翔: ئۇ قاناتلانغان بۈركۈتتەك جاسا-
رەتكە كەلدى. 他像雄鹰展翅一样意气风发。
قاناتلىق 〔静〕 ①有翼的، 有翅膀的، 长出翅膀的: قوش
~ ئايروپىلان 双翼飞机 / ~ قۇشتەك 像长出翅膀的鸟
儿一样②扇的: قوش ~ ئىشىك 双扇门
قاناتلىق پاراخوت 水翼船
قاناتلىق پومپا <机> 叶片泵
قاناتلىق تاقاق <水> 扇式闸门
قاناتلىق چاق <机> 叶片转盘، 叶轮، 转轮
قاناتلىق لىچىنكا <生> 毛蚴
قاناتلىق ماتور <机> 叶片马达
قاناتلىق مېۋە = قاناتلىق ئۇرۇق
قاناتلىق ئوق <机> 叶片轴
قاناتلىق ئۇرۇق <植> 翅果
قاناتلىق ياغاچ <植> 枫杨، 榉柳، 麻柳، 秤柳،
柜柳
قاناتماق «قانىماق» 的使动态: قولىنى كېسىپ قانىتىۋالماق 把
手割出血
قاناغۇ 〔静〕 <古، 医> 放血刀(古代放血治病所用的
器械)
قانال 〔静〕 ①运河② <物> 频道
قانالىق 〔静〕 ①频道的② <生> 维管的
قانالىق ئۆسۈملۈك <植> 维管植物
قان - تەر 〔静〕 血汗: ~ بەدىلىگە كەلگەن ئەمگەك مېۋىسى
用血汗换来的劳动果实
قان - تەر ئاقتۇرماق 流血流汗، 付出血汗
قان - تەر سىڭدۈرمەك 付出心血، 付出劳动: بۇ ئىشقا
بىزنىڭ قان - تەرىمىز سىڭگەن. 我们为此事付出了心血。
قانتېپەر 〔静〕 <植> 党参
قانجۇق 〔静〕 ①母狗②母狼③ <骂> 母狗
قانچە 〔静〕 ①多少، 若干، 几: يولغا ~ كۈن كەتتى؟ 路
上用了多少天? بۇ قەلەمنى قانچىگە ئالدىڭ؟ 这支笔你
多少钱买的? ئۇلارنىڭ قانچىسى مۇئەللىم؟ 他们中有几
个是老师? ②越……越، 愈……愈(与 شۇنچە 搭配使
用): ~ كۆپ بولسا، شۇنچە ياخشى. 越多越好; 多多益
善。 ~ تېز كەلسە، شۇنچە ياخشى. 来得愈快愈好。③怎
么، 再: ~ ئېيتساممۇ ئۇ ئۇنىمىدى. 我怎么说他都不答
应。 ~ ئالدىرىغىنىڭ بىلەنمۇ ئۇلگۇرەلمەيسەن. 你再急也来

قانى 不及了。

قانچە ـ قانچە 〔静〕 好多好多، 许许多多

قانچە ـ قانچىلاپ 〔静〕 许许多多

قانچىلەن 〔静〕 几个人: ئۇ چاغدا ~ بار ئىدىڭلار؟ 那时候你们有几个人？

قانچىلاپ 〔静〕 多少

قانچىلىغان 〔静〕 多少: ئۇ يەردە ~ قەھرىمانلىق داستانلىرى يارىتىلدى. 那里谱写了多少英雄的史诗。

قانچىلىك 〔静〕 ①多少، 多久، 多远، 多: بۇ يىل ~ بۇغداي ئالدىڭ؟ 今年你收了多少麦子？ ~ ئۇخلىغانلىقىمنى بىلمەيمەن. 我不知道自己睡了多久。 ئۇنىڭ ~ ماڭغىنى مەلۇم ئەمەس. 他不知走了多远。 ئۇ يەر ئۈرۈمچىدىن ~ يىراق؟ 那儿离乌鲁木齐有多远？ ②到底، 算是: تاپانچا دېگىنى ~ بىرنېمىكەن كۆرۈپ باقاي دېۋىدىم. 我倒要看看手枪到底是个什么东西。 ئۇ دېگەن ~ نېمىدى! 他算是什么东西！

قانچىنچى 〔静〕 第几。 ~ نومۇر / 几号 ~ ئاي / 几月份

قانخور 〔静〕 ①吸血鬼، 嗜血者 ②嗜血成性的: ~ دۈشمەن 嗜血成性的敌人

قانخورلۇق «قانخور» 的名词形式

قانخورلۇق قىلماق 嗜血، 残害

قانداش 〔静〕 同血缘的

قانداش تۇغقان 血亲

قانداشلىق 〔静〕 ①血缘، 血统: ~ نەزەرىيىسى 血统论 ②＜牧＞近血

قانداشلىق مۇناسىۋەت 血缘关系

قانداغاي 〔静〕＜动＞驼鹿، 麋鹿

قانداق 〔静〕 ①如何، 怎样، 怎么: سالامەتلىكىڭىز ~؟ 你的健康如何？ سىز بىزنى ~ تاپتىڭىز؟ 你是怎么找到我们的？ ②什么样的، 怎样的: سىزگە ~ كىتاب كېرەك؟ 你需要什么样的书？

قانداقلا بولمىسۇن ＜习＞无论如何، 不管怎么样: ~ ، ئەتىگىچە خەۋىرىنى بېرىڭ. 无论如何你明天报个信。

قانداقتۇر 〔静〕 不知怎么的، 不知为什么، 不知是什么: ~ بىرنەرسە 不知是什么玩意儿 / ~ بىر ياش يىگىت سىزنى ساقلاپ تۇرۇپتۇ. 有一个(不知怎样的)年轻人在等候你。

قانداقچە 〔静〕 如何، 怎样، 怎么: سەن بۇ يەرگە ~ كېلىپ قالدىڭ؟ 你怎么到这儿来了？

قانداقسىغا 〔静〕 怎么، 如何، 怎么会: سېرك ئويۇنى ~ ئېسىگە چۈشۈپ قالغاندۇ؟ 他怎么会记起变戏法的？

قانداقلارچە 〔静〕 怎么، 为什么: سىز مانجۇ تۇرسىڭىز، يۇرتىڭىز ~ يۈننەن بولىدۇ؟ 你是满族، 籍贯怎么会是云南？

قانداقلىكى 〔静〕 不管什么样، 不论怎样، 无论如何: ~ ئادەم بولسۇن، رۇخسەتسىز چىقىشقا بولمايدۇ. 不论什么人، 未经准许不得外出。

قانداقمۇ 〔静〕 哪能، 怎能: ~ خىيالىغا كەلتۈرەلىسۇن؟ 哪能想到？ ئوقۇمىسا ~ بىلسۇن؟ 不学习怎能知道？

قاندالا 〔静〕＜植＞升麻

قاندۇرماق «قانماق» 的使动态

قاندۇرۇشماق «قاندۇرماق» 的共同态

قاندۇرۇلماق «قاندۇرماق» 的被动态

قاندىر 〔静〕＜古＞皮下组织

قاندىماق 〔动〕＜方＞染血، 喋血، 洗血

قان ـ زەرداب 〔静〕 ①血، 血脓 ②＜转＞苦水: ~ ئىچىدە چوڭ بولماق 在苦水中长大

قانسىراتماق «قانسىرىماق» 的使动态

قانسىرىتىشماق «قانسىراتماق» 的共同态

قانسىرىتىلماق «قانسىراتماق» 的被动态

قانسىرىماق 〔动〕 失血، 流血过多، 流血不止: يارىدار قانسىراپ كېتىپتۇ. 伤员流血过多。

قانسىز 〔静〕 ①无血的، 贫血的، 没有血色的: ~ چىراي 没有血色的面孔 ②不流血的

قانسىزلىق «قانسىز» 的名词形式

قان ـ قان 见下

قان ـ قان يىغلىماق 号啕大哭: ئۇ بالا دەردىدە قان ـ قان يىغلايتتى. 他因失去孩子而号啕大哭。

قان ـ قېنىغا سىڭمەك ＜成＞ 渗透到骨子里; 喻同"积习难改"

قانلىق 〔静〕 有血的، 带血的، 含血的، 流血的، 血腥的: ~ قىلىچ 带血的大刀 / ~ پاتقاقتا دومىلاپ چۈشمەك 栽倒在血泊中 / ~ يارا 流血的伤口 / ~ زۇلۇم ـ كۈلپەت 血腥的压迫، 沉重的压迫

قانلىق ئەسۋە ＜医＞血性疹

قانلىق بەلغەم ＜医＞血痰

قانلىق پاجىئە 流血惨案، 血案

قانلىق جەڭ 血战

قانلىق ساۋاق 血的教训

قانلىق قامچا ①淌血的鞭子②<转>残酷的欺压

قانلىق قول 沾血的手，血手

قانلىق كۆرەش 流血斗争

قانلىق ۋەقە 流血事件

قانلىق ئىششىق <医> 血肿

قانماق 〔动〕①满足：كۆڭلى ~ 心满意足 / نەپسى ~ 满足欲望 / ئارزۇ ـ ئارمىنىغا ~ 心满意足，如愿以偿 ②足，够：سۇغا ~ 喝足水 / راسا قېنىپ ئۇخلىماقچىمەن. 我想睡个够。يىراقتىكى سۇدا ئۇسسۇزلۇق قانماس. <谚> 远水不解近渴。

قانۇ 〔静〕<古> 哪个，哪一个

قانۇن 〔静〕①规律，法则：جەمئىيەتنىڭ تەرەققىيات قانۇنى 社会发展规律 / تەبىئەت قانۇنى 自然规律，自然法则 ②法，法律，法规：نىكاھ قانۇنى 婚姻法 / قانۇننى ئىجرا قىلماق 执行法律 ③<化、物、数>定律

قانۇن ئاساسى <法> 法律依据

قانۇن پەلسەپىسى <哲> 法律哲学

قانۇن پرىنسىپى <法> 法律原则

قانۇن تارمىقى <法> 法律部门

قانۇن تەرتىپى <法> 法律程序

قانۇن تەلىپى <法> 法律要求

قانۇن تورى <法> 法网

قانۇن تىلشۇناسلىقى <语> 法律语言学

قانۇن دوختۇرى <医> 法医

قانۇن دوختۇرلۇقى <医> 法医学

قانۇن ساقچىسى <法> 法警

قانۇن ساھەسى <法> 法律界

قانۇن ساۋاتى <法> 法律常识

قانۇن سىستېمىسى <法> 法律体系，法系

قانۇنغا مۇراجىئەت قىلماق <法> 诉诸法律

قانۇن قارىغۇسى <法> 法盲

قانۇن قامۇسى <法> 法律全书，法典

قانۇن كەسپى <法> 法律专业

قانۇن كېڭىشى <法> 立法会

قانۇن لايىھەسى <法> 法律草案，法案

قانۇن لوگىكىسى <逻> 法律逻辑学

قانۇن مەسلىھەتچىسى <法> 法律顾问

قانۇن نەزەرىيىسى <法> 法理

قانۇننى تاللاش <法> 法律选择

قانۇن ئۇقۇمى <法> 法律概念

قانۇن ئۈنۈمى <法> 法律效力

قانۇن ئېڭى <法> 法律意识

قانۇن ئىسلاھاتى <法> 法律改革

قانۇن ئىنكارچىلىقى <法> 法律虚无主义，法律否定主义

قانۇن يەكلىمىچىلىكى <法> 排外法律论

قانۇن ـ بەلگىلىمە 〔静〕<法>法律与规定，法规

قانۇن ـ پەرمان 〔静〕<法>法令

قانۇن ـ تۈزۈم 〔静〕<法>法律制度

قانۇنچىلىق 〔静〕<法> 法制

قانۇنچىلىق پرىنسىپى <法> 法制原则

قانۇنچىلىق پسىخولوگىيىسى <心> 法制心理学

قانۇنچىلىق قارىشى <法> 法制观念

قانۇنچىلىق كومىتېتى <法> 法制委员会

قانۇنسىز 〔静〕<法> 非法

قانۇنسىز تاپاۋەت <法> 非法所得

قانۇنسىز توختام <法> 非法合同

قانۇنسىز كۆچمەن <法> 非法移民

قانۇنسىز كىرىم <法> 非法收入

قانۇنسىز مال ـ مۈلۈك <法> 非法财产

قانۇنسىز ھەرىكەت <法> 非法活动

قانۇنسىزلارچە 〔静〕非法地

قانۇنسىزلىق «قانۇنسىز» 的名词形式

قانۇنسىزلىق قىلماق 犯法，无法无天

قانۇنشۇناس 〔静〕<法> 法律学家，法学家

قانۇنشۇناسلىق 〔静〕<法> 法学

قانۇنشۇناسلىق نەزەرىيىسى <法> 法学理论

قانۇنلاشتۇرماق «قانۇنلاشماق» 的使动态

قانۇنلاشتۇرۇشماق «قانۇنلاشتۇرماق» 的共同态

قانۇنلاشتۇرۇلماق «قانۇنلاشتۇرماق» 的被动态

قانۇنلاشماق 〔动〕①合法化，合法：بۇ ئىش قانۇنلىشىپ قالدى. 这事合法化了。قانۇنلاشقان تەشكىلات 合法组织 ②法定：قانۇنلاشقان ئىملا قائىدىسى 法定的正字法

قانۇنلۇق 〔静〕合法的，法定的，法的：~ ئىقتىسادىي مەنپەئەت 合法经济利益 / ~ ئورۇن 合法地位，法定地位 / ئاساسىي ~ دۆلەت 宪法国家

قانۇنلۇق ۋاقىت <地> 法定时

قانۇن ـ نىزام 〔静〕<法>法律规章，法规

律法 مەسىلە ~ :的定法، 的法合، 的律法〔静〕 **قانۇنىي**
治统定法 ھۆكۈمران ~ / 争斗法合 كۈرەش ~ / 题问
者治统法合، 者

征特律法 <法> **قانۇنىي ئالاھىدىلىك**
币法، 币货定法 <经> **قانۇنىي پۇل**
分处律法 <法> **قانۇنىي جازا**
损全定法، 失损定法 <经> **قانۇنىي زىيان**
卫防当正 <法> **قانۇنىي قوغدىنىش**
金本资定法 <经> **قانۇنىي كاپىتال**
托信定法 <经> **قانۇنىي ھاۋالە**
为行法合 <法> **قانۇنىي ھەرىكەت**
益权法合 <法> **قانۇنىي ھوقۇق - مەنپەئەت**
人承继法合 <法> **قانۇنىي ۋارىس**
时定法 <天> **قانۇنىي ۋاقىت**
人理代定法 <法> **قانۇنىي ۋاكالەتچى**
人法 <法> **قانۇنىي ئىگە**

律规观客 ~ ئوبيېكتىپ :性律规، 律规〔静〕 **قانۇنىيەت**
的律规无〔静〕 **قانۇنىيەتسىز**
ئۆز- ~ :的律规乎合، 的性律规有〔静〕 **قانۇنىيەتلىك**
结总的律规乎合 خۇلاسە ~ / 化变的性律规 گىرىش
态动使的 «قانۇنىيلاشماق» **قانۇنىيلاشتۇرماق**
态同共的 «قانۇنىيلاشتۇرماق» **قانۇنىيلاشتۇرۇشماق**
态动被的 «قانۇنىيلاشتۇرماق» **قانۇنىيلاشتۇرۇلماق**
化法合〔动〕 **قانۇنىيلاشماق**
性法合〔静〕 **قانۇنىيلىق**
金内鸡 <药>〔静〕 **قانىسە**
愿宿، 望愿، 望渴 <古>〔静〕 **قانىغ**
下见 **قانىغاق**
病友血 <医> قانىغاق كېسەل
ئاشقازان / 血流子鼻 ~ بۇرنى :血出، 血流〔动〕 **قانىماق**
痛剧而血出胃因 قاناپ قاتتىق ئاغرىپ كەتمەك
泪血〔静〕 **قان - ياش**
血脓〔静〕 **قان - يىرىڭ**
笑大哈哈 كۈلمەك ~ سىلىپ :哈哈〔模〕 **قاھ - قاھ**
态动使的 «قاۋىماق[1]» **قاۋاتماق**
态同共的 «قاۋىماق[1]» **قاۋاشماق**
巴酒، 店酒، 馆酒〔静〕 **قاۋاق[1]**
鬼酒的馆酒泡 قاۋاق بەندىسى
的静僻، 的静背 <方>〔静〕 **قاۋاق[2]**
主店店酒〔静〕 **قاۋاقچى**

قاۋاقخانا = قاۋاق[1]
被羊 . قويلار قوتانغا قاۋالدى :态动被的 «قاۋىماق[2]» **قاۋالماق**
。里圈在圈
(馕油的薄而大)馕油其克卡 <方>〔静〕 **قاۋاماش**
猪牙، 猪公②猪公野①〔静〕 **قاۋان**
怒触، 怒惹 <古>〔动〕 **قاۋچىتماق**
解和، 和议 <古>〔静〕 **قاۋشۇت**
的一而二合، 的连相 <古>〔静〕 **قاۋشى**
桶皮(的水汲中井从) <古>〔静〕 **قاۋغا**
高崇، 大伟 <古>〔静〕 **قاۋۇت**
圆团، 聚团، 集聚، 中集 <方>〔动〕 **قاۋۇشماق**
皮麸، 子麸، 麸〔静〕 **قاۋۇق[1]**
胱膀 <古>〔静〕 **قاۋۇق[2]**
梧魁 يىگىت ~ :的力有، 的实结، 的梧魁①〔静〕 **قاۋۇل**
力有着动挥 سۆزلىمەك قوللىرىنى شىلتىپ ~ / 子伙小的
头长 جوۋان ئۆزۈن ~ چىچى :的亮漂، 的致标②说手的
ئوقۇت- ~ :的力得، 的干能 <转>③妇少亮漂的发
部干的力得 كادىر ~ / 师教的干能 قۇچى
式形词名的 «قاۋۇل» **قاۋۇللۇق**
藏收، 中集، 攒积، 累积 <古>〔动〕 **قاۋىرماق**
ئىت، ھەممە ئىت قاۋىسا بىر ئىت :吠، 叫汪汪، 叫〔动〕 **قاۋىماق[1]**
قاۋى- ئىت 。叫着跟狗众، 叫狗条一 <谚> تەك قاۋاپتۇ .
ئىتنىڭ 。人有必处之吠狗 <谚> غان يەردە ئادەم بار .
有象大跟吠狗 <谚> ؟ قاۋىشى بىلەن پىلنىڭ نېمە ئىشى
قورق . ئىتتىن ئەركىلىگەن قورقما، ئىتتىن قاۋىغان ؟ 干相何
的人咬"同喻؛ 狗的在自怕要، 狗的叫怕别 <谚>
。"叫不狗
角到围鸡把 ~ بۇرجەككە توخۇنى :圈، 围〔动〕 **قاۋىماق[2]**
里棚圈到圈羊把 ~ قوينى قوتانغا / 上
通交 قاتناش قائىدىسى :则法، 理原، 则规①〔静〕 **قائىدە**
原本基学化 قائىدىلىرى ئاساسىي خىمىيىنىڭ / 则规
:则守، 程规، 章规②法词造 قائىدىسى ياساش سۆز / 理
操 مەشغۇلات قائىدىسى / 事办章照 كۆرمەك ئىش بويىچە ~
تاجىك :矩规③则守生学 قائىدىسى ئوقۇغۇچىلار / 程规作
照按 كۆرۈشمەك سۆيۈشۈپ قوللىرىغا ئۆزئارا بويىچە قائىدىسى
手吻相互面见矩规克吉塔
办矩规照 قائىدىسىنى قىلماق
规常破打 قائىدىنى بۇزماق
度制章规〔静〕 **قائىدە - تۈزۈم**
度法، 章规〔静〕 **قائىدە - نىزام**

قائىدە - يوسۇن 〔静〕礼节：قائىدە - يوسۇننى بىلىدىغان ئادەم 懂礼节的人 / مىللىي ~ 民族礼节

قائىدە - يوسۇنلۇق 〔静〕礼节的，礼貌的，礼仪的，规矩的

قائىدىسىز 〔静〕不懂规矩的，不合规矩的

قائىدىسىزلىك «قائىدىسىز» 的名词形式

قائىدىسىزلىك ئىلمى 紊乱学

قائىدىلەشتۈرمەك «قائىدىلەشمەك» 的使动态：بىرىككەن سۆزلەرنىڭ ئىملاسىنى ~ 使合成词的正字法规范化

قائىدىلەشتۈرۈشمەك «قائىدىلەشتۈرمەك» 的共同态

قائىدىلەشتۈرۈلمەك «قائىدىلەشتۈرمەك» 的被动态

قائىدىلەشمەك 〔动〕①程式化，成为规矩②规范化

قائىدىلىك 〔静〕①懂规矩的，合乎规矩的②按规矩，规范地：ئۇسسۇلنى يېنىك ۋە ~ ئوينىماق 舞跳得轻盈，规范

قائىدىلىك تەقسىمات 规则化分配

قاي 见下

قاي چاغ 很长很长的时间

قاي زامان 很长很长的时间

قاي ۋاقىت 很长很长的时间

قاياش (قاياشى) 〔静〕亲人，知心人，贴心人：كەمبەغەلنىڭ قاياشى كەمبەغەل. <谚> 穷人的知心人是穷人；喻同"只有穷人才向着穷人"。مال تۇرى بىلەن، ئادەم قاياشى بىلەن. <谚> 物以类聚，人以群分。ئاغرىق نەدىن كېلەر، ئاشتىن؛ بالا نەدىن كېلەر، قاياشتىن. <谚> 病从饭食来，祸从知己出。

قاياق[1] 〔静〕何方，何地，何处：قاياققا بارسىز؟ 你到何处去？سىز قاياقتىن كەلدىڭىز؟ 您从哪儿来？

قاياق[2] 〔静〕<古> 奶皮

قايان 〔静〕往哪儿，到哪里，何处，哪里：ئەل ~، سەن شۇيان. <谚> 民众在哪儿，你就在那儿；喻同"要与民同在"。

قايتا 〔静〕重新，再：~ تەربىيە 再教育

قايتا سايلام 另行选举，重选

قايتا سۇغۇرتا 再保险

قايتا قوزغىلىش <医> 复发

قايتا قېزىش <矿> 回采

قايتا ھاسىل قىلماق 再生

قايتا ھېسابلاش <数> 验算

قايتا ئوقۇش <教> 复读，重读

قايتا ئىجارە <经> 转租赁

قايتا ئىشلەش 返工

قايتا ئىمتىھان ①补考②复试

قايتا - قايتا 〔静〕反复，再三，屡次：~ ئويلانماق 反复考虑 / ~ سادىر بولماق 屡犯 / ~ سورىماق 再三问

قايتما 见下

قايتما دولقۇن <物> 反射波

قايتما نۇر <物> 反射线，反射光线

قايتما ئۇچۇر 信息反馈

قايتما ئېقىم <水，气> 回流

قايتما يورۇقلۇق <物> 反射光

قايتماس 〔静〕百折不挠的：~ ئىرادە 百折不挠的意志

قايتماسلىق 〔静〕百无禁忌，百折不回

قايتماق 〔动〕①回，归，返：ئۆيگە ~ 回家 / غەلىبە بىلەن ~ 凯旋，凯旋归来 / ئاتموسفېراغا قاتلىمىغا ~ 重返大气层②弹回，折回：ئۇ توپنى تېپىۋىدى، ۋاراتانىڭ ئۈستۈنكى ياغىچىغا تېگىپ كەينىگە قايتتى. 他一脚踢去，球碰到球门上方弹了回来。③<转>打消，失去，放弃：نىيەتتىن ~ 打消念头 / كۆڭلى (دىلى) ~ 灰心 / ئۆز پىكرىدىن ~ 放弃意见④<转>退，消：ئىسسىقى (قىزىتمىسى) ~ 退烧 / ئىششىقى ~ 消肿 / ئاچچىقى ~ 消气⑤(卖不掉)拿回家：قايتقان مالدا بەرىكەت يوق. <谚> 拿回家的货生不了财。⑥<物，气> 反射⑦<逻> 复归，回复

قايتىش بۇلۇڭى <物> 反射角

قايتۇرغۇچ 〔静〕<物>反射器，反射媒质

قايتۇرما[1] 〔静〕反向的

قايتۇرما زەربە <军> 反突击

قايتۇرما كېزىك <医> 副伤寒

قايتۇرما ھۇجۇم <军> 反冲击，反攻

قايتۇرما ئىجارە <经> 返还租赁

قايتۇرما[2] 〔静〕裤脚的上翻部，包缝处

قايتۇرما[3] 〔静〕<艺> 反复

قايتۇرماق ① «قايتماق» 的使动态：قازاننى ئۆيگە قايتۇرۇپ ئەكەلمەك 把锅拿回家来②退，还，反，回：بىلەتنى ~ 退票 / قەرزنى ~ 还债 / قول ~ 还手 / گەپ ~ 还嘴，顶嘴 / سالام ~ 还礼，回礼 / جاۋاب ~ 回答，答复，报答③打退，挡回，收回，收复，撤回：دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىنى ~ 打退敌人的进攻 / قولدىن كەتكەن يەرلەرنى قايتۇرۇۋالماق 收回失地，收复失地 / ۋەكىللەرنى

قايتۇرۇۋالماق 还偿 <法>④表代回撤

قايتۇرۇش قاتلىمى 层射反 <物>

قايتۇرۇش قانۇنى 律定射反 <物>

قايتۇرۇش كوئېففىتسېنتى 数系射反 <物>

قايتۇرۇش كۈچى 力射反 <物>

قايتۇرۇش يۈزى 面射反 <物>

قايتۇرۇشچان 的馈反、的性射反〔1 静〕

قايتۇرۇشچانلىق 的馈反、用作馈反〔静〕

قايتۇرۇشماق 态同共的«قايتۇرماق»

قايتۇرۇلماق 态动被的«قايتۇرماق»

قايتىدىن 〔静〕重新、重：~ تىزىمغا ئالدۇرماق 记登新重，册注新重 / ~ يازماق 写重 / ~ ئىشلىمەك 返〔

قايتىشماق 态同共的«قايتماق»

قايتىلاتماق 态动使的«قايتىلىماق»

قايتىلانما 〔静〕①复反、现重、现再、演重：ئىشنىڭ قاي-تىلانمىسى 的象形 / ئۇبرازلارنىڭ قايتىلانمىسى 复反的情事 / تارىخىي پاجىئەنىڭ قايتىلانمىسى 演重的剧悲史历 现再 ②<化、物> 的逆可

قايتىلانما پومپا 泵复往、泵水式复往 <水>

قايتىلانما جەريان 程过逆可 <物、化>

قايتىلانما رېئاكسىيە 应反逆、应反逆可 <化>，应反环循

قايتىلانما كېزىك 热归回 <医>

قايتىلانماق 态动被的«قايتىلىماق»

قايتىلىماق 〔动〕复反、复重：قايتىلاپ سورىماق 复反 问 / سوئالنى ~ 遍一问重 / ئۆتكەن ئىشلارنى ~ 过复重 事的去

قايتىلىنىشچانلىق 〔静〕<农>性逆反、性复反

قايچا 〔静〕①刀剪、子剪②(的口牲套坊油)杠杈

قايچا پەلەمپەي 梯楼式刀剪 <建>

قايچا پۇت 腿圈罗

قايچا تۇمشۇق چايكا 鸥海嘴交 <动>

قايچا كەلمەك 起一到碰 <成>：بۇ ئىككى ئىش بىر - بىرىگە قايچا كەلدى . 这两件事碰到一起了。

قايچا ئېرىق 沟叉交 <理生>

قايچىسىمان 〔静〕剪刀状的

قايچىسىمان پەرق 差刀剪 <经>

قايچىسىمان تىرەك 架支形剪 <建>

قايچىسىمان كران 机重起形剪

قايچىلاتماق 态动使的«قايچىلىماق»

قايچىلاشماق ①«قايچىلىماق» 态同共的②交叉：قايچىلاش-قان يول 口路的叉交相互③交配(用于狗)：ئىتلار قاي-چىلىشىپ قاپتۇ . 狗交配了。

قايچىلانما 〔静〕剪刀式的

قايچىلانما بەلۋاغ 带切剪 <地>

قايچىلانما تۈزۈلمە 造构切剪 <地>

قايچىلانما دېفورماتسىيە 形变切剪 <物>

قايچىلانما كۈچ 力剪、力切剪 <物>

قايچىلانما كۈچىنىش 力应剪、力应切剪 <物>

قايچىلانماق ①«قايچىلىماق» 态动被的②叉交

قايچىلىماق 〔动〕剪：شاخلارنى ~ 枝剪 / شامنىڭ پىلىكىنى ~ 芯烛剪

قايدۇرماق «قايماق²» 态动使的：تولا مېڭەمنى قايدۇرما . 别尽让我伤脑筋。

قايدۇرۇشماق 态同共的«قايدۇرماق»

قايدۇرۇلماق 态动被的«قايدۇرماق»

قايراق 〔静〕<方> 石磨

قايران 下见

قايران بېلىق 鱼鲑 <动>

قايرىتماق 态动使的«قايرىماق»

قايرىشتۇرماق 〔动〕剪反：ئەسكەرلەر ئۇنىڭ قولىنى قايرىش-تۇرۇپ ئالدىغا سېلىپ ئېلىپ ماڭدى . 士兵们把他的胳膊反剪着押走了。

قايرىشماق 态同共的«قايرىماق»

قايرىلما 〔静〕的翻、的弯、的翘

قايرىلما قاش 眉叶柳、眉牙月

قايرىلماق ①«قايرىماق» 态动被的：پىچاقنىڭ بىسى قايرىلىپ كەتتى . 刀刃卷了。قولۇم قايرىلىپ كەتتى . 我的手扭了。كەڭ ئېرىقتىن ئاتلىما ، پۇتۇم قايرىلدى دېمە . 宽渠 <谚> 不要跳，岁脚不要叫。② «قايرىماق» 的自复态：قاي-رىلساڭ چوڭ كوچىغا چىقىسەن . 拐过去就是大街。قايرىلىپ قارسام ، مۇئەللىم ئىكەن . 转身一看，原来是老师。كۈن قايرىلغان چاغدا 太阳偏西的时候 / كۈن چۈشتىن قايرىل-دى . 过了正午。

قايرىما 〔静〕的翻、的弯、的翘

قايرىما ياقا 领翻

قايرىماق 〔动〕①扳、扭：دەرەخ شېخىنى ~ 扳树枝 / قول-نى ~ 扭手、窝手②扭头：بېشىنى ~ 撩：پەردىنى ~ 撩帘子/ چاچنى ئارقىسىغا ~ 把头发撩到后头③撇开、丢开：مۇھىم مەسىلىنى بىر تەرەپكە قايرىپ قويماق 把重

抽中利盈从他 . قالغىنىنى تاپشۇردى ：(钱)扣، 抽 <转>④边一在撇题问要 مىلك يۈن قايرىۋېلىپ ،
。了交的余其把، 元千一出

قايسى 〔静〕 ①哪، 哪个، 哪些، 什么: ～ كۈنى يولغا چىقىمىز؟ 咱们哪天动身？ ～ ۋاقىتتا؟ 在什么时候？②表示不确定的时间: ～ كۈنى ئۇنى كوچىدا كۆرۈپ قالدىم . 有一天我在街上见到了他。

قايسىبىر 〔静〕 表示不确定的人和事: ئاخشام قايسىبىرى سىزنى ئىزدەپ كەپتۇ . 昨晚有人来找你。ئۇنى قايسىبىرىنىڭ ئۆيىدە كۆرگەندەك قىلىمەن . 我好像在谁家见过他。

قايسىكى «قايسى» 的强调形式

قايغۇ 〔静〕 悲痛، 哀悲، 伤悲، 忧愁: قايغۇنى كۈچكە ئايلاندۇرماق 化悲痛为力量 / بۇ كۈلكە ئۇزۇنغا بارماي قايغۇغا ئايلاندى . 这笑声不久竟变成了悲伤。كىشى قايغۇسى ئىتەكتە ، ئۆز قايغۇسى يۈرەكتە . <谚> 别人的忧愁在兜衣، 自己的忧愁在心头。قايغۇدىن كېيىن خۇشاللىق ياخشى ، خۇشاللىقتىن كېيىن قايغۇ يامان . <谚> 悲后乐، 好乐后悲، 糟。

قايغۇ باسماق 发愁: ئۇنى يەنە قايغۇ باستى . 他又发起愁来。

قايغۇ يېمەك 发愁، 忧愁، 忧虑

قايغۇ - ئەلەم 〔静〕 愁苦، 痛苦

قايغۇرماق 〔动〕 悲伤، 悲哀، 伤心، 忧愁، 忧虑: ئۇ بۇ ئىش ئۈچۈن بەك قايغۇردى . 为这件事他非常悲伤。باي يوقالغىنىغا قايغۇرىدۇ ، بۆرە قالغىنىغا قايغۇرىدۇ . <谚> 财主为失去的伤心، 狼为剩下的伤心。

قايغۇرۇشماق «قايغۇرماق» 的共同态

قايغۇسىز 〔静〕 无忧无虑的: ～ هايات 无忧无虑的生活 / ～ ئەركىن ياشىماق 无忧无虑自由地生活

قايغۇسىزلىق «قايغۇسىز» 的名词形式

قايغۇلۇق 〔静〕 伤悲的، 痛悲的، 哀悲的، 忧愁的: ～ كۈنلەر 伤悲的日子 / ～ خەۋەر 悲痛的消息

قايغۇ - ھەسرەت 〔静〕 忧伤، 悲哀، 悲叹

قايماق[1] 〔静〕 奶皮، 奶油

قايماق چۆپ <食> 奶皮浇面片(将鸡蛋和面擀薄切成三指宽، 半个巴掌大的面片، 煮熟后再浇上奶皮)

قايماق چۆچۈرە <食> 奶油馄饨

قايماق كەمپۈت <食> 奶油糖

قايماق ئۆپكە <食> 奶油灌肠

قايماق يوتازا <食> 奶油千层卷، 奶油油塔子

قايماق[2] 〔动〕 晕، 眩晕: باش ～ 头晕

قايماق[3] 〔动〕 ①翘(头木)، 翘棱: تاختاي ئاپتاپتا تورۇپ قېيىپ قاپتۇ . 木板晒翘棱了。تەمبۇرنىڭ دەستىسى ئۇزۇن ، ئاسان قايىدۇ . 弹布尔把子长، 容易翘。②打旋: سۇ قېيىپ قاپتۇ . 水打旋了。

قايغان سۇ <水> 回水، 水漩

قايماق[4] 〔动〕<古> 关心، 关怀، 关照

قايماق - قېتىق 〔静〕 奶皮和酸奶، 奶制品: بالىلىرىڭ قايماق - قېتىققا تويدىمۇ؟ 你孩子奶皮酸奶吃够了吗？

قايماقلىق 〔静〕 有奶皮的، 放奶油的: ～ سۈت 有奶皮的牛奶

قايماقلىق چاي <食> 奶油茶

قايمال = ھەڭگان

قايمۇقتۇرماق «قايمۇقماق» 的使动态: ئاممىنى ～ 蒙蔽群众، 蛊惑群众

قايمۇقتۇرۇشماق «قايمۇقتۇرماق» 的共同态

قايمۇقتۇرۇلماق «قايمۇقتۇرماق» 的被动态

قايمۇقماق 〔动〕 受蒙蔽، 困惑، 迷惑: قايمۇققان ئادەم 受蒙蔽的人 / بىز ئۇلارنىڭ ئېلاندىكى گەپلىرىدىن قايمۇقۇپ يۈردۇق . 我们被他们广告上那些话迷惑住了。

قايمۇقۇشماق «قايمۇقماق» 的共同态

قايناتما 〔静〕 ①煮的، 熬的②复方汤剂: غەربىي يۇرت ئۆمۈر ئۇزارتىش قايناتمىسى 西域延寿复方汤剂

قايناتما دورا <医> 汤药، 汤剂

قايناتماق «قايناتماق» 的使动态: چاي ～ 烧茶 / سۈت ～ 煮牛奶 / دورا ～ 熬药 / مۇراببا ～ 熬果酱 / ھېسامنىڭ چاقچاقلىرى ئولتۇرۇشنى قايناتتۇۋەتتى . 赫萨木的笑话使联欢会热闹起来。

قايناتسا شورپىسى قوشۇلماسلىق <成> 毫无瓜葛، 积不相能، 格格不入: بىزنى ئۇلار بىلەن قايناتسىمۇ شورپىمىز قوشۇلمايدۇ . 我们同他们毫无瓜葛。

قايناشماق «قايناتماق» 的共同态

قايناق 〔静〕 ①沸的، 开的، 滚烫的: ～ چاي 滚烫的茶②<转> 沸腾的، 炽热的، 火热的 ، 强烈的: ～ ئىش مەيدانى 沸腾的工地

قايناق بازار 活跃的市场

قايناق سۇ 开水: ～ ئىچ ، كۆڭلۈڭ تىنچ . <谚> 喝开水، 心安宁。

قايناق هايات 沸腾的生活

情激 <心> قايناق ھېسسىيات

قاينام 〔静〕 流涡، 涡旋① : يا قايناامدىن چىقسۇن ، يا سايرا-
湖木里赛从么要، 来出里涡旋从么要 <成> . مەسۇن
沸، 流巨، 流洪 <转>②。"战一水背"同喻؛来出
面场的腾 : تۇرمۇشنىڭ قايىنمى 流洪的活生 / ئادەم قاي-
涡، 涡水، 流涡، 旋涡 <水، 气>③海人山人 نىمى

流电涡 <物> قاينام توك

قاينام - تاشقىن 〔静〕 流洪، 涛波، 澜波 : ئەمگەكنىڭ قاي-
中之流洪的动劳于身投 نام - تاشقىنىغا ئۆزىنى ئاتماق

قاينام - تاشقىنلىق 〔静〕 的腾腾气热، 的阔壮澜波 :
~ مەنزىرە 景场的阔壮澜波، 象景的腾沸

قاينامىلىق 〔静〕 的流涡有، 的涡旋有

度涡 <物> قاينامىلىق دەرىجىسى

层旋涡 <气> قاينامىلىق قاتلام

流旋، 流涡 <水> قاينامىلىق ئېقىن

قايىنىتىشماق «قايناتماق» 态同共的

قايىنىتىلماق «قايناتماق» 态动被的

قايىنماق 〔动〕 沸① ، 开، 沸煮 : سۇ بىردەمدىلا قايىندى . 水
一会儿就开了 . چاپان كۆيسىمۇ كۆيسۇن ، قازان قايىنسۇن .
<谚> 衣服烧着不要紧، 只要饭锅能烧开 。 ئىككى
قوچقارنىڭ كاللىسى بىر قازاندا قايىنماس . <谚> 两只公羊
头煮不到一口锅里؛ 喻同"一山不容二虎"。②<转>
发脾气، 大发雷霆 : زەردىسى ~ / 发火 ~ غەزىپى
怒 / نېمانچىلا قايناپ كېتىسىز ? 你怎么发这么大脾气 ?
ئۇ ئېرىنىڭ نېمىگە قايناۋاتقانلىقىنى ئەمدىلا چۈشەندى . 她这才
明白丈夫为什么大发雷霆。③<转> (胃) 发酸④
<转> 热闹، 繁忙 : تىياتىرخانىنىڭ ئالدى خۇددى بايرام
كۈنلىرىدەك قايىنىغانىدى . 剧院门前像节日一样热闹。
جۈمە كۈنى دېھقانلار دەم ئالىدىغان كۈن ، شۇنداقلا سودا - سېتىق
قىلىنىدىغان بازار كۈنى . 星期五是农民的假日، 也是买卖
繁忙的赶集日。⑤<转> 腾翻، 腾沸 : بۇلاقتەك ~
像泉水般翻腾 / قايناپ تاشقان ئىش مەيدانى 沸腾的工地
⑥<转>表示多 : قىزغىنلىق قايناپ تاشماق 热情洋
溢 / كوچىدا ئادەم قايناپ كېتىپتۇ . 街上人山人海 。

قايناش دەۋرى <冶> 沸腾周期

قايناش نۇقتىسى <物، 化> 沸点

قايىر[1] 〔静〕<古> 松软的土地

قايىر[2] 〔静〕<方> 河岸边聚集的浮游物

قايىل 〔静〕 佩服، 服气 : سىزنىڭ غەيرىتىڭىزگە قايىلمەن . 我
佩服你的勇气 。

قايىل بولماق 佩服، 服气 : ئۇنىڭ كەڭ قورساقلىقىغا قا-
يىل بولدۇم . 我佩服他的宽宏大量 。 ئۇ يەنە قايىل بولمى-
دى . 他还是不服气 。

قايىل قىلماق 说服 : مەن ئۇنى مىڭ تەسلىكتە قايىل قىل-
دىم . 我好不容易才说服了他 。

قايىل قىلىش كۈچى 说服力

قايىللىق «قايىل» 的名词形式

قايىم 〔静〕 直立的

قايىم بولماق 直立، 起来

قەبرە 〔静〕 坟墓، 墓 : ئۇ بوۋىسىنىڭ قەبرىسى ئۈستىدە دۈم
يېتىپ يىغلايتتى . 他趴在祖父的墓上哭 。 قەرزدارنىڭ قەب-
رىسى يوق . <谚> 欠债人没有坟墓 。

قەبرە تەزكىرىسى 墓志铭

قەبرە تېشى 墓碑

قەبرە قاتۇرماق 修墓

قەبرىچىلىك 〔静〕 修墓 : تاجىك قەبرىچىلىكىدە ئېگەر شەكلى-
لىك قەبرە ياسىلىدۇ ھەمدە ئۇ ئاق بوردا سۇۋىلىپ ، بېشى قىزىل
بويىلىدۇ . 塔吉克修墓是将坟墓修成马鞍形并且抹上
白灰، 坟头染成红色。

قەبرىستان 〔静〕 陵园، 墓地، 坟场

قەبرىگاھ = قەبرىستان

قەبىلە 〔静〕 部落

قەبىلە ئاقساقىلى 土司، 部落长老، 酋长

قەبىلە باشلىقى 酋长

قەبىلە تىلى <语> 部落语言

قەبىلىچىلىك 〔静〕 ①部落社会، 部落制②部落主义

قەبىلىۋاز 〔静〕 持部落主义的، 部落主义强的 : ئۇ قەبى-
لىنىڭ ئاقساقىلى ناھايىتى ~ ئادەم . 那个部落的头人是个
部落主义很强的人 。

قەبىلىۋازلىق = قەبىلىچىلىك

قەبىلىۋى 〔静〕 部落的

قەبىھ 〔静〕 恶劣، 邪恶، 凶恶 : قىلىقى ~ 行为恶劣 / ~
ھادىسە 邪恶现象

قەبىھلەشتۈرمەك «قەبىھلەشمەك» 的使动态

قەبىھلەشمەك 〔动〕 变恶劣، 变邪恶

قەبىھلىك «قەبىھ» 的名词形式

قەپەس 〔静〕 ①笼子، 鸟笼②<转>牢笼، 樊笼③回
合، 场، 番 : ئون ئەچچە ~ ئېلىشماق 大战十几回
合 / بىر ~ جەڭگىۋازلىق قىلىچۋازلىق باشلىنىپ كەتتى . 一场紧
张的刀战开始了 。

قەپەس قونىقى 座罐 <矿>

قەپەسسىمان 〔静〕的状笼

قەپەسئوت 〔静〕草笼猪

قەپىزەك 〔静〕<建>顶搭形拱

قەترە = تامچە

قەتل 下见

قەتل قىلماق = ئۆلتۈرمەك

قەتلىئام 〔静〕杀屠大：ئاشۇ ~ مەنزىرىسى كۆز ئالدىمدىن كەت- مەيتتى . 现浮前眼的我在总景情的杀屠大那。

قەتئىي 〔静〕①决坚，定坚，断果：~ جاۋاب 回的定坚 / ~ تەدبىر 答 ②决施措的断果：مۇنداق ئۇسۇلغا ~ قوشۇلمايمەن . 法做种这意同不决我。ئۇنداق قىلىشقا ~ ئۇنىمايمەن . 应答不决我做么这 ③一定：يېمەكلىكلەرنى توپا - چاڭ ۋە چىۋىنلەرنىڭ قونۇشىدىن ~ ساقلاش لازىم . 定要防止尘土和苍绳落到食品上。

قەتئىي مەخپىي 密绝：~ ھۆججەت 件文密绝

قەتئىيەت 〔静〕心决

قەتئىيەتسىز 〔静〕没决心的，不坚定的

قەتئىيەتسىزلىك «قەتئىيەتسىز» 的名词形式

قەتئىيلەشتۈرمەك «قەتئىيلەشمەك» 的使动态

قەتئىيلەشمەك 〔动〕变得坚定，变得坚决：ئۇنىڭ بۇ نىيە- تى تېخىمۇ قەتئىيلەشتى . 他的这个想法变得更坚定了。

قەتئىينەزەر 〔助〕不论，不管：كەملىكىدىن ~ 不论 / 是谁 ~ ئۇنىڭ نېمە دېيىشىدىن 不论他说什么

قەتئىيلىك «قەتئىي» 的名词形式

قەد (قەددى) 〔静〕身，身躯：ئۇنىڭ كېلىشكەن قەددى كىشى- لەرنى ئۆزىگە جەلپ قىلاتتى . 她匀称的身躯引人注目。

قەددى پۈكۈلمەك ①身子变弓，身子佝偻：تېنى ئا- جىزلاپ ، ~ 身体变弱，身子佝偻 ②<转>直不起腰：قايغۇ - ئەلەم ۋە ئۈمىدسىزلىكتىن ئۇنىڭ قەددى پۈكۈلدى . 他因为痛苦和失望而直不起腰来。

قەددىنى رۇسلىماق ①正正身子：يىگىت قەددىنى رۇس- لاپ ، كىشىلەرگە كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى . 小伙子正了正身，扫视了一下人们。②<转>挺起腰杆，腰杆硬了：ئىقتىسادىي جەھەتتىن قەددىمىزنى رۇسلىۋالدۇق . 我们在经济上挺起了腰杆。

قەددى ئېگىلمەك = قەددى پۈكۈلمەك

قەد كەرمەك ①挺身，挺立，屹立：قەد كېرىپ تۇرغان قات - قات ئىمارەت 一排排屋宇立着 ②<转>昂首挺胸：ئۇ قەددىنى كېرىپ ئۇتتۇرىغا چىقتى . 他挺胸而出。

قەد كۆتۈرمەك ①屹立，耸立：قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان تەڭرى تېغى 天山着立屹 ②<转>翻身，出头

قەدەر 〔助〕①至，到：ئۇ تا بۈگۈنگە ~ قايتىپ كەلمىدى . 他至今没有回来。چاڭبېيشەن تېغىدىن سايرامغا ~ 从长白山到赛里木湖 ②与 شۇ ، بۇ 等连用(那么，这么，多么)：سۇ شۇ ~ سۈپسۈزۈك ئىدى . 水是那么清澈。ئۇ شۇ ~ ئېغىر - بېسىق . 他是这么沉稳。نە ~ تۇغرا . 多么正确；何等正确。

قەدەم 〔静〕步，步子，步伐，步履：ئىككى ~ ئارىلىق قال- دۇرماق 隔两步 / پۇختا ~ بىلەن ئالغا باسماق 稳步前进 / قەدەمنى تېزلەتمەك 加快步伐 / ~ ئاستىلاپ قالماق 步履迟缓

قەدەم ئالماق 迈，迈步，走：مەزمۇت ~ 迈着稳健的步伐 / ئۆيگە قاراپ ~ 朝屋子走去

قەدەم باسماق ①迈步，走：ھويلىنىڭ ئىشىكىگە ~ 迈进院门，走进院门。②去，来(多用否定形式)：ئۇنىڭ يېنىغا قەدەم باسمايدىغان بولدۇم . 我决定不再去他那儿。③<转>行动：سىناپ كۆرگىن ، ئالدىراپ قەدەم باسما . 你要试探一下，不要急于行动。④<转>涉足，跻身：نەشرىياتچىلىققا ~ 涉足出版业

قەدەم تاشلىماق = قەدەم باسماق

قەدەم تەشرىپ 光临，莅临

قەدەم تەشرىپ قىلماق 光临，莅临

قەدەم قويماق ①迈步，走：ئۇ ئىختىيارسىز ئىشىك تەرەپكە قەدەم قويدى . 他不知不觉地朝门那边走去。②来到，到：يېڭى يەرگە ~ 来到新的地方，③着手，开始：ئۇنى يولغا سېلىپ ، ئاندىن ئىشلىرىڭىزغا قەدەم قويۇڭ . 把他送走后再着手办你的事吧。④<转>跨入，迈入，步入：21 - ئەسىرگە ~ 跨入二十一世纪 / قېرى- لىققا ~ 步入老年

قەدەمنى ساناپ باسماق <成>谨慎行事，谨小慎微

قەدىمى تەگمەك = قەدىمى يەتمەك

قەدىمى يەتمەك 到：سېنىڭ قەدىمىڭ يەتمىگەن يەر يوق . 没有你没到过的地方。

قەدەم - باسقۇچ 〔静〕步骤

قەدەم - باسقۇچلۇق 〔静〕有步骤的，分步骤的

قەدەمداش 〔静〕同步的

قەدەمداش ئالاقىلىشىش سۇنئىي ھەمراھى 同步通讯人造卫星

قەدەمداش تېزلەتكۈچ <物> 器速加步同

قەدەمداش ئىستېمال <经> 费消步同

قەدەمداشلىق 〔静〕 性步同

قەدەمدە 〔静〕 每每، 常常، 动不动: ~ نەچچە قېتىم ئۇھ دېگىنىڭ نېمىسى؟ 你何必动不动就唉声叹气？

قەدەمدە بىر 常常، 短时间内: مۇنداق ئىشلار ~ ئۇچ- راپ تۇرىدۇ. 这种事常常会碰到。

قەدەملەتمەك «قەدەملىمەك» 的使动态

قەدەملەشمەك «قەدەملىمەك» 的共同态

قەدەملىك 〔静〕 步的: يۈز ~ يول 一百步的路

قەدەملىمەك 〔动〕 ①迈步، 起步: ئۇ چوڭ - چوڭ قەدەملەپ ئۆيدىن چىقتى. 他迈大步走出房间。②用步量: ئۇ قە- دەملەپ كۆرۈۋىدى، بېشىدىن ئايىغىغىچە 50 قەدەم كەلدى. 他用步子量了一下، 从头到尾有五十步。

قەدەممۇقەدەم 〔静〕 步步، 逐步

قەدەھ 〔静〕 酒杯، 酒盅

قەدەھ تۇتماق 敬酒

قەدەھ سۆزى 敬酒词

قەدەھ كۆتۈرمەك 举杯، 干杯: دوستلۇق ئۈچۈن قەدەھ كۆتۈرەيلى! 为友谊而干杯!

قەددى - قامەت 〔静〕 身段، 形体، 体态: قەددى - قامىتى كېلىشكەن 形体优美

قەددى - قامەتلىك 〔静〕 身段匀称的، 体态优美的، 仪表堂堂的

قەدىر (قەدرى) 〔静〕 ①价值، 好处، 可贵之处: ئالتۇن قەدرىنى زەرگەر بىلەر. <谚> 金子的价值手饰匠知道。ئاتا بولمىغان ئاتا قەدرىنى بىلمەس. <谚> 没当父亲就不知父亲的可贵。②尊严، 威望، 威信: ئىنسان قەدرىنى قوغ- داماق 捍卫人的尊严/ سۆزى توغرىنىڭ قەدرى ئارتۇق بولار. <谚> 说话正确的人威信高。

قەدرىگە يەتمەك ①珍惜: دوستلۇقنىڭ قەدرىگە يەتمەس- لىك 不珍惜友谊②认识到可贵، 知道好处: ئۆمۈرنىڭ ~ 认识到生命的可贵

قەدرىنى بىلمەك = قەدرىگە يەتمەك

قەدرى ئۆتتۈلمەك 感到可贵: ۋەتەن قەدرى بەك ئۆتتۈلدى. 备感祖国的可贵。

قەدىر ئەھۋال <习> 一般، 还可以، 还好: ~ جاۋاب بەرمەك 一般性回答 / بىزنىڭ تۇرمۇشىمىز ~ ئۆتۈۋاتى- دۇ. 我们的生活还可以。

قەدىر كېچىسى <宗> 回历九月二十七日晚(相传安拉于该夜开始颁降经文)

قەدىرسىز 〔静〕 没价值的، 一文不值的: غازاڭدەك ~ 像枯叶一样无价值 / سەندەك ~ لاردىن مىڭنى قوشسىمۇ بىر ئوغلۇمغا تەڭ بولالمايدۇ. 即使添上一千个你这样一文不值的丧家狗也抵不上我一个儿子。

قەدىردان 〔静〕 ①敬爱的، 尊敬的، 尊贵的: داھىي ~ 敬爱的领袖 / ~ دوست 尊贵的朋友 / ~ يۇرت 可爱的家乡

قەدىردانلارچە 〔静〕 密友般地، 友好地: ~ كۆرۈشمەك 友好地会见

قەدىردانلىق «قەدىردان» 的名词形式

قەدىرسىزلەنمەك 〔动〕 失去价值، 变得一文不值

قەدىرسىزلىك «قەدىرسىز» 的名词形式

قەدىر - قىممەت 〔静〕 ①可贵之处، 好处②尊严، 身价

قەدىرلەشمەك «قەدىرلىمەك» 的共同态

قەدىرلەنمەك «قەدىرلىمەك» 的被动态

قەدىرلىك 〔静〕 ①敬爱的، 可敬的، 尊贵的: مېھرىبان ۋە قەدىرلىك كىشى 慈祥而可敬的人②珍贵، 宝贵: تاش چۈشكەن يېرىدە ~. <谚> 石头在产地珍贵。③亲爱的، 可爱的: مېنىڭ قەدىرلىكىم 我亲爱的

قەدىرلىمەك 〔动〕 ①器重، 敬重: باشقىلارنى ~ 拥戴، ②敬重، 珍爱، 珍视، 珍惜: مەن ۋەتىنىمنى قەدىرلەيمەن. 我珍爱祖国。ئۇلار ئىلىم - مەرىپەتنى قەدىرلەيدۇ. 他们珍视科学文化。قەدىرلىگىن ۋاقىتىڭنى، ئىشەنمىگىن ئۆمرۈڭگە. <谚> 要珍惜光阴، 莫相信寿命。

قەدىم 〔静〕 ①古时، 古代: قەدىمدىن قالغان ئۆرپ - ئادەت 古代留传下来的风俗习惯②古的، 古老的: ~ ئەل 古人 / بۇ يوللار ~ يوللار، ئۇزۇن يوللار. 这些路是古老的路، 漫长的路。

قەدىمچە 〔静〕 古式的، 古典式的

قەدىمچە چېلىشىش <体> 古典式摔跤

قەدىمكى 〔静〕 古的، 古代的، 古老的: ~ مەدەنىيەت 古代文化، 古代文明 / ~ مىللەت 古老的民族 / قەدىمكى- نى بۈگۈنكى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرماق 古为今用

قەدىمكى ئاھاڭ <语> 古音

قەدىمكى جانلىقلار <生> 古生物

قەدىمكى جانلىقلار ئىلمى <生> 古生物学

قەدىمكى جۇغراپىيە <地> 古地理学

قەدىمكى خەرىتە <地> 古地图

قەدىمكى زامان 古代

قەدىمكى زامان پەلسەپىسى <哲> 古代哲学

قەدىمكى زامان دىئالېكتىكىسى <哲> 古代辩证法

قەدىمكى زامان ئىدېئالىزمى <哲> 古代唯心主义

قەدىمكى سۆزلەر <语> 古语词

قەدىمكى شەرق پەلسەپىسى <哲> 古代东方哲学

قەدىمكى كىلىمات <气> 古气候

قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى <语> 回鹘语

قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقى <语> 回鹘文

قەدىمكى ئىمىتكۈچىلەر <生> 原兽类

قەدىمكى يېزىق <语> 古文字

قەدىمكى يېڭىلىنىش سېرىيىسى <地> 古新纪

قەدىمكى يېڭىلىنىش دەۋرى <地> 古新世

قەدىمىي 〔静〕 古的، 古代的، 古老的

قەدىمىي تۇپراق <农> 古土壤

قەدىمىي مىللەت 古代民族، 古老民族

قەدىمىيلىك «قەدىمىي» 的名词形式

قەدىناس 〔静〕 亲密的، 老的: ئۇلار ~ ئەر - خوتۇن ئىدى. 他们是老夫妻。 ئۇلار ھەقىقەتەن ~ دوستلار ئىدى. 他们确实是老朋友。 ئۇزاق ئايرىلغان ~ جايغا قايتىپ كەلدىم. 我回到了久别的故地。 قەدىناستىن ئايرىلما سەت بولسەڭمۇ، قەدىم جايدىن ئايرىلما چەت بولسىمۇ. <谚> 别离开老伴، 即使长得丑، 别离开故土، 即使地处边远。

قەدىناس دوست 老朋友، 至交

قەدىناسلىق ① «قەدىناس» 的名词形式 ② 交情: كونا قەدىناسلىقنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن 看在老交情的份儿上

قەر (قەرى) 〔静〕 最高处، 最低处، 最深处: ئاسماننىڭ قەرى 高空، 太空، 九霄 / دېڭىزنىڭ قەرى 大海深处، 海底

قەرەل (قەرەلى) 〔静〕 期، 期限: قەرەلى توشماق 满期 / قەرەلى ئۆتمەك 过期 / قەرز قايتۇرۇش قەرەلى 还款期限، 还债期

قەرەلسىز 〔静〕 活期的، 不定期的، 无限期的: ~ پۇل ئامانەت كىنىشكىسى 活期存折 / توي ئىشى ~ سوزۇلدى. 婚事无限期推迟。

قەرەلسىز پۇل ئامانىتى <经> 活期储蓄

قەرەللىك 〔静〕 定期的، 有期限的

قەرەللىك بومبا 定时炸弹

قەرەللىك پۇل ئامانىتى <经> 定期储蓄

قەرەللىك تاپاۋەت <经> 定期收益

قەرەللىك چەك <经> 期票

قەرەللىك مال <经> 期货

قەرەللىك ھوقۇق <经> 期权

قەرەللىك ھوقۇق سودىسى <经> 期权交易

قەرەللىك ئۆمۈر سۇغۇرتىسى <经> 定期寿险

قەرەللىك ئىجارە <经> 期租

قەرەللىك ئىلمىي ژۇرنال 学术期刊

قەرز 〔静〕 ① 债، 贷款: قەرزى بار كىشىنىڭ يۈرىكىدە دەرى بار. <谚> 有债的人心中有块病。 ~ ئېلىپ بەرمەگىنىڭنى كۆرەي، تۇغۇلۇپ ئۆلمىگەننى كۆرەي. <谚> 有生就有死، 借债要还钱。 ② <转> 责任، 义务: ئاتىلىق قەرزىنى ئادا قىلماق 尽父亲的责任(义务)

قەرز ئالماق ① 借债، 借款 ② <经> 举借

قەرز بەرگۈچى ① 债主 ② <经> 贷方، 贷款人

قەرز بەرمەك <经> 放款

قەرز پۇل ① 债款، 欠款 ② <经> 贷款

قەرز پۈتۈمى <经> 贷款协定

قەرز سودىسى <经> 债务交易

قەرز قايتۇرماق <经> 清偿债务

قەرز كاپىتالى <经> 借贷资本

قەرز ھاۋالىسى <经> 贷款信托

قەرز ئۈنۈمى <经> 贷款效益

قەرزدار 〔静〕 ① 欠债人، 债户، 负债人، 债务人: قەرزدارنىڭ تىلى قىسقا. <谚> 欠债人嘴短。 قەرزدارنىڭ قەبرىسى يوق. <谚> 欠人债没有坟墓。 قەرزدارىڭ پادىشاھ بولسا، قەرزىڭنى خۇدا ئالغۇسۇن. <谚> 你的债户当了皇上، 只有找胡达去告状。 قەرزداردىن پۈتكەننى ئال، تۈگمەندىن چىققاننى. <谚> 债户还多少就收多少، 磨房出多少就拿多少。 ② <转> 欠: مەن ساڭا مەڭگۈ ~. 我永远欠你的。

قەرزدار بولماق 欠债، 负债: قەرزدار بولساڭ بېرىپ قۇتۇل، كېسەل بولساڭ ئۆلۈپ. <谚> 欠债脱身须还钱، 久病脱身只有死。

قەرزدار تەرەپ <经> 债务方

قەرزدار دۆلەت <经> 债务国

قەرزدار قىلماق 使负债، 使背债

قەرزدارلىق ① «قەرزدار» 的抽象名词 ② <经> 债务

قەرزدارلىق ئاكسىيىسى <经> 债务证券

قەرزدارلىق قانۇنى <法> 债务法

قەرزدارلىق كرىزىسى <经> 债务危机

قەرنە 〔静〕 三分之一世纪

قەسەم 〔静〕 誓言

قەسەم بەرمەك 发誓، 起誓، 宣誓: «قۇرئان» تۇتۇپ ~ 手按《古兰经》发誓 / ۋەتەننى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن ئاداققىچە كۈرەش قىلىشقا ~ 宣誓为振兴祖国奋斗终身

قەسەم پۇرىماق 穷得一无所有، 赤贫

قەسەم سۆزى 誓言، 誓词

قەسەم قىلماق = قەسەم بەرمەك
قەسەم ئىچمەك = قەسەم بەرمەك
قەسەمخور 〔静〕①爱发誓的②爱发誓的人：ئۇ ~ ئادەم. 他是个爱发誓的人。قەسەمخورنىڭ ئۆمرى قىسقا. <谚>爱发誓的人命不长。
قەسەمخورلۇق «قەسەمخور» 的抽象名词：كازىزاپلىقنىڭ نىقا-بى ~ . 招摇撞骗的面具是赌咒发誓。
قەسەمنامە 〔静〕誓词
قەسەمياد 〔静〕宣誓
قەسەمياد قىلماق = قەسەم بەرمەك
قەسەمياد يىغىنى 誓师大会
قەست 〔静〕①意图，企图，图谋：جىننىڭ قەستى شاپتۇلدا. <谚>鬼的意图在于桃子；喻同“醉翁之意不在酒”；②阴谋。“项庄舞剑，意在沛公”：دۈشمەننىڭ قەستى بىر يولىلا تارمار قىلىندى. 敌人的阴谋被一举粉碎。
قەست قىلماق ①谋害，暗算：دوستىغا قەست قىلماس بۆرىمۇ. <谚>连狼都不暗算朋友。قەست قىلغاننى پەس قىل. <谚>要鄙视暗算者。②咒人(通过祈祷令人发疯，患病或死去)：سىزگە بىرى قەست قىلىدىكەن، ئۇ-نىڭ ئالدىنى ئېلىشىڭىز كېرەك. 有人在咒你，你要提防。
قەستىدە بولماق 盘算，算计：كېچە - كۈندۈز باشقىلارنى زىيانغا ئۇچرىتىش ~ 白天晚上都在盘算着害人
قەستىگە چۈشمەك 企图，图谋：شاھزادىلەر پادىچىنى ئۆلتۈرۈشنىڭ قەستىگە چۈشۈپتۇ. 王子们图谋杀死牧人。
قەست ياندۇرماق 破咒(通过祈祷使别人的咒语失灵)
قەستەن 〔静〕故意，存心，有意：سىنىڭ بۇ قىلىقىڭ مېنى ~ تەڭلىكتە قالدۇرۇش ئەمەسمۇ؟ 你这么做不是存心叫我为难吗？
قەستەن چېقىلماق <法>故意挑逗
قەستەن زەخىملەندۈرمەك <法>故意伤害
قەستەن ئۆلتۈرمەك <法>故意杀人
قەستەنلىك 〔静〕①<法>故意行为②故意
قەستەنلىك ھەرىكىتى <法>故意行为
قەستلەشمەك «قەستلىمەك» 的共同态
قەستلەنمەك «قەستلىمەك» 的被动态
قەستلىمەك 〔动〕①图谋，企图，打算：ئۇلار نەپ ئېلىش-نى قەستلەۋاتىدۇ. 他们在企图捞一把。②计算，谋害：دۈشمەن قەستلەر، دوست قۇتقۇلدۇرار. <谚>敌人谋害，朋友相救。

قەسىدە 〔静〕<文>颂词، 颂歌، 赞歌
قەسىدىچى 〔静〕颂歌诗人
قەسىدىچىلىك 〔静〕颂诗写作
قەسىدىخان = قەسىدىچى
قەسىدىخانلىق = قەسىدىچىلىك
قەسىر 〔静〕①府، 府邸②城堡، 要塞③大厦، 殿堂
قەشقەر 〔静〕<地>喀什：قەشقەرنىڭ قىشى ئىاز، سوغۇقى ئەتىياز. <谚>喀什冬天短، 寒在春天(意谓天气多变، 应防患于未然)。
قەشقەر سەنىمى <艺>喀什赛乃姆
قەشقەر مۇقامى <艺>喀什木卡姆
قەغەز 〔静〕①纸، 纸张：گېزىت قەغىزى 白报纸، 新闻纸 / ئاق ~ 白纸②<转>票، 证明：چاقىرىق قەغىزى 传票 / ~ كېسىپ بەرمەك 开证明③<转>大票子(指十元، 百元的整钱)
قەغەز پۇل <经>纸币، 软币
قەغەز تاختاي 纸板
قەغەز خالتا 纸袋
قەغەز دەرىخى <植>楮树
قەغەز فىلتىر <化>纸滤器
قەغەز قىيما فىلمى <艺>剪纸片
قەغەز يولۋاس <转>纸老虎
قەغەزچىلىك 〔静〕造纸业
قەغەزچىلىك سانائىتى 造纸工业
قەغەز - قەلەم 〔静〕纸笔
قەغەزگۇل 〔静〕<植>薄鳞菊
قەغەزۋاز 〔静〕文牍主义者
قەغەزۋازلىق 〔静〕文牍主义
قەقنۇس 〔静〕<动>大鹏
قەلئە (قەلئەسى) 〔静〕城堡، 要塞
قەلئەسىمان 〔静〕城堡状的
قەلئەسىمان بۇلۇت <气>堡状云
قەلەم[1] 〔静〕①笔：~ ئۇچى 笔尖، 笔头②<转>笔迹：بۇ قەغەزدىكىسى ئالىمنىڭ قەلىمى. 这纸上写的是阿力木的笔迹。③<转>笔锋، 文笔：لۇشۈن ئۆزىنىڭ ئۆتكۈر قەلىمى بىلەن ئەكسىيەتچىلەرگە قارشى كۆرەش ئېلىپ بارغان. 鲁迅用他的锐利的笔锋跟反动派斗争。④<转>文(与武相对)：ھەم قەلەمگە، ھەم ئەلەمگە كامىل، 能文能武، 文武双全
قەلەم ئەھلى 文字工作者

قەلەم تەرجىمىسى 译笔

قەلەم تەۋرەتكۈچى 者笔

قەلەم تەۋرەتمەك 笔动

قەلەم تۇتماق 笔执

قەلەم قاش 眉字一، 毛眉细

قەلەم قىسقۇچ 剪夹(的匠铁) <手>

قەلەم كۆرىشى 斗文

قەلەم ھەققى 酬稿، 费稿

قەلەم ئىگىسى = قەلەم تەۋرەتكۈچى

قەلىمى ئاجىز 强不笔文

قەلىمى پىشماق 能作写)写能، 好笔文، 健雄笔文 强力): ھازىر ئەدەبىياتىمىزدا قەلىمى پىشقان بىر تۈركۈم ياش ۋە ئوتتۇرا ياش يازغۇچى، شائىرلار مەيدانغا چىقىشقا باشلىدى. 。人诗和家作的健雄笔文批一了现出始开界学文在现

قەلىمى توختىماق = قەلىمى پىشماق

قەلىمى كۈچلۈك = قەلىمى ئۆتكۈر

قەلىمى ئۆتكۈر 利犀锋笔، 硬子杆笔 <成>

قەلەم[2] 铲扁②刀刻(制钢)① <手>〔静〕

قەلەمپۇر 香丁 <植>〔静〕

قەلەمپۇر چىنىگۈل 竹石香 <植>

قەلەمتىراش (等刀笔铅، 刀果水)刀小〔静〕

قەلەمچە 穗插، 枝插 <农>〔静〕

قەلەمچە تىككۈچ 机条插

قەلەمچە تىكمەك 条插، 枝插

قەلەمچە قىلماق 萝胡把)②枝插成截(枝树把)① 条长细成切(卜

قەلەمچە كۆچەت 条插 <农>

قەلەمچە ماشىنىسى 机丝切 <机>

قەلەمداش 仁同، 友笔(界作写)〔静〕

قەلەمدان 盒笔، 筒笔، 盒具文〔静〕

قەلەمسىز 的笔拿不، 的笔有没〔静〕

قەلەمكەش 子杆笔، 者作工字文، 人文〔静〕

قەلەملىك 的笔拿، 的笔有〔静〕

قەلەندەر 子花叫، 丐乞〔静〕

قەلەندەرچە 的样一子花叫، 的般丐乞〔静〕: ~ كىيىم كىيمەك 服衣的样一子花叫着穿

قەلەندەرچىلىك 讨乞〔静〕

قەلەندەرچىلىك قىلماق 乞行، 讨乞

قەلەندەرخانا 窟民贫، 处住的丐乞〔静〕

قەلەندەرلىك = قەلەندەرچىلىك

قەلەي 锡〔静〕

قەلەي كەپشەر 焊锡

قەلەيچى 匠铁洋، 匠锡 <手>〔静〕

قەلەيچىلىك 业工加锡〔静〕

قەلەيسىز 的锡镀不، 的锡含不〔静〕

قەلەيلەتمەك 态动使的 «قەلەيلىمەك»

قەلەيلەنمەك 态动被的 «قەلەيلىمەك»

قەلەيلەنگەن قاڭالتىر 皮铁锡镀

قەلەيلىك 的锡镀، 的锡含〔静〕

قەلەيلىمەك 锡镀②焊锡، 锡补①〔动〕

قەلب 怀襟، 怀胸، 襟胸، 地心، 心内، 心〔静〕: ئۇلارنىڭ قەلبى بىلەن بىزنىڭ قەلبىمىز تۇتاش. 。心连心们我和们他 ئۇنىڭ قەلبىنىڭ قانداقلىقى سۆز ـ ھەرىكىتىدىن چىقىپ تۇرىدۇ. 。来出露流会中行言从何如心内的他 ئۇ دېگەن قەلبى پاك قىز. 。娘姑的洁纯地心个是她 بىر پارچە شېئىر يېزىپ قەلبىمنى ئىزھار قىلدىم. 。怀胸抒以، 首一诗写

قەلبى جاراھەتلەنمەك 伤创受灵心

قەلبىگە پۈكمەك = كۆڭلىگە پۈكمەك

قەلب ئىگىسى 人心好، 人的洁纯地心

قەلبىنى تۆكمەك 肠衷诉倾

قەلبى ئۆرتەنمەك 伤创灵心

قەلبى ئېرىمەك = كۆڭلى ئېرىمەك

قەلبى ئىسسىماق 烘烘暖里心

قەلبى ئىللىماق = قەلبى ئىسسىماق

قەلبى يارا 心伤: داداڭنىڭ ~، ئۇنىڭ يارىسىغا تۇز سەپمىگىن. 。了油浇上火再别你، 很得心伤爸爸你

قەلبى يارىلانماق 心伤، 过难

قەلبى يايرىماق 状万喜欣، 放怒花心

قەلبى يورۇماق = كۆڭلى يورۇماق

قەلبداش 音知، 人心贴، 者印相心心〔静〕

قەلبداشلىق 印相心心، 知相〔静〕

قەلقامشىق 标، 的体得، 的配相، 的宜相 <方>〔静〕 的致

قەلقەي 的色红، 的红〔静〕

قەللاب 人佞، 人奸، 子拐، 子骗〔静〕

قەللابلىق 词名象抽的 «قەللاب»

قەللابلىق قىلماق 骗撞摇招

قەلىي 菜(的炒肉和蔬菜) <方>〔静〕

قەمەرىيە 下见

قەمەرىيە كالىندارى 历阴 <天>

قىن 〔静〕〈方〉（挂肉的）钩子

قەنت 〔静〕方糖: چاقماق ~ 方块糖

قەنت چاي 放糖的茶

قەنتنى چاقماق 〈成〉 尝到头甜、尽情享受

قەنتدان 〔静〕糖罐、糖果盒

قەنتدەك 〔静〕①甘甜的: ~ قوغۇن 甘甜的哈密瓜 ②可爱、好极了: ~ گەپ قىلدىڭ. 你说的好极了。

قەنت - گېزەك 〔静〕糖果: ~ ماگىزىنى 糖果店 / ~ فابرىكىسى 糖果厂

قەنتلەشمەك 〈化〉〔动〕糖化

قەنت - ناۋات 〔静〕方糖和冰糖

قەندالەت 〔静〕（家庭手工制做的）糖果

قەندالەتچى 〔静〕①糖果制造者 ②糖果商

قەندانئوت 〔静〕〈植〉薄荷草

قەندىل 〔静〕枝形蜡扦、枝形灯架

قەندىلچى 〔静〕点蜡人

قەندىناۋات 〔静〕〈植〉堪德纳瓦特（甜瓜品种之一）

قەھەت 见下

قەھەتچىلىك 〔静〕饥馑、饥荒: ~ يىلى 荒年 / قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئالماق 备荒

قەھر 〔静〕愤怒、怒火: بۇ قەھرىمۇ بار، زەھرىمۇ بار يىگىت. 这小伙子既有火气又有胆量。

قەھر - غەزەپ 〔静〕愤怒、怒火: قەھر - غەزەپنى قوزغىماق 激怒

قەھرلىك 〔静〕愤怒的、怒气冲冲的: ~ دېڭىز دولقۇنلىرى 大海的怒涛

قەھرىتان 〔静〕①严(寒): ~ سوغۇق 严寒 ②严寒的: ~ قىش 严寒的冬天、严冬 ③严寒: مۇنداق ~ سوغۇقتا نەگە بارىسەن؟ 这寒冬腊月你到哪里去？

قەھرىتان سوغۇق 〈气〉 酷寒、严寒

قەھرىدان 〔静〕〈植〉冷菊

قەھرىمان (قەھرىمانى) 〔静〕①英雄的、英勇的: ~ جۇڭگو خەلقى 中国人民的英雄 / ~ قوشۇن 英勇的军队、英雄的队伍 ②英雄 ③〈文〉主人公、角色: كىتابنىڭ باش قەھرىمانى 书中的主人公

قەھرىمانانە = قەھرىمانلارچە

قەھرىمانلارچە 〔静〕英勇地、勇敢地、壮烈地: ~ كۈرەش قىلماق 英勇战斗 / ~ قۇربان بولماق 壮烈地牺牲

قەھرىمانلىق «قەھرىمان» 的名词形式: ~ تۆھپىسى 英雄业绩 / ~ ئىش - ئىزلىرى 英雄事迹

قەھرىمانلىق قىلماق = قەھرىمانلىق كۆرسەتمەك

قەھرىمانلىق كۆرسەتمەك 表现英雄气概

قەھۋە 〔静〕咖啡

قەھۋەخانا 〔静〕咖啡馆

قەۋەت[1] 〔静〕①层: يەر قەۋىتى 地层 / بىنانىڭ 5 - قەۋىتى 大楼第五层 / ئىشكاپنىڭ ئاستىنقى قەۋىتى 柜橱的底层 ②股: ئىككى ~ يىپ 两股线

قەۋەت مودېل 〈地〉 壳层模型

قەۋەت ئېگىزلىكى 〈建〉 层高

قەۋەت[2] 〔静〕格外、特别、非常: ~ چىرايلىق 格外美丽 / ئۇ ھېكايە ئېيتىشقا ~ ئۇستا ئىدى. 他特别擅长讲故事。

قەۋەتسىمان 〔静〕层状的: ~ تۈزۈلمە 层状结构

قەۋەت - قەۋەت 〔静〕层层、一层一层: ~ بىنالار 一层一层的楼房

قەۋەتلىك 〔静〕层的: ئون ئىككى ~ بىنا 十二层楼

قەۋەتلىك قاتلام 〈地〉 叠层

قەۋەتلىك كۆيۈش 层状燃烧

قەۋەتلىك ئۆي 〈建〉 楼房

قەۋەتلىك ئېقىم 〈物〉 层流

قەۋەتلەتمەك «قەۋەتلىمەك» 的使动态

قەۋەتلەشمەك «قەۋەتلىمەك» 的共同态

قەۋەتلەنمەك «قەۋەتلىمەك» 的被动态

قەۋەتلىمەك 〔动〕一层层: كۆرپىلەرنى قەۋەتلەپ سالماق 一层层地铺褥子 / گۇناھىنى قەۋەتلەپ ئارتماق 层层加罪

قەۋەتلەپ بىخلاندۇرماق 层积催芽

قەۋەتمۇقەۋەت = قەۋەت - قەۋەت

قەۋزىيەت 〔静〕〈医〉便秘

قەۋزىيەت بولماق 便秘

قەي 见下

قەي قىلماق 呕吐、吐

قەيەر 〔静〕哪儿、哪里: ~ ئاغرىسا، جان شۇ يەردە. 〈谚〉哪儿痛，命就在哪儿。قەيەرگە يېقىلىشىنى بىلسەم، شۇ يەرگە پاخال سېلىپ قوياتتىم. 〈谚〉要是能知道摔在哪儿，早就在那儿垫上稻草了。 باش قەيەردە بولسا، پۇت شۇ يەردە. 〈谚〉头在哪儿，脚就在那儿。

قەيەرلىك 〔静〕哪里人、哪儿的人

قەيت 见下

قەيت قىلماق ①强调: بايا قەيت قىلغىنىمىزدەك 正如我们刚才所强调的 ②记载、写明、肯定: بۇ ئاساسىي

قانۇندا ئېنىق قەيت قىلىنغان . 记确明有中法宪点一这
ئۇ ئۆز ئەسىرىدە ئەمەلىيەتكە چوڭقۇر چۆكۈشنىڭ مۇھىملى- 载。
قىنى قەيت قىلدى . 际实人深了定肯中作著的己自在他
。性要重的

قەيسەر 〔静〕 强顽、强刚、毅刚、毅坚： ~ جەڭچى 强顽 士战的 / ~ ئادەم 人的强刚、人的毅坚

قەيسەرانە 〔静〕 地强顽： ~ ئېلىشماق 搏拼地强顽

قەيسەرلەشتۈرمەك «قەيسەرلەشمەك» 的使动态

قەيسەرلەشمەك 〔动〕 来起强坚、来起强顽： ئۇ تېخىمۇ قەيسەرلىشىپ كەتتى . 他变得更坚强了。

قەيسەرلىك «قەيسەر» 的名词形式： ~ بىلەن قارشى تۇرماق 抗抵强顽 / ~ كۆرسەتمەك 表现出顽强精神

قەيقەيگۈل 〔静〕 <植> 岩牡丹

قو[1] 〔静〕 <古> 火绒(用火镰、火石打火时引火的东(西

قو[2] 〔静〕 <古> 菖蒲

قوبۇرغا 〔静〕 <古、动> 鸮鸱、鸺鹠、夜猫子

قوبۇل 〔静〕 接见： قوبۇلدا نۇرلار بىللە بولدى . 接见时在场的有努尔等人。

قوبۇل ئەتمەك = قوبۇل قىلماق

قوبۇل بولماق 被接受、被认可、被受理： تىلىكى ~ 祝福被接受 / دۇئاسى ~ 祷告被认可 / ئەرزى ~ 申诉被受理

قوبۇل قىلغۇچى تەنچە <生> 受体

قوبۇل قىلماق ①接受、受理： بۇيرۇقنى ~ 接受命令 / ئەرزنى ~ 受理申诉②招收、录取、录用、吸收： ئوقۇغۇچى ~ 招收学生、招生 / ياخشىلىرىنى تاللاپ ~ 择优录用 / پارتىيە ئەزالىقىغا ~ 吸收入党③通过： قارار ~ 通过决议④<物>接收⑤<化>吸收⑥<法>承受

قوبۇل قىلىش نىسبىتى = سۇمۇرۇش نىسبىتى

قوبۇل قىلىنغان سۆز <语> 借词

قوبۇل كۆرمەك 同意、答应： بۇ مەسلىھەتنى ئۇلار قوبۇل كۆردى . 他们同意了这个主意。

قوبۇلخانا 〔静〕 接待室、会客室

قوبۇللاتماق «قوبۇللىماق» 的使动态

قوبۇللانماق «قوبۇللىماق» 的被动态

قوبۇللىغۇچ 〔静〕 <物> 接收机

قوبۇللىغۇچ ئانتېننا <物> 接收天线

قوبۇللىغۇچ قۇرۇلما <物> 接收装置

قوبۇللىغۇچ ئېلېكتر يولى <物> 接收电路

قوبۇللىغۇچى 〔静〕 接收人、吸收人

قوبۇللىماق 〔动〕 接受、接收、吸收、招收

قوبىق 〔静〕 <古> 琥珀

قوپ 〔静〕 <古> ①相当、非常、十分②完全、真正

قوپال 〔静〕 ①粗暴、粗鲁、粗野、生硬： ~ مۇئامىلە 态度粗暴、态度生硬 / ~ ئادەم 粗鲁的人 / ~ سۆز (گەپ) 粗野的话、粗话②粗糙： ~ تىكىلگەن ئۆتۈك 做工粗糙的皮靴 / ~ تېرىلىرى بېلىق قاسرىقىدەك يېرىلىپ كەتكەن قول 粗糙的像鱼鳞一样开裂的手

قوپال ئاۋاز <艺> 噪音

قوپال تەگمەك 态度不好、耍态度： خاپا بولمىسۇن، تونۇمىغاچقا بايا قوپال تېگىپتىمەن . 让他别生气，因为不认识，刚才我态度不好。 سەن نېمىشقا ماڭا قوپال تېگىسەن؟ 你为什么对我耍态度？

قوپاللاشتۇرماق «قوپاللاشماق» 的使动态

قوپاللاشماق 〔动〕 ①变粗鲁、变粗野： ئۇنىڭ سۆزى بارغان-سېرى قوپاللاشقىلى تۇردى . 他的话越说越粗野了。②变粗糙

قوپاللىق «قوپال» 的名词形式： ~ بىلەن ئارىلاشماق 粗暴干涉

قوپاللىق قىلماق 态度粗暴、态度生硬、耍态度： بايا قوپاللىق قىپتىمەن، ئەيىبكە بۇيرۇماڭ! 刚才我态度粗暴，请别见怪！

قوپماق 〔动〕 ①起身、起来： ھەر كۈنى سەھەر قوپۇپ قوشنىڭغا باق . <谚> 每天清早起身看看邻居。 قاپ قوپۇپ تا-غارنى يۆلەپتۇ، ئاغرىق قوپۇپ ساقنى . <谚> 小口袋起来扶大口袋，病人起来扶好人；喻同"本末倒置"。②<转>发生、出现： يېغى ياندىن قوپار، بالا قېرىنداشتىن . <谚> 战乱出自身边，灾祸来自同胞；喻同"家贼不引外鬼来"。③<转>开始干： مەن تاماقنى قوپاي، ئىككىڭلار بىردەم پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇڭلار . 我做饭，你们俩聊一会儿。④<转> (病)好： رابىيە قوپۇپ قالغاندۇر؟ 热比耶好了吧？⑤<生理> (男性生殖器)勃起

قوپۇرغۇ 〔静〕 撬棒： توز يالىغان ئىت ~ ئاستىدا ئۆلەر . <谚> 舔了土面的狗会死于撬棒之下。

قوپۇرغۇ سالماق ①放撬棒、塞撬棒②<转> 激： گەپ بىلەن ئۇنىڭ ئاستىغا ~ 用话激他

قوپۇرما 〔静〕 <建> 砌体、圬工

قوپۇرما ئەگمە 拱工圬 <建>

قوپۇرما تۇغان 坝工圬 <水>

قوپۇرماق ① «قوپماق» 态动使的：كالىنى يۆلەپ ~ 扶牛把 起来②砌(墙)：ئۇ هويلا چۆرىسىگە تاش بىلەن تام قوپۇردى. 他用石头给院子四周砌起了墙。③<建>筑，砌

قوپۇرۇشماق «قوپۇرماق» 的共同态

قوپۇرۇلماق «قوپۇرماق» 的被动态

قوپۇشماق «قوپماق» 的共同态

قوپىن 〔静〕<古>完全，全部

قوتاز 〔静〕<动>牦牛

قوتاز بەيگىسى <体> 赛牦牛(藏族传统体育项目)

قوتازچى 〔静〕①放牧牦牛者②用牦牛赶脚者

قوتازچىلىق 〔静〕①放牧牦牛的活儿②用牦牛赶脚 营生

قوتاس 〔静〕<古>(马的)金头饰，金腰饰

قوتان[1] 〔静〕①畜圈，圈：قوي قوتىنى 羊圈 / قوينى قوتاندا سات، ئاشنى ئورىدا. <谚> 圈里卖羊，窖里卖粮。②圈：بىر ~ قوي 一圈羊

قوتان[2] 〔静〕<动>鹭，鹭鸶

قوتانتۇمشۇق 〔静〕<植>扦扦活

قوتان ـ قوتان 〔静〕成圈的，一圈圈的：~ قوي ـ كاللا 成圈的牛羊

قوتانلاپ 〔静〕成圈地，满圈地：ئۇلار باينىڭ قويلىرىنى ~ هەيدەپ كېتىشتى. 他们把财主的羊成圈地赶走了。

قوتانلاپ ـ قوتانلاپ 〔静〕成圈成圈地，满圈满圈地

قوتانلىماق 〔动〕(日，月)晕：ئاي قوتانلىسا ئايدا ياغار، كۈن قوتانلىسا كۈندە. <谚> 月晕当月雨，日晕当天雨。

قوترۇلماق 〔动〕<古>被倒出，被泼出

قوتۇر 〔静〕①<畜>疥癣②<医>疥癣病③<冶>(铸件的)砂眼④长疥癣的，长癞的：~ ئېشەك 长疥癣的驴 / ~ ئىت 癞皮狗 / ~ كالىغا مۈڭگۈز ياراشماس. <谚> 长癞的牛不配上特角。⑤<转>坑坑洼洼，粗糙：~ يۈز 坑坑洼洼的脸 / ~ بولۇپ قالماق 粗糙⑥<转>差劲，坏：ئۇ ئوتتۇپ كەتكەن ~ بىرنېمە. 他是个特别差劲的家伙。~ ئىچى 心坏

قوتۇر ئامۇت <植> 沙梨

قوتۇر تەرخەمەك <植> 喷瓜

قوتۇر سالجىسى <动> 疥螨

قوتۇر كانىسى = قوتۇر سالجىسى

قوتۇر كۆكچە <植> 麻皮可克奇(甜瓜品种之一)

قوتۇرلاشتۇرماق «قوتۇرلاشماق» 的使动态

قوتۇرلاشماق 〔动〕长癞：ئۇنىڭ بېشى قوتۇرلىشىپ كەتكەن. 他的头上长了癞。

قوتۇرماچ 〔静〕饼，锅饼

قوتۇرماق 〔动〕<古>消灭，撵走，赶走

قوتۇرئوت 〔静〕<植>糙草

قوچقار 〔静〕(未阉的)公羊：ئىككى ~ سوقۇشسا، بۆرىگە پايدا. <谚> 两羊相斗，恶狼得利。

قوچقار سوقۇشتۇرۇش <体> 斗羊(维吾尔族游戏)

قوچقار قويماق 选留公羊(不阉)

قوچقارچى 〔静〕①喂养公羊者②斗羊者

قوچقارچىلاپ 见下

قوچقارچىلاپ ئېلىشىش <体> 羝羊戏(维吾尔族游戏)

قوچقىراق 〔静〕<动>不满两岁的公羊

قوچۇتماق «قوچۇماق» 的使动态

قوچۇشماق «قوچۇماق» 的共同态

قوچۇلماق «قوچۇماق» 的被动态：كاللام قوچۇلۇپ كەتتى. 我的脑袋被搅糊涂了。

قوچۇماق 〔动〕搅，搅拌：ئۇ تۆگىچىنىڭ مەيدىسىگە قىلىچ تىقىپ قوچۇۋاتقان چېرىككە قاراپ ئېتىلدى. 他朝把大刀扎进驼夫胸口搅着的丁兵扑去。ئۇ كۆپ سۆزلەپ مېڭەمنى قوچۇۋەتتى. 他说得太多，把我脑袋搅糊涂了。

قوختا[1] 〔静〕①烟囱(房顶以上的部分)②城楼，箭楼 ③垛子：سېپىلنىڭ قوختىسى 城墙垛子

قوختا[2] 〔静〕<方>门环儿

قوداڭشىتماق «قوداڭشىماق» 的使动态

قوداڭشىماق 〔动〕变(多用于脾气、身体状况)：بىردەملا ئۇنىڭ مىجەزى قوداڭشىپ قالدى. 一会儿功夫他的脾气就变了。

قوداتماق 〔动〕<方>关怀，担忧，操心

قوداي 〔静〕<动>鹈鹕：قۇشنىڭ ئالۋانىسى ~. <谚> 鸟群里当差的是鹈鹕。

قودىقارتۇرماق 〔动〕<古>歧视，瞧不起，虐待

قور 〔静〕<古>①酵母，酒曲②损伤，损害，损失

قورال (قورالى) 〔静〕①工具，用具：ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى 生产工具 / قاتناش قوراللىرى 交通工具 / ئوقۇتۇش

قوراللىرى 教学用具②<军>武器: قولغا ~ ئالماق 拿起武器

قورال - ئەسلىھە 〔静〕武器装备

قورال - جابدۇق 〔静〕工具，装备

قورال - سايمان 〔静〕用具，工具，器具

قورال - ياراغ 〔静〕<军>武器，兵器，军火，军械

قورالسىز 〔静〕非武装的，没携带武器的: ~ ئادەم 非武装人员 / ~ ئىسيانكار 没携带武器的造反者

قورالسىزلاندۇرماق «قورالسىزلانماق» 的使动态

قورالسىزلاندۇرۇشماق «قورالسىزلاندۇرماق» 的共同态

قورالسىزلاندۇرۇلماق «قورالسىزلاندۇرماق» 的被动态

قورالسىزلانماق 〔动〕被解除武装: قوراللىرىنى تاشلاپ قو- رالسىزلانغان دۈشمەن 放下武器已解除武装的敌人

قوراللاندۇرماق «قوراللانماق» 的使动态

قوراللاندۇرۇشماق «قوراللاندۇرماق» 的共同态

قوراللاندۇرۇلماق «قوراللاندۇرماق» 的被动态

قوراللانماق 〔动〕武装起来，装备起来: ئاپتوماتىك مىلتىق بىلەن قوراللانغان جەڭچى 用冲锋枪武装起来的战士 / يې- ڭى تېخنىكا بىلەن ~ 用新技术装备起来

قوراللىق 〔静〕武装的，持械，携带武器: ~ مۇداخىلە 武装干涉 / توپىلىشىپ ~ توپىلاڭ كۆتۈرمەك 持械聚众叛乱

قوراللىق رازۋېدكا <军> 武装侦察

قوراللىق قوزغىلاڭ 武装起义，武装暴动

قوراللىق قوشۇن <军> 武装部队

قوراللىق كۈرەش 武装斗争

قوراللىنىشماق «قوراللانماق» 的共同态

قورام 〔静〕①巨石②<地>巨砾

قورام تاش ①巨石，大岩石，砬子②<地>砾石

قوراماق 〔静〕拼凑的: ~ قول يازمىلار 拼凑的手稿

قورامئوت 〔静〕<植>膜苞芹

قوراي 〔静〕蒿草，干草

قورايچى 〔静〕①刈干草者②售干草者

قورايلىق 〔静〕①遍布干草之地②干草多的，遍布干草的

قورتماق 〔静〕<方>①下沉的，沉积的，积沉物②沉淀物③稠汤饭

قورچاق¹ 〔静〕①木偶，玩偶，傀儡②傀儡的，伪: ~ ھاكىم 傀儡县长，伪县长 / ~ ھاكىمىيەت 傀儡政权，伪政权

قورچاق فىلىم <艺> 木偶片

قورچاق ئويۇنى <艺> 木偶戏，傀儡戏

قورچاق² 〔静〕<动> 蛹

قورچاق³ 〔静〕<植> 蘖枝

قورچاققول 〔静〕<植> 手参

قورچاقلىق 〔静〕处于蛹的状态

قورچاقلىق دەۋرى 蛹期

قورچۇ 〔静〕<古> 害人的，伤害者，损害者

قورداق¹ 〔静〕(与土豆、胡萝卜烧的)红炖肉

قورداق² 〔静〕<方> 晒干肉，肉干

قورداي 〔静〕<方> 爱管闲事的人

قوردۇق 〔静〕<古> 剩余的，底子，酵母

قورساق¹ 〔静〕腹，肚子: قورسىقىنى يارماق 剖腹 / ~ ئاچ- قاندا خام كۆمەچمۇ تاتلىق <谚> 肚子饿时生饼都是香的。 قورساقنىڭ مەيلىچە بولسا ، ئابرۇيۇڭنى قوشۇپ يەر . <谚> 若是放任肚子就会连你的尊严也吃掉。 ~ توق ، كۆڭۈل شوخ . <谚> 肚子饱，心花哨(饱暖生淫欲)。 غوجامنىڭقورسىقى توق ، قۇلى بىلەن ئىشى يوق . <谚> 东家肚子饱，哪管奴才饥。

قورساق ئاغرىقى ①肚子痛，肚子有病: ئۇنىڭ ~ يەنە قوزغالدى . 他的肚子痛又犯了。 قورساق ئاغرىقى بولمىسا ، تاۋۇز يېيىشتىن قورقما . <谚> 肚子没有病，不怕吃西瓜。②心里有病，心里有鬼: ئۇنىڭ ئالدىدا قور- سىقىمنىڭ ئاغرىقى بولمىغاندىن كېيىن ، ئۇنىڭدىن قېچىپ نېمە قىلىمەن ؟ 既然我在他面前没有心里鬼，干嘛要躲着他？ ③<转> 生气: يەنە نېمە قورساق ئاغرىقىڭ بار ؟ 你还生什么气？

قورساق باقتى <成> 混饭吃的，窝囊废，酒囊饭袋: ئۇنىڭ ئۇندەككە كەلتۈرگەنلىرى ئاخشاملىرى زاسۇپىيەزلەر- نىڭ غالتىكى ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرىدىغان قورساق باقتىلار ئى- دى . 他唤来的都是些每晚围着杂碎小车逛游的酒囊饭袋。

قورساق باقتىلىق قىلماق 混饭吃，混日子，混事

قورساق باقماق 混饭吃，混日子

قورساق بوشاتماق <成> (通过渲泄而)痛快: ئۇ دەيدىغاننى دەپ قورسىقىنى ئوبدان بوشىتىۋالدى . 他把要说的说出来，倍感痛快。 يىغلاپ - يىغلاپ ~ 痛痛快快地哭一场

قورساق بوشلۇقى <生理> 腹腔

قورساق پەردە يەللىكى <医> 腹膜炎

قورساق پىياز بولماق <成> 饥肠辘辘

قورساقتا غۇم ساقلىماق 心在根怀، 怀于耿耿: ئۇ 20 نەچچە يىل بۇرۇن تاياق يېگىنى ئۈچۈن قورسىقىدا غۇم ساقلاپ كەلدى . 。怀于耿耿事的打被前年多 20 对今至他

قورساقتا قالماق 孕怀: قورساقتا قالغان بالا 子腹遗

قورساقتا گەپ ياتماسلىق 住不藏里子肚 <成> 话، 快口直心: ئۇنىڭ قورسىقىدا گەپ ياتمايدۇ، بۇ گەپلەرنى ئۇنىڭغا ھەرگىز دېمەسلىك كېرەك . 千话些这، 快口直心他 。说他对能不万

قورساق توقلىماق 子肚饱吃

قورساقتىكىنى تاپماق 思心透猜: قورسىقىمدىكىنى تاپ دېمەي، دەيدىغىنىڭنى دېمەمسەن! 心的你猜我让要不你 思، 有什么话就直说! قورساقتىكىنى تاپتىڭ - دە! 猜你 透他的心思了嘛!

قورساقتىكىنى تۆكمەك 来出倒话的里子肚把: ئۇ دوستىغا قورسىقىدىكىنى تۆكۈپ، ئۆزىنى يېنىكلەپ قالغاندەك ھېس قىلدى . 很到感، 来出倒友朋给话的里子肚把他 。松轻

قورساقتىن چىقارماق 来出讲، 来出说 <成> ، 诌胡

قورساق جېدەلى 食争

قورساق چاپلىشىپ كەتمەك 肚، 心后贴心前得饿 了瘪饿子: قورسىقىم چاپلىشىپ كەتتى، يېگۈدەك بىرنەرسە بارمۇ؟ ？有没的吃么什有، 了瘪饿都子肚的我

قورساق چىڭدىماق 足喝饱吃، 子肚饱填 <成>

قورساق ساقلىماق 子肚留: زىياپەتكە قورساق ساقلاۋاتامسەن؟ ？席吃去子肚着留是不是你

قورساق سالماق 大، 肚叠胸腆، 子肚腆(胖发因) 便便腹

قورساق سوقۇشتۇرماق 暗争明، 角斗心勾 <成> 斗: شۇ ۋەقەدىن كېيىن قۇربان بىلەن سادىق ئوتتۇرىسىدىكى قورساق سوقۇشتۇرۇش تېخىمۇ ئەۋجگە چىقتى . 发件事次这 化激加更斗暗争明的间之克迪萨和班尔库 ، 后生 。了

قورساق سۇيى 水腹 <医>

قورساققا پۈكمەك = كۆڭلىگە پۈكمەك

قورساققا جىن كىرمەك 藏包، 胎鬼怀心① <成> 心祸، 心贼، 作发: ئالتۇننى كۆرگەن سودىگەرنىڭ قورسىقىغا جىن كىرىپ، ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىش قارارىغا كەپتۇ . 金了到看 ، 意主新了有② 。他掉干定决 ، 胎鬼怀心人商的子 头念新了有: قورسىقىمغا بىر جىن كىردى - دە، ئۇي

سېلىش نىيىتىمدىن يېنىپ، پىكاپ سېتىۋالدىم . 了有然突我 。车汽小辆一了买، 房新盖弃放، 头念新个一

قورساققا سۇ چۈشۈش 水腹 <医>

قورساققا سېلىپ قويماق 心在根怀 <成>: ئۇنىڭ قىلغان ئىزا - ئاھانەتلىرىنى قورسىقىمغا سېلىپ قويدۇم . 他对 。心在根怀我辱羞的

قورساق كولدۇرلىماق 叫咕咕子肚(得饿)

قورساق كۆپمەك 气生 <转>②胀腹①

قورساق كۆپۈكى 气生 <成>، 气有: قورساق كۆپۈ-كىمىز تارقىماي تۇرۇپ، ئۇ يەنە قاملاشمىغان گەپنى قىلىۋەردى . 的四不三不说地了没完没又他 ، 消没还气的们我 。话

قورساق كۆپۈكىنى چىقارماق 出، 气撒 <成> 气، 气消، 愤泄: قاسىم دەيدىغىنىنى دەپ قورساق كۆپۈكىنى چىقىرىۋالدى . 。气口了出، 了说都的说该木斯喀

قورساق كۆتۈرمەك 喜有، 大子肚

قورساق مۇسكۇلى 肌腹 <理生>

قورساق ناغرا چالماق = قورساق كولدۇرلىماق

قورساقنى ئەستەرلىمەك 子肚垫垫 <成>: ئۇ قې-تىپ كەتكەن نان بىلەن قورسىقىنى ئانچە - مۇنچە ئەستەرلىۋال-دى . 。子肚垫了垫少多馕干用他

قورساقنى قىرلىماق = قورساقنى توقلىماق

قورساقنى كەڭ تۇتماق 量大宏宽: مەدەنىيەتلىك ئادەم دېگەن قورساقنى كەڭ تۇتۇش كېرەك . 宏宽该应人的化文有 。量大

قورساق ئۆرۈشى قىلماق = قورساق سوقۇشتۇرماق

قورساق ئىسسىلمەك = قورساق كۆپمەك

قورسىقى تار 量气، 肠鸡肚小، 窄狭胸心 <成> 小: نېمانداق ~ ئادەمسىز؟ 的肠鸡肚小样这是么怎你 ？人

قورسىقىدا بار = بويىدا بار

قورسىقىدا جىن بار 胎鬼怀心، 鬼有里心 <成>: ئۇنىڭ قورسىقىدا جىن باردەك قىلىدۇ . 。鬼有里心他来看

قورسىقىدا چوت سوقماق 磨琢، 算盘里心 <成>

قورسىقىدا چۈتۈرى بار 小的己自有里心 <成> 胎鬼怀心، 九九

قورسىقىدا ئۆماچ بار 多得懂، 问学有 <成>: ئۇ ~ كادىر، ئۇنى مۇۋاپىق ئورۇنغا قويۇش كېرەك . 学有是他 。位岗的适合在放他把该应، 部干的问

قورسىقىدا ئۆماچ يوق 墨点无胸، 问学没

قورسىقدا ئېلىپىنىڭ سۇنۇقى يوق 〈成〉 无胸 墨点，丁识不目，个一识不字的大斗：ئۇ باتۇر بولغان بىلەن ~ قارا تۇرۇك . 他虽然是英雄，却是一个目不识丁的大老粗。

قورسىقىغا كىرىپ چىقماق 〈成〉 摸透心思，知其用心：ھەرقايسىڭلارنىڭ قورسىقىغا كىرىپ چىقتىم ، مەقسەتىڭلار بىزنى ئۇخدا قويۇش ئىكەنغۇ؟ 我知道你们的用心，是不是要把我们放翻？

قورسىقى كەڭ 〈成〉 度量大，心胸宽广，宽宏大量：ئۇ خېلى ~ ئادەم . 他是个度量相当大的人。

قورساق² 〔静〕〈手〉绷弓抓手

قورساقلىق 〔静〕①肚子的 ②大肚子的，大腹便便的

قورساقلىق كران لىمى 〈建〉鱼腹式吊车梁

قورسۇز 〔静〕〈古〉无害的，有利无弊的

قورشاتماق «قورشىماق» 的使动态

قورشاشماق «قورشىماق» 的共同态

قورشالما 〔静〕①圈，围 ②〈地〉圈闭

قورشالما بېسىم 〈气〉围压

قورشالماق «قورشىماق» 的被动态

قورشاۋ 〔静〕包围

قورشاۋدا قالماق 被包围

قورشاۋ شاھمات 〈体〉围棋

قورشىما 见下

قورشىما جىنس 〈地〉围岩

قورشىماق 〔动〕圈，围，包围：بىز باغنى تام بىلەن قورشىۋالدۇق . 我们用墙把园子圈起来了。 ئوقۇغۇچىلار ئۇلار چۈشكەن ھارۋىنى قورشىۋالدى . 学生们围上了他们乘的马车。 دۈشمەن بىزنىڭ قورشاپ بولغانلىقىمىزنى تېخىچە سەزمىگەندى . 敌人还没发现我们已经把他们包围了。

قورغاس 〔静〕〈地〉霍城，霍尔果斯

قورغاس تاشپاقىسى 〈动〉四爪陆龟

قورغان 〔静〕①堡垒 ②城垣，城堡，城池

قورغان توپ 〈体〉垒球

قورغانلىق 〔静〕有堡垒的，堡垒的：پارتىيە تەشكىلاتلىرىنىڭ جەڭگىۋار ~ رولى 党组织的战斗堡垒作用

قورققاق 〔静〕胆小，懦怯：كۆز ~ ، قول باتۇر . 〈谚〉眼怯手勇。 ئەندىشىنىڭ ئىتى ~ . 〈谚〉顾虑的名字是懦怯。

قورققاقلىق «قورققاق» 的名词形式

قورققاقلىق قىلماق 胆小怕事，懦怯：ئۇ قورققاقلىق قىلىپ ، بىرەر ئىشنىمۇ يۈرەكلىك بىر تەرەپ قىلمايتتى . 他胆小怕事，什么事也不敢大胆处理。

قورقماس 〔静〕无所畏惧的，大无畏的

قورقماق 〔动〕怕，吓，怕害，畏惧：ياماندىن جىن قورقار . 〈谚〉鬼也怕恶人。 بۆرىدىن قورققان قوي باقماس . 〈谚〉怕狼就不养羊。 قورققان يەردە جىن بار . 〈谚〉害怕的地方必有鬼。 قورققان ئاۋۋال مۇشت كۆتۈرەر . 〈谚〉害怕的人先举拳头。 قورققانغا قوش كۆرۈنەر ، كۆلەڭگىسى بىلەن بەش . 〈谚〉胆小鬼眼里一个看成双，连影子看成五个；喻同"草木皆兵"。

قورقۇتماق «قورقماق» 的使动态

قورقۇتۇشماق «قورقۇتماق» 的共同态

قورقۇشماق «قورقماق» 的共同态

قورقۇمسىرىماق 〔动〕有点儿害怕：ئۇ گويا ئارقىسىدىن بىرى قوغلاپ كېلىۋاتقاندەك قورقۇمسىراپ ، ئېتىغا ھېلىدىن ھېلى قامچا ئۇراتتى . 他好像身后有谁追来似的有点儿害怕，不时地用鞭子抽马。

قورقۇمسىز = قورقماس

قورقۇمسىزلىق «قورقۇمسىز» 的名词形式

قورقۇنچ 〔静〕畏惧，恐惧：پۈتۈن ۋۇجۇدۇم ~ ئىچىدە تىترەيتتى . 在恐惧中我浑身战栗。

قورقۇنچ باسماق 惊恐：ئۇنى قورقۇنچ بېسىپ ، يەلكىلىرى مۇزلاپ كەتكەندى . 他惊恐得两肩冰冷。

قورقۇنچ چۈشمەك 产生恐惧感，惊恐：نېمىشقىدۇر كۆڭلۈمگە قورقۇنچ چۈشۈپ ، يۈرىكىم قاتتىق ئۇرۇشقا باشلىدى . 不知为什么我心生恐惧，心开始跳得厉害了。

قورقۇنچ سالماق 令……恐惧：ئىتنىڭ ئەنسىز قاۋىشى كىشىنىڭ كۆڭلىگە قورقۇنچ سېلىپ تۇراتتى . 狗不安的叫声令人心生恐惧。

قورقۇنچاق 〔静〕①怯懦，胆小：~ ئادەم 怯懦的人，胆小的人 ②懦夫，胆小鬼：قورقۇنچاقنىڭ تۇمىقى بولغۇچە ، باتۇرنىڭ چومىقى بول . 〈谚〉宁当勇士的棒子，不作懦夫的帽子。 قورقۇنچاقتا نومۇس يوق . 〈谚〉胆小鬼不知耻。 ~ ھەسەتخور بولار ، نامەرد قەسەمخور . 〈谚〉胆小鬼爱妒嫉，不义之人爱赌咒。

قورقۇنچاقلىق «قورقۇنچاق» 的名词形式：پەخەس بولۇش ھېچقاچان ~ ئەمەس . 任何时候小心都不是懦怯。

قورقۇنچاقلىق قىلماق 恐惧，胆怯

قورقۇنچلۇق 〔静〕可怕的，恐怖的，吓人的：ئۇ ئىنتايىن ~ ئەھۋالغا دۇچ كەلگەندى . 他遇到了非常可怕的情况。

ئۇنىڭ خىيالىنى قانداقتۇر ~ ھېسسىيات ئورىۋالغانىدى . 他在
。罩笼所感怖恐种某被海脑的

قورلۇغ 〔静〕 <古> 者损亏、者损受

قورلۇق[1] 〔静〕 <古> 业产有

قورلۇق[2] 〔静〕 <古> (的酒奶马盛)囊皮小

قورمال 〔静〕 <古> (为王侯看护庄稼、林木、牧畜
(的人护守

قورۇ (قورۇيۇم ، قورۇيۇڭ ، قورۇسى) 〔静〕 子院、宅院 ،
园، 子圈، 栏: ئۇ قورۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاتتىن چۈشتى .
他来到宅院前下了马。 ئۇ مەكتەپ قورۇسى ئىچىگە كىرىپ
كەتتى . 他进到校园里去了。 ئۇ ماللارنى ئوتتۇرا قورۇغا ھە-
يدىدى . 他把牲畜赶到中间的圈里。

قورۇتماق[1] «قورۇماق[1]» 的使动态: ئۇ كۆپىنچە ئايالىغا تۇخۇم
سەي قورۇتۇپ يەيتتى . 他常让妻子炒鸡蛋菜吃。

قورۇتماق[2] «قورۇماق[3]» 的使动态: ئۇ بالىلىرىغا چىۋىن قورۇ-
تىدۇ . 他让孩子们赶苍蝇。

قورۇ - جاي 〔静〕 宅院、院落

قورۇشماق[1] «قورۇماق[1]» 的共同态: قىزلار تۆت بەش خىل
سەي قورۇشتى . 姑娘们炒了四五碟菜。

قورۇشماق[2] «قورۇماق[3]» 的共同态: ئۇلار ئىككىسى پاشىلارنى
قورۇشۇپ يۈرەتتى . 他们俩在赶蚊子。

قورۇغۇچ 〔静〕 (牦牛尾做的)拂尘

قورۇق[1] 〔静〕 皱纹، 褶子، ئۇنىڭ پېشانىسىدا چوڭقۇر قورۇق-
لار پەيدا بولدى . 他的额头出现了深深的皱纹。 دەرد قو-
رۇقى كېتەر ، ئاچ قورۇقى كەتمەس . <谚> 愁苦留下的皱
纹会消失، 饥饿留下的皱纹去不掉。

قورۇق باسماق 布满皱纹، 满是皱纹: قورۇق باسقان
يۈز 布满皱纹的脸

قورۇق چۈشمەك 长皱纹، 有皱纹: ئۇنىڭ كۆزىدىن
تۆكۈلگەن ياش قورۇق چۈشكەن مەڭزىدىن ئېقىپ چۈشتى . 他眼
中的泪水沿着有皱纹的面颊流了下来。

قورۇق[2] 〔静〕 ①围场: باسمىچىلار قورۇقنى تالىدى . 匪徒们
抢了围场。 ئوت - چۆپلۈك ~ بەرپا قىلىندى . 建起了草
场(草库仑)。②围墙: چىم بىلەن قوپۇرۇلغان پاكار ~
用草皮砌成的矮围墙③ <牧> 围栏

قورۇق تام <建> 围墙

قورۇق چۆرۈمەك 圈围墙

قورۇقچى 〔静〕 保镖، 护卫

قورۇقچىلىق 〔静〕 保护主义

قورۇقداتماق «قورۇقدىماق» 的使动态

قورۇقدالماق «قورۇقدىماق» 的被动态: قورۇقدالمىغان شەھەر
不设防的城市

قورۇقدانماق «قورۇقدىماق» 的自复态: قاراقچىلاردىن قورۇق-
دىنىش ئۈچۈن لەشكەر ئورۇنلاشتۇرماق 布置士兵防备强盗

قورۇقدىماق 〔动〕 保护، 护卫: قىممەت باھالىق تاشلار سې-
لىنغان ساندۇقلارنى يۈزلەپ لەشكەر قورۇقداپ كەلمەكتە ئىدى .
百余名士兵护卫着装着宝石的箱子走来。

قورۇقسىز[1] 〔静〕 没有皱纹的: كېرەم ئۇنىڭ ~ ، ئالمىدەك
قىزىل يۈزىگە قاراپ ئولتۇراتتى . 克热木看着她那没有皱
纹的، 苹果似的红脸蛋。

قورۇقسىز[2] 〔静〕 没有围墙的

قورۇقسىز[3] 〔静〕 未炒的

قورۇقسىمان 〔静〕 皱纹状的

قورۇقسىمان قۇرۇلما <地> 皱纹状结构

قورۇقلۇق[1] 〔静〕 炒好的: سەيلەر ~ ، ھەممە نەرسە تەييار
ئىدى . 菜已炒好، 一切准备妥当。

قورۇقلۇق[2] 〔静〕 ①有围场: ئۇ بۇ يەرگە كېلىپ ئۇزۇن ئۆت-
مەي بىر ~ بولۇپ قالەى . 他迁来此地不久就有了一处
围场。②有围墙

قورۇل 〔静〕 ①准星: پەمسىز باتۇرلۇق قورۇلى يوق مىلتىق .
<谚> 无谋之勇如同无准星的枪。②要塞، 要冲:
يولدا ھېچ ئىش كۆرۈلمىدى ، ھەممە قورۇلدىن توسالغۇسىز ئۆت-
تۇق . 一路上什么事也没发生، 我毫无阻挡地通过了
所有的要塞。

قورۇلغا ئالماق 瞄准: ئۇ ئېيىقنىڭ بېشىنى قورۇلغا ئال-
دى . 他瞄准了熊的头部。

قورۇلماق[1] «قورۇماق[1]» 的被动态

قورۇلماق[2] ① «قورۇماق[2]» 的被动态: ئۇ ئۆتۈكنى كىيىپ ئون
قەدەم ماڭا - ماڭمايلا پۇتلىرى قورۇلۇپ ئاغرىشقا باشلىدى . 他
穿上靴子، 没走十步脚就开始夹得痛起来了。 ئۆتۈك
مايلانمىغانلىقى ئۈچۈن قورۇلۇپ قاپتۇ . 皮靴没打油都干了。
② <医> 搐缩: ئۇنىڭ تېنى ئورۇقلاپ قورۇلۇپ كېتىپتۇ .
他的身体瘦得都抽抽儿了。③ <植> 凋萎

قورۇم[1] 〔静〕 <方> 包围، 钳制

قورۇم[2] 〔静〕 <古> ①巨石②巨额财产

قورۇما 〔静〕 ①炒的②炒的菜: تاماق تارتىلدى ، كېيىن
قورۇمىلار كەلتۈرۈلدى . 饭上了، 后来又上了菜。

قورۇما بېلىق <食> 红烧鱼

قورۇما چۆچۈرە <食> 煎馄饨

قورۇما قېرىن <食> 炒肚子

قورۇما كاۋاپ = قازان كاۋپى
قورۇما گاڭپەن 饭炒、饭米炒 <食>
قورۇما ئۇندۇرمە 芽豆炒 <食>
قورۇماق[1] 〔动〕 炒: پولۇ قورۇشتىن، شورپا سورۇشتىن.
。扬须汤肉, 炒要饭抓 <谚>
قورۇماق[2] 〔动〕 ①夹: ئۆتۈك پۇتۇمنى قورۇپ ئاغرىتىۋەتتى. 皮
了痛夹脚的我把靴 ②缩、抽抽儿: ھاۋا خېلىلا سوغۇق
بولۇپ، بەدەننى قورۇيتتى. 天挺冷、把身子都得冷缩了
。来起
قورۇماق[3] 〔动〕 ①护保、卫护、守看: باغنى قورۇپ ئولتۇر-
ماق 看园果 ②赶(鸟儿、苍蝇等): ئۇنىڭ چىۋىن قورۇغۇ-
دەك ھالى يوق. 他连赶苍蝇的力气都没有。 چىۋىن
قورۇغان يەرگە قونىدۇ. <谚> 苍蝇专落在赶它的地方。
تېرىقمۇ تېرىمايمەن، قوشقاچمۇ قورۇمايمەن. <谚> 谷子也
不种，麻雀也不赶。
قورۇن 〔静〕<古> (墙壁或烟囱内被火熏成的)烟子
قورۇنماق ① «قورۇماق»[1] 的自复态 ②拘束、拘谨: قورۇن-
ماي ئازادە ئولتۇرۇڭ. 别拘束, 随便坐。 ئۇ مېنى كۆرۈپ
نېمىشقىدۇر قورۇنغاندەك بولدى. 不知为什么他看到我好
像很拘谨。
قورىغان 〔静〕<古> 营军、营兵
قوزا 〔静〕<动> 绵羊羔
قوزا چۈش 快到正午时
قوزا دىزېنتېرىيىسى 羔羊痢疾 <牧>
قوزاچېچەك 〔静〕<古、植> 白荷花
قوزام 〔静〕 小宝贝、乖乖
قوزا - ئوغلاق 〔静〕<动> 羔羊
قوزغاتقۇچ 〔静〕 ①<物> 启动器 ②<医> 起搏器
قوزغاتقۇچ ئامىل 激发因素 <化、物>
قوزغاتقۇچ دورا 兴奋剂 <医>
قوزغاتقۇچ دىسكا 启动盘 <电>
قوزغاتقۇچ رېئاكتىپ 激发剂 <化>
قوزغاتقۇچ فاكتور 启动子 <生>
قوزغاتقۇچ كاتۇشكا 启动线圈、激发线圈 <电>
قوزغاتقۇچ گېن 启动基因 <生>
قوزغاتقۇچ ئېنېرگىيە 激发能 <物>
قوزغاتماق ① «قوزغىماق» 的使动态: خەلق ئاممىسىنى ~ 发
动人民群众 ②启动、发动、激励: نېرۋىنى ~ 刺激神
经 ③<生> 启动、刺激 ④<化> 激发 ⑤<机>
发动、启动、开动

قوزغاشماق «قوزغىماق» 的共同态
قوزغالماس 〔静〕 不动的
قوزغالماس بلوك = قوزغالماس غالتەك
قوزغالماس بولتا 死螺栓 <机>
قوزغالماس غالتەك 定滑轮 <物>
قوزغالماس نۇقتا 不动点 <数>
قوزغالماق 〔动〕 动、发动、起动: ئاپتوبۇس يەنە قوزغالدى.
客车又发动起来了。 كۆپچىلىكنىڭ كۈچىشى بىلەن بۇ
چوڭ تاشمۇ قوزغالدى. 由于大家使劲儿, 这块大石头也
动了。 ئۇ بېيجىڭدىن قوزغالدى. 他从北京动身了。
ئۇنىڭ كونا كېسىلى قوزغىلىپ قالدى. 他旧病复发了。 ئەل
قوزغالسا، تەخت قوزغىلار. <谚> 民众奋起, 宝座掀翻。
قوزغىتىشماق «قوزغاتماق» 的共同态
قوزغىتىلما 〔静〕 激发的
قوزغىتىلما ھالەت 激发态
قوزغىتىلماق «قوزغاتماق» 的被动态
قوزغىتىلغان مولېكۇلا 激发分子 <化>
قوزغىلاڭ 〔静〕 起义、暴动: خەلق قوزغىلىڭى پارتلىدى. 爆
发了人民起义。
قوزغىلاڭ كۆتۈرمەك 起义、暴动、起事、举事
قوزغىلاڭچى 〔静〕 起义者、暴动者
قوزغىلىشچان 〔静〕 激发的
قوزغىلىشچان ھالەت 激发状态
قوزغىلىشچانلىق «قوزغىلىشچان» 的名词形式
قوزغىلىشماق «قوزغالماق» 的共同态
قوزغىماق 〔动〕 ①挪动、移动: ھەرقايسىلىرىنى قوزغاپ قويە-
دىغان بولدۇق، ئەپۇ قىلىشسىلا. 我们要请诸位挪动挪动,
请见谅。 ②<转> 发动、动员: ئۇلار ئاھالىلەرنى كۆچەت
تىكىشكە قوزغىدى. 他们发动群众植树。 ③<转> 引
起、引发: ئۇلارنىڭ تالاش - تارتىشى جامائەت ئىچىدە زور
مۇنازىرە قوزغىدى. 他们的争论在公众中引起了一场大
辩论。 پار ۋە ماشىنا سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىدا يېڭى بىر ئىنـ
قىلاب قوزغىغان. 蒸汽和汽车在工业生产中引发了一
场新的革命。 ④<转> 激发、激起、刺激: ئاممىنىڭ
ئاكتىپلىقىنى ~ 激发群众的积极性 / كۆپچىلىكنىڭ غە-
زىپىنى ~ 激起大家的义愤 / ئىشتىھانى ~ 刺激食欲
قوزۇق 〔静〕 桩、桩子、橛子: ~ قاقماق 打桩、钉橛
子 / ئاتنى قوزۇققا باغلاپ قويماق 把马拴到桩子上
قوزۇق چىش 犬齿 <理生>
قوزۇق ئۆلاق 接枝 <农>

قوزۇقلۇق 〔静〕 用子桩做②的子桩带، 的子桩有①
的: ~ ياغاچ 做桩子用的木头

قوزۇقلۇغ 〔静〕 扣活، 结活(的状环成系): ئاتنى ~
قىلىپ باغلىماق 弄成活扣把马拴住

قوزى 〔静〕 <古، 天> ①白羊宫②春季头一个月

قوزىچاق 〔静〕<动> 小羊羔

قوزىقارنى 〔静〕<植> 蘑菇

قوزىقولاق 〔静〕<植> 菠菜

قوزىلاتماق «قوزىلىماق» 的使动态

قوزىلىق 〔静〕 带羊羔的: ~ ساغلىق 带羔的母羊

قوزىلىماق 〔动〕 产羔: قويلار قوزىلاشقا باشلىدى . 绵羊开始
产羔了。

قوزىۋاي 见下

قوزىۋاي تاۋۇز <植> 库孜瓦依西瓜(长圆形)

قوش[1] 〔静〕 双، 重: ~ دېرىزە 双层窗户 / ئامەت كەلسە
تاق، بالا كەلسە ~ كەپتۇ . <谚> 福无双至，祸不单
行。

قوش ئاسماق مېۋە <植> 双悬果

قوش ئەستەر 双层里子، 衬里

قوش ئەگمە <建> 双曲拱

قوش ئەن 双幅: بۇ رەخت دېگەن ~ ، ئەرزان توختايدۇ .
这布是双幅، 便宜。

قوش باش بولتا <机> 双头螺栓

قوش باها <经> 双价

قوش بىس 双刃

قوش بىسلىق 双刃的: ~ شەمشەر 双刃剑

قوش پەللە <植> 双子叶

قوش پەللىلىك <植> 双子叶的

قوش پەللىلىك ئۆسۈملۈك <植> 双子叶植物

قوش تەركىبلىك <化> 双成分的: ~ شېكەر 双
糖

قوش توچكا = قوش چېكىت

قوش تورنىك <体> 双杠

قوش توساق <体> 双重障碍

قوش تولدۇرغۇچى <语> 双宾语

قوش تۇرۇبا 双筒، 双管

قوش تۇرۇبىلىق 双筒的، 双管的: ~ تېلېسكوپ 双
筒天文望远镜

قوش تۈزۈلمە <经> 双重体制

قوش تىرناق <语> 双括号، 书名号

قوش تىللىق <语> 双语的: ~ كىشى 双语人

قوش جىنس <生> 两性

قوش جىنسلىق <生> ①雌雄同体②两性的، 雌
雄同体的

قوش چېتىشتۇرۇش <生> 双交

قوش چېكىت <语> 冒号

قوش چىشلىق ساپان 双铧犁

قوش دۆلەت تەۋەلىكى 双重国籍

قوش رەھبەرلىك 双重领导

قوش رېلىس <交> 双轨، 复线

قوش سالاھىيەت 双重身份

قوش سۇنۇش <物> 双折射

قوش قاپاق <生理> 双眼皮

قوش قاپىيە <文> 双叠韵

قوش قانات 双扇، 双翅

قوش قاناتلىق 双扇的، 双翅的: ~ ئىشىك 双扇
门 / قوش قاناتلىقلار ئەترىتى 双翅目

قوش قانال 双频道: قوش قانالىق ئانتېننا 双频道天线

قوش قەۋەت 双层: ~ كارىۋات 上下床، 双层床

قوش قۇدا 双门亲(兄弟二人同娶另一家的姐妹
而结成的亲家)

قوش قۇيرۇق ئاتلاس قۇرت <动> 伟铗虮

قوش قۇيرۇقلۇق قۇرت <动> 双尾虫

قوش قېرىماق 白头偕老

قوش كىندىك <成> 形影不离的، 形影相随的:
~ ئاغىنىلەر 形影不离的朋友

قوش لەۋ تاۋۇشى <语> 双唇音

قوش لوككىلىق تۆگە <动> 双峰驼

قوش لىنىيە <交> 双线، 复线

قوش ماكانلىقلار <动> 两栖纲، 两栖动物

قوش مەنىلىك <语> 双关

قوش مەنىلىك سۆز <语> 一语双关، 双关语

قوش مولېكۇلا <化> 双分子

قوش مۇناسىۋەت <哲> 双重关系

قوش مۈڭگۈز 双角

قوش نېرۋىلىقلار سىنىپى <动> 双神经纲

قوش نىكاھلانماق <法> 重婚

قوش نىكاھلىق 重婚

قوش ئوقلۇق كرىستال 双轴晶体

قوش ئۇدار <艺> 复拍子

قوش ئۇرۇقلىنىش 精受双 <生>

قوش ئۇنۋان 位学双 <教>

قوش ئېزىق 牙尖双، 齿臼前 <理生>

قوش ئىنتېرۋال 程音复 <艺>

قوش يوچۇق دىففراكسىيىسى 射衍缝双 <物>

قوش² 〔静〕 犁: كالىنى قوشقا قوشماق (قاتماق) 套牛给 犁 / قوشتا يوق، ئوتاقتا يوق، خاماندا تەييار . 犁 <谚> 其事坐"同喻; 在却时获收، 在不时草锄، 在不时地 。"成

قوشتىن چىقىرىپ سۆرەمگە سالماق 套又犁下卸 "腾折番轮"同喻; 耙上

قوش چىقماق 犁开: جەنۇبىي شىنجاڭدا 2 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنىدىن كېيىن قوش چىقىدۇ . 南疆二月二十日后 。犁开

قوش سالماق 耕开، 犁下: يەرمۇ تاۋلىنىپلا دەپ قاپتۇ، ئەته چۈشتە قوش سالساق بولىدىغان ئوخشايدۇ . 地快好(湿 度适合耕作)了، 明天中午大概就可以开耕了。

قوش كالىسى 牛的犁套

قوش ھەيدىمەك 地耕، 地犁: ئۇ قوش ھەيدەۋاتقان دېھ- قانىنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام بەردى . 他到正在犁地的农民面 前行了个礼。

قوش³ 〔静〕 ①寨营، 地营، 帐营: ~ تىكمەك 搭营帐، 安 营扎寨 / ئۇلار ئۇرۇشنى داۋاملاشتۇرۇشقا پېتىنالماي قوشىغا قايتتى . 他们不敢继续打仗، 回到了营地。 ئۇلار قوشقا كىرىپ، ياۋنى چېكىندۈرۈش ئۈستىدە مەسلىھەتلەشتى . 他们进 入营帐商讨退敌之计。 ②(商队的)营帐، (牧人的) 帐篷: تۆگىچىلەر قوشى 赶驼人的营帐 / قوشتا مالدىن ئىت جىق . 帐篷里狗比牲畜还多。<谚> دوستۇڭدىن ئايرىلغۇچە، قوشۇڭدىن ئايرىل . 宁可离开帐篷، <谚> 不要离开朋友。

قوش تۆگىسى 驮营帐的骆驼(一般走在后头)

قوش⁴ 〔静〕 <方> (磨房的)水槽

قوشئاتار 〔静〕 枪筒双، 枪响双

قوشاق¹ 〔静〕 ①捆在一起的: بىر ~ ئۇلاغ 捆在一起的牲 畜 ②(用一根绳子做的)套绳: قوزىلارنى قوشاققا قوشلاپ قوي . 把羊羔绑到一根套绳上。

قوشاق ئارغامچا 麦场上绑牲畜的绳子

قوشاق² 〔静〕 <文> 民歌، 山歌، 歌谣: خەلق قوشاقلىرى 民间歌谣، 民歌 / خەلق قوشىقى قېرىماس . <谚> 民歌 常盛不衰。

قوشاق توقۇماق 编歌谣

قوشاق تۈزمەك = قوشاق توقۇماق

قوشاق قاتماق 吟写歌谣

قوشاق قوشماق = قوشاق توقۇماق

قوشاقچى 〔静〕 <艺> 民歌手

قوشاقچىلىق 〔静〕 歌谣创作، 民歌创作

قوشاقداتماق «قوشاقدىماق» 的使动态: مەن ئۇلارغا ئۇلاغنى قوشاقداتتىم . 我让他们把牲畜拴在一起。

قوشاقداشماق «قوشاقدىماق» 的共同态

قوشاقدالماق «قوشاقدىماق» 的被动态

قوشاقدىماق 〔动〕 一个连一个地拴起来: قويلارنى قوشاق- داپ باغلىماق 把羊一个连一个地拴起来

قوشام 〔静〕 ①树枝، 红柳枝②树枝笆篱، 红柳枝笆篱

قوشتۇرماق «قوشماق²» 的使动态: ئۇ ئوغلىغا 5 كە 8 نى قوشتۇرۇپ كۆردى . 他让儿子用 5 加 8 。 مەن ئۇنىڭغا ھارۋا قوشتۇردۇم . 我让他套马车。

قوشچى 〔静〕 掌犁人

قوشغۇن 〔静〕 <古، 植> 嫩芦

قوشقاۋاق 〔静〕 <方> 脱壳的谷粒

قوش ـ قوش 〔静〕 成双成对的، 两两: ~ كېلىۋاتقان ھەربىي ماشىنىلار 成对开来的军车

قوش ـ قوشلاپ 〔静〕 成双成对地، 接二连三地

قوشقۇچ 〔静〕 <理生> 结缔的

قوشقۇچ توقۇلما <理生> 结缔组织

قوشقىناق 〔静〕 <方> 盆骨联接处

قوشكېزەك 〔静〕 ①双生، 李生子، 双胞胎②<转>亲 密伙伴، 挚友

قوشكېزەك سۇغۇرتىسى <经> 双胞胎保险

قوشلاپ 〔静〕 一个接一个地، 接二连三地: ~ كەلگەن خۇشاللىق 接二连三来的喜事

قوشلاپ ـ قوشلاپ 〔静〕 一个接一个地

قوشلاش 〔静〕 两条水流的汇合处

قوشلاق 〔静〕 双的

قوشلاق غوزا 双宫茧

قوشلاق يىپ 双股线

قوشلاڭ 〔静〕 <方> 毡房腰带

قوشما 〔静〕 ①联合的، 复合的②<数> 共轭

قوشما بايانات 联合声明

قوشما بۇلۇڭ <数> 共轭角

قوشما تۇز <化> 复盐

قوشما جۈملە <语> 复合句، 复句

قوشما سوزۇق تاۋۇش <语> 复合元音، 复元音

قوشما سۇغۇرتا 合保险

قوشما ماسشتاب 复式比例尺

قوشما ھۆكۈملۈك خۇلاسە <逻> 复合判断推理

قوشما ئوق <数> 共轭轴

قوشما ئۈزۈك تاۋۇش <语> 复辅音

قوشما ئىسىم <语> 复合名词

قوشما ئىشتات 合众国

قوشماق[1] 〔静〕①双的: ~ بالا 双生子 ②<转> 形影不离的، 亲密的: ~ ئاداش بولايلى. 让我们成为亲密的朋友吧。

قوشماق بىخ <植> 并生芽

قوشماق تەسۋىر <物> 共轭象

قوشماق تەكشىلىك <物> 共轭面

قوشماق مېغىز 双仁儿

قوشماق كرىستال <化> 孪晶

قوشماق نۇر <物> 共轭光线

قوشماق نۇقتا <数، 物> 共轭点

قوشماق ئۆردەك = سۇقسۇر

قوشماق ۋىرۇس <生> 联体病毒

قوشماق[2] 〔动〕①<数> 加: بىرگە ئىككىنى قوشسا ئۈچ بولىدۇ. 一加二等于三。②增添، 增加، 加: ئۇ قۇرۇق ئابرۇينى دەپ تويلۇققا يەنە نەرسە قوشۇپتۇ. 她为了虚荣又给彩礼增添了东西。 بۇ گۈزەل تەبىئەت ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىگە مۇھەببەت، خۇشاللىقىغا خۇشاللىق قوشتى. 这美丽的大自然使他们爱上加爱، 喜上加喜。③搀合، 兑入، 加进، 加入: ئۇ ھاراققا سۇ قوشقان ئوخشايدۇ. 他好像给酒搀了水。 ئۇمۇ بۇ شىركەتكە پاي قوشقان. 他也在这个公司入了股。④合并، 聚合: ئىككى مەكتەپنى قوشساق قانداق بولار؟ 咱们把两个学校合并怎么样？ ئاتىسى باشقىنى خۇدا قوشىدۇ، ئۈيۈرى باشقىنى نوختا. <谚> 笼头聚合异群马، 胡达成全异父人。 ~ تەس، ئايرىماق ئاسان. <谚> 分开容易聚合难。⑤套(车): مۈشۈكنى ھارۋىغا قوشسا، كارۋاتنىڭ ئاستىغا سۆرەپتۇ. <谚> 给猫套上大车، 它会拉到床底下。⑥让带上، 让参与: ماقۇل، كۆرسەڭ، كارۋانلارغا قوشۇپ قوياي، بىللە كەتكىن. 你愿意的话، 就让商队带上، 一块儿走。 بىزنى بۇ ئىشقا قوشقىلى بولمايدۇ. 不能让我们参与此事。⑦撮合: ئۇلارنى بىر ـ بىرىگە قوشۇپ قويساق بولاتتى. 咱们该把他俩撮合到一块儿。 ئىككى باشنى ~ ساۋاب، ئايرىماق گۇناھ. <谚> 撮合成亲是善举، 拆散两人是罪过。⑧<转> 补充، 插话: ئۇ بالا سىلەردىن تارتىنىپ قالغاندۇ؟ — دەپ قوشۇپ قويدى شوپۇر. “那孩子见您害羞了吧？”司机补充道。⑨<转> 贡献: ئۇلار بۇ ئۇلۇغ قۇرۇلۇش ئۇچۇن ئۆزىنىڭ بارلىق كۈچىنى قوشۇشقا بەل باغلىدى. 他们决心为这个宏伟的工程贡献出自己的全部力量。

قوشۇش ئەمىلى <数> 加法

قوشۇش بەلگىسى <数> 加号

قوشمىلىك 〔静〕上下齿龈، 上下牙床

قوشنا 〔静〕①邻居: ئۆي سېتىۋالما، ~ سېتىۋال. <谚> 要购邻居، 莫购房؛ 喻同“要择邻而居”。 ئۆتنى كوچىلىساڭ ئۆچەر، قوشنىنى كوچىلىساڭ كۆچەر. <谚> 乱捅火会灭، 乱找碴儿邻居会搬。 قوشناڭ قارىغۇ بولسا، بىر كۆزۈڭنى قىس. <谚> 邻居要是瞎子، 你也闭上一只眼؛ 喻同“入乡随俗”。②相邻的، 邻: ~ يېزا ـ كەنتلەردىن كەلگەنلەرمۇ بار ئىدى. 会上也有来自邻乡邻村的。 ھەرقانداق ئەلنىڭ مەدەنىيىتى ~ ئەللەر مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرىدىن خالىي بولالمايدۇ. 任何国家的文化都免不了受邻国文化的影响。

قوشنا بۇلۇڭ <数> 邻角

قوشنا تەرەپلەر <数> 邻边

قوشنا دۆلەت 邻邦، 邻国

قوشنا رەڭ <艺> 邻近色

قوشنا ـ قولۇم = قولۇم ـ قوشنا

قوشنى ـ ئاشنى 〔静〕<古> 邻居، 左邻右舍

قوشنىدارچىلىق 〔静〕邻居关系، 邻里关系

قوشنىدارچىلىق قىلماق 处邻里关系

قوشنىسىز 〔静〕无邻居的

قوشنىلىق 〔静〕有邻居的

قوشنىلىق بولماق 有邻居

قوشۇشماق «قوشماق[2]» 的共同态

قوشۇق 〔静〕小木勺، 调羹، 羹匙: قازانغا چۆمۈچ كېرەك، تاۋاققا ~. <谚> 铁锅须铁勺، 木碗须木勺。 بىر تال باش بىر ~ ئاش. <谚> 一颗穗就是一勺饭。

قوشۇق تۇمشۇق قىلىيۇرغا <动> 勺嘴鹬

قوشۇق سالماق ①动勺子، 用勺子舀: ئاشقا ~ 用勺子舀饭 ②<转> 插嘴، 插话: مەن «ھە»، «شۇنداقمۇ» دەپ زورىغا گەپكە قوشۇق سېلىپ ئولتۇراتتىم. 我不得不插嘴附会说“是的”، “是这样吗”。

قوشۇقچى 者勺木小售制〔静〕

قوشۇقچىلىق 业勺木售制〔静〕

قوشۇقچىلىق قىلماق 业勺木售制事从

قوشۇقسىمان 的状勺〔静〕

قوشۇقسىمان كۆمۈرچەك 骨软状勺 ＜理生＞

قوشۇققولاق 匙荠 ＜植＞〔静〕

قوشۇقلاپ 勺小用 ئىچۈرمەك ~ ئاشنى بالىغا :勺小用〔静〕 饭喂子孩给

قوشۇقلۇق[1] ،的并合، 的上搀، 的上添، 的上加〔静〕 。好套已车马 . تۇرىدۇ ~ ئات هارۋىغا :的好套

قوشۇقلۇق[2] ،篮小的勺木装(的编条荆، 条柳)①〔静〕 五十做可 ياغاچ ~ ئون بەش :的勺木做可②子篓小 头木的勺木个

قوشۇقئوت = قوشۇققولاق

قوشۇلغۇچى 数加 ＜数＞②数加 سان ~ :的加①〔静〕

قوشۇلما ③的合混، 的合②的加增، 的加①〔静〕 体合＜哲＞

قوشۇلما ئاۋاز 音泛، 音陪 ＜艺＞

قوشۇلما خورۇج 剂配 ＜药＞

قوشۇلما زاپچاس 件部零 ＜机＞

قوشۇلما قىممەت 值加附 ＜经＞

قوشۇلما قىممەت بېجى 税值增 ＜经＞

قوشۇلما ئۆسۈم 息加 ＜经＞

قوشۇلما ئېقىم 流汇 ＜水＞

قوشۇلماق ① «قوشماق[2]» 态复自的: بىرىم يولدا بىرقانچە ئادەم بىزگە قوشۇلدى . 。列行的们我了入加人个几有上路半 بۇ دەريا ئاخىر بىرىپ تارىمغا قوشۇلىدۇ . 入汇后最河条这 。河木里塔 ②意同، 赞成: مەن ئۇنىڭ دېگىنىگە قوشۇلـ مەن . 。的说他意同我 ③ «قوشماق[2]» 态动被的: سۈتكە شېكەر قوشۇلدى . 糖了加奶牛

قوشۇما 头眉〔静〕: قوشۇمىسىنى تۈرمەك 头眉皱

قوشۇما قاش 眉字一، 毛眉的起一在连

قوشۇماچ 扛抬牛二 ＜方، 农＞〔静〕

قوشۇمچە ،的充补، 的助辅، 的加附، 的带附①〔静〕 措助辅 تەدبىر ~ / 费加附 خىراجەت ~ :的业副، 副 产生业副 ئىشلەپچىقىرىش ~ / 见意充补 پىكىر ~ / 施 سىزنىڭ يەنە :件附، 录附، 物助辅، 物充补، 物加附② قوشۇمچىڭىز بارمۇ؟ 吗的充补要有还您؟ نېرۋا ئاجىزلىـ قىنى داۋالاش ئاساسەن كېسەلنىڭ ئۆزىگە باغلىق، دورا دېگەن 辅是物药، 己自人病于决取要主弱衰经神疗治 . ~ 附的件文是这 . مانا بۇ هۆججەتنىڭ قوشۇمچىسى 。的助 件。③＜语＞附加成分: ئۇيغۇر تىلىدا سۆز ياسىغۇچى ~ ۋە سۆز تۈرلىگۈچى ~ دېگەن ئىككى خىل ~ بار . 吾维 成加附种两分成加附形构和分成加附词构有中语尔 分。④兼: … خىزمىتىنى ~ ئۆتىمەك 工……任兼 作 / ~ باشقۇرماق 管兼

قوشۇمچە ئاشلىق 粮助补 ＜经＞

قوشۇمچە ئاۋاز 音陪 ＜物＞

قوشۇمچە ئەمگەك ②动劳带附، 动劳助辅① 动劳余剩 ＜经＞

قوشۇمچە ئەۋرىشكە 样副 ＜地＞

قوشۇمچە باج 税杂، 税加附 ＜经＞

قوشۇمچە باج - سېلىق ،征折، 负税加附 ＜经＞ 纳折، 折科

قوشۇمچە بەت 页副، 刊副

قوشۇمچە بىخ 芽副 ＜植＞

قوشۇمچە پرىنسىپ 则附

قوشۇمچە پۇل 币辅، 币货助辅 ＜经＞

قوشۇمچە تاپاۋەت 快外

قوشۇمچە تاۋار 品商助辅 ＜经＞

قوشۇمچە تەنچە 体加附 ＜生＞

قوشۇمچە جازا 刑附، 刑加附 ＜法＞

قوشۇمچە چاڭلاشتۇرماق 粉授助辅 ＜农＞

قوشۇمچە خەرىتە 图附 ＜地＞

قوشۇمچە خورۇج 剂加添

قوشۇمچە دەرس 程课助辅 ＜教＞

قوشۇمچە دەرسلىك 材教助辅، 材教充补 ＜教＞

قوشۇمچە دەلىل - ئىسپات 辅، 据证充补 ＜法＞ 证旁، 据证助

قوشۇمچە دورا 剂助辅

قوشۇمچە دېتال 件附 ＜机＞

قوشۇمچە رېئاكسىيە 应反副 ＜化＞

قوشۇمچە سان 刊增، 刊副

قوشۇمچە سۇغۇرتا 险加附

قوشۇمچە شەرت 件条助补 ＜数＞

قوشۇمچە شەرتنامە 约附 ＜法＞

قوشۇمچە قاتناشماق 加参助辅، 加参从 ＜法＞

قوشۇمچە قارشىلىق 阻电加附 ＜物＞

قوشۇمچە قانات 翼副(的机飞)

قوشۇمچە قىلماق 加附، 带附، 添增، 补增، 充补

قوشۇمچە قىممەت <经> 值价余剩

قوشۇمچە قىممەت نەزەرىيىسى <经> 价余剩 论值

قوشۇمچە كەسىپ = قوشۇمچە ئىگىلىك

قوشۇمچە كېلىشىم 约附，约契加附

قوشۇمچە كىرىم <经> 入收贴补

قوشۇمچە لىنىيە 系加附

قوشۇمچە مائاش <经> 资工加附

قوشۇمچە ماددا <法> 款条充补

قوشۇمچە ماۋزۇ <印> 题标副

قوشۇمچە مەھسۇلات 余剩 <经>②品产副① 品产

قوشۇمچە مىنېرال <矿> 物矿副

قوشۇمچە نۇسخا 本副

قوشۇمچە نېرۋا <理生> 经神副

قوشۇمچە ھادىسە <逻> 象现副

قوشۇمچە ھۆججەت 件附

قوشۇمچە ئوغۇتلىماق <农> 肥追，施追

قوشۇمچە ئوق <机> 轴副

قوشۇمچە ئوقۇتقۇچى <教> 师教职兼

قوشۇمچە ئۈرۈقدان <理生> 睾附

قوشۇمچە ئۇسۇل <逻> 法余剩

قوشۇمچە ۋەزىپە 职兼：~ ئۆتىگۈچى 员人职兼

قوشۇمچە ئىش ھەققى 金酬加附，酬工加附

قوشۇمچە ئىگىلىك 业副

قوشۇمچە ياردەم 助补，贴补

قوشۇمچە يېمەكلىك 品食副

قوشۇمچىسىز 的充补无，的助辅无，的加附无①〔静〕 的分成加附无 <语>②

قوشۇمچىلىق <语>②的充补有，的加附有①〔静〕 的分成加附有

قوشۇمچىلىق تىل <语> 语着黏

قوشۇن چەت ئەل قوشۇنلىرى：队部，队军 <军>①〔静〕 伍队 <转>②兵出，师出 تارتماق ~ / 队军国外： بىر قانچە كۈچلۈك كادىرلار قوشۇنى 伍队部干的力得较比

قوشۇۋا ，勺小如大花)草种一的上山 <方，植>〔静〕 (药人可根，红色

قوشۇۋاشئوت 草头合 <植>〔静〕

قوغ 饭或中眼进掉)屑碎圾垃，屑碎物脏 <古>〔静〕 (西东脏的中食

قوغا 宛子刺 <植>〔静〕

قوغاجاي 草苔 <植>〔静〕

قوغاجايلىق 的草苔〔静〕

قوغاجايلىق سازلىق <地> 泽沼草苔

قوغاچ 槽水 <方>〔静〕

قوغان 草麦碎〔静〕

قوغداتماق «قوغدىماق» 态动使的

قوغداشماق «قوغدىماق» 态同共的

قوغدالغۇچى 人护保被 <法>〔静〕

قوغدالما 的护保被〔静〕

قوغدالما سودا <经> 易贸护保

قوغدالماق «قوغدىماق» 态动被的

قوغدانماق ① «قوغدىماق» 的态复自② 卫防：قوغدىنىش ئۇرۇشى 战卫自

قوغدىنىش سودىسى = قوغدالما سودا

قوغدىنىش سىجىللىقى <法> 度强卫防

قوغدىنىش قوشۇنى 军卫自

قوغدىنىش كىيىمى 服全安

قوغدىنىش ھوقۇقى <经> 利权性护保

قوغدىنىش ۋاستىسى <法> 段手卫防

قوغدىغۇچى 卫保②者护保，者卫捍，者卫保①〔静〕 的护保，的卫护，的

قوغدىغۇچى توقۇلما <生> 织组护保

قوغدىغۇچى كېمە <军> 舰卫护

قوغدىغۇچى ئىممۇنىتېت <牧> 疫免性护保

قوغدىماق 祖卫保 ~ ۋەتەننى：护保，卫捍，卫保①〔动〕 国 / كىشىلىك ھوقۇقنى ~ 权人卫捍 / قانۇن دېگەن سىزگە ئوخشاش كىشىلەرنى قوغدايدۇ. 人的样这你像护保律法。 护掩 <军>②

قوغداش باھاسى <经> 价护保

قوغداش بۆلۈمى 科卫保

قوغداش دورىسى <农> 剂护保

قوغداش قاتلىمى <矿> 层护保

قوغشاق 的朽(间中)，的心空，的空中 <古>〔静〕

قوغلاتماق «قوغلىماق» 态动使的

قوغلاشما 的踪追，的追〔静〕

قوغلاشما تەدبىر 策决踪追

قوغلاشماق ① «قوغلىماق» 态同共的② 求追：نام - مەنپەئەت ~ 利名求追，利逐名追 / پايدا ~ 润利求追 ③ 捉藏迷

者除开被، 者逐驱被 〔静〕 **قوغلاندى**

قوغلاندى بولماق 除开被، 逐驱被: مەن مەكتەپتىن
学让该犯没可我 . قوغلاندى بولغۇدەك جىنايەت ئۆتكۈزمىدىم
。过罪的除开校

قوغلاندى قىلماق 除开، 逐驱: ئۇنى مەكتەپتىن قوغلان-
。校出除开他把该应 . دى قىلىش كېرەك

态动被的 «قوغلىماق» **قوغلانماق**

的逐驱 〔静〕 **قوغلىغۇچى**

机逐驱 <军> قوغلىغۇچى ئايروپىلان
舰逐驱 <军> قوغلىغۇچى پاراخوت
قوغلىغۇچى كېمە = قوغلىغۇچى پاراخوت

下见 **قوغلىما**

光灯، 光灯台舞 <艺> قوغلىما سۇۋىت

قوغلىماق 〔动〕 追، 赶追① : قاچقاننىڭ خودا دەيدۇ، قوغلىغاننىڭ
喻意)达胡喊也的追، 达胡喊的逃 <谚> . خودا دەيدۇ
<谚> . ئىت قوغلىسا، سۇغا قاچ 。(苦叫都方双关有
赶، 撵، 逐驱② : ئۇلار جاسۇسنى چېگرى- 。逃里水往追狗
دىن قوغلاپ چىقاردى . 了境出逐驱谍间把们他 。 بىز تاز-
借们我 . لىق قىلىش باھانىسى بىلەن ئۇنى ياتاقتىن قوغلىدۇق
舍宿了出撵他把生卫扫打口。 تالا مۈشۈكى ئۆي مۈشۈكى-
夺宾喧"同喻; 猫家了走赶猫野 <谚> . نى قوغلاپتۇ
: 求追، 寻追④职公除开 ~ خىزمەتتىن : 除开③。"主
ئۇ نېمىشقا ئىز قوغلاپ چىققاندۇر ؟ 踪追来出要么什为他 ؟
配交(羊) <牧>⑤

的过熟未和的过熟已括包)料皮 <古>〔静〕 **قوغۇش**
(子皮

铅 〔静〕 **قوغۇشۇن**

璃玻铅 قوغۇشۇن ئەينەك
印铅 <印> قوغۇشۇن باسما
封铅 قوغۇشۇن پېچەت
丹铅 <化> قوغۇشۇن سۇرۇخ
丝铅 قوغۇشۇن سىم
字铅 <印> قوغۇشۇن ھەرپ

的铅无 〔静〕 **قوغۇشۇنسىز**

油汽铅无 قوغۇشۇنسىز بېنزىن

态动使的 «قوغۇشۇنسىزلانماق» **قوغۇشۇنسىزلاندۇرماق**

被的 «قوغۇشۇنسىزلاندۇرماق» **قوغۇشۇنسىزلاندۇرۇلماق**
态动

铅脱 〔动〕 **قوغۇشۇنسىزلانماق**

的铅含، 的铅 〔静〕 **قوغۇشۇنلۇق**

金混大铅含 <矿> قوغۇشۇنلۇق ئالتۇن
油汽铅加 قوغۇشۇنلۇق بېنزىن

قوغۇن 〔静〕<植> 瓜密哈، 瓜甜 : قوغۇنغا ئوغرى كەلسە
熟不، 瓜甜偷贼窃 <谚> . خام - پىشىقىنى تاللىماس
熟生 . قوغۇننىڭ ئوبدىنى ئۇزۇن پەلەكتە، چېشىنىڭ ئوبدىنى
下在长牙好، 上蔓长在长瓜好 <谚> . تۆۋەن ئېڭەكتە
幕自蒂熟瓜 <谚> . پىشسا ساپىقىدا تۇرماس ~ 。上领
。(亡会终老人喻暗)

垄瓜 قوغۇن تاختىسى
游野瓜尝 قوغۇن سەيلىسى
汁瓜甜 قوغۇن شىرنىسى
干瓜密哈 قوغۇن قېقى
酱瓜甜 قوغۇن مۇراببااسى

类瓜، 瓜西瓜甜 〔静〕 **قوغۇن - تاۋۇز**

子贩瓜، 人瓜卖②农瓜① 〔静〕 **قوغۇنچى**

业瓜贩، 业行瓜卖②业瓜种① 〔静〕 **قوغۇنچىلىق**

南، 芦葫، 瓜西، 瓜甜指)菜瓜 〔静〕 **قوغۇن - قاپاق**
(等瓜

葵竺天 <植>〔静〕 **قوغۇنگۈل**

地瓜، 田瓜 〔静〕 **قوغۇنلۇق**

的当便很往来، 路近 <成> قوغۇنلۇقنىڭ يولى
在现 . ~ 路: ھازىر ئاقسۇ بىلەن ئۈرۈمچىنىڭ ئارىلىقى دېگەن
。当便很往来间之齐木鲁乌同苏克阿

土浮، 土尘 <古>〔静〕 **قوق**

قوقاس 〔静〕 火底، 儿子火 : ئۇ ئۇچەي دەپ قالغان قوقاسنى
كۆلۈكىغا تارتتى - دە، شاخ - شۇمبىلارنى مورا ئوچاقىقا سېلىپ
放枝树把، 口炉到扒火底的灭快把她 . ئوتنى ئۇلغايتتى
。旺烧火让炉壁进

害)样一火上踩像 <成> قوقاسقا دەسسىمەك
(恼气، 吓惊، 怕

疹泡 <医>〔静〕 **قوقاق**

قوقاق تەگمەك (而吓惊因) 疹泡长، 惊着 : ئاخشام
ئۆزلىرىگە قوقاق تېگىپتۇ، مەن دەمىدە ئوقۇپ قوياي، ساقىيىپ
。的好会، 咒个念我، 了着惊您天昨 . كېتىدىلا
قوقاق تۇتماق ① 疹泡满长 : بىچارە بالىنىڭ بەل ئاستىنى
疹泡了满长下腰子孩的怜可 . قوقاق تۇتۇپ كېتىپتۇ
他 ؟ قالدىكىن قوقىقى تۇتۇپ : يەنە نېمىشقا 火发 <转>②
؟呀火么什发又

头石的疹泡蹭 قوقاق تېشى
疹泡出 قوقاق چىقماق

قوقاق سالماق 吓唬: ئادەمگە نېمانداق قوقاق سالىسىز؟ ？人唬吓么那嘛干你

قوقىقى قورۇماق 〈成〉 火冒、兴扫: ئۇلارغا كۆزۈم چۈشۈشى بىلەنلا، قوقىقىم قورۇپ، ئەرۋاھىم قىرىق گەز ئۆرلەيدىغان بولۇپ كەتتى. 是且而、儿火了来就们他见看一我. 丈三冒火。

قوقىقى ئۆرلىمەك = قوقىقى قورۇماق

قوقان 〔静〕〈地〉 罕浩

قوقان گىلاس 〈植〉 桃樱甜

قوقانگۈل 〔静〕〈植〉 吾橐叶大

قوقلۇق 〔静〕〈古〉 丑

قوقماق 〔动〕〈古〉 烟油冒

قوقۇز 〔静〕〈古〉 洞、孔、隙孔、洞空

قوقۇقلاشماق «قوقۇقلىماق» 态同共的

قوقۇقلىماق 〔动〕 叫咕咕(鸡公)

قوقۇن 〔静〕〈古、天〉 星火

قوقۇناق 〔静〕 ①快不、满不、气②胎衣

قوقۇنىقى تۇتماق 快不、满不、生气: ئۇنىڭ قوقۇناقلىرى تۇتۇپ قاپتۇ. 了气生他、了兴高不他。

قوقۇنىقى ئېرىمەك 高兴、情绪好、百般疼爱

قوقىلىق 〔静〕〈古〉 香(泛指驱臭、驱邪的点燃物)

قوك 〔静〕 ①〈理生〉 臀、屁股②瓜果、蔬菜带把的部分

قوك تاختىسى ①艾特莱斯绸织工坐的板子②大车上车夫坐的地方

قوك چۆرۈكى (摇床上有排便口的)小褥子

قوكى بوش 〈成〉 没毅力的、没恒心的、没志气的: غەيرەت ناھايىتى ~ بالا. 艾热提是个没毅力的孩子。

قوكى پوق 〈成〉 惹祸、惹麻烦、出事、有问题、手脚不干净: ئۇنىڭ ~، شۇڭا قاپاقلىرى ساڭگىلاپ تۇرىدۇ. 他有问题、所以抬不起头来。

قوكىچە كۈلمەك 〈成〉 讪笑、皮笑肉不笑、嗤笑、嗤之以鼻: ئۇنىڭ بەزى ئىشلىرى بەك قاملاشمىدى، شۇڭا كۆپچىلىك ئۇنىڭغا قوكىچە كۈلۈشتى. 他的一些事太不像话、所以大家对他嗤之以鼻。

قوكى چىدىماسلىق 〈成〉 没恒心、稀松、松松: ئۇنىڭ ئىشقا قوكى چىدىمايدۇ. 他干事没有恒心。

قوكى چىڭ 〈成〉 有毅力、有干劲、顶得住: ئۇنىڭ خېلى ~، بۇ ئىشنى جەزمەن بىر باشقا ئېلىپ چىقىدۇ. 他很有毅力、此事一定能办成。

قوكىغا تەپمەك ①踢屁股②〈转〉 撵走、赶走: قورسىقىڭدا ئۇماچ بولمىسا، ئەتە ـ ئۈگۈن بۇ يەردىن قوكىڭغا تېپىدۇ. 如果你不学无术、到头来这里也会把你撵走。

قوكىنى قويالماي قالماق 〈成〉 坐立不安、坐卧不安: كۆڭلىدىن بىر كۈنى قىز قورساق كۆتۈرۈپتۇ، پادىشاھنىڭ ئاۋۇالقى خوتۇنلىرى قوكىنى قويالماي قاپتۇ. 终于有一天、姑娘怀了身孕、国王原有的嫔妃们一个个都坐立不安起来。

قوكىنى كوچىلىماق 〈成〉 找茬: خەقنىڭ قوكىنى كوچىلىغۇچە، گېلىڭىزغا كىرگەن ئاشنى يەپ، ئىشىڭىزنى قىلىڭا! 与其找别人的茬、不如吃饱肚子干好你自己的事！

قوكىنى كولىماق = قوكىنى كوچىلىماق

قوڭالتاق 〔静〕 ①光脚: ئۇتۇكنى ~ كىيمەك 光脚穿皮靴②穷棒子、穷光蛋③〈转〉 无能、没出息

قوڭراغۇ 〔静〕〈古、理生〉 耳后突起的骨头

قوڭراماق 〔动〕〈古〉 (少年)变声、嗓音变粗

قوڭغارچا 〔静〕〈动〉 貉

قوڭغۇراق 〔静〕 铃、铃铛: ~ چالماق 打铃 / تېلېفون قوڭغۇرىقى 电话铃 / ئىت بويىنىغا ئېسىپ قويۇلغان ~ 狗脖上系的铃铛

قوڭغۇراق ئۇسسۇلى 〈艺〉 铃铛舞

قوڭغۇراقتەك 〔静〕 银铃般的、清脆的: قىزنىڭ ~ ئاۋازى زالنى بىر ئالدى. 姑娘银铃般的声音传遍了大厅。

قوڭغۇراقتىكەن 〔静〕〈植〉 铃铛刺

قوڭغۇراقچى 〔静〕 打铃人

قوڭغۇراقگۈل 〔静〕〈植〉 桔梗

قوڭغۇراقلىق 〔静〕 有铃铛的、带铃铛的、系铃铛的: ~ هارۋا 带铃铛的马车 / ~ ئىت 系铃铛的狗

قوڭغۇراقۋاش 〔静〕〈植〉 矢车菊

قوڭغۇز 〔静〕〈动〉 甲虫

قوڭقا 〔静〕 鞍座(马鞍凹进处)

قوڭۇر[1] 〔静〕 棕色、褐色

قوڭۇر ئاغمىخان 〈动〉 香鼬

قوڭۇر ئالتۇنكۆز 〈动〉 褐鸰

قوڭۇر باش بېلىقئالغۇچ 〈动〉 棕头鸥

قوڭۇر باش ئۆردەك 〈动〉 斑脸海番鸭

قوڭۇر بۇغا 〈动〉 水鹿

قوڭۇر پاراخوت لاچىنى 〈动〉 褐鲣鸟

قوڭۇر تورغاي <动> 鹏

قوڭۇر جۇغۇر <动> 棕背田鸡

قوڭۇر چاموغا <动> 褐斑鼠兔

قوڭۇر رەڭ 棕色، 褐色

قوڭۇر سۇ قۇشقىچى <动> 褐河乌

قوڭۇر قۇيرۇق بۆكتەرگە <动> 棕尾鵟

قوڭۇر قىرغاۋۇل <动> 褐马鸡

قوڭۇر كرىستال <化> 烟水晶

قوڭۇر كۆمۈر <矿> 褐煤

قوڭۇر نېفىت <矿> 风化石油

قوڭۇر ئېيىق <动> 棕熊

قوڭۇر يورغا قاغا <动> 褐背拟地鸦

قوڭۇر يۇسۇن <植> 褐藻

قوڭۇر يىلپىز <动> 云豹

قوڭۇر[2] 〔静〕 <古> 嘶哑的، 沙哑的

قوڭۇردان 〔静〕 <植> 离蕊芥، 马糠草

قوڭىيوغان = چىيقان

قول[1] 〔静〕 ①手: ~ پۇلاڭلاتماق 挥手 / ~ قولنى يۇسا ، ~ قوپۇپ يۈزنى يۇيار . <谚> 手洗手، 两手一起再洗脸； 喻同"与人方便، 自己方便"。 قولنى كەسمىگۈچە قان چىقماس . <谚> 手不割不会出血。 قولى گۈل ئېتىدۇ ، قولى گال تارتىدۇ ئىزا . <谚> 手巧做饭، 手拙蒙羞。 ②手指: بەش ~ بىردەك ئەمەس . 五个指头不一般齐。 ئوتتۇرا قولدەك يىگىت 屈一指的小伙子 ③臂، 胳膊: قولى سۇنۇقنىڭ دەردىنى قولى سۇنۇق بىلىدۇ . <谚> 折胳膊的懂得折胳膊的痛苦； 喻同"同病相邻"。 ~ سۇنسا يەڭ ئىچىدە ، باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە . <谚> 胳膊折了在袖子里، 脑袋破了在帽子里； 喻同"家丑不可外扬"。 ④手头: قولىدا بار ئادەم 手头宽裕的人 / قولى قىسقىنىڭ يولى قىسقا . <谚> 手头紧的人路也窄。 ⑤(前)肢، 腿: توشقاننىڭ ئالدى ئىككى قولى 兔子的两只前腿 ⑥笔迹، 手印: بۇ سىزنىڭ قولىڭىز بولماي ، كىمنىڭ قولى؟ 这不是你的笔迹، 又是谁的？ ⑦次، 场، 局: قارتىچىلار يەنە سەككىز ~ توققۇز ~ ئويۇنغاندىن كېيىن تارقىلىشتى . 牌友们又打了八九局才散伙儿。

قول ئاستىدا 部下، 手下، 下属: مېنىڭ قول ئاستىمدا ئون ئادەم ئىشلەيدۇ . 我手下有十个人工作。

قول ئەگىمەك <成> 着手، 动手: قۇرۇق گەپنى ئاز قىلىپ ، سىلمۇ قوللىرىنى ئېگىپ باقسىلا . 空话少说، 你也动手干一干。

قول باسماق 画押: توختامغا قول بېسىپ بەرمەك 给合同画押

قول باغلاشماق <成> 打赌، 击掌打赌: ئۇ «پەرىدە كېلىدۇ» دېدى ، مەن «كەلمەيدۇ» دېدىم ، شۇنىڭ بىلەن بىز قول باغلىشىپ قالدۇق . 他说排日代要来، 我说不来، 于是我们就击掌打赌了。

قول باغلىماق <成> 施礼، 行礼: ساھىبخان ئىشىك ئالدىدا قول باغلاپ تۇراتتى . 主人在家门口行礼。

قول بالىسى <成> 亲手制作的(食品): پاتەمخان ~ پولۇ قىلغانىكەن . 帕太姆罕亲手作的抓饭。

قول بەرمەك ①伸手، 握手: ئۇنىڭغا قول بېرىپ كۆرۈشتۇم . 我与他握手相见。 ②承诺، 允诺: بۇ يىل كەنتكە كېۋەز ئۆستۈرۈش بويىچە كەسپىي ئائىلە بولۇشقا قول بەردۇق . 今年我们向村里承诺当植棉专业户。 ③拜师: مەن ئۇنىڭغا قول بېرىپ مۇرت بولدۇم . 我拜他为师، 成了他的门徒。

قول بوغۇمى <生理> 手关节

قول بومبىسى <军> 手榴弹

قول بىلەن سانىغۇدەك <成> 屈指可数的

قول تارتماق 住手، 罢手، 放弃: ئۇستا باردا قولۇڭنى تارت ، موللا باردا تىلىڭنى . <谚> 师傅在场要住手، 毛拉在场要住口； 喻同"不要班门弄斧"。

قول تەگكۈزمەك ①打، 动手: ئېلىمىزنىڭ داڭلىق ئۇستازىغا قول تەگكۈزۈش خاندانلىقىمىزغا قىلىنغان ھاقارەت . 对我国的名师动手، 就是对我们王朝的侮辱。 ②偷: ئۇلار ئۇنى «ئامبارغا قول تەگكۈزدى» دېگەنگە ئىشەنمەيتتى . 他们不相信他偷了库房。

قول تەگمەك ①手挨上، 手碰上: بۇ نەرسىگە قولۇڭ تەگمىسۇن . 你的手别碰这东西。 ②有工夫، 有空儿: ھازىر قولۇم تەگمەيدۇ . 现在我没工夫。

قول تەڭلىمەك ①动手، 动拳头: كىچىك بالىغا ھەدېسە قول تەڭلەش توغرا ئۇسۇل ئەمەس . 对小孩动不动就动手不是好办法。 ②伸手، 要: ئاز ـ تولا تېپىۋالساق ئۇلار قول تەڭلەپ كېلىشمىسۇن ، ھەر كىم تاپقىنىغا ئىگە بولسۇن . 要咱们多少赚上一点儿他们就来要، 谁赚的就归谁。

قول تەمرەتكىسى <医> 手癣، 鹅掌风

قول تراكتور 手扶拖拉机

قول توپ <体> ①手球(手球运动) ②手球(足球犯规)

قول تورمۇز <交> 手刹车، 手制动

قول تۇتماق 费事: قول تۇتىدىغان بەزى ئىشلار ئۇلارنى خېلى ئاۋارە قىلدى. 有些费事的活儿挺麻烦他们的。

قول تۇتۇشماق 携手، 结伴: ئىككىيلەن قول تۇتۇشۇپ بىللە يۈرىدۇ. 两人结伴总在一起。

قول تۇراقلىرى <艺> 手位

قول تۆگە 商队中带队的骆驼

قول تىقماق <成> 插手، 染指: بۇ ئىشقا باشقىلارنىڭ قول تىقىشىغا رۇخسەت يوق. 别人不得插手此事。

قول چىشلەپ قالماق <成> 后悔莫及، 后悔: پۇرسەت كېتىپ قالسا، «ئەتتەڭ!» دەپ قول چىشلەپ قالما يەنە. 你千万不要因为错过机会而后悔莫及。

قول خەت 手条، 便条

قولدىن بەرمەسلىك 不放过، 不错过: ياخشى پۇرسەتنى قولدىن بەرمەسلىكىمىز لازىم. 我们不要放过好机会。

قولدىن چىقماق <成> ①放掉: ئۇنى ھەرگىز قولدىن چىقارماسلىق كېرەك. 千万别放掉他。②做完، 脱手: بۇ ئىشنى تېزرەك قولدىن چىقىرىۋەتمىسەم بولمايدۇ. 我不把这活赶快做完不行。

قولدىن كەتمەك 失去، 丧失، 失陷، 沦陷: مەن ھاياتىمدا كۆپ نەرسىلەرگە ئىگە بولۇپ، كۆپ نەرسىلەر قولۇمدىن كەتكەن ئادەم. 我这个人一生得到很多، 失去也很多。قولدىن كەتكەن يەرنى قايتۇرۇۋېلىشىمىز كېرەك. 我们要收复失地。

قولدىن كەلگىنىچە <成> 尽力، 尽量، 尽可能: بالام، باشقىلارغا قولۇڭدىن كەلگىنىچە ياخشىلىق قىل. 孩子، 你要尽量善待别人。

قولدىن كەلمەك <成> 干得来، 能干، 有本事، 办得到: مەن جەڭ قىلىشنى بىلمەمەن، يۇرت سوراش مېنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدۇ. 我会打仗، 坐江山我干不来。 قولۇڭدىن كەلسە ياغ چاينا. <谚> 你有本事就能吃肥肉。

قولدىن كېلىشىچە = قولدىن كەلگىنىچە

قول رەندە 手刨子

قول سائەت 手表

قول سالماق ①垂手: ئۇ قول سېلىپ تۇرۇۋاتىدۇ. 他垂手站着。②着手، 动手، 经手: ئەمدى بۇ ئىشقا قول سالمىسىز. 现在我们着手此事。ئۇ ئۆزى قول سېلىپ ئىشلەيدۇ. 他自己动手干。③打، 动手: سەن ئۇنىڭغا ئالدى بىلەن قول سالما، جىنايەت بولۇپ قالىدۇ. 你别首先对他动手، 会犯罪的。④染指: بىراۋنىڭ مال-مۈلكىگە ~ 染指他人财产。⑤摆动手: قول سىلىپ ماڭماق 摆动手走路

قول سانائەت 手工业

قول سانائەتچى 手工业者

قول سوزماق 伸手: ئۇ دەرھال قونچىدىكى خەنجەرگە قول سوزدى. 他立刻将手伸向靴筒内的匕首。

قول سومكىسى 手提包

قول سوۋۇماق <成> ①腾出手来، 闲下来: دېھقانچىلىقتىن قول سوۋۇغان چاغدا ھۈنەر قىلىمىز. 农活闲下来، 我们就要手艺。②歇手، 放弃: مەيلى باشلىق بول، مەيلى ئەزا بول، ئىشلە، ئىشتىن قول سوۋۇتما. 不管当头头، 还是当社员، 都要干، 别放弃工作。

قول سۇنماق 伸手، 递过手去: ھەممە ساھە بىزگە يار-دەم قولىنى سۇنۇۋاتىدۇ. 各行各业都在向我们伸出援助之手。بوپتۇ، يېتىم بالا ئىكەن، شەپقەت قولۇمنى سۇنۇپ قوياي. 行، 原来是个孤儿، 我愿意伸手相助。

قول سىلكىمەك 甩手، 甩手不干: يۇرت ئىشىدىن قول سىلكىش ياخشى ئەمەس. 甩手不管本乡本土的事不好。

قولغا ئالماق <法> ①逮捕، 拘捕، 缉捕: قولغا ئېلىپ تۇتۇپ كەلمەك / 捉拿归案 بۇ ئادەمنى قانۇن ئورنى قولغا ئالدى دەپ ئاڭلىغاندۇق. 听说这个人被执法部门逮捕了。②着手، 动手: بىز بۇ ئىشنى قولغا ئالغۇچە ئۇمۇ كېلىپ قېلىشى مۇمكىن. 我们着手此事之前، 他可能会来。③占据، 占领: قوزغىلاڭچىلار بىرنەچچە شەھەرنى قولغا ئاپتۇ. 起义者占领了好几个城市。

قولغا تەگمەك 收到، 拿到(该得之物): ھېلىقى نەرسە قولۇمغا تەگمىدى. 那件东西我没收到。

قولغا تۈكۈرمەك <成> 摩拳擦掌، 跃跃欲试

قولغا چۈشمەك ①落到手上، 得到: گۈلدەستە شاھزادىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغىلى تاس قالدى. 花束差点儿落到王子的手上。ياخشى بىرنەرسە قولۇمغا چۈشتى. 我得到了一个好东西。②被擒، 落网: ئۇلار تۈرمىدىن قېچىپ ئىككى كۈن ئۆتمەي قولغا چۈشتى. 他们越狱没过两天就落网了。

قولغا چىققۇدەك 值得拿的، 可拿的، 可用的: ئوغرى ئۆيدىن ~ بىرنەرسە تاپالمىغان. 窃贼在屋里没有找到什么可拿的东西。كۆرۈپ چىقىڭ، بەلكىم ئۇنىڭدا ~ بىر نەرسە يېزىلغاندۇر. 你去看看، 也许他那儿有什么写得好的东西。

قولغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەسلىك <成> 无可比

拟，无法相比：مەرگەنلىكتە ھېچكىم ئۇنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيدۇ. 在射击方面谁也无法同他相比。

قولغا قول، پۇتقا پۇت بولماق <成> 齐心协力，同心合力，戮力同心：ئۇ ئۇن نەچچە يىلدىن بېرى ھاكىمنىڭ قولىغا قول، پۇتىغا پۇت بولۇپ، ياخشى باھاغا ئېرىشكەن. 这十几年来他在工作中同县长同心协力，得到了好评。

قولغا كەلمەك 取得，获得，得到：بۇ غەلىبە مىڭ تەستە قولغا كەلدى. 这个胜利来之不易。

قولغا كۆنمەك 驯服：تايچاق ئاخىر قولغا كۆندى. 小马终于被驯服了。

قولغا كىرمەك = قولغا كەلمەك

قولغا ئۆتمەك 转手：يەر - زېمىن يوقسۇللار قولىغا ئۆتتى. 土地转到了穷人手里。

قولغا ئۈگەنمەك = قولغا كۆنمەك

قولغا يېقىن <成> ①便于使用，好使唤：بۇ ~ نەرسە، ئېلىۋالغىن، ئەسقېتىپ قالار. 这东西好用，拿上，会有用的。②看得见的，好找的：بۇنى قولغا يېقىنراق يەرگە قويغىن. 你把它放在好找的地方。

قول قايرىشماق <体> 扳手腕游戏

قول قولغا تەگمەي <成> 忙得不可开交：ئۇ ~ سودا قىلىۋاتىدۇ. 他做生意忙得不可开交。

قول قوۋۇشتۇرماق ①抄手：ئۇ قەددىنى تىك تۇتۇپ، قوللىرىنى كەينىگە قوۋۇشتۇردى. 他挺直身子，倒背着手。②拱手（施礼）：دەرۋازىۋەن بەگنى تونۇپ، قول قوۋۇشتۇردى. 看门人认出伯克，拱手施礼。③<转> 无所事事：قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرساق، بەخت ئۆزى كەلمەيدۇ. 如果我们无所事事，幸福不会自己到来。

قول قويماق ①按手印，签字，画押：مەرھەمەت، مانا بۇ ھۆججەتكە قول قويۇڭ. 请，请在这个文件上签字。②<成> 佩服，服膺：ساڭا قول قويدۇم. 我算佩服你了。كېيىنكى ۋاقىتلاردا دۇنيا ئالىملىرى «بىرىنچى ئۇستاز» دېگەن نام بىلەن ئارىستوتېلغا قول قويغان. 后来世界上的学者都服膺亚里士多德，称之为"第一导师"。

قول كران 手工吊车，手拉葫芦

قول كۆتۈرمەك ①举手：ۋەكىللەرنىڭ تەڭدىن تولىسى قوشۇلۇپ قول كۆتۈردى. 一多半代表举手同意。②<转> 束手就擒：دۈشمەنلەر قول كۆتۈرۈپ قورال تاپشۇرۇشقا مەجبۇر بولدى. 敌人不得不交出武器束手就擒。

قول ماشىنا 手摇缝纫机

قول مەش 手炉

قول مىنا <军> 手雷

قولى قانغا بويالماق <成> 双手沾满鲜血

قولنى قولغا تۇتۇشماق 手拉手，携手

قولنىڭ كىرى <成> 身外之物：پۇل دېگەن ئوغۇل بالىنىڭ قولنىڭ كىرى. 钱是男子汉的身外之物。

قولنىڭ ئۇچىدا <成> 敷衍，草草了事：ئەركىن تاپشۇرۇقلىرىنى ~ ئىشلەپ قويۇپتۇ. 艾尔肯草草做完了作业。

قولنىڭ ئۇچىنى تۇتقۇزماسلىق <成> 守身如玉：باي قىزنى زورلاپ ئالغان بولسىمۇ، قىز ئۇنىڭغا قولىنىڭ ئۇچىنى تۇتقۇزماپتۇ. 财主虽然逼婚强娶姑娘，但是姑娘还是守身如玉。

قول ھارۋا 手推车

قول ھەرە 手锯，手拉锯

قول ھۈنەر 手艺

قول ھۈنەر - سەنئەتچى 手工艺

قول ھۈنەرۋەن 手艺人，手工业者

قول ھۈنەرۋەنچىلىك 手工业

قول ئۈزارتماق = قول سوزماق

قولۇم كۆكسۈمدە <习> 俯首听命，唯命是从，言听计从：~، جانابلىرى، قېنى سۆزلىسىلە! 我对阁下言听计从，请发话吧！

قول ئۈزمەك <成> ①断绝关系，断交，②撒手，洗手不干，结束：ئۇ نەچچە قېتىم ھاياتتىن قول ئۈزۈش قارارىغىمۇ كەلگەنىدى. 他多次想结束自己的生命。

قول ئۆشكە 手摇钻

قول ئېلىشماق ①握手：قول ئېلىشىپ كۆرۈشمەك 握手相会 ②打赌：قول ئېلىشماقچىمۇ؟ بوپتۇ، قول ئېلىشتۇق. 想打赌吗？行，咱们打个赌。③<转> 说定，成交：ئۇلار شەرتنى ئورۇنداش توغرىسىدا قول ئېلىشتى. 他们说定履行条件。

قولى ئالتۇن = قولى گۈل

قولى ئەپلىك = قولى گۈل

قولى ئەگرى <成> 小偷小摸，手脚不干净：شەرۋانىم ئەسلىدە ئىستىلى ناچار، ~ ئايال ئىدى. 谢尔瓦乃姆本来是一个作风不好，手脚不干净的女人。

قولى بار <成> 有瓜葛：ھېلىقى مۇناپىقنىڭ ھاجىغا قەست قىلىشىدا ئۇنىڭ ~ دەپ ئويلايمەن. 我想那个败类暗害哈吉他也有瓜葛。

قولى بارماق <成> :(事件某干)敢، 意愿، 意乐
ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشقا زادى قولى بارمىدى . 这意愿不在实他
مۇشۇنداق كىچىك بالىنى ئۇرۇشقا قانداقمۇ قولى بارغا- 。干么
دۇر؟ ؟手下敢么怎他، 儿孩小个么这打
قولى بارماسلىق 意愿不، 意乐不، 手动想不
قولى بەرىكەتلىك <成> :儿活出里手، 财理会
قولىڭىز تولىمۇ بەرىكەتلىك ئىكەن . 。儿活出真里手你
قولى بەند <成> 着忙正، 来出不腾手: ھازىر قو-
لۇم بەند ، سەل تۇرۇپ پاراڭلاشساق قانداق؟ 可، 忙很在现我
؟谈交再儿会一待否
قولى بوش <成> 干事没، 着闲
قولى بوشىماق <成> 来下闲، 来下闲手
قولى بۇلغانماق ①手脏弄: ئۇنى تۇتما ، قولۇڭ بۇلغىنى-
دۇ . 拿别 ، 的脏弄会手 。②<转> (上誉名)不干
净: مېنىڭ ئاللىقاچان قولۇم بۇلغانغان ، ئەمدى بۇ يولدىن يا-
نالمايمەن ، — دېدى بۇلاڭچى . "回在现، 了净干不就早我
。说盗强一"了头了不
قولى بىكار = قولى بوش
قولى پۇل كۆرمەك <成> 钱上挣: قولى ئانچە-
مۇنچە پۇل كۆرۈپ ئۆگىنىپ قالغان خەق ئەمەسمۇ؟ 是不家人
؟吗了钱儿点上挣时不时惯习经已
قولى پىشماق <成> 练熟: بۇ قىزنىڭ قولى پىشىپ ،
كىيىم تىكەلەيدىغان بولۇپ قالدى . 衣缝能، 了练熟娘姑这
。了服
قولى تاتلىق <成> 饭好手一得做: ئۆيدە ~ ، ئايىغى
يېنىك ئانام بار . 的快勤的饭好手一得做那我有里家
。亲母
قولى تەگمەك ①亲手做، 介入، 摸: ئۇ: «گۈللۈك
دوپپا ، پەرىزاتنىڭ قولى تەگكەن دوپپا» دەپ ۋارقىرىدى . 大他
喊:"帽花، 仙女亲手做的小帽花"。 بۇ ئىشقا قولۇم
تەگكەن ئەمەس . 人介没我事件这 。 كۆرگەزمىگە تىزىلغان
نەرسىگە قولىڭىز تەگمىسۇن . 工有②。西东的列陈摸要不
ئىشلەيمەن ، قولۇم تەگكەندە چوقۇم ئىشلەيمەن . 有، 干我 :夫
。干定一我夫工
قولى تەمسىز <成> :饪烹谙不، 吃好不饭做 بۇ
ئاياللىنىڭ قولى تەمسىزمۇ نېمە ، تامىقى زادى ئوخشىماپتۇ . 女这
。吃好不很饭的做، 饪烹谙不能可人
قولى تەملىك = قولى تاتلىق
قولى تۇتقاق = قولى ئەگرى
قولى چولتا = قولى قىسقا

قول ئىچىگە ئېگىلمەك <成> 拐里往肘膊胳 ،
人己自护袒
قولىدا بار = قول - ئىلكىدە بار
قولىدا قالماق 里手···到落: مېنىڭ تەقدىرىم ئۇنىڭ قو-
لىدا قالدى . 里手的他了到落运保卫的我
قولىدا قەلەم توختىماق <成> :字写会، 字写能
مېنىڭمۇ قولۇمدا قەلەم توختايدۇ ، مەنمۇ ناھىيىگە ، ۋىلايەتكە بې-
رىشنى بىلمەن . 。跑区地، 上县往会也我، 字写能也我
قولىدا يوق = قول - ئىلكىدە يوق
قولىدىن پوق كەلمەسلىك <成> 一، 能一无百
长所无: ئۇ گەدىيىپ يۈرگەن بىلەن قولىدىن پوق كەلمەيدۇ .
。长所无一却实其، 凡不命自然虽他
قولىدىن ئىش كەلمەك <成> 不手身، 子下两有
凡: قولۇڭدىن خېلى ئىش كېلىدىكەن جۇمۇ سېنىڭ . 你، 啊好
。子下两有真
قولىدىن ھەر بالا كەلمەك <成> :作不恶无 ئۇنىڭ
قولىدىن ھەر بالا كېلىدۇ . 。人的作不恶无个是他
قولى شور <成> ①、气晦有手، 邪手، 背气手
就么什拿个一是他 . ئۇ ~ بالا :么什坏弄么什上拿
子家败②。子孩的么什坏弄
قول ئىشى 儿活线针②儿活工手①
قولىغا تەلمۈرمەك <成> :(等舍施، 助帮)望指
ھال - كۈنىمىز ياخشى ، باشقىلارنىڭ قولىغا تەلمۈرۈپ قالمى-
دۇق ، — دېدى بوۋاي ساقىلىنى سىلاپ . 子胡着捋爷爷老
。"了么什人别望指不再们我، 错不子日在现":说
قولىغا قارىماق <成> ①活养……靠全: ئەمدى پۈ-
تۈن ئائىلىدىكىلەر ئۇنىڭ قولىغا قارايدىغان بولدى . 家全下这
望盼، 盼②。了活养他靠得全人
قولى قاتتىق 手死下، 重手: سابىرنىڭ ~ ، ئۇنىڭ بىلەن
مۇشتلىشىپ قېلىشتىن ھەزەر ئەيلەش كېرەك . 死下能尔比萨
。神留要万千殴斗他跟، 手
قولى قاشاڭ = قولى گال
قولى قان <成> 债血有
قولى قىچىشماق <成> :试欲跃跃، 痒痒手 قولۇڭ
قىچىشتىمۇ ، شۇڭ تۇر ! — دېدى ئۇ كىتابلارنى چېچىۋاتقان ئوغلى-
غا ھومىيىپ . 在正对他"! 着待实老، 吗了痒痒手你"
ئۇنىڭ توپ مۇسابىقىسىگە قاتـ 。道眼瞪子儿的乱弄书把
ناشقۇسى كېلىپ ، قولى قىچىشىپ كېتىپ بارىدۇ . 试欲跃跃他
。赛球加参想
قولى قىسقا <成> :据拮济经، 紧头手 قولۇم قىسقا

بولغاچقا توينى ۋاقتىدا قىلالمىدۇق . 没事喜، 紧头手我为因
。办时及有

قولى كەڭ <成> 方大: ئۇنىڭ ئېرى ~ ئادەم . 丈她
。人的方大个是夫

قولى كەلمەك <成> 会学: ھە ، بىرئاز قولۇڭ كېلىپ
قالدى . 的是، 你学会了一点儿。

قولى گال 笨手، 笨手笨脚: قـولۇڭ گال ئىكەن ، ئوغـ
لۇم . 孩子، 你手太笨了。

قولى گۈل 巧手، 心灵手巧: بۇ چوكاننىڭ ~ ئىكەن .
。巧手灵心妇少这

قولى لاۋزا = قولى تەمسىز

قولىنى ئەگرى قىلماسلىق <成> 懒得干، 偷懒:
ئۇ ھېچ ئىشقا قولىنى ئەگرى قىلمايدۇ . 他什么活儿都懒得
。干

قولىنى قايتۇرماق <成> 拒受礼物: ئاله ، ئال ،
چوڭلارنىڭ قولىنى قايتۇرساڭ بولمايدۇ . 拿上، 拿上، 大人
。绝回能不物礼的

قـولىنى نەگە سۇنسا ، شۇ يەرگە يەتمەك <成>
财运亨通، 财源茂盛: ئەمدى قولۇمنى نەگە سۇنسام ، شۇ
يەرگە يېتىدۇ ، مانا پۇل دېگەن ! 我现在财运亨通، 瞧، 这
就是钱 !

قولىنى ياندۇرماق = قولىنى قايتۇرماق

قولىنى يۇماق <成> 洗手不干

قولىنى يىغماق = قولىنى تارتماق

قولى ئـوچۇق <成> 大气، 慷慨، 大方: قولى ئو.
چۇقنىڭ يولى ئوچۇق . <谚> 人大方، 路自宽。

قولى ئۆزارماق <成> 手头宽裕起来: بالام ئالدىر.
ما ، قولىمىز ئۆزارغاندىراق سېتىۋالارمىز ، — دېدى ئـاتىسى چۇ.
شەندۈرۈپ . 父亲劝解说: "孩子، 不要着急، 等手头宽
裕了再买吧"。

قولى ئۆزۈن <成> 有钱، 趁钱

قولى ئۆزۈك = قولى قىسقا

قولى ئېغىر <成> 手笨، 技术差، 不勤快

قولى ئىشقا بـارماسلىق <成> 懒得动手، 懒得
干活

قولى ئىشقا تەگمەك <成> 动手، 着手干

قولى يەڭگىل = قولى يېنىك

قولى يوق <成> 没插手، 没参与: بىزگە زىيان -
زەخمەت سېلىشتا ئۇنىڭ ~ . 他没参与害我们。

قولى يېنىك <成> 巧手، 技艺高超

قول يازما 手稿، 手写本

قول ياغلىق 手帕، 手绢

قول ياندۇرماق 还手: باشقىلار ئۇرسىمۇ ئۇ قول ياندۇرمى.
دى . 别人打他他也没还手。

قول يەتمەك 手够得着: قول يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق .
<谚> 够不着的桃子就说桃子酸; 喻同"吃不上葡萄
就说葡萄是酸的"。

قول[2] 〔静〕<古>(刀剑上的)细槽، 血槽

قولاش 〔静〕 皱巴، 皱巴巴

قـولاشـماق 〔动〕 灵便، 顺当، 当便(多用否定形式):
ئۇنىڭ قەدەملىرى پەقەت قولاشمايتتى . 他的步子很不灵便。
ئۇ قولاشمىغان ھەرىكەت بىلەن ئوت تۇتاشتۇردى . 他很不
顺当的动作点燃了火。

قولان 〔静〕<古> 胸绊(马具之一)

قولاي 〔静〕 适合، 方便، 顺利، 便利: ~ پۇرسەت 适合
的机会 / ~ خىزمـەتكە 方便工作 / ~ شـارائىت 便利
条件

قول - ئاياغ 〔静〕 手脚: قول - ئاياغقا كويزا - كىشەن سالماق
给手脚戴上手铐脚镣

قـولايسىز 〔静〕 不合适的، 不方便的، 不顺遂的: ئـۇ
يەردە قاتناش تـولىمۇ ~ . 那里的交通很不方便。ئۇنىڭ
يېتىپ كېلىشى مېنى ~ ئەھۋالدىن قۇتۇلدۇردى . 他的到来使
我摆脱了不利的境况。

قولايسىزلىق 〔静〕 不合适، 不方便، 不顺遂: ئۇ كېلىپ
بىزگە نۇرغۇن قولايسىزلىقلارنى تۇغدۇردى . 他一来给我们造
成了许多不便。

قولايلاشتۇرماق «قولايلاشماق» 的使动态

قولايلاشماق 〔动〕 变得顺利، 变得方便: ئىشلىرىمىز خېلى
قولايلىشىۋاتىدۇ . 我们的事业变得相当顺利。

قولايلىق 〔静〕 便利، 方便: ئۇلار دېھقانلارنىڭ داۋالىنىشىغا ~
يارىتىپ بەردى . 他们给农民医疗提供了便利。

قولبىچ 〔静〕<古> 胳肢窝下部، 裉

قول - پۇت 〔静〕 手脚، 四肢

قول - پۇت بولماق <成> 帮忙، 相助: قىزلار ئۇ.
نىڭغا قول - پۇت بولۇشتى . 姑娘们都给他帮忙。قولۇمـ
دىن كەلسىلا ، ساڭا قول - پۇت بولۇشنى خالايمەن . 只要能
办到، 我乐于帮助你。

قولتارتقۇ 〔静〕 摇床上固定婴儿手脚的布带

قولتغۇ 〔静〕<古> 需求، 急需

قولتغۇچى 〔静〕<古> 需求者، 急需者

قولتۇق 〔静〕①腋，胳肢窝：كىتابنى قولتۇقىغا قىستۇرماق
把书夹在腋下 / پادىشاھنىڭ قـۇيرۇقى ئۇزۇن ، قـولتۇقى
كەڭ . <谚> 皇帝尾巴长，腋下宽 。②<转，地>
湾，港湾 ：دەريا قـولتۇقى 河湾 / دېڭىز قـولتۇقى 海湾③
<地> 溺谷④一小捧，一掐子(腋下够夹一次的)：
بىر ~ ئوتۇننى كۆتۈرۈپ كەلمەك 捧来一小掐子柴火
قولتۇق بىخ 腋芽
قولتۇق پورتى <交> 港湾
قولتۇق پۇراش <医> 狐臭
قـولتـۇقتا ئـىسسىنماق <成> 靠他人过日子，找
暖：باشقىلارنىڭ قولتۇقىدا ئىسسىنماق 在别人腋下取
暖；喻同"寄人篱下"
قـولتـۇق تاياق ①(腿伤者用的)拐杖②<转> 依
靠：ئۇنىڭ قولتۇق تاياقنا ئېرىشكەنلىكى راست ئىكەن - دە .
他真的有了依靠了嘛。
قولتۇق تۈكى <生理> 腋毛
قولتۇق ئېغىزى <地> 湾口
قولتۇق ئېقىمى <地> 湾流
قولتۇقىدىن تاۋۇز چۈشۈپ كەتمەك <成> 西瓜
从腋窝下摔，竹篮打水一场空(喻指希望落空)
قولتۇقىغا كىرىۋالماق <成> 攀附
قولتۇقلاتماق «قولتۇقلىماق» 的使动态
قولتۇقلاشماق «قولتۇقلىماق» 的共同态
قولتۇقلانماق «قولتۇقلىماق» 的被动态
قولتۇقلىماق 〔动〕①(用胳肢窝)夹：ئۇ رەخت ، پاختىلارنى
قولتۇقلاپ دۇكانغا كەلدى . 他夹着棉花和布走进了店里。
②搀扶，扶：ئۇلار مېنى قولتۇقلاپ دوختۇرخانىغا ئاپاردى .
他们把我扶着送到了医院。
قولتۇقماچ 〔静〕<方>(可夹在腋下的)捆子
قولچاق 〔静〕<古>①把柄，拉手，把手②手套
قولچوماق 〔静〕①棒子②<转>帮凶，打手
قولچوماق بولماق <成> 为虎作伥，助纣为虐
قولچوماقچىلىق 〔静〕帮凶勾当
قولچوماقچىلىق قىلماق 为虎作伥，助纣为虐
قولچىراغ 〔静〕手电筒
قولداچى 〔静〕<古> 乞讨者，乞丐
قولداش 〔静〕①同道，同志：يـوقـتۇر مېنىڭ قـولداشىم ،
يېتىملىككە چارەم يوق . 同道难觅，孤独无奈。②侣伴：
يىگىت قولدىشى 男侣伴，伴郎 / قىز قولدىشى 女侣伴，
伴娘

قولداشلىق 〔静〕充当侣伴之事：سادىرنى قولداشلىققا تەك-
لىپ قىلدىم . 我请萨迪尔当侣伴。
قولداما 〔静〕<食> 手搓杏皮子，麻什子，猫耳朵(一
种面食)
قولقا 〔静〕借的东西(指生活小用品)
قولقا بەرمەك 借给(生活小用品)
قولقاپ = پەلەي
قولقاپلىق 〔静〕有手套的，戴手套的
قول - قانات 〔静〕臂膀，左膀右臂：بۇ بالا مېنىڭ قول -
قانىتىم . 这孩子是我的左膀右臂。
قول - قانات بولماق <成> 充当左右手，充当左
右臂膀
قول - قاناتلىقلار ئەترىتى <动> 翼手目
قوللاپ 〔静〕<方> 合页
قوللاپ - قۇۋۋەتلىمەك 〔动〕支持，赞成：سېخ رەھبەرلىكى
مۇنداق ئىلغار چارە - تەدبىرلەرنىڭ ئومۇملىشىشىنى قوللاپ -
قۇۋۋەتلەيدۇ . 车间领导支持推广这种先进的举措。
قوللاشماق «قوللىماق» 的共同态
قوللانما 〔静〕①指南：بۇ كىتابلار ئۇيغۇر تېبابەت ئەھلىنىڭ
مۇھىم پايدىلىنىش قوللانمىلىرىدىن بولۇپ قـالدى . 这些书成
了维吾尔医学家的重要参考指南。②手册，教材：
قولىڭىزدا ئوقۇتۇش قوللانمىسى بارمۇ ؟ 你手头有教学手册
吗 ؟ ئۇ چاغدا تارىخ دەرسىدە ئۇيغۇر تىل - يېزىقىدىكى قول-
لانمىلار يوق ئىدى . 那时历史课没有维吾尔文的教材。
قوللانماق 〔动〕采用，采取，运用：ئۇلارغا مەدەت بېرىش
سىياسىتىنى قوللىنىش لازىم . 应该对他们采用激励政策。
بىزمۇ بىرەر چارە قوللانساق دېيمەن . 咱们也得采取点儿办
法 . تەنقىد ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىش-
مىز لازىم . 我们应该运用批评和自我批评的方法。
قوللۇق 〔静〕①有手的，用手：بىر ~ ئادەم 一只手的人，
独臂人②套，副：بىر ~ ياغاچچىلىق جابدۇقى 一套木工
工具 / بىر ~ قارتا 一副牌③(碾子上的)木把儿
قوللىماق 〔动〕支持，赞成：ئۇنىڭ توغرا پىكىرلىرىنى قوللاي-
مىز . 我们赞成他的正确意见。
قوللىنىشچان 〔静〕便于使用的，实用的
قوللىنىلماق «قوللىماق» 的被动态：كۆپ قـوللىنىلىدىغان
سۆزلەر 常用词汇
قولماق 〔动〕<古> 请求，祈求
قولمۇقول 〔静〕①一齐动手：~ ئىشلىمەك 一齐动手干
②手把手，亲手：~ تاپشۇرماق 亲手交给

قـولۇسىز 〔静〕 <古> 无望一、的际无边无、的限无
的际

قولۇقتۇق 〔静〕 <方> 妻婚未

قولۇڭا 〔静〕 <古> 苗、藤、枝

قولۇلاماق 〔动〕 <古> 悟领、会领、讨探

قولۇم - قوشنا 〔静〕 居邻坊街、舍右邻左

قولۋاق 〔静〕 艇小、船小、舟小、子划

قولۋاق تەنھەربىكتى <体> 动运艇划

قولۋاق ئىلەڭگۈچ 千秋式船

قولۋاقچى 〔静〕 夫船

قولۋاقچىلىق 〔静〕 船划、业渡摆、业船划

قولۋاقسىمان 〔静〕 的形舟

قولۋاقسىمان پەرۋانە <动> 蛾舟

قول - ئىلىك 〔静〕 头手

قول - ئىلكىدە بار <成> 钱有、裕宽头手

قول - ئىلكىدە يوق <成> 钱没、据拮头手

قوماچ 〔静〕 ①炒爆的谷类、大麻等②痂

قوماندان (قوماندانى) 〔静〕 ①司令、统帅②指挥

قوماندانلىق «قوماندان» 的抽象名词：شۇ قېتىملىق ئۇرۇش-نىڭ ~ ۋەزىپىسىنى ئۇستۈمگە ئېلىشقا توغرا كەلگەندى . 那次战役需要由我担负指挥任务。

قوماندانلىق قىلماق 指挥：ئۇ بۇ قېتىمقى ئۇرۇشقا ئۆزى قوماندانلىق قىلماقچى بولدى . 他打算亲自指挥这次战斗。

قومدۇ 〔静〕 <古> 箭袋

قومشوي 〔静〕 <古> ① <动> （吸饱血的）蜱、虱羊
②膀胱胀满而排不出尿的人

قومۇرتماق «قومۇرماق» 的使动态

قومۇرماق 〔动〕 ①拔出、拔掉、抠出、抠掉：دەرەخنى يىلتىزى بىلەن ~ 把树连根拔出 / ئىككى پارچە يوغان خىش-نى قومۇرۇۋېتمەك 抠掉两块大砖 / تونۇردىن ناننى ~ 把馕从馕坑里拿出来②<转> 弄到手、搞到手：شۇ چاغ-دا گېپىمگە كىرگەن بولساڭ ، ھېچ بولمىسا ئىككى مىڭ يۈەننى قـومۇراتتۇق . 当初你要是听我的话，咱们至少可以搞到两千元。

قومۇرۇشماق «قومۇرماق» 的共同态

قومۇرۇلماق ① «قومۇرماق» 的被动态：قومۇرۇلغان كۆچەت-لەرنى قايتىدىن تىكمەك 把拔出来的树苗重新栽上②动起来、行动起来：بۇ توي ئۈچۈن پۈتۈن قەشقەرلىكلەر قومۇ-رۇلدى دېسمۇ بولىدۇ . 为了这次庆典，可以说全喀什的人都动起来了。

قوموش 〔静〕 <植> 芦苇：~ ئىكەن دەپ خارلىما ، بورا-چۇشسە بورىيىسا . <谚> 别小看芦苇，铺到地上是席子。

قوموش پوپۇكى 苇子穗、芦花

قوموش شېكىرى 甘蔗

قوموش قاش 小花帽边上用银线缝的饰物

قوموش قەلەم 芦管笔

قوموشچىلىق 〔静〕 割芦苇卖

قوموشزار = قوموشلۇق

قوموشزارلىق = قوموشلۇق

قوموشسىز 〔静〕 没有芦苇的、没有苇子的

قوموشلۇق 〔静〕 芦苇荡、苇塘

قومۇل 〔静〕 <地> 哈密

قومۇل سەنىمى <艺> 哈密赛乃姆

قومۇل مۇقامى <艺> 哈密木卡姆

قومىماق 〔动〕 <古> ①挂念、想念、企盼②激动、热
衷、专心致志、热情投入

قونات 〔静〕 <古> ①邻居②相处融洽的人、知己

قوناق[1] 〔静〕 <植> 玉米、高粱：قوناقنى دۆڭگە تېرى ، بېدە-نى ئويغا . <谚> 包谷种上坡，苜蓿种洼地。

قـوناق[2] 〔静〕 ①歇脚的（留宿的、过客的）②歇脚处、宿
营地

قوناق بولماق 作客（留宿）

قوناق تۇتماق 投宿、宿营

قوناق قىلماق 请客、留宿

قوناقگۈل 〔静〕 <植> 美人蕉

قوناقلىق 〔静〕 ①玉米的、高粱的：~ ئېتىز 玉米地、高粱地②玉米地、高粱地：قوناقلىقتا ماش بولماس ، قېرى كىشى ياش . <谚> 玉米地长不成绿豆，老人不了能还童。قوناقلىقتا چالما ئاتسام ، كېپەزلىك شالدىراپ كەتتى . <谚> 往玉米地扔土块，棉花地哗哗响；喻"指桑骂槐"。

قونالغۇ 〔静〕 宿营地、过夜的地方、客栈

قونالغۇلۇق «قونالغۇ» 的抽象名词：ئۇلار مۇشۇ ئۆڭكۈرنى ~ قىلىپ بېكىتىشتى . 他们确定在这个山洞宿营。

قونچ 〔静〕 靴筒、靴勒子：قـوينۇڭدىن تۆكۈلسە قونچۇڭغا . <谚> 从怀里掉出来，落到靴筒里；喻"肉烂在锅里"。

قونچ ئەندىزە （做靴勒的）楦子

قونچلۇق 〔静〕 有勒的、高勒的：كالتە ~ كىگىز پايپاق 矮

袜毡筒短، 袜毡靴
قونچلۇق بەتىنكە 鞋皮靴高
قونچلۇق ئۆتۈك 靴皮靴高
قونداق 〔静〕①木栖، 架栖: تـوخۇنى كۆلچەككە هـەيدەيدۇ، ئۆردەكنى قـونداققا. <谚> 架上子鸭赶، 池入鸡赶; 喻"难所人强"同。②托枪: مىلتىق قونداقنى دولىسىغا ئالماق 上肩到杠托枪把
قـونداقلىق 〔静〕①带托枪的②做托枪用的، 做栖架的用
قوندۇرما 见下
قوندۇرما ئۆي <建> 楼吊
قوندۇرماق ① «قونماق» 的使动态②给小花帽顶(沿边 缀، 缝③把做好的袖子等与主体缝到一起)
قونغاق 〔静〕 脐屎، 胎粪(婴儿或幼畜出生后几天内的 粪便)
قونغاقلىماق 〔动〕 排脐屎، 排胎粪
قونماق 〔动〕①栖息، 降落، 着陆، 落: ئىت تويغان يېردە ئۇخلار، قۇش قونغان يېردە. <谚> 狗睡在吃饱的地方، 鸟睡在栖息的地方。 بالا قۇش ئۇچۇشنى بىلەر، قونۇشنى بىلمەس. <谚> 鸟只懂得飞، 不懂得落。 هەرىمۇ شىرنىسى بار يەرگە قوندۇ. <谚> 蜜蜂都往有甜汁的 地方落脚。 ئايروپىلان گۈركىرەپ كېلىپ يەرگە قوندى. 飞 机轰隆隆飞来着陆了。 چاڭ ـ توزان جوزىغا قـوندى. 尘 土落在桌子上了。②住宿، 过夜: قونغۇچە مېھمان ئۆيدىلار، قونغاندىن كېيىن ئۆي ئىگىسى. <谚> 留宿前客人腼 腆، 留宿后主人为难。 ئۇ مېھمان بۇ يەردە بىر كېچە قونۇپ قالدى. 那个客人在这儿过了一夜。③<军> 宿营 ④<转> 出现، 出绽: ئەسلىسەڭ ئېسىڭگە قـونار. <谚> 只要肯回忆، 就能想起来。 ئۇنىڭ چىرايىغا كۈلكە قوندى. 他的脸绽出了笑容。⑤<转> 长، 增长: ئەت ~ 长肉، 长膘 / پايدا ~ 利润增长
قونۇت 〔静〕<古> 宿营地، 驿馆، 过夜的地方
قونۇشماق «قونماق» 的共同态
قونۇق 〔静〕<古> 客人
قونۇقلىماق 〔动〕<古> 招待، 接待، 请客، 待客
قوۋا¹ 〔静〕<古> 木桶
قوۋا² 〔静〕<古> (马头的)鼻梁革، 鼻革
قوۋداش 〔静〕<古> 贪婪的، 贪心的
قوۋداق 〔静〕<古> 贪婪者، 贪心者، 迷恋者
قوۋزاق 〔静〕<植> (树木的)皮، 表皮: دەرەخ قـوۋزىقى 树皮
قوۋزاق تۆشۈكى 皮孔
قوۋزاق ئۇلاق <农> 插皮嫁接
قوۋزاقدارچىن 〔静〕<植> 肉桂皮
قوۋزاقلاشماق 〔动〕长树皮: تۆمۈرتـۇمشۇق جىگدە تېنىنىڭ يېرىلىپ قوۋزاقلاشقان جايلىرىنى چوقۇلدى. 啄木鸟在啄 枣树身上开裂长出树皮的地方。
قوۋزاقلىق 〔静〕 有树皮的، 树皮的
قوۋم 〔静〕①氏族، 部族②<宗> 同一清真寺的教民
قوۋم ـ قېرىنداش 〔静〕 亲族، 六亲
قـوۋم ـ قېرىنداشلىق «قوۋم ـ قېرىنداش» 的抽象名词: ~ مۇناسىۋىتى 亲族关系
قوۋۇرغا 〔静〕<生理> 肋骨
قوۋۇرغا كاۋاب <食> 烤排骨
قوۋۇرغىسىغا ماي تولماق <成> 富起来، 富裕
起来: هۆكۈمەت يېڭى سىياسەتنى يولغا قويغاندىن كېيىن بىز- دەكلەرنىڭمۇ قوۋۇرغىمىزغا خېلى ماي تولۇپ قالدى. 新政策实行以后، 像我们这样的人也相当富裕起来了。
قوۋۇرغىسىغا مـاي قـونماق <成> 肥起来، 胖 起来
قوۋۇرغىسى كۆرۈنۈپ قالماق ①瘦骨如柴، 成了 皮包骨②<成> 一贫如洗: ئۇلارنىڭ كۆچى يەتمەيدۇ، ئۇلارنىڭ قوۋۇرغىسى كۆرۈنگىلى نەكەم! 他们没力量، 他们 早就一贫如洗了!
قوۋۇرغىسىنى ئەگمەك <成> 令人作呕، 惹人发 火: ئەپلىكلىكىڭنى كۆرمەمدىغان، قوۋۇرغامنى ئېگىپ. 瞧你 那两下子، 叫我恶心。 دەرھال كېتىڭ، قوۋۇرغامنى تـولا ئەگمەي، ئەپتىڭنى بوسۇغامدا مۇندىن كېيىن زادى كۆرمەي. 快 走开، 别尽惹我发火، 今后别让我在我家门口见 到你。
قوۋۇرغىسىنى سانىغۇدەك بولۇپ قالماق = قوۋۇرغى- سى كۆرۈنۈپ قالماق
قوۋۇرغىلىق 〔静〕 肋骨的، 肋的
قوۋۇرماق 〔动〕<方> 钢刀، 摩擦刀، 抹刀
قوۋۇز¹ 〔静〕<生理> 腮، 腮帮، 腮颊
قوۋۇز تاۋۇشى <语> 边音
قوۋۇز خالتىسى <动> 颊囊
قـوۋۇزىنى كۆپتۈرمـەك ①鼓起腮帮②<转> 胡 吹، 唠叨
قوۋۇز² 〔静〕<艺> 库乌孜(一种吹奏乐器)

قوۋۇز3 〔静〕<古>（落在酒中的）脏物碎屑

قوۋۇشتۇرماق «قوۋۇشماق» 的使动态

قوۋۇشتۇرۇشماق «قوۋۇشتۇرماق» 的共同态

قوۋۇشتۇرۇلماق «قوۋۇشتۇرماق» 的被动态

قوۋۇشماق 〔动〕 结合

قوۋۇق1 〔静〕 ①城门，大门：شەھەر قوۋۇقى 城门 / ئـوردا قوۋۇقى 宫门②枷：ئۇنىڭ بويىنىغا ~ ، پۇتىغا كىشەن ، قولىغا كويزا سېلىنغانىدى . 他脖子上套着枷，脚上着脚镣，手上戴着手铸。

قوۋۇق2 〔静〕<方> 牲畜的小腹

قوۋۇق3 〔静〕<古> 中空的，空心的

قوۋۇقچى = دەرۋازىۋەن

قوۋۇقلۇق 〔静〕 有城门的，有大门的：چوڭ ئۈچ ~ ئوردا 有三道大门的宫殿

قوۋۇل 〔静〕<方> 债务

قوۋى1 〔静〕<古> 朽的，腐朽的

قوۋى2 〔静〕<古> 倒霉的，晦气的，不走运的

قوي1 〔静〕<动> 绵羊：~ باقماي پاقلان يەپتۇ ، ئاش تېرىماي ئاق نان . <谚> 不喂羊却得吃羊羔，不种粮食却吃白馕；喻同"坐享其成"。 مېھمان دېگەن قويدىن ياۋاش . <谚> 客人比羊还老实；喻同"客随主便"。

قوي بۆلجۈرگىنى <植> 水果草莓

قوي تەمرەتكىسى <医> 羊疥癣

قوي تېرىسىگە ئورانماق <成> 披着羊皮，装可怜，装老实：ئۇ قوي تېرىسىگە ئورىنىۋالغان بىر بۆرە . 他是一只披着羊皮的狼。

قوي چېچىكى <医> 羊痘

قوي كۆز 深棕色的大眼睛

قوينى بۆرىگە باقتۇرماق <成> 把羊托付给狼：مۇنداق قىلساق ، قوينى بۆرىگە باقتۇرغاندەك بىر ئىش بولمامدۇ ؟ 如果这样做，岂不等于把羊托付给狼了吗？

قوي يىللىق 属羊

قوي يىلى 羊年

قوي2 〔静〕<古> 峡谷底，山沟底部

قوي3 〔静〕<古> 怀，怀里，衣服的大襟里

قويانجىن 〔静〕<植> 沙蓬

قويچى 〔静〕 倌羊，牧羊人：~ كېچىك ئىزدىگۈچە ، تۆگىچى سۇدىن ئۆتۈپ بـولار . <谚> 没等牧羊人找着渡口，放骆驼的已经过了河。

قويچىلىق 〔静〕 养羊，养羊业

قويدۇرماق «قويماق» 的使动态

قويغان - تۇتقان 〔静〕 放着的，拿着的

قويغان - تۇتقىنىنى بىلمەسلىك <成> 不能自制，丢三落四

قويكۆزئوت 〔静〕<植> 瓦松，瓦莲，叠叶京天

قويلۇق 〔静〕 有羊：كەنجى ئوغۇل 200 ~ بـولغىنىغا خۇش بولدى . 小儿子很高兴有了二百只羊。

قويما 〔静〕 马的驮物上加的饲料等附加物

قـويـمـاق 〔动〕 ①放，搁：كىتابنى جايىغا ~ 把书放回原处 / ئۇلاغلارنى ئوتقا ~ 把牲畜放去吃草 / ئېتىزلىقلارنى سۇ ~ 往田里放水 / رادىئونى ~ 放收音机，放广播 / بۇ ئىشنى ھازىرچە قـويۇپ تۇرايلى . 这件事咱们先搁一搁。 بوۋاي قويغىنىنى بىلمەس ، موماي تويغىنىنى . <谚> 老大爷不会搁，老太婆不知足。②放开，放掉：ئۇ ۋاقـىـت توشماي تۇرۇپ ئوقۇغۇچىلارنى قويۇپ بەردى . 还没到点他就把学生放了。 ئۇ ئەمەتنى قويۇپ ، مېنى قوغلاشقا باشلىدى . 他放掉艾提麦，开始追我。③安，安装：ئۇ چاغدا ئۇنىڭ دېرىزىلىرىگە ئەينەك قويۇۋاتاتتىم . 当时我正在给他的窗户安玻璃。 بىر ئىشىك قـويـۇش ئـۈچۈن ئـون ئىشىك كۆر . <谚> 装一个门，要看十个门。④留，存：ئـوغـرى بولساڭ ، ئىنساپ بىلەن بول ، تاۋىقىنى ئالساڭ ، قوشۇقىنى قوي . <谚> 做贼也要讲良心，拿了木碗要留下木勺。 تويغا بارساڭ تويۇپ بار ، بەش بالاڭنى قويۇپ بار . <谚> 要赴喜宴吃饱去，不带小孩个人去。 يىغقان پۇلىمىزنى بانكىغا قويدۇق . 我们把攒的钱存进了银行。⑤提，提出：بىز ئۇلارغا تەلەپ قويدۇق . 我们向他们提出了要求。 ئۇلار مەسىلىنى مۇشۇنداق قويدى . 他们这样提出问题。⑥别……，得了，算了：چاقچىقىڭنى قوي ! 别开玩笑了！ قويۇڭا ، بۇ سىزنىڭ ئىشىڭىز ئەمەس . 算了，这不是你的事。⑦让……，叫……：مېنى بىردەم ئۇخلىۋالغىلى قويساڭچۇ ! 让我睡一会儿不行吗！ ساڭا ھاراق ئىچىشنى كىم قـويۇپتۇ ؟ 谁叫你喝酒来着？⑧让……挨……，让……受：مېنى بىكاردىن - بىكار گەپكە قويدىلا . 您让我白白挨了顿说。 سىلەرنى مۇشۇ كۈنلەرگە قويغان مەن ، مېنى جازالاڭلار ! 是我让你们受了这些苦，罚我吧！⑨送，给，交：مېھمانلارنىڭ ئالدىغا ئىككى مېتىردىن رەخت قويدۇم . 我送给每位客人两米布。 ئـۇ مالغا يۇقىرى باھا قويدى . 他给货物要价太高。 ئۇ ھەر قېتىم مائاش ئالغاندا ، مەلۇم نىسبەتتە قېرىلارنىڭمۇ ئالدىغا قوياتتى . 他每次领工资，都按一定比例交给老人。⑩埋，埋葬：x x x نى شەنبە كۈنى يەرلىكىگە

قويدۇق. 我们于星期六埋葬了x x x。⑪派: ئۇلار ئىككى قورچاق ئەسكەرنى كۆزەتچىلىككە قويدى. 他们派两个伪军去察看。ئۇ بىر قىسىم پارتىزانلارنى دۈشمەننى تۇتۇشقا قويدى. 他派一部分游击队员去抓敌人。⑫托: ئۇلار ئارىغا ئادەم قويۇپمۇ ئەپلىشەلمىدى. 他们托人去说和也没和好。مەن ئۇنىڭ قىزىغا ئەلچى قويدۇم. 我已托人给他姑娘说媒。⑬打、揍: سادىر ئۇنىڭ بېشىغا راسا بىرنى قويدى. 萨迪尔朝他头上狠狠揍了一下。⑭取(名)、命(名): ئۇ ئوغلىغا «ئەركىن» دەپ ئات قويدى. 他给儿子取名艾尔肯。⑮演: ئويۇن ~ 演节目 / كىنو ~ 演电影 ⑯栽: قويسالڭ قەلەمچە، چولڭ بولىدۇ تېرەكچە. <谚> 只要栽上苗，长成大杨树 ⑰迈: قەدەمىڭىزنى قويسىلا، بىر گەپ بولار. 您迈开步子吧，总会有办法的。⑱打(分、记号): مۇئەللىم ئۇنىڭغا نۆل قويدى. 老师给他打了零分。⑲抹、涂: قاشلىرىغا ئوسما ~ 用奥斯玛描眉 / قوللىرىغا خېنە ~ 用指甲油染指甲 ⑳放弃、戒除: يىقىلغان چېلىشقا تويماس، بەتنىيەت خۇيىنى قويماس. <谚> 摔跤的人摔不够，坏心的人禀性改不了。ئۇ يامان ئادىتىنى قويۇش قارارىغا كەلدى. 他决心戒除坏习惯。㉑加(罪、罪名): ئۇلارنىڭ ساڭا قويغان ئەيىبلىرى توغرىمۇ؟ 他们给你加的罪名对吗？㉒当成、认为: ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى چولڭ ئادەملەر قاتارىغا قويىدۇ. 他们全都把他当成大人。ئۆزۈمنى سەممىمىي ئادەملەر قاتارىغا قويىمەن. 我认为自己是个诚实的人。㉓用于双重否定句，表示"非……不可": بۇ ۋەزىپىنى ئورۇنلىماي قويمايمىز. 这个任务我们非完成不可。مەكتەپكە بارماي قويما! 你非得去学校不可！㉔作助动词: ئوغلىنى ئۆيلەپ ~ 给儿子成家 / پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ ~ 把机会错过 / بىلىپ قوي، سەن بىر پۇقرا! 要知道，你是个老百姓！ئۇ ماڭا قاراپمۇ قويمىدى. 他看都没看我一眼。ئۇنىڭ يېنىغا زادىلا بارماي قويدۇم. 我再也没去他那儿。

قويمىچى 〔静〕 皮包商人、骗子

قويۇشماق «قويماق»的共同态

قويۇق 〔静〕 ①稠、浓、糨: قايماق ~ 稠奶油 / ~ شورپا / ~ گۆرۈچ 浓肉粥 / لاتقا ~ 泥糨、泥浆 ②浓密、浓: ~ شاخلار 浓密的树枝 / ~ قاشلار 浓密的眉毛、浓眉 / ~ بۇلۇت 浓云 ③<转> 浓厚、浓烈: ~ مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە 具有浓厚的民族特色 / ~ ئۆگىنىش كەيپىياتى شەكىللەنمەك 形成浓厚的学习气氛 / ~ تۇرمۇش پۇرىقىغا ئىگە 具有浓烈的生活气息 ④<转> 密切: ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى بەكمۇ ~. 他们的关系非常密切。

قويۇق تۇمان <气> 浓雾

قويۇق نېفىت <矿> 稠油、重油

قويۇق ئېقىم <水> 重流

قويۇقئاش = پولو

قويۇق - سۇيۇق 〔静〕 稠的稀的、吃的喝的: مېھمانلارغا ~ تائاملار تەل تارتىلدى. 给客人们稠的稀的都上齐了。

قويۇقلاشتۇرماق ① «قويۇقلاشماق»的使动态: ئارمىيە بىلەن ئاممىنىڭ مۇناسىۋىتىنى ~ 密切军民关系 ②<化> 缩合、浓缩

قويۇقلاشتۇرۇلماق «قويۇقلاشتۇرماق»的被动态

قويۇقلاشماق 〔动〕 ①变稠、变浓、变密、变深: شۇڭگۈرۈچ قايناتقانسېرى قويۇقلىشىپ كەتتى. 肉粥越煮越稠。ئالما شاخلىرى يىلسېرى قويۇقلاشتى. 苹果枝一年比一年密。كۆن چىقىشتىكى قىزغۇچ رەڭ بارغانسېرى قويۇقلاشتى. 东方的浅红色变得越来越深。②<转> 变浓厚、变浓: ئىلمىي ئۇسۇلدا تېرىقچىلىق قىلىش ھاۋاسى قويۇقلاشتى. 科学种田的空气越来越浓了。③<转> 密切、频繁、加剧: كادىرلار بىلەن ئامما ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت كۈندىن - كۈنگە قويۇقلاشتى. 干部和群众之间的关系一天比一天密切。يېقىندىن بۇيان ئۇلارنىڭ ھەرىكەتلىرى تېخىمۇ قويۇقلاشتى. 最近他们的行动更加频繁了。ئۇلارنىڭ ھەرىكىتى كىشىلەرگە فاشىستلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئەسلەتتى - دە، ۋەھىمە يەنە قويۇقلىشىپ كەتتى. 他们的活动令人想起法西斯的行径，又加剧了恐怖。

قويۇقلاندۇرماق «قويۇقلانماق»的使动态

قويۇقلانماق = قويۇقلاشماق

قويۇقلۇق¹ «قويۇق»的名词形式: دەرەخلەرنىڭ قويۇقلۇقى كىشىلەرنى ھەيران قالدۇردى. 树木之稠密令人惊讶。

قويۇقلۇق² 〔静〕 放着: ئۆينىڭ ئىچىدە مەش ~. 屋里放着炉子。

قويۇلدۇرغۇچ 〔静〕<化> 浓缩器

قويۇلدۇرغۇچ خورۇچ <石> 增稠剂

قويۇلدۇرماق «قويۇلماق²»的使动态

قويۇلدۇرۇشماق «قويۇلدۇرماق»的共同态

قويۇلدۇرۇلماق «قويۇلدۇرماق»的被动态

قويۇلدۇرۇلغان ئۇران <物> 浓缩铀

قويۇلماق¹ «قويماق»的被动态: لېگەننىڭ ئۈستىگە ھورى چىقىپ تۇرغان ئات گۆشى قويۇلغانىدى. 盘子上放着冒着热气的马肉。

قويۇلماق² 〔动〕 稠变、浓变：قان قويۇلۇپ قالماق 血液稠变

قويۇن (قوينۇم، قوينۇڭ، قوينى) 〔静〕 怀、抱怀：قوينۇڭدىن تۆكۈلسە قونچۇڭغا. <谚> 从怀里掉出来，落到靴筒里；喻同"肉烂在锅里"。ياش - ئۆسمۈرلەر ۋەتەننىڭ قوي-نىدا ئۆسۈپ يېتىلمەكتە. 青少年在祖国的怀抱里成长。

قوينىغا ئالماق ① 当作自己人：ئۇلار مېنى قوينىغا ئالدى. 他们把我当作自己人了。② 关照：ئۇلار مېنى قوينىغا ئېلىپ، ئۆيلۈك - ئوچاقلىقمۇ قىلىپ قويدى. 他们关照我，还帮助我成家立业。

قوينىغا كىرمەك <成> 投靠：ئۇ بۇلارنىڭ قوينىغا كىرگەندىن كېيىن خارلىقتىن قۇتۇلدى. 投靠了这些人之后，他摆脱了屈辱。

قوينىغا ئۆزىنى ئاتماق <成> 投入怀抱、投靠：ئۇ بىزگە ۋاپاسىزلىق قىلىپ، دۈشمەننىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئاتتى. 他背叛了我们，投入了敌人的怀抱。

قوينى كەڭ <成> ① 地方大：كېلىۋېرىڭلار، يۇرتىمىزنىڭ قوينى كەڭ. 你们尽管来，我们家乡地方大。② 慷慨、大方

قويۇن ئاچماق <成> 敞开怀抱、敞开胸怀

قويۇن دەپتەر 小笔记本

قويۇن سائەت = يانچۇق سائىتى

قويۇن يانچۇق 外衣里面的口袋

قۇ¹ 〔静〕<植> 酸模草

قۇ² 〔静〕<古、动> 鹈鹕

قۇبا 〔静〕<古> 黄褐色的

قۇببە = گۈمبەز

قۇبچىر 〔静〕<古> (政府)应收的赋税

قۇت 〔静〕 幸福、财富：قۇتلارغا تويۇڭ ~ ياغسۇن. 愿你们喜上加喜。

قۇتا 〔静〕 匣子、盒子：شىشە ~ 玻璃匣子、玻璃盒儿 / تاماكا قۇتىسى 烟盒 / دورا قۇتىسى 药盒

قۇتاتماق «قۇتماق» 的使动态：ياشلىقنىڭ خەزىنىسى بىلىم-دۇر، پەندۇر، ئۇنىڭدىن ئايرىلغان ياشلىق قۇتاتماس. 青春的宝库是知识，是科学，离开了它们，青春无所用。

قۇتادغۇبىلىك 〔静〕 福乐智慧(维吾尔族古代哲理性劝喻长诗，意为"赐于幸福的知识")

قۇتبە 〔静〕<宗> 呼图白(伊斯兰教宣教仪式)

قۇتبە ئوقۇماق 宣教、宣讲

قۇتراتقۇ 〔静〕 ① 煽动者：قۇتراتقۇلارنى تېز تېپىپ، تېز جا-زالاش 从速找到煽动者，从速惩处 ② 煽动性的、煽动的：~ ۋەرەقىلەر 煽动性的传单

قۇتراتقۇلۇق 〔静〕 煽动：دۈشمەننىڭ قۇتراتقۇلۇقىدىن ھوشيار بولۇش كېرەك. 对敌人的煽动要提高警惕。

قۇتراتقۇلۇق قىلماق 煽动：بولمىغۇر گەپ تارقىتىپ قۇت-راتقۇلۇق قىلىپ يۈرمەك 散布流言进行煽动

قۇتراتماق «قۇترىماق» 的使动态

قۇتراشماق «قۇترىماق» 的共同态

قۇترىماق 〔动〕 ① 乱窜、狂奔：قورقۇپ قۇترىغان جانىۋارلار 吓得乱窜的动物 ② 蠢动、猖獗、嚣张：گاھ ئوچۇق، گاھ يوشۇرۇن قۇتراپ يۈرمەك 时而公开，时而隐蔽地蠢动 / دۈشمەن بىر مەھەل قۇترىغانىدى. 敌人曾经猖獗一时。③ 刮、起、大作：قارا بوران قۇترىدى. 刮起了狂风；风狂大作。بىردەمدىن كېيىن شىۋىرغان قۇترايدۇ. 一会儿就要起暴风雪。

قۇتقۇزماق 〔动〕 救、解救、挽救、拯救、抢救、救济、营救、搭救：كېسەلنى داۋالاپ، ئادەمنى ~ 治病救人 / ئازغان ياشلارنى ~ 挽救失足青年 / يارىدارلارنى ~ 抢救伤员、营救伤员 / بىر ياخشىلىق مىڭ بالادىن قۇتقۇ-زار. <谚> 一善除千祸，一德消千灾。ئۆلۈمگە تۇتىدى-غانمۇ پۇل، ئۆلۈمدىن قۇتقۇزىدىغانمۇ پۇل. <谚> 要人命的是钱，救人命的也是钱。

قۇتقۇزۇش 〔静〕 补救、救济：~ ئالماق 领救济 / يېزىدىن ماڭا يۈز كوي ~ بېرىلدى. 乡里给了我一百块钱的救济。

قۇتقۇزۇش ئاپتوموبىلى <医> 救护车

قۇتقۇزۇش ئاشلىقى 救济粮

قۇتقۇزۇش پونكىتى <军> 救护所

قۇتقۇزۇش پۇلى 救济金、救济款

قۇتقۇزۇش تەدبىرى <法> 补救措施

قۇتقۇزۇش كرېدىتى <经> 济急信用

قۇتقۇزۇشماق «قۇتقۇزماق» 的共同态

قۇتقۇزۇلماق «قۇتقۇزماق» 的被动态

قۇتلاشماق «قۇتلىماق» 的共同态

قۇتگىيا 〔静〕<药、植> 灵芝

قۇتلۇق 〔静〕 ① 幸运的、幸福的、喜庆的：~ مىنۇتلار 幸运时刻 ② 神圣、吉祥：~ ئۆي 幸福之家、吉屋 / ~ ئىشلار 喜庆事 / ~ جاي 圣地、洞天福地 / ~ نام 吉祥的名称

قۇتلۇق بولسۇن <习> 祝顺利、祝快乐：يولۇڭلار ~! 祝一路顺风! تۇغۇلغان كۈنىڭىز ~! 祝你生日

! 乐快

قـۇتلۇق كۈن ①吉日良辰، 黄道吉日②每天، 每日، 天天: خۇدانىڭ قۇتلۇق كۈنى بار . 来日方长。

قۇتلۇقگۈل 〔静〕 <植> 结香

قۇتلۇقلاشماق «قۇتلۇقلىماق» 的共同态: ئۆزئـارا توينى ~ 互相道喜

قۇتلۇقلانماق «قۇتلۇقلىماق» 的被动态: مەمۇرچىلىق بولغان يىل ~ 庆丰年

قـۇتلۇقلىماق 〔动〕 庆贺، 祝贺، 恭贺، 贺喜: تـۇغۇلغان كۈننى ~ 祝贺生日 / تەڭتۇشلىرى ئۇنى قۇتلۇقلىدى . 同龄人给他贺喜。

قۇتلۇقئوت 〔静〕 <植> 吉祥草

قۇتلىماق = قۇتلۇقلىماق

قۇتۇ 〔静〕 <古> 集团، 群体

قۇتۇپ 〔静〕 ①<地> 极: جەنۇبىي ~ 南极 / شىمالىي ~ 北极 ②<地> 地极 ③<天> 极 ④<数> 极⑤<物> 极⑥<转> 极端، 极: بىر قۇتۇپتىن يـەنە بىر قـۇتۇپقا ئـۆتمەك 从一个极端走到另一个极端 / ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنمەك 两极分化

قۇتۇپ تاجى <天> 极冠

قۇتۇپ تاجىسى <物> 极板

قۇتۇپ تەكشىلىكى <数> 极面

قۇتۇپ چەمبىرى <地> 极圈

قۇتۇپ سىزىقى <数> 极线

قۇتۇپ فرونتى <气> 极锋

قۇتۇپ كوئوردىناتى <数> 极坐标

قۇتۇپ كۈندۈزى <地> 极昼

قۇتۇپ كېچىسى <地> 极夜

قۇتۇپ كىلىماتى <地> 极地气候

قۇتۇپ مۇزلۇقى <地> 极地冰川

قۇتۇپ مېتېئورولوگىيىسى <气> 极地气象学

قۇتۇپ نۇرى <天> 极光

قۇتۇپ ھاۋا قاينىمى <气> 极地气旋

قۇتۇپ ھاۋا ماسسىسى <气> 极地气团

قۇتۇپ ئوقى <数> 极轴

قۇتۇپ ۋېكتور <物> 极矢量، 极矢

قۇتۇپچانلىق 〔静〕 <生، 物> 极性

قۇتۇپدان 〔静〕 <植> 北极果

قۇتۇپسىز 〔静〕 <化> 非极性的

قۇتۇپسىز باغ <化> 非极性键

قۇتۇپسىز پولىمېر <化> 非极性聚合物

قۇتۇپسىز مولېكۇلا <物> 无极分子

قۇتۇپسىز ئېرىتكۈچ <化> 非极性溶液

قۇتۇپسىزلاشتۇرماق «قۇتۇپسىزلاشماق» 的使动态

قۇتۇپسىزلاشتۇرۇلماق «قۇتۇپسىزلاشماق» 的被动态

قۇتۇپسىزلاشماق 〔动〕 非极化

قۇتۇپگۈل 〔静〕 <植> 林奈草، 北极花

قۇتۇپلانماق 〔动〕 ①<化> 极化②<物> 偏振

قۇتۇپلانغان زەرەت <物> 极化电荷

قۇتۇپلانغان زەرىچە <化> 极化粒子

قۇتۇپلانغان مولېكۇلا <化> 极化分子

قۇتۇپلانغان نۇر <物> 偏光، 偏振光

قۇتۇپلىنىش توكى <物> 极化电流

قۇتۇپلىنىش جەريانى <物> 极化过程

قۇتۇپلىنىش كۈچى <电> 极化强度

قۇتۇپلۇق 〔静〕 <化> 极性的، 极的: ئۈچ ~ خروستال لامپا 三极管

قۇتۇپلۇق بىرىكمە <化> 极性化合物

قۇتۇپلۇق ماگنىت <物> 极性磁铁

قۇتۇپلۇق مولېكۇلا <化> 极性分子، 有极分子

قۇتۇپلۇق ئېرىتكۈچ <化> 极性溶剂

قۇتۇپلىغۇچ 〔静〕 <物> 起偏器

قۇتۇپلىنىشچان 〔静〕 偏振的

قۇتۇپلىنىشچان لوپا <物> 偏振放大镜

قۇتۇپلىنىشچان مىكروسكوپ <物> 偏振显微镜

قۇتۇپلىنىشچانلىق 〔静〕 <物> 极化率

قۇتۇرۇ 〔静〕 <古> 完全، 全部، 完整

قۇتۇز 〔静〕 <古> 蠢动的، 猖獗的، 发狂的، 乱撞的

قۇتۇلدۇرماق «قۇتۇلماق» 的使动态

قۇتۇلدۇرۇشماق «قۇتۇلدۇرماق» 的共同态

قۇتۇلدۇرۇلماق «قۇتۇلدۇرماق» 的被动态

قـۇتۇلغۇسىز 〔静〕 无法解脱的، 无法摆脱的، 无法逃脱的، 不可避免的: قايغۇ ـ ھەسرەت ~ 无法解脱的哀伤 / يۈك ~ 无法摆脱的负担

قـۇتۇلـمـاق 〔动〕 ①摆脱، 解脱: ئـازابتىن ~ 摆脱痛苦 / قىيىن ئەھۋالدىن ~ 摆脱困境 / غەمدىن ~ 摆脱忧愁، 消愁 / ياخشىغا يېتىشمەك تـەس ، ياماندىن ~ . <谚> 好人难企及، 恶人难摆脱。②逃脱، 避免: دوسـتـۇڭ يامان بولسا ، قېچىپ قۇتۇلارسەن ، خوتۇنۇڭ يامان بولسا ، قانداق قۇتۇلارسەن؟ <谚> 朋友坏可以逃脱، 老婆坏怎么逃

脱 ؟ دۇنيادا ئىككى ئۆلۈم يوق ، بىردىن قۇتۇلغان ھېچكىم يوق .
غەيرەت. 。死一了不免都谁，死次两有没上世 <谚>
لىلىك ئەردىن تاغ قېچىپ قۇتۇلالماس . 移能儿男志有 <谚>
山 。

قۇتۇلۇشماق «قۇتۇلماق» 态同共的

قۇتماق 〔动〕 归，(期长)有用：ئېلىك ، سىزگە قۇتۇپ قال-
سۇن . 拿上，这个归你。

قۇجۇ 〔静〕 <方> 涩的，苦涩的

قۇچاق 〔静〕 ①怀，怀抱：بالىنى قۇچىقىغا ئالماق 把孩子接
到怀里，把孩子抱到怀里 / قىز دادىسىنىڭ قۇچىقىغا ئۆ-
زىنى ئاتتى . 姑娘扑到爸爸怀里。 قويغا پىچاق ، قىزغا
~ 。<谚> 绵羊给一刀，姑娘怀里抱。②围，抱：~
يەتمەيدىغان دەرەخ 一抱搂不过来的树 / بىر ~ ئوت 一抱草

قۇچاق ئاچماق 敞开怀抱，张开双臂：قىز قۇچاق
ئاچسا ، يىگىت ياق دەيتتىمۇ ؟ 姑娘敞开怀抱，小伙子能说
"不"吗 ؟ بەخت بىزگە قۇچاق ئاچتى . 幸福向我们张开
了双臂。

قۇچىقى كەڭ <成> ①胸怀宽广②地方大，地方
宽敞

قۇچاق - قۇچاق 〔静〕 一捧捧的：~ گۈل 一捧捧的花儿

قۇچاقلاتماق «قۇچاقلىماق» 的使动态

قۇچاقلاشما 〔静〕 肉搏的

قۇچاقلاشما جەڭ <军> 肉搏战

قۇچاقلاشماق «قۇچاقلىماق» 的共同态

قۇچاقلانماق «قۇچاقلىماق» 的被动态

قۇچاقلىماق 〔动〕 搂，抱，拥抱：مومىسى ئۇنى قۇچاقلىدى .
祖母拥抱他。

قۇچام 〔静〕 <古> 抱

قۇچغۇندى 〔静〕 <古> 洋葱

قۇچماق 〔动〕 ①搂，拥抱：بېلىدىن ~ 搂腰②<转> 赢
得，取得：شان - شەرەپ ~ 赢得荣耀 / غەلىبە ~ 取得
胜利 / زەپەر ~ 得胜，凯旋

قۇچىق 〔静〕 <古，天> 巨蟹宫

قۇدا 〔静〕 亲家：خۇدادىن قورقۇچە ، قۇداڭدىن قورق . <谚>
与其怕胡达，不如怕亲家(意谓亲家应好好相处)。

قۇدا چۈشمەك 结为亲家

قۇدا كۆرپىسى (婚礼上专为亲家准备的)坐褥

قۇدا - باجا 〔静〕 姻亲

قۇدا - باجىلىق 〔静〕 姻亲，亲家关系：~ قىلىشماق
结为亲家

قۇددۇس 〔静〕 ①神圣的②<地> 古德斯(耶路撒冷
的别称，意为"圣地")

قۇددۇسئوت 〔静〕 <植> 熏衣草

قۇدرەت 〔静〕 力量，威力：خۇدانىڭ قۇدرىتى بىلەن 依靠胡
达的力量

قۇدرەت تاپماق 强大，发达：دۆلىتىمىز تېخىمۇ قۇدرەت
تاپتى . 我们国家更强大了。 چوڭ ئائىلىمىز قۇدرەت تاپسا ،
بىزنىڭ كامال تاپقىنىمىز شۇ . 大家庭发达了，我们就十
全十美了。

قۇدرىتى يەتمەك 力所能及：قۇدرىتى يېتىدىغان ئەمگەك
力所能及的劳动

قۇدرەتسىز 〔静〕 没有力量，无力

قۇدرەتلەندۈرمەك «قۇدرەتلەنمەك» 的使动态

قۇدرەتلەنمەك 〔动〕 获得力量，变得有力量：ئېلىمىز بار-
غانسېرى قۇدرەتلەنمەكتە . 我们的国力越来越强大。

قۇدرەتلىك 〔静〕 强大的，强盛的，有威力的：خەلق
ئارمىيىسى خەلقنىڭ ~ ئارقا تىرىكى . 人民军队是人民强
大的后盾。 ئېلىمىزنى تېخىمۇ ~ ، گۈللەنگەن ، زامانىۋىلاشقان
ئەل قىلىپ قۇرۇپ چىقىمىز . 我们要把我们国家建成一
个更加强盛，繁荣的现代化国家。

قۇدغۇ 〔静〕 <古，动> 苍蝇

قۇدۇرماق 〔动〕 <古> 出力，使劲，卖力

قۇدۇغۇي 〔静〕 女亲家

قۇدۇق 〔静〕 ①井：سۇيى ~ 水井 / بوۋرە ~ 陷阱 / ~
قەدرى چۆلدە بىلىنەر . <谚> 身在戈壁方知井的可
贵。 ~ چوڭقۇر ، ئارغامچا قىسقا . <谚> 井深绳短；
喻同"深汲短绠"。②<矿> 井，井筒：تىك ~ 竖
井 / نېفىت قۇدۇقى 油井

قۇدۇق جازىسى = قۇدۇق مۇنارى

قۇدۇق قازماق 凿井，钻井

قۇدۇق مۇنارى <矿> 井架，钻井塔

قۇدۇق ئۆلچەش <矿> 测井

قۇدۇق ئۆلچىگۈچ <矿> 测井仪

قۇدۇق يۇيۇش <矿> 洗井

قۇدىچىلىق 〔静〕 亲家关系

قۇدىدارچىلىق 〔静〕 姻亲，亲家关系

قۇدىلاشماق 〔动〕 ①成为亲家，结亲：بۇ مەھەللىنىڭ يۇقىرا-
لىرىدىن بەش ئائىلە ئۆزئارا قۇدىلاشتى . 这个居民区的五户
人家相互结了亲。②<法> 联姻

قۇدىلىق 〔静〕 ①亲家关系：~ ئورناتماق 建立亲家关系

② 亲家的، 姻亲的: ~ مۇناسىۋەتتىن شەكىللەنگەن تۇغقان-
چىلىقنى ئۈچ تۈرگە ئايرىشقا بولىدۇ. 由姻亲关系形成的亲戚
关系可以分为三类。

قۇر¹ 〔静〕①行، 排: ئۇنىڭ كۆزلىرى رەتلىك يېزىلغان بۇ قۇر-
لارغا چۈشتى. 他注意到这书写整齐的一行行字。كې-
ۋەزنىڭ قۇرى 棉花的行 / ئۈچ ~ خەت 三行字 / بىر ~
ئۆي 一排房子②遍: بىر قۇر ئوقۇپ چىقماق 通读一
遍 / ئېتىزنى بىر ~ ئايلانماق 绕着田地转一遍③身،
套: بىر ~ يېڭى كىيىم 一身新衣服

قۇر ئارىلاپ تېرىماق 〈农〉 套种، 间作

قۇر ئارىلىقى 〈农〉 ①行距②〈印〉间距،
行距

قۇر بويىچە تېرىماق = قۇرلاپ تېرىماق

قۇر كۆچۈرۈش بەلگىسى 〈语〉 移行符号

قۇر² 〔静〕①扁的: ~ ئارغامچا 扁绳子 / ~ بەلۋاغ 扁腰
带②扁毛绳

قۇر³ 〔静〕〈动〉黑琴鸡

قۇراتماق «قۇرماق» 的使动态

قۇراشتۇرما 〔静〕组装的، 活动的: كۆچۈرۈشكە ئەپلىك ~
ئۆي 便于迁移的活动房屋

قۇراشتۇرما پار قازان 组装锅炉

قۇراشتۇرماق 〔动〕①安装، 装配، 组装: ماتورلارنى ~
安装发动机 / ۋېلسىپىتنى ~ 装配自行车②构思،
编: ماقالىنىڭ گەۋدىسىنى ~ 构思文章的框架 / قوشاق
~ 编歌谣

قۇراشتۇرۇش ئەترىتى 安装队

قۇراشتۇرۇش تەرتىپى 装配程序

قۇراشتۇرۇش قۇرۇلۇشى 〈建〉 安装工程

قۇراشتۇرۇش ئىسخېمىسى 装配图

قۇراشتۇرۇشماق «قۇراشتۇرماق» 的共同态

قۇراشتۇرۇلما 〔静〕 安装的، 装配的

قۇراشتۇرۇلما سىغىم 〈电〉 装机容量

قۇراشتۇرۇلما كۆۋرۈك 〈建〉 装配桥

قۇراشتۇرۇلماق «قۇراشتۇرماق» 的被动态

قۇراق 〔静〕 拼凑، 拼缀: ~ رەخت 拼缀的布

قۇراق چاپان 百衲衣

قۇراق كۆرپە 碎布缝成的褥子

قۇراق كىتاب 〈印〉 百衲本

قۇرالماق «قۇرماق» 的被动态

قۇرام (قۇرامى) 〔静〕年纪: سېنىڭ قۇرامىڭدىكى ياشلاردا بۇ تە-
بىئىي ئىش. 在你这样年纪的青年人中这是很自然的
事。

قۇرامىغا كەلمەك = قۇرامىغا يەتمەك

قۇرامىغا يەتمەك 成年، 成人: ئۇ چوڭ بولۇپ قۇرامىغا
يەتتى. 他长大成人了。

قۇرامچۇر 〔静〕〈植〉石松

قۇرامساق¹ 〔静〕〈方〉（父母的）遗物، 旧东西

قۇرامساق² 〔静〕〈古〉箭袋

قۇراملىق 〔静〕同年岁的، 年纪一般大小的: ئاكام ~
بىر ئادەم كىرىپ كەلدى. 进来一位同我哥哥年岁一般大
小的人。

قۇرامياپچان 〔静〕〈植〉藏女蒿

قۇرئان (قۇرئانى) 〔静〕〈宗〉古兰经

قۇرئان تۇتماق （手按《古兰经》）发誓: مەن ھازىر
ئالدىڭىزدا تۇزغا دەسسەپ، قۇرئان تۇتۇپ بېرەي. 我现在在你
面前起誓، 我发誓。

قۇرئە 〔静〕卜، 卦

قۇرئە باقماق = پال باقماق

قۇرئە سالماق = پال سالماق

قۇرئەنداز = پالچى

قۇرب 〔静〕力، 力量، 能力: قۇربى بولسا، مېنىڭ بىلەن
چېلىشىپ باقسۇن. 若有力量就让他跟我摔一跤。

قۇربى يەتمەك 力所能及، 尽力: ئۇنىڭغا قۇربىمىزنىڭ
يېتىشىچە ياردەم بېرىمىز. 我们会尽力帮助他。ئۇنچە قىم-
مەت نەرسىنى سېتىۋېلىشقا قۇربىم يەتمەيدۇ. 我买不起这么
贵的东西。

قۇربان (قۇربانى) 〔静〕①烈士: ئىنقىلابىي ~ 革命烈士
②牺牲: نۇرغۇن قۇربانلارنى بېرىش بەدىلىگە بۇ ئورۇنغا ئېرىش-
كەن. 付出很多牺牲才得到这个位置。③〈转〉牺
牲者، 牺牲品: جاھالەت قۇربانى 愚昧的牺牲品

قۇربان بەرمەك ①牺牲: مەن بۇ مۇقەددەس ئىش ئۈچۈن
قۇربان بېرىشكە رازىمەن. 我甘愿为这一神圣的事业而牺
牲。②付出牺牲: ئۇ شۇنچە قۇربان بېرىپمۇ كۆزلىگەن
مەقسىتىگە يېتەلمىدى. 他付出这么多牺牲也没达到预
期的目的。

قۇربان بولماق 牺牲، 殉难، 捐躯: ئىنقىلاب ئۈچۈن ~
为革命牺牲 / ۋەتەن ئۈچۈن ~ 以身殉国، 为国捐躯

قۇربان قىلماق 牺牲: ئۆز ھاياتىنى ~ 牺牲自己的生
命 / شەخسىي مەنپەئەتىنى ~ 牺牲个人利益

قۇربان ھېيت 〈宗〉 古尔邦节، 宰牲节

قۇربان ئېيى <天>回历十二月

قۇربانسىز 〔静〕无牺牲的，不付出牺牲的：كۈرەش ~ بولمايدۇ. 斗争不会没有牺牲。

قۇربانلىق 〔静〕①<宗>宰牲：قوينى قۇربانلىققا ئاتىماق 把羊用于宰牲 / ئەرنى ئۈمىدكە ياراتقان، قوينى قۇربانلىققا ياراتقان. <谚>男人为希望而造，羊只为宰牲而造。②<转>牺牲品：سەن پۈتۈنلەي ئۇرۇنسىز قۇربانلىققا ئايلىنىپ كەتتىڭ. 你完全成了无谓的牺牲品。③<宗>宰牲用的：~ قوي 宰牲用的羊，替罪羊

قۇربانلىق قىلماق 宰牲：قۇربان ھېيتتا ھەممە ئۆي دېگۈدەك قۇربانلىق قىلىشتى. 古尔邦节几乎家家都宰牲。

قۇربېشى 〔静〕<古>千总

قۇربېگى 〔静〕<古>卫队长

قۇرت[1] 〔静〕<动>虫，虫子：~ ياغاچنى ئىچىدىن يەر. <谚>虫子从里面蛀空木头。 قۇرتنىڭ ئىلاجى قايناق سۇ. <谚>治虫须用开水。

قۇرت چۈشمەك 长虫子：شاپتۇلغا ~ 桃子长虫子 / ياغاچقا ~ 木头长虫子

قۇرت ھۆررىكى <生>虫瘿

قۇرت[2] 〔静〕<古，动>狼

قۇرتانا 〔静〕<植>灯心蒜芥

قۇرت - قوڭغۇز 〔静〕<动>昆虫

قۇرتقا 〔静〕<方>老太婆，奶奶

قۇرتلاتماق «قۇرتلىماق»的使动态

قۇرتلۇق 〔静〕有虫子的：~ ئالما 有虫子的苹果

قۇرتلىماق 〔动〕长虫子：قۇرتلىغان نەرسە 长虫子的东西

قۇرتئوت 〔静〕<植>冬虫夏草

قۇرتۇلماق 〔动〕<古>①摆脱②轻松

قۇرچى 〔静〕<方>牛的大肠

قۇرداش 〔静〕同龄人：مەن ئۇنىڭ بىلەن ~. 我跟他是同龄人。

قۇرداشلىق 〔静〕同龄，同庚：قۇرداشلىقمىزنىمۇ دوستلۇقىمىزنى مۇستەھكەملىگەن قوشۇمچە ئامىللارنىڭ بىرى دېيىشكە بولىدۇ. 可以说同龄也是巩固我们友谊的附带因素之一。

قۇرداشماق 〔动〕<古>处于同等地位，品级相同

قۇردان 〔静〕<植>旱麦草

قۇرشاغ[1] 〔静〕<古>编毛绳，毛织带

قۇرشاغ[2] 〔静〕<古>腰带

قۇرشۇ 〔静〕<方>圈，围栏

قۇرغاق 〔静〕干燥的，干旱的：~ ھاۋا 干燥的空气 / ~ رايون 干旱地区

قۇرغاق پەسىل <地>干季，旱季

قۇرغاق تۇپراق <地>干旱土

قۇرغاق تۇمان <气>干雾

قۇرغاق تۇتەك <气>干霾

قۇرغاق چىرىش <农>干腐

قۇرغاق رېئاكتىپ <化>干试剂

قۇرغاق رېئاكسىيە <化>干反应

قۇرغاق سوغۇق فرونت <气>干冷锋

قۇرغاق شامال <气>干燥风

قۇرغاق كىلىمات <地>干旱气候，干燥气候

قۇرغاق مەزگىل <地>干期，干旱期

قۇرغاق ئىسسىق شامال <气>干热风，干旱风

قۇرغاق ئىسسىق مەزگىل <气>干热期，干期

قۇرغاق يۇڭ <牧>干毛

قۇرغاقچىلىق 〔静〕<地>干旱，旱：شىنجاڭ ~ ئېغىر بولىدىغان، قۇم - بوران كۆپ رايون. 新疆是个干旱严重、多风沙的地区。 ئەتىيازدا ~، كۈزدە ھۆلچىلىك. 春旱秋涝。 ئىشلىگەن چىلىق - چىلىق، ئىشلىمىگەن ~. <谚>干活儿的粮满仓，不干活儿的落饥荒。

قۇرغاقچىلىق ئاپىتى 旱灾

قۇرغاقچىلىق چاستوتىسى <地>干旱频数

قۇرغاقچىلىق مەزگىلى <气>旱期

قۇرغاقلاشتۇرماق «قۇرغاقلاشماق»的使动态

قۇرغاقلاشماق 〔动〕干，发干：كۆز ~ 眼睛发干

قۇرغاقلىق «قۇرغاق»的名词形式：ئۆينىڭ قۇرغاقلىقى 屋子的干燥

قۇرغاقلىق دەرىجىسى <气>干旱强度，干燥度

قۇرغاقلىق ئىندېكسى <地>干旱指数

قۇرغۇ 〔静〕<古>急躁的，急性子的，轻薄的，轻浮的，冒失的，毛手毛脚的

قۇرغۇزماق «قۇرماق»的使动态

قۇرغۇلۇق 〔静〕<古>急躁，急性子，轻薄的性格，轻率，鲁莽，冒失行为，目光短浅

قۇرغۇن 〔静〕(擀剂子等用的)干面，扑面：ئازراق ~ سەپمەك 撒些干面

قۇرغۇنلۇق 〔静〕做面扑的干面：بىزدە كېسەل ئۇچۇن تۇرمۇشلۇق بولغان يەتتە ئائىلىدىن ~ سوراپ، ئاش ئېتىدىغان ئادەت بار. 我们有个习惯，就是向七户已成家立灶的人家

借干面给病人作饭。 ئىككى ئۆينىڭ قۇرغۇنلۇقى بىر ئۆيگە ئاش بولار .<谚> 两家的面扑凑得成一家的饭。

قۇرغۇي 〔静〕<动> 鹞鹰、雀鹰

قۇرغۇي كۆز 鹞鹰眼(大而眼珠凸出的眼睛)

قۇرلاماق 〔动〕<古> 系腰带

قۇرلانماق «قۇرلىماق» 的被动态

قۇرلىماق 〔动〕 成行排列

قۇرلاپ تېرىش سېيالكىسى <农> 条播机

قۇرلاپ تېرىماق <农> 条播

قۇرلاپ تىكىش ئۇسۇلى <林> 行式栽植法

قۇرلاپ ئوغۇتلىماق <农> 条施

قۇرما¹ 〔静〕 抹泥的

قۇرما تام <建> 抹泥的篱笆墙

قۇرما² 〔静〕<方> 大草棚、茅屋

قۇرماق 〔动〕 ①建、建设、建立、成立: ئىمارەت ~ 建楼 / سۇ ئامبىرى ~ 建水库、修水库 / سوتسىيالىزم ~ 建设社会主义 / پارتىيە ~ 建党、建立政党 / شىركەت ~ 成立公司 / ئۆي (تۇرمۇش) ~ 建立家庭、结婚②制定、设定、设: پىلان ~ (تۈزمەك) 制定计划 / بەزمە ~ 设宴③支、架: كارىۋات ~ 支床 / قاپقان ~ 支捕兽夹 / پىلىموت ~ 架机关枪

قۇرمان 〔静〕<古> 后卫部队

قۇرمۇز 〔静〕<植> 风丫蕨

قۇرۇت 〔静〕 酸奶干、酸奶疙瘩

قۇرۇتقا 〔静〕<植> 刺矾松

قۇرۇتقۇچ 〔静〕 干燥器

قۇرۇتقۇچ خورۇچ <化> 催干剂、干燥剂

قۇرۇتقۇچ رېئاكتىپ = قۇرۇتقۇچى خورۇچ

قۇرۇتقۇچگۈل 〔静〕<植> 旱花

قۇرۇتماق «قۇرۇماق» 的使动态

قۇرۇتۇش تەسىرى <地> 干燥作用

قۇرۇتۇش ساندۇقى 干燥箱

قۇرۇتۇش ماشىنىسى 干燥机、烘干机

قۇرۇتۇش ئۆيى 干燥室

قۇرۇتۇشماق «قۇرۇتماق» 的共同态

قۇرۇتۇلماق «قۇرۇتماق» 的被动态

قۇرۇشماق «قۇرۇماق» 的共同态

قۇرۇشمال 〔静〕<方> (树木)半枯状

قۇرۇغساق 〔静〕<古> 腹部、肚子

قۇرۇغۇر 〔静〕<骂> 活见鬼、该死的家伙

قۇرۇق 〔静〕 ①干、干枯、干燥: ~ ئوتۇن 干柴 / ~ ئولتۇرماق 干坐着 / ~ يۆتەل 干咳 / ~ دەرەخ 干枯的树 / ~ يەردە سۇ توختىماس .<谚> 干燥的地方存不住水。②空、空洞、空虚: ~ قۇتا 空盒子 / ~ گەپ 空话 / ~ قول 空手 / ~ سېۋەت 空篮子 / ~ بوتۇلكا 空瓶子 / ~ خىيالغا بېرىلمەك 异想天开 / ~ قول قايتماق 空手而归 / ~ ئايلىنىش 空转 / ~ تاغار ئۆرە تۇرماس .<谚> 空口袋立不起来。 ~ هارۋا تاراقلايدۇ .<谚> 空马车响得凶。③空口、空头: ~ ۋەدە بەرمەك 空头保证、空头承诺 / ~ نانىنى يېمەك 空口吃馕、白嘴吃馕④虚假的、虚的: ~ دۇئايى سالامغا تۇكۇر .<谚> 嘴上的问候只当耳旁风。 ~ بارىكاللا 纯粹空话 / ~ تەكەللۇپ 虚礼、假客套⑤徒劳、白: ~ ئاۋارە بولماق 徒劳无益、劳而无功 / ئۇ بۇ ئىشقا ھەرگىز ~ ماڭمايدۇ . 这件事他绝不会白跑。⑥(到别人家后)不吃不喝: رەنجىشمىسىلە، قۇرۇقلا قايتىشتىلا، بەك سەت بولدى . 请别见怪، 不吃不喝就走了، 太不好意思了。 بىر ئايدا بىر قېتىم كېلىپ، ~ كەتسىڭىز بولامدۇ؟ 你一个月就来一次، 不吃不喝就走، 行吗？⑦平白无故: ~ گۇمان قىلماق 平白无故怀疑

قۇرۇق ئاكتىپ 假积极

قۇرۇق ئايلانماق <机> ①空转②(车辆)打滑

قۇرۇق ئەمچەك ①不下奶的乳房、干奶②<转> 空头支票、空头许诺: ~ سالماق <成> 开空头支票、口惠而实不至

قۇرۇق باتارېيە 干电池

قۇرۇق بارومېتىر <物> 无液气压计

قۇرۇق پاراڭ 清谈、闲聊

قۇرۇق پروكاتلاش <冶> 空轧

قۇرۇق پۇل چېكى <经> 空头支票

قۇرۇق تاللاش <矿> 干选

قۇرۇق تەمرەتكە <医> 癞癣

قۇرۇق تولغاق <医> (分娩时)空努责、干努劲

قۇرۇق تۆھمەت 诬告、诬陷: قۇرۇق تۆھمەتكە قالماق 被诬告、受诬陷

قۇرۇق جازا بولۇپ قالماق <成> 成了空架子

قۇرۇق جەسەت 干尸

قۇرۇق جىنازا <成> 皮包骨، 骨瘦如柴: ئاغرىپ ~ بولۇپ قالماق 病得成了皮包骨

قۇرۇق چاغلىماق <农> 松土除草(庄稼出苗后)

قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقارماق <成> 中无① 有生: ئۇ قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقىرىپ، پو ئېتىپ يۈرىدۇ. 生本无做، 狼白套手空② 。牛吹处到، 有生中无他 意: ئۇ قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقىرىپ، بىرمۇنچە پۇل تاپتى. 。钱多许了赚، 狼白套手空他

قۇرۇق چاي 茶喝干، 茶口空: ~ ئىچكۈچە، نان بىلەن ئىچسىڭىز بولمامدۇ؟ 吗好不喝馕着就، 茶喝口空其与؟ قۇرۇق چايدىن كاچات ياخشى. <谚> 如不还茶喝干让 。掌巴一给

قۇرۇق چەك = قۇرۇق پۇل چېكى

قۇرۇق چەككىلەش <化> 馏干

قۇرۇق خىيال 想空: ~ قىلماق 非非人想، 想空

قۇرۇق خىيالغا بېرىلمەك 开天想异، 想空于湎沉

قۇرۇق رەسىم - يوسۇن 礼浮文虚

قۇرۇق ساي <地> 谷干

قۇرۇق سوغۇق <医>②冷干① 寒虚

قۇرۇق سۆز = قۇرۇق گەپ

قۇرۇق سۆڭەك 头骨干① 头骨的肉带不، قۇرۇق سۆڭەكتىن ياغ چىقماس. <谚> 油出不熬头骨干 。包皮② 骨: ئۇنىڭ قۇرۇق سۆڭەكتەك ئورۇق قوللىرى 骨包皮那他 手瘦的似

قۇرۇق سۇلەت 子架空، 头派空: ~ ياغاچ پەشمەت. <谚> 袄短木如犹子架空 。 ~ قىلىپ قويماق 空架

قۇرۇق قاقشال بولۇپ قالماق 柴如瘦骨②枯干①

قۇرۇق قالماق 空落، 一无所获، 没得到: ھەممىدىن ~ 全部落空، 一无所获 / ئۇ ئاخىر ئاتا مىراسىدىن قۇرۇق قالدى. 。产遗的亲父到得有没后最他

قۇرۇق قان پلازمىسى <医> 浆血干

قۇرۇق قول 手空، 赤手空拳: سىلىنى ~ يولغا سېلىش قا قانداق يۈزىمىز چىدايدۇ؟ 我们怎么好意思让您空手上 路؟ ئۇ قۇرۇق قولى بىلەن يولۋاسنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرەلەيدىكەن. 。他能赤手空拳打死老虎呢

قۇرۇق قويماق 不让得到: قېنى، پۇلدىن قۇرۇق قويـ سام، نېمە قىلالايسەن! 我不让你得到钱، 你能怎么 样!

قۇرۇق كۆكتات 菜干

قۇرۇق گەپ 空话: ~ قۇلاققا ياقماس. <谚> 空话 不顺耳。 قۇرۇق گەپكە قورساق تويماس. <谚> 空话填 不饱肚子。

قۇرۇق گەپ ساتماق <成> 说空话، 卖狗皮膏药

قۇرۇق گەپكە قالماق 受诬告، 被诬陷

قۇرۇق گەپكە قويماق 让……受诬告، 让……受 诬陷

قۇرۇق مەۋجۇدىيەت <哲> 空虚的存在

قۇرۇق مۇز 冰干

قۇرۇق مېۋە <植> 果干

قۇرۇق نامى قالماق 落虚名

قۇرۇق ھارۋىنى ئەپقاچماق <成> 虚张声势

قۇرۇق ھەيدەش ①<交> 空驶، 放空②<化> 干馏

قۇرۇق ھۆ 干哕: قورسىقىنى تۇتۇپ ~ قىلماق 捂着肚子 干哕

قۇرۇق ھۆ تۇتۇش 干呕

قۇرۇق ئوت <牧> 干草

قۇرۇق ئۇستىخان بولۇپ قالماق <成> 成了皮包 骨، 骨瘦如柴

قۇرۇق ئۆستەڭگە مىراپ بولماق <成> 干水渠 上当水官، 坐冷板凳

قۇرۇق ئۈزۈم 葡萄干

قۇرۇق ئېقىم <水> 干流

قۇرۇق ئېمىزگۈ 空奶嘴

قۇرۇق ئىجارە <经> 干租式租赁، 干租

قۇرۇق ئىسسىق ①干热②<医> 虚热

قۇرۇق ئىنجىق <医> (痢疾患者)空努责

قۇرۇق يۆتەل 干咳

قۇرۇق يۆتەلمەك 干咳

قۇرۇقتىن - قۇرۇق 〔静〕 ①空手، 空口: ~ قانداق قايتىمىز؟ 我们怎能空手而归؟ ②平白无故地، 凭空، 白白: ~ سۆزلىمەك 空口说白话 / ~ تۆھمەت قىلماق 凭空诬告

قۇرۇقچىلىق 〔静〕 ①干، 干旱: دالىلارنى ~ قاپلىغان. 原 野一片干旱。②没吃没喝، 饥荒: مېنىڭ ئەنسىرىگىنىم ئۆيۈم ~ ، پەتىگە كېلىپ قالسا قانداق قىلارمەن؟ 我担心的 是家里没吃没喝، 有人来访怎么办؟ بولسا چىلىق - چىلىق، بولمىسا . ~ <谚> 有钱时大手大脚، 无钱时 饥荒难熬。

قۇرۇقدىماق 〔动〕 ①弄干، 换干的: بوۋاقنىڭ ئاستىنى ~ 把婴儿身下擦干 / زاكىنىـ پـات - پـات ~ 常换干尿 布 / ئېغىل - قوتانلارنى ~ 垫圈②<转> 腾空، 弄 光: ساندۇقنى ~ 腾箱子 / ئۇلار نېمەتلەرنى بولۇشىغا يەپ

داستىخاننى قۇرۇقداپ قويدى . 他们尽情地吃، 把餐桌席卷一空。 ئۇلار ئۈچ بوتۇلكىنى قۇرۇقدىدى . 他们喝光了三瓶。③磨(磨坊的磨)空了

قۇرۇقداپ قويماق <成> 弄空، 弄光، 使荡然无存

قۇرۇقدالماق «قۇرۇقدىماق» 的被动态: تۈگمەن قۇرۇقدىلىپ قالدى ، دەرھال ئۆگۈت قويايلى . 磨盘空了، 赶快放谷物。

قۇرۇقلۇق¹ ① «قۇرۇق» 的名词形式: ھاۋانىڭ قۇرۇقلۇقى 气候的干燥 ②陆، 陆地: قۇرۇقلۇققا چىقماق 登陆 / ئاسىيا-ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقى 欧亚大陆

قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى <军> 陆军

قۇرۇقلۇق بوسۇغىسى <地> 大陆架، 陆棚

قۇرۇقلۇق بۆلىكى <地> 陆块، 大陆板块

قۇرۇقلۇق پورتى 边境陆路口岸

قۇرۇقلۇق تاشپاقىسى <动> 陆龟

قۇرۇقلۇق تەۋەلىكى <地> 陆域

قۇرۇقلۇق شامىلى <气> 陆风

قۇرۇقلۇق شىلى <农> 旱稻

قۇرۇقلۇق فاتسىيە چۆكۈندىسى <地> 陆相沉积

قۇرۇقلۇق قاتنىشى <交> 陆路交通

قۇرۇقلۇق قالقىنى <地> 陆盾

قۇرۇقلۇق كۆتۈرۈلمىسى <地> 陆基، 陆隆

قۇرۇقلۇق كۆۋرۈكى <地> 陆桥

قۇرۇقلۇق كېۋەزى <植> 陆地棉

قۇرۇقلۇق كىلىماتى <气> 大陆性气候

قۇرۇقلۇق گۈمبىزى <地> 陆拱

قۇرۇقلۇق گىدرولوگىيىسى 陆地水文学

قۇرۇقلۇق مۇزى <地> 陆冰

قۇرۇقلۇق ھاۋا ماسسىسى <气> 大陆气团

قۇرۇقلۇق ئىقلىمى = قۇرۇقلۇق كىلىماتى

قۇرۇقلۇق يانتۇلۇقى <地> 陆坡

قۇرۇقلۇق² 〔静〕 架上的، 架着، 支着: يەردە قاپقان ~ . 地上支着捕兽夹。

قۇرۇلتاي 〔静〕 ①大会 ②代表大会: خەلق قۇرۇلتىيى 人民代表大会

قۇرۇلما 〔静〕 ①构造的، 结构的 ②构造، 结构: ماشىنىنىڭ قۇرۇلمىسى 机器的构造 / ئاتوم قۇرۇلمىسى 原子结构 ③<建>结构 ④<机>装置

قۇرۇلما بۆلەك <建> 预制构件

قۇرۇلما پولات <冶> 结构钢

قۇرۇلما پىلىموت <军> 联装机枪

قۇرۇلما تىلشۇناسلىقى <语> 结构主义语言学

قۇرۇلما دېتال <机> 构件

قۇرۇلما كۆل <地> 构造湖

قۇرۇلما گېئولوگىيىسى <地> 构造地质学

قۇرۇلما گېئومورفولوگىيىسى <地> 构造地貌学

قۇرۇلما ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 结构经济学

قۇرۇلماق ① «قۇرماق» 的被动态: يېڭى بىر مەكتەپ قۇرۇلدى . 新建了一所学校。②构成: جۈملە سۆزلەردىن قۇرۇلىدۇ . 句子由词构成。

قۇرۇلمىچىلىق 〔静〕 <语> 结构主义: ~ نەزەرىيىسى 结构主义理论

قۇرۇلمىشۇناس 〔静〕 结构学家

قۇرۇلمىشۇناسلىق 〔静〕 结构学

قۇرۇلمىلىق 〔静〕 构造的، 结构的: ياغاچ ~ ئىمارەت 木结构建筑物

قۇرۇلمىلىق پۇل پاخاللىقى <经> 结构性通货膨胀

قۇرۇلمىلىق تېرراسا <地> 构造阶地

قۇرۇلمىلىق ماتاش تۈزۈمى <经> 结构工资制

قۇرۇلمىلىق ھەرىكەت <地> 构造运动

قۇرۇلمىلىق يەر تەۋرەش <地> 构造地震

قۇرۇلۇش ① «قۇرۇلماق» 的名词形式: مەكتەپنىڭ ~ مۇراسىمى 建校典礼 ②建设: پارتىيە قۇرۇلۇشى 党的建设 / سوتسىيالىستىك ~ 社会主义建设 ③建筑، 工程: ~ تۈزۈلمىسى 建筑结构 / ~ ئەترىتى 工程队، 施工队 ④工地: قۇرۇلۇشتا ئىشلىمەك 在工地上工作

قۇرۇلۇش ئاپتوموبىلى <建> 工程车

قۇرۇلۇش ئەسۋابلىرى <建> 建筑工具

قۇرۇلۇش باشقۇرغۇچى <建> 施工员

قۇرۇلۇش باھاسى <建> 工程造价

قۇرۇلۇش پېترولوگىيىسى <地> 工程岩石学

قۇرۇلۇش پسىخولوگىيىسى <心> 工程心理学

قۇرۇلۇش تېخنىكىسى <建> 工程技术

قۇرۇلۇش جۇغراپىيىسى 建筑地理学

قۇرۇلۇش زايومى <经> 建设公债

قۇرۇلۇش زىچلىقى <建> 建筑密度

قۇرۇلۇش سۇغۇرتىسى <经> 工程保险

قۇرۇلۇش سېيسمولوگىيىسى <地> 工程地震学

قۇرۇلۇش شەكلى <建> 建筑形式

قۇرۇلۇش شىركىتى <建> 建筑公司، 土建公司

قۇرۇلۇش قىسمى <军> 工程兵، 工程部队

قۇرۇلۇش كۆلىمى <建> 建筑面积

قۇرۇلۇش گىدرولوگىيىسى 工程水文学

قۇرۇلۇش گېئودېزىيىسى 工程测量学

قۇرۇلۇش گېئولوگىيىسى <地> 工程地质学

قۇرۇلۇش لايىھەسى = بىناكارلىق لايىھىسى

قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى <建> 建筑材料

قۇرۇلۇش ماشىنىلىرى <建> 工程机械

قۇرۇلۇش مەيدانى <建> 建筑工地

قۇرۇلۇش مېخانىكىسى <建> 建筑力学

قۇرۇلۇش ئورنى = قۇرۇلۇش مەيدانى

قۇرۇلۇش ئۈسكۈنىلىرى <建> 建筑设备

قۇرۇلۇش ئىشچىسى 建筑工人

قۇرۇلۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 工程经济学

قۇرۇلۇش ئىلمى 工程学

قۇرۇلۇشچى 〔静〕 建筑工人

قۇرۇم 〔静〕 ①<化> 碳黑②煤烟، 油烟

قۇرۇم تازىلىغۇچ 除烟器

قۇرۇم زاۋۇتى 碳黑厂

قۇرۇم سانائىتى 碳黑工业

قۇرۇماق 〔动〕 ①干، 干涸: قۇيغان سۇنىڭ قۇرۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرىمەڭ. 你别担心浇的水干掉。 سازلىقلار ئاستا - ئاستا قۇرۇۋاتىدۇ. 沼泽在渐渐干涸。 ②<转> 枯萎، 枯竭: دەرەخلەر شورنىڭ دەستىدىن قۇرۇپ كېتىپتۇ. 树木被碱弄得枯萎了。 قۇدۇق سۈيى قۇرۇپ قاپتۇ. 井水枯竭了。 ③<转> 尽، 光: يانچۇقتىكى پۇل قۇرۇپ كەتتى. 腰包里的钱花光了。 ④<转> 绝死، 死尽: تۇخۇمى قۇرۇغان هايۋانلار 绝种动物 ⑤(用第三人称命令式)表示不满: ئېسىم قۇرۇسۇن. 我这该死的记性. قۇرۇسۇن ئۇنداق كەسپىي سەۋىيە دېگەن. 去他的吧، 那种专业水平。

قۇرۇپ كەتسۇن <骂، 习> 去他的، 滚他的، 见鬼去吧: چىرايى ~ ، چىرايىغا چاي قۇيۇپ ئىچكىلى بولاتتىمۇ؟ 去他的脸蛋儿吧، 脸蛋儿能当饭吃吗؟ ~ ئۇنىڭ گېپى! 让他的话见鬼去吧!

قۇرۇپ كەتكۇر <骂، 习> 断子绝孙的

قۇرۇمداتماق «قۇرۇمدىماق» 的使动态

قۇرۇمداشماق «قۇرۇمدىماق» 的共同态

قۇرۇمدالماق «قۇرۇمدىماق» 的被动态

قۇرۇمدىماق 〔动〕 掏، 打扫(清除烟灰): تۈرخۈننى ~ 掏烟囱، 打扫烟囱

قۇرۇملۇق 〔静〕 有煤烟的، 煤烟多的: تۈرخۇن ~ 煤烟多的烟囱

قۇرۇنچى 〔静〕 <古> 被烟熏黑了的毡子

قۇرى 〔感〕 <古> 库热(唤马驹快赶上牝马)

قۇرىماق 〔动〕 连接، 拼凑

قۇز 〔静〕 <方> 背阴的، 阴面的

قۇززات 〔静〕 (宗教法庭的)仲裁者

قۇزغا 〔静〕 <植> 芒柄花

قۇزغۇن 〔静〕 <动> 大鸟鸦

قۇزغىرماق 〔动〕 <古> 冒火星، 溅火星، 发火花

قۇزۇرچۇق 〔静〕 <古> 玩偶، 木偶

قۇزۇرغۇن 〔静〕 <古> 后鞧

قۇزۇز 〔静〕 <古> 少妇

قۇزى 〔静〕 <古> 下面، 低处

قۇستە 〔静〕 <植> 木香، 青木香(马兜铃根)

قۇستۇرغۇچ 〔静〕 <医> 催吐剂

قۇستۇرغۇچى دورا <医> 催吐药

قۇستۇرماق «قۇسماق» 的使动态

قۇستۇرۇلماق «قۇستۇرماق» 的被动态

قۇسماق 〔动〕 呕吐، 吐: كۆڭلۈم ئاينىيدۇ، ئازغىنا تاماق يېسەممۇ قۇسۇپ تاشلايمەن. 我恶心، 吃一点饭就吐。 ئۇ ئاخىر ئۆزىنىڭ ناتوغرا يوللار بىلەن تېپىۋالغان پۇللىرىنى قۇستى. 他终于将自己用不正当手段弄来的钱吐了出来。

قۇسۇر 〔静〕 毛病، 弊病، 岔子: ئۇ قۇسۇرى يوق، كۆڭلى تۈز، يېڭىلىق خۇمار كىشى. 他是个没有毛病(无可挑剔)، 耿直، 喜欢新事的人。

قۇسۇر تاپماق 挑毛病، 挑刺儿، 找岔儿: ئۇ مېنىڭ قىلغان ئىشىمدىن قۇسۇر تاپىدۇ. 他从我干的活儿里挑刺儿。

قۇسۇر چىقارماق = قۇسۇر تاپماق

قۇسۇر ئىزدىمەك 挑剔، 找岔儿

قۇسۇرچى 〔静〕 刺儿头

قۇسۇرسىز 〔静〕 无毛病的، 无缺陷的، 无可挑剔的

قۇسۇشماق «قۇسماق» 的共同态

قۇسۇق 〔静〕 呕吐物

قۇش 〔静〕 <动> ①鸟، 禽: بەخت قۇشى 幸福鸟 / ئۆي قۇشى 家禽 / ~ تىلىنى ~ بىلەر. <谚> 鸟通鸟语。

~ بالىسى كۆككە قارايدۇ ، قوي بالىسى يەرگە . <谚> 鸟雏
望 蓝天，小羊看地面 。 قۇشنى يەم بىلەن ئالدايدۇ ، ئادەم-
نى گەپ بىلەن . <谚> 鸟用饵骗，人用话骗 。 قۇش-
نىڭ سايرىمايدىغىنى يوق ، دۈشمەننىڭ قارغىمايدىغىنى . <谚>
鸟没有不叫的，敌人没有不咒的 。 ~ قېرىپ تورغا
چۈشمەس ، ئەر قېرىپ قولغا . <谚> 鸟老不落网，人老
不上当。②鹰

قۇش باش مۇخ قۇرت <动> 鸟头草苔虫

قۇش بۇرۇن 鹰钩鼻

قۇش خوجىلىقى = قۇشچىلىق فېرمىسى

قۇش ئوغۇتى <农> 禽粪肥

قۇشلار سىنىپى <动> 鸟纲

قۇشبېگى 〔静〕 <古> (为皇帝养猎鹰的)圉人

قۇشتەك 〔静〕 很轻，情绪好：بۈگۈن مەن ~ قوپۇپتىمەن .
今天起床我情绪好。

قۇشچى 〔静〕 养鹰人(养鹰狩猎者)

قۇشچىلىق 〔静〕 养禽业

قۇشچىلىق فېرمىسى 养禽场

قۇشخانا 〔静〕 屠宰场

قۇششۇناس 〔静〕 鸟类学家

قۇششۇناسلىق 〔静〕 鸟类学

قۇشغۇن 〔静〕 <古，植> 大黄

قۇشقاچ 〔静〕 <动> 麻雀：~ قاساپ سويسۇن ، بولسىمۇ
<谚> 即便是麻雀，也让屠户去宰 。 ~ بولسىمۇ
گۆش . <谚> 麻雀也是肉；喻同"苍蝇也是肉" 。 ~
كامادا ، موللام تامادا . <谚> 麻雀钻洞，毛拉贪心 。
قۇشقاچتىن قورققان بۇغداي تېرىماس . <谚> 怕麻雀的不
种小麦；喻同"怕蛐蛐蛄叫就不种地了"。

قۇشقاچ تىللىرى چىقماق <成> 甜言蜜语：خې-
نىمەنىم ، بۈگۈن سىلىگە نېمە بولدى ، قۇشقاچ تىللىرى چىقىپ كېتىپ-
تۇمۇ؟ 小姐，您今天甜言蜜语(花言巧语)，说话怎么
这么甜？

قۇشقاچ تىلى ئاش <食> 三角形面片

قۇشقاچ جېكى <军> 麻雀战

قۇشقاچتىل 〔静〕 <植> 萹蓄，扁竹

قۇشقاچسىمان 〔静〕 雀形的

قۇشقاچسىمانلار ئەترىتى <动> 雀形目

قۇشقانات 〔静〕 <植> 贯众，欧绵马

قۇشقوناس 〔静〕 <植> 大翅菊，飞廉

قۇشقۇن 〔静〕 鞧，纣棍

قۇشقۇنغا يوق قىسىلغاندەك <成> 狗拿耗子，多
管闲事

قۇشقۇنغا ئولتۇرماق <成> 打退堂鼓，裹足不
前

قۇشقۇن يانچىغى 后鞧系到车辕上的皮带

قۇشلاتماق «قۇشلىماق» 的使动态

قۇشلاشماق «قۇشلىماق» 的共同态

قۇشلانماق «قۇشلىماق» 的被动态

قۇشلىماق 〔动〕 ①放鹰(狩猎)② <贬，转> 弄到手：
ساۋاقدىشىڭغا خىيانەت قىلىپ ، گۈلشەننى قۇشلىغان ئۆزۈڭ .
背叛了同学把古丽鲜是你弄到手的。

قۇشناچ 〔静〕 师娘(多指宗教人士的夫人)：قۇشناچىم-
نىڭ ئېشىنى ئوخشاتقان موللىكامنىڭ ئوتيېشى . <谚> 师娘
的饭好靠的是毛拉大叔的菜；喻同"巧妇难为无米
之炊"。

قوغۇش 〔静〕 <古> 修整箭的工具(使整齐划一)

قوك 〔静〕 <古> 瘦的(肉)

قوڭقاۋ 〔静〕 <古> 箜篌(古代西域传入中原的弦乐
器)

قول 〔静〕 奴隶，奴仆，奴才：قولدەك ئىشلە ، بەگدەك يە .
<谚> 干活要像奴隶，吃饭要像伯克 。 قولنى بار-
كاللا ئۆلتۈرەر . <谚> 老爷将会叫好奴隶累死 。

قول بولماق 当奴隶，沦为奴隶，作奴仆，当奴才

قول قىلماق 奴役

قۇلا 〔静〕 ①黄褐色的(马)：~ تايچاق 黄褐色的马驹
②黄骠马

قۇلاۋۇز 〔静〕 <古> ①带路人，领头人，领头，②手
册，指南

قۇلاق¹ 〔静〕 ①耳，耳朵：داردالڭ ~ 大耳朵 / قۇلاقچىنىڭ
قولىقى 皮帽的耳朵 / ~ غوڭۇلدىماق 耳鸣 / ~ كۆزدىن
بۇرۇن ئاشىق بولار . <谚> 耳朵比眼睛早钟情 。 ~
ئاڭلىغان يالغان ، كۆز كۆرگەن راست . <谚> 耳听为虚 ，
眼见为实 。 گەپ بىر ، ~ ئىككى . <谚> 话说一遍 ，
耳朵两只(喻意话只说一遍)。②旋轴，旋纽：ماشىنى-
نىڭ قولىقى 机器的旋轴 / ئىسكىرىپكىنىڭ قولىقى 提琴旋
轴 / ئۇ رادىئونى قولىغا ئېلىپ قولىقىنى تولغىدى . 他拿起
收音机拧动了旋纽。③(磨盘的)上把儿 ④<植>
芽，枝蘖，瓣儿：كۆممىقوناق مايسىلىرى ئۈچ ~ بولۇپ ئۆس-
تى . 玉米长出了三个枝蘖。⑤<转>耳目，眼线：
~ بولماق 给警察局当眼线 ساقچى ئىدارىسىگە

قۇلاق ئاغرىتماق <成> 人烦، 叨唠، 休不喋喋
قۇلاق ئاغرىقى <成> 恼烦
قۇلاق ئاقماق <医> 漏耳
قۇلاق ئالدى بېزى يەللىكى <医> 炎腺腮
قۇلاق پەردىسى <理生> 膜鼓
قۇلاق پىشماق <成> 茧了出听朵耳، 惯听، 熟听
我话这 . بۇ گەپنى تولا ئاڭلاپ قۇلىقىمىز پىشىپ قالدى :子
。了子茧出听都朵耳، 了多太得听
قۇلاقتا تۇتماق <成> 记牢، 住记
قۇلاقتا ساقلىماق = قۇلاقتا تۇتماق
قۇلاق تۈۋىدە 际耳، 边耳، 根耳
قۇلاق تىنچ <成> 静清根耳: ئىشىكى يوق موللامنىڭ
قۇلىقى تىنچ .<谚> 不眼"同喻؛ 静清根耳، 驴没拉毛
。"烦不心، 见
قۇلاق تىنچىماق <成> 静清根耳: قۇلىقىم ئەمدى
تىنچىۋىدى ، يەنە بىرى چىقىپتۇ . 来出又، 静清刚根耳的我
。个一
قۇلاقتىن قۇلاققا ئاڭلانماق <成> 传相转辗، 一
百传十، 十传
قۇلاقتىن كەتمەك 背变朵耳، 聪失(而老年因)
قۇلاق تىنماق = قۇلاق تىنچىماق
قۇلاق چىشلەتمەك 让母父的子儿有俗旧)朵耳咬
大长为意 ، 朵耳的孩女小友朋好要下一咬子儿小
(她娶
قۇلاقتىن نېرى كەتمەسلىك <成> 耳在犹言
قۇلاق دالانچىسى <理生> 房耳
قۇلاق دىڭ <成> 觉警، (息消)候听
قۇلاق سالماق 听倾، 听: ياخشى گەپكە قۇلاق سال، يامان
گەپكە ياماق . <谚> 正指要话坏، 听倾要话好 。
قۇلاق سۇپىرىسى <理生> 廓耳، 郭耳
قۇلاق سېغىزى <医> 屎耳، 垢耳
قۇلاققا سېلىپ قويماق <成> ②嘱叮، 咛叮①
醒提
قۇلاق غوڭۇلدىماق <医> 鸣耳
قۇلاق قاقماق 朵耳捂: مەزىن قۇلاق قېقىپ، بامدات
نامىزىغا ئەزان توۋلاشقا باشلىدى . 始开، 朵耳着捂员礼宣
。礼宣孜马乃礼晨为
قۇلاققا قۇيۇپ قويماق <成> 教指، 命面提耳①
附嘱万咛叮千②
قۇلاققا كىرمەك 进听، 见听: «هاي دېدەك !» دېگەن

ئاۋاز قىزنىڭ قۇلىقىغا كىرىپ قالدى . "环丫، 喂"到听娘姑
声喊的 。 هازىر ئاپىسىنىڭ قىلىۋاتقان گەپ - سۆزلىرى ئۇ
نىڭ قۇلىقىغا كىرمەيدىغان بولدى . 不听她话的说妈妈在现
。了去进
قۇلاققا مۇشتىلىغاندەك <成> 耳刺: ئۇنىڭ گېپى قۇ-
لىقىمغا مۇشتىلىغاندەك تۇيۇلدى . 的他)耳刺了听我话的他
。(了耳刺到感我话
قۇلاققا ياقماق 耳悦، 耳顺: قۇرۇق گەپ قۇلاققا ياقماس.
<谚> 耳顺不话空 。
قۇلاققا يەتمەك 传到، 听到، 知得: بۇ گەپلەر پادىشاھ-
نىڭ قۇلىقىغا يەتتى . 里朵耳的帝皇到传话些这 。
قۇلاق قۇلۇلىسى <理生> 蜗耳
قۇلاق قىزىماق <成> 烧发朵耳: قۇلىقىم قىزىۋاتىدۇ،
كىم گېپىمنى قىلىۋاتىدىكىنە؟ 在谁是怕، 烧发朵耳我
؟吧我说
قۇلاق كەستى <骂> 党狗群狐②蛋坏، 种孬①
قۇلاق كولىغۇچ 子挖耳
قۇلاق كىرى = قۇلاق سېغىزى
قۇلاق گېجىكى <理生> 轮耳
قۇلاق مۇللىسى <成> 耳口، 的成学染目濡耳
学之
قۇلاق مونچىقى <理生> 屏耳
قۇلاق - مېڭىنى يېمەك <成> 人死烦②耳刺①:
ئۈنئالغۇنى بولۇشىغا قويۇۋېلىپ، قۇلاق - مېڭەمنى يەپ كەتتىڭ.
。了人死烦، 机音录放声大你
قۇلاقنى پاڭ قىلىۋەتمەك 聋欲耳震
قۇلاقنى تولغىماق <成> 意主出، 唆教، 唆调
قۇلاقنى دىڭ تۇتماق <成> 朵耳起竖: قۇلىقىنى
دىڭ تۇتۇپ ئاڭلا . 着听朵耳起竖 。
قۇلاقنى سوزماق 训教 <转>②朵耳揪①: گەپكە
كىرمىسە ، قۇلىقىنى سوزۇپ قوي . 他训教训教، 话听不 。
قۇلاقنى قىزىتماق <成> 亲提، 亲说: قىز چوڭ بول-
سا، قۇلاقنى قىزىتىدىغان كىشىلەرمۇ كۆپىيىدۇ . 了大娘姑 ،
。了多也人的亲说来
قۇلاقنى يارماق = قۇلاقنى پاڭ قىلىۋەتمەك
قۇلاقنى يېمەك <成> 休不喋喋، 叨唠
قۇلاق يوپۇرماق <成> 置، 问不闻不، 闻不耳充
闻罔若
قۇلاق يۇتقۇنچاق نەيچىسى <理生> 管咽耳
قۇلاق يۇمشىقى <理生> 儿垂朵耳، 垂耳

قۇلاق يۆگىكى = قۇلاق گىجىكى

قۇلاق يىڭنىسى 针耳 <医>

قۇلىقى تۆشۈك <成> 墙的风透不有没: ھەممە ئا- دەمنىڭ ~ ، مۇنداق مەخپىيەتلىكنى يوشۇرۇپ قالماق تەس . 。住不瞒密秘种这，墙的风透不有没

قۇلىقىدىن تۇتۇپ <成> 过手亲 ——过地一: قوي- لارنى ~ سانىماق / پۇلنى ~ سانىماق بەرمەك 数羊着抓手亲 一张张地数钱

قۇلىقىدىن كەتمەسلىك <成> 萦绕耳际，言犹在耳

قۇلىقىغا چۈشۈپ قالماق <成> 被听到，传到 ……的耳朵里: بۇ گەپلەر ئاخىر ئاكىسىنىڭ قۇلىقىغا چۈشۈپ قاپتۇ . 。这些话最后传到他哥哥的耳朵里了

قۇلىقىغا گەپ كىرمەسلىك 听不进去

قۇلىقىغا ناغرا چالغاندەك <成> 难听，不顺耳: بۇ گەپلەر مومايىنىڭ ~ تۇيۇلدى . 这些话老太太听起来很不顺耳。

قۇلىقىم سىزدە <习> 我洗耳恭听

قۇلىقىنى بۇرىماق <成> 让……改主意: تەيجى چىنۋاڭ خوجامنىڭ قۇلىقىنى بۇراپ ، نورۇز داموللامنى غوجامغا ئۇستاز قىلدۇرغان . 台吉让亲王和卓改了主意，叫诺孜大毛拉给和卓当教师。

قۇلىقى ئۇزۇن <成> 耳听八方，消息灵通

قۇلىقى ئېغىر <成> 耳朵背，重听

قۇلىقى يۇمشاق <成> 听话，温顺: ئۇ بالا ئوبدان ، ~ ، نېمە دېسە شۇنى قىلىدۇ . 那孩子好，听话，叫干什么就干什么。

قۇلاق² 〔静〕 <方> 一小渠(水的计量)

قۇلاقچا 〔静〕 带帽耳的(皮帽)

قۇلاقچوپ 〔静〕 ①艾特莱斯绸织机上的(扶手)② 毯织机上的(接头)

قۇلاقچىچەك 〔静〕 (中间镶宝石，两边镶珍珠的金发卡)

قۇلاقچىلىق 〔静〕 ①有皮帽的，戴皮帽的②皮帽业

قۇلاقلاماق 〔静〕 <古> 日珥

قۇلاقلىق 〔静〕 带耳朵的，带把的: كوزا ~ 带耳朵的罐子 / ~ چۆچەك 带把的木碗

قۇلاقلىق گايكا <机> 蝶形螺母

قۇلاقۇاغ 〔静〕 (连结车辕与轭的)皮环，绳环

قۇلان 〔静〕 <动> 库兰驴，野驴: ~ تېرىسى كۆن بولماي- دۇ . <谚> 野驴皮成不了革。

قۇلانچاق 〔静〕 <植> 拟南芥

قۇلانقۇيرۇق 〔静〕 <植> 无叶豆

قۇلانلىق 〔静〕 有野驴的

قۇلاي 〔静〕 <方، 动> 蜻蜓

قۇلپۇرۇش 〔静〕 奴隶贩子

قۇلچاق 〔静〕 小奴隶

قۇل - چۆرە 〔静〕 奴仆和婢女

قۇلچىلىق 〔静〕 奴隶主义

قۇلدار 〔静〕 奴隶主

قۇلدارلىق 〔静〕 ①奴隶占有制: قەدىمكى زاماندا ~ ئەۋج ئالغان . 古时候奴隶占有制相当盛行。②占有奴隶的，奴隶主的

قۇلسىغ 〔静〕 <古> 奴隶似的，奴才相的

قۇللاپ 〔静〕 (门窗等的)铁箍

قۇللارچە 〔静〕 奴隶似地，奴仆似的，奴隶般的: ~ باش ئەگمەك 奴颜婢膝，奴颜媚骨

قۇللۇق ① «قۇل» 的抽象名词: قۇللۇقتىن قۇتۇلماق 摆脱奴役 / قۇللۇقتا تۇتماق 奴役 / قۇللۇققا چۈشۈرمەك 使……沦为奴隶②<习> 是，遵命: ~ ، تەقسىر ، 是，阁下，遵命③谢谢: ~ سىزگە ! 谢谢您!④奴隶的，奴化的

قۇللۇق بىلدۈرمەك 称是，服服贴贴: قول قوۋۇشتۇ- رۇپ ~ 拱手称是

قۇللۇق تۈزۈم 奴隶制

قۇللۇق جەمئىيەت 奴隶社会

قۇلماق 〔静〕 <植> 啤酒花，忽布

قۇلماقلىق 〔静〕 种啤酒花的地

قۇلۇپ 〔静〕 锁: ئىشىكتە ~ يوق ئىكەن . 门上没上锁。~ چاقتانلىقىڭدىن تانماقچىمۇ سەن؟ 砸了锁，你还想不认帐吗？

قۇلۇپ سالماق 锁，上锁: ئىشىككە ~ 锁门 / دەرۋازىغا ~ 锁大门，给大门上锁 / ئاغزىغا ~ <成> 使……哑口无言

قۇلۇپساز 〔静〕 修锁匠

قۇلۇپسازلىق 〔静〕 修锁业

قۇلۇپلاتماق «قۇلۇپلىماق» 的使动态

قۇلۇپلاشماق «قۇلۇپلىماق» 的共同态

قۇلۇپلانماق «قۇلۇپلىماق» 的被动态

قۇلۇپلاقلىق 〔静〕 锁着，锁着的: ئىشخانا ~ تۇرىدۇ . 办公室锁着。~ ئۆي 锁着的房间

قۇلۇپلۇق 〔静〕有锁的، 锁着的: ~ چامادان 带锁的皮箱

قۇلۇپلىماق 〔动〕①锁: ئىشىكنى ~ 锁门②使哑口无言: بۇ گەپ ئۇنىڭ ئاغزىنى قۇلۇپلىدى . 这话使他哑口无言。

قۇلۇلە 〔静〕＜动＞①蜗牛②贝③螺丝، 螺钉

قۇلۇلە ئوق ＜机＞ 涡轮

قۇلۇلە ئويما ＜艺＞ 贝雕

قۇلۇلىخور 〔静〕嗜贝的، 噬贝的

قۇلۇلىسىمان 〔静〕蜗形的

قۇلۇلىسىمان تۇرۇبا ＜水＞ 蜗管

قۇلۇلىسىمان دەستە ＜水＞ 蜗杆

قۇلۇن 〔静〕＜动＞(一岁之内的)马驹

قۇلۇنجى 〔静〕＜医＞ 绞肠痧

قۇلۇنچاق 〔静〕＜动＞ 小马驹

قۇلۇنلۇق ① «قۇلۇن» 的抽象名词②带马驹的، 有马驹的

قۇلۇنلۇق بايتال ＜动＞ 带驹母马

قۇلۇنلىماق 〔动〕下马驹، 产驹: بايتال قۇلۇنلىدى . 母马产驹。

قۇلقەت 〔静〕(鱼头后两侧的)小鳍

قۇم[1] 〔静〕沙، 沙子: ~ دۆۋىسى 沙堆 / ~ يىغىلسا تاغ بولار، ئەل يىغىلسا باغ . ＜谚＞聚沙可成山، 聚众成建园。

قۇم ئازگىلى ＜体＞ 沙坑

قۇم ئالما ＜植＞ 沙果، 花红

قۇم ئامۇت ＜植＞ 沙梨

قۇم بارخىنى 沙丘

قۇم ئەت تۇپراق ＜地＞ 砂壤土

قۇم بىلەن داۋالاش ＜医＞ 沙疗

قۇم بىلەي 粗磨石

قۇم تاش ＜地＞ 砂岩، 板石

قۇم تاۋۇز 沙瓤西瓜

قۇم تەللە 爱说的人، 话多的人، 话匣子

قۇم تۇۋرىسى 嘴碎的人

قۇم تۇپراق ＜地＞ 砂土

قۇم توغان ＜水＞ 沙坝

قۇم تۇمشۇق ＜地＞ 沙嘴

قۇم تېرىق ＜植＞ 沙蓬

قۇم چاق 砂轮

قۇم چايقاش ＜水＞ 冲沙

قۇم چۆگۈن ＜医＞ 沙铫子، 药罐子

قۇم چېچەكلىگەندە ＜成＞ 沙子开花时; 同喻: "铁树开花"، "太阳从西边出来"

قۇم چېچەكلىمەك 沙子开花

قۇم خالتا ＜体＞ 沙袋

قۇم داڭقان 砂鼎

قۇم دانچىسى ＜地＞ 砂粒

قۇم ساپال 沙陶

قۇم سازىڭى ＜动＞ 沙蚕

قۇم سانىماق ＜成＞ 精打细算، 斟酌: سەن تاش سانىساڭ، خەق قۇم سانايدۇ . ＜谚＞你数石头، 人家则数沙子; 同喻: "强中自有强中手، 能人背后有能人"。 دىققەت قىلدىڭمۇ؟ دېھقانلار قۇم سانايدۇ . 你注意了吗？农民都精打细算。

قۇم سۇۋاق ＜建＞ 沙浆面: ~ قىلماق 抹沙浆面

قۇم سېغىز ＜建＞ 砂质粘土

قۇم شېكەر 砂糖

قۇمغا مۇھۇر باسقاندەك ＜成＞ ①无稽之谈②转瞬即逝: ياشلىقتا ئۆگەنگەن تاشقا مۇھۇر باسقاندەك، قېرىغاندا ئۆگەنگەن ~ . ＜谚＞年轻时学的牢记心头، 年老时学的转瞬即逝。

قۇم قازان ①沙锅②坩埚

قۇم قازى ＜成＞ 话多的人، 说话罗嗦的人

قۇم قەغەز 砂纸

قۇم قۇرتى ＜动＞ 沙虫

قۇم قېلىپ ＜冶＞ 砂模، 砂型

قۇم قىرى ＜地＞ 沙垄

قۇم كۆلچىكى = قۇم ئازگىلى

قۇم لاتا ＜机＞ 砂布

قۇم لاتقا ＜水＞ 泥沙

قۇم لاتقا قاتلىمى ＜地＞ 泥沙层

قۇم لاي ＜建＞ 砂浆

قۇم مودېل 沙盘

قۇم ئۆزەك ＜冶＞ 砂型

قۇم ئېھاتە ئورمانلىقى 固沙林، 防沙林

قۇم يېپىنچا ＜地＞ 漠盖层

قۇم[2] 〔静〕＜古＞ 波، 波浪، 波涛

قۇما[1] 〔静〕＜方＞ 鸡笼، 鸽子笼

قۇما[2] 〔静〕＜古＞ 妾، 小老婆، 偏房

قۇمارغال 〔静〕＜古＞ 包围، 包围圈

قۇماق 〔静〕 痂疮瘸

قۇماق باسماق 疤疮瘸满长

قـۇماقچى 〔静〕<古> 自吹自، 的牛吹爱، 的夸自爱 的擂

قۇماي 〔静〕<动> 鹫秃鸨

قۇمباش 〔静〕<方> 者道会说能، 者谈健

قۇم - بوران 〔静〕①沙风②<气> 暴尘沙، 暴沙

قۇم - بوران تۇپرىقى <地> 土沙风

قۇمچاق 〔静〕<动> 蚪蝌

قۇمخور 下见

قۇمخور قىياق <植> 禾旱

قۇمداتماق «قۇمدىماق» 态动使的

قۇمداشماق «قۇمدىماق» 态同共的

قۇمدالماق «قۇمدىماق» 态动被的

قـۇمدەك 〔静〕①像沙子一样的②<转>不计其数، 他 . ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى ~ ئىكەن :数胜不数، 数胜可不 。数胜不数兵士的

قۇمدىماق 〔动〕用沙磨، 用沙子擦: قىلىچنى قۇمداپ پارقىراتماق 用沙子把马刀磨光

قۇمساق 〔静〕含沙的، 沙质的: ~ يەر 沙质地

قۇمساق توپا <建> 粉沙土، 沙土

قۇمساق سىغىز <地> 砂质粘土

قۇمساغۇ 〔静〕多沙的، 含沙量大的

قۇمسىغىز 〔静〕<植> 粉苞菊

قۇمسىرىماق 〔动〕砂粒磨光: چاق قۇمسىرىدى . 砂轮上的 砂粒磨光了。

قۇمسىمان 〔静〕 沙状的

قۇمسىمان ئەت تۇپراق 砂壤土

قۇمسىمان ئۆسمە <医> 沙样瘤

قۇم - شېغىل 〔静〕 沙石، 砂砾

قۇمغان 〔静〕 沙罐، 沙坛

قۇمقىياق 〔静〕<植> 禾旱

قۇملاپ 〔静〕变得很多، 变得密密麻麻: بۇ يەردە ئادەم دېگەن ~ كېتىپتۇ . 这地方人变得密密麻麻。

قۇملاشتۇرماق «قۇملاشماق» 的使动态

قۇملاشماق 〔动〕沙碛化: يەر قۇملىشىپ كەتمەك 土地沙化

قۇملۇق 〔静〕①含沙的، 有沙子的: ~ تۇپراق 沙土 / ~ ساياز يەر 沙地 ②沙滩، 沙地، 漠沙: قۇملۇقتىكى يـۇلغۇن 上的红柳 / تەكلىماكان قۇملۇقى 塔克拉玛干大沙漠

قۇملۇق ئاپتوموبىلى <交> 车漠沙، 车汽漠沙

قۇملۇق بوغما يىلىنى <动> 蟒沙

قۇملۇق پۇتبولى <体> 球足滩沙

قۇملۇق تاغ جىنسلىرى <地> 岩砂

قۇملۇق ۋالىبولى <体> 球排滩沙

قۇممەت 〔静〕<植> 特麦库(杏的品种之一)

قۇمىخان 〔静〕<植> 缀蚤

قۇمىرە 〔静〕<植> 兰下松

قۇمىق 〔静〕 人克梅库(古代突厥语部落之一)

قۇمىقچە 〔静〕①库梅克式的②库梅克语

قۇمىلاق 〔静〕①(骆驼、羊等的)粪蛋: قوينىڭ قۇمىلىقىدەك يوغانلىقتىكى ئۇششاق تاش 羊粪蛋般大的小石头②粪 蛋状的: ~ تاش 小鹅卵石، 占卜石

قۇمىلاق سالماق (用石子)占卜، 算卦

قۇمىلاقچى 〔静〕占卜者: ~ ئۇششاق تاشلارنى بىر يەرگە جەم قىلىپ : «ياپىرىم !» دەپ تاشلارنى تەخمىنەن ئۈچ بۆلەككە بۆلدى . 占卜者把小石头拢到一起، 叫了一声“我的主”便 把石头大约分成了三份。

قۇمىلاقلىماق 〔动〕(羊، 兔، 骆驼等)拉粪

قۇنت 〔静〕<方> 认真، 仔细

قۇنچۇي 〔静〕<古> 公主، 夫人

قۇندۇز 〔静〕<动> 海狸، 河狸، 水獭

قۇندۇز چاچ 乌黑油亮的头发

قۇندۇز ئىپارى <动> 海狸香

قۇندۇزگۈل 〔静〕<植> 朱顶红

قۇندۇزلەش 〔静〕<植> 狸藻

قۇندۇزئوت 〔静〕<植> 花葱

قۇندىغۇ 〔静〕<古> 抛光器، 擦亮器

قۇنۇق 〔静〕<古> ①忧愁的، 忧伤的، 悲伤的، 悲哀 ②骗子

قـۇنـۇقماق 〔动〕<古> 吃苦، 受累، 受难، 忧愁، 发愁، 担忧

قۇنۇن 〔静〕<植> 钩藤

قۇۋ¹ 〔静〕狡猾، 奸猾، 滑: پەممچە ، سەن مەندىنمۇ قۇۋراق ئىكەنسەن . 我估摸، 你比我还滑。 باينىڭ تۆگىچىسى بولساق ، ~ بولسەن ، قويچىسى بولساڭ قول . <谚> 给财主 放骆驼变狡猾، 给财主放羊成奴隶。 ~ تۈلكە تۇمشۇقىدىن ئىلىنار . <谚> 狡猾的狐狸也会上钩; 喻同“狐狸再狡猾也斗不过好猎手”; “聪明反被聪明误”。

قۇۋ² 〔静〕 透干، 枯干، 干干的

قوۋاق¹ 〔静〕 <方> 空洞、空心

قـوۋاق² 〔静〕 <古> ①灌木林、丛林 ②山麓、山脚 ③(给乡长)无偿劳役者

قـوۋانچ 〔静〕 高兴、喜悦、愉快: ~ ھېس قىلماق 感到高兴

قـوۋانچلىق 〔静〕 ①高兴的、喜悦的、愉快的 ②高兴、喜悦、愉快: ~ خەۋەر 高兴的消息、喜报 / ~ چىراي 愉快的表情

قوۋاندۇرماق «قوۋانماق» 的使动态

قوۋانماق 〔动〕 ①高兴、喜悦: يۈرىكىم قوۋاندى. 我心里高兴。 سىزنى كۆرۈپ قوۋاندىم. 见到你我很高兴。 ②陶醉: ئۈزۈڭلارنىڭ باتۇرلۇقىغا قوۋىنىپ كېتىۋاتىسىلەر ھە! 你们陶醉于自己的勇敢啊!

قوۋچەپ 〔静〕 <方> 木偶、傀儡

قوۋراغ 〔静〕 <古> 集会、会议

قوۋراماق 〔动〕 <古> 积少成多、积累、积蓄

قوۋلاشتۇرماق «قوۋلاشماق» 的使动态

قوۋلاشماق 〔动〕 变狡猾、变滑头: ئۇ تازا قوۋلىشىپ كەتكەن بىرنېمە! 他是个变得很滑头的家伙!

قوۋلۇق «قوۋ» 的名词形式: قوۋلۇقى يوق ئادەم 不会弄奸耍滑的人 / قوۋلۇقتىن شۇملۇق تۇغۇلار. <谚> 狡猾生凶险。

قوۋلۇق قىلماق 耍滑头、耍滑: ئـۇ ھەرقانچە قوۋلۇق قىلسىمۇ، پېشقەدەم ساقچىنىڭ سوراقلىرىغا بىر - بىرلەپ جاۋاب بېرىشكە مەجبۇر بولدى. 他再耍滑、也不得不一一回答老警察的审问。

قوۋلۇق - شۇملۇق 〔静〕 鬼蜮伎俩、诡计: ئۇنىڭ قانداق ~ ئىشلەتكەنلىكى ئايان بولدى. 他使用了什么鬼蜮伎俩都已经昭然若揭。

قـوۋلۇق - شۇملۇق قىلماق 搞鬼、施诡计、偷梁换柱

قوۋناق 〔静〕 愉快的: ~ مەكتەپ ھاياتى 愉快的学校生活

قوۋناقلىق «قوۋناق» 的名词形式

قـوۋۇت 〔静〕 <古> 奶油小米甜饭(给分娩时失血过多的产妇食用的食品)

قوۋۇرماق 〔动〕 <方> 磨、摩擦、刮

قوۋۋەت 〔静〕 ①力、力量: بەدەنگە ~ تولماق 浑身充满力 / بىلـەكنىڭ قـوۋۋىتى 胳膊的力量、臂力 ②能量 ③<物> 功率: ئېلېكتر قـوۋۋىتى 电能 / ~ تېجەش 节能 ④<转> 力量达到……、得起: ئۇنىڭ تـوي قىلىشقـا قوۋۋىتى يەتمەيدۇ. 他结不起婚。 ⑤<转> 营养价值、补: قوۋۋىتى بار تاماق 有营养价值的饭

قوۋۋەت دورىسى <医> 补药、强壮剂

قوۋۋەت فاكتورى <物> 功率因数

قـوۋۋەت قىلماق 使有力量、滋补: بـۇ دورا ئـادەمگە قوۋۋەت قىلىدۇ. 这种药滋补人。

قوۋۋەت ناسوسى <机> 动力泵

قوۋۋەت ئۆلچىگۈچ <电> 测功计、测功器

قوۋۋەتسىز 〔静〕 ①无力的、软弱的 ②没有营养价值的

قوۋۋەتسىزلەندۈرمەك «قوۋۋەتسىزلەنمەك» 的使动态

قوۋۋەتسىزلەنمەك 〔动〕 变得无力、衰弱: ئـادەم كېسەل بولۇپ ئۇزۇن مەزگىل ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالسا، پۈتۈن بەدىنى قوۋۋەتسىزلىنىپ كېتىدۇ. 人患病长期卧床会变得浑身无力。

قوۋۋەتسىزلىك «قوۋۋەتسىز» 的名词形式

قوۋۋەتلەشمەك «قوۋۋەتلىمەك» 的共同态

قوۋۋەتلەندۈرمەك «قوۋۋەتلىمەك» 的使动态: بەدەننى ~ 滋补身体

قوۋۋەتلەنمەك ① «قوۋۋەتلىمەك» 的被动态: بـۇ پىكرىم كۆپ- چىلىك تەرىپىدىن دەرھال قوۋۋەتلەندى. 我这个意见立刻得到了大家的支持。 ②恢复体力、变强壮、变得有力量: سەن ئارام ئال، قوۋۋەتلەن. 你要休息、恢复体力。 بىلىكىم قوۋۋەتلەندى. 我的胳膊变得有力量了。

قوۋۋەتلىك 〔静〕 ①有力量的、有力气的: يىللار ئـۆتتى، بالىلار چوڭ بولۇپ ~ كىشى بولدى. 一年年过去了，孩子们长大了，成了有力气的人。 ②富于营养的、滋补的: ~ تـاماقلار 富于营养的饮食 ③地力好的、肥效高: ~ يەر 地力好的地 / ~ ئوغۇت 高效肥料

قوۋۋەتلىك يەم - خەشەك <牧> 高能饲料

قوۋۋەتلىك يېمەكلىك 强化食品

قوۋۋەتلىمەك 〔动〕 ①增强、滋补: ئادەمگىياھ بەدەننى قوۋ- ۋەتلەيدۇ. 人参滋补身体。 ②<转> 支持、赞成、主张: ئۇنىڭ پىكرىنى قوۋۋەتلەيمەن. 我赞成他的意见。 ئۇ غەرب تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەشنى قوۋۋەتلەيدۇ. 他是主张西进的。

قـوياش 〔静〕 太阳: ~ كىرمىگەن ئـۆيگە تېۋىـپ كىرەر. <谚> 阳光不进的屋子医生进。 ~ يۇلتۇزلاردىن نۇر ئالماس. <谚> 太阳不会向星星借光。 قوياشقا كۆپ قا- رىغان كۆزسىز قالار. <谚> 太阳看得多、眼睛会失明。

قوياش ئاتموسفېراسى <气> 太阳大气

قۇياش پائالىيىتى <天> 动活阳太
قۇياش تاجى <天> 冕日
قۇياش ئىسپېكترى <物> 谱光阳太
قۇياش سوتكىسى <天> 日阳太
قۇياش سىستېمىسى <天> 系阳太
قۇياش سىستېمىسى تەلىماتى <天> 说学系阳太
قۇياش شاملى <天> 风阳太
قۇياش فىزىكىسى <物> 学理物阳太
قۇياش قارا دېغى <天> 子黑阳太، 斑日
قۇياشقا يېقىن نۇقتا <天> 点日近
قۇياش قوتىنى <天> 圈风، 晕日، 华日
قۇياش قۇۋۋىتى = قۇياش ئېنېرگىيىسى
قۇياش كالېندارى <天> 历阳太
قۇياش مەركەز تەلىماتى <天> 日، 说心中阳太
说心
قۇياش ئوچىقى 炉阳太، 灶阳太
قۇياش ئۇسۇكى <天> 珥日
قۇياش ۋاننىسى = ئاپتاپ ۋاننىسى
قۇياش ئېنېرگىيىسى 能阳太
قۇياش يىلى <天> 年阳太

قۇياشسىز 〔静〕 的阳太没: ~ ھەم تۇمانلىق كۈن 太有没
天一的雾有且而阳

قۇياشقۇرت 〔静〕<动> 虫阳太

قۇياشقۇش 〔静〕<动> 鸟阳太

قۇياشلىق 〔静〕 的阳太有: ~ كۈن 天一的阳太有

قۇياغ 〔静〕<古> 甲盔

قۇيت 〔叹〕 呼، 嘘(声喝吆的羊赶)

قۇيدۇرماق 态动使的 «قۇيماق²»: ئۇ خوتۇنىغا مېھمانلارغا چاي قۇيدۇردى. 茶倒们人客给子妻让他。 بىز ئۇلارغا خىش قۇيدۇردۇق. 坯砖打们他让们我。

قۇيرۇق 〔静〕 ① 尾، 巴尾: قۇيرۇقنى كۆتۈرگەن كالا تېزەك-لىمەي قالماس. <谚> 屎拉要准巴尾翘牛。 ئىت ئىت-نى بۇيرۇسا، ئىت قوۋۇپ قۇيرۇقنى بۇيرۇپتۇ. <谚> 狗大、懒小支懒大"同喻: 巴尾使支来起狗小، 狗小使支个白瞪眼"。 تۆگىنىڭ قۇيرۇقى بولغۇچە، خورازنىڭ تا-جىسى بول. <谚> 宁作鸡冠، 不当驼尾; 喻同"宁为鸡首، 不为牛后"。 يالغانچىنىڭ قۇيرۇقى بىر تۇتام. <谚> 说谎者的尾巴藏不住。 ② 羊后腿带的油部 ③ 羊尾巴油، 分部臀: قۇيرۇقتا ئوكۇل قويماق 往臀部注 ④ 射部尾: ئايروپىلاننىڭ قۇيرۇقى 飞机尾部 / پويىزنىڭ قۇيرۇقى 火车尾部 / كېمىنىڭ قۇيرۇقى 船尾 ⑤ (眼)角: كۆزنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويماق 用眼角瞥一下 ⑥ (打场后的)余渣: خامانىنىڭ قۇيرۇقى 麦场的余渣 ⑦ <贬، 转> 仆从، 胁从: زومىگەر پومېشچىكلارنىڭ قۇيرۇقى 恶霸地主的仆从 / جىنايەتچىنىڭ قۇيرۇقى 犯罪分子的胁从

قۇيرۇق پالاقچىسى <动> 鳍尾
قۇيرۇق تالىماق <成> 干着急، 自怨自艾
قۇيرۇق تۇتقۇزماسلىق <成> 不露声色، 不让抓辫子، 不落把柄: ئىشنىڭ تولىمۇ ئالدىراش ۋاقتىدا ئۇنىڭ قۇيرۇق تۇتقۇزمايۋاتقانلىقىنى قارا! 事情这么忙، 你看他就是不露面!
قۇيرۇق چىراغ <交> 灯尾
قۇيرۇق دىڭگايتماق = قۇيرۇق كۆتۈرمەك
قۇيرۇق سۆڭىكى <生理> 骨尾
قۇيرۇق شىپاڭشىتماق <成> 摇尾乞怜
قۇيرۇق شىپاڭلاتماق = قۇيرۇق شىپاڭشىتماق
قۇيرۇق قورۇمىسى <食> 爆炒羊尾
قۇيرۇق كۆتۈرمەك <成> 翘尾巴
قۇيرۇق كۆرسىتىپ، ئۆپكە ساتماق <成> 挂羊头، 卖狗肉
قۇيرۇق ماي = قۇيرۇق ياغ
قۇيرۇقىغا چاتماق <成> 让跟随، 让伴随
قۇيرۇقىنى تىكىۋەتمەك <成> 夹起尾巴逃跑، 逃之夭夭، 抱头鼠窜
قۇيرۇقىنى خادا قىلماق <成> 跑掉، 走为上策
قۇيرۇقىنى قۇم باسماق <成> 死去: ئۇ ئاللىقاچان قۇيرۇقىنى قۇم بېسىپ كەتكەن بوۋىلىرىنى ئەسلەيتتى. 他常常怀念早已死去的先人。 تۆگە سىيگۈچە قۇيرۇقىنى قۇم بې-سىپتۇ. <谚> 骆驼等到撒完尿، 尾巴已被沙埋掉。
قۇيرۇقىنى قىسماق <成> 夹起尾巴
قۇيرۇقىنى كەسمەك = قۇيرۇقىنى ئۈزمەك
قۇيرۇقىنى ئۈزمەك <成> 收尾، 扫尾: ئەمدى بۇ خىزمەتنىڭ قۇيرۇقىنى ئۈزەيلى. 现在咱们给这项工作收尾吧。
قۇيرۇق ياغ 羊尾巴油

قۇيرۇقچى 〔静〕 仆从، 帮凶، 党羽

قۇيرۇقچىلىق 〔静〕 尾巴主义

قۇيرۇقسىز 〔静〕 无尾的

قۇيرۇقسىزلار ئەترىتى <动> 无尾目، 蛙形目

قۇيرۇقسىمان 〔静〕 尾状的: ئايروپىلان ئارقىسىدا قۇيرۇقسى-

ـمان ئىز قالدۇردى . 飞机在后部留下尾状痕记。

قۇيرۇقلۇق 〔静〕 有尾巴的، 尾巴的: چوڭ ~ قوي 大尾巴羊

قۇيرۇقلۇقلار ئەترىتى <动> 有尾目، 蝾螈目

قۇيرۇقلۇق لىچىنكا <动> 尾蚴

قۇيرۇقلۇق يۇلتۇز <天> 彗星، 扫帚星

قۇيقا 〔静〕 ①头顶上的头发②烧糊的毛发: ئۇنىڭ دىمە-قىغا ~ ھىدى پۇراپتۇ . 他闻到了烧糊的毛发味儿。

قۇيقا چېچى تەتۈر ئۆرۈلمەك = قۇيقا چېچى تىك تۇرماق

قۇيقا چېچى تىك تۇرماق <成> 毛发倒竖، 怒发冲冠

قۇيقا يۇڭ <纺> 废毛

قۇيقىسىنى ئۆرلەتمەك <成> 惹……生气: قۇيقا-ىنى تولا ئۆرلەتمەي، تېز بول! 别尽惹我生气، 快点儿!

قۇي - قۇي 〔静〕<方> 难看، 丑

قۇيقىلاتماق «قۇيقىلىماق» 的使动态

قۇيقىلاشماق «قۇيقىلىماق» 的共同态

قۇيقىلانماق «قۇيقىلىماق» 的被动态

قۇيقىلىماق 〔动〕 燎: قوينىڭ كاللىسىنى ~ 燎羊头

قۇيما[1] 〔静〕 ①铸的، 铸造的: ~ قازان 铸的锅②铸件: چويۇن قۇيمىسى 生铁铸件

قۇيما پولات <冶> 铸钢

قۇيما پۇل <经> 铸币

قۇيما تۇرۇبا 水管坯

قۇيما چويۇن <冶> 铁锭

قۇيما زاپچاس <冶> 铸件

قۇيما ئۈزۈك 不镶宝石的戒指

قۇيما[2] 〔静〕<古> 糖油饼

قۇيماق[1] 〔静〕<食> 油饼، 油香: ئەتىيازدا ~ يەپ، كەچ كـۈزدە كېكىرىپتۇ. <谚> 春天吃油香، 深秋还打嗝; 喻"做事不思量، 日后愁断肠"。

قـۇيـمـاق[2] 〔动〕 ①灌، 斟، 盛، 倒: چايدانغا سۇ ~ 灌暖瓶 / ھاراق ~ 斟酒 / خالتىغا ئۇن ~ 往口袋里盛面 / چاي ~ 倒茶 / قولىغا سۇ ~ 往手上倒水(洗手) ②铸، 浇، 注: قازان ~ 铸锅 / خىش ~ 打砖坯③灌制، 炸: ھېسىپ ~ 灌肠 / چەرچەندە ئېشەك ئۆلۈپتۇ دېسە، ئۆپكىسىنى مەن قۇيغان دەپتۇ. <谚> 人说且末死了条驴، 他说肺面是我灌的(喻指自以为是، 乱插嘴)。④剜(眼睛)⑤滂沱: بىردەمدىن كېيىن بىردىنلا يامغۇر قۇ-يۇۋەتتى. 过了一会儿، 一下子大雨滂沱。

قۇيـۇپ قويغاندەك <成> 像一个模子里倒出来的، 活脱儿، 一模一样: سەن داداڭغا ~ ئوخشايدىكەنسەن 你长得和你爸爸一模一样。

قۇيماق[3] 〔动〕<古> 受惊، 吃惊

قۇيمۇچ 〔静〕<方> 臀部، 屁股

قۇيمىچى 〔静〕 铸工، 翻砂工

قۇيمىچىلىق 〔静〕 铸造业، 翻砂工作: ~ زاۋۇتى 铸造厂 / قۇيمىچىلىقتا ئىشلىتىدىغان قۇم 翻砂用的沙子

قۇيمىچىلىق بېجى <经> 铸造税

قۇيمىچىلىق سېخى 铸造车间، 翻砂车间

قۇيۇت 〔静〕<方> 肥، 肥料

قۇيۇتلىماق 〔动〕 施肥

قۇيۇچ 〔静〕 纯钢

قۇيۇشماق «قۇيماق[2]» 的共同态

قۇيۇغ 〔静〕<古> 敏捷的، 麻利的، 灵巧的، 机灵的

قۇيۇلماق ① «قۇيماق[2]» 的被动态: چوڭ چەۈگۈندىكى چاي تۈگىشىگە يەنە بىر چەۈگۈندىن قۇيۇلدى. 大壶的茶一完، 就倒了另一个壶的。② «قۇيماق[2]» 的自复态: ھاۋا قى-زىسپ، تەر قۇيۇلۇپتۇ. 天气热起来، 汗流如注。③流入، 注入: بۇ دەريا مەشھۇر باغراش كۆلىگە قۇيۇلىدۇ. 这条河流汇入著名的博斯腾湖。④射照، 耀照: قۇياش چىقتى، ئېتىزلارغا ئالتۇن نۇرى قۇيۇلدى. 太阳出来了، 金色的光芒照耀着田野。

قۇيۇمچاق 〔静〕<生理> ①胯②尾骨، 骶骨

قۇيۇن 〔静〕 ①<气> 旋风، 龙卷风②<物> 涡动، 涡旋

قۇيۇنتاز 〔静〕 ①<气> 旋风②<转> 飞毛腿

قـۇيۇندەك 〔静〕 ①旋风般的②飞也似地، 风驰电掣، پىكاپ شەھەرگە قاراپ ~ يۈرۈپ كەتتى. 吉普车朝城里风驰电掣般开去。

قۇيۇنسىمان 〔静〕 涡旋状的

قۇيۇنسىمان ھەرىكەت <物> 涡旋运动

قۇيۇنلۇق 〔静〕 有旋的

قۇيۇنلۇق ئېلېكتر مەيدانى <物> 有旋电场

قۇيى 〔静〕<古> 低的، 下的، 低沉的

قىپىشماق 〔动〕<方> 着(火)، 燃

قىپىنماق 〔动〕 暴富، 暴发، 发横财: ئۇ بىرنەچچە يىلدىن بۇيان بەك قىپىندى. 他几年来大发横财。

قىتىرقانماق 〔静〕 刻苦: قىتىرقىنىپ ئۆگەنمەك 刻苦学习

قىتىرقىنىشماق «قىتىرقانماق» 的共同态

قېتىش 〔静〕 华凝، 结凝، 固凝 <化، 物>

قېتىش نۇقتىسى 点固凝 <化>

قېتىشتۇرغۇچى 〔静〕 的凝促

قېتىشتۇرغۇچى خۇرۇچ 剂固凝، 剂凝促 <化>

قېتىشچانلىق 〔静〕 性结凝، 性固凝 <化، 物>: قېتىش- چانلىقى كۈچلۈك 强性固凝

قېتىش - قۇراش 〔静〕 的凑八拼七، 的八杂七杂

قېتىش - قۇراش قىلماق 凑八拼七، 凑拼، 凑: تاپقان - تەرگەنلىرىمىزنى قېتىش - قۇراش قىلىپ، ئىككىڭلار- نىڭ بېشىنى ئۇڭلاپ قويساق دەيمەنا . 钱的攒积们我把想我 。了办事婚的俩们你把، 上凑都全

قېتىشما 〔静〕<冶> ①金合②的结凝

قېتىشما پولات 钢金合 <冶>

قېتىشما سېغىز تۇپراق 土粘结胶 <地>

قېتىشماق¹ 〔动〕 固凝، 硬变: سېمونت قېتىشىپتۇ . 凝泥水 。了固 يارا ~ 伤口愈合

قېتىشىش كۆرسەتكۈچى 数指结固 <地>

قېتىشماق² «قاتماق²» 的共同态: ئۇلار هارۋىلىرىنى قېتىشتى . 。了好套全车把们他

قېتىق 〔静〕 奶酸: ~ ئىچكەن قۇتۇلدى، تاۋاق يالىغان تۇتۇلدى . <谚> 吃酸奶的逃脱، 舔碗的被捉。 ~ ئىچكەندە ئاكا، دوغ ئىچكەندە ئۇكا . <谚> 喝酸奶时称兄، 喝冰酸奶时 弟道 。 ~ نانغا ئۇلگۇرمىدى، نان قېتىققا . <谚> 上挣酸 。奶酸上不挣馕上挣، 馕上不挣奶

قېتىقنى پىتىق قىلماق <成> 占足便宜، 把该用 的都用掉

قېتىقى ئۇيۇماسلىق <成> 不满足، 不安

قېتىقچى 〔静〕 卖酸奶者

قېتىقلىق 〔静〕 套好的، 套着的: قوشقا ~ ئۇي 套着的犁 牛耕

قېتىلماق ① «قاتماق²» 的被动态: هارۋا قېتىلىپ بولدى . 大 同我 . قېتىلمەن: ②答应، 同意: سۆزىڭىزگە 车套好了。 。话的你意

قېتىم¹ 〔静〕 次، 回، 趟، 遍: ئۇ كۈندە ئۈچ ~ كالا ساغىدۇ . 她一天给牛挤三次奶。 مۇشۇنىڭ بىلەن بۇ يەرگە سەككى- زىنچى ~ كېلىشىم . 算上这次你来这儿是第八回了。 نۆۋەتچى ماشىنا كۈندە ئىككى ~ قاتنايدۇ . 班车一天开两 趟 。 ئالدىرىغاندا قولىدىكىنى قىرىق ~ ئىزدەپتۇ . <谚> 心 慌意乱时手里的东西找四十遍 。

قېتىم² 〔静〕 (只够穿一次的针的)根: ئىككى ~ يىپ 两 线根

قېتىمقى = **قېتىملىق**

قېتىملاپ 〔静〕 次، 遍: ئۇ بۇ كىتابنى قانچە ~ ئوقۇپ چىققان- دۇ؟ 这本书他读了几遍呀？

قېتىملىق «قېتىم¹» 的形容词形式: ئۇ ئۆتكەن ~ يىغىنغا قاتناشمىدى . 他没有参加上次会议。

قېتىنچا 〔静〕 补足的، 补充的، 增补的

قېتىنچىلىق 〔静〕 伤透، 劳神، 烦扰، 麻烦: باش قېتىنچى- لىقى 伤透脑筋

قېچىر 〔静〕 ① <动> 骡子: ئات ~ / 马骡 / ئېشەك ~ 驴骡 / قېچىرنىڭ تۆيىقى قىزىسا، سايغا سال . <谚> 骡子 要跑，你就放开(意喻精心的喂养的役畜，一定能派 上用场)。 ② <转> 火爆性子③ <转> 不能生育 的(用于女性)

قېچىر تەخەي 骡驹 <动>

قېچىر سايغا چىقماق <成> 兴致上来، 尽兴: قېچىر سايغا چىقىپتۇ، ئۇ قاملاشمىسمۇ بىرنېمىلەرنى قىلىپ ئۇسسۇل ئوينىدى . 兴致上来了، 尽管跳舞不好، 他却在 胡乱地跳 。

قېچىرچى 〔静〕 (用骡子运货的)脚夫

قېچىرچىلىق 〔静〕 (以骡子为工具的)脚行

قېچىرلىق 〔静〕 ①有骡子的: بۇ يىل ~ بولۇپ قالدۇق . 今 年我们有了骡子。②骑骡子的: مەن ~ بىر بوۋاينى كۆردۈم . 我看到一个骑骡子的老大爷 。 ئۇ ~ قايتىپ كەلدى . 他骑骡子回来了 。

قېچىرلىماق 〔动〕 生骡驹، 产骡驹: بايتال قېچىرلىدى . 母 马产了骡驹 。

قېچىشماق «قاچماق» 的共同态

قېچىق 〔静〕<方، 动> 螨

قېرى¹ 〔静〕 ①老: ~ سېدە ~ / 老圆冠榆 / ~ ئات چۆنەك بۇزماس . <谚> 老马不毁垄；喻同"老马识途"。 ~ قۇشقاچ كېپەككە ئالدانماس . <谚> 老麻雀不会上麸皮 当 。 ~ كالا شاپاققا ئامراق . <谚> 老牛喜瓜皮 。 ~ قۇلاق ئۇزۇن قۇلاق . <谚> 老耳朵是顺风耳 。 ~ كەلسە ئاشقا، ياش كەلسە ئىشقا . <谚> 老年人来了请吃 饭، 青年人来了派活干。②老年人، 老人: ~ بار ئۆي- نىڭ كىتابى بار . <谚> 有老人的家里必有书 。 قېرى- لار بۇ دۇنيانىڭ مېھمىنى . <谚> 老人是今世的客人。 قېرىنى قاپىتا ساقلا، ئۆلۈكنى ھەپتە ساقلا . <谚> 老人在世 需要精心赡养، 老人寿终需七日存放 。

قېرى تۈلكه <成> 滑巨奸老، 头滑老، 狸狐老
قېرى كالىغا پىچاق ياققاندەك <成> 似宝至获如
地: ~ ، بۇ گەپ ئۇنىڭغا يېقىپ كەتتى . 如得觉他使话这
。耳顺地似宝至获
قېرى مىجەز 成老年少، 气老
قېرى ئورمان 林树化龄老
قېرى[2] 〔静〕 ①克力(土布的尺子)②克力(计量单
位، 约合 70 公分)
قېرىتماق «قېرىماق» 的使动态: ياش قېرىتماس ، غەم قېرىتار .
<谚> 年龄不会让人苍老، 忧愁则会使人衰老。
قېرى - چۈرى 〔静〕 老年人: ~ ۋە ئاجىز - مېيىپلار 老
弱病残 / ~ ، غېرىپ - غورۋالارنىڭ بېشىنى سىلىماق 惜老
怜贫
قېرىشتۇرماق «قېرىشماق» 的使动态
قېرىشقاق 〔静〕 爱作对的: ~ ئادەم 爱作对的人
قېرىشقاقلىق «قېرىشقاق» 的名词形式
قېرىشقاندەك 〔静〕 ①作对似的: ئەجەبمۇ تاڭ ئاتمايدۇ ، مەن
بىلـەن ~ . 天就是不亮، 好像和我作对似的。②偏
偏، 偏巧: ئۇ مېنى ئىزدەپ كەلسە ، ~ مەن ئۆيدە بولماي قاپ-
تىمەن . 他来找我، 我偏偏不在家。
قېرىشماق 〔动〕 作对: ئـۇ ھەر دائىم مەن بىلەن قېرىشىدۇ .
他总跟我作对。 قېرىشقاننىڭ قارنى ئاچ . <谚> 爱作
对的人饿肚子。 قېرىشقاننىڭ قىزىنى ئال . <谚> 娶亲
就娶对头的女儿; 喻同"冤家宜解不宜结"。
قېرىق 〔静〕 ①涩، 苦涩: قاغا جىگدىسىنىڭ تەمى ~ بولىدۇ .
小沙枣味涩。②怕(做某事): بـۇ ئـادەم دورا ئىچىشكە
~ . 这个人怕吃药。 بۇ بالا چاچ ئالدۇرۇشقا ~ . 这孩
子怕剃头。③ <转> 水流不畅: يېرىمىز سۇغا ~ . 我
们的地里水流不畅。
قېرىق بامبۇك <植> 苦竹
قېرى - قارتاڭ = قېرى - چۈرى
قېرىقلىق «قېرىق» 的名词形式
قېرىقلىق قىلماق 嫌涩، 感觉苦涩
قېرىقىز 〔静〕<植> 牛蒡
قېرىلىق ① «قېرى» 的抽象名词②老年، 暮年: ئـۇنىڭ
قېرىلىقى بىلىنمەيدۇ . 他不显老。 ~ ئىشىكنىڭ ئارقىسىدا
تۇرار . <谚> 衰老就在门后。 ~ بىلەن ئۆلمەس ، ياشلىق
بىلەن تورمـاس . <谚> 不是老了就死، 也不是青年常
在。
قېرىلىق دېغى 老人斑

قېرىلىق مەزگىلى ①老龄期، 老年期②<牧>老龄
期畜
قېرىلىق يەتمەك 衰老، 变老: بـۇ بەلكى ماڭا قېرىلىق
يەتكەنلىكنىڭ ئـالامىتى بولسا كېرەك . 这也许是我衰老的
迹象。
قېرىلىقشۇناس 〔静〕 老年学家
قېرىلىقشۇناسلىق 〔静〕 老年学
قېرىم 〔静〕 (挖的)深坑، 深沟: ~ چاپماق (كولىماق) 挖
深坑، 挖深沟
قېرىماق 〔静〕 ①老: ئەر قېرىسا ئۆزىنگە بىلىنەر ، خوتۇن قېرىسا
ئۆزگىگە . <谚> 男人老了自己明白، 女人老了别人
明白。②老化: چىش ~ 牙齿老化③迟(用于否定式):
دەۋا قېرىماس ، ئالتۇن چىرىماس . <谚> 官司不会迟، 金
子不会朽。
قېرىمدىماق 〔动〕 挖深坑، 挖深沟: تەكنى قېرىمداپ ئاچقاند
دا ، چاچ يىلتىزلىرىنى كېسىپ ، ئالدىنقى يىلى بىرىلگەن ئوغۇتلار-
نى قىرىپ ئېلىۋېتىمىز . 给葡萄藤挖沟时، 要割掉须根،
把头年上的肥刮掉。
قېرىن 〔静〕 多室胃، 肚子: قوينىڭ قېرىنى 羊肚子
قېرىن قورۇمىسى <食> 爆炒肚子
قېرىن كاۋاپى <食> 烤肚子
قېرىن يېغى 网膜
قېرىنچە 〔静〕<理生> 心室: يـۈرەكنىڭ سول قېرىنچىسى
左心室
قېرىنداش[1] 〔静〕 ①同胞: قېرىنداشنى يـۈرەك تـونـۇيـدۇ .
<谚> 同胞心心相印。 قېرىنداشنى تاللىغىلى بـولمايدۇ .
<谚> 同胞不能挑选。 سـالاغـا كـەتكەن قېرىنـدىشىم .
<成> 吃哑巴亏; 喻同"冤大头"。②兄弟: ~
مىللەت 民族兄弟 / ~ دۆلەت 兄弟国家 / قېرىنداشتىن
قـارىنىم ياخشى . <谚> 自己肚子比兄弟亲。 قـېرىنـ
داشنىڭ ئـازارى بولسىمۇ ، بىزارى يوق . <谚> 兄弟即使
有隙، 也不互相嫌弃。
قېرىنداش تىللار <语> 亲属语言
قېرىنداش[2] 〔静〕 铅笔: ~ ئۇچلىماق 削铅笔 / ~ بىلەن
يازماق 用铅笔写
قېرىنداش ئۇچلىغۇچ 卷笔刀
قېرىنداشلارچە 〔静〕 兄弟般的: ~ دوستلـۇق 兄弟般的
友谊 / ~ مېھرىبانلىق 兄弟般的情义
قېرىنداشلىق «قېرىنداش[1]» 的抽象名词: ~ بۇرچۇمنى ئادا
قىلاي . 让我尽兄弟的义务吧。

قىرنىسمان 〔静〕 的状子肚
قىرنىسمان قوزىقارنى < 植 > 茄蘑状肚
قىرنىقولاق 〔静〕<植> 耳木
قىرى - ياش 〔静〕 少老: بۇ ناخشىنى ~ ، ئەر - ئايالنىڭ ھەممىسى بىلىدۇ . 这首歌男女老少都会。
قىزا 〔静〕<食> 熏马肠
قىزىش 〔静〕 开采، 挖掘
قىزىش سۈرئىتى < 矿 > 开采进度
قىزىش كۆپى < 建 > 挖方
قىزىش ماشىنىسى 挖土机، 挖掘机
قىزىش مەيدانى < 矿 > 采场
قىزىش ھوقۇقى < 矿 > 开采权
قىزىش ئۈسكۈنىلىرى < 矿 > 掘进设备
قىزىشماق «قازماق» 的共同态
قىزىلما 〔静〕 ①出土物، 地下文物②矿藏
قىزىلما بايلىق = كان بايلىقى
قىزىلما يادىكارلىق 地下文物، 出土文物
قىزىلماق «قازماق» 的被动态: كۆلچەك قىزىلدى . 池子已挖好。
قىزىلىق 〔静〕 ①有马肠的، 带马肠的②马的肋条和带有肋条油的地方
قىزىلىق پولۇ < 食 > 马肠抓饭
قىقىر - چوقۇر 〔静〕 ①粗重什物②争争吵吵، 疙疙瘩瘩
قىقىشتۇرماق 〔动〕 拍一拍، 抖一抖
قىقىشماق «قاقماق» 的共同态
قىقىلىق 〔静〕 钉着: دېرىزىنىڭ قاق ئۈستىگە چوڭ بىر مىخ ~ . 窗户正上方钉着一个大钉子。
قىقىلماق «قاقماق» 的被动态: ئۆتۈككە نال قىقىلدى . 靴子钉了掌。
قىقىلىپ - سوقۇلۇپ 〔静〕 ①跌跌撞撞②<转> 步履
维艰地: ~ بىر يىلنى ئۆتكۈزمەك 步履维艰地度过一年
قىقىندى - سوقۇندى 〔静〕 受苦的، 历经坎坷的: سەن قالغان ئۆمرۈڭدە كوچىلاردا ~ بولۇپ يۈرمەي ، مېنىڭ دۆلىتىمدە خالىغىنىڭنى قىلىپ ، ئەركىن ياشا . 你后半生不必在街上受苦了، 就靠我的财产自由自在地生活吧。 مەن بىر تەلەيسىز بەندە ئىكەنمەن ، بۇرۇن ~ بولۇپ يۈرگەنىدىم . 我是个背运的人، 以前曾历经坎坷。
قىقىندى - سوقۇندى بولماق 受苦受难، 备受折腾
قىلىپ 〔静〕 ①模子، 楦子، 楦头: خىش قىلىپى 砖模子 / سوپۇن قىلىپى 肥皂模子 / ئۆتۈك قىلىپى 皮靴楦子 ②<冶> 铸型模، 铸模③<机> 模具، 模型④<水> 模板⑤<转> 样式، 样子: ئۇنىڭ ئەمەلىي ئۆزگەرمەي بىر قېلىپتا كېلىۋاتىدۇ . 他的情况没有变化، 一直是一个样子。⑥<转> 规范، 套子: خىزمەتلەرنى بىر قىلىپتا يۈرۈشتۈرمەك 按一种规范进行工作 / كونا قىلىپنى بۇزماق 打破老套子
قىلىپتا يوق <成> 不懂规矩的: تازا ~ بىرنېمىكەنا ! 真是个不懂规矩的家伙!
قىلىپتىن چىقماق <成> 越轨
قىلىپقا تارتماق 楦: ئۆتۈكنى قىلىپقا تارتىپ قويااي . 我把靴子楦一楦。
قىلىپقا چۈشمەك <成> 步入正轨، 进入规范
قىلىپقا سالماق ①上楦头، 楦: بۆكنى ~ 给帽子上楦头 / ئۆتۈكنى ~ 楦靴子②<成> 纳入正轨③规范
قىلىپ قۇمى <冶> 型砂
قىلىپ ياسىماق <冶> 造型
قىلىپباز 〔静〕 ①公式主义的②公式主义者
قىلىپبازلىق 〔静〕 公式主义، 公式主义作风
قىلىپچى 〔静〕 ①模型工②楦匠
قىلىپسىز 〔静〕 ①没有模子的، 没上模子的: پىلانسىز ئىش ~ خىش 没有计划的划事就像没上模子的砖。②不规范的، 不合规格的: ~ خەنزۇچە خەت 不规范的汉字 / ~ پولات 不合规格的钢
قىلىپلاتماق «قىلىپلىماق» 的使动态
قىلىپلاشتۇرماق «قىلىپلاشماق» 的使动态
قىلىپلاشتۇرۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 规范经济学
قىلىپلاشتۇرۇشماق «قىلىپلاشتۇرماق» 的共同态
قىلىپلاشتۇرۇلماق «قىلىپلاشتۇرماق» 的被动态
قىلىپلاشتۇرۇلغان دېتال <机> 定型构件
قىلىپلاشماق 〔动〕 ①定型، 成形②规范化
قىلىپلاشقان ئالماشتۇرۇش <经> 规范变换
قىلىپلاشقان قوللانما ①规范手册 ②<军> 教范
قىلىپلاشقان گرامماتىكا <语> 规范语法، 标准语法
قىلىپلاشقان لوگىكا <逻> 规范逻辑学
قىلىپلاشقان ھەرىكەت <艺، 体> 规范动作
قىلىپلانماق «قىلىپلىماق» 的被动态
قىلىپلىق 〔静〕 ①有模子的، 有楦子的②模子的، 楦

的子

قېلىپلىق ھۆججەت 件文性范规

قېلىپلىما 〔静〕 的化式程، 的化式模

قېلىپلىما ئورۇنلاش 出演، 演上(化式程)

قېلىپلىماق 〔动〕 楦: شەپكىنى ~ 子帽楦 / ئۆتۈكنى ~ 楦
子靴

قېلىشماق ① «قالماق²» 态同共的: ئۇ ئىككىسى ئىشىك ئالدىدا
قېلىشتى . 外门了在留俩们他 .② <转> 差، 于次، 亚
(式形定否用只)于: ئۇ ئۆگىنىشتە مەندىن قېلىشمايدۇ . 他
差我比不习学的 . ئۇ ئېتىزلىقتا ئىشلەشتە ياشلاردىن قېلىش-
مايدۇ . 下上相不们年青与活干里田在他。

قېلىن 〔静〕 ①厚: ~ تاختاي 子板厚 / ~ قەغەز 厚
纸 / شاپتۇل ~ قوغۇن 瓜甜的厚皮 / تەلۋىنىڭ تېرىسى
~ . <谚> 厚皮的人狂。②<转> 厚脸皮: سەن
تازىمۇ ~ بىسىر نېمىكەنسەن . 你真是个厚脸皮的家伙。
③<转> 重重، 层层: ~ مۇھاسىرىدە قالماق 陷入重
围 / ~ خەلق توپى 层层人群④<转>稠密، 茂密: ~
شاخ - يوپۇرماقلار 稠密的枝叶 / ~ توغراقلىق 茂密的胡
杨林⑤<转> 密切، 亲密

قېلىن ئەلگەك 细罗

قېلىن دارچىن <植> 肉桂皮

قېلىن سۇغىرىش <农> 淹灌

قېلىن سۈزگۈچ <机> 细滤器

قېلىن لىنزا <物> 厚透镜

قېلىن - قاتتىق 〔静〕 脸皮厚: بۇ بالا ئانچە ~ ئەمەس .
他不是脸皮厚的孩子。

قېلىنلاتماق «قېلىنلىماق» 的使动态

قېلىنلاشتۇرماق «قېلىنلاشماق» 的使动态

قېلىنلاشماق 〔动〕 ①变厚: كۆنلەر ئۆتۈپ، مېنىڭ پەلسەپىگە
ئوتقان خاتىرە دەپتىرىم قېلىنلاشتى . 一天天过去了، 我用
的哲学笔记变厚了。②<转> 脸皮变厚: قىز بالا
دېگەن توي قىلغاندىن كېيىن قېلىنلىشىپ قالىدۇ . 姑娘家一
结了婚脸皮就变厚了。

قېلىنلىق ① «قېلىن» 的名词形式: ئېغىلنىڭ قىغى يېرىم
مېتىر قېلىنلىقتا ئىدى . 马厩里粪有半米厚。②厚度، 密
度: يۈزۈمنىڭ قېلىنلىقى جېنىمنىڭ راھىتى . <谚> 脸皮
厚، 得享受。 ~ يېرىم دۆلەت . <谚> 厚脸皮، 半笔
财。

قېلىنلىق قىلماق 厚着脸皮، 舰着脸

قېلىنلىماق 〔动〕 厚起来، 变厚: قار بارغانسېرى قېلىنلاپ
كەتتى . 雪越来越厚了。

قېلىنماق «قالماق» 的被动态: نىمجان قولۇن خەۋپتىن قۇتقۇ-
زۇپ قېلىندى . 半死不活的野驴被抢救过来了。

قېنى 〔静〕 ①在哪儿: كىتاب ~ ؟ 书在哪儿? ~ بۆرە
قېنى? 狼在哪儿呢? ②好吧، 嗯، 来吧: ~ ، سۆزلەپ بېقىڭ
好吧، 你说说。 ~ ، كۆپچىلىك تەڭ كۈچ چىقىرايلى!
嗯، 大家一块用力! ~ ، مېھمانلار ، ئاش سوۋۇپ قالدى،
ئېغىز تېگەيلى! 来吧客人们، 饭都凉了، 吃吧!

قېنىشماق «قانماق» 的共同态: ئۇلار بۇلاق سۈيىنى ئىچكەندىن
كېيىنلا ئۇسسۇزلۇقىغا قېنىشتى . 他们喝了泉水之后才解
了渴。 ئاچا - سىڭىل قۇچاقلىشىپ قېنىشقاندىن كېيىن بىر
چولۇق سافادا ئولتۇردى . 姐妹俩拥抱够了، 才走到一个大
沙发前坐下。

قېنىق 〔静〕 浓的، 深的: ~ چاي 浓茶، 酽茶 / ~ سېرىق
深黄 / ~ يېشىل 深绿، 墨绿 / رەڭگى بەك ~ ئىكەن
颜色太深。

قېنىقارلىق 〔静〕 令人满意的، 有说服力的: ~ جاۋاب
令人满意的答复 / ~ ئاساس 有说服力的根据، 有说
服力的理由

قېنىقماق = قانماق

قېھ - قېھ 〔模〕 格格: ~ قىلىپ كۈلمەك 格格笑

قېيىداشماق «قېيىدىماق» 的共同态

قېيىدىغاق 〔静〕 爱赌气的: ~ بالا 爱赌气的孩子

قېيىدىماق 〔动〕 赌气، 闹别扭: ئۇ قېيىداپ ئۆيدىن چىقىپ
كەتتى . 他赌气从家里出走了。 ئۇ ئېرىنىڭ تەرسالىقىغا
قېيىداپ قايتا ئېغىز ئاچمىدى . 她嫌丈夫犟، 赌气不再开
口了。 ئۇ قېيىداپ مېنىڭ بىلەن گەپلەشمەيدۇ . 他闹别扭،
不跟我说话。

قېيىش¹ 〔静〕 皮带، 皮条: ياخشى ئاتنىڭ تېرىسى ~ بولار،
كۆن بولماس . <谚> 好马的皮能做皮条، 不能做皮
革。

قېيىش² 〔静〕 ①<天> 摄动 ②<物> 微扰

قېيىشماق «قېيىماق» 的共同态

قېيىق¹ 〔静〕 ①锁边的针脚②翘棱的، 翘了的: ~ ئى-
شىك 翘棱的门 / ~ دېرىزە 翘了的窗户

قېيىق² 〔静〕 小船، 小艇، 舢板: يەلكەنلىك ~ 小帆
船 / ماتورلۇق ~ 小汽艇 / پالىقى ~ 桨船

قېيىقى قومغا پاتماق <成> (事情)搁浅، 泡汤

قېيىق³ 〔静〕 <方> 羊鼻蝇蛆病

قېيىقچى 〔静〕 船夫، 艄公

业船航②业船造①〔静〕 **قېيىقچىلىق**

边锁، 儿边缉 قېيىپ تىكمەك 缉: چۆرىسىنى 〔动〕 **قېيىماق**

岳 ～ تاش / 桦白 ～ ئاق : 树桦، 桦 <植>〔静〕 **قېيىن**[1]

桦东辽 ～ تۇمۇر / 桦

亲姻 <古>〔静〕 **قېيىن**[2]

公公②父岳①〔静〕 **قېيىنئاتا**

姐的夫丈②子姨大، 姐姐的子妻①〔静〕 **قېيىنئاچا**

子姑大، 姐姑大، 姐

子伯大②子舅大①〔静〕 **قېيىنئاغا**

婆婆②母岳①〔静〕 **قېيىنئانا**

子姑小②子姨小①〔静〕 **قېيىنسىڭىل**

قېيىنئېگىچە = قېيىنئاچا

子叔小②子舅小①〔静〕 **قېيىنىنى**

戚亲، 家亲〔静〕 **قېيىن - بويان**

亲结 قېيىن - بويان بولماق

满长 جاي ～ : 林树桦②的树桦满长①〔静〕 **قېيىنلىق**

方地的树桦

(声驴赶)咯〔模〕 **قى**[1]

喂 <古>〔叹〕 **قى**[2]

مۇسۇلمان- : 向朝的拜礼林斯穆界世 <宗>〔静〕 **قىبلە**

乃做林斯穆 . لار ناماز ئوقۇغان چاغدا يۈزىنى قىبلىگە قىلىدۇ

。向方拜礼朝面时孜玛

②向方白尔克 <宗>①〔静〕 (قىبلىگاھى) **قىبلىگاھ**

地圣<转>

<转>②盘罗، 针南指①〔静〕 (قىبلىنىماسى) **قىبلىنىما**

行是论理 . نەزەرىيە ھەرىكەتنىڭ قىبلىنىماسى : 南指، 针指

。南指的动

ئىلغار نەزەرىيىنى : 南指为……以 قىبلىنىما قىلماق

党的南指为论理进先以 قىبلىنىما قىلغان پارتىيە

穴阳太، 角额، 角鬓〔静〕 **قىپال**

脉静头窝肘، 脉静头 <医> **قىپال تومۇر**

穗接〔静〕 **قىپچا**

人克恰普克، 克恰普克〔静〕 **قىپچاق**

恰普克②文克恰普克، 语克恰普克①〔静〕 **قىپچاقچە**

式克

子腰金 <植>〔静〕 **قىپچان**

ئۇ تارتۇقلىرىنى يوشۇرىدىغان : 束拘، 尬尴〔动〕 **قىپچىناماق**

外格而疤疮住不藏为因他 . يەر تاپالماي تولىمۇ قىپچاندى

见个是她 . ئۇ كىشىلەردىن قىپچىنىدىغان قىز ئىكەن . 尬尴

。娘姑的束拘就人

态同共的 «قىپچاناق» **قىپچىنىشماق**

肠版〔静〕 **قىتا**

剂发染〔静〕 **قىتات**

态动使的 «قىتاتلىماق» **قىتاتلاتماق**

态动被的 «قىتاتلىماق» **قىتاتلانماق**

发头染 ～ چاچنى : (发头، 须胡)染〔动〕 **قىتاتلىماق**

丹契 <古>〔静〕 **قىتان**

大七 ～ يەتتە : 陆大، 洲، 洲大 <地>〔静〕 **قىتئە**[1]

陆大洲亚، 洲亚 ئاسىيا قىتئەسى / 洲

际洲 <军> قىتئەلەر ئارا باشقۇرۇلىدىغان بومبا

弹导

(韵押行双每، 诗情抒典古)额特克 <文>〔静〕 **قىتئە**[2]

子油老〔静〕 **قىتلانما**

擦子锯 . ھەرە قىتلىنىپتۇ : 态动被的 «قىتلىماق» **قىتلانماق**

。了亮

(具铁指专)亮擦〔动〕 **قىتلىماق**

(谓所无都切一等责指对)油، 皮〔静〕 **قىتمال**

态动使的 «قىتماللاشماق» **قىتماللاشتۇرماق**

بۇ بالا تىل ئىشتىشۇپ : 油变، 皮变〔动〕 **قىتماللاشماق**

。了皮骂، 骂挨老子孩这 . قىتماللىشىپ كېتىپتۇ

式形词名的 «قىتمال» **قىتماللىق**

刺挑爱 ～ ئادەم : 的儿刺挑爱، 的头儿刺〔静〕 **قىتىغۇر**

-قىتىغۇرنىڭ ئىچى زە / 娘婆头儿刺 خوتۇن ～ / 人的儿

总里心的头儿刺 <谚> . دە، سېرىق يۇگەي باسقان بىدە

。上稽首满缠丝菟像就، 伤有

式形词名的 «قىتىغۇر» **قىتىغۇرلۇق**

، ئۇ نەدىن كەلگەن بولسۇن : 儿刺挑 قىتىغۇرلۇق قىلماق

我是他، 的来儿哪管不 ! قىتىغۇرلۇق قىلما ، بىزنىڭ ئادەم

! 儿刺挑别، 人的们

来下不坐، 住不待〔动〕 **قىتىڭشىماق**

菜芥②菜油① <植>〔静〕 **قىچا**

末芥 قىچا تالقىنى

间离拨挑، 拨挑 <成> قىچا چاچماق

油籽菜 قىچا يېغى

态动使的 «قىچقارماق» **قىچقارتماق**

态同共的 «قىچقارتماق» **قىچقارتىشماق**

态动被的 «قىچقارتماق» **قىچقارتىلماق**

我叫谁؟ مېنى قىچقارغان كىم؟ : 叫، 唤呼①〔动〕 **قىچقارماق**

-بىز ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن تونۇغقانلىرىمىز : 请، 请邀②؟ 了

过着借想们我 . نى ئۆيىمىزگە قىچقىرىۋېلىشنى ئويلاۋاتىمىز

قىچقارغان يەردىن قالما، قىچقار-来里家到请们戚亲把节。
مىغان يەرگە بارما. <谚> 地的请没，约失莫方地的请
方别登门。③鸣，叫：خورازلار قىچقاردى. 了叫鸡公。
تـوخۇ بىلگىننى قىچقىرار. <谚> 鸣叫是的会鸡 ；喻同
"事的做会己自做该人"。

قىچقىرىشماق «قىچقارماق» 的共同态

قىچقىرىلماق «قىچقارماق» 的被动态

قىچىمىق 〔静〕<古> 灰尘，尘土

قىچىشتۇرماق «قىچىشماق» 的使动态

قىچىشقاق 〔静〕<医> 疥，疥疮，癞疮

قىچىشماق 〔动〕 发痒，痒：تاز ـ تازنى كۆرسە بېشى قىچىشار.
<谚> 秃子见秃子，头皮就发痒。دۈمبىسى قىچىشقان
ئېشەك تۆگمەنگە ئـۆزى بېرىپتۇ. <谚> 驴子脊背痒，自
己去磨房 ；喻同"自讨若吃"。

قىچىشمىغان يەرنى تاتىلىماق <成> 隔靴搔痒，
无关痛痒

قىچىق 〔静〕 痒

قىچىق كەلمەك ①发痒②肉麻

قىچىق ئۇلاشماق 发痒

قىچىقى بار ①怕胳肢②<转> 放荡，不干净)多
指女人生活作风(

قىچىقلاشماق «قىچىقلىماق» 的共同态

قىچىقلىماق 〔动〕 胳肢：قىچىقلاپ كۈلدۈرمەك 胳肢逗笑

قىچىگۈل 〔静〕<植> 剪夏罗

قىچىلدىق 〔静〕 ①油菜的，芥菜的②油菜地，芥菜地：
قويۇق ئۆسكەن ~ ئېتىز / قىچىلقتا 长得稠密的油菜地
ئىشلىمەك 在油菜地里干活

قىچىم 〔静〕<植> 剪秋罗

قىدىرتماق «قىدىرماق» 的使动态

قىدىرماق 〔动〕 ①搜寻：باينىڭ غالچىلىرى ھەممە يەرنى قىدى-
رىپ پولاتنى ئىزدەشتى. 财主的走狗到处搜寻，寻找珀
拉提。②探勘，查勘

قىدىرىپ تەكشۈرمەك <矿> 勘察，探勘，踏勘：
تـەكلىماكاننى ~ 勘察塔克拉玛干 / قىدىرىپ تەكشۈرۈش
ئەترىتى 勘探队 / نېفتلىكنى ~ 踏勘油田

قىدىرىشماق «قىدىرماق» 的共同态

قىدىرىلماق «قىدىرماق» 的被动态

قىر[1] 〔静〕 ①边，沿：جـوزىنىڭ قىرى 桌子边②棱)衣裤
的(：شىمنىڭ قىرىنى چىقارماق 把裤子弄出棱来③埂，
田埂，地埂：مېڭىشنى بىلمىگەن ئۆي ~ بۇزار. <谚>

ئېتىزنىڭ قىرى 不会走的耕牛会毁了田埂。ھۇرۇنغا
كۆرۈنەر. <谚> 懒汉眼里的田埂是一座山。بۇزۇلمىـ
دىغان ~ يوق، ئېچىلمايدىغان سىر. <谚> 没有不坏了
的埂，没有揭不开的秘密。④平川，田野，田地，牧
场，外野：يالغۇز ~ ئـاشقۇچە، كۆپ داۋان ئاشار. <谚>
众人已经翻过山，只等身过平川 。ئوغلۇم يەپ ئوۋلا
قىرغا، قىزىم يـەپ چىقتى. <谚> 儿子吃完去打猎，
儿吃完下田野)意喻儿子大了要成家，女儿大了要
嫁人(。قىرغا بۇغداي تېرىغىلى بارىمىز. 我们下地去种麦
子。پادىنى قىرغا ئاپىرىپ باق! 你把羊群弄到牧场去!
قىزنىڭى ئـالغۇچە قىرىڭدىن ئۆتەي، ئالغاندىن كېيىن جېنىڭدىن
<谚> 登门聘媳妇毕恭毕敬，娶回新娘盛气凌人
⑤眼皮：ئۇ ماڭا كۆزىنىڭ قىرىدا قـاراپ قويدى. 他斜眼
看了我一眼。

قىر ئـاشـالماسلىق <成> 家境不好，)生意(不
景气

قىر ئاشماق 越过：قىمىرلىغان قىر ئـاشار. <谚> 只
要肯动，就能越山坡。

قىر بېشى 田头，地头

قىر تارتماق = قىر سالماق

قىر سالماق 打地埂，打埂

قىر[2] 〔模〕 咯尔)小孩痛哭发出的声音(

قىر[3] 〔静〕<古> 灰白的，青灰色的

قىرا 〔静〕<古> 田，田地，田埂

قىرائەت 〔静〕<宗> 诵读)古兰经(：~ ئۆگەنمەك 学习
诵读)古兰经(

قىرائـەتخـان 〔静〕①<宗> 诵读古兰经者②<转>
书呆子

قىرائـەتخانـا 〔静〕①诵经堂)传授诵读、背诵古兰经
的(②<转> 阅览室

قىرائەتخانلىق 〔静〕①<宗> 诵读)古兰经(②<转>
学究气

قىرائەتخانلىق قىلماق ①诵经②读死书

قىراغ 〔静〕<古> 偏僻，偏远

قىراغلاماق 〔动〕<古> 逃，逃避，回避，躲避，退，后
退，倒退，撤退

قىران 〔静〕①身强力壮，精壮：مېنىڭ ~ ۋاقـتىم 我身强
力壮的时候 / 25 ياشلىق ~ يىگىت 二十五岁的精壮小
伙子②雄健的

قىران بۈركۈت <动> 雄鹰

قىران يىگىت 子伙小壮

قىرانگۇل 〔静〕 <植> 花雪蓝小

قىرانلىق «قىران» 式形词名的: بۇ ئادەمگە ~ يېشىغا يەتكۈچە تۆت قېتىم لەقەم قويۇلغان . 已纪年的壮力强身到人个这 。号外次四了起人被经

قىرت¹ 〔静〕 的塌疲، 的叨絮: ~ ئادەم 人的塌疲 / ~ خوتۇن 娘婆叨絮

قىرت² 〔静〕 <古> ①低矮的②短的③脾气坏的

قىرتاق = قېرىق

قىرتاقلاشماق 〔动〕 苦变: ئەتىياز بولغاندا بەسەينىڭ تەمى قىرتاقلىشىپ قالىدۇ . 。苦变会道味的菜白天春

قىرتو 〔静〕 <方> 的肉长不، 的弱瘦، 的瘦

قىر - تىرگەن 〔静〕 子埂، 埂地

قىرتىش¹ 〔静〕 <方> 分部的掉刮被西东

قىرتىش² 〔静〕 <方> 容面، 孔面، 皮脸، 脸

قىرتىشلاتماق «قىرتىشلىماق» 态动使的

قىرتىشلانماق «قىرتىشلىماق» 态动被的

قىرتىشلىماق 〔动〕 遍二第刮(后遍一过刮发毛)

قىر - چاپ 〔静〕 杀砍، 杀搏: دۈشمەن قوشۇنى ئىچىگە ~ قىلىپ كىرمەك 中之军敌进杀

قىرچاڭغۇ 〔静〕 的动不干، 的快不走، 钝驽: ~ ئېشەك 驴的快不走 / ~ ئات 马驽

قىرچاڭغۇلۇق «قىرچاڭغۇ» 式形词名的

قىرچالماق 〔动〕 <古> 破蹭، 中击

قىرچى 〔静〕 商行

قىرچىلاڭغۇ 〔静〕 的损磨易، 的穿经不: ~ رەخت 经不 布的穿

قىرچىلدۇرماق «قىرچىلىماق» 态动使的: بۇ ئىش ئادەمنى قىرچىلدۇرىدۇ . 。烦腻人让儿活这

قىرچىلما 〔静〕 子油老

قىرچىلىماق 〔动〕 ①损磨، 破磨(沿边): چۆرىسى قىرچىلىپ كەتكەن كىتاب 书的了损磨边四 / يۇڭلىرى قىرچىلىپ تۈگىگەن كونا تۇماق 帽皮羊旧的了没磨都毛 ②烦腻: مەن بۇ ئىشنى تولا قىلىپ بەك قىرچىلىپ كەتتىم . 这干老我 。了透烦腻، 儿活个

قىرچىلىق 〔静〕 当行商行

قىرچىن 〔静〕 的固坚، 的固牢، 的实坚، 的实结

قىرچىن تال <植> 柳杞沙، 柳曲

قىر - دالا 〔静〕 地野، 野原، 川平

قىرس 〔模〕 哒喀، 吧喀

قىرسسىدە 〔静〕 声一达喀، 声一吧喀: قومۇش ~ سۇندى . 。了断声一吧喀苇芦

قىرس - قىرس 〔模〕 哒喀哒喀، 吧喀吧喀

قىرسىق 〔静〕 搜抠، 儿门抠: ~ ئادەم 人的儿门抠

قىرسىقلىق «قىرسىق» 式形词名的

قىرسىقلىق قىلماق 搜抠، 儿门抠: ئۇ ئۆيىدىمۇ شۇ قىرسىقلىقنى قىلامدىكىن دەيمەن . 么这也里家在他想我 。吧儿门抠

قىرسىلداتماق «قىرسىلدىماق» 态动使的

قىرسىلدىماق 〔动〕 响哒喀، 响吧喀

قىرغاق 〔静〕 ①岸، 滨، 边، 沿岸: دەريا قىرغىقى 岸河، 边河 / دېڭىز قىرغىقى 岸海، 滨海 / يولنىڭ ئىككى قىرغىقى 边两的路 / ئوتتۇرا دېڭىز قىرغىقى 地中海沿岸 ②边儿، 沿儿: ئانا كۆرۈپ قىز ئال ، ~ كۆرۈپ بۆز . <谚> 媳娶 。儿边布看要布大买، 娘她看要妇

قىرغاقچى 〔静〕 子抹泥(的沿窗门抹)

قىرغاۋۇل 〔静〕 <动> 鸡山، 鸡野، 雉

قىرغاۋۇللار ئائىلىسى <动> 科雉

قىرغۇ 〔静〕 ①刮刀، 清洁球(金属丝制)، 礤床儿② <机> 刨، 铣③刮削用的، 刮的

قىرغۇ تاش 器削刮制石

قىرغۇ ئىشچىسى <机> 工刨، 工铣

قىرغۇچ¹ = قىرغۇ

قىرغۇچ² 〔静〕 骨颞(的鱼)

قىرغۇچى 〔静〕 ①车工②屠杀者، 杀戮者③歼击的

قىرغۇچى ئايروپىلان <军> 机击歼

قىرغۇزماق «قىرماق²» 态动使的

قىرغۇزۇشماق «قىرغۇزماق» 态同共的

قىرغۇزۇلماق «قىرغۇزماق» 态动被的

قىرغىز 〔静〕 族孜克尔柯

قىرغىز قويى <牧> 羊孜克尔柯

قىرغىزچە 〔静〕 ①柯尔克孜语، 柯尔克孜文②柯尔克孜式的

قىرغىلاتماق 〔动〕 <古> 白发، 白灰成变، 白苍得变

قىرغىن¹ 〔静〕 杀屠، 杀戮: قانلىق ~ 杀屠的腥血

قىرغىن قىلماق 杀屠行进، 杀屠: ئاددىي پۇقرالارنى ~ 民平杀屠

قىرغىن² 〔静〕 <方> 环丫، 仆奴

قىرغىن - چاپقۇن 〔静〕 杀戮، 杀屠大

قىرغىنچى 〔静〕 杀屠的، 灭绝人性的

قىرغىنچىلىق 〔静〕 杀屠: پىللارنى قىرغىنچىلىقتىن قۇتقۇزۇ-
ۋېلىش 杀屠遭免象大使
قىرغىنچىلىق قىلماق 戮杀، 杀屠
قىر - قاش 〔静〕 埂堤، 子埂
قىرقۇلۇم 〔静〕<古> 木鲁克柯 (具量的积容量)
قىرقىتماق «قىرقىماق» 态动使的
قىرقىتىشماق «قىرقىتماق» 态同共的
قىرقىتىلماق «قىرقىتماق» 态动被的
قىـىر - قىر 〔静〕<方> 肩摩، 攘攘熙熙، 麻麻密密
踵接
قىرقىشماق «قىرقىماق» 态同共的
قىرقىلماق «قىرقىماق» 态动被的
قىرقىم 〔静〕 ①了剪، 的剪: ~ مەزگىلى 时的毛剪羊
②毛剪节: قوي يۇڭى قىرقىمغا كەلدى . 了剪该毛羊 。
قىرقىم چاچ 发短، 发剪
قىرقىم ۋاقتى 节时毛剪
قىرقىماق 〔动〕 剪، 除剪: دەرەخنىڭ ئۇچلىرىنى ~ 树剪
梢 / چاچنى ~ 发头剪 / ساقال - بۇرۇتنى ~ 胡剪
须 / يىلتىزنى ~ 根除، 根拔掉 / پېيىنى ~ 筋割(一
种酷刑)
قىرقىمچى 〔静〕<牧> 工毛剪
قىرقىن 〔静〕<古> 婢女، 女佣人
قىرقىندى 〔静〕 剪掉的东西: چاچ قىرقىندىلىرى 剪下来
的头发
قىرلاتماق «قىرلىماق» 态动使的
قىرلاشماق «قىرلىماق» 态同共的
قىرلاق 〔静〕<植> 薄果荠
قىرلاقلىق 〔静〕 打好的(埂)، 修好的(堤)
قىرلانماق «قىرلىماق» 态动被的
قىرلىتىشماق «قىرلاتماق» 态同共的
قىرلىتىلماق «قىرلاتماق» 态动被的
قىرلـىـق 〔静〕 有棱的، 棱状的: ئۇچ ~ ئىكەك 三棱锉
刀 / كۆپ ~ ئىستاكان 多面棱状的玻璃杯
قىرلىق پولات <冶> 角钢
قىرلىق پۇرچاق <植> 四棱豆
قىرلىق پىندەك <植> 黑三棱
قىرلىق پىيىزەك <植> 荆三棱
قىرلىق تاشپاقا <动> 棱皮龟
قىرلىق تومۇزغا <动> 蝉麦
قىرلىق چاقنار تاش 角闪岩
قىرلىق چېدىر لىم <建> 折弦桁架، 折线性屋
قىرلىق چېكەتكە <动> 蝗菱
قىرلىق شېغىل <地> 角砾
قىرلىق قارا بۇغداي <植> 菱麦
قىرلىق قۇرام تاش <地> 角砾岩
قىرلىق ئېتىز <农> 圩田
قىرلىماق 〔动〕 ①打埂، 修堤: ئېتىزنى ~ 打埂田 / ...
رىقنى ~ 修堤坝 / قىردا بار ، قىرلاشتا يوق . <谚> ...
②垒: كېسەك ~ 垒... 他没却时埂打، 他有上子
坯 / ياستۇقنى قىرلاپ قويۇپ بەخىرامان ئۇخلىماق <成> ...
③枕无忧把帽子折出棱: بۆكنى ~ 折出棱
قىرما 〔静〕<古> 圆锥، 圆锥体
قىرماچى 〔静〕<古> 皮匠
قىرماق[1] 〔静〕 锅巴
قىرماق[2] 〔动〕 ①刮، 旋، 铲، 车: ساقال - بۇرۇتنى ~ ...
胡子 / قازاننى ~ 刮锅 / بالا ~ 刮孩子، 打胎 / ئىستا...
نوكتا بىرنەرسىلەرنى ~ 在车床上车些东西 / خامان ~ ...
麦场②屠杀، 杀: دۈشمەننى ~ 杀敌③咯: گېلىنى ...
咯嗓子، 清嗓子④<机>切削
قىرىش پىچىقى <机> 车刀
قىرىش ئىستانوكى <机> 车床
قىر يېغى 死对头، 死敌
قىرمۇقىر 〔静〕 一个埂子一个埂子، 一块地一块地
地: ئېتىزلارنى ~ تەكشۈرمەك 一块地一块地地检查
田地
قىرمىزاق 〔静〕<方> 壁龛، 壁橱
قىرو 〔静〕<气> 霜
قىرو ئاپىتى <气> 霜灾، 霜害
قىرو چۈشمەك <气> 下霜، 降霜
قىرو سۇنگۇسى <气> 霜淞
قىرو مەزگىلى <气> 有霜期
قىرودىماق 〔动〕 ①下霜②<转>变白: چاچلىرىم قىرود-
دى . 我的头发白了 。
قىروسىز 〔静〕 无霜的
قىروسىز بەلۋاغ <农، 气> 无霜带
قىروسىز مەزگىل <气> 无霜期
قىروسىمان 〔静〕 霜状的
قىروسىمان پاختىلىشىش كېسىلى <农> 霜霉病
قىروسىمان زەمبۇرۇغ <牧> 霜霉菌
قىـرى 〔静〕<古> 开心، 心情愉快، 心情舒畅، 兴高

烈采

قىرچە 〔静〕 侧: ~ قويماق 放侧 / ~ قارىماق 侧目而视

قىرچە تەگمەك 饿: نېمانداق قىرچە تېگىۋېرىسىز مــاڭا! 你干嘛老那么饿我!

قىرچە - يېنىچە 〔静〕 侧

قىرچە - يېنىچە تەگمەك 饿

قىرشتۇرماق 〔动〕 车، 铲، 刮

قىرشماق «قىرماق» 的共同态

قىرىق 〔静〕 ①四十: ~ كىشى بىر يــاق، قىڭغىر كىشى بىر ياق. <谚> 四十人为一边, 奸邪人为一边; 喻同"得道多助, 失道寡助"。 ~ ئاغىچا ئاچتىن ئۆلۈپتۇ. <谚> 夫人小姐四十位, 懒得个个全饿死。 ~ يىلدا باي بىــلەن كەمبەغەل تەڭلىشىدۇ. <谚> 贫与富四十年会相等; 喻同"三十年河东, 三十年河西"; "风水轮流转, 今年到我家"。 ~ يىلدا بــىر ئىشەك ئويۇنى. <成> 四十年遇一次的驴戏; 喻同"千载难逢"。 بىر كۈنلۈك يولداشقا ~ كۈن سالام. <谚> 一日的旅伴四十天问安。 ئاشچىدىن بىر باشچى ياخشى. <谚> 与其有四十个做饭的, 不如有一个带头的。 بېخىل بىر تېيىننىڭ تۆشۈكىدىن ~ قېتىم ئۆتەر. 吝啬鬼在一文钱钱眼里钻四十趟; 喻同"钱眼里翻筋斗"。 بېخىلغا قول بىلەن يانچۇقنىڭ ئارىلىقى ~ يىللىق. <谚> 吝啬鬼的手与衣袋有四十年之遥。②满月, 四十天祭日(附加第三人称词尾)

قىرىق ئانىسى 洗礼婆(民俗在孩子出生满四十天时, 请一妇女为其洗浴, 搽粉, 穿新衣)

قىرىق چېچى <生理> 胎发

قىرىق نەزىرى <宗> 四十日祭(死后第四十天举行的祭祀, 即乃孜尔)

قىرىقى توشماق 满四十天(产后), 产褥期满

قىرىق ئىچى 产褥期, 坐月子

قىرىقى چىقماق 出月子

قىرىقىنى بەرمەك <宗> 举行四十天祭

قىرىقىنى قىلماق <宗> 举行四十天祭

قىرىقئاياغ = ئېشەكقۇرتى

قىرىقبوغۇم 〔静〕<植> 木贼

قىرىقبوغۇمسىمان 〔静〕 木贼状的

قىرىقبوغۇمسىمان چاكاندا <植> 木贼麻黄

قىرىققۇلاق 〔静〕<植> 羊齿

قىرىقىنچى 〔静〕 第四十: ~ نومۇرلۇق ئورۇندۇق 第四十号座位

قىرىقپۇرماق 〔静〕 <植> 耳蕨

قىرىلماق «قىرماق» 的被动态: قــويلارنىڭ ھەممىسى قىرىلىپ تۈگىدى. 羊全杀完了。

قىرىم 〔静〕 土制羊革

قىرىم مەسە 山羊革软靴

قىرىندى 〔静〕 ①刨花 ②碎屑(金属切削后的): تۆمۈر قىرىندىسى 铁屑

قىرىندى پەنەركە 刨花板, 庄缩板, 纤维板

قىز[1] 〔静〕 ①姑娘: قىزنىڭ كۆزى قىزىلدا. <谚> 姑娘盯的是红色。 قىزدىن ئارتۇق جۇۋان بار، ئاتتىن ئارتۇق غۇنان. <谚> 有比姑娘强的少妇, 有比马强的马驹。 قىزغا قۇچاق لازىم، قويغا پىچاق. <谚> 姑娘须怀抱, 羊只须挨刀。 قىزنىڭ كۆزى ئۇسىمىدا، تازىنىڭ كۆزى پۇسىمىدا. <谚> 娘娘盯的是画眉草, 秃子盯的是小睡帽。 ~ ۋاقتىم سۇلتان ۋاقتىم، جۇۋان ۋاقتىم شەيتان ۋاقتىم. <谚> 当姑娘时像苏丹(国王), 成少妇时像撒旦(鬼魔)。②女儿, 闺女: قىزىم ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم سەن ئاڭلا. <谚> 对着女儿说, 给儿媳听; 喻同"指桑骂槐"。 ~ چوڭ بولسا كۆز تولا، ئوغۇل چوڭ بولسا سۆز. <谚> 女儿大了盯的人多, 儿子大了说的人多。 قىزى يارىسا، ئانىسىغا قارىما، ئېشى يارىسا، قاچىسىغا. <谚> 看上闺女别看她娘, 看上饭食别看它碗。 ئوغلى بارنىڭ ئۆزى بار، قىزى بارنىڭ ئىزى. <谚> 生儿子传宗接代, 生女儿只留足印; 喻同"嫁出去的女, 泼出去的水"。 قىزىمنىڭ بالىسى ئۆزۈمنىڭ بالىسى، ئوغلۇمنىڭ بالىسى ۋاي، ئۇنىڭ ئانىسى. <谚> 女儿的孩子是我的孩子, 儿子的孩子是他娘的孩子。 قىزنىڭ بەرمەيدىغان تويلۇقى ئېغىر. <谚> 不肯嫁闺女, 彩礼要得重。③新娘: ~ تارتىنچاق كېلەر، يىگىت غەم يېمەس. <谚> 新娘腼腆, 新郎不愁。④女(指青少年): ~ تەرەپتىن خەۋەر يوق، ئوغۇل تەرەپ دۇمباق چاپتۇ. <谚> 女方还没信儿, 男方就敲起了鼓。 ~ بالا ئۆينىڭ گۈلى. <谚> 女孩乃是家中花。 ~ بالىنىڭ يىغلىغىنى نازلانغىنى. <谚> 女孩儿哭是撒娇。

قىز ئالماق 娶媳妇, 娶亲

قىز ئەپقاچماق 抢亲(一种旧俗)

قىز بەرمەك 嫁女儿

قىز تالاق <骂, 习> 诅咒人家的女儿被丈夫休掉

قىز چىقارماق = قىز بەرمەك

قىز قولدىشى 相傧女، 娘伴
قىز كۆچۈرمەك 亲迎
قىز مېلى 妆嫁
قىز ئۇلتۇرۇشى 前之娶被娘新为俗民)宴嫁出
(餐聚孩女叫也، 宴的设友女其及娘新为专
قىز يۆتكىمەك 娘新接، 亲接
قىز[2] 的吝悭، 的啬吝 <古>〔静〕
قىزا 炉金炼 <古>〔静〕
قىزارتماق «قىزارماق» 的使动态: پىياز شاكىلى بىلەن قىزار-
تىپ پىشۇرغان تۇخۇم 蛋鸡的红煮皮葱洋用 / بولدى، مېنى
قىزارتماڭ! 了我羞别، 了行 !
قىزارتىشماق «قىزارتماق» 的共同态
قىزارتىلماق «قىزارتماق» 的被动态
قىزارماق 〔动〕 ①红变، 红.: ئۇنىڭ پاقالچاقلىرى خۇددى خو-
رازنىڭ تاجىسىدەك قىزىرىپ كەتكەن . 鸡公像得红腿的他
的鸡冠 。 قىز ئۇيالغىنىدىن قىزىرىپ كەتتى . 羞娘姑
红了脸。② <转> 火发: نېمانچە قىزىرىسەن، بولدى قىزار-
ما . 。火发别، 了行، 火大么这发么怎你
قىزەنگۇل 兰吊 <植>〔静〕
قىزەيگۇل 鞭王霸 <植>〔静〕
قىزچاق 娘姑小، 孩女小 〔静〕
قىز - چوكان 妇媳小娘姑大، 妇少娘姑 〔静〕
قىزدۇرماق 红烧، 热烧②热发، 烧发① 〔动〕
قىزدۇرۇشماق «قىزدۇرماق» 态同共的
قىزدۇرۇلماق «قىزدۇرماق» 态动被的
قىزغاق 吝، 的气小، 的妒嫉好، 的醋吃好 <古>〔静〕
的食独吃، 的啬
قىزغانچۇق 〔静〕 ①气小: ~ بالا 子孩的气小 / ئۇنى
باشقىلار «كۆزى كىچىك» ، ~ دېيىتتى . "搜抠"他说人别 ،
"气小" 。 ئۇ تۇتۇننى بۇلۇتقا كۆرسەتمەيدىغان قىزغانچۇقلاردىن
بولسا كېرەك . 毛一)冒上天往让不都烟连个是概大他
قىزغانچۇقنىڭ ئېشىنى ئىت يەر . <谚> 。鬼气小的(拔不
ئۇندىڭ 儿眼心小، 的妒嫉爱②。吃狗被饭的鬼气小
مۇنداق ئاسانلا ئۇندەككە كېلىشىنى بىلگەن بولسام، ھېلىقى
قىزغانچۇقنىڭ يېنىغا بىرىپ لاۋزىلىشىپ يۈرمەيدىكەنمەن . 要
那儿眼心小个那到会不就我، 话说好么这他道知是
。了眼显人丢去里
قىزغانچۇقلۇق «قىزغانچۇق» 式形词名的
قىزغانچۇقلۇق قىلماق 妒忌②得不舍①
قىزغانماق 〔动〕 得不舍، 妒忌: پەرىشتىنىڭ ئېشىدىن شەيتان

قىزغىنىپتۇ . 饭的使天妒忌鬼魔 <谚> 。 بىلىق جېنىدا
بۇلايدۇ، توخۇ جېنىدا بىر - بىرىدىن قىزغىنىدۇ . 命拼是鱼
。妒忌相互命拼是鸡، 抢
قىزغۇت 戒惩众当، 戒傲 <古>〔静〕
قىزغۇچ 的红粉، 的红浅، 的色红淡 〔静〕
قىزغۇچ تۇپراق 壤红砖 <地>
قىزغۇچ سۈيدۈك 黄异便小 <医>
قىزغۇچ سىكات 鲑赤 <动>
قىزغۇچ ھەرە 蜂蛛 <动>
قىزغۇچ يىلان 蛇链赤火 <动>
قىزغۇل 的身红脖白 <古>〔静〕
قىزغىن 〔静〕 的天朝火热، 的切热، 的情热، 的烈热:
~ قارشى ئېلىنماق 迎欢烈热到受 / ~ سالام ئېيتماق
候问的情热达转 / ئىش ~ كېتىپ بارىدۇ . 得行进作工
。天朝火热
قىزغىنلىق «قىزغىن» 的名词形式: خەلق ئاممىسىنىڭ قىز-
غىنلىقى 情热的众群民人 / تولۇپ تاشقان ~ 洋情热
溢، 满腔热情 / ~ بىلەن كۈتۈۋالماق 待接情热
قىزغىنىشماق «قىزغانماق» 态同共的
قىزقوۋار 〔静〕<体> 追娘姑(育体统传族克萨哈)
قىزلاموق 子疹، 疹麻 <古، 医>〔静〕
قىزلىق 〔静〕① 的女闺有، 的儿女有: ~ ئۆي خان كۆۋ-
رۈكى . <谚> 。桥的宫王向通是家人的儿女有 ~
ئۆيگە قىرىق ئات باغلىنار . <谚> 前门家人的儿女有
拴着四十匹马。②的娘姑: ~ ھۆسنى ③颜容的娘姑
气脾儿孩女: قىز دېگەن بەرىبىر قىزلىقىنى قىلماي قالمايدۇ .
女孩子家反正要耍女孩儿脾气。④少女时، 做姑娘
时: ئۇ قىزلىقىدا ناھايىتى چىرايلىق ئىدى . 漂时娘姑做她
亮得很。⑤童贞، 贞操: قىزلىقىنى يوقاتماق 操贞去失،
身失
قىزلىق پەردىسى 膜女处 <理生>
قىزىتقۇچ 〔静〕①加热器②暖和، 和煦: ~ ئاپتاپ 暖
光阳的煦和، 光阳的和
قىزىتما 〔静〕<医> 热①، 烧②高烧: تۆۋەن (يەڭگىل)
~ 烧低، 热低
قىزىتما دەۋرى 期热发 <医>
قىزىتما ئۆرلىمەك 烧高发 <医>
قىزىتماق ① «قىزىماق» 的使动态: ئوت قالاپ داسنى ~ 生
火把盆子烧热②使热闹: توينى ~ 起闹热典庆使
来

قىزىتىشماق «قىزىتماق» 的共同态

قىزىتىلماق «قىزىتماق» 的被动态

قىزىرىپ - تاتىرىپ 〔静〕 面红耳赤

قىزىرىشماق ① «قىزارماق» 的共同态② 脸红، 脸翻: كۈل-
كە - چاقچاقلاردىن قىزىرىشىپ كەتمەك 被玩笑逗得脸
红 / ئىككىمىز ئەزەلدىن قىزىرىشىپ باققان ئەمەس . 我俩从
来没红过脸 。 بۇ ئىش توغرۇلۇق ئۇنىڭ بىلەن قىزىرىش-
تۇق . 为这事我们跟他翻了脸 。

قىزىشماق[1] «قىزىماق» 的共同态: ئانچە قىزىشىپ كەتمەي ئوي-
لىشىپ كۆرەيلى ، يېنىكلىك قىلمايلى . 别太急، 考虑考虑،
别草率行事 。

قىزىشماق[2] 〔动〕 热情高涨، 情绪激昂، 来劲: ئۇ راۋابنى
چالغانسېرى قىزىشىپ كەتتى . 他越弹热瓦甫情绪越激昂 。
بۇ ئات يولغا چىققاندا بارغانسېرى قىزىشىپ كېتىدۇ . 这匹马
上路后越跑越来劲 。

قىزىغ 〔静〕<古> ①岸(海، 河، 渠之岸)، 滨②边،
边缘

قىزىق 〔静〕 ①热، 烫، 烧红的: قېنى ، ~ چايدىن بىر ئوتلى-
غىن . 来، 呷口热茶 。 نانىنى تونۇرنىڭ قىزىقىدا ياق . <谚>
要趁炕还没烫的时候贴馕 。 ~ ئوچاققا تۇتۇرۇق لازىم ئەمەس .
<谚> 烧红的灶用不着引火柴 。 ②有趣的، 有意
思的، 可笑的، 古怪的: ~ ھېكايە 有趣的故事 / ~
有意思的谈话 / ~ ئىش 可笑的事، 怪事③ 热 پاراڭ
烈، 热心، 热闹: ئۇلار كۆپچىلىك بىلەن ~ كېڭەش ئۆتكۈ-
زۈۋاتاتتى . 他们正和大家进行热烈的协商 。 توينىڭ بول-
غىنىدىن «بولىدۇ» سى ~ . <谚> 喜事热闹在定婚时 。
④乐趣، 意思: ھاياتنىڭ قىزىقىنى كۆرمەك 享受生活的
乐趣 / ياشاشنىڭ نېمە قىزىقى قالىدۇ دەيسىز ؟ 你说活着
还有什么意思 ?

قىزىق بازار 热闹的集市، 兴隆的生意

قىزىق پروكاتلاش <冶> 热轧

قىزىق پرېسلاش <冶> 热压

قىزىق گەپ 有趣的话، 有意思的话

قىزىق لىنىيە 热线

قىزىق نۇقتا 热点

قىزىقارلىق 〔静〕 有趣的، 有意思的: ~ چۆچەك 有趣的
童话 / ~ ۋەقە 有意思的事件

قىزىقتۇرماق ① «قىزىقماق» 的使动态② 引起兴趣، 引
诱: پۇلغا ~ 以金钱相引诱

قىزىقتۇرۇشماق «قىزىقتۇرماق» 的共同态

قىزىقتۇرۇلماق «قىزىقتۇرماق» 的被动态

قىزىقچى 〔静〕 ①滑稽، 诙谐者②丑角، 滑稽演员

قىزىقچىلىق 〔静〕 ①笑谑، 戏言، 玩笑②热闹气氛، 热
闹劲儿

قىزىقچىلىق قىلماق 逗乐، 开玩笑، 说俏皮话

قىزىقسىندۇرماق «قىزىقسىنماق» 的使动态

قىزىقسىنىشماق «قىزىقسىنماق» 的共同态

قىزىقسىنماق 〔动〕 感到好奇، 感兴趣: مەن بۇ ئىشقا
قىزىقسىنىۋاتىمەن . 我对这件事感兴趣 。

قىزىقىق 〔静〕 好奇的، 感兴趣的: تۈن سەيلىسى كېيىنلى
كىشىلەر ئۇچۇن ئېچىلمىغان بىر سىر بولۇپ كەلدى . ~ 夜游
症对好奇的人们来说一直是个没有解开的谜 。

قىزىقىقلىق «قىزىقىق» 的名词形式

قىزىققان 〔静〕 性子急، 急躁: ئۇ ~ ، چۇس ئادەم . 他是个
性子急، 暴躁的人 。

قىزىققانلىق «قىزىققان» 的名词形式

قىزىققانلىق قىلماق 急躁، 发火: سەن نېمشقا قىزىق-
قانلىق قىلىپ يۈرسەن ؟ 你为什么发火呀 ?

قىزىق - قىزىق 〔静〕 ①热热的، 烫烫的: ھېلىقى ياشقا بىر
چىنە شورپا قىلىپ ~ ئىچۈرۈپ قويدى . 给那个青年弄了碗
肉汤، 让他热热地喝了 。 ②特别有趣的، 特别有意
思的: باللار بوۋايدىن ~ ھېكايىلەرنى تىڭشايتتى . 孩子们听
老爷爷讲特别有趣的故事 。

قىزىقلىق «قىزىق» 的名词形式

قىزىقماق 〔动〕 ①感兴趣، 喜欢: ئۇ ھېچنېمىگە قىزىقمايدۇ .
他什么都不感兴趣 。 ئاكام مۇزىكىغا قىزىقىدۇ . 我哥哥喜
欢音乐 。 ②注意: كۆپچىلىك قىزىقىپ ئاڭلىدى . 大家都
注意听了 。 ③羡慕: بىز ئۇنىڭ نەتىجىسىگە قىزىقىمىز . 我
们羡慕他的成绩 。 ④好奇: «قانداقسىگە؟» — دەپ قى-
زىقىپ سورىدى ئۇ . "为什么?"他好奇地问 。

قىزىقىدا 〔静〕 ①趁热: قېنى ، ~ يەۋېلىڭلار . 来، 趁热吃 。
②<转> 趁着: تۆمۈرنى ~ سوق . <谚> 趁热打铁 。
③手热劲儿: بولۇڭلار ، ~ پۈتتۈرۈۋالايلى . 快، 趁着热手
劲儿把它干完 。

قىزىقىش ① «قىزىقماق» 的动名词形式之一②兴趣: ~
پەيدا بولماق 产生兴趣 / مېنىڭ مەشرەپ ئويناشقا بولغان قىزى-
قىشىم 我对玩麦西来甫的兴趣 / بۇ مېنىڭ بىر خىل قىزى-
قىشىم . 这是我的一种兴趣 。

قىزىقىش پسىخىكىسى <心> 好奇心

قىزىقىشماق «قىزىقماق» 的共同态

قىزىل¹ 〔静〕 红، 色红: ~ بايراق 旗红 / ~ سىياھ 墨红、水 / ~ ئالما سارغايماس. <谚> 红苹果不会变黄。

قىزىل ئارچا 桧红، 柏红 <植>

قىزىل ئارمىيە 军红

قىزىل ئالا 花白红 <牧>

قىزىل ئالۇچا 子李红 <植>

قىزىل ئەپيۇنگۈل 粟罂红 <植>

قىزىل ئەترگۈل 瑰玫红 <植>

قىزىل ئەنجۈر شاپتۇل 桃蟠红 <植>

قىزىل ئەنقا 凤赤 <植>

قىزىل باش تۇرنا 鹤顶丹 <动>

قىزىل باش چۆككەك ئۆردەك 鸭潜头红 <动>

قىزىل باش چىۋىن 蝇头红 <动>

قىزىل باش قۇشقاچ 雀顶朱 <动>

قىزىل بەھمەن 菊丽大红 <植>

قىزىل بوغۇز بۆدۈنە 鹨喉红 <动>

قىزىل بويۇن بۆلبۆل 颏点红 <动>

قىزىل بويۇن تۇرنا 鹤颈赤 <动>

قىزىل بويۇن چۆمگەك 鸭潜颈赤 <动>

قىزىل بويۇن قىلىيورغا 鹬颈红 <动>

قىزىل بويۇن ئۆردەك 鸭颈红 <动>

قىزىل بۆغداش 菜苋红 <植>

قىزىل بۇلۇت 云烧火 <气>

قىزىل بۇيا 草豆红 <植>

قىزىل بۆكەن 羊羚红 <动>

قىزىل بېلىق 鱼红 <动>

قىزىل پاچاق 匪赤، 子分化赤 <成>

قىزىل پاچاق قىرغاۋۇل 鸡野脚红 <动>

قىزىل پاچاق قىلىيورغا 鹬脚红 <动>

قىزىل پاچاق لاچىن 隼脚红 <动>

قىزىل پاچاق ھەيران 燕丝金 <动>

قىزىل پەرەڭگۈل 桑抹 <植>

قىزىل پوكان پوپۇچەك قىرغاۋۇل 胸红 <动> 雉角

قىزىل پوكان قارا ياۋا غاز 雁黑胸红 <动>

قىزىل پۇرچاق 豆赤 <植>

قىزىل پىچانگۈل 花兰马红 <植>

قىزىل پىياز 葱野 <植>

قىزىل تاجلىق تۇرنا = قىزىل باش تۇرنا

قىزىل تاشلىق كىتاب 书皮红

قىزىل تاگلاي 花米肋 <植>

قىزىل تال 柳皮红، 柳杞 <植>

قىزىل تەرەت 血便 <医>

قىزىل تورۇق (马)红枣 <动>

قىزىل توغاچ 桃光梨红 <植>

قىزىل تومۇر 脉动 <理生>

قىزىل تۇپراق 壤红 <地>

قىزىل تۇز 盐血赤 <化>

قىزىل تۇمشۇق بېلىقچى 鸥嘴红 <动>

قىزىل تۇمشۇق چايكا 鸥燕嘴红 <动>

قىزىل تۆمۈر تاش 石铁赤 <矿>

قىزىل تۆمۈر رۇدىسى 矿铁赤 <矿>

قىزىل تۈلكە 狐火، 狐赤 <动>

قىزىل جامكا 萍红 <植>

قىزىل چوغلۇق 芍赤 <植>

قىزىل چۈمۈلە 蚁赤 <动>

قىزىل چېچەك سەي پۇرچىقى 豆菜花红 <植>

قىزىل چېچەكتال 条枝胡 <植>

قىزىل چېرىپاشكا 蝽红 <动>

قىزىل چىپار بۆكەن 羚斑赤 <动>

قىزىل چىراغ 灯红 <交>

قىزىل خۇن 带赤 <理生>

قىزىل داغ كېسىلى 病星赤 <农>

قىزىل دولقۇن 潮赤 <地>

قىزىل دولانا 楂山野 <植>

قىزىل رەقەم 字红، 字赤 <经>

قىزىل رەقەم زايومى 债国字赤 <经>

قىزىل زەرەڭ 枫角五 <植>

قىزىل ساپال توپىسى 土陶赤 <地>

قىزىل سايۋا 种品萄葡)瑙玛红، 子奶马赤 <植> (一之

قىزىل سەندەل 香檀紫 <植>

قىزىل سۆۋادان 杨赤 <植>

قىزىل سىر 砂朱 <矿>

قىزىل سىزىق 线红 <建>

قىزىل شەمشاد 杉红 <植>

قىزىل قاشقا تۇرنا = قىزىل باش تۇرنا

قىزىل قانات تام چۈمچۈقى 雀壁旋翅红 <动>

قىزىل قانتېپەر 阳锁 <植>

قىزىل فوسفور 磷红

قىزىل قارىغاي <植> 松果، 松海، 松赤، 松红

قىزىل قاشتاش 玉红

قىزىل قانات ئۆردەك <动> 鸭膀赤

قىزىل قان دانچىسى <理生> 球血红

قىزىل قوچۇرا = قىزىل قارىغاي

قىزىل قورساق پوپوچەك قىرغاۋۇل <动> 腹红 雉角

قىزىل قولتۇق پاقا <动> 鸡田胸红

قىزىل قوناق <植> 梁高红

قىزىل قۇرت ①末长出毛(指鸟类)：ئۇ قۇشنىڭ بالىلىرىنى ~ ۋاقتىدىلا يىلان يەپ كېتىپتۇ. 那只鸟的小鸟还末长出毛时就被蛇吃掉了。②小(指人)：بۇ بالىنى مەن ~ چېغىدىن تارتىپ بېقىپ چوڭ قىلغانىدىم. 这孩子是我从小把他养大的。

قىزىل قۇشقاچ <动> 雀朱

قىزىل قۇلاق = شوخلەك

قىزىل قۇمبەت <植> 红公杏(杏品种之一)

قىزىل قۇيرۇق بۇلبۇل <动> 鸲尾红

قىزىل قۇيرۇق جىگدىچى <动> 鸲歌尾红

قىزىل قۇيرۇق غورۇلاي <动> 劳伯尾红

قىزىل قىبتىشىش <农> 病僵赤

قىزىل قىزىلچا <植> 头菜红

قىزىل قىيامەت <成> 天盈反沸：~ بولماق 得闹天盈反沸

قىزىل كرېست 字十红

قىزىل كرېست جەمئىيىتى 会字十红

قىزىل كۆز <成> 子骗، 手子骗

قىزىل كۆزلۈك 骗子行径：~ قىلماق <成> 行骗

قىزىل كۆز ھەرە <动> 蜂眼赤

قىزىل كۆكچە <植> 红瓤奎克奇(甜瓜品种之一)

قىزىل گەج <矿> 石水寒

قىزىل گۈل ئۇسسۇلى <艺> 舞花红

قىزىل گىل 脂石赤

قىزىل لاچىن <动> 隼红

قىزىل لازا = قىزىلمۇچ

قىزىل لەيلى <植> 葵蜀红

قىزىل لەيلىقازاق <植> 人美虞

قىزىل مارال <植> 土三七، 狭叶红景天

قىزىل مارجان <动> 瑚珊红

قىزىل ماش = قىزىل پۇرچاق

قىزىل ماندارىن <植> 红桔

قىزىل موغا <动> 兔鼠红

قىزىل مونچاق 珠珍红

قىزىل مېۋىلىك شاقاقۇل <植> 精黄

قىزىل مىس 铜红

قىزىل ھاراق 酒红

قىزىل ھاك تۇپراق <地> 土灰石色红

قىزىل ھېقىق 瑙玛红

قىزىل ھىلال ئاي 月新红：~ جەمئىيىتى 会月新红

قىزىل ئۆمۈچۈك <动> 蛛蜘红

قىزىل ئۈجمە <植> 葚桑红، 刺柘، 桑柘

قىزىل ئۈچقۇلاق <植> 叶三红

قىزىل ئېچىتقۇ 曲红

قىزىل ئېيىق ئۈزۈمى <植> 橘越红

قىزىل ئىبىس <动> 鹮朱، 鹮红

قىزىل ئىڭەك كۆسۈتكە <动> 鼠黄颊赤

قىزىل ياقۇت <矿> 石宝红

قىزىل يامغۇر <气> 雨红

قىزىل ياۋا ئامۇت <植> 梨豆

قىزىل يوپۇرماق چارتال <植> 杷枇叶赤

قىزىل يوپۇرماقلىق رەۋەن <植> 黄大叶红

قىزىل يوللۇق چېرپپاشكا <动> 蝽条赤

قىزىل يۇسۇن <植> 藻红

قىزىل يىلىك 髓骨红

قىزىل[2] <医>〔静〕 疹麻

قىزىل چىقماق 疹麻出

قىزىل[3] <方>〔静〕 打完场堆成的堆麦子

قىزىلئەك <方، 植>〔静〕 红杏子(杏子的一种، 这种杏子快熟时不变色، 一下子就成红色)

قىزىلبۇرۇن 〔静〕 酒糟鼻

قىزىلپېجە <古، 植>〔静〕 蓼芽菜

قىزىلتاسما = قۇشقاچتىل

قىزىل - تىزىل 〔静〕 ①红一阵白一阵(指人的精神状态)②红红绿绿的

قىزىلجۇلا <植>〔静〕 落心妇، 虎麻

قىزىلچا <植>〔静〕 甜菜

قىزىلچا مۇرابباسى 甜菜酱

قىزىلچىلىق 〔静〕 甜菜地

قىزىلقاچار 〔静〕 <植>红杏子(杏子的一种，这种杏子熟时不变色，一下子就成红色)

قىزىلقۇيرۇق 〔静〕 <植> 红尾狗

قىزىلكوس 〔静〕 <天> 谷雨

قىزىلكۆك 〔静〕 <古، 植> 紫菜

قىزىلكۆيە 〔静〕 <植> 赤霉病

قىزىلگۈل <植> 玫瑰花

قىزىلگۈل سېرىقى <植> 玫瑰花蕊

قىزىلگۈل شەربىتى 玫瑰汁

قىزىلگۈل مۇراببasi 玫瑰酱

قىزىلگۈل ئىچىملىكى <药> 玫瑰花口服液

قىزىلگۈللۈك 〔静〕 ①玫瑰花地 ②红花的： ~ كۆڭلەك 红花裙子

قىزىللىق «قىزىل[1]» 的名词形式

قىزىلمۇچ 〔静〕 <植> 红辣椒

قىزىلئاش[1] 〔静〕 爬灰的，乱伦者

قىزىلئاش[2] 〔静〕 <宗> 红头(对沙斐仪学派的一种称呼，该派军人戴裹有缠头布的红帽子，故称)

قىزىلئۇرۇق 〔静〕 <植> 红籽甜瓜

قىزىلئۆڭگەچ 〔静〕 <生理> 食管，食道

قىزىلئۆڭگەچ راكى <医> 食道癌

قىزىلئۆڭگەچ سىلى <医> 食管结核

قىزىلئىشتان 〔静〕 破鞋，坏女人

قىزىما 见下

قىزىما ئەينەك 电热玻璃

قىزىماق 〔动〕 ①发热，发烧烧红：پۈتۈن بەدىنىم قىزىپ كەتتى . 我浑身发热。تۆمۈر قىزىدى . 熨斗热了。دەزمال قىزىدى . 铁烧红了。②<转>产生兴趣，感兴趣：ئۇلار مۇنداق ماشىنىغا قىزىپ قالدى . 他们对这种机器产生了兴趣。③<转>热闹，紧张，激烈：ئويۇن قىزىپ كەتتى . 游戏热闹起来。خاماندا ئىش قىزىپ كەتتى . 麦场上的活儿紧张起来。جەڭ قىزىپ كەتتى . 战斗激烈起来。④<转>急，生气：ئۇ قىزىپ نېرۋىسى ئۆرلىدى . 他气急上火了。

قىز - يىگىت 〔静〕 姑娘小伙子，新郎新娘

قىس 〔静〕 ①短，缺：ئاشلىق ~ 粮食短缺 / كۆكتات ~ مەزگىل 蔬菜淡季 / ئوغۇت ~ 缺肥料 / ئەتىيازدا سۇ بەك ~ بولدى . 春天水太缺了。②紧，仓促：ۋاقىت بەك ~ 时间太紧，太仓促

قىس مال 紧缺货

قىس مەھسۇلات <经> 短线产品

قىساس (قىساسى) 〔静〕 ①<宗>同态复仇(在受到肉体伤害时，以同样方式，按受伤的程度实施正当的复仇，即"以牙还牙，以血还血") ②复仇，仇

قىساس ئالماق 报仇，复仇：خەلق بىگۇناھ قامالغانلىقى ئۈچۈن چوقۇم قىساس ئالىدۇ . 人民一定会为我们被无辜关押而复仇。

قىساس تۇتماق 遭报应：ئۇلارنى بىر كۈنى ئۇنىڭ قىساسى تۇتىدۇ . 他们终有一天会遭他的报应。

قىساسقا قالماق 遭报应：ئۇ جەزمەن قىساسىمغا قالىدۇ . 他必会遭我报应。

قىساسچى 〔静〕 复仇者，报仇者

قىساسچىلىق 〔静〕 复仇主义

قىساسكار = قىساسچى

قىساسكارلىق = قىساسچىلىق

قىسالڭ 〔静〕 <地> 峡谷，峡

قىستاتماق «قىستىماق» 的使动态

قىستاشماق «قىستىماق» 的共同态

قىستاقتا ئالماق 逼迫，逼：بەگ بىزنى ھەممە تەرەپتىن قىستاقتا ئالغىلى تۇردى . 伯克从各方面逼我们。

قىستاقچىلىق 〔静〕 逼迫，逼

قىستا - قىستاڭ 〔静〕 挤，拥挤：ئادەم كۆپ، ئۆي تولىمۇ ~ بولۇپ كەتتى . 屋里人多，太挤了。

قىستاڭ 〔静〕 ①狭窄的，拥挤的： ~ قوتان 狭窄的圈棚 / يېرىمىز تار ۋە ~ ئىدى . 我们住的地方又窄又挤。②艰难的： ~ كۈنلەر 艰难的日子 ③狭窄的地方，拥挤的地方

قىستاڭ خۇلاسە <逻> 二难推理

قىستاڭچىلىق 〔静〕 ①拥挤，挤：ئاشخانىنىڭ ئىچى بەك ~ . 饭馆里挤得很。②拥挤的地方：ئۇ ~ ئىچىگە كالىلىرىنىڭ قېشىغا ماڭدى . 他走到拥挤的牛群边。

قىستاڭغۇ 〔静〕 挤得很的，狭窄的，不自由，令人窒息的： ~ يەر 令人窒息的地方

قىستالماق «قىستىماق» 的被动态

قىستۇرما 〔静〕 ①插人的： ~ ئاخشا - مۇزىكا 插曲 ②<机>衬垫，垫圈，垫片 ③<电>盘根

قىستۇرما ئاھاڭ = قىستۇرما كۈي

قىستۇرما بايان <文> 插叙

قىستۇرما بەت <印> 增页

قىستۇرما تاپ <农> 靠耩

قىستۇرما تاختا <电> 板插

قىستۇرما رەسىم <艺> 图插

قىستۇرما سۆز <语> 语入插

قىستۇرما سۈرەت = قىستۇرما رەسىم

قىستۇرما قاتلام <地> 层夹

قىستۇرما قەۋەت <建> 层夹

قىستۇرما كۈي <艺> 曲插

قىستۇرما ئۇلاق <农> 法接袋

قىستۇرما ياپسار <建> 缝拼键木

قىستۇرماق 〔动〕 ①夹: ئۇ قەغەزنى تۆمۈر قىسقۇچقا قىستۇرۇپ قويدى . 上夹子夹铁用纸把他 。 مۇئەللىم يوقلىما دەپتەرنى قولتۇقىغا قىستۇرۇپ سىنىپقا كەتتى . 腋在夹薄勤考把师老 。室教向走下 ②塞, 垫: ئۇ پېشىنى بېلىگە قىستۇردى . 里腰裤进塞服衣把他 。 ئۇ باغاقچىنى چامادان ئاستىغا قىستۇردى . 面下箱皮到塞条纸把他 。 ئۇ جوزىنىڭ پۇتىغا بىر نەرسە قىستۇردى . 西东个了垫下腿子桌往他 ③插 (话): سۆز (گەپ) ~ ④话插 <转>领: رابىخان بۇگۈنكى چايغا ئۈچ بالىسىنى قىستۇرۇپ كەپتۇ . 热比罕领着三个孩子赴今天的宴 。

قىستۇرۇشماق «قىستۇرماق» 的共同态

قىستۇرۇقلۇق 〔静〕 夹着

قىستۇرۇلماق ① «قىستۇرماق» 的被动态: ئۇنىڭ قولتۇقىغا بىر نەرسە قىستۇرۇلغانىدى . 他胳肢窝里夹着个东西 。 ② «قىستۇرماق» 的自复态: ئۇ نېمە ئىش بولسا قىستۇرۇلۇۋالىدىكەن . 他什么事都要插一杠子 。

قىستىلاڭ 〔静〕 挤: زىندان ئىچى ~ ، تار قەپەسكە ئوخشايدۇ . 地牢里像又挤又窄的鸟笼 。

قىستىلىشماق «قىستالماق» 的共同态

قىستىماق 〔动〕 ①挤: سەن قالايمىقان قىستاۋەرمە! 你别乱挤! زىچ ، قىستاپ خەت يېزىلغان قەغەز 字写得又密又挤的纸 ②逼: دۈشمەن ئۇلارنى ئۈچ تەرەپتىن قىستاپ كەلدى . 敌人从三面向他们逼进 。 ئۇ يەنە كېلىپ قەرزنى قىستاشقا باشلىدى . 他又来开始逼债了 。 ③憋, 忍: تەرەتنى ~ 憋 ~ كۈلكىسى / 便(小大) 忍不住笑 ④<转>(时间) 逼近: ئايرىلىش ۋاقتى يەنە قىستاپ كەلدى . 分别的时间又逼近了 。 ⑤<转> 难为: ئۇنداقتا ، سىلىنى قىستاپ قويارمەنمىكىن؟ 那样的话, 我会不会难为您?

قىسچىلىق 〔静〕 短缺, 缺少, 匮乏: مال قىسچىلىقى 货物短缺 / ئاشلىق قىسچىلىقى 粮食匮乏 / سۇنىڭ قىسچىلىقىدا ئېرىقتىكى سۇ بىكارلا ئاق يەرگە ئېقىپ كېتىۋاتىدۇ . 水缺的时

候, 渠里的水却在白白地往荒地里流 。

قىسراق 〔静〕 <古> 末下的驹(小骡马

قىسسە 〔静〕 <文> ①传记性中篇小说: مەۋلانا زەيدىن ھەققىدە ~ 毛拉再丁传 ②说传, 演义: ئات قىسسىسى 马的传说 / ئۈچ پادشاھلىق ھەققىدە ~ 三国演义

قىسسىخان 〔静〕 说书人

قىسسىخانلىق 〔静〕 说书

قىسقا 〔静〕 ①短: ~ مۇساپە 短程 / ~ مۇددەتلىك كۇرس 短期训练班, 短训班 / ياغاچ كەسسەڭ ئۇزۇن كەس ، تۆمۈر كەسسەڭ ~ . <谚> 木锯宜留长, 铁截要留短; 喻同 "木匠长, 铁匠短" ②短暂, 短促: ۋاقىت ~ 短暂的时间 / ~ ئۆمۈر 短促的生命 ③简短, 简明: ~ سۆز 简短的话 / ~ خەۋەر 简明新闻, 简讯 ④缺, 缺乏: ئەقلى ~ 缺乏智慧, 见识短

قىسقا ئارىلىق <体> 短距离

قىسقا بارماق بۈركۈت <动> 短趾雕

قىسقا پايپاق 短袜

قىسقا پەم = كالتە پەم

قىسقا تومۇر <医> 短脉

قىسقا تۇتىشىش <电> 短路

قىسقا دولقۇن <物> 短波

قىسقا دولقۇن ئالاقىسى <军> 短波通讯

قىسقا دولقۇنلۇق رادىئاتسىيە <物> 短波辐射

قىسقا سوزۇق تاۋۇش <语> 短元音

قىسقا سۆڭەك <理生> 短骨

قىسقا سىياھ بېلىق <动> 短蛸

قىسقا غوللۇق داڭگۈي <植> 短茎独活

قىسقا غوللۇق شال <植> 粳稻

قىسقا قۇلاق ئۆكە <动> 短耳鸮

قىسقا قۇيرۇق قارىغۇ چاشقان <动> 短尾鼹鼠

قىسقا قۇيرۇق مايمۇن <动> 短尾猴

قىسقا مۇددەت 短期

قىسقا مۈڭگۈزلۈك بۆكەن <动> 短角羚

قىسقا نەي <艺> 短笛

قىسقا ھېكايە <文> 迷你小说, 微型小说

قىسقا ئوبزور <文> 短评

قىسقا يوپكا 超短裙

قىسقا يۇڭ <牧> 重剪毛

قىسقا يىلتىزلىق ياۋا سامساق <植> 小根蒜

قىسقارتما 〔静〕 摘录, 摘要, 缩写

态动使的 «قىسقارماق» قىسقارتماق
号记略省 <艺> قىسقارتىش بەلگىسى
法略缩، 法写缩 <语> قىسقارتىش ئۇسۇلى
态同共的 «قىسقارتماق» قىسقارتىشماق
写缩، 要摘②的略缩① 〔静〕 ماقالىنىڭ : قىسقارتىلما
小篇长 قىسقارتىلمىسى / رومانىنىڭ قىسقارتىلمىسى 要摘章文
写缩的说
语略缩 <语> قىسقارتىلما سۆز
态动被的 «قىسقارتماق» قىسقارتىلماق
下见 قىسقارماس
数分约既 <数> قىسقارماس كەسىر
示表约可不 <数> قىسقارماس ئىپادە
天 . كۈن قىسقىراپ كەتتى : 短缩، 短变① 〔动〕 قىسقارماق
收، 少减②。了短缩离距 . ئارىلىق قىسقاردى 。了短
缩 : چىقىمىم قىسقاردى . 我的开支减少了。 مۇسكۇللارنىڭ
قىسقىرىشى 肌肉的收缩③ <数> 简化، 约 : بۇ كەسىر-
نىڭ سۈرەت ۋە مەخرىجى بەشكە قىسقىرايدۇ . 这个分数的分子
和分母可用五约。

鳌(的蟹، 虾) 〔静〕 قىسقۇچ[1]
夹铁 ~ تۆمۈر : 子卡، 子夹، 子镊① 〔静〕 قىسقۇچ[2]
用匠靴)③子钳火، 剪火②子卡发头 ~ چاچ / 子
夹⑤盘卡، 子卡، 剪夹، 具夹 <机>④ 子夹木(的
的卡، 的
板夹 <建> قىسقۇچ تاختا
尺卡 <机> قىسقۇچ سىركۇل
子夹竹(的用礼割行) قىسقۇچ قومۇش
蝶蛱 <动> قىسقۇچ كېپىنەك
环卡 <机> قىسقۇچ ھالقا
针形回 قىسقۇچ يىڭنە
蟹螃 <动> 〔静〕 قىسقۇچپاقا
态动使的 «قىسماق[3]» قىسقۇزماق
词明简 ~ لۇغەت : 要扼، 略简، 明简 〔静〕 قىسقىچە
典 / ~ بايان قىلماق / 述叙地要扼 / ~ تونۇشتۇرماق 简
绍介地略
的缩易، 的缩收易 〔静〕 قىسقىرىشچان
性缩收 〔静〕 سۇنئىي تالا نىسبەتەن قىس- : قىسقىرىشچانلىق
قىرشچانلىقى ئىگە . 人造纤维较具收缩性。
之言而总، 之总 〔助〕 قىسقىسى
قىسقىلىق «قىسقا» 的名词形式 : بۇ چاپان ماڭا ~ قىلىدۇ .
这件袷袢我穿短了些。

分部的巴下到子嚼从头笼 〔静〕 قىسقىيان
قىسىلىق «قىس» 的名词形式 : تاۋارنىڭ قىسلىقى 商品短
缺 / ئۆي قىسلىقى 住房紧张
قىسماق[1] 〔静〕 ①(的编枝树)捕鸟套 : ئۇ پاختەكنى ~ قو-
يۇپ تۇتىدۇ . 他放捕鸟套捉斑鸠。 قىسماقنىڭ كۆچى بولى-
مىسا ، قۇشقاچنىمۇ تۇتالماس . <谚> 没有套鸟捕 儿劲
连麻雀也抓不着。②夹棍(刑具)③ <转> 圈套:
بۇ ئوغۇلنى بىزدىن تارتىۋېلىش ئۈچۈن قۇرۇلغان ~ بولماي
نېمە ؟ 这不是为从我们这儿抢走儿子设的圈套又是
什么 ？
قىسماقتا ئالماق ① 上夹棍 ②<转> 包抄، 夹 : بىز
دۈشمەننى دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا قىسماقتا ئالدۇق . 我们把敌人
夹在河中央。
قىسماقتا چۈشمەك <成> 上圈套
قىسماق قۇرماق 设圈套
قىسماق[2] 〔静〕 眯缝的 : ئۇنىڭ ~ كۆزلىرى ئۇيقۇ باسقاندەك
بىر يۇمۇلۇپ ، بىر ئېچىلىپ قوياتتى . 他的眯缝眼像瞌睡了
似地一睁一闭。
قىسماق[3] 〔动〕 ①夹، 挤، 握 : ئىككى تاۋۇزنى بىر قولتۇقتا
قىسقىلى بولماس . <谚> 一个胳肢窝夹不了两个西瓜。
ئىشىك قولۇمنى قىسىۋالدى . 门把我手夹住了。 ئۆتۈك پۇ-
تۇمنى قىسىپ كېتىۋاتىدۇ . 靴子夹脚。 ئۇ ماڭا كۆز قىسىپ
قويدى . 他朝我挤了一下眼。 ئۇ ئىككى قوللاپ قولۇمنى
قىستى . 他双手握住了我的手。②夹، 戴، 插 : قىز گۈل-
دىن بىرنى ئۈزۈپ قۇلاقتا قىستى . 姑娘摘了一朵花夹在耳朵
上 。 تاز گۈل تاپسا ، قىسقىلى جاي تاپالماپتۇ . <谚> 秃
子弄到花، 找不到地方插③ 逼近، 包抄 : ئوت ئىككى
تەرەپتىن بىزنى ئاستا - ئاستا قىسىپ كېلىۋاتىدۇ . 火慢慢地
从两边逼近我们。 ئىككى ياندىكى ئەسكەرلەر ئۇلارنى قىسىپ
كەلدى . 两边的士兵向他们包抄过来。 ④眯 : قوشنانىڭ
قارىغۇ بولسا ، بىر كۆزۈڭنى قىس . <谚> 邻居是瞎子، 你
也眯只眼؛ 同"什么山上唱什么歌"。 يەكچەشمىنىڭ
شەھىرىگە بارساڭ ، بىر كۆزۈڭنى قىس . <谚> 到了独眼国،
你也得眯只眼؛ 同"入乡随俗"。⑤缩، 耸 : بويىنىنى
~ 缩脖子 / قۇيرۇقنى ~ 缩尾巴، 夹起尾巴 / مۈ-
رىسىنى ~ 耸肩⑥<转>挤对، 卡 : سەن مېنى پۇلدىن قىس-
ما . 你别在钱上挤对我。 ئۇلار مېنى ھەر تەرەپتىن قىسىپ
خارلايدۇ . 他们从各方面挤对我، 欺侮我。 دۈشمەن ئىق-
تىسادىي جەھەتتىن بىزنى قىسىۋاتىدۇ . 敌人正在从经济上
卡我们。

قسماق⁴ 〔静〕 <古>儿系镫

قسما ـ قسما 〔静〕 的样各种各，的样各式各，形形色色的：~ گەپلەر 各种各样的话 / ~ گۈللەر 各式各样的花

قسمەت 〔静〕 ①<宗> 运命，命数：باشلىرىغا نېمە ~ كېلىدۇ، كىم بىلىدۇ؟ 您将遭遇什么样的命运谁知道？ خۇدانىڭ بەندىلىرىگە ئاتا قىلغان قسمەتلىرى 真主赐予奴仆的命数②经历，遭遇：بېشىغا چۈشكەن ئېغىر ~ 你所经受的苦难遭遇

قسمەتلىك 〔静〕 命运的，命数的：ئوخشاش ~ ئادەملەر 同命运的人们

قسمەن 〔静〕 ①局部的，部分的：~ مەنپەئەت 局部利益 / ~ ئاما 部分群众②部分地，有些：ئۇنىڭ پىكىرلىرى ~ توغرا . 他的意见部分正确。 بۇ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ~ تىنچىتتى . 这使他的心安定了一些。

قسمەن ئاسسىمىلياتسىيە <语> 部分同化

قسمەن تاپاۋەت <经> 部分所得

قسمەن تۇتۇلۇش (ئاي) <天> 偏食(月)

قسمەن دىسسىمىلياتسىيە <语> 部分异化，局部异化

قسمەن سۈپەت ئۆزگىرىشى <哲> 部分质变

قسمەن ماس مۇناسىۋەت <逻> 交叉关系，部分重合关系

قسمەن ماس ئۇقۇم <逻> 交叉概念

قسمەن ھەجىملىك <逻> 不周延

قسمەن يېتىلمەسلىك <生> 部分不育性

قسمەن يىغما خۇلاسە <逻> 不完全归纳推理

قسمەنلىك 〔静〕 局部，部分：~ بىلەن پۈتۈنلۈك 局部和整体

قسۇرماق 〔动〕<古> 弄短

قسىر 〔静〕 空胎的：~ ئىنەك 空胎的母牛

قسىر چارۋا <牧> 不孕畜

قسىر قالماق <牧> 空怀，空胎

قسىرقانماق 〔动〕<古> 难舍，舍不得

قسىشتۇرماق 〔动〕 ①眯，眯缝起：كۆزلىرىنى قسىشتۇرۇپ قارىماق 眯缝起眼睛看②加进去，增加

قسىشماق «قسماق³» 的共同态：ئالدىدا قول قسىشار، ئارقىدىن تاش ئېتىشار . <谚> 当面互相握手，背后互投石头。"台上握手，台下踢脚"

قسىغ 〔静〕<古> 监牢，监狱

قسىق 〔静〕 ①眯缝的：~ كۆز 眯缝眼②缩着的：ئۇنىڭ بويىنى ~ . 他的脖子是缩着的。

قسىقلىق ① «قسىق» 的名词形式：ئۇنىڭ كۆزىنىڭ قسىقلىقى ئەيىب ئەمەستۇ؟ 他的眼眯缝不是缺陷吧？②夹着：قۇلىقىغا گۈل ~ . 我的耳朵上夹着花。

قسىل 〔静〕<方> ①海峡②峻岭，峭壁，狭沟

قسىلچاق 〔静〕 夹缝：چوڭ تاشنىڭ قسىلچىقىدىن چىقىۋاتقان مىنېرال سۇ 从大石头的夹缝中冒出的矿泉水 / ئىشىكنىڭ قسىلچىقىدىن مارىماق 从门缝里偷看

قسىلدۇرماق «قسىلماق» 的使动态

قسىلماق ① «قسماق³» 的被动态：پۇتۇم ئىشىك يوچۇقىغا قسىلىپ قالدى . 我的脚被门缝夹住了。② «قسماق³» 的自复态：قسىلىپراق ئولتۇرايلى . 咱们挤着点儿坐。③夹在中间<转>紧：ئۇلار ئاشلىق ۋە باشقا لازىمەتلىكلەردىن قسىلىپ تۇرۇۋاتىدۇ . 他们粮食和别的必需品都很紧。 بۇ ئايدا پۇلدىن بىرئاز قسىلىپ قالدىم . 这个月我钱有点儿紧。④<转>拘束，不自在：قسىلماڭ، قېنى ئولتۇرۇڭ ! 别拘束，请坐！

قسىلىشماق «قسىلماق» 的共同态

قسىم¹ (قسمى) 〔静〕 ①部分：كادىرلارنىڭ بىر قسمى 干部的一部分 / خەتنىڭ ئاخىرقى قسمى 信的结尾部分② 部，册：ئۈچ قسىمدىن تەركىب تاپقان رومان 三部的长篇小说 / ئۇيغۇر تىلى دەرسلىكىنىڭ 2 ـ قسمى 维吾尔语教材第二册③<军>部队：مىناميوتچىلار قسمى 迫击炮部队 / بېيجىڭدا تۇرۇشلۇق ~ 驻京部队

قسىم بەلگىسى <军> 军种符号

قسىم تۈرى <军> 兵种

قسىم نامى <军> 部队番号

قسىم² 〔静〕<方> 压迫，压抑

قسىملىق 〔静〕 部分的，部的，集，的集：كۆپ ~ تېلېۋىزىيە تىياتىرى 多集电视连续剧

قسىنچىلىق 〔静〕 为难：~ بولمايدۇ . 不为难。

قسىنماق ① «قسماق» 的自复态②留恋，牵肠挂肚：مەن بولمىسام، قىزىم قسىنىپ كېلىدىن بىر قوشۇق سۇمۇ ئۆتمەيدۇ . 我不在，女儿留恋我，连一勺水都不咽下去。 ئانا، سىزگە مۇشۇ ئىككى سەرگەزنى قسىنىپ ئېلىپ كەلدىم . 妈妈，我专门给您带来这两块花大布。

قش 〔静〕 冬，冬天：قشنىڭ غېمىنى يازدا يە، يازنىڭ غېمىنى قشتا . <谚> 夏天要操冬天的心，冬天要操夏天的心。 قشنىڭ ئاپتىپى دۈشمەننىڭ كۈلگىنىچە بار . <谚> 心

冬天的阳光，仅如敌人的笑（意喻稀少且无诚意，
微弱）。 قىشتا ئوچاق ئۆزىگە تارتار . <谚> 冬天的炉
灶能拢人 。 قىشنىڭ كۆزى قارىغۇ . <谚> 冬天的眼
睛是瞎的(意喻冬装不必讲美观)。 ~ ئوچىقى تار ،
قوپ ئۆيۈڭگە بار . <谚> 冬天灶头窄，赶快回自家 。
قىشنىڭ سوغۇقىدا توڭغاندىن ، يازنىڭ ئىسسىقىدا كۆيگەن ياخشى .
<谚> 夏天受热强过冬天挨冻 。 قەشقەرنىڭ قىشى
ئاز ، سوغۇقى ئەتىياز . <谚> 喀什冬天短，最冷在春
天 。

قىش پەسلى 冬季

قىشتىن چىقماق <牧> 越冬

قىشچە 〔静〕 一冬天，冬天： دېھقانلار ~ قوتاندىن ئوغۇت
توشىدى . 农民们一冬天从圈里往外运肥 。 ~ دېھقان-
لارنى ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇرۇشنى پىلانلىدۇق . 我们计划冬天
组织农民学习 。

قىش - زېمىستان 〔静〕 寒冬腊月

قىش - قىرو 〔静〕 寒冬腊月，冬天： 80 ياشنىڭ قارىسىنى
ئالغان ئادەم بۇ قىش - قىرودا تەنزە ئاچچىمەن دەپ جانلىرىنى
قىيناپ نېمە قىلىدىلا؟ 快八十的人了，这寒冬腊月还要
摆摊，干嘛受这个罪呀？ ~ يېقىنلىشىپ كېلىۋاتىدۇ . 冬
天临近了 。

قىشقىل 〔静〕<方> 酸

قىشقىلداق 〔静〕<植> 空棱芦

قىشلاتماق «قىشلىماق» 的使动态

قىشلاشماق «قىشلىماق» 的共同态

قىشلاق 〔静〕 冬窝子，冬牧场： قىشلاققا كۆچمەك 转入冬
窝子

قىشلىق 〔静〕 ①冬天的，冬季的，越冬的： ~ كىيىم 冬
天衣服，冬装 / ~ مەشرەپ 冬季的麦西莱甫 / ~ يەم-
خەشەك 越冬饲料，冬饲料②过冬食品： قىشلىقىڭنى يازدا
قىل . <谚> 过冬食品夏天备好 。

قىشلىق بىخ <植> 冬芽

قىشلىق تەتىل <教> 寒假

قىشلىق تەنھەرىكەت <体> 冬季运动

قىشلىق ئىسپورا <动> 冬孢子

قىشلىق قوزا <牧> 冬羔

قىشلىق قوزىقارىنى . <植> 冬菇

قىشلىق كۆكتات 冬菜

قىشلىق مۇسسۇن شامىلى <气> 冬季风

قىشلىق ئۇيقۇ = ئۈچەك

قىشلىقى 〔静〕 冬天： ئۇ يازلىقى يەر تېرىپ زىرائەت پەرۋىش
قىلسا ، ~ ئوغۇت يىغاتتى . 他夏种地管庄稼，冬天积肥。
قىشلىقى قايان باراي ، يازلىقى ساراي سالاي . <谚> 冬天去
何方，夏天盖住房 。

قىشلىماق 〔动〕 越冬，过冬： بىز گەمىدە قىشلىدۇق . 我们
在地窝子里过的冬 。

قىش - ياز 〔静〕 冬夏，整年，常年： ئۇ يۇڭ رەختتىن
تىكىلگەن شىمنى ~ ئۈستىدىن چۈشۈرمەي كىيىپ يۈرەتتى . 他
常年穿着毛布裤子不离身 。

قىغ 〔静〕 牲口粪，粪肥，厩肥

قىغچى 〔静〕 拾粪者，积肥者

قىغسىز 〔静〕 无粪肥的，无厩肥的： ~ يەر پۇلسىز ئەر .
<谚> 无粪肥的地，没钱的汉子 。

قىغ - قات 〔静〕<方> 牲口粪，粪肥

قىغلاتماق «قىغلىماق» 的使动态

قىغلاشماق «قىغلىماق» 的共同态

قىغلانماق «قىغلىماق» 的被动态

قىغلىق 〔静〕 粪堆，堆厩肥的地方： ئۇلار قىغلىقتا دۆۋىلە-
گەن يەرلىك ئوغۇتنى ئېتىز بېشىغا يۆتكەشكە تۇتۇش قىلدى .
他们开始把堆在粪堆上的农家肥往地头运 。

قىغلىماق 〔动〕 施厩肥： يەرنى ~ 上肥，施肥

قىق 〔模〕 咯(清嗓子的声音)

قىقىرىشماق 〔动〕<古> 一起呼喊

قىقۇ - ماچۇ 〔静〕<方> 吵闹，大喊大叫

قىقى - قىق 〔模〕 喔喔(鸡叫声)

قىلىك 〔静〕<古> 凶恶的 ، 凶狠的 ، 恶毒的

قىڭراق 〔静〕 菜刀，切刀

قىڭراق بۇرۇن 又高又直的鼻子，凸鼻梁

قىڭراق تۇش 赤贫，一贫如洗

قىڭراق سۆڭەك = پاقالچاق سۆڭىكى

قىڭغايتماق «قىڭغايماق» 的使动态

قىڭغايتىشماق «قىڭغايتماق» 的共同态

قىڭغايتىلماق «قىڭغايتماق» 的被动态

قىڭغايماق 〔动〕 ①倾斜，歪： تام قىڭغايدى . 墙倾斜了 。
تەختىراۋان قىڭغىيىپ ، ۋاڭ يەرگە دومىلاپ كەتتى . 轿子一
歪，王滚了下来 。 كۈن تاغنىڭ ئارقىسىغا قىڭغايدى . 太阳
西斜，太阳落山了 。② <转> 斜卧，侧卧，侧身躺：
ئۇ جۇۋىسىنى بېشىغا قويۇپ قىڭغايدى . 他把皮袄垫在头下，侧
身躺下 。 كارۋاتتا قىڭغايغان بولسامۇ ، خېلىغىچە ئۇيقۇم كەل-
مىدى . 我虽然躺到了床上，可久久不能入睡 。

قىڭغىر 〔静〕 ①歪，斜: تاماكىسىنى ~ چىشلىۋالغان 歪叼着烟卷 / ~ ياقىلىق كۆڭلەك 斜领衬衣 / ~ ئولتۇرساقمۇ تۈز سۆزلە. <谚> 坐得歪，说话可得正。②<转> 某一器官歪: ~ بويۇن 歪脖子 / ئۇلارنىڭ بىرى ~ ، بىرى كور ، بىرى كېكەچ. 他们一个歪，一个瞎，一个结巴。③<转> 邪，邪恶: ~ ئىش قىرىق يىلدىن كېيىنمۇ بىلە-نەر. <谚> 邪事即使四十年后也会败露；喻同"有病终须发"。 قىرىق كىشى بىر ياق ، ~ كىشى بىر ياق. <谚> 四十人为一边，邪恶的人为一边；喻同"得道多助，失道寡助"。

قىڭغىر تۇمشۇق قىلىيورغا <动> 弯嘴鹬

قىڭغىر دەسسىمەك <成> 走邪路，学坏

قىڭغىر گەپ <成> 错话，藏藏掖掖的话，兜圈子的话

قىڭغىر ئېغىز بېلىق <动> 偏口鱼

قىڭغىر يول 弯路，邪路

قىڭغىر - سىڭغىر 〔静〕 歪歪扭扭，弯弯曲曲，歪七扭八: ئۇنىڭ خەتلىرى ~ يېزىلغان. 他的字写得歪歪扭扭。 ~ يوللار 弯弯曲曲的路 / ~ دەرەخلەر 歪七扭八的树

قىڭغىر - قىيسىق 〔静〕 歪歪扭扭的，弯弯曲曲的

قىڭغىرلىق «قىڭغىر» 的名词形式: بۇ خەتنىڭ قىڭغىرلىقىنى ھېسابقا ئالمىغاندا ، ھەر ھالدا چىرايلىق ئىكەن. 这个字除了斜之外总还算漂亮。

قىڭغىر - مايماق = قىڭغىر - سىڭغىر

قىل 〔静〕 ①鬃毛，刚毛: ئاتنىڭ بىر تال قىلى 一根马鬃 ②细丝: لامپۇچكىنىڭ قىلى 电灯丝 ③<转> 细微的

قىل ئارغامچا 马鬃捻的绳子

قىل ئەلگەك 马尾罗

قىل چاغلىق 微乎其微，一星半点: ئۇنىڭ ~ گۇناھ-مۇ يوق. 他一星半点过错都没有。

قىلدىن قىيىق كەتمەك <成> 动不动，动辄，稍有偏离: ئۇ قىلدىن قىيىق كەتسىلا يىغلايدۇ. 他动不动就哭。

قىلدىن ئىنچىكە 细致

قىل سىغماسلىق <成> ①千真万确，天经地义，颠扑不破: قىل سىغمايدىغان ھەقىقەت 千真万确的真理，颠扑不破的真理 ②亲密无间，无懈可击: ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا قىل سىغمايدۇ. 他们之间亲密无间。 سىزنىڭ تۆھپىڭىزنىڭ زورلۇقىغا قىل سىغمايدۇ. 您的功劳之大无懈可击。

قىل قالماق <成> 差一点，差点儿: ئۇ يىقىلىپ چۈشكىلى قىل قالدى. 他差一点摔倒。

قىل قان تومۇر <生理> 毛细血管，微血管

قىل قۇتۇپ <物> 丝极

قىل كۆتۈرمەسلىك <成> (感情)脆弱: ئۇنىڭ تا-ۋى نازۇك ، قىل كۆتۈرمەيدۇ. 她性格脆弱，受不起打击。

قىلنى پىل كۆرسەتمەك <成> 小题大做，夸大其词，言过其实

قىلنى قىرىق يارماق <成> 洞察一切，明察秋毫

قىل ھەرە 钢丝锯

قىل ئۆتكۈزمەسلىك <成> 一毛不拔

قىل ئۇستىدە تۇرماق <成> 千钧一发，风中之烛，岌岌可危，间不容发，累卵之危

قىل يوپۇرماقلىق ئەمەن <植> 茵陈蒿，细叶艾

قىل يوپۇرماقلىق شىۋاق <植> 细叶白茇蒿

قىل يوپۇرماقلىق قارىغاي <植> 马尾松

قىلات[1] (قىلاتى) 〔静〕 刃锋

قىلات[2] 〔静〕 <冶> 毛边

قىلا - قىلماي 〔静〕 尚未动手，还没开始干

قىلتاجى 〔静〕 <古> 顶戴，带顶

قىلتاق 〔静〕 ①(鬃毛做的)捕鸟套儿 ②<转> 圈套，陷阱

قىلتاققا چۈشمەك ①(被捕鸟套)套住: ئۆۋچى يىپنى بىر تارتقانىكەن ، كەكلىكنىڭ ئىككىلا پۇتى قىلتاققا چۈشۈپ قاپ-تۇ. 猎人一拉绳子，石鸡的两条腿就套住了。 ② <成> 上圈套，落入陷阱，上当: سەن بىر قېتىم قىلتاققا چۈشتۈڭ ، ئەمدى ھوشۇڭ بىلەن يۈرگىن. 你上过一次当，这下可得放聪明了。

قىلتاققا دەسسىمەك = قىلتاققا چۈشمەك

قىلتاققا ئىلىنماق = قىلتاققا چۈشمەك

قىلتاق قويماق <成> 设圈套，设陷阱，拆台

قىلتاق قۇرماق = قىلتاق قويماق

قىلتاقچى 〔静〕 ①设捕鸟套者 ②<转> 设圈套者，设陷阱者

قىلتاقچىلىق 〔静〕 设圈套，设陷阱: ھەي ، بىلەمسەن ، سېنىڭ قىلتاقچىلىقىڭ قانچە ئائىلىنى خانىۋەيران قىلدى؟ 喂，你知道吗，你设的圈套毁了多少家庭？

قىلتاماق 〔静〕 <医> 噎嗝，食道癌

قىلتىراچ 〔静〕 <植> 冠芒草

قىلتىرىق 〔静〕 ①<植> 芒: قارا ~ بۇغداي 黑芒麦 ②(鱼)刺: بېلىقنىڭ قىلتىرىقى 鱼刺

قىلتىرىقسىز 〔静〕 ①无芒的: ~ بۇغداي 无芒麦 ②无刺: ~ بېلىق 无刺的鱼

قىلتىرىقسىز ئارپىخان <植> 无芒雀麦

قىلتىرىقلىق 〔静〕 ①有芒的 ②有刺的: ~ بېلىق 有刺的鱼

قىلتىرىقلىق مېۋە <植> 颖果

قىلتىق 〔静〕 <古> 头屑、头皮屑

قىلچاق 〔静〕 (土榨油机连接杠叉和性口套的)木棒接头、(土犁的)木接头

قىلچاق[1] 〔静〕 粗毛

قىلچاق[2] 〔静〕 <手> 楦子夹板

قىلچە 〔静〕 丝毫、一点儿: ~ پايدىسى يوق. 毫无益处。 ئۇ ~ بىلمەيدۇ. 他毫无所知。 مەن ~ خاپا بولغىنىم يوق. 我一点儿也不生气。

قىلچىق 〔静〕 ①<生理> 刚毛 ②(织物面上的)绒

قىلچىق رەخت <纺> 海虎绒

قىلچىلىك 〔静〕 丝毫、毫: ~ ئۆز مەنپەئەتىنى كۆزلىمەي، باشقىلارنىڭلا مەنپەئەتىنى كۆزلىمەك 毫不利己、专门利人

قىلچىمۇ 〔静〕 丝毫、一丁点儿

قىلدەك 〔静〕 毫毛般的、细小的: ~ ھوقۇقنىڭ پىلدەك كۈچى بار. <谚> 毫毛般的权利有大象般的威力。

قىلدۇرماق «قىلماق» 的使动态

قىلدۇرۇشماق «قىلدۇرماق» 的共同态

قىلدۇرۇلماق «قىلدۇرماق» 的被动态

قىلغان - ئەتكەن 〔静〕 所做所为: قىلغان - ئەتكەنلىرىمنى سۆزلەپ كەلسەم، ئۇن كۈندىمۇ تۈگىمەيدۇ. 要是说起我的所做所为、十天也说不完。

قىلغۇلۇق 〔静〕 ①做为、该做、该为: ناۋادا ياخشى كۈننىڭ يامىنى بولۇپ قالسا، قانداق ~؟ 万一有个三长两短、该怎么办? ②可做的、可干的: قىلغۇلۇقنى كىم قىلغانلىقىنى ئايرىپ بېرىڭلار. 你们得分清是谁干的。

قىلقاش 〔静〕 (做帽子饰物的)金银丝线

قىلقۇرت 〔静〕 <动> 丝虫

قىلقۇرت كېسىلى <医> 丝虫病、血丝虫病、流火、粗腿病

قىلماق 〔动〕 ①做、干: تاماق ~ (تەييارلىماق، ئەتمەك) 做饭 / ئۆز ئىشىڭنى قىل. 干你自己的事去。 مۇللىنىڭ دېگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما. <谚> 毛拉说的可去做，毛拉干的别去干。 قىلسا تۈگىمەيدىغان ئىش يوق، قىلتاققا چۈشمەيدىغان قۇش. <谚> 没有干不完的事、没有不上套儿的鸟。 قىلغان ئىشنىڭ پىلانسىز، ئاتقان ئوقنىڭ نىشانسىز. <谚> 干没计划的事就是无的放矢。 ②搞、弄: ئۇلتۇرۇش ~ 搞聚会 / پۇل ~ 搞钱、弄钱 / ئۇلار قۇسۇر چىقىرىپ، بىزنى يامان ئاتاقلىق قىلماقچى. 他们找岔儿想把我们名声搞坏。 مۇنۇنى كۆزۈمدىن نېرى قىل! 把这个弄一边儿去! ③让……当、把……当: ئۇلار ئۇنى كېلىن قىلماقچى. 他们想让她当媳妇儿。 بىز ئۇنى مەكتەپ مۇدىرىنىڭ ياردەمچىسى قىلىشنى قارار قىلدۇق. 我们决定让他当校长助手。 ئۇلار تاشنى قورال قىلىپ ئالدىغا ئېتىلدى. 他们把石头当武器冲上前去。 ④使……、让……: ئۇلارنى كەمبەغەل قىلغان شارائىت ئەمەس، ئۆزلىرىنىڭ قالاق كۆزقارىشى. 使他们贫困的不是条件、而是自己的落后观念。 ئۇنىڭ سۆزلىرى مېنى خاتىرجەم قىلدى. 他的话让我放心了。 بىر قولۇمنى بەش قىلالمايۋاتسام، يەنە نېمە ئىشنى تېپىپ كەلدىڭىز؟ 我这儿恨不得让一只手变成五只(忙得不可开交)、你又来添什么事? ⑤朝……: مۇسۇلمانلار يۈزىنى قىبلىگە قىلىپ ناماز ئوقۇيدۇ. 穆斯林面朝克尔白做礼拜。 ئۇ ماڭا كەينىنى قىلىپ تۇرۇۋاتىدۇ. 他背朝我站着。 ⑥表示给予某种礼遇: ئىززىتىنى (ھۆرمىتىنى) ~ 尊敬、敬重 / يۈز خاتىرىسىنى ~ 顾情面、给面子 ⑦表示推测(与附加-دەك، -تەك的形动词搭配): ئۇنى بىر يەردە كۆرگەندەك قىلىمەن. 我好像在哪儿见过他。 ئۇ مۇشۇ قارىشى بىلەن گويا «سەن ئۇنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟» دېگەندەك قىلاتتى. 他这么一看、好像是说"你知道他是什么样的人吗?" ⑧表示情状、声音(与模拟词搭配): كۆزۈم ئىمىر - چىمىر قىلغىلى تۇردى. 我眼睛发花了。 پۇتۇم لوق - لوق قىلىپ ئاغرىۋاتىدۇ. 我的腿突突地痛。 ئۇ پولتۇڭ قىلىپ سۇغا چۈشۈپ كەتتى. 他扑通一声掉到水里。 ⑨加害(于人): كىشىگە قىلغان كىشىدە قالماس. <谚> 害人者必遭报应。 ماڭا قىلدىم دەمسەن، ئۆزۈڭگە قىلىسەن. 别以为是害了我、其实是害你自己。 喻同"害人者终害己"。

قىلغىلى قىلىق تاپالماسلىق <成> 高兴得不得了、喜不自胜、得意忘形

قىلمىغىنى قالماسلىق 无所不为、无恶不做

قىلمىش 〔静〕 ①行为、所作所为: ئۇنىڭ قىلمىشى بەك قەبىھ. 他的行为太恶劣。 ئۇنىڭ قىلمىشلىرىنى بىر - بىرلەپ

面的他在摆——为所作所的他把们我 . ئالدىغا تىزدۇق
قىلمىشلىرى جىنايى كۆزنى بىر ئۇلار :当勾، 径行②。前
ئۇچۇن پۇشايمان قىلىدۇ :恶罪的己自为会天一有终们他
。的悔后径行

قىلمىش ـ ئەتمىش 〔静〕 为所做所

قىلمىشلىق 〔静〕<法> 人为行

قىلىچ 〔静〕 刀大، 刀马: بېشىغا ~ كەلسىمۇ توغرا سۆزلە .
<谚> 刀架到头上، 也要说真话。 ~ ئۆز قىنىنى
كەسمەس . <谚> 马刀不砍自己鞘; 喻同"自己不人伤
害自己人"。 ~ قىنىدا ياتسا ، دات باسىدۇ . <谚> 刀总
不出鞘会生锈。 ~ يارىسى ساقىيار ، تىل يارىسى ساقايماس .
<谚> 刀伤易治، 话伤难愈。 قىلىچنىڭ كۈچىدىن قەلەم-
نىڭ كۈچى ئارتۇق . <谚> 笔杆子的力量胜过大刀的
力量。 قىلىچتەك ئۆتكۈر بولما ، تاياقتەك قاتتىق بولما .
<谚> 莫像大刀般锋芒毕露، 莫像棍棒般宁折不
弯。

قىلىچ تارتماق 抽刀، 举刀
قىلىچتىن ئۆتكۈزمەك 砍刀، 劈刀
قىلىچنى يالىڭاچلىماق 抽出刀来
قىلىچ ئويناتماق 挥舞马刀، 舞大刀
قىلىچ ئۇسسۇلى <艺> 马刀舞
قىلىچىدىن قان تامماق <成> 屠刀沾满鲜血

قىلىچگۈل 〔静〕<植> 令箭荷花

قىلىچلاشماق 〔动〕 动刀، 砍杀: ئۇلار بېسىپ كېلىپ بىز
بىلەن قىلىچلىشىپ كەتتى . 他们冲过来和我们展开大刀
战(白刃战)。

قىلىچۋاز 〔静〕 大刀手، 剑客

قىلىچۋازلىق 〔静〕① <体> 击剑② 大刀战، 白刃战:
تاغ باغرىدا ~ باشلىنىپ كەتتى . 半山腰展开了白刃战。
③ 剑术، 刀术: ئۇ قىلىچۋازلىقنى ياخشى كۆرىدۇ . 他喜
欢剑术。

قىلىچۋازلىق تەنھەرىكىتى <动> 击剑运动
قىلىچۋازلىق قىلماق 舞刀، 舞剑، 击剑

قىلىشماق «قىلماق» 的共同态

قىلىق 〔静〕① 性情، 德行: بالىلارنىڭ قىلىقلىرى 孩子们的
قىلىقى ، بۇنىڭ قىلىقىنى . 瞧، 这人的德性。 تۇرقى
ئىنسان ، قىلىقى ھايۋان . 举止是人، 德性如兽; 喻同"衣
冠禽兽"② 习气، 生活方式: لۆكچەكلىك ~ 流氓习
气 / بىزدە بۇرۇن مۇنداق ~ بولغان ئەمەس . 这种生活
方式是我们以前所没有的。③ 做法، 勾当: ئىپتىزنى

تاشلاپ ، بازارغا يورغىلاش دېھقاننىڭ قىلىقى ئەمەس . 扔下地不
管去逛街، 这不是农民的做法。 ئۇلارنىڭ پەسكەش
قىلىقلىرىدىن كىشىلەر بىزار بولدى . 对于他们的肮脏勾当
人们很反感。

قىلىق چىقارماق 做怪样子

قىلىقسىز 〔静〕 行为乖戾的، 有恶习的، 缺德的، 恶作
剧: ~ بالا 行为乖戾的孩子

قىلىقسىزلىق «قىلىقسىز» 的名词形式

قىلىقلانماق 〔动〕 做怪样子: بالىلارچە ~ 像小孩似地扭
怩作态

قىلىقلىق 〔静〕① 习气的: يامان ~ بالا 有坏习气的孩子
② 品行好的، 有德性的: ئوغلۇڭ ئۆسسە ، ئۇلۇغلار بىلەن
قوشنا بول ، قىزىڭ ئۆسسە ، قىلىقلىقلار بىلەن قوشنا بول .
<谚> 儿子大了要和大人物做邻居، 女儿大了要跟
品行好的人做邻居; 喻同"孟母择邻而居"。

قىلىنچ 〔静〕<古> 行为، 性情، 脾气

قىلىنچلانماق 〔动〕<古> 撒娇، 扭怩作态

قىلىنماق «قىلماق» 的被动态

قىلياش 〔静〕<植> 小茴香苗

قىليورغا 〔静〕<动> 鸱鹞

قىليورغىسىمان 〔静〕 鸱鹞形的

قىليورغىسىمانلار ئەترىتى <动> 鹞形目

قىلىيلان 〔静〕<动> 铁线虫

قىم 〔模〕① 噌(痛感)② <转> 密密麻麻، 熙熙攘攘

قىماپ 〔静〕 办法، 法子: ئۇ سېنى ھەر ~ بىلەن جايلاپ
كېتىدۇ . 他会用各种办法收拾你。

قىمار 〔静〕 赌博: پۇل تىكىپ شاھمات ـ دامكا ئويىنغانلىق ~
بولىدۇ . 下棋用钱下注就是赌博。

قىمار دەسمايىسى <法> 赌本
قىمار ئويىنماق 赌博

قىمارخانا 〔静〕 赌场

قىمارۋاز 〔静〕 赌徒، 赌棍: ئۇتتۇرۇۋەتكەن قىمارۋازدەك ئول-
تۇرماق 像输光了的赌棍似地坐着(垂头丧气的样
子) / بەڭگى قەلەندەر ، ئوغرى ~ . <谚> 烟鬼是乞丐،
窃贼是赌徒。

قىمارۋازلىق «قىمارۋاز» 的抽象名词: مەن مۇنداق تەۋەككۇل-
چىلىككە ، قىمارۋازلىققا قوشۇلالمايمەن ! 我不能同意这种
冒险، 这种赌博!

قىمدالماق «قىمدىماق» 的被动态

قىمدانماق «قىمدىماق» 的自复态

قىمداماق 〔动〕 紧塞，严盖：يوتقاننىڭ چۆرىسىدىن سوغۇق كىرىۋاتىدۇ، قىمداپ قويغىنا! 被子四面进凉气，塞紧点儿！

قىمسانماق 〔静〕<古> ①舍不得②妒忌

قىمشتماق «قىمشماق» 的使动态

قىمشماق 〔动〕 ①嗖嗖作痛：پۇتۇمغا دورىنى سۈرتۈپ تېڭىۋېتكەندىن كېيىن قىمشىپ ئاغرىغىلى تۇردى. 我抹脚上药包扎好以后嗖嗖地痛了起来。②<转> 多起来，满：كىنوخانا ئالدىدا ئادەم قىمشىپ كېتىپتۇ. 电影院前面站满了人(人头攒动)。

قىم - قىم 〔模〕 ①嗖嗖：~ قىلىپ ئاغرىپ كەتمەك 嗖嗖地痛②<转>密密麻麻，熙熙攘攘：بازار بۈگۈن تازا قىزىپتۇ، ئادەم دېگەن ~. 集市今天热闹非凡，人们熙熙攘攘。

قىممەت 〔静〕 ①<经> 价值：تاۋارنىڭ ئالماشتۇرۇش قىممىتى 商品的交换价值②价钱：بىزنىڭ بۇ رەختلىرىمىزنىڭ خەلقئارا بازاردىكى قىممىتى قانداق بولىدۇ؟ 我们这些布在国际市场上的价钱如何？③<数>值④昂贵：نېمانچە ~ پىچاق بۇ؟ 这刀怎么这么贵？⑤<转>贵重：بىلىم دۆلەتتىن ~. <谚> 知识比财富贵重。

قىممەت باھا 价钱昂贵、贵重

قىممەت باھالىق 价钱昂贵的、高档的、珍贵的

قىممەت باھالىق تاۋار <经> 高档商品

قىممەت بەلگىسى <经> 价值记号、价值符号

قىممەت جىسمى 价值实体

قىممەت شەكلى <经> 价值形式

قىممەت فورماتسىيىسى <经> 价值形态

قىممەت قارىشى 价值观

قىممەت قانۇنىيىتى <经> 价值规律

قىممەت قوشماق <经> 加值

قىممەت مۇناسىۋىتى <经> 价值关系

قىممەت مىزانى = قىممەت ئۆلچىمى

قىممەت مىقدارى <经> 价值量

قىممەت ئۆلچىمى <经> 价值尺度

قىممەتچى 〔静〕 卖高价者、卖贵者

قىممەتچىلىك 〔静〕 物价昂贵：~ بولسا، ساتقۇچىدا ئىنساپ قالماس، ئەرزانچىلىق بولسا، ئالغۇچىدا. <谚> 物价昂贵则卖主不讲良心、物价便宜则买主不讲良心。

قىممەتداش 〔静〕<经> 等价物

قىممەتسىز 〔静〕 无价值的、无价的

قىممەتسىز ئاكسىيە <经> 无价证券

قىممەتسىنمەك 〔动〕 嫌贵

قىممەتشۇناس 〔静〕 价值学家

قىممەتشۇناسلىق 〔静〕 价值学

قىممەتلەتمەك «قىممەتلىمەك» 的使动态

قىممەتلەشتۈرمەك «قىممەتلەشمەك» 的使动态

قىممەتلەشتۈرۈشمەك «قىممەتلەشتۈرمەك» 的共同态

قىممەتلەشتۈرۈلمەك «قىممەتلەشتۈرمەك» 的被动态

قىممەتلەشمەك = قىممەتلىمەك

قىممەتلىك 〔静〕 ①贵的、昂贵的、贵重的：~ كىيىم-لىك 昂贵的衣料 / ~ بۇيۇم 贵重物品②<转>珍贵的、可贵的、宝贵的：~ سوۋغا 珍贵的礼物 / ~ پۇر-سەت 宝贵的机会③<转>尊贵的：~ مېھمان 尊贵的客人

قىممەتلىك ئاكسىيە <经> 价值证券、有价证券

قىممەتلىمەك 〔动〕 涨价、贵：گۆش بۇرۇنقىغا قارىغاندا قىممەتلىدى. 肉比以前贵了。

قىمىر 〔模〕 动弹

قىمىر قىلماق 动、动弹：قىمىر قىلما! 别动弹！

قىمىر - قىمىر 〔模〕 动、动弹

قىمىر - قىمىر قىلماق 动弹动弹、动一动

قىمىرلاتماق «قىمىرلىماق» 的使动态

قىمىرلاشماق «قىمىرلىماق» 的共同态

قىمىرلىتىشماق «قىمىرلاتماق» 的共同态

قىمىرلىماق 〔动〕 弹动、动：ئۇ ئولتۇرغان جايىدىن قىمىرلاپمۇ قويمىدى. 他坐在那儿一动不动。ئۇنىڭ ئېڭەك گۆشلىرى سەل - پەل قىمىرلاپ كەتتى. 他下巴上的肉微微动了起来。قىمىرلىغان قىر ئاشار. <谚> 只要肯动，就能越坎。

قىمىز 〔静〕<食> 马乳酒、马奶酒

قىمىزخانا 〔静〕 马乳酒店

قىملداتماق «قىملدىماق» 的使动态

قىملداشماق «قىملدىماق» 的共同态

قىملدىماق 〔动〕 动、弹动、蠕动

قىن 〔静〕 ①刀鞘、鞘：قىلىچ قىنىدا ياتسا، دات باسىدۇ. <谚> 刀总不出鞘会生锈。②(河)床：دەريا قىنى 河床③形容包裹之物：پاراخوت قىنى 船坞 / يۈرىكىم قىنى-دىن چىقىپ كېتەيلا دەپ كەتتى. 我的心都快跳出来了。

قىنىدىن چىقماق 冲出、越出

قىنىغا پاتماسلىق <成> 抑制不住、不能自抑

قىنىغا چۈشمەك <成> 复原، 正常化

قىنا 〔静〕<方> 鞘

قىناتماق «قىنىماق» 的使动态

قىناشماق «قىنىماق» 的共同态

قىناق 〔静〕 刻(的)印记، 秤星: ئۇ جىڭنىڭ تېشىنى ئۇنىڭ ياغىچىنىڭ ئاخىرقى قىنىقىغا قويدى. 他把秤砣放到秤杆最后一个秤星上。

قىناقىا كەلمەك <成> 商量好، 商定

قىناقلىق 〔静〕 有印记的، 有秤星的

قىناقلىق ئوق <机> 花键轴

قىنالماق «قىنىماق» 的被动态

قىناماق 〔动〕<古> 入鞘، 插入鞘中

قىندۇرماق 〔动〕<古> 使渴望، 使干渴، 使饥渴، 使焦渴

قىن ـ قىن 见下

قىن ـ قىنىغا پاتماسلىق <成> 喜不自胜، 不可一世

قىنلاماق 〔动〕<古> 入鞘، 插入鞘中

قىنلىق 〔静〕 鞘的، 带鞘的: كۈمۈش ~ خەنجەر 银鞘匕首

قىنىغ 〔静〕<古> 心狠

قىنىقماق 〔静〕<古> 养成习惯، 适应

قىنىماق 〔动〕 ①刻 ②使复位، 使复原: تاياقنى قىناپ بەلگە سالماق 在棍子上刻记号 / ئوتنى پۈۋلىسە يوتىشىدۇ، سۇنى قىنىسا ماڭىدۇ. <谚> 火吹了就着، 水复位就流。

قىھ 〔模〕 喀(清嗓子声، 笑声)

قىۋ 〔静〕<古> 幸福، 福气، 幸运

قىۋتۇ 〔静〕<古> 剪刀، 剪子

قىيا[1] 〔静〕 峭壁، 山崖: قىياغا ئۆمىلەپ چىقماق 爬上峭壁

قىيا تاش 岩石

قىيا تاش رەسىمشۇناسلىقى 岩画学

قىيا تاش رەسىملىرى 岩画

قىيا[2] 〔静〕 ①斜着، 斜: ئۇ ماڭا ~ قاراپ قويدى. 他斜着看了我一眼。 كۈن نۇرى بالكونغا ~ چۈشتى. 阳光斜射到阳台上。 ②略微، 半截: ئىشىك ~ ئوچۇق تۇراتتى. 门半开着。 ئاپتاپ يۈزىنى ~ كۆرسىتىپ ، زەر تۇتقان كۆك پەردە كەينىگە مۆكتى. 太阳露出半边脸، 藏到镶银的蓝幕后。

قىيا باقماق 斜着看، 瞥: ئۇ كەينىگە قىيا باقتى. 他朝后瞥了一眼。

قىياپەت 〔静〕 ①面貌، 面目، 面容، 外貌: يېزىنىڭ يېڭى قىياپىتى 农村的新面貌 / سىياسىي ~ 政治面目 ②……的样子(附加时位格): ئۇ بىر ئاز ئالدىرىغان قىياپەتتە سۆز قىلدى. 他带着有些着急的样子说。

قىياپەتشۇناس 〔静〕 相面师

قىياپەتشۇناسلىق 〔静〕 相面学

قىياپەتلىك 〔静〕 面貌的، 面目的: يوشۇرۇن ~ كىشى 隐藏面目的人

قىيا ـ چىيا 〔模〕 喧哗، 吵嚷: بازارچىلارنىڭ قىيا ـ چىياسى 赶集的人喧哗 / ھويلا قىيا ـ چىياغا تولدى. 院子里吵吵嚷嚷。

قىيا ـ چىيا قىلماق 呼喊، 喊叫

قىيا ـ چىيا كۆتۈرمەك 大吵大闹، 大喊大叫

قىياس (قىياسى) 〔静〕 推测، 猜测، 假设: بۇ كىشى مېنىڭ بۇ قىياسلىرىمنىڭ ھەممىسىنى تەستىقلىدى. 这人肯定了我这一切推测。

قىياس قانۇنشۇناسلىقى <法> 预测法学

قىياس قىلماق ①假设، 推测: ئۇ سوئال سورىغۇچىنىڭ ئاۋازىدىن ئۇنىڭ بوۋىسى ئىكەنلىكىنى قىياس قىلدى. 他从提问者的声音推测是他爷爷。 ②当……一样: بۇ ۋەقەلەرنى بىر رىۋايەت دەپ قىياس قىلىپ ئاڭلاپ قويدۇق. 我们把这些事当神话故事一样听了。

قىياس ھېكايىسى <文> 推理小说

قىياسەن 〔静〕 假设的، 假想的، 推测的، 猜测的: بېشىغا كېلىش ئېھتىمالى بولغان يېڭى كۈلپەتنى ~ كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەك 想像可能降临的新灾难

قىياسەن دۈشمەن <军> 假想敌

قىياسىي 〔静〕 推理的

قىياسىي فىلىم <艺> 推理片

قىياق 〔静〕<植> 薹草

قىياقلىق 〔静〕 薹草地

قىيالىق 〔静〕 多岩石之地، 山崖

قىيالىق تۇندىرا كەكلىكى <动> 岩雷鸟

قىيام[1] (قىيامى) 〔静〕 ①浆: شېكەر قىيامى 糖浆 ②水果等(的)酱: ئالما قىيامى 苹果酱 / پەمىدۇر قىيامى 蕃茄酱

قىيام بولماق 熬好(酱): ئۆرۈكلەر قىيام بوپتۇ، ئوتنى توختىتىڭلار. 杏酱熬好了، 把火停了。

قىيامىغا كەلمەك ①成酱، 成熟 ②<转> 到火候، 得到满足: ئوچاقتا سېلىنغان ئالتۇن قىيامىغا كەلدى. 炉子里放的金子到火候了。

قىيام[2] 〔静〕 ①正午: كۈن ~ بوپتۇ. 正午了。 ②<宗>

（做乃玛孜时）站立：قىيامدا تۇرماق 站礼

قىيام بولماق 正午，直射：كۈن قىيام بولۇپ قالدى. 天到了正午，太阳直射。

قىيامغا يەتمەك 〈成〉炉火纯青，登峰造极，达到顶峰：ئۇنىڭ ھۈنىرى قىيامىغا يەتكەنىدى. 他的技艺炉火纯青。ئۇ كەمدە قەشقەر ياكى بۇخاراغا بېرىپ ئوقۇمىغانلار قىيامىغا يەتمىگەن ھېسابلىنىپ، «داموللا» بولالمايتتى. 那时，没去过喀什或布哈拉留学的人被认为是没有登峰造极，就不能当"大毛拉"。«ئۇن ئىككى مۇقام» نى قىيامىغا يەتكۈزۈپ ئورۇندىماق 演奏《十二木卡姆》尽善尽美

قىيامەت 〔静〕①〈宗〉死后复活，末日②〈转〉紧张，繁忙：بازاردا ئادەم مىغ - مىغ، ~. 市场上人山人海，一片繁忙。

قىيامەت ئازابى 折磨，煎熬

قىيامەت بولماق 〈宗〉①世界末日来临（伊斯兰教"信后世"的重要内容，认为人死后，将有一天被安拉复活，接受末日审判，依据各人现世的善恶，决定其永居天园或火狱过后世生活）②〈转〉哭天抢地

قىيامەت سورىقى 〈宗〉末日审判

قىيامەت قايىم 〈宗〉①世界末日②〈转〉战乱，混乱，大乱

قىيامەت قايىم بولماق 〈宗〉①复生日来临，末日审判来临：قىيامەت قايىم بولسۇن، خۇدايىم قازى بولسۇن. 让末日审判来临，让胡达充任法官。②〈转〉大吵大闹，乱作一团：ئۇ كىچىك خوتۇن ئالغان كۈنلا بۇ قەسىردە قىيامەت قايىم بولغانىدى. 他讨小老婆那天府里就大吵大闹了。

قىيامەت قايىم تەلىماتى 〈宗〉末世论，末世说

قىيامەت كۈنى 〈宗〉世界末日，复生日，清算日（伊斯兰教有两种说法：①指复生日或清算日②指人类总死亡的一天）

قىيامەتلىك 〔静〕终身的，永久的：~ تۇغقان - قېرىنداش- لاردىن بولغايمىز. 愿我们永为兄弟。

قىيامەتلىك دوست 生死之交，刎颈之交

قىيامەتلىك قەرز 今生未偿之债

قىيان 〔静〕〈方〉洪水

قىيانلىق 〔静〕有洪水的，流着洪水的：دەريا ~ 流着洪水的河

قىيپاش 〔静〕斜：~ كەسمەك 斜裁 / ~ چۈشۈپ تۇرغان كۈن نۇرى 斜射的阳光

قىيپاش تاش ئۇمۇرتقىسى 〈地〉猪背岭，猪脊

قىيپاش تىرنىلىماق 〈农〉对角耙

قىيپاش يانتۇلۇق 〈地〉缓坡

قىيپاشلىق «قىيپاش» 的名词形式

قىي - چۇۋ 〔摹〕嘈杂声，喧闹声：ئەتراپتا ~ چىقىش كەتتى. 四面传来嘈杂声。ئۇلارنىڭ قىي - چۇۋلىرى ئانا- مىنىڭ قۇلاق - مېڭىسىنى يەيتتى. 他们哇哩哇啦把人的脑袋都吵昏了。

قىي - چۇۋ كۆتۈرمەك 乱喊乱叫：قىزلار قىي - چۇۋ كۆتۈرۈشۈپ، ۋوگزالنى بېشىغا كىيىپ كۈلۈشتى. 姑娘们乱喊乱叫，笑得火车站都翻了天。

قىيدام 见下

قىيدام كەكە （修枝用的）弯把小砍砍：تاز قىزغا ئەر تاپماق قىيدام كەكىگە ساپ تاپماق. 〈谚〉给秃头姑娘找男人，如同给修枝的砍砍找弯把子。

قىيدۇرماق «قىيماق» 的使动态

قىيدۇرۇشماق «قىيدۇرماق» 的共同态

قىيدۇرۇلماق «قىيدۇرماق» 的被动态

قىيسايتماق «قىيسايماق» 的使动态

قىيسايتىشماق «قىيسايتماق» 的共同态

قىيسايتىلماق «قىيسايتماق» 的被动态

قىيسايماق 〔动〕①斜，倾斜，歪，偏：قىيسايغان تامغا تى- رەك قويماق 给倾斜的墙上支撑子 / كۆچەت قىيسىيىپ قاپ- تۇ. 树苗歪了。②〈转〉斜躺，侧卧：بوۋاي كاۋا بارىڭى ئاستىدا قىيسىيىپ ئۇخلاپ قاپتۇ. 老爷爷在瓜棚下侧卧睡着了。

قىيسىيىشماق «قىيسايماق» 的共同态

قىيسىق 〔静〕斜，歪，偏：مايماق تام بىلەن ~ ئۆي 歪墙与斜屋 / ~ يېزىلغان سەككىز 写歪了的八字 / قىيسىقلا كەمستىپ قارىما، كۆزۈڭگە قادىلار. 〈谚〉切莫歧视斜眼人，否则你眼也变斜。

قىيسىق بۇرۇن 歪鼻子

قىيسىق بۇلۇڭ 〈地，数〉倾角，斜角

قىيسىق بۇلۇڭلۇق ئۈچ بۇلۇڭ 〈数〉斜三角形

قىيسىق دالا شىپاتى 〈地〉斜长石

قىيسىق قۇدۇق 〈石〉偏斜井，斜井

قىيسىق كۆز 斜眼

قىيسىق يۈز 斜面

قىيغاتماق 〔动〕①跑来跑去（玩儿），撒欢儿：باغ ئىچىدە ئىككى بالا قىيغىتىپ ئويناپ يۈرەتتى. 园子里两个孩子跑

儿玩地去跑来 。ئىشەك قىيغىتىپ ، ئۈستىگە مىنىۋالغان با-
摔子孩的上身在骑把، 儿欢撒一驴毛 . لىنى يىقىتتى
。拂吹风春 . باھار شامىلى قىيغىتار :拂吹② 。来下了
قىيغاچ 〔静〕 点有娘姑 قاشلىرى ~ قىزنىڭ :的弯儿点有
毛眉的弯儿
قىيغاقچا 〔静〕 子滚(的子儆边花切)
قىيغىتىشماق «قىيغاتىماق» 态同共的
قىيقاس 〔静〕 声喊叫، 声嚷喧 :جەڭ بىلەن تەڭ ھەر تەرەپتىن
~ چىقىپتۇ . 起四声喊来起打一仗 。
قىيقاس سالماق 叫喊، 叫大喊大 :ھە - ھۇچىلار تەن-
تەربىيە سارىيىنى كۆتۈرۈۋەتكۈدەك قىيقاس سالدى . 大队拉拉
。了翻震馆育体把要都叫大喊
قىيقاس - چۇقان 〔静〕 喊呐، 叫喊 :ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن
چىققانلارمۇ بىر ياقتىن ئېتىپ ، بىر ياقتىن ~ بىلەن ئىلگىرىلە-
دى . 前着喊呐边一، 击射边一也人的来面后们他从
。进
قىيقاس - چۇقان سالماق = قىيقاس - چۇقان كۆتۈرمەك
قىيقاس - چۇقان كۆتۈرمەك 喊呐، 叫大喊大 :ھەم-
مەيلەن قىيقاس - چۇقـان كۆتۈرۈپ ، دەريـاغا ئـۆزىنى ئېتىپ ،
كېمىگە چىقىشتى . 了上爬里河到跳着叫大喊大都家大
。船
قىيما¹ 〔静〕 末肉، 泥肉، 馅 :مـانتىنىڭ قىيمىسى 子包
馅 / چۆچۈرىنىڭ قىيمىسى 馅饨馄 / ~ گۆش 馅肉
قىيما پولۇ <食> 饭抓子丸肉
قىيما شورپا <食> 汤子丸
قىيما قىلماق 馅剁، 末肉剁
قىيما كاۋاپ <食> 丸肉烤
قىيما كۆمۈلەك 子丸肉
قىيما كۆمەچ <食> 饼馅(的成焖烬余坑馕用)
قىيما ياپما <食> 饼焖馅肉
قىيما² 〔静〕 品制剪 :قەغەز قىيمىسى 纸剪 / ~ سۈرەت سەن-
ئىتى 术艺影剪
قىيما - چىيما 下见
قىيما - چىيما بولماق 烂، 酱肉成، 泥肉成 :قولۇڭغا
نېمە بولدى ، مۈشۈك تاتىلىغاندەك قىيما - چىيما بولۇپ كېتىپتۇ-
غۇ؟ 呀了烂都的似了抓猫像، 了么怎手的你 ؟
قىيما - چىيما قىلماق 剁成肉泥، 千刀万剐، 剁个
烂弄، 烂巴稀 :ئۇلارنىڭ پۇتلىرىنى تىكەن قىيما - چىيما
قىلىۋەتتى . 了烂扎刺被都腿的们他 。
قىيماسلىق 〔静〕 舍不得، 不忍心

قىيماق¹ 〔动〕 ①剪: قەغەز ~ 纸剪 / كىتاب - ژۇرناللاردىن
قىيىۋېلىنغان رەسىم 割، 破划②片图的来下剪上刊书从
破: ئەينەك قولۇمنى قىيىۋەتتى . 破玻璃把我手划破了。③
切剪 <物>
قىيماق² 〔动〕 得舍: ئۆلۈم دېگەن بىر ! بالىگىزغا قانداق قىيالاي-
سىز ؟ 子孩得舍能么怎你! 次一有只死 ؟ ئۇنىڭ ئايرى-
لىشقا كۆڭلى قىيماي‌ۋاتىدۇ . 开离得不舍里心他 。
قىيمىلاتماق «قىيمىلىماق» 的使动态
قىيمىلانماق «قىيمىلىماق» 的被动态
قىيمىلىق 〔静〕 有馅的، 带肉末的
قىيمىلىق قـاتـلىـما <食> 千末肉، 饼层千末肉
馕层
قىيمىلىق قۇيماق <食> 香油末肉
قىيمىلىق لازا <食> 子辣馅肉
قىيمىلىق يۇتازا <食> 子沓油末肉
قىيمىلىماق 〔动〕 做馅، 剁肉泥
قىيناتماق «قىينىماق» 的使动态
قىيناشماق «قىينىماق» 的共同态
قىيناق 〔静〕 刑讯، 拷问
قىيناقخانا 〔静〕 刑讯室
قىينالماق ① «قىينىماق» 的被动态② «قىينىماق» 的自复
态: كېسەل قىينىلىپ نەپەس ئالاتتى . 病人艰难地呼吸。
③为难، 窘迫: ئاڭلىسام ، ئۇ ئىقتىسادتىن قىينىلىۋېتىپتۇ .
听说他经济上窘迫。
قىينىماق 〔动〕 ①虐待، 折磨، 使难受: ئەسىرلەرنى قىي-
ناشقا يول قويۇلمايدۇ . 不许虐待俘虏。بۇ كېسەل مېنى بەك
قىينىدى . 这个病使我很难受。②刑讯، 拷问: ئۇلار
بىزنىڭ ئادەملىرىمىزنى ۋەھشىيانە جازا چارلىرى بىلەن قىينىدى .
他们用各种酷刑拷问我们的人。③为难، 刁难:
دادا ، جېنىم دادا ، بىر تال قىزىڭنى قىينىما ! 爸爸، 好爸爸،
别再为难你这独生女儿了 !
قىيىش بۇلۇڭى <物> 剪切角
قىيىش دېفورماتسىيىسى <物> 剪切变形، 剪切
应变، 剪应变
قىيىش كۈچىنىشى <物> 剪应力، 剪切应力
قىيىت 〔静〕<古> 困难، 艰难困苦
قىيىشماق «قىيماق» 的共同态
قىيىق¹ 〔静〕 调皮، 拗، 犟: ~ بالا 调皮孩子 / ~ مىجەز
拗脾气 / ئۇ ناھايىتى ~ . 他很犟。
قىيىق² 〔静〕 ①斜: بۇ رەخت ~ كېسىلىپ قاپتۇ . 这块布裁

斜了。②剪好的：~ كۆڭلەك 剪好的连衣裙③撒
欢的：~ ئات 撒欢的马

قىيىقچە 〔静〕<食>花边馓子：~ سالماق 作花边馓子

قىيىقلىق[1] 〔静〕拗劲儿、犟劲儿、调皮劲儿：ئۇنىڭ
قىيىقلىقىغا قارا! 瞧他的犟劲儿！

قىيىقلىق قىلماق 调皮、犟、拗：بالام، قىيىقلىق قىل-
ما! 孩子，别调皮！ئالمادىس قىيىقلىق قىلىپ قالسا، چېچە-
لىپ كەتمەي، ئالداپ - سالداپ ئىش قىلىڭ جۇمۇ! 万一他
拗起来，别发火儿，哄着点儿好吗！

قىيىقلىق[2] 〔静〕剪好的：~ رەخت 剪好的布

قىيىلماق ① «قىيماق» 的被动态：قىيىلغان قەغەزلەر 剪好的
纸②斜、偏：كۈن چۈشتىن قىيىلدى. 正午已过了。

قىيىم 〔静〕<古>惊恐、惊惧、惊慌（敌人来到前的）

قىيىن 〔静〕①难、困难的：~ سوئال 难题、难解的
题 / ~ مەسىلە 难题、难处理的问题 / ~ ئەھۋالدا قال-
ماق 陷入困难境地、陷入困境 / ~ ئىش يوق ئالەمدە،
كۆڭۈل قويغان ئادەمگە. <谚>世上无难事、只怕有心
人。~ ئىشنىڭ بېشىغا، باتۇر كېلەر قېشىغا. <谚>遇上
困难事、自有勇士来。②艰难、艰苦：يول ~، شۇر-
غان كۆز ئاچقۇزمايدۇ. 路很艰难、风雪让人睁不开眼。
~ يىللاردا مۇنداق قىلغىلى بولمايتتى. 艰苦的年代是不
能这样做的。

قىيىن تۇغۇت <医>难产

قىيىن كۈن 艰难的日子

قىيىنچى 〔静〕<古>暴虐者、残暴者、暴君、独夫

قىيىنچىلىق 〔静〕困难、艰难、难处：~ قورقۇنچاقنىڭ
يۈكى، باتۇر ئۈچۈن توخۇنىڭ توكى. <谚>困难对懦夫的
负担，对勇士则轻如鸡毛。ئەمدى ئۇلار جاپا ۋە قىيىن-
چىلىققا قالدى. 现在他们落难了。قارىغاندا، ئۇلارنىڭ بىرەر
قىيىنچىلىققا يولۇققانلىقى چوقۇم. 看来他们一定是遇到
什么难处了。

قىيىنچىلىق تارتماق 遇到困难、为难：كەتمەن، تا-
غار، ئىشەكتىن قىيىنچىلىق تارتمىدۇق. 我们并未因缺少
镢、口袋、毛驴为难。

قىيىنچىلىق تۇغدۇرماق 刁难

قىيىنچىلىق كەلتۈرمەك 带来困难：ئەتىيازدا سۇ قىس
بولۇپ، تېرىلغۇغا قىيىنچىلىق كەلتۈردى. 春天缺水给春耕
带来了困难。

قىيىنچىلىقسىز 〔静〕没困难、不难：ھېچقانداق ~ ياكى
توسالغۇسىز ئىش كەم ئۇچرايدۇ. 没有任何困难或障碍的
事极为少见。

قىيىنداق 〔静〕<农>（棉杆锄掉后的）茬子

قىيىندى 〔静〕（剪下来的）碎片

قىيىن - قىستاق 〔静〕严刑、酷刑、拷打：قىيىن - قىس-
تاققا چىدىماق 忍受严刑、忍受酷刑

قىيىن - قىستاققا ئالماق 上刑、用刑

قىيىنلاشتۇرماق «قىيىنلاشماق» 的使动态

قىيىنلاشتۇرۇشماق «قىيىنلاشتۇرماق» 的共同态

قىيىنلاشتۇرۇلماق «قىيىنلاشتۇرماق» 的被动态

قىيىنلاشماق 〔动〕困难起来、变难：قېلىن قار يېغىپ، قات-
ناش قىيىنلاشتى. 雪下得大、交通变得困难起来。

قىيىنلىق ① «قىيىن» 的名词形式②难度

قىيىنلىق كوئېففىتسېنتى <体>难度系数

ك

ك 称名母字该②母字个八十第文尔吾维①

كابابە 茄澄荜 <植>〔静〕

كابېل 缆电 〔静〕

كابىنكا 体本室驶驾، 体壳室驶驾، 室驶驾 〔静〕

كابىنېت 阁内②室公办① 〔静〕 : **ئىچكى ~ ئەزالىرى** 内
员成阁 / **ئىچكى ~ زۆڭلىسى** 理总阁内 / **مىنىستىرلار**
كابىنېتى 阁内، 会公办长部 / **كابىنېتنى غۇلىتىۋەتمەك** 倒
阁

كاپ[1] 状刀剃钢布刀钢用 〔静〕

كاپقا تارتماق (刀剃)钢① : ساتىراش ئۇستام ئۇستىرىنى
ھەدەپ كاپقا تارتتى . 用②。刀剃钢地儿劲个一师发理
(子皮的泡浸)刮轻轻刀刮

كاپقا كەلمەك 然飘飘 : ئۇ تازا كاپقا كېلىدىغان ئادەم -
دە ! 呢人的然飘飘就夸一个是在实可他 !

كاپ[2] 儿套嘴(的上嘴畜役在套) 〔静〕

كاپ[3] 状物抓猛迅②状食吞口大① 〔模〕

كاپ ئەتمەك (品食状粉或的小)吃口大 : ئېتىلىك
ھارسا دۆڭگە چاپ، ئۇسسىساڭ تالقان كاپ ئەت . <谚> 马累
难困是越"同喻; 面炒吃口大了渴口، 坡上其赶驱了
。"前向越

كاپ قىلماق 口大—، 口—① : بالا پۇرچاقنى كاپ قىل-
لىپ ئاغزىغا ساپتۇ - دە، چايناپ - چايناپ يۇتۇۋېتىپتۇ . 孩
②。去下了咽就嚼了嚼، 里嘴到放子豆口大一把子
子下一، 把一(地猛) : يىگىت كاپ قىلىپ ئۇنىڭ ياقىسىدىن
تۇتتى . 。领衣的他了住揪把一子伙小 ئۇلار قاتىلنى كاپ
قىلىپ تۇتتى - دە، باغلىدى . 捆، 住抓犯凶把子下一们他
。来起了

كاپالەت 障保، 证保 〔静〕 : غەلىبە قىلىشنىڭ كاپالىتى 利胜
障保的 / **كاپالەتكە ئىگە بولماق** 证保到得
كاپالەت بەرگۈچى 人证保 <法>
كاپالەت بەرمەك 保担، 证保 : خاتىرجەم بولۇڭ، ئۇلار
بۇنىڭغا ئاللىقاچان كاپالەت بەرگەن . 此对已早们他، 心放你
。证保了出做
كاپالەت پۇلى 金证保، 金押، 款押 <经>
كاپالەت ھاۋالىسى 托信证保 <经>

كاپالەتسىز 的障保无، 的证保无〔静〕 : ئىشچىلارنىڭ تۇر-
مۇشىنى ~ قالدۇرۇشقا بولمايدۇ . 保无活生的人工让能不
。障

كاپالەتلەندۈرمەك «كاپالەتلەنمەك» 态动使的 : كەڭ خەلق
ئاممىسىنىڭ سالامەتلىكىنى كاپالەتلەندۈرۈش زۆرۈر . 证保须必
。康健体身的众群民人大广

كاپالەتلەندۈرۈلمەك «كاپالەتلەندۈرمەك» 态动被的

كاپالەتلەنمەك 证保到得، 障保到受 〔动〕

كاپالەتلىك 障保有، 证保有، 的障保، 的证保 〔静〕
كاپالەتلىك تۆلەم سۇغۇرتىسى 险保赔保 <经>
كاپالەتلىك چىقىم 付保 <经>

كاپالەتلىك خەت 信价保

كاپالەتلىك زايوم <经> 债公保担，券债证保

كاپالەتلىك قىلماق 证保，障保: قانۇن خەلق ئاممىسى-
نىڭ ئەركىنلىكىگە ۋە ھوقۇقىغا كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. 律法
。利权和由自的众群民人障保该应

كاپالەتنامە 〔静〕 书证保

كاپام 〔静〕 口: بىر ~ پولۇ 一口抓饭

كاپاملاتماق «كاپاملىماق» 的使动态

كاپاملاشماق «كاپاملىماق» 的共同态

كاپاملىماق 〔动〕 一口一口: كاپاملاپ يېمەك 一口一口地
吃

كاپپىدە 〔静〕 一下子，一把: بالا چوڭ يولدىن يۈگۈرۈپ
ئۆتۈپ كەتمەكچى بولۇۋېدى، ئانا ئۇنىڭ بىلىكىدىن ~ تۇتۇۋالدى.
。孩子想跑过马路，他妈一把抓住了他的胳膊

كاپراس 〔静〕<矿> 阳起石

كاپرون 〔静〕<纺> 卡普纶，锦纶

كاپرون ياغلىق 卡普隆头巾，锦纶巾

كاپرىس 〔静〕<艺> 随想曲

كاپسۇل[1] 〔静〕<生> 荚膜，被膜

كاپسۇل[2] 〔静〕<军> 雷管，引信

كاپشتماق «كاپشىماق» 的使动态: بالىنى كاپشتماي، دېگە-
نىنى بېرەسەڭ بولمامدۇ؟ 别让孩子罗嗦，要什么给他不
行吗？

كاپششماق «كاپشىماق» 的共同态: تولا كاپششماي، يولۇڭ-
لارغا ماڭساڭلار بولارمىكىن. 少罗嗦，最好是上你们的
路。

كاپشىماق 〔动〕 ①狂叫，狂吠②<转> 叨絮，罗嗦:
بىر يەرگە يوشۇرۇنساڭ بولمىدىمۇ، نېمە كاپشىيسەن! 躲到一
边儿去不就完了，罗嗦什么？

كاپ - كاپ 〔模〕①汪汪狂吠的，叫个不停的②<转>
喋喋不休的，唠唠叨叨的，贫嘴的

كاپ - كۇپ 〔模〕 霍霍，一下子，一把(迅疾状)

كاپلاتماق «كاپلىماق» 的使动态: ساتىراش ئۇستامغا ئۇستىرىنى
~ 让理发师剃刀

كاپلاشماق «كاپلىماق» 的共同态

كاپلانماق «كاپلىماق» 的被动态: ئۇستىرا كاپلاندى. 剃刀钢
过了。

كاپلىغۇچ 〔静〕 鐾刀布，钢刀布

كاپلىماق 〔动〕 鐾，钢: ئۇستىرىنى ~ 鐾剃刀，钢剃刀

كاپىتال (كاپىتالى) 〔静〕<经> 资本，资本金

كاپىتال بېجى <经> 资本税

كاپىتال جۇغلانمىسى <经> 资本积累

كاپىتال قەرزى <经> 资本放款

كاپىتال ئوبوروتى <经> 资本周转

كاپىتال ئوشۇقچىلىقى <经> 资本过剩

كاپىتال ئىتىقادچىلىقى <经> 资本拜物教

كاپىتاللىق 〔静〕 有资本的，资本的

كاپىتالىزم 〔静〕 资本主义: ~ تۈزۈمى 资本主义制度

كاپىتالىست 〔静〕 资本家

كاپىتان 〔静〕 ①<军> 大尉②船长

كاپىر 〔静〕 ①<宗> 不信教者，异教徒②<转> 忘
恩负义的，无情无义的

كاپىرلىق 〔静〕 异教徒行径，异端行为

كاپىلداتماق «كاپىلدىماق» 的使动态: ئۇنى تولا كاپىلداتما!
别让他太唠叨啦！

كاپىلداشماق «كاپىلدىماق» 的共同态: ئۇلار ئەتىگەندىن كەچ-
كىچە قۇرۇق كاپىلدىشىپ، خەقنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدىغان كاسكاس-
لار ئىدى. 他们是些一天到晚喋喋不休，说别人坏话
的唠叨鬼。

كاپىلدىماق 〔动〕 絮叨，唠叨: ئۇ يەنە كاپىلدىغىلى تۇردى.
他又开始唠叨了。

كاپىليار 〔静〕<物> 毛管，毛细管

كاپىليار سۇيى <水> 毛管水

كاپىليار سىغىمچانلىقى <水> 毛管容量

كاپىليار كۈچى <物> 毛管力

كاپىليار ھەرىكىتى <物> 毛细运动，毛管运动

كاپىليارلىق 〔静〕<物> 毛细管的，毛管的

كاپىليارلىق تەسىر <物> 毛细管作用

كاپىليارلىق ھادىسە <物> 毛细管现象

كات 〔静〕<方> 床

كاتابولىزم 〔静〕<生> 分解代谢

كاتاپ 〔静〕<手> 面汤(与铁锈调制的)皮革染料

كاتاڭ 〔静〕 路上的凹陷处，车辙

كاتاڭلاشماق 〔动〕 留下车辙: بۇ يول ھارۋا تولا مېڭىپ كاتاڭ-
لىشىپ كەتتى. 这路大车走得多，尽是车辙。

كاتاڭلىق 〔静〕 有车辙的: ~ يول 有车辙的路

كاتالپا 〔静〕<植> 河楸，梓树

كاتالوگ 〔静〕 目录，一览表: ~ تۈزمەك 编目录，编制
一览表 / كىتابلار كاتالوگى 图书目录

كاتالوگ بىرلىكى 款目

كاتالوگ سىستېمىسى 目录体系

كاتالىز 〔静〕<化> 催化

كاتالىزاتور 〔静〕<化> 催化剂

كاتالىزلىق 〔静〕<化> 催化的

كاتالىزلىق رېئاكسىيە <化> 催化反应

كاتالىزلىماق 〔动〕 催化

كاتايا 〔静〕<植> 银杉

كاتەك 〔静〕①（鸡、兔等的）窝②方格

كاتەكچە[1] 〔静〕①方格、格子：~ دەپتەر 方格本 / شاھمات تاختىسىنىڭ كاتەكچىلىرى 棋盘的格子 ②栏：ئەسكەرتىش كاتەكچىسى 备注栏

كاتەكچە[2] 〔静〕（缝纫机）压脚

كاتەكسىمان 〔静〕格状的、方格状的

كاتەكسىمان تۈزۈلمە <地> 格状构造

كاتەكسىمان خەرىتە <地> 网格地图

كاتەكلىك 〔静〕方格的、格的

كاتەكلىك تۈزۈلمە <地> 格子构造

كاتتا 〔静〕①大、盛大：~ ئادەم (كىشى) 大人物 / ~ زىياپەت 盛大宴会 ②富丽堂皇、华贵：~ بېزەلگەن ئۆي 装饰华贵的房屋 ③长者、大人物、显贵：يۇرت كاتتىلىرى 本乡长者、本乡显贵

كاتېتېر 〔静〕<医> 导管、导尿管

كاتتىلىق 〔静〕 «كاتتا» 的抽象名词

كاتتىۋاش 〔静〕①头头、头目②党魁

كاتساندۇق 〔静〕（可当床的）农家大贮粮柜

كاتلېت 〔静〕<食> 小馅饼

كاتېخىندى 〔静〕①儿茶②儿茶酚（邻一苯二酚）

كاتود = مەنپىي قۇتۇپ

كاتود نۇرى <物> 阴极射线

كاتولىك 〔静〕<宗> 天主教

كاتولىك دىنى = كاتولىك

كاتۇ 〔静〕<方> 床

كاتۇشكا = ئۇرام

كاتېت 〔静〕<数>（直角三角形的）直角边、股

كاتېر 〔静〕 汽艇

كاتېگورىيە 〔静〕 范畴

كاتېگورىيە ئەندىزىچىلىكى <哲> 范畴模式论

كاتېلىيە 见下

كاتېلىيە گۈلى <植> 卡特兰

كاتىبات 〔静〕 秘书事务、文书事务

كاتىبات باشقارمىسى 秘书处

كاتىباتلىق 〔静〕 秘书工作

كاتىپ 〔静〕①秘书②文书

كاتىپشۇناسلىق 〔静〕 秘书学

كاتىپلىق 〔静〕 秘书工作、文书工作

كاتىۋال 〔静〕 刚愎自用者、自以为是者、我行我素者

كاتىۋاللىق 〔静〕 自以为是、自作主张、逞能

كاتىۋاللىق قىلماق 自以为是、自作聪明、逞能

كاتيۇشا 〔静〕<军> 喀秋莎、火箭炮

كاج 〔静〕①固执的、执拗的：ئۇنىڭ مىجەزى ئىنتايىن ~ ئىدى. 他的脾气非常固执。②翘棱：ئىشىكلىڭ كاجمۇ نې- مە، تولۇق يېپىلمايدىغۇ؟ 你的门翘了还是怎么的，关不严呀？

كاج پەلەك 命硬、背运

كاج پېشانە = تەتۈر پېشانە

كاج تەقدىر = كاج پەلەك

كاج تەلەي ①厄运、背运：~ ئۇنى يەنە چۆل - جە- زىرىگە ئەكىلىپ تاشلىدى. 厄运又把他抛弃在荒漠之中。②背运的：ئەزەلدىن ~ ئىكەنمەن، ھېچقانداق ئىشىم ئوڭدىن كەلمىدى. 我一向背运，事事不顺。

كاج زامان 恶梦般的时代、不幸的时代

كاجلارچە 〔静〕 固执地

كاجلاشتۇرماق «كاجلاشماق» 的使动态

كاجلاشماق 〔动〕 变固执、固执起来、执拗：ھوي، نېمانچە كاجلىشىپ كەتتىڭ، بىر قېتىم گەپ يېسەڭ بولمامدۇ؟ 喂，你怎么这么固执呢，听一次话不行吗？

كاجلىق «كاج» 的名词形式

كاجلىق قىلماق = كاجلىقى تۇتماق

كاجلىقى تۇتماق 固执、犟：ئۇنىڭ يەنە كاجلىقى تۇتتى. 他又犟起来了。

كاجۇ 〔静〕<方>（固定水井井壁的）方木支架

كاجۇپ 〔静〕<手>（鞍匠用的）木制夹具

كاجۇۋا 〔静〕①驮筐、舆（轿）②敞口贮粮箱③井口架

كاجى 〔静〕<纺> 卡其布、咔叽布

كاچات 〔静〕①嘴巴：ئۇ بالىسىنىڭ كاچىتىغا بىرنى سالدى. 朝孩子嘴巴打了一下。②巴掌、耳光：ئۇ تەتۈر ~ بىلەن سالدىمۇ؟ 他反手打了一耳光吗？

كاچات سالماق = كاچاتلىماق

كاچات يېمەك 挨巴掌、挨耳光：ئۇ كاچات يېگەن مەڭ- زىنى سىلاپ قىزىغا تىكىلدى. 他摸着挨了耳光的面颊，盯

。娘姑着

كاچاتلاشماق «كاچاتلىماق» 的共同态: سودىگەرنىڭ خوتۇن ـ قىزلىرى ئۆزلىرىنى كاچاتلىشىپ يىغلاشتى . 商人的老婆女儿
。来起了哭巴嘴己自着打

كاچاتلىماق 〔动〕 打耳光: ئۇ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۆزىنى كاچاتلىدى . 他跪着打自己耳光。

كاچالكا 〔静〕 石油泵

كاچالكىلىق 〔静〕 <矿> 抽油机的، 抽油的

كاچالكىلىق قۇدۇق <矿> 抽油井

كاچكۆل 〔静〕 (为打水، 捕鱼的凿的) 冰窟窿

كادىر 〔静〕 干部: كادىرلارنى ئىشقا سالماق / 使用干部 كادىرلار سىياسىتى 干部政策

كادىرلار ساناتورىيىسى 干部疗养院، 干休所

كادىرلار مەكتىپى 干部学校، 干校

كادىرلىق «كادىر» 的抽象名词: كادىرلىققا ئىمتىھان بەرمەك 考干، 招干考试

كار[1] (كارى) 〔静〕 事، 干系، 关系: سىنىڭ كارىڭ نىمە ؟ 有你什么事？与你何干？

كارىدىن چىقماق 不顶用، 不中用، 报废: كارىدىن چىققان ئادەم 不中用的人 / يامغۇر يىغىپ قالسا، ئوغۇتلار كارىدىن چىقىدۇ . 一下雨، 肥料就会报废。

كارغا كەلمەك 顶用، 管用، 中用، 起作用: بالام ھەرھالدا كارغا كىلىپ قالدى . 我孩子总算顶用了。

كارغا يارىماق = كارغا كەلمەك

كار قىلماق 起作用، 顶用: بۇ دورا ماڭا كار قىلمىدى 这药对我不起作用。 باتۇرغا ئوق كار قىلماس . <谚> 箭下难不住勇士。

كارى بولماق 理会، 管: ئەلۋەتتە كارىم بولىدۇ . 我当然要管。 بۇ ئىش بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن . 这事你别管。

كارى چاغلىق 无关紧要، 微不足道، 无足轻重: بۇ ئىشنىڭ ~ . 这件事关系不大。

كار[2] 〔模〕 呃(打嗝声): ئادەم بار يەردە ~ قىلىپ كېكىرىش ئەدەپسىزلىك . 有人的地方"呃呃"地打嗝不礼貌。

كار[3] 〔静〕 <方> (国王或王爷的) 侍卫官

كارابىن 〔静〕 <军> 卡宾 (枪)

كارات 〔静〕 克拉(宝石重量单位، 合 0.2 克)

كاراس[1] 〔模〕 嘎兹، 咯兹(咀嚼声)

كاراس[2] 〔静〕 <动> 鲫鱼

كاراسسىدە 〔静〕 嘎兹嘎兹地

كاراس ـ كاراس 〔模〕 嘎兹嘎兹: قاتتىقناننى ~ چايناپ يېمەك 嘎兹嘎兹地嚼硬馕

كاراس ـ كۇرۇس 〔模〕 嘎兹咯兹

كاراسلاتماق 〔动〕 嘎兹作响: ئات بىر باش قوناقنى كاراسلىتىپ يەۋاتاتتى . 马正在嘎兹嘎兹地吃一穗玉米。

كاراسلىتىشماق «كاراسلاتماق» 的共同态

كاراسلىماق 〔动〕 嘎兹嘎兹地响

كارامەت 〔静〕 ①本事، 神通: قېنى، كارامىتىڭ بولسا، مەن بىلەن بەسلىشىپ باق . 你有本事跟我比比。 يىگىتنىڭ بارلىق كارامىتى قولىدىكى ئەگكۈشتەردە . 小伙子的全部神通在他手中的法宝上。 ②奥妙: بۇ يەردە جەزمەن بىر ~ بار . 这里定有奥妙。 ③神奇的، 奇异的: ~ ئىش 神奇的事 ④非常، 特别: ئۇ ~ ياخشى ئادەم . 他是个非常好的人。 بۇ ~ ئەقىللىق ئات ئىكەن . 这是一匹特别有灵气的马。

كارامەت كۆرسەتمەك 显神通

كارامەت ئىگىسى 神通广大者

كارامىتى ئاشكارا بولماق 原形毕露، 黔驴技穷، 露马脚

كارامەتچى 〔静〕 预言家، 显神通者: ئەمدى كارامەتچىلەرنىڭ كارامەتلىرىمۇ كارغا كەلمەيۋاتاتتى . 这下子预言家们的神通也不灵了。

كارامەتلىك 〔静〕 有本事的، 神通广大的، 有魔力的

كارانتىن 〔静〕 <医> 检疫

كارانتىن پونكىتى 检疫站، 检疫所

كارانتىن قىلماق 检疫

كارائوكې 〔静〕 卡拉 OK

كارايەت 〔静〕 关系، 干系: ھېچ كارايىتى يوق . 没什么关系، 没什么问题。

كارايىتى چاغلىق 算不上什么، 不要紧

كارەك 〔静〕 <方> ①喇叭 ②烟筒 ③ <生理> 气管

كاربازول 〔静〕 <化> 咔唑

كاربورۇند 〔静〕 <矿> 金刚砂، 刚玉砂، 碳化硅

كاربوكسىل 〔静〕 <化> 羧基

كاربوكسىللاشماق 〔动〕 <化> 羧化

كاربون 〔静〕 <化> 碳

كاربون (IV) ئوكسىدى <化> 二氧化碳

كاربون چالا ئوكسىدى = كاربون (I) ئوكسىدى

كاربون دەۋرى = تاش كۆمۈر دەۋرى

كاربون زەنجىرى <化> 碳链

كاربون سۇ بىرىكمىسى <化> 碳水化合物

كاربون گۇرۇپپىسى <化> 族碳
كاربون مەنبەسى <生> 源碳
كاربون ئوزۇقلۇقى <农> 养营碳
كاربون (Ⅱ) ئوكسىدى <化> 碳化氧一
كاربونات 〔静〕<化> 盐酸碳
كاربونات كىسلاتاسى <化> 酸碳
كاربونسىزلاشتۇرماق «كاربونسىزلاشماق» 态动使的
كاربونسىزلاشتۇرۇلماق «كاربونسىزلاشتۇرماق» 态动被的
كاربونسىزلاشماق 〔动〕<化> 碳脱
كاربونلۇق 〔静〕 的碳含
كاربونلۇق پولات <冶> 钢素碳
كاربونىل 〔静〕<化> 基酰碳، 基羰، 羰
كاربونىل بىرىكمىسى <化> 物合化基羰
كاربونىل گۇرۇپپا <化> 基羰
كاربىد 〔静〕<化> 石电②物化碳①
كاربىلئامىن 〔静〕<化> 胩乙، 胩
كاربيۇراتور = گازلاشتۇرغۇچ
كارپ 〔静〕<动> 鱼鲤
كارپىس 〔静〕<植> 耳挖金
كارپىنوس 〔静〕<植> 枥耳鹅
كارت 〔模〕 (音声的等布، 纸裁)欻
كارتا 〔静〕 片卡: مۇندەرىجە كارتىسى 卡录目
كارتىدە 〔静〕 地欻: ئۇ ئورغاق بىلەن ئارغامچىنى ~ كەستى . 。了断割子绳把刀镰用下一地欻他
كارت ـ كارت 〔模〕 嚓咔嚓咔، 欻欻
كارت ـ كۇرت 〔模〕 嚓咔嚓咔، 欻欻: كۆكتاتنى ~ توغ- رىماق 菜切嚓咔嚓咔
كارتوچكا 〔静〕 卡①، 片卡: «سەددىچىن» كارتوچكىسى 长 片名②卡城
كارتوچكىلىق 〔静〕 的片卡
كارتوچكىلىق كاتالوگ 录目片卡
كارتوچكىلىق ھېساب دەپتىرى <经> 帐式片卡 簿
كارتوگرافىيە 〔静〕<地> 学图地
كارتوگرافىيە بەلگىشۇناسلىقى <地> 号符图地 学
كارتوگرافىيە تەھرىرلىكى <地> 辑编图地
كارتوگرافىيە تىلى <地> 言语图地
كارتوگرافىيىلىك 〔静〕<地> 的学图地
كارتوگرافىيىلىك كلاسسىفىكاتسىيە <地> 地 类分图
كارتوگرافىيىلىك لايىھىلەش <地> 计设图地
كارتوگرافىيىلىك مودېل نەزەرىيىسى <地> 地 论式模图
كارتوگرافىيىلىك ئوقۇش <地> 读判图地
كارتوگرافىيىلىك ئۇچۇر <地> 息信图地
كارتوگرافىيىلىك ئۇچۇر سىستېمىسى <地> 地 统系息信图
كارتوگرافىيىلىك ئۇچۇر نەزەرىيىسى <地> 地 论息信图
كارتوگرافىيىلىك ئۆلچەش = خەرىتىلىك ئۆلچەش
كارتوگرافىيىلىك ئېنىقلىق <地> 度精图制
كارتوگرافىيىلىك يەتكۈزۈش نەزەرىيىسى <地> 论输传图地
كارتون 〔静〕 板纸硬، 纸粪马②(画动)通卡①
كارتون فىلىم <艺> 片画动
كارتېل 〔静〕<经> 式形织组断垄义主本资)尔特卡 (一之
كارتىلداتماق «كارتىلدىماق» 态动使的:
كارتىلدىماق 〔动〕 (西东割或剪裁)响地欻
كارخانا 〔静〕 业企①: سانائەت كارخانىسى 工业企业②作 坊: ياغاچچىلىق كارخانىسى 木工作坊، 木工، 厂، 社 / 厂 كىيىمچىلىك كارخانىسى 缝纫厂، 缝纫社
كارخانىچە 〔静〕 的式业企
كارخانىچە باشقۇرۇش <经> 理管化业企
كارخانىچى 〔静〕 家业企
كارخانىلاشتۇرماق «كارخانىلاشماق» 态动使的
كارخانىلاشتۇرۇلماق «كارخانىلاشتۇرماق» 态动被的
كارخانىلاشماق 〔动〕 化业企
كارداك[1] 〔静〕 验经有، 有阅历، 老练، 老: ئادەم ~ 经有 ئىشنى كارداكتىن سورا ، ئاشنى باداك- دىن . / 人的练老، 人的验 。图粮看成收، 人老问情事 <谚>
كارداك[2] 〔静〕<方> 筐箩大
كاردىنال 〔静〕<宗> 教主衣红، 教主机枢
كاردىناللىق 〔静〕 职之教主衣红①: كاردىناللىققا ئېرىش- مەك 职之教主衣红获 / ~ قىلماق 任红衣主教② 衣红 教主机枢، 的教主: قىزغۇچ ~ چاپىنى كۆكۈيۈپنىڭ يۈ- زىگە تېگىپ كەتتى . 脸的"蚯牛"了到碰袍红的教主衣红 。上
كاردىئوگراف 〔静〕<医> 器描扫动心

كاردىئوگرامما 〔静〕＜医＞ 图电心

كاررىدە 〔静〕 地呃: ئۇ تاماقتىن كېيىن ~ بېرنى كېكىرىپ، سۆزىنى داۋام قىلدى. 继题话把，嗝个了打地呃后饭他
。去下续

كارسان 〔静〕＜方＞ 盆饭木②缸، 坛①

كارست 〔静〕＜地＞ 溶岩، 特斯喀

كارست تەسىرى ＜地＞ 用作特斯喀

كارست سۈيى ＜地＞ 水溶岩

كارست كۆلى ＜地＞ 湖蚀溶

كارست گېئومورفولوگىيىسى ＜地＞ 地特斯喀
学貌

كارستلاشماق 〔动〕＜地＞ 化特斯喀

كارستلىق 〔静〕＜地＞ 的特斯喀

كارستلىق تۈزلەڭلىك ＜地＞ 原平特斯喀

كارستلىق جىلغا ＜地＞ 斗溶

كارستلىق ساي ＜地＞ 谷蚀溶

كارستلىق ئويمانلىق ＜地＞ 盆蚀溶

كار - كار 〔模〕 (声嗝打)呃呃

كاركىراتماق «كاركىرىماق» 的使动态: بۇ نېمىلەرنىڭكى تولا كاركىراتماي، بالدۇرراق يولغا سالساڭ بولمامدۇ؟ 这的你让别
？吗行不走们他让儿点早，叫乱伙家些

كاركىراشماق «كاركىرىماق» 的共同态: كوچا مەستلىرى كاركىرشىپ ھاردى. 。了累喊汉醉的上街

كاركىرىماق 〔动〕 咕咕①②响 ＜转＞ 喊叫، 乱喊: ئادەمنىڭ ئۇيقۇسىنى بۇزۇپ نېمىگە كاركىرايسەن؟ 觉的家人把
？呀么什喊乱你، 了搅都

كارلىنا 见下

كارلىنا ئوتى ＜植＞ 菊刺

كارمىن 〔静〕＜化＞ 红脂胭، 红洋

كاراناللىت 〔静〕＜矿＞ 石卤光

كارنەيچۈك 〔静〕＜方، 动＞ 虫蠕种一

كارنوت 〔静〕 诺卡(家学数国法)

كارنوت تېئورېمىسى ＜数＞ 理定诺卡

كاروتىن 〔静〕＜化＞ 素红叶، 素卜萝胡

كارول 〔静〕 王①: ~ ئائىلىسىنىڭ ئەزالىرى 王室成员، 王
族② ＜转＞ 大王: نېفىت كارولى 石油大王③ ＜转＞
王(的中克扑)

كارۋان 〔静〕 (往返于沙漠地带的)商队: ئىت ئۈرەر، ~ يۈرەر. ＜谚＞ 狗儿汪汪叫، 商队照样行; 喻同"任凭
。"船鱼钓坐稳، 起浪风

كارۋان بېشى 商队头目، 马锅头

كارۋان ساراي = دەلك

كارۋانچىلىق 〔静〕 商队行业

كارىدور 〔静〕 过道، 门廊، 走廊

كارىدورلۇق 〔静〕 有过道的، 有走廊的: ~ بىنا 有过道
的大楼

كارىز 〔静〕＜水＞ 坎儿井①②坑

كارىزچى 〔静〕 挖坎儿井者②看坎儿井者①

كارىزچىلىق 〔静〕 挖坎儿井的工作

كارىزلىق 〔静〕 有坎儿井的地方

كارىكا 〔静〕＜植＞ 番木瓜

كارىلداتماق «كارىلدىماق» 的使动态

كارىلداشماق «كارىلدىماق» 的共同态

كارىلدىماق 〔动〕 发呃呃声

كارىۋات 〔静〕 床: ياغاچ ~ 木床 / سىم ~ 钢丝床 / ~
بېشى 床头 / ~ كېرلىكى 床单

كارىۋاتلىق 〔静〕 可做床的①، 做床的: بىر ~ ياغاچ 做
一张床的木头②有床的، 床位的: يۈز ~ دوختۇرخانا
有一百个床位的医院

كاززاپ 〔静〕 谎言家، 骗子، 诡辩者

كاززاپلىق ① «كاززاپ» 的抽象名词② ＜哲＞ 诡辩论،
诡辩术

كازۇئارىن 〔静〕＜植＞ 连香木

كازېئىن 〔静〕＜化＞ 酪素، 干酪素

كاژ 〔模〕 嗞啦، 欻啦(炒菜声)

كاژ - كۇژ 〔模〕 欻欻، 欻啦(炒菜声): ئاشخانىدىن ~ قىلىپ سەي قورۇۋاتقان ئاۋاز ئاڭلىنىپ تۇراتتى. 厨房里传出
欻欻的炒菜的声音。

كاژىلداتماق «كاژىلدىماق» 的使动态

كاژىلدىماق 〔动〕 发出欻欻声، 欻欻作响

كاس 〔模〕 咯吱، 咯(咬断东西或牙齿打战声)

كاسا[1] 〔静〕 ①小木碗: بىر ~ قېتىق 一小木碗酸奶②半
个(瓜): بوۋاي بىر ~ قوغۇننى پىچاق بىلەن ئويۇپ يەپ ئولتۇراتتى. 老大爷坐在那儿用刀剜着个半甜瓜吃。

كاسا قىلماق (把瓜)切成两半: تاۋۇزنى كاسا قىلىپ يېمەك 把西瓜切成两半吃

كاسا[2] 〔静〕 屁股: كاساڭنى بىز تەرەپكە قويۇ. 屁股坐我们
这边来。

كاسا سۆڭىكى ＜理生＞ 坐骨

كاسا نېرۋىسى ＜理生＞ 坐骨神经

袋口小的面后子裤 كاسا يانچۇق

بۇ كاساپەتنىڭ كەينىگە :伙家坏、鬼霉倒①〔静〕 **كاساپەت**

، 鬼霉倒个这着跟你 . كىرسەڭ ، بالاغا يولۇقماي قالمايسەن

连、连牵③星门丧、星帚扫 <骂>②。可不祸遭非

你于由 . سېنىڭ كاساپىتىڭدىن مەن تەنقىدلەندىم :故缘、累

مېنىڭ بۇ يەرگە كىرىپ قېلىشىم 。评批了挨我、累连的

。故缘的他是儿这来我 . ئاشۇنىڭ كاساپىتى

بول- ، سېنىڭ كاساپىتىڭ تەگدى :累连 كاساپىتى تەگمەك

他然不、的累连你是都 ؟ مىسا ، ئۇلار مېنى نېمە قىلالايتتى

样么怎我把能们 ؟ ياماننىڭ كاساپىتى تېگەر ، ياخشىنىڭ شا-

。耀荣沾人好着跟、累连受人坏着跟 <谚> . راپىتى

كاساپىتىگە قالماق = كاساپىتىگە كەتمەك

ئۇ تۇغقىنىنىڭ :连牵受、累连受 كاساپىتىگە كەتمەك

连的戚亲受怕他 . كاساپىتىگە كېتىپ قېلىشتىن قورقاتتى

。累

كاساپەتچىلىككە ئۇچرىماق :霉倒、气晦〔静〕 **كاساپەتچىلىك**

ھەم- ، كاساپەتچىلىكنىڭ ، رەسۋاچىلىق / 霉倒、事气晦到遇

造酒是全不还霉倒、丑丢 ؟ مىسى ھاراقتىن چىقىۋاتامدۇ

؟ 的成

كۆز بازىرى خەققە :销滞、气景不、条萧〔静〕 **كاسات¹**

走是家人对说虽市秋 . ~ چاپ - چاپ بولغىنى بىلەن ماڭا

。条萧是可我对、俏 ~ مال ھېچ يەردىن بازار تاپالمىدى .

。去出不卖都儿哪货销滞

场市软疲、市熊 <经> كاسات بازار

票股门冷 <经> كاسات پاي چېكى

品商销滞 <经> كاسات تاۋار

人的猾狡 <方>〔静〕 **كاسات²**

销滞、气景不 <经>〔静〕 **كاساتچىلىق**

季淡 <经> كاساتچىلىق پەسلى

态动使的 «كاساتلاشماق» **كاساتلاشتۇرماق**

ئۇل- مەھسۇلاتنىڭ تۈرى ۋە :销滞、条萧〔动〕 **كاساتلاشماق**

چەملىرى بازارغا ماس كەلمىگەنلىكى ئۈچۈن كاساتلىشىپ قالدى .

。压积销滞而场市应适不格规和类种品产于由

式形词名的 «كاسات» **كاساتلىق**

子靴皮白 <方>〔静〕 **كاسار**

碗木大〔静〕 **كاساڭ**

服西〔静〕 **كاستۇم**

裤衣式西、装西〔静〕 **كاستۇم - بۇرۇلكا**

ئۇ بىرنەچچە :的服西穿、的服西有①〔静〕 **كاستۇملۇق**

西做够② 。服西套几了有他 . يۇرۇش ~ بولۇپ قالدى

料服西③ 布毛的服西件一做够 سارجا ~ بىر :的服

子料服西买 سېتىۋالماق ~ :子

裙装西和服西〔静〕 **كاستۇم - يوپكا**

凭纳出 ھۆججىتى ~ :处款收、纳出 <经>〔静〕 **كاسسا**

证

地喀 ئۈزۈۋالماق ~ :下一地喀、下一吱咯〔静〕 **كاسسىدە**

断折下一

纳出、员纳出 <经>〔静〕 **كاسسىر**

作工纳出〔静〕 **كاسسىرلىق**

纳出当、作工纳出做 كاسسىرلىق قىلماق

②狗的止不吠狂 ئىت ~ :的止不吠狂①〔静〕 **كاسكا¹**

休不喋喋 خوتۇن ~ :休不喋喋、叨絮、叨唠 <转>

人女的

盔钢、盔头〔静〕 **كاسكا²**

休不喋喋、叨絮、叨唠〔静〕 **كاسكاس**

式形词名的 «كاسكاس» **كاسكاسلىق**

叨叨唠唠、休不喋喋 كاسكاسلىق قىلماق

كاسىپ = ھۈنەرۋەن

业工手〔静〕 **كاسىپلىق**

态动使的 «كاسلىماق» **كاسلاتماق**

态同共的 «كاسلىماق» **كاسلاشماق**

瓜甜 . قوغۇن كاسلاندى :态动被的 «كاسلىماق» **كاسلانماق**

。半两成切被

سىڭلىمنىڭ باللىرى :态动使的 «كاسلدىماق» **كاسلداتماق**

吱咯在们子孩的妹妹我 . كاسلدىتىپ ئالما يېيىشىۋاتاتتى

。果苹吃着咬地吱咯

تولا كاسلداشماڭلار ! :态同共的 «كاسلدىماق» **كاسلداشماق**

! 了叨叨别

توڭلىغانلىق- :响咯咯、响吱咯吱咯①〔动〕 **كاسلدىماق**

。战打咯咯齿牙得冻他 . تىن ئۇنىڭ چىشلىرى كاسلدايتتى

كاسلداۋې- ، تولا ، كەچۈرۈڭ :叨絮、叨唠、叨叨 <转>②

的您把、叨唠儿劲个一、谅原请 . رىپ ۋاقتىڭىزنى ئالدىم

。了占间时

头木的碗木做可 ياغاچ ~ :的碗木做可〔静〕 **كاسلىق**

قوغۇننى كاسلاپ يېمەك :半两成切(瓜)〔动〕 **كاسلىماق**

吃半两成切瓜甜把

子砧小(的用匠铜) <手>〔静〕 **كاسمىق**

儿活的做订 ئىش ~ :的做订 <手>〔静〕 **كاسنا**

工加料来 <手> كاسنا ئىشلىمەك

苣菊 <植>〔静〕 **كاسنه**

كاسنه جەۋھىرى <药> 清热卡森颗粒

كاسىنچى 〔静〕 做订做活儿的手艺人

كاسىنچىلىق 〔静〕 订做，订货

كاسىنچىلىق قىلماق 接受订货

كاسىۋال 〔静〕 三棱锉刀

كاشا 〔静〕 扁毛绳

كاشتان 〔静〕<植> 板栗，栗子

كاشتان يېلىمى 栗子胶

كاشتانلىق 〔静〕 栗子林

كاشكاپ 〔静〕<药> ①汤剂 ②红枣果仁汤(用于解热消炎)

كاشكى 〔助〕 ……就好了，该多好： ئۆزۈڭ بىر قېتىم كەلگەن بولساڭ ~ . 要是你自己来一趟就好了。 بۇ قاراڭغۇدا قانداقمۇ كېتەرسىلەر؟ ئايدىڭ بولغان بولسىمۇ ~ . 这大黑天你们怎么走？要是有月亮(光)该多好。

كاشى 〔静〕 ①琉璃 ②琉璃瓦

كاشىلا 〔静〕 ①故障： ئۇ ئاپتوموبىلنىڭ ئۇچقۇنلىتىش سىستېمىسىدا ~ بار ـ يوقلۇقىنى تەكشۈردى . 他检查了汽车点火系统有无故障。②干扰，毛病，问题： سۆز قوغلىغان كاشىلىغا يولۇقار ، يول قوغلىغان خەزىنىگە . <谚> 抢着说话的遇干扰，赶着走路的遇宝库。

كاشىلا بولماق 妨碍，拖累： زەينەپ كاشىلا بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ كۆڭلى غەش بولاتتى . 他因为再乃普拖累而心情沉闷。

كاشىلا چىقماق 出乱子，出毛病，出问题，出差错： ئىشىمىزدىن كاشىلا چىقىپ قالمىسا بولاتتىغۇ! 但愿我们的事别出乱子！

كاشىلا قىلماق 干扰，妨碍，打搅： ئۇنىڭ پەلتوسى ئىلدام مېڭىشىغا كاشىلا قىلاتتى . 他身上的大衣妨碍他快走。

كاشىلىسىز 〔静〕 无干扰地，无障碍地： ھېچقانداق ~ رەسمىيەت ئۆتمەك 毫无障碍地办手续

كاشىلىق 〔静〕 有琉璃的，琉璃瓦的

كاشىم 〔静〕<植> 川芎

كافۇر 〔静〕 樟脑

كافېدرا (كافېدراسى) 〔静〕 教研室： تىل ـ ئەدەبىيات كافېدراسى 语文教研室

كاكار 〔静〕<军> 帽徽

كاكائو 〔静〕<植> 可可

كاكتۇس 〔静〕<植> 仙人掌

كاكچا 〔静〕<食> 大薄馕

كاككۇك 〔静〕<动> 布谷鸟，杜鹃，子规： ئۆز ئىسمىنى قىچقىرار . ~ <谚> 杜鹃只会叫自己的名字。

كاككۇك تۇرۇلغا <动> 鹃鸠

كاككۇك زىغىرى <植> 葫芦藓

كاككۇكسىمان 〔静〕 杜鹃形

كاككۇكسىمانلار ئەترىتى <动> 鹃形目

كاككۇكگۈل 〔静〕<植> 杜鹃花，映山红

كاككۇكئوتى 〔静〕<植> 狗筋蔓，荚囊

كاكسالتاڭ 〔静〕 一无所有，一贫如洗，两手空空，没家没业

كاكىل 〔静〕<建> 细草泥(用麦草跟泥和成)： ئەتمەك ~ 和草泥

كاكىل لاي = كاكىل

كاكىلاك 〔静〕<方> 洋芋，马铃薯

كاكىللىق 〔静〕 细草泥抹的，细草泥和的： تام ~ 细草泥抹的墙 / ~ لاي بىلەن سۇۋىماق 用细草泥和的泥浆抹

كاكىلىماق 〔动〕<方> (鸡)下蛋

كاكىنەچ = شوخلەك

كاكىنەچ شەربىتى 酸浆汁

كاكىنەچ مۇراببا‌سى 酸浆酱

كاڭ¹ 〔静〕 炕： ~ سالماق 盘炕 / باتۇر جەڭدە ، ھورۇن كاڭدا . <谚> 勇士战沙场，懒汉恋热炕。

كاڭ² 〔静〕<手> 皮风箱下部

كاڭ³ 〔模〕 ①汪(狗受攻击时的叫声) ②喀，吭，咯(咳嗽声)

كاڭشىتماق «كاڭشىماق» 的使动态： ئۇ ئىتنى ئۇرۇپ كاڭشىتتى . 他把狗打得汪汪叫。

كاڭشىشماق «كاڭشىماق» 的共同态： توساتتىن ئىتلارنىڭ كاڭشىشلىرى ، كىشىلەرنىڭ قىيا ـ چىيالىرى ئاڭلاندى . 突然传来狗的汪汪声和人们的喧闹声。

كاڭشىماق 〔动〕 ①汪汪叫： ئىت كاڭشىپ ئۇيقۇمنى بۇزدى . 狗汪汪叫，吵醒了我。②<转> 嚎： سەن بۆرىنىڭ كۈچۈكى نېمەدەپ كاڭشۇۋاتىسەن؟ 你这个狼崽子嚎什么？

كاڭكا¹ 〔静〕<方> 疙瘩，团儿

كاڭكا² 〔静〕<方> 大筐子

كاڭ ـ كاڭ 〔模〕 汪汪，咯咯

كاڭكىلاشتۇرماق «كاڭكىلاشماق» 的使动态

كاڭكىلاشماق 〔动〕<方> 成团儿，坨

كاڭلىق 〔静〕 的炕有، 的炕带: ~ ئۆي 子屋的炕有
كاڭمەنزە 〔静〕 子面炕(的炕盘)
كاڭلداتماق «كاڭلدىماق» 态动使的
كاڭلداشماق «كاڭلدىماق» 态同共的
كاڭلدىماق 〔动〕 声吭吭出发، 声咯咯出发: ئۇنىڭغا سو-
غۇق تېگىپ قالدىمۇ نېمە، توختىماي كاڭلداپ يۆتەلگىلى تۇردى.
。停不嗽咳咯咯، 了凉受是概大他
كالا 〔静〕<动> 牛: كالاڭغا كۆڭۈل بۆلگۈچە، بالاڭغا كۆڭۈل
بۆل. <谚> 。子孩的你心关如不، 牛的你心关其与
كالا ئاغىلىسى <动> 科牛
كالا بۆكەن <动> 牛羚
كالا پاقا <动> 蛙牛
كالا سۈتى 乳牛
كالا سىلى <牧> 疫肺牛
كالا فېرمىسى <牧> 场牛奶، 场牛养
كالا ۋاباسى <牧> 瘟肠烂
كالا يىلى = ئۆي يىلى
كالاچ 〔静〕 鞋套: ئۆتۈك ~ 鞋套靴皮 / مەيسە ~ 套靴软
鞋 / ئاغزى ~ بولۇپ كەتمەك 不合، 嘴大开咧(得兴高)
嘴拢
كالاسكا 〔静〕 车篮摇، 车童②车马轮四的簧弹带①
كالاك 〔静〕 歪(轮车): ۋېلسىپىتنىڭ چاقى ~ بولۇپ قاپتۇ.
。了歪轮车行自 ~ ھارۋا يول بۇزار، يامان ئادەم يۇرت.
<谚> 。乡毁人恶، 路毁车歪
كالاك كەتمەك 歪(子轮): ياخشى قۇراشتۇرۇلمىغانلىق-
تىن يېڭىلا ئالغان ۋېلسىپىتنىڭ ئارقا چاقى بىر ئايغا قالماي
كالاك كەتتى. 一到不车行自的买新好不得装组为因
。了歪就轮后月个
كالاكچوۋر 〔静〕<体> 球郎克، 球乐康
كالام (كالامى) 〔静〕<宗> 为意原语伯拉阿)姆拉凯①
("话谈"، 主认، 义教② <转> 话: ئاۋۋال تائام، ئاندىن
~. <谚> 餐进先، 话谈后; 喻同"活干再子肚饱吃
"儿
كالاموس 〔静〕<植> 藤省، 藤白
كالامۇللا 〔静〕<宗> (称别的《经兰古》)言之主真
كالامۇللا ئۇرسۇن <习> 劈雷打天: ئەگەر مەن شۇ
ئىشنى قىلغان بولسام، ~. 雷打天، 事那了做是要我
。劈
كالامشەرىپ = كالامۇللا
كالامىن 〔静〕<矿> 矿极异

كالانپاي 〔静〕 笨粗، 拙笨: ~ ئادەم 人的拙笨 / ~
ئورۇندۇق 子椅的笨粗
كالانپايلاشتۇرماق «كالانپايلاشماق» 态动使的
كالانپايلاشماق 〔动〕 笨粗变، 拙笨变: ئۆزۈم قېرىغانسېرى
بەك كالانپايلىشىپ كېتىۋاتىمەن. 。了拙笨越老越是己自我
كالانپايلىق «كالانپاي» 式形词名的
كالاۋاتون 〔静〕<方> 瘩疙的紧扎، 扣的紧系
كالەك 〔静〕<方> 圈木(的口牲拴上场麦)
كالپۇك 〔静〕 唇، 唇嘴: ئۈستۈنكى ~ 唇嘴上 / ئاستىنقى
~ 唇嘴下 / ~ بولمىسا، چىش توڭۇپتۇ. <谚> 亡唇
。寒齿
كالپۇكىنى چىشلىمەك 怒制 <转>②唇嘴咬①:
ئاچچىقىڭ كەلسە، كالپۇكۇڭنى چىشلە. <谚> 来上气脾،
。怒制要 ③<转> 悔后: بىز بىلەن ماڭ ئاغىنە، بولمىسا،
كېيىن كالپۇكۇڭنى چىشلەپ قالىسەن. 友朋، 走们我跟،
。的悔后会后以然不
كالپۇكى يەر سۈپۈرمەك <成> 的高高得撅嘴،
瓶油挂能上嘴: خوش، نېمە بولدۇڭ، كالپۇكلىرىڭ يەر
سۈپۈرۈپلا كېتىپتۇغۇ؟ 高老得撅嘴، 了么怎又你، 哎؟
كالپۇكسىمان 〔静〕 的状唇
كالپۇكسىمان گۈل <植> 花形唇
كالپۇكلۇق 〔静〕 的唇، 的唇有: ئات ~ بولار، ئادەم بۇرۇت-
لۇق. <谚> 。须胡长会人، 唇咀厚有马
كالتە 〔静〕 短①: ~ چاپان 衣上短 / ~ چاچ 发短②短
促، 急促: ~، ~ نەپەس ئالماق 促急吸呼③续断断
续: ~، ~ يۆتەلمەك 嗽咳续续断断
كالتە بازار 市集小
كالتە بازارچى 人意生的上市集小
كالتە پەم 光寸目鼠، 浅短光眼، 短识见: قارا،
سېنىڭ كالتە پەملىكىڭنى! 浅短多光眼، 你瞧!
كالتە تولغاق 痛阵前产
كالتە چەم 底鞋截半
كالتە قوشۇقنىڭ سېپى تەگمەك <成> 鸡着拿
"行来令把便، 手在权朝一"同喻; 箭令当毛
كالتە قۇيرۇق <成> 蛋光穷، 子棒穷
كالتە ئويلىماق 虑考欠، 周不虑考
كالتە ياز <气> 虎老秋
كالتەك 〔静〕 子棍، 子棒①: ~ بىلەن ئۇرماق 打子棒用
②揍، 打: سېنىڭ كالتىكىڭنى كۆتۈرەلمەيمەن. 不经可我
。打你住

كالتەك تارتىشىش 〈体〉 民族尔吾维)戏游棍拨
(种一的戏游间
كالتەك توپ 〈体〉 球棒
كالتەك گىمناستىكىسى 〈体〉 操棒
كالتەك يېمەك 捧挨
كالتەكچى 〔静〕 打، 凶帮 〈转〉②者棍持، 者棒执①
手
كالتەكسىمان 〔静〕 的状棒
كالتەكسىمان تاياقچە باكتېرىيە 〈生〉 菌杆状棒
كالتەكسىمان ۋىبىراتور 〈机〉 器捣振式棒
كالتەكلەتمەك «كالتەكلىمەك» 态动使的: ئۇ ئەتراپىدىكىلەرگە
باتۇرنى قالايمىقان كالتەكلىتىپ ھەيدەپ چىقارغۇزدى . 周让他
。去出了赶打乱顿一尔图巴把人的围
كالتەكلەشمەك «كالتەكلىمەك» 态同共的: ئۇلار قولىدا قورال-
لى بارلىرنى غەزەپ بىلەن كالتەكلەشتى . 手打棒狠狠们他
。人的器武有里
كالتەكلەنمەك «كالتەكلىمەك» 态动被的: ئۇ ئۇينى ۋاقىتتا
«ئاق مۇتەخەسسىسلىشىش يولىغا ماڭغۇچى» دەپ قارىلىنىپ
كالتەكلەنگەندى . 到受، "路道专白走"为诬被他时当
。判批了
كالتەكلىمەك 〔动〕 揍، 打棒: ئۇ قاتىلنى تازا كالتەكلىدى .
判批، 击抨 〈转〉②。手凶了揍地狠狠他
كالتە - كۇتە 〔静〕 八碎七零، 两着不三着، 短短长长:
~ ياغاچ 头木的短短长长 / ~ گەپ قىلماق 不三着话说
两着 / ~ ئىش قىلماق 八碎七零事干
كالتە - كۇسەي 〔静〕 的堂名没، 的碎八七零①: ~
ئىشلار 事的碎八七零 / سۇ قۇرۇلۇشى بىلىم بىلەن بولىدىغان
ئىش، ~ ئېرىق - ئۆستەڭلەرنى چېپىش باشقا گەپ . 工利水
。事回一另是渠水的堂名没挖، 事的做识知凭是可程
②子俗夫凡: يېشىم چوڭراق بولغىنى بىلەن سىزگە جۈپ
بولالمىغۇدەك كالتە - كۇسەيلەردىن ئەمەسمەن . 大纪年然虽我
。子俗夫凡种那的你上配是不并可، 点了
كالتسىت 〔静〕〈矿〉 石解方
كالتسىي 〔静〕〈化〉 钙
كالتسىي توقچىقى 〈药〉 片钙
كالتسىي تۇزى 〈化〉 盐钙
كالتسىي خلورىد 〈化〉 钙化氯
كالتسىي سۇپېرفوسفات 〈化〉 钙酸磷过
كالتسىي سۇلفات 〈化〉 钙酸硫
كالتسىي فوسفات 〈化〉 钙酸磷

كالتسىي كاربونات 〈化〉 钙酸碳
كالتسىي گلۇكونات 〈药〉 钙酸糖萄葡
كالتسىيلاشتۇرماق «كالتسىيلاشماق» 态动使的
كالتسىيلاشتۇرۇلماق «كالتسىيلاشتۇرماق» 态动被的
كالتسىيلاشماق 〔动〕 〈地〉②化钙 〈理生، 化〉①
积钙
كالتسىيلىشىش رولى 〈化〉 用作化钙
كالتسىيلىق 〔静〕 的钙含
كالتسىيلىق دالا شپاتى 石长钙
كالتسىيلىق شور 〈矿〉 硝芒钙含
كالتسىيلىق قەۋەت 〈地〉 层积钙
كالتىساق 〔静〕〈方〉 靴靿矮، 靴筒短
كالچاك 〔静〕 歪而大: ~ ئېغىز 嘴歪大 / ~ ئاياغ 歪大
脚
كالچايتماق «كالچايماق» 态动使的: ئۇ ئاغزىنى كالچايتىپ
مەسخىرىلىك كۈلۈپ قويدى . 。笑了笑地讽嘲嘴着咧他
كالچايماق 〔动〕 笑嘴咧: نېمە كالچىيىپ كەتتىڭ؟ 笑嘴咧你
？么什
كالچىيىشماق «كالچايماق» 态同共的
كالدىر 〔模〕 人的咕叨爱②咕叽①
كالدىر - كالدىر 〔模〕 噜咕哩叽، 咕咕叽叽
كالدىر - كۇلدۇر 〔模〕 啦哇里哇، 噜咕哩叽: ئۇلار بىر
ھازا ~ سۆزلەشتى . 。天半了说地噜咕哩叽们他
كالدىرلاتماق «كالدىرلىماق» 态动使的
كالدىرلاشماق «كالدىرلىماق» 态同共的: مېنىڭ ئارقامدا
كىملەردۇر كالدىرلىشىۋاتىدۇ . 咕叽叽头后我在谁是知不
。咕
كالدىرلىماق 〔动〕 噜咕里叽، 咕咕叽叽: ئۇمۇ ماڭا بىر
نەرسىلەرنى كۆرسىتىپ كالدىرلىدى . 朝西东么什着指也他
。噜咕里叽我
كاللا 〔静〕 瓜脑، 袋脑، 头
كاللاڭ نەگە كەتتى 〈习〉 去儿哪上子脑的你
了، 你有没有脑子: ~ ، دەپ تۇرسام قىلغىنىڭنى قارا! 你
！做么这要偏你، 遍少多了说我، 子脑有没有底到
كاللا بىر يەردە بولماسلىق 〈成〉 心، 焉在不心
猿意马، 心神不定، 脑子很乱: ھازىر كاللام بىر يەردە
ئەمەس، كېيىنچە پاراڭلاشساق قانداق؟ 乱很子脑在现我،
？吗以可谈再后以
كاللا بىلەن جاۋاب بەرمەك 〈成〉 担袋脑用
保

كاللا چىگىشلەشمەك <成> 脑子乱作一团

كاللا دېسە، پاقالچاق دېمەك <成> 所答非所问，牛头不对马嘴

كاللا سوقۇشتۇرماق <成> 挑拨，争斗：ئۆز-ئارا كاللا سوقۇشتۇرۇپ نېمە پايدىغا ئېرىشەرمىز؟ 我们互相斗争会得到什么好处？

كاللا قاتماق = باش قاتماق

كاللا قويماق 顶，抵：قوچقار ئارقىسىغا يېنىپ، ئۇنى بىر كاللا قويۇپلا يىقىتتى. 公羊往后退，再一顶就把它对手摔倒了。

كاللا قىزىماق <成> 头脑发热，心血来潮：سىياسەت مەسىلىسىدە كاللا قىزىپ كەتسە، چاتاق چىقىدۇ. 在政策问题上要是头脑发热就会出乱子。

كاللا كەتمەك 掉脑袋：ئوغلۇم، بالىلىق قىلما، بۇ كاللا كېتىدىغان ئىش! 儿子，别要孩子气，这可是掉脑袋的事！

كاللاڭغا ئاگاھ بول <习> 小心你的脑袋

كاللاڭغا ھېزى بول = كاللاڭغا ئاگاھ بول

كاللا ئىشلەتمەك 动脑子

كاللىدىن ئايرىلماق <成> 身首异处，掉脑袋

كاللىدىن ئۆتمەك <成> 想通，想得开：بۇ ئىش ھېچ كاللامدىن ئۆتمەيۋاتىدۇ. 这件事我怎么也想不通。

كاللىسى بار <成> 有头脑

كاللىسى جايىدا <成> 有头脑，头脑清醒，脑瓜灵

كاللىسىدىن تۈتۈن چىقماق = بېشىدىن تۈتۈن چىقماق

كاللىسىدىن تۈگۈلۈك ئاچماق <成> 在脑袋上开天窗，让脑袋开花，给吃枪子儿：ئازراق يالغان سۆزلەيدىغان بولساڭ، كاللاڭدىن تۈگۈلۈك ئاچىمەن! 你要是说半句假话，我就让你的脑袋开花！

كاللىسىغا سىغماسلىق <成> 想不通，接受不了

كاللىسىغا كەلمەك 想起来

كاللىسى قاپاق <成> 脑瓜笨

كاللىسى قاتماق 伤脑筋，一筹莫展

كاللىسى قىزىپ كەتمەك <成> 头脑发热，心血来潮

كاللىسىنى ئالماق <成> 要脑袋，砍头

كاللىسىنى قوچۇماق 把脑子搅乱：تولا گەپ قىلىپ كاللامنى قوچۇۋەتتىڭ! 你说个没完没了，把我脑子都搅乱了！

كاللىسىنىڭ زاغۇنى بار = بېشىدا سۆيى بار

كاللىسىنىڭ سۆيى بار = بېشىدا سۆيى بار

كاللىسىنىڭ قېتىقى چىقماق <成> 绞尽脑汁：بۇ مەسىلىنى ئايدىڭلاشتۇرالماي، كاللامنىڭ قېتىقى چىقاي دېدى. 我绞尽脑汁，也没搞清这个问题。

كاللىسىنى ئىشقا سالماق <成> 开动脑筋，动脑筋：باشقىلارغا تايىنىۋالما، كاللاڭنى ئىشقا سال. 不要老想依靠别人，要自己开动脑筋。

كاللىسى ئېلىشىپ كەتمەك <成> 头昏脑胀，晕头转向，浑浑噩噩：شۇنچە كۆپ سان - سىپىرلار ئىچىدە ھېلىمۇ كاللىڭىز ئېلىشىپ كەتمەيدىكەن. 您还行，泡在这么多的数据里也不头昏脑胀。

كاللىسى ئىشلىمەك <成> 脑瓜灵，脑子顶用，脑子灵活：ئۇ كاللىسى ئىشلەيدىغان بالا. 他是个脑瓜灵活的孩子。

كاللىسى يوق <成> 没头脑，没主见：نېمانداق كاللاڭ يوق سېنىڭ؟ 你这个人怎么这么没有头脑？

كاللىغا كىرمەك 老忘不掉，记着，惦着：بۇ ئىش ئۇنىڭ كاللىسىغا كىرىۋالدى. 这件事他老忘不掉。

كاللىمۇ يېمەسلىك، چىشىمۇ چاقماسلىق <成> 不啃羊头也不毁牙；喻同"不占便宜不吃亏"；"不盈不亏，相得益彰"：بۇ ئىشتا ئەڭ ياخشىسى كاللىمۇ يېمەيدىغان، چىشىمۇ چاقمايدىغان بىر يول تۇتساق. 这件事最好采取两全之策。

كاللىنى بىر قىلماق <成> 通好气，通气，统一口径：بۇ ئادەملەر ئاللىبۇرۇن كاللىسىنى بىر قىلىۋالغان، مېنىڭ قاقشىساڭمۇ بولمايدۇ. 这伙人早就通过气了，你再喊也没用。

كاللىنى چىرمىماق <成> 萦绕脑际：ئاخشامقى ئىش كاللامنى چىرمىۋېلىپ ھېچ ئارام بەرمەيۋاتىدۇ. 昨天的事情一直萦绕在脑际，令我不得安宁。

كاللىنى سىلكىمەك <成> 放明白：سەن كاللاڭنى سىلكىۋەت! 你要放明白！

كاللا - پاچاق 〔静〕(牛羊的)头和蹄

كاللا - پاقالچاق = كاللا - پاچاق

كاللەك 〔静〕①团，块：قىغ كاللەكلىرى 粪团儿 ②块，团，摞：بىر ~ ناۋات 一块冰糖 / بىر ~ يىپ 一团线 / بىر ~ پۇل 一摞钱

كاللەك ئالتۇن <矿> (天然的)金块

كاللەك رۇدا <矿> 团矿

كاللەك قورۇلما <地> 块状结构

كاللەك لاۋا <地> 岩熔状块

كاللەكبەسەي 〔静〕 <植> 白花莲، 菜心卷، 菜包包، 蓝甘球结

كاللەكسىمان 〔静〕 的状块团

كاللەكسىمان تۈزۈلمە <地> 状块، 造构状块团 造构

كاللەك - كاللەك 〔静〕 的团成، 的团团--

كاللەكلەتمەك «كاللەكلىمەك» 的使动态

كاللەكلەشتۈرمەك «كاللەكلەشمەك» 的使动态

كاللەكلەشمەك 〔动〕 结成块، 结成团، 坨: سۈت پاراشوكى كاللەكلەشتى . 奶粉结成团了。

كاللەكلەنمەك «كاللەكلىمەك» 的被动态

كاللەكلىمەك 〔动〕 弄成团儿، 摞成摞: يىپنى ~ 把线绕 成团儿 / پۇلنى ~ 把钱码成摞

كاللىپاي 〔静〕 没头没脑地، 颠三倒四地: ~ سۆزلىمەك 说话没头没脑(颠三倒四)

كاللىپەز 〔静〕 卖熟牛羊头蹄和杂碎者

كاللىپەزخانا 〔静〕 杂碎铺子

كاللىپەزلىك 〔静〕 卖头蹄杂碎

كاللىكېسەر 〔静〕 刀斧手، 刽子手

كاللىگەر = پاشنا

كاللىماشاك 〔静〕 乱作一团، 一团糟: ~ بولۇپ كەتمەك 乱作一 团

كاللىماشاك قىلىۋەتمەك 搞得乱成一团، 搞得一-团 糟

كالوپان 〔静〕 <植> 刺楸

كالورىمېتىر 〔静〕 <物> 量热器، 热测定器

كالورىمېتىرىيە 〔静〕 <物> 量热学

كالورىيە 〔静〕 <物> 卡路里، 卡(热量单位)

كالومېل 〔静〕 <化> 甘汞

كالون 〔静〕 (车)队: ماشىنا كالونى 汽车队، 车队 / ئاپ- تobۇس كالونى 公共汽车队

كالوننا 〔静〕 纵队: بەشتىن ~ بولماق 成五路纵队 / كارۋان كالوننىسى 辎重纵队

كالۋا 〔静〕 拙، 笨: زېرەك بالا تېپىپ سۆزلەيدۇ ، ~ بالا كۆپۈپ . <谚> 机灵孩子想着说话، 笨孩子赌气说话。 كال- ۋادىن ئاغزىنى سورىساڭ ، بۇرنىنى كۆرسىتىدۇ . <谚> 你问 笨人嘴، 他给你指鼻子。

كالۋالاشتۇرماق «كالۋالاشماق» 的使动态

كالۋالاشماق 〔动〕 ①支吾، 结结巴巴: ئۇنىڭ تىلى كالۋا- لاشتى . 他支支吾吾起来了。②(脚腿)不灵便، 迈不动: ئۇنىڭ پۇتلىرى كالۋالىشىپ ، بىر قەدەممۇ ماڭالمىدى . 他的腿 迈不动، 一步也走不了了。

كالۋالىق «كالۋا» 的名词形式: غەرەز ئۇقمايدىغان كالۋالىقىڭىز قاچانمۇ تۈگەر ؟ 你这没心眼儿的笨劲儿几时能改？

كالۋالىق قىلماق 犯傻، 傻头傻脑

كالۋۇتۇن 〔静〕 ①金线، 银线: ~ باساماق 绣金线، 绣银线 ②线绣的金线، 银线绣的: ~ دوپپا 金银线绣的花帽

كالپدون 见下

كالپدون ھەرىكىتى <地> 加里东运动

كالپىندار (كالپىندارى) 〔静〕 <天> ①历本، 历书، 日历 ②历، 历法: ئۈستەل كالپىندارى 台历 / ئاسما ~ 挂历، 黄历 / دېھقانلار (قەمەرىيە) كالپىندارى 农历، 阴历 / ھىجـ رىيە كالپىندارى 希吉利历، 回历 / مىلادىيە كالپىندارى 公 历، 阳历

كالپىندارچىلىق 〔静〕 编制历书، 编制历法

كالپىندارلىق 〔静〕 带日历的: ~ سائەت 带日历的表

كالېيدوسكوپ 〔静〕 万花筒

كالىئازار 见下

كالىئازار كېسىلى <医> 黑热病

كالىبوراتور 〔静〕 校准器

كالىبىر 〔静〕 <军> (枪، 炮的)口径

كالىبىرلىق 〔静〕 口径的: چوڭ ~ مىلتىق 大口径步枪

كالىزىرە 〔静〕 <植> 驱虫斑鸠菊

كالىزىرە كۆمۈلچى (ھەببى كالىزىرە) <药> 复方 驱虫斑鸠菊丸

كالىزىرە ئوكۇلى <药> 驱虫斑鸠菊注射液

كالىفورنىيە 〔静〕 <地> 加利福尼亚

كالىفورنىيە بېدىسى <植> 金花菜

كالىفورنىيە يالغان رەيھىنى <植> 花菱草

كالىقولاق 〔静〕 <植> 毛蕊花

كالىكەندىر 〔静〕 <植> 田菁

كالىكومشار 〔静〕 笨头笨脑的، 蠢的: تازا ~ بىرنېمىكەن ! 真是个蠢家伙 !

كالىكومشارلىق «كالىكومشار» 的名词形式

كالىكومشارلىق قىلماق 干蠢事

كالىنا 〔静〕 <植> 绣球花

كالۋا 〔静〕 卷، 团: بىر ~ يىپ 一卷线

كالىي 〔静〕 <化> 钾

كالىي بروممد <药> 溴化钾

كالي پوتېنسىئالى <化> 位钾

كالي پېرمانگانات <药> 氧锰灰 ، 钾酸锰高

كالي تۇزى <矿> 盐钾

كالي خلورىد <化> 钾化氯

كالي سۇلفات <化> 钾酸硫

كالي كاربونات <化> 钾酸碳

كالي ھىدروكسىد <化> 钾化氧氢

كالي ئوكسىدى <化> 钾化氧

كالي ئىشقارى = كالي كاربونات

كالىيلىق 〔静〕<化> 的钾

كالىيلىق مىنېرال <矿> 物矿钾含

كالىيلىق ئوغۇت <农> 肥钾

كامار 〔静〕 洞، 眼، 孔: دەرەخ كامىرى 穴树، 孔树 / تامنىڭ كامىرى 洞墙

كامار ئىشىك <建> 洞门空

كامازىرىيۇس 〔静〕<植> 蒿苦

كامال¹ (كامالى) 〔静〕 美完، 善尽美尽

كامال تاپماق 善完، 臻于完美: ئۇ ئۆز كەسپىدە كامال تېپىشنى ئارزۇ قىلاتتى . 他希望在业务上臻于完善。

كامالىغا يەتمەك 善完، 善尽美尽

كامال² 〔静〕<方> 绕地毯经线的棍子

كامالەت = كامال¹

كامالەتكە يەتمەك = كامالىغا يەتمەك

كامالەك 〔静〕 弹弓، 投石器

كامان (كامانى) 〔静〕 弓: كاماننى توغرىلاپ ئوق ئاتماق 把弓瞄准射箭

كامانچە 〔静〕①小弓②<艺>琴弓③(铜东西等用的)子弓

كاماندىروپكا 〔静〕 出差: ~خىراجىتى (پۇلى) 出差费، 差旅费 / ئۇ غۇلجىغا كاماندىروپكىغا كەتتى . 他到伊犁出差去了。

كاماندىروپكىغا چىقماق 出差

كامبالا 〔静〕<动> 比目鱼

كامبىرج 〔静〕<地> 剑桥

كامبىرج تەڭلىمىسى <数> 剑桥方程式

كامپا 〔静〕<古> 艾

كامپاشى 〔静〕<方> 芦花

كامفان 〔静〕<化> 莰

كامفورا 〔静〕<植> 樟木

كامفورا پىلە قۇرتى <动> 樟蚕

كامفورا دەرىخى <植> 樟树، 芳樟

كامفورا ئوتى <植> 藜味樟

كامفېن 〔静〕<化> 烯莰

كامۇك 〔静〕<植> 萝芎

كامېر¹ 〔静〕①(轮车的)内胎: ~ يامىماق 补胎، 补内胎 ②(球)胆

كامېر² 〔静〕①室، 牢房②<物> 暗箱

كامېرتون 〔静〕<物> 音叉

كامىل 〔静〕 完美的، 完善的، 尽善尽美的، 十足的، 精通: ئەڭ ~ قاتناش قورالى 最完美的交通工具 / بۇ ئىشقا ~ . 对此我们信心十足。 ئۆز كەسپىگە ~ 精通本身业务

كامىلا 〔静〕 (织毯机上的)支架

كان (كانى) 〔静〕 ①矿、矿山: كۆمۈر كانى 煤矿 / كاننى قىدىرىش 勘探矿山、探矿 / ~ قازغان بايلىق تاپار، سۆز قازغان يامانلىق . <谚> 挖矿的得财富، 追话的遭恶报。②盛产某种东西的地方: مېۋە كانى 瓜果之乡 / ئاشلىق كانى 米粮川

كان ئاپتوموبىلى 矿山车

كان ئاچماق 开矿

كان بايلىقى 矿藏

كان بەلۋېغى <地> 矿带

كان توزىنى <矿> 矿尘

كان تومۇرى <地> 矿脉

كان تۈۋرۈكى <矿> 矿柱

كان رايونى 矿区

كان قاتلىمى <矿> 矿层

كان گېئولوگىيىسى <地> 矿山地质

كان مەھسۇلاتى 矿产

كان ئوچاق (既能做饭、又能打馕的)壁炉، 小土灶

كان ياتمىسى <矿> 矿床

كانا 〔静〕<动> 螨

كاناپ 〔静〕 ①<植> 红麻، 麻: ~ تاغار 麻袋 ②麻布: ~ قولقاپ 麻布手套

كانادا 〔静〕<地> 加拿大

كانادا تۇرنىسى <动> 沙立鹤

كانار¹ (كانارى) 〔静〕 边缘、边沿、边: ئانىسىغا قاراپ قىز ئال، كانارىغا قاراپ بۆز . <谚> 娶媳妇看她娘، 买布看边沿。 باغدىكى كۆلنىڭ كانارى 园子里的池塘边

كانارا 〔静〕带钩的肉架子: كاناردا گۆش ئېسقلىق تۇرىدۇ. 肉架子上挂着肉。

كانارىئوت 〔静〕<植> 金丝雀草

كانامىتسىن 〔静〕<药> 卡那霉素

كاناۋال 见下

كاناۋال پۇرچىقى <植> 刀豆

كاناي 〔静〕① 喇叭، 扬声器: راديو كانىيى 收音机喇叭 ② <音> 号: ~ چالماق 吹号 ③ 烟筒: مەشنىڭ كانىيى 炉子烟筒 / ساماۋارنىڭ كانىيى 茶炊的烟筒 ④ <生理> 气管 ⑤ <转> 嗓子، 喉咙: كانىيىدىن ئالماق (用手)掐住嗓子(喉咙)

كانىيىغا تىقماق ① 往嘴里塞، 让吃 ② 给好处، 行贿: خەقنىڭ كانىيىغا تىقمىساڭ، ئىشىڭ پۈتمەيدۇ. 不往人家咀里塞东西(不给人家好处)，你的事就办不成。

كانىيىغا ئۇرماق = **كانىيىغا تىقماق**

كانىيىغا ئېسىلماق <成> 找麻烦، 追责任: ئۇ ئېنىقلاش باھانىسى بىلەن كانىيىمىزغا ئېسىلدى. 他借口查清找我们的麻烦。

كانىيىغىچە تويماق <成> 够够的، 烦透了: دادىسى بالا باقىقىنىغا كانىيىغىچە تويدى. 他爹养孩子养得够够的。

كانىيىغىچە قەرزگە بوغۇلماق <成> 负债累累，债台高筑

كانىيىنى مايلىماق = **كانىيىنى ياغلىماق**

كانىيىنى ياغلىماق <成> 给……嘴上抹油، 贿赂: ئۇ ئالىلقاچان باشقىلارنىڭ كانىيىنى ياغلاپ بولغان گەپ. 他早就给人家咀上抹油了。

كانىيى يوغىناپ كەتمەك <成> 胃口大开، 贪心不足: ھازىر بەزى كىشىلەردە ئىنساپ يوق، كانىيى يوغىناپ كەتتى، ئالمىغىنىلا دەپ تۇرىدۇ. 现在有些人良心泯灭，光想要，胃口实在太大了。

كانىيى يىرتىلماق <成> 声嘶力竭: نېمانداق كانىيىڭ يىرتىلغۇچە ۋارقىرايسەن؟ 你声嘶力竭地大喊大叫干什么？

كانايچە 〔静〕① 小喇叭: ئۇ گېزىت قەغىزىنى يىرتىۋېلىپ ~ ياسىدى. 他把报纸撕了做成小喇叭。② <生理> 支气管: كانايچىنىڭ كېڭىيىشى 支气管扩张

كانايچە يەللىكى <医> 支气管炎

كانايچى 〔静〕① 号手، 号兵، 司号员 ② <转> 吹鼓手

كانايسىمان 〔静〕喇叭状، 筒状

كانايسىمان گۈل <植> 筒状花

كانايگۈل = **مەشقىپىچەك**

كانايلىق 〔静〕有喇叭的، 带喇叭的: قوش ~ ئۈنئالغۇ 双喇叭录音机

كانتۇ 〔静〕<方> 小偷

كانتىزم 〔静〕<哲> 康德主义

كانجا 〔静〕<农> 冬灌

كانجاك 〔静〕<植> 冬麦水

كانجىلاتماق «كانجىلىماق» 的使动态: بالىلارنى بۇيرۇپ، بۇغدايىنى كانجىلىتىپ قويغىن. 你叫孩子们去给小麦冬灌吧。

كانجىلاشماق «كانجىلىماق» 的共同态: دېھقانلار كۈزگى بۇغدايىنى كانجىلاشتى. 农民们给冬麦进行了冬灌。

كانجىلانماق «كانجىلىماق» 的被动态: ناھىيە بويىچە كۈزگى بۇغداي بىر قېتىم كانجىلىنىپ بولدى. 全县小麦已冬灌一次。

كانجىلىماق 〔动〕冬灌

كانچى 〔静〕矿工

كانچىلىق 〔静〕矿业

كانچىلىق سانائىتى <矿> 采矿工业

كانچىلىق قانۇنى <法> 矿业法

كاندۇك 〔静〕① <农> 畦، 苗床 ② 畦的

كاندۇكلاشتۇرماق «كاندۇكلاشماق» 的使动态

كاندۇكلاشماق 〔动〕形成畦田

كاندۇكلىماق 〔动〕划成畦(田)، 分成块: كاندۇكلاپ سۇغارماق 分块(畦)浇地

كاندېلا 〔静〕<物> 坎德拉، 国际烛光(发光强度单位)

كاندېلا سائەت <物> 坎德拉小时، 烛光小时

كاندىدات 〔静〕① 候补، 副: ~ پارتىيە ئەزاسى 候补党员، 预备党员 ② 候选人 ③ 副博士

كاندىدات ئالىي مۇھەررىر 副编审

كاندىدات باش تەرجىمان 副译审

كاندىدات باش ئىنژېنېر 副总工程师

كاندىدات تەتقىقاتچى 副研究员

كاندىدات مۇدىر تېخنىك 副主任技师

كاندىداتلىق 〔静〕候补، 预备(期): ~ سالاھىيىتى 候补资格، 候选人资格 / ~ مۇددىتى 候补期، 预备期

كانشۇناس 〔静〕矿学家

كانشۇناسلىق 〔静〕矿学

كانكى 〔静〕<体> 冰刀: مېنىڭ كانكىم 我的冰刀 / يۈگۈ-

رۇش كانكىسى 刀跑

كانكى ئايغى <体> 鞋冰

كانلاشماق 〔动〕<地> 化矿

كانلىشىش بەلۋىغى <地> 带化矿

كانلىشىش نىسبىتى <地> 率化矿

كانناگۈل 〔静〕<植> 蕉人美

كانون 〔静〕<艺> 农卡(复调音乐写作技法之一)

كانـۋا 〔静〕<手> (的绣口袖和子领衣衬)边花: ~ تىكمەك 边花绣

كانماش 〔静〕<植> 豆蚕

كاننون 下见

كاننون توپى <军> 炮农加

كانيەك 〔静〕 (酒)地兰白

كاھ[1] 〔静〕 (的爷王)役仆، 从侍

كاھ[2] 〔叹〕 (声狗唤)喀، 咋

كاھ[3] 〔叹〕 (声喊的退后往马唤)捎، 刹

كاھ - كاھ[1] 〔模〕 喀喀، 咋咋: ئۇ ئىتنى ~ دەپ قىچقاردى. 。狗叫地咋咋他

كـاھ - كاھ[2] 〔叹〕 捎捎، 刹刹: هارۋىكەش ~ دەپ ئاتنى ئارقىغا چېكىندۈردى. 。退后往马叫着喊地捎捎人车赶

كاھىش 〔静〕①<建> 瓦②<机> 瓦轴

كاھىشچى 〔静〕 匠瓦

كاھىشسىمان 〔静〕 的状瓦

كاھىشسىمان تۈزۈلمە <地> 造构瓦叠

كاھىشلىق 〔静〕 的瓦有، 的瓦铺: ~ دەرۋازا ...ئۈستى 面上门大的瓦铺 / ~ ئۆي 房瓦

كاھىن 〔静〕①<宗> 盛教神多، 前教兰斯伊)尼希卡 (司祭的期时行 ②<转> 师卜占، 者言预

كـاھىنلىق 〔静〕 道神: بىزنىڭ ئىسلام دىنىمىزدا جىنكەش، پېرىخون ۋە رەممالنىڭ ھەممىسى ~ دېيىلىدۇ. 兰斯伊们我 。道神做叫都师卜占، 师巫把教

كاۋا 〔静〕<植> 瓜南، 瓜倭: ~ ئىچىدە ئۆسسەك، يۇمىلاق بولىسەن، تەرخەمەك ئىچىدە ئۆسسەك ئۇزۇنچاق. <谚> 。长变会里瓜黄在长، 圆变会里瓜南在

كاۋا چېچىكى رەڭ 色黄深

كاۋا سامسىسى <食> 子包烤瓜南

كاۋا مانتىسى <食> 子包瓜南

كاۋاپ 〔静〕<食> 肉烤

كاۋاپ بـولماق ①烤好(肉)②<转> 爱، 爱的煎 (情爱因)熬

كاۋاپ قىلماق ①烤肉 قوي گۆشىدە ~ 肉烤肉羊用 ② <转> 熬煎爱使 (的情爱)

كـاۋاپمۇ كۆيمىسۇن، زىخمۇ كۆيمىسۇن <成> 处好到恰، 美其全两، 倚不偏不: مانا شۇنىڭدا كاۋاپمۇ كـۆيمەيدۇ، زىخمۇ كۆيمەيدۇ. 看)美其全两以可做么这 。(处好到恰样这

كاۋاپچى 〔静〕 者肉烤卖

كاۋاپچىلىق 〔静〕 业肉烤

كاۋاپخانا 〔静〕 馆肉烤

كاۋاپدان 〔静〕 炉肉烤

كاۋاش 〔静〕 玉软

كاۋا - قاپاق 〔静〕 (菜蔬)类瓜

كـاۋاك 〔静〕 ①隙孔، 洞空، 孔، 洞: چىش كاۋىكى 齿牙 生>③(的上肺人病核结肺)洞空 <医>②洞空的上 空 <建>④窦鼻، 孔鼻 بـۇرۇن كـاۋىكى :窦، 孔 <理 ئىچى 腹空، 心 ~ دەرەخ 树心空

كاۋاك ئەگمە <建> 拱腹空

كاۋاك بېتون <建> 土凝混孔多

كاۋاك تاختا <建> 板心空

كاۋاك تام <建> 墙夹، 墙层双

كاۋاك تۇغان <水> 坝心空

كاۋاك تۈۋرۈك <建> 柱心空

كاۋاكتىن پايدىلانماق <成> 子空钻، 隙乘

كاۋاك ئوق <机> 轴心空، 轴形管

كاۋاك ئىزدىمەك <成> 子空钻، 洞漏找

كاۋاكسەي 〔静〕<植> 菜藤藤، 菜心空، 菜蕹

كاۋاكلاشماق 〔动〕 空变: قېرى سۆگەتنىڭ غولى پۈتۈنلەي كاۋاكلىشىپ كەتتى. 。了空变全完干树的树柳老

كاۋاكلىق ① «كاۋاك» 的名词形式 ②<地> 空、度隙空 率隙

كاۋاۋىچىن = قارنىيېرىق

كاۋچۇك 〔静〕<植> ①树胶橡②胶橡: تەبىئىي ~ 天 胶橡然 / زاۋۇتى ~ 厂胶橡

كاۋچۇك سۈتى <植> 乳胶

كاۋچۇكزار 〔静〕 园胶橡

كاۋچۇكگۈل 〔静〕<植> 掌尾鼠

كائىنات 〔静〕 宙宇

كائىنات بىئولوگىيىسى <生> 学物生宙宇

كايـاك 〔静〕 得懒، 不愿意: مـەن دوختۇرغا بېرىشقا ~ بىر ئادەم. 。人的生医看去意愿不个是我

كايتماق «كايماق» 的使动态: مەن سىزنى كايتىپ قويدۇم. 我惹你生气了。

كايىشماق «كايماق» 的共同态: ئۇلار كايىشىپ كەتتى. 他们互相埋怨起来。

كايىماق 〔动〕①生气: ئۇ ئايالىغا قاتتىق كايىۋاتاتتى. 他非常生妻子的气。②抱怨，埋怨: ئۇ بۇ نەرسىلەرنى نېمىشقا ئەكەلدىڭىز دەپ كايىپتۇ. 他埋怨说:"你怎么把这些东西拿来了"。③为难，受累: بىلگىنىڭنى ئەلدىن ئايىما، بىلمىگەننى بىلمەن دەپ كايىما. 〈谚〉懂的不要对民众吝惜，不懂的不要为难装懂。 بىكار ئاۋارە بوپتۇ، مۇنچىلىك كايىپ كەتمىسىمۇ بولاتتى. 白忙了一场，本来用不着这么受累。

كەبە 〔静〕〈宗〉克尔白(麦加的天房，穆斯林礼拜，朝觐的中心)

كەبى 〔助〕好似，宛如，一样

كەبىت 〔静〕〈古〉商店，酒店

كەبىسە 〔静〕〈天〉闰

كەبىسە ئاي 〈天〉闰月

كەبىسە كۈن 〈天〉闰日

كەبىسە يىل 〈天〉闰年

كەپ¹ 〔静〕〈方〉织网用的木制工具

كەپ² 〔静〕〈方〉①打砖坯的模子②打馕用的套馕托

كەپە¹ 〔静〕草棚，茅舍，茅庐

كەپە² 〔静〕〈植〉老鼠瓜

كەپەرەس 〔静〕〈药〉甘汞，轻粉

كەپتاۋۇل 〔静〕〈古〉中郎将

كەپتەر 〔静〕〈动〉鸽子

كەپتەر - پاختەك ئائىلىسى 〈动〉鸠鸽科

كەپتەر چېچەكى 鸽痘病

كەپتەر چېچەكى ۋىرۇسى 鸽痘病毒

كەپتەر دەرىخى 〈植〉珙桐

كەپتىرى بىلەن پاختىكىنى ئايرىماق 〈成〉分清良莠

كەپتىرى ئۇچىدا ئۇچماق = پاختىكى ئۇچىدا ئۇچماق

كەپتەرخانا 〔静〕鸽子房

كەپتەرسىمان 〔静〕鸽形的

كەپتەرسىمانلار ئەترىتى 〈动〉鸽形目

كەپتەرۋاز 〔静〕鸽子迷，玩鸽子的人

كەپتەرۋازلىق «كەپتەرۋاز» 的抽象名词: ئۇ كەپتەرۋازلىققا بېرىلىپ كېتىپ، ئوقۇشقا تەسىر يەتكۈزۈپ قويدى. 他贪玩鸽子，荒废了学业。

كەپسەن 〔静〕施舍粮(旧时打场后农民给穷人的): ئاشدالىغا ~ بەرسە، تارازاڭ توغرىمۇ دەپتۇ. 〈谚〉送给乞丐施舍粮，他还问你秤对不对；喻同"白吃枣还嫌核儿大了"。

كەپسەنچى 〔静〕讨施舍粮的人

كەپسەنچىلىك 〔静〕讨施舍粮

كەپسەنچىلىك قىلماق 讨施舍粮: خالتا كۆتۈرۈپ 扛着袋子讨施舍粮

كەپسەنلەتمەك «كەپسەنلىمەك» 的使动态

كەپسەنلىمەك 〔动〕分出施舍粮

كەپسىز 〔静〕顽皮的，淘气的: ~ بالا 顽皮的孩子

كەپسىزلەشمەك 〔动〕变调皮，变淘气

كەپسىزلىك «كەپسىز» 的名词形式: قارا، سىنىڭ كەپسىزلىكىڭنى! 瞧你的调皮劲儿！

كەپسىزلىك قىلماق 调皮，淘气

كەپشەر 〔静〕焊

كەپشەر ئاپتوموبىلى 焊接车

كەپشەر ئالتۇنى 焊药金

كەپشەر ئامبۇرى 焊钳

كەپشەر چوكىسى 焊条

كەپشەر دورىسى 焊剂

كەپشەر قەلىيى 焊锡

كەپشەر قىلماق = كەپشەرلىمەك

كەپشەر لامپىسى 喷灯

كەپشەر ئۆزىكى 焊芯

كەپشەرچى 〔静〕焊工，电焊工

كەپشەرچىلىك 〔静〕焊接工作

كەپشەرلەتمەك «كەپشەرلىمەك» 的使动态: بىز چېلەك كەپشەرلەتكىلى كېلىۋىدۇق. 我们是来焊水桶的。

كەپشەرلەشمەك «كەپشەرلىمەك» 的共同态: مەن سىزگە كەپشەرلىشىپ بېرەي! 我来帮你焊吧！

كەپشەرلەنمەك «كەپشەرلىمەك» 的被动态: ئاغزى كەپشەرلەنگەن تۇچ كۈپ 焊了口的青铜罐

كەپشەرلىگۈچ 〔静〕焊枪

كەپشەرلىمەك 〔动〕焊，焊接: مەن سىخقا كىرسەم، ئۇ بىرنەرسىنى كەپشەرلەۋاتاتتى. 我进车间时，他正在焊一个东西。

كەپكە 〔静〕鸭舌帽

كەپكۈر 〔静〕(作抓饭用的)漏铲

كەپكچان 〔静〕 鸭戴的帽舌鸭戴：ئوتتۇرا ياشلىق ~ ئادەم 鸭戴
人年中的帽舌

كەپگەك 〔静〕<古> 巴结、口吃者、口齿不清者

كەپلەتمەك «كەپلىمەك» 的使动态

كەپلەشتۈرمەك «كەپلەشمەك²» 的使动态

كەپلەشمە 〔静〕<医> 塞栓

كەپلەشمەك¹ «كەپلىمەك» 的共同态：ھەممىڭلار قوللىرىڭلارنى
بىر تۆشۈككە كەپلەشتۈرساڭلار ، ئاشنى نەدىن سۇنۇپ بېرىمەن؟
你们都把手塞到一个窗口上，叫我怎么递饭？

كەپلەشمەك² 〔动〕 ①堵住，卡住：سۇ يولىغا ئەخلەت - چا-
ۋالار كەپلىشىپ قاپتۇ. 垃圾把水道堵住了。 ئارقا چاق
ئورەككە كەپلىشىپ قاپتۇ. 后轮卡到坑里了。 مورا ئىچىگە
كېسەك كەپلىشىپ قاپتۇ. 烟道被土块堵了。②<医> 栓
塞

كەپلەك 〔静〕<石> 防喷器

كەپلەنمەك «كەپلىمەك» 的被动态

كەپلىمە 〔静〕<医> 栓子
كەپلىمە دورا <药> 栓剂，坐药

كەپلىمەك 〔动〕 塞堵：تۆشۈككە لاتا ~ 用破布把洞塞住

كەپىش 〔静〕<方> 土坯，土块

كەپىمەك 〔动〕<古> 微干，稍干，半干，干部分

كەتەن 〔静〕<古> 艰苦，贫困

كەتخۇدا 〔静〕<方> 男人，男子汉

كەترەن 〔静〕<植> 兰花，兰草

كەتكۈ 〔静〕 鏨子

كەتكۈزمەك «كەتمەك» 的使动态：مەن ئۇنى كەتكۈزدۈم.
我把他打发走了。②错过，放过：پۇرسەتنى كەتكۈزۈپ
قويماق 错过机会 / ياشلىقنى بىكار ~ 虚度青春，荒废青
春 ③错，错搞：ياق، سىلى مۇشۇ گەپلىرىدە كەتكۈزۈۋەتتىلە.
不，您这话错了。 ھېسابتا كەتكۈزگەن يەر بارمۇ؟ 帐上有
没有错的地方？

كەتكۈزۈشمەك «كەتكۈزمەك» 的共同态

كەتكۈزۈلمەك «كەتكۈزمەك» 的被动态

كەتمەك 〔动〕 ①去，走：بىز شۇ يەرگە كەتتۇق. 我们到那儿
去了。 قىش كېتىپ ، باھار كەلدى. 冬去春来。 ئۇ مەن
بىلەن بانمۇ - يان كېتىۋاتاتتى. 他跟我并排走着。②弃：
ئىشتىن ~ 弃业 / ئوقۇشتىن ~ 弃学③需要，用，费：
بۇ خىلدىكى كېسەلنىڭ ساقىيىشى ئۈچۈن ناھايىتى جىق پۇل كې-
تىدۇ. 这种病痊愈需要很多钱。 ھەر ئايدا تاماكىغا 15
سوم كېتىدۇ. 每个月我抽烟得用 15 块钱。 بىزدىن نېمە

كېتىدۇ؟ 又不费我们什么？④掉，丢掉：كىيىمنىڭ دېغى
كەتمىدى. 衣服上的污渍没掉。 جان كەتسىمۇ يولدىن ياذ-
مايمەن. 就是丢掉性命我也不回头。⑤减弱：قېرىپ
قالدىم ، مانا پۇتۇمدىنمۇ كەتتىم ، قۇلاقتىنمۇ كەتتىم ،
瞧我腿脚也不灵了，耳朵也不行了。⑥传到，传扬
(声音)：ئۇنىڭ ھەسرەتلىك نالىسى كۆكنى يېرىپ ،
يىراق - يىراقلارغا كەتتى. 他的悲伤哀怨之声划破天空 ،
名的他. ئۇنىڭ داڭقى نە - نەلەرگە كەتكەن. 传到了远方。
传四处扬。⑦停(电)：توك كەتتى. 停电了。⑧流
(血)：ئاغزى - بۇرنىدىن ئوقتەك قان كەتتى. 我的嘴和鼻
子血流如注。⑨错：سۆزدىن (گەپتىن) ~ 说错话⑩延
伸：شىمال تەرەپكە كەتكەن بىر كوچا 一条向北延伸的街道
⑪继续：ئۇ ئاۋۋالقىدەك كېتىۋەردى. 他一如既往地向前
走。⑫<转> 死去：ئۆمرۈڭنى مەنىلىك ئۆتكۈزىدىغان بول-
ساڭ ، ئۆلسەڭمۇ ئارمانسىز كېتىسەن. 如果你一生过得有意
义，即使死了也会无怨而终。⑬作助动词，与"پ"
副动词结合，表示各种体的意义：كۈلۈشۈپ ~ 一起
笑了起来 / چىقىپ ~ 出去 / تۈگەپ ~ 完了，死
了 / قېچىپ كەتكەن چېچىپ كەتتى. <谚> 人若脱身，钱
财散尽。 بىلمىسىزگە ھال ئېيتقۇچە ، ئىچىڭدە سېسىپ كەت-
سۇن. <谚> 与其向无知者倾诉，不如烂在心里。
كەتكەن سارالى <口> 大傻瓜：يولۇڭغا ماڭە ، ~ !
走你的路，大傻瓜！

كەتمەن 〔静〕 坎土曼：~ چاپماق 抡坎土曼 / ~ دەردىنى
قول بىلەر ، لەززىتىنى تىل. <谚> 坎土曼的苦头手知
道，甜头舌头知道。 كەتمىنىنى مەن چاپسام ، يېتىپ يەيدۇ
خان - غوجام. <谚> 我来挥动坎土曼，王公大人坐
吃现成饭。 ~ ساماندىن قورقىدۇ ، ئادەم ياماندىن. <谚>
坎土曼怕麦草，好人怕恶人。
كەتمەن ساقال 大胡子
كەتمەن سېپىنى تۇتۇپ باقمىغان <成> 不懂农
活的儿：~ بىرنېمىنىڭ بىزگە ئەقىل ئۆگىتىپ كەتكىنىنى
قارا. 自己不懂农活怎么干，却想给我们指手划脚。
كەتمىنىنى چاپماق <成> 效力，效劳，卖命

كەتمەنچى 〔静〕 坎土曼手，抡坎土曼的能手

كەتمەنقوغۇز 〔静〕<动> 鳖土，鳖地

كەتمەنلىمەك 〔动〕 抡坎土曼：كەتكەنلەر كېلەر ، كەتمەنلىگەذ-
لەر كەلمەس. <谚> 远走的会回来，入地的不再来。

كەتو 〔静〕<方> 铝

كەتى 〔静〕<古> 锦缎庄

كەتىرا (كەتىراسى) 〔静〕 <植>芪黄(近绿黄芪)：جۇڭگو كەتىراسى 紫云英

كەتىل 〔静〕 <方> 背东西用的架子

كەتمەك 〔动〕 <方>摇摇晃晃地走(指初学走路的婴幼儿)

كەتىۋال 〔静〕 <方>①负责租赁无主的或被没收的土地者②好逞能的人

كەچ 〔静〕 ①晚上：ئەتە كەچتە 第二天晚上 / ~ بولدى ، ياتقىن ؛ سەھەر بولدى ، كەت . <谚> 晚上到了要睡觉，早上到了快出去(喻要按时作息)。②晚，迟：مەن ئاخشام بەك ~ ياتقاندىم . 我昨晚睡得太晚了。 ھېلىمۇ ~ ئەمەس . 为时不晚。 خۇدا ~ قويسا قويار ، ئاچ قويماس . <谚> 胡达可能让你误时，却不会让你挨饿。 ئالدىرىغان ~ قالار . <谚> 着急的反迟到；喻同"欲速则不达"。

كەچ پېشىن 后晌

كەچ قالغان بازارچىدەك <成> 像赶集晚了的似的 走得飞快：~ نېمانداق ئالدىرايسەن؟ 你怎么这么急，像赶集晚了的似的？

كەچ قالماق ①赶天黑：بىز كەچ قېلىشتىن ئەنسىرەپ ، چۈش بولغاندىلا يەنە يولغا چىقتۇق . 我们担心赶上天黑，一到中午就又上路了。 كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماس ، ئەرگە تەگكەن دەرەڭگىدىن . <谚> 夜行人不怕天黑，已婚女不怕打棒。②晚，迟：بەزى ئاخشاملىرى يىغىن ئېچىلىدىغان بولۇپ ، ئارزۇگۇل كەچ قالسا ، ئۇنى ئېلىپ كېلىش ئۇچۇن ئادىل ئۇزى باراتتى . 有时晚上开会，阿尔祖古丽回来晚了，阿迪力就亲自去接她。

كەچ قىرو <气> 晚霜

كەچ قىلماق 熬过白天，挨到晚上：ئۇلار بىرىنچى كۈننى مىڭبىر جاپادا ئارانلا كەچ قىپتۇ . 他们好不容易熬过了第一天。

كەچ كۈرس 夜校

كەچ كۈز 晚秋

كەچ كىرمەك 天晚，晚

كەچە 〔静〕 <古> 瓜果驮筐

كەچقۇرۇن 〔静〕 傍晚，晚上：ئۇ بۈگۈن كەچقۇرۇندىن باشلاپ ئابدۇللاغا خەنزۇ تىلى ئۆگىتىشكە ۋەدە بەردى . 他许诺从今天晚上开始教阿卜杜拉汉语。 ~ كېلىپ چىراغلىرىڭنى ئېلىپ كېتەرسەن . 晚上过来把你的灯拿走吧。

كەچقۇرۇنلۇق 〔静〕 傍晚的，晚上的：كۈزنىڭ ~ ھاۋاسى 秋天傍晚的空气十分惬意。 ~ غىزا جانغا راھەت ئىدى . ئۇچۇن قازانغا ئوت ياققانىدى . 她点火做晚饭。

كەچكۆل 〔静〕 乞丐挂在身上的葫芦

كەچكى 〔静〕 晚上的，晚间的：~ ئولتۇرۇش 晚间聚会 / ~ مەنزىرە 晚上的景色

كەچكى بازار 夜市

كەچكى شەپەق 晚霞

كەچكىچە 〔静〕 ①到晚上：بىز ~ پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق . 我们聊到了晚上。② <转> 一天到晚：~ خىزمەت ، مەجلىس دەپ ئالدىرىغانلىرى ئالدىرىغان . 您一天到晚就是忙着工作、开会。

كەچلىك 〔静〕 晚上的：~ ۋاقىت 晚上的时间 / ~ غىزا (تاماق) 晚餐，晚饭

كەچلىك تەكرار <教> 晚自习

كەچلىمەك 〔动〕 待到晚上，等到天黑：ئالدىرىماي كەچلەپ كېتىڭ . 你别忙，待到晚上再回去。

كەچمەك¹ 〔动〕 ①蹚，踏，涉：~ لاي 踩泥 / ~ قار 踏雪 / تاغ ئېشىپ ، دەريا ~ 跋山涉水 / خەق كەچمىگەن دەريانى كەچتىم . 我涉过别人没涉过的河。②经历：ئۇ-نىڭ بېشىدىن نېمىلەر كەچكەنلىكى سىزگە مەلۇم . 他都经历了些什么您清楚。 سىنىڭ ھالىڭ نە كەچتى؟ 你境遇如何？③ <转> 产生，掠过(念头等)：ئۇنىڭ كۆڭلىدىن ئال-لىنېمىلەر كەچتى . 他的心里产生了一些莫名其妙的念头。 خىيالىمدىن بىر ئىش كەچتى . 一件事掠过我的脑海。

كەچمەك² 〔动〕 ①饶恕，宽恕：بىر قوشۇق قېنىدىن ~ 饶一条命 / گۇناھىمىزدىن كەچسىلە ئىكەن . 请您饶恕我们的罪过。②舍弃，放弃：بېخىل جېنىدىن كېچەر ، مېلىدىن كەچمەس . <谚> 吝啬鬼舍命不舍财。 جاندىن كەچمە-گۈچە جانانغا يەتمەس . <谚> 不舍性命，难得佳人。

كەچمىش 〔静〕 经历，遭遇，过去：ئۆز كەچمىشلىرىنى سۆز-لەپ بەرمەك 讲述自己的经历(遭遇) / ئۇ ئۆز كەچمىشلە-رىنى قانداقمۇ ئۇنتۇيالىسۇن؟ 他怎么能忘记过去？

كەچمىش - كەچۈرمىش 〔静〕 经历，遭遇

كەچۈرگۈسىز 〔静〕 不可饶恕的，不可原谅的：~ گۇناھ 不可饶恕的罪过

كەچۈرمەك¹ «كەچمەك¹» 的使动态

كەچۈرمەك² «كەچمەك²» 的使动态：قارىغاندا ، سىز مېنى كە-چۈرمەيدىغان ئوخشايسىز . 看来，你好像不原谅我。

كەچۈرمىش 〔静〕 ①经历，往事②奇遇

كەچۈرۈم 恕宽، 宥宽، 谅原، 免豁، 免赦 〔静〕
كەچۈرۈم سورىماق 饶告، 饶讨، 罪请، 罪谢: ئۇ مەندىن قايتا ـ قايتا كەچۈرۈم سورىدى . 罪谢我向再一他。
كەچۈرۈم قىلماق 免豁، 免赦②谅原، 恕宽①
كەد ③固坚، 实结②的力有، 的大气力① <古>〔静〕 余多، 多
كەدكىر 疑怀، 惑疑، 疑嫌 <古>〔静〕
كەدگىرمەك 训服不، 野撒(马) <古>〔动〕
كەدلەنمەك 誉荣得赢، 声名好得获 <古>〔动〕
كەدۇك 织毛的内盔战在衬)帽内盔، 帽衬 <古>〔静〕 (子帽的制品
كەدىن 方后، 后، 方西، 西 <古>〔静〕
كەرەپشە = يېشىلكۆك
كەرەش 菜芹野 <方، 植>〔静〕
كەرەشمە 态媚 〔静〕
كەرەم ، 高崇③慨慷، 义侠②慈恩، 典恩، 惠恩① 〔静〕 大伟
كەرەملىك 的悲大慈大، 的德大恩大 〔静〕: ~ پادىشاھ 上皇的德大恩大 / ئەي ، ~ ئۇلۇغ خۇدايىم ! 啊، 大慈大 的悲، 大伟的胡达 !
كەرت 长擅، 于善 <方>〔静〕
كەرتگۈنچ 任信، 心信 <古>〔静〕
كەرتگۈنمەك 信相، 认承 <古>〔静〕
كەرتمەك 儿印刻، 削 〔动〕: ياغاچنى سەل كەرتىپ ، ئاندىن شوينىنى باغلا . 在木头上稍微刻个印儿، 再系上细绳。
كەرتىشمەك 态同共的 «كەرتمەك»
كەرتىك 口缺، 儿印的刻 〔静〕
كەرتىلمەك 态动被的 «كەرتمەك»
كەرچىن 钝舌落齿، 舌拙嘴笨، 清不齿口 <古>〔静〕
كەررە 下见
كەررە جەدۋىلى = كۆپەيتىش جەدۋىلى
كەررەك 廉飞 <植>〔静〕
كەرژۇ 弹泥(的用弓弹) <古>〔静〕
كەركۇ 水浅، 滩浅 <古>〔静〕
كەركىدان 牛犀 <动>〔静〕
كەركىدانقۇش 鸟犀 <动>〔静〕
كەركىدانقۇش ئائىلىسى 科鸟犀 <动>
كەركىدانگۈل 榉木 <植>〔静〕
كەركىدانئوت 草榉木 <植>〔静〕
كەرگە[1] 子绷(的用花绣) 〔静〕
كەرگە[2] 墙架框木(的房毡定固) <方>〔静〕
كەرگۈچى 下见
كەرگۈچى نېرۋا 经神眼动 <理生>
كەرگۈزمەك 态动使的 «كەرمەك»
كەرگۈك 面"吃小味风尔吾维)斗漏肺面 <古>〔静〕 充处管气肺羊在缝处管食近子肚羊截 ، 时作制"肺 (斗漏作
كەرمان 志远 <植>〔静〕
كەرمەك[1] 叉، 挺، 撑، 绷 〔动〕: ئۇ كۆكرىكىنى كېرىپ ئوتتۇرىغا چىقتى . 出而身挺他。 ئۇ چاتراق كېرىشنى مەشق قىلىۋاتاتتى . 叉劈练在他。
كەرمەك[2] 叫狗، 吠 <古>〔动〕
كەرۋۇل 芹球双، 芹果针 <植>〔静〕
كەرىتمەك 叫汪汪狗令، 吠狗使 <古>〔动〕
كەرىش[1] 对相锋针، 峙对، 立对، 抗对 <古>〔静〕
كەرىش[2] 背脊، 梁脊的马 <古>〔静〕
كەرىشمەك 咀顶، 撞顶، 吵争، 执争 <古>〔动〕
كەرىقۇر 鸡松 <动>〔静〕
كەرىم 毯花 <古>〔静〕
كەز[1] 候时那 ؟ 机时، 候时 〔静〕: ئۇ كەزدە نەلەردە ئىدىڭ 你在哪儿 ؟ كېزى كەلگەندە تەمتىرەپ تۇرما . 时机到了别 慌张。
كەز[2] 部后، 后 <古>〔静〕
كەزدۈرمەك 态动使的 «كەزمەك»
كەزگۈ 装服، 着衣، 服衣 <古>〔静〕
كەزلىك 刀小用女 <古>〔静〕
كەزمەك 世游周 ~ پۈتۈن دۇنيانى :转، 游漫، 历游 〔动〕 界 / شەھەرنى كېزىپ چىقماق 市全遍转
كەزۈت ، 物礼的赠属亲给人新)品礼婚结 <古>〔静〕 (装服的穿时礼婚指要主
كەزۈك 衣雨 <古>〔静〕
كەس 块 <古>〔静〕
كەسپىي 的业行، 的务业، 的业专، 的业职 〔静〕
كەسپىي ئالدامچى 骗惯 <法>
كەسپىي ئائىلە 户业专 <经>
كەسپىي ئەخلاق 德道业职
كەسپىي ئەسكەر 兵业专 <军>
كەسپىي بېدىك 人纪经务专 <经>
كەسپىي بىلىم 识知务业، 识知业专
كەسپىي تەنھەربىكەتچى 员动运业职 <体>

كەسپىي خەزىنە 库务业 <经>

كەسپىي دىرېكتور 理经务业

كەسپىي راسخوت 费业事، 费务业

كسپىي سەۋىيە 平水务业، 平水业专

كەسپىي كېسەللىك 病业职 <医>

كەسپىي ئورۇن 位单业事

كەسپىي ئۇنۋان 称职

كەسپىي يازغۇچى 家作业专

كەستەر 〔静〕 <古> 盆花

كەستەم 〔静〕 <古> 便(的客之速不的到来晚夜待招) 宴

كەستۈرمەك «كەسمەك» 的使动态

كەسرە 〔助〕 <古> 后……، 后以……، 后之

كەس - كەسلا 〔静〕 割哪儿، 那儿……: ئىككى قوي سويدۇم، ئىككىلىسى ~ ماي چىقتى . 我宰了两只羊، 两只羊全是割哪儿那儿出油。

كەسكەك[1] 〔静〕 割的، 利的، (栓狗用的)竹节棍

كەسكەك[2] = خەتنىچى

كەسكۈچ 〔静〕 切割، 剪切

كەسكۈچ ئامبۇر <冶> 剪钳

كەسكىن 〔静〕 ①激烈的، 尖锐的: كۈرەش ~ 激烈的 斗争 / گەپ - سۆزى ~ 言词尖锐 ②果断的: ئادەم ~ 果断的人 ③坚定的: بىر ئاۋازدا سۆزلىمەك ~ 以一种 坚定的声音说 ④立即: ئۇ ئېتىنىڭ بېشىنى ~ بۇرىدى . 他立即掉转马头 ⑤完全، 一百八十度: ئۆتكەن يىل-لاردىكىدىن ~ پەرق قىلماق / 与往年完全不同 باشلىقنىڭ بىردىنلا كەسكىن ئۆزگىرىشى بىزنى گاڭگىرىتىپ قويدى . 首长 一下子来了个一百八十度的变化، 使我们不知所措。

كەسكىنلەشتۈرمەك «كەسكىنلەشمەك» 的使动态: زىددى-يەتنى ~ 使矛盾尖锐化، 激化矛盾

كەسكىنلەشتۈرۈشمەك «كەسكىنلەشتۈرمەك» 的共同态

كەسكىنلەشتۈرۈلمەك «كەسكىنلەشتۈرمەك» 的被动态

كەسكىنلەشمەك 〔动〕 变尖锐، 激化، 激烈: ئۇنىڭ سۆزلە-رىمۇ كەسكىنلەشمەكتە ئىدى . 他的言辞也变得尖锐。 كۈرەش كەسكىنلىشىپ تۇردى . 斗争开始激化。 مۇسابىقە كەسكىنلىشىپ كەتتى . 比赛激烈起来。

كەسكىنلىك ① «كەسكىن» 的名词形式② 尖锐性، 剧烈 性

كەسلەتمەك «كەسلىمەك» 的使动态: ئوتۇننى ئوغلىغا ~ 让 儿子截柴火

كەسلەشمەك «كەسلىمەك» 的共同态: ئۇلار شاخ - شۇمبىلارنى كەسلەشتى . 他们剪掉了枝杈。

كەسلەم 〔静〕 ①截، 段(截成的)②截: بىر ~ بامبۇك نور 一截竹管

كەسلەملىك 〔静〕① 成截的، 成段的② ……开的 (纸): سەككىز ~ قەغەز 八开纸

كەسلەنچۈك 〔静〕 <动> 蜥蜴، 四脚蛇: كەسلەنچۈكنىڭ يىلان بولمىقى مىڭ يىللىق . <谚> 蜥蜴要变蛇得要一千年。(除非太阳从西边出来)

كەسلەنچۈكلەر ئائىلىسى <动> 蜥蜴科

كەسلەنچۈكلەر ئەترىتى <动> 蜥蜴目

كەسلەندى 〔静〕 段(截好的): ئوتۇن كەسلەندىلىرى 劈柴

كەسلەنمەك «كەسلىمەك» 的被动态: كەسلەنگەن ئوتۇنلار 截好的柴火

كەسلىمە 〔静〕 <医> 切片: مۇزلىتىلغان ~ 冰冻切片

كەسلىمەك 〔动〕 截: كەسلەپ قويۇلغان ئوتۇن 截好的柴 火 / بىز دەرەخ شېخىنى كەسلىدۇق . 我们截了树枝。

كەسمە[1] 〔静〕 ①切的، 剪的 گېزىت كەسمىلىرى 剪报②(切) 或剪的)片: رەڭلىك قەغەز كەسمىلىرى 彩色纸片

كەسمە ئاۋاز <艺> 切分音

كەسمە پالەچ <医> 截瘫

كەسمە توپلام <数> 交集

كەسمە فىلىم <艺> 剪纸片

كەسمە كۆرۈنۈش 剖视图

كەسمە لەڭمەن 切面

كەسمە ھۆكۈم <逻> 直言判断

كەسمە ئۇلاق <农> 芽接

كەسمە ئۈچ ھۆكۈملۈك <逻> 直言三段论

كەسمە يۈز <数> 截面، 断面، 剖面

كەسمە يۈز خەرىتىسى 剖面图، 截面图

كەسمە يۈز مورفولوگىيىسى <地> 剖面形态

كەسمە[2] 〔静〕 <古> 扁矛头، 扁箭镞

كەسمەك 〔动〕 ①切، 割، 截، 砍، 伐: گۆش ~ 切肉، 割 肉 / دەرەخ ~ 砍树، 伐木 / پۇتنى ~ 截肢 / ئۆتمەس پىچاق قول كېسەر . <谚> 钝刀也会割破手。 ياغاچ كەسسەڭ ئۇزۇن كەس، تۆمۈر كەسسەڭ قىسقا . <谚> 锯木 宜长留، 截铁要留短; 喻同"木匠长، 铁匠短"。 پىچاق دەستىسىنى كەسمەيتۇ . <谚> 刀子不削自己的把儿。② 裁، 剪: كىيىم ~ 裁衣服 / چاچ ~ 剪头发 / يەت-تە ئۆلچەپ بىر كەس . <谚> 七次量衣一次裁。③

<转>横穿、横越: تاشيولنى كېسىپ ئۆتمەك 横穿公路 / بۇ يەردىن كېسىپ ئۆتمەك 从这里穿过去 / چاڭجياڭ دەرياسىنى كېسىپ ئۆتمەك 横渡长江 ④切断、断: ئىككى يەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يولنى كېسىپ تاشلىماق 切断两地之间的通路 / ئۇ مېنىڭ سەن توغرۇلۇق ماڭىدىغان يولۇمنى كېسىۋېتىشى مۇمكىن. 他可能会断了我为你走的门路。⑤<转>开价: ئەجەب كېلىشىپ بولالماي كەتتىڭلار، مەنلا كېسىپ قوياي. 你们怎么就是谈不拢，我来开个价吧。⑥<转>开(据票): تالون ~ 开发票 / چەك ~ 开支票、开票 ⑦<转>裁决、裁、判: ھېلىقى جىنايەتچىنى نەچچە يىللىق كەسكەندۇ؟ 那个罪犯判了多少年？ ئون يىللىق كېسىۋەتتى. 判了十年。⑧<转>打断(话): ئۇ مېنىڭ سۆزۈمنى كېسىپ، سۆزگە چىقتى. 他打断我的话，起来发言。⑨<转>解、醒(酒等): ئاچچىقسۇ ھاراقنى كېسىدۇ. 醋能解酒。⑩<转>宰(打扑克时)

كېسىپ ئېيتماق 干脆说、肯定说: كېسىپ ئېيتالايمەنكى، بۇ قاش بىلەن كىرپىك ئارىسىدىكى جىددىي ئىش بولۇپ قالدى. 我可以肯定，这件事迫在眉睫。

كەسۇرگۇ 〔静〕<古>口袋、袋子

كەسىپ (كەسپىم، كەسپىڭ، كەسپى) 〔静〕职业、专业、业务、行业

كەسىپ ئالماشماق 转业

كەسىپ ئەھلى 内行

كەسىپ جەمئىيەتشۇناسلىقى 职业社会学

كەسىپ ساھەسى 产业界

كەسىپ ماھىرى 专业能手

كەسىپ ھۆددىگەرلىكى <经> 专业承包

كەسىپ ئېتىكىسى 职业伦理学

كەسىپچانلىق 〔静〕事业心: يۈكسەك كەسىپچانلىققا ئىگە بىر تۈركۈم ئالىملار —批有高度事业心的学者

كەسىپداش 〔静〕同行、同人、同仁

كەسىپداش كارخانىلار <经> 同行企业

كەسىپداشلىق «كەسىپداش» 的抽象名词: ~ مۇناسىۋىتى 同行关系

كەسىپلەشتۈرمەك «كەسىپلەشمەك» 的使动态

كەسىپلەشتۈرۈلمەك «كەسىپلەشتۈرمەك» 的被动态

كەسىپلەشمەك 〔动〕①专业化: كەسىپلەشكەن خىزمەتچى 专业化工作者 / ②产业化: بۇ زاۋۇت كەسىپلىشىش بويىچە ھەمكارلىشىپ دەسلەپكى ئۈنۈمگە ئېرىشتى. 这座工厂进行产业化协作初见成效。

كەسىر 〔静〕<数>①数的②分数③余数

كەسىر سان <数>①分数②<语>分数词

كەسىر سىزىقى <数> 分数线

كەسىر قىسقارتىش <数> 约分

كەسىر كۆرسەتكۈچ <数> 分指数

كەسىر ئىپادە <数> 分式

كەسىرسىز 〔静〕①不带分数的: ~ سان 整数②无余数的: سەككىز تۆتكە ~ بۆلۈنىدۇ. 八能被四整除。

كەسىرلىك 〔静〕<数>①带分数的: ئاددىي ~ تەڭلىمە 简单分数方程②有余数的: توققۇز تۆتكە ~ بۆلۈنىدۇ. 九不能被四整除。

كەش (كەشى) 〔静〕①皮拖鞋②软靴上套的鞋

كەش بازىرىدا قالماق <成> 身价大跌、一落千丈

كەشىنى توغرىلىماق <成> ①走开、逃跑、逃之夭夭: بالدۇرراق كەشىمنى توغرىلىسام بولغۇدەك. 我还是早点走开为妙。ئۇ چاغدا چېرىكلەر باشلىقىنىڭ ئارقىسىدىن كەشلىرىنى توغرىلاشقانىدى. 当时兵丁们跟在头头后面逃之夭夭了。②打发走、撵走: بىز «مادەمسىلا خېنىم» دەپ كەشىنى توغرىلاپ قويدۇق. 我们说“请走吧小姐！”便把她打发走了。غىدىڭ - پىدىڭ قىلىدىغان بولسا، كەشىنى يىراقراق يېزىلارنىڭ بىرىگە توغرىلىۋېتىڭ. 他要是哼叽，你就把他撵到远点儿的农村去。

كەشىنى قولتۇقلىماق <成> 狼狈不堪、被撵走: كەشىنى قولتۇقلاپ قايتىپ كەلمەك 狼狈而归 / كېلىنىنىڭ كەشىنى قولتۇقلىتىپ قويماق 把媳妇撵走

كەشىپ 〔静〕发明

كەشىپ ئەتمەك = كەشىپ قىلماق

كەشىپ قىلماق 发明: ئېدىسون لامپۇچكىنى كەشىپ قىلغان. 爱迪生发明了电灯。

كەشپىيات (كەشپىياتى) 〔静〕发明、创造: ئىلمىي ~ 科学发明 / بۇ يېڭىلىق يارىتىشقا ياكى ھېچقانداق كەشپىياتقا كىرمەيدۇ. 这不属于创新或者任何发明。

كەشپىيات پاتېنتى 发明专利

كەشپىيات پسىخولوگىيىسى 创造心理学

كەشپىيات تەپەككۇرشۇناسلىقى 创造思维学

كەشپىيات مۇكاپاتى 发明奖

كەشپىياتچى 〔静〕发明人、发明家

كەشپىياتچىلىق 〔静〕发明活动: ئېدىسون پۈتۈن دۇنياغا ~ بىلەن تونۇلغان. 爱迪生以其发明活动闻名全世界。

学造创〔静〕 **کەشپىياتشۇناسلىق**

花绣، 绣刺〔静〕 **کەشتە**

头枕绣 ~ ياستۇققا :绣刺، 绣 کەشتە تىكمەك

衣衬花绣 کەشتە كۆڭلەك

帕手花绣 کەشتە ياغلىق

ئىش بىلمەس ~ بوپتۇ، ئاش بىلمەس :工花绣〔静〕 **کەشتىچى**
饭做会不، 工花绣了当的活干会不 <谚> . ئۇگرىچى
。"数充竽滥"同喻؛ 匠面切了当的

كەشتىچىلىكمۇ قول سانا. :业花绣، 绣刺〔静〕 **کەشتىچىلىك**
。业工手种一是也业绣刺 . ئەتنىڭ بىر تۈرى

球绣大 <植>〔静〕 **کەشتىگۈل**

ئۇ ئاپىسىغا كۆڭلە. :态动使的 «کەشتىلىمەك» **کەشتىلەتمەك**
كنى كەشتىلەتكۈچى بولدى . 绣衣衬的他给妈妈让想他
。花

كەشتىچى قىزلار :态同共的 «کەشتىلىمەك» **کەشتىلەشمەك**
كەشتىلەشمەكتە . 。花绣在正们娘姑花绣

ياغلىققا كەشتىلە. :态动被的 «کەشتىلىمەك» **کەشتىلەنمەك**
گەن شېئىر 诗的绣上帕手

كەشتىلەپ تىككەن كۆڭلەك :花绣، 绣刺〔动〕 **کەشتىلىمەك**
衣衬的制缝花了绣

头枕花绣 ياستۇق ~ :的花绣〔静〕 **کەشتىلىك**

罗纱花绣 <纺> کەشتىلىك داكا

(的轭木接连里坊油)销木〔静〕 **کەشكۈن**

尔米什克 <地>〔静〕 **کەشمىر**

巾头纱薄②巾头米司开① کەشمىر ياغلىق

شەك ياماقتا يوق ~ :意敌، 见成، 怨积، 仇宿〔静〕 **کەك**[1]
。疑犯不饭吃، 仇宿有没 <谚> . يوق

怀于耿耿، 见成抱، 仇记 کەك ساقلىماق

口宫子 <医>〔静〕 **کەك**[2]

开张口宫子(时娩分) كېكى يېرىلماق

难苦، 苦困 <古>〔静〕 **کەك**[3]

砍砍〔静〕 **کەكە**

胡短的直平端末上颏下)子胡砍砍 کەكە ساقال
(子

(的哑沙和病牙疗治于用) <古، 植>〔静〕 **کەكەترۈن**
物植种一

扭别闹، 见成抱互 <古>〔动〕 **کەكتەشمەك**

كەكرىنى ئاشقا سالما، :菊羽顶، 蒿苦 <植>〔静〕 **کەكرە**
坎用莫头石刨، 蒿苦下莫里饭 <谚> . كەتمەننى تاشقا
。要土

地蒿苦〔静〕 **کەكرىلىك**

تاغ / 鸪鹧 ~ ئورمان :鸡石، 鸪鹧 <动>〔静〕 **کەكلىك**
<谚> . بۇلبۇل تاغقا ، باغقا كۆنمەس ~ / 鸡石 کەكلىكى
。间山惯不待灵百، 林园惯不待鸡石

毛眉的浓而短 کەكلىك قاش

者鸡石斗〔静〕 **کەكلىكۋاز**

鸡石斗〔静〕 **کەكلىكۋازلىق**

见成抱، 怨结، 仇记 <古>〔动〕 **کەكنەمەك**

香松، 药肿消، 药炎消 <古>〔静〕 **کەكۈش**

案答، 复答 <古>〔静〕 **کەگىنچ**

膀肩宽 ئادەم يەلكىلىك ~ :广宽، 阔宽، 宽①〔静〕 **کەڭ**
. ~ ئالەمچە ئۇنىڭ قويىنى / 道街的阔宽 كوچا ~ / 人的
ئېرىقتىن ئاتلىما، پۇتۇم ~ 。广宽般宙宇像怀胸的他
。叫要不脚了歲، 跳要不沟渠宽 <谚> . قايرىلدى دېمە
ئاش تەڭ، نان تەڭ، سول نېمىشقا ~ ؟ 僚، 等相饭 <谚>
为活干، 分平食饭喻意)؟垄宽留何为子麦割، 同相
<谚> . كەڭگە ~ دۇنيا، تارغا تار دۇنيا 重有轻有何
كەم بولساڭ ~ 。窄地天窄狭胸心، 广地天广宽怀胸
辽، 阔广②。愁不事万广宽怀胸 <谚> . بولمايسەن
ئېتىز - ئېرىق ~ :阔 大肥، 大宽③野田的阔广
袍子宽 <谚> . تون يىرتىلماس، كېڭەشلىك ئىش بۇزۇلماس
كىيىم سۆرۈلۈپ يىر. ~ 。吹会不事的商协، 破会不大
衣، 破拖会大肥服衣 <谚> . تىلار، تاركىيىم تارتىشىپ
خە- ~ :博广، 泛广، 大广 <转>④。破崩会了瘦服
~ / 传流泛广 تارقالماق ~ / 众群民人大广 لق ئاممىسى
:富丰، 盛丰 <转>⑤识知的博广有具 بىلىمگە ئىگە
مەزمۇنى ئىنتايىن 。盛丰席筵的他 . ~ ئۇنىڭ داستىخىنى
泛广常非容内؛ 富丰常非容内 ~

角钝 <数> کەڭ بۇلۇڭ

头镜角广 کەڭ بۇلۇڭلۇق لىنزا

形角三角钝 <数> کەڭ بۇلۇڭلۇق ئۈچ بۇلۇڭ

科鸟嘴阔 <动> کەڭ تۇمشۇق قۇش ئائىلىسى

鹬喙宽 <动> کەڭ تۇمشۇق قىلىيورغا

传宣泛广 تەشۋىق قىلماق ~ :地泛广 کەڭ تورىدە

川平马一 کەڭ تۈزلەڭلىك

音元宽 <语> کەڭ سوزۇق تاۋۇش

蜂小肩广 <动> کەڭ غوللۇق ھەرە

韵阳 <文> کەڭ قاپىيە

سە- :广宽怀胸، 大量(肚)度 <成> کەڭ قورساق
。人的大量(肚)度个是你 . ئادەم ئىكەنلا ~ لى تولىمۇ

~ بولماق 度(肚)量大

كەڭ قورساقلىق 〈成〉 宽宏大量، 宽容大度: ~ بىلەن ئىش كۆرمەك 办事宽宏大量

كەڭ قول 〈成〉 慷慨، 大方: ئۇنىڭ ~ ئادەم ئىكەنلىد-كىنى خېلى بۇرۇنلا بايقىغانىدىم . 我早就发现他是个慷慨的人。

كەڭ قوللۇق 〈成〉 慷慨، 大方: ئۇ ~ بىلەن بىزگە پۇل تارقاتتى . 他大方地给我们发钱。

كەڭ قوللۇق قىلماق 〈成〉 慷慨، 大方: ئۇنىڭ مۇن-داق كەڭ قوللۇق قىلىشى تۇنجى قېتىم ئىدى . 他这么大方还是头一次。

كەڭ كۆلەم 大规模

كەڭ كۆلەملىك 大规模的: دېھقانلار ~ قوزغىلاڭ كۆ-تۈردى . 农民举行大规模的起义。

كەڭ مۇھىت نەزەرىيىسى 〈经〉 宽松环境论

كەڭ ئېكرانلىق كىنو 〈艺〉 宽银幕电影

كەڭ يوپۇرماقلىق بالدىرغان 〈植〉 宽叶藁本

كەڭ يوپۇرماقلىق چاققاق 〈植〉 宽叶荨麻

كەڭ يوپۇرماقلىق دەرەخ 〈植〉 阔叶树

كەڭ يوپۇرماقلىق يېكەن 〈植〉 宽叶香蒲

كەڭەشچى 〔静〕〈古〉 出主意的人، 顾问، 参谋، 谋士، 参事

كەڭتاشا 〔静〕 ①畅快地، 无拘无束地: ~ مۇڭدىشىۋالماق 畅谈 / ~ ئولتۇرماق 无拘无束地坐 / تاغدا ~ يۈرۈپ ئۆگىنىپ قالغان خەق 在山上无拘无束惯了的人 ②充足، 绰绰有余: سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى پۈتۈپ ، توك خېلى ~ بولۇپ قالدى . 水电站建成، 电相当充足了。③宽敞

كەڭتاشاچىلىق 〔静〕 丰盛، 宽松

كەڭتاشالىق «كەڭتاشا» 的名词形式

كەڭچىلىك 〔静〕 ①宽松، 自在: سودا بىلەن شۇغۇللىناي دېسەڭ ، ھازىر ~ . 你要经商، 现在很宽松。②宽大، 从宽: ~ بىلەن چارە كۆرمەك 宽大处理 / ئىقرار قىلغانلارغا ~ 坦白从宽

كەڭچىلىك قىلماق 宽大، 宽恕، 从宽: ماڭا كەڭ-چىلىك قىلىڭ ! 您宽恕我吧 !

كەڭرى 〔静〕 广阔، 广大، 宽敞: ~ يايلاق 广阔的草原 / ~ جاي 宽敞的地方 / بۇ گەپلەر ~ . 这种话传得很多。 مېۋە - چېۋە دېگەنلەر ~ . 水果多得是。

كەڭرىتمەك «كەڭرىمەك» 的使动态: شىرەلەرنى بىر بۇلۇڭغا تارتىپ ، مەيداننى كەڭرىتەيلى . 把桌子都拉到靠墙角的地方، 把场子弄大点儿。

كەڭرىتىنمەك «كەڭرىتمەك» 的共同态

كەڭرىتىلمەك «كەڭرىتمەك» 的被动态

كەڭرىچىلىك 〔静〕 ①富丰، 充裕: ھازىر تۇرمۇش دېگەن ~ ، نېمە كېرەك بولسا ، شۇنى تاپالايسىز . 现在生活充裕، 想要什么就有什么。②多得是، 绰绰有余: ئاشلىق دېگەن ~ بولۇپ كەتتى . 粮食多得是。

كەڭرىمەك 〔动〕 ①变大، 扩大: ئۇنىڭغا بۇ كىچىككىنە زېمىن بارغانسېرى كەڭرىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى . 他觉得这小小地盘越来越大了。②变多: بۇ يىل دېھقانلارنىڭ ئاشلىقى خېلى كەڭرىپ قالدى . 今年农民的粮食多得多了。

كەڭ - كۇشادە 〔静〕 ①富足، 富裕، 丰盛: ~ ياشىماق 富裕地生活 / زىياپەت ناھايىتى ~ ئۆتكۈزۈلدى . 宴会办得很丰盛。②畅快، 开敞، 无拘无束، 随便: ~ سۆزلىمەك 畅谈 / پۇلنى ~ خەجلىمەك 开敞花钱 / ~ ئولتۇرماق 随便坐③宽敞، 大

كەڭگى 〔静〕〈方〉 打场后剩下的余渣

كەڭلىك ① «كەڭ» 的名词形式: بۇ دىيارنىڭ كەڭلىكى ھەم-مىگە ئايان . 这个地域之大人人皆知。 ئۆتۈكۈڭ تار بولسا ، جاھاننىڭ كەڭلىكىنىڭ نېمە پايدىسى ؟ 〈谚〉 皮靴夹脚، 天地广阔又有何益？②宽度، 宽: يولنىڭ كەڭلىكى 10 مې-تىر . 路的宽度是 10 米。③〈地〉纬: شىمالىي ~ 北纬

كەڭلىك سىزىقى 〈地〉 纬线

كەڭلىك گرادۇسى 〈地〉 纬度

كەلەگۈ 〔静〕〈古، 动〉 跳鼠

كەلپىغۇن 〔静〕〈方، 植〉 野西瓜

كەلتۈرمەك ① «كەلمەك» 的使动态 ~ چاي 上茶، 上饭②拿来، 引来، 运来، 带来: سۇ ~ 引水 / يامان ئاقىۋەت ~ 带来恶果 / ئۇمۇمىي مەخرەجگە ~ 通分③引، 招引، 招致، 举: زوقىنى ~ 引人入胜، 招人喜爱 / غەزى-پىنى ~ 令人气愤 / مىسال ~ 举例 / كۆز ئالدىغا ~ 回想

كەلدى - باردى = باردى - كەلدى

كەلدى - كەتتى 〔静〕 ①来来往往: بۇ يىگىت مەكتەپنىڭ ~ ، يۈگۈر - يېتىم ئىشلىرىنى قىلاتتى . 这小伙子给学校干些来来往往، 跑来跑去的事。②来来往往的人: ئۇ كەلدى - كەتتىلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن بىزار ئىدى . 他讨厌来来往往的人太多。

كەلسە - كەلمەس 〔静〕 滥، 胡乱، 不三不四: ھوقۇقنى ~

ئىشلەتمەك 利权用滥 / ~ گەپ قىلماق 道八说胡 / ~ ئىشلار 事的四不三不

كەلگەن ـ كەتكەن 〔静〕 的往往来来

كەلكۈن 〔静〕 水洪

كەلكۈن ئاپىتى 灾洪

كەلكۈن پەللىسى <水> 峰洪

كەلكۈن چۆكۈندىسى <地> 积洪

كەلكۈن چۇشۇرگىسى <水> 道洪溢

كەلكۈن دۆلەنمىسى <地> 物积堆水坡

كەلكۈن مەزگىلى 期水洪

كەلگۈسى 〔静〕 ①将来، 未来: ئۇلار كەلگۈسىنىڭ ئىزباسارلىرى . 他们是将来的接班人 . بىزنىڭ كەلگۈسىمىز پارلاق . 我们的未来是光明的 。 ②将来的، 未来的: قىسىزمىزنىڭ ~ تەقدىرى بىزنى ئويلاندۇرماي قويمايتتى . 女儿将来的命运不能不令我们考虑 。

كەلگۈسى زامان <语> 将来时

كەلگۈسىشۇناس 〔静〕 未来学家

كەلگۈسىشۇناسلىق 〔静〕 未来学

كەلگۈلۈك 〔静〕 ①应该来: كېلىمەن دەپ كەتكەندىكىن ~ . 走时既然说来就应该来 。②(遭遇的)不幸: ھەممە ~ بىزگە كەلدى . 一切不幸都落到我们身上了 。

كەلگۈندى 〔静〕 外乡人، 外来户

كەلمەك 〔动〕 ①来، 到来: كەل دېمەك بار ، كەت دېمەك يوق . <谚> 《请进》之词有礼، 《出去》之语无礼 。 قېرى كەلسە ئاشقا ، ياش كەلسە ئىشقا . <谚> 老年人来了请吃饭، 青年来了派活干 。 ئۈجمە تۈگىگەندە سېرىقسوپىيالىك كېپتۇ . <谚> 桑葚没了黄鹂才来 。 كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ ؟ <谚> 运气不好能怪娘吗 ؟②传来، 扑来(声音، 气味): يىراقتىن بىرنەچچە ئادەمنىڭ سۆزلەشكەن ئاۋازى كەلدى . 远处传来几个人说话的声音 。 باغلاردىن ئالمىلارنىڭ پۇرىقى گۇپۇلدەپ كېلەتتى . 果园里的苹果香味迎面扑来 。③换取، 合، 够买: بىزنىڭ غەلىبىمىز ئىسسىق قان بەدىلىگە كەلگەن . 我们的胜利是用鲜血换来的 。 تېخى نەچچە يىل ئىلگىرىلا بىر كويغا ئون نان كېلەتتى . 几年前一块钱还够买十个馕 。④与表愿动名词一起表示愿望: مېنىڭ دائىم ئاچچىق نەرسىلەرنى يېگۈم كېلىدۇ . 我总想吃酸东西 。 قەشقەرگە بارغۇم كېلىدۇ . 我想去喀什 。⑤与静词连用做合成谓语: ئۇزۇنلۇقى 15 گەز كېلىدىغان سۇ ھايۋىنى / 长十五尺的大水生动物 بۇ قوغۇن ئۈچ كىلو كېلىدۇ . 这个甜瓜有三公斤 。 ئايدا يېگەن توق كېلىدۇ ، كۈندە يېگەن ئاچ . <谚> 月吃一顿觉得饱، 天天吃却得变饿 。 ئالۋاستى بوش كەلگەننى باسىدۇ . <谚> 魔鬼专欺示弱者 。 ساڭا بۇ كىيىملەرنىڭ ھەممىسى تار كېلىدىكەن . 你这些衣服都小了 。⑥能، 能够(用于器官动作): تىلىڭ گەپكە كېلەمدۇ يوق ؟ 你的舌头能不能说话 ؟ (你有没有嘴) ؟ پۇتلار ھەرىكەتكە كېلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى . 腿脚像是不能活动了 。⑦作插入语، 意为"说到" "至于": ئەرز يېزىشقا كەلسەك ، ئۇ باللارنىڭ ئويۇنچۇق ئويىنىغىنىدەك بىر ئىش . 说到写状子، 那就像小孩子玩玩 。 ئۆزۈمگە كەلسەم ، مەن ياقتۇرمايمەن . 至于我自己 ، 是不喜欢的 。⑧位于، 带: «ئۇ» سۆزى جۈملىنىڭ بېشىدا كېلىپ ئىگە بولغان . «ئۇ» 这个词位于句首، 作主语 。 «دۇنيانىڭ» دېگەن سۆز ئىگىلىك كېلىشتە كەلگەن . «دۇنيانىڭ» 这个词带属格 。⑨作助动词表示行为动作的一贯性: جۇڭگو خەلقى زومىگەرلىككە قارشى تۇرۇپ كەلدى . 中国人民一贯反对霸权主义 . بىزگە بۇگۈنگىچە پۇرسەت بولماي كەلدى . 我们至今没有机会 。

كەلمەسكە كەتمەك 一去不复返: ئۇ كۈنلەر ئەمدى كەلمەسكە كەتتى . 那样的日子从此一去不复返了 。

كەلىمە 〔静〕 ①话: مۇسۇلمانچىلىقنىڭ قانداق يېرىدە شۇنداق ~ بار ئىكەن ؟ 穆斯林的规矩哪里有这样的话 ؟②句: ئىجازەت بولسا ، ئىككى ~ سۆزۈم بار ئىدى . 允许的话، 我有两句话要说 。

كەلمىسىنمەك 〔动〕 <古> 佯装来

كەم[1] 〔静〕 ①少، 缺، 差: بۇ ناھايىتى ~ ئۇچرايدىغان ئامەت ئىدى . 这是很少见的福气 。 ~ پۇلنى تولۇقلاپ ئاجرىتىش كېرەك . 应该补拨所缺款项 . يەنە ئىككى كىتاب ~ . 还差两本书 。 سائەت چارەك ~ بەش . 差一刻五点 。②缺少، 短少، 欠缺: ئۇنىڭ ئەقىل ـ ھوشى كەمرەك ئىكەن . 他有点缺理智 。 مالنىڭ ~ پۇلىنى تېخى ئالالمىدىم . 短少的货款我还没拿上 。 ئۇ ئۇنداق ~ ئويلايدىغانلاردىن بولمىسا كېرەك . 他恐怕不是那种欠考虑的人 。

كەم ئەزا <数> 缺项

كەم ئەقىل 没头脑的: ~ ئادەم 没头脑的人

كەم ئەقىللىق 没头脑

كەم ئەقىللىق قىلماق 干没头脑的事: سەن كەم ئەقىللىق قىلمىغايسەن ، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال ، ئالدىراپ كەتمە . 你在干没头脑的事، 要克制، 别急 。

كەم بولماق ①少: شۇنداق قىلساق ، خەۋپ كەمرەك بولار . 我们这样做، 危险可能会少些 。 ②少了(价钱给低

了)؛ كەم بولار ، كالىنى ئوبدانراق كۆرۈڭ . 好好您، 了少
。牛看看

كەم خەج بالىڭىز ~ ، ئىقتىسادچىل 俭节، 钱花乱不
ئوبدان بالا بولدى . 节的钱花乱不个一了成长子孩的您
。子孩好的约

كەم خەجلىك 省节، 俭节: ئۇ ~ بىلەن ئۆي تۇتۇپ
كەلدى . 俭节家持贯一他。

كەم دېگەندە <习> 少至، 码起، 说少: «خىتابنامە»
~ نېمىسچە 12 قېتىم بېسىلدى . 了印文德用码起《言宣》
。次二十

كەم دىدار <习> 违久، 很少见到: نىزام جانابلىرى ،
سىلى ~ مېھمان . 下阁木扎尼 、 人客的违久是可您
ئۆزلىرى كەم دىدارغۇ؟ 呀您到见少很么怎?

كەم دىدار بولماق 违久، 很少见到: بەك كەم دىدار
بولۇپ كەتتىڭغۇ! 好久不见你啦!

كەم سۆخەن = كەم سۆز

كەم سۆندۈرماق 损贬، 低贬: سەن خەقنى كەم سۆندۈر-
مىگىنا . 你别贬损人家。

كەم سۆز <成> 少言寡语的: ئۇ بىر ھەپتىدىن بۇيان
~ ، جىمغۇر بولۇپ قالدى . 他一周来不爱说话، 沉默无
语 。 ~ يىگىت ساز يىگىت ، مەدداھ يىگىت ماز يىگىت .
<谚> 少言寡语的小伙儿是好小伙儿، 喋喋不休
的小伙儿是孬小伙儿。

كەم سۆزلۈك 少言寡语، 沉默寡言: شۇنىڭدىن كېيىن
ئۇ ~ بولۇپ قالدى . 此后他变得沉默寡言了。

كەم قانلىق <医> 贫血

كەم قۇۋۇەت = كەم ماغدۇر

كەم ماغدۇر 乏力: سەل ~ بولۇپ قالدىم . 我稍微有
些乏力。

كەم ھوسۇل 欠收

كەم ئىشتىھا 没胃口的، 胃口不好的: خېلىدىن بېرى
~ بولۇپ قالدىم . 多日来我胃口不好。

كەم[2] 〔静〕 时候، 会儿: ئۇ كەمدە مەن قەشقەردە ئىدىم . 那时
候我在喀什。ئۇ كەتكىلى نە كەم . 他老早就走了。

كەم[3] 〔静〕<古> 病، 疾病

كەمەر 〔静〕 腰带، 皮带

كەمەك 〔静〕 ①塌(鼻子)؛ ~ بۇرۇن 塌鼻子 / ئۇ ~
قىز ئىكەن . 她是个塌鼻子姑娘。②<转> 滑头، 老奸
巨滑

كەمەك ھەييار ①凯迈克艾雅尔(传说中一个极其

物人的猾狡伪虚): ئۇ دېگەن ھىيلىگەرلىكتە كەمەك ھەييار-
دىن قېلىشمايدۇ . 他狡猾劲儿不亚于凯迈克艾雅尔。
②<转> 老奸巨滑، 大骗子: بۇ ئىشتا جەزمەن بىر كە-
مەك ھەييارنىڭ ئويۇنى بار . 这件事上肯定是一个老奸巨
滑的人搞的名堂。

كەمەل 〔静〕<方> 寿数، 大限، 死期

كەمەلدۇرۈك 〔静〕 绊胸، 绊胸带

كەمەن[1] = سالمە

كەمەن[2] 〔静〕<植> 拟漆姑

كەمبەغەل 〔静〕 ①穷، 贫穷: ~ ئادەم 穷人 / ~ بولاي
دېسەڭ، نەق ئېلىپ ، نېسى سات . <谚> 要想变穷، 买现
货赊出去。 ~ بولساڭ كۆچۈپ باق . <谚> 要嫌自
己穷، 搬家试试看。②贫乏، 缺: ئۇ سۆزگە تولىمۇ ~
ئىكەن . 他的词汇太贫乏了。 بۇ يىل يامغۇر ئاز ياغقاچقا ،
سۇغا سەل ~ بولۇپ قالدۇق . 今年雨下得少، 我们稍微有
点儿缺水。③穷人: بايدىن ئەمەلدار چىقسا ، كەمبەغەلدىن
دانا چىقار . <谚> 富人出官员، 穷人出贤哲。 ~
بالىسىنى ئويلايدۇ ، باي مېلىنى . <谚> 穷人想孩子، 富
人想钱财。 ~ ئىشلەپ هارماس ، باي چىشلەپ . <谚>
穷人干不累، 富人吃不累。 كەمبەغەلنىڭ چېيى چىشقا
دورا . <习> 穷人的茶水能治牙。

كەمبەغەل دېھقان 贫农

كەمبەغەلچىلىك = كەمبەغەللىك

كەمبەغەللەشتۈرمەك «كەمبەغەللەشمەك» 的使动态: بەت-
خەجلىك كىشىنى كەمبەغەللەشتۈرۈۋېتىدۇ . 挥霍使人变穷。

كەمبەغەللەشتۈرۈلمەك «كەمبەغەللەشتۈرمەك» 的被动态

كەمبەغەللەشمەك 〔动〕 变穷، 贫困化: ئۇ يەردىكى كى-
شىلەر بارغانسېرى كەمبەغەللىشىپ كەتتى . 那里的人们越来
越穷。

كەمبەغەللىك «كەمبەغەل» 的名词形式: ~ ئەيىب ئەمەس ،
ھورۇنلۇق ئەيىب . <谚> 贫穷不为过، 懒惰才是错。

كەمپۈت 〔静〕 水果糖، 糖: سۈت ~ 牛奶糖 / قەھۋە ~ 咖
啡糖

كەمپىر 〔静〕 老太婆، 老妇人، 老妪

كەمپىر چاپان <植> 毛束草

كەمتەر 〔静〕 虚心的، 谦虚的: ~ ئادەم 虚心的، 谦虚
的人

كەمتەر بولماق 谦虚، 虚心: كەمتەر بولساڭ ئۇزارسەن ،
مەغرۇر بولساڭ غۇلارسەن . <谚> 谦虚得发展، 骄傲栽
跟头。

كەمتەرانە 〔静〕 地虚谦، 地心虚، 地逊谦، 地恭谦: ~
سۆزلىمەك 说地虚谦 / ~ ئولتۇرماق 着坐地恭谦

كەمتەرلىك «كەمتەر» 的名词形式: ~ كىشىنى ئالغا باستۇرىدۇ، مەغرۇرلۇق كىشىنى ئارقىدا قالدۇرىدۇ. 虚心使人进步، 骄傲使人落后。

كەمتەرلىك قىلماق 虚心، 虚谦، 虚怀若谷: بەكمۇ كەمتەرلىك قىلىۋاتىسەن. 您太谦虚了。كەمتەرلىك قىلغاندىلا، ئالغا باسقىلى بولىدۇ. 虚怀若谷، 才能进步。

كەمتەرىن 〔静〕 谦恭: ~ ئادەم 谦恭的人

كەمتۈك 〔静〕 ①有缺口的، 缺损的، 破损的: ~ چىنە 有缺口的碗②有缺陷، 不足: بەدىئىي ئەسەرلەردە ~ ئورۇنلارمۇ بولۇشى مۇمكىن. 文艺作品也可能有不足之处。

كەمتۈك قاتلام 〈地〉 缺层

كەمتۈك قانات قۇرت 〈动〉 缺翅虫

كەمتۈك ئىگىلىك 〈经〉 短缺经济

كەمتۈكلۈك «كەمتۈك» 的名词形式: كۆڭۈل ئېچىشنى بىلمەسلىك ھاياتتىكى بىر خىل ~ . 不会娱乐是人生的一个缺陷。

كەمچەت 〔静〕①〈动〉 海龙، 海獭②海獭皮

كەمچەت تۇماق 海獭皮帽

كەمچەئتوت 〔静〕〈植〉 莫石竹، 种皇草

كەمچەن 〔静〕 ①升(量谷物的)②量杯، 量筒③油尺، 油提子(油提子为二两)

كەمچەنلەتمەك «كەمچەنلىمەك» 的使动态

كەمچەنلەشمەك «كەمچەنلىمەك» 的共同态

كەمچەنلەنمەك «كەمچەنلىمەك» 的被动态

كەمچەنلىمەك 〔动〕 用油提子量: سۇمايىنى ~ 用油提子量植物油

كەمچىل 〔静〕 缺، 缺乏، 缺少: بۇ يەردە سۇ ~ ئىكەن. 这里缺水。

كەمچىللىك «كەمچىل» 的名词形式: ئۇلار ئىچىملىك سۇ كەمچىللىكنىڭ جاپاسىنى تازا تارتتى. 他们受够了缺少饮用水的苦。

كەمچىلىك 〔静〕 缺点، 短处: كەمچىلىكنى تۈزەتمەك 改正缺点 / ئادەمدە ئارتۇقچىلىقمۇ، كەمچىلىكمۇ بولىدۇ. 每个人都有他的长处和短处。مېنى ئەپۇ قىلىڭ، ~ مەندىن ئۆتتى. 请您原谅我吧، 是我的不是。

كەمچىلىكسىز 〔静〕 无缺点的: دۇنيادا ~ ئادەم يوق. 世界上没有无缺点的人。

كەمدىمەك 〔动〕〈古〉 啃، 咬، 啮

كەمزۇل 〔静〕 ①无袖上衣، 马甲②无里子的(长外衣)

كەمزۇللۇق 〔静〕 ①有马甲的، 穿马甲的، 有长外衣的②穿长外衣的، 做马甲的، 做长外衣的: بىر ~ رەخت 做一件马甲的布، 做一件长外衣的布

كەمستمەسلىك 〔静〕 不歧视

كەمستمەسلىك پرىنسىپى 非歧视原则

كەمستمەك 〔动〕 歧视: ئاياللارنى ~ 歧视妇女

كەمستىش جىنايىتى 〈法〉 歧视罪

كەمستىشمەك «كەمستمەك» 的共同态

كەمستىلمەك «كەمستمەك» 的被动态: ئەينى چاغدا ئۇلار ھەممىدىن بەك كەمستىلەتتى. 当时他们备受歧视。

كەمسىنمەك 〔动〕 失去自信، 妄自菲薄: كەمسىنىدىغان، ئۆزىنى تاشلىۋەتكەن ئوقۇغۇچىلارغا نىسبەتەن كۆپرەك تەقدىرلەش، ئىلھام بېرىش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللانغان ياخشى. 对那些失去自信، 自暴自弃的学生最好多用表扬، 鼓励等方法。

كەمشۇك 〔静〕 ①豁牙②上唇长的، 下巴短的

كەم - كوتا 〔静〕 短缺的东西: تويىنىڭ كەم - كوتالىرىنى راسلاپ كېلىمىز. 我们把办喜事的缺东西筹办来。

كەم - كوتسىز 〔静〕 不折不扣的، 地地道道的; 完全的، 健全的: بۇ ~ قاراقچىلىق مەنتىقى. 这是不折不扣的强盗逻辑。

كەملەتمەك[1] «كەملىمەك[1]» 的使动态: نېمە بولسا بولسۇنكى، ھوسۇلنى كەملەتكىلى بولمايدۇ. 无论如何不能减产。

كەملەتمەك[2] «كەملىمەك[2]» 的使动态: ئۇ ئوغلىغا ئاشلىقنى كەملەتتى. 他让儿子称粮食。

كەملەشمەك «كەملىمەك[2]» 的共同态: ئۇلار نۆۋەت بىلەن چارەك بىلەن كەملەشتى ئاشلىقلارنى. 他们依次用称子称粮食。

كەملەنمەك «كەملىمەك[2]» 的被动态: بۇغداي كەملىنىپ تاغارغا قاچىلاندى. 小麦称好了装进麻袋。

كەملىك «كەم» 的名词形式: كەسپىي بىلىمنىڭ كەملىكى 专业知识的缺乏 / سېنىڭ نېمە كەملىكىڭ بار؟ 你还缺什么？

كەملىك قىلماق ①缺، 缺少: بىرلا نەرسە كەملىك قىلىپ قالدى. 就缺一个东西。②嫌少: شۇنچىۋالا پۇل كەملىك قىلامدۇ؟ 这么些钱还嫌少吗？

كەملىمەك[1] 〔动〕 ①缺، 短少: بۇ رەخت كىيىملىككە يېرىم مېتىر كەملىدى. 这块布做衣料还缺半米。تاغاردىكى بۇغداي كەملەپ قاپتۇغۇ؟ 口袋里的麦子少了呀？②不够،

差： خىمىيۋى ئوغۇتقا پۇل كەملىدى . 够不钱的肥化 。 نو-
مۇر سىزىقىغا ئىككى نومۇر ~ 线数分够分两差

كەملىمەك² 〔动〕 量، 称 (等子提油، 子称用)： ئو بوغ-
دايىنى كەملەپ تاغارغا قاچىلاۋاتاتتى . 袋麻往麦小称在正他
。装里

كەمىشمەك 〔动〕<古> 丢، 扔، 抛

كەمىنە 〔静〕 人鄙： ~ قەشقەر شەھىرىدىن بولىمەن . 人鄙
。人什喀是

كەنە¹ 〔静〕<方> 木横的上机织毯地

كەنە² 〔静〕<古> 这، 个这

كەنت 〔静〕 ①点居定②村، 庄村، 落村

كەنجەر 〔静〕 肩坎

كەنجى 〔静〕 ①最小的孩子، 老小： ئۇنىڭ كەنجىسى 10
ياشلىق پەرىدە . 他的老小是十岁的排日代。 ~ ئوغۇل
小儿子 / ئۇنىڭ ~ بالىسى قىز بولۇپ ، ئەمدىلا ئالتە ئايلىق
بولىدى . 他最小的孩子是女儿، 才六个月。②最后
出生的، 最小的： ~ قارلىغاچ ئۇزاق ئۇچۇپ كەلگەن ئانى-
سىنى كۆرۈپلا ئاغزىنى يوغان ئېچىپ تۇراتتى . 小燕子一看到
采食回来的母亲便把嘴张得大大的。③<植> 晚
熟的： ~ قوغۇن 晚熟甜瓜 / ~ ئۈزۈم 晚熟葡萄 / ~
كېۋەزنىڭ غوزىسى يوق ، تولا گەپنىڭ مەززىسى . <谚> 晚
棉不结桃، 话多没味道。④亚(门، 纲، 目، 科، 属،
种)⑤<转> 低层的، 低等的(官衔)： ~ سەركەردە -
سەرۋازلار ئىككى قاتارغا بۆلۈنۈپ كىرىپ كېلىشتى . 低层将校
分成两排走了进来。

كەنجى ئائىلە <生> 亚科

كەنجى ئەترەت <生> 亚目

كەنجى تۈر <生> 亚种

كەنجى تىپ <生> 亚门

كەنجى سىنىپ <生> 亚纲

كەنجى شال <农> 晚稻

كەنجى ئۇرۇقداش <生> 亚属

كەنجىگۈل 〔静〕<植> 亚菊

كەنجەك 〔静〕<古> 小孩، 孩子، 崽، 幼仔

كەندۇ 〔静〕<古> 自己

كەندىر¹ 〔静〕<植> 大麻

كەندىر چىۋىنى <动> 麻蝇

كەندىر كالكىنى <建> 麻刀灰

كەندىر² 〔静〕<方> 水痘

كەندىرسىمان 〔静〕 大麻状的

كەندىرلىك 〔静〕 大麻地

كەندىل 〔静〕<植> 秋茄树، 红莨

كەنزى 〔静〕<古> 缣، 素缣

كەنگەر 〔静〕<植> 蓟菜(菊)

كەھرىۋا 〔静〕 琥珀

كەھرىۋا توقچىقى <药> 止血开日瓦片

كەۋەگ 〔静〕<古> 鼻子的软骨

كەۋەل 〔静〕<古> 走马

كەۋچى 〔静〕<古> 开吾吉(粮食的量具及其重量单
位، 约 3 公斤)

كەۋرەك 〔静〕<植> 防风

كەۋرەگ 〔静〕<古> 中空的، 空心的

كەۋزە 〔静〕 墙冠، 墙檐

كەۋسەر 〔静〕①<宗> 凯乌赛尔(天园中的一个湖)
②<转> 清凉甘甜的水

كەۋرگە 〔静〕<古> 大鼓

كەۋرگەنچىك 〔静〕<古> 悲惨的، 可悲的، 惨痛的،
恳求的

كەيپ 〔静〕①情绪： بۈگۈن كەيپلىرى نېمانچە سۇس؟ 今天
你的情绪怎么这么低落？ كەيپىڭىز باشقىچە كۆرۈنىدۇغۇ؟
您的情绪不对劲儿呀？②兴致： بۇ يەرنىڭ ساپ ھاۋاسى
كىشىگە ئۆزگىچە بىر خىل ~ ئاتا قىلاتتى . 这儿的新鲜空气
令人别有一番兴致。③醉意، 过(烟)瘾： ئۇنىڭ بۇ
بىمەنە تەلەپلىرى ئۇنىڭدىكى كەيپنىڭ قانچىلىك ئېغىرلىقىنى
كۆرسىتىپ بېرەتتى . 他的荒唐要求说明他醉意有多重。
ۋاڭ كۈنىگە ئىككى قېتىم ئەپيۇن چېكەتتى ، كەيپى ئانچە ئۇزۇنغا
سوزۇلمايتتى . 王每天抽两次大烟، 烟瘾过的持续不了
多久。

كەيپ بولماق 有醉意： زىياپەت تارقىغاندا كىشىلەرنىڭ
كۆپچىلىكى بىرئاز كەيپ بولغانىدى . 散席时人们多已有
了些醉意。

كەيپ قىلماق ①嗜好： بۇنىڭدىن كېيىن سالامەتلىكىمگە
زىيانلىق بولغان كەيپنى قىلمايمەن . 今后我不会再有危害
健康的嗜好。 مەن ئۆمرۈمدە ھېچقانداق كەيپ قىلىپ باققان
ئادەم ئەمەس . 我一生没什么嗜好。②醉، 麻醉： ھاراق
ئادەمنى كەيپ قىلىدۇ . 饮酒会醉人的。 نەشە كەيپ قىلىدىغان
چېكىملىك . 大麻烟是麻醉(吸食)品。

كەيپى بار <成> 有兴致： قانداق ، كەيپىڭ بارمۇ؟
怎么样، 有兴致吗？

كەيپى بۇزۇق = كەيپى يامان

كەيپى تازا = كەيپى چاغ
كەيپى تۇتماق ①兴致好، 情绪高昂: كەيپى تۇتقان سا-
زەندىلەر ئەڭ شوخ، ئەڭ قىزغىن پەدىلەرگە چالماقتا ئىدى. 情
绪高昂的乐师们弹着最欢快、最热情的曲调。②情绪
不好、心绪烦躁: مەن ئۇنىڭ كەيپى تۇتۇپ قالغانلىقىنى
ھېس قىلىپ، ئاستاغىنە چىقىپ كەتتىم. 我感到他情绪不
好，便悄悄地转身走开了。
كەيپى تۆۋەن 情绪低落: بۈگۈن كەيپىڭىز تۆۋەن كۆرۈنى-
دۇ. 今天您显得情绪低落。
كەيپى جايىدا <成> 心情好، 情绪好: دوستۇم، بۈ-
گۈن كەيپىڭ جايىدىمۇ؟ 朋友، 你今天心情好嘛？
كەيپى چاغ <成> 情绪好، 心情愉快: ئادەمنىڭ ~
ۋاقتىدا ئاچچىق نەرسىمۇ تاتلىق تېتىيدىكەن. 人心情愉快的
时候苦的东西也觉得甜。
كەيپ سۈرمەك 过瘾: ئۇ ئەپيۇننى شوراپ، كۆزلىرىنى
خۇمارلاشتۇرۇپ كەيپ سۈرمەكتە. 他抽着鸦片، 半闭着眼
睛过着瘾。
كەيپىنى بۇزماق 扫兴، 败兴: بۈگۈن ئۇنىڭ كەيپىنى
بۇزىدىغان بىر ئىش يۈز بەردى. 今天发生了一件令他扫兴
的事。
كەيپىنى ئۇچۇرماق = كەيپىنى بۇزماق
كەيپى ئۆرلىمەك ①发火: ئوھوي، مېنىڭ نېمە كا-
رىم، — دېدى خەلىچىخان كەيپى سەل ئۆرلەپ. “嘿، 我才
不管呢!”海丽齐罕有点儿发火地说道。②酒劲儿上
来: ئۇنىڭ كەيپى خېلىلا ئۆرلەپ قالغانىدى. 他的酒劲儿上
来了。
كەيپى يامان 心情坏، 情绪坏: ئۇنىڭ كەيپى ياماندەك
تۇرىدۇ. 他的情绪好像不好。
كەيپى يوق 没心思، 没情绪، 没兴致: مېنىڭ كەيپىم
يوق، سىلەر بېرىپ كېلىڭلار. 我现在没心思، 你们去吧。
كەيپچىلىك 〔静〕醉: كەيپچىلىكتە دەپ سالپتىمەن. 我醉的时
候说走了嘴。
كەيپ - ساپا 〔静〕花天酒地، 骄奢淫逸: ~، ئەيش -
ئىشرەتتىن تۇرمۇش يالغاماس. 骄奢淫逸، 寻欢作乐生活
就不会宽裕。
كەيپ - ساپا سۈرمەك 花天酒地، 寻欢作乐
كەيپ - ساپا قىلماق = كەيپ - ساپا سۈرمەك
كەيپ - ساپالىق 〔静〕花天酒地的، 骄奢淫逸的
كەيپ - ساپالىق تۇرمۇش 花天酒地的生活: ئۇ
كەيپ - ساپالىق تۇرمۇشقا بەك بېرىلىپ كېتىپتۇ. 他太迷恋
花天酒地的生活了。
كەيپسىز 〔静〕情绪低落، 闷闷不乐: تۈنۈگۈن سىلنى
ناھايىتى ~ كۆردۈم، بىرەر ھادىسە بولمىغاندۇ؟ 昨天我看您
情绪低落، 没什么事吧? ئۇ ~ ئولتۇراتتى. 他闷闷不
乐地坐着。
كەيپسىزلەندۈرمەك «كەيپسىزلەنمەك» 的使动态: تەھلىل
نەتىجىسى سېنى تازا كەيپسىزلەندۈرۈشى مۇمكىن. 分析结果可
能让你大为扫兴。
كەيپسىزلەنمەك 〔动〕心情不好، 闷闷不乐: ئۇ كەيپسىز-
لەنگەن ھالدا ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. 他闷闷不乐地回到
家里。
كەيپسىزلىك «كەيپسىز» 的名词形式: بۈگۈنكى كەيپسىزلى-
كىمنى ئۇمۇ بىلىپ قالغانىدى. 他也发现我今天情绪不好。
كەيپسىزلىنىشمەك «كەيپسىزلەنمەك» 的共同态
كەيپلىك 〔静〕①醉态، 醉: كۈچلۈك ھاياجان خۇددى ئىچ-
ملىكتىن كېيىنكى كەيپلىككە ئوخشايدۇ. 极度的兴奋好像
喝酒后的醉态。② <转> 带麻醉性的، 麻醉性的:
~ ئىچىملىك 麻醉性饮料 / ~ چېكىملىك 麻醉性吸食
品، 毒品③ <转> 兴奋، 兴致勃勃
كەيپىيات (كەيپىياتى) 〔静〕①情绪، 心情: ئۇنىڭ كەيپىياتى
ياخشى. 他的情绪(心情)好。 ئۇنىڭ كەيپىياتى ناچار. 他
情绪(心情)不好。②氛气، 气象، 风气: دەرسخانىنىڭ
كەيپىياتى تولىمۇ ناچار بولدى. 课堂气氛很差。 يېڭى ~
بارلىققا كەلدى. 出现了新气象。 ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئىج-
تىمائىي كەيپىياتنى ناچارلاشتۇرۇۋەتتى قويدى. 他们的行为败坏
了社会风气。
كەيپىيات خاتىرىسى <心> 情绪记忆
كەيگۈەن 〔静〕开关
كەيلىگ 〔静〕 <古> ①猴子②猴子似的، 鬼头鬼脑
的، 鬼鬼祟祟的
كەيمە 〔静〕戴的، 套的
كەيمە تاز (圈状的)癞痢头، 满头癞痢
كەيمە چاچ 头套، 假发
كەين 〔静〕①后، 后边، 后面، 后头: ئېشەكنىڭ كەينى پۇتى
驴的后腿 / ئۇ كەينىمدە ئولتۇرىدۇ. 他坐在我后边。
تاغنىڭ كەينىدە بىر كەنت بار. 山后面有个村子。②背،
后背: ئۇ تەر تامچىلىرىنى قولىنىڭ كەينى بىلەن سۈرتۈۋەتتى.
他用手背擦掉汗珠。 باشقىلارنىڭ كەينىدىن گەپ قىلغان
ئادەم ئەڭ ئەخمەق ئادەمدۇر. 背后说人的人是最蠢的人。
كەينىدە غوتشىماق 背后嘀咕: ئۇ دائىم سەمەتنىڭ

كەينىدە غوتۇشۇپ ، باشقىلارغا ئۇنى يامان كۆرسىتىدۇ . 常经他
。他坏败前面人别在، 提麦赛咕嘀后背

كەينىدە قالماق = ئارقىدا قالماق

كەينىدىن كۈلمەك = ئارقىدىن كۈلمەك

كەينىگە تارتماق = ئارقىغا تارتماق

كەينىگە تەپمەك 弹反

كەينىگە چۈشمەك 踪跟: ئۇ كەينىگە چۈشكىنىمىزنى تۇ-
يۇپ قالدىمىكىن؟ 吧了他踪跟们我现发是他怕恐؟

كەينىگە سالماق = ئارقىغا سالماق

كەينىگە سۆرىمەك = ئارقىغا سۆرىمەك

كەينىگە سىيمەك <成> 肥而言食، 卦变، 言食:
ئەمدى ئۇ كەينىگە سىيمەي ، دېگىنى بويىچە ئىش قىلسۇن ! 他让
! 做的说按就، 卦变别

كەينىگە قارىماق = ئارقىغا قارىماق

كەينىگە كەتمەك <成> 路坡下走، 退倒: بىز بەزى
مەسىلىلەرگە سەل قارىغاچقا ، كۆپ كەينىگە كەتتۇق . 因们我
。路坡下少不了走، 题问些一了视忽

كەينىگە كىرمەك <成> ①随跟، 随追: ئېھتىمال
بۇ كىشىمۇ باشقىلارنىڭ كەينىگە كىرىپ ، بەزى يامان ئىشلارنى
قىلىپ قويغاندۇ؟ 事坏些了干人别着跟也人个这概大
吧؟② 盘算، 虑考: قائىدە بويىچە ئايىمخان تۆت - بەش يىل
بۇرۇنلا بۇ ئىشنىڭ كەينىگە كىرىشى كېرەك ئىدى . 照理说، 阿
。了事件这虑考该就前年五四罕姆依

كەينىنى قىلماق ①背过身، 背朝: كەينىڭنى قىلغىنە !
去身过背 ! ئۇ دېرىزىگە كەينىنى قىلىپ ئولتۇردى . 朝背他
。坐户窗 ② <转> 睬理不: ئۇلار ھەرقاچان بىزگە كەينى-
نى قىلىپ يۈرەتتى . 们我睬理不从们他 。③ <转> 背
(运) 顺不: بۇ قېتىم ئامەت بىزگە كەينىنى قىلغان ئوخشاي-
دۇ . 。顺不气运像好们我次这

كەينىچە 〔静〕 身着背: ~ ماڭماق 走着倒، 走着退

كەينىچىلەپ 〔静〕 着退، 着倒، 走着退، 走着倒

كەينىچىلەپ سۇ ئۈزۈش <体> 泳仰

كەينى - كەينىدىن 〔静〕 接二连三، 陆续، 纷纷، 相继:
ئوقۇغۇچىلار ~ سىنىپقا كىرىشتى . 。室教进走续陆们生学
ئۇلار ~ ئۆز قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى . 出提纷纷们他
。点观的己自

كەيۇك 〔静〕<古> 衣雨毡

كراتون 〔静〕<地> 通拉克(块地定稳)

كراتون ئويمانلىق <地> 地盆通拉克

كراتېر 〔静〕<天> 山形环

كراخمال 〔静〕<化> 粉淀

كراخمال ئېنزىمى <生> 酶粉淀

كراخماللىق 〔静〕 的粉淀

كران 〔静〕<机> 车吊، 机重起

كران كاكتۇس <植> 玉鹫巨

كران لىمى <建> 梁车吊

كرانلىق 〔静〕 ①的车吊带②的车吊用

كرانلىق ئاپتوموبىل 车汽重起

كرانلىق قۇرۇلۇش <建> 装吊

كرېئاتىن 〔静〕<理生> 酸肌

كرېپوستنوي = يانچى

كرېتىن 〔静〕<医> 病汀克

كرېدىت 〔静〕<经> ①用信②贷信

كرېدىت پۇلى <经> 币货用信

كرېدىت پىشاڭى <经> 杆杠贷信

كرېدىت فوندى <经> 金基贷信

كرېدىت كارتوچكىسى <经> 卡用信

كرېدىت كرىزىسى <经> 机危用信

كرېدىت گۇۋاھنامىسى <经> 证用信

كرېدىت نورمىسى <经> 额限用信

كرېدىتشۇناس 〔静〕 家学用信

كرېدىتشۇناسلىق 〔静〕<经> 学用信

كرېدىتلىق 〔静〕<经> 的用信، 的贷信: ~ مال سېتى-
ۋېلىش 物购款贷

كرېزول 〔静〕<化> 酚甲

كرېست 〔静〕<宗> ①十字架②十字

كرېست ئارمىيىسى = ئەھلىسەلىب

كرېست تاش <地> 石字十

كرېست گۈل تاجى <植> 冠花字十

كرېست گۈللۈكلەر ئائىلىسى <植> 科花字十

كرېسلو 〔静〕 椅乐安

كرېمنىي 〔静〕<化> 硅

كرېمنىي قۇمى <地> 砂硅

كرېمنىي ئوكسىدى <化> 氧硅، 硅化氧二

كرېمنىيلىق 〔静〕 的硅، 的硅含

كرېمنىيلىق پولات <冶> 钢硅، 钢砂

كرېمنىيلىق تۆمۈر <冶> 铁硅

كرېمنىيلىق جىنس <地> 岩质硅

كرېيسېر = ئوكيان چارلاش پاراخوتى

كرىتىك 〔静〕<物> 的界临، 界临

كرىتىك بۇلۇڭ <物> 角界临

كرىتىك بېسىم <物> 强压界临، 压界临

كرىتىك پوتېنسىيال <物> 位电界临

كرىتىك تېمپېراتۇرا <物> 度温界临

كرىتىك قىممەت <物> 值界临

كرىتىك كۈچىنىش <建> 力应界临

كرىتىك ھالەت <物> 态界临

كرىتىك نەملىك <物> 度湿界临

كرىتىك ئۆچۈش <物> 尼阻界临

كرىزىس 〔静〕 机危: سىياسىي ~ 机危治政 / ئىقتىسادىي ~ 机危济经

كرىستال (كرىستالى) 〔静〕 ①体晶结، 体晶 ②<矿> 晶水

كرىستال بەلۋېغى <地> 带晶

كرىستال پەنجىرىسى <物> 阵点体晶

كرىستال پلاستىنكا <地> 页晶

كرىستال خىمىيىسى <化> 学化晶结

كرىستال سۇ <化> 水晶结

كرىستال سىستېمىسى <地> 系晶

كرىستال فىزىكىسى <物> 学理物体晶

كرىستال كاتەكچىسى <地> 格晶

كرىستال كاۋاكچىلىرى <地> 洞晶

كرىستال گۇرۇپپىسى <地> 簇晶

كرىستال لامپا <物> 管体晶

كرىستال ھۆجەيرىسى <地> 胞晶

كرىستال ئوپتىكىسى <物> 学光体晶

كرىستال يادروسى <地> 核晶

كرىستالسىز 〔静〕 ①非晶结的: ~ جىنس 非晶体 ②<地> 质晶非

كرىستالسىمان 〔静〕 的状晶

كرىستاللاشتۇرماق «كرىستاللاشماق» 的使动态

كرىستاللاشتۇرۇلماق «كرىستاللاشتۇرماق» 的被动态

كرىستاللاشماق 〔动〕 晶结، 晶化: كرىستاللاشقان مادda 结物晶

كرىستاللىنىش دەرىجىسى 度晶结

كرىستاللوگرافىيە 〔静〕 学晶结، 学体晶

كرىستاللىق 〔静〕 结晶的: ~ جىسىم 体晶结

كرىستاللىق جىنس <地> 体晶结

كرىستاللىق كرېمنىي <电> 硅晶

كرىئولىت 〔静〕 <矿> 石晶冰

كرىئومېتىر 〔静〕 计温低

كلاپان (كلاپانى) 〔静〕 ① <机> 阀، 门阀، 门活، 门气 ② <艺> (吹奏乐器的)活瓣 ③ <理生> 瓣، 膜瓣

كلاپان دەستىسى <机> 杆门气

كلاپان ساقاقلىقلار سىنىپى <动> 纲鳃瓣

كلاپان غىلىپى <机> 管导门气

كلاپانخانا 〔静〕<机> 室门气

كلاپانلىق 〔静〕 带阀门的، 有活门的، 有活瓣的

كلاپانلىق تاقاق <水> 门闸式瓣活

كلادونىيە 〔静〕<植> 蕊石، 苔鹿训

كلارك 〔静〕<地> 克拉克(表示地壳内各种化学元素的平均含率)

كلارنېت 〔静〕<艺> 单簧管

كلاس (كلاسى) 〔静〕 <生> 纲

كلاسسىزم 〔静〕<文> 古典主义

كلاسسىفىكاتسىيە 〔静〕 分类法، 分类: ئۆسۈملۈكلەر كلاسسىفىكاتسىيىسى 植物分类法، 植物分类

كلاسسىفىكاتسىيە قىلماق = كلاسسىفىكاتسىيىلىمەك

كلاسسىفىكاتسىيىلىمەك 〔动〕 分类، 分级: تىللارنى ~ 给语言分类

كلاسسىك 〔静〕 经典的، 古典的: ~ ئەسەر 经典著作

كلاسسىك ئەدەبىيات <文> 古典文学

كلاسسىك پەلسەپە <哲> 古典哲学

كلاسسىك سىياسىي ئىقتىساد <经> 古典政治经济学

كلاسسىك فىزىكا 经典物理(学)

كلاسسىك مۇزىكا <艺> 古典音乐

كلاسسىك مېخانىكا <物> 经典力学

كلاسسىك ئېلېكترودىنامىكا <物> 经典电动力学

كلاسسىك ئىستاتىستىكا 经典统计法

كلون 〔静〕<生> 克隆

كلىنىك 〔静〕<医> 临床

كلىنىك ئالامەتلەر <医> 临床症状

كلىنىك دىئاگنوز <医> 临床诊断

كلىنىك مېدىتسىنا <医> 临床医学

كلىنىك ئىپادە <医> 临床表现

كلىنىكا 〔静〕<医> 临床

كلىنىكا دوختۇرى 临床医生

كلىنىكىلىق 〔静〕<医> 临床的

كلىنىكىلىق پاتولوگىيە <医> 学理病床临

كلىنىكىلىق دورىگەرلىك <医> 学理药床临

كلىنىكىلىق كۆزىتىش <医> 察观床临

كلىنىكىلىق ئىرسىيەتشۇناسلىق <医> 遗床临 学传

كوبالت 〔静〕 钴 <化>

كوپ 〔模〕 噗(声物落)

كوپپىدە 〔静〕 噗地: پاتمە ئاتقان ئالمىنى مەخسۇم ~ تۇتۇۋالدى. 麦合苏木噗地一下接住了帕提麦扔过来的 果苹。

كوپتا 〔静〕 女上衣: ئۇ ئۇچىسىغا يۇڭ ~ كىيىۋالغاندى. 她身上穿了件毛上衣。

كوپ - كوپ 〔模〕 噗通

كوپېرنىك 〔静〕 哥白尼(波兰天文学家، 近代天文学的奠基人)

كوپېرنىك سىستېمىسى <天> 哥白尼体系

كوپېراتسىيە 〔静〕 合作

كوپېراتسىيە ئىگىلىكى <经> 合作经济

كوپېراتىپ 〔静〕<经> 合作社

كوپېراتسىيىلەشتۈرمەك «كوپېراتسىيىلەشمەك» 的使动态: يېزا ئىگىلىكىنى ~ 实现农业合作化

كوپېراتسىيىلەشتۈرۈشمەك «كوپېراتسىيىلەشتۈرمەك» 的共同态

كوپېراتسىيىلەشتۈرۈلمەك «كوپېراتسىيىلەشتۈرمەك» 的被动态

كوپېراتسىيىلەشمەك 〔动〕 合作化

كوپېرىس 〔静〕 (皮鞋匠的)小方凳

كوپىيە 〔静〕 ①底稿، 草稿، 原稿: ماقالىنىڭ كوپىيىسى 文章的底稿 ②拷贝: كىنو كوپىيىسى 电影拷贝

كوت 〔模〕 叨叨، 叨咕

كوتا 〔静〕 短: كۈندۈزى ماڭغان يىلاننىڭ ئۆمرى ~ ، كېچىسى يۈرگەن ئەرنىڭ. <谚> 白天爬行的蛇命短، 夜间活动的男人命短。

كوتىلىنگېنس 〔静〕<数> 余切

كوتۇ - كوت 〔模〕 唠唠叨叨的، 喋喋不休的، 嘴碎的، 的: ~ خوتۇن ~ 唠唠叨叨的女人، 饶舌妇 / ~ 话唠叨叨(喋喋不休)的话

كوتۇلداتماق «كوتۇلدىماق» 的使动态

كوتۇلداشماق «كوتۇلدىماق» 的共同态

كوتۇلدىماق 〔动〕 叨唠، 嘟囔

كوتىنۇس 〔静〕 <植> 栌黄

كوچا 〔静〕 ①街، 巷، 街道 ②街上

كوچا ئاپتوبۇسى <交> 公共汽车

كوچا ئاغزى 路口

كوچا پاراڭلىرى <成> 街谈巷议: كوچا پاراڭلىرىغا ئىشىنىپ كەتكىلى بولمايدۇ. 对那些街谈巷议不能轻信。

كوچا تىياترى <艺> 活报剧

كوچا چىرىغى 路灯

كوچا چىڭدىماق <成> 压马路، 逛大街: بۇ بىر توپ بىكار تەلەپلەر ئەتىگەندىن كەچكىچە شەھەردە كوچا چىڭداپ لاغايلاپ يۈرۈشەتتى. 这帮游手好闲的家伙一天到晚在城里逛来逛去压马路。

كوچا خەۋىرى <成> 小道消息

كوچا ناخشىسى 街头歌曲

كوچا ئۇرۇشى <军> 巷战

كوچىدا قالماق 流落街头: كوچىدا قالغان كىشىلەرنى قانداق قىلىمىز؟ 对流落街头的人我们怎么办？

كوچىغا چىقماق ①上街، 出门: ئۇنىڭ بىلەن خەيرلىشىپ كوچىغا چىقتىم. 我跟他道别后出了门。②<转> 张扬، 传开: بۇ سۆزلەر كوچىغا چىقتى. 这些话传开了。③<转> 走邪路(指女人): ئۇ كوچىغا چىقىپ قالغان شاللاق خوتۇن دەپ قارالغاندى. 她被认为是走邪路的放荡女人。

كوچىغا يايماق <成> 张扬، 向外传: بۇ گەپلەرنى نومۇسسىز ئەرلەر كوچىغا يايغان ئوخشايدۇ. 这些话好像是无耻的男人们向外传的。

كوچا - كوي 〔静〕 街巷، 户外، 大街小巷: كوچا - كويلاردا ئېقىپ يۈرگەن مىش - مىش گەپلەر 大街小巷流传的小道消息

كوچىلاتماق «كوچىلىماق» 的使动态

كوچىلاشتۇرماق 〔动〕 抠来抠去، 捣鼓

كوچىلاشماق «كوچىلىماق» 的共同态

كوچىلانماق «كوچىلىماق» 的被动态

كوچىلىماق 〔动〕 ①捅، 抠، 剔، 掏: ئوت ~ 捅火 / بۇرۇن ~ 抠鼻子 / چىش ~ 剔牙 / يانچۇق ~ 掏口袋 ②刨根问(儿): مەن يەنە كوچىلاپ سورىماقچى بولۇۋىدىم، لېكىن دادام يول قويمىدى. 我还想刨根问底، 可爸爸不让。③找碴儿، 捣: ئوتنى كوچىلساڭ ئۆچەر، قوشنىنى كوچىلىساڭ كۆچەر. <谚> 乱捅炉子火会灭، 乱找碴邻居会搬迁。ئۆلگەننىڭ ئەيىبىنى كوچىلىما. <谚> 不要翻腾

。短人死揭不人活，错过的人死

كوچىمۇكوچا 〔静〕 街挨，一街条一街条地：ئۇ ~ ئاي-لىنىپ ، ئاخىر كونۋېرتقا يېزىلغان قورۇنى تېپىپتۇ . 他一条街
一条街地转，终于找到了信封上写的院子。

كود 〔静〕 电码，代码

كودلاشتۇرغۇچ 〔静〕〈电〉 编码器

كودلاشتۇرماق «كودلاشماق» 的使动态

كودلاشتۇرۇلماق «كودلاشتۇرماق» 的被动态

كودلاشماق 〔动〕〈电〉 编码

كودوغداس 〔静〕〈手〉(刮皮子的)月牙形双把刮皮
刀

كودېئىن 〔静〕〈药〉 可待因，可待因磷

كور¹ 〔模〕 哗：سۇ ~ قىلىپ تۆكۈلدى . 水哗地倒掉了。

كور² 〔静〕 瞎：سىزنى ئالدىسام ، كۆزۈم ~ بولسۇن . 要是
骗你，让我眼变瞎。~ هاسىسىنى بىر قېتىم يوقىتىدۇ .
〈谚〉 瞎子只丢一次拐棍。

كورا 〔静〕 带双耳的直筒状的锅：ئالىيۇمىن ~ 铝锅

كوراچ 〔静〕〈方〉 硬的，硬邦邦的

كوراگان 〔静〕〈古〉 汗的女婿，驸马，库拉干

كورەك 〔静〕 又硬又皱巴的

كورەك جۇۋا (又硬又皱巴的)旧皮大衣

كورپۇس 〔静〕 栋：ئۇ 10 - كورپۇستا ئولتۇرىدۇ . 他住在
十号楼。25 - ~ ئائىلىكلەر بىناسى 第二十五栋家属楼
②〈军〉 军

كورت 〔静〕 七摞(扑克牌的一种玩法)

كورتىزون 〔静〕〈药〉 可的松，考地松

كورديېرىت 〔静〕〈矿〉 堇青石

كورربېكتور 〔静〕〈印〉 ①校对②校对员

كورربېكتور كومپيۇتېر 容错计算机

كورربېكتورلۇق 〔静〕〈印〉 校对工作

كورربېكتورلۇق قىلماق 干校对工作，当校对

كورربېكتورلۇق ماشىنىسى 〈电〉 校对机

كورىدە 〔静〕 哗地：بالا چۆمۈچتىكى سۇنى ~ تۆكۈۋەتتى .
孩子把瓢里的水哗地倒掉了。

كور - كور 〔模〕 汩汩，咕咕，咕噜

كوركىراتما 〔静〕 跌水

كوركىراتماق «كوركىرىماق» 的使动态：چاينى كوركىرىتىپ
قۇيماق 咕嘟咕嘟地向碗里倒茶

كوركىرام 〔静〕 (小溪的)跌水

كوركىرىتىشماق «كوركىراتماق» 的共同态

كوركىرىماق 〔动〕 ①汩汩作响：نوردىن سۇ كوركىراپ چۈ-
شۈۋاتىدۇ . 水从水槽里汩汩地流出来。②咕噜作响：
قورساق ~ 肚子里咕噜作响

كورلا 〔静〕〈地〉 库尔勒

كورلا سەنىمى 〈艺〉 库尔勒赛乃姆

كورلا نەشپۈتى 〈植〉 库尔勒香梨

كورلۇق «كور» 的抽象名词：ساۋاتسىزلىق كۆزى ئوچۇق ~ .
文盲是睁眼瞎。بۇنى چۈشەنمىسەڭ ، ھەقىقەتەن ~ قىلغان
بولىسەن . 连这都不理解，你真是瞎了。

كورنۇس 〔静〕〈植〉 山茱萸

كورنېت 〔静〕〈艺〉 考涅特，铜号

كورنېرۇپىن 〔静〕〈地〉 柱晶石

كوروپكا 〔静〕 ①硬纸盒：ئۇ كوروپكىدىن كۆڭلەكنى ئېلىپ
داداملغا سۇندى . 他从纸盒里取出衬衣递给我爸爸。
②条：بىر ~ تاماكا 一条香烟

كورونوگراف 〔静〕〈天〉 日冕仪

كورۇلدىماق 〔动〕 汩汩，咕咕，咕噜(作响)：نوردىن سۇ
كورۇلداپ چۈشۈۋاتاتتى . 水从水槽里汩汩地流下来。

كورۇندونت 〔静〕〈地〉 刚玉岩

كورىيە 〔静〕 高丽

كورىيە مېھرىگىياسى 〈植〉 高丽参，朝鲜参

كوزا 〔静〕 罐子，瓦罐，坛子：~ كۈندە سۇنماس ، كۈندە
سۇنار . 〈谚〉 瓦罐不会天天坏，可有一天总会坏。
خام ~ سۇغا چۈشسە ، ساق چىقماس . 〈谚〉 泥巴坛子，
见水就坏。

كوزۇپ 〔静〕 (汽车的)车厢

كوزۇپلۇق 〔静〕 带车厢的，有车厢的：~ ماشىنا 带车厢
的汽车

كوزىچى 〔静〕 制售瓦罐者

كوزىچىلىق 〔静〕 瓦罐业

كوزىر 〔静〕 ①(扑克牌的)主：~ چۈشمەك 调主②
〈转〉 王牌：سىز بۇ ئىشتا مېنىڭ ئاخىرقى كوزىرىم بول-
سىز . 这件事上您是我最后一张王牌。~ قىسىم 王牌
部队③王牌的，拳头的：بۇ ماگىزىنىمىزدىكى ~ تاۋار .
这是我们商店的拳头商品。

كوزىر كۆرسەتمەك 〈成〉 亮王牌，拿出王牌：
ھەممەيلەن ئۆزىگە تۇشلۇق كوزىر كۆرسەتمەكچى بولۇشتى . 大
家都打算拿出自己的王牌。

كوزىر مەھسۇلات 〈经〉 拳头产品

كوس¹ 〔静〕 斜(用于布匹)：~ يىرتىلغان رەخت 扯斜了的

布

了断声一嚓嘎 ئۈزۈلمەك قىلىپ ~ :嚓嘎 〔模〕 **كوس²**

كوسا¹ 〔静〕 老公嘴儿(不长胡子或胡子稀少): ئۇنىڭ

~ يۈزى چوڭ‌ئۇندەك كۆكىرىپ كەتتى . 他的老公脸变得铁

青。 ئەخمەق بىلمەس ئۆزىنىڭ ھارغىنىنى ، ~ بىلمەس ئۆزىنىڭ

قېرىغىنىنى . 〈谚〉 傻瓜不知自己马累，老公脸不知

自己人老。

كوسا² 〔静〕 〈方〉 (植物上的) 结子，结骨儿

كوسسىدە 〔静〕 嘎嚓一下 : ~ سۇنماق 嘎嚓一下折下了

كوس - كوس 〔模〕 嘎嚓嘎嚓

كوسموگونىيە 〔静〕 〈天〉 天体演化学

كوسودا 〔静〕 〈方〉 不会做生意的人，不会买东西的

人

كوسۇغۇر 〔静〕 〈方〉 唠叨，喋喋不休

كوسۇلداتماق «كوسۇلدىماق» 的使动态: كوسۇلدىتىپ چاي-

نىماق 嘎嚓嘎嚓嚼

كوسۇلدىماق 〔动〕 嘎嚓作响

كوسېكانس 〔静〕 〈数〉 余割

كوسىلىق «كوسا¹» 的名词形式

كوسىنۇس 〔静〕 〈数〉 余弦

كوسىنۇسلۇق 〔静〕 余弦的

كوسىنۇسلۇق تارقاتقۇچ 〈物〉 余弦发射体

كوفېئىن 〔静〕 〈化〉 咖啡因，咖啡碱

كوكات 〔静〕 青草，芳草

كوكاتلىق 〔静〕 青草地，芳草地

كوكائىن 〔静〕 〈化〉 可卡因，古柯碱

كوكس 〔静〕 焦炭

كوكس ئاسفالت 焦沥青

كوكس زاۋۇتى 炼焦厂

كوكس مېيى 〈化〉 焦油，焦油煤

كوكسلاشتۇرماق «كوكسلاشماق» 的使动态

كوكسلاشتۇرۇلماق «كوكسلاشتۇرماق» 的被动态

كوكسلاشماق 〔动〕 〈化〉 焦化

كوكۇۋشاخ 〔静〕 〈植〉 冬青卫矛，大叶黄杨

كوكوس 〔静〕 〈植〉 椰子，椰子树

كوكوس شېكىرى 椰子糖

كوكۇل 〔静〕 发辫

كوكۇلچاچ 辫子，发辫

كوكۇلىدىن تۇتماق 〈成〉 抓辫子

كوكۇلىنى كوكۇلىغا ئېسىلماق 〈成〉 揪辫子: ھەدېسىلا

خەقنىڭ كوكۇلىغا ئېسىلىۋېلىش رەزىللىك . 动不动就揪人

辫子是卑鄙的。

كوكۇللۇق 〔静〕 有发辫的

كوكۇللۇق تورنا 〈动〉 灰鹤

كوكۇنە 〔静〕〈方〉 指甲沟化脓，甲沟炎

كوكۇنچىلىق 〔静〕〈方〉 琐碎的事，麻烦，劳累

كوڭكا 〔静〕 〈方〉 汽车

كولا 〔静〕 可乐

كولاتماق «كولىماق» 的使动态: ئازگال ~ 让人挖坑

كولاشتۇرماق 〔动〕 挖，掏: ئۇ يانچۇقىنى كولاشتۇردى . 他把

衣袋掏了一下。

كولاشماق «كولىماق» 的共同态: ئەسكەرلەر ئالدىراپ - تېنەپ

ئاكوپ كولاشتى . 士兵们急急忙忙挖战壕。

كولانماق «كولىماق» 的被动态: جىرىم تىكىش ئۈچۈن نۇرغۇن

ئورەك كولاندى . 为了植树，挖了许多坑。

كولبا 〔静〕 烧杯，烧瓶，曲颈甑

كولباسا (كولباسايىم ، كولباسايىڭ ، كولباساسى) 〔静〕 灌肠，

香肠，腊肠，红肠，粉肠

كولخوز 〔静〕 集体农庄

كولخوزچى 〔静〕 集体农庄庄员

كولخوزلاشتۇرماق «كولخوزلاشماق» 的使动态

كولخوزلاشتۇرۇشماق «كولخوزلاشتۇرماق» 的共同态

كولخوزلاشتۇرۇلماق «كولخوزلاشتۇرماق» 的被动态

كولخوزلاشماق 〔动〕 实现集体农庄化

كولدۇر 〔模〕 ①咣当，哪咣 ②〈转〉 容易上当的，脑

子少根弦的

كولدۇر - كولدۇر 〔模〕 当啷当啷(铃铛或货郎鼓声)

كولدۇرلاتماق «كولدۇرلىماق» 的使动态: كولدۇرمىنى ~

把驼铃弄得当啷响，摇拨浪鼓 / ئادەمنى كولدۇرلاتمىغى-

نا ! 你别捉弄人！

كولدۇرلاشماق «كولدۇرلىماق» 的共同态

كولدۇرلىتىشماق «كولدۇرلاتماق» 的共同态

كولدۇرلىتىلماق «كولدۇرلاتماق» 的被动态

كولدۇرلىماق 〔动〕 ①当啷作响 ②〈转〉 受捉弄

كولدۇرما 〔静〕 ① (系在役畜脖子上的) 铜铃 ②货郎

鼓，拨浪鼓

كولدۇرمىلىق 〔静〕 挂铃铛的，有铜铃的: ~ تۆگە كارۋى-

نى كەلمەكتە . 挂着驼铃的骆驼商队正走过来。

كولكاز 〔静〕〈植〉 芋头，芋艿

كوللاپس 〔静〕 〈医〉 虚脱

كوللودىئون 〔静〕 <化> 棉胶، 棉弱

كوللودىي 〔静〕 <化> 胶棉火، 酊珞珂

كوللوزا 〔静〕 质物状胶

كوللوزلىق 〔静〕 的质胶

كوللوئىد 〔静〕 <化، 物> 体胶، 质胶

كوللوئىد خىمىيىسى <化> 学化体胶

كوللوئىد ئېرىتمىسى 液溶法胶

كوللېكتور 〔静〕 <物> 器电集، 器向换

كوللېكتىپ 〔静〕 ①体集: سىنىپ كوللېكتىپى 班体集② ~ تىرىك 的体集: تۇرمۇش 活生体集

كوللېكتىپ جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社体集

كوللېكتىپ رەھبەرلىك 导领体集

كوللېكتىپ گىمناستىكا <体> 操体团

كوللېكتىپ مۇزىكا <艺> 奏齐

كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك <经> 制有所体集

كوللېكتىپ ناخشا <艺> 唱齐

كوللېكتىپ ئۇسسۇل <艺> 舞体集

كوللېكتىپ ئىگىلىك <经> 济经体集

كوللېكتىپچىلىق 〔静〕 义主体集

كوللېكتىپچىلىق نۇقتىئىنەزىرى 点观义主体集

كوللېكتىپلاشتۇرماق «كوللېكتىپلاشماق» 的使动态: يېزا ئىگىلىكىنى ~ 实现农业集体化

كوللېكتىپلاشتۇرۇشماق «كوللېكتىپلاشتۇرماق» 的共同态

كوللېكتىپلاشتۇرۇلماق «كوللېكتىپلاشتۇرماق» 的被动态

كوللېكتىپلاشماق 〔动〕 化体集

كوللېكتىپلىق 〔静〕 的体集

كوللېكتىۋىزم = كوللېكتىپچىلىق

كوللېگىيە 〔静〕 ①委员会: ئادۋوكاتلار كوللېگىيىسى 律师委员会 / رېداكسىيە كوللېگىيىسى 编委会②法庭

كولوراتۇرا 〔静〕 <艺> 花腔

كولوراتۇرلىق 〔静〕 <艺> 花腔的: ئاياللار ~ يۇقىرى ئاۋازى 女高音花腔

كولورىمېتىر 〔静〕 <物> 计度色

كولورىمېتىرىيە 〔静〕 <物> 学度色

كولىتىشماق «كولاتماق» 的共同态

كولىتىلماق «كولاتماق» 的被动态

كولىما 见下

كولىما ياڭاق <植> 桃核皮厚

كولىماق 〔动〕 ①挖، 掘، 抠، 掏: كۆل ~ 挖池塘(捞坝) / ئۆرىنى كىم كولىسا، ئۆزى چۈشەر . <谚> 谁掘坑

كوم 〔模〕 噗، 嘭(软物撞击硬物声)

كوماك 〔静〕 ①豁牙的، 没牙的

كوماندا 〔静〕 ①口令، 号令، 指令: كوماندىغا بويسۇنماق 服从号令 / مۇزىكىنىڭ كوماندىسىغا ئەگىشىپ گىمناستىكا ئوينىماق 跟着音乐的指令做操②<体> 队: پۇتبول كوماندىسى 足球队 / ئاياللار كوماندىسى 女队

كوماندىر 〔静〕 ①指挥员: يىلك كوماندىرى 营指挥员②<体> 领队، 队长: مەكتەپ ۋالىبول كوماندىسىنىڭ كوماندىرى 校排球队领队(队长)

كوماندىرلىق 〔静〕 指挥员工作

كوماندىرلىق قىلماق 任指挥员، 指挥

كومباين 〔静〕 康拜因، 联合收割机

كومباينچى 〔静〕 联合收割机手

كومپارتىيە = كوممۇنىستىك پارتىيە

كومپاس 〔静〕 指南针، 罗盘

كومپانىيە 〔静〕 ①团体، 联合会②一伙人، 伙伴③公司

كومپرادور 〔静〕 ①买办②买办的

كومپرادور بۇرژۇئازىيە 买办资产阶级

كومپلېكس 〔静〕 ①复合، 络合②综观، 综合③复合物، 复合体

كومپلېكس ئامپلىتۇدا <物> 复振幅

كومپلېكس بىرىكمە <化> 络合物

كومپلېكس تولۇق قارشىلىق <物> 复阻抗

كومپلېكس تۇز <化> 络盐

كومپلېكس رېئاكسىيە <化> 络合反应

كومپلېكس سان <数> 复数

كومپلېكس سۇندۇرۇشچانلىق <物> 复折射率

كومپلېكس فۇنكسىيە <数> 复函数

كومپلېكس ئۆزگەرگۈچى <数> 复变数

كومپلېمېنت 〔数〕 <医> 补体، 防御素

كومپلېمېنت سىستېمىسى <医> 补体体系، 防御体系

كومپوزىتور 〔静〕 <艺> 作曲家

كومپوزىتورلۇق 〔静〕 作曲业务

(continued top of left column:) <谚> ، 自家掉下去；同喻"害人终害己"。 سۇنىڭ قەدرىنى قۇدۇق كولىغان بىلەر . <谚> 掘井人懂得水的珍贵 / يالغاننىڭ ئەيىبىنى ~ 别抠缺陷的人، 别揭短的人 ② <转> 掏口袋 ~ چۆقنى: 刨根 كولاپ سورىماق 刨根问底

كومپوزىتورلۇق قىلماق 曲作 <艺>

كومپيۇتېر 〔静〕 脑电، 机微، 机算计 <电>

كومپيۇتېر ۋىرۇسى 毒病机算计 <电>

كومپيۇتېرلىق 〔静〕 的脑电

كومپيۇتېرلىق باھا تالىشىش 价竞脑电

كومپيۇتېرلىق ھاۋالە 托委脑电

كومزەك 〔静〕 子坛

كومشا 〔静〕 蛋笨، 笨

كومشار 〔静〕 ①巴嘴: ئۇ ئىتنىڭ كومشىرىغا بىر مۇشت سالدى. 拳一了打巴咀的狗着照他。②蛋笨، 废囊窝

كومشايتماق «كومشايماق» 的使动态

كومشايتىشماق «كومشايتماق» 的共同态

كومشايماق 〔动〕 发蔫، 瘫软: ئۇلار نەشىنى چېكىۋېلىپ ھەممىلا كومشىيدۇ. 他们一个劲儿抽麻烟، 一会儿就会发蔫的。

كومشىيىشماق «كومشايماق» 的共同态

كوم - كوم 〔模〕 噗噗، 嘭嘭

كومكومچى 〔静〕 干活粗的人(多用于手艺人)

كومكومچىلىق 〔静〕 粗制滥造

كوممۇنا 〔静〕 公社: پارىژ كوممۇنىسى 巴黎公社

كوممۇنىزم 〔静〕 共产主义

كوممۇنىزمچى 〔静〕 共产主义者

كوممۇنىزملىق 〔静〕 共产主义的

كوممۇنىزملىق ئەخلاق 共产主义道德

كوممۇنىزملىق دۇنياقاراش 共产主义世界观 <哲>

كوممۇنىست 〔静〕 共产党人، 共产党员

كوممۇنىستىك 〔静〕 共产主义的

كوممۇنىستىك پارتىيە 共产党

كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى 共产主义青年团، 共青团

كوممەندە 〔静〕 嘭地، 噗地

كومېتا 〔静〕 <天> 彗星

كومېتا بېشى 彗头 <天>

كومېتا چېچى 彗辫 <天>

كومېدىيە 〔静〕 <艺> 喜剧

كومېدىيىلىك 〔静〕 喜剧的

كومېدىيىلىك فىلىم 喜剧片 <艺>

كومېدىيىلىك ئوپېرا 喜歌剧، 喜剧歌 <艺>

كومىتېت 〔静〕 委员会: تەنتەربىيە كومىتېتى 体育委员会، 招生委员会 / ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش كومىتېتى

كومىسسار (كومىسسارى) 〔静〕 ①国务委员 ②<军> 政治委员

كومىسسىيە 〔静〕 ①委员会، 组: ئىمتىھان كومىسسىيىسى 考试委员会 / ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش كومىسسىيىسى 招生 小组 ②委员، 监考员: سۇلتان مۇئەللىم فىزىكا ئىمتىھانىغا ~ بولۇپ كىردى. 苏力坦老师来监考物理。

كونا 〔静〕 ①旧، 陈旧: ~ چاپان 旧衣服 / ~ دۇنيا 旧世界 / كونىنى ياماپ كىي، يېڭىنى ئاياپ. <谚> 旧的补着穿، 新的爱惜着穿。 چاپاننىڭ يېڭىسى ياخشى، دوستنىڭ كونىسى. <谚> 衣裳新的好، 朋友旧的好。 ~ ئۇستىخاننى ئىت غاجىماس. <谚> 狗不啃陈骨头。②老: ~ يېزىق 老文字 / ~ ئۇسۇل 老方法 / ~ كېسەل 老病، 旧病 / ~ جەڭچىلەر 老战士们 / ~ گەپ قۇلاققا ياقماس. <谚> 老话不中听。③先人، 前人(复数): كونىلار «چىشىڭنىڭ باردا گۆش يە» دېگەن. 前人说: "趁着有牙快吃肉。"

كونا ئاداۋەت 宿怨

كونا ئادەت 旧习، 旧习俗

كونا تاش قورال دەۋرى 旧石器时代

كونا جەندىگە يېپىشماق <成> 抱残守缺، 继承衣钵

كونا خامانىنى سورىماق <成> 算老帐، 炒冷饭، 翻陈谷子烂芝麻: ھەمىشە كونا خامانىنى سورۇشنىڭ ئورنى يوق. 总是(动不动)算老帐没用。

كونا دەريا 老年河 <地>

كونا سەنەمگە دەسسىمەك <成> 老调重弹، 老生常谈

كونا سۈپەت 旧质 <哲>

كونا قانۇن 旧法 <法>

كونا قائىدە 陈规

كونا قېلىپ 老框框، 老套套 <成>

كونا كۆل 老年湖 <地>

كونا كېسەل قوزغالماق ①旧病复发: ئۇنىڭ كونا كېسىلى يەنە قوزغىلىپتۇ - دە. 他的旧病又复发了。②<转> 旧病复发، 犯老毛病

كونا گەپ 老生常谈، 过去的事

كونا ماتېرىيالىزم 旧唯物主义 <哲>

كونا مۇقام 旧调子، 老生常谈، 陈词滥调 <成>

كونا مۇقامغا توۋلىماق 老生常谈، 老调重 <成>

弹，提重话旧

كونا ۋادى <地> 谷年老

كونتاكت 〔静〕<物> 点接، 点触

كونترول 〔静〕①控制، 纵操②(电影票的)副券

كونترول سۇپىسى 控制台

كونترول قىلماق 控制، 纵操: نوپۇسنى ~ 控制人

口 / سايلامنى ~ 操纵选举

كونتۇر 〔静〕<物> 回路، 电回路

كونتېكست 〔静〕<语> 语境، 上下文، 前后文

كونتېكستسىز 〔静〕<语> 无上下文، 无语境

كوندېنساتور = توكدان

كوندېنساتسىيە 〔静〕<化> 缩合

كوندېنساتسىيە رېئاكسىيىسى <化> 缩合反应

كونسپېكت 〔静〕<教> ①教案، 讲义②课堂笔记

كونستىتۇتسىيە = ئاساسىي قانۇن

كونسۇل 〔静〕 领事

كونسۇل كېسىم ھوقۇقى 领事裁判权

كونسۇلتاتسىيە 〔静〕①咨询②<教> 辅导

كونسۇلخانا 〔静〕 领事馆

كونسۇللۇق «كونسۇل» 的抽象名词: كونسۇللۇققا تەيىنلىمەك 任命为领事

كونسېرت 〔静〕<艺> ①歌舞②音乐会، 演奏会③协奏曲

كونسېرت كېچىلىكى <艺> 歌舞晚会، 音乐晚会

كونسېرۋا (كونسېرۋاسى) 〔静〕 罐头: ~ قۇتىسى 罐头盒 / بېلىق كونسېرۋاسى 鱼罐头

كونسېرۋاتىپ = مۇتەئەسسىپ

كونسېرۋاتىپلىق = مۇتەئەسسىپلىك

كونفورماتسىيە 〔静〕 构象

كونفىگۇراتسىيە 〔静〕<数> 位形

كونفىگۇراتسىيە بوشلۇقى <数> 位形空间

كونفىگۇراتسىيە ئىنتېگرالى <数> 位形积分

كونكرېت 〔静〕 具体的: ~ ئەھۋال / 具体情况 ~ تەھلىل قىلماق 具体分析

كونكرېت ئەمگەك <经> 具体劳动

كونكرېت ھەقىقەت <哲> 具体真理

كونكرېت ئۇقۇم <逻> 具体概念

كونكرېتلاشتۇرماق «كونكرېتلاشماق» 的使动态: سىياسەتنى ~ 把政策具体化

كونكرېتلاشتۇرۇشماق «كونكرېتلاشتۇرماق» 的共同态

كونكرېتلاشتۇرۇلماق «كونكرېتلاشتۇرماق» 的被动态

كونكرېتلاشماق 〔动〕 具体化، 具体: مەسئۇلىيەت تۈزۈمىمىز تېخىمۇ كونكرېتلاشتى. 我们的责任制更加具体了。

كونكرېتلىق «كونكرېت» 的名词形式: ئوبرازلارنىڭ روشەنلىكى ۋە كونكرېتلىقى 形象的鲜明性和具体性

كونۇس 〔静〕<数> 圆锥، 圆锥体

كونۇسسىمان 〔静〕 圆锥状的

كونۇسسىمان سىرت <数> 圆锥面

كونۇسسىمان كلاپان <机> 锥形阀

كونۇسسىمان مۇز تاغ <地> 锥形冰山

كونۋېرت 〔静〕 信封

كونۋېرتېر 〔静〕<物> 变流器، 转化器، 变频管

كونۋېرتسىز 〔静〕 无信封的

كونۋېرتلىق 〔静〕 有信封的

كونۋېكتور 〔静〕<物> 对流器

كونۋېكسىيە 〔静〕<物> 对流: ئىسسىقلىق كونۋېكسىيىسى 热对流

كونچە 〔静〕①按老习惯، 照旧方式: ~ پىكىر قىلماق 按老习惯思维 / ~ ئىشلىمەك 照旧方式干②老式的، 旧式的: ~ مەكتەپ 旧式学堂

كونىراتماق «كونىرىماق» 的使动态: كىتابنى ~ 把书用旧

كونىرىتىشماق «كونىراتماق» 的共同态

كونىرىتىلماق «كونىراتماق» 的被动态

كونىرىماق 〔动〕 变旧، 旧: كونىرىغان چاپان 旧了的衣服

كونىلىق «كونا» 的名词形式: كونىلىقنى ساقلاش 守旧

كونىلىق تەرەپدارى 守旧派

كوئوردىنات (كوئوردىناتى) 〔静〕①<数> 坐标②<化> 配位، 配价

كوئوردىنات سىستېمىسى <数> 坐标系

كوئوردىنات كاتەكچىسى <数> 坐标格子

كوئوردىنات ئوقى <数> 坐标轴

كوۋا 〔静〕(靴匠用的)金属撑鞋架

كوۋالېنت 〔静〕<化> 共价

كوۋالېنتلىق 〔静〕<化> 共价的

كوۋالېنتلىق باغ <化> 共价键

كوۋۇك 〔静〕 鸽子窝

كوئېففىتسېنت 〔静〕<数> 系数: كېڭىيىش كوئېففىتسېنتى 膨胀系数 / بىخەتەرلىك كوئېففىتسېنتى 安全系数

كوئېنزىم 〔静〕<药> 辅酶

كوي[1] 〔静〕 ①街、路 ②想、打算: ھەركىم ھەر كويدا، سەن نىمە كويدا؟ 每个人都各想各的、你在想什么？②干想的事: ئۇنىڭ نىمە كويدا يۈرگەنلىكىنى بىلمەكچىمەن. 我想知道他在干什么。

كويغا سالماق 使……走上……路: تۇرمۇش مېنى مۇشۇ كويغا سالدى. 生活使我走上了这条路。

كويىدا بولماق 想、思: ئۇ بۇ نەرسىنى قولغا كەلتۈرۈش كويىدا بولۇۋاتىدۇ. 他想把这东西弄到手。 كەمبەغەل ئۆز ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىش كويىدا بولىدۇ. 穷则思变。

كويىدا يۈرمەك = كويىدا بولماق

كويغا چۈشمەك = كويىدا بولماق

كوي[2] 〔静〕 块、元

كويزا 〔静〕 镣子、手铸

كويزا سالماق 上手铸

كويزا - كىشەن 〔静〕 手铸脚镣

كويلا 〔静〕 （水磨轮子下的）坑

كويلۇق 〔静〕 块的、块钱的: ئىككى ~ ئۈزۈم 两块钱的葡萄

كويۇش 见下

كويۇش قىلماق 经心、留心: ئۇ بۇ سۆزلەرگە كويۇش قىلمىسا ئەلۋەتتە بولمايدۇ - دە. 他对这些话不留心当然是不行的。

كۇب 〔静〕 ①立方体 ②<数>立方（三次方）: 3 نىڭ كۇبى 27 بولىدۇ. 三的立方是二十七。③立方（立方米）: بىر ~ ياغاچ 一立方木头

كۇب ئايرىمىسى <数> 立方差

كۇب جىسىم 立方体

كۇب دېتسىمېتىر 立方分米

كۇب سانتىمېتىر 立方厘米

كۇب مېتىر 立方米

كۇب مىللىمېتىر 立方毫米

كۇب يىلتىز <数> 立方根

كۇبالىت 〔静〕 <矿> 古巴矿、方黄铜矿

كۆپايە 〔静〕 够: بىر ئېغىز سۆز ~ . 一句话就够了。 يۈز قاغىغا بىر شۇڭقار ~ . <谚> 一只海东青能顶百只鸦。

كۆپايە بولماق 够、足够: خەلقنىڭ ئېغىزىغا ئېلىنغان بىر كۆپايىلىنىشلا ئىپتىپ ئۆتسەك كۆپايە بولار. 我们只说人民提到的事件就够了。

كۆپايە قىلماق 够、足够: مۇنچىلىك تاماق ماڭا كۆپايە قىلمايدۇ. 这么点儿饭不够我吃。 ھازىر بىرنەچچە يۈز ئادىمىمىز بار، شەھەرنى ئىگىلەش ئۈچۈن شۇلا كۆپايە قىلىدۇ. 现在咱们有几百人、攻占城市足够了。

كۆپايىلەنمەك 〔动〕 感到满足: ئۇ بىر ئېغىز جاۋاب ئېلىش بىلەن كۆپايىلەندى. 他得到一句答复也就感到满足了。

كۆپايىلىنىشمەك «كۆپايىلەنمەك» 的共同态

كۆپپار 〔静〕 <宗> 异教徒（主要指伊斯兰教初期没有接受伊斯兰教的人们）

كۆپپارلىق «كۆپپار» 的抽象名词

كۆپلېت 〔静〕 <文> （诗的）段、节

كۆپلېتسىز 〔静〕 不分段的、不分节的: ~ شېئىر 不分段的诗

كۆپلېتلىق 〔静〕 ①分段的、分节的 ②段的、节的: ~ شېئىر 分段（分节）的诗 / تۆت ~ شېئىر 四段的诗

كۆپۈر 〔静〕 <宗> 亵渎神、不按安拉的旨意办事

كۆپۈر سۆزلىمەك 说亵渎神的话、说大不敬的话: تولا كۆپۈر سۆزلىمەي، خۇدادىن قورقسىلا. 别尽说亵渎神的话、您得敬畏胡达。

كۆپۈرانە 〔静〕 亵渎神灵的: بىر خىيال كاللامغا كىرىۋالدى. 我的脑袋里产生了一个亵渎神灵的念头。

كۆپۈرانىلىق «كۆپۈرانە» 的名词形式: ~ بولسىمۇ، سورىۋالاي. 虽是说亵渎神灵、我还是要问一下。

كۆپۈرلۈق 〔静〕 亵渎神灵、不按安拉的旨意去办事和想问题: شۇنداق ياۋاش ئادەممۇ ~ قىلىدىكەن - ھە! 这么老实的人也亵渎神灵呀！

كۆت 〔模〕 咕嘀、咕叽

كۆت - كۆت 〔模〕 咕嘀咕嘀、咕叽咕叽: قاچانغىچە تۈگىمەيدىغان ~ گەپ بۇ؟ 咕叽咕叽有完没完？

كۆت - كۆت پاراڭ 窃窃私语: قەيەرگىلا قارساڭ، كىشىلەرنىڭ ~ قىلىشىۋاتقانلىقىنى كۆرگىلى بولاتتى. 到处都能看到人们在窃窃私语。

كۆتكۈيلۇق 〔静〕 <方> 追究、盘问、刨根问底

كۆتكى 〔静〕 <植> 胡黄连

كۆتۈپخانا 〔静〕 图书馆

كۆتۈپخانا پەلسەپىسى <哲> 书斋哲学

كۆتۈپخانا ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 图书馆经济学

كۆتۈلداشماق «كۆتۈلدىماق» 的共同态: قولۇم - قوشنىلار رابىيەنى كۆرۈپ كۆتۈلداشتى. 左邻右舍看到热比耶都相互咕叽起来。

كۆتۈلدىماق 〔动〕 咕叽、咕嘀: ئۇ ئادەم خۇددى چۈش كۆرۈ-

ۋاقاندەك بىرنېمىلەرنى دەپ كۆتۈلدايتتى . 梦做在是像人那
。么什着咕嘀样一

كۆچا 〔静〕 <地> 车库

كۆچا سەنئىمى <艺> 姆乃赛车库

كۆچا كۆرپىسى 皮羔车库

كۆچۈلا 〔静〕 <植> 子钱马、鳖木番

كۆر 〔模〕 棱扑(声飞鸟)

كۆرىدە 〔静〕 棱扑一下: قۇشقاچلار ~ ئۇچۇپ كەتتى . 雀麻
。了飞都下一棱扑

كۆرس[1] 〔静〕 ①训练班、短训班: بوغالتىرلار كۆرسى 计会
训练班 / شوپۇرلار كۆرسى 驾训班②教程: قىسقىچە ~
简明教程③学年: ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ بىرىنچى كۆرسىنى تۈ.
گەتتىم . 我上完了大学一年。④疗程: بىر داۋالىنىش
كۆرسى يېرىم ئاي . 一个疗程半个月。

كۆرس ئاچماق 办班

كۆرس[2] 〔静〕 值、行情: بازاردا مالنىڭ كۆرسى بىر خىل تۇرۇ.
ۋاتىدۇ . 市场行情稳定。 پۇلنىڭ كۆرسى چۈشسە ، پۇل پا.
خاللىشىدۇ . 币值下跌，就会通货膨胀。

كۆرسى چۈشمەك ①价值下跌: مالنىڭ ~ 物价下
跌 / پۇلنىڭ ~ 币值下跌 ②失去身价、掉价: كۆرسى
چۈشكەن موللام 失去身价的毛拉

كۆرسىماق 〔动〕 母狗发情

كۆرسى 〔静〕 马扎、小板凳

كۆر - كۆر 〔模〕 扑棱棱、呱呱、咕咕: پاقىلارنىڭ ~ قى.
لىشلىرى سازلىقنى بىر ئالدى . 青蛙的呱呱叫声响彻沼泽
地。

كۆركىراشماق «كۆركىرىماق» 的共同态

كۆركىرىماق 〔动〕 (蛙)鸣、呱呱叫

كۆرۈخ 〔静〕 <古> 库鲁哈(路程单位、相当于两公
里)

كۆرۈشكا 〔静〕 (搪瓷)茶缸

كۆرۈلداشماق «كۆرۈلدىماق» 的共同态

كۆرۈلدىماق 〔动〕 (蛙)鸣、咕咕叫、呱呱叫

كۆس 〔模〕 扑哧(跑气声): پوزىكىنىڭ يېلى ~ قىلىپ چىقىپ
كەتتى . 扑哧一声皮球跑了气。

كۆسپاك 〔静〕 <骂> 屎罐子、屎篓子

كۆسسىدە 〔静〕 扑哧: توپنىڭ يېلى ~ چىقىپ كەتتى . 球扑
哧一声撒了气。

كۆس - كۆس 〔模〕 嘀嘀咕咕、叽叽咕咕: گەپنىڭ يا.
مىنى ~ ، كۇسۇرۇقنىڭ يامىنى پۇس - پۇس . <谚> 背后嘀
咕的话害人，噗噗的放屁熏人。

كۆس - كۆس گەپ ①嘀嘀咕咕的话②背后嘀嘀
咕咕

كۆسۈر 〔模〕 嘀咕、叽咕

كۆسۈر - كۆسۈر 〔模〕 嘀嘀咕咕、叽叽咕咕

كۆسۈرلاشماق «كۆسۈرلىماق» 的共同态: دادا - بالا بىر ھازا
كۆسۈرلاشتى . 父子俩嘀咕了半天。

كۆسۈرلىماق 〔动〕 嘀嘀咕咕、叽叽咕咕: ۋەزىر پادىشاھ.
نىڭ قۇلىقىغا كۆسۈرلاپ ئەقىل ئۆگىتىپتۇ . 大臣对着皇帝耳
朵叽叽咕咕出主意。

كۆسۈك 见下

كۆسۈك - كۆسۈك 〔模〕 嘀咕、叽咕、窃窃私语

كۆسۈلداشماق «كۆسۈلدىماق» 的共同态: كۆسۈلدىشىپ گەپ.
لەشمەك 叽叽喳喳地说话

كۆسۈلدىماق 〔动〕 嘀咕、叽咕

كۆش 〔模〕 嗞(漏气声)

كۆش - كۆش 〔模〕 ①嗞嗞②吆喝羊、唤狗扑人的声音

كۆشۈلداشماق «كۆشۈلدىماق» 的共同态

كۆشۈلدىماق 〔动〕 发出嗞嗞声: يىلان كۆشۈلدىدى . 蛇发
出嗞嗞声。

كۆكۈ = **پىستە**[2]

كۆكۈم 〔静〕 ①粉、粉末、齑粉②牲畜的碎粪

كۆكۈم - تالقان 〔静〕 粉末、齑粉

كۆكۈم - تالقان بولماق ①化为齑粉、碰得粉碎:
ئىستاكان قولۇمدىن چۈشۈپ كېتىپ كۆكۈم - تالقان بولۇپ
كەتتى . 杯子从我手里掉到地下碰得粉碎。②<转>
粉碎: دۈشمەن ئىستىھكاملىرى كۆكۈم - تالقان بولدى . 敌人
阵地被粉碎了。

كۆكۈم - تالقان قىلماق ①使……碎、使……成齑
粉: ئۇنداق تاۋاقنى چېقىپ ، كۆكۈم - تالقان قىلىۋېتىش كې.
رەك . 那样的饭碗应该砸得粉碎。②<转> 粉碎、使
落花流水: بىز دۈشمەننى كۆكۈم - تالقان قىلىۋەتتۇق . 我们
把敌人打得落花流水。

كۆك 〔静〕 <方> 丫环、仆女、女奴

كۆڭزى 〔静〕 孔子

كۆڭزى تەلىماتى 孔学、儒学

كۆلا 〔静〕 草绳: باينىڭ ئارغامچىسى بولسا ، كەمبەغەلنىڭ كۆلە.
سى بار . <谚> 财主有毛绳，穷人有草绳。

كۆلاچ 〔静〕 <古、食> 甜糊糊

كۆلال 〔静〕 (尚未烧制的)陶器

كۈلالچى 〔静〕 匠器陶

كۈلالچىلىق 〔静〕 业陶制، 业器陶

كۈلاھ (كۈلاھىم ، كۈلاھىڭ ، كۈلاھى) 〔静〕 行苦، 帽丐乞
(帽顶尖)帽僧

كۈلاھلىق 〔静〕有(戴)帽丐乞的، 有(戴)苦行僧帽的

كۈلتېر 〔静〕<动> 鲌، 鲦

كۈلتىۋاتسىيە 〔静〕<农> 耕中

كۈلتىۋاتسىيە قىلماق　耕中

كۈلتىۋاتور 〔静〕 机耕中

كۈلمىناتسىيە = يۇقىرى پەللە

كۇلۇب 〔静〕 部乐俱: ئىشچىلار كۇلۇبى 工人俱乐部 / دې-
ڭىزچىلار كۇلۇبى 海员俱乐部

كۇلۇچ 〔静〕 子扳، 手扳

كۇلۇچ يوپكا　喇叭裙

كۈلۈڭ 〔静〕 炉门

كۇلۇن 〔静〕<物> 库仑(电量单位، 以法国物理学家
名命仑库)

كۇلۇن قانۇنى　<物> 库仑定律

كۇلۇن كۈچى　<物> 库仑力

كۇلۇن ئېلېكتىر ئىستاتىك ماگنىت مەيدانى
<物> 库仑静电磁场

كۇلۇنمېتىر 〔静〕<物> 库仑计

كۈلېكس 见下

كۈلېكس پاشىسى　<动> 库蚊، 库雷蚊

كۈمپەيكۈم = بىت - چىت

كۈمپەيكۈم بولماق = بىت - چىت بولماق

كۈمپەيكۈم قىلماق = بىت - چىت قىلماق

كۈمۇتا 〔静〕<动> 白蛉

كۈمۇتا قىزىتمىسى　<医> 白蛉热

كۈمۈلەك 〔静〕 团状的، 疙瘩状的: ~ ئاش 疙瘩汤

كۈمۈلاچ 〔静〕 ①丸状的: ~ لاي 丸状的泥، 泥丸 ②丸:
~ قىلماق 做成丸

كۈمىلاچ تام = ئەنجان تام

كۈمىلاچ دورا　丸剂، 丸药

كۈمىلاچ كۆمۈر　煤球

كۈمىلاچ ئوغۇت　团粒肥料

كۈمىلاچلاتماق «كۈمىلاچلىماق» 的使动态: لاينى ~ 让人把
泥团成丸

كۈمىلاچلاشماق «كۈمىلاچلىماق» 的共同态: بىر توپ بالىلار
لاي كۈمىلاچلىشىپ ئويناۋاتاتتى. 一群孩子在团泥丸玩儿。

كۈمىلاچلانماق «كۈمىلاچلىماق» 的被动态: كۈمىلاچلانغان لاي
团成丸的泥

كۈمىلاچلىماق 〔动〕 团成丸، 团成团: كالا تېزەكلىرىنى
كۈمىلاچلاپ ئېغىلنىڭ تاملىرىغا چاپلىماق 把牛粪团成团贴到
牛圈的墙上

كۈندۈر 〔静〕<植> 乳香

كۈندۈر توقچىقى　<药> 金锁昆都尔片

كۈنۈس 〔静〕<方> 吝啬، 小气، 悭吝

كۈنۈپكا 〔静〕 ①图钉 ②按钮: كۈنۈپكىنى باسماق 按按钮

كۈنۈپكا تاختىسى　<电> 键盘

كۈنۈپكىلىق 〔静〕 ①图钉的 ②有按纽的

كۈنۈرباش 〔静〕<植> 赖草

كۈھقاپ 〔静〕 (神话传说中的)魔山، 魔窟

كۈۋاس 〔静〕 克瓦斯(清凉饮料)

كۈئىنىن 〔静〕<药> 奎宁، 金鸡纳霜

كۈينولىن 〔静〕<化> 喹啉

كۆپ 〔静〕 ①多: ~ ئويلا ، ئاز سۆزلە . <谚> 多想少
说；喻同"三思而后行"。 ~ سۆز چۆپ سۆز . <谚>
话多如草芥。 ~ ئاتقان بىلەن مەرگەن بولماس ، ~ سۆز-
لىگەن بىلەن چېچەن . <谚> 枪打得多未必是神枪手，
话说得多未必是机灵人。 ~ سۆزلىگەن تۇتۇلار ، ئاز
سۆزلىگەن قۇتۇلار . <谚> 说得多的被捉，说得少的逃
脱。 ~ ياخشى ئاز يامان ، ~ بۇغداي ئاز سامان . <谚>
好的少坏的多，麦子少麦草多。②常、久: مەن ئۇنىڭ
ئۆيىگە ~ بارمەن. 我常去他家。 ~ ئاغرىغان ئەمچى بولار ،
~ يۈرگەن يولچى . <谚> 久病成郎中，常走成行者。
③很، 非常: ~ ياخشى 好得很 / ~ رەھمەت 多谢، 非
常感谢 / ~ رازى 非常满意④众人: كۆپنىڭ كۈچى
كۆپ . <谚> 人多力量大。 كۆپنىڭ ئەقلى كۆپ . <谚>
人多智广。 ~ تۈكۈرسە ، كۆل بولار . <谚> 众人吐，
积成湖。 ~ بىلەن ئۆلۈم بەجايىكى توي . <谚> 与众人
赴死，如赴喜宴。 كۆپتىن يامانلاپ كۆمۈلمەي قاپتۇ .
<谚> 跟众人闹翻，死了没人埋。 كۆپتىن تۇشقان
قېچىپ قۇتۇلماس . <谚> 兔子难逃众人手。

كۆپ ئاتىلىق　<生> 多父本، 多父体: كۆپ ئاتىلىق
مېتىسلاشتۇرۇش 多父体杂交

كۆپ ئارگۇمېنت　<数> 多变数

كۆپ ئاساسلىق كىسلاتا　<化> 多元酸

كۆپ ئاياغلىقلار　<动> 多足类

كۆپ ئەزالىق　<数> 多项式

كۆپ ئەزالىق ئىپادە = كۆپ ئەزالىق

的节音多 <语> **كۆپ بوغۇملۇق**

词音多، 词节音多 <语> **كۆپ بوغۇملۇق سۆز**

同合边多 <法> **كۆپ تەرەپلىك توختام**

症汗多 <医> **كۆپ تەرلەش كېسەللىكى**

纲毛多 <动> **كۆپ تۈكلۈكلەر سىنىپى**

号节删، 号略省 <语> **كۆپ چېكىت**

数位多 <数> **كۆپ خانىلىق سان**

营经种多 <经> **كۆپ خىل ئىگىلىك**

多顶، 多至 **كۆپ دىگەندە**

症频尿، 症崩尿 <医> **كۆپ سىيىش كېسىلى**

界世极多 **كۆپ قۇتۇپلۇق دۇنيا**

学辑逻值多 <逻> **كۆپ قىممەت لوگىكىسى**

送里千، 重意人轻礼 <成> **كۆپكە تەۋە قىلماق**
重义情轻礼، 毛鹅

物动胞细多 <动> **كۆپ كىلېتكىلىقلار**

因基多 <生> **كۆپ گېن**

论心中多 <哲> **كۆپ مەركەزچىلىك**

论元多، 义主元多 <哲> **كۆپ مەنبەچىلىك**

的义多 <语> **كۆپ مەنىلىك**

词义多 <语> **كۆپ مەنىلىك سۆز**

程方元多 <数> **كۆپ نامەلۇملۇق تەڭلىمە**

偶多، 嫁多، 娶多 **كۆپ نىكاھلىق**

制偶多 **كۆپ نىكاھلىق تۈزۈم**

كۆپ ياشى- : 桑沧经历، 广识多见 **كۆپنى كۆرگەن**
问别 <谚> . غاندىن سورىماي، كۆپنى كۆرگەندىن سورا
。的广识多见问要، 的大纪年

物生胞细多 <生> **كۆپ ھۈجەيرىلىك جانلىق**

箭火级多 **كۆپ ئۇگىلىك راكېتا**

义主神多، 论神多 <宗> **كۆپ ئىلاھچىلىق**

教神多 <哲> **كۆپ ئىلاھلىق دىن**

体面多 <数> **كۆپ ياقلىق**

角面多 <数> **كۆپ ياقلىق بۇلۇڭ**

题用应步多 <数> **كۆپ يوللۇق مەسىلە**

蛋混 <方، 骂>〔静〕 **كۆپەش**

器法乘 <电>〔静〕 **كۆپەيتكۈچ**

因، 数因 <数>②数乘 <数>①〔静〕 **كۆپەيتكۈچى**
的乘③子

式因، 式乘 <数> **كۆپەيتكۈچى ئىپادە**

的制复②积乘 <数>①〔静〕 **كۆپەيتمە**

本复، 本印翻 <印> **كۆپەيتمە نۇسخا**

加增 ~ جۇغلانمىنى : 态动使的 «كۆپەيمەك» ① **كۆپەيتمەك**
乘 <数>② 畜种良殖繁 ~ نەسىللىك ماللارنى / 累积 :
二乘五 ~ بەشنى ئىككىگە

法乘، 乘 <数>〔静〕 **كۆپەيتىش**

算运法乘 <数> **كۆپەيتىش ئەمىلى**

号乘 <数> **كۆپەيتىش بەلگىسى**

九九法乘، 表法乘 <数> **كۆپەيتىش جەدۋىلى**
表诀口法乘، 表

态同共的 «كۆپەيتمەك» **كۆپەيتىشمەك**

态动被的 «كۆپەيتمەك» **كۆپەيتىلمەك**

的加增②数乘被 <数>① 〔静〕 **كۆپەيگۈچى**

进累 <经>②的加增① 〔静〕 **كۆپەيمە**

税进累 <经> **كۆپەيمە باج**

额加增值价 <经> **كۆپەيمە قىممەت**

~ ئادەم / 多增钱 ~ پۇل : 加增، 多增①〔动〕 **كۆپەيمەك**
多增畜牲، 殖繁畜牲 ~ مال : 殖生، 殖繁② 加增人

的张夸، 的大夸②的凸، 凸①〔静〕 **كۆپتۈرمە**

璃玻泡浮 <建> **كۆپتۈرمە ئەينەك**

绣刺线绒 <纺> **كۆپتۈرمە كەشتە**

كۆپتۈرمە گۈل = بۆرتمە گۈل

雕浮 <建> **كۆپتۈرمە نەقىش**

قورسىقىمنى پوكان غورا : 态动使的 «كۆپمەك» ① **كۆپتۈرمەك**
大夸② 。胀发子肚我使子杏的熟半 . كۆپتۈرۈپ قويدى :
化膨③难困大夸 ~ قىيىنچىلىقنى

王大牛吹، 者实其过言 〔静〕 **كۆپتۈرمىچى**

张夸، 大夸، 虚吹〔静〕 **كۆپتۈرۈش**

态同共的 «كۆپتۈرمەك» **كۆپتۈرۈشمەك**

态动被的 «كۆپتۈرمەك» **كۆپتۈرۈلمەك**

件饰(的上袋箭) <古>〔静〕 **كۆپتى**

意致多多 سالام ~ : 多很، 多多〔静〕 **كۆپتىن - كۆپ**

态动使的 «كۆپچۈمەك» **كۆپچۈتمەك**

②。了发面 . خېمىر كۆپچۈپتۇ : 发①〔动〕 **كۆپچۈمەك**
肿脸的他 . ئۇنىڭ يۈزلىرى كۆپچۈپتۇ : 肿، 胀肿 <转>
地鼓鼓气 كۆپچۈپ سۆزلىمەك : 鼓鼓气 <转>③。了
说

大 ئۇمىدى كۆپچىلىكنىڭ : 儿伙大، 家大①〔静〕 **كۆپچىلىك**
话里心的家大 كۆپچىلىكنىڭ كۆڭلىدىكى سۆز / 望希的家
志同数多 يولداشلار ~ : 数多②

子褥 <古>〔静〕 **كۆپسۈن**

كۆپسمەك 〔动〕<方>①加剧，变得更厉害②猛长

كـۆپكەك 〔静〕<方>①刚生的羊羔②山羊羔住的地方

كۆپلەپ 〔静〕多多地，大量地：~ يارىدەم بەرمەك 多多帮助 / ~ سېتىۋالماق 大量购买，大量采购

كۆپلۈك ① «كۆپ» 的名词形式：كوچىدا ئادەملەرنىڭ كۆپلۈ. كىدىن ماشىنىلار بولمايدۇ. 街上人多得走不动。②<语>复数

كۆپلۈك قىلماق 嫌多

كۆپلىگەن 〔静〕很多，许多：~ كىشىلەر 很多人

كۆپمە 〔静〕膨胀的

كۆپمە توپا 膨润土

كۆپمە سېمونت 膨胀水泥

كۆپمەك 〔动〕①鼓，胀：توپقا يەل كىرگۈزدى، دەرھال كۆپتى. 球一打气马上鼓了。كالا بېدە يېسە، قورسىقى كۆپۈپ قالىدۇ. 牛吃苜蓿会胀肚。②发：خېمىر ~ 面发了 / نان ~ 馕发起来了③<转>生气，气：بار دەپ تـوكمە، يوق دەپ كـۆپمە. <谚>别因为有而倒掉，也别因为没有而生气。زىرەك تېپىپ سـۆزلەيدۇ، كالۋا كـۆپـۈپ. 机灵人找话说，笨蛋气着说。<谚>

كۆپۈش كوئېففىتسېنتى <物> 膨胀系数

كۆپۈك 〔静〕①泡沫，沫子：پىۋا كۆپۈكى 啤酒泡沫 / سۇ كۆپۈكى 水的泡沫 / شورپىنىڭ كۆپۈكى 肉汤沫子了②<生理> 涎，涎水③气：قورساق كۆپۈكىنى چىقارماق 出气

كۆپۈك تاش <矿> 浮石

كۆپۈككە ئايلانماق ①变成泡沫②<转>变为泡影

كۆپۈك ئىقتىساد <经> 泡沫经济

كۆپۈك يوقاتقۇچ 消泡剂

كۆپۈكچە 〔静〕①(液体)小泡，气泡②<生> 液泡

كۆپۈكسىز 〔静〕无气泡的，无泡沫的

كۆپۈكسىزلەندۈرمەك «كۆپۈكسىزلەنمەك» 的使动态

كۆپۈكسىزلەنمەك 〔动〕消泡

كۆپۈكلەندۈرمەك «كۆپۈكلەنمەك» 的使动态

كۆپۈكلەندۈرگۈچى خورۇچ <建> 起泡剂，发泡

كۆپۈكلەنمەك 〔动〕起泡：كۆپۈكلەنگەن نېفىت 起泡原油

كۆپۈكلۈك 〔静〕有泡沫的，多泡沫的

كۆپۈكلۈك ئەينەك <建> 泡沫玻璃

كۆپۈكلۈك بېتون 〔建〕泡沫砼，泡沫混凝土

كۆپۈكلۈك تومۇزغا <动> 沫蝉

كۆپۈكلۈك سېمونت <建> 加气水泥

كۆپۈنگۈ 〔静〕凸的

كۆپۈنگۈ ئەينەك <物> 凸镜，凸面镜，会聚透镜

كۆپۈنگۈ بەت <印> 凸版

كۆپۈنگۈ توسما <水> 凸岸坝，坝点

كۆپۈنگۈ جىسىم <物> 凸面体

كۆپۈنگۈ قۇتۇپ <电> 凸极

كۆپۈنگۈ لىنزا <物> 凸透镜

كۆپۈنگۈ نۇقتا <物> 凸透点

كۆپىكدەريا 〔静〕<动> 海螵蛸

كۆپىنچە 〔静〕往往，常：ئۇنىڭ ھالىدىن ~ يالغۇز ئوغلى خە. ۋەر ئېلىپ تۇردى. 他的独生子常常关照他。

كۆپىيىش 〔静〕<生> 生殖，繁殖

كۆپىيىش ئەزاسى <理生> 生殖器

كۆپىيىش بېزى <理生> 生殖腺

كۆپىيىش دەۋرى <生> 生殖周期

كۆپىيىش سىستېمىسى <理生> 生殖系统

كۆپىيىش قابىلىيىتى <生> 繁殖能力，生殖能力

كۆپىيىش كوئېففىتسېنتى <农> 繁殖系数

كۆپىيىش نىسبىتى <生> 繁殖率

كۆپىيىش ئىقتىدارى = كۆپىيىش قابىلىيىتى

كۆپىيىش يېشى <牧> 繁殖适龄

كۆپىيىشچانلىق 〔静〕增殖率，增长率

كۆت 〔静〕①屁股：كۆتىگە تەپمەك 踢屁股 / كۆتىدە ئىشتان يوق، ئىتى مارجان بوۋى. <谚> 裤子没有穿，名字却叫玛尔江布威（戴串珠贵妇）。ئىت ئۇستىخان يېسە، كۆتى بىلەن كېڭەشەر. <谚> 狗吃骨头，跟屁股商量（喻干事要思前想后）。②<骂> 卖屁股的

كۆتىنىڭ پىرى تۇتماق <成> 死犟，犟头犟脑：ئۇ كۆتىنىڭ پىرى تۇتۇپ قالسا، گەپ يېمەيدىغىنىدىن. 他犟起来什么话也听不进去。

كۆتى بوش <成> 坐不住，顶不住，没恒心，没韧劲：تازىمۇ ~ بـالا ئىكەنسەن. 你真是个没恒心的孩子。

كۆتى بىلەن ئاغزىنىڭ پەرقى يوق <成> 说话等于放屁：~ بولغاچقا، باشقىلار ئۇنى كۆزگە ئىلمايدۇ. 说话等于放屁，别人都不看起他。

كۆتى يوق <成> 手脚不干净，不清白

كۆتى تىنماسلىق <成> 坐不住，坐不稳，多动

话说、了不受、主不顶 <成> كۆتى چىدىماسلىق
受事这做你؟ بۇ ئىشنى قىلىشقا كۆتۈڭ چىدامدۇ：数算不
؟吗了得
有、劲韧有、住得顶、住得坐 <成> كۆتى چىڭ
相他 . ئۇنىڭ خېلى ~ ، بۇ ئىشنى جەزمەن قىلالايدۇ：心恒
。到办能定一事件这、心恒有当
، 走赶、走撵、开踢脚一 <成> كۆتىگە تەپمەك
要你 . ئىشتا سۈسلۇق قىلساڭ ، كۆتۈڭگە تېپىمەن：门出地扫
。去出踢脚一你把就我、工洋磨是
：儿门股屁到屎 <成> كۆتىگە پوق كەپلەشمەك
屎是总他 . ئۇ دائىم كۆتىگە پوق كەپلەشكەندە مېنى ئىزدەيدۇ
。我找来才了儿门股屁到
股屁亲差就 <成> كۆتىگە سۆيگۈدەك بولماق
، ئۇ باشلىقنىڭ كۆتىگە سۆيگۈدەك بولغان بولسىمۇ：(好讨)
司上、了股屁司上亲差就他 . باشلىق ئۇنىڭغا يول قويمىدى
。步让不是还
كۆتىگە كىرىۋالماق = ئارقىسىغا كىرىۋالماق
欺、诈欺②骗哄① <成> كۆتىگە يېپ ساپماق
实老到找 <谚> . ياۋاشنى تاپسام ، كۆتىگە يېپ ساپسام：负
。“骑人被善马，欺人被善人”同喻；负欺就人
ئۆلۈكتىن نەگە بارسەن：短揭 <成> كۆتىنى ئاچماق
دەپ سورىسا ، بارنىڭ پۇلىنى چاچقىلى ، يوقنىڭ كۆتىنى ئاچقى-
钱有尽撒：说他，儿哪去人死问 <谚> . لى ، دەپتۇ
。短的人钱没揭，财钱的人
：安不立坐、住不坐 <成> كۆتىنى قويالماسلىق
消这到听 . ئۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ، كۆتىنى قويالماي قالدى
。了住不坐就他、息
مۇندىن كېيىن：巴尾紧夹 <成> كۆتىنى قىسماق
كۆتۈڭنى قىسىپ يۈر ! گۈلۈڭ بار چاغدا！巴尾紧夹要你后今
有 <谚> . گۈلۈڭنى قىس ، گۈلۈڭ توزىغاندا كۆتۈڭنى قىس
。巴尾夹候时的谢花，花上戴候时的花
، 短道长说、四道三说 <成> كۆتىنى كولىماق
خەقنىڭ كۆتىنى كولاپ نېمە پايدا：人说后背、股屁抠
؟处好么什了到捞底到、股屁家人抠你 ؟ تاپتىڭ
到贴股屁 <成> كۆتىنى ئېلىپ يۈزىگە چاپلىماق
ئۇ ئاخىر كۆتىنى ئېلىپ：耻无颜厚、耻知不恬、上脸
最他 . يۈزىگە چاپلىدى ، ئاغزىغا كەلگەننى دەپ چىقىپ كەتتى
。了走就顿一说胡地耻无颜厚竟后
كۆڭۈلچە-：洗如贫一、腚光 <成> كۆتى ئوچۇق
。“亏吃会软心”同喻；腚光的软心 <谚> . ~ نىڭ

洗如贫一得变、穷变 <成> كۆتى ئوچۇق قالماق
بۇ ئىشتا：丑露、脚马露 <成> كۆتى ئېچىلماق
怕她上事件这 . ئۇ كۆتىنىڭ ئېچىلىپ قېلىشىدىن قورقاتتى
。脚马出露
كۆتى：腾腾慢慢、蹭蹭磨磨 <成> كۆتى ئېغىر
腾慢慢你 . ئېغىرلىق قىلىپ ، ھەممىدىن قۇرۇق قالدىڭ
。空空手两果结、腾
بۇ / 墩树果苹 ئالما كۆتىكى：子墩、墩树①〔静〕 كۆتەك
不割以可子墩个这 . كۆتەكنى تىلسا ، نورغۇن شال چىقىدۇ
；底存、根存 <转>②儿墩胖 كۆتەكتەك بالا 。子板少
券副 بېلەتنىڭ كۆتىكى / 根存的票支 چەكنىڭ كۆتىكى
簿帐水流 كۆتەك دەپتەر
车牛、车大轮木 كۆتەك ھارۋا
口伤、疤伤、疮鞍 <方>〔静〕 كۆتەڭگەي
腰山、坡山 <方>〔静〕 كۆتەل[1]
人马跟、人马牵 <古>〔静〕 كۆتەل[2]
肠直 <理生>〔静〕 كۆتەن
癌肠直 <医> كۆتەن راكى
ئىشنىڭ كۆتەن-：因起 <转>②头肠直①〔静〕 كۆتەنباش
。我在因起的情事 . بېشى مەندە ئىكەن
一第数倒、的后最 <方>〔静〕 كۆتتەڭ
台土、台凉(的外室房平) <古、建>〔静〕 كۆترۈم
堆土、丘土、丘 <古>〔静〕 كۆتكى
كۆتلەش = كۆت
قوي- / ~ 髭短 ساقال ~：秃秃光、秃、短〔静〕 كۆتمەك
秃光 دەرەخ ~ / 笔秃 قەلەم ~ / 巴尾秃、巴尾短 رۇق
树的秃
چېغىلار ~：的小矮、的短短〔静〕 كۆتمەك - كۆتمەك
草芨芨的短短
态动使的 «كۆتمەكلەشمەك» كۆتمەكلەشتۈرمەك
مېنىڭ قەلىمىم كۆتمەك-：短变、秃变〔动〕 كۆتمەكلەشمەك
。了秃笔的我 . لىشىپ كېتىپتۇ
顶屋 <古>〔静〕 كۆتۈ
包承〔静〕 كۆتۈرە
儿活包、工包 ~ ئىشنى：包承 كۆتۈرە ئالماق
مەسئۇلاتنى ئائىلىلەرگە：给包、包承让 كۆتۈرە بەرمەك
户到产包 ~
租包 <经> كۆتۈرە ئىجارە
工包、活包 كۆتۈرە ئىش
的满饱、的扬昂、的盛旺(绪情)①〔静〕 كۆتۈرەڭگۈ

的昂高(气语、调声)②

كۆتۈرەڭگۈ روھ (神精)绪情的盛旺

كۆتۈرەڭگۈ روھلۇق 气朝、擞抖神精、勃勃气生

勃蓬

كۆتۈرەڭگۈلەشمەك 〔动〕 奋振、扬昂: ئۇ ئۆزىنى روھىي جەھەتتىن كۆتۈرەڭگۈلىشىپ قالغاندەك ھېس قىلدى. 自觉感他

。奋振神精已

كۆتۈرەڭگۈلۈك «كۆتۈرەڭگۈ» 的名词形式

كۆتۈرەلمىگۈسىز 〔静〕 ①难举的、难挑的: ~ ئېغىر يۈك 难挑的重担②<转> 难以承受的、无法忍受的: ~ ئازاب 难以承受的痛苦 / ~ خورلۇق 无法忍受的屈辱

كۆتۈرەم 〔静〕 累瘦了的、瘦弱的(用于牲畜): ~ ئېشەك 累瘦了的毛驴 / ~ ئات بولۇپ قاپتۇ. 马变得又瘦又弱。

كۆتۈرتمەك «كۆتۈرمەك» 的使动态: ئۇ يۈك - تاقلىرىنى بالىسىغا كۆتۈرتۈپ ماڭدى. 他让孩子背上行李走了。

كۆتۈر - كۆتۈر 见下

كۆتۈر - كۆتۈر قىلماق 一起抬: ھەممەيلەن رويالنى كۆتۈر - كۆتۈر قىلىپ ئۆيگە ئېلىپ كىردى. 大家一起把钢琴抬进了屋里。

كۆتۈرگۈ 〔静〕<古> 抬高器(抬高物体的工具)

كۆتۈرگۈچ 〔静〕 举的、托的

كۆتۈرگۈچ ۋىلكا <机> 托叉

كۆتۈرمە 〔静〕 ①<建> 架空的、架空②路基、墩③谷坊④(前后襟)并裁

كۆتۈرمە پول <建> 架空式木地板

كۆتۈرمە دامبا <水> 谷坊

كۆتۈرمە دەريا <水> 悬河

كۆتۈرمە قاش <水> 防护堤

كۆتۈرمە كۆۋرۈك <建> 天桥、高架桥

كۆتۈرمە ئۆي 地基高的房屋

كۆتۈرمە ئېرىق <水> 渠槽、高架渠

كۆتۈرمەك 〔动〕 ①举、抬、背、挑、提、找、端、托、抱: قول ~ 举手 / تەختىراۋان ~ 抬轿子 / سومكا ~ 提提包 / يۈك ~ 背包、背包 / ئەپكەش ~ 挑扁担 / جىنازا ~ 抬扛尸 / پەتنۇس ~ 端茶盘、托托盘 / بالىنى ~ 抱小孩 / قورققان ئاۋۋال مۇشت كۆتۈرەر. <谚> 胆怯的先举拳。/ كۆتۈرۈشنى بىلسەڭ، تاشمۇ يېنىك. <谚> 只要会举,石头也不重。②撩起、立起: چاپاننىڭ پېشىنى ~ 撩起衣襟 / يوپكىنىڭ ئېتىكىنى ~ 撩起裙角 / پەلتونىڭ ياقىسىنى كۆتۈرۈۋالماق 把大衣领子立起来③<转> 提高、升提、拔提: مەسىلىنى پرىنسىپقا كۆتۈرۈپ تونۇش 把问题提到原则上去认识 / ئاۋازىنى ئېخىمۇ ~ 把嗓门提高 / مال باھاسىنى ~ 提高物价 / ئىناۋەتنى ~ 提得更高威信 / كادىرلىقىا ~ 提升(拔提)为干部④<转> 承担、负担、担当: بۇ پۇلنى مەكتەپ كۆتۈرىدىغان بولدى. 这笔钱决定由学校承担。 چىقىمنىڭ ھەممىسىنى ئۇلار كۆتۈرسۇن. 一切开支让他们负担。مۇنداق دېسىڭىز، مەن كۆتۈرەلمەيمەن. 您这么说的话,我可担当不起。⑤<转> 经得住、经得起: يىگىت قەرز كۆتۈرەر، ئۆلۈك تۇپا. <谚> 男人经得住债务,死人顶得住黄土。/ ئېغىرچىلىقنى ~ 经得起磨难 / چاقچاقنى كۆتۈرەلمەسلىك 开不起玩笑 / باشقىلارنىڭ تەنقىدىنى ~ 经得起别人批评⑥<转> 消化、消受: ئۇ تاماقنى ھەرقانچە كۆپ يېسىمۇ كۆتۈرەلەيدۇ. 他吃得再多也能消化。 ھاراق ئىچسەم كۆتۈرەلمەيمەن. 酒喝了我消受不了。⑦<转> 干(杯): كېلىڭلار، كېلىڭلار، بىر رومكىدىن كۆتۈرۈۋېتەيلى! 来、来、干一杯! ⑧<转> 抵消、顶掉: قەرزنى كۆتۈرۈۋەتمەك 把帐顶掉⑨<转> 表示高兴、振奋: كۆڭۈلنى ~ 兴高、开心 / روھنى ~ 提起精神、振奋精神⑩<转> 划得来: بۇ ئىشنى قىلساڭ كۆڭۈل كۆتۈرەمدۇ؟ 干这活儿划得来吗? كۆتۈرىدۇ، قورقماي ئىشلەۋەر. 划得来、放心去干。

كۆتۈر قاسقىنىڭنى <习> 去你的: ~، مەندىن ئالساڭ ماشىنىنى ئالسەن، جاننى ئالمايسەن. 去你的、你要是车就的,不是要我的命。

كۆتۈر كەشىڭنى = كۆتۈر قاسقىنىڭنى

كۆتۈر كۆدە - كۆرپەڭنى 收起你的东西滚蛋吧

كۆتۈر لاقا - لۇقاڭنى 收起你的东西滚蛋吧

كۆتۈرۈش بەلگىسى <艺> 升号、升符

كۆتۈرۈش پوتېنسىيالى <建> 荷载势

كۆتۈرۈش دەستىسى <机> 起重扒杆、扒杆

كۆتۈرۈش ئېگىزلىكى <水> 提升高度

كۆتۈرۈش ئىقتىدارى <物> 承载能力

كۆتۈرمىچى 〔静〕 ①马屁精②<转> 贼

كۆتۈرمىچىلىك «كۆتۈرمىچى» 的抽象名词

كۆتۈرمىچىلىك قىلماق 拍马屁: ئۇنىڭغا ~ 拍他的马屁

كۆتۈرمىكەش = كۆتۈرمىچى

كۆتۈرمىكەشلىك = كۆتۈرمىچىلىك

كۆتۈرمىكەشلىك قىلماق = كۆتۈرمىچىلىك قىلماق
كـۆتـۈرۈشچـان 〔静〕 承载的、负荷的：~ جـىـسـىـم 物、负荷体
（倒序印刷）

كۆتۈرۈشچانلىق 〔静〕 ①<建>荷重②<交>载重量
كۆتۈرۈشلۈك 〔静〕 经得起、受得住：چاقچاق ~ ئادەم 开得起玩笑的人
كۆتۈرۈشلۈك ئادەم ˙经得起的人、有耐心的人
كۆتۈرۈشمەك «كۆتۈرمەك» 的共同态：چامادانىنى كۆتۈرۈشۈپ بېرەي. 我来帮你提箱子。
كۆتۈرۈلمە 〔静〕<地> ①隆起②隆起的
كۆتۈرۈلمە بەلۋاغ <地> 隆起带
كۆتۈرۈلمە رايون <地> 隆起区
كۆتۈرۈلمەك ① «كۆتۈرمەك» 的被动态：پەردە ~ 帷幕升起 / نازىرلىققا ~ 被提升为厅长② «كۆتۈرمەك» 的自复态：ئورنىدىن سەل ~ 微微起身、欠起身来 / كـۈن نەيزە بويى كۆتۈرۈلدى. 日上树梢、天已大亮。③<转> 日子好了：دېھقانلار بۇرۇنقىدىن جىق كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. 农民比以前日子好多了。④<转> 起来
كۆتۈرۈلۈش كۈچى <气> 抬升力
كۆتۈرۈم 〔静〕 挑儿、抱：بىر ~ ئوتۇن 一挑柴火、一抱柴火
كۆتۈك 〔静〕<方> 给牧工的工钱
كۆتۈللىك 〔静〕<方> 鞧、纣棍
كۆتىچەك 〔静〕 （玉米等粗秆植物的）茬子：ئۆتكەن يىلقى كۆتىچەكلەر شۇ پېتى تۇراتتى. 去年的包谷茬子还原封不动地在地里。
كۆتىيوغان = چىيقان
كۆجـە 〔静〕 麦仁肉粥、玉米粒肉粥（加肉末、蔓菁等煮成）
كـۆجـۈم 〔静〕 稠密的、密集的：~ مەھەللە 密集的居民区
كۆجۈم بازار 集中市场
كۆجۈملەشتۈرمەك «كۆجۈملەشمەك» 的使动态
كۆجۈملەشتۈرۈلمەك «كۆجۈملەشتۈرمەك» 的被动态
كۆجـۈملەشمەك 〔动〕 变稠密、变密集：ئىلگىرىكى تارقاق كـەنتلەر ھازىر كۆجۈملەشتى. 以前分散的村子现在变得密集了。
كۆچ[1] 〔静〕 ①迁徙时的什物：چارۋىچىلارنىڭ ~ ئارتقان تۆگـە، قوتازلىرى 牧民们驮着什物的骆驼、牦牛等②雪崩：~ كۆچتى. 雪崩了。
كۆچ[2] 〔静〕<方> 妻子、夫人
كۆچ[3] 〔静〕<古> 时刻、一会儿
كـۆچـەت 〔静〕 ①树苗、苗木：ئالما كۆچىتى 苹果苗 / كۆچەتنى سۇندۇرغۇچە، قولۇڭنى سۇندۇر. <谚> 与其折树苗，不如折自己的胳膊。②（移栽的）秧苗、苗：پەمىدۇر كۆچىتى 西红柿苗
كۆچەت بەلگىلىمەك = كۆچەت مۇقىملىماق
كۆچەت تىكمەك 栽树、植树：كۆچەت تىكسەڭ پۇتاپ تۇر، كۆكتات تېرساڭ ئوتاپ تۇر. <谚> 栽树勤剪枝，种菜勤锄草。
كۆچەت كاندۇكى <农> 秧田、苗床
كۆچەت مۇقىملىماق <农> 定植
كۆچەتچىلىك 〔静〕 育苗工作：ناھىيىلىك ~ مەيدانى 县育苗场
كۆچەتزار = كۆچەتلىك
كۆچەتلىك 〔静〕 苗圃
كۆچرۇم 〔静〕<古> （因发生变故人群惊慌）大批迁徙
كـۆچكـۆچ 〔静〕 ①大迁移、大迁徙②迫迁（专指 1871 年沙俄强迫伊犁地区一批维吾尔人迁至今哈萨克斯坦）：مېنىڭ بـوۋام 1871 ـ يىلدىكى كـۆچكۆچتە غۇلجىدىن چىققانىكەن. 我的祖父是 1871 年迫迁时离开伊犁的。
كۆچكۆچ ناخشىسى 迫迁歌
كۆچكۈن[1] 〔静〕 ①流动的：يۇلتۇزلار تەخمىنەن ئـۈچ خـىل بولىدۇ: تۇراقلىق يۇلتۇز، سەييارە يۇلتۇز ۋە ~ يۇلتۇز. 星星大约有三种：恒星、行星、流星。②崩、崩塌：تـاغ كۆچكۈنى 山崩 / قار كۆچكۈنى 雪崩
كۆچكۈن[2] 〔静〕<古> 游牧的、流动的
كـۆچمە 〔静〕 ①流动的、移动的、巡回的②<语> 转移的、引申的
كۆچمە بارخان <地> 流动沙丘
كۆچمە دولقۇن <物> 行波、前进波
كۆچمە سۇغۇرتا <经> 流动保险
كۆچمە فوند 流动基金
كۆچمە قۇم 流沙
كۆچمە كاپىتال <经> 游资
كۆچمە كرېدىت <经> 动产信用
كۆچمە كۆرگەزمە 巡回展览
كۆچمە كۆل <地> 游移湖
كۆچمە ماياك <交> 流动灯塔、灯船

كۆچمە مەبلەغ <经> 金资动流
كۆچمە مەكتەپ = سەييارە مەكتەپ
كۆچمە مەنە <语> 义申引، 义转
كۆچمە مۈلۈك <经> 财浮، 产动
كۆچمە ئۆي <建> 屋房动活
كۆچمەس 〔静〕 的徙迁不②的定固، 的动不①
كۆچمەس بارخان <地> 丘沙定固
كۆچمەس قۇشلار <动> 鸟留
كۆچمەس مۈلۈك <经> 产资定固، 产动不
كۆچمەك 〔动〕 ①搬، 迁، 迁移، 转移: ئۆي ~ 搬家 / يېڭى ئۆيگە ~ 迁入新居 / باشقا ياققا ~ 转移到别处 / كەمبەغەل بولساڭ كۆچۈپ باق. <谚> 你觉得穷، 就搬家试一试。②转، 传: باشقا بىر مەسىلىگە ~ 转到另一个问题 / ئېغىزدىن ئېغىزغا ~ 口口相传، 一传十، 十传百③ <教> 升(级، 班): بۇ يىل سىنىپتىن كۆچەلىدىڭمۇ؟ 你今年升级了吗؟④迁徙، 回游⑤ <地> 变位
كۆچۈش تېزلىكى <物> 徒动速度
كۆچمەن 〔静〕 ①流动的، 游牧的②移民: ئۇيغۇر كۆچمەنلىرى 维吾尔移民 ③游民
كۆچمەن تۇرمۇش 游牧生活
كۆچمەن چارۋىچى 流动牧民
كۆچمەن چارۋىچىلىق 游牧
كۆچمەنلەر قانۇنى <法> 移民法
كۆچمەنلىك 〔静〕 ①流动، 游牧: ئۇلار كۆچمەنلىكتە تۆت - بەش يىلنى ئۆتكۈزدى. 他们在流动中度过了四五个年头。②流动的، 游牧的: ~ تۇرمۇشتىن تەدرىجىي ھالدا تېرىقچىلىق تۇرمۇشىغا قەدەم قويماق 从游牧生活逐渐跨入农耕生活
كۆچۈرتمەك «كۆچۈرمەك» 的使动态
كۆچۈرگۈچى 〔静〕 抄写者، 缮写员، 抄写员
كۆچۈرگۈچىلىك 〔静〕 抄写工作، 缮写工作
كۆچۈرمە 〔静〕 ①抄的، 引用的②剽窃的: ~ ئەسەر 剽窃的作品③抄件: يىغىن خاتىرىسىنىڭ كۆچۈرمىسى 会议记录的抄件 / كلاسسىك ئەسەرلەردىن ~ 古典作品的抄本④翻版: تەجرىبىچىلىكنىڭ كۆچۈرمىسى 经验主义的翻版⑤ <水> 渡槽
كۆچۈرمە بۆلەك <语> 引语، 引文
كۆچۈرمە جۈملە = كۆچۈرمە گەپ
كۆچۈرمە گەپ <语> 直接引语

كۆچۈرمەك ① «كۆچمەك» 的使动态: ئۆي ~ 搬家 / كۆچۈرۈپ باسماق 翻印، 转载 / كۆچەت ~ 移栽②抄写، 誊写: كونسپېكت ~ 抄讲义 / ئاقا ~ 誊清③抄袭، 剽窃: باشقىلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ~ 抄袭(剽窃)他人作品④驱邪، 赶鬼(迷信说法، 指将附体的鬼赶到病人身上 以治病): قىزنىڭ كېسىلىنى مۇشۇ قورچاققا كۆچۈرگەن. 把姑娘的病赶到了这个木偶上。⑤ <医> 移植: تېرە ~ 移植皮肤
كۆچۈرۈش خىراجىتى <经> 迁移费، 搬迁费
كۆچۈرمىچى 〔静〕 ①抄写者، 缮写员②抄袭者، 剽窃者
كۆچۈرمىچىلىك 〔静〕 ①抄写工作، 誊写工作②抄袭行为، 剽窃行为
كۆچۈرمىچىلىك قىلماق ①做抄写工作②搞剽窃
كۆچۈرمىكەش = كۆچۈرمىچى
كۆچۈرمىكەشلىك = كۆچۈرمىچىلىك
كۆچۈرۈشمەك «كۆچۈرمەك» 的共同态: ئۇلار ئۆيلىرىنى شەھەردىن يىراق جايغا كۆچۈرۈشتى. 他们把家搬到远离城市的地方。
كۆچۈرۈلمە 〔静〕 拓片، 拓本، 摹本
كۆچۈرۈلمەك «كۆچۈرمەك» 的被动态
كۆچۈشچانلىق 〔静〕 迁移率
كۆچۈشمەك «كۆچمەك» 的共同态: ئۇلار دەريا بويىغا كۆچۈشتى. 他们搬到了河边。
كۆچۈك 〔静〕<古> 臀部
كۆدەي 〔静〕<方> 芦苇
كۆرە 〔助〕 与其: ئەسكىنى دوست تۇتقاندىن ~ ، تەنھا يۈرگەن ياخشى. 与其与恶人交朋友، 不如独往独来。
كۆرەرمەن 〔静〕 观众
كۆرەك¹ 〔静〕 ①会演، 调演: ئەدەبىيات - سەنئەت كۆرىكى 文艺会演②检阅: كۆرەكتىن ئۆتمەك 受检阅 / ~ مۇنبىرى 检阅台
كۆرەك² 〔静〕<方> 熟得好的، 做得脆的
كۆرەڭ 〔静〕 高傲的، 神气十足的: ئۇنىڭ دەسلەپكى ~ ئەپتىدىن قىلچە ئەسەر قالمىدى. 他起初那种神气十足的样子变得毫无踪影了。
كۆرەڭلەتمەك «كۆرەڭلىمەك» 的使动态: بىر مەھەل سېنى كۆرەڭلەتكەن ئالدامچى دۇنيا ساڭا بىر كېپەنلىك بېرىشنى راۋا كۆرمىدى. 一度让你不可一世的这个骗人世道到头来连块裹尸布都不肯给你。

کۆرەڭلەشمەك «کۆرەڭلىمەك» 的共同态：ئۇلار غەلىبە قىلـ-
دۇق دەپ كۆرەڭلەشتى. 他们因为胜利而洋洋得意。

کۆرەڭلىك «کۆرەڭ» 的名词形式：ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ~
ئالامىتى چىقىپ تۇراتتى. 他眼中流露出得意的神态。

کۆرەڭلىمەك 〔动〕 得意，神气，得意洋洋，神气活现：
كۆرەڭلەپ خۇدىنى يوقاتماق 得意忘形 / سەن ئانچە كۆرەڭلەپ
كەتمە! 你别太神气！ كۆرەڭلىگەن يېڭىلار. 〈谚〉 骄兵必败。

کۆرەلمەس 〔静〕 爱嫉妒的：كۆرەلمەسنىڭ كۆزىنى ئويۇ. 〈谚〉 爱嫉妒的眼睛该挖掉。

کۆرەلمەسلىك «کۆرەلمەس» 的名词形式：ئۇنىڭ گەپلىرى ~
بىلەن تولغانىدى. 他的言谈中充满了嫉妒。

کۆرپە[1] 〔静〕 褥子：مېھمانغا ~ سالماق 给客人铺褥子 / ~
سېلىش ھۆرمەت، داستىخان سېلىش ھىممەت. 〈谚〉 铺褥子是尊敬，铺餐布是盛情。

کۆرپە يارىسى 〈医〉 褥疮

کۆرپە ياستۇق 枕头与褥子

کۆرپە[2] 〔静〕 羔皮

کۆرپە تۇماق 羊皮帽子

کۆرپە جۇۋا 羔皮大衣

کۆرپە[3] 〔静〕〈古〉 再生的，晚生的

کۆرپىچە 〔静〕 小褥子，坐褥

کۆرپىلىك 〔静〕 ①褥子料：بىر ~ رەخت 做一个褥子的布 ②有褥子的

کۆرسەتكۈچ 〔静〕 ①指示的，指的：خەرىتىگە ~ بەلگىسى
قويماق 在地图上标上指示标记（箭头） ②指示器，指针，标示：يول ~ 路标 ③索引 ④〈数〉指数 ⑤〈经〉指标：سۈپەت ~ 质量指标 ⑥〈教〉成绩单：
يىللىق نەتىجە كۆرسەتكۈچىنى كۆرسەتمەك 让看学年成绩单

کۆرسەتكۈچ بارماق 〈理生〉 ①二拇指，食指 ②二脚趾

کۆرسەتكۈچ تاياق 〈教〉 教鞭

کۆرسەتكۈچ چىراغ 〈交〉 指示灯

کۆرسەتكۈچلۈك 〔静〕 ①带指示器的，带指针的，带标示的 ②带指数的，指数的

کۆرسەتكۈچلۈك تەڭلىمە 〈数〉 指数方程

کۆرسەتكۈچلۈك فۇنكسىيە 〈数〉 指数函数

کۆرسەتمە 〔静〕 指令，命令，指示，提示

کۆرسەتمەك ① «کۆرمەك» 的使动态 ②让……看，指给……看，让……浏览：خۇدا كۆرسەتمىسۇن، ئۆيگە شەيتان ئې-
لىپ كەپتىمىز. 胡达保佑，我们家里引进了个魔鬼。
قىز ئەخمەققە كۆرسەتمە، ئىنەككە سۈت كۆرسەتمە. 〈谚〉 别让奶牛见到奶，别让蠢人见姑娘。 كېسەل دوختۇرغا ~ 让医生看病 / مېھمانلارغا شەھەر ~ 让客人们浏览市容 ②出示：
ئىسپات ~ 出示证明 / خىزمەت كىنىشكىڭىزنى كۆرسىتىڭ. 请您出示工作证。 ③指，指出，指示：يول ~ 指路，指点 / خىزمەتتىكى كەمچىلىكنى ~ 指出工作中的缺点 / مېنىڭ كۆرسەتكىنىم بويىچە ئىش قىلساڭ، مەقسىتىڭگە
يېتەلەيسەن. 要是按我指示的去做，你就能达到目的。 ④表现，显示，展示，演示：ئۆزىنى ~ 表现自己，显示自己 / بىلىمىنى ~ 显示本领 / رومان‌دا ئاپتور رېئال
تۇرمۇشنى كۆرسەتكەن. 小说中作者展示了现实生活。 ئۇ
بىزگە يېڭى مەشغۇلات ئۇسۇلىنى كۆرسەتتى. 他给我们演示了新的操作方法。 ئۆزىنى مۆمىن قىلىپ ~ 假装忠厚 / ئۆزىنى بىلەرمەن قىلىپ ~ 假装万事通 ⑤向人显示自己的力量，给人厉害看：ھېلى كۆرسىتىپ قويىمەن،
ياخشىلىقچە يولۇڭغا ماڭ. 好好走你的路，否则我要给你厉害看。

کۆرسىتىش ئالماش 〈语〉 指示代词

کۆرسىتىش ئۇسۇلى 〈数〉 列举法

کۆرسەتمىلىك 〔静〕 指示的，展示的，直观的

کۆرسەتمىلىك لايىھە 〈艺〉 展示设计

کۆرسەتمىلىك ئوقۇتۇش 〈教〉 直观教学

کۆرسىتىشمەك «کۆرسەتمەك» 的共同态：كۆپچىلىك مۇسابى-
قىدە ئۇتتۇرۇش سەۋەبلىرىنى كۆرسىتىشتى. 大家指出了比赛失败的原因。

کۆرسىتىلمەك «کۆرسەتمەك» 的被动态：ئۇ سايلامدا ھاكىم-
لىققا نامزات قىلىپ كۆرسىتىلدى. 选举中他被推荐为县长候选人。

کۆرك 〔静〕 容颜，面容，美：تىل كۆركى ماقال، ئەر كۆركى
ساقال. 〈谚〉 语言美是谚语，男子美是胡须。

کۆرکەتمەك 〔动〕〈古〉 变美丽，变漂亮

کۆرکەم 〔静〕 好看的，美丽的，漂亮的，壮丽的：~
يىگىت 好看的（漂亮的）小伙子 / ~ ھويلا - ئارام 美丽的庭院

کۆرکەمسىز 〔静〕 不好看的，不美观的：

کۆرکەملەشتۈرمەك «کۆرکەملەشمەك» 的使动态：قىزنىڭ
قاپقارا چاچلىرى ھۆسنىنى تېخىمۇ كۆركەملەشتۈرۈۋەتكەنىدى. 姑娘乌黑的头发更加平添了几分姿色。

کۆرکەملەشتۈرۈلمەك «کۆرکەملەشتۈرمەك» 的被动态

كۆركەملەشمەك 〔动〕变美丽，变漂亮：شەھىرىمىز بارغان-
سېرى كۆركەملەشمەكتە. 我们的城市正在变得越来越
美丽。

كۆركەملىك 〔静〕«كۆركەم» 的名词形式：ئىلى ۋادىسى ئۆزىنىڭ
كۆركەملىكى بىلەن ساياھەتچىلەرنى تاڭ قالدۇردى. 伊犁河谷
之美令游人叹为观止。

كۆركسۈز 〔静〕<古>丑，丑陋，难看

كۆركلەمەك 〔动〕<古>变美，变美丽，变好看，变可
爱

كۆركلۈك 〔静〕<古>好看，美丽，美

كۆركۆتمە 〔静〕<方>炫耀，卖弄，标榜

كۆرگە 〔静〕<方，植>一种类似骆驼刺的植物

كۆرگەزمە 〔静〕展览，展览会：فوتو سۈرەت كۆرگەزمىسى
摄影展览 / كۆرگەزمىگە بارماق 去展览会，去看展览

كۆرگەزمە ئاپتوموبىلى 展览车

كۆرگەزمە بۇيۇملىرى 展览品，陈列品，展品

كۆرگەزمە قىلماق 展览

كۆرگەزمىگە قويماق 展出

كۆرگەزمىخانا 〔静〕展览馆，陈列馆

كۆرگەن - بىلگەن 〔静〕①所见所闻②相识者，认识
的人

كۆرگۈلۈك 〔静〕苦头，不幸，厄运：ئاھ، خۇدا! ماڭا نېمە
~ بۇ؟ 哎，真主！我怎么这么不幸呀？

كۆرگۈلۈكى بار <习>有苦头吃：نەدە بولسا تاپ،
بولمىسا كۆرگۈلۈكۈڭ بار. 不管在哪儿你都找回来，不
然有你的苦头吃。

كۆرگۈلۈكىنى كۆرمەك <成>吃苦头，遭报应：
ھەددىڭدىن ئاشساڭ، كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرىسەن. 太过分了你
就会吃苦头的。

كۆرمەك 〔动〕①看，见，看见：تېلېۋىزور ~ 看电视 / بىز
ئۇنداقلارنى جىق كۆرگەن. 那样的人我们见得多了。كۆر-
مىسەڭ كۆزگە دورا، سۆيسەڭ يۈرەككە. <谚>看益于眼，爱
[illegible]心。 كۆرمىدىم دېسەڭ بىر سۆز، كۆردۈم دېسەڭ مىڭ
~ [illegible] <谚>说没看见一句话就行，说看见了千言讲
不清：تۆگىنى كۆرۈپ، تۆگىنى كۆرمەپتۇ. <谚>看得
[illegible]子，看不见骆驼；喻同“只见芝麻，不见西瓜”。
②遭遇，经历：يولدا بىز نۇرغۇن قىيىنچىلىقلارنى كۆردۇق.
路上我们遭遇了许多困难。 كۆرگەن كۈنۈڭنى ئۇنتۇ-
مىسا، شىرە چورۇقۇڭنى قورۇتما. <谚>经历的日子莫忘
记，穿过的皮窝子别丢弃。③认为：ئاكام بۇ قىزنى
ئوغلىغا لايىق كۆرۈپ، ئەلچى ئەۋەتىپتۇ. 我哥哥认为这姑
娘跟他儿子般配，就托了媒人。 مەن ئۇنىڭ پىكرىنى
مۇۋاپىق كۆردۈم. 我认为他的意见合适。④嫌：ئاز ~
嫌少 / ئېغىر ~ 嫌重⑤看作，看待，当作：ئۇ مېنى ئۆز
بالىسىدەك كۆرىدۇ. 他把我当自己的孩子--样看待。⑥
受到：ھۆرمەت قىلساڭ، ھۆرمەت كۆرىسەن. <谚>你尊
敬人，也会受到别人尊敬。 ئاتاڭغا نېمە قىلساڭ، بالاڭدىن
شۇنى كۆرىسەن. <谚>你怎么对待你父亲，你儿子就
会怎么对待你。⑦怪，怨：ئاتالمىغان ئوقىدىن كۆرىدۇ،
چىچالمىغان پوقىدىن. <谚>打不中怪子弹，拉不出怪
粪便；喻同“拉不出屎来怪茅房”。⑧生，添(子孙儿
媳)：بىز ئۈچ پەرزەنت كۆردۇق. 我们生了三个子女。
نەۋرە ~ 添孙子(抱孙子) / كېلىن ~ 有了儿媳妇⑨受
用，享用：ھالىمىزغا يارىشا بارىنى تەڭ كۆرىمىز. 咱们共
同享用自己所有的一切。⑩作助动词，与"پ"副动词
联用，表示尝试：مەسلىھەتلىشىپ ~ 商量一下 / ئوي-
لىشىپ ~ 考虑考虑 / ئات ئالساڭ مىنىپ كۆر، چىنە ئالساڭ
چېكىپ. <谚>买马骑一骑，买碗敲一敲。

كۆرسەم خۇمار <成>眼不见，瘾不犯；眼不
见，嘴不馋

كۆرمەسكە سالماق 假装看不见：ئۇ مېنى كۆرمەسكە
سالدى. 他假装没看见我。

كۆرمىگەن كۈنى قالماسلىق <成>吃尽苦头：
كۆرمىگەن كۈنۈم قالمىدى. 我吃尽了苦头。

كۆرمىگەننى كۆرمەك <成>受没受过的罪，吃
尽苦头：كۆرگىنىڭدىن كۆپتۇر كۆرمىگىنىڭ، كۆرمىگەننى
كۆرەرسەن ئۆلمىگىنىڭ. <谚>你没见过的比见过的
多，活着就会受没受过的罪。

كۆرۈش بۇلۇڭى 视角

كۆرۈش پەردىسى <生理>视网膜

كۆرۈش پەرقى 视差

كۆرۈش دائىرىسى 视野

كۆرۈش سەزگۈرلۈكى <生理>视敏度

كۆرۈش سەزگۈسى <生理>视觉

كۆرۈش سېزىمى 视觉

كۆرۈش فۇنكسىيىسى <物>视见函数

كۆرۈش قۇۋۋىتى 视力

كۆرۈش نېرۋىسى <生理>视神经

كۆرۈش ئورنى <天>视位

كۆرۈش ئۇپۇقى <天>视地平

كـۆرىدىغىنىنى كۆرمەك <成> 有……好看的，
ياخشى قىلساڭ، كۆرىدىغىنىڭنى كۆرسەن . 没好下场：
你要是再那么干，有你好看的。

كۆرۈپ - بىلىپ 〔静〕 所见所闻

كۆرۈشە - كۆرۈشمەي 〔静〕 初次见面，初来乍到

كۆرۈشتۈرمەك «كۆرۈشمەك¹» 的使动态：بۇ بالىنى ئۆزىنىڭ
ئاتا - ئانىسى بىلەن بىر كۆرۈشتۈرەيلى . 咱们让这孩子跟自
己父母见一面吧。

كۆرۈشتۈرۈلمەك «كۆرۈشتۈرمەك» 的被动态

كۆرۈشمەك¹ ① «كـۆرمەك¹» 的共同态：بۇ رەسىمنى ئـۇلار
قولدىن - قولغا ئېلىپ كۆرۈشتى . 这幅画他们传着看了。
② 会见，会面，相见，会晤：ئـەزىز مېھمانلار بىلـەن ~
会见贵宾 / قەدىناس دوست بىلەن ~ 和挚友会面，会晤
挚友 / بىز دائىم كۆرۈشۈپ تۇرىمىز . 我们常见面。

كۆرۈشمەك² <方>〔动〕 见效

كۆرۈك¹ 〔静〕 皮风箱

كۆرۈك² <植>〔静〕 盐穗木

كۆرۈكسەمەك <古>〔动〕 想见，想念，思念

كۆرۈكلىمەك 〔动〕 拉风箱

كۆرۈگ <古>〔静〕 间谍，密探，探子

كۆرۈلمەك ① «كۆرمەك» 的被动态：پېئىلنىڭ مەيل كاتېگورى-
يىسى پېئىلنىڭ خەۋەر شەكلىدە كۆرۈلىدۇ . 动词的式范畴见
于动词谓语形式。② 发生，出现：ھېچقاچان كۆرۈلۈپ
باقمىغان مەسىلە كۆرۈلدى . 从未发生过的问题出现了。

كۆرۈم¹ 〔静〕 ①生活，日子：يا ئۆلۈم ، يا ~ . 要么死，要
么活（亦即不成功便成仁）。 ياماندا ئۆلۈم يوق ، ياخشىغا
~ . <谚> 坏人死不了，好人度日难。②痛苦，难
处：ئەلچىگە ئۆلۈم يـوق ، جـارچىغا ~ . <谚> 使者不
能杀，代言人勿刁难。

كۆرۈم² 〔静〕<古> ①设想，思议②梦

كۆرۈمچى 〔静〕<古> 算卦的，算命的，占卜的

كۆرۈمسىز 〔静〕 不好看的，难看的，不美观的：~ قارا
داغ 难看的黑斑

كۆرۈمسىزلەشمەك 〔动〕 变难看：ئىشنىڭ ئالدىراشلىقىدا ئۇ-
نىڭ كىيىملىرى كۆرۈمسىزلىشىپ كەتكەندى . 因为他很忙，
衣服都变得很难看。

كۆرۈمسىزلىك «كۆرۈمسىز» 的名词形式：بۇنىڭ كۆرۈمسىز-
لىكىنى قاراڭ ! 看这家伙有多难看！

كۆرۈمـلـۈك 〔静〕 ①（给带来喜讯者的）赏金，礼物：
قىنى ، ~ بېرىڭ ، مەن سىز ئىزدىگەن كىشىنى ئەكەلدىم . 给

赏金吧，我把您思念已久的人带来了。②悦目的，
好看的，美观的：شىرەدىكى مېۋە - چېۋىلەر ~ ئـۇچۇنلا
تىزىلغاندەك ،شۇنچە رەتلىك ئىدى . 桌上的水果那么整齐，
好像只是为好看摆上的。بۇ كۆرۈملۈككىنە قىز ئىكەن .
这是个挺好看的姑娘。

كۆرۈنەر - كۆرۈنمەس 〔静〕 隐隐约约的，忽隐忽现的

كۆرۈنەرلىك 〔静〕 显著的，明显的：~ نەتىجە ياراتقانلار
مۇكاپاتلاندى . 成绩显著者受到了表彰。 ئىشلـەپچىقىرىش
شارائىتىدا ~ ئـۆزگىرىش بـولـدى . 生产条件有了明显的
变化。

كۆرۈنچلەمەك <古>〔动〕 出名，闻名，饮誉

كۆرۈنمە 〔静〕 可见的

كۆرۈنمە قۇۋۋەت <物> 表观功率

كۆرۈنمە ئورۇن <天> 视位置

كۆرۈنمە ئۇپۇق 〔天〕 视地平线

كۆرۈنمەس 〔静〕 看不见的

كۆرۈنمەس يورۇقلۇق <物> 不可见光

كۆرۈنمەك ① «كۆرمەك» 的自复态：ئۇ دوختۇرغا كۆرۈنگىلى
كەتتى . 他去看病了。 بىرىپ ئاپامغا كۆرۈنۈپ كېلەي . 我到
我妈那儿去一下就来。②出现 يىراقتىن كېمە يەلكەنلىرى
كۆرۈندى . 远处出现了船帆。 كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس .
<谚> 看得见的山不会太远。

كۆرۈنۈش 〔静〕 ①外观，外形，外貌：ئۆي - ئىمارەتلەرنىڭ
كۆرۈنۈشى 建筑物的外观 / ئۈنئالغۇنىڭ كۆرۈنۈشى 录音机
的外形 / شەھەر كۆرۈنۈشى 城市的外貌，市容②景象，
场面：كۆز ئالدىدىن غىل - پال ئۆتكەن ~ 眼前一闪而过
的景象 / كىشىنى ھەيران قالدۇرغىدەك بىر ~ 一个惊人的
场面③外表，表面：كۆرۈنۈشتە ياۋاش 外表（面表）老实
④<文> 场景，画面：ھېكايىدە تـۇرمۇش كـۆرۈنۈشلىرى
تەسۋىرلەنگەن . 小说描写了生活场景。يازغىنىم بىزنىڭ يېزىدىن
بىر ~ . 我所写的是我们农村的一幅画面。⑤<艺>
镜头，画面：شـۇ ~ ئـۇستىگـە كىنونىڭ نامى يېزىلىدۇ .
在这个镜头上还有电影的名字。⑥<戏> 场：بىرىنـ-
چى پەردە ئىككىنچى ~ 第一幕第二场⑦风景画：ئۆيگە ~
ئاستۇق . 我们在屋里挂了风景画。

كۆرۈنۈش بەرمەك 见面

كۆرۈنۈش دەرىجىسى ①能见度②<天> 视宁度

كۆرۈنۈشلۈك «كۆرۈنۈش» 的形容词形式：تـۆت پـەردە ،
سەككىز ~ دراما 四幕八场话剧

كۆرۈنۈشمەك «كۆرۈنمەك» 的共同态：ئۇلار دوختۇرخانىغا بې-

ىرىپ كۆرۈنۈشتى . 了病看院医去们他 。

كۆز 〔静〕 ①眼睛، 眼: كۆك ~ 蓝眼睛 / خۇمار ~ 含情
脉脉的眼睛 / ~ كىچىك بولسىمۇ، كۆرىدىغىنى چوڭ .
<谚> 眼睛虽小，所见甚大。 ~ نۇرىنىڭ ئۇۋىسى،
كۆڭۈل سىرنىڭ . <谚> 眼睛是光的归宿，心是秘密
的隐藏处。 كۆزى مىدىرلىغاندىن قورق . <谚> 滴珠眼
溜转的可人怕，眼爱动的别去惹。 كۆزدىن يىراق . كۆ.
ڭۈلدىن يىراق . <谚> 眼不见，心自远。 ~ كۆرمەي
كۆڭۈل سۆيمەس . <谚> 眼不看见，心不动情。 كۆزۈڭ.
نىڭ بارىدا شەھەر كۆر، چىشىڭنىڭ بارىدا گۆش يە . <谚> 趁
着眼好长见识，趁着有牙快吃肉；喻同"对酒当歌，
人生几何"。 قاغا قاغىنىڭ كۆزىنى چوقۇمايدۇ . <谚> 乌
鸦不啄乌鸦眼。 كۆزۈڭ ئاغرىسا قولۇڭنى تارت، قورسىقىڭ
ئاغرىسا نەپسىڭنى . <谚> 眼痛莫动手，肚子痛莫贪
吃。 ~ دىگەن كامار نىمە، كۆرمىسە بىكار نىمە . <谚>
眼睛是个洞，不看没有用。②视力，目光: كۆزى ئۆت.
كۈر 强力视，锐利目光 / كۆزى خىرە 视力模糊③
〈转〉孔，眼儿，面儿: دېرىزىنىڭ كۆزى 窗户孔 / يىڭ.
نىنىڭ كۆزى 针眼儿 / بۇلاقنىڭ كۆزى 泉眼儿 / ئۈزۈك.
نىڭ كۆزى 戒指面儿 / فوتو ئاپاراتنىڭ كۆزى 照相机的
镜头 / ئۈزۈككە ~ كىرەك، قىزغا سۆز . <谚> 戒指要
嵌面儿，姑娘要给话儿。④（褡裢等的）口: خورجۇن.
نىڭ يەنە بىر كۆزىنى ئاچقىنا 你把那个褡裢口也打开。⑤
〈转〉尖子، 顶尖، 冠: ئۇ پۈتۈن فاكۇلتېتتىكى ئوقۇتقۇ.
چىلارنىڭ كۆزى ئىكەن . 他是全系教师中的尖子。 سانا.
ئەت ئىدارىسى ناھىيىدىكى ئىدارىلەرنىڭ كۆزى . 工业局为全
县机关之冠。⑥〈转〉门道، 窍门: ئىشنىڭ كۆزىنى
بىلىدىغان ئادەم 懂窍门的人。⑦〈转〉盯梢的: ئارقاڭدا
باز، دىققەت قىلغىن ! 你后面有盯梢的，要注意！

كۆز ئاچماق ①睁眼②〈转〉出生: دۇنياغا ~ 来
到世上③〈转〉变聪明، 开眼界: سىلى قايسى كۈنى
كۆز ئاچتىڭىز، بەرگەندىن كېيىن كۆزۈمنى ئاچتىم . 您那天出主意
后我变得聪明了。 مەكتەپ ھاياتى ئۇنىڭ كۆزىنى ئاچتى .
学校生活使他开了眼界。

كۆز ئارقىسى دالانچىسى 〈理生〉 后眼房

كۆز ئالالماسلىق 目不转睛地看: ئەكبەر قىزنىڭ
ساھىبجامالىدىن كۆزىنى ئالالماي قالدى . 艾科拜尔目不转
睛地看着姑娘的漂亮的脸蛋儿。

كۆز ئالايتماق ①瞪眼睛: ماڭا كۆز ئالايتىپ نىمە قىلى.
سىز ؟ 你瞪我干什么？②〈转〉（心术不正地）瞄上，
上看: بىز ھەرقانچە كەمبەغەل بولساقمۇ، باشقىلارنىڭ نەرسى.
سىگە كۆز ئالايتمايمىز . 我们再穷也不会瞄上别人的东
西。

كۆز ئالدىدا 眼前: بۇ ۋەقە ئۇنىڭ ~ يۈز بەردى . 这件
事就发生在他眼前。

كۆز ئالدى دالانچىسى 〈理生〉 眼前房

كۆز ئالدىدىن كەتمەسلىك 萦绕在眼前: ھېلىقى كۆ.
رۈنۈش ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمەيتتى . 那个场面萦绕在他
的眼前。

كۆز ئالدىدىن ئۆتمەك = كۆز ئالدىغا كەلمەك

كۆز ئالدىغا كەلمەك 〈成〉 历历在目，浮现在眼
前

كۆز ئالماق 转过眼来，转过目光: ئانا دەريادىن كۆزى.
نى ئېلىپ، بېشىنى كۆتۈرۈپ يىراقلارغا نەزەر تاشلىدى . 母亲把
目光从河那边转过来，抬起头眺望远方。

كۆز ئالمىسى 〈理生〉 眼球，眼珠，眼珠子

كۆز باغلانماق 〈成〉 傍晚: مۇشۇ مېڭىشىمىزدا ماڭ.
ساق، كۆز باغلانغاندا يېتىپ بارىمىز . 我们这样走下去，傍
晚就到。

كۆز باغلىغۇچى = سېھىرگەر

كۆز باغلىماق 〈成〉 障眼，施魔术，打马虎眼

كۆز بولماق 〈成〉 照看，监视

كۆز بوياماچى 〈成〉 蒙骗者，蒙人者: ئاپلا، ئالدى.
نىپتۇق، ئەسلىدە ئۇ بىر ~ ئىكەن ئەمەسمۇ . 哎呀，我们上
当了，原来他是蒙骗人的。

كۆز بوياماچىلىق 〈成〉 蒙骗，骗术: كىچىككىنە تۇ.
رۇپ كۆز بوياماچىلىقنى نەدىن ئۆگەندىڭ ؟ 小小的年纪，从哪
儿学了骗术？

كۆز بويىماق 〈成〉 掩人耳目，蒙蔽: قاراڭا، پۇق.
رانىڭ كۆزىنى بوياپ، يېزا كادىرى بولۇۋالغىنىنى ئۇ مۇتتەھەم.
نىڭ . 你看，那个恶棍蒙蔽老百姓，还当上了乡干
部。

كۆز بۇرجىكى 〈理生〉 眼角

كۆز بۆلۈمى 〈医〉 眼科

كۆز بېسىمى 〔静〕〈理生〉眼压(眼内压)

كۆز بېقىشماق 互使眼色，眉来眼去: گەپ ئارىلىقىدا
يىگىت بىلەن قىز مەنىلىك كۆز بېقىشۋالدى . 在交谈中小
伙子和姑娘会意地互使眼色。

كۆز تاشلىماق ①放眼，看: ئەتراپقا ~ 放眼四
周 / سوئال نەزەرى بىلەن ~ 用疑问的目光看②飞眼:

ئۇ ماڭا كۆز تاشلىدى . 眼飞我朝他 。

كۆز تاڭماق <成> 人骗، 人蒙

كۆز تەگمەك <成> 些某说因人别指信迷)邪中
(果恶来带而视相眼邪用或话 : بالىنى چىرايلىق دېمە ،
كۆز تېگىپ قالىدۇ . 的邪中会، 亮漂子孩说别 。 ئۈجمەڭگە
كۆز تەگدىمۇ نېمە؟ 了邪中، 了么怎树桑的你 ؟

كۆز توچكىسى <生> 点眼

كۆز تورلاشماق <医> 眼光老، 眼花老، 眼花

كۆز تويماسلىق <成> 够不看① : رەڭگارەڭ گۈللەر-
گە قاراپ كۆزۈم تويمىدى . 不看也看我儿花的红嫣紫姹
够 。足知不، 馋眼② : ئۆزى تويسىمۇ ، كۆزى تويماسلىق
。饱肚馋眼

كۆز تويماق <成> 足知، 够看

كۆز تۇتۇلماق 明失 : چوڭ دادامنىڭ كۆزى تۇتۇلۇپ قال-
غىلى تۆت يىل بولدى . 。了年四经已明失爷爷

كۆز تۇمار 符身护

كۆز تۆت بولماق <成> 水秋穿望، 穿欲眼望 :
يولۇڭغا قاراپ كۆزۈم تۆت بولدى . 穿欲眼望我来你盼 。

كۆز تېشىلمەك <成> 水秋穿望، 穿欲眼望 : يو-
لۇڭغا قاراپ كۆزۈم تېشىلىپ كېتەي دېدى . 真得等你等我
。穿欲眼望是

كۆز تېگى <理生> 底眼

كۆز تىكمەك 盯، 视注 : ئۇ ياتىقىنىڭ دېرىزىسىدىن يىراق-
تىكى ئاق باش چوققىلارغا كۆز تىكتى . 眺户窗的舍宿他从他
。山雪的处远望

كۆز چاقماق 眼耀

كۆز چاقنىماق 辉生奕奕睛眼

كۆز چانىقى <理生> 圈眼، 眶眼، 窝眼

كۆز چەكچەيتمەك 睛眼瞪 : كۆزۈڭنى چەكچەيتمەي گەپ
قىل ! 睛眼瞪别، 话说你 !

كۆز چۈشمەك 上爱، 上看

كۆز چېنى 量估睛眼用 : ~ بىلەن ھەربىر باغدا 500
تۈپتىن مېۋىلىك دەرەخ بار دەپ ھېسابلىدۇق . 估睛眼用们我
。树果棵百五有园果个每، 算

كۆز دالانچىسى <理生> 房眼

كۆزدە تۇتماق <成> 虑考، 发出……从، 于眼着
到، 鉴于 : نۆۋەتتىكى ۋەزىيەتنى ~ 势形前当于眼着، 从
当前形势出发 / ئۇنىڭ ياشىنىپ قالغانلىقىنى ~ 虑考到
他年事已高 / بۇ خىل ئەھۋالنى ~ 况情种这于鉴

كۆزدىن چىقماق <成> 不认، 生眼، (样模)记忘
出来 : ئوغلۇم ، چىرايىڭ كۆزۈمدىن چىقىپ قاپتۇ . 儿子، 我
都忘了你的模样了 。

كۆزدىن غايىپ بولماق 失消

كۆزدىن قاچۇرماق ①放过(看住的东西) ②瞒过 :
ھېچقانداق ئىشنى ئۇنىڭ كۆزىدىن قاچۇرغىلى بولمايدۇ . 什么事
都瞒不过他 。

كۆزدىن قان - يىرىڭ ئاقماق <成> 大哭一场 ،
痛哭流涕، 哭得死去活来

كۆزدىن كەتمەسلىك 历历在目، 在眼前徘徊 : ئۇ-
نىڭ ئىللىق چىرايى كۆزۈمدىن ھېچ نېرى كەتمەيدۇ . 她那慈
善的面孔总是在我眼前徘徊 。

كۆزدىن كەچۈرمەك ①视察، 察看 ②过目، 浏览③
<建> 踏勘

كۆزدىن نېرى قىلماق <成> ①藏起来 : يىغىنى
قويۇپ ، بۇ بالىنى چاققان كۆزدىن نېرى قىلسىلا . 别哭了، 快
把这个孩子藏起来 。 ②除掉 : جېدەلخورلارنىڭ غوللۇق
ئادەملىرىنى بىر جەڭدىلا كۆزدىن نېرى قىلدۇق . 我们一仗就
把那些捣乱分子骨干除掉了 。

كۆزدىن ئوت چىقماق <成> 两眼放光 : شۇنچە
مال - دۇنيانىڭ غارنىڭ ئىچىدە بېسىلىپ ياتقىنىنى كۆرۈپ ، كۆ-
زۈمدىن ئوت چىقىپ كەتتى . 看到洞中藏了那么多财宝 ،
我两眼直放光 。

كۆزدىن ئوت يانماق <成> 发出愤怒的目光 :
غەزىپىدىن ئۇنىڭ چىشلىرى غۇچۇرلاپ ، كۆزلىرىدىن ئوت يېنىپ
كەتتى . 他被激怒得咬牙切齿، 两只眼冒着火光 。

كۆزدىن ئۆچمەك <成> 朝思暮想، 思念万分 :
نەۋرەم كۆزۈمدىن ئۆچۈپلا كەتتى . 我非常思念我的孙子 。

كۆزدىن ئۆتكۈزمەك = كۆزدىن كەچۈرمەك

كۆزدىن يوقاتماق <成> ①拿开(别让看见) : بۇ
نېمەڭنى كۆزۈمدىن يوقات ، دەرھال يوقات ! 把你这个劳什子
拿开، 立刻拿开 ! ②除掉 : ئۇنى كۆزدىن يوقاتمىغۇچە ئىش
پۈتمەيدىغان ئوخشايدۇ . 不除掉他، 这事好像完不了 。

كۆزدىن يىتمەك = كۆزدىن غايىپ بولماق

كۆزدىن يىراق تۇتماق 放到(离自己)远的地方 ،
不要太亲近 : يەنىلا بۇنى كۆزدىن يىراق تۇتقىنىمىز ياخشى .
还是让他离远一点好 。

كۆز سالماق 放眼، 看 : دۇنياغا ~ 放眼世界 / ھويلىغا
بىر قۇر ~ 把院子看一遍

كۆز قاراڭغۇلاشماق <成> 两眼发黑، 眼冒金
星 : ئاسخان كۆزى قاراڭغۇلىشىپ ، بېشى ئايلانغاندەك بولدى .

。黑片一前眼، 晕头得觉时顿罕斯阿

كۆز قارىچۇقى <理生> 仁瞳، 人瞳، 孔瞳

كۆز قارىچۇقىدەك ئاسرىماق <成> 珠眼护爱象

一样爱护: بىز دۆلەت مۈلكىنى كۆز قارىچۇقىمىزنى ئاسرىغان‑
دەك ئاسرىشىمىز كېرەك. 国护爱样一珠眼护爱像要们我
。产财家

كۆز قاماشماق 乱缭花眼

كـۆز قورقمـاق <成> 乏缺، 心信乏缺، 握把没
勇气: كۆز قورققاق، قول باتۇر. <谚> 眼是胆小鬼، 手
是英雄汉(意喻开始时没把握، 一干起来就好了)。
بۇ ئىشنىڭ قىلغۇم بار، لېكىن سەل كۆزۈم قورقۇۋاتىدۇ. 这事
我是想干، 但有点儿缺乏信心。

كۆز قۇرغاقلىشىش كېسىلى <医> 干眼病

كـۆز قىرىنى سالماق 正眼看، 看: قىز ئۇنىڭغا كـۆز
قىرىنى سېلىپ ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى. 姑娘看了他一眼،
便进里屋去了。

كۆز قىزارماق <成> 红眼، 眼红: مۇنچىلىك بايلىقنى
كۆرگەندە كىمنىڭ كۆزى قىزارمايدۇ دەيسىز؟ 见到这么多的
财宝، 谁还能不眼红呢？

كۆز قىسماق 挤眼睛: ئۇ ماڭا كۆز قىسىپ قويدى. 他
朝我挤了一下眼睛。

كۆز قىيماسلىق 舍不得: مەن ئايرىلىشقا كۆزۈم قىيمى‑
غان ھالدا ماشىنىغا چىقتىم. 我依依不舍地登上了汽车。

كۆزگە ئـاي كـۆرۈنمەك <成> 显得漂亮، 看似
花容月貌: ھەر كىشىنىڭ ئۆزىگە، ئاي كۆرۈنەر كـۆزىگـە.
<谚> 在每个人的眼里، 自己的亲人都显得漂亮。

كۆزگە تاشلانماق = كۆزگە چېلىقماق

كۆزگە توپا چاچماق <成> 哄骗، 蒙骗، 坑人

كۆزگە تور باغلىماق <成> 目中无人، 不认人:
ئۇستام نېمىدەپ يۈرىدىلا، كـۆزلىرىگە تور باغلاپ قالدىمۇ نېمە؟
您老说什么呀، 难道您不认人了？

كۆزگە تىقماق <成> 放到眼前(让对方看)

كـۆزگە چېلىقمـاق 看到، 映入眼帘: قاياقىقىلا قارى‑
سالىڭ، كۆڭۈلسىز مەنزىرىلەر كۆزگە چېلىقىدۇ. 映入眼帘的
是触目皆是(不如意的景象。

كۆزگە سۈرتمەك <成> 倍加珍爱، 无比珍惜: ئۇ‑
نىڭدىن قويغان نەرسىسىنىمۇ كۆزۈمگە سۈرتكۈدەك بولدۇم.
他送的东西都倍加珍爱。

كۆزگە سىغماق 顺眼: كۆزگە سىغقان كۆڭۈلگە سىغىپتۇ.
<谚> 顺眼的也顺心。

كۆزگە سىڭمەك <成> 看惯، 见惯司空: ئۇنىڭ
ئاجايىپ ـ غارايىپ كىيىنىپ يۈرۈشى خەقنىڭ كۆزىگە سىڭىپ
قالدى. 他的奇装异服已经使人们司空见惯。

كۆزگە قادالماق <成> 嵌入眼، 钉进眼، 盯: ئەي‑
نى ۋاقىتتا، ئۇ دۈشمەننىڭ كۆزىگە قادالغان مىخ ئىدى. 他曾经
被敌人看作是眼中钉。

كۆزگە قاراڭغۇلۇق تىقىلماق 两眼发黑: ئۇ كۆزگە
قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ، بېشى ئايلانغاندەك بولدى. 他两眼发黑،
头有些晕。

كۆزگە قارىماق <成> ①看着点儿: كۆزگە قاراپ
ماڭماق 看着点儿走②看眼色: كۆزگە قاراپ ئىش قىلماق
看眼色行事③舍不得: پۇلنىڭ كۆزىگە قارىماق 舍不得
花钱

كۆزگە قان تولماق (气得)两眼充血: ئۇنىڭ كۆزىگە
قان تولۇپ، قارشىلىق ئىستىكى قوزغالدى. 他两眼充血، 顿
生反抗之意。

كۆزگە كۆرسەتمەك <成> 给颜色看، 让知道厉
害: چوڭچىلىق قىلما، ھېلى بىكار كۆزۈڭگە كۆرستىپ قويى‑
مەن! 你不要狂妄自大، 否则我就让你知道我的厉
害！

كۆزگە كۆرۈنەرلىك 显著، 出色: ~ نەتىجە 显著
成绩 / ۋەزىپىنى ~ ھالدا ئورۇندىماق 出色地完成任务

كۆزگە كۆرۈنمەك ①杰出، 出色: مەھمۇد كاشغەرىي
ئۇيغۇرلارنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ئالىمى ئىدى. 麻赫穆德 • 喀
什噶里是杰出的维吾尔学者。②长大، 顶用: ئۈزۈم‑
نىڭ ساپاقلىرى چوڭىيىپ، خېلى كۆزگە كۆرۈنۈپ قالدى. 葡萄
把儿粗了، 长得挺大了。 قىز بالا دېگەن بىرئاز كۆزگە
كۆرۈنۈپ قالسىلا، كىشىلەرنىڭ كۆزى چۈشىدىكەن. 姑娘家刚
长大些便让许多人盯上了。 ئۇ كۆزگە كۆرۈنۈپ، دادى‑
سىنىڭ ئىشلىرىغا ياردەملىشەلەيدىغان بولدى. 他顶用了، 能
帮爸爸干活了。

كۆزگە ماي تولماق = كۆزگە ياغ تولماق

كۆزگە ھېچنېمە كۆرۈنمەسلىك <成> 眼前一
团黑، 不知所措

كۆزگە ئوت كۆرۈنمەك <成> ①(因感兴趣)两
眼发光، 两眼发亮: بۇ پۇل ئۇنىڭ كۆزىگە ئوت كۆرۈنۈپ
كەتتى. 他看到这些钱، 两眼发亮。②在……眼中显
得非常漂亮، 显得非常动人: ئۇنچە باسقان دوپپا كىيىپ
يۈرگەن ماھىنۇر يىگىتلەرنىڭ كۆزىگە ئوت كۆرۈنىدىغان بولدى.
戴着镶珍珠花帽的玛伊努尔在小伙子们眼中显得

非常动人。
كۆزگە ئىسسىق كۆرۈنمەك <成> ①感到亲热，感到亲近: ئۇ چېچەنلىكى بىلەن ئۇستازىنىڭ كۆزىگە ئىسسىق كۆرۈنۈپ قالدى. 他以自己的机敏让老师感到亲近。②面熟: ئەجەپ كۆزۈمگە ئىسسىق كۆرۈنىسىز، سىزنى بىر يەردە كۆردۈممۇ دېيمەن. 怎么这么面熟，我是不是在哪儿见过您。

كۆزگە ئىشەنمەي قالماق 不相信自己的眼睛，耳目一新

كۆزگە ئىلماسلىق 看不起，瞧不起，不起眼: كۆزگە ئىلمىغان پۇتقا چوماق. <谚> 不起眼的枳杈绊倒人；喻同"矮桩绊倒人"。

كۆزگە ئىلماق 看得起，看得上

كۆزگە ياش ئالماق 含泪: مەلىكە ھە دېسىلا كۆزىگە ياش ئالىدىغان نازۇك قىز. 麦丽开是动不动便掉泪的脆弱姑娘。

كۆزگە ياغ تولماق <成> 目中无人，目空一切: راستىنلا ئادەمنىڭ مەرتىۋىسى ئۆسكەندە كۆزىگە ياغ تولۇپ كېتەمدىكىن؟ 难道真的是人升官就会目中无人？

كۆزگە يېقىن <成> 令人喜爱的，讨人喜欢的

كۆز گۆھىرى <理生> 晶状体，水晶体

كۆز گۆھىرى دۇغلاشمىسى <医> 白内障

كۆزلىرى ئويناپ كەتمەك 眉飞色舞，眉开眼笑

كۆز مونچاق 佛珠，念珠

كۆز مۆلچىرى = كۆز چېنى

كۆز نۇرلانماق 露出希望的目光: ئۇ كۆزلىرى نۇرلىنىپ كۈلۈمسىرىدى. 他微笑着露出了希望的目光。

كۆز نۇرى ①视力: كۆز نۇرىدىن ئايرىلغان بوۋاي 失去视力(失明)的老爷爷 ② <转> 心肝儿，宝贝儿: جېنىم بالام، كۆز نۇرۇم، يۈرەك پارەم. 宝贝孩子，我的心肝儿，我的心尖儿。

كۆزنى پارقىرىتىپ تۇرماق ①眼巴巴地看着: ئۇ كۆزنى پارقىرىتىپ تۇرسا، قانداقمۇ ئۇنىڭغا بەرمەي يېگىلى بولسۇن؟ 他眼巴巴地看着，怎么能不给他吃？②瞪眼睛: قىلغۇلۇقنى قىلىۋېلىپ، نېمە كۆزۈڭنى پارقىرىتىپ تۇرسەن؟ 做都做了，你还瞪什么眼？

كۆزنى چاپاق باسماق ①长满眼屎，满眼眵目糊: بالىنىڭ كۆزىنى چاپاق بېسىپتۇ. 小孩满眼都是眼屎。② <成> 不分黑白，瞧不起人: بورىچى ھالۋىچى بولسا، كۆزنى چاپاق بېسىپتۇ. <谚> 编席子的改行做糖面糊，黑白不分。كۆزۈڭنى چاپاق بېسىپ قالدىمۇ، بىزنى تونۇماس بولۇپ قاپسەنغۇ؟ 你瞧不起人了吗，怎么不认识我们？

كۆزنى قۇيۇۋەتمەك 打瞎

كۆزنىڭ ئاچچىقىنى چىقارماق <成> 小睡片刻，眯一会儿: چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن كۆزۈمنىڭ ئاچچىقىنى چىقىرىۋېلىپ، يەنە يېزىقچىلىق ئۈستىلىگە كېلىمەن. 午饭后我小睡片刻，还到办公桌前来。

كۆزنىڭ ئوچۇقىدا <成> 趁着还在世: كۆزنىڭ ئوچۇقىدا سىنى ئۆيلەپ قويساق دەۋاتىمىز. 我们想趁着还在世给你成家。

كۆزنىڭ ئىچىگە قارىماق <成> 用色迷迷的眼睛看

كۆزنىڭ يۇندىسىنى چىقارماق <成> 哭鼻子，哭: مۇشۇ گەپكىمۇ كۆزۈڭنىڭ يۇندىسىنى چىقىرىپ ئولتۇرامسەن؟ 为这么几句话哭鼻子干什么？

كۆزنىڭ يېغىنى يېمەك <成> 光彩夺目，光彩照人: ئۇ كۆزنىڭ يېغىنى يەيدىغان قىز بولۇپ ئۆسۈپتۇ. 她长成了一个光彩照人的姑娘。

كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە <成> 转眼之间，一瞬间，一刹那: بىر ئايلىق تەتىل ۋاقتى ~ تېزلا ئۆتۈپ كەتتى. 一个月假期转眼之间就过去了。

كۆز ئولتۇرۇشماق 眍，两眼眍进去，眍瞜

كۆز ئويمىنى <理生> 眼窝

كۆز ئۇلاق = بىغ ئۇلاق

كۆز ئۈزمەي <成> 目不转睛: يىگىت ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ~ قاراپ قالدى. 小伙子从她后头目不转睛地看。

كۆزۈڭگە قارا <习> 看着点儿，小心，当心: ~، ئالدىڭدا ئېرىق بار. 看着点儿，前头有水渠。

كۆز ئېچىلماق <成> 大开眼界，茅塞顿开: نەۋقىران چېغىڭدا يۇرت ئارىلىساڭ، كۆزۈڭ ئېچىلىدۇ. 青壮年时代走南闯北，你会大开眼界。

كۆز ئېقى <理生> 巩膜，白眼

كۆز ئېقى مۇڭگۈز پەردىسى <理生> 巩角膜

كۆز ئېقى يەللىكى <医> 巩膜炎

كۆزى ئاچ = ئاچ كۆز

كۆزى ئارقىدا قالماق <成> 舍不得，依依不舍: ئۆينى شۇلارغا تاشلاپ كەلدىم ـ يۇ، كۆزۈم ئارقىدا قالدى. 家是甩给他们了，可我舍不得。

كۆزى بولۇپ قالماق <成> 成了尖子，冒尖儿：
ئۇ سەنئەت گۇرۇپپىسىنىڭ كۆزى بولۇپ قالدى . 她成了艺术
小组的尖子。
كۆزى پىششىق <成> 擅长：ئۇنىڭ سودا ئىشلىرىنى
قىلىشقا ~ . 他擅长经商。
كۆزى پىشماق <成> ①熟练：ئۇنىڭ ھۈنەرگە كۆزى
پىشىپ قالدى . 他的手艺已经很熟练了。②在某一行
业中)利练：دادام سودا ـ سېتىققا خۇشتار بولغاچقا ، مېنى كە-
چىكمەدىلا كۆزى پىشسۇن دەپ گەزمالچىلىق دۇكىنىغا شاگىرتلىققا
بەرگەن . 父亲喜欢经商，为了让我利练 ، 从小把我送
到一个布店当学徒。
كۆزى تالادا قالماق <成> 心不在焉，心猿意马：
ئۆزۈم كىنو كۆرۈۋاتسامۇ ، كۆزۈم تالادا قالدى . 我身在电影
院，却心不在焉。
كۆز تويماق 看够，知足
كۆزى چاقچان <成> 眼快，眼尖；~ ، قولى ئىتتىك
眼疾手快，手疾眼快
كۆزى چانىقىدىن چىقىپ كەتمەك <成> ①(气
得)眼睛都快瞪出来了，牛眼瞪圆：غەزەپتىن ئۇنىڭ
كۆزلىرى چانىقىدىن چىقىپ كەتتى . 他气得眼睛都快瞪出
来了。②(吓得)两眼发直：ئۇنىڭ پۇتلىرى تىترەپ ،
كۆزى چانىقىدىن چىقىپ كېتەي دېدى . 他两腿发抖，眼都快
直了。
كۆزىدە بولماق 让看到：پادىشاھنىڭ كۆزىدە بولغۇچە ،
كۆڭلىدە بول . <谚> 与其在皇帝眼前，不如在皇帝
心间
كۆزى دۈمبىسىگە ئۆتۈپ قالماق <成> 眼睛长
到后背上，眼拙：ئوھۇ ، باللارنىڭ چوڭ بولۇپ قالغانلى-
قىنى كۆرمەي ، كۆزۈم دۈمبەمگە ئۆتۈپ قاپتىمۇ؟ 嚯，孩子们
长太了都看不到，难道我眼睛长到后背上去了？
كۆزىدىن ئوت چاقنىماق = كۆزىدىن ئوت چىقماق
كۆزىدىن ئوت چىقارماق <成> 嫉妒得要死：
ئۇ باشقىلارنىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىرىۋېتىشنى ئويلىغاندا ، خۇشال-
لىقى چېكىگە يەتتى . 他想到别人会嫉妒得要死，便高兴到
了极点。
كۆز ئىشارىتى 使眼色，丢眼色，暗示
كۆزى كىچىك <成> 眼小，小气：نېماداق كۆزى
كىچىك قىلىسەن؟ 你怎么这么小气？
كۆزىگە قارىيالماسلىق <成> 不敢正面看：ئۆت-
كەن ئىشلارنى ئەسلەپ ، ئۇنىڭ كۆزىگە قارىيالماي قالدىم . 我
想起往事，不敢正面看他。

كۆزىگە كىرىۋالماق <成> 纠缠，缠，缠：ئانا ، تولا گەپ
سوراپ مېھماننىڭ كۆزىگە كىرىۋالماي ، ئاۋۋال بىزگە چاي بەر-
سەڭچۇ . 妈，别缠着客人问那么多话，先给我们上茶
吧。
كۆز ئىلىنماق = كۆزى ئۇيقۇغا بارماق
كۆز ئىمىر ـ چىمىر بولماق 眼花缭乱
كۆزىنى بىلمەك <成> 懂门道，懂窍门：ئۇ ماشى-
نىنىڭ كۆزىنى بىلىدۇ . 他懂机器(汽车)。
كۆزىنى تاپماق <成> 找窍门：بىر ئىشنى قىلمىساڭ
بىر گەپ ، قىلغاندىن كېيىن ، قانداق بولمىسۇن كۆزىنى تېپىشىڭ
كېرەك . 一件事不干则已，既然干了 ، 无论如何要找
窍门。
كۆزىنى چوقۇماق ①啄眼睛：قاغا قاغىنىڭ كۆزىنى چو-
قۇماس . <谚> 乌鸦不啄乌鸦眼；喻同类不相
残"。②<成>谋害：ئۇ مېنىڭ كۆزۈمنى چوقۇيدىغاندەك
تۇرىدۇ . 他好像要谋害我。
كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقارماق <成> 瞪眼，翻
白眼
كۆزى ئوچۇق قارىغۇ <成> 睁眼瞎：ئوغلۇمنى
ماشا ئوقۇشاش ~ بولۇپ قالمىسۇن دەپ مەكتەپكە بەردىم . 为了
不让儿子跟我一样成个睁眼瞎，我送他上了学。
كۆزى ئوچۇق كەتمەك <成> ①抱憾而终，抱恨
终天，死不瞑目：ئۇنىڭ ئانىسى رەھمەتلىك مۇرادىغا
يېتەلمەي ، ئالەمدىن كۆزى ئوچۇق كەتتى . 他母亲未能遂心
如愿，过世时死不瞑目。②白费，白搭：20 كوينىڭ
كۆزى ئوچۇق كەتتى . 二十块钱白费了。
كۆزى ئۇيقۇغا بارماق 打瞌睡，睡着(刚)：ئەمدى
كۆزۈم ئۇيقۇغا بېرىپتىكەن ، تېلېفون جىرىڭلاپ ئويغىنىپ كەت-
تىم . 我刚入睡，电话铃把我吵醒了。
كۆزى ئۇيقۇغا كەتمەك 睡着，入睡
كۆزى ئۆتكۈر <成> 目光锐利，目光犀利：ئۇنىڭ
~ ، خېلى ئىشلارنى دەرھال كۆرۈۋالالايدۇ . 他目光锐利，许
多事马上可以看出来。
كۆزى ئېقىپ كەتكۈر <骂，习> 瞎眼的：ھۇ
~ ، ئالدىرىما ، كۆرىدىغىنىڭ بارغۇ تېخى ! 你这个该瞎眼
的，等着瞧，有你好看的！
كۆزى ئىتتىك <成> 眼快：ئۇنىڭ كۆزى تولىمۇ
ئىتتىك ئىدى . 他眼特别快。
كۆزى يامان <成> 凶眼(迷信说法，认为有的人的

نوقـانچە: (祸灾来带西东的过看给会، 气邪有中眼
نىڭ كۆزى يامان، سۆخەنچىنىڭ سۆزى. <谚> 讨根人的眼
凶، 传闲话的话凶。

كۆز ياشلىماق 泪落، 泪挥: ئـانا، كۆزۈڭنى ياشلىما، ئوغلۇڭ ئۆمىدىڭنى ھەرگىز يەردە قويمايدۇ. 妈妈، 别落泪، 你儿子决不辜负你的期望。

كۆز يەتكۈسىز 一望无际: ~ دالىنىڭ ھەممە يېرى ئالتۇندەك چاقناپ تۇراتتى. 一望无际的田野到处金光灿烂。

كۆز يەتمەك <成> ①有把握، 有信心: بـۇ ئىشنىڭ ھەل بولۇشىغا كۆزۈم يېتىدۇ. 这件事的解决我有把握。② 看透، 料到: ئۇنىڭ كەلمەيدىغانلىقىغا كۆزۈم يەتكەن. 我料到他不会来。

كۆز يورۇقىدا <成> 趁着天亮: ئـۇلار ~ ئـاتـنى بوغۇزغا قويۇپ، بالدۇرلا يېتىپ ئۇخلاپ قېلىشتى. 他们趁着天亮给马添料، 早早躺下睡着了。

كۆز يورۇماق 分娩: مەلىكە ۋاقتى ـ سائىتى كـەلگەندە كۆزى يورۇپ بىر ئوغۇل تۇغدى. 公主到时辰时便分娩، 生了个男孩。

كۆز يۇمماق ①闭眼، 闭目 <转> ②睡觉: ئـاتا ـ بالا ئىككىسى پاراڭلىشىپ، تـاڭ ئـاتارغا يېقىن ئـازراق كۆز يـۇمۇشتى. 父子俩聊天، 快天亮时才睡了一会儿觉。③ <转> 无视، 抹杀: ھەقىقەتكە ~ 无视(抹杀)真理 ④ <转> 瞑目، 去世: ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي، بوۋاي كۆز يۇمۇپتۇ. 过了不久، 老爷爷便去世了。

كـۆز يۇمۇشلىمـاق 眯缝着眼睛، 睁只眼闭只眼: بوۋاي ماڭا كۆز يۇمۇشلاپ قويۇپ سوئالنى سورىدى. 老人眯缝起眼睛向我提问。

كۆز يۈگۈرتمەك 扫一眼، 过目: ئۇ قەغەزگە ئىتتىكلا كۆز يۈگۈرتۈپ، بىرئـاز جىددىيلەشتى. 他很快扫了一眼纸上، 有点儿紧张了。

كـۆز يېتىم 眼睛看得到的، 肉眼能见的: ~ يـەر 眼睛看得到的地方

كۆز يېشى قىلماق 流泪، 哭开، 抹泪

كۆزەت 〔静〕 守望، 看守، 观察

كۆزەتتە تۇرماق 看守، 守卫: چـوڭ دەرۋازىدا كېچە ـ كۈندۈز ئىككى ساقچى كۆزەتتە تۇرىدۇ. 大门口有两个警察日夜守卫。

كۆزەت قىلماق 看守، 守卫، 巡夜

كۆزەتچى 〔静〕 ①观察员 ②岗哨، 守卫者 ③巡夜人، 更夫

كۆزەتچىلىك «كۆزەتچى» 的抽象名词

كۆزەتچىلىك قىلماق 放哨، 巡夜، 打更

كۆزەتكۈچ 〔静〕 监视器

كۆزەتكۈچى 〔静〕 巡视员، 观察员

كۆزەتمەك 〔动〕 观察، 观测، 监视: ۋەزىيەتنى ~ 观察形势 / ھاۋارايىنى ~ 观测气象 / دۈشمەننىڭ ھـەرىكىتىنى قاتتىق ~ 严密监视敌人的行动

كۆزىتىش ئاسترو فىزىكىسى <天> 实测天体物理学

كۆزىتىش پەشتىقى 观测平台، 观望塔

كۆزىتىش پونكىتى ① <天> 观测站② <军> 观察所

كۆزىتىش چىرىغى 探照灯

كۆزىتىش قۇدۇقى <水> 反应井

كۆزىتىش گۇرۇپپىسى 巡视组

كۆزىتىش ئىقتىدارى 洞察力

كۆزەچ 〔静〕 <古> 罐子

كـۆزەزمەك 〔动〕 <古> ①保护، 监护، 守卫 ②等候، 等待

كـۆزەك 〔静〕 <古> 分线弓子(织布或织地毯时用以分开经线和纬线)

كۆزەيمەك 〔动〕 分娩

كۆزەينەك 〔静〕 眼镜: ~ تاقىماق 戴眼镜 / ~ رامكىسى 眼镜框 / ~ پۇتى 眼镜腿 / ~ قېپى 眼镜盒

كۆزەينەكلىك 〔静〕 戴眼镜的: ~ بىر كىشى 一个戴眼镜的人

كۆزەينەكلىك يىلان <动> 眼镜蛇

كۆزرۈم 〔静〕 <古> 精选的، 精良的

كۆزسىمان 〔静〕 眼状، 眼球状

كۆزسىمان تۈزۈلمە <地> 眼球状构造

كۆز ـ قارىن 〔静〕 眼睛和肚子

كۆز ـ قارىنى توق <成> 知足: قول ـ ئىلـكىمىزدە جىق بولمىسىمۇ، خېلى كۆز ـ قارنىمىز توق. 我们虽然手头不多، 但是挺知足。

كۆز ـ قولاق <法> 内线، 耳目، 眼线

كۆز ـ قولاق بولماق <成> ①关照: بىز سەپـەرگە چىقىدىغان بولۇپ قالدۇق، بالىلىرىمىزغا ئانچە ـ مۇنچە كۆز ـ قولاق بولۇپ قويارسىز. 我们要出远门了، 请您关照一下我们的孩子。② 盯梢: ئـۇ ئابدۇراخماننىڭ بۇ يەرگە كېلىپ بىر ئايدىن بېرى ئـۆزىگە كۆز ـ قولاق بـولۇپ يۈرگەنلىكىنى

سەزمىدى . 他没有发现阿卜杜热合曼到这里--个月来
一直在盯自己的梢。

كۆز ـ كۆز 见下

كۆز ـ كۆز قىلماق 炫耀，标榜，卖弄：قـورالـلىق كۈچىنى ~ 炫耀武力 / ئاتالمىش ئەركىنلىكنى ~ 标榜所谓的自由 / بىلىمىنى ~ 卖弄学问

كۆزكىشمەك 〔动〕<古> 遇见，遇到，碰到，会见

كۆزگۈ 〔静〕<古> 镜子

كۆزگىمەك 〔动〕<方> 观察，巡视，监视

كۆزلەشمەك «كۆزلىمەك» 的共同态

كۆزلەنمەك «كۆزلىمەك» 的被动态：كۆزلەنگەن نىشان 预期目标 / كۆزلەنگەن غايە 确定的理想

كۆزلۈك «كـۆز» 的形容词形式：ياقۇت ~ ئۈزۈك 宝石戒指 / ياقۇت ~ ھالقا 宝石耳环

كۆزلىمە 〔静〕 预期的

كۆزلىمە قىممەت 预期值

كۆزلىمەك 〔动〕 ①谋，谋求，谋取：خەلقنى ئازادلىققا چىقىرىشنى ~ 为人民谋解放 / شەخسىي مەنپەئەتنى ~ 谋(取)私利 ②瞄准，朝着：ئۇ تورۇسقـا ئېسىقلىق تـۇرغان چىراغنى كۆزلەپ ئاپپالتىنى ئاتتى . 他瞄准天花板上吊着的灯，把月牙斧扔了过去。ئۇ قەدەملىرىنى چوڭ ـ چوڭ ئېلىپ ، ھېلىقى بالىنى كۆزلەپ ماڭدى . 他迈开大步朝那个孩子走去。

كۆزۈمەن 〔静〕<古> 煨馕(在炭火或余烬中焖熟的馕)

كۆزنەك¹ 〔静〕 ①(窗)孔：دېرىزىنىڭ كۆزنىكى 窗孔，窗口 ②<机> 衬套，套筒，轴瓦，滑动轴承 ③<生> 芽体

كۆزنەك ساھە 窗口行业

كۆزنەك كېپىنەك <动> 眼蝶

كۆزنەك² 〔静〕<古> 反射

كۆزنەپچەك 〔静〕<动> 蠡斯

كۆزۈلدۈرۈك 〔静〕<古> 护眼罩(用马尾毛织成的网

كۆزەيىنەك 眼罩，供有眼疾者或有强光刺激时使用)

كۆزۈنچ 〔静〕<古> 观众，观看者

كۆزىتىشمەك «كۆزەتمەك» 的共同态

كۆزىتىلمەك «كۆزەتمەك» 的被动态

كۆزىكەك 〔静〕<方> 棉花出苗与结桃之间的(生长

期)

كۆسەك 〔静〕<方> 剩饭

كۆسەمەك 〔动〕<古> 想，想要，希望，向往

كۆسەي 〔静〕 ①拨火棍，通条：~ ئۈزۈن بولسا ، قول كۆيـمەس . <谚> 拨火棍长，着手不烫。كۆسەينى ئۈزۈن قىل ، گەپنى قىسقا . <谚> 通条要长，话说要短。② <转> 长枪：ئەپچە زامانلاردىن بۇيان ۋالڭ ـ غوجىلار مۆشۈ ~ بىلەن ئەلنى قورقۇتۇپ ، بويىنىمىزغا مىنىپ كەلگەن . 很久以来王公大人们就用这长枪吓唬人民，骑在我们头上。

كۆسەيگۈل 〔静〕<植> 苦菜花

كۆسرۈك 〔静〕<古> 拴在马前蹄的(马绊)

كۆسگۈك 〔静〕<古> 避邪物，稻草人

كۆسۈش 〔静〕<古> 宝贵的，贵重的，敬重的

كۆسۈلمەك 〔动〕<古> 伸出，伸长，延长

كۆشەتمەك «كۆشىمەك» 的使动态：كالىنىڭ ئېغىزىغا كۆشەك سېلىپ كۆشەتسە ، قورساق كۆپۈكى ياندۇ . 在牛嘴里架上回草棍让它反刍，肚胀就可以好。

كۆشەشمەك «كۆشىمەك» 的共同态：تۆگىلەر چۆپلۈكتە كۆشـەشىپ ياتىدۇ . 骆驼都卧在草地上反刍。

كۆشەك 〔静〕 ①(牲畜嘴上的)嘴套②回草棍(反刍动物肚胀时横架在嘴里的小木棍)③(反刍动物的)胆

كـۆشمۈر 〔静〕<方> ①烧荒地②火烧后又长出的草地方

كۆشۈك¹ 〔静〕 草袋子：باينىڭ كۆشۈكىدە سۇ توختار . <谚> 富人的草袋子盛得住水。سەۋەب قىلساڭ ، كۆشۈكتە سـۇ توختايدۇ . <谚> 只要方法得当，草袋子也可以打水。

كۆشۈك ھارۋا 笼状大车

كۆشۈكى بىـر تىيىـن <成> 一文不值，分文不值

كۆشۈك² 〔静〕<方> 阴凉地

كۆشۈكلۈك 〔静〕 戴嘴套的：~ ئېشەك 戴嘴套的驴

كۆشۈگە 〔静〕 ①床幔，帐子②艾特莱斯绸织机上的绷布

كۆشكە 〔静〕<古> (稀疏的)树阴，(稀疏的)影子

كۆشگۈچىلەر 〔静〕<动> 反刍类，反刍动物

كۆشىمەك 〔动〕 反刍：چاينىماي يېگەن كۆشىمەي ئۆلـەر . <谚> 不嚼着吃就会不反刍而死。چېچەكـەن يىگىت يىلاننىڭ كۆشىگىنىنى بىلەر . <谚> 敏感的小伙子能感觉道蛇反刍。

كۆشمەل 〔静〕<方> 花麻袋

كۆك¹ 〔静〕 ①蓝，青：سىياھ ~ 蓝墨水 / كۆز ~ 蓝眼睛 / ئوت ~ 青草 / ئاسمان ~ 青天(蓝)②青(伤痕)：تـاياق دەستىدىن بەدىنىگە ~ چۈشمەك 被打得身上都青了

كۆك ئاپپلسىن <植> 花代代
كۆك ئارچا <植> 柏翠柄长، 柏翠
كۆك ئاش 和水، 盐، 糖沙، 矾明، 酸硫用)液硝皮
(成制碱杨胡
كۆك ئالتۇن تاش <矿> 石雀孔
كۆك ئاغمىخان <动> 鼬青
كۆك چاقنار تاش <矿> 石闪蓝
كۆك ئامۇت <植> 梨沙، 梨头大
كۆك ئەبنۇس <植> 子迁君
كۆك ئەمەن <植> 蒿青
كۆك بانان <植> 蕉香青
كۆك بوز <动> 马青
كۆك بوغۇز ھەرىخور <动> 虎蜂喉绿
كۆك بوياق 青群 <化>②料颜蓝①
كۆك بويۇن بۇلبۇل <动> 颏点蓝
كۆك بۇغداي <植> 麦蓝
كۆك بۇيا = چۈچۈك بۇيا
كۆك بېلىق <动> 鱼青
كۆك پاچاق قىلىيورغا <动> 鹬脚青小
كۆك پۇرچاق <植> 豆豌
كۆك پۇرچاق مېتىسى <动> 象豆宛
كۆك پىت ھەرە <动> 蜂茧蚜
كۆك پىتخور چىۋىن <动> 蝇蚜食
كۆك تاشپاختا <矿> 棉石蓝
كۆك تاشقا مىنمەك <成> 洋洋意得، 意得洋洋
كۆك تاشلىق كىتاب 书皮蓝
كۆك تاماكا <植> 叶烟، 草烟
كۆك تومۇر <理生> 脉静
كۆك تۈلەك 毛换次二(禽飞)
كۆك تېرەك <植> 杨青
كۆك تىكەن <植> 芹刺
كۆك جاغ كۆكتارغاق <动> 鸟翠耳蓝
كۆك جۇخار <植> 菊翠
كۆك چاي 茶绿
كۆك چېرتيوژ <建> 图蓝
كۆك چىپار بېلىق <动> 鲭
كۆك رەيھان <植> 栗地، 梨地، 蹄马، 荠荸
كۆك سۈت 奶淡، 乳脂脱
كۆك قاشتاش <矿> 玉青، 玉绿
كۆك قاشقىر <植> 之种品萄葡)尔克什喀绿
(厚略皮، 圆果، 一
كۆك قاغا <动> 翁头白، 僧法佛، 僧法佛胸兰
كۆك قاغىلار ئائىلىسى <动> 科僧法佛
كۆك قاغىلار ئەترىتى <动> 目僧法佛
كۆك قامچىئوت <植> 蓝蓼
كۆك قوڭغارچا <动> 貉青
كۆك قوتان <动> 鹭苍، 鹭岩
كۆك كاۋا <植> 瓜冬
كۆك كەپتەر <动> 鸽岩
كۆك كۆمۈر <矿> 煤蓝
كۆك كىت <动> 鲸蓝
كۆك كىشمىش <植> 干萄葡绿
كۆك قوزىقارنى <植> 菇蘑鲜
كۆك نامرات 困贫对绝 ②贫赤①
كۆك ھەرە <动> 蜂青
كۆك ئوت - چۆپ <牧> 料饲青
كۆك ئوغۇت = يېشىل ئوغۇت
كۆك ئېنېرگىيە 源能色蓝
كۆك ياقۇت <矿> 石宝蓝
كۆك يانتاق <植> 刺驼骆، 草柄芒
كۆك يوسۇن <植> 藻蓝
كۆك يىپ ئۆتكۈزگۈ = سەينۇگە
كۆك يېسسىۋلەك <植> 菜白通普

كۆك² 〔静〕 空天، 天蓝، 天: بۇركۇت كۆكتە پەرۋاز قىلماقتا.
翔翱上天蓝在鹰雄 。 كۆككە باقما، كۆپكە باق. <谚>
، 司上的官当看只要不意喻)人众看要، 天苍看只别
بىلىم ئۆگەنسە كىشى، كۆككە يېتەر بېشى. (众民及顾要而 。
كۆكتىن تىلە، 。地立天顶能就، 习学肯要人 <谚>
يەردىن تاپ. 。地靠如不天靠 <谚>

كۆك تەڭرى <宗> 意، 一之念观教满萨)里格腾
运命及以، "主先"的象现然自切一宰主含包، 天为
(等

كۆككە سورۇماق <成> 尽殆霍挥، 旦一于毁: ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ نەچچە يىللاپ تاپقان - تەرگىنىنى بىر ئايدىلا كۆككە سورىدى. 挥就里月个一在他蓄积的年多母父
。了尽殆霍

كۆككە سىغىنىش <宗> 天拜

كۆككە كۆتۈرمەك <成> 天九到捧، 天了上捧
上之: ئۇ دوستىنى ماختاپ كۆككە كۆتۈرۈۋەتتى. 友朋把他
。上天了到捧

كۆككە ئۈچۈرماق = كۆككە كۆتۈرمەك

كۆك³ 〔静〕①青菜：ئاشقا ~ سال！往汤里面放些青菜！ ئاشنىڭ كۆكى جىق بولۇپ كېتىپتۇ . 汤里面的青菜多了。②青苗：بولىدىغان ئاشلىق كۆكىدىن مەلۇم . 〈谚〉要丰收，看青苗。 كۆكنى كۆرۈپ كۆكسۈڭنى كەرمە . 〈谚〉不要一见青苗就得意。③(苜蓿)芽：بېدە كۆكى 苜蓿芽 ④青草：مال كۆككە تويدى . 牲畜吃饱了青草。⑤(菜)叶，缨子：پىيازنى كۆكىدىن باغلىماق 用叶子捆洋葱 / چامغۇر كۆكى 蔓菁叶子 / سەۋزە كۆكى 胡萝卜缨子 / پىيازنىڭ كۆكىگە قارىما ، بېشىغا قارا . 〈谚〉别看洋葱叶，要看洋葱头。

كۆك پۇرسى 〈食〉苜蓿芽菜合子

كۆك چۆچۈرىسى 〈食〉苜蓿芽馄饨

كۆك سامسىسى 〈食〉苜蓿芽烤包子

كۆك سۈيى 〈农〉庄稼刚出苗时浇的水

كۆك مەشرىپى 青苗麦西莱甫(民间习俗，秋收后育一花盆青苗，邀请众人举行麦西莱甫，其间口吟双行诗，将青苗传于一人，此人承办下一次麦西莱甫，如此轮回)

كۆك ئېرىق 〈水〉毛渠

كۆكنى ساتماق 〈农〉卖青，卖空仓

[illegible] 〔静〕纱线：يوتقان كۆكىدىن سۆكۈلۈپ كەتتى . 被子开线了。 يوتقانغا سېلىنغان كۆكنى سۆكتۈم . 我把被子上绗的线拆了。

كۆك سالماق 绗：يوتقانغا ~ 绗被子

[illegible] 〔静〕祖上，先人：كۆكۈڭ كىم؟ 您祖上是谁？

[illegible] 〔静〕〈方〉无赖，赖皮

[illegible] 〔静〕〈古〉鞍子的木板

[illegible] 〔动〕〈古〉生气，惹恼，激怒

كۆكەرتكۈ 见下

كۆكەرتكۈ زەمبۇرۇغ 〈生〉霉菌

[illegible] «كۆكەرمەك» 的使动态：ۋەتەننى ~ 绿化祖国 / بەدەننى ئۇرۇپ ~ 把身上打青

كۆكەرتىشمەك «كۆكەرتمەك» 的共同态

كۆكەرتىلمەك «كۆكەرتمەك» 的被动态

كۆكەرمە 〔静〕无赖，泼皮，赖皮：بۇ ~ قېرىنى ئېلىپ كېتىڭلار！ 你们把这个无赖老头带走！

كۆكەرمەك 〔动〕①变绿，返青：ھاۋا ئىسسىدى ، ئوت - چۆپلەر كۆكەردى . 天暖了，草绿了。 بۇغداي مايسىلىرى كۆكەردى . 麦苗返青了。 بېخىلنىڭ بېغى كۆكەرمەس . 〈谚〉吝啬鬼的园子绿不起来。②发霉：نان كۆكىرىپ قاپتۇ . 馕发霉了。③〈转〉变青，青：ئۇنىڭ يۈزلىرى كۆكىرىپ كەتتى . 他的脸都冻青了。④〈转〉发火：ھە ، بىكاردىن - بىكار نېمە كۆكىرىسەن؟ 哎，你平白无故发什么火？⑤〈转〉兴旺，发达：ئەمگەك بىلەن ئەر كۆكىرەر ، يامغۇر بىلەن يەر . 〈谚〉男子汉靠劳动发家，土地靠下雨绿化。

كۆكەرمىلىك «كۆكەرمە» 的名词形式：ئۇ كۆكەرمىلىكتە ئۇچىغا چىققان . 他无赖透顶。

كۆكەرمىلىك قىلماق 耍无赖

كۆكەل 〔静〕〈古〉奶妈，供奶者

كۆكەلتاش 〔静〕〈古〉同吃母奶的

كۆكباش 〔静〕〈古〉芥菜

كۆكبوغۇم 〔静〕〈植〉马蓝

كۆكپىت 〔静〕①〈动〉蚜虫 ②耍赖皮的：~ ئادەم 耍赖皮的人

كۆكپىت باسماق ①长满蚜虫：زىرائەتلەرنى كۆكپىت بېسىپ كەتتى . 庄稼长满了蚜虫。②〈转〉光景不好，日子难过：ھوقۇقىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن ، ئۇنى كۆكپىت باستى . 他失去权力后日子难过了。

كۆكتات 〔静〕蔬菜：~ تېرىماق 种蔬菜 / ~ ئالماق 买菜

كۆكتات بازىرى 蔬菜市场，菜市

كۆكتات پىتى 〈动〉菜蚜虫

كۆكتات شىرنىسى 蔬菜汁

كۆكتات قىيامى 蔬菜泥，菜泥

كۆكتات كونسېرۋاسى 蔬菜罐头

كۆكتات كېپىنىكى 〈动〉菜螟

كۆكتاتچى 〔静〕①菜农 ②菜贩子

كۆكتاتچىلىق 〔静〕种菜业，蔬菜业

كۆكتاتچىلىق شىركىتى 蔬菜公司

كۆكتاتلىق 〔静〕菜地，菜园

كۆكتارغاق 〔静〕〈动〉翠鸟

كۆكتاش 〔静〕〈药、矿〉胆矾

كۆكتالغۇ 〔静〕〈古、动〉大水札子

كۆكتوزغاق 〔静〕〈植〉短星菊

كۆكتۈرنا 〔静〕〈植〉库克图尔纳(甜瓜品种之一)

كۆكتۈرك 〔静〕蓝突厥

كۆكتۈرك خانلىقى 蓝突厥汗国

كۆكچە 〔静〕〈植〉可可奇(甜瓜品种之一)

كۆكچىچەك 〔静〕〈植〉扁蓄，铁木尔一地格达

كۆكچى 〔静〕 菜农

كۆكچچقاق 〔静〕 (牲畜)拉稀: ئەتىيازدا ~ بولۇپ ئۆلگەن ئوغلاق ئاز ئەمەس. 春天因拉稀而死了的小山羊不少。

كۆكچىلىك 〔静〕 种菜业

كۆكرەك 〔静〕 ①胸، 胸脯، 胸膛 ②<转> 乳房

كۆكرەك ئايلانمىسى <生理> 胸围

كۆكرەك بوشلۇقى <生理> 胸腔، 胸廓، 胸膛

كۆكرەك بېزى <生理> 胸腺

كۆكرەك پالاقچىسى <动> 胸鳍

كۆكرەك پەردە يەللىكى <医> 胸膜炎

كۆكرەك پەردىسى <生理> 胸膜

كۆكرەك پۈرمە 前胸折缝的连衣裙

كۆكرەك تام <建> 胸墙

كۆكرەك چوڭ مۇسكۇلى <生理> 胸大肌

كۆكرەك قەپىسى <生理> 胸廓

كۆكرەك كېرمەك 挺胸، 挺身: كۆكرەك كېرىپ ئوتتۇرىغا چىقماق 挺身而出

كۆكرەك لىم <建> 胸梁

كۆكرەك مۇسكۇلى <生理> 胸肌

كۆكرەك ئومۇرتقىسى <生理> 胸椎

كۆكرەكلىك 〔静〕 胸脯丰满的

كۆكس 〔静〕 ①胸: كۆكسى ئاغرىماق 胸痛 / كۆكسىگە ئۇرماق 捶胸 ②<转> 胸怀

كۆكسار 〔静〕 <植> 米口袋

كۆكسار ئۇرۇقدىشى <植> 米口袋属

كۆكسەمەك 〔动〕 <方> 提高، 高升، 上升، 高涨

كۆكس - قارىن 〔静〕 胸怀، 胸襟، 心胸

كۆكسى - قارنى بوشىماق <成> 消气، 吐苦水: كۆكسى - قارنى بوشىغۇچە يىغلىماق 哭到把苦水全吐出来

كۆكسى - قارنى كەڭ <成> 胸襟宽广، 心胸开阔: ئۇ ئاق كۆڭۈل، ~ ئادەم ئىدى. 他是个忠诚坦白، 心胸宽广的人。

كۆكسى - قارنىنى تۆكمەك <成> 倾诉衷肠: ئۇ ماڭا كۆكسى - قارنىنى تۆكۈپ بەردى. 他对我倾诉衷肠。

كۆكسى - قارنى ئېچىلماق <成> 舒心، 开怀، 开心

كۆكسۇلتان 〔静〕 <植> 樱桃李

كۆكسۇ 〔静〕 <方> 经常咳嗽的، 爱咳嗽的

كۆكسۈن 〔静〕 <古> 愤怒، 怒气冲冲

كۆكسېغىز[1] 〔静〕 <植> 橡胶草

كۆكسېغىز[2] 〔静〕 <矿> 滑石

كۆكسېغىز ئۇنى 滑石粉

كۆكسراپ 〔静〕 <植> 小米草

كۆكسىمەك 〔动〕 <方> 争执، 拌嘴، 变本加厉

كۆكقانات 〔静〕 <植> 普兰芹

كۆكگىنە 〔静〕 <古> 甲沟炎

كۆكلەتمەك[1] «كۆكلىمەك[1]» 的使动态: تونجى باھار يامغۇرى زىرائەتلەرنى كۆكلەتتى. 头场春雨使庄稼都返青了。

كۆكلەتمەك[2] «كۆكلىمەك[2]» 的使动态: ئۇستام شاگىرتىغا جۇۋىنى كۆكلەتتۈراتتى. 师傅正让徒弟绗皮袄。

كۆكلەشمەك 〔动〕 <古> 互相挂住، 互相纠缠، 互相交叉

كۆكلەم 〔静〕 ①春天: نورۇز دېمەك ~ بايرىمى دېمەكتۇر. 奴鲁孜节是春天的节日。②芳草地، 春牧场: ئۇلار كۆكلەمگە كېلىپ چېدىر تىكتى. 他们来到芳草地(春牧场)搭起了帐篷。

كۆكلەمەك 〔动〕 <古> 刨根问底، 摸清底细

كۆكلىمەك[1] 〔动〕 ①变绿، 绿: جاھان ئىسسىپ، تەكلەر كۆكلىدى. 大地变暖، 葡萄绿了。②<转> 兴旺، 发达: ئۇنىڭ ئۆلۈمى ئەمدىلا بەختنىڭ تەمىنى تېتىپ كۆكلەۋاتقان ئائىلىگە چوڭقۇر قايغۇ - مۇسىبەت ئېلىپ كەلدى. 他的死给这个刚刚尝到幸福的甜头، 兴旺起来的家庭带来深深的悲哀。

كۆكلەش مەزگىلى <农> 返青期

كۆكلىمەك[2] 〔动〕 ①(用大针脚)绗: كىيىمنى ئاۋۋال كۆكلەۋېلىپ، ئاندىن تىكسەك ئىسكەتلىك بولىدۇ. 衣服先绗上再缝، 不走样، 做得好。②跳، 跨: ئۇ ماڭا ئىككى كۆكلەپ يېتىشىۋالدى. 他跨了两大步就跟上了我。

كۆكمارال 〔静〕 <植> 景天

كۆكمەت 〔静〕 <动> 岩羊

كۆكمەر 〔静〕 <植> 异果芥

كۆكنار 〔静〕 <植> 罂粟

كۆكنارچى 〔静〕 种罂粟者، 加工出售罂粟者

كۆكنارخانا 〔静〕 鸦片馆، 大烟馆

كۆكناۋات 〔静〕 <植> 库克纳瓦特(甜瓜品种之一)

كۆكۈرنە 〔静〕 <古> 赤颊(鸟)

كۆكۈشكەن 〔静〕 <方، 动> 鸽子

كۆكۈلمەيدان 〔静〕 绿色的原野، 绿洲

كۆكۈمتۈل 〔静〕 淡蓝، 浅蓝

كۆكۈيۈن 〔静〕<动> 蚯牛

كۆكۈر 〔静〕<方> 壶水

كۆكۋاش 〔静〕<植> 米玉青، 米玉嫩

كۆكۋاش پولۇ <良> 饭抓米玉

كۆكۈپشى 〔静〕 官龙، 人水管: ئاتاڭ ~ بولغۇچە، بىيرلەڭ سۇ بېشىدا بولسۇن. <谚> 你如不، 人水管当爸爸让其与

كۆكۈپشىدىن تونۇشۇڭ بولسا، ئېرىقىڭدا سۇيۇڭ كېمەيمەس. <谚> 家田地在上游。 水缺不中渠، 人水管识认

كۆكۈپشىلىق 〔静〕 ①管水的活儿② 看庄稼، 看草地

كۆكىرىشچان 〔静〕 易变绿的، 速绿的

كۆكىرىشچانلىق «كۆكىرىشچان» 的名词形式

كۆكىرەك 〔静〕 ①霉②霉菌

كۆكىرەك زەمبۇرۇغى <生> 霉菌

كۆكىرەك كېسىلى <生> 病菌霉

كۆكىمەك 〔动〕<方> 变本加厉

كۆكىنەك 〔静〕<动> 鸵隼، 蜂虎، 食蜂鸟

كۆكىنەكلەر ئائىلىسى <动> 蜂虎科

كۆكيار 〔静〕<植> 香瑞草

كۆكيامان = كۆكمەت

كۆكيائوت <植> 香草瑞

كۆكيۆتەل 〔静〕<医> 百日咳

كۆگ 〔静〕<古> 放开的، 没有羁绊的

كۆگە¹ = پىيىزەك

كۆگە² 〔静〕<方> 木炭

كۆگەل 〔静〕<方> 公鸭子

كۆگەن 〔静〕 带钩的绳子(捆羊羔用)

كۆگەنلىمەك 〔动〕 捆، 钩住، 拴住: قوزا، ئوغلاقلارنى ~ 把羊羔拴住

كۆڭلەك 〔静〕 ①衬衣، 衬衫②连衣裙

كۆڭلەكچان 〔静〕 只穿衬衫، 只穿衬衣: ~ يۈرمە، شامالداپ قالىسەن. 别只穿衬衫، 会受风的。 ئۇ ~ پېتى يۈگۈرۈپ چىقتى. 他只穿着衬衣就跑了出去。

[illegible] 〔静〕 ①穿连衣裙的: ئەتلەس ~ قىز 穿艾

[illegible] 连衣裙的姑娘②衬衫的، 连衣裙的: بىر [illegible] 一件衬衫的布، 一件连衣裙的布

[illegible] 〔静〕 想象的، 思考的، 臆想的

كۆڭۈلدىن سىزما <艺> 写意

[illegible] 〔动〕<古> 思索، 考虑، 沉思

كۆڭۈل (كۆڭلى، كۆڭلۈڭ، كۆڭلۈم) 〔静〕 ①心، 情境، 心绪: كۆڭلۈڭ رەنجىسە، كۆڭلۈپ ئويىنا. <谚> 心情坏، 心欢散去。 كۆڭلۈمنى تاپ، پولۇيۈمنى يە. <谚> 讨我欢心، 吃我抓饭。 ~ قۇش، ئەقىل ئۇۋا. <谚> 心境如飞鸟، 智慧如鸟巢。 كۆڭلۈڭنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر، كىيىمىڭنىڭ كىرىنى يۇسا. <谚> 心中的芥蒂说出会消、衣服的污渍洗过会掉。②心、灵心、胸心、肠心、心思: ~ ئاغرىقىنى ~ بىرىپ ئال. <谚> 心病还须心药医。 كۆڭلۈڭدىن كۆڭلۈڭگە يول بار. <谚> 心和心可以相通。 كۆڭلىدە يوقنىڭ كۆزىدە يوق. <谚> 心不想، 眼睛便看不到。 كۆڭلۈڭنىڭ ئالىسى خۇدانىڭ بالاسى. <谚> 心灵生邪念، 胡达必降祸。 ئۆيۈڭ تار بولسىمۇ، كۆڭلۈڭ كەڭ بولسۇن. <谚> 屋子虽窄، 心胸要宽。 چىرايىنىڭ ئاقلىقىدىن كۆڭلۈڭنىڭ ئاقلىقى ياخشى. <谚> 脸蛋白不如心肠好。 ئانىنىڭ كۆڭلى بالىدا، بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا. <谚> 妈妈的心在孩子، 孩子的心在外头; 喻同"儿行千里母担忧، 母行千里儿不愁"; "父母的心在儿女身上، 儿女的心在石头上"。

كۆڭلى ئاق <成> 心地善良: ~ ئادەم 心地善良的人

كۆڭلى ئالا = كۆڭۈل ئالا

كۆڭلى ئەگرى <成> 心术不正: ~ ئادەم 心术不正的人

كۆڭلى بار <成> 倾心于، 钟情于: ئۇنىڭ قىزىدا ~ ئىكەن. 他倾心于您女儿。

كۆڭلى باشقا 心里有了别人: ئەسلى ئۇنىڭ ~ ئىكەن. 原来他心里有了别人。

كۆڭلى باي <成> 心宽: كەمبەغەلنىڭ ~. <谚> 穷人心宽。

كۆڭلى بۇزۇق <成> 居心不良، 坏心: ~ باشقىلاردىن ئەيىب ئىزلەر. <谚> 居心不良的人爱找别人的错。

كۆڭلى پاراكەندە = كۆڭلى پەرىشان

كۆڭلى پەرىشان 心烦意乱، 闷闷不乐: ئۇنىڭ ~ كۆرۈنىدۇ. 他好像心烦意乱。

كۆڭلى پەس <成> 下作، 下流坏: ئۇ كۆڭلى پەسنىڭ گېپىنى قىلمىغىنا. 你别提那个下流坏了。

كۆڭلى پۈتۈن <成> 无忧无虑، 泰然自处: كۆڭلىڭىزنى پۈتۈن تۇتۇڭ، سىزگە ئۇ قىزچىلىك بىرى تېپىلماسمىدى؟ 你可要泰然处之، 难道你还找不到像她这样的姑娘吗?

كۆڭلى تار = ئىچى تار

كۆڭلى توق <成> 实踏里心، 足知
كۆڭلى تۈز <成> 爽直، 直耿، 直心: ~ ئادەم 心
人的直
كۆڭلى جايىدا 心放، 心安: بۇ ئادەمنىڭ تېرىكىپ سۆز-
لىگىنىگە قارىغاندا، ~ بولمىسا كېرەك . 不里心能可人这
。大很气火话说، 安
كۆڭلى چىگىچ <成> 郁، 重重事心، 乐不闷闷
欢寡郁: ~ تۇرغان گۈلنار ئالىمنىڭ چاقچىقىغا كۈلمىدى .
。来起不笑话皮俏的木力阿对尔娜丽古的宁不绪心
كۆڭلى دەريا <成> 撑能里肚相宰، 量大宏宽
船: داداڭ ۋىجدانلىق، ~ ئادەم ئىدى . 良有个一是爸爸你
。人的量大宏宽، 心
كۆڭلىدە كىر يوق <成> 见成抱不، 在实底心
كۆڭلى زەھەر <成> 毒歹心内، 狠心: كۆڭلى زە-
ھەرنىڭ قولىمۇ زەھەر . <谚> 狠也手، 人的毒心
كۆڭلى ساپ 洁纯地心: بۇ كىشىنىڭ قاپىقى ياماندەك
كۆرۈنگىنى بىلەن ~ . 地心但، 沉阴色脸人个这然虽
。洁纯
كۆڭلى سۇنۇق <成> 的碎心، 的伤忧، 的心伤:
~ قىز 娘姑的心伤
كۆڭلى سۇيۇق <成> 花杨性水: مېنىزە، شۇنچە
~ قىز دەپ چاغلاپتىكەنسىز - دە؟ 水成当我把是不是您
؟子女的花杨性
كۆڭلى غەش 宁不绪心، 好不情心، 乱意烦心:
كۆڭلۈڭ غەش بولسا، يېگىنىڭ لەش بولار . <谚> 若情心
好不، 藻水如饭吃。 ئۇنىڭ ~ ، خىياللىرى چىگىش ئىدى .
。乱很绪思، 宁不绪心他
كۆڭلى قارا <成> 肠心黑، 黑心: كۆڭلى قارىنىڭ
يۈزى قارا . <谚> 无脸翻人的黑心؛ 黑也脸人的黑心
。情
كۆڭلى قارىلىق قىلماق <成> 心居، 恶险心居
测叵: مەن سىنىڭ كۆڭلى قارىلىق قىلغىنىڭنى ئېيتمايلا قوياي .
。恶险心居你提不且暂我
كۆڭلى قالماق <成> ①心灰، 失望: بۇ ئىشتىن
كۆڭلۈم قالدى . 望失已早事此对我。 意介، 怪见②
كۆڭلى قانماق 心满意足: ئوغلىنىڭ ئىشىدىن كۆڭلى
قانغان ئاتا ئۆزىنى تېخىمۇ كۈچلۈك ھېس قىلىشقا باشلىدى .
量力有更己自到感亲父的足意满心为所作所子儿对
。了
كۆڭلى كەڭ <成> 量大宏宽

كۆڭلى - كۆكسى كەڭ <成> 量大宏宽: نامرات
بولغىنىمىز بىلەن، كۆڭلى - كۆكسىمىز كەڭ . 穷然虽们我
。量大宏宽是但، 苦
كۆڭلىگە قارىماق <成> 思心着顺: بالىنىڭ ~ 顺
思心的子孩着
كۆڭلىگە قول سالماق <成> 思心揣摸، 想解了
法: ئاۋۋال كۆڭلىگە قول سېلىپ كۆرۈپ، ئاندىن گەپ ئاچماق-
چىمەن . 话说口开后然، 法想的他下一解了先想我。
كۆڭلى نازۇك <成> 感善愁多، 弱脆情感: ئادەم
قېرىغاندا ~ بولۇپ قالىدىكەن . 愁多得变就年老到人
。感善
كۆڭلىنى رام قىلماق <成> 喜人讨، 合迎، 悦取
心欢得赢، 欢: شۇ كۈندىن باشلاپ قىز يىگىتنىڭ كۆڭلىنى
رام قىلىۋاپتۇ . 心欢的子伙小了得赢就娘姑此从。
كۆڭلى ئوچۇق <成> 快愉情心، 朗开情心: بۇ-
گۈن قىزنىڭ ~ بولغاچقا، ئۇنىڭ قىزغا سۆز ئاچقۇسى كەلدى .
。说话找娘姑跟想他以所، 快愉情心的娘姑日今
كۆڭلى ئۈزۈك = كۆڭلى سۇنۇق
كۆڭلى ياخشى 心好، 好心: دادام ~ ئادەم، سىلەرگە
ھەرگىز توڭ تەگمەيدۇ . 你对会不对绝، 人心好个是爸我
。硬生度态们
كۆڭلى يوق <成> 欢喜不: گۈزەلنىڭ ساڭا قىلچە ~
ئىكەن . 你欢喜不也点一丽再古。
كۆڭلى يۇمشاق <成> 软心: بىز دېھقان خەق ~
كېلىمىز . 软心汉稼庄们咱。
كۆڭلى يېقىن 好要، 近亲، 亲: سىز بىلەن كۆڭلۈم
يېقىن بولغاچقا، بۇ گەپنى سىزگە دەۋاتىمەن . 亲很你和我،
。您诉告话这把才以所
كۆڭۈل ئاچماق 遣消. 乐娱②心开①: ئۇ ئىچى پۇش-
سىلا باغچىلارنى ئايلىنىپ كۆڭۈل ئاچاتتى . 事心烦有一他
。遣消园公逛就
كۆڭۈل ئارام تاپماق 心放، 心安②得理安心①:
مەسلىھەتىڭىزدىن كۆڭلۈم ئارام تېپىپ قالدى . 导劝您了听
。了心放才我
كۆڭۈل ئارامى 心舒، 心安: بىر نەچچە كۈن بولدى،
كۆڭلۈمنىڭ ھېچ ئارامى يوق . 不忘忐是总里心我天几这
。安
كۆڭۈل ئازادىلىكى 畅舒情心: مېھمانلار تونۇشقاندىن
كېيىن، ئۆزئارا كۆڭۈل ئازادىلىك ھېس قىلىشتى . 相互人客
。了畅舒情心到感都后识认

كۆڭۈل ئاستىن ـ ئۈستۈن بولماق = كۆڭۈل ئاينىماق

كۆڭۈل ئاغرىقى <成> 不高兴，生气: بالىلارنىڭ ئىشى ماڭا ~ تېپىپ بېرىدىغان ئوخشايدۇ. 孩子们的事可能又要惹我生气了。

كۆڭۈل ئاغرىماق <成> 抱怨，埋怨: ئۇنىڭدىن كۆڭلۈم ئاغرىدى. 我抱怨他。

كۆڭۈل ئاغماق = كۆڭۈل ئاينىماق

كۆڭۈل ئالماق <成> ①取悦，投其所好，讨人欢心 ②求得和解: كۆڭلىڭىزنى ئايرىم ئېلىۋالارمەن. 我再单另求得你的和解吧。

كۆڭۈل ئاۋۇتماق 令人欣慰，欣喜不已，令人欣喜

كۆڭۈل ئاينىماق 恶心: ھېچ تاۋىم يوق، كۆڭلۈم ئاينىپ تۇرىدۇ. 我一点儿也不舒服，老是恶心。

كۆڭۈل ئايىماق 顾情面: ئۇلار جەننەتخاننىڭ كۆڭلىنى ئاياپ، بىر چىنىدىن ئەتكەن چاي ئىچىشكە ئولتۇرۇشتى. 他们顾全坚乃提罕的情面，坐下来每人喝了一碗奶茶。

كۆڭۈل ئەسكى بولماق = كۆڭۈل بۇزۇلماق

كۆڭۈل ئەمىن تاپماق 安心，放心

كۆڭۈل بارماسلىق <成> 不愿意: ئۇنىڭ جەڭ قىلىشقا كۆڭلى بارمىدى. 他不愿意打仗。

كۆڭۈل بارماق <成> 有意，愿意，乐意: ئۇنىڭ بىلەن ھەمكارلىششقا قانداق كۆڭلىڭىز بارىدۇ؟ 您怎么愿意同他合作呀？

كۆڭۈل باشقىچە بولماق 心里不是滋味: ھەر قېتىم شۇ يەردىن ئۆتكىنىمدە كۆڭلۈم باشقىچە بولۇپ قالىدۇ. 我每次路过此地，总感到心里不是滋味。

كۆڭۈل باغلىماق <成> 爱上，喜欢上: ئۇ قىزغا كۆڭلۈم باغلىنىپ قالدى. 我喜欢上了那个姑娘。

كۆڭۈل بەرمەك <成> 爱慕，倾心于，钟情: ماڭا كۆڭۈل بەرسەڭ، ئەزىز جېنىم بىلەن ساقلايمەن. 你若倾心于我，我会用宝贵的生命珍藏。

كۆڭۈل بوشىماق <成> 宽心，轻松

كۆڭۈل بۇزۇلماق <成> 难过，伤心: مېنىڭمۇ كۆڭلۈم بۇزۇلۇپ، نېمىدەپ تەسەللىي بېرىشنى بىلەلمەي قالدىم. 我也很难过，也不知道怎么安慰才好了。

كۆڭۈل بۆلەكچە بولماق = كۆڭۈل باشقىچە بولماق

كۆڭۈل بۆلمەك 关心，关照: خەلق ئاممىسىنىڭ تۇرمۇشىغا ~ 关心人民群众的生活

كۆڭۈل بۆلۈنمەك <成> ①分心，思想不集中 ②疏远，感情淡漠: شۇنىڭدىن بېرى قىزنىڭ كۆڭلى يىگىت-تىن سەل بۆلۈنۈپ قالدى. 从此姑娘对小伙子的感情有所淡漠了。

كۆڭۈل تارتماق <成> ①感兴趣，想，想念，牵挂 ②喜欢

كۆڭۈل توختىماق <成> 横下心来，下定决心，拿定主意: ئۇ تېخى تەلتۆكۈس كۆڭۈل توختىتىپ كېتەلمىدى. 他还没有彻底下定决心。

كۆڭۈل توڭلىماق <成> 心寒，寒心: ئۇ بىزگە شۇنداق قوپاللىق قىلغاچقا، كۆڭلىمىز توڭلاپ قالدى. 他那么粗暴地对待我们，我们心寒了。

كۆڭۈل تويماق <成> 预感到: ئىشىمىزنىڭ ئوڭغا تارتىدىغىنىنى كۆڭلۈم تۇيۇۋاتىدۇ. 我一直预感咱们的事会顺利的。

كۆڭۈل تىنچىماق = كۆڭۈل تىنماق

كۆڭۈل تىنماق 放心，静心，定心，心里平静

كۆڭۈل جايىغا چۈشمەك <成> 定下心来，放下心来: ئەندىشىلىرىم تۈگەپ، كۆڭلۈم جايىغا چۈشتى. 顾虑一打消，我便放下心来。

كۆڭۈل چۈشمەك <成> 倾心，钟情，一见钟情，一见倾心，一往情深

كۆڭۈل چېچىلماق <成> 心神恍惚

كۆڭۈل چىگىچلەشمەك <成> 思绪万千，闷闷不乐，郁郁寡欢: كۆڭلۈم چىگىچلىشىپ تۇرغاندا، قىلىۋاتقان گېپىڭنى قارا! 你看你说的，我不是正好思绪万千吗？

كۆڭۈل چىگىلمەك <成> 打结，疑心，生疑，嫌疑: گويا ئەزەلدىن بىر ـ بىرىنى چۈشەنمەيدىغاندەك، ھەر ئىككىسىنىڭ كۆڭلى چىگىلدى. 他们俩好像原来就不了解似地两相生疑。

كۆڭۈل خۇشى 欢心，高兴，开心: بىردەملىك ~ ئۈچۈن ئەرمەك قىلماق 寻一时开心

كۆڭۈل خىرە <成> 忧愁，忧心忡忡

كۆڭۈلدە بولماق 想着，惦着: پادىشاھنىڭ كۆزىدە بولغۇچە، كۆڭلىدە بول. <谚> 与其在皇帝眼前，不如在皇帝心间。

كۆڭۈلدە بىلمەك 心照不宣，心里明白: بۇ ئىشنى كۆڭلىڭىزدە بىلىپلا قېلىڭ. 这件事您心里明白就好。

كۆڭۈلدە تۇتماق 记，记住: ياخشىلىقنى ئۇنۇتما، يامانلىقنى كۆڭۈلدە تۇتما. <谚> 好处不能忘，坏处不要记。

كۆڭۈلدە چوت سوقماق <成> 盘算，琢磨: ئۇ

مالنى ئۇيان - بۇيان ئۆرۈپ كۆرگەندىن كېيىن ئۆز كۆڭلىدە چوت سوقتى. 他翻来翻去地查看货物后心里盘算起来。

كۆڭۈلدە ساقلىماق 记在心上: مەنمۇ بۇ ئىشنى كۆڭلۈمدە ساقلاپ يۈرەتتىم. 这件事我也记在心上。

كۆڭۈلدە سان بولماق <成> 心中有数，胸有成竹: ئىش قىلىشتىن بۇرۇن كۆڭۈلدە سان بولۇشى كېرەك. 办事前要心中有数。

كۆڭۈلدە غۇم ساقلىماق 心存芥蒂，耿耿于怀: ئۇ ماڭا ئاشكارا بىرنېمە دېمىگىنى بىلەن، كۆڭلىدە غۇم ساقلاۋاتقىنى بىلىنىپ تۇراتتى. 他虽然没有公开说我什么，但显而易见是心存芥蒂的。

كۆڭۈلدە قالماق <数> 进位

كۆڭۈلدە مۆلچەر بولماق 心中有数

كۆڭۈلدە ھېسابلىماق <数> 心算

كۆڭۈلدىكىنى بىلمەك 揣摸心思: ئۇ ئۇستازىنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلىشكە تىرىشاتتى. 他尽力揣摸老师的心思。

كۆڭۈلدىكىنى تاپماق 猜到心思，猜透心思: كۆڭلۈمدىكىنى تاپ دەپ تۇرۇۋالماي، گەپ بولسا ئوچۇقىنى دېمەمسەن. 有话你就明说，别让我猜你的心思。

كۆڭۈلدىكىنى دېمەك 说心里话: كۆڭلىڭىزدىكىنى دەڭ، بىز قولىمىزدىن كېلىشىچە ئامال قىلىمىز. 您说心里话，我们尽量想办法。

كۆڭۈلدىن جاي ئالماق = كۆڭۈلدىن ئورۇن ئالماق

كۆڭۈلدىن چىقارماق 忘记，忘到脑后，抛在脑后: بۇ ئىشلارنى كۆڭلىڭىزدىن چىقىرىۋېتىڭ. 请您忘掉这些事。

كۆڭۈلدىن كەچمەك 心里想: ئۇ كۆڭلىدىن كەچكەنلىرىنى مۇئەللىمگە يوشۇرماي ئېيتتى. 他把心里想的毫不隐瞒地告诉了老师。

كۆڭۈلدىن ئورۇن ئالماق <成> 铭记在心，铭刻在心: خەلق ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ ئەتكەن بۇ تۆھپىكارلار كۆڭلىمىزنىڭ چوڭقۇر يېرىدىن ئورۇن ئالدى. 这些为人民呕心沥血的功臣永远(深深)铭记在我们心里。

كۆڭۈلدىن ئۆتكۈزمەك 想，寻思: ئۇ بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى جەزمەن ئايدىڭلاشتۇرۇش كېرەك دېگەننى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى. 他想到这件事的原由一定要搞清楚。

كۆڭۈلدىن ئۆچمەك 忘却，忘记，淡忘: بالىلىق چاغلىرىم تېخىچە كۆڭلۈمدىن ئۆچۈپ كەتمىدى. 我尚未淡忘自己的童年时代。

كۆڭۈل رىشتىسى 感情的纽带: ئۇلارنىڭ ~ بىر - بىرىگە چىڭ چىگىلگەن. 他俩的心是紧紧地连在一起的。

كۆڭۈل سورىماق ①问候，问安: بىرنەچچە كۈنگىچە كۆڭۈل سوراپ كەلگەنلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى. 几天来前来问候的人络绎不绝。②赔不是

كۆڭۈل سوۋۇماق <成> 灰心: ئۇنىڭ ئىشتىن كۆڭلى سوۋۇپ كەتتى. 他对工作灰心了。

كۆڭۈل سۇنماق <成> 伤心: ئۇنىڭ ئاپىسى ۋاپات بولۇپ كۆڭلى سۇندى. 母亲去世，他很伤心。

كۆڭۈل سۇ ئىچمەك <成> 心满意足，心情欢畅

كۆڭۈل سۆيۈنمەك 满意，中意，称心，称心如意，如愿以偿: نەۋرىسىنىڭ ئوماق ھەرىكەتلىرىدىن موماينىڭ كۆڭلى سۆيۈنۈپ كەتتى. 看到孙子逗人喜爱的动作，大娘感到如愿以偿。

كۆڭۈل قايتماق <成> 心灰意懒，心灰意冷，失望: ئۇ ناھىيىدىن كۆڭلى قايتقان ھالدا قايتىپ چىقتى. 他从县上失望而归。

كۆڭۈل قويماق 专心，用心，精心: كۆڭۈل قويۇپ دەرس ئاڭلىماق 用心听课 / كۆڭۈل قويۇپ داۋالىماق 用心治疗 / قىيىن ئىش يوق ئالەمدە، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە. <谚> 世上无难事，只怕有心人。

كۆڭۈل كەتمەك 早泄

كۆڭۈل كۆتۈرمەسلىك <成> 不愿意，不乐意

كۆڭۈل كۆتۈرمەك <成> 让高兴，让兴奋: گۈزەل مەنزىرىلەر، ئىللىق چىرايلار، قىزغىن كۈتۈشلەر كىشىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرەتتى. 美丽的景观，热情的面孔，殷勤的款待令人兴奋。

كۆڭۈلگە ئالماق <成> 介意，在意，多心，见怪: بۇ ئىشنى كۆڭلىڭىزگە ئالماڭ. 这件事请别见怪(介意)。

كۆڭۈلگە ئايان 心里明白，心里清楚: ئىشتانىغا چىققان ~. <谚> 屎拉到裤裆里，心里清楚(喻指自己做的坏事，自己心里明白)。

كۆڭۈلگە پۈكمەك <成> ①放在心上 ②盘算，筹划: ئۇ يىغىندا كۆپچىلىككە دېمەكچى بولغانلىرىنى كۆڭلىگە پۈكۈپ قويدى. 他心里盘算好了在会上给大家讲的话。

كۆڭۈلگە تايىن = كۆڭۈلگە ئايان

كۆڭۈلگە تەگمەك <成> ①伤心，伤害(感情): سالامنىڭ سۆزلىرى ئۇنىڭ كۆڭلىگە قاتتىق تەگدى. 萨拉木的话深深地伤害了她。②腻住: تامىقىڭىز بەك مايلىق

ئىكەن، كۆڭلۈمگە تېگىپ قالدى. 您的饭太油腻，我都腻住了。

كۆڭلىگە جىن كىرمەك <成> 心生邪念，心生恶意，生歹心，心怀鬼胎：ئايسخاننىڭ كۆڭلىگە جىن كىردى. 阿依斯罕顿生邪念。

كۆڭلىگە سۇ يۈگۈرمەك <成> 遂心，称心，顺心，遂心所欲，称心如意：يىگىت شېئىرنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ئايال ناز - كەرەشمە بىلەن ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپتۇ، ئىككىسى بىر - بىرىنى كۆرۈپ، كۆڭلىگە سۇ يۈگۈرۈپتۇ. 小伙子念完诗后，那女人便娇滴滴地来到他跟前，各自瞩目端详了一番，感到称心如意。

كۆڭلىگە شەك چۈشمەك 心生疑窦，生疑：كۆڭۈللىرىگە شەك چۈشۈپ قالغاندەك تۇرىدۇ، ھەرگىز ئۇنداق ئويلىمىسىلا. 您好像心生疑窦了，千万别那样想。

كۆڭلىگە كەلمەك <成> 见怪，多心，介意：سىزگە بىر ئىشنى دېسەم، كۆڭلىڭىزگە كېلەمدۇ؟ 我跟您说件事，您不介意吧？

كۆڭلىگە گۇمان چۈشمەك = **كۆڭلىگە شەك چۈشمەك**

كۆڭلىگە ئوت سالماق <成> ①激起爱情：گۈزەل ئاي نى - نى يىگىتلەرنىڭ كۆڭلىگە ئوت سالغۇچىلىكى بار گۈزەل قىز ئىدى. 古再丽阿依是一位让多少好小伙子萌生爱慕之情的美丽姑娘。②招引，引逗。

كۆڭلىگە يارىشا <习> 顺着心思，给面子：ئويۇنىمىز ياخشىمىكەن؟ كۆڭلىمىزگە يارىشا بىرەر ئېغىز ماختاپ قويمىدىلا. 我们的节目怎么样？也不给面子夸上两句。

كۆڭلىگە ياقماق 中意，顺心，可心：كۆڭلىڭىزگە ياققان بولسا، ئېلىپ كېتىڭ. 如果您中意就带回去。

كۆڭلىنى ئەزمەك <成> 折磨：ئەجەپ كۆڭلۈمنى ئەزدىڭ. 你把我折磨够了。

كۆڭلىنى پاراكەندە قىلماق 让人心烦意乱

كۆڭلىنى تاتلىق قىلماق <成> 自寻开心，自己找乐儿：موماي ئەنە شۇ ئويلار بىلەن كۆڭلىنى تاتلىق قىلىپ يۈرەتتى. 老大娘凭这些想法自己找乐呵儿。

كۆڭلىنى توق تۇتماق <成> 不发愁：كۆڭلۈڭلارنى توق تۇتۇڭلار. 你们别发愁。

كۆڭلىنى چۈشەنمەك 理解心情：بايىقى سۆزۈمنى ئاخىرىغىچە ئاڭلىغان بولسىڭىز، كۆڭلۈمنى چۈشەنگەن بولاتتىڭىز. 刚才要是您听我说完，就会理解我的心情。

كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرماق <成> 令人开心，令人欢欣：كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇرىدىغان ئاخىرقى ئۈمىدىمۇ ئەمدى يوققا چىقتى. 令我欢欣的最后希望这一下也化为乌有了。

كۆڭلىنى رەنجىتمەك 伤人心，得罪：يەنە بىرى كۆڭۈللىرىنى رەنجىتكەن ئوخشىمامدۇ؟ 是不是又有谁得罪您了？

كۆڭلىنى زىيدە قىلماق <成> 使伤心，使受委屈：سىزگە ئازار بەرگەن قارا كۆڭۈل مېنىڭمۇ كۆڭلۈمنى زىيدە قىلدى. 伤害您的感情的黑心人也使我受了委屈。

كۆڭلىنى غەش قىلماق 烦心，令人不快：قاغا يوق يېمەستە كۆڭلىنى غەش قىلىدىغان گەپلەرنى دېمىسەڭچۇ. 大清早请别说令人烦心的话。

كۆڭلىنىڭ چىگىچىنى يەشمەك <成> 解除心里的疙瘩：سەن كېلىپ كۆڭلۈمنىڭ چىگىچىنى يېشۋەتتىڭ، ئۆزۈممۇ يېنىكلەپ قالدىم. 你来解除了我心里的疙瘩，我也轻松了。

كۆڭلىنىڭ كەينىگە كىرمەك <成> 随心所欲：كۆڭلۈڭنىڭ كەينىگە كىرىپ قالغان كۈنۈڭ شۇ. 你随心所欲才落得这种下场。

كۆڭلىنى يېرىم قىلماق <成> 使难过，使伤心：كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ ئۇكام، ئىش بۇنىڭ بىلەنلا تۈگىمەيدۇ. 小弟，您别难过，事情还没有完。

كۆڭۈل ئورنىغا چۈشمەك <成> 放心，心里踏实：ئەمدى كۆڭلۈم ئورنىغا چۈشتى. 这一下我才放心了。

كۆڭۈل ئوۋلىماق <成> 笼络人心，讨好：ئۇ كۆڭۈل ئوۋلاشقا بەكمۇ ئۇستا. 他很善于笼络人心。سىزنىڭ مېنى ياخشى كۆرۈشۈڭىز ئەرلەرنىڭ ئاياللار كۆڭلىنى ئوۋلىشىدىن باشقا ئىش ئەمەس. 您喜欢我，无非是男人讨好女人的那一套。

كۆڭۈل ئۇتماق <成> 哄住，笼络住：قولۇڭدىن كېلىشىچە كۆڭلىنى ئۇت. 你要千方百计把他哄住。

كۆڭۈل ئۇنىماسلىق 心里过意不去，不忍心，不情愿：سىزنى مۇنداقلا يولغا سېلىپ قويۇشقا كۆڭلۈم ئۇنىمايدۇ. 这么简单地为您送行，我心里过意不去。

كۆڭۈل ئۆسمەك <成> 高兴，欢快，欢畅，喜气洋洋，兴高采烈：بوپتۇ، خالىغىنىنى ئېلىپ بېرىڭ، بالىنىڭ كۆڭلى ئۆسۈپ قالسۇن. 好了，就给他买他想买的，让孩子高兴高兴。

كۆڭۈل ئۆيمەك 担心，不安：ئۇلار كۆڭلى ئۆيگەن ھالدا بىر - بىرىگە قاراشتى. 他们不安地互相看看。

كۆڭۈل ئۈزمەك <成> 放弃：ئۇ بالىدىن كۆڭلىنى

ئۇزمىدى . 。子孩个这弃放有没他

كۆڭۈل ئېيتماق <成> 心宽，慰劝: يوقلاپ كەلگەن جامائەت ئۇنىڭغا كۆڭۈل ئېيتتى . 。他慰劝民教的望探来前

كۆڭۈل ئېرىمەك <成> 心软，感动

كۆڭۈل ئىزدىمەك <成> 让高兴，寻开心: ئۇ سا- ھىبخانىنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ پولۇدىن خېلى يېدى : 了为他 让主人高兴，吃了不少抓饭 。 بىز بۇ يەرگە كۆڭۈل ئىزدەپ كەلدۇق . 。的心开寻是儿这来们我

كۆڭۈل ئېزىلمەك <成> 心碎，肝肠寸断: بىردىنلا يىراقتىكى ئوغلۇم ئېسىمگە چۈشۈپ ، كۆڭلۈم ئېزىلدى . 起想一 远方的儿子，我肝肠寸断。

كۆڭۈل ئېلىشماق = كۆڭۈل ئاينىماق

كۆڭۈل يارىسى <成> 心灵的创伤

كۆڭۈل ياسىماق <成> 安慰，慰抚，安抚: ئۇ كۆڭلۈمنى ياساپ بىرنەچچە ئېغىز گەپ قىلدى . 了说我给他 。话的慰安句几

كۆڭۈل يانماق = كۆڭۈل قايتماق

كۆڭۈل يايرىماق <成> 心花怒放，兴高采烈: نادىرنىڭ كۆڭلى يايراپ ، ھاردۇقى چىقىپ كەتتى . 兴尔迪纳 。消顿意倦，烈采高

كۆڭۈل يورۇماق <成> 心里亮堂: مومايىنىڭ سۆزلە- رىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، كۆڭلۈم يورۇپ ، غەملىرىم تۈگىدى . 来起堂亮里心，消尽虑疑我，话番一的奶奶老了听 。了

كۆڭۈل يېرىم <成> 难过，伤心: بۇ ئىشتىن كۆڭلۈم بەك يېرىم . 。过难很我让事这

كۆڭۈل يېرىم بولماق <成> 难过，伤心: ئۇ ئىش- لارنى ئويلىسام ، كۆڭلۈم يېرىم بولىدۇ . 心我，事些那起想 。过难很会里

كۆڭۈل يېنىكلىمەك <成> 放下心来，心里轻松， 一块石头落了地: بۇ گەپ بىلەن بالىنىڭ ئەندىشىسى كۆتۈ- رۈلۈپ ، كۆڭلى يېنىكلەپ قالدى . 了除消子孩，话这了听 。来心下放，虑忧

كۆڭۈلچەك 〔静〕 心软的，心慈的: كۆڭۈلچەكنىڭ كۆتى ئوچۇق . 。穿子裤有没软心 <谚> ~ ئادەم 人的软心

كۆڭۈلچەكلىك ① «كۆڭۈلچەك» 的名词形式② 温情主义

كۆڭۈلچەكلىك قىلماق 心软，发慈悲: بۇ مەسىلىدە كۆڭۈلچەكلىك قىلىشقا بولمايدۇ . 。软心能不上题问个这在

كۆڭۈلدەش 〔静〕<古> 贴心人，心心相印

كۆڭۈلدىكىدەك 〔静〕 称心的，理想的，称心如意的:

~ نەرسە 西东的心称 / ئۇ ئالىي مەكتەپنىڭ ئىمتىھانىدىن ~ ئۆتتى . 他高考考得很理想; 他高考考称心如意地通 。了过

كۆڭۈلسىز 〔静〕 ①不愉快的，烦心的: ~ ئىشلارنى خىيالىدىن چىقىرىۋەتمەك 忘掉烦心事 ②不高兴，不喜 欢，没感情: ئۇ ئىشخانىدىن ~ چىقىپ كەتتى . 他不高兴 地走出了办公室 。 ئۇ قىزغا ~ بولۇپ قالدىم . 我不再 。了娘姑个那欢喜

كۆڭۈلسىزلەندۈرمەك «كۆڭۈلسىزلەنمەك» 的使动态

كۆڭۈلسىزلەنمەك 〔动〕 不高兴，不痛快，不喜欢，没 感情: ساھىبخانىدىن باشقىلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك كۆڭۈلسىز- لىنىپ تارقاشتى . 除了主人之外几乎所有的人都不欢 而散了 。 ئۇكام خوتۇنىدىن كۆڭۈلسىزلىنىپ قالدى . 弟弟和 。情感了有没经已子妻

كۆڭۈلسىزلىك ① «كۆڭۈلسىز» 的名词形式: ھەممەيلەن ~ ئىچىدە تارىدى . 。散而欢不都家大 ②不愉快的事，不愉 快: تويدىن كېيىنكى كۆڭۈلسىزلىكلەرنى تۈگىتىش ئۇنىڭغا ئا- سانغا چۈشمىدى . 消除婚后的不愉快对他来说并不容 。易

كۆڭۈلشىمەك 〔动〕 热心: مەن دەسلەپ بۇ ئىشقا ئانچە كۆڭۈل- شىپ كەتمىدىم . 起初我对这件事不太热心 。

كۆڭۈللۈك 〔静〕 愉快的，欢乐的: ~ تۇرمۇش 的快愉 生活 / ~ بايرام 欢乐的节目

كۆڭۈللۈك ئۆتۈشمەك 相亲相爱

كۆل 〔静〕 ①湖，湖泊: باغراش كۆلى 博斯腾湖 / تاما - تاما ~ بولار . 滴水成湖 <谚>; 同"聚沙成塔"。 كۆل- نىڭ يارىشىقى تال ، قىزنىڭ يارىشىقى خال . <谚> 美泊湖 靠垂柳，姑娘美须有痣。②水池，水塘: سۇ ئۈزۈش كۆلى 游泳池 / ئانارنى چۆلگە تىك ، ئەنجۈرنى كۆلگە . <谚> 石 榴栽荒滩，无花果栽池边。 بېلىق كۆلى 鱼塘 / كۆلنىڭ سېسىشى پاقىغا يارايتۇ . <谚> 池塘臭，蛤蟆乐。

كۆل تۇزى <矿> 湖盐

كۆل چۆكۈندىسى <地> 湖泊沉积物，湖沉积

كۆل راكى <动> 青虾

كۆل گىدرولوگىيىسى <水> 湖泊水文学

كۆل ئېففېكتى <气> 湖泊效应

كۆلەرمەك 〔动〕<古> 形成湖，形成水塘

كۆلەڭگە 〔静〕 影子，阴影: دەل - دەرەخلەر يولغا قويۇق ~ تاشلاپ تۇراتتى . 路上布满浓密的树阴。 قورقۇنچاقغا قوش كۆرۈنەر ، كۆلەڭگىسى بەش . <谚> 胆小鬼一个看成双，

."兵皆木草"；"影蛇弓杯"同喻；个五成子影连.ھار-
ۋىنى ئات تارتىدۇ ، كۆلەڭگىسىنى ئىت . <谚> 狗، 车拉马
子影拉 。 ئەجەلنىڭ كۆلەڭگىسى ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كەلدى .
。他了近逼影阴的神死

كۆلەڭگە ئېگىلىك <经> 济经子影

كۆلەڭگىسىدىن ئۈركۈمەك <成> 状万恐惊: ئۇ
نېمە ئۈچۈندۇر كۆلەڭگىسىدىن ئۈركۈپ يۈرىدۇ . 么什为知不
。状万恐惊是总他

كۆلەڭگىسىز 〔静〕 的影无

كۆلەڭگىسىز چىراغ <医> 灯影无

كۆلەڭگىلىك 〔静〕 地凉荫

كۆلەم 〔静〕 ①积面: يەر كۆلىمى 积面地土②模规: قۇرۇ-
لۇش كۆلىمى 模规的程工

كۆلەمسىز 〔静〕 的模规(非)不، 的模规无

كۆلەمسىز ئىگىلىك <经> 经济模规非

كۆلەملىك 〔静〕 的模规: كەڭ ~ ھۇجۇم 攻进的模规大

كۆلەملىك ئۈنۈم <经> 益效模规

كۆلەملىك ئىگىلىك <经> 济经模规

كۆلبە 〔静〕 棚草، 屋小

كۆلچەك 〔静〕 ①塘池، 子池، 坝涝(池)، 蓄水池②
洼水 <水>

كۆلچەك مۇنچا 池浴共公

كۆلۈك <古>〔静〕 畜役

كۆلۈگە <方>〔静〕 子影

كۆلۈگەچ <方>〔静〕 线光، 光

كۆلۈك <古>〔静〕 凼水، 塘水، 塘池小

كۆلىتمەك <古>〔动〕 物阳遮做

كۆمەچ 〔静〕 ①(的烤中火余)炭火烤馕②馕(坑中贴
不住掉下来的)糊馕: ئاشنى بۇزۇپ ئوماچ قىلدى ، نانىنى
بۇزۇپ ~ . <谚> 饭做坏了改面糊، 馕烤坏了变糊
馕。③<转>利益: ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتماق <成>
利私谋

كۆمەچدان 〔静〕 子铛، 平锅

كۆمەك[1] <方>〔静〕 遮挡物، 掩蔽处

كۆمەك[2] <方>〔静〕 亲戚多的، 族人多的

كۆمەك[3] <方>〔静〕 帮助

كۆمەل <方>〔静〕 浮冰

كۆمەن <古>〔静〕 使魔法的، 魔法

كۆمتۈرتمەك «كۆمتۈرمەك» 的使动态

كۆمتۈرمەك 〔静〕 倒扣: چىنىنى ~ 把碗倒扣过来 / ھار-
ۋىنى كۆمتۈرۈۋەتمەك 翻掀车大把

كۆمتۈرۈشمەك «كۆمتۈرمەك» 的共同态

كۆمتۈرۈلمەك «كۆمتۈرمەك» 的被动态: ئاسمان كۆمتۈرۈلۈپ
كەتسىمۇ چاتىقىڭ يوق ـ ھە ! 谓所无都陷地坍天، 呀你 !

كۆمتۈرۈلمە 〔静〕 倒置的

كۆمتۈرۈلمە يەر شەكلى <地> 貌地置倒

كۆمچۈ <古>〔静〕 宝财的藏埋

كۆمدۈرمەك «كۆممەك» 的使动态: ئۇ بالىلىرىغا ئۈزۈم تالللا-
رىنى كۆمدۈردى . 他让孩子们把葡萄藤埋了。

كۆمدۈرۈلمەك «كۆمدۈرمەك» 的被动态

كۆمشۈك <古>〔静〕 味糊

كۆممە 〔静〕 的烤里火炭在埋

كۆممە كاۋا 瓜南焖炭

كۆممە تۇخۇم 蛋鸡焖炭

كۆممە كاۋاپ 炭焖烤肉(把切好的大块肉塞到南
瓜肚子里埋入炭火中烤制而成)

كۆممەك 〔动〕 ①埋، 掩埋: سەۋزە ~ 埋胡萝卜 / ئۆلۈك
~ 掩埋尸体 / قارغا ئۆلۈك كۆمگىلى بولماس . <谚> 雪
里埋不住死人؛ 喻同"纸里包不住火"。كۆمسەم پىشار-
مۇ ؟ ياپسام پىشارمۇ ؟ 焖到火里能熟还是贴上能熟؟(喻
犹豫不决)。②<转>充分提供: سېنى بايلىققا كۆمۈپ ،
ئۈزۈڭگىمۇ ، ئاناڭغىمۇ ياردەم قىلغۇم كېلىدۇ . 我想给你足够
的财富، 想帮助你، 也想帮助你母亲。

كۆممىقوناق <植>〔静〕 玉米، 包米، 包谷

كۆممىقوناق كۆيە پەرۋانىسى <动> 玉米螟

كۆممىقوناق مىتىسى <动> 玉米象

كۆممىقوناقلىق 〔静〕 玉米地

كۆمۈر 〔静〕 煤، 炭، 煤炭: ~ قالىماق 烧煤

كۆمۈر ئاسفالتى <建> 煤沥青

كۆمۈر بوتقىسى 煤浆

كۆمۈر تاياقچىسى 炭棒

كۆمۈر چۆكۈندىسى <地> 炭沉积

كۆمۈر چۈشۈرگۈچ <矿> 卸煤器

كۆمۈر سانائىتى 煤炭工业

كۆمۈر سەرپىياتى 煤耗

كۆمۈر سۇ بىرىكمىسى <化> 碳水化合物

كۆمۈر سىستېمىسى <矿> 煤系

كۆمۈر قاتلىمى <矿> 煤层

كۆمۈر قاشتېشى <地> 贝褐炭

كۆمۈر قۇدۇقى <矿> 煤井

كۆمۈر قېزىش ماشىنىسى <机> 采煤机，截煤机
كۆمۈر كان 煤矿
كۆمۈر گازى 煤气
كۆمۈر ماددىسى <矿> 炭质
كۆمۈر مېيى <化> 煤焦油，煤制油
كۆمۈر ياتمىسى <矿> 煤床

كۆمۈرەڭگۈ 〔静〕 圆顶的：ئۆي ~ 园顶房屋

كۆمۈرچەك 〔静〕<生理> 软骨
كۆمۈرچەك توقۇلمىسى <生理> 软骨组织
كۆمۈرچەك ئۆسمىسى <医> 软骨瘤
كۆمۈرچەك يەللىكى <医> 软骨炎

كۆمۈرچەكلىك 〔静〕 软骨的
كۆمۈرچەكلىك بېلىق <动> 软骨鱼

كۆمۈرچى 〔静〕 挖煤人，卖煤人

كۆمۈرچىلىك 〔静〕 煤炭业

كۆمۈرخانا 〔静〕 ①煤场②炭房

كۆمۈرسىز 〔静〕 无煤
كۆمۈرسىز قاتلام <地> 无煤层

كۆمۈرسىزلەنمەك 〔动〕 脱炭

كۆمۈرلەشمەك 〔动〕<化> 炭化

كۆمۈرلۈك 〔静〕 ①<矿>煤田②煤炭的
كۆمۈرلۈك پېترولوگىيىسى 煤岩学
كۆمۈرلۈك رېئوستات <物> 炭精变阻器
كۆمۈرلۈك سلانېتس <矿> 炭质页岩
كۆمۈرلۈك گېئولوگىيىسى 煤田地质学

كۆمۈرمەك 〔动〕 扣，倒扣

كۆمۈرۈشمەك «كۆمۈرمەك» 的共同态

كۆمۈرۈلمەك «كۆمۈرمەك» 的被动态

كۆمۈشمەك «كۆممەك» 的共同态

كۆمۈك 〔静〕 埋，埋藏：ئالتۇن ~ 埋藏的金子
كۆمۈك دۇنيا <经> 底财，地财

كۆمۈكلۈك 〔静〕 埋：نەم توپىغا ~ سەۋزە 埋在湿土里的胡萝卜 / ئۇيغۇر تېبابىتىمىزنىڭ مول بايلىقلىرى تېخى ~ ھالدا ياتماقتا. 我们维吾尔医学的丰富宝藏有待开掘。

كۆمۈلمە 〔静〕 埋藏
كۆمۈلمە جىلغا <地> 埋藏谷
كۆمۈلمە يەر شەكلى <地> 埋藏地形

كۆمۈلمەك «كۆممەك» 的被动态：يول قارغا كۆمۈلۈپ كەتتى. 路被雪封住了。زاۋۇت پاختىغا كۆمۈلۈپ كەتتى. 工厂堆满了棉花。تالانت ئىگىسى كۆمۈلۈپ قالدى. 人才被埋没。

كۆن 〔静〕 皮革：~ زاۋۇتى 皮革厂 / ياخشى ئاتنىڭ تېرىسى قېيىش بولار، ~ بولماس. <谚> 好马皮能做皮条、不能制革。

كۆنەك¹ 〔静〕 蜂巢，蜂窝
كۆنەك قېرىن = ئۆپكە ئاغزى
كۆنەك كۆمۈر 蜂窝煤

كۆنەك² 〔静〕<古> 长颈壶

كۆنەكسىمان 〔静〕 蜂窝状的
كۆنەكسىمان بارخان <地> 蜂窝状沙丘
كۆنەكسىمان توقۇلما <生理> 蜂窝状组织

كۆنەلگۈ 〔静〕 (酸奶的)奶曲，酸奶酵子

كۆنەلگۈلۈك 〔静〕 作奶曲的

كۆنجەك 〔静〕 套头衬衣领子下缀饰的部分

كۆنچى 〔静〕 皮匠，皮革工人，制革工人 تاق - تاق ئېتەر تۆمۈرچى، پۇلنى ئۇسار كۆنچى. <谚> 铁匠打铁叮当响，皮匠盛钱麻袋装。

كۆنچىلىك 〔静〕 制革业，皮革业

كۆندەلەتمەك 〔动〕<古> 弄弯，弯

كۆندۈ 〔静〕<方> 山涧

كۆندۈرمەك ① «كۆنمەك» 的使动态②说服：مەن ئۇنى كۆندۈرەلمىدىم. 我没能说服他。③驯服，驯化：ئاتنى ~ 驯马 / ④练：تىلنى ~ 练口语 / قولنى ~ 练手

كۆندۈرۈشمەك «كۆندۈرمەك» 的共同态

كۆندۈرۈلمەك «كۆندۈرمەك» 的被动态：بۇ شىر ھايۋانات باغچىسىدا كۆندۈرۈلدى. 这头狮子已经在动物园里驯化了。

كۆندۈك 〔静〕<方> 泥箱子

كۆندىلەڭ 〔静〕 横的，横向的：مىلتىقنى ئېگەرنىڭ قېشىغا ~ قويماق 把枪横放在马鞍前
كۆندىلەڭ بوغماق ئۆچەي <生理> 横结肠
كۆندىلەڭ بىلەك <机> (吊车的)挺杆
كۆندىلەڭ لىم <建> 横梁
كۆندىلەڭ ماسسا <物> 横质量
كۆندىلەڭ ئوقۇر <气> 横槽
كۆندىلەڭ ئويمانلىق <地> 横向盆地
كۆندىلەڭ ئۆزۈلمە <地> 横断层

كۆنمەك 〔动〕 ①同意，答应：ئۇ ئاخىر مەسلىھەتىمىزگە كۆندى. 他最后同意了我们的主意。②满足，知足：بارىغا

服驯، 惯، 惯习③切一的有已足满 ~ :ئۇلار يېزا تۇر-
مۇشىغا كۆنۈپ قالدى . 活生村农了惯习经已们他 。 قولۇم
ئىشقا كۆندى . قارچىغا قولغا كۆندى . 了惯干活干手的我 。
了服驯鹰猎 。

كۆنۈشمەك «كۆنمەك» 态同共的

كۆنۈك 〔静〕 ①服驯的، 化驯的، 惯习的: ~ ئات 服驯
马的 / مەن بۇنىڭغا خېلى ~ . 我对此很习惯。②<转>
服贴: ئۇ ماڭا ~ . 他对我服服贴贴。

كۆنۈكمە 〔静〕<教> 练习، 习练题: ~ ئىشلىمەك 作练
习

كۆنۈكمەك = كۆنمەك

كۆنۈكۈشمەك = كۆنۈشمەك

كـۈنى 〔静〕<古> ①正的، 直的، 确正的②正直的 ،
爽直的، 直爽的، 纯正的

كۆۋەجەمەك 〔动〕 泛泡沫، 泛浪花: ئېرىق سۈيى ~ 渠水
泛着泡沫流淌

كۆۋەزلىك 〔静〕<古> 高傲، 傲慢، 骄傲

كۆۋتۈك 〔静〕<古> 身体، 躯体، 身躯

كۆۋرۈك 〔静〕 桥، 桥梁

كۆۋرۈك ئەگمىسى <建> 拱桥

كۆۋرۈك تەگلىكى <建> 桥座

كۆۋرۈك سالاسۇنى <建> 栏杆桥، 桥栏

كۆۋرۈك مۇنارى <建> 桥塔

كۆۋرۈك مېڭە <理生> 脑桥

كۆۋرۈكچە 〔静〕 ①小桥②桥式

كۆۋرۈكسىمان 〔静〕 桥状的، 桥式的

كۆۋرۈكسىمان توك توغرىلىغۇچ <物> 桥式整
流器

كۆۋرۈكسىمان ئۇلاق <农> 桥接

كۆۋرۈكلۈك 〔静〕 ①可做桥的: بىر ~ ياغاچ 可做一座
桥的木料②桥梁的: ~ رول ئوينىماق 起桥梁作用

كۆۋرەنەك 〔静〕 春汛، 桃汛، 桃花汛

كۆۋلىگۈچ 〔静〕<方> 马، 驴، 骡等)打滚的地方

كۆيدە 〔静〕<古> 坩埚

كۆيدۈرگە 〔静〕<医>① 炭疽 ②害人精

كۆيدۈرگۈچ 〔静〕<机> 燃烧器

كۆيدۈرگۈچ بومبا <军> 燃烧弹

كۆيدۈرگۈچ ئىشقار <化> 烧碱

كۆيدۈرگۈنلۈك 〔静〕 害人行为

كۆيدۈرگۈنلۈك قىلماق 害人

كۆيدۈرمەك ① «كۆيمەك» 的使动态: قەغەز ~ 烧纸 / قول-
نى كۆيدۈرۈۋالماق 把手烫着 / كۆيدۈرسىمۇ كـۈن ياخشى .
<谚> 尽管灼热، 还是太阳好。②<地> 焙烧

كۆيگۈچى 〔静〕 燃烧的

كۆيگۈچى ئامىل تەلىماتى 燃素说

كۆيمەس 〔静〕 防火的: ~ بىناكارلىق ماتېرىيالى 防火建
筑材料

كۆيمەك 〔动〕 ①烧، 着: لامپۇچكا كۆيۈپ كېتىپتۇ . 灯泡烧
了 。 كۆمۈر كۆيدى . 煤着了 。 كۆيگەن ئوتنىڭ تۈتۈنى يوق .
<谚> 烧着的火没有烟。②烫، 焦: ئوتنى كىم تۇتسا ،
شۇنىڭ قولى كۆيەر . <谚> 谁抓火، 谁手烫؛ 喻同"玩
火者必自焚"。 كۆسەي ئۇزۇن بولسا ، قول كۆيمەس . <谚>
拨火棍长不烫手。 ئاغزى قېتىقتا كۆيۈپتۇ . <谚> 嘴
让酸奶烫了 。 گۆش بىلەن ياغ بىر تۇغقان ، پىيازنىڭ كۆي-
گىنى كۆيگەن . <谚> 肉和油是一家، 烧焦的是洋葱。
③<转> 深爱، 爱: كۆيگەن جۇۋانغا ئات تېزىكى ئاي كۆ-
رۈنەر . <谚> 深爱的少妇، 马粪也看成月亮؛ 喻同
"情人眼里出西施"。 كۆيگەنگە كۆي ، كۆرۈنگەنگە كۆيمە .
<谚> 要爱爱你的人، 别爱讨好你的人。④<转>
关爱، 关切: ئۆي دېگەنگە كۆيسە ئۆي بولىدۇ . 关爱家، 家
才成其为家 。 مەن كۆيەرمەن بالامغا ، بالام كۆيەر بالىسىغا .
<谚> 我关爱孩子، 孩子关爱他的孩子 。 ماڭا كۆي-
گـۈچە ئېرىڭنى سـۆي . 与其爱我، 不如爱你丈夫。⑤
<转> 受陷害: مەن مۇشۇ ئىشتا ناھەق كۆيۈپ كەتتىم .
我在这件事上受到了诬陷(冤枉死了)。⑥<转> 亏:
ئەرزىمەس بىر ئىشقا ئون كوي كۆيۈپ كەتتى . 为了一件不值
得的事亏了十块钱 。

كۆيۈش نۇقتىسى <化> 燃点

كۆيۈش نىسبىتى <化> 燃烧比

كۆيمەنمەك 〔动〕<古> 借口، 托故

كۆيۈپ - پىشىپ 〔静〕 ①热恋: ئۇلار بىر - بىرىگە ~ ،
ئېلىپ تېگىشكەن . 他们是彼此热恋结合的。②热忱地 ،
辛勤地، 卖命地: ئۇ قورسىقىنى بېقىش ئۈچـۈن ~ ئىش-
لەيدۇ . 为了糊口他卖命地干活 。

كۆيۈشچان 〔静〕 可燃的

كۆيۈشچان گاز 可燃气体

كۆيۈشچان ماددا 可燃性物质

كۆيۈشچانلىق ① «كۆيۈشچان» 的名词形式② <化> 可
燃性

كۆيۈشمەك «كۆيمەك» 的共同态: ئۇلار خېلىدىن بۇيان بىر -

بىرىگە كۆيۈشۈپ يۈرۈشەتتى . 他们很久以来就互相爱慕。

كۆيۈك 〔静〕 ①烧焦的、烧糊的: ~ نان 烧焦的馕②灼热的: ~ ئاپتاپ 灼热的阳光③烫伤、烧伤: كۆيۈكنىڭ ئىزى 烫伤的黑痕④烧余之物: ئوتۇننىڭ كۆيۈكى 烧过的柴禾 / ناننىڭ كۆيۈكى 馕糊⑤〈转〉恋爱、爱情: ~ دەردى 恋爱的苦衷 / ~ ئوتى 爱情之火

كۆيۈك توپ ئويۇنى 〈体〉 打地球

كۆيۈك داغ 〈农〉 焦斑(一种水稻病)

كۆيۈك قاپارتمىسى 〈医〉 泡燎、泡浆燎

كۆيۈك يارىسى 〈医〉 烧伤、灼伤

كۆيۈكمەك 〔动〕〈方〉 爱怜地哭泣

كۆيۈمچان 〔静〕 孝顺的、体贴人的、好心的: ~ بالا 孝顺的孩子

كۆيۈمچانلىق «كۆيۈمچان»的名词形式: بىرەر يېرىڭ ئاغرىۋاتامدۇ؟ دەپ سورىدى مۇئەللىم ~ بىلەن. "你哪个地方痛吗？"老师体贴地问道。

كۆيۈمسىز 〔静〕 没有爱心、没有同情心、没有怜悯心、心不好

كۆيۈملۈك = كۆيۈمچان

كۆيۈندى 〔静〕 未烧尽之物

كۆيۈنمەك 〔动〕 体贴、爱抚、关心: ئاتا - ئانىسىغا ~ 体贴父母 / كۆيۈنۈپ سۆزلىمەك 爱抚地说 / يولداشلار بىر - بىرىگە كۆيۈنۈشى لازىم . 同志们要互相关心。

كۆيۈنۈشمەك «كۆيۈنمەك»的共同态

كۈ 〔静〕〈古〉 名誉、声誉、声名

كۈپ 〔静〕 坛、瓮

كۈپەز 〔静〕〈古〉 骄傲、高傲、傲慢

كۈپىك 〔静〕〈古〉 棉袍、棉衣

كۈتەۋۇل 〔静〕〈古〉 ①侍卫、卫兵②司库

كۈتچى 〔静〕〈古〉 牧人

كۈتكۈچى 〔静〕 招待员、服务员

كۈتكۈچىلىك 〔静〕 招待工作、招待员工作

كۈتكۈزمەك «كۈتمەك»的使动态: ئادەمنى شۇنچىمۇ كۈتكۈزەمسىز؟ 您就让人这么久等吗？

كۈتلەك 〔静〕〈方〉 单间

كۈتمەك 〔动〕 ①等、等候、等待: پويىز ~ 等火车 / بۇيرۇق ~ 等候(待)命令、待命 / كۈتكەندە مېھمان كەلمەس، ياسانغاندا يىغا . 〈谚〉等的时候客人不来、装扮好了哭起来。②奉侍、服侍、照料: ئاتا - ئانىنى ~ 奉侍父母 / كېسەلنى ~ 服侍(照料)病人③招待、迎接: مېھمانلارنى ~ 招待客人 / يېڭى ئوقۇغۇچىلارنى ~ 迎接新生 / يېڭى يىلنى كۈتۈۋالماق 迎接新年④期待、期望: بىز ئۇنىڭ جاۋابىنى كۈتۈۋاتىمىز . 我们期待着他的答复。ئۇ-نىڭ بالدۇرراق قايتىپ كېلىشىنى كۈتەتتىم . 我期望他早点儿回来。⑤预料、料想: ئىشنىڭ مۇنداق بولۇشىنى كۈتمە-گەنىدىم . 我没料到事情会这样。

كۈتكەن يەردىن چىقماق 不出所料

كۈتۈش سۇپىسى 〈交〉 站台

كۈتۈشمەك «كۈتمەك»的共同态: ئۇلار بوراننىڭ ئۆتۈپ كېتە-شىنى كۈتۈشۈپتۇ . 他们期望大风过去。

كۈتۈلمىگەندە 〔静〕 出乎意料、不料

كۈتۈلمەك «كۈتمەك»的被动态: مېھمانلار ئالاھىدە ئىززەتلەر بىلەن كۈتۈلدى . 客人受到特别的款待。كۈتۈلمىگەن ئىش 没有料到的事、意外的事

كۈتۈلگەن قىممەت 〈数〉 期望值

كۈتۈلگەن ھاۋا رايى 〈气〉 预期出现的天气

كۈتۈم 〔静〕 照料: زىرائەتلەر پەرۋىش - كۈتۈمگە موھتاج . 庄稼需要照料管理。

كۈتۈم مەھكىمىسى 礼宾司

كۈتۈمخانا 〔静〕 接待室、会客室

كۈتۈمسىز 〔静〕 无人照料: بۇ بوۋاي قېرىغاندا ~ قالدى . 这位老爷爷老了无人照料。

كۈتمۇكۈت 〔静〕〈方〉 一模一样、完全一样

كۈتۈنمەك «كۈتمەك»的自复态: قۇۋۋەتلىك تائاملار بىلەن ياخ-شى كۈتۈنۈڭ . 您要用进补的饭食好好保养。

كۈجە 〔静〕 香

كۈجە كۆيدۈرمەك 烧香、敬香

كۈجىدان 〔静〕 香炉

كۈچ[1] 〔静〕 ①气力、力量、力: بىلىكىنىڭ كۈچى يوق . 胳膊没力气。كۈچكە تولماق 充满力量 / ھەربىي ~ 军事力量 / پۇلنىڭ كۈچى 金钱的力量 / ئادەم كۈچى 人力 / ماددىي ~ 物力 / ئەقلىي ~ 智力 / ئۇنىڭ ئۆي سېتىۋېلىشقا كۈچى يەتمىدى . 他无力购买住房。ئېشەكنىڭ ئۆزى ھارام، كۈچى ھالال . 〈谚〉驴肉属禁忌、其力则清真。كۈچى يوقنىڭ ئاچچىقى يامان . 〈谚〉无力的人脾气大。②势力: كاپىتالىزم كۈچلىرى 资本主义势力 / فې-ئودالىزم كۈچلىرى 封建势力③效力、力: كۈچكە ئىگە بول-ماق 生效、有效 / قارار كۈچىدىن قالماق 决定失效 / دورى-نىڭ كۈچى 药力④〈物〉力

كۈچ ئالماق 使累坏: مۇنداق ئېغىر ئىشلەتسەڭ، ئات كۈچ

ئېلىپ قالىدۇ. 你用得这么厉害，会把马累坏的。

كۈچ بەرمەك ①给予力量：**قەھرىماننىڭ روھى كىشىگە مۆلچەرلىگۈسىز كۈچ بېرىدۇ.** 英雄的精神给予人以不可估量的力量。②出力：ئۇلاغ دېگەننى ئوبدان باقساڭ، ئۇ ساڭا يەتتە ـ سەككىز يىل ئوشۇق كۈچ بېرىدۇ. 牲口喂得好，能多给你出七八年力。③吃得住劲(多用于否定)：بۇ ئارغامچا كۈچ بەرمەيدۇ. 这绳子吃不住劲。

كۈچ تەڭپۇڭلۇقى ＜物＞ 力的平衡

كۈچ توپلىماق 聚集力量，积蓄力量，养精蓄锐

كۈچتىن قالماق ①丧失体力，没力气：ئەر قېرىسا كۈچىدىن قالار، خوتۇن قېرىسا ئېسىدىن. ＜谚＞ 男人老了没力气，女人老了没记性。②＜转＞失效，作废：**ھۆكۈم كۈچىدىن قالماق** 判决失效(无效) / بۇرۇنقى تۈزۈملەرنىڭ بىرمۇنچىسى كۈچىدىن قالدى. 以前的制度一些已经作废了。

كۈچ چىقارماق 出力，使劲：بۇ ئىشقا جىق كۈچ چىقاردىڭىز. 这件事您出了很大力。

كۈچ سىستېمىسى ＜物＞ 力系

كۈچ سىناشماق 较量

كۈچ كۆرسەتمەك ①显示力量②＜转＞起作用

كۈچ كىرمەك 有了劲，缓过劲儿：بىردەم ئولتۇرغاندىن كېيىن پۇت ـ قولۇمغا كۈچ كىردى. 坐了一会儿之后，四肢才缓过劲儿来。

كۈچ مەركىزى ＜物＞ 力心

كۈچ مەيدانى ＜物＞ 力场

كۈچ مومېنتى ＜物＞ 力矩

كۈچ نۇقتىسى ＜物＞ 力点

كۈچ ئۇلىماق ①加劲，加油：كۈچ ئۇلاپ ئىشلىمەك 加劲(加油)干②＜体＞接力：**كۈچ ئۇلاپ يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى** 接力赛跑

كۈچ ئېلىشماق = كۈچ سىناشماق

كۈچ يەتمەك ①力量可及，有力气：بۇ تاشنى كۆتۈرۈشكە كۈچۈم يېتىدۇ. 我有力气举起这块石头。ئېشەككە كۈچۈڭ يەتمىسە، ئۇر توقۇمنى. ＜谚＞ 制不住驴就打鞍子。②＜转＞能办到：بولدى غەم قىلماڭ، بىرەر ئادەمنى يۆتكەشكە كۈچۈم يېتىدۇ. 行了，别愁，调个把人我还能办到。

كۈچ² 〔静〕＜古＞ 芝麻

كۈچەشمەك «كۈچىمەك» 的共同态：بۇ ئىشقا ئۈنچىلىك كۈچەشمىسەڭلارمۇ بولىدۇ. 这事你们可以不必费那么大劲儿。

كۈچەك 〔静〕＜古＞ 恶霸，独裁者，压迫者

كۈچەمچى 〔静〕＜古＞ 暴君，暴虐者

كۈچەنمەك «كۈچىمەك» 的自复态：ئۇ ئانچە كۈچەنمەستىنلا قورام تاشلارنى كۆتۈرەتتى. 他没怎么使劲儿就把巨石举了起来。

كۈچەيتكۈچ 〔静〕＜物＞ 放大器

كۈچەيتكۈچ لامپا ＜物＞ 放大管

كۈچەيتمەك 〔动〕加强，增强，强化：رەھبەرلىكنى ~ 加强领导 / ئىشەنچنى ~ 增强信心 / چەت تىل ئۆگىنىشنى ~ 强化外语学习

كۈچەيتىش ئىستانسىسى ＜电＞ 差转台

كۈچەيتىشمەك «كۈچەيتمەك» 的共同态

كۈچەيتىلمەك «كۈچەيتمەك» 的被动态

كۈچەيمەك 〔动〕①增强，强大：دۆلىتىمىز كۈچەيمەكتە. 我们国家正在强大起来。②变猛烈，变强烈：بوران كۈچەيدى. 大风刮得更猛了。**يامغۇر بارغانسېرى كۈچىيىپ كەتتى.** 雨越下越大。**قىزنىڭ يىغىسى كۈچەيدى.** 姑娘哭得厉害了。

كۈچتۈڭگۈر 〔静〕力气大的：~ ئادەم 力气大的人

كۈچتۈڭگۈرلۈك «كۈچتۈڭگۈر» 的名词形式：بىز ئۇنىڭ كۈچتۈڭگۈرلۈكىدىن ھەيران قالدۇق. 我们很为他力气大而吃惊。

كۈچسىز 〔静〕①无力的，没劲儿的，微弱的，软弱的：ئانا ~ پۇتلىرىنى ئاران يۆتكەپ كېتىۋاتاتتى. 母亲勉强移动着无力的双腿。~ تاماكا 没劲儿的烟 / ~ چىراغ نۇرى 微弱的灯光 / ~ ۋە ئاجىز 软弱无力②贫瘠的：~ يەر 贫瘠的土地，薄地 / ~ تۇپراق 贫瘠的土壤

كۈچسىز پۇل ＜经＞ 软币，软通货

كۈچسىزلەندۈرمەك «كۈچسىزلەنمەك» 的使动态

كۈچسىزلەندۈرۈشمەك «كۈچسىزلەندۈرمەك» 的共同态

كۈچسىزلەندۈرۈلمەك «كۈچسىزلەندۈرمەك» 的被动态

كۈچسىزلەنمەك 〔动〕衰弱：ئۇ ئاغرىق ئازابىدىن كۈندىن ـ كۈنگە كۈچسىزلەندى. 他被病痛折磨得一天比一天衰弱。

كۈچسىزلىك «كۈچسىز» 的名词形式

كۈچ ـ قۇدرەت = كۈچ ـ قۇۋۋەت

كۈچ ـ قۇۋۋەت 〔静〕力量，威力

كۈچكەي 〔静〕＜古＞ 暴虐的，残暴的，残酷的

كۈچلەندۈرمەك «كۈچلەنمەك» 的使动态：يۈرەكنى كۈچلەن-

دۇرىدىغان ئوكۇل 针心强

كۆچلەندۈرۈشمەك «كۆچلەندۈرمەك» 的共同态

كۆچلەندۈرۈلمەك «كۆچلەندۈرمەك» 的被动态

كۆچلەنمەك 〔动〕变强大、有力量、强盛：ۋەتىنىمىز بار- غانسېرى كۆچلەنمەكتە . 我们的祖国越来越强大。

كۆچلۈك 〔静〕①力气大的、有力的：پىل ~ ھايۋان . 象是力气大的动物。~ زەربە بەرمەك 予以有力的打击②强大的：~ دۆلەت 强大的国家 / ~ ئارمىيە 强大的军队、劲旅 / ~ شەرق شامىلى 强大的东风③强劲的、强烈的、有力的：~ ئارزۇ 强烈的愿望。ئاممىنىڭ ~ ئىنكاسى . 群众反映强烈。~ ئاۋاز 有力的声音 / مەھبۇسلار ~ نازارەت ئاستىغا ئېلىندى . 囚徒们被置于强有力的监视之下。كۆچلۈكلەر ئاجىزلارنى يەم قىلىدۇ 弱肉强食④有劲儿的：~ تاماكا 有劲儿的烟 / ~ تاماق 有劲儿的饭

كۆچلۈك بېتون <建> 富混凝土

كۆچلۈك پۇل <经> 硬货币、硬通货

كۆچلۈك دولقۇن <气> 强浪

كۆچلۈك شامال <气> 强风

كۆچلۈك كەلمەك 强：ئۇلارنىڭ كوماندىسى بىزنىڭ كوماندىدىن كۆچلۈك كەلدى . 他们的队比我们的队强。

كۆچلۈك كىسلاتا <化> 强酸

كۆچلۈك ھارارەت 高温

كۆچلۈك يەر 沃土

كۆچلۈكلۈك 〔静〕强度

كۆچلىنىشمەك «كۆچلەنمەك» 的共同态

كۆچ - مادار 〔静〕力气、气力

كۆچۈك 〔静〕<动> 狗、狼、狐等的) 崽、崽子

كۆچۈكلەنمەك 〔动〕①(狗)撒娇、撒欢儿：ئىت ئىگىسىنى كۆرۈپلا قۇيرۇقلىرىنى شىپاڭشىتىپ كۆچۈكلەندى . 狗一见到主人就摇着尾巴撒娇。②<转> 巴结、摇尾乞怜：خەققە نېمانچە كۆچۈكلىنىپ كېتىسەن ، ئەخمەق ! 你干嘛那么巴结人家、傻瓜！

كۆچۈكلىمەك 〔动〕下崽：قانجۇق كۆچۈكلىدى . 母狗下崽了。چوشقا بەشنى كۆچۈكلەپتۇ . 猪下了五个崽儿。

كۆچىمەك 〔动〕用力、使劲：ھارۋىنى كۆچەپ تارتماق 用力(使劲)拉车

كۆچىنىش 〔静〕<物> ①应力②强度③胁强

كۆچىنىش ئامىلى <物> 强度因素

كۆچىنىش مىقدارى <物> 强度量

كۆچىنىش نىسپىي سانى <物> 强度相对数

كۆچىنىشسىز 〔静〕<物> 无应力

كۆچىنىشسىز دېفورماتسىيە <物> 无应力形变

كۆچىنىشلىك 〔静〕强度的、胁强的、应力的：ئەڭ تۆۋەن كۆچىنىشلىك ~ توك 最低胁强的电

كۆچىيىشمەك «كۆچەيمەك» 的共同态

كۆدە 〔静〕<植> 韭菜

كۆدە پىياز <植> 韭葱

كۆدە - كۆرپە 〔静〕铺盖卷、行李

كۆدەن[1] 〔静〕<古> 儿童命名宴

كۆدەن[2] 〔静〕<古> 客人

كۆدەنلىك 〔静〕<古> 客栈

كۆدۈ 〔静〕<古> 草坏子

كۆدىلىك 〔静〕韭菜地

كۆر 〔静〕<古> 勇猛、无畏

كۆرە[1] 〔静〕斗：چوڭ ئېغىزلىق تۈز ~ 口大边直的斗 / تۆ- ۋى تار ، بوز رەڭ ~ 底小灰色的斗 / بەش ~ بۇغداي 五斗小麦

كۆرە[2] 〔静〕<方> 院子、院落

كۆرەتمەك «كۆرىمەك» 的使动态：بۇغداي ~ 让用斗铲小麦

كۆرەش 〔静〕斗争、战斗、奋斗：سىنىپىي ~ 阶级斗争 / كەسكىن ~ 激烈的战斗、激烈的斗争 / جاپالىق ~ 艰苦奋斗、苦斗

كۆرەش قىلماق 战斗、斗争、奋斗、战斗

كۆرەشچان 〔静〕战斗的、有战斗力的、善战的

كۆرەشچانلىق 〔静〕①善战②斗争性、战斗力

كۆرەشچى 〔静〕①战斗者、斗士②作战用的

كۆرەشچى ئايروپىلان <军> 战斗机

كۆرەشسىز 〔静〕不战斗、不斗争、不奋斗：كۆزلىگەن نى- شانغا ~ يەتكىلى بولمايدۇ . 不奋斗便达不到设定的目标。

كۆرەشمەك[1] «كۆرىمەك» 的共同态

كۆرەشمەك[2] = كۆرەش قىلماق

كۆرەك[1] 〔静〕锹、木锨

كۆرەك چاي 砖茶、茶砖

كۆرەك[2] 〔静〕(四岁和四岁以上的骆驼的)牙槽、臼齿

كۆرەك چىش <理生> 门齿、门牙

كۆرەك[3] 〔静〕<方> 肩胛骨

كۆرەك[4] 〔静〕<古> 逃跑者、爱逃跑的

كۆرەڭ 〔静〕棕褐色的、栗色的：قاشقا ~ 栗色玉顶马

كۆرەلمەك «كۆرمەك» 被动态：قارلار كۆرىلىپ، قورۇ
پاك - پاكىز تازىلاندى. 雪被铲走，院子打扫得干干净
净。
كۆرپە 〔静〕野猪栖息之地
كۆرت 〔静〕＜古＞枸子（用来制箭杆、鞭柄、拐杖等
的树木）
كۆرتۈك 〔静〕＜古＞头套
كۆرەك 〔静〕＜方＞穷，困穷，苦穷
كۆرسۈك 〔静〕①（母狗）发情：~ ئەت 发情的狗
②＜骂，转＞发情的母狗
كۆرسۈككە كىرمەك （母狼，母狗）发情
كۆرسۈمەك 〔动〕发情：قانجۇق كۆرسۈپتۇ. 母狗发情了。
كۆرشەك 〔静〕＜古＞油拌小米饭（用水或奶煮小米
并加油后食用的饭食）
كۆركە 〔静〕火鸡，吐绶鸡
كۆركۆمگۈل 〔静〕＜植＞郁金香
كۆرمە 〔静〕＜古＞小褂，褂子
كۆرمەك 〔静〕＜植＞稗子，旱稗，稗米，稗草
كۆرمىڭ 〔静〕大量，成千上万
كۆرۆت 〔静〕＜方＞马身上的虱子
كۆرۆد 〔静〕＜古＞火星
كۆرۆك[1] 〔静〕抱窝的
كۆرۆك بولماق 抱窝
كۆرۆك توخۇ 抱窝的鸡
كۆرۆكى تۇتماق ＜成＞①想已惯习之物，想已
②闹情绪，使性子
كۆرۆكى يېشىلمەك ＜成＞气消，情绪好转
كۆرۆك[2] 〔模〕（母鸡）咯咯叫声
كۆرۆك - كۆرۆك 〔模〕（母鸡）咯咯叫声
كۆرىلەتمەك «كۆرىلىمەك» 的使动态：ئۇلارغا گۈرۈچنى كۆرد-
لەتتىم. 我让他们用斗量米。
كۆرىلەشمەك «كۆرىلىمەك» 的共同态：ئۇلار بۇغداينى كۆرد-
لەشتى. 他们用斗量小麦。
كۆرىلەنمەك «كۆرىلىمەك» 的被动态：ئارپا كۆرىلەندى. 大麦
用斗量过了。
كۆرىلىمەك 〔动〕用斗量：ئۇگۈتنى ~ 用斗量谷物
كۆرەك 〔静〕铲：قار ~ 铲雪 / بۇغداي ~ 铲麦子
كۆزلى 〔静〕＜古＞瓜果驮筐
كۆز 〔静〕秋，秋天：كۈنلىرى ~ 秋天，秋日 / ~ شاملى
秋风 / كۆزنىڭ ئاپتىپى چىرايغا ياقار. ＜谚＞秋天的太
阳晒脸好。كۆزنىڭ قىتىقىنى كۆيۇ ئوغلۇڭ كەلسىمۇ بەرمە.
＜谚＞秋天的酸奶子女婿来了也别给。كۆزدە توي تولا،
ئەتىيازدا ئۆلۈم. 秋天喜事多，春天丧事多。
كۆز پەسلى 秋季
كۆز تىنجىقى ＜气＞秋老虎
كۆزەك 〔静〕＜动＞秋羔
كۆزەك پاقلان = كۆزەك
كۆزەم 〔静〕秋毛
كۆزەم يۇڭ = كۆزەم
كۆزتىكەن 〔静〕＜植＞禾矢车菊
كۆزكۈنى 〔静〕＜古，动＞萤火虫
كۆزگى 〔静〕①秋天的，秋天种的：~ ئاشلىق 秋粮
②冬麦
كۆزگى بۇغداي ＜植＞冬麦
كۆزگى قىچا ＜植＞冬油菜
كۆزگۈل 〔静〕＜植＞珀菊
كۆزلەك 〔静〕＜牧＞秋草场，秋牧场
كۆزلۈك 〔静〕秋天的，秋季的：~ كىيىم 秋装
كۆزلۈك ئاختارما ＜农＞秋耕
كۆزلۈك تېرىلغۇ ＜农＞秋播
كۆزلۈك تېرىم ＜农＞秋播
كۆزلۈك زىرائەت ＜农＞大秋作物，秋庄稼
كۆزلۈك قوغۇن ＜植＞秋甜瓜
كۆزلۈك كۈن تەڭلىكى ＜天＞秋分
كۆزلۈك ئوتالغۇ ＜农＞秋芟
كۆزلۈك ئوسا ＜农＞冬灌
كۆزلۈك يېسسۇيلەك ＜植＞大白菜
كۆزلۈك يىغىم ＜农＞秋收
كۆزۈكدىمەك 〔动〕＜方＞收紧（麻袋口）
كۆزۈكمەك 〔动〕＜农＞入秋
كۆسرى 〔静〕＜古＞肋骨
كۆسۈتكە 〔静〕＜动＞黄鼠
كۆش 〔叹〕噫，嘘（赶羊等的吆喝声）
كۆشەندە 〔静〕①天敌：چېكەتكە زىرائەتلەرنىڭ كۆشەندىسى.
蝗虫是农作物的天敌。②冤家，死对头：توۋا، شۇنداق
قىلىپ، تۈنۈگۈنكى دوستۇم بۈگۈن كۆشەندەم بولۇپ قالدىمۇ؟
唐，难道这么一来昨天的朋友今天竟成了冤家吗？
كۆشەندىلىك «كۆشەندە» 的抽象名词
كۆشەندىلىك قىلماق 作对
كۆشكۆرتكۈچى 〔静〕①教唆的，挑唆的②教唆者，

者唆挑

كۆشكۈرتمەك 〔动〕 ①使嗾(扑去狗)：ئۇ ئىتلىرىنى دىۋانە-
گە كۈشكۈرتۈپ قويدى . 丐乞扑去狗使嗾他。②<转>
كۆشكۈرتكەنلىكىنى ئوبدان بىلىمىز . 使唆، 唆挑، 唆教：سېنى بىز بىلەن ئۇرۇشۇشقا كىمنىڭ
你唆挑谁是楚清们我
跟我们打架的。③<法> 唆教

كۆشكۈرتۈشمەك «كۆشكۈرتمەك» 的共同态

كۆشكۈرتۈلگۈچى 〔静〕 <法> 被教唆人

كۆشكۈرتۈلمەك «كۆشكۈرتمەك» 的被动态

كۆش - كۆش[1] 〔叹〕 嘘嘘، 吻吻(赶羊的吆喝声)

كۆش - كۆش[2] 〔叹〕 嗾(指使狗咬人的用语)

كۆشكۆشلەشمەك «كۆشكۆشلىمەك» 的共同态

كۆشكۆشلىمەك = كۆشكۈرتمەك

كۆشۆك 〔静〕 <方> 藏身的地方، 躲藏的地方

كۆكۆ 〔静〕 <古> 姨، 母姨، 妈姨

كۆكۆنەۋرە 〔静〕 来孙

كـۈگ 〔静〕 <古> 阻情布(防止种羊等牲畜滥交而拴在其后身的毡片)

كۆگچى 〔静〕 <古> 观察员، 侦察员، 巡逻员، 巡视员

كۆگۈلمەك 〔动〕 <古> 有威信، 树立威信

كۆك 〔静〕 <古> 女奴، 婢، 女婢

كۆڭەدمەك 〔动〕 <古> 树立، 立纛

كۆڭۈز 〔静〕 <古> 粪块، 粪肥

كـۈل 〔静〕 灰：ئوچاقنىڭ كۈلى 炉灰 / كۈلدە تام بولماس، كۈيئوغۇل بالا . <谚> 用灰不砌成墙، 女婿不当了儿子。ئۆيىنى كۈل قىلغانمۇ خوتۇن ، ~ قىلغانمۇ خوتۇن . <谚> 兴家的是老婆، 败家的也是老婆。

كۈل ئالماق 掏灰

كۈل بولماق ①化为灰烬：يوتقان - كۆرپە ھەش - پەش دېگۈچە كۆيۈپ كۈل بولۇپ كەتتى . 被褥转眼之间就烧成了灰烬。②<转> 完蛋：ناۋادا ئىشىمىز ئوڭدىن كەلمىسە ، كۈل بولۇپ كېتىمىز . 万一事情不顺، 我们就得完蛋。

كۈل خىش <建> 粉煤灰砖

كۈل كۆمەچ بولماق <成> 拼命، 把命都搭上：كۈلدە كۆمەچ بولۇپ ئىشلەيمەن ، يەنە ياخشى بولالمىدىم . 我拼命干، 还是不落好。بۇرۇن ئائىلىنىڭ غېمىنى يەپ ، كۈلدە كۆمەچ بولۇپ كەتكەنىدىم . 以前我为这个家操心، 把命都搭上了。

كۈل رەڭ ①灰色②灰色的：~ چاپان 灰色上衣

كۈل رەڭ ئەمەن <植> 椒蒿

كۈل رەڭ بازار <经> 灰色市场

كۈل رەڭ تۇپراق 灰化土، 灰青土

كۈل رەڭ تۇرنا <动> 灰鹤

كۈل رەڭ جاغالماي <动> 灰鸵隼

كۈل رەڭ كېپىنەك <动> 灰蝶

كۈل رەڭ لاچىن <动> 灰背隼

كۈل رەڭ مۇغا <动> 灰鼠兔

كۈل رەڭ ئۆڭكۈر <天> 灰洞

كۈل قىلماق ①使成为灰烬：ئۇ ماتېرىياللارنىڭ ھەممە-
سىنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلدى . 他把所有材料都烧成了灰。
②<转> 搞垮، 使完蛋：بۇ قېتىم ئۇلارنى كۈل قىلى-
ۋېتىمىز . 这次我们叫他们完蛋。

كۈلنى كۆككە سورۇماق <成> 荡涤殆尽، 扫地
以尽：كونا شەيئىلەرنىڭ كۈلىنى كۆككە سورۇماق 把旧事物
荡涤殆尽

كۆلەرمەك 〔动〕 <古> 躺倒

كۈلەگەچ 〔静〕 <古> 爱笑的

كۈلەمەك 〔动〕 <古> 歌颂، 赞颂، 颂扬

كۈلپەت 〔静〕 苦难، 忧患، 痛苦، 痛心：ئۇنىڭ بېشىغا
ئېغىر كۈلپەتلەر كەلگەنىدى . 他曾遭受过沉重的苦难。

كۈلپەت تارتماق = كۈلپەت چەكمەك

كۈلپەت چەكمەك 受难، 受苦، 痛苦

كۈلپەت چۈشمەك 苦难降临، 灾难降临：بۇلارنىڭ
بېشىغا چۈشكەن كۈلپەت ئايشىخان ئاچىنىڭ خۇراپاتلىقىدىن بول-
غان . 他们头上降临的灾难是阿依西罕大姐迷信造
成的。

كۈلپەت سالماق 使痛苦، 使遭受苦难：مەن سىزنىڭ
بېشىڭىزغا شۇنچە ئېغىر كۈلپەتلەرنى سالدىم ، مېنى كەچۈرۈڭ !
我给您带来了那么沉重的痛苦، 原谅我吧！

كۈلپەتلىك 〔静〕 苦难的، 痛苦的：~ كۈنلەر 苦难的日
子 / ~ تۇرمۇش 痛苦的生活

كۈلتكۈ 〔静〕 <古> ①笑容، 笑声②气厥

كـۈلتۈك[1] 〔静〕 (摇床下的)便盆：بۆشۈكۈڭنى تەييارلىغان
ئادەم كۈلتۈكۈڭنى تۆكۈشنىمۇ بىلىدۇ . <谚> 给你备摇床
的人也会给你倒便盆。

كـۈلتۈك[2] 〔静〕 中空的، 下面空的(雪或雪堆)：~ قار
表面硬结下面空的雪، 中空的雪堆

كۈلچىرمەك 〔动〕 <古> 微笑

كۈلخانا 〔静〕 ①炉灶(的)炉灰坑②<交> (铁路上

（的）灰箱

كۆلدان 〔静〕 烟灰缸，烟灰盒

كۆلدۈرگە 〔静〕 <艺> 相声，滑稽戏

كۆلدۈرگۈچ 〔静〕 令人发笑的

كۆلدۈرگۈچ گاز <化> 笑气

كۆلدۈرمەك «كۆلمەك» 的使动态：ھاياتلىق بەزىدە كۆلدۈرىدۇ، بەزىدە يىغلىتىدۇ. 生活有时会让人笑，有时会让人哭。

كۆلدۈرۈشمەك «كۆلدۈرمەك» 的共同态

كۆل - قوقاس 〔静〕 余烬

كۆلكە 〔静〕 ①笑，笑声：كۆلكىسى كەلمەك 发笑，忍俊不禁 / كۆلكىسىنى كەلتۈرمەك 逗笑 / ~ بىلەن يىغا قوشكېزەك. <谚> 笑和哭是一对双胞胎。~ ئۆمۈرنى ئۇزارتىدۇ، يىغا قىسقارتىدۇ. <谚> 笑会让人延年，哭会让人折寿。ئاغرىق كىشى ~ سۆيمەس. <谚> 病人不喜欢笑声。كۆلكىسى يوق توي بولماس، يىغىسى يوق ئۆلۈم. <谚> 没有笑声不成其为喜事，没有哭声不成其为丧礼。②笑话，笑柄

كۆلكىگە قالماق 被人笑话，落笑柄，贻笑大方

كۆلكە - چاقچاق 〔静〕 说说笑笑，玩笑：ئاغزىدا ~، قوينىدا پالتا - پىچاق. <谚> 嘴上说说笑笑，腹中斧钺刀枪；喻同"口蜜腹剑"。

كۆلكىسىز 〔静〕 没有欢笑的，没有笑声的：~ كۈنلەر 没有欢笑的日子

كۆلكىلىك 〔静〕 可笑的，令人发笑的，滑稽的：~ ئىش 可笑的事 / مېنىڭ بۇ ھالىم ساڭا ~ تۇيۇلۇۋاتامدۇ؟ 我这样子，你是不是觉得可笑？

كۆلكىلىك تىياتىر <艺> 闹剧

كۆلگەك 〔静〕 爱笑的：چىچقاق بالىغا ئىت ئەگىشەر، ~ قىزغا يىگىت. <谚> 爱拉屎的孩子有狗跟，爱笑的姑娘有小伙子追。

كۆلگەكلىك 〔静〕 笑，常开口笑：بالىنىڭ كۆلگەكلىكى يەنە تۇتتى. 孩子又笑了。ئۇنىڭ كۆلگەكلىكى كىشىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىدۇ. 他常开口笑令人陶醉。

كۆلگۈنچەك 〔静〕 爱笑的

كۆلگۈنچەكلىك «كۆلگۈنچەك» 的名词形式

كۆللۈك 〔静〕 灰堆

كۆللى 〔静〕 全，全体：~ ئىنسان 全人类 / ~ جەمەت 全体族人 / ~ جاھان 全宇宙，环宇

كۆللىيات 〔静〕 <文> 诗集

كۆلمەك 〔动〕 ①笑：قاقاقلاپ ~ 哈哈大笑 / كۆلۈپ تاشلىماق 禁不住笑起来 / كۆپ كۆلگەن يىغلايدۇ. <谚> 笑得多会哭；喻同"乐极生悲"。كۆلەلمىسەڭ ھىجايما. <谚> 不会笑就别龇牙咧嘴；喻同"不干了的事别勉强"。②笑话：ئارقىدىن ~ 背后笑话 / كۆلمە كىشىنىڭ دەردىگە، ئۆزۈڭگە كېلەر ئەتىگە. <谚> 别人有苦别笑话，明天轮到你人笑话。

كۆلمىز 〔静〕 <古> 黄羊

كۆلۈت 〔静〕 <古> 笑话，笑料

كۆلۈشمەك ① «كۆلمەك» 的共同态：ئۇلارنىڭ ھەممىسى قاقاقلاپ كۆلۈشۈپ كەتتى. 他们大家哄堂大笑。②笑料：بۇ ئىش ئۇلار ئۈچۈن ~ بولدى. 这件事成了他们的笑料。

كۆلۈگ[1] 〔静〕 <古> 多变的，不固定的

كۆلۈگ[2] 〔静〕 <古> 著名的，闻名的，有声望的；在赛马时跑在最前头的马

كۆلۈمسىرەتمەك «كۆلۈمسىرىمەك» 的使动态

كۆلۈمسىرەشمەك «كۆلۈمسىرىمەك» 的共同态：ئۇلار بىر - بىرىگە قارىشىپ كۆلۈمسىرەشتى. 他们相对微笑。

كۆلۈمسىرىمەك 〔动〕 微笑，含笑，咪咪笑，嘻嘻笑：ئۇنىڭ ئالدىدا گۈزەل بىر قىز كۆلۈمسىرەپ قاراپ تۇراتتى. 他的前面有一个美丽的姑娘望着他微笑。

كۆلۈنمەك 〔动〕 <古> 变得软弱无力，精疲力竭

كۆمەك 〔动〕 <古> 等待，观望，保佑

كۆمۈش 〔静〕 银，银子，白银：~ قوشۇق 银勺

كۆمۈش بېلىق <动> 银鱼

كۆمۈش پۇل <经> 银币

كۆمۈش تېرەك <植> 银白杨

كۆمۈش رەڭ 银白色

كۆمۈش رەڭ بۇلۇت <气> 月光云

كۆمۈش كەپشەر 银焊料

كۆمۈش ۋەرەق <矿> 银箔

كۆمۈش يالاتماق 镀银

كۆمۈش يىڭنە <医> 银针

كۆمۈشئوت 〔静〕 <植> 银粉背蕨

كۆمۈشسىزلەشتۈرمەك ① «كۆمۈشسىزلەشمەك» 的使动态 ② <冶> 使脱银

كۆمۈشسىزلەشتۈرۈلمەك «كۆمۈشسىزلەشتۈرمەك» 的被动态

كۆمۈشسىزلەشمەك 〔动〕 <冶> 脱银

كۆمۈشئۆرۈك 〔静〕 <植> 银杏

كۈن¹ 〔静〕头日، 阳太①: كۈننى ئېتەك بىلەن ياپقىلى بول-
ماس. 阳太住不遮襟衣 <谚>. كۈننى توسۇۋالغىلى بول-
ماس، ۋاقىتنى سېتىۋالغىلى. 间时، 住不挡阳太 <谚>.
~ چىقمىسىمۇ كەچ بولىدۇ. 到不买 。出不使即 <谚>.
~ يورۇقى تاڭ بىلەن، دىل يورۇقى تاڭ 。晚要也天阳太
بىلەن. 识意靠亮心، 光阳靠亮天 <谚>. :日، 天②。
بىر يىل 365 ~ بولىدۇ. 天五十六百三年一 。توشقان
تېرىسىمۇ ئۈچ ~ چىدايدۇ. 三住得经也皮子兔 <谚>.
<谚>. كۈنگە بىر ئالما يېسەڭ، تېۋىپ ئىزدىمەيسەن. 天
— كۈندىن قالدىڭ 。生医找去用不، 果苹个吃天每
ئايدىن قالدىڭ، ئايدىن قالدىڭ — يىلدىن قالدىڭ. 误 <谚>
地误人"同喻، 年一误于等月一误، 月一误于等天一
月元 كۈنى بىرىنچى ئاينىڭ بىرىنچى。"年一人误地، 天一
一日③<转>子日: ماڭا ~ تەس بولدى. 不子日的我
过好 。ئۇنىڭسىز بىزنىڭ كۈنىمىز ئىت - ئېشەكنىڭ كۈنى.
。子日的狗猪是的过们我، 子日的她有没

كۈن ئاتلاپ = كۈن ئارىلاپ

كۈن ئارىلاپ 日隔، 天隔

كۈن ئالماق <成> 子日过، 活过، 活生، 命活:
ئۆز ئالدىغا ~ 自己过日子، 独立生活 / ئۆيافتا ~ ئاسان
دەپ ئاڭلىدىم. 命活好边那说听 。

كۈن بەرمەسلىك <成> 让不، 子日稳安过让不
ئۇ زادىلا بىزگە كۈن بەرمىدى: 活人让不، 生安. 本根他
。生安们我让不

كۈن تۇتۇلماق ①<天>食日 ②<气>天阴

كۈن تۇغۇلماق <成> 天见重، 头出، 头了出熬
:日. ئەمدى ئۇلارنىڭ كۈنى تۇغۇلۇپ، شەھەرگە قايتىپ كەلدى
。市城了到回، 头了出熬们他在现

كۈن قايرىلماق 西偏阳太، 午中过时

كۈن قوتانلىماق 晕日 <天>

كۈن كەچۈرمەك 日度، 活过، 子日过: هال - ئوقە-
تىمىز ياخشى، يامان ئەمەس كۈن كەچۈرۈپ كېتىۋاتىمىز. 们我
。错不得过子日، 好还况境

كۈن كۆرمەك 子日过: سۆيگەن يارىم سەن بولساڭ، كۆر-
گەن كۈنۈم نېمە بولار؟ <谚> 你是人恋的爱我是要 ،
؟样么什是会子日的过我

كۈن كۆيمەك 食日 <天>

كۈن گەردىشى 圈风، 晕日 <天>

كۈنلەردىن بىر كۈنى 天一有: ~ ئۇ بىر چوڭ شە-
ھەرگە يېتىپ بېرىپتۇ. 。市城大座一了到来他天一有

كۈن نۇرى 光日

كۈن نۇرى ئۆلچىگۈچ <气> 计日测

كۈننىڭ سېرىقىنى كۆرمەك <成> 去下活، 活命:
ئۆلتۈرسىمۇ مېنى ئۆلتۈرسۇن، بۇ ياش باللار كۈننىڭ سې-
رىقىنى كۆرسۇن. 下活们子孩轻年些这让، 我杀就杀要
。吧去

كۈن ئولتۇرماق 落日، 山落阳太

كۈن ئۇزۇن <成> 长方日来: ~ ، بىر كۈنى بولمىسا
بىر كۈنى هېساب ئالىمەن. 长方日来، 有朝一日我会算
。的帐

كۈن ئۆتكۈزمەك ①过日子، 过活②混日子: ئۇ ئۆ-
زىنى ئايىماي، يوقىلا كايىماي كۈن ئۆتكۈزەتتى. 他安分守己地
。子日过

كۈنى تەس <成> 过好不子日: ئەمدى مەكتەپتىمۇ
كۈنىڭىز تەس بولۇپ قاپتۇ، بىر يەرگە يۆتكەلسىڭىز بولامدىكىن.
不好方地个换 ، 了过好不也子日的校学在您在现
。好

كۈنى توشماق ①日子到了: مەلىكىنىڭ كۈنى توشۇپ،
بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ. 公主日子到了، 生了个儿子。②大
限已到: ئۇنىڭ ئەمدى كۈنى توشتى. 他如今大限已到。

كۈننى كۈن ئەتمەك <成> 挨日子، 过活: ئۇ ئاتا
كەسپى بىلەن كۈننى كۈن ئېتىپ كېلىۋاتىدۇ. 他在操父业
。活过

كۈن يانماق ①天开始变短②太阳西斜

كۈن يوق <成> 没法活، 活不下去: ئۇ بولىدىكەن،
سىلى بىلەن بىزگە ~ . 有他، 咱们就没法活。 ياخشىغا
~ ، يامانغا ئۆلۈم. <谚> 恶人不死了، 好人没法活。

كۈن² 〔静〕 <古> 同胞

كۈنبويى 〔静〕 成天، 整天، 全天

كۈنپېتىش 〔静〕 西، 西方، 西边

كۈنتەرتىپ 〔静〕 日程: يىغىننىڭ كۈنتەرتىپى 会议日
程 / ئورمانچىلىقنى مۇھىم ئىشلار كۈنتەرتىپىگە كىرگۈزمەك
把林业列入重要议事日程

كۈنتەمەك 〔静〕<古> 每日، 每天، 天天

كۈنتۇن 〔静〕<古> 南

كۈن - تۈن 〔静〕 日夜، 日日夜夜

كۈنجۈت 〔静〕<植> 芝麻

كۈنجۈت بوتقىسى 芝麻酱

كۈنجۈت مەلهىمى 芝麻膏

كۈنجۈت يېغى 芝麻油، 香油

كۆنجۈتسىمان 〔静〕 的状麻芝
كۆنجۈتسىمان رۇدا <地> 石矿染浸
كۆنجۈتلۈك 〔静〕①种芝麻的، 有芝麻的: ~ ئېتىز 麻芝地②麻芝地: ئۇ كۆنجۈتلۈككە كەتتى. 他去芝麻地了。
كۆنجۈتلۈك نان 馕麻芝
كۆنجۈرە 〔静〕 油渣، 油饼: خاسلىق كۆنجۈرىسى 花生油渣، 花生饼
كۆنجۈرە ئوغۇت <农> 饼肥
كۆنجۈك 〔静〕<方> 领子
كۆنچېچەك 〔静〕<方، 植> 向日葵
كۆنچى = كۆنداش
كۆنچىقىش 〔静〕 东، 东方، 东边
كۆنچىلىك = كۆنداشلىق
كۆنچىلىك قىلماق = كۆنداشلىق قىلماق
كۆنخۇمار 〔静〕 喜阳的
كۆنخۇمار دەرەخ <植> 阳性树种
كۆنداش 〔静〕 姐妹(妻妾相互之间)
كۆنداشلىق 〔静〕①有妻妾的: ~ ئۆيدە كۈندە جاڭجال. <谚> 有妻妾的家里天天吵架。②姐妹(妻妾之间的)关系③醋意، 醋劲儿
كۆنداشلىق قىلماق (女人之间)吃醋
كۈندە 〔静〕 天天: ~ ھېيت-ئەمدى ساڭزا يېگىلى. <成> 哪能天天过节吃馓子; 喻"人无千日好، 花无百日红"。 ~ غوۋغا بېشىڭدا، ئۆيلىماي قىلغان ئىشىڭدا. <谚> 一旦失策، 终日不宁。
كۈندە - كۈندە 〔静〕 天天، 每天每日
كۈندەم 〔静〕<古> 向阳的، 朝阳的
كۈندۈر 〔静〕<植> 乳香
كۈندۈز 〔静〕 白天، 白昼: كۈندۈزى سۆزلىگەك، كېچىسى جۆيلۈگەك. <谚> 白天学说话، 晚上梦话多。 كۈندۈزى كەپ قىلسالىڭ ئەتراپىڭغا باق، كېچىسى گەپ قىلسالىڭ قۇلاقنى قۇلاققا ياق. <谚> 白天说话看四周، 晚上说话咬耳朵。 كۈندۈزى ماڭغان يىلاننىڭ ئۆمرى قىسقا، كېچىسى ماڭغان ئەرنىڭ ئۆمرى قىسقا. <谚> 白天活动的蛇命短، 夜间活动的男人命短。 كۈندۈزى ناخشا ئېيتقان دەردى بار، كېچىسى ناخشا ئېيتقان يارى بار كىشى. <谚> 白天唱歌的有苦处، 晚上唱歌的有恋人。
كۈندۈزى چىراغ ياقماق <成> 大白天点灯، 干傻事، 愚不可及: كۈندۈزى چىراغ ياقىدىغانلاردىن ئەمەس-

مەن، مېنى ئانچە كولدۇرلاتما. 我可不是愚不可及的人، 你别戏弄我。
كۈندۈزكى 〔静〕 白天的، 白昼的
كۈندۈزلۈك 〔静〕 白天的، 白昼的
كۆندباھار 〔静〕<植> 四季春
كۈندىلىك 〔静〕①每天的، 日常的: ~ ئىشلار 日常事务②家常的: ~ تاماق 家常饭
كۈندىلىك تۇرمۇش 日常生活
كۈندىلىك خاتىرە 日记
كۈندىلىك خىزمەت 日常工作
كۈندىلىك ھېسابات <经> 日报
كۈندىن - كۈنگە 〔静〕…天比一天، 日益: ۋەتىنىمىز ~ گۈللەنمەكتە. 我们的祖国日益繁荣。
كۈنساناپ 〔静〕①每天، 几乎天天: يېقىندىن بۇيان ئۆيلەرىڭە ~ ئەلچىلەر توپى يىغىلىدىغان بولۇپ قالدى. 最近您家每天都有一群媒人聚在那儿。②一天比一天، 日益
كۈنسايىن = كۈندىن - كۈنگە
كۈنسېرى = كۈندىن - كۈنگە
كۈنسىز 〔静〕不过……天: مەن تۆت ~ قايتىپ كەلمەيمەن. 我不过四天不回来。
كۈنگەي 〔静〕①朝阳的، 向阳的، 阳面的: ~ ئۆي 向阳的屋子 ②<建> 阳面
كۈنگەي ئۆسۈملۈكى <植> 喜光植物، 阳性植物
كۈنگۈرە 〔静〕<建>①女墙، 箭垛子②花墙
كۈنگۈرىلىك 〔静〕①有女墙的، 有箭垛子的②带花的墙
كۈنگۈرىلىك تام <建> 花墙
كۈنلەپ 〔静〕一天天地، 成天: ~ ۋاقىت كەتتى. 日子一天天地过去了。 ئۇ ~ سىرتقا چىقمايتتى. 他成天不出门。
كۈنلەپ - كۈنلەپ 〔静〕 日复一日، 一天天地
كۈنلەشمەك «كۈنلىمەك» 的共同态: ئۇلار بىر - بىرىنى كۈنلىشىپ كۈندە جاڭجال قىلىشاتتى. 她们互相嫉妒، 天天吵架。
كۆنلۈك[1] 〔静〕 伞
كۈنلۈك[2] 〔静〕 天的، 日的: يېرىم ~ يول 半天的路程 / بىر ~ خىزمەت 一天的工作 / ~ نورما 日定额
كۈنلۈك پايچى <经> 卖空买空
كۈنلۈك خېرىدار <经> 短线客

كۈنلۈك ئۈسۈم <经> 息日

كۈنلۈك ئىشلىمەك 工短打

كۈنلۈكچى 〔静〕 的工短打

كۈنلۈكچىلىك = مەدىكارلىق

كۈنلۈكسىز 〔静〕 阳遮无، 伞带不، 伞有没

كۈنلۈكسىمان 〔静〕 形伞، 状伞

كۈنلۈكسىمان گۈل رەتى <植> 序花形伞

كۈنلۈكسىمان مېدۇزا <动> 母水月海

كۈنلۈكسىمان مېدۇزىلار سىنىپى <动> 母水钵 纲

كۈنلۈكسىمان يېشىلكۆك <植> 芹水

كۈنلىمەك 〔动〕 妒嫉، 醋吃: باشقىلاردىن 的人别 吃 ~ 人别妒嫉، 醋

كۈنۈكمەك 〔动〕 活生، 子日过: ئۇلار ئازغىنە مائاشقا تايىنىپ قانداقمۇ كۈنۈكمەكتە ئىندۇ؟ 日过么怎资工儿点一靠们他 ؟呀子

كۈنۈن 〔静〕 天天، 天每

كۈدىسى 〔静〕<古> ①同夫之妻妾②归属的، 服从的، 依附的

كۈنىگە 〔静〕 日每، 天每، 天天

كۈنيۆرۈش 〔静〕<方> 边南، 方南

كۈۋەنچ 〔静〕<古> ①信心، 信任، 信赖②骄傲، 自豪自، 尊

كۈۋەنمەك 〔动〕<古> 任信، 信相، 信

كۈۋرە 〔静〕<古> 尸干(的物动)

كۈۋرۈك 〔静〕<古> 鼓拉格纳، 鼓

كۈۋلۈك 〔静〕<古> (器石投于用)弹泥، 丸泥

كۈۋۈركەن 〔静〕<植، 古> 葱山

كۈۋۈز 〔静〕<古> 子褥织毛، 褥垫

كۈۋۈك 〔静〕<古> 的雄

كۈۋۈش 〔静〕<古> 树朽

كۈي 〔静〕 ①曲، 子曲: غىڭشىپ كۈي ئېيتماق 子曲哼 ②<艺> 调: C كۈي C 调

كۈي ئالاھىدىلىكى <艺> 性调

كۈي شەكلى <艺> 式调

كۈي يۆتكىلىش <艺> 调移، 调变، 调转

كۈيە[1] 〔静〕<动> 虫蛀، 鱼蠹، 鱼衣: كىيىمنى ~ يەپ قويدى . 鱼衣把衣服蛀了。 تۆمۈرنى ~ يېمەس . <谚> 蛀虫不蛀铁。

كۈيە پەرۋانىسى <动> 蛾螟

كۈيە چۈشمەك 虫蛀生

كۈيە دورىسى 球生卫

كۈيە[2] 〔静〕 黑烟، 烟油: قازان كۈيىسى 烟油的上锅 / تۈرخۇن كۈيىسى 灰囱烟

كۈيەك 〔静〕 阻情布(为防止公羊任意交配而拴在腰部的毡子): تېكىگە ~ تارتماق 给公羊系上阻情布

كۈيەندە 〔静〕<方> 虫蚜黑، 病粉黑

كۈيچى 〔静〕 ①歌唱家، 歌手: ئۇيغۇر خەلق كۈيچىسى 维吾尔人民歌唱家

كۈيچىلىك 〔静〕 唱歌، 动活唱歌

كۈيرەك 〔静〕<植> 蓬盐

كۈيشۇناس 〔静〕<艺> 家学谱曲

كۈيشۇناسلىق 〔静〕<艺> 学谱曲

كۈيلەتمەك[2] «كۈيلىمەك[2]» 的使动态

كۈيلەشمەك[1] «كۈيلىمەك[1]» 的共同态: ئۆچكىلەر كۈيلەشتى . 山羊都发情了。

كۈيلەشمەك[2] «كۈيلىمەك[2]» 的共同态

كۈيلەنمەك «كۈيلىمەك[2]» 的被动态: ناخشىدا هايات ۋە مۇھەببەت كۈيلەنگەن . 歌中歌颂了生活和爱情。

كۈيلىمەك[1] 〔动〕 发情: كۈيلىگەن غۇنجىن بۇقىغا ئېسىلار . <谚> 发情的小母牛缠公牛。

كۈيلەش مەزگىلى <动> 期情发، 期偶求

كۈيلىمەك[2] 〔动〕 颂歌، 唱歌: ۋەتەننى ~ 歌唱祖国

كۈيمەسلىك 〔静〕<方> 躁焦، 了不受، 住不经

كۈيمەنچۈك 〔静〕<方> ①消遣品، 玩具②作业، 活动

كۈيمەنمەك 〔动〕<方> 以干一种事来打发时间، 忙于، 从事

كۈيۈ 〔静〕 丈夫، 先生: سىڭلىمنىڭ كۈيۈسى 我妹妹的丈夫(先生)

كۈيۈ ئوغۇل 女婿: ~ كەلدى خان كەلدى . <谚> 女婿登门، 如同可汗驾临。 كۈيۈ ئوغلۇڭ يامان بولسا قىزىڭدىن كۆر ، كېلىنىڭ يامان بولسا ئوغلۇڭدىن . <谚> 女婿坏得怪女儿، 媳妇坏得怪儿子。 كۈيۈ ئوغۇلنى ئوغلۇم دېسەڭ ، كۆڭلى خۇش بولار ، كۆلدە تام ئەتسەڭ ، ئۇلى بوش بولار . <谚> 把女婿当儿子، 他会欣喜万状; 把墙砌在灰堆上، 它会根基不牢。

كۈيۈ ئوغۇللۇق 女婿的: بۈگۈن ئاللانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ~ بولدۇم . 今天托安拉的恩典我有了女婿。

كۆيۈشتۈرمەك «كۆيۈشمەك» 态动使的

كۆيۈشمەك 木麻، 麻发، 麻〔动〕: سوغۇقنىڭ كۆچىدىن

پۇت - قوللار كۆيۈشۈشكە باشلىدى . 。木麻始开肢四得冷

كۆيۈلۈك 衣، 服衣身一的方男给送方女 <方>〔静〕

具用或料

كۆيباش 病穗黑، 病粉黑〔静〕

كىۋادرات (كۋادراتى) ~ :方平②形方正① <数>〔静〕

كىلومېتىر 里公方平 / 5 نىڭ كۋادراتى 方平的五

كۋادرات دەرىجە 幂方 <数>

كۋادراتقا كەلتۈرۈش 方配 <数>

كۋادراتلار ئايرىمىسى 差方، 差方平 <数>

كۋادرات ماترىسسا 阵方 <数>

كۋادرات يىلتىز 根方平 <数>

كۋادراتلىق 的方平〔静〕

كۋادراتۇرا 照方 <天>〔静〕

كۋارتا 音度四 <艺>〔静〕

كۋارتس 英石 <矿>〔静〕

كۋارتس قۇمى 沙英石 <矿>

كۋارتسلىق 的英石〔静〕

كۋارتسلىق پورفىر 岩斑英石 <矿>

كۋارتسلىق جىنس 岩英石 <矿>

كۋارتسلىق سائەت 钟英石، 表英石

كۋارك 子层، 克夸 <物>〔静〕

كۋانت 子量 <物>〔静〕

كۋانت بىئولوگىيىسى 学物生子量

كۋانت خىمىيىسى 学化子量

كۋانت سانى 数子量 <物>

كۋانت مېخانىكىسى 学力子量 <物>

كۋانت نەزەرىيىسى 论子量 <物>

كۋانت ھالەت 态子量 <物>

كۋانت ئوپتىكىسى 学光子量 <物>

كۋانت ئىستاتىستىكىسى 法计统子量 <物>

كېپەك 屑، 末③屑皮头②子麸، 皮麸①〔静〕: ھەرە كې-

پىكى 末锯 / تۆمۈر كېپىكى 屑铁

كېپەك ئالتۇن 金沙 <矿>

كېپەكسىمان 的状皮麸〔静〕

كېپەكسىمان ماددا 物状皮麸

كېپەكلەشتۈرمەك «كېپەكلەشمەك» 态动使的: بۇ سوپۇن

بېشىنى كېپەكلەشتۈرۋېتىدىكەن . 。屑皮头长了用皂肥这

كېپەكلەشمەك 屑皮头生〔动〕: ئاپئاق كېپەكلىشىپ كەتكەن

قوماقنىڭ ئۇرنىغا قاپقارا چاچ چىقىپتۇ . 屑皮头的白白过长

。发头的黑黑了出长儿那疮癞的

كېپەكلىك 的子麸掺 ، 的子麸带، 的子麸有〔静〕: ~

ئۇن 面的子麸带

كېپەن 布尸裹〔静〕

كېپەن پىچماق ①裁裹尸布، 裁殓衣②<转> 准

葬埋备

كېپەنگە ئالماق 布尸裹缠، 布尸裹包

كېپەن ئوغرىسى 伙家坏، 棍恶②贼墓盗①

كېپىنى تىزىدىن ئاشماسلىق 之头出无永 <骂>

日: كېپىنىڭ تىزىڭدىن ئاشمىسۇن، ئىلاھىم! 永你让主真

! 日之头出无

كېپەنسىز 的衣殓无، 的布尸裹无〔静〕

كېپەنسىزلىك «كېپەنسىز» 式形词名的

كېپەنلەتمەك «كېپەنلىمەك» 态动使的

كېپەنلەشمەك «كېپەنلىمەك» 态同共的

كېپەنلەنمەك «كېپەنلىمەك» 态动被的: ئۇنىڭ جەسىدى كېپەن-

لىنىپ دەپنە قىلىندى . 。了葬埋布尸裹上包被体尸的他

كېپەنلىك 布大的布尸裹做 ~ ماتا :料的布尸裹做〔静〕

كېپەنلىمەك 布尸裹包〔动〕: باغۋەن بوۋاينى يۇيۇپ، كېپەن-

لەپ، نامىزىنى چۈشۈرۈپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ بېغىغا گۆر كولاپ دەپنە

قىپتۇ . 在، 礼殡过行، 布尸裹上包، 过洗人老丁园把

。了葬埋坟挖里园果的他

كېپلېر (家学文天国德)勒普开〔静〕

كېپلېر تەڭلىمىسى 程方勒普开 <天>

كېپىل 证保، 保担②人保担، 人保①〔静〕: بۇ بالىنىڭ

ئامانلىقىغا تامامەن ئۆزلىرى ~ . 的子孩这证保全完得您

。全安

كېپىل بولماق 证保، 保担، 人保作①: كېپىل بول-

ساڭ، كېپىنىڭ كۆيەر . 同喻; 烧衣殓، 人保作 <谚>

"连牵受人保作" مەن جېنىم بىلەن كېپىل بولىمەن . 用我

保担供提 <经>③保作 <法>②。保担命性

كېپىلگە بەرمەك 保取 <法>

كېپىللىك 保具 <法>②保担 <经>①〔静〕

كېپىللىك بۇيۇمى 物保担 <经>

كېپىللىك توختىمى 同合保担 <法>

كېپىللىك تۈزۈمى 度制保担 <法>

كېپىللىك خېتى 函保 <经>②书保具 <法>①

كېپىللىك قەرز پۇلى 款贷保担 <经>

كېپىللىك قىلماق 证保، 保担: كىم سىزنىڭ سالامەتد-

تىگىزگە كېپىللىك قىلالايدۇ؟ ？(格资)份身的您保担能谁

كېپىللىك مۇددىتى 限期保担 <法>

كېپىللىك ھوقۇقى 权保担 <法>

كېپىلىماق 〔动〕<方> 叨唠②完没个哭①

كېپىنەك 〔静〕<动> 蝴蝶①: ~ پەرۋانە بولماس، ياسانچۇق مەردانە. 了不成的扮装爱، 蛾飞了不成蝴蝶 <谚> ~ گۈلگە ئامراق، ياسانچۇق كىيىمگە. <谚> 蝴 士勇 。蝶喜欢花卉، 爱打扮的喜欢衣裳。②蝶 پىلە كېپىنىكى 蛾蚕

كېپىنەك بېلىق 鱼蝴蝶 <动>

كېپىنەك تون 袄毡袖无

كېپىنەك تۈگۈن 结蝴蝶

كېپىنەك سۆڭەك 骨蝶 <理生>

كېپىنەك كېسىلى 胸性染传(的患羊山) <牧> 炎膜

كېپىنەكچىلەپ 下见

كېپىنەكچىلەپ ئۈزۈش 泳蝶 <体>

كېپىنەكسىمان 〔静〕 的状蝶، 的形蝶

كېپىنەكسىمان ئالتۇنكۆز 蛉角蝶 <动>

كېپىنەكسىمان كلاپان 阀形蝶 <机>

كېپىنەكسىمان گۈل تاجىسى 冠花状蝶 <植>

كېپىنەكگۈل 〔静〕<植> 蝴蝶花، 三色堇

كېتا 〔静〕<动> 大麻哈鱼، 大马哈鱼

كېتەرلىك 〔静〕 需要的، 需用的: تويغا ~ پۇل 办喜事需 要的钱 / كۈزگى بۇغداي يېرىگە ~ ئۇرۇقلۇق 冬麦地需用 的种子

كېتون 〔静〕<理生> 酮体

كېتىشمەك «كەتمەك» 的共同态: ئوقۇغۇچىلار ئۆيلىرىگە كېتىشتى. 学生们回家去了。

كېتىلمەك «كەتمەك» 的被动态: كىتاب ئۆيگە ئېلىپ كېتىلدى. 书被带回家了。

كېتىلبرىيە 〔静〕<植> 油杉

كېچە 〔静〕①夜晚، 晚上: ئايدىڭ ~ 月光皎洁的夜 晚 / شۇ كېچىسى ھەر ئىككىلىسىلا بىئارام بولۇپ ئۇخلىيالمىدى. 当晚两人都难过得睡不着觉。 كېچىسى ئېيتقان سۆز خوتۇننىڭ راست، كۈندۈزى ئېيتقان سۆز ئانىنىڭ. <谚> 晚上说的话老婆的当真، 白天说的话母亲的当真。 قاراقچى كېچىسى توسىدۇ، شەپەرەڭ كېچىسى ئۇچىدۇ. <谚> 强盗晚上拦路، 蝙蝠晚上乱飞。②昨晚: ~ نەدە بولدىڭىز؟ 昨晚您在哪儿？ ~ بەك سوغۇق بولدى. 昨晚太

冷了。

كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلىماق <成> 夜以继日: ئۇلار كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلىمەكتە. 他们在夜以继日地工作。

كېچە - كۈندۈز 〔静〕①日夜، 昼夜: ~ تىنماي ئىشلىمەك 日夜不停地干 / ئۈچ ~ ئۇخلىماق 三昼夜، 三天睡 三夜②一天到晚: ئەر - خوتۇن ئىككىيلەننىڭ ~ ئويلايدىغىنى مۇشۇ ئىدى. 夫妻俩一天到晚想的就是这个。

كېچە - كۈندۈزلەپ 〔静〕 日日夜夜地، 日夜: دوختۇرلار ~ كېسەلنىڭ يېنىدىن نېرى كەتمەيتتى. 医生们日 夜守候在病人身边، 寸步不离。

كېچە - كېچىلەپ 〔静〕 夜夜، 整夜: ئۇ ~ بىرنەرسىلەرنى يېزىش بىلەن مەشغۇل ئىدى. 他整夜忙着写东西。

كېچىچە 〔静〕 彻夜، 通宵، 连夜: ~ ئۇخلىماسلىق 彻夜不 眠

كېچىسىز 〔静〕 不过夜: شۇ چىقىپ كەتكىنىڭىزچە يېرىم ~ قايتمايسىز، مەن ئەنسىرەپ قالىدىكەنمەن. 您这一走، 不过 半夜回不来، 我会担心的。

كېچىشمەك¹ «كەچمەك¹» 的共同态: ئۇلار دەريانى ئاتلىق كېچىشىپ قونالغۇغا يېتىپ باردى. 他们骑马过河到达了宿 营地。

كېچىشمەك² «كەچمەك²» 的共同态

كېچىك 〔静〕 渡口، 摆渡: قويچى ~ تاپقۇچە، تۆگىچى سۇدىن ئۆتۈپ بولار. <谚> 放羊的还没找到渡口، 赶骆驼的已经过了河。 كېچىكتىن ئۆتمەك 过摆渡

كېچىككە كىرمەك <成> 走路: تاغا، بىز ئەمدى سىز باشلىغان كېچىككە كىرىمىز. 叔叔، 我们就走您领的路。 ھەقىقەتەن يامان كېچىككە كىرىپ قالغان ئىكەنمەن. 我确实走 了邪路。

كېچىكتۈرمە 〔静〕 推迟的، 延缓的

كېچىكتۈرمە چېقىم 迟付 <经>

كېچىكتۈرمەك «كېچىكمەك» 的使动态: مېنىڭچە، بۇ پىلاننى ھازىرچە كېچىكتۈرگەن تۈزۈك. 我认为这个计划暂缓为 宜。 مەجلىسنى كېچىكتۈرىدىغان بولدۇق. 我们决定推迟 会议。

كېچىكتۈرۈشمەك «كېچىكتۈرمەك» 的共同态

كېچىكتۈرۈلمەك «كېچىكتۈرمەك» 的被动态

كېچىكمەك 〔动〕①迟到، 晚点، 晚: ئۇ دەرسكە كېچىكتى. 他上课迟到了。 پويىز ئون مىنۇتچە كېچىكتى. 火车晚点 十分钟左右。 تېمپېراتۇرا تۆۋەن بولغانلىقتىن، كۆزلۈك زىرا-

ئەتلەر كېچىكىپ پىشتى . 得熟成物作季秋، 低温气于由
ئۇمىدتىن كېيىنكى يامغۇر . 了晚 。كېچىكىپ كەلگەن ئەقىل ،
。"亮葛诸后事"同喻؛雨的下迟، 意主的出晚 <谚>
②推迟، 推延: ناھىيەدىكى كۆرەك بىرئاز كېچىكىپتۇ .
。些了迟推演会的上县

كېچىكمەي 〔静〕 过了一会儿: ئۇ كۆزدىن غايىپ بوپتۇ ـ دە ،
~ ئۈستىگە چىرايلىق داستىخان يېيىلغان شىرەنى كۆتۈرۈپ
كەپتۇ . 她不见了، 过了一会儿، 搬来一张铺着漂亮
。子桌的布餐

كېچىكىشمەك «كېچىكمەك» 的共同态: بىرقانچە ئوقۇغۇچى
ئەتىگەنلىك چېنىقىشقا كېچىكىشتى . 几个学生早锻炼迟
。了到

كېچىلەپ 〔静〕 连夜، 通宵: ~ يېتىپ كەلمەك 连夜赶
来 / ~ تاماشا قىلماق 通宵玩儿

كېچىلىك 〔静〕 夜的، 夜间的، 晚上的: ماڭا ~ دىژۇرنى-
لىق نۆۋىتى كېلىپ قالدى . 轮到我值夜班了 。 بىر ~
رۇخسەت سورىماق 请一晚上的假

كېچىلىك ئاپتوبۇس <交> 夜班客车
كېچىلىك ئايروپىلان <交> 夜航، 夜航机
كېچىلىك بەزمە 夜总会
كېچىلىك پويىز <交> 夜班列车
كېچىلىك تاماق 夜餐، 夜宵
كېچىلىك جەڭ <军> 夜战
كېچىلىك كىيىم ①睡衣②晚礼服
كېچىلىك نۆۋەتچى 夜间值班员
كېچىلىك ئولتۇرۇش 晚会

كېچىلىمەك 〔动〕 过夜: كۇمۇش ئۆتەڭدە ~ 在库米什客
店过夜

كېچىم 〔静〕 <古> (防箭的)马披
كېدىر 〔静〕 <植> 肖楠
كېدىر قارىغىيى <植> 雪松
كېرەن 〔静〕 棕红色: ~ ئات 棕红马
كېر 〔静〕 克尔(英国物理学家)
كېر قۇتىسى <物> 克尔盒
كېر ئېففېكتى <物> 克尔效应
كېرفىر 〔静〕 <地> 角斑岩

كېرەك 〔静〕 ①需要، 必须، 应当، 要: شەھەردە كۆز ~ ،
سايلىقلاردا قۇلاق <谚> 城市里头需要眼睛، 灌木丛中
需要耳朵 . كېرەك سېنىڭ . ~ سىلەر تىرىشىپ ئۆگىنىشىڭلار . 你们必须
努力学习 。(应该، 应当) ماڭا ھېچنەرسە ~ ئەمەس . 我

什么都不要 。②与条件动词搭配، 表示推测: ئۇ مۇ-
شۇ نەرسىنىڭ ئىگىسى بولسا ~ . 他也许是这件东西的
主人 。 بۇ يىگىت قانۇن ئورۇنلىرىدا ئىشلىسە ~ . 这个小伙
子大概在法律部门工作 。③用处: كېرىكى يوق نەرسە
没有用处的东西 / ئارتۇق گەپنىڭ نېمە كېرىكى؟ 多余的
话有什么用 ？

كېرەك بولماق 需要، 要: سىلەرگە ئادەم كېرەك بولسا
ئادەم ، ئات كېرەك بولسا ئات بېرىمىز . 你们要人我们给人،
要马我们给马 。

كېرەكتىن چىقماق = كاردىن چىقماق

كېرەك قىلماق 需要، 有用: بۇلار مېنىڭ قويۇم ، ئۇلار
كېرەك قىلماقچى بولسا ، ئاللىقاچان بەرگەن بولاتتىم . 这些是
我的羊، 他们想要的话، 我早就给他们了 。 بۇ دەپ-
تەرنى كېرەك قىلىمەن . 这个本子我有用 。

كېرەككە كەلمەك = كارغا كەلمەك

كېرەك يوق <习> 不要紧، 没关系: ~ ، سۈرتىۋەت-
سەم چىقىپ كېتىدۇ . 不要紧، 我擦掉就行了 。

كېرەكسىز 〔静〕 没用的، 作废的: ~ نەرسە 没用的东
西 / ~ قەغەز 废纸

كېرەكسىز تۆمۈر ـ تەسەك 废铜烂铁
كېرەكسىز سۇيۇقلۇق 废液
كېرەكسىز قىلماق 作废، 报废
كېرەكسىز كان <矿> 废矿
كېرەكسىز گاز 废气

كېرەك ـ ياراغ 〔静〕 工具، 用具: سەپەرنىڭ كېرەك ـ
ياراغلىرى 出门的用具

كېرەكلىك 〔静〕 需要的، 有用的: پارتلىتىشقا ~ سايمانلار
爆破需要的工具 / ~ تاشنىڭ ئېغىرى يوق . <谚> 有
用的石头不嫌重 。

كېرەلەشمەك «كېرەلىمەك» 的共同态
كېرەلىمەك 〔动〕 挡住门
كېروگېن 〔静〕 <矿> 油母

كېرىشمەك «كەرمەك» 的共同态: ئۇلار كۆكرەكلىرىنى كېرى-
شىپ مەغرۇر تۇرۇشاتتى . 他们挺着胸膛، 傲然伫立 。

كېرىقۇر 〔静〕 <动> 普通松鸡
كېرىك 〔静〕 有裂口的، 撑开的
كېرىگەت 〔静〕 ①<理生> 膈膜، 膈② <物> 光阑،
光圈، 光门

كېرىگەت چىقۇقى <医> 膈疝

كېرىلمەك ① «كەرمەك» 的被动态: ئۇتۇكوم كېرىلىپ كەت-

تى . 我的靴子撑大了。② «كەرمەك» 的自复态：بۇرۇن-
نىڭ تۆشۈكى ~ 鼻孔张大 / كېرىلىپ ئولتۇرماق 箕踞而
坐③不规矩姿态：كېرىلىپ ياتماق 伸胳膊蹬腿地躺
着 / كۈلۈپ كېرىلىپ كەتمەك 张着嘴笑④<转>傲慢，
得意：ماختانغاننىڭ ئۆيىگە بارما ، كېرىلگەننىڭ تويىغا
سەن . <谚> 别去夸口者的家，别赴傲慢者的喜宴。
تولا كېرىلمە . 你别太得意了。

كېرىلىش كۈچى <物> 张力

كېرىلىپ - كېكىرىپ 〔静〕 伸胳膊蹬腿

كېرىلىشچانلىق 〔静〕<物> 张力强度

كېرىمدانە 〔静〕<植> 芫花

كېرىن 〔静〕<地> 岩心

كېزەك[1] 〔静〕 胎：بىر كېزەكتە ئۈچنى تۇغماق 一胎生三个

كېزەك[2] 〔静〕（帽子）边儿：دوپپىنىڭ كېزىكى 花帽边儿

كېزەك تۇتماق （给帽子）沿边儿：دوپپىغا ~ 给花帽沿边儿

كېزەكلەشمەك 〔动〕 轮流：كېزەكلىشىپ ئىشلىمەك 轮流工作

كېزەكلىك 〔静〕① 有边儿的，沿了边儿的：قارا ~ دوپپا 有黑边儿的花帽 / قاما ~ تۇماق 沿了水獭边儿的皮帽 ② 做帽子边儿的：~ رەخت 做帽子边儿的布

كېزەكلىمەك 〔动〕（给帽子）沿边儿：دوپپىنى ~ 给花帽沿边儿

كېزىشمەك «كەزمەك» 的共同态

كېزىك 〔静〕<医> 伤寒

كېزىكمەك 〔动〕<古> 遇见，碰见

كېزىلمەك «كەزمەك» 的被动态

كېسەك 〔静〕① 土坯：~ قۇيماق 打土坯 / ~ ئۆي 土坯房 ② 土块：بېشىمغا بىر ~ چۈشۈپ كەتتى . 一个土块落到了我头上。

كېسەك ئالتۇن 金砖

كېسەك تام 砖墙，土坯墙

كېسەك كۆمۈر 煤砖

كېسەكچى 〔静〕① 打土坯的人 ② 卖土坯的人

كېسەكچىلىك 〔静〕 打土坯：~ بىلەن جان باقماق 靠打土坯活命

كېسەكچىلىك قىلماق 打土坯

كېسەل 〔静〕① 病的，有病的：~ كىشى 病人 / ~ ماللار 病畜 ② 病，疾病：كېسەلنى بولۇشۇۋالغىلى بولماس . <谚> 疾病不能分担。~ باشقا ، ئەجەل باشقا . <谚> 疾病是一回事，劫数是另一回事。كېسەلنى يوشۇرسا ، ئۆلۈم ئاشكارا . <谚> 病瞒得住，死瞒不住；喻同"纸里包不住火"。كېسەلنىڭ كېلىشى ئاسان ، كېتىشى تەس . <谚> 病来容易，病去难。~ پاتمانلاپ كىرىپ ، مىسقاللاپ چىقار . <谚> 病来如山倒，病去如抽丝。كېسەلگە قاراپ دورا ، كاللىغا قاراپ بورا . <谚> 看病下药，看炕铺席。③ 病人：~ يوقلىماق 探望病人 / ~ باقماق 照料病人 / كېسەلنىڭ دەردىنى ساق بىلمەس ، ئاچنىڭ دەردىنى توق . <谚> 好人不知病人苦，饱汉不知饿汉饥。كېسەلگە ئېيتقان تەسەللى دورىدىنمۇ تېز ئۈنۈم بېرەر . <谚> 对病人的安慰，比药物见效还快。④ 毛病：كونا ~ 老毛病 / ئۇ يۇقىرى ~ بۆشۈكىدە تەگكەن 天生的毛病 / بىسمىلىق ماي تۇرۇبىسىنى بوشىتىپ ، ماينىڭ يۈرۈشمەيۋاتقانلىقىدىكى كېسەلنى تاپتى . 他松开高压油管，找到了油不运行的毛病。

كېسەل ئاسارىتى <医> 后遗症

كېسەل ئالامىتى <医> 症状

كېسەل باشاق <农> 穗病

كېسەل بولماق 病，得病，患病：ئۇ كېسەل بولۇپ قالدى . 他病了。ئۇ يەرنىڭ ھېچبىر ئادىمى كېسەل بولمايدۇ . 那儿没有一个人得病。كېسەل بولمىغان ساقلىقنىڭ قەدرىنى بىلمەس . <谚> 不患病不知健康的可贵。

كېسەل تارىخى <医> 病历，病案，病史

كېسەل چاقماق 疾病折磨，害病：مەن بولسام قېرىپ قالدىم ، ئۇنىڭ ئۈستىگە كېسەل چېقىپ كېتىپ بارىدۇ . 我老了，而且一直害病。

كېسەل چارۋا <牧> 畜病

كېسەل دەرەخ 树病

كېسەل سەۋەبچىسى ① <生> 病原 ② <医> 病因

كېسەل كارۋىتى <医> 病床

كېسەل كۆرپىسى <成> 包儿病，秧子病，病夫：ئۇ بىر كۈن يامغۇردا قالسا ، بىر ھەپتە چۈشكۈرىدىغان ~ . 他是个一天挨雨淋一个礼拜打喷嚏的病包儿。

كېسەلگە چىدامچانلىق <生> 抗病性

كېسەل مايسا <植> 病苗

كېسەل مىكروبى <生> 病原菌

كېسىلى پېشماق <成> 病入膏肓：ئۇنىڭ كېسىلى پېشىپ قاپتۇ ، داۋالاش ئۈنۈم بەرمىگۇدەك . 他已病入膏肓，大概治不好了。

كېسىلى تۇتماق 犯病(指周期性疾病)

كېسىلى قوزغالماق ①犯病②<成>旧病复发，犯老毛病

كېسەلچان 〔静〕多病的，疾病缠身的：~ ئادەم 多病的人

كېسەلچانلىق «كېسەلچان» 的名词形式

كېسەلخانا 〔静〕病房

كېسەلسىز 〔静〕无病的

كېسەللىك 〔静〕①病，疾病②病态

كېسەلمەن 〔静〕<医>病包儿，病夫，病秧子

كېسەلمەنلىك «كېسەلمەن» 的名词形式

كېسىش 〔静〕剪，剪切

كېسىش كۈچى <物>剪力，剪切力

كېسىشتۇرمەك ①«كېسىشمەك» 的使动态②<数>交会

كېسىشمە 〔静〕①交叉的②交错的

كېسىشمە چەمبەر <数>相交的圆，交圆

كېسىشمە دىئاگرامما 交错图

كېسىشمە كان تومۇرى <地>交切矿脉

كېسىشمە ئىرسىيەت <生>交叉遗传

كېسىشمەس 〔静〕不相交的

كېسىشمەس توپلام <数>不相交集

كېسىشمەك ①«كەسمەك» 的共同态：ئۇلار ئۇ قورۇلۇشقا، بۇ قورۇلۇشقا دەپ ئورمانلارنى قالايمىقان كېسىشدۇ. 他们以这工程那工程为名滥砍滥伐。②相交，交叉，交会，交错：ئىككى سىزىق كېسىشكەن. 两条线相交。تۆت كوچىنىڭ كېسىشكەن يېرى 四条街道的交叉(交会)处 / ئۆستەڭ - ئېرىق كېسىشكەن. 渠道纵横交错。③<数>相交④<地、数>交会

كېسىشىش ئارىلىقى <地>截距

كېسىشىش بۇلۇڭى <数>交角

كېسىشىش نۇقتىسى <数>交点，交会点

كېسىك 〔静〕①剪的，断的：~ چاچ 剪发 / ~ قول 断手 / ~ جىسىم 截体③切口，切面④<医>切片⑤<数>线段⑥<建>线段

كېسىك پىرامىدا ①<数>截锥体②<建>棱体

كېسىك شار <数>截球形

كېسىك كونۇس <数>截锥体

كېسىلمەك ①«كەسمەك» 的被动态：مۇشۇ ئەمگۈللارنىڭ ھەممىسى ئورمانلارنىڭ تولا كېسىلىپ كەتكەنلىكىدىن كېلىپ چىقـ- قان. 这些情况全是由于大量砍伐树木造成的。

كېسىلمەك² 〔动〕动怒，发火，非常恼怒：بۇ ئىشقا ئۇنچىۋا- لا كېسىلىشنىڭ ھاجىتى يوق. 这件事用不着发这么大的火。

كېسىلىش چىدامىلىقلىقى <物>剪切强度

كېسىم 〔静〕①剪裁：بۇ چاپاننىڭ كېسىمى جايىدا. 这件衣服剪裁得合适。②<法>决裁，仲裁，裁定：~ ئېلان قىلماق 宣布裁决③片，块，(切成的)：بىر ~ نان 一片馕④<语>判断的

كېسىم جۈملە <语>判断句

كېسىم قانۇنى <法>仲裁法

كېسىم قىلماق <法>仲裁

كېسىم كېلىشىمى <法>仲裁协定

كېسىمچى 〔静〕裁剪师

كېسىمچىلىك 〔静〕裁剪业，裁剪工作

كېسىمنامە 〔静〕①仲裁书，裁决②<法>裁定书

كېسىندى 〔静〕(切剩下的)碎片，边脚料

كېشەك 〔静〕(门窗)框：ئىشىك كېشىكى 门框

كېشەكسىمان 〔静〕门框状的

كېشەكسىمان كران <机>吊门，龙门起重机

كېشەكسىمان شىلىش ئىستانوكى <机>龙门刨床

كېشەن 〔静〕<地>克山县

كېشەن كېسىلى <医>克山病

كېشىك 〔静〕<方>①贵客席间剩饭②馈赠的食品

كېكەچ 〔静〕口吃，结巴：ئۇ ~ كەلشدەك سۆزلىيەلمەي قالدى. 他像口吃的人一样说不出话来。~ سۆزلىسە، ئېغىز ئاچتۇرماس. <谚>结巴说起话来不让人张嘴。~ بولسىمۇ، باينىڭ بالىسى سۆزلىسۇن. <谚>即便是结巴，也得让财主儿子说。

كېكەچلەنمەك «كېكەچلىمەك» 的自复态：ئۇنىڭ چىرايى تاتى- رىپ، تىلى كېكەچلەندى. 他脸色煞白，张口结舌。

كېكەچلىك 〔静〕口吃：كېكەچلىكنى تۈزىتىش 矫正口吃

كېكەچلىمەك 〔动〕结巴，口吃：ئۇ تىلى تۇتۇلۇپ قالغان كە- شىدەك كېكەچلىدى. 他像是个舌头不听使唤的人一样结巴起来。

كېكىكەيمەك 〔动〕<方>得意，傲慢，骄傲

كېكىتمە 〔静〕<方>挖苦话，讽刺的话，含沙射影的话

كېكىتمەك 〔动〕<方>挖苦，讽刺

كېكىردەك :咙喉، 子嗓②喉咽، 咽 <理生>① 〔静〕
كېكىردەكنى ھۆللىمەك (咙喉)子嗓润
كېكىردەك تاۋۇشى 音喉 <艺>
كېكىردەكتىن ئالماق 住揪 子脖住揪: ئۇ بىربىلا ھەپىلەشقى لۇكچەكنىڭ كېكىردىكىدىن ئالدى. 他一个箭步蹿过去揪住了那个流氓的脖子。
كېكىردەك سىقىماق (相互)掐脖子، 扭作一团
كېكىردەك قاپقىقى 会厌 <理生>
كېكىردەك قىرماق 咳一声، 清嗓子: ئۇ كېكىردىكىنى قىرىپ ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى. 他清了清嗓子، 开始唱歌。
كېكىردەك كۆمۈرچىكى 会厌软骨 <理生>
كېكىردەك ياغلىماق = گال ياغلىماق
كېكىردەك يەللىكى 喉炎 <医>
كېكىردىكىگىچە تويماق = بۇرنى ـ قۇلىقىغىچە تويماق

كېكىرتمەك «كېكىرمەك» 的使动态: كوكو ئىچىملىكى كېكىرتىپ، تاماقسىڭدۈرىدىكەن. 可口可乐促打嗝، 助消化。

كېكىرمەك 〔动〕①打嗝儿②嗳气③ <转>吃饱، 吃腻: ئاچ كېكىرەر، توق ئۇسۇرار. <谚> 饿的打嗝، 饱的放屁。

كېكىرىشمەك «كېكىرمەك» 的共同态

كېكىرىك 〔静〕饱嗝儿: بىر ~ كەلسە، تۈزۈلۈپ كېتەتتىم. 打个饱嗝儿就会好的。

كېڭەرگەمەك 〔动〕 <古>散开، 散布، 扩散، 展开، 开传

كېڭەش 〔静〕①主意②商量، 协商: سىز كېڭەشكە ئۇرۇن قويمىدىڭىز. 你没留下协商的余地。~ ئۆتكۈزمەك 进行协商(协商)量商 / پىلان كېڭەشمىشى 就制定计划进行协商 / ~ بىلەن پىچىلغان تون قىسقا بولماس. <谚> 商量着裁的袍子不会短。③协商会议: ~ رەئىسى 协商会议的主席
كېڭەش ئاپپاراتى 议事机构
كېڭەش ئەزاسى 参议员
كېڭەش پالاتاسى 参议院
كېڭەش ھەيئىتى 参议会

كېڭەشبەگ 〔静〕 <古>中大夫، 太中大夫

كېڭەشچى 〔静〕 谋士

كېڭەشسىز 〔静〕未经商量的، 未经协商的: ~ ئىش قىلماسلىق 不做未经商量的事

كېڭەشلىك 〔静〕协商了的، 商量好的: كەلگ تون يىرتىلـ ماس، ~ ئىش بۇزۇلماس. <谚> 宽大的袍子不会破، 商量好的事不会错。

كېڭەشمە 〔静〕 商议的، 协商的
كېڭەشمە تۆلەم 通融赔款 <经>
كېڭەشمە دىئاگنوز 会诊 <医>
كېڭەشمە سوت 合议庭 <法>

كېڭەشمەك 〔动〕①商讨، 议商، 协商، 商磋: ئۇلار كۆپ ئەرسىلەر ئۈستىدە كېڭەشتى. 他们商讨了许多事情。ئۇلار بىر ئاز كېڭەشكەندىن كېيىن بىر پىكىرگە كەلدى. 他们商磋一下، 就达成了一致。②斟酌، 拿主意: ئۆزلىرى بە-لەن ئوبدانراق كېڭىشىپ باقسىلا بولامدىكىن! 您自己好好斟酌一下吧! ئات ئالساڭ ئاي كېڭەش، خوتۇن ئالساڭ يىل كېڭەش. <谚> 买马须斟酌一月، 娶妻须斟酌一年。③ <法>合议
كېڭەشمىش پرىنسىپى 合议原则 <法>
كېڭەشمىش تۈزۈمى ①<法>合议制②议事制度
كېڭەشمىش يىغىنى 洽谈会 <经>

كېڭەيتكۈ 〔静〕 <机>扩孔机، 扩孔钻

كېڭەيتمەك ① «كېڭەيمەك» 的使动态: يولنى ~ 拓宽道路، 加宽路面 / ئىشلەپچىقىرىشنى ~ 扩大生产② <转>推广: بۇ يېڭى تېخنىكىنى پۈتۈن زاۋۇتقا كېڭەيتىش كېرەك. 应该向全厂推广这项新技术。

كېڭەيتىشمەك «كېڭەيتمەك» 的共同态

كېڭەيتىلمەك «كېڭەيتمەك» 的被动态: بۇ تەجرىبە كاندا كې-ڭەيتىلدى. 这个经验已在矿上推广。
كېڭەيتىلگەن قەرز 扩大贷款 <经>
كېڭەيتىلگەن كارد 扩展卡 <电>
كېڭەيتىلگەن ئۇقۇر 扩展槽 <电>
كېڭەيتىلگەن يىغىن 扩大会议

كېڭەيمە 〔静〕 广延的
كېڭەيمە سانائەت 广延性工业

كېڭەيمەك 〔动〕①变宽، 展开، 扩大: يول كېڭەيدى. 道路变宽了، 路扩展了。نەزەر دائىرىمىز كېڭەيدى. 我们扩展了眼界。② <物>膨胀: تۆمۈر قىزىغاندا كېڭىيە-دۇ. 铁受热膨胀。قان تومۇرنىڭ كېڭىيىشى 血管扩张
كېڭىيىش كوئېففىتسىنتى 膨胀系数 <物>
كېڭىيىش كۈچى 膨胀力 <建>

كېڭەيمىچى 〔静〕 扩张主义者

كېڭەيمىچىلىك 〔静〕①扩张: تاجاۋۇزچىلىق ۋە ~ قىلماق 进行侵略和扩张 ②扩张主义: ~ سىياسىتىنى يولغا

قويماق 策政义主张扩行实

كېڭرۈنمەك 〔动〕<古> 变有富、裕富、变舒适、裕优

كېڭىيىشچان 〔静〕 易膨胀的、膨胀的

كېڭىيىشچانلىق 〔静〕 ①<物> 膨胀率② <逻> 广延性

كېلەپ 〔静〕<方> 一种催肥草

كېلەچەك 〔静〕 ①将来的、未来的: ~ دۇنيا 未来的世界②未来: كېلەچەكتە بولغان ئىشەنچ 对未来的信心 / پارلاق ~ 光辉的未来③前程、前景: گۈزەل ~ 锦绣前程

كېلەچەكشۇناس 〔静〕 未来学家

كېلەچەكشۇناسلىق 〔静〕 未来学

كېلەر¹ 〔静〕<动> 蛤蚧

كېلەر² 〔静〕 未来的、下一个: ~ يىل 来年、明年 / ~ ھەپتە 下个礼拜 / ~ نۆۋەت 下一次

كېلەر زامان <语> 将来时

كېلەر - كېتەر 〔静〕 来往、来来往往

كېلەر - كېچەر 〔静〕 口传的、流传的: ~ گەپ 流言蜚语

كېلەركى 〔静〕 以后的、下次的: ~ سايلام 以后的(下次的)选举

كېلەڭسىز 〔静〕 ①肥大的、笨重的、粗笨的、笨手笨脚的: ~ كىيىم 肥大的衣服 / ~ بەدەن 笨重的身躯 / ~ سېۋەت 粗笨的筐子 / ~ ئادەم 笨手笨脚的人②庞大的、臃肿的: ~ ئورگان 庞大(臃肿的)机构

كېلەڭسىزلەشتۈرمەك «كېلەڭسىزلەشمەك» 的使动态

كېلەڭسىزلەشمەك 〔动〕 变庞大、变臃肿、变笨重: كېلەڭسىزلىشىپ كەتكەن مەمۇريي ئورۇنلارنى ئىخچاملاش 精简那些变得臃肿的行政机构

كېلەڭسىزلىك «كېلەڭسىز» 的名词形式

كېلۋىن 〔静〕<物> 开尔文(热力学温度单位)

كېلۋىن تېمپېراتۇرا ئۆلچىمى <物> 开氏温标、热力学温标

كېلىپچىقىش 〔静〕 出身: ئۇنىڭ كېلىپچىقىشى ئىشچى 他的出身是工人。

كېلىپ - كېتىپ 〔静〕 来来去去、来来往往

كېلىر 〔静〕<植> 栾树、灯笼树

كېلىش 〔静〕<语> 格: ~ بىلەن تۈرلىنىش 变格

كېلىش قوشۇمچىسى <语> 格附加成分

كېلىش كاتېگورىيىسى <语> 格范畴

كېلىشەڭگۈ 〔静〕 匀称、漂亮: روھى تېتىك، ~ بىر ئادەم 一个精神旺盛、十分匀称的人

كېلىشەلمەسلىك 〔静〕 不协调、不合来

كېلىش - بېرىش 〔静〕 来往、来来往往

كېلىشتۈرگۈچى 〔静〕 调停人、调和者、调解者

كېلىشتۈرمەك ① «كېلىشمەك²» 的使动态: كۆپچىلىكنىڭ كېڭىشىشى ۋە كېلىشتۈرۈشى بىلەن ئۇنىڭ ئوقۇشقا كىرىشى قارار تاپتى. 经过大家磋商和调解，他决定就学。② 使夫妻二人和解 ~ ئىككىسىنى ئەر- خوتۇن 表示干得巧妙、漂亮: مانا، مانا، بۇنى ناھايىتى كېلىشتۈرۈپ ئېيتتىڭىز - دە. 瞧、瞧，你说得太好了嘛。بۇ سوئاللارغا سىز تازا كېلىشتۈرۈپ جاۋاب بېرىپسىز. 这些问题你回答得很漂亮。

كېلىشتۈرۈش لايىھەسى 折中方案

كېلىشتۈرۈشمەك «كېلىشتۈرمەك» 的共同态

كېلىشتۈرۈلمەك «كېلىشتۈرمەك» 的被动态

كېلىشتۈرمىچىلىك 〔静〕<哲> 折衷主义、调和主义

كېلىشكەن 〔静〕 ①谈妥、约定的②匀称、标致、漂亮: ~ يىگىت 匀称(标致)的小伙子

كېلىش - كېتىش 〔静〕 来往、往来

كېلىشلىك 〔静〕 机会、机遇: ~ كېلىپ قالسا 如果有机会

كېلىشمەسلىك 〔静〕 不幸: بېشىغا كەلگەن ~ 遭受的不幸 / يېقىندا ~ بولۇپ، ئۇ بويتاق بولۇپ قاپتۇ. 最近他遭逢不幸，成了单身汉。

كېلىشمەك¹ «كەلمەك» 的共同态: ئېرىق بويىدا ئولتۇرغان كېلىشلەر كېلىشتى. 坐在渠边的那些人来了。

كېلىشمەك² 〔动〕 ①协商、商定、谈妥: بۇ ئىشنى كېلىشىپ بېجىرىشكە توغرا كېلىدۇ. 这件事得协商着办。ئۇلار قىيىنچىلىقى بار ئائىلىلەرگە قەرز پۇل تارقىتىپ بېرىشكە كېلىشتى. 他们商定给困难户发放贷款。ئۇلار باھادا ئوڭايلا كېلىشىپ قالدى. 他们很容易就谈妥了价钱。ئورما ئۇستىدە جاڭجال قىلغۇچە، يەر ھەيدەشتە كېلىش. <谚> 与其收割时吵架，不如犁地时协商。②合适、适当、适宜: بۇ كىيىم سىزگە تازا كېلىشىپتۇ. 这衣服你穿太合适了。مۇنداق قىلسىڭىز كېلىشمەيدۇ. 您这样做不妥当。بۇ يەرنىڭ ھاۋاسى سالقىن، ئوت - چۆپلىرى مول بولغاچقا تورۇق ئاتقا تازا كېلىشتى. 这儿空气凉爽、草多，很适宜红枣马③合得来、和好: بۇ ئىككىسى خېلى كېلىشىپ قالدى. 这两个人挺合得来。ھازىر بۇ ئەر - خوتۇن ئىككىسى كېلىشىپ قالدى. 现在这夫妻俩和好了。

كېلىشىم 〔静〕 协议、协定：~ ھاسىل قىلماق 达成协议 / ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى 停战协定
كېلىشىم باھا <经> 协议价格、议价
كېلىشىملىك 〔静〕 协议的、协定的
كېلىشىملىك باج قائىدىسى <经> 协定税则
كېلىشىملىك تاموژنا بېجى <经> 协定关税
كېلىشىملىك چىقىم <经> 议付
كېلىشىملىك ئۆسۈم نىسبىتى <经> 协定利率
كېلىشىمنامە 〔静〕 协议书、议定书
كېلىم - كېتىم 〔静〕 (客人)来往、往来：~ كۆپ 人来人往
كېلىن 〔静〕 ①儿媳妇：كېلىنىڭنى كەلگەندە كۆر، بۆكىنى كىيگەندە. <谚> 媳妇来了再看，帽子戴上再瞧。 كېلىنىڭگە نېمە قىلساڭ، قىزىڭدىن شۇنى كۆرسەن. <谚> 你怎么对待儿媳妇，你女儿也会有同样遭遇。 ~ بولسىڭىز كېلىڭ، بولمىسا كېتىڭ. <谚> 要当儿媳您就来，不当儿媳就走开。②新娘
كېلىن چۈشۈرمەك (给儿子)娶媳妇
كېلىن كۆرمەك 有了儿媳妇：ئاپپاشا كېلىن كۆرۈپ، ئۆيىنىڭ ئىشلىرىدىن خېلى بوشىدى. 阿依帕夏有了儿媳妇，家务事轻松多了。
كېلىن يۆتكىمەك 迎亲、接新娘
كېلىنچەك 〔静〕 小媳妇
كېلىنلىك 〔静〕 有儿媳妇：ئۇ ئوغۇللىرىنى ئۆيلەپ ~ بولدى. 他给儿子们成了家，有了儿媳妇。
كېلىنلىك بولماق 给儿子娶媳妇，成为有儿媳的
كېلىنمەك «كەلمەك» 的被动态：دەملەپ قويۇلغان چاي ئېلىپ كېلىندى. 沏好的茶端来了。
كېلىۋارا <方>〔静〕 忽来忽去
كېمە 〔静〕 ①船、船舶：يۈك كېمىسى 货船 / بېلىقچىلار كېمىسى 渔船 ②渡船：كېمىگە چۈشتۈڭ جانىڭنى غېمىگە چۈشتۈڭ. <谚> 上了渡船，担心命完。
كېمە - پاراخوت سۇغۇرتىسى <经> 船舶保险
كېمە توختىتىش بېجى <经> 停泊税
كېمە سۇپىسى 船台
كېمە قۇلۇلە <动> 船蛆、船蛸贝
كېمە ئۆتكىلى <交> 船闸
كېمەيتكۈچى 〔静〕 <数> 减数
كېمەيتكۈچى ئىپادە <数> 减式
كېمەيتمە 〔静〕 减少的、减小的
كېمەيتمە دەرىجە <语> 减弱级
كېمەيتمەك «كېمەيمەك» 的使动态：تېرىلغۇ پىلانىنى ~ 减少播种计划
كېمەيتىشمەك «كېمەيتمەك» 的共同态
كېمەيتىلمەك «كېمەيتمەك» 的被动态
كېمەيگۈچى 〔静〕 <数> 被减数
كېمەيمە 〔静〕 减的、递减的
كېمەيمە باج <经> 累退税
كېمەيمەك 〔动〕 减、减少：بۇ يىلقى مەھسۇلات كېمەيدى. 今年减产了。 ئۇنىڭ ئۇيقۇسى كېمەيدى. 他的睡眠少了。
كېمبرىي 见下
كېمبرىي سىستېمىسى <地> 寒武系
كېمىچى 〔静〕 船夫、艄公
كېمىچىلىك 〔静〕 航船业、摆渡业
كېمر 〔静〕 ①窑②拱形房屋③拱形的、圆顶的
كېمر ساگرام <宗> 圆顶僧伽蓝
كېمر ئۆي <建> 圆顶屋
كېمرگۈچى 〔静〕 啮齿的
كېمرگۈچى ھايۋان <动> 啮齿类动物
كېمرمەك 〔动〕 啃、咬、啮：پىلە قۇرتى يوپۇرماقنى كېمرىپ يەيدۇ. 蚕吃桑叶。 سۆڭەك ~ (غاجىلىماق) 啃骨头 / مۈشۈك قەدرىنى چاشقان تۇماقنى كېمرگەندە بىلەرسەن. <谚> 老鼠咬了皮帽，才会知道猫的可贵。
كېمساز 〔静〕 造船师
كېمسازلىق 〔静〕 造船业
كېمسازلىق ساناتئىتى 造船工业
كېمسازلىق ئىلمى 造船学
كېمسمان 〔静〕 船状的、舟状的
كېمسمان پۈرلۈمە <地> 舟状褶皱
كېمىيىشچان 〔静〕 减速
كېمىيىشچان ھەرىكەت <物> 减速运动
كېنگۇرۇ <动>〔静〕 袋鼠
كېنىزەك 〔静〕 宫女、仕女
كېنىكمەك <古>〔动〕 迟到、晚点、晚来
كېۋەز <植>〔静〕 棉花
كېۋەز ئانىسى <植> 苘麻
كېۋەز پىتى <动> 棉蚜
كېۋەز غوزا قۇرتى <动> 棉铃虫
كېۋەز قىزىل ئۆمۈچۈكى <动> 棉红蜘蛛
كېۋەزگۈل <植>〔静〕 葵花

كېۋەزلىك 〔静〕 田棉

كېيەگدىمەك 〔静〕<方> 步阔首昂، 步字八着迈

كېيىك 〔静〕<动> 羊黄، 羚原滩

كېيىك تال <植> 柳叶线

كېيىكلىك 〔静〕 有黄羊的: تاغ ~ 有黄羊的山

كېيىكئوت 〔静〕<植> 莎草

كېيىن 〔静〕 ①以后، 后来، 后: مەن ~ باراي . 我以后去 。~ كەلگەن تۆرگە چىقىپتۇ . <谚> 后来的却坐了上座。②后، 以后: يىغىندىن ~ ھەيئەتلەر باش قوشۇۋال-ماقچى بولدى . 会后委员们打算碰个头。 يەنە تۆت ـ بەش كۈندىن ~ مەنمۇ كېلىمەن . 再过四五天以后我也来。 ئۇ ئۇنىمىغاندىن ~ مەن بارمايمەن . 他既然不答应، 我就不去了。

كېيىنچە 〔静〕 稍后، 后来: پۇلۇڭ يوق بولسا ، ~ بەرسەڭمۇ بولىدىكەن . 你没钱的话، 稍后给也行。 دەسلەپتە ئۆرپ ـ ئادەت بولۇپ ئىپادىلەنگەن بۇ قائىدە ~ قانۇن بولۇپ قالدى . 起初表现为风俗习惯的这个规矩后来成了法规。

كېيىنكى 〔静〕 ①以后的، 往后的، 后来的: ~ كۈنلەردە 在以后的日子里 / ~ پۇشايمان ئۆزۈڭگە دۈشمەن . <谚> 事后的悔恨是自己的敌人。②后面的، 后边的: ~ باب 后一章 / ~ قاتار 后排 / ئۇ ~ ئۆمرىنى قەشقەردە ئۆتكۈزدى . 他在喀什度过了晚年(余生)。

كېيىنكى ئەزا <数> 后项

كېيىنكى ئەۋلاد 后代، 下一代

كېيىنكى تەپتىش <经> 后续稽核

كېيىنكى جىنايەت <法> 后罪

كېيىنكى دەۋر <地> 亚纪

كېيىنكى مەزگىل 后期

كېيىنكى مۇز دەۋرى <地> 后冰期

كېيىنكى ھايات ئېراسى <地> 晚古生代

كېيىنلىك 〔静〕 以后، 将来: بىز كېيىنلىكىمىزنى ئويلىشىمىز لازىم . 我们应该考虑我们的将来。

كى 〔助〕 ①于是②连接偏句: بۇ تاغ شۇنداق ئېگىزكى ، ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئۇچار قاناتلارمۇ ئۇچالمەيدۇ . 这山是那样的高، 连飞鸟都飞不过去。③<语> 用于加强语气: بازىرى بارلىكى مالنى ئېلىۋەر . 凡是有销路的货物你尽管买。

كىبىر 〔静〕 ①自大: بىزنىڭ ئالغا بېسىش يولىمىزدىكى يۇتلىكاشالق قانائەتچانلىق ۋە ~ 满足和自大是我们前进道路的障碍。②架子، 谱儿: ئەمەلدارلىق كىبىرى بولماسلىق لازىم . 不要有官架子。 قارا ، ئۇنىڭ باشلىقلىق كىبىرىنى ! 瞧، 他的官架子!

كىبىرى چوڭ 架子大

كىبىرسىز 〔静〕 没架子

كىبىرلەنمەك 〔动〕 摆架子: ئازراقلا بىر نېمە بىلىۋېلىپ ، ئۇنىڭغا چۆۋالا كىبىرلەنمە ! 不要学了一点东西就摆架子!

كىبىرلىك 〔静〕 架子大的: ~ ئادەم 架子大的人

كىپت 〔静〕 ①肩膀، 肩: كىپتى چوڭ 肩膀结实②容貌: يۈزىنىڭ كىپتى 面容

كىپتىگە كىرمەك <成> 骗取信任: مۇشۇ كالتە پەمنىڭ كىپتىگە كىرىۋالسام ، ئوشۇقۇم ئالچۇ چۈشىدىغان ئوخشايدۇ . 要是骗取了这个傻瓜的信任، 那我可能就走运了。

كىت 〔静〕<动> 鲸鱼

كىت ئەترىتى <动> 鲸目

كىتاب (كىتابى) 〔静〕 书، 书籍: ئۇيغۇرچە ~ 维文书 / ~ تۈپلىمەك 装订书籍

كىتاب بوتكىسى 书报亭

كىتاب جاۋىنى 书柜، 书橱

كىتابباز 〔静〕 本本主义者

كىتاببازلىق 〔静〕 本本主义

كىتابپەرەس 〔静〕 嗜书的، 爱书如命的

كىتابپەرەسلىك «كىتابپەرەس» 的名词形式

كىتابپۇرۇش 〔静〕 书商، 书籍推销员

كىتابپۇرۇشلۇق 〔静〕 贩书业، 书籍经销业

كىتابچە 〔静〕 小册子، 单行本

كىتابخان 〔静〕 读者

كىتابخانا 〔静〕 ①书店: شىنخۇا كىتابخانىسى 新华书店 ②书房، 书斋: ئوغلۇم ، مەن كىتابخانامنى ساڭا قالدۇرىمەن . 儿子، 我把书房留给你。

كىتابخانلىق «كىتابخان» 的抽象名词

كىتابخانلىق قىلماق (给别人)读书، 讲书

كىتابخۇمار 〔静〕 嗜书的

كىتابخۇمارلىق 〔静〕 嗜书

كىتابسىمان 〔静〕 书状的، 书形的

كىتابسىمان ئۆپكە 书肺

كىتابىي 〔静〕 书本的، 书面的

كىتابىي بىلىم 书本知识

كىتە ـ مىتە 〔静〕<方> 琐事، 零七八碎的事

كىتسىمان 〔静〕 鲸状的

كىتسىمان لەھەڭ <动> 鲸鲨

كىت - كىت 〔叹〕 哱哱（唤小狗声）

كىتىر 〔模〕 唰唰，吱咯吱咯（写字声，老鼠等啃东西声）

كىتىر - كىتىر 〔模〕 唰唰，吱咯吱咯（用硬笔写字或老鼠咬东西的声音）：～ قىلىپ خەت يازماق 唰唰地写字 / ساندۇقتىن ～ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى. 从箱子里传出吱咯吱咯的响声。

كىتىرلاتماق «كىتىرلىماق» 的使动态：كاتىپ بولسا گەپنىڭ زىر - زەۋىرىنى قالدۇرماي يېزىپ، قەلەمنى كىتىرلىتىۋاتاتتى. 秘书一字不漏地唰唰写着。

كىتىرلاشماق «كىتىرلىماق» 的共同态

كىتىرلىماق 〔动〕 ①唰唰响，沙沙响，吱咯吱咯响：ئەۋرەز تېگىدە نېمىدۇر كىتىرلاۋاتقاندەك قىلدى. 渗水坑下不知什么在像吱咯吱咯作响。②蹑手蹑脚地忙乎：ئۇ يېرىم كېچىگىچە كىتىرلاپ چىقتى. 他蹑手蹑脚忙乎到半夜。

كىچىك 〔静〕 小：كۆز ～ بولسىمۇ، كۆرىدىغىنى چوڭ. <谚> 眼睛虽小，看的可大。～ بالىنىڭ باھانىسى لەگلەك، خوتۇن كىشىنىڭ باھانىسى ئەلگەك. <谚> 小孩闹的是放风筝，女人闹的是筛面罗。～ بالىغا تىللا بەرسەڭ، ئېلىپ يەيدىغىنى لەڭپۇڭ. <谚> 要是给小孩金币，他只会买凉粉吃。كىچىكلەردىن گۇناھ، چوڭلاردىن ئەپۇ. <谚> 小孩容易犯错误，老人容易原谅人；喻"大人不计小人过"。

كىچىك ئاتا 叔叔

كىچىك ئاغ 直裆

كىچىك ئاققۇ <动> 小天鹅

كىچىك ئالەم <哲> 小宇宙

كىچىك ئانا 姨妈（母亲的妹妹）

كىچىك ئاي <天> 小月

كىچىك بەھەك 第三次蚕眠

كىچىك بوۋا 叔爷爷，叔祖（祖父的弟弟）

كىچىك بۈركۈت <动> 小鹰

كىچىك پەنجىلىك قاما <动> 小爪水獭

كىچىك پېئىل 谦逊：～ بولساڭ، كىچىكلەپ كەتمەيسەن. <谚> 谦逊不会使你变得渺小。

كىچىك پېئىللىق 谦逊：～ ئېسىل خىسلەت. 谦逊是一种美德。

كىچىك پىلپىل <植> 蛇目菊

كىچىك تاغا 舅舅（母亲的兄弟）

كىچىك تەرەت 小便

كىچىك تەيجى 小台吉（王爷手下掌管争讼的官员）

كىچىك تىرناق <数> 小括号

كىچىك تىل <生理> ①小舌，悬垂雍②窍门

كىچىك تىلى چىقماق <成> 说出心里话，说出心里的秘密：ئىككى قەدەھ ھاراقنى ئىچىۋېتكەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ كىچىك تىلى چىقىشلى تۇردى. 两杯酒下肚，他们就开始说出心里的秘密了。

كىچىك تىلىنى بىلمەك <成> ①懂得绝窍：ئۇ تۈگمەننىڭ ھەممە كىچىك تىلىنى بىلىدۇ. 他懂得磨房一类的所有绝窍。②知道……肚子里的想法：سەن ئۇنىڭ كىچىك تىلىنى بىلسەن، دەپ باقە، ئۇ بۇ ئىشقا قانداق قارار؟ 你知道他肚子里的想法，你说他对这事怎么看？

كىچىك جىنسىي لەۋ <生理> 小阴唇

كىچىك چاپچىما <艺> 小恰扑切玛

كىچىك چايكا <动> 小鸥

كىچىك چۈمگەك <动> 小鹏

كىچىك خوتۇن ①小老婆，偏房②<法> 妾

كىچىك خوخا <植> 小蓟

كىچىك دوغداق <动> 小鸨

كىچىك رېمونت <机> 小修

كىچىك زەنجىۋىل <植> 蘘荷

كىچىك سەلىقە <艺> 小赛勒克（木卡姆套曲门）

كىچىك سەمەندەر <动> 小鲵

كىچىك سەنەم <艺> 小赛乃姆（小调式）

كىچىك سەييارە <天> 小行星

كىچىك سېرىق ھەرە <动> 小金蜂

كىچىك غوزەك ھەرە <动> 小茧蜂

كىچىك قىلىورغا <动> 小杓鹬

كىچىك كاككۇك <动> 小杜鹃

كىچىك كالورىيە <物> 小卡，小卡路里（热量单位）

كىچىك كۆز 小眼，小气

كىچىك كۆزلۈك 小气

كىچىك كۆزلۈك قىلماق 小气，贪小便宜

كىچىك كۆلۈڭگۈ <宗> 小乘

كىچىك كۈي <艺> 小调

كىچىك كىلىمات <气> 小气候

كىچىك لاچىن <动> 小隼

كىچىك مـوما 妹的姥姥或奶奶)姥姥姨، 奶奶姨
(妹

كىچىك مونگۇس (鼠树)獴(类红) <动>

كىچىك مۇشۇكئېيىق 猫熊小 <动>

كىچىك مۇشۇكياپىلاق 鸮小腹纹纵 <动>

كىچىك مېڭە 脑小 <理生>

كىچىك نەغەزگۈل 花黄水، 菜针金 <植>

كىچىك هامما (妹姐的亲父)姑姑

كىچىك هەجدىهارگۈل 草鱼金小 <植>

كىچىك هەرە 蜂小 <动>

كىچىك هېكايە 说小小، 事故小 <文>

كىچىك ئوراقچى پەرۋانە 蛾叶卷小 <动>

كىچىك ئورمان چاشقىنى 鼠姬林小 <动>

كىچىك ئۇچار چاشقان 鼠飞小 <动>

كىچىك ئۈچەي 肠小 <理生>

كىچىك ئىپار مۈشۈك 猫灵小 <动>

كىچىك ئىشتارى 草眉画小 <植>

كىچىك ياي 弧劣 <数>

كىچىك يوپۇرماق 叶小 <植>

كىچىك يوپۇرماقلىق ئەرمىدۇن 腊白叶小 <植>
树

كىچىك يوپۇرماقلىق تېرەك 杨叶小 <植>

كىچىك يوپۇرماقلىق سۆزە 荷薄叶小 <植>

كىچىك يوپۇرماقلىق قارىياغاچ 榆叶小 <植>

كىچىككىنە 〔静〕 ①小小的: ~ بىر ۋەقە 一个小小的事 件 / ~ ئوماق قىز 可爱的小姑娘 ② 稍稍: ~ سەۋر قىلىڭلار 你们稍稍忍耐一下。 ~ پىتلىنىۋالاي 让我发点小财吧。

كىچىكلەتمەك «كىچىكلىمەك» 的使动态: مۇبادا يېشىمنى كى. چىكلىتىپ يوشۇرغان بولسام، مېنى تەنقىد قىلىڭ. 若是我缩小隐瞒了年龄، 您就批评我。

كىچىكلىتىشمەك «كىچىكلەتمەك» 的共同态

كىچىكلىتىلمەك «كىچىكلەتمەك» 的被动态

كىچىكلىك «كىچىك» 的名词形式: ئۇ كىچىكلىكىدىن بـۇ گەپلەرنىڭ مەزمۇنىنى چۈشىنەلمىدى. 他因为年幼没能懂 这些话的意思。

كىچىكسىنمەك قىلماق ① 嫌小، 小: ئەپەندىم ئۆزىنىڭ قا. زىنىنى كىچىكلىك قىلىپ، بىر باي قوشنىسىدىن قازان سوراپتۇ. 阿凡提嫌锅小، 到一个阔邻居家去借锅。 بۇ چاپان ما ڭا بىرئاز كىچىكلىك قىلدى. 这件衣服我穿有点儿小。②

要小孩儿脾气: ئۇ ئاز ـ تولا قىيىنچىلىقتا ئۇچرىسا، كىچىك. لىك قىلىپ ئولتۇمايمەن دەيدىكەن. 他就是遇到一点儿困难، 也不说小孩儿脾气上学了。

كىچىكلىمەك 〔动〕 变小: كىچىك پېئىل بولساڭ، كىچىكلەپ كەتمەيسەن. <谚> 谦逊不会使你变得渺小。

كىر 〔静〕 ①脏: ~ چاپان 脏衣服 / يۈزۈڭ ~ بولسا، ئەينەك. تىن كۆرمە. <谚> 脸脏不得怪镜子。②污垢، 污渍: ئۇنىڭ تىرناق ئارىلىقلىرىدا نۇرغۇن ~ ساقلىنىپ قالغان. 他在指甲缝里存有许多污垢。 پۇل دېگەن قـولنىڭ كىرى. <谚> 钱是手上的污垢; 喻同"钱是身外之物"。③(脏)衣服: كىرلىرىڭنى كىم يۇيۇپ بېرىدۇ؟ 谁给你洗衣服? ئۇ كىرلىرىمنى ئېلىپ كەتتى. 她把我的脏衣服拿走了。 ④<转> 成见، 芥蒂: كۆڭۈلنىڭ كىرىنى ئېيت. سا كېتەر، كىيىمنىڭ كىرىنى يۇسا. <谚> 心中的芥蒂说出会消، 衣服的污渍洗过会掉。

كىر ئالماق 去污، 除污垢

كىر بولماق 脏

كىر ساقلىماق 抱成见 <成>

كىر سوپۇن 洗衣皂، 肥皂

كىر قىلماق 弄脏: ئۇ بالا ئۇستىبېشىنى كىر قىلىۋېتىپتۇ. 那孩子浑身都弄脏了。

كىر كۆتۈرۈشلۈك 经脏، 耐脏: ~ رەخت 经(耐)脏 的布

كىرا (كىرايىم، كىرايىڭ، كىراسى) 〔静〕 ①雇، 租(车): ~ هارۋىسى 雇的马车 / ماشىنىنى كىراغا بەرمەك 把汽车租出 ②去驮، 驮子: بىزدە تۆت ئېشەككە بەرگۈدەك ~ يوق. 我 们拿不出四头驴的驮子。③运费، 车钱: پۇتۇن كى. راغا كۆچۈڭ يەتمىسە، يېرىم ~ تۆلىگىن. 你付不起全部运 费的话، 就付一半。 ماشىنا كىراسىنى تۆلەپ كەتكىن. 你 付了汽车钱再走。

كىرا قىلماق 租، 雇(车): ماشىنا ~ 租汽车 / هار. ۋا كىرا قىلىپ ئۆيگە قايتتىم. 我雇了辆马车回家。

كىراكەش 〔静〕 ①赶脚的人، 脚夫② 个体运输业者

كىراكەشلىك 〔静〕 ①脚行② 个体运输业

كىراكەشلىك قىلماق 干脚行، 从事个体运输

كىرئالغۇ 〔静〕 洗衣机

كىرەش 〔静〕 <植> ①当归②独活، 羌活

كىرە ـ كىرمەي 〔静〕 刚刚进入

كىرپە 〔静〕 <动> 刺猬: كىرپىدەك تۈگۈلۈۋالماق 像刺猬 一样蜷缩成一团 / ~ تىكىنى بىلەن ماختىنار. <谚>

قاغا ئىپتار ئاپئاق بالام، ~ ئىپتار يۇمشاق 夸自刺以猬刺
بالام. 的我说猬刺，雪如白子孩的我说鸦乌 <谚>
腐豆子孩家人，花支一子孩家自"同喻；绵绵软子孩
。"好的家自是也丑再子孩"；"渣

كىرپە بىلىق 鲀刺 <动>

كىرپىئوت 蓟蓝 <植>〔静〕

كىرپىباش 草观鹅 <植>〔静〕

كىرپىك 毛睫〔静〕

كىرپىك تۈكلۈكلەر سىنىپى 纲毛纤 <动>

كىرپىك قاقماق 眼合：كىچچە كىرپىك قاقماي چىقتىم.
。眼合没夜一我

كىرپىك ئىلىنماق 睡贪，觉睡

كىرپىك يۇمماق 觉睡，眼合：يىگىت ئەمدىلا كىرپىك
يۇمغاندا، جاڭگالدا ئاتلىقلار پەيدا بولدى. 眼合刚刚子伙小，
。人的马骑群一了现出中林木灌

كىرپىكسىز 的稀毛睫，的毛睫无〔静〕

كىرپىكسىمان 的状睫〔静〕

كىرپىكسىمان تەنچە 体状睫 <理生>

كىرپىكسىمان مۇسكۇل 肌状睫 <理生>

كىرپىكلىك 〔静〕的毛睫，的密毛睫：~ ئۇزۇن 毛睫长
的

كىرت 〔模〕嚓喀(剪东西声，人吃生菜声，老鼠啃东
西声)

كىرتەيمەك 〔动〕(因劳累等而眼睛)深陷：كۆزلىرىم
كىرتىيىپ ئورۇقلاپ كېتىپتىمەن. 下了瘦，陷深睛眼我
。去

كىرتتىدە 下一嚓喀，声一嚓喀〔静〕

كىرت - كىرت 嚓喀，嚓喀〔模〕

كىرتۇ¹ 约誓，言誓，誓 <古>〔静〕

كىرتۇ² 性实真②的实真，的信可① <古>〔静〕

كىرتۇچ 者妒嫉，者忌妒 <古>〔静〕

كىرتىك 〔静〕①的口豁：~ چىنە 碗的口豁 ② <机>
托梭摆

كىرتىك ياقا 领尖

كىرتىلداتماق «كىرتىلدىماق» 的使动态

كىرتىلدىماق 〔动〕响嚓喀：ئىچكىرىكى ئۆيدىن قايچىلارنىڭ
كىرتىلدىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. 喀的子剪出传屋内
。声嚓

كىرچى 工衣洗〔静〕

كىرچىلىك 业衣洗〔静〕

كىرخانا 铺衣洗，房衣洗〔静〕

كىردەش 居邻院同 <古>〔静〕

كىردى - چىقتى 〔静〕来往，往交，出出进进：روشەنگۈل
ئۇنى «لولا»، «بەتنىيەت» دەپ زادىلا ~ قىلمايتتى. 丽古鲜柔
。来往他跟不本根，"坏心"，"头滑"他嫌

كىرسىز 〔静〕①无污垢的，的净干：~ ئاق ئاياغ 净干
的白鞋 ②<转> 纯洁的：ئۇنىڭ ~ ، ساغلام تەبىئىتى 他
性本的康健洁纯

كىرسىن 油煤〔静〕

كىرسىن لامپا 灯油煤

كىرسىن ئوچاق 炉油煤

كىرشەن 粉铅 <古>〔静〕

كىر - قات 〔静〕服衣脏，西东脏：~ يۇماق 服衣洗

كىركىن 期情发驼骆 <古>〔静〕

كىركىنمەك 摆摇，动摆，动晃 <古>〔动〕

كىرگۈل 雕浮形圈圆(的处灯吊板花天)〔静〕

كىرگۈزمە 的进引，的入输〔静〕

كىرگۈزمە تىجارە 赁租进引 <经>

كىرگۈزمەك ① «كىرمەك» 的使动态：قوشۇننى شەھەرگە ~
城入队军(让)引 / باغاق ~ 柬请送 ②<电> 人输

كىرگۈزۈشمەك «كىرگۈزمەك» 态同共的

كىرگۈزۈلمەك «كىرگۈزمەك» 的被动态：بۇ توپلامغا بۇرۇن
ئېلان قىلىنغان ھېكايىلەردىن بىر قىسمى كىرگۈزۈلدى. 集部这
。说小篇短分部一的表发前以了入收子

كىرلەشتۈرمەك «كىرلەشمەك» 的使动态：بۇ بالا بىردەمدە يې-
ڭى كىيىمىنى كىرلەشتۈرۈۋەتتى. 衣新把就儿会一子孩这
。了脏弄服

كىرلەشمەك = كىر بولماق

كىرلىشەڭگۈ 〔静〕的兮兮脏，的脏肮：~ قول ياغلىق
帕手的兮兮脏

كىرلىك 〔静〕① <纺> 单被布②被单，褥单：يوتقان
كىرلىكى 套被

كىرلىكلىك 的子单了罩，的子单有〔静〕

كىرمەك¹ 〔动〕①进，入，进入：شەھەرگە ~ 城进 / مەك-
تەپ قويىنىغا ~ 学入 / كىرىشتىن ئاۋۋال چىقىشنى ئويلا.
<谚> 去出着想先得前之去进 。 ئەلگە كىرسەڭ ئې-
لىڭچە، سۇغا كىرسەڭ بېلىقچە. <谚> 国入、俗随乡入
禁问 。 نان يۈز قولدىن ئۆتۈپ ئېغىزغا كىرەر. <谚> 馕
入口须经百人手。 ئىسلام دىنى شۇندىن باشلاپ بۇ يەرلە-
رىمىزگە كىردى. 。区地个这们我了入进此从教兰斯伊

كىچە دادام چۈشۈمگە كىرىپ قاپتۇ . 爸爸了见梦我上晚 。②
进扎: ئۇنىڭ پۇتىغا تىكەن كىرىپتۇ . 刺了扎上脚他 。③参
加، 加入: خىزمەتكە ~ / 作工加参 / ئەسكەرلىككە (ھەربىي-
گە) ~ / 军参 / ھەمكارلىق گۇرۇپپىسىغا ~ 助互入加
组 / پارتىيىگە ~ 入党④表示到了某一年龄或时间:
سىز بۇ يىل يىگىرمىگە كىرىدىڭىزغۇ دەيمەن؟ 我说你今年二
十 了吧؟ سەكسەن ياشقا كىرگەن بوۋاي 八十岁的老爷
爷 / ئەتىياز كىردى (كەلدى) . 入(开)春了。⑤来自(指
钱财): ئەمگەكتىن كىرگەن كىرىم 来自劳动的收入 / بۇ
پۇلنىڭ ئەللىك نەچچە پىرسەنتى بۇغدايدىن كىردى . 这些钱百
分之五十几来自小麦。⑥属于: ئۇيغۇر تىلى ئالتاي تىل-
لىرى سىستېمىسىدىكى تۈركىي تىللار ئائىلىسىنىڭ ئۇيغۇر قار-
لۇق تىلى گۇرۇپپىسىغا كىرىدۇ . 维吾尔语属于阿尔泰语
系突厥语族维吾尔—葛逻禄语支 。 بۇمۇ يېڭىلىق يارى-
تىشقا ، كەشپىياتقا كىرمەيدۇ . 这也不属于创新، 发明。⑦
(母畜)交配: ئۇنىڭ كالىسى بۇقىغا كىرىپتۇ . 他的牛和种
(公)牛交配了。⑧听从، 听: ئۇ ئېرىنىڭ نەسىھىتىگە كە-
رىشى لازىم . 她应听从丈夫劝告 。 بىر چوڭنىڭ گېپىگە
كىر ، بىر كىچىكنىڭ گېپىگە . <谚> 一是听长者的话،
二是听小孩子的话。

كىرمىگەن تۆشۈكى قالماسلىق <成> 没有未去
过的地方، 没有未干过的活儿، 无孔不入، 历尽磨
难، 历尽沧桑: ئىككى بالىنى چوڭ قىلىمەن دەپ كۆرمىگەن
كۈنۈم ، كىرمىگەن تۆشۈكۈم قالمىدى . 为了把两个孩子拉
扯大، 没有我没受过的苦(没有我没去过的地方; 没
有我没有干过的活儿)。

كىرىدىغان تۆشۈك تاپالماسلىق <成> 无处藏
身، 无地自容، 无地洞可钻: ئۇ بىزنى كۆرسە ، كىرىدى-
غان تۆشۈك تاپالماي قالىدۇ . 他一见到我们، 就吓得无处
藏身。

كىرمەك² [静] 扣活، 结活: پاكار تاغ يايلاققا يارىماس ، قىسقا
يىپ كىرمەككە . <谚> 矮山当不成草场، 短线打不成
活结。

كىرمەك سالماق 系扣活، 打活结

كىرمەك³ [静] <植> 棱枝草

كىرمىژە [静] <方> 污水

كىرىپتون [静] <化> 氪

كىرىپ-چىقىپ [静] 进出، 进进出出

كىرىتىك [静] <数> 临界的

كىرىتىك بۇلۇڭ <数> 临界角

كىرىچ [静] ①弦: پاختا ئېتىش دۈكىنىنىڭ كىرىچى 弹棉花
弦的弓 / ئوقيانىڭ كىرىچى 弓箭的弦 ② <植> (葡萄
藤上的)蔓

كىرىس [模] 咯吱(嗑瓜子、咬牙声)

كىرىس - كىرىس [模] 咯吱咯吱

كىرىش ① [静]: «كىرمەك¹» 的动名词形式之一: كىرمەك
ئىشخانىغا كىرىشىمگە توك توختىدى . 我一进办公室电就停
了。② 序، 序言: داستاننىڭ ~ قىسمى 叙事诗的序言部
分 / مۇزىكىنىڭ ~ قىسمى 音乐的序曲部分

كىرىش سۆز 序، 序言

كىرىش سىمى <电> 进线

كىرىش كودى <电> 输入码

كىرىش ئورنى 入口، 入口处

كىرىشەك [静]<方> 腭

كىرىشتۇرمە [静] 交叉的

كىرىشتۇرمە تىجارەت <经> 错位经营

كىرىشتۇرمە خەۋەر 录音报道

كىرىشتۇرمە سودا <经> 套头交易

كىرىشتۇرمەك «كىرىشمەك» 的使动态: تراكتورنى ئىشقا ~
让拖拉机投入工作 / چىشلىرىنى ~ 咬牙

كىرىشتۇرۇپ ئاغدۇرماق <农> 套耕

كىرىشتۇرۇپ تېرىماق <农> 套种

كىرىشتۇرۇشمەك «كىرىشتۇرمەك» 的共同态

كىرىشتۇرۇلمەك «كىرىشتۇرمەك» 的被动态

كىرىش - چىقىش [静] 来往، 出入، 进出: ئۇنىڭ بىلەن
كىرىش - چىقىشنى توختاتتىم . 我停止和他的来往。

كىرىش - چىقىش قىلماق 来往: بۇ ئىككى ھويلىنى
بىرلا تام ئايرىپ تۇرسىمۇ ، ئۇلار زادىلا كىرىش - چىقىش قىلىش-
مايتتى . 这两个院子虽然只隔着一堵墙، 但是他们从
不来往。

كىرىش - چىقىش گۇۋاھنامىسى 出入证

كىرىشمە [静] 交叉的

كىرىشمە ئاۋاز <艺> 导音

كىرىشمە پەن 交叉科学

كىرىشمە تەنچە <生> 镶嵌体

كىرىشمە تۈر 交叉类目

كىرىشمە قاتلام <地> 互层

كىرىشمە قۇرۇلما <地> 镶嵌结构

كىرىشمە ئىرسىيەت <生> 交叉遗传

كىرىشمەك¹ ① «كىرمەك¹» 的共同态: ئوقۇغۇچىلار ئۈز سە-

، 手着②。室教的己自进走们生学 . نىپلىرىغا كىرىشتى
ئى- / 章文写(始开)手着 ~ ماقالە يېزىشقا : 始开، 入投
作工(始开)入投 ~ شقا
ئۇنىڭ يۇيۇلغان كۆڭلىكى : 水缩(匹布)① 〔静〕 **كىرىشمەك**[2]
②。了短变水缩后洗衣衬的他 . كىرىشىپ قىسقىراپتۇ
قولنىڭ : 错交، 叉交③风角羊، 风痫羊، 痫癫 <医>
بارماقلىرى بىر - بىرىگە ~ 错交相互指手 / ئۇنىڭ چىشلى-
رى كىرىشكەن ، مۇشتۇمى چىڭ تۈگۈلگەنىدى . 牙着咬他، 攥
。头拳紧
كىرىكمەك 脏变، 脏 <古>〔动〕
كىرىلمەك «كىرمەك[1]» 态动被的 : جىنايەتچى جازا مەيدانىغا ئې-
لىپ كىرىلدى . 场刑到送押被人犯 。
كىرىم 〔静〕 入收 : يىللىق ~ 入收年 / دېھقانچىلىق كىرىمى
入收业农
كىرىم بولماق 入收، 赚 : قوغۇن پىشقاندا ھەپتىسىدە
ئىككى - ئۈچ يۈز كوي كىرىم بولىدۇ . 每، 候时的熟瓜甜
周收入二三百块 。 ئىنەكپىتتەدىن كىرىم بولغان پۇل
钱的赚麻蓖从
كىرىم بېجى 税入收 <经>
كىرىم چىقىمنى قاپلىماسلىق 出敷不入 <经>
كىرىم قىلماق 入收 : ئۇ تۇخۇم سېتىپ يۈز كويدىن ئارتۇق
كىرىم قىلدى . 钱块多百一入收蛋鸡卖他 。
كىرىم - چىقىم 支收 <经>〔静〕
كىرىم - چىقىم ھاۋالىسى 托信付收 <经>
كىرىم - چىقىم ھېساباتى 帐支收 <经>
كىرىمدانە 花芫 <植>〔静〕
كىرىمسىز 的入收无 〔静〕
كىرىمسىز ئورگان 门衙水清
كىز 子合小، 子袋小، 子匣小 <古>〔静〕
كىزلەمەك 密机守保使②存保، 藏收① <古>〔动〕
كىزلەنچۈ 的藏秘، 的藏收، 的藏隐 <古>〔静〕
كىژ (音声的菜下后热油或前沸煮水)拉欻 ، 嗞 〔模〕
كىژژىدە 声一拉欻، 声一地嗞 〔静〕
كىژ - كىژ 拉欻، 嗞嗞 〔模〕
كىژىلداتماق «كىژىلدىماق» 态动使的
كىژىلدىماق 响拉欻، 响嗞嗞 〔动〕
كىس 人里家، 子妻، 妻 <古>〔静〕
كىسانتوفىل 素黄叶 〔静〕
كىسېنون 氙 <化>〔静〕
كىسپۇرۇش 鬼臜腌، 的死该 <骂>〔静〕

كىسسە 长流短飞، 语碎言闲 <方>〔静〕
كىسلاتا (كىسلاتاسى) 酸 <化>〔静〕
كىسلاتا قالدۇقى 根酸 <化>
كىسلاتا ئېستېرى 酯酸 <化>
كىسلاتاسىزلاندۇرماق «كىسلاتاسىزلانماق» 态动使的
كىسلاتاسىزلاندۇرۇلماق «كىسلاتاسىزلاندۇرماق» 态动被的
كىسلاتاسىزلانماق 酸脱 〔动〕
كىسلاتالاشتۇرماق «كىسلاتالاشماق» 态动使的 : كىسلاتالىق
يامغۇر تۇپراقنى كىسلاتالاشتۇرىدۇ . 化酸壤土使会雨酸 。
كىسلاتالاشتۇرۇلماق «كىسلاتالاشتۇرماق» 态动被的
كىسلاتالاشماق 化酸 〔动〕
كىسلاتالىق 的性酸 〔静〕
كىسلاتالىق پارچىلىنىش 解分性酸 <化>
كىسلاتالىق پولات 钢性酸 <冶>
كىسلاتالىق تۇپراق 土性酸 <农>
كىسلاتالىق تۇز 盐式酸 <化>
كىسلاتالىق جىنىس 岩性酸 <地>
كىسلاتالىق يامغۇر 雨酸 <气>
كىسلورود = ئوكسىگېن
كىسىلدەك 鬼命短، 的杀天، 死该 <方>〔静〕
كىسىلېن 苯甲二 <化>〔静〕
كىش[1] 貂黑، 貂紫 <古>〔静〕
كىش[2] 筒箭، 袋箭، 囊箭 <古>〔静〕
كىشانتى 悔忏، 过悔 <古>〔静〕
كىشەن 〔静〕 ①镣脚② <转> 梏桎 : فېئودالىزم كىشەن-
لىرى 梏桎义主建封 / روھىي ~ 梏桎神精
كىشەن سالماق = **كىشەنلىمەك**
كىشەنسىز 的镣脚带不 〔静〕
كىشەنلەتمەك «كىشەنلىمەك» 态动使的
كىشەنلەنمەك «كىشەنلىمەك» 态动被的 : پۇتلىرى كىشەنلەن-
گەن ئادەم 人的镣脚上戴上脚
كىشەنلىك 〔静〕 的镣脚着带، 的铸镣着带 : پۇت - قولى
~ ئادەم 人的铸镣着带脚手
كىشەنلىمەك 〔动〕 ①上镣铸، 戴镣铸 : جىنايەتچىنى ~ 给
犯人戴上镣铸 ② <转> 缚束 : جاھالەت زەنجىرى بىزنى
كىشەنلەپ تاشلىدى . 们我了缚束锁枷的暗黑 。
كىشچى 人猎 <古>〔静〕
كىشمىش 〔静〕① <植> 无核白葡萄②无核白葡萄干
كىشمىش ئۈرۈك 杏黄 <植>
كىشمىش ئۈزۈم 萄葡白核无 <植>

كىشنەشمەك «كىشنىمەك» 态同共的

كىشنىمەك 〔动〕(马)嘶: ئاتنىڭ كىشنىمەيدىغىنى يوق، ئىت-نىڭ چىشلىمەيدىغىنى. <谚> 马无不嘶，狗无不咬。

كىشى 〔静〕①人: ئەر ~ 男人/ خوتۇن ~ 女人，妇道人 / ئەخمەق ~ 笨人，傻瓜 ② 别人，人家: كىشىدىكى پۇل چۈشىدىكى پۇل. <谚> 别人的钱是梦中的钱。
كىشىگە قىلغان كىشىدە قالماس. <谚> 善有善报，恶有恶报。 كىشىنىڭ ئاغزىغا قارىغان ئاچ قالار. <谚> 仰人鼻息，饿破肚皮。 ~ قايغۇسى ئىتەكتە، ئۆز قايغۇسى يۈرەك-تە. <谚> 别人的痛苦在衣襟上，自己的痛苦在心里。 كىشىگە قىلساڭ يامانلىق، ساڭىمۇ يوقتۇر ئامانلىق. <谚> 对人做恶，你也不会平安；喻"恶有恶报"。
كىشىنىڭ ئەيىبىنى ماڭا دېگەن ~ مېنىڭ ئەيىبىمنىمۇ كىشىگە دەر. 对我说别人的人，也会对别人说我。 كىشىنىڭ تۆگىدەك ئەيىبى كۆرۈنەر، ئۆزىنىڭ تۆگىدەك ئەيىبى كۆرۈن-مەس. <谚> 别人扣子大的缺点看得见，自己骆驼大的缺点看不见。 كىشىنىڭ يۇرتىغا ~ كېلىدۇ، ئارىغا ئالمىسا كىم كېلىدۇ. <谚> 别人的家乡有人来，如果排外谁还来。 كىشىنىڭ ئون «ھە-ھۆ» سىدىن ئۆزۈڭنىڭ بىر غەيرىتى ياخشى. <谚> 与其十次等人相助，不如自己加一把油；喻"自力更生，丰衣足食"。 كىشى-نىڭ ئىشى بوسۇغا بېشى. <谚> 别人的事是份外的差事。（喻指对别人的事漠不关心） كىشىنىڭ ئىشىغا توموزدا قول توڭۇپتۇ. <谚> 给人家干活，三伏天也冻手；喻"事不关己，高高挂起"。 كىشىنىڭ يۇرتىدا سۇلتان بول-غۇچە، ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاڭ بول. <谚> 宁在故乡当鞋底，不在他乡当国王。 كىشىنىڭ ھۆرمىتى ئۆز قولىدا. <谚> 人的尊严操在自己手里。 كىشىگە كولىغان ئو-رىغا ئۆزى چۈشەر. <谚> 自家掘坑自家埋；喻"害人终害己"。

كىشى قويماق 派人(说媒或说情)

كىشى - قارا 〔静〕<方> 有人

كىشلەنمەك 〔动〕<古> 娶妻，娶媳妇

كىشىلىك ①«كىشى» 的抽象名词: ئاتا - ئانائى سېنى ئۆستۇرۇپ، ئادەم قىلىپ ~ قاتارىغا قوشتى. 你的父母把你养大，培养成人。② 人的: ~ مىڭ ئاتلىق قوشۇن 一千人的骑兵队伍 / بىر ~ ياتاق 单人宿舍③份，双，身: بىر ~ ھەسسە قوشماق 做一份贡献 / بىر ~ ئاياغ 一双鞋 / بىر ~ كىيىم 一身衣服

كىشىلىك ئالماش <语> 人称代词

كىشىلىك تۇرمۇش پەلسەپىسى <哲> 人生哲学

كىشىلىك تۇرمۇش قارىشى <哲> 人生观

كىشىلىك جەمئىيەت <哲> 人类社会

كىشىلىك دۇنيا <哲> 人世

كىشىلىك ھوقۇق 人权

كىكەت 〔静〕<古> 总，总共

كىكەتكە 〔静〕 男衣的后肩

كىگىز 〔静〕毡，毡子: ئۆيگە ~ سالماق 屋里铺毡子

كىگىز باسماق 擀毡子

كىگىز پايپاق 毡袜子

كىگىز تاتىلماق <成> 羞愧难当，无言以对，抬不起头: ئۇ ئۇتتۇرۇۋەتكەن قىمارۋازدەك كىگىز تاتىلاپ جىم ئولتۇردى. 他像输了的赌徒似地坐着抬不起头。

كىگىز قالپاق 毡帽

كىگىز ئۆي 毡房，蒙古包

كىگىزچى 〔静〕①毡匠②卖毡子的

كىگىزچىلىك 〔静〕制毡业

كىگىز - كېچەك 〔静〕毡子，毯子等

كىلەپ 〔静〕<植> 银穗草

كىلتاك 〔静〕 窗户钩，门钩，门栓

كىلتەن 〔静〕<古> 脚镣

كىلو = كىلوگرام

كىلوئامپېر 〔静〕<电> 千安培，千安

كىلوبىت 〔静〕<电> 千比特

كىلوجوئۇل 〔静〕<物> 千焦耳

كىلوكالورىيە 〔静〕<物> 大卡，千卡

كىلوگرام 〔静〕公斤，千克: بىر ~ ئىككى جىڭغا تەڭ. — 公斤等于两斤。

كىلوگراملىق 〔静〕公斤的，千克的: بىر ~ گىر تېشى — 公斤的(秤砣)秤砣

كىلوگېرتس 〔静〕<物> 千周，千赫

كىلولاتماق «كىلولىماق» 的使动态: سېتىۋالغان تاۋۇزنى باشقا بىر دۇكانغا ئاپىرىپ كىلولىتىپ باقتىم. 我把买的西瓜拿到别的商店里称了一下。

كىلولاشماق «كىلولىماق» 的共同态

كىلولانماق «كىلولىماق» 的被动态

كىلولۇق = كىلوگراملىق

كىلولىتىر 〔静〕 千升

كىلولىماق 〔动〕称，过秤: كۆكتاتلارنى كىلولاپ ھەربىر ئائى-لىگە تەقسىم قىلماق 把菜过秤后分给各家

كىلومېتىر 〔静〕 米千، 里公

كىلومېتىرلىق 〔静〕 的里公: بىر مىڭ بەش يۈز ~ مۇساپە 程路的里公百五千一

كىلومېتىرلىماق 〔动〕 算里公按، 计里公以

كىلوئوم 〔静〕<物> 欧千(姆)

كىلوۋات 〔静〕<物> 瓦千

كىلوۋات سائەت <电> 度، 时小瓦千

كىلوۋاتمېتىر 〔静〕<物> 计瓦千

كىلوۋولت 〔静〕<电> 伏千

كىلوۋولتمېتىر 〔静〕<电> 计伏千، 表伏千

كىلېتكا = هۈجەيرە

كىلېتكىشۇناس = هۈجەيرشۇناس

كىلېتكىشۇناسلىق = هۈجەيرشۇناسلىق

كىلىت 〔静〕<方> 匙钥

كىلىگي 〔静〕<方> 巴结، 头舌短

كىلىمات (كىلىماتى) 〔静〕<气> 候气

كىلىمات بايلىقى <气> 源资候气

كىلىمات بەلۋېغى <地> 带候气

كىلىمات خەرىتىسى <气> 图候气

كىلىمات دەۋرىيلىكى <气> 期周候气

كىلىمات رايونى <气> 区候气

كىلىمات گېئومورفولوگىيىسى <地> 貌地候气 学

كىلىمات ئۆزگىرىشى <气> 化变候气

كىلىمات يۆنىلىشى <气> 势趋候气

كىلىماتشۇناس 〔静〕 家学候气

كىلىماتشۇناسلىق 〔静〕 学候气

كىلىماتوگرافىيە 〔静〕<气> 志候气

كىلىمەك 〔动〕<方> 念怀، 念思، 念想

كىليونكا 〔静〕 布油، 布漆

كىم 〔静〕 谁: كىمنى سۆيسەڭ، شۇ چىرايلىق. <谚> 爱你 谁، 谁就漂亮。 ~ بىكار، سەن بىكار، هويلىدىكى ئىت بىكار. <谚> 谁闲، 你闲، 院子里的狗最闲。 كىمنىڭ زۇلۇمى كۆپ بولسا، زاۋالى يېقىن بولار. <谚> 谁作恶多 端، 谁临近死期; 喻同"多行不义必自毙"。 ~ چاپان- نى يېڭى كىيدى، ھېكىم بەگنىڭ ئوغلى شۇ. ~ چاپاننى كونا كىيدى، تامنى تەشكەن ئوغرى شۇ. <谚> 谁穿新衣裳، 谁就是官家子弟; 谁穿旧衣裳، 谁就是破墙入的室 窃贼。

كىم بىلسۇن <习> 谁能知道، 谁知道: ئەشىنىڭ مۇنداق چوڭىيىپ كېتىشىنى ~ ؟ 谁知道事情会闹得这么 大؟

كىم بىلىدۇ = كىم بىلسۇن

كىمئارتۇق 下见

كىمئارتۇق سودىسى <经> 拍卖

كىمئارتۇق سودىگىرى <经> 拍卖商

كىمئارتۇق قىلىپ ساتماق <经> 拍卖

كىمەرسە 〔静〕 无论谁

كىمباغ 〔静〕<古> 金箔

كىمخاب (كىمخابى) 〔静〕 织锦، 锦缎

كىمدۇر 〔静〕 不知(是)谁: ~ بىرى ئىشىكنى چەكتى. 不知 是谁在敲门。

كىمدىكىم 〔静〕 不论是谁: ئەمدى ~ ۋاڭلىقنى تىكلەيمەن دېسە، ئۆزىنىڭ بېشىنى يەيدۇ. 现在无论是谁想立王، 他 就是找死。

كىمسەن 〔静〕<古> 金线

كىملىك 〔静〕 身份证

كىمشكە 〔静〕<古> 花线毯

كىمنو 〔静〕 和服

كىميا 〔静〕 ①炼金术(炼金术师的)، 炼金药، 常生不老药② 化学

كىمياگەر 〔静〕 炼金师، 化学家

كىمياگەرلىك 〔静〕 炼金术

كىن 〔静〕<古> 连脐麝香

كىنازا 〔静〕<化> 激酶

كىنايە 〔静〕 讽刺، 讥讽: ئاچچىق ~ 辛辣的讽刺

كىنايە قىلماق 讽刺: ئۇنىڭغا ~ 讽刺他

كىنايىچى 〔静〕 讽刺家

كىنايىلىك 〔静〕 带讽刺的، 带讥讽的: ~ گەپ 讽刺 的话 / ~ كۈلمەك 讥讽地笑

كىنايىلىك ئوخشىتىش <语> 讽喻

كىنەز 〔静〕 ①大公②公爵

كىنەزلىك 〔静〕 大公国

كىندىك 〔静〕 ①<生理>脐带، 肚脐②<转> 中心، 腹地: ئۇ قەشقەرنىڭ كىندىكىدىن. 他是喀什市中心的 人。 ئاسىيا كىندىكى 亚洲腹地، 亚洲中心، 亚心

كىندىك بېغى <生理> 脐带

كىندىك قېنى تۆكۈلمەك <成> 出生، 生长: كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن ئەزىز يۇرتۇمنى تاشلاپ نەگمۇ بارار- مەن؟ 我离开出生宝地到什么地方去呀؟

كىندىك ئوق <机> 轴中، 轴心

كىندىكى چۈشمەك 落剥带脐(后生出)

كىندىكى قوش <成> 离不影形، 足手如亲: ئۇ نىڭ بىلەن كىندىكىڭ قوشمىدى؟ 如亲是不是他跟你足手?

كىندىكئانا 〔静〕 婆生接، 婆产

كىنلەمەك <古>〔动〕 碎粉، 化融، 化溶

كىنو 〔静〕 影电: ئىستېرېئولۇق ~ 影电体立

كىنو ئەدەبىياتى <文> 学文影电

كىنو بەلگىشۇناسلىقى 学号符影电

كىنو سىنارىيىسى <文> 本剧学文影电

كىنوغا ئالماق 影电拍

كىنو فىلىم 片影، 片影电

كىنو قويماق 影电放

كىنو ھەپتىلىكى 周影电

كىنو ئېستېتىكىسى 学美影电

كىنو ئىستۇدىيىسى 厂片制影电

كىنوچى 〔静〕 员映放影电

كىنوچىلىق 〔静〕 业影电

كىنوخانا 〔静〕 院影电

كىنوشۇناس 〔静〕 家学影电

كىنوشۇناسلىق 〔静〕 学影电

كىنولاشتۇرماق «كىنولاشماق» 的使动态: سەھنە ئەسىرىنى ~ 影电成拍本剧把

كىنولاشتۇرۇلماق «كىنولاشتۇرماق» 的被动态

كىنولاشماق 〔动〕 影电成拍

كىنوۋار <化>〔静〕 砂辰، 砂朱

كىنېتىكا <物>〔静〕 学态动، 学理动

كىنېتىكىلىق <物>〔静〕 ①学理动的 ②动态的

كىنېتىكىلىق تەڭلىمە <物> 理动، 程方学理动程方

كىنېتىكىلىق ئېلېكتر بېسىمى <物> 压电动

كىنېتىكىلىق ئىقتىسادشۇناسلىق <经> 经态动学济

كىنېتىكىلىق يېپىشقاقلىق <化، 物> 度粘力动

كىنېماتىكا <物>〔静〕 学动运

كىنىشكا 〔静〕 ①证: خىزمەت كىنىشكىسى 工作证 / ئەزالىق كىنىشكىسى 会员证 / داۋالاش كىنىشكىسى 医疗证 ②折子: ئامانەت پۇل كىنىشكىسى 存折 ③ <经> 执照

كىنىشكىسىز 〔静〕 无证件، 无证، 无执照

كىنىشكىسىز تىجارەت <经> 无证经营

كىنىشكىلىق 〔静〕 有证的

كىۋى 〔静〕<动> 几维鸟

كىۋىز 〔静〕<古> 地毯

كىي 〔静〕 台球杆: بۇ ~ يەڭگىل ئىكەن. 这个台球杆真轻。

كىيدۈرمە 〔静〕 套的

كىيدۈرمە تۈرۈبا <机> 套管

كىيدۈرمە كۆلۈچ <机> 套筒板

كىيدۈرمەك «كىيمەك» 的使动态: بالىغا كىيىم ~ 给孩子穿衣服 / ئەمەتنىڭ دوپپىسىنى سەمەتكە ~ 张冠李戴

كىيدۈرۈشمەك «كىيدۈرمەك» 的共同态

كىيدۈرۈلمەك «كىيدۈرمەك» 的被动态

كىيمەك 〔动〕 穿، 戴: كىيىم ~ 穿衣服 / پايپاق ~ 穿袜子 / دوپپا ~ 戴帽子 / پەلەي ~ 戴手套 / كونىنى ياماپ كىي، يېڭىنى ئاياپ. <谚> 旧的补着穿، 新的爱惜着穿。

كىيىت 〔静〕 结婚所用的服装(多指送给双方亲人的衣服)

كىيىتلىك = كىيىت

كىيىشمەك «كىيمەك» 的共同态

كىيىلمەك «كىيمەك» 的被动态

كىيىم 〔静〕 ①衣服، 衣裳: ~ تىكمەك 做衣服 / ~ سالماق 脱衣服 / ئادەم زىننىتى ~، يەر زىننىتى دەرەخ، دەرەخ زىننىتى يوپۇرماق. <谚> 人的装饰是衣服، 地的装饰是树، 树的装饰是绿叶。 كىيىمنى يامىغىلى بولار، قورساقنى يامىغىلى بولماس. <谚> 衣服能补缝، 肚子补不了。 كۆڭۈلنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر، كىيىمنىڭ كىرىنى يۇسا. <谚> 心中的芥蒂说出会消، 衣服的污渍洗过会掉。 ②泛指穿戴之物: باش ~ 帽子 / ئاياغ ~ 鞋

كىيىم ئاسقۇچ 衣架

كىيىم مودېلى 时装模特儿

كىيىم ياپقۇچ 苫单، 衣罩

كىيىمچىك 〔静〕 (影剧的)服装师

كىيىمسىز 〔静〕 没有衣服的، 没穿衣服的

كىيىم - كېچەك 〔静〕 服装، 衣着، 被服

كىيىم - كېچەك زاۋۇتى 服装厂

كىيىم - كېچەك لايىھەلەش 服装设计

كىيىملىك 〔静〕 ①穿衣服的، 衣服的: ماش رەڭ ~ ھەر-

بىي يىگىت 一个穿草绿色服装的年轻军人 ②衣料：
بىر ~ رەخت 一件衣服的布料

كىيىندۈرمەك «كىيىنمەك» 的使动态：ئۇ سەھەر تۇرۇپلا بالىـ
لارنى كىيىندۈرەتتى. 她总是一早起来给孩子们穿衣服。

كىيىندۈرۈشمەك «كىيىندۈرمەك» 的共同态

كىيىندۈرۈلمەك «كىيىندۈرمەك» 的被动态

كىيىنمەك «كىيمەك» 的自复态：ئالىيېشىل كىيىنگەن قىز ـ
جۇۋانلار 穿得花花绿绿的姑娘少妇们

كىيىنىشمەك «كىيىنمەك» 的共同态：پاكىز، رەتلىك كىيىـ
نىشكەن كىشىلەر 衣着整齐干净的人们

كيۇرى 〔静〕 <物> ①居里(波兰科学家)②居里(放射性强度单位)

كيۇرى قانۇنى <物> 居里定律

كيۇرى نۇقتىسى <物، 化> 居里点

گ

گ 称名母字该②母字个九十第文尔吾维①

گاباردىن 衣大呢达华 پەلتو ~ :呢达华 <纺>〔静〕

گابرو 岩长辉 <地>〔静〕

گابىيون 筐泥، 筐石، 笼石 <水، 建>〔静〕

گابىيونلۇق تاش توغان ~ :的筐石، 的笼石 <水>〔静〕
坝笼石

گاپلوئىد 体元单 <生>〔静〕

گاتار 蛋笨، 货蠢②的痴呆، 的拙笨① <方>〔静〕

گاچ 嚓咔، 啪嚓〔模〕

گاچا <谚> . قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى بىلەر ~ :巴哑〔静〕
道知娘话的女哑 。 ~ چۆچۈرە يېسە، ئىچىدە ساناپ يەر .
<谚> 数有里心، 饨馄吃吧哑 。

گاچچىدە 一嚓咔 چىشلىمەك ~ :嚓咔، 地啪〔静〕
肉切嚓咔嚓咔 كەسمەك ~ گۆشنى / 咬下

گاچ - گۇچ 嚓 ئىككى مۇشت سالماق ~ :啪啪嚓嚓〔模〕
拳两打啪啪嚓

گاچىلاشماق ئۇ گاچ- :巴巴结结، 艾艾期期، 哑变〔动〕
لىشىپ گەپ قىلالماي قالدى . 。来话出不说巴巴结结他

گاچىلداتماق ئۇ ئاچچىقىدا چىشلىرى- :态动使的 «گاچىلدىماق»
نى گاچىلداتتى . 。响吱嘎吱嘎齿牙得气他

گاچىلدىماق 响作吱嘎〔动〕

گاچىلىق 词名象抽的 «گاچا»

گادا پەيدا بولماق ~ يۈزىدە قاتتىق :疸疙، 瘩疙①〔静〕
ئۇنىڭ ئىدىيىسى- :病心<转>②瘩疙硬个一了长上脸
解就早瘩疙的上想思他 . دىكى ~ ئاللىقاچان يېشىلدى
。了开

گادا - گۇدۇ 瘩瘩疙疙 <方>〔静〕

گاداي باي مېلىنى سۆزلەر، :蛋光穷، 子棒穷، 人穷①〔静〕
乞②。愁忧诉人穷، 物财谈人富 <谚> . مۇڭىنى ~
ئىت گادايدىن قورقىدۇ، ~ ئىتتىن قورقىدۇ . :子花叫، 丐
。狗怕子花叫، 子花叫怕狗 <谚>

گادايلاشتۇرماق كونا جەمئىيەت :态动使的 «گادايلاشماق»
多大使会社旧 . كۆپلىگەن كىشىلەرنى گادايلاشتۇرۇۋەتكەنىدى
。困穷变人数

گادايلاشتۇرۇشماق 态同共的 «گادايلاشتۇرماق»

گادايلاشتۇرۇلماق 态动被的 «گادايلاشتۇرماق»

گادايلاشماق ئۇ ئۇزۇننىڭ بىغەرەزلىكىدىن چاپىنى :穷变〔动〕
事明不他为因 . تېزىدىن ئاشماي، گادايلىشىپ كېتىپ بارىدۇ
。困贫越来越، 体遮不衣得弄، 理

گادايلىق 词名象抽的 «گاداي»
گادايلىق قىلماق 乞行، 讨乞

گادۇ (用油的上皮刮)刀刮 <方>〔静〕

گادىرماچ 的乱杂 ئىش ~ :的糟糟乱، 的乱杂〔静〕
事 / ئىشنى ~ قىلىۋەتمەك 糟糟乱得搞情事把 / ~ ئوي
(خىيال) 乱纷绪思

گادىرماچلاشماق گادىر- :乱纷得变، 糟糟乱得变〔动〕

ماچلىشىپ كەتكەن خىيال 绪思的乱纷得变

گادىرماچلىق «گادىرماچ» 的名词形式

گار (گارى) 〔静〕<体>球篮: گارغا توپ ئاتماق 投篮 / ياغاچ ~ 木篮

گار تاختىسى <体> 篮板

گار چەمبىرى <体> 篮圈، 篮筐

گارا 〔静〕<方> 脏的، 秽污的، 污垢

گاراخ 〔静〕糊迷، 昏头昏脑: كاللاڭ راستىنلا ~ بولۇپ قاپتۇ. 你真是昏头昏脑。

گاراژ 〔静〕①汽车房، 停车场②长途汽车站

گاراڭ[1] 〔静〕①耳背، 重听②昏沉، 昏眩، 晕乎乎

گاراڭ بولماق ①聋: قۇلىقىڭ گاراڭ بولۇپ قالدىمۇ؟ 你的耳朵聋了吗؟②眩昏، 昏沉، 昏昏

گاراڭ قىلماق ①搞聋②搞得昏头昏脑، 搞得晕头

转向: چىگىش ئوي - خىياللار ئۇنى گاراڭ قىلىپ قويغانىدى. 纷乱的思绪把他搞得昏头昏脑。

گاراڭ[2] 〔模〕沙哑، 嘶哑

گاراڭ - گۇرۇڭ 〔模〕沙哑، 嘶哑: زۇكام تېگىپ ئۈنۈم ~ بولۇپ قالدى. 我因感冒嗓子有点嘶哑。

گاراڭلىق «گاراڭ[1]» 的名词形式

گارايى 〔静〕<方>①笨拙的، 呆痴的②囊货، 笨蛋

گارت 〔模〕咔嚓(刀子切割声): ئۇ ئارغامچىنى ~ قىلىپ كېسىۋەتتى. 他咔嚓一下把绳子割断了。

گارتتىدە 〔静〕①嚓地一下، 咔嚓一下②<转>…下一下، 子: ئۇ ئېھتىياتسىزلىقتىن قولىنى ~ كېسىۋالدى. 他不小心一下子把手割破了。

گارت - گۇرت 〔模〕①嚓嚓: ~ قىرماق 嚓嚓地刮②喊哩咔喳 咔一下子: سەيپۇڭ ئۇنىڭ بويىنى ئۆلچىدى - دە، ~ قىلىپ پىچىشقا باشلىدى. 裁缝量过他的身材، 便喊哩咔喳地裁了起来。

گادېنىيا 〔静〕<植> 栀子

گارسىز 〔静〕无球篮的

گارشوك 〔静〕①痰盂②便盆

گارمون 〔静〕手风琴: ~ چالماق 拉手风琴

گارمون يوپكا 百褶裙

گارمونچى 〔静〕手风琴手

گارمونىيە 〔静〕<艺> 和声

گارمونىيەشۇناس 〔静〕<艺> 和声学家

گارمونىيەشۇناسلىق 〔静〕<艺> 和声学

گارمونىيلەشتۈرمەك «گارمونىيلەشمەك» 的使动态: ئۇلار نەچچە خىل مۇزىكنى گارمونىيلەشتۈردى. 他们给几种乐器和声。

گارمونىيلەشمەك 〔动〕<艺> 和声

گارمونىيلىك 〔静〕①和声的②<物> 谐和

گارمونىيلىك ئاۋاز <物> 谐音

گارمونىيلىك تەۋرەتكۈچ <物> 谐振子

گارمونىيلىك چاستوتا <物> 谐频

گارمونىيلىك دولقۇن <物> 谐波

گارمونىيلىك كۈي <艺> 和声调

گارمونىيلىك ئىنتېرۋال <艺> 和声音程

گاز[1] (گازى) 〔静〕气، 天然气، 瓦斯: ~ جىسىم 气体 / زەھەرلىك ~ 毒气 / كۆمۈر گازى 煤气 / تەبىئىي ~ 天然气 / سۇيۇقلاندۇرۇلغان ~ 液化气

گاز ئاپتوموبىل <交> 瓦斯车، 燃气车

گاز ئايرىغۇچ <石> 气锚

گاز بومبا <军> 毒气弹

گاز پارتلىماق 瓦斯爆炸

گاز تاپانچا <体> 气手枪(口径为4.5毫米)

گاز تەكشۈرگۈچ <矿> 瓦斯检定器

گاز تېرمومېتىرى <物> 气体温度计

گاز چاقماق 气体打火机

گاز دىنامىكىسى <物> 气体动力学

گاز سېمونت <建> 加气水泥

گاز قاتلىمى <矿> 气层

گاز قۇدۇقى <矿> 气井

گاز لامپا 汽灯

گاز ماتور <机> 煤气发动机، 煤气机

گاز مىلتىق <体> 气步枪: ~ بىلەن قارىغا ئېتىش مەيدانى 气枪射击场 / ئۆرە تۇرۇپ گاز مىلتىقتا قارىغا ئاتماق 气步枪立射

گاز ھالەت 气态

گاز ئوچاق 燃气灶، 煤气炉

گاز ئوغۇت <农> 气体肥料

گاز ئۆچكە <机> 风镐

گاز يېقىلغۇ 气体燃料، 燃气

گاز[2] 〔静〕薄纱: ~ ياغلىق 薄纱头巾، 纱巾

گازسىزلاندۇرماق «گازسىزلانماق» 的使动态

گازسىزلاندۇرۇلماق «گازسىزلاندۇرماق» 的被动态

گازسىزلانماق 〔动〕去气، 排瓦斯، 排除气(瓦斯)

گازسىمان 〔静〕气状的: ~ ماددا 气状物质، 气态物质

گازلاشتۇرغۇچ 〔静〕 器油化、器化汽

گازلاشتۇرماق «گازلاشماق» 态动使的

گازلاشماق 〔动〕 化汽、化气

گازلىق 〔静〕 ①充气的、充汽的② <矿> 气田

گازلىق زونا <地> 充气带

گازلىق سۇ ①充气水②汽水

گازلىق كۆمۈر <矿> 煤气

گازلىق كېسىش 割气

گازومېتىر 〔静〕 <物> 气量计、汽量计

گازۋان 〔静〕 <植> 倒提壶

گازىر 〔静〕 <植> 瓜子、葵花子: ~ چاقماق 嗑瓜子

گازىر تاۋۇز <植> 打瓜

گازىر كۆز 眯眼、眯缝眼

گازىر يېغى 葵花油

گازىر ـ پۇرچاق 〔静〕 瓜子和豆子(泛指瓜子之类零食)

گازىرچى 〔静〕 卖瓜子者

گازىن 〔静〕 <方> 嗉子

گاژ 〔模〕 ①嗞嗞(炒菜声)②嗡嗡(苍蝇飞的声音)③沙沙(收音机等的杂音)

گاژىدە 〔静〕 嗞地、嗡地、沙地

گاژ ـ گاژ 〔模〕 嗞嗞、嗡嗡、沙沙

گاژ ـ گۇژ 〔模〕 嗞嗞、嗡嗡、沙沙、欻拉欻拉

گاژىلداتماق «گاژىلدىماق» 的使动态

گاژىلداشماق «گاژىلدىماق» 的共同态

گاژىلدىماق 〔动〕 嗞嗞响、嗡嗡响、沙沙响、欻拉响: قىزىتقان تۆمۈر سۇغا سېلىنسا گاژىلدايدۇ . 烧红了的铁放在水里就嗞嗞响。 قۇلىقىم گاژىلداپ قالدى . 我的耳朵嗡嗡响。

گاس[1] 〔静〕 聋子: ~ ئادەم ، 聋子、聋人 / ~ بولماق 变聋 / ~ قىلماق 搞聋、震聋

گاس[2] 〔静〕 <方> ①嘎斯(旧式灶上用以支锅的土坨)②炉膛泥③ <转> 毛糙、粗糙(痞

گاستاك 〔静〕 <方> 葵花头

گاستروپىن 〔静〕 <药> 胃舒平

گاستروفىل 〔静〕 <动> 胃蝇、胃肠蝇、马胃蝇

گاس ـ گاچا 〔静〕 聋哑: گاس ـ گاچىلار مەكتىپى 聋哑学校 / گاس ـ گاچىلار ۋە مېيىپلار تەنتەربىيىسى 聋哑人和残疾人体育

گاشەت 〔静〕 <方> 担忧、忧虑、顾虑

گاگار 〔静〕 陀螺、尜尜

گاگار ئوينىماق 打尜尜、抽陀螺

گاگۇ 〔静〕 <方> 不聪明的、愚蠢的

گاك[1] 〔静〕 钢: ~ ئىرادە 钢铁意志

گاك[2] 〔静〕 光、只、纯粹: بۇ ~ قوناق ئۇنىدىن يېقىلغان نان . 这是纯粹包谷面打的馕。

گاگبەن 〔静〕 <机> ①(汽车的)钢板、盘簧②(刻蜡纸用的)钢板

گاگبى (گاگبىسى ، گاگبىيىك ، گاگبىيىم) 〔静〕 钢笔: بۇ مېنىڭ گاگبىيىم . 这是我的钢笔。 ~ قالپىقى ، 钢笔帽、钢笔套 / ~ ئۇچى 钢笔尖

گاگپەن 〔静〕 <食> 干饭、大米饭: ~ دۇملىمەك 焖米饭

گاگزا 〔静〕 杠子(刑具)

گاگزىغا باسماق 压杠子

گاگسا ـ جىسا 〔静〕 一贫如洗、一无所有、身无长物

گاگسا ـ جىسا بولماق 变得一贫如洗、家徒四壁

گاك ـ گالاس 〔静〕 <方> 糊里糊涂、神志不清

گاگگوك 〔静〕 ①仗义的、小伙子②好汉: ~ يىگىت 仗义的好汉、硬汉: ~ سېيىت 色依提好汉

گاگگوكلوق «گاگگوك» 的名词形式: شۇمۇ گاگگوكلۇقمۇ؟! 你这算什么硬汉?!

گاگگىراتماق «گاگگىرىماق» 的使动态: ئويلىمىغان يەردىن بېرىلگەن بۇ سوئال مېنى گاگگىرىتىۋەتتى . 这个从来没有想过的问题使我愣住了。

گاگگىراشماق «گاگگىرىماق» 的共同态: مىلتىقلىرىنى قوچاقلاپ مۈگدەپ ياتقان دۈشمەن ئەسكەرلىرى كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىشىپ بىر پەس گاگگىراشتى . 抱着枪杆子打盹的敌人揉着眼睛愣了一会儿。

گاگگىرىماق 〔动〕 发愣、发呆、不知所措、晕头转向: بۇ گەپنى ئاڭلاپ ، ئۇ گاگگىراپ قالدى . 他听了这话，愣住了。

گاگلىقئوت = قوچاققول

گال[1] 〔静〕 喉咙、嗓子: ~ ئاغرىقى 喉咙痛 / گېلى چىقىپ قالماق 长大脖子、甲状腺肿大

گال ئاۋارىسى <成> 为糊口而操劳: بۇ گال ئاۋارىسىنىڭ قورسىقى تويسىلا بولدى . 这个为糊口而操劳的家伙吃一顿饱饭就心满意足了。

گالدىن ئالماق 扼喉背拊、扼亢背拊

گالدىن قىسماق <成> 不让吃饱肚子: ئۇنى گالدىن قىسقان بىلەن ئەمگەككە يارىمىسا بىكار ـ دە . 不让他吃饱肚子，他干不了活也是白搭嘛。

گالدىن ئۆتمەسلىك 下不吃

گالغا ئامراق 吃爱、馋嘴、馋

گالغا ئۆرماق <成> 贿行、蚀腐拢拉

گېلى پوق <成> 净干不脚手、贿受、赃贪：گېلى پوقنىڭ ئىشى پوق . <谚> 。成无事一人的净干不脚手

گال ياغلىماق <成> 贿行、赂贿 油抹上嘴：پۇتـمسە پۇتمىسۇن ، گال ياغلايدىغان ئىشنى مەن قىلالمىغۇدەكمەن . 。事的油抹上嘴人给了不干我、了算就成不办

گېلى قىچىشماق <成> 想①话说想②酒喝想、烟抽 了来上瘾

گېلىنى بۇلغىماق <成> 水下拉、蚀腐拢拉

گېلىنى قىسماق <成> ①省吃俭用、箪食瓢饮：ئۇ خېلى ۋاقىتتىن بۇيان گېلىنى قىسىپ يىغقان پۇللىرىغا بىر كومپيۇتېر سېتىۋالدى . 买钱的攒积用俭吃省期长用他 一了脑电台一。②不让吃饱肚子

گېلى يامان 吃贪、馋嘴、馋

گېلى يوغىناپ كەتمەك <成> 无得贪、足不心贪：ئۇنىڭ گېلى يوغىناپ كەتكەن ، مۇنچىلىك نەرسىنى كۆزگە ئىلماسىكىن . 厌 不看能可西东点一么这、厌无得贪他 。眼上

گال[2] 〔静〕①钝的：~ پىچاق 钝刀子②<转>迟钝的、笨拙的：~ ئادەم 迟钝的人 / قولى گۈل ئېتىدۇ غىزا ، قولى ~ تارتىدۇ ئىزا . <谚> 巧手的做饭、手拙的难 。堪

گال[3] 〔静〕<物>伽(加速度的单位)

گالاچ 〔模〕啪、乒：يۈزىگە ~ قىلىپ بىرنى سالماق 往地啪 拳一打上脸

گالاچچىدە 〔静〕地乒、地啪

گالاچ - گۇلۇچ 〔模〕啪嚓、啪里啪啦

گالاچلاتماق 〔动〕啪嚓作响：گالاچلىتىپ ئۇرماق 啪嚓啪嚓 打乱

گالاكتوزا 〔静〕<化>半乳糖、半单糖

گالدى - گۇلدۇڭ 〔静〕①轻狂、疯疯癫癫②摇摇晃 晃地：~ ماڭماق 摇摇晃晃地走

گالزاڭ 〔静〕痴呆的、迟钝的

گالستۇك 〔静〕领带、领巾：قىزىل ~ 红领巾 / ~ تاقـ ماق 系领巾、打领带

گالستۇكلۇق 〔静〕①有领带的、有领巾的、带领带 的②带领巾的、做领带的、做领巾的：~ رەخت 做领 带的布、做领巾的布

گاللاشتۇرماق «گاللاشماق» 的使动态：ئۇ پىچاقنى قالايمىقان ئىشلىتىپ گاللاشتۇرۇۋېتىپتۇ . 他乱用刀子使它变钝了。

گاللاشماق 〔动〕①变钝：پىچاق گاللىشىپ قاپتۇ . 刀子钝 了。②变迟钝、变鲁钝：ئۇنىڭ مېڭىسى گاللىشىپ قاپتۇ . 他的脑子迟钝了。

گالىلېي 〔静〕伽利略(意大利天文学家、力学家、哲 学家)

گالىلېي ئالماشتۇرۇشى <物> 伽利略变换

گالىلېي نىسپىيلىك پرىنسىپى <物> 伽利略相对 性原理

گالمۇس 〔静〕<方>笨拙、呆痴、蠢货、笨蛋

گالوگېن 〔静〕<化> 卤素

گالوگېنلاشتۇرماق «گالوگېنلاشماق» 的使动态

گالوگېنلاشتۇرۇلماق «گالوگېنلاشتۇرماق» 的被动态

گالوگېنلاشماق 〔动〕<化> 卤化

گالوگېنلىق 〔静〕<化> 卤素的、卤化的

گالوگېنلىق بىرىكمە <化> 卤化物

گالۋاڭ 〔静〕懵懂、愚蠢、昏头昏脑：ئەلنىڭ جېنى چىقسا ، گالۋاڭنىڭ كۈلگۈسى كېلەر . <谚> 众人气得要死、蠢材 却在发笑。

گالۋاڭ بولماق 忙乎、忙活：بىرنەچچە كۈن بولدى ، مۇشۇ ئىش بىلەن گالـۋاڭ بولۇپ يۈرىمەن . 好几天了、我 都忙于这件事。

گالۋاڭ قىلماق 哄住、糊弄、瞒骗：ئۇنى گالۋاڭ قىلىپ تۇرۇڭ ، مەن سەل تۇرۇپ كېلەي . 你暂时把他哄住、我待 会儿就来。

گالۋاڭلاشتۇرماق «گالۋاڭلاشماق» 的使动态

گالۋاڭلاشماق 〔动〕发蒙、犯傻、变糊涂：نېمانچە گالۋاڭ لىشىپ كەتتىڭ ؟ 你怎么这么糊涂？

گالۋاڭلىق «گالۋاڭ» 的名词形式

گالۋاڭلىق قىلماق 犯傻、干傻事

گالۋانومېتىر 〔静〕<物> 检流计、检流表、电流表

گامما[1] 〔静〕<物> 伽玛

گامما نۇرى <物> 伽玛射线

گامما[2] 〔静〕<艺> 音阶

گامېتا 〔静〕<生> 配子

گامېتا تەنچىسى <生> 配子体

گامېتا خالتىسى <生> 配子囊

گامېتا رولى <牧> 配子贡献

گامېتىلىق 〔静〕配子的

گامېتلىق تاللاش 择选子配 <农>

گانتېل 〔静〕 铃哑 <体>

گاندون 〔静〕 套孕避 <医>

گانگرېنا 〔静〕 疽坏 <医>

گاھ 〔静〕 ①时有، 时而: ~ پەيدا بولۇپ، ~ غايىب بولماق 现时隐时 / ~ چىڭىپ، ~ بوشاشماق 松时紧时، 紧忽 松忽 / ~ يامغۇر، ~ قار ياغماق 雪下而时، 雨下而时 ②嘎(声叫的人主鹰猎放时猎狩)

گاھ - گاھ 〔静〕 时不时، 常常، 时不

گاھى = گاھ

گاھىبىر 〔静〕 有些، 某些: ~ ئادەم 人些有 / ~ ۋاقىتتا 候时些有

گاھىدا 〔静〕 时有، 而时

گاھى - گاھى 〔静〕 尔偶، 或间، 时有، 而时

گائۇس 〔静〕 <物> 斯高(位单度强应感磁)

گائۇس تەقسىماتى 布分斯高 <数>

گائۇس تېئورېمىسى 理定斯高 <物>

گائۇس ئوپتىكىسى 学光斯高 <物>

گائۇس ئوكۇلىيارى 镜目斯高 <物>

گائۇسمېتىر 〔静〕 <物> 计斯高

گاۋزىبان 〔静〕 <植> 草舌牛

گاۋزىبان تۇقچىقى 片斑滋高方复 <药>

گاۋشەن 〔静〕 人族山高

گايكا 〔静〕 <交، 机> 帽丝螺، 帽螺، 母丝螺، 母螺

گەپ 〔静〕 ①话، 言: قۇرۇق ~ 话废، 话空 / ئاچچىق ~ 话的薄刻، 话气 / سوغۇق ~ 语冷言冷 / مىش - مىش ~ 言传 / گەپنى قىل سىغار يەرگە، سۆنى سەپ سىڭەر يەرگە. 方地看得水洒، 象对看要话说 <谚> / ياخشى ~ تاشنى يارار، يامان ~ باشنى. 伤语恶، 石穿话好 <谚> ②<转> 事، 问题: تەس ~ 事难، 易容不 / ھېچ ~ يوق 事没، 问题没 / بۇنىڭ ئىچىدە ~ بار. 问有里这 ③口气: گەپكە باقماق 口看، 题头有文章 / ~ گېپى چوڭ 大气口 ④<转> 流言، 谣言: ~ تارقاتماق 言流布散 / ~ توقۇماق 言谣造编 ⑤<转> 议论: ئەل بار يەردە ~ بار. 杂嘴多人 <谚> ⑥<转> 诺言: گېپىگە ئەمەل قىلماق 言诺守信 / گېپىدىن يېنىۋال- 卦变، 言其食自

گەپ ئاچماق 说起، 提起، 开口: ئۇ بۇ ھەقتە گەپ ئاچقىنىغا پۇشايمان قىلدى. 他后悔提起这件事。

گەپ ئارىلىماق 插话، 打断话头

گەپ ئاقماق 说话顶用

گەپ ئاڭلىماق ①听话 ②被人说، 被人议论 ③挨训斥

گەپ ئالماق <成> 探口风، 探口气: ئەختەم ئۇنى چېكىپ بېقىپ گەپ ئالماقچى بولدى. 艾合太木想试探一下، 探探他的口气。

گەپ ئانىسى <成> 爱聊的人، 话匣子

گەپ ئەپقاچماق 转移话题

گەپ ئەگىتمەك 说话绕弯子، 拐弯抹角地说

گەپ بەرمەسلىك 不让人说话، 不容分说: ئۇ ماڭا گەپ بەرمەي سۆزلەپ كەتتى. 他只管自己讲، 不容我说话。

گەپ بولماق ①有议论، 议论纷纷: ياڭاقلىق يېزىسىدا چوڭ ئۆستەڭنى كېڭەيتىپ قۇرۇش توغرىسىدا نۇرغۇن گەپ بولۇۋېتىپتۇ. 核桃乡就扩建大渠议论很多。②说话算话، 说话算数

گەپ تاپماق ①找到说辞، 找说头儿 ②<转> 造谣生事، 无中生有، 挑刺儿

گەپ تارقاتماق 放风، 散布流言蜚语

گەپ تاشلىماق 探口风، 探口气، 试探: ئۇنىڭ بىردىنلا ئايشەمگە گەپ تاشلىغۇسى كېلىپ قالدى. 他突然间想依谢姆阿依试探一下口气。

گەپ تالاشماق ①争论، 争辩، 执争: ھېچقايسىمىز گەپ تالاشمايلى! 咱们谁也别争执! ②争吵، 抬杠، 斗嘴، 拌嘴: گەپ تالىشىشقا خۇشتار ئادەم 好抬杠的人، 好斗嘴的人 / ئۇنىڭ بىلەن گەپ تالاشما! 不要跟他拌嘴!

گەپتە تۇتۇلماق ①失言، 说走嘴: شاۋكەت ئۆزىنىڭ گەپتە تۇتۇلۇپ قالغانلىقىنى سەزدىيۇ، لېكىن يەنە تەن بەرمىدى. 肖开提虽感到自己说走了嘴، 但还不认输。②被问住، 理亏: باي گەپتە تۇتۇلۇپ قېلىپ، ئەلمىنى ئىچىگە يۇتۇۋېتتۇ. 财主理亏، 只好忍气吞声。

گەپتە تۇرماق 说话算数، 信守诺言: ئۇ گېپىدە تۇرىدىغان ئادەم 他是信守诺言的人

گەپتە چاقماق 讥讽، 挖苦، 奚落، 讽嘲، 冷嘲热讽

گەپتە چۈشمەك 说不出话، 无言以对، 无话可说

گەپ تەرگىمەك 抬杠: ئۇلار بىكاردىنلا گەپ تەرگىشىپ قالدى. 他们无缘无故抬起杠了。

گەپتە سوقماق 讥讽، 刺讥، 挖苦، 讽嘲

گەپ تەشمەك 说破، 点破، 说开: ئۇ مېنىڭ ئۈستۈمغا ئۈتتىك كۆز يۈگۈرتكەندىن كېيىن گەپ تەشتى. 他用眼

。来开破说话把就، 身全我下一了量打
گەپ تەگمەك 方地的话说有، 话说到轮① : ماڭا ئۇ
يەردە گەپ تەگمىدى . 责受②。话说我到轮没里那在
备، 受非难: ياخشىغا بەرسەڭ نېپى تېگەر ، يامانغا بەرسەڭ
گېپى . 。议非受人坏了给، 宜便得人好了给 <谚>
گەپ توشۇماق 嘴调، 非是弄搬، 话闲传 <成>
舌学
گەپ توقۇماق 谣造، 话瞎编: يالغان - ياۋىداق گەپ-
لەرنى توقۇماق 有生中无، 话假造编
گەپ تېپىپ بەرمەك ②分其如恰对应، 如自答对①
实口人贻، 儿把话下落، 柄话下留
گەپ تېرىماق 谣造، 话瞎编: باقى يېنىڭ تەبىئەتلىك ،
ئاغزى ئىتتىك ، گەپ تېرىمايدۇ دېگىلى بولمايدۇ . 性个是柯巴
。话瞎编不说难很، 人的快嘴، 躁浮情
گەپ تىڭشىماق 听窃، 听偷
گەپتىن پۇتاق چىقارماق <成> 儿刺挑里话: خەق-
نىڭ گېپىدىن پۇتاق چىقىرىشقا ئاجايىپ ئۇستا ئىكەنسىز . 很你
。儿刺挑里话家人从会
گەپتىن چىقماسلىق <成> :从计听言، 听使命唯
ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ گېپىدىن چىقمايدۇ . 计听言母父对他
。从
گەپتىن قالماق ①失语: ئۇ گەپتىن قالغىلى بىر ئاي بول-
دى . 。了月个一经已语失他 ②不说话: هوي ، ئىككى
ئېغىز گەپتىن قالساڭ نېمە بولىدۇ؟ 不么什有句两说少你
؟行
گەپتىن گەپ چىقماق 话说، 间之谈闲، 中之谈言
گەپتىن گەپ چىقىپ ، مەسىلە ئەخ- : 题话出引中话، 间中
مەتكە تاقالدى . 身提麦合艾到扯题问، 柄话出引中话
。上
گەپتىن تۇتماق 柄把住抓، 儿把住抓
گەپتىن يانماق 肥而言食، 卦变، 言食
گەپ خالتىسى = گەپ ئانىسى
گەپ دارىتماق 射影: ئۇ گەپنى ماڭا دارىتىپ قىلىۋاتاتتى .
。我射影话的他
گەپ ساتماق 谈高، 谈其夸夸، 子皮嘴耍 <成>
مەدداھ گەپ سېتىشتىن ئۇيالماس ، هورۇن پىت بېقىش- :论阔
تىن . <谚> 子虱捉人懒 ، 耻知不论阔谈高者书说
。躁害不
گەپ سالماق 口开، 头话起提
گەپ سىغماسلىق <成> 疑置容不، 说得没

گەپ شاخلاتماق <成> 醋加油添، 叶加枝添
گەپ قاتماق = گەپ قىستۇرماق
گەپ قاچۇرماق <成> 避، 词其烁闪، 词其吾支
谈不而: ئۇ دەسلەپ گەپ قاچۇرۇپ ، راستىنى ئېيتقىلى ئۇنىمە-
دى . 。话真说肯不، 辞其吾支始开他
گەپ قايتۇرماق = گەپ ياندۇرماق
گەپ قىستۇرماق 嘴插، 话插: ئۇ ئارىلاپ - ئارىلاپ
گەپ قىستۇرۇپ ئولتۇردى . 。话插地时不那在坐他
گەپ قىلماق :话谈، 谈، 话讲، 讲، 话说، 说① ئۇي-
لاپراق گەپ قىلمايدىكەنسەن . 随么这么怎话说人个这你
سەن ھەسەن چوڭقا :教管، 导教، 育教 <转>②。便
گەپ قىلىپ قوي ، ئۇ ھامان مېنى ئۇز كۆرمەيدۇ . 艾把你请
داداڭ بولغان 。人外当我把是总他، 下一育教克如乔. 散
ئادەم بالىڭىزغا بىر - ئىككى ئېغىز گەپ قىلىڭ . 父作是你
، 明说، 释解 <转>③ 。句几教管要子儿对، 的亲
解劝: ئۇنىڭغا ھەرنەچچە ئېغىز گەپ قىلىپ قويۇڭ، خاپا بولمى-
سۇن . 。气生要不他叫، 句几释解他给你请
گەپكە ئارىلاشماق 言插، 嘴插، 话插
گەپكە باقماق 气口看، 说着顺
گەپكە پوسما كىيدۇرمەك 说، 子弯绕话说<成>
咱؟ ئۇ گەپكە پوسما كىيدۇرۇپ نېمە قىلىمىز :角抹弯转话
؟么什干角抹弯转话说们
گەپ كەتمەسلىك 疑置容不، 说得没
گەپكە تويدۇرماق 台了不下人得说
گەپكە تۇتماق 住缠، 缠纠(话用): سىزنى گەپكە تۇتۇپ
يولدىن قويدۇم ، ئاتقا مىنگىشىڭ ، شەھەرگە يەتكۈزۈپ قوياي . 我
里城到送你把我، 马上请، 了路赶误耽، 话说你住缠
。去
گەپكە چۈشمەك 。来起聊، 来起谈
گەپكە سالماق 诈، 问探، 套话用: ئەخمەقنى ئۇرما ،
گەپكە سال . <谚> 。打用不، 诈用子傻对
گەپكە قالماق :怨埋受، 难责受، 是不落 <成>
سېنى دەپ گەپكە قالدىم . 。是不落才我你为因就
گەپكە قانات - قۇيرۇق چىقارماق <成> 加油添
叶加枝添، 醋
گەپكە قوشۇق سالماق :嘴多، 嘴插، 话插 <成>
گەپكە قوشۇق سالماي شوك ئولتۇر . 多别، 着坐地乖乖你
。嘴
گەپكە قويماق <成> 备责受使
گەپكە كىرمەك 从听، 话听

گـەپ كەلمەك <成> ①有音信، 有消息②不落
是، 挨人说: ئەنسىرىمەڭ، سىزگە گـەپ كېلىدىغان ئىشنى
ھەرگىز قىلمايمىز . 别担心، 我们不会让你落不是。
گەپ كوچىلىماق 套对方的话، 探听، 探口气
گەپ كولىماق = گەپ كوچىلىماق
گەپ كۆتۈرمەك <成> 经得起说
گەپنى بۇرىماق 转移话题، 转换话头
گەپنى بۆلمەك 打断话头، 插话
گـەپنى بىر قىلماق <成> 串通一气، 统一口径:
ئىككىسى گەپنى بىر قىلىۋېلىپ، ئۇشتۇمتۇت قېچىپ كېتەرمە-
كىن دەپ ئـەنسىرەيمەن . 我担心他们会不会串通一气突
然逃走。
گەپنى پىشۇرماق <成> 商定، 谈妥
گەپنى چاينىماق <成> 絮叨، 支吾其辞
گەپنى سـوزماق 说话絮絮不休، 东拉西扯: قېنى،
گەپنى سـوزماي بىر يەرگە كېلەيلى، نەچچىنى باھالىساق بولىدۇ؟
好吧، 不要再扯了، 还是回到正题، 到底评多少?
گەپنى كەسمەك 把话打断
گەپنى گەپ قىلماق 让人说话
گەپنى گەپكە قوشماق 认人继续说话: ئاستا ھەيدە،
ئىلاج بـار تـراكتورنىڭ ئاۋازىنى پەسەيتىپ، گەپنى گەپكە قوش-
قىن، — دېدى ئۇ . 他说:"请你把拖拉机开慢些، 尽可
能让声音小点، 让人继续谈谈"。
گەپنىڭ بـولار يېرى ①简而言之، 一言以蔽之②
实话، 实情话
گەپنىڭ بېلىگە تەپمەك <成> 打断话头، 插话،
打岔: ئەگەر مېنىڭ ئـورنـۇمدا سەن بولساڭ، قانداق قىلا-
تتىڭ؟ — دېدى ئـۇ گەپنىڭ بېلىگە تېپىپ . 他打断话头说:
"如果你是我، 该怎么办呢?"
گەپنىڭ پـوسكاللىسى <成> ①简而言之، 一言
以蔽之②实话، 单刀直入: تىلىڭنى چاينىماي، گەپنىڭ
پوسكاللىسىنىلا دېگىنە! 不要支吾其辞، 实话实说!
گـەپنىڭ تېگـىگـە يەتمەك 明白话的意思، 摸清底
细: ئەمەت ئـەمدىلا گەپنىڭ تېگىگە يەتتى . 艾麦提这才明白
了话的意思。
گەپنىڭ شـېخىغا ئۇرماق = گەپنىڭ بېلىگە تەپمەك
گەپنىڭ قىسقىسى 简而言之، 总而言之، 一言以
蔽之، 总之: ~ ، بۈگۈن مەن بارالمايمەن . 总而言之، 今
天我去不成。
گەپنىڭ ئوچۇقـى 实话، 直言، 打开窗户说亮话:
گەپنىڭ ئـوچۇقىنى ئېيتسۇق، گەنلىكمنى كەچۈرۈڭ . 请恕我直
言。
گەپنىڭ ئوڭ - تەتۈرى 的话، 原意的话، 原委的话
是非曲直، 话的来龙去脉: گەپنىڭ ئوڭ - تەتۈرىنى
ئۇقۇشپىراق بىرنىمە دېگىنىمىز تۈزۈك . 还是弄清话的原委再
说什么为好。
گەپنىڭ ئۇچىنى چىقارماق 露出话头، 露出口风
گەپنى ئۈزمەك 把话打断
گەپنى ئىزىپ ئىچۈرمەك <成> 不厌其详، 纤悉
无遗: گەپنى ئۇنچە ئىزىپ ئىچۈرمىسەڭمۇ ئۇ چۈشىنىۋالىدۇ .
用不着这么不厌其详地说، 他也会明白的。
گەپنى يەردە قويماسلىق 听话، 听从، 言听计从
گەپنى يـوغىناتـماق 渲染، 夸大其词، 过甚其词:
ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ بۇرادەر، ئـەمدى گەپنى يوغىناتىسىڭىز، چا-
تاقنىڭ چوڭى چىقىدۇ . 老弟، 你要克制一些، 再不要夸
大其词، 否则要出大问题。
گەپنى يۇتۇۋەتمەك <成> 半吞半吐، 欲言又止،
藏头露尾
گەپ ئوغرىسى <成> 长耳朵، 窃听者
گەپ ئوغرىلىماق 窃听، 探听
گەپ ئويۇنى = سۆز ئويۇنى
گەپ ئۇقماسلىق 不听话
گەپ ئـۆتمەك <成> 说话灵، 说话算数: ئۇنىڭغا
تۈنۈگۈن قىلغان گېپىم ئۆتكەن ئوخشايدۇ . 我昨天对他说的
话好像还挺灵。
گەپ ئۆرمەك 旧话重提، 算老帐، 翻老皇历
گەپ ئـۆگـەتمەك 指点، 出谋划策، 出点子، 教唆:
ئۇ سەلىمىگە گەپ ئۆگىتىپ، ئۇنى يامان يولـغا باشلىدى . 他
教唆赛丽麦، 使她走上了邪路。
گەپ ئېغىر كەلمەك <成> 重言، 说话过头
گەپ ئىشىتمەك 挨说، 挨骂، 受数落: مـۇنـداق قىلـ-
ساق، رەھبەرلىكتىن گەپ ئىشىتىپ قالارمىزمىكىن؟ 如果我们
这样做، 恐怕要挨领导的说吧?
گەپ ياسىماق 编造، 捏造، 瞎编: مـەن گەپ ياساپ،
يوقنى بار دېيىشنى بىلمەيمەن . 我不会瞎编، 把
没有的说成有، 把有的说成没有。
گەپ ياندۇرماق 顶嘴: كىچىككىنە تۇرۇپ گەپ يـاندۇرۇ-
ۋاتقىنىنى قارا! 看哪، 小小年纪还顶嘴!
گەپ يوپۇتماق 渲染، 夸大
گەپ يورغىلاتماق <成> 强辞夺理، 无理强辩،

分三矫理无 :ئىسپات يېتەرلىك تۇرسا، يەنە نېمەدەپ گەپ يورغىلىتىسىز؟ 理夺词强还么什为你، 足充据证؟

گەپ يوق <成> 定肯، 说得没، 题问没: ماللىرىمىزنىڭ سۈپىتىدە ~ . 说得没量质的物货们我。

گەپ يېمەك 话听، 去进听: ئۇنىڭغا شۇنچە گەپ قىلسام، ھېچ گېپىمنى يېيدىغاندەك ئەمەس . 听本根他، 天半了说我 。去进不

گەپ يېرماق 话抢، 头话断打

گېپى ئاشكارا 言直، 语快人快، 心直口快: ئۇ كۆڭلى تۈز، ~ ساددا ئادەم . 人实老的快口直心个是他 。

گېپى بىر 径口一致، 一个鼻孔出气، 穿一条裤子: ئۇلارنىڭ گېپى بىر، سەن ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ ئۇلارنى يېڭەلمەيسەن . 人家都是一个鼻孔出气، 你再怎么样也搬不倒他们 。

گېپى بىر يەردىن چىقماق <成> 不谋而合، 不约而同

گېپى تـوڭ 话语生硬، 粗声粗气: رەھمەتـلىك دادام گېپى توڭراق ئادەم ئىدى . 先父是个说话有点生硬的人。

گېپى تۈز 嘴快، 心直口快: بۇ بەكلا ~ قىز ئىكەن . 这真是位心直口快的姑娘 。

گېپى جايىدا 言之有理: يـارايسەن يىگىت، بـۇ گېپىڭ جايىدا . 好小子، 你这话说得有理 。

گېپى جايىدىن چىقماق 言之有理، 说到点子上

گېپى چاك باسماي قالماق 话不对头، 牛头不对马嘴: بۇ گېپىڭ چاك باسماي قالدى . 你这话不对头 。

گېپى چوڭ 大话، 口气大: گېپىڭنىڭ چوڭلۇقىنى قارا، ئۆزۈڭگە چۇشلۇق، ئاقىدىغان گەپ قىلساڭچۇ! 看你口气多大، 还是说些符合你身份的可行的话吧!

گېپى سېسىق <成> 嘴损، 尖嘴薄舌، 说话刻薄

گېپى قولاشماسلىق 前言不搭后语

گېپى قىممەت . 寡言少语

گېپى گەپ <成> 说一不二، 说话算数، 说到做到

گېپىنى قىلماق ①说到(某人)، 谈到(某人)، 说起(某人)②叨念، 惦念: كىچىك ئاپاڭ گېپىڭنى قىلىۋاتىدۇ، سېنىڭ گېپىڭنى قىلىدىغانلارمۇ بار ئىكەن . 你姑姑还说起你، 惦念你的大有人在嘛。③表态، 说明، 表明: ئۇ كەلسە كەلسۇن، كەلمىسە گېپىنى قىلسۇن . 他要来就来، 不来就表明态度。

گېپىنىڭ تېگىنى بار <成> 话中带刺儿

گېپى يەردە قالماسلىق 不负所望، 不负所托

گەپ ـ ئاغىز 见下

گەپ ـ ئاغزى جايىدا 言之有理، 言之有据

گـەپتاپتى 〔静〕 造谣生事的، 无中生有的، 找到说辞، 的، 说三道四的

گەپچى 〔静〕 健谈者، 能言善辩者، 能说会道者

گەپچىلىك 〔静〕 能言善辩، 口齿伶俐

گەپخۇمار 〔静〕 爱说的، 爱聊的، 健谈者

گەپدان 〔静〕 能说会道的، 健谈的، 有口才的: ~ بولغۇچە، ئىشچان بول . <谚> 与其能说، 不如会做 。

گەپدانلىق «گەپدان» 的名词形式: گەپدانلىقنىڭ ئوتتۇز پۇتىقى بار . <谚> 能说会道، 就会节外生枝 。

گەپدانلىق قىلماق 侃侃而谈، 巧舌如簧

گەپساتتى 〔静〕 巧舌如簧، 坐而论道

گەپ ـ سۆز 〔静〕 ①话، 言语، 话语: قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ بولۇۋاتقان گەپ ـ سۆزگە دىققىتىنى بولۇۋاتقان ئۇ ئورنىدىن لـىككىدە تۇردى . 竖着耳朵听人说话的他突然站了起来 。 ~ ۋە يـۈرۈش ـ تۇرۇش 言谈举止② <转> 议论: كىشىلەر ئارىسىدا خىلمۇ ـ خىل ~ بولدى . 人们中间纷纷议论 。

گەپ ـ سۆز تىلشۇناسلىقى <语> 话语语言学

گەپ ـ سۆز يوق ①没动静، 无声息، 无响动، 不声不响: ئۇ گەپ ـ سۆز يوقلا ئۆيگە قايتىپ كەلدى . 他不声不响地回到家里。②没问题، 没说得، 肯定: ئـۇ چاغدا سىزنىڭ ئارزۇ ـ تىلەكلىرىڭىز ھەرقانچە چوڭ بولسىمۇ ~ ئەمەلگە ئاشىدۇ . 到那时候، 你的期望再高也肯定能实现 。

گەپ ـ سۆزسىز 〔静〕 不吭声، 不吭气، 不言不语، 一言不发: ~ قاراپ تۇرماق 不作声地看着

گەپلەشتۈرمەك «گەپلەشمەك» 的使动态: ئەكبەر بىر ـ بىرى بىلەن مىجەزى كېلىشمەيدىغان ئىككى ساۋاقدىشىنى كۆرۈشتۈرۈپ گـەپلەشتۈردى . 艾科拜尔使脾气合不来的两名同学见面交谈了 。

گەپلەشمەك 〔动〕 谈话، 说话، 交谈، 聊: بىز ئۇزاق گەپلەشتۇق . 我们聊了很久 。

گەج 〔静〕 石膏

گەج سۇۋاق <建> 灰浆، 石膏抹灰

گەج نەقىش <建> 石膏图案، 石膏浮雕

گەج ھەيكەل 石膏像

گەجگە 〔静〕<生理> 脖颈

گەجگە سۇ 水二的浇子麦给 <农>

گەجگە سۆڭەك 骨枕 <理生>

گەجگە لىم 檩脊 <建>

گەجگە ئۆسۇكچىسى 髁枕 <理生>

گەجگىسى ئاپتاپ كۆرمىگەن 炼磨过受没 <成> 的، 未经风吹日晒的: ~ بۇ بالا بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسى-دىن چىقالارمۇ؟ 没受过磨炼的这孩子能胜任这项工作吗？

گەجگىگە مىنمەك 头到骑، 上子脖到骑 <成>: سېنىڭ راست دەپ بەرسەك، گەجگىمىزگە مىنىدىغان ئوخ-شىمامسەن؟ 子脖们我到骑非还你道难، 对你说若们我上？成不上

گەجلەتمەك 态动使的 «گەجلىمەك»

گەجلەنمەك 态动被的 «گەجلىمەك»

گەجلىمەك 膏石抹 <建>〔动〕

گەختە 子袜皮(的穿天冬) <方>〔静〕

گەدەن 项، 颈〔静〕

گەدەندە قالماق 债欠، 欠 <成>: يەنە 50 يۈەن گەدە-نىمىزدە قالدى. 。元十五欠仍你

گەدەندىن ساقىت قىلماق 清،(务义)结了 <成> (务债)偿

گەدەنگە ئارتماق 上身……在落، 担承让 <成>

گەدەنگە ئالماق 负担، 当担، 担承 <成>

گەدەنگە چۈشمەك 肩在落، 上身……到落 <成>: ئېغىر يۈك گەدىنىمگە چۈشتى. 。上身我了在落担重

گەدىنىنى تاتىلىماق 头挠، 腮挠耳抓

گەدىنى قاتتىق 犟倔 <成>: بۇ بالىنىڭ ~ ئىكەن. 。犟倔子孩这

گەدىنى يۇمشاق 受顺来逆، 气下声低 <成>

گەدىنىنى قاشلىماق = گەدىنىنى تاتىلىماق

گەدەنباغ (的挂上子脖驼骆峰二第数倒中队驼)〔静〕 铃驼

گەدەنكەشلىك 执固، 拗执، 犟، 倔〔静〕

گەدەنكەشلىك قىلماق 拗، 犟

گەرەتكە 长分公十六至十五用)戏游棒掷 <体>〔静〕 (胜为倒击، 杆短的着立处远掷棒木的

گەرچە 然虽، 虽〔助〕

گەردى 后王(的棋象际国)〔静〕

گەردىش ①圈، 箍〔静〕: داپنىڭ گەردىشى 圈鼓手 / قاس-قاننىڭ گەردىشى 箍(箍)圈屉笼 / داپچىنىڭ دېپى سۇنسا، گەردە-شى مايمۇنغا ئويۇنچۇق 被圈鼓، 了坏鼓手的手鼓 <谚>. "话笑看人让، 好拍没屁马"同喻؛ 具玩当子猴 ② 。数气، 运命 <转>

گەردىشسىمان 的状环〔静〕: قۇياش ئەتراپىدىكى ~ شولا 华日

گەردىشلىك 的边带، 的边有〔静〕: كۈمۈش ~ كۆزەينەك 镜眼边银

گەردىن 下见

گەردىن چىنە 碗花大口撇

گەرنىز ①檐، 飞檐② 窗帘架، 帷幔架〔静〕

گەرىس 线毛细〔静〕

گەرىس ياغلىق 巾头线毛细

گەز[1] ①挡子(旧长度单位، 合 0.71 米)〔静〕: 5 ~ چىت 五挡子花布② 尺، 尺子: ياغاچ ~ 木尺子 / پولات ~ 钢尺

گەز[2] ①舌苔 <理生>② 嘴唇上的裂口〔静〕

گەز باغلىماق 嘴唇干裂

گەز[3] 间، 时机〔静〕: گېزى كەلگەندە 到时候، 届时

گەزپەرۋانە 蛾尺 <动>〔静〕

گەزلەتمەك 态动使的 «گەزلىمەك[1]»

گەزلەشمەك[1] 态同共的 «گەزلىمەك[1]»: ئۇلار ھە دەپ ماتا گەز-لەشتى. 。来布土起量地儿劲个一们他

گەزلەشمەك[2] 口裂، 裂干(唇嘴)〔动〕

گەزلەنمەك 态动被的 «گەزلىمەك[1]»: ئۇلار گەزلەنگەن رەختلەر-نى ماشىنىغا باستى. 。上车了到装布的好量把们他

گەزلىك 的子挡〔静〕: تۆت ~ بىر گىلەم 一条四挡子的 毯地

گەزلىمە 布، 匹布، 品织纺 <纺>〔静〕

گەزلىمە رەخت 料布، 匹布، 布 <纺>

گەزلىمەك[1] 量〔动〕: رەختنى ~ 量布

گەزلىمەك[2] 弓拉، 弓上搭 <古>〔动〕

گەزمال = گەزلىمە

گەزمالچى 商布〔静〕

گەزمالچىلىق 意生匹布، 卖买匹布〔静〕

گەزنە 托馕(烤馕用具، 呈圆形، 用粗布作成)〔静〕

گەزنگۈل 菊锋轮 <植>〔静〕

گەزنئوت 卜萝山، 花盆蓝 <植>〔静〕

گەكسى 欲贪، 的皮脸厚، 的臊害不 <方، 骂>〔静〕 的手伸爱، 的

گەگتمەل 子鸭花 <动>〔静〕

گەڭكىلىمەك 〔动〕<方> 正步走，两腿不停轮番高抬起走 。

گەلەپى 〔静〕 马裤

گەلدەڭ 〔静〕<方> 走路摇头晃脑的人

گەللە 〔静〕<方> 颈，项

گەلۋۇر 〔静〕<方，骂> 厚脸皮，不要脸

گەم¹ 〔静〕<方> 苦，痛苦

گەم² 〔静〕<方> 阴沉

گەمە 〔静〕 地窖，地窝子：گەمىگە قويۇش ئۈچۈن بەش يۈز قوغۇن تەخلەپ قويۇلدى . 为存放到地窖里去已选好了五百个哈密瓜。

گەملەنمەك 〔静〕<方> 不舒服

گەنجى 〔静〕<方> 草苗

گەنجىلىك 〔静〕<方> 诚实的，豪爽的：~ ئادەم 诚实(豪爽)的人

گەندە = پوق

گەندىخور 〔静〕<生> 喜食粪便的

گەۋدە 〔静〕 ①身材，躯体，躯干：گەۋدىسى يوغان ئادەم 身躯高大的人②(车、船等的)身，体：ماشىنا گەۋدىسى 车身 / كېمە گەۋدىسى 船体 / ئورمانچىلىق بىلەن چارۋىچىلىق بىر پۈتۈن ~ . 林业与牧业是一个整体。 ئاساسىي گەۋدە-سى 主体

گەۋدە قۇرۇلۇشى <建> 主体工程

گەۋدىلەشتۈرمەك «گەۋلەشمەك» 的使动态：بۇ يىغىن ياۋرۇ-پانى بىر گەۋدىلەشتۈرۈش قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈردى . 这次会议促进了欧洲一体化的建设。

گەۋدىلەشتۈرۈلمەك «گەۋدىلەشتۈرمەك» 的被动态：ياۋرۇپا-نىڭ بىر گەۋدىلەشتۈرۈلۈشىدە چوڭ ئىلگىرىلەش بولدى . 欧洲的一体化有了很大的进展。

گەۋدىلەشمەك 〔动〕 成为一体，组成一体，构成一体

گەۋدىلەندۈرمەك «گەۋدىلەنمەك» 的使动态：ماقالىمىدە بۇ نۇقتىنى ئالاھىدە گەۋدىلەندۈرمەن . 我将在文章中特别突出这一点。

گەۋدىلەندۈرۈشمەك «گەۋدىلەندۈرمەك» 的共同态

گەۋدىلەندۈرۈلمەك «گەۋدىلەندۈرمەك» 的被动态

گەۋدىلەنمەك 〔动〕 呈现，体现，突出，展现：بۇنىڭدىن بەش يىل بۇرۇن يۇرتقا بارغىنىمىزدا كۆرگەن بەزى ئىشلار كۆز ئالدىمدا گەۋدىلەندى . 五年前回家乡时看到的一些事情又呈现在我的眼前。 ئۇنىڭ سەنئەت ماھارىتى مۇشۇ رەسىمدە تولۇق گەۋدىلەندى . 他的艺术技巧在这幅画中充分展现出来。

گەۋدىلىك 〔静〕 ①身躯高大的，个子大的，魁梧的：~ يىگىت 魁梧的小伙子②突出的：~ مەسىلە 突出的问题 / ~ يېڭى ئۆزگىرىش 新的突出变化

گەيتو 〔静〕 轭，轭头，曲木

گەيجاڭ 〔静〕 街长

گرابېن 〔静〕<地> 地堑

گراپتولىت 〔静〕<地> 笔石

گرادۇس 〔静〕 度：بۈگۈن يۇقىرى تېمپېراتۇرا 35 ~ . 今天最高气温三十五度。 شەرقىي مېرىدىيان 15 ~ 东经十五度

گرادۇسلۇق 〔静〕 度的：بەش ~ پەرق 五度之差

گرادۇسلۇق كالېندار 带温度计的日历

گرادىئېنت 〔静〕<水> 梯度，陡度，递减率，比降

گرادىئېنتلىق 〔静〕 梯度的

گرادىئېنتلىق شامال <气> 梯度风

گراف 〔静〕 伯爵

گرافىت 〔静〕<矿> ①石墨②铅笔芯

گرافىتلىق 〔静〕 石墨的

گرافىتلىق تاختا <冶> 石墨板

گرافىتلىق كاربون <冶> 石墨碳

گرام (گرامى) 〔静〕 克

گرام ئاتوم <化> 克原子

گرام مولېكۇلا <化> 克分子

گرام ئېكۋىۋالېنت <化> 克当量

گراملاتماق «گراملىماق» 的使动态

گراملانماق «گراملىماق» 的被动态

گراملىق «گرام» 的形容词形式：500 ~ بوتۇلكا 装五百克的瓶子

گراملىماق 〔动〕 称(以克为单位)

گراماتىكا 〔静〕<语> ①语法：ئۇيغۇر تىلى گراماتىكىسى 维吾尔语语法 / نەزەرىيىۋى ~ 理论语法 / ئەمەلىي ~ 实践语法，实用语法 / تارىخىي ~ 历史语法②语法学

گراماتىكا ئىلمى 语法学

گراماتىكىشۇناس 〔静〕 语法学家

گراماتىكىلىق «گراماتىكا» 的形容词形式

گراماتىكىلىق ئالاھىدىلىك <语> 语法特征

گراماتىكىلىق بىرلىك <语> 语法单位

گراماتىكىلىق تەھلىل <语> 语法分析

گراماتىكىلىق شەكىل <语> 式形法语
گراماتىكىلىق قائىدىلەر <语> 则规法语
گراماتىكىلىق قۇرۇلما <语> 构结法语
گراماتىكىلىق كاتېگورىيە <语> 畴范法语
گراماتىكىلىق مەنە <语> 义意法语
گراماتىكىلىق ھادىسە <语> 象现法语
گراماتىكىلىق ۋارىيانت <语> 体变法语
گراماتىكىلىق ۋاستە <语> 段手法语
گرانات = قول بومبىسى
گرانولىت 〔静〕<地> 岩粒白
گرانىت 〔静〕<地> 岩岗花: ~ تاش 石岗花، 岩岗花
گرانىت تۈزۈلمىسى <地> 构结(岩)岗花
گرانىت قاتلىمى <地> 层岩岗花
گرانىتلىق «گرانىت» 的形容词形式: ~ دىئورىت 闪岗花岩长
گراۋىتاتسىيە 〔静〕<物> 力重، 力引有万
گراۋىتاتسىيىلىك 〔静〕 的力重، 的力引有万
گراۋىتاتسىيىلىك پوتېنسىيال <物> 势力重
گراۋىتاتسىيىلىك سۇ <水> 水力重
گراۋىتاتسىيىلىك يالىنىش <地> 蚀侵力重
گراۋىمېتىر 〔静〕<水> 计差重
گراۋىمېتىرىيە 〔静〕<地> 学量测力重
گرۇزىن 〔静〕 亚吉鲁格
گرۇزىنچە 〔静〕 ①语亚吉鲁格، 文亚吉鲁格② 吉鲁格的式亚
گروسكوپ 〔静〕<物> 器转回، 仪螺陀
گرىزېئوفۇلۋىن 〔静〕<药> 素霉黄灰
گرېك 〔静〕 人腊希
گرېك ئېلىپبەسى 母字腊希
گرېكچە 〔静〕 ①语腊希، 文腊希② 的式腊希
گرېلكا 〔静〕 袋水热
گرېيزېن 〔静〕<地> 岩英云
گرىنۋىچ 〔静〕<地> 治尼林格(英国一地名)
گرىنۋىچ مېرىدىيان <地> 线午子治尼林格
گرىنۋىچ ۋاقتى <地> 间时治尼林格
گلائۇكونىت 〔静〕<地> 石绿海
گلائۇكوما 〔静〕<医> 障内绿، 眼光青
گلوبۇس 〔静〕<地> 仪球地
گلوبۇلىن 〔静〕<理生> 白蛋球، 朊球
گلۇكاگون 〔静〕<生> 素糖血高胰

گلۇكوزا 〔静〕<化> 糖萄葡
گلىتسېرىن 〔静〕<化> 油甘
گلىكوزىد 〔静〕<化> 体糖配، 苷糖، 甙
گلىكوگېن 〔静〕<理生> 糖元، 糖原
گلىكولىز 〔静〕<化> 解酵糖
گنومون 〔静〕<天> 臬圭، 表圭
گنېيس 〔静〕<地> 岩麻片
گوبى 〔静〕<地> 壁戈
گوپەي 〔静〕 胖虚: ~ ئادەم 人的胖虚
گوجەي 〔静〕 布腿裹
گوجەي يۆگىمەك 腿裹打
گوداڭ 〔静〕 坑: گوداڭغا چۈشۈپ كەتمەك 里坑进掉
گوداڭلىق 〔静〕 地坑: گوداڭلىقنى تۈزلىمەك 地坑平铲
گورست 〔静〕<地> 垒地
گورىزونتال 〔静〕 ①水平的، 水平② 水平线
گورىزونتال ئارىلىق <数> 离距平水
گورىزونتال پروېكسىيە <数> 影投平水
گورىزونتال تەكشىلىك <数> 面平水
گورىزونتال تىرەك <建> 撑支平水
گورىزونتال جىنس قاتلىمى <地> 层岩平水
گورىزونتال زونا <地> 带地平水
گورىزونتال سىزىق 线平水
گورىزونتال قۇدۇق <矿> 井平水
گورىزونتال يۆنىلىش <数> 向方平水
گورىللا 〔静〕<动> 猩猩大
گوشۇڭ 〔静〕 皮赖، 赖无
گوشۇڭلۇق 〔静〕 儿劲皮赖، 儿劲赖无
گوشۇڭلۇق قىلماق 皮赖耍، 赖无耍
گوكەي 〔静〕 盔锅
گول 〔静〕 ①憨的، 容易哄的: ئۇ كىچىك بالىدەك ~. 他像小孩一样容易哄。②易活的، 易长的(用于植物): چىغ دېگەن بەكمۇ ~ نېمە. 笈笈草是极容易活的东西。
گول بولماق 受骗، 上当
گول قىلماق 骗، 哄
گولدباخ 〔静〕 哥德巴赫(德国数学家)
گولدباخ قىياسى <数> 哥德巴赫猜想
گولف 〔静〕<体> 高尔夫
گولف توپ <体> 高尔夫球
گوللاندىيە 〔静〕<地> 荷兰
گوللاندىيە توشقىنى <动> 荷兰兔

گوللاندىيە كالىسى <动> 花白黑种一)牛兰荷 (牛种

گوللاندىيە يۇلتۇز گۈلى <植> 菊兰荷

گوللۇق 〔静〕 痴愚، 昧愚: گوللۇقنى تۈگەتمەك 昧愚除消

گوللىماق 〔动〕 哄، 骗، 诓: قىز دادىسىنى مەكتەپكە باردىم دەپ گوللاپتۇ . 女儿哄她爸爸说她上学去了。

گولوگرافىيە = ھولوگرافىيە

گولوگرافىيىلىك = ھولوگرافىيىلىك

گولوگراما = ھولوگراما

گولىماق 〔动〕<方> 告، 告状، 喊冤

گوموش 〔静〕 傻呵呵، 傻里傻气، 憨痴的: ~ بالا 傻里傻气的孩子

گوموشلۇق 〔静〕 傻里傻气، 傻劲儿

گوموشلۇق قىلماق 犯傻، 干傻事

گومىنداڭ 〔静〕 国民党

گومىنداڭچى 〔静〕 国民党人

گوۋۇيۈەن 〔静〕 国务院

گويا 〔助〕 好像، 好似، 似乎، 仿佛، 宛如: ~ كۆرمىگەندەك 好像没有见过 / ~ ئۇنداق ئىش بولمىغاندەك 若无其事

گوياخەي 〔静〕<方، 植> 无叶植物

گوياكى = گويا

گويورۇ 〔静〕 过油肉

گۇئانىدىن 〔静〕<化> 胍، 亚胺脲

گۇەنخۇا 〔静〕<语> 官话

گۇەنسەي 〔静〕 棺材

گۇپپاڭ 〔模〕 咕咚

گۇپپاڭ ئەتمەك 帮腔، 捧场

گۇپپاڭچى 〔静〕 吹鼓手، 应声虫: يالغانچىغا ~ لازىم . <谚> 骗子需要应声虫。

گۇپپاڭچىلىق 〔静〕 帮腔، 捧场، 摇旗呐喊، 吹喇叭

گۇپپاڭچىلىق قىلماق 帮腔، 捧场، 摇旗呐喊

گۇچ 〔模〕 吱咯، 嗞咯(咬东西声)

گۇچچىدە 〔静〕 吱咯一声

گۇچ - گۇچ 〔模〕 吱咯吱咯، 嗞咯嗞咯

گۇچۇلداتماق «گۇچۇلدىماق» 的使动态

گۇچۇلدىتىشماق «گۇچۇلداتماق» 的共同态

گۇچۇلدىماق 〔动〕 ①吱咯作响، 嗞咯作响② <转> 忐忑不安

گۇدۇڭ 〔模〕 ①咕咚: ~ قىلماق 咕咚作响②大吊铃، 骆驼的大挂吊铃: ~ ئاسقان تۆگە 铃驼

گۇدۇڭ ھارۋا (铁轱辘马车(挂大吊铃的

گۇدۇڭ - گۇدۇڭ 〔模〕 咕咕唧唧، 咕咚咕咚

گۇدۇڭلاشماق «گۇدۇڭلىماق» 的共同态: كېچىدە ئۇلار گۇدۇڭلىشىپ كەتتى . 夜间他们嘀咕起来。

گۇدۇڭلىماق 〔动〕 咕哝، 嘀咕، 咕唧

گۇرۇپپا 〔静〕 ①组، 小组: گۇرۇپپىلار بويىچە تەڭپۇڭلاشتۇرماق 小组平衡 / گۇرۇپپىلارنىڭ ئىشلىگەن مەھسۇلاتىغا قاراپ بېرىلىدىغان ئىش ھەققى 班组计件工资② <数> 群

گۇرۇپپا رەسىم <艺> 组画

گۇرۇپپا قاراۋۇل <军> 组哨

گۇرۇپپىلاشتۇرماق «گۇرۇپپىلاشماق» 的使动态

گۇرۇپپىلاشتۇرۇشماق «گۇرۇپپىلاشتۇرماق» 的共同态

گۇرۇپپىلاشتۇرۇلماق «گۇرۇپپىلاشتۇرماق» 的被动态

گۇرۇپپىلاشماق 〔动〕 编组

گۇرۇپپىلانماق «گۇرۇپپىلىماق» 的被动态

گۇرۇپپىلىماق 〔动〕<数> ①组合②分组

گۇرۇپپىلاش جەدۋىلى 分组表

گۇرۇپپىلاش قانۇنى <数> 组合律، 结合律

گۇرۇپپىلاش ئۇسۇلى 分组法، 组合法

گۇرۇپپىلىق «گۇرۇپپا» 的形容词形式

گۇرۇپپىلىق كۈي <艺> 组曲

گۇرۇپپىلىق مۇزىكا = گۇرۇپپىلىق كۈي

گۇرۇپپىلىق ناخشا <艺> 组歌

گۇرۇپپىلىق ئىنتېگرال <数> 集团积分

گۇرۇپپىلىق يېيىلىش <数> 集团展开

گۇرۇپپىۋاز 〔静〕 小团体主义者

گۇرۇپپىۋازلىق 〔静〕 小团体主义

گۇرۇپپىۋازلىق قىلماق 搞小团体主义

گۇرۇھ 〔静〕 ①集团: ئەكسىيەتچىلەر گۇرۇھى 反动集团 / ھۆكۈمران ~ 统治集团②派别، 帮派، 派، 派系: پارتىيە - ~ 党派 / ~ بولۇپ شەكىللەنمەك 形成派系 / ~ ئۇيۇشتۇرماق 拉帮结派

گۇرۇھتىن خالىيلىق <哲> 非派别性

گۇرۇھ - گۇرۇھ 〔静〕 一帮帮، 一伙伙، 团团伙伙: ~ ئادەملەر 一帮一帮的人 / ~ بولۇپ ئۇيۇشماق 结成团团伙伙

گۇرۇھۋاز 〔静〕 搞派别活动者، 搞派性的人

گۇرۇھۋازلىق 〔静〕 派性، 派别活动، 派系活动: ~ تالاش - تارتىشى 派系争执، 派性争执 / ~ خەۋپى 派性危

害危别派، 害

گۇرۇھۋازلىق قىلماق 别派搞، 性派搞، 伙结帮拉

动活

گۇشا 〔静〕 <手> 位部的子盖与口壶接连

گۇك 〔模〕 (声叫的等鸠斑، 子鸽)咕

گۇك - گۇك 〔模〕 咕咕: تۇرۇلغا ~ قىلىپ سايرىدى . 鸪水

。叫地咕咕鸪

گۇ - گۇ = گۇك - گۇك

گۇگۇت 〔静〕 <方> 柴火

گۇگۇلىماق 〔动〕 咕咕叫: كەپتەرلەر گۇگۇلىماقتا . 鸽子在

。叫咕咕

گۇگۇم 〔静〕 黄昏، 傍晚: ~ ۋاقتى 黄昏时候 / ~ ۋاق-

تىدا قىز كۆرمە ، قاش - كۆزىنى ئۇز كۆرمە . <谚> 黄昏

。时分莫相亲، 莫错看眉眼当美人

گۇگۇم چۈشمەك 变昏暗، 天刚黑

گۇك[1] 〔模〕 嗡(虫飞声)

گۇك[2] 〔静〕 ①工، 工日: ~ خاتىرىلىمەك 记工 / ئۇنىڭغا

يىلىغا 300 ~ بېرىدىكەن . 一年给他记三百个工。②步

弓

گۇك كۆتۈرمەسلىك <成> 划不来، 不划算

گۇك[3] 〔静〕 <古> 公(官名)

گۇكپۇل 〔静〕 工分: ~ ئالماق 拿工分 / ~ باھالاپ نومۇر

قويماق 评工记分

گۇكتۇر 〔静〕 工头

گۇكراشماق «گۇكرىماق» 的共同态

گۇكرىماق 〔动〕 ①牙牙学语: يالىغانچىنىڭ چىرايلىق سۆزى-

دىن بوۋاقنىڭ گۇكرىشى ياخشى . <谚> 婴儿的牙牙学语

胜过说谎者的漂亮话 。②<转> 嘟哝، 嘟囔: گۇك-

رىماي ماڭ ، تېز بېرىپ كەل . 别嘟哝، 快去快回 。

گۇڭشې 〔静〕 公社: خەلق گۇڭشېسى 人民公社

گۇڭشېلاشتۇرماق «گۇڭشېلاشماق» 的使动态: يېزا ئىگىلى-

كىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش ۋە گۇڭشېلاشتۇرۇش ھەرىكىتى 农

业合作化和公社化运动

گۇڭشېلاشتۇرۇلماق «گۇڭشېلاشتۇرماق» 的被动态

گۇڭشېلاشماق 〔动〕 公社化: ئۇ گۇڭشېلاشقاندا بوغالتىرلىق

خىزمىتىنى ئىشلىگەنىدى . 公社化时他曾干过会计工

作 。

گۇڭگا 〔静〕 暗昏، 暗淡، 隐隐约约

گۇڭگا كۆرۈنمەك 隐约可见، 隐现

گۇك - گۇك 〔模〕 嗡嗡: ~ قىلماق 嗡嗡作响

گۇڭگىلىق 〔静〕 昏暗处، 黑暗处

گۇڭگۇرلاشماق «گۇڭگۇرلىماق» 的共同态

گۇڭگۇرلىماق 〔动〕 嘟哝، 叽咕: بىرنېمىلەرنى دەپ ~ 嘟哝

着什么 / ئۆيدىن گۇڭگۇرلىغان ئادەم ئاۋازى ئاڭلاندى . 屋里传

出有人叽咕的声音 。

گۇڭگۇر - مۇڭگۇر 〔模〕 叽叽咕咕، 叽哩咕噜: ~ پاراڭ

سالماق 叽叽咕咕地说، 窃窃私语

گۇڭگۇلداشماق «گۇڭگۇلدىماق» 的共同态: ئۇلار گۇڭگۇلدىشىپ

بىرنېمىلەرنى دېيىشتى . 他们叽叽咕咕说了些什么 。

گۇڭگۇلدىماق 〔静〕 叽咕، 叽叽咕咕، 叽里咕噜: ئۇ گۇڭ-

گۇلداپ بىرنېمىلەرنى سۆزلىگەندەك قىلدى . 他好像叽叽

咕咕地在说什么 。

گۇلا 〔静〕 <纺> (织机上的)经线轴

گۇلا چوپىسا (往经线轴上系线用的)木尺

گۇلاب (گۇلابى) 〔静〕 玫瑰汁

گۇلابخانا 〔静〕 玫瑰汁店

گۇلاخ 〔静〕 (蒸气浴灶前的)贮灰坑

گۇلىماق 〔动〕 <方> 使熟皮变白

گۇم[1] 〔模〕 轰، 轰隆

گۇم قىلماق 轰一地声: بومبا گۇم قىلىپ پارتلىدى . 炸

。弹轰地一声炸了

گۇم[2] 〔静〕 灭亡، 崩溃، 覆灭

گۇم بولماق 崩溃، 覆没، 土崩瓦解، 垮台

گۇم قىلماق 摧毁، 击毁: پوتەينى گۇم قىلماي تۇرۇپ

ھۇجۇمغا ئۆتۈش ئۆزىمىزنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىش بىلەن باراۋەر .

不首先摧毁炮台就发起进攻等于去找死 。

گۇماشتا 〔静〕 代理人

گۇمان (گۇمانى) 〔静〕 怀疑، 嫌疑، 猜疑، 疑惑: مېنىڭ

ئۇنىڭدىن گۇمانىم بار . 我对他有怀疑。 ~ ئىمانىنى قاچۇرار .

<谚> 猜疑会丧失信念 。

گۇمان تۇغۇلماق 起疑心، 产生怀疑

گۇمان چۈشمەك = گۇمان تۇغۇلماق

گۇمان قىلماق 怀疑، 置疑، 疑心

گۇمانخور 〔静〕① 疑心重的人، 多疑的人②多疑的 ،

疑心重的، 疑神疑鬼的

گۇمانخورلۇق «گۇمانخور» 的抽象名词

گۇمانسىراتماق «گۇمانسىرىماق» 的使动态

گۇمانسىراشماق «گۇمانسىرىماق» 的共同态

گۇمانسىرىماق 〔动〕 生疑، 起疑心، 猜疑

گۇمانسىز 〔静〕 无疑的، 无可置疑的

گۇمانسىزلىق «گۇمانسىز» 的名词形式

گۇماندار (گۇماندارى) 〔静〕嫌疑者，涉嫌者

گۇمانلاندۇرماق «گۇمانلانماق» 的使动态：ئۇنىڭ سۆزى كە-
شىنى گۇمانلاندۇردى. 他的话令人怀疑。

گۇمانلانماق 〔动〕猜疑，怀疑，疑惑：ھەممىدىن ~ 怀疑
一切 / بۇ گەپتىن ھېچكىم گۇمانلانمايدۇ. 这话谁也不会怀
疑。

گۇمانلىق 〔静〕可疑的，有疑问的，形迹可疑的： ~
نەرسە 可疑物

گۇمانلىق جىنايەتچى <法> 嫌疑犯，嫌犯

گۇمانلىق دېلو <法> 疑案

گۇمانلىنىشماق «گۇمانلانماق» 的共同态

گۇمانىزم 〔静〕人文主义

گۇمانىست 〔静〕人文主义者

گۇمانىي 〔静〕怀疑的，可疑的： ~ نەزەر 怀疑的目
光 / ~ مەسىلە 可疑的问题

گۇمباڭ 〔模〕轰隆

گۇمبا ـ گۇمباڭ = گۇمباڭ ـ گۇمباڭ

گۇمباڭ ـ گۇمباڭ 〔模〕轰隆轰隆

گۇمپا 〔静〕功，功夫： ~ كۆرسەتمەك 表演功夫 / گۇمپىسى
بار ئادەم 有功夫的人

گۇمران 〔静〕毁灭

گۇمران بولماق 覆灭，崩溃，垮台

گۇمران قىلماق 使覆灭，摧毁：بىز فاشىزمنىڭ تەخ-
تى ـ بەختىنى گۇمران قىلدۇق. 我们摧毁了法西斯的宝
座。

گۇمرانلىق «گۇمران» 的名词形式

گۇمراھ 〔静〕迷途的

گۇم ـ گۇم 〔模〕轰轰，砰砰：بىرسى دەرۋازىنى ~ قىلىپ
ئۇردى. 有人砰砰敲打大门。

گۇممىدە 〔静〕轰地一声，轰隆一声： ~ پارتلىماق 轰隆
一声爆炸

گۇناھ (گۇناھى) 〔静〕罪孽，罪恶，罪过

گۇناھ قىلماق 造孽，作孽

گۇناھ ئۆتكۈزمەك 犯罪：بىز ھېچقانداق گۇناھ ئۆتكۈزمە-
دۇق. 我们没有犯什么罪。

گۇناھىدىن كەچمەك 恕罪，饶恕罪过

گۇناھىدىن ئۆتمەك = گۇناھىدىن كەچمەك

گۇناھىنى تىلىمەك 请罪，求饶：ئۇيلا ، ئۇيلا ، ئۇ ئاخىر
يۇرت چوڭلىرىدىن ئوغلىنىڭ گۇناھىنى تىلەش قارارىغا كەلدى.
他想来想去，最后决定代儿子向乡里显贵请罪。

گۇناھىنى بوينىغا ئالماق = گۇناھىنى گەدىنىگە ئالماق

گۇناھىنى گەدىنىگە ئالماق 认罪，服罪

گۇناھىنى يۇماق 赎罪：ماڭا گۇناھىمنى يۇيۇش پۇرسىتى
بېرىڭ. 请给我赎罪的机会。

گۇناھ يازماق 记过

گۇناھسىز 〔静〕无罪的，无辜的： ~ دەپ ھۆكۈم قىلماق
宣判无罪

گۇناھكار 〔静〕①有罪者，有罪孽的人②犯人，罪头

گۇناھكار بولماق 成为罪人

گۇناھكارلىق «گۇناھكار» 的抽象名词

گۇناھلىق 〔静〕有罪的，罪恶的

گۇناھكارلارچە 〔静〕像罪犯一样，像犯罪似的

گۇندا 〔静〕①粗大的： ~ ياغاچ 大木头②枷(刑具)③
(织毯机上的)横木④(油坊中的)锅状木墩

گۇندىپاي 〔静〕狱吏，狱卒，牢头

گۇندىخانا 〔静〕监牢，牢狱，牢房

گۇۋاھ (گۇۋاھى) 〔静〕①证明：يالغان ~ 伪证 / ئۇنىڭ
سالچىلىق ھاياتىغا مۇشۇ دەريا ~ . 他的放排生涯有这条
河为证。②证人，见证人：خۇدا گۇۋاھدۇركى ، مەن بۇ
ئىشتا بىگۇناھ. 真主作证，在这件事上我是无辜的。

گۇۋاھ بولماق 作证

گۇۋاھچى 〔静〕证人，见证人，证明人：گۇۋاھچىنىڭ گۇ-
ۋاھلىق سۆزى 证人的证词 / تارىخنىڭ گۇۋاھچىسى 历史的
见证人 / گۇۋاھچىلاردىن سورىماق 询问证人 / گۇۋاھچىلار-
نى سوتقا چاقىرتماق 传证人出庭

گۇۋاھچىلىق «گۇۋاھچى» 的抽象名词

گۇۋاھچىلىققا تارتماق 传(某人)作证

گۇۋاھلىق 〔静〕证明：مەن تولۇق گۇۋاھلىقتىن ئۆتتىمەن. 我
能充分证明。

گۇۋاھلىق بەرمەك <法> 认证，作证

گۇۋاھلىق خېتى 公证书，证明书

گۇۋاھلىق سۆز <法> 证言

گۇۋاھنامە 〔静〕证书，证件

گۇۋاھنامە بەرمەك 开证

گوي 〔静〕<骂>王八

گويىتوزا = گوي

گۆدەك 〔静〕①幼儿，孩提，小儿： ~ ۋاقتى 幼年时期，
孩提时代②<转>幼稚，天真：سىز تېخى ~ ئىكەن-
سىز. 你还太幼稚，你还太嫩。

گۆدەكلەر پېداگوگىكىسى 学育教儿幼

گۆدەكلەرچە 〔静〕的真天، 漫烂真天: ~ خىيال 烂真天
法想的漫

گۆدەكلىك 〔静〕气子孩، 气稚

گۆدەكلىك قىلماق 要孩子气: گۆدەكلىك قىپتىمەن.
我要了孩子气。

گۆدەڭ 〔静〕<方>仰، 仰面

گۆر 〔静〕坟، 墓坟: يول ئازابىي، ~ ئازابىي. <谚> 旅途之苦如同坟墓之苦;喻同"在家千日好，出门一日难"。

گۆر ئاغزىدىن قايتماق <成> 死里逃生، 九死一生

گۆر ئاغزىغا بېرىپ قالماق <成> 行将就木، 风中残烛

گۆردىن ئىچىۋالغاندەك <成> 如同从坟墓中挖出来的(比喻浑身是尘土的人)، 浑身是土، 土头土脸

گۆر قاراڭغۇسى 黑咕隆咚، 黑洞洞

گۆرگە تىقماق <成> 埋葬

گۆرگە كىرمەك 进坟墓: گۆرگە كىرگەن تىرىك چىقماس، ئۆيگە كىرگەن قۇرۇق. <谚> 进了坟墓的不会活着出来，进了屋子的不会空手而归(意喻人死不能复活，做客不会不受款待)。

گۆرگە ئىتتەرمەك 推人坟墓، 坑害، 坑人: مېنى گۆرگە ئىتتەرمەكچىمىدىڭ؟ 你想坑害我吗؟

گۆر لەخمىسى 墓室(墓穴侧面的)

گۆرىدە ئۆرە تۇرماق <成> 死了也得不到安息

گۆرىدىن توڭگۇز قوپقۇر <骂> 来世变猪的

گۆرىگە ئوت كەتكۇر <骂> 死无葬身之地的家伙

گۆرە 〔静〕堆، 群

گۆرە - گۆرە 〔静〕一堆堆: ~ ئادەم 一群群人

گۆرداش 〔静〕埋在一起者

گۆركار 〔静〕掘墓人

گۆركارلىق «گۆركار» 的抽象名词: ~ قىلماق 掘墓

گۆرلۈك 〔静〕有坟墓的: ~ يەر 坟地

گۆرۈ 〔静〕典当

گۆرۈ بۇيۇم 质物، 典当物، 抵押物

گۆرۈ خەت 当票، 典据

گۆرۈ سۇغۇرتىسى <经> 质物保险

گۆرۈ قويغۇچى <经> 出质人

گۆرۈگە ئالماق ①承典②以……当作抵押(或人质)

گۆرۈگە قويغۇچى <经> 质押人، 出典人، 出质人

گۆرۈگە قويماق 当، 抵押، 出典

گۆرۈ مۇددىتى 典期، 当期

گۆرۈ ھوقۇقى <经> 质权

گۆرۈخانا 〔静〕当铺

گۆرۈكەش 〔静〕当铺老板، 当铺店员، 承典人

گۆرۈكەشلىك 〔静〕当铺业

گۆرۈەن 〔静〕带头骆驼脖子上挂的)饰物

گۆرىستان 〔静〕坟地، 墓地

گۆرىستانلىق 〔静〕墓地، 公墓

گۆسمە 〔静〕<方>诬蔑، 陷害

گۆسمەك 〔静〕<方>强壮的، 力气大的، 健全的

گۆش 〔静〕①肉: قوي گۆشى 羊肉 / گۆشنى يېگەنمۇ ئوغرى، شورپىسىنى ئىچكەنمۇ ئوغرى. <谚> 吃肉的是贼，喝汤的也是贼。 ~ بىلەن ياغ بىر تۇغقان، پىيازنىڭ كۆيگىنى كۆيگەن. <谚> 肉和油是一家，炒焦的是洋葱(比喻朋友就是朋友，外人就是外人)。②瓤

گۆش پۇرىسى <食> 肉合子

گۆش تاپ 红热(某些物质加高温后出的暗红色的光亮)

گۆش تالقىنى <食> 肉松

گۆش توخۇسى <动> 肉鸡

گۆش رەڭ 肉色: ~ ياغلىق 肉色头巾

گۆش قويى <牧> 肉用羊

گۆش كالىسى <牧> 肉牛

گۆش كونسېرۋاسى <食> 肉类罐头

گۆش كۆتىكى 肉墩子، 剁肉墩子

گۆش كۆرسىتىپ ئۆپكە ساتماق <成> 挂羊头卖狗肉

گۆش كۆمەچ <食> 火焖肉饼

گۆش يېمەكلىكلىرى 肉品: ~ تازىلىقنى تەكشۈرمەك 肉品卫生检验

گۆشەيمەك 〔动〕不吭气، 哑口无言: تاڭگازا چىشلىۋالغاندەك زۇۋان سۈرمەي گۆشىيىپ تۇرسەنغۇ؟ 你怎么像嚼着糖瓜一样一声不吭地站在那里呀？

گۆشخور 〔静〕食肉的

گۆشخورلار ئەترىتى <动> 目肉食

گۆشخور هايۋان <动> 兽肉食، 物动肉食

گۆشخورلۇق 〔静〕<生> 性肉食

گۆشسىز 〔静〕 的素، 的肉有没: ~ سەي / 菜素 ~ تاماق / 饭素 ~ قالماق 吃肉有没

گۆشسىمان 〔静〕 的状肉

گۆشگىردە 〔静〕<食> 包烤种子之类一(形圆)

گۆشلەشمەك 〔动〕 长得丰满而柔软

گۆشلۈك 〔静〕 ①有肉的، 荤的: ~ تاماق 肉饭، 荤 / 饭 ~ سەي 肉菜، 荤菜②瓤厚的: ~ قوغۇن 瓤厚的 甜瓜③肉用的، 肉多的: ~ توخۇ 肉用鸡

گۆشلۈك پالاقچە <动> 肉鳍

گۆشلۈك پولۇ <食> 肉抓饭

گۆشلۈك قاشتېشى 成色纯的玉

گۆشلۈك يىلتىز <植> 肉根

گۆشنان 〔静〕<食> 肉馕

گۆشۇنە 〔静〕<植> 大黄

گۆش - ياغ 〔静〕 肉油

گۆكۇ 〔静〕<方> 鱼钩

گۆلەيمەك 〔动〕 瞪眼، 圆瞪双眼، 吹胡子瞪眼: ئۇ گۆلەيىپ بىر قارىۋالدى ـ دە، چالۋاقاپ سىنىپتىن چىقىپ كەتتى . 他瞪了一眼就气冲冲地走出了教室。

گۆلمۆ 〔静〕<方> 渔网

گۆلىيىشمەك «گۆلەيمەك» 的共同态: ئۇلار بىر ـ بىرىگە گۆلىيىشتى . 他们互相吹胡子瞪眼。

گۆن 〔静〕<方> 深

گۆھەر 〔静〕 ①宝، 珍宝، 宝贝: ~ تېپىۋالغاندەك 如获至宝 / ~ بىلمەك 视为珍宝 / تېپىلماس ~ 奇珍异宝 / ~ تورىدۇ سايدا، تونۇمىساڭ نىمە پايدا؟ <谚> 河滩上就有宝، 不识货有何用؟ ②珍贵的: ~ كىتاب 书 / ~ زېمىن 宝地③<转> 眼珠: كۆز گۆھىرى 眼珠، 眼球

گۆھەر پۇرۇش 珠宝商

گۆھەرنى تاشقا ئۇرماق <成> 明珠击石(比喻好坏不相称)

گۆھەرشۇناس 〔静〕 珠宝专家

گۆھەرشۇناسلىق 〔静〕 珠宝专业

گۆھەرلىك 〔静〕 有宝的، 产珠宝的، 宝贵的

گۆيەك 〔静〕 ①饰物(发辫上挂的)②洗手壶颈上的环状花纹

گۆپ 〔模〕 ①扑通، 腾地: ئۇ تام ئۈستىدىن ~ قىلىپ يەرگە سەكرەپ چۈشتى . 他从墙头上跳到地下。②<转> 嘟一下: ئۇ ~ قىلىپ بىر چىنە چاينى ئىچىۋەتتى . 他咕嘟一下喝完了一碗茶。

گۆپسە 〔静〕<方> 身体魁梧的人، 肥胖的人

گۆپسەن 〔静〕<方> 大坛子، 大瓮

گۆپسەيمەك 〔动〕<方> 肿، 胀

گۆپ - گۆپ 〔模〕 扑腾扑腾، 嘟咕嘟咕: ~ يىقىلماق 扑腾扑腾摔倒

گۆپۇر - غالاپ 〔模〕 ①咕咚، 哐啷②喧哗

گۆپۇر - گۆپۇر 〔模〕 噔噔، 沙沙: ~ ئاياغ تاۋۇشى 沙沙的脚步声

گۆپۇرلەتمەك «گۆپۇرلىمەك» 的使动态

گۆپۇرلەشمەك «گۆپۇرلىمەك» 的共同态

گۆپۇرلىمەك 〔动〕 怦怦، 扑腾

گۆجە 〔静〕<方> 借口

گۆجۇر 〔静〕<方> 黑، 黑暗، 暗处

گۆدرەت 〔静〕 疑团، 疑心

گۆدرەت چۈشمەك 怀疑، 猜疑، 疑惑: شۇ ھامان كۆڭلۈمگە ~ چۈشتى . 我顿时起了疑心。

گۆدۈك 〔静〕 ①汽笛: ~ ئاۋازى 汽笛声②汽笛声: ئۇنى پاراخوتنىڭ گۆدۈكى ئويغاتتى . 轮船的汽笛声吵醒了他。

گۆدۈك چالماق 鸣笛

گۆر 〔模〕 忽، 忽啦، 哄، 飕، 呼拉: بىر توپ قۇش ~ قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى . 一群鸟呼拉拉地飞走了。 مۇئەللىم دەرسخانىغا كىرىشى بىلەن ئوقۇغۇچىلار ~ قىلىپ ئورنىدىن قوپۇشتى . 老师一进课堂، 学生们忽啦站了起来。

گۆرەن 〔静〕<理生> 腮

گۆرەن بەز يەللىكى <医> 腮腺炎، 痄腮

گۆرەن كۆپتۈرمەك 脸红脖子粗

گۆرەنلىك 〔静〕 ①大腮帮子的: ~ يىگىت 大腮帮子的小伙子②马笼头系在马腮的部分

گۆرجەك 〔静〕 锹: ياغاچ ~ 木锹 / تۆمۈر ~ 铁锹

گۆررىدە 〔静〕 扑棱一下، 呼啦一下: قۇشقاچلار ~ ئۇچۇپ كەتتى . 麻雀扑棱一声飞走了。 كىشىلەر ~ قىلىپ ئولىشىۋالدى . 人们呼啦一下围了起来。

گۆرزە 〔静〕 棒槌، 狼牙棒

گۆرزىچى 〔静〕 执棒手

گۆرس 〔模〕 扑腾، 咕咚

گۇرسسىدە 〔静〕 声一咚咕، 声一腾扑
گۇرس - گۇرس 〔模〕 欻欻
گۇركىرەتمەك «گۇركىرىمەك» 态动使的
گۇركىرەشمەك «گۇركىرىمەك» 态同共的
گۇركىرىمەك 〔动〕 ①啸呼، 响呼呼: بوران گۇركىرەپ چىقـ
ماقتا. 大风呼啸着。②响轰轰، 响隆轰، 鸣轰، ماشىنا
~ 机器轰鸣③ <转> 大发霆雷، 暴跳如雷، 动大
肝火: سەن ماڭا گۇركىرىمە! 你不要对我大发雷霆!
گۇر - گۇر 〔模〕 呼呼، 刺刺呼، 飕飕: ئوت ~ قىلىپ
ياناق 火呼呼地燃烧 / ~ شامال چىقماق 风飕飕地刮
گۈرۈچ 〔静〕 米، 大米: ~ تاماق 大米饭
گۈرۈچ ئاقلاش ماشىنىسى 碾米机
گۈرۈچ ئاقلىماق 碾米
گۈرۈچ بولماق <食> 大米粥
گۈرۈچ توپىنى 米糠
گۈرۈچ مىتىسى <动> 米象
گۈرۈچ ھارىقى 米酒
گۈرۈلدەتمەك «گۈرۈلدىمەك» 的使动态: تراكتورنى ~ 使拖拉机发出轰鸣声
گۈرۈلدەشمەك «گۈرۈلدىمەك» 的共同态: ماشىنا - تراكتورلار گۈرۈلدىشىپ ئۆتۈشتى. 汽车拖拉机轰隆隆驶过。
گۈرۈلدىمەك 〔动〕 ①烘烘، 熊熊، 呼呼(形容火着得旺或风声): ئوچاقتا ئوت گۈرۈلدەپ كۆيدى. 炉子着得烘烘地烧。 سوغۇق شامال گۈرۈلدەپ چىقتى. 寒风呼呼地吹。②隆轰، 轰鸣، 飕: بىر ماشىنا گۈرۈلدەپ ئۆچـقاندەك ئۆتۈپ كەتتى. 一辆汽车飕地一下飞驰而过。
گۈزەر 〔静〕 闹市، 市场
گۈزەل 〔静〕 ①美، 美丽的، 秀丽的، 优美的: ~ مەنزىرە 美景 / ~ ئەخلاق 美德 / ~ ۋەتەن 美丽的祖国 ②美女، 美人، 佳人: ئۇنىڭ گۈزەللىكىگە گەپ سىغمايدۇ. 她美不可言。 ~ تۇرمۇش 美好的生活 / ~ ياشلىق 美好的青春
گۈزەل سەنئەت <艺> 美术، 工艺美术، 造型艺术
گۈزەل سەنئەت فىلىمى <艺> 美术片
گۈزەل سەنئەت نەزەرىيىسى <艺> 美术概论
گۈزەل سەنئەت ئىلمى <艺> 美术学
گۈزەللەشتۈرمەك «گۈزەللەشمەك» 的使动态: ئۇلار مەكتەپ مۇھىتىنى تېخىمۇ گۈزەللەشتۈردى. 他们使校园环境更加美丽。

گۈزەللەشتۈرۈلمەك «گۈزەللەشتۈرمەك» 的被动态
گۈزەللەشمەك 〔动〕 变美丽، 变秀丽: ۋەتىنىمىزنىڭ زېمىنى گۈزەللەشمەكتە. 祖国山河更加秀丽。
گۈزەللىك 〔静〕 美، 美丽: شېئىرنىڭ گۈزەللىكى 诗的美 / دەرەخنىڭ گۈزەللىكى يـاپراقتىن، ئادەمنىڭ گۈزەللىكى ئەخلاقتىن. <谚> 树美美在叶上، 人美美在德上。
گۈزەللىك تەربىيىسى <教> 美育
گۈزەللىك تەنھەرىكىتى <体> 健美运动
گۈزەللىك تۇيغۇسى <心> 美感
گۈزەللىك گىمناستىكىسى <体> 健美操
گۇس - گۇس 〔模〕 欻欻، 嗵嗵: سەپ - سەپ خەلق ئەسكەرلىرى ~ دەسسەپ ئاجايىپ رەتلىك ماڭماقتا. 一队队民兵走起来欻欻的، 非常整齐。 ئۇ ~ دەسسەپ ئالدىغا ماڭدى. 他嗵嗵地往前走。
گۇگۇسۇن 〔静〕 辐条، 轮辐
گۇگۇسۇنلۇك 〔静〕 带辐条的: ~ چاق 带辐条的轮子
گۈڭگۈرت 〔静〕 <化> 硫磺
گۈڭگۈرت باكتېرىيىسى <化> 硫细菌
گۈڭگۈرت تەركىبى <冶> 含硫量، 硫分
گۈڭگۈرت كىسلاتاسى = سۇلفات كىسلاتاسى
گۈڭگۈرتسىز 〔静〕 无硫磺的
گۈڭگۈرتسىز گاز <矿> 甜气
گۈڭگۈرتسىزلەندۇرمەك «گۈڭگۈرتسىزلەنمەك» 的使动态
گۈڭگۈرتسىزلەندۇرۇش مۇنارى <石> 脱硫塔
گۈڭگۈرتسىزلـەندۇرۇلمەك «گۈڭگۈرتسىزلەندۇرمەك» 的被动态
گۈڭگۈرتسىزلەنمەك 〔动〕 脱硫
گۈڭگۈرتلەشتۇرمەك «گۈڭگۈرتلەشمەك» 的使动态
گۈڭگۈرتلەشتۇرۇلمەك «گۈڭگۈرتلەشتۇرمەك» 的被动态
گۈڭگۈرتلەشمەك 〔动〕 <化> 硫化
گۈڭگۈرتلەشكەن كاۋچۇك 硫化橡胶
گۈڭگۈرتلەشكەن ماددا <化> 硫化物
گۈڭگۈرتلۇك 〔静〕 硫化的، 带硫磺的
گۈڭگۈرتلۇك ئارشاڭ 硫磺温泉
گۈڭگۈرتلۇك بوياق 硫化染料
گۈڭگۈرتلۇك قەۋەت <地> 含硫层
گۈڭگۈرتلۇك گىياھ 白藓根皮
گۈڭگۈرتلۇك نېفىت 含硫 石油
گۈل 〔静〕 ① <植> 花، 花儿: ياۋا ~ 野花 / قەغەز ~ 纸花، 花扦子 / گۈل تۇكۇلەر ئىختىيارى، ئېقىن سۇنىڭ يوق

كارى . 情无水流، 意有花落 <谚> ②。好 <转> ، 好
美، 丽美، 亮漂③ <转> 巧، 巧灵 : ئۇنىڭ قولى ~ .
她的手巧。④精华، 精英، 俊杰 : ياشلارنىڭ گۈلى 青年
人的佼佼者، 青年人的精英 / ئۇ ئوتتۇز ئـوغۇلنىڭ گۈ-
لى . 他是男子汉的俊杰。

گۈل باسماق <手> 花印
گۈل بەرگى <植> 瓣花
گۈل بېسىش سېخى <纺> 间车花印
گۈل بىخى <植> 芽花
گۈل تاجى <植> 冠花
گۈل تەخسىسى <植> 盘花
گۈل تۈگمەك <手> 花扎
گۈل تىزمىسى = گۈل رېتى
گۈل تىكمەك <手> 绣刺، 花绣
گۈل چېڭى <植> 粉花
گۈل چېڭى خالتىسى <植> 囊粉花
گۈل چېڭى نەيچىسى <植> 管粉花
گۈل چىراي 貌月容花
گۈل رېتى <植> 序花
گۈل ساپىقى <植> 梗花
گۈل سەيلىسى 游野花赏
گۈل شەربىتى 汁花، 露花
گۈل شىرنىسى 蜜花، 汁花
گۈل قىسماق 花戴
گۈل قىيامى 酱瑰玫
گۈل كاپۇستا <植> 菜(椰)花
گۈل كاسىسى <植> 萼花
گۈل كەلتۈرمەك <成> 锦، 亮漂的干، 好加上好
花添上
گۈل كۆرۈنمەك <成> 显، 丽美样一儿花像得显
丽美外格得
گۈل ئوقى <植> 轴花
گۈل ئۈستىگە گۈل كەلتۈرمەك <成> 花添上锦
گۈلى گۈلىگە كەلمەك <成> 生天، 叶绿配花红
بۇ ئىككى ياش تازا گۈلى گۈلىگە كەل- : 缘良配天، 对一
گەنلەر ئىكەن . 。对一的生天是真女男年青对一这
گۈل يېپىنچىسى <植> 被花
گۈل يىپى <植> 丝花
گۈلە 〔静〕 干杏
گۈلە مۇرابباسى 酱干杏

گۈلـەش 〔静〕 <方> 的沓拖، 的拉拖، 的怠懈، 沓疲
的水带泥拖، 的
گۈلە ـ قاق 〔静〕 果干
گۈلەك 〔静〕 <方> 涡旋
گۈلەمشۇا 〔静〕 <植> 菊寿万، 花盏金
گۈلئەنبەر 〔静〕 <植> 花雀翠
گۈلبوغۇن = بادرەنجى بۇيا
گۈلبۆرەك 〔静〕 <食> 花腰爆油
گۈلبۈرگە 〔静〕 <动> 蚤花
گۈلبىنەپشە 〔静〕 <植> 丁地花紫
گۈلبىنەپشە مۇرابباسى 酱兰罗紫
گۈلجىنەستە 〔静〕 <植> 梅叶榆
گۈلچاي 〔静〕 茶花
گۈلچەمبىرەك 〔静〕 圈花
گۈل ـ چېچەك 〔静〕 <植> 卉花، 朵花، 花 : باھار پەس-
لىدە ھەممە يەردە گۈل ـ چېچەكلەر ئېچىلىدۇ . 花处到里季春
。开盛朵
گۈلچى 〔静〕 ①花儿匠②卖花的 : ~ قىز 娘姑花卖
گۈلچىلىك 〔静〕 培栽卉花 : ~ مۇتەخەسسىسى 培栽卉花
家专
گۈلچىمەن 〔静〕 <植> 花球绣
گۈلخار 〔静〕 <植> 竿旗花
گۈلخان 〔静〕 火篝، 火营، 堆火 : ~ ياقماق 火篝起生
گۈلخان كېچىلىكى 会晚火营
گۈلخان ئۇسسۇلى <艺> 舞火篝
گۈلخانا 〔静〕 圃花، 房花
گۈلخەيرى 〔静〕 <植> 葵冬
گۈلدار = گۈللۈك
گۈلدارچىن 〔静〕 <植> 子桂肉
گۈلدان 〔静〕 瓶花
گۈلدەستە 〔静〕 束花
گـۈلدۈر 〔模〕 隆轰، 隆隆، 鸣轰 : ئۆي گۈلدۈر قىلىپ ئۆرۈ-
لۈپ چۈشتى . 了塌倒声一隆轰子房 。گۈلدۈرى بار ، يامـ-
غۇرى يـوق . <谚> 只听隆隆响، 不见雨下来; 喻同
。"干打雷، 不下雨"
گۈلدۈراس 〔模〕 (声鸣雷)轰隆隆، 喀啦啦، 哗啦啦
گۈلدۈراس ئالقىش 声掌的般鸣雷
گۈلدۈر ـ تاراق 〔模〕 大轰大嗡، 虚张声势
گۈلدۈر ـ گۇپپىڭ 〔模〕 隆轰隆轰
گۈلدۈر ـ غـالاپ 〔模〕 ①咕咚، 哐啷②喧嚣، 喧哗 ،

闹喧

گۈلدۈر - قاراس = گۈلدۈر - غالاپ

گۈلدۈر - گۈلدۈر 〔模〕 隆轰، 隆隆، 隆咕: ماشىنىلارنىڭ ~ ئاۋازى 声响的隆轰隆轰器机

گۈلدۈرلەتمەك «گۈلدۈرلىمەك» 的使动态: دۇمباق ئاۋازى پۈتكۈل دالىنى گۈلدۈرلەتمەكتە ئىدى. 鼓声使整个原野响 。隆隆声

گۈلدۈرلەشمەك «گۈلدۈرلىمەك» 的共同态

گۈلدۈرلىمەك 〔动〕 咕噜作响، 隆隆作响: تاش گۈلدۈرلەپ غۇلاپ چۈشتى. 石头咕噜噜地滚下去了。 گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىدى. 雷声隆隆。

گۈلدۈرماما 〔静〕 <气> 雷، 霹雳، 雷霆: باھار گۈلدۈرمامىسى 春雷 / ~ مۇئەككىلى 雷公، 雷神 / ~ ۋە چاقماق 雷电، 雷电交加

گۈلدۈرماما بورىنى <气> 雷暴

گۈلدۈرمامىلىق 〔静〕 <气> 有雷的

گۈلدۈرمامىلىق بۇلۇت <气> 雷暴云

گۈلدۈرمامىلىق ئۆتكۈنچى يامغۇر <气> 雷阵雨

گۈلدۈرمامىلىق يامغۇر <气> 雷暴雨

گۈلدۈرمامىلىق يۇقىرى بېسىم <气> 雷暴高压

گۈلدۈرمە 〔静〕 水帘، 小跌水

گۈلزار 〔静〕 花坛، 花圃

گۈلزارلىق = گۈلزار

گۈلسامساق 〔静〕<植> 百合花

گۈلسۇرۇخ = قىزىلگۈل

گۈلسۈسەر 〔静〕<植> 唐菖蒲، 菖兰، 剑兰

گۈلسىز 〔静〕 无花的، 隐花的: ~ ئۆسۈملۈك 无花植物

گۈلسىمان 〔静〕 花状的

گۈلشەن 〔静〕 花草地، 花圃، 花坛

گۈل - غۇنچە 〔静〕 花蕾، 花朵

گۈلقات 〔静〕<植> 蘼荼

گۈلقەقە 见下

گۈلقەقەلىرى ئېچىلماق <成> 兴高采烈، 心花怒放، 眉飞色舞

گۈلقەنت 〔静〕<药> 玫瑰花糖膏

گۈلقىيار 〔静〕<植> 柳叶菜

گۈلگۈم 〔静〕<方> 黄色، 黄澄澄، 苍黄

گۈل - گۈلىستان 〔静〕 鲜花盛开的地方: ئىلى ئىسمى جىسمىغا لايىق ~ شەھەر ئىكەن. 伊犁是名副其实的花园城市。

گۈلگۈن 〔静〕<方، 植> 花红

گۈلگىنە 〔静〕<植> 萝莺叶蔡

گۈل - گىياھ 〔静〕<植> 花卉، 草花، 花朵

گۈل - گىياھسىز 〔静〕 没有花草的: ~ يەر 不毛之地

گۈللەتمەك «گۈللىمەك» 的使动态: ئىشچى ئۆستاملارنىڭ ئەقىل - پاراستى ئىشچىلار رايونىنى گۈللەتتى. 工人师傅的聪明才智使工人区兴旺起来了。

گۈللەندۈرمەك «گۈللەنمەك» 的使动态: زاۋۇتنى يىلدىن - يىلغا ~ 使工厂一年比一年兴旺

گۈللەنمەك 〔动〕 兴旺، 兴盛، 繁荣، 繁盛: ۋەتىنىمىز كۈندىن - كۈنگە گۈللەنمەكتە. 我们的祖国一天比一天繁荣。 گۈللەنگەن دەۋر 繁荣时代، 盛世

گۈللۈك 〔静〕 ①花坛، 花圃، 花园، 花池子②带花的، 有花的: ~ پانۇس 花灯 / ~ ئەدىيال 花床单

گۈللۈك بەقەم <植> 花梨木

گۈللۈك جىيەك <手> 花边

گۈللۈك چېرپاشكا <动> 花蝽

گۈللۈك چىۋىن <动> 杆蝇

گۈللۈك رامكا <印> 花边框

گۈللۈك رەخت <纺> 花布

گۈللۈك كىگىز 花毡

گۈللۈك ماي قوڭغۇز <动> 花潜

گۈللۈك مەرمەر <矿> 蛇纹大理石

گۈللۈك ئۆسۈملۈك <植> 显花植物

گۈللىمەك 〔动〕 ①开花، 绽放: غۇنچە ~ 蓓蕾绽放 ②<转> 繁荣، 兴盛، 兴旺: مەدەنىيەت ~ 文化繁荣 / گۈللەپ ياشنىماق 繁荣昌盛، 繁荣兴旺

گۈلمە 〔静〕 鞍垫子

گۈلنار = ئانارگۈل

گۈلناز = ئۇياتچانئوت

گۈلنەپشە 〔静〕<植> 堇菜

گۈلچى 〔静〕<方، 植> 古丽奇(杏的品种之一)

گۈلستان 〔静〕 园花، 花坛

گۈلىيەسىمەن 〔静〕<植> 千日红

گۈمبە 〔静〕<农> 粪堆

گۈمبەز 〔静〕<建> ①圆屋顶②拱北

گۈمبەز تۈزۈلمە <矿> 穹隆构造

گۈمبەز قۇرۇلما <建> 拱形结构

گۈمبەزسىمان 〔静〕 拱顶形的، 穹隆形的: ~ ئۆگزە 穹隆形的屋顶

گۈمبەزسىمان باك <石> 拱顶罐
گۈمبەزسىمان تۈزۈلمە <地> 穹状构造
گۈمبەزسىمان ئېكران 穹幕电影、球形银幕
گۈمبەزلىك 〔静〕有圆屋顶的、拱形的：~ ئىمارەت 拱形建筑
گۈمبۇر 〔模〕轰隆、隆隆(爆炸声或高墙倒塌声)
گۈمبۇر - گۈمبۇر 〔模〕隆隆、轰隆
گۈمبۇرلەتمەك «گۈمبۇرلىمەك» 的使动态：ئۇلار ھەدەپ گۈمبۇرلىتىپ توپ ئېتىۋاتاتتى. 他们一个劲儿地轰隆隆地开炮。
گۈمبۇرلىمەك 〔动〕轰隆、轰鸣、隆隆作响：قول بومبىلىرى گۈمبۇرلەپ پارتلىغىلى تۇردى. 手榴弹轰隆轰隆地爆炸。
گۈمرۈك 〔静〕<古>关尹(守关并收税的官员)
گۈمرۈكبەگ 〔静〕<古> 关都尉
گۈمۈرۈلمەك 〔动〕塌、坍塌、崩塌：قۇدۇق گۈمۈرۈلۈپ چۈشتى. 井坍了。
گۈن 〔静〕光泽、光：كۆزىنىڭ گۈنى يوق. 眼睛无光、两眼无神
گۈۋۈنمەك 〔动〕抖毛
گۈيەلمەك 〔动〕<方> 打趔趄、跌跌撞撞
گۋاردىيە 〔静〕近卫军
گېپارىن 〔静〕肝素(输血用抗凝剂)
گېپېربولا 〔静〕<数> 夸张法
گېتىت 〔静〕<矿> 针铁矿
گېدە 〔静〕<方> 卷曲的、皱的
گېرەم = گەمە
گېرب 〔静〕徽：دۆلەت گېربى 国徽
گېرتسوگ = كىنەز
گېرتسىن 〔静〕<地> 海西
گېرتسىن پۈرۈلمە بەلۋېغى <地> 海西褶皱带
گېرتسىن مەزگىلى <地> 海西期
گېرتسىن ھەرىكىتى <地> 海西运动
گېرتس 〔静〕<物> 赫兹(周波率单位)
گېرمان 〔静〕日耳曼人
گېرمانچە 〔静〕①日耳曼语文②日耳曼式
گېزەرمە = بىزەڭ
گېزەرمەك 〔动〕死皮赖脸、厚着脸
گېزەك[1] = قەن - گېزەك
گېزەك[2] 〔静〕次序、轮次

گېزەكچى 〔静〕站岗的人、卫兵
گېزەكچىلىك 〔静〕站岗执勤
گېزىندە 〔静〕①毒虫②<转、骂>该死的、天杀的，恶棍、黑帮
گېزىت 〔静〕报、报章、报纸：شىنجاڭ گېزىتى 新疆日报
گېزىت سەھىپىسى 报纸篇幅、版面
گېزىتچى 〔静〕报纸发行者、卖报人、报人
گېزىتچىلىك 〔静〕报业
گېزىتخانا 〔静〕报社、报馆
گېزىت - ژۇرنال 〔静〕报章杂志、报刊
گېزىرىشمەك «گېزەرمەك» 的共同态：گېزىرىشىپ تۇرماي، ئىشىڭلارغا بېرىڭلار! 不要厚着脸皮站在这里，干活儿去吧！
گېكتار 〔静〕公顷
گېكتوگراف 〔静〕<印> 胶版、胶印器
گېكتوگرام 〔静〕百克、百公分
گېكتولىتىر 〔静〕百升、百公升
گېكتومېتىر 〔静〕百米、百公尺
گېكساخلوران 〔静〕<化> 六六六
گېگېل 〔静〕黑格尔(德国哲学家)
گېگېل پەلسەپىسى <哲> 黑格尔哲学
گېگېل دىئالېكتىكىسى <哲> 黑格尔辩证法
گېگېلچىلىق 〔静〕<哲> 黑格尔主义
گېلاۋ 〔静〕仡佬族、仡佬人
گېلاۋچە 〔静〕①仡佬语②仡佬式的
گېلەك 〔静〕<方> 革莱克(毛长三公分以下的皮子)
گېلىسىميوم 〔静〕<植> 胡黄连
گېلىكتەمەك 〔动〕<方> 抱着、抓住
گېلىئوتروپ 〔静〕①<植>天芥菜②<矿>血石髓，③血滴石日光反射器、回光仪
گېماتىن 〔静〕<生> 正铁血红素、血红素
گېمما 〔静〕<生> 胞芽
گېموتسىيانىن 〔静〕<理生> 血青蛋白、血青朊
گېموروي = بوۋاسىر
گېموگلوبىن 〔静〕<理生> 血红蛋白
گېمولىزىن 〔静〕溶血素
گېن 〔静〕<生> 基因
گېن ئالمىشىش <生> 基因转换
گېن ئامبىرى <生> 基因库
گېن بەلگىسى <生> 基因符号

گېن بەلۋېغى <生> 带因基
گېن تىپى <生> 型因基
گېن مەنبەسى <生> 源因基
گېن مەھسۇلى <生> 物产因基
گېنتامىتسىن 〔静〕 <药> 素霉大庆
گېنرى 〔静〕 <物> (位单感电)利亨
گېنرى قانۇنى <物> 律定利亨
گېنرىمېتىر 〔静〕 <物> 计利亨
گېنېراتور 〔静〕 器生发②机电发①
گېنېراتور گۇرۇپپىسى <水> 组机، 组机电发
گېنېراتورلۇق 〔静〕 <机> 的生发، 的电发
گېنېرال 〔静〕 军将
گېئوئانتىكلىنال 〔静〕 <地> 斜背地، 斜背
گېئوتېرمومېتىر 〔静〕 <地> 表温地
گېئوتېرمىكا 〔静〕 学温地، 学热地
گېئوتېكتونىكا 〔静〕 <地> 学造构地大
گېئوخرونولوگىيە 〔静〕 <地> 年质地، 学代年质地
表代
گېئوخىمىيە 〔静〕 <地> 学化球地، 学化质地
گېئوخىمىيىلىك 〔静〕 的学化球地، 的学化质地
گېئوخىمىيىلىك پېترولوگىيە <矿> 学化球地
矿探
گېئوخىمىيىلىك چارلاش <地> 探化
گېئوخىمىيىلىك مەنزىرە <地> 观景学化球地
گېئودېزىيە 〔静〕 <地> 学量测地大، 量测
گېئودېزىيىلىك 〔静〕 <地> 的量测
گېئودېزىيىلىك بەلگە <地> 标觇
گېئودېزىيىلىك تەكشۈرۈش <地> 测勘地大
گېئودېزىيىلىك كوئوردىنات <地> 标坐地大
گېئودېزىيىلىك مېرىدىيان <地> 线午子地大
گېئودېزىيىلىك ئۇرۇۋېن <水> 面准水地大
گېئودېزىيىلىك ئۆلچەش <地> 量测地大
گېئوسفېرا 〔静〕 <地> 圈地، 界陆
گېئوسىنكلىنال 〔静〕 <地> 斜向大، 槽地
گېئوفىزىكا 〔静〕 <地> 学理物球地
گېئوفىزىكىلىق 〔静〕 <地> 的学理物球地
گېئوفىزىكىلىق پېترولوگىيە <地> 理物球地
[illegible]
گېئوفىزىكىلىق چارلاش <石> 探勘理物球地
گېئولوگ 〔静〕 者学质地، 家学质地

گېئولوگ بولقىسى <地> 锤质地
گېئولوگىيە 〔静〕 学质地
گېئولوگىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经质地
گېئولوگىيىلىك 〔静〕 <地> 的质地: ~ يىراقتىن سېزىش
مەركىزى 心中感遥质地
گېئولوگىيىلىك ئاپەت <地> 害灾质地
گېئولوگىيىلىك تارىخشۇناسلىق <地> 学史地
گېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈش <地> 查调质地
گېئولوگىيىلىك تۈزۈلۈش <地> 地، 成构质地
造构质
گېئولوگىيىلىك چارلاش <地> 探勘质地
گېئولوگىيىلىك قاتلام <地> (位)层质地
گېئولوگىيىلىك قېزىلما <地> 产矿质地
گېئولوگىيىلىك ئېرا <地> 代球地
گېئولوگىيىلىك يىللار <地> 代年质地
گېئوماتېماتىكا <地> 学数质地
گېئوماگنېتىزم 〔静〕 <电> 学磁地، 磁地
گېئومورفولوگىيە 〔静〕 <地> 学貌地
گېئومورفولوگىيىلىك 〔静〕 <地> 的貌地
گېئومورفولوگىيىلىك ئامىل <地> 因成貌地
گېئومورفولوگىيىلىك بىرىكىش <地> 组貌地
合
گېئومورفولوگىيىلىك تەرتىپ <地> 列序貌地
گېئومورفولوگىيىلىك جەريان <地> 程过貌地
گېئومورفولوگىيىلىك دەۋر <地> 代时貌地
گېئومېتىر 〔静〕 何几
گېئومېتىرشۇناس 〔静〕 <数> 家学何几
گېئومېتىرىيە 〔静〕 何几، 学何几: ئانالىتىك ~ 析解
何几
گېئومېتىرىيىلىك 〔静〕 <数> 的何几
گېئومېتىرىيىلىك ئاكسىيوما <数> 理公何几
گېئومېتىرىيىلىك تېئورېما <数> 理定何几
گېئومېتىرىيىلىك شەكىل <数> 形图何几
گېئومېتىرىيىلىك كرىستاللوگرافىيە <数> 何几
学晶结
گېئومېتىرىيىلىك مودېل <数> 型模何几
گېئومېتىرىيىلىك ئوپتىكا <物> 学光何几
گېئومېخانىكا 〔静〕 <地> 学力质地
گېئوئېكولوگىيە 〔静〕 <地> 学态生质地
گېئوئىد 〔静〕 <地> 体球地

猿臂长 ＜动＞〔静〕 **گىببون**

素霉赤 ＜药＞〔静〕 **گىببېرېللىن**

菌霉赤 ＜生＞　گىببېرېللىن باكتېرىيىسى

矿铝水三 ＜矿＞〔静〕 **گىببسىت**

态状眠催②术眠催① ＜医＞〔静〕 **گىپنوز**

师医眠催〔静〕 **گىپنوزچى**

眠催被〔动〕 **گىپنوزلانماق**

词名象抽的 «گىپنوز» **گىپنوزلۇق**

术眠催施، 眠催　گىپنوزلۇق قىلماق

盐酸氯次 ＜化＞〔静〕 **گىپوخلورىت**

体垂脑، 体垂下脑 ＜理生＞〔静〕 **گىپوفىز**

腺体垂 ＜理生＞　گىپوفىز بېزى

线曲双 ＜数＞〔静〕 **گىپېربولا**

面曲双 ＜数＞〔静〕 **گىپېربولوئىد**

子超〔静〕 **گىپېرون**

膏石 ＜医＞〔静〕 **گىپس**

态动使的 «گىپسلىماق» **گىپسلاتماق**

态同共的 «گىپسلىماق» **گىپسلاشماق**

态动被的 «گىپسلىماق» **گىپسلانماق**

的膏石〔静〕 **گىپسلىق**

土凝混膏石 ＜水＞　گىپسلىق بېتون

给 ~ پۇتنى :膏石打، 膏石上 ＜医＞〔动〕 **گىپسلىماق**
膏石打腿

琴弦六، 他吉 ＜艺＞〔静〕 (گىتارى) **گىتار**

者奏演他吉〔静〕 **گىتارچى**

乱团一، 糟团一②丝铁状环的用丝缫①〔静〕 **گىجەك**
麻، 乱糟糟: ئۇنىڭ ~ چاچلىرىدىن ئادەمنىڭ قورققۇسى
كېلەتتى . 她那乱蓬蓬的头发令人害怕。

گىجەكلەشمەك 〔动〕乱糟糟، 乱成一团: ساقال ـ بۇرۇتلى-
رى گىجەكلىشىپ ئۆسۈپ كەتمەك 胡须长得又长又乱

گىجىرماچ 〔静〕杂乱的، 乱糟糟的، 无头绪的: بۇ
يىپنى نېمانچە ~ قىلىۋەتتىڭ؟ 你怎么把这股线弄得这
么乱了？

گىجىڭ 〔静〕慢性子، 疲塌، 固执: ~ ئۇستىدىن ئىلدام
گادای ياخشى . ＜谚＞ 疲塌师傅不如麻利穷光蛋。

گىجىڭلىق 〔静〕磨磨蹭蹭، 慢慢腾腾، 又懒又倔的

گىجىڭلىق قىلماق 磨蹭، 慢慢腾腾: نېمانچە گىجىڭ-
لىق قىلىدىغانسەن؟ 你怎么这么磨蹭？

گىجىم 〔静〕①鞍套子②小花帽边上的方形齿状花纹

گىج 〔模〕嘎吱(吃生菜等东西的声音)

گىچاڭلاتماق 〔动〕＜方＞炫耀، 卖弄، 标榜

گىچچىدە 〔静〕嘎吱一下، 嘎吱一声، 咯吱一声

گىچ ـ گىچ 〔模〕嘎吱嘎吱: مۇنۇ مانتىنىڭ پىيىزى ~ قىلى-
دۇ، پىشىقان ئوخشايدۇ . 这包子里的洋葱吃起来嘎吱
嘎吱的، 好像还没熟。

گىچماچ 〔静〕杂乱的، 纷杂的: ~ ئىش 杂乱的事 / ~
خىيال 思绪纷乱

گىچماچلاشماق 〔动〕纷乱، 杂乱: پىكىرلىرىم گىچماچلىشىپ
كەتتى . 我思绪乱得很。

گىچىر 〔模〕咯吱(磨牙声)

گىچىر ـ گىچىر 〔模〕咯吱咯吱

گىچىرلاتماق «گىچىرلىماق» 的使动态: ئۇ ئاچچىقىدا چىشلى-
رىنى گىچىرلاتتى . 他气得牙齿咯吱作响。

گىچىرلىماق 〔动〕咯吱作响

گىچىلداتماق «گىچىلدىماق» 的使动态

گىچىلدىماق 〔动〕吱咯作响

گىچىماچاڭ 〔静〕乱糟糟: ~ ئىش 乱糟糟的事 / ئۇرۇق-
لۇقلار ~ بولۇپ كېتىپتۇ . 各种种子混杂在一起了。

گىدەڭ 〔静〕＜方＞爱摆架子的، 爱大摇大摆的

گىدەيتمەك «گىدەيمەك» 的使动态

گىدەيمەك 〔动〕①趾高气扬، 昂首天外، 鼻孔朝天، 摆
架子: ئۇنىڭ گىدىيىپ تۇرغان ئەپتى 他那趾高气扬的样
子②高傲، 傲慢، 大模大样: گىدىيىپ ئولتۇرماق 大模
大样地坐着

گىدىك 〔静〕＜动＞小狗(刚会走的)

گىدىك ـ گىدىك 〔叹〕嗝的嗝的، 喷儿喷儿(唤小狗的
声音)

گىدىگەي 〔静〕＜方＞高傲的، 傲慢的

گىدىيىشمەك «گىدەيمەك» 的共同态: ئۇلار گىدىيىشىپ ئۆيگە
كىرىشتى . 他们傲慢地走进屋里。

گىر 〔静〕①＜机＞砝码②＜交＞地磅، 地秤: يەر:
گىرى 地秤

گىر تېشى　秤砣

گىرە (گىرەسى) 〔静〕①合页: ئىشىكنىڭ گىرەسى 门的
合页 / ~ ئورناتماق 装合页②交叉، 交错

گىرە سالماق　搂: ئانىنىڭ بوينىغا ~ 搂母亲的脖子

گىرە غوزا ＜动＞　串茧

گىرە قىلماق　①交叉، 交错②把赌博用的髀石像
洗牌一样搅到一起: قىمارۋازلار يېڭىۋاشتىن ئوشۇقنى گىرە
قىلىشتى . 赌徒们重新把髀石搅到了一起。

گىرەچە 〔静〕①虎钳、夹具②小合页③桃子：بىر ~ يىپ 一桃子线

گىرە - گىرە 〔静〕一群群、一排排、一队一队：قوي تۇغىدۇ بىرە - بىرە، يۈرىدۇ ~؛ ئىت تۇغىدۇ ~، يۈرىدۇ بىرە-بىرە. 〈谚〉羊下一羔只只，却群生；狗下崽一群，却独行。

گىرەلەشتۈرمەك «گىرەلەشمەك»的使动态：ئۇ دائىم بارماقلىرىنى گىرەلەشتۈرۈپ قىمىر قىلماي ئولتۇراتتى. 他常常把双手交叉在一起一动不动地坐着。

گىرەلەشمە 〔静〕犬牙交错的、交叉的

گىرەلەشمە جەڭ 短兵相接、白刃战

گىرەلەشمە رېئاكسىيە 〈生〉交叉反应

گىرەلەشمە قاتلام 〈地〉交错层

گىرەلەشمە ئىممۇنىتېت 〈医〉交叉免疫

گىرەلەشمە يۇقۇملىنىش 〈医〉交叉感染

گىرەلەشمەك 〔动〕①交叉、交织、交错②连接、连贯、连亘、环抱：ھەيۋەتلىك قاتمۇ - قات تاغلار بىر - بىرىگە گىرەلىشىپ كەتكەنىدى. 巍峨的群山相互环抱连亘在一起。

گىرەلەشكەن پەنلەر 交叉科学

گىرەلەشكەن تىجارەت 〈经〉交叉营业

گىرەلىشىش نۇقتىسى 交叉点

گىرەلىمەك 〔动〕①搂、抱②装合页、安合页

گىرەم - سىرەم 〔静〕恍惚、隐约、朦胧：~ ئۇخلىماق 似睡非睡、朦胧睡觉 / ~ كۆرمەك 隐约可见

گىرت 〔模〕咯吱：توك سىمىنى ~ قىلىپ كېسىۋەتمەك 咯吱一下把电线剪断

گىرتتىدە 〔静〕咯吱一下、咯吱地：ئۇ ئورالغان موخوركىنىڭ ئۇچىنى چىشى بىلەن ~ ئۈزۈۋەتتى. 他把卷好的莫合烟烟头咯吱一下咬掉了。

گىرت - گىرت 〔模〕咯吱咯吱

گىرتىلداتماق «گىرتىلدىماق»的使动态：ئېشەك قۇرۇق ئوتلارنى گىرتىلدىتىپ چايناشقا باشلىدى. 毛驴咯吱咯吱地嚼起了干草。

گىرتىلدىماق 〔动〕咯吱作响

گىرچى 〔静〕过磅员、司磅

گىرخانا 〔静〕过磅房

گىرداب (گىرداپ) 〔静〕①旋涡、涡流、深渊：جىنايەت گىردابى 罪恶深渊 / ئاپەت گىردابى 灾难深渊 / ئۇرۇش گىردابى 战争深渊、战争边缘②〈转〉边、边沿、边缘：ئۆلۈم گىردابى 死亡的边缘 / ئۆلۈم گىردابىغا ئاپىرىپ قويماق 置之死地

گىردە 〔静〕〈食〉窝窝馕(中心凹下去的馕)：~ ياقماق 打窝窝馕 / ئاكام ھەدەپ گىردىگە خېمىر يۇغۇرۇۋاتاتتى. 哥哥正忙于和打窝窝馕的面。

گىردىچى 〔静〕馕匠、烤馕的

گىرلەتمەك «گىرلىمەك»的使动态

گىرلەشمەك «گىرلىمەك»的共同态

گىرلەن 〔静〕〈植〉琵琶柴

گىرلەنمەك «گىرلىمەك»的被动态：يۈك گىرلەندى. 货称过了。كۆمۈر گىرلەندى. 煤过磅了。

گىرلىمەك 〔动〕过磅

گىروسكوپ 〔静〕〈物〉陀螺仪

گىرۋەك 〔静〕边、沿、边缘：جوزىنىڭ گىرۋىكى 桌子边 / دېرىزىنىڭ گىرۋىكى 窗沿

گىرۋەك بەلۋېغى 〈地〉边缘带

گىرۋەك پەردە 〈生〉缘膜

گىرۋەك تاختاي 边板

گىرۋەك تاش 边石、缘石

گىرۋەك ئېففېكت 〈物〉边缘效应

گىرۋەكلىك 〔静〕有边的、边的：كۈمۈش ~ قارا كۆزئەينەك 银边墨镜 / قىزىل ~ ۋىۋىسكا 红边牌匾

گىرۋەكلىك چېرپىپاشكا 〈动〉缘蝽、盾蝽

گىرۋى 〔静〕〈方〉地平线

گىرى 〔静〕倔、犟：ھەي نېماندا ~ ئادەمسەن؟ — دېدى ئاكام ئاچچىق كېلىپ. 哥哥生气地说：“你怎么这么犟？”

گىرىپ[1] 〔静〕乔其纱、绉纱：~ كۆڭلەك 乔其纱衬衫 / ~ ياغلىق 乔其纱头巾

گىرىپ[2] = يۇقۇملۇق زۇكام

گىرىپتار 见下

گىرىپتار بولماق 患、遭遇、遭受：كېسەلگە ~ 患病 / بالا - قازاغا ~ 遭遇灾难

گىرىپتار قىلماق 使遭遇、使陷入

گىرىپتارلىق «گىرىپتار»的抽象名词

گىرىپتىشىن 〔静〕绉纱、绉绸

گىرىپسەتىن 〔静〕绉缎

گىرىشىم 〔静〕〈方〉(烧木炭的)坑

گىرىلىك 〔静〕倔犟、倔性子、倔巴：ئۇ ~ قىلىپ، بىرقانچە كۈن ماي تارتىپ يۈردى. 他倔倔巴巴地闹了好几天别扭。

装化، 妆化〔静〕 **گىرىم**
品妆化 گىرىم بۇيۇملىرى
装化 گىرىم قىلماق
师装化〔静〕 **گىرىمچى**
室装化〔静〕 **گىرىمخانا**
:的现忽隐忽، 的约约隐隐، 的缈缥①〔静〕 **گىرىمسەن**
楼蜃市海، 景蜃②显隐، 见可约隐 كۆرۈنمەك ~
暗灰، 淡暗، 暗昏، 胧朦〔动〕 **گىرىمسەنلەشمەك**: ياپيې-
شىل داللار بىز يىراقلاشقانسېرى ئايدىڭدا گىرىمسەنلىشىپ قېلى-
ۋاتاتتى . 越得变下光月在野原的色绿远越得走们我
。来起暗灰
的好装化〔静〕 **گىرىملىك**
排彩 گىرىملىك رېپېتىتسىيە
发机话电، 机音收)嗡嗡، 啦刺啦刺، 擦擦〔模〕 **گىز**
(音杂的出发时障故生
蒂芥 <转>②啦刺啦刺، 嗡嗡①〔模〕 **گىز - گىز**
唆挑 گىز - گىزگە سالماق
吵争، 嘴吵، 擦磨闹〔动〕 **گىز - گىزلاشماق**
گىزىلداتماق «گىزىلدىماق» 的使动态: رادىئونى گىزىلدات-
ماڭ ! 请不要让收音机刺啦刺啦作响 !
گىزىلداشماق «گىزىلدىماق» 的共同态: چىۋىنلار گىزىلدى-
شىپ ئۇچۇپ يۈرىدۇ . 苍蝇嗡嗡地飞。
作嗡嗡②声哧哧出发时开要快水①〔动〕 **گىزىلدىماق**
响: چىۋىنلارنىڭ گىزىلدىشى 苍蝇的嗡嗡声
胺组 <化>〔静〕 **گىستامىن**
学理生织组 <理生>〔静〕 **گىستوفىزىئولوگىيە**
图率频式梯阶 <水>〔静〕 **گىستوگراممىا**
家学织组 <生>〔静〕 **گىستولوگ**
学织组 <生>〔静〕 **گىستولوگىيە**
朊组، 白蛋组 <理生>〔静〕 **گىستون**
器湿验، 器度湿〔静〕 **گىگروسكوپ**
计度湿〔静〕 **گىگروگراف**
表度湿〔静〕 **گىگرومېتىر**
(度湿)量测〔静〕 **گىگرومېترىيە**
学生卫 <医>〔静〕 **گىگىېنا**
的生卫 <医>〔静〕 **گىگىېنىلىق**
询咨生卫 <医> گىگىېنىلىق مەسلىھەت
(音声的飞虫昆)嗡〔模〕 **گىڭ**
嗡嗡〔模〕 **گىڭ - گىڭ**
态动使的 «گىڭىلدىماق» **گىڭىلداتماق**

态同共的 «گىڭىلدىماق» **گىڭىلداشماق**
响嗡嗡〔动〕 **گىڭىلدىماق**
料染色丹铁 بوياق ~ : 子土红، 丹铁〔静〕 **گىل**
岩泥 <地> گىل تاش
红绛، 红朱 گىل رەڭ
砂朱 <矿> گىل رۇدىسى
画水山色绛 <艺> گىل سىزما
桃樱酸، 桃樱 <植>〔静〕 **گىلاس**
酱桃樱 گىلاس مۇراباسى
花樱〔静〕 **گىلاسگۈل**
林桃樱، 园桃樱②的桃樱有①〔静〕 **گىلاسلىق**
壁绝崖悬، 壁陡، 壁峭، 崖悬، 崖山 <方>〔静〕 **گىلاڭ**
(一之种品瓜甜)瓦拉格 <植>〔静〕 **گىلاۋا**
毯地织 توقۇماق ~ : 毯地〔静〕 **گىلەم**
裢褡(的案图毯地带) گىلەم خورجۇن
帽花小(的纹花毯地有绣) گىلەم دوپپا
案图毯地 گىلەم نۇسخا
商毯地②工织编毯地، 匠毯地织①〔静〕 **گىلەمچى**
业毯织〔静〕 **گىلەمچىلىك**
厂毯地، 厂毯织 گىلەمچىلىك كارخانىسى
毯地织够②的毯地铺، 的毯地有①〔静〕 **گىلەملىك**
的: ئىككى ~ يولۇق 够织两块地毯的毛
(位单势通磁)析吉 <物>〔静〕 **گىلبېرت**
摆摇، 晃摇〔模〕 **گىلدىڭ**
者患病头摇性经神 گىلدىڭ باش
晃晃摇摇، 晃摇〔模〕 **گىلدىڭ - گىلدىڭ**
گىلدىڭلاتماق «گىلدىڭلىماق» 的使动态: ئۇ بېشىنى گىلدىڭ-
لىتىپ ناخشا ئېيتماقتا . 他摇头晃脑地唱着歌。
左头 ~ بېشى : 晃摇右左، 动晃右左〔动〕 **گىلدىڭلىماق**
晃摇右
针别 <方>〔静〕 **گىلگال**
松水 <植>〔静〕 **گىلپىتو**
念思 <方>〔动〕 **گىلماق**
根无، 的可两棱模، 的儿准没 <方>〔静〕 **گىلىگىتاڭ**
的堂名没، 的据
服便军〔静〕 **گىمناستوركا**
操体 <体>〔静〕 **گىمناستىكا**
子垫操体 <体> گىمناستىكا پالىسى
棒操体، 棍操体 <体> گىمناستىكا تايىقى
运操体، 作动操体 <体> گىمناستىكا ھەرىكىتى

动

گىمناستىكا ئورۇنلۇقى <体> 体操凳

گىنە = ئاداۋەت

گىنە ـ ئاداۋەت 〔静〕 成见، 偏见، 仇怨، 仇恨

گىنېكولوگ 〔静〕<医> 妇科专家

گىنېكولوگىيە 〔静〕<医> 妇科学

گىياھ (گىياھى) 〔静〕 草: ~ ئۈنمەيدىغان يەر 不长草的地方، 不毛之地 / دورىلىق ~ 草药

گىياھسىز 〔静〕 没有草的، 草木不生的

گىيەك 〔静〕 掷钱游戏(维吾尔族传统游戏، 设一条直线، 每隔三至四公分置一铜钱، 培土扶直، 玩游者站在八، 九米之外用弹子投掷)

ل

ل ①维吾尔文第二十个字母②该字母名称

لاباي 〔静〕<古>螺贝

لابدۇر 〔静〕邋遢，不修边幅：~ خوتۇن 邋遢女人

لابدۇرلاشتۇرماق «لابدۇرلاشماق» 的使动态

لابدۇرلاشماق 〔动〕变得不修边幅，变邋遢

لابدۇرلۇق «لابدۇر» 的名词形式

لابرادور 〔静〕<矿>拉长石

لابوراتورىيە 〔静〕化验室，实验室

لابورانت 〔静〕化验员，实验员

لاپ[1] 〔静〕大话，吹牛：ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ تولىسى ~ . 他说的多半是大话。

لاپ ئۇرماق 说大话，吹牛

لاپ[2] 〔模〕不慌不忙，慢慢忽悠(骆驼行路状态)

لاپ[3] 〔模〕闪，忽地

لاپ قىلماق ①忽地：ئوت لاپ قىلىپ ئۆچتى . 火忽地灭了。②猛地，蓦地：لاپ قىلىپ قارىماق 猛地一看

لاپاس[1] 〔静〕<建>棚子，草棚，工棚，窝棚

لاپاس[2] 〔模〕匆匆，急忙(行走状)

لاپاسلاشماق «لاپاسلىماق» 的共同态

لاپاسلىق 〔静〕有棚的：~ بازار 有棚顶的市场

لاپاسلىماق 〔动〕急匆匆，急急忙忙：ئۇ لاپاسلاپ كېتىۋاتىدۇ . 他急匆匆地走着。

لاپپىدە 〔静〕忽地：چىراغ ~ ئۆچۈپ قالدى . 灯忽地灭了。

لاپەندى 〔静〕<方>笨拙的，笨手笨脚的

لاپچاق 〔静〕懒洋洋地坐的人

لاپچايتماق «لاپچايماق» 的使动态

لاپچايماق 〔动〕①被压扁，变形②<转>懒洋洋：لاپچىيىپ ئولتۇرماق 懒洋洋地坐

لاپچۇق 〔静〕塌的：~ بۇرۇن 塌鼻子

لاپچى 〔静〕吹牛者，说大话者

لاپچىن 〔静〕<方>叶子，树叶

لاپچىيىشماق «لاپچايماق» 的共同态：ئۇلار لاپچىيىشىپ ئولتۇرۇشۇپ قورۇق پاراڭ سوقۇشتى . 他们懒洋洋的坐在一起聊闲天。

لاپخور = لاپچى

لاپىشاك 〔静〕<方>微弱的，淡薄的，迟缓，缓慢，慢腾腾

لاپقۇت 〔静〕变工，换工：ئاش ئۆتنە ، ئىش ~ . <谚> 有粮互借，有活儿变工。

لاپقۇتلاشتۇرماق «لاپقۇتلاشماق» 的使动态

لاپقۇتلاشماق 〔动〕变工，换工

لاپ - لاپ[1] 〔模〕忽闪：چىراغ ~ قىلىپ ئۆچتى . 灯忽闪一下灭了。

لاپ - لاپ[2] 〔模〕形容骆驼走路缓慢颠悠的姿态：تۆگە ~ قىلىپ ماڭىدۇ . 骆驼颠颠悠悠地走。

لاپىنا 〔静〕<植>枫杨，麻柳，柜柳，枰柳，榉柳

لاتا 〔静〕①破布，烂布：كونا ~ 旧布块儿②<转>脓包，废物，肉头：هەي ~ ، بۇتتەك ئولتۇرماي ئىچىۋەتسەڭچۇ. 哎，肉头，你别像佛似地坐着，把它喝下去。

لاتا پايپاق ①布袜子②<成>疲塌，稀松

لاتا پۇل <经> 布钞

لاتا چاق <手> 布砂轮

لاتا چاينىماق 磨蹭：بولدى ، لاتا چايناۋەرمە ! 行了，你再别磨蹭了！

لاتا خەي <手> 布鞋

لاتا غىلاپ <骂> 窝囊废，肉头：ئۇ بىر ~ ، ئۇنىڭدىن چوڭ ئۈمىد يوق. 他是个窝囊废，没有什么大希望。

لاتا غىلاپلىق 窝囊样子，肉头劲儿

لاتا غىلاپلىق قىلماق 干窝囊事

لاتا قەغەز 桑皮纸

لاتا قۇم قەغەز 砂布

لاتا كەش = لاتا خەي

لاتا كۆس - كۆس <骂> 窝囊废

لاتاپەت 〔静〕优雅，文雅，风雅

لاتاپەتلىك 〔静〕优雅的，文雅的，风雅的：ئۇنىڭ ~ تۇرقىغا قاراپلا قالدىم. 他文雅的风姿使我目瞪口呆。

لاتا - پۇتا 〔静〕烂布

لاتاخىيا 见下

لاتاخىيا ئۆمۈچۈكى <动> 拉土蛛

لاتارىيە 〔静〕彩票

لاتارىيە بېجى <经> 博彩税，彩票税

لاتارىيە بېلەتى 彩票

لاتارىيە زايومى <经> 彩票债券

لاتارىيەلىك 〔静〕彩票的，有彩票的

لاتارىيەلىك پۇل ئامانىتى <经> 摸奖(采)储蓄

لاتقا 〔静〕<水> 淤泥，沉淀物

لاتقا تۇرۇبىسى <水> 渣管，排淤管

لاتقا قازىنى 泥包，泥鼓

لاتقا قۇدۇق <水> 沉泥井

لاتقا ماشىنىسى <水> 捞泥机

لاتقا ئوغۇت 泥肥

لاتقىلىق 〔静〕①有淤泥的：~ ئېرىق 有淤泥的渠②淤泥地

لاتقىلىق سۇ <水> 夹沙水

لاتىپۇرۇش 〔静〕卖破布(对布商的蔑称)

لاتىسىز 〔静〕没有破布的，不带布的：بىر مېتىر ~ ئۇ يەرگە قانداق بارغىلى بولىدۇ؟ 不带一米布，怎么能到那儿去？

لاتىلاشتۇرماق «لاتىلاشماق» 的使动态

لاتىلاشماق 〔动〕变窝囊：بارغانچە لاتىلىشىپ كېتىپ بارىسەنغۇ؟ 你怎么越来越窝囊了呀？

لاتىن 〔静〕拉丁：~ ئېلىپبەسى 拉丁字母

لاتىن تىلى <语> 拉丁语

لاتىن يېزىقى <语> 拉丁文

لاتىنچە 〔静〕①拉丁语，拉丁文②拉丁式的

لاتىنلاشتۇرماق «لاتىنلاشماق» 的使动态

لاتىنلاشتۇرۇلماق «لاتىنلاشتۇرماق» 的被动态

لاتىنلاشماق 〔动〕拉丁化

لاجۇۋەرد 〔静〕<矿> 青金石，天青石，蓝铁矿

لاچىن 〔静〕①<动>隼②<转>雄鹰(对优秀飞行员的称颂)

لاچىن ئائىلىسى <动> 隼科

لاچىندانە 〔静〕<植> 蔻豆

لاچىنسىمان 〔静〕隼形的

لاچىنسىمانلار ئەترىتى <动> 隼形目

لاخسا 〔静〕(装草料的)网状草袋

لاخشىگىر 〔静〕<手> 火剪，火钳，镶钳子：~ بىلەن مەشتىكى چوغنى ئالماق 用火剪把炉子里的炭火取出来

لاخۇ 〔静〕拉祜族

لاخۇچە 〔静〕①拉祜语②拉祜式的

لاخوس 见下

لاخوس قوڭغۇزى <动> 拉步甲

لازا 〔静〕<植> 辣子，辣椒：قىزىل ~ 红辣子 / كۆك ~ 青辣子 / قاپاق ~ 甜辣子，菜椒

لازۇرت 〔静〕<地> 青金石

لازېر 〔静〕<物> 激光

لازېر ئەسۋابى <物> 激光器

لازېر تېخنىكىسى <军> 激光技术

لازېر دىسكىسى <电> 光盘

لازېر زەخمىسى <医> 激光损伤

لازېر قورال <军> 激光武器

لازېرلىق 〔静〕<物> 激光的

لازېرلىق باسما 激光打印机

لازېرلىق مۇزىكا 激光音乐

لازېرلىق مىلتىق 激光枪

لازى 〔静〕蜡纸

لازىجاڭ 〔静〕 酱子辣

لازىدان 〔静〕 罐子辣

لازىگۈل 〔静〕<植> 朝天椒، 珊瑚樱

لازىلىق 〔静〕 辣椒地

لازىم 〔静〕 需要، 必要، 应该، 应当: ماڭا ھېچنەرسە ~ ئەمەس . 我什么也不需要。 ماڭا ئىككى دەپتەر ~ . 我需要两个本子。 لازىمى يوق 不需要، 没必要 / ئىلاج بار بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش ~ . 应该尽量解决这个问题。

لازىم بولماق 需要: ماڭا بىر كىتاب لازىم بولۇپ قالدى . 我需要一本书。

لازىم تاپماق 认为有必要

لازىم قىلماق 使用: بۇ قەلەمنى مەن لازىم قىلىمەن . 我要用这支笔。

لازىمەت 〔静〕 必需品

لازىمەتلىك 〔静〕 ①必需品، 用品: يول لازىمەتلىكلىرى 旅途用品 ②礼品: مەريەمخانغا ئاپىرىدىغان لازىمەتلىكلەرنى تەي- يارلاپ قويدۇڭلارمۇ؟ 送给麦尔耶姆罕的礼品你们准备好了吗?

لازىملىق 〔静〕 需要的، 必要的، 有用的: نەرسە ~ 需要的东西

لاس 〔模〕 ①撒气状 ②泄气状

لاسسىدە 〔静〕 表示肢体瘫软的状态: ئۇ يىلى چىقىپ كەت- كەن توپتەك ئورۇندۇققا ~ ئولتۇرۇپ قالدى . 他像跑了气的球似地瘫在椅子上。

لاسسىدە بولماق 泄气: ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلاپ لاسسىدە بو- لۇپ قالدى . 他听到这一话下子泄了气。

لاسكات 〔静〕<方> 女式坎肩

لاشا 〔静〕<古> 脚步散乱

لاشىن 〔静〕<方> 拴马桩

لاغ 〔模〕 瑟瑟(发抖状)

لاغايلاشماق «لاغايلىماق» 的共同态: ئۇلار كوچىدا بىردەم لاغاي- لىشىپ يۈرۈشتى . 他们在街上闲逛了一会儿。

لاغايلىماق 〔动〕 闲逛، 游荡: لاغايلاپ يۈرمەك 逛来逛去

لاغزىن 〔静〕<古> 亥(十二干支之末)

لاغلا 〔静〕<方> 悬، 凸، 鼓

لاغ ـ لاغ 〔模〕 瑟瑟: تاش ئاخۇن ئەتىگەن تـوخـۇ چىللىغاندا ~ تىترەپ ئـورنىدىن تـۇردى . 塔什阿洪清早鸡叫的时候瑟瑟发抖着爬了起来。

لاغلى 〔静〕<方> 口袋، 麻袋

لاغون 〔静〕<古> 木碗

لاغىلداتماق «لاغىلدىماق» 的使动态

لاغىلداشماق «لاغىلدىماق» 的共同态: ئۇلار توڭلىغانلىقىدىن لاغىلدىشاتتى . 他们冻得直打哆嗦。

لاغىلدىماق 〔动〕 瑟瑟: بەزگەكتەك لاغىلداپ تىترىمەك 像打摆子一样瑟瑟发抖

لاق ´ 〔模〕 哐

لاقا ـ لۇقا 〔静〕 什物: ئۆينىڭ لاقا ـ لۇقىلىرى 家中什物

لاقشا 〔静〕<古> 面، 面条

لاققا 〔静〕<古> 路上的)坑)

لاققىدە 〔静〕 哐地: ھارۋىنىڭ بىر چاقى ~ قىلىپ كاتاڭغا چۈشتى ـ دە ، ھارۋا شىپپىدە توختىدى . 大车的一个轮子哐地掉到车辙里، 大车嚓地停了下来。

لاققۇ 〔静〕<动> 鲢鱼، 鲔

لاقىلداتماق «لاقىلدىماق» 的使动态

لاقىلداشماق «لاقىلدىماق» 的共同态

لاقىلدىماق 〔动〕 哐哐作响

لاك[1] 〔静〕<植> 拉克(梨的品种之一)

لاك[2] 〔静〕 ①<化> 清漆، 上光漆 ②(涂眼圈的)黛

لاك بەرمەك 上清漆

لاكات 〔静〕 懒散的، 懒洋洋的

لاكاتلىق «لاكات» 的名词形式

لاكتوزا 〔静〕<化> 乳糖

لاكتوزىلىق 〔静〕 乳糖的

لاكتومېتىر 〔静〕<化> 乳比重计، 乳浮计

لاكشان 〔静〕<古> 记号标志

لاكلاتماق «لاكلىماق» 的使动态: ئۇ ئەمەتكە شىرەنى لاكلاتتى . 他叫艾麦提给桌子上了清漆。

لاكلاشماق «لاكلىماق» 的共同态

لاكلانماق «لاكلىماق» 的被动态

لاكلىماق 〔动〕 上清漆

لاكمۇس 〔静〕<化> 石蕊

لاكمۇس قەغەز <化> 石蕊试纸

لاكىلوزۇڭ 〔静〕 乱七八糟، 不象话

لاگېر 〔静〕 ①营، 营阵، 营垒: ھەربىي ~ 军营 / ئەسىرلەر لاگېرى 俘虏营، 战俘营 / جازا لاگېرى 集中营 ②野营، 夏令营: پىئونېرلار لاگېرى 少先队夏令营

لاڭقا[1] 〔静〕 又高又瘦的: ئـات ~ 又高又瘦的马 / ~ ئېشەك 又高又瘦的驴

لاڭقا[2] 〔静〕<方> 柴门两边的木柱

لاڭگوڭ 〔静〕<方> 扁担

(号绰和孩小于用多)包气娇 <方>〔静〕 **لالاق**
人的幅边修不 <方>〔静〕 **لالگۇر**
قىزىم، قاچانغىچە لالىيىپ ئولتۇرىسەن؟ :懒洋洋〔动〕 **لالايماق**
？候时么什到坐地洋洋懒你، 儿女
香金郁 <植>〔静〕 **لاله**
花的色红鲜 گۈل ~ ؛色红鲜 لاله رەڭ
球光三 <植>〔静〕 **لالەكاكتۇس**
، 犬之家丧 ئىت ~ :的荡游处四، 的家丧①〔静〕 **لالما**
~ :狗皮癞، 的脸要不، 的闲好手游 <转>②狗野
<谚> . بولغۇچە، سالما بول ~ / 人的闲好手游 ئادەم
食自动劳可宁"同喻؛ 虎竭作如不، 狗皮癞为成其与
چالمىسى ئاختارمىلىقنىڭ 。"脸要不闲好手游能不، 力其
茺土的地耕休 <谚> . يامان، خوتۇن كىشىنىڭ لالمىسى
。经正不人女的闲好手游، 硬坚瘠
态动使的 «لالملاشماق» **لالملاشتۇرماق**
闲好手游得变〔动〕 **لالملاشماق**
式形词名的 «لالما» **لالملىق**
闲好手游، 逛西游东 لالملىق قىلماق
子把抬 <方>〔静〕 **لالو**
方地的开盛香金郁〔静〕 **لالىزار**
لالىزارلىق = لالىزار
لالىگۈل = لاله
قاسىم :话 <转>②称名的«ل» 母字伯拉阿①〔静〕 **لام**
。吭不声一此对木斯喀 . بۇ توغرىدا ~ دېمىدى
嘛喇 <宗>〔静〕 (لاماسى) **لاما**
教嘛喇 <宗> لاما دىنى
(家学物博国法)克马拉〔静〕 **لامارك**
学化进物生)说学克马拉 <生> لامارك تەلىماتى
(一之说
义主克马拉 <哲>〔静〕 **لاماركىزم**
(茶沏于用可)草芭姆莱 <方، 植>〔静〕 **لامبا**
油煤 كىرسىن لامپىسى :(灯油煤指多)灯〔静〕 **لامپا**
捻灯، 心灯 پىلىكى ~ / 罩灯 شىشىسى ~ / 灯
岩斑煌 <地>〔静〕 **لامپروفىر**
灯口丝螺 بۇرمىلىق ~ :泡灯电 <物>〔静〕 **لامپوچكا**
丝灯 قىلى ~ / 泡灯口卡 ~ مىخلىق / 泡
下见 **[illegible]**
吭不، 声吭不، 吭不声一 **لام - جىم دېمەسلىك**
[illegible] لام - جىم دېمەستىن بىر ھازا ئولتۇرۇشتى.
。气吭没天半老着坐家大

囊窝، 的塌疲〔静〕 **لامزەللە**
式形词名的 «لامزەللە» **لامزەللىلىك**
事囊窝干 لامزەللىلىك قىلماق
镧 <化>〔静〕 **لانتان**
丹缨马، 梅色五 <植>〔静〕 **لانتانگۈل**
兰铃 <植>〔静〕 **لاندىشگۈل**
鱼蝓蛞 <动>〔静〕 **لانسىت**
脂毛羊(水含) <医>〔静〕 **لانولىن**
蜡封، 蜡 <古>〔静〕 **لاۋ**
浆岩، 岩熔 <地>〔静〕 **لاۋا[1]**
流岩熔 لاۋا ئېقىمى
圾垃(等便粪، 纸废، 叶枝物植)〔静〕 **لاۋا[2]**
那刹، 间瞬 <古>〔静〕 **لاۋا[3]**
务职، 位职〔静〕 **لاۋازىم**
务庶، 务事〔静〕 **لاۋازىمات**
作工务总، 作工性务事 لاۋازىمات خىزمىتى
干务总②员务司، 员理管 <军>①〔静〕 **لاۋازىماتچى**
务庶، 事
作工务总، 作工务司〔静〕 **لاۋازىماتچىلىق**
圾垃〔静〕 **لاۋا - لاتقا**
安柳 <植>〔静〕 **لاۋان**
草衣薰 <植>〔静〕 **لاۋاندا**
树桂月 <植>〔静〕 **لاۋر**
无而淡 تاماق ~ :的吃好不، 的味无而淡①〔静〕 **لاۋزا**
، 的聊无 <转>②瓜的吃好不 قوغۇن ~ / 饭的味
人的聊无 ئادەم ~ /话的聊无 گەپ ~ :的味乏
态动使的 «لاۋزىلاشماق» **لاۋزىلاشتۇرماق**
-ئېتىزغا شۇمبۇيا پەي :吃好不، 道味没①〔动〕 **لاۋزىلاشماق**
دا بولغاندىن بۇيان قوغۇننىڭ تەمى بارغانسېرى لاۋزىلىشىپ كېتىپ
好不越来越道味的瓜甜来以当列了长里地 . بارىدۇ
:尬尴، 趣没讨، 聊无(事做، 话说) <转>② 。了
ئۇ قولىدىن كەلمەيدىغان ئىشنى زورمۇ - زور قىلىمەن دەپ ئاخىر
个了讨果结، 事的来不干己自做要硬他 . لاۋزىلاشتى
。嗓没
动举聊无〔静〕 **لاۋزىلىق**
动举聊无搞 لاۋزىلىق قىلماق
卒士〔静〕 **لاۋۇلەشكەر**
态动使的 «لاۋۇلدىماق» **لاۋۇلداتماق**
熊熊在火 . ئوت لاۋۇلداپ كۆيمەكتە :熊熊〔动〕 **لاۋۇلدىماق**

。烧燃

لائىك 〔静〕 离分务事教宗和权政家国)张主离分教政
(张主的务事家国涉干教宗许允不، 的

لائىكچىلىق 〔静〕 张主的离分教宗和权政家国

لاي 〔静〕 <建>①泥: ئۇ گۈپپىدە لايغا يىقىلدى . 咚咕他
一下摔到了泥里。 ~ بىلەن داۋالاش / 疗泥 / ئاتتىسلىق
بىگىسىنى سايدا كۆر ، خېچىرنىڭ بىگىسىنى لايدا . <谚> 马的
本事在平川، 骡子的本事在泥塘。 لايدىن ياسىغان كوزا
سۇغا چۈشسە ساق چىقماس . <谚> 泥巴做的罐子经不
住水泡。②浑浊的: سۇنى ~ قىلىۋەتمەك 把水弄浑

لاي ئەتمەك <建> 和泥، 拌灰

لاي پومپىسى <石> 泥砂泵

لاي پېچەت 泥封

لاي تاختىسى <建> 托灰板

لاي چىلىماق <建> 泡料

لاي سۇ <水> 浑水

لاي قىلماق = لاي ئەتمەك

لاي ھەيكەل <艺> 泥塑، 泥人

لاي ئېقىن <地> 泥流

لاي ياتقۇزماق <农> 淤灌

لېيى خام <成> ①没后劲: سەن تازا ~ بىرنەرسە .
你真是一个没后劲的家伙。②弱智: بۇ بالىنىڭ ~ .
这孩子弱智。

لاياقەت 〔静〕 资格: ئۇنىڭ بۇ ئىشنى قىلغۇدەك لاياقىتى يوق .
他做这事不够格。

لاياقەتسىز 〔静〕 不合格

لاياقەتسىزلىك «لاياقەتسىز» 的名词形式

لاياقەتلىك 〔静〕 合格的: ئالىي مەكتەپنىڭ ~ ئوقۇغۇچىسى
合格的大学生

لاياقەتلىك مەھسۇلات 合格产品

لاپاچاق 〔动〕<方> 泥腿子، 平平常常، 脏鬼، 笨蛋

لاپاس 〔静〕<方> 疲塌的، 拖沓的، 迟钝، 迟缓،
笨拙

لاياڭ 〔静〕<古> 呆头呆脑

لايسىمان 〔静〕 泥状

لايسىمان ئالتۇنكۆز <动> 泥蛉

لايچى[1] 〔静〕<建> 泥工

لايچى[2] 〔静〕<方، 动> 泥鳅

لايچىلىق 〔静〕 泥瓦活儿

لايچىلىق ئۇستىسى <建> 泥瓦技师

لايخورەك 〔静〕<动> 田鹬

لايخوش 〔静〕 浑浊的، 浑的: ~ سۇ 浑水

لايغەزەل 〔静〕 疲塌的، 拖沓的: ~ ئادەم 疲塌的人

لايغەزەللەشتۇرمەك «لايغەزەللەشمەك» 的使动态

لايغەزەللەشمەك 〔动〕 变疲塌، 变拖沓

لايغەزەللىك 〔静〕 疲塌劲儿، 拖沓劲儿

لايقا 〔静〕 淤泥

لايلاتما 〔静〕 沉淀池

لايلاتماق ① «لايلىماق[1]» 的使动态② <农> 放淤

لايلاشماق[1] «لايلىماق[1]» 的共同态

لايلاشماق[2] 〔动〕 变浑浊، 变浑

لايلاق 〔静〕<古> 荒诞的، 荒谬的، 荒唐的، 无聊的

لايلانماق «لايلىماق[1]» 的被动态

لايلەمپە 〔静〕<建> 泥顶棚

لايلىق 〔静〕 泥的

لايلىق تاش ئېقىن <地> 泥石流

لايلىق سلانېتس <地> 泥质页岩

لايلىماق[1] 〔动〕 掏泥

لايلىماق[2] 〔动〕<方> 闹别扭، 赌气

لايىق 〔静〕 ①合适的، 适合的، 适当的، 适宜的: ~
يوق كىچىك - كىيىم كىيلىدىغان ~ ماڭا / 合适的人 ئادەم
ئىكەن . 没有适合我穿的衣服。②值得的، 配得的،
应得的، 不愧为: ھۆرمەتكە ~ 值得尊敬 / جازالاشقا ~
应该处分 / سىز خەلق ئوقۇتقۇچىسى بولۇشقا ~ . 你不愧
为人民教师。③理应، 应该: مۇكاپاتلاشقا ~ 理应奖励
④可着، 尽着، 照着: پۇلغا ~ مال ئالماق 可着钱买
货 / ئون كويغا ~ رەخت ئالماق 尽着十元钱买布⑤对
象: ئۇ قىزنىڭ لايىقى بارمۇ؟ 那个姑娘有对象吗？

لايىق تاپماق ①认为适合، 认为适宜②找对象

لايىق كەلمەك ①适合، 合适②配得上

لايىق ئىزدىمەك 找对象

لايىقلاشتۇرماق «لايىقلاشماق» 的使动态

لايىقلاشتۇرۇشماق «لايىقلاشتۇرماق» 的共同态

لايىقلاشتۇرۇلماق «لايىقلاشتۇرماق» 的被动态

لايىقلاشماق 〔动〕 合适، 适应: يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بىز
مۇشۇ چۆلگە لايىقلىشىپ ، چوڭقۇر يىلتىز تارتقان ئىكەنمىز . 随
着岁月的流逝، 我们也适应了这片荒原، 深深地扎
下了根。

لايىقىدا 〔静〕 适合، 相宜، 得体، 适当: ~ ئىش قىلماق
做相宜的事 / ~ گەپ قىلماق 说话得体 / ~ چاقچاق

笑玩开地当适 قىلماق
方定制 تۈزمەك ~ :案方②图蓝، 纸图①〔静〕 **لايىھە**
案草، 案方步初 ~ دەسلەپكى / 案
枝案方 <建> لايىھە شاخچىلىرى
者草起案方②者图制①〔静〕 **لايىھەچى**
ئۇ سۇ ئامبىرىنى ئىنـ :态动使的 «لايىھەلىمەك» **لايىھەلەتمەك**
。库水计设师程工让他 . ژېنېرغا لايىھەلەتتى
态同共的 «لايىھەلىمەك» **لايىھەلەشمەك**
态动被的 «لايىھەلىمەك» **لايىھەلەنمەك**
لايىھەلىگۈچى = لايىھەچى
利水计设 ~ سۇ قۇرۇلۇشىنى :计设〔动〕 **لايىھەلىمەك**
程工
鳅泥 <动>〔静〕 **لايىبگەك**
石宝، 宝珠〔静〕 **لەئل ـ ياقۇت**
落飘雪大)扬扬纷纷، (状翅展鸟飞)闪忽〔模〕 **لەپ**[1]
(状
快 <方>〔静〕 **لەپ**[2]
، 的备完، 的整完، 的全完، 的满满 <古>〔静〕 **لەپ**[3]
的满圆
唱演表، 舞歌人双 <艺>〔静〕 **لەپەر**
者演表唱演表〔静〕 **لەپەرچى**
سەنئىتىنىڭ ئۇيغۇر ئۇسسۇل ~ :唱演表〔静〕 **لەپەرچىلىك**
的术艺蹈舞尔吾维是唱演表 . مۇھىم تەركىبىي قىسمى
。分部成组要重
状动晃〔模〕 **لەپەڭ**
لەپەڭشىتمەك = لەپەڭلەتمەك
لەپەڭشىمەك = لەپەڭلىمەك
悠悠晃晃〔模〕 **لەپەڭ ـ لەپەڭ**
态动使的 «لەپەڭلىمەك» **لەپەڭلەتمەك**
动飘، 悠晃، 动晃〔动〕 **لەپەڭلىمەك**
ئادىل كوز- :地蓦، 的忽 <转>②闪忽①〔静〕 **لەپپىدە**
阿 . قارىدى ~ ۋېرتنىڭ ئۇستىدىكى «ئادىلغا» دېگەن سۆزگە
。样字的"启里迪阿"上封信到望地蓦力迪
扬扬纷纷، 闪忽闪忽 <方>〔静〕 **لەپسەڭ**
态动使的 «لەپشىمەك» **لەپشىتمەك**
道味种一的酸不甜不 <方>〔静〕 **لەپشىنمەن**
漾荡، 动摆〔动〕 **لەپشىمەك**
粒脱 <方>〔动〕 **لەپكەشىمەك**
窗帘门)، 饰边(的用作浮飘起上服衣)〔静〕 **لەپلىمە**
帘窗 دېرىزە پەردىسىنىڭ لەپلىمىسى :水走، 边折(的上帘

水走帘窗، 边折
子裙的饰边有 لەپلىمە كۆڭلەك
态动使的 «لەپلىدىمەك» **لەپلىدەتمەك**
草拂飘 <植>〔静〕 **لەپلىدەك**
:响作啦哗، 响作啦呼، 展招، 扬飘〔动〕 **لەپلىدىمەك**
قار لەپلىدەپ ياغماقتا . 飘飘花雪。قىزىل بايراق لەپلىدىمەكتە .
رەڭدار بايراقلار شامالدا لەپلىدىمەك- 。展招旗红، 扬飘旗红
。响地啦呼啦呼得吹风被旗彩种各 . تە
<谚> . دەرد دېمىسە ، ~ دېسە :情为难، 堪难〔静〕 **لەت**
。过难说不، 难为了说
情为难، 堪难 لەت بولماق
مەن ئۇنى لەت :堪难……令، 堪难使 لەت قىلماق
。了堪难他让我 . قىلىپ قويدۇم
头骨贱 <方>〔静〕 **لەتخور**
棚草، 架棚 <方>〔静〕 **لەتمە**
闻趣، 闻奇، 话笑 <文>〔静〕 **لەتىپە**
者话笑讲善، 人的话笑讲〔静〕 **لەتىپىچى**
تۆۋەندە- :彩色味趣带، 彩色话笑带〔动〕 **لەتىپىلەشمەك**
趣带面下 . كى لەتىپىلەشكەن چاقچاق بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ
。例一其为可就话笑玩的彩色闻
块血〔静〕 **لەختە**
血吐 قان تۈكۈرمەك ~ :块血، 块〔静〕 **لەختە ـ لەختە**
。了碎都心的我 . قان بولۇپ كەتتى ~ يۈرىكىم / 块
碎破〔静〕 **لەخشە**
ئەگەر دەرھال ئېتىڭدىن چۈشۈپ :碎破〔静〕 **لەخشە ـ لەخشە**
ئەل بولمايدىغان بولساڭ ، ئۇستىخىنىڭنى ~ ، تېنىڭنى پارە ـ پارە
你让就我، 降投马下即立不你果如 . قىلىپ تاشلايمەن
。骨碎身粉
挖 كولىماق ~ :道地، 道坑 <军، 矿، 地>〔静〕 **لەخمە**
道地挖، 道坑
لەخمە جېڭى = لەخمە ئۇرۇشى
战道地، 战道坑 <军> لەخمە ئۇرۇشى
态动使的 «لەخمىلەشمەك» **لەخمىلەشتۈرمەك**
态同共的 «لەخمىلەشتۈرمەك» **لەخمىلەشتۈرۈشمەك**
态动被的 «لەخمىلەشتۈرمەك» **لەخمىلەشتۈرۈلمەك**
化道地، 化道坑〔静〕 **لەخمىلەشمەك**
پوتەي ~ ئاستى :的道坑带، 的道地带〔静〕 **لەخمىلىك**
楼炮的道地带
梁大 <建>〔静〕 **لەرە**
撼震، 动震〔静〕 **لەرزە**

لەرزىگە كەلمەك 震动、震撼: پارتلاشتىن يەر ـ جاھان لەرزىگە كەلدى . 爆炸声震天动地。

لەرزان 〔静〕 ①微微的、轻柔的、轻盈的、悠扬的: ~ شامال 微风、轻柔的风 / ~ قەدەم تاشلىماق 迈着轻盈的步伐: ~ قانات قاقماق 摆动着轻盈的翅膀 / ~ ناخشا ئاۋازى 悠扬的歌声

لەرزان مەرغۇل <艺> 行板

لەززەت 〔静〕 ①味道: تاماقنىڭ لەززىتى 饭的味道 ②乐趣、兴趣: تۇرمۇشنىڭ لەززىتىنى سۈرمەك 享受生活的乐趣 / ساپ ھاۋا ئۇنىڭغا ~ بېغىشلىدى . 清新的空气使他感到舒畅。

لەززەت ئالماق 得到享受、享受乐趣、得到快乐

لەززەتسىز 〔静〕 ①无滋味的、不可口的 ②<转> 索然无味的、乏味的、单调的: ~ تۇرمۇش 乏味的生活

لەززەتسىزلىك «لەززەتسىز» 的名词形式

لەززەتلەندۈرمەك «لەززەتلەنمەك» 的使动态

لەززەتلەنمەك 〔动〕 津津有味: تاماقنى ~ 津津有味地吃饭

لەززەتلىك 〔静〕 ①有滋味的、美味的: ~ تاماق 有滋味的饭 ②<转> 充满情趣的、有乐趣的: ~ تۇرمۇش 充满情趣的生活

لەززەتلىنىشمەك «لەززەتلەنمەك» 的共同态

لەش <植>〔静〕 水藻、水棉

لەشپ <古>〔静〕 黏液

لەشكەر 〔静〕 兵、卒: ئىنتىزاملىق ~ يېڭىلمەس . <谚> 纪律严明的士兵战无不胜。

لەشكەر ئالماق 招兵

لەشكەر تارتماق 出兵、率兵列阵

لەشكەرگاھ (لەشكەرگاھى) 〔静〕 兵营、军营

لەقەم 〔静〕 ①绰号、外号: ئۇنىڭ لەقىمىنى ئاتىما ! 别叫他的绰号！

لەقەم سىڭمەك 绰号被叫惯

لەقەم قويماق 起外号、起绰号

لەقەمچى 〔静〕 起外号者、善起外号者

لەقەملەنمەك 〔动〕 被起绰号、被起外号

لەقەملىك 〔静〕 有绰号的、有外号的、有别号的: "جەرەن" ~ كىشى 外号叫黄羊的人

لەقۋا 〔静〕 ①痴、呆: ھەي ~ ، تېزراق ماڭمامسەن ؟ 笨蛋، 你不能快点儿走吗？ نېمىدېگەن ~ سەن ! 你多呆啊! ②蠢笨、笨拙、懒散

لەقۋا كېسىلى <医> 面部神经麻痹、中风

لەقۋالاشتۇرماق «لەقۋالاشماق» 的使动态

لەقۋالاشتۇرۇشماق «لەقۋالاشتۇرماق» 的共同态

لەقۋالاشماق 〔动〕 瘫软、萎靡不振: سەن مۇنداق يېتىۋېرسەڭ ، تېخىمۇ لەقۋالىشىپ كېتەمسەن ؟ 你这么老躺着، 不是更萎靡不振了吗？

لەقۋالىق «لەقۋا» 的名词形式: بۇمۇ بىر ~ ـ دە . 这也是一种懒散行为。

لەك ـ لەك 〔静〕 数不胜数的

لەگلەك 〔静〕 风筝、纸鸢

لەگلەك ئۇچۇرماق 放风筝

لەڭ[1] 〔静〕 粮饷

لەڭ يېمەك 吃粮饷

لەڭ[2] 〔模〕 晃动状、噌

لەڭپۇڭ 〔静〕 凉粉

لەڭپۇڭ ئۇيۇتماق 做凉粉

لەڭپۇڭچى 〔静〕 做凉粉者、卖凉粉者

لەڭپۇڭچىلىق 〔静〕 凉粉业

لەڭزە[1] = گازارما

لەڭزە[2] <方>〔静〕 石磨、手推磨

لەڭگەر[1] 〔静〕 锚: لەڭگەرنى تەييارلا ، — دېدى كېمىچى شاگىرتىغا . 船主对徒弟说:"准备起锚"！

لەڭگەر تاشلىماق 抛锚

لەڭگەر[2] 〔静〕 客店、客栈

لەڭگەرچۈپ <古>〔静〕 橹

لەڭگەرچى 〔静〕 店家、客栈老板

لەڭگەرلىمەك <水>〔动〕 定锚

لەڭگەزە 〔模〕 大车栏杆

لەڭگۈت <方>〔静〕 (非空胎牲畜的)鼻栓

لەڭگىدە 〔静〕 ①腾地 ②<转> 一下子: ئۇ تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقاندا بويى ~ ئۆسۈپ كەتتى . 他上高中时个子一下子长高了。 يامغۇردىن كېيىن زىرائەتلەر ~ ئۆسۈپ كەتتى . 雨后庄稼一下子长了一大截。

لەڭ ـ لۇڭ 〔静〕 晃动的状态

لەڭمەن <食>〔静〕 拉面: ~ سوزماق 拉拉面

لەڭمەنتاقتاق <动>〔静〕 跳鼠

لەڭمەنخانا 〔静〕 拉面馆

لەلە <方>〔动〕 傻呵呵的、傻里傻气的、憨痴的

لەلەڭشىمەك 〔动〕 浪荡、游荡

لەلەڭلىمەك = لەلەڭشىمەك

的聊无، 的碎嘴، 的叨絮爱 <方>〔静〕 **لەلىشو**

登登满، 当当满 <方>〔静〕 **لەمبەر**

叽哔线 <纺>〔静〕 **لەمبوق**

لەمپىسى يوق ساراي ، مەن قايان با- : 檐屋، 檐房〔静〕 **لەمپە**

名有喻意)؟去处何往我، 檐房无店旅 <谚> راي؟

(身存处无人的戴拥受不却声

的檐屋有، 的檐房有〔静〕 **لەمپىلىك**

淌流، 出渗 <方>〔动〕 **لەمشىرىمەك**

骂咒، 咒诅〔静〕 **لەنەت**

讨声، 骂咒، 咒诅 لەنەت ئوقۇماق

لەنەت ياغدۇرماق = لەنەت ئوقۇماق

لەنەتكەردى = لەنىتى

骂咒被، 咒诅被〔动〕 **لەنەتلەنمەك**

会社旧的恨可 كونا جەمئىيەت ~ : 的恨可〔静〕 **لەنەتلىك**

دۈشمەنگە بىردەك ~ ياغ- : 讨声، 恨愤〔静〕 **لەنەت ـ نەپرەت**

خەلقى ئالەمنىڭ لەنەت ـ نەپرەتىگە قالماق / 忾敌仇同 دۇرماق

韪不大之下天冒

بۇ لەنىتىنى دەرھال كۆزۈمدىن يوقى- : 蛋浑 ①〔静〕 **لەنىتى**

恶可، 的杀天، 的死该② !滚蛋浑个这叫快赶 ! تىڭلار

会社旧的恶可 كونا جەمئىيەت ~ : 的

室墓〔静〕 **لەھەت**

鱼鲨 <动>〔静〕 **لەھەڭ**

流唇嘴 لېۋى قانىماق : 唇嘴، 唇 <理生>①〔静〕 **لەۋ**

②唇嘴上 ئۈستۈنكى ~ / 唇嘴下 ئاستىنقى ~ / 血

坑 كاڭنىڭ لېۋى / 边湖 كۆلنىڭ لېۋى : 沿، 边 <转>

碗的口豁有 لېۋى پۇچۇق چىنە / 沿

音唇双، 音唇 <语> لەۋ تاۋۇشى

红口 لەۋ سۇرۇخ

吻 لېۋىگە باسماق

及莫悔后 <成> لېۋىنى چىشلەپ قالماق

ئۇ : 关牙紧咬، 牙着咬 <成> لېۋىنى چىشلىمەك

过度牙着咬他 . ئېغىر كۈنلەرنى لېۋىنى چىشلەپ ئۆتكۈزدى

. ئاچچىقىڭ كەلسە، لېۋىڭنى چىشلە 。月岁的苦艰了

。关牙紧咬، 来上气脾 <谚>

的丽美، 的爱可، 的甜嘴〔静〕 **لەۋەن**

ماڭا ئۇ كۆز- : 爱可得变، 甜嘴得变〔动〕 **لەۋەنلەشمەك**

一他得觉我 . ئۇغقاندىن كېيىن كۆزىگە لەۋەنلىشىپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلدى

。爱可得变天一比天

式形词名的 «لەۋەن» **لەۋەنلىك**

(声应答)是، 唉〔叹〕 **لەۋەي**

齿唇〔静〕 **لەۋ ـ چىش**

音齿唇 <语> لەۋ ـ چىش تاۋۇشى

<转>②话的亲母我 ئانامنىڭ لەۋزى : 话①〔静〕 **لەۋز**

言诺

诺承، 诺许②口开① لەۋز قىلماق

用信讲، 言诺守信 لەۋزىدە تۇرماق

悔反، 诺承回撤 لەۋزىدىن يېنىۋالماق

لەۋزىگە ئەمەل قىلماق = لەۋزىدە تۇرماق

ماقول ، سېنىڭ لەۋ- : 话的(人某)听 لەۋزىنى ئالماق

。话的你听我، 行 . زىڭنى ئالاي

ئانامنىڭ : 用信讲不، 话听不 لەۋزىنى يەردە قويماق

。话的亲母听不能不我 . لەۋزىنى يەردە قويالمايمەن

态动使的 «لەۋلەشمەك» **لەۋلەشتۈرمەك**

态动被的 «لەۋلەشتۈرمەك» **لەۋلەشتۈرۈلمەك**

«ئو ، ئۇ ، ئۆ ، : ئۇيغۇر تىلىدا 化唇 <语>〔动〕 **لەۋلەشمەك**

ئۈ» تاۋۇشلىرى لەۋلەشكەن سوزۇق تاۋۇشلاردۇر . 中语尔吾维

。音元唇圆是音等 "ئو ، ئۇ ، ئۆ ، ئۈ"

音元唇圆 <语> لەۋلەشكەن سوزۇق تاۋۇش

元唇圆非 <说> لەۋلەشمىگەن سوزۇق تاۋۇش

音无唇展، 音

旗锦، 标锦〔静〕 **لەۋھە**

赛标锦 <体> لەۋھە تالىشىش مۇسابىقىسى

儿苏来 <药>〔静〕 **لەيسو**

面皮平削 <方>〔动〕 **لەيسىلىمەك**

态动使的 «لەيلىمەك» **لەيلەتمەك**

态同共的 «لەيلىمەك» **لەيلەشمەك**

鹳 <动>〔静〕 **لەيلەك**

鸟翠嘴鹳 <动> لەيلەك تۇمشۇق كۆكتارغاق

鹤羽蓑 <动> لەيلەك تۇرنا

的形鹳〔静〕 **لەيلەكسىمان**

目形鹳 <动> لەيلەكسىمانلار ئەترىتى

花葵蜀 <植>〔静〕 **لەيلى**

地葵蜀〔静〕 **لەيلىزار**

لەيلىزارلىق = لەيلىزار

ئانام بارغۇچە ~ تۇزۇپتۇ . : 人美虞 <植>〔静〕 **لەيلىقازاق**

时紧抓要谓意)了蔫都人美虞، 到赶妈妈等 <谚>

。(机

蝣蜉 <动>〔静〕 **لەيلىگەك**

鱼، 子浮②标浮(的深水测) <水>①〔静〕 **لەيلىگۈچ**

筒浮 <交>③漂

لەيلىگۈچى 〔静〕 浮游的、浮游物
لەيلىگۈچى جانلىقلار 浮游生物
لەيلىگۈچى كىت <动> 露脊鲸
لەيلىگۈل = لەيلى
لەيلىمە 〔静〕 飘浮的、浮动的
لەيلىمە باھا <经> 浮动价格
لەيلىمە بەلگە <交> 浮标
لەيلىمە تارازا 浮力秤
لەيلىمە تاش <矿> 浮石
لەيلىمە جىنس = لەيلىمە تاش
لەيلىمە رېيكا <水> 浮标水准尺
لەيلىمە سۇيۇقلۇق 悬液
لەيلىمە سىلىندىر <石> 浮筒
لەيلىمە شار <石> 浮球
لەيلىمە قورام تاش <地> 漂砾、漂石、圆滑巨石
لەيلىمە كۆۋرۈك <交> 浮桥
لەيلىمە كلاپان <石> 浮阀
لەيلىمە مائاش <经> 浮动工资
لەيلىمە مۇفتا <石> 浮箍
لەيلىمە ئوق قازان <机> 空气轴承
لەيلىمە ئۆسۈملۈك <生> 浮游植物
لەيلىمەك 〔动〕 ①漂浮、飘浮: سۇ ئۈستىدە ~ 漂浮在水面上②<转>晃荡、闲逛: ئۇ ھەمىشە ئىشلىمەي لەيلەپ يۈرىدۇ. 他总是无所事事地闲逛。
لوبا 〔静〕 珞巴族、珞巴人
لوباچە 〔静〕 ①珞巴语②珞巴式的
لوبېلىيە 〔静〕<植> 山梗菜、半边莲
لوبىيا 〔模〕<植> 罗毕亚(甜瓜品种之一)
لوپ 〔模〕 颤动
لوپا 〔静〕<物> 凸透镜、放大镜
لوپسا 〔静〕 肥胖的、笨拙的、笨手笨脚的
لوپ - لوپ 〔模〕 唰啦
لوپنۇر 〔静〕<地> 罗布泊
لوپنۇر دىئالېكتى <语> 罗布方言
لوپولىت 〔静〕<地> 岩盆
لوپۇلداتماق «لوپۇلدىماق» 的使动态
لوپۇلدىماق 〔动〕 悠晃、颤动
لوت 〔静〕<水> 测铅、测深锤、测深杆
لوچان 〔静〕<古> 容光焕发的
لوختاي 〔静〕<古> 团花缎、金钱花纹缎

لوخۇ 〔静〕<方> 矮胖的、矬墩墩的
لودور 〔静〕<方> 懒人、懒汉
لوزۇك 〔静〕 老总
لوزۇنكا 〔静〕 横幅、横幅标语
لوژا 〔静〕 包厢
لوغۇلدىماق 〔动〕<方> 熊熊、熊熊燃烧、烧旺
لوق[1] 〔静〕 ①胖乎乎的②剔骨的: گۆشنىڭ ~ يېرىدىن ئالدىم. 我买了剔骨肉。
لوق گۆش ①净肉、剔骨肉②<转>好处、油水، 便宜: لوق گۆشكە ئىگە بولماق 白占便宜
لوق[2] 〔模〕 突(一胀一胀地疼痛状)
لوقاق 〔静〕<方、植> 罗卡克草
لوق - لوق 〔模〕 突突: بېشىم ~ قىلىپ ئاغرىۋاتىدۇ. 我的头突突地痛。
لوقما 〔静〕 ①一口: بىر ~ گۆش 一口肉②<转>插的话
لوقما سالماق 插嘴、打岔
لوقۇلداتماق «لوقۇلدىماق» 的使动态
لوقۇلدىماق 〔动〕 胀(痛): بېشىم لوقۇلداپ ئاغرىۋاتىدۇ. 我的头胀痛。
لوك[1] 〔静〕 木锁闩、门闩鼻
لوك[2] 〔模〕 一颤一颤
لوك[3] 〔静〕<水> 船闸
لوكتا 〔静〕<方> 驼峰
لوكدان 〔静〕 门闩、木锁
لوككا 〔静〕 驼峰: تۆگىنىڭ ئىككى لوككىسى 骆驼的两个驼峰
لوككىدە 〔静〕 一颤、一下子: ئۇنىڭ ئۆرە تۇرغۇدەك مادارى قالمىغانلىقتىن ~ زوڭزىيىپ قالدى. 他因为连站的力气都没有一下子便蹲了下去。
لوككىلىق 〔静〕 有驼峰的、驼峰的
لوك - لوك 〔模〕 一颤一颤: تۆگە يۈگۈرگەندە ئۇنىڭ لوككىسى ~ قىلىدۇ. 骆驼跑起来، 驼峰一颤一颤的。
لوكۇلداتماق «لوكۇلدىماق» 的使动态
لوكۇلداشماق «لوكۇلدىماق» 的共同态
لوكۇلدىماق 〔动〕 颠簸、摇晃: تۆگە يۈگۈرگەندە، ئۇنىڭ لوككىسى تەڭلا لوكۇلدايدۇ. 骆驼跑时، 它的驼峰也一起颠簸起伏。 ئۇ لوكۇلداپ سىنىپقا ماڭدى. 他摇摇晃晃地朝教室走去。
لوگارىفما 〔静〕<数> 对数

لوگارىفما بەلگىسى <数> 对数符号

لوگارىفما جەدۋىلى <数> 对数表

لوگارىفملاتماق «لوگارىفملىماق» 的使动态

لوگارىفملانماق «لوگارىفملىماق» 的被动态

لوگارىفملىق 〔静〕<数> 对数的

لوگارىفملىق تەڭلىمە <数> 对数方程

لوگارىفملىق دىئاگرامما <经> 对数图

لوگارىفملىق فۇنكسىيە <数> 对数函数

لوگارىفملىق گەز <数> 对数计算尺

لوگارىفملىماق 〔动〕<数> 查出对数，用对数法

لوگومېتىر 〔静〕<电> 测比计，电流比率计

لوگىكا 〔静〕逻辑，逻辑学：فورمال ~ 形式逻辑 / دىئالېكتىكلىق ~ 辩证逻辑 / لوگىكىغا سىغماق 合乎逻辑 / تۇرمۇش لوگىكىسى 生活的逻辑

لوگىكا تىلشۇناسلىقى 逻辑语言学

لوگىكا خاتىرىسى <心> 逻辑记忆

لوگىكا قانۇنىيىتى <逻> 逻辑规律

لوگىكاشۇناس 〔静〕逻辑学家

لوگىكىلىق 〔静〕逻辑的

لوگىكىلىق ئەندىزە <逻> 逻辑模式

لوگىكىلىق تەپەككۇر <逻> 逻辑思维

لوگىكىلىق خاتالىق <逻> 逻辑错误

لوگىكىلىق خۇلاسە <逻> 逻辑推理

لوگىكىلىق دىسكا 逻辑盘

لوگىكىلىق زىددىيەت <逻> 逻辑矛盾

لوگىكىلىق سۇبيېكت <语> 逻辑主体

لوگىكىلىق سىستېما <逻> 逻辑体系

لوگىكىلىق شەكىل <逻> 逻辑形式

لوگىكىلىق شەكىلۋازلىق <逻> 逻辑形式主义

لوگىكىلىق كۋادرات <逻> 逻辑方阵

لوگىكىلىق مۇقىم ئالامەت <逻> 逻辑常项

لوگىكىلىق ھېسابلاش <数> 逻辑演算，逻辑运算

لوگىكىلىق ئۇرغۇ <语> 逻辑重音，强调重音

لوگىكىلىق ئىگە <语> 逻辑主语

لوڭغار 〔模〕冷不防

لوڭقا 〔静〕①瓶，瓶子，花瓶②<体>奖杯③<医>火罐儿

لوڭقا قويماق <医> 拔火罐

لوڭقا مۇسابىقىسى <体> 锦标赛

لوڭڭىدە 〔静〕①冷不防：ئورمان ئىچىدىن بىر بۇغا ~ چىقىپ كەلدى. 树林里冷不防跑出来一只鹿。②噌：ئۇ ئورنىدىن ~ تۇردى. 他噌地站了起来。

لوك - لوك 〔模〕一颠一颠：ئۇ ~ دەسسەپ كېلىۋاتاتتى. 他一颠一颠地走来。

لوڭۇلدىماق 〔动〕颠簸，摇晃：ئاغىنە، لوڭۇلداپ نەگە كېتىپ بارىسەن؟ دېدى ئەركىن ئۇنىڭغا. 艾尔肯对他说："朋友，你一颠一颠地到什么地方去？"

لوڭيەن 〔静〕<植> 龙眼，桂圆

لولا 〔静〕①茨冈人（吉卜赛人）②<转>滑头的，狡猾的，油头滑脑的：~ قولدىن ئالىدۇ، ئوغرى يولدىن. <谚> 滑头从手中拿走，强盗拦路抢去。

لولاك 〔静〕<方>①糊涂，胡乱说话的②无聊的

لولاقچى 〔静〕<方> 跟着女人跑的男人

لولاقلىماق 〔动〕<方> 信口开河，胡言乱语

لولىلىق 〔静〕刁钻古怪，滑头行为

لولىلىق قىلماق 耍滑头

لوم 〔静〕①<手>（用来锤铁的皮）钢钎，铁杵②撬棒，撬棍，撬杠

لومودى 〔静〕<方>①戴绿帽子的②狗腿子，马屁精

لومودىلىق «لومودى» 的名词形式

لويلا 〔静〕<植> 大叶藜，滨藜

لويلا ئائىلىسى <植> 滨藜科

لويلا ماش <植> 芸豆

لويى 〔静〕老爷

لويىلىق 〔静〕老爷派头，老爷架子

لوشيەن 〔静〕路线：ئاممىۋى لوشيەندە ماڭماق 走群众路线

لۇغەت 〔静〕<语> 词典，字典，辞典：ئىزاھلىق ~ 详解词典 / تۇراقلىق ئىبارىلەر لۇغىتى 成语词典 / مەنداش سۆزلەر لۇغىتى 同义词典 / ئاھاڭداش سۆزلەر لۇغىتى 同音词典

لۇغەت تەركىبى <语> 词汇

لۇغەت سوستاۋى = لۇغەت تەركىبى

لۇغەت مەنىسى <语> 词(的)本意

لۇغەتچى 〔静〕词典编纂者

لۇغەتچىلىك 〔静〕<语> 词典编纂

لۇغەتشۇناس 〔静〕<语> 词典学家

لۇغەتشۇناسلىق 〔静〕<语> 词典学，词典编纂学

لۇمىنال 〔静〕<药> 鲁米那

لۇنخۇر 〔静〕<动> 雷鸟

龙辰، 龙 <古، 动>〔静〕 لۆۋ

线的成合线经根 20 或根 16〔静〕 لۆت

物杂的浮飘上面水〔静〕 لۆجە

巾毛〔静〕 لۆڭگە

被巾毛 <纺> لۆڭگە ئەدىيال

拐一瘸一، 跛 <方>〔动〕 لۆڭگەشلىمەك

放堆، 积堆، 堆 <方>〔动〕 لۆڭلىمەك

的性弹有، 的软柔〔模〕 لۆم

态动使的 «لۆمشىمەك» لۆمشتمەك

软 پاتقاق لۆمشىپ تۇرغان يوللار :平乎软〔动〕 لۆمشىمەك
平乎软得变瓜甜 . قوغۇن لۆمشىپ قاپتۇ / 地浆翻的平乎
。了乎

软 يەر ~ :性弹有، 绵绵软، 平乎软①〔模〕 لۆم - لۆم
②床思梦席 ، 床的性弹有 كارۋات ~ / 地的平乎
<转>塌疲 : مۇنداق ~ بىلەن ئىشنى باشقا ئېلىپ چىققىلى
بولمايدۇ . 的事成不办是人塌疲个么这跟 。

热然簌他 . ئۇ كۆزىگە ~ ياش ئالدى :然簌〔静〕 لۆممىدە
。眶盈泪

لۆمۈلدەتمەك «لۆمۈلدىمەك» 的使动态: ئۇ نېمىشقىدۇ ماڭا
كۆزىنى لۆمۈلدىتىپ قاراپ تۇراتتى . 乞睛眼他么什为知不
。我着望地怜

态同共的 «لۆمۈلدىمەك» لۆمۈلدەشمەك

:动蠕②平乎软得变، 软松得变①〔动〕 لۆمۈلدىمەك
قۇرتلار لۆمۈلدەشكە باشلىدى . 虫子开始蠕动了。③木然 ،
呆滞، 乞怜: لۆمۈلدەپ قارىماق 木然地看着

氓流، 子流二〔静〕 لۆكچەك

为行氓流، 气习氓流〔静〕 لۆكچەكلىك

罪犯氓流 <法> لۆكچەكلىك جىنايىتى

案氓流 <法> لۆكچەكلىك دېلوسى

氓流耍 لۆكچەكلىك قىلماق

旅 <军>〔静〕 لۆي

长旅 <军>〔静〕 لۆيجاڭ

累劳، 倦疲، 劳疲 <方>〔动〕 لۆيلىمەك

封信〔静〕 لېپاپ

②信的封信装 خەت ~ :的封信装①〔静〕 لېپاپلىق
语隐، 话的说明不 گەپ ~ :的说明不 <转>

لېپاپلىماق ①装信封②晦隐، 转婉، 含蓄 : دوستۇم
ماڭا «بەك ئوچۇق دەۋەتتىڭ ، لېپاپلاپراق دېيىش كېرەك ئە-
دى .» دېدى . 朋友对我说:"你说得太直了، 应该稍微
含蓄一些"。

腰裤〔静〕 لېپەز

骨盖膝، 骨髌 <理生>〔静〕 لېپەك

戏游石击克派来 <体> لېپەك ئويۇنى

膝牛 <植>〔静〕 لېپەكگۈل

子轻 <物>〔静〕 لېپتون

岩粒麻英长 <矿>〔静〕 لېپتىت

烂烂破破 <方>〔静〕 لېپىر

者烂破收 <方>〔静〕 لېپىرچى

脂鳞卵 <理生>〔静〕 لېتسىتىن

后却冷雪冰، 水冷以)食冷火败 <古، 食>〔静〕 لېتۇ
(食饭种一的料作种各有内، 用食

لېچەك 〔静〕 老年妇女戴的)白纱盖头: بېشىغا ئاق ~
سالغان ياشانغان بىر ئايال كىرىپ كەلدى . 头上带着白纱
。了来进走女妇年老位一的头盖

~ :的头盖纱白戴، 的头盖纱白披〔静〕 لېچەكلىك
ئىككى ئايال 戴白纱盖头的两位妇女

(家学科国德)堡德莱〔静〕 لېدبور

织组微显铁钢)体氏莱 <冶> لېدبور تەنچىسى
(之一种

盘烤〔静〕 لېس

板模، 板样②规形云، 板形云، 板线曲①〔静〕 لېكالو

师讲 <教>〔静〕 لېكتور

务职师讲〔静〕 لېكتورلۇق

素集凝 <理生>〔静〕 لېكتىن

吾维 ئۇيغۇر تىلى لېكسىكىسى :汇词 <语>〔静〕 لېكسىكا
构结汇词 قۇرۇلمىسى ~ / 汇词语尔

لېكسىكوگرافىيە = لۇغەتشۇناسلىق

学汇词 <语>〔静〕 لېكسىكولوگىيە

的汇词 <语>〔静〕 لېكسىكىلىق

位单汇词 <语> لېكسىكىلىق بىرلىك

义意汇词 <语> لېكسىكىلىق مەنە

课大، 座讲 <教>〔静〕 لېكسىيە

课大听، 座讲听 <教> لېكسىيە ئاڭلىماق

课大讲، 座讲开 <教> لېكسىيە بەرمەك

台讲 <教> لېكسىيە مۇنبىرى

座讲开 <教> لېكسىيە ئوقۇماق

是但〔助〕 لېكىن

盘茶، 子盘大، 盘属金大〔静〕 لېگەن

理定助辅، 理引 <数>〔静〕 لېمما

绸 ~ شايى :带彩، 子带(的用饰装)①〔静〕 لېنتا

音录或相录)، 片胶، 卷胶②带绶 ئۈردىن لېنتىسى / 带
录 لېنتىسى ئۈنئالغۇ / 片胶影电 لېنتىسى كىنو :带)的
带音
带钢، 钢带 <冶> **لېنتا پولات**
彩剪 **لېنتا كەسمەك**
项操体术艺)操带 <体> **لېنتا گىمناستىكىسى**
(一之目
机带穿 <电> **لېنتا ئۆتكۈزگۈچ**
的状带 〔静〕 **لېنتىسىمان**
尺水状带 <水> **لېنتىسىمان رېيكا**
虫绦 <动> **لېنتىسىمان قۇرت**
绶有 مېدال ~ :的带绶有، 的带彩有① 〔静〕 **لېنتىلىق**
的带(音录式相录)②章奖的带
义主宁列 <哲>〔静〕 **لېنىنىزم**
义主宁列 كۆزقاراش ~ :的义主宁列 〔静〕 **لېنىنىزملىق**
点观的
虫原曼升利 <动>〔静〕 **لېشمان**
病曼升利 <医> **لېشمان كېسەللىكى**
酸氨己异، 酸氨亮، 酸氨白 <化>〔静〕 **لېيتسىن**
سۇنى لېيتىپ بېلىق تۇتماق :态动使的 «لېيماق» **لېيتماق**
鱼摸水浑 <成>
。了浑水 سۇ لېيىپ كەتتى :浑变، 浊浑变 〔动〕 **لېيىماق**
的派由自②者义主由自، 派由自① 〔静〕 **لىبېرال**
义主由自 <哲>〔静〕 **لىبېرالىزم**
的义主由自 〔静〕 **لىبېرالىزملىق**
者义主由自، 派由自 〔静〕 **لىبېرالىست**
径行义主由自، 为行义主由自 〔静〕 **لىبېرالىستلىق**
义主由自犯، 义主由自搞 **لىبېرالىستلىق قىلماق**
动平太 <天>〔静〕 **لىبراتسىيە**
地忽، 忽(速迅作动示表) 〔模〕 **لىپ**
ئۇ لىپ قىلىپ ئۆيدىن :下一地忽، 忽 **لىپ قىلماق**
چىراغ لىپ قىلىپ 。去屋出走下一地忽他 . چىقىپ كەتتى
。了灭下一地忽灯 . ئۆچتى
下见 **لىپا**
树椴 <植> **لىپا دەرىخى**
岩纹流 <矿>〔静〕 **لىپارىت**
酶肪脂 <理生>〔静〕 **لىپازا**
كۆز ئىشارىتى قىلماق ~ :下一地忽، 地忽① 〔静〕 **لىپپىدە**
一的满满 بىر كوزا ياغ ~ :地满满②色眼个使地忽
油子坛

بېغىرداق = **لىپتىك**
的我 . قاپىقىم ~ قىلىپ تارتىۋاتىدۇ :突突 〔模〕 **لىپ - لىپ**
。跳地突突皮眼
لىقمۇلىق = **لىپمۇلىپ**
儿膜笛 〔静〕 **لىپىر**
ئۇ كۆزلىرىنى لىپىلدى- :态动使的 «لىپىلدىماق» **لىپىلداتماق**
。天半好了看睛眼着闪忽他 . تىپ خېلىغىچە قاراپ تۇردى
جىن چىراغ :烁闪، 动颤، 悠忽، 闪忽 〔动〕 **لىپىلدىماق**
地闪忽闪忽中风在灯油 . شامالدا لىپىلداپ يېنىپ تۇراتتى
。着亮
鼓音定 <艺>〔静〕 **لىتاۋرى**
白钡锌، 粉德立 <化>〔静〕 **لىتوپون**
②界岩، 圈石岩(的球地)① <地>〔静〕 **لىتوسفېرا**
壳地
酒啤升公一 بىر ~ پىۋا :升公 〔静〕 **لىتىر**
态动使的 «لىتىرلىماق» **لىتىرلاتماق**
态同共的 «لىتىرلىماق» **لىتىرلاشماق**
态动被的 «لىتىرلىماق» **لىتىرلانماق**
升公十五百一 — توڭلاتقۇ ~ 150 :的升公 〔静〕 **لىتىرلىق**
箱冰的
盛، 量(位单为升公以) 〔动〕 **لىتىرلىماق**
枝荔 <植>〔静〕 **لىجى**
头罐枝荔水糖 <食> **لىجى كونسېرۋاسى**
قۇي- / 蚴毛 ~ قاناتلىق :蚴، 虫幼 <生>〔静〕 **لىچىنكا**
蚴尾 ~ رۇقلۇق
(器乐腊希古)琴弦七 <艺>〔静〕 **لىرا**
لىرىكىلىق = **لىرىك**
学文情抒 <文> **لىرىك ئەدەبىيات**
叙倒情抒 <文> **لىرىك چېكىنىش**
诗情抒 <文> **لىرىك شېئىر**
色角情抒 <文> **لىرىك قەھرىمان**
文散情抒 <文> **لىرىك نەسر**
说小情抒 <文> **لىرىك ھېكايە**
لىرىك قەھرىمان = **لىرىك ئوبراز**
舞情抒 <艺> **لىرىك ئۇسسۇل**
希普 پۇشكىن لىرىكىلىرى :集诗情抒 <文>〔静〕 **لىرىكا**
集诗情抒金
人诗情抒 <文>〔静〕 **لىرىكچى**
作写诗情抒 <文>〔静〕 **لىرىكچىلىق**
的情抒 〔静〕 **لىرىكىلىق**

لىرىكىلىق كومېدىيە 剧喜情抒

لىزوزىما 酶菌容 <化، 理生>〔静〕

لىزوفورم 仿苏来 <医، 化>〔静〕

لىزول 尔苏来 <药>〔静〕

لىزۇ 族黎〔静〕

لىزۇچە 的式族黎②语黎①〔静〕

لىزىمېتىر 器集采水渗 <农>〔静〕

لىسۇ 族傈僳〔静〕

لىسۇچە 的式傈僳②语傈僳①〔静〕

لىشاينىك 藓苔؛ 衣地 <植>〔静〕

لىفت 机降升، 梯电 <机>〔静〕

لىفتلىك 的梯电有〔静〕: بىنا ~ 房楼的梯电有

لىفتلىك كەپشەرلەش سۇپىسى <石> 升接焊 台降

لىغ 悠悠颤〔模〕

لىغسۇ 好 <古>〔叹〕

لىغ - لىغ 悠悠颤颤〔模〕

لىغىر 动闪، 悠颤〔模〕

لىغىرلاتماق «لىغىرلىماق» 的使动态

لىغىر - لىغىر 动闪، 悠颤〔模〕

لىغىرلىماق = لىغىلدىماق

لىغىلداتماق «لىغىلدىماق» 的使动态

لىغىلدىماق 〔动〕 悠颤، 闪忽، 动闪: بۇ قوينىڭ سېمىزلە- كىدىن قۇيرۇقى لىغىلداپ تۇراتتى. 这只羊肥得尾巴直颤 悠。 ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ياش تامچىلىرى لىغىلداپ قالغانىدى. 她 眼睛里闪着泪花。

لىق 〔静〕 ①满的: ~ بىر چېلەك سۇ 满满一桶水 / ئۇ ئۆزى ئېلىپ كەلگەن هاراقتىن ~ بىر پىيالە قۇيۇپ ئىچىۋەتتى. 他把 自己带来的酒斟了满满一盅独自喝了下去。 ②汪 汪: كۆزىگە ~ ياش ئالماق 眼泪汪汪، 泪水盈眶

لىققىدە 〔静〕 满满地، 满满当当: تەگنىدە ~ تۇغرالغان تۇ- رۇپ تۇراتتى. 木盆里有满满一盆切好的萝卜。

لىقلاتماق «لىقلىماق» 的使动态

لىقلاشماق «لىقلىماق» 的共同态

لىقلانماق «لىقلىماق» 的被动态

لىقلىماق 〔动〕 装满، 盛满، 灌满: چۆگۈننى ~ 把铜壶 灌满

لىقمۇلىق 〔静〕 满满的، 满满当当的، 满满登登的: ~ ئىككى جاۋۇر شورپا 满满两盆肉汤 / سالڭ ئاشلىققا ~ تولدى. 粮仓装得满满登登的。

لىك 〔模〕 噌: ئۇ ~ قىلىپ ئورنىدىن تۇردى. 他噌地站了 起来。

لىكاك 〔模〕 颤动، 动摇، 晃摇

لىكاڭلاتماق «لىكاڭلىماق» 的使动态

لىكاڭلىماق 〔动〕 荡晃(上下)، 晃晃悠悠: هەر بىر ئادەم ئۆتكەندە كۆۋرۈك تاختىسى لىكاڭلاپ تۇراتتى. 每当过人的时 候桥板都要晃晃悠悠。

لىكچوپ <手>〔静〕 将首饰做成圆形的工具

لىككىدە 〔静〕 噌地: ~ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتمەك 噌地 站起身

لىك - لىك 〔模〕 轻快: پۇتلىرىنى ~ يۆتكىمەك 轻快地 移动双脚

لىكىلداتماق «لىكىلدىماق» 的使动态

لىكىلدىماق 〔动〕 ①颤动، 颤抖: ئۇنىڭ ئېڭىكىدىكى بىر تۇتام ساقىلى لىكىلداپ، كۆزى چانىقىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك بول- دى. 他下巴的那一撮胡子颤抖着، 眼睛像是要从眼 眶里进出来似的. ②松动: كەتمەننىڭ سېپى لىكىلداپ قال- دى. 坎土曼把松了。 ③轻快地: لىكىلداپ ماڭماق 轻快 地走

لىگا[1] 〔静〕 <艺> (乐谱上的)连线

لىگا[2] 〔静〕 <植> 香瓜

لىگازا 〔静〕 <生理> 连接酶

لىگنىن 〔静〕 <化> 木质، 木质胶

لىگنىنلاشماق 〔动〕 <植> 木质化

لىڭ[1] 〔模〕 腾، 忽(轻快的升腾状)

لىڭ تاسما 优柔寡断، 疲塌的: ~ ئادەم 优柔寡断 的人

لىڭ تاسمىلىق قىلماق 磨蹭، 迟疑不决

لىڭ[2] 〔静〕 令: بىر ~ قەغەز 一令纸

لىڭشىتماق «لىڭشىماق» 的使动态: دەرەخ شېخىنى ~ 摇动 树枝

لىڭشىق 〔静〕 ①摇动的، 摇摆不定的 ②<转> 不爽 快的: مەيدانى ~ 立场动摇 / ~ ئادەم 没有决断的人

لىڭشىماق 〔动〕 摇动، 摇摆، 晃摇، 松动: دەرەخ شېخى تۇيۇقسىز لىڭشىپ، ئۈستىدىكى قارلار پەسكە تۆكۈلدى. 树枝 突然摇摆، 上面的雪落了下来。 چىشىڭىز لىڭشىپ قاپ- تۇ. 你的牙齿松动了。

لىڭگە 〔静〕 <建> 廊柱间的拱

لىڭگىر 〔模〕 (上下)摆动، 晃动

لىڭگىرت 〔静〕 <方> 扁担، 挑子

لىڭگىرتاقتاق 〔静〕 ① <体> 板翘翘： ~ ئوينىماق 玩
② <转> 模棱两可的： ~ گەپ قىلماي، ئۇزۇپ
گەپ قىل . 说话干脆点儿，别模棱两可。
لىڭگىرتاقتاق ئويۇنى <体> 板翘翘
لىڭگىرچاق 〔静〕 <手> 夹夹鞍
لىڭخىدە 〔静〕 腾地，忽地： ~ كۆتۈرۈ- بىر ئۇچى تاختاينىڭ
لۈپ كەتتى . 板子的一端腾地翘了起来。
لىڭ - لىڭ 〔模〕 摇摇晃晃的： ~ كۆۋرۈك
桥的
لىڭشىلداتماق «لىڭشىلدىماق» 的使动态： مايمۇن دەرەخ شېخىنى
كۆچەپ لىڭشىلداتتى . 猴子使劲地晃动树枝。
لىڭشىلدىماق 〔动〕 晃动
لىللا 〔静〕 公正的，公道的： ~ گەپ قىلماق 说公道
话 / مانا بۇ ئىشنىڭ ~ بولدى . 这件事你办得公道。
لىللا ئادەم 公道的人，公正的人
لىللا گەپ 公道话，持平之论
لىللالاشماق 〔动〕 变公正，变公道
لىللالىق «لىللا» 的名词形式
لىم 〔静〕 <建> ① 檩，梁： غول ~ 脊檩 / ~ تەكىيە-
سى 斗拱(拱与拱之间的垫方形木块)② 檩条
لىم سېلىنچىسى <建> 垫梁
لىم كۆۋرۈك <交> 梁桥
لىمب 〔静〕 <数> 度盘(测角器上的度)
لىمتاق 〔静〕 (放被褥的)大壁龛
لىمفا 〔静〕 <理生> 淋巴，淋巴液
لىمفا ئايلىنىشى <理生> 淋巴循环
لىمفا بېزى <理生> 淋巴腺
لىمفا توقۇلمىسى <理生> 淋巴组织
لىمفا تومۇرى = لىمفا نەيچىسى
لىمفا تۈگۈنى <理生> 淋巴结

لىمفا شارچىسى <理生> 淋巴球
لىمفا كانىلى = لىمفا نەيچىسى
لىمفا نەيچىسى <理生> 淋巴管
لىمفا ھۈجەيرىسى <理生> 淋巴细胞，淋巴球
لىمكەن 〔静〕 <古，植> 林檎，花红，沙果
لىملىق 〔静〕 有檩的： بەش ~ ، ئۈچ دېرىزىلىك چوڭ ئۆي
有五根檩、三扇窗户的大屋子
لىمنولوگىيە 〔静〕 <地> 湖沼学
لىمون 〔静〕 <植> 柠檬
لىمون شەربىتى <食> 柠檬汁，柠檬水
لىمون كەمپۈت <食> 柠檬硬糖
لىمون كىسلاتاسى <化> 柠檬酸
لىمون مۇراباسى <食> 柠檬酱
لىمونىن 〔静〕 <化> 萜二烯
لىمىت 〔静〕 <数> 极限
لىمىت قىممىتى <数> 极限值
لىمىتلىق 〔静〕 极限的
لىمىتلىق تېزلىك <物> 极限速度
لىمىتلىق قۇدۇق <地> 极限井
لىمنىگراف 〔静〕 <水> 水位测量仪，自记水位计
لىن 〔静〕 <古> 内屋，卧室
لىندىرا 〔静〕 <植> 乌药
لىنزا 〔静〕 <物> 透镜
لىنزا فورمۇلىسى <物> 透镜公式
لىنكومىتسىن 〔静〕 <药> 林可霉素，洁霉素
لىنىيە 〔静〕 线，线路： ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى 生产
线 / قاتناش لىنىيىسى 交通线 / دېڭىز قىرغىقى لىنىيىسى
海岸线 / مۇداپىئە لىنىيىسى 防线

م

م 称名母字该②母字个二十二第文尔吾维①

مائارىپ 〔静〕 育教： مائارىپنى گۈللەندۈرمەك 育教荣繁
学兴، 业事

مائارىپ پەلسەپىسى <教> 学哲育教

مائارىپ پراكتىكىسى <教> 习实育教

مائارىپ پسىخولوگىيىسى <教> 学理心育教

مائارىپ تېخنولوگىيىسى <教> 教، 学艺工育教
学术技育

مائارىپ جەمئىيەتشۇناسلىقى <教> 学会社育教

مائارىپ ساھەسى 界育教

مائارىپ فوندى 金基育教

مائارىپ قۇرۇلمىشۇناسلىقى <教> 学构结育教

مائارىپ كېلەچەكشۇناسلىقى <教> 学来未育教

مائارىپ مەمۇرىيەتشۇناسلىقى <教> 政行育教
学

مائارىپ ئېستېتىكىسى <教> 学美育教

مائارىپ ئېكولوگىيىسى <教> 学态生育教

مائارىپ ئىستاتىستىكىسى <教> 学计统育教

مائارىپ ئىسلاھاتى <教> 革改育教

مائارىپ ئىقتىسادشۇناسلىقى <教> 学济经育教

مائارىپ ئىنقىلابى <教> 命革育教

مائارىپپەرۋەر 〔静〕 的作工育教爱热، 的育教心热

مائارىپپەرۋەرلىك 〔静〕 育教心热

مائارىپچى 〔静〕 者作工育教، 家育教

مائارىپچىلىق 〔静〕 业事育教، 作工育教

مائارىپشۇناس 〔静〕 家学育教

مائارىپشۇناسلىق 〔静〕 学育教

مائاش (مائاشى) 〔静〕 水薪، 资工: ئاساسىي ~ 工本基
资 / قوشۇمچە ~ 资工加附 / ~ بەرمەك (تارقاتماق) 发
工资، 薪发 / ~ ئالماق 领资工، 领水薪 / مائاشقا قا-
راشلىق 的资工靠依 / مائاشنى ئامانەتكە ئاغدۇرماق 转资工
存

مائاش جەدۋىلى 表资工

مائاش فوندى <经> 金基资工

مائاش مېخانىزمى <经> 制机资工

مائاشسىز 〔静〕 的资工有没، 的资工带不

مائاشلىق 〔静〕 的资工有، 的资工带: ~ كادىر 资工带
部干的

مابەينىدە 〔助〕 来以: شۇنىڭ ~ ئۇ ماڭا ياردەم قىلىپ كەلدى.
。我助帮直一他来以那自

ماپ 〔静〕 <方> 死، 世去

مات[1] 〔静〕 ① (的中棋象)将死② <转> 输، 败失،
堪难

مات بولماق ①被将死②输، 败失، 堪难: تاي ئات
بولغۇچە، ئەر ~ بوپتۇ. <谚> 马驹未被驯服، 男子汉
已经认输(意喻孩子未教育成人، 父母已经年老体

衰)。

مات قىلماق ①将死②使输، 使失败، 使难堪: گەپتە ~ 倒驳، 使哑口无言 / پاكىت يالغانچىنى مات قىلدۇ. 事实能使说谎者难堪。

مات² 〔叹〕〈古〉就، 就是(表强调语气)

ماتا 〔静〕粗布، 大布، 土布 (ماتايىم، ماتايىڭ، ماتاسى): ~ كۆڭلەك 大布衬衣 / ~ توقۇماق 织土布 / بۇ مېنىڭ ماتايىم. 这是我的大布。 ~ ئۆتمەس، زورلاپ ساتار. 〈谚〉质量差的大布، 只能硬卖给顾主。 پېتى يوق تاۋاردىن ~ ياخشى. 〈谚〉起皱的绸缎不如大布好。

ماتاتماق «ماتىماق» 的使动态

ماتاشماق «ماتىماق» 的共同态

ماتاڭ = تاڭگازا

ماتال 〔静〕〈方〉①木水槽②木桶، 木罐子

ماتالماق «ماتىماق» 的被动态

ماتەم 〔静〕追悼، 哀悼: ماتەمگە ~ كۈيدىن باشقا ناخشا ياراشماس. 追悼会除了哀乐其他歌曲都不适宜。

ماتەم بېغىشلىمىسى 挽联

ماتەم بىلدۈرمەك 表示哀悼، 致哀

ماتەم تۇتماق 服丧

ماتەم قوشىقى 〈艺〉哀歌

ماتەم مارشى 〈艺〉哀曲، 哀乐

ماتەم مۇراسىمى 追悼会

ماتەم مۇزىكىسى 〈艺〉哀歌، 哀乐

ماتەم نۇتۇقى 悼词، 哀辞

ماتەمدار 〔静〕服丧者

ماتەملىك 〔静〕服丧的: ~ كۈنلەر 服丧的日子

ماتراس 〔静〕床垫

ماتروس 〔静〕〈军〉水兵، 水手

ماترىتسا (ماترىتساسى) 〔静〕〈数〉矩阵

ماتكا¹ = بالىياتقۇ

ماتكا راكى = بالىياتقۇ راكى

ماتكا² 〔静〕(扑克牌中的)Q

ماتور 〔静〕〈机〉马达، 摩托، 引擎، 发动机: ماشىنىنىڭ ماتورى 汽车发动机 / تراكتور ماتورى 拖拉机发动机

ماتورلاشتۇرماق «ماتورلاشماق» 的使动态

ماتورلاشتۇرۇلماق «ماتورلاشتۇرماق» 的被动态

ماتورلاشماق 〔动〕摩托化: پىيادىلەر قىسمى ماتورلاشتى. 步兵已实行摩托化。

ماتورلاشقان قىسىم 〈军〉摩托化部队

ماتورلۇق 〔静〕〈机〉有发动机的، 摩托的

ماتورلۇق پلانېر 〈体〉动力滑翔机

ماتورلۇق چانا 摩托橇

ماتورلۇق قاتناش ۋاستىلىرى 〈交〉机动车

ماتورلۇق قېيىق 摩托艇

ماتورلۇق قېيىق تەنھەرىكىتى 〈体〉摩托艇运动

ماتۇلۇك 〔静〕〈古〉柠檬

ماتېرىيال (ماتېرىيالى) 〔静〕①材料: بىناكارلىق ماتېرىياللىرى 建筑材料②资料: ~ تەييارلىماق 备料 / ~ كەملىكى 资料缺乏 / ~ بۆلۈمى 资料室 / بىرىنچى قول ~ 第一手资料 / خام ~ 素材

ماتېرىيال تەننەرخى 材料成本

ماتېرىيال چۈشۈرگۈچ 〈机〉卸料器

ماتېرىيال خىراجىتى 材料费用

ماتېرىيال سالغۇچ 〈冶〉加料器

ماتېرىيال سەرپىياتى 〈冶〉材料损耗، 材料消耗

ماتېرىيال سۈكىنى 〈冶〉加料漏斗، 料斗

ماتېرىيال قاچىلاش 〈冶〉装料

ماتېرىيال قاچىلىغۇچ 〈冶〉装料器

ماتېرىيال مېخانىكىسى 材料力学

ماتېرىيال مىقدارى 出材量

ماتېرىيال ھەجمى 材积

ماتېرىيال ۋاگونى 〈冶〉料车

ماتېرىيال ئىتتىرگۈچ 〈冶〉推料器

ماتېرىيالچى 〔静〕资料员

ماتېرىياللىق 〔静〕成材的

ماتېرىياللىق نىسبەت 出材率

ماتېرىياللىق ئورمان 成材林

ماتېرىيالىزم 〔静〕〈哲〉唯物主义، 唯物论: تارىخىي ~ 历史唯物主义 / مېخانىكىلىق ~ 机械唯物主义

ماتېرىيالىزمچە 〔静〕〈哲〉唯物的، 唯物主义的

ماتېرىيالىزمچى 〔静〕唯物主义者

ماتېرىيالىزملىق 〔静〕唯物主义的، 唯物论的

ماتېرىيالىزملىق بىر مەنبەچىلىك 〈哲〉唯物主义一元论

ماتېرىيالىزملىق بىلىش نەزەرىيىسى 〈哲〉唯物主义认识论

ماتېرىيالىزملىق تارىخ قارىشى 〈哲〉唯物主义历史观، 唯物史观

ماتېرىيالىزملىق تەجرىبىچىلىك <哲> 验经物唯
义主验经物唯、论
ماتېرىيالىزملىق تەلىمات <哲> 说学义主物唯
ماتېرىيالىست = ماتېرىيالىزمچى
ماتېماتىكا 〔静〕 <数> 学数
ماتېماتىكا پەلسەپىسى <哲> 学哲学数
ماتېماتىكا پسىخولوگىيىسى <心> 学理心理数
ماتېماتىكا تىلشۇناسلىقى <语> 学言语理数
ماتېماتىكا جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社理数
ماتېماتىكا فورمۇلىلىرى <数> 式公学数
ماتېماتىكا لوگىكىسى <逻> 辑逻理数
ماتېماتىكا ئىدېئالىزمى <哲> 义主心唯学数
ماتېماتىكىلىق 〔静〕 <数> 的理数、的学数
ماتېماتىكىلىق پسىخولوگىيە = ماتېماتىكا پسىخولوگ-
يىسى
ماتېماتىكىلىق تەھلىل <数> 析分学数
ماتېماتىكىلىق فىزىكا <物> 理物学数
ماتېماتىكىلىق كرىستاللوگرافىيە <地> 结学数
学晶
ماتېماتىكىلىق گېئولوگىيە <地> 质地学数
ماتېماتىكىلىق ھېسابلاش <数> 算计学数
ماتېماتىكىلىق ئۇسۇل <数> 法方学数
ماتېماتىكىلىق ئېنىقلىما <数> 义定学数
ماتېماتىكىلىق ئىستاتىستىكا <数> 计统理数
ماتېماتىكىلىق ئىقتىسادشۇناسلىق <经> 经理数
学济
ماتىغوچ 〔静〕 板夹(的捆而形变不料木使为)
ماتېماتىكچى 〔静〕 家学数
ماتىماق¹ 〔动〕 ①(地紧紧)绑、捆: قوينى ماتاپ باغلا . 羊把
形变不(料木)使②。来起绑捆
ماتىماق² 〔动〕 <方> 挖
ماتىۇ 〔静〕 ① <文> 题副 ② <艺> (的品作乐音)
材题
ماجازا 〔静〕 <方> 子架马、子椅
ماجاس 〔静〕 <方> 人的弱体、人的弱虚、人的弱软
ماجاق 〔静〕 的了压、的了碾、的了挤
ماجاقلانماق «ماجاقلىماق» 态动被的
ماجاقلىماق 〔动〕 烂压、烂碾、烂挤: ھارۋا مېۋە ـ چېۋىلەر-
نى ماجاقلىۋەتتى . 大车把水果压烂了。
ماجاڭ 〔静〕 将麻

ماجاڭ ئوينىماق 将麻打
ماجال (ماجالى) 〔静〕 量力、气力、力: ئۇنىڭ كۆزىنى ئاچقىد-
چىلىكمۇ ماجالى يوق . 他连睁眼的力气都没有。 ئوقۇش
پۇلىنى تۆلەشكە ماجالىم يەتمەيدۇ . 我无力支付学费。
ماجالى قالماسلىق 精疲力竭、心力交瘁
ماجالسىز 〔静〕 力无、乏疲、惫疲
ماجالسىزلانماق 〔动〕 力无变、惫疲变
ماجالسىزلىق 〔静〕 力无、乏疲、惫疲
ماجرا (ماجراسى) 〔静〕 纷纠、口角、风波、子乱: چېگرا
ماجراسى 边界纠纷 / ئىچكى ~ 内乱、内江 / بىر ~
بېسىقماي تۇرۇپ يەنە بىر ~ چىقتى . 一波未平、一波又
起。
ماجرا بولماق 纷纠生发、角口生发
ماجرا تېرىماق 引起纠纷、挑起事端
ماجرا چىقماق 出乱子、起风波
ماجرا يۈز بەرمەك 发生纠纷
ماجرانى سېتىۋالماق 惹事、招祸、自找麻烦、自
寻烦恼
ماجراچى 〔静〕 是非头子、惹是生非者
ماجرالاشتۇرماق «ماجرالاشماق» 的使动态
ماجرالاشماق 〔动〕 闹纠纷、起口角、起风波
ماجرالىق 〔静〕 纠纷的、风波的: ئۇنىڭ كۆڭلىدىن ئاشۇ
~ يىللار تېخى چىقىپ كەتمىگەنىدى . 他还没有忘记那多事
的年代。
ماجى ـ گوجو 〔静〕 <方> 嘈杂、喧嚷
ماچ 〔模〕 ①噗唧(挤压声)②吧唧(吃东西上下嘴唇
开合声)
ماچتا 〔静〕<交> 桅杆、帆樯: كېمە ماچتىسى 船桅 / ~
ئۇچى 桅顶
ماچتا كران 塔吊
ماچچىدە 〔静〕 噗唧一下、吧唧一声: ~ ئېزىلىپ كەتمەك
噗唧一下挤坏了
ماچ ـ ماچ 〔模〕 噗唧噗唧、吧唧吧唧
ماچىلداتماق «ماچىلدىماق» 的使动态
ماچىلدىماق 〔动〕 噗唧作响
ماچىن 〔静〕<古> ①秦马(古称的"中华")②和田一
带 15 世纪前后的旧称
ماخار¹ 〔静〕<食> 麻花儿
ماخار سالماق 炸麻花
ماخار² 〔静〕<方> 塌鼻子

ماخاۋ 〔静〕 ① <医> 麻风 ② <转> 可恶的、讨厌
的: ~ ئادەم 讨厌的人
ماخاۋ بولماق ① <医> 得麻风病 ② <转> 变糟
糕
ماخاۋ قىلماق 弄糟糕、搞砸了: ئۇ بۇ ئىشنى ماخاۋ
قىلۋەتتى . 他这件事搞砸了。
ماخاۋ كېسەللى <医> 麻风病
ماختاپ - ئۇچۇرۇپ 〔静〕 吹捧、灌迷魂汤
ماختاتماق «ماختىماق» 的使动态
ماختاشماق «ماختىماق» 的共同态; ئۆزئارا ~ 互相吹捧
ماختالماق «ماختىماق» 的被动态
ماختانچاق 〔静〕 爱自夸的、爱吹嘘的、自吹自擂的:
~ ئادەم 爱自吹的人 / ~ ئادەملەرنىڭ نەزىرى ئۆز ئىسمى-
غىلا تىكىلىدۇ . 爱自夸的人眼睛总是盯着自己的名字。
~ بىكارچىغا ئويۇنچۇق . <谚> 好吹嘘者是游手好闲
人的玩偶。 ماختانچاقنىڭ كۆتى ئوچۇق . <谚> 爱吹牛
者屁股总是露着的。 ~ بىلەن يالغانچى قوشكېزەك . <谚>
自吹自擂者和说谎者是双胞胎。
ماختانچاقلىق 〔静〕 自吹自擂、夜郎自大
ماختانچاقلىق قىلماق 自吹自擂、夜郎自大
ماختانماق «ماختىماق» 的自复态: ! ئۇ ھەممىشە ماختىنىپ يۈرە-
دۇ . 他总是自吹自擂。 ماختانغاننىڭ ئۆيىگە بارما ، كېرىلگەن-
نىڭ تويىغا . <谚> 别去好自夸者家里、别参加傲慢
者婚礼。 بار ماختانسا چېچىلىدۇ ، يوق ماختانسا ئېچىلىدۇ .
<验> 富者自夸挥金如土、穷者自夸原形毕露。
ماختۇم 〔静〕 <方> 爱自夸的、爱吹嘘的、爱自吹自
擂的
ماختىماق 〔动〕 夸、夸奖、称赞、赞扬: ياخشى ئىشلارنى
ھەممە كىشى ماختايدۇ . 好事人人夸。 ئۆزىنى ~ 自夸、自
吹自擂 / ئۆزىنى ماختىغان بىرىنچى ئەخمەق ، خوتۇننى ماختى-
غان ئىككىنچى ئەخمەق . <谚> 夸自己的是头号糊涂
虫、夸老婆的是二号糊涂虫。 ئاشنى سىڭگەندە ماختا ،
خوتۇننى ئۆلگەندە . <谚> 饭食消化了再夸奖、妻子死
去了再夸奖。 ماختىغان مالخايغا چىچىپتۇ . <谚> 被
夸奖的屎拉在毡帽里; 喻同"吹破牛皮"; "露了馅";
"漏了底"。 ماختاپ كۆككە ئۇچۇرساڭمۇ ، نادان ئۆز قەدر-
ىنى بىلمەس . <谚> 就是吹上天、愚者也不懂珍
惜自己。
ماختىنارلىق 〔静〕 值得骄傲的、值得称赞的、值得赞
扬的、值得夸奖的

ماختىنىشماق «ماختانماق» 的共同态
ماخوۋىك 〔静〕 <交> 飞轮、手轮
ماخىزم 〔静〕 <哲> 马赫主义
ماخىزمچى 〔静〕 <哲> 马赫主义者
مادا 〔静〕 母的、牝的(指驴)
مادا ئېشەك <动> 母驴、草驴
ماداخان 〔静〕 女式的
مادار[1] 〔静〕 <方、动> 鹫
مادار[2] (مادارى) 〔静〕 力、力量、力气: ئۇنىڭ مادارى قال-
مىدى . 他没有力气了。
مادارى قۇرۇماق 筋疲力尽、力竭
مادارىدىن كەتمەك 失去力量、没力气、疲惫不堪
مادار[3] 〔静〕 <古> 魔鬼
مادارا (ماداراسى) 〔静〕 折衷、调和、中庸
مادارا قىلماق 折衷、调和: ئۇنىڭ مادارا قىلىشى بىلەن
جېدەل بېسىقتى . 经他调和、风波平息了。
ماداراچى 〔静〕 折衷者、调和者
ماداراچىلىق 〔静〕 ① <哲> 折衷主义、中庸之道 ② 绥
靖主义
ماداراچىلىق قىلماق 搞折衷、搞折衷主义
مادارسىز 〔静〕 无力的、没精神的、精疲力尽的、无精
打采的
مادارسىزلاندۇرماق «مادارسىزلانماق» 的使动态
مادارسىزلاندۇرۇلماق «مادارسىزلاندۇرماق» 的被动态
مادارسىزلانماق 〔动〕 变虚、变弱、变得无力、软弱
无力
مادارسىزلىق 〔静〕 无力、没精神、无精打采
مادارلانماق 〔动〕 缓过劲儿、恢复精神: ئۇ خېلى مادارلى-
نىپ ، يۈز - كۆزلىرىگە قان يۈگۈرۈپ قالدى . 他缓过劲儿
来、变得红光满面。
مادخوكا 〔静〕 <植> 紫荆木
ماددا[1] 〔静〕 条、条文、条目、条款: بىرىنچى ~ 第一
条 / قانۇن ماددىلىرى 法律条文
ماددا[2] 〔静〕 物质: پارتلىغۇچى ~ 爆炸物 / ئورگانىك ~ 有
机物质
ماددا ئابستىراكسىيىسى <哲> 物质的抽象
ماددا ئالمىشىش <生> 新陈代谢
ماددا ئالمىشىش فىزىئولوگىيىسى <生> 代谢生
理学
ماددا زەررىچىلىرى <物> 物质微粒

ماددا نەزەرىيىسى 论理质物 <哲>
ماددا ھايات نەزەرىيىسى 论活物 <哲>
ماددا ھالىتى تەڭلىمىسى 程方态物 <物>
ماددا ئۇچۇرى 息信质物
ماددىنىڭ بىرلەمچىلىكى 性一第的质物 <哲>
ماددىنىڭ تۈزۈلۈشى 构结质物
ماددىنىڭ يوقالماسلىق قانۇنى 不质物 <化، 哲>
律定灭
ماددىچىلىق 义主质物 <哲> 〔静〕
ماددىسىمان 的质物准 〔静〕
ماددىسىمان سۇبستانسىيە 体实质物准 <哲>
ماددىلاشتۇرماق 态动使的 «ماددىلاشماق»
ماددىلاشماق 化例条 〔动〕
ماددىلىق 〔静〕 的文条، 的款条: ئۈچ ~ بەلگىلىمە 规条三
定
ماددىمۇماددا 〔静〕 条逐: ~ چۈشەندۈرمەك 明说条逐
ماددىي 的质物 〔静〕
ماددىي ئامىل 素因质物 <哲>
ماددىي ئەشيا 资物 <经>
ماددىي ئەشيا ئىقتىسادشۇناسلىقى 经资物 <经>
学济
ماددىي بويۇم 物实
ماددىي تەپەككۇر 维思质物 <哲>
ماددىي خوراش 耗损质物 <经>
ماددىي دەلىل - ئىسپات 证物 <法>
ماددىي دولقۇن 波质物 <哲>
ماددىي دۇنيا 界世质物 <哲>
ماددىي رىغبەتلەندۈرۈش 质物، 励鼓质物 <经>
激刺
ماددىي سەرپىيات 耗消质物 <经>
ماددىي سۇبستانسىيە 体实质物 <哲>
ماددىي كرېدىت 用信物对 <经>
ماددىي مەدەنىيلىك 明文质物
ماددىي مەنپەئەت 益利质物 <经>
ماددىي نۇقتا 点质 <物>
ماددىي ھوقۇق 权物 <法>
ماددىي ئىشلەپچىقىرىش 产生质物
ماددىي ياردەم 助资، 助援质物
ماددىيلاشتۇرماق 态动使的 «ماددىيلاشماق»
ماددىيلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ماددىيلاشتۇرماق»

ماددىيلاشماق 化物، 化质物 〔动〕
ماددىيلىق 性质物 〔静〕
مادۇر 味美، 道味的口可 <古> 〔静〕
مار 生先، 师导، 师老 <古> 〔静〕
مارأتماق 态动使的 «مارىماق»
ماراز[1] 工短 <古> 〔静〕
ماراز[2] 夜黑 <古> 〔静〕
مارأشماق 态同共的 «مارىماق»
مارافون 〔静〕 <地> 松拉马(古希腊的一个地名)
مارافونچە 式松拉马 〔静〕
مارافونچە يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى 松拉马 <体>
跑赛
مارلقچى 探暗، 探密، 者梢盯 〔静〕
مارلقچى قويماق 探暗派
مارلقچىلىق 探侦، 访私察暗 〔静〕
مارلقچىلىق قىلماق 探侦، 梢盯
مارال 鹿母، 鹿雌 <动> 〔静〕
مارالقۇلاق 芦藜 <植> 〔静〕
مارانتا 下见
مارانتا گۈلى 芋竹 <植>
مارانقاش 豆眉 <植> 〔静〕
مارانگول 翠边银 <植> 〔静〕
مارت[1] 〔静〕 月三؛ 8 - ~ ئاياللار بايرىمى 三八妇女节
مارت[2] 喔، 咯 〔模〕 (擤鼻涕等声)
مارتىدە 地喔، 地咯 〔静〕
مارت - مۇرت 咯喔 〔模〕
مارتېن 丁马 〔静〕 (法国工程师)
مارتېن پولىتى 钢炉平 <冶>
مارتېن مېشى 炉平، 炉丁马 <冶>
مارتېن سېخى 间车炉丁马 <冶>
مارتېنسىت 体氏马 <冶> 〔静〕
مارتېنسىت تېشى 石磷钙板 <化>
مارتىلداتماق 态动使的 «مارتىلدىماق»
مارتىلداشماق 态同共的 «مارتىلدىماق»
مارتىلدىماق 涕鼻擤، 涕鼻吸 〔动〕
مارجان 〔静〕 ①珊瑚②珠子، 珠串، 项链: ~ تىزماق 串
珠子 / ~ ئاسماق 佩戴项链 / مەرۋايىت ~ 珍珠项链
مارجان ئارىلى 岛瑚珊 <地>
مارجان تاغ جىنسلىرى 岩珠珍 <地>
مارجان چىرىمتال 母珠珍 <矿>

مارجان خادا تاشلىرى　礁瑚珊

مارجانلار سىنىپى　纲瑚珊 <动>

مارجانسىمان 〔静〕 项圈状的，项链似的

مارجانسىمان چاقماق　<气> 珠状闪电

مارجانسىمان يوسۇن　<植> 藻珠串，藻圈项

مارجانگۈل 〔静〕 <植> 珊瑚兰，珠兰花

مارداق 〔静〕 <方> 小不点儿

مارزەت 〔静〕 <方> 虚礼，假客套

مارس 〔静〕 <天> 火星

مارسىلىپىزا 〔静〕 <地> 马赛

مارسىلىپىزا مارشى　<艺> 马赛曲

مارش 〔静〕 <艺> 进行曲 ئاتلىق ئەسكەرلەر مارشى 骑兵进行曲

مارشال = يۇنشۇەي

مارشاللىق = يۇنشۇەيلىك

ماركا 〔静〕 ①邮票，印花 ~ چاپلىماق 贴邮票 ②商标，牌号，ماركىسى تىزىمغا 商品商标 / تاۋار ماركىسى ② ；مال ماركىسى
ئالدۇرماق 注册商标

ماركا بېجى　<经> 印花税

ماركا توپلىماق　集邮

ماركا ئۆتۈنۈمەك　<经> 商标转让

ماركا ئىجازىتى　<经> 商标许可

ماركا ئىشلىتىش ھوقۇقى　<经> 商标专用权

ماركسىزم 〔静〕 马克思主义

ماركسىزمچى 〔静〕 马克思主义者

ماركسىزم - لېنىنىزم 〔静〕 马克思列宁主义

ماركسىزم - لېنىنىزملىق 〔静〕 马克思列宁主义的

ماركسىزم - لېنىنىزملىق پەلسەپە　<哲> 马克思
列宁主义哲学

ماركسىزملىق 〔静〕 马克思主义的 نۇقتىئىنەزەر ~ 马克
思主义观点

ماركسىزملىق بىلىش نەزەرىيىسى　<哲> 马克思
主义认识论

ماركسىزملىق دىئالېكتىكا　<哲> 马克思主义辩
证法

ماركىز 〔静〕 侯爵，(侯)爵

ماركىسىز 〔静〕 ①无邮票的 ②无商标的，无牌号的

مال ماركىسىز ئىشلەپچىقىرىش 无商标商品

ماركىشۇناسلىق 〔静〕 邮票学

ماركىلىق 〔静〕 ①贴了邮票的 ~ خەت 贴了邮票的信

②商标的，牌号的： ~ كېيىم تىكىش ماشىنىسى
蝴蝶牌缝纫机

ماركىلىنسوپ 〔静〕 <化> 高锰酸钾，灰锰氧

ماروژنى 〔静〕 冰激凌

ماروژنچى 〔静〕 卖冰激凌的人

ماروژنچىلىق 〔静〕 制售冰激凌业，冷饮业

ماروژنخانا 〔静〕 冰激凌店，冷饮店

مارى 〔静〕 <牧> (三至五个月的)胎羔皮

مارى ئەلتىپىزە　<牧> 胎羔皮

مارىل 〔静〕 <地> 泥灰岩

مارىم 〔静〕 <古> (人的)器官

مارىماق 〔动〕 偷看，窥探，窥视

مارىپ چىشلىمەك　①无声无息咬人(指狗)②
<转> 暗中整人

ماز 〔静〕 ①败絮： چاپاننىڭ مېزى 棉衣的败絮 ﴿تېزىنى
باسسا ، مېزى چىقىپتۇ﴾ <谚> 盖不住头，露出败絮 了
﴿比喻"欲盖弥彰"﴾ ；ياماننىڭ مېزى قالىدۇ ، ياخشىنىڭ ئىزى
﴿مېزى﴾ <谚> 好人留事迹，坏人留败絮 ②<转>
无聊的，乏味的，讨厌的

ماز پايىنەك　<骂> 无聊的家伙，乏味的家伙，讨
厌的秃顶，窝囊废

مېزى چۇۋۇلماق　<成> 败露，暴露，露馅儿，
露马脚

مېزى چىقماق　<成> 暴露，现原形，原形毕露，
真相大白，东窗事发： راست گېپىنى دېگىنىدە ئۇ ئۆزىنىڭ
بۇيان قوۋلۇق بىلەن شان - شەرەپتىپ كەلدى ، ماڭا ئەمدى
راستىنىلا مېزى چىقتى . 说实话，他以狡猾的手段长期
骗取了荣誉，现在真相大白了。

مازار (مازارى) 〔静〕 <宗> ①麻扎(中国新疆伊斯兰
教谢赫贤哲及显贵之坟墓，纪念家通称)②坟，坟地：
بالىلىق ئۆي بازار ، بالىسىز ئۆي <谚> 有孩子的家
如闹市，无孩子的家象坟地

مازارغا چالما ئاتماق　<成> 朝麻扎扔土块；
喻："大不敬"，"大逆不道"；"太岁头上动土"

مازارغا چىراغ ياقماق　上坟祭祀

مازار غوجام　①显贵的墓 ②<骂> 太上皇

مازارگوي 〔静〕 经常上坟祭祀者

مازارلىق 〔静〕 坟地，墓地

مازار - ماشايىخ 〔静〕 麻扎和(葬于其中的)显贵

مازارىيون 〔静〕 <植> 瑞香

مازاق 〔静〕 笑嘲、刺讽、落奚

مازاق قىلماق 揄揶、笑嗤、刺讽、落奚: بىراۋغا ياخشىلىقچە نەسىھەت قىلىش، ھەرگىز ئۇنى مازاق قىلماسلىق كېرەك. 。人落奚要不万千，说劝地好好该应

مازلاشتۇرماق «مازلاشماق» 态动使的

مازلاشماق 〔动〕 赖聊无百、相洋出

مازوز 〔动〕 <方> 醉迷、夸自、傲骄

مازوت 〔静〕 油渣、油重

مازوركا 〔静〕 <艺> 曲舞卡祖马、舞卡祖马

ماس 〔静〕 谐和、调协、相称: بوندىغا يېشىل رەڭ ~ ئەمەس. 。调协不个这跟色绿

ماس بۇلۇڭ <数> 角位同

ماس چوققا <数> 点顶应对

ماس دەسسىتىش <地> 合整

ماس قەدەملىك 步同

ماس قەدەملىك توك <物> 流电步同

ماس قەدەملىك تېزلەتكۈچ <物> 器速加步同

ماس قەدەملىك تىجارەت <经> 营经场市性步同

ماس قەدەملىك مېتېئورولوگىيە ھەمراھى <气> 星卫象气步同

ماس قەدەملىك ئۇلىغۇچ <物> 关开步同

ماس كەلمەك 合符、平合、合相: ھەقىقەتكە ~ 平合 理真

ماس كومپيۇتېر 机算计容兼

ماس كۈچ <冶> 力应

ماس كېلىش تەلىماتى <逻> 论合符

ماس كېلىش مۇناسىۋىتى <逻> 系关容相

ماس نۇقتا <数> 点应对

ماس ئېرىش <化> 溶谐

ماس ئىنتېرۋال <艺> 程音声和

ماسسا 〔静〕 ① <物、化> 量质 ② <气> 团(气)

ماسسا تەسىرى قانۇنى <物> 律(定)用作量质

ماسسا سان <化、物> 数量质

ماسسا ھەرىكىتى <哲> 动运量质

ماسسا ئىسپېكتروگراف <物> 仪谱质

ماسسا ئىسپېكتروگرافىيىسى <化> 法谱质

ماسسىنىڭ ساقلىنىش قانۇنى <物> 恒守量质 律定

ماسشتاب (ماسشتابى) 〔静〕 尺缩、尺比、尺例比

ماسشتابلىق 〔静〕 的例比有

ماسشتابلىق سىزغۇچ 尺例比

ماسقىرتماق 〔动〕 <方> 苦挖、讽讥、笑嘲

ماسكا 〔静〕 罩口

ماسكا تارتماق 罩口戴

ماسكىلىق 〔静〕 的罩口戴① 的罩口做②: رەخت ~ 做 布的罩口

ماسلاشتۇرغۇچ 〔静〕 器配适

ماسلاشتۇرماق «ماسلاشماق» 态动使的

ماسلاشتۇرۇش ئاپپاراتى 构机调协

ماسلاشتۇرۇش فۇنكسىيىسى <经> 能职调协

ماسلاشتۇرۇشماق «ماسلاستۇرماق» 态同共的

ماسلاشتۇرۇلماق «ماسلاشتۇرماق» 态动被的

ماسلاشما 〔静〕 的谐合 ، 的性激应

ماسلاشما مەبلەغ <经> 资投性激应

ماسلاشما مۇزىكا <艺> 奏合

ماسلاشماق 〔动〕 ①一调协、谐和、合配、合适、应适 致: شارائىتقا ~ 境环应适 / ئۆزئارا ~ 合配相互 / ماسلىشىپ ئىشلىمەك 作工合配 / تاۋۇشلارنىڭ ماسلىشىش قانۇنى 律谐和音语 ② <军> 应策、应呼: ئۆزئارا ~ 策互相 应 / يىراقتىن ~ 应呼相遥

ماسلىشىش قانۇنى <哲> 律谐和

ماسلىشىش مۇناسىۋىتى <语> 系关致一

ماسلىشىش ئېففېكتى <物> 应效同协

ماسلىشىشچان 〔静〕 的调协、的强性应适

ماسلىشىشچانلىق 〔静〕 性调协、性应适

ماسلىق 〔静〕 应对

ماسلىق پرىنسىپى <物> 理原应对

ماسلىق قانۇنى <哲> 律规应对

ماسلىق مۇناسىۋىتى 系关应对

ماش 〔静〕 <植> 豆绿

ماش چەلپەك <食> 饼油薄豆绿

ماش رەڭ 色绿草

ماش شىرنىسى <食> 汁豆绿

ماش مىتىسى <农> 象豆绿

ماش ئۆگرە <食> 条面豆绿

ماشا 〔静〕 <手> 子镊(的用金炼匠饰首)

ماشائاللا 〔叹〕 <宗> 于用常、语用叹感)拉安沙麻 为义申引、"意天"为意、叹感的物事奇新和好美对 ("了极好"

ماشاماق 〔动〕 <方> 开劈节骨按肉生把

ماشايخ 〔静〕①老长، 长族：بېشىڭنى كىم سىلىسا ماشايـ
خىڭ شۇ، يېنىڭدا كىم ئولتۇرسا چىرايلىقىڭ شۇ. <谚> 谁
的你是就谁، 旁身你坐谁، 长族的你是就谁، 你心关
伊)②。"亮漂最就的你爱، 娘是便奶有"同喻؛ 人美
师教، 家学法، 家学神(的教兰斯

ماشچۆپ 〔静〕<食> 面切豆绿

ماشخوردا 〔静〕<食> 饭稀菜肉豆绿

ماشقاق 〔静〕<方> 腿小، 胫

ماشكا 〔静〕①<动>犬猎②<转> 犬鹰

ماشلىق 〔静〕<农> 地豆绿

مـاشىنـا 〔静〕<机> ①器机، 械机：ئانا ~ 工作母
机 / يېڭى ماشىنىنى قۇراشتۇرماق 安装新机器②缝纫机：
قول ماشىنىسى 手摇缝纫机 / ئاياغ ماشىنىسى 脚踏缝纫机
③汽车：قارا ~ 卡车 / ~ بىلەن كەلدىم . 我是坐汽车
来的。

ماشىنا ئادەم <机> 机器人

ماشىنا بېكىتى 汽车站

ماشىنا تاختىسى <交> 机板

ماشىنا تەپكىسى <机> 脚踏板

ماشىنا قول <机> 机器手

ماشىنا يىپ 缝纫机线

ماشىنا ـ سايمان 〔静〕机具：دېھقانچىلىق مـاشىنا ـ سـايماـ
لىرى 农用机具

ماشىنچى 〔静〕缝裁

ماشىنچىلىق 〔静〕缝纫业：ھازىر يېزىلاردا ~ كارخانىلىرى
قۇرۇلدى . 现在农村都成立了缝纫厂。

ماشىنچىلىق قىلماق 当裁缝

ماشىنسازلىق 〔静〕机械制造

ماشىنسازلىق سانائىتى 机械制造业

ماشىنسازلىق زاۋۇتى 机械厂

ماشىنىست 〔静〕打字员

ماشىنىستلىق 〔静〕打字工作

ماشىنىستلىق قىلماق 做打字工作

ماشىنىلاشتۇرماق «ماشىنىلاشماق» 的使动态：يېزا ئىگىلىـ
كىنى ~ 实现农业机械化

ماشىنىلاشتۇرۇلماق «ماشىنىلاشتۇرماق» 的被动态

ماشىنىلاشماق 〔动〕机械化

ماشىنىلاشقان قۇدۇق <农> 机井

ماشىنىلاشقان قىسىم <军> 机械化部队

ماشىنىلىق 〔静〕①配备了机械的②乘汽车的：~ كەلـ
مەك 乘汽车来

ماغ 〔静〕<古> 声名، 誉荣

ماغدۇر 〔静〕气力، 力气، 劲头：بىر ئازمۇ مـاغدۇرۇم قـالـ
مىدى . 我一点劲也没有了。پۇت ـ قـولدا ~ يوق . 四肢
无力。

ماغدۇر دورىسى 补药

ماغدۇرىدىن قالماق = ماغدۇرىدىن كەتمەك

ماغدۇرىدىن كەتمەك 力衰، 疲乏

ماغدۇرىغا كەلمەك 恢复力气، 恢复元气

ماغدۇرسىز 〔静〕没劲的، 疲乏的، 软绵绵的

ماغدۇرسىزلاندۇرماق «ماغدۇرسىزلانماق» 的使动态

ماغدۇرسىزلاندۇرۇلماق «ماغدۇرسىزلاندۇرماق» 的被动态

ماغدۇرسىزلانماق 〔动〕变得软弱无力، 精疲力竭

ماغدۇرسىزلىق 〔静〕软弱، 疲乏، 虚弱

ماغدۇرلاندۇرماق «ماغدۇرلانماق» 的使动态：مـاغدۇرلاندۇ
رىدىغان دورىلاردىن ئىچىپ بېرىش كېرەك . 要吃一些进补的
药。

ماغدۇرلانماق 〔动〕恢复力气：خېلى ماغدۇرلىنىپ قالدىم .
我的体力恢复了不少。

ماغدۇرلۇق 〔静〕有劲的، 劲大的：~ ئادەم 有劲的人

ماغزاپ 〔静〕泡沫：سوپۇن ماغزىپى 肥皂泡沫 / ماغزىپى يوق
سوپۇن 没有泡沫的肥皂

ماغزاپ چىقماق 起泡沫، 泛泡沫

ماقات 〔静〕<方> 坟墓

ماقال[1] (ماقالى) 〔静〕<文> 谚语：ئۇيغۇر خەلق ماقاللىرى
维吾尔民间谚语 / ئەر كۆركى ساقال، سۆز كۆركى ~ .
男子美在胡须، 语言美在谚语。<谚> ~ سـۆزنىڭ
ئاتىسى . <谚> 谚语是语言之父。

مـاقالـە 〔静〕<文> 文章، 稿件：~ يازماق 写文章،
写稿子 / گېزىتكە ~ ئەۋەتمەك 给报纸投稿/ باش ~ 社
论 / ماقالىنىڭ قۇرۇلمىسى 文章的结构

ماقۇل 〔静〕行، 可以، 好吧：~، شۇنداق قىلايلى . 行، 就
这么办吧。~ ، مەن ئەتە باراي . 好吧، 我明天去。

ماقۇل بولمـاق 同意، 答应، 愿意：ئـايگۈل يىگىتنىڭ
تـەكلىپىگە ماقۇل بـولدى . 阿依古丽答应了小伙子的请
求。

ماقۇل تاپماق = ماقۇل كۆرمەك

ماقۇل جاۋاب 答应، 允诺

ماقۇل چۈشمەك 赞成، 应允، 赞许：ئۇنىڭ مەسلىھەتى
ھەممەيلەنگە ماقۇل چۈشتى . 大家都赞成他的主意。

ماقۇل چىبىي 定婚，点茶定婚，定婚宴（定婚后招待亲友）

ماقۇل دېمەك 答应，同意，认可：شۇڭا مازىبولا ئالدىراپ ماقۇل دېدىم، قويىمام بولمىغۇدەك 所以我现在急忙答应了，恐怕不行

ماقۇلغا جاۋاب يوق <成> 只答应，不办事；口惠而实不至

ماقۇل قىلماق 说服，同意，让步，接受：ئۇلارنى بىر دەم كۈتۈپ تۇرۇشقا ماقۇل قىلدۇق 说服他们稍等一会 ئۆيىگە بېرىپ ئانىسىنى ماقۇل قىلايلى 咱们到他家去说服他母亲吧

ماقۇل كەلمەك 同意，意愿，应许，赞同

ماقۇللاتماق «ماقۇللىماق» 的使动态

ماقۇللاشماق «ماقۇللىماق» 的共同态

ماقۇللانماق «ماقۇللىماق» 的被动态

ماقۇللۇق 〔静〕①同意 ②表示同意：ماقۇللۇق بىلدۈرمەك 表示同意 ②承诺 <法>

ماقۇللۇق خېتى <法> 承诺书信

ماقۇللۇق مۇددىتى <法> 承诺期限

ماقۇللۇق ئۇقتۇرۇشى <法> 承诺通知

ماقۇللىماق 〔动〕同意，赞成，允许，通过：تەكلىپنى ~ 赞同建议 / قارارنى ~ 通过决议 / بىردەك ~ 一致通过，异口同声地赞成

ماك 〔模〕①吧唧（嘴一张一合作声）②核桃皮破裂状 ③核桃皮破裂声

ماكاش 〔模〕吧唧

ماكاشلاتماق «ماكاشلىماق» 的使动态

ماكاشلىماق 〔动〕吧唧（嘴巴开合作声）

ماكاش - ماكاش 〔模〕吧唧吧唧

ماكاكا 〔静〕<动> 猕猴

ماكان (ماكانى) 〔静〕①住处，处所 ②无落脚之处，无栖身之地

ماكان تۇتماق 安家，安家落户：بۇ يەرنى ماكان تۇتماق 在此安家

ماكان ئۇ ماكان تۇتقان ... 我就以这泉边为家，以天为被，以地当床生活了下来。

ماكان ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 区位经济学，空间经济学

ماكانداش 〔静〕①同乡 ②<矿> 共生的：~ مىنېراللار 共生矿

ماكانداشلىق «ماكانداش» 的抽象名词：同乡关系

ماكانسىز 〔静〕无家可归的，无家无舍的：~ تۇزۇپ يۈرمەك 颠沛流离

ماكانسىز قالماق 无家可归，流离失所

ماكانسىزلىق «ماكانسىز» 的名词形式

ماكانلاشتۇرماق «ماكانلاشماق» 的使动态：ئۇلارنى ماكانلاشتۇرۇۋالسىز 他们说要让你安家落户。

ماكانلاشتۇرۇلماق «ماكانلاشتۇرماق» 的被动态

ماكانلاشماق 〔动〕安家落户，安身：يېزىلارغا بېرىپ ~ 到农村安家落户

ماكانلىق 〔静〕有安身之处的，有家的，有家园的

ماكچايتماق ① «ماكچايماق» 的使动态 ②撇嘴

ماكچايماق 〔动〕①瘪 ②<转>疲乏，虚弱，爬不起来

ماكرو 〔静〕宏观

ماكرو ئانالىز 宏观分析，常量分析

ماكرو پروگراما 宏观程序

ماكرو پېداگوگىكا <教> 宏观教育学

ماكرو تىلشۇناسلىق <语> 宏观语言学，大语言学

ماكرو جەمئىيەتشۇناسلىق 宏观社会学

ماكرو دۇنيا <哲> 宏观世界

ماكرو رايون <经> 大地区

ماكرو فاگى <生> 巨噬细胞

ماكرو قايتماس <化，物> 宏观不可逆性

ماكرو قۇرۇلما 宏观结构، 宏观组织

ماكرو كوماندا 宏(观)指令

ماكرو كىلىمات <气> 大气候

ماكرو كىلىماتولوگىيە <气> 大气候学

ماكرو گلوبۇلىن <生> 巨球蛋白

ماكرو مائارىپ <教> 宏观教育

ماكرو مولېكۇلا <化> 大分子

ماكرو مىقدار 宏观量

ماكرو ھالەت 宏观态

ماكرو ئىسپورا <生> 大孢子

ماكرو ئىسلاھات 宏观改革

ماكرو ئىقتىسادشۇناسلىق <经> 宏观经济学

ماكرو ئىگىلىك <经> 宏观经济

ماكرولۇق 〔静〕 宏观的

ماكرولۇق باشقۇرۇش 宏观管理

ماكرولۇق تەڭشەش 宏观调节

ماكرولۇق تىزگىنلەش 宏观控制

ماكرولۇق ئىدارە قىلىش = ماكرولۇق تىزگىنلەش

ماكسۋېل 〔静〕 麦克斯韦(英国物理学家)

ماكسۋېل تەڭلىمىسى <物> 麦克斯韦方程

ماكسىمۇم 〔静〕 ①<数> 极大، 最大限度، 最高限度 ②上限

ماكسىمۇم تېرمومېتىر <物> 最高温度表

ماكسىمۇم تېمپېراتۇرا <气> 最高温度

ماكسىمۇم قىممەت 最高值

ماك - ماك 〔模〕 吧唧吧唧(嘴唇开合作声)

ماكىلداتماق «ماكىلدىماق» 的使动态: ئاغزىنى~ 使嘴翕动

ماكىلدىماق 〔动〕 翕动، 嘴一张一合: چاڭقىغانلىقتىن بول- سا كېرەك، ئۇنىڭ ئاغزى ماكىلداپ تۇراتتى. 可能是因为太渴了، 他的嘴总在翕动着

ماكازا 〔静〕 马褂

ماگما 〔静〕 <地> 岩浆

ماگما جىنس <地> 岩浆岩، 火成岩

ماگما قاتلىمى <地> 岩层

ماگما نەزەرىيىسى <地> 火成论

ماگما ياپمىسى <地> 岩盖

ماگمائىزم 〔静〕 <地> 岩浆作用

ماگمىلىق 〔静〕 岩浆的

ماگمىلىق سۇ <水> 岩浆水

ماگنات (ماگناتى) 〔静〕 <经> 大亨، 巨头: نېفىت ماگناتى 石油大亨 / مالىيە ماگناتى 金融巨头

ماگنولىيە 〔静〕 <植> 木兰

ماگنولىيە ئائىلىسى <植> 木兰科

ماگنېزىت 〔静〕 <地> 镁砂، 镁石

ماگنىت 〔静〕 ①<物> 磁، 磁石، 磁铁، 磁体 ②<矿> 水锰矿

ماگنىت ئەينەك <物> 磁镜

ماگنىت باغ <物> 磁链

ماگنىت بورىنى <天> 磁暴

ماگنىت بېسىمى <物> 磁压

ماگنىت تاش <矿> 磁石

ماگنىت تەسىرى <物> 磁效应

ماگنىت زەرىتى <物> 磁荷

ماگنىت سىڭلىشتۇرما قارشىلىقى <物> 磁阻率

ماگنىت شىشە <物> 磁瓶

ماگنىت قاپ <物> 磁壳

ماگنىت قارشىلىقى <物> 磁阻

ماگنىت قۇتۇپى <物> 磁极

ماگنىت قۇدۇق <物> 磁阱

ماگنىت كاندۇكچىسى <物> 磁畴

ماگنىت كۈچى <物> 磁力

ماگنىت مەيدانى <物> 磁场

ماگنىت مومېنتى <物> 磁矩

ماگنىت مۇھىتى <物> 磁介质

ماگنىت ئىستىرېلكا <物> 磁针

ماگنىت ئېقىمى <物> 磁通量

ماگنىت ئېنېرگىيىسى <物> 磁能

ماگنىت ئىندۇكسىيىسى <物> 磁感应

ماگنىت يولى <物> 磁路

ماگنىت يولى قانۇنى <物> 磁路定律

ماگنىترون 〔静〕<物> 磁控管

ماگنىتسىزلاندۇرماق «ماگنىتسىزلانماق» 的使动态

ماگنىتسىزلاندۇرۇلماق «ماگنىتسىزلاندۇرماق» 的被动态

ماگنىتسىزلانماق 〔动〕<物> 去磁

ماگنىتلاشتۇرماق «ماگنىتلاشماق» 的使动态

ماگنىتلاشتۇرۇلماق «ماگنىتلاشتۇرماق» 的被动态

ماگنىتلاشماق 〔动〕 <物> 磁化

ماگنىتلىق 〔静〕 <物> 磁铁的، 有磁性的

ماگنىتلىق بارابان <物> 磁鼓

ماگنىتلىق باش <物> 头磁
ماگنىتلىق تولغىنىش <物> 光旋致磁
ماگنىتلىق تويۇنۇش <物> 和饱性磁
ماگنىتلىق جىسىم <物> 体磁
ماگنىتلىق داۋالاش <医> 疗磁
ماگنىتلىق دىسكا <物> 盘磁
ماگنىتلىق رېزونانس <物> 振共磁
ماگنىتلىق قېتىشما <冶> 金合磁
ماگنىتلىق فوكۇسلاش <物> 焦聚磁
ماگنىتلىق كارتا <物> 卡磁
ماگنىتلىق ماتېرىيال <物> 料材性磁
ماگنىتلىق لېنتا 带磁
ماگنىتلىق لىنزا <物> 镜透磁
ماگنىتلىق مىنېرال <矿> 物矿性磁
ماگنىتلىق ئىستىرىكسىيە <物>缩伸致磁
ماگنىتلىنىشچان 〔静〕 <物> 的化磁易
ماگنىتلىنىشچانلىق 〔静〕 <物> 性磁، 性化磁، 化磁率
ماگنىتوسكوپ 〔静〕 <物> 器磁验
ماگنىتومېتىر 〔静〕 <物> 计强磁، 仪磁地
ماگنىتون 〔静〕 <物> 子磁(位单矩磁)
ماگنىتىزم 〔静〕 <物> 学磁
ماگنىي 〔静〕 <化> 镁
ماگنىي تۇزى <矿> 盐镁
ماگنىي چىراغ 灯光镁
ماگنىي رېئاكتىۋى <化> 剂试镁
ماگنىي سۇلفات <化> 镁酸硫
ماگنىي نۇرى <化> 光镁
ماگنىي ئوكسىد <化> 氧镁
ماگنىيلىق 〔静〕 的镁
ماگنىيلىق پىروكسېن <矿> 石辉镁
ماگنىيلىق خىش <冶> 砖镁
ماگنىيلىق رۇدا <矿> 矿镁菱
ماگنىيلىق سۇ <水> 水盐镁
ماگىزىن 〔静〕 店商، 行商، 汇总، 门市部
ماگىزىنچى 〔静〕 员货售
ماگىزىنچىلىق 〔静〕 售货员工作، 商店业务
ماگىستىر 〔静〕 <教> 士硕
ماگىستىرال (ماگىستىرالى) 〔静〕 线干: تۆمۈر يول ماگىستىرالى 线干路铁 / سۇ يولى ماگىستىرالى 线干路水

ماگىستىرال سىزىق <交> 线划线干
ماگىستىراللىق 〔静〕 的线干
ماگىستىراللىق ئۆلچەش <交> 绘测线干
ماگىستىرلىق 〔静〕 <教> 位学士硕
ماڭدا 〔静〕 <方> 席下، 首下، 地脚下
ماڭداتماق «ماڭدىماق» 的使动态
ماڭدار 〔静〕 <植> 莲线铁، 通木疆新
ماڭداشماق «ماڭدىماق» 的共同态
ماڭدام 〔静〕 步: بىر ~ يەرگىمۇ ئاپتوبۇسقا چۈشەمدۇق؟ — 步路也要坐公共汽车吗？
ماڭدامدا بىر <成> 比比皆是، 俯拾即是، 多如牛毛، 触目皆是
ماڭداممۇماڭدام 〔静〕 一步一步地
ماڭدامچى 见下
ماڭدامچى قوڭغۇز <动> 步甲
ماڭدۇرماق «ماڭماق» 的使动态: ئادەم ~ 派人去 / كې‍مىنى ~ 撑船، 划船 / زاۋۇتنى ~ 使工厂运转
ماڭدۇرۇشماق «ماڭدۇرماق» 的共同态
ماڭدۇرۇلماق «ماڭدۇرماق» 的被动态
ماڭدىماق 〔动〕 步测: ماڭداپ كۆرۈڭ، قانچە ماڭدام ئىكەن؟ 你步测一下، 有多少步？
ماڭراماق 〔动〕 <古> (动物)吼叫
ماڭغال 〔静〕 <方> 炭盆، 暖炉، 脚炉
ماڭغان - تۇرغان 〔静〕 所有的人، 一切人
ماڭغىلىماق 〔动〕 <方> 慢走
ماڭقا 〔静〕 ①鼻涕: ~ ئېرتماق 擦鼻涕②拖鼻涕的人، 邋遢، 龌龊
ماڭقا كېسىلى <牧> 鼻疽
ماڭقىسى چۈۋۈلماق ①流鼻涕②<转> 为难، 玩儿不转، 无能为力
ماڭقىسىنى تارتالماي قالماق ①连鼻涕也 擤不了(窝囊废، 笨蛋، 无能، 差劲) ②忙得不可开交، 忙得不亦乐乎
ماڭقان 〔静〕 <牧> 雪白的绵羊
ماڭقال 〔静〕 <手> 空心铳子(将首饰加工成球状的一种工具)
ماڭگال 〔静〕 <古> 幸福، 福祉
ماڭلاي 〔静〕 ①前额: ماڭلىيى كەڭ 前额宽، 天庭饱满 ②<转>顶部: شەرقىي تاغ ماڭلىيى 东山巅
ماڭلاي تەرى <成> 汗水، 血汗، 流血流汗

ماڭلاي چاچ　儿海刘

ماڭلاي سۆڭىكى　<生理> 骨额

ماڭلايچە　〔静〕 ①帽舌②门楣

ماڭلايلىق　〔静〕 ①前额的宽②作门楣、窗楣的用料

ماڭلۇك　〔静〕 <古> 蟒龙(有龙纹的绸缎)

ماڭماق　〔动〕 ①走、行走: يول ~ 走路 / ئىلدام ~ 快走 / پىيادە ~ 步行 / مېڭىشقا ئېرىنسەڭ يۇگۈرەيسەن . <谚> 懒得走，到头来就得跑。ماڭغان دەريا، ياتقان بورا. يا. <谚> 走着的像常流的河水，躺着的像铺在底下 <转>②的席: "勤奋者前进，懒惰者受辱"同喻 ماڭغان پۇتقا توپا يۇقار . <谚> 走路的脚、动斡旋: ماڭغاننىڭ يولى تۈگەر، ئولتۇرغاننىڭ كۈنى ئۆتەر . 上落尘土。<谚> 走着的路能走完，坐着的虚度光阴；同喻 ماڭغۇسى كەلمىگەن ئۆي بويۇن. "不怕慢，就怕站(停)"。 تۇرۇقنى سۇندۇرار . <谚> 不愿意走的牛会摔坏拥脖。 ئاشۇ قىزغا ئۆيلەنسەڭ، ئوتتۇردا مەن ماڭاي . 你要想和那姑 娘成家，我去替你走动(中间说合)。③行驶、运行: ماشىنا مېڭىۋاتىدۇ . پويىز ماڭماقتا . 汽车在行驶。火车在运行。④作助动词、结合"پ"副动词、表示动作的 持续: كۈندە گۈڭنى خاتىرىلەپ ~ 每天记工

ماڭىم　〔静〕 <古> 步子，步

ماڭۇز　〔静〕 <古、动> 力狸(神话中的动物)

مال　〔静〕 ①牲畜: قارا ~ 大畜、役畜 / ~ بولسا، موماي باقار . <谚> 只要有牲畜，奶奶也能放牧。 ~ سەمىرىسە ياغ بولار، يەر سەمرىسە باغ بولار . <谚> 牛羊肥壮。 ~ يېمىسە، ~ ياخشى ئەت يېرىدۇم . 出油多，土地肥沃园林好 ~ ئىگىسىنى دورايدۇ . <谚> 好狗等于半个牲畜 ~ ئىگىسىنى دورىمىسا هارام . <谚> 牲畜仿效主人。 <谚> 牲畜不仿效主人为哈拉木(阿拉伯 语音译词，意为"禁忌"、"不洁"、"被禁止")。 مالنى تاپقان باقسۇن، ئوتۇننى چاپقان ياقسۇن . <谚> 牲畜要让 ~~人养~~，炉火要让担夫生。 مالنىڭ بېشى توخۇ . <谚> 要养畜，先养鸡。 مېلىڭ مىڭغا يەتكۈچە، ئۆڭگەڭ مىڭغا يەتسۇن . <谚> 与其有牲畜上千，不如有朋友上千。 ئۈچ نەرسىدە بەرىكەت بار : مالدا، تالدا، شالدا . <谚> 三种东西能生财，牲畜、葡萄园、稻田。②货物、物资、 财产: ~ توشۇماق 运货 / مالنى ئاپىرىپ بېرىش مۇلازىمىتى 送货服务 / ~ ئىگىسىدىن ئوغرى كۈچلۈك . <谚> 窃贼 比失主还蛮横。 ~ تۇرى بىلەن، ئادەم قايىشى بىلەن . <谚> 物以类聚，人以群分。 قولدا مېلى يوقنىڭ چە-

رايىدا قېنى يوق . <谚> 家中无财产，脸上无血色。 مېلى بارنىڭ مېلىغا، مېلى يوقنىڭ جېنىغا . <谚> 有财物 者惜财物，无财物者惜性命。 مېلى يوقنىڭ هۆسنى يوق . <谚> 没有家产者脸上无光彩。 بايىنى ~ باسىدۇ، كەمبەغەلنى بالا . <谚> 富人财富多，穷人孩子多。 ③衣着和首饰: قىز مېلى 女性用品(指衣着和首饰)

مال ئالماشتۇرۇش　<经> 物资交流、易货

مال ئەتمەك = مال قىلماق

مال ئەۋرىشكىسى　<经> 货样

مال باققۇچى　<牧> 饲养员、放牧员

مال باقماق　喂养牲畜、放牧

مال باهاسى　<经> 物价

مال بولماق　(幼畜)长大、成活

مال بېجى　<经> 货物税

مال تونۇماق　识货

مال دوختۇرلۇق　兽医工作、兽医业务

مال دوختۇرلۇق پونكىتى　兽医站

مال دوختۇرلۇق دېزىنفېكسىيىسى　<牧> 兽医消毒

مال دوختۇرى　兽医

مال زاكاس تالونى　<经> 定货单、定单

مال ساتقۇچى　<经> ①售货员②推销员

مال سارىيى　<经> ①商店、货店②货栈

مال سودىسى　牲畜交易

مال فېرمىسى　牧场、饲养场

مال قىلماق　增添牲畜

مالاخىت　〔静〕 <矿> 孔雀石

مالال　〔静〕 烦扰、打扰、麻烦

مالال كەلمەك　嫌麻烦、不嫌方便: پۈشمىغان بولسى-مۇ، جانابلىرىغا كۆرستەي دەپ ئالغاچ كەلدىم، مالال كەلمىسە، كۆرۈپ باقسىلا . 虽然不成熟，我还是带来给阁下阅一下，方便的话，请过过目。

مالال قىلماق　打扰、劳驾

مالال كۆرمەك　嫌麻烦: مالال كۆرمىسىڭىز، ماڭا ياردەم بېرىڭ . 你不嫌麻烦的话，请帮助我。

مالاللىق　〔静〕 烦扰、麻烦

مالاللىق كەلتۈرمەك　添麻烦、为难、增加烦恼: سىزگە مالاللىق كەلتۈرۈپ قويدۇم . 我给您添麻烦了。

مالاللىق يەتمەك　遇到麻烦、遇到烦恼

مالاماق　〔动〕 <古> 焯

مالامەت 〔静〕 难责

مالامەت قىلماق 怨埋، 落数، 难责

مالامەت يەتمەك 备责受، 难责受

مالامەتلىك 〔静〕 的怨埋، 的落数، 的难责有带

مالائىك 〔静〕 <宗> 神天، 使天

مالاي 〔静〕 ①人佣، 人仆، 役仆② 从仆

مالاي - پولىنېزىيە 〔静〕 <地> 亚西尼里玻来马

مالاي - پولىنېزىيە تىللىرى سىستېمىسى <语> 系语亚西尼里玻来马

مالايا 〔静〕 <地> 亚来马

مالايا ئېيىقى <动> 熊亚来马

مالايلارچە 〔静〕 地膝卑颜奴

مالايلىق 〔静〕 奴才行径، 奴颜卑膝

مالايلىق روھ <哲> 奴才精神

مالايلىق قىلماق 当奴才

مالەم 〔静〕 世乱، 热火深水، 苦难深重؛ بىلىملىكنىڭ كۆزىدە ئالەم بار، بىلىمسىزنىڭ كۆزىدە ~ . <谚> 有知识者眼中天地广宽، 无知识者眼中乱世苦难。

مال - بىسات 〔静〕 钱财، 财产، 财富

مالپەرەس 〔静〕 财迷، 贪财的

مالپەرەسلىك «مالپەرەس» 的名词形式

مالپىگۇل 〔静〕 <植> 马络葵

مالتازا 〔静〕 <化> 麦芽糖酶

مالتاغۇچ 〔静〕 <古> 划子

مالتاق 〔静〕 大木桶

مالتۇس 〔静〕 马尔萨斯(英国经济学家)

مالتۇس پارامېتىرى <经> 马尔萨斯参数

مالتۇس تەلىماتى <经> 马尔萨斯学说

مالتۇسچىلىق 〔静〕 <经> 马尔萨斯主义

مالتىلاتماق «مالتىلماق» 的使动态

مالتىلاشماق «مالتىلماق» 的共同态

مالتىلانماق «مالتىلماق» 的被动态

مالتىلىماق 〔动〕 ①(牲畜用嘴)拨拉: ساماننى ~ 拨拉麦草②乱搅، 翻腾: بالا قاچىدىكى ئاشنى قولى بىلەن مالتىلىۋەتتى. 孩子用手把碗里的饭搅乱了一通。

مالچى 〔静〕 牧工، 牧人

مالچىلىق 放牧业

مالخانا 〔静〕 (牲畜的)棚، 厩

مالغۇن 〔静〕 <方، 植> 山川柳

مالدار 〔静〕 牧主، 富人

مال - دۇنيا 〔静〕 财产، 财富، 钱财

مالسىزلىق 〔静〕 无牲畜的

مالسىز 〔静〕 ①无牲畜②无财产

مالغۇشلىماق = قوچۇماق

مالكەنگىنى 〔静〕 <植> 灯油藤

مال - مۈلۈك 〔静〕 财产: ئومۇمنىڭ مال - مۈلكى 公共财产 / ئۇلار دۆلەتنىڭ مال - مۈلكىنى قوغداش يولىدا يارىلاندى. 他们为保护国家财产受了伤。بەزىلەر مال - مۈلۈكنى جېنىدىنمۇ ئەزىز كۆرىدۇ. 有些人爱财如命。

مال - مۈلۈك بېجى <经> 财产税

مال - مۈلۈك تەركىبى <经> 财产构成

مال - مۈلۈك سۇغۇرتىسى <经> 财产保险

مال - مۈلۈك كاپىتالى <经> 财产资本

مال - مۈلۈك ھاۋالىسى <经> 财产信托

مال - مۈلۈك ھوقۇقى <经، 法> 财产权، 产权

مال - مېكەت 〔静〕 <方> 牲畜

مال - ۋاران 〔静〕 牲畜

مالخاي 〔静〕 ①白毡帽②皮帽

مالخولىيا = سەۋدا

مالىماتاڭ 〔静〕 乱的، 乱糟糟的، 一团糟的

مالىماتاڭ بولماق 乱، 乱套، 变乱، 弄乱: ماتېرىياللار مالىماتاڭ بولۇپ كەتمىسۇن. 材料别弄乱了。

مالىماتاڭ قىلماق 弄乱، 搞乱: ئۆيىنى نېمانچە مالىماتاڭ قىلىۋەتتىڭ؟ 你怎么把房子弄得乱糟糟啊？

مالىماتاڭچىلىق 〔静〕 乱纷纷، 乱七八糟، 乌烟瘴气

مالىمان 〔静〕 乱七八糟的، 乱纷纷的

مالىمان بولماق 乱七八糟، 乌烟瘴气: ئۆينىڭ ئىچى مالىمان بولۇپ كەتتى. 屋里乱七八糟的。

مالىمان قىلماق 搞乱، 弄乱، 捣乱: بازارنى مالىمان قىلىۋاتقانلارمۇ يەنە شۇلار ئىدى. 把市场搞乱的也是他们。

مالىمانچى 〔静〕 扰乱者، 捣乱者، 捣乱分子

مالىمانچىلىق 〔静〕 混乱، 纷乱، 乱糟糟: ~ ئىچىدە قالماق 陷入混乱之中 / مالىمانچىلىقتىن قۇتۇلماق 从混乱中脱身، 摆脱混乱

مالىمانلاشتۇرماق «مالىمانلاشماق» 的使动态

مالىمانلاشماق 〔动〕 乱起来

مالىمانلىق = مالىمانچىلىق

مالىنا 〔静〕 <植> 悬钩子، 山莓، 槭叶莓

مالىنا مۇرابباسى 树莓酱

مالىيە 〔静〕 <经> 财政، 财务

ماليه تەپتىشلىكى <经> 核稽务财

ماليه تەڭپۇڭلۇقى <经> 衡平政财

ماليه خامچوتى <经> 算预政财

ماليه دوكارى <经> 头寡政财

ماليه زاپىسى <经> 备储政财، 备后政财

ماليه زايومى <经> 券债政财

ماليه زومگىرى <经> 阀财

ماليه كاپىتالى <经> 本资政财

ماليه كرىزىسى <经> 机危政财

ماليه كىرىمى <经> 入收政财

ماليه گۇرۇھى <经> 团财

ماليه نەقچوتى <经> 算决政财

ماليه ھۆددىگەرلىكى <经> 干包政财

ماليه ئونكولى <经> 支透政财

ماليه يىلى <经> 度年政财

ماليه ـ سودا 〔静〕<经> 贸财، 易贸政财

ماليەشۇناس 〔静〕 家学政财

ماليەشۇناسلىق 〔静〕<经> 学政财

مامات (ماماتى) 〔静〕 亡死، 死

مامات بولماق 亡死، 去死، 死

ماماتلىق 〔静〕 亡死، 死

مامكاپ 〔静〕<植> 丁地花黄، 英公蒲

مامونت 〔静〕<动> 象毛، 犸猛

مامۇتقازى 〔静〕<植> 孜喀提木马(一之种品瓜甜)

مامۇق 〔静〕(鸭، 鹅等禽类的)绒毛، 绒羽

مامۇق چاپان 服绒羽

مامۇق ياستۇق 头枕绒鸭

مامۇق يوتقان 子被绒鹅

مامىدانە 〔静〕<植> 子随续، 子金千

مامىران = ياۋا زاغۇن

مامىران كاپسۇلى <药> 囊胶泻止然木玛

مامىرانچىن 〔静〕<植> 连黄

مامىسا 〔静〕<植> 粟罂海، 花春丽

مان 〔静〕<古> 满的(对长满牙的绵羊而用的)

مانا[1] 〔静〕①(近指用语)看، (在)这里، 这就是، 你看(就是): ~ ، كىتابىڭ بۇ يەردە . 看، 你的书就在这里。② (表示异诧، 讽刺، 出乎意料، 失望等意): ~ ، پويىز قوزغىلىپ كەتتى . 你看، 火车开动了。 ~ ، شۇنداق ئىشمۇ بار ئىكەندە . 还有这样的事啊。 ~ ، ئىش يەنە سۇغا چىلاشتى . 你看، 事情又吹啦。

مانا ئەمدى 今如到时، 上马، 即立، 今至، 今迄، 到头来: باشتا ياخشى گەپ قىلغاندىڭىز ، ~ گېپىڭىزدىن يېنىۋالدىڭىز . 开始时候您说的很好听، 到如今您的话又不算数了。

مانا ئەمىسە 豁出去، 一不做二不休، 孤注一掷: ~ ، يولغا چىقتۇق . 那么، 我们就出发了。

مانا مەن دەپ 凸出، 显见، 明显، 清晰، 显然، 显而易见، 自告奋勇، 毛遂自荐: ئۇلارنىڭ چارچاپ كەتكەنلىكى ~ بىلىنىپ تۇراتتى . 很明显، 他们已经疲惫不堪。

مانا ـ ئەنە = ئەنە ـ مانا

مانا[2] 〔静〕<古> ①芋头②土豆

مانايا 〔静〕<方> 纱布裙子

ماناسقان 〔静〕<方> 烟雾، 云雾

ماناقچى 〔静〕<古> 巡捕، 捕头

مانان[1] 〔静〕①雾气، 浮尘: ~ باساق 雾气弥漫 / ~ قاپلىماق 雾气笼罩 / ~ كۆتۈرۈلگەن 扬起的浮尘② <气> 轻雾

مانان[2] 〔静〕<方> 玉米穗، 芦苇花

مانانلاشتۇرماق «مانانلاشماق» 的使动态

مانانلاشماق 〔动〕①烟气缭绕، 雾气腾腾② <转> (眼睛)模糊، 发涩

مانانلىق 〔静〕①有雾، 烟雾笼罩: ~ ھاۋا 云雾遮盖的天气②昏暗، 模糊، 暗淡، 依稀

مانتا[1] 〔静〕<食> 包子: ~ پىتىر 死面包子، 薄皮包子 / ~ بولاق 发面包子 / ~ گۆش 肉包子 / ~ تۈگمەك 包包子 / ~ كاۋا مانتىسى 南瓜包子 / ~ كۆرمىگەن قاسقانغا دۇم چۈشۈپتۇ . <谚> 没有吃过包子的人扑到笼屉里. مانتىغا پىياز ، سامسىغا تۇز ، ھەركىمنىڭ يارى ئۆزىگە ئۆز . 包子须有洋葱، 烤包子得放盐巴، 各人的情人会自己夸。

مانتا خېنە <植> 重瓣凤仙

مانتا كاۋا <植> 南瓜، 长倭瓜

مانتىپەز 〔静〕 卖包子的人

مانتىپەزلىك 〔静〕 卖包子的行当

مانتىچى[1] = مانتىپەز

مانتىچى[2] 〔静〕<方، 骂> 娼妇، 荡妇، 破鞋

مانتىخانا 〔静〕 包子铺

مانتىسسا 〔静〕<数> 尾数

مانجا 〔静〕 工钱: كىيىمنىڭ مانجىسى 衣服的工钱

مانجار 〔静〕 <方> 鱼篓

مانجۇ 〔静〕 满族

مانجۇ يېزىقى <语> 满文

مانجۇچە 〔静〕 ①满语，满文②满族式的

مانجۇرىيە 〔静〕 <地> 满洲里

مانجۇرىيە قىرغاۋۇلى <动> 褐马鸡

مانجۇرىياڭقى 〔静〕 <植> 核桃楸

مانجەت 〔静〕 紧袖口：يەڭنىڭ مانجىتى 袖子的紧袖口

مانجەتلىق 〔静〕 紧袖口的：~ يەڭ 紧袖口的袖子

مانچاناق 〔静〕 ①投石器②吊杆，桔槔(井上汲水的工具)

مانچۇق 〔静〕 <古> 马褡裢

مانچېستېر 〔静〕 ①<地> 曼彻斯特②<转> (素面的金丝绒

مانچېستېر دوپپا 素面金丝绒小花帽

ماندار 〔静〕 <植> 旋花

ماندارىن 〔静〕 <植> 橘子

ماندارىن مۇرابباسى 橘子酱

ماندالىن 〔静〕 <艺> 曼达琳(西洋弹拨乐器)

ماندام 〔静〕 <牧> 流行性淋巴管炎

ماندۇ 〔静〕 <古> 葡萄醋

ماندىلغى 〔静〕 <方> 旧历十月

مانگانات 〔静〕 <化> 锰酸盐

مانگانلىق 〔静〕 锰的，含锰的

مانگانلىق پولات <冶> 锰钢

مانگانلىق سۇلفات <化> 锰矾

مانگان شپاتى <矿> 菱锰矿

مانگانلىق مىنېرال <矿> 含锰矿物

مانگانلىق ئوغۇت <农> 锰肥

مانگانىت 〔静〕 <矿> 水锰矿

مانگرو 〔静〕 <植> 红树

مانگو 〔静〕 <植> 芒果

مانگۇستان 〔静〕 <植> 山竹子

مانگىلىتسىيە 〔静〕 <植> 木莲

ماناماق 〔动〕 <方> 沾，泡

مانومېتىر 〔静〕 <机> 汽压表，汽压计

مانۇفاكتۇرا 〔静〕 ①工场手工业，手工工场②流水作业

مانىفېست = خىتابنامە

مانېكېن 〔静〕 木制服装模特

مانېۋىر 〔静〕 <军> 演习：~ ئۆتكۈزمەك 举行演习 / تىركىشىش مانېۋىرى 对抗演习 / بىز قۇرۇقلۇق، دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ بىرلەشمە مانېۋىرىنى كۆردۇق. 我们观看了陆海空联合的军事演习。

مانېۋىر قىلماق <军> 演习

مانى 〔静〕 摩尼(摩尼教创始人)

مانى دىنى <宗> 摩尼教

مانىزم 〔静〕 ①<宗> 摩尼教②<哲> 一元论

مانىلا 〔静〕 <地> 马尼拉

مانىلا كەندىرى <植> 蕉麻

مانىلكارا 〔静〕 <植> 人心果

مانىهوت 〔静〕 <植> 木薯

ماھارەت 〔静〕 技能，技艺，技巧，本领：~ ئاساسىي 基本技能，基本功 / ئوقۇتۇش ماھارىتى 教学技能

ماھارەت تەنتەربىيىسى <体> 竞技体育

ماھارەت كۆرسەتمەك 表演，竞技：ماھارەت كۆرسىتىش مۇسابىقىسى 表演赛

ماھارەتلىك 〔静〕 有高超技艺的，手艺高强的，有本领的，能干的：~ ئادەم 有高超技艺的人

ماھايانا = ئۇلۇغ كۆلۈڭگۈ

ماھىر 〔静〕 ①手巧的，能干的：~ ئىشچى 熟练工人 / ~ ئۇستا 能工巧匠 / ~ سەيپۇڭ 手巧的裁缝 / ~ تەشكىلاتچى 能干的组织者②选手，健儿，健将，能手：~ تەنھەرىكەتچى 运动健将 / ھۈنەر - سەنئەت ماھىرى 技术能手，工艺圣手 / ئىشلەپچىقىرىش ماھىرى 生产能手③善于，精于，长于，擅长：~ خەتتات 精于(擅长)书法，书法家

ماھىرانە 〔静〕 熟练地，灵巧地，能干地

ماھىرلاشتۇرماق «ماھىرلاشماق» 的使动态

ماھىرلاشماق 〔动〕 变能干，变熟练

ماھىرلىق 〔静〕 «ماھىر» 的抽象名词：~ كۆرسەتمەك 表演技艺，显身手

ماھىيەت 〔静〕 实质，本质：مەسىلىنىڭ ماھىيىتى 问题的实质 / ماھىيەتنى ئاچماق 揭露实质 / ماھىيەتنى بىلمەك 认识本质 / ھادىسىدىن ئۆتۈپ، ماھىيەتنى كۆرمەك 透过现象看本质 / ماھىيەتنى ياپماق 掩盖本质

ماھىيەتچىلىك 〔静〕 <哲> 本质论

ماھىيەتسىز 〔静〕 非本质的

ماھىيەتسىز باغلىنىش <哲> 非本质的联系

ماھىيەتسىز بەلگە <哲> 非本质属性

ماھىيەتلىك 〔静〕 的质本、的性质实
ماھىيەتلىك باغلىنىش 系联质本
ماھىيەتلىك بەلگە <哲> 性属质本
ماھىيەتلىك جىنايەتچى <法> 犯质实
ماھىيەتلىك ئېنىقلىما <逻> 义定质实
ماۋخۇي 〔静〕 徽帽
ماۋزۇ 〔静〕 目题、题标：ماقالىنىڭ ماۋزۇسى 题的章文目
ماۋزۇدىن چەتنەمەك 题跑、题离
ماۋزۇ قويماق 题命、目题出
ماۋزۇسىز 〔静〕 的题无、的题标无
ماۋزۇسىز شېئىر <文> 诗题无
ماۋزۇلۇق 〔静〕 的…为目题、的…为题标：«نېمە ئۈچۈن» ~ ماقالە 章文的《么什为》为目题
ماۋنەن 〔静〕 人难毛、族难毛
ماۋنەنچە 〔静〕 ①语难毛②的式难毛
ماۋۇ 〔静〕 这个、这：~ بالا توپنى ياخشى ئوينايدىكەن . 孩这子球打得好。 ~ كىتاب كىمنىڭ؟ 这本书是谁的？
ماي[1] 〔静〕 ①油（油类的总称）：ئۆچكىگە جان قايغۇسى ، قاسساپقا ~ . <谚> 山羊愁命，屠夫图油。 ~ قاچىسى سىرتىدىن مەلۇم . <谚> 盛油的罐子一看就明；喻"同秃子头上的虱子—明摆着的"②矿物中提炼出来的脂质物：ئاياغ مېيى 鞋油 / ماشىنا مېيى 缝纫机油 / چاچ مېيى 头油、生发油 / يۈز مېيى 搽脸油
ماي باغلىماق <成> 发胖、发福
ماي باكى <交> 油箱
ماي بوياق <艺> 油彩
ماي بوياق رەسسىم <艺> 油画
ماي پالمىسى <植> 油棕
ماي پرېسى <机> 油压机
ماي پومپىسى <机> 油泵
ماي پۈركۈگۈچ <石> 喷油器
ماي تارتماق ①油榨、油抽②<转> 闹别扭、怄气、生闷气：ماي تارتىشسا ، دوستلۇق سۇۋۇيدۇ . <谚> 闹别扭、伤友谊。
ماي تازىلىغۇچ <石> 除油器
ماي تەر 油汗
ماي تەگلىكى <机> 油底壳
ماي توسقۇچ <交> 油封
ماي تورۇبىسى <交> 油管
ماي تۇڭى <交、石> 油桶
ماي تېجىگۈچ <交、石> 节油器
ماي چاينىماق <成> 享福、享受
مايدەك ياقماق <成> 可心、合意、中意、求之不得、称心如意
ماي قارىغاي <植> 油松
ماي قەغەز ①蜡光纸②<建、石> 油毡、油毛毡
ماي قەلەم 圆珠笔
ماي كاۋىسى <植> 油渣瓜
ماي كلاپانى <机> 油门
ماي كىسلاتاسى <化> 脂肪酸
ماي كۆيدۈرمەك ①耗油②炼油
ماي[2] 〔静〕 五月：«1 - ~» خەلقئارا ئەمگەكچىلەر بايرىمى "五一"国际劳动节
مايا[1] 〔静〕 玛雅人：قەدىمكى ~ مەدەنىيىتى 古代玛雅文化
مايا ئاسترونومىيىسى <天> 玛雅天文学
مايا[2] 〔静〕 <天> 第66号小星宿
مايانىك 〔静〕 ①<物> 摆、摆锤：ئاددىي ~ 单摆②钟摆：تام سائىتىنىڭ مايانىكى 挂钟的钟摆
ماياق 〔静〕 球形的粪：قوي مايىقى 羊粪蛋 / چاشقان مايىقى 老鼠粪 / تۆگە مايىقى 骆驼粪
ماياق تاش <地> 鸟粪石
ماياق دەرىخى <植> 苹婆
ماياقلاتماق «ماياقلىماق» 的使动态
ماياقلاشماق «ماياقلىماق» 的共同态
ماياقلىماق 〔动〕（羊、兔、骆驼等）拉粪：پاقلان ھويلىغا ماياقلاپ قويۇپتۇ . 羊羔在院里拉了粪。
ماياك (ماياكى) 〔静〕 灯塔
مايتۇ 〔静〕（用来将捕来的鱼打死的）短棍
مايتۇق 〔静〕 歪的、斜的
مايتۇق - سايتۇق 〔静〕 歪歪斜斜、歪七扭八
مايچېچەك 〔静〕 <植> 甘菊花、麻花头
مايدان[1] 〔静〕 <石> ①黄油枪②油壶
مايدان[2] 〔静〕<方> 玩笑、笑话
مايسا 〔静〕<农> 苗、秧、青苗、秋苗：بۇغداي مايسىسى 麦苗 / قوناق مايسىسى 玉米苗 / سامساق مايسىسى 蒜苗 / ~ زىيانغا ئۇچرىماق 青苗被毁 / ~ ساغىرىپ كەتمەك 青苗发黄
مايسا بولماق <农> 出苗、返青

机苗间 <农> مايسا تاقلاش ماشىنىسى
苗间 <农> مايسا تاقلىماق
苗补 <农> مايسا تولۇقلىماق
苗栽، 秧插 مايسا تىكمەك
色绿草 مايسا رەڭ
秧插، 苗移 مايسا كۆچۈرمەك
期苗 <农> مايسا مەزگىلى
(杏皮薄)仙伊麻 <植>〔静〕 **مايسەن**
的生而配交牛黄公和牛犏母) <方>〔静〕 **مايسۇك**
牛种杂(代二第
态动使的 «مايسىرىماق» **مايسىراتماق**
هارۋىنىڭ :涩发(油缺因辆车، 器机)〔动〕 **مايسىرىماق**
。了行不得涩油缺因子轮车 . چاقى بەك مايسىراپ كېتىپتۇ
的淡清 تاماق ـ ئاش ~ :的肪脂无، 的油无〔静〕 **مايسىز**
菜饭
式形词名的 «مايسىز» **مايسىزلىق**
田秧 <农>〔静〕 **مايسىلىق**
物动的快不跑②腿圈罗① <古>〔静〕 **مايغۇق**
甲龟金 ، 子龟金 <动>〔静〕 **مايقوڭغۇز**
螬蛴 <动> مايقوڭغۇز لىچىنكىسى
蠊蜚، 螂蟑 <方، 动>〔静〕 **مايقۇرت**
心背〔静〕 **مايكا**
的膊胳着光، 的心背穿只〔静〕 **مايكىچان**
ئېيىقتاپان = **مايگۈل**
态动使的 «مايلىماق» **مايلاتماق**
مايلى- ئۆتۈكلىرىنى ئۇلار :态同共的 «مايلىماق» **مايلاشماق**[1]
准油擦子靴给在正们他 . شىپ زىياپەتكە تەييارلىنىۋاتاتتى
。宴赴备
满沾服衣 ~ كىيىم :渍油满沾، 污油〔动〕 **مايلاشماق**[2]
油满沾手 ~ قول / 油
态动使的 «مايلاشماق[2]» **مايلاشتۇرماق**
的油擦未، 的油上未〔静〕 **مايلاقسىز**
的油了擦، 的油了上〔静〕 **مايلاقلىق**
的鞋皮擦②工滑润①〔静〕 **مايلامچى**
业行的鞋皮擦〔静〕 **مايلامچىلىق**
鞋皮擦 مايلامچىلىق قىلماق
复自的 «مايلىماق» ②态动被的 «مايلىماق» ① **مايلانماق**
态
巾毛的斑斑迹油 ~ لۆڭگە :斑斑迹油〔静〕 **مايلىشاڭغۇ**
饭抓的腻油 ~ پولۇ :腻油، 的油有〔静〕 **مايلىق**[1]

树油茶 <植> مايلىق چاي دەرىخى
料油 <农> مايلىق دان
物作料油 مايلىق زىرائەت
馕油 مايلىق نان
巾毛手擦(的用时品食腻油等饭抓吃)〔静〕 **مايلىق**[2]
上器机给 ~ ماشىنىنى :油搽، 油上〔动〕 **مايلىماق**
油上车大给 ~ هارۋىنى / 油打鞋给 ~ ئاياغنى / 油
弯 ياغاچ ~ / 嘴歪 ئېغىز ~ :的斜، 的歪①〔静〕 **مايماق**
罗内، 的内向趾脚 ~ ئىچ / 脚歪 ئاياغ ~ / 头木
同喻: 子瘸学腿圈罗 <谚> . توكۇرنى دوراپتۇ ~ / 圈
كۆڭلى ، قايماق ئاغزى :邪 <转>②。"步百笑步十五"
。邪心甜嘴 <谚> . ~
走 <成>②走地斜斜歪歪① مايماق دەسسىمەك
路邪
~ خەتنى :扭扭歪歪، 八扭七歪〔静〕 **مايماق - سايماق**
扭扭歪歪得写字 يازماق
مايمۇندەك چىقىپ ئۇ دەرەخكە :子猴 <动>〔静〕 **مايمۇن**
。树了上爬地样一子猴象他 . كەتتى
树喜欢猴 <植> مايمۇن دەرىخى
松石 <植> مايمۇن زەنجىۋىلى
桃猴猕 <植> مايمۇن شاپتۇلى
:人弄耍، 招花耍، 戏猴耍 <成> مايمۇن ئويۇنى
上会不也谁 . ئۇنىڭ مايمۇن ئويۇنىغا ھېچكىم گول بولمايدۇ
。当的人弄耍他
猴属 مايمۇن يىللىق
年猴 <天> مايمۇن يىلى
的猿类، 的子猴象〔静〕 **مايمۇنسىمان**
人猿 مايمۇنسىمان ئادەم
草猩猩 <植>〔静〕 **مايمۇنگۈل**
ئوڭغا ~ / 倾左 سولغا ~ :于向趋، 于向倾〔静〕 **مايىل**[1]
色绿近接 ~ يېشىلغا / 倾右
的头过熟، 的熟烂، 的透熟 <古>〔静〕 **مايىل**[2]
态动使的 «مايىللاشماق» **مايىللاشتۇرماق**
同认، 向倾〔动〕 **مايىللاشماق**
心人 كىشىلەر قەلبىنىڭ مايىللىقى :性向倾〔静〕 **مايىللىق**
向所
策政斜倾 مايىللىق سىياستى
(声叫羊)咩〔模〕 **مە**[1]
، 你给 . چايداندا چاي بار ، ~ :吧去拿، 你给〔叹〕 **مە**[2]
بۇ ، ~ 。吧去拿، 你给 . ئال ، ~ 。茶有里瓶暖

كىتابنى ئاۋا بېرەي . 你给书本个这、吧去拿 。

مەبلەغ 〔静〕 <经> 资金

مەبلەغ ئاجراتماق <经> 调拨资金: مەبلەغ ئاجرى‐
تىشنى قەرز بېرىشكە ئۆزگەرتمەك 拨改贷

مەبلەغ ئەقلىيلىكى <经> 投资理性

مەبلەغ بازىرى <经> 资金市场

مەبلەغ بانكىسى <经> 投资银行

مەبلەغ پاخاللىقى <经> 投资膨胀

مەبلەغ پارامېتىرى <经> 投资参数

مەبلەغ تەقەززالىقى <经> 投资饥渴

مەبلەغ تەڭشىمەك <经> 投资调节

مەبلەغ توپلاش زايومى <经> 集资券

مەبلەغ توپلىماق <经> 积累资金، 集资

مەبلەغ تىزگىنسىزلىكى <经> 投资失控

مەبلەغ سالغۇچى <经> 投资人

مەبلەغ سالماق <经> 投资

مەبلەغ سۇبيېكتى <经> 投资主体

مەبلەغ سېلىش قەرزى <经> 投资贷款

مەبلەغ سېلىش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 投资
经济学

مەبلەغ سېلىش ئىلمى <经> 投资学

مەبلەغ فۇنكسىيىسى <经> 投资函数

مەبلەغ كوئېففىتسېنتى <经> 投资系数

مەبلەغ مەنبەسى <经> 投资来源، 资金来源

مەبلەغنىڭ دەۋرىي ئوبوروتى <经> 资产的循环
周转

مەبلەغنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى <经> 投资
二重性

مەبلەغ ھەرىكىتى <经> 资金运动

مەبلەغ ھۆددىگەرلىكى <经> 投资包干

مەبلەغ ئوبوروتى <经> 资金周转

مەبلەغ ئورۇنلاشتۇرماق <经> 资金调度

مەبلەغ ئۆتنىسى <经> 资金拆借

مەبلەغ ئۈنۈمى <经> 投资收益، 投资效益

مەبلەغ ئىسراپچىلىقى <经> 投资浪费

مەبلەغ ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 资金经济学

مەبلەغ ئۆتۈنۈشتۈرمەك <经> 资金融通، 融资

مەبۇد 〔静〕 <宗> 偶像، 神像

مەپە 〔静〕 马拉轿车

مەپتۇن 〔静〕 着迷، 迷恋، 陶醉، 神往

مەپتۇن بولماق 着迷، 迷恋، 陶醉، 神往: يىگىت قىز‐
نىڭ ھۆسنى ـ جامالىغا مەپتۇن بوپتۇ . 小伙子迷恋着姑娘
的姿色。

مەپتۇن قىلماق 令着迷، 令神往، 令陶醉: كىشىنى
مەپتۇن قىلىدىغان ناخشا 令人陶醉的歌

مەپتۇنلۇق «مەپتۇن» 的名词形式

مەپكۇرە = ئىدىيە

مەپىكەش 〔静〕 轿车夫

مەپىكەشلىك 〔静〕 赶马拉轿车

مەپىلىك 〔静〕 乘马拉轿车: ~ يولغا چىقماق 乘马拉轿车
上路

مەتەر 〔静〕 <方> (王府的)骆驼倌

مەتبەئە (مەتبەئەسى) 〔静〕 印刷: مەتبەئەگە تەييارلىماق 准备
付印 / مەتبەئەگە بەرمەك 付印

مەتبەئەچى 〔静〕 印刷工人، 印刷业工作者

مەتبەئەچىلىك 〔静〕 <印> ①印刷业②印刷术

مەتبۇئات (مەتبۇئاتى) 〔静〕 ①出版印刷业، 出版业: ~
خىزمىتى 出版印刷工作②出版物، 刊物: ئۇنىڭ ماقالى‐
سى مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىندى . 他的文章在刊物上发表了。

مەتبۇئات ئەركىنلىكى <法> 出版自由

مەتبۇئات بېجى <经> 报刊税

مەتبۇئاتچى 〔静〕 出版工作者، 报界人士: مەتبۇئاتچىلارغا
سۆھبەت ئېلان قىلماق 向报界发表谈话

مەتبۇئاتچىلىق 〔静〕 出版工作، 出版业

مەتو 〔静〕 不识时务的، 土里土气的: ~ كىشى 不识时
务的人

مەتولۇق «مەتو» 的名词形式

مەجاز = ئوخشىتىش

مەجەزگۈل 〔静〕 <植> 变叶木

مەجبۇر 〔静〕 被迫، 不得已، 不得不: مەن بۇ يەردىن باشقا
بىر يۇرتقا كېتىشكە مەجبۇرمەن . 我不得不离开这里远走
他乡。

مەجبۇر بولماق 被迫، 不得已، 不得不: ئۇلار يىراق
ياقا يۇرتلاردا سەرگەردان بولۇشقا مەجبۇر بولدى . 他们被迫
在边远的他乡流浪。 مېھمانلار ئورنىدىن تۇرۇپ ، سېلىۋېت‐
كەن ئاياغلىرىنى قايتا كىيىشكە مەجبۇر بولدى . 客人们不得不
起身把脱了的鞋重新穿上。

مەجبۇر قىلماق = مەجبۇرلىماق

مەجبۇرەن 〔静〕 被迫地، 被迫使، 遭强迫: ~ ئىشلىمەك
被迫干活儿

مەجبۇرلاشماق «مەجبۇرلىماق» 的共同态：ئۇلار مېنى ھۆج- جەت يېزىشقا مەجبۇرلاشتى. 他们逼着我写字据。

مەجبۇرلانماق «مەجبۇرلىماق» 的被动态

مەجبۇرلۇق «مەجبۇر» 的名词形式

مەجبۇرلىماق 〔动〕 强迫، 逼迫، 迫使

مەجبۇرلاش تەدبىرى ‹法› 强制措施

مەجبۇرىي 〔静〕 强迫، 强制：~ خوتۇنلۇققا ئالماق 强娶为妻 / دوختۇرخانىدا ~ ياتقۇزۇپ قويماق 强制住院

مەجبۇرىي ئەمگەك ‹法› 劳役

مەجبۇرىي تەۋرىنىش ‹物› 强迫振动

مەجبۇرىي دەرىجە ‹语› 使动态، 强制语态

مەجبۇرىي زايوم ‹经› 强制公债

مەجبۇرىي سۇغۇرتا ‹经› 强制保险

مەجبۇرىي مائارىپ ‹教› 义务教育

مەجبۇرىي نىكاھ ‹法› 强迫婚姻

مەجبۇرىيەت 〔静〕 ①强迫، 强制：ئۇ يەردە يەنە دىنىي دەرس ئوقۇتۇش ~ ى ئىدى. 那里还强迫上宗教课。②义务：مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلماق 履行义务، 尽义务 / مەجبۇرىيەتنى ئۈستىگە ئالماق 承担义务

مەجرۇھ 〔静〕 受伤的، 负伤的

مەجرۇھ بولماق 致残، 成为残废

مەجرۇھلار ساناتورىيىسى 残疾人福利院

مەجرۇھلۇق «مەجرۇھ» 的名词形式

مەجگە 〔静〕 ‹方، 动› 雏鸽

مەجلىس 〔静〕 会议، 会：~ ئاچماق 开会 / ~ ئۆتكۈزمەك 举行会议 / مەجلىستىن تارقىماق 散会

مەجلىسخانا 〔静〕 会议室

مەجلىسۋاز 〔静〕 开会迷

مەجلىسۋازلىق «مەجلىسۋاز» 的抽象名词

مەجمۇئە (مەجمۇئەسى) 〔静〕 ‹印› 汇编، 汇集، 丛书، 丛刊

مەجنۇن 〔静〕 ①发狂者، 狂人②痴情的人

مەجنۇن بولماق 痴情، 如痴如狂：سىزنىڭ پىراقىڭىزدا مەجنۇن بولۇپ، خۇدۇمنى بىلمەي يۈردۈم. 您的离别令我如痴如狂، 失魂落魄。

مەجنۇن تۇخۇمەك ‹植› 倒垂槐

مەجنۇن چىلان ‹植› 龙须枣

مەجنۇن قارىياغاچ ‹植› 倒榆، 垂榆

مەجنۇنتال 〔静〕 ‹植› 垂杨柳، 垂柳

مەجنۇنتاللىق 〔静〕 ①有垂杨柳的، 有垂柳的، 种着垂柳的، 杨柳的：~ يول 种着垂柳的道路②垂柳، 垂柳林：مەجنۇنتاللىقتا سەگىدىمەك 去垂柳林乘凉

مەجنۇنلارچە 〔静〕 发疯似地：~ ئىش قىلماق 发疯似地干

مەجنۇنلۇق 〔静〕 发狂، 疯癫：~ ھالىتى 疯癫状态

مەجھۇل 〔静〕 ①‹数› 未知②‹语› 被动

مەجھۇل جۈملە ‹语› 被动句

مەجھۇل دەرىجە ‹语› 被动态

مەجھۇل سان ‹数› 未知数

مەجۇسى = ئاتەشپەرەس

مەجۇسىلىق = ئاتەشپەرەسلىك

مەجۇن 〔静〕 ‹药› ①麻醉剂②蜜膏剂

مەجۇنى داۋائىلمىشكى (ئىپار مەجۇنى) ‹药› 养心达瓦依米西克蜜膏

مەجۇنى مادده تۇلھايات (قۇۋۇەت مەجۇنى) ‹药› 强力玛得土力阿亚特蜜膏

مەخپىي 〔静〕 秘密的، 机密的، 机要的：~ سۆھبەت 秘密谈话، 密谈 / ~ كېلىشۋالماق 秘密串通 / مەن بۇ ئىشنى ~ تۇت. 你要对此事保守秘密。

مەخپىي ئاخبارات 秘密情报

مەخپىي ئالاقە 秘密联络، 秘密联系

مەخپىي بەلگە 暗号

مەخپىي بۇيرۇق 密令：مەخپىي بۇيرۇقنى كېچىلەپ تارقاتماق 连夜发出密令

مەخپىي تېلېگرامما 密码电报، 密电

مەخپىي تىڭشىغۇچ 窃听器

مەخپىي خەت - چەك 秘密信函، 密信

مەخپىي رېتسېپ ‹医› 秘方

مەخپىي نومۇر ‹军› 代号

مەخپىي ھۆججەت 机密文件، 密件

مەخپىي ھېسابات ‹经› 暗帐

مەخپىيەت 〔静〕 秘密

مەخپىيەتلىك 〔静〕 秘密، 机密：سەندىن يوشۇرىدىغان ھېچ- قانداق مەخپىيەتلىكىم يوق. 我没有任何瞒着你的秘密。

مەخپىيلەشتۈرمەك «مەخپىيلەشمەك» 的使动态

مەخپىيلەشتۈرۈشمەك «مەخپىيلەشتۈرمەك» 的共同态

مەخپىيلەشتۈرۈلمەك «مەخپىيلەشتۈرمەك» 的被动态

مەخپىيلەشمەك 〔动〕 秘密化، 变得秘密

مەخپىيلىك 〔静〕 秘密، 机密

مەختۇم 见下

مەختۇم سېغىزى <矿> 土红، 脂石赤

مەخرەتلىك 〔静〕<方> 墓坟، 墓陵

مەخرەج 〔静〕 <数> 母分

مەخرەجلىك 〔静〕 <数> 的母分带: ئومۇم ~ كەسىر 带
数分的母分公

مەخسۇس 〔静〕 的门专، 的用专: ~ ئىشخانا 办的门专
室公 / ~ ۋەزىپە 务任的门专، 务任别特 / ~ ئەس-
ۋاب - ئۈسكۈنە 备设用专 / بۇ كىتابنى ~ سىز ئۈچۈن ئېلىپ
كەلدىم . 的来带你给门专我是书本这。

مەخسۇس ئاپتوموبىل 车专، 车用专

مەخسۇس ئايروپىلان 机专

مەخسۇس ئەسەر 著专

مەخسۇس بەت <文> 版专

مەخسۇس پويىز <交> 车专، 列专

مەخسۇس خادىم 员专، 员人门专

مەخسۇس خەرىتە <地> 图地用专

مەخسۇس خەۋەر 道报题专

مەخسۇس دېلو <法> 案专

مەخسۇس رېئاكسىيە <化> 应反属专

مەخسۇس سان <印> 刊特، 刊专

مەخسۇس فوند <经> 金基用专

مەخسۇس كەسىپ 业专

مەخسۇس لىنىيە 线专

مەخسۇس مەبلەغ 金资用专

مەخسۇس ئىستون <文> 栏专

مەخسۇس ئىسچوت <经> 户帐用专

مەخسۇسلاشتۇرماق «مەخسۇسلاشماق» 态动使的

مەخسۇسلاشتۇرۇشماق «مەخسۇسلاشتۇرماق» 态同共的

مەخسۇسلاشتۇرۇلماق «مەخسۇسلاشتۇرماق» 态动被的

مەخسۇسلاشماق 〔动〕 化门专: ئىشلەپچىقىرىشنىڭ مەخسۇس-
لىشىش سەۋىيىسى 平水产生化业专

مەخسۇسلۇق 〔静〕 性属专، 性用专

مەخسۇم 〔静〕 弟子的者学教宗

مەخسۇم مىجەز 气子呆书، 气究学

مەخلۇق 〔静〕 物动، 物生①: ئادەم ئىشلەپچىقىرىش قوراللى-
رىنى ياسىيالايدىغان ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنالايدىغان ~ . 是人
物动的具工产生用使和造制够能。②<转>怪物:
ئۆستەبىشى نىقابلانغان ~ 物怪的装伪身浑

مەخلۇقات 〔静〕 界物生

مەخمەل 〔静〕 绒鹅天، 绒平

مەخمەلگۈل 〔静〕 <植> 花丽大

مەدەت 〔静〕 助援، 助帮، 持支: دادامنىڭ مەدىتى مېنى مۇشۇ
كۈنگە ئېرىشتۈردى . 日的样这了上过我使助帮的爸爸
。子

مەدەت ئالماق 持支到得: بۇ كىشىلەردىن ھېچقانداق
مەدەت ئالالمىدىم . 。持支何任人些这到得能没我

مەدەت بەرمەك 持支予给، 腰撑، 劲鼓، 气打: تاما-
شىبىنلار چاۋاك چېلىپ ئۇنىڭغا مەدەت بەردى . 彩喝掌鼓众观
。气了打他给

مەدەت بولماق 持支، 舞鼓: ئاممىنىڭ كۆرسەتكەن قەي-
سەرلىكى ماڭا مەدەت بولدى . 鼓神精强顽的现表所众群
。我了舞

مەدەت تىلىمەك 助求: مەن سىلەردىن مەدەت تىلەيمەن .
。助求们你向我

مەدەت قىلماق 持支، 助帮: كىم ئۇنىڭغا مەدەت قىلغان-
دۇ؟ 呢他了助帮谁是？

مەدەتكار (مەدەتكارى) 〔静〕 山靠②者持支①

مەدەتكارلىق «مەدەتكار» 词名象抽的

مەدەتلەندۈرمەك «مەدەتلەنمەك» 态动使的

مەدەتلەنمەك 〔动〕 持支到得، 助帮到得

مەدەستان 〔静〕 <矿> 铅化氧، 僧佗密

مەدەك 〔静〕 子芯، 子棒(的米玉): قوناق مەدىكى 棒米玉
(子芯)子

مەدەن 〔静〕 <矿> 石矿

مەدەنىي 〔静〕 的化文، 的明文: ~ ئالاقە 文، 系联化文
往交化 / ~ ئادەم 人明文

مەدەنىي تۇرمۇش 活生化文

مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش 乐娱化文

مەدەنىيەت 〔静〕 化文: ~ ئالماشتۇرۇش 流交化文 / ~
ئۆگىنىش 习学化文

مەدەنىيەت بۇيۇملىرى 品用化文

مەدەنىيەت تارىخشۇناسلىقى 学史化文

مەدەنىيەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社化文

مەدەنىيەت جۇغراپىيىسى 学理地化文

مەدەنىيەت سارىيى 宫化文

مەدەنىيەت مىراسلىرى 产遗化文

مەدەنىيەت ئۆيى 室化文

مەدەنىيەت ئېكولوگىيىسى 学态生化文

مەدەنىيەت ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 济经化文
学

مەدەنىيەت ئىنسانشۇناسلىقى 学类人化文
مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى 物文
مەدەنىيەت يۇرتى 馆化文
مەدەنىيەتپەرۋەر 〔静〕 者导倡化文
مەدەنىيەتپەرۋەرلىك «مەدەنىيەتپەرۋەر» 词名象抽的
مەدەنىيەتسىز 〔静〕 的化文有没
مەدەنىيەتسىزلىك «مەدەنىيەتسىز» 式形词名的
مەدەنىيەتلىك 〔静〕 的化文有: ~ ئەمگەكچىلەر 的化文有 者动劳
مەدەنىيەت - مائارىپ 〔静〕 育教化文
مەدەنىيلەشتۈرمەك «مەدەنىيلەشمەك» 的使动态
مەدەنىيلەشتۈرۈلمەك «مەدەنىيلەشتۈرمەك» 的被动态
مەدەنىيلەشمەك 〔动〕 化明文، 化文有: مەدەنىيلىشىش دەرىجىسى / 度程化明文 / بۇ يەرنىڭ دېھقانلىرى خېلىلا مەدەنىيلەشىپ قاپتۇ. 。化文的当相了有民农的地此
مەدەنىيلىك 〔静〕 明文: ماددىي ~ 明文质物 / مەنىۋى ~ 明文神精
مەدداھ (مەدداھى) 〔静〕 ①书说人: ~ گەپ سېتىشتىن ئۇيالماس، هورۇن پىت بېقىشتىن. <谚> 说书人夸夸其谈不 羞害，懒人捉虱子不害臊。 ②<转>卖嘴皮子的، 卖狗皮膏药的
مەدداھلارچە 〔静〕 说书人般地، 滔滔不绝地: ~ سۆزلىمەك 滔滔不绝地讲
مەدداھلىق «مەدداھ» 的抽象名词: ئۇيغۇرلارنىڭ ناخشا - قوشاق ئېيتىش ۋە ~ ئادەتلىرى ئۇزۇن تارىخقا ئىگە. 维吾尔人唱歌谣和说书的风俗习惯有着悠久的历史。
مەدداھلىق قىلماق ①说书 ②<转>卖嘴皮子، 卖狗皮膏药
مەددە 〔静〕 <动> 蛔虫
مەدرىسە 〔静〕 高级经文学校، 经文学院
مەدھىيە 〔静〕 赞歌، 颂词، 颂赞، 扬颂: ۋەتەنگە ~ 祖国 颂
مەدھىيە ئوقۇماق 颂赞، 颂歌، 扬颂: ئۇلۇغ ۋەتەنگە ~ 歌颂伟大祖国
مەدھىيىچى 〔静〕 赞美者، 扬颂者، 歌颂者
مەدھىيىچىلىك «مەدھىيىچى» 的抽象名词
مەدھىيىلەتمەك «مەدھىيىلىمەك» 的使动态
مەدھىيىلەشمەك «مەدھىيىلىمەك» 的共同态
مەدھىيىلەنمەك «مەدھىيىلىمەك» 的被动态: ئۇنىڭ ئېسىل پەزىلەتلىرى مەدھىيىلەندى. 他的优秀品质受到赞扬。

مەدھىيىلىمەك 〔动〕 颂歌، 颂赞، 扬颂: ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتنى ~ 歌颂伟大的成就
مەدىكار = كۈنلۈكچى
مەدىكارلارچە 〔静〕 短工似地: ~ ئىشلىمەك 短工似地干活
مەدىكارلىق «مەدىكار» 的抽象名词: مەدىكارلىققا ئالماق 雇短工
مەدىكارلىق قىلماق 打短工
مەرئا 〔静〕 <方> 荒地، 处女地
مەرپكە 〔静〕 浮雕的半成品
مەرەتمەك «مەرىمەك» 的使动态: قوينى ئاچ قويۇپ ~ 让羊饿得咩咩叫
مەرەز[1] 〔静〕 ①疮脓، 疮毒، 痈疽: غەرەزدىن غەرەز تۇغۇلار، تاز باشتىن ~. <谚> 一念生一念، 秃头生疮脓。 ② <转> 病弊، 弊端: ھەجۋى رەسىم جەمئىيەتنىڭ مەرەزلىرىگە نەشتەر ئۇرۇشى كېرەك. 讽刺画应该针砭社会的弊端。 ③卑劣، 肮脏، 恶劣: شۇ ئىپلاسنىڭ ~ قولى تەگدىغۇ. 那个卑鄙家伙的肮脏手动过了吧。 ~ كېسەل، ئۆپكە سىلىدەك تۇرىدۇ. 恶疾، 就像是肺结核。
مەرەز[2] 〔静〕 <植> 茯苓
مەرەزدار 〔静〕 长疮脓的، 长疮毒的
مەرەشمەك «مەرىمەك» 的共同态: قوي - قوزىلار مەرەشمەكتە. 大羊小羊都在咩咩叫。
مەرپە 〔静〕 刀锋的斜面
مەرتەم 〔静〕 次، 回، 遍: ئۇ بىرقانچە ~ ماددىي مۇكاپاتقا ئېرىشكەن. 他获得过多次物质奖励。 بۇ ئىشتا مەن ساڭا مىڭ ~ ئىشىنىمەن. 在这件事上我对你是一千个放心。
مەرتىۋە[1] 〔静〕 ①威望، 声望: ئۇ ئۆزىنىڭ قارىنى - كۆكسىنىڭ كەڭلىكى، توغرا سۆزلۈكلۈكى بىلەن كىشىلەر ئىچىدە ~ قازاندى. 他以自己的胸襟开阔، 仗义执言在人们中赢得了威望。 ②官衔، 官级: ~ ئادەمگە ھۆسن قوشماس، ئادەم مەرتىۋىگە ھۆسن قوشار. <谚> 官衔不会给人增色، 人却会给官衔增色。
مەرتىۋە چۈشمەك 降级
مەرتىۋە ئۆسمەك 晋级، 晋升
مەرتىۋە[2] 〔静〕 次
مەرتىۋىسىز 〔静〕 无官衔的، 没当官的
مەرتىۋىلىك 〔静〕 有官衔的، 当官的
مەرد 〔静〕 ①一言九鼎的، 一诺千金的: ~ ئادەم 一言九鼎(一诺千金)的人 ②大胆的، 无畏的، 勇敢的:

位一 سودىگەر ~ :的慨慷③士战的敢勇 جەڭچى ~
慷是人个这？بۇ ئادەم مەردمۇ ياكى بېخىلمۇ / 人商的慨慷
، سۆزىدىن قايتماس ~ :者慨慷、夫丈大④？啬吝是还慨
。头回不虎老，口改不夫丈大 <谚> . يولۋاس ئىزىدىن
君"同喻；二不一说夫丈大 <谚> . مەردنىڭ سۆزى بىر
. مەردنىڭ ئارغامچىسى ئۇزۇن 。"追难马四，言一子
。"助天有自者人助"同喻；长子绳者慨慷 <谚>
慨慷 <谚> . يوقلۇقنى بىلىندۇرمەس، تولپار ئاچلىقنى ~
بولسا ~ :士勇、汉好⑤。饿喊不马里千，穷哭不者
مەردنى 。场沙上，汉好是 <谚> . ساڭ مەيدانغا چىق
劲知风疾"同喻；士勇识场疆 <谚> . مەيداندا سىنا
。"草

مەردانە 〔静〕①英勇地、慷慨地、壮烈地：~ ئۆلگەنلىمەك ~ تىك :的般士勇、的般夫丈大②进前勇英
تۇرماق 傲然挺立

مەردەشمەك 〔动〕<方> 打赌

مەردەك 〔静〕<方、动> 熊崽

مەردلەرچە 〔静〕勇敢地、无畏地、慷慨地、壮烈地：~
قۇربان بولماق 慷慨就义、壮烈牺牲

مەردلىك ① «مەرد» 的抽象名词：ئۇلار بۇ قىزنىڭ مەردلىكىگە ھەيران قالدى . 他们对这姑娘的勇敢十分惊讶。~
بىلەن پۇل خەجلىمەك 慷慨地花钱②勇气、勇敢行为：
يىگىتكە خاس جاسارەت ۋە ~ 男子汉独具的气魄和勇
气 / ئۇ قېتىمقى جەڭدە كۆرسىتىلگەن مەردلىكلەر، قەھرىمانلىقلار ھېلىمۇ خاتىرەمدە . 在那次战斗中的勇敢行为和英雄主义我仍记忆犹新。

مەردلىك قىلماق 放开胆子、放手：بۇ ئىشقا كەلگەندە ئاجايىپ مەردلىك قىلدىڭ جۇمۇ؟ 事到临头你还真能放开胆子嘛？

مەردمەيدان 〔静〕好汉、英杰、豪杰

مەرزەڭگە 〔静〕串珠：~ ئاسماق 挂串珠

مەرزەڭگە دوپپا <手> 儿童球帽

مەرزەنجۇش 〔静〕<植> 青兰

مەرسىيە 〔静〕哀歌、挽歌

مەرسىيە ئوقۇماق 唱挽歌

مەرغۇل 〔静〕<艺>①玛尔古勒(木卡姆音乐中连接两部分旋律的过门儿音乐)②过门儿、间奏曲③激昂的曲调

مەرغۇلسىز 〔静〕无间奏曲的、无过门儿的

مەرغۇللاتماق 〔动〕(颤动式)弹拨

مەرغۇللۇق 〔静〕有间奏曲的、有过门儿的、激昂的

مەرقەش 〔静〕<矿> 铋、白铁矿

مەركەز 〔静〕①<物、数> 中心、心②中心、中央：شەھەر مەركىزى 市中心 / خىزمەتنىڭ مەركىزى 工作的中心③中枢：قاتناش مەركىزى 交通中枢 / تۇيغۇ مەركىزى 感觉中枢

مەركەزدىن قاچما كۈچ <物> 离心力

مەركەزگە ئىنتىلمە كۈچ <物> 向心力

مەركەزچىلىك 〔静〕①集中制、集中主义②中心说：يەر مەركەزچىلىك تەلىماتى ۋە قۇياش ~ تەلىماتى 地球中心说和太阳中心说

مەركەزداش 〔静〕①<数>同心②<物>同轴

مەركەزداش چەمبەر <数> 同心圆

مەركەزداش كابېل <物> 同轴电缆

مەركەزلەشتۈرمەك «مەركەزلەشمەك» 的使动态：دىققەتنى ~ 集中注意力

مەركەزلەشتۈرۈشمەك «مەركەزلەشتۈرمەك» 的共同态

مەركەزلەشتۈرۈلمەك «مەركەزلەشتۈرمەك» 的被动态

مەركەزلەشمەك 〔动〕①集中：ئاممىنىڭ پىكرى مەركەزلەشتى . 群众的意见集中了。②聚集：بىرنەچچە چىراغنىڭ نۇرى مەركەزلەشتى . 许多灯的灯光聚集起来。ھەممە كۆزلەر ساما سېلىۋاتقان جايغا مەركەزلەشتى . 所有目光都聚集到跳撒玛舞的地方。

مەركەزلىك 〔静〕集中的、中心的：~ ئورۇنلاشتۇرماق 集中安排

مەركەزلىك تەپەككۇر <心> 集中思维

مەركەزلىك تەربىيە <教> 集中教育

مەركەزلىك سىكلون <气> 中心气旋

مەركەزلىك كۈچ <物> 辏力

مەركىزىت 〔静〕<纺> 马尔基塞(一种做衬衫等的细布)

مەركىزىي 〔静〕①中心的、中央的：~ خىزمەت 中心工作 / ~ ئورگان 中央机构②<生理>中枢的

مەركىزىي ئاۋاز <艺> 中心音

مەركىزىي ئەزا <数> 中心项

مەركىزىي بۇلۇڭ <数> 中心角、圆心角

مەركىزىي بېكەت <电> 中央站

مەركىزىي تەنچە <生> 中心体

مەركىزىي جىسىم <哲> 中心体

مەركىزىي دانچە <生> 中心粒

مەركىزىي رايون 区心核

مەركىزىي شەھەر <地> 府首، 市城心中

مەركىزىي كومىتېت 会员委央中

مەركىزىي مېرىدىئان <地> 经央中، 线午子央中 线

مەركىزىي نېرۋا <理生> 经神枢中

مەركىزىي ھۈجەيرە <生> 胞细央中

مەركىزىي ئورۇن <地> 位区心中

مەركىزىي ۋاقىت رايونى <天> 区时央中

مەرگەن 〔静〕 手射، 手枪神: كۆپ ئاتقان بىلەن ~ بولماس، كۆپ سۆزلىگەن بىلەن چېچەن. <谚> 射得多未必成射手، 说得多未必就机灵。

مەرگەن چىش <理生> 牙犬، 齿犬

مەرگەنلىك 〔静〕 法枪

مەرگىمۇش 〔静〕 砒霜، 白砒

مەرگىمۇش رۇدىسى <矿> 砂毒

مەرمەر 〔静〕 石理大، 汉白玉، 花蕊石

مەرھابا 〔叹〕 欢迎، 请: ~، ئەزىز مېھمانلار! 欢迎، 尊贵的客人们!

مەرھەمەت 〔静〕<习> ①恩惠، 恩典، 德恩، 恩泽② 请便، 请: قېنى قىزلار، ھارۇغىنا! ~ 姑娘们، 请上马! قېنى مېھمانلار! ~ 客人们، 请! 车

مەرھەمەت قىلماق ①施恩، 关照: ئەگەر پادىشاھىمىز مەرھەمەت قىلىپ مېنى سالامەت قويسا، ئەتىلىككە سۆزلەيدىغان ھېكايەم بۇنىڭدىنمۇ قىزىقراق بولىدۇ. 如果皇帝施恩让我健在(不伤害我)، 明天我讲的故事比这个还要有趣。 ②赏光: بىزنىڭ ئۆيگە مەرھەمەت قىلسىلا. 请您赏光到我们家来。

مەرھەمەت كۆرسەتمەك 施恩، 表示关切: كۆرسەتكەن مەرھەمىتىڭىز ئۈچۈن كۆپ رەھمەت! 多谢您关照(赏光)!

مەرھەمەتسىز 〔静〕 无恩的، 不仁无义، 无恩无义: ~ پادشاھ 不仁无义的皇帝

مەرھەمەتلىك 〔静〕 仁慈的، 慈悲的: ~ شاھ 仁慈的帝王

مەرھۇم 〔静〕 ①死者: مەرھۇمنىڭ روھى 死者的灵魂 ②已故的، 亡故的: ~ ئاتام 已故的父亲، 先父 / ~ ئايالى 已故的妻子، 亡妻

مەرۇزە 〔静〕 窄而长的地毯

مەرۋايىت 〔静〕 珍珠: ~ ئاساق 挂珍球

مەرۋايىت قۇلۇلىسى <动> 珠母، 珍珠蚌، 珍珠 贝

مەرۋايىت مەجۇنى (مەجۇنى جاۋارىش مەرۋايىت) <药> 珍珠蜜膏

مەرۋايىتگۈل 〔静〕 <植> ①草玉铃، 铃兰، 珠兰② 芦笋، 石刁柏، 龙须草

مەرۋەرەك 〔静〕 <植> 糙苏

مەرى 〔静〕 ①胎毛②胎发

مەرىپەت 〔静〕 ①教育، 教化، 启蒙②学问، 知识: ~ يۇرتى 学府 / ~ ئىزدىمەك 求知، 求学

مەرىپەتپەرۋەر 〔静〕 提倡教育的، 启蒙主义的: ~ زات 提倡教育的人士 / ~ شائىر 启蒙主义诗人

مەرىپەتپەرۋەرلىك «مەرىپەتپەرۋەر» 的名词形式: ئۇ ئۆزىنىڭ مەرىپەتپەرۋەرلىكى بىلەن خەلق ئىچىدە شۆھرەت قازاندى. 他以自己提倡教育在人民中享有盛誉。

مەرىپەتچى 〔静〕 启蒙者، 启蒙主义者، 启蒙思想家: 18 ـ ئەسىردىكى فرانسىيە مەرىپەتچىلىرى 十八世纪法国的启蒙主义者

مەرىپەتچىلىك 〔静〕 启蒙主义

مەرىپەتسىز 〔静〕 没有学问的، 没有知识的

مەرىپەتسىزلىك «مەرىپەتسىز» 的名词形式

مەرىپەتلىك 〔静〕 有学问的، 有知识的

مەرىكە 〔静〕 ①喜庆: بۇ يەردە بىرەر مەرىكە بولۇۋاتامدۇ نېمە؟ 这儿是不是有什么喜庆事? ②礼: توي مەرىكىسى 婚礼③<转>庆典، 大会: ئاپتونوم رايون قۇرۇلغانلىقىنىڭ 50 يىللىق مەرىكىسى 自治区成立五十周年庆典

مەرىكە زالى 宴会厅

مەرىمەك 〔动〕 咩咩叫: قوزا ئۆزمەي مەرەۋاتىدۇ. 羊羔不停地咩咩叫。

مەريەمئانا 〔静〕 <宗> 圣母玛丽亚

مەريەمگۈل 〔静〕 <植> 水飞蓟

مەزە 〔静〕 点心: قېنى، مەزەگە باقسىلا. 请، 请吃点点心(品尝)。

مەززە 〔静〕 ①味道، 滋味، 香: مەززىسى يوق تاماق 没味道的饭 / تاماقنىڭ مەززىسى 饭的滋味 / كۆپ «تۇر ـ تۇر» بولسا، ئۇيقۇدا ~ يوق. <谚> 老叫"起来"، 睡不香。 ②<转>趣味، 情趣، 名堂، 意思: مەززىسى يوق گەپ ـ تىن پاقىنىڭ كۇرۇلدىشى ياخشى. <谚> 没趣味的话还不如青蛙呱呱叫。 كەنجى كېۋەزنىڭ غوزىسى يوق، تولا گەپنىڭ مەززىسى. <谚> 晚熟棉花不结桃، 话说多了没情趣。 ھۈنىرى يوق كىشىنىڭ، مەززىسى يوق ئىشىنىڭ.

<谚> 人无一技长，干事没名堂。

مەززە ئالماق = مەززە قىلماق

مەززە قىلماق 津津有味，兴致勃勃，以…为乐: بۆرىلەر كالىنى مەززە قىلىپ يېيىشكە باشلاپتۇ . 狼群开始津津有味地吃起牛来。ئانىسى بولسا ئەۋرىلىرىنى بېقىپ شۇنىڭ بىلەن مەززە قىلاتتى . 母亲则看孙子，以此为乐；亦即母亲含饴弄孙。

مەززىسىز 〔静〕①无味道，不可口: ~ تاماق 无味道(不可口)的饭 ②<转>没意思，乏味: ئۇ ھەم ئۇزۇن ھەم ~ سۆزلىدى . 他讲了又长又乏味的话

مەززىسىزلىك «مەززىسىز» 的名词形式

مەززىلىك 〔静〕美味的，可口的，好吃的: ~ پولو 美味(可口、好吃)的抓饭 / ئوچاق سامسىسى ~ بولىدۇ . 小灶烤的包子很可口。

مەزكۇر 〔静〕该，此: ~ جىنايەتچى 该犯 / ~ ئىش 此事

مەزگىل 〔静〕时期，期间，时节: بىر ~ 一个时期 / ئوقۇش مەزگىلى 上学期间 / كۆچەت تىكىش مەزگىلى 植树时节

مەزگىلسىز 〔静〕不是时候，不适时，过早的: ~ سۇغارماق 不适时地灌溉 / ~ كېلىپ قالماق 来得不是时候 / قېرىلىقنىڭ ئالامىتى ~ كۆرۈنۈپ تۇرماق 过早地显出衰老

مەزگىللىك 〔静〕时期的，期间的: ~ كۆرەش 长时期的斗争

مەزگىللىك باھا <经> 时价

مەزگىللىك مال <经> 期货

مەزگىللىك ۋابا <医> 时疫

مەزگىللىك يامغۇر 季雨

مەزلۇم 〔静〕①被蹂躏，被压迫: ~ خەلقلەر 被蹂躏(被压迫)的人民 ②妇道人家，妇人: مەرھۇمنىڭ مەزلۇمى 已故者的夫人，遗孀 / ئەر كىشى قىلالىغان ئىشنى ~ كىشىمۇ قىلالايدۇ . 男人能干的事，女人也能干。

مەزلۇمچە = ئايالچە

مەزمۇت 〔静〕①健壮，矫健，结实，有力的: ~ گەۋدە 健壮的身躯 / ~ قەدەم تاشلىماق 迈着矫健的步伐 / ئۇنىڭ ~ قوللىرى 他的结实有力的双手 / بايراقنىڭ دەستىسى ئېگىز ۋە ~ ئىدى . 旗杆又高又结实。②牢固，稳固: تۆگىنىڭ ئۈستىدە ~ ئولتۇرماق 稳坐在骆驼上

مەزمۇتلاشتۇرماق «مەزمۇتلاشماق» 的使动态: ئۇ بىر كۈن باش كۆتۈرمەي ئىشلەپ، شوتىنى دەسلەپكىدىنمۇ مەزمۇتلاشتۇردى . 他埋头干了一天，把梯子修理得比先前还结实。

مەزمۇتلاشتۇرۇشماق «مەزمۇتلاشتۇرماق» 的共同态

مەزمۇتلاشتۇرۇلماق «مەزمۇتلاشتۇرماق» 的被动态

مەزمۇتلاشماق 〔动〕变结实，变牢固

مەزمۇتلۇق ①«مەزمۇت» 的名词形式 ②<物>刚性

مەزمۇن 〔静〕内容: ھۆججەتنىڭ مەزمۇنى 文件的内容 / شەكىل بىلەن مەزمۇننىڭ دىئالېكتىكىلىق بىرلىكى 形式和内容的辩证统一

مەزمۇنەن 〔静〕按照内容，内容上

مەزمۇنەن تەرجىمە 意译

مەزمۇنسىز 〔静〕没内容的，内容空洞的: ~ نۇتۇق 内容空洞的演讲

مەزمۇنلۇق 〔静〕内容好的，内容充实的，内容丰富的: ~ ماقالە 内容好的文章 / ~ نۇتۇق 内容丰富的演讲

مەزھەپ 〔静〕①<宗>教派 ②<转>宗派，派别，派系

مەزھەپچى 〔静〕①<宗>教派分子 ②<转>宗派主义者

مەزھەپچىلىك 〔静〕宗派主义，派性

مەزھەپچىلىك قىلماق 搞宗派主义，闹派性

مەزى 见下

مەزى بېزى <生理> 前列腺

مەزى بېزى يەللىكى <医> 前列腺炎

مەزىن 〔静〕<宗>穆艾津，宣礼员(清真寺中召唤教民做礼拜者)

مەزىنلىك 〔静〕<宗>①穆艾津之职，宣礼员之职②宣礼

مەزىنلىك قىلماق <宗>①当穆艾津，当宣礼员②宣礼

مەژەك 〔静〕<古>粪，屎

مەسە 〔静〕软靴

مەسە - كالاچ 〔静〕软靴和套鞋: ~ كىيمەك 穿软靴套鞋

مەسەل 〔静〕①<文>寓言: تۈلكە ۋە تۇڭ قاغا توغرىسىدىكى ~ 关于狐狸和大乌鸦的寓言

مەسەلچى 〔静〕寓言家

مەسەللەشتۈرمەك 〔动〕编成寓言

مەسەللەشتۈرۈلمەك «مەسەللەشتۈرمەك» 的被动态

مەست 〔静〕 醉① ،醺醺醉: ئۇ خۇددى ~ كىشىدەك دەلدەڭ-
شىپ ماڭاتتى . 。走地跄跄踉踉样一人的醉喝像好他
ئۇ قورۇغا كۆزى قىزارغان ھالدا ~ كىرىپ قالدى . 眼着红他
醉醺醺地走进院子。②陶醉: ئۇ كەلگۈسى بەخت تۇيغۇ-
سىدىن ~ ئىدى . 他陶醉于对未来幸福的憧憬。③醉
汉 ،醉鬼: شۇ ئارىدا قاياقتىندۇر بىر ~ پەيدا بولۇپ قالدى .
这时不知从哪儿冒出了个醉汉。~ بىلەن بىللە ماڭسالا
ماڭ ، نەس بىلەن بىللە ماڭما . 〈谚〉宁可跟醉鬼同走 ،
莫跟倒霉鬼同行。

مەست بولماق ① 醉: ئۇ مەست بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ .
他好像醉了。② 陶醉 ،痴迷: غەلىبىدىن ~ 因胜利而
陶醉 / سىز ئۇنىڭ چىرايىغا مەست بولۇپ يۈرۈۋاتامسىز؟ 您
是否痴迷于他的美貌？③发情: ئۇ مەست بولغان تۆگە-
دەك كۆپۈك چىقىرىپ ھوشىنى يائاتتى . 他像发情的骆驼似
地吐着白沫昏倒了。

مەست قىلماق 让醉 ،令陶醉: مۇھەببەتنىڭ مۇنچىلىك
مەست قىلغۇچى كۈچ ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىكەنمەن . 我不知道
爱情竟有这样令人陶醉的力量。

مەستانە 〔静〕 ①迷恋②痴迷者: تـوپ مەستانىسى 球
迷 / كىتاب مەستانىسى 书迷 ،书呆子

مەستانىلىق «مەستانە» 的名词形式

مەستەر = ئىسمىداش

مەستەك 〔静〕 〈植〉 毒麦

مەستچىلىك 〔静〕 醉 ،酒醉状态: مەستچىلىكتە قىلىپ قو-
يۇپتىمەن ، بۇنىڭدىن كېيىن مۇنداق ئىشنى ھەرگىز قىلمايمەن .
我是在喝醉的时候干的 ،今后绝不会干这种事。

مەستخۇش 〔静〕 沉醉 ،半醉 ،醉意朦胧: ئـۇ ئەپيۇننىڭ
تەسىرىدىن ~ كۆرۈنەتتى . 他由于鸦片的作用显得醉意
朦胧。

مەستخۇشلۇق 〔静〕 陶醉 ،痴迷

مەستلىك 〔静〕 ①酒醉状态 ،醉: ~ بېشىلمەك 酒
醒 / مەستلىكتە قىلغان گەپنىڭ ئېتىبارى يوق . 〈谚〉 醉的
时候说的话没有用。مېھماننىڭ مەستلىكى كەيپ ، ساھىب-
خاننىڭ مەستلىكى ئەيىب . 〈谚〉 客人醉是尽兴 ،主人醉
是过错。②〈转〉喜欢 ،羡慕 ،痴迷: بۇ بالىغا بەك
مەستلىكىم كېلىۋاتىدۇ . 我十分喜欢这孩子。

مەستۇرە 〔静〕 ①贞洁的: ~ قىز 贞洁的姑娘②居于深
闺的 ،恪守清规的: يۈزى يېپىق ~ ئاياللار 蒙着脸的恪
守清规的女人们③恪守清规的女人: سەن مېنى كېچە-
كېچە ئـۆيدە ئولتۇرىدىغان ~ دېۋىدىڭمۇ؟ 你把我当成了一
天到晚待在家里恪守清规的女人吗？

مەستۇرە بولماق 恪守清规(按伊斯兰教规 ،女人
不得让陌生男人看到面孔 ،出外戴面纱)

مەستۇرە قىلماق 使恪守清规

مەستىكى 〔静〕 〈植〉 乳香

مەسچىت 〔静〕 〈宗〉 清真寺

مەسخىرە 〔静〕 ①嘲讽 ،讥笑: ~ ئارىلاش كۈلۈمسىرىمەك
微笑中带着嘲笑 ；带点嘲讽地微笑

مەسخىرە بولماق 受嘲笑 ،被讥笑: مېنى مەسخىرە
بولغىلى كەلدى دەپ ئويلاۋاتامسەن تېخى؟ 你还以为我是受
嘲笑来的吗？

مەسخىرە قىلماق = مەسخىرىلىمەك

مەسخىرىگە قالماق 受到嘲笑 ،被嘲笑

مەسخىرىلەشمەك «مەسخىرىلىمەك» 的共同态

مەسخىرىلەنمەك «مەسخىرىلىمەك» 的被动态

مەسخىرىلىك 〔静〕 嘲笑的 ،讥笑的: ~ سۆز 嘲笑的话

مەسخىرىلىك كومېدىيە 〈艺〉 讽刺喜剧

مەسخىرىلىمەك 〔动〕 嘲笑 ،讥笑: ئۇلار مېنى مەسخىرىلە-
دى . 他们讥笑我。

مەسخىرىۋاز 〔静〕 ①爱嘲笑人的 ،爱讥笑人的人②
(马戏团的)小丑 ، 插科打诨者

مەسخىرىۋازلىق 〔静〕 嘲笑 ،讥讽: ئـۇنىڭ ئاۋازىدىن بىر
خىل مەسخىرىۋازلىقنىڭ پۇرىقى چىقىپ تۇراتتى . 他的声音中
流露出一种讥讽气味儿。

مەسكاپ 〔静〕 麦斯卡晋皮革

مەسكە 〔静〕 奶油

مەسلەك 〔静〕 主义 ،信念

مەسلەكداش 〔静〕 具有共同信念者 ،志同道合者

مەسلەكداشلىق 〔静〕 志同道合: بىزنىڭ مەسلەكداشلىقىمىز
دۇنياقارىشىمىزنىڭ ئوخشىشىپ كېتىدىغانلىقىدىن كېلىپ چىق-
قان . 我们的志同道合来源于我们世界观的相似。

مەسلەكسىز 〔静〕 无主义的 ،无信念的

مەسلىھەت (مەسلىھەتى) 〔静〕 ①主意 ،建议: مەسلىھەتىڭىز-
دىن چىقمايمەن . 我会照您的主意去做的。ساڭا يەنە بىر
مەسلىھەتىم بار . 我对你还有一个建议。②协商 ،商量 ،
咨询: بىز پات ئارىدا بۇ توينى قىلماقچى بولۇپ ، ھەرقايسىلىرى-
نى مەسلىھەتكە چاقىردۇق . 我们打算近期办这婚事 ،把
各位找来商量。

مەسلىھەت ئالماق 咨询 ،讨教: ئۇ ھەربىر ئىشتا مەندىن
مەسلىھەت ئالىدۇ . 他事事向我咨询。مەن سىزدىن مەسلىھەت

。教讨您向想我 . ئالماقچى

مەسلىھەت بەرمەك 出主意: ھاكىم دېھقانلارنىڭ قانداق قىلغاندا تېزرەك بېيىغىلى بولىدىغانلىقى توغرۇلۇق مەسلىھەت بەر-دى . 县长就农民如何快点致富出了主意。

مەسلىھەت چېيى 议婚宴(双方家人或婚礼上帮忙的亲友一起商议办婚礼的宴会): ئەتە قاسىمنىڭ مەسلىھەت چېيىغا بارىمەن . 明天我要赴喀斯木的议婚宴。

مەسلىھەت سالماق 跟…商量

مەسلىھەت سورىماق 请教, 咨询: يېنىڭىزغا مەسلىھەت سوراپ كەلدىم . 我是来向您请教的。

مەسلىھەت قىلماق 商量: ئۇلار ئۇنى دوختۇرخانىدا ياتقۇ-زۇشنى مەسلىھەت قىلىشىپتۇ . 他们商量让他住院。

مەسلىھەت كۆرسەتمەك = مەسلىھەت بەرمەك

مەسلىھەت مۇلازىمىتى 咨询服务

مەسلىھەتى يوق <成> 没意思: بۈگۈنكى كىنونىڭ تازىمۇ ~ ئىكەن . 今天的电影太没意思了。 ئۇ تازىمۇ ~ بىر ئادەم ، ئۇنىڭدىن يىراق يۈر . 那个人太没意思, 你离他远点儿。

مەسلىھەتچى 〔静〕 出主意的人, 顾问, 参谋, 谋士, 参事, 参赞, 参议

مەسلىھەتچىلىك 〔静〕 ①咨询, 参谋, 顾问: ~ رولىنى ئوينىماق 起咨询(顾问, 参谋)作用 ②顾问, 参事, 参赞, 参议(指职务): پادىشاھ ئۇنى ئوردىدا مەسلىھەتچىلىككە تەيىنلەپتۇ . 皇帝任命他为宫廷参议。

مەسلىھەتسىز 〔静〕 未经商量, 不商量: ~ ئىش بۇزۇلماي قالمايدۇ . 未经商量的事非办坏不可。 ئۇ بىزدىن ~ ئىش قىلمايدۇ . 他做事不会不跟我们商量。

مەسلىھەتلەشمەك 〔静〕 协商, 商量, 磋商: ئىشقا دۇچ كەلگەندە ئاممىا بىلەن مەسلىھەتلىشىش كېرەك . 遇事要同群众商量。

مەسلىھەتلىك 〔静〕 经过商量的, 经过协商的: ~ ئىش بۇزۇلماس ، كەڭ تون يىرتىلماس . <谚> 商量过的事不破, 宽大的袍子不会破。

مەسنەۋى 〔静〕 ① <文> 麦斯乃维(双行诗) ② <转> 对联 ③ 骈文

مەسئۇل 〔静〕 ① 负责的, 有责任的: ~ يولداش 负责同志 / ئاھىيىنىڭ مەدەنىيەت ـ مائارىپ ئىشلىرىغا ~ ھا-كىمى 负责文教事务的县长 ② 负责人: بۇ دوختۇرخانى-نىڭ مەسئۇلى كىم؟ 这个医院的负责人是谁?

مەسئۇل بولماق 负责: ئۇ شۇنىڭدىن باشلاپ ، مائارىپ ئىدارىسىگە مەسئۇل بولدى . 他从此负责教育局(工作)。 بىز خەلق ئالدىدا مەسئۇل بولۇشىمىز كېرەك . 我们应该对人民负责。

مەسئۇل بوغالتىر <经> 会计师, 主办会计

مەسئۇل مۇھەررىر 责任编辑

مەسئۇل ۋراچ <医> 主治医师

مەسئۇل ئىستاتىستىكچى 统计师

مەسئۇللۇق «مەسئۇل» 的名词形式: ئۇ مېنى رازۋېدكا ئىشلىرىنىڭ مەسئۇللۇقىغا بەلگىلىدى . 他确定我负责侦察工作。 بىز بۇ ئىشنى سىنىڭ مەسئۇللۇقۇڭدا قىلىشىۋاتىمىز . 我们是在你的负责下做这件事。

مەسئۇلىيەت 〔静〕 责任: مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالماق 承担责任 / مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلماق 履行责任, 尽职尽责 / مەسئۇلىيەتتىن قاچماق 逃避责任 / ئۇنىڭدا ھەممە كى-شىنىڭ مەسئۇلىيىتى بار . 对此, 所有的人都有责任。

مەسئۇلىيەت تۈزۈمى 责任制

مەسئۇلىيەت خامچوتى <经> 责任概算

مەسئۇلىيەتچان 〔静〕 责任心强的, 有责任感的, 负责任的: ~ كادىر 责任心强的干部 / ~ پۇقرا بولماق 作有责任感的公民 / خىزمەتتە ئىنتايىن ~ 工作非常负责

مەسئۇلىيەتچانلىق 〔静〕 ①责任心, 责任感: مەسئۇلىيەت-چانلىقنى كۈچەيتمەك 加强责任心 ②(责任感)负责, 责任性: خىزمەتكە ئەستايىدىللىق ، ~ بىلەن مۇئامىلە قىلماق 认真负责地对待工作 / بۇ مەسئۇلىيەتچانلىقى كۈچلۈك خىزمەت . 这是责任性很强的工作。

مەسئۇلىيەتسىز 〔静〕 不负责任的: ~ كادىر 不负责任的干部

مەسئۇلىيەتسىزلىك «مەسئۇلىيەتسىز» 的名词形式

مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلماق 渎职

مەسئۇلىيەتلىك 〔静〕 负有责任的, 有责任的: ئۇلار مۇ-ھىم ~ خىزمەتنى زىممىسىگە ئالدى . 他们承担了责任重大的工作。

مەسئۇلىيەتنامە 〔静〕 责任书

مەسۇم 〔静〕 无辜的, 纯洁的, 纯真无邪的, 清白的: ~ قىز 贞洁的姑娘

مەسىلە 〔静〕 ①问题: بۇنىڭدا بىر ~ بار ، بولمىسا ، ئۇ نېمىشقا كەلمەيدۇ؟ 这里有问题, 不然, 他为什么不来? ھازىر بىز مۇھىم بىر ~ ئۈستىدە مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىۋاتاتتۇق . 现在我们正在讨论一个重要问题 ② <数> 应用题 ③(宗教教义方面的)答疑: نامازدىن ئاۋۋال ئاخۇنۇم جامائەت-

كە ~ ئىبىتتى . 做乃玛孜之前阿訇给教民们答疑。

مەسىلە چىقماق 出问题

مەسىلەن 〔助〕 例如，比如

مەسىھ 〔静〕 <宗> 麦斯亥皮袜(穆斯林小净用的一种半高勒皮袜)

مەسىھ تارتماق <宗> (小净时)用湿手摸头和皮袜

مەش 〔静〕 ①炉子：چويۇن ~ 生铁炉子 / تۆمۈر ~ 铁炉子 / قويماق ~ 架炉子 ②(冶炼)炉

مەشئەل 〔静〕 ①火炬，火把 ②<转>指路明灯：ئىلىم ئۆچمەيدىغان ~ . 学识是不灭的明灯。

مەشئەل دەرىخى <植> 椐，火柜树

مەشئەل قارىغاي <植> 太德松

مەشئەل ئۇسسۇلى <艺> 火把舞

مەشچى 〔静〕 炉匠

مەشچىلىك 〔静〕 炉匠业

مەشرەپ 〔静〕 <艺> ①麦西莱甫(维吾尔十二木卡姆第三套曲) ②麦西莱甫(维吾尔族特有的民间集体娱乐活动)：بالىلارنى مەكتەپكە بەر ، بولمىسا مەشرەپكە . <谚> 要让孩子上学，不然就让他学麦西莱甫。

مەشرەپ قىلماق 举办麦西莱甫

مەشرۇ 〔静〕 <方> 套服

مەشرىق = شەرق

مەشغۇل 〔静〕 搞，从事，忙于，致力于：ئۇ ئۆز ئىشى بىلەن ~ . 他在搞自己的事。ئۇلار بىرنېمىلەرنى يېزىش بىلەن ~ ئىدى . 他们在忙着写什么。

مەشغۇل بولماق 搞，从事，忙于：تېرىقچىلىق بىلەن ~ 从事耕作

مەشغۇل قىلماق 让搞，让从事，让忙乎：سەن ھەر كۈنى بىر ئىشنى تېپىپ ، مېنى ئىشقا مەشغۇل قىلىسەنغۇ ! 你每天找个事，老让我忙乎！

مەشغۇلات (مەشغۇلاتى) 〔静〕 ①操作，作业 ②活动，作息

مەشغۇلات تۈزۈمى <教> 作息制度

مەشغۇلات جەدۋىلى <教> 作息时间表

مەشغۇلات سىستېمىسى <电> 操作系统

مەشغۇلات ئۇسۇلى 操作方法

مەشغۇلات ۋاقتى 作息时间

مەشغۇلاتچى 〔静〕 操作员

مەشغۇلاتلىق 〔静〕 操作的，作业的，作息的

مەشقاۋۇل 〔静〕 <古> 教头

مەشلىك 〔静〕 ①有炉子 ②做炉子用的：بىر ~ قاڭالتىر 做一个炉子的铁皮

مەشھۇر 〔静〕 著名，名闻，杰出，卓越：~ ئەسەر 名著，杰作 / ~ ئەرباب 知名人士，名流 / ئۇيغۇر كلاسسىك مۇزىكىسى 12 مۇقام دۇنياغا ~ . 维吾尔古典乐曲十二木卡姆闻名世界。 ~ ئىنقىلابچى 杰出(卓越)的革命家

مەشۇت 〔静〕 生丝

مەشۇت گىلەم <手> 丝毯

مەشۇت يىپ <纺> 丝线

مەشۇق 〔静〕 恋人，意中人(指女性)

مەشۇقلۇق ① «مەشۇق»的抽象名词：مەلىكە ھاتەمگە بولغان مەشۇقلۇقىنى بىلدۈرۈپ بىر پىيالە چاي تۇتتى . 公主敬阿太木一杯茶，以表爱恋之情。 ②恋人的，意中人的：~ خىسلەت 意中人的品德

مەشىق 〔静〕 练习：بۇ ھېكايە پەقەت ~ ئۈچۈن يېزىلغان . 这篇小说只是为了练习而写的。

مەشىق ئاپتوموبىلى <交> 教练车

مەشىق دەپتىرى 练习本

مەشىق قىلماق 练习：سۇ ئۈزۈشنى ~ 练习游泳 / مەشىق مەيداندا ~ 在操场上练习 / دەرستىن كېيىن مەشىق قىلىڭلار . 课后你们要练习。

مەشىق كۈيى <艺> 练习曲

مەشىق مەيدانى <体> 操场，练习场地，训练场地

مەشىقخانا 〔静〕 练功房

مەغپىرەت 〔静〕 饶恕，宽恕

مەغپىرەت تىلىمەك 请求宽恕

مەغپىرەت قىلماق 饶恕，宽恕：ئاللاھ ، گۇناھىمنى مەغپىرەت قىلغىن ، ماڭا رەھمەت قىلغىن . 安拉，请饶恕我的罪过，请给我开恩。

مەغرۇر 〔静〕 骄傲，高傲，傲慢

مەغرۇرانە 〔静〕 骄傲地，高傲地，傲慢地：~ قىياپەتتە تۇرماق 骄傲的神态

مەغرۇرلاندۇرماق «مەغرۇرلانماق»的使动态

مەغرۇرلانماق 〔动〕 骄傲：بۇلتۇر مەكتەپ بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن پۇتبول مۇسابىقىسىدە بىرىنچى بولدۇق ، شۇندىن كېيىن مەغرۇرلىنىپ قالدۇق . 去年全校足球赛上我们夺得第一名，后来我们就骄傲了。

مەغرۇرلۇق 〔静〕 骄傲：~ ۋە ئالدىراقسانلىقتىن ساقلانماق 戒

骄戒躁 / كەمتەرلىك كىشىنى ئالغا باستۇرىدۇ، ~ كىشىنى
ئارقىدا قالدۇرىدۇ. <谚> 落人使傲骄，步进人使心虚
。后

مەغرۇرلىنىشماق «مەغرۇرلانماق» 态同共的

مەغرىب = غەرب

مەغلۇبىيەت 〔静〕 败失，败： ~ غالىبىيەتنىڭ ئانىسى. 败失
母之功成是。مەغلۇبىيەتنى غالىبىيەتكە ئايلاندۇرماق 为败转
胜

مەغلۇبىيەتچىلىك 〔静〕 义主败失

مەغلۇبىيەتچىلىك قارىشى 论败失

مەغلۇبىيەتلىك 〔静〕 的败失： ~ جەڭ 役战的败失 / ~
ساۋاق 训教的败失

مەغلۇپ 〔静〕 败失

مەغلۇپ بولماق 败失： مەغرۇر قوشۇن مەغلۇپ بولار.
<谚> 败必兵骄。

مەغلۇپ قىلماق 败打，败击： بىز دۈشمەنلەرنى مەغلۇپ
قىلدۇق. 人敌了败打们我。

مەقئەت = سوڭ

مەقئەت ئاقمىسى = سوڭ ئاقمىسى

مەقئەت يولى <理生> 道肛

مەقئەت يېرىلمىسى <医> 裂肛

مەقبەرە 〔静〕 ①墓②陵墓(坟墓及其屋宇式建筑)：
ئەجدادلارنىڭ مەقبەرىسى 墓陵的们人先

مەقسەت 〔静〕 ①目的，宗旨： ~ يېمەك - ئىچمەكتە ئەمەس،
قورساق تويغۇزماقتا. <谚> 目的不是吃喝，而是吃饱
肚子。 چۆچۈرە يېمەكتىن ~ گۆش يېمەك. <谚> 吃馄
饨的目的是吃肉。 بىزنىڭ مەقسىتىمىز خەلق ئۈچۈن خىز-
مەت قىلىش. 我们的宗旨是为人民服务。②<哲>意
旨

مەقسەت پېئىلى <语> 目的动词

مەقسەت رەۋىشداشى <语> 目的副动词

مەقسەت قىلماق ①以…为目的： بەدەن چېنىقتۇرۇشنى
~ 以锻炼身体为目的 ②想： دىلبەر بىلەن پاراڭلىشىشنى
مەقسەت قىلىپ، ئۇنىڭ ئۆيىگە بارىدىغان بولدۇم. 我想跟迪
丽拜尔聊天，决定去她家。

مەقسەتكە يەتمەك 达到目的

مەقسەت ھالىتى <语> 目的状语

مەقسەتچىلىك 〔静〕 <哲> 目的论

مەقسەتسىز 〔静〕 无目的的： ئۇ تالادا ~ ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ.
他在外头漫无目的地转悠。

مەقسەتسىزلىك 〔静〕 随意的

مەقسەتسىزلىك پىسخىكىسى <心> 随意心
理

مەقسەتلىك 〔静〕 有目的的，故意的： ئۇ ~ ھالدا دۇتتار-
نىڭ بىر تال تارىنى ئۈزۈپ تاشلىدى. 他故意把一根都塔
尔琴弦给弄断了。

مەكتەپ 〔静〕 学校

مەكتەپ ئاچماق 开学校，办学

مەكتەپ باشقۇرماق <教> 办学，管理学校

مەكتەپ پەلسەپىسى <教> 学院哲学

مەكتەپ تەربىيىسى <教> 学校教育

مەكتەپ تەنتەربىيىسى <体> 学校体育

مەكتەپتىن چېكىنمەك <教> 退学

مەكتەپتىن چىقارماق <教> 开除出校，开除学籍

مەكتەپتىن قاچماق <教> 逃学

مەكتەپتىن قالماق <教> 失学

مەكتەپكە كىرمەك <教> 入学

مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن 没念过书，没上过学

مەكتەپ يېشى <教> 学龄

مەكتەپداش 〔静〕 校友

مەكتۇپ 〔静〕 ①书信，信件，尺牍，函②呼吁书

مەكتۇپ يوللىماق 上书： يۇقىرىغا مەكتۇپ يوللاپ ئۆز
پىكرىنى بايان قىلماق 上书言事

مەكرۇھ 〔静〕 <宗> ①麦克鲁赫(伊斯兰教法学术
语，意为"可憎恶的行为"，指《古兰经》和圣训虽未
明文严禁而教法认为应受谴责的言行)②令人讨厌，
不好，不得到赞许的，不必提倡的： قولۇڭنى يۇيۇپلا
سىلكىمە، سىلكىسەڭ ~ بولىدۇ. 不要洗了手就甩手，甩
手不好。③不清真，不可食

مەككار 〔静〕 奸诈，狡猾，刁： ~ سودىگەر 奸商 / ~
دۈشمەن 狡猾的敌人 / ئۇن سوقۇرنىڭ توققۇزى ~.
<谚> 十个瞎子九个刁。

مەككارلارچە 〔静〕 奸诈地，狡猾地： ~ ھىجايماق 狡猾
地笑，奸笑

مەككارلىق «مەككار» 的名词形式： مەككارلىقتا ئاتىقى چىققان
ئادەم 狡诈得出了名的人

مەككارلىق قىلماق 耍滑头，耍滑，耍奸： سەن
سەۋر قىلىش ياخشى دەپ مەككارلىق قىلىۋاتىسەن، ئەمدى سەۋر قىل-
غىن. 你耍奸说忍耐好，那么现在你就忍吧。

مەككە 〔静〕 <地> 麦加

مەككە چىغى 茅香 <植>

مەككىچامغۇرى 〔静〕 <方، 植> 豆土

مەككىتاش 〔静〕 石金试

مەڭ[1] 〔静〕 痣黑، 痣

مەڭ[2] 〔静〕 <古> 食鸟، 粒谷، 物谷

مەڭدەتمەك «مەڭدىمەك» 态动使的: ئۇنىڭ كۈلكىسى مېنى مەڭدىتىپ قويدى . 措所知不我使笑的他。

مەڭدەشمەك «مەڭدىمەك» 态同共的: ئۇلار بۇ ئەھۋالنى كۆ-رۈپ مەڭدىشىپ كەتتى . 他们看到这个情况就惊呆了。

مەڭدەمەك 〔动〕 <古> 拔除، 揪

مەڭدىگەك 〔静〕 爱发呆的، 爱愣神儿的: ~ ئادەم 爱发呆(愣神儿)的人

مەڭدىگەكلىك 〔静〕 爱发呆، 爱愣神儿

مەڭدىمەك 〔动〕 发呆، 愣发، 慌张، 眼像، 惊呆: ئانا بىر تۇيۇقسىز خۇشاللىقتىن مەڭدەپ ئېسىنى يوقىتىپ قويدى . 母亲因为这突如其来的欣喜愣在那里不知所措了。 ئې-مىگە شۇنچە مەڭدەيسەن ، هوي ؟ 嗨، 你怎么这么慌张呢？ مۇشتلىرىنى تۈگۈپ ئالدىغا ئېتىلىپ ماڭغان مەردان جايىدا مەڭدەپ تۇرۇپ قالدى . 攥着拳头冲上前去的麦尔旦像傻了眼一样站住了。

مەڭز 〔静〕 面颊: قىزنىڭ ئاناردەك مەڭزى 姑娘红扑扑的面颊

مەڭز سۆڭىكى <理生> 颧骨

مەڭزەك 〔静〕 <古> 共同点، 相同之处

مەڭزەمەك 〔动〕 <方> 接近، 靠近، 亲近

مەڭكۈ 〔静〕 <方> 一岁羊(满口羊)

مەڭگەن 〔静〕 麦秸، 麦秆

مەڭگۈ 〔静〕 永远، 永久: ~ ئەسلىمەك 永远铭记 / ~ ئۆچمەسلىك 永不磨灭 / ~ هايات 永生، 永垂不朽

مەڭگۈتاش 〔静〕 碑铭، 石碑

مەڭگۈلۈك 〔静〕 永久، 永恒

مەڭگۈلۈك ئادالەت <哲> 永恒正义

مەڭگۈلۈك ئەخلاق <哲> 永恒道德

مەڭگۈلۈك پۇشايمان 终天之恨

مەڭگۈلۈك تەڭلىمە <数> 久期方程

مەڭگۈلۈك قار <气> 万年雪

مەڭگۈلۈك گاز <物> 永久气体

مەڭگۈلۈك ماگنىت = تۇراقلىق ماگنىت

مەڭگۈلۈك مۇز <气> 万年冰

مەڭگۈلۈك ھەرىكەت <哲> 永恒的运动

مەڭگۈلۈك ھەقىقەت <哲> 永恒真理

مەڭگۈلۈك ئۇيقۇ 长眠

مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتمەك 长眠

مەڭگۈلۈك ئىدىيە <哲> 永恒观念

مەڭگىسەر 〔静〕 <方> ①健忘، 没主意②随意، 随心所欲

مەڭلەشمەك 〔动〕 发霉، 长醭: يامغۇردا قېلىپ مەڭلىشىپ قالغان جىگدە 被雨淋得长醭的沙枣

مەڭلىك 〔静〕 有痣的: ~ ئايال 有痣的女人

مەڭى 〔静〕 <古> 乐، 快乐، 幸福

مەڭىلەمەك 〔动〕 <古> 快乐، 感到喜悦، 感到快活، 感到高兴

مەڭىلىك 〔静〕 <古> 安乐، 安逸، 享受

مەلەق 〔静〕 ①稀巴烂②<转> 昏沉: ~ ئۇيقۇغا كەتمەك 昏睡، 沉睡

مەلەق بولماق ①变软، 变稀巴烂: ئۇ لەشكەرلەرنىڭ ئاتلىرى ئاستىدا مەلەق بولۇپ كەتتى . 他被士兵们的马踩得稀巴烂。②昏迷: ئۇ مەلەق بولۇپ ياتقان بالىنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ ، سائەتكە قارىدى . 他看着表، 给昏迷地躺在那里的孩子号脉。

مەلەق - مەلەق 〔静〕 粉碎، 稀巴烂

مەلەك 〔静〕 <方> 妨碍، 耽误

مەلتۈك 〔静〕 <方> 有缺口的، 有缺损的، 残缺不全的، 有缺陷的، 有毛病的

مەلغۇزە 〔静〕 <植> 塔儿草، 旗杆芥

مەللە 〔静〕 ①土黄، 淡黄، 浅黄: ~ توخۇ 淡黄色的鸡②黄土布: ~ چاپان 黄土布袷袢

مەللە پاختا <植> 海岛棉

مەللە رەڭ 土黄色

مەللىچاي 〔静〕 <植> 扁柄草

مەلھەم 〔静〕 药膏، 膏药: يارىغا ~ سۈرتمەك 给伤口涂药 / يارىغا ~ چاپلىماق 给伤口贴膏药

مەلھەم بولماق 受治疗، 抚慰: بىزنىڭ ناخشا - مۇزىكىلىرىمىز سىلىنىڭ يۈرەك دەردلىرىگە مەلھەم بولۇپ ، كۆڭۈللىرىنى ئاچىدۇ . 我们的歌曲音乐能治疗您内心的苦痛، 使您开心。

مەلھەم دورا <医> 药膏، 膏药

مەلۇم 〔静〕 ①知道: ھەممىگە ~ 大家知道، 众所周知 / ~ ئەمەس 我们至今还不知道 هازىرغىچە بىزگە تېخى ~ 知道。②某، 某个: ~ مەزگىل 某个时期 / ~ كىشى 某

个人③可预见：تېزىق قىلىقىدىن ~، بالا كىچىككىدىن .
<谚>糜子看耳朵分辨，孩子从小看出息 مېيۇلۋاس
卧姿识老虎。<谚> ياتقىنىدىن ~ .

مەلۇم بولماق ①知道，明白，清楚：قايسىمىزنىڭ ئەخمەقلىكى هازىر مەلۇم بولىدۇ . 现在就能知道咱们哪个笨。
ئۇنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى . 他是什么样的
人已经清楚了。②<转>有名，闻名：ئۇ بارا - بارا
ئەل - يۇرتقا مەلۇم بولۇشقا باشلىدى . 他渐渐开始在同乡中
有了名气。

مەلۇم سان <数>已知数

مەلۇم قىلماق ①告知，报告(情况)②<经>申报
③<法>举报，报案

مەلۇمات (مەلۇماتى) 〔静〕①知识，(教育)程度：ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپ
مەلۇماتى 高中程度②报道，报告，资料：هاۋا رايىدىن ~
天气预报 / سان - ساناقسىز پاكىت ۋە مەلۇماتلار 无数事实
和资料

مەلۇمات ئالماق 学知识，获得消息：بىز دۈشمەن
تەرەپتىن يېڭى مەلۇمات ئالدۇق . 我们从敌方得到了新情
况。ئۇ بۇ ھەقتە ئېنىق مەلۇمات ئالماقچى . 他想对此得
到准确消息。

مەلۇمات بەرمەك 报告：ئۇ ئۆز ئەھۋالى ھەققىدە مەلۇمات
بەردى . 他报告了自己的情况。

مەلۇمات تالونى <经>报单

مەلۇمات جەدۋىلى 报表

مەلۇماتچى 〔静〕①报告者②听取报告者

مەلۇماتسىز 〔静〕没文化的，没受过教育的：~ ئادەم
没文化的人，没受过教育的人

مەلۇماتلىق 〔静〕有文化的，受过教育的：~ ئادەم 有
文化的人 / ئالىي ~ ئايال 受过高等教育的妇女

مەلئۇن 〔静〕①万恶的，十恶不赦的，该死的②恶魔，
魔王：مەلئۇنلار ئۆز مەقستىگە يېتەلمىدى . 恶魔没能达到
自己的目的。

مەلئۇنلۇق «مەلئۇن» 的抽象名词

مەلئۇنلۇق قىلماق 作恶

مەلىسكىن 〔静〕鼠皮布，鼹皮洋缎

مەلىكە[1] 〔静〕①女王②王后③公主

مەلىكە[2] 〔静〕从事

مەلىكە بولماق 搞，忙着：توك بۇرغىسى بىلەن مەلىكە
بولۇپ تۇرغان كىشىلەر چۆچۈپ قىزلارغا قارىدى . 正忙着搞

电钻的人们吃惊地看着姑娘们。ئۇ ھەر خىل گۈل ئۆستۈرۈش بىلەن مەلىكە بولاتتى . 他忙着养各种各样的花。

مەلىكە قىلماق 让忙乎，让感兴趣：ئاخىر تاقەت قىلالماي ماشىنىدىن چۈشتۈم - دە، ئۇنى سۆرتۈپ ئۆزۈمنى مەلىكە قىلىشقا باشلىدىم . 后来我忍不住下了车，擦车，
开始自己让自己忙乎起来。كىچىك پادىشاھنى يېڭى مەلىكە قىلىپ، بىر قىردىن ئىشنى غايىب بويتۇ . 王国引起了新的
兴趣，翻过一道梁就消失了。

مەلىكىزادە 〔静〕王子女弟

مەلىكىسىز 〔静〕无技能的，不熟练的

مەلىكىسىز ئەمگەك <经>非熟练劳动

مەلىكىلىك 〔静〕有技能的，熟练的

مەلىكىلىك ئەمگەك <经>熟练劳动

مەلىكىلىك ئىشچى 熟练工

مە - مە 〔模〕咩咩

مەمە 〔静〕<儿>(吃)奶奶

مەمەدان 〔静〕话多的

مەمەدانلارچە 〔静〕滔滔不绝地，没完没了地：ئۇ ~
سۆزلەۋېرىپ، يىغىن ئەھلىنى بىزار قىلاتتى . 他一开口就滔
滔不绝，令与会者厌烦。

مەمەدانلىق «مەمەدان» 的名词形式：مەمەدانلىقنى قويۇپ،
دەرھال پۇلنى تاپشۇرۇڭ ! 少罗嗦，赶快交钱！

مەمەدانلىق قىلماق 高谈阔论，耍嘴皮子

مەملىكەت 〔静〕国家，国：مەملىكەتنىڭ بىرلىكى 国家的
统一 / ~ ئىچى ۋە سىرتى 国内外

مەملىكەتلىك 〔静〕国家的，全国的

مەممەم 〔叹〕<方>啊，嗬(表示赞叹，惊讶)

مەمنۇن 〔静〕满意，欣慰：بۇ خادىم ئۆز ئىشلىرىدىن ~
ئىدى . 这个工作人员对自己的事业很满意。

مەمنۇن بولماق 满意，欣慰，心满意足：ئۇ تۇيۇقسىز
كەلگەن بۇ ئامەتتىن مەمنۇن بولغانىدى . 他对这突然降临
的洪福心满意足。

مەمنۇن قىلماق 使满意，使欣慰：ئۇنىڭ بۇ مەسىلىنى
تېز ۋە توغرا ھەل قىلغانلىقى بىزنى بەكمۇ مەمنۇن قىلدى . 他
迅速、正确地处理了这个问题，使我们十分满意。
سىزنىڭ سۆزلىرىڭىز بىزنى تولىمۇ مەمنۇن قىلدى . 您的话令
我们格外欣慰。

مەمنۇنلۇق 〔静〕满意，欣慰：ئۇنىڭ چىرايىدا ~ ئالامىتى
پەيدا بولدى . 他的脸上露出满意的样子。ئۇ ~ بىلەن
بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى . 他满意地点了一下头。

مەمۇر 〔静〕 行政人员，行政官员，公务员：دۆلەت مەمۇرلىرى 国家行政人员（公务员）/ ھۆكۈمەت مەمۇرلىرى 政府行政人员，政府行政官员

مەمۇرچىلىق 〔静〕 富足，丰裕，丰盛：~ يىللىرى 丰年，年景好 / ~ داستىخىنىنى ياىماق 摆开丰盛的宴席

مەمۇرىي 〔静〕 行政：~ رايونلار ئايرىمىسى 行政区划

مەمۇرىي باشقۇرۇش 行政管理

مەمۇرىي بۇيرۇق 行政命令，政令

مەمۇرىي تۆلەم ＜法＞ 行政赔偿

مەمۇرىي جازا ①行政处罚，行政处分 ②＜法＞行政制裁

مەمۇرىي جۇغراپىيە ＜地＞ 行政地理

مەمۇرىي خادىم 行政工作人员，行政人员

مەمۇرىي خەرىتە 行政图

مەمۇرىي خىراجەت 行政费用，行政经费

مەمۇرىي خىزمەت 行政工作

مەمۇرىي رايون 行政区域

مەمۇرىي قانۇن ＜法＞ 行政法

مەمۇرىي كادىر 行政干部

مەمۇرىي ھوقۇق ＜法＞ 行政权

مەمۇرىي ئورگان 行政机构

مەمۇرىيەت 〔静〕 行政，行政工作：شەھەر مەمۇرىيىتى قۇرۇلۇشى 市政建设 / مەمۇرىيەتكە ئارىلاشماق 干涉行政工作

مەمۇرىيەت ئېكولوگىيىسى 行政生态学

مەمۇرىيەت قانۇنشۇناسلىقى ＜法＞ 行政法学

مەمۇرىيەتشۇناسلىق 〔静〕 行政学

مەن 〔静〕 我：~ ھېلىھەم بۇرۇنقىدەكلا. 我依然如故。~ ئالدىرايمەن يەتكىلى، ئېشىكىم ئالدىرايدۇ ياتقىلى. ＜谚＞ 我急着要走，驴急着要卧；喻同"急惊风遇着了慢郎中"。~ قىلارمەن ئوتتۇز، خۇدايىم قىلار توققۇز. ＜谚＞ 我要得三十，胡达偏给九；喻同"听天由命"。~ كۆيەرمەن بالامغا، بالام كۆيەر بالىسىغا. ＜谚＞ 我疼我孩子，我孩子疼他孩子。~ پىچاق بولاي، سەن لوق گۆش بول. ＜谚＞ 我当刀子，你当剔骨肉；喻同"我为刀俎，人为鱼肉"。

مەنە 〔静〕 ①意思，含义：گەپنىڭ مەنىسى 话的意思 / سۆزنىڭ ئەسلى مەنىسى 词的本义 / سۆزنىڭ كۆچمە مەنىسى 词的转义，词的引申义 / ~ چوڭقۇر 含义深刻 ②＜转＞意义：بىلدىڭمۇ، ھاياتنىڭ مەنىسى نېمە؟ 你知道吗，什么是生命的意义？

مەنە بەرمەك 下定义，解释：ئەپەندىم دەرھال پادىشاھنىڭ گېپىگە مەنە بېرىپتۇ. 阿凡提立刻给皇帝的话做了解释。

مەنە تەرجىمىسى 意译

مەنە چىقماق 流露出……的意思：ئۇنىڭ بۇ ھالىتىدىن گويا «ھەي، ياشلىق دېگەن باشقا گەپ جۇمۇ!» دېگەندەك مەنە چىقاتتى. 他的样子好像流露出"咳，年轻是另一回事啊！"的意思。

مەنىسىگە يەتمەك 明白意思，猜到意思：ئۇنىڭ سۆزىنىڭ مەنىسىگە يېتىپ، دەرھال رەت قىلدىم. 我明白了他的意思立刻拒绝了。

مەنەن 见下

مەنەن سىزىش ＜艺＞ 写意

مەنبە (مەنبەيىم، مەنبەيىڭ، مەنبەسى) 〔静〕 ①源，来源，起源，泉源，渊源，根源：سۇ مەنبەسى 水源 / خام ئەشيا مەنبەسى 原料来源 / مەسىلىنىڭ مەنبەسى 问题的起源 / ئىلھام مەنبەسى 灵感的泉源 / تارىخىي مەنبەلەر 历史渊源 / ئىسراپچىلىقنىڭ مەنبەسى 浪费的根源 ②＜哲＞本原 ③＜水＞发源

مەنبەچىلىك 〔静〕 ＜哲＞ ……元论：بىر ~ 一元论

مەنبەداش 〔静〕 同源的

مەنبەداش سۆزلەر ＜语＞ 同源词

مەنبەداشلىق 〔静〕 同源

مەنبەسىز 〔静〕 无源的

مەنبەسىز كۆل ＜水＞ 死水湖

مەنبەشۇناس 〔静〕 考据学家

مەنبەشۇناسلىق 〔静〕 考据学

مەنبەلىك 〔静〕 源的，来源的

مەنبەلىك تەبىر ＜逻＞ 发生定义

مەنبەلىك مىنېرالوگىيە ＜地＞ 成因矿物学

مەنپەئەت 〔静〕 利益，好处：ۋەتەن ۋە خەلق مەنپەئەتى 祖国和人民的利益 / شەخسىي ~ 个人利益，私利 / بۇ ئىشنىڭ سىلى بىلەن بىزگە مەنپەئەتى يوق. 这件事对咱们没好处。

مەنپەئەت ئالماق 受益，得好处：ئۇ بۇ ئىشتىن مەنپەئەت ئالدى. 他从这件事中受益了。

مەنپەئەت بەرمەك 给好处

مەنپەئەت قوغلاشماق 追逐利益

مەنپەئەت قىلماق 有好处，有效：بۇ دورا مېنىڭ ئاشقا-

زىنمىغا ئۇبدانلا مەنپەئەت قىلدى . 。效有挺胃的我对药个这

مەنپەئەت يەتكۈزمەك 处好给، 益利予给：ئۆزئارا ~ 利互

مەنپەئەتپەرەس 〔静〕 主利功، 的处好讲، 的益利求追：的义 ~ ئادەم 人的益利人个求追

مەنپەئەتپەرەسلىك ① «مەنپەئەتپەرەس» 式形词名的：بۇ يەردە مەنپەئەتپەرەسلىكتىن گەپ ئېچىشقا بولمايدۇ . 能不里这 义主利功 <哲>②。处好人个谈

مەنپەئەتدار 〔静〕 ① 人益受：ئۇلار بۇنىڭدىن ~ ئەمەس . 者益受中从是不们他。②的益受، 有利害关系的：~ ئىككى تەرەپ 方双的益受 / ~ گۇرۇھلار 害利有 团集的系关

مەنپەئەتدار بولماق 益受، 得好处، 沾光：ئۇلار بىزنىڭ ئىشىمىزدىن مەنپەئەتدار بولدى . 中业事的们我从们他 。(光的事的办所们我了沾们他)处好了到得

مەنپەئەتدار قىلماق 使受益، 使得到好处：بىز بۇ بايلىقتىن ئۇلارنىمۇ مەنپەئەتدار قىلدۇق . 这从们他让也们我 。处好了到得中源资个

مەنپەئەتدارلىق 〔静〕 益受، 利害关系：تېخنىكا ~ ھوقۇقى 权益受术技

مەنپەئەتسىز 〔静〕 的益利无، 的处好无

مەنپەئەتلەندۈرمەك «مەنپەئەتلەنمەك» 的使动态

مەنپەئەتلەندۈرۈلمەك «مەنپەئەتلەندۈرمەك» 的被动态

مەنپەئەتلەنمەك 〔动〕 得到利益، 得到好处

مەنپەئەتلىك 〔静〕 有益的، 有好处的：خەلققە ~ ئىشلار 事的民人于益有 / ئۇلاردىن بىرەر ~ پىكىر ئالالمىدىم . 从他们那儿我没征求到一个有益的意见。

مەنپەر 〔静〕 <食> 面片

مەنپەر سومەن <食> 面片炒面

مەنپەسى 〔静〕 <食> 彩色水果糖، 花糖

مەنپۇ 见下

مەنپۇ دوپپا 女式金丝绒小花帽

مەنپىز 〔静〕 柠檬糖

مەنپىي 〔静〕 ① <数> 负② <化، 物> 负، 阴

مەنپىي باغلىنىش <数> 负相关

مەنپىي بۇلۇڭ <数> 负角

مەنپىي بېسىم <物> 负压، 负压电

مەنپىي تېزلىنىش <物> 负加速度

مەنپىي تېمپېراتۇرا <物> 负温度

مەنپىي دەرىجە <数> 负幂

مەنپىي رېئاكسىيە <医> 阴性反应

مەنپىي زەرەت <物> 负电荷

مەنپىي سان <数> 负数

مەنپىي فونكسىيە <数> 负函数

مەنپىي قارشىلىق <物> 负电阻

مەنپىي قۇتۇپ <物> 阴极

مەنپىي قىممەت <数> 负值

مەنپىي كرىستال ① <化، 物> 负晶体② <矿> 负晶

مەنپىي كۆرسەتكۈچ <数> 负指数

مەنپىي ھۆكۈم <逻> 负判断

مەنپىي ئۇقۇم <逻> 负概念

مەنپىي ئۆسۈم <经> 负利息

مەنپىي ئېلېكتر <物> 负电

مەنپىي ئېلېكترون <物> 负电子

مەنپىي ئىندۇكسىيە <理生> 负诱导

مەنپىي ئىئون <化، 物> 负离子

مەنپىي يەر شەكلى <地> 负地形

مەنپىيلىك «مەنپىي» 的名词形式

مەنتاك = ئاش سۇيى

مەنتىق 〔静〕 ① 逻辑، 论理：تۇرمۇش مەنتىقى 生活的逻辑 / بۇ پىكىر مەنتىققە سىغمايدۇ . 这个意见不合逻辑 。(论理) ② 论理学، 逻辑学

مەنتىقسىز 〔静〕 不合逻辑的، 无逻辑性的：~ جاۋاب 不合逻辑的答复(答案)

مەنتىقسىزلىق «مەنتىقسىز» 的名词形式

مەنتىقشۇناس 〔静〕 逻辑学家

مەنتىقشۇناسلىق 〔静〕 逻辑学، 论理学

مەنتىقلىق 〔静〕 逻辑性强، 有逻辑：ئۇنىڭ سۆزلىرى ناھايىتى ~ . 他的话很有逻辑。

مەنتىقىي 〔静〕 逻辑的، 有逻辑性的：~ كۈچكە ئىگە مۇنازىرە 具有逻辑力量的辩论

مەنتىقىي تەجرىبىچىلىك <逻> 逻辑经验论

مەنتىقىي خۇلاسە <逻> 逻辑推理

مەنتىقىي دەلىلچىلىك <哲> 逻辑实证论

مەنتىقىي فورمۇلا <逻> 逻辑公式

مەنجاڭ[1] 〔静〕 面匠، 白案师傅

مەنجاڭ[2] 〔静〕 面酱

مەنجاڭلىق 〔静〕 面案، 白案

مەنجاڭلىق قىلماق 干面案活儿، 干白案活儿

مەنچىلىك 〔静〕〈哲〉唯我主义

مەنزىرە 〔静〕①风景，景色，风光：ئۇ يەرنىڭ مەنزىرىسى ناھايىتى چىرايلىق．那儿的风景十分优美。تەبىئەت مەنزىرىسى 自然景色 / شەھەر مەنزىرىسى 城市风光，市容 ②景象：پاجىئەلىك ～ 悲惨景象 ③〈地〉景观

مەنزىرە باغۋەنچىلىكى 〈农〉观赏园艺

مەنزىرە تەسۋىرى 〈文〉景物描写

مەنزىرە چەمبىرىكى 〈地〉景观圈

مەنزىرە رەسىمى 〈艺〉风景画

مەنزىرە فوتوگرافىيىسى 〈艺〉风景摄影

مەنزىرە كلىماتولوگىيىسى 〈气〉景观气候学

مەنزىرە گېئوخىمىيىسى 景观地球化学

مەنزىرە لىرىكىسى 〈文〉写景抒情诗

مەنزىرە ئۆسۈملۈكى 观赏植物

مەنزىرە ئېستېتىكىسى 景观美学

مەنزىرە ئېكولوگىيىسى 〈地〉景观生态学

مەنزىرە ئىلمى 〈地〉景观学

مەنزىرىلىك 〔静〕风景优美的：～ جاي 风景优美的地方

مەنزىل 〔静〕①(旅途中的)站，前站，目的地：مەنزىلگە يېتىمەك 到站，到达目的地 ②目标，前景：مەنزىلىمىز پارلاق 我们的前景是光明的 ③路程，路

مەنزىل ئاشماق 一往直前

مەنزىلگاھ (مەنزىلگاھى) 〔静〕①(旅途的)站，目的地 ②目标，终点 ③家园

مەنسەپ 〔静〕官，官职：يۇقىرى ～ 高官，高级官职

مەنسەپتە تۇرماق = مەنسەپ تۇتماق

مەنسەپ تۇتماق 当官

مەنسەپتىن قالدۇرماق 罢官

مەنسەپكە چىقماق 出仕，当官

مەنسىپى ئۆسمەك 升官，晋升

مەنسەپپەرەس 〔静〕爱当官的，喜欢当官的：～ ئادەم 当官的人，官迷

مەنسەپپەرەسلىك «مەنسەپپەرەس» 的名词形式

مەنسەپپەرەسلىك قىلماق 官迷心窍，钻营

مەنسەپدار 〔静〕官，官员，官吏

مەنسەپدارلىق 〔静〕官职：～ كىبرى 官架子

مەنسەپسىز 〔静〕无官职的，不当官的

مەنسەپلىك 〔静〕当官的，有官职的

مەنسۇپ 〔静〕属于，归于，归功于：غەلىبە چوقۇم بىزگە ～．胜利一定属于我们。

مەنسۇپ بولماق 属于：ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى يەنىلا بىزگە مەنسۇپ بولدى．战争的胜利仍然属于我们。

مەنسۇپلۇق «مەنسۇپ» 的名词形式

مەنسۇخ 〔静〕作废，无效

مەنسۇخ بولماق 作废，无效：مۇبادا يۇقىرىدىكى پەرزلەرنىڭ قايسىبىرىگە خىلاپلىق قىلىنىدىغان بولسا، ئىلگىرى قىلىنغان بارلىق تائەت ـ ئىبادەت مەنسۇخ بولۇپ كېتىدۇ．倘若违反上述任何一种功课，以前所做的所有祈祷都会无效的。

مەنسۇخ قىلماق 作废，废除：پادىشاھ ئۇنىڭ ئوردىدا كۆز بوياپ ئېگە بولۇۋالغان بارلىق ھوقۇق، ئىمتىيازلىرىنى مەنسۇخ قىلىۋەتتى．皇帝将他在宫中骗取的一切权利和特权都废除了。

مەنسىتمەسلىك 〔静〕藐视，鄙视，瞧不起：ئۇنىڭ چىرايىدا مەغرۇرلۇق ۋە مەنسىتمەسلىك ئالامىتى كۆرۈنمەيتتى．他的脸上看不出骄傲和瞧不起的样子。

مەنسىتمەك 〔动〕看得起：سەن قاچان مېنى مەنسىتكەن؟ 你什么时候看得起过我？

مەنسىتىشمەك «مەنسىتمەك» 的共同态

مەنسىتىلمەك «مەنسىتمەك» 的被动态

مەنقۇلات 〔静〕器具，家什

مەنمەن 〔静〕自负，自以为是，自命不凡：مەنمەن دېگەن نوچىلارمۇ ئۇنىڭ ئالدىدا ئېغىز ئاچالمايتتى．在他面前自命不凡的英雄好汉也难以开口。

مەنمەنلىك 〔静〕自负，自大，自以为是，刚愎自用，自命不凡：～ شەيتانلىق．〈谚〉自命不凡是魔鬼的勾当。

مەنمەنلىك تالاشماق 争雄

مەنمەنلىك قىلماق 自负，自大，自以为是

مەنمەنچى 〔静〕自负者，自以为是者，自命不凡者

مەنۋۇش 〔静〕〈方〉地方，当地，本地

مەنئى 〔静〕禁，禁止

مەنئى بولماق 被禁止，被禁

مەنئى قىلماق 禁止：تاماكا چېكىشنى ～ 禁止吸烟

مەنداش 〔静〕同义的

مەنداش سۆز 〈语〉同义词

مەنداشلىق 〔静〕同义，同义性

مەنسىز 〔静〕无意义的，空洞的，无聊的：～ گەپ 无聊的话 / ～ ياشلىق سايدىكى تاشلىق．〈谚〉没有意

义的青春如同河谷的石滩。

مەنىسىزلىك 《مەنىسىز》的名词形式

مەنىلىك 〔静〕①有意思的，意味深长的：بۇ يەك ~ [illegible] 这是个很有意思的歌儿。 مۇئەللىمنىڭ ~ گەپلىرى بىزنى قايىل قىلدى 老师意味深长的话说服了我们。 ئىككىسى بىر-بىرىگە ~ قاراپ قويۇشتى 两个意味深长地互相看了一眼。②有意义的：~ تۇرمۇش 有意义的生活

مەنىلىك بولاق 〈语〉语素

مەنىۋى 〔静〕精神的，道义的：[illegible] ئېغىر ~ زەربە بولىدۇ 这件事对于他是个非常沉重的精神打击。 [illegible] مەنىۋى ياردەم [illegible] تۇرىدۇ . 有时道义上的援助胜过物质援助。

مەنىۋى ئەمگەك 精神劳动

مەنىۋى بايلىق 精神财富

مەنىۋى تۇرمۇش 精神生活

مەنىۋى تۈرتكە 精神动力

مەنىۋى زىياپەت 精神会餐

مەنىۋى كىشەن 精神枷锁，精神桎梏

مەنىۋى مەدەنىيلىك 精神文明

مەنىۋى مەھسۇلات 精神产品

مەنىۋى مۇھىت 〈文〉意境

مەنىۋى ھوقۇق 精神权益

مەنىۋى ئىجادىيەت 精神创造

مەنىۋى ئىشلەپچىقىرىش 精神生产

مەنى 〔静〕〈生理〉精液

مەنىي ئۆز ئالدىغا ئېقىش 〈医〉遗精

مەنىي كېلىش 射精

مەھ 〔叹〕嘿(唤狗声)

مەھەل 〔静〕时刻，时候，分时，时分：تاڭ ئاتقان مەھەلدە [illegible] ~ يادىن ئۆتتىمىز . 黎明时分我们过河 [illegible] ئۆچ ئالغاندى 新理论曾经风行一时

مەھەللە 〔静〕①居民区，居民点，社区，街道②〈地〉聚落

مەھەللە تۈرى 〈地〉聚落类型

مەھەللە جۇغراپىيىسى 〈地〉聚落地理学

مەھەللە - كوي 〔静〕大街小巷，街道

مەھەللىدارچىلىق 〔静〕街区生活，社区生活：~ ئىشلىرى 社区生活事宜

مەھەللىداش 〔静〕街坊，同一街区者

مەھەللىك 〔静〕时的，时候的：~ قىزىقىش 时的兴趣

مەھەللىلىك 〔静〕居民区人，街区人：ئۇ قايسى ~ ؟ 你是哪个街区的人？ ئىككىمىز بىر ~ . 我俩是一个居民区的。

مەھەللىمۇمەھەللە 〔静〕挨个街区，一个街区一个街区：[illegible] ~ ئىزدەپ [illegible] 他挨个街区找也没找到孩子。

مەھەللىۋاز 〔静〕地方主义者

مەھەللىۋازلىق 〔静〕地方观念，地方主义

مەھەللىۋازلىق قىلماق 搞地方主义

مەھەللىۋى 〔静〕①地方的，乡土的，土著的：~ كۆسۇل [illegible] ②社区性的

مەھەللىۋى ئەدەبىيات 〈文〉乡土文学

مەھەللىۋى كىلىمات 〈气〉地方气候

مەھەللىي = مەھەللىۋى

مەھبۇس 〔静〕囚犯，囚徒：سىياسىي ~ 政治犯

مەھبۇسلۇق 《مەھبۇس》的抽象名词：~ ھاياتى 囚徒生活 / مەھبۇسلۇقتا ئۆتكەن كۈنلەر 在囚禁中度过的日子

مەھرەم 〔静〕(皇帝或官宦人家的)亲密的，亲近的，知心的

مەھرۇم 〔静〕失去：ئۇلار بۇ ئارزۇلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتىن ~ . 他们这些愿望都不能实现了。 [illegible] ~ ئىدى . 他们完全失去了这些可能性。

مەھرۇم بولماق 失去，丧失：[illegible] 我失去了那种幸福。 پادىشاھ [illegible] مەھرۇم بولغان 皇帝失去了民众的信任

مەھرۇم قىلماق 剥夺，夺取：سىياسىي ھوقۇقىدىن ~ 剥夺政治权利 / ۋارىسلىق ھوقۇقىدىن ~ 剥夺继承权

مەھسۇل 〔静〕产物：بۇ نەزەرىيىنى ئەمەلىيەت بىلەن بىرلەشتۈرگەنلىكنىڭ مەھسۇلى . 这是理论与实践相结合的产物

مەھسۇلات (مەھسۇلاتى) 〔静〕产品，产量：دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرى 农产品 / چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى 畜产品 / بىرلىك [illegible] 单位面积产量 / مو بېشى مەھسۇلاتى 亩产量

مەھسۇلات بېجى 〈经〉产品税

مەھسۇلات سىستېمىسى 〈经〉产品系列

مەھسۇلات قارىشى 〈经〉产品观念

مەھسۇلات قىممىتى 〈经〉产值

مەھسۇلات كاتالوگى <经> 产品目录

مەھسۇلات نامى <经> 品名، 品牌

مەھسۇلاتنى ئۆلچەملەشتۈرمەك <经> 产品标准化

مەھسۇلاتنى يۈرۈشلەشتۈرمەك <经> 产品系列化

مەھسۇلاتلىق 〔静〕 产量的: يۇقىرى ~ شال 高产水稻 / يۇقىرى ~ ئېتىز 高产田

مەھشەر 〔静〕 <宗> 末日، 清算日

مەھشەر كۈنى <宗> 末日، 清算日

مەھشەرگاھ 〔静〕 <宗> 公道场(世界末日进行总清算的地方)

مەھكەم 〔静〕 ①坚固، 牢固، 坚定: قاشا ~ بولسا، تۈلكە كىرەلمەس. <谚> 篱笆扎得牢، 狐狸钻不进。 تەجرىبە - ساۋاقنى ئەستە ~ تۇتۇش كېرەك. 要牢记经验教训。 ئۇ ئۆزىنىڭ پىكرىدە ~ تۇردى. 他坚持自己的意见。 ② <转> 紧، 当心، 小心: دادىسى ئۇنى باغرىغا ~ باستى. 爸爸把他紧紧搂到自己怀里。 سەن ئۆزۈڭگە ~ بول، بالام. 你自己要当心، 孩子。

مەھكۇم 〔静〕 ①被判决، 被判: ئۇ ئۆلۈمگە ~ 他被判死刑 ②被辖治的، 被统治的: ~ خەلق 被统治的人民

مەھكۇم بولماق 被控制، 沦为، 被判决، 被判处: قاماق جازاسىغا ~ 被判处徒刑

مەھكۇم قىلماق ①控制، 统治، 判决، 判处: جازاغا ~ 判决惩罚، 判罚 ②令受制، 令(使)沦为

مەھكۇملۇق «مەھكۇم» 的名词形式

مەھكىمە 〔静〕 ①官府، 官邸 ②公署، 官署، 局، 院: ۋالىي مەھكىمىسىنىڭ خادىمى 专署(专员公署)的工作人员 / ئۇ تەپتىش مەھكىمىسىگە ئورۇنلاشتى. 他被安排到检察院(工作)。 مەن سوت مەھكىمىسىگە يۆتكەلدىم. 我被调到了法院。

مەھلىيا 〔静〕 痴迷، 迷恋

مەھلىيا بولماق 入迷، 迷恋: يىگىت قىزنىڭ ھۆسنىگە مەھلىيا بولۇپ قاپتۇ. 小伙子被姑娘的容貌给迷住了。

مەھلىيا قىلماق 吸引، 使心醉神迷: بۇ ناخشا - ئۇسسۇللار بىزنى مەھلىيا قىلدى. 这些歌舞使我们心醉神迷。

مەھلىيالىق «مەھلىيا» 的名词形式

مەۋج 〔静〕 ①澎湃، 汹涌 ②波浪، 波涛

مەۋج ئۇرماق 汹涌澎湃، 波涛汹涌: دېڭىز مەۋج ئۇرماقتا. 大海波涛汹涌。 قەلبىمدە شادلىق، سۆيۈنۈش تۇيغۇسى مەۋج ئۇردى. 我心中欢乐喜悦之情汹涌澎湃。

مەۋجۇت 〔静〕 存在: بۇ ئادەم ھەقىقەتەن ~ . 这个人确实存在。

مەۋجۇت بولماق 存在: زىددىيەت دائىم مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. 矛盾是经常存在的。

مەۋجۇتلۇق «مەۋجۇت» 的名词形式

مەۋجۇدات 〔静〕 <哲> 存在物

مەۋجۇدىيەت 〔静〕 存在، 一切: ~ ئاڭنى بەلگىلەيدۇ. 存在决定意识。 ماڭا پۈتۈن تەبىئەت، پۈتۈن ~ باشقىچە يېڭى، باشقىچە گۈزەل كۆرۈنەتتى. 整个大自然، 整个这一切对于我都显得格外新鲜، 格外美丽。

مەۋجۇدىيەت نەزەرىيىسى <哲> 存在论

مەۋجۇدىيەتچىلىك 〔静〕 <哲> 存在主义

مەۋسۇم 〔静〕 ①季节، 时节: تېرىقچىلىق مەۋسۇمى 播种季节 / دېھقانچىلىقنىڭ ئالدىراش مەۋسۇمى 农忙时节 ② <天> 节气 ③ <数> 学期: بىرىنچى ~ 第一学期 ④ <转> 时代، 时期: ياشلىق مەۋسۇمى 青年时代

مەۋسۇملۇق 〔静〕 ①季节性的 ②学期的

مەۋسۇملۇق ئىمتىھان <数> 学期考试، 期末考试

مەۋقە (مەۋقەيىم، مەۋقەيىڭ، مەۋقەسى) 〔静〕 ①立足点، 立场: ئۆز مەۋقەسىدە چىڭ تۇرماق 坚持自己的立场 ②地位: ھاۋا ~ جەھەتتە ئوت (قۇياش)نىڭ تۆۋىنىدە، سۇنىڭ ئۈستىدە تۇرىدۇ. 空气在地位上处于火(太阳)之下، 水之上。

مەۋقەسىز 〔静〕 没有立场的

مەۋقەسىزلىك «مەۋقەسىز» 的名词形式

مەۋقەسىزلىك قىلماق 摇摆不定، 立场不稳

مەۋلۇت 〔静〕 <宗> 圣纪(穆罕默德诞辰纪念日)

مەۋلۇت ئوقۇماق <宗> 赞圣

مەۋھۇم 〔静〕 ①抽象的 ②虚的 ③ <电> 虚拟的

مەۋھۇم ئاكسىيە <经> 假证券

مەۋھۇم تەسۋىر <物، 数> 虚象

مەۋھۇم جىسىم <物> 虚物

مەۋھۇم چۈشەنچە <逻> 抽象概念

مەۋھۇم دىسكا <物> 虚拟盘

مەۋھۇم ساقلىغۇچ <电> 虚拟存储器

مەۋھۇم سان <数> 虚数

مەۋھۇم قىسىم <数> 虚部

مەۋھۇم كاپىتال <经> 虚拟资本

مەۋھۇم كۋانت <物، 化> 虚量子

مەۋھۇم ئۇقۇم = مەۋھۇم چۈشەنچە
مەۋھۇم ئىش <物> 功虚
مەۋھۇم ئىندېكس <物> 标傀
مەۋھۇم يىلتىز <数> 根虚، 根数虚
مەۋھۇمچىلىق 〔静〕 义主象抽
مەۋھۇملۇق «مەۋھۇم» 的名词形式: ~ بىلەن كونكرېتلىق 体具与象抽
مەئىشەت 〔静〕 ①生活، 生计: مەئىشىتىم يامان ئەمەس. 我的生活不错。 ②享乐، 享受: شائىر رېئال ھاياتقا بولغان مۇھەببەتنىڭ لەززىتىنى خىيالىي جەننەتنىڭ مەئىشىتىدىن يۇقىرى قويۇپ يازىدۇ. 诗人将对现实生活的感情体验写得高于对想像中天堂的享乐。
مەئىشەتپەرەس 〔静〕 追求享乐的، 贪图享乐的
مەئىشەتپەرەسلىك ① «مەئىشەتپەرەس» 的名词形式② 享乐主义: بۇ ھېكايىدە مەئىشەتپەرەسلىككە بېرىلگەن كىشىلەر پاش قىلىنغان. 这篇小说对热衷享乐主义的人们进行了揭露。
مەئىشەتلىك 〔静〕 享乐的: ~ تۇرمۇش 享乐的生活
مەي[1] 〔静〕 葡萄酒، 酒: مۇزىكىسىز ئىچكەن مەينىڭ قىزىقى يوق دېگەن گەپ بار. 俗话说، 没有音乐喝酒都没意思。
مەي[2] 见下
مەي باغلىماق 熟، 熟透: مەي باغلىغان مېۋىلەر 熟透了的水果
مەي بولماق 熟透: شاپتۇل مەي بولۇپ پىشتى. 桃子熟透了。
مەيپۇرۇش 〔静〕 卖酒者
مەيپۇرۇشلۇق 〔静〕 卖酒
مەيپۇرۇشلۇق قىلماق 卖酒
مەيخانا 〔静〕 酒馆، 酒铺
مەيخور 〔静〕 嗜酒的، 爱喝酒的، 贪杯的
مەيخورلۇق 〔静〕 饮酒، 畅饮
مەيدان (مەيدانى) 〔静〕 ①场، 场地، 广场: يىغىن مەيدانى 会场 / باغۇەنچىلىك مەيدانى ۋە دېھقانچىلىق مەيدانى 园艺场和农场 / ئەمگەك مەيدانى جەڭ مەيدانىغا ئايلاندى. 劳动场地变成了战场。 ②<物> 场③<转> 场: مەردنى مەيداندا سىنا. <谚> 沙场识勇士; 喻"疾风知劲草"。 ④立场: توغرا مەيداندا تۇرماق 站在正确的立场上: ئۇلار بىر ئاي ئىچىدە ئون نەچچە ~ ئويۇن قويدى. 他们在一个月内演出了十几场。
مەيدان توسۇقى <电> 场屏蔽
مەيدانغا چۈشمەك ①上场(角斗士): قاسىم پالۋانمۇ مەيدانغا چۈشتى. 喀斯木大力士也上场了。 ②上阵: ئۇ بىلەكلىرىنى شىمايلاپ ئۆزى مەيدانغا چۈشتى. 他挽起袖子亲自上阵了。
مەيدانغا چىقماق = مەيدانغا كەلمەك
مەيدانغا كەلمەك 出现، 产生، 涌现، 发生: ئۇقۇغۇچىلار ئارىسىدا بىرمۇنچە ياخشى ئىش، ياخشى ئادەملەر مەيدانغا كەلدى. 学生中涌现了许多好人好事。
مەيدان مەنبەسى <物> 场源
مەيدان نەزەرىيىسى <物> 场论
مەيدان نۇقتىسى <物> 场点
مەيدانچاق 〔静〕 小场子، 小场地
مەيدانخانا 〔静〕 (旧时吸麻醉品的)烟馆
مەيدانسىز 〔静〕 没有立场的
مەيدانكەش 〔静〕 开烟馆的人، 烟馆老板
مەيدانكەشلىك 〔静〕 烟馆业
مەيدانلاشتۇرماق «مەيدانلاشماق» 的使动态
مەيدانلاشتۇرۇلماق «مەيدانلاشتۇرماق» 的被动态
مەيدانلاشماق 〔动〕 农场化، 条田化: يېزىمىزنىڭ يەرلىرى رەتلەندى ھەم مەيدانلاشتى. 我们乡的土地都已整治并条田化了。
مەيدە[1] 〔静〕 ①胸، 胸膛، 胸口②<转> 胃: مەيدەم ئېچىشىپ ئاغرىيدىغان بولۇپ قالدى. 我的胃(胸口)酸痛。 ~ ئاغرىتقان ئاش ئەمەس، كۆڭۈل ئاغرىتقان دوست. <谚> 让人胃痛的不是好饭، 叫人伤心的不算朋友。
مەيدە كەرمەك ①挺起胸膛②<成> 昂首挺胸، 神气活现
مەيدىسىدە ئەركەك تۈكى بار <成> 有阳刚之气، 男子汉大丈夫، 真正的男子汉
مەيدىسىنگە تەپمەك <成> 负心، 以怨报德
مەيدىگە ئۇرماق ①拍胸脯، 捶胸②<成> 打包票، 担保
مەيدە[2] 〔静〕 小: ~ ئىش 小事 / ~ پۇل 小钱
مەيدە قېلىپ <手> (染坊的)小印花模子
مەيدە ـ چۈيدە = ئۇششاق ـ چۈششەك
مەيدىلىمەك = پارچىلىماق
مەيزاپ 〔静〕 土造葡萄酒
مەيل 〔静〕 ①兴趣: ئۇسسۇلغا مەيلىڭىز بولسا، ماۋۇ يەرگە كېلىڭ. 你对舞蹈有兴趣的话، 到这儿来。 ②意向، 意愿، 心意: مەن ھاۋاخانىنىڭ مەيلىنى بىلىپ بېقىشنى ئۈنىڭغا

مايىتلىشلودۇم . 。向意的军瓦阿不一解了去她托我 ③

<语> : ئېيتىلىشى مەيللىرى 式的词动 : 式

مەيلى چۈشمەك ... 上爱、上欢喜 . ئۇنىڭ ئاشىق يىگىتكە مەيلى چۈشكەنلىكىنى ئانىسى خېلى بۇرۇنلا سېزىپ قالغانىدى . 子伙小个那了上欢喜她 现发就早亲母的她

مەيلىگە باقماق 向意(方对)看、愿意(方对)看

مەيلىگە قويماق 纵放、任放 ئۇنى ھەرگىز ئۆز مەيلىگە قويۇۋەتمەيمىز . 。他纵放会不绝们我

مەيلى 〔叹〕 ① 好吧、随便、算了 ... 。的你走你、好吧 ... 你、便随 ... خاپا بولساڭ بولۇۋەر ... 吧气生就气生 ئۇنداق بولسا ... ②及得来也谈后以、了算就话的样那 ... 论不、论无、管不 ... 代表们无论走到哪里、都受到了热烈 قارشى ئېلىندى . 的欢迎

مەيلىچە 〔静〕 放任、随意、任意 ... <谚> 如果放任口胃、会把 ئابرويىڭنى قوشۇپ يەر ... 誉都赔上

مەينەت 〔静〕 脏、龌龊、肮脏 ~ كۆڭلەك 衬衣脏 ... 脏 ... مەينەت بولماق ... بالىنىڭ كىيىملىرى بەكلا مەينەت بولۇپ كېتىپتۇ . 。了脏太服衣的子孩

مەينەت قىلماق 弄脏 . ئۆينى مەينەت قىلىۋەتمە . 别把屋子弄脏了

مەينەتچىلىك 〔静〕 脏、肮脏 ... چارچاشتىن قورقماسلىق 不怕脏 不怕累

مەينەتلەشتۈرمەك «مەينەتلەشمەك» 的使动态 : ھوي بالام ، چاپىنىڭنى نېمانچە مەينەتلەشتۈرۈۋەتكەنسەن ؟ 咳、孩子、你怎么把衣服弄得那么脏呀？

مەينەتلەشمەك 〔动〕 变脏、被弄脏 ، يول تولا يول مېڭىپ ، ئاياغ ... مەينەتلىشىپ كەتتى . 。路走得多、我的鞋都脏了

مەيئوت 〔静〕<植> 白酒草

مەيۇس 〔静〕 沮丧、感伤、忧郁、惆怅 : ئاتا-ئانامدىن ئەيىبلىنىشىدىن ئەنسىرەپ ... ھالدا ئۆيگە كېتىۋاتاتتىم . 担心家长责备、我沮丧地往家里走着 . ئۇ ... كۆزلىرىنى سەپ-داشلىرىدىن قاچۇرۇپ ... قارىدى ... 他低着头、忧郁的双眼不敢看战友们。

مەيۇس بولماق 沮丧、感伤、忧郁、惆怅

مەيۇسانە 〔静〕 沮丧地、感伤地、忧郁地、惆怅地 ... ئاتىغا قاراپ قويدى . 他沮丧地看了我一眼。 ... ئۇ ... توپ ... ئۇنىڭ كەچتىكى ... قىلمايۋاتقانلىقىغا ...

رىپ - چىقىپ يۈرۈشتى ... 一群人低着头、神态忧郁地进进出出。

مەيۇسلەندۈرمەك «مەيۇسلەنمەك» 的使动态 : بۇ ئەھۋال مې-نى مەيۇسلەندۈرىدۇ . 。这个情况令我沮丧

مەيۇسلەنمەك = مەيۇس بولماق

مەيۇسلۇك «مەيۇس» 的名词形式 : ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بىر خىل ~ چىقىپ تۇراتتى . 她的双眼流露出一种感伤。

مەيىن 〔静〕 轻柔、柔和、轻微 : ~ شامال 微风、和风 ... ~ تەۋرىنەتتى . 苗像一片绿色的海洋轻轻地荡漾 ... 米玉 ... دېڭىزدەك ... ئېتىزلىرى ...

مو[1] 〔静〕 亩 : ~ سانى 亩数 / ~ بېشى مەھسۇلاتى 亩产量

مو[2] 〔静〕 角、毛 : بىر ~ پۇل 一角钱、一毛钱

مو[3] 〔静〕 <物> 欧姆(导电单位)

موبىشى ... قەلەم ...

مۇناۋات 〔静〕 <动> 貔貅、谷遗(神话动物、见《山海经 · 高山篇》)

موتەك 〔静〕 ① 凸出来的)结子 ... ② 的结子 <转> 胖墩儿(指小孩儿) ...

موتسىكلىت 〔静〕 摩托车

موتسىكلىت تەنھەرىكىتى <体> 摩托车运动

موتۇرخەي 〔静〕 <方> 猫头鞋

موچىن 〔静〕 镊子

موخازا 〔静〕 <方> ① 小帽上的金花饰② 帽微

موخەك 〔静〕 <方> 嗓子、喉咙

موخوركا 〔静〕 莫合烟 : ~ يۆگىمەك 卷莫合烟

موخوركىچى 〔静〕 制售莫合烟者

موخوركىچىلىق 〔静〕 莫合烟生意 ~ . ئۇنىڭ كەسپى ... 他做莫合烟生意。

مودا 〔静〕 ① 摩登、时髦、时尚 ... قوغلاشماق 赶时髦 ... ② 过时、不时髦 مودىدىن قالماق / 追求时尚 ... 式(服装) ... يېڭى مودىدا يوپكا تىكمەك 按新式样做裙子

مودا پەلسەپە <哲> 时髦哲学

مودا كىيىم 时装

مودال 见下

مودال لوگىكا <逻> 模态逻辑学

مودەنگۈل 〔静〕 <植> 牡丹花

مودۇل 〔静〕 <数> 模数、模、加法群

مودۇلياتور 〔静〕 调制器

مودېرنىزم 〔静〕 <文> 现代主义

مودېرنىزم ئۇسسۇلى ＜艺＞ 舞代现

مودېل 〔静〕①模型： پاراخوت مودېلى 轮船模型 / ئايرو-
پىلان مودېلى 飞机模型 ②模特儿

مودېل مېخانىكى 模型技师

مودېل نەزەرىيىسى ＜哲＞ 模型论

مودېل ياسىغۇچى ＜手＞ 制模工

مودېللاشتۇرماق «مودېللاشماق» 的使动态

مودېللاشتۇرۇلماق «مودېللاشتۇرماق» 的被动态

مودېللاشماق 〔动〕 成模型

مودىكەش 〔静〕 模特尔

مودىكەشلىك 〔静〕 当模特尔

مودىلىق 〔静〕 时髦的： ～ جاھاز 时髦家具

مورا 〔静〕①壁炉： ئاجايىپ چىرايلىق نەقىشلەنگەن مورىدا ئۇ-
رۇك ئوتۇنى كۆيۈپ تۇراتتى . 雕刻精美的壁炉里烧着杏树
柴火。②烟囱： مورىدىن چىققاندەك بولۇپ كېتىپسەنغۇ ؟ 你
怎么像从烟囱里钻出来的似的呀？

مورا بېشى （壁炉上的炉台

مورا ئوچاق 壁炉

مورىدىن تۈتۈن چىقارماق ＜成＞ 家给人足

مورچ 〔静〕＜古＞（手上的）茧子

مورچۇبا 〔静〕＜植＞ 天冬

مورخات 〔静〕＜方، 植＞ 黑果小檗

مورفولوگىيە 〔静〕①＜生＞ 形态学②＜语＞ 形态
学، 词法

مورفولوگىيىلىك 〔静〕 形态的، 词法的

مورفولوگىيىلىك بىرلىك ＜语＞ 词法单位

مورفولوگىيىلىك تەھلىل ＜语＞ 形态分析

مورفولوگىيىلىك شەكىل ＜语＞ 形态

مورفولوگىيىلىك قۇرۇلما ＜语＞ 形态结构

مورفولوگىيىلىك ئۆزگىرىش ＜语＞ 形态变化

مورفولوگىيىلىك ئۆلچەم ＜语＞ 形态学标准

مورفېما 〔静〕＜语＞ 语素، 词素

مورفىن 〔静〕＜药＞ 吗啡

مورفىنىزم 〔静〕＜医＞ 吗啡瘾

مورگان 〔静〕摩尔根（美国生物学家）

مورگان بىرلىكى ＜生＞ 摩尔根单位

مورگان تەلىماتى ＜哲＞ 摩尔根学说

مورگان ئېتى ＜动＞ 摩尔根马

مورگانىزم 〔静〕＜生＞ 摩尔根主义، 摩尔根学说

مورلاتماق «مورلىماق» 的使动态

مورلاشماق «مورلىماق» 的共同态： بۇ ئەخمەقلەر ئۇرۇشۇپ ،
يۈز - كۆزلىرىنى مورلىشىپتۇ . 这些傻瓜打了起来، 脸都
抓破了。

مورلانماق «مورلىماق» 的被动态： بىر چاغدا دەسسىلىپ -
چەيلىنىپ ، يۈز - كۆزلىرىم مورلىنىپ ، ئاران ماگىزىنغا كىر-
دىم . 那时我被踩来踩去، 脸也破了، 好不容易才进
了商店。

مورلىماق 〔动〕 挠، 抓破： مۈشۈك بالىنىڭ قوللىرىنى مورلى-
ۋاپتۇ . 猫把孩子的手上抓破了。

مورۇشۇ 〔静〕＜植＞ 莫罗休（一种大杏، 宜制杏干）

مورېنا 〔静〕＜地＞ 冰碛

مورېنا ئوتى ＜植＞ 刺参

مورېنىلىق 〔静〕＜地＞ 冰碛的

مورىگۆل 〔静〕（铁匠的）大钳子

مورىلىق 〔静〕 有烟囱的

موزا 〔静〕①＜植＞ 盐肤木②＜药＞ 没食子، 五倍子

موزا دەرىخى ＜植＞ 盐肤木

موزا كۆكپىتى ＜动＞ 五倍子虫

موزا كىسلاتاسى ＜化＞ 没食子酸

موزاي 〔静〕＜动＞ 牛犊： ئۆكۈزنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن ،
موزاينىڭ بېشىغمۇ كېلىدۇ . ＜谚＞ 犍牛经历过的日子،
也会轮到牛犊头上。 موزاينىڭ يۇگۇرۇشى سامانلىققىچە .
＜谚＞ 牛犊再能跑离不开麦草房；喻同"不过尔尔"；
"跑得了和尚跑不了庙"。 ～ قوزۇقتا چوڭلۇق قىلار .
＜谚＞ 牛犊冲着橛子拿大。

موزايلاتماق «موزايلىماق» 的使动态

موزايلىق 〔静〕 有牛犊的： ～ ئىنەك 有牛犊的母
牛 / ئىنىكىمىز موزايلىدى ، شۇنىڭ بىلەن بىزمۇ بىر ～ بولۇپ
قالدۇق . 我们的母牛生了个小牛، 于是我们也有了个
牛犊。

موزايلىماق 〔动〕 生小牛، 下牛犊： ئۇنىڭ ئىنىكى موزايلى-
دى . 他的母牛生小牛了。

موزايئۇشى 〔静〕＜动＞ 蝼蛄

موزدۇز 〔静〕 鞋匠، 皮鞋匠： موزدۇزنىڭ ئەتىسى تۈگىمەيدۇ .
＜谚＞ 鞋匠的明天没个完（今天推明天 ، 明天推后
天）。 ～ ئۆتۈك تىكسە ، ۋاپۇرۇشقا پايدا . ＜谚＞ 鞋匠做
靴子贩子得利。

موزدۇزخانا 〔静〕 制鞋作坊

موزدۇزلۇق 〔静〕 制鞋، 制鞋手艺： ～ كارخانىسى 鞋
厂 / ئوغلۇم ، موزدۇزلۇقنى ئۆگەندىڭمۇ ؟ 儿子، 你学制鞋

手艺了吗？

موزدۇزلۇق قىلماق 制鞋、修鞋

موزېلبي 〔静〕 莫斯莱(英国物理学家)

موزېلبي قانۇنى <物> 莫斯莱定律

موس 〔模〕 咕哧：كاسسامغا موسلا قىلىپ يىڭنە سانچىدى شۇ! 咕哧一下，那人给我屁股上扎了一针呀！

موسسىدە 〔静〕 咕哧一下

موس - موس 〔模〕 ①咕哧咕哧②软囊囊的，发软的：~ قوغۇن 软囊囊的瓜 / ~ نان 发软的馕

موسۇلداتماق «موسۇلدىماق» 的使动态

موسۇلدىماق 〔动〕 咕哧作响，咕哧作声

موغا 〔静〕<动> 鼠兔

موغازى 〔静〕<动> 雁

موغۇچ 〔静〕<古> 魔法师，巫师，魔术师

موقورلاماق 〔动〕<古> 词穷

موك 〔模〕 蓦地

موك چۈشمەك ①蓦地倒下，一下子倒下：بىر پاي ئوق بىلەن ئۇ ئەبلەخ ئىزىغىلا موك چۈشتى. 一发子弹让那坏蛋蓦地倒下了。②突然落到，一下子落到：ھەمىلىقى نەرسە قولۇمغا موك چۈشتى. 那个东西一下子落到了我的手上。

موك سالماق 一下子放进，顺手牵羊：ئۇ پۇلنى يانچۇقىغا موك سالدى. 他顺手牵羊把钱放进了口袋。

موك سوقماق ①狼吞虎咽：ئۇ پولۇنى موك سوقتى. 他在狼吞虎咽地吃抓饭。②据为己有

موك ياقماق 很乐意，中意

موكا 〔静〕 ①<纺> 梭子②(缝纫机的)梭芯

موكا بېلىق <动> 梭鱼

موكسىز 〔静〕 无梭的

موكسىز توقۇش ماشىنىسى <纺> 无梭织机

موكسىمان 〔静〕 梭状的

موكسىمان باكتېرىيە <生> 梭状杆菌

موكسىمان دىپلوماتىيە 穿梭外交

موكسىمان قىسقۇچ پاقا <动> 梭子蟹

موككىدە 〔静〕 蓦地，一下子：ئۇ ئازراق دەم ئالاي دەپ ~ ياتتى. 他想歇一会儿，便蓦地躺下了。

موك - موك 〔模〕 噜咙噜咙，唏哩噜咙，很快地：~ يېمەك 噜咙噜咙地吃，很快地吃

موگۇ = قوزىقارنى

موگۇسىمان 〔静〕 蘑菇状

موگۇسىمان تاش 石蘑菇

موگۇسىمان مارجان 菊珊瑚

موڭغۇل 〔静〕 蒙古族

موڭغۇل ئەمىنى <植> 蛔蒿

موڭغۇل توشقىنى <动> 蒙古兔

موڭغۇل تىللىرى تۈركۈمى <语> 蒙古语族

موڭغۇل جەرىنى <动> 黄羊

موڭغۇل قويى <动> 蒙古羊

موڭغۇل قىيىقى <植> 蒙古冰草

موڭغۇل ئېتى <动> 蒙古马

موڭغۇل ئىرقى 蒙古人种

موڭغۇل يېزىقى <语> 蒙古文字，蒙文

موڭغۇلچە 〔静〕 ①蒙语，蒙文②蒙古式的：~ كىيىم 蒙古式的服装 / ~ ئۇسسۇل 蒙古舞蹈 / ~ ئادەت 蒙族习俗

موڭغۇلشۇناس 〔静〕 蒙古学家，蒙学家

موڭغۇلشۇناسلىق 〔静〕 蒙古学

مول 〔静〕 ①丰富，丰硕：~ بايلىق 资源丰富 / ~ مېۋە 丰硕的果实，丰硕的成果②丰盛：~ داستىخان 丰盛的宴席

مول ھوسۇل 丰收

مولاتماق «مولىماق» 的使动态：بىز ئۇلارغا يەرنى مولاتتۇق. 我们让他们按亩丈量地。

مولاشماق «مولىماق» 的共同态：ئۇلار بۇغدايلىقنى مولاشتى. 他们按亩丈量了麦子地。

مولانماق «مولىماق» 的被动态：قوغۇنلۇق مولاندى. 甜瓜地(以亩为单位)丈量过了。

مولتان 〔静〕<地> 木尔坦(印度一古城)

مولتان سېغىزى <矿> 木尔坦粘土

مولچىلىق 〔静〕 丰裕，富足，丰富：~ يىللىرى 丰年，好年景 / ۋاي - ۋۇي! نېمىدېگەن ~ بۇ؟ 哇！怎么这么丰富呀？

موللا 〔静〕 ①毛拉(伊斯兰教学者)：ئاللا بەرمىگەننى ~ بەرمەس. <谚> 安拉不赐的，毛拉也不会给。مولىنىڭ دېگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما. <谚> 毛拉说的你去做，他做的可不能做。~ ئوقۇپ يەر، قاغا چوقۇپ. <谚> 毛拉念着吃，乌鸦啄着吃。مولىنىڭ ئاغزى دۇئادا، كۆزى پولۇدا. <谚> 毛拉嘴在祈祷，眼睛却盯着抓饭。~ بىلگىنىنى ئوقۇيدۇ، توخۇ كۆرگىنىنى چوقۇيدۇ. <谚> 毛拉只念自己懂的，鸡只啄自己见的。~

كۆپ بولسا، قوي هارام بوپتۇ . <谚> 毛拉多了、羊暴死 ؛
喻同"龙多不治水，鸡多不下蛋"。②先生、师傅：ئۇ
قىزىنى مولllغا ئوقۇغىلى بەرگەندى . 他把女儿交给先生去
ئوقۇغىلى تاراقلايدۇ ، ئەگرى ئوغۇچ ۋاراقلايدۇ . ~ چالا 。念书了
<谚> 半吊子先生光翻书，弯了的面杖哐啷响。
يېشى - ئوت ، قوشناچىمىنىڭ ئىشىنى ئوخشاتقان موللامىنىڭ .
<谚> 师娘的饭做得香，靠的是师傅的蔬菜好؛喻
同"巧妇难为无米之炊"。③作表尊称的后缀：قادىر
~ ئىمىن / 伊敏毛拉 ~ 喀迪尔毛拉

مولla بولماق ①当毛拉、成毛拉②<转>驾轻就
熟、游刃有余：ئۇ كۆپ يىللىق خىزمەت جەريانىدا مۇنداق
مەسىلىلەرنى بىر تەرەپ قىلىشقا خېلى مولla بولۇپ قالغانىدى .
他在多年的工作中，处理这种问题已经相当游刃
有余了。

مولla تاپقاق 机灵鬼、小聪明

مولla تاپقاقلىق 机灵劲、小聪明、料事如神：مولla
تاپقاقلىقىڭنى قوي ئۇكا ، ئەمدى يولىمىزغا ماڭايلى . 收起你的
小聪明吧老弟，咱们现在开路。

مولla قىلماق ①教(宗教知识)：مۇشۇ بالامنى مولla
قىلىپ قويايمىكىن دەيمەن .我想教这个孩子学成。②
<转>传授、教：سەن مېنى خېلى بىرنېمىنى چۈشىنىدىغان
مولla قىلىپ قويدۇڭ . 你教会我懂了许多东西。

مولla مۇشۇك <成> 老实、胆小怕事

مولla مۇشۇك بولماق <成> 老实、胆小怕事：ئۇ
بىزگە ھۆركىرىگەن بىلەن ، باشلىقنى كۆرگەن ھامان مولla مۇشۇك
بولۇپ كېتىدۇ . 别看他朝我们吼，一看见首长立刻就
老实了。

موللاشتۇرماق «موللاشاق» 的使动态：بۇ شىپاخانا دورا -
دەرمەكلەرنى موللاشتۇرۇپ ، كېسەللەرنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئې-
رىشتى . 这个诊所把药弄得很丰富，受到了病人的热
烈欢迎。

موللاشماق 〔动〕变丰富：يېمەك - ئىچمەكلىرىمىز مولىلىشىپ
كەتتى . 我们的食品变得丰富了。

موللاق 〔静〕跟头、筋斗：~ تىك ~ چۈشمەك 栽一个跟头
倒、倒栽葱

موللاق ئاتماق ①翻跟头、翻筋斗：باللار موللاق ئې-
تىشىپ ئويناشتى . 孩子们翻跟头玩。②<体>腾翻
③<转>栽跟头、栽：ئۇ ئات ئۈستىدىن سۇغا موللاق ئې-
تىشقا تاسلا قالدى . 他差点儿从马上栽到水里。ئۇنداق
قورقۇنچاق ، مەيدانسىز ، بېلى بوش باشلىقلار موللاق ئاتماي قال-

مايدۇ . 这种胆小怕事、没立场、没干劲儿的头头非
栽跟头不可。

موللاقچى 〔静〕①会翻跟头的人②翻跟头的③<转>
破鞋

موللاقچى دېرىزە <建> 中悬窗

موللاقچى سوكەن <矿> 翻斗

موللاقچى كەپتەر <动> 会翻跟头的鸽子

موللاقچى گۈرجەك <冶> 翻斗铲

موللاقچى ماشىنا 翻斗车

موللام 〔静〕对毛拉的尊称

موللاۋى 〔静〕<植> 毛拉维(杏子品种之一)

موللقوپقاق 〔静〕<方> 一种玩具(两根小棍连着一
根线，线上系着小木偶)

موللىلىق 〔静〕毛拉的样子、当毛拉：سېنىڭ بۇ چىرايىڭ-
دىن ~ كۆرۈنمەيدۇ ، مەكتەپتە ئوقۇغانمىدىڭ ؟ 你这脸上看
不出毛拉的样子，你上过学吗？ موللىلىقمۇ بىر ھۈنەر ،
جاپا چەكمەي پۇل ئۈنەر . <谚> 当毛拉也是个本事，不
用吃苦就能来钱。

مولۇق[1] 〔静〕亩的：بىر ~ يەر 一亩地

مولۇق[2] 〔静〕毛的、角的：بىر ~ قەغەز پۇل 一毛的纸币

مولۇڭ 〔静〕<方> 蓬乱

مولۇن 〔静〕<动> 狸猫、狸子、豹猫

مولېكۇلا 〔静〕<化、物> 分子

مولېكۇلا ئاكۇستىكىسى <物> 分子声学

مولېكۇلا بۇلۇتى <物> 分子云

مولېكۇلا بىئولوگىيىسى <生> 分子生物学

مولېكۇلا تەڭلىمىسى <化、物> 分子方程式

مولېكۇلا توپى <化、物> 分子群

مولېكۇلا چاستوتىسى <化、物> 分子频率

مولېكۇلا دەستىسى <物> 分子束

مولېكۇلا رېئاكسىيىسى <化> 分子反应

مولېكۇلا سائىتى <物> 分子钟

مولېكۇلا سانى <物> 分子数

مولېكۇلا فورمۇلىسى <化、物> 分子式

مولېكۇلا فىزىكىسى 分子物理学

مولېكۇلا قۇرۇلمىسى <化、物> 分子结构

مولېكۇلا كونفورماتسىيىسى <化、物> 分子
构象

مولېكۇلا گېنېتىكىسى <生> 分子遗传学

مولېكۇلا لازېرى <物> 分子激光

مولېكۇلا ماسسىسى <化> 量质子分

مولېكۇلا نەزەرىيىسى <化> 论子分

مولېكۇلا نۇرى <物> 线射子分

مولېكۇلا ھەرىكىتى <化، 物> 动运子分

مولېكۇلا ئېغىرلىقى <化، 物> 量子分

مولېكۇلا ئېۋولىيۇتسىيىسى <生> 论化进子分

مولېكۇلا ئىرسىيەتشۇناسلىقى <生> 传遗子分 学

مولېكۇلا ئىسپېكترى <化، 物> 谱光子分

مولېكۇلا ئىسسىقلىقى <物> 热子分

مولېكۇلا ئىنسانشۇناسلىقى 学类人子分

مولېكۇلىلىق 〔静〕 的子分

مولېكۇلىلىق ئەلگەك <化> 筛子分

مولېكۇلىلىق چېچىلىش <物> 射散子分

مولېكۇلىلىق ئېرىتمە <化> 液溶子分

مولىبدېن 〔静〕 <化> 钼

مولىبدېن زەھىرى <农> 毒钼

مولىبدېنىت 〔静〕 <矿> 矿钼辉

مولىبدېنلىق 〔静〕 的钼

مولىبدېنلىق پولات <冶> 钢钼

مولىبدېنلىق مىنېرال <地> 物矿钼含

مولىبدېنلىق ئوغۇت <农> 肥钼

مولىماق 〔动〕 量丈(位单为亩以): تېگى بىلەن مولاپ بەرـ مىگەن يەرنى مېنىڭ دېيەلەمسەن؟ 能地的过量丈没儿根压 ؟吗的你是说

موم 〔静〕 蜡黄، 蜡蜂

موم بولماق 软下来، 服贴: نى ـ نى جاھىللار مېنىڭ قولۇمدا موم بولغان. 多少顽固分子在我手里都软下来 。了(服贴)

موم قەغەز 纸蜡

موم قەلەم 笔蜡

موم قىرغۇچ <石> 片蜡刮

موم مېۋە <艺> 果水制蜡

موما[1] 〔静〕 ①奶奶، ②祖母، 姥姥③外祖母، 老大娘، 太太老

مومىسىنى كۆرسەتمەك <成> 给苦头، 给点厉 害

موما[2] 〔静〕 ①(麦场中间立的)桩木، 杆木: بوۋاي خامانـ لىقنى تاللاپ، ئۇ يەرگە ~ قاداپ قويدى. 老爷爷选好做麦 场的地، 在那儿插上了木桩。②<转> 旗杆

موما كران <建> 独脚拔杆

موما ياغاچ <建> 杆桅

موماي 〔静〕 老太太، 老妪: ~ باققان بالا تامدىن سەكرەـ گەن كالا. <谚> 老太太带的孩子就像跳墙的牛。

مومقا 〔静〕 <艺> (雕塑用的)刷子

موملاتماق «موملىماق» 的使动态: ئۇ شاگىرتىغا موملاتقان يىپ بىلەن مەسىنىڭ بېشىنى تىكىشكە باشلىدى. 他开始让徒弟用 。打了蜡的线缝软靴的鞋帮

موملاشماق «موملىماق» 的共同态

موملانماق «موملىماق» 的被动态: موملانغان يىپ 打了蜡的 线

موملىماق 〔动〕 打蜡، 上蜡: موزدۇز يىپنى موملاۋاتىدۇ. 鞋 匠正在给线打蜡。

مومورىدىكا 〔静〕 <植> 罗汉果

موناتسىت 〔静〕 <矿> 独居石، 磷铈镧矿

موناخ 〔静〕 <宗> 修道士

موناخلىق 〔静〕 修道

مونارخىزم 〔静〕 君主主义

مونارخىست 〔静〕 君主主义者، 保皇党人، 保皇派

مونارخىيە 〔静〕 君主制، 帝制

موناستىر 〔静〕 <宗> 修道院

مونەك[1] 〔静〕 ①疙瘩، 团儿، 球: قوناق ئۇنى ~ بولۇپ قاپـ تۇ. 玉米面结成团儿了。 باللار قار مونەكلىرىنى ئېتىشماقـ تا. 孩子们在扔雪球。②<转>团儿(乱成): ئۇلار ھەممىنى ئىلەشتۇرۇپ ~ قىلىپ قويدى. 他们把一切都搅 。得乱成了一团儿

مونەك[2] 〔静〕 <地> 结核، 礓石

مونەك قاتلام <地> 结核层

مونەك[3] 〔静〕 <方> 未去核的桃干

مونەكچە 〔静〕 小疙瘩، 小团儿، 小球儿: ئۇ چاشقان مايەـ قىدەك مونەكچىلەرنى چىلىمنىڭ ئوتخانىسىغا سالدى. 他把老鼠 。屎一样的小团团儿放进了水烟的烟锅儿里

مونەكسىمان 〔静〕 <地> 结核状

مونەكسىمان رۇدا <地> 结核状矿石

مونەكلەتمەك «مونەكلىمەك» 的被动态

مونەكلەشتۈرمەك «مونەكلەشمەك» 的使动态

مونەكلەشمەك 〔动〕 结成疙瘩، 结成团儿: ئۇن مونەكـ لىشىپ قاپتۇ. 面结成团儿了。

مونەكلەنمەك «مونەكلىمەك» 的被动态

مونەكلىمەك 〔动〕 做成疙瘩

مونەك ـ مونەك 〔静〕 一疙瘩一疙瘩、一团团、许多：
~ ناۋات 一疙瘩一疙瘩的冰糖 / ~ پۇل 许多钱、大把大把的钱

مونتاژ 〔静〕 <艺> 蒙太奇、剪辑
مونتاژ قىلماق <艺> 剪辑

مونتاژچى 〔静〕 <艺> 剪辑

مونتاژلىق 〔静〕 蒙太奇的： ~ كىرىشتۈرۈش ئۇسۇلى 蒙太奇剪辑法

مونچاق 〔静〕 ①珠子、串珠、项链： كەھرىۋا ~ 玛瑙珠 ②<转>珠、滴： تەر مونچاقلىرى 汗珠 / ياش مونچاقلىرى 滴滴眼泪、泪珠

مونچاققوراي 〔静〕 <植> 岩黄芪

مونچاقلىماق 〔动〕 一滴滴地流淌：ئۇ پېشانىسىدىكى مونچاقلاپ ئېقىۋاتقان تەرنى ئېرتتى. 他擦去额头上滴滴淌下的汗水。

مونچاق ـ مونچاق 〔静〕 串珠般的：ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى ~ بولۇپ مەڭزىنى بويلاپ ئېقىپ چۈشتى. 她的眼泪串珠般地顺着面颊流了下来。

مونچۇق 〔静〕 <古> 马项链（类似驱邪物、镶石的护身符）

موندىلاقكۆك 〔静〕 <古、植> 芋头

مونزونىت 〔静〕 <地> 二长石

مونزونىتلىق 〔静〕 二长石的
مونزونىتلىق قۇرۇلما <地> 二长石结构

مونقۇل 〔静〕 <古> 傻、愚蠢、笨蛋

مونو 〔静〕<方> 草人

مونوپول 〔静〕 ①垄断的②专卖： ~ قىلىنغان تاۋار 专卖品
مونوپول باھا <经> 垄断价格
مونوپول بۇرژۇئازىيە 垄断资产阶级
مونوپول پايدا <经> 垄断利润
مونوپول تەشكىلات <经> 垄断组织
مونوپول كاپىتال <经> 垄断资本
مونوپول كاپىتالىزم <经> 垄断资本主义

مونوپولچىلىق 〔静〕 垄断行为、垄断

مونوپوللۇق 〔静〕 垄断的

مونوپولىيە 〔静〕 ①垄断②专利
مونوپولىيە ھوقۇقى <经> 垄断权

مونوپولىيىچى 〔静〕 垄断者

مونولوگ 〔静〕 <文> 独白

مونىزم = بىر مەنبەچىلىك

موھتاج 〔静〕 需要：مەن سىزنىڭ ياردىمىڭىزگە ~. 我需要您的帮助。
موھتاج بولماق 需要、有求于：بىز بىر يىلدىن بۇيان خەققە موھتاج بولماي، ئاتا ـ ئانىمىزنىڭ چېرىغىنى ياندۇرۇپ بەختلىك ئۆتتۇق. 我们一年来不求人，继承父母的产业过得挺幸福。

موھتاجلىق 〔静〕 贫穷、穷苦、贫困：موھتاجلىقتا ياشىماق 过贫穷的生活 / موھتاجلىقتىن قۇتۇلماق 摆脱贫困

موۋۇت 〔静〕<纺> 呢子、呢绒

موي 〔静〕 毛
موي تارتماق 长茸毛、长胡子（多用于表示男孩长大）
موي قەلەم 毛笔

مويەكچە 〔静〕 <方> 刷子

مويچى 〔静〕 毛贩子

مويچىلىق 〔静〕 贩毛业

مويسىپىت 〔静〕 老迈年高、年迈

مويسىپىتلىك 〔静〕 老人派头、老人脾气
مويسىپىتلىك قىلماق 耍老人脾气、倚老卖老：مەن ئاددىي ئادەم، جىددىي ئىشلاردا مويسىپىتلىك قىلىشنىڭ نېمە كېرىكى بار؟ 我也是个普通人，遇到急事耍老人脾气有什么用？

مويكا 〔静〕 皮毛加工点

مويلۇق 〔静〕 带毛的、毛的： ~ تېرە 带毛的皮子 / ~ ئەدىيال 毛毯 / ئۇزۇن ~ چوتكا 长毛刷子

موينا 〔静〕 毛皮

مويىنكەش 〔静〕 （梳理皮毛的）小铁叉

مۇئامىلە 〔静〕 ①待遇、态度（对人的）、关系：ئۇنىڭ مۇئامىلىسىدىن ھەيران بولۇپ، ئۇنىڭغا قاراپ قويدۇم. 我对他的态度很惊诧，瞧了他一眼。ئۇ بۇرۇن سىز بىلەن چوقۇم بىرەر مۇئامىلىدە بولغان. 他以前一定跟你有过什么关系。②<经> 融通：پۇل ~ خىزمىتى 金融工作
مۇئامىلە قىلماق 对待：مەن ئۇنىڭغا ئاچامغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلاتتىم. 我像姐姐一样对待她。

مۇئامىلىلىك 〔静〕 待人…的、对人…的：سىلىق ~ ئادەم 待人和气的人 / قوپال ~ ئادەم 对人粗暴的人

مۇئاۋىن 〔静〕 副
مۇئاۋىن باش مۇھەررىر 副主编
مۇئاۋىن باش مېخانىك 副总机械师

مۇئاۋىن رېژىسسور 副导演

مۇئاۋىنلىق 〔静〕副的：~ ۋەزىپە 副职

مۇئەسسەسە 〔静〕机构、机关、设施：ئىلمىي مۇئەسسەسەلەر 学术机构 / سەھىيە مۇئەسسەسەلىرى 卫生机构

مۇئەككەل 〔静〕代理人、代表

مۇئەككەل بولماق 代理、代表：ئىككى خادىم ئىدارىغا مۇئەككەل بولىدۇ. 两位工作人员将代表他们。

مۇئەللەق 〔静〕悬着的、悬空的：~ تاش 悬石(麦加古迹之一) / ~ راۋاق 空中楼阁

مۇئەللەق تۇرماق 悬、悬空

مۇئەللىم 〔静〕老师、教师：مېنىڭ مۇئەللىمىم 我的老师 / مۇزىكا مۇئەللىمى 音乐教师

مۇئەللىمچىلىك = مۇئەللىملىك

مۇئەللىملىك 〔静〕教师工作

مۇئەللىملىك قىلماق 当教员、教书

مۇئەييەن 〔静〕一定的、特定的：~ شارائىت 一定的条件 / ~ تارىخىي باسقۇچ 一定的历史阶段

مۇئەييەن ئادەم <法> 特定人

مۇئەييەن ئوبيېكت <法> 特定对象

مۇئەييەنچىلىك 〔静〕<逻> 肯定论

مۇئەييەنلەشتۈرمەك «مۇئەييەنلەشمەك» 的使动态：نەتىجىلەرنى ~ 肯定成绩

مۇئەييەنلەشتۈرۈشمەك «مۇئەييەنلەشتۈرمەك» 的共同态

مۇئەييەنلەشتۈرۈلمەك «مۇئەييەنلەشتۈرمەك» 的被动态

مۇئەييەنلەشمەك 〔动〕肯定：بۇ خىل ئېتىقاد قارىشى تارىخىي يوسۇندا پەيدا بولغان، تارىخىي يوسۇندا مۇئەييەنلەشكەن. 这种信仰观是历史地产生、历史地肯定的。

مۇئەييەنلىك ① «مۇئەييەن» 的名词形式 ②<哲> 规定性 ③<逻> 肯定性

مۇبارەك[1] 〔静〕①神圣、伟大、吉祥：يۇرتنىڭ ~ تۇپىسى 故乡的神圣土 / ئۇنىڭ ~ نامى 他的大名 / ~ جاي 圣地、吉祥之地 ②恭贺、恭喜

مۇبارەك[2] 〔静〕<习> 恭喜、恭贺：دوستۇم، ~ بولسۇن، توي قىلۋاپسەن. 朋友，恭喜你结婚了！ يېڭى يىلىڭلارغا ~! 恭贺新年！ باي يېڭى كىيىم كىيسە ~! كەمبەغەل يېڭى كىيىم كىيسە، كىم بەردى. <谚> 富人穿新衣恭喜 恭喜！穷人穿新衣问是谁给的。

مۇبارەكلەشمەك «مۇبارەكلىمەك» 的共同态：ھەممىيلەن ئۈمىد بىلەن قويۇلغان بۇ مەنىلىك ئىسىمنى مۇبارەكلەشتى. 大家祝贺满怀希望起的这个有意义的名字。

مۇبارەكلەنمەك «مۇبارەكلىمەك» 的被动态

مۇبارەكلىمەك 〔动〕祝贺、庆贺、庆祝、恭贺：غەلىبىنى ~ 庆祝胜利 / توينى ~ 贺喜

مۇبالىغە 〔静〕①夸张、夸大、浮夸 ②<语>夸张

مۇبالىغە بولماق 夸大、夸张、浮夸：ئۇنىڭ مېھرىنى دېڭىزدەك چوڭقۇر دېسە، ھەرگىز مۇبالىغە بولمايدۇ. 说他的恩情似海深、绝不是夸张。

مۇبالىغە قىلماق 夸张、夸大、浮夸：ئۇنىڭ بىرەر تەرەپنى مۇبالىغە قىلىشمۇ، كىچىكلىتىۋېتىشمۇ مۇمكىن ئەمەس. 对他的某个方面夸大缩小都不可能。

مۇبالىغىلەشتۈرمەك «مۇبالىغىلەشمەك» 的使动态

مۇبالىغىلەشتۈرۈلمەك «مۇبالىغىلەشتۈرمەك» 的被动态

مۇبالىغىلەشمەك 〔动〕张夸、大夸、浮夸

مۇباھ 〔静〕<宗> 穆巴哈(教法在特殊情况下破例准许的行为)

مۇپەتتىش 〔静〕①督学、视学 ②审计员 ③巡按

مۇپەتتىشلىك 〔静〕①督学工作 ②审计工作

مۇپەسسەل = تەپسىلىي

مۇپتى 〔静〕<宗> 穆夫提(伊斯兰教教法说明官)

مۇپتىلا 〔静〕遭、患

مۇپتىلا بولماق ①遭逢、遭遇、遭受：بالاغا ~ 遭难 / ئاپەتكە ~ 受灾 ②患：كېسەلگە ~ 患病

مۇپتىلا قىلماق ①使遭遇、使遭受：خەۋپكە ~ 使遭遇危险 ②使患：قاتتىق كېسەلگە ~ 使患重病

مۇت 〔静〕白给的、白得的、白送的、免费的：~ مال 白得的东西

مۇت كېپەن <成> 寄食、寄生、好吃懒做：مەن ئەنە شۇ مۇت كېپەنلەرگە لەنەت ئوقۇيمەن. 我诅咒那些好吃懒做者。

مۇتالىئە (مۇتالىئەسى) 〔静〕研读、研修、研究：ئولتۇرغانلار ئۆز مۇتالىئەلىرىنى توختۇرۇپ قويدى. 在坐的人摆出了自己的研究。

مۇتالىئە قىلماق 研读、研修、研究

مۇتالىئە يۈرگۈزمەك 研修、研讨、研究

مۇتەئەسسىپ 〔静〕①保守、守旧：~ كۈچلەر 保守(守旧)势力 ②保守分子：مۇتەئەسسىپلەر ناھايىتى جاھىل كېلىدۇ. 保守分子都很顽固。

مۇتەئەسسىپلەشتۈرمەك «مۇتەئەسسىپلەشمەك» 的使动态

مۇتەئەسسىپلەشمەك 〔动〕变保守、变守旧

مۇتەئەسسىپلىك 〔静〕①<哲>保守主义 ②保守：~

ئىدىيىسى 想思守保
مۇتەئەسسىپلىك قىلماق 守保
مۇتەپەككۇر 〔静〕 家想思
مۇتەخەسسىس 〔静〕 家专: ئىقتىساد مۇتەخەسسىسى 专济经
家 / گېئولوگىيە مۇتەخەسسىسى 家专质地
مۇتەخەسسىس بىدىك 人纪经家专
مۇتەخەسسىسلەشتۇرمەك «مۇتەخەسسىسلەشمەك» 的使动 态
مۇتەخەسسىسلەشمەك 〔动〕 化家专، 化门专
مۇتەخەسسىسلىك «مۇتەخەسسىس» 的抽象名词
مۇتەكەببۇر = تەكەببۇر
مۇتەكەببۇرلۇق = تەكەببۇرلۇق
مۇتتەھەم 〔静〕 无赖، 赖皮، 泼皮: تازا ~ بىرنېمىگە ئۇچراپتىمىز - دە. 咱们可真碰上了个无赖家伙了。 مەن ئۇ مۇتتەھەمنى نازارەت قىلىشنى بۇيرۇدۇم. 我派人去监视那个无赖了。
مۇتتەھەملىك 〔静〕 无赖行径، 蛮横行径
مۇتتەھەملىك قىلماق 耍无赖، 胡搅蛮缠، 蛮不讲理: سىلەر نېمىشقا مۇتتەھەملىك قىلىپ، خەقنىڭ پۇلىنى ئېلىۋالىسىلەر؟ 你们为什么蛮不讲理، 拿人家的钱؟
مۇتلەق 〔静〕 绝对: توغرا ~ 绝对正确 / ~ ئەمەس 不是绝对的، 绝对不是 / ~ كۆپ ساندىكى كىشىلەر 绝大多数人
مۇتلەق ئەزا <数> 绝对项
مۇتلەق بوشلۇق <物> 绝对空间
مۇتلەق بېسىم كۈچى <物> 绝对压力
مۇتلەق پەرق <数> 绝对误差
مۇتلەق تەڭسىزلىك <数> 绝对不等式
مۇتلەق تۇرغۇنلۇق <物> 绝对静止
مۇتلەق تېزلىك <物> 绝对速度
مۇتلەق تېزلىنىش 绝对加速度
مۇتلەق تېمپېراتۇرا <物، 化> 绝对温度
مۇتلەق چەتنەش <物> 绝对异地
مۇتلەق چىقىم <经> 刚性支出
مۇتلەق خىيالپەرەسلىك <哲> 绝对幻想主义
مۇتلەق روھ <哲> 绝对精神
مۇتلەق سان <数> 绝对数
مۇتلەق سۇبيېكت <哲> 绝对主体
مۇتلەق (نۇر) سۇندۇرۇشچانلىق <物> 绝对折射率

مۇتلەق شۇبھىچىلىك <哲> 绝对怀疑论
مۇتلەق قوشۇمچە قىممەت <经> 绝对剩余价值
مۇتلەق قىممەت <数> 绝对值
مۇتلەق كۆپچىلىك 绝大多数
مۇتلەق كۈچىنىش <物> 绝对强度
مۇتلەق كېلەچەك 绝对未来
مۇتلەق گائۇس <物> 绝对高斯
مۇتلەق گېئومېتىرىيە <数> 绝对几何学
مۇتلەق ماتېرىيالىزم <哲> 绝对唯物主义
مۇتلەق مەخپىي 绝对保密، 绝密
مۇتلەق مۇندەرىجە 绝对目录
مۇتلەق نەملىك <物> 绝对湿度
مۇتلەق نۆل گرادۇس 绝对零度
مۇتلەق ھاكىمىيەت 专制政权
مۇتلەق ھاكىمىيەتچىلىك 专制政治
مۇتلەق ھەرىكەت <物> 绝对运动
مۇتلەق ھەقىقەت <哲> 绝对真理
مۇتلەق ئۆتمۈش 绝对过去
مۇتلەق ئۈستۈنلۈك 绝对优势، 优势压倒
مۇتلەق ۋاقىت <物> 绝对时间
مۇتلەق ئېگىزلىك <地> 绝对高度
مۇتلەق ئېنتروپىيە 绝对熵
مۇتلەق ئىدېئالىزم <哲> 绝对唯心主义
مۇتلەق ئىدىيە <哲> 绝对观念
مۇتلەق يەر ئىجارىسى 绝对地租
مۇتلەقچىلىق 〔静〕<哲> 绝对主义
مۇتلەقلەشتۇرمەك «مۇتلەقلەشمەك» 的使动态: بۇ يەرنى … بۇ مۇتلەقلەشتۇرۇشكە بولمايدۇ. 不能把这个结论绝对化。
مۇتلەقلەشتۇرۇشمەك «مۇتلەقلەشتۇرمەك» 的共同态
مۇتلەقلەشتۇرۇلمەك «مۇتلەقلەشتۇرمەك» 的被动态
مۇتلەقلەشمەك 〔动〕 绝对化
مۇتلەقلىق 〔静〕 绝对性: ھەقىقەتنىڭ مۇتلەقلىقى 真理的绝对性
مۇتەۋەللى 〔静〕<宗>(清真寺، 经文学校和麻扎等的)管理员
مۇتەۋەللىلىك 〔静〕 <宗> 寺产管理(工作)
مۇتەۋەللىلىك قىلماق 做寺产管理
مۇجەسسەم 〔静〕 聚集، 汇集، 凝聚
مۇجەسسەم بولماق 凝聚، 汇集، 聚集
مۇجەسسەم قىلماق = مۇجەسسەملەشتۇرمەك

مۇجەسسەملەشتۈرمەك «مۇجەسسەملەشمەك» 态动使的

مۇجەسسەملەشمەك 聚凝، 集汇، 集聚〔动〕

مۇجەسسەملەنمەك «مۇجەسسەملىمەك» 态动被的

مۇجەسسەملىمەك 中集، 聚凝〔动〕: ئىشچىلارنىڭ قەلب
ئارزۇسىنى زاۋۇت باشلىقى ئۆز سۆزىگە مۇجەسسەملىدى . 长厂
。愿心的们人工了中集话的

مۇجگەكدىمەك 撞撞跌跌، 趄趔打 <方>〔动〕

مۇجۇتماق «مۇجۇماق» 态动使的

مۇجۇشماق «مۇجۇماق» 态同共的

مۇجۇق 枢 <电>②枢户، 轴门①〔静〕

مۇجۇلماق «مۇجۇماق» 态动被的: بۇنىڭسىزمۇ يۈرەكلىرىم مۇ-
جۇلۇپ ئارانلا تۇراتتىم . 不立坐得揪也心的我، 这有没
。安

مۇجۇماق 揉، 捏①〔动〕: ئۇ يىگىتنىڭ دولىسىنى مۇجۇپ قوي-
دى . 膀肩的子伙小下一了捏他 。چىلانغان كىرلارنى
مۇجۇيمەن . 。服衣脏的着泡揉要我 ②<转> 揪(心):
ئۇنىڭ يۈرىكىنى قانداقتۇر يوشۇرۇن بىرنەرسە مۇجۇپ ئازابلايتتى .
。他着磨折، 心的他着揪西东的状名可不种有隐隐

مۇخ 藓، 藓苔 <植>〔静〕

مۇخالىپ 盾矛، 反违، 背违〔静〕: ئۆز رايىغا ~ 本背违
意

مۇخالىپ كەلمەك 盾矛، 反违، 背违: بۇ قارار كۆپچە-
لىكنىڭ رايىغا مۇخالىپ كەلدى . 的家大了背违定决个这
。愿意

مۇخالىپلىق «مۇخالىپ» 式形词名的

مۇخالىپلىق قىلماق 反违، 背违: ۋىجدانىغا ~ 良背违
知良着昧، 心

مۇخەممەس <数>②诗步五، 诗行五 <文>①〔静〕
形角五

مۇخبىر 员讯通، 者记〔静〕

مۇخبىر ئاكادېمىك 士院讯通

مۇخبىرلىق 访采، 作工闻新، 业职者记〔静〕: ~ خىز-
مىتى 作工访采، 作工者记

مۇخبىرلىق قىلماق 访采②者记当①

مۇختارىيەت = ئاپتونومىيە

مۇختارىيەتچى 者治自张主، 者论治自〔静〕

مۇختەمىلات (مۇختەمىلاتى) 特哈穆، 诗行四 <文>〔静〕
(诗行四的意异音同且并، 韵押行四، 二، 一)提拉米

مۇخسىمان 的形藓苔〔静〕

مۇخسىمان ھايۋانلار تىپى 门物动藓苔 <动>

مۇخلۇق 地藓苔، 地衣地〔静〕

مۇخلىس 徒信〔静〕: دىن مۇخلىسى 徒教، 徒信教宗 / سا-
دىق ~ 徒信实忠 / ئۇنىڭ مۇخلىسى جىق . 徒信的他

多 。

مۇداپىئە (مۇداپىئەسى) 卫防، 守防، 御防〔静〕

مۇداپىئە سىستېمىسى 系体御防 <军>

مۇداپىئە قېشى 堤洪防 <水>

مۇداپىئە قىلماق 守防، 卫防، 御防①: چېگرا رايونىنى
防预 <转>②边戍، 疆边(卫守)守防 ~ :زىرائەتنى
ئۈششۈكتىن ~ 冻霜遭麦小防预

مۇداپىئە كۆرمەك 守防، 卫防، 御防①: شەھەردىكىلەر
سېپىلگە چىقىپ مۇداپىئە كۆردى . 守防墙城上登人里城 。
②<转>防، 防预: ئاپەتتىن مۇداپىئە كۆرۈپ ، چارۋا ماللار-
نى ئاسراش 畜保灾防

مۇداپىئە لىنىيىسى 线防 <军>

مۇداپىئە ئوكۇلى 针防预، 射注防预 <医>

مۇداپىئە ئىستىھكامى 地阵御防

مۇداپىئەچى 卫(中، 后، 前) <体>〔静〕

مۇداپىئەچى قىسىم 队部卫警 <军>

مۇداپىئەلەنمەك 卫守، 卫防، 御防〔动〕: كەلكۈندىن ~
洪防

مۇداپىئەلىنىشمەك «مۇداپىئەلەنمەك» 态同共的

مۇداخىلە 涉干〔静〕: قورallıق ~ 涉干装武

مۇداخىلىچى 者涉干〔静〕

مۇداخىلىچى قوشۇن 军涉干 <军>

مۇدەررىس 师教(的校学文经级高教兰斯伊)〔静〕

مۇدەررىسلىك 职之师教文经〔静〕

مۇدەررىسلىك قىلماق 文经教، 师教文经当

مۇددەت 期، 限期〔静〕: ئىشلىتىلىش مۇددىتى 限期用使 / ~
توشماق 期到 / مۇددىتى ئۆتۈپ كەتمەك 期过

مۇددەتسىز 的期无〔静〕

مۇددەتسىز قاماق جازاسى 刑徒期无 <法>

مۇددەتلىك 的期有، 的期定〔静〕

مۇددەتلىك چەك 票支期定 <经>

مۇددەتلىك قاماق جازاسى 刑徒期有 <法>

مۇددىئا (مۇددىئايىم ، مۇددىئايىڭ ، مۇددىئاسى) 机动〔静〕،
意图، 心用، 意用: مۇددىئايىڭىز زادى نېمە؟ 到意用的你
底是什么？ جىنايەت ئۆتكۈزۈش مۇددىئاسى 机动罪犯

مۇددىئا تەلىماتى 说机动 <哲>

مۇدھىش 的烈猛، 的恶万، 的恶凶، 的怕可〔静〕: ~
ئاپەت 难灾的怕可 / ~ كونا جەمئىيەت 社旧的恶万
会 / ~ بوران 风大的烈猛

مۇدۋي 视敌، 对敌 <方>〔静〕

مۇدىر 任主①〔静〕: سىنىپ مۇدىرى 任主班 / ئىلمىي ~
教务主任، 教导主任 / مەكتەپ مۇدىرى 长校②<经>
事董، 理经

مۇدىرلىق 〔静〕 长校、职之事董、职之理经、职之任主、职之: مەكتەپنىڭ مۇدىرلىقىنى ئۆتىمەك 职之长校任 / ما-گىزىنىنىڭ ~ ۋەزىپىسىنى بېجىرمەك 务职理经店商任担

مۇدىرىيەت 〔静〕 ①主任之职、经理之职②董事会③校长办公室

مۇراببا (مۇراباباسى) 〔静〕<食> 果酱

مۇراجىئەت 〔静〕 呼吁 ، 请求、请愿

مۇراجىئەت قىلماق ①呼吁、诉诸: مويسىپىت قىرىلار ئۆستەڭ چېپىپ سۇ ئەكېلىشنى مۇراجىئەت قىلدى . 老迈年高的老人们呼吁挖渠引水 。 قورال كۈچىگە مۇراجىئەت قى-لمىش ياخشى چارە ئەمەس . 诉诸武力不是好办法。②求助 ، 借助: بۇ مەسىلىدە نەۋايى ئەسەرلىرىگە مۇراجىئەت قىلىشقا توغرا كەلدى . 在这个问题上得借助纳瓦依的著作。③请愿

مۇراجىئەتنامە 〔静〕 呼吁书、请愿书

مۇراد (مۇرادى) 〔静〕 心愿、宿愿

مۇرادىغا يەتمەك 如愿以偿、称心如意: مۇرادىغا يەت-كەي ! 祝事事如意 !

مۇراد - مەقسەت 〔静〕 心意、意愿、意图

مۇراسىم 〔静〕 仪式、典礼: ئىسىم قويۇش مۇراسىمى 命名仪式 / ئوقۇش باشلاش مۇراسىمى 开学典礼

مۇراسىم قوشاقلىرى <文> 庆典歌谣

مۇراسىم ماۋشى <军> 分列式

مۇراسىم ئۇسسۇلى <艺> 典礼舞

مۇراسىملىق 〔静〕 仪式的、典礼的

مۇرەببە 〔静〕 <文> ①四行诗②平方

مۇرەببى 〔静〕 ①教养者、养育者、关怀者②当家的(女人对丈夫的称呼)

مۇرەسسە (مۇرەسسەسى) 〔静〕 妥协、折衷、调和、中庸

مۇرەسسە تەشكىلاتى <法> 调解组织

مۇرەسسە قىلماق ①调和、调停、调解②<法>调解

مۇرەسسەچى 〔静〕 ①调和者、调解人、和事佬②<法>调解员③妥协分子、折衷主义者

مۇرەسسەچىلىك 〔静〕 ①调和主义、折衷主义、中庸之道②妥协性

مۇرەسسەسىز 〔静〕 不妥协的、不可调和的: ~ كۈرەش 不可调和的斗争

مۇرەسسەسىزلىك 〔静〕 不可调和性、不妥协性

مۇرەسسەلەشتۈرمەك «مۇرەسسەلەشمەك» 的使动态

مۇرەسسەلەشمەك 〔动〕 达成妥协、达到折衷: ئۇلار ئىك-كى كۈن كېڭىشىپ ئاخىر مۇرەسسەلەشتى . 他们经过两天的协商，最终达成了妥协。

مۇرەسسە - مادارا 〔静〕 调和、折衷、妥协、中庸

مۇرەسسە - مادارا يولى <哲> 中庸之道

مۇرەسسەنامە 〔静〕 <法> 调解书

مۇرەككەپ 〔静〕 ①复杂: ئەھۋال ئىلگىرىكى قېتىمقىدىن كۆپ ~ ئىكەن . 情况比前一次复杂得多。②复合: ئام-مونىيا بىر خىل ~ گاز بولۇپ ، ئۇ ھايۋانلارغا زىيانلىق ، ئۆسۈم-لۈكلەرگە پايدىلىق . 阿摩尼亚是一种复合气体，它对动物有害，对植物有益。

مۇرەككەپ ئاسپىرىن <医> 复方阿斯匹林

مۇرەككەپ ئانىلىق <植> 复合雌蕊

مۇرەككەپ ئاۋاز <物> 复合声

مۇرەككەپ باج <经> 复合税

مۇرەككەپ تاناسىپ <数> 复比例

مۇرەككەپ تۇز <化> 复盐

مۇرەككەپ جۈملە <语> 复句

مۇرەككەپ خەۋەر <语> 合成谓语

مۇرەككەپ دېلو <法> 复杂案件

مۇرەككەپ رېتسېپ <医> 复方

مۇرەككەپ سان <数> 复数

مۇرەككەپ فۇنكسىيە <数> 复函数

مۇرەككەپ كەسىر <数> 繁分数

مۇرەككەپ كۆز <生> 复眼

مۇرەككەپ كىسلاتا <化> 复酸

مۇرەككەپ لوگارىفما <数> 复对数

مۇرەككەپ ماياتنىك <物> 复摆

مۇرەككەپ مېۋە <植> 聚花果

مۇرەككەپ نۇر <物> 复光

مۇرەككەپ نىسبەت <数> 复比

مۇرەككەپ ھۆكۈم <逻> 复杂判断

مۇرەككەپ ئوغۇت 复合肥料

مۇرەككەپ ئۇرۇقدان <植> 复子房

مۇرەككەپ ۋىتامىن B <药> 复合维生素 B

مۇرەككەپ يوپۇرماق <植> 复叶

مۇرەككەپ يىلتىز <数> 复根

مۇرەككەپلەشتۈرمەك «مۇرەككەپلەشمەك» 的使动态: ئۇلار بۇ مەسىلىنى مۇرەككەپلەشتۈرۈپ قويدى . 他们把这个问题复杂化了。

مۇرەككەپلەشتۈرۈلمەك «مۇرەككەپلەشتۈرمەك» 态动被的

مۇرەككەپلەشمەك 〔动〕 化杂复، 杂复变: دەرس بارغان-سېرى مۇرەككەپلىشىشكە باشلىدى. 越来越得变始开课功 . ئۇ يەرنىڭ ۋەزىيىتى مۇرەككەپلىشىپ كەتتى . 里那 了杂复 。了化杂复变势形的 。

مۇرەككەپلىك 〔静〕 性杂复: مەسىلىنىڭ مۇرەككەپلىكى 问 性杂复的题

مۇرتارىماق 〔动〕 <方> 视注، 望، 盯

مۇرتەت 〔静〕 ① <宗> 兰斯伊弃放، 叛背)德泰尔穆 者教) ② <转> 者逆叛

مۇرتەتلىك 〔静〕 道不逆大، 道叛经离، 逆叛، 教叛

مۇرتۇقگۈل 〔静〕 <植> 花鼻

مۇرچۇبا 〔静〕 <植> 柏刁石 ، 冬门天

مۇردا 〔静〕 首尸، 体尸

مۇردىخانا 〔静〕 房尸停

مۇرسەت 〔静〕 <植> 竹石果瘦 ، 木果裸

مۇرمەككى 〔静〕 <植> 药没

مۇرۇۋۋەت 〔静〕 事善، 行善، 惠恩

مۇرۇۋۋەت قىلماق 举善行، 善行، 恩施

مۇرۇۋۋەتسىز 〔静〕 无情无 的义: بۇ ~ جاھان 无情无这 界世的义

مۇرۇۋۋەتلىك 〔静〕 乐于助人的، 行侠仗义的

مۇرۇللۇغ 〔静〕 <方> 许诺的، 许配

مۇرۋانت 〔静〕 <古> 珠串

مۇرىت 〔静〕 ① 信徒، 教徒: سادىق ~ 忠实信徒 / خرىستىئان مۇرىتى 基督教徒 / ئىسلام مۇرىتلىرى 伊斯兰教 ② <转> 党徒، 党羽: بۇ «سىلىك» «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە مۇرىتلىرىنى باشلاپ، ئۇرۇش، چېقىش، بۇلاش بىلەن شۇغۇللانغان . 这个"司令"在"文化大革命" 期间曾带领党羽打搞、砸、抢。

مۇز[1] 〔静〕 冰: ~ پارچىسى 冰块

مۇز پېشانە 生硬، 粗暴، 野蛮

مۇز تاغ <地> ①慕士塔格山②冰山

مۇز تەلەت 冷若冰霜، 冷冰冰的面孔، 冷脸子: ئۇنىڭ مۇز تەلەتىنى كۆرگۈم يوق . 我不愿意看到他冷若冰 霜的样子。

مۇز توپ <体> 冰球

مۇز تۇتماق 结冰: مۇز تۇتۇپ كەتكەن يول ئەينەكتەك پارقىراپ تۇراتتى . 结了冰的道路像玻璃一样闪着光。

مۇز تېيىلىش <体> 滑冰

مۇز جىلغا <地> 冰谷

مۇز چۆكۈندىسى <地> 冰水沉积

مۇز چىراي 冰冷的面孔، 冷脸子

مۇز خالتا <医> 冰袋

مۇز داۋان 达坂冰، 冰封的山口

مۇز دەۋرى <地> 冰河期، 冰期

مۇز دۆمبەل <地> 冰碛

مۇز شىنا <地> 冰楔

مۇز قاپاق = مۇز تەلەت

مۇز قاتلىمى <地> 冰层

مۇز كرىستالى <地> 冰晶

مۇز كۆچكۈنى <地> 冰崩

مۇز كۆل <地> 冰斗湖

مۇز لايخورىكى <动> 冰鹬

مۇز مەيدانى <体> 滑冰场

مۇز ۋارونكىسى <地> 冰斗

مۇز چىرىشى <地> 冰蚀

مۇز ئېرىمەك 解冻

مۇز يادروسى <地> 冰核

مۇز يارغۇچى پاراخوت 破冰船

مۇز يېپىنچىسى <地> 冰被

مۇزاكىرە 〔静〕 ① 讨论: ~ يىغىنى 讨论会 / مۇزاكىرىگە قويماق 提交讨论 ② <教> 复习: ئوقۇغۇچىلار كۈندە ئالتە سائەت دەرس، ئىككى سائەت مۇزاكىرىگە قاتنىشىشى كېرەك . 学生们必须参加每天的六节课和两节复习。

مۇزاكىرە قىلماق ① 讨论: «سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيلىك» پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشنىڭ چارە - تەدبىرلىرىنى مۇزاكىرە قىلدۇق . 我们讨论了开展"社会主义精神文明"活动的办法和措施。② <教> 复习: كۈندە ئەتىگەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ، يۈز - كۆزۈمنى يۇيۇپلا بىر سائەت دەرس مۇزاكىرە قىلىمەن . 每天早晨起床洗过脸我都要复习一个小时功课。

مۇزاكىرىسىز 〔静〕 不经讨论، 未经讨论: ئۇنىڭ تەكلىپلىرىنىڭ كۆپچىلىكى مۇزاكىرىسىزلا قوبۇل قىلىندى . 他的多数建议未经讨论就通过了。

مۇزاكىرىلەشمەك 〔动〕 讨论: تۈنۈگۈن دوختۇرخانا رەھبەرلىكى بىلەن مۇزاكىرىلەشتۇق . 昨天我们跟医院领导讨论过了。

مۇزخانا 〔静〕 冰窖

مۇزدەك 〔静〕 冰冷的: ~ سۇ 冰冷的水 / سەھەرنىڭ ~

ھاۋاسى 气空的冷冰晨清

مۇزلاتماق ① «مۇزلىماق» 的使动态: گۆشنى ~ 冻肉② 冻结<经>: ئۇلارنىڭ بانكىدىكى پۇلىنى ۋاقىتىنچە مۇزلە- تىپ قويۇش كېرەك . 应该暂时冻结他们在银行的款项。

مۇزلاشماق «مۇزلىماق» 的共同态

مۇزلاك 〔静〕 <方> (冰上玩的)陀螺

مۇزلۇق 〔静〕 ①有冰的، 冻冰的: ~ چوققا 冰峰② <地> 冰川

مۇزلۇق ئازگال = مۇز ۋارونكىسى

مۇزلۇق بۇلۇت <气> 冰云

مۇزلۇق تاغ جىنسلىرى <地> 冰碛岩

مۇزلۇق تۇمان <气> 冰雾

مۇزلۇق دالا <地> 冰原

مۇزلۇق شېغىل <地> 冰砾

مۇزلۇق كۆل <地> 冰川湖

مۇزلۇق كلىماتولوگىيىسى <气> 冰川气候学

مۇزلۇق گېئولوگىيىسى <地> 冰川地质

مۇزلۇق ئېقىن <地> 冰川河流

مۇزلۇقشۇناس 〔静〕 冰川学家

مۇزلۇقشۇناسلىق 〔静〕 冰川学

مۇزلىماق 〔动〕 冰، 冻، 冷، 凉: مۇزلىساڭ مۇز يە . <谚> 要是冻得慌، 你就吃冰(劝人遇事冷静)。

مۇزېي 〔静〕 博物馆

مۇزېيشۇناس 〔静〕 博物馆学家

مۇزېيشۇناسلىق 〔静〕 博物馆学

مۇزىكا 〔静〕 ①音乐، 乐曲: ئۇيغۇر خەلق مۇزىكىلىرى 维吾尔民间乐曲② <转> 乐器: ~ زاۋۇتى 乐器厂

مۇزىكا ئابزاسى <艺> 乐段

مۇزىكا ئاھاڭى <艺> 曲调

مۇزىكا ئەسىرى <艺> 音乐作品

مۇزىكا چالماق 奏乐، 演奏

مۇزىكا ژانىرى <艺> 音乐体裁

مۇزىكا سەنئىتى <艺> 音乐艺术

مۇزىكا جەمئىيەتشۇناسلىقى <艺> 音乐社会学

مۇزىكا فىلىمى <艺> 音乐片

مۇزىكا نەزەرىيىسى <艺> 音乐理论

مۇزىكا ئوبزورچىلىقى <艺> 音乐评论

مۇزىكا ئوركېستىرى <艺> 队乐، 乐团

مۇزىكا ئېستېتىكىسى <艺> 音乐美学

مۇزىكانت 〔静〕 ①音乐家②演奏家، 演奏者

مۇزىكىچى 〔静〕 ①乐器师②演奏者، 乐师

مۇزىكىچىلىق 〔静〕 音乐专业

مۇزىكىشۇناس 〔静〕 音乐学家. 音乐专家

مۇزىكىشۇناسلىق 〔静〕 音乐学

مۇزىكىلىق 〔静〕 音乐的، 配乐的

مۇزىكىلىق تاۋۇش <语> 乐音

مۇزىكىلىق دراما <艺> 音乐话剧، 配乐话剧

مۇزىكىلىق دېكلاماتسىيە <文> 配乐朗诵

مۇزىكىلىق كومېدىيە <艺> 音乐喜剧

مۇزىكىلىق ئوبراز <艺> 音乐形象

مۇزىكىلىق ئۇسسۇل <艺> 配乐舞蹈

مۇسابىقە 〔静〕 比赛، 竞赛: تەنتەربىيە مۇسابىقىسىگە قاتناش- ماق 参加体育比赛 / ئەمگەك مۇسابىقىسىنى قانات يايدۇرماق 开展劳动竞赛

مۇسابىقە ئاپتوموبىلى <体> 赛车

مۇسابىقە سائىتى <体> 赛时

مۇسابىقە قائىدىسى <体> 比赛规则

مۇسابىقە قولۇقى <体> 赛艇، 划艇

مۇسابىقە قىلماق 比赛، 竞赛: شۇنداق قىلىپ، يەنە بىر قېتىم مۇسابىقە قىلىدىغان بولدۇق . 于是، 我们决定再比赛一次。

مۇسابىقە لىنىيىسى <体> 比赛路线

مۇسابىقە موتسىكلىتى <体> 竞赛摩托车

مۇسابىقە نىزامى <体> 竞赛守则

مۇسابىقە ھەيئىتى <体> 竞赛委员会

مۇسابىقە ئۇسۇلى <体> 比赛方法

مۇسابىقە ۋېلسىپىتى <体> 赛车(自行车)

مۇسابىقىچى 〔静〕 竞赛者

مۇسابىقىلەشتۈرمەك «مۇسابىقىلەشمەك» 的使动态

مۇسابىقىلەشمەك 〔动〕 比赛، 竞赛

مۇساپە 〔静〕 路程، 途程، 行程: ئۇزۇن ~ 漫长的路程

مۇساپىر 〔静〕 离乡人، 漂泊者، 流落他乡者: ~ بولمى- غىچە، يۇرت قەدرىنى بىلمەس . <谚> 没有流落他乡، 不知家乡可贵。 ~ بولمىغۇچە، مۇسۇلمان بولماس . <谚> 不作漂泊者، 难成穆斯林。 ~ ئىتنىڭ قۇيرۇقى ئىچ- كىرى . <谚> 丧家犬的尾巴夹得紧。

مۇساپىر بولماق 颠沛流离، 四处飘泊

مۇساپىرلار لاگېرى 难民营

مۇساپىرانە 〔静〕 颠沛流离的، 飘泊不定的

مۇساپىرپەرۋەر 〔静〕 的人乡离护爱

مۇساپىرپەرۋەرلىك «مۇساپىرپەرۋەر» 式形词名的

مۇساپىرچىلىق = مۇساپىرلىق

مۇساپىرخانا 〔静〕 处宿寄، 栈客

مۇساپىرلىق 〔静〕 定不泊漂، 离流沛颠، 乡离井背: مۇساپىرلىقنىڭ دەردىنى يەتكۈچە تارتقانمەن. 离了够受我 。苦之井背乡

مۇساپىلىك 〔静〕 的程里، 的程路: ئۇزۇن ~ ساياھەت 行旅途长

مۇسادىرە 〔静〕 收没

مۇسادىرە قىلماق 收没: زالىڭ مالنى ~ 物脏收没

مۇسالى (مۇسەل سەپت) 〔静〕＜植＞ 梅金小)里沙木 (草

مۇسەببە 〔静〕 ＜文＞ 诗行七

مۇسەددەس 〔静〕 ＜文＞ 诗行六

مۇسەللەس[1] 〔静〕 酒萄葡

مۇسەللەس[2] 〔静〕 ＜文＞ 诗行三

مۇسەممەن 〔静〕 ＜文＞ 诗行八

مۇسبەت 〔静〕 ＜化، 物، 数＞ 阳، 正

مۇسبەت باغلىنىش 关相正

مۇسبەت بۇلۇڭ ＜数＞ 角正

مۇسبەت بېسىم ＜物＞ 压电正، 压正

مۇسبەت تېزلىنىش ＜物＞ 度速加正

مۇسبەت تېمپېراتۇرا ＜物＞ 度温正

مۇسبەت دەرىجە ＜数＞ 幂正

مۇسبەت رېئاكسىيە ＜医＞ 应反性阳

مۇسبەت زەرەت ＜物＞ 荷电正

مۇسبەت سان ＜数＞ 数正

مۇسبەت فۇنكسىيە ＜数＞ 数函正

مۇسبەت قارشىلىق ＜物＞ 阻电正

مۇسبەت قۇتۇپ ＜物＞ 极正

مۇسبەت قىممەت ＜数＞ 值正

مۇسبەت كرىستال ①＜化، 物＞体晶正② ＜矿＞ 晶正

مۇسبەت كۆرسەتكۈچ ＜数＞ 数指正

مۇسبەت ھۆكۈم ＜罗＞ 断判正

مۇسبەت ئۇقۇم ＜罗＞ 念概正

مۇسبەت ئۆسۈم ＜经＞ 息利正

مۇسبەت ئېلېكتر ＜物＞ 电正

مۇسبەت ئېلېكترون ＜物＞ 子电正

مۇسبەت ئىندۇكسىيە ＜理生＞ 导诱正

مۇسبەت ئىئون ＜化، 物＞ 子离阳

مۇستەبىت 〔静〕 者制专، 者裁独، 君暴

مۇستەبىتلىك 〔静〕 裁独، 制专

مۇستەبىتلىك قىلماق 裁独، 制专

مۇستەسنا 〔静〕 外例: ئۇيغۇر تېبابىتى پەن بولغانىكەن، ئۇ ئۆزلۈكسىز راۋاجلىنىش، يېڭىلىنىش، ئىختىرا قىلىش، تاكامۇللىشىش قانۇنىيىتىدىن ~ ئەمەس. 科是然既学医尔吾维 善完和明发، 新更، 展发断不循遵地外例无就它، 学 。律规的

مۇستەسنا جاۋابكار ＜法＞ 任责外除

مۇستەسنا ماددا ＜法＞ 款条外例

مۇستەسناسىز 〔静〕 外例无، 外例不: ھەممە كىشى قىلچە ~ ھالدا قانۇنغا رىئايە قىلىشى كېرەك. 例无毫要都人切一 。法守地外

مۇستەسنالىق «مۇستەسنا» 式形词名的

مۇستەقىل 〔静〕 立独: ~ پىكىر قىلىش 考思立独 / ~ ۋە ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولۇش 主自立独

مۇستەقىل ئاكورد ＜艺＞ 弦和立独

مۇستەقىل ئاۋاز ＜艺＞ 音立独

مۇستەقىل بۆلەك ＜语＞ 分成立独

مۇستەقىل پادىشاھلىق 国王立独

مۇستەقىل پەن 科学立独

مۇستەقىل جۈملە ＜语＞ 句立独

مۇستەقىل جىنايەت ＜法＞ 罪犯立独

مۇستەقىل دۆلەت 国立独

مۇستەقىل سۆز ＜语＞ 词实

مۇستەقىل سىستېما 系立孤

مۇستەقىل قاتار 列系立独

مۇستەقىلچى 〔静〕 子分立独

مۇستەقىللىق 〔静〕 性立独، 立独: مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرمەك 立独取争

مۇستەملىكە 〔静〕 地民殖

مۇستەملىكە بولماق 地民殖为沦

مۇستەملىكە قىلماق 地民殖为沦使

مۇستەملىكىچى 〔静〕 者民殖، 者义主民殖

مۇستەملىكىچىلىك 〔静〕 义主民殖

مۇستەملىكىچىلىك سىياستى 策政义主民殖

مۇستەملىكىلىك 〔静〕 态状地民殖

مۇستەھەپ 〔静〕 ＜宗＞ 法教兰斯伊)卜哈台斯穆①

受، 的荐推被، 的许嘉可، 的意满人令为意، 词用专
的可许规教②(的赏赞
مۇستەھەپ قىلماق 体着净، 身下净 <宗>
مۇستەھەپخانا 〔静〕 房身净 <宗>
مۇستەھزاد 〔静〕 (体诗种一)句短长 <文>
مۇستەھكەم 〔静〕 固坚، 固巩①: ~ دۆلەت مۇداپىئەسى
防国的固巩 / ~ قورغان 坚 <转>②垒堡的固坚
固牢، 定: ~ ئىرادە 志意的定坚 / ~ دوستلۇق 固牢
谊友的
مۇستەھكەم بولماق 固稳، 固牢، 固坚: ئوقۇغۇچى-
لارنىڭ زېھنىي پائالىيەتكە بولغان خۇشتارلىقى قانچىلىك مۇس-
تەھكەم بولسا، ئۇلارنىڭ زېھنىي قابىلىيىتى شۇنچىلىك تەرەققىي
قىلىدۇ. 的们他، 固稳多有趣兴的动活力智对们生学
。展发少多有就力智
مۇستەھكەم قىلماق = مۇستەھكەملىمەك
مۇستەھكەم ئىستىھكام 事工久永 <军>
مۇستەھكەملەتمەك «مۇستەھكەملىمەك» 态动使的
مۇستەھكەملەشمەك «مۇستەھكەملىمەك» 态同共的
مۇستەھكەملەنمەك «مۇستەھكەملىمەك» 态动被的
مۇستەھكەملىك «مۇستەھكەم» 式形词名的
مۇستەھكەملىمەك 〔动〕 固巩، 固加: قارارگاھنى ~ 固加
地营 / دۆلەت مۇداپىئەسىنى ~ 防国固巩 / بىلىمنى ~
识知固巩
مۇسسۇن 下见
مۇسسۇن شامىلى 风季 <气>
مۇسسۇن كىلىماتى 候气风季 <气>
مۇسسۇن ئورمىنى 林雨季، 林雨风季 <地>
مۇسسۇن ئوقۇرى 槽风季 <气>
مۇسكۇل 〔静〕 <理生> 肌، 肉肌: يۈرەك مۇسكۇلى 心
肌
مۇسكۇل بوغۇمى 节肌 <理生>
مۇسكۇل تالاسى 维纤肌 <理生>
مۇسكۇل توقۇلمىسى 织组肌 <理生>
مۇسكۇل ئۆسمىسى 瘤肌 <医>
مۇسۇلمان 〔静〕 <宗> 通的徒信教兰斯伊)林斯穆
的意旨拉安服顺即، "者服顺"为意原语伯拉阿، 称
(人
مۇسۇلمانچە 〔静〕 的林斯穆، 的式林斯穆
مۇسۇلمانچىلىق 〔静〕 矩规的林斯穆: مۇسۇلمانچىلىقتا
بەندىنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىش توغرا ئەمەس. 林斯穆按

的对不是心的者主真信害伤، 矩规的 。 ~ ئاستا-
ئاستا. <谚> 来儿慢慢—矩规的林斯穆 。 ~ مەس-
چىتتە ئەمەس، ئەل ئىچىدە. <谚> 在不矩规的林斯穆
。中众民在而، 寺真清
مۇسۇلمانلىق «مۇسۇلمان» 词名象抽的
مۇسىبەت 〔静〕 事丧
مۇشاۋىر 〔静〕 问顾، 士谋
مۇشاۋىرەك 〔静〕 <艺> 木二十尔吾维))克热乌夏木
(一之曲套《姆卡
مۇشاۋىرلىق 〔静〕 职之士谋
مۇشائىرە 〔静〕 <文> 诗赛، 和唱
مۇشائىرە يىغىنى 会诗赛 <文>
مۇشەققەت 〔静〕 苦辛، 难艰، 苦艰
مۇشەققەت چەكمەك 苦受
مۇشەققەتچىلىك 〔静〕 苦艰، 难艰
مۇشەققەتسىز 〔静〕 苦艰不، 难艰不، 苦吃不: ~ تۇر-
مۇش 活生的苦艰不 / ~ ھۈنەر بولماس. <谚> 没
。艺手的苦吃不有
مۇشەققەتلىك 〔静〕 的苦艰، 的难艰: ~ ئەمگەك 苦艰
动劳的 / ~ سەپەر 程历的难艰
مۇشت 〔静〕 拳، 头拳: مۇشتنى تۈگمەك 拳握، 拳攥
头 / ئاش بەرگەنگە ~ بېرىپتۇ. <谚> 饭送家人، 他还
。"锅家谁砸، 饭家谁吃": "德报怨以"同喻; 拳老
مۇشت ئاتماق 德报怨以<转>②拳挥①: ئۇ بۇ
ياخشى ئادەمگە مۇشت ئاتقانلىقىغا نومۇس قىلدى. 他为对这
。辱耻到感而德报怨以人好个
مۇشت كۆتۈرمەك 拳举، 手动: قورققان ئالدىن مۇشت
كۆتۈرەر. <谚> 。拳举先的小胆
مۇشتا 〔静〕 椬木(的用毛، 棉弹)
مۇشتاق 〔静〕 求渴، 望盼، 望渴
مۇشتاق بولماق 求渴، 望盼، 望渴
مۇشتاقلىق «مۇشتاق» 词名象抽的
مۇشتەر 下见
مۇشتەر گۈل 球雪香 <植>
مۇشتەرى 〔静〕 户订(的报书)
مۇشتەرى بولماق 订، 阅订: مەن «شىنجاڭ گېزىتى»
گە مۇشتەرى بولدۇم. 。《报日疆新》了订我
مۇشتەك 〔静〕 锅袋烟، 斗烟
مۇشتتەك 〔静〕 儿点不小، 的小小: ~ بالا نېمىنى بىلىدۇ؟
ئۇ ~ تۇرۇپ چوڭ ئادەمدەك گەپ ؟么什得懂子孩的小小

قىلىدىغۇ . 。嘛人大个像倒话说儿点丁不小他

مۇشتلاشتۇرماق «مۇشتلاشماق» 态动使的

مۇشتلاشچى 〔静〕 师拳، 手击拳

مۇشتلاشماق ① «مۇشتلىماق» 殴斗②态同共的

مۇشتلىماق 〔动〕 击拳، 打拳

مۇشتۇمزور 〔静〕 ①豪士، 强豪②头寡، 霸恶

مۇشتۇمزورلۇق 〔静〕 道霸، 专横行为

مۇشتۇمزورلۇق قىلماق 道霸، 横行霸道

مۇشك 〔静〕 黑麝香

مۇشك - ئەنبەر 〔静〕 麝香和龙涎香، 香料

مۇشۇ 〔静〕 这، 这个: ~ ئىش 这件事 / ~ ئادەم 这个人، 此人 ~ تاپنىلا ئۆزىدە كەلگەن بولسا ، ناھايىتى ياخشى بولاتتى - ھە . 要是这时候来就太好了。~ تاپتا ئاشۇ مۇزدەك سوغۇق چاينى ئەكىلىپ بەرسە ، ئەجەب ئوبدان بولاتتى - ھە ! 这会儿要是把那冰冰的凉茶拿来就太好了！

مۇشۇنچە 〔静〕 这么多، 这么些: ~ نەرسىنى قانداق كۆتۈرۈپ كېتىمىز ؟ 这么些东西我们怎么打走？

مۇشۇنچىلىك 〔静〕 就这么些، 就这些: مۇشۇنچىلىكلا قالدى ، يەتمەسمىكىن ؟ 就剩这么些了، 怕不够吧？

مۇشۇنچىۋالا 〔静〕 这么多، 这么些: نېمە ئۈچۈن ~ باش قاتۇرۇپ ئۈگىتىسىز ؟ 你为什么费这么多脑筋去教？

مۇشۇنداق 〔静〕 就这样، 就这么: مەن كەتمەيمەن ، ئۆمرۈم بويى ~ ئۆتۈپ كېتەي . 我不走، 这辈子就让我这么过吧。

مۇغال 〔静〕 〈方〉 (大片耕地中) 先进水的田

مۇغەمبەر 〔静〕 ①装蒜: بالا ~ 孩子的装蒜②狡诈، 奸诈

مۇغەمبەرلەرچە 〔静〕 狡诈地، 诡诈地: ~ كۈلمەك 诡诈地笑، 奸笑

مۇغەمبەرلىك «مۇغەمبەر» 的名词形式

مۇغەمبەرلىك قىلماق 装蒜، 惺惺作态

مۇفتا 〔静〕 〈机〉 离合器

مۇقاتىل 见下

مۇقاتىل دەرىخى 〈植〉 腰果树

مۇقام (مۇقامى) 〔静〕 ① 〈艺〉 木卡姆 (维吾尔大型古典乐曲): 12 ~ 十二木卡姆 / ~ ئورۇنلىماق 演出木卡姆② 〈艺〉 曲调، 曲: يېڭى مۇقامغا راۋاپ چالماق 热瓦甫奏新曲③ 〈转〉 调子، 章法: ~ بەلگىلىمەك 定调子 / يۇقىرى ~ توۋلىماق 唱高调 / ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرت ھەر مۇقامغا يورغىلار . 〈谚〉 未经师傅教调的徒弟章法乱。④境界: راستلا ئەۋلىيالىق مۇقامغا يەتكەن كىشى ئىكەن . 真是修炼到了神仙境界的人啊。

مۇقام چالماق 演奏木卡姆

مۇقامدا يوق 〈成〉 不相宜، 不成体统: ئورۇنسىز ، گەپ ~ 没道理، 不相宜的话

مۇقامغا سىغمىماسلىق 不合规矩的، 不合理的: دادەم مۇقامغا سىغمايدىغان ئىشلارنى قىلىپ يۈرۈپ ئاخىر مۇشۇ كۈنگە قالدىڭ . 你总是干些不合理的事، 最后落到这步田地。

مۇقامغا يەتمەك 纯熟، 达到……境界، 达到高水准: ئۇ نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇپ ، ئۆلىمالىق مۇقامغا يېتىپتۇ . 他读了许多书، 达到了神学家的水准。

مۇقامچى 〔静〕 木卡姆歌手

مۇقامچىلىق 〔静〕 木卡姆演唱

مۇقامشۇناس 〔静〕 木卡姆学者، 木卡姆专家

مۇقامشۇناسلىق 〔静〕 木卡姆学، 木卡姆研究

مۇقاۋا 〔静〕〈印〉 封面

مۇقاۋىچى 〔静〕〈印〉 ①封面设计者②装订工人

مۇقاۋىچىلىق 〔静〕 〈印〉 帧装业، 装订业

مۇقاۋىسىز 〔静〕 无封面的

مۇقاۋىلاتماق «مۇقاۋىلىماق» 的使动态

مۇقاۋىلانماق «مۇقاۋىلىماق» 的被动态

مۇقاۋىلىق 〔静〕 有封面的، 封面的: قارا خورۇم ~ كىتاب 黑皮封面的书 / قاتتىق ~ كىتاب 硬皮书، 精装书

مۇقاۋىلىماق 〔动〕 装封面، 装帧

مۇقەددەس 〔静〕 神圣

مۇقەددەس ئەقىدە 圣教义

مۇقەددەس جاي 圣地

مۇقەددەس روھ 〈宗〉 圣灵

مۇقەددەس كىتاب 〈宗〉 圣典

مۇقەددەسلەشتۈرمەك «مۇقەددەسلەشمەك» 的使动态

مۇقەددەسلەشتۈرۈلمەك «مۇقەددەسلەشتۈرمەك» 的被动态

مۇقەددەسلەشمەك 〔动〕 神圣化

مۇقەددەم = ئىلگىرى

مۇقەددىمە 〔静〕 ①引言، 绪论، 序②序幕③序曲

مۇقەررەر 〔静〕 必然: سىنىپلار ~ يوقىلىدۇ . 阶级必然消亡。

مۇقەررەر باغلىنىش 〈逻〉 必然联系

مۇقەررەر شەرت 〈法〉 当然条件

مۇقەررەر ھۆكۈم 〈逻〉 必然判断

مۇقەررەر ۋەكىل 表代然当 <法>

مۇقەررەرچىلىك 〔静〕 论然必

مۇقەررەرلەشتۈرمەك «مۇقەررەرلەشمەك» 的使动态

مۇقەررەرلەشتۈرۈلمەك «مۇقەررەرلەشتۈرمەك» 的被动态

مۇقەررەرلەشمەك 〔动〕 成为必然、成定局: غەلىبە مۇقەررەرلىشىپ قالدى . 胜利已成定局。

مۇقەررەرلىك 〔静〕 <哲> ①必然性②必然

مۇقۇلداشماق 〔动〕 <方> 勾结、串通

مۇقىدىماق 〔动〕 <方> 极度疲劳、精疲力尽、疲惫；不堪变、钝变、迟钝

مۇقىل 〔静〕 ①穆库没药②野棕榈树胶

مۇقىم 〔静〕 固定、稳定: ~ ۋاقىت 固定的时间 / مال باھاسى ~ . 物价稳定。

مۇقىم باھا <经> 平价

مۇقىم بولتا <冶> 固定螺栓

مۇقىم تەننەرخ <经> 固定成本

مۇقىم دولقۇن <物> 定波

مۇقىم مائاش <经> 固定工资

مۇقىم مۈلۈك <经> 固定资产

مۇقىم مېلودىيە <艺> 定旋律

مۇقىم ھالەت <物> 定态

مۇقىم ئۆسۈم <经> 定息

مۇقىمسىز = تۇراقسىز

مۇقىمسىزلىق «مۇقىمسىز» 的名词形式

مۇقىملاشتۇرماق «مۇقىملاشماق» 的使动态

مۇقىملاشتۇرۇلماق «مۇقىملاشتۇرماق» 的被动态

مۇقىملاشماق 〔动〕 稳定、固定、成定局: ئۇ مەكتەپنىڭ مۇدىرىيەت ئىشخانىسىغا يۆتكىلىپ مۇقىملىشىپ قالدى . 他调到校长办公室稳定下来。تەجرىبىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى مۇقىملاشتى . 实验成功已成定局。

مۇقىملىق ① «مۇقىم» 的名词形式②稳定性、固定性

مۇكاپات (مۇكاپاتى) 〔静〕 奖、奖励、奖赏: بىرىنچى دەرىجىلىك ~ 一等奖 / ماددىي ~ 物质奖励 / ئالىي ~ 崇高的奖赏

مۇكاپات ئالماق 得奖

مۇكاپات بەرمەك 颁奖、授奖、发奖

مۇكاپات بېجى <经> 奖金税

مۇكاپات پۇلى 奖金

مۇكاپات لەۋھە 奖旗

مۇكاپات لوڭقىسى <体> 奖杯

مۇكاپاتلاشماق «مۇكاپاتلىماق» 的共同态

مۇكاپاتلانماق «مۇكاپاتلىماق» 的被动态

مۇكاپاتلىق 〔静〕 奖的、有奖的: ~ بىلىم سىناش پائالىيىتى 有奖知识竞赛活动 / ~ ئويۇن 有奖游戏

مۇكاپاتلىق پۇل ئامانىتى <经> 有奖储蓄

مۇكاپاتلىق زايوم <经> 有奖债券

مۇكاپاتلىق سېتىش <经> 有奖销售

مۇكاپاتلىماق 〔动〕 奖励、奖赏、嘉奖: ئىلغار خىزمەتچىلەرنى ~ 奖励先进工作者 / تۆھپىكارلارنى ~ 嘉奖有功人员

مۇكاپاتنامە 〔静〕 奖状

مۇكەممەل 〔静〕 完善、完美、精制、完备: ~ ئەسلىھە 完善(完备)的设施 / ~ پىلان 完美的计划 / ئەرەب، پارس تىللىرىنى ~ بىلمەك 精通阿拉伯语、波斯语

مۇكەممەل تالون <经> 全式提单

مۇكەممەل قۇدۇق <矿> 完善井

مۇكەممەل ماتېرىيالىزم <哲> 十足的唯物主义者

مۇكەممەل ئېنزىم <生> 全酶

مۇكەممەلسىز 〔静〕 不完善的、不完美的、不完备的

مۇكەممەلسىزلىك «مۇكەممەلسىز» 的名词形式

مۇكەممەللەشتۈرمەك «مۇكەممەللەشمەك» 的使动态

مۇكەممەللەشتۈرۈلمەك «مۇكەممەللەشتۈرمەك» 的被动态

مۇكەممەللەشمەك 〔动〕 美完、善完: رەسسام خىيالىي تەسەۋۋۇرىدا گۈزەل قىزنىڭ مۇكەممەللەشكەن ئوبرازىنى شەكىللەندۈرۈۋالدى . 在画家的想像中美丽女子的完美形象已经形成。ئوقۇتۇش-پىلانىمىز تېخىمۇ مۇكەممەللەشتى . 我们的教学计划更完善了。

مۇكەممەللىك 〔静〕 完美性

مۇڭ [1] 〔静〕 忧愁、苦闷、郁闷: ئۇ سىڭلىسىنىڭ مۇڭلىرىنى ئاڭلاپ، ئىچ ئاغرىتىپ يىغلاپتۇ . 她听说妹妹的苦闷、同情地哭了。

مۇڭ [2] 〔静〕 <古> 智慧

مۇڭداش 〔静〕 同病相怜者、知己: بىر سۆزلىشىپ ~ دېمە، بىللە مېڭىپ يولداش . <谚> 不要谈一次话就认知己，不要走一程路就认伴侣。

مۇڭداشقاق 〔静〕 爱谈心、爱聊天: سەھرالىقلار ~ بولىدۇ . 乡下人爱聊天。

مۇڭداشماق 〔动〕 谈心、恳谈、互诉衷肠

مۇڭ - زار 〔静〕 哀怨、愁苦、悲愁

مۇڭغايماق 〔动〕 闷苦، 寂孤到感: نامازدىن كېيىن مۇڭغى‑
يىپ بىردەم ئولتۇردۇم . 儿会一了坐闷我后过孜玛乃 。

مۇڭلانماق 〔动〕 伤忧، 闷苦، 郁忧، 愁忧

مۇڭلۇق 〔静〕 的伤忧، 的闷苦، 的郁忧، 的愁忧: ئىلۇ‑
نىڭ ~ قىياپىتى 态神的郁忧他 / ~ ناخشا 歌的伤忧

مۇلازىم 〔静〕 ①听差، 差官② 员务服

مۇلازىمەت 〔静〕 务服: دېھقانلار بازار ھەققىدىكى ئۇچۇرغا ، قەرز
پۇلغا ، تېخنىكا جەھەتتىكى ياردەم قاتارلىق مۇلازىمەتكە موھتاج .
服的面方等助援术技، 款贷، 息信场市要需们民农
。务

مۇلازىمەت پونكىتى 站务服

مۇلازىمەت سودىسى <经> 易贸务服

مۇلازىمەت قىلماق 务服: ياخشى مۇلازىمەت قىلماق ،
خېرىدارلار رازى بولىدۇ . 了好务服们我، 意满就客顾 。

مۇلازىمەتچى 〔静〕 员务服، 者侍

مۇلازىمەتچىلىك 〔静〕 ①业务服② 作工务服

مۇلازىملىق 〔静〕 务服، 性务服

مۇلازىملىق كەسپى 业务服

مۇلاھىزە 〔静〕 ①想法، 意见: مەن ئايالىمنىڭ بۇ مۇلاھىزى‑
سىگە قوشۇلدۇم . 法想的子妻我了意同我。② 议论، 评
述، 评论: ئىقتىسادىي مەسىلىلەرگە دائىر ~ 述题问济经
评

مۇلاھىزە قىلماق ①讨探، 考思: ياماقچى پادىشاھنىڭ
ھېكمەتلىك سۆزىنى مۇلاھىزە قىلىپ ، ئۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىپ‑
تۇ . 缝补匠思考皇帝的警句، 明白了它的意思。②
<逻> 推论

مۇلاھىزە يۈرگۈزمەك = **مۇلاھىزە قىلماق**

مۇلاۋ 〔静〕 佬么، 佬么人

مۇلاۋچە 〔静〕 ①佬么语② 佬么式

مۇلايىم 〔静〕 蔼和، 善和، 气和: ~ بوۋاي 爷老的蔼和
爷 / ~ مۇئامىلە قىلماق 气和人待

مۇلايىملاشتۇرماق «مۇلايىملاشماق» 的使动态

مۇلايىملاشماق 〔动〕 变蔼和، 变气和، 变温柔: ئۇ مېنىڭ
بۇ ھالىمغا رەھىم كېلىپ قالدىمۇ بىردىنلا مۇلايىملاشتى . 或他
许是对我这样子有了恻隐之心، 一下子变得和气了。

مۇلايىملىق «مۇلايىم» 的名词形式: ~ ئامەت كەلتۈرەر . 和
气致祥 。

مۇلتىپلېت 〔静〕 <物> 多重谱线

مۇلتىمېتىر 〔静〕 <电> 多用表

مۇلغۇي = سىراج

مۇللىت 〔静〕 <矿> 模来石

مۇم 〔静〕 <方> 真، 的真

مۇمپۇق 〔静〕 <方> 深藏不露的人

مۇمسىق 〔静〕 <方> 吝啬的، 小气的

مۇمكىن 〔静〕 可能: بارسىڭىز كۆرۈشىڭىز ~ . 你要是
去可能会见上 。 ئۇ بۈگۈن كېلەلمەسلىكى ~ . 他今
天可能不来了 。

مۇمكىن بولۇشىچە 尽可能، 尽量

مۇمكىنچىلىك 〔静〕 ①可能性، 可行性: بۇ پىلاننىڭ
مۇمكىنچىلىكىنى مۇھاكىمە قىلىشىمىز كېرەك . 我们应该研
究一下这个计划的可行性。② 可能: خىزمەت بەك ئال‑
دىراش بولغانلىقتىن يۇرتۇمغا بېرىشقا ~ بولمىدى . 因为工
作太忙، 我去老家已不可能 。

مۇمكىنچىلىك تەتقىقاتى 可行性研究

مۇمكىنچىلىك تەھلىلى 可行性分析

مۇمكىنقەدەر 〔静〕 尽可能地: ئۇ تېخى ياش ، ~ ئۆزىمىز
تەربىيە بېرىپ تۈزىتىۋالىشىمىز ياخشى . 他还年轻، 我们最
好尽可能自己教育纠正他为好 。

مۇمىيا (مۇمىيايىم ، مۇمىيايىڭ ، مۇمىياسى) 〔静〕 ① <医>
(维吾尔医的)接骨药 ② <医> 防腐剂 ③ 木乃伊

مۇمىيالاتماق «مۇمىيالىماق» 的使动态

مۇمىيالانماق «مۇمىيالىماق» 的被动态

مۇمىيالىماق 〔动〕 防腐处理: جەسەتنى ~ 对尸体进行
防腐处理

مۇن 〔静〕 <古> 本钱 ، 资本 ، 财富

مۇناپىق 〔静〕 ① 奸诈، 诡诈: ~ ئادەم 奸诈(诡诈)的
人 ② <宗> 伪信者 ③ 败类، 蟊贼 ④ <骂> 没良心
的، 混蛋: تۇفى ! ~ ، دوزىخى ! 呸! 没良心的، 该下地
狱的 !

مۇناپىقلاشماق 〔动〕 变奸诈: ئۇ ياش ۋاقتىدا خېلى تۈزۈك
بالىدەك قىلاتتى ، بىراق كېيىن مۇناپىقلىشىپ كەتتى . 他年轻
时是个挺正经的孩子، 可是后来变奸诈了 。

مۇناپىقلىق «مۇناپىق» 的名词形式

مۇناپىقلىق قىلماق 两面三刀، 出卖良心

مۇناجات (مۇناجاتى) 〔静〕 ① 祷告، 静默的祷告 ② <文>
圣歌

مۇناجات قىلماق 祈求(神助)؛ تەڭرىگە ~ 祈求上
苍

مۇنار (مۇنارى) 〔静〕 塔: مەسچىت مۇنارى 清真寺塔 / خاتىرە
مۇنارى 纪念塔، 纪念碑

مۇنار تىكلىمەك　碑树

مۇنارسىمان 〔静〕 的式塔، 的状塔

مۇنارسىمان بۇلۇت　<气>　云状塔

مۇنارسىمان تېلېسكوپ　<天>　镜远望式塔

مۇنارسىمان چاق　<机>　轮塔

مۇنارسىمان كىران　<机>　吊塔، 机重起式塔

مۇنارلىق 〔静〕 的塔، 的塔有

مۇنازا 〔静〕 <方> 的贵宝، 的贵珍

مۇنازىرە 〔静〕 论辩، 辩争، 议争: ئىلمىي ~ 辩术学 论/ ~ تەلەپ قىلمايدىغان پاكىت 实事的辩争可无

مۇنازىرە باسقۇچى　<法>　段阶论辩

مۇنازىرە قىلماق　论辩، 辩争، 论争

مۇنازىرىچى 〔静〕 士辩، 家论辩

مۇنازىرىسىز 〔静〕 不经辩论的، 不经争论的، 无争议的: ھەقىقەتنى ~ ئېتىراپ قىلىش كېرەك. 不经争论地承认真理。

مۇنازىرىلەشتۈرمەك «مۇنازىرىلەشمەك» 的使动态

مۇنازىرىلەشمەك 〔动〕 争论، 辩论، 辩争، 论战: ئۇلار بۇ مەسىلە توغرىسىدا خېلى مۇنازىرىلەشكەن بولسىمۇ، بىر پىكىرگە كېلەلمىدى. 他们对这个问题争论了很久، 但没有达成一致。

مۇنازىرىلىك 〔静〕 辩论的، 争论的، 争议的

مۇنازىرىلىك دەۋا　<法>　辩论式诉讼

مۇناسىپ 〔静〕 ①适合، 相应: بۇ قىزنىڭ كىيىنىش ۋە يۈرۈش - تۇرۇشلىرى شەھەر شارائىتىغا مۇناسىپ بولۇپ، گۈزەللىككە مۇس قوشۇپ تۇراتتى. 这姑娘的穿着举止适合城市环境، 给她的美貌平添了几分姿色。②不愧، 当之无愧: بىزنىڭ ئارمىيىمىز ئۇلۇغ ئارمىيە بولۇشقا ~. 我们的军队不愧为伟大的军队。③值得: ئىلغا ئېلىشقا ~ ياردەم 值得一提的援助

مۇناسىپ فۇنكسىيە　<物>　响应函数

مۇناسىپ كەلمەك　相称، 相配، 相应، 符合: ئىسمىڭىز ئۆزىڭىزگە مۇناسىپ كېلىدىكەن. 你的名字跟你挺相称。 مەن بىر كۆرەي، ئەگەر كۆڭلۈمگە ~ كەلسە، ئەلۋەتتە رازى مەن. 让我看看، 如果符合我的心意، 我当然乐意。

مۇناسىپ كۆرمەك　认为合适: شەھەر خەلقى پادىشاھلىق تەختىنى روزىبەگكە مۇناسىپ كۆرۈپتۇ. 城邦的人民认为皇位给柔则伯克合适。

مۇناسىپلىق «مۇناسىپ» 的名词形式

مۇناسىۋەت 〔静〕 ①关系: دوستلۇق ۋە قوشنىدارچىلىق مۇناسىۋىتى 友好睦邻关系 / دىپلوماتىك ~ ئورنىتماق 建立外交关系 ②<转> 公共关系، 公关 ③之际…: دۆلەت بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن سۆھبەت يىغىنى چاقىرىلدى. 国庆之际召开了座谈会。

مۇناسىۋەت باغلاش　建立联系، 联络، 拉关系

مۇناسىۋەت بۆلۈمى　公关部

مۇناسىۋەتچى 〔静〕 联系的، 公关的

مۇناسىۋەتچى خانىم　公关小姐

مۇناسىۋەتسىز 〔静〕 无关: ~ ئىشلار 无关的事 / ~ ئىشلار بىلەن كارىڭ بولمىسۇن. 你别管无关的事。

مۇناسىۋەتلەشتۈرمەك «مۇناسىۋەتلەشمەك» 的使动态

مۇناسىۋەتلەشمەك 〔动〕 系联، 联络: ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتلەشىپ بېقىڭ. 请跟他联系一下。

مۇناسىۋەتلىك 〔静〕 有关的، 关系到…: ~ ئورۇنلار 有关单位، 有关部门 / دۆلەتنىڭ تەقدىرىگە ~ چوڭ ئىش 关系到国家命运的大事

مۇناسىۋەتلىك كىشى　关系人

مۇناسىۋەتلىك مەسىلە　有关问题

مۇناقى 〔静〕 <植> 穆纳克葡萄، 马奶子葡萄

مۇنەججىم 〔静〕 ① <天> 星相家، 占星家، 视日، 天官 ②<转> 阴阳家، 深思熟虑، 有见识: ئۇ بەك ~، بىر ئىشتىن ئالدىراپ خۇلاسە چىقارمايدۇ. 他非常深思熟虑، 凡事不急于下结论。

مۇنەججىملىك 〔静〕 星相学، 占星术

مۇنەججىملىك قىلماق　看星相، 占星

مۇنەۋۋەر 〔静〕 ①优秀: ~ ئەسەر 优秀作品 / ~ ئوقۇتقۇچى 优秀教师 ②<转> 优秀分子، 新秀

مۇنبەت 〔静〕 肥沃的: ~ يەر 肥沃的土地 / ~ ئېتىز 肥沃的田地، 良田

مۇنبەر 〔静〕 ① <宗> (清真寺礼拜大殿内的)演讲台 ②讲台، 讲坛: مۇنبەرگە چىقماق 登上讲台 ③<转> 论坛: تارىخ مۇنبىرى 历史论坛 / ئەدەبىيات مۇنبىرى 文学论坛، 文坛

مۇنبەر سوتسىيالىزمى　讲坛社会主义

مۇنپۇق 〔静〕 <方> 秘密، 神密

مۇنتۇرماق 〔动〕 <古> 迷惑، 蛊惑

مۇنتىزىم 〔静〕 正规: ~ تەربىيە ئالماق 受正规教育

مۇنتىزىم ئارمىيە　<军>　正规军

مۇنتىزىم پىرامىدا　<数>　正棱锥

مۇنتىزىم پىرىزما <数> 柱棱正
مۇنتىزىم قوشۇن = مۇنتىزىم ئارمىيە
مۇنتىزىم كۆپ تەرەپلىك <数> 形边多正
مۇنتىزىم كۆپ ياقلىق <数> 体面多正
مۇنتىزىم ئۇرۇش <军> 战规正
مۇنتىزىم ئۈچ بۇلۇڭ <数> 形角三正
مۇنتىزىملىق «مۇنتىزىم» 式形词名的
مۇنتىزىملاشتۇرماق «مۇنتىزىملاشماق» 态动使的
مۇنتىزىملاشتۇرۇلماق «مۇنتىزىملاشتۇرماق» 态动被的
مۇنتىزىملاشماق 〔动〕 化规正: بىز ئارمىيىمىزنى زامانىۋىلاشقان، مۇنتىزىملاشقان ئارمىيە قىلىپ قۇرۇپ چىقىشىمىز لازىم. 军的化规正، 化代现支一成建队军把要们我 . 队。
مۇنتىزىملاشقان تەلىم <军> 练训化规正
مۇنتىزىملاشقان مەشىق 习练化规正
مۇنچا 〔静〕 堂澡، 室浴: مۇنچىغا چۈشمەك 澡洗، 浴人
مۇنچە 〔静〕 样这، 么这: ~ ئالدىراپ نەگە باراتتىڭ؟ 这 去儿哪到急么 / ~ نەرسىنى كۆتۈرەلمەمسەن؟ 儿点么这 ？吗来起不提都你西东
مۇنچىچى 〔静〕 人工堂澡
مۇنچىلىق 〔静〕 的堂澡، 的堂澡有
مۇنچىلىق ئاپتوموبىل <交> 车浴淋
مۇنچىلىك 〔静〕 样这، 么这: ~ مۇلايىم 和温么这 / ~ يول دېگەن نېمە؟ ？么什算路儿点么这
مۇنچىۋالا 〔静〕 样这، 么这: ~ كۆپ ئادەم 的多么这 人 / ~ ئىشنى قانداق قىلىپ تۈگەتەرسەن؟ 事的多么这 ？完干能么怎你儿
مۇنداق 〔静〕 种这، 样这: ئۇنداق قازانغا ~ چۆمۈچ. <谚> ；“计就计将”同喻；勺的样这下，锅的样那 “事行机见” 。 سەن ~ خاپا قىلساڭ، كىم ساڭا ياردەم قىلىدۇ؟ ？你助帮会还谁، 气生人惹么这你
مۇنداقتا 〔助〕 么那
مۇنداقچە 〔静〕 儿样这就: ~ ئېيتقاندا 说话句换
مۇندەرىجە 〔静〕 录目: كىتاب مۇندەرىجىسى 录目的书图
مۇندۇز 〔静〕 <古> 子傻، 子呆، 瓜傻
مۇندۇلاق = قاغىتىرناق
مۇنقا 〔静〕 <古> 的野، 的服驯不، 的从顺不
مۇنقەرىز 〔静〕 亡灭
مۇنقەرىز بولماق 亡灭، 亡沦: خىيانەتچىلىك ۋە پارىخورلۇقنى تۈگەتمىسەك، پارتىيە ۋە دۆلەت مۇنقەرىز بولىدۇ. 不 。国亡党亡会就، 贿受污贪服克
مۇنقەرىز قىلماق 亡灭، 亡沦使
مۇنقەرىزچىلىك «مۇنقەرىز» 词名象抽的: مۇنقەرىزچىلىككە قارشى تۇرماق 论国亡对反 / ۋەتەننى مۇنقەرىزچىلىكتىن قۇتۇلدۇرماق 亡救، 国救
مۇنقەرىزلىك «مۇنقەرىز» 式形词名的
مۇنكىر 〔静〕 的定否، 的绝拒، 的对反
مۇنكىر - نەكىر 〔静〕 <宗> 说传)尔克奈—尔克孟 (使天个两的人死审预里墓坟在
مۇنۇ 〔静〕 这، 个这
مۇنۇماق 〔动〕 <方> 聩昏老年
مۇھاپىزەت 〔静〕 卫保، 护防، 护保: ئۇلار مېنى ئايرىم ھالدا بىرسىنىڭ مۇھاپىزىتىگە تاپشۇردى. 给交另单我把们他 . 护保人个一 。 ئاشلىق ئامبىرىنىڭ مۇھاپىزىتى ياخشى بولمىغاچقا، بىرمۇنچە ئاشلىق بۇزۇلۇپ چاشقانغا يەم بولۇپ كەتكەن. 。了吃鼠老被، 坏毁食粮多许، 善不护防为因库粮
مۇھاپىزەت بەلۋىغى <农> 带林护防، 带护保
مۇھاپىزەت تورى <交> 网护防
مۇھاپىزەت تېمى <建> 墙护
مۇھاپىزەت دامبىسى <水> 堤护防
مۇھاپىزەت قاپقىقى <机> 罩护، 罩护防
مۇھاپىزەت قاراۋۇلى <军> 哨卫警
مۇھاپىزەت قەۋىتى <物> 层护保
مۇھاپىزەت قوزۇقى <水> 桩护保
مۇھاپىزەت قۇرى <农> 行护保
مۇھاپىزەت قىشى <水> 岸护
مۇھاپىزەت قىلماق 警卫، 护保: ھازىر بار ئورمانلارنى ياخشى مۇھاپىزەت قىلىش كېرەك. 。林树的有现好护保要
مۇھاپىزەت كلاپانى <机> 阀护防
مۇھاپىزەتچى 〔静〕 员卫警، 兵卫، 镖保
مۇھاپىزەتچى قىسىم <军> 队部卫警
مۇھاپىزەتچىلىك 〔静〕 作工卫保، 作工卫警
مۇھاجىر 〔静〕 ① <宗> 避逃为期早教兰斯伊)士迁 ②(林斯穆的外以加麦到居迁而害迫徒教神多加麦 民侨: جۇڭگو مۇھاجىرى 侨华 / چەت ئەل مۇھاجىرلىرى 外 民侨国
مۇھاجىر سودىگەر 商侨
مۇھاجىرلىق «مۇھاجىر» 词名象抽的: مۇھاجىرلىقتا ياشىماق 居侨
مۇھاسىرە 〔静〕 围包: ~ ئىچىدە قالماق 围包被 / مۇھا-

سىرىگە چۈشۈپ قالماق 陷入包围 / مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقماق 突围

مۇھاسىرە قىلماق 〈军〉 包围: دۈشمەننى مۇھاسىرە قىلىپ يوقاتماق 围歼敌人

مۇھاكىمە 〔静〕 ①讨论、商讨、研讨、磋商 ②〈逻〉 推论

مۇھاكىمە تېمىسى 〈逻〉 论题

مۇھاكىمە قىلماق ①讨论、商讨、研讨 ②〈逻〉 推论

مۇھەببەت 〔静〕 情感、情爱、爱: ۋەتەنگە ~ 对祖国的爱 / مۇھەببەتنى سېتىۋالغىلى بولماس. 〈谚〉 爱情是买不来的。 ~ چىراي تاللىماس، ئۇيقۇ جاي. 〈谚〉 爱情不挑脸蛋，瞌睡不挑地方。 ~ كۆرۈنمەيدىغان ئوت، تۈگىمەيدىغان دەرد. 〈谚〉 爱情是无形的火，无尽的苦。 ~ ئۆلۈمنى يېڭەر. 〈谚〉 爱情能战胜死神。

مۇھەببەت باغلىماق 恋爱、谈恋爱

مۇھەببەت تۇغۇلماق 产生感情、产生爱情

مۇھەببەت قوشاقلىرى 〈文〉 爱情歌谣

مۇھەببەت لىرىكىسى 〈文〉 爱情抒情诗

مۇھەببەتسىز 〔静〕 无感情、无爱情

مۇھەببەتلەشمەك 〔动〕 谈恋爱、谈情说爱

مۇھەببەتلىك 〔静〕 有感情的、有爱情的；感情的、爱情的

مۇھەببەتنامە 〔静〕 情书

مۇھەببەت - نەپرەت 〔静〕 爱憎: مۇھەببەت - نەپرەتتى ئېنىق 爱憎分明

مۇھەررەم 〔静〕 〈天〉 回历元月

مۇھەررىر 〔静〕 编辑

مۇھەررىرلىك 〔静〕 编辑工作

مۇھەررىرلىك قىلماق 编辑、校订

مۇھەممەد 〔静〕 〈宗〉 穆罕默德(伊斯兰教创始人)

مۇھىت 〔静〕 ①环境: تەبىئىي ~ 自然环境 / يېڭى مۇھىتقا كۆنۈپ كەتمەك 适应新环境 ②〈化〉介质

مۇھىت ئاسراش 环境保护、保护环境

مۇھىت ئاسراش قانۇنشۇناسلىقى 〈法〉 环境保护法学

مۇھىت ئاسراش قانۇنى 〈法〉 环境保护法、环保法

مۇھىت ئاكۇستىكىسى 〈物〉 环境声学

مۇھىت ئامىلى 〈地〉 环境要素

مۇھىت باشقۇرۇش 环境管理

مۇھىت بايلىقى 环境资源

مۇھىت بۇلغىنىش 环境污染

مۇھىت بېجى 〈经〉 环境税

مۇھىت بىئولوگىيىسى 环境生物学

مۇھىت پارامېتىرى 环境参数

مۇھىت پسىخولوگىيىسى 环境心理学

مۇھىت پېنى = مۇھىت ئىلمى

مۇھىت تەسۋىرى 〈文〉 景物描写、描景

مۇھىت تەقلىدى 环境模拟

مۇھىت جۇغراپىيىسى 环境地理学

مۇھىت سەنئىتى 〈艺〉 环境艺术

مۇھىت جەمئىيەتشۇناسلىقى 环境社会学

مۇھىت سۈپىتى 环境质量

مۇھىت گېئوخىمىيىسى 环境地球化学

مۇھىت گېئولوگىيىسى 环境地质

مۇھىت مىزانى 环境准则

مۇھىت نەزەرىيىسى 〈生〉 环境理论

مۇھىت ئېففېكتى 环境效应

مۇھىت تەدرىجىي تەرەققىياتى 环境演化

مۇھىت ئىستاتىستىكىسى 环境统计学

مۇھىت ئىندېكسى 环境指数

مۇھىت ئىلمى 环境科学

مۇھىم 〔静〕 重要、要紧: ~ ۋەزىپە 重要任务 / ~ ئىش 要紧事

مۇھىم پەيت 紧要关头

مۇھىم دېلو 〈法〉 要案

مۇھىم زاكاس 双挂号

مۇھىم ھۆججەت 要件

مۇھىم نۇقتا 重点、要点

مۇھىملىق 〔静〕 重要性: مۇھىتنى ئاسراش خىزمىتىنىڭ مۇھىملىقى 环保工作的重要性

مۇۋاپىق 〔静〕 合理、合适、妥当、适当、相应: ~ قويۇق تېرىماق 合理密植 / ئۇ ۋەدىسىگە ~ ئۇلارنى ئوبدان رازى قىلدى. 他按照承诺好好地答谢了他们。

مۇۋاپىق سېتىۋېلىش 〈经〉 适量采购

مۇۋاپىق غىدىقلاش 〈心〉 适宜刺激

مۇۋاپىق كەلمەك 适合、合适: بەللى، دەل مۇۋاپىق كەلدى. 太好了，正合适。 بۇ شارائىت ئۈجمە ئۆستۈرۈشكە تازا مۇۋاپىق كېلىدۇ. 这条件非常适合植桑。

مۇۋاپىق كۆرمەك 认为合理，认为合适，认为适当：ئۇلار مېنىڭ پىكرىمنى مۇۋاپىق كۆردى．他们认为我的意见合理。رەھبەرلىك قايتا ـ قايتا ئويلىنىشتىن كېيىن، ئۇلاردىن قادىرنى مۇۋاپىق كۆردى．领导们反复考虑之后，认为这些人中喀迪尔合适。

مۇۋاپىق مەنپەئەت <经> 正当利益

مۇۋاپىقلاشتۇرماق «مۇۋاپىقلاشماق» 的使动态

مۇۋاپىقلاشتۇرۇلماق «مۇۋاپىقلاشتۇرماق» 的被动态

مۇۋاپىقلاشماق 〔动〕 适合，适应：ئۇ تۇنجى قېتىم شۇ زاماندىكى تەبىئەت ئىلمىگە مۇۋاپىقلاشقان تېبابەت نەزەرىيە ئاساسلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغان．他首先提出了适应那一时代自然科学的医学理论基础。

مۇۋاپىقلىق «مۇۋاپىق» 的名词形式

مۇۋازىنەت 〔静〕 平衡，均衡

مۇۋازىنەت نەزەرىيىسى <哲> 均衡论

مۇۋازىنەتلىك 〔静〕 平衡的，均衡的

مۇۋازىنەتلىك بازار <经> 均势市场

مۇۋازىنەتلىك فورماتسىيە <哲> 均衡形态

مۇۋەببەلسىپىت 〔静〕 <植> 麦冬

مۇۋەپپەق 见下

مۇۋەپپەق بولماق 有机会，有幸，得以：ئەل باھار ۋاقتىدا خىزمەت بىلەن يېزىلارغا چىقىشقا مۇۋەپپەق بولدۇم．正巧春天我因工作关系有机会去农村。مەن بۇ قېتىمقى يىغىنغا قاتنىشىشقا مۇۋەپپەق بولدۇم．我有幸参加这次会议。

مۇۋەپپەقىيەت 〔静〕 成就，成功：بۇ مۇۋەپپەقىيەتلىرى ئۈچۈن تەتقىقات ئورنىدىكى يولداشلار ئۇنى سەمىمىي تەبرىكلىدى．因为这些成就，研究所的同志们诚心诚意地祝贺他。سىزگە ~ تىلەيمەن．祝你成功！

مۇۋەپپەقىيەت قازانماق 取得成就，获得成功，成功：بىز چوقۇم مۇۋەپپەقىيەت قازىنىمىز．我们一定会成功。

مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشمەك 获得成功

مۇۋەپپەقىيەتسىز 〔静〕 无成就，不成功：بۇ ئىشىمىزمۇ ~ ئاخىرلاشتى．我们这件事也无功而终。

مۇۋەپپەقىيەتسىزلىك «مۇۋەپپەقىيەتسىز» 的名词形式

مۇۋەپپەقىيەتلىك 〔静〕 成功的，圆满的：ئۇ 60 ياشلىق بوۋاينى ~ ئوپېراتسىيە قىلدى．他给一位六十岁的老大爷做了成功的手术。بۇ مۇشكۈل ۋەزىپىنى ئۇ خېلىلا ~ ئورۇنلىدى．他相当圆满地完成了这项艰巨的任务。

مۇۋەششەھ 〔静〕 <文> 离合诗，贯顶诗(每一行的首字母或最后一句诗的尾字母能组合成词的一种诗体)

مۇۋەققەت 〔静〕 临时的：~ بىرلەشمە / 临时的联合 پارتكومىنىڭ ~ شۇجىسى 代理(临时)党委书记

مۇۋەققەت كابىنېت 临时内阁

مۇۋەققەت ھۆكۈمەت 临时政府

مۇيات 〔静〕 <方> 宝贵的，珍贵的；称心如意的，理想的

مۇياتلىق 〔静〕 <方> 遗物，传家宝，纪念品

مۇيان 〔静〕 <古> 善事，功德，慈善

مۇيانچىلىق 〔静〕 <古> 调解，调停，解劝，劝架

مۇيانلىق 〔静〕 <古> (供行路人饮水的)供水房，茶水房；客店，客栈，旅馆

مۇيەسسەر 见下

مۇيەسسەر بولماق 受到，得到，博得，得以：ماختاشقا ~ 受到称赞 / ئالقىشقا ~ 博得掌声 / ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈشكە ~ 得以见到他的面

مۇيەسسەر قىلماق 使受到，使得到，使博得

مۇيغاق 〔静〕 <古，动> 野山羊

مۇيىم ـ تۇيىم 〔静〕 <方> 凑合，将就，敷衍

مۆ 〔模〕 哞：باغلاقتىكى موزاي ~ دەپ يەنە مۆردى．拴着的牛犊又哞地叫了。

مۆتىدىل 〔静〕 ①<地>温和：ھاۋا رايى ~ 气候温和 ②温和，和气的，温性的：ساۋۇت دېگەن ئۇ ئادەمغۇ ~ بىر ئادەم．萨伍提那个人呀，是个和气的人。~ يېمەكلىك ئادەمنىڭ مىجەزىگە ئىسسىقمۇ كەلمەيدىغان، سوغۇقمۇ كەلمەيدىغان يېمەكلىكتۇر．温性食物是对人的体性既不热又不寒的食物。

مۆتىدىل بەلۋاغ <地> 温带

مۆتىدىللەشمەك 〔动〕 变温和：بۇ يەرنىڭ ھاۋا كىلىماتى ھازىر مۆتىدىللەشمەكتە．这里的气候正在变得温和。

مۆتىدىللىك «مۆتىدىل» 的名词形式：ھاۋا رايىنىڭ مۆتىدىللىكى 气候温和

مۆتەسىپ 〔静〕 <宗> 穆哈泰希卜(伊斯兰教早期监督教法执行的检查官)

مۆتىۋەر 〔静〕 德高望重，众望所归，可敬：~ زات 德高望重(众望所归)的人士，泰斗

مۆتىۋەرلىك «مۆتىۋەر» 的名词形式

مۆجىزە 〔静〕 奇迹

مۆجىزە كۆرسەتمەك 显示奇迹

مۆجىزە ياراتماق 创造奇迹

مۆجىزىلىك 〔静〕 神奇的，奇异的

مۆرەتمەك «مۆرىمەك» 的使动态

مۆرەشمەك «مۆرىمەك» 的共同态

مۆرىت 〔静〕 良机，时机，机会，机遇

مۆرىتى كەلمەك 时机到，机会到

مۆرىمەس 〔静〕 一声不吭，默不作声：～ ئادەم 一声不吭的人，默不作声的人

مۆرىمەك 〔动〕 ①哞哞叫②<转>吭气，吭声，言语：بالدۇراق مۆرەپ قويسىڭىز بولماسمىدى؟ 你早点儿吭声不行吗？

مۆسۈن 〔静〕 <方> 耳坠

مۆشۈكتاپان 〔静〕 <植> 猫儿菊

مۆكتۈرمە 〔静〕 ①埋伏②<军>伏兵：يولغا ～ قويۇڭلار. 你们要在路上安排伏兵。

مۆكتۈرمە جەڭ <军> 狙击战，伏击

مۆكتۈرمە قۇرۇلۇش <建> 隐蔽工程

مۆكتۈرمەك «مۆكمەك» 的使动态

مۆكتۈرۈلمەك «مۆكتۈرمەك» 的被动态

مۆككەك 〔静〕 爱躲藏的，爱潜伏的

مۆككەك پەرۋانە <动> 潜蛾

مۆككەك چىۋىن <动> 潜蝇

مۆكمەك 〔动〕 躲藏，隐藏，藏：قۇياش ئاستا تاغ كەينىگە مۆكتى. 太阳慢慢地躲到了山的后面。ئۇ دەرەخ كەينىگە مۆكتى. 他藏到了树后面。

مۆكۈرۈ 〔静〕 <方> 瘦小的，衰老的

مۆكۈشمەك[1] «مۆكمەك» 的共同态

مۆكۈشمەك[2] 〔静〕 捉迷藏

مۆكۈشمەك ئوينىماق 玩捉迷藏：بالىلار مۆكۈشمەك ئويناۋاتاتتى. 孩子们在玩捉迷藏。

مۆكمۆكىلەك 〔静〕 捉迷藏，藏猫儿

مۆگە - ماش 〔静〕 <方> 果品，瓜果

مۆڭ 〔静〕 傻呵呵的，傻里傻气的，呆头呆脑的：～ ئادەم 傻呵呵的人 / گەپ قىلمىسا، ～ دېمە؛ جىم تۇرغاننى دۆڭ دېمە. <谚> 不吱声你别以为是傻瓜，不动弹你别以为是一堆土；喻同"人不可貌相，海水不可斗量"。

مۆڭكۈشمەك «مۆڭكۈمەك» 的共同态

مۆڭكۈگەك 〔静〕 爱尥蹶子的：～ ئات 爱尥蹶子的马

مۆڭكۈمەك 〔动〕 尥蹶子：ئېشەك مۆڭكۈدى. 驴尥蹶子了。

مۆڭگەك = مۆڭكۈگەك

مۆڭلۈك «مۆڭ» 的名词形式

مۆڭلۈك قىلماق 懵懂，犯糊涂，犯傻

مۆل 〔模〕 双眼含泪状

مۆلە 〔静〕 (驴的)软鞍子

مۆلچەر 〔静〕 估算，估计，估量：كۆز مۆلچەرى 目测

مۆلچەر پەنى <经> 预测科学

مۆلچەر سان <语> 概数

مۆلچەر قانۇنشۇناسلىقى <法> 预测法学

مۆلچەر قىممەت <经> 估值

مۆلچەر مەلۇمات <经> 估报

مۆلچەرلەتمەك «مۆلچەرلىمەك» 的使动态

مۆلچەرلەشمەك «مۆلچەرلىمەك» 的共同态

مۆلچەرلەنمەك «مۆلچەرلىمەك» 的被动态

مۆلچەرلىگۈسىز 〔静〕 无法估计，无法估量：بۇ قېتىمقى زىيان ～ بولدى. 这一次的损失无法估计。بۇ ئىشلار ～ زور ھەم چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە. 此项事业具有无法估量的重大而深远的意义。

مۆلچەرلىمەك 〔动〕 ①估计，估量，估测：ۋەزىيەتنى مۆلچەرلەپ كۆرمەك 估计一下形势 / خاتا ～ 错误估计，误估 ②<转>瞄准，瞄：ئۇ بۆرىنىڭ كۆكرىكىنى مۆلچەرلەپ ئاتقانىدى، ئوق تەگمىدى. 他瞄准狼的胸口射击，没有击中。

مۆلدۈر[1] 〔静〕 <气> 冰雹

مۆلدۈر ئاپىتى <气> 雹灾

مۆلدۈر بورىنى <气> 暴雹

مۆلدۈر تۆرەلمىسى <气> 雹胚

مۆلدۈر سۇغۇرتىسى <经> 冰雹保险

مۆلدۈر[2] 〔模〕 ①滴溜溜②扑簌

مۆلدۈرلەتمەك «مۆلدۈرلىمەك» 的使动态

مۆلدۈرلۈك 〔静〕 冰雹的

مۆلدۈرلۈك بۇلۇت <气> 雹云

مۆلدۈرلىمەك 〔动〕 ①(眼睛)滴溜滴溜转：ئۇنىڭ مۆلدۈرلەپ تۇرغان يوغان كۆزلىرىدىن مەيۇسلۇك چىقىپ تۇراتتى. 她那滴溜滴溜转的大眼睛流露出忧郁的神色。②扑簌：ئانا كۆزلىرىدىن مۆلدۈرلەپ چۈشۈۋاتقان ياشلىرىنى قول ياغلىق بىلەن سۈرتتى. 母亲用手帕擦去扑簌簌落下的眼泪。

مـۆلدۈر ـ مـۆلـدۈر 〔模〕①滴溜滴溜②扑簌扑簌：
ئۇنىڭ كۆزىدىن ~ ياش تامچىلىرى قۇيۇلدى . 泪珠从他眼中
扑簌扑簌地落了下来。

مۆللىدە 〔静〕扑簌，扑簌一下：ئۇ كۆزىگە ~ ياش ئالدى .
他扑簌一下眼泪夺眶而出。

مۆل ـ مـۆل 〔模〕滴溜溜：بالا كۆزىنى ~ قىلىپ قاراپ
ئولتۇرىدۇ . 孩子眼睛滴溜溜地看着。

مۆلۈلدەتمەك «مۆلۈلدىمەك» 的使动态

مۆلۈلدىمەك 〔动〕眨巴：ئۇ ماڭا مۆلۈلدەپ قاراپ ، پەس ئاۋاز
بىلەن سۆزلىدى . 他朝我眨巴着眼小声说。

مـۆمىن 〔静〕①穆民，伊斯兰教)信徒② <转> 笃
诚，笃实，忠厚：قىزىڭىزنى ياخشى تەربىيىلەنگەن ، ~ بىر
كىشىگە نىكاھلاپ بەر . 你要把女儿嫁给一个受过良好教
育的，忠厚的好人。

مۆمىنلەرچە 〔静〕笃诚地，恭顺地

مۆمىنلىك «مۆمىن» 的抽象名词

مۆنۆرىمەك 〔动〕<方> 暂缓，暂停(主要用于疼痛)

مۆھتەرەم 〔静〕尊敬的，可敬的：~ ئەپەندى 尊敬的(可
敬的)先生

مۆھلەت 〔静〕期限，限期：مەلىكە شاھتىن قىرىق كۈنلۈك ~
سوراپتۇ . 公主向国王请求了四十天期限。بىر ئايلىق ~
توشاي دەپ قالدى . 一个月的期限快到了。

مۆھلەت ئالماق 要期限，得期限：مەن ئۇنىڭدىن ئىككى
ئايلىق مـۆھلەت ئالدىم . 我从他那儿得到两个月的限
期。

مۆھلەت بەرمـەك 给期限：سىزگە قانچە ھەپتە مۆھلەت
بەردى ؟ 给了你几周的期限？

مۆھلەتسىز 〔静〕无期限，无限期

مۆھلەتلىك 〔静〕有期限，有限期

مۆھۈر (مۆھرى) 〔静〕印，图章：~ باسماق 盖印

مۆھۈردار (مۆھۈردارى) 〔静〕掌玺大臣

مۆھۈردارلىق 〔静〕掌玺大臣之职，掌玺之职

مۆھۈرلەتمەك «مۆھۈرلىمەك» 的使动态

مۆھۈرلەشمەك «مۆھۈرلىمەك» 的共同态

مۆھۈرلەنمەك «مۆھۈرلىمەك» 的被动态

مۆھۈرلۈك 〔静〕盖印的：~ تىلخەت 盖印的字据

مۆھۈرلۈك يەر <经> 批约地段

مۆھۈرلىمەك 〔动〕盖印：توختامنى ~ 给合同盖印

مۇجمەل 〔静〕含混的，含糊的，模糊的

مۇجمەل توپلانما <数> 模糊集合

مۇجمەل ئۇچۇر 模糊信息

مۇجمەللەشتۈرمەك «مۇجمەللەشمەك» 的使动态

مۇجمەللەشتۈرۈشمەك «مۇجمەللەشتۈرمەك» 的共同态

مۇجمەللەشتۈرۈلمەك «مۇجمەللەشتۈرمەك» 的被动态

مۇجمەللەشمەك 〔动〕变模糊，变含糊：ئۇنىڭ سۆزلىرى
بارغانسېرى مۇجمەللىشىپ كەتتى . 他的话越来越含糊不清
了。

مۇجمەللىك «مۇجمەل» 的名词形式

مۇجمەللىك تىلشۇناسلىقى <语> 模糊语言学

مۇجمەللىك لوگىكىسى <逻> 模糊逻辑学

مۇجمەللىك ماتېماتىكىسى <数> 模糊数学

مۇچە 〔静〕<生理> 肢，肢体：تۆت ~ 四肢 / مۇچە-
لىرى ساق 肢体健全

مۇچەل 〔静〕生肖，地支

مۇچەلنامە 〔静〕生肖历书，皇历

مۇدۇر 〔静〕高高低低，高低不平

مۇدۇر پاقا <动> 铃蟾

مـۇدۇر ـ چـوقۇر 〔静〕凹凸不平，高低不平：~ يېزا
يولىدا بىر ئېشەك ھارۋىسى ئاستا كېتىۋاتاتتى . 一辆驴车在农
村高低不平的路上走着。

مۇدۇر ـ مۇدۇر 〔静〕高低不平，凹凸不平

مـۇدۇرۇلمەك 〔动〕①失前蹄：ياخشى ئاتنىڭمۇ مۇدۇرۇلۈپ
كېتىدىغان چاغلىرى بولىدۇ . 好马也有失前蹄的时候。
مۇدۇرۇلمەس ئات يوق ، يېڭىلمەس ئادەم . <谚> 马没有不
失蹄的，人没有不败的战胜的。②趔趄：بىر مۇدۇرۇل-
گەن ئون مۇدۇرۇلەر . <谚> 打过一个趔趄，就会打十
个趔趄。

مۇدۇك 〔静〕<方> 小，精巧

مۈرە 〔静〕①肩膀，肩：ئۇ سومكىسىنى مۈرىسىگە ئېسىپ كەي-
نىگە ماڭدى . 他把书包挂在肩膀上转身走了。② بۇ كۆڭ-
لەكنىڭ مۈرىسى سەل كەڭ بولۇپ قاپتۇ . 这件衬衣的肩稍
微宽了点儿。②锁骨

مۈرە بېغى <理生> 肩带

مـۈرە تاختا 衬板)两头高中间低的木板，大布抛
光用(

مۈرە تاش 抛光石(大布抛光用)

مۈرە چىقارماق = دولا چىقارماق

مۈرە قاقماق 拍肩膀：باشلىق مۈرەمگە قېقىپ «قالتىس
يىگىت» دەپ ماختاپ قويدى . 首长拍着我的肩膀夸奖说：
"棒小伙子"。

مۆرە قىسماق (道知不示表)肩耸؛ ئۇ ھېچنېمىنى بىلمىگەن قىياپەتتە قوللىرىنى يېيىپ، مۆرىسىنى قىستى. 装他 。肩下一了耸، 手双开摊، 道知不都么什作

مۆرىنى مۆرىگە تىرىمەك 肩并، 肩并肩؛ ئۇ دېگەن بىز بىلەن مۆرىنى مۆرىگە تىرەپ كۆرەش قىلغان سەپداش. 他 。友战的战作肩并们我是

مۆرەن 〔静〕 <方> ①河②渡口

مۆرگۈمەك 〔动〕 <方> 打前失، 闪失.

مۆرىدەشمەك «مۆرىدىمەك» 的共同态

مۆرىدىمەك 〔动〕 用肩推، 用肩靠؛ يىگىتلەر تراكتورنى زورۇقۇپ مۆرىدەيتتى. 小伙子们使劲用肩推拖拉机。 قىز بىلەن يىگىت بىر ـ بىرىنى مۆرىدەپ كېتىپ باراتتى. 姑娘和 小伙子肩靠着肩走。

مۆرىلىك 〔静〕 垫肩

مۆسۈن 〔静〕 嫩枝

مۇشكۈل 〔静〕 艰巨的، 艰难的؛ ~ ۋەزىپە 艰巨的任务 / ~ ئەھۋالغا چۈشۈپ قالماق 陷于困境 / ~ ئىش يوق ئالەمدە، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە. 世上无难事، 只怕有心人。

مۇشكۈللەشتۈرمەك «مۇشكۈللەشمەك» 的使动态

مۇشكۈللەشتۈرۈلمەك «مۇشكۈللەشتۈرمەك» 的被动态

مۇشكۈللەشمەك 〔动〕 变艰难، 变困难؛ ھازىر ھېلىقى ئىش تېخىمۇ مۇشكۈللىشىپ كەتتى. 现在那件事变得更困难了。

مۇشكۈللۈك 〔静〕 艰难، 困难؛ بۇ ~ بىز ئۈچۈن ھېچقانچە گەپ ئەمەس. 这困难对我们来说不算什么。

مۈشۈك 〔静〕 <动> 猫؛ ~ چۈشىدە چاشقان كۆرەر. <谚> 猫做梦都会梦见老鼠。 مۈشۈككە ئويۇن، چاشقانغا قىيىن. <谚> 猫儿游戏، 老鼠为难。 ~ گۆشكە بويى يەتمىسە، روزا تۇتتۇم دەر. <谚> 猫够不上肉، 就说自己封斋了。 مۈشۈكنىڭ پۇلى يوق، گۆشكە ئامراق. <谚> 猫没钱، 想吃肉؛ 喻"癞蛤蟆想吃天鹅肉"。 مۈشۈكنى ھارۋىغا قاتسالىڭ، كاتتىڭ ئاستىغا سۆرەيدۇ. <谚> 给猫套上车، 会往床底下拉。

مۈشۈك ئاپتاپقا چىقماسلىق <成> 无利可图، 没油水؛ ئۇنچىلىك نەرسە دېگەنگە مۈشۈك ئاپتاپقا چىقمايدۇ. 这么点东西无利可图。

مۈشۈك ئالىسىنى بىلمىگەندەك <成> 像没事似地، 若无其事، 人不知، 鬼不觉؛ ئىشلىگىنى ئېلىۋېلىپ، ~ يۈرىسەنغۇ؟ 你该得的得了، 怎么还像没事似地呢？

مۈشۈك پوقىنى يوشۇرغاندەك <成> 像猫藏屎似 (讳莫如深)的

مۈشۈك پىياز يېگەندەك <成> 猫吃洋葱 —— 头一遭؛ ھوي، بۈگۈن ~ ئۇ تاماكا چېكىۋاتىدۇ! 嘿، 他在抽烟، 这可是猫吃洋葱 —— 头一遭。

مۈشۈكتاپان 〔静〕 <植> 碟须

مۈشۈكقۇيرۇق 〔静〕 <植> 棒头草، 猫尾草

مۈشۈكئېيىق 〔静〕 <动> 熊猫

مۈشۈكياپىلاق = ئۈكە

مۈك 〔静〕 <古> 佝偻، 罗锅子، 弯腰拱背

مۈكچەيتمەك «مۈكچەيمەك» 的使动态

مۈكچەيتىشمەك «مۈكچەيتمەك» 的共同态

مۈكچەيتىلمەك «مۈكچەيتمەك» 的被动态

مۈكچەيمەك 〔动〕 弓腰، 罗锅، 佝偻腰؛ مۈكچەيگەن بىر بوۋاي كېلىۋاتىدۇ. 走来一位佝偻腰的老头。 مۈكچەيگەننىڭ بېلىنى كەتمەن تۈزەيدۇ. <谚> 弓腰能用坎土曼治。

مۈكچىيىشمەك «مۈكچەيمەك» 的共同态

مۈكۈل ـ تېقىل 〔静〕 <方> ①杂乱无章②忙، 大忙

مۈكىم 〔静〕 <古> 女式的

مۈگدەك 〔静〕 <方> 瞌睡

مۈگدىمەك 〔动〕 <方> 打盹، 打瞌睡

مۈڭگۈز 〔静〕 角، 犄角؛ ئىت دېسەڭ قۇيرۇقى يوق، ئۆچكە دېسەڭ مۈڭگۈزى. <谚> 说是狗، 没尾巴، 说是山羊، 没犄角؛ 喻"不三不四"、"不伦不类"。 ئاۋۋال چىققان قۇلاقتىن كېيىن چىققان ~ ئېشىپ كېتەر. <谚> 后长的犄角超过先长的耳朵؛ 喻"青出于蓝而胜于蓝"。

مۈڭگۈز ئاشكارا بولماق <成> 露出本相؛ مانا شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ مۈڭگۈزى ئاشكارا بولدى. 就在这个时候他露出了本相。

مۈڭگۈز باش <植> 角果毛茛

مۈڭگۈز پەردە <理生> 角膜

مۈڭگۈز پەردە يەللىكى <医> 角膜炎

مۈڭگۈز تاش <地> 角岩

مۈڭگۈز چىقىماق ①长角، 出角②<转>一反常态؛ ھېلىقى مالىمانچىلىق يىللاردا ھەر ياۋاشلارغا مۈڭگۈز چىقىپ، ئىسيانچى بولۇپ كەتكەن. 在那个动乱的年代一些非常老实的人都一反常态成了造反派。

مۈڭگۈز ماددا <生> 角质

مۈڭگۈزسىز 〔静〕 无角؛ ~ ھايۋانلار 无角动物

مۈڭگۈزسىمان 〔静〕 的状角

مۈڭگۈزسىمان مېۋە <植> 果角

مۈڭگۈزلەشمەك 〔动〕 ①变成角②角质化、变粗糙

مۈڭگۈزلۈيلا 〔静〕 <植> 角果藜

مۈڭگۈزلۈك 〔静〕 有角的、有犄角的

مۈڭۈزگەك 〔静〕 <古> 子胼、老胼、胝胼

مۈڭۈزلەنمەك 〔动〕 <古> 长出犄角

مۈلكۈمەك 〔动〕 <古> 爬

مۈلكىي 〔静〕 行政的、文职的

مۈلكىي ئەمەلدار 文官

مۈلۈك (مۈلكۈم ، مۈلكۈڭ ، مۈلكى) 〔静〕 财产、产业

مۈلۈك بېجى <经> 物业税

مۈلۈك پاي چېكى <经> 资产股票

مۈلۈك پېيى <经> 资产股

مۈلۈك رەنىسى <经> 资产抵押

مۈلۈك ھوقۇقدارى <经> 产权所有者

مۈلۈك ھوقۇقى <经> 产权

مۈلۈكچىلىك 〔静〕 所有制: كوللېكتىپ ~ 集体所有制 / خۇسۇسىي ~ 私人所有制、私有制 / ئومۇمىي ~ 公有制

مۈلۈكچىلىك قۇرۇلمىسى 所有制结构

مۈلۈكدار (مۈلۈكدارى) 〔静〕 有产者、业主

مۈلۈكسىز 〔静〕 无财产的、无产业的

مۈلۈكلۈك 〔静〕 有财产的、有产业的

مۈن 〔静〕 <古> 汤、肉汤

مۈنۈش 〔叹〕 <方> 哎哟、哎呀(女性多用)

مۈنۈكۈم 〔静〕<方> 老实、温顺、驯服的、驯顺的

مېتافىزىكا 〔静〕 <哲> 形而上学

مېتافىزىكىلىق 〔静〕 形而上学的

مېتافىزىكىلىق قاراش <哲> 形而上学的观点

مېتافىزىكىلىق ماتېرىيالىزم <哲> 形而上学唯物主义

مېتال 〔静〕 金属

مېتال ئەمەس مىنېرال <矿> 非金属矿物

مېتال ئەمەس ئېلېمېنت <化> 非金属元素

مېتال پاراشوكى <冶> 金属粉

مېتال پۇل <经> 金属货币、硬币

مېتال پۇل نەزەرىيىسى <经> 货币金属论

مېتال خىمىيىسى 金属化学

مېتال رۇدىسى <矿> 金属矿、金属矿石

مېتال فىزىكىسى 金属物理学

مېتال كان ياتقىسى <矿> 金属矿床

مېتال كرىستال <矿> 金属晶体

مېتال مىنېرال <矿> 金属矿物

مېتال ئۆتكۈزگۈچ <物> 金属导体

مېتال ئېلېمېنت <化> 金属元素

مېتاللچىلىق 〔静〕 ①冶金②金工

مېتاللچىلىق سانائىتى <冶> 冶金工业

مېتاللسىز 〔静〕 无金属

مېتاللشۇناس 〔静〕 金属学家

مېتاللشۇناسلىق 〔静〕 金属学

مېتاللوگرافىيە 〔静〕 金相学

مېتاللىق 〔静〕 金属的

مېتاللىق خۇسۇسىيەت <物> 金属性

مېتالوگىكا 〔静〕<逻> 元逻辑学

مېتامورفىزم 〔静〕 变质作用

مېتان 〔静〕 <化> 甲烷、沼气

مېتان باكتېرىيىسى <生> 甲烷细菌

مېتان رادىكالى <化> 甲基

مېتانول 〔静〕 <化> 甲醇

مېترو 〔静〕 <交> 地铁

مېترو ئىستانسىسى <建> 地铁站

مېترونىدازول 〔静〕 <药> 灭滴灵

مېتود 〔静〕 方法、法: ئوقۇتۇش مېتودى بىلىش پائالىيىتىنىڭ قانۇنىيىتىگە ئۇيغۇن بولۇشى كېرەك . 教学法应该符合认知活动的规律。

مېتودلۇق 〔静〕 有方法的: ئۇ ئۆزىنى تارتىدىغان ، بىلىمى چوڭقۇر ، ~ ئوقۇتقۇچى . 他是个沉稳、知识高深、有方法的教师。

مېتودولوگىيە 〔静〕 <哲> 方法论

مېتېئور 〔静〕 <天> 陨石(落地部分)

مېتېئور يامغۇرى <天> 陨石雨

مېتېئورولوگىيە 〔静〕<气> 气象学

مېتېئورولوگىيە ئىستانسىسى <气> 气象台

مېتېئورولوگىيەشۇناس 〔静〕 气象学家

مېتېئورولوگىيىلىك 〔静〕 气象的

مېتېئورولوگىيىلىك كود <气> 气象电码

مېتېئورولوگىيىلىك كۆزىتىش <气> 气象观测

مېتىر 〔静〕 ①米、公尺②米尺、米突尺

مېتىر بېلىق <动> 鲟鱼

مېتىر سالماق 量尺米用

مېتىرلاتماق «مېتىرلىماق» 态动使的

مېتىرلاشماق «مېتىرلىماق» 态同共的

مېتىرلانماق «مېتىرلىماق» 态动被的

مېتىرلىق 〔静〕 米的، 公尺的: 400 ~ ئۆستەڭ 米百四渠水的

مېتىرلىماق 〔动〕 (用米尺)量: خامنى يەنە بىر مېتىرلاپ كۆرۈڭ . 你把布再量一遍看看。

مېتىل 〔静〕 <化> 甲基

مېتىل بىنەپشىسى <化> 甲基紫، 龙胆紫

مېتىل ئىسپىرتى <化> 甲醇

مېتىلئامىن 〔静〕 <化> 甲胺

مېتىلېن 〔静〕 <化> 亚甲(基)، 次甲(基)

مېتىن 〔静〕 ①錾子②镐

مېخانىزم 〔静〕<机> ①机械، 机构: سۇيۇقلۇق بېسىم مېخانىزمى 液压机械 / ئۆتكۈزگۈچى ~ 传动机构② <转> 机制: رىقابەت مېخانىزمى 竞争机制③<哲> 机械论

مېخانىكا 〔静〕<物> 力学، 机械学

مېخانىكا قانۇنى <物> 力学定律

مېخانىكشۇناس 〔静〕<物> 力学家

مېخانىكىلىق 〔静〕 机械的، 力学的

مېخانىكىلىق ئالەم نەزەرىيىسى <哲> 机械宇宙论

مېخانىكىلىق ئەستە قالدۇرۇش <心> 机械记忆

مېخانىكىلىق پارچىلىنىش <地> 机械崩解

مېخانىكىلىق تەسىر <物> 机械作用

مېخانىكىلىق تەۋرىنىش <物> 机械振动

مېخانىكىلىق توقۇلما <生> 机械组织

مېخانىكىلىق دولقۇن <物> 机械波

مېخانىكىلىق دۆۋىلەنمە <地> 机械堆积

مېخانىكىلىق سانىغۇچ <经> 机械记数器

مېخانىكىلىق سىجىللىق <物> 机械强度

مېخانىكىلىق سىستېما <物> 力学系统

مېخانىكىلىق كۈچ <物> 机械力

مېخانىكىلىق ماتېرىيالىزم <哲> 机械唯物主义

مېخانىكىلىق ماسسا <物> 力学质量

مېخانىكىلىق ھەرىكەت <物> 机械运动

مېخانىكىلىق ئۈنۈم <物> 机械效率

مېخانىكىلىق ئېنېرگىيە <物> 机械能

مېخانىكىلىق ئىش <物> 机械功

مېدال (مېدالى) 〔静〕 奖章: ~ بەرمەك 颁发奖章، 授予奖章 / ~ تاقىماق 佩戴奖章 / ئالتۇن ~ 金质奖章

مېداللىق 〔静〕 有奖章的، 戴奖章的

مېداليون 〔静〕 (嵌有圆形肖像的)颈饰

مېدۇزا 〔静〕 ①墨杜萨(希腊神话中的女妖)②<动> 海蜇

مېدىتسىنا = تېببىي ئىلىم

مېراج 〔静〕<宗> 登霄节، 米尔拉吉(穆罕默德夜行升霄纪念日، 为伊斯兰教历七月十七日)

مېركۇروخروم 〔静〕<药> 红汞

مېركۇروخروم ئېرىتمىسى <药> 红药水

مېرگېل 〔静〕<地> 泥灰岩، 灰泥

مېرىدىيان 〔静〕<地> 经度، 子午线

مېرىدىيان بەلبېغى <地> 子午带

مېرىدىيان سىزىقى <地> 经线

مېرىدىيانلىق 〔静〕 经线的

مېرىدىيانلىق فرونت <气> 经圈锋

مېرىنوس 〔静〕<动> 美利奴羊، 细毛绵羊

مېزوئاتوم 〔静〕<物> 介原子

مېزوسفېرا 〔静〕<天> 中间层

مېزوسفېرا چوققىسى <气> 中间层顶

مېزون 〔静〕<物> 介子

مېسوپوتامىيە 〔静〕<地> 美索不达米亚

مېسوپوتامىيە ئاسترونومىيىسى <天> 美索不达米亚天文学

مېشچان = ئەركە

مېشچانلىق = ئەركىلىك

مېغىز¹ 〔静〕 ①果仁: ئۆرۈك مېغىزى 杏仁 / ياڭاق مېغىزى 核桃仁②<转> 内核، 精髓: گەپنىڭ مېغىزى 话的精髓 / قۇم يەر شوم يەر، سېغىز يەر ~ يەر . <谚> 沙子地是凶险地، 粘土地是宝贝地。

مېغىز چۆچۈرىسى <食> 核桃仁馄饨

مېغىز رەڭ 浅棕色

مېغىز مەجۇنى (مەجۇنى لوبوبى سەغىرى) <药> 强身萝菠甫赛河里蜜膏

مېغىزىنى چاقماق <成> 尝到甜头: ئۇ ھالال ئەمگەكنىڭ مېغىزىنى چاقتى . 他尝到了诚实劳动的甜头。

مېغىز² 〔静〕 褥子四周沿边的儿(约两指宽، 多用黑布)

مېغىزلاتماق «مېغىزلىماق» 的使动态

مېغىزلاشماق «مېغىزلىماق» 的共同态

مېغىزلانماق «مېغىزلىماق» 的被动态

مېغىزلىق 〔静〕 果仁的، 有仁的: تاتلىق ~ ئۆرۈك 甜仁杏

مېغىزلىماق 〔动〕 给(褥子)沿边儿

مېكىجىن 〔静〕 ① <动> 母猪 ② <骂> 猪، 猪猡

مېكىيان 〔静〕 <动> 母鸡: مېكىياننىڭ ئـوي ـ پىكرى بىر سقىم تېرىق . <谚> 母鸡的追求是一把小米 。

مېگابار 〔静〕 <物> 兆巴

مېگابايت 〔静〕 <电> 兆字节

مېگافون 〔静〕 扩音器، 扩音喇叭

مېگاگېرتس 〔静〕 <物> 兆赫兹

مېگاۋات 〔静〕 <物> 兆瓦特، 兆瓦

مېگاۋولت 〔静〕 <物> 兆伏特، 兆伏

مېگوم 〔静〕 <物> 兆欧

مېڭە 〔静〕 <生理> 脑: چوڭ ~ 大脑 / ئارقا ~ 后脑

مېڭە ئاستى بېزى <生理> 脑下垂体

مېڭە پەردىسى <生理> 脑膜

مېڭە پەردىسى يەللىكى <医> 脑膜炎

مېڭە پېنى 脑科学

مېڭە توسۇلمىسى <医> 脑栓塞

مېڭە چىقىقى <医> 脑疝

مېڭە سىلكىنىش <医> 脑震荡

مېڭە غولى <生理> 脑干

مېڭە قاتۇرماق <成> 动脑筋

مېڭە قان ئازلىقى <医> 脑贫血

مېڭە قاناش <医> 脑溢血، 脑出血

مېڭە قېپى <生理> 脑颅

مېڭە قېتىقى <生理> 脑浆

مېڭە قېرىنچىسى <生理> 脑室

مېڭە كۆۋرۈكى <生理> 脑桥

مېڭە نېرۋىسى <生理> 脑神经

مېڭە ھۈجەيرىسى <生理> 脑细胞

مېڭە ئۆسمىسى <医> 脑瘤

مېڭە ئېچىلماق <成> 茅塞顿开، 恍然大悟، 豁然开朗

مېڭە ئېلېكتر دولقۇنى <医> 脑电波

مېڭە ئىشلىمەك 脑袋灵، 脑瓜灵

مېڭە يەللىكى <医> 脑炎

مېڭە يۇمشاش <医> 脑软化

مېڭە يىرىڭلىق ئىششىقى <医> 脑脓肿

مېڭە يىگىلەش <医> 脑萎缩

مېڭىسى بار <成> 有头脑

مېڭىسى ئىلەشمەك 头脑糊涂

مېڭىسى يوق <成> 没头脑

مېڭىسىدىن تۈتۈن چىقماق <成> 六神无主، 魂飞魄散

مېڭىسىنى قاغا چوقۇۋالغاندەك <成> 不开窍的، 呆头呆脑

مېڭىگە چىقماق 呛得头痛: بېنزىننىڭ پۇرىقى مېڭەمگە چىقىپ كەتتى . 汽油味呛得我头痛 。

مېڭىگە سۇ يىغىلىش <医> 脑积水

مېڭىگە قان تولۇش <医> 脑充血

مېڭىگە قان يېتىشمەسلىك <医> 脑供血不足

مېڭىنى چۇلغىماق 纠缠头脑: بۇ خىيال مېنىڭ مېڭەمنى چۇلغىۋالدى . 这个念头纠缠着我的头脑 。

مېڭىنى قوچۇماق 搅得脑子糊涂

مېڭىنى يېمەك <成> 使头昏脑胀: ئۇ كوتۇلداۋېرىپ مېڭەمنى يەپ بولدى . 他没完没了地叨叨، 吵得我头昏脑胀 。

مېڭىش ـ تـۇرۇش 〔静〕 举止، 举动: ئۇنىڭ مېڭىش ـ تۇرۇشى جايىدا . 他的举止得体 。 سېنىڭ مېڭىش ـ تۇرۇشۇڭ باشقىچە بولۇپ قاپتۇغۇ؟ 你的举动怎么反常呀？

مېڭىشلىق 〔静〕 善走的

مېڭىشلىق ئات 善走的马، 走马

مېڭىشماق «ماڭماق» 的共同态

مېڭىلماق «ماڭماق» 的被动态

مېلودىيە 〔静〕 <艺> 旋律

مېلودىيە ئىلمى 旋律学

مېلودىيىسىز 〔静〕 无旋律

مېلودىيىلىك 〔静〕 旋律的

مېلىس 〔静〕 <方> 莫利斯(麦西莱甫的一种)

مېلىلىت 〔静〕 <矿> 黄长石

مېمار 〔静〕 建筑师

مېمارچىلىق 〔静〕 建筑业

مېموراندۇم 〔静〕 备忘录

مېموريىال 〔静〕 <经> 转帐的

مېموريىال چەك <经> 转帐支票

مېموريىال راسچوت <经> 转帐结算

مېموريال ھېسابات 帐转

مېنبا 〔静〕 人巴门، 巴门: ~ مىللىتى 族巴门

مېنباچە 〔静〕 式巴门②语巴门①

مېنتول 〔静〕＜化＞ 醇荷薄، 脑荷薄

مېنتول مەلھىمى ＜医＞ 油金万، 油凉清

مېندېل 〔静〕 (家学传遗利地奥)尔德孟

مېندېل فاكتورى ＜生＞ 子因尔德孟

مېندېل قانۇنى ＜生＞ 律定尔德孟

مېندېلىزم 〔静〕＜生＞ 义主尔德孟

مېنزۇلا 〔静〕＜地＞ 仪板平

مېنىڭچە 〔静〕 为以我، 得觉我، 为认我، 看我依: ~ ، ئۇنىڭ ئېيتقىنى توغرا ئەمەس . 对不的说他为认我 。

مېھر 〔静〕 礼彩

مېھر ھەققى 礼彩

مېھراب (مېھرابى) 〔静〕＜宗＞ 神(的中正殿大寺真清) 坛神، 龛

مېھرىبان (مېھرىبانى) 〔静〕 爱慈، 祥慈①: مەن ئۇنىڭ ~ ئانىلاردەك بېشىمنى سىلاپ تۇرۇپ ماڭا بەرگەن تەربىيىسىنى ھەر- گىز ئۇنتۇمايمەن . 我怀关地般母慈她记忘会不绝我 ، 人的爱心، 人上心②。我育教

مېھرىبانلاشماق 〔动〕 祥慈变

مېھرىبانلىق 〔静〕 情恩، 爱博، 爱慈، 祥慈: مومىسى ~ بىلەن كۈلۈمسىرىدى . 了笑地祥慈母祖他 。

مېھرىبانلىق قىلماق 爱疼، 抚爱: تاغام ماڭا بەك مېھرىبانلىق قىلىپ كەلدى . 我爱疼分十直一叔叔 。

مېھرىبانلىق كۆرسەتمەك 怀为悲慈

مېھرىبانلىق ئېقىمى ＜哲＞ 派学爱博

مېھرىقۇت 〔静〕＜植＞ 芝灵

مېھرىگىياھ (مېھرىگىياھى) 〔静〕＜植＞ 参人

مېھرىگىياھگۈل 〔静〕＜植＞ 草菱花

مېھرىشوت 〔静〕＜植＞ 草紫滇

مېھمان 〔静〕 客宾، 人客: ~ كەلسە ، بەخت كېلىدۇ . ＜谚＞ 。来福幸، 到人客 ~ قويدىن يۇۋاش . ＜谚＞ 比人客 实老羊: 同喻"客随主便"。 ~ بار چاغدا مۈشۈكنى پەش دېمە . ＜谚＞ 人客害伤说别为意)猫撵别时在人客 ~ ئاتاڭدىن ئۇلۇغ . ＜谚＞ 尊还亲父比人客 。(谚 ~ سوراپ يېمەس . ＜谚＞ 吃着要会不人客 。贵 مېھماننىڭ ئېتى بەسى ، يەتتە كۈندىن ئاشسا سېسى . ＜谚＞ 客 人作客不可长، 超过七天不吃香。 ~ ئاز ئولتۇرار ، كۆپ سىنار . ＜谚＞ 多探试是可، 坐久不人客 。 مېھ- ماننىڭ كېتىشىنى سورىما ، كېلىشىنى سورا . ＜谚＞ 客问别 。来时何人客问要، 走时何人 مېھماننىڭ مەستلىكى كەيپ ،ساھىبخانىنىڭ مەستلىكى ئەيىب . ＜谚＞ 尽是醉人客 兴، 主人醉是过错 。

مېھمان بولماق 客做

مېھمان پروفېسسور 授教座客

مېھمان قىلماق 待款، 待招، 客请

مېھمانخانا 〔静〕 馆宾②室客会، 厅客①

مېھمانخانىلىق 〔静〕 的厅客带، 的厅客有

مېھماندارچىلىق 〔静〕 客做

مېھماندوست 〔静〕 客好: ئۇيغۇر خەلقى داستىخىنى كەڭ ، ~ . 。客好(情热)慨慷民人尔吾维

مېھماندوستلۇق «مېھماندوست» 式形词名的

مېھمانساراي 〔静〕 店饭 ، 店酒

مېھمانلىق 〔静〕 的客做، 的人客: ~ ئورۇن 位席人客

مېھمانلىق كىيىم 服礼

مېھنەت 〔静〕 动劳①: ئادەمنىڭ سۆلتىنگە قارىما ، مېھنىتىگە قارا . ＜谚＞ 功②。动劳的他看要، 头派看别人看 苦劳، 夫

مېھنەت سۆيەر 的动劳爱热

مېھنەتسىز 〔静〕 夫功下不، 动劳出付不: ھېچبىر مېھنەت- سىزلا نەتىجىگە ئېرىشىش مۇمكىن ئەمەس . 动劳何任出付不 就成得取能可不就 。

مېھنەتكەش 〔静〕 的苦劳، 的动劳: ~ خەلق 众大苦劳

مېھنەتلىك 〔静〕 的动劳出付، 的夫功下

مېھىر (مېھرى) 〔静〕 心爱، 爱، 情恩، 爱慈: ئانا مېھرى 爱母 / مېھرى ئىسسىق 爱可

مېھرى چۈشمەك 上爱، 爱钟

مېھرىدىن كەچمەك 得舍، 爱割

مېھرىنى ئۈزەلمەسلىك 舍不恋恋، 恋留، 得不舍

مېھرسىز 〔静〕 的情薄، 的心爱有没

مېھرسىزلىك «مېھرسىز» 式形词名的

مېھر - شەپقەت 〔静〕 悲慈، 慈仁، 惠恩، 情恩

مېھر - شەپقەتلىك 〔静〕 的慈仁، 的大情恩

مېھرلىك 〔静〕 的爱慈، 的祥慈: ~ ئاتا - ئانا 慈)祥慈 母父的(爱

مېھر - مۇھەببەت 〔静〕 爱关، 爱恩

مېۋە 〔静〕 实果، 果成 ＜转＞②果، 果水①: غەلىبە مېۋىسى 实果利胜 / ئەمگەك مېۋىسى 实果动劳

مېۋە بەرمەك 果结

مېۋە تۈگمەك 果坐، 果挂

مېۋە تۈگۈنى 朵骨实果 <植>

مېۋە چىۋىنى 蝇果 <动>

مېۋە دۇكىنى 店果水

مېۋە سامسا 子包馅果 <食>

مېۋە سىركىسى 醋果

مېۋە شەربىتى 露子果

مېۋە شۇپۇكى 皮果

مېۋە شىرنىسى 汁果

مېۋە شېكىرى 糖果 <食>

مېۋە قېقى 干果

مېۋە قىيامى 泥果

مېۋە كونسېرۋاسى 头罐果水

مېۋە مۇرابباسى 酱果 <食>

مېۋە هارىقى 酒果

مېۋە ئۇسسۇزلۇقى 料饮汁果

مېۋە ئۇيۇتمىسى 冻果

مېۋە ئىچىملىكى 料饮肉果

مېۋە يېلىمى 胶果

مېۋىگە كىرمەك 果结始开

مېۋە - چېۋە 〔静〕 品果، 果水

مېۋىشۇناس 〔静〕 家学培栽树果، 家学树果

مېۋىشۇناسلىق 〔静〕 学培栽树果، 学树果

مېۋىسىز 〔静〕 的实果没، 的果结不: ~ دەرەخنى قاقما. <谚> 摇要不树的实果没 。بىلىمسىز ئادەم ~ دە- رەخ. <谚> 树的果结不像就人的识知没。~ دەرەخ- تىن تۇت ياخشى، هورۇن ئادەمدىن بۇت. <谚> 果结不树 。佛如不惰懒若人، 桑如不

مېۋىسىز شاخ 枝空، 秆空

مېۋىزار 〔静〕 丛树果، 林树果

مېۋىزارلىق = مېۋىزار

مېۋىلەتمەك «مېۋىلىمەك» 态动使的

مېۋىلىك 〔静〕 的水果، 的实果有: ~ دەرەخ ئېگىلىپ تۇ- رار، مېۋىسىز دەرەخ غادىيىپ تۇرار. <谚> 总树的实果有 者识学有"同喻؛ 着立挺是总树的实果无، 身着俯是 。"得自洋洋则醋瓶半، 慎谨虚谦

مېۋىلىك باغ 园果

مېۋىلىك دەرەخ ①<植> 树果②树的实果有، 结 子果: مېۋىلىك دەرەخنىڭ بېشى تۆۋەن. <谚> 树的 实的树总是头着低"同喻؛ 若怀虚是总人的识知有

谷"。

مېۋىلىك ئورمان 林木果

مېۋىلىك ئۆسۈملۈك 物植实结 <植>

مېۋىلىمەك 〔动〕 ①果结: بۇ يىل ئۆرۈكلەر خېلى ئوبدان مېۋىلەپ قالدى. 。好得结子果树杏年今 ②<转>结有 果: مۇھەببەت گۈللىرىنى ھەقىقىي ھېسسىيات بىلەن سۇغىرىپ تۇرمىغاندا، ئۇ مېۋىلىمەيدۇ. 感的正真用不要朵花的情爱 。果结有会不就它، 灌浇去情

مېيىپ 〔静〕 疾残، 废残: ~ ئادەم 人疾残

مېيىپ بولماق 残، 废残

مېيىپ قىلماق 残致

مېيىپلىك 〔静〕<医> 废残، 残伤

مېيىت 〔静〕<宗> 体遗، 体埋

مېيىت نامىزى 仪葬(的式林斯穆)

مېيىت ئۇزاتماق 殡送، 丧送

مېيىت يۇغۇچى 者尸洗

مېيىت يۇماق 尸洗

مېيىتخانا 〔静〕 房尸停

مىت 〔模〕 状动蠕

مىت قىلماسلىق ①动不، 衷于动无: شۇنچە گەپ قىل- سام مىت قىلمايسەنغۇ؟ 动有没也动你، 多么这了说我？ ②不吭气، 无表情

مىتە 〔静〕<动> 象米: گۆرۈچكە ~ چۈشۈپتۇ. 长米大 。了象米

مىتەۋە 〔静〕<方> 笑玩

مىتەۋلەشمەك 〔动〕<方> 辩争، 理讲

مىتتىدە 〔静〕 微微: ئەتراپ شۇنچە قاراڭغۇ ئىدىكى، پۇتنى ~ يۆتكىسە غولاپ كېتىدىغاندەك ئىدى. 微微脚، 黑么这是围周 。样一了倒要象就下一动挪

مىتكوت 〔静〕 臼脱(骨踝)

مىتكوت بولماق 臼脱: ئۇنىڭ پۇتى مىتكوت بولۇپ كې- تىپتۇ. 。了臼脱脚的他

مىت - مىت 〔模〕 状动眨: كۆزىنى ~ قىلماق 眼眨

مىتومىتسىن 〔静〕<药> 素霉力自

مىتىق 〔模〕 状步碎迈

مىتىقلاشماق «مىتىقلىماق» 态同共的

مىتىقلىماق 〔动〕 步碎迈

مىتىق - مىتىق 〔模〕 状跚蹒儿幼

مىتىلداتماق «مىتىلدىماق» 态动使的

مىتىلداشماق «مىتىلدىماق» 态同共的

مىتىلدىماق 〔动〕微动：مىتىلدىماي جىم ئولتۇر ！老实坐下、别动！

مىتىلوس 见下

مىتىلوس قولۇلىسى <动> 贻贝

مىجەز (مىجەزى) 〔静〕①脾气、性子、性情：مەن ئۇنىڭ مىجەزىنى بىلمەيمەن. 我不了解他的脾气。بۇ كىشىنىڭ مىجەزى ياخشى. 这个人脾气(性情)好。②健康状态、精神：ئاغرىپ قالدىم، تازا مىجەزىم يوقتەك تۇرىدۇ. 我病了，一点精神也没有。③<医>体(维吾尔医学指的体质特点)：مىجەزى ئىسسىق 热体 / مىجەزى سوغۇق 寒体

مىجەزى بوش ①没劲头、干劲小②没精神

مىجەزى پىتىر 没情绪、没精神

مىجەزى قوداڭشىماق 发脾气、发火：بۇ ئىش ئېسىمگە كېلىش بىلەنلا مىجەزىم تېخىمۇ قوداڭشىپ كەتتى. 我一想起这事儿火就更大了。

مىجەزى يوق 没精神、不舒服：ئۇنىڭ ~ بولۇپ قېلىپ، تېۋىپقا باردى. 他不舒服，去看了大夫。

مىجەز - خۇلق 〔静〕脾性、脾气、秉性

مىجگەن 〔静〕<植>蜜极甘瓜(甜瓜品种之一)

مىجىتماق «مىجىماق» 的使动态

مىجىر 〔模〕密密麻麻

مىجىر - مىجىر 〔模〕密密麻麻：چۈمۈلىلەر ئۇستىخانغا ~ ئۆلىشۋاپتۇ. 蚂蚁密密麻麻地爬在骨头上。

مىجىشماق «مىجىماق» 的共同态

مىجىق 〔静〕①挤瘪的：~ چېلەك 挤瘪的桶 / ~ داس ②挤瘪的盆、慢性子：~ ئادەم 慢性子的人

مىجىقى چىقماق 挤烂、压烂、稀巴烂：مىجىقى چىقىپ كەتكەن داس 挤烂的盆子

مىجىقلاتماق «مىجىقلىماق» 的使动态

مىجىقلاشماق «مىجىقلىماق» 的共同态

مىجىقلانماق «مىجىقلىماق» 的被动态

مىجىقلىماق 〔动〕捏、揉、搓：قولۇمدىكى گۆشنى مىجىقلىغان پېتى يىراقلاپ كېتىۋاتقان ئانامغا قاراپ تۇرۇپ قالدىم. 我捏着手中的肉看着远去的母亲。

مىجىلماق «مىجىماق» 的被动态

مىجىماق 〔动〕捏、挤压、踩压：قىيمىسىنى مىجىپ، دورا - دەرماننى تەڭشىمەك / شاپتۇلنى دەسسەپ مىجىۋەتمەك 把桃子踩烂

مىچ 〔模〕扑哧、咕叽、咕唧(踩泥巴等的声音)

مىچچىدە 〔静〕扑哧扑哧、咕叽咕叽、咕唧咕唧：~ دەسسىمەك 咕叽咕叽地踩

مىچ - مىچ 〔模〕①咕叽咕叽、咕唧咕唧②<转>黏糊糊

مىچىلداتماق «مىچىلدىماق» 的使动态

مىچىلداشماق «مىچىلدىماق» 的共同态

مىچىلدىماق 〔动〕①扑哧、咕叽、咕唧、抽搭：قىز مىچىلداپ يىغلاۋاتىدۇ. 姑娘抽抽搭搭地哭着。②<转>发黏：گاڭپەن مىچىلداپ قاپتۇ. 米饭做黏了。

مىخ 〔静〕钉子：~ قاقماق 钉钉子 / مىخنى ئايساڭ، تاقىدىن ئايرىلىسەن. <谚>舍不得钉子，钉不住马掌。

مىخ سەندەل <手> 小铁砧

مىخ قېلىپى 钉子模(做钉子帽儿用)

مىخ مەتبەئە <印> 活字印刷、铅印

مىخ يېزىق <语> 楔形文字

مىختەك 〔静〕①钉子似的②<转>牢牢：بۇ گەپنى ئېسىڭىزدە ~ ساقلاڭ. 这话你要牢牢记住。

مىختەك قادالماق 死死盯、狠狠盯：قانچە ئونلىغان غەزەپلىك كۆزلەر ئۇنىڭغا مىختەك قادالدى. 几十双愤怒的眼睛狠狠地盯着他。

مىختەك ئولتۇرماق 一动不动地坐：تاماقتىن كېيىن مىختەك ئولتۇرۇپ كىتاب كۆرىمەن. 饭后我一动不动地坐下来看书。

مىخدارچىن 〔静〕<植>公丁香

مىخلاتماق «مىخلىماق» 的使动态

مىخلاشماق «مىخلىماق» 的共同态

مىخلانماق «مىخلىماق» 的被动态

مىخلىق 〔静〕有钉子的、钉子的

مىخلىق ئاياغ <体> 钉子鞋

مىخلىماق 〔动〕钉：ساندۇق ~ 钉箱子

مىخۋاگۈل 〔静〕<植>梅花

مىدىر 〔模〕动、动弹、蠕动

مىدىر - سىدىر 〔模〕动、动弹、蠕动

مىدىر - سىدىر قىلماسلىق 不动弹、纹丝不动：

مىدىر - سىدىر قىلماي ياتماق 一动不动地躺着

مىدىرلاتماق «مىدىرلىماق» 的使动态

مىدىرلاشماق «مىدىرلىماق» 的共同态

مىدىرلىماق 〔动〕①动、动弹：ئۇنىڭ لەۋلىرى بىلىنەر - بىلىنمەس مىدىرلىدى. 他的嘴唇不知不觉地动了一下。

مىدىرلىغان قىر ئاشار. <谚>只要肯动就能过平川；喻同"绳锯木断"。②<转>忙、忙乎：ئەتىگەندىن كەچ-

كىچە مەدىرلاپلا يۈرمەن . 晚到忙早从我。

مەدىر - مەدىر 〔模〕 状动蠕

مەدىك 〔静〕 <古> 士居 ، 在家信佛的人(与出家人

相对)

مىراب (مىرابى) 〔静〕 管水人 : ئاتالىق ~ بولغۇچە ، يېرىڭ سۇ

بېشىدا بولسۇن . <谚> 与其你父亲当管水人，不如你

的田在水源处。

مىرابلىق 〔静〕 管水工作

مىراخور 〔静〕 <古> 圉师、圉人、太仆(宫中掌管养

马的人)

مىراس (مىراسى) 〔静〕 遗产 : تارىخىي مىراسلارنى قۇتقۇزۇش

抢救历史遗产 / ئاتا كەسپى بالىغا ~ . <谚> 父亲的

专业就是给孩子的遗产。

مىراس بېجى <经> 遗产税

مىراس خېتى 遗产字据

مىراس قالماق 留遗产

مىراسخور 〔静〕 遗产继承人

مىراسخورلۇق «مىراسخور» 的抽象名词

مىراسخورلۇق ھوقۇقى <法> 遗产继承权

مىرت 〔模〕 刺溜

مىرتا 〔静〕<植> 桃金娘

مىرتتىدە 〔静〕 刺溜一下 : سوپۇن ھۆل قولۇمدىن ~ چىقىپ

كەتتى . 肥皂刺溜一下从我的湿手中滑了出去。

مىرت - مىرت 〔模〕 刺溜刺溜

مىرزىگۈل 〔静〕 <植> 万寿菊、孔雀草

مىرسال 〔静〕<植> 砂引草

مىرغەمىزە 〔静〕<方> 花言巧语者、说话爱绕弯子

的人

مىرقىراتماق «مىرقىرىماق» 的使动态

مىرقىراشماق «مىرقىرىماق» 的共同态

مىرقىرىماق 〔动〕 放声大哭(用于小孩)

مىرگىنىيە 见下

مىرگىنىيە ئوتى <植> 美铃、种皇草

مىرۋەت 〔静〕 螺丝扣、螺纹

مىرىكا 〔静〕<植> 杨梅

مىرىك 〔静〕<方> 爱哭者

مىزان (مىزانى) 〔静〕 ①天平、戥子② <军> 条例③

<转> 准则、准绳④ <天> 天秤宫⑤ <天> 回历

太阳年七月

مىزانگۈل 〔静〕<植> 异嘴菊、异啄菊

مىزگان 〔静〕 军号 : ~ چالماق 吹号

مىزگانچى 〔静〕 号手、号兵、司号员

مىزىگۈل 〔静〕<植> 米仔兰

مىژ 〔模〕 密密麻麻

مىژ - مىژ 〔模〕 密密麻麻、熙熙攘攘、摩肩接踵

مىژىلداشماق «مىژىلدىماق» 的共同态

مىژىلدىماق = مىغىلدىماق

مىس[1] 〔静〕 铜

مىس ئەسۋاب 铜具

مىس ئەينەك 铜镜

مىس باش ①黄头发的人②秃头

مىس تەڭگە <经> 铜铸币、铜元

مىس تۇزى <化> 铜酸盐

مىس چەينەك 铜茶壶

مىس چۆگۈن 长颈铜茶壶

مىس دېتى 铜锈

مىس رەڭ 棕褐色

مىس سۇلفات <化> 硫酸铜

مىس قازان 铜锅

مىس قورال 铜器

مىس قورال دەۋرى 铜器时代

مىس قېلىپ 铜模

مىس كەپشەر 铜焊

مىس نىل <矿> 铜蓝

مىس[2] 〔模〕 慢悠悠、慢腾腾

مىسال (مىسالى) 〔静〕 ①例子 : بۇ روماندا دىئالېكتىكىغا دائىر

نۇرغۇن مىساللار بار . 这部小说中有许多关于辩证法的

例子。② <数> 式子题 : ئىمتىھاندا ماتېماتىكىدىن ئىككى

مەسىلە ، ئۈچ ~ چۈشتى . 考试时数学出了两道应用

题、三道式子题。

مىستىكا 〔静〕<哲> 神秘论、玄学

مىستىكىلىق 〔静〕 神秘主义的

مىستىكىلىق ئەدەبىيات <文> 神秘主义文学

مىسرا (مىسرايىم ، مىسرايىڭ ، مىسراسى) 〔静〕<文> 诗

行、诗句

مىسرالىق 〔静〕 诗行的、行的 : ئىككى ~ شېئىر 双行诗

مىسران 〔静〕 (油坊抠油渣用的)铁凿子

مىسسىدە 〔静〕 慢悠悠地、慢腾腾地

مىسسىزلاندۇرماق «مىسسىزلانماق» 的使动态

مىسسىزلاندۇرۇلماق «مىسسىزلاندۇرماق» 的被动态

مىسسىزلانماق 〔动〕脱铜

مىسسىئونېر = دىن تارقاتقۇچى

مىسقال 〔静〕①钱: بەش ~ ئىپار 五钱麝香②<经>戥子

مىسقال داكا 细大布

مىسقالچە 〔静〕一点点儿、一丁点儿: سابىت دېگەننىڭ ئىشلىرى مىسقالچىمۇ قالماشمىدى. 萨比提的事一丁点儿都没弄成。

مىسقاللاتماق «مىسقاللىماق» 的使动态

مىسقاللاشماق «مىسقاللىماق» 的共同态

مىسقاللانماق «مىسقاللىماق» 的被动态

مىسقاللىق 〔静〕①以钱为单位的: ~ جىڭ 以钱为单位的秤②…钱的: يىگىرمە ~ بىلەزۈك 二十钱的手镯

مىسقاللىق تارازا 天平

مىسقاللىماق 〔动〕一钱一钱地称、用戥子称: ئالتۇننى ~ 一钱一钱地称金子、用戥子称金子

مىسكەر 〔静〕铜匠

مىسكەرلىك 〔静〕<手>铜匠业

مىسكەرلىك دۇكىنى 铜匠铺

مىسكەرلىك قىلماق 干铜匠活儿

مىسكىن 〔静〕①穷苦、贫困: ~ ، يېتىم - يېسىرلەرنى يۆلىمەك 扶助穷苦、孤苦无靠者②可怜、孤独: ئۇنىڭ ~ قىياپىتى 他的愁眉苦脸的样子

مىسكىنلەشتۈرمەك «مىسكىنلەشمەك» 的使动态

مىسكىنلەشمەك 〔动〕发愁、悲戚: پەرزەنت كۆرمىگەن بۇ ئىككى قېرى كۈندىن - كۈنگە مىسكىنلىشىپ باراتتى. 这两个没有子女的老人一天比一天发愁。

مىسكىنلىك «مىسكىن» 的名词形式

مىسلى 见下

مىسلى كۆرۈلمىگەن 无先例的、空前的、前所未有的: بۇ تارىختا ~ بىر ۋەقە. 这是一次史无前例的事件。

مىسلىسىز 〔静〕空前的、前所未有的: بۇ ھال ئىنقىلابچىلارغا ~ ئېغىر قىيىنچىلىقلارنى كەلتۈردى. 这一情况给革命者们带来了许多空前严重的困难。

مىسلىق 〔静〕铜的、加铜的、含铜的

مىسلىق ئالتۇن 红铜大混金

مىسلىق مىنېرال <矿>含铜矿物

مىسلىق ئوغۇت <农>铜肥

مىسلىمىياق 〔静〕<方>懒洋洋的、懒散的、慢腾腾的

مىس - مىس 〔模〕①磨磨蹭蹭②慢性子的、黏糊的、动作迟缓的: ~ ئادەم 慢性子的人

مىس - مىسلىق 〔静〕黏糊劲儿、优柔寡断

مىس - مىسلىق قىلماق 优柔寡断

مىسۋاك 〔静〕密斯瓦克牙刷(用柏枝、甘草等芳香植物制成)

مىسۋاكلانماق «مىسۋاكلىماق» 的被动态

مىسۋاكلىماق 〔动〕用密斯瓦克牙刷刷牙

مىسىر 〔动〕<地>埃及

مىسىر چۈغۈندىكى <动>埃及夜鹰

مىسىل 〔静〕<方>①<植>稻草②草垫子

مىسىلچە 〔静〕(首饰匠淬火用的)铜碗

مىسىلداشماق «مىسىلدىماق» 的共同态

مىسىلدىماق 〔动〕慢腾腾、慢条斯理: ئىشنى مىسىلداپ قىلماق 慢腾腾地干活儿 / مىسىلداپ گەپ قىلماق 慢条斯理地说话

مىسىلقىياق 〔静〕<植>剪股颖

مىسىي 〔静〕<方>灰色、灰青色

مىش[1] 〔模〕咯(擤鼻涕声)

مىش[2] 〔静〕<方、动>猫

مىشە 〔静〕剪过毛、熟过的皮子

مىشەك 〔静〕<军>弹壳

مىشەكسىز 〔静〕无弹壳的: ~ ئوق بولمايدۇ. 没有弹壳不成其为弹。

مىشەكلىك 〔静〕有弹壳的

مىشقىرتماق «مىشقىرماق» 的使动态

مىشقىرماق 〔动〕擤鼻涕: كۆرۈنگەن يەرگە مىشقىرما! 不要随地擤鼻涕!

مىشقىرىشماق «مىشقىرماق» 的共同态

مىشمىرىق 〔静〕<方>没耐性的、爱哭的

مىش - مىش 〔静〕据说、听说

مىش - مىش پاراڭ = مىش - مىش گەپ

مىش - مىش گەپ 小道消息、传闻

مىشىلداتماق «مىشىلدىماق» 的使动态

مىشىلداشماق «مىشىلدىماق» 的共同态

مىشىلدىماق 〔动〕①发出擤鼻涕声②抽抽搭搭、抽泣

مىغ 〔模〕密密麻麻

مىغ - مىغ 〔模〕密密麻麻、熙熙攘攘、摩肩接踵: مەيدان ~ ئادەم بىلەن توشتى. 广场密密麻麻挤满了人。

مىغىلداشماق «مىغىلدىماق» 态同共的
مىغىلدىماق 〔动〕 踵接肩摩، 攘攘熙熙: يەكشەنبە بولغاچ-
قىممىكىن، بازاردا كىشىلەر مىغىلدايتتى . 天期星为因是许或
。(攘攘熙熙)踵接肩摩们人上扎巴، 吧
مىقدار (مىقدارى) 〔静〕 量①: ئىسسىقلىق مىقدارى 热
量 / كۆپ مىقداردىكى سۇ 水的量大 ②份: بىر ~ كىسلاتاغا
ئۈچ ~ سۇ قوشماق 水份三加酸份一
مىقدار تەھلىلى 析分量定
مىقدار رەۋىشى <语> 词副量数
مىقدار سۆز <语> 词量
مىقدار ئۆزگەرتكۈچ <电> 器量变
مىقدارلىق 〔静〕 的量، 的额数
مىقىدە 〔静〕 满丰①刚合适②: ئۇنىڭ كىيىمى بەدىنىگە
~ كەپتۇ . 。适合刚得穿服衣的他
مىقياس (مىقياسى) 〔静〕 围范: پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا 在
内围范国全
مىكائىل 〔静〕<宗> 来伊卡米، 勒迦米(伊斯兰教传
(职之物万宙宇察观司专، 一之使天大四的说
مىكە 〔静〕<方> 墨
مىكرو 〔静〕 观微①量微②型微③
مىكرو ئاپپارات 机相照型微
مىكرو ئاپتوموبىل 车汽型微
مىكرو ئامپېر <物> 培安微(培安一之分万百)
مىكرو بار <物> 巴微(压气大一之分万百)
مىكرو بىئولوگىيە 学物生微
مىكرو بىئولوگىيەشۇناس 家学物生微
مىكرو پروگرامما 序程微
مىكرو پىلىيونكا <艺> 片胶微缩
مىكرو تەسىر <物> 扰微
مىكرو تەنچە <生> 体微
مىكرو تەھلىل 析分量微
مىكرو تۇپراقشۇناسلىق <农> 学壤土微
مىكرو تېلېفون 器话受送
مىكرو تېلېۋىزور 机视电型微
مىكرو تىلشۇناسلىق <语> 学言语观微
مىكرو خىمىيە <化> 学化量微
مىكرو دولقۇن <物> 波微
مىكرو دۇنيا <哲> 界世观微
مىكرو رايون 区小
مىكرو زەررىچە <物> 子粒观微

مىكرو سېكۇنت 秒微
مىكرو فارادا <物> 拉法微(拉法一之分万百)
مىكرو فوتوگرافىيە <艺> 影摄微显
مىكرو فىزىكا 学理物观微
مىكرو قۇرۇلما 构结微
مىكرو كاتالوگ 录目微缩
مىكرو كارتا 片卡微缩
مىكرو كرىستال <矿> 晶微
مىكرو كوماندا 令指微
مىكرو كومپيۇتېر 机算计子电型微، 机微
مىكرو كۇلون <物> 仑库微(仑库一之分万百)
مىكرو كىلىمات 候气小
مىكرو كىلىماتولوگىيە 学候气小
مىكرو كيۇرى <物> 里居微(里居一之分万百)
مىكرو گېنرى <物> 利亨微(利亨一之分万百)
مىكرو لاپا 管型微
مىكرو لىتىر 升微(升毫一之分千)
مىكرو ماتور 机动电型微
مىكرو ماشىنا 机电率功小
مىكرو مالىيە <经> 务财观微
مىكرو مانومېتىر <物> 计压微
مىكرو مېتىر 尺分千①، 仪微测②米微
مىكرو مىقدار 量微
مىكرو مىللىمېتىر 米毫微
مىكرو ئورگانىزم <生> 物生微
مىكرو ئورگانىزملىق 的物生微有، 的物生微
مىكرو ئوم <物> 姆欧微(姆欧一之分万百)
مىكرو ۋات <物> 瓦微(特瓦一之分万百)
مىكرو ۋولت <物> 伏微(特伏一之分万百)
مىكرو ھېسابلاش ماشىنىسى <电> 机算计型微
مىكرو ھېكايە <文> 说小型微
مىكرو ئېلېكتر <物> 子电微
مىكرو ئېلېكترونىكا <物> 学子电微
مىكرو ئېلېمېنت <化> 素元量微
مىكرو ئىسپورا <生> 子孢小
مىكرو ئىسخېما 图型微
مىكرو ئىقتىسادشۇناسلىق <经> 学济经观微
مىكرو ئىگىلىك <经> 济经观微
مىكروب 〔静〕<生> 物生微، 菌
مىكروبسىز 〔静〕 的菌无: ~ ئۆستۈرۈش 养培菌无

مىكروبسزلاندۇرماق «مىكروبسزلانماق» 态动使的

مىكروبسزلاندۇرۇلماق «مىكروبسزلاندۇرماق» 态动被的

مىكروبسزلانماق 〔动〕 化菌无

مىكروبلانماق 〔动〕<医>染感: يارىلىرىڭىز مىكروبلىنىپ قالمىسۇن. 不要让你的伤口感染了。

مىكروسكوپ 〔静〕 显微镜

مىكروسكوپلۇق 〔静〕 显微的

مىكروفون 〔静〕 麦克风، 扩音器، 话筒

مىكروگراف 〔静〕 显微照片

مىكروگرافىيە 〔静〕 显微照相术

مىكرولۇق 〔静〕 微، 微观

مىكرولۇق جانلاندۇرۇش <经> 微观搞活

مىكرولۇق سۇغىرىش <水> 微灌

مىكرون 〔静〕 微米(百万分之一米)

مىكوپلازما 〔静〕<生> 支原体

مىكولوگىيە 〔静〕 真菌学

مىكىر (مىكرى) 〔静〕 诡计

مىكىر ئىشلەتمەك 施诡计

مىكىر - سىكىر 〔静〕<方>零碎的، 琐碎的، 鸡毛蒜皮的

مىكىرلىك 〔静〕 诡诈، 诡计多端

مىكى - مىكى 〔静〕 没准儿的، 含含糊糊的: ~ گەپ 没准儿的话

مىگماتىت 〔静〕<地> 混合岩

مىگماتىتلاشماق 〔动〕<地> 混合岩化

مىڭ 〔静〕 ①千: ئون ~ 一万 / يۈز ~ 十万 / ~ ئاڭ-لىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا. <谚>百闻不如一见。 ~ خىشىم بار، تېپىمى يوق. <谚>有千块砖، 无一堵墙。 ~ سەرنى يوقاتقان بىر سەر. <谚>因为一两而失去千两 喻同"因小失大"。②<转>…得多: ~ ياخشى 好得多

مىڭ بالالىقتا 好不容易: ~ ئۇنى ئىزدەپ تاپتىم. 好不容易才找到他。

مىڭ تاغار 许多، 很多، 一大堆: ~ ئىشىم بار. 我有一大堆事。

مىڭ تەسلىكتە 好不容易: ~ كۆرۈپ چىقتىم. 不好容易才看完。

مىڭ توۋا = پەندىيات

مىڭ قىلسىمۇ 再怎么做: ~، ئۇ پەيلىدىن يانمىدى. 再怎么做، 他也没有回头。

مىڭ قىلغان بىلەن 再怎么做: مىڭ قىلغان بىلەنمۇ سىز بۇ ئىشنى بېشىغا ئېلىپ چىقالمايسىز. 再怎么做، 这件事你也办不成。

مىڭ مەرتىۋە ①翻来覆去: بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا ~ ئېيت-قان بولسامۇ، زادىلا پەرۋا قىلمىدى. 这事我翻来覆去跟他说، 他就是不当回事。②完全، 非常: سىنىڭ گەپلى-رىڭگىزگە ~ ئىشىنىمەن. 你的话我完全相信。 بىر قاراپلا قويساڭ، ~ رازى بولىمەن. 只要你看一眼، 我就非常满意了。

مىڭ ئۆلۈپ، بىر تىرىلمەك <成> 千辛万苦؛ 一佛出世، 二佛升天: ئالتۇنچىلارنىڭ ئامان قالغانلىرى مىڭ ئۆلۈپ، بىر تىرىلىپ، يازغا ئاران ئۆلىشۋالدى. 淘金的幸存者千辛万苦好不容易熬到了夏天。

مىڭئاياغ 〔静〕<动> 马鹿

مىڭەر 〔静〕<方> 浑身، 各个关节

مىڭبىر 〔静〕 表示"很多": ئۇنىڭ كۆڭلىدىن ~ خىيالالار كەچتى. 他的心里掠过许许多多想法。

مىڭبىر مۇشەققەت 千难万险، 千辛万苦: ئۇلار مىڭبىر مۇشەققەتتە مەنزىلگە يېتىپتۇ. 他们千辛万苦才到了目的地。

مىڭدىۋانە 〔静〕<植> 莨菪، 天仙子

مىڭگەن 〔静〕<方>(带双耳的، 直筒状)锅

مىڭلاپ 〔静〕 成千的

مىڭلاپ - مىڭلاپ 〔静〕 成千成千

مىڭلارچە 〔静〕 成千، 万分: ماڭا بەرگەن ئىلھاملىرىڭىزغا ~ تەشەككۈر. 万分感谢您对我的鼓励。

مىڭلاق 〔静〕<古>明拉克(古回鹘汗国地名)

مىڭلىغان 〔静〕 成千地: ~ تاغ - دەريالار 千山万水

مىڭلىغان - تۈمەنلىگەن 〔静〕 成千上万

مىڭلىغان - ئۇنمىڭلىغان = مىڭلىغان - تۈمەنلىگەن

مىڭلىق 〔静〕 ①一千的 ②千: مىڭلىقتا بۆرە تەگسە، بىرلىككە پىچاق ئېلىپ يۈگۈرەر. <谚>千只羊遭狼، 独只羊挨刀。

مىڭلىقلار خانىسى <数> 千位数

مىڭئۆي 〔静〕 千佛洞

مىڭيوپۇرماق 〔静〕<植> 千叶蓍، 锯齿草

مىل 〔静〕 ①英里(合公里 1.6093) ②海里(合 1852 米)

مىلاد 〔静〕<宗> 耶稣诞生日

مىلاد بايرىمى 圣诞节

مىلادىيە 〔静〕 元纪、元公

مىلەتمەك «مىلىمەك» 的使动态

مىلەشتۇرمەك 〔动〕 上沾、上粘、上抹、上蘸

مىلەشمەك «مىلىمەك» 的共同态

مىلەخزە 〔静〕 子帘门

مىلەخزىلىك 〔静〕 ①带门帘子的②可以做门帘子的

مىلەنمەك «مىلىمەك» 的被动态

مىلتون 〔静〕<药> 眠尔通、安宁

مىلتىق 〔静〕 枪、步枪: مىلتىقنىڭ ئىچى مورا، ئۇنى ئېتىلىدۇرغان دورا . <谚> 枪筒像烟道，射击靠火药。

مىلتىق دورىسى　药弹、药火

مىلتىق گراناتى　<军>　枪榴弹

مىلتىقسىز 〔静〕 无枪、不带枪: ~ يۈرگەندە، كېيىك ئۇچراپتۇ . <谚> 不带枪时偏偏遇到黄羊。

مىلتىقلىق 〔静〕 有枪、带枪: ~ ئەسكەر 带枪的士兵

مىلجىڭ 〔静〕 ①慢吞吞、爱磨蹭: ~ ئادەم سۆز بۇزار، قىڭغىر هارۋا يول . <谚> 慢吞吞的人会把话说坏，歪七扭八的车会把路碾坏。②慢吞吞的人、爱磨蹭的人: مىلجىڭنى ئەزمە يېڭەر، ئەزمىنى بەزمە . <谚> 疲塌人治磨蹭人、大聚会治疲塌人。

مىلجىڭلاشماق «مىلجىڭلىماق» 的共同态

مىلجىڭلىق «مىلجىڭ» 的名词形式

مىلجىڭلىق قىلماق = مىلجىڭلىماق

مىلجىڭلىماق 〔动〕 磨蹭

مىللەت 〔静〕 民族

مىللەت ئارخېئولوگىيىسى　民族考古学

مىللەت ئەلا نەزەرىيىسى　民族至上论

مىللەت تارىخشۇناسلىقى　民族历史学

مىللەت تونۇش　民族识别

مىللەت جەمئىيەتشۇناسلىقى　民族社会学

مىللەت جۇغراپىيىسى　民族地理学

مىللەت قارىشى　民族观

مىللەت كۆچكۈنى　民族大迁徙

مىللەت نەزەرىيىسى　民族理论

مىللەت نوپۇسشۇناسلىقى　民族人口学

مىللەت ئېكولوگىيىسى　民族生态学

مىللەت ئىقتىسادشۇناسلىقى　民族经济学

مىللەت ئىلاھى　民族神

مىللەتپەرۋەر 〔静〕 热爱民族的、民族主义的

مىللەتپەرۋەرلىك 〔静〕 热爱民族、民族主义

مىللەتچى 〔静〕 民族主义者

مىللەتچىلىك 〔静〕 民族主义

مىللەتچىلىك ئەدەبىياتى　<文>　民族主义文学

مىللەتشۇناس 〔静〕 民族学家

مىللەتشۇناسلىق 〔静〕 民族学

مىللەتلىك 〔静〕 民族的: كۆپ ~ دۆلەت. دۆلىتىمىز 我国是多个民族的国家。

مىللىبرىت 〔静〕<矿> 针镍矿

مىللىئامپېر 〔静〕<物> 毫安培(千分之一安培)

مىللىبار 〔静〕<物> 毫巴(千分之一大气压)

مىللىسېكۇنت 〔静〕 毫秒(千分之一秒)

مىللىكيۇرى 〔静〕<物> 毫居里(千分之一居里)

مىللىگال 〔静〕<物> 毫伽(千分之一伽)

مىللىگرام 〔静〕 毫克(千分之一克)

مىللىگېنرى 〔静〕<物> 毫亨利(千分之一亨利)

مىللىلىتر 〔静〕 毫升(千分之一升)

مىللىمېتر 〔静〕 毫米

مىللىمېتر دولقۇن　<物>　毫米波

مىللىمىكرون 〔静〕 毫微米(十亿分之一米)

مىللىئوم 〔静〕<物> 毫欧(千分之一欧姆)

مىللىۋات 〔静〕<物> 毫瓦(千分之一瓦特)

مىللىۋولت 〔静〕<物> 毫伏(千分之一伏特)

مىللىۋولتمېتر 〔静〕<物> 毫伏表、毫伏特计

مىللىي 〔静〕 ①民族的②国民的

مىللىي ئادەت　民族习惯

مىللىي ئازادلىق　民族解放

مىللىي ئازادلىق هەرىكىتى　民族解放运动

مىللىي ئاسسىمىلياتسىيە　民族同化

مىللىي ئاڭ　民族意识

مىللىي ئالاھىدىلىك　民族特点、民族特色

مىللىي ئەدەبىيات　民族文学

مىللىي ئەنئەنە　民族传统

مىللىي باراۋەرلىك　民族平等

مىللىي بازار　民族市场

مىللىي بانكا　<经>　国民银行

مىللىي بايلىق　国民财富

مىللىي بۇرژۇئازىيە　民族资产阶级

مىللىي بۆلگۈنچى　民族分裂主义者、民族分裂分子

مىللىي بۆلگۈنچىلىك　民族分裂主义

مىللىي بېكىنمىچىلىك 义主关闭族民
مىللىي پەرق 别差族民
مىللىي تاپاۋەت ＜经＞ 得所民国
مىللىي تەركىبچىلىك 论分成族民唯
مىللىي تۈس 彩色族民
مىللىي تېررىتورىيە 域区族民
مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە 治自域区族民
مىللىي تىل ＜语＞ 言语族民
مىللىي خاراكتېر 格性族民
مىللىي خۇسۇسىيەت 性属族民، 点特族民
مىللىي دارامەت ＜经＞ 入收民国
مىللىي دۆلەت 家国族民
مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلاب 命革主民族民
مىللىي زۇلۇم 迫压族民
مىللىي زىددىيەت 盾矛族民
مىللىي سىياسەت 策政族民
مىللىي شەكىل 式形族民
مىللىي غورۇر 心尊自族民
مىللىي قۇرۇلتاي 会大民国
مىللىي گۇرۇھ 团集族民
مىللىي كاپىتال ＜经＞ 本资族民
مىللىي كەمسىتىش 视歧族民
مىللىي كېڭەيمىچىلىك 义主张扩族民
مىللىي ماجىرا 纷纠族民
مىللىي مەجلىس 议会民国
مىللىي مەدەنىيەت 化文族民
مىللىي مەسىلە 题问族民
مىللىي مەنپەئەت 益利族民
مىللىي مەنپەئەتپەرەسلىك 义主己利族民
مىللىي مۇزىكا 东音族民
مىللىي مۇزىكىشۇناسلىق ＜艺＞ 学乐音族民
مىللىي مۇستەقىللىق 立独族民
مىللىي مۇناپىق 类败族民
مىللىي ھەرىكەت 动运族民
مىللىي ھۆكۈمەت 府政民国
مىللىي ھېسسىيات 情感族民
مىللىي ئورتاق تىل ＜语＞ 语同共族民
مىللىي ئوركېستىر ＜艺＞ 队乐族民
مىللىي ئۇسلۇب 格风族民
مىللىي ئۆرپ ـ ئادەت 俗习族民، 俗风族民

مىللىي ئۆزلۈك ئاڭ 识意我自族民
مىللىي ئىپتىخار 感豪自族民
مىللىي ئىقتىساد ＜经＞ 济经族民
مىللىي ئىمتىياز 权特族民
مىللىي ئىنقىلاب 命革族民
مىللىيلاشتۇرماق «مىللىيلاشماق» 态动使的
مىللىيلاشتۇرۇشماق «مىللىيلاشتۇرماق» 态同共的
مىللىيلاشتۇرۇلماق «مىللىيلاشتۇرماق» 态动被的
مىللىيلاشماق 〔动〕 化族民
مىللىيلىق «مىللىي» 式形词名的
مىلونىت 〔静〕 岩棱糜
مىلونىتلىق 〔静〕 的岩棱糜
مىلىتارىزم 〔静〕 义主阀军، 义主国军
مىلىتارىست 〔静〕 者义主国军، 阀军
مىلىتارىستلاشتۇرماق «مىلىتارىستلاشماق» 态动使的
مىلىتارىستلاشتۇرۇلماق «مىلىتارىستلاشتۇرماق» 态动被的
مىلىتارىستلاشماق 〔动〕 化义主国军
مىلىتارىستلىق 〔静〕 的阀军، 的义主国军
مىلىتارىستلىق ئىستىل 风作阀军
مىلىچ 〔模〕 (音声的等巴泥踩)兹扑
مىلىچچىدە 〔静〕 地兹扑兹扑: پۈتۈن كوچا ـ كويلار توڭلاپ
ئېرىگەن تاۋۇزدەك ~ بولۇپ كەتتى . 融后冻像都全上道街
。的囊囊软兹扑兹扑来起走 ، 瓜西的了化
مىلىچلاتماق «مىلىچلىماق» 态动使的
مىلىچلىماق 〔动〕 泞泥得变، 囊囊软得变، 烂稀: مى-
لىچلاپ كەتكەن يەر يۈزى ئەخلەت ـ چاۋار بىلەن قاپلانغانىدى .
。圾垃满布面地的泞泥得变
مىلىچمال 〔静〕 货杂، 货百小: ~ دۇكىنى 店货杂
مىلىچمالچى 〔静〕 主店货杂، 商货杂
مىلىچ ـ مىلىچ 〔模〕 兹扑兹扑
مىلىق 〔模〕 乎乎软
مىلىق ـ سىلىق 〔模〕 **囊囊**软، 绵绵软، 乎乎软
مىلىققىدە 〔静〕 地**囊囊**软، 地乎乎软
مىلىقلاتماق «مىلىقلىماق» 态动使的
مىلىقلىماق 〔动〕 **囊囊**软得变، 乎乎软得变: ئالما مىلىق-
لاپ سېسىشقا باشلاپتۇ . 了烂始开، 乎乎软得变果苹 。
مىلىق ـ مىلىق 〔模〕 的**囊囊**软، 的乎乎软، 的绵绵软
مىلىك ＜理生＞〔静〕 龈: چىش مىلىكى 床牙، 龈齿
مىلىمەك 〔动〕 沾، 蘸: نانىنى ھەسەلگە مىلەپ يېمەك **蘸馕**
吃蜜蜂 / مىلەپ يېگەن مېھماندىن قورق . ＜谚＞ 怕就怕

。人客的吃着蘸

亿百一 ~ ئون :亿十〔静〕 **مىليارد**

翁富万亿〔静〕 **مىلياردېر**

楝 <植>〔静〕 **مىلىيە**

亿一 ~ يۈز / 万千一 ~ ئون :万百〔静〕 **مىليون**

的万百成〔静〕 **مىليونلاپ**

的万百成〔静〕 **مىليونلارچە**

~ ئىنقى- :的万万千千، 的万上千成〔静〕 **مىليونلىغان**

士战命革的万上千成 لابىي جەڭچى

翁富万百〔静〕 **مىليونېر**

部面于善 مىمىكىغا ئۇستا ئارتىس :情表部面〔静〕 **مىمىكا**

员演的情表

雷手، 雷地 <军>〔静〕 (مىناسى) **مىنا**

雷扫 مىنا تازىلىماق

的雷手无، 的雷地无〔静〕 **مىناسىز**

态动使的 «مىناسىزلانماق» **مىناسىزلاندۇرماق**

态动被的 «مىناسىزلاندۇرماق» **مىناسىزلاندۇرۇلماق**

雷扫〔动〕 **مىناسىزلانماق**

态动使的 «مىنالاشماق» **مىنالاشتۇرماق**

态动被的 «مىنالاشتۇرماق» **مىنالاشتۇرۇلماق**

雷布〔动〕 **مىنالاشماق**

炮击迫 <军>〔静〕 **مىناميوت**

手炮击迫〔静〕 **مىناميوتچى**

日作工 <方>〔静〕 **مىنەپتە**

态动使的 «مىنمەك» **مىندۈرمەك**

态同共的 «مىندۈرمەك» **مىندۈرۈشمەك**

态动被的 «مىندۈرمەك» **مىندۈرۈلمەك**

ئۇ مېنى ۋېلە- :态动使的 «مىنگەشمەك» ① **مىنگەشتۈرمەك**

着带车行自骑他 . سىپىتكە مىنگەشتۈرۈپ مەكتەپكە كەلدى

ئۇ ساپادا ئۇل- :腿郎二着跷، 腿着架腿②。校学到来我

二着跷، 上发沙在坐他 . تۇرۇپ پۇتلىرىنى مىنگەشتۈردى

。腿郎

态同共的 «مىنگەشتۈرمەك» **مىنگەشتۈرۈشمەك**

态动被的 «مىنگەشتۈرمەك» **مىنگەشتۈرۈلمەك**

ئات :(车行自، 驴، 马用)带人让① 〔动〕 **مىنگەشمەك**

كەينىگە مىنگەشمە ، مىنگەشكەندىن كېيىن كۆتۈڭ ئاغرىدى دېمە .

。疼股屁喊叫别就了骑然既، 背后马在骑别 <谚>

线绞، 线搭(等线电)②

国民〔静〕 **مىنگو**

自骑 ~ ۋېلىسىپىتكە / 马骑 ~ ئاتقا :骑①〔动〕 **مىنمەك**

ئادەم باي ناھايىتى مەنسەپپەرەس :(椅交)坐<转>② 车行

ئىكەن ، ئۇ بىرەر مەنسەپنىڭ چوققىسىغا مىنگۈسى كېلىدۇ ھېچ

个某坐想他، 人的官当爱个是依巴 . يولىنى تاپالماپتۇ

。路门到不找是就可، 椅交的官

مىھنەتتىن قاچما ، مىننەتتىن :恩感人让، 功表〔静〕 **مىننەت**

قاچ . <谚> 功表怕要، 动劳怕别 。 يېتىم ئۆز ئېشىنى

يەيدۇ ، كىشىنىڭ مىننىتىنى تارتىدۇ . <谚> 已自吃儿孤

。恩的人别感得却، 饭的

ئاپاق ئۇنىڭغا :居自人恩以، 功表 مىننەت قىلماق

يېگۈزگەن بىر چىشلەم كەكلىك گۆشىنى مىننەت قىلىپ ، ئاغزى

鸡呱呱口一了吃他让克巴阿 . بېسىلماي كاپشىپ كەتتى

。完没个叨絮功表就، 肉(鸡石)

我 . سىلەردىن مىننەتدارمەن :谢感، 激感〔静〕 **مىننەتدار**

。们你谢感

بۇنى ئاڭلىغان پادىشاھ :谢感، 激感 مىننەتدار بولماق

说听帝皇 . ياغاچچىدىن ناھايىتى مىننەتدار بولۇپ كېتىپتۇ

。匠木激感分十后

ئۇ ~ بىلەن مېنىڭ :式形词名的 «مىننەتدار» **مىننەتدارلىق**

。手的我了握紧紧地激感他 . قوللىرىمنى سىقتى

ئۇ قەدەمى يەتكەنلىكى :闻无默默، 功表不〔静〕 **مىننەتسىز**

之到所他 . جايىنىڭ ھەممىسىدە ھالال تەرىنى ~ تۆككەندى

。水汗的实诚下流地闻无默默都处

~ ئېشىڭدىن قارنىمنىڭ :的恩感، 的赐恩〔静〕 **مىننەتلىك**

ئېچى ياخشى . <谚> 与其吃恩赐的饭، 不如饿肚子；

ئىشلەپ يېگەن لەز- 。"之食来嗟吃不، 饿挨可宁"同喻

زەتلىك ، تىلەپ يېگەن ~ . <谚> 靠劳动吃饭有滋有味،

。尽不恩感得饭吃要讨靠

子式 <数>〔静〕 **مىنور**

ئۇ بىر :分، 钟分①〔静〕 سائەت بەشتىن ئون ~ ئۆتتى . **مىنۇت**

没都钟分一他 . ئۇ بىر مىنۇتمۇ تۇرمىدى 。分十过点五

(一之分十六的度一)分②。待

مىنۇت - :秒一分一، 秒分〔静〕 **مىنۇت - سېكۇنت**

سېكۇنتنى قولدىن بەرمەسلىك 秒必争، 争分夺秒 / مى-

نۇت - سېكۇنتنىمۇ قەدىرلىمەك 珍惜一分一秒

的钟分五十 ئىش ~ 15 :的分، 的钟分〔静〕 **مىنۇتلۇق**

事

负②号减① <数>〔静〕 **مىنۇس**

号减، 号负 <数> مىنۇس بەلگىسى

数负 <数> مىنۇس سان

岩煌之 <地>〔静〕 **مىنپتا**

مىنېرال (مىنېرالى) 〔静〕①矿物、矿质②矿物的、矿质的

مىنېرال ئازوت <化> 矿质氮

مىنېرال بۇلاق <地> 矿泉

مىنېرال پاختا 矿物棉

مىنېرال تۇز <化> 矿盐、无机盐

مىنېرال سۇ <水> ①矿物水②矿泉水

مىنېرال ماي <矿> 矿物油

مىنېرال ئوزۇقلۇق <地> 矿质营养

مىنېرال ئوغۇت 矿物肥料

مىنېرالشۇناس 〔静〕 矿物学家

مىنېرالشۇناسلىق 〔静〕 矿物学

مىنېراللاشتۇرماق «مىنېراللاشماق» 的使动态

مىنېراللاشتۇرۇلماق «مىنېراللاشتۇرماق» 的被动态

مىنېراللاشماق 〔动〕 矿化

مىنېرالوگرافىيە 〔静〕 矿相学

مىنىبۇس 〔静〕 小客车、面包车

مىنىستىر 〔静〕 部长: تاشقى ئىشلار مىنىستىرى 外交部长 / يارەمچى ~ 部长助理

مىنىستىرلىق 〔静〕 部: تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىقى 外交部

مىنىشلىك 〔静〕 好骑的: ~ ئات 好骑的马

مىنىشمەك «مىنمەك» 的共同态

مىنىمال 〔静〕 最小尺寸的东西

مىنىمال قىممەت 最低价值

مىنىمۇم 〔静〕①最小的、最低的②下限、最小限度

مىنىمۇم تېرمومېتىر <气> 最低温度表

مىنىمۇم تېمپېراتۇرا <气> 最低温度

مىنىمۇم قىممەت <数> 最小值

مىنىمېتىر <物>〔静〕 千分表、千分仪

مىنىياتۇرا <艺>〔静〕 小型艺术作品

مېھراز <植>〔静〕 百脉根

مىياڭلاتماق «مىياڭلىماق» 的使动态

مىياڭلاشماق «مىياڭلىماق» 的共同态

مىياڭلىماق 〔动〕 咪咪叫(小猫)

مىيانە <方>〔静〕①坏②难看

مىياۋ 〔模〕 咪、喵

مىياۋزۇ 〔静〕 苗族

مىياۋزۇچە 〔静〕①苗语、苗文②苗族式的

مىياۋلاتماق «مىياۋلىماق» 的使动态

مىياۋلاشماق «مىياۋلىماق» 的共同态

مىياۋلىماق 〔动〕 喵喵叫: مۈشۈك مىياۋلاۋاتىدۇ. 猫在喵喵地叫。

مىياۋ - مىياۋ 〔模〕 咪咪、喵喵

مىيۇئون <物>〔静〕 μ介子(与电子、中微子同为轻子的一种)

مىيىق <生理>〔静〕 嘴角

مىيىقىدا كۈلمەك 微微一笑

ن

ن 称名母字该②母字个三十二第文尔吾维①

نائەھلى 〔静〕 下作的، 无情无义的: نائەھلىگە قەرزدار بولما ، ناتونۇشقا ھەمراھ . <谚> 莫向无情义者借债، 莫同陌生人结伴。

نائەھلىلىك «نائەھلى» 的名词形式

نائەھلىلىك قىلماق 做事乖僻، 做不合情理的事

ناباپ 〔静〕 ①不适当的، 不合适的، 不中用的: ~ جاي 不适当的地方 / ~ شارائىت 不合适的环境 / تېرىقچە‍لىققا ~ يەر 不适于种植的地方 / ~ سايمان 不适用的工具 / ~ نەرسە 不中用的东西②不好的، 不良的: ~ بالا 坏孩子 / ~ ئادەم 不良分子

ناباپلىق «ناباپ» 的名词形式

نابور 〔静〕 <印> ①铅字②排版

نابور ماشىنىسى <印> 排字机

نابورچىك 〔静〕 <印> 排字工

نابورچىكلىك 〔静〕 <印> 排字工作

نابورچىكلىك قىلماق 干排字工作، 排字

نابورخانا 〔静〕 <印> 排字房

نابۇت 〔静〕 毁灭

نابۇت بولماق ①毁灭، 毁坏: زىرائەتلەر بوراندا نابۇت بولۇپ كەتتى . 庄稼被风毁了。②死亡، 亡故، 丧生: ئۇ‌رۇشتا نۇرغۇن ئادەم نابۇت بولدى . 战争中死了许多人。

نابۇت قىلماق ①毁坏، 毁②葬送، 断送: ئۆزىنى ~ 断送自己。

ناپارمان 〔静〕 <方> 紫色

ناپاك 〔静〕 ①不清洁的، 不干净的: ~ قول 不清洁的手 / ~ بەدەن 不干净的身子②<转> 坏的، 造孽的

ناپاكلىق «ناپاك» 的抽象名词

ناپور 〔静〕 ①<水> 水头، 水压②<石> 压头

ناتايىن 〔静〕 ①不一定، 不见得، 未必: ئۇنىڭ كېلىشى ~ 他不一定来②模棱两可的

ناترولىت 〔静〕 <矿> 钠沸石

ناترى 〔静〕 <化> 钠

ناترى تۇزى <化> 钠盐

ناترى خلورىد <化> 氯化钠

ناترى سۇلفات <化> 硫酸钠

ناترى سىلىكات <化> 硅酸钠

ناترى كاربونات <化> 碳酸钠

ناترى ھىدروكاربونات <化> 碳酸氢钠

ناترى ھىدروكسىد <化> 氢氧化钠

ناترى لامپا 钠灯

ناترى نىترات <化> 硝酸钠

ناترىلىق 〔静〕 <化> 钠的

ناترىلىق ئەينەك 钠玻璃

ناترىلىق دالا شپاتى <水> 钠长石

ناترىلىق سېلىترا <地> 钠硝石

ناتربيلىق قەۋەت 层质纳 <地>

ناتسىزم 义主粹纳〔静〕

ناتسىست 粹纳〔静〕: ~ ئۇرۇش جىنايەتچىلىرى 犯战粹纳

ناتوغرا 的对不〔静〕، 的确正不، 的误错: ~ نۇقتىئىنەزەر 点观的误错

ناتوغرا رىقابەت 争竞当正不 <经>

ناتوغرا كەسىر 数分假 <数>

ناتوغرا نەپەس 吸呼常异 <医>

ناتوغرىلىق 误错〔静〕، 假虚، 为行良不

ناتونۇش 不认识的〔静〕، 陌生的، 生疏的: ~ ئادەم 不认识的人 / ~ كوچا 陌生的街道 / بەزىدە بىز تاما. مەن ~ يېڭى مەسىلىلەرگە دۇچ كېلىمىز . 有时候我们会遇到完全生疏(陌生)的新问题。

ناتونۇشلۇق 不认识〔静〕، 陌生، 生疏

ناتۇرا 景外 <艺>〔静〕

ناتۇرال 〔静〕<经> ①实物偿付的②自然的

ناتۇرال ئامىل 素因然自 <哲>

ناتۇرال باج 税物实 <经>

ناتۇرال زايوم 券债物实 <经>

ناتۇرال شەكىل 式形物实 <物>

ناتۇرال قانۇن 法然自 <法>

ناتۇرال كرېدىت 贷信物实 <经>

ناتۇرال مائاش = ناتۇرال ئىش ھەققى

ناتۇرال ئىش ھەققى 资工物实

ناتۇرال ئىگىلىك 济经然自 <经>

ناتۇرال يەر ئىجارىسى 租地物实 <经>

ناتۇرالىزم 义主然自 <哲>〔静〕

ناتىق 〔静〕演说家، 雄辩家، 善于辞令者، 有口才者

ناتىقلىق 〔静〕辩才، 能言善辩: ~ قىلماق 大发议论، 夸夸其谈، 高谈阔论

ناجالاڭ 〔静〕<方> 衰弱، 虚弱، 无力، 娇弱، 柔弱، 弱糯

ناچا 〔静〕缝纫机的(底线轴)

ناچار 〔静〕低劣的، 不好的، 不良的: ~ سۈپەتى 质量低劣 / ~ كەيپىيات 不良风气، 歪风邪气 / ~ ئىستىل 不良作风

ناچار تۇپ 劣株 <农>

ناچار سورت 劣质品种 <经>

ناچار نەسىل 劣种 <牧>

ناچارلاشتۇرماق «ناچارلاشماق» 的使动态

ناچارلاشماق 〔动〕变坏، 恶化، 变低劣: ئۇنىڭ ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى كۈندىن ـ كۈنگە ناچارلىشىپ كېتىۋاتىدۇ . 他的记忆力一天比一天差。

ناچارلىق «ناچار» 的名词形式: بۇ ئارغامچا سۈپىتىنىڭ ناچار. لىقىدىن ئۈزۈلۈپ كەتتى . 这根绳子因为质量差拉断了。

ناچارلىق دەرىجىسى 不良率

ناخشا 〔静〕<艺> 歌، 歌曲

ناخشا مېلودىيىسى 声乐旋律 <艺>

ناخشا ئېيتماق 唱歌

ناخشا ـ كۈي 〔静〕歌曲

ناخشا ـ ئۇسسۇل 〔静〕<艺> 歌舞

ناخشا ـ ئۇسسۇللۇق 〔静〕<艺> 歌舞的

ناخشا ـ ئۇسسۇللۇق تىياتىر 歌舞剧 <艺>

ناخشىچى 〔静〕<艺> 歌手، 歌唱家: ئايال ~ 女歌手

ناخشىچىلىق 〔静〕歌唱生涯

ناخشىسىز 〔静〕无歌的: ~ ، مۇزىكىسىز تۇرمۇشنىڭ قانچە. لىك مەززىسى بار؟ 没有歌声، 没有音乐的生活有什么意思؟

ناخشىلىق 〔静〕有歌的

ناخشىلىق مۇزىكا 声乐 <艺>

ناخۇش 〔静〕<方> 酸甜适中的

ناخۇش ئانار 酸甜石榴 <植>

ناخۇن 〔静〕拨子

نادامەت 〔静〕悲叹، 悲伤، 愁苦

نادامەت چەكمەك (经受، 经历)悲伤، 悲痛، 悲哀

نادامەتلىك 〔静〕令人伤心的، 可悲的: ~ كۈنلەر 令人伤心的岁月 / ~ ئەھۋال 可悲的景况

نادان 〔静〕无知的، 愚蠢的، 愚昧的: ~ ئادەم 愚蠢的人 / نادانغا سۆزلىگەن ئىست سۆزۈم ، ئۆلۈككە يىغلىغان ئىست كۆزۈم . <谚> 跟蠢人讲理我的话可惜، 对死人哭泣我的泪可惜。

نادانلارچە 〔静〕愚昧، 无知، 糊涂: ~ بىلجىرلىماق 无知妄说 / ~ ئىش قىلماق 做事糊涂

نادانلاشتۇرماق «نادانلاشماق» 的使动态

نادانلاشماق 〔动〕变愚昧، 变糊涂

نادانلىق 〔静〕无知، 愚昧: ئۆمۈر نادانلىقتا ئۆتمەك 在愚昧无知中度过一生 / خەلقنى نادانلىقتا تۇتۇش سىياسىتى 愚民政策 / ~ قاراڭغۇلۇقتىن يامان . <谚> 愚昧比黑暗更可怕。

نادانلىق دەۋرى 〈哲〉 蒙昧时代

نادانلىق قىلماق 做蠢事

نادىر[1] 〔静〕 ①稀有的، 罕有的: ~ نەرسە 稀有之物②上乘的، 佳، 善: ~ ئەسەر 上乘之作، 佳作

نادىر كىتاب 善本، 珍本

نادىر مېتاللار 〈化〉 稀土金属

نادىر[2] 〔静〕〈天〉 天底

نار 〔静〕〈动〉 单峰驼: ئىسىلسالاڭ نارغا ئىسىل، يىقىلسالاڭ ناردىن يىقىل. 〈谚〉 要骑就骑单峰驼، 要摔就从单峰驼上摔下来。喻"不鸣则已، 一鸣惊人"。

نارازى 〔静〕 不满، 不满意: مەن ئۇنىڭدىن ~ . 我对他不满。

نارازى بولماق 不满: مەن ئۇنىڭدىن نارازى بولدۇم. 我对他不满。

نارازى قىلماق 引起不满، 得罪: مەن ئۇنى نارازى قىلىپ قويدۇم. 我得罪了他。

نارازىلىق «نارازى» 的名词形式

نارازىلىق ئەرزى 〈法〉 上诉

نارازىلىق بىلدۈرمەك 表示不满، 抗议

نارازىلىق خېتى 抗议信

نارازىلىق قىلماق 不满

نارەسىدە 〔静〕 年幼的

نارەسىدە بالا 幼童

نارەسىدە قىز 幼女

نارەنجى 〔静〕 橙色

نارزان 〔静〕 矿泉水

نارمىشىك 〔静〕〈植〉 铁力木

ناز (نازى) 〔静〕 俏، 娇情، 风骚: ~ قىزغا يارشار، غاز كۆلگە. 〈谚〉 姑娘要俏真可爱، 天鹅在湖里更好看。 چىرايلىقنىڭ نازى يامان، سەتنىڭ ھالى. 〈谚〉 漂亮姑娘撒娇厉害، 丑女人的架子了得。

ناز قىلماق ①卖俏، 卖弄风情②娇揉造作

نازارەت 〔静〕 ①监督، 监视: ئاممىنىڭ نازارىتىگە تاپشۇرماق 交群众监督 / ~ ئاستىدا ئەمگەك قىلماق 监督劳动②厅: مەدەنىيەت نازارىتى 文化厅

نازارەت قىلماق 监督، 监视

نازارەتچى 〔静〕 ①监督人، 监视人②〈纺〉 挡车工

نازارەتچىلىك «نازارەت» 的抽象名词: ئۇلار بۇ ياشلارغا ئوبدان تەربىيە بېرىشى ۋە ئۇلار ئۈستىدىن ~ قىلىشى كېرەك. 他们应该对这些青年进行很好的教育和监督。

نازاكەت 〔静〕 文雅، 文静، 文质彬彬؛ 秀丽: كېلىشكەن بىر جۇۋان يېقىملىق ~ بىلەن ئۇسسۇلغا چۈشتى. 一位身材匀称的少妇潇洒而文雅地翩翩起舞。

نازاكەتسىز 〔静〕 不文雅的، 不文静的، 不俊的

نازاكەتگۈل 〔静〕〈植〉 文竹

نازاكەتلىك 〔静〕 文雅的، 优雅的، 文质彬彬的، 端庄的، 娇媚的، 袅袅婷婷: ~ ھەرىكەت 优雅的动作 / ~ قىز 端庄的姑娘

نازبۇي 〔静〕〈古، 植〉 薄荷

ناز - كەرەشمە 〔静〕 撒娇، 娇揉造作، 装腔作势

نازلانماق 〔动〕 扭扭捏捏، 做作، 娇揉造作: قىز نازلىنىپ تۇرۇپ «بولمىدۇ» دېدى. 姑娘扭扭捏捏地说行。

نازلىنىشماق «نازلانماق» 的共同态

نازۇك 〔静〕 ①纤细的، 娇嫩的، 细嫩的: ~ بارماق 纤细的手指 / ~ قوللار 娇嫩的双手②精密的، 精细的، 精巧的: ~ ئەسۋاب 精密仪器 / ~ ئىش 精巧的活儿③微妙的، 细微的، 细致的: ~ مەسىلە 微妙的问题 سۆز مەنىلىرىنىڭ ~ پەرقى 词义的细微差别④娇弱的، 柔弱的، 脆弱的: ~ قىزچاق 娇弱的小姑娘 / دىلى ~ 感情脆弱 / ئادەم گۈلدىن ~ ، تاشتىن قاتتىق. 〈谚〉 人比花脆弱، 又比石头坚硬⑤易碎的، 易折的: ~ ياغاچ 易折的木头

نازۇكلاشماق 〔动〕 变娇嫩، 变细腻: ئۇ نازۇكلىشىپ كېتىپتۇ. 她变得十分娇嫩。

نازۇكلۇق «نازۇك» 的名词形式: ~ دەرىجىسى 精密度 / ~ قىلماق 娇嫩، 娇气، 撒娇

نازۇنېمەت 〔静〕 美味佳肴، 珍馐: لەززەتلىك نازۇ - نېمەتلەر 珍馐美味

نازىر 〔静〕 厅长: مالىيە نازارىتىنىڭ نازىرى 财政厅厅长

نازىركوم 〔静〕〈艺〉 那孜尔库木(一种维吾尔族民间舞蹈)

نازىرلىق 〔静〕 厅长之职: نازىرلىققا تەيىنلەنمەك 被任命为厅长

نازىگۈل 〔静〕〈植〉 风铃草

نازىل 〔静〕 降临، 下达

نازىل بولماق 降临، 下达: بىز ئىنسانلارنىڭ بەخت - سائادىتى ئۈچۈن بۇ مۇقەددەس كىتاب نازىل بولغان. 为了我们人类的幸福下达了这本圣书。

نازىل قىلماق 颁降، 派遣: قۇرئاننى ئاللا نازىل قىلغان. 《古兰经》是由安拉颁降的。

نازىنىن 〔静〕 可爱的、撒娇的、卖弄风情的、娇滴滴的: ~ قىزلار 姑娘们的美娇

ناس = ناسۋال

ناسارا 〔静〕<宗> 奈萨拉《古兰经》中对基督徒的称谓)

ناسناس 〔静〕 嘴闲不住的、贪吃的、吃的: ~ ئادەم 贪吃的人

ناسوس 〔静〕<机> 打气筒、泵: ~ بىلەن يەل بەرمەك 用气筒打气 / ~ بىلەن سۇ چىقارماق 用泵抽水

ناسوسخانا 〔静〕 泵房

ناسوسلۇق 〔静〕 泵的

ناسوسلۇق تەسىر <气> 泵作用

ناسۋال 〔静〕 纳斯(用烟叶、麻黄、灰石灰等混合制成的一种含在舌下的烟): ئاغزىغا ~ سېلىۋالغاندەك 象含了纳斯一般(指说话吞吞吐吐)

ناسۋال چەكمەك 含纳斯

ناسۋال قاپاق <植> 纳斯葫芦、小葫芦: ناسۋال قاپاقنى بارمۇ؟ 能用纳斯葫芦换吃的吗(表示身无分文)?

ناسۋالچى 〔静〕 制售纳斯者

ناسۋالچىلىق 〔静〕 做纳斯行当

ناشايان 〔静〕 不成体统的、不体面的、有失观瞻的: ~ ئىش 不体面的事

ناشتا 〔静〕 早点、早饭: ئۇ ~ ۋاقتىدا كەلدى. 他早饭时来的。 ئۇ ناشتىدىن كېيىن دۇكانغا باردى. 他早饭后去商店了。

ناشتا قىلماق 进早餐、吃早饭: ئايجامال ناشتا قىلىپلا خىزمەتكە كەتتى. 阿依加玛丽吃过早饭就去上班了。

ناشتىسىز 〔静〕 不吃早饭、未吃早饭: ھەي بالام، ئەتىگەندە ~ نەگە بارسەن؟ — دېدى ئانىسى. 母亲说:《孩子, 大清早连早饭都不吃上哪儿去?》

ناشتىلىق «ناشتا» 的形容词形式: ~ تاماق 早点、早餐 / ~ بەرمەك 供应早点

ناشۈكۈر 〔静〕 不知足的、不感恩的

ناشۈكۈرلۈك «ناشۈكۈر» 的名词形式

ناشۈكۈرلۈك قىلماق 不知足、不感恩

ناشى 〔静〕 纳西人: ~ مىللىتى 纳西族

ناشىچە 〔静〕 ①纳西语②纳西式的

ناغاچ 〔静〕<古> 舅、舅父

ناغرا 〔静〕<艺> 纳格拉鼓、铁鼓: ~ چالماق 敲鼓、打鼓 / ~ بىلەن سۇنايىنىڭ ئۈنى يىراقتىن ياخشى. <谚> 纳格拉和唢呐的声音远处听起来悦耳。

ناغرا پەردە <理生> 鼓膜、耳鼓、耳膜

ناغرا ئۇسسۇلى <艺> 铁鼓舞

ناغراخانا 〔静〕<理生> 鼓室、中耳

ناغرا ـ دۇمباق 〔静〕 鼓

ناغرا ـ سۇناي 〔静〕 鼓和唢呐

ناغرا ـ كاناي 〔静〕 鼓号

ناغرىچى 〔静〕<艺> 纳格拉手鼓、铁鼓手

ناغۇ 〔静〕<古> 怎么、怎么样、为什么

ناغىد 〔静〕<古> 金星、太白星、长庚

نافتالىن 〔静〕<化> 萘、苯骈、石脑油精、臭樟脑

نافتالىن كۆمىلچى <化> 樟脑丸

نافتالىن مېيى <化> 萘油

نافتېن = ھالقىلىق ئالكان

ناكار 〔静〕<医> 残疾的: ~ ئادەم 残疾人

ناكار بولماق 残废: ئۇنىڭ پۇتى ناكار بولۇپ قالدى. 他的腿残废了。

ناكار قىلماق 使残废、致残: قاراپ تۇرۇپ، ئۇ جانىۋارنى ناكار قىلىپ قويدۇڭا. 怎么眼睁睁地就把一个生灵给弄残了?

ناكارلىق «ناكار» 的名词形式: ئۇ ناكارلىقنىڭ ئازابىنى خېلى جىق تارتقان كونا ئەسكەر ئىدى. 他是个饱尝残疾之苦的老兵。

ناكەس 〔静〕 ①卑鄙的、卑鄙龌龊的、下流的: ~ ئادەم 卑鄙的人、小人②吝啬的: ناكەسكە قەرزدار بولساڭ، يولدا قىستار ھەم گۆردە. <谚> 你欠了吝啬鬼的债, 他会在路上和坟墓里都逼你还。

ناكەسلىك 〔静〕 卑鄙行为、卑劣行为、下流行为

ناكرىت 〔静〕<矿> 珍珠石、珍珠陶土

ناگان = تاپانچا

ناگاندا 〔静〕 有时、如果

ناگان ـ ناگاندا 〔静〕 有时、偶而: بىز ئۇنىڭ بىلەن ~ ئۇچرىشىپ قالىمىز. 我们有时会见到他。

ناگۈلا 〔静〕<方> 不满、生气; 发愁

نال (نالى) 〔静〕 铁掌(皮鞋后跟上的钉): ئۆتۈكنىڭ نالى 鞋掌

نال قاقماق 钉鞋掌

نالايىق 〔静〕 不合适的、不适宜的、不恰当的、不相宜的: ~ گەپ 不适宜的话 / ~ ھەرىكەت 不相宜的举动 / ~ پىكىر 不适当的意见 / ~ ئىشلىتىشكە 不适用

ناله 〔静〕 声号哀، 声吟呻
ناله قىلماق ①叹悲، 吟呻، 号哀②怨恨، 抱怨：
تەڭرىگە ناله قىلىپ، بەندىدىن رەنجىمەك 人忧天怨 / ئۆز تەقدىرىدىن ~ 运命的己自怨抱
ناله - پەرياد 〔静〕 叫苦، 号哀، 吟呻، 哀怨
ناله - پەرياد كۆتۈرمەك 天连苦叫
ناله - پىغان 〔静〕 哀号، 哀鸣، 哀痛
ناله - زار 〔静〕 悲泣، 痛哭流涕، 怨声، 哀鸣声：ھەممە يەرنى ~ قاپلىماق 道载声怨
نالەش 〔静〕<艺> 纳莱希(维吾尔民间乐曲)
ناللىق 〔静〕 钉掌的：~ ئۆتۈك 钉掌的皮靴
نام (نامى) 〔静〕 ①名称، 称号، 名义：مەكتەپنىڭ نامى 学校的名称 / ھۆكۈمەت نامىدىن رەھمەت ئېيتماق 以政府的名义表示感谢 / ئۆز نامىدىن خەت يازماق 以自己的名义写信②名望، 名声：نامى ئۇلۇغ، سۇپرىسى قۇرۇق. <谚> 名声堂而皇، 饭单空荡荡。
نام سۇغۇرتىسى <经> 名誉保险
نامىغا داغ تەگكۈزمەك 败坏名声، 玷污声誉
نامىنى ئەسلىگە كەلتۈرمەك 恢复名誉
نامىنى بۇلغىماق <法> 毁坏名誉
نامىنى ساتماق 冒名顶替، 打着…旗号：باشقىلارنىڭ نامىنى سېتىپ قىلغان ئەسكىلىكلىرىڭ ئازمۇ؟ 你打着别人的旗号干的坏事还少吗？
نام - ئابروي 〔静〕 名誉، 名声：ئۇ دائىما ~ قازىنىشنى ئويلايدىكەن. 他总想获得好名声。
نام - ئاتاق 〔静〕 名称، 名声، 名望، 声誉، 声望
نام - ئاتاق ھوقۇقى <法> 名称权
ناماتمان 〔静〕<方> 毡匠، 毡子商
ناماز 〔静〕<宗> ①乃玛孜، 礼拜：بەش ۋاق ~ 五次礼拜(伊斯兰教徒每天作五次礼拜، 故称) / جۈمە نامىزى 聚礼日乃玛孜(礼拜) / ھېيت نامىزى 节日乃玛孜(礼拜)②殡礼：ھەققى ~ 给主持殡礼者的)酬金، 酬礼
ناماز بامدات <宗> ①晨礼، 清晨祷②卯时، 日升之前، 天麻麻亮的时候
ناماز پېشىن <宗> ①晌礼، 午祷②正午، 晌午
ناماز چۈشۈرمەك <宗> 举行殡礼، 诵殡仪词
ناماز خۇپتەن <宗> ①宵礼، 早夜祷②戌时، 晚上七至九点钟的时间
ناماز دىگەر <宗> ①晡礼، 午后祷②申时، 下午四点前后的时间
ناماز شام <宗> ①昏礼، 日落祷②黄昏، 太阳刚落后：~ بولۇپ قالدى. 到黄昏时候了。مەن تۈنۈگۈن ناماز شامدا كەلدىم. 我昨天黄昏的时候(太阳刚落后)回到家里。
نامازشام قارغۇسى <医> 夜盲症患者
نامازخان 〔静〕<宗> 常做礼拜的人
نامازسىز 〔静〕<宗> 不作礼拜的
نامازشامگۈل 〔静〕<植> 紫茉莉花، 胭脂花
ناماقۇل 〔静〕 ①道歉، 赔不是：مەن سىزگە ~. 我向你道歉。②缺乏理性的، 不合理的، 不恰当的：~ تەلەپ 不合理的要求
ناماقۇل بولماق 道歉، 赔不是：كەچۈرۈڭ، مەن سىزگە ناماقۇل بولاي. 请原谅، 我向你道歉。
ناماقۇللۇق «ناماقۇل» 的抽象名词：تاپقىنى ناماقۇللۇقتىن ئاشماپتۇ. <谚> 赚到的刚够赔礼的。
ناماقۇللۇق چېيى 赔礼的宴席
نامايان 〔静〕 清楚
نامايان بولماق 出现، 展现، 呈现، 露出：بۇ ئىشتىن چوڭقۇر غەمخورلۇق نامايان بولدى. 这事体现了深切的关怀。
نامايان قىلماق 显示：ئۆز كۈچىنى ~ 显示自己的力量
نامايەندە 〔静〕 ①代表人物، 代表作：جۇڭگو ئالىملىرىنىڭ ئەڭ ئېسىل نامايەندىلىرى 中国科学家最优秀代表人物 / قۇرۇلۇش ساھەسىدىكى ئۆچمەس ~ 建筑业的不朽代表作②里程碑：جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ نامايەندىسى 中国革命的里程碑
نامايىش 〔静〕 游行، 游行示威：~ ئۆتكۈزمەك 举行游行
نامايىش قىلماق ①游行، 示威②表现، 显示：ئىشچىلار سىنىپىنىڭ كۈچىنى ~ 显示工人阶级的力量
نامايىشچى 〔静〕 游行者، 游行示威者：نامايىشچىلار قوشۇنى 游行队伍
نامە 〔静〕 ①书信：~ يازماق 修书 / ~ ئەۋەتمەك 致书②书(名词性语素)：گۇۋاھنامە 证明书 / مۇراجىئەتنامە 呼吁书
نامەرد 〔静〕 不讲义气的، 小气的، 不仁义的، 不慷慨的：نامەردكە سوزساڭ بوينۇڭنى، پۇچەك ياڭاقنا تولدۇرىدۇ قوينۇڭنى. <谚> 若冲小气鬼伸脖子، 他会把瘪核桃塞满你的怀；喻同"求告不义之人، 反惹一肚子气"。

نامەردلىك «نامەرد» 式形词名的
نامەردلىك قىلماق 义不仁不، 气义讲不
نامەلۇم 〔静〕未知的، 无人知道، 不清楚: ~ ئارال 无人知道的岛屿 / ~ ئادەم 来历不明的人 / ئۇنىڭ نەگە بارىدىغانلىقى ~ . 不知他朝何处去。 ئۇنىڭ كېلىش - كەل- مەسلىكى ~ . 不清楚他来不来。
نامەلۇم ئەزا 〈数〉 未知项
نامەلۇم سان 〈数〉 未知数
نام - ئەمەل 〔静〕名位، 名誉地位
نامەھرەم 〔静〕〈宗〉 奈默热木، 禁止接触的(伊斯兰教法规定非近亲男女之间不能接触的任何一方، 相当于汉语的"男女授受不亲")
نامەھرەم بولماق 有悖伦礼(伊斯兰教法禁止接触的陌生男女之间的往来行为)
نامەھرەملىك 〔静〕〈宗〉羞体(伊斯兰教法规定的人体不准显露的部位)
نامرات 〔静〕苦贫的، 贫穷的، 贫寒的، 贫困的: ~ چارۋىچى 贫苦牧民 / ~ ئائىلە 贫寒的家庭 / ~ دۆلەت 贫穷的国家
نامراتلاشتۇرماق «نامراتلاشماق» 的使动态
نامراتلاشتۇرۇلماق «نامراتلاشتۇرماق» 的被动态
نامراتلاشماق 〔动〕变困贫، 变贫穷
نامراتلىق «نامرات» 的名词形式: نامراتلىقتا هايات كەچۈر- مەك 在贫困中过活
نامراتلىق تۇزىقى 贫困陷阱
نامراتلىق چېكى 贫困线
نامراتلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 〈经〉 贫困经济学
نامزات (نامزاتى) 〔静〕候选人، 选人: نامزاتلار ئىسملىكى 候选人名单
نامزات كۆرسەتمەك 推荐候选人، 提名
نامزاتلىق «نامزات» 的抽象名词
نامسىز 〔静〕无名的: ~ ئارال 无名岛
نامسىز بارماق 无名指
نامسىز قەھرىمان 无名英雄
نامسىزلىق «نامسىز» 的名词形式
نام - شۆھرەت = نام - ئاتاق
ناملىق 〔静〕叫做…的، 名为…的، 以…命名的، 以…为称号的: ئايگۈل ~ بىر قىز 一个叫阿依古丽的姑娘
نام - نەسەب 〔静〕名誉، 声誉

نام - نىشان 〔静〕名声، 标志: ئۇنىڭدىن ~ قالمىدى . 他的名声没湮没了。 نام - نىشانى هاياتلىقنىڭ 生命的标志
نام - نىشانسىز ①没有名望的، 无名声的 ②默默无闻的، 无影无踪的: ~ يوقاپ كەتمەك 消失得无影无踪
نامۇزۇن 〔静〕〈方〉 没味的، 乏味的
نامۇناسىپ 〔静〕 不相称
نامۇۋاپىق 〔静〕不合适的، 不恰当的، 不适宜的
نامۇۋاپىق غىدىقلاش 〈心〉 不适宜刺激
نامۇۋاپىقلىق «نامۇۋاپىق» 的名词形式
نامىشەرىپ 〔静〕尊名، 大名، 尊姓大名
نامىزا 〔静〕〈古〉 连襟
نامىي 〔静〕名义的
نامىي پۇل 〈经〉 名义货币
نامىي مائاش 〈经〉 名义工资
نامىي مۇدىر 挂名董事
نان 〔静〕馕: ئاق ~ 白面馕 / زاغرا نان 粗粮馕 / ~ ئۇشتۇماق 掰馕 / ~ ئۇۋىقى 馕屑 / ئاش پەيغەمبەر ، ~ ئەۋ- لىيا . 〈谚〉饭是圣人، 馕是神仙。 ئاش تەڭ ، ~ تەڭ ، سول نېمىشقا كەڭ؟ 〈谚〉饭相等، 馕相同، 割麦子为何留宽垅(意喻饭食平分، 干活为何有轻有重؟)
نان بەرگەن قولنى چىشلىمەك 〈成〉以怨报德؛ 吃人饭، 砸人锅
نان تەگمەك 得好处، 得实惠
نان تېپىپ يېمەك ①自食其力، 谋生 ②得利، 获利
نان دەسسىمەك 〈成〉 对天发誓
نان قېپى 〈成〉 饭桶، 草包
نان كور 〈成〉 不知感恩的، 忘恩负义的人، 负心人
نان كورلۇق قىلماق 负心، 忘恩负义
نان ئۇرسۇن 〈习〉天打雷劈(馕被视为神圣之物، 故有此说): ئەگەر سۆزۈم يالغان بولسا ، مېنى ~ . 如果我说的是谎话، 就天打雷劈。
نېنى پۇتۇن 〈成〉 不愁吃، 不愁喝
نېنىنى يېمەك 得利، 获利، 受用
نانتاختا 〔静〕面案子
نانجىگدە 〔静〕〈植〉甜沙枣، 大沙枣
نانچۆپ 〔静〕〈食〉 烩馕، 烩饼
نانەدرخى 〔静〕〈植〉 ①大菠萝 ②面包树
نانقايناق 〔静〕〈食〉 烩馕
نانئۇشتا 〔静〕早饭前垫底的馕茶等

ناھايىتى 〔静〕很，极，非常，十分：~ خۇشال 很高兴 / ~ يىراق 很远，远极了 / ئۇ يەرنىڭ ئادەملىرى ~ ياخشى ئىكەن. 那里的人们非常好。

ناھەق 〔静〕不公平的，不公正的，不公道的，冤枉的：~ ئىش 不公平的事 / ~ ئەيىبلىمەك 不公正地责备 / ~ ئىش قىلماق 冤枉人 / ھەق بىلەن ناھەقنى ئېنىق ئايرىماق 明辨是非，分清是非

ناھەق بولماق 受冤枉

ناھەقچىلىك 〔静〕冤枉事，冤事：ناھەقچىلىككە ئۇچرىماق 被冤枉，受委屈

ناھەقچىلىك قىلماق 冤枉，委屈：بىرمۇ ياخشى ئادەمگە ناھەقچىلىك قىلماسلىق 不冤枉一个好人

ناھەقلىق = ناھەقچىلىك

ناھىيە 〔静〕县：بازىرى ~ 县城 / ~ تەزكىرىسى 县志 / ئاپتونوم ~ 自治县

ناھىيىلىك 〔静〕县的，县级的：~ خەلق ھۆكۈمىتى 县人民政府

نائۇستا 〔静〕不懂行的，不内行的，不高明的，二把刀：~ ياغاچچى 不懂行的木匠 / ~ ساتىراش 不高明的理发师 / ~ ئاشپەز 二把刀厨师 / ~ تۆمۈرچى 蹩脚的铁匠

نائۇستىلىق «نائۇستا» 的名词形式

نائۈمىد = ئۈمىدسىز

نائۈمىد شەيتان = ئۈمىدسىز شەيتان

ناۋا¹ (ناۋاسى) 〔静〕①<艺> 纳瓦(维吾尔十二木卡姆的第十套曲)：سازنى ناۋاغا چالماق 弹奏纳瓦木卡姆②鸣叫，啭鸣：بۇلبۇلنىڭ ناۋاسى 百灵鸟的啭鸣③曲调：خۇش ~ 欢快曲调，悦耳的曲调

ناۋا قىلماق 啭鸣，啼，鸣：باھار قۇشلىرى زوق - شوخ بىلەن ناۋا قىلماقتا ئىدى. 春天的鸟儿在欢快地啭鸣。

ناۋا مۇقامى <艺> 纳瓦木卡姆

ناۋا² (ناۋاسى) 〔静〕<建> 檐板：پېشايۋاننىڭ ناۋاسى 房檐的檐板

ناۋات 〔静〕<食> 冰糖：ئاق ~ 白冰糖 / سېرىق ~ 黄冰糖 / ناۋاتتەك سۆز 甜蜜的话，甜言蜜语

ناۋات رەڭ 蜜色，牙色

ناۋات رەڭ كەھرىۋا <矿> 蜜色玛瑙

ناۋاتچى 〔静〕冰糖制售者

ناۋاتچىلىق 〔静〕冰糖业

ناۋادا 〔助〕一旦，万一，如果：~ ئۈچ كۈن ئىچىدە تاپشۇرۇپ بەرمىسە، كاللىسىنى ئالىمەن. 如果三天之内不交出来，我就要他的脑袋。

ناۋالىق 〔静〕有檐的

ناۋاي 〔静〕烤馕的人，卖馕的人：ناۋايغا پۇل بېرىپ، قاساپقا قاراپتۇ. <谚> 把钱交给卖馕的，眼睛看着卖肉的；喻"丢三落四，主次不分"。

ناۋايچىلىق = ناۋايلىق

ناۋايخانا 〔静〕①烤馕房②卖馕铺子

ناۋايلىق 〔静〕烤馕的行当

ناۋايلىق قىلماق 从事烤馕业

نائېنىق 〔静〕不清楚，不明确：~ مەسىلە 不清楚的问题

نائىب 〔静〕①代替者，代理人，副手，助手②教法执行官(手持鞭子，负责鞭打违反教规者)

نائىل 〔静〕受到，得到

نائىل بولماق 博得，受到，得到：خەلقنىڭ ھۆرمىتىگە ~ 受到人民的尊敬

نائىل قىلماق 使得到，使受到

نائىلاج = ئىلاجسىز

نائىنساپ = ئىنساپسىز

نائىنساپلىق = ئىنساپسىزلىق

نايتاق 〔静〕<方> 松树苗

نايمان 〔静〕乃蛮(部族，部落名称)

ناينا 〔静〕扭捏的，做作的(多指女性)

نايناقلاتماق «نايناقلىماق» 的使动态

نايناقلاشماق «نايناقلىماق» 的共同态

نايناقلىق 〔静〕①扭捏，做作②撒欢的样子

نايناقلىماق 〔静〕①撒娇，扭捏作态②撒欢

نايۋازىكى 〔静〕<古> 高尚的，高贵的，崇高的

نايۇت 〔静〕<古> 兆，一万亿

نە¹ 〔静〕①什么②哪儿

نە چاغ ①什么时间，什么时候②好久，好半天：مەن كەلگىلى ~. 我来了好半天了。

نە زامان 什么时间，什么时候：نە زامانىدىكى گەپنى قىلىۋاتىسەن؟ 你说的是什么时候的话呀？

نە كەم 好久，好半天：مەن سېنى ساقلاۋاتقىلى ~. 我等你好久了。

نە ۋاقىت ①什么时间，什么时候②好久，好半天

نە² 〔助〕既…又，既…也，无论…：~ خەت، ~ خەۋەر يوق. 既无书信，又无音讯。~ بىز، ~ ئۇلار بۇ پىكىرگە قوشۇلمىدۇق. 无论是我们，还是他们都没有同

既 . ئىسسىقنى ~ ، سەزمىدى سوغۇقنى 。见意个这意
ئالالمە ~ كۆندۈزى دەم 。热到不觉感也，冷到不觉感
دىم ، ~ كېچىسى . 休能没都我上晚是或天白是论无
~ ، كىتاب ~ ! 辱大耻奇 ! نومۇس ~ ، ئات ~ 。息
مۇھەببەت ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرالمايتتى . 无，书是论无
。心开他使能不都情爱是论

نه³ 〔静〕 <方，动> 子鸽公

نەپ 〔静〕 处好，便宜，实惠，油水：بۇ ئىشتىن بىزگە ~ يوق . 这件事我们都没好处。

نەپ ئالماق 得好处，捞油水，占便宜：شۇنچە پايپېتەك بولۇپ قانچىلىك نەپ ئالارسەن؟ 你这么忙乎能得到什么好处啊？

نەپ بەرمەك 给好处：ئۇنى نەپ بېرىدۇ دەپ ئويلاۋاتامسەن؟ 你想他能给你好处吗？

نەپ تەگمەك 得利，得好处，占便宜：ئۇنىڭدىن بىزگە ھېچقانچە نەپ تەگمىدى . 他没有使我们得到任何好处。

نەپەر 〔静〕 位，名：ئۈچ ~ ئوقۇغۇچى 三名学生

نەپەس 〔静〕 ①<理生> 呼吸：سۈنئىي ~ ئالدۇرماق 人工呼吸 / ئاخىرقى نەپەسكىچە 直到最后一口气 ②一会儿，一阵儿：بىر ~ كۈتۈپ تۇرۇڭ . 你等一会儿。بىر ~ ئولتۇرۇڭ . 你坐一阵儿。

نەپەس ئالماق 呼吸，吸气
نەپەس توختىماق 停止呼吸，断气
نەپەس راسلىماق 喘息
نەپەس سىستېمىسى <理生> 呼吸系统
نەپەس يولى <理生> 呼吸道
نەپىسى ئىچىگە چۈشۈپ كەتمەك <成> 泄气，灰溜溜，灰心丧气，垂头丧气

نەپەسسىز 〔静〕 不呼吸的
نەپەسسىز تاۋۇش <语> 不送气音

نەپەسلەندۈرگۈچ 〔静〕<医> 呼吸器
نەپەسلەندۈرمەك «نەپەسلەنمەك» 的使动态
نەپەسلەندۈرۈلمەك «نەپەسلەندۈرمەك» 的被动态
نەپەسلەنمەك 〔动〕 呼吸，吸气
نەپەسلىك 〔静〕 呼吸的
نەپەسلىك تاۋۇش <语> 送气音

نەپرەت 〔静〕 愤恨，憎恨，愤慨：~ بىلدۈرمەك 表示愤慨 / دوستقا مۇھەببەت ، دۈشمەنگە ~ . <谚> 对朋友爱，对敌人恨。

نەپرەت ئوقۇماق 表示憎恨
نەپرەت ياغدۇرماق 仇恨，愤恨，憎恨

نەپرەتلەندۈرمەك «نەپرەتلەنمەك» 的使动态
نەپرەتلەنمەك 〔动〕 憎恨，仇恨，痛恨，厌恶
نەپرەتلىك 〔静〕 可憎的，厌恶的，憎恨的，愤慨的
نەپرەتلىنىشمەك «نەپرەتلەنمەك» 的共同态
نەپس 〔静〕 贪心，贪欲，欲望，情欲
نەپس ئاۋارىسى = گال ئاۋارىسى
نەپسى تاقىلدىماق <成> 垂涎欲滴，垂涎三尺
نەپسىگە ئامراق ①贪吃②<转> 贪
نەپسىگە بالا تەگكۈر <骂> 贪婪鬼
نەپسىگە ئوت كەتمەك <成> 急于，急不可待
نەپسىنى قويۇۋەتمەك 贪得无厌，贪心不足
نەپسىنىڭ كەينىگە كىرمەك 利欲熏心，利令智昏
نەپسىنى يىغماق 克制欲望，禁欲
نەپسى يامان 贪吃，贪嘴，贪婪，贪心不足，贪得无厌
نەپسى يوغىنىماق 贪欲膨胀

نەپسانىي 〔静〕 淫秽，淫荡：~ ھەۋەس 淫欲，情欲
نەپسانىيەت 〔静〕 贪欲，私利，私心
نەپسانىيەتچى 〔静〕 利己主义者
نەپسانىيەتچىلىك 〔静〕 利己主义
نەپسانىيەتچىلىك قىلماق <法> 徇私舞弊

نەپىس 〔静〕 精巧的，精美的，精细的，精致的：~ ھەرىكەت 灵巧动作 / ~ قول ھۈنەر بۇيۇملىرى 精美的手工艺品

نەپىس سەنئەت <艺> 美术：~ بۇيۇملىرى 美术品
نەپىس سىزما <艺> 工笔画

نەپىسلەشمەك 〔动〕 变精巧，变精美，变精细，变精致
نەپىسلەشتۈرمەك «نەپىسلەشمەك» 的使动态
نەپىسلىك «نەپىس» 的名词形式
نەپىقە 〔静〕 ①休金（按伊斯兰教规，离婚后百日内男方给女方的生活费）②抚恤，抚恤金
نەپىقە بەرمەك 抚恤，发抚恤金
نەپىقە پۇلى 抚恤金
نەپىقە ھاۋالىسى <经> 抚恤信托

نەت 〔静〕<方> 哪里，什么地方
نەتەگ 〔静〕<古> 如何，怎样
نەتىجە 〔静〕 ①结果，成果，成绩，成效：مۇسابىقىنىڭ نەتىجىسى 比赛结果 / ئۆگىنىش نەتىجىسى 学习成绩 / نەتىجىگە ئېرىشمەك 取得成果 ②<数> 得数

نەتىجە بەرمەك 有结果、见成效

نەتىجە بولەك <逻> 后件

نەتىجىسىز 〔静〕 无结果的、无成效的

نەتىجىسىزلىك «نەتىجىسىز» 的名词形式

نەتىجىلەندۈرمەك «نەتىجىلەنمەك» 的使动态

نەتىجىلەنمەك 〔动〕 以…结尾、以…结局、以…告终: ئىش مۇۋەپپەقىيەت بىلەن نەتىجىلەندى. 事情以成功告终。

نەتىجىلىك 〔静〕 有结果的、有成效的: ياخشى ~ خىزمەت 有好的成效的工作

نەچچە 〔静〕 几、多少: ~ قېتىم 几次 / سائەت ~ بولدى؟ 表几点了? ~ ئىشچى؟ 多少工人

نەچچە - نەچچە 〔静〕 好多好多: ~ ئادەم كېلىپ كەتتى. 来过好多好多人。

نەچچەيلەن 〔静〕 几个人

نەچچىلەپ 〔静〕 好多

نەچچىلىك 〔静〕 多少、多、好多

نەچچىلىگەن 〔静〕 多少

نەچچىنچى 〔静〕 第几

نەچچىنچىلىك 〔静〕 第几名、第几位: ئۇ نەچچىنچىلىكنى ئالدى؟ 他得了第几名?

نەخكەش 〔静〕 织机上的绕丝器

نەرە 〔静〕 吼声、呐喊声

نەرە تارتماق 呐喊、吼叫

نەرەك 〔静〕<古> 为何需要

نەرخ 〔静〕 价格、价钱: نەرخىنى ئۆستۈرمەك 涨价、提价 / نەرخى يۇقىرى 价格高

نەرخشۇناس 〔静〕<经> 行情学家

نەرخشۇناسلىق 〔静〕<经> 行情学

نەرخ - ھاۋا 〔静〕 价格、行情

نەرسە 〔静〕 ①东西、物件、物品: بۇ قانداق ~؟ 这是什么东西? ②什么: ئۇ ساڭا بىر ~ دېدىمۇ؟ 他对你说了什么没有? ئۇنىڭغا قارىغاندا بۇ ھېچ ~ ئەمەس. 比起那个这算不了什么。③东西、家伙、玩艺儿: جاھىل ~ 顽固家伙 / ئۇ قانداق ~؟ 他算什么玩艺儿?

نەرسە ھوقۇقى <法> 物权

نەرسە ئېتىقادچىلىقى <哲> 拜物教

نەرسە - كېرەك 〔静〕 东西、什物、用品: تۇرمۇشقا لازىملىق ~ 生活必需品

نەرسىلەشتۈرۈش 〔静〕<文> 拟物

نەرگىسگۈل 〔静〕<植> 水仙花

نەزەر 〔静〕 瞥、看、视线、眼光、目光: ئۇرۇمچىگە بىر ~ 乌鲁木齐一瞥

نەزەر ئاغدۇرماق 转移视线

نەزەر تاشلىماق = نەزەر سالماق

نەزەر چۈشمەك = كۆز چۈشمەك

نەزەر دائىرە 视野、视线、眼界: نەزەر دائىرىسى كەڭ 眼界开阔

نەزەردە تۇتماق 注意、着眼、注重、考虑到、鉴于: نۆۋەتتىكى ۋەزىيەتنى ~ 考虑到目前形势、鉴于目前形势

نەزەردىن چۈشمەك <成> 失去人心、不得人心、失宠: كىشىلەرنىڭ نەزەرىدىن چۈشمەك 失去人心、不得人心

نەزەردىن ساقىت قىلماق 淘汰、取消

نەزەر سالماق 注目、瞩目、展望: دۇنياغا ~ 放眼世界、瞩目世界 / كەلگۈسىگە ~ 展望未来

نەزەرگە ئالماق 重视、注重

نەزەرگە سىغماسلىق 看不惯、看不上

نەزەربەند 〔静〕<法> 拘禁、软禁

نەزەربەند قىلماق <法> 实施软禁

نەزەرىيە 〔静〕 理论: نەزەرىيىنى ئەمەلىيەت بىلەن بىرلەشتۈرمەك 理论联系实际

نەزەرىيىگە ئايلاندۇرماق 理论化

نەزەرىيىچى 〔静〕<哲> 理论家

نەزەرىيىسىز 〔静〕 无理论

نەزەرىيىلىك 〔静〕 理论的: ~ مەسىلە 理论问题

نەزەرىيىۋى 〔静〕 理论的、理论性的: ~ ئاساس 理论基础 / ~ ماقالە 理论性文章 / ~ خۇلاسە 理论上的结论

نەزەرىيىۋى باھا <经> 理论价格

نەزەرىيىۋى پەرق <物> 理论误差

نەزەرىيىۋى تەپەككۇر <逻> 理论思维

نەزەرىيىۋى تەربىيە <教> 理论教育

نەزەرىيىۋى تەھلىل 理论分析

نەزەرىيىۋى تىلشۇناسلىق 理论语言学

نەزەرىيىۋى جەمئىيەتشۇناسلىق 理论社会学

نەزەرىيىۋى فىزىكا 理论物理

نەزەرىيىۋى مېخانىكا <物> 理论力学

نەزم 〔静〕<文> 韵文、诗文、赋: ~ يازماق 写诗

نەزم تىياتىرى <艺> 诗剧

نەزمسىز 〔静〕 无诗的、无韵文的

نەزمشۇناس 〔静〕<文> 家学诗
نەزمشۇناسلىق 〔静〕<文> 学诗
نەزملەشتۈرمەك «نەزملەشمەك» 态动使的
نەزملەشتۈرۈلمەك «نەزملەشتۈرمەك» 态动被的
نەزملەشمەك 〔动〕 文韵成改被
نەزمىي 〔静〕 的文韵، 的诗
نەزمىي ئەسەر <文> 文韵
نەزىر 〔静〕<宗> 尔孜乃، 奠祭: يىل نەزىرىنى قىلماق 举
祭年办举، 尔孜乃年周行
نەزىر بەرمەك = نەزىر قىلماق
نەزىر قىلماق 做尔孜乃، 举行尔孜乃(穆斯林为
纪念亡人而举行的一种悼念活动)
نەزىر ئۆتكۈزمەك = نەزىر قىلماق
نەزىرە 〔静〕<文> 和唱، 和酬، 和: لىۋ يازى ئەپەندىگە ~
和柳亚子先生
نەزىر - چىراغ 〔静〕<宗> 祭祀، 供奉
نەس 〔静〕 的霉倒، 不吉利的: ~ ئادەم 倒霉的人 / ~
ئىش 不吉利的事
نەس باسماق 倒霉، 倒运: غەپلەتتە قالغان كىشىنى نەس
باسىدۇ. 愚昧无知的人容易倒霉。
نەسەب (نەسەبى) 〔静〕 族系، 家族، 世系
نەسەبشۇناس 〔静〕 谱系学家
نەسەبشۇناسلىق 〔静〕 谱系学
نەسەبلىك 〔静〕 族系的، 家族的، 世系的: ئالىي ~ 豪
门家族
نەسەبنامە 〔静〕 家谱
نەسچىلىك 〔静〕 倒霉، 不吉利
نەسر 〔静〕<文> 散文
نەسرىي 〔静〕<文> 散文的: ~ شەكىل 散文体
نەسرىي ئەسەر <文> 散文
نەسرىي شېئىر <文> 散文诗
نەسىل (نەسلىم، نەسلىڭ، نەسلى) 〔静〕 ①世系، 门第، 血
统: ئېسىلزادىلەرنىڭ نەسلى 贵族门第②后裔، 子孙، 后
代: نەسلدىن نەسلگە قالماق 代代相传، 世袭③种: ~
قالدۇرماق 传种، 传代
نەسلى قۇرۇماق 绝种، 绝后
نەسلىنى تارتماق 遗传
نەسلى ئۈزۈلۈپ قالماق 断后، 绝后
نەسىل پادىسى <牧> 品群
نەسىل چېكىنىش <牧> 品种退化
نەسىل يېتىشتۈرۈش <牧> 育种
نەسلچىلىك 〔静〕<生> 育种
نەسلداش 〔静〕 同族的، 同宗的
نەسلداشلىق 〔静〕 族同، 宗同
نەسلسىز 〔静〕 不生育的، 无生育能力的: خېچىر ~
骡子是无生育能力的动物 هايۋان
نەسللەندۈرگۈچ 〔静〕<牧> 配种器
نەسللەندۈرگۈچى 〔静〕<牧> 配种员
نەسللەندۈرمەك «نەسللەنمەك» 的被动态
نەسللەندۈرۈلمەك «نەسللەندۈرمەك» 的被动态
نەسللەنمەك 〔动〕<动> 受胎، 受孕، 怀胎
نەسللىك 〔静〕 良种的
نەسللىك ئات <牧> 种马، 良种马
نەسللىك چارۋا فېرمىسى <牧> 种畜场
نەسللىك قوي <牧> 良种羊
نەسللىك مال <牧> 种畜
نەسىل - نەسەب 〔静〕 世家، 门第، 九族
نەسمگۈل 〔静〕<植> 九里香
نەسىھەت 〔静〕 劝告، 劝导، 告诫: سەممىي ~ 忠告 / ~
ئاچچىق، مېۋىسى تاتلىق. 〈谚〉 劝戒苦، 果实甜؛ 喻同
“苦口良药利于病، 忠言逆耳利于行”。
نەسىھەت قىلماق 规劝، 劝导، 劝说، 告劝، 劝戒:
كەپسىز بالىغا ~ 对顽皮的孩子进行劝导
نەسىھەتچى 〔静〕 劝说者، 规劝者
نەسىھەتگۈي = نەسىھەتچى
نەسىھەتگۈيلۇق «نەسىھەتگۈي» 的抽象名词
نەسىھەتلىك 〔静〕 劝告的، 劝导的
نەشە 〔静〕 麻烟، 大麻酚(一种麻醉品)
نەشە چەكمەك 抽麻烟
نەشپۈت 〔静〕<植> ①梨树②香梨
نەشپۈت ئامۇت <植> 香梨
نەشپۈت شەربىتى <食> 香梨汁
نەشپۈت دۈملىمىسى <食> 蒸梨(将梨剜开去
核، 塞入冰糖蒸熟)
نەشپۈتقوغۇن 〔静〕<植> 梨瓜، 香瓜
نەشپۈتلۈك 〔静〕 ①梨的②梨树林: باغ ~ 梨园
نەشتەر 〔静〕 ①(外科手术用的)柳叶刀②(蜜蜂等的)
毒刺، 毒针③<转> 匕首، 利刃، 刺刀: بۇ گەپ ئۇ-
نىڭغا نەشتەردەك تەگدى. 这句话如匕首似地刺中了他。
نەشتىرىنى تىقماق = نەشتىرىنى سانجىماق

نەشتىرىنى سانجىماق 人伤语恶 <成>

نەشتەرلەتمەك «نەشتەرلىمەك» 态动使的

نەشتەرلەنمەك «نەشتەرلىمەك» 态动被的

نەشتەرلىمەك 〔动〕 刺، 蜇

نەشر 〔静〕 <印> 版: بىرىنچى نەشرى 版一第 / بېيجىڭ ~ 版京北

نەشر بۇيۇمى 物版出 <法>

نەشر بېجى 税版出، 税版 <经>

نەشردىن چىقماق 版出، 出印

نەشر قىلماق 版出: نەشر قىلىش پىلانى 计版出 划 / ئۇيغۇر تىلىدا نەشر قىلىنغان كىتابلار 用维吾尔文出 书的版

نەشر ھوقۇقى 权版 <印>

نەشرىيات (نەشرىياتى) 〔静〕 馆书印، 部版出، 社版出

نەشرىياتچىلىق 〔静〕 业事版出

نەشرىي 〔静〕 的版

نەشرىي نۇسخا 本版 <印>

نەشخور = نەشكەش

نەشخورلۇق = نەشكەشلىك

نەشكەش 〔静〕 者烟麻吸

نەشكەشلىك 〔静〕 烟麻抽

نەغەزگۈل 〔静〕<植> 草忧忘، 草萱

نەغەم 〔静〕<方> 迷歌، 人的曲歌爱喜

نەغمە 〔静〕<艺> 曲乐

نەغمە قىلماق 唱弹، 奏弹 <艺>

نەغمە - ناۋا 〔静〕<艺> 唱弹

نەغمىچى 〔静〕<艺> 员奏演، 师乐

نەغمىچىلىك «نەغمىچى» 词名象抽的

نەغمىچىلىك قىلماق 员奏演当، 师乐当

نەغمىخانا 〔静〕 厅乐音، 场广乐音

نەغمىكەش = نەغمىچى

نەق 〔静〕 ①现، 的有现②正好: ~ شۇنىڭ ئۆزى 是正 他本人。 ئۇ ~ ۋاقتىدا كەلدى. 他来的正是时候。

نەق ئالماق 买现

نەق باھا 价现 <经>

نەق پۇل 金现، 钱现

نەق پۇل چېكى 票支金现 <经>

نەق پۇل چىقىمى 出支金现، 付现 <经>

نەق پۇل سۇغۇرتىسى 险保金现 <经>

نەق پېرېۋوت نىسبىتى 率汇钞现 <经>

نەق تاشقى پېرېۋوت 汇外期即 <经>

نەق جىنايەتچى 犯行现 <法>

نەق چوت 算决 <经>

نەق ساتماق 卖现

نەق سودا 易交期即 <经>

نەق مال 货现 <经>

نەق مەيدان 场现

نەقەدەر 〔静〕 何等، 多么

نەقدانە 〔静〕 的有现

نەقدانە پۇل 款现، 金现

نەقدانە سودا 易交金现

نەققاش 〔静〕 家刻雕، 师刻雕

نەققاشلىق 〔静〕<艺> 术刻雕، 刻雕

نەقلەشتۈرمەك «نەقلەشمەك» 态动使的

نەقلەشتۈرۈلمەك «نەقلەشتۈرمەك» 态动被的

نەقلەشمەك 〔动〕 ①兑现②(目帐)对上

نەقمۇنەق 〔静〕 正好، 恰恰

نەق - نېسى 〔静〕 的有现和的赊欠

نەقىش 〔静〕 浮雕

نەقىش ئويماق 案图刻

نەقىشچى = نەققاش

نەقىشلىك 〔静〕 有雕刻图案的، 有浮雕的: ~ ئىمارەت 有雕刻图案的建筑物، 有浮雕的建筑

نەقىشلەتمەك «نەقىشلىمەك» 态动使的

نەقىشلەشمەك «نەقىشلىمەك» 态同共的

نەقىشلەنمەك «نەقىشلىمەك» 态动被的

نەقىشلىمەك 〔动〕 刻雕

نەقىل 〔静〕 ①民间传说②俗语③引文، 引用语

نەقىل قىلماق = نەقىل كەلتۈرمەك

نەقىل كەلتۈرمەك 用引، 证引

نەك 〔静〕<古، 动> 鳄، 鳄鱼

نەگە 见下

نەگە بولقا 一面有棱، 一面为平头的榔头

نەگۈ 〔静〕<古> 怎么، 为何، 为什么

نەڭ 〔静〕<古> 东西، 物品

نەلۈك 〔静〕<古> 为何

نەلىك 〔静〕 哪里人، 什么地方的人: سىز ~ ؟ 您是哪 里人？

نەلىن 〔静〕<建> 柱子顶端的枕木

نەم 〔静〕 ①水分، 潮، 墒: يەرنىڭ نېمى قېچىپتۇ. 地跑墒

了。②含有水分的、充满水分的、潮湿的、湿润的：

~ توپا 潮湿的土壤

نەم تارتماق 受潮

نەم كىلىمات <地> 潮湿气候

نەم ھاۋا <气> 湿空气、湿润空气

نەم يېمەك 吸潮、潮：بۇغداي نەم يېدى. 麦子潮了。

نەمخۇش 〔静〕有点潮的、有点湿的、潮湿的：~ ھاۋا 湿润的空气

نەمدەتمەك «نەمدىمەك» 的使动态

نەمدەشمەك «نەمدىمەك» 的共同态

نەمدەلمەك «نەمدىمەك» 的被动态

نەمدىمەك 〔动〕润、浸润、弄湿、浸湿、弄潮：بۇغداينى ~ 浸润麦子 / ئۇرۇقنى نەمدەپ تېرىماق 把种子浸湿再种 / تېرىنى ~ 浸湿皮子

نەملەشتۈرمەك «نەملەشمەك» 的使动态

نەملەشمەك 〔动〕湿润、发潮、变湿：كىيىم - كېچەك ~ 衣服发潮

نەملىشەڭگۈ 〔静〕略微湿润的

نەملىك 〔静〕①湿度、墒情②潮气、潮湿：يەرنىڭ نەملىكى ياخشى. 土地墒情好。بۇ ئۆينىڭ نەملىكىدىن ئادەم ياتقىلى بولمايدۇ. 这屋子太潮了，住不了人。كىيىمنى نەملىكىدە دەزماللىماق 乘湿熨衣服

نەملىك ئاپىتى <农> 湿害

نەملىك تەركىبى <水> 含湿量

نەملىك تەڭپۇڭلۇقى <农> 水分平衡

نەملىك تۇراقلاشتۇرغۇچ <化> 恒湿器

نەملىك گرادىيېنتى <气、地> 湿度梯度

نەملىكنى ساقلىماق <农> 保墒

نەملىك ئۆلچىگۈچ <气> 测湿器

نەملىك ئېكۋىۋالېنتى <农> 持水当量

نەملىك ئىندېكسى <农> 湿润指数

نەمۇنە 〔静〕①榜样、模范②遗物、纪念品：ئاتامدىن قالغان ~ 父亲的遗物 / دوستۇمدىن قالغان ~ 朋友留下的纪念品。③标本：تەتقىقات نەمۇنىلىرى 研究标本

نەمۇنە بولماق 做出榜样、做出示范、以身作则

نەمۇنە قىلماق 以…为榜样、作为模范

نەمۇنە كۆرسەتمەك 示范、以身作则

نەمۇنىچى 〔静〕模范：ئەمگەك نەمۇنىچىسى 劳动模范

نەمۇنىلىك 〔静〕模范的：~ رول 模范作用 / ~ ھەرىكەت 模范行动、模范行为

نەنمۇ 见下

نەنمۇ دەرىخى <植> 楠木

نەۋەي 〔静〕<方> 长壁龛、长壁橱

نەۋباھار 〔静〕初春

نەۋرە 〔静〕孙：ئوغۇل ~ 孙子 / قىز ~ 孙女

نەۋرە ئاچا ①堂姐②表姐

نەۋرە ئاكا ①堂哥②表哥

نەۋرە سىڭىل ①堂妹②表妹

نەۋرە قېرىنداش 叔伯（同祖父的）兄弟姐妹

نەۋرە كۆرمەك 添孙子、抱孙子

نەۋرە ئۇكا ①堂弟②表弟

نەۋرە ئىنى = نەۋرە ئۇكا

نەۋرە - چەۋرە 〔静〕子孙、子子孙孙

نەۋقىران 〔静〕血气方刚的、强壮的：~ يىگىت 血气方刚的小伙子

نەي 〔静〕①笛子②管子

نەي چالماق 吹笛子

نەي سەندەل <手> （铜匠用的）空心砧子

نەي ئۇسسۇلى <艺> 跳芦笙（苗族民间舞蹈）

نەيچە 〔静〕细管、管子：ئەينەك ~ 玻璃管子 / قومۇش ~ 芦管

نەيچە تۆرەلمىسى <医> 试管胚胎

نەيچە ھۈجەيرە <生> 管胞

نەيچى 〔静〕吹笛者、笛子制作者

نەيچىسىمان 〔静〕管状的

نەيچىگۈل 〔静〕<植> 长筒琉璃草

نەيرەڭ 〔静〕伎俩、手腕、花招、诡计：دۈشمەننىڭ نەيرەڭلىرى 敌人的伎俩

نەيرەڭ ئىشلەتمەك 耍手腕、耍花招

نەيرەڭۋاز 〔静〕耍手腕者、施展诡计者、滑头

نەيرەڭۋازلىق 〔静〕①欺骗伎俩、诡计②<逻> 诡辩术

نەيرەڭۋازلىق قىلماق 耍手腕、施诡计

نەيزە 〔静〕①矛、长枪：قىزىل پوپۇكلۇك ~ 红缨枪②<军> 刺刀③<体> 标枪

نەيزە تىقماق 用矛刺、用刺刀捅

نەيزە قۇرت <动> 箭虫

نەيزە قۇيرۇق بېلىق <动> 矛尾鱼

نەيزە ئۇرماق = نەيزە تىقماق

نەيزە ئېتىش <体> 掷标枪

نەيزۇ 〔静〕<方> 扁口黑碗

نەيزىچى = نەيزىۋاز

نەيزىقۇلاق 〔静〕<植> 丹卷

نەيزىلەتمەك «نەيزىلىمەك» 的使动态

نەيزىلەشمەك ① «نەيزىلىمەك» 的共同态②对刺、刺杀，刺拼

نەيزىلەنمەك «نەيزىلىمەك» 的被动态

نەيزىلىك 〔静〕 带矛的、带长枪的、带刺刀的

نەيزىلىمەك 〔动〕 刺、刺杀

نەيزىۋاز 〔静〕 长矛手、长枪手

نەيزىۋازلىق 〔静〕 刺杀术

نەيزىۋازلىق قىلماق 刺杀

نەيشېكەر 〔静〕<植> 乃谢柯尔(甜瓜品种之一)

نەيلىك 〔静〕 用笛子伴奏的

نوبېل 〔静〕 诺贝尔(瑞典化学家)

نوبېل فوندى جەمئىيىتى 诺贝尔基金会

نوبېل مۇكاپاتى 诺贝尔奖

نوپ 〔静〕<方> 事情、事

نوپباساماق 〔动〕<方> 畏惧、顾忌

نوپۇز 〔静〕 威望、威权、权势

نوپۇزلۇق 〔静〕 有威望的、有威权的、有权势的：~ ئەرباب 权威人士

نوپۇس 〔静〕 ①人口：~ كۆپەيمەك 人口增加 / شەھەر نوپۇسى 城市人口②户口

نوپۇس باشقۇرۇش 户口管理

نوپۇس بېجى 丁口税、户口税、人头税<经>

نوپۇس تەۋەلىكى 户籍 <法>

نوپۇس جەمئىيەتشۇناسلىقى 人口社会学

نوپۇس جۇغراپىيىسى 人口地理学 <地>

نوپۇستىن ئۆچۈرمەك 注销户口

نوپۇس ساقچىسى 户籍警 <法>

نوپۇسقا ئالماق 报户口、上户口

نوپۇس قانۇنىيىتى 人口规律 <哲>

نوپۇس نەزەرىيىسى 人口论 <哲>

نوپۇس ئىستاتىستىكىسى 人口统计学

نوپۇس ئىقتىساتشۇناسلىقى 人口经济学 <经>

نوپۇسشۇناس 〔静〕 人口学家

نوپۇسشۇناسلىق 〔静〕 人口学

نوپۇق 〔静〕<方> 隐藏的、暗藏的、秘密的

نوتا[1] 〔静〕<植> ①幼芽、嫩芽、嫩枝、新茎：تالنىڭ نوتىسى 柳树嫩枝②(葡萄等蔓生植物的)新藤、嫩蔓：

تېكنىڭ نوتىسى 葡萄的新藤

نوتا سۈرمەك 长芽

نوتا[2] 〔静〕 照会：رەسمىي ~ 正式照会

نوتا تاپشۇرماق 递交照会

نوتا[3] 〔静〕<艺> 谱、乐谱：سازنى نوتىغا قاراپ چالماق 照乐谱演奏

نوتا جازىسى <艺> 谱架

نوتا جەدۋىلى <艺> 谱表

نوتا كاتالوگى <艺> 乐谱目录

نوتىغا ئالماق <艺> 谱曲、记谱

نوتىلىق 〔静〕<艺> 乐谱的

نوچى 〔静〕 ①好汉、豪杰②好样的、了不起的、最好的：مال دېگەننىڭ نوچىسىنى تاللاپ ئېلىش كېرەك . 买牲畜要挑最好的买。

نوچىلاشماق 〔动〕 变得了不起

نوچىلىق 〔静〕 好汉气概、豪杰气魄

نوچىلىق قىلماق 逞好汉、逞强、逞能：نېمە نوچىلىق قىلىسەن؟ 你逞什么能？

نوختا 〔静〕 笼头：ئاتنىڭ نوختىسى ئېشەككە توغرا كەلمەيتۇ . <谚> 马笼头套不到驴头上。ئېغىزنىڭ نوختىسى يوق ، تىلىنىڭ سۆڭىكى . <谚> 嘴上没笼头，舌头没骨头；喻同"没上把门的"、"信口开河"。

نوختا سالماق ①戴笼头②<成> 操纵、控制、约束：ھەر كىشى ئۆز ئىشىغا پۇختا بولىدى ، پۇلى بارلار كەمبەغەلگە نوختا سالدى . 各人把自己事料理好，有钱人给穷人把笼头套。

نوختىسى يوق ①没有笼头②<成> 胡作非为，为所欲为

نوختىسىز 〔静〕 ①未戴笼头的、无羁绊的：~ ئات 未戴笼头的马②<转> 不受拘束的：~ بالا 无人管教的孩子

نوختىلاتماق «نوختىلىماق» 的使动态

نوختىلانماق «نوختىلىماق» 的被动态：نوختىلانغان ئات 套上笼头的马

نوختىلىق 〔静〕 有笼头的

نوختىلىماق 〔动〕 ①戴笼头②控制、操纵、约束

نوختۇاغ = چۇلۇۋۇر

نوخلا 〔静〕 ①骨眼、息肉(马和驴鼻子上长的)②<转> 气焰、架子

نوخلىسىنى ئالماق ①割去骨眼②<成> 治服、灭

风威杀، 焰气

نوخلىسى ئۆسمەك 器焰气 <成>②眼骨长①

来起风威، 张

نور[1] 空③瓦水滴، 水滴 <建>②槽渡، 槽水①〔静〕

的心

نور[2] 湖 <方>〔静〕

نورسمان 的状槽〔静〕

نورسمان كاھىش 瓦槽، 瓦型槽 <建>

نورلۇق 的筒带، 的槽水带〔静〕

نورما 产生 ئىشلەپچىقىرىش نورمىسى :量定، 额定①〔静〕

范规德道 ئەخلاق نورمىسى :范规②额定

نورما تۈزۈمى 制额配 <经>

نورما بېكىتمەك 额定

نورمال ھادىسە ~ / 况情常正 ئەھۋال ~ :的常正①〔静〕

线法<物>②作工常正 ئىشلىمەك ~ / 象现常正

نورمال ئاتموسفېرا 气大准标 <气>

نورمال بارومېتىر 表压气准标 <气>

نورمال باھا 格价准标 <经>

نورمال پەرق 差准标 <经>

نورمال تەكشىلىك 面法، 面平法 <数>

نورمال تەۋرىنىش 动振正简 <物>

نورمال تېزلىنىش 度速加向法 <物>

نورمال چاستوتا 率频正简 <物>

نورمال چۈشۈش 射人正 <物>

نورمال سۇ 水平، 水常正 <水>

نورمال سىزىق 线法 <数>

نورمال قورۇلۇش 缩收态常 <农>

نورمال قىممەت 值准标 <经>

نورمال كوئوردىنات 标坐正简 <物>

نورمال كۆرۈنۈش 式线法 <数>

نورمال كۈچىنىش 力应正 <水>

نورمال لوگىكا 学辑逻范规 <逻>

نورمال ھالەت 态常 <冶>

نورمال ھەرىكەت 行运常正 <物>

نورمال ئېلېكتر قۇتۇپى 极电准标 <电>

نورمالسىز 氛气的常正不 كەيپىيات ~ :的常正不〔静〕

نورمالسىز دىسپېرسىيە 散色常反 <物>

نورمالسىز سۈمۈرۈش 收吸常反 <化، 物>

نورمالسىزلىق 式形词名的 «نورمالسىز»

نورمالسىزلىق پىسخولوگىيىسى 心态变 <心>

学理

نورماللاشتۇرماق ~ مۇناسىۋەتنى :态动使的 «نورماللاشماق»

化常正系关使

نورماللاشتۇرۇلماق 态动被的 «نورماللاشتۇرماق»

نورماللاشماق 常正势局 ~ ۋەزىيەت :化常正〔动〕

化常正系关 ~ مۇناسىۋەت / 化

نورماللىق 态常، 态状常正〔静〕

نورمىسىز 的量定不، 的额定有没〔静〕

نورمىسىز ئىستېمال 额定无费消 <经>

نورمىلىق 物量定 مال ~ :的量定有، 的额定有〔静〕

应供量定 تەمىنلىمەك ~ / 品

نورمىلىق ئامانەت پۇل 蓄储额定 <经>

نورمىلىق باشقۇرۇش 理管额定 <经>

نورمىلىق تەمىنلەش 应供量定 <经>

نورمىلىق تەننەرخ 本成额定 <经>

نورمىلىق توك بېسىمى 压电定额 <物، 电>

نورمىلىق سېتىش 售配 <经>

نورمىلىق قەرز پۇل 款贷额定 <经>

نورۇز 一初年大 كۈنى ~ :年新(的历旧尔吾维)〔静〕

(日一十二月三历公于当相)

نورۇز بايرىمى 日该، 年新历旧尔吾维)节孜鲁诺

(动活祝庆和祖祭行举

نورۇز ئېشى 门专而节孜鲁诺祝庆为)饭孜鲁诺

(饭的做芽麦用的备准

نورۇزگۈل 花春报 <植>〔静〕

نورۇزلۇق 饭的节孜鲁诺 ئاش ~ :的节孜鲁诺〔静〕

نورىت 岩长苏 <地>〔静〕

نوش 水之命生(的中说传) <古>〔静〕

نوغاي (一之族民语厥突)人盖诺〔静〕

نوغايچە 的式盖诺②文盖诺، 语盖诺①〔静〕

نوغۇچ[1] 杖面، 杖面擀〔静〕

نوغۇچ[2] 轴线分 <机>〔静〕

نوغۇچ - تاختا 板面和杖面〔静〕

نوقاتچىلىق 忙繁، 忙 <方>〔静〕

نوقانچى 丐乞(的粮讨场麦到) <方>〔静〕

نوقۇت 豆桃، 豆嘴鹰 <植>〔静〕

نوقۇت رەڭ 色黄淡

نوقۇشتۇرماق 搡، 推، 捣(手用)〔动〕

نوقۇشماق 态同共的 «نوقۇماق»

نوقۇشلىماق مېنى كىرپىلا ئىشكتىن ئۇلار :搡، 捅، 捣〔动〕

。我揍手用就门进一们他 . نوقۇشلاپ كەتتى

纯单 كۆزقاراش ھەربىي ~ :的纯单، 的粹纯 〔静〕 **نوقۇل**
点观事军

论理币货纯 <经> **نوقۇل پۇل نەزەرىيىسى**

维思粹纯 <逻> **نوقۇل تەپەككۇر**

验经粹纯 <哲> **نوقۇل تەجرىبە**

论份成唯 **نوقۇل تەركىبچىلىك**

式绎演粹纯 <逻> **نوقۇل يەشمە خۇلاسە**

بىقىنىغا نوقۇپ قويماق :捣، 捅肘或手用 〔动〕 **نوقۇماق**
下一捅下胁向

<建>③子管铁 تۆمۈر ~ :子管②槽水① 〔静〕 **نوكەش**
沟檐، 沟天

钻心空 <机> **نوكەش بۇرغا**

钢槽 <冶> **نوكەش پولات**

门物动肠腔 <动> **نوكەش تىپ ھايۋانلار**

瓦筒 <建> **نوكەش كاھىش**

瓢 〔静〕 **نوگاي**

水舀 سۇنى ~ ئۇساماق :舀 〔静〕 **نوگايلاپ**

绞، 捏 <方>〔动〕 **نولىماق**

بۇددا نوملىرى :念信، 条信؛ 律法، 经 <古>〔静〕 **نوم**
经佛

者道布، 者经讲، 者教说 <古>〔静〕 **نومچى**

饰雕或坛神 〔静〕 **نومايەن**

法解线، 解图线列 <数>〔静〕 **نوموگرافىيە**

图算计، 图线列 <数>〔静〕 **نوموگرامما**

号، 号②分考 ئىمتىھان نومۇرى :分، 数分① 〔静〕 **نومۇر**
号话电 تېلېفون نومۇرى / 号票 بېلەت نومۇرى :数号، 码
سەنئەت نومۇرلىرى :目节③号位座 ئورۇن نومۇرى / 码
幕报، 目节报 ئېلان قىلماق ~ / 目节艺文

号挂 **نومۇر ئالماق**

牌号 <交> **نومۇر تاختىسى**

制分学<教>②制分工<经>① **نومۇر تۈزۈمى**

号编 <电> **نومۇر سالماق**

号编②分打① **نومۇر قويماق**

值分工 <经> **نومۇر قىممىتى**

有没 ماشىنا ~ :的码号有没، 的号有没 〔静〕 **نومۇرسىز**
车汽的码号

بىرىن- :的码号، 的号②的数分، 的数① 〔静〕 **نومۇرلۇق**
间房号 5 ئۆي ~ بەشىنچى / 件文号一 ھۆججەت ~ چى

نومۇسنى بىلمەي- :辱耻، 耻廉، 愧羞، 耻羞 〔静〕 **نومۇس**
要不你 . نومۇسۇمنى كەلتۈرمە / 人的耻羞知不 دىغان ئادەم
。脸丢我给

مېھمانلارنىڭ ئالدى- :脸丢让، 人丢让 **نومۇسقا قويماق**
。脸丢前面人客在我让你 . دا نومۇسقا قويىدىغان بولدۇڭ

ئۇ نومۇس قىلىپ سۆزلە- :愧羞، 羞害 **نومۇس قىلماق**
。来话出不说得羞他 . يەلمىدى

ئۇ ئۆلۈۋالغۇدەك ~ :得愧羞، 得羞 **نومۇس كۈچىدىن**
。死要得愧羞他 . بولۇپ كەتتى

污奸 **نومۇسغا تەگمەك**

耻羞得觉 **نومۇسى كەلمەك**

节贞污沾 **نومۇسنى بۇلغىماق**

淫卖 **نومۇسنى ساتماق**

节守 **نومۇسنى ساقلىماق**

~ :的腆腼، 的答答羞羞، 的羞害爱 〔静〕 **نومۇسچان**
娘姑的腆腼 قىز

耻羞②式形词名的 «نومۇسچان» ① **نومۇسچانلىق**

颜厚، 的臊害知不، 的耻可، 的耻无 〔静〕 **نومۇسسىز**
径行的耻无 قىلىق ~ :的耻无

地耻无颜厚، 地耻无 〔静〕 **نومۇسسىزلارچە**

式形词名的 «نومۇسسىز» **نومۇسسىزلىق**

事的耻无干 **نومۇسسىزلىق قىلماق**

~ :的答答羞羞، 的腆腼، 的怯羞 〔静〕 **نومۇسلۇق**
孩男小的腆腼 ئوغۇل بالا

石岭高绿 <矿>〔静〕 **نونترونىت**

因卡佛奴 <药>〔静〕 **نوۋوكائىن**

(称通的员官和目头落部古蒙)颜诺 <古>〔静〕 **نويان**

月一十 〔静〕 **نويابىر**

:词说演، 词讲演؛ 说演، 讲演① 〔静〕 (نۇتقى) **نۇتۇق**
口، 能才说演 قابىلىيىتى ~ / 词迎欢 قارشى ئېلىش نۇتقى
语言 <语>②才

讲演، 说演表发 **نۇتۇق سۆزلىمەك**

流语 <语> **نۇتۇق ئېقىمى**

چىراغ / 光日 كۈن نۇرى :辉光، 线光، 光① 〔静〕 **نۇر**[1]
月了满充里园花 . باغ ئاي نۇرىغا تولغانىدى / 光灯 نۇرى
奕奕采神، 发焕光容 چىرايىدىن ~ يېغىپ تۇرماق 。光
线射法尔阿 ~ ئالفا :线射 <物>②

标光 <电> **نۇر بەلگە**

照光 **نۇر چۈشمەك**

病射放 <医> **نۇر زەخمىسى**

光屈 <物> **نۇر سۇندۇرۇش**

度光屈 <物> نۇر سۇندۇرۇشچانلىق
镜光滤、片光滤 <物> نۇر سۇزگۈچ
线光 <物> نۇر سىزىقى
镜光反 <物> نۇر قايتۇرغۇچ ئەينەك
光反 <物> نۇر قايتۇرماق
笔光 نۇر قەلەم
缆光 <电> نۇر كابېل
射透 <物> نۇر ئۆتكۈزۈش
率射透 <物> نۇر ئۆتكۈزۈشچانلىق
计设光灯 <艺> نۇر لايىھىلەش
者计设光灯 <艺> نۇر لايىھىلىگۈچى
镜光散 نۇر يىغقۇچ كۆزەينەك
螺陀打 ئۇينىماق ~ :螺陀 〔静〕 **نۇر**[2]
:的雅高度气、的贵华容雍、的发焕光容 〔静〕 **نۇرانە**
庞脸的人照彩光、发焕光容 چىراي ~
灯的暗昏 چىراغ ~ :的暗昏、的淡暗① 〔静〕 **نۇرسىز**
无 كۆز ~ :的板呆、的情表无、的神无 <转>②光
容面的情表无 چىراي ~ / 睛眼的神
态动使的 «نۇرسىزلانماق» **نۇرسىزلاندۇرماق**
态动被的 «نۇرسىزلاندۇرماق» **نۇرسىزلاندۇرۇلماق**
来起暗昏、来起淡暗 〔动〕 **نۇرسىزلانماق**
状射放 〔静〕 **نۇرسىمان**
肥施状射放 <农> نۇرسىمان ئوغۇتلاش
~ / 书多很 كىتاب ~ :多许、多很、多〔静〕 **نۇرغۇن**
年多许 يىللار
经饱、浅不历阅 <成> نۇرغۇن قازاندا قاينىغان
霜风
式形词名的 «نۇرغۇن» **نۇرغۇنلۇق**
نۇرغۇن- بۇ نەرسە ماڭا :余多 ،多嫌 نۇرغۇنلۇق قىلماق
。多嫌我西东这 . لۇق قىلىدۇ
加增、多增 〔动〕 **نۇرغۇنلىماق**
牛例薰 <植>〔静〕 **نۇرگۈل**
态动使的 «نۇرلانماق» **نۇرلاندۇرماق**
态动被的 «نۇرلاندۇرماق» **نۇرلاندۇرۇلماق**
炯③光闪、烁闪、耀闪②亮发、光发① 〔动〕 **نۇرلانماق**
نۇرلىنىپ ئۆينىڭ ئىچى :目夺彩光、发焕光容、光发炯
。目夺彩光里子屋 . كەتتى
亮发闪闪、的烂灿、的煌辉、的辉光① 〔静〕 **نۇرلۇق**
明光、的亮发、的亮光②阳太的辉光 قۇياش ~ :的
明、星的晶晶亮、星星的亮发 يۇلتۇز ~ :的亮明、的

神有、神眼的亮明 كۆز ~ / 灯的亮明 چىراغ ~ / 星
睛眼的
胞细明 <生> نۇرلۇق ھۈجەيرە
火底、儿子火 <方>〔静〕 **نۇرما**
族怒 مىللىتى ~ :人族怒 〔静〕 **نۇزۇ**
式族怒②语族怒① 〔静〕 **نۇزۇچە**
式、式样②本标、子样、本样、品样① 〔静〕 **نۇسخا**[1]
服 كىيىم نۇسخىسى / 样货 مال نۇسخىسى :样花、式形、样
帽花 دوپپا نۇسخىسى / 儿样花 گۈل نۇسخىسى / 品样装
~ ئەسلى / 件文份五 بەش ~ ھۆججەت :份、本③样式
نۇسخىنى ئا- :心岩 <地>④件原、著原、本正、本原
析分心岩 نالىز قىلماق
器样取、器样采 نۇسخا ئالغۇچ
写复、制复 نۇسخا ئېلىش
《姆卡木二十尔吾维》赫斯奴 <艺>〔静〕 **نۇسخا**[2]
（名曲个一的分部《曼额乃琼》中
声尾赫斯奴 <艺> نۇسخا چۇشۇرگىسى
机印复 <印>〔静〕 **نۇسخىئالغۇ**
式朗伊 ئىران ~ گىلەم :的样花、的样式〔静〕 **نۇسخىلىق**
毯地的样
، 气福③援支、持支②利胜、胜优、胜① 〔静〕 **نۇسرەت**
气运
胜得 نۇسرەت تاپماق
نۇسرەت قازانماق = نۇسرەت تاپماق
ئادەم ~ :的祥吉、的福有、的运幸 〔静〕 **نۇسرەتلىك**
日吉 كۈن ~ / 人之福有、人的运幸
سىناق نۇقتىسى / 点难 قىيىن ~ :点地、点① 〔静〕 **نۇقتا**
كۆزنى بىر / 点学教 ئوقۇتۇش نۇقتىسى / 点试、点验试
كېسى- :点<物、数>②点一着盯睛眼 نۇقتىغا تىكمەك
مۇزلاش نۇقتى- / 点沸 قايناش نۇقتىسى / 点交 شىش نۇقتىسى
点触 تېگىش نۇقتىسى / 点冰 سى
村农到 ~ يېزىغا بېرىپ :点蹲 نۇقتىدا تۇرماق
点蹲
查调点重 تەكشۈرمەك ~ :的点重 〔静〕 **نۇقتىلىق**
户点重 نۇقتىلىق ئائىلە
科学点重 نۇقتىلىق پەن
荷电点 <物、电> نۇقتىلىق زەرەت
题问点重 نۇقتىلىق مەسىلە
位单点重 نۇقتىلىق ئورۇن
道人 ~ ئىنسانپەرۋەرلىك :点观<哲>〔静〕 **نۇقتىئىنەزەر**

点观义主

نۇقسان (نۇقسانى) 〔静〕 :疵瑕、病毛、病弊;陷缺、点缺 خىزمەتتىكى نۇقسانلار 点缺的中作工 / جىسمانىي جەھەتتىكى ~ 陷缺的上 / 理生 ~ ساختىپەزلىك ئەڭ چوڭ ~ .是伪虚 。病毛的大最

نۇقسان يەتمەك 响影、坏败、害妨

نۇقسانسىز 〔静〕 没、的疵瑕无、的陷缺无、的点缺无 的病毛

نۇقسانلىق 〔静〕 有、的病毛有、的陷缺有、的点缺有 :的疵瑕有、的错差 ~ مال 物货的疵瑕有

نۇكلون 〔静〕<物> 子核

نۇكلون كىسلاتاسى <化> 酸核

نۇكلېئوتىد 〔静〕<化> 酸甙核

نۇكلېئوزىد 〔静〕<化> 甙核

نۆتۈرىمەك 〔动〕<方> 艰维步举

نۆچە 〔静〕<方> 舍茅小、棚草小

نۆشۇدۇر 〔静〕<化> 砂硇

نۆكەر 〔静〕 郎中

نۆكەر بېشى 将郎中

نۆكچە 〔静〕 ①绕线轴②油烛)棉花浸油缠在小木棍或 筊筊杆上，用以照明或祭祀亡灵)③指长条形的东 西: مۇز ~ 冰锥

نۆكچە ئالتۇن 金条

نۆكچە بوي 身材苗条

نۆكچە پولات <冶> 钢锭

نۆكچە ناۋات <食> 长条状冰糖

نۆل 〔静〕 ①零、零度: نۆلدىن تۆۋەن 零下 / نۆلدىن تۆۋەن ئىككى گرادۇس 零下二度 / نۆلدىن يۇقىرى 零上② <教> 零分

نۆل بۇلۇڭ <数> 零角

نۆل بېسىم <电> 零电压

نۆل سىزىق <石> 零线

نۆل سىم <物> 零线

نۆل فورما <语> 零形式

نۆل قىممەت <数> 零值

نۆل كۆرسەتكۈچ <数> 零指数

نۆلگە باراۋەر = نۆلگە تەڭ

نۆلگە تەڭ 等于零

نۆل گرادۇس <数、气> 零度

نۆل نۇقتا <化、物> 零点

نۆل نۇقتا ئېنېرگىيىسى <物> 零点能

نۆللۈك 〔静〕 零的

نۆللۈك خامچوت <经> 零基预算

نۆللۈك ئېشىش <经> 零增长

نۆلىنچى 〔静〕 零的

نۆلىنچى دەرىجە <数> 零次幂

نۆلىنچى گورۇپپا <化> 零族

نۆۋەت 〔静〕 ①次序、轮流: ~ بىلەن كىرمەك 按次序进 / ~ بىلەن ئىشلىمەك 轮流工作②次、回: بىرىنچى ~ 第一次、初次、首次 / كېلەر ~ 下次 / ئۆتكەن ~ 上次

نۆۋەتتە 〔静〕 目前、当前

نۆۋەتتىكى 〔静〕 目前的、当前的、当天的: ~ ۋەزىپە 当前的任务 / ~ گېزىتنىڭ سانى 当天的报纸

نۆۋەتچى 〔静〕 ①值日生、值班员、值勤者②<军>哨 兵、步哨、值勤③值班的、值日的、当班的

نۆۋەتچى ئاپتوموبىل <交> 班车

نۆۋەتچى ئايروپىلان <交> 班机

نۆۋەتچى پاراخوت <交> 班轮

نۆۋەتچى دوختۇر 值班医生

نۆۋەتچىلىك 〔静〕 值班

نۆۋەتچىلىك قىلماق 值班、当班

نۆۋەتسىز 〔静〕 不按次序

نۆۋەتلەشتۈرمەك «نۆۋەتلەشمەك» 的使动态

نۆۋەتلەشتۈرۈپ تېرىماق <农> 轮作、轮种

نۆۋەتلەشتۈرۈلمەك «نۆۋەتلەشتۈرمەك» 的被动态

نۆۋەتلەشمە 〔静〕 轮流的

نۆۋەتلەشمە يوپۇرماق <植> 轮生叶

نۆۋەتلەشمەك 〔动〕 流轮、换轮、交替: نۆۋەتلىشىپ ئىشلىمەك 轮流干 / تاۋۇشلارنىڭ نۆۋەتلىشىشى 语音的交替

نىپىر 〔静〕<物> 奈培(衰减单位)

نىپىرمېتىر <物> 奈培计

نىپىز 〔静〕 薄的: ~ قەغەز 薄纸 / يۈزى ~ 脸皮薄

نىپىز بۆلەك <机> 薄件

نىپىز پەنەركە 薄形胶合板

نىپىز دۇمباق <艺> 扁鼓

نىپىز قاتلام <矿> 薄层

نىپىز قەۋەت = نىپىز قاتلام

نىپىزلەتمەك «نىپىزلىمەك» 的使动态

نىپىزلەشتۈرمەك «نىپىزلەشمەك» 的使动态

نىپىزلەشمەك 〔动〕 变薄

نېپىزلەنمەك «نېپىزلىمەك» 态动被的

نېپىزلىمەك 〔动〕薄变: بۇ چاپاننىڭ پاختىسى نېپىزلەپ كېتىپ-
تۇ . 。了薄变花棉的服衣件这

نېتاڭ 〔静〕<古> 怪奇不

نېتەي 〔静〕<古> 好是何如، 么什做该我

نېچۈن 〔静〕<古> 么什为

نېرۋا 〔静〕①<理生> 经神: سىمپاتىك ~ 神感交
经 / كۆرۈش نېرۋىسى 神، 的质经神 <转>②经神视
的敏过经، 的气动爱 ، 的躁烦易: ~ ئادەم 质经神
人的

نېرۋا ئاجىزلىقى <医> 弱衰经神

نېرۋا بىئولوگىيىسى <生> 学物生经神

نېرۋا تەڭشىكى <理生> 节调经神

نېرۋا توقۇلمىسى <理生> 织组经神

نېرۋا تۈگۈنچىلىرى <理生> 节经神

نېرۋا تىلشۇناسلىقى <语> 学言语经神

نېرۋا زىيادە سېزىمچانلىقى <医> 敏过经神

نېرۋا سىستېمىسى <理生> 统系经神

نېرۋا كېسىلى <医> 病经神

نېرۋا مەركىزى <理生> 枢中经神

نېرۋا نەيچىسى <理生> 管经神

نېرۋا ھۈجەيرىسى <心، 理生> 经神، 元经神
胞细

نېرۋا ئىمپۇلسى <理生> 动冲经神

نېرۋا يەللىكى <医> 炎经神

نېرۋىسى بۇزۇلماق <医> 乱错经神

نېرى 〔静〕①边那: ~ تۇر 站边那، 站边靠 / ~ كەت
去边那، 点远走، 点开躲 / مەكتىپىمىز كىنوخانىنىڭ
نېرىسىدا . 以، 点远(…离)②。边那院影电在校学们我
远: مۇنۇ نەرسىلەرنى كۆزدىن ~ قويغىن . 西东些这把你
点远放。 سانجى ئۈرۈمچىدىن 36 كىلومېتىر نېرىدا . 离吉昌
。里公 36 齐木鲁乌

نېرى تۇر ، بېرى تۇر دېمەك 去支来支

نېرى - بېرى 〔静〕①回来: ~ ماڭماق 来踱، 去走来走
去踱② 果后因前، 委原: مەن ئىشنىڭ نېرى - بېرىسىنى
بىلمىدىم . 一西، 下一东③。委原的情事道知不我
下: ~ پاراڭلاشماق 聊地扯西拉东④匆匆، 乱胡: داس-
تىخاننى ~ يىغىشتۇرماق (桌)单餐拾收匆匆 / ~ يەپلا
سىرتقا چىقىپ كەتمەك 不示表⑤门了出就些了吃乱胡
经心، 思意的便随: ~ ئەھۋاللاشماق 句几了喧寒 / چاچ
لىرىنى ~ تۈزەشتۈرمەك 发头理了理

نېرى - بېرى بولماق 儿点半星一上差

نېرى - بېرى دېيىشىپ قالماق 角口生发: ئۇنىڭ
بىلەن نېرى - بېرى دېيىشىپ قالدىم . 点一了生发他和我
。角口儿

نېرى - بېرىسىغا قارىماي 断果، 然断، 然贸

نېرى - بېرىسىنى سورىماق 问追، 短问长问: بۇ
ئىشنىڭ نېرى - بېرىسىنى تولا سورىماڭلار . 追多更要不们你
。啦事件这问

نېرى - بېرى قىلماق ①收拾، 处理: ئىشلارنى نېرى-
بېرى قىلىۋېتىپ يولغا چىقتىم . 。了路上就情事完理处我
②乱搞، 乱弄: مەن كەلگۈچە جوزىدىكى كىتابلارنى بىر كىم
نېرى - بېرى قىلىۋەتمىسۇن . 桌乱弄人让要不前之来我
。籍书的上子

نېرى - بېرى گەپ 语碎言闲: ئارىمىزدا ھېچقانداق ~
ئۆتمىدى . 。语碎言闲何任有没间之们我

نېرىقى 〔静〕的边那: ئۆيۈم دەريانىڭ ~ تەرىپىدە . 在家的我
。边一那的河

نېرىن 〔静〕<食> 丁肉以拌، 条面短的煮汤肉)仁尼
(成制葱洋及肠马或

نېرىنچى 〔静〕 傅师的面仁尼做

نېزىقاشماق «نېزىقىماق» 态同共的

نېزىقىغاق 〔静〕 爱، 的作做爱، 的扭别闹، 的气赌爱
的装

نېزىقىماق 〔动〕 恼气، 装假، 作做، 气赌: نېزىقىماي ئول-
تۇرۇڭ . 。吧下坐، 气赌别

نېسى 〔静〕赊: نېسىدىن تەلىيىم يوق . 。欠赊不概

نېسى تاشقى پېرېۋوت <经> 汇外期远

نېسى ساتماق 销赊

نېسى قالماق 欠赊

نېسىگە ئالماق 购赊

نېسى قىلماق 欠赊، 销赊، 赊: نەق سېتىلىدۇ ، نېسى
قىلىنمايدۇ . 。欠赊不概، 易交金现

نېسىپ 〔静〕 缘机، 分缘

نېسىپ بولماق 机的…(有)到得، 分缘有، 缘机有
会: ماڭا ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈش نېسىپ بولمىدى . 缘无我
面见他同。 بۇ كىتاب ئاخىر ماڭا نېسىپ بولدى . 有于终我
。了书本这到得会机

نېسىپ قىلماق 准恩: خۇدا نېسىپ قىلسا ، بىزمۇ بارى-
مىز . 。去也们我، 准恩主真果如

نېسۋە 〔静〕 额份、份一(的得应人某): مېنىڭ نېسۋەمنى ئېلىپ قويۇڭلار . 吧下留份一的我把们你。

نېفېلىن 〔静〕<地> 石霞

نېفىت 〔静〕 油石: ~ ساقلىنىۋاتقان قاتلام 层油贮

نېفىت چارلاش 探勘油石

نېفىت - خىمىيە سانائىتى 业工化石

نېفىت فازىسى <石> 相油

نېفىت قاتلىمى <矿> 层油

نېفىت قۇدۇقى <矿> 井油

نېفىت گازى 气油石

نېفىت گېئوخىمىيىسى 学化质地油石

نېفىت گېئولوگىيىسى 学质地油石

نېفىت مەنبەسى <矿> 源油

نېفىت ئۇۋىسى <矿> 藏油

نېفىت ئىمبارگوسى 运禁油石

نېفىتلىك 〔静〕 ①田油: قاراماي نېفىتلىكى 田油依玛拉克 ②含油的

نېفىتلىك رايون <地> 区油含

نېفىتلىك قاتلام <地> 层油含

نېكروتوكسىن 〔静〕<医> 素毒死坏

نېكروز 〔静〕<医> 死坏

نېكروزلانماق 〔动〕<医> 死坏

نېكروزلۇق 〔静〕 的死坏

نېكروزلۇق جىگەر يەللىكى <牧> 疫黑

نېگاتىپ 〔静〕 片底、版底

نېگىر 〔静〕 人黑、人种黑: ~ ئايال 女妇人黑

نېگىر ئىرقى 种人罗格尼

نېگىز 〔静〕 础基、本根: بىنانىڭ نېگىزى پۇختى . 基的楼大 础已打好。 مەسىلىنىڭ نېگىزى 本根的题问

نېگىزلىك 〔静〕 本根的、基本的: ~ مەسىلە 本根题问

نېگىزلىك قانۇن <法> 法本基

نېلۇپەر 〔静〕 花荷、花莲、藕莲

نېلۇپەر ئۇسسۇلى <艺> 舞花荷

نېمانچە 〔静〕 样这么怎: ~ ھاسراپ كەتتىڭ؟ 这么怎你 么样喘气呢？ ~ قىلىسەن؟ 呢干么这怎你？

نېمانداق 〔静〕 怎么这样(那样): سەن ~ يازسەن؟ 怎你 这样写呢？ ~ بۇ؟ ئادەم 人个一样这是么怎？

نېمە 〔静〕 ①什么、怎么: ~ دەۋاتىسىز؟ 么什说你？ ساڭا ~ بولدى؟ 了么怎你？ ~ تېرساڭ، شۇنى ئالىسەن . "豆得豆种、瓜得瓜种"同喻; 么什收么什种 <谚>

②加第三人称词尾表示疑问: مەجلىس بارلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ كىنوغا كەتكىنىڭ نېمىسى؟ 看去还么怎、会有知明 电影？ ③家伙: بۇ ~ بىزنىڭ ئارقىمىزغا كىرىۋالدى . 家这 伙跟上我们了。

نېمە ئۈچۈن = نېمىشقا

نېمىلا بولمىسۇن 无、样怎管不、歹好、样怎论不 论如何: نېمىلا بولمىسۇن، ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىش كېرەك . 好 歹总得给他一个答复。

نېمىلا قىلمىسۇن 说么怎管不

نېمەت 〔静〕 ①食物②恩惠

نېمەتلىك 〔静〕 有食物的、食物丰盛的

نېمەدۇر 〔静〕 不知是什么: سىرتتا ~ بىرنېمە تاراقشىپ كەتتى . 外头不知是什么在响动。

نېمەدېگەن 〔静〕 多么: ~ ياخشى 好么多 / ~ ئىسسىق 热么多

نېمىرغا 〔静〕<方> 潮湿之地

نېمىس 〔静〕 德意志人、德国人

نېمىسچە 〔静〕 ①德语、德文②德式的

نېمىشقا 〔静〕 为什么、为何: ~ كەلمىدىڭ؟ 么什为你 没有来？

نېمىشقىدۇر 〔助〕 不知为什么、不知何故: ئۇ ~ كەلمىدى . 不知为什么他没来。

نېمىكى 〔静〕 无论什么: ساندۇقتىن ~ دۇنيا چىقسا، سىزنىڭ بولسۇن . 箱子里无论有什么财宝、都归你。

نېمىگە 〔静〕 为什么: ~ كۈلىسىز؟ 您为什么笑？

نېمىگىدۇر 〔助〕 不知为什么事、不知为啥事: ئۇ ~ تۈنۈگۈن بىزنىڭكىگە كەپتىكەن . 他昨天不知为什么事到我们家里来了。

نېئورگانىك 〔静〕<化> 无机的

نېئورگانىك بىرىكمە <化> 无机化合物

نېئورگانىك خىمىيە 无机化学

نېئون 〔静〕<化> 氖

نېئونلۇق 〔静〕 氖的

نېئونلۇق لامپا 氖灯、日光灯

نېيترال 〔静〕<化> 中和的、中性的

نېيترال تۇپراق <地> 中性土壤

نېيترال تۇز <化> 中性盐

نېيترال جىنس <地> 中性岩

نېيترال رېئاكسىيە <化> 中性反应

نېيترال ئېرىتكۈچ <化> 剂溶性中
نېيتراللاشتۇرماق «نېيتراللاشماق» 态动使的
نېيتراللاشتۇرۇلماق «نېيتراللاشتۇرماق» 态动被的
نېيتراللاشماق 〔动〕<化> 和中
نېيترون 〔静〕<物> 子中
نېيترون بومبىسى <军> 弹子中
نېيترون توپى <军> 炮子中
نېيترون فىزىكىسى 学理物子中
نېيترون قۇراللىرى <军> 器武子中
نېيترون ئېقىمى <军> 流子中
نېيترون يۇلتۇز <天> 星子中
نېيترىنو 〔静〕<物> 子微中، 子中微
نېيترىنو ئاسترونومىيىسى 学文天子微中
نى 〔静〕 大، 多، 好: ~ ئىشلارنى كۆرگەن 多见، 多得见 广识
نىپۇر 〔静〕<古> 子链脚، 镯脚
نىترات 〔静〕<化> 盐酸硝
نىترات كىسلاتاسى <化> 酸硝
نىتراتلاشماق 〔动〕<化> 化硝
نىتراتلىنىش رولى <化> 用作化硝
نىتراتلىق 〔静〕 的态硝
نىتراتلىق ئازوت <农> 氮态硝
نىتراتلىق ئوغۇت <冶> 肥氮态硝
نىترو 〔静〕<化> 化硝، 基硝
نىتروسېللىيۇلوزا 〔静〕<化> (素)维纤化硝
نىتروگلىتسېرىن 〔静〕<化> 油甘化硝
نىتروگېن = ئازوت
نىترىت 〔静〕 盐酸硝亚
نىترىت باكتېرىيىسى <生> 菌细化硝亚
نىترىد 〔静〕<化> 物化氮
نىترىل 〔静〕<化> 腈
نىجات 〔静〕 救拯
نىجات يۇلتۇز 星救
نىجاتچى 〔静〕 者救拯، 者命救، 星救
نىجاتكار = نىجاتچى
نىجاتلىق «نىجات» 式形词名的
نىجاتلىق تاپماق 救得
نىجاتلىق تىلىمەك 救求
نىجاتلىق يولى 路出، 道之世救
نىجاسەت 〔静〕 物秽، 物脏، 尿屎

نىجىس 〔静〕 的净干不، 的龊龌، 的脏肮①: ~ نەرسە 西东坏، 蛋坏②西东的脏肮
نىجىسلىق «نىجىس» 式形词名的
نىجىم 〔静〕<植> 草冰
نىجىۋەل 〔静〕<植> 草墙
نىخ 〔静〕 股(的绳، 线): يىپنىڭ بىر نىخى 股一的线 / ~ قاتماق 股合
نىخلىق 〔静〕 的股: ئۈچ ~ يىپ 线股三 / ئىنچىكە ~ 细的股
نىرۋانا 〔静〕<古، 宗> 寂圆، 盘涅
نىزا (نىزاسى) 〔静〕 纷纠، 执争، 结怨، 和不: ~ ئۆزئارا پەيدا بولماق 纷纠闹، 和不此彼
نىزالاشتۇرماق «نىزالاشماق» 态动使的
نىزالاشماق 〔动〕 执争生发، 结怨، 纷纠闹: ئۇلار نىزالىشىپ قاپتۇ. 。了执争生发们他
نىزام (نىزامى) 〔静〕 规法②章规، 程章، 例条①
نىزامسىز 〔静〕 的规法合不، 规法按不، 的规法有没
نىزامسىزلىق «نىزامسىز» 式形词名的
نىزاملىق 〔静〕 的循可章有
نىزامنامە 〔静〕 程章: پارتىيە نىزامنامىسى 章党
نىزۋانى 〔静〕<古> 往神، 醉陶، 迷人، 迷着
نىژداغ 〔静〕<古> 石刀磨
نىسا 〔静〕<植> 树果兰
نىسبەت 〔静〕 ①<数> 比، 例比، 率比②对比: كۈچلەر نىسبىتى 比对的量力
نىسبەت بەلگىسى <数> 号比
نىسبەت جاۋابكارلىقى <经> 任责例比
نىسبەت قىممىتى <数> 值比
نىسبەت مۇناسىۋىتى <经> 系关例比
نىسبەتەن 〔静〕 ①比较، 相对地: ~ ياخشى 好较比 / ~ ناچار 差较比②对، 对于: ماڭا ~ ئېيتقاندا 说来我对
نىسبەتلەشتۈرمەك «نىسبەتلەشمەك» 态动使的
نىسبەتلەشتۈرۈلمەك «نىسبەتلەشتۈرمەك» 态动被的
نىسبەتلەشتۈرۈش ئۇسۇلى 法例比
نىسبەتلەشمەك 〔动〕 比对
نىسبەتلىك 〔静〕 有比例的، 按比例的: خەلق ئىگىلىكىنى ~ راۋاجلاندۇرماق 济经民国展发地例比按
نىسبەتلىك ئاجىزلىنىش <电> 减衰例比按
نىسبەتلىك باج <经> 税率定
نىسبەتلىك سۇغۇرتا <经> 险保摊分

نىسپىي 〔静〕 半①、半个②相对: ~ ئۈستۈنلۈك 相对优势

نىسپىي ئەگرىلىك <数> 相对曲率

نىسپىي پەرق <数> 相比误差

نىسپىي تۇراقلىق ①相对稳定②<物> 相对静止

نىسپىي تېزلىك <物> 相对速度

نىسپىي سودا <经> 相对买卖

نىسپىي سۈپەت <语> 关系形容词

نىسپىي قىممەت <数> 相对值

نىسپىي كۆرسەتكۈچ <经> 相对指标

نىسپىي مائاش <经> 相对工资

نىسپىي نەملىك <气> 相对湿度

نىسپىي ھەرىكەت <物> 相对运动

نىسپىي ھەقىقەت <哲> 相对真理

نىسپىي ئىش ھەققى <经> 相对工钱

نىسپىيچىلىك 〔静〕<哲> 相对主义

نىسپىيشەپ 〔静〕 子夜

نىسپىيلىك 〔静〕<哲> 相对性

نىسپىيلىك ئاستروفىزىكىسى <天> 相对论天体物理学

نىسپىيلىك پرىنسىپى <物> 相对性原理

نىسپىيلىك تېرمودىنامىكىسى <物> 相对论热力学

نىسپىيلىك دىنامىكىسى <物> 相对论动力学

نىسپىيلىك زەررىچىسى <物> 相对论性粒子

نىسپىيلىك فىزىكىسى 相对论物理学

نىسپىيلىك قائىدىسى <哲> 相对性原理

نىسپىيلىك ماسسىسى <物> 相对论性质量

نىسپىيلىك مەيدان تەڭلىمىسى <物> 相对论性场方程

نىسپىيلىك مېخانىكىسى <物> 相对论力学

نىسپىيلىك نەزەرىيىسى <物> 相对论

نىسپىيلىك ئېففېكتى <物> 相对论性效应、相对论效应

نىشاپ 〔静〕(屋顶的)斜坡

نىشالا 〔静〕<食> 尼沙拉(一种用蛋白和糖浆制成的甜食)

نىشالچى 〔静〕 ①制作尼沙拉者②卖尼沙拉者

نىشان (نىشانى) 〔静〕 ①记号、标记②目标、靶子、目的: نىشانغا تەگكۈزمەك 打中目标③功绩、事迹: ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدە ئۆنىڭدىن ئۆچمەس ~ قالدى. 他在文艺方面建树了不可磨灭的功绩。

نىشان خادىسى 标杆、标竿

نىشانغا ئاتماق 瞄准射击

نىشانغا ئالماق 瞄准目标

نىشان قويماق 打记号、留标记

نىشانسىز 〔静〕 ①无标记的、无记号的②无目的的、无目标的、无靶子的

نىشانسىز ئوق ئاتماق <成> 无的放矢

نىشانە 〔静〕 ①目标②纪念品: بۇ مەندىن سىزگە ~ بولۇپ قالسۇن. 这是我赠给你的纪念品。

نىشانلاشماق «نىشانلىماق» 的共同态

نىشانلانماق «نىشانلىماق» 的被动态

نىشانلىق 〔静〕 ①有目的的、有目标的、有靶子的②有标记的、有记号的

نىشانلىق بازار <经> 目标市场

نىشانلىق باشقۇرۇش <经> 目标管理

نىشانلىق تەپەككۇر <哲> 定向思维

نىشانلىق تەربىيىلەش <教> 目标教育、定向培养

نىشانلىق رېفلېكس <心> 定向反射

نىشانلىق نەسىلچىلىك <牧> 定向育种

نىشانلىق ئوق ئاتماق <成> 有的放矢

نىشانلىماق 〔动〕 瞄准、对准: نىشانلاپ ئاتماق 瞄准射击

نىغوشاك 〔静〕<古> 听(摩尼教)布道者、聆听者、听众

نىقاب (نىقابى) 〔静〕 ①面纱、面罩: ~ تارتماق 戴面罩②<转> 假面具、伪装、画皮: نىقابىنى ئېچىپ تاشلىماق 揭开假面具 / دوستلۇق نىقابى ئاستىدا 友谊的假面具下

نىقابسىز 〔静〕 无伪装的

نىقابلاتماق «نىقابلىماق» 的使动态

نىقابلاشماق «نىقابلىماق» 的共同态

نىقابلانماق «نىقابلىماق» 的被动态

نىقابلىق 〔静〕 戴面纱的、戴假面的、伪装的

نىقابلىق تانسا <艺> 假面舞会

نىقابلىق ئۇسسۇل <艺> 假面舞

نىقابلىماق 〔动〕 ①戴面纱、戴假面具②<转> 掩饰、伪装起来: ئۆز ئەيىبىنى ~ 掩饰自己的缺陷 / ئۆزىنى ~ 把自己伪装起来

نىقتاشماق «نىقتىماق» 态同共的

نىقتالماق «نىقتىماق» 态动被的

نىقتىماق 〔动〕 ①装، 塞(把物品压实)؛ ئۇ بارلىق نەرسە-لەرنى چامادانغا نىقتاپ تىقتى . 他把所有的东西都塞进手提箱 ②按، 顶؛ تامغا نىقتاپ ئۇرماق 按到墙上打

نىقسىماق 〔动〕 馊، 臭؛ غىزا نىقسىپ قاپتۇ . 饭馊了。

نىكاھ (نىكاھى) 〔静〕 ①尼卡罕، 尼康(按伊斯兰教法举行婚礼)②婚姻، 婚

نىكاھ ئاساسى 〈法〉 婚姻基础

نىكاھ ئەركىنلىكى 〈法〉 婚姻自由

نىكاھ توختىمى 〈法〉 婚约

نىكاھ تۈزۈمى 婚姻制度

نىكاھتىن ئاجراشماق 〈法〉 离婚

نىكاھ سودىسى 〈法〉 买卖婚姻

نىكاھ غايىبى 有姻缘

نىكاھ قانۇنى 〈法〉 婚姻法

نىكاھ قىلماق 结婚

نىكاھ مۇناسىۋىتى 〈法〉 婚姻关系

نىكاھ ئوقۇماق 念尼卡罕(在阿訇主持下举行结婚仪式)

نىكاھىغا ئالماق 娶…为妻

نىكاھسىز 〔静〕 没结过婚的، 非婚的؛ ~ تۇغۇلغان بالا 非婚生子، 私生子 / ~ بىللە تۇرماق 姘居

نىكاھلاتماق «نىكاھلىماق» 的使动态

نىكاھلانماق 〔动〕 结婚، 成婚

نىكاھلىق 〔静〕 结过婚的؛ بىر ~ ئايال 结过一次婚的女人

نىكاھلىماق 〔动〕 许配، 出嫁؛ ئۇ قىزىنى تۇرسۇنغا نىكاھلاپ قويۇپتۇ . 他把女儿许配给图尔荪了。

نىكەمەك 〈古〉〔动〕 抡起، 挥起

نىكوتىن 〈化〉〔静〕 尼古丁، 烟碱

نىكوتىن كىسلاتاسى 〈化〉 烟酸

نىكول 〔静〕 尼科尔(英国物理学家)

نىكول پرىزمىسى 〈物〉 尼科尔棱镜، 偏光镜

نىككولىت 〈矿〉〔静〕 红砷镍矿

نىكېل 〈化〉〔静〕 镍

نىكېللاتماق «نىكېللىماق» 的使动态

نىكېللانماق «نىكېللىماق» 的被动态

نىكېللىق 〔静〕 镍的

نىكېللىق پولات 〈冶〉 镍钢

نىكېللىماق 〔动〕 镀镍

نىگار (نىگارى) 〔静〕 意中人، 恋人، 美人

نىگارەن 〔静〕〈方〉 盼望، 期待، 向往

نىل 〔静〕〈化〉 靛蓝، 靛青

نىل رەڭ 深蓝色

نىلقا 〔静〕〈方〉 婴儿، 幼儿

نىلون 〔静〕〈石〉 尼龙

نىلون پايپاق 〈纺〉 尼龙袜

نىلون رەخت 〈纺〉 尼龙布

نىمام 〔静〕〈植〉 夏至草

نىمپەدە 〔静〕〈艺〉 尼姆帕德(维吾尔古典乐曲名)

نىمتە 〔静〕 (牛羊肉的)半扇؛ بىر ~ گۆش 半扇肉

نىمتىلەتمەك «نىمتىلمەك» 的被动态

نىمتىلەنمەك «نىمتىلمەك» 的被动态

نىمتىلمەك 〔动〕 (把宰后的牛、羊)一劈两半؛ گۆش-نى ~ 把牛、羊胴体一劈两半

نىمجان 〔静〕 有气无力的، 半死不活的؛ ~ ياتماق 有气无力地躺着 / ~ ئادەم 半死不活的人②〈医〉植物人

نىمچارەك 〔静〕 半称子(一般为五公斤، 有的地方为四公斤)

نىمچە 〔静〕 无袖上衣، 马甲

نىمكار 〔静〕 ①帮工②徒工، 童工

نىمكەش 〔静〕 半新的؛ ~ كىيىم 半新的衣服 / ~ ئاياغ 半新的鞋

نىمكەش تاۋار 〈经〉 二手商品

نىمىششەك 〔静〕〈方〉 尼米谢克(重量单位، 合1.25公斤)

نى - نى 〔静〕 表示最大، 最好، 许多، 很多، 最强等意思؛ ~ ئىشلارنى كۆرگەن ئادەم 见过许多大场面的人 / ئۇ ~ پالۋانلارنى يىقىتقان . 他把最强的大力士都摔倒过。

نىئوبات 〔静〕〈化〉 铌酸盐

نىۋېلىر 〔静〕〈水〉 水准仪، 水平仪

نىۋېلىر نۇقتىسى 〈水〉 水准点

نىۋېلىرلىق 〔静〕 水准的؛ ~ ئاساسىي يۈز 水准基面

نىۋېلىرلىق رېيكا 〈水〉 水准尺

نىۋېلىرلىمەك 〔动〕〈水〉 水准测量، 水平测量

نىياز 〔静〕 祭献، 施舍

نىياز چاچ (旧时迷信给小孩留的)一小撮头发

(根留发童如犹)

نىياۋە 〔静〕<方> 次، 回

نىيەت 〔静〕①心肠، 心意، 心眼، 心术، 心居: ياخشى ~ 心好 / قارا ~ 心野 / يامان ~ 坏心眼 / نىيىتى يامان-نىڭ قازنى تۆشۈك . <谚> 心坏锅也漏; 喻"害人如害己"。②动机، 用心: بۇ خىزمەتنى ياخشىلاش نىيىتىدە بې-رىلگەن تەكلىپ ئىدى . 这是抱着改进工作的动机而提出的建议。

نىيەت باغلىماق = نىيەت قىلماق

نىيەت قىلماق ①打定主意: دېھقان بولۇشقا ~ 打定主意当农民 / قېچىشنى ~ 打定主意逃跑②<宗> 封斋: بۈگۈن نىيەت قىلدىم . 我今天封斋了。

نىيىتى بۇزۇق 居心不良، 心术不正

نىيىتى بۇزۇلماق 起邪念، 起歹心

نىيىتىدىن قايتماق = نىيىتىدىن يانماق

نىيىتىدىن يانماق 回心转意

نىيەتلىك «نىيەت» 的形容词形式: ياخشى ~ ئادەم 好心人 / شۇم ~ ئادەم 居心险恶的人

نيۇتون 〔静〕牛顿(英国物理学家): نيۇتوننىڭ ئالەملىك تارتىش كۈچى قانۇنى 牛顿的万有引力定律

نيۇتون قانۇنى <物> 牛顿定律

نيۇتون ھالقىسى <物> 牛顿环

ھ

ھ ①维吾尔文第二十四个字母②该字母名称

ھا 〔模〕 哈，哼： ئۇ ~ ـ ~ ـ ~ دەپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى . 他哈哈哈笑了起来。

ھابىل 见下

ھابىلا قىلماق 亲， 吻，亲亲(用于幼童)： بالام ، ئاچاشـ ـنى ~ قىلىپ قويۇڭا . 孩子，亲亲姐姐。

ھاپ 〔模〕 噢，哈卜(嘴很快张合状)

ھاپ ئەتمەك 一下子， 一口： ھاپ ئېتىپ يـۇتـۇۋەتمەك 一口吞下

ھاپ قىلماق = **ھاپ ئەتمەك**

ھاپاش 见下

ھاپاش بـولماق ①被背，让背②<转>依赖，依靠，倚着

ھاپاش قىلماق 背： ئۇ موماينى ھاپاش قىلىپ دوختۇرخانىغا ئاپاردى . 他背着老大娘去了医院。

ھاپپاق 〔静〕<方> 巴掌，耳光

ھاپپاقلىماق 〔动〕<方> 打耳光

ھاپىز 〔静〕<宗> ①哈菲孜(伊斯兰教对能全部背诵古兰经者的尊称)②会唱古典歌曲的人

ھاپىزلىق «ھاپىز» 的抽象名词

ھـاپىلا ـ شاپىلا 〔静〕 匆匆忙忙，急急忙忙，急急匆匆，仓促： ~ يولغا چىقماق 急急忙忙动身(启程) / ~ چىقىـ ـرىلغان قارار 仓促做出的决定

ھاجەت 〔静〕 需要，需求，必要，要求： ھاجىتى يوق . 没有必要。 مۇنداق قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ 何必这么做？ بېخىلغا ھاجىتىڭ چۈشسە يوق دەيدۇ ، سېخىغا ھاجىتىڭ چۈشسە خوپ دەيدۇ . <谚> 向吝啬鬼求助，他说没有，向慷慨人求助，他说行；喻同"莫向吝啬鬼前伸手"。

ھاجەت بولماق ①有必要②需要： پۇلغا ~ 需要钱

ھاجەتتىن چىقماق 满足需要： كىشىنىڭ ھاجىتىدىن چىقـ ـقىشنىڭ ئۆزى ئوبدان ئىش . 满足别人的需要是件好事。

ھاجـەت چـۈشمەك 有求于人： ھېچكىمگە ھاجىتىمىز چۈشكىنى يوق ، ئوبدان كېتىپ بارىمىز . 我们无求于人，过得很不错。

ھاجەت قىستىماق 内急，想大小便

ھاجەت قىلماق 解手，上厕所

ھاجەتسىز 〔静〕 不需要，不必要： بۇ نەرسە ماڭا ~ . 这东西我不需要。 ~ گەپ 不必要的话 / ~ ئىش 不必要的事

ھاجەتخانـا 〔静〕 厕所，盥洗室： ئەرلـەر ھاجەتخانىسى 男厕 / ئاياللار ھاجەتخانىسى 女厕 / ئاممىۋى ~ 公共厕所

ھاجەتـلـىك 〔静〕 需要的，必需的： ~ بـۇيـۇملار 必需品 / ~ نەرسە ـ كېرەكلەر 需要的东西

ھاجەتمەن 〔静〕 需求者，急需者： ئۇ ھاجەتمەنلەرنىڭ ھاجە ـتىدىن چىقتى . 他满足了急需者的需要。

ھاجەتمەنلىك «ھاجەتمەن» 的抽象名词

هاجى 〔静〕 <宗>吉阿，者觐朝 (“者拜朝”为意) 对，
穆的课功拜朝了行履定规法教按并，拜朝加麦往前
斯林的尊称): ~ مىنىگەن ئىشەكمۇ ھەرەمگە بېرىپتۇ.
<谚> 连阿吉的骑毛驴也去朝拜了；喻同”一人得
道，鸡犬升天“。

هاجىلىق «هاجى» 的抽象名词: ~ مەرتىۋىسىگە ئىگە ئادەم.
具有阿吉头衔的人。

هادىس 〔静〕 格外，特别，非常: ئۇ ~ ياۋاش بالا . 他是
一个特别老实的孩子。

هادىسە 〔静〕 ①现象: تەبىئەت ھادىسىلىرى 自然现象 / ~
ۋە ماھىيەت 现象和本质 / غەلىتە ~ 怪象 ②事故，事
件: قاتناش ھادىسىسى 交通事故

هادىسە يۈز بەرمەك 发生事故，肇事
هادىسىگە يولۇقماق 遭遇事故
هادىسىچىلىك 〔静〕 <哲> 现象论
هادىسىچىلىك نەزەرىيىسى <哲> 唯象理论
هادىسىشۇناس 〔静〕 现象学家
هادىسىشۇناسلىق 〔静〕 现象学
هار 见下

هار ئالماق 受辱，受委屈
هار كەلمەك 受辱，受委屈: ئۇنىڭ گېپى ماڭا بەك هار
كەلدى . 他的话使我很受委屈。

هارارەت 〔静〕 ①热量，热度: يۇقىرى ~ 热度高 ②温度:
بەدەن ھارارىتى 体温 ③<转> 灼热，炽热: قىزنىڭ پاك
يۈرىكىدە بىر خىل ئوتلۇق ~ پەيدا بولدى . 姑娘纯洁的心
产生了一种像火一样的炽热。

هارارەتسىز 〔静〕 冷冰冰，没有热量的
هارارەتلىك 〔静〕 有热量的，有温度的
هاراق[1] 〔静〕 酒: ئاق ~ 白酒，烧酒
هاراق ئېچىتقۇسى 酒曲
هاراق[2] 〔静〕 (墙顶垫房檩的) 枕木
هاراق - شاراب 〔静〕 酒类，酒
هاراقكەش 〔静〕 酒鬼，酒徒
هاراقكەشلىك 〔静〕 酗酒: ~ بىر خىل يامان ئادەت . 酗酒
是一种恶习。

هارام 〔静〕 ①<宗> 哈拉姆 (阿拉伯语音译词，意为
”禁忌“，”被禁止的“，为伊斯兰教法专用词，即严禁
的思想行为，表示圣洁，不洁净): ~ گۆش 不洁
净的肉 / ئېشەكنىڭ ئۆزى ~ ، كۆچى هالال . <谚> 毛
驴不洁，其力可用；驴肉不可食，其力可利用。
موللا كۆپ بولسا ، قوي ~ بولىدۇ . <谚> 毛拉多了羊暴
死；喻同“鸡多不下蛋，龙多不治水”。②<转> 不
义的，来路不正的 ③<转> 疯长的 (用于植物) ④
白费，荒废

هارام بولماق ①不可食，(牲畜不经宰屠) 自死②
白费，荒废: بىر كۈنلۈك ئىشىم هارام بولدى . 一天的劳动
白费了。③厌恶，痛苦的: شۇ ئىشتىن كېيىن بۇ شەھەر
ئۇنىڭغا هارام بولدى . 从此，他对这座城市十分厌恶。

هارام پۇل <法> 赃款，黑钱
هارامدىن بولغان بالا 私生子
هارام شاخ <植> 疯权，疯枝
هارام شۈك 疯藤
هارام قىلماق ①弄得不可吃②浪费，白费③令人
讨厌，令人厌恶

هارام مال <法> 黑货，赃物，私货
هارام مال - مۈلۈك 不义之财，横财，黑货
هارام نىيەت 坏心，野心，恶念，贼心
هارام ئوت <植> 荒草，野草
هارام ئۆلمەك 横死，暴死
هارامتاماق 〔静〕 <骂> 不劳而获者，吃白食者，好吃
懒做者

هارامتاماقلىق 〔静〕 好吃懒做，不劳而获
هارامتاماقلىق قىلماق 不劳而获
هارامزادە 〔静〕 <骂> ①私生子，杂种②滑头，骗子
هارامسۈيدۈك 〔静〕 <骂> 杂种，私生子
هارامزادىلەشمەك 〔动〕 变滑，变奸
هارامزادىلىك «هارامزادە» 的抽象名词
هارامزادىلىك قىلماق 耍滑头，耍花招，做手脚
هاراملىق ① «هارام» 的名词形式②<骂> 杂种，混蛋
هارپا 〔静〕 夕前，前夜: بايرام هارپىسى 节日前夕 / ئىنقى-
لاب هارپىسى 革命的前夜

هاردۇق 〔静〕 疲倦，疲劳，劳累
هاردۇق ئالماق 休息，歇息
هاردۇق چېيى 道乏宴，解乏茶 (婚丧事后答谢帮
忙的亲友)

هاردۇق چېيى بەرمەك 接风，洗尘
هاردۇق چىقماق 解乏，缓过劲儿来，消除疲劳
هاردۇق سورىماق 道乏
هاردۇق ئېشى 解乏饭
هاردۇق يەتمەك 疲倦，疲乏

هارسىناق 〔静〕 ①难过、难受②受辱、受委曲

هارغان - ئاچقان 〔静〕 又累又饿

هارغۇزماق «هارماق» 的使动态

هارغۇزۇشماق «هارغۇزماق» 的共同态

هارغىن 〔静〕 疲倦的、疲惫的、疲乏的: ~ چىراي 疲惫的面孔

هارغىنلىق «هارغىن» 的名词形式: ~ ھېس قىلماق 感到疲乏

هارماس 〔静〕 不倦不累的、累不垮的: ~ يىگىت 累不垮的小伙子

هارماق 〔动〕 劳累、疲劳、疲乏: ھېرىپ كەتتىڭىزمۇ؟ 你累了吗? بۈگۈن بەك ھاردىم. 今天我太累了。

هارماي - تالماي 〔静〕 不知疲倦的、不懈的、孜孜不倦地: ~ ئۆگەتمەك 诲人不倦 / ~ ئىشلىمەك 不懈地工作 / ~ ئۆگەنمەك 孜孜不倦地学习

هارمىدىماق 〔动〕 〈方〉 慰劳、慰问

هارۋا 〔静〕 大车、车: ئات هارۋىسى 马车 / كالا هارۋىسى 牛车 / ~ كىراسى 车钱 / ~ چاقى 车轮 / قول هارۋىسى 人力车 / ئۈچ چاقلىق ~ 三轮车

هارۋا قاتماق 套车

هارۋا قوشماق = هارۋا قاتماق

هارۋا ھەيدىمەك 赶车、驾车

هارۋىدا توشقان ئالماق 〈成〉 坐大车猎兔子（意喻有耐心就能成功）

هارۋىغا چۈشمەك 上车、坐车

هارۋىكەش 〔静〕 车夫、车把式

هارۋىكەشلىك «هارۋىكەش» 的抽象名词

هارۋىكەشلىك قىلماق 当车夫、赶大车

هارۋىلىق 〔静〕 ①有车的: ئۇ ئىككى ~ بولۇۋپ قالدى. 他有了两辆车。②坐车的: ~ كەلدىم. 我是坐车来的。

هارىمى 〔静〕 〈骂〉 私生子、杂种、混蛋

هازا¹ 〔静〕 丧事

هازا ئاچماق 开吊、开丧、发丧

هازا تۇتماق 服丧、戴孝: توشقان ئۆلسە، تۈلكە هازا تۇتۇپتۇ. 〈谚〉 兔子死了，狐狸服丧；喻同“兔死狐悲”；“猫哭耗子假慈悲”。

هازا قوشىقى 〈文〉 丧礼歌谣、葬歌、挽歌

هازا² 〔静〕 一会儿、一阵儿、半天: بىر هازاغىچە ھېچنېمە دېيەلمىدىم. 我半天说不出话来。

هازازۇل 〔静〕 母夜叉、泼妇

هازازۇللۇق «هازازۇل» 的抽象名词

هازىدار 〔静〕 戴孝者、服丧者、吊唁者

هازىدار بولماق 服丧

هازىدارلىق «هازىدار» 的抽象名词

هازىر 〔静〕 ①现在: ~ سائەت نەچچە؟ 现在几点钟？ ~ چولام تەگمەيدۇ. 我现在没有功夫。②刚、刚刚: مەن ~ كەلدىم. 我刚来。

هازىر بولماق ①准备、准备停当: سەپەرگە چىقىشقا ~ 准备登程 / جەڭچىلەر ئاتلىرىنى مىنىپ هازىر بولدى. 战士们骑马准备好了。②等候、等: سائەت ئوندا پويىز ئىستانسىسىدا هازىر بول. 你十点钟在火车站等着。③出现、在场: بىردەمدىن كېيىن ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا هازىر بولدى. 过了一会儿他出现在我的面前。

هازىر تۇرماق 等候、等: مەن ھەرقاچان هازىر تۇرىمەن. 我随时恭候。

هازىر جاۋاب 即兴的、即席的: ~ شېئىر 即兴诗

هازىر قىلماق = هازىرلىماق

هازىرەنلىككە 〔静〕 暂时、暂且、姑且

هازىرچە 〔静〕 暂且、姑且、暂时: ئۇ مەسىلە ئۈستىدە ~ توختالمايلى. 那个问题咱们暂且不谈吧。 ~ ئىشلىتىپ تۇراي. 我暂时用一下。

هازىرقى 〔静〕 现在的、当今的、目前的、当前的: ~ ھالەتكە قانائەتلەنمەك 安于现状 / ~ زامان خەنزۇ تىلى 现代汉语 / ~ ۋەزىيەت 目前的形势

هازىرقى زامان ①现代、当代②〈语〉现在时

هازىرقى زامان تىياتىرى 现代戏

هازىرقى زامانچىلىق 〈哲〉 现代主义

هازىرقى زامان سانائىتى 〈经〉 现代工业

هازىرقى زامان كاپىتالىزمى 〈经〉 现代资本主义

هازىرقى زامان ئۇرۇشى 〈军〉 现代战争

هازىرقى زامان ئېتىقادچىلىقى 〈哲〉 现代信仰主义

هازىرقى زامان ئىممۇنولوگىيىسى 〈医〉 现代免疫学

هازىرقى زامان يېزا ئىگىلىكى 〈经〉 现代农业

هازىرقى كېلەر زامان 〈语〉 现在——将来时

هازىرقى ھۆججەت 当前文件

هازىرلاتماق «هازىرلىماق» 的使动态

هازىرلاشماق «هازىرلىماق» 的共同态

هازىرلانماق ① «هازىرلىماق» 的自复态：ئىمتىھانغا ～ 准备应试 ② «هازىرلىماق» 的被动态：هازىرلانغان ياتاق 准备好的宿舍

هازىرلىتىشماق «هازىرلاتماق» 的共同态

هازىرلىتىلماق «هازىرلاتماق» 的被动态

هازىرلىق 〔静〕 准备：سەپەر هازىرلىقى 路上的准备 / مېنىڭ ھېچقانداق هازىرلىقىم يوق. 我没有任何准备。

هازىرلىق قىلماق 准备、筹备

هازىرلىق كۆرمەك 准备、筹备、筹办：تويغا ～ 筹办婚事

هازىرلىقسىز 〔静〕 无准备

هازىرلىققا 〔静〕 暂时、暂且、眼下

هازىرلىماق 〔动〕 准备、预备、筹备、筹划、措施：كەچلىك تاماق ～ 准备晚饭 / ئەمگەك سايمانلىرىنى ～ 预备劳动工具

هازىرلىنىشماق «هازىرلانماق» 的共同态

هاسا 〔静〕 拐杖、拐棍：هاسىغا چۈشمەك 离不开拐杖 / ～ تۇتۇپ ماڭماق 拄着拐杖走 / قارىغۇ هاسىسىنى بىر قېتىم يوقىتار. <谚> 盲人的拐棍只会丢一次。كۆزىدىن ئايرىلغان خۇدايىم، هاسىسىدىن ئايرىلماپتۇ. <谚> 使人双眼失明的真主，不会让他再失去拐棍。

هاسار 〔静〕<方> 城墙

هاسراپ - ھۆمۈدەپ 〔静〕 气咻咻、气喘吁吁、上气不接下气：ئۇ ～ يۈگۈرۈپ كەلدى. 他气喘吁吁地跑过来了。

هاسراتماق «هاسرىماق» 的使动态

هاسراشماق «هاسرىماق» 的共同态

هاسرىتىشماق «هاسراتماق» 的共同态

هاسرىماق 〔动〕 喘气、气咻咻、气喘吁吁：ئۇ هارغىنلىقىدىن هاسراپ كەتتى. 他累得气喘吁吁。

هاسىل 见下

هاسىل بولماق ① 产生、形成、成出、现：سۇ قاينىسا، هور هاسىل بولىدۇ. 水沸会产生蒸气。ئۆزگىچە خاس خاراكتېر ～ 形成自己的性格 ② 实现：مۇراد ～ 实现愿望、如愿以偿

هاسىل قىلماق ① 构成、形成、达成、产生：كېلىشىم ～ 达成协议 / ئىشەنچ ～ 产生信心 ② 获得、获收、取得：تەجرىبە ～ 取得经验 / ئىلىم ～ 获得知识

هاسىلكالام 〔静〕 总之、总而言之、一言以蔽之

هاسىلىق 〔静〕 拄拐杖的

هاسىلى 〔静〕 形成的、衍生的、派生的、产生的

هاسىلى خەرىتە <地> 派生地图

هاسىلى دەۋا <法> 派生诉讼

هاسىلى نەرسە <法、哲> 派生物

هاسىلى ئۆسۈم <经> 孳息

هاشار 〔静〕 劳役、徭役、差事

هاشار سالماق 派差事

هاشارغا تۇتماق 抓差

هاشارغا چىقماق 服劳役

هاشارات 〔静〕<动> 昆虫、虫：～ زىيانداشلىقى يامرىماق 害虫蔓延 / ～ تۇخۇمى 虫卵

هاشارات ئاپىتى 灾虫、害虫

هاشارات توكسىلوگىيىسى <生> 昆虫毒理学

هاشارات هورمونى <生> 昆虫激素

هاشاراتخور 〔静〕 食虫的

هاشاراتخور كۆكۈيۈن <动> 食虫虻

هاشاراتخورلار ئەترىتى <动> 食虫目

هاشاراتخور ئۆسۈملۈك <植> 食虫植物

هاشاراتخورلۇق «هاشاراتخور» 的名词形式

هاشاراتشۇناس 〔静〕 昆虫学家

هاشاراتشۇناسلىق 〔静〕 昆虫学

هاشارچى 〔静〕 服劳役者、劳役工

هاقارەت 〔静〕 侮辱、凌辱、诽谤：قاتتىق ～ 莫大的侮辱

هاقارەت تىلى <语> 辱骂语、骂人的话

هاقارەت قىلماق 侮辱、辱骂

هاقارەتلەشمەك «هاقارەتلىمەك» 的共同态

هاقارەتلەنمەك «هاقارەتلىمەك» 的被动态

هاقارەتلىك 〔静〕 侮辱性的、诽谤性的：～ تۇرمۇشتىن ساداقەتلىك ئۆلۈم ياخشى. <谚> 与其含垢忍辱而生，不如忠诚坦荡而死。

هاقارەتلىمەك 〔动〕 侮辱、辱骂、诽谤

هاقارەتلەش جىنايىتى <法> 侮辱罪

هاك 〔静〕 石灰、熟石灰

هاك بېتون <建> 石灰混凝土

هاك پوتېنسىيالى <地> 石灰位

هاك تاش <建> 石灰石、石灰岩

هاك چېچەكى <地> 石灰花

هاك دېغى <地> 石灰斑

هاك سۈيى 石灰乳

هاك لاي <建> 灰浆

هاك ماددىسى 质灰石 <化>

هاك ئېففېكتى 应效灰石 <地>

هاكاۋۇر 〔静〕 的傲高، 的慢傲، 的傲骄: ئۇ ناھايىتى ~ ئىكەن . 慢傲很他 。

هاكاۋۇرلارچە 〔静〕 地慢傲، 地傲高

هاكاۋۇرلاشتۇرماق «هاكاۋۇرلاشماق» 态动使的

هاكاۋۇرلاشماق 〔动〕 慢傲得变، 来起傲骄

هاكاۋۇرلۇق 〔静〕 气骄، 气傲

هاكاۋۇرلۇق قىلماق 人凌气盛، 慢傲

هاكچى 〔静〕 匠灰石: ~ ئۇنچىنى كۆرەلمەپتۇ . 灰石 <谚> 的面磨上不瞧匠؛ 的灰石卖得不见的面卖"同喻"。

هاكچىلىق 〔静〕 业灰石

هاكلاتماق «هاكلىماق» 态动使的

هاكلاشماق «هاكلىماق» 态同共的

هاكلانماق «هاكلىماق» 态动被的

هاكلىتىشماق «هاكلاتماق» 态同共的

هاكلىتىلماق «هاكلاتماق» 态动被的

هاكلىق 〔静〕 的灰石، 的灰石含

هاكلىق تۇپراق 土性灰石، 壤土性灰石 <地>

هاكلىماق 〔动〕 刷粉: ئۆي ~ 屋房刷粉

هاكىم 〔静〕 ①县长، 县知②统治者، 执政者③阿克 木، 阿奇木(中亚史上的领主)

هاكىمبەگ 〔静〕 <古> 阿奇木伯克(原南疆各城最高 官员称呼، 世袭。清统一新疆后废除世袭، 1883 年 建省后裁撤)

هاكىملىق 〔静〕 统治، 执政، 统治地位

هاكىممۇتلەق 〔静〕 独裁者

هاكىممۇتلەقلىك 〔静〕 极权主义

هاكىمىيەت 〔静〕 ①政权، 权力: دۆلەت هاكىمىيىتى 国家 政权 / قورچاق ~ 傀儡政权، 伪政权 / ~ بىلەن دىننى ئايرىماق 政教分离②<转> 江山، 天下: خەلقنىڭ هاكى- مىيىتى پولاتتىن مۇستەھكەم . 人民江山如铜墙铁壁 。

هاكىمىيەتلىك 〔静〕 政权的

هاكۇاتۇ 〔助〕<方> 反正، 总之، 无论如何

هاگۇل 〔静〕<方> 院子، 庭院

هاڭ¹ 〔静〕 沟鸿، 深谷، 深渊: ئۆتكىلى بولمايدىغان ~ 不 可逾越的鸿沟 / هاڭغا چۈشۈپ كەتمەك 坠入深渊

هاڭ² 〔静〕 愣، 木然

هاڭ³ 〔模〕 吭儿啊(驴叫声)

هاڭ - تاڭ 〔静〕 呆惊، 呆发، 愣发، 目瞪口呆

هاڭ تاڭ بولماق 〔动〕 呆惊، 愣发، 呆发، 目瞪 口呆

هاڭ - تاڭ قالماق 〔动〕 愣惊، 大吃一惊، 目瞪 口呆

هاڭ - تاڭلىق 〔静〕 惊奇، 惊异، 惊讶

هاڭراتماق «هاڭرىماق» 的使动态

هاڭراشماق «هاڭرىماق» 的共同态

هاڭرىتىشماق «هاڭراتماق» 的共同态

هاڭرىماق 〔动〕 (驴)叫: ئېشەك ~ 驴叫

هاڭغۇق 〔静〕 ①牛轭②桎梏، 枷锁

هاڭغىرقاي 〔静〕 敞开的، 打开的: ~ بولۇپ قالغان هويلا 敞开的院子 / ئۇ هويلىغا كىرىپ قارىسا، ئىشىك - دېرىزىلەر ~ ئوچۇق تۇراتتى . 他进院子一看، 门窗都敞开着。

هاڭقايماق 〔动〕 愣发، 呆发، 目瞪口呆، 惊奇، 惊异، 吃惊، 惊讶

هاڭقىر 〔静〕<植> 丝叶芹، 斯克芹

هاڭقىيىشماق «هاڭقايماق» 的共同态

هاڭگا 〔静〕 公的(驴): ئېشەك بالىسىغا ئىگە ئەمەس . ~ <谚> 公驴不管小驴驹。

هاڭگا ئاياق 黄杨木碗

هاڭگا تېرەك 黄杨 <植>

هاڭگامە 〔静〕<方> 麻烦事

هاڭگىت 〔静〕<动> 麻鸭

هاڭگىت دەرىخى 望天树 <植>

هاڭۋاقتى 〔静〕 ①呆子②痴呆的، 呆头呆脑的

هاڭۋاقتىلىق «هاڭۋاقتى» 的名词形式

هاڭۋاقتىلىق قىلماق 发痴، 发呆

هاڭۋاقماق 〔动〕①东张西望، 漫不经心②发呆، 发愣: ئۇ كۆزىنى ئاچقان پېتى هاڭۋىقىپ قالدى . 他两眼愣愣地发 呆 。 سەن بۇ يەردە نېمە هاڭۋىقىپ تۇرسەن؟ 你在这儿发 什么愣？

هال¹ 〔静〕 粉红

هال پوكان تۇتى 绯胸鹦鹉 <动>

هال رەڭ 粉红色

هال رەڭ قارىقۇشقاچ 粉红椋鸟 <动>

هال² 〔静〕<植> 黄锈病، 锈病

هال چۈشمەك 得黄锈病: بۇغدايغا هال چۈشۈپتۇ . 小麦 得了黄锈病 。

هال كېسىلى 黄锈病 <植>

هال³ (هالى) 〔静〕 ①情况، 状况، 处境، 境地: ئۇنىڭ ها-

لى خاراب . 他情况不妙，他日子不好过。ئېغىر هالغا چۈشۈپ قالماق 陷入艰难境地 ②<转> 架子，傲气，装腔作势之态：ئۇنىڭ هالىغا ۋاي . 瞧他那副神气。③附加时位格 «دا»，起后置词作用：ئىسلاھاتنى تېخىمۇ ئىلگىرىلىگەن هالدا چوڭقۇرلاشتۇرماق 进一步深化改革

هال تارتماق 摆架子，装腔作势：هالىڭغا بېقىپ هال تارت ، خالتاڭغا بېقىپ ئۇن . <谚> 看自己的情况摆架子，看自己的口袋磨面粉；喻同"量力而行"。

هال پەيدا بولماق 摆架子：ساڭا هال پەيدا بولۇپ قاپتۇغۇ؟ 你怎么摆起架子来了？

هال تۆكمەك 诉述苦衷，诉说，倾吐：قاسىم ماڭا هالىنى تۆكۈپ بەردى . 哈斯木向我诉说了苦衷。

هال سوراش خېتى 慰问信

هال سوراش ئۆمىكى 慰问团

هال سورىماق 慰问：ئۇلار هەربىيلەرنىڭ ئائىلە ـ تەۋەلىرىدىن هال سورىدى . 他们慰问了军属。

هال كىرمەك 摆架子：ئۇنىڭغا هال كىرىپ كەتكىنىنى قارا . 瞧，他摆起架子来了。

هال ئېيتماق ①诉苦衷：دۈشمىنىڭگە هال ئېيتما ، كۈلگۈسى كېلىدۇ ، دوستۇڭدىن سىر ئايىما ، بىلگۈسى كېلىدۇ . <谚> 不要向敌人诉苦，他会耻笑你，不要向朋友保密，他想知道。②反映情况，上访：ئىشخانا بىناسىنىڭ ئالدىدا هال ئېيتىپ كەلگەنلەر ئادەتتىكىدىن كۆپ ئىدى . 办公大楼前面上访的人比平时多得多。

هالىدىن كەتمەك ①昏过去 ②精疲力尽 ③虚弱

هالىغا يەتمەك 体谅，体贴

هالى قالماسلىق ①喜不自胜，乐不可支：بىزنى كۆرسە ئۇنىڭ زادى هالى قالمايدۇ . 他见到我们时会喜不自胜。②没力气，不能支：هارغىنىمدىن بىر قەدەم يۈرۈشكىمۇ هالىم قالمىدى . 我累得连走一步的力气都没有了。

هالىغا باقماق 量力，自量：ئۇ هالىغا باقماي چوڭ سۆزلىگىلى تۇردى . 他不自量力说起大话来。

هالىنى ئات تارتالماسلىق <成> 炙手可热，盛气凌人，趾高气扬

هالا 〔静〕 直至，至：ئۇ كىچىكىدىن يامان ئۆگىنىپ قالغاچقا ، ~ بۈگۈنگىچە بىرەر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتمىدى . 他从小不学好，至今仍一事无成。

هالاك 〔静〕 灭亡，死

هالاك بولماق 毁灭，灭亡，死亡：هالاك بولساق بولدىمىزكى ، تەسلىم بولمايمىز . 我们宁死也不投降。

هالاك قىلماق 毁灭，灭亡，消灭，葬送，杀死：دۈشمەننى ~ 消灭敌人

هالاكەت 〔静〕 死亡，灭亡，亡灭，毁灭，覆灭：هالاكەتكە يۈز تۇتماق 走向死亡 / يولى ~ 死路，灭亡之路 / هالاكەتكە مەھكۇم 注定灭亡 / هالاكەتكە ئۇچرىماق 遇难，失事

هالاكەتلىك 〔静〕 灭亡的，毁灭的，毁灭性的：~ تەقدىر 灭亡的命运

هالال 〔静〕 ①<宗> 合拉勒（伊斯兰教法所允许的）：~ جۈپ 合法的伴侣，合法的妻子 ②<宗> 清真的，洁净的：بېلىق ~ ، يېگىلى بولىدۇ . 鱼是清真的，可以吃。سۇ يەتتە دومىلىسا ~ . <谚> 水滚七次自洁净。③<转> 诚实的，清白的：~ پۇل 干净钱 ④<转> 正派的，正直的：~ نىيەت 正直的心 ⑤<转> 当，应该，在理：~ ئىش 正当的事

هالال ئەمگەك 诚实的劳动

هالاللىق «هالال» 的名词形式：~ بىلەن ئەمگەك قىلماق 诚实地劳动

هالاللىماق 〔动〕 ①报答，不负：ئانا سۈتىنى ~ 报答母亲养育之恩 / يېگەن تۇزنى ~ 不负抚养之恩 ②本分，清白，自食其力：پۇلنى هالاللاپ تاپماق 挣清白钱 / ئوغۇل بالا ناننى هالاللاپ يېيىشى كېرەك . 大丈夫要自食其力。

هالاۋەت 〔静〕 福，幸福：جاپا چەكمەي ~ يوق . <谚> 不吃苦，不得福；喻同"不吃苦中苦，难得甜中甜"。ئاممىا بىلەن هالاۋەتتىمۇ ، جاپادىمۇ بىللە بولماق 与群众同甘共苦

هالاۋەت كۆرمەك 享福，享受

هالاۋەتلىك 〔静〕 有福的，富裕的

هالەت 〔静〕 ①状态，境地：روھىي ~ 精神状态 / قىيىن هالەتكە چۈشۈرۈپ قويماق 使陷入困境 ②<语> 状语：مەقسەت هالىتى 目的状语 / ۋاقىت هالىتى 时间状语

هالەت پارامېتىرى <物> 态参量

هالەت تەقلىدى <语> 情态摹拟

هالەت رەۋىشدىشى <语> 状态副动词，性状副动词

هالەت زىچلىقى <物> 态密度

هالەت ئۆزگىرىشى <生> 变态

هال ـ ئەھۋال 〔静〕 情况，处境，光景：خەلقنىڭ هال ـ ئەھۋالىغا يەتمەك 体察民情

هال - ئەھۋال سورىماق 暖问寒问

هالبۇكى 〔助〕 而然、诚然、固然、倒、却： ~ ، بۇ دۇنيا-
نىڭ ئىشلىرى سىز ئويلىغاندەك ئۇنچە ئاسان ئەمەس . 世、而然
上界的事并不像你想的那么简单。 ئۇ كەتتى ، ~ مەن
قېلىپ قالدىم . 他去了、而我留了下来。

هالپۇ 〔静〕<方> 者做大题小、者话大说

هالسىراتماق «هالسىرىماق» 的使动态

هالسىراشماق «هالسىرىماق» 的共同态

هالسىرىماق 〔动〕 疲惫不堪、精疲力尽

هالسىز 〔静〕 软弱无力、虚弱： ~ ياتماق 软弱无力地
躺着

هالسىزلاندۇرماق «هالسىزلانماق» 的使动态

هالسىزلاندۇرۇشماق «هالسىزلاندۇرماق» 的共同态

هالسىزلاندۇرۇلماق «هالسىزلاندۇرماق» 的被动态

هالسىزلانماق 〔动〕 虚弱、精疲力尽、疲惫不堪

هالسىزلىق «هالسىز» 的名词形式

هالقا 〔静〕 ①环： تۆمۈر ~ / 铁环 ئىشىك ھالقىسى 门环
②耳环： ئالتۇن ~ 金耳环 / قۇلاقتا ~ سالماق 戴耳环
③<转>环节： ئوقۇتۇش ھالقىلىرى 教学环节④<转>
包围圈、包围： دۈشمەنلەرنىڭ ھالقىسىنى بۆسۈپ چىقماق
冲出敌人的包围圈

هالقىسىمان 〔静〕 环状的、环形的： كۈننىڭ ~ تۇتۇلۇشى
日环食

هالقىسىمان تۈزۈلمە <地> 环状结构、环状构、
环状构造、环带构造

هالقىسىمان داغ <植> 环斑

هالقىسىمان سۇ پەردىسى <水> 环状水膜

هالقىسىمان كۆمۈرچەك <理生> 环状软骨

هالقىتماق «هالقىماق» 的使动态

هالقىشماق «هالقىماق» 的共同态

هالقىلاشماق 〔动〕<化> 环化

هالقىلىق 〔静〕①有环的、带环的②<转>关键的： ~
مەسىلە 关键问题

هالقىلىق ئات <体> 鞍马

هالقىلىق ئالكان <石> 环烷

هالقىلىق ئالكېن <化> 环烯

هالقىلىق بىرىكمە <化> 环化合物

هالقىلىق پەيت 关键时刻

هالقىلىق چۈدەر <牧> 带环绊绳

هالقىلىق ھىدروكاربون <化> 环烃

هالقىما 〔静〕 跨越的、超越的

هالقىما پەن 跨学科科学

هالقىما ئىرسىيەت <生> 超亲遗传

هالقىما ئىستېمال <经> 超前消费

هالقىما ئىقتىسادشۇناسلىق <经> 超经济学

هالقىماق 〔动〕①超越、逾越、翻越： ياخشى گەپ بوسۇغى-
دىن چىقىقۇچە ، يامان گەپ يەتتە تاغدىن ھالقىپتۇ . <谚> 好
话没出门、坏话传万里。 يېشى ئەللىكتىن ~ 年逾五
十 / داۋاندىن ~ 翻越大坡②超越： رېئاللىقتىن ھالقىپ
كەتمەك 超越现实

هالگايى 〔静〕<方> 淡黄色

هاللازلىماق 〔动〕<方> 公驴边叫边跳

هاللاك 〔静〕<方> 敞开的、开阔的、广阔的

هاللاندۇرماق «هاللانماق» 的使动态

هاللانماق 〔动〕①富裕、富足②(身体)缓、恢复

هاللەسە 〔静〕<方> 均分、共享

هاللىق 〔静〕 富裕、小康： ~ تۇرمۇش 小康生活

هاللىق جەمئىيەت <经> 小康社会

هاللىق سەۋىيە <经> 小康水平

هال - مۇڭ 〔静〕 苦衷、痛痒、疾苦

هال - مۇڭىغا يەتمەك 关心疾苦、关心痛痒、体谅
苦衷

هال - مۇڭ ئېيتماق 倾诉衷肠

هال - ئوقەت 〔静〕 境况、生计： ئائىلىنىڭ ھال - ئوقىتى
ياخشىلانماق 家境好转

هالۋا 〔静〕 糖面糊(用羊油、白糖、白面制成)： ھالۋىنى
ھېكىم يەر ، تاياقنى يېتىم . <谚> 官家吃蜜糖、孤儿挨
棍棒。

هالۋىچى 〔静〕 制售糖面糊者： بورىچى ~ بولسا ، كۆزنى
چاپاق بېسىپتۇ . <谚> 编席子的改做糖面糊、弄得满
眼眵目糊；喻同"隔行如隔山"。

هالۋۇۋۇدىت 〔静〕<方、植> 柿子

هام 〔模〕<儿> 张口、吃东西

هام قىلماق <儿> 张口、吃东西

هاماقەت 〔静〕 ①糊涂的、愚蠢的②糊涂虫、笨蛋： ھا-
ماقەتنى ھارماڭ دېمە ، ھارغاندا ئۆزى توختايدۇ . <谚> 别怕
笨蛋累着、累了自己会停住。

هاماقەتلەرچە 〔静〕 糊里糊涂地、愚蠢地、傻里傻气地

هاماقەتلەشتۈرمەك «هاماقەتلەشمەك» 的使动态

هاماقەتلەشمەك 〔动〕 变糊涂、变蠢

هاماقەتلىك 〔静〕 事涂糊، 事傻، 事蠢، 蠢愚
هاماقەتلىك قىلماق 事蠢干

هامان 〔静〕 是总، 会总① : ئۇ ~ كېلىدۇ . 。的来会总他 ②…就، مەسىلە ~ ھەل بولىدۇ . 。的决解要是总题问 终归، 一旦: چاقىرغان ~ كېلىدۇ . 即之招، 到就叫一 。来 ھەقىقەت ~ ھەقىقەت . 理真是归终理真 。نەزەرىيە ئاما تەرىپىدىن ئىگىلەنگەن ~ غايەت زور ماددىي كۈچكە ئايلىنىدۇ . 物的大巨成变会就، 握掌所众群为旦一论理 。量力质

هامانە 〔静〕 概大، 约大: ئۇ ~ كەلمەيدۇ . 来不概大他 。了

هامما 〔静〕 姑姑، 妈姑، 母姑، 姨، 妈姨: تاغامدىن تاغار ياخشى، هاممامدىن بادالڭ . <谚> 口袋比叔叔强، 草囤 比姑妈好;喻同"有奶便是娘"。

هاممال 〔静〕 脚夫، 搬运工
هامماللىق 〔静〕 搬运
هامماللىق قىلماق 从事搬运工作

هاممام 〔静〕 浴池، 浴室، 澡堂
هامماما چۈشمەك 洗澡

هامماچى 〔静〕 浴室服务员، 搓澡工

هامۇ 〔叹〕 <方> 呀، 啊

هامىلە 〔静〕 身孕، 胎儿: ئۇنىڭ هامىلىسى بار . 她有身孕 了؛她怀孕了。
هامىلە پەردىسى <生理> 胎膜
هامىلە تەۋرىمەك 胎动
هامىلە دېغى <生理> 胎斑
هامىلە مېڭى <生理> 胎记
هامىلە ئورنى <医> 胎位

هامىلىدار 〔静〕 ①怀孕的، 妊娠的②<转> 造成، 导致: پاجىئەلىك ئاقىۋەتكە ~ 造成悲剧性后果
هامىلىدار بولماق 怀孕

هامىلىدارلىق 〔静〕 怀孕، 妊娠، 有孕
هامىلىدارلىق تۇتقاقلىقى <医> 子痫
هامىلىدارلىق قوتىقى <医> 妊娠疱疹
هامىلىدارلىق مەزگىلى <医> 孕期، 妊娠期

هامىي 〔静〕 ①庇护者، 保护人②<法> 监护人
هامىي دۆلەت 保护国

هامىيلىق «هامىي» 的抽象名词: هامىيلىققا ئېلىنماق 被监 护، 被保护
هامىيلىق قىلماق 保护، 庇护، 监护

ھاۋ 〔模〕 汪(形容狗叫声): ئىتنىڭ ~ قىلغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتىم . 听到狗汪的一声叫، 把我吓了一 跳。

هاۋا (هاۋاسى) 〔静〕 ①空气: ساپ ~ 新鲜空气، 清新的 空气②天气: ~ ئوچۇق 晴天③天، 天空: ~ بوشلۇقى 天空④<转> 气氛، 空气: سىياسىي ~ ، 政治气氛، 政治风气
هاۋا ئارمىيىسى <军> 空军
هاۋا ئالماشتۇرغۇچ 通风器
هاۋا بەرمەك ①(制小帽时往小帽的楦上)喷糖 水②往皮子上喷水
هاۋا بېسىمى <气> 气压
هاۋا پومپىسى <机> 气泵
ھاۋا تاپان 四脚朝天، 仰面朝天: ~ بولماق 摔个四 脚朝天
هاۋا تەڭشىگۈچ 空调器
هاۋا تەڭشىمەك <建> 空气调节
هاۋا تەۋەلىكى 领空
هاۋا ترانسپورتى <交> 航空运输، 空运
هاۋا تۆشۈكچىسى <冶> 气眼، 气孔
هاۋا تېمپېراتۇرىسى <气> 气温
هاۋا خالتىسى <动> (鱼的)气囊
هاۋا خېنىملىرى <交> 空姐
هاۋادىن بىزار مىكرو جانلىقلار 嫌气性微生物
هاۋا رايى <气> 天气
هاۋا رايى خەرىتىسى <气> 天气图
هاۋا رايى سىستېمىسى <气> 天气系统
هاۋا رايى ماقال - تەمسىللىرى <语> 天气谚语
هاۋا رەڭ 天蓝色
هاۋا سۈزگۈچ <机> 空气滤清器
هاۋا سۈمۈرگۈچ <机> 抽气器
هاۋا شارى 气球
هاۋا قاتلىمى <气> 气层
هاۋا قاتنىشى <交> 航空交通، 空中交通
هاۋا قارشىلىقى <物> 空气阻力
هاۋا قىزىتقۇچ 空气预热器
هاۋا كەپلەشمەك 气哽
هاۋا كىلىماتى <气> 气候
هاۋا ماسسىسى <气> 气团
هاۋا مۇداپىئەسى <军> 防空

ھاۋا ھۇجۇمى <军> 空袭

ھاۋا ئۇرۇشى <军> 空战

ھاۋا ئېقىمى <气> 气流

ھاۋا يولى <交> 航道、航线

ھاۋا يېمەك ①呼吸空气②散步

ھاۋايىلتىزى 〔静〕<植>气生根、气根

ھاۋائانا 〔静〕<宗>好娃(《古兰经》故事人物、传说为人类始祖阿丹之妻、多数学者认为即《圣经》中的"亚当"之妻"夏娃")

ھاۋادان 〔静〕<建>气窗、天窗、风窗

ھاۋاسىز 〔静〕没有空气的

ھاۋاسىز بوشلۇق 真空

ھاۋالانماق 〔动〕呼吸新鲜空气

ھاۋالە 〔静〕①委托、拜托、托付: پالانچىنىڭ ھاۋالىسى بىلەن 受某人委托②<经>信托

ھاۋالە بانكىسى <经> 信托银行

ھاۋالە پۇتۇمى <经> 信托契约

ھاۋالە توختامى <法> 委托合同

ھاۋالە قىلغۇچى 委托人、信托人

ھاۋالە قىلغۇچى بانكا <经> 委托行

ھاۋالە قىلماق 委托、拜托、托付

ھاۋالە مەبلەغ شىركىتى <经> 信托投资公司

ھاۋالىسىز 〔静〕无委托、未托付: ~ ئىش 无委托人的事

ھاۋالىق 〔静〕①空气的②空气好的、空气新鲜的: ~ ھويلا 空气新鲜的院子

ھاۋالىلىك 〔静〕受托的、委托的

ھاۋالىلىك سېتىش <经> 委托销售、代售

ھاۋالىلىك قەرز <经> 委托贷款

ھاۋالىلىك كاپالەت <经> 受托保证

ھاۋالىلىك ئىجارە <经> 代租、委托租赁

ھاۋانچا 〔静〕研钵、乳钵

ھاۋانچىدا سۇ سوقماق <成> 轧不出油水、铁大豆

ھاۋايى - ھەۋەس 〔静〕风月事、艳事、色情、淫欲: ھاۋايى - ھەۋەسكە بېرىلمەك 沉溺于酒色、骄奢淫逸

ھاۋشىتماق «ھاۋشىماق» 的使动态

ھاۋشىشماق «ھاۋشىماق» 的共同态

ھاۋشىماق 〔动〕汪汪叫: ئىت ~ 狗汪汪叫

ھاۋ - ھاۋ 〔模〕汪汪: ئىتلار ~ قىلىپ ھاۋشىدى . 狗汪汪叫。

ھاي 〔叹〕喂、嘿、嗨: ~ ، ئۇنداق قىلمىساڭچۇ . 嘿，你别那样做。

ھايا (ھاياسى) 〔静〕羞耻、廉耻: ھايانى بىلمەيدىغان ئادەم 不知羞耻的人 / كىشىدىن ~ كەتسە ، ئورنىغا بالا كېلەر . <谚> 人若失去廉耻，就会灾难临头。

ھايا قىلماق 害羞、害臊、知耻

ھايات (ھاياتى) 〔静〕①生命: ھاياتنى بېغىشلىماق 献出生命 / سىياسىي ~ 政治生命 / ھاياتى ئۇلۇغ ، ئۆلۈمى شەرەپلىك 生的伟大、死的光荣②生活、生涯: بەختلىك ~ 幸福生活 / يېڭى ~ 新生活、新生 / ئوقۇتقۇچىلىق ھاياتى 教书生涯③活着、在世、健在: ئۇ قەلبىمىزدە مەڭگۈ ~ . 他永远活在我们心中。 ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى ~ . 他的父母都健在。

ھايات تارىخى 生活史

ھايات رىقابىتى <哲> 生存竞争

ھايات قارىشى <哲> 生命观、生死观

ھايات قالماق 幸存、活下来、生还

ھايات كەچۈرمەك 生活、过日子: بەختلىك ~ 过幸福生活

ھايات كۈچى نەزەرىيىسى <哲> 活力论

ھايات ماكانى <哲> 生存空间

ھايات ھاۋالىسى <经> 生前信托

ھاياتبەخش 〔静〕生气勃勃的、充满生机的

ھاياتلىق 〔静〕«ھايات» 的抽象名词: ~ مەنبەسى 生命之源 / ~ ئىمكانىيىتى 生机

ھاياتلىق پەلسەپىسى <哲> 生命哲学

ھاياتلىق دەۋرى <地> 新生代

ھاياتلىق مەنبەسى 生命起源

ھايات - مامات 〔静〕生死、生死存亡: ھايات - ماماتقا مۇناسىۋەتلىك 生死攸关 / ھايات - ماماتتا بىللە بولماق 生死与共 / ھايات - ماماتىغا قارىماسلىق 出生入死、奋不顾身

ھايات - ماماتلىق 〔静〕生死的、生死存亡的: ~ كۈرەش 生死斗争、生死存亡的斗争

ھاياتىي 〔静〕生命的、生机的

ھاياتىي كۈچ 生命力、活力: ھاياتىي كۈچكە باي 富于生命力、充满生机

ھاياجان 〔静〕激情、激动、冲动: ھاياجانغا تولماق 充满激情

ھاياجانغا سالماق 使激动、使兴奋

هاياجانغا كەلمەك 激动起来，兴奋起来

هاياجانلاندۇرماق «هاياجانلانماق» 的使动态

هاياجانلانماق 〔动〕激动，兴奋，冲动：بۇ تىياتىرنى كۆرۈپ بەك هاياجانلاندىم. 看了这出戏我很激动。ئۇ هاياجانلانغان هالدا ئۆز تەسىراتىنى سۆزلەپ بەردى. 他激动地谈了自己的感想。

هاياجانلىق 〔静〕①激动，兴奋，动情的：~ كەيپىيات 激动的心情②激动人心的：~ كۆرۈنۈش 激动人心的场面

هاياجانلىنىشماق «هاياجانلانماق» 的共同态

هاياسىز 〔静〕不知羞耻的，无廉耻的

هاياسىزلىق 〔静〕①无耻勾当②<哲>犬儒主义

هاياسىزلىق قىلماق 干无耻勾当，丢人现眼

هايال 见下

هايال بولماق 迟到，晚来，误迟：مەجلىسكە هايال بولۇپ قاپتىمەن. 我开会迟到了。

هايالسىز 〔静〕不一会儿，立刻，很快：~ كەلمەك 立刻就到

هايالشىماق 〔动〕迟到，晚来，耽误

هايالىق 〔静〕知耻的，害羞的，腼腆的：~ قىز 腼腆的姑娘

هايان 〔静〕利，利益，油水：ئىتنىڭ قاۋىغىنى بىكار، ~ دۇئانىنىڭ. <谚> 利益归乞丐，狗叫也白搭。

هايان ئالماق 谋利，捞油水

هايان كۆرمەك 得利，盈利

هايانكەش 〔静〕谋取暴利者，投机倒把分子

هايانكەشلىك 〔静〕投机，投机倒把，谋取暴利

هايانكەشلىك جىنايىتى <法> 投机倒把罪

هايت 〔叹〕嗨(喊声)：سەن ئىشقا ماڭغاندا ~ دەپ قوي. 你上班去的时候喊我一声。

هايتاق 〔静〕毛躁，浮躁，调皮

هايتاق ئاتماق 尥蹶子，撒欢儿(马等)：تولۇنمەك سەمرىگەن تايلار يايلاقتا هايتاق ئېتىشىپ يۈرەتتى. 肥得滚圆的小马驹在草原上撒欢儿。

هايت - هۇيت 〔叹〕嗨呼(吆喝声)：نېمىشقا ~ دەيسەن؟ 你吆喝什么？

هايت - هۇيت دېگۈچە 瞬间，一眨眼的功夫：~ تاماق كەلدى. 说话间饭就上来了。

هايت - هۇيت قىلماق 吆喝，吆五喝六

هايقىرماق 〔动〕吆喝

هايقىرىشماق «هايقىرماق» 的共同态

هايهات 〔叹〕嘿，嚯(表示兴奋，赞叹)

هاي - هاي 〔叹〕哎哟，呀啊：~، نېمىدېگەن چىرايلىق مەنزىرە! 啊，多美的景色！ئېلىشتا ~، بېرىشتە ۋاي - ۋاي. <谚> 借时哈哈笑，还时哎呀叫。

هاي - هۇي 〔叹〕吆喝：~ دەپ ۋارقىرىماق 吆五喝六

هايۋان 〔静〕①畜，兽：ئۆي هايۋانلىرى 家畜 / ئىش هايۋانلىرى 役畜 / ياۋايى ~ 野兽 / يىرتقۇچ ~ 猛兽②牛马(泛指)：ئورنىدا ~ ئىشلىمەك 当牛作马 / هايۋاندىن بەتتەر تۇرمۇش كەچۈرمەك 过牛马不如的生活③动物：ئېمىتكۈچى ~ 哺乳动物 / كۆشىگۈچى ~ 反刍动物 / گۆشخور ~ 食肉动物④<骂>畜生，牲口

هايۋان ئەسكەر <军> 动物兵

هايۋان پىتى <动> 兽虱

هايۋانات 〔动〕动物

هايۋانات باغچىسى 动物园

هايۋانات پسىخولوگىيىسى <心> 动物心理学

هايۋانات تاكسونومىيىسى 动物分类学

هايۋانات تەپەككۇرشۇناسلىقى 动物思维学

هايۋانات تۆرەلمىشۇناسلىقى 动物胚胎学

هايۋانات جۇغراپىيىسى 动物地理学

هايۋانات دۇنياسى 动物界

هايۋانات فىزىئولوگىيىسى 动物生理学

هايۋانات قاتمىسى 动物化石

هايۋانات مورفولوگىيىسى 动物形态学

هايۋانات ئېكولوگىيىسى 动物生态学

هايۋانشۇناس 〔静〕动物学家

هايۋانشۇناسلىق 〔静〕动物学

هايۋانلارچە 〔静〕①牛马般地②畜生般的，野兽样的，野蛮的：~ قىلىق 野蛮行为 / ~ ئۇسۇپ كىرمەك 野蛮闯入

هايۋانلىق 〔静〕畜生勾当，兽行

هايۋانى 〔静〕野兽的，畜牲的：~ تۇرمۇش 牛马般的生活 / ~ نەپسىنى قاندۇرماق 满足兽欲

هايۋانى قىلىق 兽行

هە 〔叹〕①是，是的，对，好(表示答应)：سىزمۇ بارامسىز؟ ~، مەنمۇ بارىمەن. 你也去吗？是的，我也去。~، بۇ ئىشنى مەن قىلاي. 好，这事让我来干。~، مەن ئەمەت بولىمەن. 是的，我是艾麦提。②哎，喂，嘿，嗨，噢，啊，呀(表示疑问，提醒，招呼等)：~، نەدەسەن

كېلىۋاتىسەن؟ 来儿哪从你، 喂 ؟ ~ ، نېمە ئىشىڭىز بار؟
。吧走快، 嘿 . چاپسان ماڭ ، ~ ؟ 事么什有你، 哎
~ ، ياخشىمۇ سىز؟ 啊好你، 嗨 ؟③噢، 哦، 啊، 呀: ئۇ
نېمە دېدى ، ~ ؟ 呀么什说他 ؟ ~ ، ئەمدى يادىمغا كەلدى .
原، 噢! ده - شۇنداق ئىكەن ، ~ 。了来起想在现我، 哦
来 呀样这是 ! نېمە دېدىڭ ، ~ ؟ 啊么什说你 ؟ سەن بار-
غىن ، ~! 啊، 去你 !

هە دەپ 一个劲儿地، 极力، 竭力، 大肆: ~ پۇ ئات-
ماق 一个劲儿地吹牛 / ~ توسقۇنلۇق قىلماق 竭力阻
挠 / ~ تەرغىپ قىلماق 大肆鼓吹 / ~ ھاقارەت قىلماق
大肆污蔑

هە دېسە 动不动، 动辄
هە دېسە ، هۇ دېمەك 互相呼应، 一唱一和
هە دېسىلا 动不动، 动辄: ئۇ ~ ئادەم تىللايدۇ . 他动
不动就骂人。 ئۇنىڭغا ~ زۇكام تېگىدۇ . 他动不动就感
冒。
هە دېگەندە 一开始، 一开头就
هە دېگۈچە 转眼间، 一瞬间، 一下子: ~ ياز يەنە
كېلىپ قالدى . 转眼夏天又到了。
هەئە 〔叹〕 嗯، 是، 是的، 对، 好: ~ ، مەن بۈگۈن
ئۈرۈمچىدىن كەلدىم . 是的، 我今天从乌鲁木齐来。
~ ، بارىمەن . 是的(嗯)، 我要去。 ~ ، شۇنداق دېدىم .
嗯، 我是这样说的。
هەببەللى 〔叹〕 好极了، 恰好، 说得是، 妙极了: ~ ،
شۇنداق قىلايلى . 妙极了، 就这么办。
هە - پە 见下
هە - پە دېيىشمەك 帮腔، 帮忙، 互相呼应: بولە ،
سەنمۇ هە - پە دېيىشىپ بەرگىن . 快一点، 你也帮帮
忙。
هە - پە قىلىشماق 帮腔، 帮忙، 互相呼应
هەپەش 〔静〕 <方، 食> 贴饼子، 贴饽饽
هەپەشخان 〔静〕 <骂> 不害臊的، 没规矩的
هەپتە 〔静〕 星期، 礼拜، 周: ئۆتكەن ~ 上周، 上星
期 / كېلەر ~ 下周، 下星期 / هەپتىنىڭ ئاخىرى 周
末 / هەپتىنىڭ ئىككىنچى كۈنى 周二
هەپتە - هەپتىلەپ 〔静〕 几个星期، 几周: ئۇ خىزمەتنىڭ
ئالدىراشلىقىدا ئوغلىنى ~ كۆرمەيتتى . 因为工作忙他几
个星期都没去看儿子。
هەپتىرەڭ 〔静〕 <方> 鲁莽، 莽撞، 反复无常
هەپتىلەپ 〔静〕 几个星期地، 整周地، 整星期地: ئۇ ~

ئىدارىگە بارمىدى . 他几星期没去上班。
هەپتىلىك 〔静〕 ①周的، 星期的، ②周: بىر ~ رۇخسەت
سورىماق 请一周假 / يەسلىگە ~ بەرمەك 全托
هەپتىلىك ژۇرنال 周刊
هەپتىلىك گېزىت 周报
هەپتىلىك يەسلى 全托幼儿园
هەپتىيەك 〔静〕 <宗> 《古兰经》选编
هەپسە 〔静〕 拘禁، 拘留، 监禁
هەپسەر 〔静〕 <方> 贪吃的، 贪心的، 贪心不足的
هەپشىمەك = ئەسنىمەك
هەپىرەڭگۈل = نامازشامگۈل
هەپىلەشمەك 〔动〕 ①摆弄، 鼓捣، 打交道: ئۇ دائىم ماشىنا
بىلەن هەپىلىشىدۇ . 他经常摆弄汽车。 مەن ئەتىدىن كەچكىچە
تەجرىبە سايمانلىرى بىلەن هەپىلىشىمەن . 我一天到晚和试
验器材打交道。
هەپىلەك 〔静〕 <方> ①狡猾، 刁钻②撇口而且小的
(碗)
هەتتا 〔助〕 甚至، 甚而: ئۇ ئويۇنغا بېرىلىپ كېتىپ ، ~ تاپ-
شۇرۇقنىمۇ ۋاقتىدا ئىشلىمەيدۇ . 他贪玩儿، 甚至连作业都
不按时做。
هەتتاكى = هەتتا
هەتتەم 〔静〕 <方> ①傲慢، ②自大، 吹牛大王
هەتتەمشا 〔静〕 <方> 吹牛大王، 傲慢، 自大، 自负
هەج[1] 〔静〕 <宗> 朝觐، 朝圣، 朝拜(圣地): هەجگە بار-
ماق 前去朝觐 / ~ پائالىيىتى 朝觐活动
هەج قىلماق <宗> 朝觐، 朝圣
هەج[2] 〔模〕 <古> 嗨其(催马声)
هەجەڭگە 〔静〕 <方> 秋千
هەجۋ 〔静〕 <文> 讽刺
هەجۋ قىلماق 讽刺
هەجۋىي 〔静〕 <文> 讽刺性的، 幽默的: ~ ئەسەر 幽默
作品
هەجۋىي تىياتىر <艺> 讽刺剧
هەجۋىي رەسىم <艺> 漫画
هەجۋىي شېئىر <文> 讽刺诗، 打油诗
هەجۋىيچى 〔静〕 <文> 讽刺作家
هەجۋىيلەشتۈرمەك «هەجۋىيلەشمەك» 的使动态
هەجۋىيلەشتۈرۈشمەك «هەجۋىيلەشتۈرمەك» 的共同态
هەجۋىيلەشتۈرۈلمەك «هەجۋىيلەشتۈرمەك» 的被动态
هەجۋىيلەشمەك 〔动〕 讽刺

هەجۋىيلىك 〔静〕 讽刺性、讽刺意味、幽默感：هەجۋىيلىككە ئىگە 具有讽刺性、具有幽默感

هەجىلەشمەك «هەجىلىمەك» 的共同态

هەجىلىمەك 〔动〕 拼音节：هەجىلەپ ئوقۇماق 分音节读，读得不流利

هەجىم (هەجمى) 〔静〕 ①体积、容量：كونۇسنىڭ هەجمى 圆锥体的体积 / قاچىنىڭ هەجمى 器皿的容积 ②<转>篇幅：بۇ ماقالە هەجمى كىچىك بولسىمۇ، لېكىن مەزمۇنغا باي. 这篇作品虽然篇幅小、但内容丰富。

هەجىم ئۆلچىگۈچ <物> 体积计

هەجىملىك 〔静〕 ①体积的、容积的②篇幅的、幅度的

هەجىملىك زەرەت زىچلىقى <物> 体电荷密度

هەد (هەددى) 〔静〕 ①限度②<转>权、理由：ئۇنداق قىلىش ئۇنىڭ هەددى ئەمەس. 他无权那样做。

هەددىدىن ئارتۇق ①过度、过分、过头、过量：~ هاياجانلانماق 过度兴奋 / هاراقنى ~ ئىچمەك 过量饮酒 ②太、非常、格外：ئۇلار بىر - بىرىنى ~ ياخشى كۆرىدۇ. 他俩非常(格外)要好。

هەددىدىن ئاشماق 过度、过分、过于：هەددىدىن ئاشقان شەخسىيەتچى 极端个人主义者

هەددىدىن تاشقىرى = هەددىدىن ئارتۇق

هەددىدىن زىيادە = هەددىدىن ئارتۇق

هەددىدىن ئوشۇق = هەددىدىن ئارتۇق

هەدە 〔静〕<方> ①姐姐②阿姨、大婶(称年长的女人)

هەددى - هېساب 〔静〕 数目、数

هەددى - هېسابسىز 〔静〕 数不清的、无数的、不可胜数的、不计其数的、数不胜数的：~ بايلىق 无数财富

هەدىس 〔静〕<宗> 圣训

هەدىيە 〔静〕<宗> ①礼物、礼品、赠品②<转>(向清真寺捐赠的、在埋葬亡人时向贫困者施散的财物)

هەدىيە بېجى <经> 赠与税

هەدىيە پاي <经> 干股

هەدىيە قىلماق 赠送、赏赐、馈赠

هەدىيىلىك 〔静〕 赠品、礼品

هەر 〔静〕 每、各：~ ئادەم (كىشى) 每人 / ~ ئاي 每月 / ~ كۈن 每天、每日 / ~ يىل 每年 / ~ سائەت 每小时 / ~ مىنۇت 每分钟 / ~ چاغ (ۋاقىت) 每时每刻、随时 / ~ ياق 每边 / ~ مىللەت خەلقى 各族人民 / ~ دەرىجىلىك كادىرلار 各级干部 / ~ ئۆينىڭ مورىسى باشقا. <谚> 各家有各家的烟囱。~ ئىشقا يەم كېرەك، ئۆتۈككە چەم. <谚> 凡事须有窍门，皮靴须配靴掌。~ ئىشنىڭ يولى بار، هەممە تامنىڭ ئۇلى. <谚> 事事有门道，墙都有根基。~ كىشى ئۆز غېمىدە، تاز قىز ئەر غېمىدە. <谚> 各人有各人的愁，秃姑娘为男人愁。~ گۈلنىڭ پۇرىقى باشقا. <谚> 每种花的香味各不相同；喻同“各有所长”；“各有千秋”。

هەر تەرەپ 各方面、方方面面

هەر تەرەپلىمە 全面的、综合的、通盘的、周到的：~ ئېتىبار بەرمەك 全面照顾 / مەسىلىنى ~ مۇهاكىمە قىلىش كېرەك. 问题要通盘研究。~ ئويلاش كېرەك. 要考虑周到。

هەر تەرەپلىمىلىك 全面性、周到性

هەر خىل 各种、各式各样、种种

هەر دائىم 经常、常常、老是、总是

هەر دەم 时刻、时时、每时每刻、无时无刻

هەر رەڭ 各色各样、形形色色、五颜六色、五光十色

هەر ساهە 各界、各行各业

هەر مەھەل 时刻、时时刻刻、每时每刻

هەر نەرسە 任何事物、任何东西

هەر ۋاقىت 时刻、时时、随时、每时每刻：~ ئەستىن چىقارماسلىق 时刻不忘 / ~ تەييار تۇرماق 时刻准备、随时准备

هەر ئېهتىمال 各种可能、种种可能：هەر ئېهتىمالغا قارشى قىشلىق يەم - خەشەكنى تولۇق تەييارلاپ قويايلى. 要备足冬季饲草料、以防万一。

هەر ياڭزا 各式各样、各种各样、五花八门：~ گەپ 各式各样的话 / ~ ئىش 五花八门的事

هەر يان 各处、四面八方

هەرە[1] 〔静〕<动> 蜂、蜜蜂：هەسەل هەرىسى 蜜蜂 / هەرىنىڭ زەھىرىگە چىدىغان هەسەل يەر. <谚> 经得起蜂螫、才吃得上蜂蜜。يامان هەرىدە بال بولماس، سۇسىز يەردە مال. <谚> 黄蜂不产蜜、无水处难养畜。

هەرە توپى 蜂群

هەرە زەھىرى 蜂毒

هەرە سالجىسى <农> 蜂螨

هەرە كۆنىكى <药> 蜂巢、蜂窝

هەرە يېلىمى 蜂胶

هەرە² 〔静〕 ①锯، 锯子: پولات ~ 钢锯 / تىلما ~ 板锯 / قول ھەرىسى 手锯②鳍، 鳍背

هەرە چىش ئاشلىق مىتىسى <动> 谷盗锯
هەرە چىشسىمان 锯齿状
هەرە چىشسىمان تومۇر <医> 锯齿状脉
هەرە چىشى 锯齿
هەرە قوندىقى 钢锯架
هەرە كېپىكى 锯末
هەرە ئىستانوك <机> 锯床

هەرەج 〔静〕 痛苦، 折磨
هەرەج تارتماق = جاپا چەكمەك

هەرەك ـ سەرەك 〔静〕 奇怪的، 胡乱的، 不三不四的، 光怪陆离的، 五花八门的: ~ چۈش كۆرمەك 做离奇古怪的梦 / ~ گەپ قىلماق 胡说، 胡言乱语 / ~ كىيىنـ مەك 穿奇装异服

هەرەم 〔静〕<宗> ①禁地، 天房(一般指麦加和麦地那两圣地及周围地区)②禁宫، 内室، 闺房، 闺阁

هەرەمئاغىسى 〔静〕<古> 太监، 宦官، 阉人

هەربىر 〔静〕 各، 各个، 每个: ~ تەرەققىيات باسقۇچى 发展阶段 ~ كىشى تېگىشلىك ئورۇنغا ئىگە بولماق 各得其所

هەربىرلىرى 〔静〕 各位، 诸位، 列位، 诸公: بۇ مەسىلىگە ھەربىرلىرىنىڭ كۆزقاراشلىرى قانداقكىن؟ 不知各位怎么看这个问题؟

هەربىي 〔静〕<军> ①军، 军事的، 军人的: چوڭ ~ كېمە 战列舰②军人، 军队: ھەربىيلەرگە ئېتىبار بەرمەك 优待军人

هەربىي ئاپتوموبىل 军车
هەربىي ئات 军用马، 军马
هەربىي ئايروپىلان <军> 军用飞机
هەربىي ئايرودروم <军> 军用机场
هەربىي ئەسلىھە <军> 军用器械، 军械
هەربىي بازا <军> 军事基地
هەربىي پاراخوت <军> 军舰
هەربىي پورت <军> 军港
هەربىي تەلىم <军> 军事训练، 军训
هەربىي تەمىنات 军需
هەربىي تەييارلىق <军> 军备
هەربىي تۈزۈم <军> 军事制度
هەربىي جۇغراپىيە <军> 军事地理
هەربىي خىراجەت 军费
هەربىي خىزمەت <军> ①兵役: ~ ئۆتىمەك 服兵役②军事工作
هەربىي دوختۇر 军医
هەربىي دېموكراتىيە <军> 军事民主
هەربىي رايون <军> 军区
هەربىي ساۋات <军> 军事常识
هەربىي سەپ <军> 部队، 军队: ھەربىي سەپتىن قايتماق 复员، 退伍
هەربىي سوت <军> 军事法庭
هەربىي قانۇن <军> 军法
هەربىي قورال 军械، 兵器
هەربىي كۈچ 军事力量، 军力، 兵力
هەربىي كىيىم 军服
هەربىي لاگېر <军> 军营، 兵营
هەربىي مەجبۇرىيەت 兵役
هەربىي مەشىق <军> 军训، 军事操练
هەربىي مېتېئورولوگىيە <军> 军事气象
هەربىي هالەت 戒严، 戒严状态
هەربىي هەرىكەت 军事行动
هەربىي ئۇنىۋان <军> 军衔
هەربىي ئۆزگىرىش 兵变
هەربىي ئىشلار پەلسەپىسى 军事哲学
هەربىي ئىشلار پىسخولوگىيىسى 军事心理学
هەربىي ئىشلار جەمئىيەتشۇناسلىقى 军事社会学
هەربىي ئىغۋاگەرچىلىك 军事挑衅
هەربىي ئىلىم <军> 军事学، 军事科学
هەربىي ئىنشائات <军> 军事设施، 军事工程
هەربىي يۈرۈش <军> 行军

هەربىيلەشتۈرمەك «ھەربىيلەشمەك» 的使动态
هەربىيلەشتۈرۈلمەك «ھەربىيلەشتۈرمەك» 的被动态
هەربىيلەشمەك 〔动〕<军> 军事化
هەربىيلىك «ھەربىي» 的抽象名词

هەرپ 〔静〕 ①<语> 字母: چوڭ ~ 大写字母 / كىچىك ~ 小写字母②<印> 字، 字母

هەرپ تىزماق <印> 排字
هەرپ شەكلى <印> 字体
هەرپ قېلىپى <印> 字模
هەرپ كاسسىسى <印> 字盘، 排字架
هەرپ نامى <语> 字母名称

ھەرپ نۇسخىسى <印> 样字

ھەرپلىك 〔静〕 的母字

ھەرپمۇھەرپ 〔静〕 字逐，字一字一地

ھەرقاچان 〔静〕 ①时刻，时时，时随，时时刻刻，何任：~ تەييار تۇرماق 候时刻准备着②<转>也许，或许：ئۇ ~ بۈگۈن كېلىپ قالىدۇ. 他或许今天来。

ھەرقانچە 〔静〕 不管怎样，不论，怎样，再怎么样：~ بولسىمۇ، ئۆز ئىشىمىز ئەمەسمۇ. 不管怎么样，是我们自乙的事嘛。قىيىنچىلىق ~ چوڭ بولسىمۇ يېڭەلەيمىز. 困难再大我们也能克服。

ھەرقانداق 〔静〕 任何，不论什么：~ كىشىنى كىرگۈزمەسلىك 不让任何人进人 / ئۇ ~ ئىشنى قىلىپ كېتەلەيدۇ. 他什么活儿都能干。

ھەرقايسى 〔静〕 各：~ ئەللەر خەلقلىرى 各国人民 / ~ ئىدارىلەر 各局，各机关

ھەرقەيەر 〔静〕 四处，到处：ھەرقەيەردە يۈرمەك 四处游荡

ھەرقىسما 〔静〕 各式各样，奇奇怪怪，形形色色：~ خىيال 各种想法，异想天开 / ~ ئىشلار 无所不包的事 / ~ سۆزلەر 奇奇怪怪的话

ھەركىم 〔静〕 每个人，各自：~ ئۆز ئورنىدا تەييار بولماق 各就各位 / بۇ مەسىلىنى ~ ئۆزى ھەل قىلسۇن. 这个问题由个人自己解决。~ ئۆزى بىلگەنچە ئىشلىمەك 各行其是 / ھەركىمنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى بار. 各有千秋。~ ئۆز ھۈنىرىنى كۆرسەتمەك 各显神通 / ~ ئۆز راۋابىنى چالماق <成> 各弹各的弦子；喻"各不相谋" / ~ ئۆز گېپىنى يورغىلاتماق 各执一词

ھەرگىز 〔静〕 绝对，千万：ئۇ ~ بارمايدۇ. 他绝对不会去。بۇ ئاچچىق ساۋاقنى ~ ئۇنتۇماسلىق لازىم. 千万不要忘记这个沉痛的教训。ئۇ ~ ئۇنىمايدۇ. 他决不会同意(应答)。

ھەرھالدا 〔静〕 总算，毕竟，总的来说：بۇ ئىشنى ~ تۈگەتتۇق. 这件事总算干完了。ئۇ ~ ياخشى ئىشلىدى. 总的来说，他干得挺好。

ھەرىچىلىك 〔静〕 养蜂业

ھەرىقۇش 〔静〕<动> 蜂鸟

ھەرىكەت 〔静〕 动作，行动，运动，活动：ھەرىكىتى چاققان 动作灵活，动作敏捷，行动迅速 / ئىنقىلابىي ~ 革命运动(活动) / تەنتەربىيە ھەرىكىتى 体育活动 / ھەرىكەتتە بەرىكەت، بىكارچىلىقتىن نېرى كەت. <谚> 劳动使人富足，万万不可闲待。ھەرىكىتى كېتەر، بەرىكىتى قالار. <谚> 劳累会过去，富足留下来。"4 - ماي" ھەرىكىتى تەبىئىتى "五四"运动的本性 / ھەرىكەتنىڭ تەبىئىتى 运动的绝对性 / ھەرىكەتنىڭ مۇتلەقلىكى 运动的绝对性 / ماددا ھەرىكىتى 物质运动 / ئايلانما ~ 旋转运动

ھەرىكەت پەلسەپىسى <哲> 行动哲学

ھەرىكەت پسىخولوگىيىسى <心> 运动心理学

ھەرىكەت تەپەككۇرى <心> 动作思维

ھەرىكەت تەسۋىرى <文> 行动描写

ھەرىكەت تېزلىكى <物> 运动速度

ھەرىكەت خاتىرىسى <心> 运动记忆

ھەرىكەت سەزگۈسى <心> 运动知觉

ھەرىكەت سىجىللىقى <体> 运动强度

ھەرىكەت قانۇنى <物> 运动定律

ھەرىكەت قىلماق ①运动，活动，行动：ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن ~ 擅自行动②努力，动手：ياخشى نەتىجە قازىنىشقا ~ 努力取得好成绩

ھەرىكەتكە كەلمەك 动起来，行动起来：كۆپچىلىك ھەرىكەتكە كەلسىلا، ھەرقانداق ئىشنى قىلغىلى بولىدۇ. 只要大家动起来，什么事都能办。

ھەرىكەت مېخانىزمى <经> 运行机制

ھەرىكەت مىقدارى <体> 运动量，活动量

ھەرىكەت نەزەرىيىسى <哲> 运动论

ھەرىكەت ئېنېرگىيىسى <物，电> 动能

ھەرىكەت ئىلمى <物> 运动学

ھەرىكەتچان 〔静〕 机动的，活动的，运动的：~ ئەسكەرىي كۈچ 机动兵力 / ~ ئوق 活动轴 / ~ مودېل 活动模型

ھەرىكەتچان بەلۋاغ <地> 活动带

ھەرىكەتچان بولتا <机> 活螺栓

ھەرىكەتچان چاق <机> 动轮

ھەرىكەتچان غالتەك <物> 动滑轮

ھەرىكەتچان قاتلام <气> 活动层

ھەرىكەتچان كران <建> 行动吊车

ھەرىكەتچان كۆۋرۈك <交> 活动桥

ھەرىكەتچان نۇقتا <数> 动点

ھەرىكەتچان ئۇرۇش <军> 机动战，运动战

ھەرىكەتچان ئىسپورا <生> 游动孢子

ھەرىكەتچان ئىندېكس 巡标

ھەرىكەتچانلىق 〔静〕 机动性，活动性，灵活性

ھەرىكەتسىز 〔静〕 静止的，不动的，静止不变的

هەرىكەتسىز نەرسە 物静 <哲>

هەرىكەتسىزلىك «هەرىكەتسىز» 的名词形式

هەرىكەتلەندۈرگۈچ 〔静〕①<机> 器动推، 器进推 ②推动的، 驱动的، 动的، 动力的: ~ كۈچ 推动力، 动力

هەرىكەتلەندۈرگۈچ چاق <机> 动轮، 驱动轮

هەرىكەتلەندۈرگۈچ ئوق <机> 动力轴

هەرىكەتلەندۈرمەك «هەرىكەتلەنمەك» 的使动态

هەرىكەتلەندۈرۈشمەك «هەرىكەتلەندۈرمەك» 的共同态

هەرىكەتلەندۈرۈلمەك «هەرىكەتلەندۈرمەك» 的被动态

هەرىكەتلەنمەك 〔动〕 行动起来، 发动起来: ياشلار، هەرىكەتلىنىڭلار! 青年们، 行动起来吧! ئاممۋا تولۇق هەرىكەتلەندى. 群众充分发动起来了。

هەرىكەتلىك 〔静〕 动的، 运动的، 活动的

هەرىكەتلىك ئۇچۇر 动态信息

هەرىكەتلىك ئېلان 动态广告

هەرىكەتلىنىشمەك «هەرىكەتلەنمەك» 的共同态

هەرىكەتنام = ئىسمداش

هەرىلەتمەك «هەرىلىمەك» 的使动态

هەرىلەشمەك «هەرىلىمەك» 的共同态

هەرىلەنمەك «هەرىلىمەك» 的被动态

هەرىلىمەك 〔动〕 锯: ياغاچنى ~ 锯木头

هەزام 〔静〕<植> 风信子

هەزەر 〔静〕 提防، 小心

هەزەر قىلماق 小心، 当心، 提防: دۈشمەندىن هەزەر قىلغىن، هورۇندىن بىزار بولغىن. <谚> 敌人要提防، 懒人须厌弃。

هەزرەت 〔静〕 大人، 阁下، 先生(对显贵的尊称)

هەزىل 〔静〕 戏谑

هەزىل قىلماق 戏谑، 戏言، 笑话، 玩笑

هەزىلەك 〔静〕<骂> ①男妓، 娈童 ②女里女气的 ③<转>废物

هەزىلەكلىك «هەزىلەك» 的抽象名词

هەزىلكەش 〔静〕 戏谑者، 诙谐者، 爱开玩笑者

هەزىلكەشلىك «هەزىلكەش» 的抽象名词

هەزىللەشمەك 〔动〕 互相开玩笑

هەزىم 〔静〕 消化: ئاسان ~ بولىدىغان يېمەكلىك 容易消化的食物

هەزىم بولماق 消化

هەزىم بېزى <理生> 消化腺

هەزىم سۇيۇقلۇقى <理生> 消化液

هەزىم سىستېمىسى <理生> 消化系统

هەزىم قىلماق ①消化 ②<转> 理解، 领会: بىر دەرستە مۇنچىۋالا كۆپ مەزمۇن سۆزلەنسە، ئاسان هەزىم قىلغىلى بولمايدۇ. 一节课讲这么多内容، 不容易理解。

هەزىم قىلىش ئەزاسى <理生> 消化器官

هەزىم يولى <理生> 消化道

هەسەت 〔静〕 嫉妒، 妒忌: ~ قوزغالماق 顿生妒忌 / ~ بىلەن قارىماق 用嫉妒的眼神看

هەسەت قىلماق 嫉妒، 妒忌: ئۇ ساڭا هەسەت قىلىدۇ. 他嫉妒你。

هەسەتخور 〔静〕 嫉妒者، 妒忌者

هەسەتخورلۇق 〔静〕 嫉妒心، 妒忌心: ~ قوزغالماق 引起妒忌

هەسەتخورلۇق قىلماق = هەسەت قىلماق

هەسەل 〔静〕 ①蜜: ~ ئالماق 收蜜، 买蜜 / هەسەلنى كۆپ يېسە، ئەمەن تېتىيدۇ. <谚> 蜂蜜吃多了، 吃出苦蒿味; 喻同"蜜多不甜"。 هەسەلنىڭ هەرىسى بار، گۈلنىڭ تىكىنى. <谚> 吃蜜有蜂蜇، 采花有刺扎。② <转> 甜美، 甜蜜

هەسەل ئايرىغۇچ 分蜜机

هەسەل بېزى <植> 蜜腺

هەسەل جەۋھىرى 蜂乳

هەسەل رەڭ 蜜色

هەسەل شەربىتى 蜂王浆

هەسەل هەرىسى <动> 蜜蜂

هەسەلچى 〔静〕 养蜂人، 卖蜂蜜者

هەسەلچىلىك 〔静〕 酿蜜业، 养蜂业

هەسەلچىلىك فېرمىسى 养蜂场

هەسەن - هۈسەن 〔静〕 彩虹، 虹

هەسەن - هۈسەن شولىسى <气> 副虹، 霓

هەسرەت 〔静〕 悲伤، 悲哀، 忧伤، 伤感

هەسرەتتە قالماق 懊恼، 忧伤

هەسرەت چەكمەك 悲叹، 哀叹

هەسرەتسىز 〔静〕 无忧伤的، 无忧虑的: ~ ئادەم يوق، ساقايماس كېسەل. <谚> 没有治不好的疾病، 没有无忧无虑的人。

هەسرەتلەندۈرمەك «هەسرەتلەنمەك» 的使动态

هەسرەتلەنمەك 〔动〕 伤感، 悲伤، 忧伤، 愁怅

هەسرەتلىك 〔静〕 悲哀的، 伤心的، 悲痛的

ھەسرەت ـ نادامەت 〔静〕 恨悔、悔懊、怅惘、丧懊: ~ چەكمەك 恨悔、丧懊

ھەسسە 〔静〕 倍①: مەھسۇلات قىممىتى ئىككى ~ ئاشتى . 产值增两倍。②份儿、献贡: بۇنىڭدا مېنىڭمۇ ھەسسەم بار . 其中也有我的一份。 ئۇ ئىنقىلاب ئۈچۈن ~ قوشتى . 他为革命作出了贡献。③<数> 倍数: توققۇز ئۈچنىڭ ~ سانى . 九是三的倍数。④<转> 股份

ھەسسە قوشماق 做贡献

ھەسسىدار 〔静〕 股东

ھەسسىدارلىق 〔静〕 股份的、股合的

ھەسسىدارلىق شىركىتى <经> 股份公司

ھەسسىلەپ 〔静〕 成倍地、加倍地: ~ كۆپەيمەك 成倍增加 / ~ باج ئالماق 加倍计税 / ~ قايتۇرماق 加倍返还

ھەسسىلەپ ئاشماق <数> 倍增

ھەسسىلەنمەك «ھەسسىلىمەك» 的被动态

ھەسسىلەنگەن بۇلۇڭ <数> 倍角

ھەسسىلىك 〔静〕 倍的

ھەسسىلىك سان <数> 倍数

ھەسسىلىك نىسبەت <数> 倍比

ھەسسىلىگۈچ 〔静〕<电> 倍加器

ھەسسىلىمەك 〔动〕 倍增

ھەسسىنە 〔叹〕 咳、哎(表示遗憾)

ھەش 〔静〕<方> 丑、脏

ھەشەم 〔静〕 ①排场: ھەشىمى چوڭ توي 排场大的婚礼 / يىگىتلىكتە ~ كېرەك ، ھاجىلىقتا ھەرەم . <谚> 男子汉讲排场，当阿吉去天房。②<转> 气力、功夫、努力: ~ بىلەن تەييارلىق قىلماق 花气力准备 / خېلى ماھا- رەت ۋە ~ تەلەپ قىلماق 要求相当的技巧和功夫 / ھەر خىل ~ بىلەن ئۇنىڭ پىلانى ئاخىر ئەمەلگە ئاشتى . 通过种种努力他的计划终于实现了。

ھەشەمەت 〔静〕 豪华、阔气、排场: ھەشەمەتكە بېرىلمەك 摆阔气、讲排场

ھەشەمەتچى 〔静〕 讲排场者、摆阔气者

ھەشەمەتچىلىك 〔静〕 阔气、排场

ھەشەمەتچىلىك قىلماق 摆阔气、讲排场

ھەشەمەتسىز 〔静〕 不华丽的、不阔绰的、节俭的、俭朴的、勤俭的

ھەشەمەتلىك 〔静〕 豪华的、阔绰的、排场的、富丽堂皇的: ~ توي 排场的婚礼 / ~ ئۆي ـ ئىمارەت 豪华的楼堂馆所

ھەشەم ـ دەرەم 〔静〕 花销和气力: مۇنچىۋالا ~ قىلغۇلۇق ئەمەستى . 本来用不着这么多花销和气力。

ھەش ـ پەش 见下

ھەش ـ پەش دېگۈچە 眨眼之间、转眼一、晃一、一刹那: ~ تاماق تەييار بولدى . 眨眼之间饭就准备好了。

ھەشتار (ھەشتارى) 〔静〕<艺> 艾希塔尔(一种维吾尔族弦鸣乐器)

ھەشتارخان 〔静〕<植> 山白杨、柴白杨

ھەشتىيەك 〔静〕<宗> 亡夫留给妻子的遗产(按旧规占遗产的八分之一)

ھەشقاللا 〔静〕 谢谢、感谢

ھەشقاللا ئېيتماق 道谢、致谢

ھەشقىپىچەك 〔静〕<植> 牵牛花、喇叭花

ھەق (ھەققى) 〔静〕 ①酬金、报酬、代价: قەلەم ھەققى 稿酬、稿费 / ئىش ھەققى 工酬、工资 / ئىجارە ھەققى 租金 ②权利: مېنى ئەيىبلەشكە نېمە ھەققىڭ بار؟ 你有什么权利责备我? ③正当的、实在的、公道的: ~ يول 正道 / بۇ جازا ساڭا ~ . 这个处分是你罪有应得。④<转> 真主、安拉、胡达的代称: يارىتىشنى ~ ياراتتى ، يارىلىش ئۆزۈڭدىندۇر . 成事在天、谋事在人。

ھەق ئالماق 领报酬、取报酬

ھەق بەرمەك 付酬、给报酬

ھەق تالونى 收费票据

ھەق تەلەپ <法> 民事

ھەق تەلەپ دەۋاسى <法> 民事诉讼

ھەق تەلەپ دېلوسى <法> 民事案件

ھەق تەلەپ سوتى <法> 民事法庭

ھەق تەلەپ قانۇنى <法> 民法

ھەق تەلەپ كېسىمى <法> 民事仲裁

ھەق تەلەپ ماجىراسى <法> 民事纠纷

ھەق تەلەپ ھاۋالىسى <法> 民事委托

ھەق تەلەپ ھوقۇقى <法> 民事权利

ھەق تەلەپ ھۆكۈمى <法> 民事裁决

ھەق ـ دادىغا يەتمەك ①尽善尽美、完美无缺②熟练、纯熟、娴熟: ئۇ تەمبۇرنى ھەق ـ دادىغا يەتكۈزۈپ چالاتتى . 他弹奏弹布尔达到了炉火纯青的地步。

ھەق گەپ 正确的话、实话、实在话

ھەق ئۆلچىمى 报酬标准

ھەقەمسايە 〔静〕<方>①邻居②朋友、伙伴

ھەقتائاللا 〔静〕<宗>至尊的安拉

ھەقتە 〔助〕关于、方面：قاسىم ئاغىنىسىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈ- رۈش ئۈچۈن ھېلى ئۇ ~، ھېلى بۇ ~ سۆزلەيتتى. 喀斯木为了使朋友开心，一会儿讲讲这方面的，一会儿讲讲那方面的。 بۇ ~ مېنىڭ پىكرىم يوق. 这方面我没意见。

ھەقدار (ھەقدارى) 〔静〕<法>①债权人、债主②物主、当事人：بىز بۇ قانلىق پاجىئەنىڭ داۋاگەرى، ھەقدارى ۋە كۆزەتكۈچىسى سالاھىيىتىمىز بىلەن خۇلاسىمىزنى يېزىشقا ھەقلىق- مىز. 我们作为这一惨案的原告、当事人和见证人，理应写出这一结论。

ھەقدار تەرەپ <经>债权方

ھەقدار دۆلەت 债权国

ھەقدارلىق 〔静〕<经、法>债权：~ ۋە قەرزدارلىقنى ئې- نىقلىماق 清理债权债务

ھەقدارلىق ئاكسىيىسى <经>债权证券

ھەقسىز 〔静〕无偿的、免费的：~ داۋالىماق 免费医疗

ھەقسىز ئەمگەك <经>无偿劳动

ھەقسىز ياردەم 无偿援助

ھەقسىزلىق «ھەقسىز»的名词形式

ھەققانىي 〔静〕正义的、正当的：~ ئىش 正义的事业 / ~ قوغدىنىش 正当防卫 / ~ ھەرىكەت 正当行为、正当行动

ھەققانىي تەلەپ 正当要求

ھەققانىيەت 〔静〕正义、正气：~ يولىدا پىداكارلىق قىلماق 见义勇为 / ~ يولىدىن قايتماسلىق 义无反顾 / ~ يولىدا ئۆزىنى قۇربان قىلماق 舍生取义

ھەققانىيەتلىك 〔静〕正义的、公正的

ھەققانىيلىق «ھەققانىي»的抽象名词

ھەققىدە 〔助〕关于、论：ئىسلاھات مەسىلىسى ~ 关于改革问题

ھەقلىق 〔静〕①有权、有权利：ئۇ شۇنداق دېيىشكە ~. 他有权这样说。 ئۇ ئۆزىنى ئاقلاشقا ~. 他有权申辩。②理所当然、有理的、公正的、合理的：كىم ~؟ 谁有理？③有偿的：~ ئۆتۈنۈپ بەرمەك 有偿转让

ھەقلىق ئەمگەك <经>有偿劳动

ھەقلىق ياردەم <经>有偿支援

ھەق - ناھەق 〔静〕是非：ھەق - ناھەقنى ئېنىق ئايرىماق 分清是非 / ~ مەسىلىسى 是非问题 / چوڭ ھەق، چوڭ ناھەق مۇنازىرىسى 大是大非之争

ھەقۇۋ 〔静〕<方>家具、家产、家当、财产

ھەقىر 〔静〕卑微的、穷苦的、可怜的

ھەقىر كۆرمەك 藐视、鄙视、蔑视、轻视

ھەقىقەت 〔静〕真理、真谛、实情：ھەقىقەتتە چىڭ تۇرماق 坚持真理 / مۇتلەق ~ 绝对真理 / نىسپىي ~ 相对真理 / ~ ئىزدەسەڭ ئۆلتۈر يىلاننى، تەرىقەت ئىزدەسەڭ قىينىما جاننى. <谚>追求真理要斩杀毒蛇，追寻天道要怜惜生灵。 ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىمەك 实事求是

ھەقىقەت قارىشى <哲>真理观

ھەقىقەتكە قايتماق 投诚、起义

ھەقىقەت نەزەرىيىسى <哲>真理论

ھەقىقەتەن 〔静〕的确、确实、实在：~ شۇنداق. 的确如此。 ~ بىلمەيمەن. 我确实不知道。 ~ بەك ياخشى. 实在太好了。

ھەقىقىي 〔静〕①真的、真实的、真正的：~ ئىش 真事 / ~ قولىيازما 真迹 / ~ دەلىل - ئىسپات 真凭实据 ②真诚的、真挚的：~ دوست ئېغىر كۈنلەردە سىنىلىدۇ. <谚>患难见知己。 / ~ نىيەت 真心诚意 / ~ كۆڭۈل 真心实意 / ~ مۇھەببەت 真挚的爱情 / ~ ئادەم 真诚的人③真正地、确实的、实在地：~ ئىشلىمەك 实实在在地干、实打实地干

ھەقىقىي ئەھۋال 实情

ھەقىقىي باھا <经>实价

ھەقىقىي بوشلۇق <物>真空

ھەقىقىي بىلىم 真才实学

ھەقىقىي پۇل <经>真实货币

ھەقىقىي تەبىر 真实定义

ھەقىقىي تەسۋىر <物>实像

ھەقىقىي تېرە <生理>真皮

ھەقىقىي سان <数>实数

ھەقىقىي قىممەت 真值

ھەقىقىي كۆيدۈرگە <医>真性炭疽

ھەقىقىي مېۋە <植>真果

ھەقىقىي ھۆكۈم <逻>真实判断

ھەقىقىي ئۇقۇم <逻>真实概念

ھەقىقىي ئېرىتمە <化>真溶液

ھەقىقىي ئىسپات 真凭实据

ھەقىقىي يىلتىز <数>实根

ھەقىقىيلىق «ھەقىقىي»的抽象名词

هەل¹ 〔静〕 金属粉

هەل بەرمەك = هەللىمەك

هەل² 见下

هەل بولماق 解决: بۇ مەسىلە ئاللىقاچان هەل بولغان. 这个问题早就解决了。

هەل قىلغۇچ 决定性的: ~ ئامىل 决定性因素 / ~ غەلىبە 决定性胜利

هەل قىلغۇچ مۇسابىقە 〈体〉 决赛

هەل قىلغۇچ ئۇرۇش 〈军〉 决战

هەل قىلماق 解决, 处理: بېسىلىپ قالغان دېلولارنى ~ 处理积压的案件

هەلەپ 〔静〕 (用碎草和麸子等拌成的)拌草, 草料: كالىغا ~ بەرمەك 给牛喂拌草

هەلەپ ئەتمەك 拌草料

هەلەق 〔静〕〈儿〉 脏, 脏脏的

هەلەك 〔静〕 忙于, 忙着: ئۇ تېرىقچىلىق بىلەن ~. 他忙着种地。

هەلەكچىلىك 〔静〕 麻烦

هەلەكچىلىك تارتماق 费劲, 费力, 受累

هەلەلاك 〔静〕〈方〉 笨的, 憨痴的

هەلچى 〔静〕 镀金工, 贴金工

هەلچىلىك 〔静〕 镀金业, 贴金业

هەلقە 〔静〕〈宗〉 赞主词

هەلقە قىلماق (苏非们围坐在一起)读颂词

هەلقۇم 〔静〕〈生理〉 咽, 咽喉

هەلقۇمغا كەلمەك 〈成〉 气息奄奄, 危在旦夕

هەللەتمەك «هەللىمەك» 的使动态

هەللەشمەك «هەللىمەك» 的共同态

هەللەنمەك «هەللىمەك» 的被动态

هەللىك 〔静〕 镀金的, 贴金的: ~ ساندۇق 贴金的木箱

هەللىمەك 〔动〕 镀金, 贴金

هەلىيە 〔静〕 骆驼笼头链子上的线绳

هەم 〔助〕 ①及, 和, 跟, 同, 与, 以及, 而: ئىشچى، دېھقان ~ زىيالىيلار 工人、农民和知识分子 / زېرەك ~ باتۇر 机灵而勇敢②又: ~ تېز، ~ ياخشى 又快又好, 既快又好

هەمەك 〔静〕〈食〉 大薄馕

هەمەل 〔静〕〈医〉 灌肠

هەمەل قىلماق 〈医〉 灌肠

هەمەلچە 〔静〕 灌肠器

هەمتاۋاق 〔静〕 ①同桌进餐者, 共餐者②〈转〉同伙, 一帮子, 难兄难弟

هەمتاۋاق ئاغىنە 〈成〉 酒肉朋友

هەمتاۋاقلىق «هەمتاۋاق» 的抽象名词形式

هەمجەھەت 〔静〕 协作, 合作, 通力合作

هەمجەھەتلىك «هەمجەھەت» 的抽象名词形式

هەمداستىخان 〔静〕 同席进餐者: ~ بولماق 同席进餐, 同桌就餐

هەمدە 〔助〕 以及, 并且

هەمدەپنە 〔静〕 陪葬, 殉葬, 随葬

هەمدەپنە بۇيۇم 陪葬物(品)

هەمدەرد 〔静〕 同病相怜

هەمدەم 〔静〕 伙伴, 同伴

هەمدەم بولماق ①交谊, 交情, 结交②帮忙, 帮助, 扶助

هەمدەم خىيال 幻想, 空想, 梦想, 胡思乱想, 异想天开, 想入非非

هەمدەملىك «هەمدەم» 的抽象名词形式

هەمدۇسانا 〔静〕〈宗〉 (对安拉和先知的)赞颂词

هەمدۇسانا ئوقۇماق = هەمدۇسانا ئېيتماق

هەمدۇسانا ئېيتماق 颂赞歌, 唱赞歌, 歌颂功德

هەمراھ (هەمراهى) 〔静〕 ①伙伴, 同伴, 伴侣, 随员②卫星: يەر شارىنىڭ سۈنئىي ھەمراھى 人造地球卫星

هەمراھ بولماق 作伴, 陪伴, 陪同, 随同, 随行

هەمراھ تەنچە 〈生〉 随体

هەمراھ سىزىق 〈数〉 伴线

هەمراھ قىلماق 作伴, 搭伴, 结伴

هەمراھ مىنېرال 〈地〉 伴生矿物

هەمراھ ھۈجەيرە 〈生〉 伴胞, 伴生细胞

هەمراھ يوپۇرماق 〈植〉 托叶

هەمراھسىز 〔静〕 无伴儿的, 孤身的, 只身一人

هەمراھلىق 〔静〕 陪伴, 陪同: ئۇنىڭ ھەمراھلىقىدا 在他的陪伴下, 由他陪同

هەمزە 〔静〕 海木再(在阿拉伯字母中表示喉音的符号«ء»)

هەمسات 〔静〕〈方〉 一会儿, 立刻, 立即, 马上

هەمسال 〔静〕〈方〉 ①同龄, 同年, 同庚②关心

هەمسەپەر = سەپەرداش

هەمسورۇن 〔静〕 同席者, 同座者

هەمسورۇن بولماق 同席, 同座

ھەمسۆھبەت = سۆھبەتداش
ھەمشەھەر 乡同(的大长生出市城一同在)〔静〕
ھەمشىرە 士护 <转>②妹姐، 妹姊①〔静〕
ھەمشىرىلىك 词名象抽的 «ھەمشىرە»
ھەمقەدەم 步齐، 步同〔静〕
ھەمكار 者作协، 者助互، 者作合〔静〕
ھەمكارلىق 作合际国 ~ خەلقئارا :作合، 助互〔静〕
ھەمكارلىق بانكىسى 行银作合 <经>
ھەمكارلىق سۇغۇرتىسى 险保作合 <经>
ھەمكارلىق قائىدىسى 理原学同协
ھەمكارلىق كاسسىسى 会金储助互 <经>
ھەمكارلىق كرېدىتى 用信作合 <经>
ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى 组助互 <经>
ھەمكارلىق نەزەرىيىسى 论助互 <哲>
ھەمكارلىقنىڭ ئىجتىمائىيلىشىشى 作协 <经>
化会社
ھەمكارلىق ئىلمى 学同协
ھەمكارلاشتۇرماق 态动使的 «ھەمكارلاشماق»
ھەمكارلاشتۇرۇشماق 态同共的 «ھەمكارلاشتۇرماق»
ھەمكارلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ھەمكارلاشتۇرماق»
ھەمكارلاشماق 作合، 作协، 助协، 助互〔动〕
ھەمكام 睦和، 结团 <方>〔静〕
ھەملە 下见
ھەملە قىلماق 锋冲، 扑
ھەممە ~ :家大، 都، 部全، 体全، 切一، 有所〔静〕
ئىشچى - خىزمەتچىلەر ~ ۋەكىللەر / 工职体全، 工职有所
ساۋاقداشلارنىڭ ھەممىسى كەلدى . 表代部全، 表代体全
众، 道知家大 . (ئايان) ھەممىگە مەلۇم 。了来都们学同
ھەممە كىشى ئاندىن يالىڭاچ تۇغۇلغان . ~ 。知皆人尽، 知周所
~ 。的上世到来地条条赤是都人的有所 <谚>
ئىشنى مولла بىلەر ، موللا قوپۇپ كۆلگە سىيەر . 拉毛 <谚>
。尿塘池往偏، 晓事万
ھەممە قازاندا قاينىماق 于老، 故世经饱 <成>
故世
ھەممىدىن ئاۋۋال 先优، 先率، 先最، 先首
ھەممەيلەن 们我 . كەلدۇق ~ :人有所، 伙大، 家大〔静〕
。了来都家大
ھەممىباب 用通، 能万〔静〕
ھەممىباب پولات 钢能万 <冶>
ھەممىباب ئىستانوك 床机能万 <机>

ھەمنەپەس 吸呼同〔静〕
ھەمنەپەس بولماق 为依相، 济共舟和، 吸呼同①
ئۇ بوزۇقلار بىلەن ھەمنەپەس بولۇپ :气出孔鼻个一②命
يۈردى . 。气出孔鼻个一人坏同他
ھەمنەپەسلىك 式形词名的 «ھەمنەپەس»
ھەمرەڭ 布粗花底蓝〔静〕
ھەمىشە 时时، 常常، 常时، 常经، 是总، 往往〔静〕
ھەميان 包腰، 包钱〔静〕
ھەننىۋا (ھەننىۋاسى) 全، 体全، 切一، 有所 <方>〔静〕
家大، 都، 部
ھە - ھە كىشىنىڭ ئۇن ھە - ھەسىدىن ئۆزۈڭنىڭ :是是〔叹〕
بىر غەيرىتى ياخشى . 自如不، 次十人别求其与 <谚>
。次一劲鼓己
ھە - ھۇ (声喊呼的儿劲使同共)嗨一哟嗨〔叹〕
ھە - ھۇ بىلەن كۆچىلىك كۆچەت تىكىش ۋەزىپە- :手联
سىنى ~ بىلەن ۋاقتىدا تاماملىدى . 植了成完时按手联家大
。务任树
ھە - ھۇ دېيىشمەك 手联، 助相②应呼互相①
ھە - ھۇچى 员队拉拉 <体>〔静〕
ھەۋەس 致兴 ئاچلماق بىلەن ~ :致兴، 趣兴، 好爱〔静〕
勃勃 / ھەۋەسى قايىتماق 然索致兴 听地勃勃
ھەۋەس قوزغىماق 趣兴起引
ھەۋەس قىلماق :好爱، 趣兴感 ئۇ كىچىكىدىنلا رەسسام-
لىققا ھەۋەس قىلاتتى . 。趣兴感术美对就小从他
ھەۋەس كەلمەك 爱喜، 慕羡، 趣兴感
ھەۋەسكار (ھەۋەسكارى) ئەدەبىيات - سەنئەت :者好爱〔静〕
ھەۋەسكارى 者好爱艺文
ھەۋەسكارلىق 词名象抽的 «ھەۋەسكار»
ھەۋەسلەندۈرمەك 态动使的 «ھەۋەسلەنمەك»
ھەۋەسلەندۈرۈشمەك 态同共的 «ھەۋەسلەندۈرمەك»
ھەۋەسلەندۈرۈلمەك 态动被的 «ھەۋەسلەندۈرمەك»
ھەۋەسلەنمەك :勃勃致兴، 爱喜، 慕羡، 趣兴感〔动〕
سىزگە ئوخشاش ئىختىساس ئىگىلىرىگە ھەۋەسلەنمەيدىغانلار بولمە-
سا كېرەك . 。趣兴感不人无怕恐材人的样这你像
ھەۋەسلىك 的趣兴感، 的趣兴有〔静〕
ھەۋەسلىنىشمەك 态同共的 «ھەۋەسلەنمەك»
ھەۋەسمەن 者好爱〔静〕
ھەۋەسمەنلىك 式形词名的 «ھەۋەسمەن»
ھەۋزىكەۋسەر 的中说传)泉尔赛乌凯 <宗>〔静〕 .
(泉神

هەي 〔叹〕①喂、嗨、（招呼声）：~ ، بارامسز ، بارامامسز ؟
喂，你去不去？②嗨、唉（表示惊讶或不满）：~ ،
سەن شۇنـداقمۇ دەمسەن؟ 嗨，你怎能这么说？③喂、哎、
嘿（表示提醒）：~ ، پەخەس بول！哎，小心！④唉、咳、
（表示懊悔）：~ ، بۈگۈن كىنودىن قۇرۇق قالدىم ـ دە .
咳，今天没看成电影。~ ، كېچىكىپ قالىدىغان بولدۇق .
唉，去晚（要迟到）了。

هەي تاڭ 不知道、谁知道

هەي تـوۋا ①啊、哇（表示惊讶）②呀（表示惧怕、不安）

هەي ئىسـست 可惜、真可惜：شۇنچە ياخشى نەرسە ئىسـراپ بولدى ، ~ ! 真可惜！这么好的东西白白浪费了！

هەيئەت 〔静〕①委员会②委员：ئىجرائىي ~ 执行委员会 / تەييارلىق هەيئىتى 筹备委员会

هەيئەت رىياسەت 主席团

هەيئەتلىك 〔静〕委员之职

هەيدەتمەك «هەيدىمەك» 的使动态

هەيدەشتۇرمەك 〔动〕①让赶、使驱赶②让赶、让开、让驾驶

هەيدەشمەك «هەيدىمەك» 的共同态

هەيدەكچى 〔静〕①督促者、催促者②促使：بەختخان ئۇلارنىڭ تىرىشىپ ئوقۇشىغا ~ بولدى . 拜合提汗促使他们努力学习。

هەيدەكچىلىك «هەيدەكچى» 的抽象名词：مەتنىياز دادىسىنىڭ هەيدەكچىلىكىدە كونا كەسپىنى قىلدى . 麦提尼亚孜在他父亲的催促下重操旧业了。

هەيدەكچىلىك قىلماق 督促、催促、鞭策

هەيدەلمەك «هەيدىمەك» 的被动态

هەيدىگۈچى 〔静〕赶车人、开车者、驱赶者

هەيدىمەك 〔动〕①赶、驱赶：قوي ~ 赶羊 / ئۆيدىن هەيدىۋەتمەك 赶出屋去、轰出家门②开除：خىزمـەتتىن ~ 开除公职③耕、犁：يەر هەيدىسەڭ كۈز هەيدە ، كۈز هەيدىمىسەڭ يۈز هەيدە . <谚> 要犁地就秋天犁，秋天不犁犁百遍。④赶、开、驾驶：هارۋا ~ 赶大车 / ماشىنا ~ 开汽车 / ئايروپىلان ~ 开飞机

هەيران[1] 〔静〕吃惊、惊奇、惊讶、诧异：بۇنىڭغا هەيرانمەن . 对此我很吃惊。 بۇ ئىشقا ئادەمنىڭ ئەقلى ~ . 这件事令人莫名其妙。

هەيران بولماق 吃惊、惊奇、诧异

هەيران قالماق = هەيران بولماق

هەيران[2] 〔静〕<动> 雨燕

هەيرانە 〔静〕吃惊的、惊奇的、诧异的

هەيران ـ هەس 〔静〕万分惊讶、十分惊奇

هەيران ـ هەس بولماق 惊奇、惊讶

هەيرانلىق «هەيران» 的名词形式：هەممىلەن ~ ئىچىدە قالدۇق . 我们都感到惊奇。

هەيز 〔静〕<生理> 月经

هەيز توختىماق <医> 闭经、停经

هەيز دەۋرى <生理> 月经周期

هەيز كۆرمەك 来月经、行经

هەيكەل 〔静〕塑像、雕像：مىس ~ 铜像

هەيكەلتىراش 〔静〕<艺> 雕塑家

هەيكەلتىراشلىق 〔静〕雕塑工作、雕刻工作：~ سەنئىتى 雕塑艺术 / ~ بۇيۇملىرى 雕塑品

هەيهات 〔叹〕哇、啊（表示惊讶、兴奋）

هەي ـ هەي 〔叹〕嗨嗨：~ بالا ، ماڭغان يولۇڭغا قارا . 嗨嗨，孩子，走路要看着走。

هەيۋە 〔静〕气势、气焰、威风、派头：~ بىلەن ئېتىلماق 气势汹汹地扑过来 / ئۇنىڭ هەيۋىسىدىن ئادەم قورقىدۇ . 他的气势吓人。 دۈشمەننىڭ هەيۋىسىنى چۈشۈرمەك 灭敌人威风

هەيۋە قىلماق 恫吓、吓唬、恐吓、施威：كىچىك بالىغا هەيۋە قىلما！不要恐吓小孩！

هەيۋىسىنى يەرگە ئۇرماق <成> 威风扫地

هەيۋەت 〔静〕威严、声势、派头、神气

هەيۋەتلىك 〔静〕①雄伟的、庄严的、巍峨的、富丽堂皇的：~ خەلـق سارىيى 雄伟的人民大会堂、富丽堂皇的人民大会堂 / ~ بوغدا چوققىسى 巍峨的博格达峰 ②表示势头大：~ بوران 狂风 / ~ دولقۇن 惊涛骇浪 / ~ قوشۇن 浩浩荡荡的队伍

هەيۋىلىك 〔静〕有威风、有派气、有气势、威风凛凛、气势磅礴

هەييار 〔静〕①滑头、狡猾：ئـۇن تـازنىڭ تـوققۇزى ~ . <谚> 十个秃子九个滑。②不出力而享受：تەييارغا ~ بولماق 坐享其成

هەييارلارچە 〔静〕狡诈地、狡猾地、黠狡地：كۆزلىرىنى ~ ئويناتماق 狡猾地挤眉弄眼

هەييارلاشتۇرماق «هەييارلاشماق» 的使动态

هەييارلاشماق 〔动〕狡猾、刁滑、狡黠、奸猾

هەييارلىق «هەييار» 的抽象名词

ھەييارلىق قىلماق 头滑耍

ھوئا 背一背 <儿>〔叹〕

ھوپ - ھوپ 来起站它喝吆، 后倒滑驴毛)噢噢〔叹〕 (音声的

ھـوت 春立〔静〕: ~ ، كەتـمـەن سېپىنى تـوت . <谚> — 地把速، 到一天春"同喻؛ 紧攥子把要土坎، 春立到 。"刨

ھوچ (声羊山赶)其嗬 <古>〔叹〕

ھودەق 的理讲不، 赖无 <方>〔静〕

ھودكىن (师医国英)金奇霍〔静〕

ھـودكىن كېسەللىكى 巴淋، 病氏金奇霍 <医> 瘤胞细状网

ھودۇقتۇرماق 态动使的 «ھودۇقماق»

ھودۇققاق 鬼失冒، 鬼张慌〔静〕

ھودۇقماق 措失惶张، 神慌، 张慌〔动〕: ئۇ ھودۇققان ھالدا يۈگۈرۈپ كەلدى . 来跑地措失慌惊他。ھودۇقۇپ قۇيرۇقىنى تىكىشۋەتمەك 窜逃惶仓 / ئۆزۈڭنى بېسىۋال ، ھودۇقۇپ كەتمە . 慌要不، 气住沉 。ھودۇقۇپ نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي قال- دىم . 了措失慌惊我 。

ھودۇقۇشماق 态同共的 «ھودۇقماق»

ھور[1] 气热، 气蒸〔静〕

ھور تۇربىنىسى 机轮汽 <机>

ھورغا ئايلانماق 发蒸

ھور ماشىنىسى 机汽蒸 <机>

ھورى تـوگەپ ، شورى قـالماق 无一، 几无剩所 有所

ھورىنى چىقارماسلىق 不 <成>②气热冒让不① 响不声不، 色声露不، 色声动

ھور[2] 臼木، 钵研木 <方>〔静〕

ھورداتماق 态动使的 «ھوردىماق»

ھورداشماق 气湿上蒙〔动〕: ھورداشقان دېرىـزە 气湿上蒙 户窗的

ھورداق 疗熏(药草的好煎用)〔静〕

ھوردالماق 态动被的 «ھوردىماق»

ھوردانماق 态复自的 «ھوردىماق»

ھوردىماق 呵، 气哈〔动〕: بالا توڭلىغان قولـلىرىنى ئـاغزىغا تۇتۇپ ھوردىدى . 气哈手的冷冻给子孩 。

ھورمۇن 素激، 蒙尔荷 <理生>〔静〕

ھورمىل 子种蓬驼骆 <植>〔静〕

ھورنان 头馒، 馍蒸 <食>〔静〕

ھوسۇل 景年، 成收، 成年، 获收〔静〕: ياخشى ~ 收好 / ~ مول 成年好، 成 产丰، 收丰

ھوسۇل ئالماق 成收، 获收

ھوسۇل بەرمەك 获收有، 好成收

ھوسۇلدار = ھوسۇللۇق

ھوسۇلدارلىق 性育能 <植>〔静〕

ھوسۇلسىز 收歉، 成收没〔静〕

ھوسۇللۇق 的产高، 的产丰〔静〕

ھوسۇللۇق رۇدا 矿富، 石矿富 <矿>

ھوسۇللۇق ئېتىز 田产丰، 田产高

ھوش[1] (声喝吆的时走回往牛让或牛挡)嘘〔叹〕

ھوش[2] 智理، 性悟②觉知① <理生>〔静〕: بـۇ ھوشى بار بالا . 。子孩的性悟有个是这 . ئـۇنىڭ ھوشى جايىدا . 。楚清脑头他، 智理很他

ھوشىدىن كەتـمـەك 迷昏، 清不智神، 觉知去失 醒不

ھوشىغا كەلمەك 醒苏، 觉知复恢

ھوشىنى بىلمەك 明聪放، 白明放

ھـوشىنى تـاپماق 明放، 来过白明②来过醒清① 明聪放، 白

ھوشىنى يوقاتماق 以所乎忘②觉知失丧①

ھوشىنى يىغماق 神会精聚، 神定

ھوشسىز 清不志神، 醒不迷昏، 觉知去失〔静〕: كېسەل ~ ياتىدۇ . 。着躺地醒不迷昏人病

ھوشسىزلاندۇرماق ① «ھوشسىزلانماق» 态动使的② 醉麻 <医>: ~ يىڭنە بىلەن 醉麻刺针

ھوشسىزلاندۇرۇش دورىسى 剂醉麻 <医>

ھوشسىزلاندۇرۇشماق 态同共的 «ھوشسىزلاندۇرماق»

ھوشسىزلاندۇرۇلماق 态动被的 «ھوشسىزلاندۇرماق»

ھوشسىزلانماق 清不志神، 醒不迷昏، 觉知去失〔动〕: ئۇ ھوشسىزلىنىپ قاپتۇ . 。觉知了去失他

ھوشسىزلىق 态状迷昏〔静〕

ھوشسىزلىنىشماق 态同共的 «ھوشسىزلانماق»

ھوششەرە 了棒太، 了好太〔叹〕

ھوش - كاللا 志神، 筋脑، 脑头〔静〕: ھوش - كاللىسى بار 醒清脑头، 脑头有 / ھوش - كاللىسى يوق 脑头没 ، 智理没 / ھوش - كاللىسى جايىدا 醒清志神، 醒清脑头 ھوش - كاللىسىنى يوقاتماق = ئەس - ھوشىنى يوقاتماق

ھوشلۇق 醒清脑头، 脑头有〔静〕

ھوشيار 的警机، 的觉警، 的惕警〔静〕

هوشيار بولماق 提防，警惕：ئىتتىن ~ 提防狗咬 / دۈشمەندىن ~ 警惕敌人 / هوشيار بولساڭ، ئاپەت كۆرمەيسەن. <谚> 有提防不遭殃。

هوشيارلاشتۇرماق «هوشيارلاشماق» 的使动态

هوشيارلاشماق 〔动〕 警惕起来，警觉起来

هوشيارلىق 〔静〕 警惕性，警觉性：هوشيارلىقنى ئۆستۈرمەك 提高警惕 / سىياسىي ~ 政治警惕性 / هوشيارلىقنى بوشاشماق 放松警惕

هوقۇق 〔静〕 ①权，权力，权利：پۇقرالىق هوقۇقى 公民权 / سايلاش ۋە سايلىنىش هوقۇقى 选举权和被选举权 / ~ تارتىۋالماق 夺权 ②职权：هوقۇقنى قالايمىقان ئىشلەتمەك 滥用职权

هوقۇق ئالماق 受权

هوقۇق بەرمەك 授权

هوقۇق تالاشماق 争权夺利

هوقۇق تۇتماق 掌权

هوقۇقتىن ۋاز كەچمەك 弃权，放弃权利

هوقۇق دائىرىسى 职权范围，权限

هوقۇق سۇغۇرتىسى <经> 权利保险

هوقۇق قىممىتى <经> 权力价值

هوقۇقچىلىق 〔静〕 法权

هوقۇقچىلىق ئىدىيىسى <法> 法权思想

هوقۇقدار 〔静〕 掌权者，当权者

هوقۇقسىز 〔静〕 无权的，没有权力的

هوقۇقسىز باها <经> 除权价格

هوقۇقسىز پاي <经> 失权股

هوقۇقسىزلىق «هوقۇقسىز» 的名词形式

هوقۇقشۇناس 〔静〕 权力学家

هوقۇقشۇناسلىق 〔静〕 权力学

هوقۇقلۇق 〔静〕 有权利的，有权的，权利的，权的：تەكشۈرۈشكە ~ 有权检查 / تولۇق ~ ئەلچى 全权大使

هوقۇقلۇق زايوم <经> 权利债券

هوقۇق - مەنپەئەت 〔静〕 权益

هوگا 〔静〕<方> 喧嚷声，嘈杂声，呐喊声，喧哗声

هوگاز 〔静〕<方> 壁龛，壁橱

هوگا - سۈرەن 〔静〕<方> 喧哗声，嘈杂声，呐喊声

هوگونا 〔静〕<方，动> 公黄羊

هوڭ 〔静〕<方> 用石头或土坯垒起来的高地

هوڭغارىماق 〔动〕<方> 凄凉，荒凉，荒芜

هولا 〔静〕<方> ①火焰 ②篝火

هولوگرافىيە 〔静〕<艺> 全息摄影术

هولوگرافىيىلىك 〔静〕 全息摄影的

هولولۇپ 〔静〕 冒失的：~ ئادەم 冒冒失失的人，冒失鬼

هولولوپلۇق 〔静〕 冒失行为

هولولوپلۇق قىلماق 做事冒失，冒冒失失

هومايماق 〔动〕 瞪，瞪眼，怒视：هومىيىپ قارىماق 怒目而视

هومىيىشماق «هومايماق» 的共同态

هون 〔静〕<古> 匈奴

هوناق 〔静〕 ①噎嗝，食道癌 ②<转> 奸猾，气量小，害人的

هو - هو - هو 〔叹〕 呕呕呕(赶畜力车令右转声)

هوۋۇقماق 〔动〕<方> 肿，发炎

هوي 〔叹〕 ①(表示呼唤)喂，嗨：قىز ~ 嗨，姑娘 / ~ بالام 喂，孩子 ②(表示疑问、嘲讽、惊异等意)啊，咦，嘿，咳，哦，喏：~ ، بۇ قانداق ئىشتۇ؟ 啊，这是怎么回事？ ~ ، سەن قاچان كەلدىڭ؟ 咦，你什么时候来的？ ~ ، قار يېغىپتۇ! 嘿，下雪了！ ~ ، مۇنداق غەلىتە ئىشمۇ بار ئىكەن. 咳，真有这种怪事儿。 ~ ، ئۇ شۇنداق دەپتىمۇ؟ 哦，他是这样说的吗？ ~ ، بۇ سېنىڭ ھېلىقى قەلىمىڭ ئەمەسمۇ؟ 喏，这不就是你的那支笔吗？ ~ ، بۇ قاسىمغۇ؟ 嗬，这不是喀斯木吗？

هويت 〔叹〕 嘿

هويت - هويت 〔叹〕 羞羞，嘿嘿(惊叫声)：ئۆچكىنىڭ ئۆچۇق تۇرسا ھېچ گەپ يوق، قوينىڭ ئېچىلىپ قالسا ~ . <谚> 山羊露屁股习以为常，绵羊一露就乱嚷嚷。

هويلا 〔静〕 院子，院落，庭院，庭：هويلىنى تازىلىماق 打扫院子

هويلا چۆرىمەك 打院墙

هويلا - ئارام 〔静〕 庭院，院落，院子

هويلا - ئارام ئورمىنى 宅旁绿化林

هويلىلىق 〔静〕 带院子的，有庭院的

هۆ 〔叹〕 (表示鄙视或斥责)呸：~ ، سەن مېنى نېمە كۆرۈۋاتىسەن؟ 呸，你拿我当什么人？

هۆجرا 〔静〕 内屋，卧室，内室：ئىچكى ~ 内宅

هۆجرا گېپى 结婚次日男女双方朋友举行的庆典

هۆجرىداش 〔静〕 同室，同屋

هۆجرىلىق 〔静〕 有内屋的，有卧室的

هۆجۇم 〔静〕 进攻，攻击

攻进، 击攻، 击冲 هۆجۇم قىلماق
手攻主، 攻主 <体>②手击攻①〔静〕 **هۆجۇمچى**
击攻不، 攻不 〔静〕 **هۆجۇمسىز**
击攻، 攻 〔静〕 **هۆجۇملۇق**
啊冲، 拉乌 〔叹〕 **هۆررا**
皮泼، 子痞، 赖无 <方>〔静〕 **هۆررەك**
懒 خوتۇن ~ / 人懒 ئادەم ~ :惰懒، 懒①〔静〕 **هۇرۇن**
懒②。懒太子孩这 . ~ بۇ بالا بەك / 娘婆懒، 人女
的汉懒 <谚> . هۇرۇننىڭ ئەتىسى تۈگىمەس :虫懒، 汉
<谚> . هۇرۇنغا هويلىدىكى سۇمۇ يىراق 。 完个没天明
هۇرۇننى ئىشقا بۇيرىساڭ ، 远嫌都水的里子院连汉懒 。
却他، 活派汉懒给你 <谚> . سائىتا ئەقىل ئۆگىتەر
战在雄英 <谚> . باتۇر جەڭدە ، ~ كاڭدا . 你教指会
场، 懒汉在坑上。~ ئىشەك يۈكىنىڭ ئېغىرىنى كۆتۈرەر .
。"法治的懒有懒"同喻؛ 驮重驮驴懒 <谚>
态动使的 «هۇرۇنلاشماق» **هۇرۇنلاشتۇرماق**
来起惰懒، 懒变 〔动〕 **هۇرۇنلاشماق**
.هۇرۇنلۇقنى تۈگەت : 儿劲懒، 惰怠، 惰懒 〔静〕 **هۇرۇنلۇق**
儿劲懒服克 مەك
懒偷 هۇرۇنلۇق قىلماق
到感 بىلمەك ~ :趣乐، 乐快، 畅舒، 快畅 〔静〕 **هۇزۇر**[1]
舒情心使 بېغىشلىماق ~ كۆڭۈلگە / 乐快到感، 快畅
畅 / تۇرمۇشنىڭ هۇزۇرىنى كۆرمەك 趣乐的活生受享
乐享، 受享 هۇزۇر ئالماق
快痛، 快畅، 畅舒، 服舒 هۇزۇر قىلماق
كىچىككىنە بىر ئىش بىلەن : 边身، 面前، 前面 〔静〕 **هۇزۇر**[2]
ئۆزلىرىنىڭ هۇزۇرلىرىغا كېلىشىم . 面您到事小件一因我
。来前
态动使的 «هۇزۇرلانماق» **هۇزۇرلاندۇرماق**
هۇزۇرلىنىپ : 兴尽، 服舒، 快畅، 畅舒〔动〕 **هۇزۇرلانماق**
بىر ئۇخلىماق / بىر يۇيۇنۇۋىدىم ، ئاجا- 觉一睡地坦坦舒舒
يىپ هۇزۇرلىنىپ كەتتىم . 了极服舒، 澡个了洗。مۇزىكىنى
乐音听地兴尽 هۇزۇرلىنىپ ئاڭلىماق
态同共的 «هۇزۇرلانماق» **هۇزۇرلىنىشماق**
乐享، 乐快، 快畅، 畅舒 〔静〕 **هۇزۇر - هالاۋەت**
畅舒到感 قىلماق ~ هېس :服舒، 畅舒 〔静〕 **هۇزۇرلۇق**
(声鸣鸽)咕咕 〔模〕 **هۇق - هۇق**
喊叫، 喊، 叫 〔动〕 **هۇقۇيتماق**
鸟福幸 <动>〔静〕 **هۇما**
(家学理物国德)德洪 〔静〕 **هۇند**

则定德洪 <物> هۇند قائىدىسى
嗷嗷 〔模〕 **هۇۋ**
翘连叶贯 <药>〔静〕 **هۇۋپارىقۇن**
هۇۋقۇش = ئۈكە
的形鸮〔静〕 **هۇۋقۇشسىمان**
目形鸮 <动> هۇۋقۇشسىمانلار ئەترىتى
态动使的 «هۇۋلىماق» **هۇۋلاتماق**
态同共的 «هۇۋلىماق» **هۇۋلاشماق**
بۆرە بالىسى : (声叫的狗或狼)叫嚎، 嚎 〔动〕 **هۇۋلىماق**
تاغقا قاراپ هۇۋلار . <谚> 叫嚎山向崽狼 。
~ پاراخوتنىڭ گۇدۇكى : (声笛汽)呜呜 〔模〕 **هۇۋ - هۇۋ**
قىلىپ چىرقىرايتتى . 叫呜呜笛汽的上船轮 。
文天، 家学数، 家学理物兰荷)斯更惠 〔静〕 **هۆيگېنس**
(家学
理原斯更惠 <物> هۆيگېنس پرىنسىپى
镜目斯更惠 <物> هۆيگېنس ئوكۇليارى
呸干 ~ قۇرۇق : (声吐呕)哇، 呸 〔模〕 **هۆ**
心恶، 呸 هۆ بولماق
. قۇسۇۋەتتى ، دە - ئۇ هۆ قىلدى : 吐呕، 呸① **هۆ قىلماق**
، 呕作②。了吐呕他 . ئۇ هۆ قىلدى 。了吐声一的呸他
恶就他见看我 . ئۇنى كۆرسەم هۆ قىلغۇم كېلىدۇ : 心恶
。心
鸟胜戴 <动>〔静〕 **هۆپۆپ**
摊小، 贩商小②人匠، 匠工، 人艺手① 〔静〕 **هۆپىگەر**
主摊، 贩
业贩小②儿活艺手① 〔静〕 **هۆپىگەرلىك**
物动类鼠种一 <方>〔静〕 **هۆپىگەن**
语乱言胡، 话空، 话瞎 〔模〕 **هۆتۆت - پۆتۆت**
哼، 四道三说، 短道长说 هۆتۆت - پۆتۆت دېمەك
هۆتۆت - پۆتۆت هېچكىمنىڭ ، بۇ ئاخىرقى قارار : 叽叽哼
道三说权无也谁، 定决后最是这 ! دېيىشكە هەققى يوق
! 四
叽叽哼哼، 四道三说، 短道长说 〔动〕 **هۆتۆتلىمەك**
رەسـ / 件文要重 ~ مۇهىم : 献文، 件文①〔静〕 **هۆججەت**
单، 据字②献文史历 ~ تارىخىي / 件文式正 ~ مىي
据字写 ~ يېزىپ بەرمەك : 条收، 据收، 据凭، 据
家学献文 〔静〕 **هۆججەتشۇناس**
学献文 〔静〕 **هۆججەتشۇناسلىق**
态动使的 «هۆججەتلەشمەك» **هۆججەتلەشتۈرمەك**
态动被的 «هۆججەتلەشتۈرمەك» **هۆججەتلەشتۈرۈلمەك**

هۆججەتلەشمەك 〔动〕 件文成形

هۆججەتلىك 〔静〕①有字据的: قەرز ~ 有字据的债务
②文献的

هۆججەتلىك فىلىم <艺> 文献片، 纪录片

هۆجىمەك 〔动〕<方> 塌، 坍塌

هۆدەيچى 〔静〕<古> 宫中信吏، 中常侍

هۆددە 〔静〕 承担

هۆددە ئالماق 承担، 包承، 办承، 揽包

هۆددە قىلماق ①承担، 担当، 包办، 包揽: قۇرۇ-
لۇشنى ~ 承担建设工程، 包工程 / سېتىپ بېرىشنى ~
包销 / مەسىلە چىقسا مەن هۆددە قىلىمەن . 出问题我揽
着。②担保: توغرا بولۇشىغا ~ 担保无误

هۆددىدىن چىقماق 胜任، 担当: خىزمەتنىڭ هۆددىسى-
دىن چىقماق 胜任工作 / ئۇ ئېغىر ۋەزىپىنىڭ هۆددىسىدىن
چىقالايدۇ . 他可以担当重任。

هۆددىگە ئالماق 担当، 承担، 包承، 揽承، 包干:
مەھسۇلاتنى ~ 包产 / ئىشنى ~ 包工 / قۇرۇلۇشنى ~ 承
包工程 / زاكازنى ~ 承揽订货 / هۆددىگە ئېلىش تۈزۈمى
包干制 / بۇنى قانداقمۇ هۆددىگە ئالغىلى بولسۇن ! 这怎么
能担当得起 !

هۆددىگە بەرمەك 发包، 让承包

هۆددەس 〔静〕<方> 究竟، 根本، 绝对

هۆددىگەر 〔静〕①<法>承包经营者، 承包人②担
保人

هۆددىگەرلىك 〔静〕 包工، 承包

هۆددىگەرلىك تۈزۈمى <经> 承包制، 包干制

هۆر[1] 〔静〕 仙女، 天仙

هۆر[2] 〔静〕 自由的: ئادەم ~ 自由人 / زامان ~ 自由的
时代

هۆر - پەرى 〔静〕 仙女، 天仙

هۆر - غىلمان 〔静〕 俊男倩女

هۆركىرەتمەك «هۆركىرىمەك» 的使动态

هۆركىرەشمەك «هۆركىرىمەك» 的共同态

هۆركىرىمەك 〔动〕①吼叫، 叫②<转>狂喊، 乱叫،
吼: كالا ~ 牛叫 / نېمانچە هۆركىرەيسەن ؟ 你吼什么 ?
③嚎啕: هۆركىرەپ يىغلىماق 嚎啕大哭

هۆرلۇك 〔静〕 自由: هۆرلۇككە چىقماق 获得自由

هۆرمەت 〔静〕 敬، 尊، 敬尊، 重尊، 严尊، 重敬: هۆرمەت-
كە لايىق 值得尊敬 / كىشىنىڭ هۆرمىتى ئۆز قولىدا .
<谚> 人的尊严在自己手上。 باشقىلارنىڭ هۆرمىتىگە
سازاۋەر بولماق 受到别人的尊敬

هۆرمەت توپى 礼炮

هۆرمەت قاراۋۇلى 仪仗队

هۆرمەت قىلماق 尊敬، 尊重، 敬重، 崇敬: هۆرمەت
قىلساڭ، هۆرمەت كۆرسەن . <谚> 尊重别人، 才受人
敬重。 پاكىتقا ~ 尊重事实 / بىر - بىرىنى ~ 相互
尊敬

هۆرمەت كۆرمەك 受到尊敬، 受到敬重

هۆرمەتسىز 〔静〕 不受尊重的، 不受敬重的

هۆرمەتسىزلىك 〔静〕 无礼، 失礼

هۆرمەتلەشمەك «هۆرمەتلىمەك» 的共同态

هۆرمەتلەنمەك «هۆرمەتلىمەك» 的被动态

هۆرمەتلىك 〔静〕 尊敬的، 尊贵的، 敬爱的

هۆرمەتلىمەك 〔动〕 尊敬، 尊重، 崇敬، 敬重، 敬仰:
چوڭلارنى ~ 尊敬长者 / ئاممىنىڭ تەشەببۇسكارلىقىنى ~
尊重群众的首创精神

هۆر - هۆر 〔模〕 见下

هۆر - هۆر يىغلىماق 嚎啕大哭، 号哭، 放声大哭

هۆرۈ - پۈرۈ 见下

هۆرۈ - پۈرۈ دېمەك 吓唬، 装腔作势، 虚张声势

هۆرۈ - پۈرۈ قىلماق 说大话، 瞎嚷嚷

هۆرىگۈل 〔静〕<植> 县花

هۆرىيەت 〔静〕 自由

هۆرىيەتپەرۋەر 〔静〕 爱好自由的

هۆرىيەتپەرۋەرلىك «هۆرىيەتپەرۋەر» 的名词形式

هۆسن 〔静〕 姿容، 容颜، 面容، 姿色

هۆسن تالاشماق 争艳، 媲美

هۆسن تۈزەش <医> ①整容: داۋالاش يولى بىلەن ~
医疗性整容②美容: ئوپېراتسىيىسى ~ 美容手术

هۆسن - جامال 〔静〕 容貌، 容颜، 姿色

هۆسنخەت 〔静〕 美术字

هۆكمەت 〔静〕<文> 诗歌، 偈言

هۆكمەت ئېيتماق 唱偈言، 说偈语

هۆكمەتچى 〔静〕 颂偈言者

هۆكۈم (هۆكمى) 〔静〕①<逻> 判断②论断، 断语③
<法> 判决: ئېلان قىلماق ~ 宣判، 宣布判决④
<转> 命令: هاكىمنىڭ هۆكمى 县长之命

هۆكۈم چىقارماق ①<法> 判决②<逻> 推断

هۆكۈم سۈرمەك ①统治، 当政، 当道، 称雄②
<转> 呈现، 充满، 沉浸: زالدا جىمجىتلىق هۆكۈم سۈر-

دى . 大厅里充满寂静的气氛。 خېلى ئۇزۇنغىچە ئىپ-
غەر سۈكۈت ~ 长时间沉浸在寂静之中 ③<转>盛
行、风靡、风行: يىگىتلەر ئارىسىدا ئۇزۇن چاچ قويۇش بىر
مەزگىل هۆكۈم سۈرگەن . 在青年男中留长发风行一时。

هۆكۈم قىلماق ①判断、断定: كىمنىڭ توغرا، كىمنىڭ خاتا ئىكەنلىكىگە ~ 判断谁是谁非 ②<法>判决、判处: ئۆلۈمگە ~ 判处死刑

هۆكۈم يارەدەمچىسى <语> 判断助词

هۆكۈما 〔静〕①预言家、哲人 ②医生、大夫

هۆكۈمەت 〔静〕①政府: ~ ئورگانلىرى 政府机构 / ~ ئاخباراتى 政府公报 ②公、公家: ~ ئىشى 公事 / ~ خىراجىتى 公费

هۆكۈمەت پۇلى <经> 公款

هۆكۈمەت پېيى <经> 公股

هۆكۈمەت خەزىنىسى <经> 公库、国库

هۆكۈمەت خىزمەتچىسى 政府职员、公务员

هۆكۈمەت خىزمىتى 公差

هۆكۈمەت زايومى <经> 政府债券

هۆكۈمەت قەرزى <经> 政府贷款

هۆكۈمەت گۇۋاھلىقى 公证

هۆكۈمەت مەشغۇلاتى 政府运作

هۆكۈمەت يېرى 公田、公地

هۆكۈمەتسىز 〔静〕无政府的

هۆكۈمەتسىزلىك 〔静〕无政府主义、无政府状态

هۆكۈمەتسىزلىك سىياسەتشۇناسلىقى 非政府政治学

هۆكۈمچى 〔静〕裁决人、宣判人

هۆكۈمدار 〔静〕统治者、执政者

هۆكۈمدارلىق «هۆكۈمدار» 的抽象名词

هۆكۈمران (هۆكۈمرانى) 〔静〕①统治者 ②统治的: ~ گۇرۇھ 统治集团

هۆكۈمران سىنىپ 统治阶级

هۆكۈمرانلىق 〔静〕统治、统治权

هۆكۈمرانلىق قىلماق 统治

هۆكۈمرانلىق هوقۇقى 统治权

هۆكۈملەنگۈچى 〔静〕<逻> 主词

هۆكۈملۈك 〔静〕<逻> 命题

هۆكۈملۈك ئىستاتىستىكا 推断统计

هۆكۈملىگۈچى 〔静〕<逻> ①宾词 ②谓项

هۆكۈمنامە 〔静〕<法> 判决书

هۆك 〔模〕 呜呜(哭声)

هۆڭرەتمەك «هۆڭرىمەك» 的使动态

هۆڭرەشمەك «هۆڭرىمەك» 的共同态

هۆڭرىمەك 〔动〕嚎啕、哇哇: هۆڭرەپ يىغلىماق 嚎啕大哭、放声大哭

هۆڭگۈرەك 〔静〕 脚跳、蹦跳

هۆڭگۈرەك ئاتماق = هۆڭگۈرەكلىمەك

هۆڭگۈرەكلىمەك 〔动〕 脚跳、蹦跳

هۆڭڭىدە 〔静〕 哇地一声: ئۇ ~ يىغلىۋەتتى . 他哇地一声哭了起来。

هۆك - هۆك 〔模〕 呜呜咽咽、哇哇: ~ يىغلىماق 痛哭、嚎啕大哭

هۆل 〔静〕①湿的、潮湿的: ~ ئوتۇن 湿柴火 / ~ يەر 潮湿的地 ②鲜的: ~ بېدە 鲜苜蓿

هۆل بولماق 弄湿

هۆل تامغا ئېشەك تەپكەندەك <成> 不经之谈、不伦不类、不三不四

هۆل تەمرەتكە <医> 湿疹

هۆل چاغلاق <农> 翻地、松土

هۆل خىش ①湿土块 ②高帽子

هۆل خىشقا دەسسىمەك <成> 上当受骗、中圈套、吃哑巴亏

هۆل خىش قويماق <成> 奉承、恭维、戴高帽子、灌米汤

هۆل قىلماق 弄湿、浸湿

هۆل مېۋە 鲜果

هۆل ئىجارە <经> 湿式租赁、湿租

هۆل ئىسسىق <医> 潮热

هۆلچىلىك 〔静〕涝: هۆلچىلىكتىن ساقلانماق 防涝

هۆلچىلىك ئاپىتى 涝灾

هۆل - قۇرۇق 〔静〕湿干、干鲜: ~ مېۋە - چېۋە 干鲜果品

هۆللەتمەك «هۆللىمەك» 的使动态

هۆللەشمەك «هۆللىمەك» 的共同态

هۆللەنمەك «هۆللىمەك» 的被动态

هۆللۈك «هۆل» 的名词形式

هۆللىمەك 〔动〕浸湿、弄湿: لۆڭگىنى ~ 把手巾弄湿

هۆل - يېغىن 〔静〕雨水

هۆل - يېغىن مىقدارى <气> 降水量

هۆمۈدەشمەك «هۆمۈدىمەك» 的共同态

هۆمۇدىمەك 〔动〕 气喘吁吁، 气咻咻: هۆمۇدەپ يۈگۈرۈپ كەلسەم، كېتىپ قالغىنىنى قارىمامدىغان . 我气喘吁吁地跑来، 瞧، 他却走了。

هۆۋسىلە 〔静〕<方> 客气، 客套

ھـۇ 〔模〕 (女人哭声的)呜咽: ~ تارتىپ يىغلىماق 呜咽而泣

هۆپ 见下

هۆپ ئۆتمەك 受热، 中暑: ئىسسىقتا ئىشلىسە، هۆپ ئۆتۈپ قالىدۇ . 大热天干活容易中暑。

هۆپپىدە 〔静〕 唰地، 唰拉一下: ئۇنىڭ يۈزى ~ قىزىرىپ كەتتى . 她的脸唰地一下红了。 گۈللەر ~ ئېچىلدى . 百花盛开。

هۆپ - هۆپ 见下

هۆپ - هۆپ ئىسسىق 酷暑، 暑热، 炽热، 酷热: هۆپ - هۆپ ئىسسىققا زادى چىدىغىلى بولمىدى . 暑热使人难以忍受。

هۆپۆلدىمەك 〔动〕 受热

هۆجەيرە 〔静〕<生> 细胞

هۆجەيرە بىئولوگىيىسى <生> 细胞生物学

هۆجەيرە پەردىسى <生> 细胞膜

هۆجەيرە پلازمىسى <生> 细胞质

هۆجەيرە تاختىسى <生> 细胞板

هۆجەيرە تۈپى <生> 细胞株

هۆجەيرە سۇيۇقلۇقى <生> 细胞液

هۆجەيرە فىزىئولوگىيىسى <生理> 细胞生理学

هۆجەيرە گېنى <生> 细胞质基因

هۆجەيرە ئۆدۇمى <生> 细胞遗传

هۆجەيرە ئىرسىيەتشۇناسلىقى <生> 细胞遗传学

هۆجەيرە يادروسى <生> 细胞核

هۆجەيرىسىز 〔静〕 无细胞的

هۆجەيرىسىز ئورگانىك جىسىم <生> 无细胞的有机体

هۆجەيرىشۇناس 〔静〕<生> 细胞学家

هۆجەيرىشۇناسلىق 〔静〕<生> 细胞学

هۆجەيرىلىك 〔静〕 细胞的، 胞质的

هۆجەيرىلىك شالغۇت <生> 胞质杂种

هۆجەيرىلىك كۆپەيتىش <生> 细胞培养

هۆرپەيتمەك «هۆرپەيمەك» 的使动态

هۆرپەيمەك 〔动〕 ①(毛发)竖起 ②<转> 瞪، 瞪眼، 吹胡子瞪眼睛

هۆرپىيىشمەك «هۆرپەيمەك» 的共同态

هۆررەك 〔静〕 ①疙瘩، 痤疮: يۈزىگە ~ چىقماق 脸上长疙瘩 ②<转> 无赖، 痞子 ③<植> 虫瘿

هۆررەك پاشا <动> 瘿蚊

هۆررەكلەشمەك 〔动〕 长疙瘩، 长痤疮، 长硬结

هۆررەكلىك 〔静〕 有疙瘩的، 有痤疮的، 有硬结的

هۆررەك - هۆررەك 〔静〕 疙疙瘩瘩

هۆسەينى 〔静〕<植> 胡赛尼(葡萄品种之一)

هۆل 〔静〕<方> 热量

هۆمەلچاي 〔静〕 油茶

هۆممە 〔静〕 水水، 汤汤(用于婴儿)

هۆنەر 〔静〕 ①手艺، 技艺: ~ - تۈگىمەس گۆھەر . <谚> 技艺是取之不尽的宝; 喻"家有万贯، 不如一技在身"。 ②<转> 身手، 手腕儿، 本事: ~ كۆرسەتمەك 显身手

هۆنەر قىلماق 做手艺活

هۆنەر ئىشلەتمەك 耍手腕، 耍伎俩: سەن تولا هۆنەر ئىشلەتمەي، سەمىمىيرەك بول . 你别耍伎俩، 老实一点。

هۆنىرى چىقماق <成> 学会歪门邪道: ئۇنىڭ يېقىندىن بۇيان خېلى هۆنىرى چىقىپ قالدى . 他最近学会了一些歪门邪道。

هۆنەر - سەنئەت 〔静〕 工艺: ~ مەشغۇلات قائىدىسى 工艺操作规程

هۆنەر - سەنئەت بۇيۇمى 工艺品

هۆنەر - سەنئەت پېترولوگىيىسى 工艺岩石学

هۆنەر - سەنئەت تەرتىپى 工艺流程

هۆنەرسىز 〔静〕 没手艺的، 无一技之长的

هۆنەرلىك 〔静〕 有手艺的، 有技艺的: ~ كىشى خار بولماس . <谚> 有手艺的人不受欺。 گۆھەرلىك بولۇشتىن ~ بولۇش ئارتۇق . <谚> 有金银财富، 不如有一技之长。

هۆنەرۋەن 〔静〕 手工业者، 手艺人: ~ باي بولماس، قورسىقىنى ئاچ قويماس . <谚> 手艺人富不了، 却也饿不着。

هۆنەرۋەنلىك 〔静〕 手工业، 手艺活

هېجىر 〔静〕 陶碗

هېجىقىز = هەزىلەك

هېچ 〔静〕 ①任何، 什么(用于否定): ~ ئىش يوق . 什么事也没有。 ~ ئىش يوقتەك 若无其事 ②怎么还: ~

كەلمەيدىغۇ؟ 本根③？呀来不还么怎：~ ۋاقتىم يوق . 我间时没本根 。

ھېچ ئادەم 人何论无、人何任

ھېچ بولمىسا 少至、样么怎再、样怎论无

ھېچ كىشى 人个一哪论无、人何任

ھېچ گەپ ①下话在不：ھۆسنخەت يېزىش ماڭا ~ ئەمەس . 写美术字对我来说不在话下。②说不定：قېنى ، بېرىپ باقايلى ، ئەپلىشىپ قالسا ، ~ ئەمەس . 咱们去一下，说不定会办好的。③无所谓、不值得大惊小怪

ھېچ نەرسە 什么东西都、什么东西也：ھېچ نەرسىسى يوق 什么东西都没有 / ~ كۆرمىگەن 什么东西也没见过

ھېچ ۋەقە 任何事、任何情况：~ بولمىدى . 没什么事；没什么情况。

ھېچ ۋەقەسى يوق 不要紧、没关系、没什么：~ ، خىجىل بولماڭ ، يەنە بىرنى سېتىۋالساق بولىدۇ . 不要紧，别为难，再买一个就行了。

ھېچ ئىش 任何事情、任何情况：~ كۆرمىگەن 初出茅庐，不少更事 / ئۇنچىۋالا ئەنسىرەپ كەتمەڭ ، ~ يوق . 你别担心，什么事儿也没有。

ھېچ ياق 任何地方、哪儿都、哪儿也

ھېچ يەر 任何地方、哪儿都、哪儿也：ھېچ يەردە يوق . 任何地方都没有。ھېچ يەرگە بارمىدىم . 我哪儿也没去。

ھېچبولمىغاندا 〔助〕无论怎么样、再怎么样、至少：~ كۈندە يىگىرمە نەچچە يۈەن پۇل تاپالايمەن . 再怎么样，我一天也能赚二十多元。بۇ ئېتىزدىن ~ ئىككى يۈز جىڭ بۇغداي ئالغىلى بولىدۇ . 这块地至少能收二百斤麦子。

ھېچبىر 〔静〕任何、什么也、丝毫、一点儿：~ تۇغرا يېرى يوق 没有任何对的地方、一无是处 / ~ سەۋەب يوق 什么理由也没有 / ~ ئىككىلەنمەي 毫不犹豫、毫 / ~ تەمى يوق 一点儿味道都没有 / ~ ئامال يوق 没有一点儿办法、一点儿办法都没有 / 不动摇

ھېچقاچان 〔静〕任何时候、无论何时、从来：مەن سىزنى ئۇنتۇمايمەن . 我任何时候都不会忘记你。مۇنداق ئىش ~ بولمىغان . 从未有过这种事。

ھېچقانچە 〔静〕没多少：ئۇنىڭ ~ بىگىسى يوق . 他没多少本事。

ھېچقانداق 〔静〕无论怎样、任何：~ ئادەم كۆرۈنمىدى . 没见到任何人。

ھېچقايسى 〔静〕无论哪一个、谁都、谁也：بۇ ئىشنى ھېچقايسىمىز قىلىپ باقمىغان . 这事我们谁都没干过。بۇنىڭدىن ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنىڭ خەۋىرى يوق . 这事他们谁也不知道。

ھېچقەيەر 〔静〕 任何地方

ھېچقىسى 见下

ھېچقىسى يوق 不要紧、没关系、没什么：~ ، ئۆزۈم كىرىۋېرىمەن . 没关系，我自己进去。

ھېچكىم 〔静〕无论谁、任何人、什么人、谁都：ھېچكىمگە دېمە . 别对任何人说。~ بىلمەيدۇ . 谁都不知道。

ھېچنە 〔静〕任何地方：بۈگۈن ھېچنەگە بارمىدىم . 我今天任何地方都没有去。

ھېچنېمە 〔静〕无论什么、什么都、什么也：~ دېمىدىم . 我什么都没说。ئۇنىڭ ھېچنېمىسى يوق . 他什么也没有，他一无所有。

ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق 凭白无故、无缘无故、莫名其妙、不明不白：~ ، كېتىمەن دەيسىنا؟ 你为什么无缘无故要回去？

ھېرىپ - چارچاش 〔静〕疲劳、疲惫、疲倦、劳累

ھېرىپ - ئېچىپ 〔静〕又累又饿、累死累活

ھېرىس 〔静〕①贪求、贪婪、贪恋：پۇلغا ~ ئادەم 贪财的人②迷人、着魔、入神

ھېرىس بولماق 入神、入迷、迷恋、沉迷：ھېرىس بولۇپ كەتمەك 入迷 / مۇزىكىغا ~ 沉迷于音乐

ھېرىسلىك «ھېرىس» 的名词形式

ھېرىسمەن 〔静〕喜好、喜欢、入迷：كىتابقا ~ ئادەم 喜欢读书的人、书迷

ھېرىسمەنلىك «ھېرىسمەن» 的名词形式

ھېرىقماق 〔动〕<方>有些累

ھېزى 见下

ھېزى بولماق 当心、小心、留神：كىچىك بالىغا ھېزى بول . 留神小孩。

ھېس 〔静〕<哲>感觉、觉感

ھېس قىلماق 感觉、感到、觉得：مەسىلىنىڭ ئېغىرلىقىنى ھېس قىلدۇق . 我们感到问题严重。مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە 我觉得

ھېساب (ھېسابى) 〔静〕①帐、帐目：~ دەپتىرى 帐本 / ھېسابتىن كۆتۈرۈۋەتمەك 销帐 / ھېسابتا بار ، ھەممەدە يوق . <谚>有名无实。②算术：~ دەرسى 算术课 / ~ چىقارماق ③算、演算、算数：ئۇنىڭ دېگىنى ~ ئە-

靠依示表④。的我算 . ~ ماڭا 。数算不的说他 . مەس
生人别靠 باشقىلارنىڭ ھېسابىغا ياشىماق :思意等等么什
活 / ھۆكۈمەت ھېسابىغا داۋالانماق 公费医疗 / يەنە بىر
:子法، 法办<转>⑤说面方一另从، 说再 ھېسابتا
⑥。法办想如不، 钱找其与 <谚> . تاپ ~ پۇل تاپقۇچە
终最، 后最 ئاخىرقى ھېسابتا :果结 <转>

算清②帐算① **ھېساب ئالماق**

پۇل :足不، 够不②数算不، 废作① **ھېساب ئەمەس**
巧技凭光钱挣 . ~ تېپىشتا ھۈنەر قىلىشنىلا بىلگەن بىلەن
。够不还

待交②帐交① **ھېساب بەرمەك**

帐结 <经> **ھېساب بوغماق**

. زىيان ماڭا ھېساب بولسۇن :算، 数算 **ھېساب بولماق**
。的我算损亏

帐查 <经> **ھېساب تەكشۈرمەك**

帐记 <经> **ھېساب خاتىرىلىمەك**

帐对 <经> **ھېساب سېلىشتۇرماق**

数算، 上算②帐上① **ھېسابقا ئالماق**

-سىز: 外以……除، 话的…算不 **ھېسابقا ئالمىغاندا**
都家大، 外以你了除 . ~ نى ، ھەممەيلەن تولۇق قاتناشتى
。了加参

帐进 <经> **ھېسابقا كىرگۈزمەك**

卡帐 <经> **ھېساب (ھېسابات) كارتىسى**

数其计不، 是的多 **ھېسابى يوق**

帐过 <经> **ھېساب يۆتكىمەك**

ئىقتىسادى :算核②目帐، 帐① 〔静〕 **ھېسابات (ھېساباتى)**
算核济经 ~

位单算核 <经> **ھېسابات بىرلىكى**

簿帐، 本帐 <经> **ھېسابات دەپتىرى**

帐算 **ھېسابات قىلماق**

号帐 <经> **ھېسابات نومۇرى**

学记簿〔静〕 **ھېساباتشۇناسلىق**

者算计، 员帐司، 员记簿 <经>〔静〕 **ھېسابچى**

قىلىپ تۈگەشمەك ~ :项帐، 目帐 〔静〕 **ھېساب - چوت**
帐冲

作工员帐记، 职之员记簿 〔静〕 **ھېسابچىلىق**

的数其计不، 的数无 〔静〕 **ھېسابسىز**

. ئىشلىرى ئېنىق ~ :项帐، 目帐 〔静〕 **ھېساب - كىتاب**
。楚清目帐

ئۇنىڭ بىلەن :帐清، 帐算 **ھېساب - كىتاب قىلماق**
。帐算他和要晚早我 . ئاخىر ھېساب - كىتاب قىلىشىمەن

态动使的 «ھېسابلىماق» **ھېسابلاتماق**

- پايدا :较计②态同共的 «ھېسابلىماق» ① **ھېسابلاشماق**
失得较计 ~ زىيان بىلەن

态动被的 «ھېسابلىماق» **ھېسابلانماق**

计均人按 ~ ئادەم بېشىغا :算، 算计① 〔动〕 **ھېسابلىماق**
ئۇنى ئە- :为以، 为认، 作算②算细打精 ~ پۇختا / 算
等优作算以可他 . لاچى ئوقۇغۇچى دەپ ھېسابلىغىلى بولىدۇ
<谚> . ئىتمۇ ئۆز كوچىسىدا ئۆزىنى شىر ھېسابلايدۇ 。生
里窝是狗" 同喻: 子狮作算己自把也口门家自在狗
"横"؛ "雄自盼顾"。 بىز بۇ جەھەتتىكى خىزمەتنى كۈچەي-
面方这强加该应为认们我 . تىش كېرەك دەپ ھېسابلايمىز
。作工的

学数算计 <数> **ھېسابلاش ماتېماتىكىسى**

机算计 <电> **ھېسابلاش ماشىنىسى**

言语机算计 <电> **ھېسابلاش ماشىنىسى تىلى**

器算运، 器算计 <电>〔静〕 **ھېسابلىغۇچ**

-دوست ئاي ~ :的帐有، 的楚清目帐① 〔静〕 **ھېسابلىق**
亲"同喻: 离分会不友朋的楚清目帐 <谚> . رىلماس
. ئۇنىڭ ~ كۈنى قالدى :数可指屈② 。"帐算明، 弟兄
。了数可指屈子日的他

-ھېس - تۇيغۇ :觉知، 觉感 <心>〔静〕 **ھېس - تۇيغۇ**
觉知去失 سىنى يوقاتماق

者情同 〔静〕 **ھېسداش**

心情同، 情同 〔静〕 **ھېسداشلىق**

示表، 悯怜示表، 情同示表 **ھېسداشلىق قىلماق**
人穷情同 قىلماق ~ كەمبەغەللەرگە :惜怜

دۇنيا ~ / 动运性感 ھەرىكەت ~ :的性感 〔静〕 **ھېسسىي**
界世性感

段阶性感 <哲> **ھېسسىي باسقۇچ**

识认性感 <哲> **ھېسسىي بىلىش**

识知性感 <哲> **ھېسسىي بىلىم**

验经性感 <哲> **ھېسسىي تەجرىبە**

象表性感 <哲> **ھېسسىي تەسەۋۋۇر**

象印性感 <哲> **ھېسسىي تەسىرات**

觉知性感 <哲> **ھېسسىي تۇيغۇ**

察观性感 <哲> **ھېسسىي كۆزىتىش**

在存性感 <哲> **ھېسسىي مەۋجۇدىيەت**

机动情感 <心> **ھېسسىي مۇددىئا**

象现性感 <哲> **ھېسسىي ھادىسە**

هېسسىيات (هېسسىياتى) 〔静〕①感情، 情感: هېسسىيات-
نى ئىپادىلىمەك 情抒، 情感达表 / هېسسىياتقا بېرىلىپ ئىش
قىلماق 事用情感②想感، 会体: ئۆز هېسسىياتىنى سۆزلە-
مەك (想感)会体人个谈

هېسسىيات دەسمايىسى <经> 资投情感

هېسسىياتچان 〔静〕的情感于富، 的情多: ~ ئادەم 情多
人的

هېسسىياتچانلىق «هېسسىياتچان» 式形词名的

هېسسىياتسىز 〔静〕的情感有没، 的力染感无

هېسسىياتلىق 〔静〕的情感于富، 的力染感有

هېسسىيلىق 〔静〕<哲> 性感

هېس - هاياجان 〔静〕情激

هېسىپ 〔静〕<食> 肠灌

هېسىپ قۇيماق 肠灌做

هېق 〔静〕噎، 儿嗝

هېق تۇتماق 逆呃، 住噎، 儿嗝打

هېقىق 〔静〕<药، 矿> 瑙玛

هېكايە 〔静〕事故، 说小篇短: ~ ئېيتماق 事故讲 / هېكا-
يىنىڭ ۋەقەلىكى تەسىرلىك . 人动节情事故 .ھېكايىلەر توپ-
لىمى 集说小篇短

هېكايە فىلىم <艺> 片事故

هېكايىچى 〔静〕①爱讲故事者، 会讲故事者②短篇小
说作者

هېكايىچىلىق 〔静〕①故事写作②短篇小说写作

هېكىم 〔静〕①医生، 良医②官، 官家

هېكمەت 〔静〕①智谋، 机谋، 才略②哲理، 奥妙

هېكمەتلىك 〔静〕有智谋的، 有才略的، 贤明的، 奥妙
的، 富有哲理的

هېكمەتلىك سۆز <语> 格言، 箴言

هېكماچ 〔静〕<方> 只套一头牛的犁

هېلمهولتز 〔静〕亥姆霍兹(德国科学家)

هېلمهولتز تەڭلىمىسى <数> 亥姆霍兹方程

هېلى 〔静〕①刚، 才刚، 刚刚: ئۇ ~ كەلدى . 他刚来。
~ دېگەن گېپىنى ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ؟ 刚才说的话你忘了吗？
②一会儿: ~ ئۇنداق، ~ مۇنداق دېمەك 一会儿这么
说، 一会儿那么说؛ 出尔反尔 / ~ بارىمەن . 我一会
儿就去(我就去)。

هېلى بىكار 小心点儿، 你等着瞧(威胁用语)

هېلىتىن 〔静〕刚才就، 现在就: ~ گەپكە كىرمەيدۇ، كې-
يىن قانداق بولار؟ 现在就不听话، 以后还不知道怎么

样呢？

هېلىدىن - هېلىغا 〔静〕一阵儿一阵儿地، 一会儿一
会儿地: ئۇ تۇكسىز يوغان بېشىنى ~ قول ياغلىقى بىلەن ئېر-
تىپ تۇراتتى . 他用手绢一阵儿一阵儿擦着没有头发的
大脑袋。

هېلىغىچە 〔静〕到现在، 在至今: ئۇ زاۋۇتتىن ~ كەلمەيۋاتى-
دۇ . 他到现在还没从工厂回来。 هېلىقى سۆزلەر ~ ئې-
سىمدە . 那些话我至今还记着。

هېلىقى 〔静〕那个: ~ ئادەم كىم؟ 那个人是谁？ ~ ئىش
قانداق بولدى؟ 那件事怎么样了？

هېلىلە 〔静〕<植> 藏青果

هېلىلە قورۇق 满脸皱纹، 丑八怪

هېلىمۇ 〔静〕①还، 依然: ئۇ كىتاب ~ مەندە . 那本书还
在我这儿。 ئۇ ~ ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋاتىدۇ . 他仍旧
坚持自己的意见。 گېپىڭىز ~ ئېسىمدە . 你的话我依
然记得。②<转> 幸亏، 幸好: ~ بەرداشلىق بەردىڭ .
幸亏你顶住了。

هېلىمۇ ياخشى 还好، 幸好، 幸亏، 幸而

هېلىهەم 〔静〕仍然، 依然: ~ شۇنداق . 仍然是那样。

هېموگلوبىن = قان قىزىل ئاقسىلى

هېيت 〔静〕(伊斯兰教的)节، 节日: قۇربان ~ 古尔邦
节، 宰牲节 / روزا ~ 肉孜节، 开斋节 / هېيتنى خۇ-
شال - خۇرام ئۆتكۈزمەك 欢度节日 / روزىنى مەن تۇتسام،
هېيتنى باشقىلار ئويناپتۇ . <谚> 封斋的是我، 过节的
却是别人؛ 喻同"为他人作嫁衣裳"。

هېيت بولماق 过节، 过年: يېتىم ئاق كۆڭلەك كىيگەندە
هېيت بولار . <谚> 孤儿穿上白衬衣如同过年。

هېيت قىلماق 过节

هېيت نامىزى <宗> 节日礼拜

هېيت - ئايەم 〔静〕节日، 年节، 逢年过节

هېيت - بايرام 〔静〕节日

هېيتلاتماق «هېيتلىماق» 的使动态

هېيتلاشماق «هېيتلىماق» 的共同态

هېيتلىق 〔静〕①过节的، 节日的: ~ كىيىم 节日的服
装 / ~ يېمەك - ئىچمەك 节日食品②年货: ~ ئالماق
买年货③节日礼物

هېيتلىق بەرمەك 给压岁钱

هېيتلىماق 〔动〕拜节

هېيقماق 〔动〕拘谨، 不好意思، 敬畏

هېيقىشماق «هېيقماق» 的共同态

هجاق 的笑爱，的嘴咧牙龇 <方>〔静〕

هجايتماق 态动使的 «هجايماق»

هجايغاق 笑皮嬉 ئادەم ～ :的笑爱，的嘴咧牙龇〔静〕

人的脸 / چىشقاق بالىغا ئىت ئەگىشەر ، ～ قىزغا يىگىت .

。子伙小招娘姑的笑爱，狗招孩小的稀拉爱 <谚>

هجايماق كۈلەلمىسەڭ ، هە :笑讪，笑奸，嘴咧牙龇〔动〕

جايما . 的了不干"同喻：嘴咧牙龇别就笑会不<谚>

。"强勉别事

هجران 愁别，苦痛的别离 ئازابى ～ :别惜，别离〔静〕

هجرەت 德默罕穆知先年 622 元公)徙迁 <宗>〔静〕

(名故，那地麦到徙迁加麦由林斯穆期早导领

هجرەت قىلماق 往迁加麦由德默罕穆指专)徙迁

(那地麦

هىجرىيە 回，历教兰斯伊，历来吉希 <天>〔静〕

称国中，法历教宗的用通林斯穆和家国兰斯伊)历

("历回"

هجيىشماق 态同共的 «هجايماق»

هد 味臭 ～ سېسىق / 味腻油 ياغ هىدى :味气①〔静〕

②<转> 息气，息声: ئۆلۈم هىدى 息气的亡死

هىدرا 螅水 <动>〔静〕

هىدرالار سىنىپى 纲螅水 <动>

هىدرات 物化水，物合水 <化>〔静〕

هىدراتلاشماق 合水，化水 <化>〔动〕

هىدراتلىنىش رولى 用作化水 <化>

هىدراتلىق 的化水，的合水 <化>〔静〕

هىدراتلىق پروتون 子质化水 <化>

هىدرازىن 氨联，肼 <化>〔静〕

هىدراۋلىكا 学力水 <水>〔静〕

هىدراۋلىكىلىق 的力水〔静〕

هىدراۋلىكىلىق رادىئوس 径半力水 <水>

هىدراۋلىكىلىق زەربە دولقۇنى 波锤水 <水>

هىدراۋلىكىلىق يىرىكلىك 度粗力水 <水>

هىدرو (用单不)生水②利水，力水 <水>①〔静〕

هىدروئاكۇستىكا 学声水〔静〕

هىدروبىئولوگىيە 学物生生水 <生>〔静〕

هىدروتېخنىك 程工利水，师程工利水 <水>〔静〕

家学

هىدروتېخنىكا 学工水，学程工利水 <水>〔静〕

هىدروخىمىيە 学化水 <化>〔静〕

هىدرودىنامىكا 学力动水〔静〕

هىدروئىستاتىكا 学力静体流 <物>〔静〕

هىدروئىستاتىكىلىق 力静体流②的学力静水①〔静〕

的学

هىدروسفېرا 圈水 <地>〔静〕

هىدروفون 纳声，器音听中水〔静〕

هىدروكاربون 烃 <化>〔静〕

هىدروكسىد 物化氧氢 <化>〔静〕

هىدروكسىل 基羟 <化>〔静〕

هىدروكسىئامىن 氨化氧氢，氨羟，胺 <化>〔静〕

هىدروكورتىزون 松的可化氢 <药>〔静〕

هىدروگراف 线程过的量流水 <水>〔静〕

هىدروگرافىيە 学理地文水 <水>〔静〕

هىدروگېن 氢 <化>〔静〕

هىدروگېن ئاتومى 子原氢 <化，物>

هىدروگېنسىز 的氢脱〔静〕

هىدروگېنسىزلاشتۇرماق 态动使的 «هىدروگېنسىزلاشماق»

هىدروگېنسىزلاشتۇرۇلماق 被的 «هىدروگېنسىزلاشتۇرماق»

态动

هىدروگېنسىزلاشماق 氢脱 <化>〔动〕

هىدروگېنلاشتۇرماق 态动使的 «هىدروگېنلاشماق»

هىدروگېنلاشتۇرۇلماق 态动被的 «هىدروگېنلاشتۇرماق»

هىدروگېنلاشماق 化氢 <化>〔动〕

هىدروگېنلىق 的化氢〔静〕

هىدروگېنېراتور 机电发力水 <水>〔静〕

هىدروگېئولوگىيە 学质地文水 <水>〔静〕

هىدروگېئولوگىيىلىك 的质地文水 <水>〔静〕

هىدرولوگىيە 学文水 <水>〔静〕

هىدرولوگىيىلىك 的文水〔静〕

هىدرولوگىيىلىك ئوخشاشلىق ئۇسۇلى 水 <水>

法似相文

هىدرولىز 解水 <化>〔静〕

هىدرولىزلانماق 态动被的 «هىدرولىزلىماق»

هىدرولىزلىماق 解水 <化>〔动〕

هىدرومېتاللورگىيە 学金冶法湿 <冶>〔静〕

هىدرومېتىر 计重比体液 <水>〔静〕

هىدرومېترىيە 学量测文水 <水>〔静〕

هىدرومېترىيىلىك 的文水〔静〕

هىدرومېترىيىلىك ۋېرتىكال سىزىقى 水 <水>

线垂文

هىدرومېتېئورولوگىيە 学象气文水 <水>〔静〕

هىدرومېخانىزم 〔静〕<水> 械机力水

هىدرومېخانىكا 〔静〕①<水> 学力水 ②<物> 流 学力体

هىدروئېنېرگېتىكا 〔静〕 学能水

هىدرىد 〔静〕<化> 物化氢

هىدرىدلاشماق 〔动〕<化> 化氢

هىدسىز 〔静〕 的息气无، 的味气有没

هىدلاشماق «هىدلىماق» 的共同态

هىدلانماق «هىدلىماق» 的被动态

هىدلىماق 〔动〕 嗅، 闻

هىدلىق 〔静〕 的味气有

هىراۋۇل 〔静〕<古> 守太، 守郡

هىرلىگۈدۈك 〔静〕<方> 呆头呆، 气傻里傻، 呵呵傻 呆痴، 涂糊، 蠢愚، 脑

هىرلىك 〔静〕<方> 的痴憨، 的气傻里傻، 的呵呵傻

هىگرومېتىر 〔静〕 表度湿، 计度湿

هىڭ 〔静〕<植> 魏阿

هىڭ كىسلاتاسى <化> 酸魏阿

هىڭ مەلھىمى 膏魏阿

هىڭگاك 〔静〕 (牙)的外唇嘴出突

هىڭگاك چىش <理生> 牙獠، 牙鲍، 牙虎

هىڭگان 〔静〕<动> 驼骆母

هىڭگايتماق «هىڭگايماق» 的使动态

هىڭگايتىشماق «هىڭگايتماق» 的共同态

هىڭگايماق 〔动〕 脸笑皮嬉، 嘴咧牙龇

هىلال 下见

هىلال ئاي 月新، 月朔

هىلال ئاي جەمئىيىتى 会月新

هىلال ئايسىمان 形月新

هىلال ئايسىمان بارخان <地> 丘沙形月新

هىلپىرلىماق 〔动〕<方> 光发، 耀闪، 光闪

هىلھىلە 〔静〕 的薄而精得织

هىلھىلە ياغلىق 巾头纱薄

هىم[1] 〔叹〕①表示斥申或不满意)哼: ~ ، سەن مېنى ئالدىيالامسەن تېخى، 哼! 你骗得了我! ~ ، سەن يەنە غوۋغا چىقارماقچىمۇ؟ 哼، 你还敢胡闹? ②表示应允或肯定) 嗯: ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ، ~ دېدى. 他点了点头، 嗯了一声。③表示诧异، 不相信等)哼: ~ ، كىم بىلىدۇ. 谁知道呢。

هىم[2] 〔静〕①实严، 严: ~ ئۆي 严实的房子 / ئىشىكنى

~ ياپماق 把门关严实 / بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى ~ بېكىتمەك 把瓶塞盖严 ②<转> 正好، 严丝合缝: ~ كەلگەن چاپان 合身的衣服

هىمات (هىماتى) 〔静〕 靠山، 后台، 保护人، 庇护者

هىمات قىلماق 当做靠山

هىماتچى 〔静〕 拥护者، 保护者

هىماتسىز 〔静〕 无靠山的، 无后台的

هىمالايا 〔静〕<地> 喜玛拉雅山

هىمالايا چۈپۈرلۈق قويى <动> 塔尔羊

هىمالايا رەڭدار قىرغاۋۇلى <动> 虹雉

هىمالايا قېيىنى <植> 糙皮桦

هىمالايا قىرغاۋۇلى <动> 鸡勺

هىمالايا كېدرى <植> 雪松

هىمايە 〔静〕①拥护، 保护: ئامىمىنىڭ ھىمايىسىگە سازاۋەر بولماق 受到群众的拥护 / قانۇننىڭ ھىمايىسىگە ئىگە بولماق 受到法律保护 ②<军> 掩护: سەپداشلىرىنىڭ ھىمايىسىدە 在战友们的掩护下

هىمايە قىلماق ①拥护، 保护: ئارمىيىنى ھىمايە قىلىش، خەلقنى سۆيۈش 拥军爱民 ②<军> 掩护، 打掩护

هىمايىچى 〔静〕 保护者، 拥护者

هىمزىرھىم 〔静〕 严密的، 严丝合缝的

هىملەشتۈرمەك «هىملەشمەك» 的使动态

هىملەشمەك 〔动〕 变严实، 紧闭، 密封

هىملەنمەك «هىملىمەك» 的被动态

هىملىغۇچ 〔静〕<机> 油封

هىملىمەك 〔动〕 弄严实، 弄严، 弄紧، 密封: بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى ~ 把瓶口盖严

هىممەت 〔静〕 恩典، 关怀، 盛情، 厚意: هىممىتىڭىزگە ھەشقاللا! 谢谢你的关怀، 感谢你的盛情!

هىممەت قىلماق 关心، 关怀، 关照

هىممەتسىز 〔静〕 不关心的، 不关怀的، 不殷勤的

هىممەتلىك 〔静〕 关心的، 关怀的، 盛情的، 殷勤的

هىممىدە 〔静〕 (冬天的)热

هىمدۇك 〔静〕<方> 无所事事者، 碌碌无为者

هىمىرلىماق 〔动〕<方> 团结

هىنايانا = كىچىك كۆلۈڭگۈ

هىندى 〔静〕 印度، 印度人

هىندى بۆكىنى <动> 印度羚

هىندى بۆلجۈرگىنى <植> 蚊莓

هىندى پەرەڭگۈلى <植> 木槿

هىندى چىمەنگۈلى <植> 百日红

هىندى دىنى <宗> 印度教

هىندى كاۋىسى <植> 笋瓜

هىندى نىلۇفىرى <药، 植> 荇菜

هىندى ئوسمىسى <植> 青黛

هىندى ئوكيان <地> 印度洋

هىندىچە 〔静〕 ①印地语②印度式的

هىيلە 〔静〕 诡计، 花招، 计谋: ~ ئىشلەتمەك 搞诡计، 耍花招 / هىيلىسى كۆپ ئادەم 诡计多端的人 / قۇرۇق شەھەر هىيلىسى 空城计

هىيلە قىلماق 用计، 搞诡计، 耍伎俩

هىيلە - مىكىر 〔静〕 阴谋诡计، 花招، 伎俩: ئوچۇق - ئاشكارا بولۇش، ~ ئىشلەتمەسلىك كېرەك. 要光明正大، 不要搞阴谋诡计。

هىيلە - نەيرەڭ = هىيلە - مىكىر

هىيلىگەر 〔静〕 狡猾، 老奸巨猾: ~ تۈلكە 狡猾的狐狸

هىيلىگەرلىك 〔静〕 狡猾، 狡诈

هىيلىگەرلىك قىلماق 耍滑头

هىيلىلىك 〔静〕 狡诈的: ~ ئىشتا خەير يوق. <谚> 狡诈无善果。

ئو

ئو ①维吾尔文第二十五个字母②该字母名称

ئوبا 〔静〕＜古＞部落

ئوبدان 〔静〕①好：~ پىكىر 好主意 / ئۇ سازنى ~ چالاتتى. 他乐器弹得好。~، شۇنداق قىلايلى. 好，就这么办。قوغۇننىڭ ئوبدىنى ئۈزۈن پىلەكتە، چىشنىڭ ئوبدىنى تۆۋەن ئېڭەكتە. ＜谚＞好瓜结在长藤上，好牙长在下颌上。ئوبدىنى كالا، يامىنى توڭگۇز. ＜谚＞好畜是牛，赖畜是猪。②恰好，正好：~ كەپسىز. 您来得正好。

ئوبدانلاشماق «ئوبدانلىماق» 的共同态：ئىككى بالىدا گۇناھ يوق، ئوبدانلىشىپ قالسۇن. 两个孩子都没有过错，让他们和好吧。

ئوبدانلىق «ئوبدان» 的名词形式：ئۇنىڭ مىجەزىنىڭ ئوبدانلىقىنى دېمەمسىز! 他的脾气好得不得了！

ئوبدانلىماق 〔动〕变好：ئۇنىڭ ئەھۋالى خېلى ئوبدانلاپ قالدى. 他的情况好多了。

ئوبراز (ئوبرازى) 〔静〕形象：قەھرىماننىڭ ئوبرازى 英雄的形象

ئوبراز خاتىرىسى ＜心＞形象记忆

ئوبراز ياراتماق ＜文＞塑造形象

ئوبرازچانلىق 〔静〕＜文＞形象性

ئوبرازلاشتۇرماق «ئوبرازلاشماق» 的使动态

ئوبرازلاشتۇرۇلماق «ئوبرازلاشتۇرماق» 的被动态：بۇ روماندا ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەممە تەرىپى ئوبرازلاشتۇرۇلغان. 这部小说中社会生活的各个方面都被形象化了。

ئوبرازلاشماق 〔动〕形象化：ئوبرازلاشقان تىل 形象化的语言

ئوبرازلىق 〔静〕形象的，形象化的：~ تىل ئىشلەتمەك 使用形象化的语言

ئوبرازلىق تەپەككۇر ＜心＞形象思维

ئوبرازلىق تەپەككۇرشۇناسلىق 形象思维学

ئوبرازلىق تۈس ＜语＞形象色彩

ئوبزور 〔静〕＜文＞评论

ئوبزورچى 〔静〕评论员

ئوبزورچىلىق 〔静〕评论工作：~ بىلەن شۇغۇللانماق 从事评论工作

ئوبلاست 〔静〕州：ئاپتونوم ~ 自治州

ئوبلاستلىق 〔静〕州的：~ پارتكوم 州党委

ئوبوروت 〔静〕＜经＞流通，周转：پۇل ئوبوروتى 货币流通 / كاپىتال ئوبوروتى 资本周转

ئوبوروت بېجى ＜经＞流通税

ئوبوروت پۇلى ＜经＞周转货币

ئوبوروت خىراجىتى ＜经＞周转金

ئوبوروت قىلماق ＜经＞周转，流通

ئوبوروت ۋاستىسى ＜经＞流通手段

ئوبۇز 〔静〕＜古＞墩，丘；高冈，高地

ئوبسىدىئان 〔静〕＜地＞黑曜岩

ئوبۇشقا 〔静〕<方> 男人、丈夫

ئوبيېكت 〔静〕①<哲、法> 客体: سۇبيېكت بىلەن ئوبيېكتنىڭ مۇناسىۋىتى 主体与客体的关系 / ھوقۇق ئوبيېكتى 权利的客体 ②对象: ئىلمىي تەتقىقات ئوبيېكتى 科学研究对象

ئوبيېكتىپ 〔静〕 客观的、客观: ~ شارائىت 客观条件 / ~ خۇلاسە 客观结论

ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەت <哲> 客观实际

ئوبيېكتىپ چىنلىق <哲> 客观实在

ئوبيېكتىپ دۇنيا <哲> 客观世界

ئوبيېكتىپ دىئالېكتىكا <哲> 客观辩证法

ئوبيېكتىپ رېئاللىق 客观现实

ئوبيېكتىپ شەرت <法> 客观条件

ئوبيېكتىپ شەيئى <哲> 客观事物

ئوبيېكتىپ قانۇنىيەت <哲> 客观规律

ئوبيېكتىپ ماتېرىيالىزم <哲> 客观唯物主义

ئوبيېكتىپ مەۋجۇدىيەت <哲> 客观存在

ئوبيېكتىپ مۇقەررەرلىك <哲> 客观必然性

ئوبيېكتىپ ھەقىقەت <哲> 客观真理

ئوبيېكتىپ ئىدىيالىزم <哲> 客观唯心主义

ئوبيېكتىپچىلىق 〔静〕<哲> 客观主义

ئوبيېكتىپلىق 〔静〕 客观、客观性

ئوپال 〔静〕<矿> 蛋白石

ئوپپورتۇنىزم = ئاغمىچىلىق

ئوپپورتۇنىزمچى = ئاغمىچى

ئوپتىكا 〔静〕<物> 光学

ئوپتىكىلىق 〔静〕 光学的

ئوپتىكىلىق ئەسۋاب <物> 光学仪器

ئوپتىكىلىق ئەينەك <物> 光学玻璃

ئوپتىكىلىق پەنجىرە <物> 光栅

ئوپتىكىلىق تالا <物> 光学纤维、光导纤维、光纤

ئوپتىكىلىق تېلېسكوپ 光学望远镜

ئوپتىكىلىق ساقلىغۇچ <电> 光存储器

ئوپتىكىلىق مىكروسكوپ <物> 光学显微镜

ئوپتىمېتىر 〔静〕<物> 光学指示器、光学测微仪、光学比较仪

ئوپتىمىزم 〔静〕 乐观主义

ئوپتىمىزمچى 〔静〕 乐观主义者

ئوپچىن 〔静〕<古> 铠甲

ئوپرۇق 〔静〕<古> ①洼地 ②河滩、河谷

ئوپقان 〔静〕 贪吃的、饿死鬼: ~ ئادەم 贪吃的人 / باي تولا يېسە خوردان دەيدۇ، نامرات تولا يېسە ~ دەيدۇ. <谚> 财主吃得多，说他有口福；穷人吃得多，说他饿死鬼。

ئوپقانلىق «ئوپقان» 的名词形式

ئۇپ - ئۇپ 〔叹〕<古> 喔普喔普(唤滑倒的驴站起来)

ئوپوكا 〔静〕<地> 蛋白土、白土、泥灰土

ئۇپۇ 〔静〕<古> ①旋风、龙卷风 ②旋转、转盘、旋、环绕、循环

ئۇپۇر 〔静〕<方> ①低地、坑 ②眼窝、眼眶 ③骗局、陷阱

ئوپۇر - توپۇر 〔模〕 嘈杂声、杂沓声: ئۇ تۇيۇقسىز چىققان ئوپۇر - توپۇردىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى. 他被这突然出现的嘈杂声惊醒了。 سىرتتا ~ ئاياغ ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. 外面传来杂沓的脚步声。

ئوپۇر - توپۇر بولماق 乱作一团: كىنوخانا ئىچى ئوپۇر - توپۇر بولۇپ كەتتى. 电影院里乱作一团。

ئوپۇر - توپۇر قىلماق 乱杂、杂沓: يىراقتىن نۇرغۇن ئاتلارنىڭ ئوپۇر - توپۇر قىلغان تۇياق ئاۋازى ئاڭلاندى. 远处传来许多马杂沓的马蹄声。

ئوپۇر - چۇقۇر 〔静〕<方> 坑坑洼洼、高低不平

ئوپۇل - توپۇل 〔静〕 急忙、匆匆忙忙: ئۇ ~ كېتىپ قالدى. 他匆匆忙忙地走了。

ئوپېرا 〔静〕<艺> (ئوپېراسى) 歌剧

ئوپېرا تىياتىرى <艺> 歌剧院

ئوپېرا ئۆمىكى <艺> 歌剧团

ئوپېراتسىيە 〔静〕①<医> 手术: ~ قىلماق 做手术، ئۇ ئوپېراتسىيىدىن چىقىپ، تەخمىنەن بىر سائەتتىن كېيىن كۆزىنى ئاچتى. 他动完手术大约一小时后才睁开眼。②<军> 战役

ئوپېراتسىيە كارىۋىتى <医> 手术台

ئوپېراتسىيە نەزەرىيىسى <数> 运筹学

ئوپېراتور 〔静〕 电影摄影师、摄像师

ئوپېراتورلۇق 〔静〕 摄影工作

ئوپېرالاشتۇرماق «ئوپېرالاشماق» 的共同态: شائىر ئۆزى ئوپېرالاشتۇرغان «پەرھات - شېرىن» داستانى سەھنىدە ئوينالدى. 诗人自己改编成歌剧的《帕尔哈特与希琳》已经演出了。

ئۆپپېرالاشتۇرۇشماق «ئۆپپېرالاشتۇرماق» 态同共的
ئۆپپېرالاشتۇرۇلماق «ئۆپپېرالاشتۇرماق» 态动被的: «تاھىر ـ
زۆھرە» داستانى ئۆپپېرالاشتۇرۇلدى . 叙《莱哈祖与尔依塔》
。剧歌成编改被已诗事
ئۆپپېرالاشماق 〔动〕 剧歌成编改
ئوت[1] 〔静〕 草: ~ ئورماق 草打، 草割 / ~ ئوتماق 锄
草 / ئوتى بار يەرنىڭ سۈيى يوق ، سۈيى بار يەرنىڭ ئوتى .
任喻比)草没方地的水有، 水没方地的草有 <谚>
。(美十全十会不都情事何
ئوت ئالماق 草割收: ئۇ قوناقلىقتىن بىر تاغار ئوت ئېلىپ
كەلدى . 。草袋麻一来割收里地米玉从他
ئوت چالدۇرماق 草吃来下歇畜牲的场转让
ئوتقا قويماق 草吃让
ئوت قويى 羊草
ئوت ئورۇش ماشىنىسى 机草打
ئوت[2] 〔静〕 ①火: ئوتقا كەلگەن خوتۇننىڭ ئوتتۇز ئېغىز گېپى
بار . 闲不嘴娘婆的来种火讨 <谚> 。 ئوتنى كوچىلە-
سالىڭ ئۆچەر ، قوشنىنى كوچىلسالىڭ كۆچەر . 炉捅乱 <谚>
迁搬会居邻碴找乱، 灭会火子 。 كۆپ ياققان ~ كۆككە يې-
تەر . <谚> 。高焰火柴拾人众; 天冲能火的点人众
ئوتنى كىم ئۆتسا ، شۇنىڭ قولى كۆيەر . <谚> 烧، 火动谁
手; 喻同"焚自必者火玩"。 ئوتنىڭ ئىچىدا كۆيگۈچە ئى-
چىدە كۆيگەن ياخشى . <谚> 火在如不، 烤外火在其与
中烧; 喻同"亲躬宜事"。② <军> 力火 ③ <转>
. ھالى سەتنىڭ ، يامان ئوتى ئېسىرايلىقنىڭ : 火欲، 火情
<谚> 美人情火旺، 丑人气势凶。④ <转> 火坑:
مېنى بىر ئوتنىڭ ئىچىگە تىقىپ قويۇپتىكەنسىز . 我把是这您
。呀推里坑火往
ئوت ئاپىتى 灾火
ئوت ئاچماق <军> 火开
ئوت ئالدۇرغۇچ 器动启
ئوت ئالماق ①起火، 自燃: دەل شۇ چاغدا ماي قازان
ئوت ئېلىپ كەتتى . 正在这个时候油锅起火了。② 汽
车等)发动: ماتور گۈرۈلدەپ ئوت ئالدى . 马达嘟嘟发动
起来了。③ (脸上)火辣辣: ئۇنىڭ يۈزلىرى ئوت ئېلىپ ،
ئاناردەك قىزىرىپ كەتكەنىدى . 他的脸火辣辣的变得通
。红
ئوت بولماق 发高烧; 感兴趣، 迫不及待: بەدىنىم
ئوت بولۇپ كېتىۋاتىدۇ . 我身上烧得很。
ئوت بىلەن ئويناشماق <成> 火玩

ئوت پۈركىگۈچ 灯喷
ئوت توچكىسى <军> 点力火
ئوت تورى <军> 网力火
ئوت تۇتاشتۇرغۇچ 器火点
ئوت تۇتاشماق ①点火: ئەمەت مىلىك بىر جاپادا مەشكە
ئوت تۇتاشتۇردى . 艾麦提好不容易才把炉火点着。②
点燃了火(产生兴趣或爱情等): ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئوت
تۇتاشقاندەك بولدى . 他的心里好像点燃了火。
ئوت چاچار <军> 喷火器، 火焰喷射器
ئوت چۈشمەك <成> 喜欢上، 爱上: ئۇنى بىر كۆ-
رۈپلا يۈرىكىگە ئوت چۈشتى . 我看了一眼心里就喜欢上
了她。 شۇنىڭدىن باشلاپ ، ئۇنىڭغا گۈلەندەمنىڭ ئوتى چۈشتى .
从此، 他就爱上了古兰代姆。
ئوت سالماق 撩拨
ئوت سۇنماق 烤火
ئوت قالماق 情火燃烧
ئوت قالىماق 生火
ئوت قويماق 放火، 纵火: ئۇ كەپىگە ئوت قويۇۋەتتى .
他放火烧了草棚。
ئوت كەتمەك ①起火، 着火، 失火: ئۆيگە ئوت كەتتى .
房子失火了; 屋子起火了。② <转> 火辣辣: ھاۋا
ئىسسىقتىن ئۆرتەنگەندەك، ئوت كېتىپتۇ زادى . 天气多热啊، 火辣
辣的。③ <转> 走俏، 销路好: مەن ئەكەلگەن قوغۇن-
لارغا ئوت كەتتى . 我拿来的瓜很走俏。④ <转> (物
价)暴涨: بۈگۈن بازارلارغا ئوت كېتىپتۇ ، ئۇسۇپ كەتمىگەن
ھېچنېمە قالماپتۇ . 今天市面物价暴涨، 没有一样不涨
的。⑤ <转> 燃起爱情之火
ئوت كۈچى <军> 火力
ئوت ئۆچۈرگۈچ 灭火器
ئوت ئۆچۈرمەك 灭火، 救火
ئوت ئىبتىقادچىلىقى <宗> 拜火教
ئوت ياقار ①火夫②司炉
ئوت ياقماق ①点火، 生火: ئۇ مەشكە ئوت ياقتى . 他给
炉子点上了火。 ئوت يېقىپ تاماق ئەتمەك 生火做饭
②<转> 使更强烈: بۇ سۈرەت ئانىنىڭ ئوغلىغا بولغان
تەشنالىقىغا ئوت ياقتى . 这张照片使母亲对儿子的渴盼
更加强烈。
ئوت يۈرەك 热情的، 火热的心، 热心肠的: ~ ياش-
لار 热情(热心肠)的青年们
ئوتقا ياغ چاچماق <成> 火上浇油

ئوتى بار 的欢喜人讨: گۈلندەم خېلى ~ قىز ئىدى . 古
。娘姑的欢喜人讨个是姆代兰

ئوتى بېسىلماق <成> 轻减念思: بالىنىڭ ئوتى بېسىلغاندا ئوڭشىلىپ قالىدۇ . 对孩子的思念减轻时就会
。的好

ئوتى تۇتماق = ئاچ كىرمەك

ئوتى يامان 令人倾心、令人销魂

ئوتىدا كۆيمەك <成> 受爱情的煎熬

ئوتىدا ئۆرتەنمەك = ئوتىدا كۆيمەك

ئوتاتماق «ئوتىماق» 的使动态: ئۇ بالىلارغا ئوت ئوتاتتى . 他
。让孩子们锄草了

ئوتاچى 〔静〕<方> 医生、郎中

ئوتاشماق «ئوتىماق» 的共同态

ئوتاق[1] 〔静〕 锄草、除草: قوناق ئوتىقى 锄玉米地 / ئۇلار ئەتىگەندىلا ئېتىزلىقتا ئوتاقتا چىقىپ كەتتى . 他们一大早就下
。地锄草去了

ئوتاق[2] 〔静〕 (牧人临时住的) 窝棚: ~ تىكمەك 搭窝
棚 / ئوتاقتا ئولتۇرماق 住窝棚

ئوتاقچى 〔静〕 锄草者、除草者

ئوتالغۇ 〔静〕 除草季节

ئوتالماق «ئوتىماق» 的被动态: كېۋەزلەر ئوتىلىپ بولدى . 棉
。花锄完了

ئوتاماق 〔动〕<古> 治病、治疗、医治

ئوت - بوغۇز 〔静〕 草料

ئوتتاش 〔静〕<化> 电石

ئوتتۇرا 〔静〕 ① 中、中等、中级、中间、中期、中旬、
中央: يىلنىڭ ئوتتۇرىسى 年中 / يەر شارى قۇياش بىلەن ئاي
ئوتتۇرىسىدا تۇرغان چاغدا ئاي تۇتۇلىدۇ . 地球处在太阳和月
亮中间时就会发生月食 。ئوتتۇرىسى چوڭ ، ئىككى بېشى
كىچىك 中间大、两头小 / ئۇرۇش ئوتتۇرىسىدا يېزىلغان ئە-
سەر 战争中期写的作品 / يانۋارنىڭ ئوتتۇرىسىدا 在元月
中旬 / كۆلنىڭ ئوتتۇرىسىدا كىچىك بىر ئارال بار . 湖中央
有一个小岛 。19 - ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىسىدا 十九世纪中
叶 ② 中、中等、中级: ~ ياش خوتۇن 中年妇女 / ~
تېخنىكوم 中等技术学校 / ~ خەلق سوتى 中级人民法院

ئوتتۇرا ئاسىيا <地> 中亚细亚、中亚

ئوتتۇرا ئاسىيا چۆغۈندىكى <动> 中亚夜鹰

ئوتتۇرا ئاسىيا ياۋا كەپتىرى <动> 中亚鸽

ئوتتۇرا ئاۋاز <艺> 中音

ئوتتۇرا ئەسىر 中世纪

ئوتتۇرا بارماق <理生> 中指

ئوتتۇرا بوي 中等个儿

ئوتتۇرا تىرناق 中括号

ئوتتۇرا دائىرىلىك پۇل <经> 中口径货币

ئوتتۇرا دەرىجىلىك 中等、中档: ~ مائارىپ 中等
教育

ئوتتۇرا دولقۇن <物> 中波

ئوتتۇرا دېھقان 中农

ئوتتۇرا شەرق <地> 中东

ئوتتۇرا شىپات جىنس <地> 中长石

ئوتتۇرا قاتلام 中层

ئوتتۇرا قەۋەت ئاتموسفېرا <气> 中层大气

ئوتتۇرا قوشۇمچە <语> 中缀

ئوتتۇرا قول = ئوتتۇرا بارماق

ئوتتۇرا كەڭلىك <地> 中纬度

ئوتتۇرا كىلىمات <气> 中气候

ئوتتۇرا كىلىمات ئىلمى <气> 中气候学

ئوتتۇرا مەكتەپ 中学

ئوتتۇرا مۇداپىئەچى <体> 中卫

ئوتتۇرا مۇساپىلىك باشقۇرۇلىدىغان بومبا <军>
中程导弹

ئوتتۇرا مېڭە <理生> 中脑

ئوتتۇرا نۇقتا <数> 中点

ئوتتۇرا ھال 中等、中不溜儿: ئاپتوموبىل ~ تېزلىكتە
كېتىپ باراتتى . 汽车以中等速度进行。

ئوتتۇرا ھوجۇمچى <体> 中锋

ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 平均: ھەربىر ئىشچى - خىزمەتـ
چىگە ~ ئىككى يۈز يۈەن مۇكاپات تەگدى . 每个职工平均
分得 200 元奖金。

ئوتتۇرا ھېسابتا = ئوتتۇرا ھېساب بىلەن

ئوتتۇرا ئىقىم <水> 中游

ئوتتۇرا ئىلىك <理生> 股骨

ئوتتۇرا ياش 中年

ئوتتۇرا ياشلىقلار جەمئىيەتشۇناسلىقى 中年社
会学

ئوتتۇرىدا قالماق 左右为难、进退两难

ئوتتۇرىغا ئالماق ① 围起来、簇拥: ئوتتۇرىغا ئېلىپ
كۆرەش قىلماق 围斗 / ئىشچىلار ئۆز ۋەكىلىنى ئوتتۇرىغا ئېلىۋې-
لىپ قىزغىن ئالقىشلىماقتا . 工人们簇拥着自己的代表
热烈地欢呼着。② 接纳

ئوتتۇرىغا تاشلىماق 出提： پىكرىنى ~ 见意出提

ئوتتۇرىغا چۈشمەك ①居间调停，从中斡旋： بۇ ئىش ئالىماخۇننىڭ ئوتتۇرىغا چۈشۈشى بىلەن تىنچىپ قالدى. 这事由于阿力木阿洪居间调停才平息下来。②提出：بۇ قېتىمقى پائالىيەتتىن كېيىن نۇرغۇن پىكىرلەر ئوتتۇرىغا چۈشتى. 这次活动之后提出了许多意见。

ئوتتۇرىغا چىقماق ①站出来，出面： ئۇ ئوتتۇرىغا چىقىپ ئۆز پىكىرلىرىنى بايان قىلدى. 他站出来陈述了自己的意见。②出面解决 مەسىلە ھەل قىلماق ئوتتۇرىغا چىقىپ③出现： بۈگۈن يەنە بىر ئىش ئوتتۇرىغا چىقتى. 今天又出现了一件事。③崭露头角，出人头地

ئوتتۇرىغا سالماق 提出： ئۇ ئۆز پىكرىنى ئوتتۇرىغا سالدى. 他提出了自己的意见。

ئوتتۇرىغا قويماق 提出： ئۇ جىرىم تىكىپ ئورمان بىنا قىلىش ھەققىدە ئۆز پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 他就植树造林提出了自己的意见。

ئوتتۇرىغا كىرمەك 居间： ئوتتۇرىغا كىرىپ ياراشتۇرماق 居间调解

ئوتتۇرانچى 〔静〕（三个孩子中的）老二： ~ ئوغول 老二，次子

ئوتتۇرانچى بوۋا 曾祖父

ئوتتۇرانچى موما 曾祖母

ئوتتۇرىچە 〔静〕平均： ~ مائاش 平均工资 / ~ مو بېشى مەھسۇلاتى 平均亩产量 / ئۇنىڭ ~ نەتىجىسى 82 ئىدى. 他的平均成绩是 82 分。

ئوتتۇرىچە باھا 〈经〉平均价格

ئوتتۇرىچە پايدا 〈经〉平均利润

ئوتتۇرىچە پەرق 〈物〉平均误差

ئوتتۇرىچە تېزلىك 〈物〉平均速度

ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرا 〈气〉平均温度

ئوتتۇرىچە چەتنەش 〈物〉平均偏差

ئوتتۇرىچە سان 〈数〉平均数

ئوتتۇرىچە قىممەت 〈数〉平均值，均值

ئوتتۇرىچە ئۆمۈر 平均寿命

ئوتتۇرىچە ئىقتىسادشۇناسلىق 〈经〉中观经济学

ئوتتۇرىچە ئىگىلىك 〈经〉中观经济

ئوتتۇرىلاشماق 〔动〕一半： يول ئوتتۇرىلاشتى. 路已走了一半。

ئوتتۇرىلىق 〔静〕中间

ئوتتۇز 〔静〕三十： ~ كۈن روزا تۇتۇپ، پوقتا ئېغىز ئېچىپتۇ. 〈谚〉封三十天斋，一吃嘴屎；喻同"大江大浪闯过去，小河沟里翻了船"；"前功尽弃"。 ئۆچ كۆرگەننى ~ قېتىم كۆرۈپتۇ. 〈谚〉仇恨的人见了三十遍；喻同"冤家路窄"。

ئوتتۇز ئوغۇل 众多小伙子： مەن ئوتتۇز ئوغۇلنىڭ ئالدىدا ۋەدە بەرگەن. 我在众多小伙子面前保证过。

ئوتتۇزىنچى 〔静〕〈数〉第三十

ئوت - چۆپ 〔静〕草，牧草： ئاتىقى يوق ئەردىن ئوت - چۆپى بار دۆڭ ياخشى. 〈谚〉没名气的男子汉，不如长草的土岗。

ئوتخانا[1] 〔静〕（贮存草料的）草房

ئوتخانا[2] 〔静〕〈机〉燃烧室

ئوتخور 〔静〕食草的： ~ ھايۋانلار 食草动物，草食动物

ئوتخور بېلىق 〈动〉草鱼

ئوتخورلۇق 〔静〕食草性

ئوتران 〔静〕〈古〉裤子

ئوتروغ 〔静〕〈古〉岛，岛屿

ئوت - سامان 〔静〕草（总称）

ئوت - سۇ 〔静〕水草： ئوت - سۇيى مول جاي 水草丰美的地方

ئوتسىندۇرماق «ئوتسىنماق» 的使动态

ئوتسىنماق 〔动〕烤火： ئۇلار تونۇر بېشىدا ئوتسىنىپ ئولتۇراتتى. 他们坐在馕坑前烤火。

ئوتسىنىشماق «ئوتسىنماق» 的共同态： ئۇلار گۈلخان ئەتراپىدا ئوتسىنىشقاچ پاراڭلاشماقتا ئىدى. 他们在篝火周围边烤火边聊天。

ئوتغۇن 〔静〕〈古〉（收紧马肚带的）宽皮带

ئوتقاراق 〔静〕〈古〉瞳孔，瞳仁

ئوتقاش 〔静〕火炬

ئوتقۇيرۇق 〔静〕煽风点火的： ~ ئادەم 煽风点火的人

ئوتقۇيرۇقلۇق 〔静〕煽风点火

ئوتقۇيرۇقلۇق قىلماق 煽风点火

ئوت - كاۋاپ 见下

ئوت - كاۋاپ بولماق 〈成〉爱得死去活来： قىز ئۇنىڭغا ئوت - كاۋاپ بولۇپ كۆيۈپ يۈردى. 姑娘对他爱得死去活来。

ئوتكۆز 〔静〕验钻石的工具

ئوتلاتماق[1] «ئوتلىماق[1]» 的使动态

ئوتلاتماق[2] «ئوتلىماق[2]» 的使动态： ماڭا بىر يۈتۈم ئوتلىتىپ

قويۇڭا ! 口一呷我让 !

ئوتلاشماق¹ «ئوتلىماق¹» 态同共的

ئوتلاشماق² «ئوتلىماق²» 态同共的: ئۇلار چاي ئوتلاشتى . 他
们饮茶 。

ئوتلاق 〔静〕 场草、场牧

ئوتلاق توشقىنى <动> 兔草

ئوتلاق چارۋىچىلىقى 业牧畜地草

ئوتلاق سالىسى <动> 蜥原草、蜥草

ئوتلاق ياللانتاقتىقى <动> 鼠跳原草

ئوتلاق ياۋا مۈشۈكى <动> 猫斑原草

ئوتلاقچىلىق 〔静〕 业场草、营经场草

ئوتلام 〔静〕 口: بىر ~ سۇ—水口 / بىر ~ چاي—口茶

ئوتلانماق «ئوتلىماق²» 态动被的: ئارىدا بىر - ئىككى ئوتلام
چايمۇ ئوتلاندى ، بىرەر پارچىدىن نانمۇ يېيىلدى . 其间呷了一
两口茶、吃了几块馕 。

ئوتلۇق¹ 〔静〕 ① 长满草的、青草茂盛的: يەر ~ 长满
的草地方 / سۇزۇك سۇلۇق ، يۇمران ~ گۈزەل يايلاق 流水
清澈、长满嫩草的美丽草原 ② 草地

ئوتلۇق² 〔静〕 ① 火热的: يۈرەك ~ 心的热火 ② 炽热
的、和煦的 ③ 炯炯有神的: كۆزلىرى ~ ئۇنىڭ 他那炯炯
有神的双眼 <转> ④ 容易引起别人妒忌的 ⑤
<转> 刚毅的、强烈的、激昂的: مۇھەببەت ~ 强烈
的情感、强烈的爱情 ⑥ <转> 痛苦的: ئاھ ~ تارت-
ماق 痛苦的叹息

ئوتلۇق³ 〔静〕 炉膛、(馕坑的)通风口: ساماۋەرنىڭ ئوتلۇقى
茶炊的炉膛

ئوتلىماق¹ 〔动〕 吃草: ئۇ ئاتتىن چۈشۈپ ، ئاتنى ئوتلاشقا
قويۇۋەتتى . 他下了马、放马去吃草 。

ئوتلىماق² 〔动〕 呷、抿: مومای چاينى ئىككى ئوتلىدى . 老太
太抿了两口茶 。

ئوتلىماق³ 〔动〕 用火驱邪(维吾尔族旧俗、点起火把
在病人头上绕来绕去驱邪治病): يېزىدا بەزى دېھقانلار-
نىڭ كېسەلنى ئوتلاپ ساقايتىش ئادىتى بار . 农村中有的农民
有用火驱邪治病的习俗 。

ئوتھارۋا = پويىز

ئوتوسكوپ 〔静〕 <医> 耳镜

ئوتۇغات 〔静〕 ① 小花帽前的金穗子 ② 旧社会官员帽
子上的官衔标志

ئوتۇغات مونچاق 顶戴

ئوتۇقماق¹ 〔动〕 (幼畜断奶后)开始吃草: قوزىلار ئوتۇقۇپ
قالدى . 羊羔开始吃草了 。

ئوتۇقماق² 〔动〕 脸上泛红、发低烧

ئوتۇن 〔静〕 柴、木柴: يارغان پالتا ئىشكنىڭ سىرتىدا ~
قاپتۇ . <谚> 斧头劈完柴、忘在门外屋 ; 喻同"媳妇
娶进门、媒人扔墙外"; "过河拆桥" 。

ئوتۇن - چاۋار 〔静〕 柴草、枯枝败叶

ئوتۇنچى 〔静〕 樵夫、卖柴人

ئوتۇنچىلىق 〔静〕 打樵、砍柴卖柴的营生

ئوتۇنخانا 〔静〕 柴棚、柴房

ئوتۇن - كۆمۈر 〔静〕 薪炭

ئوتۇنلۇق 〔静〕 薪炭林

ئوتۇن - ياغاچ 〔静〕 木柴

ئوتېنىت 〔静〕<矿> 钙铀云母

ئوتىغۇچ 〔静〕 锄头

ئوتىماق 〔动〕 锄草、除草: كۆكتاتلارنى ~ 给蔬菜锄
草 / قوناق ~ 玉米薅、给玉米锄草

ئوتياش 〔静〕 蔬菜: قوشناچىمىنىڭ ئىشىنى ئوخشاتقان مولل-
نىڭ ئوتيېشى . <谚> 师娘的饭做得好、全靠毛拉
生的好菜 ; 喻同"巧妇难为无米之炊" 。

ئوتياشچى 〔静〕 菜农

ئوتياشچىلىق 〔静〕 蔬菜种植业

ئوتياشلىق 〔静〕 菜地

ئوجىن 〔静〕<植> 石刁柏、芦笋、龙须菜

ئوچ¹ = ئوچۇم

ئوچ² 〔静〕<古、植> 一种树名(突厥人以其木制笔、
纺锤、拐杖)

ئوچاق 〔静〕 ① 炉灶: سالماق ~ 盘炉灶 / ئوچىقىمىنىڭ چە-
شى يوق ، هۆل - قۇرۇق بىلەن ئىشى يوق . <谚> 炉灶没
有牙齿、不管干或湿(指干的湿的柴火都能烧)。 ②
炉灶、发祥地、发源地: ئىنقىلاب ئوچىقى 革命熔
炉 / ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ ئوچىقى 维吾尔文化的发祥地

ئوچاق بېشى 灶头、锅台

ئوچاق چالمىسى <药> 伏龙肝

ئوچاق قىلماق 搞得乌烟瘴气、搞得乱糟糟、闹翻
了天: بۇ بالىلار بېشىمنى ئوچاق قىلىۋەتتى . 这些孩子闹
翻了天 。

ئوقنەيزە 〔静〕<手> (铁匠用的)通风管

ئوچۇق 〔静〕 ① 开、开放、张开、睁开、敞开: دەرۋازا ~ .
大门开着 。 باغچا كۈندە ~ . 公园每天都开放 。 ياتاقنىڭ
دېرىزىسى ~ ئىدى . 宿舍的窗子敞开着 。 ~ ئېغىز ئاچ

ئۆلمەس. <谚> 敢说话的(敢要东西的)人饿不死. ئۇنىڭ كۆزلىرى تېخىچە ~ تۇراتتى. 他的双眼仍然睁着. كۆزى ~ قارىغۇ 睁眼瞎子②晴朗，开朗，清脆: بۈگۈن ھاۋا ~. 今天天气晴朗. ~ ئاسمان 晴朗的天空 / ئۇ تولىمۇ خۇش چاقچاق، ~ يىگىت ئىكەن. 他是一个爱说爱笑的开朗的小伙子. ③坦白，坦露，坦率，坦荡: كۆڭلى ~ 襟怀坦白，胸襟坦荡 / ~ بەدەن 坦露的身体 / ~ پىكىرلەشمەك 坦率地交换意见④清楚，清晰，清醒，明晰，明显，明朗: ~ خېتى 字迹清楚，字迹明显 / ~ تەلەپپۇزى 发音清晰 / ئەتىگەندە ئادەم-نىڭ مېڭىسى ناھايىتى ~ بولىدۇ. 早晨起来头脑特别清醒. تۇمانلار تارقاپ، يىراقتىكى يېزىلار بارغانسېرى كۆرۈ-نۈشكە باشلىدى. 雾散了，远处的村庄越来越明晰了. پىكىر بولسا، ~ ئوتتۇرىغا قويۇڭلار. 有意见就明提出来. ~ بەلگىلەنگەن چارىلەر 明确规定的办法 ⑤ 鲜艳，鲜明: ~ رەڭ 鲜艳的颜色 / ~ سېلىشتۇرما 鲜明的对比⑥开脸(结过婚的): ئۇ قىزنىڭ يۈزى ~ 那个姑娘已经开过脸了(结过婚了)。⑦公开: ~ قارشىلىق 公开对抗 / ~ مۇناسىۋەت ⑧公开关系<心>外向

ئوچۇق باھا <经> 标价，明码标价

ئوچۇق بوغۇم <语> 开音节

ئوچۇق پۆرە <食> (同烧麦的合子)开口合子饼

ئوچۇق پىچىش <牧> 有血去睾法

ئوچۇق تۇرۇبا <水> 明管

ئوچۇق تېلېگىراممىا 明码电报

ئوچۇق چىراي 和颜悦色，满面春风，和蔼，殷勤: ~ بوۋاي 和蔼的老人

ئوچۇق خەت 公开信

ئوچۇق دەرس <教> 公开课，观摩课

ئوچۇق دېڭىز 公海，国际水域

ئوچۇق سوت <法> 公审

ئوچۇق سۇنۇق <医> 开放性骨折

ئوچۇق سۆز 直率的，坦率的: ~ ئادەم 直率的人

ئوچۇق سىستېما 开放系统

ئوچۇق سىل <医> 开放性肺结核

ئوچۇق شەھەر 开放城市

ئوچۇق قول 大方的，慷慨的: ~ ئادەم 大方的人，慷慨的人

ئوچۇق قىزىل 大红

ئوچۇق كۆڭۈل 直爽，直性子，坦率: ئۇ ~ ئادەم، كۆڭلىدە نېمە بولسا شۇنى دەۋېرىدۇ. 他是个直爽人，有什么说什么。

ئوچۇق نور <水> 明槽

ئوچۇق ئۇچۇر 公开信息

ئوچۇق ئىقتىساد <经> 开放型经济

ئوچۇق ئىمتىھان <教> 开卷考试

ئوچۇق - ئاشكارا 〔静〕光明正大，光明磊落，开诚布公: ~ ئىش قىلىش، ھىيلە - مىكىر ئىشلەتمەسلىك لازىم. 做事要光明正大，不要搞阴谋诡计. ئۇلار ~ سۆز-لەشمىگەندى. 他们还没开诚布公地谈过。

ئوچۇق - ئوچۇقتىن 〔静〕公然，露骨地，赤裸裸地，明目张胆地: كېلىشىمنى ~ يىرتىپ تاشلىماق 公然撕毁协议 / فاشىزمنى ~ تەرغىپ قىلماق 明目张胆地鼓吹法西斯主义

ئوچۇقچىلىق 〔静〕露天，开阔地: ئوچۇقچىلىقتا ئىش قىل-ماق 露天作业 / تۆت ئەتراپىمىز ~. 我们四周是开阔地。

ئوچۇقلاشتۇرماق «ئوچۇقلاشماق» 的使动态: مەسىلىنى ~ 使问题明朗化

ئوچۇقلاشتۇرۇلماق «ئوچۇقلاشتۇرماق» 的被动态

ئوچۇقلاشماق 〔动〕明朗化: بۇ چىگىش مەسىلە ئوچۇقلاشتى. 这个难题明朗化了。

ئوچۇقلۇق «ئوچۇق» 的名词形式

ئوچۇق - يورۇق 〔静〕光明磊落，光明正大

ئوچۇم 〔静〕①捧: ئۇ ئوچۇمىدىكى گۈلە - قاقلارنى باللارغا تەقسىملەپ بەردى. 他把手上捧的干果分给了孩子们。ئۇ بۇلاق سۈيىدىن بىرنەچچە ~ ئېلىپ ئىچتى. 他喝了几捧泉水。②<转> 小撮: بىر ~ بۇزغۇنچىلار 一小撮破坏分子

ئوچۇملاتماق «ئوچۇملىماق» 的使动态

ئوچۇملاشماق «ئوچۇملىماق» 的共同态

ئوچۇملانماق «ئوچۇملىماق» 的被动态

ئوچۇملىماق 〔动〕捧，掬: ئۇ ئۈجمىلەرنى ئوچۇملاپ ئاغزىغا سالدى. 他捧起桑葚就往嘴里放。

ئوچېرك <文>〔静〕特写，随笔

ئوخرا <矿>〔静〕赭石

ئوخرەك 〔静〕(狗的)犬牙，犬齿，狗牙

ئوخشاتما 〔静〕①比喻的，类比的②做作，装模作样

ئوخشاتما دېلو <法> 类推案件

ئوخشاتماق 〔动〕①比拟，比作，相比，当作: بىز ياشلىق

دەۋرىنى باھارغا ئوخشىتىمىز . 。天春作比代时年青把们我
بۇنى ئۇنىڭغا ئوخشاتقىلى بولمايدۇ . 。比相它跟个这用能不
مەن سىزنى ئاكىڭىزغا ئوخشىتىپتىمەن . 哥哥您成当您把我
了 。باشقىلارنىڭ قەلىمىگە ئوخشىتىپ يازماق 笔的人别仿模
家到做، 好做②写体: ئۇ پولۇنى تازا ئوخشىتىپتۇ . 的她
。好真得做饭抓 پۇل بولسا ، نېمىنى ئوخشاتقىلى بولمايدۇ؟
好做能不么什有还، 话的钱有 ④؟ <转> 狠狠: تا-
زا ئوخشىتىپ ئەدىپىنى بەرمەك <转>⑤顿一训教地狠狠
糟弄: بۇ بالا ئىشنى تازا ئوخشاتتى . 糟弄情事把子孩这
。了

ئوخشاش 〔静〕 相同، 同样، 样一، 相似، 同等: ئىككىمىز
بۇ يىل ئوخشاشلا 20 ياشقا كىردۇق . 20 样同年今俩们我
岁了 。 خۇددى كىچىك بالىغا ~ 样一孩小像 / ~ بىلىم
سەۋىيە 历学等同 / ~ ئىشقا ~ ھەق بەرمەك 同工同
酬 / چوڭ - كىچىكلىكى ~ ئەمەس . 等不小大 。

ئوخشاش ئالماشتۇرۇش <数> 换变似相، 似相
式换变

ئوخشاش ئەزا <数> 项类同

ئوخشاش دەرىجە <数> 幂次同

ئوخشاش شەكىل <数> 形图似相

ئوخشاش مەنبەلىك ئورگان <生> 官器源同

ئوخشاش نىسبەت <逻> 例比一同

ئوخشاش ئۈچ بۇلۇڭ <数> 形角三似相

ئوخشاش يېشىم <数> 解同

ئوخشاشلىق 〔静〕 ①共同点، 相同之处: ئۇلار ئوتتۇرىسىدا
ھېچقانداق ~ يوق . 点同共何任有没间之们他 。②
<哲> 同一性③<数> 相似性

ئوخشاشلىق پارامېتىرى <数> 数参似相

ئوخشاشلىق قانۇنى <逻> 律一同

ئوخشاشلىق نەزەرىيىسى 论理似相

ئوخشاشلىق نىسبىتى <数> 比似相

ئوخشاشماق 〔动〕 同相، 似相: بۇ ئىككى مەسىلىنىڭ خاراك-
تېرى بىر - بىرىگە ئوخشىشىپ كېتىدىكەن . 的题问个两这
。似相质性

ئوخشاغۇ 〔静〕<古> ①玩具، 玩物②宠物(指妇女)

ئوخشىتىش 〔静〕<文> 比喻: بۇ ~ تازا جايىدا بولدى .
。当恰很喻比个这

ئوخشىما 〔静〕 类似的

ئوخشىما ئەدلىيە <法> 准司法

ئوخشىما توختام <法> 准合同

ئوخشىماق 〔动〕 ①像، 一样، 相同، 相等: ئۇ دادىسىغا
ئوخشايدىكەن . 他挺像他爸爸 。ئوخشىمايدىغان پىكىر بارمۇ؟
有没有不同的意见 。 ئوغۇل تاغقا ئوخشار ، قىز باغقا .
<谚> 男儿像大山، 女孩儿像果园 。 قىش يازغا ئوخ-
شىمايدۇ . 冬天不比夏天 。 ھازىر ئۆتمۈشكە ئوخشىمايدۇ ،
ئەرلەر قىلالايدىغان ئىشنى ئاياللارمۇ قىلالايدۇ . 现在不比以
往، 男人能做的事女人也能做。②好像، 似乎: ئۇنىڭ
بۇ ئىشتىن خەۋىرى يوق ئوخشايدۇ . 他好像不知道这事 。
يامغۇر ياغىدىغان ئوخشايدۇ . 好像要下雨。③表示很好:
بۇ يىل مېۋىلەر ئوخشىدى . 今年果子结得好 。بۇ ئاش خېلى
ئوخشاپتۇ . 这饭做得挺香 。 ئۇكام ، مۇنداق قىلساڭ ، ئىش
ئوخشىمايدۇ . 老弟، 你这么做، 事情办不好。④弄糟:
مانا ، ئىش تازا ئوخشىدى . 瞧، 这下事情弄糟了 。

ئودا 〔静〕 摇床上铺的第一层(厚褥子

ئودغۇراق 〔静〕<古> 充分، 完全، 全完، 整完، 详细؛ 明
确، 清楚

ئودىكام 〔静〕 滚球游戏(儿童游戏، 地上挖一排排小
坑، 把球往里滚)

ئودىكام ئوينىماق ①玩滚球游戏②<转> 乱套 ،
乱腾腾، 乱窜: مۇنداق دىمىق كېچىدە پاشىلار ئودىكام ئويناي-
دۇ - دە ! 这么闷热的夜晚蚊子还乱窜呐 !

ئور 〔静〕<古> 栗色

ئورا 〔静〕 ①坑، 穴، 窖: ~ قازماق 挖坑، 掘坑 / كۆكتات
ئورىسى 菜窖②<转> 火坑: سەن مېنى ئورىغا ئىتتىرىۋاتى-
سەن ! 你这是把我往火坑里推! بىراۋنى ئورىغا ئىتتىرمەك
拖人下水(推入火坑)

ئورا كولىماق ①挖坑: سەۋزىنى كۆمۈش ئۈچۈن ھويلىغا
بىر ئورا كولىدىم . 我在院里挖了个坑埋胡萝卜 。 ئورىنى
كىم كولىسا ، ئۆزى چۈشەر . <谚> 谁挖的陷坑، 谁掉进
②坑害، 倾轧: كىشىگە ~ 坑 去؛ 自家掘坑自家埋 。
害人 / ھوقۇق ئۈچۈن بىر - بىرىگە ~ 为争权而互相倾
轧 /

ئورا كۆز 深眼窝

ئورىغا تىقماق <成> 往火坑里推، 坑害

ئوراتماق «ئورىماق» 的使动态: مەن شېكەرنى قەغەزگە ئورات-
تىم . 我让人把糖用纸包上 。

ئوراشتۇرماق 〔动〕 卷، 缠، 包، 绕، 裹

ئوراش - قاچىلاش 〔静〕 包装

ئوراشماق «ئورىماق» 的共同态

ئوراغوت 〔静〕<古> 妇女، 妇人

ئوراقچى 下见

ئوراقچى پەرۋانە <动> 蛾叶卷

ئوراقسىز 〔静〕 无包装的، 散装的: ~ بۇيۇم 无包装的物品

ئوراقلىق 〔静〕 包着的، 卷着的: ئۇ گېزىتكە ~ نەرسىنى ئېچىپ كۆردى . 他打开用报纸包着的东西看了一眼。

ئوراگان 〔静〕<气> 飓风

ئورالما 〔静〕 被包着的، 被包裹的

ئورالما پوست <矿> 包壳(矿物)

ئورالما جىسىم <地> 包裹体، 包体

ئورالماق «ئورىماق» 的被动态

ئورام[1] (ئورامى) 〔静〕 ①卷، 圈: سىم ئورامى 线圈②卷، 轴، 桄: بىر ~ قەغەز 一卷纸 / ئىككى ~ تاماكا 够两卷支烟的烟叶 / بىر ~ يىپ 一轴线، 一桄线

ئورام سانى <物> (线圈的) 匝数

ئورام[2] 〔静〕<古> 街، 巷، 街道

ئوراملىق 〔静〕 螺绕的

ئوراملىق ھالقا <物> 螺绕环

ئورانگۇتان 〔静〕<动> 猩猩، 大猩猩

ئورانلاشماق 〔动〉<古> 对暗号، 对暗语

ئورانماق «ئورىماق» 的自复态: مېنىڭ قىزىتمام ئۆرلەپ يوتقانغا ئورىنىپ ياتقانىدىم . 我发高烧، 裹在被子里躺着。

ئوراي 〔静〕<方> (头顶上的) 旋儿

ئورەك 〔静〕 小坑: گەندە ئورىكى 粪坑 / لاي ئورىكى 泥坑

ئوربىتا 〔静〕<物، 天> 轨道: ئاتومدىكى ئېلېكتروننىڭ ھەرىكىتى بەلگىلىك ~ بويىچە بولىدۇ . 原子中的电子运动按照一定的轨道进行。 يەر شارىنىڭ قۇياش ئەتراپىدىكى يولى يەر شارى ئوربىتىسى دېيىلىدۇ . 地球围绕太阳的转路线叫作地球轨道。

ئوربىتا قىيسىق بولۇڭى <天> 轨道偏角

ئوربىتا ماگنىت مومېنتى <物> 轨道磁矩

ئوربىتىلىق 〔静〕 有轨道的

ئوربىتىلىق ئايلىنىش <天> 公转

ئورپاق 〔静〕<古> 衣服، 衣裳، 穿戴

ئورتا = ئوتتۇرا

ئورتاق 〔静〕 共同: بىزدە ~ غايە بولۇشى كېرەك . 我们要有共同理想。 ~ كۆڭۈل بۆلىدىغان مەسىلە 共同关心的问题 / بۆرىنىڭ ئېلى ~ ، قاغىنىڭ دەرەخ ئۈچىدا . <谚> 狼觅得食物共同吃، 乌鸦觅食在树梢吃。

ئورتاق بازار 共同市场

ئورتاق بەلگە 通配符

ئورتاق پاي <经> 共有股

ئورتاق پروگرامما 共同纲领

ئورتاق تىل 共同语

ئورتاق دەۋا <法> 共同诉讼

ئورتاق ئىگىدارچىلىق <法، 经> 共有

ئورتاقچى 〔静〕 伙种者

ئورتاقچىلىق 〔静〕 伙种، 伙耕

ئورتاقلاشتۇرماق «ئورتاقلاشماق» 的使动态: مال - مۈلۈكنى ~ 使财产共有

ئورتاقلاشماق 〔动〕 ①共同: غەلىبە خۇشاللىقىغا ~ 分享胜利的喜悦 / دەردىڭىزگە ئورتاقلىشاي . 我为你分忧。②达成共识: بۇ ھەقتە ئۇلار بىلەن ئورتاقلاشتىم . 我与他们就此达成共识。

ئورتاقلىق 〔静〕 ①共同性، 一致性، 共同点: ئۇلارنىڭ مىجەز - خاراكتېرىدا ھېچقانداق ~ يوق . 他们性格上没有任何共同点。②<哲> 共性، 共同性: زىددىيەتنىڭ ئورتاقلىقى 矛盾的共性

ئورتودوكس 〔静〕 正统派分子

ئورتودوكسال 〔静〕 正统的

ئورتوگونال 〔静〕<数> 正交的

ئورتىت 〔静〕<地> 褐帘石

ئوردا 〔静〕<古> ①宫殿②朝廷

ئوردا ئەدەبىياتى <文> 宫廷文学

ئوردا بېگى 宫中司账官

ئوردا تارىخچىسى 史官

ئوردا شائىرى 宫廷诗人

ئوردا - ساراي 〔静〕 宫殿، 宫阙

ئوردان 〔静〕<植> 茜草

ئوردوۋىك 〔静〕<地> 奥陶

ئوردوۋىك سىستېمىسى <地> 奥陶系

ئوردۇ[1] 〔静〕 乌尔都

ئوردۇ[2] 〔静〕<古> ①军队، 部队②军营، 营地، 宿营地

ئوردۇچە 〔静〕 ①乌尔都语②乌尔都式的

ئوردېر 〔静〕<经> 帐单، 传票

ئوردېن 〔静〕 勋章

ئوردىنات 〔静〕<数> 纵坐标

ئوردىنات ئوقى <数> 纵坐标轴، 纵轴

ئورغاق 〔静〕 镰刀: ~ تۇتۇپ ئاتالغۇچە ، ئۇيماق تۇتۇپ

ئانىڭ قالسۇن. <谚> 与其有个握镰刀的爸爸健在，不如有个拿顶针的妈妈在世；喻同"与其当官的爹在、不如要饭的娘在"。

ئورغاق تەگمەك 开镰: بۇغدايغا ~ 小麦开镰

ئورغاق سالماق = ئورغاق تەگمەك

ئورغاقچى 〔静〕制作镰刀的人

ئورغاقسىمان 〔静〕半园形

ئورغۇزماق «ئورماق» 的使动态: ئۇ بىزگە بۇغداي ئورغۇزدى. 他让我们割麦子。

ئوركېستىر 〔静〕<艺> ①乐队②管弦乐

ئوركېستىر نوتىسى <艺> 管弦乐谱

ئوركېستىرلاشتۇرماق «ئوركېستىرلاشماق» 的使动态

ئوركېستىرلاشتۇرۇش قائىدىسى <艺> 配器规则

ئوركېستىرلاشتۇرۇلماق «ئوركېستىرلاشتۇرماق» 的被动态

ئوركېستىرلاشماق 〔动〕<艺> 配器

ئوركېستىرلىق 〔静〕管弦乐的: ~ مۇزىكا ئۆمىكى 管弦乐团 / ~ چالغۇ 管弦乐器

ئورگان¹ 〔静〕<生理> ①器官: سېزىش ئورگىنى 感觉器官 / ئاڭلاش ئورگىنى 听觉器官②机构、机关: مەمۇرىي ~ 行政机构 / ھەربىي ئىشلار ئورگىنى 军事机构 / ~ خىزمىتى 机关工作 / ~ گېزىتى 机关报

ئورگان² 〔静〕<艺> 管风琴

ئورگانىزم 〔静〕<生理> ①机体、生物体②器官: ھەرىكەت ئورگانىزمى 运动器官

ئورگانىزم بىئولوگىيىسى <生> 机体生物学

ئورگانىزم پسىخولوگىيىسى <心> 官能心理学

ئورگانىك 〔静〕有机的: بىز بۇ ئۈچ قىسمىنى ~ ھالدا بىرلەشتۈردۇق. 我们把这三部分有机地结合起来了。

ئورگانىك ئازوت <化> 有机氮

ئورگانىك ئەينەك <化> 有机玻璃

ئورگانىك بوياق <化> 有机染料

ئورگانىك بىرىكمە <化> 有机化合物

ئورگانىك تۇپراق <农> 有机土

ئورگانىك جىسىم <化> 有机体

ئورگانىك خىمىيە <化> 有机化学

ئورگانىك رېئاكسىيە <化> 有机反应

ئورگانىك سىنتېز <化> 有机合成

ئورگانىك فوسفور <农> 有机磷

ئورگانىك ماددا <化> 有机物

ئورگانىك مىنېرال <地> 有机矿物

ئورگانىك ئوغۇت <农> 有机肥料

ئورگانىك ئېرىتكۈچ <化> 有机溶剂

ئورلاڭ 〔静〕<方> 附属的、附庸的、属下的

ئورلون 〔静〕<纺> 奥纶

ئورما 〔静〕<农> 收割: بۇغداي ئورمىسى 麦收 / بۇغداي پىشتى، ~ باشلاندى. 麦子熟了，收割开始了。 ئورمىنى بۆلۈم تۈگىتەر، ئادەمنى ئۆلۈم. <谚> 收割要分片，死神要人命。

ئورما ۋاقتى 收割季节

ئورماق 〔动〕割、收割: بۇغداي ~ 割小麦 / ئوت ~ 割草

ئورۇش ماشىنىسى 收割机

ئورمان 〔静〕森林、树林: ~ ئاسرىماق 护林

ئورمان بەلۋېغى 林带

ئورمان بۆلغۈنى <动> 松貂

ئورمان بۆلىكى 林分

ئورمان بىنا قىلماق 造林

ئورمان تاجىسى 林冠

ئورمان تورى 林网

ئورمان تىپى 林型

ئورمان چىلى <动> 棒鸡

ئورمان داڭگۆيى = ئورمان كىرىشى

ئورمان قانۇنى 森林法

ئورمان كەكلىكى <动> 鹧鸪

ئورمان كىرىشى <植> 羌活

ئورمان كلىماتولوگىيىسى 林业气候学

ئورمان كلىماتى <气> 森林气候

ئورمان مۈشۈكى <动> 林猫

ئورمان مېتېئورولوگىيىسى <气> 森林气象学

ئورمان ھۆۋقۇشى <动> 林鸮

ئورمان ئېكولوگىيە سىستېمىسى 森林生态系统

ئورمان ئېكولوگىيىسى 森林生态学

ئورمان ئېكولوگىيىسى ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 森林生态经济学

ئورمان ياڭىقى <植> 大果榛

ئورمان يەر قازىرى <动> 鼢鼠

ئورمان يېشى 林龄

ئورمانچى 〔静〕林管员、护林员

ئورمانچىلىق 〔静〕林业

ئورمانچىلىق مەيدانى 林场

ئورمانچىلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经业林

ئورمانزار = ئورمان

ئورمانزارلىق = ئورمانلىق

ئورمانشۇناس 〔静〕 家学林

ئورمانشۇناسلىق 〔静〕 学林

ئورمانلاشتۇرماق «ئورمانلاشماق» 态动使的

ئورمانلاشتۇرۇلماق «ئورمانلاشتۇرماق» 态动被的

ئورمانلاشماق 〔动〕 化林森، 盖覆林森

ئورمانلىق 〔静〕 ①林森: ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسى 深林森 ②处多林的: ~ جاي 带地林多 / تاغ ~ 林山

ئورموزىيە 〔静〕<植> 木梨花، 木桐花

ئورمىچى 〔静〕 客麦، 人麦割

ئورمىلىق 〔静〕 地的割收要: ئاتام سەھەردىلا ئورمىلىققا چىقىپ كەتكەنىدى. 。了去里地的割收要到就早清大爸爸

ئورناتماق ① «ئورنىماق» 态动使的 ②装安، 使竖立: ئىشىك - دېرىزە ~ 窗门装安 / تېلېفون ~ 话电装安 / تۈۋرۈك ~ 子柱立 ③建立، 确立: دىپلوماتىك مۇناسىۋەت ~ 系关交外立建 / تۈزۈم ~ 度制定确 ④架设: پىلىموت ~ 枪关机起架 / ئانتېننا ~ 线天设架 ⑤登记: نوپۇسنى ئورنىتىپ بولمىدىم. 。口户记登有没还我

ئورناشتۇرماق «ئورناشماق» 态动使的

ئورناشتۇرۇشماق «ئورناشتۇرماق» 态动同共的

ئورناشتۇرۇلماق «ئورناشتۇرماق» 态动被的

ئورناشماق 〔动〕 ①位于: ئىككى سۇ ئارىسىغا ئورناشقان پوتەي 堡碉的间之河两于位 ②铭记، 铭刻: بوۋاينىڭ تەسىرلىك سۆزلىرى قەلبىمىزگە چىڭ ئورناشتى. 话的人感爷爷老 语深深铭刻在我们心中。

ئورنوق 〔静〕<古> 床

ئورنىتىشماق «ئورناتماق» 态动同共的

ئورنىتىلماق «ئورناتماق» 态动被的: ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدا دوستلۇق ۋە ھەمكارلىق مۇناسىۋىتى ئورنىتىلدى. 间之国两 。系关作合好友了立建

ئورنىدا 〔静〕 ①原地: ئۇ ~ قىمىر قىلماي تۇرۇۋەردى. 原他 地不动地站着。②替; 像……一样地: ئۇنىڭ ~ ئانىسى جاۋاب بەردى. 。了答回他替妈妈 ئۇ باينىڭ ئۆيىدە ئات - كالا ~ ئىشلىدى. 。儿活干样一马牛像家主财在他 ③恰当، 有理: گەپ دېگەننى ئورنىدىراق قىلىڭ! 说要话 得有点儿道理(恰当点儿)!

ئورنىماق 〔动〕 ①铭记، 铭刻: ئۇنىڭ سۆزلىرى قەلبىمىزگە ئورناپ قالغانىدى. 他的话铭记在我们心中。②建立:

ئۇلارنىڭ ئارىسىدا مۇستەھكەم دوستلۇق ئورنىغانىدى. 之们他 间建立了牢固的友谊。③安置

ئورۇ 〔静〕 物装包

ئـورۇت 〔静〕<古> ①干، 枯干، 干燥②发硬的، 变 硬的

ئورۇغوچ 〔静〕<方> 火煤

ئورۇسگۈل 〔静〕<植> 金莲花

ئورۇشماق «ئورماق» 态同共的

ئورۇق[1] 〔静〕 ①瘦: ئۇ ناھايىتى ~. 。瘦很他 قوناق شېخىدەك ~ 瘦得像玉米杆 / ئات ~، يول يىراق. 马瘦路远。~ كالىنىڭ پوقى چوڭ. <谚> 瘦牛拉硬屎。~ ئۆي‌ـ غا يوغان مۈڭگۈز. <谚> 瘦牛长个大犄角。②秕، 瘪: ~ دان 谷秕، 瘪粒

ئورۇق ئات ①瘦马②<转> 穷棒子

ئورۇق مېۋە 瘦果

ئورۇق[2] 〔静〕<古> 路، 道路

ئورۇقسىز 〔静〕 未收割的: ~ قالغان بۇغدايلار 的割未 小麦

ئورۇقلاتماق «ئورۇقلىماق» 态动使的: ئۇ ھازىر ئۆزىنى ئورۇقلىتىۋاتىدۇ. 。肥减在正在现他

ئورۇقلۇق[1] 〔静〕 瘦، 瘦相: بۆرە يۈڭىنى پاخپايتىپ ئورۇقلۇقىنى بىلدۈرمەس. <谚> 狼把毛抖松، 不露瘦相。

ئورۇقلۇق[2] 〔静〕 收割了的: ~ بۇغداي 已收割的麦子

ئورۇقلىماق 〔动〕 ①瘦، 变瘦: يېقىندا ئۇ نېمىشقىدۇر ئورۇقلاپ كەتتى. 最近他不知道为什么瘦了。②掉膘: كالا ئورۇقلىدى. 。了膘掉牛

ئورۇلماق «ئورماق» 态动被的: نەچچە ئون مو بۇغداي ئورۇلدى. 。了割麦小亩十几

ئورۇلۇق 〔静〕<方> (磨房的)出料槽

ئـورۇم 〔静〕 ①开镰، 收割: بۇغداي ئورۇمى 麦子开镰 ②茬: ئىككىنچى ~ بېدە 第二茬苜蓿

ئورۇن (ئورنى) 〔静〕 ①地点، 地方، 处所: ئىدارىنىڭ ئورنى 机关的地点 / ئۇنىڭ كىيىملىرى ئۆزى قويغان ئورۇندا تۇراتتى. 他的衣服还在他自己放的地方。بۇ قايسى ~؟ 这是什么处所(地方)? ②部位، 部门، 位置، 位子، 座位: تاۋۇش چىقىرىش ئورۇنلىرى 发音部位 / نەشرىيات ئورنى 出版部门 / كارىۋاتنى ئۆز ئورنىغا جايلاشتۇرماق 把床安到原来的位置 / ~ ئىگىلىمەك 占位置، 占位子 / ھەركىم ئۆز ئورنىغا ئولتۇرسۇن. 各就各位。بۇ مېنىڭ ئورنۇم. 这是我的座位。③铺盖، 床铺: ئۇ سافاغا سې‌ـ

لىنغان ئورۇنغا كىرىپ ياتتى . 盖铺的上发沙在铺进钻他
。了觉睡里 ~ يىغماق 铺床拾收، 盖铺拾收 / ئورنىغا
سىيىپ قويماق 床尿：位岗، 位单④ ئورنى خىزمەت 单作工
ئورنى ئىش / 位岗动劳 ئەمگەك ئورنى / 点地作工، 位
مەسئۇلىيەت تۈزۈمى 位岗责任制⑤所، 部: تەتقىقات ئورنى
所究研 / داۋالاش ئورنى 所务医 / مۇلازىمەت ئورنى 务服
部⑥地位، 位: ئىجتىمائىي ~ 位地会社 / ئاياللارنىڭ
جەمئىيەتتىكى ئورنى 位地会社的女妇 / ئىككىنچى ئورۇندا
تۇرماق 居第二位⑦代替، 不但不: سېنىڭ ئورنۇڭغا كېلىدىغان ئادەم يوق . 你替代来人没 。 ئۇنىڭ ئورنىغا سەن بارغىن . 他替去你 。 ئۇ رەھمەت دېيىشنىڭ ئورنىغا ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىدى . 他不但不道谢، 反而破口大骂 。

ئورنى بار ①有道理: گەپلىرىڭلارنىڭ ئورنى بار . 你们的话有道理。②有单据، 有下落: 2000 يۈەننىڭ ~ . 两千元有单据(下落)。

ئورنىدىن چۈشمەك 下台: ئورنىدىن چۈشكەن ھاكىم 下台的县长

ئورنىغا چۈشمەك 复原، 复位: ئۇنىڭ سۇنۇق يېرى ئورنىغا چۈشتى . 他骨折的地方复位了。 ئوغلىنىڭ سالامەتلىكىنى كۆرگەن ھۆرنىساخاننىڭ يۈرىكى ئورنىغا چۈشتى . 看到儿子身体健康، 约尔妮萨罕心里的石头落了地。

ئورنىغا دەسسىمەك 替代، 取代: گەپ - سۆزنى ھەرىكەتنىڭ ئورنىغا دەسسىتىشكە بولمايدۇ . 言谈不能代替行动。

ئورنىغا كەلمەك ①恢复، 复原②挽回، 补救: ئىش مۇشۇ دەرىجىگە يەتكەن ئىكەن، ئەمدى ئورنىغا كەلمەيدۇ . 事已至此، 不可挽回。 ئەمدى ئەھۋال ئورنىغا كەلمەيدۇ . 现在已无法补救。

ئورنىنى باسماق 接替، 替代، 接班: بۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۇنىڭ ئورنىنى باسىدىغان بىرەرى چىقىپ قالار . 这些人中间会有人接替他的。 ئۇ كەتسە، ئۇنىڭ ئورنىنى كىم باسىدۇ؟ 他若走了، 谁代替他?

ئورنىنى قىلماق 设法搞到: چوڭ تېلېۋىزور ئېلىشنىڭ ئورنىنى قىلماق 设法买个大电视机。

ئورنى ئىسسىماق ‹成› 屁股坐稳: ئىككى ئايدىلا ئۇنىڭ ئورنى بىر ئوبدان ئىسسىپ قالدى . 他就坐了两个月才屁股稳了。

ئورنى يوق ①没有必要، 没有余地، 没有份儿: ~ زادىلا ئۇنىڭ قىلىقىغا رەنجىشنىڭ . 实在没有必要为他的做法生气。 ئۇنىڭ گەپ قىلىدىغان ~ . 没有他说话的余地(份儿)。 ئۇ يەرگە بېرىشنىڭ ~ . 你不该去那儿。

②空号: بۇ قېتىمقى تەكشۈرۈشتە ئۇنىڭ ھېسابىدىن 500 يۈەننىڭ ~ چىقتى . 这次检查的空号، 他帐上有500元空号。

ئورۇن ئالماشتۇرۇش ‹逻› 换位法

ئورۇن ئالماشتۇرۇش قانۇنى ‹数› 交换律

ئورۇن ئالماق ①就坐، 就位، 入席: تاماشىبىنلار ئۆز رەتى بويىچە ئورۇن ئالدى . 观众按号入座。②成为، 就: ~ قاتارىدىن ئىلغارلار 成为先进分子③记铭، 刻铭: ئۇنىڭ سۆزلىرى دېھقانلار قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالدى . 他的话深深地铭刻在农民的心中。④取代، 接替: سەمەتنىڭ مۇدىرلىق ئورنىنى زاكىر ئالدى . 扎克尔取代了赛麦提的主任位置。

ئورۇن باسماق 顶替، 接替، 接班: ئۇ ئىدارە باشلىقىنىڭ ئورنىنى بېسىشى مۇمكىن . 他可能接局长的班。

ئورۇن بەرمەك ①让位②给予地位: چىڭ سۇلالىسى پادىشاھلىرى ئاز سانلىق مىللەتلەرگە خېلى يۇقىرى ئورۇن بەرگەن . 清朝历代皇帝给少数民族相当高的地位。

ئورۇن تۇتماق ①占……地位: دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى شىنجاڭ ئىگىلىكىدە مۇھىم ئورۇن تۇتۇپ كەلمەكتە . 农业生产在新疆的经济中占有重要的地位。②占据: ئۇرۇش مەنزىرىسىنى تەسۋىرلەش بۇ روماندا چوڭ ئورۇن تۇتىدۇ . 战斗场面的描写在这部小说里占据很大的篇幅。③占位子: مەن سەل تۇرۇپ كېلەي، سەن ماڭا بىر ئورۇن تۇتۇپ قويغىن . 我过会儿就来، 你给我占个位子。

ئورۇن تۇتۇپ ياتماق 卧床

ئورۇن سالماق 铺床

ئورۇن كودى ‹电› 区位码

ئورۇن كېلىش ‹语› 位格

ئورۇن مۇقىملاشتۇرغۇچ ‹物› 电定位器

ئورۇن ھالىتى ‹语› 地点状语

ئورۇن ئوبرازى 位置表象

ئورۇن ۋېكتورى ‹物› 位置矢量(位矢)

ئورۇنباسار (ئورۇنباسارى) 〔静〕 ①替接者، 接任者، 接②副职: ئۆلكە باشلىقىنىڭ ئورۇنباسارى 副省长

ئورۇنباسار ۋارىس ‹法› 代位继承人

ئورۇنجى ‹方›〔静〕 裹脚布

ئورۇنچاق ‹古›〔静〕 抵押، 抵押品

ئورۇنداش ‹数›〔静〕 同位

ئورۇنداش تۈر 同位类

ئورۇنداش شەكىل ‹数› 同位图形

ئورۇندۇق 〔静〕①凳子، 椅子②(汽车)坐垫

ئورۇندۇقلۇق 〔静〕有凳子的، 有椅子的

ئورۇنسىز 〔静〕①无位置، 无位子: ~ قالماق 失去位置، 失去位子②无谓的، 无意义的: ~ قۇربان بېرىشتىن ساقلانماق 避免无谓的牺牲③无理的، 不适当的، 无端的: ~ تەلەپ 无理要求 / مەبلەغدىن ~ پايدىلانماق 资金使用不当 / ~ ئەيىبلىمەك 无端指责

ئورۇنسىزلىق «ئورۇنسىز» 的名词形式

ئورۇن - كۆرپە 〔静〕铺盖

ئورۇنلاتماق «ئورۇنلىماق» 的使动态

ئورۇنلاشتۇرماق «ئورۇنلاشماق²» 的使动态: ئۇ مېھمانلارنى ئۆز ئۆيىگە ئورۇنلاشتۇردى. 他把客人安顿到自己家里。/ كەسىپ ئالماشقان ھەربىيلەرنى ~ 安置转业军人 / ۋاقىتنى مۇۋاپىق ~ 合理安排时间 / خىزمەتنى ~ 安排工作، 布置工作 / ھەربىي كۈچنى ~ 布署兵力 / قوراللارنى ~ 配置武器 / ماقالىنى گېزىتكە ~ 给报纸排稿

ئورۇنلاشتۇرۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 布局经济学

ئورۇنلاشتۇرۇشماق «ئورۇنلاشتۇرماق» 的共同态

ئورۇنلاشتۇرۇلماق «ئورۇنلاشتۇرماق» 的被动态: مېھمانلار ياتاقلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى. 客人已安排了宿舍。

ئورۇنلاشماق¹ «ئورۇنلىماق» 的共同态

ئورۇنلاشماق² 〔动〕①住، 安家: ئۇلار شۇ ئاخشىمى دېھقاننىڭ ئۆيىگە ئورۇنلاشتى. 他们当晚住到了农民家里。ئۇ 50 - يىللاردا مۇشۇ يېزىغا كېلىپ ئورۇنلاشقانىدى. 他是50年代来到这个乡安家的。②被安置(工作或就学): ئۇ ناھىيىلىك رادىئو ئىستانسىسىغا ئورۇنلاشتى. 他被安置在县广播站。بالام ئۆتكەن يىلى خىزمەتكە ئورۇنلاشتى. 我孩子去年就业了。③位于، 所在: بۇ يېزا چەت - ياقا يەرگە ئورۇنلاشقان. 这个乡位于一个边远的地方。ئۇلار ئامبارئورۇنلاشقان جاينىمۇ بىلەتتى. 他们也知道库房的所在地。

ئورۇنلانماق «ئورۇنلىماق» 的被动态: ۋەزىپىمىز ئورۇنلاندى. 我们的任务完成了。

ئورۇنلۇق 〔静〕①有座位的: 40 ~ ئاپتوبۇس 有四十个座位的大巴士(大轿车)②有理的، 合理的، 正当的: ئۇنىڭ دېگەنلىرى ~. 他说的话有理。~ خىراجەت 合理的费用 / ~ تەلەپ 合理的要求، 正当的要求 / ~ ئۆلۈش 死得其所

ئورۇنلىماق 〔动〕①完成، 履行، 执行، 实现: ئۆز ۋەزىپىسىنى ~ 完成自己的任务 / ۋەدىنى ~ 履行诺言، 践约 / بۇيرۇقنى ~ 执行命令 / تەلەپنى ~ 实现要求②表演، 演唱، 演奏: ناخشا ~ 演唱歌曲 / مۇزىكا ~ 演奏乐曲

ئورۇنلاش سەنئىتى 表演艺术

ئورۇنلاش ماھارىتى 表演技巧

ئورۇنلاش ئۇسلۇبى 表演风格

ئورۇۋەن 〔静〕<植> 母草

ئورىزانول 〔静〕<药> 谷维素

ئورىغۇچى 〔静〕卷的

ئورىغۇچى يوپۇرماق <植> 卷叶، 苞叶

ئورىغۇچى يىپچە <植> 卷须

ئورىگىنال (ئورىگىنالى) 〔静〕<印> ①原稿، 文稿②稿纸

ئورىما 〔静〕绕的، 缠的

ئورىما سىم <物> 纱包线

ئورىماق 〔动〕①包، 裹، 缠، 绕، 卷: كىتاب ~ 包书 / پۇتىغا پايتىما ~ 往脚上缠裹脚布 / غالتەككە يىپ ~ 往线轴上绕线 / تاماكا ~ 卷烟②围: قىزلار ئۇنى ئورىۋېلىپ چۇرقىراشتى. 姑娘们围着他唧唧喳喳说话。③环绕، 围绕: شەھەر ئەتراپىنى تاغلار ئوراپ تۇرىدۇ. 群山环绕着城市。

ئورىئون 〔静〕<天> 猎户座

ئورىيا 〔静〕<农، 化> 尿素

ئوزا¹ 〔静〕前(天، 年): كۈن ~ 前天 / يىل ~ 前年

ئوزا² (ئوزايى) 〔静〕模样، 样子: ئوزايىڭدىن قارىغاندا، قەيىن ئىشقا دۇچ كەلگەندەك قىلىسەنغۇ؟ 看样子، 你是遇到了一个难题？

ئوزاقى 〔静〕前(天، 年)的

ئوزاقى يىل 前年

ئۆزدۇرماق «ئۆزماق¹» 的使动态

ئوزغارماق 〔动〕<古> 回忆起، 记起

ئوزغۇچ 〔静〕<古> 火焰، 火把

ئۆزماق¹ 〔动〕超越، 越过، 超过: ماشىنا ئاتلىقلاردىن ئۆزۈپ كەتتى. 汽车超越了骑马的人。تەرەققىي قىلغۇچى باشقا ئەللەردىن ئۆزۈپ كەتمەك 超过其他发展中国家 / ئوقۇغان ئوزار، ئوقۇمىغان توزار. <谚> 读书的人进步، 没读过书的人退步。

ئۆزۈپ چىقماق 冒尖: ئوقۇشتا ~ 学习上冒尖

ئۆزماق² 〔动〕<古> 摆脱، 解脱، 逃脱، 避免

ئوزوكېرىت 〔静〕 <矿> 蜡地

ئوزون 〔静〕 <化> 氧臭

ئوزون بۇلۇتى <气> 云氧臭

ئوزون قاتلىمى <气> 层氧臭

ئوزۇغ 〔静〕 <古> 的醒清، 的着醒

ئوزۇق[1] 〔静〕 ①品食، 物食: بالىغا قۇۋۋەتلىك ~ كېرەك . 儿
童需要营养食品。② <转> 养营، 粮食: مەنىۋى ~
精神粮食 / كۆمۈر سانائەتنىڭ ئوزۇقى . 煤炭是工业的
粮食。 ئۆسۈملۈكتىن تارتىپ ئادەملەرگىچە جىمى جانلىقلار يەر-
دىن ~ ئېلىپ ھايات كەچۈرىدۇ . 从植物到人所有生物生
存都要从大地吸取营养。

ئوزۇق[2] 〔静〕 <古> 的越超

ئوزۇق - تۈلۈك 〔静〕 物食، 粮食، 品食، 干粮، 口粮

ئوزۇقسىز 〔静〕 无粮食的، 无食物的

ئوزۇقشۇناس 〔静〕 营养学家

ئوزۇقشۇناسلىق 〔静〕 营养学

ئوزۇقلاندۇرماق «ئوزۇقلانماق» 的使动态

ئوزۇقلاندۇرۇشماق «ئوزۇقلاندۇرماق» 的共同态

ئوزۇقلاندۇرۇلماق «ئوزۇقلاندۇرماق» 的被动态: باللار قۇۋ-
ۋەتلىك ئوزۇقلاندۇرۇلغاندىلا ، ساغلام ئۆسۈپ يېتىلەلەيدۇ . 给孩
子提供营养丰富的食品، 才能健康成长。

ئوزۇقلانماق 〔动〕 ①吃، 吃饭: ئۇلار خورجۇنلىرىدىن مايلىق
توقاچلىرىنى ئېلىپ ئوزۇقلاندى . 他们从褡裢里拿出小油
馕吃。 مېھمانلار ئوبدان ئوزۇقلىنىپ ئارام ئالسۇن . 请客人
们好好吃饭، 然后休息。②吸取营养، 摄食

ئوزۇقلۇق[1] 〔静〕 ①有食物的: ~ ئات ھارماس . <谚>
有食物的马不累着。②有营养的: ~ يېمەكلىكلەر
营养食品 ③ <转> 种庄稼的: ~ يەر 种庄稼地④干
粮: ئۇ ئازراق ~ ئېلىپ يولغا راۋان بوپتۇ . 他带上一点
干粮就上路了。⑤营养: ئوزۇقلۇققا باي يېمەكلىكلەر 营
养丰富的食品

ئوزۇقلۇق ئاشلىق 口粮

ئوزۇقلۇق تەركىبى 营养成分

ئوزۇقلۇق زەنجىرى <生> 食物链

ئوزۇقلۇق قىممىتى 营养价值

ئوزۇقلۇق كۆمىلچى <农> 营养块

ئوزۇقلۇق ماددا 营养物质، 养分

ئوزۇقلۇق[2] 〔静〕 <古> 机警، 惕警، 警觉; 警惕性،
警觉性

ئوزۇق - ئوقەت 〔静〕 食物

ئوزۇن 〔静〕 <古> 谣言، 中伤، 诋毁، 污蔑، 诽谤

ئوزۇنچى 〔静〕 <古> 诽谤者، 诬告者، 搬弄是非者،
造谣中伤者

ئوسا 〔静〕 <农> ① 播种前的)灌溉): يەر ئوسىغا قانماق
地灌透 ② 把地浇透: كۆزلۈك 播种前)灌过的地، 浇过的地)
ئوسىغا سۇ باشلاندىمۇ ? 给冬灌地浇水了吗 ?

ئوسا بولماق <农> 给)播种前的地)灌水، 浇水:
بۇغداي تېرىيدىغان يەرلەر ئوسا بولدى . 种麦子的地都浇过
了。

ئوسا تاۋلاشماق 地墒好: ئوسا تاۋلاشمىسا ، مايسىلار تو-
لۇق ئۈسەلمەيدۇ . 地墒不好، 苗儿长不全。

ئوسا سۈيى <农> 播前水

ئوسا قىلماق <农> 播种前)灌溉، 浇水: دېھقانلار
يەرگە جىددىي ئوسا قىلىشىۋاتاتتى . 农民们正在紧张地灌
溉。

ئوسازون 〔静〕 <化> 脎

ئوسال 〔静〕 糟糕، 差劲儿، 不好: ~ ئادەم 糟糕的人،
差劲儿的人 / چىرايىڭ نېمانچە ~ ? 你的脸色怎么这样
不好 ? ~ ئەھۋالغا چۈشمەك 陷入窘境

ئوسال بولماق 难堪، 难看: ئۇ سەل ئوسال بولۇپ ،
ۋىـلـلـىـدە قىزاردى . 他感到有点难堪، 微微涨红了脸。
ياش يىگىت ئىشتا قېرىلارغا يېتەلمىسە ، بەك ئوسال بولىدۇ . 年
轻小伙子干活比不上老年人، 那就太难看了。

ئوسال قىلماق 使难堪: ئۇ ئادەمنى ئوسال قىلىدىغان بەزى
گەپلەرنى قىلىشىپتى . 他讲了一些令人难堪的话。

ئوساللاشتۇرماق «ئوساللاشماق» 的使动态: باشقىلارنىڭ ئال-
دىدا مېنى ئوساللاشتۇرما جۇمۇ ! 你不要在别人面前叫我难
看啊 !

ئوساللاشماق 〔动〕 ①变坏، 变糟، 恶化: ئۇنىڭ مىجەزى
ئوساللىشىپ كەتتى . 他的脾气变坏了。 نېمانچە ئوساللىشىپ
كەتتىڭ ? 你怎么变得这么坏 ? ئۇنىڭ سالامەتلىكى ئوساللاش-
تى . 他的健康状况恶化了。②难堪، 丢丑: ئۇ ئۆزىنى
چاغلىماي ئوساللىشىپ قالدى . 他自不量力丢了丑。

ئوساللىق «ئوسال» 的名词形式: مۇنداق ئوساللىقنى ئۆز ئىخ-
تىيارىم بىلەن قىلىمەنمۇ ? 我是心甘情愿干这种丢人现眼
的事吗 ?

ئوسانماق 〔动〕 <古> ①厌烦، 厌恶، 讨厌، 腻烦②
后悔

ئوستېرتاگىيە 见下

ئوستېرتاگىيە قىل قۇرتى <动> 奥氏线虫

ئوسسىلاتورىيە 下见

ئوسسىلاتورىيە يوسۇنى <植> 藻颤

ئوسغانچۇلاماق 〔动〕<古> 刺讽، 弄嘲، 笑嘲، 笑讥

ئوسما 〔静〕<植> 玛斯奥، 蓝板، 兰菘(子叶)：سۇ كېتىدۇ تاش قالىدۇ، ~ كېتىدۇ قاش قالىدۇ. <谚> 走流水尚和了得跑" 同喻；在毛眉了掉玛斯奥，在头石了庙了不跑"。

ئوسما قويماق (玛斯奥用) 眉画، 眉描：ئۇيغۇر قىز - چوكانلىرىدا ئوسما قويىدىغان ئادەت بار. 和娘姑的族尔吾维少妇有用玛斯奥画眉的习惯。

ئوسما ئوسسۇلى <艺> 舞玛斯奥

ئوسماق 〔动〕<古> 削، 剥، 揭

ئوسموس 〔静〕<物> 用作透渗

ئوسموسلۇق 〔静〕<物> 的透渗

ئوسموسلۇق بېسىم = سىڭىش بېسىمى

ئوسموسلۇق پوتېنسىيال <物> 势透渗

ئوسموسلۇق كۈچ <水> 力透渗

ئوسۇرتماق «ئوسۇرماق» 的使动态

ئوسۇرغاق 〔静〕① 爱放屁的：قورۇق تۇۋرا ئاتنى ~ قىلار. <谚> 料没兜料马屁多。② 屁篓子：تاۋۇز سىيگەك، نىڭ، قارا كاۋا ئوسۇرغاقنىڭ. <谚> 尿床的爱吃西瓜，屁篓子爱吃南瓜。ئوسۇرغاققا ئارپا نېنى باھانە. <谚> 放屁多了怪大麦。

ئوسۇرغاق قوڭغۇز <动> 椿象

ئوسۇرماق 〔动〕 放屁

ئوسۇرۇشماق «ئوسۇرماق» 的共同态

ئوسۇرۇق 〔静〕 屁：ئۇنىڭ گېپى ئوسۇرۇققا تەڭ. 他的话顶个屁。

ئوسۇغ 〔静〕<古> 窍门، 好办法، 好方法

ئوسۇك = غولكۆك

ئوسېتر 下见

ئوسېتر بېلىقى <动> 鲟鱼

ئوشە 〔静〕 捉兔子的网

ئوشتۇتماق «ئوشتۇماق» 的使动态

ئوشتۇشماق «ئوشتۇماق» 的共同态

ئوشتۇلماق ① «ئوشتۇماق» 的被动态：بېگىنگە يەتكۈچە بېلىنىڭ ئوشتۇلار. <谚> 伯克还未见到，腰已被打断。② «ئوشتۇماق» 的自复态：چىرىگەن دەرەخ شاخلىرى بەزى چاغلاردا تۇيۇقسىزلا ئوشتۇلۇپ چۈشەتتى. 朽了的树枝有时会突然自己折断掉下来。

ئوشتۇماق 〔动〕① 折، 断折：ئۇ سۆگەتتىن بىر تال چىۋىق ئوشتۇۋالدى. 他从柳树上折下一根树条。② 掰، 搞碎：نان ~ / يامانىنىڭ سۆيىنى ئىچكۈچە، قاپىقىنى ئوشتۇۋەت. <谚> 与其喝恶人的水，不如把水葫芦打碎。

ئوششاق 〔静〕<艺> 乌夏克(维吾尔十二木卡姆的第八套曲)

ئوشۇق[1] 〔静〕 多، 多余، 富余：~ چىقىم 多余的开支 / ~ گەپ قىلماقلاس. <谚> 多余的话不说。~ دۆلەت باشنى يارماس. <谚> 富余的财富不伤头。ئۇ كېرىمىدە يېرىم يىلدىن ئوشۇقراق تۇردى. 他在田间待了半年多。دۆلەت ~ ئاشلىقنى بىزدىن سېتىۋالماقچى. 国家打算向我们收购余粮。

ئوشۇق ئەمگەك <经> 剩余劳动

ئوشۇق مەھسۇلات <经> 剩余产品

ئوشۇق يۈك <交> 超载

ئوشۇق[2] 〔静〕①<理生> 骨踝：ئۇنىڭ پۇتىنىڭ ئوشۇقى چىقىپ كېتىپتۇ. 他的脚踝骨脱臼了。② 蹄腕骨③髀石

ئوشۇق ئوينىماق 打髀石

ئوشۇقى ئالچۇ چۈشمەك ① (玩赌)赢(四个羊髀石凹面均朝上)② <转> 走运：ئوشۇقۇڭ ئالچۇ چۈشتى، ئەمما ئالدىراپ كەتمە، تېخى كۆرىمىز! 你可走红运啦！但是别忙，咱们走着瞧！

ئوشۇقى ئالچۇ قويماق = ئوشۇقى ئالچۇ چۈشمەك

ئوشۇق - تۆشۈك 〔静〕 多余的، 过多的：ئۇ ئىشقا پۇختا، ~ گېپى يوق بالا ئىدى. 他是个做事踏实、不多话的孩子。

ئوشۇقتىن - ئوشۇق 〔静〕 白白地، 无谓地：مەن ~ بىر-مۇنچە نەرسىلەرنى ئويلاپ يۈرۈپتىمەن. 我白白地考虑了那么多。

ئوشۇقچە 〔静〕① 白白地، 无谓地：~ ئاۋارە بولماق 白白麻烦 ② 烦، 瞎忙乎، 多余的، 剩余下的：~ ئادەم 多余的人 / ~ مەھسۇلات 剩余产品 / بۇ يەردە سۆزلەپ ئولتۇرۇش ~ ! 在这儿说是多此一举嘛！ ~ ئىش - تەڭ كۈچىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ يەرگە سەرپ قىلىندى. 所有余力都花在了这个地方。

ئوشۇقچە خادىم 冗员

ئوشۇقچىلىق 〔静〕 多余، 富余：ماشىنىلارنىڭ ياخشىلىنىشى ئادەم كۈچىنىڭ ئوشۇقچىلىقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. 机器的改进使人力劳动成为多余。

ئوشۇقلۇق «ئوشۇق» 的名词形式

ئوشۇقلۇق قىلماق 多 嫌多، هازىر يېزىلاردا ئەمگەك كۈچى ئوشۇقلۇق قىلىۋاتىدۇ . 来出多力动劳的村农在现 了 。كېرەكلىك نەرسە ئوشۇقلۇق قىلمايدۇ . 不西东的用有 。嫌多

ئوشۇقماق 〔动〕 <方> 张慌، 神慌، 张皇失措

ئوغا 〔静〕 ①毒، 药毒، 物毒: ~ سالماق 放毒 / ~ ئىچ- مەك ②服毒 <转> 怒气، 火气

ئوغىسى قايىنماق 恼火: كىچىككىنە ئىش ئۈچۈن پەزلەت- نىڭ ئوغىسى قايناپ كەتتى . 排则莱提为一件小事恼火。 ئۇنىڭ بۇ قىلىقى ئادەمنىڭ ئوغىسىنى قايىنتىدۇ . 他的这种行 为令人恼火。

ئوغىسى ئۆرلىمەك = ئوغىسى قايىنماق

ئوغچا 〔静〕 <方> ①捕鸟夹، 捕兽夹② <转> 圈套

ئوغراغ 〔静〕 <古> 心意، 意向، 意图، 目的

ئوغراماق 〔动〕 <古> 向着، 面向، 向走

ئوغرى 〔静〕 贼، 窃贼: ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك - پوك . <谚> 做贼心虚 。 ئوغرىنى تۇتساڭ چوڭىنى تۇت . <谚> 擒贼先擒王 。 ~ گۇمانخور كېلىدۇ . <谚> 贼 人多疑 。

ئوغرى ئالماق 被盗، 被窃: ئۇنىڭ ئېتىنى ئوغرى ئال- دى . 他的马被盗了 。

ئوغرى باغ 连接鞍子和后鞧的皮带

ئوغرى بوي 贼个头儿(看上去矮، 实际上个儿 高): ئۇ ~ ئادەم ئىكەن ، پاكاردەك قىلىۋىدى ، بىراق مەندىن توپتوغرا ئىككى سانتىمېتىر ئېگىز چىقتى . 他这个人个贼头 儿، 好像挺矮، 可是整整比我高了两公分 。

ئوغرى تەر <医> 盗汗

ئوغرى تۇتماق 把…当贼: كىمنى ئوغرى تۇتۇۋاتىسەن؟ 你把谁当贼? ئۆزۈڭنى چىڭ تۇت ، قوشناڭنى ئوغرى تۇتما . <谚> 管好自己的家، 别把邻居当贼抓 。

ئوغرى چىش <理生> 阻生牙، 多长出的牙

ئوغرى كۆكۈيۈن <动> 盗虻

ئوغرى مۇشۇك <动> 馋猫، 偷嘴猫، 野猫: ئوغ- رى مۇشۇكتەك يۈرمەك 贼头贼脑، 鬼鬼祟祟

ئوغرى يانچۇق (裤子上的)暗袋

ئوغرى يول 暗道

ئوغرىتىكەن 〔静〕 <植> 蒺藜، 八角刺

ئوغرى - قاراقچى 〔静〕 盗贼

ئوغرىلاتماق «ئوغرىلىماق» 的使动态

ئوغرىلاشماق «ئوغرىلىماق» 的共同态

ئوغرىلانماق «ئوغرىلىماق» 的被动态: بۇ نەرسىلەر باشقا بىر يەردىن ئوغرىلانغان بولۇشى مۇمكىن . 这些东西可能是从别 处偷的 。

ئوغرىلىق 〔静〕 窃盗行为، 偷盗行为: ~ دېلوسى 盗窃 案 / ~ جىنايىتى 盗窃罪 / ئۇ ~ قىلىپ تۇتۇلۇپ قاپتۇ . 他作贼被捉住了 。

ئوغرىلىقچە 〔静〕 偷偷地، 偷偷摸摸地، 鬼鬼祟祟地: ~ ئاڭلىماق 偷听، 窃听 / ~ كۈلمەك 窃笑 / ~ يېمەك 偷偷地吃 / ~ كىرمەك 偷偷摸摸地进入

ئوغرىلىماق 〔动〕 ①偷، 窃، 盗窃: پۇل ~ 偷钱 / گەپ ~ 偷听، 窃听 / دۆلەتنىڭ مەخپىيەتلىكىنى ~ 盗窃国家 机密② <转> 搅乱(思绪等): بۇ سۆز مېنىڭ ئەقلىمنى ئوغرىلىدى . 这话搅乱了我的思路 。

ئوغرىلىنىش سۇغۇرتىسى <经> 盗窃保险

ئوغرى - يالغان 〔静〕 贼(泛称): نەرسىلىرىڭگە مەھكەم بول ، ~ ئېلىۋالمىسۇن . 看好你的东西، 别让贼偷了 。

ئوغلاغۇ 〔静〕 <古> 富家子弟، 在富足家庭成长的人

ئوغلاق 〔静〕 <动> 山羊羔

ئوغلاق تارتماق 刁羊(群众性娱乐活动، 众骑手 抢一只宰杀的山羊羔، 抢得后扔到指定处者为胜)

ئوغلاقچى 〔静〕 刁羊者

ئوغلاقلىق 〔静〕 有山羊羔的: ئۆيدىن ئۆيگە كۆچسەڭ ، ~ ئۆچكە زىيان . <谚> 搬家频繁، 山羊受损 。

ئوغلان (ئوغلانى) 〔静〕 ①儿子: ۋەتەننىڭ ئوغلانى 祖国的儿 子②好男儿: ۋەتىنىگە مېھرى يوق ~ بولالماس ، دۈشمىنىگە قەھرى يوق پالۋان بولالماس . <谚> 对祖国不爱深切 成不了好男儿، 对敌人没有仇恨当不成真勇士 。

ئوغلانلىق 〔静〕 好男儿的: ~ بۇرچ 好男儿的使命

ئوغلى 〔静〕 <古، 植> 白胡萝卜(喀什的白色甜胡 萝卜)

ئوغۇت 〔静〕 肥料: ~ توپلىماق 积肥 / ~ چىقارماق 起 圈، 起肥 / ~ توشۇماق 运肥 / ~ بەرمەك 施肥، 上 肥料

ئوغۇتسىز 〔静〕 无肥料的، 不施肥的: يەرنى ~ تېرىۋېر- سە ، ئاجىزلاپ كېتىدۇ . 不施肥光种地، 土地变贫瘠 。

ئوغۇتلاتماق «ئوغۇتلىماق» 的使动态: ئۇ بىزگە قوناق يېرىنى ئوغۇتلاتتى . 他让我们给玉米地施了肥 。

ئوغۇتلاشماق «ئوغۇتلىماق» 的共同态: دېھقانلار بۇغداي يېرىنى ئوغۇتلاشماقتا . 农民们正在给麦子地施肥 。

ئوغۇتلانماق «ئوغۇتلىماق» 的被动态: بۇغداينىڭ بەش مىڭ مو-

دىن كۆپرەكى قوشۇمچە ئوغۇتلاندى . 五千多亩麦子追了肥。

ئوغۇتلۇق 〔静〕 ①施了肥的، 上了肥的②做肥料用的:
~ ئۆسۈملۈك 绿肥作物

ئوغۇتلىماق 〔动〕 施肥، 上肥: ئۇلار بۇغداي يېرىنى بىر كۈن‐
دىلا ئوغۇتلاپ بولدى . 他们一天就给麦地施完了肥。

ئوغۇر¹ 〔静〕<古> 时候، 时间، 时机

ئوغۇر² 〔静〕<古> 福، 福气، 幸福

ئوغۇر³ 〔静〕<古> 鼻梁有白斑的马

ئوغۇر⁴ 〔静〕<方> 木臼، 木乳钵

ئوغۇرلۇغ 〔静〕<古> 正当其时的

ئوغۇز¹ 〔静〕 初乳
ئوغۇز چىش <生理> 乳齿، 乳牙
ئوغۇز شورپىسى (给出生后 40 天内的婴儿喂的)
肉汤

ئوغۇز² 〔静〕<古> 乌古斯، 呼揭(古代突厥部落之
一)

ئوغۇش 〔静〕<古> 亲属، 家族، 氏族

ئوغۇق 〔静〕<古> 皮袜子

ئوغۇل (ئوغلى) 〔静〕 ①儿子: ئۇنىڭ ئادىل ئىسىملىك بىر
ئوغلى بار . 他有个名叫阿迪力的儿子。②男孩: ~ تۇغ‐
سا ئۆزىدىن كۆرەر ، قىز تۇغسا ئۆزگىدىن . <谚> 生了男孩
夸自己، 生了女孩怪别人。 ~ ئاتىنى دورايدۇ ، قىز ئانى‐
نى . <谚> 男孩学爸爸، 女孩学妈妈。③孩子: ئوغ‐
لۇم ، ئۇنداق قىلماڭ ، ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن! 孩子، 别这
样، 可怜可怜我吧!④男性: ~ ئوقۇغۇچى 男学生،
男生
ئوغۇل بالا ①男孩儿②男儿، 男子汉، 大丈夫: قا‐
سىم ئاكا ، ~ ئىكەنسىز . 喀斯木大哥، 您真是个男子汉。
ئوغۇل بالىچىلىق = ئوغۇل بالىلىق
ئوغۇل بالىلىق 男子汉气魄، 大丈夫气概: ~ قىل‐
ماق 做事有男子汉气魄
ئوغۇل نەۋرە 孙子

ئوغۇلچىماق 〔动〕<方> 尊重، 尊敬

ئوغۇلچاق 〔静〕 小小子، 小男孩儿: ئوغۇلچاقلارنىڭ يېشى
يېتىپ ، سۈننەتنى ئورۇنلاش زۆرۈر بولۇپ قالدى . 小小子们
的年龄到了، 该办割礼了。

ئوغۇلچە 〔静〕 男孩式的: ~ ياسانماق 女扮男装

ئوغۇلچىلاپ 见下
ئوغۇلچىلاپ كىرمەك 入赘، 倒插门: ئۇ قىزنىڭ ئۆ‐
يىگە ئوغۇلچىلاپ كىردى . 他入赘新娘家了。

ئوغۇلچۇق 〔静〕<生理، 古> 子宫

ئوغۇلسىز 〔静〕 没有儿子: ئۇ ئوغلى قازا قىلىپ كېتىپ ، ~
قالدى . 他儿子去世، 没了儿子。

ئوغۇل ـ قىز 〔静〕 儿女، 子女: قەھرىمان ئوغۇل ـ قىزلار
英雄儿女

ئوغۇللۇق «ئوغۇل»的抽象名词: ئوغۇللۇققا ئالماق 收为义
子، 认干儿子 / ئوغۇللۇققا كىرمەك 倒插门 / ~ قەرزى
儿子的义务②儿子的، 男孩的: ~ ئۈچ سىزمۇ بولغان
ئادەم ، بۇ ئىشلارنى بىلىشىڭىز كېرەك . 你也是有三个儿子
的人了، 这些事您该懂得。 ئۇ دادىسىغا ~ مېھرى بىلەن
قارىدى . 他用儿子的爱照看爸爸。

ئوغۇلمۇق 〔静〕<古> (上面架檩的)柱子

ئوغۇماق 〔动〕<方> 呕吐

ئوغۇنۇتە 〔静〕<方> 在那儿، 在那里

ئوغىدان 〔静〕 毒饵盒

ئوفىتسېر 〔静〕<军> 军官

ئوفىتسېرلىق «ئوفىتسېر»的抽象名词

ئوفىئولىت 〔静〕<矿> 蛇绿岩، 蛇纹石

ئوق¹ 〔静〕 ①箭، 矢: ئالدىغا ئوقتەك ئېتىلىپ بارماق 一个箭
步冲上前去 / نىشانلىق ~ ئاتماق 有的放矢 / ~ يەتمىگەن
يەرگە قىلىچ شىلتىمە . <谚> 箭射不到的地方莫挥刀。
②子弹: ئاتقان ~ قايتىپ كەلمەس . <谚> 射出的子弹
不回来; 喻同"覆水难收"。 ئېتىلگان سۆز ئېتىلگان~ .
<谚> 说出的话好比射出去的子弹; 喻同"君子一
言، 驷马难追"。 ئاتالمىغان ئوقىدىن كۆرەر ، چىچالمىغان
پوقىدىن . <谚> 打不中怪子弹، 拉不出怪粪便; 喻
同"拉不出屎来怪茅房"。
ئوق ئاتماق 开枪، 射击: ئۇ ئارقا ـ ئارقىدىن ئۈچ پاي
ئوق ئاتتى . 他连开了三枪。 راست ~ 实弹射击
ئوق باسماق 上子弹
ئوق تەگمەك 中弹، 击中
ئوق چىقارماق = ئوق ئاتماق
ئوق مۇساپىسى <军> 射程
ئوق ئۈزمەك = ئوق ئاتماق
ئوق ئىزى 弹痕، 弹孔
ئوق ياغدۇرماق 扫射
ئوق يولى <军> 弹道
ئوق يېمەك = ئوق تەگمەك
ئوق يىلان <动> 北极蝰، 箭蛇
ئوققا تۇتماق 扫射، 射击: ئەتراپىنى ~ 向周围扫射

ئوق² 〔静〕 轴①: چاقنىڭ ئوقى 轴的子轮 / ھارۋىنىڭ ئوقى
轴车 / جوۋازنىڭ ئوقى 轴木的机油榨土 / يەر شارىنىڭ
ئۆز ئوقى ئەتراپىدا ئايلىنىشى 地球自转② <数> 轴、轴
线心中、线

ئوق پىشاڭ 扛撬(的盘磨撬)
ئوق سىزىق <数> 线轴
ئوق كۆزنەك <机> 瓦轴、套轴
ئوق ۋېكتور <物> (量)矢轴
ئوق ئېرىق <水> 渠斗
ئوق يىلتىز <植> 根主、根直

ئوق³ 〔静〕 (的产遗)份: مىراس ئۈچ ~ قىلىنىپ، ئىككى ~
ئوغۇلغا، بىر ~ قىزغا بېرىلدى . 遗产搞成三份、两份给了
儿子、一份给了女儿。

ئـوق⁴ 〔助〕<古> 就、就是、仅仅、啊…(表强调前一
个词的语气)

ئوقا 〔静〕<古> 担保、保证
ئوقەت 〔静〕 ①生意、买卖: مەن بۈگۈنكى ئوقىتىمدىن خېلىلا
مەمنۇن بولدۇم . 我对今天的生意相当满意。بېگىم ئۈچۈن
خىزمەت، ئـۆزۈم ئۈچۈن ~ . <谚> 干活为主子, 买卖
为自己。②东西: بۇ قانداق ~ ؟ 这是什么东西?
ئوقەتچى 〔静〕 生意人、买卖人
ئوقەتچىلىك ① «ئوقەت» 的抽象名词② <经> 实业
ئوقەتچىلىك بانكىسى <经> 实业银行
ئوقتارغا 〔静〕<方> 坑坑洼洼、凹凸不平、高低不平
ئوقتام 〔静〕<古> 一箭地
ئوقچۇتماق «ئوقچۇماق» 的使动态
ئوقچۇماق 〔动〕 ①溅进、冒出: بېلىقلار سۇ ئۈستىگە ئوق-
چۇپ چىقتى . 鱼跳出了水面。بۇلاق سۈيى ئوقچۇپ چىقماقتا .
泉水往外冒着。②<转> 跳、跳越: ئىت بىرلا ئوق-
چۇپ ئۇنىڭ كەينىگە ئـۆتۈۋاپتۇ . 狗一跳就窜到了他的身
后。

ئوقداش 〔静〕 同轴的
ئوقداش كابېل <物> 同轴线
ئوقدان 〔静〕 ①箭袋、箭囊②子弹袋③弹夹
ئوق - دورا 〔静〕 弹药
ئوقسىمان 轴式的
ئوقسىمان يۇگەلمە بۇلۇت <气> 卷轴云
ئوققازان 〔静〕<机> 轴承
ئوقلاتماق «ئوقلىماق» 的使动态: ئوفىتسېر جەڭچىلەرگە مىل-
تىقنى ئوقلاتتى . 军官让战士们给枪装上子弹。

ئوقلاشماق «ئوقلىماق» 的共同态: ئەسكەرلەر زەمبىرەكنى ئوق-
لاشتى . 士兵们给大炮上了炮弹。
ئوقلانماق «ئوقلىماق» 的被动态: ئوقلانغان تاپانچا 子弹上了
膛的手枪
ئوقلىماق 〔动〕 上膛、装填子弹: زەمبىرەكنى ~ 炮弹上
膛 / ئۇ تۆپىلىككە يامىشىپ چىقىپ كېتىۋېتىپ ئاپتوماتنى ئوق-
لىدى . 他爬上土丘并给冲锋枪装上了子弹。
ئوقۇبەت 〔静〕 苦难: ئۇ كونا جەمئىيەتتە نۇرغۇن ~ تارتقان .
他在旧社会受了很多苦。
ئـوقۇبەتسىز 〔静〕 无苦难的: ~ تۇرمۇش 没有苦难的
生活
ئوقۇبەتلىك 〔静〕 苦难的: ~ تۇرمۇش 苦难的生活
ئوقۇتقۇچى 〔静〕 教师、教员: ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى 教师队
伍、师资队伍
ئوقۇتقۇچىلىق 〔静〕 教学工作: ~ قىلماق 从事教学工
作、当教师
ئوقۇتماق «ئوقۇماق» 的使动态: ئۇ ماڭا بېغىشلىمىنى ئوقۇت-
تى . 他让我读献词。ئىقتىسادىي ئەھۋالى ياخشى بولمىغاچقا،
ئـۇ بالىلىرىنى ئوقۇتالمىدى . 因为经济状况不好, 他未能
让孩子们上学。
ئوقۇتۇش پىلانى <数> 教学计划
ئوقۇتۇش تەتقىقاتى <数> 教学研究
ئوقۇتۇش سائىتى <教> 学时
ئوقۇتۇش پروگراممىسى 教学大纲
ئوقۇر 〔静〕 ①槽: ئالمىغان ئاتقا ~ ساپتۇ . <谚> 马还没
买就盘槽; 喻同"操之过急"。ئات ئايلىنىپ ئوقۇرىنى تا-
پار . <谚> 马走千里终归槽头; 喻同"落叶归根"。②
<气> 槽
ئوقۇرى ئېگىز <成> 门槛高; 喻同"傲世出尘、
落落寡合"
ئوقۇرەك 〔静〕<理生> 肩窝、锁骨
ئوقۇرسىمان 〔静〕 槽状的、槽形的
ئوقۇرسىمان تۆۋەن بېسىم <气> 槽形低压
ئوقۇرسىمان قويۇن <气> 槽式气旋、槽气旋
ئوقۇرسىمان ۋادى <地> 槽形谷
ئوقۇرلۇق 〔静〕 有槽的
ئوقۇرلۇق بېتون تاختا <建> 槽型板
ئوقۇرلۇق پروكاتلاش <冶> 槽轧
ئوقۇرمەن 〔静〕 读者
ئوقۇرۇق¹ 〔静〕<动> 牛皮蝇

ئوقۇرۇق قۇرتى <动> 蛆蝇皮

ئوقۇرۇق كېسىلى <牧> 病蚴蝇皮牛

ئوقۇرۇق[2] 〔静〕 <方>①套马索② (打树上果实的)长子杆

ئوقۇرۇقلىماق 〔动〕 (被牛皮蝇蛆蜇得)乱蹦乱跳: كالا ئوقۇرۇقلىدى . 牛被牛皮蝇蛆蜇得乱跳。

ئوقۇش 〔静〕 学习

ئوقۇش پۇلى <教> 学费

ئوقۇش تارىخى 学历

ئوقۇش تەۋەلىكى <教> 学籍

ئوقۇش تۈزۈمى <教> 学制

ئوقۇشتىن توختاش <教> 停学

ئوقۇشتىن قالماق <教> 辍学

ئوقۇشتىن قاچماق 逃学

ئوقۇش قەرز پۇلى <教> 贷学金، 助学贷款

ئوقۇش كىتابى 读本: باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ ~ 小学读本

ئوقۇش مەۋسۇمى 学期

ئوقۇش مۇكاپات پۇلى 奖学金

ئوقۇش ياردەم پۇلى <教> 助学金

ئوقۇش يېشى <教> 学龄

ئوقۇش يىلى 学年

ئوقۇشسىز 〔静〕失学

ئوقۇشسىز قالماق 失学

ئوقۇشلۇق 〔静〕 读物، 读本: ئۆسمۈرلەر ئوقۇشلۇقى 少儿读物 / تىل - ئەدەبىيات ئوقۇشلۇقى 语文读本

ئوقۇشماق «ئوقۇماق» 的共同态: پىئونېرلار ياڭراق ئاۋازدا ئەترەت مارشىنى ئوقۇشتى . 少先队员们高唱队歌。

ئوقۇش - ئوقۇتۇش 〔静〕 教学

ئوقۇغۇچى 〔静〕 ①学生: ئوغۇل ~ 男学生، 男生 / قىز ~ 女学生، 女生 / قوبۇل قىلماق ~ 招生②读者: گېزىتلارنىڭ بىر ئوقۇغۇچىسى 贵报的一名读者

ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى 学生会

ئوقۇغۇچىلىق «ئوقۇغۇچى» 的抽象名词: ~ هايات 学生涯 / مېنىڭ ~ دەۋرىم 我的学生时代

ئوقۇغۇچىلىق كىنىشكىسى <教> 学生证

ئوقۇلماق «ئوقۇماق» 的被动态

ئوقۇماق 〔动〕 ①读، 念: گېزىت ~ 读报 / ئۇ بۇ كىتابنى بىر نەچچە قېتىم ئوقۇپ چىقتى . 他把这本书读了好几遍。 ئۇ خەتنى ئاچتى - دە، ئوقۇشقا باشلىدى . 他打开信،开始念起来了。 ئۇ سۆزگە چىقىدىغانلارنىڭ ئىسمىنى ئوقۇدى . 他宣读了发言人的名字。②上学، 读书، 念书، 学: ئۇنىڭ ئۈچ بالىسى بار، بىرسىمۇ ئوقۇمىغان . 他有三个孩子، 一个都没上过学。 ئۇ مەكتەپتە ئوقۇيدۇ . 他在学校读书。 ئوقۇماي موللا بولغان، چۇقۇماي قاغا . <谚> 不念书就当了毛拉، 不会啄就成了乌鸦; 喻同"不学无术"; "滥竽充数"; "混吃混喝"。 ئۇ ئۇيغۇر تىلىنى ئوقۇغان . 他学过维吾尔语。

ئوقۇمۇشلۇق 〔静〕 有学问的، 见识广的، 有阅历的، 开明的: ~ زات 开明人士، 有识之士 / ~ كىشى 有学问的人، 饱学之士 / ~ ئائىلە 书香人家

ئوقيا (ئوقيايىم، ئوقيايىڭ، ئوقياسى) 〔静〕 弓箭، 箭: ~ ئاتماق 射箭

ئوق - ياراغ 〔静〕 兵器، 军械

ئوكاپى <动>〔静〕 獾狮狓

ئوكتان <化>〔静〕 辛烷

ئوكتانت 〔静〕 ①<交> 八分仪② <数> 卦限

ئوكتاۋا 〔静〕 ①<艺> 八度② <电> 倍频程

ئوكسالات <化>〔静〕 草酸盐، 乙二酸盐

ئوكسىد <化>〔静〕 氧化物

ئوكسىدازا <化>〔静〕 氧化酶

ئوكسىدسىز 〔静〕 脱氧化的

ئوكسىدسىزلاندۇرماق «ئوكسىدسىزلانماق» 的使动态

ئوكسىدسىزلاندۇرۇلماق «ئوكسىدسىزلاندۇرماق» 的被动态

ئوكسىدسىزلانماق <化>〔动〕 还原، 脱氧化

ئوكسىدسىزلىغۇچ <化>〔静〕 除氧化器

ئوكسىدسىزلىغۇچى <化>〔静〕 还原的

ئوكسىدسىزلىغۇچى ئېنزىم <化> 还原酶

ئوكسىدلاندۇرماق «ئوكسىدلانماق» 的使动态

ئوكسىدلاندۇرۇلماق «ئوكسىدلاندۇرماق» 的被动态

ئوكسىدلانماق «ئوكسىدلىماق» 的被动态

ئوكسىدلىنىش رېئاكسىيىسى <化> 氧化反应

ئوكسىدلىغۇچ <化>〔静〕 氧化剂

ئوكسىدلىغۇچى <化>〔静〕 氧化的

ئوكسىدلىغۇچى ئېنزىم <化> 氧化酶

ئوكسىدلىماق 〔动〕 氧化

ئوكسىگېن <化>〔静〕 氧

ئوكسىگېن ئاتومى <化> 氧原子

ئوكسىگېن بالونى 氧气瓶

ئوكسىگېن پۈركۈگۈچ 氧枪

ئوكسىگېندىن بىزار باكتېرىيە <生> 菌氧厌

ئوكسىگېندىن بىزار مىكرو جانلىقلار <生> 厌 物生微氧

ئوكسىگېن - ئاتسېتىلېن 〔静〕<化> 炔氧

ئوكسىگېنخۇمار 〔静〕 的氧嗜

ئوكسىگېنخۇمار باكتېرىيە <生> 菌氧嗜

ئوكسىگېندان 〔静〕 瓶气氧

ئوكسىگېنسىز 〔静〕 的氧脱

ئوكسىگېنسىزلاندۇرماق «ئوكسىگېنسىزلانماق» 态动使的

ئوكسىگېنسىزلاندۇرۇلماق «ئوكسىگېنسىزلاندۇرماق» 被的 态动

ئوكسىگېنسىزلانماق 〔动〕<化> 氧脱

ئوكسىگېنسىزلاندۇرغۇچ 〔静〕 器氧脱، 器氧除

ئوكسىگېنسىزلاندۇرغۇچى 〔静〕 的氧脱

ئوكسىگېنسىزلاندۇرغۇچى خۇرۇچ <化> 脱 剂氧

ئوكسىگېنلىق 〔静〕 的氧有

ئوكسىگېنلىق بىرىكمە <化> 物合化氧有

ئوكسىگېنلىق پولات <冶> 钢腾沸

ئوكۇل 〔静〕<医> 射注: ~ ئەيچىسى 管针، 管射注 / ~ سۇيۇقلۇقى 液射注

ئوكۇل سالماق 针打، 射注

ئوكۇل ئۇرماق = ئوكۇل سالماق

ئوكۇل يىڭنىسى <医> 器射注، 头针

ئوكۇلخانا 〔静〕 室射注

ئوكۇليار 〔静〕<物> 镜目

ئوكۇن 〔静〕<动> 鳜، 鱼鲈

ئوكيان 〔静〕<地> 洋大، 洋: تىنچ ~ 洋平太 / ھىندى ~ 洋度印

ئوكيان ترانسپورتى <交> 输运洋远

ئوكيان جۇغراپىيىسى 学理地洋海

ئوكيان چارلاش پاراخوتى <军> 舰洋巡

ئوكيان سۈنئىي ھەمراھى <气> 星卫洋海

ئوكيان كۆتۈرۈلمىسى <地> 隆洋

ئوكيان گېئولوگىيىسى 学质地洋海

ئوكيان ھاۋا رايى <气> 气天洋海

ئوكيانشۇناس 〔静〕 家学洋海

ئوكيانشۇناسلىق 〔静〕 学洋海

ئوكيانۇس 〔静〕 海辞

ئوكيانىيە 〔静〕<地> 洲洋大

ئوڭ[1] 〔静〕 右①: ~ قولۇم، سول قولۇم، ئىككىلىسى ئۆز قو- لۇم. 手"同喻: 手的己自我是都، 手左، 手右 <谚>. 适合②: "肉是都背手心 بۇ ئىشنى سېنىڭ قىلغىنىڭ ئوڭراق. 这事你办比较合适 。 پۇلى بارنىڭ گېپى ~، پۇ- لى يوقنىڭ گېپى توڭ. 的钱没، 耳顺话说的钱有 <谚>. 耳逆话说 楚清(脑头)، 通开، 理达情通③ : ~ ئا- دەم بەڭگىنىڭ ئوڭى يوق، پاشىنىڭ قوڭى. / 人的理达情通 有没是都子蚊像就، 的楚清子脑有没鬼烟 <谚> 的股屁 好، 顺④: ئۇنىڭ تەلىيى ~ ئىكەن. 气运的他 好 实现⑤(言而境梦对): ئەسلىگىنىم چۈش ئەمەس، ئوڭۇم ئىدى. 我所忆及的不是梦، 而是实现。 面正⑥: رەختنىڭ ئوڭى 面正的布 / داستىخاننىڭ ئوڭى 面正的布餐

ئوڭ ئاسسىمىلياتسىيە <语> 化同顺

ئوڭ بايان <文> 叙顺

ئوڭ بۇلۇڭ <数> 角正

ئوڭ پەرق <经> 差顺

ئوڭ تاناسىپ <数> 例比正

ئوڭ تاناسىپ پارچە = سىزىقلىق ئېلېمېنت

ئوڭ تاناسىپلىق سانىغۇچ <物> 器数计比正

ئوڭ تەسۋىر <物> 象立正، 象正

ئوڭ تولغانما كرىستال <物> 体晶旋右

ئوڭ تېئورېما <数> 理定正

ئوڭدىن كەلمەك 风顺، 利顺: ئىش ئوڭدىن كەلدى. 事 利顺情。 بۈگۈن شامال ئوڭدىن كەلگەچكە، كېمە ناھايىتى تېز ماڭدى. 今天风顺، 船走得很快。 ئامەت ئوڭدىن كەل- سە، تەلەي دۆڭدىن كېلەر. 来也气运، 来一气福 <谚>。

ئوڭغا تارتماق 当顺، 利顺: ئايشەمنىڭ ئىشى ئوڭغا تارت- تى. 。利顺很得办事的姆谢依阿

ئوڭ قانات ① 翼右(的机飞或鸟)، 扇右(窗门)② 翼右 <转>

ئوڭ قايتما ئىنكاس <心> 馈反正

ئوڭ قول 手右

ئوڭ قول ۋەزىر 相丞右

ئوڭ قىلماق 利顺使: دادام ئىشلىرىڭنى ئوڭ قىلدۇ. 你 。利顺事诸你使会亲父

ئوڭ كەلمەك 遂顺، 利顺: ھەممە ئىش ئوڭ كەپتۇ. — 。利顺切

ئوڭ كۆزدە قارىماق <成> 起得看، 看相眼正: مەندەك بىچارىگە ئوڭ كۆزلىرىدە قارىغانلىرىغا مىڭ مەرتىۋە رەھ- مەت! 非常感谢您看得起我这样可怜的穷人!

ئوڭ نىسبەت = ئوڭ تاناسىپ
ئوڭ ئۈزۈلمە <地> 断正
ئوڭ ۋالېنت <化> 价正
ئوڭ ۋېكتور <物> 矢右
ئوڭ ئىندۇكسىيە <心> 导诱正
ئوڭ يانتۇلۇق <水> 坡顺
ئوڭ يۈرەك دالانچىسى <理生> 房心右
ئوڭ يۈرەك قېرىنچىسى <理生> 室心右
ئوڭ يۈز (的子席)面正
ئوڭ² 〔静〕<古> 气运、数命、运命
ئوڭارماق 〔动〕<古> ①好搞、好修、妥搞②正改、改 ③好复康
ئوڭاموق 〔静〕<古> 随和的、平易近人的
ئوڭاي 〔静〕 容易、轻易、便当、便利: ~ ئىش 容易的事 / مەسىلىلەر ~ يېشىلدى. 问题很容易地解决了。~ غەلىبە قىلماق 轻易取胜 / ئۆي ـ سەرەمجان ئاز بولسا، يىغىشتۇرماق ~ بولىدۇ. 房子里家具不多，收拾起来很便当。
ئوڭايسىز 〔静〕 不容易、不方便、不便: ~ شارائىت 不方便的条件②为难的、难堪的、尴尬的: ~ ئەھۋالغا چۈشۈپ قالماق 陷入难堪的境地
ئوڭايسىزلاندۇرماق «ئوڭايسىزلانماق» 的使动态: بۇ ئىش مېنى ئوڭايسىزلاندۇرۇپ قويدى. 这件事令我难堪。
ئوڭايسىزلاندۇرۇشماق «ئوڭايسىزلاندۇرماق» 的共同态
ئوڭايسىزلانماق 〔动〕 发窘、尴尬、难为情: ناتونۇش كىشىلەرنىڭ ئالدىدا ئۇ ھەمىشە ئوڭايسىزلىنىدۇ. 在生人面前她总是很难为情。
ئوڭايسىزلىق 〔静〕 ①不便: خىراجەتنىڭ كەملىكى خىزمەتكە كۆپ ~ كەلتۈرۈۋاتىدۇ. 资金的短缺给工作带来诸多不便。②窘态、尴尬、尴尬状: ئۇ مېنىڭ چىرايىمدىكى ئوڭايسىزلىقنى كۆرۈپ قاقاقلاپ كۈلۈشتىن توختىدى. 他看到我脸上的窘态便不再哈哈大笑了。
ئوڭايلاشتۇرماق «ئوڭايلاشماق» 的使动态: ئۇ كۆرسەتكەن ئۇسۇل نۇرغۇن ئىشلىرىمىزنى ئوڭايلاشتۇردى. 他所指点的方法使我们的许多事变得容易了。
ئوڭايلاشتۇرۇشماق «ئوڭايلاشتۇرماق» 的共同态
ئوڭايلاشتۇرۇلماق «ئوڭايلاشتۇرماق» 的被动态
ئوڭايلاشماق 〔动〕 变容易、变方便: ھازىر سىرتقا چىقىپ ئىش بېجىرىش ئوڭايلاشتى. 现在出门办事方便了。
ئوڭايلىق 〔静〕 容易、方便: ~ بىلەن ھەل بولماق 很容易地解决 / ~ يارىتىپ بەرمەك 提供方便、创造便利
ئوڭايلىقچە 〔静〕 容易地、轻易地: غەلىبە ~ قولغا كەلمەيدۇ. 胜利是不轻易得到的。
ئوڭ ـ تەتۈر 〔静〕 ①正反: بۇ رەختنىڭ ئوڭ ـ تەتۈرى يوق ئىكەن. 这种布没有正反。②胡乱、颠三倒四: ھېلىقى ئايال ~ ۋارقىراشقا باشلىدى. 那个女人开始乱喊起来。~ سۆزلىمەك 说话颠三倒四、胡言乱语 / ئوڭ ـ تەتۈرنى بىلمەك 明白是非、分清黑白
ئوڭتەي ـ توڭتەي 〔静〕 乱糟糟、一塌糊涂、狼藉: بالىلار ئۆينى ~ قىلىۋەتتى. 孩子们把屋子搞得一塌糊涂。
ئوڭتەي ـ توڭتەي بولماق 变得乱糟糟、变得一塌糊涂: ئۆينىڭ ئىچى ئوڭتەي ـ توڭتەي بولۇپ كەتكەنىدى. 屋子里头变得乱糟糟的。
ئوڭجىن 〔静〕<古> 亡灵、幽灵、鬼魂、恶鬼、鬼怪
ئوڭچە 〔静〕 单独、独自: ~ سۆزلەشمەك 单独交谈 / ~ ئۆي تۇتماق 独居、独自生活 / ~ ساتماق 独家经销
ئوڭچە قالماق 归某人、只留下、只剩下: ئەمدى ئۆي قاسىمغا ئوڭچە قالغانىدى. 现在房子归喀斯木一人了。تاماقخانىدا رەيھان بىلەن قاسىم ئوڭچە قالدى. 餐馆里只剩下热依罕和喀斯木了。
ئوڭچى 〔静〕 右派
ئوڭچىل 〔静〕 右倾: ~ ئائىمچىلىق 右倾机会主义 / ~ ئىدىيە 右倾思想 / ~ خاھىش 右倾倾向
ئوڭچىل بۆلگۈنچىلىك 右倾分裂主义
ئوڭچىل تەسلىمچىلىك 右倾投降主义
ئوڭچىللىق 〔静〕 右倾: ئوڭچىللىققا قارشى تۇرماق 反右倾
ئوڭخاي 〔静〕 惯用右手的: ~ بالا 惯用右手的孩子、右撇子
ئوڭدا 〔静〕 仰、仰面: ~ ياتماق 仰卧、仰着身子躺着 / ~ ئۈزمەك 仰泳 / ئوڭدىسىغا يىقىلماق 摔了个仰八叉、摔个仰面朝天
ئوڭدا يۆرۈلمە <地> 向斜
ئوڭدا چۈشمەك ①栽跟头②<转>倒霉、遭厄运
ئوڭدا قالماق = ئوڭدا چۈشمەك
ئوڭدا قويماق 收拾、整(使吃苦头): بۇدا ئايخان قاسىمنى ئوڭدا قويدى. 这次阿依罕把喀斯木整了一顿。
ئوڭدا يېتىپ يېمەك 躺着吃、坐着吃: ئوڭدا يېتىپ يېسە، تاغمۇ توشمايدۇ. 坐吃山空。
ئوڭدا ـ دۈمدە 〔静〕 翻过来倒过去: ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ، ئۆي ~ بولۇپ چۆرگىلەۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ

كەتتى. 他眼前一片漆黑，屋子好像天旋地转起来。

ئوڭدۇرماق «ئوڭماق» 的使动态

ئوڭ - سول 〔静〕左右

ئوڭشاتماق = ئوڭلاتماق

ئوڭشاشماق = ئوڭلاشماق

ئوڭشالماق = ئوڭلانماق

ئوڭشىماق 〔动〕①修理、整理、整修、整顿、整治: كونىنى ئوڭشاپ يېڭىدەك قىلىۋەتمەك 整旧如新 / سۇ ئىنشائاتلىرىنى ~ 整修水利设施 / ئېرىق - ئۆستەڭلەرنى ~ 整治河道 ②扭转: ۋەزىيەتنى ~ 扭转形势 ③修改、纠正、修正: مەن بۇ ھېكايىنى بىرنەچچە قېتىم ئوڭشىدىم. 我把这篇小说修改了好几遍。/ سەۋەنلىكنى ~ 纠正失误 / كىيىمنى ئوڭشاشقا بەرمەك 把衣服送去改一下 / خاتانى ~ 修正错误 ④改善: تاپقان پۇلۇڭ ھالىمىزنى ئوڭشىيالمىدى. 你挣的钱并未能改善我们的境况。

ئوڭغاق 〔静〕〈方〉类似飞蓬的一种植物

ئوڭغايماق 〔动〕〈方〉变憔悴

ئوڭغۇل 〔静〕〈方〉眼儿（斧头等工具装把儿的眼儿）

ئوڭغۇل - دوڭغۇل 〔静〕崎岖不平、坑坑洼洼、坎坷不平: ~ يول 崎岖不平的路 / يەر ئۈستى ~ ئىكەن، توپا بىلەن تىندۇرۇپ تەكشىلىۋېتىش كېرەك. 地面上坑坑洼洼，要用土填平。 بۇ يول ~ بولۇپ، مېڭىش ناھايىتى تەس. 这条路坎坷不平，很难走。

ئوڭلاتماق «ئوڭلىماق» 的使动态: ئۇنىڭغا سائەتىمنى ئوڭلاتتىم. 我让他给我修了表。

ئوڭلاشماق «ئوڭلىماق» 的共同态: مەن ئۇنىڭ كەتمىنىنى ئوڭلىشىپ بەردىم. 我帮他修了坎土曼。

ئوڭلانماق ① «ئوڭلىماق» 的被动态: ماشىنا ئاخىر ئوڭلاندى. 汽车终于修好了。② «ئوڭلىماق» 的自复态: ئۇنىڭ كېسىلى خېلى ئوڭلىنىپ قالدى. 他的病好多了。

ئوڭلۇق 〔静〕通达、明白事理: بۇ تېۋىپ بەكمۇ ~ ئادەم. 这个医生是位很通达的人。

ئوڭلىماق 〔动〕修理、翻修、修缮、改正、整理、整顿: سائەتنى ~ 修理钟表 / كىيىمنى ~ 修改衣服 / ئۆينى ~ 翻修房子 / ئىشنى ~ 整顿工作

ئوڭماق 〔动〕顺当、如意: ئەتىگەن ئوڭمىغان كەچكىچە ئوڭماس. 〈谚〉早上不顺当，一天不顺当。

ئوڭۇش 〔静〕顺利: ئۇنىڭ ئىشلىرى ئەمدىلىكتە خېلى ~ تېپىپ قالدى. 他现在做事顺利多了。

ئوڭۇشسىز 〔静〕不顺利、不利: ۋەزىيەت ~ 不利的局面

ئوڭۇشسىزلىق 〔静〕挫折: مەغلۇبىيەت ۋە ~ بىزگە ساۋاق بەردى. 失败和挫折教训了我们。 بىر ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىساڭ، بىر ئەقىل تاپىسەن. 〈谚〉吃一堑，长一智。

ئوڭۇشلۇق 〔静〕顺利、顺当、亨通: مەسىلە ~ ھەل بولدى. 问题顺利解决。 ئوپېراتسىيە ~ بولدى. 手术很顺利。 ھەممە ئىش ~. 万事亨通。

ئوڭۇقماق 〔动〕〈古〉①褪色 ②变色

ئول 〔静〕〈古〉他、她、它

ئولاش - چولاش 〔静〕①一齐动手、七手八脚: ئۇلار ~ قازان ئېسىشىپتۇ. 他们一齐动手（七手八脚）支起了锅。②一窝蜂、蜂拥: ئۇلار ~ ئۆيگە كىرىشتى. 他们一窝蜂地进了屋。

ئولاشتۇرماق «ئولاشماق» 的使动态

ئولاشماق 〔动〕围绕、簇拥: ساۋاقداشلار مۇئەللىمنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى. 同学们围绕在老师周围。 كىشىلەر ئۇنىڭغا ئولىشىپتۇ. 人们拥到他身边。 گۆشكە چىۋىن ئولاشتى. 肉上爬满了苍蝇。

ئولاق 〔静〕①独木舟 ②木槽: ئولاقتا مال سۇغارماق 用木槽饮牲口

ئولان 〔静〕〈方〉①单独、孤独 ②自由、随便

ئولپاق 〔静〕儿童皮帽

ئولپاك 〔静〕口小底大的深坑: ~ توپىسى 老房土、陈土（作肥料用）

ئولپان 〔静〕赋税

ئولتۇراق 〔静〕居住的: يېڭى ~ جاي 新居

ئولتۇراق ئۆي 住房: ئىدارىمىزدە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئولتۇراق ئۆيى سېلىنىۋاتىدۇ. 我们机关正在盖职工住房。

ئولتۇراقلاشتۇرماق «ئولتۇراقلاشماق» 的使动态: ئۇلار كۆچمەنلەرنى بۇ يەرگە ئولتۇراقلاشتۇردى. 他们安置移民在这里定居。

ئولتۇراقلاشتۇرۇلماق «ئولتۇراقلاشتۇرماق» 的被动态

ئولتۇراقلاشماق 〔动〕定居、居住: ھازىرقى چارۋىچىلار ئولتۇراقلىشىپ چارۋىچىلىق قىلىدۇ. 现在的牧民定居放牧。 ئۇلار بىزنىڭ مەھەللىگە ئولتۇراقلاشتى. 他们住到了我们的居民区。

ئولتۇراقلىشىش ھوقۇقى 〈法〉居留权、居住权

ئولتۇراقلىق 〔静〕居住、住的

ئولتۇراقلىق تىجارەتچى 坐商

ئولتۇرا - ئولتۇرماي 〔静〕尚未坐稳、连坐还没坐

ئـولتۇرسا ـ قوپسا 〔静〕 时时刻刻: ئۇ ~ ھېلىقى بـالـىنىڭ غېمىنى يەپ يۈردى . 他时时刻刻为那个孩子操心。

ئولتۇرغۇچ 见下

ئولتۇرغۇچ سۆڭەك <生理> 坐骨

ئولتۇرغۇچ سۆڭەك نېرۋىسى <生理> 坐骨神经

ئولتۇرغۇزماق ① «ئولتۇرماق» 的使动态: بالىنى ئورۇندۇققا ~ 让孩子坐在凳子上 ② 让等候(迎亲): يولتۇز ئۇنى دوستلىرى بىلەن ئۆيدە ئولتۇرغۇزدى . 尤勒图孜让她和朋友们在屋里等候着(迎亲来)。

ئولتۇر ـ قوپ 〔静〕 所有的人: ئولتۇر ـ قوپنىڭ ھەممىسى كۆزلۈك يىغىمغا ئاتلاندى . 所有的人都投入了秋收工作。

ئولتۇرغان ـ قوپقان = ئولتۇر ـ قوپ

ئولتۇرماق 〔动〕 ① 坐、乘、坐乘: ئولتۇرۇڭ . 请坐。 ئولتۇرۇپ سۆزلىشەيلى . 咱们坐下来谈。 مەن پويىزدا ئولتۇرۇپ كەلدىم . 我是坐火车来的，我是乘火车来的。 ئولتۇرالماي قالماق 坐卧不宁 / ئولتۇرۇپ تاڭ ئاتقۇزماق 坐以待旦 ② 待: مۇنداق ئولتۇرغۇچە، بىرەر ئىش قىلغاچ تۇرساڭ ياخشى بولارمىكىن؟ 与其这么待着，还不如干点事儿呢？ ئولتۇرغان قىز لايىقىنى ئۆزى تاپار . <谚> 久待家中的姑娘自会找对象。 ③ 住: ئۇ ئىككى ئوغلى بىلەن بىر ئىغىز ئۆيدە قىسىلىپ ئـولتۇراتتى . 他跟两个儿子挤住在一间屋子里。 ④ 落(日、月)、沉: كۈن تاغ كەينىگە ئولتۇردى . 太阳落山了。 كۈن ئولتۇراي دەپ قالدى . 红日西沉。 ⑤ 沉淀: سۇنىڭ دۇغى قاچىنىڭ تېگىگە ئولتۇردى . 水锈沉到了碗底。 ⑥ <转> 解手: چوڭ تەرەتكە ~ 解大手 / ئۇ يەرگە ئولتۇرما! 别在那儿解手！ ⑦ (与坐有关的动作) 开始: ئۇ كىتاب ئوقۇشقا ئولتۇردى . 他开始看书。 ھەممىمىز بىرلىكتە تاماققا ئولتۇردۇق . 我们大家一起开始吃饭。 ⑧ 当(官): مەنسەپكە ~ 做官、当官 ⑨ 聚会: ئاخشام بىز تۇرسۇننىڭ ئۆيىدە ئولتۇردۇق . 昨天晚上我们在图尔荪家聚会了。

ئولتۇرۇپ ـ قوپۇپ 〔静〕 坐卧、起居

ئـولتۇرۇش 〔静〕 聚会(数人在一起聚餐、弹唱娱乐): ئۇلار بىر دوستىنىڭ ئۆيىدىكى ئولتۇرۇشتا تـونۇشۇپ قالدى . 他们在一个朋友家的聚会上认识了。

ئولتۇرۇش قىلماق 聚会: بىز قاچان ئولتۇرۇش قىلىمىز؟ 我们几时聚会？

ئولتۇرۇش ـ قوپۇش 〔静〕 坐卧、起居

ئولتۇرۇشاڭغۇ 〔静〕 深陷的、眍瞜的: ئۇنىڭ ~ كۆزلىرى پىلدىرلاپ تۇراتتى . 他深陷的眼睛忽闪着。

ئولتۇرۇشلۇق 〔静〕 居住的、住的: بىر ھويلىدا ~ كىشىلەر 住在一个院子里的人们 / كونا ~ ئائىلە 老住户 / ~ جاي 居住地

ئولتۇرۇشما 〔静〕 <地> 凹陷、沉降

ئولتۇرۇشما بەلۋاغ <地> 凹陷带

ئولتۇرۇشما پۈرۈلمە <地> 凹褶

ئولتۇرۇشما تۈزلەڭلىك <地> 沉降平原

ئولتۇرۇشما جىلغا <地> 凹沟

ئولتۇرۇشما رايون <地> 凹陷区、下沉地区

ئولتۇرۇشما كۆل <地> 下陷湖

ئولتۇرۇشما ئويمانلىق <地> 凹陷盆地

ئولتۇرۇشما ئېقىم <气> 沉降流

ئولتۇرۇشماق[1] ① «ئولتۇرماق» 的共同态 ② 聚会

ئـولتۇرۇشماق[2] 〔动〕 ① 下沉、下陷、陷塌、沉降: ئـۇل ئولتۇرۇشۇپ كېتىپتۇ . 地基下沉了。 يەر يۈزى ئولتۇرۇشۇپ كەتتى . 地面沉降。 بۇ ئۆينىڭ بەزى تاملىرىنىڭ ئۇلى ئولتۇرۇشۇپ كېتىپتۇ . 这座房子有些墙基已经塌陷下去了。 ② 眍、眍瞜: ئۇ بىر قېتىم ئاغرىۋېدى، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ كەتتى . 他病了一场，眼睛都眍进去了。 ئۇ بىر كېچە ئـۇخلىماي، كۆزلىرى ئـولتۇرۇشۇپ كېتىپتۇ . 他一夜没睡，眼睛都眍瞜了。

ئولجا 〔静〕 战利品、缴获物: ھەرقانداق ئادەم ئۇرۇشقا قاتناشسا، ئالغان ئولجىسى ئومۇمنىڭ ئىختىيارىغا ئۆتكۈزۈلىدۇ . 任何人参加战斗，战利品归公。 ئـولجىغا قـالغان جان 劫后余生

ئولجا ئالماق 缴获: ئۇلار ئون ئىككى تال مىلتىق ئولجا ئالدى . 他们缴获了十二支枪。

ئـولجار <古>〔静〕 军令、命令；信息、消息、布告、公告、告示、通报、通知

ئولجاش <古>〔静〕 尊敬、尊重、敬意

ئولجالاماق <古>〔动〕 ① 缴获战利品 ② 抓获俘虏

ئولجاماق <古>〔动〕 跪单腿行礼

ئولغاماچ <古>〔静〕 绞棍(绞紧绳子用的弯木)

ئولغام <方>〔静〕 磨坊捆颤棍的细绳

ئولغۇن <方>〔静〕 百岁时长出的牙

ئولگارخىيە 〔静〕 寡头政治

ئولما <古>〔静〕 罐

ئولۇن <古>〔静〕 (植物的)杆、干

ئولۇنچۇن 〔静〕 鄂伦春人

ئولۇنچۇنچە 〔静〕 ① 鄂伦春语 ② 鄂伦春式的

ئولىچ 〔静〕 <古> 子儿亲، 子儿乖، 子儿好

ئولىگوساخارىد 〔静〕 <化> 物化糖粉豆

ئولىماق 〔动〕 <方> 掐، 拧

ئولىمپىك 〔静〕 <地> 克匹林奥

ئولىمپىك تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى <体> 林奥 会动运克匹

ئوم 〔静〕 ①欧姆(德国物理学家، 1787 — 1854)② <物> 欧姆(电阻، 声阻، 力阻单位)

ئوم قانۇنى <物> 律定姆欧

ئومارتا 〔静〕 箱蜂

ئوماق 〔静〕 讨人喜欢的، 可爱的: بۇ بەك ~ بالا. 这孩子 。爱可很

ئوماقلاشماق 〔动〕 长得可爱، 讨人喜欢: بۇ بالا كۈندىن - كۈنگە ئوماقلاشماقتا. 这孩子一天比一天长得讨人 。欢喜

ئوماقلىق «ئوماق» 的名词形式: ئۇنىڭ ئوماقلىقىغا قارا! 你看他多可爱! ئۇنىڭدىن بىر خىل ~ چىقىپ تۇراتتى. 她流露出一种可爱的样子。

ئومبا - دومبا 〔静〕 <方> 不象话، 不成样子، 不伦 类不

ئوممېتىر 〔静〕 <物> 欧姆计

ئومۇت 〔静〕 狼牙棒، 棒

ئومۇرتقا 〔静〕 <理生> 椎骨، 脊椎

ئومۇرتقا تۈۋرۈكى = ئومۇرتقا

ئومۇرتقىسىز 〔静〕 无脊椎的

ئومۇرتقىسىز ھايۋان <生> 无脊椎动物

ئومۇرتقىلىق 〔静〕 有脊椎的

ئومۇرتقىلىق ھايۋان <生> 脊椎动物

ئومۇم 〔静〕 众人، 大家، 全体، 公共: ~ ئالدىدا 在众 人(大家)面前 / ئۇ ~ ئېتىراپ قىلغان ۋەكىل. 他是公认 的代表。 ئومۇمنىڭ مۈلكى 公共财产 / ئومۇمنىڭ ئىختىيا- رىغا ئۆتكۈزمەك 归公

ئومۇمەن 〔静〕 ① 一般، 大体: ~ ئېيتقاندا 一般来说، 大 体上来说، 总的来说 / مۇنداق دورا ~ بالىغا زىيانلىق ئەمەس. 这种药一般对孩子没害处。 بۇ ماقالە ~ ياخشى يېزىلغان. 这篇文章大体上写得很好。②总之: ~ ، سىز شۇنداق دېيىشكە ھەقلىقسىز. 总之، 您这么说有道理。

ئومۇملاشتۇرماق «ئومۇملاشماق» 的使动态: يېڭى سورتنى ~ 推广新品种 / مائارىپنى ~ 普及教育

ئومۇملاشتۇرغۇچى سۆز <语> 总分复指

ئومۇملاشتۇرۇشماق «ئومۇملاشتۇرماق» 的共同态

ئومۇملاشتۇرۇلماق «ئومۇملاشتۇرماق» 的被动态

ئومۇملاشماق 〔静〕 普及، 广推: ئۇلارنىڭ تەجرىبىلىرى زا- ۋۇت بويىچە ئومۇملاشتى. 他们的经验已在全厂推广。 بۇ رايونلاردا ئاساسىي مائارىپ ئومۇملاشتى. 这些地区普及了 基础教育。

ئومۇملۇق 〔静〕 全局، 大局: ئومۇملۇقنى نەزەردە تۇتماق 顾全大局، 从全局出发

ئومۇمىي 〔静〕 ①公共的، 公有的: ~ تەنتەربىيە كافېدرا- سى 公共体育教研室 / خەلقنىڭ ~ دۈشمىنى 人民的公敌 ②总的، 总体的: ~ تەننەرخ 总成本 / ئوقۇغۇچىلارنىڭ ~ سانى 学生总数 / بۇ يىلقى ~ كىرىمىمىز 今年我们的 总收入③一般的، 普通的، 普遍的: ~ ئەھۋال 一般 情况، 普遍情况 / ~ مائارىپنى ئومۇملاشتۇرماق 普及普 通教育

ئومۇمىي ئەزا <数> 通项

ئومۇمىي بايان <文> 概论، 概述

ئومۇمىي بولۇڭ <数> 公共角

ئومۇمىي بۇيرۇق 通令

ئومۇمىي بۆلگۈچى <数> 公约数، 公因数

ئومۇمىي بۆلۈنگۈچى <数> 公倍数

ئومۇمىي پايدا <经> 毛利润، 毛利

ئومۇمىي پەرق <数> 公差

ئومۇمىي پروگرامما 总纲

ئومۇمىي پرىنسىپ 总则

ئومۇمىي پسىخولوگىيە 普通心理学

ئومۇمىي تارىخ 通史

ئومۇمىي تەرەپ <数> 公共边

ئومۇمىي تەڭپۇڭلۇق <经> 综合平衡

ئومۇمىي تىكلىك <数> 公垂线

ئومۇمىي تىلشۇناسلىق <语> 普通语言学

ئومۇمىي جۇغراپىيە <地> 普通地理学

ئومۇمىي خەلق مۈلۈكچىلىكى <经> 全民所 有制

ئومۇمىي خەرىتىشۇناسلىق <地> 普通地图学

ئومۇمىي خەلق 全民

ئومۇمىي خور <艺> 大合唱

ئومۇمىي خىمىيە <化> 普通化学

ئومۇمىي دىئالېكتىكا <哲> 一般辩证法

ئومۇمىي رادىئاتسىيە <物> 总辐射

ئومۇمىي زىيان <经> 损毛

ئومۇمىي سان <印> 号期总

ئومۇمىي سايلام <法> 选普

ئومۇمىي سۇغۇرتىشۇناسلىق 学险保体总

ئومۇمىي سىزىق <数> 线共公

ئومۇمىي سىستېما نەزەرىيىسى 论统系通普

ئومۇمىي فونېتىكا <语> 学音语通普

ئومۇمىي فىزىكا 学理物通普

ئومۇمىي قانۇن <法> 法公

ئومۇمىي قانۇنىيەت 律规般一، 律规遍普

ئومۇمىي قائىدە 则通

ئومۇمىي قىممەت <经> 值价总

ئومۇمىي كاتالوگ 录目总

ئومۇمىي كەچۈرۈم <法> 赦大

ئومۇمىي كۆپەيتكۈچى <数> 子因公، 数因公:
ئەڭ چوڭ ~ (数)子因公大最

ئومۇمىي كۆرسەتكۈچ <数> 数指总

ئومۇمىي گرامماتىكا <语> 学法语通普

ئومۇمىي گېئولوگىيە <地> 学质地通普

ئومۇمىي لايىھە 计设体总

ئومۇمىي لوگىكا <逻> 辑逻通普

ئومۇمىي لېكسىكولوگىيە <语> 学汇词通普

ئومۇمىي مەخرەج <数> 母分通، 母分公

ئومۇمىي مەھسۇلات 产总

ئومۇمىي مۈلۈكچىلىك <经> 制有公

ئومۇمىي مېتېئورولوگىيە <气> 学象气通普

ئومۇمىي نۇقتا <数> 点共، 点共公

ئومۇمىي نىسبەت <数> 比公

ئومۇمىي ھەقىقەت <哲> 理真遍普، 理真般一

ئومۇمىي ھۇجۇم <军> 击攻总

ئومۇمىي ھۆكۈم <逻> 断判称全

ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش 报通، 告公

ئومۇمىي ئېغىرلىق 重毛

ئومۇمىي ئىگىلىك <经> 济经有公

ئومۇمىي ئىنتېگرال <数> 分积通

ئومۇمىي يېشىم <数> 解通

ئومۇمىي يىغىن 会全، 议会体全

ئومۇمىيلىق 〔静〕<哲> 局全، 性遍普، 性般一: ~ نۇقتىسىنەزىرى بولۇشى كېرەك . 。点观局全有要

ئومۇمىيۈزلۈك 〔静〕 面全: ~ كېڭەيتمەك 广推面全 / ~ ~ ھەل قىلماق 决解面全

ئومۇندۇرماق «ئومۇنماق» 态动使的: سەن ئۇنى ئومۇندۇرما . 。望失他叫别你

ئومۇنماق 〔动〕 望指(西东的住不靠): سەن ئومۇنۇپ قالما . 。望指别你

ئومۇنۇشماق «ئومۇنماق» 态同共的

ئومىلماق 〔动〕<古> 翔翱، 翔飞

ئون 〔数〕 十: ~ نەچچە ئادەم 人个几十 / ~ كۈلكىنىڭ بىر يىغىسى بار . <谚> 哭次一有必笑次十有; 喻同"乐极生悲"。

ئون بېشى بولسىمۇ = **ئون جېنى بولسىمۇ**

ئون جېنى بولسىمۇ 三头六臂: ئاممىدىن ئايرىلساڭ ، ئون جېنىڭ بولسىمۇ بىكار . 众群开离، 你就是有三头六臂也不顶用 。

ئون جېنىنىڭ بىرى قالماق <成> 死累了، 疼死了: ھېرىپ ئون جېنىمنىڭ بىرى قالدى . 。了死累我 . قورساقىم شۇنداق ئاغرىدىكى ، ئون جېنىمنىڭ بىرى قالدى . 痛子肚得受不了啦 。

ئون سەككىز مىڭ ئالەم 环球، 寰宇، 普天之下، 四海之内

ئون گۈلىنىڭ بىرى ئېچىلمىغان 少年春青: مەن تېخى ياش ، ئون گۈلۈمنىڭ بىرى ئېچىلمىدى . 我还年轻، 正当青春年少 。

ئونلار خانىسى <数> 位十

ئون ئۆلۈپ ، بىر تىرىلمەك <成> 生一死九

ئون ئىككى بارماق ئۈچەي <理生> 肠指二十

ئون ئىككى بۇرج <天> 宫二十道黄

ئون ئىككى مۇقام <艺> 姆卡木二十

ئون ئىككى مۇچەل <天> 肖生二十

ئون ياقلىق <数> 体面十

ئوناق 〔静〕<方> 测揣، 计估

ئونەيلەن 〔静〕 人个十

ئونبېشى 〔静〕 ①十户长، 甲长②伍长

ئونتولوگىيە 〔静〕<哲> 论体本

ئونلاپ 〔静〕 地十成

ئونلۇق 〔静〕 ①<数> 十位، 十进位的②(扑克牌的)十: تاپاننىڭ ئونلۇقى 红桃十 / چىللىكنىڭ ئونلۇقى 梅花十

ئونلۇق تۈرگە ئايرىش ئۇسۇلى <数> 十进分类法

ئونلۇق قارشىلىق ساندۇقى <电، 物> 十进电

箱阻

ئونلۇق كەسىر <数> 数小

ئونلۇق كەسىر چېكىتى <数> 点数小

ئونلۇق لوگارىفما <数> 数对用常

ئونلىغان 〔静〕 的十成: نەچچە ~ مەكتەپ قۇرۇلدى. 了立建
。校学所十几

ئونمىڭ 〔静〕 万: ~ يۈەن 元万، 元万一

ئونمىڭلار خانىسى <数> 位万

ئونمىڭلاپ 〔静〕 地万成

ئونمىڭلاپ - يۈزمىڭلاپ 〔静〕 地万十数

ئونمىڭلىغان 〔静〕 的万上千成: نەچچە ~ خەلق ئاممىسى
众群民人万上千成

ئونۇ 〔静〕<古> 个这就، 个这前眼

ئونىماق 〔动〕<方> 想

ئونىنچى 〔静〕 第十: ئۇنىڭ نەتىجىسى سىنىپ بويىچە ~
ئورۇندا. 。位十第班全居绩成的他

ئونىنچىلىق 〔静〕 名十第

ئوھو 〔叹〕(表示惊讶、得意)哟、喔唷、嚯、嗬: ~ ، ئۇ
ئىزنا تارتىپ قالدىغۇ! 了臊害她، 哟! ~ ، ئەجەبمۇ يوغان
تاۋۇز ئىكەن! 瓜西的大么这، 喔唷! ~ ، نېمە دېگەن
كاتتا ئىمارەت بۇ! 呀楼的大多…嚯! ~ ، سەنمۇ كېلىپ
قاپسەنغۇ! 了来也你، 嗬! ~ ، مەن تاپتىم! 猜我، 哈哈!
!了着

ئوھۇش 〔叹〕<女> 嘘(表示不满、厌恶、讨厌): ~ ،
يوللىرىغا ماڭسىلا! 吧路的你走، 厌讨!

ئوھۇي = ئوھو

ئوۋ 〔静〕 猎狩، 猎打: ئوۋدىن قايتىپ كەلمەك 来回猎打
②猎物: ~ ئىزلىمەك 物猎找寻

ئوۋغا چىقماق 出猎: ئوۋغا چىقساڭ پالتا بىلەن، يۇرت
سورىساڭ دانا بىلەن. <谚> 出猎拿斧头، 治国用高人。

ئوۋ قوشاقلىرى <文> 谣猎

ئوۋ قىلماق = ئوۋ ئوۋلىماق

ئوۋ مىلتىقى 枪猎

ئوۋ ئوۋلىماق 猎狩، 猎打: بىر كۈنى مەمەت ئوۋ ئوۋلاپ
شۇ تاغقا بېرىپ قاپتۇ. 一天، 麦麦提打猎来到这座山上。

ئوۋ ئۇسسۇلى <艺> 舞猎

ئوۋ ئىتى <动> 犬猎، 狗猎

ئوۋچى 〔静〕 人猎: ~ قانچە ھىيلە بىلسە، ئېيىقمۇ شۇنچە
يول بىلىدۇ. <谚> 猎人有多少条计، 狗熊就有多少
个招儿。 ئوۋچىنىڭ قارچىغىسى بولسا، توشقاننىڭ خۇداسى

بار. <谚> 。猎人有猎鹰، 兔子有老天

ئوۋچى چېرپاشكا <动> 猎蝽

ئوۋچى لاچىن <动> 游隼

ئوۋچىلىق 〔静〕 狩猎: مەن ئوۋچىلىقنى ياخشى كۆرىمەن. 我
喜欢狩猎。 ~ قىلماق 打猎

ئوۋسەي 〔静〕<体> 界外球

ئوۋلاتماق «ئوۋلىماق» 的使动态: مەن ئۇنىڭغا توشقان ئوۋلات-
تىم. 我让他打兔子了。

ئوۋلاشماق «ئوۋلىماق» 的共同态: ئۇلار بىر ئېيىقنى ئوۋلاش-
تى. 他们猎获了一只熊。

ئوۋلانماق «ئوۋلىماق» 的被动态: ئوۋلانغان ھايۋانلار 被猎获
的动物

ئوۋلىماق 〔动〕 ①打猎، 猎取: كېيىك ئوۋلاپ تاغقا چىق،
يارنى ئىزدەپ باغقا. <谚> 要猎鹿去山上، 找恋人去
果园。② <转> 赢得: ئەل كۆڭلىنى ئوۋلىغانلار مەقسەتكە
يېتەر، ئەل دىلىنى ئاغرىتقانلار ھەسرەت چېكەر. <谚> 得
民心者建伟业، 伤民心者空悲叹。③ <转> 骗取:
سەن ئۇنىڭ قەلبىنى ئوۋلىيالمايسەن. 你骗取不了她的心。

ئوي¹ 〔静〕 低洼: بۇ يەر بەك ~ ئىكەن. 这地方太低洼
了。 ئۇ دۈشمەننىڭ ئوقىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئويراق بىر جاينى
تاللاپ يېتىۋالدى. 他为了躲避敌人的子弹، 找了个低
点儿的地方卧倒了。 دۆڭگە جىرىم تىكمە، ئويغا ئۆي سالما.
<谚> 坡上别种树، 洼地莫盖房。

ئوي قاسراق قۇرۇقلۇق تاشپاقىسى <动> 凹甲
陆龟

ئوي² 〔静〕 ①想法، 念头، 主意، 思想: ئۇنىڭ ئويىچە،
مۇنداق قىلساق بولىدۇ. 按照他的想法، 我们可以这么
做。 مېنىڭ ئۇنى بىر كۆرۈش ئويۇم بار. 我有一见他下
的想法。 سەن خاتا ئويدىن قايت. 你要打消错误的念
头。 ئۇنىڭ كۆڭلىگە بىر ~ كەلدى. 他心里起了个念
头。 ماڭا بىر ~ كەلدى. 我有个主意。②记忆: ئۇنىڭ
ئويىغا دەرھال ھېلىقى كىشى كەلدى. 他马上想起了那个
人。

ئويغا پاتماق 沉思، 陷入沉思

ئويغا چۆكمەك = ئويغا پاتماق

ئويغا چۆممەك = ئويغا پاتماق

ئويغا سالماق 令…思考; 引发思考: ئۇنىڭ سۆزلىرى
كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالدى. 他的话令人深思。

ئوي³ 〔叹〕 咳: ~ ، پايدىسى يوق نەرسىنى قويۇپ تۇرساڭچۇ.
咳، 无益的东西就别提啦。

ئوي[4] 〔静〕<古> 骝枣黑
ئوپپاڭ = ئويمان
ئوي - پىكىر 〔静〕 头念، 路思، 绪思، 法想: ئۇنىڭ كال-
لىسىدا ھەر خىل ئوي - پىكىرلەر چۆرگىلەيتتى . 在法想多许
ئۇنىڭ نىمە ئوي - پىكرى بارلىقىنى كىم 。转打里子脑他
بىلسۇن . 头念么什有他道知谁 。 مېكيانىنىڭ ئوي - پىك-
رى بىر سىقىم تېرىق . <谚> 米小把一是的想鸡母 。
ئۇ سۆزلىمەكچى، ئۇنىڭ ئوي - پىكرىنى بۆلۈۋەتمەڭلار . 正他
在准备发言، 别打断他的思路。
ئويچان 〔静〕 的思沉: ئۇ ~ ھالدا دېدى . 他沉思着说。
ئويچانلىق «ئويچان» 的名词形式: ئۇ ئاپئاق قار باستان دالاغا
~ بىلەن تىكىلدى . 他边沉思边注视着白皑皑的原
野。
ئوي - چوڭقۇر 〔静〕 坑坑洼洼، 坎坷不平: يولنىڭ
ئوي - چوڭقۇرى بىلمىگەن يەرنىڭ / 路上的坑坑洼洼
ئوي - چوڭقۇرى تولا . <谚> 不熟悉的地方坎坷多。
ئويچى 〔静〕 沉思者، 苦思冥想者: مۇشۇ كۈنلەردە بەكلا ~
بولۇپ قالدىڭ . 这些日子你简直成了苦思冥想的人。
ئوي - خىيال 〔静〕 心思، 想法، 打算: ھەركىمنىڭ ئوي -
خىيالى باشقا . 各人有各人的想法(打算)。
ئوي - دوڭغۇل 〔静〕 坑坑洼洼، 高低不平: كىچىك ماشىنا
~ يېزا يولىدا سىلكىنىپ كېتىۋاتاتتى . 小汽车在坑坑洼洼
的乡间道路上颠簸着。
ئويدۇرما 〔静〕 虚构، 杜撰، 捏造، 臆造، 臆想: بۇ پۈتۈن-
لەي ~ 这纯属虚构 / ~ ھېكايە 虚构的故事 / ~ سۆز
捏造的话
ئويدۇرماق[1] «ئويماق[2]» 的使动态
ئويدۇرماق[2] 〔动〕 虚构، 杜撰، 编造، 捏造، 臆造: پىت-
نە - پاسات ئويدۇرۇپ چىقماق 编造谣言 / ئويدۇرۇپ چىققان
پاكىت 捏造的事实 / جەمئىيەت تەرەققىيات قانۇنىيىتىنى
ئويدۇرۇپ چىقارغىلى بولمايدۇ . 社会发展的规律是不能
臆造的。
ئويدۇرمىچى 〔静〕 捏造者، 杜撰者، 诬陷者: ئويدۇرمى-
چىلار ئويدۇرۇپ چىقارغان ئىغۋا دەستىدىن تۈپتوغرا 15 يىل
ئازاب چەكتىم . 由于诬陷者们编造的谣言، 我整整受
了 15 年罪。
ئويدۇرمىچىلىق 〔静〕 捏造، 诬陷: ئۇنىڭ ئويدۇرمىچىلىقى
دەستىدىن بىرقانچە ئادەم خانىۋەيران بولۇپ كەتتى . 由于他的
诬陷، 好几个人被弄得家破人亡。
ئويدۇرۇشماق «ئويدۇرماق[1]» 的共同态

ئويدۇرۇلماق[1] «ئويدۇرماق[1]» 的被动态
ئويدۇرۇلماق[2] «ئويدۇرماق[2]» 的被动态: ئويدۇرۇلغان پاكىت
实事造捏
ئوي - دۆڭ 〔静〕 坎坎沟沟، 平不低高: ئۇ بۇ يەرنىڭ
ئوي - دۆڭىنى ياخشى بىلەتتى . 他熟悉这里的坎坎沟沟。
ئويرات 〔静〕 瓦剌، 卫拉特، 厄鲁特 (蒙古部落之一)
ئويغاتماق 〔动〕 唤起، 唤醒، 叫醒، 让醒: ئۇ ئوغلىنى
ئويغىتىپ تۇرالاپ ئويغاتتى . 他把儿子叫醒了。 ئۇنىڭ سۆزى مېنى
خىيالدىن ئويغاتتى . 他的话把我从沉思中唤醒。 خەلق
ئاممىسىنى ~ 唤起民众
ئويغاق 〔静〕 醒着: ھەممىسى قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەن بولۇپ،
ئۇ تېخىچىلا ~ ئىدى . 别人都熟睡了، 他还醒着。 ئويغاق-
نى زورلاپ ئۇخلاتقىلى بولماس . <谚> 硬能不人的着醒
让睡觉。
ئويغاقلىق 〔静〕 醒، 醒着: ئۇگدەك دېگىنىمىز پۈتۈنلەي ئۇخ-
لاپ قېلىش بىلەن ئويغاقلىقنىڭ ئارىلىقىدىكى ھالەتنى كۆرسىتى-
دۇ . 睡瞌是指完全入睡和醒着之间的状态。
ئويغانماق 〔动〕 ①醒، 睡醒: ئۇ تېخى ئويغانمىدى . 他还没
醒。②苏醒، 苏复 <转>: يايلاق ئويغاندى، ئوت -
چۆپلەر كۆكەردى . 草原苏醒了، 草返青了。 زېمىن ئويغان-
دى . 大地复苏了。③醒觉، 觉悟، 醒悟 <转>: تە-
رەققىي قىلىۋاتقان ئەللەر ئويغاندى . 发展中国家都觉醒了。
كادىرلار ئويغانغاندا دېھقانلارمۇ ئويغاندى . 干部醒悟时农民
们也觉悟了。④萌生 <转>: مېنىڭ قەلبىمدە ھارا-
رەتلىك بىر تۇيغۇ ئويغىنىشقا باشلىدى . 我的心中开始萌生
一种热乎乎的感觉。
ئويغۇ 〔静〕<古> 刀剜
ئويغىتىلماق «ئويغاتماق» 的被动态
ئويغىنىشماق «ئويغانماق» 的共同态: بالىلار ئويغىنىشىپ،
يۈز - كۆزلىرىنى يۇيۇشتى . 孩子们睡醒后洗了脸。
ئويلاشماق «ئويلىماق» 的共同态: بىز كەلگۈسىنى ئويلىشىشى-
مىز كېرەك . 我们应该想到未来。 ئاۋۋال ئەمەلىي ئەھۋالنى
كۆرەيلى، ئاندىن بۇ ھەقتە ئويلىشىپ باقايلى . 我先看看实际
情况، 然后就此考虑考虑。
ئويلانماق «ئويلىماق» 的自复态: قايتا - قايتا ~ 反复思
考 / ئۇلار ئويلىنىپتۇ، ئەمما بىرەر ئامال تاپالماپتۇ . 他们思
考着، 但是一个办法也没想出来。 ئەتراپلىق ~ 思虑
周到 / مەسىلە ئۈستىدە ~ 思索问题 / مەن ئويلىنىپ كۆ-
رۈپ ئاندىن سىزگە جاۋاب بېرەي . 我考虑一下再答复
你。

ئويلىماق[1] 〔动〕想，考虑，意料，料想，料到，料及：ئويلاشقا ۋە سۆزلەشكە جۈرئەت قىلماق 敢想敢说 / ئىش مۇۋەپ-پەقىيەتلىك بولۇپ چىقمايدۇ، دەپ زادىلا ئويلىمىغان ئىكەنمەن. 我怎么也没想到事情会不成功。 مەن ئۇنى ھېچقاچان ئۇنداق گەپنى قىلار، دەپ ئويلىمىغاندىم. 我没有料到他会说这样的话。 پۈتۈنلەي ئويلىمىغان يەردىن چىقماق 完全出乎意料之外 / ئۇنى بۈگۈن كېلىدۇ دەپ ئويلىماپتىمەن. 我没料到他今天会来。 ئويلىماي سۆزلىسەڭ، ئاغرىماي ئۆلە-سەن. <谚> 乱说一通，无疾而终。

ئويلىماق[2] 〔动〕<方> 逃跑，逃走

ئويما 〔静〕雕刻：~ خەت 雕刻的字 / تاش ~ 石雕 / ياغاچ ~ 木雕

ئويما باسما <印> 凹印

ئويما بالكون <建> 凹阳台

ئويما رەسىم <艺> 版画

ئويما قۇلۇپ 暗锁

ئويما قېلىپ 阴模

ئويما مەتبەئە <印> 凹版

ئويما نەقىش <艺> 浮雕

ئويمات 〔静〕<方>（十亩至一百亩大小的）耕地，田地

ئويماق[1] 〔静〕顶针：ئورغاق تۇتۇپ ئاتاڭ قالغۇچە، ~ تۇتۇپ ئاناڭ قالسۇن. <谚> 与其有个握镰刀的爸爸在世，不如有个拿顶针的妈妈在世；喻同"与其当官的爹在，不如要饭的娘在。"

ئويماق[2] 〔动〕①剜，挖：ئويۇپ يېسەڭ، ئون كۈن يېتەر، قىر-ىپ يېسەڭ، قىرىق كۈن. <谚> 剜着吃够十天，刮着吃够四十天。 تاۋۇزنى ئويۇپ يېمەك 剜着吃西瓜 ②<转> 雕刻，刻：نەقىش ~ 雕图案 / تامغا ~ 刻图章

ئويماقسىز 〔静〕无顶针的：~ خوتۇن بولماس، تىغسىز ئەر. <谚> 没有顶针不是女人，没有刀子不是男人。

ئويماقلىق 〔静〕有顶针的，戴顶针的：~ قول 戴顶针的手

ئويمان 〔静〕低洼，洼：~ يەر 低洼地，洼地 ئويماننى تىن-دۇرماق 填洼地

ئويمان يول <交> 凹道

ئويمانتاج 〔静〕<植> 花瓣洼

ئويمان - چوڭقۇر = ئوي - چوڭقۇر

ئويمان - دۆڭ = ئوي - دۆڭ

ئويمانلىق 〔静〕<地> 盆地：تارىم ئويمانلىقى 塔里木盆地 / جوڭغار ئويمانلىقى 准噶尔盆地

ئويمىچى 〔静〕雕刻匠，雕刻师

ئويمىچىلىق 〔静〕雕刻业

ئويمىكەش = ئويمىچى

ئويمىكەشلىك = ئويمىچىلىق

ئويناتماق ①«ئوينىماق» 的使动态：ئۇ ئۇلارنى تۇرپاندا ئىككى كۈن ئويناتتى. 他让他们在吐鲁番玩了两天。②挥动，挥舞，舞动，耍：قىلىچ ~ 挥动大刀，耍大刀 / قامچا ~ 挥舞皮鞭 / مايمۇن ~ 耍猴儿 / قاش - كۆزنى ~ 挤眉弄眼 / كۆزلىرىنى ~ 眼珠儿滴溜溜地转动 / گەپ ~ 玩弄词句

ئويناش 〔静〕①情夫 ②情妇，姘妇

ئويناشماق ①«ئوينىماق» 的共同态：بالىلار ھويلىدا ئويناش-ماقتا. 孩子们在院子里玩耍。 بىز خۇشال - خۇرام ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناشتۇق. 我们欢天喜地地唱歌，跳舞。②闹着玩，以…为儿戏：بۇ ئائىلىمىزنىڭ چوڭ ئىشى، بۇنىڭ بىلەن ئويناشقىلى بولمايدۇ. 这是家里的大事，不可闹着玩的。 ئۆزۈڭنىڭ ھاياتى بىلەن ئويناشساڭ بولمايدۇ. 你不能拿自己生命当儿戏。

ئويناق 〔静〕欢快的，水灵的：~ ناخشا ئاۋازلىرى 欢快的歌声 / ئۇنىڭ كۆزى يەنە بۇرۇنقىدەكلا ~ ئىدى. 她的眼睛依然跟以前那样水灵。

ئويناقلاتماق «ئويناقلىماق» 的使动态

ئويناقلاشماق «ئويناقلىماق» 的共同态

ئويناقلىماق 〔动〕撒欢儿，欢蹦乱跳：قوزىلار يايلاقتا ئوي-ناقلاپ يۈرمەكتە. 小羊在草原上欢蹦乱跳。

ئوينالماق «ئوينىماق» 的被动态：خەلقنىڭ قاتتىق تەلەپ قىلىشى ئارقىسىدا بۇ دراما يەنە ئون مەيدان ئوينالدى. 在人民的强烈要求下，这台话剧又演了十场。

ئوينىغۇچ[1] 〔静〕艾特莱斯织机上的线轴

ئوينىغۇچ[2] 〔静〕<方، 植> 瓜蛋子(一种早熟甜瓜)

ئوينىماق 〔动〕①玩，玩弄，耍，玩耍：بالىلار باغچىدا ئوي-ناپ قىزىپ كەتتى. 孩子们在公园里玩得起劲。 ئۇ تاغى-سىنىڭ ئۆيىگە ئويناپ چىققاندى. 他到叔叔家玩耍去了。 ئاياللار بىلەن ~ 玩弄女性 ②跳(舞)，扮演(节目)：سىز تانسىنى بەك ياخشى ئوينايدىكەنسىز. 您的交谊舞跳得很好。 ئۇ بۇ درامىدا دېھقاننىڭ رولىنى ناھايىتى مۇۋەپپەقىيەت-لىك ئوينىدى. 在这场话剧里他十分成功地扮演了农民的角色。③打(球、牌等)，下(棋)：توپ ~ 打球 / قارتا ~ 打牌，玩牌 / شاھمات ~ 下棋 ④跳动，

转动: ئۇنىڭ بارماقلىرى راۋاب پەدىلىرى ئۈستىدە ئويناپتىتى . 他的手指在热瓦甫琴弦上跳动。ئۇنىڭ كۆزلىرى ئويناپ كەتتى . 她的眼睛滴溜溜转。ئۇنىڭ يۈرىكى شادلىقتىن ئوي-ناپ كەتتى . 他的心兴奋得跳了起来。⑤摆弄: ئۇ قىز چىچىنىڭ ئۇچىنى ئويناپ يەرگە قاراپ تۇراتتى . 那个姑娘低头看着摆弄自己的发梢。⑥过(节): روزىنى مەن تۇت-سام ، ھېيتنى باشقىلار ئويناپتۇ . <谚> 封斋的是我，过节的却是别人; 喻"为他人作嫁衣裳"同。 ~ تـوي 参加婚礼⑦露出: سادىقنىڭ يۈزىدە تەبەسسۇم ئويىنىدى . 萨迪克脸上露出了笑容。

ئويناش سەنئىتى <艺> 表演艺术

ئويۇشماق «ئويماق²» 的共同态: ئۇلار نەقىش ئويۇشماقتا . 他们在雕花儿。

ئويۇق¹ 〔静〕 ①壁龛，壁橱: ئويۇقتا ئورۇن ـ كۆرپىلەر تە-زىپ قويۇلغان . 壁橱里摆着铺盖。②采玉石的刨坑

ئويۇق² 〔静〕 <方> (刺绣用的) 花样

ئويۇقچە 〔静〕 小壁龛，小壁橱

ئويۇلماق «ئويماق²» 的被动态: تامنىڭ بىر يېرى ئـويۇلۇپ كېتىپتۇ . 墙凹进去了一块。

ئويۇم 〔静〕 用一定的工具一次挖出来的量: بىر ~ توپا 一锹土

ئويۇن 〔静〕 ①游戏，玩耍: باللار ئويۇنى 儿童游戏 / مۇ-شۈككە ~ ، چاشقانغا قىيىن . <谚> 猫做游戏，老鼠为难 ②节目，戏: ئۇلار ~ تـەييارلاپ بولدى . 他们排练好了节目。~ كۆرۈۋاتقان تاماشىبىنلار دۈررىدە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى . 看戏的观众们蓦地站了起来。③玩笑: بۇ ~ ئـەمەس ! 这可不是玩笑! ④ <转> 把戏，名堂: بۇ ئـۇنىڭ ئوينىغان ئويۇنى ئىدى . 这是他要的把戏。 يەردە بىر ~ بار ، سەل پەخەس بولۇڭلار . 这里有名堂，你们得小心点儿。

ئويۇن چىقارماق 要手腕，要鬼把戏

ئويۇن قويماق 演戏，演节目

ئويۇن قېپى 贪玩儿者: زاكىر كىچىكىدە ~ ئىدى . 扎克尔小时候太贪玩。

ئويۇن قىلماق 闹着玩，开玩笑

ئويۇن كومپيۇتېرى 电子游戏机

ئـويۇن كۆرسەتمەك ①演戏，演节目②<转>要花招

ئـويـۇن ـ تاماشا 〔静〕 游戏，玩要，游玩

ئويۇنچا 〔静〕 裁衣服时挖空的部分(领口)

ئويۇن ـ چاقچاق 〔静〕 玩笑，说说笑笑

ئـويـۇن ـ چاقچاقچى 〔静〕 爱说爱笑的人，好开玩笑的人

ئويۇنچۇق 〔静〕 ①玩具，玩偶: قىزچاق ئۆزىنىڭ ئويۇنچۇقلى-رى بىلەن ھەپىلىشىپ ئولتۇراتتى . 小姑娘坐在那里摆弄自己的玩具。②<转> 玩物: سىز باشلىقىڭىزنىڭ ئويۇنچۇ-قىغا ئايلىنىپ قاپسىز ـ دە . 您成了头头儿的玩物了嘛。

ئويۇنچى 〔静〕 ①演戏的人: سەنئەت ئۆمىكىنىڭ ئويۇنچىلىرى 文工团的演员们②贪玩的人: ~ بالا 贪玩的孩子

ئويۇنخانا 〔静〕 ①戏园子，戏院②游艺室

ئويۇن ـ كۈلكە 〔静〕 嬉笑，说说笑笑

ئۇ

ئۇ¹ 称名母字该②母字个六十二第文尔吾维①

ئۇ² 〔静〕 它、她、他①： ~ كىم؟ 谁是(她)他？ ~ ئوقۇ-
غۇچى . 彼、个那、那②。生学是(她)他： ھېلىقى لۇغەت-
تىنى يەنە بىرنى ئالدىم، ئۇنى ئۇكامغا بېرىمەن . 了买又我——
弟弟我给送它将،典词个那本。 ~ ئادەم مېنىڭ تاغام
بولىدۇ . 父叔我是人个那。 ~ دېگەن ~ زامان، بۇ دېگەن
بۇ زامان . 时一此، 时一彼。

ئۇ ئالەم = ئۇ دۇنيا

ئۇ دۇنيا <宗> 泉九، 世后، 间阴

ئۇ دۇنياغا كەتمەك <成> 古作، 世去

ئۇ دۇنيالىق <宗> 的间阴، 的世后

ئۇ دۇنيالىق ـ بۇ دۇنيالىق بولۇشماق <成> 不势
天戴共不، 立两

ئۇ شاختىن بۇ شاخقا قونماق <成> 那着望山这
迁思异见، 高山

ئـۇ ـ بـۇ 〔静〕 个那، 个这: ~ دېمەك 三说، 那说这说
四道

ئـۇپا 〔静〕 扑粉، 粉، 粉香: ~ قۇتىسى 盒粉香 / ~ سۇر-
مەك 粉搽

ئۇپاسانچ 〔静〕<古> 者士修做备准 ، 者道修

ئۇپا ـ ئەڭلىك 〔静〕 粉脂: ~ سۇرتمەك 粉脂搽

ئـۇپراتماق «ئـۇپرىماق» 态动使的: ئـايىغىنى ~ 磨鞋把
破 / ئاغزىنى ~ 舌口费، 皮嘴磨 / ئۆزىنى ~ 自践作
己 / ئۆزىنى ئۇپراتمايدىغان ئادەم 人的养保会

ئۇپراق 〔静〕<古> 的了旧用، 的了损磨

ئۇپراقچىلىق 〔静〕<方> 心操份过، 烦麻找自

ئۇپرىتىشماق «ئۇپراتماق» 态同共的

ئۇپرىماق 〔动〕 耗损، 坏磨، 损磨①: دېتاللار ئۇپراپ كەت-
تى . 了坏磨件零。②<转> 心费، 心操: بۇ ئىشقا تولا
ئۇپرىماڭ . 了心费太别就你事件这。

ئۇپراش نىسبىتى 率耗损

ئۇپراش ھەققى <经> 费旧折

ئۇپراش يۈزى <地> 面蚀磨

ئۇپۇق 〔静〕<地> 际天، 线平地

ئۇپۇق سىزىقى 线标地، 线平地

ئۇپىلاتماق «ئۇپىلىماق» 态动使的

ئۇپىلاشماق «ئۇپىلىماق» 态同共的

ئۇپىلانماق «ئۇپىلىماق» 态动被的

ئۇپىلىماق 〔动〕 粉涂، 粉搽

ئـۇتتۇر = ئۇدۇل

ئۇتتۇر چىش <理生> 牙门، 齿门

ئۇتتۇر مىجەز 子性直، 儿眼心直

ئۇتتۇر ئۇقەت = ئۇدۇل ئۇقەت

ئۇتتۇرلۇق = ئۇدۇللۇق

ئـۇترۇنماق 〔动〕<古> ①碰面، 迎面، 照面②对抗،
击撞، 撞对③抗反

ئۆتسۇقماق 〔动〕 <古> 败失، 败، 输

ئۆتغانماق 〔动〕 <古> 情为难، 愧羞، 羞害

ئۆتقۇزماق 〔动〕 输: توپ مۇسابىقىسىدە بىز ئۆتقۇزدۇق. 球赛我们打输了。

ئۆتلى 〔静〕 <古> 赏奖، 励奖، 奖

ئۆتماق 〔动〕 赢، 胜获: مۇسابىقىدە ~ 比赛获胜

ئۆتۈشماق «ئۆتماق» 的共同态: ئۇلار توپ مۇسابىقىسىدە ئۆتۈشتى. 球赛他们赢了。

ئۆتۈق 〔静〕 成绩، 成功، 成就: كۆرۈنەرلىك ئۆتۈقلار 显著的成就 / قازانماق ~ 取得成就

ئۆتۈقسىز 〔静〕 不成功的، 无效的: ~ ئەمگەك 无效劳动

ئۆتۈقلۇق 〔静〕 成功的: خىزمىتىڭىز ~ بولسۇن 祝你工作成功。 يىغىن ~ ئۆتتى. 大会开得很成功。 ~ سەپەر 成功的旅途

ئۆتۈلماق «ئۆتماق» 的被动态: ئۇ شاخماتتا ئىككى نۆۋەت ئۆتۈلدى. 他输了两盘棋。

ئۆتۈن 〔静〕 <古> 下面的، 低的، 低下的، 卑贱的

ئۆتۈنچ 〔静〕 <古> 耻، 羞耻، 耻辱

ئۆجماق 〔静〕 <古> 天堂، 天园، 极乐世界

ئۆجۈت 〔静〕 家族، 亲族، 亲属

ئۆجۈر - بۇجۇر 〔静〕 原委، 底细، 细微之处: ئىشنىڭ ئۆجۈر - بۇجۇرى 事情的原委، 事情的底细 / ئىشنىڭ ئۆجۈر - بۇجۇرىنى سۈرۈشتۈرمەك 把事情的底细打听出来؛ 刨根问底؛ 打破砂锅问到底

ئۆجۈز 〔静〕 <方> 弱، 软弱، 单薄، 受气的، 受歧视的، 受屈辱的، 下贱的، 下流的، 贱的

ئۆجۈزلىماق 〔动〕 <方> 鄙视، 凌辱، 虐待

ئۆجۈقتۇرماق «ئۆجۈقماق» 的使动态

ئۆجۈقتۇرۇشماق «ئۆجۈقتۇرماق» 的共同态

ئۆجۈقتۇرۇلماق «ئۆجۈقتۇرماق» 的被动态

ئۆجۈقماق 〔静〕 ①窒息 ②说不出话来، 哑口无言: ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۆجۈقۈپ كەتتى. 听了这话他哑口无言了。

ئۆجۈقۇشماق «ئۆجۈقماق» 的共同态

ئۆجۈل 〔静〕 (香蒲的)嫩芽

ئۆچ[1] 〔静〕 尖، 梢، 头، 顶端: قەلەم ئۇچى 笔尖 / پىچاق ئۇچى 刀尖 / تىغ ئۇچى 锋芒، 矛头 / دەرەخ ئۇچى 树梢 / مۇنارنىڭ ئۇچى 塔顶 / پۇتنىڭ ئۇچىدا دەسسىمەك 踮着脚尖 / بۇرنىنىڭ ئۇچىنىلا كۆرمەك <成> 只看到鼻子尖، 鼠目寸光، 目光如豆

ئۆچ بېسىمى <电> 端(电)压

ئۆچ تارتماق <植> 爬蔓

ئۆچ[2] 〔静〕 <纺> 条棉(的用纱纺)

ئۆچ[3] 〔静〕 <古> 边界، 边境

ئۆچا 〔静〕 ①脊背: ئۆچىسى قىچىشقان ئېشەك تۈگمەنگە ئۆزى بارار. <谚> 毛驴脊背痒，自己上磨房；喻同"自找吃苦"。②上身: ئۆچىسىدىكى كىيىم 身上的衣服 / ئۆچىسى ئىسسىغۇدەك كىيىم، قورسىقى تويغۇدەك تاماق كۆرمىگەن 衣不蔽体، 食不果腹

ئۆچا گۆش <牧> 胴体

ئۆچىسى ئاپتاپ كۆرمىگەن <成> 没有过过好日子的، 没有享过福的

ئۆچىغا چىققان <成> 极端، 透顶: ~ ئەكسىيەتچى 极端反动分子 / ~ مۇتەھەم 无赖透顶

ئۆچار 〔静〕 飞的

ئۆچار بۇلۇت <气> 飞云

ئۆچار بېلىق <动> 飞鱼

ئۆچار تەخسە 飞碟، 飞盘

ئۆچار تىيىن <动> 飞鼠

ئۆچار چاشقان <动> 鼯鼠

ئۆچار چېكەتكە <动> 飞蝗

ئۆچار قانات 飞禽، 飞鸟

ئۆچار كەسلەنچۈك <动> 飞蜥

ئۆچار گىلەم (传说中的)飞毯

ئۆچارلىق 〔静〕 飞禽

ئۆچارلىق - تىنارلىق 〔静〕 飞禽走兽

ئۆچاستىكا 〔静〕 地段، 区段

ئۆچان 〔静〕 <古> 船

ئۆچبەرگى 〔静〕 <植> 睡菜

ئۆچبېگى 〔静〕 <古> 税吏

ئۆچرىتماق «ئۆچرىماق» 的使动态: زىيانغا ~ 使受损失 / قەدىناس دوستىنى ~ 遇到老朋友

ئۆچراشماق «ئۆچرىماق» 的共同态 ①相遇، 相逢، 会合، 会师: دوستلار ئۇچراشتى. 朋友们相逢了。 ~ تاسادىپىي 意外相遇، 萍水相逢 / قېرىنداش قىسىملار ~ 兄弟部队会师

ئۆچرو 〔静〕 <古> 现在، 近来

ئۆچرۇغ 〔静〕 <古> 顶، 巅، 峰

ئۆچرىماق 〔动〕 遇见، 遇到، 碰见، 碰到، 遭到: يولدا سىزگە ئايشەم ئۇچرىدىمۇ؟ 你在路上遇见阿依夏姆没有？

بەختسىزلىككە ~ / تاللاپ ـ تاللاپ تازغا ئۇچراپتۇ . 幸不到遭
<谚> 挑来挑去挑了个秃子；喻同"挑花了眼"。

ئۆچقات 〔静〕 <植> 冬忍

ئۆچقاق 〔静〕 易挥发的：بېنزىن ~ كېلىدۇ . 汽油容易挥发。

ئۆچقاندەك 〔静〕 飞驰، 飞速：پويىز ~ ماڭماقتا . 列车在飞驰。ماشىنا ~ ئۆتۈپ كەتتى . 汽车飞速驰过。ماتورلۇق قولۋاق يىراقتا قاراپ ~ يۈرۈپ كەتتى . 汽船飞快地驶向远方。

ئۆچقۇچى 〔静〕 飞行员：ئۆچقۇچىلار مەكتىپى 航校

ئۆچقۇچىسىز 〔静〕 无飞行员的：~ ئايروپىلان 无人驾驶飞机

ئۆچقۇچىلىق «ئۆچقۇچى» 的抽象名词：ئۇلار بەلگىلىك ~ سەۋىيىسىگە يەتتى . 他们已达到了一定的飞行水平。

ئۆچقۇر 〔静〕 善飞的، 飞行迅速的

ئۆچقۇر چاق <机> 飞轮

ئۆچقۇرۇل 〔静〕<方> 前哨، 烽火台

ئۆچرىتىشماق «ئۆچراتماق» 的共同态

ئۆچقۇن 〔静〕 ①火花، 火星، 星星之火：ئېلېكترون ئۆچقۇنى 电火花 / ئۈمىد ئۆچقۇنلىرى 希望的火花 / ئۆچقۇندىن يانغىن چىقىدۇ . 星星之火，可以燎原。ئۆچقۇندىن قورققان تۆمۈرچى ئەمەس . <谚> 怕火星的不是铁匠。②指某些细少的颗粒：كۆمۈر ئۆچقۇنلىرى 煤灰، 煤屑 / قار ئۆچقۇنى 雪花

ئۆچقۇن پاقا <动> 田鸡، 青蛙

ئۆچقۇن پىت <动> 飞虱

ئۆچقۇنسىز 〔静〕 无火星، 无火花

ئۆچقۇنلاتقۇچ 〔静〕<机> 火花塞

ئۆچقۇنلاتماق «ئۆچقۇنلىماق» 的使动态

ئۆچقۇنلۇق 〔静〕 带火花的

ئۆچقۇنلۇق زەرەتسىزلىنىش <物> 火花放电

ئۆچقۇنلىماق 〔动〕 ①冒火星儿، 溅火星، 发花：ئوت ئۆچقۇنلاپ كەتتى . 火溅起了火星。ئاسماندا قار ئۆچقۇنلاۋاتاتتى . 天空飘着雪花。

ئۆچلاتماق «ئۆچلىماق¹» 的使动态

ئۆچلاشماق «ئۆچلىماق¹» 的共同态

ئۆچلانماق «ئۆچلىماق¹» 的被动态

ئۆچلايماق 〔动〕<方> 突起، 突出، 高耸، 隆起، 凸出

ئۆچلۇق 〔静〕 尖的：~ بىگىز 尖锥子 / ~ پىچاق 尖刀子 / ~ ئېگەك 尖下巴

ئۆچلۇق باش 尖头

ئۆچلۇق باش چېكەتكە <动> 尖头蝗

ئۆچلۇق تۇمشۇق 爱生气的، 爱赌气的، 爱撅嘴的

ئۆچلۇق قوغۇن <植> 越瓜

ئۆچلۇق نېرۋا <理生> 三叉神经

ئۆچلۇق ياقا 尖领

ئۆچلىتىشماق «ئۆچلاتماق» 的共同态

ئۆچلىغۇچ 〔静〕 铅笔刀

ئۆچلىماق¹ 〔动〕 ①削尖：قېرىنداشنى ~ 削铅笔②接长：چاپاننىڭ يېڭىنى ~ 接长衣袖③撅：ئۇ ئاغزىنى ئۆچلاپ مېنى مەسخىرە قىلدى . 他撅着嘴嘲笑我。

ئۆچلىماق² 〔动〕<方> 筛(面粉)

ئۆچما 〔静〕 陡峭的：~ تاغ 陡峭的山

ئۆچما چوققا <地> 飞来峰

ئۆچماق¹ 〔动〕 ①飞، 飞行：قۇشقاچلار ئۇچۇپ كەتتى . 麻雀飞走了。ئايروپىلان ئۇچۇۋاتىدۇ . 飞机正在飞行。ئۆچماس توخۇ ، كۆچمەس تام . <谚> 飞不走的鸡，搬不走的墙。②挥发：شىشىدىكى بېنزىن ئۇچۇپ كېتىپتۇ . 瓶中的汽油挥发掉了。③<转> 飘飘然：باشقىلار ئۇنى ماختاپ قويسا ، ئۇچۇپ كېتىدۇ . 别人夸他，他就飘飘然。④<转> 磕掉، 碰掉：چوغىسى ئۇچۇپ كەتكەن چەينەك 磕掉了壶嘴的茶壶 / گىرۋىكى ئۇچۇپ كەتكەن پىيالە 碰掉了边的茶盅

ئۆچۇشنى بىلىپ ، چۈشۈشنى بىلمەسلىك <成> 光会飞不会落；喻同"不自量力"

ئۇچمۇئۇچ 〔静〕 ①平等، 平均②正好، 恰好③角落، 到处، 四面八方

ئۆچۈر 〔静〕 信息، 音信، 音讯، 回音：مەن ئارقا ـ ئارقىدىن ئۈچ پارچە خەت يازدىم ، ئەمما تا ھازىرغىچە ~ كەلمىدى . 我连寄三封信，但一直没有回音。

ئۆچۈر ئالماشتۇرماق 信息交换

ئۆچۈر ئالماق 得知：ئۇنىڭ قەشقەرگە يېتىپ بارغانلىقى توغرىسىدا ئۆچۈر ئالدۇق . 我们得知他已到了喀什。

ئۆچۈر بەرمەك 回话

ئۆچۈر قانۇنشۇناسلىقى <法> 信息法学

ئۆچۈر قانىلى <电> 信道

ئۆچۈر قونالغۇسى 信宿

ئۆچۈر نەزەرىيىسى 信息论

ئۆچۈر ئوپتىكىسى <物> 信息光学

ئۇچۇر ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 学济经息信

ئۇچۇر ئىقتىسادى <经> 济经息信

ئۇچۇر ئىلمى 学科息信

ئۇچۇر ئىنقىلابى 命革息信

ئۇچۇرچى 〔静〕 员息信

ئۇچۇرچىلىق 〔静〕 业息信

ئۇچۇرسىز 〔静〕 息信无، 讯音无

ئۇچۇرشۇناسلىق 〔静〕 学息信

ئۇچۇرغۇچ <古>〔静〕 筝风

ئۇچۇرما¹ 下见

ئۇچۇرما بولماق ①飞会学刚: ئۇچۇرما بولغان قۇش 儿鸟的飞会学刚 / كەپتەر ئۇچۇرما بوپتۇ. 了飞会子鸽。 ②<转> 人成大长: بۇ قىز ئۇچۇرما بولغۇدەك بوپتۇ. 了人成大长已娘姑这。

ئۇچۇرما قانات 毛羽: باچكىلار ~ بوپتۇ. 出长已鸽雏 毛羽了。

ئۇچۇرما قىلماق 翔飞会教

ئۇچۇرما² 下见

ئۇچۇرما هاڭ 谷山的底见不深

ئۇچۇرما يار 壁绝، 崖悬

ئۇچۇرماق ① «ئۇچماق» 的使动态 ②放飞: كەپتەر ~ 鸽放 子 ③放风筝 / لەگلەك ~ 吹: شامال غازاڭنى ئۇچۇرۇپ كەتتى. 叶落了走吹风。 سېنى قانداق شامال ئۇچۇرۇپ كەلدى؟ 什么风把你给吹来了？ ④捧吹: ئۇچۇرۇپ كۆككە كۆتۈرمەك 捧到天上 / سەن مېنى تولا ئۇچۇرما. 你别光给 我捧吹别你(我捧吹别你)。 ⑤磕掉، 碰掉: چىنىنىڭ گىرۋىكىنى ئۇچۇرۇۋەتمەك 磕掉碗边儿

ئۇچۇرۇشماق «ئۇچۇرماق» 的共同态

ئۇچۇرۇلماق «ئۇچۇرماق» 的被动态

ئۇچۇز <古>〔静〕 的宜便، 的贱

ئۇچۇزلۇق <古>〔静〕 ①廉价، 低价، 降价 ②卑鄙، 卑贱، 下贱

ئۇچۇش 〔静〕 飞، 飞行

ئۇچۇش رايونى <交> 区行飞

ئۇچۇش سۈرئىتى <交، 军> 度速行飞

ئۇچۇش لىنىيىسى <交، 军> 线航

ئۇچۇش مۇساپىسى <交> 程航

ئۇچۇش ئېگىزلىكى <军، 交> 度高行飞

ئۇچۇش يولى <交> 道跑، 飞行线، 航线

ئۇچۇشچان 〔静〕 易挥发的

ئۇچۇشچان ماددا 质物发挥易

ئۇچۇشچان ماي <石> 油发挥

ئۇچۇشماق «ئۇچماق» 的共同态

ئۇچۇق 〔静〕<医> 疹风، 疹疱

ئۇچۇق تەگمەك 疹风起

ئۇچۇق چىقماق <医> 疹疱出

ئۇچۇقلاتماق «ئۇچۇقلىماق» 的使动态

ئۇچۇقلاشماق «ئۇچۇقلىماق» 的共同态

ئۇچۇقلانماق «ئۇچۇقلىماق» 的被动态

ئۇچۇقلىماق 〔动〕 ①驱邪(旧时民间习俗، 将病人引到十字路口، 点燃草或芦苇، 在头上绕来绕去، 驱邪)، ②<转> 教训، 逐邪崇 (~ كېسەلنى): 收拾: ئېسىڭدە بولسۇنكى، گېپىمگە كىرمىسەڭ، سېنى ئۇچۇقلىماي قويمايمەن. 你记住، 如果不听话، 我非收拾你一顿不可。

ئۇچۇندۇرماق «ئۇچۇنماق» 的使动态

ئۇچۇنما 〔静〕 因受风寒或受惊而病

ئۇچۇنماق 〔动〕 (因受风寒或受惊)生病

ئۇچىلىق 〔静〕 驴鞍

ئۇخا (ئۇخاسى) 〔静〕<方> 准儿، 名堂

ئۇخاسىز 〔静〕<方> 无意义的، 无聊的

ئۇخاق 〔静〕<古> 杏汁

ئۇختا (ئۇختاسى) 见下

ئۇختاسىغا كەلمەك 应验: مېنىڭ ئويۇم ئۇختاسىغا كەلدى. 我的想法应验了。 چۈش ئۇختاسىغا كەلدى. 梦应验了。

ئۇخخا 〔静〕<儿> 睡觉

ئۇخلاتماق «ئۇخلىماق» 的使动态: ئۇخلىتىدىغان دورا 安眠药 / بالىلارنى ~ 让孩子们睡觉

ئۇخلاشماق «ئۇخلىماق» 的共同态

ئۇخلىتىشماق «ئۇخلاتماق» 的共同态

ئۇخلىتىلماق «ئۇخلاتماق» 的被动态

ئۇخلىماق 〔动〕 ①睡، 睡眠، 睡觉: ئۇ ئۇخلاپ قاپتۇ. 他睡着了。 ئۇ ئۇخلىماي تاڭ ئاتقۇزدى. 他彻夜未眠。 ②<转> 沉睡: ئاتام زاماندىن ئۇخلاپ ياتقان چۆل ـ جەزىرىلەر 亘古沉睡的荒原

ئۇخلاش كىيىمى 衣睡

ئۇخلىماي چۈش كۆرمەك <成> 白日作梦، 痴人说梦، 痴心妄想

ئۇد 〔静〕<艺> 乌特(阿拉伯拨弦乐器، 流行于新疆)

(地等

ئۇدا¹ 香沉 <植>〔静〕

ئۇدا² 〔静〕 联蝉، 连一، 续连، 续持، 接连: ~ ئون يىل مول هوسۇل ئېلىندى . 收丰年十续连 。 ~ ئۈچ كۈن بو- ران چىقتى . 风大天三了刮续连 。 ئۇ ~ ئىككى يىل چەم- پىيون بولدى . 军冠联蝉年两他 。

ئۇدا بۆلۈش 分划续连 <逻>

ئۇدا تېرىش 作连 <农>

ئۇدا قاپىيە 韵一尾首 <文>

ئۇداچى 的能万، 的力能有 <古>〔静〕

ئۇدار 拍节 <艺>〔静〕

ئۇدارسىز 的拍节无 〔静〕

ئۇدارلىق 的拍节有 〔静〕

ئۇداغسىق 的敬尊得值، 的敬可، 的敬尊 <古>〔静〕

ئۇدۇسقىماق 哭或笑中梦儿婴 <方>〔动〕

ئۇدۇغ 随追، 随跟 <古>〔静〕

ئۇدۇق ـ بۇدۇق 吾吾支支، 吐吐吞吞 〔模〕

ئۇدۇقلۇق 心经不漫، 知无昧蒙 <古>〔静〕

ئۇدۇل 〔静〕 ①对面的، 正面的 ، 直的: ~ پەش 对 襟 / ~ يول 直路②径直 ، 一直: ~ مېڭىپ ، ئوڭ تە- رەپكە بۇرۇلۇڭ . 你一直走، 再向右拐。③对准: ئىككى چاك ~ كەلدى . 两条缝对准了。④<转> 直率: ~ ئا- دەم 直率的人⑤对面، 迎面، 对门: ئۇدۇلدىن بىر ئادەم كەلدى . 对面走过来一个人 。 ئۇ ~ ماڭا قاراپ يۈگۈرۈپ كەلدى . 他迎面向我跑来 。 ماگىزىن ئۆيىمىزنىڭ ئۇدۇلىدا . 商店在我家对面 。

ئۇدۇل پروېكسىيە 正面投影

ئۇدۇل تەرجىمە 直译 <语>

ئۇدۇل كەلمەك ①迎面而来: ئۇدۇل كېلىۋاتقان كىم؟ 迎面而来的是谁?②巧凑، 巧碰: ئىش ئۇدۇل كېلىپ قالدى . 事有巧凑。 سىنى ئىزلىمەكچى ئىدىم ، ئۆزۈڭ ئۇدۇل كېلىپ قالدىڭ . 我正想找你، 巧碰你来了。

ئۇدۇل ئوقەت 赶上什么事干什么事، 现趸现卖

ئۇدۇللانماق «ئۇدۇللىماق» 的被动态

ئۇدۇللۇق 〔静〕 边⋯边، ⋯现⋯، 随⋯随: ~ ئېلىپ ~ ئىشلىتــمەك 边买边用 / ~ ئېتىپ ~ يېــمەك 现做现 吃 / باشقىلارنى كۈتۈپ تۇرماستىن ، كەلگەنلەر ~ يەۋەرسۇن . 大家随到随吃، 不用等。

ئۇدۇللۇق پايچى 短多 <经>

ئۇدۇللۇق ئۇرۇقلاندۇرۇش 随机配种 <牧>

ئۇدۇللۇق ئېغىز تەرجىمىسى 同声传译، 即席口译

ئۇدۇللىماق 〔动〕 对正着، 对直着 چىراغنى ئۈستەل ئۈستىد- گە ئۇدۇللاپ ئاسماق 把灯对直着桌面挂起来

ئۇدۇلمۇئۇدۇل 〔静〕 面对面: دۈشمەن بىلەن ~ تۇرۇپ كۆ- رەش قىلماق 同敌人面对面地斗争 / ئالىم ئىككىمىز ئۈچ يىلدىن بېرى ~ ئولتۇرۇپ خىزمەت قىلىمىز . 三年以来، 我和 阿里木对面坐着办公 。

ئۇدۇم 〔静〕 ①遗传: ئاتا ـ بوۋىسىدىن قالغان ~ 祖传 的 / بۇ كېسەل ئۇنىڭ ئۇدۇمىدا بار . 他这种病是遗传 的 。 بۇ ئىش ماڭا ~ بولۇپ قالدى . 这件事我已习以为 常了 。

ئۇدۇم ئالماق 承袭

ئۇدۇم قىلماق 继承، 传承

ئۇدۇم كېسەل 遗传病 <医>

ئۇدۇماق 三叶兰 ، 对叶兰 <植>〔静〕

ئۇدۇن 〔静〕 <古> 粗暴的 ، 粗野的 ، 粗鲁的 ، 失 礼的، 无礼的

ئۇدۇنماق 表示敬意، 致敬 <古>〔动〕

ئۇراغوت 女人، 女子، 妇女 <古>〔静〕

ئۇرال 乌拉尔 <地>〔静〕

ئۇرال تىللىرى 乌拉尔语系 <语>

ئۇران¹ 〔静〕 口气، 口风: سۆزنىڭ ئۇرانىدىن قارىغاندا 看口 气 / سەن ئالدى بىلەن سۆزنىڭ ئۇرانىغا قاراپ باق ، ئۇ بېرىشنى خالامدۇ ـ يوق؟ 你先探探他的口风، 看他是否愿意 去 ?

ئۇران² 〔静〕 ①呐喊②口号، 号召

ئۇران ـ جۇرات 宗族، 亲族، 家族 <方>〔静〕

ئۇرباغ 〔静〕 <古> (擀剂子等用的) 干面، 面扑

ئۇرت 针眼، 针鼻儿 <古>〔静〕

ئۇرتوقاي 见下

ئۇرتوقاي قىلماق 殴打، 乱打، 撕打

ئۇر ـ چاپ 见下

ئۇر ـ چاپ قىلماق 乱打乱杀

ئۇرچۇق 纱锭، 纺锤 〔静〕

ئۇرچۇق بېلىق 鲔 <动>

ئۇرچۇقسىمان 〔静〕 纺锤状的

ئۇرچۇقسىمان تەنچە 纺锤体 <生>

ئۇرچۇقلۇق 〔静〕 有锭的: ئىككى يۈز مىڭ ~ يىپ ئىگىرىش فابرىكىسى 有二十万锭纱锭的纱厂

ئۇر ـ سوق 见下

ئۇر - سوق قىلماق = ئۇرتوقاي قىلماق

ئۇرغۇ¹ 〔静〕<语> 重音：لوگىكىلىق ~ 逻辑重音 / ~ بەلگىسى 重音符号

ئۇرغۇ² 〔静〕木臼

ئۇرغۇتماق «ئۇرغۇماق» 的使动态

ئۇرغۇزماق «ئۇرماق» 的使动态

ئۇرغۇسىز 〔静〕<语> 无重音的，非重读的

ئۇرغۇسىز بوغۇم <语> 非重读音节

ئۇرغۇشۇناس 〔静〕<语> 重音学家

ئۇرغۇشۇناسلىق 〔静〕<语> 重音学

ئۇرغۇلۇق¹ 〔静〕<语> 带重音的，重读的：~ ئوقۇماق 重读

ئۇرغۇلۇق بوغۇم <语> 重读音节

ئۇرغۇلۇق² 〔静〕<艺> 打击的

ئۇرغۇلۇق چالغۇ <艺> 打击乐器

ئۇرغۇماق 〔动〕①涌，迸发：بۇلاقتىن سۇ ئۇرغۇپ چىقماق 水从泉中涌出 / قىزغىنلىق ~ 热情迸发 ②焕发，奔放：ئۇرغۇپ چىققان كۈچ 焕发出来的力量 / ماقالىدا ھېسسىيات ئۇرغۇپ تاشقان. 文章气势奔放。

ئۇرلاماق 〔动〕<古> 呐喊

ئۇرماق 〔动〕①打，殴打，拍，击：مەيدىسىگە ~ 拍胸脯 / توخۇمنى تاشقا ~ 以卵击石 ②敲，撞：داڭ ~ 敲钟 / تام سائەت ئىككىگە ئۇردى. 挂钟敲了两点。ئۇ بېشىنى دېرىزىگە ئۇرۇۋاپتۇ. 他的头撞到了窗户上。③<转> 跳动：تومۇر ~ 脉搏跳动 / يۈرىكى گۈپ - گۈپ ~ 心扑腾扑腾地跳 ④<转> 扑，吹打：خۇش پۇراقلار دىماغقا ئۇرۇپ تۇراتتى. 香味扑鼻。شامال يۈزگە ئۇرۇپ تۇراتتى. 风吹着面庞。⑤<转> 尽力，拼命：ئۆزىنى خىزمەتكە ئۇرۇپ تۇرماق 拼命工作，工作非常投入 / ئۆزىنى ھەرياققا ~ 拼命挣扎

ئۇروبىلىن 〔静〕<理生> 尿胆素

ئۇرۇت 〔静〕<植> 小二仙草

ئۇر - ئۇر 〔静〕打，殴打，斗，殴：كوچىدىن ئۆتكەن چاشقان ئۇر - ئۇرغا قاپتۇ. 老鼠过街，人人喊打。

ئۇر - ئۇر قىلماق 乱打，打群架，群起而攻之

ئۇر - ئۇرغا قالماق 挨打

ئۇرۇپ - سوقۇپ 〔静〕敷衍，凑合：ئىشنى ~ پۈتكۈزمەك 敷衍了事

ئۇرۇش 〔静〕战争，战役：~ ھالىتى 战争状态 / ~ پارتلىماق 爆发战争 / ئىچكى ~ 国内战争，内战 / دۇنيا ئۇرۇشى 世界大战 / ~ ئەسەبىيلىكى 战争歇斯底里 / ~ ئەسىرلىرى 战俘 / ~ تەلۋىلىرى 战争狂人 / ~ ئېلان قىلماق 宣战 / ئۇرۇشنىڭ توققۇزى رەڭ، بىرى جەڭ. <谚> 一战九谋；喻同"兵不厌诈"。

ئۇرۇش ئاپتوموبىلى <军> 作战车，战车

ئۇرۇش ئايروپىلانى <军> 作战飞机

ئۇرۇش بولماق 爆发战争

ئۇرۇش پاراخوتى <军> 战船

ئۇرۇش جىنايەتچىسى 战犯

ئۇرۇش قىلماق ①打仗 ②作战

ئۇرۇشپەرەس 〔静〕好战的，穷兵黩武的

ئۇرۇشپەرەسلىك «ئۇرۇشپەرەس» 的抽象名词：~ چۇقانلىرى 战争叫嚣

ئۇرۇش - تالاش 〔静〕争吵，争斗

ئۇرۇش - چېقىش 〔静〕<法> 打砸

ئۇرۇشخۇمار 〔静〕战争贩子，穷兵黩武者

ئۇرۇشخۇمارلىق 〔静〕穷兵黩武

ئۇرۇشقاق 〔静〕爱打架的，好斗的：~ بالا 爱打架的孩子

ئۇرۇشقاقلىق «ئۇرۇشقاق» 的名词形式：~ سىياستى 好战政策

ئۇرۇشماق ①«ئۇرماق» 的共同态 ②交战

ئۇرۇق¹ 〔静〕①籽儿，种子：كۆكتات ئۇرۇقى 菜籽儿 / ~ تاللىماق 选种 / ~ يىغماق 采集种子，采种 ②<转>种，指子孙后代：ئۇرۇقى قۇرىماق 绝种，绝后 ③<转> 棋子：~ ماڭماق (يۆتكىمەك) 走棋 / ~ يېمەك 吃棋子儿 ⑤氏族

ئۇرۇق تۇتماق <农> 结实

ئۇرۇق تىلى <语> 氏族语

ئۇرۇق چاچماق <农> 播种

ئۇرۇق سالماق <农> 下种

ئۇرۇق سېلىش ماشىنىسى <农> 播种机

ئۇرۇق نەيچىسى <理生> 输精管

ئۇرۇقلار كۆمۈلچى (لوبوبى كەبىر) <药> 罗补甫克比日丸

ئۇرۇق² 〔静〕<古> 绳，绳子，绳索

ئۇرۇق - ئايماق 〔静〕氏族，部族

ئۇرۇق - ئەجداد 〔静〕祖先，先辈

ئۇرۇق - ئەۋلاد 〔静〕子孙，后裔，后代

ئۇرۇق - پۇشت 〔静〕代后，后裔，子孙后代

ئۇرۇق - تۇغقان 〔静〕 属亲、戚亲: ئۇرۇق - تۇغقاننىڭ يىرىقى ياخشى، ئوتۇن - ياغاچنىڭ يېقىنى. 远戚亲 <谚>. 好了近火柴، 好了 سۆرەن چىقسا ~ جەملىشەر، يېغا كەلسە خەلق توپى تەۋرىشەر. 寇敌来، 头聚戚亲动响有 <谚>. 丧婚 <谚>. بىر تىرىكتە، بىر ئۆلۈكتە ~. 动齐众民。 戚亲靠事大。

ئۇرۇق - تۇغقانچىلىق 〔静〕 系关戚亲

ئۇرۇق - جەمەت 〔静〕 族家، 族亲، 族宗

ئۇرۇق - جەمەتلىك 〔静〕 的族家، 的族亲، 的族宗

ئۇرۇقچا 〔静〕<植> 核: شاپتۇل ئۇرۇقچىسى 核桃 / ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى 核杏 / ~ چاقماق 核砸

ئۇرۇقچا تېپىش 核桃猜(戏游统传族尔吾维)

ئۇرۇقچى 〔静〕 者种育

ئۇرۇقچىلىق 〔静〕 育培子种

ئۇرۇقچىلىق پونكىتى 站种育

ئۇرۇقداش 〔静〕 ①同宗②<生> 属: خېنە ئۇرۇقدىشى 属花仙凤

ئۇرۇقداشلىق 〔静〕 ①氏族: ~ ھاكىمىيىتى 权族② <生> 科: يولۋاس مۈشۈك ئۇرۇقداشلىقىغا كىرىدىغان ھاي-ۋان. 物动科猫于属虎老。

ئۇرۇقداشلىق تۈزۈمى 度制族氏

ئۇرۇقداشلىق جامائەسى 社公族氏

ئۇرۇقداشلىق جەمئىيىتى 会社族氏

ئۇرۇقدان 〔静〕 ①<植> 子房② <理生> 精巢، 丸睾

ئۇرۇقدان خالتىسى <理生> 囊阴

ئۇرۇقدان قىلتىقى 器睾套

ئۇرۇقدان ھەمراھى <理生> 睾附

ئۇرۇقدان ھورمونى <医> 素丸睾

ئۇرۇقسىز 〔静〕 无籽的: ~ ئۈزۈم 葡萄籽无

ئۇرۇق - قاياش 〔静〕 属亲، 戚亲

ئۇرۇقلاندۇرماق «ئۇرۇقلانماق» 的使动态

ئۇرۇقلاندۇرۇش پونكىتى 站种配

ئۇرۇقلاندۇرۇشماق «ئۇرۇقلاندۇرماق» 的共同态

ئۇرۇقلاندۇرۇلماق «ئۇرۇقلانماق» 的被动态

ئۇرۇقلانماق 〔动〕 精受

ئۇرۇقلىنىش پەردىسى <理生> 膜精受

ئۇرۇقلۇق 〔静〕 ①种子: ~ قالدۇرماق 留种子②作种子 用的، 留种用的: ~ يېتىشتۈرمەك 育种

ئۇرۇقلۇق بۇغداي 种用的麦子، 麦种

ئۇرۇقلۇق قوچقار 羊公种

ئۇرۇقلۇق ئۇرمان 林子种

ئۇرۇقلۇق ئېتىزى 田子种

ئۇرۇقچاي 〔静〕<方> 的气娇، 的扮打爱

ئۇرۇلماق «ئۇرماق» 的被动态: تامغا ~ 上墙到碰 / قىر-غاقـقـا ~ 岸海击冲 / خۇشپۇراق دىماغقا ~ 扑气香 鼻 / ئاستىراق يۆتكەيلى، ئەسۋابلار ئۇرۇلۇپ كەتمىسۇن. 一轻 点儿搬، 仪器别磕碰了。

ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ 〔静〕 碰碰磕磕، 碰头磕脑: يۈك-تاق كۆتۈرۈۋالغان بىر كىشى ~ ئۆيگە كىرىپ كەلدى. 背着 行李的一个人磕磕碰碰地进屋来了。 بىر توپ ئادەم ~ يۈرۈپ قىستا - قىستاڭچىلىقتا تاماشا كۆرمەكتە. 一大群人磕 头碰脑地挤着看热闹。

ئۇرۇمداي 〔静〕<古> 石毒解

ئۇرۇمزۇن 〔静〕<古> 料染

ئۇرۇنچ 〔静〕<古> 赂贿

ئۇرۇنغۇ 〔静〕<古> 士战، 士武

ئۇرۇنما 〔静〕<数> 线切

ئۇرۇنما بۇلۇڭ <数> 角线切

ئۇرۇنما تەكشىلىك <数> 面切

ئۇرۇنما تېزلىنىش <物> 度速加线切

ئۇرۇنما دامبا <水> 坝丁

ئۇرۇنما كۈچىنىش <物> 力应向切

ئۇرۇنما ئېللىپس <数> 圆椭切吻

ئۇرۇنما ئېلېمېنت <数> 数根切吻

ئۇرۇنماق[1] ① «ئۇرماق» 的自复态: بۇ ئىشقا مەن ئۇرۇنۇپ باقاي. 这事我试一试。② 碰، 撞: قولۇمغا قاتتىق بىرنەرسە ئۇرۇندى. 我的手碰到一个硬东西上。

ئۇرۇنماق[2] 〔动〕 企图، 图谋، 试图، 贪图: ھوقۇق تارتە-ۋېلىشقا ~ 企图夺权 / قەتل قىلىشقا ~ 图谋杀害 / ئال-دامچىلىق قىلىشقا ~ 试图欺骗 / راھەت - پاراغەت ھايات كەچۈرۈشكە ~ 贪图享乐

ئۇرۇنۇش نۇقتىسى <数> 点切

ئۇرۇنۇش ئۇزۇنلۇقى <数> 距切

ئۇرۇنۇش بۇلۇڭى <数> 角切

ئۇرۇنۇشماق «ئۇرۇنماق[2]» 的共同态

ئۇرۇۋېن 〔静〕<地> 水平، 水位; 水平面، 水平线

ئۇرۇۋال 〔静〕<方> 休耕的

ئۇرۇيماق 〔动〕<方> 移动، 移群

ئۇرى 〔静〕<古> 男孩، 男子، 男性

ئۇر - يىقىت 〔静〕 殴斗、打群架

ئۇر - يىقىت قىلماق 殴斗、打撕、打群架

ئۇز 〔静〕 ①灵巧的：بۇ قىزنىڭ قولى ~ ئىكەن. 这个姑娘手巧。②漂亮的：~ ئايال 漂亮的女人 / ئاز قىل، ~ قىل. <谚> 宁可干少些，但要干好些。

ئۇزاتماق ① «ئۇزىماق»的使动态 ②伸、送：كىتابنى ئۇزىتىپ بەرمەك 伸手把书送给 ③送行、欢送、打发：مېھمانلارنى ~ 给客人送行、送客 / ~ ئۇزىتىش يىغىنى 欢送会 / سەپەرگە ~ 送行、打发起程

ئۇزارتماق «ئۇزارماق»的使动态：مۇددەتنى ~ 延长期限 / كىيىمنىڭ بويىنى بىر سانتىمېتىر ~ 上衣的身长要放一厘米

ئۇزارتىشماق «ئۇزارتماق»的共同态

ئۇزارتىلماق «ئۇزارتماق»的被动态

ئۇزارماق 〔动〕 变长：كۈن ئۇزاردى. 天长了。ۋاللىبول مۇسابىقىسى يەنە يېرىم سائەت ئۇزاردى. 排球赛又延长了半小时。

ئۇزاشماق «ئۇزىماق»的共同态

ئۇزاق 〔静〕 长的、长久的、久远的、漫长的、悠久的：كۈن ~، تۈن قىسقا. 昼长夜短。~ مۇددەت 长期 / ~ مۇساپە 漫长的历程 / ~ تارىخ 悠久的历史 / ئۇ كەلمىگىلى ~ بولدى. 他好久没来了。

ئۇزاقتىن بۇيان 长期以来

ئۇزاقتىن بېرى = ئۇزاقتىن بۇيان

ئۇزاقىا بارماي 不久、不一会儿：مەن ماشىنىغا چىقىپ ئۇزاقىا بارمايلا، ئۇ كەلدى. 我上车不久，他就来了。ئۇ ھوشىدىن كېتىپ، ~ يەنە ھوشىغا كەلدى. 他昏过去不久又清醒了。

ئۇزاقىا سوزماق 拖延：بۇ ئىشنى ئۇزاقىا سوزما. 这件事不要拖了。

ئۇزاق قەدىمكى زامان <地> 远古时代

ئۇزاقنى كۆرمەك 从长远看、从长计议

ئۇزاقنى كۆزلىمەك 从长计议

ئۇزاقلاشتۇرماق «ئۇزاقلاشماق»的使动态

ئۇزاقلاشتۇرۇشماق «ئۇزاقلاشتۇرماق»的共同态

ئۇزاقلاشتۇرۇلماق «ئۇزاقلاشتۇرماق»的被动态

ئۇزاقلاشماق 〔动〕 离远：ئۇنىڭ ئاۋازى بىزدىن بارغانسېرى ئۇزاقلىشىپ ئاخىر ئاڭلانماي قالدى. 他的声音离我们越来越远，到后来便消失了。

ئۇزاقلىق[1] «ئۇزاق»的名词形式：يولنىڭ ئۇزاقلىقى ھەممىگە ئېغىر كەلدى. 路程的遥远使我们大家感到烦躁。

ئۇزاقلىق[2] 〔静〕 <古> 拖拉、拖沓、疲沓

ئۇزاقلىماق 〔动〕 远走、远离：مەن ئانا مەكتەپ بىلەن خوشلىشىپ، شىمالغا قاراپ ئۇزاقلاپ كېتىۋاتىمەن. 我告别了母校，朝北方远去。

ئۇزبۇيا 〔静〕 <植> 丽豆

ئۇزقىرغاۋۇل 〔静〕 <动> 锦鸡

ئۇزلاشتۇرماق «ئۇزلاشماق»的使动态

ئۇزلاشماق 〔动〕 ①变灵巧 ②变漂亮：زەيتۈنەم بوي تارتىپ، تېخىمۇ ئۇزلىشىپ كەتكەنىدى. 再图乃姆长高了，变得更加漂亮了。

ئۇزلۇغ 〔静〕 <古> 有经验的、有阅历的、老练的

ئۇزلۇق[1] «ئۇز»的名词形式

ئۇزلۇق[2] 〔静〕 <古> 牛圈、牛舍

ئۇزماق 〔静〕 <古> 帮工、徒工、徒弟

ئۇزۇ[1] 〔静〕 <古> 跟着、在后面

ئۇزۇ[2] 〔静〕 <古> 睡眠、睡觉、睡意、瞌睡

ئۇزۇ[3] 〔静〕 <古> 丘、岗、土墩

ئۇزۇز 〔静〕 <古、医> 癞子、疥癣

ئۇزۇن 〔静〕 长、长久、漫长：~ ئارقان 长绳子 / ~ كېچە 长夜 / ~ يول 漫长的道路 / بۇ شىم ماڭا ~ كېلىدۇ. 这条裤子我穿着长。~ ياغاچنى كەس، قىسقا تۆمۈرنى. <谚> 截铁要留短，锯木宜留长；喻同"长木匠，短铁匠"。~ گەپ ئۇزۇنىدىن ئورار، ~ چاپان پۇتنى. <谚> 话长了会自己缠，袍子长了会绊脚。ئۇزۇننىڭ ئارىسىدا قىسقا بار، قىسقىنىڭ ئارىسىدا ~ بار. 长中有短，短中有长；喻同"尺有所短，寸有所长"。ئۇ بىزنىڭكىدە ~ ئولتۇردى. 他在我家坐了很久。

ئۇزۇن ئالەم 亘古：ئۇزۇن ئالەمدىن بېرى 亘古以来

ئۇزۇن باشلىق قىياق <植> 长穗薹草

ئۇزۇن بويۇن دىنوزاۋۇر <动> 梁龙

ئۇزۇن بويۇن ئىپار مۇشۇك <动> 长颈带狸

ئۇزۇن بۇرۇت تاش پەرۋانە <动> 长角石蛾

ئۇزۇن بۇرۇتلۇق قوڭغۇز <动> 天牛

ئۇزۇن بۇرۇتلۇق كىت <动> 长须鲸

ئۇزۇن بۇرۇنلۇقلار ئەترىتى <动> 长鼻目

ئۇزۇن بېغىش سىيا بېلىق <动> 长腕蛸

ئۇزۇن بىلەك ئادەمسىمان مايمۇن <动> 长臂猿

ئۇزۇن پۇتلۇق ئۆمۈچۈك <动> 蛸、喜蛛

ئۇزۇن پىلە 长胴蚕

ئۇزۇن تالا 长纤维

ئۇزۇن تالالىق پاختا <植> 长绒棉

ئۇزۇن تۇمشۇق تۆشتىلىق كۆكيۈن <动> 蜂虻

ئۇزۇن تۇمشۇق يارماقگۈل <植> 长筒活血丹

ئۇزۇن تۇمشۇق يەر قازار <动> 鼩鼱

ئۇزۇن جاھان = ئۇزۇن ئالەم

ئۇزۇن دولقۇن <物> 长波

ئۇزۇندىن بۇيان 长期以来، 很久以来: ~ مەن ئىز- چىل بۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىمەن. 很久以来، 我一直从事着这一专业。

ئۇزۇندىن بېرى = ئۇزاقتىن بېرى

ئۇزۇن زىراۋەندە <植> 香青木

ئۇزۇن سەپەر ①长途②长征

ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇش <语> 长元音

ئۇزۇن سۆڭەك <生理> 长骨

ئۇزۇن شاخ <农> ①长枝②长果枝

ئۇزۇن قۇلاق <成> 消息灵通، 耳听八方

ئۇزۇن قۇلاق بامبۇك <植> 粽杷竹

ئۇزۇن قۇلاق ھۇقۇش <动> 长耳猫头鹰

ئۇزۇن قۇلاق يالمانتاقتاق <动> 长耳跳鼠

ئۇزۇن قۇيرۇق بۇغا <动> 麋鹿

ئۇزۇن قۇيرۇق سۇغۇر <动> 长尾旱獭

ئۇزۇن قۇيرۇق كۇسۇتكە <动> 长尾黄鼠

ئۇزۇن قۇيرۇق مايمۇن <动> 长尾猴

ئۇزۇن كۆيرەك <植> 长叶盐蓬

ئۇزۇن گەپنىڭ قىسقىسى <习> 总而言之، 长话短说: ~، مېنىڭ بۇ يەردە ھېچقانداق تۇغقىنىم يوق. 长话短说، 这地方我没有任何亲戚。

ئۇزۇن نەي <艺> 长笛

ئۇزۇن ئۆتمەي 不久

ئۇزۇن ئىمپۇلس <电> 长脉冲

ئۇزۇن يوللۇق 长途的

ئۇزۇن يوللۇق ترانسپورت 长途运输

ئۇزۇن يوللۇق تېلېفون 长途电话

ئۇزۇنتۇرا 〔静〕 高个子

ئۇزۇنچاق 〔静〕 长圆形的: ~ لېگەن 长圆形盘子

ئۇزۇنچاق تۇخۇم <生> 长型卵

ئۇزۇنچاق چېرىپاشكا <动> 长蝽

ئۇزۇنچاق مېڭە <生理> 延髓

ئۇزۇندىن - ئۇزۇن 〔静〕 长而又长: ~ سۆزلىمەك 讲话长而又长 / ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا سەپ تارتقان چولڭ قوشۇن 排得长而又长的大部队

ئۇزۇنغىچە 〔静〕 好长时间، 好久: كۆرۈشمىگىلى 18 يىل بولغان ساۋاقداشلار ~ پاراڭلاشتى. 18年没见面的同学谈了好久。

ئۇزۇن - قىسقا 〔静〕 长短

ئۇزۇن - قىسقا دەسسىمەك 高一脚低一脚: ئۇلار ئۇزۇن - قىسقا دەسسەپ بىزگە قاراپ كەلمەكتە. 他们高一脚低一脚地向我们走来。

ئۇزۇن - قىسقا گەپ 闲言碎语

ئۇزۇنلۇق 〔静〕 ①长度: جوزىنىڭ ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىـ كىنى ئۆلچىمەك 量桌子的长度和宽度 / ئۇزۇنلۇقى قانچە مېتىر كېلىدۇ؟ 长多少米？②经度: ~ ۋە كەڭلىك 经度和纬度

ئۇزۇنلۇق بىرلىكى <数> 长度单位

ئۇزۇنماق 〔动〕<古> 灭، 熄، 熄灭

ئۇزېل 〔静〕 节(小时/海里، 船只航行速度单位)

ئۇزىتما 〔静〕<古> 酸奶، 奶酪

ئۇزىتىشماق «ئۇزاتماق» 的共同态

ئۇزىتىلماق «ئۇزاتماق» 的被动态

ئۇزىماق[1] 〔动〕 ①离去، 走远: مېھمانلار ئۇزاپ كەتتى. 客人离去了。 گەپىڭ مەقسەتتىن ئۇزاپ كەتتى. 你的话离题了。②赶过، 超过: ئۇ ۋېلىسىپىتلىق كىشىدىن ئۇزاپ كەت- تى. 他赶过了骑自行车的人。 1000 مېتىرلىق يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىدە ئۇ باشقا تەنھەرىكەتچىلەردىن ئۇزاپ كەتتى. 在一千米的赛跑中他超过了其他运动员。③散: توي خۇ- شال - خۇرام ئۇزىدى. 婚礼高高兴兴地散了。

ئۇزىماق[2] 〔动〕<古> 睡觉

ئۇس 〔静〕<古> 猛禽(秃鹫، 山鹰等)

ئۇسانماق 〔静〕<古> 疏忽大意، 漫不经心، 痴迷، 执迷不悟

ئۇسبارلاماق 〔动〕<古> ①托付، 递交، 交待②委托

ئۇستا 〔静〕 ①工匠، 匠人، 师傅: ياغاچچى ~ 木工师傅 / ~ ئالدىدا بىلەرمەنلىك قىلماق 在师傅面前逞能; 喻同"班门弄斧" / ~ باردا قولۇڭنى تارت، موللا باردا تى- لىڭنى. <谚> 师傅跟前别动手، 毛拉面前莫开口。 ~ كۆرمىگەن شاگىرت ھەر مۇقامغا يورغىلار. <谚> 未经师傅指点的徒弟乱弹琴。②技艺高超的، 手艺好的: ~ تۆمۈرچى 手艺好的铁匠③擅长، 善于، 精于، 在行: شاھماتقا ~ 擅长下棋 / گەپكە ~ 善于言谈، 健

谈 / ئۇيغۇرچىغا ~ 精通维语 / ئۇ ئېتىز ئىشلىرىغا ~ . 他干庄稼活儿在行。~ كۆرگەن 拜过师的，师傅指点过的

ئۇستات 〔静〕 耍手腕的

ئۇستاتلىق 〔静〕 耍手腕

ئۇستاتلىق قىلماق 耍手腕

ئۇستاز (ئۇستازى) 〔静〕 ①老师，师长，师傅 ②导师：~ تۇتماق 拜师

ئۇستازلىق «ئۇستاز» 的抽象名词：ئۇستازلىققا ئالاھىدە تەكلىپ قىلىنغان ئالىم 特聘为导师的学者

ئۇستام 〔静〕 师傅(对工匠的尊称)

ئۇستىخان = سۆڭەك

ئۇستىخان سۆرمەك 长骨头，长身材

ئۇستىخان سۈرۈشتۈرمەك 询问门第

ئۇستىخىنى تازا 身子清白，玉洁冰清

ئۇستىخىنى چۈشمەك 住惯：قانداق ئاغىنە، ئۈرۈمچىگە ئۇستىخىنىڭ چۈشۈپ قالدىمۇ؟ 老朋友，你好吗，到乌鲁木齐住惯了吧？

ئۇستىخىنى قاتماق 身子骨变结实

ئۇستىخانلىق 〔静〕 ①高大强壮的：~ ئادەم 高大强壮的人 ②带骨头的，连骨的：~ گۆش 连骨肉 ③苍劲的，雄健的：~ خەت 笔力苍劲的字

ئۇستىخان - ئۇستىخان 见下

ئۇستىخان - ئۇستىخىنىدىن ئۆتمەك 刺骨

ئۇستىخان - ئۇستىخىنىغا سىڭمەك 渗入骨子里 (指长期形成的不良行为)：~ ئەسكىلىك 坏到骨子里；坏到家

ئۇستىرا 〔静〕 剃刀

ئۇستىرلاپ 〔静〕<天> 浑天仪

ئۇستىكار 〔静〕 ①工匠 ②技师

ئۇستىكارلىق «ئۇستىكار» 的抽象名词

ئۇستىكارلىق قىلماق 逞能

ئۇستىلىق ① «ئۇستا» 的抽象名词：شاگىرتلىقتىن ئۇستىلىققا ئۆسكىنىگە ئالتە ئايچە بولدى. 我出师已六个多月了。②手艺：ئۇستىلىقنى كۆرسەتمەك 显示手艺，露一手 ③巧妙：~ بىلەن پايدىلانماق 巧妙地利用

ئۇستىلىق قىلماق ①使高招：سىز سۆزدە ئۇستىلىق قىلمىغان بولسىڭىز، مېنىڭ چەككەن ئازابىم بوشقا كەتكەن بولاتتى. 要不是你能言善辩，我的苦就白受了。②逞能，露一手，取巧：بۇ ئىشتا سەن ئۇستىلىق قىلما! 这件事上你可别逞能！

ئۇستىنىڭ ئىشلەتمەك = ئۇستىلىق قىلماق

ئۇسرىق 〔静〕<古> 打盹儿的人，打瞌睡的人

ئۇسساتماق «ئۇسسىماق» 的使动态

ئۇسساشماق «ئۇسسىماق» 的共同态

ئۇسسۇرى 〔静〕<地> 乌苏里

ئۇسسۇرى ئامۇتى <植> 秋子梨

ئۇسسۇز 〔静〕 没有水的，缺水的，未浇水的：~ زىرا-ئەتلەرنى سۇغارماق 浇缺水的庄稼

ئۇسسۇزلۇق 〔静〕 渴：ئۇسسۇزلۇقنى باسماق 止渴 / ئۇس-سۇزلۇقنى قاندۇرماق 解渴 / يىراقتىكى سۇدا ~ قانماس. <谚> 远水不解近渴。

ئۇسسۇل 〔静〕 舞，舞蹈

ئۇسسۇل ئاناتومىيىسى <艺> 舞蹈解剖学

ئۇسسۇل تىلى <艺> 舞蹈语汇

ئۇسسۇلغا تارتماق 邀清跳舞：ئايشەم گۈلنى ئۇسسۇلغا تارتتى. 阿依谢姆邀清古丽跳舞。

ئۇسسۇلغا چۈشمەك 上场跳舞

ئۇسسۇلغا سالماق ①使……跳舞：بىر پۇل بېرىپ ئۇس-سۇلغا سالسا، ئون پۇل بېرىپ توختاتقىلى بولماس. <谚> 给一块钱让去跳舞，给十块钱制止不住。②让人出洋相：شۇنداق قىلىپ، سەن ئۇنىمۇ ئۇسسۇلغا سالماقچىمىدىڭ؟ 这样说来，你是想让他也出出洋相？ جىننى ئۇسسۇلغا سالىدىغان ئادەم 会耍把戏的人

ئۇسسۇل كېسىلى <医> 舞蹈病

ئۇسسۇل مېتودىكىسى <艺> 舞蹈教学法

ئۇسسۇل ئوينىماق 跳舞

ئۇسسۇل ئېستېتىكىسى <艺> 舞蹈美学

ئۇسسۇلچى 〔静〕 舞蹈家

ئۇسسۇلچىلىق 〔静〕 舞蹈：تۇرسۇنجان ~ بىلەن شۇغۇللىنى-غىلى 30 يىل بولدى. 图尔苏江从事舞蹈已有 30 年了。

ئۇسسۇللۇق 〔静〕 舞蹈的：~ ناخشا 伴有舞蹈的歌

ئۇسسۇللۇق تىياتىر <艺> 舞剧

ئۇسسۇلۇق 〔静〕 饮料，解渴之物

ئۇسسىماق 〔动〕 渴，口渴：بەك ئۇسساپ كەتتىم. 我渴极了。ئۇسسىساڭ تالقان كاپ ئەت. <谚> 口若渴，吞炒面。(意喻因贫困遭遇困难时要有忍耐的精神。)

ئۇسقاق 〔静〕<方> ①勺子 ②炒勺

ئۇسقۇزماق «ئۇسماق» 的使动态：ئۇ ئايالىغا ئاش ئۇسقۇزدى. 他让妻子盛饭。

ئۇسقۇن 〔静〕 <古> 蒜

ئۇسلۇب 〔静〕 ①格风：ماقالىنىڭ ئۇسلۇبى 格风的章文②
笔文：ئۇسلۇبى راۋان 畅流笔文

ئۇسماق 〔动〕 舀、盛、装：سۇ ~ 水舀 / ئاش ~ 盛
饭 / تۇپنى ~ 土装

ئۇسۇشماق «ئۇسماق» 的共同态

ئۇسۇل 〔静〕 法方、法办、式方：پىكىر قىلىش ئۇسۇلى 思
想方法 / ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى 生产方式

ئۇسۇل ھالىتى <语> 方式状语

ئۇسۇل - چارە 〔静〕 方法、办法

ئۇسۇلماق «ئۇسماق» 的被动态

ئۇسۇقماق 〔动〕 <古> 极渴、渴极

ئۇسىچ 〔动〕 <古> 擅长、善于、精于、有经验、老
练、在行

ئۇسىك 〔动〕 <古> 棉球

ئۇش[1] 〔静〕 <古> ①芯子、心子（树木、树枝、动物椅
角等物体的中心部分）②（鸟、马等的）尾椎骨

ئۇش[3] 〔静〕 <古> ①刚才、方才②好象

ئۇشەق 〔静〕 <植> 阿莫尼亚脂

ئۇشبۇ 〔静〕 这、此：~ خەت 此信

ئۇشت 〔叹〕 赶羊声：ھەيدىگىنىڭ ئالتە ئۆچكە، ئۇشت -
ئۇشتۇڭ ئالەمنى ئالدى . <谚> 赶的才六只山羊，赶羊
之声震天响。

ئۇشتۇمتۇت 〔静〕 突然、猛然、猝然、猛不防：~ كېلىپ
قالماق 突然来临 / ~ ئۆلۈپ قالماق 猝死、暴死 / ~ يې-
قىلىپ كەتمەك 突然摔倒

ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم <军> 偷袭、突击、突袭

ئۇشتۇمتۇت ئۆزگىرىش <哲> 突变

ئۇشتۇمتۇت ئۆلۈم <医> 猝死

ئۇشتۇمتۇتلۇق «ئۇشتۇمتۇت» 的名词形式：~ ھېس قىلماق
感到突然

ئۇششاق 〔静〕 细小的、细碎的、小的：~ يامغۇر 细
雨 / ~ مەسىلە 小问题 / ~ باللار 小孩 / ~ چارۋا
小畜

ئۇششاق بۇرژۇئازىيە 小资产阶级

ئۇششاق تاۋار <经> 小商品

ئۇششاق تولغاق （临产前几天的）阵痛

ئۇششاق تىجارەت <经> 小本经营、小本生意

ئۇششاق تىجارەتچى <经> 小商小贩

ئۇششاق تىلى چىقماق = كىچىك تىلى چىقماق

ئۇششاق تىلىنى بىلمەك = كىچىك تىلىنى بىلمەك

ئۇششاق سۆز 闲言碎语、碎嘴

ئۇششاق سۆز قىلماق 说闲话、说闲言碎语

ئۇششاق سۆزلۈك 爱说闲话的、爱闲言碎语的：~
ئايال 爱说闲话的女人

ئۇششاق كرىستال <地> 细晶

ئۇششاق كرىستاللىق جىنىس <地> 细晶岩

ئۇششاق گەپ = ئۇششاق سۆز

ئۇششاق گەپچى 爱说闲话者

ئۇششاق مال ①小畜②小商品、小百货

ئۇششاق مۇلۇكچىلىك 小私有

ئۇششاق مۇلۇكچىلىك ئىگىلىكى 小私有经济

ئۇششاق مۇلۇكدار ①小私有者②小业主

ئۇششاق - چۇششەك 〔静〕 零零碎、零七八碎的、零零
星星的、琐碎的、鸡毛蒜皮的：~ نەرسىلەر 零零碎
碎的东西 / ئۇ كۈن بويى ~ ئىشلار بىلەن بولۇپ يۈردى .
他整天让这些零七八碎的事缠着。~ خەۋەرلەر 琐
闻 / ~ ئىشلارنى نېرى قويۇپ، چوڭ مەسىلىلەرگە كۆپرەك
ئېتىبار بېرىش كېرەك . 要摆脱这些琐碎的事，多关心一
些大问题。

ئۇششاقلاتماق «ئۇششاقلىماق» 的使动态

ئۇششاقلاشماق «ئۇششاقلىماق» 的共同态

ئۇششاقلانماق «ئۇششاقلىماق» 的被动态

ئۇششاقلىق[1] «ئۇششاق» 的名词形式：خەتنىڭ ئۇششاقلىقى
كۆزنى ئاسانلا تالدۇرىدۇ . 字太小，眼睛容易疲劳。

ئۇششاقلىق[2] 〔静〕 （私人）小块菜地

ئۇششاقلىماق 〔动〕 ①弄小、搞小：ئوتۇننى ~ 把柴劈
小 / كۆمۈرنى ~ 把煤砸成小块②（把钱）换零钱：پۇل-
نى ~ 换成零钱、换小票子③变小：ئەگەر توپراقتا ئازوت
كەم بولسا، مېۋىسى ئۇششاقلايدۇ . 如果土壤中缺氮，果实
会变小。

ئۇشغۇن 〔静〕 <古، 植> 大黄

ئۇششۇق 〔静〕 无赖、泼皮、痞子

ئۇششۇقلۇق 〔静〕 无赖行为

ئۇششۇقلۇق قىلماق 要无赖

ئۇشقىرتماق 〔动〕 吹口哨、打口哨

ئۇشلىماق 〔动〕 <方> 抓、握

ئۇشمۇنداق 〔静〕 <古> 这样、如此

ئۇشمۇنچە 〔静〕 <古> 这么、那么

ئۇشۇلۇق 〔静〕 <古> 怀疑、猜疑、猜测、设想、推测

ئۆغان¹ 〔静〕<古> 帝上، 苍上، 天苍، 者能万

ئۆغان² 〔静〕<古> (名族古)丸乌، 桓乌

ئۆغوت 〔静〕<古> 曲酒麦

ئۆغونوتته 〔静〕<方> 方地那在

ئۆقا 〔静〕 子绦: زەر ~ 子绦线金 / تونقان چاپان ~ 绲衣上的子绦了

ئۆقار 〔静〕<动> 鹭白

ئۆقاق 下见

ئۆقاق تارتماق ①想念، 思念②当做自己人

ئۆقالىق 〔静〕 有绦子的، 绲了绦子的: چاپان ~ 绲了绦子的上衣

ئۇقتۇرماق «ئۇقماق» 的使动态: ئاغزاكى ~ 口头通知 / ئۇ بۇ خەۋەرنى ئاممىغا ئۇقتۇردى. 他把这个消息告诉了群众。 رەھبەرلىككە ئىشنىڭ سەۋەبىنى ~ 向领导说明事由 / گەپنى ئۇقتۇرۇپ دە. 你把话说清楚。

ئۇقتۇرۇش 〔静〕 通知، 通告، 告示

ئۇقتۇرۇش چىقارماق 发出通知

ئۇقتۇرۇش قىلماق 通知، 告知: چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە يىغىن ئېچىلىدۇ، سىز ئۇنىڭغا ئۇقتۇرۇش قىلىڭ. 请你告诉他，下午两点钟开会。

ئۇقتۇرۇشلۇق 〔静〕 通知的

ئۇقتۇرۇشلۇق قەرز <经> 通知放款، 通知贷款

ئۇقماس 〔静〕 不知道的، 不晓得的

ئۇقماسقا سالماق 假装不懂

ئۇقماق 〔动〕 知道، 懂得، 明白، 了解، 理解: بۇ ئىشنىڭ ئاسان ئەمەسلىكىنى ئۇقىمەن. 我知道这件事不是容易的。/ غەرەزىڭنى ئۇقۇپ تۇرۇپ ئۇقماسلىققا سالماق 假装不懂 / ئۇقتۇم. 我明白你的意图。

ئۇقۇشسىز 〔静〕 含糊不清的: گەپ ~ 含糊不清的话

ئۇقۇشلۇق 〔形〕 易懂的، 明白的: مۇئەللىم دەرسنى ~ قىلىپ ئۆتەتتى. 老师讲的课易懂。

ئۇقۇشماسلىق 〔静〕 误会: ئۇقۇشماسلىقنى تۈگەتمەك 消除误会

ئۇقۇشماق¹ 〔动〕 了解، 打听: ئەتىگىچە ئۇنىڭ ئەھۋالىنى ئۇقۇشۇپ باققىن. 你今天打听一下他的情况。

ئۇقۇشماق² «ئۇقماق» 的共同态: بۇ ئىشنى ھەممىلىرى ئۇقۇشتىلا، بۇ ھەقتىكى گەپ ـ سۆز ئەمدى مۇشۇ يەردە تۈگىسۇن. 这事件你们都知道了، 这方面的话就到此为止。

ئۇقۇغ 〔静〕<古> 意识، 性理، 理智

ئۇقۇم 〔静〕 概念

ئۇقۇم قانۇنشۇناسلىقى <法> 概念法学

ئۇقۇملار مۇناسىۋىتى <逻> 概念关系

ئۇقۇم نەزەرىيىسى <逻> 概念论

ئۇقۇمسىز 〔静〕 难懂的، 不清楚的: گەپ ~ 难懂的话

ئۇقۇمسىزلىق «ئۇقۇمسىز» 的名词形式: ئۇنىڭ ئۇقۇمسىزلىقى ھەممىنى بىزار قىلدى. 他讲话空洞无物，令所有的人厌烦。

ئۇقۇملاشماق 〔动〕 概念化

ئۇقۇملاشتۇرماق «ئۇقۇملاشماق» 的使动态

ئۇقۇملاشتۇرۇلماق «ئۇقۇملاشتۇرماق» 的被动态

ئۇقۇملۇق 〔静〕 清晰، 明了: ئۇ دوكلاتنى قىسقا، ~ قىلدى. 他作的报告简短明了。

ئۇقۇلىماق 〔动〕<方> ①敷(药)②捏拿

ئۇكا 〔静〕 ①弟弟②兄弟(称呼年纪比自己小的男子) ③妹妹(口语)

ئۇكرائىن 〔静〕 乌克兰، 乌克兰人

ئۇكرائىنچە ①乌克兰语②乌克兰式的: كىيىم ~ 乌克兰式服装

ئۇكلونومېتىر 〔静〕 测斜仪

ئۇكىلىق «ئۇكا» 的抽象名词: مەجبۇرىيىتى ~ 弟弟的义务

ئۇگۇر 〔静〕 乌戈尔

ئۇگۇر ـ فىن 〔静〕 乌戈尔芬兰

ئۇگۇر ـ فىن تىللىرى <语> 乌戈尔—芬兰语族

ئۇل 〔静〕<建> ①地基، 基地، 房基، 根基②基础: تامنىڭ ئۇلى 墙基

ئۇل تېشى <建> 基石

ئۇل قوزۇقى <建> 基础桩

ئۇل قويماق 打地基، 奠基

ئۇل كەسىپ <经> 基础产业

ئۇلا 〔静〕<古> (荒漠中的)路标، 路牌

ئۇلاتماق «ئۇلىماق» 的使动态: مەن قاسىمغا توك سىمىنى ئۇلاتتىم. 我让喀斯木接了电线。

ئۇلاتۇ 〔静〕<古> 手绢

ئۇلاتى 〔助〕<古> ①和، 及، 以及②仍، 也

ئۇلار 〔静〕<动> 雪鸡

ئۇلاس 〔静〕<古> 含情脉脉的

ئۇلاشما 下见

ئۇلاشما ئىندۇكسىيە <心> 继时性诱导

ئۆلاشتۇرماق «ئۆلاشماق²» 的使动态

ئۆلاشتۇرۇشماق «ئۆلاشتۇرماق» 的共同态

ئۆلاشتۇرۇلماق «ئۆلاشتۇرماق» 的被动态

ئۆلاشماق¹ «ئۆلىماق» 的共同态

ئۆلاشماق² 〔动〕 衔接、接连、联结: ئىككى سىم ئۆلاشتى. 两根金属丝连接起来了。 ئىشلار بىر ـ بىرىگە ئۇلىدشىپ كەلمەك 事情一件接着一件②盼到、等到、赶上: بەخت ـ سائادەتلىك كۈنلەرگە ~ 盼到好日子 / ئازادلىققا ~ 盼到解放

ئۆلاغ 〔静〕＜动＞ 耕畜、役畜

ئۆلاغ بازىرى 耕畜市场

ئۆلاغ ترانسپورتى 畜力运输

ئۆلاغ هارۋىسى ＜交＞ 畜力车

ئۆلاغچى 〔静〕①马夫②＜军＞驭手

ئۆلاغسىز 〔静〕①没有耕畜的、没有牲口的: ~ دېهقانلار 没有耕畜的农民②徒步: ~ كەلمەك 徒步来

ئۆلاغ ـ قارا 〔静〕 大畜

ئۆلاغلىق 〔静〕①有耕畜的②骑牲口的: ~ ماڭماق 骑着牲口走

ئۆلاق 〔静〕①接头: ئارغامچىنىڭ ئۆلىقى 绳子的接头②接起来的: ~ سىم 接起来的金属丝 / ~ ئارغامچا 接起来的绳子

ئۆلاقچى 〔静〕 嫁接者

ئۆلاقچىلىق 〔静〕 嫁接业

ئۆلاقسىز 〔静〕 无接头的、无接缝的: ~ ئارغامچا 没有结头的绳子 / ~ تۇرۇبا 无缝钢管

ئۆلاق ـ قۇراق 〔静〕 拼凑起来的: ~ لاتىلار 拼凑起来的布条

ئۆلاقلىق 〔静〕 接上的: ~ يىپ 接上的线 / ~ تۇرۇبا 有缝钢管、焊接钢管

ئۆلاڭ 〔静〕(马)肚带: ~ تارتماق 上肚带 / ئۆلاڭنى چىڭىتماق 勒紧肚带 / ئۆلاڭنى بوشاتماق 放松肚带

ئۇلام 〔静〕＜古＞ 继续、连续、持续；尊重、尊敬、敬意

ئۆلامچىماق 〔静〕＜古＞ 传递

ئۇلانما 〔静〕 接上去的、连接的、衔接的: يەڭ ~ 接上去的袖子

ئۆلانما تەرجىمە 连续翻译

ئۆلانما ترانسپورت ＜交＞ 连续运输

ئۆلانما رېپېتىتسىيە 连续排练、连排

ئۆلانما قوشما جۈملە ＜语＞ 连贯复句

ئۆلانما مەشغۇلات 流水作业

ئۆلانماق «ئۆلىماق» 的被动态: ئۆلانغان ئارغامچا 接上了的绳子 / ئۆلانغان ئۆرۈك كۆچەتلىرى 嫁接的杏树苗

ئۆلاي 〔静〕＜方＞ 蒸气

ئۆلتاڭ 〔静〕①皮掌: ~ سالماق 上皮掌②车辋

ئۆلتاڭسىز 〔静〕①无皮掌的②无辋的

ئۆلتاڭلىق 〔静〕①有皮掌的②有辋的③做鞋底用的、做辋用的

ئۆلترا 〔静〕 在复合词中表示“超”“外”

ئۆلترا ئاساسلىق جىنس ＜地＞ 超基性岩

ئۆلترا ئاۋاز ＜物＞ 超声

ئۆلترا ئاۋاز دولقۇنى ＜物＞ 超声波

ئۆلترا بىنەپشە نۇر ＜物＞ 紫外线

ئۆلترا تۆۋەن تېمپېراتۇرا ＜物＞ 超低温

ئۆلترا تۆۋەن چاستوتا ＜物＞ 超低频

ئۆلترا رېئالىزم 超现实主义

ئۆلترا سۈرئەت ＜物＞ 超速

ئۆلترا قىسقا دولقۇن ＜物＞ 超短波

ئۆلترا مارىن 佛青、群青(一种合成蓝色颜料)

ئۆلترا مېتامورفىزم ＜地＞ 超变质(作用)

ئۆلترا مىكرو تۈزۈلمە ＜地＞ 超微构造

ئۆلترا مىكروسكوپ ＜物＞ 超显微镜

ئۆلترا مىكرو مىقدار ＜物＞ 超微量

ئۆلترا ئۆتكۈزگۈچ ＜物＞ 超导体

ئۆلترا ئۆتكۈزۈش ＜物＞ 超导

ئۆلترا ئۆتكۈزۈشچانلىق ＜物＞ 超导性

ئۆلترا يۇقىرى بېسىم ＜物＞ 超高压

ئۆلترا يۇقىرى تېمپېراتۇرا ＜物＞ 超高温

ئۆلترا يۇقىرى چاستوتا ＜物＞ 超高频

ئۆلتىماتوم 〔静〕 最后通牒、哀的美敦书

ئۆلداتماق «ئۆلدىماق¹» 的使动态

ئۆلداشماق «ئۆلدىماق¹» 的共同态

ئۆلدانماق «ئۆلدىماق¹» 的被动态

ئۆلدۇق 〔静〕＜古＞ 无掌的、无铁掌的、未钉掌的

ئۆلدىماق¹ 〔动〕①加固: تامنى ~ 加固墙②追肥: قوغۇن ~ 给甜瓜追肥

ئۆلدىماق² 〔动〕＜方＞ 磨损(未钉掌的蹄子)

ئۇلغايتماق «ئۇلغايماق» 的使动态: ئوتنى ~ 把火烧旺 / سۇنى ~ 把水弄大 / خەلقنىڭ كۈچىنى ~ 壮大人民

量力 / ئىشنى ~ 态事大扩 / گەپنى ~ 说话添枝加叶

ئۆلغايتىشماق «ئۆلغايتماق» 的共同态

ئۆلغايتىلماق «ئۆلغايتماق» 的被动态

ئۇلغايماق 〔动〕 大变、大闹、大涨、高涨、壮大、变旺盛、多变: سۇ ~ 水涨了 / ئوت ~ 火势大了、火势盛很 / ئىش ئۇلغايدى . 事情闹大了。 ئارمىيىمىزنىڭ كۈچى ئۇلغايدى . 我军的力量壮大了。 گەپ ئۇلغىيىپ كەتمەك 议论多起来

ئۆللۇق 〔静〕 有地基的

ئۇلۇس 〔静〕 <古> 乌芦斯、部落联盟(古代在今蒙古、西伯利亚与欧俄东南部的某些民族部落联合而成近似国家的组织)

ئۇلۇغ 〔静〕 ①伟大的、宏大的、巨大的: ~ ۋەتەن 伟大的祖国 / ~ پىلان 宏图 / ~ مەقسەت 宏旨 / ~ خىزمەت ۋە تۆھپە 丰功伟绩 / ~ نام 大名②首领、头目: ئۇلۇغىمىزنىڭ يارلىقى مانا شۇ . 这就是我们首领的命令。③大: ئىشىك ~ ئوچۇق . 门大开着。 سۇ ~ كەپتۇ . 水来得很大。

ئۇلۇغ بەھەك 第四次蚕眠

ئۇلۇغ بوۋا 高祖父

ئۇلۇغ تىنماق 深深叹气

ئۇلۇغ دىداكتىكا 大教学论

ئۇلۇغ موما 高祖母

ئۇلۇغزادە 〔静〕 王孙公子

ئۇلۇغسىغ 〔静〕 <古> 傲慢自大、妄自尊大、自命不凡

ئۇلۇغسىماق 〔动〕 骄傲、高傲、自大

ئۇلۇغ - كىچىك 〔静〕 大小: ~ دېمەي 不分大小 / ئاغزى ئىچىلسا ~ دېمەي سۆزلەۋەرمەك 说话没大没小 / ئائىلىدىكى ~ ھەممىسى كەلدى . 全家大小都来了。

ئۇلۇغ - كىچىك تىنماق 长吁短叹

ئۇلۇغلاتماق «ئۇلۇغلىماق» 的使动态

ئۇلۇغلاشماق «ئۇلۇغلىماق» 的共同态

ئۇلۇغلانماق «ئۇلۇغلىماق» 的被动态

ئۇلۇغلۇق «ئۇلۇغ» 的名词形式

ئۇلۇغلىماق 〔动〕 推崇、崇敬、崇尚: ئادالەتنى ~ 崇尚正义

ئۇلۇغ - ئۇششاق 〔静〕 老小、老少: ~ ھەممىسى ياخشى . 老少都好。

ئۇلۇغۋار 〔静〕 雄伟的、宏伟的、宏大的、远大的: سوتسىيالىزم قۇرۇلۇشىنىڭ ~ پىلانى 社会主义建设的宏伟计划 / ~ غايە 远大理想 / ~ ئىرادە 壮志

ئۇلۇغۋارلىق «ئۇلۇغۋار» 的名词形式

ئۇلۇق[1] 〔静〕 <古> 马背

ئۇلۇق[2] 〔静〕 <古> 旧的、陈旧的

ئۇلۇن 〔静〕 <古> 箭镞

ئۇلغۇچ 〔静〕 <石> 接头

ئۇلما 〔静〕 接上的

ئۇلما چاچ 接上的头发、假发

ئۇلىماق 〔动〕 ①接、连接: توك سىمىنى ~ 接电线 / يەڭنى ئۇلاپ ئۇزارتماق 接长袖子②嫁接: ئالمىغا نەشپۈتنى ~ 把梨嫁接到苹果树上

ئۇلاپ سۇغىرىش <水> 串灌

ئۇما 〔静〕 <古> 客人

ئۇماق 〔动〕 <古> 万能的、力所能及的、无所不能的

ئۇماچ 〔静〕 糊糊、粥: چالماق ~ 打糊糊 / ~ ئەتمەك 熬粥 / ~ بولۇپ كەتمەك 变成一锅粥 / ئۇمىچى يوق مازاردىن شەيخ قاچار . 没有粥的麻扎,谢赫也不待会。 喻:同"无利不起早"。 ئۇماچىنىڭمۇ ئۆتنىسى بار . <谚> 糊糊也是有借有还。

ئۇماچ قورساق <成> 饭桶

ئۇماچخانا 〔静〕 粥房

ئۇماقلانماق 〔动〕 <古> 发奋、振奋、振作

ئۇمانچ 〔静〕 <古> 希望、期望、欲望

ئۇماي[1] 〔静〕 <方> 精巢、睾丸

ئۇماي[2] 〔静〕 <古> ①女神②胎盘、胞衣、衣胞

ئۇمتاق 〔静〕 <方> 乌木塔克(泡进茶水后成为糊状的馕)

ئۇمدۇ 〔静〕 <古> 要求、愿望、贪欲、欲望

ئۇمدۇچى 〔静〕 <古> 乞丐、叫花子

ئۇمماق 〔动〕 <古> 要求、希望、贪图

ئۇمۇغ 〔静〕 <古> 希望、期望、企盼

ئۇمۇنچ 〔静〕 <古> 希望、指望、期望;信仰

ئۇمۇۋالنىك 〔静〕 (带水龙头的)洗脸盆

ئۇن 〔静〕 面、面粉: بۇغداي ئۇنى 小麦面、白面 / ~ خالتىسى 面口袋 / ~ تارتماق 磨面 / ~ تاسقىماق 罗面 / ئۇنى يوقنىڭ خۇنى يوق . <谚> 家中无面,脸无血色。 ~ يوق دېسە ، زالى دەيدۇ ، ھاردىم دېسە ، مالى دەيدۇ . <谚> 人家说没面,他要吃搅团;人家说累了,他让人家走。喻:同"哪壶不开提那壶"。

ئۈن تىلپى 面筋

ئۈن دورا 药粉، 药面

ئۈناتماق «ئۈنماق» 的使动态: مەن ئۇنى بۇ يەردە قېلىشقا ئاران ئۈناتتىم. 我勉强说服他留在这里了。

ئۈناشماق «ئۈنماق» 的共同态

ئۈنتۈشماق «ئۈنتۈماق» 的共同态

ئۈنتۈغاق 〔静〕健忘的، 记性差的: ~ ئادەم 记性差的人

ئۈنتۈغاقلىق 〔静〕健忘، 记性差: ئۈنتۈغاقلىقىمدىن كىتابىم ئۆيدە قاپتۇ. 我记性不好، 把书忘在家里了。

ئۈنتۈغاقلىق كېسىلى 健忘症

ئۈنتۈق 〔静〕<方>粉状的

ئۈنتۈقسوپۇن 〔静〕<方>肥皂粉

ئۈنتۈلدۈرماق «ئۈنتۈلماق» 的使动态

ئۈنتۈلغۇسىز 〔静〕难忘的، 不易忘记的: بۇ بىر ~ ئىش بولدى - دە. 这真是一件难忘的事。

ئۈنتۈلماس 〔静〕难忘的، 不易忘记的: ~ كۈنلەر 难忘的岁月

ئۈنتۈلماق «ئۈنتۈماق» 的被动态

ئۈنتۈماق 〔动〕遗忘، 忘记، 忘掉: مەن ئاچقۇچنى ئۆيدە ئۈنتۈپ قاپتىمەن. 我把钥匙忘在家里了。 مەن سېنى ھېچقاچان ئۈنتۇمايمەن. 我永远不会忘记你。

ئۈنچە 〔静〕①怎么، 多少، 多么: بىزنىڭ سىنىپتا ئادەم ~ كۆپ ئەمەس. 我们教室里人不怎么多。 مەن ~ چارچىمىدىم. 我不怎么疲倦。 بۇنىڭ ~ ئەھمىيىتى يوق. 这没有多少意义。②那么، 那样: ~ يىراق ئەمەس. 不那么远。 ~ تەس ئەمەس. 不那么难。

ئۈنچە - مۈنچە 〔静〕一点儿، 一丁点儿، 不多一点儿، 多少一点: ~ ئىش 一丁点儿事 / ماگىزىندىن ~ نەرسىلەر ئالماقچىمەن. 我想从商店多少买一点儿东西。 سەن ~ گەپكە خاپا بولىدىغان ئادەم ئەمەسقۇ! 你并不是为一点儿小事就生气的人嘛!

ئۈنچى 〔静〕卖面的، 卖面粉的人: ~ ھاكچىنى كۆرەلمەپتۇ. <谚>卖面的见不得卖石灰的。

ئۈنچىلا 〔静〕那么: بۇ ~ تېپىلمايدىغان كىتابمۇ ئەمەس. 这并不是那么难找到的书。

ئۈنچىلىك 〔静〕那么، 那么点儿: دوستۇم ئۇيغۇر تىلىنى ياخشى بىلىدۇ، مەن ~ بىلمەيمەن، 我的朋友精通维语، 我知道的不那么多。 ~ ئاش كىمگە يېتەر؟ 那么点儿饭够谁吃? ~ قىيىنچىلىق قانچىلىك قىيىنچىلىق ئىدى؟ 那么点困难算得了什么？

ئۈنچىۋالا 〔静〕如此(多、大)، 那么(多、大): ~ ئاۋارە بولۇشنىڭ ھاجىتى يوق. 不必如此麻烦。 ~ ئىشنى قاچان تۈگىتەرمىز؟ 那么多事情، 我们什么时候才能干完！ ئۇنىڭ ~ كارامىتى يوق. 他没有那么大的神通。 بۇ ئىش ~ قىيىن ئەمەستۇر؟ 这事也不那么难吧？

ئۈندا 〔静〕那里، 那边

ئۈنداق 〔静〕那样的: ~ ئادەمگە جىق ئۇچرىغاندىم. 那样的人我见得多了。 ~ قازانغا مۇنداق چۆمۈچ. <谚>有那样的锅، 就用这样的勺; 喻同"将计就计"; 以"其人之道، 还治其人之身"。

ئۈنداقتا 〔助〕那么، 那样的话: ~، قانداق قىلماقچىسەن؟ 那么(那样的话)، 你打算怎么办呢？

ئۈنداقچى - مۇنداقچى 〔静〕说三道四

ئۈنداق - مۇنداق 〔静〕①一般的، 等闲的: ئۇ ~ ئادەملەردىن ئەمەس. 他不是一般的人; 他不是等闲之辈。②这样那样: ئىنسان بالىسى دېگەندە ~ ئەيىبلەر بولىدۇ. 既然是人، 就会有这样那样的缺陷。

ئۈندا - مۈندا 〔静〕①这里那里②星星点点، 零零星星

ئۈنسۇر 〔静〕分子: زىيالىي ~ 知识分子 / ئەكسىيەتچى ~ 反动分子

ئۈنسىيە 〔静〕盎司(重量单位، 一合磅的十六分之一)

ئۈنغىچە 〔静〕到那时: ~ بىزمۇ كېلىپ قالارمىز. 到那时我们也会来的。

ئۈنغىچىلىك 〔静〕到那时: سىلەر يىغىننى باشلاپ تۇرۇڭلار، ~ ئەخمەت قايتىپ كېلىدۇ. 你们先开会吧، 到那时艾合麦提会回来的。

ئۈنۋان (ئۈنۋانى) 〔静〕衔، 称号، 职称: ھەربىي ~ 军衔 / ئىلمىي ~ 学衔، 学位 / كۆرەش قەھرىمانى دېگەن ئۈنۋانىنى بەرمەك 授于战斗英雄称号

ئۈنۋان ئالماق 获得称号، 获得学位، 获得职称، 获得头衔

ئۈنۋان باھالىماق ①评衔②评职称

ئۈنۋان بەرمەك <军>授衔

ئۈنۋان سىستېمىسى 职称系列

ئۈنۋانسىز 〔静〕无头衔的، 无称号的، 无职称的

ئۈنۈ 〔静〕<古>就是، 这样، 如此، 那样

ئۈنۈر 〔静〕<古>人، 人类، 强人

ئۈنگسىز 〔静〕没有他، 没有她، 没有它

ئۆنكۆلۈق 下见

ئۆنكۆلۈق بىلەن 此为، 此以، 此因

ئۆنىماق 〔动〕 意同، 应答، 肯: ئۇ ئۆنىمايۋاتىدۇ. 他不同意. ئاران ~ 勉强应答 / ئۇ دەسلەپتە ئۆنىمىغان، كېيىن ئۆنىدى. 他起初不肯، 后来才答应了. بىرمۇنچە نەسىھەت قىلغاندىن كېيىن، ئۇ ئاران ئۆنىدى. 劝说了好久他才答应了.

ئۆنىۋېرسال 〔静〕 综合، 万能

ئۆنىۋېرسال تەرەققىيات 综合发展

ئۆنىۋېرسال تەڭپۇڭلاشتۇرۇش <经> 综合平衡

ئۆنىۋېرسال تەنھەرىكەت <体> 综合性运动

ئۆنىۋېرسال سەنئەت <艺> 综合艺术

ئۆنىۋېرسال كارتوچكا 万能卡

ئۆنىۋېرسال كۈچ 综合实力

ئۆنىۋېرسال ماگىزىن 综合商店

ئۆنىۋېرسال ئۆنىۋېرسىتېت 综合大学

ئۆنىۋېرسال ئۆمۈر سۇغۇرتىسى <经> 万能寿险

ئۆنىۋېرسال ئىستانوك 万能机床

ئۆنىۋېرسال يېلىم 万能胶

ئۆنىۋېرساللاشتۇرماق «ئۆنىۋېرساللاشماق» 的使动态

ئۆنىۋېرساللاشتۇرۇلماق «ئۆنىۋېرساللاشتۇرماق» 的被动态

ئۆنىۋېرساللاشماق 〔动〕 通用

ئۆنىۋېرسىتېت 〔静〕 大学

ئۇھ 〔叹〕 唉، 啊، 唉呀(表示劳累، 疲倦): ~، بەك چارچاپ كەتتىم! 唉呀، 我太累了!

ئۇھ تارتماق 叹气، 叹息: ئۇ ئېغىر ئۇھ تارتتى. 他长长地叹了一口气.

ئۇھ دېمەك 松一口气: قاسىم تاپشۇرۇقنى تۈگىتىپ، ئۇھ دېدى. 哈斯木做完了作业، 松了一口气. چارچاپ قالدىم، «ئۇھ» دەۋالاي. 我累了، 让我松口气.

ئۇھلىماق 〔动〕 唉声叹气، 叹息: سەن نىمانچە ئۇھلايسەن؟ 你叹息什么?

ئۆۋا[1] 〔静〕 ①巢، 窝، 穴: سېغىزخان ئۆۋىسى 鹊巢 / چۈمۈلە ئۆۋىسى 蚁穴 / بۆرە ئۆۋىسى 狼窝 / يولۋاس ئۆۋىسى 虎穴 / باندىتلار ئۆۋىسى 土匪窝، 匪巢 / ئۆۋىسىدىن چىقماق 出巢، 出窝 / ئۆۋىنى چىشى قۇش ياسايدۇ. <谚> 筑巢靠母鸟(喻治家靠女人). ②巢穴: ئەكسىلئىنقىلابچىلارنىڭ ئۆۋىسى 反革命的巢穴

ئۆۋا قۇرتى <动> 巢虫

ئۆۋا[2] 〔静〕 <古> 冰镇甜米饭(冷食)

ئۆۋا[3] 〔叹〕 <古> (表应答)

ئۆۋاتماق «ئۆۋىماق» 的使动态

ئۆۋاشماق «ئۆۋىماق» 的共同态

ئۆۋاق 〔静〕 ①屑، 末子②碎末儿: نان ئۆۋىقى 馕屑 / چاي ئۆۋىقى 茶叶末儿 / ~ گۈرۈچ 碎米 / ~ كۆمۈر 煤末子

ئۆۋاق تۇپراق <地> 粉土

ئۆۋاق جىنىس <地> 碎屑岩

ئۆۋاق قار <气> 粉雪، 末状雪، 粉末雪

ئۆۋال (ئۆۋالى) 〔静〕 冤屈

ئۆۋال بولماق 含冤، 受委屈، 被冤枉: ئۇنىڭغا ئۆۋال بولدى. 他受委屈了. ئۇ ئۆۋال بولدى دەپ قاقشىدى. 他鸣冤叫屈.

ئۆۋال قىلماق 冤枉: بىز ئۇنىڭغا ئۆۋال قىلمىدۇق. 我们没有冤枉他. گۇناھسىز ئادەمگە ~ 冤枉好人

ئۆۋالى تۇتماق 蒙冤

ئۆۋالىغا قالماق 遭到咒骂: ئىشنىڭ باش - ئايىغىنى سۈرۈشتۈرۈپ كۆرمەي، كۆرگەننىلا تەنقىدلەۋەرسەك، ئاممىنىڭ ئۆۋالىغا قالىمىز. 不问青红皂白地见人就批评، 那会遭到众人咒骂.

ئۆۋالى ئۆزىگە 自作自受، 自食其果: يالغان ئېيتسام، ئۆز ئۆۋالىم ئۆزۈمگە. 如果我说假话، 那么我自作自受.

ئۆۋالچىلىق 〔静〕 委屈، 冤屈: ئۇ ئۆۋالچىلىقنى جىق تارتقان ئادەم. 他是一个备受冤屈的人.

ئۆۋالماق «ئۆۋىماق» 的被动态

ئۆۋاللىق «ئۆۋال» 的抽象名词

ئۆۋتانماق 〔静〕 <古> 害臊، 害羞، 惭愧

ئۆۋۈت 〔静〕 <古> 邀请، 传唤، 召见

ئۆۋۈتغارماق 〔动〕 <古> 使害羞، 惭愧

ئۆۋۈتلانماق 〔动〕 <古> 害羞، 害臊، 羞惭، 羞، 惭愧

ئۆۋۈلاتماق «ئۆۋۈلىماق» 的使动态

ئۆۋۈلاشماق «ئۆۋۈلىماق» 的共同态

ئۆۋۈلانماق «ئۆۋۈلىماق» 的被动态

ئۆۋۈلىماق 〔动〕 ①揉، 搓: كۆزىنى ~ 揉眼睛 / قولىنى ئۆۋۈلاپ ئىسسىتماق 搓手取暖 / قوناقنى ~ 搓玉米粒② <医> 按摩

ئۆۋۈلاپ داۋالاش <医> 按摩疗法

ئۆۋسىمان 〔静〕 巢形的، 窝状的

ئۆۋسىمان پەرۋانە <动> 巢蛾

ئۆۋلاشماق «ئۆۋلىماق» 的共同态：قۇشقاچلار ئۆۋلاشتى . 麻
。窝了起筑雀

ئۆۋلىق 〔静〕 蛋的化孵

ئۆۋلىماق 〔动〕 筑巢、垒窝：قارلىغاچ ئۆۋلىدى . 燕子垒
。窝了

ئۆۋلاپ تېرىش <农> 点播

ئۆۋلاپ ئوغۇتلاش <农> 穴状施肥

ئۇۋماق 〔动〕 捣碎、砸碎、磨碎、粉碎：قوناق ~ 磨
子碴米苞

ئۇۋۇندى 〔静〕 碎片、渣子：تاش ئۇۋۇندىلىرى 石头渣
子 / نان ئۇۋۇندىلىرى 馕渣子

ئۆي 〔静〕 耕牛、犍牛：ئۆينىڭ مۈڭگۈزىگە ئۇرسا ، تۇيىقى سىر-
قىراپ . <谚> 打在牛角上、痛在牛蹄上；喻同"骨肉
。"相连、十指连心

ئۆي يىلى <天> 牛年

ئۆي يىللىق 属牛：مەن ~ . 我是属牛的。

ئۆيا 〔静〕<古> 血亲、同胞、亲戚

ئۇيات 〔静〕 羞耻、耻辱、羞愧、丢人：ئۇ ~ دېگەننى قىلچە
بىلمەيدۇ . 他毫不知耻。~ ئۆلۈمدىن قاتتىق . <谚> 羞
耻比死亡更可怕。~ ئۆلۈمنى يېڭەر . <谚> 羞耻能
。战胜死亡

ئۇيات بولماق 感到羞耻、丢脸、丢人：ياش يىگىتلەر
ئەمگەكتە قېرىلارغا يېتەلمىسە ، بەك ئۇيات بولىدۇ . 年轻人劳
动比不上老人、那才太丢人了。

ئۇيات لېۋى <理生> 阴唇

ئۇياتقا قالماق 丢脸、丢丑、蒙受耻辱：خاتىرجەم
بول ، ئۇلار ھەرگىز ئۇياتقا قالمايدۇ . 你放心、他们不会丢
脸。بۇ مېنى ئۇياتقا قالدۇرماقچى بولغانلىقىڭ ئەمەسمۇ ؟ 这不
是让我丢丑吗？

ئۇياتچان 〔静〕 爱害臊的、羞怯的、腼腆的、羞羞答答
的：~ قىز 羞羞答答的女孩子

ئۇياتچانلىق «ئۇياتچان» 的名词形式：ئۇ ~ بىلەن يەرگە قا-
راپ قالدى . 他羞羞答答地低下了头。

ئۇياتچانئوت 〔静〕<植> 含羞草

ئۇياتسىز 〔静〕 无耻的、厚颜无耻的：~ گەپ 无耻的
话 / ~ قىلىق 厚颜无耻的行径 / ~ خوتۇن تۇزسىز
ئاش . <谚> 无耻的妻子犹如没盐的饭。~ مۈشۈككە
قازاناقنىڭ ئىشىكى ئوچۇق . <谚> 储藏室的门挡不住无
耻的猫；喻同"没羞没臊、什么都要"。

ئۇياتسىزلارچە 〔静〕 无耻地：~ قىلغان سۆز - ھەرىكەت

行言的耻无

ئۇياتسىزلىق 〔静〕 无耻行为、无耻勾当：ئوچۇقتىن -
ئوچۇق ~ قىلماق 公然干无耻勾当

ئۇياتقۇزماق «ئۇياتماق» 的使动态

ئۇياتلىق 〔静〕 ①可耻的、丢人的、令人羞愧的：~
ئىش 可耻的事 / بۇ ھېچقانداق ~ ئىش ئەمەس . 这不是
什么丢人的事。②体面的：~ مېھمان نان توڭگەندە
كېلەر . <谚> 贵客登门逢断炊。

ئۇياتماق 〔动〕 害臊、害羞：ئۇ ئۇياتقىنىدىن يىغلىۋەتتى . 他
。臊得哭了起来

ئۇياق 〔静〕 ①那边：دەريانىڭ ئۇيىقىدا بىر كىچىك كەنت بار .
河那边有一个小村子。②那个人：~ كىم ؟ 那个人
是谁？

ئۇياق - بۇياق 〔静〕 这边那边、左右、四处：ئۇ ئۇياق -
بۇياققا ئۆرۈلۈپ ئۇخلىيالمىدى . 他翻来复去睡不着。ئۇ-
ياق - بۇياققا قارىماق 西望、东张左顾右盼 / ئۇياق - بۇياق-
قا شاپاشلاپ يۈرمەك 西跑 / ~ دوقۇرۇپ يۈرمەك 东奔 东流
西窜

ئۇيالدۇرماق «ئۇيالماق» 的使动态

ئۇيالماق 〔动〕 害臊、害羞：ئۇيىلىپ سۆزلىيەلمەسلىك 羞得
说不出话来 / ئۇيالغىنىدىن ئۇنىڭ يۈزى قىزىرىپ كەتتى .
臊得她满脸通红。

ئۇيغۇر 〔静〕 维吾尔族

ئۇيغۇر تىلى <语> 维吾尔语

ئۇيغۇر يېزىقى <语> 维吾尔文

ئۇيغۇرچە 〔静〕 ①维吾尔文、维吾尔语：~ ئۆگەنمەك 学
习维吾尔语②维吾尔式的：~ ئۇسسۇل 维吾尔舞
蹈 / ~ كىيىم - كېچەك 维吾尔服装

ئۇيغۇرشۇناس 〔静〕 维吾尔学家

ئۇيغۇرشۇناسلىق 〔静〕 维吾尔学

ئۇيغۇن 〔静〕 适合、合乎、符合、适用、切合：پەنگە ~
合乎科学 / خەلق مەنپەئەتىگە ~ 符合人民利益；适合
人民的利益 / تېمىغا ~ 切题

ئۇيغۇن كەلمەك 符合、合乎、适合、适用、切合：
مۇنداق تېرىقچىلىق ئۇسۇلى بىزنىڭ رايونىمىزغىمۇ تامامەن ئۇيغۇن
كېلىدۇ . 这种耕作方法、在我们这个地区也完全适
用。ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان خىيال 不切合实际
的幻想

ئۇيغۇنلاشتۇرماق «ئۇيغۇنلاشماق» 的使动态

ئۇيغۇنلاشتۇرۇلماق «ئۇيغۇنلاشتۇرماق» 的被动态

ئۇيغۇنلاشماق 〔动〕①合适，应适：ۋەزىيەتكە ~ 适应形势 / يېڭى شارائىتقا ~ 适应新的环境②符合，合切：
ئاممىنىڭ ئارزۇسىغا ~ 符合群众的愿望 / سىزنىڭ مۆلچە-
رىڭىز ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇنلاشمايۋاتىدۇ . 你估计的不切合实
际。

ئۇيغۇنلۇق «ئۇيغۇن» 的名词形式

ئۇيقا - تۇيقا 〔静〕<方>毁坏的，荒废的，倒塌的

ئۇيقاشماق 〔动〕<方>①连贯②押韵

ئۇيقۇ 〔静〕瞌睡，睡眠：چۈشلۈك ~ 午睡 / ~ ئارىلاش
带着睡意 / ~ يەر تاللىماس ، قېرى قىز ئەر تاللىماس .
<谚>瞌睡不择地方，老处女不挑丈夫。

ئۇيقۇ باسماق 瞌睡：كېچىسى ياخشى ئۇخلىيالمىغاچقا ،
كۈندۈزى بەك ئۇيقۇ بېسىپ كەتتى . 晚上没睡好觉，白天
瞌睡得很。

ئۇيقۇ دورىسى 安眠药

ئۇيقۇدىكى يانار تاغ <地>休眠火山

ئۇيقۇسى قاتتىق 瞌睡重：ئۇنىڭ ~ ئىكەن . 他的瞌睡
重。

ئۇيقۇسى قاچماق 失眠；睡意消失：تۈن ھەسسە بول-
غاندا ئۇيقۇم قېچىپ كەتتى . 到了半夜我失眠了。 باش
ئاغرىتىدىغان ئىشلارنى ئويلىسام ئۇيقۇم قاچىدۇ . 一想些烦
心的事我睡意全无。

ئۇيقۇسى ھارام بولماق 睡不着

ئۇيقۇسىنى ئېچىپ قويماق <成>让人清醒清
醒，敲一下警钟

ئۇيقۇسى ئېچىلماق ①睡醒②<成>醒悟，觉醒

ئۇيقۇغا كەتمەك 入睡，睡着：ئۇ ئۆيگە كىرىپلا ئۇيقۇغا
كەتتى . 他一进门就睡着了

ئۇيقۇ كەلمەك 想睡觉，瞌睡：يېرىم كېچە بولۇپ قال-
دى ، ئۇيقۇمۇ كېلىپ كەتتى . 半夜了，我也瞌睡了。

ئۇيقۇچان 〔静〕贪睡的，嗜睡的，瞌睡多的：~ ئادەم 贪
睡的人，瞌睡虫

ئۇيقۇچانلىق 〔静〕嗜睡

ئۇيقۇچانلىق كېسەلى <医>嗜睡症

ئۇيقۇسىراتماق «ئۇيقۇسىرىماق» 的使动态

ئۇيقۇسىراشماق «ئۇيقۇسىرىماق» 的共同态

ئۇيقۇسىرىماق 〔动〕思睡，昏昏欲睡，困倦，产生睡
意：ئۇ ئۇيقۇسىراپ قالدى . 他有了睡意了。 گۈلنار ئۇيقۇ-
سىرىغان كۆزلىرىنى چىمىلدىتىپ مۆراتقا قاراپ قويدى . 古丽娜
尔闪动着睡意朦胧的双眼望了木拉提一眼。

ئۇيقۇسىز 〔静〕不眠的，失眠的：~ ئادەم 失眠的
人 / ~ كېچە 不眠之夜 / پۈتۈن كېچىنى ~ ئۆتكۈزمەك
彻夜未眠

ئۇيقۇسىزلىق 〔静〕失眠

ئۇيقۇسىزلىق كېسەلى <医>失眠症

ئۇيقۇلۇق[1] 〔静〕①睡意朦胧的，带有睡意的：~ كۆز
眼睛，睡意朦胧的眼睛 / ~ ئاۋاز 带有睡意的声音②
睡觉的，睡着的：~ ئادەمنى نېمە دەپ ۋارقىراپ ئويغىتى-
سەن؟ 你干嘛喊醒睡着的人？

ئۇيقۇلۇق[2] 〔静〕<理生>胰腺：كالىنىڭ ئۇيقۇلۇقى 牛的
胰腺

ئۇيقۇلۇق ئارالچىلىرى <理生>胰岛

ئۇيقۇلۇق راكى <医>胰腺癌

ئۇيقۇلۇق سۇيۇقلۇقى <理生>胰液

ئۇيقۇلۇق يەللىكى <医>胰腺炎

ئۇيلە 〔静〕<古>那样，那么

ئۇيماق 〔动〕<古>凝结；压紧

ئۇيۇتقا 〔静〕<方>①凝结成的东西②细胞

ئۇيۇتقۇچى 〔静〕凝结的

ئۇيۇتقۇچى رېئاكتىۋ <化>凝结剂

ئۇيۇتقۇزماق «ئۇيۇتماق» 的使动态

ئۇيۇتما 〔静〕凝结物：قان ئۇيۇتمىسى 淤血 / شورپا ئۇيۇتمى-
سى 肉(汤)冻儿

ئۇيۇتما گۆش 肉冻

ئۇيۇتماق «ئۇيۇماق» 的使动态：قېتىق ~ 做酸奶

ئۇيۇتۇلماق «ئۇيۇتماق» 的被动态

ئۇيۇتۇشماق «ئۇيۇتماق» 的共同态

ئۇيۇشتۇرغۇچى 〔静〕组织者

ئۇيۇشتۇرغۇچى جىنايەتچى <法>组织犯

ئۇيۇشما 〔静〕会(指团体)：ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى 工
会 / ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى 学生会 / دېھقانلار ئۇيۇشمىسى
农会

ئۇيۇشقاق 〔静〕①易结凝的：~ جىسىم 易结凝的物体
②爱团结的，爱抱团的：~ خەلق 爱团结(爱抱团)
的人民

ئۇيۇشقاقلىق 〔静〕结凝，凝聚，凝：رەھبەرلىك كوللېكتى-
ۋىنىڭ ~ كۈچىنى ئاشۇرۇش كېرەك . 要增强领导集体的凝
聚力。

ئۇيۇشتۇرماق «ئۇيۇشماق[1]» 的使动态

ئۇيۇشتۇرۇشماق «ئۇيۇشتۇرماق» 的共同态

ئۆيۈشتۇرۇلماق «ئۆيۈشتۇرماق» 态动被的

ئۆيۈشماق[1] 〔动〕 合联① 、结团 بىر بايراق ئاستىغا ～ 团

结在一面旗帜之下②组织، 组成: دېھقانلار ئۇيۇشتى.

农民组织起来了。 ياش ئىشچىلاردىن ئۇيۇشقان تېخنىكا

ئۆگىنىش كۇرسى 由年轻人组成的技术学习班

ئۆيۈشماق[2] 〔动〕 发麻، 麻木، 酸麻: سوغۇقتىن پۇتوم ئۇيۇ-

شۇپ قالدى. 我的腿冻麻木了。

ئۆيۇق 〔静〕 <古> ①稻草人 ②靶، 靶子

ئۆيۇل 〔静〕 块状的، 实心的: ～ تاش 磐石

ئۆيۇل ئالتۇن 金块

ئۆيۇل توپ <体> 实心球

ئۆيۇل تۈۋرۈك <建> 实腹柱

ئۆيۇل خىش <建> 实心砖

ئۆيۇل دوكۇر <水> 实腹梁

ئۆيۇلغۇ 〔静〕 <方> 捆索(捆牲畜的绳子)

ئۆيۇلغۇماق 〔动〕 <古> 盘旋

ئۆيۇل - ئۆيۇل 〔静〕 成块成块的

ئۆيۇماق 〔动〕 凝固، 凝结: قېتىق ～ 酸乳凝结 / قان ～

血液凝固; 淤血 / ماي ～ 油凝结

ئۆيۇندى 〔静〕 凝结物: قان ئۆيۇندىسى 血块 / شورپا ئۆيۇن-

دىسى 肉冻، 汤冻

ئۆيىتىشماق «ئۆياتماق» 的共同态: ئۇلار قىلىپ قويغان ئىشلى-

رىغا قاتتىق ئۆيىتىشتى. 他们对所干的事深深感到羞愧。

ئۆيىلىشماق «ئۆيالماق» 的共同态: قىزلار ئۆيىلىشىپ، يۈز-

لىرىنى تۇتۇشۇپ يەرگە قارىشالدى. 姑娘们羞得捂住脸低

下了头。

ئۆ

ئۆ 称名母字该②母字个七十二第文尔吾维①

ئۆپەلمەك 、闹热③烧燃②热发، 烧发① <古>〔动〕
奋亢، 奋兴

ئۆپچۆرە ئۆينىڭ ئۆپچۆرە- :右左، 近附، 周四، 围周〔静〕
سى 围周的子屋 / بۇ ئۆپچۆرىدە ھېچكىم يوق . 附近没有
任何人 。ئۇ بىر ھەپتە ئۆپچۆرىسىدە قايتىپ كېلىدۇ . 他一
周左右就回来。

ئۆپكە 肺〔静〕، ئەتىكى قۇيرۇقتىن بۈگۈنكى ~ ئەلا . <谚>
不، 好再的诺许"同喻؛ 尾羊的天明过胜肺羊的天今
如眼前的实惠"。

ئۆپكە پۇۋەكچىسى 泡肺 <理生>

ئۆپكە خالتىلىق ئىششىقى 肿囊肺 <医>

ئۆپكە راكى 癌肺 <医>

ئۆپكە زۇلۇكى 虫吸肺 <医>

ئۆپكە سۇلۇق ئىششىقى 肿水肺 <医>

ئۆپكە سىلى 核结肺 <医>

ئۆپكە قاپقىقى 门肺 <理生>

ئۆپكە قاقماق 处患于贴肺的羔羊宰新用)肺贴①
的办法治病)②关怀备至: سەن ئۇنىڭغا بەك ئۆپكە قېقىپ
كەتتىڭغۇ ! 你对他真是关怀备至呵! ③生气، 愤怒، 怒
不可遏

ئۆپكە قانىتى 叶肺 <理生>

ئۆپكە قۇيماق 灌肺子)维吾尔族传统食品، 将羊
肺内的血洗净، 灌入清油和面糊)

ئۆپكە قىزىل تومۇرى 脉动肺 <理生>

ئۆپكە كۆك تومۇرى 脉静肺 <理生>

ئۆپكە كېسىلى 病肺 <医>: ئۇ ئۆپكە كېسىلىگە گى-
رىپتار بولغىلى يېرىم يىل بولدى . 他患肺病已有半年了。

ئۆپكە يەللىكى 炎肺 <医>

ئۆپكە يەللىك ئىششىقى 肿气肺 <医>

ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلماق 不喘(得累) <成>
过气来،(吓得)心悬到嗓门儿上: ئۇ قورققىنىدىن
ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلىپ قالدى . 他吓得心悬到嗓门儿上
了。

ئۆپكىسى ئاغزىغا قاپلاشماق 吁喘气① <成>
吁، 上气不接下气②因悲痛، 受委曲或过分激动哭
得说不出话

ئۆپكىسى تۇگەپ، كانىيى قالماق 无剩所 <成>
几، 形容事物陈旧不堪: ماشىناڭنىڭ ئۆپكىسى تۇگەپ كا-
نىيى قالغاندا ماڭا ساتاي دەمسەن؟ 你想把这个老掉牙的汽
车卖给我吗?

ئۆپكىسى قۇرۇماق 烟冒子嗓 <成>: ئۇنىڭ ئۆپكى-
سى قۇرۇپ كېتىپتۇ، ئۇسسۇلۇق بەر . 他渴得嗓子都冒烟
了، 快给他水喝。

ئۆپكىسى كۆرۈنمەك 赤، 儿馅露، 形原现 <成>
贫، 一贫如洗: ئۇلار ئۆزىنى ھەرقانچە پەردازلىغىنى بىلەن

ئۆپكىسى كۆرۈنۈپ قالدى. 他们虽然千方百计地粉饰自己，最终还是露馅儿了。

ئۆپكىسىنى باسماق <成> 沉住气：ئۆپكەڭنى بېسىۋېلىپ ئالدىرىماي سۆزلە. 沉住气，慢慢讲。

ئۆپكىسىنى ئىچىدىن قاقماق <成> 血，软刀子杀人：ھەي بۇ ئادەم ئاتا - بالا ئىككىمىزنىڭ ئۆپكىمىزنى ئىچىمىزدىن قېقىپ بولدى. 唉，他对我们父子俩真是软刀子杀人（杀人不见血）！

ئۆپكىسى ئۆرۈلمەك <成> 痛不欲生，肝肠寸断

ئۆپكىسى يوق <成> 浮躁，毛毛躁躁

ئۆپكە - زاسۇي 〔静〕 下水，杂碎

ئۆپكە - قېرىن = ئۆپكە - زاسۇي

ئۆپكە - ھېسىپ 〔静〕<食> 灌肠子和面肺子（维吾尔族传统食品）

ئۆپكۆك 〔静〕<古，动> 戴胜鸟

ئۆپكىلەتمەك «ئۆپكىلىمەك» 的使动态

ئۆپكىلەشمەك «ئۆپكىلىمەك» 的共同态

ئۆپكىلىك 见下

ئۆپكىلىك بېلىق <动> 肺鱼

ئۆپكىلىمەك 〔动〕①抽搭：ئۆپكىلەپ يىغلىماق 抽抽搭搭地哭，抽泣②气愤

ئۆپ - ئۆپ 〔叹〕<古> 唠唠（对吹嘘自己而当众丢丑的人表示讽刺，讥笑）

ئۆپۈپ - تېتىپ 〔静〕<方> （因不想吃）吃上两口

ئۆت[1] 〔静〕<生理> 胆

ئۆت پىگمېنتى <生理> 胆色素

ئۆت تېشى <医> 胆结石

ئۆت سۇيۇقلۇقى <生理> 胆汁

ئۆت كىسلاتاسى <化> 酸胆

ئۆت مەددىسى <医> 胆道蠕虫

ئۆت نەيچىسى <生理> 胆管

ئۆتى يېرىلماق 气炸了肺

ئۆت يەللىكى <医> 胆囊炎

ئۆت[2] 〔静〕<古> 孔，洞（墙洞，树洞）

ئۆت[3] 〔静〕<古> 忠告，建议，商量，主意

ئۆتە 〔静〕<方> 过份，格外，极其，大（表示达到极点）：~ سارالڭ 大傻瓜 / ~ ئەخمەق 大笨蛋 / ~ زالىم 极其残暴的人

ئۆتەتمەك «ئۆتمەك» 的使动态：مەن ئۇنىڭغا بۇ ۋەزىپىنى ئۆتەتتىم. 我让他执行了这项任务。

ئۆتەچىقما 〔静〕<古> 狡猾

ئۆتەشمەك «ئۆتمەك» 的共同态：ئۇلار بىرلىكتە نامازنى ئۆتەشتى. 他们一起做了礼拜。

ئۆتەك[1] 〔静〕 （牧畜转场时牧人沿途暂住的）住地

ئۆتەك[2] 〔静〕<方> 多年积累的羊粪

ئۆتەك[3] 〔静〕<古> 陌生人，孤苦伶仃的人

ئۆتەگ 〔静〕<古> 任务，义务

ئۆتەگچى 〔静〕<古> 债户，负债人

ئۆتەگلەمەك 〔静〕<古> 完成，执行，履行，办理

ئۆتەڭ 〔静〕①简陋的小客店②转口③<古> 驿，驿站，亭

ئۆتەڭ بېجى <经> 转口税

ئۆتەڭ سودىسى <经> 转口贸易

ئۆتەل 〔静〕 转让

ئۆتەل قىلماق 转让

ئۆتەلمەك «ئۆتمەك» 的被动态

ئۆترۈ 〔助〕<古> 以后，后来；所以，因此，因为

ئۆترۈك 〔静〕<古> 虚假的，反复无常的，变幻无常的

ئۆترۈم 〔静〕<古，药> 泻药

ئۆتكەل 〔静〕 关口，关隘：قىيىن ~ 难关 / بۇ ئۆتكەلدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ كەتسەكلا، ئىش ئاسانلىشىدۇ. 只要突破这一关，事情就好办了。

ئۆتكەلنى ئىگىلىمەك 把关：بۆلۈم باشلىقى ئۆتكەلنى ئىگىلەپ، خىزمەت سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىدۇ. 由科长把关，保证工作质量。

ئۆتكەمە 〔静〕 筛子：ئۆتكەمىدىن ئۆتۈپ، غەلۋىردە توختاپتۇ. <谚> 过了筛子过不了箩；喻"大风大浪闯过了，小河沟里翻了船"。

ئۆتكەمەك 〔动〕<古> 规劝，劝导，劝说，劝告

ئۆتكەمچى 〔静〕①制做筛子的人②卖筛子的人

ئۆتكەن «ئۆتمەك» 的过去时形动词形式：~ كۈن 往日 / ~ ئۆمۈر ئاققان سۇ. <谚> 度过的岁月流逝的水；似水流年。

ئۆتكەن زامان <语> 过去时

ئۆتكەن يىل 去年

ئۆتكەن - كەچكەن 〔静〕①过往的：~ يولۇچىلار 过往行人②过去的，经过的，以往的：~ گەپلەر 过去的话 / ~ ئىشلار 往事，过去的事

ئۆتكەنكى 〔静〕过去的，以前的，昔日的：~ ئىش 过

日昔记忘要不 . ئىبغىر كۈنلەرنى ئۇنتۇمايلى / ~ 事的去
。活生难苦的
ئۆتكۈر 〔静〕 ①尖锐、锐利、利锋、利犀： ~ كۆرەش
争斗的锐尖 / ~ كۆز 光目的利锐 / ~ پىچاق 利锋
子刀的 / ~ سۆز ئاتقان ئوق . 出射如言语的利犀
的子弹 ~ قەلىمى 。文笔犀利②灵敏、灵机： مېڭىسى
~ 头脑灵敏、脑子灵 / ~ بالا 孩子的灵机③冲（气
味浓烈刺鼻）： بۇ تاماكا بەك ~ ئىكەن . 这种烟冲得
很。
ئۆتكۈر بۇلۇڭ ＜数＞ 锐角
ئۆتكۈرلەشتۈرمەك «ئۆتكۈرلەشمەك» 的使动态
ئۆتكۈرلەشتۈرۈشمەك «ئۆتكۈرلەشتۈرمەك» 的共同态
ئۆتكۈرلەشتۈرۈلمەك «ئۆتكۈرلەشتۈرمەك» 的被动态
ئۆتكۈرلەشمەك 〔动〕 ①尖锐化、激化： زىددىيەت ~ 矛
盾尖锐化 / كۈرەش ~ 斗争激化②变锐利、变犀利：
كۆز ~ 目光变得锐利 / قىلىچ ~ 菜刀变锋利
ئۆتكۈرلۈك «ئۆتكۈر» 的名词形式： بۇ يىگىت مەكتەپتىكى
چاغدىلا ئۆزىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى بىلەن باشقىلارنى ھەيران قالدۇر-
غانىدى . 这个小伙子在上学的时候就以自己的机灵
令别人惊叹。
ئۆتكۈزگۈچ 〔静〕 ＜物＞ 导体： يېرىم ~ 半导体
ئۆتكۈزگۈچ جىسىم ＜物＞ 导体
ئۆتكۈزگۈچ سىم ＜电＞ 导线、传输线
ئۆتكۈزمەك ① «ئۆتمەك» 的使动态： ئۆتكەلدىن ~ 让过
关②带过去、引过去、运过去： يۈكنى دەريادىن ئۆتكۈز-
مەك 把货运过河③＜物＞传导： توك ~ 导电④交
付、移交： نەرسە - كېرەكلەرنى ئامبارچىغا ~ 把东西交给
保管员 / ئىشنى يېڭى خىزمەتچىگە ~ 给新的工作人员
移交工作⑤举行、过度、通过： يىغىن ~ 举行会
议 / تەتىلنى ~ 度假 / بايرامنى خۇشال - خۇراملىق بىلەن
~ 欢度节日 / مەن يازنى ئۈرۈمچىدە ئۆتكۈزدۈم . 我在乌
鲁木齐度过了夏天。 ئەمەلىيەتتىن ~ 通过实践
ئۆتكۈزۈپ بەرمەك ＜法＞ 引渡
ئۆتكۈزۈشچان 〔静〕 传导的、通透的、渗透的
ئۆتكۈزۈشچان تۇپراق ＜农＞ 通透性土壤
ئۆتكۈزۈشچان قاتلام ＜地＞ 渗透层
ئۆتكۈزۈشچان مۇھىت ＜物＞ 导电介质
ئۆتكۈزۈشچانلىق 〔静〕 ＜物＞ ①传导性、传导率：
مىسنىڭ ئۆتكۈزۈشچانلىقى ئاليۇمىنىنىڭكىدىن يۇقىرى بولىدۇ . 铜
的传导率比铝高。② ＜物＞ 导纳

ئۆتكۈزۈشمەك «ئۆتكۈزمەك» 的共同态
ئۆتكۈن 〔静〕 ①过厅②鬼怪③捣蛋、蛮横
ئۆتكۈن ئۆتمەك 闹鬼
ئۆتكۈنچ 〔静〕＜古＞ ①故事②报告、中请
ئۆتكۈنچ[2] 〔静〕＜古＞ 模拟、模仿、仿效
ئۆتكۈنچى 〔静〕 过路人 ، 过客、过渡的： ~ دەۋر 过渡
时期
ئۆتكۈنچى ئاۋاز ＜艺＞ 经过音
ئۆتكۈنچى بەلۋاغ ＜地＞ 过渡带
ئۆتكۈنچى جەريان ＜物＞ 暂态过程
ئۆتكۈنچى فورماتسىيە ＜哲＞ 过渡形态
ئۆتكۈنچى ھاكىمىيەت 过渡政权
ئۆتكۈنچى يامغۇر ＜气＞ 阵雨
ئۆتكۈنچى يېغىن ＜气＞ 阵性降水
ئۆتكۈنمەك 〔动〕＜古＞ 模仿 ، 仿效、学
ئۆتكى 〔静〕＜古＞ 代价、报酬、费用
ئۆتگۈرۈ 〔助〕＜古＞ 通过、因此
ئۆتلەش 〔静〕＜古＞ 部分、层、股
ئۆتلەمەك 〔动〕＜古＞ 规劝、劝导、劝说、劝告、劝诫
ئۆتلۈك 〔静〕＜古＞ 劝诫、教诲
ئۆتمە 见下
ئۆتمە توك ＜物＞ 传导电流
ئۆتمەك 〔动〕 ①过、经过、通过、超过、过渡： كۆۋرۈك-
تىن ~ 过桥 / يېرىم يىل ئۆتتى . 过了半年。 سىناقتىن
~ 经过考验 / كارىدوردىن ~ 经过走廊 / ئۇنىڭدىن ئۆتە-
دىغان ئادەم يوق . 没人超过他。 خۇاڭخې دەرياسىدىن كېسىپ
~ 横渡黄河②通、透、漏： شامال ~ 通风 / ئىدىيىسە-
دىن ~ 想通 / سۇ ~ 透水 / ھادىسىدىن ئۆتۈپ ماھىيەتنى
كۆرمەك 透过现象看本质 / يامغۇر ~ 漏雨③及格、合
格： ئىمتىھاندىن ~ 及格、考上 / تەكشۈرۈشتىن ~ 检查
合格④有效、顶用： بۇ بېلەت ئۆتىدۇ . 这张票有效。
ئۇنىڭ گېپى ئۆتىدۇ . 他说话顶用。 گەپ ئۆتىدىغان بالا 听
话的孩子 / ھەممە يەردە ئۆتىدىغان پۇل 通用货币⑤转
入、传入、进入： ھۇجۇمغا ~ 转入进攻 / چەت ئەل تەۋە-
لىكىگە ~ 入外国国籍 / نەسلىدىن - نەسلىگە ~ 代代
相传 / ئالدىنقى قاتارغا ~ 进入前列⑥转归： بۇ ئۆي بىزگە
ئۆتتى . 这房子归我们了。⑦上（课）： دەرس ~ 上课
⑧宽恕、饶恕： گۇناھىدىن ~ 宽恕罪过⑨发生、产
生、有： سەۋەنلىك ~ 产生过错、有过失⑩切得动 ،
嚼得动、吃得下： پىچاق ئۆتمەيدۇ . 刀子切不动。 بۇ-

گۆشكە چىشىم ئۆتمەيدۇ . 动不嚼牙的我肉块这 。 كېسەل
توپەيلىدىن گېلىدىن تاماق ئۆتمەسلىك 助作⑪饭下不吃得病
动 词、与"پ"副动词结合表示行为结束：توختىلىپ ~
谈到、提到 / بولۇپ ~ 有过⑫<物>传导：ئىسسىق-
لىقنىڭ ئۆتۈشى 热的传导

ئۆتۈپ كەتكەن 十足的：~ مۇتتەھەم 十足的无
赖 / ~ نومۇسسىز 十足的无耻之徒

ئۆتمۈش 〔静〕从前、旧时、昔日、过去、往日：ئۆتمۈشكە
نەزەر سالماق 回顾过去 / ئۆتمۈشنىڭ جاپاسىنى كۆرمىگەن ئا-
دەم بۈگۈننىڭ قەدرىگە يەتمەيدۇ . 不了解(没受过)过去的
苦，就不知道今天的甜。بۈگۈن بىلەن ئۆتمۈشنى سېلىش-
تۇرماق 今昔对比 / ئۆتمۈشتە بولغان ئىشلارنى ئەسلىمەك 回
首往事

ئۆتمىتۆشۈك 〔静〕千疮百孔

ئۆتنە 〔静〕借的东西：ئۆتنىسىنى بېرىۋەتمەك 还借的东
西 / ئۆتنىگە لاپقۇت ، ئۆتۈككە ئاپقۇت . <谚> 有借有还，
再借不难。

ئۆتنە ئالىم 报应，善有善报，恶有恶报

ئۆتنە ئالماق ①借：مەن قوشنامدىن 10 كوي ئۆتنە ئالدىم .
我向邻居借了十元钱。②<数>借位

ئۆتنە بەرمەك 借给：مەن سىزگە 100 يۈەن ئۆتنە بېرەي .
我借给你一百元钱。

ئۆتنە جاھان = ئۆتنە ئالىم

ئۆتنە مەبلەغ <经>拆借资金

ئۆتنە ئۆسۈمى <经>拆息

ئۆتنىگە لاپقۇت 有借有还

ئۆتنە - يېرىم 〔静〕借贷、互通有无

ئۆتنە - يېرىم قىلماق 借：ئۆتنىڭ ھال - ئوقىتى ناچار
بولغاچقا ، نەزىرنى قولۇم - قوشنىلاردىن ئۆتنە - يېرىم قىلىپ
ئۆتكۈزدى . 由于他家境贫寒，祭祀亡人的费用是向左
邻右舍借的。

ئۆتۇ 〔静〕<古>比赛

ئۆتۈپ - تېشىپ 〔静〕①找不到别的、失策、失误、疏.
忽、不分好歹、好坏不分：قىزىڭىزنى ~ قىمارۋازغا بەر-
گىنىڭىز نىمىسى ؟ 你怎么好坏不分，把女儿嫁给一个
赌徒？②进而、而且、并且、过分、不自量力、不知
天高地厚：~ سەنمۇ ساقىلمىغا يامىشامسەن ؟ 你这个不知
天高地厚的也跟我纠缠不休吗？

ئۆتۈرمەك[1] 〔动〕<古>奏、吹奏

ئۆتۈرمەك[2] 〔动〕<古>钻孔、打洞

ئۆتۈشتۈرمەك «ئۆتۈشمەك[2]»的使动态：ئىككى مىڭ يىل
بۇرۇنقى داڭلىق «يىپەك يولى» جۇڭگو بىلەن غەربىي ئاسىيادىكى
دۆلەتلەرنىڭ مەدەنىيىتىنى بىر - بىرىگە ئۆتۈشتۈردى . 早在两
千年前，著名的"丝绸之路"就沟通了中国和西亚
各国的文化。

ئۆتۈشمە 见下

ئۆتۈشمە شامال 穿堂风

ئۆتۈشمە كۆۋرۈك <交> 立交桥

ئۆتۈشمە ئېقىم <水> 叉流

ئۆتۈشمە يەر 飞地

ئۆتۈشمە يول 立交路

ئۆتۈشمەك[1] ① «ئۆتمەك»的共同态②相处、交往：قوشنى-
لاربىر - بىرى بىلەن ياخشى ئۆتۈشىدۇ . 邻居们相处得很好。

ئۆتۈشمەك[2] 〔动〕①通、交叉：ھاۋا ئۆتۈشۈپ تۇرماق 通
风 / ئىككى ئېغىز ئۆي بىر - بىرىگە ئۆتۈشىدۇ . 两间屋子
是通着的。②交错、错车：پويىز كېيىنكى بېكەتتە ئۆتۈ-
شىدۇ . 火车在下一站错车。

ئۆتۈك[1] 〔静〕皮靴、靴子：ئۆتۈكۈڭ تار بولسا ، جاھاننىڭ كەڭ-
لىكىنىڭ نىمە پايدىسى ؟ 皮靴夹脚，天地宽广有何益？
ئۆتۈكى يىرتىق تۆرگە چىقالماس ، يېڭى يىرتىق ئاش يېيەلمەس .
<谚> 破靴子的人不座到上席，破袖子的人不吃
了宴席。

ئۆتۈك[2] 〔静〕<方>渡口

ئۆتۈكچان 〔静〕穿着靴子的：~ ئادەم 穿着靴子的人

ئۆتۈكچى[1] 〔静〕①靴匠②卖靴子的人

ئۆتۈكچى[2] 〔静〕<动>瓢虫

ئۆتۈگ[1] 〔静〕腹泻、拉肚子

ئۆتۈگ[2] 〔静〕<古>①故事、神话、童话②启奏(指用
编故事的形式向可汗陈述、使其了解下情)

ئۆتۈلمەك «ئۆتمەك»的被动态：باشتىن ھەر خىل ئىشلار ئۆ-
تۈلدى . 经历了各种事。بالىلارغا دەرس ئۆتۈلدى . 给孩子
们上了课。

ئۆتۈمسىز 见下

ئۆتۈمسىز پېئىل <语> 不及物动词

ئۆتۈملۈك 见下

ئۆتۈملۈك پېئىل <语> 及物动词

ئۆتۈنچ 〔静〕请求：بىر ئۆتۈنچۈم بار . 我有个请求。

ئۆتۈنمە 见下

ئۆتۈنمە باھا <经> 转让价格

ئۆتۈنمە پايدا <经> 让渡利润

ئۆتۈنمەك[1] 〔动〕①让、让转：مەن بۇ كىتابنى سىزگە ئۆتۈنـ
دۈم . 我把这本书让给你。②恳请、恳求：مېنىڭ ئىشـ
نى تېزراق ھەل قىلىپ بېرىشىڭىزنى ئۆتۈنىمەن . 恳求您快一
点解决我的问题。 مېنى بىللە ئېلىپ كېتىشىڭىزنى ئۆتۈ
نۈپ سورايمەن . 恳请您带我一起去。

ئۆتۈنمەك[2] 〔动〕<古> 启奏、奏、报、报告、请求、请
示、申请

ئۆتۈنۈشمەك «ئۆتۈنمەك[1]» 的共同态

ئۆتىمەك 〔动〕执行、履行、担任：ناماز ~ 做礼拜、做乃
玛孜(履行礼拜功课) / ۋەزىـپـە ~ 执行任务、值
勤 / رەسمىيەت ~ 履行手续 / كاتىپلىق ۋەزىپىسىنى ~
担任秘书职务

ئۆچ 〔静〕①仇、仇恨：ئۆچى چىقماق 消恨 / ئۇنىڭ مەندە
ئۆچى بار . 他对我有仇。②讨厌、厌恶：مەن تاتلىق
يېمەكلىككە ~ . 我讨厌吃甜食。

ئۆچ ئالماق 报仇、报复：ئۇ مەندىن ئۆچ ئالماقچى . 他
要报复我。

ئۆچ بولماق 恨：سەن يالغانچى، مەن ساڭا ئۆچ بولۇپ
قالدىم . 你是骗子、我恨你。

ئۆچ كۆرمەك 仇视、憎恨：تاجاۋۇزچىلارنى ~ 仇视侵
略者

ئۆچ - ئاداۋەت 〔静〕 仇恨、积怨

ئۆچەكەشتۈرمەك «ئۆچەكەشمەك» 的使动态：سەن ئۇنـداق
قىلساڭ، ئۇلارنى ئۆچەكەشتۈرۈپ قويىسەن . 如果你那样做，
就会使他们结下冤恨。

ئۆچەكەشمەك 〔动〕结怨、结仇：ئۇلار ئۆچەكىشىپ قالدى .
他们结仇了。

ئۆچكە 〔静〕<动> ①山羊：قاساپقا ياغ قايغۇسى، ئۆچكىگە
جان قايغۇسى . <谚> 屠夫图油，山羊忧命。 ئۆچكىنىڭ
ئۆچۈق تۇرسا ھېچ گەپ يوق، قوينىڭ ئېچىلىپ قالسا ھويت -
ھويت . <谚> 山羊露屁股以为常，绵羊一露就乱
嚷嚷。②母山羊：ئالتە ئۆچكىگە يەتتە تېكە . <谚> 七只
公山羊配六只母山羊。

ئۆچكە پۇرچىقى <植> 山羊豆

ئۆچكە ساقال 山羊胡子

ئۆچكىئېمەر 〔静〕<动> 巨蜥

ئۆچلەشتۈرمەك «ئۆچلەشمەك» 的使动态

ئۆچلەشمەك 〔动〕 结仇

ئۆچلۈك «ئۆچ» 的名词形式：كىشىگە ~ بىلەن قارىماق 以仇
恨的目光看人

ئۆچلۈك قىلماق 恨、仇恨、仇视

ئۆچلۈكى كەلمەك 恨、仇恨、仇视：نېمىشقىدۇر ھېلە
قى كىشىگە ئۆچلۈكۈم كېلىپ قالدى . 不知为什么我恨那
个人。

ئۆچمەس 〔静〕不灭的、不可磨灭的、不朽的：~ تۆھپە
不可磨灭的贡献、不朽的功绩

ئـۆچمەك 〔动〕①灭、熄灭：چىراغ ئـۆچتى . 灯灭了。②
<转> 消失、磨灭：يۇلتۇزلار ئۆچتى . 星星消失了。
تاشتىكى يېزىق ئۆچۈپ كېتىپتۇ . 石头上的字都消失了。
ئۈنى ~ 失声 / ئايىمگۈلنىڭ رەڭگى ئۆچتى . 阿依姆古丽
的脸色变得煞白。

ئۆچمەن = ئۆچ

ئۆچمەنلىك 〔静〕仇恨：مىللىي ~ 民族仇恨 / ~ ساق
لىماق 怀恨

ئۆچمەنلىك قىلماق 仇恨、怀恨、仇视：ئىچ - ئىچىـ
دىن ~ 恨之入骨 / تاجاۋۇزچىلارغا ~ 仇恨侵略者

ئۆچۈت 〔静〕<古> 仇恨

ئۆچۈرگۈچ 〔静〕①橡皮②(文具)板擦儿

ئۆچۈرمەك «ئۆچمەك» 的使动态：ئوت ~ 灭火 / دوسكىنى
~ 擦黑板 / روبىخەتتىن ~ 从名单里勾掉

ئۆچۈرۈشمەك «ئۆچۈرمەك» 的共同态

ئۆچۈرۈلمەك «ئۆچۈرمەك» 的被动态

ئۆچرەت 〔静〕①顺序：~ بىلەن ئالماق 按顺序拿 / ئۇنىڭغا
~ كەلدى . 轮到他了。②(购物时的排)队：ئۆچرەتتە تۇر
ماق 排队

ئۆچۈكمەك 〔动〕<古> 灭、绝

ئۆد 〔静〕<古> 时

ئـۆدەك 〔静〕<方> 可亲可爱、信义、情义、恩情、恩
惠、爱心、怜悯心

ئـۆدەكلىك 〔静〕<方> ①守信者、重情义者、可亲可
爱的②体贴的、关心的

ئۆدۈگەن 〔静〕<方、动> 黄鼠狼

ئۆدى 〔静〕<方> 山岗

ئۆدىمەك 〔动〕 <方> ①(牲畜)四脚朝天②把马的一
只前腿和一只后腿捆住

ئۆر 〔静〕<古> 裙(上衣的下摆接缝部分)

ئۆرە[1] 〔静〕直、竖、高：بۇ يەر بەك ~ ئىكەن . 这地方太高
了。 باھا بىلەن ساتماق ~ 。高价出售

ئۆرە بولماق ①站起来②痊愈：بۇ يىل كېسەلدىن ئۆرە
بولالمىدىم . 今年我一直疾病缠身。③做完、完成：

ئەمدى بىر جۈۋا ئۆره بولدى . 。袄皮件一来出缝刚刚

④贵، 高: بۇ باھا بەك ئۆره بولۇپ كەتتى . 太格价个这
。了高

ئۆره بۆك 帽花小式女花绣线金

ئۆره پروكاتلاش <冶> 轧立

ئۆره تۇرماق 起站، 直立: ئادەم ئاش بىلەن ئۆره تۇرىدۇ .
。来起得站能才饭吃有只人 قورۇق تاغار ئۆره تۇرماس .
<谚> 。来起不立袋口空

ئۆره چۆچەك 碗土، 碗木

ئۆره قىلماق 起立使، 起抬①: قاسىم بېشىنى سەل ئۆره
قىلىپ ئەتراپقا قارىدى . 了望围周向头起抬稍稍木斯喀
愈痊使②。眼一: مەن ئۇنى مىڭ تەستە ئۆره قىلدىم . 想我
。了好治病的他把法办尽

ئۆره كېزىك <医> 寒伤副: ئۇ ~ بولۇپ قاپتۇ . 他
。寒伤副了得

ئۆره مەش <冶> 炉天冲، 炉高

ئۆره ياقا 领立، 领直

ئۆره² 〔静〕<方> 若宛

ئۆرەدىمەك 〔动〕(物动)仰卧不起来

ئۆرەسكەل 〔静〕<方> 的怪古، 的怪奇

ئۆرەخلىمەك 〔动〕<古> 威扬، 威示

ئۆرەنلىمەك¹ 〔动〕(马، 驴)立直空腾腿前

ئۆرەنلىمەك² 〔动〕<方> 起堆

ئۆرپ - ئادەت 〔静〕 俗习، 尚风، 惯习俗风: كونا ئۆرپ-
ئادەتنى ئۆزگەرتمەك 俗易风移، 惯习俗风旧变改 / يېڭى
~ 尚风新

ئۆرت 〔静〕<古> 火野، 火

ئۆرتەتمەك «ئۆرتمەك» 态动使的

ئۆرتەشمەك «ئۆرتمەك» 态同共的

ئۆرتەلمەك «ئۆرتمەك» 态动被的

ئۆرتەنمەك «ئۆرتمەك» 态复自的

ئۆرتكۈن 〔静〕<古> 堆食粮(的上场麦)

ئۆرتمەن 〔静〕<古> 顶屋

ئۆرتۈك 〔静〕<古> 单罩، 布苫(如鞍罩، 大人物陵墓
(罩绸的上

ئۆرتۈگۈن 〔静〕<古> 的暗暗 ، 的中暗، 的密秘

ئۆرتۈلمەك 〔动〕<古> 阴(气天)

ئۆرتۈنمەك 〔动〕<古> 上盖己自، 上罩己自

ئۆرتمەك 〔动〕 ①烧: قەغەزنى ~ 纸烧 ②<转> 煎受使
熬: يۈرىكىنى ~ 熬煎到受灵心使

ئۆرتەپ تېرىش <农> 种火耕刀

ئۆردەك (ئۆ:دەك) 〔静〕<动> 子鸭: ~ تۇخۇمى 鸭
蛋 / ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يېسەڭ، غازنىڭ پېيىدە بول .
<谚> 肉子鸭上吃، 还得盯着鹅; 喻同"走一步、看
两步"。

ئۆردەك كاۋىپى <食> 鸭烤

ئۆردەككە سۇ يۇقمىغاندەك <成> 错认不 ، 沾不
边

ئۆردەكلەر ئائىلىسى <动> 科鸭

ئۆردەكنى ئۆردەك، غېزىنى غاز قىلماق <成>
麻乱斩刀快

ئۆردەكتۇمشۇق 〔静〕<动> 兽嘴鸭

ئۆردەكچىلەپ 〔静〕 的式子鸭

ئۆردەكچىلەپ مېڭىش <体> 走步蹲

ئۆرك 〔静〕<古> 脑搭① 索马绊②

ئۆركەش 〔静〕 ①浪头، 浪尖 ②驼峰

ئۆركەشلىك 〔静〕 ①的滚翻浪波: ~ ئىلى دەرياسى 浪波
翻滚的伊犁河 ②有驼峰的: بىر ~ تۆگە 驼峰单 / ئىك-
كى ~ تۆگە 驼峰双

ئۆركەشلىك كالا <动> 牛瘤

ئۆركەشلىمەك 〔动〕 滚翻، 涌汹: دەريا ئۆركەشلەپ ئاقماقتا .
。涌汹腾奔水河

ئۆركۈ 〔静〕<古> 峰驼

ئۆركۈچ¹ 〔静〕<古> 尖浪، 头潮

ئۆركۈچ² 〔静〕<古> 灶铁脚三

ئۆركى 〔静〕<古> 的级高، 的等高، 的贵高

ئۆركىمەك 〔动〕<方> 动运右左后前脯胸着贴紧

ئۆرگە 〔静〕<古> 篷帐، 房毡

ئۆرگەمچى 〔静〕<古> 蛛蜘

ئۆرگەن 〔静〕<古> 条皮

ئۆرگۈچ 〔静〕<古> 子辫

ئۆرگۈلەي 〔静〕<习> 的样好 ، 了棒太، 服佩真

ئۆرگۈلمەك 〔动〕 悠转، 动转

ئۆرگۈلۈشمەك «ئۆرگۈلمەك» 态同共的

ئۆرگۈن 〔静〕<古> 座宝

ئۆرگۈنەك = ئەنجىبار

ئۆرگىمەك 〔动〕<古> 建修، 造建، 筑建، 筑修

ئۆرگەرمەك 〔动〕<古> 色褪، 白发

ئۆرلەم 〔静〕<古> 坡上

ئۆرلەتمەك «ئۆرلىمەك» 态动使的: سۇنى ~ 升位水使

高 / غەزىپىنى ~ 丈三冒火使 / باھانى ~ 价抬
ئۆرلەتمش كۆچى <物> 力升
ئۆرلەشمەك «ئۆرلىمەك» 态同共的
ئۆرلىمەك 〔动〕 涨上، 升上①: تېمپېراتۇرا ~ 上度温
升 / كۈن ئۆرلىدى . 了来起升阳太 . مال باھاسى ~ 物
价上涨 / دەريا سۈيى ~ 发②涨上水河: خېمىر ئۆرلىدى .
面发了 。 ئۇنىڭ غەزىپى ئۆرلىدى . 冲冲气怒他 。
ئۆرلەش تۇرۇبىسى 管升上
ئۆرمەك¹ 〔静〕<方> 袋口毛鬃
ئۆرمەك² 〔静〕<方> 布的织毛驼
ئۆرمەك³ 〔动〕<古> 起升
ئۆرنەك 〔静〕 本样، 品样①: يېڭى ~ 样榜②品样新 ،
率表
ئۆرنەك ئالماق 样抽، 样取①: مەن ئاشۇ گۈلدىن ئۆرنەك
ئالدىم . 样榜为作②。品样为作花种那以我: سەن ئۇنىڭ-
دىن ئۆرنەك ئال . 样榜的习学为作他以要你 。
ئۆرنەك دېلو <法> 案例
ئۆرنەك قىلماق 法效: مەن ئۇنىڭ جاپا - مۇشەققەتكە باش
ئەگمەيدىغان روھىنى ئۆرنەك قىلىمەن . 艰向不他法效要我
难困苦屈服的精神 。 ئۇنىڭ بۇ روھىنى ئۆرنەك قىلىشقا
ئەرزىيدۇ . 法效得值神精种这的他 。
ئۆرنەكلىك 〔静〕 的率表، 的范示: ~ رول ئوينىماق 表起
用作率
ئۆرۈپ - چۆرۈپ 〔静〕 去复来翻: ئۇ گېزىتنى قولىغا ئېلىپ
~ نەچچە قېتىم كۆردى . 看地去复来翻来起拿纸报把他
遍几了 。
ئۆرۈتمەك «ئۆرۈمەك» 态动使的
ئۆرۈش ① «ئۆرمەك» 绺، 线经②式形词名动种一另的:
گىلەمنىڭ ئۆرۈشى 线经的毯地 / بەش ~ چاچ 发头绺五
ئۆرۈشتۇرمەك 〔动〕 腾翻: ئۇ يوتقان - كۆرپىلەرنى ئۆرۈشتۇ-
رۇپمۇ ھېلىقى پەلەينى تاپالمىدى . 到腾翻都子褥子被把他
套手双那到找有没也了 。
ئۆرۈشمەك «ئۆرۈمەك» 态同共的: تاغارنى ئۆرۈشۈپ بېرىڭ .
来过翻袋麻把我帮请 。
ئۆرۈك 〔静〕 子杏، 杏: ~ مېغىزى 仁杏 / ~ ئۆرۈكنى
كۆرۈپ ئالا بولار . <谚> 杏黄变想都، 杏黄见杏青 ;
喻同"比攀相互، 法效纷纷"。
ئۆرۈك خورمىسى 脯杏
ئۆرۈك قېقى 干杏
ئۆرۈكلۈك 〔静〕 林树杏

ئۆرۈگ¹ 〔静〕<古> 地的目، 营阵، 地营宿
ئۆرۈگ² 〔静〕<古> 静平، 心安
ئۆرۈك 〔静〕<古> 金酬
ئۆرۈلمەك 〔动〕 倒倾، 覆倾، 塌倒، 倒①: دەرەخ ئۆرۈلۈپ
كېتىپتۇ . 了倒树 。 تام ئۆرۈلدى . 了塌倒墙 。 过② ،
翻، 身翻: مانا يەنە بىر يىل ئۆرۈلدى . 年一了过又 。 ئۇ
كېچىسى ئۇياق - بۇياققا ئۆرۈلۈپ ئۇخلىيالمىدى . 翻间夜他
着睡没去复来 。 پەرىدەنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ سۆزلىيەلمەي
قالدى . 了来话出不说竟楚酸中心代日排 。
ئۆرۈلۈپ - چۆرۈلۈپ 〔静〕 去复来翻، 去倒来颠: ئۇ
ئەينەك ئالدىدا قايتىدىن ~ ئۆزىگە سەپ سالدى . 镜在站她
番一了量打己自把新重地去复来翻前子 。
ئۆرۈم¹ 〔静〕 绺، 辫: بىر ~ سامساق 蒜子辫一 / بىر ~ چاچ
发头绺一
ئۆرۈمگە كەلمەك 子辫梳以可得长发头: قىزنىڭ
چېچى ئۆرۈمگە كەلدى . 辫小梳以可得长发头的娘姑
了 。
ئۆرۈم² 〔静〕 赏中礼婚或甫莱西麦办举在常通)钱赏
(舍施的人苦贫给灾消为; 的师乐给
ئۆرۈم ئۆرۈمەك 钱赏给
ئۆرۈم³ 〔静〕<古> 服衣的烂烂破破، 服衣的褛褴
ئۆرۈمە 〔静〕 的辫编: ~ چاچ 辫发的编 / ~ قامچا 辫编
子鞭的
ئۆرۈمە بويۇم 物织编
ئۆرۈمە يۈگەن 头辔的辫成编条皮用
ئۆرۈمەك 〔动〕 翻打، 翻推، 倒推①: تامنى ~ 推墙把
倒 / ئۆينى ~ 子房翻推 / كونا ھاكىمىيەتنى ~ 翻推
权政旧 / ئۇ شىرە ئۈستىدىكى چايداننى ئۆرۈۋەتتى . 打他
翻了桌子上的热水瓶 。 动翻، 翻②: يەرنى ~ 翻
地 / ئوت - چۆپلەرنى ئۆرۈپ قويۇش كېرەك . 动翻草把要
下一 。 خالتىنى ~ 译翻③来过翻袋口把: خەنزۇچىنى
ئۇيغۇرچىغا ~ 解، 圆④语维成翻语汉把: چۈشنى ~ 圆
梦، 梦解⑤给: پۇل ~ 钱赏给
ئۆرىتۆپە 〔静〕 糟糟乱، 乱慌
ئۆرىتۆپە بولماق 来起乱慌، 来起张慌: بارات مۇئەل-
لىم سىنىپقا كىرىشى بىلەن بالىلار ئۆرىتۆپە بولۇشتى . 提拉巴
来起张慌就们生学室教进一师老 。
ئۆرىتۆپە قىلماق 安不惶惶得搞: سەن كېلىپلا ھەممە
ئادەمنى ئۆرىتۆپە قىلىۋەتتىڭ . 惶惶得搅都家大把来一你
安不 。

ئۆرىدەتمەك «ئۆرىدىمەك» 态动使的
ئۆرىدەشمەك «ئۆرىدىمەك» 态同共的
ئۆرىدەلمەك «ئۆرىدىمەك» 态动被的
ئۆرىدىمەك 〔动〕①堆，垛：كۆمۈرنى ~ 煤垛 / قۇمنى ~
子沙堆②直扶：تاغارنى ~ 袋麻直扶
ئۆرىلەشمەك 〔动〕<方>捣鼓，弄摆
ئۆز 〔静〕①己自：ئۆزىنى ئايىماق 爱自 / ئۆزىنى تاشلىۋەتمەك
弃自暴自 / ئۆزىنى چاغلىماسلىق 力量自不 / ئۆزىنى چوڭ
تۇتماق 大自高自 / ئاشلىق بىلەن ئۆزىنى تەمىنلىمەك 食粮
给自 / رەھبەر مەن دەپ ئۆزىگە تەمەننا قويماق 以领导者自
居 / مىللەتلەر ~ تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلىمەك 民族自
决 / ~ گۆرىنى ئۆزى كولىماق 墓坟掘自 / ~ كۆچىگە
تايانماق 生更力自 / ~ ئۆزىدىن قانائەتلەنمەك 满自 / ئۆ-
زىگە ئۆزى قىلماق 受自作自 / ئۆزۈڭگە راۋا كۆرمىگەننى ئۆز-
گىگە راۋا كۆرمە. <谚> 己所不欲，勿施于人。ئۆ-
زۈڭنى بىل، ئۆزگىنى قوي. <谚> 各人自扫门前雪，莫
管他人瓦上霜。ئۆزۈڭنى ئەر چاغلىساڭ، ئۆزگىنى شىر
چاغلا. <谚> 把自己看成壮士，要把别人看成雄
狮；喻同"强中自有强中手"。ئۆزۈم تاپقان بالاغا، نەگە
باراي دەۋاغا. <谚> 自己闯的祸，哪里去申冤；喻同
"自作自受"；"哑巴吃黄连，有苦说不出"。ئۆزىنى
سورىغان قازىنىڭ ئالدىغا بارماپتۇ. <谚> 好管自己，不吃
官司。ئۆزىنى قۇربان قىلماق 牲牺我自 / ئۆزىنى ماختىماق
嘘吹我自 / ~ ئېغىرلىقى 量重身自②我自，身自：
ئۆزىنى ئامان ساقلىماق 保全自身③自个儿：ئۇ ئۆزى كەلمە-
دى. 他自个儿没有来④本，身本，人本：~ زېمىنى
土本 / ~ مەملىكىتى 国本 / ~ خىزمىتىنى ياخشى ئىشلە-
مەك 做好本职工作 / بۇ ~ كەسپىم ئەمەس. 这不是我的
本职工作(专业)。مەسىلىنىڭ ئۆزى مۇھىم ئەمەس. 问题
的本身并不重要。ئۇ ئۆزى كەلسۇن. 请他本人来。
⑤亲自，亲生：~ بېشىدىن ئۆتكۈزگەن ئىش 的历经自亲
事 / ئۆزۈڭ بېرىپ، ئۇنىڭ بىلەن يۈزمۇيۈز سۆزلىشىپ باق.
你亲自去一趟，和他当面谈谈。~ بالىسى 子儿生亲
⑥自己人：بۇ يەردە يات ئادەم يوق، ھەممىمىز ~. 这里没
有外人，都是自己人。
ئۆز ئالدىغا 自独：ئۇ بۇ مەسىلىنى ~ بىر تەرەپ قىلالاي-
دۇ. 他能独自处理这问题。~ ئۆگەنمەك 自学
ئۆز ئالدىغا تارتىۋالماق 揽包：ئۇ ھەممە ئىشنى ئۆز ئال-
دىغا تارتىۋېلىپ، ھېچكىمنى يېقىن يولاتمىدى. 他包揽一切，
不让别人过问。

ئۆز ئايىغى بىلەن كەلمەك 罗投自，来过走己自
网
ئۆز ئايىغىدىن ئۈركۈمەك 鬼疑神疑，诧自惊自
ئۆز بەگ ـ ئۆز خان 霸称王称：~ بولماق 称王称
霸
ئۆز بېشىدىن قورقماق 袋脑掉怕
ئۆز بېشىغا چىقماق <成> 果其食自：ئۇ ئاخىرى
ئۆز بېشىغا چىقتى. 他最终自食其果了。
ئۆز بېشىنى ئۆزى يېمەك <成> 果恶食自，取自
亡灭
ئۆز بىلمەك 当作自己人
ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپماق <成> 搬起石头砸
自己的脚
ئۆز پۇتىغا ئۆزى كەكە چاپماق = ئۆز پۇتىغا ئۆزى
پالتا چاپماق
ئۆز پېشانىسىدىن كۆرمەك 听天由命
ئۆز تۈگمىنىگە سۇ قويماق <成> 给自己的水磨
注水，谋取私利
ئۆز تېنىدە كۆپەيمەك <植> 自体繁殖
ئۆز تېنىدە ئۇرۇقلانماق <植> 自体受精
ئۆز سانىماق 当作自家人
ئۆز سايىسىدىن ئۈركۈمەك 自惊自诧，疑神疑鬼，
自相惊扰
ئۆز سايىسىغا مۇشت ئاتماق <成> 自惊自诧
ئۆز سۆزلۈك 自以为是
ئۆز شورىدىن كۆرمەك 自认晦气
ئۆز قارىنىنى ئۆزى قايناتماق <成> 自谋生计
ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەسلىك 不相信自己耳朵
ئۆز كۆرمەك 看成自己人，当成自家人
ئۆز كۆزىگە ئۆزى ئىشەنمەسلىك 不相信自己的
眼睛
ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتماق <成> 打小算盘，
谋私利
ئۆز كۈنىنى ئۆزى ئالماق 自谋生计，自谋生活
ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېمەك <成> 自讨苦吃，自
作自受，自食其果，有苦难言
ئۆز گېپىنى يورغىلاتماق 强词夺理
ئۆز نەملىكى <农> 底墒
ئۆز نۆۋىتىدە 到时候：بۇ گەپنى ~ ئايىشەمگە دەيلى. 这
话到时候再给阿依谢姆说。

ئــۆز نېمىنى ئۆزى تېپىپ يېمەك <成> 其食自
谋为自善، 计生谋自، 力
ئــۆز ھالىغا قــويماق 之听، 流自任放، 然自其听
之任
ئۆز ئوقىدا ئايلانماق <天، 地> 转自
ئۆز - ئۆزىدىن تازىلىنىش <物> 用作净自
ئۆز - ئۆزىدىن راۋاجلانماق <哲> 展发我自
ئۆز - ئۆزىدىن ھالاك بولماق 亡消行自
ئۆز - ئۆزىدىن ياتلاشماق <哲> 化异身自
ئۆز - ئۆزىدىن يېڭىلانماق <哲> 新更我自
ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلماق 评批我自
ئــۆز ۋاقتىدا ① 时及، 时按: پــويىز ~ يېتىپ كەلدى. 达到时按车列。② 当时: مــاقالە 1952 - يىلى يېزىلغان بولۇپ، ~ ئېلان قىلىنمىغان. 文章是 1952 年写的، 当时未发表。
ئــۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسىمەك <成> 行自是其
ئۆزىدىن چاڭلانماق <植> 粉授花自
ئۆزىدىن چېتىشماق <生> 交自
ئۆزىدىن كەتمەك ① 昏过去، 不省人事: قــورقۇنچتا ئــۆزۈمــدىن كېتىپ قاپتىمەن. 我怕得昏了过去。② 怪自己، 己自造成的: بــۇ ئىش ئۆزۈمدىن كەتتى. 这件事怪我自己。
ئۆزىدىن ئۆتمەك 怪自己، 自己的不是: ئۇنىڭ ئۆزىدىن ئۆتتى، بولمىسا ئۇ قىز ئۇنى ياخشى كۆرەتتى. 这怪他自己، 其实那个姑娘是挺喜欢他的。
ئۆزىگە ئالماق 兜揽: سەن بۇنى ئۆزۈڭگە ئالما، بــۇنىڭ سەن بىلەن ھېچقانداق ئــالاقىسى يوق. 你别兜揽这事، 这与你毫无关系。
ئۆزىگە توپا قوندۇرماسلىق <成> 一退六二五، 推得一干二净: ئۇ سۆزمەن، ئۆزىگە توپا قوندۇرمىدى. 他能说会道، 把责任推得一干二净。
ئۆزىنى تارتماق 回避: ئۇنىڭ بىلەن تــاكاللىشىپ يۈرگەنــدىن كۆرە ئۆزىنى تارتقان يــاخشى. 与其跟他吵嘴، 不如回避为好。
ئۆزىنى چاغلىماق 自量: ئۇ ئۆزىنى چاغلىماي گەپ قىلىدۇ. 他说话不自量。
ئــۆزىنى سورىماق 自律: ئۆزىمىزنى سورايلى، خەلقنىڭ رىزقىغا ئــولتۇرمايلى. 我们要自律، 不要侵害人民的利益。ئۆزىنى سورىغان يۇرت سورار. 能自律者方 <谚>

能治邦。
ئۆزىگە سۇ يۇقتۇرماسلىق <成> 推得一干二净: قىلغان - ئەتكەنلىرىڭنى ھەممە بىلىپ تۇرسىمۇ، يەنە ئۆزۈڭگە سۇ يــۇقتۇرمايۋاتىسەنا؟ 你所作所为人人皆知، 而你却还要推得一干二净؟
ئۆزىگە قىلماق 自做自受، 自食其果
ئۆز ئىممۇنىتېتى <生理> 自身免疫
ئۆزىنى ئالدۇرماق <成> 垮累، 累坏: ئۇ بۇ ئىشنى قىلىمەن دەپ ئۆزىنى ئالــدۇرۇپ قويدى. 他为了做这件事情累坏了。
ئۆزىنى بىلمەك 有自知之明: ئۆزىنى بىلگەن خار بولــماس. <谚> 有自知之明的人不受辱。
ئۆزىنى توختاتماق 稳重: ئۇ ئۆزىنى توختاتقان ئادەم. 他是个很稳重的人。
ئۆزىنى تۇتماق 自我克制، 克己: ئۇ جىددىي پەيتتە ئۆزىنى تۇتۇۋالالايدۇ. 在关键时刻他能够克制自己。
ئۆزىنى چەتكە ئالماق 躲避: گۆلچېمەن يات كىشىلەردىن ئۆزىنى چەتكە ئالدى. 古丽齐曼躲开了生人。
ئــۆزىنى قويىدىغان يــەر تاپالماسلىق <成> 无地自容
ئۆزىنى كۆرسەتمەك ① 指自己: ئۇ ئۆزىنى كۆرسىتىپ مۇنداق دېدى. 他指着自己这样说。② 显示، 炫耀: پۇل دېگەن مانا شۇنداق يەردە ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ. 钱在这样的地方才显出自己的价值。ئاچچىق سوغۇق ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتىدۇ. 严寒在显示自己的威力。ئوسماننىڭ قىزىغا ئۆزىنى كۆرسەتكۇسى كەلدى. 奥斯曼想给姑娘炫耀自己。
ئۆزىنى كۆرسىتىش پسىخىكىسى 自我表现心理
ئۆزىنىڭ ئاغزى 让人说话)寓意为磨破了也是人家自己的咀巴(
ئۆزىنىڭ پاشىسىنى قورۇماق <成> 只顾自己的利益، 只为自己着想
ئۆزىنى دالدىغا ئالماق = ئۆزىنى چەتكە ئالماق
ئۆزىنى ئۇرماق <成> 全身心投入: ئىشقا ~ 全身心投入工作
ئۆزىنى ئۇنتۇماق 忘我: ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا خىزمەت قىلماق 忘我地工作
ئۆزىنى يەرگە ئۇرماق <成> 自暴自弃
ئۆزىنى يوقىتىپ قويماق <成> 忘乎所以: غەلىبىدىن ئۆزىنى يوقىتىپ قويماسلىق كېرەك. 不要因为胜利而忘乎所以。

ئۆز يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورۇماق <成> 己自用 的油炒自己的肉：喻"同以其人之道，还治其人之身"

ئۆز² 〔静〕 灌羊肺的面汁

ئۆز³ 〔静〕<古> 心、心子、大动脉

ئۆز⁴ 〔静〕<古> 聋、聋的

ئۆز⁵ 〔静〕<古> 溪、涧

ئۆزئارا 〔静〕 互相、相互、彼此：~ تاجاۋۇز قىلىشماسلىق 互不侵犯 / ~ ياردەملەشمەك 互相帮助 / ~ مۇناسىۋەت 相互关系 / ~ خەۋەرلەشمەك 互通消息

ئۆزئارا تەتۈر فورمۇلا <数> 互反公式

ئۆزئارا تەتۈر نىسبەت <数> 互为反比

ئۆزئارا تەسىر كۆرسەتمەك 交互作用

ئۆزئارا تولۇقلىغۇچى بۇلۇڭلار <数> 互为补角

ئۆزئارا تۈپ سانلار <数> 互质数

ئۆزئارا چېتىشتۇرماق <牧、农> 互交

ئۆزئارا قارىمۇقارشى سانلار <数> 互为相反数

ئۆزئارا قالدۇق بۇلۇڭلار <数> 互为余角

ئۆزئارا قوشنا بۇلۇڭ <数> 相邻的角

ئۆزئارا كېسىشمەك <数> 相交

ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزمەك 互惠互利

ئۆزئارا ئىندۇكسىيە <物> 互感

ئۆزەك 〔静〕<植> ①芯、心子②髓

ئۆزەك قۇرتى <动> 钻心虫、蛀心虫

ئۆزەك قۇرۇماق <植> 枯心

ئۆزەك قېلىپ <机> 心型

ئۆزەك ئوق <机> 芯轴

ئۆزەكلىك 〔静〕 有芯的、有心子的

ئۆزەكلىك تام <建> 夹心墙体

ئۆزەكلىك دەرەخ 心材树种

ئۆزەكلىك يۇڭ <植> 髓毛

ئۆزبېشىمچى 〔静〕 独断专行的人，一意孤行的人、独断的人：ئۇ كىچىكىدىنلا ~ ئىدى . 他从小就是个独断专行的人。

ئۆزبېشىمچىلىق 〔静〕 独断专行、一意孤行、擅自：~ بىلەن ئىش قىلماق 擅自行动

ئۆزبېشىمچىلىق قىلماق 专断、独断专行、一意孤行

ئۆزبېك 〔静〕 乌孜别克族、乌孜别克人

ئۆزبېكچە 〔静〕 ①乌孜别克语②乌孜别克式的：

ئۆزرە 〔静〕 ①缘由：~ كۆرسەتمەك 找缘由②歉意：~ ئېيتماق 表示歉意，道歉

ئۆزرۇم 〔静〕<古> 精品、优质品、上等品

ئۆزرىخاھلىق 〔静〕 歉意

ئۆزرىخاھلىق سورىماق 赔礼道歉：بۇ ئىشتا ئۆزلىرىدىن ئۆزرىخاھلىق سورايمەن . 这事我向您赔礼道歉。

ئۆزرىخاھلىق ئېيتماق 说情、道谦

ئۆزسىنىشماق «ئۆزسىنماق» 的共同态

ئۆزسىنماق 〔动〕 看成自己人、当成自己人：بۇ سۆزلەرنى ساڭا ئۆزسىنىپ ئېيتىۋاتىمەن . 我把你当成自己人才说这些话。

ئۆزكەي 〔静〕<古> 忠实的、讲情义的、忠贞不渝的、孝顺的

ئۆزگە 〔静〕 ①别人、他人：پىچاقنى ئۆزۈڭگە سال ، ئاغرىمىسا ئۆزگىگە . <谚> 刀子先戳自己，不痛再戳别人；喻"己所不欲，勿施于人"。ئۆزگىگە ئۆلۈم تىلىگۈچە ، ئۆزۈڭگە ئۆمۈر تىلە . <谚> 与其盼别人早死，不如祈求自己长寿。ئۇنىڭدىن ~ ھېچكىمنى بىلمەيمەن . 除了他，别人我谁都不认得。②别的、其他的：شۇنچە كۆپ باش قاتۇرسامۇ ~ چارە تاپالمىدىم . 如此绞尽脑汁，也没有想出别的办法。ئۇنىڭدىن كېيىن ~ يۇرتتا يېرىم يىل سەرسان بولۇپ يۈردۈم . 此后我在他乡飘泊了半年。③<哲> 非我

ئۆزگەرتمەك ① «ئۆزگەرمەك» 的使动态②改变、变更、更改、动、变革、改造：پىلاننى ~ 改变计划、更改计划 / ھاۋا يولىنى ~ 更改航线 / لايىھە ~ 更动草案 / ئىدىيىنى ~ 改造思想 / ئۆزۈن كۆڭلەكنى يوپكىغا ~ 把连衣裙改成裙子 / خۇاڭخې دەرياسى ئۆز يولىنى ئۆزگەرتتى . 黄河改了道。ئۇ ئەسلىدە شۇنداق دېگەنىدى ، ھازىر سۆزىنى ئۆزگەرتىۋاپتۇ . 他原来是那么说的，现在改了口了。

ئۆزگەرتىشمەك «ئۆزگەرتمەك» 的共同态

ئۆزگەرتىلمەك «ئۆزگەرتمەك» 的被动态：ئاپتونوم رايونلۇق ماائارىپ كومىتېتىنىڭ نامى مائارىپ نازارىتىگە ئۆزگەرتىلدى . 自治区教育委员会的名称更改为教育厅了。يىغىن ئەتىگە ئۆزگەرتىلدى . 会议改在明天举行。ئىسىملىك تارتۇقچە ئۆزگەرتىلمىدى . 名单没有多大改动。

ئۆزگەرگۈچى 〔静〕 变化的、变的

ئۆزگەرگۈچى سان <数> 变数

ئۆزگەرگۈچى مىقدار <数> 变量

ئۆزگەرمە 见下

ئۆزگەرمە ئاككورد <艺> 弦和变

ئۆزگەرمە ئاۋاز <艺> 音变

ئۆزگەرمە باھا <经> 价变

ئۆزگەرمە تۇپراق <农> 土性变

ئۆزگەرمە ئىنتىبرۇال <艺> 程音化变

ئۆزگەرمەس 〔静〕 的变不，的改更可不：～ قارار 可不定决的改更

ئۆزگەرمەس باھا <经> 格价变不，格价比可

ئۆزگەرمەس قانۇنىيەت <哲> 律规变不

ئۆزگەرمەس كاپىتال <经> 本资变不

ئۆزگەرمەس مىقدار <数> 量变不

ئۆزگەرمەك 〔动〕 ①变，化变，变改，动变，革变，变样，更变：ھاۋا رايى بىردىنلا ئۆزگەردى．天气突然变了。ئۆرۈمچىنىڭ قىياپىتى ئۆزگەردى．乌鲁木齐的面貌改变了。ئۇنىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ كەتتى．他的脸色变了。ئۇنىڭ ۋەزىپىسى ئۆزگەردى．他的任务变动了。بۇ كىتابنىڭ مەزمۇنى ئازراق ئۆزگەردى．这本书的内容有些变化。قاقاس تاغلارنىڭ قىياپىتى زور دەرىجىدە ئۆزگىرىپ كەتتى．荒山大变样了。②<转> 变迁：زامانىنىڭ ئۆزگىرىشى 时代的变迁

ئۆزگەرگەن تەن جازاسى <法> 变相体罚，变相肉刑

ئۆزگەرگەن تۇر <生> 变种

ئۆزگەرگەن جىنس <地> 变质岩

ئۆزگەرگەن كرىستال <地> 变晶

ئۆزگىرىش قىممىتى <物> 变量值

ئۆزگىرىش نىسبىتى <物> 变比

ئۆزگەن 〔静〕<植> 新疆沙冬青

ئۆزگىچە 〔静〕 别的，另外的，独特的，有特色的：～ ئىش 另一回事 / ～ ئۇسلۇب 独特的风格 / ～ مىللىي كىيىم 有特色的民族服装

ئۆزگىچە ئېيتقاندا 换句话说，换言之

ئۆزگىچىلىك ①特色，独到之处：بۇ رەسىمنىڭ ئۆزگىچىلىكى بار．这幅画有其独到之处。②<哲> 相异性

ئۆزگىرىشچان 〔静〕 ①多变的，变幻莫测的，变的：ئەتىيازدا كىلىمات ～ بولىدۇ．春天气候多变。～ ھاۋا 变幻莫测的天气 ②<哲> 易变

ئۆزگىرىشچان تەننەرخ <经> 可变成本，变动成本

ئۆزگىرىشچان توك <电> 交流电，交变电流

ئۆزگىرىشچان توكدان <物> 可变电容器

ئۆزگىرىشچان چاتقال <植> 羊蹄甲，羊紫荆

ئۆزگىرىشچان خامچوت <经> 变动预算

ئۆزگىرىشچان دىئافراگما <物> 可变光阑

ئۆزگىرىشچان دىنام <物> 交流发电机

ئۆزگىرىشچان سۈرئەت <物> 变速

ئۆزگىرىشچان سىغىم <电> 变容

ئۆزگىرىشچان شامال <气> 变向风

ئۆزگىرىشچان قارشىلىق <物> 可变电阻

ئۆزگىرىشچان قۇرت <农> 变性虫

ئۆزگىرىشچان كاپىتال <经> 可变资本

ئۆزگىرىشچان مەھسۇلات <经> 不可比产品

ئۆزگىرىشچان مىقدار <物> 变量

ئۆزگىرىشچان ھەرىكەت <物> 非匀速运动

ئۆزگىرىشچان ئېقىم <水> 变速流

ئۆزگىرىشچان يۇلتۇز <天> 变星

ئۆزگىرىشچانلىق 〔静〕 ①多变性，可变性 ②<哲> 变异性

ئۆزگىرىشسىز 〔静〕 不变的，无变化的

ئۆزگىرىشلىك 〔静〕 多变的，有变化的

ئۆزگىرىشمەك «ئۆزگەرمەك» 的共同态

ئۆزلەشتۈرمە 见下

ئۆزلەشتۈرمە سۆز <语> 间接引语

ئۆزلەشتۈرمە ئۆسۈملۈك 栽培植物

ئۆزلەشتۈرمەك ① «ئۆزلەشمەك» 的使动态：يېڭى تېخنىكىنى ～ 掌握新技术 ②开垦：بوز يەر ～ 开垦荒地，垦荒 ③消化，弄通：بىر قېتىمدىلا لېكسىيە كۆپ بولۇپ كەتسە، ئوقۇغۇچىلار ئۆزلەشتۈرەلمەيدۇ．一次讲得太多，学生消化不了。بىلىم ～ 弄懂科学知识

ئۆزلەشتۈرۈشمەك «ئۆزلەشتۈرمەك» 的共同态

ئۆزلەشتۈرۈلمەك «ئۆزلەشتۈرمەك» 的被动态

ئۆزلەشمە 〔静〕 熟的

ئۆزلەشمە تۇپراق 熟土

ئۆزلەشمە يەر <农> 熟地

ئۆزلەشمەك 〔动〕 ①打成一片，混熟，融洽：ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن جەڭچىلەرگە ئۆزلىشىپ كەتتىم．随着时间的推移，我同战士们打成一片了。ئۇلار تېزلا ئۆزلىشىپ كەتتى．他们很快就混熟了。②适应：شەھەر تۇرمۇشىغا ～ 适应城市生活 ③吸收：ئۇيغۇر تىلىغا نۇرغۇن ئەرەبچە ـ پارسچە سۆزلەر ئۆزلەشكەن．维吾尔语吸收了很多阿拉伯

。词语斯波和

道世، 代时 <古>〔静〕 **ئۆزلەك**

学، 握掌، 愿情، 意乐، 意愿 <古>〔动〕 **ئۆزلەمەك**

通贯会融، 会领، 会

.خى ~ :的好饧②身反، 复自 <语> ①〔静〕 **ئۆزلۈك**

泥的好饧 لاي ~ / 面的好饧 مىر

词代身反، 词代复自 <语> **ئۆزلۈك ئالماش**

态身反، 态复自 <语> **ئۆزلۈك دەرىجە**

性易和 <建>〔静〕 **ئۆزلۈكلۈك**

.مەن ئىنگلىز :然而然自، 动自، 己自〔静〕 **ئۆزلۈكىدىن**

.چىنى ئۆزلۈكۈمدىن ئۆگەندىم 。语英了学自我 . ئۇنىڭ كېسەل

。了好地然而然自病的他 . ساقايدى ~ لى

您〔静〕 **ئۆزلىرى**

的姆卡木二十尔吾维)勒哈孜乌 <艺>〔静〕 **ئۆزھال**

(曲套六第

命生، 魂灵 <古>〔静〕 **ئۆزۈت**

择选، 分区 <古>〔动〕 **ئۆزۈرمەك**

绰的女妇于用)的真纯، 的粹纯 <古>〔静〕 **ئۆزۈك**

(号

. ئادەم ئىكەن ~ ئۇ تولىمۇ :的是为以自〔静〕 **ئۆزۈمچى**

。了是为以自太人个这

自 ئادەم ~ :的见己执固، 的是为以自〔静〕 **ئۆزۈمچىل**

人的是为以

. قىلما ~ سەن :式形词名的 «ئۆزۈمچىل» **ئۆزۈمچىللىك**

。是为以自要不你

魂灵، 神精؛ 质实، 质本 <古>〔静〕 **ئۆزۈن**

自言自 سۆزلەپ كەتمەك ~ :行自، 我自①〔静〕 **ئۆزىچە**

:意随، 意任②理处行自 قىلماق ~ بىر تەرەپ / 语

笑意随 كۈلمەك ~ / 释解意任 چۈشەندۈرمەك ~

言流布散 تارقاتماق ~ :言流〔静〕 **ئۆسەك**

语蜚، 言流 **ئۆسەك سۆز**

ئۆسەكچى ئۆسەك :者谣造، 者言流造制〔静〕 **ئۆسەكچى**

توقۇمىسا، ئىشىنىز قالار . 失会就، 谣造不者谣造 <谚>

。业

~ / 渠支 ~ تارماق / 渠干 ~ غول :渠〔静〕 **ئۆستەڭ**

يارىشىقى تال، قىز يارىشىقى خال . 垂靠美景渠水 <谚>

。痣有需亮漂娘姑، 柳

渠开 **ئۆستەڭ ئالماق**

人的渠挖〔静〕 **ئۆستەڭچى**

سۇ پونكىتى سىلەرگە :式形词容形的 «ئۆستەڭ» **ئۆستەڭلىك**

。水渠一了分们你给站管水 . بىر ~ سۇ بەردى

下见 **ئۆستۈرگۈچى**

子因长生 <生> **ئۆستۈرگۈچى فاكتور**

素激长生 <生> **ئۆستۈرگۈچى ھورمون**

:高提، 升提، 拔提②态动使的 «ئۆسمەك» ① **ئۆستۈرمەك**

技的拔提中人工从 ئىشچىلار ئارىسىدىن ئۆستۈرگەن تېخنىك

迪把 . دىلنۇرنى گۇرۇپپا باشلىقى قىلىپ ئۆستۈردى / 员术

品产高提 ~ مەھسۇلات سۈپىتىنى 。长组为升提尔努丽

培栽 ~ مېۋىلىك دەرەخلەرنى :养培، 育培، 培栽②量质

树育培 ~ كۆچەت / 物植培栽 ~ ئۆسۈملۈكلەرنى / 树果

植用药)草药植培 ~ دورا ئۆسۈملۈكلىرىنى / 苗育، 苗

菌细养培 ~ باكتېرىيە / (物

态同共的 «ئۆستۈرمەك» **ئۆستۈرۈشمەك**

态动被的 «ئۆستۈرمەك» **ئۆستۈرۈلمەك**

意愿، 同赞 ، 向心 <古>〔动〕 **ئۆستىكمەك**

的醺醺醉، 的醉 <古>〔静〕 **ئۆسرۈك**

事人省不، 觉知去失، 醉 <古>〔静〕 **ئۆسرۈكلۈك**

醉 <古>〔动〕 **ئۆسرۈمەك**

:的拔挺得长، 的长得长، 的高得长〔静〕 **ئۆسكىلەڭ**

孩的高材身 بالا ~ / 人的拔挺材身، 儿个高 ئادەم ~

得长 ئارچا ~ بىر تۈپ / 毛眉的长长得长 قاش ~ / 子

树柏棵一的拔挺

肿性良 ~ ئوبدان سۈپەتلىك :瘤肿، 瘤 <医>〔静〕 **ئۆسمە**

瘤肿性恶 ~ يامان سۈپەتلىك / 瘤

病瘤肿 <医> **ئۆسمە كېسەللىكى**

瘤赘 <医> **ئۆسمە گۆش**

资工的加增 **ئۆسمە مائاش**

学疫免瘤肿 <医> **ئۆسمە ئىممۇنولوگىيىسى**

:长生، 长滋، 长成، 高长، 大长، 长①〔动〕 **ئۆسمەك**

ئۇلار يېزىدا ئۆسكەن . 的大长村农在是们他 。 بۇغداي

مايسىلىرى ئوبدان ئۆسمەكتە . 好很势长苗麦。 تاغدا ياپيېشىل

دەل ـ دەرەخلەر ئۆسكەن . 木树的翠青着长上山 。 ساقىلىم

يەنە ئۆسۈپ قالدى . 了来起长又子胡 。 ئۇنىڭ بويى خېلىلا

ئۆسۈپ قالغانىدى . 截大一了高长材身的他 。 بىر تۈركۈم

ياش ئالىملار ئۆسۈپ چىقتى . 来起长成者学的轻年批一

了 。 بەزى كادىرلاردا مەنمەنلىك ئۆسۈپ قالدى . 身部干些一

上滋长了骄傲情绪。②上涨، 涨高، 升高، 提高: مال

باھاسى ~ 物价上涨، 物价涨高 / كۆڭلى ~ 情绪高

涨 / ئۇنىڭ ئىناۋىتى ئۆستى . 他的威望提高了。 خەلقىمىز.

نىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى كۈندىن ـ كۈنگە ئۆستى . 人民的文

化水平日益提高。

ئۆسۈش مەزگىلى 〈农〉 生长期

ئۆسۈش نىسبىتى 〈农〉 生长率

ئۆسمۈر 〔静〕 少年

ئۆسمۈرلەر سارىيى 少年宫

ئۆسمۈرلۈك 〔静〕 少年的、童年的: ~ دەۋر 童年时代、少年时期

ئۆسمىشۇناس 〔静〕〈医〉 肿瘤学家

ئۆسمىشۇناسلىق 〔静〕〈医〉 肿瘤学

ئۆسۈك 〔静〕 长得长的: ~ چاچ 长得长的头发 / ~ ساقال 长得长的胡子 / ئۇ قاڭشارلىق، چوڭ كۆز، ~ قاش، يېشى 60 لاردىن ھالقىغان بىر كىشى ئىدى. 他是一个高鼻梁、大眼睛、眉毛长得长长的、年龄超过 60 岁的人。

ئۆسۈكچە 〔静〕〈医〉 增生: سۆڭەك ئۆسۈكچىسى 骨质增生

ئۆسۈم 〔静〕〈经〉 利息、红利

ئۆسۈم بېجى 〈经〉 利息税

ئۆسۈم پەرقى 〈经〉 利差

ئۆسۈم پۇلى 〈经〉 利钱

ئۆسۈم چېكى 〈经〉 息票

ئۆسۈم نىسبىتى 〈经〉 利率

ئۆسۈم ئىشتىكى 偏好利息

ئۆسۈمتە 〔静〕〈方〉 虫瘿

ئۆسۈمسىز 〔静〕 无利息的、无息的

ئۆسۈمسىز پاي 〈经〉 无息股

ئۆسۈمسىز پاي چېكى 〈经〉 除息股票

ئۆسۈمسىز زايوم 〈经〉 无息债券、零债券、零利率债券

ئۆسۈمسىز قەرز پۇل 〈经〉 无息贷款

ئۆسۈمشۇناسلىق 〔静〕〈经〉 利息学

ئۆسۈملۈك[1] 〔静〕 有息的

ئۆسۈملۈك پاي چېكى 〈经〉 有息股票

ئۆسۈملۈك زايوم 〈经〉 有息债券

ئۆسۈملۈك قەرز 〈经〉 有息贷款

ئۆسۈملۈك كاپىتال 〈经〉 生息资本

ئۆسۈملۈك[2] 〔静〕〈植〉 植物: سۇ ئۆسۈملۈكلىرى 水生植物 / مەنزىرە ئۆسۈملۈكلىرى 观赏植物 / كۆپ يىللىق ~ 多年生植物

ئۆسۈملۈك ئاناتومىيىسى 植物生理学

ئۆسۈملۈك پاتولوگىيىسى 〈生〉 植物病理学

ئۆسۈملۈك تالاسى 植物纤维

ئۆسۈملۈك تۆرەلمىشۇناسلىقى 植物胚胎学

ئۆسۈملۈك تۈركۈمى 〈生〉 植物群落

ئۆسۈملۈك دورا 〈医〉 草药

ئۆسۈملۈك فىزىئولوگىيىسى 植物生理学

ئۆسۈملۈك قاتمىسى 植物化石

ئۆسۈملۈك مورفولوگىيىسى 植物形态学

ئۆسۈملۈك ھورمونى 〈生〉 植物激素

ئۆسۈملۈك ئېكولوگىيىسى 植物生态学

ئۆسۈملۈك ئىشقارى 〈化〉 植物碱

ئۆسۈملۈك يېپىنچا 〈植〉 植被

ئۆسۈملۈك يېغى 植物油

ئۆسۈملۈكشۇناس 〔静〕〈植〉 植物学家

ئۆسۈملۈكشۇناسلىق 〔静〕 植物学

ئۆشە 〔静〕 捕兔网: ~ قويماق 支捕兔网

ئۆشبە 〔静〕〈植〉 西洋菝葜

ئۆشرە 〔静〕〈宗〉 什一税、欧舍尔(宗教税之一，税率一般为收人的 5 ～ 10% 不等): ~ ئالماق 征收什一税 / ~ ئايرىماق 抽什一税

ئۆشرە - زاكات 〔静〕〈宗〉 什一税和天课(泛指宗教税)

ئۆشرىچى 〔静〕 什一税征收者

ئۆشنە[1] 〔静〕 肩、肩膀: ئۆشنىگە ئالماق 扛在肩上

ئۆشنە[2] 〔静〕〈植〉 松萝

ئۆك[1] 〔静〕〈古〉 多、很多、许多

ئۆك[2] 〔助〕〈古〉 相当于语气词 «لا»，表示强调

ئۆكەركە 〔静〕〈方〉 可爱的、讨人喜欢的(多指小孩)

ئۆكتە 〔静〕 反对

ئۆكتە قوپماق 反对: ئۇ بۇ تەكلىپكە ئۆكتە قوپتى. 他反对这个建议。

ئۆكتەبىر 〔静〕 十月

ئۆكتەبىر ئىنقىلابى 十月革命

ئۆكتەك 〔静〕〈古〉 愤怒的、气愤的、脾气暴躁的，脾气坏的

ئۆكتەم 〔静〕 无赖、耍赖皮、捣蛋: بۇ تازا ~ ئادەم ئىكەن. 这人真赖皮。

ئۆكتەملىك 〔静〕 强横、骄横、专横、蛮横

ئۆكتەملىك قىلماق 专横跋扈

ئۆكتۆ 〔静〕〈方〉 池塘、池子、蓄水池

ئۆكتىچى 〔静〕 派对反
ئۆكتىچى پارتىيە 党对反
ئۆكچە 〔静〕 ①跟后脚②跟后鞋
ئۆكچۈمەك 〔动〕<古> 挑针儿、拨棍儿(博赌的一种)
ئۆكچىلىك 〔静〕 有后跟的: ~ ئاياغ 有后跟的鞋 / ئېگىز ~ ئاياغ 高跟鞋
ئۆكسۈتمەك «ئۆكسۈمەك²» 的使动态
ئۆكسۈرەك 〔静〕<古> 咳嗽
ئۆكسۈرمەك 〔动〕<古> 咳嗽
ئۆكسۈشمەك «ئۆكسۈمەك¹» 的共同态
ئۆكسۈك 〔静〕 缺憾、缺欠
ئۆكسۈمەك¹ 〔动〕 抽搭、抽噎: ئۆكسۈپ يىغلىماق 抽抽搭搭地哭、抽泣、啜泣
ئۆكسۈمەك² 〔动〕 短缺、缺少: ئاشلىق ~ 缺粮 / بۇ يەردە ھەمىشە ئادەم ئۆكسۈمەيتتى. 这里经常人不断。
ئۆكسۈت 〔静〕<植> 鸦跖花
ئۆكلەشمەك 〔动〕<古> 作战、打仗、打架、搏斗
ئۆكمەك 〔静〕<古> 耳环、耳坠
ئۆكۈز 〔静〕<动> 犍牛
ئۆكۈزتىل 〔静〕<植> 牛舌草
ئۆكۈزلۈك «ئۆكۈز» 的形容词形式: ئۆزۈن ئۆتمەي، بىزمۇ بىر ~ بولۇپ قالدۇق. 不久我们也有了一头犍牛。
ئـۆكۆش 〔静〕<古> 性烈的、未驯化的、未调教的、不驯顺的
ئۆكۈمەك 〔动〕<古> 磨(面)、碾、捣
ئۆكۈن 〔静〕<古> 那一天、另一天
ئۆكۈنچ 〔静〕 悔恨、后悔、懊悔
ئۆكۈنچلۈك 〔静〕 悔恨的、懊悔的: ~ ھېسسىيات 懊悔的心情 / ~ ئاۋاز 悔恨的声音
ئۆكۈندۈرمەك «ئـۆكۈنمەك» 的使动态: بۇ ئىش ئـايشەمنى ئۆكۈندۈردى. 这件事使阿依谢姆感到悔恨。
ئۆكۈنمەك 〔动〕 悔恨 、懊悔、内疚: ئۆمرۈمنىڭ بىھۇدە ئۆتۈپ كەتكىنىگە ئۆكۈنىمەن. 我悔恨自己虚度年华。
ئۆكۈنۈشمەك «ئۆكۈنمەك» 的共同态
ئۆگ¹ 〔静〕<古> 智慧、智力
ئۆگ² 〔静〕<古> 妈妈、母亲
ئـۆگە 〔静〕<古> ①老练的、足智多谋的②欧盖、乌介(赐予出身于平民的老者、比特勤低一等的称号)
ئـۆگەتمەك 〔动〕 ①教 、教授、传授: ھـۈنـەر ~ 教手艺 / ئوقۇغۇچىلارنى مۇستەقىل ئىشلەشكە ~ 教会学生独立工作 ②传授知识、驯②驯、驯化: ئاتنى ھارۋىغا ~ 驯马驾车③使…养成习惯: بالىلارنى تەرتىپكە ~ 使儿童养成守秩序的习惯
ئـۆگـەك 〔静〕<古> 可爱的、心爱的、亲爱的、亲切的; 容易明白的、显而易见的
ئۆگەلگە 〔静〕<古> 礼物、礼品、赠品
ئۆگەن 〔静〕<古> 小河、水渠
ئۆگەنچى 〔静〕 初学者
ئۆگەنچى تەرجىمان 实习翻译
ئۆگەنمەك 〔动〕 ①学、学习: تېخنىكا ~ 学技术 / ئۇيغۇر تىلىنى ~ 学维吾尔语 / ئاممىدىن ~ 向群众学习 / زېرىكمەي ~ 学而不厌 ②研究、体验: تارىخنى ~ 研究历史 / تۇرمۇش ~ 体验生活③习惯、混熟: ئۇ يېڭى خىزمەتكە ئۆگىنىپ قالدى. 他对新工作已经习惯了。بۇ بالا بىزگە ئۆگىنىپ قالدى. 这孩子同我们混熟了。ئۆگەنگەن خۇي ئۆلگۈچە قالماس. <谚> 积习难改。
ئۆگەي 〔静〕 继: ~ بالا 继子、后儿子 / ~ قىز 继女、后女儿 / ~ كۆرمەك 见外、当外人看待 / بىزنى باشقا يۇرتتىن كەلدى دەپ ئۆگەي كۆرۈپ قالارمۇ؟ 会不会因为是外乡人而把我们当外人看待?
ئۆگەي ئاتا 继父、后爹
ئۆگەي ئانا 继母、后娘
ئۆگەيسىنمەك 〔动〕 感觉受到了虐待(指继父、继母对继子、继女的虐待): بالا ئۆگەيسىنىپ قالدى. 孩子感觉受到了虐待。
ئۆگەيسىنىشمەك «ئۆگەيسىنمەك» 的共同态
ئۆگەيلەشمەك «ئۆگەيلىمەك» 的共同态
ئۆگەيلەنمەك «ئۆگەيلىمەك» 的被动态
ئۆگەيلىك «ئۆگەي» 的名词形式: ~ قىلماق 虐待
ئۆگەيلىمەك 〔动〕 虐待: بالىنى ~ 虐待继子
ئۆگدەش 〔静〕<古> 同胞、同母的
ئۆگدى 〔静〕<古> 颂赞、颂歌、颂扬
ئۆگرەتىگ 〔静〕<古> 教育、教养、教导
ئۆگرەيۈك 〔静〕<古> 习惯、习俗
ئۆگرۈك 〔静〕<古> 摆动摇床
ئۆگرۈنچ 〔静〕<古> 高兴、愉快、欢乐、喜悦
ئۆگزە 〔静〕 房顶、屋顶、屋脊: پامىر ئېگىزلىكى دۇنيانىڭ ئۆگزىسى. 帕米尔高原是世界屋脊。
ئۆگسۈز¹ 〔静〕<方> ①孤儿②流浪汉
ئۆگسۈز² 〔静〕<古> 无智慧的、失去智慧的; 张皇失

的措

ئۆگسرەمەك 〔动〕 <古> 昏头昏、疯发、智理失丧
身舍、命舍；脑

ئۆگلەشمەك 〔动〕 <古> 讨探、谈商，量商

ئۆگلەنمەك 〔动〕 <古> 清、觉知复恢；明聪变、事懂
来过醒

ئۆگمەك 〔动〕 <古> 赞称、赞夸、奖夸

ئۆگۈت[1] 〔静〕 <古> 诫劝、诲教

ئۆگۈت[2] 〔静〕 <古> 颂歌、美赞、颂赞

ئۆگۈتلەمەك 〔动〕 <古> 导劝、说劝、劝规；意主出

ئۆگۈرمەك 〔动〕 <古> 骗哄、骗欺

ئۆگۈز 〔静〕 <古> 河大、江

ئۆگۈك 〔静〕 <古> 乖乖、贝宝小

ئۆگۈن[1] 〔静〕 天后： قاسىم ئەتە ئۇنىمىسا، ئۆگۈنغۇ ئۇنار؟ 喀
？吧意同会天后、意同不天明果如木斯

ئۆگۈن[2] 〔静〕 <古> 众与、样异、同不、外另、外以
同不

ئۆگۈنكى 〔静〕 的天后： ~ ئىشلار 事的天后

ئۆگۈنلۈك 〔静〕 天后： ~ ئىشنى ئۆگۈن قىلىش كېرەك. 后
。做天后要事的天

ئۆگۈنلۈككە 〔静〕 天后： ~ ئۈرۈمچىگە ماڭىمەن. 我天后
。齐木鲁乌去

ئۆگىتىشمەك «ئۆگەتمەك» 态同共的

ئۆگىتىلمەك «ئۆگەتمەك» 态动被的

ئۆگىرمەك 〔动〕 <古> 快愉、乐快、兴高

ئۆگىنىش 〔静〕 习学： ~ ئۇسۇلى 法方习学 / سىياسىي ~
习学治政

ئۆگىنىش پسىخولوگىيىسى 学理心习学

ئۆگىنىشمەك «ئۆگەنمەك» 态同共的

ئۆگىنىلمەك «ئۆگەنمەك» 态动被的

ئۆڭ 〔静〕 色脸①： ئۇنىڭ ئۆڭى ئۆچۈپ كەتتى. 色脸的他
色颜②。了变： رەختنىڭ ئۆڭى (的子皮)③色颜的布
面光

ئۆڭ تۇماق <手> 帽皮面光

ئۆڭ جۇۋا <手> 袄皮面光

ئۆڭدىن كەتمەك 白苍色脸： بالا ئۆڭدىن كېتىپتۇ. 孩
。白苍色脸子

ئۆڭى ئۆچمەك 色失(脸)、白煞色脸、脸变

ئۆڭى ياخشى (合愈易容伤创指)好肤皮： ئۇنىڭ ~
بولغاچقا، جاراھىتى تېزلا ساقىيىپ كەتتى. 伤、好肤皮的他

。了合愈就快很口

ئۆڭى يامان (合愈易不伤创指)好不肤皮： جاراھە-
تىڭىز تېخىچە ساقايمىغىنىغا قارىغاندا، ئۆڭىڭىز يامان ئىكەن. 你
。好不肤皮的你来看、好未今至口伤的

ئۆڭشەتمەك 〔动〕 <古> 治、愈痊、变改、善改、转好
正改、好

ئۆڭەر 〔静〕 <方> 襟衣

ئۆڭەيۈك 〔静〕 <古> 的有专、的用专

ئۆڭتۈرتمەك «ئۆڭتۈرمەك» 态动使的

ئۆڭتۈرۈشمەك «ئۆڭتۈرمەك» 态同共的

ئۆڭتۈرۈلمەك «ئۆڭتۈرمەك» 态动被的

ئۆڭتۈرمەك 〔动〕 置倒、扣： ئۇ چىنىنى جوزىغا ئۆڭتۈرۈپ
قويدى. 。上子桌在扣碗把他

ئۆڭدۈرگۈچ 〔静〕 的色脱

ئۆڭدۈرگۈچ رېئاكتىپ <化> 剂色脱

ئۆڭدۈرمەك «ئۆڭمەك» 态动使的

ئۆڭدۈن 〔静〕 <古> 方前、前；方东、东

ئۆڭدى 〔静〕 <古> 俗习、惯习；令法、律法

ئۆڭكىلەنمەك 〔动〕 <古> 发假戴

ئۆڭرە 〔静〕 <古> 去过、前以、先预、前先

ئۆڭسۈرۈن 〔静〕 的当适不、常异色脸： ئۇ قىزنىڭ دادىسى
~ بىر ئادەم ئىدى. 的常异色脸个是亲父的娘姑位那
。人

ئۆڭسۈل 〔静〕 色血： ئۇنىڭ چىرايىنىڭ ئۆڭسۈلى يوق. 的他
。色血无毫上脸

ئۆڭسۈلى ئۆچمەك 色失、沉阴色脸： ئۇ خەتنى ئوقۇپ
بولغاندىن كېيىن، ئۆڭسۈلى ئۆچكەن ھالدا چوڭقۇر خىيالغا پاتتى.
。思沉了入陷、色失惊大后信完读他

ئۆڭكەر 〔静〕 <方> 内胸、膛胸

ئۆڭكەي 〔静〕 <方> 粹纯、全完

ئۆڭكەيمەك 〔动〕 <方> 身俯、腰弯

ئۆڭكۈر 〔静〕 穴洞、洞

ئۆڭكۈرلۈك 〔静〕 的洞、的穴洞

ئۆڭكۈرمەك 〔动〕 <方> 上搭、来过扣倒

ئۆڭگە 〔静〕 友朋： مىلىڭ مىڭغا يەتكۈچە، ئۆڭگەڭ مىڭغا يەت-
سۇن. <谚> 。友朋的千上有如不、羊只千有其与

ئۆڭگەچ 〔静〕 <古> 膛上、腭、舌巧

ئۆڭگەك 〔静〕 的色褪易①： ~ رەخت 易②布的色褪易
的脸变： ~ ئادەم 人的脸变易

ئۆڭگۈل 〔静〕 <方> 好不、常异(色脸)： چىرايىڭىز ئۆڭ-

گۈللىغۇ؟ تاۋىڭىز يوقمۇ نېمە؟ 舒不是不是، 好不色气你
؟服

ئۆڭگىلەك 〔静〕 怪古: قاسىمنىڭ بالىسى ~ بىرنەرسىنى تې-
پىۋالدى. 西东的怪古个一了到捡子孩的木斯喀。

ئۆڭلۈك 〔静〕 的色脸، 的色肤: بۇغداي ~ يىگىت 色铜古
子伙小的孔面

ئۆڭمەك[1] 〔动〕 色褪①: بۇ رەخت ئاسان ئۆڭىدۇ. 布种这
变(色脸)②。色褪易容: غەزەپلىنىپ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتمەك
色变然勃 / چۆچۈپ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتمەك 色失惊大

ئۆڭمەك[2] 〔动〕<古> 算暗، 害谋

ئۆڭۈ 〔静〕<古> 的坏، 的好不، 的恶邪، 的实忠不،
的硬死، 的执固، 的义信守不

ئۈڭۈلۈك 〔静〕<古> 刚، 强顽، 峙对، 拒抗، 抗对①
物缀点، 物饰②强

ئۆڭۈپ - تاتىرىپ 〔静〕 冒直筋青، 紫阵一، 红阵一

ئۆڭۈك 〔静〕<古> 穗丝(的面侧头枕)

ئۆڭى 〔静〕<古> 的他其، 的外另، 的别

ئۆڭىك 〔静〕<古> 发假用女(的制毛长羊山用)

ئۆلەر 〔静〕 的死快، 的死将

ئۆلەر - تىرىلىش 〔静〕 活死: جېنى ئاز قالغان قاراقچى ئۆ-
لەر - تىرىلىشىگە قارىماي قاچتى. 死顾不盗强的息一奄奄
。了窜逃地活

ئۆلەڭ 〔静〕<古> 原草的芜荒، 原草的枯干

ئۆلەمەك 〔动〕<古> 诫劝، 告劝، 说劝، 导劝، 劝规

ئۆلەي - ئۆچەي 下见

ئۆلەي - ئۆچەي دېمەك <成> 去死، 尽力疲精
来活: بۈگۈن بىر كۈن قاتتىق ئىشلەپ، ئۆلەي - ئۆ-
چەي دېدۇق. 。尽力疲精得累، 天一了干大们我天今

ئۆلتۈرمەك «ئۆلمەك» 态动使的: 害杀، 死害، ئېيىقنى ~
熊狗死打 / دۈشمەننى ~ 人敌死杀 / بوغۇپ ~ 掐
死 / ئېسىپ ~ 死绞 / ئۇ مېنى تىرىك ئۆلتۈردى. 直简他
了我死害。 تىنچ ئاھالىنى ~ 民居平和害杀

ئۆلتۈرۈشمەك «ئۆلتۈرمەك» 态同共的

ئۆلتۈرۈلمەك «ئۆلتۈرمەك» 态动被的

ئۆلچەتمەك «ئۆلچىمەك» 态动使的

ئۆلچەشمەك «ئۆلچىمەك» 态同共的

ئۆلچەك 〔静〕 间开: ئۆينىڭ ئۆلچىكى 间开的子屋

ئۆلچەم 〔静〕 格规①، 准标: ئۆلچەمگە توشماق 格合 / ئۆل-
چەمنى تۆۋەنلەتمەك 准标低降 / ~ ئەسۋابى 尺②具量
度، 计量: ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى 度长

ئۆلچەم بىرلىكى 位单量计
ئۆلچەم پسىخولوگىيىسى 学理心量计
ئۆلچەم جۇغراپىيىسى 学理地量计
ئۆلچەم سىياسەتشۇناسلىقى 学治政量计
ئۆلچەم قانۇنى 法量计
ئۆلچەم ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经量计

ئۆلچەمسىز 〔静〕 的格合不، 的准标合不: ئۆلچەمسىز بۇ-
يۇم 品产格合不
ئۆلچەمسىز زايىوم <经> 券债范规欠

ئۆلچەمشۇناس 〔静〕 家学量计

ئۆلچەمشۇناسلىق 〔静〕 学量计

ئۆلچەملەشتۈرمەك «ئۆلچەملەشمەك» 态动使的

ئۆلچەملەشتۈرۈشمەك «ئۆلچەملەشتۈرمەك» 态同共的

ئۆلچەملەشتۈرۈلمەك «ئۆلچەملەشتۈرمەك» 态动被的

ئۆلچەملەشمەك 〔动〕 化准标

ئۆلچەملىك 〔静〕 的格合، 的准标平合: ~ ۋاقىت 准标
间时
ئۆلچەملىك باتارىيە 池电准标
ئۆلچەملىك پۇل <经> 币货位本
ئۆلچەملىك جاۋاب 案答准标
ئۆلچەملىك سائەت 钟准标
ئۆلچەملىك سىزغۇچ 尺准标
ئۆلچەملىك قۇدۇق <石> 井整调
ئۆلچەملىك قىممەت 值准标
ئۆلچەملىك مائاش 资工准标
ئۆلچەملىك مەھسۇلات 品产准基
ئۆلچەملىك نوتا <艺> 谱尺工
ئۆلچەملىك ۋاقىت 间时准标

ئۆلچەنمەك «ئۆلچىمەك» 态动被的

ئۆلچىگۈچ 〔静〕 器量测①②尺量، 具量: كۈچ ~ 力测
计 / يامغۇر ~ 计雨测

ئۆلچىمەك 〔动〕 量衡، 称; 量测، 量: بەدەن تېمپېراتۇرىسى-
نى ~ 温体量测 / قۇرۇلۇش مەيدانىنى ~ 工量测
地 / ئېغىرلىقنى ~ 量重称 / يەتتە ئۆلچەپ، بىر كەس.
<谚> 衣量次七، 剪裁次一; 喻同"三思而行"。
ئۆلچەش پاراخوتى <地> 船量测
ئۆلچەش خادىسى 杆测
ئۆلچەش قەلىمى <电> 笔试测
ئۆلچەش نەيچىسى 管量
ئۆلچەش ئىلمى <建> 学量测

ئۆلـدرۆم 瘫、的遂不身半、的活不死半 <古>〔静〕
的痪

ئۆلكە¹ 省行、省〔静〕

ئۆلكە² 田水、地浇水 يەر ~ :的浇水 <农>〔静〕

ئۆلكىلىك ~ / 府政省 هۆكۈمەت ~ :的立省、的省〔静〕
委党省、委省 پارتكوم

ئۆلگۈدەك 怕、死要得怕 قورقماق ~ :命要、死要〔静〕
要得渴、死要得渴 ئۇسساپ كەتمەك ~ / 命要得
泥如醉烂、醉大酊酩 مەست بولماق ~ / 命

ئۆلگۈر 鬼死、的命短、的死该 <骂>〔静〕

ئۆلمەس 的朽不 ئەسەر ~ :的朽不垂永、的朽不〔静〕
品作

ئۆلمەس مال (等产田、银金)产动不、产实

ئۆلمەك 。了死树 . دەرەخ ئۆلۈپتۇ :死枯、亡死、死①〔动〕
战在死他 . ئۇ جەڭ مەيدانىدا ئۆلدى / 死饿 ~ ئاچلىقتىن
泛地土 . يەر شورلىشىپ كېتىپ، زىرائەتلەر ئۆلدى 。了上场
票影电 . كىنو بېلىتى ئۆلدى :废作②。了死枯稼庄、碱
时多许的我 . نۇرغۇن ۋاقتىم ئۆلدى :费白③。了废作
费白动劳的我 . مېنىڭ ئەمگىكىم ئۆلدى 。了费白都间
. پولۇ دېسە، ئۇ ئۆلۈپ بېرىدۇ :命要得欢喜示表④。了
ئۇ بالىسى ئۈچۈن ئۆلۈپ 。了要不都命连他、饭抓说一
بېرىدۇ . 。命要得爱子孩爱他

ئۆلدىگە چىقارماق سىز ئۆزىڭىزچە :列行的亡死到划
ئۇنى ئۆلدىگە چىقارماقچىمۇ؟ 行的人死到归他把算打你
？吗去里列

ئۆلسىمۇ كۆزى يۇمۇلماسلىق ئۇي - :目瞑不死
ئوچاقلىق بولغىنىڭنى كۆرمەي ئۆلۈپ كەتسەم، كۆزۈم يۇمۇلمايـ
دۇ . 。目瞑不死我、业立家成你到看不

ئۆلگەن تىل 言语死、言语的亡消 <语>

ئۆلگەن جاندىن ئۈمىد كۈتمەك 活当马死 <成>
医马

ئۆلگەندىن كېيىن ياسىن ئوقۇماق 补羊亡 <成>
漏补心江、牢

ئۆلگەن قەرز (帐的来回不收)帐倒 <经>

ئۆلگەن ئىسچوت 户死 <经>

ئۆلەرمەن ~ / 马的活不死半 ئات ~ :的活不死半〔静〕
ئېشەك ئۆلتۈرۈپ تېپەر . 踢着卧驴毛的活不死半 <谚>
。人

ئۆلەرمەنلىك 式形词名的 «ئۆلەرمەن»

ئۆلەن 曲歌(的唱时事喜办)〔静〕

ئۆلەنچى 手歌〔静〕

ئۆلمەلىك 扎挣死垂、活不死半 <古>〔静〕

ئۆلمەيدىغان 强的死该 قاراقچى ~ :的死该 <骂>〔静〕
盗

ئۆلۈپ - تىرىلىپ ~ ناۋادا ماۋۇ خوتۇن :短两长三〔静〕
قالسچۇ؟ 呢短两长三个有人女个这一万 ？

ئۆلۈپ - تىرىلىپ 活拼死拼〔静〕

ئۆلۈت 杀谋、杀残相互 <古>〔静〕

ئۆلۈتچى 手凶、者杀谋 <古>〔静〕

ئۆلۈشمەك 态同共的 «ئۆلمەك»

ئۆلـۈك 尸洗 ئۆلۈكنى يۇماق :人死、体尸、尸死①〔静〕
不狗好 <谚> . ياخشى ئىت ئۆلۈكنى كۆرسەتمەيتۇ / 体
<谚> . ~ دېسە گۆردە يوق، تىرىك دېسە ساندا 。尸露
不人"同喻：数人在不人活是说，墓坟在不人死是说
. ئۆلۈكىنى ئىت يېمەيتۇ، تىرىكىنى پىت 。"鬼象不鬼，人象
、板死②。脏嫌都子虱着活，吃不都狗了死 <谚>
方作工的板死 خىزمەت ئۇسۇلى ~ :沉沉气死、板呆
记死 يادلىماق ~ / 板呆事办 ئىشلىمەك ~ ئىشنى / 法
~ :的命生去失④睛眼的神无 كۆز ~ :的神无③
驴死 ئېشەك ~ / 马死 ئات

ئۆلۈك ئەت 肉死 <医>

ئۆلۈك بۇلۇت 棉海、花梢柴 <药>

ئۆلۈك بۇلۇڭ 角死 <军>

ئۆلۈك تەرجىمە 译死 <语>

ئۆلۈك توپا 土浮、土虚

ئۆلۈك تۇغماق 产死 <医>

ئۆلۈك دەريا 河死 <水>

ئۆلۈك دېڭىز 海死 <地>

ئۆلۈك سۇ 水死 <水>

ئۆلۈككە جان تىلىمەك 底海：魂叫人死为 <习>
月捞中水、月捞

ئۆلۈككە جان كىرگۈزمەك 妙、生回死起 <习>
春回手

ئۆلۈك مال 货销滞、品商销滞 <经>

ئۆلۈك هامىلە 胎死 <医>

ئۆلۈكى ئارتۇق -ئۆ :倍千一强、倍千一好 <习>
نىڭدىن رەنانىڭ ئۆلۈكىمۇ ئارتۇق . 倍千一好她比娜热 。

ئۆلۈكىنى ئارتماق 赖依 <成>

ئۆلۈكىنى ساتماق 狗死耍、赖耍

ئۆلۈك يۇك 毛死

ئۆلۈكخانا 〔静〕 <医> 陈尸所、停尸房、太平间

ئۆلۈم 〔静〕 ①死、死亡: ~ خەۋىرى 死讯、死信、噩耗 / ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلماق 判处死刑 / ~ ۋاقىتسىز 横死、暴卒 / ئۆلۈمگە مەھكۇم گۇناھ 死罪 / ئۆلۈمگە تۇتىدىغانمۇ پۇل، ئۆلۈمدىن قۇتقۇزىدىغانمۇ پۇل. <谚> 送死的也是钱，救生的也是钱。②丧事: ~ ئۇزاتماق 送丧、送葬、发丧

ئۆلۈم ئالدىدا جان تالاشماق 垂死挣扎

ئۆلۈم بورنىغا پۇرىماق 行将就木

ئۆلۈم جازاسى <法> 死刑: قاتىلغا ~ بېرىلدى. 凶手已经判处死刑。

ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەك 送死

ئۆلۈمگە مەھكۇم 罪该万死

ئۆلۈمتۈك 〔静〕 半死不活的人、死气沉沉的人: ئۆلۈمتۈككە چېقىلساڭ ئۆلۈپ بېرىدۇ. <谚> 要惹半死不活的人，他会死给你看(指赖皮)。

ئۆلۈملۈك 〔静〕 后事、丧事、为后事准备的钱物: ~ ئۆي 丧家

ئۆلۈم - يىتىم 〔静〕 丧事

ئۆلىما 〔静〕 ①宗教学者 ②<转> 才子、学者、隐士

ئۆلىمالىق «ئۆلىما» 的抽象名词: ~ شۆھرىتى 学者的荣誉

ئۆم[1] 〔静〕 和睦的: ~ ئائىلە 和睦的家庭 / ئۇلار ناھايىتى ~ ئۆتىدۇ. 他们相处得很和睦。

ئۆم بولماق 和睦

ئۆم[2] 〔静〕 <古> 裤子

ئۆمە - دۆمە 〔静〕 <方> 随便地、简单地: ~ ئارام ئېلىۋالماق 稍事休息、歇歇

ئۆمەك[1] 〔静〕 团: سەنئەت ئۆمىكى 艺术团 / ھال سوراش ئۆمىكى 慰问团 / ۋەكىللەر ئۆمىكى 代表团

ئۆمەك[2] 〔动〕 <古> 懂、会、明白、理解、领会

ئۆمەكلىك 〔静〕 成群的: ~ ئىتنىڭ قۇيرۇقى ئۆرە. <谚> 结伙的狗尾巴翘得高。

ئۆمەللەتمەك «ئۆمەللىمەك» 的使动态

ئۆمەللەشمەك «ئۆمەللىمەك» 的共同态

ئۆمەللەنمەك «ئۆمەللىمەك» 的被动态

ئۆمەللىمەك 〔动〕 ①揉: خېمىرنى ~ 揉面 ②嗫嚅: نىجات نېمىنىدۇر دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىدى. 尼加提嗫嚅着想要说什么。

ئۆمزۇك 〔静〕 <古> 鞍韂(鞍桥、鞍前后翘起处)

ئۆمسە 〔静〕 怪: ~ ئادەم 怪人 / ~ گەپ 怪话 / قاسىمنىڭ چىرايى ~ بولۇپ كېتىپتۇ. 喀斯木的脸变得很怪。

ئۆمكەن 〔静〕 <方> 大畜的胸脯

ئۆمگەك 〔静〕 <方> 脑门

ئۆمگەن 〔静〕 <方> 腮下脉

ئۆملەشتۈرمەك «ئۆملەشمەك» 的使动态

ئۆملەشمەك 〔动〕 ①齐心协力: ئۆملىشىپ ئىشلىمەك 齐心协力干 ②和睦: ھەر مىللەت خەلقى ئۆملىشىپ بىللە ياشىماق 各族人民和睦相处

ئۆملۈك 〔静〕 齐心、团结: كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئۆملۈكتە. <谚> 力量靠团结，事情靠齐心；喻"众人拾柴火焰高"。

ئۆملۈك ئالماش <语> 集合代词

ئۆملۈك دەرىجە <语> 共同态、交互共同态

ئۆملۈك سان <语> 集合数词

ئۆمۈچۈك 〔静〕<动> 蜘蛛: ~ تورى 蜘蛛网 / ~ ئۆمىلەيدۇ، ئۆمىلىگەننى كۆرەلمەيدۇ. <谚> 蜘蛛自己爬行，却看不起爬行的。

ئۆمۈر (ئۆمرى) 〔静〕 ①寿命: ئۇزۇن ~ كۆرمەك 长寿、长命 / ئۆمرى قىسقا 寿命短、短命 / كۈندۈزى ماڭغان يىلاننىڭ ئۆمرى قىسقا. <谚> 白天出行的蛇命不长。②一辈子、一生: بۇ نەرسىنى ئۆمرۈمدە كۆرگەن ئەمەس. 这东西我一辈子没见过。

ئۆمرىگە كېلىپ 出生以来、有生以来: ئەمەت ~ مۇنداق ئىش قىلىپ باقمىغانىكەن. 艾麦提自出生以来没有干过这号事。

ئۆمۈر بويى 毕生、终生: سېنىڭ ياخشىلىقىڭنى ~ ئۇنۇتمايمەن. 你的恩情我终生不忘。

ئۆمۈر دېغى <医> 寿斑

ئۆمۈر سودىسى 终身大事

ئۆمۈر سۇغۇرتىسى <经> 人寿保险

ئۆمۈر سۈرمەك 活、生存: ئۇ ئەللىك يىل ئۆمۈر سۈردى. 他活了五十岁。

ئۆمۈر كۆرمەك 活、生活: ئادەم قانچىلىك ئۆمۈر كۆرىدۇ؟ 人能活多久？

ئۆمۈر يۇلتۇزى <天> 老人星、寿星

ئۆمۈرداش 〔静〕 同岁

ئۆمۈرداش يۇلتۇز <天> 共生星

ئۆمۈرلۈك 〔静〕 终身的、毕生的、一辈子的: ~ دوست 终身朋友 / ~ خاتىرە 终身留念 / ~ يولداش 终生伴侣

ئۆمۈرلۈك چىش 牙恒، 齿恒 <理生>

ئۆمۈرلۈك سۇغۇرتا 险保身终 <经>

ئۆمۈرلۈك مائارىپ 育教身终

ئۆمۈرۋايەت 〔静〕 子辈一، 身终، 生毕: ~ ئۇنتۇماسلىق 忘不世永، 忘不身终

ئۆمۈلدۈرۈك 〔静〕 绊胸

ئۆمىلاقمان 〔静〕<方> 忙慌، 忙急

ئۆمىلەتمەك «ئۆمىلىمەك» 态动使的

ئۆمىلەشمەك «ئۆمىلىمەك» 态同共的

ئۆمىلىگۈچى 〔静〕 的行爬

ئۆمىلىگۈچىلەر سىنىپى <动> 纲行爬

ئۆمىلىگۈچى ھايۋان <动> 物动行爬

ئۆمىلىمەك 〔动〕 爬، 行爬، 匍匐: بالا ئۆمىلىگۈدەك بولدى. 了爬会子孩。 جەڭچىلەر دۈشمەننىڭ سىم توساقلىرىدىن ئۆمىلەپ ئۆتتى. 网丝铁人敌过通匍匐们士战。

ئۆنەمەك 〔动〕<古> 高升، 升上

ئۆنتۈرمەك 〔动〕<古> 离远使، 走放، 遣派

ئۆنجىمەس 〔静〕<方> 天天(蛋下): ~ توخۇ 下天天 鸡的蛋

ئۆنجىمەك 〔动〕<方> 夜过، 下住، 天一隔

ئۆنچە[1] 〔静〕 子麦(的捆待后割收)

ئۆنچە قۇرۇتۇش ماشىنىسى <农، 机> 机晒割

ئۆنچە ماشىنىسى <农، 机> 机捆割

ئۆنچە[2] 〔静〕<方> 额份، 份

ئۆنچۈك 〔静〕<方> 舍茅، 棚草

ئۆندە 〔静〕<方> 起不了، 害厉

ئۆندەرەتمەك «ئۆندەرىمەك» 态动使的

ئۆندەرەشمەك «ئۆندەرىمەك» 态同共的

ئۆندەرىمەك 〔动〕 ① 惊، 惊受: ئۆندەرەپ ئويغىنىپ كەتمەك 醒惊(醒而惊受时睡熟) ② 张慌، 躁急: ئۆندەرىمەي سۆزلەڭ. 说慢慢، 急别。

ئۆندىلىك 〔静〕<方> 失过، 错过، 误错

ئۆنلەمەك 〔动〕<古> 长成، 大长

ئۆھۆ 〔模〕 喀喀: ئۇ تۈن بويى ~ ، ~ قىلىپ يۆتىلىپ چىقتى. 夜一了嗽咳地喀喀他。

ئۆھۆلىمەك 〔动〕 嗽咳地喀喀

ئۆۋەر = كۆنگەي

ئۆۋۈك 〔静〕<方> 垫靠

ئۆي 〔静〕 子房، 屋房، 子屋، 间房: ياغاچ ~ 屋木 / ئىچ ~ 屋里 / ~ ئالما، قوشنا ئال. 择如不房买 <谚> 邻。 ئۆيگە قايتماق 家回 / ئۆيۈڭ تار بولسىمۇ، كۆڭلۈڭ كەڭ بولسۇن. 宽心要也، 窄屋便即 <谚>。 ئۆيدىكى ھېساب بازارغا توغرا كەلمەس. 情行上不对算打的里家 <谚>。 ئۆيى باشقىنىڭ مۇڭى باشقا. 同不家، 同不愁 <谚> 喻: 同"经的念难有都家家"。

ئۆي ئايرىماق 家分

ئۆي بولماق 家居: مەن بىلەن ئۆي بولامسىز ياكى ئاجرىشامسىز؟ 呢婚离是还، 呢子日过家居我跟你؟

ئۆي بېسىپ 户挨家挨: ~ ھال سورىماق 地户挨家挨 问慰

ئۆي بىساتى 当家

ئۆي توشقىنى <动> 兔家

ئۆي تۇتماق ① 婚结: ئۇلار ئۆي تۇتقىلى ئۇزۇن يىللار بولدى. 了年多好婚结们他。 ② 家持

ئۆي جىگدىچىسى <动> 哥八家

ئۆي چاشقىنى <动> 鼠家小

ئۆي چىيى 宴家(的办举喜之迁乔为)

ئۆي خېتى 契房

ئۆيدە بوران ئۇچماق <成> 洗如贫一

ئۆيدىن چاشقان يامانلىماق <成> 洗如贫一، 有所无一

ئۆي سالماق 子房盖

ئۆي قارلىغىچى <动> 燕家

ئۆي قۇرتى <动> 子虫房

ئۆي قۇشى <动> 禽家

ئۆي كەپتىرى <动> 鸽家

ئۆي كۆتۈرمەك 除扫大(庭家): بۈگۈن ئۇ ئۆي كۆتۈرۈپ تازىلىق قىلىدۇ. 除扫大搞要他天今。

ئۆينى پىرقىراتماق <成> 活生的庭家撑支: ئۇ ئۆزى كىچىك بولغىنى بىلەن خېلى جىگىرى بار، شۇنچە چوڭ بىر ئۆينى پىرقىرىتىۋاتىدۇ. 气骨有很担، 小虽纪年他، 撑支人一他由活生的家一。

ئۆينى چۆرگىلەتمەك = ئۆينى پىرقىراتماق

ئۆي ئىجارىسى <经> 租房

ئۆي ئىدارىسى 局管房، 局理管产房

ئۆي ـ جاي 〔静〕 舍房، 宅住

ئۆي ـ زېمىن 〔静〕 产地房: ~ سودىسى 易交产地房

ئۆي ـ زېمىن خوجىلىقى <经> 业物

ئۆي ـ زېمىن كەسپى <经> 业产地房

ئۆي ـ زېمىن ئىدارىسى 局理管产地房

ئۆيسىز 〔静〕 无房的： ~ ئائىلە 无房户

ئۆيلەك 〔静〕<方> 沼泽，草地

ئۆيلەنمەك 〔动〕(男子)结婚： ئۇ ئانارخانغا ئۆيلەندى. 他跟阿娜尔罕结婚了。

ئۆيلۈك ① «ئۆي» 的形容词形式 ②宅基地 ③有家舍的： بۇ كەنتتە ئەللىك ~ ئادەم بار. 这个村里有五十户人家。

ئۆيلۈك بولماق 成家： ئۇلارنىڭ ئۆيلۈك بولغىنىغا ئانچە ئۇزۇن بولمىدى. 他们成家时间不太长。

ئۆيلۈك قىلماق 让……成家，让娶媳妇： مەن سېنى كۆزۈمنىڭ ئوچۇق ۋاقتىدا ئۆيلۈك قىلمىسام بولمايدۇ. 我在有生之年非给你娶媳妇不可。

ئۆيلۈك - ئوچاقلىق 〔静〕成了家的： ~ ئادەم 成了家的人

ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولماق 成家： باللىرىم ئۆيلۈك- ئوچاقلىق بولدى. 我家孩子都成家了。

ئۆيلىمەك 〔动〕娶媳妇： چوڭ ئوغلۇمنى ئۆيلەپ قويدۇم. 我给大儿子娶了媳妇。

ئۆي - ماكان 〔静〕住所，家园： ئۆي - ماكاندىن ئايرىلماق 流离失所

ئۆي - ماكانسىز 〔静〕无家可归的： ~ سەرگەردان 无家可归的流浪汉

ئۆي - ماكانلىق 〔静〕有家有舍的，有家园的

ئۆيمەك 〔动〕担心，提心吊胆： بۇ ئاۋازنى ھەرقانداق كىشى ئاڭلىسا، كۆڭلى ئۆيمەي قالمايتتى. 无论什么人听到这声音没有不提心吊胆的。

ئۆيمۇئۆي 〔静〕挨家挨户： ~ يۈرۈپ تەشۋىق قىلماق 挨家挨户宣传 / ~ ئۇقتۇرماق 挨户通知

ئۆي - ئوتاق 〔静〕当家，家业

ئۆي - ئوتاق بولماق 成家过日子，一起过日子

ئۆي - ئوچاق 〔静〕家当

ئۆي - ئوچاقلىق 〔静〕成了家的，结了婚的： ~ ئادەم 成了家的人

ئۆي - ئوچاقلىق بولماق 成家： ئۇنىڭ ئۆي - ئوچاقلىق بولىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغانىدى. 他到了该成家的时候了。

ئۆي - ئوچاقلىق قىلماق = ئۆيلۈك قىلماق

ئۆيۋاق 〔静〕①家小，家眷 ②家产，家业

ئۆيۋاقلىق 〔静〕①有家小的，有家眷的 ②有家产的，有家业的

ئۆيئىچى 〔静〕家室

ئۆيئىچىلىك 〔静〕①家务，持家： بۇ ئايالنىڭ ئۆيئىچىلىكى يوق. 这个女人不会操持家务。②日常穿的： ~ كىيىم 日常穿的衣服，便服

ئۆي - ئىمارەت 〔静〕房屋，房舍

ئۇ

ئۇ ①维吾尔文第二十八个字母 ②该字母名称

ئۇت 〔静〕<古> 深处，洼地

ئۇتته 〔静〕<方> 在那边，在那里

ئۇتلەتمەك «ئۇتلىمەك» 的使动态：مەن قاسىمغا كاللا ئۇتلەتتىم . 我叫喀斯木燎羊头了。

ئۇتلەشمەك «ئۇتلىمەك» 的共同态

ئۇتلەنمەك «ئۇتلىمەك» 的被动态：قوينىڭ كاللىسى ئۇتلىنىپ بولدى . 羊头被燎好了。

ئۇتلىمەك 〔动〕燎：قوينىڭ كاللىسىنى ~ 燎羊头 / كاللا ئۇتلەپ قولاق يەپتۇ ، پاقالچاق ئۇتلەپ تۇياق . <谚> 燎了头吃个耳朵，燎了腿吃个蹄子；喻同"得不偿失"。

ئۇتۇك 〔静〕<古> 烙铁(熨烫衣服的)

ئۇجەك 〔静〕<植> 地杨梅

ئۇجەن 〔静〕(动物的)尾椎骨

ئۇجمە 〔静〕<植> ①桑：دەرىخى ~ 桑树 ②桑葚：~ پىش ، ئاغزىمغا چۈش . <谚> 桑葚快快熟，掉我嘴里头；喻同"守株待兔"；"坐享其成"。

ئۇجمە ئائىلىسى <植> 桑科

ئۇجمە پىتى <动> 桑木虱

ئۇجمە پىل تۇمشۇق قوڭغۇزى <动> 象鼻虫

ئۇجمە پىلىسى <动> 桑蚕，家蚕

ئۇجمە شەربىتى 桑葚糖浆

ئۇجمە شىرنىسى = ئۇجمە شەربىتى

ئۇجمە كۆكۈل <成> 见异思迁，朝秦暮楚，朝三暮四，水性杨花

ئۇجمە كېپىنىكى <动> 桑螨

ئۇجمە مۇرابباسى 桑葚酱

ئۇجمە مىتىسى <动> 桑象虫

ئۇجمە ئۇرۇقدىشى <植> 桑属

ئۇجمىسىنى تېرىپ يېمەك <成> 少管闲事：ئارتۇق گېپىڭنى قوي ، بېرىپ ئۇجمەڭنى تېرىپ يە . 别罗唆，少管闲事。

ئۇجمىزار = ئۇجمىلىك

ئۇجمىزارلىق = ئۇجمىلىك

ئۇجمىسىمان 〔静〕桑状的

ئۇجمىسىمان تۆرەلمە <生> 桑椹胚

ئۇجمىگۈل 〔静〕<植> 扶桑

ئۇجمىلىك 〔静〕桑树林，长桑树的：باغ ~ 桑树园

ئۇجمىلىك باقىقا كىرىپ قالماق <成> 看花了眼 (不知买哪个好)

ئۇجۇرە¹ 〔静〕心血，汗水

ئۇجۇرە قىلماق 花费心血，流汗

ئۇجۇرە² 〔静〕<方> 配偶，伴侣，同伴，伙伴

ئۇجۇك 〔静〕<方> 小鸡鸡(男童生殖器)

ئۇچ 〔静〕三：~ قوي سويغان قاساپ بوپتۇ . <谚> 宰了三只羊便成了屠夫。ئۇچنىڭ بىرى خانغا ياراپتۇ .

<谚> 三人之中必有被可汗赏识者；喻同“三人行，
必有我师”。

ئۈچ ئاتلاپ يىراققا سەكرەش <体> 三级跳远

ئۈچ ئاككورد <艺> 三和弦

ئۈچ ئەزالىق <数> 三项式

ئۈچ ئەزالىق تەڭلىمە <数> 三项式方程

ئۈچ باسقۇچ فورمۇلىسى <逻> 三段式

ئۈچ باسقۇچ قانۇنىيىتى <逻> 三段律

ئۈچ باشلىق چاتقۇ 三通（水龙头）

ئۈچ بۇرجەك قەرز <经> 三角债

ئۈچ بۇرجەك يەلكەنسىمان قۇلۇلە <动> 三角帆蚌

ئۈچ بۇلۇڭ <数> 三角、三角形

ئۈچ بۇلۇڭ سىزغۇچ 三角尺、三角板

ئۈچ بۇلۇڭلۇق ئېچىلما <地> 断层三角面

ئۈچ بىرلەشكەن تەنچە <生> 三联体

ئۈچ بىرلەشمە باج <经> 三部联合税

ئۈچ بىرلەشمە تومۇر <医> 三联脉

ئۈچ بىرلەشمە ۋاكسىنا <牧> 三联苗

ئۈچ بىرلىك 三位一体

ئۈچ پەنجىلىك يالمانتاقتاق <动> 三趾跳鼠

ئۈچ تالاق 三个搭拉克（休妻）、不可挽回的婚姻

ئۈچ تەرەپلىك = ئۈچ بۇلۇڭ

ئۈچ خانىلىق سان <数> 三位数

ئۈچ سېكۇنت قائىدىسى <体> 三秒钟规则

ئۈچ فازا <物> 三相

ئۈچ فازا نۇقتىسى <物> 三相点

ئۈچ قۇتۇپلۇق لامپا <电> 三极管

ئۈچ قىرلىق پىرىزما <物> 三棱镜、三棱柱

ئۈچ قىرلىق تۆمۈر 三角铁

ئۈچ قىرلىق سىزغۇچ 三棱尺

ئۈچ مۈڭگۈزلۈك دىنوزاۋىر <动> 三角龙

ئۈچ نامەلۇملۇق تەڭلىمە <数> 三元方程

ئۈچ نەزىر <宗> 三日乃孜尔、三日祭

ئۈچ ھەسسىلىك تەنچە <生> 三倍体

ئۈچ ھۆكۈملۈك نەزەرىيە <逻> 三段论

ئۈچ ھۆكۈملۈك ئاكسىئوما <逻> 三段论的公理

ئۈچ ھۆكۈملۈك ئەندىزە <逻> 三段论的格

ئۈچ ھۆكۈملۈك شەكىل <逻> 三段论的式

ئۈچ ھۆكۈملۈك قائىدە <逻> 三段论的规则

ئۈچ ئۆلچەم 三度

ئۈچ ئۆلچەملىك بوشلۇق = ئۈچ ئۆلچەملىك ماكان

ئۈچ ئۆلچەملىك ماكان <逻> 三维空间

ئۈچەك 〔静〕<生> 休眠

ئۈچەككە كىرمەك 进入休眠

ئۈچەلەك 〔静〕<方> （纺线妇女用的）小工具箱

ئۈچەي 〔静〕① <生理> 肠管、肠、肠子：كۈلۈپ ئۈچەي-
لىرىم ئۈزۈلۈپ كېتەي دەپ قالدى . 我笑得肠子都快断
了。 ئۆتەن ~ 大肠 / ياغلىق ~ 肥肠 ② 肠衣

ئۈچەي بوشاشماق <医> 肠弛缓

ئۈچەي بېزى <生理> 肠腺

ئۈچەي پارازىتى <动> 肠道寄生虫

ئۈچەي تاشقى كېسەللىكلىرى <医> 肠外科

ئۈچەي تۈبېركۇليوزى = ئۈچەي سىلى

ئۈچەي توسۇلۇش <医> 肠梗阻、肠阻塞

ئۈچەي تولغىنىش <牧> 肠缠结

ئۈچەي تۈرۈلۈش <医> 肠套叠

ئۈچەي تېشىلىش <医> 肠穿孔

ئۈچەي تىقىلمىسى <牧> 肠闭结、结症

ئۈچەي تۈكى <生理> 肠绒毛

ئۈچەي چاپلىشىش <医> 肠粘连

ئۈچەي دىۋارى <生理> 肠壁

ئۈچەي زەھىرى <生理> 肠毒素

ئۈچەي سانجىقى <医> 肠绞痛

ئۈچەي سۇيۇقلۇقى <生理> 肠液

ئۈچەي سىلى <医> 肠结核

ئۈچەي قورۇمىسى <食> 爆炒羊肠

ئۈچەي كاۋاپ <食> 烤羊肠

ئۈچەي كېزىكى <医> 肠伤寒

ئۈچەي تارتىشىپ كەتمەك <成> 极饿、饥肠辘
辘：ئاماق تەييار بولدىمۇ؟ تېز بولۇڭ، ئۈچەيلىرىم تارتىشىپ
كەتتى . 饭好了没有？快点，我饿极了。

ئۈچەي يەللىكى <医> 肠炎

ئۈچىيى دۈمبىسىگە چاپلاشماق <成> 饿得前心
贴后心

ئۈچەي - باغىر 〔静〕 衷肠

ئۈچەي - باغرىنى تۆكمەك <成> 倾诉衷肠

ئۈچەي - باغرىنى سىيرىماق <成> 牵肠挂肚

ئۈچەي - قېرىن 〔静〕 五脏六腑

ئۈچەيلەن 〔静〕 三个人：~ كەلدى . 来了三个人。

花银金、冬忍 <植>〔静〕 **ئۆچقات**
蒿蓬、蒿茼 <植>〔静〕 **ئۆچقانات**
草轮车、草轴三、草叶三 <植>〔静〕 **ئۆچقۇلاق**
草芒三形大 <植>〔静〕 **ئۆچقىلتىرىق**
核杏 ئۆرۈك ئۆچكىسى :核 〔静〕 **ئۆچكە**
胎胞三、子三胎一〔静〕 **ئۆچكىزەك**
的核有 <植>〔静〕 **ئۆچكىلىك**
果核 <植> **ئۆچكىلىك مېۋە**
三、形角三、的棱三、物棱三 <古>〔静〕 **ئۆچگىل**
的形角
迭三 <地>〔静〕 **ئۆچلەمچى**
纪迭三 <地> **ئۆچلەمچى دەۋر**
系迭三 <地> **ئۆچلەمچى سىستېما**
夹兔捕、子夹兔 <古>〔静〕 **ئۆچلۈچ**
(的牌克扑)② 单联三 تالون ~ :的三①〔静〕 **ئۆچلۈك**
三: قاغىنىڭ ئۆچلۈكى 三桃黑 / غىشنىڭ ئۆچلۈكى 三块方
经神叉三 <理生> **ئۆچلۈك نېرۋا**
痛经神叉三 <医> **ئۆچلۈك نېرۋا ئاغرىقى**
音元合三 <语> **ئۆچلۈك قوشما سوزۇق تاۋۇش**
垫鞍 <古>〔静〕 **ئۆچۈرگۈ**
衣大皮(的成制皮雪扫或皮貂) <方>〔静〕 **ئۆچۈك**
为 خەلق ~ خىزمەت قىلماق :替、了为、为①〔助〕 **ئۆچۈن،**
<谚> . يار ~ يېگەن تاياقنىڭ يارىسى يوق / 务服民人
痕伤落不棍挨人情为 。 بالىلىرىم ~ كىتاب ئېلىپ قوي-
دۇم . 书了买们子孩替我。②对、于对 : بۇ ئۇلار ~ نا-
هايىتى مۇھىم . 要重很们他对这。③因为、由于 : يام-
غۇردا قالغانلىقىم ~ ئاغرىپ قالدىم . 因为淋了雨，我病了。
ئاپتوبۇس توسۇلۇپ قالغانلىقى ~ كېچىكتىم . 由于公共汽车
。了到迟我，车塞
三第 پاراگرافى ~ بابنىڭ ~ :三第〔静〕 **ئۈچىنچى**
他 . بۇ ئۆينىڭ سېنى ~ قېتىم ئىزدەپ كېلىشى / 节三第章
سىنىپ ~ / ~ كالاچ 三号套鞋 。你找来次三第是这
生学级年三 **ئوقۇغۇچىسى**
度速宙宇三第 <物> **ئۈچىنچى ئالەم تېزلىكى**
月三 <天> **ئۈچىنچى ئاي**
声三第、声三 <语> **ئۈچىنچى تون**
算运级三第 <数> **ئۈچىنچى باسقۇچلۇق ئەمەل**
程方次三 <数> **ئۈچىنچى دەرىجىلىك تەڭلىمە**
纪三第 <地> **ئۈچىنچى دەۋر**
系三第 <地> **ئۈچىنچى سىستېما**

第 <语>② 者三第 <法>① **ئۈچىنچى شەخس**
称人三
业产三第 <经> **ئۈچىنچى كەسىپ**
间空三第 **ئۈچىنچى ماكان**
际国三第 **ئۈچىنچى ئىنتېرناتسىئونال**
菜睡 <植>〔静〕 **ئۆچىيوپۇرماق**
蒿女 <植>〔静〕 **ئۆدەلگە**
索摸②徨彷、张慌① <方>〔动〕 **ئۆدۈسكىلىمەك**
欢喜、近亲、近接 <方>〔动〕 **ئۆدۈكلىمەك**
鼬黄、狼鼠黄 <方、动>〔静〕 **ئۆدۈگەن**
发复 <方>〔动〕 **ئۆدىمەك**
的久长、的期长、的间时长 <古>〔静〕 **ئۆر**[1]
窝狸狐 <方>〔静〕 **ئۆر**[2]
洽融、好友、睦和、密亲 <方>〔静〕 **ئۆرە**
子种 〔静〕 **ئۆرەن**
子麦的子种作 بۇغداي ~ :的子种作 〔静〕 **ئۆرەنلىك**
愤气、气生 <古>〔动〕 **ئۆرپەشمەك**
态动使的 «ئۆركۈمەك» **ئۆركۈتمەك**
态同共的 «ئۆركۈتمەك» **ئۆركۈتۈشمەك**
态动被的 «ئۆركۈتمەك» **ئۆركۈتۈلمەك**
态同共的 «ئۆركۈمەك» **ئۆركۈشمەك**
易②马的惊受易 ئات ~ :的惊受易①〔静〕 **ئۆركۈگەك**
灰石活、灰石生、灰右的化风易 ھاك ~ :的化风
②。了惊马 . ئات ئۆركۈدى :惊受、惊①〔动〕 **ئۆركۈمەك**
(灰石)化风
散四而人敌怕害因)慌惊、恐惊 <古>〔静〕 **ئۆركۈن**
(亡逃
灰石的透烧没 <古>〔静〕 **ئۆرگەك**
的常经、期长、常日、常经 <古>〔静〕 **ئۆرلۈك**
管尽 <谚> . ئىت ئۆرەر ، كارۋان يۈرەر :吠〔动〕 **ئۆرمەك**
鱼钓生稳，起浪风凭任"同喻；行样照队驼，吠在狗
。"船
症炎、肿浮；疮、伤 <古>〔静〕 **ئۆرمەن**
的色白、白 <古>〔静〕 **ئۆرۈك**[1]
斑白 <古>〔静〕 **ئۆرۈك**[2]
恶厌、慨愤、恨憎、恨愤 <古>〔静〕 **ئۆز**
镫脚、镫马 <手>〔静〕 **ئۆزەڭگە** : ئاتتىن چۈشسىمۇ ، ئۆ-
放"同喻；子镫下不马下 <谚> . زەڭگىدىن چۈشمەپتۇ
。"子架下不
带镫、绳镫 <手> **ئۆزەڭگە باغ**

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق 庭分、戏台对唱 <成>
礼抗

ئۈزەڭگە سۆڭەك 骨镫 <理生>

ئۈزەڭگىلىك 〔静〕 面脚住箍子镫②处脚蹬的子镫①
分部的

ئۈزەلە 〔静〕 头上在、面上在 <古>〔静〕

ئۈزەلىكسىز 〔静〕 太、分十、常非、很 <古>

ئۈزبەر 〔静〕 芥荆 <植>

ئۈزدۈرمەك[1] «ئۈزمەك[1]» 态动使的

ئۈزدۈرمەك[2] «ئۈزمەك[2]» 态动使的

ئۈزرە 〔助〕 语尔吾维代现于当相②面上、上① <古>
格位和格向的

ئۈزرەگ 〔静〕 的长增、的多增 <古>

ئۈزگۈچ 〔静〕 器路断 <电>

ئۈزگۈچى 〔静〕 的动游

ئۈزگۈچى قۇش 禽游 <动>

ئۈزگۈن 〔静〕 水洪、涛波、浪波、浪 <古>

ئۈزلۈكسىز 〔静〕 地断不续连、地断间不、地断不 ~ :
ئىنقىلاب 命革断不 / ~ ئۆرلىمەك 涨高断不

ئۈزلۈكسىز تەڭلىمە 程方连 <数>

ئۈزلۈكسىز توك 流电续持 <物>

ئۈزلۈكسىز قاتار 列系续连 <逻>

ئۈزلۈكسىز مەشغۇلات 业作水流

ئۈزمەك[1] 〔动〕 断打、绝断、断揪、断拉① : ئارغامچىنى ~
子绳断拉 / يىپنى ~ 断揪线把 / مۇناسىۋەتنى ~ 绝断
系关 / گەپنى ~ 头话断打② 掐、揪、摘 : ئۈزۈم ~ 摘
葡萄 / گۈل ~ 花掐、花揪③ <经>割交

ئۈزۈپ ئېيتماق 言断、说地断果

ئۈزمەك[2] 〔动〕 泳游、游① : (水)凫、泳游 : باللار دەريادا سۇ ئۈ-
زۈۋاتىدۇ . 泳游里河在们子孩。 پاقىچىلاپ ~ 泳蛙 / ئەر-
كىن ~ 泳由自 / كېپىنەكچىلەپ ~ 泳蝶②(等彩云)
动浮、动飘 : ئاسماندا بۇلۇتلار ئۈزۈپ يۈرمەكتە . 天在彩云
动飘中空。

ئۈزۈش يولى 道泳 <体>

ئۈزۈتلۈك 〔静〕 气小、啬吝 <方>

ئۈزۈشمەك[1] «ئۈزمەك[1]» 态同共的

ئۈزۈشمەك[2] «ئۈزمەك[2]» 态同共的

ئۈزۈك[1] 〔静〕 的断① : ~ يىپ 头断② 线断 : توك سىمىنىڭ
ئۈزۈكى 头断线电③ <转> 丧沮、碎破 : كۆڭلى ~
丧沮情心、碎心

ئۈزۈك بۆلەك 块断 <地>

ئۈزۈك پۈرمە 褶断 <地>

ئۈزۈك تاۋۇش 音子、音辅 <语>

ئۈزۈك تاۋۇشلارنىڭ ئاسسىمىلياتسىيىسى <语>
化同的音辅

ئۈزۈك تاۋۇشلارنىڭ دىسسىمىلياتسىيىسى <语>
化异的音辅

ئۈزۈك تاۋۇشلارنىڭ ماسلىشىشى 谐和音辅 <语>

ئۈزۈك تاۋۇشلۇق يېزىق 字闻音辅 <语>

ئۈزۈك سىزىق 线折 <印>②线虚 <数>①

ئۈزۈك نۇقتا 点裂断 <地>

ئۈزۈك[2] 〔静〕 指戒① : ئۈزۈككە كۆز كېرەك ، قىزغا سۆز .
话好听爱娘姑、石宝嵌须指戒 <谚> 。 ئالتۇن ~
指戒金 / ~ سالماق 指戒戴② <转> 环孕避

ئۈزۈكچىلىك 〔静〕 接不黄青 : ~ ۋاقتى 时的接不黄青
候

ئۈزۈكلۈك 〔静〕 的指戒戴① ، 的指戒有② 指戒做够
的 : بىر ~ ئالتۇن 子金的指戒个一做

ئۈزۈك - ئۈزۈك 〔静〕 的续续断断

ئۈزۈل - كېسىل 〔静〕 底彻、断然 : مەسىلىنى ~ ھەل قىل-
ماق 题问决解底彻 / ~ رەت قىلماق 绝拒然断

ئۈزۈلمە 〔静〕①<地> 层断 : يەر پوستىنىڭ ئۈزۈلمىسى
层断壳地 ②的断

ئۈزۈلمە بەلۋاغ 带层断 <地>

ئۈزۈلمە تاغ 山块断、山层断 <地>

ئۈزۈلمە سىزىقلىق يار 崖线层断 <地>

ئۈزۈلمە قاتلام 层断 <地>

ئۈزۈلمە قاتلام كۆل 湖层断 <地>

ئۈزۈلمە مېخانىكىسى 学力裂断 <物、地>

ئۈزۈلمە يار 崖层断 <地>

ئۈزۈلمە يۈز 面断 <地>

ئۈزۈلمەك ① «ئۈزمەك[1]» 态动被的 : ئۈزۈلگەن قولنى باش-
قىدىن ئۇلىماق 植再手断 / ئۈزۈم ئۈزۈلۈپ بولدى . 摘葡萄
完了。 ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالماق 断中系联 / ئاپىغى ئۈزۈلمەيدى-
غان زىياپەت 席水流② «ئۈزمەك[1]» 的自复态 ; 累坏 ،
伤元气 : ئانچە - مۇنچە دەم ئېلىش ، ئىشلەۋەرسەڭىز ئۈزۈلۈپ
قالىسىز . 多少休息休息 ، 一个劲地干会累坏的。③
<电> 中断、线断、路断④ <地> 断、断层 : توغرى-
سىغا ئۈزۈلگەن قاتلام 横断层 / تىك ئۈزۈلگەن قاتلام 纵断层

ئۈزۈلۈشچان 〔静〕 易断的、间断的 : ~ يىپ 易断

丝铁断易، 线电的断易 سىم ~ / 线

性断间〔静〕 **ئۈزۈلۈشچانلىق**

们他 . ئۇلار ئۈزۈلۈشۈپ كەتتى :婚离〔动〕 **ئۈزۈلۈشمەك**

。了婚离

مۇناقى / 萄葡核无 ~ كىشمىش :萄葡 <植>〔静〕 **ئۈزۈم**

架萄葡 ~ بارىڭى / 萄葡子奶马 ~ سايۋا / 萄葡紫 ~

柚萄葡 <植> ئۈزۈم ئاپېلسىن

浆糖萄葡 ئۈزۈم شەربىتى

ئۈزۈم شىرنىسى = ئۈزۈم شەربىتى

病疽炭萄葡 <植> ئۈزۈم كۆيدۈرگىسى

酱萄葡 ئۈزۈم مۇرابباسى

石萄葡 <地>〔静〕 **ئۈزۈمتاش**

人的萄葡卖②人的萄葡植种①〔静〕 **ئۈزۈمچى**

业植种萄葡 <农>〔静〕 **ئۈزۈمچىلىك**

ئۈزۈمزار = ئۈزۈملۈك

ئۈزۈمزارلىق = ئۈزۈملۈك

的状萄葡〔静〕 **ئۈزۈمسىمان**

胎萄葡 <医> ئۈزۈمسىمان تۈرەلمە

菌球萄葡 <生> ئۈزۈمسىمان شارچە باكتېرىيە

ئۈزۈمسىمان ھامىلە = ئۈزۈمسىمان تۈرەلمە

棠海季四 <植>〔静〕 **ئۈزۈمگۈل**

园萄葡〔静〕 **ئۈزۈملۈك**

断片، 要摘، 录摘 <语>〔静〕 **ئۈزۈندى**

欲情 <古>〔静〕 **ئۈزۈك**

往 قويماق كىتاب ئۈستىگە پارتا :头上، 面上①〔静〕 **ئۈست**

衣 كىيىم ئۈستىگە كىيىم قاپلاپ كىيمەك / 书放面上桌课

对的及涉所示表، 用连词动些某与②服衣套头上服

象: بىراۋ ئۈستىدىن ئەرز قىلماق 人某告控 / دۈشمەن

ئۈستىدىن غەلىبە قىلماق 人敌胜战 / ئاش ئۈستىگە كېلىپ

饭吃上碰正 قالماق

颚上، 颌上 <理生> ئۈست جاغ

层表 <地> ئۈست قاتلام

دەل :上赶好正، 上碰好正 ئۈستىدىن چۈشمەك

! 了上赶好正، 你看 ! ئۈستىدىن چۈشكىنىڭنى قارىغىنا

:认承، 任担، 当担، 负担، 担承 ئۈستىگە ئالماق

مەسئۇلىيەتنى ~ 任责担承 / ۋەتەننى قوغداش مەجبۇرىيىتىنى

~ 务义的国祖卫保起负担 / رەھبەرلىك خىزمىتىنى ~

误错认承 ~ خاتالىقنى / 务职导领任担

上肩到落②上赶① ئۈستىگە چۈشمەك

矿天露 ئۈستى ئوچۇق كان

头饶، 头找 <经>〔静〕 **ئۈستەك**

头找给 ئۈستەك بەرمەك

蓄储水贴 ئامانەت ~ :的水贴有〔静〕 **ئۈستەكلىك**

者胜优، 者旋凯، 者胜战، 者利胜 <古>〔静〕 **ئۈستەڭ**

子桌〔静〕 **ئۈستەل**

势优占، 风上占، 过超، 过胜 <古>〔动〕 **ئۈستەمەك**

ئۈستىبېشى جۇل - جۇل بولۇپ :身浑، 着衣〔静〕 **ئۈستباش**

身浑 كەتمەك ئۈستىبېشى تۇپا بولۇپ كەتمەك / 褛褴衫衣

土是

的面表، 的面上〔静〕 **ئۈستكى**

土表 <地> ئۈستكى تۇپا قاتلىمى

的加追〔静〕 **ئۈستلىمە**

动劳加追 <经> ئۈستلىمە ئەمگەك

润利加追 <经> ئۈستلىمە پايدا

本资加追 <经> ئۈستلىمە كاپىتال

态动使的 «ئۈسمەك» **ئۈستۈرمەك**

连二接، 地三再، 地断不连接〔静〕 **ئۈست - ئۈستىگە**

。来起下地断不连接雨 . ~ يېغىۋەردى يامغۇر :地三

接子伙小这 . بۇ يىگىت ~ ئۈچ پىيالە سوغۇق سۇ ئىچتى

。水凉碗三了喝连

二接، 地三再، 地断不连接〔静〕 **ئۈست - ئۈستىلەپ**

地三连

سەنئەت رىئال :的势优، 的超高، 的高〔静〕 **ئۈستۈن**

~ نەزىرى 。活生实现于高术艺 . تۇرمۇشتىن ~ تۇرىدۇ

高光眼

土表 توپا قاتلىمى ~ :的头上، 的面上〔静〕 **ئۈستۈنكى**

类位上 ئۈستۈنكى تۈر

层上 ئۈستۈنكى قەۋەت

风上، 势优〔静〕 **ئۈستۈنلۈك**

势优夺争 ئۈستۈنلۈك تالاشماق

风上占، 势优得取 ئۈستۈنلۈك قازانماق

权先优 <法> ئۈستۈنلۈك ھوقۇقى

……就، 于关〔助〕 **ئۈستىدە**

牛的人抵爱 ~ كالا :的人抵爱، 的抵爱〔静〕 **ئۈسكەك**[1]

架脚三〔静〕 **ئۈسكەك**[2]

箱的物谷盛里坊磨②子筐长① <方>〔静〕 **ئۈسكەن**

子

备设套一 ~ بىر يۈرۈش :备设〔静〕 **ئۈسكۈنە**

备装، 备设〔静〕 **ئۈسكۈنە - جابدۇق**

态动使的 «ئۈسكۈنىلەشمەك» **ئۈسكۈنىلەشتۈرمەك**

ئۈسكۈنىلەشتۈرۈشمەك «ئۈسكۈنىلەشتۈرمەك» 的共同态

ئۈسكۈنىلەشتۈرۈلمەك «ئۈسكۈنىلەشتۈرمەك» 的被动态

ئۈسكۈنىلەشمەك 〔动〕 设备化、配备设备

ئۈسكۈنىلىك 〔静〕 有设备的

ئۈسمەك 〔动〕 ①抵、触、撞、碰：بۇ كالا ئادەم ئۈسىدۇ. 这牛抵人。 تامغا ~ 撞墙 ②<转> 赖、诬赖：ئۇ پۇلنى يوقىتىپ قويۇپ، باشقىلارغا ئۈسۈۋاتىدۇ. 他把钱丢了，赖别人。

ئۈسۈشمەك «ئۈسمەك» 的共同态：ئىككى كالا ئۈسۈشۈپ قالدى. 两头牛顶起来了。

ئۈشەرمەك 〔动〕<古> 缩短、缩小、减少；分开、掰开、劈开

ئۈشەك 〔静〕<古> 光滑的、平滑的

ئۈشتە 见下

ئۈشتە قىلماق <纺> (棉纱、粗布)磨光

ئۈشتىگەر 〔静〕 (棉纱、粗布)磨光工

ئۈشتىگەرلىك 〔静〕 磨光活

ئۈششۈتمەك ① «ئۈششۈمەك» 的使动态：ئۇ قولىنى ئۈششۈتۈۋاپتۇ. 他把手冻坏了。②说不吉利的话：ئاغزىڭنى ئۈششۈتمە! 你不要说不吉利的话！

ئۈششۈك 〔静〕 ①<气> 霜冻、冻害 ②<医> 冻疮、冻伤

ئۈششۈك ئاپىتى <农> 冻害

ئۈششۈك تەگمەك <农> 打霜、遭冻害

ئۈششۈك چۈجىسى <动> 深秋孵出的雏鸡

ئۈششۈك چۈشمەك 降霜、下霜

ئۈششۈك مەلھىمى <药> 冻疮膏

ئۈششۈك يارىسى <医> 冻疮、冻伤

ئۈششۈمەك 〔动〕 冻伤、冻坏：قۇلىقىم ئۈششۈپ قالدى. 我的耳朵冻伤了。 كۆكتاتلار ئۈششۈپ كەتتى. 菜冻死了。

ئۈشقىرتماق 〔动〕 吹口哨

ئۈشقىرتىشماق «ئۈشقىرتماق» 的共同态

ئۈشقىرماق 〔动〕 呼啸

ئۈشكە 〔静〕 穿孔机、钻子、钻头

ئۈشكۈرمەك[1] 〔静〕<方> ①吹口哨 ②呼啸

ئۈشكۈرمەك[2] 〔动〕<古> 回忆、回想、记起

ئۈشكىلەتمەك «ئۈشكىلىمەك» 的使动态

ئۈشكىلەشمەك «ئۈشكىلىمەك» 的共同态

ئۈشكىلەنمەك «ئۈشكىلىمەك» 的被动态

ئۈشكىلىمەك 〔动〕 钻、钻孔、打钻：ياغاچ ~ 钻木头

ئۈشكۈرمەك 〔动〕<古> ①唆使、教唆 ②尖声叫、打唿哨、啸鸣、发嘶声

ئۈشنە 〔静〕<植> 松萝

ئۈش - ئۈش 〔叹〕 哦什哦什(唤牛饮水声)

ئۈك 〔静〕<古> 体毛、细毛、毫毛

ئۈكە 〔静〕<动> ①猫头鹰 ②猫头鹰的羽毛(插到赛马头上，传说可避邪)

ئۈكەر 〔静〕<天> 大熊星座

ئۈكەرئوتى 〔静〕<植> 峨参

ئۈكەك[1] 〔静〕<古> 棺材

ئۈكەك[2] 〔静〕<古> ①烽火台 ②城堞

ئۈكۈش 〔静〕<古> 多、许多

ئۈكۈشلەمەك 〔动〕<古> 认为多、以为多

ئۈگە[1] 〔静〕<生理> ①关节、骨节：تىز ئۈگىسى 膝关节 ②(火箭的)级

ئۈگە يەللىكى <医> 关节炎

ئۈگدەتمەك «ئۈگدىمەك» 的使动态

ئۈگدەشمەك «ئۈگدىمەك» 的共同态

ئۈگدەك 〔静〕 吨、瞌睡

ئۈگدەك باسماق 打吨、打瞌睡

ئۈگدىگەك 〔静〕 爱打吨的、爱瞌睡的

ئۈگدىگەك چاشقان <动> 睡鼠

ئۈگدىمەك 〔动〕 打吨儿、打瞌睡、微睡、假寐：پويىزدا كېتىۋېتىپ ~ 在火车上打吨儿

ئۈگرە 〔静〕<食> 细面条、切面：~ كەسمەك 切面条 / ئۈگرىنى تاشلاپ، تالقان يەپتۇ، يۇرتىنى تاشلاپ، ئارمان. <谚> 撇下面条吃炒面，抛弃故乡留悔恨。

ئۈگرىچى 〔静〕 切面师傅：ئىش بىلمەس كەشتىچى بوپتۇ، ئاش بىلمەس ~ . <谚> 不懂行的成了刺绣工，不会做饭成了切面师傅；喻同"滥竽充数"。

ئۈگرىمەك 〔动〕<古> 摇

ئۈگمەك 〔静〕<方> 积累物

ئۈگۈت 〔静〕 ①(准备磨面的)谷物 ②(准备榨油的)油料

ئۈگۈت ئەتمەك 把谷物弄干净

ئۈگۈتچى 〔静〕 清洁谷物者

ئۈگۈچ 〔静〕<方> ①手抓状 ②把

ئۈگۈچەكلىك 〔静〕<方> (为做箱子而准备的)木料

ئۈگۈچلىمەك 〔动〕<方> 抓

ئۈگۈر 〔静〕<古> 粟、小米

仓粟 <古>〔静〕 **ئۆگۈرلۈك**
，抑压受，在自不，情为难，束拘 <古>〔静〕 **ئۆگۈك**
苦痛受
堆，群 <古>〔静〕 **ئۆگۈم**
积，集收②化软使，软变使① <古>〔动〕 **ئۆگۈمەك**
积堆，累
，编汇，集汇，物合集，成集，合集 <古>〔静〕 **ئۆگۈن**
和总
蓼芽株 <植>〔静〕 **ئۆگۈنەك**
的节关无，的节骨无 〔静〕 **ئۆگىسىز**
拱铰无 <建> **ئۆگىسىز ئەگمە**
的节，的节关有 〔静〕 **ئۆگىلىك**
接铰 <机> **ئۆگىلىك ئۇلاش**
景蜃，楼蜃市海 <古>〔静〕 **ئۆخۈژىن**
配分 〔动〕: كۆپچىلىككە ئۈلەشتۈرۈپ بەرمەك **ئۈلەشتۈرمەك**
家大给配分
态同共的 «ئۈلەشتۈرمەك» **ئۈلەشتۈرۈشمەك**
态动被的 «ئۈلەشتۈرمەك» **ئۈلەشتۈرۈلمەك**
分私 ئۈلىشىۋالماق: ئۆز ئىچىدە ئۈلىشىۋالماق 分 〔动〕 **ئۈلەشمەك**
档搭，伴伙 〔静〕 **ئۈلپەت**
旧叙，情友叙，友朋交 **ئۈلپەت بولماق**
档搭为……以 **ئۈلپەت قىلماق**
会聚②情交① 〔静〕 **ئۈلپەتچىلىك**
会聚②从过往交① **ئۈلپەتچىلىك قىلماق**
旧叙，情友叙，友朋交 〔动〕 **ئۈلپەتلەشمەك**
②样式装服 كىيىم ئۈلگىسى:子样，样式① 〔静〕 **ئۈلگە**
板模 <生>③兵标，模楷，板样，样榜
法效，样榜……学②子样描① **ئۈلگە ئالماق**
兵标做，板样做，样榜做 **ئۈلگە بولماق**
兵标树，板样树 **ئۈلگە تىكلىمەك**
课摩观 <教> **ئۈلگە دەرس**
层志标 <地> **ئۈلگە قاتلام**
为……以，样榜为……以，样榜做 **ئۈلگە قىلماق**
模楷
范示，样榜出做 **ئۈلگە كۆرسەتمەك**
书证保；保担，证保 <古>〔静〕 **ئۈلگۈ[1]**
宫称天 <古、天>〔静〕 **ئۈلگۈ[2]**
的批整，的发批 〔静〕 **ئۈلگۈجە**
价发批 <经> **ئۈلگۈجە باھا**
发批 <经> **ئۈلگۈجە ساتماق**
业发批 <经> **ئۈلگۈجە سودا**
ئىشىك ئۈلگۈجىكى چىرىمايدۇ，ئېقىن سۇ سېسىمايدۇ：轴门，枢 <建>〔静〕 **ئۈلگۈجەك**
枢户，腐不水流 <谚>.
。蠹不
选筛 <方>〔动〕 **ئۈلگۈدىمەك**
态动使的 «ئۈلگۈرمەك» **ئۈلگۈرتمەك**
食粮的备准而面磨为 <方>〔静〕 **ئۈلگۈرچە**
ئۈلگۈرۈپ بەشكە سائەت：及得来，上得赶 〔动〕 **ئۈلگۈرمەك**
(坐)上赶 ئۈلگۈرۈپ بارماق پويىزغا.来赶钟点五你. كەل
电看及得来没我. ئۈلگۈرەلمىدىم كۆرۈشكە كىنو / 车火
。影
态同共的 «ئۈلگۈرمەك» **ئۈلگۈرۈشمەك**
学范模 ئوقۇغۇچى ~：的范示，的范模 〔静〕 **ئۈلگىلىك**
用作范示，用作范模 رول ~ / 生
葱海 <植>〔静〕 **ئۈلمىگۈل**
己自领 ئالماق ئۈلۈشىنى ئۆز：额份，儿份① 〔静〕 **ئۈلۈش**
己自献贡 قوشماق كۈچىنى ~ بىر ئۆزىنىڭ：份②儿份的
量力份一的
。的来天前是他. كەلدى ~ ئۇ：天前 〔静〕 **ئۈلۈشكۈن**
的额份有 〔静〕 **ئۈلۈشلۈك**
汇外成留 <经> **ئۈلۈشلۈك تاشقى پېرېۋوت**
险保再数成 <法> **ئۈلۈشلۈك قايتا سۇغۇرتا**
债之分按 <法> **ئۈلۈشلۈك قەرز**
赁租成抽 <经> **ئۈلۈشلۈك ئىجارە**
年前 〔静〕 **ئۈلۈشىيىل**
花旋田 <古、植>〔静〕 **ئۈلىكە**
态动使的 «ئۈمچەيمەك» **ئۈمچەيتمەك**
(作动的时哭欲孩小指)嘴撇 〔静〕 **ئۈمچەيمەك**
态同共的 «ئۈمچەيمەك» **ئۈمچىيىشمەك**
，语用专教兰斯伊)特麦翁，徒信 <宗>〔静〕 **ئۈممەت**
(徒信的教兰斯伊受接并德默罕穆随跟指
们我. ئۈمىدسىز ئەمەلگە ئاشتى：望期，望希 〔静〕 **ئۈمىد**
。了现实望希的
望指，望希托寄 **ئۈمىد باغلىماق**
ئۈمىد قىلماق 望期，望希：سىلەرنىڭ ۋاقتىدا يىغىنغا
قاتنىشىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمىز.望希你们按时参加会议。
待期，望盼，望期 **ئۈمىد كۈتمەك**
望绝 **ئۈمىد ئۈزمەك**
ئۇ دادىسىنىڭ ئۈمىد- ：愿还，答报 **ئۈمىدنى ئاقلىماق**
دىنى ئاقلاشقا ۋەدە بەردى. 愿还亲父给要证保他。

ئۆمىدىنى يەردە قويماسلىق 不辜负期望：خەلقنىڭ ئۆمىدىنى يەردە قويمايمىز . 我们不辜负人民的期望。

ئۆمىدسىز 〔静〕没有希望的

ئۆمىدسىز بولماق 失望

ئۆمىدسىز شەيتان <习> 魔鬼才悲观失望（喻人应永远乐观）

ئۆمىدسىز ھېسابات <经> 呆帐

ئۆمىدسىزلەندۈرمەك «ئۆمىدسىزلەنمەك» 的使动态

ئۆمىدسىزلەندۈرۈشمەك «ئۆمىدسىزلەندۈرمەك» 的共同态

ئۆمىدسىزلەندۈرۈلمەك «ئۆمىدسىزلەندۈرمەك» 的被动态

ئۈمىدسىزلەنمەك 〔动〕失望，绝望，悲观，灰心丧气：سەن بۇ ئىشتىن ئۆمىدسىزلەنمە . 你不要对这事失望。

ئۆمىدسىزلىك 〔静〕①悲观情绪，悲观心理②<哲>悲观主义

ئۆمىدسىزلىنىشمەك «ئۆمىدسىزلەنمەك» 的共同态

ئۆمىدلەندۈرمەك «ئۆمىدلەنمەك» 的使动态

ئۆمىدلەندۈرۈشمەك «ئۆمىدلەندۈرمەك» 的共同态

ئۆمىدلەندۈرۈلمەك «ئۆمىدلەندۈرمەك» 的被动态

ئۆمىدلەنمەك 〔动〕希望，盼望：سىز ئۇنى كېلىدۇ دەپ ئۆمىدلىنىپ ئولتۇرامسىز؟ 你还希望他来吗？

ئۈمىدلىك 〔静〕有希望的，有指望的，有盼头的：~ ئىش 有希望的事

ئۆمىدۋار 〔静〕乐观的：~ ئادەم 乐观的人

ئۆمىدۋار بولماق 乐观

ئۈمىدۋارلىق 〔静〕①乐观情绪②乐观主义：~ روھى 乐观主义精神

ئۆن 〔静〕声，音

ئۆن چوڭايتقۇ <医> 助听器

ئۆن چىقارماق 出声，作声

ئۆن سالماق 放声：ئۇ ئۆن سېلىپ يىغلىدى . 他放声大哭。

ئۆنى بوغۇلماق 憋气，憋住气

ئۆنى پۈتمەك ①<医>失音②沙哑，嘶哑

ئۆنى ئۆچمەك 哑然失声

ئۆنى ئىچىلماق 出声（沙哑的反面）

ئۆنى ئىچىگە چۈشمەك <成> 屏气息声

ئۆن يېتىم 喊声可及的：~ يەر 喊声可及的地方

ئۆنئالغۇ 〔静〕录音机

ئۆنئالغۇ لېنتىسى <艺> 录音带

ئۆنەك 〔静〕<方> 仇，仇恨

ئۆن - تىن 〔静〕声息，动静：ھويلا ئىچى جىم - جىت، ~ يوق . 院子里静悄悄的，没有一点儿声息。

ئۆن - تىن چىقارماسلىق 不作声，不声不响

ئۆن - تىنسىز 〔静〕无声无息，没有动静，不声不响：ئۇ ~ يوقاپ كەتتى . 他不声不响地消失了。

ئۆن - تىۋىش 〔静〕声响，响动

ئۆن - تىۋىشسىز 〔静〕不声不响地，悄悄地

ئۆنچە 〔静〕珍珠

ئۆنچە توخۇ <动> 珍珠鸡

ئۆنچە دوپپا 珍珠花帽

ئۈنچە - مارجان 〔静〕珠宝：~ تاش ئىكەن، ئارپا - بۇغداي ئاش ئىكەن . <谚> 大麦小麦能当饭，珍珠玉石头串。

ئۆنچە - مەرۋايىت 〔静〕珍珠，珍宝，珠宝

ئۆنچە - مەرۋايىت ماگىزىنى 珠宝店

ئۆنچۆك 〔静〕（偶蹄类动物的）小腿骨

ئۆنچىئوت 〔静〕<植> 羽草

ئۆندەش 〔静〕<语> 感叹

ئۆندەش بەلگىسى <语> 感叹号

ئۆندەش جۈملە <语> 感叹句

ئۆندەش سۆز <语> 感叹词，叹词

ئۆندەشمەك «ئۆندىمەك» 的共同态

ئۆندەك 〔静〕呼唤，呼叫

ئۆندەككە كەلمەك ①（猎隼等）习惯猎人的呼唤②<转> 回心转意，就范：ئۇ ھېچبىر ئۆندەككە كېلىدىغاندەك ئەمەس . 他没有一点回心转意的样子。

ئۆندۈچى 〔静〕<古> 讲说者，发言人，宣布人，代言人，喉舌

ئۆندۈر 〔静〕<古> 高的，高大的，崇高的，高尚的

ئۆندۈرمە 〔静〕幼芽，萌芽：پۇرچاق ئۆندۈرمىسى 豆芽 / ~ ھالەت 萌芽状态

ئۆندۈرمە قورۇمىسى <食> 炒豆芽菜

ئۆندۈرمە قىلماق <农> 催芽

ئۈندۈرمەك ① «ئۆنمەك» 的使动态②<转> 捞，捞取：زىياننى ئۆندۈرۈۋالماق 捞回损失 / قەرزنى ~ 迫使偿还债务 / پۇلنى ~ 捞钱

ئۆندىمەك 〔动〕①号召，召唤：چېگرا رايونغا بېرىشقا ~ 号召到边疆去②吭气，出声（用于否定）：مەن گەپ قىلسۇندىم، ئۇ ئۆندىمىدى . 我说了，他没有吭气。

ئۆنسىز 〔静〕低声的，无声的

ئۈنسىز تاپانچا 枪手声无

ئۈنسىز كىنو 影电声无 <艺>

ئۈن - سىن 像声 <艺>〔静〕

ئۈنلەتمەك «ئۈنلىمەك» 态动使的: پويىزنى سۆرگەن بوقۇ-
سى، ناغرىنى ئۈنلەتكەن چوكىسى. 头车靠车火拖<谚>،
。槌鼓靠鼓响敲

ئۈنلەشمەك «ئۈنلىمەك» 态同共的

ئۈنلۈك 的亮响، 的亮洪، 的声大〔静〕: ~ ئوقۇماق
读朗声大 / ~ خىتاپ قىلماق 呼疾声大

ئۈنلىمەك 响鸣، 叫喊، 声出〔动〕: كەپتەر ئۈنلىۋاتىدۇ. 鸽
叫鸣在子

ئۈنمەك 芽萌، 芽出، 芽发①〔动〕: بۇغداي ئۈنۈپتۇ. 子麦
孕怀<转>②。了芽发: قورساقتا بالا ~ 怀، 子孩怀
啬客示表④现出، 出冒③孕: ئۈنگەدىن پۇل ئۈنمەيدۇ.
。来钱出不挤上身他

ئۈنۈم 效收، 果效، 率效〔静〕: خىزمەت ئۈنۈمى 效作工
率 / ئۈنۈمى ياخشى 好果效

ئۈنۈم بەرمەك 效奏، 效见

ئۈنۈم تەلىماتى 说果效 <哲>

ئۈنۈمدار 的高量产، 的饶富، 的沃肥①〔静〕: ~ يەر
地土的沃肥 的果效有، 的效成有②: ~ **ئەمگەك** 成有
动劳的效

ئۈنۈمدارلىق 力肥①〔静〕: يەرنىڭ ئۈنۈمدارلىقىنى ئۆستۈر-
مەك 率效②力肥的地土高提: ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمدارلى-
قىنى **ئۆستۈرمەك** 率产生高提

ئۈنۈمداش 效等 <电>〔静〕

ئۈنۈمداش ئېلېكترون 子电效等 <物>

ئۈنۈمداش ئېلېكتر يولى 路电效等 <物>

ئۈنۈمسىز 的果效无②的量产低، 的瘠贫①〔静〕:
~ ئىش 事的益无劳徒③<语> 的性产能非: ~ قو-
شۇمچىلار 缀词性产能非

ئۈنۈمسىز ئەمگەك 动劳产生非 <经>

ئۈنۈمسىز تۇپراق 土瘠 <地>

ئۈنۈمسىز رۇدا 矿贫 <矿>

ئۈنۈمسىز سان 数效失 <物>

ئۈنۈمسىز قۇدۇق 井干، 井空 <石>

ئۈنۈمسىز كاپىتال 本资产生非 <经>

ئۈنۈمسىز گاز 气贫 <石>

ئۈنۈمسىز يەر 地土瘠贫، 田瘠 <地>

ئۈنۈمسىزلىك «ئۈنۈمسىز» 式形词名的

ئۈنۈمشۇناسلىق 学效功〔静〕

ئۈنۈملۈك 〔静〕的效成有①، 的果效有② <语> 能
的性产: ~ **قوشۇمچىلار** 缀词的性产能

ئۈنۈملۈك بېسىم 压逸 <地>

ئۈنۈملۈك پوتېنسىئال 势效有 <物>

ئۈنۈملۈك تەركىب 分成效有 <农>

ئۈنۈملۈك تۇپراق 土肥 <农>

ئۈنۈملۈك تۇپچە 蘖分效有 <农>

ئۈنۈملۈك تېمپېراتۇرا 度温效有 <农>

ئۈنۈملۈك رادىئاتسىيە 射辐效有 <气>

ئۈنۈملۈك رەقەم 字数效有

ئۈنۈملۈك قىممەت 值效有

ئۈنۈملۈك كاپىتال 本资产生 <经>

ئۈنۈملۈك كۆلەم 积面效有

ئۈنۈملۈك گاز 气富، 气肥 <石>

ئۈنۈملۈك ناپور 头水效有 <水>

ئۈيسۇن (名族古)孙乌 <古>〔静〕

ئۈيكۈ 心粗، 虎马، 忽疏 <古>〔静〕

ئۈيكۈنمەك 充冒، 效仿، 仿模 <古>〔动〕

ئۈيلە 像好 <古>〔静〕

ئۈيمەك 忽، 嗦哆打، 抖发، 动颤، 动震<古>〔动〕
动闪، 闪

ئۈيۈر 群(的马)〔静〕: بىر ~ يىلقا 一指常通)马群一
(马母匹来十二带马公匹 / ئاتىسى باشقىنى خودا قوشىدۇ،
ئۈيۈرى باشقىنى نوختا. 群异، 意天是道同者父异<谚>
。头笼靠作合马

ئۈيۈرمە 涡旋؛ 风卷龙، 风旋 <古>〔静〕

ۋ

ۋ ①维吾尔文第二十九个字母②该字母名称

ۋابا (ۋاباسى) 〔静〕瘟疫: توخۇ ۋاباسى 鸡瘟 / ~ تارقالماق 瘟疫流行 / ~ ئىلاھى 瘟神

ۋاپا (ۋاپاسى) 〔静〕信义、情义

ۋاپاغا جاپا قىلماق 恩将仇报、以怨报德

ۋاپا قىلماق ①讲信义、守信: مەن ۋەدەمگە ۋاپا قىلىمەن. 我信守诺言。②孝顺: ئاتا - ئانىسىغا ~ 孝顺父母

ۋاپات (ۋاپاتى) 〔静〕逝世: ئۇنىڭ ۋاپاتى بىز ئۈچۈن چوڭ يوقىتىش. 他的逝世是我们的重大损失。

ۋاپات بولماق 逝世、去世

ۋاپادار (ۋاپادارى) 〔静〕①忠实的、忠诚的、有情义的: ~ دوست 忠实的朋友 / ~ خوتۇن 忠诚(有情有义)的妻子②孝顺的: ~ ئوغۇل 孝子

ۋاپادارلىق 〔静〕①信义、恩情②孝心: ~ كۆرسەتمەك 尽孝

ۋاپاسىز 〔静〕①不忠实的、负心的、薄情的: ~ ئادەم 薄情的人②不孝的: ~ پەرزەنت 不孝子孙

ۋاپاسىزلىق «ۋاپاسىز» 的名词形式

ۋاپاسىزلىق قىلماق 背信弃义、负心、忘恩负义: كىشىلەرگە ۋاپاسىزلىق قىلماسلىق كېرەك. 对人不应做亏心事。 ئۇ ماڭا ۋاپاسىزلىق قىلدى. 他做了有亏于我的事。

ۋاپالىق 〔静〕①忠实的、讲情义的、忠贞的: ~ دوست 忠实的朋友②孝顺的

ۋاپۇرۇش 〔静〕皮鞋贩子、皮靴商

ۋاپۇرۇشلۇق 〔静〕售鞋业

ۋات[1] 〔模〕嘚啵…

ۋات[2] 〔静〕①瓦特(英国物理学家、1736 — 1819)②<物>瓦特(电的功率单位)

ۋات سائەت <物>瓦特小时、瓦时

ۋاتلىق 〔静〕<物>瓦特的、瓦的: 25 ~ لامپۇچكا 二十五瓦的灯泡

ۋاتمېتىر 〔静〕<物>瓦特计

ۋات - ۋات 〔模〕爱叨叨的、爱嘚啵的: بۇ ~ ئايال ئىكەن. 这是个爱叨叨(嘚啵)的女人。

ۋاتىلداتماق «ۋاتىلدىماق» 的使动态

ۋاتىلداشماق «ۋاتىلدىماق» 的共同态

ۋاتىلداق 〔静〕爱絮叨(嘚啵)的人

ۋاتىلدىماق 〔动〕嚷嚷:唠叨、嘚啵、喋喋不休: كۆپچىلىك ئۇخلاپ قالدى، ۋاتىلداۋەرمە. 你别嚷嚷(嘚啵)了、大家都睡觉了。 ئەمەت ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ۋاتىلداپ كەتتى. 艾麦提喋喋不休地说起来了。

ۋاجرا 〔静〕<宗>金刚、金刚力士

ۋاجىپ 〔静〕<宗>瓦吉卜(伊斯兰教法专用词、意为"义务"、"职责"、指穆斯林个人应尽的义务)

ۋاچ 〔模〕刺啦: تاۋۇز ~ قىلىپ يېرىلدى. 西瓜刺啦一声裂开了。

ۋاچچىدە 〔静〕 ①咔噗，啦刺： ~ دەسسىمەك 下一咔噗 / قولۇمدىكى تاۋۇز يەرگە چۈشۈپ ~ يېرىلىپ كەتتى . 上踩
我手中的西瓜掉在地上，啦刺一声裂开了。②很多：
ئۇ ~ مېۋە بەرگەن ئالما كۆچەتلىرىگە قاراپ ئىچ - ئىچىدىن
سۆيۈنەتتى . 看到苹果树上累累的果实，他喜出望外。

ۋاچ - ۋاچ 〔模〕 刷刷地(表示动作很快)： ئىشنى ~
قىل . 干事刷刷地利索点。

ۋاچ - ۋۇچ 〔模〕 喊哩喀喳(表示动作很快)： ئىشنى ~
قىلىپ بولۇپ ، دەم ئالغىن . 喊哩喀喳把事情干完再休
息。

ۋاچىلداتماق «ۋاچىلدىماق» 的使动态

ۋاخان 〔静〕 <方> 矮

ۋاخىنا 〔静〕 (桌椅、梯子、床等的)撑子、横档

ۋادەرىخ 〔叹〕 呜呼、嗐

ۋادەك 〔静〕 栅栏、栏杆： گۈللۈكنىڭ ۋادىكى 花坛的栏杆

ۋادەكلەتمەك «ۋادەكلىمەك» 的使动态

ۋادەكلەشمەك «ۋادەكلىمەك» 的共同态

ۋادەكلەنمەك «ۋادەكلىمەك» 的被动态

ۋادەكلىك 〔静〕 带栅栏的、带护栏的： ~ ئىشىك 带护
栏的门 / ~ پەنجىرە 带护栏的窗户

ۋادەكلىمەك 〔动〕 用栅栏围起来： ئۇ قورۇسىنى ۋادەكلىدى .
他把院子用栅栏围起来了。

ۋادو (ۋادوسى ، ۋادويۇڭ ، ۋادويۇم) 〔静〕 瓦刀

ۋادى 〔静〕 河谷、流域： ئىلى ۋادىسى 伊犁河谷、伊犁河
流域

ۋادى ئويمانلىقى <地> 流域盆地

ۋار 〔模〕 哇： بالا ~ قىلىپ يىغلىۋەتتى . 孩子哇地一声哭
了起来。

ۋاراتا (ۋاراتاسى) 〔静〕<体> 球门

ۋاراتار (ۋاراتارى) 〔静〕<体> 守门员

ۋاراس 〔模〕 喀嚓： تاياق ~ قىلىپ سۇنۇپ كەتتى . 棍子喀
嚓一声折了。

ۋاراسلىماق 〔动〕 喀嚓响： ياغاچلارنىڭ ۋاراسلاپ سۇنغان ئاۋازى
ئاڭلاندى ، نېمە بولدىكىن دېسەم ، شامال دەرەخ شېخىنى سۇندۇرۇ-
ۋېتىپتىكەن - دە . 忽听到喀嚓一声响，我以为怎么
了，原来是风把树枝折了。

ۋاراق[1] 〔静〕 ①页： كىتاب ۋارىقى 书页 ②张： بىر ~ قەغەز
一张纸

ۋاراق[2] 〔模〕 咕嘟(水沸声)： قازاندىكى سۇ ~ ، ~ قىلىپ
قايناۋاتاتتى . 锅里的水咕嘟咕嘟地开了。

ۋاراقچى 〔静〕 只翻书不看书学者(不学无术)： ئادەمنىڭ
يامىنى ماراقچى ، موللىنىڭ يامىنى ۋاراقچى . <谚> 人里面
坏的是窥探人者，毛拉中坏的是不学无术。

ۋاراقلاتماق[1] «ۋاراقلىماق[1]» 的使动态： بوۋاي نەۋرىسىگە كىتاب-
نىڭ بېتىنى ۋاراقلاتتى . 老爷爷让孙子翻书页。

ۋاراقلاتماق[2] «ۋاراقلىماق[2]» 的使动态： ئۇ سۇنى ۋاراقلىتىپ
قايناتتى . 他把水烧得咕嘟咕嘟地响。

ۋاراقلاشماق «ۋاراقلىماق[1]» 的共同态

ۋاراقلانماق «ۋاراقلىماق[1]» 的被动态

ۋاراقلىق 〔静〕 页的： 500 ~ كىتاب 五百页的书

ۋاراقلىماق[1] 〔动〕 翻(书页等)： كىتابنى ~ 翻书

ۋاراقلىماق[2] 〔动〕 咕嘟： قازاندىكى سۇ ۋاراقلاپ قايناپ كەتتى .
锅里的水咕嘟咕嘟地开了。

ۋاراق - ۋاراق 〔模〕 咕嘟咕嘟： سۇ ~ قايناپ كەتتى . 水
咕嘟咕嘟地开了。

ۋاراڭ 〔模〕 嚷吵、嘈杂

ۋاراڭ - چۇرۇڭ 〔模〕 嘈杂、嚷吵、喧哗、嚷喧、闹哄
哄、吵吵嚷嚷： ھەممە تەرەپتىن ~ ئاڭلانماق 四处人声
嘈杂 / ~ قىلماڭلار ! يىغىن ئېچىلىۋاتىدۇ ، ~
قىلمايلى . 别吵嚷了！正在开会，请勿喧嚷。كوچا ~ بىلەن تولغان .
大街上闹哄哄的。ئۆيىنىڭ ئىچى ~ ، ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشىۋ-
ۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايدۇ . 屋子里吵吵嚷嚷，不知他
们在说些什么。

ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلماق 喧哗、喧闹、吵嚷： ۋاراڭ -
چۇرۇڭ قىلىشماڭلار ! 不要嚷了！

ۋاراڭ - ۋاراڭ 〔模〕 吵嚷

ۋارت 〔模〕 刺啦(撕布声)

ۋارتتىدە 〔静〕 刺啦： ئۇ بىر پارچە رەختنى ~ يىرتىۋەتتى .
他把一块布撕开了，啦一声刺。

ۋارردە 〔静〕 哇地： قىزچاق ~ يىغلاپ كەتتى . 小姑娘哇
地一声哭开了。

ۋارس 〔模〕 咔嚓

ۋارسىلدىماق 〔动〕 发出咔嚓声： ئۆي لىملىرى ۋارسىلداپ
سۇنۇشقا باشلىدى . 房梁发出咔嚓咔嚓的声音，快要折
了。

ۋارقىراپ - جارقىراپ 〔静〕 大喊大叫

ۋارقىراتماق «ۋارقىرىماق» 的使动态

ۋارقىراشماق «ۋارقىرىماق» 的共同态

ۋارقىرىغاق 〔静〕 爱大喊大叫的： ~ ئادەم 爱大喊大叫
的人

ۋارقىرىماق 〔动〕①叫喊，喊叫，喝令：قاتتىق ~ 大声喊叫 / پوستتا تۇرغان ئەسكەر «توختا» دەپ ۋارقىرىدى. 哨兵大喝一声："站住！"②呵斥：ئۇ كىچىك بالا، ئۇنىڭغا تولا ۋارقىرىمىغىن. 他是小孩，不要过分呵斥。

ۋارونكا 〔静〕漏斗

ۋارونكىسىمان 〔静〕漏斗形的

ۋارونكىسىمان ئۆمۈچۈك <动> 漏斗网蛛

ۋار - ۋار 〔模〕哇哇，呜哇(形容大声叫喊或哭泣的声音)：ئۇ ~ قىلىپ يىغلايتتى. 他哇哇地哭了起来。نېمىشقا ئەتىدىن كەچكىچە ~ قىلىۋېرىسەن؟ 你干么一天到晚呜哇乱喊？

ۋار - ۋۇر 〔模〕呜哇(形容叫喊声)

ۋارىئاتسىيە 〔静〕①<艺>变调，变奏曲②<数>变分，变分法

ۋارىئاتسىيە ئىلمى <数> 变分学

ۋارىئاتسىيىلەشتۈرمەك «ۋارىئاتسىيىلەشمەك» 的使动态

ۋارىئاتسىيىلەشمەك 〔静〕①变换②<数>变分

ۋارىئاتسىيىلىك 〔静〕①<艺>变调的，变奏的②<数>变分的

ۋارىئاتسىيىلىك تەڭلىمە <数> 变分方程

ۋارىس 〔静〕继承人，嗣子

ۋارىسسىز 〔静〕无继承人的

ۋارىسسىز مۈلۈك <法> 绝产

ۋارىسچانلىق 〔静〕继承性，传承性

ۋارىسلىق 〔静〕继承，承袭：ئىنقىلابىي قۇربانلارنىڭ ئىرادىسىگە ~ قىلماق 继承先烈的遗志 / ئالدىنقىلارغا ~ قىلىپ، كېيىنكىلەرگە يول ئاچماق 承先启后

ۋارىسلىق تەرتىپى <法> 继承程序

ۋارىسلىق قانۇنى <法> 继承法

ۋارىسلىق مۇناسىۋىتى <法> 继承关系

ۋارىسلىق ھوقۇقى <法> 继承权

ۋارىسلىق ئۈلۈشى <法> 继承份额

ۋارقى <古>〔静〕厉声喊叫

ۋارنە = مۇراببا

ۋارىئومېتىر 〔静〕<物>可变电感器

ۋارى - ۋارى 〔模〕嚷嚷：نېمە ~ قىلىسەن؟ 你嚷嚷什么？

ۋارىيانت 〔静〕<语>变体

ۋارىيانتلىق 〔静〕变体的：سەنەم كۆپ ~ ئەلنەغمە شەكلى. 赛乃木是有多种变体的民间音乐形式。

ۋاز 见下

ۋاز كەچمەك ①放弃：ھوقۇقىدىن ~ 弃权 / ئۇ ئۆز پىكرىدىن ۋاز كەچتى. 他放弃了自己的意见。②遗弃：ئۇ ئاتا - ئانىسىدىن ۋاز كېچىپ، يىراق يۇرتقا كەتتى. 他遗弃父母，远走他乡。

ۋازا 〔静〕盛(水果、点心的)高脚盘

ۋازارەت = مىنىستىرلىق

ۋازو 〔静〕佤族

ۋازوچە 〔静〕①佤语②佤族式的

ۋازېلىن 〔静〕<化>凡士林

ۋاژ 〔模〕吱，嗞，熙熙攘攘，密密麻麻

ۋاژژىدە 〔静〕①嗞地，吱地②嗡地，飕地

ۋاژ - ۋاژ 〔模〕①嗞嗞，吱吱②嗡嗡，飕飕

ۋاژ - ۋۇژ 〔模〕嗡嗡，飕飕

ۋاژىلداتماق «ۋاژىلدىماق» 的使动态

ۋاژىلدىماق 〔动〕①嗞嗞，刺溜，呼啸：توپ ئوقلىرى ۋاژىلداپ چۈشەتتى. 炮弹呼啸着落下来。②嗡嗡：چىۋىنلار ۋاژىلداپ ئۇخلاتمىدى. 苍蝇嗡嗡乱叫，使人无法入睡。

ۋاس 〔模〕嚓，啪(断绳或抽鞭声)

ۋاسا 〔静〕木条(平搭在两个椽子上的短木条)

ۋاسا تاق <建> 单木条

ۋاسا جۈپ <建> 双木条

ۋاسا رەندىسى (刨木条的)小刨子

ۋاسالغو 〔静〕桑椹干

ۋاسسىدە 〔静〕嚓，啪

ۋاسكېتبول 〔静〕<体>篮球

ۋاسكېتبولچى 〔静〕篮球运动员

ۋاستە 〔静〕①手段：ئىنقىلابىي ئۇرۇش ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىشنىڭ ۋاستىسى. 革命战争是夺取政权的手段。②媒介：چىۋىن كېسەللىك تارقىتىدىغان ~ . 苍蝇是传染病的媒介。③资料，工具：ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى 生产资料 / قاتناش ۋاستىلىرى 交通工具④通过：بىز ساتتارنىڭ ۋاستىسى بىلەن تونۇشۇپ قالدۇق. 我们是通过萨塔尔认识的。⑤<物>介质

ۋاستە كېلىش <语> 工具格

ۋاستىپەرەس 〔静〕<哲>工具主义者

ۋاستىپەرەسلىك 〔静〕<哲>工具主义

ۋاستىچى 〔静〕①中间人②<法>中介人，经纪人

ۋاستىچى تاۋۇش <语> 介音，韵头

ۋاستىچى جىسىم 媒介体

ۋاستىچى سودىگەر <经> 中间商

ۋاستىچى ماددا <心> 中介物质

ۋاستىچى ئۇقۇم <逻> 中介概念

ۋاستىچىلىك «ۋاستىچى» 的抽象名词: ~ رول ئوينىماق 起媒介作用 / ئۇ ئارىمىزدا ~ قىلىدىغان ئادەم . 他是我们的中介人。

ۋاستىچىلىك كەسپى <经> 转手业务

ۋاستىسىز 〔静〕 直接地

ۋاستىسىز بايان مەيلى <语> 直接陈述式

ۋاستىسىز خۇلاسە <逻> 直接推理

ۋاستىلىك 〔静〕 间接的

ۋاستىلىك ئاكسىيە <经> 间接证券

ۋاستىلىك ئايلانما ئېقىم <气> 间接环流

ۋاستىلىك باج <经> 间接税

ۋاستىلىك باغلىنىش <逻> 间接联系

ۋاستىلىك پۇل مۇئامىلىسى <经> 间接金融

ۋاستىلىك تەجرىبە <哲> 间接经验

ۋاستىلىك تەركىب <语> 间接成分

ۋاستىلىك تەسۋىر <文> 间接描写

ۋاستىلىك تەننەرخ <经> 间接成本

ۋاستىلىك تولدۇرغۇچى <语> 间接宾语

ۋاستىلىك خۇلاسە <逻> 间接推理

ۋاستىلىك دەلىل - ئىسپات <法> 间接证据

ۋاستىلىك راسچوت <经> 中间结算

ۋاستىلىك رەددىيە <逻> 间接反驳

ۋاستىلىك رول <哲> 中介作用

ۋاستىلىك سايلام 间接选举

ۋاستىلىك سودا <经> 间接贸易

ۋاستىلىك قانۇن <法> 间接法

ۋاستىلىك لىرىكا <夏> 托物寄情

ۋاستىلىك مائاش <经> 间接工资

ۋاستىلىك ماددا <化?> 媒介物

ۋاستىلىك ئوبيېكت <法> 间接客体

ۋاستىلىك ئۆلچەم <水> 间接测量

ۋاستىلىك ۋاكالەتلىك <法> 间接代理

ۋاستىلىك ئىسپات <逻> 间接论证

ۋاستىلىك ئىشارەت 间接暗示

ۋاستىلىك ئىمپورت <经> 间接进口

ۋاستىلىك يۆتكەش <经> 转口

ۋاسىدەميان = ۋاسا تاق

ۋاش 〔模〕 欻

ۋاشاق 〔静〕 (敲冰块用的)铁器

ۋاشاڭ = پاساڭ

ۋاشاڭدىماق = پاساڭدىماق

ۋاششىدە 〔静〕 欻欻地

ۋاش - ۋۇش 〔模〕 欻欻

ۋاشىلداتماق «ۋاشىلدىماق» 的使动态

ۋاشىلدىماق 〔动〕 欻地响

ۋاغجىر <方>〔静〕 卷曲的

ۋاق[1] 〔模〕 ①啪: قوغۇن ~ قىلىپ يېرىلىپ كەتتى . 甜瓜啪地裂开了。②嘎嘎咕咕(母鸡、山鸡等的叫声)

ۋاق[2] 见下

ۋاق قالماق 迟到、来晚: كەچۈرۈڭلار ، ۋاق قالدىم . 请原谅，我来晚了。

ۋاق قويماق 耽搁

ۋاق[3] 〔静〕 顿: كۈندە ئۈچ ~ تاماق 一天三顿饭

ۋاقتانىۋاق 〔静〕 时候: ~ كەلگەندە ، دېگەن گېپىڭدىن يېنىۋالمىساڭلا بولدى . 到时候，你不食言就好了。

ۋاقتىنچە 〔静〕 暂时、暂且、临时: بۇ ئىش ~ تۇرۇپ تۇرسۇن . 此事暂不处理。يىغىن ~ يېپىلدى . 暂时休会。بۇ مەسىلە توغرىسىدا ~ گەپ قىلماي تۇرايلى . 这个问题暂且不提。

ۋاقچە 〔静〕 迟、晚: ~ قايتماق 迟回、晚归 / مەن ~ كەلدىم . 我来迟了。

ۋاققىدە 〔静〕 啪: ئۇ جوزىغا ~ ئۇرۇپ چىچىلىپ سۆزلەپ كەتتى . 他把桌子啪地拍了一掌，气冲冲地讲起来了。

ۋاقلىق 〔静〕 顿的: بىر ~ تاماق 一顿饭

ۋاق - ۋاق 〔模〕 劈啪、啪啪: ئۇ ~ قىلىپ يۇڭ ساۋاۋاتاتتى . 他劈劈啪啪地抽打羊毛。

ۋاق - ۋۇق 〔模〕 劈啪

ۋاقىپ 见下

ۋاقىپ بولماق 知悉、获悉、得知: ئەھۋالىڭىزدىن ۋاقىپ بولدۇم . 你的情况我已知悉(晓得)。 يازغان خېتىڭىزنى تاپشۇرۇۋېلىپ ، مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولدۇم . 来信已收阅，内容尽悉。

ۋاقىپلاندۇرماق «ۋاقىپلانماق» 的使动态

ۋاقىپلاندۇرۇشماق «ۋاقىپلاندۇرماق» 的共同态

ۋاقىپلاندۇرۇلماق «ۋاقىپلاندۇرماق» 的被动态

ۋاقىپلانماق = ۋاقىپ بولماق

ۋاقىت 〔静〕 ①时、时分、时间、时光、时节、时日: بېشىن ۋاقتى 午时 / ياز ۋاقتى 夏天的时候、夏令时 / ۋا-

قىتنى غەنىمەت بىلمەك 待我不时 / گۇگۇم ۋاقتى 时昏黄
分 / ئىشتىن سىرتقى ~ 间时余业 / ۋاقتقا قاتتىق رىئايە
قىلىپ، يىغىنغا ئۆز ۋاقتىدا كېلەيلى. 到时准، 刻时守严
会。بۇنىڭ ئۈچۈن بەلگىلىك ~ كېرەك. 时的定一要需这
日。②阴光: ~ گويا ئاتقان ئوق. 箭似阳光。

ۋاقتى چاغ 快愉神精: توختىنىڭ ~. 愉神精提合托
快。

ۋاقتى خۇش = ۋاقتى چاغ

ۋاقتى كەلمەك 到时候، 时临: ۋاقتى كېلىپ بىرەر ئىش
يۈز بەرسە، كىم مەسئۇل بولىدۇ؟ 到时候出了事، 谁来负
责؟ ۋاقتى كەلگەندە ئالدىراپ قالماسلىق ئۈچۈن، ئالدىن تەييار-
لىنايلى. 事先准备好، 省得临时着急。

ۋاقتى ئۆتمەك 过时، 过期: ۋاقتى ئۆتكەن تالون 过期
据单

ۋاقتى يەتمەك 空有، 到时候: بازارغا بىرشقا ۋاقتىڭ يې-
تەمدۇ؟ 上一趟街你有空吗؟ ئەمدى ئۆيگە قايتىش ۋاقتى
يەتتىغۇ دەيمەن. 现在该到回家的时候了。

ۋاقىت بەلگىلىگۈچ <电> 器时定

ۋاقىت بېقىندى جۈملە <语> 句从间时

ۋاقىت بىئولوگىيىسى <生> 学物生间时

ۋاقىت پەرقى <地> 差时

ۋاقىت تەگمەك 有空儿، 有时间: قاچان ۋاقتىڭ تېگە-
دۇ؟ 你什么时候有空儿؟

ۋاقىت توغرىلىغۇچ 器正校差时

ۋاقىت جەدۋىلى 表间时، 表程日

ۋاقىت چېكى <法> 效时، 限时

ۋاقىت چىقارماق 抽空، 抽时间: مەن بەك ئالدىراش،
ۋاقىت چىقىرالمىدىم. 我很忙، 抽不出时间。

ۋاقىت خاتىرىلىگۈچى <体> 员时计

ۋاقىت رايونى <地> 区时

ۋاقىت رەۋىشى <语> 词副间时

ۋاقىت سەزگۈسى <心> 觉知间时

ۋاقىت لوگىكىسى 学辑逻态时

ۋاقىتنى ئالماق 间时占

ۋاقىت ھالىتى <语> 语状间时

ۋاقىت ھېسابلىغۇچ 器时计

ۋاقىت ئىسمى <语> 词名间时

ۋاقىت ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 学济经间时

ۋاقىتداش 〔静〕 的时同

ۋاقىتداشلىق 〔静〕 性时同

ۋاقىتداشلىق نىسپىيلىكى 性对相的性时同

ۋاقىت ـ سائەت 〔静〕 候时، 辰时، 机时: بۇ ئىشنىڭ ۋاق-
تى ـ سائىتى كەلگەندە بىر گەپ بولار. 到时候你这件事会
有分晓的。

ۋاقىتسىز 〔静〕 过早، 不适时: ~ ئۆلمەك 早逝، 夭
折 / گۈللەر ~ خازان بولدى. 花儿过早地凋谢了。~
كېلىپ قالغانلىقىم ئۈچۈن كەچۈرۈڭلار. 请原谅، 我来的不
是时候。

ۋاقىتسىز قېرىماق 早老، 早衰

ۋاقىتسىمان 〔静〕<物> 类时

ۋاقىتسىمان سىزىق <物> 类时线

ۋاقىتشۇناس 〔静〕 时间学家

ۋاقىتشۇناسلىق 〔静〕 时间学

ۋاقىتلىق 〔静〕 暂时的، 临时的، 暂行的: ~ قىيىنچىلىق
暂时困难 / ~ چارە 暂行办法 / ~ قەرز 临时贷款

ۋاقىتلىق ئاھالە 非永久性居民

ۋاقىتلىق باج <经> 临时税

ۋاقىتلىق باجگىر <经> 代征人员، 代征员

ۋاقىتلىق رەئىس 临时主席

ۋاقىتلىق سودا <经> 临时商业

ۋاقىتلىق قەرز <经> 临时贷款

ۋاقىتلىق مەھەللە 短期聚落

ۋاقىتلىق ھۆكۈم <法> 临时判决

ۋاقىتلىق ئوقۇغۇچى 借读生

ۋاقىتلىق ۋاكالەتچى 临时代办

ۋاقىتلىق ئىشچى <经> 临时工

ۋاقىلداتماق «ۋاقىلدىماق» 的使动态

ۋاقىلداشماق «ۋاقىلدىماق» 的共同态

ۋاقىلدىماق 〔静〕 嘎嘎叫: ئۆردەكلەر ۋاقىلدىدى. 鸭子在嘎
嘎叫。

ۋاقىئىي 〔静〕 ①事实上的: ~ نىكاھ 事实上的婚姻②
真实的: ~ ھېكايە 真实的故事

ۋاك 〔模〕 啪: پىچاق تېگىش بىلەن تەڭ تاۋۇز ~ قىلىپ يېرىلىپ
كەتتى. 刀子一碰西瓜就啪地一声裂开了。

ۋاك دېمەك ①叫苦: ئۇ كەتمەننى چاپا ـ چاپماي ۋاك
دېدى. 他刚抡了几下坎土曼就叫起苦来了。②认输:
ئۇ بىردەم ئېلىشىپ، ئاخىر ۋاك دېدى. 他较量了一会儿،
终于认输了。

ۋاكالەت 〔静〕 委托

ۋاكالەت بېجى <经> 代征税

ۋاكالەت ئورگىنى <法> 派出机构
ۋاكالەتچى 〔静〕 代办، 代理人: ھەسسىدارلىق شىركىتىنىڭ
ۋاكالەتچىسى 股份公司的代理人
ۋاكالەتچى بانكا <经> 代理行
ۋاكالەتچى سودىگەر <经> 代理商
ۋاكالەتچىلىك 〔静〕 代理
ۋاكالەتچىلىك سالاھىيىتى <经> 代理资格
ۋاكالەتچىلىك كەسپى <经> 代理业务
ۋاكالەتچىلىك ھەققى <经> 代理费
ۋاكالەتچىلىك ھوقۇقى <法> 代理权
ۋاكالەتخانا 〔静〕 代办处، 代办所
ۋاكالەتلىك 〔静〕 代理، 代办: پرىنسىپى ~ 代理原
则 / ~ ئورگان 代办机构
ۋاكالەتلىك شەكلى <法> 代理方式
ۋاكالەتلىك قىلماق 代理، 代表، 担保
ۋاكالەتلىك گۇۋاھنامىسى <经> 代理证书
ۋاكالەتلىك مەجبۇرىيىتى <法> 代理义务
ۋاكالەتلىك مۇناسىۋەت <法> 代理关系
ۋاكالەتلىك ھوقۇقى <法> 代理权
ۋاكالەتلىك ئىجارە <经> 代理租赁
ۋاكالەتنامە 〔静〕 委托书
ۋاكالىتەن 〔静〕 代办، 代理: مېنىڭ ۋاقتىم يوق، بۇ ئىشنى
سەن ~ بېجىرىۋەتكىن. 我没有功夫，这件事你代办一
下。 دەۋاگەرگە ~ سوتقا قاتناشماق 代理原告出庭 / ~
ساتماق 代售 / ~ سېتىۋالماق 代购
ۋاكالىتەن باشقۇرغۇچى <法> 代管人
ۋاكالىتەن باشقۇرۇش 代管
ۋاكالىتەن بېجىرگۈچى 代办员
ۋاكالىتەن بېجىرمەك 代办، 代理: ئۇ بەزىدە مەمۇرىي
ئىشلارنى ۋاكالىتەن بېجىرىپ قويىدۇ. 他有时代办行政事
务。
ۋاكالىتەن سېتىش <经> 代销، 经营寄卖
ۋاكسىنا <医>〔静〕 疫苗
ۋاكۇئول <生理>〔静〕 液泡
ۋاكۇئۇم <物>〔静〕 真空
ۋاكۇئۇم ئېلېكتر سىغىمچانلىقى <物> 真空电
容率
ۋاكۇئۇملۇق 〔静〕 真空的
ۋاكۇئۇملۇق پروكاتلاش <冶> 真空轧制
ۋاكۇئۇملۇق پومپا 真空泵
ۋاكۇئۇملۇق سۈزگۈچ <化> 真空滤器
ۋاكۇئۇملۇق قاچىلاش <食> 真空装罐
ۋاكۇئۇملۇق قۇيۇش <冶> 真空浇注
ۋاكۇئۇملۇق كرىستاللىنىش <化> 真空结晶
ۋاكۇئۇملۇق لامپا <物> 真空管
ۋاكۇئۇملۇق مەش <冶> 真空炉
ۋاكۇئۇملۇق ئىسپېكتروگراف <机> 真空摄谱
仪
ۋاكۇئۇممېتىر 〔静〕<物> 真空表، 真空计
ۋاگون 〔静〕 车箱، 车皮
ۋاگون توسقۇچ <矿> 阻车器
ۋاگون چاتقۇچ 车钩
ۋاگون ئورۇنلاشتۇرۇش مەيدانى <交> (铁路)
调车场
ۋاگون ئۇچاستىكىسى <交> 车辆段
ۋاگون ئېقىمى مىقدارى <交> (火车)车流量
ۋاگونچاق 〔静〕 斗车
ۋاگونچى 〔静〕 推斗车的工人
ۋاڭ¹ 〔模〕 轰، 乓: مىلتىق ~ قىلىپ ئېتىلدى. 枪乓地一声
响了。
ۋاڭ² 〔静〕 王: ~ ئوردىسى 王府
ۋاڭ - چۇڭ 〔模〕 喧闹، 喧嚣، 喧哗، 嘈杂
ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈرمەك 喧闹، 喧哗، 嚷嚷، 嘈
杂: ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈرمەڭلار. 请勿喧哗。 سەن نېمانچە
ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈرىسەن، ئاستىراق سۆزلىسەڭ بولمامدۇ؟ 你为
什么这样嚷嚷，不兴小点声吗？ زالدا ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈ-
رۈلدى. 大厅里人声嘈杂。
ۋاڭشىتماق «ۋاڭشىماق» 的使动态
ۋاڭشىغاق 〔静〕 爱汪汪的叫: ~ ئىت 爱汪汪叫的狗
ۋاڭشىماق 〔动〕 汪汪叫: ئىت ~ 狗汪汪叫
ۋاڭ - گوڭ 〔静〕 王公
ۋاڭخىدە 〔静〕 轰地، 哐地، 乓地
ۋاڭ - ۋۇڭ 〔模〕 嗡嗡، 嗖嗖(子弹声)
ۋاڭىلداتماق «ۋاڭىلدىماق» 的使动态
ۋاڭىلدىماق 〔动〕 ①嗡嗡响، (耳)鸣: قۇلىقىم ۋاڭىلداپ
كېتىۋاتىدۇ. 我的耳朵嗡嗡直响。②轰鸣، 轰响: موتو-
~ 摩托轰鸣
ۋال¹ 〔模〕 忽闪: لامپوچكا ~ قىلىپ يېنىپ يەنە ئۆچۈپ قالدى
电灯忽闪一亮又灭了。
ۋال² 〔静〕<方> 碾子، 碌子، 碌碡

ۋالاق (音声的水倒中瓢从)啦哗 〔模〕

ۋالاقتەگكۈر 碎嘴، 叨唠爱 ، 舌饶 〔静〕: قېرىغىنىڭدا بەك-
مۇ ~ بولۇپ قاپسەن . 。了碎越嘴老越你

ۋالاقتەگكۈرلۈك 舌饶 〔静〕
ۋالاقتەگكۈرلۈك قىلماق 叨絮، 叨唠، 舌饶: سەن
تولىمۇ ۋالاقتەگكۈرلۈك قىلىدىكەنسەن . 。了舌饶太你

ۋالاقشتماق = ۋالاقلاتماق

ۋالاقشماق = ۋالاقلىماق

ۋالاقلاتماق «ۋالاقلىماق» 态动使的

ۋالاقلاشماق «ۋالاقلىماق» 态同共的

ۋالاقلىماق 啦哇哩哇، 啦呱哩叽 〔动〕: ئۇ ۋالاقلاپ سۆز-
لەپ كەتتى . 。来起了说啦呱哩叽他

ۋالاق - ۋالاق 啦哇哩哇، 啦呱哩叽① 〔模〕: ئۇ ~ سۆز-
لەپ كەتسە ، ھېچكىم چۈشەنەلمەي قالىدۇ . 哩哇来话起讲他
啦啪里劈② 。懂得听人没، 的啦哇

ۋالاق - ۋۇلۇق 啦啪哩劈، 啦哇哩呜 〔模〕: ئۇ زوھرەمنى
چېچىدىن تۇتۇۋېلىپ ، ~ ئۇرۇۋەتتى . 头的姆热合佐住揪他
。来起了打地啦啪里劈发

ۋالەك 子碾小 <方>〔静〕

ۋاكتورتا 号圆 <艺>〔静〕

ۋاللەي 棒打 ئوينىماق ~ :(戏游童儿种一)球棒棒 〔静〕
球棒

ۋاللىدە 一闪忽火灯 . چىراغ ~ يانىدى :闪忽، 地忽 〔静〕
。了亮下

ۋالۇن 砾漂 <地>〔静〕

ۋال - ۋال 彩光 چاقناپ تۇرماق ~ :闪一闪一، 熠熠 〔模〕
熠熠 / قىلىچ ~ يالتىراپ تۇراتتى . 。光寒着闪刀大

ۋال - ۋۇل = ۋال - ۋال

ۋالېنت 价配 <语>②价子原، 价合化 <化>① 〔静〕

ۋالېنتلىق 的价 <化>〔静〕
ۋالېنتلىق ئېلېكترون 子电价 <化>

ۋالىبول 球排 <体>〔静〕
ۋالىبول مەيدانى 场球排 <体>

ۋالىتىن 丁尔凡 <纺>〔静〕

ۋالىس 兹尔华 <艺>②曲舞圆① 〔静〕

ۋالىلداتماق «ۋالىلدىماق» 态动使的

ۋالىلدىماق 光发闪闪، 烁闪، 耀闪، 光闪 〔动〕: تاغ چوق-
قىسىدا مەڭگۈ ئېرىمەس قارلار ئاپتاپتا ۋالىلداپ تۇراتتى . 顶山
。光发闪闪下光阳在雪积的化不年常上

ۋالىۋاش = قالايمىقان

ۋالىۋاشلىق = قالايمىقانچىلىق

ۋالىي 守太③督总②员专① 〔静〕
ۋالىي مەھكىمە 署公员专

ۋالىيلىق 词名象抽的 «ۋالىي»: ۋالىيلىققا تەيىنلەنمەك 专任
员

ۋانكومىتسىن 素霉古万 <药>〔静〕

ۋاننا 池药(的毒消羊给)②盆澡، 缸浴، 盆浴① 〔静〕

ۋاننانىن 能年万〔静〕

ۋاننىلاتماق «ۋاننىلىماق» 态动使的

ۋاننىلاشماق «ۋاننىلىماق» 态同共的

ۋاننىلانماق «ۋاننىلىماق» 态动被的

ۋاننىلىماق 浴药 〔动〕

ۋانىلىن 素兰香، 醛草香 <化>〔静〕

ۋاھ 啧، 嘿(叹赞، 讶惊示表) 〔叹〕: ~ ، بۇ قانداق دېگەن
گەپ؟ 话么什是这، 嘿 ؟ ~ ، ناھايىتى ياخشى ئىش ئىكەن
بۇ . 。事好件一是真这، 啧

ۋاھابىي 古》释解面字按张主)派比哈瓦 <宗>〔静〕
(派教教兰斯伊的《训圣》和《经兰

ۋاھالەنكى 却، 是可 ، 而然 〔助〕: مەن ئۇنىڭدىن شۇنچە
ئۈمىد كۈتكەنىدىم ، ~ ، ئۇ ئۈمىدىمنى يەردە قويدى . 对曾我
。望希的我了负辜他是可، 望希的大很过抱他

ۋاھ - ۋاھ 呀呀哎(讶惊示表) 〔叹〕: ~ ، نېمىدېگەن گۈ-
زەل جاي بۇ! 方地的丽美么多، 呀呀哎! ~ ، قارا بۇنىڭ
چوڭ بولۇپ كەتكىنىنى . 大么这长都他، 看看، 呀呀哎
。了

ۋاي 哟哎، 呀哎، 呀啊، 啊 〔叹〕: ~ ، سىز ئىكەنسىزغۇ!
!啊你是来原، 呀哎 ~ ، قورسىقىم بەك ئاغرىپ كەتتى .
。了痛太子肚的我، 哟哎

ۋاي ئاتام 呀妈的我(异惊或难为到感示表): ~ ،
مۇنچە كۆپ ئادەمنى نەگە پاتقۇزارسىز! 的多么这، 呀妈的我
人怎么能容纳得下呀 ! ~ ، نېمانداق قاراڭغۇ ئۆي بۇ!
! 的洞洞黑么这么怎子屋这، 呀妈的我

ۋاي خۇدايىم 胡达呀، 唉(然为以不或疑惊示表):
ۋاي خۇدايىمەي ، ئەمدى قانداق قىلارمەن! 胡达呀، 这叫我可
呀办咋 ! ۋاي خۇدايىمەي ، شۇنچىلىك پۇلنىڭ ئىشى ئىكەنغۇ .
。嘛事的钱个几么哪是就不، 唉

ۋاي قوۋۇرغام 哟(讽嘲示表): ~ ، تېخى چىقىپ كېتە-
مەن دەپ بىزنى قورقۇتماقچىمۇسەن؟ 唬吓走出以想你، 哟
~ ، شۇمۇ گەپ بوپتىمۇ؟ 吗们我 ؟ 么什算这، 哟
? 话

ۋاي ئىسىت 借可

ۋايە 下见

ۋايىغا يەتمەك ①年成: قىزىمىز ۋايىغا يېتىپ قالدى . 我
们的姑娘已成年了。 ②尽善尽美

ۋايتاڭ 〔叹〕 天知道

ۋايتوۋا 〔叹〕 哎呀، 天哪: ~ ، ئەجەب بىزار قىلدىڭ . 天哪،
你真烦人。

ۋايداد (ۋايدادى) 〔叹〕 呼号، 呼天抢地: ئۆزىنى ھەرياققا ئۇ-
رۇپ ~ قىلماق 奔走呼号 / دۈشمەنلەرنىڭ ئەدىبىنى بېرىپ ،
~ دېگۈزدۇق . 敌人被我们打得鬼哭神嚎。 ۋايدادى پەلەك-
كە يەتمەك 叫苦连天

ۋايداد دېمەك 叫苦: توختىماي ~ 叫苦不迭

ۋايجان 〔叹〕 哎哟، 哎呀(表示痛苦، 惊讶): ~ ، قورسى-
قىم ئاغرىپ كەتتى ! 哎哟، 我的肚子痛! ~ ، بەك ھېرىپ
كەتتىم . 哎呀، 我太累了。 ئىختىيارسىز ~ دەۋەتمەك 不由
得喊了一声哎呀

ۋايجانلاتماق «ۋايجانلىماق» 的使动态

ۋايجانلاشماق «ۋايجانلىماق» 的共同态

ۋايجانلىماق 〔动〕 叫苦، 哎哟哎哟地叫

ۋايساشماق «ۋايسىماق» 的共同态

ۋايسىماق 〔动〕 叫苦، 叫喊: ئۇ ئاغرىقتىن ۋايساپ كەتتى .
他痛得直叫。

ۋاي - ۋاي 〔叹〕 哎呀، 啊: ~ ، نېمانداق چىرايلىق مەنزىرە
- ھە ! 啊، 多漂亮的景色呀!

ۋاي - ۋۇي 〔叹〕 哎哟(表示惊讶، 嘲讽等意): ~ ، نې-
مىدېگەن گۈزەل يەر - ھە ! 哎哟، 多么美丽的地方呀!
~ ، مونۇ ئاداشىڭ مەمەدانلىقىنى . 哎哟哟، 这位老兄多
会逞能(卖嘴皮子)。

ۋايىم 下见

ۋايىم يېمەك ①恐惧②担忧: ئانا كېچە - كۈندۈز ئوغلى-
دىن ۋايىم يەيتتى . 母亲白天黑夜为儿子担忧。

ۋايىــەي 〔叹〕 哎哟، 哎(表示不满意، 女性专用): ~ ،
قولۇمنى ئىشىك قىسىۋالدى . 哎哟، 我的手被门夹住了。
~ ، پۇل ، پۇل دەپ دۇكان ئاچاتتۇقمۇ؟ 哟، 一个劲儿地说
钱، 难道我们是开百货铺的吗?

ۋە 〔助〕 和، 与، 同: ئىشچى ~ دېھقانلار دۆلەتنىڭ خوجايىن-
لىرى . 工人和农民是国家的主人。 تــەنقىد ~ ئــۆز -
ئۆزىنى تەنقىد قىلماق 批评与自我批评 / ئــوقــۇتقۇچى ~
ئوقۇغۇچىلار 老师和学生

ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام 〔静〕<习> 愿主的安宁也降

临于你们(伊斯兰教文化圈内问候用语)

ۋەتەن 〔静〕 祖国: ۋەتەننى قوغدىماق 保卫祖国

ۋەتەنپەرۋەر 〔静〕 爱国者، 爱国主义者

ۋەتــەنپەرۋەرلىك 〔静〕 爱国، 爱国主义: ~ تازىلىق ھەرى-
كىتى 爱国卫生运动

ۋەتەنداش 〔静〕 同国人، 祖国同胞

ۋەتەنداشلىق «ۋەتەنداش» 的抽象名词

ۋەتەنسىز 〔静〕 无祖国的، 失去祖国的، 亡国的

ۋەتەنلىك 〔静〕 有祖国的

ۋەتۇۋەرەك [1] 见下

ۋەتۇۋەرىكى چىقماق 破烂不堪: بىر ئايغا قالماي يېڭى
ئاياغنىڭ ۋەتۇۋەرىكى چىقتى . 不到一个月، 一双新鞋就破
得不像样子了。

ۋەتۇۋەرەك [2] 〔静〕<方> 风筝

ۋەج (ۋەجى) 〔静〕 ①托词، 借口، 口实، 原因②财产:
ئۇنىڭ قانچىلىك ۋەجى بار؟ 他有多少财产? ۋەجىگە بېقىپ
خەجلىك بولسۇن . <谚> 量入为出。

ۋەخپە 〔静〕<宗> 瓦克夫(赠给清真寺، 经文学校或
麻扎的财产)

ۋەخــپــە ئەۋلاد 留给后代作瓦克夫的، 不能出售
的地

ۋەخپە قىلماق (作为瓦克夫)馈赠

ۋەخپە مۇتلەق 任意种، 但将部分收益交清真寺的
地

ۋەخپە يەر 瓦克夫地

ۋەدە 〔静〕 诺言: ۋەدىگە ۋاپا قىلمــاق 履行诺言 / ۋەدىگە
خىلاپلىق قىلماق 违背诺言

ۋەدە بەرمەك 许诺، 许愿

ۋەدە قىلماق = ۋەدە بەرمەك

ۋەدىدە تۇرماق 守信، 践约

ۋەدىش 〔静〕<方> 养成习惯

ۋەدىلەشمەك 〔动〕 约定: بىز بۈگۈن باغچىغا بېرىشقا ۋەدىلەش-
تۇق . 我们今天约定去公园。

ۋەدىلىك 〔静〕 有承诺的: ~ توختام 承诺合同

ۋەدىنامە 〔静〕 保证书

ۋەرەقە 〔静〕 传单: تەشۋىق ۋەرەقىسى 宣传单

ۋەز 〔静〕<宗> 劝诫(伊斯兰教指礼拜前阿訇向教
徒宣讲教义): ~ ئېيتماق (ئوقۇماق) 宣讲教义

ۋەزچى 〔静〕<宗> 说教者، 劝诫者

ۋەزخان 〔静〕<宗> 说教者، 劝诫者

ۋەزخانا 〔静〕<宗> 所诫劝

ۋەزخانلىق «ۋەزخان» 的抽象名词: ~ قىلماق 诫劝

ۋەزمىن 〔静〕 稳重، 沉稳的: ئۇ ~ ئادەم. 他为人稳重。

- **ۋەزمىن توغان** <水> 重力坝

ۋەزمىنلەشمەك 〔动〕 变稳重، 变沉着: ئۇ چوڭئايغانسېرى ۋەزمىنلىشىپ كەتتى. 随着年龄的增长، 他变得稳重了。

ۋەزمىنلىك 〔静〕 稳重، 稳沉، 沉着: ~ بىلەن دېمەك 沉着地说

ۋەز ـ نەسىھەت 〔静〕 说教، 训诫: ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلمىغان ۋەز ـ نەسىھەتتىن ياخشى نەتىجە چىقمايدۇ. 不从实际出发的说教是不会有好结果的。

ۋەزىپە 〔静〕 ①任务: تەشكىل ماڭا تاپشۇرغان جىددىي ~ 组织上交给我的紧急任务 / ئېغىر ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالماق 担负重任 ②职务: ۋەزىپىگە تەيىنلەنمەك 任职

ۋەزىپە ماياشى 职务工资

ۋەزىپە ئۆتىمەك 供职، 任职: ئۇنىڭ مۇھىت ئاسراش ئىدارىسىدە ۋەزىپە ئۆتەۋاتقىنىغا ئۇزاق بولدى. 他在环保局供职多年了。

ۋەزىپىدىن چۈشمەك 去职، 卸任

ۋەزىپىدىن قالدۇرماق 免职

ۋەزىپىدىن ئېلىپ تاشلىماق 撤销职务، 罢免

ۋەزىپىنى ئادا قىلالماسلىق جىنايىتى <法> 渎职罪

ۋەزىپىسىز 〔静〕 ①无任务的②无职务的

ۋەزىپىلىك 〔静〕 有任务的، 带任务的، 有职务的

ۋەزىر 〔静〕 大臣، 宰相، 丞相

ۋەزىر ئەزەم 首相، 丞相

ۋەزىرلىك «ۋەزىر» 的抽象名词: ~ قىلماق 任大臣

ۋەزىر ـ ۋۇزرا 〔静〕 朝廷要员

ۋەزىن (ۋەزنى) 〔静〕 ①重量، 分量: يۈك ۋەزنى 货重 / ئۇنىڭ سۆزىنىڭ خېلى ۋەزنى بار. 他的话相当有分量。②格律، 韵律: شېئىرنىڭ ۋەزنى 诗的韵律

ۋەزىن كوئېففىتسېنتى <物> 权系数

ۋەزنسىز 〔静〕 无分量的

ۋەزنلىك 〔静〕 ①有分量的: ~ سۆز 有分量的话 ②有韵律的

ۋەزىيەت 〔静〕 形势، 局势: خەلقئارا ~ 国际形势، 国际局势 / ئىنقىلابىي ~ 革命形势 / مۇقىم ~ 稳定的局面 / ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسى 大势所趋

ۋەسسالام 〔静〕〔习〕 话已完结: باشقا ئىلاج تېپىش كې-رەك، ~! 另想办法، 如此而已。

ۋەسۋەسە 〔静〕 ①诱惑، 迷惑②惶惑، 惶恐: شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى 魔鬼的诱惑 / شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن يولدىن ئازماق 鬼迷心窍

ۋەسۋەسىگە چۈشمەك 惊慌، 恐慌

ۋەسۋەسىگە سالماق ①使惊慌، 使恐慌: بۇ ۋەقە ئۇنى ۋەسۋەسىگە سالدى. 这个事件使他惊慌不安。②撺掇: شەيتان مېنى ۋەسۋەسىگە سالغاچقا، بۇ ئەخمەقانە ئىشنى قىلىپ قويۇپتىمەن. 由于魔鬼的撺掇، 我干了这件蠢事。

ۋەسۋەسىلىك 〔静〕 ①诱惑人的: ~ خىيال 诱惑人的想法 ②令人恐慌的، 令人惊慌的، 蛊惑人的: ~ سۆز 蛊惑人的言论

ۋەسىقە 〔静〕 契约

ۋەسىقىسى يوق 言而无信، 不信守诺言: ~ ئادەم 言而无信的人

ۋەسىقىسىز = ۋەسىقىسى يوق

ۋەسىل (ۋەسلى) 〔静〕 家产: ئۇنىڭ ۋەسلى قۇرۇغان. 他已倾家荡产。

ۋەسىي 〔静〕 监护人

ۋەسىيەت 〔静〕 遗嘱، 遗言، 遗训: ~ قالدۇرماق 留下遗嘱

ۋەسىيەت قىلماق 立遗嘱: بوۋاي مال ـ مۈلكىنى ئوغلىغا قالدۇرۇشنى ۋەسىيەت قىپتۇ. 老大爷立遗嘱将财产留给儿子。

ۋەسىيەتنامە 〔静〕 遗书

ۋەسىيلىك 〔静〕 ①监护②托管: خەلقئارا ~ 国际托管

ۋەسىيلىك قىلماق 监护

ۋەسىيلىك ھوقۇقى <法> 监护权

ۋەششەمسى 〔静〕<宗> 守夜时唱的歌谣

ۋەقە (ۋەقەسى) 〔静〕 事变، 事故، 事态، 事件: شىئەن ۋەقەسى 西安事变 / قاتناش ۋەقەسى 交通事故 / ~ كېڭىيىپ كەتمەك 事态扩大 / ئىنسانىيەت تارىخىدىكى ئۇلۇغ ۋەقەلەر 人类历史上的伟大事件

ۋەقە تۇغدۇرماق 肇事، 制造事端

ۋەقەلىك 〔静〕<文> 情节: ھېكايىنىڭ ۋەقەلىكى 故事情节

ۋەقەلىك شېئىر <文> 情节诗

ۋەقەلىك ئۇسسۇل <艺> 情节舞

ۋەكىل 〔静〕 ①代表: خەلق ۋەكىلى 人民代表 / تولۇق ھوقۇقلۇق ~ 全权代表 / ۋاقىتلىق ~ 临时代表 ②

(外交上的)代办

ۋەكىل پۇل <经> 代用货币

ۋەكىللەر ئۆمىكى 代表团

ۋەكىللىك 〔静〕 有代表性、代表的、代表性的: ~ خەلق ئۇسسۇلى 有代表性的民间舞蹈

ۋەكىللىك كىنىشكىسى 代表证

ۋەكىللىك ئوخشىتىش <语> 借喻

ۋەلەك[1] 〔静〕<方> 大车上系马套的绳木棍

ۋەلەك[2] 〔静〕<方> ①野孩子②私生子

ۋەلىئەھد 〔静〕 储王、皇太子

ۋەلىئەھدلىك «ۋەلىئەھد» 的抽象名词

ۋەلەدىزىنا 〔静〕 私生子

ۋەلىي 〔静〕<宗> 圣徒

ۋەلىيلىك «ۋەلىي» 的抽象名词

ۋەندەيگۇل 〔静〕<植> 万带兰

ۋەنزە 〔静〕 丸子: ~ شورپىسى 丸子汤

ۋەھاكازا 〔静〕 等等(表示列举未尽)

ۋەھشەت 〔静〕 残暴、残忍

ۋەھشەت سالماق 恐吓、恫吓

ۋەھشىي 〔静〕 ①残暴的、凶恶的、凶残的: ~ دۈشمەن 凶恶的敌人②野蛮的: ~ ئادەم 野蛮的人

ۋەھشىي ھايۋان 凶猛动物

ۋەھشىيانە 〔静〕 残暴的、残酷的、凶残的: ~ ھۆكۈمرانلىق 残暴的统治 / ~ ئازابلاش 残酷的折磨

ۋەھشىيلەرچە 〔静〕 残暴地、残酷地、残忍地、野蛮地: ~ ئۆلتۈرمەك 残杀 / ~ قىلىق 野蛮的行为

ۋەھشىيلەشتۈرمەك «ۋەھشىيلەشمەك» 的使动态

ۋەھشىيلەشمەك 〔动〕 变残暴、变残忍、变凶狠

ۋەھشىيلىك 〔静〕 行暴、野蛮行径: ~ قىلماق 施暴

ۋەھىمە 〔静〕 恐怖、恐惧、惊慌: پۈتۈن مەھەللە كەلكۈنگە دۇچ كەلگەچكە قاتتىق ~ ئىچىدە قالدى. 全村因受到洪水的袭击，处于极度的恐慌之中。

ۋەھىمە باسماق 感到恐怖、惶恐: ئۇنى قاتتىق ۋەھىمە باستى. 他感到非常惶恐。

ۋەھىمە سالماق 惊吓、使惊恐

ۋەھىمىگە چۈشمەك 感到惊慌、感到恐惧

ۋەھىمىگە سالماق 使惊恐、使恐慌: ماشىنىنىڭ ئۇدا سىز سىگنالى پۈتۈن مەھەللىنى ۋەھىمىگە سالدى. 汽车不安的喇叭声使整个村子陷于恐慌之中。

ۋەھىمىسىز 〔静〕 平安的、平静的: ~ كۈنلەر 平安的日子

ۋەھىمىلىك 〔静〕 恐怖的、惊险的: ~ كۆرۈنۈش 恐怖的景象 / ~ فىلىم 惊险片

ۋەھيى 〔静〕<宗> 启示

ۋەي 〔叹〕 喂: ~ ، نەگە بارىسەن؟ 喂，你上哪儿去？ ~ ، شارپاڭ چۈشۈپ قالدى. 喂，你的围巾掉了。

ۋەيت 〔模〕 哈哈(表示笑话)

ۋەيران 〔静〕 毁坏的、荒废的: ~ شەھەر 毁坏的城市

ۋەيران بولماق ①毁坏、崩溃、破坏、破落: يەر تەۋرەشتە دېھقانلارنىڭ ئۆيلىرى ۋەيران بولدى. 地震中农民的住房遭到了毁坏。 دۈشمەن ئەسكەرلىرى ۋەيران بولۇپ بەدەر قاچتى. 敌军溃败后狼狈逃窜。 مەدەنىي يادىكارلىقلار ۋەيران بولدى. 文物遭到破坏。②破产: ۋەيران بولغان كارخانا 破产企业

ۋەيران بولۇش قانۇنى <法> 破产法

ۋەيران قىلماق 毁坏、破坏、毁损: كۆۋرۈكنى ~ 破坏桥梁 / بۇ قېتىمقى بوران - چاپقۇن زىرائەتلەرنى ۋەيران قىلىۋەتتى. 这场暴风雨毁损了庄稼。

ۋەيرانە 〔静〕 ①坍塌、败落: تاغ باغرىدا بىر ~ قەدىمىي بۇتخانا بار ئىدى. 山坡下有一座败落的古庙。②颓废、委靡不振: ئۇ دائىم شۇنداق ~ . 他经常这样委靡不振。

ۋەيرانچىلىق «ۋەيران» 的名词形式: يەر تەۋرەش غايەت زور ~ كەلتۈرۈپ چىقاردى. 地震造成了巨大的破坏。

ۋەيرانلىق 〔静〕 ①废墟、瓦砾场②破产: ~ خىراجىتى 破产费用

ۋەيلۇن 〔静〕<宗> 火狱(七层火狱中的最下一层)

ۋىراچ 〔静〕 医师

ۋىراچلىق 〔静〕 医师工作: ~ قىلماق 做医师工作

ۋوببۇلياتور 〔静〕<电> 摆频信号发生器

ۋوتكا 〔静〕 伏特加(酒)

ۋودورود 〔静〕<化> 氢、氢气

ۋودورود بومبىسى <军> 氢弹

ۋولت 〔静〕<物> 伏特

ۋولت باتارېيىسى <物> 伏特电池

ۋولت - ئامپېر 〔静〕<物> 伏安

ۋولتامپېتىر 〔静〕<物> 伏安计

ۋولتمېتىر 〔静〕<物> 伏特计、伏特表、电压表

ۋولفرام 〔静〕<化> 钨: ~ رودىسى 钨矿

ۋولفراملىق 〔静〕 钨的

ۋولقان 〔静〕<地> 焰山火
ۋولقان كۆلى 灰山火
ۋولقان ئېغىزى 口山火
ۋوللاستونىت 〔静〕<矿> 石灰硅
ۋولنگراف 〔静〕<水> 计浪波
ۋولنومېر 〔静〕<水، 电> 仪波测، 计长波
ۋولۋوكس 〔静〕<植> 藻团
ۋولىنكا 〔静〕<艺> 笛风
ۋوھ 〔叹〕 哦哦(声叫的停马的车拉让)
ۋوي 〔叹〕 哦، 喂(义等呼招، 叹赞示表): ~، نېمىدېگەن ساپ ھاۋا! 哦، 多么清新的空气! ~، بۇرنىغا سۇ كىرمىگەن سارالڭ، سەن تېخى قوي باقماقچىمۇسەن؟ 喂، 你这个没有尝过苦头的傻瓜، 你还想放羊吗؟
ۋۇ 〔叹〕 哼(表示愤恨): ~، يۈزسىز، سەن سورىمىغان شۇ قاپتۇ - دە! 哼، 不要脸的، 连这个都要呀!
ۋۇجۇد 〔静〕 全身، 身躯: ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى تىترەك باستى. 他全身颤抖. ئۇ پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن ئىشلەيتتى. 他全心全意地工作。
ۋۇجۇدقا چىقماق 实现، 成功
ۋۇجۇدقا كەلمەك = ۋۇجۇدقا چىقماق
ۋۇچاڭ 〔静〕<地> 昌武
ۋۇچاڭ بېلىقى <动> 鲂، 团头鲂
ۋۇلۇڭ 〔静〕 龙乌
ۋۇلۇڭ چېيى 茶龙乌
ۋېدا 〔静〕<宗> 陀吠(婆罗门教، 印度教最古的经典)
ۋېدائىزم 〔静〕<宗> 吠陀教(印度古代宗教之一، 信仰多神، 崇拜神化的自然力和祖先، 英雄人物等)
ۋېرتۇشكا 〔静〕<水> 流速计
ۋېرتىسىل 〔静〕<药> 降压灵
ۋېرتىكال = تىك
ۋېرمىكۇلىت 〔静〕<矿> 蛭石
ۋېكتور 〔静〕<物> 矢量
ۋېكتور پوتېنسىيالى <物> 矢势
ۋېكتورلۇق 〔静〕<物، 数> 矢量的
ۋېكتورلۇق ئانالىز 矢量分析
ۋېكتورلۇق كۆپەيتمە 矢积
ۋېكتورمېتىر 〔静〕<物> 向量表، 矢量计
ۋېكسېل 〔静〕 票据
ۋېكسېل قانۇنى <经> 票据法
ۋېكسېل كەسكۈچى <经> 出票人
ۋېكسېلگە ئىمزا قويدۇرغۇچى <经> 被背书人
ۋېكسىلگە ئىمزا قويغۇچى <经> 票据背书人
ۋېكسېل ھەرىكىتى <经> 票据行为
ۋېكسېل ھوقۇقى <经> 票据权利
ۋېكسېل ئىگىسى <经> 持票人، 票据持有者
ۋېگېتاتىپ 〔静〕<生理> 植物性的
ۋېگېتاتىپ نېرۋا <生理> 植物性神经
ۋېلسىپىت 〔静〕 自行车: ~ مۇسابىقىسى 自行车赛
ۋېلسىپىتچى 〔静〕 自行车手
ۋېلسىپىتلىك 〔静〕 骑自行车的: ~ ئادەم 骑自行车的人
ۋېنتىل 〔静〕<机> 气门: ~ رېزىنكە نەيچىسى 气门心 / ~ قاپقىقى 气门盖
ۋېنگر 〔静〕 匈牙利人
ۋېنگرچە 〔静〕 ①匈牙利语، 匈牙利文②匈牙利式的
ۋېنېرا 〔静〕 ① 维纳斯(古罗马神话中的女神)② <天> 金星
ۋىبراتور 〔静〕 (混凝土)振捣器
ۋىتامىن 〔静〕<药> 维生素
ۋىتامىنسىز 〔静〕 无维生素的
ۋىتامىنسىزلىق «ۋىتامىنسىز» 的名词形式
ۋىتامىنسىزلىق كېسىلى <医> 维生素缺乏症
ۋىتامىنلىق 〔静〕 含维生素的: ~ يېمەكلىك 富含维生素食品
ۋىتامىنلىق بوغۇز 维生素饲料
ۋىتامىنلىق تولۇقلىغۇچ 维生素添加剂
ۋىتۋالاق 〔模〕 嘎嘎(鹁鸪叫声): بۆدۈنىنىڭ ماكانى يوق، نەگە بارسا ~. <谚> 鹁鸪没有家، 到处叫嘎嘎。
ۋىت - ۋىت 〔模〕 爱唧唧哝哝的: ~ خوتۇن 爱唧唧哝哝的女人
ۋىتېر 〔静〕<矿> 毒重石، 碳酸钡矿
ۋىتىر 见下
ۋىتىر نامىزى <宗> (宵礼后的)奇数拜
ۋىتىلداشماق «ۋىتىلدىماق» 的共同态
ۋىتىلداق 〔静〕 爱叨絮的: ~ خوتۇن 爱叨絮的女人
ۋىتىلدىماق 〔动〕 叨絮، 喋喋不休
ۋىجدان (ۋىجدانى) 〔静〕 ①良心، 天良: ۋىجدانى بار ئادەم 有良心的人 / ~ بىلەن گەپ قىلماق 凭良心说话 / ۋىجدانىنى يوقاتماق 丧尽天良②道义

ۋىجدان ئازابى 良心的责备

ۋىجدان قايىنماق 义愤填膺: ئۇ ناھەقچىلىكنى كۆرسە، ۋىجدانى قايناپدۇ. 他见到冤屈的事便义愤填膺。

ۋىجدان كۆتۈرمەك 看惯(用于否定): خۇشامەت قىلىشنى ۋىجدانىم كۆتۈرمەيدۇ. 我看不惯拍马溜须的事。

ۋىجدانەن 〔静〕 凭良心

ۋىجدانسىز 〔静〕 没良心的，无天良的

ۋىجدانسىزلىق «ۋىجدانسىز» 的名词形式: ~ قىلماق 昧良心

ۋىجدانلىق 〔静〕 有良心的，有天良的: ~ ئادەم 有良心的人

ۋىجدانىي 〔静〕 良心的，天良的: ~ بۇرچ 天职

ۋىجىك 〔静〕 瘦小的: ~ بالا 瘦小的孩子

ۋىجىكلەشتۈرمەك «ۋىجىكلەشمەك» 的使动态

ۋىجىكلەشمەك 〔动〕 变瘦小: ئۇ كېسەل دەستىدىن كۈندىن - كۈنگە ۋىجىكلىشىپ كەتتى. 一场病害得他一天比一天瘦小。

ۋىچ 〔模〕 啾啾，呢喃(鸟叫的声)

ۋىچ - ۋىچ 〔模〕 啾啾，叽叽喳喳，呢喃: قارلىغاچ ~ قىلىپ سايرىماقتا. 燕子呢呢喃喃地叫。

ۋىچىرلاتماق «ۋىچىرلىماق» 的使动态

ۋىچىرلاشماق «ۋىچىرلىماق» 的共同态

ۋىچىرلىماق 〔动〕 啾啾叫，叽叽喳喳叫: قۇشقاچلار ۋىچىرلىماقتا. 麻雀在叽叽喳喳叫。

ۋىچىر - ۋىچىر 〔模〕 唧唧喳喳: قۇشلار ~ قىلىپ سايراۋاتىدۇ. 鸟儿在唧唧喳喳地叫。

ۋىدالاشماق 〔动〕 永别，诀别，告别(与死者): ئۇ بىزدىن ۋىدالاشتى. 他和我们永别了。 جەسەت بىلەن ~ 与遗体告别

ۋىدالىق 〔静〕 诀别的: ~ سۆز 诀别的讲话

ۋىدىس 〔静〕〈植〉 野葡萄藤，

ۋىرتۇئال 〔静〕〈气〉 虚的

ۋىرتۇئال بېسىم 〈气〉 虚压

ۋىرتۇئال تېمپېراتۇرا 〈气〉 虚温

ۋىرۇس 〈医〉 病毒

ۋىرۇسشۇناس 〔静〕〈医〉 病毒学家

ۋىرۇسشۇناسلىق 〔静〕〈医〉 病毒学

ۋىرۇسلۇق 〔静〕〈医〉 病毒性: ~ جىگەر ياللۇغى 病毒性肝炎

ۋىزا 〔静〕 签证: چېگرىدىن كىرىش ۋىزىسى 入境签证 / ~ ئورگىنى 签证机关

ۋىزۋوت = پەي³

ۋىژ 〔模〕 嗡，飕

ۋىژژىدە 〔静〕 嗖地: ئوق ~ ئۇچۇپ كەتتى. 子弹嗖地飞过去。

ۋىژ - ۋىژ 〔模〕 嗖嗖，刺溜: ~ سوغۇق شامال جاندىن ئۆتەتتى. 嗖嗖的寒风吹得人浑身冰冷。ئوقلار قۇلاق تۈۋىدىن ~ ئۇچۇپ تۇراتتى. 子弹刺溜刺溜地从耳边擦过去。

ۋىژىلداتماق «ۋىژىلدىماق» 的使动态

ۋىژىلدىماق 〔动〕 ①嗖嗖，呼啸，刺溜②嗡嗡响

ۋىسكوزا 〔静〕〈化〉 ①黏胶，粘质体②人造丝

ۋىسكوزىلۇق 〔静〕 黏胶的: ~ تالا 黏胶纤维

ۋىسكى 〔静〕 威士忌

ۋىسمانىزم 〔静〕〈生〉 魏斯曼主义(新达尔文学说)

ۋىسمۇت 〔静〕〈化〉 铋，苍铅

ۋىسمۇتىن 〔静〕〈矿〉 辉铋矿

ۋىش 〔模〕 嗞嗞，刺刺

ۋىششىدە 〔静〕 ①鸟群飞时发出的声音②(蚊子发出的)嗞嗞声

ۋىش - ۋىش 〔模〕 嗞嗞，刺刺

ۋىشىلداتماق «ۋىشىلدىماق» 的使动态

ۋىشىلدىماق 〔动〕 刺刺，嗞嗞: ئوت تۇتاشقان پوجاڭزىدىن ۋىشىلداپ ئۇچقۇن چىقتى. 爆竹点着了，刺刺地冒着火星。 يىلان ۋىشىلداپ ماڭغىنىچە چاشقانغا ئېتىلدى. 蛇边爬边发出嗞嗞的声音向一只老鼠扑去。

ۋىق 〔模〕 用柳条抽打东西时发出的声音

ۋىقىلداتماق «ۋىقىلدىماق» 的使动态

ۋىقىلدىماق 〔动〕 飒飒响

ۋىكستربىمىيە 见下

ۋىكستربىمىيە چاتقىلى 〈植〉 荛花

ۋىگىل 见下

ۋىگىل پۇرچىقى 〈植〉 眉豆

ۋىڭ 〔模〕 嗡: بىر پاي ئوق قۇلاق تۈۋىدىن ~ قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى. 一颗子弹嗡地一声从耳边擦过。

ۋىڭڭىدە 〔静〕 嗡地: ئوق ~ ئۇچۇپ كەتتى. 子弹嗡地一声飞过去了。

ۋىڭ - ۋىڭ 〔模〕 嗡嗡

ۋىڭىلداتماق «ۋىڭىلدىماق» 的使动态

ۋىڭىلدىماق 〔动〕 ①嗡嗡②发出呼啸声，飕飕响

ۋال 〔模〕 ①刷地：ئۇنىڭ يۈزى ~ قىلىپ قىزاردى. 他的脸刷地一下红了。②微微：سۇ ~ ، ~ قىلىپ قايناۋاتىدۇ. 水微微地开着。

ۋىلايەت 〔静〕 ①专区 ②地区，郡

ۋىلايەتلىك 〔静〕 专区的

ۋىلايەتلىك پارتكوم 地委，地区党委

ۋىلىلدە 〔静〕 刷地：ئۇنىڭ يۈزى ~ قىزاردى. 她的脸刷地红了。

ۋال - ۋال 〔模〕 忽闪，稍微颤动：~ قاينىماق 微微滚沸 / ~ ئىسسىق 温热

ۋىلىق 〔模〕 微微(一笑)：بوۋاق ~ قىلىپ كۈلدى. 婴儿微微一笑。

ۋىلىققىدە = ۋىلىق

ۋىلىقلىماق 〔动〕 莞尔，微微(一笑)：ۋىلىقلاپ كۈلمەك 莞尔一笑

ۋىلىق - ۋىلىق 〔模〕 莞尔，微微：~ كۈلمەك 格格地笑起来。بوۋاقنىڭ ~ كۈلۈشى 婴儿甜蜜的笑声

ۋىلىلداتماق «ۋىلىلدىماق» 的使动态

ۋىلىلدىماق 〔动〕 ①微微闪光，闪光 ②微微(沸腾)：سۇ ۋىلىلداپ قايناۋاتىدۇ. 水微微地沸腾着。

ۋىنتا 〔静〕 螺丝钉

ۋىنتىسى بوش <成> 没决心，没信心，呆气：ئۇنىڭ ئازراق ~ ، سۆزىنى كۆڭۈللىرىگە ئالمىسلا. 他有点呆气，别把他的话放到心上。

ۋىنتىسى بوشىماق <成> 松劲儿，泄气

ۋىنتىسى كەم <成> 脑子少根弦：بۇ ئاداشىنىڭ بىر ۋىنتىسى كەممۇ نېمە؟ 这个老兄是不是脑子缺根弦？

ۋىنايا 〔静〕<宗> 毗奈耶

ۋىنتىلاتماق «ۋىنتىلىماق» 的使动态

ۋىنتىلاشماق «ۋىنتىلىماق» 的共同态

ۋىنتىلانماق «ۋىنتىلىماق» 的被动态

ۋىنتىلىماق 〔动〕 上螺丝

ۋىنو 〔静〕 葡萄酒

ۋىنوچىلىق 〔静〕 葡萄酒业

ۋىنىل 〔静〕<化> 乙烯基：~ تالا 乙烯纤维

ۋىنىلون 〔静〕<纺> 维尼纶

ۋىئولېت 见下

ۋىئولېت گۈلى <植> 紫罗兰

ۋىۋىسكا 〔静〕 招牌，牌匾

ۋىۋىسكىسىز 〔静〕 无招牌的

ۋىۋىسكىلىق 〔静〕 有招牌的

ۋىيەي 〔叹〕 哎哟(表示惊异，不满等，女性专用)：~ ، پۇتۇمنى دەسسىۋالدىڭ. 哎哟，你踩我脚了。~ ، كىم بۇ؟ 哎哟，这是谁呀？

ئې

ئې ①维吾尔文第三十个字母②该字母名称

ئېپوپېيە 〔静〕<文> 诗史篇长

ئېپوس 〔静〕<文> 诗史事叙

ئېپوكسى 〔静〕<化> 的氧环

ئېپوكسى گۇرۇپپا <化> 族氧环

ئېپوكسى سمولا <化> 脂树氧环

ئېپېيروگېنلىق 〔静〕<地> 的陆造

ئېپېيروگېنلىق تەسىر <地> 用作陆造

ئېپېيروگېنلىق ھەرىكەت <地> 动运陆造

ئېپىتېلىيە 〔静〕<理生> 皮上

ئېپىتېلىيە توقۇلمىسى <理生> 织组皮上

ئېپىتېلىيە ھۈجەيرىسى <理生> 胞细皮上

ئېپى - جېپى 〔静〕门窍، 道门، 细底: مەن بۇ يەرنىڭ ئېپى - جېپىنى بىلىپ بولغۇچە خېلى ۋاقىت ئۆتتى. 清摸我等 。间时长好了过已细底的里这

ئېپىدە 〔静〕的适合: ئېپىدىرەك بىرنەرسە ئۇچرىسا ئالماقچىمەن. 。买就西东的适合到碰想我

ئېپىدوت 〔静〕<地> 石帘绿

ئېپىدېرما 〔静〕<生> 皮表

ئېپىزوت 〔静〕<文> 节细

ئېپىسكوپ 〔静〕<宗> 教主

ئېپىسكوپلۇق 〔静〕<宗> 职之教主

ئېپىفىز 〔静〕<理生> 骺骨

ئېپىك 〔静〕<文> 的事叙، 的叙记

ئېپىك ئەسەر 文事叙، 文叙记

ئېپىك داستان 诗长事叙

ئېپىك شېئىر 诗事叙

ئېپىگراف 〔静〕<文> 词题首卷

ئېپىلوگ 〔静〕<文> 声尾، 语结

ئېپىمەك 〔动〕<古> 动移، 弹动; 身动، 身起

ئېپى - مەلە 〔静〕<方> 舍右邻左، 居邻

ئېتالون 〔静〕<化> 器准标، 具准标

ئېتان 〔静〕<化> 烷乙

ئېتانول 〔静〕<化> 醇乙

ئېتەك 〔静〕①襟، 下摆: پەلتونىڭ ئېتىكى 下的衣大 摆 / كۆڭنى ~ بىلەن ياپقىلى بولماس. <谚> 不遮襟衣 阳太住 ②(山)麓، 脚: تاغ ئېتىكى 山麓، 山脚

ئېتەك كۆتۈرمىسى 襟衣

ئېتەك ياپماق 向偏، 护袒

ئېتىكى كەڭ <成> 方大، 慨慷

ئېتىكى ئوتلۇق <成> 引人瞩目، 惹是生非: ~ ئايال 人女的目瞩人引

ئېتەكسىز 〔静〕的状筒: ~ كۆڭلەك 裙筒

ئېتەكلەپ 〔静〕用衣襟兜: بىر توپ قىزلار باغدا ~ ئالما توشۇۋاتاتتى. 。果苹运兜襟衣用园果在娘姑群一

ئېتەكلىك 〔静〕衣襟的: قارا ~ كۆڭلەك 裙黑襟宽

ئېتنوگراف 〔静〕 民族志学家

ئېتنوگرافىيە 〔静〕 ①民族志学②民族志

ئېتنوگرافىيىلىك 〔静〕 人种志的，民族志的： ~ ماتېرىياللار 人种志资料

ئېتنولوگىيە 〔静〕 人种学

ئېتنولوگىيىلىك 〔静〕 人类学的： ~ ئوچېرك 人类学散文

ئېتنىك 〔静〕 人种的，种族的

ئېتنىك تەركىب 人种成分

ئېتيۇت 〔静〕<文、艺> 小型话剧

ئېتېن 〔静〕<化> 乙烯

ئېتىبار (ئېتىبارى) 〔静〕 ①重视，关注，照顾： ئۇنىڭ ئىدارىدە ئېتىبارى يوق . 他在单位不受重视。②关系（泛指原因，条件）： ۋاقىت ئېتىبارى بىلەن بىز ئۇنى كۈتمىدۇق . 由于时间关系我们没有等他。

ئېتىبار بەرمەك 照顾，顾及，优待： ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پەرزەنتلىرىگە ~ 照顾职工子女 / ھەربىيلەرنىڭ ئائىلە - تاۋابىئاتلىرىغا ~ 优待军属 / ئۆزىنىلا دەپ ، باشقىلارغا ئېتىبار بەرمەسلىك 只顾自己不顾别人

ئېتىبار بېلەتى 优待票

ئېتىبارغا ئالماق 照顾，重视，顾全： ئىدارە نەسىردىن ئاكىنىڭ قىيىنلىقىنى ئېتىبارغا ئېلىپ ، ئۇنىڭغا بىر يۈرۈش يېڭى ئۆي بەردى . 为了照顾上了年纪的乃斯尔丁大叔，单位给他分了一套新房。ئۇنىڭ قىلغان سۆزىنى دادىسى ئېتىبارغا ئالدى . 他父亲重视他的话。ئومۇمىيەتنى ~ 顾全大局 / رەھبەرلىك ئۇنىڭ قابىلىيىتىنى ئېتىبارغا ئېلىپ ، ئۇنىڭغا چارە كۆرمىدى . 领导上考虑到他的才能，没有给予处分。

ئېتىبار قىلماق 理会，在乎，照顾： مەن ئۇنىڭ گېپىگە ئېتىبار قىلمىدىم . 我不在乎他的话。بىز ساڭا ئېتىبار قىلىپ ، دوختۇرغا كەتكەن پۇلنى كۆتۈرۈۋەتتۇق . 我们照顾你，免去了你的医疗费。

ئېتىبارەن 〔助〕 从……此，从……起： مەرھابا شۇ سائەتتىن ~ تېخىمۇ غەيرەتكە كەلدى . 麦尔哈巴从那个时候起就更加鼓起了干劲。

ئېتىبارسىز 〔静〕 不受重视的，无足轻重的： ~ ئادەم 无足轻重的人

ئېتىبارسىز قارىماق 忽视，忽略，漠视： ئۆزىنىڭ سالامەتلىكىگە ~ 忽视自己的健康 / ئۆزۈڭنىڭ خاتالىقىغا ئېتىبارسىز قارىما . 不要忽略自己的错误。ئاممىنىڭ تۈپ مەنپەئەتىگە ئېتىبارسىز قاراشقا بولمايدۇ . 不能漠视群众的根本利益。بۇ ئىشقا ھەرگىز ئېتىبارسىز قارىيالمايمىز . 对这件事我们绝不能置之不理。

ئېتىبارسىزلىق «ئېتىبارسىز» 的名词形式

ئېتىبارلىق 〔静〕 受重视的，有价值的： ~ ئادەم 受重视的人，红人 / ~ سۆز 有价值的话

ئېتىبارلىق باج <经> 优惠税，特惠税

ئېتىبارلىق تاموژنا بېجى <经> 特惠关税

ئېتىبارلىق سودا <经> 优惠贸易

ئېتىبارلىق ئىجازەت <经> 优惠准入

ئېتىراپ 〔静〕 承认，确认

ئېتىراپ قىلماق 承认，确认： قانۇنىي جەھەتتىن ~ 法律上承认 / ئەمەلىيەت جەھەتتىن ~ 事实上承认 / بۇ مېنىڭ خاتالىقىم ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىشىم كېرەك . 我应当承认，这是我的过错。مەجلىسكە قاتناشقان دۆلەتلەر بۇ پرىنسىپلارنى ئېتىراپ قىلىشتى . 参加会议的各国确认了这些原则。

ئېتىراپلىق 〔静〕 确认的

ئېتىراپلىق چىقىم <经> 承付

ئېتىراپنامە 〔静〕<法> 确认书

ئېتىراز 〔静〕 抗议，抗诉

ئېتىراز بىلدۈرمەك <法> 抗诉，提出抗议

ئېتىراز دائىرىسى <法> 抗诉范围

ئېتىراز دېلوسى <法> 抗诉案件

ئېتىرازسىز 〔静〕 无反抗地： ئۇ بۇ پىكىرلەرنى ~ قوبۇل قىلدى . 他无反抗地接受了这些意见。

ئېتىرازنامە 〔静〕<法> 抗诉书，抗议书

ئېتىز 〔静〕 ①田，田地： تەجرىبە ئېتىزى 试验田 / تۆگە ئېتىزنى بۇزسا ، ھېچ گەپ يوق ، توخۇ پالاقلىسا ، ۋاراڭ - چۇرۇڭ . <谚> 骆驼毁坏农田什么事也没有，鸡扑腾却嫌吵闹喧哗。②畦： ئۈچ ~ يەر 三畦地

ئېتىز پەرۋىشى <农> 田间管理

ئېتىز پېچەكگۈلى <植> 田薯

ئېتىز تاشپاقىسى <动> 田鳖

ئېتىز تەجرىبىسى <农> 田间实验

ئېتىز چاشقىنى <动> 田鼠

ئېتىز سىنىقى <农> 田间试验

ئېتىز زىرائەتلىرى 大田作物

ئېتىز قۇلۇلىسى <动> 田螺

ئېتىز قومۇشى <植> 荻

地下、田下 ئېتىزلىققا بارماق :地田、田〔静〕 **ئېتىزلىق**
菜苣苦 <植> ئېتىزلىق بوزتىكىنى
贼木田 <植> ئېتىزلىق قىرىقبوغۇمى
间田、田农〔静〕 **ئېتىز - ئېرىق**
田农 <农> ئېتىز - ئېرىق ئاساسىي قۇرۇلۇشى
设建本基
理管间田 <农> ئېتىز - ئېرىق پەرۋىشى
活农 ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرى
③击射 <军>②词名动种一另的 «ئاتماق» ① **ئېتىش**
火交
速射 <军> ئېتىش سۈرئىتى
线射 <军> ئېتىش سىزىقى
器兵、器火 <军> ئېتىش قوراللىرى
障故击射 <军> ئېتىش كاشىلىسى
点力火、点射发 <军> ئېتىش نۇقتىسى
标目击射 <军> ئېتىش نىشانى
态同共的 «ئاتماق» **ئېتىشماق**
态同共的 «[1]ئەتمەك» **ئېتىشمەك**[1]
态同共的 «[2]ئەتمەك» **ئېتىشمەك**[2]
战有处远 . بولۇۋاتىدۇ ~ يىراقتا :事战〔静〕 **ئېتىشۋازلىق**
。事
يەنە باشلاند ~ تاڭ ئاتارغا يېقىن :火交、事战〔静〕 **ئېتىشىش**
。起又事战前亮天 . ى
仰信教宗 ~ دىنىي :念信、仰信〔静〕(ئېتىقادى) **ئېتىقاد**
奉信、仰信 ئېتىقاد قىلماق
者奉信、者仰信〔静〕 **ئېتىقادچى**
义主仰信 <哲>〔静〕 **ئېتىقادچىلىق**
的仰信无〔静〕 **ئېتىقادسىز**
式形词名的 «ئېتىقادسىز» **ئېتىقادسىزلىق**
的仰信有〔静〕 **ئېتىقادلىق**
关门 : ~ ئىشىك :的闭封、的着盖、的着关〔静〕 **ئېتىك**
口瓶 . ~ بوتۇلكىنىڭ ئاغزى 。着关子窗 . ~ دېرىزە 。着
。的着(封)盖
统系闭封 <物> ئېتىك سىستېما
井闭关 <地> ئېتىك قۇدۇق
学理伦 <哲>〔静〕 **ئېتىكا**
学美理伦 ئېتىكا ئېستېتىكىسى
、一之动活炼修教兰斯伊)静坐 <宗>〔静〕 **ئېتىكاپ**
静和经诵，拜礼戒斋居隐夜日内殿拜礼在者炼修
(修

坐打、静坐 ئېتىكاپتا ئولتۇرماق
室静坐 <宗>〔静〕 **ئېتىكاپخانا**
。着关紧门大 . ~ دەرۋازا چىڭ :的着关〔静〕 **ئېتىكلىك**
的理伦〔静〕 **ئېتىكىلىق**
基烷乙、基乙 <化>〔静〕 **ئېتىل**
酯乙酸醋、酯乙酸乙 <化> ئېتىل ئاتسېتات
醚乙 <化> ئېتىل ئېفىر
醇乙 <化> ئېتىل ئالكاگول
胺乙 <化>〔静〕 **ئېتىلامىن**
花米玉爆 ~ قوناق :态动使的«ئېتىلماق» **ئېتىلدۇرماق**
的发喷、的射喷〔静〕 **ئېتىلما**
岩出喷、岩发喷 <地> ئېتىلما جىنس
气喷 <地> ئېتىلما گاز
流射、流射喷 <水> ئېتىلما ئېقىم
ئېتىلغان تاش دەرەخكە تەگ :态动被的 «ئاتماق» ① **ئېتىلماق**
. ئېتىلدى بىر خائىن 。上树棵一到碰头石的出扔 . دى
嘣竹爆 . پوجاڭزا پاڭ قىلىپ ئېتىلدى 。徒叛个一了毙枪
石 . نېفىت تۇرۇبا ئارقىلىق ئېتىلىپ چىقتى 。了响声一地
. كۆز يېشى بۇلاقتەك ئېتىلىپ چىقتى 。来出流涌道管从油
«ئاتماق»②。发喷浆岩 . ماگما ئېتىلىپ چىقتى 。涌泉如泪
。出而门夺他 . ئۇ ئىشىكتىن ئېتىلىپ چىقتى :态复自的
穴巢人敌扑直 دۈشمەننىڭ ئۇۋۇسىغا ئېتىلىپ كىرمەك
路道 . يول ئېتىلىپ قالدى :态动被的 «[1]ئەتمەك» **ئېتىلمەك**[1]
。了上堵被洞的上墙 . تام تۆشۈكى ئېتىلدى 。塞阻
塞闭孔鼻 دىماغ ئېتىلىپ قالماق
熟做饭抓 . پولۇ ئېتىلدى :态动被的 «[2]ئەتمەك» **ئېتىلمەك**[2]
班下我 . ئىشتىن كەلسەم ، ئۆيدە تاماق ئېتىلىپ بوپتۇ 。了
。了好做已饭里家、来回
烯乙 <化>〔静〕 **ئېتىلېن**
胺二乙 <化>〔静〕 **ئېتىلېندىئامىن**
تۆت - بەش چېرىك خۇد :态同共的 «ئېتىلماق» **ئېتىلىشماق**
دى قوزىغا ئېتىلغان بۆرىدەك ئېتىلىشىپ ، ئۇنى چەمبەرچەس باغ
过扑般一狼恶的羊羔向扑像的兵当个五四 . لىدى
。绑大花五他把、去
两含够 ناس ~ ئىككى :(斯纳)的次一含够〔静〕 **ئېتىم**
斯纳的次
家学源词〔静〕 **ئېتىمولوگ**
学源语、学源词 <语>〔静〕 **ئېتىمولوگىيە**
的学源词〔静〕 **ئېتىمولوگىيىلىك**
典词学源词 ئېتىمولوگىيىلىك لۇغەت

ئېتىنىل 〔静〕 <化> 基烯乙

ئېتىئولوگىيە 〔静〕 <医> 学原病، 学因病

ئېتيود 〔静〕 <艺> 曲习练

ئېجە 〔静〕 <方> 姐姐

ئېجىرغان 〔静〕 <方> 峦山

ئېجىرىم 〔静〕 白明، 楚清: ~ ئىش قىلماق 事白明做

ئېجىرىملىق «ئېجىرىم» 的名词形式

ئېجىگەي 〔静〕 <方> 子渣奶، 酪奶

ئېجىل 〔静〕 好相، 人恋؛ 昵亲، 近亲

ئېجىل بولماق 近亲، 舍难分难، 形影不离: ئۇلار ~ بولۇپ قېلىشقان . 他们形影不离。

ئېجىلغا چۈشمەك (牛) 发情: كالا ئېجىلغا چۈشتى . 牛发情了。

ئېجىللاشماق 〔动〕 变亲密

ئېجىللىق 〔静〕 善亲، 亲近关系: مۇنداق دوستلۇق ۋە ~ بىر - بىرىنى چۈشىنىشتىن كېلگەن . 这种友谊和亲善来自互相了解。

ئېجىل - ئىناق 〔静〕 团结和睦

ئېجىل - ئىناقلىق «ئېجىل - ئىناق» 的抽象名词

ئېچىتقۇ 〔静〕 ①酵母، 酵素②母菌

ئېچىتقۇ پاراشوكى 发酵粉

ئېچىتقۇلۇق 〔静〕 ①发酵的، 发酵性的: ~ يېمەكلىك 发酵食品② <转> 拨弄是非، 调三窝四

ئېچىتقۇلۇق باكتېرىيە <化> 发酵性细菌

ئېچىتقۇلۇق قىلماق <成> 拨弄是非: ھەوي ، بۇ يەردە ئېچىتقۇلۇق قىلماي ، ئۆز ئىشىڭنى قىلساڭ بولمامدۇ ؟ 喂، 你别在这咱里拨弄是非، 去干自己的事不行吗？

ئېچىتقۇئوت 〔静〕 <植> 月见草

ئېچىتماق «ئېچىماق» 的使动态: ھاراق ~ 酿造烧酒② <转> 激(使发作): سىلەر ئۇنى ئېچىتماڭلار ، سوقۇشۇپ قالمىسۇن . 你们不要激他، 可别打起来。

ئېچىتىشماق «ئېچىتماق» 的共同态

ئېچىتىلماق «ئېچىتماق» 的被动态

ئېچىتىلغان ئوغۇت <农> 堆肥

ئېچىتىلغان يەم - خەشەك <农> 发酵饲料

ئېچىرقاتماق «ئېچىرقىماق» 的使动态

ئېچىرقاشماق «ئېچىرقىماق» 的共同态

ئېچىرقىماق 〔动〕 极饿، 非常饿: ئۇ بۈگۈن ئېچىرقاپ كەتتى . 今天他饿极了。

ئېچىشتۇرماق «ئېچىشماق²» 的使动态: بۇرۇننى ئېچىشتۇرىدىغان ھىد / 气味的鼻刺 تاماكا ئىسى دىماغنى ئېچىشتۇرۇۋەتتى . 子鼻呛味烟。

ئېچىشماق¹ «ئاچماق» 的共同态

ئېچىشماق² 〔动〕 ①火辣辣、(鼻刺)呛、熏(由于烟的刺激، 使眼睛流泪或睁不开)、刺激: ئۇنىڭ يارىسى ئېچىشىپ ئاغرىپ كەتتى . 他的伤口火辣辣地痛。ئېچىشقان يارىغا تۇز سەپمەك <成> 伤口上撒盐؛ 喻同"火上浇油" / ئىسىتىن كۆزۈم ئېچىشىپ كەتتى . 烟熏了我的眼睛。②酸楚: بۇ ھالىنى كۆرۈپ بەختىنىڭ يۈرىكى ئېچىشىپ كەتتى . 看到这个情景، 拜合提心里一阵酸楚。

ئېچىق 〔静〕 (田埂上的)水口: ~ ئاچماق 开水口 / ~ ئەتمەك 堵水口

ئېچىقسىز 〔静〕 没有开水口的: ~ ئېرىق 没有开水口的沟渠

ئېچىقلىق 〔静〕 打开的، 开开的: دېرىزە ~ 窗户开着 / ~ تۇرغان كىتاب 打开的书

ئېچىلدۇرماق «ئېچىلماق» 的使动态

ئېچىلما 〔静〕 ①开发的 ② <地> 露天的

ئېچىلما بايلىق 被开发的资源

ئېچىلما كان ياتمىسى 露天矿床

ئېچىلماق ① «ئاچماق» 的被动态: دېرىزە ~ 窗户被打开 / بۈگۈن كۆرگەزمە ئېچىلدى . 今天展览会开幕了。يېڭى ھاۋا يولى ئېچىلدى . 开辟了一条新航线。دېڭىزدا قاتناش لىنىيىسى ئېچىلدى . 水上航线开通了。دەرۋازا ئېچىلدى . 大门敞开了。دېڭىزدا تېخى ئېچىلمىغان نۇرغۇن سىرلار يوشۇرۇنغان . 大海包藏了许多尚未揭开的秘密。ئەپتبەشىرىسى ئېچىلىپ قالماق 显露原形 / سىر ئېچىلىپ قالماق 暴露秘密②开: ئىشتىھا ~ 开胃③晴: ھاۋا ئېچىلدى . 天晴了。④开放، 开窍، 盛开: رەڭگارەڭ گۈللەر ئېچىلدى . 百花盛开。ئۇنىڭ مېڭىسى ئېچىلدى . 他的脑子开窍了。

ئېچىلمىغان 〔静〕 未开发的

ئېچىلمىغان دېڭىز 处女海

ئېچىلىپ - يېيىلىپ 〔静〕 随便، 尽情地، 欢快地، 无拘无束地: ~ ئولتۇرماق 随便坐 / ~ سۆزلىمەك 尽情地谈، 畅所欲言

ئېچىماق 〔动〕 发酵، 发酸، 发馊: پىۋا ئېچىدى . 啤酒已经发酵了。سۈت ئېچىپ قاپتۇ . 牛奶发酸了。

ئېچىنارلىق 〔静〕 悲惨的، 辛酸的، 惨痛的: ~ تەقدىر 悲惨的命运 / ~ مەنزىرە 惨痛景象

ئېچىندۇرماق «ئېچىنماق» 态动使的

ئېچىنماق 〔动〕 借惋، 过难، 借痛، 心痛، 借怜، 悯怜: جاپاكەشلەرگە ~ 人的苦受悯怜 / ئۇ ئۆزىنىڭ خاتا قىلغانلى- قىغا قاتتىق ئېچىندى . 心痛常非到感误错犯己自对他。 گۈلزادە ئۆزىنىڭ ئۆمرىنى بىھۇدە ئۆتكۈزگەنلىكىگە ئىنتايىن ئې- چىندى . 生一度虚借痛分十代扎丽古 。 ئۇ دوستىنىڭ ۋاپات بولغانلىقىنى ئاڭلاپ ئىنتايىن ئېچىندى . 逝友朋到听他 . ئۈچ يىل بىللە تۇرۇپ ، بىردىنلا ئاي- رىلىپ كەتسە ، كىشى بەك ئېچىندۇ . 过难常非息消的世 。 离别旦一، 年三处相 . 借惋分十人使 。

ئېچىنىش «ئېچىنماق» 的另一种动名词形式: دادىسىنىڭ چىرايىدا بىر خىل ~ ئالامىتى كۆرۈندى . 出露上脸的爸爸 一种辛酸的表情。

ئېچىنىشلىق 〔静〕 惨痛的، 悲惨的، 辛酸的: ~ ئەسلە- مە 惨痛的回忆 / ~ ئاقىۋەت 悲惨的结局، 惨痛的后果

ئېچىنىشماق «ئېچىنماق» 的共同态

ئېچىئۇردا 〔静〕 <动>蚰

ئېخ 〔叹〕 (表示赞叹) 啊، 呵: ~ ، بىپايان دېڭىز ! 啊، 辽阔的大海!

ئېخولوت 〔静〕 回声仪

ئېخورنىيە 见下

ئېخورنىيە ئوتى <植> 水葫芦

ئېخىنوكوك = قاپلىق قۇرت كېسىلى

ئېدەر (ئېدەرى) 〔静〕 月子(产后四十天)

ئېدەر تۇتماق 坐月子

ئېدەر سالماق 坐月子期间门上挂红布条

ئېدەر قىلماق 过满月

ئېدەر ۋاقتى 月子، 月子期间

ئېدەرلىك[1] 〔静〕 坐月子的

ئېدەرلىك[2] 〔静〕 <方> 有危险的، 有隐患的

ئېدىت 〔静〕 数目: خەجلىگەن پۇلنىڭ ئېدىتى يوق . 花过的钱没数目。

ئېدىتلاتماق «ئېدىتلىماق» 的使动态

ئېدىتلاشماق «ئېدىتلىماق» 的共同态

ئېدىتلانماق «ئېدىتلىماق» 的被动态

ئېدىتلىق 〔静〕 算清了的، 清点了的: ~ سان 算清了的数字 / ~ ئىش قىلماق 做事心中有数

ئېدىتلىماق 〔动〕 清点، 盘点: ماللارنى ~ 清点商品

ئېدىر 〔静〕 丘陵

ئېدىرلىق 〔静〕 丘陵地带

ئېدىقىشماق 〔动〕 <方> 抬杠

ئېر 〔静〕 <古> 钻子

ئېرا (ئېراسى) 〔静〕 <地> 代: قەدىمكى ھاياتلىق ئېراسى 古生代 / يېڭى ھاياتلىق ئېراسى 新生代

ئېرەكەشمەك 〔动〕 作对: سەن ھۆكۈمەت بىلەن ئېرەكەشمە . 你不要和政府作对。

ئېرەكتە 〔静〕 <方> 男人

ئېرەم 〔静〕 伊甸园

ئېرەمباغ 〔静〕 (神话中所说的)乐园

ئېرەن[1] 〔静〕 <植> 枫树 ، 枫香

ئېرەن يېلىمى <植> 枫香脂

ئېرەن[2] 见下

ئېرەن قىلماق 重视، 理睬

ئېرەنسىز 〔静〕 不在乎، 漫不经心

ئېرەنسىز قارىماق 漫不经心، 置之不理

ئېرەنسىزلىك 〔静〕 满不在乎، 漫不经心، 掉以轻心

ئېرەنسىزلىك قىلماق 不在乎

ئېرەنشىمەك 〔动〕 在意، 关注: ئۇ بۇ ئىشقا ئانچە ئېرەنشىپ كەتمىدى . 他对这件事没怎么在意。

ئېرەنلىك 〔静〕 枫树林

ئېرپان 〔静〕 知识، 学问

ئېرتقۇزماق «ئېرتماق» 的使动态

ئېرتماق 〔动〕 擦، 揩: قولنى ~ 擦手 / توپىنى ~ 擦掉尘土 / تەرنى ~ 揩汗

ئېرتىشماق «ئېرتماق» 的共同态

ئېرتىلماق «ئېرتماق» 的被动态

ئېركە 〔静〕 <古> 鸭子(属)

ئېرگ 〔静〕 <物> 尔格(功和能量的单位)

ئېرگە 〔静〕 <植> 唐棣

ئېرگوتىن 〔静〕 <医> 麦角碱

ئېرنەك 〔静〕 <古> 周围، 附近، 边، 边缘

ئېرىئانتوس 〔静〕 <植> 蔗茅

ئېرىت 〔静〕 <医> 虹膜炎

ئېرىترومىتسىن 〔静〕 <医> 红霉素

ئېرىتكۈچ 〔静〕 ① <化> 溶剂 ② 洗洁净

ئېرىتكۈچى 〔静〕 溶解的

ئېرىتكۈچى بەز <理生> 溶解腺

ئېرىتكۈچى كاتالىزاتور <化> 熔融催化剂

ئېرىتكۈچى ماي <化> 溶剂油

ئېرىتمە 〔静〕①<化>溶液②溶化物、熔化物③<建>砂浆

ئېرىتمەك 〔动〕①熔化、熔解、熔炼：مېتالنى ~ 熔化金属 / ئېرىتىپ كەپشەرلىمەك 熔焊 / ئېرىتىپ ئۈزمەك 熔断 / رودىنى كوكس بىلەن بىللە دومنا مەشكە سېلىپ ~ 把矿石跟焦炭一起放在高炉里熔炼②溶化、溶解：مۇزنى ~ 溶化冰③<转>感化、打动：قىزنىڭ تاتلىق سۆزلىرى ئۇنىڭ قەلبىنى ئېرىتتى. 姑娘的甜言密语打动了他的心。ياخشى گەپ تاشنى ئېرىتىدۇ. <谚>良言能化开石头；喻同"良言所至、金石为开"。

ئېرىتىپ تاۋلىماق <冶>冶炼

ئېرىتىپ قۇيماق <冶>熔铸

ئېرىتىش «ئېرىتمەك» 的另一种动名词形式

ئېرىتىش خۇرۇچى <冶>熔剂

ئېرىتىش مېشى <冶>熔炉

ئېرىتىشمەك «ئېرىتمەك» 的共同态

ئېرىتىلمەك «ئېرىتمەك» 的被动态

ئېرىش «ئېرىمەك» 的另一种动名词形式

ئېرىش دەرىجىسى <化>溶度、溶解度

ئېرىش مۇۋازىنىتى <物>溶解平衡

ئېرىش نۇقتىسى <物>熔点

ئېرىش ئىسسىقلىقى <物>溶解热

ئېرىشتۈرمەك «ئېرىشمەك» 的使动态

ئېرىشچان 〔静〕<化>易溶解的、易熔的、可溶性强的

ئېرىشچان تاۋار <经>易溶性商品

ئېرىشچان قېتىشما <冶>易熔合金

ئېرىشچان كراخمال <化>可溶性淀粉

ئېرىشچان ماددا <化>可溶性物质

ئېرىشچان ئوزۇقلۇق <农>可溶性养分

ئېرىشچان ئوكسىگېن <化>溶解氧

ئېرىشچانلىق 〔静〕<化>①溶解度、熔解度②可溶性、可熔性

ئېرىشچانلىق كۆپەيتمىسى <化>溶度积

ئېرىشمە 〔静〕<生>获得性

ئېرىشمە ئىممۇنىتېت <医>获得性免疫

ئېرىشمەك 〔动〕得到、获得、赢得：ئىنقىلاب غەلىبىگە ئېرىشتى. 革命获得了胜利。ئۇ ئاممىنىڭ ھىمايىسىگە ئېرىشتى. 他得到了群众的拥护。

ئېرىشىلمەك «ئېرىشمەك» 的被动态

ئېرىشلگەن ئىممۇنىتېتلىق <生>获得免疫性

ئېرىشلگەن ئېرسىيەت <生>获得性状遗传

ئېرىغ 〔静〕①干净的、纯净的：چىنە ~ 干净碗 / ~ ئالتۇن 纯金②全是、尽是：ئۇششاق بالىلار ~ كەپتۇ. 来的全是小孩。ئۇ كۆرگىنىنى ~ ئېيتتى. 他把所见到的全说出来了。

ئېرىغ مال 精货(纯金)

ئېرىغداتماق «ئېرىغدىماق» 的使动态

ئېرىغداشماق «ئېرىغدىماق» 的共同态

ئېرىغدالماق «ئېرىغدىماق» 的被动态

ئېرىغدىماق 〔动〕打扫、弄干净：ھويلا - ئارامنى ~ 打扫庭院 / چىنە - قاچىلارنى ~ 洗碗碟

ئېرىق 〔静〕水沟、沟渠：ئېرىقتىكى سۇنىڭ قەدرى يوق. <谚>沟渠里的水不值钱。ئېرىقنى چوڭقۇر چاپ، سۇنى ئويناپ تۇت. <谚>沟渠挖得深，浇水不费劲。

ئېرىق قازغۇچ 掘壕机

ئېرىقچە 〔静〕小渠、溪

ئېرىق - ئۆستەڭ 〔静〕水渠

ئېرىك[1] 〔静〕<动>羯羊

ئېرىك قوي <动>公羊、羯羊

ئېرىك[2] 〔静〕<古>朽的、腐朽的

ئېرىگۈچى 〔静〕①溶解的②溶质

ئېرىگاي 〔静〕<方>六指人

ئېرىمە 〔静〕溶化而成的

ئېرىمە جىرا <地>溶沟

ئېرىمە غار <地>溶洞

ئېرىمەك 〔动〕①融化、融解、消融：مۇز ئېرىپ كەتتى. 冰消融了。تاغ چوققىسىدىكى قارلار ئېرىدى. 山顶上的积雪融化了。②溶化、溶解：قەنت سۇدا ئېرىيدۇ. 糖溶化于水。③熔化、熔解：بۇ ماددا سۇدا ئېرىمەيدۇ. 这种物质不能在水里溶解。بۇ خىل رودا 1000 گىرادۇسلۇق تېمپېرا- تۇرىدىلا ئېرىيدۇ. 这种矿石在1000度的高温中才能熔化。

ئېرىنچ[1] 〔助〕<古>可能

ئېرىنچ[2] 〔静〕<古>富裕生活、优裕生活、舒适、安逸

ئېرىنچەك 〔静〕怠惰的、懒惰的、懒洋洋的：~ بالا 懒惰的孩子

ئېرىنچەكلىك 〔静〕懒洋洋：ئۇ ~ بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىكنى ئاچتى. 他懒洋洋地起身打开了门。

ئېرىنمەك 〔动〕 得懒：بازارغا چىقىشقا ~ 上得懒
街 / **ئېرىنمەي ئۆگەنمەك** 习学地倦不

ئېرىئونىت 〔静〕 <地> 石沸毛

ئېزدىپ - تېزدىپ 〔静〕 涂糊里稀：بۇ ئىشنى ~ سەن
قىلىپ قويمىغانسەن؟ 干地涂糊里稀你是不怕恐事件这
的吧？

ئېزىپ - يانچىپ 〔静〕 踏糟：ئوغرىلار بۇ قوغۇنلۇقنى ~
ۋەيران قىلىۋەتتى. 小偷们把这块瓜地糟踏得不像样
子了。

ئېزىتقۇ 〔静〕 ①蜃景，海市蜃楼②迷惑人的：~ گەپ
迷惑人的话，鬼话

ئېزىتقۇلۇق «ئېزىتقۇ» 的抽象名词

ئېزىتقۇلۇق قىلماق 蛊惑人心

ئېزىق 〔静〕 <生理> 臼齿，槽牙

ئېزىق چىش 磨牙

ئېزىقتۇرماق «ئېزىقماق» 的使动态

ئېزىقتۇرۇشماق «ئېزىقتۇرماق» 的共同态

ئېزىقتۇرۇلماق «ئېزىقتۇرماق» 的被动态

ئېزىقماق 〔动〕 ①迷路② <转> 误入歧途③口误，说
错话：ئۇ گېپىدىن ئېزىقىپ قالدى. 他发生了口误，他说
错了话。

ئېزىقىشماق «ئېزىقماق» 的共同态

ئېزىلەڭگۈ 〔静〕 ①懒洋洋，懒散，黏糊，疲塌②慢
性子

ئېزىلەڭگۈلۈك 〔静〕 懒散，疲塌

ئېزىلەڭگۈلۈك قىلماق 萎靡不振，懒散，磨蹭：ئې-
زىلەڭگۈلۈك قىلماي، تېزرەك ئىشلە. 快干吧，别磨蹭
了。

ئېزىلگۈچى 〔静〕 ①被压迫者②被压迫的

ئېزىلگۈچى مىللەت 被压迫民族

ئېزىلمەك 〔动〕 ①压烂，挤烂，煮烂：ئۆرۈك ئېزىلىپتۇ.
杏子压烂了。ئاش ئېزىلىپ كەتتى. 饭煮烂了。②被
压迫：ئېزىلگەن مىللەت 被压迫民族③懒散，懒洋洋，
打不起精神：ئېزىلىپ يۈرىدىغان ئادەم 懒散的人

ئېزىلىپ - يانچىلىپ 〔静〕 连挤带压

ئېس 〔静〕 <古> 气味

ئېسەدەشمەك «ئېسەدىمەك» 的共同态

ئېسەدىمەك 〔动〕 抽搭：ئېسەدەپ يىغلىماق 抽抽搭搭地哭，
抽泣

ئېسەلەنمەك 〔动〕 鬼附身

ئېسەن[1] 〔静〕 平安：بالا - چاقىلىرى ئېسەنمۇ؟ 您的家眷平
安吗？

ئېسەن[2] 〔静〕 明年

ئېسەنچىلىك 〔静〕 平安：~ بولسا، كېلەر يىلى قەشقەرگە
بارىمەن. 如果平安的话，我明年到喀什去。

ئېسەنگىرەتمەك «ئېسەنگىرىمەك» 的使动态

ئېسەنگىرەشمەك «ئېسەنگىرىمەك» 的共同态

ئېسەنگىرىمەك 〔动〕 ①冲昏头脑，忘乎所以：غەلىبە
ئالدىدا ئېسەنگىرەپ قالماسلىق كېرەك. 不要在胜利面前冲
昏头脑②困惑

ئېسەنلەشمەك 〔动〕 互相问候

ئېسەنلىك[1] 〔静〕 平安，安宁：~ سورىماق 请安，问候

ئېسەنلىك[2] 〔静〕 明年：ئاقسۇغا ئېسەنلىككە بارىمىز. 我们明
年去阿克苏。

ئېسپېرانتو = دۇنيا تىلى

ئېستروگېن 〔静〕 <生理> 雌激素

ئېستونلار 〔静〕 爱沙尼亚人

ئېستېتىزم 〔静〕 唯美主义

ئېستېتىك 〔静〕 审美的：~ قابىلىيەت 审美能力 / ~
تەربىيە 美育，审美教育

ئېستېتىكا 〔静〕 美学

ئېستېتىكشۇناس 〔静〕 美学家

ئېستېتىكشۇناسلىق = ئېستېتىكا

ئېستېتىكىلىق 〔静〕 美学的，审美的

ئېستېتىكىلىق زوق 审美情趣

ئېستېر 〔静〕 <化> 酯

ئېستېرلىماق 〔动〕 <化> 酯化

ئېستېرازا 〔静〕 <化> 酯酶

ئېسكادرا 〔静〕 <军> 舰队

ئېسكولۇس 〔静〕 <植> 七叶树

ئېسكىمەك 〔动〕 <方> 嗅，闻

ئېسكىموس 〔静〕 爱斯基摩人

ئېسىرغا 〔静〕 <方> 耳环，耳坠

ئېسىركىمەك 〔动〕 <方> 爱惜

ئېسىز 〔静〕 <古> 罪过，邪恶，无耻

ئېسىزلەنمەك 〔动〕 <古> 变坏，学坏

ئېسىشماق «ئاسماق» 的共同态

ئېسىقسىز 〔形〕 未挂的，未吊的

ئېسىقلىق 〔静〕 挂着的，吊着的：~ قوزۇقتا شەپكە . 帽子
是挂在橛子上的。

ئېسىل 〔静〕 ①宝贵的、华贵的、贵重的、名贵的：～ مەدەنىي يادىكارلىق 宝贵的文物 / ～ گىلەم 华贵的地毯 / ～ مال 贵重的货物 / ～ تاۋار 名贵商品 ②优良的、优秀的、品德高尚的：～ ئەنئەنە 优良传统 / ～ ئەسەر 优秀作品、佳作 / ～ ئادەم 品德高尚的人

ئېسىل تاش 宝石

ئېسىلدۇرماق «ئېسىلماق» 的使动态

ئېسىلزادە 〔静〕 显贵、绅士

ئېسىلزادىلىك «ئېسىلزادە» 的抽象名词

ئېسىلماق ① «ئاسماق²» 的被动态：悬垂、悬挂、悬空：مەكتەپ دەرۋازىسىغا دۆلەت بايرىقى ئېسىلدى. 校门悬挂着国旗。② «ئاسماق²» 他被处以绞刑。ئۇ دارغا ئېسىلدى. 的自复态；扒、攀；纠缠：ماشىنىغا ～ 扒车 / دەرەخ شېخىغا ～ 攀着树枝 / مېنىڭ يەنە باشقا ئىشىم بار، ماڭا ئېسىلىۋالماڭ. 我还有事，别纠缠我。

ئېسىلىشماق «ئېسىلماق» 的共同态

ئېشەك 〔静〕〈动〉驴、毛驴：～ ئۆلۈۋاتسا، كۆتى غىجەك چاپتۇ. 〈谚〉毛驴快要死，屁股拉胡琴；喻"乐祸幸灾"。ئېشەككە يوق مولالمىنىڭ قۇلىقى تىنچ. 〈谚〉毛驴无耳根清净。ئېشەككە كۈچۈڭ يەتمىسە، ئۇر توقۇمىنى. 〈谚〉奈何不了毛驴，就拿驴鞍出气；喻"不起锅惹篱笆"；"欺软怕硬"。～ بېشى تۇتمىغان 外行、不懂行

ئېشەك قېچىر 〈动〉驴骡

ئېشەك هارۋىسى 驴车

ئېشەك ئۈچىسى 〈建〉墙脊

ئېشەكبۇيىسى 〔静〕〈植〉驴喜豆

ئېشەكپۇرچىقى 〔静〕〈植〉驴食豆

ئېشەكتاپىنى 〔静〕〈植〉马蹄草

ئېشەكچى 〔静〕(用毛驴赶脚的)脚夫

ئېشەكچىلىك 〔静〕 赶脚业

ئېشەكقومۇشى 〔静〕〈植〉小鸦葱

ئېشەكقۇرتى 〔静〕〈动〉鼠妇、潮虫

ئېشەكقولاق 〔静〕〈植〉球子蕨

ئېشەكلىك 〔静〕 ①有驴的：شۇنداق قىلىپ، بىزمۇ بىر ～ بولۇپ قالدۇق. 就这样，我们也有了一头毛驴。②骑驴的：ئۇ ～ كەلدى. 他是骑毛驴来的。

ئېشەكمەدىكى 〔静〕〈植〉狗尿苔、鬼笔

ئېشەك ـ ئۇلا 〔静〕〈方〉毛驴和其他牲口

ئېشەكيېلىمى 〔静〕〈药〉阿胶

ئېشەكيېمى 〔静〕〈医〉风疹块、风疙瘩

ئېشىپ ـ تېشىپ 〔静〕 充裕、绰绰有余：بۇ يىل بىزنىڭ تەييارلىۋالغان ئاشلىقىمىز ～ تۇرىدۇ. 今年我们准备的粮食绰绰有余。

ئېشىكلىك 〔静〕 捻的：～ يىپ 捻的线

ئېشىلمەك «ئەشمەك» 的被动态

ئېشىلىشچان 〔静〕〈纺〉捻度

ئېشىنچا 〔静〕 剩余的、多余的

ئېشىنچا ئاشلىق 余粮

ئېشىنچا پۇل 余钱

ئېشىنچا مەھسۇلات 剩余产品

ئېشىنچا ئۇچۇر 冗余信息

ئېشىندى 〔静〕 盈余

ئېشىندى پايدا 盈利

ئېشىندى مال 剩货、下脚货

ئېشىنماق 〔动〕 剩余：مەن بۇ يىل ئىككى تاغار ئاشلىق ئېشىندىم. 我今年剩余两口袋粮食。

ئېغىر 〔静〕 ①重、沉重、重甸甸：～ ئىش 重活 / ～ يۈك 重担、沉重的担子 / ～ تاش 重甸甸的石头 ②繁重、严重、深重：～ ۋەزىپە 繁重的任务 / ～ ئاقىۋەت 严重的后果 / ～ جىنايەت 严重的罪行 / ～ كۈلپەت 深重的灾难 ③艰苦、艰难、困难、吃力：～ كۈنلەر 艰苦的岁月 / ～ خىزمەت 艰难的工作、吃力的工作 / ئۇ ～ ئەھۋالدا قالدى. 他处于困难的境地。④艰涩、晦涩难懂：～ جۈملە 晦涩难懂的句子 ⑤苛刻：ئۇنىڭ ئوتتۇرىغا قويغان شەرتى بەك ～. 他提出的条件十分苛刻 ⑥难以消化的：～ تاماق 难以消化的饭 ⑦沉着、冷静：رابىيە، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال، ～ بول. 热比耶，你要克制自己、要冷静。

ئېغىر ئاپتوموبىل 重型汽车、载重汽车

ئېغىر ئالماق 见怪、多心、介意、在意：ھېلىقى گەپنى ئۇيلىماي دەپ سالغان ئىدىم، ئېغىر ئالماڭ. 刚才那句话是我无意中说的，你可别介意。

ئېغىر باج ـ سېلىق 苛捐重税、苛捐杂税

ئېغىر بويىنى يېنىك قىلماق 〈成〉手脚轻快、别嫌麻烦：ئېغىر بويىڭىزنى يېنىك قىلىپ، بۇ ئىشقا مېڭىشىپ بېرىڭ. 请你别嫌麻烦（别怕受累），帮我跑跑这件事。

ئېغىر پىلىموت 〈军〉重机枪

ئېغىر تەگمەك （说话）粗声粗气、粗鲁：سەن ئۇنىڭ

غا ئېغىر تەگمەي، سىلىقراق بول. 你对他态度柔和一些，别粗声粗气。

ئېغىر جازا 重罚

ئېغىر جازالىماق 〈法〉 重办、严惩、从重处罚

ئېغىر چۈشمەك 花销大: بۇ توي بىزگە بەك ئېغىر چۈشتى. 这婚礼我们花销太大了。

ئېغىر دىزېلىن 〈石〉 重柴油

ئېغىر زەمبىرەك 〈军〉 重炮

ئېغىر سانائەت 重工业

ئېغىر سۇ 〈化〉 重水

ئېغىر قورال 〈军〉 重武器

ئېغىر كارۋان 慢性子、肉头、老蔫、黏糊: ~ تازا ئاداش ئىكەن ئۇ. 这位老兄真是个黏糊。

ئېغىر كەتمەك 话说得重: ئۇنداق دېمەڭ، بۇ گېپىڭىز ئېغىر كەتتى. 别那么说，你的这话说重了。

ئېغىر كەلمەك ①重: ئۇ مەندىن بەش كىلو ئېغىر كەلدى. 他比我重五公斤。②吃力: بۇ ئىش ئۇنىڭغا ئېغىر كەلدى. 他干这事吃力。③难消化: بۇ تاماق كېسەل ئادەمگە ئېغىر كېلىدۇ. 这样的饭病人吃了难消化。④难以忍受: قىزنىڭ سوغۇق مۇئامىلىسى ماڭا ئېغىر كەلدى. 姑娘的冷漠态度叫我难以忍受。⑤嫌重: ھاۋا خېلىلا ئىسسىپ قالدى، پاختىلىق چاپان ئېغىر كېلىدۇ. 天气暖和多了，穿棉衣嫌重。

ئېغىر كۆرمەك 畏难、为难、介意: ئۇ ماڭا بۇ گەپنى ئېيتىشنى ئېغىر كۆردى. 跟我讲这话他感到为难。 ھېلىقى گەپنى ئويلىمايلا دەپ ساپتىمەن، ئېغىر كۆرمەڭ. 刚才那句话是我无心说的，你可别介意。

ئېغىر ماي 〈化〉 重油

ئېغىر مېتال 重金属

ئېغىر ھىدروگېن 〈化〉 重氢

ئېغىر ئۇستىخان 慢性子

ئېغىر ئېلېمېنت 〈物〉 重元素

ئېغىر ياتقۇ 万籁俱寂、熟睡、沉睡: ~، پۈتۈن يېزا جىمجىتلىققا چۆمگەنىدى. 万籁俱寂，全村一片沉寂。

ئېغىرئاياغ 〔静〕 有孕的、怀孕的: ~ ئايال 孕妇

ئېغىرئاياغ بولماق 怀孕

ئېغىربوي 〔静〕 怀孕、重身子: ئۇنىڭ ئايالى ~ بولۇپ قاپتۇ. 他妻子怀孕了。

ئېغىر - بېسىق 〔静〕 稳重、沉着、沉稳、沉静: ~ ئادەم 稳重的人、沉稳着的人 / كىشىلەرگە ~ مۇئامىلىدە بولماق 待人沉稳

ئېغىر - بېسىقلىق 〔静〕 沉着、心平气静: ~ بىلەن جاۋاب بەرمەك 沉着地回答

ئېغىرچىلىق 〔静〕 ①艰难、困苦、困境: تۇرمۇشنىڭ ئېغىرچىلىقى 生活的艰难 / ئاتام ئۆلمىگەن بولسا، ئانام مۇنچىۋالا ئېغىرچىلىقلارغا قالماس ئىدى. 如果爸爸还活着，妈妈也不会陷入这么大的困境。②〈转〉 重担、负担: ئېغىرچىلىقنى ئۈستىگە ئالماق 肩负重担 / ئېغىرچىلىقنى باشقىلارغا ئارتىپ قويماق 转嫁负担

ئېغىرسىنماق 〔动〕 嫌重

ئېغىرسىنىشماق «ئېغىرسىنماق» 的共同态

ئېغىرقات 〔静〕 重身子

ئېغىرلاتماق «ئېغىرلىماق» 的使动态: بالىلارنى ئالداپ ساتقان جىنايەتچىلەرنى ئېغىرلىتىپ جازالاش كېرەك. 应当加重处罚拐卖儿童的罪犯。

ئېغىرلاشتۇرماق «ئېغىرلاشماق» 的使动态

ئېغىرلاشتۇرۇلماق «ئېغىرلاشتۇرماق» 的被动态

ئېغىرلاشماق 〔动〕 ①变重、沉重、加重、昏沉: كېسەل ~ 病情加重、病情恶化 / كرىزىس ~ 危机加重 / قەدەم ~ 脚步沉重 / كاللا ~ 头脑昏沉②困难、艰难: ئۇنىڭ نەپەسى ئېغىرلاشتى. 他的呼吸困难。③快要分娩、肚子大了: بۇ ئايال ئېغىرلىشىپ قاپتۇ. 这女人快分娩了。

ئېغىرلىق 〔静〕 ①重、重量、体重: بەدەن ئېغىرلىقى 体重 / بۇ بېلىقنىڭ ئېغىرلىقى قانچە جىڭ كېلەر؟ 这条鱼有几斤重？ ئېغىرلىقىدىن كۆتۈرەلمىدىم. 重得我拿不动。②沉着、沉稳: ~ رەھمانلىق، يېنىكلىك شەيتانلىق. 〈谚〉 沉稳是圣贤之德，轻浮是魔鬼行径。

ئېغىرلىق قىلماق ①沉着、沉住气: سىز ئېغىرلىق قىلىڭ. 你沉住气。②嫌重、觉得困难: بۇ ۋەزىپىنى ئورۇنداش ماڭا ئېغىرلىق قىلىدۇ. 完成这项任务我觉得困难。 مۇنچە كۆپ يۈك بېسىلسا، ھارۋىغا ئېغىرلىق قىلىدۇ. 装这么多的货物，车吃不住。

ئېغىرلىق كۆتۈرۈش 〈体〉 举重

ئېغىرلىق كۈچى 〈物〉 重力

ئېغىرلىق مەركىزى 〈物〉 重心

ئېغىرلىق نۇقتىسى 〈物〉 重点

ئېغىرلىق يەلكىسى 〈物〉 重臂

ئېغىرلىق يوقىتىش 〈物〉 失重

ئېغىرلىماق 〔动〕 变重、加重: ئۇنىڭ كېسىلى ئېغىرلاپ قال-

。了重加情病的他 . دى

ئېغىر ـ يېنىك 〔静〕 的重轻: ئېغىر ئاياغ ۋاقتىدا ~ نەرسە- لەرنى كۆتۈرمەسلىك كېرەك . 怀孕期间轻重东西都不要抬 。

ئېغىز 〔静〕 ①口，嘴②间: ئىككى ~ ئۆي 两间房子③句: بىر ~ گەپ 一句话

ئېغىز ئاچماق ①张口，开口②开斋

ئېغىز ئالماق ①(疮)溃烂: جاراھەت ~ 伤口溃烂② 败露: بۇ ئىش ئاخىر ئېغىز ئالدى . 这件事终于败露了。

ئېغىز ئەدەبىياتى 口头文学

ئېغىز بوشلۇقى <生理> 口腔

ئېغىز تەرجىمىسى <语> 口译

ئېغىز تەگمەك 尝: نەشپۈتكە ~ 尝香梨

ئېغىز تىلى = جانلىق تىل

ئېغىز گارمونى 口琴

ئېغىز ئۆي 外间

ئېغىز ئىقرارى <法> 口供

ئېغىز ئىمتىھانى 口试

ئېغىز يەللىكى <医> 口炎

ئېغىز ـ بۇرۇن 〔静〕 嘴脸

ئېغىز ـ بۇرۇن يالاشماق 狼狈为奸

ئېغىزچە 〔静〕 口头的: ~ ئۇقتۇرۇش 口头通知

ئېغىزچە تەرجىمە <语> 口译，口头翻译

ئېغىزچە ھېسابلىماق 口算，口头运算

ئېغىزدۇرۇق 〔静〕 马嚼子

ئېغىزلاندۇرماق «ئېغىزلانماق» 的使动态

ئېغىزلاندۇرۇشماق «ئېغىزلاندۇرماق» 的共同态

ئېغىزلاندۇرۇلماق «ئېغىزلاندۇرماق» 的被动态

ئېغىزلانماق 〔动〕 ①(婴儿出生后第一次)喂饭，吃饭 ②开口说话

ئېغىزلىق «ئېغىز» 的形容词形式: ئىككى ~ ئۆي 两间屋子

ئېغىزمان 〔静〕 颈

ئېغىش 〔静〕 偏向，偏差: خىزمەتتىكى ~ 工作中的偏差 / ئېغىشنى تۈزەتمەك 纠偏

ئېغىش بۇلۇڭى ①<物> 偏角 ②<数> 偏转角

ئېغىش ھالىتى <数> 偏态

ئېغىشماق ①«ئاغماق» 的共同态②偏离: ئۇلار توغرا يولدىن ئېغىشتى . 他们偏离了正道。③始终不渝: ئۇ تـوغـرا سىياسەتنى ئېغىشماي ئىجرا قىلدى . 他始终不渝地执行了正确的政策。

ئېغىل 〔静〕 圈

ئېغىل قىلماق <成> 搞脏，搞得乱糟糟: سىلەر ئۆينى ئېغىل قىلىۋېتىپسىلەرغۇ . 你们把屋子搞脏啦。

ئېغىناتماق «ئېغىنىماق» 的使动态

ئېغىناشماق «ئېغىنىماق» 的共同态

ئېغىنىماق 〔动〕 打滚: ئات ئېغىنىغان يەردە تۈك قالار، ئېشەك ئېغىنىغان يەردە تېزەك . <谚> 马打滚的地方留毛，驴打滚的地方留粪。

ئېفتالىت 〔静〕 呎哒，白匈奴(古代民族，初名滑国，亦曾译名挹怛，挹阗等)

ئېففېكت 〔静〕<物> 效应

ئېففېكتلىق 〔静〕 效应的

ئېففېكتلىق لامپا 节能灯

ئېففېكتور 〔静〕<生理> 效应器

ئېفېدرىن 〔静〕<药> 麻黄碱

ئېفىر[1] 〔静〕<化> 乙醚

ئېفىر[2] 〔静〕<物> 以太

ئېفىر شامىلى <物> 以太风

ئېفىرازا 〔静〕<化> 酯酶

ئېفىئوپ 〔静〕 埃塞俄比亚人

ئېقىتما 〔静〕 冲积物

ئېقىتماق 〔动〕 流，冲: سۇ نۇرغۇن قۇم ـ شېغىللارنى ئېقىتىپ كەلدى . 水冲来了许多沙石。 ئۆستەڭگە سۇغا چىقىۋېدىم، چېلەكمنى سۇ ئېقىتىپ كەتتى . 到渠边打水，水冲走了我的水桶。

ئېقىتماي ـ تېمىتماي 〔静〕 点滴不漏地，原封不动地: ئۇ ئايشەمنىڭ گېپىنى ~ ئېرىغا يەتكۈزۈپتۇ . 他把阿依谢姆的话点滴不漏地传达给了她的丈夫。

ئېقىتىشماق «ئېقىتماق» 的共同态

ئېقىتىلماق «ئېقىتماق» 的被动态

ئېقىش «ئاقماق» 的另一种动名词形式: ~ مىقدارى 流量

ئېقىش تاپماق 顺利，顺当，红火: ئىش ئېقىش تاپتى . 事情顺利。 ئۇنىڭ ئوقىتى ئېقىش تاپتى . 他的生意很红火。

ئېقىش سۈرئىتى <水> 流速

ئېقىش قارشىلىقى <水> 流阻

ئېقىش مۇساپىسى <水> 流程

ئېقىش ئۆزگىرىشچانلىقى <地> 流变

ئېقىشچان 〔静〕 流动性的

ئېقىشچان جىسىم <物> 流体

ئېقىشچان ماددا <水> 流质

ئېقىشچانلىق 〔静〕 流动性

ئېقىشماق «ئاقماق» 的共同态

ئېقىم 〔静〕 ①流动的东西：هاۋا ئېقىمى 气流 / ئىسسىق ~ 暖流 / سوغۇق ~ 寒流 ②潮流：تارىخىي ~ 历史潮流 / پىكىر ئېقىمى 思潮③流派：يېڭى ~ 新流派 / ئىلمىي ~ 学派

ئېقىم بۆلگۈچ <电> 分流器

ئېقىم تېزلىكى <物> 流速

ئېقىم زىچلىق ۋېكتورى <物> 流密度矢量

ئېقىم سىزىقى <物> 流线

ئېقىم مەسىلىلىرى 时事

ئېقىم ئىسخېمىسى <电> 流程图

ئېقىن 〔静〕 ①流水②流动的

ئېقىن تورى <水> 流网

ئېقىن توسماق <水> 截流

ئېقىن چۆكۈندىسى 冲积物

ئېقىن ساياھىتى 漂流旅游

ئېقىن سۇ 流水

ئېقىن قاتلىمى <水> 流层

ئېقىن قۇرۇلمىسى <地> 流动构造

ئېقىن مىقدارى <水> 流量

ئېقىن ئۆزگەرتكۈچ <水> 变流器

ئېقىن ئۈزۈلۈشى <水> 断流

ئېقىن يالىنىش 冲蚀

ئېقىندى 〔静〕<地> 冲积

ئېقىندى تۈزلەڭلىك <地> 冲积平原

ئېقىندى قاتلام <地> 冲积层

ئېقىنشۇناسلىق 〔静〕<地> 河流学、河川学

ئېكە 〔静〕 (母兽的)性器官

ئېكەك 〔静〕 锉、锉刀

ئېكەك سالماق 锉：تۆمۈرگە ~ 锉铁

ئېكەك سۆڭىكى <生理> 颌骨

ئېكەكچە 〔静〕 小锉刀、什锦锉

ئېكەكلەتمەك «ئېكەكلىمەك» 的使动态

ئېكەكلەشمەك «ئېكەكلىمەك» 的共同态

ئېكەكلەنمەك «ئېكەكلىمەك» 的被动态

ئېكەكلىمەك 〔动〕 锉

ئېكەكلەش ئىستانوكى 锉床

ئېكەمە 〔静〕<古、艺> 伊克麦(古代突厥弹拨乐器之一)

ئېكتوپلازما 〔静〕<生> 外质膜、外胞浆、细胞外质层

ئېكتوپلاست 〔静〕<生> 外质膜

ئېكران (ئېكرانى) 〔静〕 银幕、屏幕、荧光屏

ئېكران خېتى 字幕

ئېكرانلىق 〔静〕 有银幕的：كەڭ ~ فىلىم 宽银幕影片

ئېكرانلىق تېلېفون <电> 可视电话

ئېكزوسفېرا 〔静〕<气> 外大气层、散逸层

ئېكس 〔静〕 爱克斯

ئېكس نۇر <物> 爱克斯射线

ئېكس نۇر دىفراكتومېترى <物> X 射线衍射仪

ئېكس نۇر دىفراكسىيىسى <物> X 射线衍射

ئېكس نۇر ئىسپېكتروگرافى <物> X 射线摄谱仪

ئېكسپرومت 〔静〕<艺> 即兴曲

ئېكسپلاتاتور= ئېكسپلاتاتسىيىچى

ئېكسپلاتاتسىيە 〔静〕 剥削：تۈزۈمى ~ 剥削制度

ئېكسپلاتاتسىيە قىلماق 剥削：باشقىلارنىڭ ئەمگىكىنى ~ 剥削他人的劳动

ئېكسپلاتاتسىيىچى 〔静〕 剥削者

ئېكسپورت 〔静〕 出口、输出

ئېكسپورت بېجى <经> 出口税、输出税

ئېكسپورت تاۋارلىرى <经> 出口商品

ئېكسپورت سەپلىمىسى <经> 出口替代

ئېكسپورت قىلماق 出口、输出

ئېكسپورت كارانتىنى <经> 出口检疫

ئېكسپورت كرېدىتى <经> 出口信贷

ئېكسپورتچى 〔静〕<经> 出口卖方：~ تەرەپ 出口卖方

ئېكسپورتلۇق 〔静〕 出口的

ئېكسپورتلۇق ئىجارە <经> 出口租赁

ئېكسپوزىتسىيە 〔静〕 ①<文> 开端②<物> 曝光

ئېكسپېدىتسىيە 〔静〕 探险

ئېكسپېدىتسىيىچى 〔静〕 探险家

ئېكستراكت 〔静〕<化> 萃取物、浸出物

ئېكستراكتلىماق 〔动〕<化> 萃取

ئېكستراكتور 〔静〕 萃取器、提取器、(枪炮的)退壳

钩弹抓、器
ئېكسترېموم 〔静〕 <数> 值极
ئېكسترېمىزم 〔静〕 义主端极、论激过
ئېكسترېمىزمچى 〔静〕 子分激过、者义主端极
ئېكسكاتور 〔静〕 <机> 器湿防、器燥干
ئېكسكاۋاتور 〔静〕 机土掘、铲电
ئېكسكۇرسىيە 〔静〕 光观、观参: ~ ئۆمىكى 团观参 ،
团光观
ئېكسكۇرسىيە قىلماق 光观、观参
ئېكسكۇرسىيىچى 〔静〕 者观参
ئېكسوتوكسىن = تاشقى زەھەر
ئېكستون 〔静〕 <物> 子激
ئېكلوگىت 〔静〕 <地> 岩辉榴
ئېكلىپتىكا 〔静〕 <天> 道黄
ئېكلىپتىكىلىق 〔静〕 <天> 的道黄
ئېكلىپتىكىلىق كەڭلىك <天> 纬黄
ئېكلىپتىكىلىق ئۇزۇنلۇق <天> 经黄
ئېكوسفېرا 〔静〕 <生、地> 圈态生
ئېكولوگ 〔静〕 家学态生
ئېكولوگىيە 〔静〕 <生> 学态生
ئېكولوگىيە بانكىسى <经> 行银态生
ئېكولوگىيە ئېتىكىسى <生> 学理伦态生
ئېكولوگىيىلىك 〔静〕 的态生
ئېكولوگىيىلىك ئامىل <生> 态生、子因态生
素因
ئېكولوگىيىلىك تارقىلىش 布分态生
ئېكولوگىيىلىك تەقلىد <农> 拟模态生
ئېكولوگىيىلىك تەڭپۇڭلۇق <生、地> 态生
衡平
ئېكولوگىيىلىك جۇغراپىيە <地> 学理地态生
ئېكولوگىيىلىك رايون <生> 域区态生
ئېكولوگىيىلىك سىستېما <生> 统系态生
ئېكولوگىيىلىك كىلىمات <生> 候气态生
ئېكولوگىيىلىك كىلىماتولوگىيە <气> 气态生
学候
ئېكولوگىيىلىك مۇھىت <生> 境环态生
ئېكولوگىيىلىك ئۈنۈم <经> 益效态生
ئېكولوگىيىلىك ئىرسىيەتشۇناسلىق <生> 态生
学传遗
ئېكولوگىيىلىك ئىقتىسادشۇناسلىق <经> 态生

学济经
ئېكولوگىيىلىك يوقىلىش <生> 绝灭态生
ئېكونومايزېر 〔静〕 <机> 内)②器热节(的炉锅)①
器油节(的机燃
ئېكۋاتور 〔静〕 <地> 道赤
ئېكۋاتور بەلبېغى <地> 带道赤
ئېكۋاتور شامىلى <气> 风道赤
ئېكۋىۋالېنت 〔静〕 ① <经> 物价等② <化、物>
量当
ئېكۋىۋالېنتلىق <物、化> 的量当 ، 的效等
ئېكۋىۋالېنتلىق قويۇقلۇق <化> 度浓量当
ئېكۋىۋالېنتلىق يادرو بومبىسى <军> 弹核量当
ئېكىشمەك «ئەكمەك» 态同共的
ئېكىن[1] 〔静〕 物作农、稼庄
ئېكىن[2] 〔静〕 膀肩、肩
ئېكىنزار = ئېكىنلىك
ئېكىنزارلىق = ئېكىنلىك
ئېكىنلىك 〔静〕 园植种、地稼庄
ئېكىنمەك 〔动〕 <方> 衅挑、蹭、擦摩
ئېگەر 〔静〕 子鞍
ئېگەر توقۇماق 鞍备
ئېگەر - توقۇم 〔静〕 鞯鞍
ئېگەر - جابدۇق 〔静〕 具鞍
ئېگەرچى 〔静〕 匠鞍
ئېگەرچىلىك 〔静〕 业鞍制
ئېگەرسىز 〔静〕 的鞍无、的鞍备未: ئۇ ئاتنى ئېگەرسىزلا
مىنىۋالدى . 了上骑就他子鞍备没马 。
ئېگەرسىمان 〔静〕 的形鞍马、的状鞍马
ئېگەرسىمان جىلغا <地> 谷状鞍
ئېگەرلەتمەك «ئېگەرلىمەك» 态动使的
ئېگەرلەشمەك «ئېگەرلىمەك» 态同共的
ئېگەرلەكلىك 〔静〕 的子鞍好备: ناسىر ئېغىلدىن ~ ئاتنى
يېتىلەپ چىقتى . 的子鞍好备匹一出牵里号马从尔斯纳
。马
ئېگەرلەنمەك «ئېگەرلىمەك» 态动被的
ئېگەرلىك 〔静〕 的子鞍有: ~ ئات 马的子鞍有
ئېگەرلىمەك 〔动〕 子鞍备
ئېگەرمەك 〔动〕 <古> 绕环②求追、随追、从跟① ،
环循、绕围
ئېگەرەنمەك 〔动〕 <古> 苦受、气叹、息叹、叹悲 ،

受罪

ئېگىرىمچى 〔静〕<古> 扳指儿

ئېگىچە 〔静〕 姐姐

ئېگىچە ـ سىڭىل 〔静〕 姐妹

ئېگىر 〔静〕<植> 菖蒲، 蒲草

ئېگىرتمەك «ئېگىرمەك» 的使动态

ئېگىرگۈل 〔静〕<植> 韭莲

ئېگىرمەك 〔动〕 纺: يىپ ~ 纺线

ئېگىرىش فابرىكىسى 纺纱厂

ئېگىرىش ماشىنىسى 纺纱机

ئېگىرىشمەك «ئېگىرمەك» 的共同态

ئېگىرىلمەك «ئېگىرمەك» 的被动态

ئېگىز 〔静〕 高، 高大: تاغ ~ 高山 / ~ ئىمارەت 高大的建筑物 / ~ پەدىگە جۇر چىقماس. <谚> 曲高和寡。ئېگىزنىڭ ئاچچىقى كەلگۈچە، پاكارنىڭ جېنى چىقىپتۇ. <谚> 高个儿还没生气، 矮个儿已气得半死。

ئېگىز بارىيېر <体> 高栏

ئېگىز تاغ ئاغمىخىنى <动> 鼬伶

ئېگىز تاغ قامچىشوتى <植> 高山蓼

ئېگىز تاغ كىلىماتى <气> 高山气候

ئېگىز تاغ موغىسى <动> 高山鼠兔

ئېگىز تەكشىلىك <地> 台地

ئېگىز سازلىق <地> 高位沼泽

ئېگىز ئوقۇرغا بويۇن سوزماق <成> 攀高枝، 癞蛤蟆想吃天鹅肉

ئېگىز ئۇلاق <农> 高接

ئېگىزگە سەكرەش <体> 跳高

ئېگىز ـ پەس 〔静〕 ①高高低低، 高低不平: ~ تاغلار 高高低低的山 / ~ يول 高低不平的路 / ~ ئۆسكەن دەرەخلەر 长得参差不齐的树木②不三不四، 乌七八糟: ~ چۈش كۆرمەك 做乌七八糟的梦

ئېگىز ـ پەس تورنىك <体> 高低杠

ئېگىز ـ پەس دەسسىمەك ①深一脚浅一脚地走②<转> 走邪道، 走邪门歪道: ئېگىز ـ پەس دەسسەپ يۈرمەي، توغرا يولدا ماڭ. 你要走正道، 不要走邪门歪道。

ئېگىز ـ پەس گەپ 说三道四، 不三不四的话: خەقنىڭ كەينىدىن ~ قىلما. 不要在人家背后说三道四。

ئېگىز ـ پەسلىك «ئېگىز ـ پەس» 的名词形式

ئېگىزلەتمەك «ئېگىزلىمەك» 的使动态

ئېگىزلىتىشمەك «ئېگىزلەتمەك» 的共同态

ئېگىزلىتىلمەك «ئېگىزلەتمەك» 的被动态

ئېگىزلىك 〔静〕 ①高، 高度: بويۇمنىڭ ئېگىزلىكى 160 سانتىمېتىر. 我身高160公分。ئۇچۇش ئېگىزلىكى 飞行高度②高原، 高地: پامىر ئېگىزلىكى 帕米尔高原③标高

ئېگىزلىك سازلىقى <地> 高原沼泽

ئېگىزلىمەك 〔动〕 升高، 增高

ئېگىشمەك «ئەگمەك» 的共同态

ئېگىك 〔静〕 弯曲的: ياغاچ ~ 弯曲的木头

ئېگىلەڭگۈ 〔静〕 微微弯曲的، 弯曲的: قوتازنىڭ پۇتى قىسقا، بېلى ~ كېلىدۇ. 牦牛腿短، 腰微微弯曲。

ئېگىلدۈرمەك «ئېگىلمەك» 的使动态

ئېگىلمەس 〔静〕 不弯曲的، 不屈的

ئېگىلمەس ـ سۇنماس 〔静〕 不屈不挠的، 百折不挠的

ئېگىلمەك ① «ئەگمەك» 的被动态; 弯، 弯曲: دەرەخ شاخلىرى ئېگىلدى. 树枝弯了。بۇغداي باشاقلىرى ئېگىلىپ تۇراتتى. 麦穗低垂。② «ئەگمەك» 的自复态; 弯腰، 俯身، 屈服: ئېگىلىپ سالام بەرمەك 俯身请安 / ئېگىلگەن باشنى قىلىچ كەسمەس. <谚> 快刀不斩低下的头。

ئېگىلىش دەرىجىسى <建> 挠度

ئېگىلىش دېفورماتسىيىسى <物> 弯曲应变

ئېگىلىش كۈچىنىشى <物> 弯曲应力

ئېگىلىش مومېنتى <建> 弯矩

ئېگىلمەي ـ سۇنماي 〔静〕 不屈不挠: ~ كۈرەش قىلماق 不屈不挠地斗争

ئېگىلىپ ـ پۈكۈلۈپ 〔静〕 哈腰: ئۇ بايغا ~ سالام بەردى. 他点头哈腰地向巴依请安。

ئېگىلىشچان 〔静〕 易弯曲的

ئېگىلىشچان تۇرۇبا <石> 挠性管

ئېگىلىشچانلىق 〔静〕 弹性، 弯曲性

ئېگىن 〔静〕 着衣، 衣服

ئېگىن ـ ئاياغ 〔静〕 服装

ئېڭەك 〔静〕<理生> 下颌، 下巴

ئېڭەك چۈشمەك ①(人死后)下颌掉下来②(说得)口干舌燥: ئۇنىڭغا تولا چۈشەندۈرۈپ ئېڭىكىم چۈشۈپ قالاي دېدى. 我没完没了地给他解释، 说得口干舌燥。

ئېڭەككە تاقاشماق (儿童长得)齐肩高: بالام ئېڭىكىمگە تاقاشقىلى تۇردى. 孩子长得快跟我一般高了。

ئېڭەكنى قوشماق 兜下巴(按穆斯林习俗، 人断气后用白纱布兜住下巴، 以免嘴张开)

ئېڭەكلىك¹ 〔静〕下颏大的，下巴大的：~ ئادەم 下巴大的人

ئېڭەكلىك² 〔静〕护颏

ئېگىز 〔静〕茬：بۇغداي ئېگىزى 麦茬

 ئېگىز ئالماشتۇرماق <农> 倒茬

 ئېگىز تېرىلغۇسى <农> 复播，复种

ئېگىزلىق 〔静〕茬子地

ئېگىش 〔静〕下坡

 ئېگىش يەر 下坡地，坡地

ئېگىشەڭگۈ 〔静〕微微弯着腰的：~ ئادەم 微微弯着腰的人

ئېگىشتۈرمەك «ئېگىشمەك» 的使动态

ئېگىشتۈرۈلمەك «ئېگىشتۈرمەك» 的被动态

ئېگىشمە 〔静〕弯曲的，弓形的

ئېگىشمەك 〔动〕哈腰，俯身：ئېگىشسەم قەلەم يەرگە چۈشۈپ كەتتى . 我一哈腰，钢笔掉在地上了。ئالدىغا ~ 身体前倾

ئېگىششمەك «ئېگىشمەك» 的共同态

ئېل¹ 〔静〕<古，动> 马

ئېل² 〔静〕<古> 卑鄙，下贱，下流

ئېل³ 〔静〕<古> 手，手臂，手指

ئېلاستىك 〔静〕有弹性的

 ئېلاستىك پەردە <生> 弹性膜

 ئېلاستىك پولات 弹簧钢

 ئېلاستىك تالا <纺> 弹性纤维

 ئېلاستىك توقۇلما <生> 弹性组织

 ئېلاستىك جىسىم <物> 弹性体

 ئېلاستىك چەك <物> 弹性极限，弹性限度

 ئېلاستىك دېفورماتسىيە <物> 弹性势能

 ئېلاستىك دېپلوماتىيە 弹性外交

 ئېلاستىك سوقۇلۇش <物> 弹性碰撞

 ئېلاستىك كۈچ <物> 弹性力，弹力

 ئېلاستىك كېڭىيىش <物> 弹性膨胀

 ئېلاستىك كۆمۈرچەك <生> 弹性软骨

 ئېلاستىك مېخانىكا <物> 弹性力学

ئېلاستىكلىق 〔静〕<物> 弹性：جىسىمنىڭ ئېلاستىكلىقى 物体的弹性

ئېلان (ئېلانى) 〔静〕①布告，告示，启事：خەلقنى تىنچلاندۇرۇش ئېلانى 安民告示 / ~ چىقارماق 出布告 ②广告：~ ۋاستىسى 广告媒体

 ئېلان پسىخولوگىيىسى <心> 广告心理学

 ئېلان تاختىسى ①布告栏 ②广告牌

 ئېلان تىجارەتچىسى 广告经营者

 ئېلان چىقارماق ①出布告，出告示 ②出广告

 ئېلان قانۇنى <法> 广告法

 ئېلان قىلماق ①宣布，布告，公布 ②发表：باياناتى ~ 发表声明

ئېلانچى 〔静〕报幕员

ئېلانچىلىق 〔静〕广告业

ئېلانشۇناسلىق 〔静〕广告学

ئېلە 〔静〕<方> 责备，辱骂

ئېلەتمەك 〔动〕<古> 拿去，拿走，带去，送去

ئېلەك 〔静〕支流

ئېلقۇش 〔静〕<古，动> 鹫

ئېللىپس 〔静〕<数> 椭圆

ئېللىپسسىمان 〔静〕椭圆状的

ئېللىپسلىق 〔静〕椭圆的

 ئېللىپسلىق قۇتۇپلىنىش <物> 椭圆偏振

 ئېللىپسلىق گېئومېترىيە <数> 椭圆几何学

ئېللىپسوگراف 〔静〕<数> 椭圆规

ئېللىپسوئىد 〔静〕<数> 椭球面，椭园面

ئېلنىنو 〔静〕<气> 厄尔尼诺

 ئېلنىنو ھادىسىسى <气> 厄尔尼诺现象

ئېلونگاتسىيە 〔静〕<天> 距角

ئېلۇنچۇن 〔静〕鄂伦春：~ مىللىتى 鄂伦春族

ئېلۇنچۇنچە 〔静〕①鄂伦春语 ②鄂伦春式的

ئېلېكتر 〔静〕电，电力

 ئېلېكتر بۇرغا <机> 电钻，电镐

 ئېلېكتر بېسىمى = توك بېسىمى

 ئېلېكتر پاتېفون = توك پاتېفون

 ئېلېكتر پوتېنسىيالى <物> 电势，电位

 ئېلېكتر پومپا 电动泵

 ئېلېكتر تورى <物> 电网，电力网

 ئېلېكتر توسقۇنلۇقى <物> 电抗

 ئېلېكتر تېخنىكىسى <物> 电工学

 ئېلېكتر دولقۇنى <物> 电波

 ئېلېكتر دىنامىكا <物> 电动力学

 ئېلېكتر زەرىتى <物> 电荷

 ئېلېكتر زىچلىقى <物> 电流密度

 ئېلېكتر سىزىقى <物> 电流线

ئېلېكتر سىغىمچانلىقى <物> 率容电
ئېلېكتر سىغىمى <物> 容电
ئېلېكتر شاملى <物> 风电
ئېلېكتر قارشىلىقى <物> 阻电
ئېلېكتر قوڭغۇراق 铃电
ئېلېكتر قۇتۇپى <物> 极电
ئېلېكتر قۇۋۋىتى <物> 率功电
ئېلېكتر كۇنۇپكىسى <物> 键电
ئېلېكتر كۆۋرۈكى <物> 桥电
ئېلېكتر كۈچى <物> 力电: ~ بىلەن سۇغىرىش پونكىتى 站灌电
ئېلېكتر گەردىشى <电، 物> 晕电
ئېلېكتر لامپىسى 灯电
ئېلېكتر ماتور <物> 机动电
ئېلېكتر ماگنىت دولقۇنى <物> 波磁电
ئېلېكتر ماگنىتلىق رادىئاتسىيە <物> 射辐磁电
ئېلېكتر ماگنىتلىق رېلې <物> 器电继磁电
ئېلېكتر ماگنىتلىق كلاپان <物> 阀磁电
ئېلېكتر ماگنىتلىق ماسسا <物> 量质磁电
ئېلېكتر ماگنىت مەيدانى <物> 场磁电
ئېلېكتر ماگنىتى <物> 磁电
ئېلېكتر ماگنىت ئىندۇكسىيىسى <物> 磁电 应感
ئېلېكتر مەنبەسى = توك مەنبەسى
ئېلېكتر مەيدانى <物> 场电
ئېلېكتر مومېنتى <物> 矩电
ئېلېكتر ئۆتكۈزۈش <物> 导电، 电导
ئېلېكتر ئۆتكۈزۈشچانلىق <物> 率导电، 导电 性
ئېلېكتر ئۇچقۇنى 花电، 花火电
ئېلېكتر ۋالېنتى <化> 价电
ئېلېكتر ئېغىشى <物> 转偏电
ئېلېكتر ئېقىمى <电> 流电
ئېلېكتر ئېنېرگىيىسى <电> 能电
ئېلېكتر ئىستانسىسى 站电
ئېلېكتر ئىلمى 学电
ئېلېكتر ئىنشائاتى 程工力电
ئېلېكتر يايى <电> 弧电
ئېلېكتر يولى = توك يولى
ئېلېكترلەشتۈرمەك «ئېلېكترلەشمەك» 态动使的: سانائەتنى ~ 化气电业工

ئېلېكترلەشتۈرۈلمەك «ئېلېكترلەشتۈرمەك» 态动被的
ئېلېكترلەشمەك 〔动〕 化气电: هازىر يېزىلارمۇ ئېلېكترلەشتى. 。化气电了现实也村农在现
ئېلېكترلەشكەن ئوقۇتۇش <教> 学教化电
ئېلېكترلەشكەن مائارىپ <教> 育教化电
ئېلېكترلىك 〔静〕 的电، 的气电: ~ ساپان 犁电
ئېلېكترلىك تەسۋىر <电> 象成电
ئېلېكترلىك چىغىرىق 车绞力电، 机扬卷力电
ئېلېكترلىك دىرىژابىل 艇飞动电
ئېلېكترلىك قۇتۇبلىنىش <电> 化极电
ئېلېكترلىك كلاپان 阀动电
ئېلېكترلىك كۆز 眼电
ئېلېكترلىك ئورۇندۇق 椅电
ئېلېكتروبۇس 〔静〕 车客动电، 车电
ئېلېكتروخىمىيە 〔静〕 <化> 学化电
ئېلېكترود = ئېلېكتر قۇتۇپى
ئېلېكترودىئالىز 〔静〕 <化> 析渗电
ئېلېكترودىنامىكا 〔静〕 <物> 学力动电
ئېلېكترودىئوگراف 〔静〕 <医> 计描流电动心
ئېلېكتروسكوپ 〔静〕 <物> 器电验
ئېلېكتروفور 〔静〕 <物> 盘电起
ئېلېكتروفورېز 〔静〕 <物> 泳电
ئېلېكتروكاردىئوگراف 〔静〕 <医> 机图电心
ئېلېكتروكاردىئوگرامما 〔静〕 <医> 图电心
ئېلېكتروگراف 〔静〕 器录记电، 器波示
ئېلېكتروگرافىيە 〔静〕 术录记电، 术刻电، 电真传 术报
ئېلېكتروگرافىيىلىك 〔静〕 的术录记电، 的术刻电، 的术报电真传
ئېلېكترولىت 〔静〕 <物> 质解电، 液(溶)解电
ئېلېكترولىز 〔静〕 <化> 解电
ئېلېكترولىز جەريان <物، 化> 程过解电
ئېلېكترولىزاتور 〔静〕 槽解电
ئېلېكترولىزلىماق 〔动〕 <物> 解电
ئېلېكتروماگنىت 〔静〕 <物> 体磁电
ئېلېكتروموبىل 〔静〕 车动自力电، 车瓶电
ئېلېكترومېتىر 〔静〕 <物> 计电静
ئېلېكترومېخانىكا 〔静〕 <物> 学程工机电
ئېلېكترون 〔静〕 <电> 子电: ئىسسىق ~ 子电热 / مۇس-

بەت ~ 子电正 / مەنپىي ~ 子电负

ئېلېكترون دەستىسى <物> 束子电

ئېلېكترون سانائىتى 业工子电

ئېلېكترون قەۋىتى <物> 层子电

ئېلېكترون گازى <物> 气子电

ئېلېكترون ئوپتىكىسى <物> 学光子电

ئېلېكترون ئېقىمى <物> 流子电

ئېلېكترون ئىلمى <物> 学子电

ئېلېكترونلۇق 〔静〕 的子电

ئېلېكترونلۇق ئاخبارات <电> 报情子电

ئېلېكترونلۇق پروژېكتور <电> 枪子电

ئېلېكترونلۇق چالغۇ <艺> 器乐子电

ئېلېكترونلۇق رازۋېد <军> 察侦子电

ئېلېكترونلۇق رويال <艺> 琴子电

ئېلېكترونلۇق سائەت 钟子电، 表子电

ئېلېكترونلۇق فوتوگراف 术相照子电

ئېلېكترونلۇق فوتومېتىر <军> 计度光子电

ئېلېكترونلۇق قارشىلىق <军> 抗对子电

ئېلېكترونلۇق قوزغاتقۇچ <医> 器搏起子电

ئېلېكترونلۇق لامپا <物> 管子电

ئېلېكترونلۇق مۇزىكا <艺> 乐音子电

ئېلېكترونلۇق مېڭە <电> 脑电

ئېلېكترونلۇق مىكروسكوپ <物> 镜微显子电

ئېلېكترونلۇق مىكروفون <电> 器声传子电

ئېلېكترونلۇق ھەسسىلىگۈچ <电> 器增倍子电

ئېلېكترونلۇق ھۆججەت 件文子电

ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش 算计子电

ئېلېكترونلۇق ئۇرۇش <军> 战子电

ئېلېكترونلۇق يوللانما 件邮子电

ئېلېكترونۋولت 〔静〕<物> 特伏子电

ئېلېكترونىكا 〔静〕<物> 学子电

ئېلېكتروئېنسېفالوگراف 〔静〕<医> 描扫图电脑

ئېلېكتروئېنسېفالوگرامما 〔静〕<医> 图电脑

ئېلېكتروۋوز 〔静〕<交> 气电، 车机力电، 车机动电
车机

ئېلېكتروئستاتىكا 〔静〕<物> 学电静

ئېلېكتروئستاتىكىلىق 〔静〕<物> 的电静

ئېلېكتروئستاتىكىلىق كۈچ <物> 力电静

ئېلېكتروئستاتىكىلىق مەيدان <物> 场电静

ئېلېكتروئستاتىكىلىق ۋولتمېتىر <物> 伏电静
计特

ئېلېكتروئستاتىكىلىق ئېنېرگىيە <物> 能电静

ئېلېكترىزاتور 〔静〕<物> 机电起

ئېلېگىيە 〔静〕 歌悲②诗挽، 诗哀 <文>①

ئېلېمېنت 〔静〕 素元学化 ~ خىمىيۋى :素元 <化>①
素要②

ئېلېمېنتلار دەۋرىي جەدۋىلى <化> 表期周素元

ئېلېمېنتلار دەۋرىي قانۇنى <化> 律期周素元

ئېلېمېنتار 〔静〕 等初 ~ ماتېماتىكا :的级初، 的等初①
最 زەررىچە ~ :的小最②化文等初 مەلۇمات ~ / 学数
子粒小

ئېلېۋاتور 〔静〕 机升提، 机降升

ئېلىپ 〔静〕 (音读的母字个一第文伯拉阿)甫力艾

ئېلىپبە (ئېلىپبەسى) 〔静〕<语> ئۇيغۇر ئېلىپ. :表母字①
بەسى 本课字识②表母字文尔吾维

ئېلىپبە جەدۋىلى <语> 表母字

ئېلىپبەلىك 式形词容形的 «ئېلىپبە»

ئېلىپبەلىك يېزىق <语> 字文音表، 字文音拼

ئېلىپبەلىك كاتالوگ 录目序音

ئېلىپتەك 〔静〕 路道的直笔 يول ~ :的直笔

ئېلىپتەك تۈز 直笔

ئېلىپساتار 〔静〕 人卖买小، 贩商小

ئېلىپساتارلىق 〔静〕 卖买小做 قىلماق ~ :卖买小

ئېلىپ - سېتىش 〔静〕 卖转، 卖倒

ئېلىپقاچار 〔静〕 子骗، 子拐

ئېلىش[1] «ئالماق» ئۇنىڭدا مېنىڭ ئې. :式形词名动种一另的
لىشىم بار . 。款的我欠他

ئېلىش[2] 〔静〕<方> 辕车

ئېلىش[3] 〔静〕 坝水分

ئېلىش بېشى 口水(的水引里渠向里河从)

ئېلىش[4] 〔静〕<数> 减

ئېلىش ئەمەلى <数> 法减

ئېلىش بەلگىسى <数> 号减

ئېلىش - بېرىش 〔静〕 易交

ئېلىشما 〔静〕 的代借، 的换交

ئېلىشما ئىبارە <文> 词代借

ئېلىشماق[1] ① «ئالماق» :锋交، 搏拼، 斗搏②态同共的
ھايات - ماماتلىق ئېلىشىش 斗搏死生 / دۈشمەنلەر بىز بىلەن
ئېلىشىشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ . 锋交们我和敢不人敌。③
试比: ئېلىشىپ كۆرگۈڭ يوقمۇ؟ 吗下一试比想不你؟

ئېلىشىپ قالماق 乱错神精

ئېلىشماق² 换调، 换交 <方>〔动〕

ئېلىشىش 搏拼، 锋交، 量较 〔静〕

ئېلىق 税赋 <方>〔静〕

ئېلىق - سېلىق 税杂捐苛، 税赋役徭 〔静〕

ئېلىك¹ 子狍 <动>〔静〕

ئېلىك² 手 <古>〔静〕

ئېلىم 项进، 入收 〔静〕: ئۇنىڭ بىرىمىدىن ئېلىمى كۆپ . 他 。多出支比入收

ئېلىم - بېرىم 贷借، 来往济经، 卖买، 易交 〔静〕

ئېلىم - سېتىم 易交، 卖买 〔静〕

ئېلىم - سېتىم ئەركىنلىكى 由自卖买

ئېلىم - سېتىم بېجى 税易交

ئېلىم - سېتىم توختىمى 同合卖买 <经>

ئېلىنغۇچى 数减被 <数>〔静〕

ئېلىنماق 态动被的 «ئالماق»

ئېمال 琅珐②瓷搪①〔静〕

ئېمالچى 工瓷搪 〔静〕

ئېماللىق 的琅珐 〔静〕: لوڭقا ~ 瓶花琅珐

ئېمان (位单气射性射放)曼埃 <物>〔静〕

ئېمەن 树柞، 栎 <植>〔静〕

ئېمەن پىلىسى 蚕柞 <动>

ئېمبارگو 运禁 〔静〕

ئېمۇقۇش 鹋鸸 <动>〔静〕

ئېمۇلسىيە 剂乳 <化>〔静〕

ئېمۇلسىيەلەشتۈرگۈچ 器化乳 <石>〔静〕

ئېمۇلسىيەلەشتۈرگۈچى 的化乳 <化>〔静〕

ئېمۇلسىيەلەشتۈرگۈچى رېئاكتىپ 剂化乳 <化>

ئېمۇلسىيەلەشتۈرمەك 态动使的 «ئېمۇلسىيەلەشمەك»

ئېمۇلسىيەلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «ئېمۇلسىيەلەشتۈرمەك»

ئېمۇلسىيەلەشمەك 化乳 〔动〕

ئېمىتكۈچى 的乳哺 〔静〕

ئېمىتكۈچى ھايۋان 物动乳哺

ئېمىتكۈزمەك 态动使的 «ئېمىتمەك»

ئېمىتمەك 态动使的 «ئەممەك»: بالىنى ~ 奶، 奶喂子孩给 子孩

ئېمىتىشمەك 态同共的 «ئېمىتمەك»

ئېمىتىلمەك 态动被的 «ئېمىتمەك»

ئېمىزەك = ئېمىزگۈ

ئېمىزەڭگۈ 邪 <古>〔静〕

ئېمىزگۈ 嘴奶 〔静〕

ئېمىشمەك 态同共的 «ئەممەك»

ئېمىكداش 吃凡، 俗习族等尔吾维按)妹兄奶同 〔静〕 (婚通能不女子的奶女妇一同过

ئېمىكداشلىق 词名象抽的 «ئېمىكداش»

ئېمىلداش = ئېمىكداش

ئېمىلداشلىق = ئېمىكداشلىق

ئېنەك¹ 记印(的打上朵耳畜牲在) <方>〔静〕

ئېنەك² 器殖生性男 <方>〔静〕

ئېنتالپىيە 能热含، 焓 <物>〔静〕

ئېنتروپىيە 熵 <物>〔静〕

ئېنتېرۋال 度 <艺>〔静〕

ئېندوپلازما 质胞内، 浆胞内، 质内 <生>〔静〕

ئېندوسپورا 子孢内 <植>〔静〕

ئېنزىم 酶 <生>〔静〕

ئېنزىم ئاقسىلى 白蛋酶 <生>

ئېنستاتىت 石火顽، 石辉顽 <地>〔静〕

ئېنسكلوپېدىيە 书全科百 〔静〕

ئېنسكلوپېدىيىلىك 的科百 〔静〕

ئېنسكلوپېدىيىلىك لۇغەت 典词科百

ئېنوت 熊浣 <动>〔静〕

ئېنېرگېتىكا 学程工力动، 学力动 〔静〕

ئېنېرگىيە 量能 <物>〔静〕

ئېنېرگىيە بەلۋېغى 带能 <物>

ئېنېرگىيە تېخنىكىسى ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经术技源能 <经>

ئېنېرگىيە دەرىجىسى 级能 <物>

ئېنېرگىيە زىچلىقى 度密量能 <物>

ئېنېرگىيە سەرپىياتى 耗能 <冶>

ئېنېرگىيە كرىزىسى 机危原能 <经>

ئېنېرگىيە كۆمۈرى 煤力动

ئېنېرگىيە مەنبەسى 源能 <物>

ئېنېرگىيە ئېقىمى 流能 <物>

ئېنېرگىيە ئىسپېكترى 谱能 <物>

ئېنېرگىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى 经源能 <经> 学济

ئېنېرگىيىچىلىك 论能唯 <哲>〔静〕

ئېنىق 晰明، 确明، 显明، 白明①〔静〕: دېمەك ~ 说 明 / ئاق - قارىنى ~ ئاجراتماق 明分白黑 / ئۇنىڭ نەگە

كەتكەنلىكى ~ ئەمەس . 明不向去他 。 ھەق ـ ناھەقنى ~
ئايرىماق ~ 非是清分 / خېتى ~ 显明迹字 / مەقسىتى ~ 目
确明的 / تۇمانلار تارقاپ ، يىراقتىكى يېزىلار بارغانسېرى ~
كۆرۈنۈشكە باشلىدى . 晰明越来越庄村的处远，了散雾
了 。 ئۇنىڭ ئېيتقانلىقى ~ ، سوراشنىڭ نېمە ھاجىتى ؟ 话这
明明是他说的，何必再去问 ？ ②清楚، 确准، 真切：
ئۇ بىر ھازا سۆزلەپمۇ مەسىلىنى ~ چۈشەندۈرەلمىدى . 了说他
楚清说题问把有没也天半 。 ~ ۋاقىت 时的确准
间 / ئارىلىق بەك يىراق ، ~ كۆرۈنمەيدۇ . 真不得看، 远太
切 。③定肯： ~ جاۋاب 复答的定肯 / ئۇنىڭ ئەتە كېلە-
شى ~ 。来定肯天明他

ئېنىق بۆلۈنمە <数> 数商

ئېنىق قىممەت <数> 值确准، 值确精

ئېنىق ئوخشىتىش <文> 喻明

ئېنىق ئۆتكەن زامان <语> 时去过定确

ئېنىق ئىنتېگرال <数> 分积定

ئېنىقسىز 〔静〕 切真不، 确明不، 显明不

ئېنىقسىز ئالماش <语> 词代定不

ئېنىقسىز تەدبىر 策决型定确非

ئېنىقسىز تەڭلىمە <数> 程方定不

ئېنىقسىز راي <语> 式糊含

ئېنىقسىز مەلۇمات 告报的确准不

ئېنىقسىز ئىپادە <数> 式定不

ئېنىقسىزلىق «ئېنىقسىز» 式形词名的

ئېنىقسىزلىق پرىنسىپى <逻> 理原(性)定确不

ئېنىقلاتماق «ئېنىقلىماق» 态动使的

ئېنىقلاشماق «ئېنىقلىماق» 态同共的

ئېنىقلانغۇچى 〔静〕<语> 语饰修被، 词心中

ئېنىقلانغۇچى ئەزا <逻> 项义定被

ئېنىقلانماق «ئېنىقلىماق» 态动被的

ئېنىقلىغۇچ 〔静〕<数> 式别判

ئېنىقلىغۇچى 〔静〕<语> 语饰修، 语定

ئېنىقلىغۇچى ئەزا <逻> 项义定被

ئېنىقلىق 〔静〕①精确性، 准确性، 清晰度② <哲> 性实确

ئېنىقلىق دەرىجىسى <电> 率辨分

ئېنىقلىما 〔静〕①说明的② <逻> 义定③ <数> 还原، 逆运算

ئېنىقلىماق 〔动〕①查明، 弄清، 核查: سەۋەبىنى ~ 查
因原明 / ھەقىقىي ئەھۋالنى ~ 弄清真相 / پاكىتنى ~ 核

查实事②清点، 复清: سىز يۈك ـ تاقىنىڭ ساننى ئېنىقلاپ
بېقىڭ . 数件的李行清一清你 。 ماللارنى ~ 物点清
资 / ھېساباتنى ~ 目帐算清

ئېنىمەك 〔动〕<方> 打烙印، 打记号

ئېھ 〔叹〕①啊(表示赞叹): ~ ، گۈزەل ۋەتىنىم ! 啊، 美
丽的祖国 !

ئېھتىرام (ئېھتىرامى) 〔静〕 意敬

ئېھتىرام بىلدۈرمەك 意敬示表، 敬致

ئېھتىلام 〔静〕 精遗

ئېھتىلام بولماق 精遗

ئېھتىمال (ئېھتىمالى) 〔静〕 大概، 许也، 许或، 恐怕، 可
能: ~ شۇنداقتۇ . 样这是概大 。 ئۇنىڭ يىغىنغا قاتنىشىش
ئېھتىمالى بار . 议会加参许也他 。 مەن ~ كېلەلمەسمەن .
来能不怕恐我 。 يامغۇر يېغىپ قېلىش ئېھتىمالى بار . 不保
雨下要住 。 ئۇنىڭ بۈگۈن كېلىپ قېلىشى ~ . 今定不说
来会他天 。 ~ ئۇ بۈگۈن كەلمەيدۇ . 来不许或天今他
了 。

ئېھتىمال ھۆكۈم <逻> 断判能可

ئېھتىمالغا يېقىن 能可有: ئۇنىڭ بۈگۈنكى يىغىنغا قات-
نىشىشى ~ 。议会的天今席出能可有他

ئېھتىمالدىن يىراق 小性能可، 能可大不: ئۇنىڭ ئەتە
يېتىپ كېلىشى ~ . 小性能可的到赶天明他 。

ئېھتىماللىق 〔静〕<数> 率概

ئېھتىماللىق تەڭلىمىسى <数> 程方率概

ئېھتىماللىق لوگىكىسى <逻> 辑逻率概

ئېھتىماللىق نەزەرىيىسى <数> 论率概

ئېھتىيات 〔静〕小心، 重慎، 慎谨: ئۇ ئىشىك ئالدىغا كېلىپ
~ بىلەن ئىشىك چەكتى . 门敲了敲地心小، 前门到来他。

ئېھتىيات پۇلى <经> 金备储، 金用备

ئېھتىيات ساندۇقى 箱险保

ئېھتىيات سېگى 仓备储، 仓荒备

ئېھتىيات سىگنالى <法> 号信戒警

ئېھتىيات فوندى <经> 金基备后

ئېھتىيات قىلماق 小心، 谨慎، 慎重، 当心، 防备:
ئېھتىيات قىلىڭ، پويىز كېلىۋاتىدۇ . 小心، 火车来了。 سۆز-
ھەرىكەتتە ~ 行谨慎 / سەل ئېھتىيات قىلمىغاندا 不一
心当 / چۈچۈپ كېتىشتىن ئېھتىيات قىلىڭ . 惊受心当。

ئېھتىيات مەبلىغى <经> 金资动机

ئېھتىيات ئىشىكى 门平太

ئېھتىياتچان 〔静〕 谨慎的، 小心的، 细心的: ~ ئادەم

人的慎谨

ئېھتىياتچان بولماق 慎谨 、翼翼心小، 心细، 重慎：ئىشتا~ سىز ئارتۇقچە ئېھتىياتچان بولۇپ كەتتە. ڭىز . 了微慎小谨太你 / 慎谨事做 . بۇ مەسىلىدە ئالاھىدە ئېھتىياتچان بولۇش كېرەك . 重慎别特要题问个这对 。

ئېھتىياتچانلىق «ئېھتىياتچان» 的名词形式：ئۇنىڭ ئېھتىيات. چانلىقى ھەممە ئادەمگە نەمۇنە بولدى . 他的谨慎作风已成为 所有人的楷模 。~ بىلەن ئويلاپ كۆرمەك 慎重考 虑 / ~ بىلەن ئىش قىلماق 谨慎行事

ئېھتىياتسىز 〔静〕 不慎، 不小心

ئېھتىياتسىزلىق 〔静〕 不慎، 不小心：كەچۈرۈڭ ، ئېھتىيات. سىزلىقتىن چايداننى ئۆرۈۋەتتىم . 对不起، 我不慎打翻了 热水瓶 。

ئېھتىياتلىق 〔静〕 小心، 谨慎：ئۇ ئۇ ياق - بۇ ياققا قاراپ ، ~ بىلەن شورىدىن باغقا كىردى . 他左顾右盼، 小心翼翼地 从豁口钻进了园子 。

ئېھتىياج (ئېھتىياجى) 〔静〕 需要، 需求：ئىقتىسادىي ~ 经济上的需要 / ئىنقىلابنىڭ ئېھتىياجى 革命的需要 / ئېھ. تىياجغا قاراپ تەقسىم قىلماق 按需分配

ئېھتىياج چۈشمەك 要求، 有求于：مېنىڭ سىلىگە ئېھ. تىياجىم چۈشۈپ قالدى . 我对您有个要求 。

ئېھتىياجدىن چىقماق 满足要求

ئېھتىياجسىز 〔静〕 不需要的：~ مال 不需要的物品

ئېھتىياجسىزلىق «ئېھتىياجسىز» 的名词形式

ئېھتىياجلىق 〔静〕 需要的، 必需的، 必要的：~ بۇيۇم 必需品 / ~ سايمان 必要的工具 / ~ كادىرلار تولۇق يۆتكىلىپ بولدى . 所需要的干部已调配齐全 。

ئېھرام¹ (ئېھرامى) 〔静〕 金字塔

ئېھرام² 〔静〕<宗> ①受戒(伊斯兰教朝觐者进入麦加前履行的一项宗教仪式، 包括在规定地点沐浴净身، 披戒衣〔亦称"朝觐服"〕، 科头跣足، 戒修饰如剪指甲等〕، 戒房事، 戒争吵، 戒流血، 戒狩猎، 伤害陆地生灵和"圣地"树木等، 直到朝觐活动结束)。②戒衣(指朝觐时裹身用的布)。

ئېھرام باغلىماق <宗> (朝觐前)受戒

ئېھسان (ئېھسانى) 〔静〕 伊赫桑(伊斯兰教伦理道德术语، 意为"行善"، 内容包括以诚待人، 与人为善، 不虐待妇女، 不侵吞孤儿财产等等)

ئېھۋەن (ئېھۋەنى) 〔静〕 毛病، 过失، 缺点

ئېھۋەن تاپماق 找毛病، 找过失، 挑刺

ئېھۋەن قويماق 指摘، 挑刺

ئېھۋەنسىز 〔静〕 无毛病的، 无缺点的

ئېھۋەنلىك 〔静〕 有毛病的، 有缺陷的

ئېۋفوربىي 〔静〕<化، 药> 大戟(树)脂

ئېۋفېمىزم 〔静〕<语> 婉转语

ئېۋكالىپت 见下

ئېۋكالىپت دەرىخى <植> 桉树

ئېۋكالىپت يېغى <植> 桉油

ئېۋكومىيە 〔静〕<植> 杜仲

ئېۋكومىيە دەرىخى <植> 杜仲(树)

ئېۋگلېنا 〔静〕<动> 眼虫

ئېۋگېنىكا = سۈپەتلىك تۇغۇت ئىلمى

ئېۋودىيە 〔静〕<植> 吴茱萸

ئېۋولىيوتسىيە = تەدرىجىي تەرەققىيات

ئېۋولىيوتسىيە نەزەرىيىسى = تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەر. يىسى

ئېۋېنكى 〔静〕 鄂温克人

ئېۋېنكىچە 〔静〕 ①鄂温克语②鄂温克式的

ئېيتايلۇق 〔助〕 比如说

ئېيتقاندەك 〔静〕 果然، 果然不其然：ئۇ ، قار ياغىدۇ دەپ ئېيتقاندى ، ~ ياغدى . 他说要下雪، 果然就下雪了 。

ئېيتقۇزماق «ئېيتماق» 的使动态

ئېيتقۇسىز 〔静〕 说不完的، 不可言状的：~ خۇشاللىق 说不完的愉快

ئېيتماق 〔动〕 ①说، 讲، 告诉：يالغان ~ 说谎 / پۈتۈن ھەقىقىي ئەھۋالنى ~ 说出全部真情 / ئۆزىنىڭ غەرىزىنى ~ 说出自己的意思 / ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى ئىلھام ئېچىپ ئېيت. تى . 他的心事被依力哈木说穿了 。ھېكايە ~ 讲故事 / ئۇنۇمى جەھەتتىن ئېيتقاندا 从效果来讲②唱：ناخشا ~ 唱歌 / ئېيتىش ماھارىتى 唱功③邀请：تويغا ~ 邀请参加婚礼 / چايغا ~ 邀请赴宴

ئېيتقىنىڭ كەلسۇن <习> 但愿如此

ئېيتماقچى 〔助〕 准备说، 准备讲، 准备告诉

ئېيتىشماق ① «ئېيتماق» 的共同态②争吵، 发生口角：ئۇلار دائىم ئېيتىشىدۇ . 他们经常争吵。③闹别扭، 过不去：خاتىرجەم بولۇڭ ، ئۇ سىز بىلەن ئېيتىشمايدۇ . 请放心، 他不会跟你闹别扭。سەن مېنىڭ بىلەن نېمانچە ئېيتىش. سەن؟ 你为什么老跟我过不去？④摆弄، 打交道：سا. ئەت بىلەن ئېيتىشما ! 别摆弄钟 !

ئېيتىشىش 〔静〕 ①对唱②闹别扭، 争吵

ئېيتىلماق «ئېيتماق» 的被动态

ئېينشتېين 〔静〕 爱因斯坦（美籍德国物理学家。1879—1955）

ئېينشتېين تەڭلىمىسى <物> 爱因斯坦方程

ئېيىق 〔静〕<动> 熊: ~ تاپىنى 熊掌 / ~ بولسىمۇ ئېرىم بولسۇن، ئۆڭكۈر بولسىمۇ ئۆيۈم بولسۇن. <谚> 即便是狗熊，我也认这个丈夫，即便是山洞，我也认这个家；喻同“嫁鸡随鸡，嫁狗随狗”。

ئېيىق پۇرچىقى <植> 野决明

ئېيىق مايمۇن <动> 熊猴

ئېيىق ئۆتى 熊胆

ئېيىقتاپان 〔静〕<植> 毛茛

ئېيىقسىمان 〔静〕 类似熊的

ئېيىقسىمان بۆلغۈن <动> 貂熊

ئېيىقسىمان ھەرە <动> 熊蜂

ئېيىقسىمان ئىپارمۇشۇك <动> 猫熊

ئېيىقئۈزۈمى 〔静〕<植> 越橘

ئېيىل 〔静〕 肚带: ~ تاسمىسى （肚带上头的）细皮条

ئى

ئى ①维吾尔语第三十一个字母 ②该字母名称

ئىئانە 〔静〕 捐赠，捐献

ئىئانە قىلماق 捐赠，捐献：ئۇلار ئاپەتكە ئۇچرىغان خەلقلەرنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن پۇل ئىئانە قىلدى. 他们捐款救济灾民。

ئىئانە توپلىماق 募捐

ئىبادەت 〔静〕〈宗〉①伊巴达特(意为“拜崇”)、穆斯林所履行的一切宗教功修的通称)②礼拜、祈祷

ئىبادەت قىلماق 做礼拜、祈祷

ئىبادەتخانا 〔静〕礼拜堂、寺院

ئىبادەتسىز 〔静〕不做礼拜：~ يۈرمەك 不做礼拜、不祈祷

ئىبارە 〔静〕① 词语 、字眼、言辞：مۇۋاپىق ~ تاپالماسلىق 找不到适当的字眼 / يۇمشاق ئىبارىلەر بىلەن ئېيتىلغان سۆز 用婉转言辞说的话②短语：مۇستەقىل ~ 独立短语

ئىبارەت 〔助〕①判断助词：بېيجىڭ ، تيەنجىن ، شاڭخەيدىن ~ ئۈچ چوڭ شەھەر 北京、天津、上海三大城市②是：ئۇنىڭ مەقسىتى دوختۇر بولۇشتىن ~. 他的目的是当医生。

ئىبرانىي 〔静〕希伯来人(犹太人的别称)

ئىبرانىيچە 〔静〕①希伯来语②希伯来式的：~ كىيىم 希伯来式的服装

ئىبرەت 〔静〕①教训，鉴戒：بىز بۇ قېتىمقى ۋەقەدىن ~ ئېلىشىمىز كېرەك. 我们应以此次事故为鉴戒。②警示

ئىبرەت ئالماق 引以为戒

ئىبرەت قىلماق 儆戒：بىرنى جازالاپ ، كۆپكە ~ 惩一儆百

ئىبرەتلىك 〔静〕有教益的，有警示作用的：~ سۆز 有教益的话，格言

ئىبرەتنامە 〔静〕劝戒书

ئىبلىس 〔静〕〈宗〉恶魔

ئىبلىسلىق 〔静〕魔法

ئىبىس 〔静〕〈动〉鹮

ئىپادە 〔静〕①表现；表情：ئۇنىڭ ئىپادىسى ياخشى. 他的表现好。ئۇنىڭ چىرايىدا ھېچقانداق ~ يوق. 他的脸上毫无表情。②体现：مانا بۇ دوستلۇقنىڭ جانلىق ئىپادىسى. 这是友谊的生动体现。③〈数〉式：ئالگېبرالىق ~ 代数式

ئىپادە بىلدۈرمەك ①表示②表态

ئىپادىچىلەر 〔静〕〈文〉表现主义学派

ئىپادىچىلىك 〔静〕〈文〉表现主义

ئىپادىسىز 〔静〕无表情：ئۇ ماڭا ھېچ ~ قاراپ قويدى. 他毫无表情地望了我一眼。

ئىپادىلەشمەك «ئىپادىلىمەك» 的共同态：ئۇلار مۇشۇ سوۋغات بىلەن ئۆز كۆڭلىنى ئىپادىلەشتى. 他们用这个礼物表达了

自己的心意。

ئىپادىلەنمەك «ئىپادىلىمەك» 的被动态: ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا ۋەتەنگە بولغان قىزغىن مۇھەببەت ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. 他的每一首诗都流露出对祖国的热爱。

ئىپادىلىنىش تىپى 表现型

ئىپادىلىمەك 〔动〕表示、表现、流露、抒发: ئىرادىنى ~ 表示决心 / قەھرىمانلىقنى ~ 表现英雄气概 / ھېسسىياتنى ~ 流露情感、抒发情感

ئىپادىلەش ۋاستىلىرى 〈文〉表现手法

ئىپادىلەش ئىقتىدارى 表达能力

ئىپادىلىك 〔静〕富于表情的: ~ كۆزلەر 富于表情的眼神

ئىپار 〔静〕麝香

ئىپار گۈلسامساق 〈植〉香(麝)百合

ئىپار - جەمبىل 〔静〕香料

ئىپارچاشقان 〔静〕〈动〉麝鼠

ئىپار - زەپەر 〔静〕香料

ئىپاركالا 〔静〕〈动〉麝牛

ئىپاركىيىك 〔静〕〈动〉麝、香獐

ئىپاركىت 〔静〕〈动〉抹香鲸

ئىپارئوت 〔静〕〈植〉香水草

ئىپارگۈل = سېرىن

ئىپارلىق 〔静〕麝香的: ~ خۇش پۇراق 麝香的香味

ئىپپەت 〔静〕①女性的性器官②贞洁、贞节、贞操

ئىپپىتىگە تەگمەك 奸污

ئىپپىتىنى ساتماق 出卖贞操、卖淫

ئىپپىتىنى يوقاتماق 失去贞操、失身

ئىپپەتلىك 〔静〕贞洁的、保持贞操的、有廉耻心的: ~ ئايال 贞洁的女人

ئىپپەت - نومۇس 〔静〕贞节、贞操；廉耻: ئىپپەت - نومۇسنى ساقلىماق 保持贞操

ئىپپەت - نومۇسلۇق 〔静〕保持贞节的、有廉耻的

ئىپتار 〔静〕〈宗〉开斋: ~ ۋاقتى 开斋时间

ئىپتار قىلماق 开斋: ئۇلار ھەر كۈنى كەچقۇرۇن بىرلىكتە ئىپتار قىلاتتى. 她们每天傍晚都要在一起开斋。

ئىپتارچى 〔静〕开斋者

ئىپتارلاشماق «ئىپتارلىماق» 的共同态

ئىپتارلىق 〔静〕开斋的食品: ئايشەمخان بۈگۈن ~ ئۈچۈن پولو ئەتكەندى. 阿依谢姆罕为今晚开斋做的是抓饭。

ئىپتارلىماق 〔动〕开斋

ئىپتىخار (ئىپتىخارى) 〔静〕骄傲、自豪: ئۇ ۋەتىنىمىزنىڭ ئىپتىخارى. 他是祖国的骄傲。

ئىپتىخارلاندۇرماق «ئىپتىخارلانماق» 的使动态

ئىپتىخارلانماق 〔动〕感到自豪、感到骄傲: مەن ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزدىن چەكسىز ئىپتىخارلىنىمەن. 我为伟大的祖国感到无比自豪。

ئىپتىخارلىق 〔静〕豪情、自豪感: تولۇپ تاشقان ~ 豪情满怀 / ~ ھېسسىياتى 自豪的情感 / ئىپتىخارلىققا چۆممەك 充满豪情

ئىپتىدا (ئىپتىداسى) 〔静〕首先、起初、起源、开始

ئىپتىدائىي 〔静〕①原始②初等、初级、初步

ئىپتىدائىي ئاتموسفېرا 〈气〉初生大气

ئىپتىدائىي ئادەم 原始人

ئىپتىدائىي باسقۇچ 起始阶段

ئىپتىدائىي توپ 原始群

ئىپتىدائىي تەپەككۇرشۇناسلىق 原始思维学

ئىپتىدائىي تىل 〈语〉原始语言

ئىپتىدائىي جامائە 原始公社

ئىپتىدائىي جانلىقلار 〈生〉原始生物

ئىپتىدائىي جەمئىيەت 原始社会

ئىپتىدائىي چۈشەنچە 初步理解

ئىپتىدائىي خوردىلىقلار 〈动〉原索动物

ئىپتىدائىي قۇيرۇق قۇرت 〈动〉原尾虫

ئىپتىدائىي مىنېرال 〈矿〉原生矿物

ئىپتىدائىي ھايۋانلار 〈动〉原生动物

ئىپتىدائىي ئورمان 〈植〉原始森林

ئىپتىدائىي ئۆسۈملۈك 〈植〉原生植物

ئىپتىدائىيلاشماق 〔动〕初始化

ئىپتىدائىيلىق 〔静〕原始气息: بۇ مۇزىكىدىن بىر خىل ~ چىقىپ تۇراتتى. 这首乐曲流露出一种原始气息。

ئىپرۇك 〔静〕〈古〉酸奶与鲜奶之混合物(可给便秘者通便)

ئىپرىت 〔静〕〈化〉芥子气

ئىپلاس 〔静〕①脏的、肮脏的、污秽的: ~ نەرسە 脏东西 / ~ شەخسىيەتچىلىك ئىدىيىسى 肮脏的个人主义思想 ②〈转〉卑鄙的、下流的: ~ غەرەز 卑鄙的动机 / ~ قىلىق 下流的行为③〈骂〉下流货、无耻之徒: ~ ئادەم 下流的家伙

ئىپلاسچىلىق 〔静〕龌龊的勾当、肮脏的勾当

ئىپلاسلارچە 〔静〕卑鄙地、龌龊地、肮脏地: ~ ئىش

当勾的鄙卑干 قىلماق

ئىپلاسلاشماق 〔动〕①变肮脏②变卑鄙: بۇ ئادەم بۇرۇنقى- دىنمۇ ئىپلاسلاشقاندى . 这个人变得比以前更加卑鄙了。

ئىپلاسلىق 〔静〕①污秽②卑鄙勾当、肮脏行为: ئۇنىڭ ئىپلاسلىقلىرى ئاشكارىلىنىپ قالدى . 他的卑鄙勾当已经暴露无遗。

ئىپومېيە 〔静〕 <植> 蕹菜

ئىپسىن 〔静〕<古> 光明的、明亮的、鲜明的、光辉的、灿烂的、闪亮的

ئىت 〔静〕 狗、犬: لالما ~ 野狗、丧家犬、癞皮狗 / ئىت- نى چىشلىمەيدۇ دېمە ، ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە . <谚> 是狗就会咬人，是马就会踢人。 ئىتتىن قورققان گادای ئەمەس . ~ بىلەن ئاغىنە بولساڭ ، قولۇڭ- دىن تاياق چۈشمىسۇن . <谚> 穷光蛋不怕狗。 <谚> 跟狗交朋友，棍子别离手。 ~ ئىگىسىنى چىشلىمەيدۇ . <谚> 狗不咬主人。 ~ ئىتلىقىنى قىلمىسا ، كۆڭلى تىنماس . <谚> 狗不要狗 脾气心不安；喻同"狗改不了吃屎"。 ~ ئۈرەر ، كارۋان يۈرەر . <谚> 任凭狗狂吠，驼队照样行。 ~ ئىتنى بۇيرۇسا ، قوپۇپ قۇيرۇقىنى بۇيرۇپتۇ . <谚> 大狗支使小狗，小狗起来支使尾巴；喻同"大懒支小懒，小懒支个白瞪眼"。 ~ سۆڭەك يېسە ، كۆتى بىلەن كېڭىشەر . <谚> 狗啃骨头，得跟屁股商量(意喻凡事要考虑后果)。

ئىت ئائىلىسى <动> 犬科

ئىت باش قارچۇغا <动> 狗头雕

ئىت بورسۇق <动> 狗獾

ئىت بولۇپ كېتەي <习> 让我变小狗(赌咒用语): كىتابىڭىزنى ئەتە قايتۇرۇپ بەرمىسەم ، ~ . 如果明天不还你的书，让我变小狗。

ئىت بۆرگىسى <动>狗蚤

ئىت بېلىق <动> 狗鱼

ئىت تالاشتۇرماق 斗狗

ئىت خۇي = ئىت مىجەز

ئىت مىجەز 狗脾气(形容性格暴躁、动不动就生气打架的人): ~ ئادەم 性格暴躁的人

ئىتنىڭ بالىسى <骂> 狗崽子、狗娘养的

ئىتنىڭ قۇرتىدەك <成> 多如牛毛

ئىتنىڭ كۈنى 猪狗一样的生活: كونا جەمئىيەتتە بىز ئىتنىڭ كۈنىنى كۆرگەن . 旧社会我们过着猪狗不如的生活。

ئىت ئېيىق <动> 狗熊

ئىت يادىتىپشى 狗宝

ئىت يالىقى ①狗食槽②<骂>贱货、贱骨头

ئىت يىلى 狗年

ئىت يىلىدىن ئېشەك يىلىغىچە <成> 年长月累，驴年马月: مەن ئۇنى ~ ساقلايمەنمۇ؟ 我长年累月地等他吗？(我还等他到驴年马月吗)？

ئىتائەت 〔静〕服从、顺从、驯顺

ئىتائەت قىلماق 顺从、服从: بۇيرۇققا ~ 服从命令

ئىتائەتچان 〔静〕顺从的、驯服的、服服帖帖的: ياسىن كىچىككىدىنلا ياۋاش ، ~ ئىدى . 亚森从小就是一个老实顺从的孩子。

ئىتائەتچانلىق 〔静〕俯首帖耳、恭顺、服帖: بىلەن ~ ئىش قىلماق 服服帖帖地干活

ئىتائەتسىز 〔静〕不驯顺的: ~ بالا 不驯顺的孩子、倔强的孩子

ئىتائەتسىزلىك «ئىتائەتسىز» 的名词形式: ~ قىلماق 不顺从、不驯从

ئىتائەتلىك = ئىتائەتچان

ئىتائەتمەن = ئىتائەتچان

ئىتائەتمەنلىك = ئىتائەتچانلىق

ئىتاچى 〔静〕<方> 斗狗者

ئىتالغۇ 〔静〕<动> 隼

ئىتاليان 〔静〕意大利人、意大利的

ئىتاليانچە 〔静〕①意大利语: ئۇ ئىتاليانچىنى نەدە ئۆگەن- گەنىپتىكەن؟ 他是在哪儿学了意大利语的？②意大利式的: ~ ئۇسسۇل 意大利舞 / ~ كىيىم 意大利服装

ئىتبۇرۇن 〔静〕<植> 野蔷薇果

ئىتپەرەس 〔静〕喜欢狗的、爱狗如命的: ~ ئادەم 爱狗如命的人

ئىتپەرەسلىك «ئىتپەرەس» 的名词形式

ئىتتاپان 〔静〕 <植> 景天纪

ئىتتەرتمەك «ئىتتەرمەك» 的使动态

ئىتتەرمەك 〔动〕推、搡: هارۋا ~ 推车 / جاۋابكارلىقنى باشقىلارغا ئىتتىرىش ياخشى ئەمەس . 把责任推给别人不好。 ئۇنى بىر ئىتتىرىپ موللاق ئاتقۇزۇۋەتتى . 一搡便把他摔了个跟斗。

ئىتتىرىپ كۆتۈرۈش <体> 推举

ئىتتىرىش كۈچى <物> 推力

ئىتتىپاق (ئىتتىپاقى) 〔静〕 ①团结: ئۇلارنىڭ ئىتتىپاقى ياخشى. 他们的团结好。②团: ياشلار ئىتتىپاقى 青年团③联盟，同盟: ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقى 工农联盟 / ھەربىي ~ 军事同盟④团结的: ~ ئائىلە 团结的家庭

ئىتتىپاق تۈزمەك 结盟，结成联盟

ئىتتىپاق تۈزمىگەن دۆلەتلەر 不结盟国家

ئىتتىپاق كومىتېتى 团委

ئىتتىپاقچى 〔静〕 同盟者，同盟军

ئىتتىپاقداش 〔静〕 ①同盟者: ~ دۆلەتلەر 同盟国 / ~ ئارمىيە 同盟军②结盟，加盟: ~ جۇمھۇرىيەت 加盟共和国

ئىتتىپاقـداشلىق «ئىتتىپاقـداش» 的抽象名词: ~ تۈزۈم 联邦制

ئىتتىپاقسىز 〔静〕 不团结的: ~ كىشىلەر 不团结的人们

ئىتتىپاقسىزلىق 〔静〕 不团结现象，不团结状态: ئىتتىپاقسىزلىقنى تۈگەتمەك 克服不团结现象

ئىتتىپاقلاشتۇرماق «ئىتتىپاقلاشماق» 的使动态: ھەممىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، بىرلىكتە ئالغا باسايلى! 团结大家，共同前进！

ئىتتىپاقلاشتۇرۇلماق «ئىتتىپاقلاشتۇرماق» 的被动态

ئىتتىپاقلاشماق 〔动〕 团结

ئىتتىپاقلىق 〔静〕 团结: ~ كۈچ 团结就是力量

ئىتتىرىشمەك «ئىتتەرمەك» 的共同态: كۆپچىلىك ئۇنى ئىتتىرىشكەن پېتى دەرۋازىدىن كىرگۈزۈۋەتتى. 大伙儿推推搡搡地把他拥进了大门。

ئىتتىرىلمەك «ئىتتەرمەك» 的被动态: شۇ چاغدا ئىشىك ئىتتىرىلدى. 当时门被推了一下。

ئىتتىك 〔静〕 ①快（速度）: ئاپتوموبىل ~ ماڭدى. 汽车走得快。ئىتتىكرەك بېرىپ، ئىتتىكرەك قايتىپ كەل. 快去快回。②（刀、剪等）快，锋利: بۇ پىچاق بەك ~ . 这把刀子特别快。~ ئورغاق 锋利的镰刀③快（灵敏）: بۇ ئادەمنىڭ قولى ~ . 这人的手快。④急（性子）: بەزىلەر ئېغىر - بېسىق، بەزىلەرنىڭ مىجەزى ~ . 有些人稳重，有些人性子急。⑤（货物）畅销: بازىرى ~ مال 畅销的货物

ئىتتىك بازار <经> 牛市

ئىتتىك پاي چېكى <经> 热门股票

ئىتتىك پۇل <经> 热门货币

ئىتتىكلەتمەك «ئىتتىكلىمەك» 的使动态: ئۇ قەدىمىنى ئىتتىكلىتىپ پەسكە قاراپ ماڭدى. 他加快步伐朝下面走去。ئۇ پىچاقنى بىلەپ ئىتتىكلەتتى. 他把刀子磨快了。

ئىتتىكلەشمەك[1] «ئىتتىكلىمەك» 的共同态: ئۇلارنىڭ قەدەملىرى بارغانسېرى ئىتتىكلەشتى. 他们越走越快。

ئىتتىكلەشمەك[2] 〔动〕 加快: ماشىنىنىڭ سۈرئىتى ئىتتىكلەشتى. 汽车速度加快了。

ئىتتىكلىك ① «ئىتتىك» 的名词形式②急躁: رەسۋا ~ قىلىپ، بۇ گەپنى دەپ سالدى. 热孜宛一急躁，把这话说出去了。~ شەيتانلىق، ئېغىرلىق رەھمانلىق. <谚> 急躁是恶魔之举，稳重是圣贤之德。

ئىتتىكلىمەك 〔动〕 ①变快: پىچاق ئىتتىكلىدى. 刀子一磨变快了。②畅销: ھازىر ماللارنىڭ سېتىلىشى بىر ئاز ئىتتىكلىدى. 现在商品有点畅销了。

ئىتتىتمەك «ئىتتىمەك» 的使动态

ئىتتىمەك 〔动〕 变锋利: ئۇستىرا ئىتتىدى. 剃刀锋利了。

ئىتچۇنى 〔静〕 <动> 狗蝇

ئىتسىيگەك 〔静〕 <植> 假木贼

ئىتقۇيرۇق 〔静〕 <植> 狗尾草

ئىتلىق 〔静〕 狗性，狗脾气: ئىت ھامان ئىتلىقىنى قىلىدۇ. <谚> 狗总是改不了狗脾气。بۆرە قېرىسا، ئىتلىقى بار. <谚> 狼老了，带狗性。

ئىت - مۈشۈك 〔静〕 狗和猫: بىر ئادەمگە ئامەت كەلسە، ئۇنىڭ ئىت - مۈشۈكلىرىمۇ ئەتلىنىپتۇ. <谚> 一人走红运，猫狗也长膘；喻同"一人得道，鸡犬升天"。

ئىتئۇزۇمى 〔静〕<植> 龙葵

ئىتۋاز 〔静〕 狗迷（喜欢养狗的人）

ئىتۋازلىق «ئىتۋاز» 的抽象名词

ئىت - ئېشەك 〔静〕 狗和驴（比喻为生活所迫供人驱使从事艰苦劳动的人）: كونا جەمئىيەتتە دېھقانلار ئىت - ئېشەكتىن خار ئىدى. 在旧社会农民过着牛马不如的生活。~ ئورنىدا ئىشلەتمەك 当牛马使唤

ئىتمىلىق 〔静〕 <方> 有出息的，能干的

ئىتياتقـۇ 〔静〕 狗窝（炕头直通烟筒的地方挖的小坑）

ئىتياڭىقى = بەڭگىدىۋانە

ئىتياڭىقى گۈل <植> 洋金花

ئىجابەت 〔静〕 接受，满足（要求）

ئىجابەت بولماق 被接受: ئۇنىڭ تەلىپى ئىجابەت بولدى. 他的要求被接受了。

ئىجابەت قىلماق 接受: تەلەپنى ~ 接受要求

ئىجابىي 〔静〕 ①正面的②积极的③建设性的

ئىجابىي ئامىل 积极因素

ئىجابىي پىكىر 建设性意见

ئىجابىي پېرسوناژ <文> 正面人物

ئىجابىي تەجرىبە 正面经验

ئىجابىي تەربىيە 正面教育

ئىجابىي تەكلىپ 建设性建议

ئىجابىي رول 积极作用

ئىجابىي قەھرىمان <文> 正面人物

ئىجابىي مەنە <语> 褒义

ئىجابىيلىق 〔静〕 积极性、建设性

ئىجاد (ئىجادى) 〔静〕 创造、创作：بۇ خەلقنىڭ ئىجادى. 这是人民的创作。

ئىجاد بولماق 被创造

ئىجاد قىلماق 创造；创作：يېڭى ماشىنىنى ~ 创造新机器 / يېڭى ناخشا ~ 创作新歌曲

ئىجادچان 〔静〕 有创造性的

ئىجادچانلىق 〔静〕 创造性、首创精神：ئۇلار ئىجادچانلىقىنى تولۇق جارى قىلدۇرماقتا. 他们充分发挥着首创精神。

ئىجادچى 〔静〕 创造者、创作者

ئىجادچىلىق 〔静〕 ①创造活动、创作活动②创造性

ئىجادىي 〔静〕 创造性的：~ ئىش 创造性的工作 / ~ پىكىر 创造性意见、创见

ئىجادىي ئەمگەك 创造性劳动

ئىجادىي تەپەككۇر 创造性思维

ئىجادىيەت 〔静〕 ①创造、创作：ئېغىز ئىجادىيىتى 口头创作 / بەدىئىي ~ 艺术创作

ئىجادىيەت ئەركىنلىكى <文> 创作自由

ئىجادىيەت پسىخولوگىيىسى <心> 创造心理学

ئىجادىيەت تەپەككۇرشۇناسلىقى 创造思维学

ئىجادىيەت ئۇسۇلى <文> 创作方法

ئىجادىيەتشۇناسلىق 〔静〕 创造学

ئىجادىيلىق 〔静〕 创造性

ئىجارە 〔静〕 租：ئۆي ئىجارىسى 房租 / ~ يىغماق 收租

ئىجارە بازىرى <经> 租赁市场

ئىجارە بەدىلى 经租商、租赁经纪人

ئىجارە پۈتۈمى <经> 租约

ئىجارە توختامى <经> 租赁合同

ئىجارە تۈزۈمى <经> 租赁制

ئىجارە تىجارىتى <经> 租赁经营

ئىجارە سودىسى <经> 租赁贸易

ئىجارە كرېدىتى <经> 租赁信贷

ئىجارە كېپىللىكى <经> 租赁担保

ئىجارە مۇددىتى 租期

ئىجارە ھەققى 租金、租赁费

ئىجارىگە ئالغۇچى 承租人

ئىجارىگە ئالماق 租、租赁；租用：يەرنى ئىجارىگە ئېلىپ تېرىماق 租种土地 / ئۆينى ~ 租房 / ئامبارنى ~ 租用仓库

ئىجارىگە بەرمەك 出租：بۇ ئۆينى باشقا كىشىگە ئىجارىگە بېرىپ بولدۇق. 这房子已经租给别人了。

ئىجارىگە قويماق 出租：دۇكاننى قىممەت باھادا ~ 重金出租商店

ئىجارىگە ئولتۇرماق 租房住

ئىجارىچى 〔静〕 出租者

ئىجارىكەش = ئىجارىچى

ئىجارىكەشلىك «ئىجارىكەش» 的抽象名词

ئىجازەت 〔静〕 允许、准许：كەلمەك ئىرادە، كەتمەك ~. <谚> 客来由自己，离开须允许。

ئىجازەت ئالماق 得到允许、获准

ئىجازەت بەرمەك 允许、准许、许可

ئىجازەت سورىماق 请求：ئۇ دوستىدىن كېتىشكە ئىجازەت سوراپتۇ. 他请求朋友准许离开。

ئىجازەت قىلماق 允许、许可

ئىجازەتسىز 〔静〕 未经允许的、未经许可的：باغقا ~ كىرمەك 未经允许进入果园

ئىجازەتلىك 〔静〕 允许的、许可的

ئىجازەتنامە 〔静〕 许可证

ئىجتىمائىي 〔静〕 ①社会的：~ ئورۇن 社会地位②公共的：~ مۈلۈك 公共财产

ئىجتىمائىي ئاپەت 公害

ئىجتىمائىي ئاپەت ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 公害经济学

ئىجتىمائىي ئاساس 社会基础

ئىجتىمائىي ئاڭ <哲> 社会意识

ئىجتىمائىي ئالاقە 社会交际、社交

ئىجتىمائىي ئەخلاق 社会公德

ئىجتىمائىي ئەمگەك 社会劳动

ئىجتىمائىي بىئولوگىيە <生> 社会生物学

ئىجتىمائىي پاراۋانلىق 社会公益、社会福利

ئىجتىمائىي پەن 社会科学、文科

ئىجتىمائىي پسىخولوگىيە ＜心＞ 社会心理学
ئىجتىمائىي تەپەككۇرشۇناسلىق 社会思维学
ئىجتىمائىي تەرەققىيات 社会发展، 社会进化
ئىجتىمائىي تەسىر 社会作用، 社会影响
ئىجتىمائىي تەلەپ 社会需求
ئىجتىمائىي تەلىمات ＜哲＞ 社会学说
ئىجتىمائىي تۈزۈم 社会制度
ئىجتىمائىي تىلشۇناسلىق ＜语＞ 社会语言学
ئىجتىمائىي دىئالېكت ＜语＞ 社会方言
ئىجتىمائىي سۇغۇرتا ＜经＞ 社会保险: ~ فوندى 社会保险基金
ئىجتىمائىي فورماتسىيە ＜哲＞ 社会形态
ئىجتىمائىي فوند ＜经＞ 公积金
ئىجتىمائىي فۇنكسىيە 社会职能
ئىجتىمائىي قاتلام 社会阶层
ئىجتىمائىي قانۇنشۇناسلىق ＜法＞ 社会法学
ئىجتىمائىي قانۇنىيەت 社会规律
ئىجتىمائىي قىممەت ＜经＞ 社会价值
ئىجتىمائىي گۇرۇھ 社会集团
ئىجتىمائىي مائارىپ ＜教＞ 社会教育
ئىجتىمائىي مەۋجۇدىيەت ＜哲＞ 社会存在
ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت 社会关系
ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتشۇناسلىق 公共关系学
ئىجتىمائىي مۇھىت 社会环境
ئىجتىمائىي نازارەتچىلىك 社会监督
ئىجتىمائىي ھادىسە 社会现象
ئىجتىمائىي ئۆلچەمشۇناسلىق 社会计量学
ئىجتىمائىي ئۈنۈم 社会效益، 社会效果
ئىجتىمائىي ئىئانە 社会捐资
ئىجتىمائىي ئىدېئولوگىيە 社会意识形态
ئىجتىمائىي ئىسلاھات 社会改革
ئىجتىمائىي ئىش تەقسىماتى 社会分工
ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش 社会生产
ئىجتىمائىي ئىنقىلاب 社会革命

ئىجتىمائىيلاشتۇرماق «ئىجتىمائىيلاشماق» 的使动态

ئىجتىمائىيلاشتۇرۇلماق «ئىجتىمائىيلاشتۇرماق» 的被动态

ئىجتىمائىيلاشماق 〔动〕 社会化

ئىجتىمائىيلىق 〔静〕 社会性

ئىجتىھات (ئىجتىھاتى) 〔静〕 勤奋، 勤勉، 用功، 发奋: ~ بىلەن ئۆگەنمەك 勤奋学习 / ~ بىلەن ئىشلىمەك 勤勉地工作 / ئۇ بۇ پەنگە بەك ~ قىلىدۇ . 他对这门学问很下功夫。

ئىجتىھات قىلماق 勤奋، 发奋

ئىجتىھاتسىز 〔静〕 不勤奋的، 不勤勉的، 不用功的: ~ ئوقۇغۇچى 不勤奋的学生

ئىجتىھاتسىزلىق «ئىجتىھاتسىز» 的名词形式

ئىجتىھاتلىق 〔静〕 勤奋的، 勤勉的، 用功的: ~ ئوقۇغۇچى 勤奋的学生 / سابىت كىچىكىدىلا ~ ئىدى . 萨比提从小就很用功。

ئىجرا (ئىجراسى) 〔静〕 执行: ھۆججەتنىڭ ئىجراسى تەكشۈرۈلدى . 检查了文件的执行情况。
ئىجرا بولماق 得到执行، 实施
ئىجرا قىلدۇرۇلغۇچى ＜法＞ 被执行人
ئىجرا قىلماق 执行، 遵行: بىز يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىمىز . 我们执行上级命令。

ئىجراچى 〔静〕 ＜法＞ 执行员، 执行者، 实施者
ئىجراچى ئورگان ＜法＞ 执行机关

ئىجرائىي 〔静〕 执行的
ئىجرائىي رەئىس 执行主席
ئىجرائىي كاتىپ 执行秘书

ئىجرائىيە 〔静〕 执行: ~ كومىتېتى 执行委员会 / ~ مۇدىرى 执行董事
ئىجرائىيە ھەيئىتى 执行委员会成员

ئىجىر - مىجىر 〔模〕 密密麻麻的: ~ سىزىقلار 密密麻麻的线条 / قەغەزدە ~ يېزىلغان خەتلەر تۇراتتى . 纸上写着密密麻麻的小字。

ئىجىك 〔静〕 ＜方＞ 喜欢، 喜爱، 疼爱

ئىچ 〔静〕 ① 里، 里边، 里面، 内، 内部: ئۆي ئىچى 屋子里، 室内 / زالنىڭ ئىچى ناھايىتى سالقىن . 礼堂里很凉爽。 ئۇ بىر يىل ئىچىدە بىر قېتىممۇ رۇخسەت سورىمىدى . 他一年里没有请过一次假。 باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە، قول سۇنسا يەڭ ئىچىدە . ＜谚＞ 头破破在帽子里، 臂折在袖子里؛ 喻同"家丑不可外扬"。② 心، 心胸، 心眼: يەي دىسە چىشى ئاغرىيدۇ، بېرەي دىسە ئىچى . ＜谚＞ 想吃牙痛، 给人心疼。③ 暗، 暗中: ئىچىدە ئۆچ كۆرمەك 暗恨 / ئىچىدە غودۇرىماق 暗中嘀咕 / ئىچىدە يىغلىماق 暗泣 / ئىچىدە خوپ دىمەك 暗暗点头

ئىچ ئات 辕马: ~ تارتسا، ياندىق تارتماپتۇ، ئايغىر تارتسا، بايتال تارتماپتۇ . ＜谚＞ 辕马拉车، 梢马不拉؛ 公马拉车، 母马不拉؛ 喻同"各行其是، 互不协调"؛ 一人

一把号，各吹各的调”。

ئىچ ئاغرىق 心病

ئىچ ئاغرىماق ①心疼，怜悯: ئاشلىقنىڭ مۇنداق بۇزۇپ قىلىنغىنىغا ئادەمنىڭ ئىچى ئاغرىيدۇ. 这样糟踏粮食叫人心疼。②舍不得: ئۇ ئالمىنى سېسىتىۋېتىشكە رازىكى، خەققە بېرىشكە ئىچى ئاغرىيدۇ. 他宁愿让苹果烂掉，也舍不得给别人吃。

ئىچ ئالىغاي 〈医〉内斜视，对眼

ئىچ بوۋاسىر 〈医〉内痔

ئىچ بۇزۇلماق ①闹肚子②心生邪念

ئىچ بىخ 内线，里线

ئىچ پەتلە （在衣服里面）锁的边

ئىچ پەش 底襟

ئىچ پەش تارتماق 〈成〉求爱，相爱: ئۇلار ئىچ پەش تارتىشىپ يۈرگىلى خېلى ۋاقىت بولدى. 他们相爱已经很长时间了。

ئىچ پەۋاز 〈建〉地脚线

ئىچ پۇشماق 苦闷，烦恼，烦闷，心烦: بۈگۈن نېمىشقىدۇر ئىچىم پۇشۇپ تۇرىدۇ. 我今天不知为啥这样心烦。ئىچىم پۇشۇپ تىتىلداپ كەتتى. 我心里堵得慌。

ئىچ پۇشۇقى 烦闷

ئىچ پۇشۇقىنى چىقارماق 排遣烦闷，解闷，散心: ئۇ دائىم دۇتار چېلىپ ئىچ پۇشۇقىنى چىقىراتتى. 他经常弹独塔尔解闷。

ئىچ تامبال 衬裤，内裤

ئىچ تىكىنچ = ئىچ بىخ

ئىچتىن تېگىشىش 〈数〉内接

ئىچتىن ئۇرۇنۇش 〈数〉内切

ئىچ چاتقۇ 〈电〉内接头

ئىچ چىرماق 〈体〉裹坎子，从胯下使绊子（摔跤）

ئىچ چىقىق 〈医〉内疝

ئىچ سۈرمەك 腹泻，拉肚子

ئىچ سىر 内心秘密: ئۇلار بىر - بىرىگە ئىچ سىرىنى تۆكۈشتى. 他们互相倾吐内心的秘密。

ئىچ قاپ 〈石〉衬套

ئىچ قاپىيە 〈文〉内韵，押内韵

ئىچ قاتماق 便秘，大便干燥

ئىچ قۇلاق 皮帽耳朵的里子

ئىچ قېلىپ 〈机〉心型

ئىچ قىزىماق ①羡慕，眼红②嫉妒: گۈلسۈم يېڭىچە ئۆيگە كۆچۈۋېدى، رىزۋان ئىچى قىزىپ ئولتۇرالماي قالدى. 古丽苏姆搬进新居，热孜宛嫉妒得坐不住了。

ئىچ كۆڭلەك 衬裙

ئىچ كۆيەر 知心的: ~ دوست 知心朋友

ئىچ كۆيۈك 焦灼，焦炙: يادىكارنىڭ ئىچ كۆيۈكىدە ئۇنىڭ يۈرەك ئاغرىقى كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلاشتى. 由于亚迪卡尔焦灼不安，他的心脏病日益加重。

ئىچ كۈيۈ ئوغۇل 入赘女婿，倒插门女婿

ئىچ كىيىم 内衣

ئىچ گۆر 内墓穴

ئىچ مايماق ①罗圈腿②〈医〉内翻足

ئىچ ئوشۇق 〈生理〉内踝

ئىچ ئۆتمەك = ئىچ سۈرمەك

ئىچى ئاچىماق ①眼红②嫉妒

ئىچى بوشىماق ①大便通②舒心，心里舒坦: دەردىمنى تۆكۈپ بولۇۋىدىم، ئىچىم بوشاپ قالدى. 我诉完了苦，心里舒坦了。

ئىچى پىششىق 嘴稳，嘴严，守口如瓶: ~ ئادەم 嘴严的人

ئىچى تار 心胸狭小，气量小: بۇ كىشىنىڭ ئىچى بەك تار ئىكەن. 这个人气量太小。

ئىچى تارلىق 心胸狭窄，妒嫉心理

ئىچى تارلىق قىلماق 妒嫉: بەزى ئادەملەر باشقىلار ئۆزىدىن ئېشىپ كەتسە، ئىچى تارلىق قىلىدۇ. 有些人别人稍微超过自己就心怀妒嫉。

ئىچى تىت - تىت بولماق = ئىچى تىتىلدىماق

ئىچى تىتىلدىماق 〈成〉焦急，心焦，烦躁: شوپۇرنىڭ ئالدىرىمىغىنىغا قاراپ ئىچىم تىتىلداپ كەتتى. 见到司机不着急的样子，我心里就烦躁起来。

ئىچىدە توڭگۇز قاترىماق 〈成〉心怀叵测，包藏祸心，居心险恶: ئۇ ئىچىدە توڭگۇز قاترايدىغان ئادەم. 他是一个居心险恶的人。

ئىچى دەريا 〈成〉心胸开阔，气量大

ئىچىدە زەھەر قايىنىماق 〈成〉阴险毒辣: ئۇ ئىچىدە زەھەر قاينايدىغان خوتۇن ئىكەن. 她是一个阴险毒辣的女人。

ئىچىدە گەپ ياتمايدىغان 心里藏不住话

ئىچىدە ئوقۇماق 默读

ئىچىدىن توڭگۇز قوپماق = ئىچىدە توڭگۇز قاترىماق

ئىچىدىن قان كەتمەك <成> 恨嫉، 忌妒: تۇرسۇن-
نىڭ شۆھرىتى بارغانسېرى ئېشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە،
زايىرنىڭ ئىچىدىن قان كەتتى. 扎伊尔看到图尔苏的名气
越来越大، 心怀嫉恨。

ئىچى زەھەر <成> 心毒: ئۇ تىلى ھەسەل بولغىنى بىلەن ~ ئادەم. 他是一个嘴甜心毒的人。

ئىچى سىقىلماق 憋闷: ھاۋا تىنجىق بولغانلىقتىن ئىچىم سىقىلىپ، بىئارام بولۇپ كېتىۋاتىمەن. 由于天气闷热، 憋得我很难受。

ئىچى سىيرىلماق ①心疼: مۇنداق ئىسراپچىلىقنى كۆرگەن ئادەمنىڭ ئىچى سىيرىلىدۇ - دە. 看到这样铺张浪费، 真叫人心疼。②心酸: بۇ ئەھۋالنى كۆرگەندىن كېيىن، ئىچىم سىيرىلىپ كەتتى. 看到这情况后我一阵心酸。

ئىچى قارا <成> 黑心肠的: ~ باي 黑心肠的巴依

ئىچى قارىلىق قىلماق <成> 居心不良، 心怀歹意، 幸灾乐祸

ئىچى قاينىماق <成> 恼火، 忿忿不平: ئۇ ئىچى قايناپ تىت - تىت بولغاچقا، ئۇ يان - بۇ يان ماڭاتتى. 他忿忿不平地走来走去。 ئوغۇل بالا دېگەننىڭ ئازراق ۋىجدانى بولمىسا، ئازراق ئىچى قاينىمىسا، قانداق بولغىنى؟ 大丈夫没有一点良心، 有一点嫉恶如仇之心怎么行呢？

ئىچى قوتۇر 成心使坏، 心术不正

ئىچى قوتۇرلۇق قىلماق 成心使坏، 包藏祸心

ئىچى كەتمەك = ئىچى سۈرمەك

ئىچى كەڭ 心胸开阔، 气量大

ئىچى كەلمەك 大便

ئىچى كۆيمەك ①心疼: بوۋاينىڭ نەۋرىسىگە ئىچى كۆيىدۇ. 爷爷心疼小孙子。②钟情: ئۇنىڭ گۈلشەنگە ئىچى كۆيۈپ كېلىۋاتقانلىقى ھەممىگە ئايان ئىدى. 他钟情于古丽鲜已众所周知。

ئىچى كۈچلۈك <成> 争强好胜، 生性好强: بۇ بالىنىڭ بەك ~، ناھەقچىلىكنى كۆرسە چىداپ تۇرالمايدۇ. 这孩子生性好强، 受不了冤屈。

ئىچىگە ئالماق ①接纳، 当作自己人: ئۇلار مېنى ئىچىگە ئالمايدۇ. 他们不接纳我。②放在心里: ئايىمخاننىڭ گېپىنى ئىچىڭىزگە ئېلىپ كەتمەڭ. 你别把阿依姆罕的话放在心里。

ئىچىگە تىنماق <成> (把苦恼)憋在心里

ئىچىگە جىن كىرمەك <成> ①心怀鬼胎: مۇنچىۋالا پۇلنى كۆرگەن باراتنىڭ ئىچىگە جىن كىردى. 见到这么多钱巴拉提就怀鬼胎了。②转念一想، 灵机一动

ئىچىگە سالماق 闷在心里، 憋在肚子里

ئىچىگە كىرىپ چىقماق <成> 揣摸心思: ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ چىقسام، كىنوغا بارغۇسى بار ئىكەن. 我揣摸他的心思، 原来他想去看电影。ئادەمنىڭ ئىچىگە كىرىپ چىققىلى بولمايدۇ. 人的心思难以揣摸。

ئىچىگە ئوت تۇتاشماق <成> 燃起情火: قىز بۇ ناتونۇش يىگىتنى بىر كۆردى - دە، ئىچىگە ئوت تۇتاشتى. 姑娘见了这个陌生的小伙一面، 心里便燃起了情火。

ئىچىگە ئوت چۈشمەك <成> 产生爱慕之情: ئۇ قىزنى كۆرۈپلا، ئىچىگە ئوت چۈشتى. 我一见那位姑娘، 便产生了爱慕之情。

ئىچىگە ئوت سالماق <成> 令人怦然心动: ئۇنىڭ ناخشىسى ھەرقانداق قىزنىڭ ئىچىگە ئوت سالىدۇ. 他的歌声会使任何一个姑娘怦然心动。

ئىچىگە ئوت كەتمەك = ئىچىگە ئوت تۇتاشماق

ئىچىگە ئۇرماق <成> 给苦头吃، 给小鞋穿: نا ھەقچىلىكنىڭ ئىچىگە ئۇرۇپ كەتكەچكە، بوۋام دوختۇرخانىدا يېتىپ قالدى. 爷爷因受不了不白之冤而住进了医院。

ئىچىگە يۇتماق 把某种情绪藏在心里: مەن بۇ ئاھانەتلەرنى ئىچىمگە يۇتۇپ، ئاشخانىغا قاراپ ماڭدىم. 我强忍着这种羞辱朝厨房走去。 ~ دەردنى 忍气吞声، 憋着一口气

ئىچىنى تىڭشىماق <成> 寻思، 思量، 斟酌: ئۇ ئىچىنى تىڭشاپ، ئىپادە بىلدۈرمەي ئولتۇرىۋەردى. 他没有表态، 寻思着默默地坐着。

ئىچىنى قىزىتماق <成> 令人眼红، 令人嫉妒: تازا ياسىنىپ چىقىپ، ئۇنىڭ ئىچىنى قىزىتايلى. 咱们好好打扮一番، 让他嫉妒好了。

ئىچى ئۆرتەنمەك <成> 心急火燎، 心焦: كەنتنىڭ تارتقان زىيىنى ئۈچۈن ئىچىم ئۆرتىنىپ كەتتى. 我为村上受的损失心急火燎。

ئىچى ئېچىشماق <成> 感到心酸: ئۇنىڭ سىلەرگە ئۆزگال قىلغانلىقىنى ئويلىسام، ئىچىم ئېچىشىدۇ. 一想起他冤枉了你们我就感到心酸。

ئىچى ئېلىشماق ①反胃②恶心

ئىچى يامان 心术不正، 心肠恶毒، 心眼坏

ئىچ ياغ 肠油

ئىچ يانچۇق (衣服的)内袋

ئىچانماق 〔动〕<古> 防止، 避免، 预防، 提防، 当

心،留心

ئىچەركەشمەك 〔动〕 亲近، 亲密无间: بىز بىر يىل بىللە ئىشلەپ ئاكا - ئۇكىدەك ئىچەركىشىپ قالغاندۇق. 我们共同工作了一年已经亲如兄弟。 **ئىچەرمەن** 〔静〕 爱喝酒的人

ئىچە - ئىچمەي 〔静〕 刚开始喝

ئىچرە 〔静〕 <古> 内، 里(相当于现代维吾尔语的向格和位格)

ئىچ - باغىر 〔静〕 肠衷: ئىچ - باغرىنى تۆكمەك 倾诉衷肠 / ئىچ - باغرىنى يارماق 剖白心迹

ئىچ - سىرت 〔静〕 内外: ئىدارىنىڭ ئىچى - سىرتىدا بۇ توغرۇلۇق جىق گەپلەر بولۇۋاتىدۇ. 机关内外对此议论纷纷。

ئىچ - قارىن 〔静〕 ①内脏، 五脏六腑 ②<转> 苦衷، 心事: قىز ئىچ - قارىنىدىكىنى يىگىتكە يىپىدىن يىڭنىسىگىچە سۆزلەپ بەردى. 姑娘把她的心事一五一十地告诉了小伙子。

ئىچ - قارنىنى تۆكمەك <成> 诉说心事، 倾诉衷肠: بىز دېھقانلارغا ئىچ - قارنىمىزنى تۆكتۇق. 我们向农民诉说了心事。

ئىچ - قارنى ئېچىلماق <成> 心里亮堂، 心情畅快: ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىۋېدىم، ئىچ - قارنىم خېلى ئېچىلىپ قالدى. 我和他聊了一会儿، 心里亮堂了许多。

ئىچقويۇن - تاشقويۇن 〔静〕 亲密无间، 打成一片: ~ دوستلار 亲密无间的朋友 / كادىرلار دېھقانلار بىلەن ~ بولۇشى كېرەك. 干部要同农民群众打成一片。

ئىچقويۇن - تاشقويۇن بولماق 亲密无间، 打成一片: شۇنىڭدىن كېيىن بىز ئۇلار بىلەن ئىچقويۇن - تاشقويۇن بولۇپ كەتتۇق. 从此以后我们就和他们打成了一片。

ئىچكەرمەك 〔动〕 <古> 使进入، 弄入

ئىچكەك 〔静〕 <古> 吸血鬼، 嗜血者

ئىچكۈسىز 〔静〕 难喝的، 难吃的

ئىچكۈلۈك = ئىچىملىك

ئىچكى[1] 〔静〕 ①内的، 内存的، 内部的: ~ ئەھۋال 内情 / ~ سىر 内幕 / ئوبيېكتىپ شەيئىلەرنىڭ ~ باغلىنىشى 客观事物的内在联系 ②国内: ~ ئىشلار 国内事务

ئىچكى ئاجراتما <理生> 内分泌

ئىچكى ئامىل <哲> 内因، 内在因素: بۇ ئىشتا ~ مۇھىم رول ئوينىغان. 在这件事上内因起了重要作用。

ئىچكى ئايلىنىش 内循环

ئىچكى ئەزا ① <理生> 内部器官، 内脏 ② <数> 内项

ئىچكى باج <经> 国内货物税

ئىچكى بازار <经> 国内市场

ئىچكى باغلىنىش <哲> 内在联系

ئىچكى بۇلۇڭ <数> 内角

ئىچكى بېسىم <物> 内压

ئىچكى پارازىت <生> 内寄生物

ئىچكى پەردە <医> 内膜

ئىچكى پلازما <医> 内质

ئىچكى پېرېۋوت <经> 内汇

ئىچكى تەپتىشلىك 内部审计

ئىچكى توپلام <数> 子集

ئىچكى توپىلاڭ 内部暴动

ئىچكى تۈرتكە <物> 内推力

ئىچكى تېرە <理生> 内皮

ئىچكى تىزگىنلەش ① <经> 内控، 内部牵制 ② <医> 内抑制

ئىچكى جازا <建> 里脚手架

ئىچكى چاناق <植> 内稃

ئىچكى دەريا <地> 内河

ئىچكى دۇنيا 内心世界

ئىچكى دېڭىز <地> 内陆海، 内海

ئىچكى دىئامېتىر <数> 内径

ئىچكى رادىئۇس <数> 内半径

ئىچكى زايوم <经> 内债، 国内公债

ئىچكى زەخىملىنىش <医> 内伤

ئىچكى زەمبۇرۇغ <生> 内生菌

ئىچكى زەنجىر <物، 电> 内电路

ئىچكى زەھەر <医> 内毒素

ئىچكى زىددىيەت <哲> 内部矛盾

ئىچكى ساقلىغۇچ <电> 内存

ئىچكى سەپ <军> 内线: ئىچكى سەپتە ئۇرۇش قىلىش 内线作战

ئىچكى سەۋەب <哲> 内因

ئىچكى سەييارە <天> 内行星

ئىچكى سودا <经> 国内贸易، 内贸

ئىچكى سۇ تەۋەلىكى 内水域

ئىچكى سۆڭەك <理生> 内骨骼، 内骨

ئىچكى سۈركىلىش <物> 内摩擦

ئىچكى سېتىش <经> 内销

ئىچكى سىياسەت 对内政策، 内部政策

ئىچكى فلېكسىيە <语> 内部屈折

ئىچكى قارشىلىق <物> 内阻، 内电阻

ئىچكى قارىمۇقارشى بۇلۇڭ <数> 内对角

ئىچكى قاناش <医> 内出血

ئىچكى قانۇن <法> 国内法

ئىچكى قانۇنىيەت <哲> 内部规律

ئىچكى قەرز <经> 内债

ئىچكى قەۋەت <物، 医> 内层

ئىچكى قوغداش 内保

ئىچكى قۇرۇقلۇق <地> 内陆

ئىچكى قۇرۇلما <语> 深层结构

ئىچكى قۇلاق <生理> 内耳

ئىچكى كابىنېت 内阁: ~ تۈزۈمى 内阁制

ئىچكى كاۋاك <医> 内窦

ئىچكى كود <电> 内码

ئىچكى كۆرۈنۈش <电> 内景

ئىچكى كۈچ <物> 内力

ئىچكى كۈچىنىش <物> 内应力

ئىچكى كېسەللىك <医> 内科

ئىچكى لىمفا <医> 内淋巴

ئىچكى ماددا <生> 内质

ئىچكى مالىمانچىلىق 内乱

ئىچكى مەبلەغ <经> 内资: ~ كارخانىسى 内资企业

ئىچكى مۇئامىلە <经> 内部往来

ئىچكى مۇبەتتىشلىك 内部审核

ئىچكى مۇھاپىزەت <军> 内卫

ئىچكى مېمورىيال <经> 内部转帐

ئىچكى نەپەسلىنىش <生理> 内呼吸

ئىچكى ھورمۇن <生理> 内分泌激素

ئىچكى ھۇجرا 内宅، 内室

ئىچكى ھۆددە <经> 内包

ئىچكى ئوشۇق <解> 内踝

ئىچكى ئۆلكىلەر 内地، 内地省份

ئىچكى ئۇرۇش 内战

ئىچكى ئېنېرگىيە <物> 内能

ئىچكى ئېھتىياج 内需

ئىچكى ئىسپورا <生> 内孢子

ئىچكى ئىستېمال <经> 国内消费

ئىچكى ئىسكىلىت <生理> 内骨骼، 内骨架

ئىچكى ئىش ①私事②内部事务

ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىقى 内务部

ئىچكى يارا <医> 内溃疡

ئىچكى يالقۇن <化> 内焰

ئىچكى² 〔静〕 <古> 内官

ئىچكى - تاشقى 〔静〕 里外، 内外: ~ ئۆي 里外间 / ~ تەسىر 内外影响 / ~ مۇھىت 内外环境 / ~ قىيىنچىلىقتا بوغۇلماق 内外交困 / ~ ۋەزىيەت 国内外形势 / ~ دۈشمەن كۈچلەر 国内外敌对势力 / ~ سىياسەت 内外政策

ئىچكى - تاشقى ئالاقە 内外交流، 内外联系

ئىچكىرى 〔静〕 ①里面، 里边: ~ ئۆي 里屋، 里间 / ئىچكىرىدە ھېچكىم يوق. 里面谁也没有。②内地، 口内: ئۇ ئىچكىرىدىن كەلگەن. 他是从内地来的。 ئۇ ئۆزى ~ كىرىپ كەتتى. 他自己到里边去了。

ئىچكىرى - تاشقىرى 〔静〕 里外، 内外: ئۇنىڭ ~ ئۈچ ئېغىز ئۆيى بار. 他有里外三间屋子。 ~ ئۆي 套间

ئىچكىرىكى 〔静〕 内的، 里边的: ~ ئۆي 里屋، 里间

ئىچكىرىلەتمەك «ئىچكىرىلىمەك» 的使动态

ئىچكىرىلەشمەك «ئىچكىرىلىمەك» 的共同态

ئىچكىرىلىمەك 〔动〕 ①进入: تاغ ئىچىگە ئىچكىرىلەپ كىرمەك 进入深山②进一步، 深入: ئىچكىرىلەپ چۈشەندۈرمەك 进一步解释 / ئىچكىرىلەپ تونۇشماق 深入了解

ئىچكىرىلەپ قېزىش 掘进

ئىچكىرمەك 〔动〕 <古> 使从服، 征服، 降服، 制服

ئىچلىك 〔静〕 里子: بۆكنىڭ ئىچلىكى 帽里子 / ئېگەرنىڭ ئىچلىكى 鞍衬

ئىچمەك 〔动〕 ①喝، 饮: سۇ ~ 喝水 / چاي ~ 喝茶②吃（带汤的食物）: سۇيۇقئاش ~ 吃汤面③服: دورا ~ 服药 / كۈندە ئۈچ قېتىم ~ 每日服用三次

ئىچمەك² 〔静〕 ①皮坎肩②鞍垫

ئىچۈرمەك «ئىچمەك» 的使动态: بالىغا سۈت ئىچۈردۈم. 我给孩子喂牛奶。 قەلەمگە سىيا ~ 给钢笔吸墨水

ئىچۈرۈلمەك «ئىچۈرمەك» 的被动态: خەدىچە ئانىغا ئىككى تال توقچاق دورا ئىچۈرۈلدى. 给海迪且大婶服了两片药。

ئىچ - ئىچ 〔静〕 内心深处، 心底里: مەن ئۇنى ئىچ - ئىچىمدىن ئۆچ كۆرىمەن. 我对他恨之入骨。

ئىچ - ئىچىدىن خۇشال بولماق <成> 心花怒放

ئىچ ـ ئىچىگە پاتماسلىق <成> 喜出望外: كۈتكەن كۈن ئاخىر يېتىپ كېلىپ، ئۇنىڭ خۇشاللىقى ئىچ ـ ئىچىگە پاتمىدى. 盼望的日子终于来到了，他喜出望外。

ئىچ ـ ئىچىگە سىغماسلىق = ئىچ ـ ئىچىگە پاتماسلىق

ئىچىشلىك 〔静〕可口的，好吃的，好喝的: ~ ئاش 可口的饭

ئىچىشمەك «ئىچمەك» 的共同态: ئۇلار پاراڭلاشقاچ چاي ئىچىشتى. 他们边聊天边饮茶。

ئىچىكمەك 〔动〕亲近，喜爱，习惯，熟识: بوۋاي بىلەن موماي گۈلشەنگە ئۆز قىزىدەكلا ئىچىكىپ قاپتۇ. 老大爷和老大妈像疼爱自己闺女一样疼爱古丽鲜。

ئىچىكىشمەك «ئىچىكمەك» 的共同态: ئەنۋەر ھازىر كۆپچىلىك بىلەن ئىچىكىشىپ كەتتى. 安外尔现在同大家相处得很融洽。

ئىچىلمەك «ئىچمەك» 的被动态: ھەش ـ پەش دېگۈچە ئىككى قاچا ئاش ئىچىلىپ بولدى. 转眼工夫两碗面就吃完了。

ئىچىملىك 〔静〕饮料

ئىختىرا (ئىختىراسى) 〔静〕发明

ئىختىرا قىلماق 发明: ماشىنا ~ 发明机器

ئىختىرا ھوقۇقى <法> 发明权

ئىختىرا مۇكاپاتى 发明奖

ئىختىراچى 〔静〕发明者，发明家

ئىختىراچىلىق «ئىختىرا» 的抽象名词

ئىختىساس 〔静〕专长: ~ ئىگىسى 专门人才，人才

ئىختىساسشۇناس 〔静〕人才学家

ئىختىساسشۇناسلىق 〔静〕人才学

ئىختىساسلاشتۇرماق «ئىختىساسلاشماق» 的使动态

ئىختىساسلاشتۇرۇشماق «ئىختىساسلاشتۇرماق» 的共同态

ئىختىساسلاشتۇرۇلماق «ئىختىساسلاشتۇرماق» 的被动态

ئىختىساسلاشماق 〔动〕专门化；有专长: ھەم قىزىللىشىش، ھەم ئىختىساسلىشىش 又红又专 / ئىختىساسلاشقان تىلشۇناس 有专长的语言学家

ئىختىساسلىق 〔静〕有专长的: ~ كادىرلار 有专长的干部 / ئىختىساسلىقلارنى يېتىشتۈرمەك 培养人才

ئىختىساسلىقلار بازىرى 人才市场

ئىختىلاپ (ئىختىلاپى) 〔静〕分歧: ~ تۇغۇلماق 产生分歧 / ~ يۈز بەرمەك 发生分歧

ئىختىلاپچى 〔静〕制造分歧者

ئىختىلاپسىز 〔静〕无分歧的: بۇ مەسىلە ~ ھەل بولدى. 问题在无分歧的情况下解决了。

ئىختىلاپسىز بىرلىك 无分歧的一致

ئىختىلاپلىق 〔静〕有分歧的: ~ مەسىلىلەر 有分歧的问题

ئىختىئوزاۋۇر 〔静〕<动> 鱼龙

ئىختىئول 〔静〕<药> 脂石鱼

ئىختىيار (ئىختىيارى) 〔静〕自愿，随意(任凭自己的意思): بېرىش ـ بارماسلىق ئۆزۈڭنىڭ ئىختىيارى. 去不去随你的便吧。 مەيلى كېلىڭ، مەيلى كەلمەڭ، ~ سىزدە. 你来不来随便。 ~ ئۆزىڭىزدە. 任凭您自己。 بىز ساۋاقداشلارغا ئۆز ئىختىيارىمىز بىلەن ياردەم قىلىمىز. 我们自愿帮助同学。

ئىختىيار قىلماق 愿意: ئۇ چەت ـ ياقا نامرات رايونغا بېرىپ ئىشلەشنى ئىختىيار قىلدى. 他自愿到偏僻的贫困地区去工作。

ئىختىيارەن 〔静〕自由地，随意地: ~ سوئال سورىماق 自由提问

ئىختىيارسىز 〔静〕不禁，不由得，不由自主，情不自禁: ئۇ ~ يىغلىۋەتتى. 他不由自主地哭了起来。 ئۇ ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناۋاتقان باللارغا قاراپ ~ چاۋاك چېلىۋەتتى. 他看着孩子们跳舞唱歌，情不自禁地拍起手来。 مۇنداق ھەققانىيەتسىزلىكنى كۆرگىنىمدە، ~ غەزەپلىنىمەن. 见到这样不平的事，叫人不由得气忿起来。

ئىختىيارسىز ھەرىكەت <心> 下意识活动

ئىختىيارسىزلىق «ئىختىيارسىز» 的名词形式

ئىختىيارلىق «ئىختىيار» 的名词形式: ~ پرىنسىپى 自愿原则

ئىختىيارىي 〔静〕自愿，自由；随便，随意: ~ قاتناشماق 自愿参加 / ~ پاراڭلاشماق 随便闲谈

ئىختىيارىي پورت <交> 任意港

ئىختىيارىي تېگىشمەك 自由兑换: ئىختىيارىي تېگىشكە بولىدىغان چەت ئەل پۇلى 可以自由兑换的外币

ئىختىيارىي چېتىشىش <生> 自由交配

ئىختىيارىي سۇغۇرتا <经> 自愿保险

ئىختىيارىي مۇخبىر (报刊) 通迅员

ئىختىيارىيلىق 〔静〕自愿: بۇ ئىشتا ~ پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش لازىم. 这件事要坚持自愿原则。

ئىخچام 〔静〕①小巧的，轻便的: ~ ئۆي 小巧的屋子 / ~ ماشىنا 轻便的机器 ②紧凑，扼要，简洁，精练: ئۇنىڭ يازغان ماقالىسى ناھايىتى ~. 他写的文章很精练。

ئىخچام كۆرۈنۈش 影缩

ئىخچاملاتماق «ئىخچاملىماق» 态动使的

ئىخچاملاشتۇرماق «ئىخچاملاشماق¹» 的态动使: ئورگانلارنى ~ 构机简精

ئىخچاملاشتۇرۇشماق «ئىخچاملاشتۇرماق» 态同共的

ئىخچاملاشتۇرۇلماق «ئىخچاملاشتۇرماق» 态动被的

ئىخچاملاشماق¹ 〔动〕凑紧变: ھۆكۈمەت ئورگانلىرى ئىخچاملاشتى. 了肿臃不关机府政。

ئىخچاملاشماق² «ئىخچاملىماق» 态同共的

ئىخچاملانماق «ئىخچاملىماق» 态动被的: ھۆكۈمەت ئورگانلىرى ئىخچاملاندى. 了简精关机府政。

ئىخچاملىماق 〔动〕①简精: ھۆكۈمەت ئاپپاراتلىرىنى ~ 精构机府政简 ②压缩، 使精练: ماقالىنى ~ 压缩文章 (使文章精练)容内

ئىخچاملىق «ئىخچام» 的名词形式: ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ئىخچاملىقى ماڭا ياقتى. 他的发言简洁، 我很喜欢(很合我意)。

ئىخلاس (ئىخلاسى) 〔静〕①<宗>信念، 诚信 ②用心، 悉心، 认真: ~ بىلەن دەرس تەييارلىماق 用心准备功课 / ~ بىلەن تەتقىق قىلماق 悉心研究 / ئەكبەر مۇئەللىمنىڭ سۆزلىرىنى ~ بىلەن ئاڭلىدى. 艾科拜尔认真听老师讲话。

ئىخلاس قايتماق 动摇信念، 失去信念، 失去信心: ئۇنىڭ ماڭا بولغان ئىخلاسى قايتتى. 他对我失去了信心。

ئىخلاس قىلماق ①信赖 ②崇拜

ئىخلاس - ئەقىدە 〔静〕信念، 信仰

ئىخلاسمەن 〔静〕①虔诚的: ~ مۇرىت 虔诚的信徒 ②勤勉的، 勤奋的: ئۇ ~ گۈلچى ئىدى. 他是一位勤勉的花匠。

ئىخلاسمەنلىك 〔静〕①专心، 专心致志: ئۇ دوكلاتنى ناھايىتى ~ بىلەن ئاڭلىدى. 他专心听了报告。②执着: ئۇنىڭ خىزمەتكە بولغان ئىخلاسمەنلىكى ھەممىگە ئايان. 他对工作的执着是众所周知的。

ئىدارە 〔静〕①机关: دۆلەت ئىدارىلىرى 国家机关 / ~ خادىملىرى 机关工作人员 ②局: مائارىپ ئىدارىسى 教育局 / باج ئىدارىسى 税务局

ئىدارە قىلماق 管理، 管束، 治理، 管制: دۆلەتنى ~ 管理(治理)国家 / ئۆزىنى ~ 管束自己 / ھەربىي ~ 军事管制

ئىدارە - جەمئىيەت 〔静〕机关团体

ئىدالىماق 〔动〕<古>弃放، 弃抛، 手罢

ئىدەلىك 〔静〕<方>①强壮 ②茁壮

ئىددەت 〔静〕<宗>守限期، 待婚期(伊斯兰教法规定: 丈夫死后或离异后، 妻子通常等待三个月另十天، 看是否有身孕، 才能考虑改嫁): ~ توشماق 守限期满 / ~ تۇتماق 待婚期内守限(不结婚)

ئىدراك (ئىدراكى) 〔静〕①理性، 理智، 概念 ②知觉: ئىدراكنىڭ پۈتۈنلۈكى 知觉的整体性 / ئىدراكنىڭ تاللاشچانلىقى 知觉的选择性

ئىدراك قىلماق 感知: ئىدراك قىلىش شەيئىلەرنى بىلىش جەريانىدا ناھايىتى مۇھىم رول ئوينايدۇ. 感知在认识事物的过程中起着很重要的作用。

ئىدراكسىز 〔静〕无理性的، 失去理智的: ~ ئادەم 失去理智的人

ئىدراكسىزلىق «ئىدراكسىز» 的名词形式

ئىدراكلىق 〔静〕有理性的، 有理智的: مەن ئۇنى ~ ، پەمى بار ئادەم دەپ پەرەز قىلاتتىم. 我推测他是一个有理智、有见识的人。

ئىدراكىي 〔静〕理性的: سۆزنىڭ ~ مەنىسى 词的理性意义

ئىدراكىي بىلىش = ئەقلىي بىلىش

ئىدراكىي تونۇش 理性认识

ئىدراكىي مەنە <语> 理性意义

ئىدرەك 〔静〕<方>木铲刀

ئىدېئال 〔静〕理想的، 观念的: ~ مۇھىت 理想的环境 / ~ ئوبراز 理想的形象

ئىدېئال ئاتموسفېرا¹ <气> 理想大气

ئىدېئال گاز <物> 理想气体

ئىدېئاللىق = غايىۋىلىك

ئىدېئالىزم 〔静〕<哲>唯心主义، 唯心论

ئىدېئالىزمچە 〔静〕唯心主义的: ~ نۇقتىئىنەزەر 唯心主义观点 / ~ نەزەرىيە 唯心主义理论

ئىدېئالىزمچى 〔静〕<哲>唯心主义者، 唯心论者

ئىدېئالىزملىق 〔静〕<哲>唯心主义的: ~ پەلسەپە 唯心主义哲学 / ~ دۇنياقاراش 唯心主义世界观

ئىدېئالىزملىق ئەقىلچىلىك <哲> 唯心的唯理法

ئىدېئالىزملىق پىكىر ئېقىمى <哲> 唯心主义思潮

ئىدېئالىزملىق تارىخقارىشى <哲> 观史心唯

ئىدېئالىزملىق تەجرىبىچىلىك <哲> 经的心唯 论验

ئىدېئالىزملىق تەقدىرچىلىك <哲> 的义主心唯 论命宿

ئىدېئالىزملىق تەنقىدچىلىك <哲> 的义主心唯 义主判批

ئىدېئالىزملىق دىئالېكتىكا <哲> 证辨义主心唯 法

ئىدېئالىزملىق نۇقتىئىنەزەر <哲> 观义主心唯 点

ئىدېئولوگىيە 〔静〕 <哲> 态形识意

ئىدېئولوگىيىلىك 〔静〕 的态形识意، 的态形念观

ئىدى 〔静〕 <古> 天، 天上، 主真

ئىدىرەم 〔静〕 <方> 坷坎، 的洼洼坑坑، 的平不岖崎 的道带، 的纹条有، 的平不

ئىدىرەملىك 〔静〕 平不坷坎، 平不岖崎

ئىدىس 〔静〕 <动> 蚊伊

ئىدىش 〔静〕 缸

ئىدىشسىز 〔静〕 的缸水无، 的缸无

ئىدىشلىق 〔静〕 的缸水有، 的缸有

ئىدىق 〔静〕 朽: ~ ياغاچ 木朽

ئىدىقۇت 〔静〕 护都亦، 昌高: ~ قەدىمىي شەھىرى 昌高 城古

ئىدىقۇت خانلىقى 国王昌高

ئىدىقۇت ئۇيغۇر خانلىقى 国王鹘回昌高

ئىدىمەك 〔动〕 <古> 集采، 集收

ئىدىيە 〔静〕 想思: ئىجادىيەت ئىدىيىسى 想思作创 / ~ ئۆز- گەرتىش 想思造改 / ئىدىيىدە ئازاد بولماق 放解想思 / ئى- دىيىدىن ئۆتمەك 想思过通 / ئىدىيىدە ئىنقىلابىيلاشماق 想思 化命革

ئىدىيوم = تۇراقلىق ئىبارە

ئىدىيوملۇق 〔静〕 的性语成: ~ سۆز بىرىكمىسى 性语成 组词

ئىدىيىچىلىك 〔静〕 <哲> 义主念理

ئىدىيىلىك 〔静〕 的想思有: ئىلغار ~ ياشلار 思进先有具 们年青的想

ئىدىيىۋى 〔静〕 的想思

ئىدىيىۋى ئاڭ 识意想思

ئىدىيىۋى بوغچا 袱包想思

ئىدىيىۋى تەربىيە 育教想思

ئىدىيىۋى خىزمەت 作工想思

ئىدىيىۋى سەپ 线战想思

ئىدىيىۋى سىستېما 系体想思

ئىدىيىۋى كۈرەش 争斗想思

ئىدىيىۋى لۇشيەن 线路想思

ئىدىيىۋى ھالەت 态状想思، 态动想思

ئىدىيىۋى ئېقىم 潮思

ئىدىيىۋى ئىستىل 风作想思

ئىدىيىۋى ئىنقىلاب 命革想思

ئىدىيىۋىلىك 〔静〕 性想思: بۇ ئەسەرنىڭ ئىدىيىۋىلىكى ناھا- يىتى كۈچلۈك. 。强很性想思的作著部这

ئىر[1] 〔静〕 <古> 愧羞، 愧惭

ئىر[2] 〔静〕 <古> 儿曲小

ئىرادە 〔静〕 志意، 心决، 志向، 力毅: مۇستەھكەم ~ 强坚 的志意 / پولاتتەك ~ 志意的般铁钢 / ياشلاردا ئۇلۇغۋار ~ بولۇشى كېرەك. 。向志的大远有要人青年

ئىرادە ئەركىنلىكى <哲> 由自志意

ئىرادە باغلىماق 心决下: مەن ئوقۇتقۇچى بولۇشقا ئىرادە باغلىدىم. 。师教当要心决我

ئىرادە بولماق 缘有: ئۇنىڭ بۇ يەرگە كېلىشكە ئىرادە بولمىدى. 。来里这到缘无他

ئىرادە بىلدۈرمەك 心决表

ئىرادە پەلسەپىسى <哲> 学哲志意

ئىرادە تەلىماتى 说志意

ئىرادە تىكلىمەك = ئىرادە باغلىماق.

ئىرادىچىلىك 〔静〕 <哲> 论志意唯

ئىرادىسىز 〔静〕 的心决无، 的定坚不志意: ~ ئادەم 意 人的定坚不志

ئىرادىسىزلىك 〔静〕 式形词名的 «ئىرادىسىز»: مەن بۇ ئىشتا ~ قىلدىم. 。心决了不下我事件这

ئىرادىلىك 〔静〕 的心决، 的气志有، 的强坚志意، 毅有 力的: ئادىل بەك ~ ئادەم. 。人的气志有很个是力迪阿

ئىرادىنامە 〔静〕 书心决

ئىراق 〔静〕 <艺> 的《姆卡木二十尔吾维》)克拉伊 (曲套二十第

ئىراق مۇقامى <艺> 姆卡木克拉伊

ئىراقىي 〔静〕 的花拼: ~ جىيەك 边贴花拼 / ~ چاپان 拼 衣上花

ئىرانگۈل 〔静〕 <植> 菊斯波، 英秋

ئەركتە 〔静〕 <方> 人男، 男

ئەرجاخو 〔静〕 <方> 的笑爱

ئەرچى 〔静〕 手歌间民

ئەرراتسىئونال 〔静〕 <数> 理无

ئەرراتسىئونال تەڭلىمە <数> 程方理无

ئەرراتسىئونال سان <数> 数理无

ئەرراتسىئونال فۇنكسىيە <数> 数函理无

ئەرراتسىئونال ئىپادە <数> 式理无

ئەرراتسىئونال يىلتىز <数> 根理无

ئەررادىئاتسىيە 〔静〕<物> 照辐

ئەرس 〔静〕 <天> 星神虹

ئەرسا = چىغىرتماق

ئەرسىق 〔静〕 <方> 好爱، 趣兴

ئەرسىي 〔静〕 的传遗

ئەرسىي ئالاھىدىلىك <生> 点特传遗

ئەرسىي قابىلىيەت <生> 力能传遗

ئەرسىي كېسەللىك <生> 病传遗

ئەرسىي گېن <生> 因基传遗

ئەرسىيەت 〔静〕 <生> 传遗

ئەرسىيەت قۇرۇلۇشى <生> 程工传遗

ئەرسىيەت قۇرۇلۇشى ئىلمى 学程工传遗

ئەرسىيەت كېسەللىكى <医> 病疾传遗

ئەرسىيەت ماددىسى <生> 质物传遗

ئەرسىيەت ئۆزگىرىشى <生> 异变传遗

ئەرسىيەت ئۇچۇرى <生> 息信传遗

ئەرسىيەتچانلىق 〔静〕 <生> 性传遗

ئەرسىيەتشۇناس 〔静〕 家学传遗

ئەرسىيەتشۇناسلىق 〔静〕 学传遗

ئەرسىيەتلىك 〔静〕 的传遗: ~ توسالغۇ 碍障传遗

ئەرسىيەتلىك ئۆزگىرىش <生> 异变的传遗

ئەرشى 〔静〕 <古> 哲贤، 人贤، 哲明

ئەرغاغ 〔静〕 <古>钩冰(具工的用窖冰到拖块冰把)

ئەرغاڭ 〔静〕 动晃

ئەرغاڭشتماق = ئەرغاڭلاتماق

ئەرغاڭشماق = ئەرغاڭلىماق

ئەرغاڭلاتماق «ئەرغاڭلىماق» 的使动态: بىوۋاي بېشىنى ئەر-غاڭلىتىپ سۆزلىدى . 老头儿摇晃着脑袋说了话。

ئەرغاڭلاشماق «ئەرغاڭلىماق» 的共同态

ئەرغاڭلىتىشماق «ئەرغاڭلاتماق» 的共同态

ئەرغاڭلىما 〔静〕滚摇

ئەرغاڭلىما مۇزىكا <艺> 乐滚摇

ئەرغاڭلىماق 〔动〕 晃摇، 曳摇، 晃打، 悠晃، 动晃: دە-رەخ شامالدا ئۇياقتىن بۇياققا، بۇياقتىن ئۇياققا ئەرغاڭلايتتى . 风刮得树枝来回晃动。موماي ئەرغاڭلىغىنچە مېڭىپ كەلدى . 老太太晃晃悠悠地走来。 ئۇ ئىككى تەرەپكە ئەرغاڭلاپ تۇردى . 他的身子直打晃。

ئەرغاي 〔静〕<植> 子枸

ئەرغايلىق 〔静〕 ①有枸子的②枸子林: ~ تاغ 长枸子的山

ئەرغىتماق «ئەرغىماق» 的使动态

ئەرغىتىشماق «ئەرغىتماق» 的共同态

ئەرغىتىلماق «ئەرغىتماق» 的被动态

ئەرغىز 〔静〕 <植> 金挖耳

ئەرغىشماق «ئەرغىماق» 的共同态

ئەرغىماق 〔动〕 蹿، 跳: ئۇ بىر ئەرغىپلا ۋېلىسىپىتكە مىنىپ كەتتى . 他一跳上自行车就走了。 ئۇ بىر ئەرغىپلا كارىۋات-تىن تۇردى . 他一骨碌从床上爬起来。

ئەرق[1] 〔静〕 人种، 种族: موڭغۇل ئەرقى 蒙古人种 / ياۋروپا ئەرقى 欧罗巴人种

ئەرق سىياسەتشۇناسلىقى 种族政治学

ئەرق جۇغراپىيىسى <地> 人种地理学

ئەرق[2] 〔静〕<古> 卦، 占卜

ئەرقچى 〔静〕 者义主族种

ئەرقچىلىق 〔静〕 义主族种

ئەرقشۇناس 〔静〕 家学种人

ئەرقشۇناسلىق 〔静〕 学种人

ئەرقىي 〔静〕 的族种

ئەرقىي ئالاھىدىلىك 征特族种

ئەرقىي ئايرىمىچىلىق 离隔族种

ئەرقىي كەمسىتىش 视歧族种

ئەرقىي يوقىتىش 绝灭族种

ئەركاشا 〔静〕<方> ①疲塌②傻里傻气

ئەركىت 〔静〕 渣奶

ئەرگە 〔静〕 <植> 棣唐

ئەرماش - چىرماش 〔静〕① 错综复杂的، 千丝万缕的: ~ سىزىق 错综复杂的线条 / ~ ئالاقە 千丝万缕 ②的联系盘根错节، 打成一片: كونا - يېڭى ئوقۇغۇچى-لار ئۆزئارا قالماي بىر - بىرى بىلەن ~ بولۇشۇپ كەتتى . 新老学生不久就打成了一片。

ئەرمەل 〔静〕 <植> 红梅苔子

ئىروزىيە 〔静〕 <地> 蚀侵

ئىروزىيىلەنمەك «ئىروزىيىلىمەك» 的被动态

ئىروزىيىلەنگەن تۈزلەڭلىك <地> 原平蚀侵

ئىروزىيىلەنگەن ئويمانلىق <地> 地盆蚀侵

ئىروزىيىلىمەك 〔动〕 <地> 蚀侵

ئىروزىيىلەش رولى <地> 用作蚀侵

ئىرۇ 〔静〕 <古> 兆征، 象迹، 志标، 征特

ئىرىس 〔静〕<食> 乳炼

ئىرىس كەمپۇت <食> 糖奶

ئىرىم 〔静〕 市利发، 张开

ئىرىم قىلماق 市利发، 张开

ئىرىمچى 〔静〕 者市利发

ئىرىمچىك 〔静〕<食>酪奶

ئىرىنچىغ 〔静〕 <古> 恶厌人令، 的闻难، 的听难 的憎可، 的呕作人令، 的

ئىز 〔静〕 子印، 痕印، 痕迹، 迹踪: ئاياغ ئىزى 足، 印脚 迹 / قان ئىزلىرى 迹血 / ئىش ئىزلىرى 迹事 / قامچا ئىزى 痕鞭 / يولۋاس ئىزىدىن قايتماس، يىگىت سۆزىدىن. <谚> 。口改不话说汉好، 路头回走不虎老

ئىز باستى 代替

ئىز باستى لايىھە 案方代替

ئىز باسماق 随跟، 班接踪跟، 替接: ئۇلار ئىز بېسىپ قوغلاپ كەلدى. 了来上追踪跟们他。 سەن داداڭنىڭ ئىزىنى باسقىن. 吧班的亲父你接你。

ئىز پۇلى 原价، 价进购: ~ بولماق 本够

ئىزغا چۈشمەك ①走上正轨②跟踪: ئۇ ئون كۈن ئىزىغا چۈشۈپ، ئاخىر بىر تىل تۇتتى. 抓于终، 天十踪跟他 。头舌个一了

ئىزغا سالماق 纳入正轨، 步入正轨: ئىشنى ~ 使 工作步入正轨 / تۇرمۇشنى ~ 使生活纳入正轨

ئىز قالدۇرماق 留下痕迹، 留下印象: ئۇ بىزنىڭ قەلبىمىزدە چوڭقۇر ئىز قالدۇردى. 他在我们心里留下了 。象印的刻深

ئىز قوغلىماق 踪跟، 踪追

ئىزىدىن چىقماق 出轨: ۋاگون ئىزىدىن چىقىپ كەتتى. 。了轨出厢车

ئىزىدىن ماڭماق 跟着走، 跟随، 随尾: ئىلگىرىكىلەردىن ئۆگىنىش دېگەنلىك ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىش دېگەنلىك ئەمەس. 学习前人不是步他们后尘。

ئىزىنى ئۆچۈرمەك ①灭迹②抹杀

ئىزىنى يوقاتماق 迹灭

ئىزا (ئىزاسى) 〔静〕 耻羞، 愧惭، 愧羞

ئىزا تارتماق 害羞، 害臊، 不好意思: ھەي، ئۇ ئىزا تارتىپ قالدى. 哟، 他害臊了。 ئۇ ئېغىز ئېچىشقا ئىزا تارتتى. 他羞于启齿。

ئىزاغا قالماق 蒙羞، 难堪: ئۇ ئىزاغا قالغانلىقى ئۈچۈن ئۇلىلىدە قىزاردى. 他感到难堪一下子涨红了脸。

ئىزاغا قويماق 羞辱، 给难看: ئۇ بۇنىڭ بىلەن ھەممەيلەننى ئىزاغا قويدى. 他这是让我们所有的人难堪。

ئىزا - ئاھانەت 〔静〕羞辱: ~ قىلماق 羞辱 / ئىزا - ئاھانەتكە قالماق 蒙受耻辱، 含垢忍辱

ئىزا - نومۇس 〔静〕 羞耻

ئىزاھ (ئىزاھى) 〔静〕 注، 注解، 注释: ~ بەرمەك 加注، 注释

ئىزاھ ئېنىقلىغۇچى <语> 同位语

ئىزاھات (ئىزاھاتى) 〔静〕 备注، 注解: ~ سىزىقى 注线

ئىزاھات بەرمەك 注释، 诠释، 注解

ئىزاھاتسىز 〔静〕 不加注释的، 不加说明的: يىگىتلەر تورغۇننىڭ مەقسىتىنى ~ چۈشەندى. 不用说明، 小伙子们 也明白了图尔贡的意思。

ئىزاھلاتماق «ئىزاھلىماق» 的使动态

ئىزاھلاشماق «ئىزاھلىماق» 的共同态

ئىزاھلانماق «ئىزاھلىماق» 的被动态: سۆز مەنىسى ئىزاھلاندى. 词义已被注解了。

ئىزاھلىغۇچى 〔静〕 <语> 复指

ئىزاھلىق 〔静〕 有注解的، 带注解的

ئىزاھلىق لۇغەت 详解词典

ئىزاھلىماق 〔动〕 ①注解، 注释، 解释②阐明، 阐释

ئىزاھنامە 〔静〕 说明书

ئىزەرمەك 〔动〕 <古> 跟踪، 跟随

ئىزەن 〔静〕 <植> 木地肤

ئىزباسار (ئىزباسارى) 〔静〕 接班人

ئىزباسارلىق «ئىزباسار» 的抽象名词

ئىزچى 〔静〕 ①跟踪者(专指跟踪脚印的人)②接班人

ئىزچىل 〔静〕 ①一贯، 持续: ئۇنىڭ ئىپادىسى ~ ياخشى بولۇپ كەلدى. 他的表现一贯好。②始终一致: ئىزاھلىق لۇغەتلەردە ئىزاھنىڭ ~ بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ. 详解词典要求注释要始终如一。

ئىزچىل تۈس <语> 持续体

ئىزچىللاشتۇرماق «ئىزچىللاشماق» 的使动态: پارتىيىنىڭ

مىللىي سىياسەتنى ~ 策政族民的党彻贯 / ئاممىۋى لىۋ-
شيەننى ~ 线路众群彻贯

ئىزچىللاشتۇرۇشماق «ئىزچىللاشتۇرماق» 的共同态

ئىزچىللاشتۇرۇلماق «ئىزچىللاشتۇرماق» 的被动态

ئىزچىللاشماق 〔动〕彻贯到得：پارتىيىنىڭ تۈرلۈك سىياسەت-
لىرى ئىزچىللاشتى . 彻贯了到得策政项各的党。

ئىزچىللىق 〔静〕 性贯连、性续连、性贯一：سىزنىڭ گەپ-
پىڭىزدە ~ يوق . 性贯连有没话讲的你。

ئىزچىلىق «ئىزچى» 的抽象名词

ئىزخىر 〔静〕<植> 香茅

ئىزدەپ - سوراپ 〔静〕 到处探问

ئىزدەتمەك «ئىزدىمەك» 的使动态：ئابلەت بالىسىنى ئۆيمۇئۆي
ئىزدەتتى . 阿卜来提让人逐家逐户地寻找孩子。

ئىزدەشتۇرمەك 〔动〕 找寻、搜寻：ئانام چامادانىدىن نېمىنى-
دۇر ئىزدەشتۇرۇۋاتاتتى . 妈妈正在从皮箱里寻找什么。

ئىزدەشمەك «ئىزدىمەك» 的共同态：ئۇستامنى ئىزدىشىپ بەر-
سەڭ بوپتىكەن ، جىددىي ئىش بار ئىدى . 请你帮我找一下
师傅，有急事。 ئۇلار ھەمىشە بىر - بىرىنى ئىزدىشىپ
تۇراتتى . 他们经常彼此往来。

ئىزدەك - سوراق 〔静〕 下落、音讯：ئىزدەك - سورىقى يوق
没有下落 / ئىزدەك - سورىقىنى قىلماق 打听下落(音
讯)

ئىزدەك 〔静〕<古> 鱼网

ئىزدەلمەك «ئىزدىمەك» 的被动态

ئىزدەنمەك ① «ئىزدىمەك» 的自复态 ②探索、探求、寻
求、钻研：تەبىئەتنىڭ سىرى ئۈستىدە ~ 探索自然界的
奥秘 / كەسپ ئۈستىدە ~ 钻研业务③孜孜不倦：ئىز-
دىنىپ ئۆگەنمەك 孜孜不倦地学习

ئىز - دېرەك 〔静〕 踪迹、影踪；信音、下落：قىلچە ئىز-
دېرىكى يوق . 毫无踪影。 ئۇنىڭ ئىز - دېرىكىنى قىلىپ با-
قايلى . 咱们打听一下他的下落吧。

ئىز - دېرەكسىز 〔静〕 无影无踪、无声无息：~ يوقاپ
كەتمەك 销声匿迹

ئىزدىمەك 〔动〕 找、寻找、觅寻、寻求、探索：ئادەم ~
找人 / ئۇ مېنىڭ ئىشلىرىمدىن قۇسۇر ئىزدەيدۇ . 他是找我
的茬儿。 ھەقىقەتنى ~ 寻求真理 / يوقالغان نەرسىنى ~
寻找失物 / تەبىئەت سىرلىرىنى ~ 探索大自然的奥秘

ئىززەت 〔静〕①尊敬、崇敬：~ تاپماق 受到尊敬、受到
敬重 / خەلقنىڭ ئىززىتىگە سازاۋەر بولماق 受到人民的崇
敬②荣誉、尊严：ۋەتەننىڭ ئىززىتى 祖国的荣誉 / ئۆز

ئىززىتىنى يەرگە ئۇرماق 有损自己尊严

ئىززەت قىلماق 尊敬、敬重、景仰、仰慕：ئۇ ياشلار
ئىززەت قىلىدىغان رەھبەر . 他是青年们敬重的领导。

ئىززىتىنى بىلمەك 自重

ئىززىتىنى ساقلىماق 维护尊严

ئىززەت - ئابرۇي 〔静〕 尊严、威望：ۋەتەننىڭ ئىززەت -
ئابرۇيىنى قوغدايلى . 维护祖国尊严。

ئىززەتسىز 〔静〕 不受尊敬的：~ ئادەم 不受尊敬的人，
不识抬举的人

ئىززەتگۈل 〔静〕 <植> 崇明水仙

ئىززەتلەشمەك «ئىززەتلىمەك» 的使动态：ئۇلار بىر - بىرىنى
ئىززەتلىشىپ كەلمەكتە . 他们长期以来就互相尊敬。

ئىززەتلەنمەك «ئىززەتلىمەك» 的被动态

ئىززەتلىك 〔静〕 尊贵的、受人尊敬的、可敬的：ئۆز-
لىرى بىزگە ~ مېھمان . 您是我们尊贵的客人。

ئىززەتلىمەك 〔动〕①敬重、尊敬、景仰、仰慕②崇敬、
崇尚：ئۇ ئاداللەتنى ئۆزىنىڭ ئاچىسىدەك ئىززەتلەيتتى . 他像
对亲姐姐一样敬重阿达莱提。

ئىززەت - نەپس 〔静〕 自尊心：ئىززەت - نەپسىگە تەگمەك
伤害自尊心

ئىززەت - ھۆرمەت 〔静〕 尊敬、敬慕：بىز ئۇلارغا ~ بىلەن
مۇئامىلە قىلدۇق . 我们对他们恭恭敬敬。

ئىززەت - ئىكرام 〔静〕 尊敬、恭敬：~ بىلەن سالام قىلماق
毕恭毕敬地问候

ئىززەت - ئىھتىرام 〔静〕 尊敬、恭敬

ئىزسىز 〔静〕 无踪迹的、无下落的：بۇ كالا ~ يوقىلىپ
كەتكىلى ئۈچ ئاي بولدى . 这头牛无踪无影地消失三个月
了。

ئىزشۇناس 〔静〕 痕迹学家

ئىزشۇناسلىق 〔静〕 痕迹学

ئىزغىرىن 〔静〕 凛冽的、刺骨的：سىرتتا ~ شامال چىقىپ
تۇراتتى . 外面寒风凛冽。

ئىزلىك 〔静〕<古> 皮窝子(以皮子包脚，四周以皮
绳或毛绳系牢的简便皮鞋)

ئىزمە 〔静〕 纽袢

ئىزمۇق 〔静〕 <植> 败酱草

ئىزمۇئىز 〔静〕 跟踪

ئىزمىلەتمەك «ئىزمىلىمەك» 的使动态

ئىزمىلەشمەك «ئىزمىلىمەك» 的共同态

ئىزمىلەنمەك «ئىزمىلىمەك» 的被动态

ئىزمىلىك 〔静〕 的袢纽带： ~ خۇرجۇن 褡裢的袢纽带

ئىزمىلىمەك 〔动〕 袢纽扣

ئىزنا （ئىزناسى） 〔静〕 ①痕迹，遗迹： كونا تامنىڭ ئىزناسى 旧墙的痕迹②轮廓： رەسسام بىر ئادەمنىڭ ئىزناسىنى سىزىپ چىقاردى . 画家画出了一个人的轮廓。③字型：

~ چىقارماق 打型

ئىزناسىز 〔静〕 无痕迹的

ئىزناسىز سىزما 〈艺〉 （绘画的）平涂

ئىزناك 〔静〕 徽章，证章： مەكتەپ ئىزنىكى 校徽 / خاتىرە ئىزنىكى 纪念章

ئىزنالىق 〔静〕 有痕迹的，有轮廓的： ~ سىزما 有痕迹的绘画

ئىزهار （ئىزهارى） 〔静〕 倾诉，表白

ئىزهار قىلماق 诉说，倾诉，吐露： كۆڭلىدىكىنى ~ 倾诉衷肠 / ئۇ خېتىدە ئۆزىنىڭ سەنئەتكە بولغان قىزغىنلىقىنى ئىزهار قىلىپتۇ . 他在信里诉说了对艺术的热爱。

ئىزوتروپىيە 〔静〕 ①〈地〉向同性②〈物〉各向同性

ئىزوتوپ 〔静〕 〈物，化〉同位素： ~ تەركىبى 同位素成分

ئىزوتوپ گېئولوگىيىسى 〈地〉 同位素地质学

ئىزوتونىيە 〔静〕 〈化，物〉 等渗性，等渗压性

ئىزوتېرما 〔静〕 〈物〉 同温，等温现象

ئىزوتېرمىك 〔静〕 〈电〉 等温

ئىزوفازا 〔静〕 ①〈天〉等相线②〈地〉（日食）等位相

ئىزوگىپس 〔静〕 〈建〉 等高线

ئىزوگىپس ئارىلىقى 等高距

ئىزولياتسىيە 〔静〕 〈物〉 绝缘

ئىزولياتسىيىلىك 〔静〕 〈物〉 绝缘的

ئىزولياتسىيىلىك مۇهىت 〈物〉 绝缘介质

ئىزولياتسىيىلىك ئۆتكۈزگۈچ 〈物〉 绝缘导体

ئىزولياتسىيىلەتمەك «ئىزولياتسىيىلىمەك» 的使动态

ئىزولياتسىيىلەشمەك «ئىزولياتسىيىلىمەك» 的共同态

ئىزولياتسىيىلەنمەك «ئىزولياتسىيىلىمەك» 的被动态

ئىزولياتسىيىلىمەك 〔动〕 绝缘

ئىزولياتور 〔静〕 〈物〉 绝缘体

ئىزولياتور لېنتا 〈电〉 绝缘带

ئىزومورف 〔静〕 ①〈化〉同晶，同晶现象②〈地〉同形，类质同象

ئىزومورفىزم 〔静〕 〈地〉 类质同象

ئىزومېر 〔静〕 〈化〉 同质异能素

ئىزومېرلەنمەك 〔动〕 〈化〉 异构化

ئىزوئوكتان 〔静〕 〈化〉 异辛烷

ئىزۋوت = پەي

ئىزى[1] 〔静〕 〈古〉 后年

ئىزى[2] 〔静〕 〈古〉 很，太，极，十分

ئىس 〔静〕 烟： قويۇق ~ 浓烟 / ~ چىقماق 冒烟 / ئوچاقتىن ~ يانماق 炉子倒烟 / ~ كۆزۈمنى ئېچىشتۇرۋەتتى . 烟熏了我的眼睛。 تاماققا ~ ئۆتۈپ قاپتۇ . 饭串烟了。

ئۇ ئىسنى بۇلۇتقا كۆرسەتمەيدىغان ، يۇندىسىنى ئىتقا كۆرسەتمەيدىغان ئادەم . 他是不让云彩见到烟，不让饿狗见剩饭的人；喻同"铁公鸡一毛不拔"。

ئىس ئالماق 煤气中毒

ئىسپات （ئىسپاتى） 〔静〕 证据，明证，证凭，凭据： ئىشەنچلىك ~ 可靠的证据 / ~ كۆرسەتمەك 出示证据 / گەپقۇ شۇنداق ، يەنىلا ~ بولۇشى كېرەك . 话虽如此，但是仍然要有凭证。

ئىسپات ئالماق 〈法〉 取证

ئىسپات تاپماق 求证

ئىسپات تالونى 〈经〉 批单，凭单

ئىسپات تېمىسى 〈逻〉 论题

ئىسپات قەغىزى 证明信

ئىسپات نەزەرىيىسى 〈逻〉 证明论

ئىسپاتسىز 〔静〕 没有证据的： ~ گەپ 无证据的话 / ~ خەۋەر 无凭无据的消息

ئىسپاتلاتماق «ئىسپاتلىماق» 的使动态

ئىسپاتلاشماق «ئىسپاتلىماق» 的共同态： ئۇلار كۆپلىگەن ئەمەلىي مىساللار ئارقىلىق بۇ ئۇسۇلنىڭ ئۈنۈم بېرىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاشتى . 他们通过许多实例证明这个方法有效。

ئىسپاتلانماق «ئىسپاتلىماق» 的被动态： كىتابىي بىلىملەر ئەمەلىيەتتە ئىسپاتلىنىدۇ . 书本知识在实践中得到印证。 جاۋابكارنىڭ گۇناهسىزلىقى ئىسپاتلاندى . 被告的无罪得到了证实。

ئىسپاتلىق 〔静〕 有证据的： قۇرۇق سۆز قىلماي ، ~ سۆزلەڭ . 你别凭空瞎说，说话要有证据。

ئىسپاتلىق شەكىل 〈逻〉 带证式

ئىسپاتلىق ماركا 〈经〉 证明商标

ئىسپاتلىماق 〔动〕 明证，证实： بۇ ئۇنىڭ كۆزقارىشىنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلىدى . 这证明他的观点是正确的。

ھەممىدىن ئاۋۋال خەۋەرنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلاش كېرەك. 应首先证实报道的正确性。

ئىسپاتلاش تەلىپى <数> 求证

ئىسپاتلاش ئۇسۇلى <逻> 论证法

ئىسپاتنامە 〔静〕 证明书

ئىسپارى 〔静〕 <植> 槟榔

ئىسپازما 〔静〕 <医> 痉挛、惊厥、抽筋: ئىسپازمىغا قارشى دورىلار 镇痉剂

ئىسپان 〔静〕 西班牙人

ئىسپانچە 〔静〕 ①西班牙语: ئۇ ئىسپانچىنى ياخشى بىلىدۇ. 他精通西班牙语。②西班牙式的: ~ ناخشا 西班牙歌曲 / ~ ئۇسسۇل 西班牙舞

ئىسپانكا 〔静〕 船形帽

ئىسپودۇمېن 〔静〕 <地> 锂辉石、锂闪石

ئىسپورا 〔静〕 <生> 孢子

ئىسپورا ئۆستۈرگۈچى <生> 孢子培养基

ئىسپورىدان 〔静〕 <生> 孢囊、孢子

ئىسپورىسىز 〔静〕 <生> 无孢子的

ئىسپورىسىز كۆپىيىش <生> 无孢子繁殖

ئىسپورىلىق 〔静〕 <生> 孢子的

ئىسپورىلىق كۆپىيىش <生> 孢子生殖

ئىسپېرما = مەنىي

ئىسپېرما خالتىسى = مەنىي خالتىسى

ئىسپېسسارتىن 〔静〕 <地> 锰铝榴石

ئىسپېكتر 〔静〕 <物، 化> 光谱、谱

ئىسپېكتر ئانالىزى <物، 化> 光谱分析

ئىسپېكتر تەھلىلى = ئىسپېكتر ئانالىزى

ئىسپېكتر كۈچىنىشى <物، 化> 光谱强度

ئىسپېكترلىك 〔静〕 <物، 化> 光谱的

ئىسپېكترلىك ئۇچۇر 光谱信息

ئىسپېكترلىك ئۆلچەش 光谱测量

ئىسپېكتروسكوپ 〔静〕 <物> 分光镜、光谱仪

ئىسپېكتروسكوپىيە 〔静〕 光谱学

ئىسپېكتروگراف 〔静〕 <物> 摄谱仪

ئىسپېكترومېتر 〔静〕 <物> 分光计、分光光度计

ئىسپىراپكا 〔静〕 (医院开的)证明: ~ ئالماق 要证明 / ~ يازماق 开证明

ئىسپىرال 〔静〕 ①<数>螺旋线、螺线 ②<动>旋毛

ئىسپىرال بىلىكى <天> 旋臂

ئىسپىرال قاپقاق <生> 螺旋瓣

ئىسپىرت 〔静〕 酒精、乙醇: ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىش 酒精中毒 / ئىسپىرتتا پارچىلانماق 解醇

ئىسپىرت لامپا 酒精灯

ئىسپىرتلىق 〔静〕 含酒精的: ~ ئىچىملىك 含酒精饮料

ئىسپىلىت 〔静〕 <地> 细碧岩、杏仁石

ئىستاپىل 〔静〕 船台

ئىستاتور 〔静〕 <机> 定子

ئىستارە 〔静〕 <方> 泼皮、痞子、无赖、绊脚石

ئىستاتىستىكا 〔静〕 ①统计: ~ قىلماق 统计 / سانائەت ئىستاتىستىكىسى 工业统计 / ماتېماتىكىلىق ~ 数学统计 / ~ خادىملىرى 统计工作者 ②统计学

ئىستاتىستىكچى 〔静〕 统计员

ئىستاتىستىكىلىق 〔静〕 统计的: ~ ئۇسۇل 统计方法 / ~ مەلۇمات 统计数据 / ~ جەدۋەل 统计表

ئىستاتىستىكىلىق پەرق 统计误差

ئىستاتىستىكىلىق فىزىكا <物> 统计物理学

ئىستاتىستىكىلىق قانۇنشۇناسلىق <法> 统计法学

ئىستاتىستىكىلىق كىلىماتولوگىيە <气> 统计气候学

ئىستاتىستىكىلىق مېخانىكا <物> 统计力学

ئىستاتىستىكىلىق ئوپتىكا <物> 统计光学

ئىستاتىستىكىلىق ئوپېراتور 统计算符

ئىستارتقۇ 〔静〕 抽油烟机

ئىستاژ (ئىستاژى) 〔静〕 资历: خىزمەت ئىستاژى 工龄 / ئىستاژى ئۇزۇن 资历长

ئىستاكان 〔静〕 杯子、玻璃杯

ئىستالاكتىت 〔静〕 <矿> 钟乳石

ئىستالاگمىت 〔静〕 <地> 石笋

ئىستانسا 〔静〕 站、厂、台: پويىز ئىستانسىسى 火车站 / ئېلېكتر ئىستانسىسى 电站、电厂 / رادىئو ئىستانسىسى 电视台

ئىستانوك 〔静〕 <机> 机床

ئىستانوكچى 〔静〕 车工

ئىستەك 〔静〕 心愿、追求、心意、意愿、志趣: بۇنىڭدا خەلقنىڭ ئىستىكى ئىپادىلەنگەندى. 这表达了人民的意愿。 سىزنىڭ ئىستىكىڭىز بىزنىڭ ئارزۇيىمىز. 你的追求就是我们的愿望。 ھاشىمنىڭ كۆڭلىدە بىردىنلا ئانىسىنى كۆرۈش ئىستىكى تۇغۇلدى. 阿西木心里突然产生了去看望母亲的意愿。

ئىستەكسىز 〔静〕 没有意愿的，没有志趣的： دۇنيادا ~ ئادەم بولمايدۇ. 世界上不存在没有志趣的人。

ئىستراتوسفېرا 〔静〕 <气> 平流层

ئىستراتوسفېرا چوققىسى <气> 平流层顶

ئىستراتون 〔静〕 <物> 层子

ئىستراتېگىيە 〔静〕 战略

ئىستراتېگىيىشۇناس 〔静〕 战略学家

ئىستراتېگىيىشۇناسلىق 〔静〕 战略学

ئىستراتېگىيىلىك 〔静〕 战略的： ~ ئىدىيە 战略思想

ئىستراتېگىيىلىك پونكىت 战略据点

ئىستروفانتىن 〔静〕 <药> 毒毛旋花子甙，羊角拗甙

ئىستربلكا 〔静〕 ①指针 ②箭头(符号)

ئىستربلكىلىق 〔静〕 带指针的： ~ سائەت 带指针的表

ئىستركسيە 〔静〕 <物> 严格

ئىستون 〔静〕 专栏

ئىستون يازغۇچىسى 专栏作家

ئىستوۋۇل 〔静〕 枪筒，炮筒

ئىستوۋۇللۇق 〔静〕 «ئىستوۋۇل» 的形容词形式： ئىككى ~ ئوۋ مىلتىقى 双筒猎枪

ئىستۇدېنت 〔静〕 大学生

ئىستۇدىيە 〔静〕 <艺> 制片厂： تەڭرىتاغ كىنو ئىستۇدىيىسى 天山电影制片厂 / شاڭخەي كىنو تەرجىمە ئىستۇدىيىسى 上海电影译制厂

ئىس - تۈتەك 〔静〕 烟火，烟云，烟雾，硝烟： ھاۋانى ~ قاپلاپ كەتتى. 天空弥漫烟雾；天空弥漫硝烟。

ئىستېئارىن 〔静〕 <化> 硬脂

ئىستېئارىن كىسلاتاسى <化> 硬脂酸

ئىستېپا (ئىستېپاسى) 〔静〕 辞职： ~ سورىماق 请求辞职

ئىستېپا بەرمەك 引退，辞职

ئىستېپانامە 〔静〕 辞呈

ئىستېدات = قابىلىيەت

ئىستېداتلىق = قابىلىيەتلىك

ئىستېروئىد 〔静〕 <化> 甾族(化合物)，类固醇

ئىستېروئىد خىمىيىسى <化> 甾族化学

ئىستېروئىد ھورمون <生> 甾类激素，类固醇激素

ئىستېرېئو 〔静〕 <物> 立体

ئىستېرېئوخىمىيە 〔静〕 立体化学

ئىستېرېئوسكوپ 〔静〕 ① <物> 立体镜 ② <医> 体视镜

ئىستېرېئوگرافىيە 〔静〕 ① <医> 立体视术 ② <数> 立体平画法

ئىستېرېئوگرافىيىلىك 〔静〕 立体平面的

ئىستېرېئوگرافىيىلىك پروپېكسىيە 立体平面投影

ئىستېرېئولۇق 〔静〕 立体的： ~ ئاۋاز 立体声

ئىستېرېئولۇق تېلېۋىزىيە <电> 立体电视

ئىستېرېئولۇق خەرىتە <地> 立体地图

ئىستېرېئولۇق فوتوگرافىيە <艺> 立体摄影，全息摄影

ئىستېرېئولۇق قۇرۇلما <文> 立体结构

ئىستېرېئولۇق كىنو <艺> 立体电影

ئىستېرېئولۇق ئۇرۇش <军> 立体战

ئىستېرېئولۇق ئۈنئالغۇ 立体声录音机

ئىستېرېئولۇق يېزا ئىگىلىكى <农> 立体农业

ئىستېرېئومېترىيە 〔静〕 <数> 立体几何学，立体几何

ئىستېرىيە 〔静〕 歇斯底里，癔病

ئىستېلا (ئىستېلاسى) 〔静〕 征服，占领

ئىستېلا قىلماق 征服，占领

ئىستېلاچى 〔静〕 征服者，占领者

ئىستېلاچىلىق 〔静〕 征服，占领： ~ سىياسىتى 征服政策

ئىستېمال (ئىستېمالى) 〔静〕 ①消费，使用： ~ بۇيۇملىرى 消费品 ②常用的： سۆزنىڭ ~ مەنىسى 词的常用意义

ئىستېمال بېجى <经> 消费税

ئىستېمال پاخاللىقى <经> 消费膨胀

ئىستېمال پسىخولوگىيىسى <心> 消费心理学

ئىستېمال چىقىمى 消费性支出

ئىستېمال دەرىجىسى 消费层次

ئىستېمال ساھەسى 消费领域

ئىستېمال فوندى 消费基金

ئىستېمال قىلماق ①使用： كۈندىلىك ئىستېمال قىلىنىدىغان ماللار 日用百货 ②食用，饮用，服用： تاماق ~ 用餐 / دورا ~ 服药

ئىستېمال قىممىتى 使用价值

ئىستېمال كوپېراتىپى 消费合作社

ئىستېمال مايىللىقى <经> 消费倾向

ئىستېمال مەبلىغى 消费性投资

ئىستېمال ئۇسۇلى <经> 消费方式

ئىستېمال ۋاستىلىرى 消费资料

ئىستېمال ئىقتىسادشۇناسلىقى 消费经济学

ئىستېمالچى 〔静〕 户用، 者费消: ئىستېمالچىلارنىڭ ھو-
قۇق - مەنپەئىتى 益权者费消
ئىستىئارە 〔静〕 <文> 喻隐
ئىستىبدات 〔静〕 制专، 裁独: ~ ھۆكۈمەت 专، 府政裁独
府政制
ئىستىبداتچىلىق 〔静〕 义主裁独، 义主制专
ئىستىبداتلىق 〔静〕 制专، 裁独: ~ قىلماق 实، 裁独搞
制专行
ئىستىخىيە 〔静〕 发自
ئىستىخىيچىلىك 〔静〕 论发自
ئىستىخىيلىك 〔静〕 <哲> 的发自
ئىستىخىيلىك ماتېرىيالىزم 义主物唯发自
ئىستېراتىپ 〔静〕 <印> 版铅، 型纸
ئىستىرپتومىتسىن 〔静〕 <药> 素霉链
ئىستىسقا 〔静〕 <医> 水腹
ئىستىسنا 〔静〕 外例، 斥排، 消抵، 消对: كۈچلەرنىڭ
بىر - بىرىنى ~ قىلىشى 消对的量力 / رېئالىزملىق ئىجادە-
يەت ئۇسۇلى سەنئەتتىكى مۇبالىغىنى ~ قىلمايدۇ. 的义主实现
。张夸的上术艺斥排不并法方作创
ئىستىسناسىز 〔静〕 的外例无
ئىستىغپار 〔静〕 <宗> 悔忏
ئىستىغپار ئېيتماق <宗> 悔忏
ئىستىقامەت 〔静〕 <宗> 静坐(伊斯兰教功修之一。
坐静期间少饭食، 少睡眠، 念赞诵词، 以求达到纯洁
心灵的目的)
ئىستىقامەت قىلماق <宗> 静坐
ئىستىقامەتتە ئولتۇرماق <宗> 静坐، 打坐
ئىستىقامەتچى 〔静〕 静坐者
ئىستىقبال (ئىستىقبالى) 〔静〕 前途، 前程: پارلاق ~ 光明
的前途
ئىستىقبالسىز 〔静〕 无前途的، 前景暗淡的
ئىستىقباللىق 〔静〕 有前途的: ~ ياش 有前途的
青年人
ئىستىل 〔静〕 ①作风: تۇرمۇش ئىستىلى 生活作风 / پارتىيە
ئىستىلى 党风②风格: ئۆگىنىش ئىستىلى 学风 / يازغۇ-
چىلىق ئىستىلى 作家的风格
ئىستىلىستىكا 〔静〕 <语> 修辞学
ئىستىلىستىكىلىق 〔静〕 修辞的
ئىستىلىستىكىلىق ۋاسىتە 修辞手段، 修辞格
ئىستىلىي 〔静〕 作风的: پارتىيىنىڭ ~ قۇرۇلۇشى 党的作

风建设
ئىستىمەك 〔动〕 追求، 企求: ئۇ پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خىز-
مەتنى ياخشى ئىشلەشنىلا ئويلايدۇ، باشقا ھېچنەرسە ئىستە-
مەيدۇ. 他一心一意想把工作搞好، 并不企求什么。
ئىستىمۇلىن = قوزغاتقۇچ دورا
ئىستىنجا 〔静〕 <宗> 净下: ~ قىلماق 小净، 净下
ئىستىھكام (ئىستىھكامى) 〔静〕 <军> 工事، 阵地: ئىس-
تىھكامنى مۇستەھكەملىمەك 巩固阵地
ئىستىھكام ئۇرۇشى <军> 阵地战
ئىسچوت 〔静〕 帐户: ~ ئاچماق 开帐户
ئىسچوتچىك = توك سائىتى
ئىسخېما 〔静〕 图، 图解، 图表، 示意图: ئىستانوك ئىس-
خېمىسى 机床图 / شەھەر قاتناش ئىسخېمىسى 城市交通
图 / سۈنئىي ھەمراھنىڭ ئايلىنىش ئىسخېمىسى 人造卫星运
行示意图
ئىسراپ 〔静〕 浪费
ئىسراپ بولماق 浪费: بۇ ئۆستەڭ چېپىلىشتىن بۇرۇن
سۇ بەك ئىسراپ بولۇپ كېتەتتى. 开挖这条渠以前水的
浪费很严重。
ئىسراپ قىلماق 浪费: پۇلنى ~ 浪费金钱 / ۋاقىتنى
~ 浪费时间 / كۈچنى ~ قىلماق 浪费精力
ئىسراپچىلىق 〔静〕 浪费: ۋاقىت ئىسراپچىلىقى 时间的浪
费 / خىيانەتچىلىك بىلەن ~ ئېغىر جىنايەت. 贪污和浪费
是严重的犯罪。
ئىسراپخور 〔静〕 浪费者
ئىسراپخورلۇق = ئىسراپچىلىق
ئىسرافىل 〔静〕 <宗> 依斯拉菲勒(《古兰经》传说的
安拉的四大天使之一، 《圣经》称"拉斐尔")
ئىسرە 〔静〕 <古> 在下面; 低
ئىسرىق 〔静〕 香(点燃骆驼蓬، 柏树枝叶使空气清
新或驱邪)
ئىسرىق سالماق 熏香
ئىسرىقدان 〔静〕 香炉
ئىسرىقلاتماق «ئىسرىقلىماق» 的使动态
ئىسرىقلانماق «ئىسرىقلىماق» 的被动态
ئىسرىقلىماق 〔动〕 (点燃柏树枝叶后)用火熏
ئىسرىم 〔静〕 <古> 皱眉头的
ئىسسىتقۇ 〔静〕 ①(暖人心的)话语، 行动: ياخشى سۆز
~، يامان سۆز سوۇۇتقۇ. 好话暖人心، 恶语寒人 <谚>
心。②(驱鬼的)咒语: داخاننىڭ ئىسسىتقۇسى 巫师的咒

语

ئىسسىتقۇ قىلماق 念咒

ئىسسىتقۇچ 〔静〕加热器

ئىسسىتما 〔静〕发烧: ~ ئۆرلىمەك 发高烧 / ئىسسىتمىنى قايتۇرماق 退烧

ئىسسىتماق «ئىسسىماق» 的使动态；热、暖、烫、烘、温、焐: تاماقنى ~ 热饭 / سۇنى ~ 热水 / قولنى ئىسسىتۋالماق 烘烘手 / سۇ سوۋۇپ قالدى، سەل ئىسسىتقىن. 水凉了，温一下。 بىر كىشى ياققان ئوت مىڭ كىشىنىڭ قەلبىنى ئىسسىتار. 〈谚〉一人生起火，温暖千人心。

ئىسسىتىش ئۈسكۈنىسى 供暖设备

ئىسسىتىشماق «ئىسسىتماق» 的共同态

ئىسسىتىلماق «ئىسسىتماق» 的被动态: ئايالى ئىسسىتىلغان بىر چىنە ئاشنى ئېرىنىڭ ئالدىغا قويدى. 妻子把热好的一碗饭放到丈夫面前。

ئىسسىز 〔静〕无烟的: ~ مىلتىق دورىسى 无烟火药 / ~ كۆمۈر 无烟煤、硬煤、白煤

ئىسسىق 〔静〕①热，热乎乎，热烘烘，暖，暖烘烘，暖融融: ~ سۇ 热水 / ئۆينىڭ ئىچى ~ ئىكەن. 屋里暖烘烘的。 ئادەمنىڭ يۈزى ئاپتاپتىن ~. 〈谚〉脸比阳光还暖人。 ②保温的: ~ كىيىم 保温的衣服 / مەن پۈتۈن بىر كۈن ~ چاي ئىچمىگەندىم. 我一整天没有喝一口热茶。 ③温度: ئوتنىڭ ئىسسىقى 火的温度 / قۇياشنىڭ ئىسسىقى 太阳的温度 ④乘热: ~ بالىنى ياتقۇزۇپ قويماق 让孩子乘热躺下 ⑤和蔼，和颜悦色: ~ كۈلمەك 和蔼地笑 / ئۇ كۈلچىمەنگە ~ بىر قاراپ قويدى. 他和蔼地望了古丽齐曼一眼。 ~ چىراي قىز 和颜悦色的姑娘

ئىسسىق ئاپەت 〈农〉热害

ئىسسىق باسماق ①暖身: نان يېگەچ، چاي ئىچكەچ ئولتۇرۇڭلار، بىرئاز ئىسسىق باسسۇن. 先吃点馕，喝点茶，暖暖身。 ②可口: ئىسسىق باسقۇدەك تاماق 可口的饭

ئىسسىق بەلۋاغ 〈地〉热带

ئىسسىق بەلۋاغ زىرائىتى 〈植〉热带作物

ئىسسىق بۇلاق 热泉

ئىسسىق تۇتماق 穿暖和: هاۋا سوغۇق، بالىڭىزنى ئىسسىق تۇتۇڭ. 天冷，让孩子穿暖和点。

ئىسسىق چىراي 和颜悦色，热情: ئۇ مېھمانىنى ~ بىلەن كۈتۈۋالدى. 他热情地接待了客人。

ئىسسىق دولقۇن 热浪

ئىسسىق رەڭ 暖色

ئىسسىق سەپ 〈气〉热锋

ئىسسىق شامال ①热风 ②〈转〉风头: ئۇ ئىسسىق شامالغا ئۇچراپ قالدى، بولمىسا، ئۇنىڭغا مۇنچىلىك ئېغىر جازا كۆرۈلمەيتتى. 他赶到风头上了，不然不会受到这么重的处分。

ئىسسىق شاۋقۇن 〈电〉热噪动

ئىسسىققا چىدامچانلىق 耐热性

ئىسسىق قانلىق هايۋان 恒温动物，常温动物

ئىسسىق قوزغىتىش 〈电〉热启动

ئىسسىق كەلمەك ①嫌热 ②上火: بۇ دورا ماڭا ئىسسىق كەلدى. 我吃这种药上火了。

ئىسسىق كۆرۈنمەك 眼熟: بۇ ئادەم ئىسسىق كۆرۈندى. 这个人看起来很眼熟。

ئىسسىق لىنىيە 热线: ئىسسىق لىنىيىلىك تېلېفون 热线电话

ئىسسىق نېيترون 〈物〉热中子

ئىسسىق هاۋا 〈气〉暖空气

ئىسسىق ئۆتمەك ①中暑: ئۇنىڭغا ئىسسىق ئۆتتى. 他中暑了。 ②〈转〉爱上，钟情: ئۇنىڭغا نېمانچە قارايسەن؟ سەل ئىسسىق ئۆتۈپ قالدىمۇ نېمە؟ 你为什么老是看着她？是不是有点爱上她了？

ئىسسىق ئېقىم 〈气、地〉暖流

ئىسسىقى ئاشماق 上火

ئىسسىق ئىئون 〈物〉热离子

ئىسسىقى يانماق 退烧，败火: بالىنىڭ ئىسسىقى ياندى. 孩子退烧了。

ئىسسىق يادرو 〈物〉热核

ئىسسىق يەل 〈医〉①虚火 ②煽动

ئىسسىقچان 〔静〕〈医〉火气大的，热性的: ياشلار ~ كېلىدۇ. 年轻人火气大。

ئىسسىق - سوغۇق 〔静〕①冷热 ②〈转〉风霜，甘苦，酸甜苦辣: ئىسسىق - سوغۇقنى تەڭ كۆرمەك 同甘共苦 / ئۇ تۇرمۇشتا بىر تالاي ئىسسىق - سوغۇقنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن. 他饱尝了生活的酸甜苦辣。

ئىسسىقسىز 〔静〕挨冻，受冻: ئۇ دائىم ئاچ قورساق، ~ يۈرىدۇ. 他经常挨饿受冻（吃不饱穿不暖）。

ئىسسىقلىق[1] 〔静〕①热 ②火（医）: ئىسسىقلىقنى قايتۇرماق 去火，败火

ئىسسىقلىق ئالماشتۇرغۇچ 〈物〉换热器

ئىسسىقلىق ئالماشتۇرۇش 换交热 <物>
ئىسسىقلىق بايلىقى 源资热، 源资量热
ئىسسىقلىق پومپىسى 泵热 <物>
ئىسسىقلىق تارقاتقۇچ 器热散 <物>
ئىسسىقلىق تاشمىسى 疹粟 <医>
ئىسسىقلىق تەڭپۇڭلۇقى 衡平热 <物>
ئىسسىقلىق توسالغۇسى 障热 <物>
ئىسسىقلىق تېخنىكىسى 学工热 <电>
ئىسسىقلىق چىقماق 子痱长
ئىسسىقلىق سەرپىياتى 量热耗
ئىسسىقلىق سېزىمى 觉温 <理生>
ئىسسىقلىق سىغىمى 量容热 <物>
ئىسسىقلىق قارشىلىقى 阻电敏热 <物>
ئىسسىقلىق قىلماق 汗发①: سوغۇقنىڭز ئېشىپ كې-
تىپتۇ، ئىسسىقلىق قىلىڭ. 热嫌②吧汗发发، 寒了受你:
بۇ چاپان ئىسسىقلىق قىلدى. 热太服衣这穿。
ئىسسىقلىق قىممىتى 值热
ئىسسىقلىق كۈچى 力热 <物>
ئىسسىقلىق مەنبەسى 源热 <物>
ئىسسىقلىق مېخانىكىسى 学力热
ئىسسىقلىق مىقدارى 量热 <物>
ئىسسىقلىق ئۆتكۈزمەك 热导، 导传热 <物>
ئىسسىقلىق ئۈنۈمى 率效热
ئىسسىقلىق ئېففېكتى 应效热 <物>
ئىسسىقلىق ئېنېرگىيىسى 能热 <物>
ئىسسىقلىق ئىلمى 学热 <物>
ئىسسىقلىق يىغقۇچ 器暖采
ئىسسىقلىق[2] 〔静〕 由天二第礼婚在، 俗习族尔吾维)
饭送 بارماق ئېلىپ ~ :饭(的家男到送方女
ئىسسىقلىق[3] 〔静〕 子痱
ئىسسىقلىماق 〔动〕 热: ئۇ ئىسسىقلاپ كېتىپ جۇۋىسىنى سېلى-
ۋەتتى. 袄皮了去脱得热他。
ئىسسىقدا 〔静〕 热趁①: تاماقنى ~ يېمەك 饭吃热趁②
早趁: بۇ يەردىن ~ كېتىۋالايلى. 地个这开离早趁们咱
方。
ئىسسىماق 〔动〕 热变①، 暖变: ھاۋا ئىسسىدى. 变候气
热了。 كۈن ئىسسىدى. 天热了。②发热: پۇتى ~ 脚腿
热发 / بەدىنى ~ 热发上身
ئىسسىندۇرماق «ئىسسىنماق» 态动使的
ئىسسىنماق «ئىسسىماق» 态复自的

ئىسسىنىشماق «ئىسسىنماق» 态同共的: ئۇلار ئوت يېقىپ
ئىسسىنىشىپ ئولتۇراتتى. 暖取火起生们他。
ئىسسىنىش پۇلى 费炭冬، 费火烤، 费暖取
ئىسفېرا 〔静〕 <物، 数> 面球
ئىسفېرالىق 〔静〕 <物، 数> 的面球
ئىسفېرالىق ئاسترونومىيە 学文天面球 <天>
ئىسفېرالىق ئەينەك 镜面球 <物>
ئىسفېرالىق ترىگونومېترىيە 角三面球 <数>
学
ئىسفېرالىق دولقۇن 波面球 <物>
ئىسفېرالىق گېئومېترىيە 何几面球 <数>
ئىسفېرالىق لىنزا 镜透面球 <物>
ئىسفېرالىق مایاتنىك 摆面球 <物>
ئىسقات 〔静〕<宗> 人亡对林斯穆)舍施، 特戛斯伊
،式方罪赎种一的取采所等觐朝، 戒斋能未故因前生
(人穷给舍施偿补为作等物实، 财钱以即
ئىسقات ئالماق 物舍施收، 金舍施收
ئىسقات بەرمەك 物舍施发分، 金舍施发分
ئىسقاتچى 〔静〕 <宗> 人的施舍受接
ئىسقىرتقا 〔静〕 <动> 鸟平太
ئىسقىرتما 〔静〕 哨鸽
ئىسقىرتماق 〔动〕 儿哨打، 哨口打، 哨吹: ئۇلار ماڭا
قاراپ بىر ئىسقىرتىپ قويدى. 哨口声一了打我朝们他。
ئىسقىرتىشماق «ئىسقىرتماق» 态同共的
ئىسقىرىق 〔静〕 声哨呛
ئىسكاپ (ئىسكاپى) 〔静〕 钉螃蚂
ئىسكادرون = ئاتلىق ليەن
ئىسكارن 〔静〕 <地> 岩长矽
ئىسكەت (ئىسكەتى) 〔静〕 样式: بۇ كىيىم ئىسكەتتىن كې-
تىپتۇ. 了样走服衣件这。 ھەر خىل ئىسكەتتىكى كىيىملەر
服衣的样式种各
ئىسكەت كىرمەك 丽秀变: يېڭى فورما ئۇنىڭغا خېلى
ئىسكەت كىرگۈزۈپتۇ. 丽秀分几了添增她给样式新。 بالام
ساڭا خېلى ئىسكەت كىرىپ قاپتۇ، جومۇ! 好段身的你، 子孩
!了多看
ئىسكەتسىز 〔静〕 的看难形外، 的看难样模: ~ ئورۇن-
دۇق 子凳的看难形外 / ~ ئايال 人女的看难样模
ئىسكەتلىك 〔静〕 身材好看的①، 身段优美的: ~ ئايال
身段优美的女人②样式好看的: ~ ئۆتۈك 样式好看
子靴皮的

ئىسكەنجە 〔静〕 夹具

ئىسكەنجىدە قالماق 受制，受围困

ئىسكەنجىگە ئالماق ①夹住②<转>牵制：ئارمىيىمىز ئىككى تۈمەن ئەسكىرىي كۈچ بىلەن دۈشمەننىڭ ئوڭ قانىتىنى ئىسكەنجىگە ئالدى. 我军用两个团的兵力牵制了敌人的右翼。

ئىسكورودىت 〔静〕<地> 臭葱石

ئىسكىپىدار 〔静〕 松节油

ئىسكىرىپكا 〔静〕<音> 小提琴

ئىسكىرىپكىچى 〔静〕 小提琴手，小提琴家

ئىسكىلات (ئىسكىلاتى) 〔静〕 库房，仓库

ئىسكىلات زاپىسى 仓储

ئىسكىلات سىغىمى 仓库容量

ئىسكىلات ماگىزىن 仓库商店，仓储式商店

ئىسكىلاتچى 〔静〕 仓库保管员

ئىسكىلاتچىلىق 〔静〕 仓库保管工作

ئىسكىلاتلاشتۇرماق «ئىسكىلاتلاشماق» 的使动态

ئىسكىلاتلاشتۇرۇلماق «ئىسكىلاتلاشتۇرماق» 的被动态

ئىسكىلاتلاشماق 〔动〕 入库

ئىسكىلىت 〔静〕<生理> 骨骼，骨头架子

ئىسكىلاچ 见下

ئىسكىلاچ مەسە 软底皮靴

ئىسكىنە 〔静〕 凿子

ئىسكىنە ئۇلاق = پانا ئۇلاق

ئىسلاتماق «ئىسلىماق» 的使动态

ئىسلاشماق[1] «ئىسلىماق» 的共同态

ئىسلاشماق[2] 〔动〕 熏黑：بۇ چۆگۈن ئىسلىشىپ كېتىپتۇ. 这个壶熏黑了。

ئىسلام 〔静〕<宗> 伊斯兰

ئىسلام دۇنياسى 伊斯兰世界

ئىسلام دىنى 伊斯兰教，回教

ئىسلام كالېندارى 伊斯兰教历

ئىسلام يىلنامىسى 回历

ئىسلامشۇناس 〔静〕 伊斯兰教问题专家

ئىسلامشۇناسلىق 〔静〕 伊斯兰教学

ئىسلاملاشتۇرماق «ئىسلاملاشماق» 的使动态

ئىسلاملاشتۇرۇلماق «ئىسلاملاشتۇرماق» 的被动态

ئىسلاملاشماق 〔动〕 ①伊斯兰化②皈依伊斯兰教

ئىسلامىيەت 〔静〕 伊斯兰世界

ئىسلاندىيە 〔静〕<地> 冰岛

ئىسلاندىيە ئەپيۇنگۈلى <植> 冰岛罂粟

ئىسلاندىيە تېشى 冰洲石

ئىسلاندىيە قامچىگۈلى <植> 冰岛蓼

ئىسلانماق «ئىسلىماق» 的被动态：ئىسلانغان گۆش 熏肉 / ئىسلانغان بېلىق 熏鱼

ئىسلانغان توپا <地> 焦泥灰

ئىسلاھ 〔静〕 改革

ئىسلاھ قىلماق 改革：كونا تۈزۈمنى ~ 改革旧制度

ئىسلاھات (ئىسلاھاتى) 〔静〕 改革：يەر ئىسلاھاتى 土地改革 / ئوقۇتۇش ئىسلاھاتى 教学改革 / دېموكراتىك ~ 民主改革 / ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرماق 深化改革

ئىسلاھات قىلماق 进行改革

ئىسلاھاتچى 〔静〕 改革派，改良主义者

ئىسلاھاتچىلىق 〔静〕 ①改良主义②变革：~ قارىشى 变革观念

ئىسلىمەك 〔动〕<古> 嗅，闻

ئىسلىسار 〔静〕<机> 钳工

ئىسلىسارلىق 〔静〕<机> 钳工工作：~ قىلماق 干钳工工作，当钳工 / ~ ھۈنىرى 钳工手艺 / ~ ئەسۋابلىرى 钳工工具

ئىسلىق[1] 〔静〕 有烟的

ئىسلىق بىللور 墨晶

ئىسلىق كۆمۈر 烟煤

ئىسلىق يېشىل 墨绿

ئىسلىق[2] 〔静〕<方> 茅草屋

ئىسلىما 〔静〕 烟熏的

ئىسلىما نەقىش 熏雕

ئىسلىماق 〔动〕 熏：گۆش ~ 熏肉

ئىسمائىلتاپ 〔静〕<方> (鞋匠挂线的)铁钩

ئىسمائىلىيە 〔静〕<宗> 伊斯玛依派(伊斯兰教什叶派的主要支派之一、又称七伊玛目派)

ئىسمائىلىيە مەزھىپى <宗> 伊斯玛依教派

ئىسمېنا 〔静〕 工作班：كېچىلىك ~ 晚班 / ~ ئالماشماق 换班

ئىسمېنىلىق 〔静〕 工作班的：ئۈچ ~ سېخ 三班倒的车间

ئىسمىئەزەم 〔静〕 以至尊的安拉之名(传说和民间故事用语)

ئىسمىدىماق 〔动〕<方> 发烧

ئىسنا 〔静〕<方> 舞蹈

ئىسنىچى 〔静〕<方> 舞蹈家

ئىسىت 〔叹〕 可惜: ~ ، سەل كېچىكىپ كەپتىمەن، پويىز كېتىپ قاپتۇ. 可惜，我来迟了一步，火车已经开走了。~ ، بىرنەچچە يىل ئوقۇغىنىم بىكار كەتتى. 可惜，我这几年书白读了。

ئىسىرغانماق 〔动〕〈古〉 羞红了脸，难为情，不好意思

ئىسىرماق 〔动〕〈古〉 咬

ئىسىك 〔静〕〈古〉 干旱的，干涸的

ئىسىم (ئىسمى) 〔静〕 ①名，名字: ئادەم ئىسمى 人名 / ~ قويماق 起名字 / ئىسمىڭىز نېمە؟ 你叫什么名字？/ رەھبەرلىك ئىسمىمنى ئاتاپ تەنقىد قىلدى. 领导指名批评了我。②〈语〉名词

ئىسىمداش 〔静〕 ①同名: مەن ئۇنىڭ بىلەن ~ . 我和他同名。②〈语〉动名词

ئىسىمسىز 〔静〕 无名的，匿名的

ئىسىمسىز پاي 〈经〉 无记名股

ئىسىمسىز پۇل چېكى 〈经〉 不记名支票

ئىسىمشۇناس 〔静〕 姓名学家

ئىسىمشۇناسلىق 〔静〕 姓名学

ئىسىم ـ فامىلە 〔静〕 姓名

ئىسىم ـ فامىلە ھوقۇقى 〈法〉 姓名权

ئىسىملاشماق 〔动〕〈语〉 名物化: ئىسىملاشقان سۈپەت 名物化的形容词

ئىسىملىك 〔静〕 ①名单，名册: مۇكاپاتلانغۇچىلار ئىسىملىكى 受奖人名单 / ئوقۇغۇچىلار ئىسىملىكى 学生名册 / ئىسىملىكتىن ئۆچۈرۈۋەتمەك 除名 ②叫名: بۇ مەھەللىدە سابىر ~ ئادەم بارمۇ؟ 这个村里有没有叫萨比尔的人？

ئىسىملىك پاي 〈经〉 记名股

ئىسىملىك پۇل چېكى 〈经〉 记名支票

ئىسيان (ئىسيانى) 〔静〕 造反，叛乱，哗变: ئىسياننى باستۇرماق 平叛

ئىسيان قىلماق = ئىسيان كۆتۈرمەك

ئىسيان كۆتۈرمەك 造反，叛乱

ئىسيانچى 〔静〕 造反者，叛乱者

ئىسيانچىلىق 〔静〕 造反行为，叛乱行为，哗变行为

ئىسيانكار = ئىسيانچى

ئىسيانكارانە 〔静〕 造反，以造反精神

ئىسيانكارلىق 〔静〕 造反: ~ روھى 造反精神

ئىش 〔静〕 ①事，事情，事宜，事务，事业，事项: ھۆكۈمەت ئىشى 公事 / دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرى 国家大事 / شەخسىي ~ 私事 / ئۆي ئىشى 家务 / ~ ئادەمگە باغلىق 事在人为。~ ناھايىتى ئوڭۇشلۇق بولدى. 事情很顺利。مۇناسىۋەتلىك ئىشلار ھەققىدە مەسلىھەتلەشمەك 商谈有关事宜 / ~ ئۇستىسىدىن قورقار 〈谚〉 事怕行家。كۆپ بىرلىكتە، ~ ئۆملۈكتە. 〈谚〉 团结有力量，成事在齐心。~ ئالدىراش 事务繁忙 / ئىنقىلابىي ئىشلار 革命事业 / قەھرىمانلىق ئىش ئىزلىرى 英雄事迹 / دىققەت قىلىنىدىغان ئىشلار 注意事项 ②活，活计: قارا ~ 粗活 / يىڭنە ئىشى 针线活 / سىز كەنتنىڭ ئىشلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇڭ. 你把村上的活计安排一下。~ بار يەردە ئاش بار. 〈谚〉 有活干就有饭吃。③〈物〉功

ئىش ئادىمى 踏实肯干事的人: مېنىڭچە، ھامۇت ھەقىقىي بىر ~ . 我看，阿木提是真正踏实肯干的人。

ئىش ئاقماق 事情成功，事情顺利: ئۇ يان ئويلا، بۇ يان ئويلا، سىز يېزا باشلىقى بولسىڭىز، ئىشىمىز ئاقىدۇ دېگەن يەرگە كەلدىم. 我左想右想，想到你既是乡长，我们的事儿会成功。

ئىش باسماق 事情繁忙，事情太多: كۆرۈپ تۇرۇپتىلا، ئىش بېسىۋالدى، ۋاقىت چىقىرالمىدىم. 你看见了，事情太多，我抽不出时间。

ئىش باشقارمىسى 办事处

ئىش باشلىماق 开工，施工

ئىش بۇزار 坏事的头儿，害群之马

ئىش بۇزۇقى = ئىش بۇزار

ئىش بېشى ①工头 ②带头人

ئىش بېلەتى 派工单

ئىش پرىنسىپى 〈物〉 功的原理

ئىش پېتەر 事情难办: ئۇنىڭ ئىشى پېتەر. 他的事情难办。

ئىش تاپماق ①找活儿，找工作 ②找事，惹事，找麻烦: بۇ نېمە قىلغىنىڭىز؟ ئۆزىڭىزگە ئىش تاپماقچىمۇسىز؟ 你这是咋搞的？要给自己惹事呀？

ئىش تارتماق （给皮鞋）上楦

ئىش تاشلاش سۇغۇرتىسى 〈经〉 罢工险

ئىش تاشلىماق ①撇下工作 ②罢工

ئىش تالاش ئاتماسلىق 〈成〉 无济于事，解决不了问题: يىغلىمىسىلا، يىغا بىلەن ئىش تالاش ئاتمايدۇ. 你别哭，哭解决不了问题。

ئىش تامام ـ ۋەسسالام 〈习〉 大功告成，万事大吉

ئىش تەرتىپى 序工

ئىش تەقسىماتى 工分： ~ خىزمەت ئېھتىياجىغا ماسلىشىشى كېرەك . 要需的作工应适要工分 。

ئىش تەۋرەتمەك ＜成＞ 业事番一干，干事： ئۇ چوڭ بىر ئىش تەۋرەتمەدۇ ، نېمە ؟ 呀事大番一干要是不是他 ؟

ئىش توختىماق 工停

ئىش تۇتماق 办事： زامانغا قاراپ ئىش تۇت ، يوتقانغا قاراپ پۇت سۇن . ＜谚＞ 办事审时度势，睡觉量被伸腿 。

ئىش تۈرى 工种

ئىش تۈزۈمى 工作制

ئىش تۈگىمەك ①工作完毕 ②＜转＞完蛋： ئەمدى ئۇنىڭ ئىشى تۈگىدى . 这下他完蛋了 。

ئىش تېرىماق ＜成＞ 惹麻烦，捅娄子，惹事： ئۇ يەنە بىر ئىش تېرىپ قويدى . 他又捅下娄子了 。

ئىش تېشى （织艾特莱斯绸时吊着）拉紧经线的石头

ئىش تىكمەك 干缝纫活儿

ئىشتىن چىقماق ①不中用，坏： ماشىنا ئىشتىن چىقىپتۇ . 机器坏了。②失去工作能力，失去劳动能力： ئۇ نەم يەردە ئۇزاق ئىشلىگەن ئادەم بولغاچقا ، بالدۇر ئىشتىن چىقىپ كەتتى . 他长期在潮湿的地方干活，因此过早地失去了工作能力 。

ئىشتىن سىرتقى 业余的： ~ مائارىپ 业余教育 / ~ تەنتەربىيە مەكتىپى 业余体校

ئىشتىن قالماق ①缺勤，误工： ئۇ بىر ئاي ئىچىدە بەش كۈن ئىشتىن قالدى . 在一月之内他缺勤五天。②失去工作能力： ئۇ ئائىلىدە دەم ئېلىۋاتىدۇ ، ئىشتىن قالغىلى خېلى بولدى . 他在家里休息，早已失去了工作能力 。

ئىش چىقماق 出事儿，出问题

ئىش رايونى 工区

ئىشقا ئاشماق 实现： ئۇلارنىڭ تەلىپى ئىشقا ئاشتى . 他们的要求实现了 。

ئىشقا بۇيرۇماق 支使，使唤，指使： ئۇ ئۆز ئىشىغا خەقنى بۇيرۇشقا ئۇستا ئىكەن . 他最会指使别人替他跑腿 。 بۇ ئىشقا ئۇلار جەزمەن سىزنى بۇيرۇغان بولغىيتتى . 这件事一定是他们指使你干的 。

ئىشقا چۈشمەك ①开始工作②上班③上任： ئۇ ئىدارە باشلىقى بولغانلىقى جاكارلانغان هامان ئىشقا چۈشتى . 一宣布他任局长他就上任了 。

ئىشقا سالماق ①使用，动用： كونا چارىنى ~ 使用旧办法 / قورال-لىق ساقچىلارنى ~ 动用武装警察②调动： بارلىق ئاكتىپ ئامىللارنى ~ 调动一切积极因素

ئىشقا قويماق 任用，起用，选用： ياخشىلارنىلا ~ 任人唯贤 / ئۆز يېقىنلىرىنىلا ~ 任人唯亲

ئىشقا ئورۇنلاشماق 就业

ئىشقا يارىماق ①顶事，中用： بۇ چارە ئىشقا يارىمايدۇ . 这法子不中用。②当家： كەمبەغەلنىڭ بالىسى بالدۇر ئىشقا يارايدۇ . 穷人的孩子早当家 。

ئىش قەغىزى 公用笺

ئىش قىلماق ①做事，办事，干事情②用事： ھېسسىياتقا بېرىلىپ ~ 感情用事

ئىش كۆرگەن 见多识广，有阅历，有见识： ~ ئادەم 有阅历的人

ئىش كۆرمەك 办事，干事情： ئەمەلىي ئەھۋالغا قاراپ ~ 按实际情况办事

ئىش كۆرمىگەن 见识短，阅历浅，不懂事

ئىش كۈتمەك 待业： ئىش كۈتۈپ تۇرۇۋاتقانلار 待业人员

ئىش كۈنى 工作日

ئىش كىيىمى 工作服

ئىش مەيدانى 工地

ئىش مىقدارى 工作量

ئىشنىڭ بېشىنى تۇتماق ＜成＞ 干事，干活儿： تېزرەك بىرەر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتۇپ ، قەرزىڭنى تۆلە ! 赶快干些活儿，把你的债还掉 ！

ئىشنىڭ تىلى ＜成＞ 窍门儿： ئىشنىڭ تىلىنى بىلمەك 懂窍门，懂行

ئىشنىڭ قىزىقى 有意思的，精彩的： گەپ قىلماڭلار ، ئىشنىڭ قىزىقىنى ئاخىرىدا ئاڭلايسىلەر . 别说了，精彩的还在后面呢 。

ئىشنىڭ يولى 事理，道理： ھەر ~ بار . 各种事都有窍门；事事都要讲究事理 。

ئىشنى يىغماق 收摊子

ئىش ھەققى 工资： ئاساسىي ~ 基本工资 / ~ تۈزۈمى 工资制 / ~ فوندى 工资基金

ئىش ئۇچاستىكىسى 工段

ئىش ئوڭشىماق ＜转＞ 办事好，办事妥，事情办成

ئىش ئورنى ①工作岗位②工作单位③＜矿＞工

作面

ئىش ئورنىدىن قالماق 下岗: ئىش ئورنىدىن قالغانلارغا غەمخورلۇق قىلماق 关心下岗人员

ئىش ئوڭدىن كەلمەك <成> 走运، 交好运: ئۇ- نىڭ ئىشى ئوڭدىن كەلدى. 他走运了。

ئىش ئۇلىغى 役畜

ئىش ئۈنۈمى 工作效率

ئىش ۋاقتى ①工作时间②工时

ئىشىڭنى قىل <习> 少管闲事: كارىڭ بولمىسۇن، ~! 没你的事，走开吧！

ئىش ياقماس 懒得干活的، 懒惰的

ئىشارە 〔静〕 暗示، 示意، 表示意思时所用的姿势

ئىشارەت 〔静〕 表示意思时用手، 眼所做的姿势: قول ئىشارىتى 手势 / مەن ئۇنىڭ ئىشارىتىنى چۈشەنمىدىم. 我不明白他的暗示。

ئىشارەت تىلى <语> 手势语، 体态语

ئىشارەت قىلماق 示意، 暗示: كۆز ئىشارىتى قىلماق 以目示意 / دوختۇر ئۇنىڭغا ئىشىكنى يېپىۋېتىشنى ئىشارەت قىلدى. 医生示意他把门关上。

ئىشارەتلەشمەك «ئىشارەتلىمەك» 的共同态

ئىشارەتلىك 〔静〕 示意的: خەرىتە ~ 示意图

ئىشارەتلىمەك 〔动〕 示意، 比画: خېرىۋلىلا كۆزى بىلەن قا- ھارنىڭ ئۆيى تەرەپنى ئىشارەتلىدى. 海如拉用眼示意了喀哈尔家那边。

ئىشان (ئىشانى) 〔静〕 <宗> 依禅(伊斯兰教苏菲派首领在中亚与新疆地区的别称)

ئىشانلىق «ئىشان» 的抽象名词

ئىشەنچ 〔静〕 信心، 信任، 把握، 谱儿: قەتئىي ~ 坚定的信心 / ئىشەنچنى يوقاتماق 丧失信心 / ئىشەنچنى يەردە قويماق 辜负信任 / بۇ ئىشقا ئىشەنچىڭىز بارمۇ؟ 你对这件事有把握吗？ / ئۇ بىرنېمە دېمىگەن بولسىمۇ، كۆڭلىدە ئىشەن- چى بار ئىدى. 他虽然没说什么，但心里有底。

ئىشەنچ قىلماق 信任، 相信: مەكتەپ مۇدىرى سىزگە ئىشەنچ قىلىپ، شاڭخەيگە ئوقۇشقا ئەۋەتمەكچى. 校长信任你，才派你到上海学习。

ئىشەنچسىز 〔静〕 不可信任的، 不可靠的، 没把握的: ~ دوست 不可信任的朋友 / ~ ئادەم 不可靠的人 / ~ ئىش 没把握的事

ئىشەنچسىزلىك «ئىشەنچسىز» 的名词形式

ئىشەنچلىك 〔静〕 可靠的، 可信赖的، 有把握的: ~ خە- ۋەر 可靠的消息 / ئەڭ ~ دوست 最可信赖的朋友 / ~ پىلان 有把握的计划

ئىشەندۈرەرلىك 〔静〕 令人信服的

ئىشەندۈرمەك «ئىشەنمەك» 的使动态: ئۇ بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا مېنى ئىشەندۈردى. 他一句话就说得我相信了。

ئىشەندۈرۈشمەك «ئىشەندۈرمەك» 的共同态

ئىشەندۈرۈلمەك «ئىشەندۈرمەك» 的被动态

ئىشەنگۈسىز 〔静〕 不可靠的، 靠不住的، 不可信的

ئىشەنمەك 〔动〕 信، 相信، 信任: ئاممىغا ~ 相信群众 / بۇ گەپكە ئىشەنمەيمەن. 这话我不信。/ بۇ ئادەمگە ئىشەن- گىلى بولمايدۇ. 此人不可信。/ بۇنىڭ راستلىقىغا ~ تەس. 难以相信这是真的。/ ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماپتۇ. <谚> 指望的山上没有黄羊；喻同"大失所望"；"乘兴而来，败兴而归"。

ئىش - پائالىيەت 〔静〕 事迹: ئىلغار ~ 先进事迹

ئىشپىيون 〔静〕 特务: ~ ئەۋەتمەك 派遣特务 / ئىشپىيون- لاردىن پەخەس بولماق 防特

ئىشپىيونلۇق 〔静〕 特务活动: ~ قىلماق 搞特务活动

ئىشپىيونلۇق جىنايىتى <法> 特务罪

ئىشتاب (ئىشتابى) 〔静〕 <军> 司令部، 指挥部، 部: باش ~ 总部 / قوماندانلىق ئىشتابى 指挥部، 司令部 / سۇ قۇ- رۇلۇشى قوماندانلىق ئىشتابى 水利建设指挥部

ئىشتات[1] (ئىشتاتى) 〔静〕 (美国等国家的)州، 邦: ئامې- رىكا قوشما ئىشتاتلىرى 美利坚合众国 / ئالياسكا ئىشتاتى 阿拉斯加州 / كالىفورنىيە ئىشتاتى 加里福尼亚州

ئىشتات[2] (ئىشتاتى) 〔静〕 编制، 建制: كەم ~ 短编، 缺编 / ئىشتاتتىن سىرت 编外 / ئىشتاتتىن ئارتۇق خادىملار 编余人员 / ~ تولۇق 满编 / كادىرلار ئىشتاتى 干部编制 / ئىشتاتتىكى ئىشچى 在编工人 / ئىشتاتنى قىسقارتماق 缩编، 减编 / ~ ۋە نورما ئۆلچىمى 定员定额标准

ئىشتات ئۆلچىمى 编制标准

ئىشتاتلىق 〔静〕 在编的، 编内的، 建制的: ~ خادىم 编制定员، 在编人员

ئىشتاتلىق ئەمەلىي كۈچ <军> 编制实力

ئىشتارى 〔静〕 <植> 画眉草

ئىشتان 〔静〕 裤子: يالاڭ ~ 单裤 / پاختىلىق ~ 棉裤 / ئىشتانغا چىقارغان كۆڭۈلگە ئايان. <谚> 谁拉到裤裆里心里明白；喻同"自家有病自家知"。

ئىشتانغا چىقارماق 吓得屁滚尿流: ھېلىقى ئەبلەخ قورققىنىدىن ئىشتانغا چىقىرىۋەتكەندى. 那个家伙吓得屁滚

尿流。

ئىشتىنى تىزىدىن ئاشماسلىق 〈成〉衣不遮体，一贫如洗：ئۇ ئىشتىنى تىزىدىن ئاشماي ئالەمدىن ئۆتتى. 他一生没有过上一天好日子就(一贫如洗地)过世了。

ئىشتانباغ 〔静〕裤带

ئىشتانبېغى بوش 裤腰带松，放荡

ئىشتانپايپاق 〔静〕(小孩儿穿的)连脚裤

ئىشتانسىز 〔静〕没裤子的，没穿裤子的：ئىشتانسىزنىڭ چۈشىگە ئىككى غېرىچ بۆز كىرىپتۇ. 〈谚〉没裤子的人梦见了两拃粗布。

ئىشتانكا 〔静〕①〈体〉杠铃②〈石〉油杆

ئىشتان - كۆڭلەك 〔静〕衣裤

ئىشتانلىق 〔静〕①有裤子的，穿裤子的：كۆك ~ كىشى 穿蓝裤子的人②可缝裤子的：بىر ~ رەخت 可缝一条裤子的布

ئىشتە 〔叹〕(女人表不满)哎：~ نېمە قىلغىنىڭ بۇ! 哎！你这是干什么！

ئىشتەي = ئىشتىھا

ئىشتىراك (ئىشتىراكى) 〔静〕光临，出席，参加

ئىشتىراك قىلماق 莅临，出席，参加：زىياپەتكە ~ 出席宴会

ئىشتىراكچى 〔静〕出席者，参加者

ئىشتىك 〔静〕枪刺，刺刀：~ سانجىماق 拼刺刀

ئىشتىھا (ئىشتىھاسى) 〔静〕食欲，胃口，饭量

ئىشتىھا ئاچماق 开胃

ئىشتىھا تۇقچىقى 〈药〉开胃加瓦日西阿米勒片

ئىشتىھا تۇتۇلماق 厌食，伤食，食欲不振：كەيپىيات ياخشى بولمىسا، ئىشتىھا تۇتۇلىدۇ. 情绪不好，就吃不下东西。

ئىشتىھا ساقلىماق 空着肚子等着吃好东西：ئۇلار داستىخاندىكى نازۇ - نېمەتلەرگە ئەتىگەندىن بېرى ئىشتىھا ساقلىغاندى. 他们从早晨起空着肚子等候吃餐桌上的美味佳肴。

ئىشتىھا نەغمىسى 吃饭时助兴开胃的轻音乐

ئىشتىھاسىز 〔静〕无食欲的，厌食的：لەڭمەننى ~ يەپ ئولتۇرغان شەۋكەت قىسقىلا جاۋاب بەردى. 吃着拌面但没有一点食欲的肖开提只作了简短的回答。

ئىشتىھاسىزلانماق 〔动〕食欲不振

ئىشتىھاسىزلىق «ئىشتىھاسىز» 的名词形式：ئىشتىھاسىزلىقتىن ئۇنىڭ تېنى ئاجىزلاپ كېتىپتۇ. 由于食欲不振，他身体变弱了。

ئىشتىھالىق 〔静〕有食欲的，饭量大的：~ ئادەم 饭量大的人

ئىشتىياق (ئىشتىياقى) 〔静〕兴趣，志趣，兴致，癖好：ئۇلارنىڭ ئىشتىياقى ئوخشاش. 他们俩的志趣相同。ئەدەبىياتقا بولغان ~ 对文学的癖好 / مۇزىكىنى ~ بىلەن ئاڭلىماق 兴致勃勃地听音乐 / ~ بىلەن ناخشا ئېيتماق 纵情歌唱

ئىشتىياق باغلىماق 热爱，喜好：ئۆز خىزمىتىگە ~ 热爱本职工作 / مۇزىكىغا ~ 喜好音乐

ئىشتىياقى چۈشمەك 爱上：يېزىغا ~ 爱上农村

ئىشچان 〔静〕勤快，勤劳，勤谨：~ ئادەم 勤快的人，老黄牛 / ~ باغۋەن 勤劳的园丁 / ئىشچاننىڭ پۇلى تۈگىمەس، بەتخەجنىڭ قەرزى. 〈谚〉勤谨的人钱花不完，奢侈者的债还不完。~ ئېشىنى يەر، ھورۇن بېشىنى. 〈谚〉勤劳者顿顿饱餐，懒惰者受苦受难。

ئىشچانلىق «ئىشچان» 的名词形式：ئۇ ئەل - يۇرت ئارىسىدا ئىشچانلىقى بىلەن مەشھۇر ئىدى. 在乡里民间他以自己的勤劳而闻名。

ئىشچى 〔静〕工人

ئىشچى ئاقسۆڭەك 工人贵族

ئىشچىلار سىنىپى 工人阶级

ئىشچىلار غەۋغاسى 工潮

ئىشچىلار ھەرىكىتى 工人运动

ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى 工会

ئىشچى ھەرە 〈动〉工蜂

ئىشچى - خىزمەتچى 〔静〕职工：ئىشچى - خىزمەتچىلەر قۇرۇلتىيى 职工代表大会 / ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىش كۈتۈش سۇغۇرتىسى 职工待业保险

ئىشچى - دېھقان 〔静〕工农，工人和农民：ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقى 工农联盟 / ئىشچى - دېھقانلار تېز ساۋات چىقىرىش مەكتىپى 工农速成学校

ئىشچىلىق «ئىشچى» 的抽象名词：ئىشچىلىققا قوبۇل قىلماق 招工 / ~ كىيىمى 工人装

ئىشخانا 〔静〕①作坊，工房：تۆمۈرچىلىك ئىشخانىسى 铁匠铺②办公室

ئىشخانا خىراجىتى 办公费

ئىشخانا ۋاگون 〈交〉守车

ئىشداش 〔静〕同事

ئىشرەت 〔静〕 乐作欢寻

ئىشرەتپەرەس 〔静〕 徒之乐作欢寻

ئىشرەتپەرەسلىك 〔静〕 酒天花، 绿酒红灯، 迷金醉纸

地: ~ قىلماق 活生的迷金醉纸过

ئىشرەتخانا 〔静〕 场乐娱

ئىشرەتخۇمار 〔静〕 人的乐作欢寻

ئىشرەتئەنگىز 〔静〕<艺> 伊西莱特安格孜(十二在世纪叶尔羌汗国王妃阿曼尼莎汗创作的木卡姆套曲名)

ئىشسىز 〔静〕 ①无事干的، 无所事事的، 闲逛的: بەلىمسىزگە ئىش يوق، ئىشسىزغا ئاش يوق. <谚> 不学无术的无事可做، 无所事事的无饭可吃。②无业的، 失业的: ~ قالماق 失业 / ئىشسىزلار نىسبىتى 失业率

ئىشسىزلىق 〔静〕 失业، 失业状况، 失业现象: ~ سۇغۇرتىسى 失业保险

ئىششەك 〔静〕 伊谢克(旧重量单位، 一伊谢克约等于五市斤)

ئىششىتماق «ئىششىماق» 的使动态

ئىششىق 〔静〕 <医> 浮肿، 炎症: ~ كېسىلى 浮肿病 / ئىششىقنى ياندۇرماق 消肿، 消炎 / قىزناق كۆزدە بىرئاز ~ بار ئىكەن. 姑娘的眼睛有点浮肿。

ئىششىق چىۋىنى <动> 实蝇

ئىششىقسىمان 〔静〕 肿突的状، 浮肿的状

ئىششىقسىمان بەز <生理> 脑上体

ئىششىماق 〔动〕 肿، 发炎: ئۇنىڭ يۈرەك كېسىلى ئېغىر ئىكەن، يۈزلىرى ئىششىپ كېتىپتۇ. 他的心脏病不轻، 脸都肿了。

ئىشغال 〔静〕 占领

ئىشغال قىلماق 占领، 占据: شەھەرنى ~ 占据城市

ئىشغالىيەت 〔静〕 占领: دۈشمەن ئىشغالىيىتىدىكى رايون 敌占区

ئىشغالىيەتچى 〔静〕 占领者

ئىشغۇن 〔静〕<古، 植> 大黄之一种

ئىشق 〔静〕 ①爱情، 恋情: ئىشقى يوق ياردىن ئىسسىق ئوچاق ياخشى. <谚> 暖烘烘的炉灶胜过无情的情人。②热爱: ۋەتەن ئىشقى 对祖国的热爱 / بىلىم ئىشقى 对知识的热爱

ئىشق ئوتى 爱情的火焰: ~ پۈۋلىگەنگە ئۆچمەس. <谚> 爱情的火焰吹不灭。

ئىشق سەۋداسى 情种، 痴情者

ئىشقى چۈشمەك 钟情، 倾心

ئىشقار (ئىشقارى) 〔静〕<化> 碱: ~ سۇيى 碱水

ئىشقارخور 〔静〕<化> 嗜碱的

ئىشقارخۇمار 〔静〕<化> 喜碱的

ئىشقارلىق 〔静〕 ①有碱的②碱性的

ئىشقارلىق ئاككۇمۇلياتوز <物> 碱性蓄电池

ئىشقارلىق بوياق 碱性染料

ئىشقارلىق پولات 碱性钢

ئىشقارلىق توپا 碱土

ئىشقارلىق توپا مېتاللىرى 碱土金属

ئىشقارلىق تۇز 碱式盐

ئىشقارلىق جىنس 碱性岩

ئىشقارلىق دالا شپاتى <地> 碱性辉长岩

ئىشقارلىق رېئاكسىيە <化> 碱性反应

ئىشقارلىق مېتال <化> 碱金属

ئىشقارلىق مېتال ئاتومى <物، 化> 碱金属原子

ئىشقارلىق مىس <化> 王铜

ئىشقارلىق ئوكسىد 碱性氧化物

ئىشقارلىق ئېرىتمە 碱熔

ئىشقسىز 〔静〕 无爱情的، 无爱好的

ئىشق - مۇھەببەت 〔静〕 爱情، 艳情: ~ ھېكايىسى 艳情小说 / ~ خېتى 情书

ئىشقىلاتماق «ئىشقىلىماق» 的使动态

ئىشقىلاشماق «ئىشقىلىماق» 的共同态

ئىشقىلانماق «ئىشقىلىماق» 的被动态

ئىشقىلىپ 〔助〕 不管怎么说، 反正، 总算: ~ ئۇ ئاخىر بارمىدى. 反正他最后没去 / ~ بۇ مەسىلىنى چۈشىنىۋالدىم. 我总算把这个问题弄懂了。

ئىشقىلىماق 〔动〕 搓، 揉، 按摩: قولنى ~ 搓手 / دۈمبىنى ~ 揉背

ئىشقىۋاز 〔静〕 迷恋者، 爱好者: تـوپ ئـويناشقا ~ 球迷 / سازغا ~ 音乐爱好者

ئىشقۋازلىق 〔静〕 色情، 女色: ئىشقۋازلىققا بېرىلمەك 耽于女色

ئىشكاپ (ئىشكاپى) 〔静〕 柜子: كىيىم ئىشكاپى 衣柜 / كىتاب ئىشكاپى 书橱

ئىشكالا = ئۆلچەم سىزىقى

ئىشكەل = كىشەن

ئىشكۈم 〔静〕 <古> (可汗专用的)大木碗، 膳盘

ئىشلەپچىقارغۇچى 〔静〕 生产者

ئىشلەپچىقارماق 〔动〕生产

ئىشلەپچىقىرىش 〔静〕生产: ساناﯪەت ئىشلەپچىقىرىشى 工业生产 / ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرماق 发展生产

ئىشلەپچىقىرىش ئامىللىرى <经> 生产要素

ئىشلەپچىقىرىش ئەسلىھەلىرى 生产设施

ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى 生产劳动

ئىشلەپچىقىرىش پىلانى 生产计划

ئىشلەپچىقىرىش تارمىقى 生产部门

ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى 生产成本

ئىشلەپچىقىرىش تىپى 生产类型

ئىشلەپچىقىرىش خىراجىتى 生产费用

ئىشلەپچىقىرىش فوندى 生产基金

ئىشلەپچىقىرىش قارىشى <经> 生产观念

ئىشلەپچىقىرىش قورالى 生产工具

ئىشلەپچىقىرىش كاپىتالى 生产资本

ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى 生产力

ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 生产力经济学

ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى 生产关系

ئىشلەپچىقىرىش ئوشۇقچىلىقى 生产过剩

ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى 生产方式

ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى 生产资料

ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 生产能力

ئىشلەتمەك ① «ئىشلىمەك» 的使动态: ئۇ مېنى ھەر كۈنى ئون سائەتتىن ئارتۇق ئىشلەتتى. 他叫我每天工作十个多小时。② 用، 使用، 使唤: كۈچ ~ 用力 / قورال ~ 用武 / بۇ قەلەم ئىشلىتىشكە ناھايىتى ئەپلىك. 这支笔很好使。 بۇ قەلەمنىڭ ئۇچى بوزۇلۇپتۇ، ئىشلەتكىلى بولمايدۇ. 笔尖坏了، 笔使不成。 بۇ ئاتنى يات ئادەم ئىشلىتەلمەيدۇ. 这匹马不听生人使唤。

ئىشلىتىش ھوقۇقى 使用权

ئىشلىتىش ئىجارىسى 使用租赁

ئىشلەشمەك «ئىشلىمەك» 的共同态: ئۇ ماڭا ئىشلىشىپ بەردى. 他帮我干活。

ئىشلەك 〔静〕<古> 勤劳的، 勤奋的، 有才干的، 熟练的، 有经验的

ئىشلەكسىز 〔静〕没干، 没做: بىزگە تەقسىم قىلىپ بەرگەن ئىش تېخىچە ~ تۇرىدۇ. 给我们分的活儿还没干。

ئىشلەمچى 〔静〕① 劳工، 短工، 零工 ② 勤劳的: ~ يىگىت 勤劳的小伙子

ئىشلەمچىلىك «ئىشلەمچى» 的抽象名词: ~ قىلماق 打短工، 打零工

ئىشلەنمە 〔静〕工件

ئىشلەنمەك «ئىشلىمەك» 的被动态: ئىش ئىشلىنىپ بولدى. 事(活儿)干完了。 جۇڭگودا ئىشلەنگەن 中国制造

ئىشلىتىلمەك «ئىشلەتمەك» 的被动态: بۈگۈن تۈپتوغرا بەش يۈز كوي ئىشلىتىلدى. 今天整整用了五百元。

ئىشلىق 〔静〕有事情干的: ئىشلىقنىڭ ئىشى پۈتەر، ئىشسىزنىڭ كۈنى ئۆتەر. <谚> 干事的事业有成، 闲逛的虚度光阴。

ئىشلىمەك 〔动〕① 做، 做事، 做工، 工作، 干活: خىزمەت ~ 做工作 / تاپشۇرۇق ~ 做作业 / ئىدارىدە ~ 在机关工作 / زاۋۇتتا ~ 在工厂做工 / ئاكتىپ ~ 积极工作 / ئۇلار ئېتىزدا بىللە ئىشلىمەكتە. 他们一块儿在地里干活。 ئىشلىگەننىڭ يۈزى يورۇق، ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق. <谚> 勤劳的红光满面، 懒惰的愁纹满脸。 ئىشلىگەن چىشلەيدۇ. <谚> 劳者得食。 ئىشلىمەي چىشلىمەك 不劳而获 ② 制作، 制造: قەغەز ~ 造纸 / توڭلاتقۇ ~ 制造冰箱 / فىلىم ~ 制作影片 / ئاھاڭ ~ 作曲 ③ 顶用، 中用، 用得上: ئۇنىڭ كاللىسى ئىشلەيدۇ. 他的脑子好使。 سېنىڭ ھۈنىرىڭ بۇ يەردە ئىشلىمەيدۇ. 你的手艺在这儿用不上。 ھازىر بۇ داۋالاش كىنىشكىسى ئىشلىمەيدىغان بولۇپ قالدى. 现在这个医疗证不顶用了。

ئىشلەپ ئوقۇش <教> 工读

ئىشنەنمەك 〔动〕<古> 闪光، 闪耀، 闪烁، 发光

ئىش - ھەرىكەت 〔静〕行动، 行为، 举动: ئۇنىڭ ئىش-ھەرىكىتىدىن ياخشى ئادەم ئىكەنلىكى چىقىپ تۇرىدۇ. 从他的举动中可以看出他是一个好人。

ئىش - ئوقەت 〔静〕营生

ئىشۋاز 〔静〕① 闲不住的人، 忙于干活的人 ② <转> 事务主义者

ئىشۋازلىق 〔静〕事务缠身، 忙于事务، 事务主义

ئىشى 〔静〕<古> 妻子

ئىشىتمەك 〔动〕① 听: ئاۋاز ~ 听声音 / ئۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ دەردىنى كىم ئىشىتەتتى؟ 在那些日子里有谁听他诉苦呢? ② 挨، 遭: تىل ~ 挨骂 / گەپ ~ 遭人议论

ئىشىتىشمەك «ئىشىتمەك» 的共同态

ئىشىتىلمەك «ئىشىتمەك» 的被动态: بىر خىل غەيرىي ئاۋاز قۇلىقىمغا ئىشىتىلدى. 一种异样的声音传到我的耳中。

ئىشىك 〔静〕门: ~ نومۇرى 门牌 / ~ ھالقىسى 门环 / ~

يوچۇقى 门缝 / ئىشىكنى چىڭ تاقىماق 紧闭门户 / ئارقا ~ 后门 / ~ ئالدىغا بېرىپ خىزمەت قىلماق 上门服务

ئىشىك باقار 守门人，看门人

ئىشىك تاقىقى 门闩

ئىشىك قاپقىقى 门板

ئىشىك قانىتى 门扇

ئىشىك لەمپىسى 雨篷，门檐

ئىشىكئاغا 〔静〕 <古> 门者(守护王宫的小差)

ئىشىكبېشى 〔静〕 <建> 过梁

ئىشىك - دېرىزە 〔静〕 门窗

ئىشلەر 〔静〕<古> ①妇女②贵夫人，千金小姐

ئىشىن 〔静〕 <古> 辫子

ئىشىنە - ئىشەنمەي 〔静〕 将信将疑，半信半疑: زەي-نەپ ~ ئۇنىڭغا قارىدى . 再乃普半信半疑地望了他一眼。

ئىشىنەرلىك 〔静〕 令人信服地: ئۇ ئۆز نۇقتىئىنەزىرىنى ~ قىلىپ سۆزلىدى . 他令人信服地讲述了自己的观点。

ئىشىنىشمەك «ئىشەنمەك» 的共同态

ئىغىراج 〔静〕 <植> 泽添

ئىغۋا (ئىغۋاسى) 〔静〕 谣言: ~ تارقاتماق 散布谣言 / ~ توقۇماق 造谣，编造谣言

ئىغۋاگەر 〔静〕 挑衅者，造谣者

ئىغۋاگەرچىلىك 〔静〕 挑衅行为，挑衅活动: ئۇرۇش ئىغ-ۋاگەرچىلىكى 战争挑衅

ئىغۋاگەرچىلىك قىلماق 挑衅

ئىغۋاگەرلىك = ئىغۋاگەرچىلىك

ئىقبال (ئىقبالى) 〔静〕 ①福气，幸福②前程，前途

ئىقتىدا 〔静〕 <宗> 跟随

ئىقتىدا قىلماق <宗> 跟随

ئىقتىدار (ئىقتىدارى) 〔静〕 能力，才干，才能: ئەمگەك ئىق-تىدارى 劳动能力 / ئىجادىيەت ئىقتىدارى 创造才能 / مەندە مۇنداق ~ يوق . 我没有这种才干。

ئىقتىدارسىز 〔静〕 无能的，无本领的，无才能的: ~ ئادەم 无能的人

ئىقتىدارسىزلىق «ئىقتىدارسىز» 的抽象名词: بۇ ئىش ئۇ-كىشىنىڭ ھەقىقەتەن ئىقتىدارسىزلىقىنى ئىسپاتلىدى . 这件事证明这个人的确无能。

ئىقتىدارلىق 〔静〕 有才能的，有才干的，有本领的: ~ كادىر 有才干的干部 / ئاممىا بۇ مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلىش-قا ~ . 群众有能力解决这个问题。

ئىقتىساد (ئىقتىسادى) 〔静〕 经济: سوتسىيالىستىك ~ 社会主义经济 / ئىقتىسادنىڭ ئېشىش نۇقتىسى 经济增长点

ئىقتىساد دەۋرىيلىكى 经济周期

ئىقتىساد قىلماق 节约，节省: ئاشلىق ~ 节约粮食 / پۇل ~ 节省钱

ئىقتىساد مۆلچەرشۇناسلىقى 经济预测学

ئىقتىسادنىڭ ياتلىشىشى 经济异化

ئىقتىساد ئۆلچەمشۇناسلىقى 经济计量学

ئىقتىسادچان 〔静〕 节俭的: ئۇ ناھايىتى ~ ئادەم . 他是一个很节俭的人。

ئىقتىسادچانلىق 〔静〕 勤俭，节俭: ~ بىلەن كۈن كەچۈر-مەك 勤俭度日 / ئائىلىنى ~ بىلەن باشقۇرماق 勤俭持家

ئىقتىسادچى 〔静〕 经济师

ئىقتىسادچىل 〔静〕 节俭: تۇرمۇشتا ~ بولماق 生活节俭

ئىقتىسادچىللىق 〔静〕 节俭，节约: ۋەتەننى تىرىشچانلىق ۋە ~ بىلەن گۈللەندۈرمەك 勤俭建国 / تىرىشچانلىق بىلەن ئىشلەپ ، ~ بىلەن ئوقۇماق 勤工俭学

ئىقتىسادشۇناس 〔静〕 经济学家

ئىقتىسادشۇناسلىق 〔静〕 经济学

ئىقتىسادلاشتۇرماق «ئىقتىسادلاشماق» 的使动态

ئىقتىسادلاشتۇرۇلماق «ئىقتىسادلاشتۇرماق» 的被动态

ئىقتىسادلاشماق 〔动〕 经济化

ئىقتىسادلىق 〔静〕 有钱财，富有的

ئىقتىسادۋاز 〔静〕 经济主义者，经济人(指不抱其他动机，只追求经济利益，并按经济原则进行活动的人)

ئىقتىسادۋازلىق 〔静〕 经济主义

ئىقتىسادىي 〔静〕 经济的

ئىقتىسادىي ئاخبارات 经济情报

ئىقتىسادىي ئەدلىيە 经济司法

ئىقتىسادىي ئەندىزە 经济模式

ئىقتىسادىي بازىس 经济基础

ئىقتىسادىي باشقۇرۇش 经济管理

ئىقتىسادىي بوھران = ئىقتىسادىي كرىزىس

ئىقتىسادىي بىرلەشمە 经济联合体

ئىقتىسادىي پىشاڭ 经济杠杆

ئىقتىسادىي تەپتىش 审计

ئىقتىسادىي تەدبىر 经济决策

ئىقتىسادىي تەركىب 经济成分

ئىقتىسادىي توختام 经济合同

ئىقتىسادىي تور 经济网络

ئىقتىسادىي تۈزۈلمە 经济体制

ئىقتىسادىي تۈزۈم 经济制度

ئىقتىسادىي جازا <法> 经济制裁，经济处罚

ئىقتىسادىي جان تومۇر 经济命脉

ئىقتىسادىي جەمئىيەتشۇناسلىق 经济社会学

ئىقتىسادىي جۇغراپىيە 经济地理

ئىقتىسادىي جۇغراپىيە ئىلمى 经济地理学

ئىقتىسادىي جىنايەت <法> 经济犯罪

ئىقتىسادىي رايون 经济区

ئىقتىسادىي رايونلارغا ئايرىش 经济区划

ئىقتىسادىي زىرائەت 经济作物

ئىقتىسادىي سىياسەت 经济政策

ئىقتىسادىي قامال 经济封锁

ئىقتىسادىي قانۇن 经济法：～ تۈزمەك 经济立法

ئىقتىسادىي قانۇنشۇناسلىق <法> 经济法学

ئىقتىسادىي قانۇنىيەت 经济规律

ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش 经济建设

ئىقتىسادىي كاتېگورىيە 经济范畴

ئىقتىسادىي كەسىپ 经济业务

ئىقتىسادىي كۈچ 经济实力

ئىقتىسادىي كرىزىس 经济危机

ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچ 经济指标

ئىقتىسادىي كۈرەش 经济斗争

ئىقتىسادىي كېڭەيمىچىلىك 经济扩张

ئىقتىسادىي گەۋدە 经济实体

ئىقتىسادىي مەركەز 经济中心

ئىقتىسادىي مەنپەئەت 经济利益

ئىقتىسادىي مۇپەتتىش 审计员

ئىقتىسادىي مېخانىزم 经济机制

ئىقتىسادىي ھەمكارلىق 经济合作

ئىقتىسادىي ھېسابات 经济核算

ئىقتىسادىي ئورمان 经济林

ئىقتىسادىي ئۇچۇر 经济信息

ئىقتىسادىي ئۈنۈم 经济效果，经济效益，经济效率

ئىقتىسادىي ئۈنۈمشۇناسلىق 经济效果学

ئىقتىسادىي ۋاستە 经济手段

ئىقتىسادىي ئىستاتىستىكا 经济统计

ئىقتىسادىي ئىنسانشۇناسلىق 经济人类学

ئىقرار (ئىقرارى) 〔静〕①口供②承认：ئۇ توغرا قىلمىغىنىغا ～ ئىدى. 他承认做得不对。

ئىقرار بولماق 承认，供认：ئۇ سادىر قىلغان خاتالىقىغا ئىقرار بولدى. 他承认了自己所犯错误。

ئىقرار قىلماق 承认，供认：ئۇ ئاكىسىغا يالغان گەپ قىلغانلىقىنى ئىقرار قىلدى. 他对哥哥承认了说假话。ئۇ ئۆز خاتالىقىنى يوشۇرماستىن ئىقرار قىلدى. 他对自己的错误供认不讳。

ئىقرارنامە 〔静〕供状

ئىقلىم 〔静〕①气候，物候：ئىقلىمى سوغۇق جايلار 气候寒冷的地方②环球，全球，环宇：پۈتۈن ئىقلىمغا داڭ كەتمەك 名扬全球

ئىقلىم بايلىقى <气> 气候资源

ئىقلىم تۈرى <气> 气候分类

ئىقلىم تىپى <气> 气候类型

ئىقلىم جۇغراپىيىسى 气候地理学

ئىقلىم شارائىتى <气> 气候条件

ئىقلىم قۇشلىرى 候鸟

ئىقلىم نورمالسىزلىقى <气> 气候反常

ئىقلىم ئۆزگىرىشى <气> 气候变迁

ئىقلىميا 〔静〕<药> 金银落(锤炼金银时析出的物，民间用于明目祛湿)

ئىقلاچ 〔静〕<古، 动> 骏马

ئىكتە 〔静〕<古، 动> 窝雏

ئىكتۇ 〔静〕<古> 家畜

ئىكتى 〔静〕<方> 刁滑，滑头

ئىكرام 〔静〕尊敬：～ تەلەپ قىلسىڭىز، ～ قىلىڭ. <谚> 要人尊重你，你先尊敬人。

ئىككىبېزەك = قوشكېزەك

ئىككى 〔静〕二，两，双：～ ئادەم 二人 / ئىككىنىڭ بىرى 二者之一 / ～ ياشلىق بالا 两岁的孩子 / ～ قولۇمنى كۆتۈرۈپ قوللايمەن. 我举双手赞成。～ كىشىلىك كارىۋات 双人床 / ～ قوچقارنىڭ بېشى بىر قازاندا قاينىماس. <谚> 一锅煮不下两个公羊头；喻"一山不容二虎"。～ قوچقار ئۇسۇشقىنىدا، بۆرىنىڭ قورسىقى ئاچمىدۇ. <谚> 两只公羊相抵，狼的胃口大开；喻"鹬蚌相争，渔人得利"。

ئىككى ئارىلىق بولماق <成> ①两面跑②左右为难，两面不讨好：يېقىندىن بېرى ئىككى ئارىلىق بولۇپ قالدىم، ئۇنىڭغا قارىسام بۇ قالىدۇ، بۇنىڭغا قارىسام ئۇ. 近来，我左右为难，顾了这头，顾不了那头。

ئىككى ئالەم <宗> 两世（今世和来世）

ئىككى ئالەم رازى = ئىككى دۇنيا رازى

ئىككى ئەزالىق تەقسىمات <数> 二项分布

ئىككى ئەزالىق تەڭلىمە <数> 二项方程

ئىككى بۆلۈنمىلىك <哲> 二分法

ئىككى بىسلىق ①双刃的: ~ خەنجەر 双刃剑 ②两重的，两面的: ~ مەنە 有两重意思 / ~ پىلان 两面兼顾的计划 / ~ گەپ 双关语，一语双关 / بۇ ~ ئادەم. 这人是个两面派。

ئىككى پۇتلاپ مېڭىش 两条腿走路

ئىككى پۇتنى بىر ئۆتۈككە تىقماق <成> 脚塞进一只靴子；喻同"山穷水尽；走投无路": ھازىر سېنىڭ ئىككى پۇتۇڭ بىر ئۆتۈككە تىقىلىپ قالدى. 现在你走投无路了。

ئىككى پۇتى گۆرگە ساڭگىلىماق <成> 半截身子入土: ئىككى پۇتى گۆرگە ساڭگىلىغانلارمۇ ھاياتقا ئۈمىدۋار قارايدۇ. 半截身子入土的老人对生活仍然充满希望。

ئىككى پۇتى ئۆرە قالماق <成> 气昏了头: سېنىڭ سىلىق - سىپايە گەپلىرىڭمۇ ئىككى پۇتۇڭ ئۆرە قالدۇ. 语气很温和的话都使你气昏了头。

ئىككى پۇل 一文不值，一钱不值

ئىككى پۇلغا ئالماسلىق 一钱不值，一文不值

ئىككى پۇلغا يارىماسلىق = ئىككى پۇلغا ئالماسلىق

ئىككى تاشنىڭ ئارىلىقىدا يانجىلماق <成> 石缝里的草左右为难，两面受气: ئۇ راستىنلا ئىككى تاشنىڭ ئارىلىقىدا يانجىلىۋاتىدۇ. 他的的确确左右为难。

ئىككى تايىن 不一定，未必: ئۇنىڭ كېلىشى ~. 他不一定来。

ئىككى تەرەپلىمە ①两方面: مەسىلىگە ~ قارىماق 两方面看问题 ②双向: ~ كۆزەتمەك 双向观测

ئىككى تەرەپلىمىلىك 两面性

ئىككى تۇغقان 同胞（兄弟姐妹）: ئۇنىڭ ~ سىڭلىسى بار. 他有个胞妹。

ئىككى تۈرلۈك 两种

ئىككى تىللىق ①双语的: ~ ئوقۇتۇش 双语教学 ②心口不一的: ~ ئادەم 心口不一的人

ئىككى تىلى بار <成> 话中有话: ئۇنىڭ گېپىنىڭ راست - يالغانلىقىغا ھۆكۈم قىلىش تەس، ئۇنىڭ ~. 他的话真假难分，他话中有话。

ئىككى دۇنيا <成> ①两世（阳间和阴间）②两码事: ياخشى نىيەتتە بىرلىگەن تەنقىد بىلەن يامان نىيەتتە قىلىنغان ھۇجۇم پۈتۈنلەي ~. 善意的批评跟恶意的攻击完全是两码事。

ئىككى خىيال 三心二意，迟疑不决: ئىمتىھانغا قاتنىشىش - قاتناشماسلىق ھەققىدە ~ بولۇپ قالدىم. 参加或不参加考试，我迟疑不决。

ئىككى دۇنيا بولۇشماق <成> 断绝来往: شۇنداق قىلىپ، ئۇ بىر نەۋرە ئاكىسى بىلەن ئىككى دۇنيا بولۇشۇپ كەتتى. 于是，他同表兄断绝了来往。

ئىككى دۇنيا رازى <成> 非常满意: مەن سىزدىن ~. 我对你非常满意。

ئىككى دۇنيالىق <成> 两世的，今世和来世的

ئىككى سەككىز ئون ئالتە 半斤八两

ئىككى قولدا تۇتماق 两手抓

ئىككى قولغا تايانماق 依靠自己的力量（双手）: ئۈزۈمچىلىك يېزىسىدىكى دېھقانلار ئىككى قولغا تايىنىپ بېيىدى. 葡萄村的农民依靠自己的力量变富裕了。

ئىككى قوللاپ 双手: ئۇ تونۇشتۇرۇشنى ~ سۇندى. 他双手递上了介绍信。

ئىككى قوللۇق 两手: ~ سىياسەت 两手政策

ئىككى قولنى بۇرنىغا تىقىپ قالماق <成> 双手空空: ئۇلار بىزگە ياخشىلىق قىلغان، بالىسىنىڭ تويىغا ئىككى قولىمىزنى بۇرنىمىزغا تىقىپ بارساق بولماس. 他们待我们不薄，我们空着双手去参加他们孩子的婚礼怕不行。

ئىككى قولۇم كۆكسۈمدە 遵命

ئىككى قۇتۇپ 两极

ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنمەك 两极分化: بازار ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشتا ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنۈشنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك. 发展市场经济，要防止出现两极分化。

ئىككى قۇتۇپلۇق لامپا <物> 两极管

ئىككى قىرقىم （十二岁骆驼）牙二次磨损

ئىككى قىرلىق ئارپا <植> 二棱大麦

ئىككى قىممەت لوگىكىسى <逻> 二值逻辑

ئىككى كۆزى تۆت بولماق <成> 望眼欲穿，望穿秋水，眼巴巴: ئۇ سېنى كۈتۈپ، ئىككى كۆزى تۆت بولدى. 他眼巴巴地等你。

ئىككى كۈرەك تۆگە 四岁骆驼

ئىككى كۈنلۈك ئۆمرى قالماق 没几天活头，来日无多: مەن قېرى ئادەم، ئىككى كۈنلۈك ئۆمرۈم قالدى. 我老了，活不了几天了。

ئىككى كۆڭنىڭ بىرىدە <成> 五差三隔: ئۇ ~ بوۋىسىنى يوقلىغىلى كېلەتتى . 爷爷望探来五差三隔他。

ئىككى كېمىگە دەسسىمەك <成> 船只两踩脚

ئىككى گەپنىڭ بىرى بولسا 口口声声，张口闭口: ئۇ ~ ، بىلمەيمەن دەيدۇ . 道知不说声声口口他。

ئىككى مەنبەچىلىك <哲> 论元二

ئىككى مەنبەلىك ئىگىلىك <经> 济经元二

ئىككى نامەلۇملۇق تەڭلىمە <数> 式程方元二

ئىككى نۇقتىچىلىق <哲> 论点两

ئىككى ئوتتۇرىدا قالماق 难为右左

ئىككى ئېغىز گەپ 话句两一: سىلىگە ئىككى ئېغىز گېپىم بار ئىدى . 说您跟要话句两一有我。

ئىككى ئىلىك خەت 条便，函便，条批: ~ يېزىۋەتكەن بولسىلا ، تولىمۇ ياخشى بولاتتى . 再就条便个写您驾劳了过不好。

ئىككى ياقلىق بۇلۇڭ <数> 角面二

ئىككى ياقلىق شەكىل <数> 形面二

ئىككى ياقلىما 面方两

ئىككى ياقلىمىلىق ① <哲> 性重二: ~ ماتاش تۇزۇمى 二重工资制 / ئەمگەكنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى 动劳的二重性 / تاۋارنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى 商品的二重性 ②双重性，两面性: ~ خىسلەت 双重人格 / شەيئىنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى 事物的双重性

ئىككى يانغا قارىماق <成> 盼右顾左

ئىككى يۈزلۈك 的面双: ~ كاجى 叽卡面双

ئىككى يۈزلىمە 两面三刀的: ~ ئادەم 两面三刀的人

ئىككى يۈزلىمچى 派面两

ئىككى يۈزلىمچىلىك 法手派面两: ~ قىلماق 耍两面派手法

ئىككىقات 〔静〕双身子，有身孕

ئىككىقات بولماق 怀孕

ئىككىلەمچى 〔静〕① <哲> 第二性② <电> 次波

ئىككىلەمچى بۇلغىنىش 二次污梁

ئىككىلەمچى دەرەخ 次生林木

ئىككىلەمچى دەريا 后成河

ئىككىلەمچى دەۋر <地> 二叠纪

ئىككىلەمچى دولقۇن <物> 二次波

ئىككىلەمچى سىستېما <地> 二叠系

ئىككىلەمچى سىكلون <气> 副气旋，次生气旋

ئىككىلەمچى قان ئازلىق <医> 血贫性发继

ئىككىلەمچى كۈچىنىش <水> 力应次

ئىككىلەمچى كېسەللىك <医> 病发继

ئىككىلەمچى مەھسۇلات <经> 品产游下

ئىككىلەمچى ئۇرغۇ <语> 音重次

ئىككىلەمچى ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇش 第二性长元音

ئىككىلەمچى يىلتىز <植> 根生次

ئىككىلەندۈرمەك «ئىككىلەنمەك» 的使动态: ئۇنىڭ بۇ گېپى مېنى ئىككىلەندۈرۈپ قويدى . 他的这句话使我得迟疑不决。

ئىككىلەنمەك 〔动〕犹豫，踌躇，疑迟: ئۇ ئىككىلىنىپ بىر قارارغا كېلەلمەيۋاتاتتى . 他犹豫不决。 سەن بۇ ئىشتا قىلچە ئىككىلەنمەسلىكىڭ كېرەك . 对这件事你丝毫不要犹豫。 ئۇ بىرھازا ئىككىلىنىپ تۇرۇپ ، ئاخىر ماقۇل بولدى . 他踌躇了半晌，最后同意了。 ئەمدى ئىككىلىنىشكە بولمايدۇ . 再不能迟疑了。

ئىككىلىك 〔静〕二进位

ئىككىلىك ساناق سىستېمىسى <数> 二进位数制

ئىككىلىك سىستېما <数> 二进位制

ئىككىلىنىشمەك «ئىككىلەنمەك» 的共同态

ئىككىنچى 〔静〕①第二: ~ ئۆي 二号房间 / 1 - ئاينىڭ ~ كۈنى 元月二日 / ~ سىنىپ 二年级 / ئۆتكەن ئەسىرنىڭ ~ يېرىمى 上世纪下半叶②再次: مۇنداق ئىشنى ~ قىلمايمەن . 我再不做这样的事了。③别的: سەن بۇ ئىشنى ~ بىر ئادەمگە دېمە . 这件事你不要给别人讲。

ئىككىنچى ئالەم تېزلىكى <物> 第二宇宙速度

ئىككىنچى ئاۋاز تېزلىكى <物> 亚声速

ئىككىنچى ئاي <天> 二月

ئىككىنچى باسقۇچلۇق ئەمەل <数> 第二级运算

ئىككىنچى پاس <体> 二传

ئىككىنچى پاسچى <体> 二传手

ئىككىنچى تەرەپ 对方，乙方

ئىككىنچى تۇراقلىق تەڭپۇڭلۇق <物，化> 亚稳平衡

ئىككىنچى تۇراقلىق ھالەت <物，化> 亚稳态

ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا 换句话说，换言之

ئىككىنچى جۇ <气> 九二
ئىككىنچى چوڭ قۇرۇقلۇق 陆大次
ئىككىنچى دەرىجىلىك ئەگرى سىرت <数> 二次曲面
ئىككىنچى دەرىجىلىك تەڭسىزلىك <数> 二次不等式
ئىككىنچى دەرىجىلىك تەڭلىمە <数> 二次方程
ئىككىنچى دۇنيا 第二世界
ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى 第二次世界大战
ئىككىنچى رەت ①第二排②<法> 第二顺序
ئىككىنچى سوت <法> 二审
ئىككىنچى سوغۇق فرونت <气> 副冷锋
ئىككىنچى كەسىپ <经> 第二产业
ئىككىنچى ئىنتېرناتسىئونال 第二国际
ئىككىنچىدىن 〔助〕 其次: بۇ يېزىنىڭ تۇپرىقى ناچار، ~ سۈيى قىس . 这个村子土质差، 其次是缺水。
ئىككىنچىلەپ 〔静〕 再: بۇنىڭدىن كېيىن سىنىڭ ئۆيۈڭگە ~ بارمايمەن . 从今以后我再不到你家去了。
ئىككىنچىلىك 〔静〕 第二名، 亚军: ئىككىنچىلىكنى ئالماق 获第二名، 获得亚军
ئىككىيلەن 〔静〕 两人، 俩، 二人: ئۇلار ~ مەكتەپكە كەتتى . 他们二人到学校去了。
ئىكۋىۋالېنت 〔静〕 当量، 等价物
ئىكۋىۋالېنتلىق 〔静〕 <化> 当量的، 等价的
ئىكۋىۋالېنتلىق يادرو بومبىسى <军> 当量核弹
ئىكىرتمەك 〔动〕 <古> 压迫، 欺压، 折磨، 虐待
ئىكىرچگۇ 〔静〕 <古> 嫌疑، 猜疑، 疑惑، 怀疑
ئىكىرچگىۈن 〔静〕 <古> 犹豫不决的، 迟疑的، 踌躇的
ئىكىر - چىكىر 〔静〕 ①零碎的، 琐碎的، 鸡毛蒜皮的 ②底细، 原委، 细微之处: بۇ ئىشقا يېڭىدىن كىرىشتۇق، ئىكىر - چىكىرنى تېخى بىلىپ بولالمىدۇق . 我们刚开始干这事، 细微之处还没有摸透。
ئىكىرلىك 〔静〕 <方> 苦楚، 痛苦، 苦闷
ئىكىندى 〔静〕 <方> 申时(下午 3 时至 5 时之间的时间)
ئىگ 〔静〕 <古> 病، 疾病
ئىگە 〔静〕 ①主人، 东家: ئۆي ئىگىسى 房主، 房东 / يەر ئىگىسى 土地的主人 / دۇكان ئىگىسى 店东 / مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۈچلۈك . <谚> 小偷比失主还凶。 ئىتنىڭ پەيلى ئىگىسىگە مەلۇم . <谚> 狗的脾气主人知道。② <语> 主语: «مەن بىر كىتاب ئالدىم» دېگەن جۈملىنىڭ ئىگىسى «مەن» . "我买了一本书"这一句子的主语是"我"。③ <宗> 主(伊斯兰教徒对真主的称呼)④具有، 拥有: مەملىكىتىمىز ئىنتايىن مول تەبىئىي بايلىقلارغا ~ . 我国拥有极丰富的自然资源。 ئاتوم قوراللىرىغا ~ دۆلەتلەر 拥有核武器的国家
ئىگە بولماق ①具有، 占有، 拥有، 掌握: بۇ يەرنى ئاچساق، مول تەبىئىي بايلىققا ئىگە بولىمىز . 我们开发这片地方، 将拥有丰富资源。 بىز نۇرغۇن خام ئەشيا مەنبەلىرىگە ئىگە بولدۇق . 我们掌握了很多原料来源。②得到، 取得، 受到: بىز بىرىنچى قول ماتېرىيالغا ئىگە بولدۇق . 我们取得了第一手资料。 ساۋاقداشلارنىڭ ئىشەنچىگە ئىگە بولۇش ھەممىدىن مۇھىم . 最重要的是得到同学们的信任。③作主، 承当: ئادەم ئۆزى قىلغان ئىشقا ئۆزى ئىگە بولۇشى لازىم . 自己做的事要自己承当。
ئىگە قىلماق 使具有، 使具备
ئىگە - چاقا 〔静〕 庇护者، 照管者: ئۇ خۇددى ئىگە - چاقىسى يوق ئادەمدەك كوچىنىڭ بىر بۇلۇڭىدا ئولتۇراتتى . 他好像无人照管的人一样在街道的一个角落里坐着。
ئىگە - چاقىسىز 〔静〕 无主的، 无依无靠的: ~ ئۆي 无主的房屋 / ~ بالا 无依无靠的孩子
ئىگە - چاقىلىق 〔静〕 有主的، 有依靠的
ئىگە - خەۋەر 〔静〕 <语> 主谓: ~ مۇناسىۋىتى 主谓关系
ئىگە - خەۋەرلىك 〔静〕 <语> 主谓的: ~ جۈملە 主谓句 / ~ قۇرۇلما 主谓结构
ئىگەكىم 〔叹〕 不管怎样: ~ ، ھەممىمىز قېرىنداش بولغاندىكىن، مېنىمۇ يوقلاپ قويساڭ بولاتتىغۇ! 不管怎样، 我们都是同胞兄弟، 你也应去看一看我嘛!
ئىگەمەك 〔动〕 <古> 拴، 捆، 系، 固定
ئىگەنمەك 〔动〕 <古> 怀胎
ئىگچىل 〔静〕 <古> 多病的
ئىگدىش 〔静〕 <古> 同母的، 同胞
ئىگدىلمەك 〔动〕 <古> 受教育، 受训练، 被培养
ئىگرەنمەك 〔动〕 <古> 呻吟
ئىگسىزلىك 〔静〕 <古> 健康
ئىگلەمەك 〔动〕 <古> 生病، 患病
ئىگىد 〔静〕 <古> 假的، 虚假的، 虚伪的
ئىگدار 〔静〕 所有者، 持有人: ئىگدارنىڭ ھوقۇق - مەن-

پەئەتى 益权者有所

ئىگىدارچىلىق 〔静〕 有所، 辖管: بۇ يەرلەر دېھقانلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولىدۇ . 这些土地归农民所有。 ئۇ مال-لارنى بىزنىڭ ئىگىدارچىلىقىمىزغا تاپشۇرۇش كېرەك . 那些货物应归我们所有。

ئىگىدارچىلىق قىلماق 占有، 拥有، 有: بەر دۆلەتكە تەۋە ، ئۇنىڭغا ھېچكىم ئىگىدارچىلىق قىلالمايدۇ . 土地属国家所有، 谁都不能占有。

ئىگىدارلىق = ئىگىدارچىلىق

ئىگىدارلىق قىلماق 作主: بىز ئۆز زېمىنىمىزغا ئىگىدار-لىق قىلىمىز . 我们自己的土地由我们作主。

ئىگىدارلىق ھوقۇقى <经> 所有权

ئىگىدگۈ 〔静〕 <古> 教育، 教养، 修养

ئىگىدمەك 〔动〕 <古> ①提高، 提升②救助، 扶助

ئىگىسىز 〔静〕 无主的، 无人认领的: ~ مۈلۈك 无主财产 / ~ يېتىم بالا 无人认领的孤儿 / ~ خەت 死信

ئىگىسىز جۈملە <语> 无主句

ئىگىسىز قالماق 无依无靠، 无家可归: مەريەمخان ئىگىسىز قالغان بالىلاردىن بىرمۇنچىسىنى باقتى . 麦尔耶姆罕领养了不少无家可归的孩子。

ئىگىسىزلىك «ئىگىسىز» 的名词形式

ئىگىش 〔静〕 <古> 性情暴躁的动物، 未驯服的动物

ئىگىل 〔静〕 <古> 普通的، 平常的، 平凡的

ئىگىلەتمەك «ئىگىلىمەك» 的使动态: ئوقۇغۇچىلارغا ئالدى بىلەن دەرسنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىنى ئىگىلەتىش كېرەك . 首先要使学生掌握课程的主要内容。

ئىگىلەشمەك «ئىگىلىمەك» 的共同态

ئىگىلەنمەك «ئىگىلىمەك» 的被动态: ئۆي - جاي سېلىشقا بولىدىغان بوش يەرلەر ئالللىقاچان باشقىلار تەرىپىدىن ئىگىلىنىپ كەتكەنىدى . 空闲的宅基地早就被别人占了。

ئىگىلىك 〔静〕 ①拥有، 经营: دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانى-لار 国有企业، 国营企业 / بۇ يەرلەر ئەمدى مېنىڭ ئىگى-لىكىمدە بولىدۇ . 这些土地现在归我所有。②经济، 产业: خەلق ئىگىلىكى 国民经济 / ئىگىلىكنى جانلاندۇرماق 搞活经济 / ئىگىلىكنى گۈللەندۈرمەك 繁荣经济

ئىگىلىك ئالماش <语> 物主代词

ئىگىلىك باشقۇرۇش <经> 经营، 经营管理: ئىگىلىك باشقۇرۇشتا ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقى 经营自主权 / ~ تۈزۈلمىسى 经营管理体制

ئىگىلىك باشقۇرۇش مېخانىزمى <经> 经营机制

ئىگىلىك باشقۇرۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 经营经济学

ئىگىلىك پسىخولوگىيىسى <心> 产业心理学

ئىگىلىك كېلىش <语> 属格، 领属格

ئىگىلىك ھوقۇقى 主权: دۆلەتنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنى قوغدىماق 捍卫国家主权 / ئىگىلىك ھوقۇقىنى يۈرگۈزمەك 行使主权 / ئىگىلىك ھوقۇقلۇق دۆلەت 主权国家

ئىگىلىك ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 产业经济学

ئىگىلىمەك 〔动〕 ①占، 占用، 占有، 占据: قوشۇلىدىغانلار كۆپ سانىنى ئىگىلىدى . 赞成的占多数。 جاھازلار ناھايىتى جىق يەرنى ئىگىلىۋاپتۇ . 家具占用的地方太多。 ئۇلار نۇر-غۇن مال - مۈلۈكنى ئىگىلىۋالدى . 他们把大量财产据为己有。 جەڭ مەنزىرىسىنى تەسۋىرلەش بۇ روماندا چوڭ ئورۇننى ئىگىلەيدۇ. 战斗场面的描写在这部小说里占了很大的篇幅。②掌握: ئۇ ئىنگلىز تىلىنى خېلى ياخشى ئىگىلەپتۇ . 他较好地掌握了英语。

ئىڭە 〔模〕 哇哇: بوۋاق ~ قىلىپ يىغلاپ كەتتى . 婴儿哇的一声哭起来了。

ئىڭەس 〔静〕 <古> 傻子، 呆子

ئىڭەلىمەك 〔动〕 哇哇作声: بالا ئىڭەلەپ يىغلاپ ئانىنى ئالدى-راتتى . 孩子哇哇一哭急坏了妈妈。

ئىڭە - ئىڭە 〔模〕 (形容小儿哭声)呱呱

ئىڭراتماق «ئىڭرىماق» 的使动态: بالىڭىزنى ئىڭراتماي ، ئەم-گۈزسىڭىزچۇ . 您给孩子喂点奶، 别让他哇哇地哭。

ئىڭراشماق «ئىڭرىماق» 的共同态

ئىڭراق 〔静〕 呻吟: ~ ئاۋاز 呻吟声

ئىڭرىماق 〔动〕 哼، 呻吟: كېسەل كېچىچە ئىڭراپ چىقتى . 病人哼了一夜。 ئۇ بىر قېتىممۇ ئىڭراپ قويمىدى . 他一声也没哼。 نېمىشقا ساق تۇرۇپ ئىڭرايسەن؟ 你为什么无病呻吟呢？ بەزىلەر باركى ، بىر يېرى ئاغرىمىسىمۇ ئىڭرايدۇ . 有些人就是无病呻吟。

ئىڭىشلىك 〔静〕 <方> 耳环

ئىڭلىچ 〔静〕 <植> 石蒜

ئىلاج (ئىلاجى) 〔静〕 办法، 法子: ~ قانچە؟ 有什么办法？ ~ يوق . 没办法。 زادى ~ بولمىسا ، ئۆزۈڭ بىرىپ كېلىشكە توغرا كېلىدۇ . 实在没法子(不得已)، 你只好亲自去一趟。

ئىلاج بار ①尽可能، 尽量: بۇ ئىشنى ~ بۈگۈن تۈگە-تەيلى . 咱们尽可能今天把这事干完。②有办法

ئىلاج قىلماق 设法، 想办法

ئىلاجىنىڭ بارىچە 尽量، 尽可能: ~ بۇرۇنراق جاۋاب بەرسىڭىز. 请你尽可能早一点答复。

ئىلاجسىز 〔静〕没办法، 无可奈何، 不得已: مەن ~ ئەھۋالدا قالدىم. 我现在处于无可奈何的境地。 ئۇ ~ ماقۇل بولدى. 他不得已而同意。

ئىلاجسىزلىق 《ئىلاجسىز》的抽象名词: قاسىم ئىلاجسىزلىقتا ئۆز يۇرتىدىن ئايرىلغان. 喀斯木不得已而离开了自己的家乡。

ئىلاھ (ئىلاھى) 〔静〕<宗> 神، 神灵: ئىلاھىم ئامان قىلسۇن. 神灵保佑。

ئىلاھ ئىزلەش تەلىماتى <宗> 寻神论

ئىلاھائامىن 〔静〕<宗> 阿敏(祈祷或乞求施舍时的用语، 意为"祈准我所求")

ئىلاھائامىنغا كەتمەك <成> 白费، 落空: شۇنچە كۆپ پۇل خەجلىدۇق، ھەممىسى ئىلاھائامىنغا كەتتى. 我们花了不少的钱، 全都白费了。

ئىلاھە (ئىلاھەسى) 〔静〕<宗> 女神

ئىلاھىي 〔静〕神的، 神奇的: ~ كۈچ 神奇的力量

ئىلاھىي دۇنيا 天国

ئىلاھىي ھاكىمىيەت <哲> 神权

ئىلاھىيەت 〔静〕神学

ئىلاھىيەتشۇناس 〔静〕神学家

ئىلاھىيەتشۇناسلىق 〔静〕神学

ئىلاھىيلاشتۇرماق 《ئىلاھىيلاشماق》的使动态

ئىلاھىيلاشتۇرۇشماق 《ئىلاھىيلاشتۇرماق》的共同态

ئىلاھىيلاشتۇرۇلماق 《ئىلاھىيلاشتۇرماق》的被动态

ئىلاھىيلاشماق 〔动〕神化

ئىلاۋە 〔静〕按语، 附言، 注注، 备考، 备注: تەھرىر ئىلاۋىسى 编者按

ئىلاۋە قىلماق 附注، 备注، 附录

ئىلە 〔静〕<方> 治疗

ئىلەرسۇك 〔静〕<古> 裤带

ئىلەشتۈرگۈچ 〔静〕搅拌机، 搅拌器

ئىلەشتۈرمەك 《ئىلەشمەك》的使动态: سېمونت لايىنى ماشىنا بىلەن ~ 用机器拌水泥浆 / ئىشنى ئۇ ئىلەشتۈرۈۋەتتى. 事情都让他搅糟了。 تالاغا چىقىپ ئويناڭ، بۇ يەردە مېنى ئىلەشتۈرمە! 出去玩儿吧، 别在这里搅扰我!

ئىلەشتۈرۈشمەك 《ئىلەشتۈرمەك》的共同态

ئىلەشتۈرۈلمەك 《ئىلەشتۈرمەك》的被动态

ئىلەشكەك 〔静〕随和的، 平易近人的: ~ ئادەم 随和的人

ئىلەشمەك 〔动〕①掺، 混杂: قوناق ئۇنى بىلەن بۇغداي ئۇنى ئىلىشىپ قاپتۇ. 玉米面和白面掺到一起了。②打交道، 来往: ئۇ بۇ يەرگە كەلگەندىن بۇيان ھېچكىمگە ئىلەشمەي يۈرۈۋەردى. 自从他到这儿以来، 独行独往، 跟任何人都不打交道。③出错: ھېسابتا ~ 算帐错目 ④神经错乱: ئۇ ئىلىشىپ قاپتۇ. 他神经错乱了。

ئىلەك 〔静〕<古> 主人، 东家

ئىلەكچى = جارچى

ئىلەڭگۈچ 〔静〕秋千: ~ ئۇچماق 荡秋千

ئىلەل 〔叹〕<古> 嗟(对伯克، 可汗的应诺声)

ئىلەنچ¹ 〔静〕<方> 挖苦، 奚落، 反唇相讥

ئىلەنچ² 〔静〕<古> 弯曲的، 多弯的، 曲里拐弯的

ئىلەنمەك¹ 〔动〕<方> 纠缠

ئىلەنمەك² 〔动〕<古> 统治

ئىلباسۇن 〔静〕<动> 伊利巴逊(一种鸭子)

ئىلبوخچا 〔静〕<方> 母亲送给出嫁女儿的针线包

ئىلتىپات (ئىلتىپاتى) 〔静〕①恩赐، 恩典، 恩惠: ئەركىنلىكنى خەلق كۈرەش ئارقىلىق قولغا كەلتۈرگەن، ئۇ ھېچقانداق ئىلتىپاتتىن كەلگەن ئەمەس. 自由是人民斗争得来的، 不是什么人恩赐的。②盛情: ئىلتىپاتىڭىزغا رەھمەت. 感谢你的盛情。

ئىلتىپات قىلماق ①开恩②赏识، 赏赐، 赏光: خانىمىزگە ئىلتىپات قىلسىلا. 请赏光到寒舍一坐。 ئىلتىپات قىلىپ بۇ سوۋغىنى قوبۇل قىلغايسىز. 请赏脸收下这份礼。 تاماققا ئىلتىپات قىلسىلا. 请赏光就餐。

ئىلتىپات كۆرسەتمەك 关照، 殷勤: بالىمىز تېخى گۆدەك، كۆپرەك ئىلتىپات كۆرسىتىشلىرىنى ئۆتۈنىمىز. 我们的孩子还很幼稚، 请您多关照。

ئىلتىپاتسىز 〔静〕冷漠: بىزگە قىلىنغان بۇ خىل ئىلتىپاتسىزلىقنى چىدىغىلى بولمايدۇ. 对我们的这种冷漠待遇是不可容忍的。

ئىلتىپاتسىزلىق 〔静〕冷漠的态度: ئۇ بىزگە ~ قىلدى. 他对我们态度很冷漠。

ئىلتىپاتلىق 〔静〕盛情的: ~ تەكلىپلىرى ئۈچۈن ئىنتايىن مىننەتدارمەن. 对您的盛情邀请感激万分。

ئىلتىجا (ئىلتىجاسى) 〔静〕要求، 请求، 祈求: مېنىڭ ئىلتىجايىمنى بىر قېتىم قوبۇل قىلىڭ. 请接受我的请求。

ئىلتىجا قىلماق 祈求، 恳求: ھەق - ناھەقنى ئېنىق

。非是清分您求祈我 . ئايرىشلىرىنى ئىلتىجا قىلىمەن
كۆز- ~ ئۇ ھەمراھىغا :的望期، 的求祈 〔静〕 **ئىلتىجالىق**
同着望光目的求祈以他 . لىرى بىلەن تەلمۈرۈپ قارىدى
。伴
:求请②书请申، 子呈① 〔静〕 (ئىلتىماسى) **ئىلتىماس**
。求请个有我 . مېنىڭ بىر ئىلتىماسىم بار
ئۇ ئۆزىگە يۇقىرىنىڭ :求请، 请申 ئىلتىماس قىلماق
上求请他 . ئەڭ جاپالىق ۋەزىپە تاپشۇرۇشنى ئىلتىماس قىلدى
。务任的巨艰最他给交级
- با / 走快 ماڭماق ~ :速迅، 速急، 速快، 快 〔静〕 **ئىلدام**
楼下速快 . لىخانىدىن ~ چۈشكەن چولپان ئىشىكنى ئاچتى
的促急着迈 قەدەم تاشلىماق ~ 。门了开打潘丽乔的
伐步
快加 ~ سۈرئەتنى :态动使的 «ئىلداملىماق» **ئىلداملاتماق**
伐步快加 ~ قەدەمنى / 度速
态同共的 «ئىلداملاتماق» **ئىلداملىتىشماق**
态动被的 «ئىلداملاتماق» **ئىلداملىتىلماق**
- سۈر ياشانغانلارغا مۇنداق :式形词名的 «ئىلدام» **ئىلداملىق**
速种这以، 说来人年老对 . ئەت بىلەن مېڭىش ~ قىلىدۇ
。了快太走行度
- ئىل ئۇنىڭ مېڭىش سۈرئىتى :快加، 速加 〔动〕 **ئىلداملىماق**
。度速进行了快加他 . داملىدى
态动使的 «ئىلماق» **ئىلدۇرماق**
电闪، 雷 <古> 〔静〕 **ئىلدىرىم**
香芸 <植> 〔静〕 **ئىلرۇك**
疗毛羊出长 چىقماق ~ :疗毛羊 <医> 〔静〕 **ئىلغا**[1]
下见 **ئىلغا**[2]
ئوغرى قويۇق دەرەخزارلىق :清看، 别辨 ئىلغا قىلماق
那中林树密茂了清看偷小 . ئىچىدىكى ئۆينى ئىلغا قىلدى
ئادىل ئۇدۇلغا قارىدى ، ئەمما ھېچنېمىنى ئىلغا 。子屋间一
不辨分也么什但، 眼一了望面对朝力迪阿 . قىلالمىدى
。清
物选挑人叫 ~ مال :态动使的 «ئىلغىماق» **ئىلغاتماق**
果水选挑人叫 ~ مېۋە - چېۋە / 品
- تېخ ~ / 者作工进先 خىزمەتچى ~ :进先 〔静〕 **ئىلغار**[1]
术技进先 نىكا
探哨، 察侦، 候斥 <古> 〔静〕 **ئىلغار**[2]
态动使的 «ئىلغارلاشماق» **ئىلغارلاشتۇرماق**
态动被的 «ئىلغارلاشتۇرماق» **ئىلغارلاشتۇرۇلماق**
进先变 〔动〕 **ئىلغارلاشماق**

سېنىڭ كاساپىتىڭدىن :性步进، 性进先 〔静〕 **ئىلغارلىق**
小们我 . گۇرۇپپىمىز ئىككى قېتىم ئىلغارلىقتىن قېلىپ قالدى
史历 ~ تارىخىي 。号称进先了去失次两得害你被组
步进的
步快②忙忽، 忙赶، 忙急① <古> 〔动〕 **ئىلغارماق**
走疾، 走
态同共的 «ئىلغىماق» **ئىلغاشماق**
(人的帝皇于举荐被代古)士贡 <古> 〔静〕 **ئىلغانچى**
~ / 货残 مال ~ :的下剩挑، 的残挑 〔静〕 **ئىلغاندى**
، كوچىغا شاپتۇل سېتىۋالغىلى چىقسام / 果苹的下剩挑 ئالما
全، 子桃买去街上我 . ئالمىدىم ، ئىلغاندىلىرى قالغانىكەن
。买没我، 的下剩挑是
态动被的 «ئىلغىماق» **ئىلغانماق**
ئىلغۇغا ئۇلار كىيىملىرىنى سېلىپ :子钩، 钩挂 〔静〕 **ئىلغۇ**
- ئىل 。了上钩衣在挂服衣下脱们他 . ئېسىپ قويۇشتى
有上钩 <谚> . غۇدا گۆشۈڭ بولسا ، بىر كۈنى مېھمانغا يارار
。愁不客来، 肉
- ئېچە ئىلغۇچنى :扣纪风، 销插، 儿锡钉① 〔静〕 **ئىلغۇچ**
针别، 针钩② 销插开拉 ۋەتمەك
芹膜斑 <植> 〔静〕 **ئىلغىم**
- ئاق :清分②食挑 ~ غىزا :选挑، 挑① 〔动〕 **ئىلغىماق**
白黑清分 ~ قارىنى
芹瓣膜 <植> 〔静〕 **ئىلغىمئوت**
得获③涉干، 预干②连牵① <方> 〔动〕 **ئىلكەشمەك**
到得، 得取؛ 握، 持 <古> 〔动〕 **ئىلكەرمەك**
ئۇ ھەربىي كىيىم كىيگەندە :扣纪风②销插① 〔静〕 **ئىلگەك**
。扣纪风开打不从服军穿他 . ئىلگەكنى ئېچىۋەتمەيدۇ
子钩③
بىز :前先، 先原، 往以، 前以، 前从① 〔静〕 **ئىلگىرى**
بۇ يەرگە ~ مەن 。学同老是先原们我 . ساۋاقداش ئىدۇق ~
~ مەن 。方地个这过来有没前以我 . كېلىپ باقمىغانىدىم
، 面前، 前② ؟说听没么怎我前先 ئەجەب ئاڭلىماپتىمەنغۇ
市城座这 . ئىدى ~ بۇ شەھەرنىڭ تەرەققىياتى بۇرۇنلا :步进
。达发当相就来原
ئۇنىڭ ئىشى بىرئاز ئىلگىرى :展进 ئىلگىرى باسماق
。展进点一了有情事的他 . باستى
促 ~ ئىشنى :动推، 进增، 进促 **ئىلگىرى سۈرمەك**
- ھەرقايسى ئەل خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدى / 作工动推، 作工进
民人国各进增要 . كى دوستلۇقنى ئىلگىرى سۈرۈش كېرەك
。谊友的间之

ئىلگىرى كەلمەك 旺兴、隆兴：كېرەمنىڭ ئىش-
ئوقتى خېلى ئىلگىرى كېلىپ قالدى . 兴很意生的木热克
。隆

ئىلگىرى - ئاخىر 〔静〕 后先、后前：بىز ~ بولۇپ بەش
قېتىم يىغىن ئاچتۇق . 会次五了开后先们我。

ئىلگىرى - كېيىن 〔静〕 后先、后前：بېيجىڭغا ~ بەش
قېتىم باردىم . 次五京北了去后先我。

ئىلگىرىكى 〔静〕 以前的、从前的、原先的：ئىش ~
以前的事 / ~ چاغ 前一个时期

ئىلگىرىلەتمەك «ئىلگىرىلىمەك» 的使动态：خىزمەتنى ~
推进工作

ئىلگىرىلەشمەك «ئىلگىرىلىمەك» 的共同态

ئىلگىرىلىمە 〔静〕 前进、转折

ئىلگىرىلىمە دولقۇن <物> 前进波

ئىلگىرىلىمە قوشما جۈملە <语> 转折复句

ئىلگىرىلىمە ھەرىكەت <物> 平动

ئىلگىرىلىمەك 〔动〕①前进、展进、推进、挺进：بىر قە-
دەم ~ 进一步 / يېزىلاردىكى ئېلېكترلەشتۈرۈش خېلى ئىلگىرى-
لىدى . 农村的电气化有了很大的进展。 قوشۇنلىرىمىز
جەنۇبقا قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە . 我军正向南推进。②进步：
ئۇ ئىدارىمىزغا كەلگەن ئۈچ يىل ئىچىدە خېلىلا ئىلگىرىلەپ كەت-
تى . 他到我们单位的三年中有了很大的进步。

ئىلگىرىلىگەن ھالدا 进一步：بۇ مەسىلىنى يەنىمۇ ~
تەتقىق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ . 这个问题需要更进一步研
究。

ئىللا - بىللا 〔静〕<习> 绝对、压根儿：مەن ئۇنى ~
كۆرمىدىم . 我压根儿没有见到他。

ئىللا - تاۋارا = ئىللا - بىللا

ئىللەت 〔静〕①疾病、病症、候：كونا ~ 固疾 / ساقايماس ~
绝症②毛病、弊病、缺陷：~ تۈزەلمىگۈچە مىللەت تۈ-
زەلمەس . 毛病不改正，民族不振兴。 <谚> فىزىئو-
لوگىيىلىك ~ 生理上的缺陷

ئىللەتسىز 〔静〕 没有弊病的、没有缺陷的、无瑕疵的：
~ ئادەم يوق . 没有无弊病的人。

ئىللەتلىك 〔静〕 有毛病的、有弊病的：~ ئادەم 有毛
病的人

ئىللىكس 〔静〕 <植> 冬青

ئىللىت 〔静〕 <矿> 伊利石

ئىللىق 〔静〕①和煦的、温暖的、暖和的：~ باھار شا-
مىلى 和煦的春风、春风和畅 / ~ ھاۋا 暖和的天气
②热情的、和蔼的

ئىللىق بۇلۇت <气> 暖云

ئىللىق چىراي 和颜悦色、热情：ئۇ مېھماننى ~ قار-
شى ئالدى . 他热情迎客。

ئىللىق فرونت <气> 暖锋

ئىللىق ئېقىم <气> 暖流

ئىللىقلىق «ئىللىق» 的名词形式：ئۇنىڭ چىرايىدىكى ~ مې-
نىڭ ئەندىشىلىرىمنى بىردىنلا تۈگەتتى . 她和颜悦色的表情
使我的担心一下子烟消云散了。

ئىلماق 〔动〕①挂、扣：ئۇ شەپكىسىنى ئېلىپ تامدىكى قوزۇققا
ئىلىپ قويدى . 他脱下帽子挂在墙橛子上。ئۇ مېھمانخا-
نىغا كىرىپ ئىشىكنى ئىچىدىن ئىلدى . 他走进客厅，从里
面把门扣上了。②抓住(话把)：ئىلھام مەمەتنىڭ سۆزىنى
ئىلىۋالدى . 伊力哈木抓住了麦麦提的话把。

ئىلمان 〔静〕 温的：~ سۇ 温水 / ~ چاي 温茶

ئىلمان قانلىق ھايۋان 常温动物

ئىلمە 〔静〕<纺> 针织的

ئىلمە توقۇلما <纺> 针织品、针织物

ئىلمەك 〔静〕①钩、钩子：ئىشىك ئىلمىكى 门钩②弯的

ئىلمەك بۇرۇن 鹰钩鼻

ئىلمەك بۇدۇر (مېڭىدە) <生理> 钩回

ئىلمەك تۇتام <生理> 钩束

ئىلمەك تۈكچە 钩状毛

ئىلمەك قۇرت 钩虫

ئىلمەك كۇلۇچ 钩板手

ئىلمەك گەپ 绕脖子话

ئىلمەكلىك 〔静〕 带钩儿的、带卡口的

ئىلمەكلىك پاترون 卡口灯头

ئىلمېنىت 〔静〕 <矿> 钛铁矿

ئىلمنوجوم = ئاسترونومىيە

ئىلمىي 〔静〕①科学的、学术的：~ خادىم 科学工作
者 / ~ ئۇسۇلدا تېرىقچىلىق قىلماق 科学种田 / ~ ئەسەر
学术著作 / ~ مەسىلە 学术问题②教务的

ئىلمىي باشقارما 教务处

ئىلمىي بايقاش 科学发现

ئىلمىي پەرەز 科学预见

ئىلمىي تەتقىقات 科学研究、科研

ئىلمىي تەجرىبە 科学实验

ئىلمىي تەكشۈرۈش 科学考察

ئىلمىي جەمئىيەت 学会

ئىلمىي ژۇرنال 报学

ئىلمىي سوتسىيالىزم 义主会社学科

ئىلمىي فانتازىيە 想幻学科

ئىلمىي ماقالە 文论术学

ئىلمىي مەزھەپ 派学

ئىلمىي مۇلاھىزە 点论学科

ئىلمىي مۇھاكىمە 论讨术学

ئىلمىي ھۆكۈم <逻> 断论学科

ئىلمىي ئۇنۋان 位学: دوكتورلۇق ئىلمىي ئۇنۋانى 士博 / 位学 ~ كومىتېتى 会员委位学

ئىلمىي ئىسپاتلاش <逻> 证论学科

ئىلمىيلىك 〔静〕 性学科، 性术学

ئىلھام (ئىلھامى) 〔静〕 感灵؛ 示启: ~ كەلمەك 灵生产 感، 示启到受

ئىلھام ئالماق 受到鼓舞، 得到启发: مەن ئۇنىڭ سۆزىدىن ئىلھام ئالدىم . 我从他的讲话中受到了启发。

ئىلھام بەرمەك 启发، 鼓舞: بۇ ئىش بىزگە ناھايىتى زور ئىلھام بەردى . 这件事对我们的启发很大。 ئاممىنىڭ كۆرەش ئىرادىسىگە ~ 鼓舞群众的斗志

ئىلھام تەپەككۇرشۇناسلىقى 灵感思维学

ئىلھامبەخش 〔静〕 有鼓舞力量的، 有感召力的: ~ ئەدەبىي ئەسەر 有感召力的文学作品

ئىلھامچى 〔静〕 鼓舞者، 鼓励者

ئىلھاملاندۇرماق «ئىلھاملانماق» 的使动态: ئۇنىڭ سۆزى مېنى ئىلھاملاندۇردى . 他的话鼓舞了我。

ئىلھاملاندۇرۇشماق «ئىلھاملاندۇرماق» 的共同态

ئىلھاملاندۇرۇلماق «ئىلھاملاندۇرماق» 的被动态

ئىلھاملانماق 〔动〕①受鼓舞، 受鼓励، 受到启示: خەلق ئۇنىڭ ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان باتۇرلۇقىدىن ئىلھاملاندى . 人民从他的大无畏精神中受到了鼓舞。②产生灵感: ئۇ ئىلھاملانغاندا ئاز - تولا شېئىر يېزىپ قويىدۇ . 他当产生灵感时也多少写一点诗。

ئىلى 〔静〕 <地> 伊犁

ئىلى ئاق چوشقىسى <畜> 伊犁白猪

ئىلى ئېتى <牧> 伊犁马

ئىلى ئېتىز چاشقىنى <动> 伊犁田鼠

ئىلىتماق «ئىلىماق» 的使动态: سۇنى ~ 把水烧热 / تۇخۇمنى ~ 冲鸡蛋

ئىلىتىش توقچىقى <药> 温散加瓦晒加里奴司 片

ئىلىتىشماق «ئىلىتماق» 的共同态

ئىلىتىلماق «ئىلىتماق» 的被动态

ئىلىشاڭغۇ 〔静〕 糊涂، 头脑不清的: ~ ئادەم 糊涂人

ئىلىشاڭغۇلۇق «ئىلىشاڭغۇ» 的名词形式

ئىلىشتۇرماق «ئىلىشماق²» 的使动态: ئىشنى ~ 把事情 搅乱 / كاللىنى ~ 把脑袋搅糊涂

ئىلىشقۇ 〔静〕<方> 关系، 联系، 交际

ئىلىشماق¹ «ئىلىماق» 的共同态

ئىلىشماق² 〔动〕①搞错، 出差错: ھېسابتا ~ 算错 / گەپتە ~ 说错 / ئىشتا ~ 做事做错②精神错乱، 变糊涂: ئۇ ئىلىشىپ قاپتۇ . 他精神不正常، 脑子糊涂。③恶心: مېنىڭ كۆڭلۈم ئىلىشىپ كەتتى : 我感到恶心。

ئىلىقلىق 〔静〕 挂着的، 别着的: ئۇنىڭ پەلتوسى قوزۇقتا ~ . 他的大衣挂在衣架上。 ئىشىك ~ تۇرىدۇ . 门已 经别住。

ئىلىق - مىلىق 〔静〕<方> 不冷不热

ئىلىك (ئىلكىم، ئىلكىڭ، ئىلكى) 〔静〕①手، 手头: ئىلىكىمدە بار . 我手头有(钱)。②手指

ئىلىك ئالماق 泛指接受别人的意见或问候: سەلىمە قادىرنىڭ گېپىنى ئىلىك ئالىدۇ . 赛丽麦听喀迪尔的话。 شەمەر ئۇنىڭ سالىمىنى ئىلىك ئالمىدى . 谢尔麦没有理睬 他的问候。

ئىلىكىدە تۇتماق 持有

ئىلىكىگە ئالماق 掌握، 摆布

ئىلىكىگە ئۆتمەك 掌握: دۆلەت ~ 由国家掌握، 归 国家所有 / مەلۇم كىشىنىڭ ~ 操于某人之手

ئىلىكتەللە 〔静〕 陪嫁

ئىلىكدىمەك 〔动〕<方> 关注، 认可

ئىلىكس 〔静〕<植> 毛冬青

ئىلىكلىمەك 〔动〕<方> 争取، 取得، 获得؛ 占有، 掌握

ئىلىگ 〔静〕<古> 统治者، 执政者

ئىلىم 〔静〕 学问، 学术، 学识: ئىلىمگە بېرىلمەك 钻研 学问 / ~ تەھسىل قىلماق 钻研学问

ئىلىم ئالماق 求知

ئىلىم ئەھلى 学者، 饱学之士

ئىلىم بەرمەك 传授知识

ئىلىم نوپۇزلۇقى 学术权威

ئىلىماق 〔动〕 温热، 变温، 变热

ئىلىم - بىلىم 〔静〕 学识学问

ئىلمپەرۋەر 〔静〕 求知欲强的，勤于学习的： ~ كىشى 求知欲强的人

ئىلمپەرۋەرلىك 〔静〕 求知欲

ئىلىم - پەن 〔静〕 科学：ئىلىم - پەننى ئومۇملاشتۇرۇش 普及科学

ئىلىم - ھېكمەت 〔静〕 学问，知识

ئىلىمسىز 〔静〕 没有学问的： ~ ئادەم مېۋىسىز دەرەخ . 〈谚〉人无学问犹如不结果的树。

ئىلىمسىزلىك 〔静〕 愚昧，无知

ئىلىم - مەرىپەت 〔静〕 知识，学识

ئىلىم - ئىرپان 〔静〕 知识，学术，学识：ئۇ بىر ئۆمۈر ئىشلىرى بىلەنلا شۇغۇللانغان ئادەم . 他一生仅从事学术工作。

ئىلىنچۇ 〔静〕 〈古〉 开心，娱乐，消遣

ئىلىنچۇك 〔静〕 〈方〉 根据，理由，借口；联系；钩子

ئىلىنچۇلەمەك 〔动〕 〈古〉 开心，娱乐，消遣

ئىلىندۇرماق «ئىلىنماق» 的使动态：ئۇ قىز كۆڭلىكىنى دەرەخ شېخىغا ئىلىندۇرۇپ يىرتىۋېتىپتۇ . 那个姑娘把裙子挂到树枝上挂破了。 بېلىقلارنى تورغا ~ 把鱼网入网里

ئىلىنماق «ئىلماق» 的被动态：لەگلەك دەرەخكە ئىلىنىپ قالدى . 风筝被树挂住了。 كىيىم تىكەنگە ئىلىنىپ قالدى . 衣服被刺挂住了。

ئىلىنىشماق 〔动〕 附着，粘；挂：شال پاخاللىرى چىتلارغا ئىلىنىشىپ قالدى . 稻草挂在篱笆上了。②牵连：مېنىڭ نامانغا ئىلىنىشىدىغان ھېچبىر يېرىم يوق . 我跟那曼没有任何牵连。③踩线：سىڭلىم بۇ يىل تېخنىكومغا ئاران ئىلىنىشتى . 我的妹妹今年好不容易才踩上中专的分数线。

ئىم¹ 〔叹〕 哎呀(表示后悔，同情，惋惜)： ~ ، ئۇ يىقىلىپ چۈشىدىغان بولدى . 哎呀，他要摔下来了。

ئىم² 〔静〕 〈古，军〉 口令；暗号

ئىم³ 〔静〕 〈方〉 暗语

ئىما 见下

ئىما قىلماق 示意，以目示意：كۆز بىلەن ~ 以目示意 / نىساخان بېشىنى كۆتۈرۈپ ، قادىر ئاخۇنغا ئىما قىلدى . 妮萨罕抬起头，向喀迪尔阿洪示意。

ئىماتا 〔静〕 〈食〉 伊玛塔(烤肉作料，即用面，蛋和各种调料混合而成的调合物，肉串沾满该物再烤)

ئىمارەت 〔静〕 建筑物，房舍

ئىمارەتچى 〔静〕 建筑师

ئىمارەتچىلىك 〔静〕 建筑业： ~ سەنئىتى 建筑艺术 / بۇ ئۇيغۇر ئىمارەتچىلىكىنىڭ بىر خىل مىللىي ئۇسلۇبى . 这是维吾尔建筑的一种民族风格。

ئىمارەتلىك 〔静〕 有建筑的：ئېگىز ~ شەھەر 有高层建筑的城市

ئىماژىنىزم 〔静〕 〈文〉 意象派

ئىمام (ئىمامى) 〔静〕 〈宗〉 伊玛目(率领穆斯林群众举行礼拜的人)

ئىمامەت «ئىمام» 的抽象名词

ئىمامەتچىلىك «ئىمامەت» 的抽象名词

ئىمامەتچىلىك قىلماق 领拜

ئىماملىق «ئىمام» 的抽象名词

ئىمام - مەزىن 〔静〕 依玛目和穆艾津

ئىمان (ئىمانى) 〔静〕 〈宗〉 ①伊玛尼(意为"信仰"，其含义是"内心诚信，口舌招认，身体力行")：گۇمان ئىماننى قاچۇرار . 〈谚〉疑心会冲淡信仰。②良心：سەن بۇ ھەقتە ئىمانىڭ بىلەن سۆزلە . 对此你要凭着良心说话。

ئىماندىن چىقماق 背弃信仰

ئىمانغا كەلتۈرمەك 〈成〉 治服，说服：مەن ئۇنى ئىمانغا كەلتۈرۈپ قويدۇم . 我治服了他。

ئىمان كەلتۈرمەك 进教，皈依

ئىمان ئېيتماق 进教，皈依伊斯兰教

ئىمانى قاچماق 〈成〉 丧失天良

ئىمانى قىرىق گەز ئۆرلىمەك 〈成〉 勃然大怒，火冒三丈：ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ، ئىمانىم قىرىق گەز ئۆرلىدى . 听了他的话，我火冒三丈。

ئىمانى كامىل 坚信，信心十足

ئىمانى كۆيمەك 背弃信仰

ئىمانىنى ساتماق 背叛信仰

ئىمانى ئۇچماق 〈成〉 勃然大怒，非常愤怒：بەزىلەرنىڭ ئارقامدىن قىلغان زەھەر خەندە گەپلىرىنى ئاڭلاپ ، ئىمانىم ئۇچتى . 听到一些人在背后说我的坏话，我非常愤怒。

ئىمانسىز 〔静〕 〈宗〉 ①没有宗教信仰的，失去宗教信仰的 ②〈转〉 丧尽天良的

ئىما - ئىشارەت 〔静〕 示意，暗示

ئىما - ئىشارەت تىلى 〈语〉 手势语，手语

ئىما - ئىشارەت قىلماق 暗示，示意

ئىما - ئىشارەتلىك 〔静〕 暗示的

ئىما - ئىشارەتلىك داۋالاش 暗示疗法

ئىمەرمەك 〔动〕<古> 收集、采集、积累、积蓄、积攒

ئىمپورت 〔静〕进口、输入：~ پېرېۋوت نىسبىتى 进口汇率 / ~ ئارقىلىق ئېكسپورتنى تەمىن ئەتمەك 以进养出 / ~ تەڭشەش بېجى 进口调节税 / ~ قوشۇمچە بېجى 进口附加税 / ~ سەپلىمە مەھسۇلاتى 进口代替产品

ئىمپورت بېجى 进口税、输入税

ئىمپورت سەپلىمىسى <经> 进口替代

ئىمپورت قىلماق 进口：ئىمپورت قىلىنغان ئاپتوموبىل 进口汽车

ئىمپورت كارانتىنى 进口检疫

ئىمپورت ئىجازەتنامىسى 进口许可证

ئىمپورت - ئېكسپورت 〔静〕进出口：~ بانكىسى 进出口银行 / ~ سودىسى 进出口贸易

ئىمپۇلس 〔静〕①冲动：نېرۋا ئىمپۇلسى 神经冲动 ②脉冲

ئىمپۇلس توك <物> 脉冲电

ئىمپۇلس مىقدارى <物> 冲动量

ئىمپۇلس يۇلتۇز <天> 脉冲星

ئىمپۇلسلىق 〔静〕<物> 脉冲的

ئىمپۇلسلىق ئاۋاز <物> 脉冲声

ئىمپېراتور 〔静〕帝王、大帝

ئىمپېراتورلۇق 〔静〕帝国的：~ تۈزۈم 帝制

ئىمپېرىئالىزم = جاھانگىرلىك

ئىمپېرىئالىست = جاھانگىر

ئىمپېرىيە 〔静〕帝国：رىم ئىمپېرىيىسى 罗马帝国 / ~ تۈزۈمى 帝制

ئىمتىھان (ئىمتىھانى) 〔静〕考试：ئىمتىھانغا قاتناشماق 参加考试、应试 / ~ سوئالى 考题、试题 / ~ مەيدانى 考场 / ئوچۇق ~ 开卷考试 / ~ ئالماسلىق 免考、免试

ئىمتىھان ئالماق 考试：ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىن ئىمتىھان ئېلىندى. 考了现代维吾尔语。

ئىمتىھان بەرمەك 报考：ئۇ ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بەردى. 他报考了大学。

ئىمتىھان بېلىتى 考签

ئىمتىھاندىن قالماق 未考取、落第

ئىمتىھاندىن ئۆتمەك 及格、考取：ئۇ ئىمتىھاندىن ئۆتتى. 他及格了(他考试通过了)。

ئىمتىھان قەغىزى 试卷、卷子

ئىمتىھان مائارىپى <教> 应试教育

ئىمتىھان مەيدانى <教> 考场

ئىمتىھانسىز 〔静〕免试：ئادىل ئالىي مەكتەپكە ~ كىردى. 阿迪力免试升入了大学。

ئىمتىھانلىق 〔静〕科考：~ مەنسەپ تۈزۈمى 科举制度

ئىمتىياز (ئىمتىيازى) 〔静〕特权：ئىمتىيازدىن پايدىلانماق 利用特权 / ئىمتىيازدىن مەھرۇم بولماق 失去特权 / ~ ئىدىيىسى 特权思想

ئىمتىيازچىلىق 〔静〕追求特权

ئىمتىيازسىز 〔静〕无特权的

ئىمتىيازلىق 〔静〕有特权的：~ ئورۇن 特权地位 / ~ تەبىقە 特权阶层

ئىمرەم 〔静〕<古> 公众、大众、群众

ئىمزا (ئىمزاسى) 〔静〕签名、签字：بۇ ئۇنىڭ ئىمزاسى. 这是他的签名。

ئىمزا قويماق ①签名、签字、签署、署名、具名：ئىمزا قويغان دۆلەت 签字国 / ئىمزا قويۇلمىغان بىر پارچە پاش قىلىش خېتى 一封不具名的举报信 / ئىككى دۆلەتنىڭ ئىقتىساد - سودا كېلىشىمىگە ~ 签署两国经济贸易协定 / ھۆججەتكە ~ 签发文件 / ئىمزا قويۇپ تاپشۇرۇۋالماق 签收 / ئىمزا قويۇپ تارقاتماق 签发 / بىرلەشمە ئاخباراتقا ~ 签署联合公报 ②签押、画押

ئىمزا ھوقۇقى <法> 署名权

ئىمزاسىز 〔静〕不签名的、匿名的

ئىمزاسىز خەت 匿名信、黑信

ئىمزالاتماق «ئىمزالىماق» 的使动态：شەرتنامە ~ 签订条约

ئىمزالاشماق «ئىمزالىماق» 的共同态

ئىمزالانماق «ئىمزالىماق» 的被动态：شەرتنامە ئىمزالاندى. 条约签订了。

ئىمزالىق 〔静〕签了名的、署名的：~ خەت 签了名的信

ئىمزالىماق 〔动〕签订、签署：شەرتنامە ~ 签订条约 / ئىككى دۆلەت سودا كېلىشىمىنى ئىمزالىدى. 两国签订了贸易协定。

ئىمغا 〔静〕<古、动> 野山羊、岩羊

ئىمكان (ئىمكانى) 〔静〕可能：بىز بۇ ئىشنى ~ بار ھەل قىلىمىز. 我们尽可能地解决这件事。

ئىمكان بار 尽可能、尽量：~ بۇرۇنراق جاۋاب بېرىڭىز. 请你尽可能早点回答。

ئىمكان پېئىلى <语> 能愿动词

ئىمكانقەدەر 〔静〕尽可能、尽量：~ بۇرۇنراق جاۋاب بەرسىڭىز. 请你尽可能早点答复。 بىلىدىغانلىرىڭىزنىڭ

ھەممىسىنى ~ كۆپچىلىككە دەپ بەرسىڭىز . 把你知道的尽量讲述给大家。 بۇ ۋەزىپىنى ~ تېز ئورۇندايمىز . 我们尽快完成任务。

ئىمكانىيەت 〔静〕 ①可能，余地： بۇ يەردىن ئۆتۈشنىڭ زادىلا ئىمكانىيىتى يوق . 这个地方根本不可能过去。②可能性： ئۇلارنىڭ يېنىشىۋېلىش ئىمكانىيىتى يوق . 他们没有复婚的可能性。

ئىمكانىيەت بەرمەك 提供可能

ئىمكانىيەت تۈسى <语> 能动体

ئىمكانىيەت قالدۇرماق 留有余地

ئىمكانىيەتسىز 〔静〕 不可能的： ~ ئىش 不可能的事

ئىمكانىيەتسىزلىك 〔静〕 不可能性： بۇ ئىشتا ~ ئىمكانىيەتتىن چوڭ . 这件事的不可能大于可能性。

ئىمكانىيەتلىك 〔静〕 有可能的，有余地的： ~ ئىش 可能的事 / ~ شەرت - شارائىتلارنى ياراتماق 提供可能的条件

ئىملا (ئىملاسى) 〔静〕 拼写法，正字法： ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىملاسى 维吾尔语拼写法，维吾尔语正字法

ئىملا قائىدىسى <语> 拼写法，正字法

ئىملا لۇغىتى <语> 正字法词典

ئىملىماق 〔动〕 <古> 打手势，打暗号，暗示；以易手势，暗号指点

ئىملىق = تەقلىد

ئىملىماق 〔动〕 比画，努嘴： ئۇ ئىملىدى ، ئايشەم چۈشەندى . 他比画了一下，阿依谢姆明白了。

ئىممۇنلانماق «ئىممۇنلىماق» 的被动态

ئىممۇنلىماق 〔静〕<生> 免疫

ئىممۇنوگېن 〔静〕<生> 免疫原

ئىممۇنوبىئولوگىيە = ئىممۇنىتېت بىئولوگىيىسى

ئىممۇنوپاتولوگىيە = ئىممۇنىتېت پاتولوگىيىسى

ئىممۇنوخىمىيە = ئىممۇنىتېت خىمىيىسى

ئىممۇنوفارماكولوگىيە = ئىممۇنىتېت فارماكولوگىيىسى

ئىممۇنوگېماتولوگىيە 〔静〕 免疫血液学

ئىممۇنوگېنېتىكا = ئىممۇنىتېت ئىرسىيەتشۇناسلىقى

ئىممۇنولوگىيە 〔静〕 免疫学

ئىممۇنولوگىيىلىك 〔静〕 免疫学的

ئىممۇنىتېت 〔静〕<医> 免疫性，免疫

ئىممۇنىتېت ئانا ھۈجەيرىسى <医> 免疫母细胞

ئىممۇنىتېت بىئولوگىيىسى <医> 免疫生物学

ئىممۇنىتېت پاتولوگىيىسى 免疫病理学

ئىممۇنىتېت تاشقى كېسەللىكلەر بۆلۈمى <医> 免疫外科

ئىممۇنىتېت چىداملىقلىقى <医> 免疫耐受性

ئىممۇنىتېت خىمىيىسى 免疫化学

ئىممۇنىتېت فارماكولوگىيىسى <医> 免疫药理学

ئىممۇنىتېت رېئاكسىيىسى <医> 免疫反应

ئىممۇنىتېت فىزىئولوگىيىسى <生理> 免疫生理学

ئىممۇنىتېت قالايمىقانلىشىش <医> 免疫混乱

ئىممۇنىتېت كەملىكى <医> 免疫缺乏

ئىممۇنىتېت كۈچى <医> 免疫力

ئىممۇنىتېتنى تورمۇزلىماق <医> 免疫抑制

ئىممۇنىتېت ھاسىل بولماق <生> 免疫发生

ئىممۇنىتېت ھاسىل قىلماق <生> 获得免疫

ئىممۇنىتېت ئىرسىيەتشۇناسلىقى <生، 医> 免疫遗传学

ئىممۇنىتېت ئىقتىدارى <生> 免疫功能

ئىممۇنىتېتچان 〔静〕<医> 免疫性强的

ئىممۇنىتېتچانلىق 〔静〕<医> 强免疫性

ئىممۇنىتېتلىق 〔静〕<医> 免疫的，免疫性的

ئىممۇنىتېتلىق ئاكتىپلىق <医> 免疫活性

ئىممۇنىتېتلىق خاتىرە <生> 免疫记忆

ئىممۇنىتېتلىق داۋالاش <医> 免疫疗法

ئىممۇنىتېتلىق دىئاگنوز <医> 免疫诊断

ئىممۇنىتېتلىق كېسەللىك <医> 免疫性疾病

ئىممۇنىتېتلىق ماددا <生> 免疫物质

ئىممۇنىتېتلىق ھۈجەيرە <生> 免疫细胞

ئىممۇنىتېتلىق ئۆزگەرتىش <医> 免疫改造

ئىممۇنىتېتلىق ئېغىش <医> 免疫偏向

ئىمىر - چىمىر 〔模〕 ①眼睛视物缭乱，不清： كۆزۈم ~ بولۇپ كەتتى . 我眼花缭乱。②潦草： بۇ خەتنى نېمانداق ~ يازدىڭ ؟ 你的这个字写得怎么这样潦草？

ئىمزاق 〔静〕<植> 山蓼

ئىمىش 〔助〕 听说，据说： كارىز سۈيى تاتلىق بولار ~ . 据说坎儿井水是甜的。 بۈگۈنكى كىنو بەك ياخشى ~ . 据说今天的电影好极了。 ئۇنىڭ ئاشۇ ئۈنئالغۇسىنى تالىشىدىغانلار يەنە بار ~ . 听说他那个收录机还有人抢着要呢。

ئىمىلەكلىمەك 〔动〕<方> 一瘸一拐

ئىن¹ 〔静〕 窝，洞穴: ئېيىق ئىنى 熊的洞穴 / چاشقان ئىنى 老鼠洞

ئىن² 〔静〕 <方> 已压好待扬场的谷物堆

ئىنارو 〔静〕 <古> 远一点

ئىناق 〔静〕 和睦，和谐，融洽: ~ ئۆتمەك 和睦相处 / ~ قوشنىدارچىلىق ، دوستلۇق مۇناسىۋىتى 睦邻友好关系

ئىناقسىز 〔静〕 不和睦的，不和谐的，不融洽的: ~ ئائىلە 不和睦的家庭 / ~ جەمئىيەت 不和谐的社会

ئىناقسىزلىق «ئىناقسىز» 的名词形式: خىزمەتداشلار ئارىسىدا ~ پەيدا بولسا ، ياخشى بولمايدۇ . 同事之间不融洽相处就不好。

ئىناقلاشتۇرماق «ئىناقلاشماق» 的使动态

ئىناقلاشتۇرۇلماق «ئىناقلاشتۇرماق» 的被动态

ئىناقلاشماق 〔动〕 变和睦

ئىناقلىق 〔静〕 和睦关系，和谐关系，亲善关系: ئىناقلىققا ئەھمىيەت بەرمەك 重视和睦关系

ئىنال 〔静〕 <古> 夷男(母为贵族、父为平民的青年)

ئىنالچىق 〔静〕 <古> 王子、亲王；伯克、王公

ئىنئام (ئىنئامى) 〔静〕 赠品，赏赐: ئىنئامغا ئېرىشمەك 得到赏赐 / ئەل سۆيگۈسى ئەڭ ئالىي ~ . 人民的爱戴是最高的奖赏。

ئىنئام ئالماق 得到赠品

ئىنئام بەرمەك 行赏，悬赏

ئىنئام قىلماق 馈赠，赠送: سوۋغا ~ 赠送礼品

ئىنانچ 〔静〕 <古> 可信赖的，可信任的，可靠的

ئىنانماق 〔动〕 <古> 相信，信任

ئىناۋەت 〔静〕 信用，信誉: ئىناۋىتى ئۈستۈن 信誉高 / ~ ئالتۇندىن قىممەت . 信誉贵于黄金。

ئىناۋەت تۆكۈلمەك 信誉扫地: كىم لەۋزىدە تۇرمىسا ، شۇنىڭ ئىناۋىتى تۆكۈلىدۇ . 谁不守信用，谁就会信誉扫地。

ئىناۋەت تىكلىمەك 树立信誉

ئىناۋەت ساقلىماق 保持信誉，坚守信用

ئىناۋەتسىز 〔静〕 ①无信誉的，不守信用的，无诚信 ②无效的，作废的，失效的: بۇ گۇۋاھنامە ~ . 这个证明无效。 تۇختامنىڭ مۇددىتى ئۆتۈپ كەتسە ~ . 合同过期就作废。 ~ تالون 失效凭证

ئىناۋەتسىز قىلماق 作废

ئىناۋەتسىزلىك 〔静〕 ①无威信，无声望 ②无效，作废

ئىناۋەتلىك 〔静〕 ①有威信的，有面子的，有信誉的，讲信用的 ②有效的: ~ ئادەم 有威信的人(有面子的人) / بۇ گۇۋاھنامە يەنىلا ~ . 这个证件仍然有效。

ئىناۋەتلىك پۇل <经> 信用货币

ئىناۋەتلىك دوكۇمېنت 信用证卷

ئىناۋەتلىك رەقەم <数> 有效数字

ئىناۋەتلىك سان <数> 有效数

ئىناۋەتلىك قەرز كوپېراتىپى <经> 信贷合作社

ئىنايەت 〔静〕 仁慈，慈善，慈悯

ئىنە 〔静〕 <方> 妈妈

ئىنەك 〔静〕 <动> 奶牛，乳牛，母牛: ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چالا قۇيرۇق . <谚> 花母牛的牛犊长花尾巴；喻同"有其父必有其子"。

ئىنەكپىتى 〔静〕 <植> 蓖麻: ئىنەكپىتى يېغى 蓖麻油

ئىنەگۈ 〔静〕 <古、医> 疝气，小肠气，小肠串气

ئىنەلمەك 〔动〕 <古> 恳求，求告，央求

ئىنتايىن 〔静〕 非常，十分，极: ~ ياخشى 非常好，好极了 / ~ قىزىق كىتاب 十分有趣的书

ئىنترادا 〔静〕 <艺> 短序曲

ئىنتومولوگىيە 〔静〕 <生> 昆虫学

ئىنتوناتسىيە 〔静〕 音调: ~ ئۆزگىرىشى 变调

ئىنتوناتسىيىلىك 〔静〕 音调的

ئىنتېرفېرومېتىر 〔静〕 <物> 干涉仪

ئىنتېرفېرون 〔静〕 <生> 干扰素

ئىنتېرفېرېنسىيە 〔静〕 <物> 干涉

ئىنتېرفېرېنسىيە شەرتى 干涉条件

ئىنتېرفېرېنسىيە مىكروسكوپى 干涉显微镜

ئىنتېرفېرېنسىيە ھادىسىسى 干涉现象

ئىنتېرفېرېنسىيىلىك 〔静〕 干涉的

ئىنتېرناتسىئونال 〔静〕 国际: ~ شېئىرى 国际歌

ئىنتېرناتسىئونالىزم 〔静〕 国际主义

ئىنتېرناتسىئونالىزمچى 〔静〕 国际主义者: بېتيۇن ئىنتېرناتسىئونالىزمچىدۇر . 白求恩是国际主义者。

ئىنتېرناتسىئونالىزملىق 〔静〕 国际主义的: ~ ياردەم 国际主义的援助 / ~ روھ 国际主义精神

ئىنتېرنېت 〔静〕 因特网

ئىنتېگراتور 〔静〕 <物、电> 积分器

ئىنتېگرال 〔静〕 <数> 积分学，积分

ئىنتېگرال ئەگرى سىزىقى <数> 积分曲线

ئىنتېگرال ئەمەلى <数> 积分运算

ئىنتېگرال بەلگىسى <数> 号分积

ئىنتېگرال تەڭلىمە <数> 程方分积

ئىنتېگرال تۇراقلىقى <数> 数常分积

ئىنتېگرال ئىلمى <数> 学分积

ئىنتېگراللانماق «ئىنتېگراللىماق» 态动被的

ئىنتېگراللىماق 〔动〕 <数> 分积求، 分积

ئىنتىزار 〔静〕 往向، 望祈، 待期، 望盼

ئىنتىزار بولماق 望企، 待期، 望盼: سىزنىڭ تېزرەك قايتىپ كېلىشىڭىزگە ئىنتىزار بولغاندىم. 点早你望盼我 。来回

ئىنتىزار قىلماق 使望盼، 使期待، 令人急不可待، 让人望眼欲穿: ۋاقتىدا كەلمەي، ئەجەبمۇ ئىنتىزار قىلدىڭ. 。待可不急我得弄، 来时按不你

ئىنتىزارلىق 〔静〕 切殷的心情: ~ بىلەن كۈتمەك 地切殷 穿欲眼望، 待期

ئىنتىزام (ئىنتىزامى) 〔静〕 纪律: ئىنتىزامغا رىئايە قىلماق 遵守纪律 / ئىنتىزامنى بۇزماق 破坏纪律 / ئەمگەك ئىنتىزامى 劳动纪律 / پارتىيە ئىنتىزامى 党纪 / ~ تەربىيىسى 纪律 育教

ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى 会员委查检律纪 (委纪)

ئىنتىزام جازاسى 分处律纪

ئىنتىزام نىزامى <军> 令条律纪

ئىنتىزامچان 〔静〕 纪律性强的، 守纪律的: ~ ئوقۇغۇچى 生学的律纪守

ئىنتىزامچانلىق 〔静〕 纪律性: ئىنتىزامچانلىقنى كۈچەيتمەك 性律纪强加

ئىنتىزامسىز 〔静〕 不守纪律的، 无纪律的

ئىنتىزامسىزلىق 〔静〕 无纪律行为: بۇ چېكىدىن ئاشقان ~. 。为行律纪无的端极是这

ئىنتىزاملىق 〔静〕 有纪律的، 守纪律的: ~ بالا 守纪律 子孩的

ئىنتىقام (ئىنتىقامى) 〔静〕 仇恨

ئىنتىقام ئالماق 报仇، 复仇

ئىنتىلدۈرمەك «ئىنتىلمەك» 的使动态

ئىنتىلگۈچى 〔静〕 向往者، 追求者

ئىنتىلمە 〔静〕 倾向的، 偏向的: مەركەزگە ~ كۈچ 向心 力

ئىنتىلمە تېزلىنىش <物> 度速加心向

ئىنتىلمە كۈچ <物> 力心向

ئىنتىلمەك 〔动〕 ①力求، 力图: ئىلگىرىلەشكە ~ 上求力 进 / 求追، 往向② 革改图力 ~ ئىسلاھ قىلىشقا: كېلەچەككە ~ 来未往向 / ئەركىنلىككە ~ 由自往向 / ھەقىقەتكە ~ 理真求追③ 图贪: نام ـ مەنپەئەتكە ~ 名图贪 利④ 向扑: ئىلياس قوللىرىنى سوزۇپ ئاتىسىغا ئىنتىلدى. 伊 。亲父向扑手双出伸斯亚力

ئىنتىلىشچان 〔静〕 性向

ئىنتىلىشچان ھەرىكەت <物> 动运性向

ئىنتىلىشچانلىق 〔静〕 上进心: ياشلارنىڭ ئىنتىلىشچانلىقىغا بەرھەم بەرمەسلىك كېرەك. 。心进上的人轻年伤挫要不

ئىنتىلىشمەك «ئىنتىلمەك» 的共同态

ئىنجا[1] (ئىنجاسى) 〔静〕 <手> 缝半褶折腰

ئىنجا ئالماق 子褶打

ئىنجا[2] 〔静〕 <方> 弱羸، 弱虚

ئىنجا[3] 〔静〕 <方> 动响، 静动

ئىنجۇ 〔静〕 <古> 地土有国

ئىنجىتماق 〔动〕 <方> 罪得

ئىنجىق 〔静〕 ①吭哧② 子性慢: ~ ئايال 人女子性慢

ئىنجىقلاتماق «ئىنجىقلىماق» 的使动态

ئىنجىقلاشماق «ئىنجىقلىماق» 的共同态

ئىنجىقلىق 〔静〕 慢手慢脚، 慢慢悠悠: ~ قىلماي، تېز ماڭ. 。的悠悠慢慢别، 走快

ئىنجىقلىماق 〔动〕 吭哧出声، 使劲: بۇ نەرسە بەك ئېغىر ئىكەن، ئىنجىقلاپ ئاران كۆتۈردۈم. 使我، 了重太西东这 。来起举才劲大

ئىنجىل 〔静〕 <宗> 圣经، 福音书(基督教经典، 包括《旧约全书》和《新约全书》)

ئىنجىمارۇق 〔静〕 瘦弱، 瘦骨嶙峋: ~ ئايال 女的弱瘦 人

ئىنجىمەك 〔动〕 <古> 生气، 见怪

ئىنچ 〔静〕 <古> 平安، 安宁، 安心

ئىنچا 〔静〕 <古> 这样، 这样就، 如此

ئىنچرۈنمەك 〔动〕 <古> 舒服 ، 舒坦، 畅快، 快乐

ئىنچكۈ 〔静〕 <古> 安心، 安定، 安宁، 放心

ئىنچكۈلۈك 〔静〕 <古> 安心، 安定، 安宁، 放心

ئىنچلەنمەك 〔动〕 <古> 安抚، 使安宁، 舒服، 舒坦، 畅快، 快乐

ئىنچلىك 〔静〕 <古> 快畅، 舒畅، 快乐، 安定، 安宁

ئىنچىپ 〔助〕 <古> ①为此، 因此؛ 然后 ؛ 于是، 就 ②这样 但

ئىنچىكە 〔静〕 ①细、细纤： ~ يۇڭ 毛细 / ~ ئىش 细的尖细②活 ~ ئاۋاز 音声的细尖 / ~ تەسۋىرلەش 写描地腻细③的微细、的腻细、的致细：سۆز مەنىسىدىكى ~ پەرق 别差微细的义词 / ئىدىيۋى ـ سىياسىي خىزمەتنى ~ ئىشلىمەك 作工治政想思好做地致细 / ~ ھېسابلاپ ، ئىسراپچىلىقتىن ساقلانماق 费浪止防、算细打精

ئىنچىكە بەل 腰的细纤、腰细

ئىنچىكە بەل ھەرە 〈动〉 蜂腰细

ئىنچىكە پەرۋانە 〈动〉 蛾细

ئىنچىكە پىياز 〈植〉 葱香细

ئىنچىكە تومۇر 〈医〉 管血微

ئىنچىكە تىل 〈成〉 难言之隐、情隐： ئۇنىڭ ئىنچىكە تىلى بارلىقىنى كىم بىلسۇن . 谁知道他有什么隐情。

ئىنچىكە جاي 身下

ئىنچىكە سۇۋاق 〈建〉 泥灰细

ئىنچىكە غولىكۆك 〈植〉 笋莴细

ئىنچىكە ھەرە 锯木细

ئىنچىكە ئۈچەي 肠小

ئىنچىكە ئېگىرمەك 〈纺〉 纺精

ئىنچىكە يەر = ئىنچىكە جاي

ئىنچىكە يۇڭ 毛细

ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي 羊毛细

ئىنچىكە يىپ 纱细

ئىنچىغورۇق 〔静〕〈方〉 搜抠、小气、猥琐

ئىنچىكىرمەك 〔动〕 〈古〉 吟呻、哼哼

ئىنچىكىلەتمەك «ئىنچىكىلىمەك» 的使动态

ئىنچىكىلەشمەك[1] «ئىنچىكىلىمەك» 的共同态

ئىنچىكىلەشمەك[2] 〔动〕 (格性) 变脆弱

ئىنچىكىلەنمەك «ئىنچىكىلىمەك» 的被动态

ئىنچىكىلىك 〔静〕 ①细度 ②细心、细致、仔细： بۇ ئىش ~ ۋە سەۋرچانلىقنى تەلەپ قىلىدۇ . 做这件事要求细心和耐心。 ئىش ھەقىقەتەن ~ بىلەن ئىشلىنىپتۇ . 活儿做得真细。 ~ بىلەن كۆزەتمەك 仔细观察

ئىنچىكىلىمەك 〔动〕 ①变细②仔细、细心： ئىنچىكىلەپ ئوقۇماق 仔细阅读 / ئىنچىكىلەپ تەكشۈرمەك 细心调查③追究底细： بۇ ئىشنى ئەجەب ئىنچىكىلەپ سوراپ كەتتىڭىزغۇ؟ 你怎么刨根问底地打听起这件事儿来了？④提炼

ئىندوس 见下

ئىندوس قومۇشى 〈植〉 箸竹

ئىندول 〔静〕 〈化〉 吲哚

ئىندۇكتور 〔静〕 〈电〉 感应器、感应体

ئىندۇكتومېتىر 〔静〕 〈物〉 感应表、电感计

ئىندۇكتىپ 〔静〕 〈物〉 感应的： ~ قارشىلىق 感抗

ئىندۇكتىپ توسقۇنلۇق 〈物〉 感抗

ئىندۇكسىئون 〔静〕 〈物〉 感应的： ~ توك 感应电

ئىندۇكسىيە 〔静〕 〈电، 物〉 感应： ئېلېكتر ماگنىت ئىندۇكسىيىسى 电磁感应

ئىندۇكسىيە ئۇرامى 〈物〉 感应圈

ئىندۇكسىيىلىك 〔静〕 〈电〉 感应的

ئىندۇكسىيىلىك توك 〈物〉 感应电流

ئىندۇكسىيىلىك زەرەت 〈物〉 感生电荷

ئىندۇكسىيىلىك كاتۇشكا 〈物〉 感应线圈

ئىندۇكسىيىلىك كاشىلا 〈物〉 感应干扰

ئىندۇكسىيىلىك ئېلېكتر مەيدانى 〈物〉 感生电场

ئىندۇكسىيىلەنمەك «ئىندۇكسىيىلىمەك» 的被动态

ئىندۇكسىيىلىمەك 〔动〕 ①归纳②感应

ئىندېكس = ئاچقۇچ

ئىندېكسلىق 〔静〕 有索引的

ئىندېن 〔静〕 〈化〉 茚

ئىندىئان 〔静〕 印第安人

ئىندىئانچە 〔静〕 ①印第安语②印第安式的

ئىندىكاتور 〔静〕〈化〉 指示剂

ئىندىن 〔静〕 大后天

ئىندىنلىق 〔静〕 大后天： ئۇ ئىندىنلىقتا كېلىدۇ . 他大后天来。

ئىندىۋىدۇئال = خاس

ئىندىۋىدۇئاللاشتۇرماق = خاسلاشتۇرماق

ئىندىۋىدۇئاللاشتۇرۇشماق = خاسلاشتۇرۇشماق

ئىندىۋىدۇئاللاشتۇرۇلماق = خاسلاشتۇرۇلماق

ئىندىۋىدۇئاللاشماق = خاسلاشماق

ئىندىۋىدۇئاللىق = خاسلىق

ئىندىۋىدۇئاللىق پىسىخولوگىيىسى = خاسلىق پىسىخولوگىيىسى

ئىنژېنېر 〔静〕 工程师

ئىنژېنېرلىق 〔静〕 ①工程师之职、工程师工作②工程

ئىنژېنېرلىق ئاپتوموبىلى 工程车

ئىنژېنېرلىق قىلماق 干工程师工作

ئىنژېنېرلىق گېئولوگىيىسى 〈地〉 工程地质学

ئىنژېنېرلىق مەشغۇلاتى 工程作业

良天، 心良〔静〕 بىلەن ، ئش
قىلماق 事办心良凭 / ~ بىلەن گەپ قىلماق 话心良说
ئىنساپقا كەلمەك 心善发
ئىنساپ قىلماق 足知②心良讲①
ئىنساپ كۆتۈرۈلمەك 尽丧良天
ئىنساپ - تەۋپىق 知良، 心良〔静〕
ئىنساپسىز 足知不②的良天有没، 的心良没①〔静〕
的: ~ قوشۇق سالسا، يەتتە ئۇتلاپتۇ . <谚> 的足知不
。(“厌无得贪”为意)汤口七呷连就، 勺汤下一
ئىنساپسىزلىق «ئىنساپسىز» 式形词名的: ~ قىلماق 讲不
心良
ئىنساپلىق 的良天有، 的心良讲〔静〕: ئىنساپلىقنىڭ دىلى
ساپ . <谚> 洁纯地心人的心良讲。 دادام ~ ، ئىشچان
ئادەم ئىدى. 。人的劳勤又而心良讲个一是亲父我
ئىنسان (ئىنسانى) 类人، 人〔静〕: ~ قەدىمى يەتمىگەن يەر
方地的至罕迹人
ئىنسان تەبىئىتى 性天类人، 性人
ئىنسان تەبىئىتى نەزەرىيىسى <哲> 论性人
ئىنسان تەپەككۇرى 维思类人
ئىنسان قېلىپىدىن چىقماق 良天尽丧، 性人绝灭
ئىنسان مەركەز تەلىماتى 说心中类人
ئىنسانپەرۋەر 〔静〕 者义主道人
ئىنسانپەرۋەرلىك 爱仁، 爱博②义主道人①〔静〕
ئىنسانچىلىق «ئىنسان» 词名象抽的: ئىنسانچىلىقتا يا ئۇن-
داق ، يا مۇنداق ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ . 发了不免生一的人
。情事的样那样这生
ئىنسانشۇناس 〔静〕 家学类人
ئىنسانشۇناسلىق 〔静〕 学类人
ئىنسانلارچە 〔静〕 的样一人像: سەنمۇ ئىنسان بولغاندىن
كېيىن ~ ياشىشىڭ كېرەك - تە . 过该应就، 人是然既你
。活生的人
ئىنسانلىق 〔静〕 的生人، 的人: ~ بۇرچ 务义的人 / ~
قەدىر - قىممەت 值价生人
ئىنسانىي 〔静〕 的人
ئىنسانىي پەزىلەت 格品的人، 品人
ئىنسانىي تەربىيە 育教格人
ئىنسانىي غۇرۇر 严尊的人
ئىنسانىي ھوقۇق 权人
ئىنسانىي ھوقۇق خىتابنامىسى 言宣权人
ئىنسانىي ئىززەت 严尊的人②格人①: ئىنسانىي
ئىززەتنى قوغدىماق 严尊的人做护保
ئىنسانىيەت 类人〔静〕: ~ تارىخى 史历类人 / ~ تەرەق-
قىياتى 步进的类人، 展发的类人 / ~ مەدەنىيلىكى 类人
明文
ئىنسانىيەت ئېكولوگىيىسى 学态生类人
ئىنسانىيەتچىلىك 事، 活生的有特类人全)道人〔静〕
(动活، 业
ئىنسانىيلىق «ئىنسانىي» 式形词名的
ئىنسانىيلاشتۇرماق «ئىنسانىيلاشماق» 态动使的
ئىنسانىيلاشتۇرۇلماق «ئىنسانىيلاشتۇرماق» 态动被的
ئىنسانىيلاشماق 化格人〔动〕
ئىنستىتۇت 〔静〕 院学①: سانائەت ئىنستىتۇتى 院学业工②
所(究研): تىل تەتقىقات ئىنستىتۇتى 所究研言语
ئىنس - جىن 〔静〕 魂鬼؛烟人: ئىنس - جىندىن ئەسەر
يوق . 烟人无渺。 ئىنس - جىنغىمۇ تۇيدۇرماسلىق ، 知不人
觉不鬼
ئىنسۇلىن 〔静〕 <理生> 素岛胰
ئىنسىقتى 〔静〕 <方> 蹭磨، 洋洋懒
ئىنشا (ئىنشاسى) 字写习练، 字习〔静〕
ئىنشائات (ئىنشائاتى) 程工〔静〕: سۇ ئىنشائاتى 程工利水
ئىنشائاللا 主靠托، 佑主蒙如 <宗>〔静〕
ئىنفرا 下见
ئىنفرا ئاۋاز 声次 <物>
ئىنفرا ئاۋاز دولقۇنى 波声次 <物>
ئىنفرا قىزىل نۇر 线外红 <物>
ئىنفرا قىزىل يۇلتۇز 星红外 <天>
ئىنفىلتراتسىيە 透渗②润浸① <医>〔静〕
ئىنقىلاب (ئىنقىلابى) 命革〔静〕: ئىدىيۋى ~ 革想思
命 / تېخنىكا ئىنقىلابى 命革术技 / سانائەت ئىنقىلابى 业工
命革
ئىنقىلاب قىلماق 命革: ئىنقىلاب قىلىش كېرەك ئىكەن ،
بىر ئىنقىلابىي پارتىيە بولۇشى كېرەك . 一有要就命革要既
。党命革个
ئىنقىلاب ۋەزىيىتى 势形命革
ئىنقىلابچى 家命革، 者命革〔静〕
ئىنقىلابىي 的命革〔静〕: ~ كادىر 部干命革
ئىنقىلابىي ئەدەبىيات 学文命革
ئىنقىلابىي تەشەببۇسكارلىق 性动主命革
ئىنقىلابىي رومانتىزم 义主漫浪命革 <文>
ئىنقىلابىي رېئالىزم 义主实现命革 <文>

ئىنقىلابىي قەھرىمانلىق 义主雄英命革
ئىنقىلابىي قۇربان 士烈命革
ئىنقىلابىي ئۈمىدۋارلىق 义主观乐命革
ئىنقىلابىيلاشتۇرماق «ئىنقىلابىيلاشماق» 态动使的
ئىنقىلابىيلاشتۇرۇلماق «ئىنقىلابىيلاشتۇرماق» 态动被的
ئىنقىلابىيلاشماق 〔动〕 化命革
ئىنقىلابىيلىق 〔静〕 性命革
ئىنكار 〔静〕 定否
ئىنكار ـ تەستىقىي شەكىل <逻> 式定肯定否
ئىنكار تېئورېما <数> 理定否
ئىنكار شەكلى <逻> 式形的定否
ئىنكار قىلماق 定否،认否: پۈتۈنلەي ~ 否盘全
定 / ھەممىنى ~ 切一定否 / ئوبيېكتىپ ھەقىقەتنىڭ
مەۋجۇتلۇقىنى ئىنكار قىلىشقا بولمايدۇ. 理真观客定否能不
。在存的
ئىنكارنى ئىنكار قىلىش <哲> 定否之定否
ئىنكار ھۆكۈم <逻> 断判定否
ئىنكار ئۇقۇم <逻> 念概定否
ئىنكار يۈكلىمىسى <语> 小定否، 词气语定否
词品
ئىنكارچى 〔静〕 者义主无虚
ئىنكارچىلىق 〔静〕 <哲> 义主认承不، 义主无虚
ئىنكاس (ئىنكاسى) 〔静〕 映反
ئىنكاس قايتۇرماق 应反
ئىنكاس قىلماق 映反: مەن ئەھۋالنى ئىنكاس قىلغىلى
كەلدىم. 。的况情映反来是我
ئىنكاس نەزەرىيىسى <哲> 论映反
ئىنكۇباتسىيە 〔静〕 化孵工人②伏潜①
ئىنكۇباتسىيە ساندۇقى 箱化孵
ئىنكۇباتور 〔静〕 机卵孵
ئىنگلىز 〔静〕 人国英
ئىنگلىز موسى 亩英
ئىنگلىز مىلى 里英
ئىنگلىزچە 〔静〕 的式国英②文英، 语英①
ئىنگىبىتور <化>〔静〕 剂制抑، 剂化阻
ئىنىلىماق <方>〔动〕 闻، 嗅
ئىنمەك <方>〔动〕 降下، 落下
ئىنۋېرسىيە 〔静〕 <气>②转逆، 转倒 <化، 物>①
演反 <数>③温逆
ئىنېرت <化>〔静〕 性惰

ئىنېرت گاز <化> 体气性惰
ئىنېرت ئېلېمېنت <化> 素元性惰
ئىنېرتسىيە 〔静〕 <物> 量惯، 性惯
ئىنېرتسىيە قانۇنى <物> 律定性惯
ئىنېرتسىيە كۆپەيتمىسى <物، 数> 积量惯
ئىنېرتسىيە مومېنتى <物> 矩性惯
ئىنېرتسىيە كۈچى <物> 力性惯
ئىنېرتسىيىسىز 〔静〕 <数، 物> 惯非، 的性惯非
的量
ئىنېرتسىيىسىز سىستېما <物> 系性惯非
ئىنېرتسىيىلىك 〔静〕 <数، 物> 的量惯، 的性惯
ئىنېرتسىيىلىك پۇل پاخاللىقى <经> 货通性惯
胀膨
ئىنېرتسىيىلىك دولقۇن <物> 波性惯
ئىنېرتسىيىلىك كۈچ <物> 力性惯
ئىنېرتسىيىلىك ماسسا <物> 量质性惯
ئىنېرتسىيىلىك ھەرىكەت <物> 动运性惯
ئىنېرتلىق 〔静〕 的性惰
ئىنېرتلىق چاق <石، 机> 轮性惰
ئىنېرتلىق ماتېرىيال <建> 料骨
ئىنېرتلىق ماددا <化> 质物性呆، 质物性惰
ئىنېرتلىق ئوق <石، 机> 轴性惰
ئىنى 〔静〕 弟弟
ئىنىسىنىڭ ئايالى 妹弟
ئىنىقماق 〔动〕 <古> 从顺، 从服
ئىنىكە 〔静〕 <方> 娘奶، 母乳(的女子室王)
ئىنىلىق 〔静〕 的弟弟: ئاكا ـ ~ مۇناسىۋەت 系关弟兄
ئىھاتە 〔静〕 护防
ئىھاتە بەلبېغى 带护防
ئىھاتە توسمىسى 堤护防
ئىھاتە ئورمانلىقى 林护防
ئىھاتىلىق 〔静〕 的护防
ئىھاتىلىق يول <交> 道护(的路铁)
ئىئولىت 〔静〕 <地> 岩霞霓
ئىئون 〔静〕 <化، 物> 子离
ئىئون ئالماشتۇرغۇچ <化، 物> 器换交子离
ئىئون ئالماشتۇرماق <化> 换交子离
ئىئون پومپىسى 泵子离
ئىئون تېزلەتكۈچ <物> 器速加子离
ئىئون جۈپى <化، 物> 对子离

ئىئون دەستىسى <物> 束子离

ئىئون يىغقۇچ <化> 器集收子离

ئىئونلاشتۇرماق «ئىئونلاشماق» 的使动态

ئىئونلاشماق 〔动〕 <电> 离电

ئىئونلىنىش پوتېنسىيالى <化> 子离، 势子离
位

ئىئونلىنىش تۇراقلىقى <化> 数常离电

ئىئونلىنىش دەرىجىسى <化> 率离电

ئىئونلىنىش زىچلىقى <化> 度密离电

ئىئونلىنىش كامېراسى <化> 宝离电

ئىئونلىنىش مۇۋازىنىتى <化> 衡平离电

ئىئونلىنىش ئېنېرگىيىسى <化> 能离电

ئىئونلىنىش ئىزى <化> 迹径离电

ئىئونلانماق «ئىئونلىماق» 的被动态

ئىئونلۇق 〔静〕 的子离带

ئىئونلۇق باغ <化> 键子离

ئىئونلۇق بىرىكمە <化> 物合化子离

ئىئونلۇق قەۋەت <气> 层离电

ئىئونلۇق كرىستال <物> 体晶子离

ئىئونلۇق لامپا <物> 管子离

ئىئونلۇق ئېرىتمە <化> 液溶子离

ئىئونلىماق 〔动〕 化子离

ئىئونمېتىر 〔静〕 计子离

ئىئونوسفېرا 〔静〕 <气> 层离电

ئىئونىتلار 〔静〕 <化> 剂换交子离

ئىۋەنلەگۈچ 〔静〕 <古> 子剔箭

ئىۋرىق 〔静〕 壶手洗

ئىۋىتمەك «ئىۋىمەك» 的使动态： چاچ ~ 软泡发头把

ئىۋىتىشمەك «ئىۋىتمەك» 的同共态

ئىۋىتىلمەك «ئىۋىتمەك» 的被动态

ئىۋىق¹ 〔静〕 的软泡، 的软变： ~ نان 馕的软泡 / ~ تېرە 子皮的软泡

ئىۋىق² 〔静〕 <古، 动> 羊青، 羊山野

ئىۋىقلانماق «ئىۋىقلىماق» 的被动态

ئىۋىقلىماق 〔动〕 软泡

ئىۋىكسېنىت 〔静〕 <地> 矿金稀黑

ئىۋىمەك 〔动〕 软泡، 软变： چاچ ~ 软变发头 / نان ~ 馕软泡 / تېرە ~ 软变子皮

ئىيماق 〔动〕 <古> 颤打، 抖发، 嗦哆، 动抖

ئىيمەك 〔动〕 <古> 随追، 随跟

ئىيۇل 〔静〕 月七

ئىيۇن 〔静〕 月六： 1 - ~ باللار بايرىمى 节童儿一六

ئىيىن¹ 〔静〕 <方> 萄葡碎(的来下掉上梗萄葡从)

ئىيىن² 〔静〕 <古> 同一، 同共؛ 随跟، 着跟

ي

ي ①维吾尔文第三十二个字母②该字母名称

يا[1] (يايىم ، يايىڭ ، ياسى) 〔静〕弓：~ ۋە ئوق 弓和箭

يا[2] 〔助〕或者、要么、要不：سىز ئەتە ~ ئۆگۈن بىر كېلىپ كېتىڭ . 请你明天或后天来一趟。~ سەن كەل ، ~ مەن باراي . 要么你来，要么我去。ئۇ يەردە ~ ئوت ئۆسمەيدۇ ، ~ دەرەخ ئۆسمەيدۇ . 那里既不长草，又不长树。قوغۇنغا ئوغرى كەلسە ، ~ پىشقىنىنى قويماس ، ~ خەمىكىنى . ＜谚＞小偷钻进瓜地，不管熟的生的都偷。

يا ئۆلۈم ، يا كۆرۈم 不是鱼死，就是网破；不成功便成仁；一不作二不休

يا بولمىسا 要不然：~ ، ئۆزۈڭ بېرىپ باقسىن . 要不然你自己去一趟吧。

يا[3] 〔叹〕呀，啊(表示惊讶)：~ خۇدا！呀，我的天啊！

يا ئاللا 真主啊：~ ، شۇنداقمۇ ئادەم بولىدىكەن ـ ھە！天啊，竟然有这样的人呀！

يا پەرۋەردىگار 主啊，天哪：يا پەرۋەردىگارىم ، قىزىمنىڭ كۆڭلىگە ئىنساپ بەرگەيسەن！我的主啊，求你给我的女儿一颗仁爱的心吧！~ ، نەگە كەتتىڭ؟ 天哪，你到哪儿去了呀？

يا رەببىم 真主啊：~ ، نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق ۋەقە بۇ！真主啊，多么可怕的事件啊！

يابا = گاچا

ياباقۇ[1] 〔静〕＜古＞亚巴库(古代突厥部落之一)

ياباقۇ[2] 〔静〕＜古＞紊乱，纠缠成团(毛和发等物)

ياپ[1] 〔静〕＜古＞正圆形的，完整无缺的

ياپ[2] 〔静〕＜古＞夏毛

ياپا 〔静〕＜方＞完全，全部

ياپاغ 〔静〕＜古＞①附属，从属，附庸②黏着的，附着的

ياپال 〔静〕长而扁的：~ يۈز 长而扁的脸

ياپان 〔静〕＜方＞罩单，鞍被，马披

ياپەن 〔静〕＜方＞大车前头赶车人坐的板子

ياپپاغزا 〔静〕＜方，植＞芽胖子(一种匍匐而生的草)

ياپتا 〔静〕①不明说的②赌博连赢

ياپتا كەلمەك 连赢：ئۇدا بىرنەچچە قېتىم ياپتا كېلىۋېدى ، ئۇ خۇشاللىقىدىن ئولتۇرالماي قالدى . 他连赢几次，高兴得坐不住了。

ياپتا گەپ 指桑骂槐，弦外之音

ياپتاچ 〔静〕＜古＞雨披

ياپتۇرماق «ياپماق» 的使动态：دېرىزىنى ~ 让人关窗户

ياپتۇرۇلماق «ياپتۇرماق» 的被动态

ياپچان 〔静〕＜古＞蒿，旱蒿，羽茅

ياپراق 〔静〕①叶，树叶②薄片：گۆشتىن بىر ~ كەسمەك 切一片肉

ياپراق قىرغۇچ ھەرە ＜动＞切叶蜂

ياپراقچە 〔静〕叶片

状片叶 〔静〕 **ياپراقسىمان**
造构状片叶 <地> ياپراقسىمان تۈزۈلمە
落剥状页 <地> ياپراقسىمان سويۇلۇش
的拉耷، 的垂下 <古>〔静〕 **ياپرى**¹
的阔开، 的坦平 <古>〔静〕 **ياپرى**²
隙缝، 子缝 〔静〕 **ياپسار**
子刨缝开 ياپسار رەندە
板木 . تاختا ياپسار كەلدى :合吻، 缝合 ياپسار كەلمەك
。了缝合
态动使的 «ياپسارلىماق» **ياپسارلاتماق**
态同共的 «ياپسارلىماق» **ياپسارلاشماق**
态动被的 «ياپسارلىماق» **ياپسارلانماق**
ئۇلار شاللارنى بىر ـ بىرىگە ياپسارلاپ :缝合 〔动〕 **ياپسارلىماق**
。缝了上合——板木的定固们他 . سالدى
的歪، 的斜، 的偏 <方>〔静〕 **ياپسال**
器鸟捕 <古>〔静〕 **ياپغاق**
子褥毛(的成而制缝毛装面里) <古>〔静〕 **ياپغۇت**
子棒的口牲赶 <古>〔静〕 **ياپغۇچ**
子罩 〔静〕 **ياپقاق**
盖 <机>②子盖، 帐幔، 子罩، 布苫① 〔静〕 **يـاپقۇچ**
子盖缸 ئىدىشنىڭ ياپقۇچى / 罩纱 تور ~ :板
的着遮، 的着盖 〔静〕 **ياپما**¹
车汽式厢 ياپما ئاپتوموبىل
片影式幅遮 <艺> ياپما ئەنلىك فىلىم
板盖 ياپما تاختا
泡眼的垂下، 皮眼吊 ياپما قاپاق
层盖覆 <地> ياپما قاتلام
产生式闭封 <经> ياپما ئىشلەپچىقىرىش
统传种一人尔吾维)麻铺压، 饼焖 <食>〔静〕 **يـاپما**²
(饼面发或面死层数盖上肉炖在، 物食
ئىشىكنى / 门关 ~ ئىشىكنى :合، 闭، 关① 〔动〕 **يـاپماق**
闭 يىغىننى يېپىش نۇتقى / 上掩虚门把 بوش يېپىپ قويماق
، 盖遮، 盖掩، 盖②卷掩، 书上合 ~ كىتابنى / 词幕
病给 ~ ئاغرىقنى يوتقان / 子盖盖 ~ قاپقاقنى :苫، 捂، 蒙
盖遮食粮把子席用 ~ ئاشلىق ئۈستىگە بورا / 子被盖人
罪盖掩 ~ جىنايەتنى / 误错掩遮 ~ خاتالىقنى / 来起
ھەقىـ / 羞遮 ~ ئەۋرەتنى / 丑遮 ~ شەرمەندىچىلىكنى / 行
掩言谎 . قەتنى يالغان ـ ياۋىداق سۆزلەر بىلەن يابقىلى بولمايدۇ
蒙上子桌 ~ ئۈستەل ئۈستىنى قىغىز بىلەن . 理真了不盖
يـامغۇر / 口的子罐住捂 ~ كوزىنىڭ ئاغزىنى / 纸层一

. ياغاي دەۋاتىدۇ ، خاماندىكى بۇغدايلارنى بورا بىلەن يېپىپ قويۇڭ
ئـاينى ئېتەك . 上苫席苇用子麦的上场把، 了雨下要
结③。亮月住不遮襟衣 <谚> . بىلەن يابقىلى بولماس
帐结 ~ ھېسابنى :帐
(分部的去出伸前向腰山)檐山 〔静〕 **ياپمال**
本日 〔静〕 **ياپون**
茶山 <植> ياپون چايگۈلى
檗刺 <植> ياپون زىرىقى
花银金 <植> ياپون ئۈچقېتى
懂他 . ئۇ ياپونچىنى بىلىدۇ :文日، 语日① 〔静〕 **يـاپونچە**
服和، 服衣式本日 چاپان ~ :的式本日②。语日
者人缠爱②耳苍 <植>①<古>〔静〕 **ياپۇشغاق**
架鞍، 枕鞍 <古>〔静〕 **ياپى**
باتۇر، سەن راستىنلا ~ :(讶惊示表)乖乖، 嗬 〔叹〕 **ياپىر**
ئىش مـۇنداقمۇ ، ~ ! 雄英个是然果你، 嗬 ! ئىكەنسەن
! 事种这有然竟، 乖乖 ! بولىدىكەن ـ ھە
的扁 〔静〕 **ياپىلاق**
柏扁 <植> ياپىلاق ئارچا
钢扁 <冶> ياپىلاق پولات
条发 <机> ياپىلاق پۇرژىنا
门物动形扁 <生> ياپىلاق تەنلىكلەر تىپى
鹬嘴扁 <动> ياپىلاق تۇمشۇق لەيلەك
电闪状片 <气> ياپىلاق چاقماق
骨扁 <理生> ياپىلاق سۆڭەك
ياپىلاق شاپتۇل = ئەنجۈر شاپتۇل
甲扁 <动> ياپىلاق قوڭغۇز
构结状片 <地> ياپىلاق قۇرۇلما
螺卷扁 <动> ياپىلاق قۇلۇلە
面抻扁 <食> ياپىلاق لەڭمەن
态动使的 «ياپىلاقلىماق» **ياپىلاقلاتماق**
态动使的 «ياپىلاقلاشماق²» **ياپىلاقلاشتۇرماق**
态同共的 «ياپىلاقلىماق» **ياپىلاقلاشماق**¹
扁变 〔动〕 **ياپىلاقلاشماق**²
态动被的 «ياپىلاقلىماق» **ياپىلاقلانماق**
子钉把 ~ مىخنىڭ ئۇچىنى سوقۇپ :扁砸 〔动〕 **ياپىلاقلىماق**
扁砸尖
ياتنىڭ ئوتىنى پۇۋـ :的己异، 的识认不، 的生陌 〔静〕 **يات**
的己自了烧، 火吹人生给 <谚> . لەپ ساقلى كۆيۈپتۇ
外 <谚> . ياتنىڭ ياندىن ئۆتەر ، تۇغقاننىڭ جاندىن . 子胡
، يېگـۈچە ~ 。心透伤语恶的人亲، 风旁耳语恶的人

تۇغقان ئۆلگۈچە . ＜谚＞ 外人伴你吃喝，亲人伴你终生。

يات تەن ＜生＞ 异体

يات جىنس 异性

يات خەلق 异种姓，异族

يات قول 外人

يات قىلىق 不顺眼的举动，无聊的行为

يات كۆرمەك 见外，当外人看待

يات نەسىل 异种

يات يەر 异地

ياتاغان 〔静〕＜古＞ 大片刀，马刀

ياتاق 〔静〕①卧室②宿舍：ئوقۇغۇچىلار ياتىقى 学生宿舍

ياتاق ۋاگون 寝车，卧铺车厢

ياتاقخانا = ياتاق

ياتاقداش 〔静〕同室

ياتاقداشلىق 〔静〕同宿舍的

ياتاقلىق 〔静〕寄宿的，住校的：مەكتەپ ~ 寄宿学校

ياتاك 〔静〕＜方＞ 弹棉花用的木棒

ياتسىراتماق «ياتسىرىماق» 的使动态：بۇ بالا ئۆيىمىزگە يېڭىدىن كەلدى ، ئۇنى زادى **ياتسىرىتىپ قويما** ! 这孩子刚到我家，千万别叫他怯生！

ياتسىراشماق «ياتسىرىماق» 的共同态：ئۇزۇندىن بۇيان بارىدى - كەلدى قىلىشماي ياتسىرىشىپ قالدۇق . 我们很久没来往，显得生疏了。

ياتسىرىماق 〔动〕认生，怯生，怕生：بۇ بالا باشقىلاردىن ياتسىراۋاتىدۇ . 这孩子对别人认生。بالا كىچىك ئاپىسىنىڭ ئۆيىدە تۇرۇپ كەلگەچكە ، ئاتا - ئانىسىدىنمۇ ياتسىرايدىغان بولۇپ قاپتۇ . 孩子一直住在姑妈家，跟父母都生疏了。

ياتسىنماق = ياتسىرىماق

ياتغاشۇق 〔静〕＜古＞ 在一起躺着的人

ياتغاق 〔静〕＜古＞ 哨兵，侍卫

ياتقۇزماق ①«ياتماق» 的使动态：دوختۇر كېسەلنى ئورنىغا ياتقۇزۇپ قويدى . 医生扶病人躺下了。قارا بوران بۇغدايلارنى ياتقۇزۇۋەتتى . 狂风把麦子吹得倒伏了。②铺；铺设：چىم ~ 铺草皮 / رېلىس ~ 铺设钢轨 ③灌：لاي ~ 灌淤 / توڭ ~ 冬灌

ياتقۇزۇشماق «ياتقۇزماق» 的共同态

ياتقۇزۇلماق «ياتقۇزماق» 的被动态

ياتلاشتۇرماق «ياتلاشماق» 的使动态

ياتلاشتۇرۇشماق «ياتلاشتۇرماق» 的共同态

ياتلاشتۇرۇلماق «ياتلاشتۇرماق» 的被动态

ياتلاشماق 〔动〕①疏远，生疏：ئۇلار بىر - بىرىنى ئىزدەشمەي ياتلىشىپ كېتىشكەنىدى . 他们互不来往便生疏了。②＜哲＞ 异化

ياتلاشقان ئەمگەك ＜哲＞ 异化劳动

ياتلىماق 〔动〕＜古＞ (以魔石)求风雨

ياتلىق 见下

ياتلىق بولماق 出嫁，出阁，过门

ياتلىق قىلماق 嫁，让出阁，让过门

ياتما 〔静〕①匍匐的②卧式的

ياتما ئارچا ＜植＞ 铺地柏

ياتما ئەمەن ＜植＞ 垫状艾蒿

ياتما پار قازان ＜建＞ 卧式锅炉

ياتما پاقىيوپۇرمىقى ＜植＞ 平车前

ياتما توشقانقۇلاق ＜植＞ 兔耳草

ياتما جېنتىيانا ＜植＞ 俯垂龙胆

ياتما خاكشى ＜植＞ 垫状亭苈

ياتما سۇپۇرگە ＜植＞ 伏地肤

ياتما غول ＜植＞ 匍匐茎

ياتما نىلۇپەر ＜植＞ 睡莲

ياتما قوتۇرئوت ＜植＞ 平卧糙草

ياتماق 〔动〕①躺，卧，住，趴：ئۇ يېتىپ بىردەم ئارام ئالدى . 他躺着歇了一会儿。ئۇ دوختۇرخانىدا ئۈچ ئاي يېتىپ چىقتى . 他在医院里住了三个月。ئوڭدا ~ 仰卧 / دۈم ~ 俯卧 / ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالماق 卧病 / توخۇ كاتىكىدە ياتىدۇ . 鸡卧在窝里。ياتقان ئۆكۈزگە يەم يوق . ＜谚＞ 躺着的牛没料吃。ئۇنىڭ ئىچىدە گەپ ياتمايدۇ . 他肚子里存不住话。②倒伏：بەزى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ غوللىرى يەرگە يېتىۋالىدۇ . 有些植物的茎匍伏在地面。بۇغدايلار يېتىۋالدى . 麦子倒伏了。③坐，蹲：ئۇ تۈرمىدە ياتقان . 他坐过牢。④属于：بۇ مەزھەپچىلىككە ياتىدىغان بىر خىل ھەرىكەت . 这是一种属于宗派主义的活动。⑤放：بىر دۆۋە كىتاب شىرە ئۈستىدە ياتاتتى . 桌子上放着一堆书。

ياتوغان 〔静〕＜古、艺＞ 亚图罕(一种弦乐器)

ياتوغانچى 〔静〕＜古＞ 演奏者，音乐家

يات - يۇپۇر 〔静〕＜方＞ 陌生的，生疏的，不认识的

ياچەن 〔静〕银币

ياچېيكا 〔静〕支部：پارتىيە ياچېيكىسى 党支部

ياچۇەك 〔静〕＜动＞ 螳螂

ياچۇەك تۇخۇمى 蛸螵

ياچۇەكسىمان 〔静〕 的形螂螳، 的状螂螳

ياچۇەكسىمان راك <动> 虾蛄، 虾螂螳

ياخشى 〔静〕 好良، 良، 好: ~ ئادەم 人好 / ~ نىيەت 意好، 心好 / ~ ئارزۇ 望愿的好良 / ~ ئىشقا كاشىلا كۆپ . 磨多事好 . ~ ئاتقا بىر قامچا ، يامان ئاتقا مىڭ قامچا . 鞭千马劣، 鞭一马好 <谚> . ~ ئاتقا قامچا كېرەك ئەمەس . 催鞭用不马好 <谚> . ~ بىلەن دوست بولساڭ ، يېتەرسەن مۇرادقا ، يامان بىلەن دوست بولساڭ ، قالارسەن ئۇياتقا . 让友朋交人坏跟، 愿如你让友朋交人好跟 <谚> . ~ گەپ بوسۇغىدىن چىققۇچە يامان گەپ يەتتە تاغدىن ھالقىپتۇ . 里千传话坏، 门出没话好 <谚> 。 脸丢你

ياخشى بولماق ① 好، 好变: ئۇنىڭ كەلگىنى ياخشى بولدى . 现他 。好得来他 . ئۇ ھازىر خېلى ياخشى بولۇپ قاپتۇ . 了多好得变在 . مېنىڭ كېسىلىم خېلى ياخشى بولۇپ قالدى . 了多好病的我 ② 和好: ئەر - خوتۇن ئىككىسى ياخشى بولۇشۇپ قالدى . 。了好和俩妻夫

ياخشى كەلمەك 合体، 合身: تۈنۈگۈن ئالغان شىم ماڭا ناھايىتى ياخشى كەلدى . 。身合很着穿我子裤的买天昨

ياخشى كۆرمەك 喜欢: مەن مۇزىكىنى ياخشى كۆرىمەن . 乐音欢喜我 。 ئۇ سېنى ياخشى كۆرۈپ قالغان ئوخشايدۇ . 。了你上(爱)欢喜像好他

ياخشى كۈن 好下场: بۇزۇققا ~ يوق . 好有没人坏 。场下

ياخشى ئۆتمەك 和睦相处: ئۇ قوشنىلىرى بىلەن ياخشى ئۆتىدۇ . 。处相睦和们居邻和她

ياخشىچاق 〔静〕 老好人، 好好先生

ياخشىچاق بولماق 讨好: ئۇ بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىزگە ياخشىچاق بولۇش ئۈچۈن قىلىۋاتاتتى . 事些这的做他 。们我好讨了为是都

ياخشىچاقلىق «ياخشىچاق» 的抽象名词

ياخشىچاقلىق قىلماق 讨好

ياخشىسى 〔助〕 最好: ~ ھەممىڭلار بۇ يەرگە كېلىڭلار . 最 。来儿这到全们你好

ياخشىلاتماق «ياخشىلىماق» 的使动态

ياخشىلاشماق ① «ياخشىلىماق» 的共同态 ② 和好: ئۇلار يېقىندىن بۇيان ياخشىلىشىپ قالدى . 。了好和近最们他

ياخشىلانماق ① «ياخشىلىماق» 的被动态: ياخشىلانغان سورت (نەسىل) 改良的品种 / ياخشىلانغان ئوتلاق 已改良的草 ② 好转، 改善: ئەھۋال ~ 情况好转 / تۇرمۇش ~ 生

善改活

ياخشىلىق 〔静〕 ① 好事، 好心: ~ يەردە قالماس ، يامانلىق ئۆزىدىن ئاشماس . 好事不会埋没، 恶作自食其 <谚> . ② 恩惠، 恩德، 善行، 好处: ياخشىلىققا ~ ھەر كىشىنىڭ ئىشى ، يامانلىققا ~ ئەر كىشىنىڭ ئىشى . 以 <谚> 德报天理人缘، 以德报怨好汉风范 。

ياخشىلىق قىلماق 做好事، 行善، 善待: قولۇمدىن كېلىشىچە باشقىلارغا ياخشىلىق قىلىشنى ئويلايمەن . 我愿意尽 。人别待善量

ياخشىلىقچە 〔静〕 好好地، 乖乖地، 老老实实地: ~ بېرىپ ئىشىڭنى قىل . 。事的你干去地乖乖你

ياخشىلىماق 〔动〕 ① 改进، 改善، 改良: مۇلازىمەت پوزىتسىيىسىنى ~ 改进服务态度 / ئۆي ھايۋانلىرىنىڭ نەسلىنى ~ 改良家畜品种 / ئەمگەك شارائىتىنى ~ 改善劳动 ② 条件好好: قولۇڭ كېسىلىپ كېتىپتۇ ، ياخشىلاپ تېڭىۋالغىن . 。下一扎包好好، 了破割手的你

ياخشى - يامان 〔静〕 好坏، 好歹، 善恶: ياخشى - ياماننى ئايرىماسلىق 不分好坏، 良莠不分 / ياخشى - ياماننى پەرق ئەتمەسلىك 不识好歹

ياد (يادى) 〔静〕 记忆: بۇ ئىش يادىمدا يوق . 这事我记不 。了得 كىتابنى نەدە قويغانلىقىڭ يادىڭدىمۇ؟ 你记得你把 ؟吗了儿哪在搁书

ياد ئەتمەك 想念 ، 思念، 怀念: ئاتا - ئانىنى ~ 想念 父母

ياد ئەيلىمەك = ياد ئەتمەك

يادقا ئالماق ① 怀念: ئىنقىلابىي قۇربانلارنى ~ 怀念革命先烈 / بۇ ئىشنى يادىمغا ئالالمايۋاتىمەن . 这件事我想不 。了来起 ② 想起: سىزنى نەدە ئۇچراتقانلىقىمنى ھېچ يادىمغا ئالالمىدىم . 。了你过见儿哪在来起不想也么怎我

ياد قىلماق = ياد ئەتمەك

يادىدا تۇتماق 牢记在心، 铭记在心، 记住: ئۆتمۈشتىكى تەجرىبە - ساۋاقلارنى ~ 牢记过去的教训 / مەن دادامنىڭ سۆزىنى ھەر ۋاقىت يادىمدا تۇتىمەن . 我要时刻记住 。话的亲父

يادىدا تۇرماق 记، 记着: نەچچە يىل بۇرۇنقى ئىشلار تېخىچە ئۇنىڭ يادىدا تۇرۇپتۇ . 。事的前以年几着记还他

يادىدا ساقلىماق = يادىدا تۇتماق

يادىدىن چىقماق 忘记، 忘却: ئۆتمۈشتىكى نۇرغۇن ئىشلار يادىمدىن چىقىپ كېتىپتۇ . 许多往事我都忘却了 。

يادىدىن كۆتۈرۈلمەك = يادىدىن چىقماق

يادىغا چۈشمەك = يادىغا كەلمەك

يادىغا سالماق 起想使: ئۇنىڭ بۇ گېپى مۇندىن بىر ئاي بۇرۇن بولغان بىر ئىشنى يادىمغا سالدى. 起想我使话的他 。事件一的生发前月个一

يادىغا كەلمەك 起想: يادىمغا تۇيۇقسىز بىر ئىش كەلدى. 。事件一了起想然突我

يادىغا يەتمەك = يادىغا كەلمەك

يادا 〔静〕<方> 雨、水雨

ياداتماق «يادىماق» 的使动态

ياداشماق «يادىماق» 的共同态: ئۇلار ئۇزۇن يول بېسىپ ياداشىپ كېتىپتۇ. 。了瘦变都涉跋途长们他

يادائغۇ 〔静〕 消瘦، 清瘦: ~ يۈز 脸的瘦清

يادائغۇرىماق 〔动〕<方> 瘦弱، 消瘦

يادائغۇلۇق «يادائغۇ» 的名词形式

يادايچا 〔静〕<方> 胡乱

يادايى - چۇدايى 〔静〕<方> 随便، 简单، 简陋

يادرو 〔静〕 ①<物> 核، 核子②<生> 核③<转> 核心: رەھبەرلىك يادروسى 领导核心

يادرو ئاقسىلى <生> 核蛋白

يادرو پارچىلىنىشى <物> 核裂变

يادرو پەردىسى <生> 核膜

يادرو تورپېدا <军> 核鱼雷

يادرو رېئاكسىيىسى <物> 核反应

يادرو زەرىتى <物> 核电荷

يادرو سۇيۇقلۇقى <生> 核液

يادرو فىزىكىسى 核子物理学

يادرو قازىنى <化> 核反应堆

يادرو قەنتى <生> 核糖

يادرو قورالى <军> 核武器

يادرو كۈچى <物> 核力

يادرو كىسلاتاسى <生> 核酸

يادرو مېغىزى <生> 核仁

يادرو ئوق <军> 核弹头

يادرو ئېنېرگىيىسى <物> 核能

يادرو يىغىلىشى <物> 核聚变

يادرو يېمىرىلىشى <物> 核衰变، 核蜕变

يادروسىزلاندۇرماق «يادروسىزلانماق» 的使动态

يادروسىزلاندۇرۇلماق «يادروسىزلاندۇرماق» 的被动态

يادروسىز 〔静〕<物> 无核的

يادروسىزلانماق 〔动〕 无核化

يادرولۇق 〔静〕 有核的: ~ قورال 核装置

يادغۇن 〔静〕<古> 漫溢的، 泛滥的

يادلاتماق «يادلىماق» 的使动态: مۇئەللىم بىزگە شېئىر يادلاتتى. 。诗首一了诵背们我让师老

يادلاشماق «يادلىماق» 的共同态

يادلانماق «يادلىماق» 的被动态

يادلىماق 〔动〕 ①背: شېئىر ~ 背诗 / پىششىق ~ 背得烂熟 ②怀念

يادنامە 〔静〕 ①碑文، 碑铭②记念: ئۇنتۇلغۇسىز ~ 难忘的记念

يادىتاش 〔静〕 ①<医> 马宝(马胃肠道结石) ②<转> 魔石(求雨石)

يادچى 〔静〕<古> 念咒求雨或求雨停止的巫师

يادىكار (يادىكارى) 〔静〕 ①纪念品، 遗物: بۇ سائەت سىزگە ~ بولسۇن. 这块表送给你作纪念品。رەھمەتلىك ئاتامدىن قالغان ~ 先父的遗物②留念: ساۋاقداش ياسىنغا ~ 亚森同学留念

يادىكارلىق 〔静〕 ①文物②遗物، 遗迹: ئاتا - بوۋىلاردىن قالغان ~ 祖先的遗物 / تارىخىي ~ 历史的遗迹

يادىك 〔静〕<古> 流淌开的، 到处淌的

يادىم 〔静〕<古> 褥子، 坐垫، 毯子

يادىماق 〔动〕 消瘦، 变瘦: ئۇ بەك ياداپ كېتىپتۇ. 他消瘦得很。

يار[1] (يارى) 〔静〕 ①朋友②恋人: يارنى تاپقاندا گەپ يوق، گەپنى تاپقاندا ~ . <谚> 有恋人时没有话，有话时没有恋人。 كىيىك ئۇۋلاپ تاققا چىق، يارنى ئىزدەپ باغقا. <谚> 要打黄羊上山去，要找恋人进果园。 يارىڭنىڭ تىللىغىنى چىللىغىنى. <谚> 恋人骂你是请你(打是疼，骂是爱)。 يارىڭنى گۈل ئارىسىدىن ئىزدە، ئەركىڭنى ئەل ئارىسىدىن. <谚> 要找恋人进花丛，要找自由靠民众。

يار تۇتماق 交朋友

يار[2] 〔静〕 ①崖: تىك ~ 悬崖②(河堤)被水冲出的缺口

يار ئالماق 决口، 决堤

يارغا ئىتتىرمەك 往悬崖上推، 往水坑里推

يار كەتمەك 决口، 决堤

يار[3] 见下

يار بەرمەك 许可، 允许: شەرت - شارائىت يار بەرسە، بىزمۇ شۇنداق قىلالايمىز. 如果条件允许，我们也会这么做的。

يار⁴ 〔静〕<古> 唾液、口水

يارا 〔静〕①疮、伤、溃疡: پىچاق يارىسى 刀伤 / ئاشقازان يارىسى 胃溃疡 ②<转> 痛苦、创伤: تاياق يارىسى كېتەر، كۆڭۈل يارىسى كەتمەس. <谚> 外伤好治、心伤难愈。

يارا ئاغزى 伤口

يارا بولماق 生疮

يارا ئىزى 伤痕

يارىغا تۇز سەپمەك <成> 疮上撒盐

يارىنى تاتىلىماق = **يارىغا تۇز سەپمەك**

يارانقۇچى 〔静〕①创造者 ②<宗> 造物主

ياراتماق¹ 〔动〕创造、创建、创立、缔造、创作: شەرت - شارائىت ~ 创造条件 / مۆجىزە ~ 创造奇迹 / ئىگىلىك ~ 创业 / يېڭىلىق ~ 创新 / ئاما ياقتۇرىدىغان ئەسەرلەرنى ~ 创作群众喜闻乐见的作品 / يېڭى بەختىيار تۇرمۇش ~ 缔造幸福的新生活 / سانائەتلىشىشنىڭ ئاساسىنى ~ 奠定工业化的基础 / ئوڭايلىق ~ 提供方便

ياراتماق² ① «يارىماق» 的使动态 ②喜欢、看中、爱上: مەن بۇ يەرنى يارىتىپ قالدىم. 我爱上了这个地方。 ئۇ سىزنى يارىتىپ قالغان ئوخشايدۇ. 他好像喜欢上了你。 قايسىنى ياراتسىڭىز، شۇنى ئېلىڭ. 您看中哪个，就拿哪个吧。

ياراشتۇرغۇچى 〔静〕调解者

ياراشتۇرماق¹ «ياراشماق¹» 的使动态、调解、使和解: ئۇلار بۇ ئەر - خوتۇن ئىككىسىنى ياراشتۇرۇپ قويدى. 他们把这对夫妇说合了。

ياراشتۇرماق² «ياراشماق²» 的使动态: ئۇ كىيىمنى بويىغا ياراشتۇرۇپ كىيىپتۇ. 他衣服穿得很合身。

ياراشماق¹ 〔动〕和解、和好、言和、言归于好: ئۇلار ئۇرۇشۇپ قالغانىدى، لېكىن ھازىر يارىشىپ قاپتۇ. 他们吵过架、但现在和好了。 بىر - بىرى بىلەن ~ 双方言和

ياراشماق² 〔动〕相称、适合、合身: بۇ پەلتو سىزگە تازا يارىشىپتۇ. 这件大衣你穿太合身了。 بۇ خىزمەت ئۇنىڭغا بەك يارىشىدۇ. 他做这种工作很合适。 ياراشمايدىغان قىلىق 不得体的举动、不成体统的举动

ياراغ¹ 〔静〕兵器

ياراغ² 〔静〕<古> 时机、机会

ياراغ - جابدۇق 〔静〕武器装备

ياراغچى 〔静〕<古> 得力的、称职的、有出息的、能干的、熟练的、老练的

ياراغلىغ 〔静〕<古> 有铠甲的、穿铠甲的

ياراق 〔静〕中用的、能用的、适用的: ~ ئات 中用的马、好马

ياراقسىز 〔静〕不中用的、不顶用的、差劲的: ~ مال 不中用的物品 / بۇ ماتېرىيال ~. 这材料不顶用。

ياراقسىزلاشماق 〔动〕不中用、不适用、没出息

ياراقسىزلىق «ياراقسىز» 的名词形式

ياراقلىق 〔静〕中用的、能用的、适用的

يارالماق 〔动〕降生、产生: خوتۇن - قىزلار ئەرلەرنىڭ ئويۇنچۇقى بولۇش ئۈچۈن يارالغان ئەمەس. 妇女不是为了当男性的玩偶而降生的。 دۇنيا يارالغاندىن بۇيان 自开天辟地以来

يارام 〔静〕顶用的、有用的、中用的: ~ ئات 顶用的马 / ~ كەسىپ 有用的职业

يارامسىز 〔静〕不中用的、没有用的、差劲的、次的、下等的、等外的: ~ نەرسە 不中用的东西、废物 / ~ مەھسۇلات 废品 / ~ پولات 废钢 / ~ غوزا 次下茧 / ~ ياغاچ 次材 / ~ نەرسىلەرنى رېمونت قىلىپ ئۇنىڭدىن پايدىلانماق 修旧利废

يارامىلىق 〔静〕中用的、顶用的、有出息的、得力的: ~ يىگىت 有出息的小伙子 / ~ كادىر 得力的干部

يارانماق «يارىماق» 的自复态

يارەن 〔静〕友人、朋友

يار - بۇرادەر 〔静〕朋友、友人、相好

يارپ 〔静〕<古> 坚固的、结实的

يارپۇز 〔静〕獴、獴属

يارتا 〔静〕半

يارتۇ 〔静〕<古> 木片、木简

يارتىلانماق «يارتىلماق» 的被动态

يارتىلماق 〔动〕劈成两半: بىر قوينىڭ گۆشىنى ~ 把一只羊劈成两半

يارتىم 〔静〕<古> 一拨、一部、一半

ياردالڭ 〔静〕<地> 雅丹地貌、白龙堆(干燥地区的一种风蚀地貌)

ياردالڭلىق 〔静〕雅丹地貌连片的地方

ياردەم 〔静〕①帮助、援助: ئۇلار ياردەمگە موھتاج. 他们需要帮助。 ~ قولىنى سۇنماق 伸出援助之手 ②救护: تېببىي ~ 医疗救护

ياردەم ئالماق 受援

ياردەم بەرمەك 帮助: ئۇنىڭ بوش ۋاقتى بولسىلا، ئۆگىنىشىمگە ياردەم بېرەتتى. 他只要有空就帮助我学习。

ياردەم پۇل <经> 补贴、补助、津贴

ياردەم قىلماق 助援، 助帮

ياردەمچى 〔静〕 ①手帮، 手助②助理: ~ سېسترا 理助士护

ياردەمچى ئادۋوكات <法> 师律理助

ياردەمچى ئايروپىلان <军> 机僚

ياردەمچى بۇلۇڭ <数> 角助辅

ياردەمچى پېئىل <语> 词动助

ياردەمچى تەپتىش <法> 员察检理助

ياردەمچى تەرجىمان 译翻理助

ياردەمچى تەڭلىمە <数> 程方助辅

ياردەمچى رول <艺> ①配角②辅助作用

ياردەمچى سوتچى <法> 员判审理助

ياردەمچى سۆز <语> ①助词②虚词

ياردەمچى سىزىق <数> 线助补، 线助辅

ياردەمچى ھۇجۇم <军، 体> 攻助

ياردەمچى ھۇجەيرە <生> 胞细助

ياردەمچى ھېساب <经> 帐户分

ياردەمچىلىك «ياردەمچى» 的抽象名词

ياردەمسىز 〔静〕 失去援助的، 无助的: ~ قالماق 失去援助

ياردەملەشتۈرمەك «ياردەملەشمەك» 的使动态

ياردەملەشمەك 〔动〕 帮助، 援助، 协助: قوشنا دۆلەتكە ~ 援助邻国

يار ـ دوست 〔静〕 朋友، 友人

يارسغاغ 〔静〕<古> 山上的)坡陡، 陡坡滑处

يارسغاغ 〔静〕<古> 讨厌的، 令人厌恶的

يارسماق 〔动〕<古> 得到، 感到، 遭到، 受到

يارسنچىغ 〔静〕<古> 讨厌的، 令人厌烦的، 令人厌恶的

يارشىم 〔静〕<古> 赛马时)一匹马跑的距离

يارغا 〔静〕<手> 篾刀

يارغان 〔静〕<古> 剑子手

يارغۇ[1] 〔静〕<古> 判断، 决断

يارغۇ[2] 〔静〕<古> 没收

يارغۇزماق «يارماق» 的使动态

يارغۇزۇشماق «يارغۇزماق» 的共同态

يارغۇزۇلماق «يارغۇزماق» 的被动态

يارغۇنچاق 〔静〕 手推的)磨، 碾子

يارقىن 〔静〕 鲜明的، 鲜艳的، 闪耀的، 绚丽的، 璀璨的

يارلاماق 〔动〕<古> 吐، 吐痰

يارلىغ 〔静〕<古> 穷的، 贫困的، 不幸的

يارلىق[1] 〔静〕 沟壑

يارلىق[2] 〔静〕 ①命令②圣旨: ~ چۈشۈرمەك 降旨

يارلىقاماق 〔动〕<古> 原谅، 施恩، 开恩، 赏赐، 慈悲، 关怀

يارلىقانچۇچى 〔静〕<古> 仁慈的، 慈祥的، 慈悲的

يارلىقئوت 〔静〕<植> 水鳖، 马尿花

يارما[1] 〔静〕 糁، 糙، 麦片儿: قوناق يارمىسى 玉米糁儿

يارما شاپتۇل <植> 离核桃، 久保桃

يارما ئۇلاق <农> 劈接

يارما[2] 〔静〕<气> 霰، 雪粉

يارماش[1] 〔静〕<古> 糁子، 糙子

يارماش[2] 〔静〕<古> 细的، 细碎的

يارماق[1] 〔静〕 铜钱

يارماق[2] 〔动〕 ①劈، 剖، 剁، 破开: ئوتۇن ~ 劈柴 / بېلىقنىڭ قارنىنى ~ 剖开鱼肚 / قورساقنى ~ 剖腹 / دولقۇن يېرىپ ئىلگىرلىمەك 破浪前进 / مۇز ~ 破冰②穿过، 突破: ئادەم توپىنى يېرىپ ئۆتمەك 穿过人群 / مۇھاسىرىنى يېرىپ ئۆتمەك 突破包围، 冲破包围圈 / قۇلاقنى يېرىۋەتكۈدەك ئاۋاز 震耳欲聋的声音

يارماقگۈل 〔静〕<植> 连钱草، 活血丹

يارمىچى 〔静〕 碾糁子的人

يارمىچىلىق 〔静〕 碾糁子的工作

يارۇن 〔静〕<古> 黎明، 早霞

يارىتىشماق[1] «ياراتماق[1]» 的共同态

يارىتىشماق[2] «ياراتماق[2]» 的共同态

يارىتىلماق «ياراتماق[1]» 的被动态: بىر مۆجىزە يارىتىلدى. 创造了一个奇迹。

يارىدار 〔静〕 ①伤员: ~ ئەسكەر 伤兵②负伤的، 受伤的: ~ ئېيىق 受伤的熊

يارىدار بولماق 负伤: ئۇ يارىدار بولدى. 他负伤了。

يارىدار بولغان ۋە مەجرۇھلانغان ھەربىيلەر 伤残军人

يارىدار قىلماق 打伤، 击伤

يارىش[1] 〔静〕<古> 分配، 瓜分

يارىش[2] 〔静〕<古> 赛马

يارىشا 〔助〕 适宜، 符合، 相应: ھەركىمنىڭ ئۆزىگە ~ ئىشى بار. 人人都有自己的事。ھەركىم قابىلىيىتىگە ~ ئىشلەش، ھەركىمگە ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش 各尽所能، 按劳分配 / سۆپىتىگە ~ ئىش قىلماق 做符合身份

的事情

يارىشماق 〔动〕<古> 赛马

يارىشرىق 〔静〕 疖子、疮

يارىشىق 〔静〕 ①般配、相称②点缀、装点: ئۈستەڭ يارىشىقى تال، قىزنىڭ يارىشىقى خال. <谚> 水渠装点垂柳、美貌姑娘痣点缀。

يارىشىقىنى قىلماق 讲究礼遇: مېھمانلارنى يارىشىقىنى قىلىپ ئۇزاتتۇق. 我们体面地送走了客人。

يارىشىم 〔静〕 合适、适当、适宜、得体

يارىشىمسىز 〔静〕 不合适的、不合时宜的、不得体的: ~ كىيىم 不合身的衣服

يارىشىملىق 〔静〕 ①得体、得当、合适: ~ كىيىم 合身的衣服 / ~ بۇرۇت 得体的胡须②大方(指式样、颜色不俗气等): ~ رەڭگى 颜色大方

يارىق 〔静〕<古> 甲、铠甲

يارىلاندۇرماق «يارىلانماق» 的使动态: تاياق ئۇنى ئېغىر يارىلاندۇردى. 棍子把他打成了重伤。

يارىلاندۇرۇشماق «يارىلاندۇرماق» 的共同态

يارىلانماق 〔动〕 受伤、负伤、挂彩: ساۋۇت يارىلىنىپتۇ. 萨伍提受了伤。ئۇنىڭ سول مۈرىسى يارىلانغان. 他的左肩膀负了伤。مېنىڭ پاچىقىم ئىككى يەردىن يارىلاندى. 我的小腿两处挂彩。

يارىماس 〔静〕 ①不中用的、不顶事的、无用处的: ~ پالتا 不中用的斧头 / ~ ئادەم 不顶事的人、没出息的②要不得(表示人或事物不好的): ~ ئىش 要不得的事、不成体统的事 / ~ قىلىق 要不得的行为

يارىماسلىق 〔静〕 不中用、不顶用、无用

يارىماق 〔动〕 ①行、能干、顶用、中用: بۇ نەرسە ھېچنېمەگە يارىمايدۇ. 这东西毫无用处。مەن كېيىن ئىشقا يارىغۇدەك بولغاندا ئاتامنىڭ ئىشىغا ياردەملىشىمەن. 等我以后顶用的时候要帮爸爸干活。بۇ قىلىقىڭىز يارىمايدۇ. 你这行为要不得。②看中、看上、中意: قايسى يارىسا، شۇنى ئال. 看中哪个就买哪个。ئېشى يارىسا قاچىسىغا قارىما، قىزى يارىسا ئانىسىغا. <谚> 看上食物别管它碗，看中姑娘别嫌她娘。مېنىڭ قىلغان ئىشىم ئۇنىڭغا يارىمىدى. 我做的事不中他的意。③值: بۇ شىبلىت ئون بەش يۈەنگە يارايدۇ. 这双皮鞋值十五元。

يارىن[1] 〔静〕<古> 肩胛骨

يارىن[2] 〔静〕<古> 明天、将来的、未来的

يارىنداق 〔静〕<古> 山羊皮皮带、山羊皮皮条

يارىيار 见下

يارىيار ھارۋا (轮子较高、全部木制的)大车

يار - يۆلەك 〔静〕 依靠: بۇ بالا مېنىڭ بىردىنبىر يار - يۆلەكىم. 这孩子是我唯一的依靠。

يار - يۆلەك بولماق 扶助、支持、依靠: ئۇلار ئەزەلدىن ماڭا يار - يۆلەك بولۇپ كەلدى. 他们一直在扶持我。

يارىيلىم 〔静〕 明胶

ياز 〔静〕 夏、夏天: ~ كۈنى 夏天、夏日 / يازدا يېپىنچاڭنى ئۇنتۇما، قىشتا ئوزۇقۇڭنى. <谚> 夏天莫忘带衣裳，冬天别忘带干粮。

ياز قىلماق 换夏装、换夏衣: بالدۇرلا ياز قىلدىڭىزمۇ نېمە؟ 你换夏装是不是早了一点？

يازاق 〔静〕<古> 夏牧场、夏窝子

يازدۇرماق «يازماق» 的使动态: خىزمەتچىلەرگە دوكلات ~ 让工作人员写报告

يازدۇرۇشماق «يازدۇرماق» 的共同态

يازدۇرۇلماق «يازدۇرماق» 的被动态

يازغارىقى 〔静〕<植> 夏枯草

يازغۇچى 〔静〕 ①书写者②作家

يازغۇچىلىق «يازغۇچى» 的抽象名词

يازغۇچىلىق قىلماق 从事写作、从事笔耕

يازغۇرماق 〔动〕<古> 指责、责备、怪罪

يازغى 〔静〕 夏天的、夏季的

يازغى بۇغداي <植> 春麦

يازغى يۇڭ <牧> 春毛(春天剪的羊毛)

يازلىق 〔静〕 夏天的

يازلىق ئارپا <植> 春大麦

يازلىق تەتىل <教> 暑假

يازلىق زىرائەت <农> 夏熟作物

يازلىق قوغۇن <植> 夏熟甜瓜

يازلىق كىيىم 夏装

يازلىق لاگېر 夏令营

يازلىق ۋاقىت <地> 夏令时

يازلىق ئىسپورا <植> 夏孢子

يازلىق يىغىم <农> 夏收

يازلىماق 〔动〕 消夏: بۇ يىل قەشقەردە يازلاشنى نىيەت قىلدىم. 我今年打算去喀什消夏。

يازما 〔静〕 ①手抄的、手写的、书面的②成文的

يازما ئەدەبىيات <文> 书面文学

يازما بايانات 书面声明

يازما تەرجىمە 笔译

يازما جاۋاب ①书面答复②<法>书面答辩

يازما خاتىرە 文字记录

يازما دوكلات 书面报告

يازما سۆھبەت 笔谈

يازما شەكىل 手写体

يازما قانۇن <法>成文法

يازما قائىدە <法>成文规则

يازما كېسىم <法>书面裁定

يازما نۇسخا 手抄本

يازما ھاۋالە <经>书信委托

يازما ۋەسىيەت <法>书面遗嘱，遗书

يازما ئىسپات <法>书证

يازما ئىمتىھان <数>笔试

يازما يادىكارلىق 文献

يازماق[1] 〔动〕写：خەت ~ 写信 / ھېكايە ~ 写小说 / ئۇ تېخى يېزىپ بولمىدى . 他还没写完。بۇ خەتنى كىم يازدى ؟ 这个字是谁写的？

يازماق[2] 〔动〕<方>弄错，出错，失误

يازۇق[1] 〔静〕<古>解开的，未绑住的

يازۇق[2] 〔静〕<古>配各种调料晒干的肉

يازۇق[3] 〔静〕<古>过失，过错，罪

يازۇقلاماق 〔动〕<古>惩罚，处罚，逮捕

يازى 〔静〕<方>露天，开阔地

يازىچە 〔静〕整个夏天，一夏天

يازىم[1] 〔静〕<古>褥子

يازىم[2] 〔静〕<古>搞错，弄错，失误，失策，失算

يازىنچ 〔静〕<古>搞错，弄错，失误，失策，失算

ياس 〔静〕<古>损害，损失，亏损

ياساتماق «ياسىماق»的使动态：ھارۋا ~ 让人造车 / ياسىن ئۇستامغا چىچىمنى ياساتتىم . 让亚森师傅给我理了发。

ياساشماق «ياسىماق»的共同态：ئۇلار بىر كۆۋرۈك ياساشتى . 他们修了一座桥。

ياساق[1] 〔静〕赋税：~ تاپشۇرماق 交赋税

ياساق[2] 〔静〕陈设，摆设：ئۆي ياساقلىرى 居室陈设

ياساقچى 〔静〕收税者

ياساقلىق 〔静〕经过装饰的，经过修装的：ئۆي ~ 经过修装的屋子

ياساقى 〔静〕<古>年轻士兵

ياسال 〔静〕<古>礼仪

ياسالما 〔静〕①假的，人工的：~ چىش 假牙，义齿 / ~ پۇت 假肢 / ~ كۈلكە 假笑②派生的

ياسالما سۆز <语>派生词

ياسالماق «ياسىماق»的被动态

ياسالمىلىق 〔静〕矫揉造作，做作

ياسانچۇق 〔静〕爱打扮的：~ قىز 爱打扮的姑娘

ياسانچۇقلۇق «ياسانچۇق»的名词形式

ياسانچۇقلۇق قىلماق 打扮

ياساندۇرماق «ياسانماق»的使动态：يېڭى كېلىننى ~ 打扮新娘 / بالىلارنى چىرايلىق ~ 把孩子们打扮得漂漂亮亮

ياساندۇرۇشماق «ياساندۇرماق»的共同态

ياساندۇرۇلماق «ياساندۇرماق»的被动态

ياسانماق «ياسىماق»的自复态

ياساۋۇل 〔静〕侍卫(官)，护卫，卫士

ياساۋۇل بېشى 侍卫长

ياساۋۇللار قوشۇنى 近卫军

ياساۋۇللۇق 〔静〕卫士工作

ياستىماق 〔动〕<古>靠，依靠

ياستانچاق 〔静〕<古>靠背，靠山，支持者

ياستۇق[1] 〔静〕枕头：پەي ~ 羽毛枕头

ياستۇق سۆڭەك <生理>枕骨

ياستۇق قېپى 枕头套

ياستۇق لۆڭگىسى 枕巾

ياستۇقنى قىرلاپ ياتماق <成>高枕无忧：ھازىر دېگەن پەن ـ تېخنىكا دەۋرى ، ياستۇقنى قىرلاپ ياتقان بىلەن ئىش ئالغا ئاتمايدۇ . 现在是科技时代，高枕无忧将一事无成。

ياستۇق[2] 〔静〕<古>锭(货币单位)

ياستۇقسىمان 〔静〕枕形的

ياستۇقسىمان ئۆزگىرىش 枕形畸变

ياسلىق 〔静〕<古>损失，亏损，损害，危害

ياسۇل[1] 〔静〕<古，军>中军

ياسۇل[2] 〔静〕<古>扁，扁的

ياستىشماق «ياساتماق»的共同态

ياستىلماق «ياساتماق»的被动态

ياسىچ 〔静〕<古>(扁而长的)箭镞

ياسىداق 〔静〕装饰华丽的，华美的：~ ئۆي 装饰华丽的屋子 / ~ ساراي 华美的宫殿

ياسىغۇچى 〔静〕①造……的②制造者：ھارۋا ~ 造车人，制车人

ياسىغۇچى قوشۇمچە <语> 构词附加成分
ياسىق 〔静〕<古> 箭囊，箭袋，箭筒
ياسما 〔静〕假的，虚假的，虚情假意的
ياسما گەپ 花言巧语
ياسىماق 〔动〕①制造，修造，修建，修筑：دورا ~ 制药 / كېمە ~ 造船 / تۆمۈريول ~ 修建铁路 / مۇداپىئە ئىنشائاتلىرىنى ~ 修筑防御工事 / سۇ ئىنشائاتلىرىنى ~ 兴修水利 / ياساش قىيىن، بۇزۇش ئاسان . <谚> 破坏容易，制造难。②装饰：ئالتۇن زىننەت بۇيۇملىرىنى ~ 打金首饰 / ئۆي ~ 装饰房屋 ③修理：ئات ھارۋىسىنى ~ 修理马车 ④编造：گەپ ~ 编造谎言
ياسمان 〔静〕弓形的
ياسمۇق 〔静〕<古> 黍，稷
ياسمىلىق 〔静〕矫揉造作，做作
ياسىن¹ 〔静〕<宗> 雅辛（《古兰经》第三十六章的名称。内容叙述《古兰经》是安拉降示的，为穆斯林指明了正确的道路）：ئۆلگەندىن كېيىن ~ ئوقۇماق <成> 人死后才念雅辛；喻同"马后炮"
ياسىن² 见下
ياسىن دەرىخى = ئەرمۇدۇن
ياسىنىپ - تارىنىپ 〔静〕梳妆打扮
ياسىنىشماق «ياسانماق» 的共同态
ياش¹ 〔静〕①年龄，年纪，岁，岁数：ئۇلارنىڭ يېشى تەڭ دېگۈدەك . 他们的年龄相仿。 مېنىڭ يېشىم بىر يەرگە بېرىپ قالدى . 我年纪大了；我上岁数了。 ئۇ 2 ياشقا كىردى . 他已年满二岁。 ~ قېرىتماس، غەم قېرىتىدۇ . <谚> 年龄不催人老，忧愁才催人老。②年轻，青年，人年轻：مەن تېخى ~، كۆپرەك ئىشلىشىم كېرەك . 我还年轻，应当多干工作。 ~ ئەۋلاد 年轻一代 / ~ كەلسە ئىشقا، قېرى كەلسە ئاشقا . <谚> 年轻人来干了活，老年人来吃了饭。 ~ كېتىمەن دەپ قورقۇتار، قېرى ئۆلىمەن دەپ . <谚> 年轻人以出走吓人，老年人以寻死吓人。③新鲜的：~ كۆكتات 新鲜蔬菜 / ~ گۈل 鲜花 ④幼小：~ مال 幼畜
ياش قورام 年纪，岁数
ياشلار پسىخولوگىيىسى <心> 青年心理学
ياشلار جەمئىيەتشۇناسلىقى 青年社会学
ياش² 〔静〕泪：~ يوقىسى 泪痕 / كۆز يېشى 眼泪，泪水 / كۆزگە ~ ئالماق 含泪，噙着眼泪 / كۆز يېشى قىلماق 落泪 / يىغلىسا، قارىغۇ كۆزدىنمۇ ~ چىقار . <谚> 真心想哭，瞎子也能落泪。
ياش بېزى <生理> 泪腺
ياش تۆكمەك 流泪，淌眼泪：ياش تۆككۈچە مۇشت تۈگ . <谚> 与其流泪啼哭，不如攥紧拳头。
ياش خالتىسى <生理> 泪囊
ياش سۆڭىكى <生理> 泪骨
ياش³ 〔静〕<方، 植> 芜菁，蔓菁
ياش⁴ 〔静〕<古> 菜，蔬菜
ياشاتماق «ياشىماق» 的使动态：ئۈمىد ياشنىتار، غەم قاقشىتار. <谚> 希望使人生存，忧愁使人衰老。
ياشارتماق «ياشارماق» 的使动态：بەختلىك تۇرمۇش ئۇنى ياشارتتى . 幸福的生活使他变年轻了。
ياشارماق 〔动〕①变年轻：ياشىرىپ قاپسىز . 你变年轻了。②茂盛，变翠绿：يامغۇردىن كېيىن دەل - دەرەخلەر ياشىرىپ قالدى . 雨后树木一片翠绿。
ياشاشماق «ياشىماق» 的共同态
ياشاڭغىراتماق «ياشاڭغىرىماق» 的使动态
ياشاڭغىرىماق 〔动〕常淌眼泪，泪汪汪：ئۇنىڭ كۆزى ياشاڭغىراپ تۇراتتى . 他的眼里总是泪汪汪的。
ياشانماق 〔动〕上年纪，年老，年迈：ياشانغان ئادەم 上了年纪的人，老年人 / ياشانغان ئاتا - ئانا 年迈的父母 / مەن ياشىنىپ قالدىم . 我年纪大了。
ياشانغانلار پسىخولوگىيىسى <心> 老年心理学
ياشانغانلار تېبابىتى <医> 老年医学
ياشانغانلار جەمئىيەتشۇناسلىقى 老年社会学
ياش - قېرى 〔静〕老少，老幼：ياش - قېرىنىڭ ھەممىسى بىلىدۇ . 老幼皆知。
ياشلاتماق «ياشلىماق²» 的使动态
ياشلاشتۇرماق «ياشلاشماق» 的使动态
ياشلاشتۇرۇلماق «ياشلاشتۇرماق» 的被动态
ياشلاشماق 〔动〕年轻化：رەھبەرلىك بەنزىسى ~ 领导班子年轻化
ياشلانماق 〔动〕流泪：رىزۋاننىڭ كۆزلىرى خۇشاللىقتىن ياشلاندى . 热孜宛眼里高兴得流出了泪水。
ياشلىق¹ 〔静〕含泪的：كۆز ~ 含泪的眼睛
ياشلىق² 〔静〕①……岁的：ئون ~ ئوغۇل بالا 十岁的男孩 ②青春：ياشلىقنىڭ قەدرى قېرىغاندا بىلىنەر . <谚> 老时方知青春的可贵。③年轻的：ياشلىقىڭدا ئىشلە، قېرىغاندا چىشلە . <谚> 年轻时要干好，年老时能吃。

好。年青④ : ~ دەۋرى 代时年青 / ~ غورۇرى 年青
尊自的人年青، 傲骄的人
ياشلىق قىلماق 事懂不轻年 : ئۇ ياشلىق قىپتۇ، كەچۈر-
سىلە ! 谅原您请، 事懂不轻年他 !
ياشلىق ئىلمى 学年青

ياشلىماق[1] 〔动〕 泪流
ياشلىماق[2] 〔动〕<方> (把面条放凉水中) 一笊下
ياشماق 〔动〕<古> 藏隐، 藏躲
ياشمان 〔静〕<方، 食> 片馍煎油
ياشناتماق «ياشنىماق» 的使动态
ياشنىماق 〔动〕 欣欣向荣، 生机盎然 : ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز
گۈللەپ ياشنىماقتا . 我们伟大的祖国欣欣向荣。
ياشۇت 〔静〕<古> 隐藏的، 秘密的
ياشۇق[1] 〔静〕<古> 盔، 头盔
ياشۇق[2] 〔静〕<古> 光明的، 明亮的، 闪亮的
ياش - ئۆسمۈر 〔静〕 青少年
ياشىسۇن 〔叹〕 万岁
ياشىق 〔静〕<古> 太阳
ياشىقماق 〔动〕<古> 常流泪، 喻着眼泪
ياشىماق 〔动〕 活، 生活، 生存 : بېلىق سۇدىلا ياشىيالايدۇ .
鱼在水中才能活。 ئاممىسا ئارىسىدا ~ 生活在群众
中 / ئادەم ھاۋاسىز ياشىيالمايدۇ . 人没有空气是不能生
存的。 ياشا . توشقاندەك يۈز يىل ياشىغۇچە، يولۋاستەك بىر يىل
<谚> 与其像兔子一样活百年، 不如像老虎一样
活一年。
ياشاپ كەت <习> ①(喝彩声)好样儿的، 真了
不起، 棒极了 : ~ تۇرسۇن، ئەقىللىق بارىكاللا ! 好样儿
的، 图尔苏، 你真聪明 ! ②(讥讽用语)好呀، 真行 :
~، باياتىن قىلغان گەپلىرىم بۇ قۇلىقىڭدىن كىرىپ، ئۇ قۇلى-
قىڭدىن چىقىپ كەتكەن ئوخشىمامدۇ؟ 好呀، 我刚才说的话
你是不是左耳进右耳出了?
ياشاش تىپى <生> 生活型
ياشاش شەرتى <哲> 生存条件
ياشاش مەسلىكى <哲> 生存主义، 存在主义
ياشاش ئۇسۇلى <哲> 存在方式
ياشاش ئىرادىسى <哲> 生存意志

ياشىن 〔静〕<古> 闪电
ياغ 〔静〕 油، 油脂، 脂肪: سۇ يېغى 清油، 植物油، 素
油 / قوي يېغى 羊油 / زىغىر يېغى 胡麻油
ياغ بېزى <理生> 皮脂腺
ياغ پۇراتماق 祭祀
ياغ تارتماق 榨油
ياغ تۆكۈلسە يالىغۇدەك 一尘不染 : ئۇ ئۆينى ~ قىلى-
ۋېتىپتۇ . 他把屋子打扫得一尘不染。
ياغ چاينىماق <成> ①享福 : ھازىر دېھقانلار ياغ
چاينايدىغان بولدى . 现在农民享福了。②听便، 随便 :
قولۇڭدىن كەلسە، ياغ چاينا . 只要你有本事، 悉听尊
便。
ياغ چۇچۇتمەك 热油، 炼油
ياغ سامسا <食> 油烤包子
ياغ سۈمۈرگۈ <矿> 抽油机
ياغ كىسلاتاسى <化> 脂肪酸
ياغ ئېنزىمى <化> 脂肪酶
ياغ ئىسپىرتى <化> 脂肪醇

ياغاچ 〔静〕 木، 木头: سەندەل ياغىچى 檀香木 / چىلان يا-
غىچى 枣木 / ~ ماتېرىيال 木料، 木材 / ~ قىرىندىسى
木屑 / ياغاچنى ئۇزۇن كەس، تۆمۈرنى قىسقا . <谚> 锯
木宜留长، 截铁宜留短; 喻"木匠长، 铁匠短"。يا
غاچنى رەندە تۈزەيدۇ، ئادەمنى تەربىيە . <谚> 木成形靠
刨، 人成材靠教。~ قازان بىر قېتىم قاينايدۇ . <谚>
木锅只能烧一次; 喻"砂锅捣蒜، 一锤子买卖"。
ياغاچ ئات <体> ①木马②木马(儿童玩具)
ياغاچ ئاياغ 高跷
ياغاچ پاختا <植> 木棉
ياغاچ پەرۋانىسى <动> 木蠹蛾
ياغاچ پىچاق <成> 中看不中用، 银样蜡枪头
ياغاچ تارتقۇ 木罗架
ياغاچ تالاسى 木纤维
ياغاچ توقماق 木槌
ياغاچ غول 木本
ياغاچ غوللۇق 木本的 : ~ ئۆسۈملۈك 木本植物
ياغاچ قونچاق 木偶
ياغاچ قۇلاق <成> 不听话的 : ~ بالا 不听话的
孩子
ياغاچ كۆمۈر 木炭
ياغاچ مەتبەئە 木版印刷
ياغاچ ئۇشتۇماق <成> 远接高迎 : ۋاي خۇدايىمەي،
كۈن قاياقتىن چىقتى، ياغاچ ئۇشتۇيمۇ؟ 我的老天爷، 太阳
从哪边出来了، 我得远接高迎吧?
ياغاچ ئويما 木刻

ياغاچ ئويمىچىلىق 业刻木

ياغاچ - تاش 〔静〕料材筑建

ياغاچچى 〔静〕工木、匠木

ياغاچچىلىق 〔静〕儿活工木

ياغاچچىلىق قىلماق 当工木、干木匠活儿

ياغاق 〔静〕①脱了毛的、无毛发的②干巴的、干瘦的

ياغاق تېرە 光板皮(磨掉毛的皮子)

ياغاق جۇۋا 光板儿皮袄

ياغاق يۈز 光滑脸、消瘦的脸

ياغاقلاشماق 〔动〕脱发、脱毛

ياغان 〔静〕<古>象、大象

ياغچى 〔静〕卖油郎

ياغچىلىق 〔静〕卖油的行当

ياغدان 〔静〕油罐

ياغدۇ 〔静〕<古>光、光线、光明、明亮

ياغدۇرماق ①«ياغماق»的使动态：سۇنىي ئۈسۇل بىلەن يام-غۇر ~ 人工降雨②扫射：دۈشمەن ئۈستىگە ئوق ~ 向敌射扫③表示接连不断：سوئال ~ 接二连三地提出问题 / لەنەت - نەپرەت ~ 声讨

ياغدۇرۇشماق «ياغدۇرماق»的共同态

ياغدۇرۇلماق «ياغدۇرماق»的被动态

ياغسىراتماق «ياغسىرىماق»的使动态

ياغسىراشماق «ياغسىرىماق»的共同态

ياغسىرىماق 〔动〕①缺油②发涩(因缺少润滑剂)：ئوق ياغسىراپ قاپتۇ، ياغلىمىسا بولمىغۇدەك . 轮轴发涩、该膏油了。

ياغسىز 〔静〕没有油的、没有脂肪的：گۆش ~ 没有油的肉、没有脂肪的肉 / تائام ئېغىزغا تېتىمايدۇ ~ . 没有油的饭吃不着香。

ياغسىزلاندۇرماق «ياغسىزلانماق»的使动态

ياغسىزلاندۇرۇلماق «ياغسىزلاندۇرماق»的被动态

ياغسىزلانماق 〔动〕脱脂

ياغقۇ 〔静〕<古>雨衣

ياغرۇ 〔静〕<古>贴近、靠近、附近在、周围在

ياغلاتماق «ياغلىماق»的使动态：ئەنۋەر ماشىنىنى ياغلىتىش ئۈ-چۈن رېمونتخانىغا ھەيدەپ باردى . 安外尔把车开到修理铺上油。

ياغلاشتۇرماق «ياغلاشماق²»的使动态

ياغلاشماق¹ «ياغلىماق»的共同态

ياغلاشماق² 〔动〕沾上油污：يەڭلىرىڭىز ياغلىشىپ كېتىپتۇ . 你的袖子上沾了油污。

ياغلانماق ①«ياغلىماق»的被动态②上油、抹油：ياغلانغان چورۇق 抹上油的皮窝子

ياغلىشاڭغۇ 〔静〕油乎乎的、油渍斑斑的：قول ~ 油乎乎的手 / شاپاق دوپپا ~ 油渍斑斑的瓜皮帽

ياغلىغۇ 〔静〕<方>油刷子

ياغلىق¹ 〔静〕有油的、油汪汪的

ياغلىق يېسىۋىلەك <植>油白菜

ياغلىق پالما <植>油棕

ياغلىق توقاچ <食>油馕

ياغلىق دان <植>油料、籽油

ياغلىق زىرائەت <植>油料作物

ياغلىق قاپاق ①油葫芦②<转>有污点的、名声坏的

ياغلىق قاپاق بولماق <成>背恶名、落坏名声：ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوق ياغلىق قاپاق بولۇپ قالدىم . 我无缘无故落了个坏名声。

ياغلىق ئۆرۈك <植>光当杏

ياغلىق ئۈچەي 肥肠

ياغلىق² 〔静〕①头巾：بېشىغا سېرىق ~ چېگكەن ئايال 头戴黄头巾的女人②手帕

ياغلىقئوت 〔静〕<方、植>滨藜

ياغلىما 〔静〕①油腔滑调的②沾了油的

ياغلىما تىل 花言巧语

ياغلىما چۆپ <食>过油面片

ياغلىما گەپ 油腔滑调：~ قىلماق 耍花腔

ياغلىماق 〔动〕上油、抹油、膏油：چاقىنى ~ 给轮子上油 / گېلىنى ~ 往嘴上抹油、行贿

ياغلىمچى 〔静〕油嘴滑舌的人

ياغلىمچىلىق 〔静〕油嘴滑舌

ياغلىمچىلىق قىلماق 油腔滑调、耍花腔

ياغلىملىق «ياغلىما»的名词形式

ياغلىي 〔静〕<方>奶油炼油后的油底子

ياغما 〔静〕<古>样磨(古代突厥部落之一)

ياغماق 〔动〕①下、降：يامغۇر ياغىدىغاندەك تۇرىدۇ . 似乎要下雨了。 قار ~ 降雪②充满、溢出：ئۇنىڭ چىرايىدىن كۈلكە يېغىپ تۇراتتى . 他脸上漾出了笑容(满脸堆笑)。 چىرايىدىن توپا ~ 面如土色

ياغۇق 〔静〕<古>近、贴近、靠近、亲近的

ياغچى 〔静〕<古>①战斗的、善战的、有战斗力的

②战斗者、斗士

ياغدىماق 〔动〕<古> 敌对、为敌

ياغىز 〔静〕<古> 褐色

ياغىش 〔静〕<古> 宰牲、牺牲(信奉伊斯兰教以前，突厥人祭天神或佛教菩萨而宰杀的牲畜)

ياغىقماق 〔动〕<古> 互相作对、对抗、对立

ياغىلماق 〔静〕<方> ①敌对②死去

ياق¹ 〔叹〕不、否、没有：ئۇ بىلمەيدىغاندۇ؟ ~ ، ئۇ بىلىدۇ. 他不知道吧？不，他知道。سىز نېمە دېسىڭىز، ئۇ ~ دېمەيدۇ. 你说什么，他都不会说"不"。~ ، بۇ مېنىڭ مەقسىتىم ئەمەس. 否，此非吾意。ئۇ كەتتىمۇ؟ ~ . 他走了吗？没有。

ياق² 〔静〕①边：بىر ياققا قويۇپ قويماق 搁到一边 / سەن بۇ ياققا ئۆت. 你到这边来。بىر ياققا بارمىدىڭىزمۇ؟ 你没有到哪儿去吗？②同指示代词连用，指不熟悉的人：بۇ ~ كىم؟ 这位是谁？

ياقا¹ 〔静〕边、沿、偏僻：يول ياقىسى 路边、路旁 / دەريا ياقىسى 河边、河沿

ياقا يۇرت 外乡、异乡、偏乡僻壤

ياقا² 〔静〕领子：ئۆرە ~ 直领、立领 / قايرىما ~ 翻领 / ياقىلار ئېتەك بولدى، ئېتەكلەر ~ . <谚> 领子变霹衣襟，衣襟变领子；喻同"此一时彼一时"。

ياقا سىقىشماق 厮打、扭作一团

ياقا يىرتماق <成> (为别人)尽心、尽力：كەمبەغەللەر ئۈچۈن ~ 为穷苦人尽心

ياقىسىدا ئىلەڭگۈچ ئۈچماق <成> 撒赖、撒泼：ئېرىنىڭ ~ 给丈夫撒泼

ياقىسىدىن ئالماق 揪住领子

ياقىسىغا ياماشماق <成> 揪住领子不放

ياقىسىنى تۇتماق <成> 惊讶、惊呆：ئۇلار ياقىسىنى تۇتۇپ بىر ـ بىرىگە قارشاتتى. 他们惊讶得你看着我，我看着你。

ياقىسىنى چىشلىمەك <成> 悔恨、懊悔：دوستلار ئۇنىڭ بۇ سۆزىگە ھەيران قالغىنىدىن ياقىسىنى چىشلىشىپ چۇرۇلدىشىپ كېتىشتى. 朋友们对他的一席话吃惊极了，于是懊悔地议论起来。

ياقا³ 〔静〕<方> 地租

ياقا⁴ 〔静〕<古> 报酬、赔偿金、应付款

ياقارماق 〔动〕<古> 央求、央告、恳求

ياقاغىلماق 〔动〕<方> 摇晃、晃动

ياقا ـ ياۋان 〔静〕<方> 偏僻的、偏远的

ياقتۇرماق¹ «ياقماق¹» 的使动态：مەن بالامغا ئوت ياقتۇردۇم. 我叫孩子生着了火。

ياقتۇرماق² «ياقماق²» 的使动态：ئۇ خۇشامەتچىلىكنى ياقتۇرمايدۇ. 他不喜欢奉承。ئۇ بۇ يەردە ئەتىيازدىكى قۇم ـ بورانىنى ياقتۇرمىدى. 他讨厌这地方春天的风沙。بىز كەڭ ئاممىنى ياقتۇرىدىغان ئەسەرلەرنى كۆپلەپ يارىتىشىمىز لازىم. 我们要多创作广大群众喜闻乐见的作品。

ياقتۇرماق³ «ياقماق³» 的使动态：مەن پاتەمخانغا نان ياقتۇردۇم. 我让帕太姆罕打了馕。

ياقتۇرۇشماق¹ «ياقتۇرماق¹» 的共同态

ياقتۇرۇشماق² «ياقتۇرماق²» 的共同态

ياقتۇرۇشماق³ «ياقتۇرماق³» 的共同态

ياقتۇرۇلماق¹ «ياقتۇرماق¹» 的被动态

ياقتۇرۇلماق² «ياقتۇرماق³» 的被动态

ياقچىرتماق 〔动〕<古> 激动、激发、使冲动、使兴奋

ياقرى 〔静〕<古> 肠油

ياقرىقان 〔静〕<古> 冻油、凝油

ياقلاتماق «ياقلىماق» 的使动态

ياقلاشماق «ياقلىماق» 的共同态

ياقلىماق 〔动〕①赞成、赞同：ئۇ مېنىڭ پىكرىمنى ياقلايدۇ. 他赞同我的意见。ئادالەتنى ~ 主持正义②申辩、答辩、辩护：دىسسېرتاتسىيە ~ 论文答辩 / ئۆز پىكرىنى ~ 为自己的意见辩护

ياقماق¹ 〔动〕①点燃：ئوت ~ 点火 / چىراغ ~ 点灯 / شام ~ 点蜡 / بىر كىشى ياققان ئوت يۈز كىشىنى ئىسسىتار. <谚> 一人点起火，温暖百人身。②附、靠近：ئاغزىنى قۇلىقىغا يېقىپ پىچىرلىماق 附在耳边低声说话

ياقماق² 〔动〕①中意、喜欢：ئۇنىڭ گېپى ماڭا ياقمىدى. 他的话不中我的意。ئۇ كىشىلەرگە بەك ياقىدۇ. 他很得人心。بۇ كىتاب ماڭا ياقىدۇ. 这本书我喜欢。ئاينىڭ يورۇقى ئوغرىغا ياقماس. <谚> 小偷不喜欢月光。كۆزگە ياقمىسا، كۆڭۈلگە ياقماس. <谚> 看着不顺眼，心里不喜欢。بۇ سۆزلەر ئۇنىڭ قۇلىقىغا ناھايىتى يېقىپ قالدى. 他觉得这话十分入耳。بۇ كىنو ئۇنىڭ دىتىغا تازا ياقتى. 这个影片适合他的口味。②有益、有好处：بۇ يەرنىڭ ھاۋاسى ماڭا ياقمىدى. 这里的气候对我无益。قوي مېيى ماڭا ياقىدۇ. 羊油对我有好处。

ياقماق³ 〔动〕①贴、紧挨：نان ~ 贴馕、打馕 / مەڭزىگە

مەڭزىنى ~ 颊面着贴颊面 / بوۋاي ئاغزىنى ئۇنىڭ قۇلىقىغا
يېقىپ ئاستا پىچىرلاپ قويدى . 朵耳的他近贴嘴把儿头老
句几了说声低，边 كۈندۈزى گەپ قىلساڭ ئەتراپىڭغا باق ،
كېچىسى گەپ قىلساڭ قۇلاقنى قۇلاققا ياق . <谚> 话说天白
边耳近贴话说上晚，看看面四 نانىنى تونۇرغا ياق ، ئاتـ
نى ئوقۇردا باق . <谚> 头槽在要马，烤里坑馕在要馕
上喂 ②涂，搽：يارىغا دورا ~ 药搽口伤

ياقۇت1 〔静〕 石宝

يـاقۇت2 〔静〕 雅库特(分布于西伯利亚的一突厥语民
族)

ياقۇتچە 〔静〕 ①雅库特语，雅库特文②雅库特式的

ياقشا 〔静〕<古> 魔鬼

ياقسىز 〔静〕无领子的：~ كۆڭلەك 无领衬衣

ياقىغ 〔静〕 <古> 膏药，药膏

ياقىلاتماق «ياقىلىماق» 的使动态：تام يـاقىلىتىپ قويۇلغان
ئۈستەل 沿着墙壁放置的桌子

ياقىلاشماق1 «ياقىلىماق» 的共同态

ياقىلاشماق2 〔动〕 撕打，扭打

يـاقىلىق 〔静〕 ①有领子的：ئـۆرە ~ چاپان 直(位)领上
衣 / كەمچەت ~ جۇۋا 海獭领皮袄②做领子的料

ياقىلىماق 〔动〕 沿着，贴着：دەريا ياقىلاپ ماڭماق 沿着河
走 / تام ياقىلاپ ماڭماق 沿着墙走

ياقىماق 〔动〕<方> 涮，洗漱

ياكور 〔静〕<电> 电枢

ياكى 〔助〕 或，或者：سىز ئەتە ~ ئۆگۈن بىر كېلىپ كېتىڭ .
请你明天或者后天来一趟。بۇرۇن بولسۇن ~ كېيىن
بولسۇن ، بەرىبىر سىزگە خەۋەر قىلىمەن . 或早或晚我总要
给你通知。

ياڭ 〔静〕<古> 样，样子，品样，样板，模子，模型

ياڭاق1 〔静〕<植> ①核桃树②核桃：~ مېغىزى 核桃
仁 / ~ چېقىپ 核桃仁茶 / پادا باقاندا دوست ئىدۇق ، ~
چاقاندا ئايرىلدۇق . <谚> 我俩放牧时是朋友，享福时
分了手；喻同"只能共患难，不能同安乐"。

ياڭاق سامسىسى <食> 核桃仁包子

ياڭاق2 〔静〕 颧

ياڭاق چاچ 鬓发

ياڭاق سۆڭىكى <生理> 颧骨

ياڭاق3 〔静〕<古> 面，面方

ياڭاقلىق 〔静〕 核桃林

ياڭالدۇرۇق 〔静〕<古> (雨衣上的)毡帽

ياڭان1 〔静〕 <古、动> 鸦头白

ياڭان2 〔静〕 <古、动> 象，象大

ياڭپايلى 〔静〕 <方> 坡斜，度斜

ياڭرانقۇ 〔静〕 器声扬

ياڭراتماق «ياڭرىماق» 的使动态

يـاڭراق1 〔静〕 响亮的，嘹亮的，宏亮的，激越的：~
ناخشا ئاۋازى 嘹亮的歌声 / ~ كاناي ئاۋازى 激越的号声

ياڭراق تاۋۇش <语> 响辅音

ياڭراق2 〔静〕 <古> 狭窄深谷

ياڭرىتىشماق «ياڭراتماق» 的共同态

ياڭرىماق 〔动〕 ①响，响彻：گۈلدۈراس ئـالقىشلار ياڭرىدى .
响起了雷鸣般的掌声。يىغىن مەيدانىدا شوئار ياڭرىدى .
口号声响彻会场。②嘹亮，飘荡：ناخشا ئاۋازى ياڭراپ
كەتتى . 歌声嘹亮。ناخشا سادالىرى كۆكتە ياڭرىماقتا . 歌声
在空中飘荡。

ياڭزا 〔静〕 样子，样式

ياڭزاغ 〔静〕<古> 推测，猜测，例子

ياڭزاماق 〔动〕<古> 揭露，暴露，透露，披露，揭穿

ياڭزىجاڭ 〔静〕 <地> 扬子江

ياڭزىجاڭ تىمساھى <动> 扬子鳄

ياڭزىمۇ - ياڭزا 〔静〕 各式各样的，五光十色的，形形
色色的：~ كىيىملەر 各式各样的服装 / ~ ئاۋارلار 五
光十色的商品

ياڭسۇڭ 〔静〕 ①肮包，废物，牛皮匠②好打扮的

يـاڭشاغۇچى 〔静〕 <古> ①忌妒者②贫嘴者，贫嘴薄
舌者

ياڭشاق 〔静〕 <古> 饶舌的，爱叨叨的，喋喋不休的

ياڭقۇ 〔静〕 <古> 回音

ياڭقۇلاماق 〔动〕 <古> 回音，起反响

ياڭشىماق 〔动〕 <方> 唠叨，卖嘴皮子

ياڭگىر 〔静〕 <艺> 秧歌

ياڭگىر ئۇسسۇلى <艺> 秧歌舞

ياڭلۇق 〔静〕 <古> 错误，错事，错话，过失

ياڭلىغ 〔助〕 像，如，如同，好比

ياڭيۇ 〔静〕 <植> 洋芋，土豆，马铃薯

ياڭيۇ بۆلماق <食> 土豆泥

ياڭيۇ پىل تۇمشۇق قوڭغۇزى 马铃薯小象虫

ياڭيۇگۈل 〔静〕 <植> 大丽花

يال (يالى) 〔静〕 鬃毛：ئاتنىڭ يالى 马鬃

يالا 〔静〕 诽谤：قازانغا يولۇقساڭ قارىسى يۇقار ، يامانغا يولۇقساڭ

يالسى. ＜谚＞靠近锅台染锅烟，接近坏人招谤言。

يالا چاپلىماق 诽谤，诋毁，血口喷人

يالاتما 〔静〕 包衣，压膜

يالاتما ئوغۇت ＜农＞ 包衣肥料

يالاتماق «يالىماق» 的使动态：ئىتقا ~ 让狗舔 / كۈمۈش ~ 镀银 / ئالتۇن يالاتقان بىلەزۈك 镀金手镯 / ئالتۇن يالاتقان ئۈزۈك 包金戒指

يالتىپ سۇغىرىش ＜农＞ 排灌

يالاچى 〔静〕＜古＞ 常诬蔑的人，常诽谤的人

يالاشماق[1] «يالىماق[1]» 的共同态：ئېغىز - بۇرۇن ~ 狼狈为奸

يالاشماق[2] «يالىماق[2]» 的共同态：ساقچىلار جىنايەتچىلەرنى يالاشىپ ماڭدى. 警察们押送犯人走了。

يالاق 〔静〕 狗食槽

يالاق يالىماق ＜成＞ 拍马屁，献媚

يالىقى يېرىلماق ＜成＞ 白拍马屁，白献媚

يالاقچى 〔静〕 狗腿子，走狗，马屁精：ئۇن خوجايىندىن بىر ~ يامان. 十个主子不如一个狗腿子毒辣。

يالاقچىلىق «يالاقچى» 的抽象名词

يالاقچىلىق قىلماق 当狗腿子，拍马屁

يالاڭ 〔静〕 ①光着（身体），露着：~ ئاياغ 光脚，赤脚 ②单的，单薄的：~ كىيىم 单衣 / ~ يىپ 单线 ③出鞘的：~ قىلىچ 出鞘的刀 ④净是：~ قىزلار كەلدى. 来的净是女孩。

يالاڭ تۇرنىك ＜体＞ 单杠

يالاڭ تۆش ＜成＞ 穷光蛋，泥腿子

يالاڭ تىرناق ＜语＞ 单括号

يالاڭ قاپاق 单眼皮

يالاڭ ئۆسۈم ＜经＞ 单利

يالاڭلاشماق «يالاڭلىماق» 的共同态

يالاڭلانماق «يالاڭلىماق» 的被动态

يالاڭلىماق 〔动〕 抽出：ئۇ قىلىچىنى يالاڭلىدى. 他抽出了马刀。

يالاڭغۇاش 〔静〕 光头：~ چۈشكەن سۈرەت 免冠照片

يالاڭغۇاشتاق = يالاڭغۇاش

يالاماق 〔动〕＜古＞ 诽谤，诋毁

يالاندى 〔静〕 物品用残的部分：سوپۇن يالاندىسى 肥皂头儿

يالانما 〔静〕 侵蚀

يالانما تۈزلەڭلىك ＜地＞ 外冲平原，准平原

يالانما ئۆرەك ＜地＞ 风蚀坑

يالانماق[1] ① «يالىماق[1]» 的被动态 ②剥蚀，侵蚀：خاتىرە تاشنىڭ يېزىقى شامال ۋە يامغۇرنىڭ تەسىرى بىلەن يالىنىپ، تونۇغىلى بولمايدىغان ھالغا كېلىپ قاپتۇ. 由于风雨的剥蚀，碑文已无法辨认。

يالانماق[2] «يالىماق[2]» 的被动态：تۇتقۇنلار يالىنىپ كېلىندى. 囚犯被押解来了。

يالاۋ 〔静〕＜古＞ ①旗子，旗帜 ②（帽子上的）带子，彩带

يالاۋاچ 〔静〕＜古＞ 使者，圣人

يالپاق 〔静〕 扁的，扁平的

يالپاق مۈڭگۈزلۈك بۇغا ＜动＞ 扁角鹿

يالپاقلاتماق «يالپاقلىماق» 的使动态

يالپاقلاشماق «يالپاقلىماق» 的共同态：ئۇلار سەۋزىنى بىردەمدە يالپاقلىشىپ بولدى. 他们一会儿功夫就把胡萝卜切成片了。

يالپاقلانماق «يالپاقلىماق» 的被动态：چامغۇر يالپاقلاندى. 蔓菁被切成片了。 مىخنىڭ ئۇچى سوقۇلۇپ يالپاقلاندى. 钉子头给砸扁了。

يالپاقلىماق 〔动〕 压扁，砸扁，切片，压平，砸平：تۆمۈرنى ~ 把铁砸扁 / گۆشنى ~ 把肉切成片 / ياڭيۇنى ~ 把土豆切成片

يالپايماق 〔动〕 向外撇

يالپۇز 〔静〕＜植＞ 薄荷

يالت 〔模〕 忽地：چىراغ ~ قىلىپ يېنىپ قالدى. 灯忽地一闪就亮了。 ئۇ ماڭا ~ قىلىپ بىر قارىدى - دە، يەنە دەرھال كۆزىنى چەتكە ئالدى. 他忽地望了我一眼，又迅速移开了视线。

يالتايتماق «يالتايماق» 的使动态

يالتايغاق 〔静〕 易反悔的，易变卦的

يالتايماق 〔动〕 变卦，反悔，打消（念头），打退堂鼓：ئۇ يالتىيىۋالدى. 他变卦了。 ئوقۇشتىن ~ 打消上学的念头 / ئۇ تونۇگۈن ماقۇل دەپ قويۇپ، بۈگۈن يالتىيىۋالدى. 他昨天答应的事，今天又反悔了。 ئازراق قىيىنچىلىقنى كۆرۈپلا يالتايساق بولمايدۇ! 不能遇到一点困难就打退堂鼓呀！

يالتتىدە 〔静〕 忽闪：ئۇ ماڭا ~ بىر قاراپ قويدى. 她忽闪着眼睛望了我一眼。

يالتغا 〔静〕＜古＞ 讽刺，挖苦，嘲笑

يالتىراتماق «يالتىرىماق» 的使动态：دېرىزىدىن چۈشكەن ئاپ-

تاپ مىس چۆگۈننى يالتىرىتىپ تۇراتتى . 下射里户窗从光阳
。光发闪闪壶铜得照来

يالتىراق 〔静〕 的光闪，的光发闪闪，的光有

يالتىراق ئامىۋبا <动> 虫射放

يالتىراق بېلىق <动> 鱼银

يالتىراق قەغەز 纸光油②纸的泽光有①

يالتىراق قوڭغۇز <动> 虫火萤

يالتىراق ئېكران 屏光荧

يالتىرىماق 〔动〕 光闪، 烁闪، 光发闪闪： ئەينەك ~ 璃玻
光闪 / قىلىچ ~ 光发闪闪刀马 / دەريا سۈيى كۆمۈشتەك
يالتىراپ تۇراتتى . 光银着泛水河 。تاغ چوققىسىدا ئېرىمەس
قارلار يالتىراپ تۇراتتى . 积的化不年长着烁闪上顶山
。雪

يالتىيىشماق «يالتايماق» 的共同态： شۇ كۈنى مېنىڭ بارمايدى-
غانلىقىمنى بىلگەندىن كېيىن ئۇلارمۇ يالتىيىشىپتۇ . 那天، 当
。头念的去了消打也后之去不我知得们他

يالت - يۇلت 〔模〕 忽地一闪، 闪光، 烁闪، 熠熠闪光：
~ قىلىپ چاقماق چاقتى . 电闪一地忽 。 ~ قىلىپ تۇر-
غان زىننەت بۇيۇملىرى 饰首的光闪熠熠 / يۇلتۇزلار ~ قى-
لىپ كۆرۈندى . 星光闪烁。

يالجىتماق «يالجىماق» 的使动态

يالجىشماق «يالجىماق» 的共同态

يالجىماق[1] 〔动〕 ①发(因得到大量财物而兴旺)، 红火：
يالغانچى يالجىماس ، ئوغرى بېيىماس . <谚> 不发的谎撒
了، 当贼的富不了。 يالجىمساڭ يەر يۆتكە . <谚> 发
不起来، 挪个地方。 ئالدىرىغان قىز ئەردە يالجىماپتۇ .
<谚> 急着出嫁的姑娘在夫家不发了。 ②旺، 熊
熊： ئوت يالجىپ كۆيۈۋاتىدۇ . 火着得很旺。 يالجىپ كۆيۈۋات-
قان ئوت 熊熊烈火

يالجىماق[2] 〔动〕<方> 厌烦، 厌倦

يالچىق 〔静〕<古> 月亮

يالدىماق 〔动〕 剪(鬃毛)： بۇ تايىنى يالداپتۇ . 这匹马的驹
。了掉剪经已毛鬃

يالسىمان 〔静〕 的状毛鬃، 的状鬣

يالسىمان قۇرۇلما <地> 构结刺鬣

يالغان 〔静〕 假的، 虚假的، 虚伪的： ~ گەپ 假话، 谎
言 / بىر پاتمان ~ گەپ قىلماق 撒了一大堆谎 / بۇ خەۋەر-
لەر ~ . 这些消息是假的。 ~ بايانات 虚伪的声明 / ~
راست بولماس ، راست ~ بولماس . <谚> 真的假不了،
假的真不了。

يالغان پۇت 假足

يالغان پۇتلۇقلار سىنىپى <生> 肉足纲

يالغان جېنتىيانا <植> 假龙胆

يالغان چېتەن <植> 珍珠梅

يالغان چىش 假牙

يالغان دېلو <法> 假案

يالغان رەيھان <植> 香薷

يالغان ساقاق <动> 伪鳃

يالغان فرونت <气> 假锋

يالغان قاپاق <植> 冬葵

يالغان كۆز 假眼

يالغان مېھرىگىياھ <植> 三七

يالغان مېۋە <植> 假果

يالغان ئېيتماق 说假话، 说谎

يالغان يىلتىز <植> 假根

يالغانچى 〔静〕 撒谎者، 爱说谎的人： يالغانچىنىڭ سۆزىدىن
بىل ، سۆزىدىن بىلمىسەڭ ، كۆزىدىن بىل . <谚> 撒谎者
话里会露馅، 话里不露眼神也会表露。 يالغانچىنىڭ
قۇيرۇقى بىر تۇتام . <谚> 说谎者终会露出狐狸尾巴。

يالغانچىلىق «يالغانچى» 的抽象名词： ئۇ يالغانچىلىقىنىڭ زىيى-
نىنى تارتىپتۇ . 他吃了说谎的亏。

يالغانچىلىق قىلماق 弄虚作假

يالغاندىن 〔静〕 假装، 装伪： ~ كۈلمەك 假笑 / ~ ياسى-
ماق 伪造 / ~ يېڭىلگەندەك بولماق 假装失败 / ~ ئاغرىق
بولۇۋالماق 装病، 泡病号 / ~ مەلۇم قىلماق 虚报

يالغان - ياۋىداق 〔静〕 假的، 虚假的： ~ سۆز 假话، 谎
言، 鬼话

يالغۇز 〔静〕 ①孤独، 单孤، 孤零零： ~ بىرلا ئادەم 孤孤
单单的一个人 / ~ كىشى 一个人 / ~ ئولتۇرماق 孤
零零地坐着 / ئۇ ئۆزى ~ بىرىشقا توغرا كەلدى . 他只得
只身前往。 ~ ئوغۇل 独子، 单丁 / ~ ياشىماق 独居،
单独生活 / ~ ھويلا 独院儿، 独门独院 / ~ ئاتنىڭ
چېڭى چىقماس ، چېڭى چىقسىمۇ داڭقى چىقماس . <谚> 一匹
马扬不起尘، 扬起尘也出不了名； 喻同"独木不成林"。
~ خىش تام بولماس . <谚> 一块砖砌不成墙。 ②只،
仅، 有： ~ ياغاچ ئۆي بولماس ، ~ يىگىت بەگ بولماس .
<谚> 独木难盖房، 只身难成王。 ~ ئوتۇن يانمايدۇ ،
~ قويۇن ئىسسىمايدۇ . <谚> 独木点火难点燃، 单身
怀里焐不暖。 بۇ ئىشنى ~ مەنلا بىلىمەن . 这事只有我
知道。

يالغۇز ئاياغ يول 路狭، 路小
يالغۇز چوققا 峰孤 <地>
يالغۇز كىشىلىك ناخشا 唱独 <艺>
يالغۇز ئېدىر 丘孤 <地>
يالغۇز ياغاچ كۆۋرۈك 桥木独
يالغۇزەك[1] 骨胫 <理生>〔静〕
يالغۇزەك[2] 笛 <方، 艺>〔静〕
يالغۇزچىلىق 〔静〕 独孤: يالغۇزچىلىقتا بەزىدە مەنمۇ جىنىمدىن جاق تويمەن . 烦耐不得活也我时有中独孤在 。
يالغۇزسىراتماق «يالغۇزسىرىماق» 态动使的: مەن ئۇنى يال- غۇزسىرىتىپ قويماسلىق ئۈچۈن پات ـ پات يوقلاپ تۇردۇم . 。他望探去常时我، 独孤到感他叫不了为
يالغۇزسىراشماق «يالغۇزسىرىماق» 态同共的: ئۇلار ياقا يۇرت- قا بېرىپ ، بىرنەچچە كۈن ئۆتمەيلا يالغۇزسىراشقا باشلىدى . 他 。感独孤了生产始开便久多过没乡外到们
يالغۇزسىرىماق 寂孤到感، 独孤到感〔动〕
يالغۇزكۆك 蒿枝一 <植>〔静〕
يـالغۇزلۇق 独孤〔静〕
يالغۇزلۇق تارتماق 寂孤到感، 独孤到感: ئانا ، بىزنى يولغا سىلىقۋېتىپ ، ئۆزىڭىز يالغۇزلۇق تارتىپ قالارسىزمۇ ؟ 妈 ？呀独孤到感会不会己自后们我走送您، 妈
يالغۇزلۇق قىلماق 薄力单势到感: بۇ ئىشتا راستىنلا يالغۇزلۇق قىلىپ قالدىم . 。薄力单势到感我使实确事这
يالقۇن 〔静〕 焰火: تۈتۈنى كۆپ ، يالقۇنى ئاز . <谚> 烟浓 多، 火焰少 。
يالقۇنسىمان 的状焰火〔静〕
يالقۇنسىمان قۇرۇلما 构结状焰 <地>
يالقۇنلاتماق «يالقۇنلىماق» 态动使的: ئوتنى ~ 熊熊火使 烧燃
يـالقۇنلۇق 〔静〕 的茶如火如، 的烈炽، 的热炽① :~ ئـوت 火的烈炽 / ~ ھېسسىيات 情感的热炽② <转> 火的热، 的烈热، 的情热: ~ يـۈرەك 心的热火 / ~ سۆزلەر 语话的情热
يالقۇنلىماق 烈炽، 烧燃熊熊، 腾升焰烈〔动〕
يالغۇ (名之戏游孩女)千秋荡 <古>〔静〕
يالغۇق 类人، 人 <古>〔静〕
يالغۇماق 奋兴، 动激 <古>〔静〕
يالّلاتماق «يالّلىماق» 态动使的
يالّلاشماق «يالّلىماق» 态同共的
يـالّلانما 〔静〕 的佣雇①: خادىم ~ 员人佣雇② <转> 的用御: ~ ئەدىبلەر 人文用御
يالّلانما ئەسكەر 兵佣雇 <军>
يالّلانما ئەمگەك 动劳佣雇 <经>
يالّلانما ئەمگەكچى 者动劳佣雇
يالّلانما دېھقان 农雇
يالّلانما قوشۇن 军佣雇 <军>
يالّلانما ئىشچى 人工佣雇، 工佣
يالّلانماق «يالّلىماق» 态动被的
يالّلانمىلىق 〔静〕 佣雇: ~ ئىدىيىسى 想思佣雇 / ~ نۇق- تىئىنەزىرى 点观佣雇
يالّلىق 〔静〕 的鬃有، 的鬣鬃有
يالّلىق بۆرە = سىرتلان
يالّلىماق 〔动〕 佣雇، 雇: ئادەم ~ 人雇 / ئىشچى ~ 工雇
يالما 〔静〕 衣雨، 蓬斗، 风披 <古>
يالمان 戈〔静〕
يالمانتاقتاق 鼠跳 <动>〔静〕
يالمانچى 手戈持〔静〕
يالمانقۇلاق 草锦地 <植>〔静〕
يالماۋۇز 鬼魔، 魔恶〔静〕
يالمىماق 〔动〕 吃地口大口大畜牲①: كالا ئوتنى يـالماپ يېدى . 草着吃地口大口大牛。② <转> 吞狼، 噬吞 咽虎
يالۋۇرتماق «يالۋۇرماق» 态动使的: ئادەمنى تولا يـالۋۇرتماي ، ماقۇل دەڭ . 你应答下来吧، 别让人再求告了 。
يـالۋۇرماق 〔动〕 情求، 告求، 求恳، 告央، 求央: خەقكە يالۋۇرغاندىن كۆرە ، ئۆزىگە تايانغان تۈزۈك . 求人不如靠自 己 。 مەن ھەرقانچە يالۋۇرساممۇ ، ئۇ ھامان كۆنمىدى . 我管不 怎样央求، 他总是不答应 。 يالۋۇرۇپ كەچۈرۈم سورىماق 求情告饶
يالۋۇرۇشماق «يالۋۇرماق» 态同共的
يالىخور 〔静〕 者伤中، 者毁诋، 者告诬، 者谤诽
يالىخورلۇق «يالىخور» 的抽象名词: ~ قىلماق 中، 毁诋 蔑诬، 谤诽伤
يالىغ[1] 子冠(的类鸟) <古>〔静〕
يالىغ[2] 靳鞍 <古>〔静〕
يالىقماق 光发، 耀闪، 光闪 <古>〔动〕
يالىڭاچ 〔静〕 着光①، 着露، 挂不丝一: ~ ياتماق 着光 身子睡觉 / ~ سۆدىن قورقماس ، كەچ قالغان قاراڭغۇدىن . 秃光②。黑天怕不的归晚، 水怕不的子身光 <谚> 的秃: ~ دەرەخلەر 光秃秃的树木③ <转> 穷光蛋④

赤裸裸的，明晃晃的，不加掩饰的：~ پۇل مۇناسىۋىتى 赤裸裸的金钱关系 / ~ قىلىچ 明晃晃的马刀⑤空荡荡的：ئۆي ئىچى ~ بولۇپ قاپتۇ. 屋里空荡荡的。

يالىڭاچ ئارپا <植> 青稞，稞麦

يالىڭاچ سۇلۇ <植> 燕麦，莜麦

يالىڭاچ ئۇرۇق <植> 裸子

يالىڭاچلاتماق «يالىڭاچلىماق» 的使动态

يالىڭاچلاشماق «يالىڭاچلىماق» 的共同态

يالىڭاچلانماق ① «يالىڭاچلىماق» 的自复态：يالىڭاچلانغان بەدەن 袒露的身子 / دەرەخلەر يالىڭاچلىنىپ قالدى. 树叶脱光。② «يالىڭاچلىماق» 的被动态

يالىڭاچلىماق 〔动〕①（身体）露着，露裸，露袒：بالىنى ~ 脱光孩子的衣服②抽出，拔出（刀）：قىلىچنى ~ 拔出马刀③使零落：كۆز شاملى گۈل - گىياھلارنى سولاشتۇرۇپ، دەل - دەرەخلەرنى يالىڭاچلاپ قويدى. 秋风吹得花草凋谢，树木零落。④精光，一点儿不剩：ئوغرى ئۇنىڭ ئۆيىنى يالىڭاچلاپ قويدى. 窃贼把他的家偷了个精光。

يالىلداتماق «يالىلدىماق» 的使动态

يالىلدىماق 〔动〕闪光，一闪一闪：ئوت يالىلداپ كۆيدى. 火一闪一闪地烧着。

يالىم 〔静〕<古> 陡的，陡峭的

يالىماق[1] 〔动〕①舔，舐：مۇشۇك بالىسىنى يالىدى. 猫舔小猫。ئىنەك موزايىنى يالىدى. 老牛舐犊。كالا سۇ ئىچسە، موزاي مۇز يالايدۇ. <谚> 老牛如喝水，牛犊去舔冰。قىيتىق ئىچكەن قۇتۇلدى، تاۋاق يالىغان تۇتۇلدى. <谚> 喝酸奶的逃脱，舔碗的被捉。تىلىڭ كۆيسە تۇز يالا، ئىچىڭ كۆيسە مۇز. <谚> 舌头烫了舔盐巴，心窝烧灼舔冰碴。ئۆي ئىچى خۇددى يالىغاندەك پاكىز ئىدى. 屋里干净得一尘不染。②冲刷：سۇ قىرغاقنى يالاپ كەتتى. 水冲刷了河岸。دەريا سۈيى تېرىلغۇ يەرنىڭ يېرىمىنى يالاپ كەتتى. 河水冲走了一半的耕地。

يالاش پوتېنسىيالى <地> 侵蚀势

يالاش دۆۋىلەنمىسى <地> 侵蚀堆积物

يالاش مېخانىكىسى <地> 侵蚀力学

يالاش مىقدارى <地> 侵蚀量

يالىماق[2] (يا:لىماق) 〔动〕押：يالاپ چېگرىدىن چىقارماق 押解出境 / ساقچىلار جىنايەتچىلەرنى يالاپ ماڭدى. 警察押着罪犯走了。

يالىن 〔静〕<古> 焰，火焰

يالىنداق 〔静〕<古> 裸体的

يام[1] 〔静〕<方> 大花盆

يام[2] 〔静〕<古> ①邮递，递送，送信者在途中换骑的马②驿站，递送中转站

يام[3] 〔静〕<古> 垃圾

ياماپ - تۆمەپ 〔静〕①缝缝补补，缝缝连连：بالىلارنىڭ كىيىملىرىنى ~ يۇرۇپ ئاران قىشتىن ئۆتتۇۋالدۇق. 孩子们的衣服缝缝补补勉强挨过了冬天。②<转>修改：ئۇنىڭ ماقالىسىنى ~ يۇرۇپ ئاران ئېلان قىلدۇردۇق. 他的文章我们几经修改才勉强发表了。

ياماتماق «يامىماق» 的使动态：ئۆتۈكنى ~ 让人补靴子

ياماراجا 〔静〕<古、宗> 阎罗，阎王，阎罗王

ياماشتۇرماق[1] «ياماشماق[2]» 的使动态

ياماشتۇرماق[2] 〔动〕缝补：كىيىملەرنى ~ 缝补衣服

ياماشقاق 〔静〕攀缘的

ياماشقاق ئۆسۈملۈك <植> 攀缘植物

ياماشقۇچى = ياماشقاق

ياماشقۇچى غول <植> 攀缘茎

ياماشماق[1] «يامىماق[1]» 的共同态：ئۇلار كىيىملىرىنى يامىشىپ، ساقال - بۇرۇتلىرىنى ئېلىشىپ، ئاز - تولا تازىلىق قىلىشىۋالدى. 他们补了补衣服，刮了刮胡子，稍稍搞了一下卫生。

ياماشماق[2] 〔动〕①攀，攀缘，爬：تاغقا يامىشىپ چىقماق 爬山 / دەرەخكە ~ 攀树 / ئارغامچىغا يامىشىپ يۇقىرىغا چىقماق 攀着绳子往上爬②纠缠：سەن ماڭا يامىشىۋالما! 你别纠缠我！

ياماق 〔静〕①补丁：~ چۈشكەن كىيىم 带补丁的衣服 / ~ سالماق (يامىماق) 打补丁②带补丁的：~ كىيىم 补丁衣服

ياماق - تۆمەك 〔静〕缝缝补补：ئۇ ئەر كىشى بولغاچقا، ~ قىلىشتا بەكمۇ قىينالدى. 他因为是男人，缝缝补补的特别吃力。

ياماقچە 〔静〕小补丁

ياماقچى 〔静〕补鞋匠，缝补匠

ياماقچىلىق 〔静〕缝补工作

ياماقچىلىق قىلماق 缝缝补补

ياماقسىز 〔静〕没补丁的

ياماقلىق 〔静〕①打补丁的布②带补丁的：~ ئىشتان 带补丁的裤子

يامالماق «يامىماق» 的被动态：كىيىمنىڭ يىرتىقى يامالدى. 衣

服破的地方补好了。

يامان 〔静〕①坏的，恶的，不良的：~ ئادەم 坏人 / ئۇنـ
ـدىنمۇ يامىنى يوق. 没有比他更坏的了。ئۇنىڭ نېمە يامىنى
بار؟ 那有什么不好？ ئۇنىڭ دادىسىنىڭ ئاچچىقى ~. 他爸
爸脾气暴躁(不好)。 ~ ھارۋا يول بۇزار، ~ ئادەم يۇرت.
<谚>坏车破坏路，坏人毁乡里。 ~ يولداشتىن تاياق
ياخشى، ~ ئاتتىن ئاياغ. <谚>结识坏同路人不如拄条
棍子，骑匹劣马不如自己步行。 ~ ئات ئىگىسىنى يەرگە
ئاتار، ~ دوست دوستىنى دۈشمەنگە ساتار. <谚>劣马会把
主人摔到地上，坏人会把朋友卖给敌人。 ~ خوتۇن
ئالغۇچە، بويتاق يۈرگەن ئۈلگۈچە. <谚>与其娶个刁老
婆，不如至死单身过。②厉害：بۇ ئادەم بەك ~. 这
个人特别厉害。 ئۇنىڭ ئاغزى ئالامەت ~. 他的嘴真厉
害。③特别，非常，格外：~ ياخشى 特别好 / بازاردا
ئادەم ~ كۆپ. 街上人格外多。 بېشىم ~ ئاغرىۋاتىدۇ. 我
的头非常痛。

يامان ئات 劣马

يامان ئاتاق 恶名，坏名声：~ بىلەن يۈرگەندىن ياخشى
ئاتاق بىلەن ئۆلگەن ياخشى. <谚>与其背着恶名活，不
如带着美名死。

يامان ئات كۆتۈرمەك 背恶名，落坏名声

يامان ئاتلىق 背恶名的，名声坏的

يامان ئاتلىق بولماق 背恶名，落坏名声，背黑锅

يامان ئاتلىق قىلماق 败坏名声，毁谤：سەن مېنى
يامان ئاتلىق قىلما! 你不要败坏我的名声！

يامان ئادەت 恶习：~ يۇقتۇرۇۋالماق 沾染恶习

يامان ئالماق 忌讳

يامان بولماس 不妨：كۆپچىلىك قوشۇلغاندىن كېيىن سى-
ناپ كۆرسەك ~. 既然大伙同意，我们不妨试试。

يامان بولماق ①威信扫地，落坏名声：بۇنى دەپ سا-
ۋاقداشلارنىڭ ئالدىدا يامان بولۇپ قالدىم. 就为这，我在同学
面前落得个坏名声。②犯忌，犯禁：يالغان گەپ قىلما،
يامان بولىدۇ. 别说谎，那是犯禁的事。③坏了，糟了：
يامان بولدى، ئەمدى قانداق قىلارمەن؟ 坏了，现在我怎么办
呢？

يامان تەسىر 坏影响，恶劣影响：باشقىلارغا ~ بېرىپ
قويمايلى! 不要给别人留下坏影响！

يامان چۈش 恶梦，噩梦

يامان سۆز 坏话，恶语：ياخشى سۆز تاشنى يارار، ~
باشنى. <谚>良言劈石，恶语伤人。

يامان سۆپەت 恶性

يامان سۆپەتلىك 恶性的

يامان سۆپەتلىك بەزگەك <医>恶性疟疾

يامان سۆپەتلىك ئۆسمە <医>恶性肿瘤

يامان قىلماق 做错，搞糟：مەن بۇ ئىشنى يامان قىپتى-
مەن. 我把这事搞糟了。

يامان كۆرمەك 讨厌，厌恶，见不得：بۇ يەرنىڭ ئەتى-
يازدىكى قۇم بورىنىنى يامان كۆرمەن. 我讨厌这地方春天
的风沙。 مەن ھورۇنلارنى يامان كۆرمەن. 我见不得懒
汉。

يامان كۆز 凶狠，邪恶，邪祟：خۇدا ~ تېگىشتىن ساقـ
لىسۇن. 胡达保佑你不要中邪。

يامان كۈن 不好过的日子，窘迫的生计

يامان كۈنگە قالماق 生计窘迫，日子不好过：بىز يا-
مان كۈنگە قالساق، ئاتا-ئانىمىزمۇ چىداپ تۇرالمايدۇ. 如果我
们的日子不好过，父母也会难受。

يامان گەپ 坏话：بىرى سىزگە مېنىڭ يامان گېپىمنى قى-
لىپ بەرگەن ئوخشايدۇ. 似乎有人给你说了我的坏话。

يامان نىيەت 恶意，歹心，邪念，野心：يامان نىيەتتە
بولماق 心怀恶意，居心不良

يامان ئۆگەنمەك 学坏：بۇ بالا يامان ئۆگىنىپ قالدى. 这
孩子学坏了。

يامان يەردىن تۇتماق <成>抓往要害，抓住弱点：
يامان يېرىدىن تۇتۇۋېلىشۋېدىكى، ئۇنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپلا كەت-
تى. 你抓住了要害，使他哑口无言了。

يامان يول 歧途，迷途，邪道：يامان يولدا ماڭماق 误
入歧途 / يامان يولدىن قايتماق 改邪归正 / يامان يولغا
باشلىماق 引入歧途，引入迷途

يامانغا ئايلانماق 变得更坏，变得更糟：كېيىنكى
چاغلاردا بۇ ئىش تېخىمۇ يامانغا ئايلاندى. 后来这事变得
更糟了。

يامانغا تارتماق 逆转：يامانغا تارتسا، ئىش تويۇق يولغا
كىرىپ قېلىشى مۇمكىن. 如果发生逆转，事情可能陷入
绝境。

يامىنى كەلسە 大不了：سىز ئۇنىڭدىن نېمانچە قورقىسىز؟
~، ئەرز قىلىدۇ، شۇ. 你怎么这样怕他？大不了，就去
告状呗。

يامانلاتماق «يامانلىماق» 的使动态

يامانلاشماق¹ «يامانلىماق» 的共同态

يامانلاشماق² 〔动〕变坏，恶化：بۇ بالا يامانلىشىپ كەتتى.

这孩子变坏了。ئۇنىڭ كېسلى يامانلىشىپ كەتتى. 他的病情恶化了。ئىككى دۆلەتنىڭ مۇناسىۋىتى يامانلاشتى. 两国的关系趋于恶化。

يامانلاق 〔静〕赌气回娘家: ئۇنىڭ كېلىنى هازىرغىچە يامانلاقتا. 他的儿媳妇赌气回娘家至今未归。

يامانلاقلىق 〔静〕赌气回娘家的: ~ ئايال 赌气回娘家的女人

يامانلىق ① «يامان» 的名词形式: ئۇنىڭ يامانلىقىنى ئەمدى بىلدىم. 我现在才知道他坏。②坏事,恶事: بىر ياخشىلىق ئۇنتۇلماس، بىر ~ . <谚> 一件好事难以忘怀,一件坏事难以忘掉。 ياخشىلىقنىڭ يېنىك، يامانلىقنىڭ يولى ئېغىر. <谚> 作恶的路途轻便,行善的道路艰难。 ~ بىر دەملىك، ياخشىلىق ئۆلگىچىلىك. <谚> 作恶只须片刻,行善须到终生。③顽皮: بۇ بالىنىڭ قارا، يامانلىقىنى! 瞧,这孩子多顽皮!

يامانلىق كەلمەك 作恶,做坏事,害人: ئۇنىڭ قولىدىن هەر يامانلىق كېلىدۇ. 他这人是无恶不作。

يامانلىق كۆرمەك 受到损害: بىز ئۇنىڭدىن هېچقانداق يامانلىق كۆرمىدۇق. 我们没有受到他的任何损害。

يامانلىماق 〔动〕①说坏话,说人不是: ئۇ سېنى يامانلاپ بەردى. 他说了你的坏话。 دوستتىن يامانلىغان ئەقلىنىڭ يوقلۇقى، تاماقتىن يامانلىغان قورساقنىڭ توقلۇقى. <谚> 说朋友不好是因为没头脑,说饮食不好是因为肚子饱。②赌气: ئۇ ئۆيدىن يامانلاپ كەتتى. 他赌气离开了家。 ئۇ ئېرىدىن يامانلاپ، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كەتتى. 他和丈夫赌气回了娘家。

يامانيارا 〔静〕<方> 瘰疬,老鼠疮,淋巴结核

يامبۇ (يامبۇيۇم، يامبۇيۇڭ، يامبۇسى) 〔静〕元宝

يامبۇسىمان 〔静〕元宝状的

يامبۇسىمان مېۋە <植> 元宝果

يامبۇسىمان مېپىلىك ئېرەن <植> 元宝枫

يامبۇلۇق 〔静〕①有元宝的: ~ ئادەم 有元宝的人 ②值……元宝的: بەش ~ ئات 值五个元宝的马

يامچاق 〔静〕<方> 花盆

يامچى 〔静〕<古> 邮差,送信者,差役

يامداق 〔静〕<方> 扫把,扫帚

يامدۇ 〔静〕<古> 小腹

يامدىماق 〔动〕<方> 扫,扫地

يامراتماق «يامرىماق» 的使动态

يامراشماق «يامرىماق» 的共同态

يامرىماق 〔动〕①泛滥,蔓延,扩散: تاشقىن يامراپ كەتمەك 洪水泛滥 / ئوت يامراپ كەتمەك 火势蔓延 / كېسەللىك يامراپ كەتمەك 疾病蔓延 / پىتنە - ئىغۋا ~ 谣言扩散 ②洇: سىياھ ~ 墨水洇了

يامزال 〔静〕<方> 坡

يامغۇر 〔静〕雨: ~ تامچىسى 雨点 / قاتتىق ~ 大雨 / قارا ~ 暴雨 / سىم - سىم ~ 毛毛雨,牛毛细雨 / يامغۇرغا قارىماستىن ماڭماق 冒雨行走 / ئۇ يامغۇردا قالدى. 他被雨淋了。 يامغۇردىن قېچىپ، مۆلدۈرگە يولۇقۇپتۇ. <谚> 避过细雨,遇上冰雹;喻同"漏船偏遇顶头风"。

يامغۇر بەلۋېغى <地> 雨带

يامغۇر پەسلى <气> 雨季

يامغۇر سۈيى <气> 雨水

يامغۇر قالغىچى <动> 雨燕

يامغۇر كۆلەڭگىسى <气> 雨影

يامغۇر كۈنىكى <气> 雨团

يامغۇر مەزگىلى <气> 淫雨期

يامغۇر ئۆلچىگۈچ <气> 雨量器

يامغۇر ياغماق 下雨

يامغۇرچى 〔静〕<古,动> 水鸟

يامغۇرسىز 〔静〕无雨

يامغۇرلۇق[1] 〔静〕多雨的

يامغۇرلۇق ئاياغ 雨鞋

يامغۇرلۇق بۇلۇت <气> 雨云

يامغۇرلۇق كۈن <地> 雨日,阴雨天

يامغۇرلۇق[2] 〔静〕雨衣

يامغۇر - يادا 〔静〕雨水

يامغۇر - يېشىن 〔静〕雨水,降水

يامىلان 〔静〕<古,动> 跳鼠

يامۇل 〔静〕衙门: يامۇلنىڭ ئىشىكى يوچۇن، كىرەلمەيسەن پۇلۇڭ يوق ئوچۇن. <谚> 衙门的门真蹊跷,你若没钱进不了;喻同"衙门口朝南开,有理没钱莫进来"。

يامىدىماق 〔动〕拼读,读得不流利

يامىماق 〔动〕缝补,补: كىيىم ~ 补衣服 / پەش كېسىپ، يەڭنى ياماپتۇ. <谚> 裁下衣襟补袖子;喻同"拆东墙,补西墙"。 قازان ~ 补锅 / بالون ~ 补轮胎

يان 〔静〕①旁,旁边,侧,侧面: ئىشىك يېنىدا تۇرماق 站在门旁 / ئورۇندۇقنى شىرەنىڭ يېنىغا قويماق 把椅子放在桌子旁边 / ياندىن قارىماق 从侧面看 ②身边,身旁: ئۇلار يېنىمىزدىن ئۆتۈپ كەتتى. 他们从我们身边走过去了。

كېسەلنىڭ يېنىدا ئادەم تۇرۇش كېرەك. 病人身边需要有人照料。يېغى ياندىن قوپار، بالا قېرىنداشتىن. <谚> 纷争起自身边，祸乱来自同胞。يېنىدا بىر پۇل يوق، تۇغقىنىنىڭ چىشىنى ساناپتۇ. <谚> 身边无分文，却数骆驼牙。

يان باسماق 偏袒，袒护：ئۇ ئەزەلدىن ھېچكىمگە يان باس- مايدۇ. 他从来不袒护任何人。ھېچقايسى تەرەپكە يان باس- ماسلىق 对哪一方都不偏袒 / سەن نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭغا ھە- مىشە يان باسىسەن؟ 你干吗老是护着他？ يان باسماي ئوخ- شاش قارىماق 一碗水端平，一视同仁

يان بايان <艺> 旁白

يان پاقالچاق سۆڭىكى <生理> 腓骨

يان پەردە <艺> 侧幕

يان تام <水> 岸墩

يان توقا 鞋扣

يان تېلېفون 移动电话，无绳电话，手机

يان چاك (衣服的)边缝

يان سىرت <数> 侧面积

يان شاخ 侧枝

يان شامال <气> 侧风

يان فازا <电> 边相

يان قالقانبەز <生理> 甲状旁腺

يان قورال <军> 短枪，手枪

يان قۇدۇق <矿> 副井

يان كامېرا <电> 便携式电视摄象机

يان كەسمە <数> 侧断面

يان كۈچ 侧力

يان مەركەز <数> 旁心

يان ئېقىم <水> 侧流

يان ئىشىك 边门，旁门，侧门

يان ياغاچ <建> (门窗两侧直立的)梃子

يان يىلتىز <植> 侧根

يېنى ئاغرىماسلىق <成> 心不疼：ئۆزى تەر تۆكۈپ تاپمىغان پۇل بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭ يېنى ئاغرىمايدۇ. 不是自己流汗挣的钱，所以花起来他不心疼。

يېنى بوش <成> 手头缺钱，囊空如洗，家底薄

يېنى تومپايماق <成> 手头有钱

يېنى چىڭ <成> 钱多，家底厚：ئۇلارنىڭ ~ . 他们钱多。

يېنىدا بولماق 守候，照料：مەن ئاخىرقى ئۈچ ئاخشام ئۇنىڭ يېنىدا بولدۇم. 最后三个晚上我在他身边照料。

يېنىغا تارتماق 拉拢，拉过来：ھازىرچە ئەكبەرنى يېنى- ڭىزغا تارتمىسىڭىز بولمايدۇ. 眼下你不把艾科拜尔拉过来不行啊。

يېنى قۇرۇق <成> 身无分文，没钱

يېنىنى ئالماق <成> 护：شەرىخاننىڭ يەنە سەپراسى ئۆرلىدى، ئەمما رەيھانگۈل بوي بەرمەي، ئاچىسىنىڭ يېنىنى ئال- دى. 谢尔罕又火冒三丈，但热依罕古丽并不屈从，仍护着姐姐。

يېنىنى تومىلىماق <成> 把家底打好：ئۇ قارىماققا نامرات كۆرۈنگەن بىلەن ئۆز ۋاقتىدا يېنىنى تومىلىۋالغان ئوخشاي- دۇ. 他看起来穷，但当时已把家底打好了。

يېنىنى قۇرۇقدىماق <成> 洗劫一空：كىمدۇ بىرى ئۇنىڭ يېنىنى قۇرۇقداپ قويۇپتۇ. 不知谁把他的钱抢了个精光。

يېنى يەر تارتماق <成> 想睡觉：بۈگۈن ماڭا ھېچ ئىش خوش ياقماي، يېنىم يەر تارتىپ تۇرىدۇ. 今天我什么事都不想干，就是想睡觉。

يانار 见下

يانار تاغ <地> 火山

يانار تاغ بەلبېغى <地> 火山带

يانار تاغ جىنسى <地> 火山岩，喷出岩

يانار تاغشۇناس 火山学家

يانار تاغشۇناسلىق 火山学

يانباغىر (يانباغرى) 〔静〕坡：تاغ يانباغرى 山坡

يانباغىرلاشماق «يانباغىرلىماق» 的共同态

يانباغىرلىماق 〔动〕沿坡走

يانپاش 〔静〕<生理> 胯，髋

يانپاش سۆڭىكى <生理> 胯骨，髋骨

يانپاشقا ئالماق <体> ① (摔跤时将对方)夹在身侧 ② <转> 整，收拾：ئۇنى يانپاشقا ئالىدىغان پەيت كەل- دى. 我要整他的时机到了。

يانپاشقا چىقماق <成> 被抓住弱点

يانپاشقا كەلمەك <成> 被抓住弱点，抓住把柄

يانپاشقا ئۇرۇپ گەپ تاپماق 凭空捏造：ئۇ يانپاشقا ئۇرۇپ گەپ تېپىشقا ئۇستا. 他最会凭空捏造。

يانپاش ئۈچەي <生理> 回肠

يانپېشى يەرگە تەگمەك (摔跤比赛中)输：چېلىشتا ئۇنىڭ بۇرۇندىن تارتىپ يانپېشى يەرگە تەگمىگەندى. 摔跤中他从来没有输过(没有被摔倒过)。

يانپاشلاشماق «يانپاشلىماق» 的共同态：ھەممەيلەن گۈلخاننى

چۆرىدەپ يانپاشلاشتى. 大伙儿围着篝火侧身躺下。

يانپاشلىماق 〔动〕侧身：يانپاشلاپ ياتماق 侧身躺下，侧卧

يانپاشلاپ ئۈزمەك 〈体〉侧泳

يانپاي 〔静〕〈地〉边坡

يانپۇچاق 〔静〕〈方〉钻子

يانتاق 〔静〕〈植〉骆驼刺

يانتاقچى 〔静〕卖骆驼刺的人

يانتاقچىلىق 〔静〕卖骆驼刺的行当

يانتاقشېكىرى 〔静〕〈植〉刺糖

يانتاقلىق 〔静〕骆驼刺丛，长满骆驼刺的地方

يانتاياق 〔静〕①拐杖②〈转〉辅助者，扶助者，帮凶

يانتاياق بولماق 〈成〉充当帮凶

يانتاياقلىق «يانتاياق» 的形容词形式：～ رول ئوينىماق 起帮凶作用，充当帮凶的角色

يانتايتماق «يانتايماق» 的使动态

يانتايماق 〔动〕斜，倾斜：تام يانتىيىپ قاپتۇ. 墙斜了。

يانتۇ 〔静〕①斜的，倾斜的：～ تەرەپ 斜边 / ～ خادا 斜杆②坡：～ ئېتىز 坡地 / ～ يول 坡道 / پويىز ～ يولنى بويلاپ تۆۋەنلەپ بارماقتا. 火车正沿坡道下行驶。

يانتۇ بۇلۇڭ 〈地، 数〉倾角

يانتۇ تەرەپ 〈数〉斜边

يانتۇ تەكشىلىك 〈数〉斜面

يانتۇ چىتىق 〈建〉斜拉筋

يانتۇ چىش لەھەك 〈动〉斜齿鲨

يانتۇ سىزىق 〈数〉①斜线②（测量时的）示坡线

يانتۇ قۇدۇق 〈矿〉斜井

يانتۇ كېسىشىش 〈数〉斜交

يانتۇ لىم 〈建〉斜梁

يانتۇ ئېگىزلىك 〈数〉斜高

يانتۇ يەر 〈地〉坡地

يانتۇق 〔静〕〈方〉歪头小孩儿

يانتۇلاشماق 〔动〕倾斜

يانتۇلۇق 〔静〕①斜坡，坡度②〈数〉斜率③〈地〉陆坡：قۇرۇقلۇق يانتۇلۇقى 大陆架坡折

يانتۇلۇق خەرىتىسى 〈地〉坡度图

يانتۇلۇق شاملى 〈气〉坡风

يانتۇلۇق ئۆلچىگۈچ 测斜仪

يانتىيىشماق «يانتايماق» 的共同态

يانجىتماق «يانجىماق» 的使动态

يانجىشماق «يانجىماق» 的共同态

يانجىلماق «يانجىماق» 的被动态

يانجىماق 〔动〕碾，砸，捣，研：بۇغداي ～ 碾麦子 / دورا ～ 捣药

يانچە 〔静〕侧身：～ ياتماق 侧卧 / ～ ئولتۇرماق 侧身坐 / ～ چۈشكەن رەسىم 侧身像

يانچە ئۈزۈش 〈体〉侧泳

يانچۇق 〔静〕衣袋，衣兜

يانچۇق بوشىماق 口袋空了（没有钱了）：سەمەتنىڭ يانچۇقى بوشاپ قالدى. 赛麦提的口袋空了。

يانچۇق تومپايماق 口袋鼓起来（钱多了）

يانچۇق سائەت 怀表

يانچۇق قۇرۇقدالماق 〈成〉身无分文，口袋空了

يانچۇقچى 〔静〕扒手，小偷

يانچۇقچىلىق 〔静〕扒手行为，扒窃行为

يانچۇقچىلىق قىلماق 当扒手，扒窃

يانچۇقلۇق 〔静〕①有兜的：～ ئىشتان 有兜的裤子②口袋布

يانچى 〔静〕农奴

يانچىدار 〔静〕农奴主

يانچىلىق «يانچى» 的抽象名词

يانچىلىق تۈزۈمى 农奴制

يانداش[1] 〔静〕①并排：～ ئولتۇرماق 并排坐 / ～ ماڭماق 并排走，并肩而行②紧靠：ئۇ تۇرغان ئۆي باغچىغا ～. 他住的屋子紧靠公园。

يانداش بۇلۇڭ 〈数〉邻角

يانداش پارامېتىر 〈数〉临界参量

يانداش تاۋۇش 〈语〉配音

يانداش تېخنىكا 配套技术

يانداش تېمپېراتۇرا 〈物〉临界温度

يانداش رادىئۇس 〈数〉临界半径

يانداش رولچى 〈艺〉配角

يانداش رېزونانس 〈物〉并联共振

يانداش سۇپەت 〈物〉临界质量

يانداش ئۇلاش 〈物〉并联

يانداش[2] 〔静〕〈古〉密友，密不可分的伙伴

يانداشتۇرماق «يانداشماق» 的被动态

يانداشماق 〔动〕并排：ياندىشىپ تۇرماق 并立，并列 / ياندىشىپ ماڭماق 并行

يانداق 〔静〕马梢：ئىچ ئات تارتسا، ～ تارتماپتۇ، ئايغىر تارتسا، بايتال تارتماپتۇ. 〈谚〉辕马拉车，梢马不拉；公马拉

人一"،"调协不互، 是其行各"同喻؛ 拉不马母، 车
。"调的各吹各، 号把一

ياندالماق «ياندىماق» 态动被的

ياندۇرقى 〔静〕 下一个، 未来的، 将来的: ~ يىل 下一年 / ~ يەكشەنبە 下个星期

ياندۇرما 〔静〕 反复

ياندۇرماق[1] ① «ياناماق[1]» 的使动态: ماشىنىنى ~ 倒车 / رايىنى ~ 使打消念头 / پىكرىدىن ~ 使放弃意见 / سۆز ~ 顶嘴 / ياندۇرۇپ سورىماق 反问② 交还، 退还، 退回: پۇل ~ 退钱، 找钱 / ئارىيەت ئالغان كىتابنى ~ 交还所借的书③ 呕吐: بالا سۈتنى ياندۇرۇۋەتتى. 孩子把奶吐了。

ياندۇرماق[2] «ياناماق[2]» 的使动态

ياندۇرمىلاتماق «ياندۇرمىلماق» 的使动态

ياندۇرمىلماق 〔动〕 重复، 反复: ئۇ بۇ گەپنى ياندۇرمىلاپ ئېيتتى. 他反复说这句话。

ياندۇرۇشماق[1] «ياندۇرماق[1]» 的共同态

ياندۇرۇشماق[2] «ياندۇرماق[2]» 的共同态

ياندۇرۇق 〔静〕 ①引绳②回赠的礼品

ياندۇرۇقچاي 〔静〕 答谢宴

ياندۇرۇلماق[1] «ياندۇرماق[1]» 的被动态

ياندۇرۇلماق[2] «ياندۇرماق[2]» 的被动态

ياندىق 〔静〕<古> 普通的، 一般的، 平凡的، 平常的

ياندىماق 〔动〕 ① 擦边، 擦身: ئۇ مېنى يانداپ ئۆتۈپ كەتتى. 他从我身旁擦身而过。② 并排: ئۇلار كونا ئۆيگە يانداپ ئىككى ئېغىز يېڭى ئۆي سالدى. 他们挨着老屋又并排修了两间新屋。③ 配备: يەنە بىر ئادەم يانداش كېرەك. 应当再配备一个人。

يانسۇچ 〔静〕<古> 一边歪

يانغاق[1] 〔静〕 爱后退的، 反复无常的: ~ ئات 不好好拉车的马 / ~ ئۆكۈز 不好好拉车的牛

يانغاق[2] 〔静〕 易燃的: ~ ماددا 易燃物质

يانغىن 〔静〕 野火، 燎原大火: ئۇچقۇندىن ~ چىقىدۇ. 星火燎原؛ 星星之火، 可以燎原。

يانقى 〔静〕<古> 代价

يانلىق 〔静〕<古> 放牧袋(牧人随身携带的放食物的袋子)

يانما 〔静〕 回来的، 返回的

يانما ئاۋاز <艺> 回音

يانماق[1] 〔动〕 ① 返回، 下(班، 工): يېرىم يولدىن ~ 半路返回 / مەكتەپكە ~ 返校 / ئۆيگە ~ 回家 / بازاردىن ~ 从街上回来 / ئىشتىن ~ 下工، 下班② 消退، 打消، 改口، 食言: ئاچچىقى ~ 消气 / ئۇنىڭ قىزىتمىسى يانمىدى. 他的烧未退。 پەيلىدىن ~ 回心转意 / نىيىتىدىن ~ 打消念头 / يامان يولدىن ~ 改邪归正 / گېپىدىن ~ 改口، 食言 / ئۇ تۈنۈگۈن ماقۇل دەپ قويۇپ، بۈگۈن يېنىۋالدى. 他昨天答应的事، 今天又反悔了。 ۋەدىسىدىن ~ 失信 / كۆڭلى ~ 灰心 / بۇ ئەبلەخ ھەرقانداق بۇزۇقچىلىقتىن يانمايدۇ. 这个混蛋什么坏事都能干得出来。③ 报، 报答: سىز بىزگە كۆپ ياخشىلىق قىلدىڭىز، بۇنىڭغا مەندىن يانمىسا، باللىرىمدىن يانار. 你对我们恩重如山، 我报答不了، 孩子们会报答的。④ 停止做某件事情: غەلىبە قازانمىغۇچە كۈرەش قىلىشتىن يانمايمىز. 不获全胜، 我们决不停止斗争。⑤ 回嘴، 顶撞، 顶嘴: ئاتا - ئانىسىغا ~ 顶撞父母

يانماق[2] 〔动〕 ① 亮، 着: ئۆي ئىچىدە چىراغ يېنىپ تۇرىدۇ. 屋里亮着灯。 ئوت ياندى. 火着了。 قاراڭغۇ چۈشتى، يول چىراغلىرى يېنىپ كەتتى. 天黑了، 路灯都亮了。 سەرەڭگە يانمىدى. 火柴没点着。② 燃، 燃烧: غەزەپ ئوتى ~ 怒火燃烧

يېنىش نۇقتىسى <化> 燃点

يانمۇيان 〔静〕 并排، 并肩: ~ ئولتۇرماق 并排坐 / ~ تۇرماق 肩并肩站立

يانۇت[1] 〔静〕<古> 代价

يانۇت[2] 〔静〕<古> 回答

يانۇماق 〔动〕<古> 磨

يانۋار 〔静〕 元月، 一月

يانىغ[1] 〔静〕<古> 呕吐物

يانىغ[2] 〔静〕<古> 威胁، 恫吓

ياۋ 〔静〕 敌人، 仇敌: ياۋغا قارشى ئۇرۇش قىلمىغان ئەر ئەمەس. 不同敌人打仗的就不是男子汉。

ياۋا[1] 〔静〕 ① 野的، 野生的② 古怪: بۇ بالا بەك ~، ئادەمگە ئارىلاشمايدۇ. 这孩子太古怪، 不合群。

ياۋا ئات <动> 野马

ياۋا ئارپا <植> 野大麦

ياۋا ئاق توشقان <动> 雪兔

ياۋا ئالما <植> 野生苹果

ياۋا ئامۇت <植> 野山梨

ياۋا ئەپيۇنگۈل <植> 野罂粟

ياۋا ئەنجۈر <植> 榕树

ياۋا بادام <植> 桃扁矮
ياۋا بېھى <植> 瓜木野
ياۋا پۇرچاق <植> 菜巢
ياۋا پىلە پەرۋانىسى <动> 蛾蚕天
ياۋا پىياز <植> 葱野
ياۋا تاجىگۇل <植> 葙青
ياۋا توخۇ <动> 鸡原
ياۋا توشقان <动> 兔野
ياۋا توڭگۇز <动> 猪野
ياۋا تۆگە <动> 驼骆野
ياۋا تىرىق <植> 茅甜
ياۋا چېچەك <医> 花天
ياۋا چىگە <植> 麻野白
ياۋا چىلان <植> 枣酸
ياۋا خىنە <植> 凤金水
ياۋا دادۇر <植> 豆大野
ياۋا زاغۇن <植> 菜屈白
ياۋا زىغىر <植> 麻胡野、草瓜道
ياۋا سامساق <植> 蒜野、蒜根小
ياۋا سەۋزە <植> 卜萝胡野
ياۋا سۇلۇ <植> 麦莜
ياۋا سۇزاپ <植> 香芸野
ياۋا سۈپۈرگە <植> 肤地
ياۋا شاپتۇل <植> 桃毛
ياۋا شال <植> 稻生野
ياۋا غاز <动> 雁鸿、雁大
ياۋا قامچىگۇل <植> 苋枝反
ياۋا قوتاز <动> 牛牦野
ياۋا قوقانگۇل <植> 吾橐叶大
ياۋا قول <成> 手黑
ياۋا قۇلماق <植> 花酒啤、草律
ياۋا قىچا <植> 荠蒜大
ياۋا كالا <动> 牛野
ياۋا كەپتەر <动> 子鸽野
ياۋا كەشمىر <植> 兰佩泻泽
ياۋا كەندىر <植> 麻野青
ياۋا كۈنجۈت <植> 草达斗、麻胡野
ياۋا كۆيرەك <植> 爪爪盐、蓬盐
ياۋا گۈلسامساق <植> 合百野
ياۋا گىلاس <植> 桃樱山

ياۋا لالە <植> 香茴角
ياۋا ماش <植> 花黄叶针披، 明决野
ياۋا موزا <植> 子食没
ياۋا مۇشت <成> 阻受، 险遇
ياۋا مۈشۈك <动> 猫野
ياۋا نەشپۈت <植> 梨棠، 梨杜
ياۋا نوقۇت <植> 薇، 菜巢大
ياۋا ئوق 枪冷: ئېھتىيات قىل، ~ يەپ كەتمە يەنە! 当心، 别中了冷枪!
ياۋا ئۆردەك <动> 凫، 鸭野
ياۋا ئۆسۈملۈك <植> 物植生野
ياۋا ئۈزۈم <植> 萄葡野
ياۋا[2] 〔静〕<古، 植> 刺白
ياۋاش 〔静〕①实老: ~ ئادەم 人实老 / بۇ بالا ناھايىتى ~، ئەزەلدىن كىشىلەر بىلەن ئۇرۇشقان ئەمەس. 这孩子很老实، 从来没跟人打过架。②驯服، 驯顺، 温顺، 温驯: بۇ ئات ناھايىتى ~. 这匹马很驯服。 ياۋاشنىڭ مۈڭگۈزى ئىچىدە <谚> 温驯的绵羊犄角藏在肚子里; 喻同"老实人肚里有犄角"。
ياۋاش كۆرمەك 负欺
ياۋاشلاتماق «ياۋاشلىماق» 的使动态
ياۋاشلاشماق 〔动〕变老实، 变温顺، 变驯服: بۇ بالا ياۋاشلىشىپ قاپتۇ. 这孩子变老实了。 ئات ياۋاشلاشتى. 马变得驯服了。
ياۋاشلىق «ياۋاش» 的名词形式: ياۋاشلىقىڭدىن ئۇ سېنى بوزەك قىپتۇ. 因为你老实他才欺负你。 بۇيرۇقنى ~ بىلەن بويسۇنماق 老老实实地服从命令
ياۋاشلىماق 〔动〕变老实، 变驯顺
ياۋاش - يۇمشاق 〔静〕老实巴交的: ~ ئايال 老实巴交的女人
ياۋان 〔静〕荒野
ياۋايى 〔静〕①野生的، 野蛮的: ~ ھايۋان 野生动物، 野兽 / ~ ئۆسۈملۈك 野生植物②野蛮人
ياۋايىلاشماق 〔动〕变野، 变野蛮
ياۋايىلىق 〔静〕野性، 野蛮行为
ياۋروپا 〔静〕<地> 欧罗巴، 欧洲
ياۋروپا چامغۇرى <植> 红菁芜، 红菜头، 紫甘蓝
ياۋروپا چۆغۈندىكى <动> 欧夜鹰
ياۋروپا ساي چىقچىقى <动> 欧石䳭

ياۋروپا كەپتىرى <动> 鸽鸽欧

ياۋروپا لەيلىگۈلى <植> 葵蜀欧

ياۋروپا نەشپۈتى <植> 梨洋

ياۋروپاچە 〔静〕 的式欧، 的式西: ~ ئىمارەت 建式欧 筑 / ~ تاماق 餐西 / ~ رەسىم 画洋西

ياۋروپالاشتۇرماق «ياۋروپالاشماق» 的使动态

ياۋروپالاشتۇرۇشماق «ياۋروپالاشتۇرماق» 的共同态

ياۋروپالاشتۇرۇلماق «ياۋروپالاشتۇرماق» 的被动态

ياۋروپالاشماق 〔动〕 化欧

ياۋروپالىق 〔静〕 人洲欧: بۇ قىز ~ ئىكەن. 这个姑娘是 人洲欧。

ياۋزۇ 〔静〕 族瑶

ياۋزۇچە 〔静〕 ①瑶族语②瑶族式的

ياۋلاق¹ 〔静〕<古> 坏的، 恶劣的

ياۋلاق² 〔静〕<古> 很، 十分، 非常

ياۋلاماق 〔动〕<古> 交战، 作战

ياۋۇز 〔静〕 凶恶的، 凶残的، 凶狠的، 恶毒的: ~ دۈش- مەن 凶恶的敌人 / ئۇنىڭ ~ ئەپتى - بەشرىسى تولۇق ئاشكا- رىلاندى. 他凶相毕露。 ~ نىيەت 恶毒的心، 狼子野 心 / ~ تەبىئەتلىك 凶残成性

ياۋۇزلارچە 〔静〕 恶毒地، 凶狠地، 残暴地

ياۋۇزلاشماق 〔动〕 变恶凶، 变凶狠، 变残暴: ياۋۇزلاشقان دۈشمەن 变得凶恶的敌人

ياۋۇزلۇق 〔静〕 残凶، 横凶، 凶焰: ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ~ چىقىپ تۇراتتى. 他的眼睛里透出一股凶焰。

ياۋۇق 〔静〕<古> 近، 靠近، 附近، 邻近، 亲近، 亲 密的

ياۋۇماق 〔动〕<古> 走近، 靠近، 临近

ياۋىداق 〔静〕 不加鞍鞯的، 光背的: ~ ئات 光背马 / ~ مىنمەك 骑骣

ياۋىلاشماق 〔动〕 变野: ئۇ بەكمۇ ياۋىلىشىپ كېتىپتۇ. 他变 得太野了。

ياۋىلىق 〔静〕 野性: ئۇنىڭ ياۋىلىقى يەنە تۇتتى. 他的野性 又发作了。

ياي (يايى) 〔静〕<数> 弧، 弧线

ياي لامپا 弧光灯

يايا 〔静〕<古> 臀部(只用于人)

ياياق 〔静〕 步行، 徒步: ~ ماڭماق ~ 步行، 徒步走 / ~ كىشىگە يانچۇقمۇ ئېغىر. <谚> 步行的人衣袋也嫌重。

ياپپاڭ 〔静〕 敞口، 扁口的

ياپپاڭ چىنە 扁口碗

ياپپاڭ قازان 敞口锅

يايدۇرماق «يايماق» 的使动态

يايدۇرۇشماق «يايدۇرماق» 的共同态

يايدۇرۇلماق «يايدۇرماق» 的被动态

ياىراپ - ياشناپ 〔静〕 欢畅، 舒畅، 开心

يايراتماق «يايرىماق» 的使动态

يايراشماق «يايرىماق» 的共同态: قويلار يايرىشىپ ئوتلاۋاتىدۇ. 羊群在尽兴地吃着草。

يايرىماق 〔动〕 舒畅، 欢畅، 开心، 心花怒放: بوۋاي تاماق- تىن كېيىن غىڭشىپ ناخشا ئېيتقاندا، مومايىنىڭ جېنى يايراپ كېتەتتى. 饭后老大爷哼哼唧唧一唱歌، 老大娘心里 就感到畅快。

يايسىمان 〔静〕 弧形的

يايسىمان باكتېرىيە 弧菌

يايسىمان بالداق <建> 圆弧曲杆

يايسىمان بۇلۇت <气> 弧状云

يايسىمان توغان <水> 弧形坝

يايسىمان ئېكەك 半圆锉

يايغۇ 〔静〕 擀面杖

يايلاتماق «يايلىماق» 的使动态

يايلاشماق «يايلىماق» 的共同态: قوي - كاللار يايلىشىپ يۈرەتتى. 牛羊在吃草。

يايلاق 〔静〕 夏牧场

يايلاق چاكاندىسى <植> 草麻黄

يايلىتىشماق «يايلاتماق» 的共同态

يايلىتىلماق «يايلاتماق» 的被动态

يايلىماق 〔动〕 吃草: بالام، ماللارنى قويۇۋېتكىنە، بىردەم يايلى- ۋالسۇن! 孩子، 把牲畜放出来吃一会儿草吧!

يايما¹ 〔静〕 ①摊位، 摊点: يايمىغا قارىماق 守摊子②开摊 的، 摊开状的: مېۋە - چېۋە يايمىسى 水果摊

يايما بازار 摊位市场

يايما چاقماق <气> 片状闪电

يايما چۆپ <食> 手擀面، 擀面皮

يايما قاق <食> 果丹皮

يايماق 〔动〕 ①张开، 铺开، 摊开، 展开: تورنى ~ 张开 鱼网، 撒网 / قاناتنى ~ 张开翅膀، 展开翅膀 / قۇچاق- نى ~ 敞开怀抱 / داستىخان ~ 铺开餐布 / ئۇ قەغەزنى يېيىپ، خەت يېزىشقا تەييارلاندى. 他铺开纸准备写字。 پۇرچاقنى يېيىپ ئاپتاپقا سالماق 把豆子摊开晒一晒 / جو-

زىغا خەرتىنى يايماق 在桌子上摊开地图②擀: خېمىر ~ 擀面 / چۆپ ~ 擀面皮③晾、晒、搭: كىيىمنى ~ 晾衣服、晒衣服 / كىيىمنى ئارغامچىغا ~ 把衣服搭在绳子上④张扬: باشقىلارنىڭ سىرىنى قەستەن ~ 故意把别人的秘密张扬出去

يايمىچى 〔静〕 摊贩

يايمىچىلىق 〔静〕 摊贩业

يايمىچىلىق قىلماق 摆摊、当摊贩

يايمىكەش 〔静〕 摊贩

يايى 〔静〕 衙役

يايىق 〔静〕<古> 优柔寡断

يايىقماق 〔动〕<古> 立春

يايىلغان 〔静〕<古> 动摇的、犹豫不决的、优柔寡断的

يەپ - ئىچىپ 〔静〕 吃喝

يەتتە 〔静〕 七: ~ ئۆلچەپ، بىر كەس. <谚> 七次量衣一次裁。

يەتتە - سەككىز 〔静〕 七八个

يەتروم 〔静〕<古> 一次留下的量

يەتكۈسىز 〔静〕 够不到的、不可及的: كۆز ~ يايلاق 一眼望不到边的牧场 / قۇچاق ~ يوغان دەرەخ 一抱抱不过来的大树

يەتمەك[1] 〔动〕 ①达到、到达: بىز ئىككى كۈندىن كېيىن يېتىپ بارالايمىز. 我们两天后才能到达。 ئۇ كۆزلىگەن يەرگە ئاران يەتتى. 他好不容易才到达目的地。 خەلقئارا سەۋىيەگە ~ 达到国际水平②实现: پىلانغا ~ 实现计划 / تەلەپكە ~ 实现要求 / ئارمىنىغا ~ 实现愿望、如愿以偿③赶到、传到、想到、盼到: مۇمكىن قەدەر سائەت يەتتەدىن بۇرۇن يېتىپ بارىمەن. 我尽量在七点前赶到。 بۇ سۆز گۈلشەننىڭ قۇلىقىغا يېتىپتۇ. 这话传到了古丽鲜的耳朵里。 قوزىبايىنىڭ سۆزى پولاتنىڭ يادىغا يەتتى. 珀拉提想到了阔孜巴依的话。 ئۇلار بۈگۈنكى بەختلىك كۈنگە يەتتى. 他们盼到了今天的幸福日子。 غەيرەتكە كەلگەندە ھېچكىم ئۇنىڭغا يەتمەيدۇ. 要论干劲的话，谁也赶不上他。 مەن ئۇنىڭغا يېتەلمەيمەن. 我不如他。④够: بۇ پۇل يېتەمدۇ؟ 这些钱够不够？ گۆشكە بويى يەتمىگەن مۈشۈك روزا تۇتتۇم دەر. <谚> 猫儿够不着肉就说封了斋。 قول يەتمىگەن ئۈزۈم ئاچچىق. <谚> 够不着葡萄就说葡萄酸。

يەتمەك[2] 〔动〕<古> 牵、牵引

يەتمىش 〔静〕 七十: ~ ياشلىق بوۋاي 七十岁的老翁 / ئوغۇل بالىغا ~ خىل ھۈنەر ئازلىق قىلىدۇ. <谚> 男子汉会七十种手艺还嫌少。

يەتمىش پۇشت 祖宗八代

يەتمىش پۇشتىنى كۆزىگە كۆرسەتمەك <成> 好好收拾、往死里整: خەپ توختاپ تۇر، يەتمىش پۇشتۇڭنى كۆزۈڭگە كۆرسىتىپ قويمىسام! 你等着，我非把你往死里整不可！

يەتمىشىنچى 〔静〕 第七十

يەتۈل 〔静〕<古> 耕地

يەتۈت 〔静〕<古> 援军、生力军

يەتىز 〔静〕<古> 宽

يەتىزلىك 〔静〕<古> 宽度、幅宽

يەتىگەن 〔静〕<古、天> 北斗星、北斗七星、大熊星座

يەجۈج - مەجۈج 〔静〕<宗> 雅朱者、马朱者（"古兰经"中提到的两个古代民族，他们打家劫舍，骚扰百姓，闹得鸡犬不宁）

يەچە 〔静〕<古> 再、另外、重新

يەر 〔静〕 ①地、土地: بوز ~ 荒地 / مۇنبەت ~ 肥沃的土地 / شورلۇق ~ 盐碱地 / يامغۇردىن كېيىن ~ تېخى ئەكچىپ كەتمىدى. 雨后地皮还没有干。 ~ تويدۇرار، ئوت كۆيدۇرەر. <谚> 地能养人，火能烧身。 يەرنى ئالدىغان ئۆزىنى ئالدار. <谚> 欺骗土地就是欺骗自己。 ~ ھەيدىسەڭ كۆز ھەيدە، كۆز ھەيدىمىسەڭ يۈز ھەيدە. <谚> 秋天犁地一犁遍，秋天不犁犁百遍。 ~ قاتتىق، ئاسمان يىراق، ئۆلەي دېسە، جان تاتلىق. <谚> 天高地又坚，要死命还甜；喻同"上天无路、入地无门"。②地方: يىغىن ئېچىلىدىغان ~ 开会的地方 / مېنىڭ بۇ يېرىم سەل ئاغرىۋاتىدۇ. 我这个地方有点儿痛。③其后加"«دە»"作连词，表示"尚且"的意思: مۇنداق سوغۇق ھاۋاغا چوڭ ئادەم چىدىمىغان يەردە، كىچىك بالا قانداقمۇ چىدىسۇن. 这么冷的天气，大人尚且受不住，何况小孩。

يەر ئاستى بايلىقى 地下资源

يەر ئاستى توغىنى <水> 潜坝

يەر ئاستى تۆمۈريولى <交> 地铁

يەر ئاستى دەريا <地> 地下河流

يەر ئاستىدىن سۇغارماق <农> 地下灌溉

يەر ئاستى سۇيى <地> 地下水

يەر ئاستى ئۆيى 地下室

يەر ئاستى ۋوگزال <交> 地下车站

يەر ئاستى يولى <交> 道通下地

يەر بايلىقى 源资地土

يەر بېجى <经> 税地土

يەر بېغىرلىغۇچى <生> 的行爬

يەر بېغىرلىماق 行爬

يەر بىلەن يەكسان بولماق 水流花落، 地涂败一

يەر پارپىسى 儒侏

يەر پوستى <地> 壳地

يەر تەۋەلىكى 地属

يەر تەۋرەش جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社震地

يەر توزغىقى <植> 勃马

يەر توكى <电> 流电地

يەر تۈزۈلۈشى <地> 形地

يەر تېگىدىن قارىماق 看偷، 视窥

يەر تېمپېراتۇرىسى <地> 温地

يەر چىشلىمەك <成> 命丧، 命毙

يەر چىڭدىماق 街大逛 <转>②路马压، 地夯①: قارا سېنى ، يەر چىڭداپ يۈرۈشكە رازىسەنكى ، بىرەر ئىش ـ ئو-
قەتنىڭ پېشىنى تۇتاي دېمەيسەن . 也، 街大逛肯宁، 你看看
。干事点一找不

يەر خېتى 契地

يەردە قالماق 没埋: تۆشۈك مۇنچاق يەردە قالماس ، يەردە
قالسا توپا قونماس . 也没埋使即، 没埋会不珠串 <谚>
。染不尘一会

يەردە قويماق 负辜: خەلقنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويماسلىق
望希的民人负辜不

يەردىن بېشىنى كۆتۈرەلمەسلىك <成> 起不抬
头، 容自地无: ئۇ نومۇستىن يەردىن بېشىنى كۆتۈرەلمەي
قالدى . 。了来头起不抬得羞他

يەر سېلىقى <经> 捐地

يەر سىياسەتشۇناسلىقى <地> 学治政缘地

يەر شارى <地> 球地

يەر شارى رادىئۇسى <地> 径半球地

يەر شارى سۈنئىي ھەمراھى 星卫球地造人

يەر شارى مەركەز تەلىماتى 说心中球地

يەر شارى ئوربىتىسى <地> 道轨球地

يەر شارى ئوقى <天> 轴地

يەر شارى ئىلمى 学地

يەر شەكلى = يەر تۈزۈلۈشى

يەر غاجىماق 趴马大个了摔، 泥啃嘴

يەر قاتلىمى <地> 层地

يەر قۇتۇپى <天> 极地

يەر قىلماق <成> 堪难使، 脸丢使: ئەرنى ئەر قىل-
غانمۇ خوتۇن ، ئەرنى يەر قىلغانمۇ خوتۇن . 露夫丈让 <谚>
贤有家"同喻؛ 子妻是也的脸丢夫丈让، 子妻是的脸
。"少祸夫妻

يەر قىياپىتى <地> 貌地

يەر كاۋىسى <植> 葛沙، 薯凉، 瓜地، 薯豆

يەرگە قارىماق <成> 脸丢: جامائەت ئالدىدا ~ 众当
脸丢

يەرگە ئۇرماق <成> 全完(望希، 风威، 誉名)使
失丧: ئابرويىنى ~ 地扫誉名使 / ئۈمىدىنى ~ 希使
空落望

يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولماق <成> 容自地无

يەر ماگنىتى <物> 磁地: يەر ماگنىت قۇتۇپى 磁地
极 / يەر ماگنىت مەيدانى 场磁地

يەر مەدىكى <植> 阳锁

يەر مەركىزى <地> 心地

يەر نامى <地> 名地

يەر نۇرى <地> 光地

يەر كۆچىنىشى <地> 力应地

يەر ئۆزلەشتۈرمەك 发开地土

يەر ئۆشنىسى <植> 衣地状枝، 萝松裂环

يەر ئۈستى <地> 表地

يەر ئىسسىقلىقى <地> 热地

يەر ئىسلاھاتى 革改地土

يەر ئىنقىلابى 命革地土

يەر يادروسى <地> 核地

يەر يۇتماق <成> 劈雷打天، 灭地诛天

يەر يۈزى 下天②面地①

يەر يۈزى ئاسترونومىيىسى <天> 学文天面地

يەر يۈزى تېمپېراتۇرىسى <地> 度温面地

يەر يۈزى خەرىتىسى 图面地

يەر يۈزى شاملى <地> 风面地

يەر يۈزى نەملىكى <气> 度湿面地

يەرەتمەك 〔动〕<古> 腻، 恶厌، 烦厌

يەر ـ ئاسمان 〔静〕 壤天، 地天

يەر ـ جاھان 〔静〕 地天 ، 地大 ، 球全: يەر ـ جاھاننى
زىلزىلىگە كەلتۈرمەك 万霆雷، 地大撼震، 地动天惊
钧 / يەر ـ جاھاننى قاراڭغۇ بېسىپ كەتمەك 暗地昏天 / قو-

ياش يەر - جاھاننى يورۇتار، بىلىم ئەقىلنى. <谚> 太阳照亮大地，知识照亮智慧。

يەرچۇ 〔静〕 <古> 坟墓، 坟地

يەرچى 〔静〕 <古> 识途的، 向导

يەرچىلىمەك 〔动〕 <古> 领路، 引路، 指路

يەر - زېمىن 〔静〕 土地، 大地، 田地

يەر - زېمىن ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 土地经济学

يەرسگۇ 〔静〕 <古، 动> 蝙蝠

يەر - سۇ 〔静〕 田地، 水土

يەرسىز 〔静〕 没有土地的

يەرسىزلىك «يەرسىز» 的名词形式

يەرلىك[1] 〔静〕 ①地方的، 当地的، 本地的: ~ ئۆرپ - ئادەت 当地风俗习惯 / ~ كادىر 地方干部، 本地干部 / ئۇ ~ ئادەم. 他是本地人。②土著的، 土的: ~ ئاھالە 土著居民 / ~ ئۇسۇل بىلەن زامانىۋى ئۇسۇلنى بىر-لەشتۈرمەك 土洋结合

يەرلىك ئاپتونومىيە 地方自治

يەرلىك باج <经> 地方税: ~ قوشۇمچىسى 地方税附加

يەرلىك پۇل <经> 地方货币

يەرلىك تۈس <文> 地方色彩

يەرلىك چارۋا 本地家畜

يەرلىك رېتسېپ <医> 土方儿

يەرلىك سودا - سېتىق <经> 地方贸易

يەرلىك سورت <农> 地方品种

يەرلىك سىياسەت 土政策

يەرلىك قانۇن <法> 地方法

يەرلىك كارخانا 地方企业

يەرلىك كېسەللىك <医> 地方病

يەرلىك كىلىمات <地> 地方性气候

يەرلىك مەھسۇلات ①土产②本地产品

يەرلىك مىللەتچىلىك 地方民族主义

يەرلىك نەسىل <牧> 本地品种

يەرلىك ھاۋارايى <地> 地方天气

يەرلىك ھۆكۈمەت 地方政府

يەرلىك ئۆسۈملۈك <植> 地方性植物

يەرلىك ۋاقىت <天> 地方时

يەرلىك[2] 〔静〕 坟墓: يەرلىككە قويماق 葬入坟墓، 安葬 / ~ كولىماق 掘墓

يەرمەنكە 〔静〕 <经> 交易会، 展销会

يەرىكمەك 〔静〕 <古> 住下، 落户، 定居

يەريولۋىسى 〔静〕 <动> 地老虎

يەرىيېغى 〔静〕 <方> 石油، 煤油

يەز 〔静〕 <古> 黄蜂蜜

يەزەك 〔静〕 巡逻员

يەزنە 〔静〕 <古> 姐夫

يەسمەنگۈل 〔静〕 <植> 茉莉花

يەشمە 〔静〕 演绎的

يەشمە خۇلاسە <逻> 演绎推理

يەشمەك 〔动〕 ①解开، 解: تۈگۈچنى ~ 解开疙瘩 / كې-يىمنى ~ 解开衣服②解答، 解: سوئالنى ~ 解答问题، 解题 / شىفىر ~ 解码

يەشىك 〔静〕 板条箱، 纸板箱

يەك 〔静〕 <古> 夜叉، 恶魔، 魔鬼، 鬼

يەكپاي 〔静〕 单只的، 一样一只的: ~ ئاياغ 单只鞋

يەكپايە 〔静〕 <植> 瓦韦

يەكپايىگۈل 〔静〕 <植> 一叶兰

يەكتەك 〔静〕 (无领对襟)长衫، 大褂

يەكتىز 〔静〕 屈着一只腿: ~ ئولتۇرماق 屈着一只腿坐

يەكچەشمە 〔静〕 独眼的: ~ ئادەم 独眼的人 / يەكچەش-مىنىڭ شەھىرىگە بارساڭ، بىر كۆزۈڭنى قىسۋال. <谚> 进了独眼人家乡，你得把一只眼闭上；喻同"到什么山唱什么歌"；"入境随俗"。

يەكدىل 〔静〕 一心一意، 全心全意

يەكدىللىك «يەكدىل» 的抽象名词: ~ بىلەن ئىشلىمەك 一心一意地工作 / ~ بىلەن كۆپچىلىك ئۈچۈن خىزمەت قىلماق 全心全意地为大家服务

يەكسان 〔静〕 完全一样، 同等، 相等، 相同

يەكسانگۈل 〔静〕 <植> 独丽花

يەكشەنبە 〔静〕 星期日، 星期天

يەكشەنبە بازار 星期天巴扎

يەكشەنبە قىلماق 过星期天

يەكشەنبىلىك 〔静〕 ①星期天的: ~ دەم ئېلىش 星期天的休息②星期天(父母给子女的)钱، 物

يەككە 〔静〕 单独的، 单一的، 个体的: ~ ئىشلىمەك 单干 / ~ پاراڭلاشماق 单独交谈

يەككە ئەمگەكچى 个体劳动者

يەككە پاي <经> 单有股

يەككە پەن <教> 单科

株单 <植> يەككە تۈپ
项单 يەككە تۈر
贩商体个، 户营经体个 يەككە تىجارەتچى
性单 <生> يەككە جىنس
的性单 <生> يەككە جىنسلىق
殖繁性单 <生> يەككە جىنسلىق كۆپىيىش
束约侧单 يەككە چەكلەش
机动原 <机> يەككە ماتور
户干单، 民农体个 يەككە دېھقان
个، 户商工体个 <经> يەككە سودا - ساناتەتچى
者营经商工体
词纯单 <语> يەككە سۆز
业工手体个 يەككە قول ساناتەت
体晶单، 晶单 <地> يەككە كرىستال
花生单 <植> يەككە گۈل
制有所体个 <经> يەككە مۈلۈكچىلىك
利单 <经> يەككە ئۆسۈم
济经体个 <经> يەككە ئىگىلىك
斜单 <地> يەككە يانتۇلۇق
، 只影单形، 零零孤، 单孤، 身孤〔静〕 يەككە - يېگانە
来独 يۈرمەك ~ / 战作军孤 جەڭ قىلماق ~ :身一然孑
乞同形، 只影单形 <谚>. ~ ، ھېلىم دىۋانە / 独往
。丐
式形词名的 «يەككە» يەككىلىك
态动使的 «يەكلىمەك» يەكلەتمەك
态同共的 «يەكلىمەك» يەكلەشمەك
态动被的 «يەكلىمەك» يەكلەنمەك
己异斥排 ~ ياتلارنى :挤排، 斥排〔动〕 يەكلىمەك
义主外排〔静〕 يەكلىمىچىلىك
— ئېلىشماق ~ :地个一对个一، 地独单〔静〕 يەكمۇيەك
斗搏地个一对个一، 拼地个一对个
论结، 结总〔静〕 يەكۈن
论结下، 结总做 يەكۈن چىقارماق
态动使的 «يەكۈنلىمەك» يەكۈنلەتمەك
态同共的 «يەكۈنلىمەك» يەكۈنلەشمەك
态动被的 «يەكۈنلىمەك» يەكۈنلەنمەك
经结总 ~ تەجرىبە - ساۋاقلارنى :结总〔动〕 يەكۈنلىمەك
训教验
进改، 善改 <古>〔动〕 يەگەتمەك
凡不命自، 大自高自، 大拿 <古>〔动〕 يەگلەمەك

قول / 子袖上(服衣给) قوندۇرماق ~ :子袖〔静〕 يەڭ
折膊胳 <谚>. سۇنسا ~ ئىچىدە ، باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە
外可不丑家"同喻: 里子帽在了破袋脑، 里子袖在了
。"扬
标袖، 章袖 يەڭ بەلگىسى
跃跃، 掌擦拳摩 <转>②子袖捋① يەڭ تۈرمەك
试欲
图企، 刀藏里袖 <成> يەڭدە پىچاق ساقلىماق
害暗
作操箱暗، 易交中暗 <成> يەڭ سودىسى
يەڭ :掌擦拳摩، 子袖挽膊胳捋 يەڭ شىمايلىماق
阵上膊赤 شىمايلاپ مەيدانغا چىقماق
向倾، 斜偏، 斜倾〔动〕 يەڭدىمەك
. يەڭگەڭ شۇ ، ئاكاڭ كىمنى ئالسا :子嫂①〔静〕 يەڭگە
嫂大③娘喜②。子嫂你是就谁، 谁娶哥哥你 <谚>
杆线电 <方>〔静〕 يەڭگەن
更، 换〔静〕 يەڭگۈش
态动使的 «يەڭگۈشلىمەك» يەڭگۈشلەتمەك
态同共的 «يەڭگۈشلىمەك» يەڭگۈشلەشمەك
态动被的 «يەڭگۈشلىمەك» يەڭگۈشلەنمەك
换 ~ دورا / 服衣换 ~ كىيىم :换更〔动〕 يەڭگۈشلىمەك
牙换(孩小) ~ چىش / 药
安平使 ~ سالامەت :态动使的 «يەڭگىمەك» يەڭگىتمەك
晚分
. ~ ئۇنىڭ خىزمىتى ناھايىتى :松轻، 轻①〔静〕 يەڭگىل
一了吸轻轻他 . ئۇ ~ نەپەس ئالدى 。松轻很作工的他
躁浮情性 ~ مىجەزى :薄轻، 躁浮②。气口
油柴质轻 يەڭگىل دىزېلىن
属金轻 يەڭگىل مېتال
佻轻، 狂癫〔静〕 يەڭگىلتەك
为行浮轻، 为行佻轻〔静〕 يەڭگىلتەكلىك
轻减 ~ ئازابىنى :态动使的 «يەڭگىللىمەك» يەڭگىللەتمەك
分处轻减 ~ جازانى / 担负轻减 ~ يۈكنى / 苦痛
态动使的 «يەڭگىللەشمەك» يەڭگىللەشتۈرمەك
-دېھقان ئۆز دەردىنى تۆ :快轻، 松轻〔动〕 يەڭگىللەشمەك
有到感، 苦了完诉民农 . كۆپ بولۇپ ، بىرئاز يەڭگىللەشتى
。了松轻点
بىلەن ئىش ~ :为行的浮轻، 度态率轻〔静〕 يەڭگىللىك
事从率轻 كۆرمەك
-ئۇنىڭ كېسىلى يەڭگىللە :轻变، 轻减〔矾〕 يەڭگىللىمەك

دى . 他的病减轻了。

يەڭگىلىك 〔静〕 ①嫂子的责任 ②妄自尊大

يەڭگىلىك قىلماق 照料新娘(按维吾尔族习俗，姑娘出嫁时由嫂子或亲友中已婚的女性陪同前往，铺床叠被并嘱咐新婚之夜应注意事项)

يەڭگىمەك 〔动〕 生孩子、分娩: ئۇ ساق - سالامەت يەڭگىۋالدى . 她平平安安地分娩了。

يەڭلىك 〔静〕 袖套

يەڭمەك 〔动〕 战胜、赢、克服: قىيىنچىلىقنى ~ 战胜困难 / تەبىئىي ئاپەتنى ~ 战胜自然灾害 / مۇسابىقە نەتىجىسىدە A كامانداا يەڭدى . 比赛结果甲队赢了。 باتۇر . يولۋاسنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس ، ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر . 〈谚〉降服老虎者并不算好汉，制服怒气者才是好汉。 يەڭگىنى سۇلتان ، يېڭىلگىنى ئۇلتاڭ . 〈谚〉胜者为王，败者为寇。

يەل[1] 〔静〕 ①气: سوغۇق ~ 湿气 / بىقىنىمغا ~ تولۇپ قالدى . 我的肋部岔气了。 تاغدىكى سەل يامان ، بىقىندىكى يەل يامان . 〈谚〉山间洪水凶猛，肋间岔气难忍。②〈机〉~ . ③风屁

يەل بەرمەك ①打气 ②〈转〉撑腰，打气，鼓气

يەل بۇرغا 〈机〉 风钻，凿岩机

يەل پومپا 〈机〉 风泵，气泵

يەل تاپان 飞毛腿

يەل تارقىتىش توقىچىقى (قۇرسى بايا دەيدۇس) 〈药〉 舒肢巴亚待都司片

يەل تورموز 〈机〉 风闸

يەل توغان 〈水〉 充气坝

يەل رېلىس 气垫导轨

يەل قازان 汽锅

يەل قورساق 〈医〉 气腹

يەل قوك ①爱放屁的 ②〈转〉 懒汉

يەل قويۇۋەتمەك ①放气 ②〈成〉 泄气，气馁: ھە ، شاكىچىك ، يەل قويۇۋەتكەن ئوخشىمامسەن؟ 嗨，小鬼，你是不是泄气了？

يەل قېيىق 气垫船

يەل كالپۇك 厚嘴唇的: ئادەم ~ 厚嘴唇的人

يەل كەلمەك ①放屁 ②阴湿(中医)

يەل كۆرپە 气垫

يەل كۆكرەك 〈医〉 气胸

يەل كۈرەك 〈机〉 气铲

يەل كىندىك 〈医〉 气胀

يەل گۇمپا 气功

يەل مىلتىق 气枪

يەل ئۇستەل 气垫桌

يەل ئۆشكە 风钻

يېلى چىقماق ①漏气，跑气 ②〈转〉 泄气

يەلەك 〔静〕 〈古〉 坎肩

يەل بۆكە 〔静〕 〈古〉 恶魔，魔鬼

يەلپەك 〔静〕 〈古、医〉 破伤风

يەلپۈتمەك «يەلپۈمەك» 的使动态

يەلپۈشمەك «يەلپۈمەك» 的共同态

يەلپۈگۈچ 〔静〕 扇子

يەلپۈگۈچ قاپچۇق قۇلۇلە 〈动〉 扇贝

يەلپۈگۈچسىمان 〔静〕 扇形的: ئۆگزە ~ 扇形屋顶

يەلپۈگۈچسىمان تۈزۈلمە 〈地〉 扇形结构

يەلپۈگۈچسىمان چۆكۈندى 〈地〉 扇形沉积

يەلپۈگۈچسىمان دېلتا 〈地〉 扇形三角洲

يەلپۈمەك 〔动〕 ①扇: يەلپۈگۈچ بىلەن ~ 用扇子扇 / ئوت ~ 煽火 ②吹拂: مەيىن شامال ئۇنىڭ چاچلىرىنى يەلپۈپ تۇراتتى . 微风吹拂着她的头发。

يەلپۈن 〔静〕 〈方〉 一种马疾

يەلپۈنمەك «يەلپۈمەك» 的被动态: تاڭ شامىلىدا قىزلارنىڭ چاچلىرى يەلپۈنۈپ تۇراتتى . 晨风吹拂着姑娘们的头发。

يەلتاشما 〔静〕 〈医〉 荨麻疹，风疹块

يەلدان 〔静〕 (球气，气艇的)气囊

يەلكە 〔静〕 肩，肩膀: يەلكىگە ئالماق 扛到肩上

يەلكىنى قورۇماق 耸肩: ئۇ يەلكىسىنى قورۇپ چۈشەنمىگەنلىكىنى بىلدۈردى . 他耸耸肩表示不理解。

يەلكە يەللىكى 〈医〉 肩周炎

يەلكەن 〔静〕 帆: ~ چىقارماق 扬帆 / ~ چۈشۈرمەك 落帆 / ~ كۆتۈرۈلۈپ كېمە يۈرۈپ كەتتى . 船扬帆而行了。

يەلكەن بېلىق 〈动〉 旗鱼

يەلكەنلىك 〔静〕 有帆的

يەلكەنلىك تاختا 帆板: ~ تەنھەرىكىتى 帆板运动

يەلكەنلىك كېمە 帆船

يەلكۇ 〔静〕 〈方〉 口腔炎

يەلكىلىك 〔静〕 宽肩膀的，虎背熊腰的: ~ يىگىت 宽肩膀的小伙子

يەلكىن 〔静〕 〈古〉 善跑的，快速的，离乡者，徒步送信的人

翔翱، 翔飞 <古>〔动〕 **يەلگۈرمەك**

奋兴使، 动冲使 ، 动激使 <古>〔动〕 **يەلگىتمەك**

炎发睛眼 ~ كۆز : 炎发 〔动〕 **يەللىنمەك**

的性滞气 <医>②的风有، 的气有① 〔静〕 **يەللىك[1]**

具工动风، 具工动气 <机> يەللىك ئەسۋاب

风痛 <医> يەللىك بوغۇم ئاغرىقى

症炎 <医> 〔静〕 **يەللىك[2]** : ئۆچەي - ئاشقازان يەللىكى 炎胃肠

追③的行先، 的遣先②的动机① <古>〔静〕 **يەلمە** 的踪

跑奔، 跑 <古>〔静〕 **يەلمەك**

子绳的驹马拴(时奶挤马母给) <古>〔静〕 **يەلۋ**

法魔، 术巫 <古>〔静〕 **يەلۋى**

师法魔، 师巫 <古>〔静〕 **يەلۋچى**

的大风، 的多风، 的风有 <古>〔静〕 **يەلىك**

疽坏性气 <医>〔静〕 **يەليارا**

神蛇鬼牛، 怪鬼魔妖 <古>〔静〕 **يەل - يەك**

雨风 〔静〕 **يەل - يېغىن**

品果鲜干 〔静〕 **يەل - يېمىش**

饵②料喂 بەرمەك ~ / 料马 ئات يېمى :料饲① 〔静〕 **يەم** 料 : بېلىق يېمى 饵鱼

灰炮当، 鬼死替当 <成> يەم بولماق : بىز بىكار - دىن ، بىكار ئۇ زومىگەرگە يەم بولمايمىز . 地白白能不们我 。鬼死替当霸恶个那给

灰炮当让، 鬼死替当让، 料饵当让 يەم قىلماق

还، 又، 更، 仍②及以، 及، 和① <古>〔静〕 **يەمە**

(诺应، 答应示表)对 ، 是 <古>〔叹〕 **يەمەت**

袋粮小 <古>〔静〕 **يەمەچۈك**

门也 <地>〔静〕 **يەمەن**

瑙玛门也 <矿> يەمەن ھېقىقى

料饲 〔静〕 **يەم - بوغۇز**

草饲 〔静〕 **يەم - چۆپ**

饵食 〔静〕 **يەمچۈك**

料草 〔静〕 **يەم - خەشەك**

物作料饲 يەم - خەشەك زىرائىتى

~ / 马的料饲吃爱 ئات ~ :的料饲吃爱 〔静〕 **يەمخور** قوي 羊的料饲吃爱

下见 **يەمشۈك**

车马货运套双 يەمشۈك ھارۋا

态动使的 «يەملىمەك» **يەملەتمەك**

态同共的 «يەملىمەك» **يەملەشمەك** : ئىشچىلار ھەدەپ كىتاب مۇقاۋىلىرىنى يەملىشۋاتاتتى . 皮书粘地张紧在正们人工。

بۇ رەسىم بەك چىڭ يەملىشىپتۇ . 实牢真得粘画张这 。

态动被的 «يەملىمەك» **يەملەنمەك[1]**

分养收吸، 养营收吸، 吃 <古>〔动〕 **يەملەنمەك[2]**

子嗉 〔静〕 **يەملىك**

~ دېرىزىنى / 封信粘 ~ كونۋېرت : 糊، 粘 〔动〕 **يەملىمەك** 户窗糊

吗行، 吗好، 吗对 <古>〔叹〕 **يەمۇ**

〔静〕 **يەنە** : 是还، 还، 再، 又 ئۇ ~ خىزمەت كۆرسەتتى . ئۆگىنىش ، ئۆگىنىش ، ~ ئۆگىنىش ، 了功立又他。习学 ~ سىز / 习学再، 习学 ~ سىز بارامسىز ؟ 吗去还你 شۇنداق تۇرۇپسىز . 子样老是还你 。

يەنە كېلىپ 况何، 且况 : ھازىر ئايلىنىپ كېلىشكە بەك كېچىكتۇق ، ~ يامغۇر يېغىۋاتىدۇ . 了晚太步散去出在现 ، 。呢雨着下又且况

〔助〕 **يەنى** 即، 也就是 : ئەتىسى ، ~ يەكشەنبە كۈنى ئۇنىڭكىگە بارغانىدىم . 的儿那他去天期星是就也، 天二第是我 。

〔静〕 **يەنىلا** 然依، 然仍، 旧依، 还 : باشقىلار كېتىپ بول - دى ، ئۇ ئاۋۇ يەردە ئولتۇرۇپ ~ كىتاب كۆرۈۋاتىدۇ . 都人别 。书看里那在坐旧依他، 了走

〔静〕 **يەنىمۇ** 再 ، 更加، 更进一步 : بۇ توغرىدىكى تەتقىقاتنى ~ چوڭقۇرلىتىش لازىم . 。入深步一进要究研的面方这

肯، 意同示表)行، 以可، 对، 好، 是 <古>〔叹〕 **يەھ** (见意或咐吩的方对定

太犹 〔静〕 **يەھۇدىي**

化果多吉 <矿> (ھەجەرى يەھۇد) يەھۇدىي تېشى 石太犹، 石

徒教太犹 ~ مۇرتى : 教太犹 <宗> يەھۇدىي دىنى

音声的食吃子鸽叫 〔叹〕 **يەھ - يەھ**

给供، 供提، 应供 <古>〔动〕 **يەۋەتمەك**

备装، 具器، 具用، 具工 <古>〔静〕 **يەۋىگ**

面汤(的做薄擀面米玉或面麦大) <食>〔静〕 **يوبدان**

裙短 ~ قىسقا / 裙褶百 ~ كارمون : 子裙 〔静〕 **يوپكا**

文، 误错饰掩 ~ خاتالىقنى : 闪躲، 饰掩 〔动〕 **يوپۇتماق** 非饰过 / ئۇ گەپنى يوپۇتۇپ ، راست گەپ قىلمايۋاتىدۇ . 躲他 词其烁闪 ~ گەپنى 。话实讲肯不، 闪闪躲

态同共的 «يوپۇتماق» **يوپۇتۇشماق**

面对، 面对面 <方>〔静〕 **يوپۇرا**

耙 <方>〔静〕 **يوپۇرغا**

يوپۇرماق[1] 〔静〕 叶、叶子：دەرەخ يوپۇرمىقى 树叶 / دەرەخ ~ چىقاردى. 树长出叶子了。~ تۆكۈلمەك 落叶

يوپۇرماق ئالىقىنى <植> 叶片

يوپۇرماق تومۇرى <植> 叶脉

يوپۇرماق تومۇزغىسى <动> 叶蝉、浮尘子

يوپۇرماق رەتى <植> 叶序

يوپۇرماق ساپىقى <植> 叶柄

يوپۇرماق غىلىپى = يوپۇرماق قىنى

يوپۇرماق قوڭغۇزى <动> 叶甲虫

يوپۇرماق قولتۇقچىسى <植> 叶腋

يوپۇرماق قىنى <植> 叶鞘

يوپۇرماق كېپىنىكى <动> 卷叶蛾

يوپۇرماق كىسلاتاسى <化> 叶酸

يوپۇرماق ھەرىسى <动> 叶蜂

يوپۇرماق[2] 〔动〕①假装不知：قۇلاقنى ~ 充耳不闻②缩

يوپۇرماقخور 〔静〕 食叶的

يوپۇرماقخور مايمۇن <动> 食叶猴

يوپۇرماقسىز 〔静〕 无叶的

يوپۇرماقسىز ئىتسىيگەك <植> 无叶假木贼

يوپۇرماقسىمان 〔静〕 叶状的

يوپۇرماقسىمان سىزىق <数> 叶形线

يوپۇرماقسىمان كېپىنەك <动> 木叶蝶

يوپۇرماقسىمان ئۆسۈملۈك <植> 叶状植物

يوپۇرماقلىق 〔静〕 有叶子的、长满叶子的、叶子茂密的：يىڭنە ~ دەرەخ 针叶树 / كەڭ ~ ئورمان 阔叶林 / ~ دەرەخ 叶子茂密的树

يوپۇرۇشماق «يوپۇرماق[2]» 的共同态：ئۇلار بۇ ئىشقا قۇلاقلىرىنى يوپۇرۇشۇپ ئۆلتۈرۇشتى. 他们对此事充耳不闻。

يوپۇرۇلماق 〔动〕 冲、闯、扑：ئاتلار گويا قارا بوراندەك يوپۇرۇلۇپ دۈشمەن تەرەپكە تاشلاندى. 战马像暴风似地向敌人冲过去。

يوپۇق 〔静〕 ①罩单、苫布②鞍被、马披③薄膜

يوپۇقدالماق «يوپۇقداماق» 的被动态

يوپۇقداماق 〔动〕 罩、遮盖

يوپۇقسىز 〔静〕 ①无罩的②无鞍被的、无马披的：قارا قىشتا ~ ئاتنى تالادا قويماسلىق كېرەك. 严冬季节不能把无马披的马放在露天。

يوپۇقلۇق 〔静〕 ①有罩的②有鞍被的、有马披的

يوتا 〔静〕 ①<生理>股、大腿：~ سۆڭىكى 股骨、大腿骨②<转>坡：تاغ يوتىسى 山坡

يوتقان 〔静〕 被子：~ يىغماق 叠被子 / يوتقانغا بېقىپ پۇت سۇن، بويىغا قاراپ تون پىچ. <谚> 看被伸腿、量体裁衣；喻同"因地制宜、因时制宜、因事制宜"。

يوتقان ئەستىرى 被里

يوتقان تېشى 被面

يوتقان كىرلىكى 被套

يوتقاننىڭ تېشىدىن بولغان <成> 私生子、野种

يوتقان - كۆرپە 〔静〕 被褥、铺盖

يوتقانلىق 〔静〕 ①做被子的布料②有被子的、盖被子的

يوتۇق 〔静〕<方> 斜坡

يوچۇق 〔静〕 ①缝隙、空隙：ئىشىكنىڭ يوچۇقى 门缝 / تامنىڭ يوچۇقى 墙缝②<转>空子、漏洞：يوچۇقتا كىرىۋالماق 钻空子

يوچۇق ئاچماق ①开口子②找岔子

يوچۇق ئۆلچىگۈچ 塞尺

يوچۇن 〔静〕 古怪的、蹊跷的：~ ئىش 蹊跷事 / ~ قىلىق 古怪的行为 / ~ ئادەم 古怪人、陌生人

يوخشىماق 〔动〕<方> 马呆滞状

يود 〔静〕 ①碘②碘酒：يارىغا ~ سۈرتمەك 用碘酒擦伤

يود كىرىستالى <药> 碘片

يودا 〔静〕<方> 瘦小的

يوداتماق «يودىماق» 的使动态

يودلاشتۇرغۇچ 〔静〕<化> 碘化器

يودلاشتۇرماق «يودلاشماق» 的使动态

يودلاشتۇرۇلماق «يودلاشتۇرماق» 的被动态

يودلاشماق 〔动〕<化> 碘化

يودوفورم 〔静〕<化> 仿碘

يودىچى 〔静〕 驱邪者

يودىماق 〔动〕 压惊（旧俗、用盐、馕等给感到不舒服的人驱邪）

يورتاۋۇل 〔静〕<古> 侦察兵、探子、骑兵侦察队

يورتماق 〔动〕（马）大步走、迈大步走

يورتۇغ 〔静〕<古> 卫士、侍卫

يورچى 〔静〕<古> 引路人、向导

يورغا 〔静〕 走马：~ مىنگەن يولدىشىدىن ئايرىلار، كۆپ ياشىغان تەڭتۇشىدىن ئايرىلار. <谚> 骑走马的会离开同伴，寿命长的会离开同年。

يورغىلاتماق «يورغىلىماق» 的使动态：سادىر ئېتىنى يورغىلىتىپ كەلدى. 萨迪尔催马快步来到。ئۆز گېپىنى ~ 强词

理夺

يورغىلاشماق «يورغىلىماق» 的共同态

يورغىلىماق 〔动〕①步小走、步碎迈: ئات يورغىلاۋاتىدۇ. 走步碎着迈马。②<转>忙奔、波奔: ھەر تەرەپكە ~ 四处奔波、东奔西跑

يورۇتقۇچ 〔静〕照明器

يورۇتقۇچ ئوق <军> 照明弹

يورۇتماق ① «يورۇماق» 的使动态: چىراغ ~ 点着灯 / تاڭ نۇرى يەر يۈزىنى يورۇتتى. 曙光照亮了大地。②<转> 光采: يورۇتۇپ نۇسخا ئالماق 晒图③<建>晒制: يورۇ- تۇش كۆلىمى 采光面积④<转>说明、阐明: ئۇ مۇرەك- كەپ مەسىلىنى ئېنىق يورۇتۇپ بەردى. 他清楚地说明了复杂的问题。

يورۇتۇشماق «يورۇتماق» 的共同态

يورۇتۇلماق «يورۇتماق» 的被动态

يورۇق 〔静〕①光、亮光: چىراغ يورۇقى 灯光 / تاڭ يورۇقى 曙光 / ئاي يورۇقى 月光 / ئۆچەر چىراغنىڭ يورۇقى يوق. <谚> 即将熄灭的灯没有亮光。 تۈن نىسپى بولغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ دېرىزىسىدىن يەنە ~ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. 夜已经很深了、但他屋里的窗户上还有亮光。 چىراغ نۇرى بەك ~. 灯光太亮。②亮堂、明亮、豁亮: يېڭى سېلىنغان زال ھەم ئېگىز، ھەم ~. 新盖的礼堂又高又大、又亮堂。 بۇ ئۆينىڭ ئىچى خېلى ~ ئىكەن. 这间房子里还相当豁亮。 ئۇ ماڭا قول چىراغ بىلەن ~ چۈشۈرۈپ بەردى. 他用手电筒给我照了亮。③光明、光彩: ~ دۇنياغا چىقماق 看见光明、见天日 / ~ كۈن 光明的日子 / ئىشلىگەننىڭ يۈزى ~، ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق. <谚> 勤劳者满脸光彩、懒惰者一脸羞愧。

يورۇق داغ <天> 光斑

يورۇقچىلىق 〔静〕光亮处

يورۇقلاشماق 〔动〕明亮起来: ئۆينىڭ ئىچى يورۇقلاشتى. 屋子里亮起来了。

يورۇقلۇق 〔静〕①亮度、光线: چىراغنىڭ يورۇقلۇقى 灯光的亮度②光明: يورۇقلۇققا چىقماق 见到光明、看见天日③光

يورۇقلۇق بېسىمى <物> 光压

يورۇقلۇق تېزلىكى <物> 光速

يورۇقلۇق دەرىجىسى <物> 光度

يورۇقلۇق دەستىسى <物> 光束

يورۇقلۇق دولقۇنى <物> 光波

يورۇقلۇق سېتكىسى <物> 光栅

يورۇقلۇق سىگنالى <物> 光信号

يورۇقلۇق كۈچى <天> 光度

يورۇقلۇق كۈچەنىشى <物> 光强

يورۇقلۇق مەنبەسى <物> 光源

يورۇقلۇق ئېفىرى <物> 光以太

يورۇقلۇق ئېقىمى <物> 光通量

يورۇقلۇق ئېنېرگىيىسى <物> 光能

يورۇقلۇق يولى <物> 光带

يورۇقلۇق يىلى <天> 光年

يورۇماق 〔动〕①亮、亮堂: تاڭ يورۇپ قالدى. 天亮了。 سىزنىڭ بۇ گېپىڭىز بىلەن كۆڭلۈم يورۇپ كەتتى. 你这么一说、我心里头亮堂了。②泛白: شەرق يورۇدى. 东方泛白了。

يورىق 〔静〕<古> 志向、意志

يورىماق 〔动〕<古> 行、走

يورىنچغا 〔静〕<古、植> 苜蓿

يوسۇل 〔静〕<方> 税吏

يوسۇن 〔静〕礼节、礼仪、规矩: كونا ~ 旧礼节 / يېڭى ~ 新礼节 / ئادەمگەرچىلىكنىڭ يوسۇنلىرىنى بىلمەيدىغان ئادەم 不懂得人情世故的人

يوسۇنلۇق 〔静〕①懂规矩的、懂礼貌的: ~ بالا 懂规矩的孩子 / ~ يىگىت 懂礼貌的小伙子②合乎规矩的: ~ ئىش 合乎规矩的事

يوشۇرماق 〔动〕①隐瞒、隐讳、隐匿: جىنايىتىنى ~ 隐瞒罪行 / ئۆز نىيىتىنى ~ 隐瞒自己的企图 / ھەرقانداق ئىشنى ئۇنىڭدىن يوشۇرالمايسەن. 任何事都瞒不过他。 زاڭ مالنى ~ 隐匿赃物 / نام ـ ئەمەلىنى ~ 隐姓埋名②窝藏: جىنايەتچىنى ~ 窝藏罪犯③背(避躲): بۇ ئىشنى خەقتىن يوشۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق. 这事没有背人的必要。

يوشۇرۇش جىنايىتى <法> 窝藏罪

يوشۇرۇشماق «يوشۇرماق» 的共同态

يوشۇرۇقلۇق 〔静〕隐藏的、窝藏的、隐匿的: ~ ئاشلىق 隐藏的粮食 / ~ مال 隐匿的物品

يوشۇرۇلماق «يوشۇرماق» 的被动态

يوشۇرۇن 〔静〕隐蔽的、暗藏的、潜在的: ~ دۈشمەن 隐蔽的敌人 / ~ بالا ـ قازا 隐患 / ~ مەجلىس 秘密会议 / ~ ئەلچى 密使 / ~ كۈرەش 暗斗 / ~ ئوقتىن ساقلىنىش تەس. 暗箭难防。

يوشۇرۇن ئاپەت 潜在隐患

يوشۇرۇن ئاڭ <心> 识意潜

يوشۇرۇن بازار <经> 场市在潜

يوشۇرۇن بايان <文> 笔伏

يوشۇرۇن پوست <军> 哨伏潜

يوشۇرۇن تەلەپ <经> 求需在潜

يوشۇرۇن توك <电> 流电暗

يوشۇرۇن توغان <水> 坝暗

يوشۇرۇن رادىكال <化> 基蔽隐

يوشۇرۇن قانات قوڭغۇز <动> 虫甲翅隐

يوشۇرۇن كاپىتال <经> 本资在潜

يوشۇرۇن گېن <生> 因基性隐

يوشۇرۇن ئوخشىتىش <文> 喻暗

يوشۇرۇن ئوقۇر <气> 槽蔽遮

يوشۇرۇن ئۇرۇقدان كېسەللىكى <医> 症睾隐

يوشۇرۇن ئۇسسۇم <经> 息暗

يوشۇرۇن ئېقىن <地> 流潜

يوشۇرۇن ئىبارە <文> 词台潜

يوشۇرۇن ئىستىھكام <军> 堡暗

يوشۇرۇن ئىسسىقلىق <地> 热潜

يوشۇرۇنچە 〔静〕 地偷偷、中暗、里地暗、地暗暗: ~ بىرىنىڭ پېيىگە چۈشمەك 人计算里地暗 / ~ تىل بىرىكتۈرمەك 结勾中暗 / ~ ئاڭلىماق 听偷 / ~ قېچىپ كەتمەك 逃潜、跑逃偷偷

يوشۇرۇنماق «يوشۇرماق» 的自复态: قومۇشلۇققا ~ 蔽隐 里塘苇在 / پەردە ئارقىسىغا ~ 后幕在藏隐 / يوشۇرۇنغان دۈشمەن 人敌的藏暗 / ئورمانلىق ئىچىگە ~ 林树在伏潜 / ئاي بۇلۇت كەينىگە يوشۇرۇندى. 月亮隐入云后。 里

يوغ 〔静〕 <古> 祭祀

يوغا 〔静〕 龛壁(墙上挖的长方形格子、放碗碟等): چىنىنى يوغىغا ئېلىپ قويماق 把碗放进龛壁

يوغا تام <建> 隔墙、矮墙

يوغان 〔静〕 ①大: تاش ~ 大石头、巨石 / دەرەخ ~ 大树 / سەللە ~ ، ئىمان يوق ، داستىخان ~ ، بىر نان يوق. 谚: 缠头布大却没有信仰、餐桌布大却没有馕; 喻"有名无实"; "雷声大、雨点小"。②粗: ~ ئارغامچا 粗绳子 / ~ يىپ 粗线 / ~ سۆزلەر ، ئىنچىكە ئۆزۈلەر. <谚>粗的可拉长、细的拉则断。

يوغان سۆز 说大话

يوغان قورساق ھەرە <动> 广腹细蜂

يوغان گەپ قىلماق 说大话

يوغان ئۈچەي <理生> 大肠

يوغانچى 〔静〕 ①自高自大的人②不拘小节的人

يوغانچىلىق 〔静〕 摆架子(自高自大、装腔作势的作风): ~ نېمە ساڭا؟ 你摆什么架子?

يوغانچىلىق قىلماق 自高自大、摆架子

يوغانلىق 〔静〕 ①大小: يوغانلىقى مۇشتچىلىك بار. 有拳头那么大小。②粗细: دەرەخنىڭ يوغانلىقى ئۈچ سويام كېلىدۇ. 树的粗细有三拃。③架子

يوغباسان 〔静〕<古> 祭祀、香火

يوغچى 〔静〕<古> (葬礼上)代人哭丧者

يوغرى 〔静〕<古> 器皿、碗、杯

يوغۇرت 〔静〕<古、食> 酸牛奶

يوغۇرقان 〔静〕<古> 被子

يوغۇرماق 〔动〕<古> 软化、缓和、使变温和、使平静

يوغىناتماق «يوغىنىماق» 的使动态

يوغىنىتىشماق «يوغىناتماق» 的共同态

يوغىنىتىلماق «يوغىناتماق» 的被动态

يوغىنىماق 〔动〕 ①长大: ئۇنىڭ ئوغلى يوغىناپ كېتىپتۇ. 他的孩子长大了。②变大、扩大: ۋەقە يوغىناپ كېتىپتۇ. 事态扩大了。 ئۇنىڭ يۈرىكى يوغىناپ كەتتى. 他的胆子大起来了。

يوغى - يودان 〔静〕<方> ①穷苦、贫苦②穷人、贫苦的人

يوق[1] 〔静〕 没有、无: ئۆيدە ھېچكىم ~ . 屋里没有人。 مەجەزىم ~ . 我不舒服。 تۇرمۇشتا غېمىمىز ~ . 我们生活无忧无虑。 دۇمباقنىڭ ئاۋازى يوغان ، ئىچى قۇرۇق؛ ماختانچاقنىڭ گېپى يوغان ، مېغىزى ~ . <谚> 鼓声大而内中空、牛皮大话没内容。 بۇغداي نېنىڭ بولمىسا ، بۇغداي سۆزۈڭ يوقمىدى؟ 没有白面馕、难道连客气话也没有?

يوق دېگەندە 至少、起码: ~ بەش ئادەم كېرەك. 至少要五个人。 شەھەرگە ~ يەنە 20 كىلومېتىر بار. 离城起码还有二十公里。

يوق دېيەرلىك 几乎没有、寥寥无几: بۇ قېتىم ئىمتىھاندىن ئۆتەلمىگەنلەر ~ . 这次考试几乎没有不及格的。

يوقىقا چىقماق 落空、破灭、化为乌有、付诸东流: ئۈمىد ~ 希望落空、希望破灭 / ئۇنىڭ شېرىن خىياللىرى يوقىقا چىقتى. 他美妙的幻想破灭了。

يوق قىلماق 消灭、排除、消除: دۈشمەننىڭ چارلاش قىسمىنى ~ 消灭敌人的巡逻部队 / بۇ ئېھتىماللىق يوقۇ.

…لەي يوق قىلىندى. 这种可能性完全排除了。 نەتىجىنى ~ 否定成绩 / توسالغۇنى ~ 消除障碍

يوق گەپ 办不到，没有的事: دەريا سۈيىنى ئەكىلىمىز ~. 引来河水也是办不到的事。

يوقنىڭ ئورنىدا 没有多少，没有几个: بۈگۈن كىنوغا بارغانلار ~. 今天去看电影的没有多少。

يوق يەردىن پۇتاق چىقارماق <成> 节外生枝，无中生有

يوق² 〔静〕<古> 高的

يوقاتماق «يوقىماق» 的使动态 ①丢失，失丧，失去: پۇل قاپچۇقىنى يوقىتىپ قويماق 丢失钱包 / ئەمگەك قابىلىيىتىنى ~ 丧失劳动能力 / ھاياتىنى ~ 丧失生命 / ۋىجدانىنى ~ 丧尽天良 / ئىشەنچىنى ~ 丧失信心 / ئەھمىيىتىنى ~ 失去意义 ②消灭，扑灭，消除，销毁，扫荡: دۈشمەننى ~ 消灭敌人，歼灭敌人 / توسالغۇنى ~ 消除障碍 / چىۋىن - پاشىلارنى ~ 扑灭蚊蝇 / توقۇنۇشنى ~ 消弭冲突 / يادرو قوراللىرىنى ~ 销毁核武器 / توپىلاڭچىلارنى ~ 扫荡叛匪

يوقاشماق «يوقىماق» 的共同态

يوقالماق 〔动〕①丢失，丢掉，消失，消亡，消退: ھېلىقى خەت يوقالدى. 那封信丢了。 ئۇ زىلەيىنىڭ كۆز ئالدىدىن مەڭگۈ يوقالدى. 他从则莱的眼前永远消失了。 ئادىلنىڭ چىرايىدىكى تەبەسسۇم بارا - بارا يوقالدى. 阿迪力脸上的笑容渐渐消退了。 سېنىڭ بىرنەرسەڭ يوقالدىمۇ؟ 你是不是少了一件东西？ ②滚开，滚蛋: كۆزۈمدىن يوقال! 你给我滚蛋！

يوقساز 〔静〕<方> 贫穷，穷苦

يوقسۇ 〔叹〕①不，没有: ~، ئۇنداق ئىشنى قىلغىنىم يوق. 没有，我可没干过那种事。②哪里，哪儿的话: تاماقنى باقماي ئولتۇرسەنغۇ؟ ~، يەۋاتىمەن. 你怎么不吃呀？哪里，我正吃着呢。

يوقسۇز 〔静〕贫穷的，贫苦的: ئادەم ~ 贫苦的人 / كېيىك ئوقسىزغا، بالا يوقسۇزغا. <谚> 野鹿撞见子弹，灾难缠上穷苦的人。

يوقسۇزلۇق 〔静〕贫穷，穷困: يوقسۇزلۇقتىن زارلىماق 哭穷

يوقسۇل 〔静〕穷苦人，穷棒子: ئۇ يوقسۇللارغا جان كۆيەر ياخشى كادىر. 他是一个关心穷苦人的好干部。

يوقلاتماق «يوقلىماق» 的使动态

يوقلاشماق «يوقلىماق» 的共同态: ئۇلار ھەمىشە بىر - بىرىنى يوقلىشىپ تۇراتتى. 他们经常互相探望。

يوقلاماق 〔动〕<古> 上升，高升，登上

يوقلانماق «يوقلىماق» 的被动态

يوقلۇق «يوق» 的名词形式: ۋاقتىمنىڭ يوقلۇقىدىن سىزنىڭكىگە بارالمىدىم. 我因为没时间，没能到你那儿去。 يوقلۇقتىن بارلىققا كەلمەك 从无到有

يوقلىما 〔静〕点名，考勤: ~ كارتىسى 考勤卡 / ~ ئورنى 检录处

يوقلىما دەپتىرى 点名册，考勤簿

يوقلىما قىلماق 点名，考勤

يوقلىماق 〔动〕看望，探望，拜访: كېسەل ~ 看望病人 / تۇغقان ~ 探亲 / سۇنى ~ 巡查水

يوقىتىش 〔静〕损失: ئۇنىڭ ۋاپاتى بىز ئۈچۈن چوڭ ~. 他的逝世是我们的重大损失。

يوقىتىشماق «يوقاتماق» 的共同态

يوقىتىلماق «يوقاتماق» 的被动态: دۈشمەنلەر يوقىتىلدى. 敌人被歼灭了。

يوقىلاڭ 〔静〕没根据的，凭空臆造的，漫无边际的: سەۋەب ~ 没根据的理由 / گەپ ~ 无稽之谈，胡言乱语，胡诌 / ئىشقا ئارىلاشماق ~ 管闲事 / خىيال ~ 乱想 / بەتنام ~ 莫须有的罪名

يوقىلىشماق «يوقالماق» 的共同态

يوقىماق 〔动〕丢失，遗失: مېنىڭ قەلىمىم يوقاپ كەتتى. 我的笔丢了。

يوغاماق 〔动〕<古> 进谗言，诽谤

يوغاغ 〔静〕<古> 谗言，告密，诬陷，诽谤

يوغاغچى 〔静〕<古> 诬告者，进谗言者

يول 〔静〕①路，道路，路途: تاغ يولى 山路 / داغدام ~ 康庄大道 / چىغىر ~ 羊肠小道 / ھارۋا يولى 大车路 / يېرىم يولدا توختاپ قالماق 半途而废 / سورىماي يولغا چىقما. <谚> 没问好路别起程。 چۆلدە ئۇسسۇزلۇق يامان، يولدا يالغۇزلۇق. <谚> 沙漠中无水难忍，旅途中孤独难行。 ئازابى گۆر ئازابى ~. <谚> 旅途之苦犹如地狱之苦。 قىڭغىر بولسىمۇ ~ ياخشى. <谚> 不怕路弯，就怕没有路。②途径，渠道，门路，办法: مەسىلىنى تىنچ ~ بىلەن ھەل قىلماق 通过和平途径解决问题 / مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇشنىڭ يولىنى تاپماق 找增产的门道 / پۇلى بارنىڭ يولى بار. <谚> 有钱就有办法。③主意: ھەممىسى سېنىڭ كۆرسەتكەن يولۇڭ. 都是你出的主意。④理，道理，理由: ئىشنىڭ يولىنى بىلىدىغان ئادەم 懂

有没你．مۇنداق دېيىشكە ھېچبىر يولۇڭ يوق / 人的理道得
任何理由这样说⑤。理纹، 道儿: بىر يولى قارا، بىر
يولى كۆك چىت. 一道儿黑، 一道儿蓝的花布。⑥行،
回، 趟: ئۈچ ~ خەت 三行字 / سابىر ئۈستەڭدىن بىر ~
سۇ ئەكەلدى. 萨比尔从渠里挑了一趟水(萨比尔从渠里挑
了一担水)。⑦为، 为了: ۋەتەن يولىدا جان پىدا قىلماق 为
祖国而献身 / خىزمەت يولىدا قۇربان بولماق 以身殉职
يول ئاچماق 开路، 拓开، 开، 辟: يول ئېچىپ ئىلگىرىـ
لىمەك 开拓前进
يول ئاغزى 路口
يول ئالماق 前往، 出发: ۋەكىللەر تۈنۈگۈن بېيجىڭغا قاـ
راپ يول ئالدى. 代表们昨天前往北京了。
يول باشلىغۇچى 领导者، 领路人، 带路人
يول باشلىماق 带路
يول بەرمەك ①让路②<转> 姑息، 迁就، 让步
يول بەلگىسى 路标
يول بولسۇن <习> 祝一路平安، 祝一路顺风
يول تاپماق 找出路، 找门路
يول تۇتماق 采取办法
يول تۈزلەش ماشىنىسى 平路机
يول چىقماق 有出路: قورقماس ئادەمنىڭ ئالدىدىن يول
چىقىدۇ. 在大无畏的人面前总会有出路。
يول چىڭداش ماشىنىسى 压路机
يول خېتى 路条، 通行证
يول خىراجىتى 路费، 旅费، 盘缠، 川资
يولدا قالماق 落在路上: ئۇ ھامان يولدا قالىدۇ. 他总
是落在路上。ئالدىرىغان يولدا قالار. <谚> 欲速则不
达。
يولدىن چىقماق <成> 学坏، 变坏، 越轨، 离经
叛道
يولدىن قالماق 耽误上路
يولدىن قايتماق 打消念头
يولدىن قويماق 耽误上路، 耽误行程: كەچۈرۈڭ،
سىزنى يولدىن قويىدىغان بولدۇم. 对不起، 我耽误了你的
行程。
يول سالماق 出发: مەن ئېتىمغا سەكرەپ مىندىم ـ دە،
ماناسقا يول سالدىم. 我跃上马朝玛纳斯出发了。
يولغا چۈشمەك ①上路: ھاتى ياسىنغا ئەگىشىپ يولغا
چۈشتى. 阿提跟着亚森上路了。②走上轨道: ھازىر
ئىشلار يولغا چۈشتى. 现在工作走上了轨道。

يولغا چىقماق 上路، 启程، 起身: مەن كېلەر ئاينىڭ
بېشىدا ئۈرۈمچىگە قاراپ يولغا چىقماقچىمەن. 我打算下月初
动身去乌鲁木齐。
يولغا سالماق 送走، 打发走: ئۇ مېھمانلارنى ئاران يولغا
سېلىۋەتتى. 他好不容易把客人打发走了。
يولغا قارىماق 等候، 盼望، 巴望: يارنىڭ يولىغا قارىـ
ماق 盼望恋人来
يولغا قويماق 实行، 实施، 施行: بۇ نىزام ئېلان قىلىنـ
غان كۈندىن باشلاپ يولغا قويۇلىدۇ. 本条例自公布之日起
施行。
يولغا كىرمەك 进入轨道
يول قويماق ①容许، 允许: ئۇ خەقنىڭ سۆزلىشىگە
يول قويمىدى. 他不容别人说话。ئەھۋال مۇنداق قىلىشىمىزغا
يول قويمايدۇ. 情况不允许我这样做。بۇنىڭغا يول قويۇشقا
بولمايدۇ. 这是不能容许的。②让步، 迁就: تالاش ـ
تارتىشتا بىر ـ بىرىگە ~ 在争论中互相让步 / خاتالىققا ~
迁就错误 / مەن ساڭا ئۈچ قېتىم يول قويدۇم. 我让了你
三次。
يول ماڭماق ①走路②<成> 活动، 找窍门: ئاكام
مېنى ئۈرۈمچىگە يۆتكەشكە خېلى ۋاقىت يول ماڭدى. 哥哥为了
把我调到乌鲁木齐活动了很久。
يول ئوچۇق <习> 门敞开着: ئۇ كەتسە كەتسۇن،
~. 他要走就走، 门敞开着。
يولى بار ①有理، 有道: ھەر ئىشنىڭ ~. 每件事
都有它的道理。②有门路: ئۇنىڭ ~، بۇ ئىشنى ئۇ ھەل
قىلالايدۇ. 他有门路، 这事他能解决。
يولى كەلمەك 时机到来: يولى كەلسە، يوقسۇزلارغا يارـ
دەم كۆرسەتمەكچىمىز. 时机一到، 我们要帮穷苦人一
把。
يولىنى قىلماق <成> 想办法
يولاتماق «يولىماق» 的使动态: سەن بۇ ئەبلەخنى بوسۇغاڭغا
ئىككىنچى يولاتما. 你别再让这个家伙挨你家的门边。
يولاشماق «يولىماق» 的共同态: ھەرقايسىڭ ئىككىنچى ئۆيۈمگە
يولاشما. 你们不要再挨我家的门边。
يولاق 〔静〕<古> 小路، 羊肠小道
يولاماق 〔动〕<古> 指路، 领路، 引导، 指导
يولباشچى 〔静〕①领路人، 向导②带领者، 领导者
يولباشچىلىق 〔静〕 率领، 带领
يولداش 〔静〕①同路人، 同行者، 同伴: ئىت بىلەن ~
بولساڭ، قولۇڭدىن تاياق چۈشمەسۇن. <谚> 与狗作伴،

...别扔摔手中的棍子。②同志③伴侣、爱人

يولداشلارچە 〔静〕同志式的: ~ ياردەم 同志式的帮助

يولداشلىق 〔静〕同志的: ~ مۇناسىۋەت 同志关系

يولدراماق 〔动〕<古> 闪光、闪亮

يولسىز 〔静〕①无路的: ~ داۋان 无路的达坂②不讲理的、无理的: ~ ئادەم 不讲理的人 / ~ قىلىق 无理的行为 / يولسىزنىڭ تىلى قىسقا . <谚> 没有理的人舌头短；喻同"有理走遍天下，无理寸步难行"。

يولسىزلارچە 〔静〕无理地

يولسىزلىق 〔静〕无理行为: ~ بىلەن ئەيىبلىمەك 无理指责 / ~ قىلماق 耍无赖、无理取闹

يوللاشماق «يوللىماق» 的共同态

يوللانما 〔静〕①寄件②呈文: تېز ~ 快件 / پوچتا يوللانمىسى 邮件

يوللانماق «يوللىماق» 的被动态: پوسۇلكىلار يوللاندى . 包裹寄出去了。

يوللۇق[1] 〔静〕①带道儿的、有条纹的: ~ رەخت 有条纹的布 / ~ كۆڭلەك 宽道儿的衬衣②有理的、讲道理的: ~ ئىش 有理的事 / ~ گەپ 有理的话 / ~ مۇئامىلە قىلماق 以礼相待 / يوللۇقلارغا ياردەم كۆپ بولىدۇ ، يولسىزلارغا ياردەم ئاز بولىدۇ . 得道多助，失道寡助。

يوللۇق قوغدىنىش <法> 正当防卫

يوللۇق ھېقىق <地> 缟玛瑙

يوللۇق يەشىم <矿> 缟碧玉

يوللۇق[2] 〔静〕饯行礼物: ~ تۇتماق 送饯行礼物

يوللىماق 〔动〕①寄、发: خەت ~ 寄信 / تېلېگرامما ~ 发电报②呈报、上报、申报、上告: ماتېرىيالنى يۇقىرى دەرىجىلىك ئورگانغا ~ 将材料呈报上级机关 / تىجارەت سوممىسىنى ~ 申报营业额③致: يولداشلارغا يالقۇنلۇق سالام ~ 向同志们致以热情的问候

يولۇچى 〔静〕行人、旅客、乘客

يولۇچى ئايروپىلانى 客机

يولۇچى پويىزى 客车

يولۇقتۇرماق «يولۇقماق» 的使动态

يولۇقماق 〔动〕遇见、碰见、遇到、遭遇、遭受: مەن ئۇ-نىڭغا مەكتەپ ئالدىدا يولۇقۇپ قالدىم . 我在校门口遇见了他。 يولۋاسقا يولۇقما ، يولۋاسقىمۇ ھولۇقما . <谚> 老虎莫遇上，遇上别惊慌。 خەتەرگە ~ 遇险 / بالاغا ~ 遭受灾难

يولۇقۇشماق «يولۇقماق» 的共同态

يولۋاس 〔静〕<动> 老虎: يېگىت سۆزىدىن قايتماس ، ~ ئىزىدىن . <谚> 好汉说话不改口，老虎不走回头路。

يولۋاس يىللىق 属虎

يولۋاس يىلى <天> 虎年

يولۋاسقۇلاق 〔静〕<植> 虎耳草

يولۋاسقۇيرۇق 〔静〕<植> 虎尾草

يولىچ 〔静〕<古> 绒毛

يول - يول 〔静〕一道道、一条条: ~ رەخت 带道的布

يول - يولىقاي 〔静〕沿路、沿途: پۈجۈڭ ئاغىچا ئىچكىرىدىن شىنجاڭغا كېلىپ ، ~ قۇمۇلغا چۈشكۈن قىلىدىغان ئەمەلدارلارنىڭ خېنىملىرىنى قوبۇل قىلغاندا ، ئۇلارغا تەرجىمانلىقمۇ قىلاتتى . 福晋太太在接见从内地来新疆、沿途在哈密歇脚的官员们的夫人时，还给她们当过翻译。

يولىيورۇق 〔静〕指示、训示

يولىيورۇق بەرمەك 下指示、指示

يولىيورۇق سورىماق 请示: يولىيورۇق سوراش دوكلاتى 请示报告

يومزاتماق 〔动〕(说话)绕弯子、拐弯抹角

يون 〔静〕<古> 办法、措施、手段、手法

يوناق 〔静〕<古> 鞍鞯、毡垫

يونغۇچ 〔静〕<古> 刮皮刨子

يونۇتماق «يونۇماق» 的使动态

يونۇشماق «يونۇماق» 的共同态

يونۇلماق «يونۇماق» 的被动态: يونۇلغان مېتال 被切削的金属

يونۇماق 〔动〕①削、切削: ياغاچنى ~ 削木头 / مېتال ~ 切削金属②镗、铣: يونۇپ سىلغايتماق 镗磨

يونىندى 〔静〕<古> 屑、碎屑(木头之类削下或刮下的碎屑)

يوھا 〔静〕①传说中的怪物②饿死鬼

يويماق 〔动〕<古> 隐瞒、隐藏、隐匿

يۇ 〔叹〕<古> 哎哟(妇女用以表示害羞)

يۇباغۇ 〔静〕<古> 轻视的、蔑视的、不理睬的

يۇپ - تاراپ 〔静〕梳洗

يۇپىتىلىيە 〔静〕<植> 领春木

يۇپقا 〔静〕薄: ~ كۆڭلەك 薄衬衫 / ~ يوتقان 薄被子

يۇپۇك 〔静〕<方> 薄、单薄

يۇپۇلاق 〔静〕<方> 风筝

يۇپىتېر 〔静〕<天> 木星、岁星

يۇتازا 〔静〕<食>油香子(类似千层卷儿的蒸食)

يۇتقۇچى 〔静〕吞噬的

يۇتقۇچى ھۈجەيرە <生> 吞噬细胞

يۇتقۇزماق «يۇتماق» 的使动态

يۇتقۇزۇلماق «يۇتقۇزماق» 的被动态

يۇتقۇلۇق 〔静〕<生理> 咽腔

يۇتقۇن 〔静〕<古> 旋涡

يۇتقۇنچاق 〔静〕<生理> 咽喉

يۇتقۇنچاق يەللىكى <医> 咽炎

يۇتما 〔静〕<方> (从桥下流过的)小溪

يۇتماق 〔动〕①吞，咽：چاينى ~ 咽茶②忍，忍受：غەزەپنى ~ 忍怒，忍住忿怒 / دەردىنى ئىچىگە ~ 忍受痛苦 / ئاچچىق ~ تاغ يۇتماق. <谚> 忍怒如吞山。③侵吞：دۆلەت پۇلىنى يۇتۇۋالماق 侵吞公款

يۇتۇز 〔静〕<古> 妻子，妇人

يۇتۇشماق «يۇتماق» 的共同态

يۇتۇم 〔静〕口：بىر ~ سۇ 一口水 / بىر ~ چاي 一口茶

يۇدرۇق 〔静〕<古> 拳头

يۇرا 见下

يۇرا سىستېمىسى <地> 侏罗系

يۇرت 〔静〕①家乡，故乡，家园：يۇرتنى قايتا گۈللەندۈرمەك 重建家园 / يۇرتىغا قايتماق 返回家乡 / كىشى يۇرتىدا سۇلتان بولغۇچە، ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاڭ بول. <谚> 与其在他乡为王，不如在故乡放羊。بۆرىسى يوق جاڭگال بولماس، ئوغرىسى يوق ~. <谚> 没有无狼的林子，没有无贼的庄子。②府，馆：بىلىم يۇرتى 学府 / مەدەنىيەت يۇرتى 文化馆

يۇرت ئالماق 打江山，打天下

يۇرت ئەھلى 乡民

يۇرت بېشى 长老

يۇرت سورىماق 坐江山，治国

يۇرتاچى 〔静〕<古> 领导者，指导者，带领人，领路人

يۇرتدارچىلىق 〔静〕乡谊，乡情，乡土观念

يۇرتداش 〔静〕①同乡②老乡，乡亲：يۇرتداشلار ئۇيۇشمىسى 同乡会 / تەلەپپۇزىڭىزدىن قارىغاندا، ~ ئوخشايمىز. 听你的口音，咱们好像是老乡。

يۇرتسىز 〔静〕背乡离井的：~ ئادەم 背乡离井的人

يۇرتلۇق «يۇرت» 的形容词形式：ياقا ~ 外乡人 / مەن ئۇنىڭ بىلەن بىر ~. 我和他是同乡。

يۇرتۋاز 〔静〕拉老乡关系的人

يۇرتۋازلىق 〔静〕老乡关系

يۇرتۋازلىق قىلماق 拉老乡关系，拉地方宗派

يۇرچ 〔静〕<古> 小舅子，内弟

يۇزۇت 〔静〕<古，骂> 贱货，下流胚，坏蛋

يۇزۇغ 〔静〕<古> 祸灾，灾难

يۇغا 〔静〕<古> 千层饼

يۇغرۇش 〔静〕<古> 优儒士(给平民出身的突厥大臣的头衔)

يۇغۇچ[1] 〔静〕<植> 丝瓜

يۇغۇچ[2] 〔静〕炊帚，洗碗布

يۇغۇر 〔静〕裕固族

يۇغۇرتماق «يۇغۇرماق» 的使动态

يۇغۇرچە 〔静〕①裕固语②裕固式

يۇغۇرغۇچ 〔静〕<古> 擀杖，擀面杖

يۇغۇرما 〔静〕融合型的

يۇغۇرما ئىقتىساد <经> 融合式经济

يۇغۇرماق 〔动〕揉合，和：خېمىر ~ 揉面，和面

يۇغۇرۇشماق «يۇغۇرماق» 的共同态

يۇغۇرۇلما 〔静〕融合的，糅合的

يۇغۇرۇلماق «يۇغۇرماق» 的被动态

يۇغۇزماق «يۇماق» 的使动态：ئەركىن بىكار يۈرۈپمۇ كىيىمىنى ئانىسىغا يۇغۇزىدۇ. 艾尔肯闲着没事也让妈妈洗衣服。

يۇق[1] 〔静〕嘎巴，垢，渍：ئۇن يۇقى 面嘎巴 / ماي يۇقى 油嘎巴儿，油垢 / ياش يۇقى 泪痕 / قان يۇقى 血迹，血痕

يۇق[2] 〔静〕<方> 脏衣物，该洗的衣物

يۇقتۇرما 〔静〕输人性的

يۇقتۇرما پۇل پاخاللىقى <经> 输入性通货膨胀

يۇقتۇرماق ①«يۇقماق» 的使动态：چىۋىن كېسەل يۇقتۇرىدۇ. 苍蝇传染疾病。يامان ئادەتنى يۇقتۇرۇۋالماق 沾染上恶习②使沾上，蹭上：كىيىمگە كىر ~ 让污垢沾到衣服上 / يېڭىگە ماي يۇقتۇرۇۋالماق 袖子上蹭上油 / ئۆزىگە كىر يۇقتۇرمايدىغان ئادەم 一尘不染的人，洁身自好的人

يۇققاق 〔静〕①有黏着力的：~ قەغەز 有黏着力的纸②容易传染的③爱缠人的：ئۇ ئادەمگە بەك ~ بالا. 他是个爱缠人的孩子。

يۇقماق 〔动〕①传染，感染，侵染，沾染：كېسەل ~ 染

上沾衣大 .پەلتوغا لاي يۇقۇپ كېتىپتۇ :粘،沾②病疾上泥了。بۇ خىل رەختكە سۇ يۇقمايدۇ. 水沾不布种这。

ماڭغان پۇتقا توپا يۇقار. <谚> 上沾会脚的路过走土。

يۇقۇشلۇق 〔静〕 的粘易容

يۇقۇشماق 〔动〕 和随: بۇ ئادەمگە يۇقۇشۇپ تۇرىدىغان بالا. 。子孩的和随个一是他

يۇقۇم 〔静〕 病疫

يۇقۇم تەكشۈرۈش 疫检

يۇقۇم رايونى <医> 区疫

يۇقۇمچان 〔静〕 的强性染传: ~ كېسەل 的强性染传病疾

يۇقۇمچانلىق 〔静〕 性染传

يۇقۇمسىز 〔静〕 的染传不: ~ كېسەل 病的染传不

يۇقۇمسىزلاندۇرماق «يۇقۇمسىزلانماق» 的使动态

يۇقۇمسىزلاندۇرۇلماق «يۇقۇمسىزلاندۇرماق» 的被动态

يۇقۇمسىزلانماق 〔静〕 染传受免

يۇقۇملاندۇرماق «يۇقۇملانماق» 的使动态

يۇقۇملانماق 〔动〕 染感: سىز ئېغىر يارىلىنىپسىز، ئەگەر يۇقۇملانسا خەتەرلىك. 险危很是染感果如،重很伤的你 。يۇقۇملانغان بوغۇم يەللىكى 炎节关性染感的

يۇقۇملۇق 〔静〕 的染传،的性染传

يۇقۇملۇق ئاقساق <牧> 病菌杆死坏

يۇقۇملۇق زۇكام <医> 感流،冒感性染传

يۇقۇملۇق كېسەل <医> 病染传

يۇقۇندى 〔静〕 物染沾: ماي يۇقۇندىسى 垢油،渍油

يۇقىرى 〔静〕 ①上،上面: ئىمارەتنىڭ ~ قەۋىتى 的房楼层上 / يۇقىرىدا تۇرماق ②站在上面 高的،高级的، 高额的: ~ سىنىپتىكى ئوقۇغۇچىلار 高年级学生 / جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ ~ باسقۇچى 社会发展的高级阶段③上级: يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقى 上级的命令 / خەلقنىڭ ئارزۇ - تەلەپلىرىنى يۇقىرىغا يەتكۈزمەك 向上级转达人民的愿望和要求

يۇقىرى ئاقسىل 白蛋高

يۇقىرى بېسىم <气> 压高

يۇقىرى بېسىملىق 的压高

يۇقىرى پارامېتىر <数> 数参高

يۇقىرى پالاتا 院上،院议上

يۇقىرى پايدا <经> 润利额高

يۇقىرى پەللە 顶点 ، 极点، 高潮

يۇقىرى تېمپېراتۇرا 温高

يۇقىرى چاستوتا <物> 频高

يۇقىرى خانا <数> 位高، 位数高

يۇقىرى سوت <法> 院法级高، 庭法级高

يۇقىرى سودىيە <法> 官法级高

يۇقىرىغا ياماشماق 爬上向

يۇقىرى قاتلام 层上

يۇقىرى قان بېسىم كېسىلى <医> 病压血高

يۇقىرى قىممەت <经> 值高

يۇقىرى كۆرسەتكۈچ 标指高

يۇقىرى مالېكولا <化> 子分高

يۇقىرى مۇقام 调高

يۇقىرى ئۆرلىمەك 升高، 高升، 上涨

يۇقىرى ئۆسۈم <经> 息高

يۇقىرى ئېقىم 游上

يۇقىرى ئېنېرگىيە 能高: ~ فىزىكىسى 理物能高

يۇقىرىقى 〔静〕 的上边، 的上面، 的高: بىنانىڭ ~ قەۋىتى 楼的上层 (高层)/ مەن ئۇلارنىڭ ~ گەپ - سۆزلىرىدىن ھەيران بولدۇم. 我对他们以上的话感到吃惊。

يۇقىرىقى ئاساس <数> 底上

يۇقىرىقى جاغ <理生> 腭上

يۇقىرىلاتماق «يۇقىرىلىماق» 的使动态: ئۆزىگە قويۇلغان تەلەپنى ~ 提高对自己的要求

يۇقىرىلاشماق «يۇقىرىلىماق» 的共同态

يۇقىرىلىق 〔静〕 度高

يۇقىرىلىماق 〔动〕 升高، 上升: ئايروپىلان يۇقىرىلاپ ئۇچماقتا. 飞机正在上升(在往高飞)。

يۇڭ[1] 〔静〕 毛: قوي يۇڭى 羊毛 / تۆگە يۇڭى 驼毛 / ~ ئەديال 毛毯 / ~ رەخت 毛布

يۇڭ تاجلىق بۇغا <动> 毛冠鹿

يۇڭ توقماق <成> 软刀子: ئۇ ~ بىلەن ئادەمنىڭ جېنىنى ئالىدۇ. 他用软刀子杀人。

يۇڭ توقۇلما 品织毛

يۇڭ يىپ 纱毛، 线毛

يۇڭ[2] 〔静〕<古> 膈膜، 横膈膜

يۇڭداتماق «يۇڭدىماق» 的使动态

يۇڭداشماق «يۇڭدىماق» 的共同态

يۇڭدالماق «يۇڭدىماق» 的被动态: يۇڭدالغان توخۇدەك تىترىمەك 像拔掉毛的鸡一样发抖

يۇڭدىماق 〔动〕 拔毛: توخۇنى ~ 拔鸡毛 / ساقالنى ~

子胡拔

يۇڭسىز 〔静〕 的毛无

يۇڭلاغلىغ <古>〔静〕 的要需، 的用有

يۇڭلاماق <古>〔动〕 用، 用使، 要需

يۇڭلۇق 〔静〕 的毛有، 的长毛، 的茸茸毛: ~ تېرە 毛皮

يۇڭلۇق كەركىدان <动> 犀毛

يۇل <古>〔静〕 泉

يۇلا <古>〔静〕 灯

يۇلار <古>〔静〕 头笼

يۇلارلاماق <古>〔动〕 头笼套

يۇلاق <古>〔静〕 泉小

يۇلتۇز 〔静〕 星، 星星، 辰星، 斗星: تۇرغۇن ~ 恒星 / ئاقار ~ 星流 / قۇتۇپ يۇلتۇزى 北极星

يۇلتۇز تۇركۈمى <天> 座星، 宿星

يۇلتۇز ئېتىقادچىلىقى <宗> 拜星教

يۇلتۇزى بىر <成> 喜结良缘، 相依为命: خۇدا ئۇ-لارنىڭ يۇلتۇزىنى بىر قىلغانىكەن. 真主使他们喜结良缘。

يۇلتۇزى ئۆچمەك <成> 殒命

يۇلتۇزسىمان 〔静〕 星状的

يۇلتۇزسىمان تەنچە <医، 生> 星体

يۇلتۇزسىمان جىسىم <天> 类星体

يۇلتۇزقوراي <植>〔静〕 木紫菀

يۇلتۇزگۈل <植>〔静〕 紫菀

يۇلتۇزلۇق 〔静〕 布满星星的، 有星星的: ئاسمان ~ 布满星星的天空

يۇلتۇزئوت <植>〔静〕 繁缕

يۇلدۇرماق «يۇلماق¹» 的使动态: بالىلارغا ئوت ~ 让孩子们拔草

يۇلدۇرۇشماق «يۇلدۇرماق» 的共同态

يۇلدۇرۇلماق «يۇلدۇرماق» 的被动态

يۇلدۇزچى <古>〔静〕 星相家، 占星家، 天文学家

يۇلغاق <古>〔静〕 火炬

يۇلغۇن <植>〔静〕 柽柳، 红柳

يۇلغۇن چېچىكى رەڭ 柽柳花色، 粉红色

يۇلغۇنلۇق 〔静〕 柽柳丛، 柽柳林، 红柳丛

يۇلقۇنماق 〔动〕 挣脱: ئۇ قولۇمدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ كەتتى. 他从我的手里挣脱了。

يۇلقۇنۇشماق «يۇلقۇنماق» 的共同态

يۇلماق¹ 〔动〕 ①拔، 揪: ئوت ~ 拔草 / چىش ~ 拔牙 / يۇلۇپ تاشلىماق 拔掉 / چاچ ~ 揪头发② <转> 榨取، 捞取: بىركىمنىڭ نەرسىسىنى يۇلۇپ ئالماق 捞取别人的东西

يۇلماق² <古>〔动〕 救، 解救، 拯救، 抢救، 营救، 救济

يۇلمىلىماق 〔动〕 煺毛

يۇلۇش <古>〔静〕 ①施舍، 布施② 赎金

يۇلۇشماق «يۇلماق» 的共同态

يۇلۇغ <古>〔静〕 赔偿، 赔款

يۇلۇغلاماق <古>〔动〕 牺牲، 献身

يۇلۇن <生理>〔静〕 脊髓

يۇلۇن سۇر ماددا يەللىكى <医> 脊髓灰质炎

يۇلۇن سۇيۇقلۇقى <生理> 脑脊液

يۇلۇن سىفلىسى <医> 脊髓痨

يۇلۇن شوكى <医> 脊髓休克

يۇلۇن كاۋاكلىشىش <医> 脊髓空洞

يۇلۇن نېرۋىسى <生理> 脊髓神经

يۇلۇن يەللىكى <医> 脊髓炎

يۇلۇنماق «يۇلماق» 的被动态: باغدىكى ئوت - چۆپلەر يۇلۇ-نۇپ بولدى. 园中的杂草拔光了。

يۇلئان 见下

يۇلئان كالېندارى <天> 儒略历(公历前身)

يۇماق 〔动〕 ①洗، 洗涤، 刷洗: كىيىم ~ 洗衣服 / رەسىم ~ 洗照片② 一风吹، 一笔勾销: مۇشۇ سەۋەنلىك بىرنەچ-چە يىلدىن بۇيان قىلغان ياخشى ئىشلىرىمنى يۇيۇۋەتتى. 这一点错就把我几年来干的好事一风吹了。

يۇمچۇقلىماق 〔动〕 递(眼色)، 使(眼色): قاسىم بۇ گەپ-نى ئاڭلاپ، ماڭا قاراپ كۆزىنى يۇمچۇقلاپ قويدى. 喀斯木听了这话向我使了个眼色。

يۇمدۇرماق «يۇماق» 的使动态

يۇمران 〔静〕 嫩的، 柔嫩的: ~ مايسا 柔嫩的幼苗 / بالى-نىڭ ~ ئېتى 孩子的细皮嫩肉

يۇمران تۈك <生理> 胎毛

يۇمرانقوزۇق <动>〔静〕 黄鼠

يۇمرۇلماق <古>〔动〕 崩溃، 瓦解، 被摧毁، 被推翻

يـۇمشاتماق «يۇمشىماق¹» 的使动态: تېرىنى ~ 把皮子揉软 / كۆڭلىنى ~ 把心说软 / مەلھەم تېرىنى يۇمشىتىدۇ. 油膏柔润皮肤。 خامانىنى ~ 碾场

يۇمشاشماق «يۇمشىماق¹» 的共同态

يۇمشاق 〔静〕 ①软的، 软和的، 柔软的، 软绵绵的: ~ نان 软馕 / ~ چاچ 柔软的头发 / ~ يوتقان 软绵绵的

被子 / قاغا ئېيتار ئاپئاق بالام ، كىرپە ئېيتار يۇمشاق بالام . ＜谚＞ 乌鸦说我的孩子白如雪，刺猬说我的孩子软绵绵；喻同"自家孩子一支花，人家孩子豆腐渣"；"孩子再丑也是自家的好"。②柔和的，温和的，细嫩的：～ سۆز 柔和的话 / بېلىق گۆشى ناھايىتى ～ . 鱼肉十分细嫩。

يۇمشاق پەن 软科学

يۇمشاق پولات 软钢，低炭钢

يۇمشاق پۇل ＜经＞ 软通货

يۇمشاق تاڭلاي ＜生理＞ 软腭

يۇمشاق تاڭلاي تاۋۇشى ＜语＞ 软颚音

يۇمشاق تەن 软体

يۇمشاق تەنلىكلەر ＜动＞ 软体动物

يۇمشاق تەنلىكلەر تىپى ＜动＞ 软体动物门

يۇمشاق تېبابەت ＜医＞ 软医学

يۇمشاق تېخنىكا 软技术

يۇمشاق دېتال ＜电＞ 软件

يۇمشاق دىسكا ＜电＞ 软盘

يۇمشاق سۇ ＜化＞ 软水

يۇمشاق سىياھ بېلىق ＜动＞ 柔鱼，鱿鱼，枪乌贼

يۇمشاق شانكىر ＜医＞ 软性下疳

يۇمشاق سۆگەل ＜医＞ 软疣

يۇمشاق قاشتېشى 软玉

يۇمشاق قەرز ＜经＞ 软贷款

يۇمشاق قورال 软武器

يۇمشاق قول ＜成＞ 心肠软，慈悲心肠：ئۇ ～ زات ئىدى . 他是一位慈悲心肠的人士。

يۇمشاق قوللۇق ＜成＞ 手软：جىنايەتچىلەرگە ～ قىلىشقا بولمايدۇ . 对犯罪不能手软。

يۇمشاق كۆرسەتكۈچ 软指标

يۇمشاق كۆڭۈل 软心肠

يۇمشاق گەپ 软话

يۇمشاق ماتېرىيال 软件

يۇمشاق مەدەنىيەت 软文化

يۇمشاق مۇھىت 软环境

يۇمشاق مۈلۈك ＜经＞ 软资产

يۇمشاق ئۈسكۈنە 软设备

يۇمشاق ۋەزىپە 软任务

يۇمشاق ئېنېرگىيە 软能源

يۇمشاقلىق «يۇمشاق» 的名词形式

يۇمشاقلىق قىلماق 采取温和态度

يۇمشاقۋاش 〔静〕 王八，戴绿帽子的

يۇمشاقۋاشلىق 〔静〕 王八行为

يۇمشىماق[1] 〔动〕 ①变软，软化：تېرە يۇمشىدى . 皮子软了。ئۇنىڭ كۆڭلى يۇمشىدى . 他的心软了。قارشى تەرەپنىڭ پوزىتسىيىسى يۇمشاپ قالدى . 对方的态度软下来了。②缓和，变温和：ۋەزىيەت يۇمشاشقا باشلىدى . 形势开始缓和了。

يۇمشىماق[2] ＜方＞〔动〕 用，使用

يۇمغاق ＜方＞〔静〕 线团

يۇمغاقسۇت ＜植＞〔静〕 芫荽，香菜

يۇمماق 〔动〕 ①闭，合：ئېغىز ～ 闭嘴 / كۆز ～ 合眼，闭目 / كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە 转眼之间，一眨眼的功夫 ②握，攥：قول ～ 握紧手，攥紧手

يۇمۇر[1] ＜文＞〔静〕 幽默

يۇمۇر[2] ＜方＞〔静〕 咽喉，喉咙，嗓子

يۇمۇر[3] ＜古＞〔静〕 (牲畜的)盲肠

يۇمۇرت ＜植＞〔静〕 药绿柴

يۇمۇرتغا ＜古＞〔静〕 ①蛋，卵②睾丸

يۇمۇرچى 〔静〕 幽默作家，讲幽默故事的人

يۇمۇرلۇق 〔静〕 幽默的：～ گەپ قىلماق 说话幽默 / ～ ھېكايە 幽默故事，幽默小说

يۇمۇرلۇق ئاھاڭ ＜艺＞ 谐谑曲

يۇمۇرماق[1] ＜方＞〔动〕 拔，削，翻

يۇمۇرماق[2] ＜古＞〔动〕 变圆，成圆形

يۇمۇش ＜古＞〔静〕 联系，联络，沟通

يۇمۇشچى ＜古＞〔静〕 联系人，使者，天使，安琪儿

يۇمۇشلىماق 〔动〕 使(眼色)：ئەترەت باشلىقى ئۇنىڭغا كۆز يۇمۇشلاپ قويدى . 队长向他使了个眼色。

يۇمۇشماق «يۇمماق» 的共同态

يۇمۇق 〔静〕 ①闭着的，眯着的，眯缝的：كۆز ～ 眯缝眼②握着的，攥着的：قول ～ 握(攥)着的手

يۇمۇقلۇق 〔静〕 闭着的，眯着的：ئۇسماننىڭ كۆزلىرى ～ بولۇپ ، چىشلىرى كىرىشكەندى . 奥斯曼眯着眼，咬着牙。

يۇمۇلماق «يۇمماق» 的自复态：ئۇنىڭ كىچىك كۆزلىرى كۈلكىدىن يۇمۇلۇپ كەتتى . 他那一对小眼睛笑得眯起来了。

يۇمىزم ＜哲＞〔静〕 休谟主义

يۇمىزمچى ＜哲＞〔静〕 休谟主义者

يۇمىلاتماق «يۇمىلماق» 的使动态

يۇمىلاشماق «يۇمىلماق» 的共同态

يۇمىلاق 〔静〕 圆的：يۈز ~ 圆脸 / جوزا ~ 圆桌
يۇمىلاق ئارچا <植> 圆柏
يۇمىلاق تاۋۇز <成> 处世圆滑、八面玲珑
يۇمىلاق جوغا 园形壶嘴
يۇمىلاق چىرىپاشكا <动> 圆蝽、圆蝽象
يۇمىلاق زىراۋەندە <植> 广防风
يۇمىلاق شال <植> 粳稻
يۇمىلاق قاقىلە <植> 草豆蔻
يۇمىلاق گايكا 圆螺帽
يۇمىلاق ئىتىز قۇلۇلىسى <动> 圆田螺
يۇمىلاق ئېغىزلىقلار سىنىپى <动> 圆口纲
يۇمىلاق ئېكەك 圆锉
يۇمىلاق - تومۇلەك 〔静〕 简单的、寒酸的、凑合的
يۇمىلاقلاتماق «يۇمىلاقلىماق» 的使动态
يۇمىلاقلاشماق «يۇمىلاقلىماق» 的共同态
يۇمىلاقلانماق «يۇمىلاقلىماق» 的被动态
يۇمىلاقلىماق 〔动〕 弄圆：خېمىرنى ~ 把面揉成面团 / لايىنى ~ 把泥揉成小球
يۇمىلانماق «يۇمىلىماق» 的自复态：ئۇ ئاغرىققا چىدىماي ھەدەپ كارىۋاتتا يۇمىلىناتتى . 他痛得忍不住在床上直翻滚。
يۇمىلىماق 〔动〕 滚动、打滚：يەردە ~ 在地上滚
يۇم - يۇم 〔静〕 眼睛一张一合：يىغلىماق ~ 垂泪、泣不成声
يۇنان 〔静〕<古> 希腊
يۇنانچە 〔静〕 ①古希腊文、古希腊语②古希腊式的
يۇنچۇتماق 〔动〕<古> 惹、得罪、使气恼、使窘困
يۇنچىغ 〔静〕<古> 坏的、恶劣的、糟糕的
يۇند 〔静〕<古、动> 马、马匹
يۇنداق 〔静〕<古> 马粪
يۇندى 〔静〕 污水：چېلەكى ~ 污水桶
يۇندى چىراي 脏乎乎(脏里八叽)的脸、蓬头垢面
يۇندىسىنى ئىت كۆرمەيدىغان <成> 一毛不拔的
يۇندى ئېرىقى 阴沟
يۇندى يولى 下水道
يۇندىپۇرۇش 〔静〕 ①运送并倾倒残汤剩饭者②走卒
يۇندىپۇرۇشلۇق 〔静〕 ①(为了逢迎拍马)替别人做饭、围着别人的锅台转②走卒的勾当
يۇندى - چايقاندى 〔静〕 污泥浊水
يۇندىخور 〔静〕 吃残汤剩饭者、吃白食者、食客
يۇندىخورلۇق 〔静〕 逢迎拍马、吃白食的行为

يۇنغۇق 〔静〕<古> 澡堂、浴室、浴池
يۇنقۇش 〔静〕<古، 动> 孔雀
يۇنۇس 〔静〕<植> 香橙
يۇنۇس بېلىقى 海豚
يۇنۇسكا 〔静〕<方 ، 植> 油菜、芥菜
يۇۋغا 〔静〕<古> 养子
يۇۋۇغ 〔静〕<古> (山洪冲下来的)巨石
يۇيۇپ - تاراپ 〔静〕 梳洗
يۇيۇپ - تاراپ يەرلىكىدە قويماق <宗> ①洗尸②安葬<转> 一扫而光
يۇيۇشماق «يۇماق» 的共同态：قىزلار قاقاقلاپ كۈلۈپ، مۇز- دەك بۇلاق سۇلىرىدا يۈزىنى يۇيۇشتى . 姑娘们嘻嘻哈哈地笑着用冰凉的泉水洗脸。
يۇيۇقسىز 〔静〕 没洗的：قاچا - قۇچا ~ 没洗的餐具 / كىيىم ~ 没洗的衣服
يۇيۇقلۇق 〔静〕 洗过的、洗了的：چىنە ~ 洗过的碗
يۇيۇلما 〔静〕 水刷的
يۇيۇلما تاش سۇۋاق 水刷石：يۇيۇلما تاش سۇۋاقلىق تام 水刷石墙面
يۇيۇلما تۇپراق <农> 淋溶土
يۇيۇلماق «يۇماق» 的被动态：يۇيۇلغان ئەدىيال 洗过的单子
يۇيۇندۇرماق «يۇيۇنماق» 的使动态：بالىنى ~ 给孩子洗澡
يۇيۇنماق «يۇماق» 的自复态：بالا يۇيۇندى . 孩子洗过澡了。
يۆتەل 〔静〕 咳嗽：قۇرۇق ~ 干咳 / ئۇنى ~ تۇتۇپ كەتتى . 他咳嗽不止。
يۆتەلدۈرمەك «يۆتەلمەك» 的使动态
يۆتەللىك 〔静〕 有咳嗽的
يۆتەلمەك 〔动〕 咳嗽：مەن دائىم يۆتىلىمەن . 我经常咳嗽。ئۇ تۈتۈندىن يۆتىلىپ كەتتى . 他被烟呛得咳嗽起来。
يۆتكەشمەك «يۆتكىمەك» 的共同态
يۆتكەلمەك «يۆتكىمەك» 的被动态：جوزا ئورنىدىن يۆتكىلىپ كېتىپتۇ . 桌子挪地方了。 خىزمەت ~ 调职、工作调动 / يۆتكەلگەن كىيىملەر 换过的衣裳 / قوشۇن دەريانىڭ ئۇ قىرغىقىغا يۆتكەلدى . 队伍转移到了河的对岸。
يۆتكەلگەن تۇپراق <农> 客土
يۆتكەلمە 见下
يۆتكەلمە پايدا <经> 转移利润
يۆتكىلىشچان 〔静〕 游移的
يۆتكىلىشچان كۆل <地> 游移湖

يۆتكىمەك 〔动〕①挪动、移动：جوزىنى ~ 把桌子挪动一下②调、调动、抽调、调遣：يۆتكەپ ئىشلەتمەك 调用 / پەن - تېخنىكا كادىرلىرىنى چېگرا رايونغا ياردەم بېرىشكە ~ 抽调科技干部支援边疆 / سانائەت بۇيۇملىرىنى يېزا- لارغا ~ 调运工业品下乡③搬迁、迁移、转移：مۇناسە- ۋەتنى ~ 转关系 / ئىدارىنى باشقا بىر جايغا ~ 把机关迁移到另一个地方④更换、调换：گەپنى باشقا تېمىغا ~ 转换话题 / ئادرېسنى ~ 更换地址 / كىيىم ~ 更衣 / ئىسىم - فامىلىنى ~ 改名换姓

يۆتۈك 〔静〕〈方〉补充品、附加物

يۆتۈكلىمەك 〔动〕〈方〉补充、充实、附加、增补、弥补

يۆتىلىشمەك «يۆتەلمەك» 的共同态

يۆرگەمەچ 〔静〕〈古、食〉灌肠(将肚子、肠子灌到细肠中烤食或煮食)

يۆرگەنچ 〔静〕〈古〉(山路的)弯曲处、拐弯处

يۆرمەك 〔动〕〈古〉圆梦

يۆرۈك 〔静〕〈古〉①解说、解释②含义、定义

يۆگەتمەك «يۆگىمەك» 的使动态

يۆگەشتۇرمەك 〔动〕裹、包、卷、缠、缠绕

يۆگەشكۈچى 〔静〕缠绕的

يۆگەشكۈچى غول 〈植〉缠绕茎

يۆگەشمە 〔静〕相互交叉的、互相缠绕的

يۆگەشمەك¹ «يۆگىمەك» 的共同态

يۆگەشمەك² 〔动〕缠绕、披散：قاپقارا سۇمبۇل چاچلىرى ئۇ- نىڭ ئۇرشىم بويلىرىغا يۆگەشكەندى. 她乌黑的秀发披散在苗条的身上。

يۆگەك 〔静〕襁褓：بالىنى يۆگەككە يۆگىمەك 把孩子裹到襁褓里

يۆگەكلىك 〔静〕裹着的、卷着的：~ بالا 裹着的孩子 / ~ قەغەز 卷着的纸

يۆگەلمە 〔静〕卷着的

يۆگەلمە تۇزۇلمە 〈地〉旋卷构造

يۆگەلمە قاتلام 〈地〉包卷层

يۆگەلمە قاناتلىق قۇرت 〈动〉拈翅虫

يۆگەلمە ئېقىم 〈水〉螺旋流

يۆگەلمە ئىشىك 〈建〉卷帘门

يۆگەلمەك «يۆگىمەك» 的被动态：يۆگەلگەن قەغەز 卷起来的纸

يۆگەم 〔静〕①卷、团：بىر ~ يىپ 一团线②撮：بىر ~ موخۇركا 一撮莫合烟

يۆگەم - يۆگەم 〔静〕一团团、一圈圈：ئويۇقتا ~ يىپلار تىزىلىپ تۇراتتى. 一团团棉线摆放在壁橱里。

يۆگەنمە 见下

يۆگەنمە ئاۋاز 〈艺〉倚音

يۆگەنمەك «يۆگىمەك» 的自复态：جوۋىنغا يۆگىنىپ قاتتىق ئۇخ- لىماق 裹在皮袄里睡大觉

يۆگەي = يۆگىمەچ¹

يۆگىمە 〔静〕卷的

يۆگىمە تۇرۇبا 〈矿〉盘管

يۆگىمە خەرىتە 〈地〉卷轴地图

يۆگىمە مېتىر 卷尺

يۆگىمەچ¹ 〔静〕①〈植〉打碗花②缠绕的

يۆگىمەچ سۆگەت 〈植〉龙爪柳

يۆگىمەچ غول 〈植〉缠绕茎

يۆگىمەچ كۆجە 盘香

يۆگىمەچ² 〔静〕〈方〉花卷

يۆگىمەك 〔动〕①缠、缠绕、盘：يىپ ~ 缠线、绕线 / شارپىنى بوينىغا ~ 把围巾缠在脖子上 / قولغا بىنت ~ 往手上缠绕绷带 / چاچنى باشقا يۆگىۋالماق 把辫子盘在头上②打(捆)：بوپا ~ 打包裹

يۆلەتمەك «يۆلىمەك» 的使动态

يۆلەشتۇرمەك¹ 〔动〕扶：ئۇ ئادەم مېنى يۆلەشتۇرۇپ مىلىق تەس- تە ئۆيگە ئېلىپ كىردى. 那个人把我扶上好不容易带到了屋子里。

يۆلەشتۇرمەك² 〔动〕〈古〉对比、对照、比照

يۆلەشمەك «يۆلىمەك» 的共同态、扶持、扶助：سايىتنىڭ تۇغقانلىرى ئۇنى كۆپ يۆلەشتى. 萨依提的亲属对他的扶助很大。

يۆلەشى 〔静〕〈古〉一样、同样、相同、同等

يۆلەك¹ 〔静〕①支架、支柱、支座②〈转〉扶助者、依靠：قوشنا بولساڭ ~ بول، بولمىسا يۆلەك بول. 〈谚〉邻居要互相扶助，否则就另居他处。

يۆلەك² 〔静〕〈方〉院中通道

يۆلەكچى 〔静〕支持者、依靠

يۆلەن 〔静〕〈古〉歌、歌曲、歌谣

يۆلەنچۈك 〔静〕①靠背、扶手：ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكى 椅子的靠背②〈转〉支持者、靠山

يۆلەنچۈكسىز 〔静〕无依无靠的：يېتىم ~ 无依无靠的孤儿

يۆلەنچۆكلۈك 〔静〕 有靠背的，有扶手的：~ ئورۇندۇق 有扶手的椅子

يۆلەنمەك ① «يۆلىمەك» 的自复态 ②靠，依靠，依赖，依附：تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرماق 靠着墙坐 / ئاتا - ئانىغا يۆلىنىۋالماق 依赖父母

يۆلىمەك 〔动〕①搀扶，扶：مومايىنى يۆلەپ ماڭماق 搀扶着老大娘走②靠：ۋېلسىپىتنى تامغا يۆلەپ قويماق 把自行车靠墙放下③扶助，扶持，扶植：ئاجىزلارنى يۆلەپ، زالىملارنى باسماق 扶弱抑强 / قىيىنچىلىقتا قالغانلارنى ~ 扶危济困 / يېڭى شەيئىلەرنى ~ 扶植新生事物④培，壅：كۆممىقوناقىقا توپا ~ 给玉米培土 / ياڭيۇ تۇڭگە توپا ~ 给马铃薯壅土

يۆمەپ - چۆمەپ 〔静〕 缝缝连连：~ تىكمەك 横一针竖一针地缝

يۆمەتمەك «يۆمىمەك» 的使动态

يۆمەشتۈرمەك 〔动〕（反复）缭

يۆمەشمەك «يۆمىمەك» 的共同态

يۆمەك 〔静〕 缭

يۆمەكلىك 〔静〕 缭过：چاپاننىڭ يىرتىلغان يېرى ~ تۇرىدۇ. 衣服破了的地方已缭过。

يۆمەلمەك «يۆمىمەك» 的被动态

يۆمىمەك 〔动〕 缭，襻，贴边：پەۋازنى يۆمەپ تىكمەك / سۆكۈلگەن جايىنى ~ 把绽开的线地方缭（缝）上

يۆنەلدۈرگۈچ 〔静〕 导的

يۆنەلدۈرگۈچ تۇرۇبا 〈石〉 导管

يۆنەلدۈرمە 〔静〕 导向的

يۆنەلدۈرمە چاق 〈机〉 导向轮

يۆنەلدۈرمە كلاپان 〈石〉 导阀

يۆنەلدۈرمەك «يۆنەلمەك» 的使动态

يۆنەلمەك 〔动〕 朝……走，往……走：جەنۇب تەرەپكە ~ 朝南走

يۆنىلىش 〔静〕 方面，方向，方位：شامال يۆنىلىشى 风向 / يۆنىلىشكە ھۆكۈم قىلماق 判定方位 / يۆنىلىشنى بەلگىلىمەك 标定方向

يۆنىلىش ئارمىيە 〈军〉 方面军

يۆنىلىش كېلىش 〈语〉 向格

يۆنىلىشچان 〔静〕〈物〉定向的：~ ھەرىكەت 定向运动

يۆنىلىشچانلىق 〔静〕 定向性

يۆنىلىشلىك 〔静〕 定向的

يۆنىلىشلىك ئانتېنا 定向天线

يۆنىلىشلىك بۇلۇڭ 〈数〉 定向角

يۆنىلىشلىك پارتلىتىش 定向爆破

يۆنىلىشلىك تارقاتقۇچ 〈物〉 定向发射体

يۆنىلىشلىك قۇتۇپلىنىش 〈物〉 取向极化

يۆنىلىشلىك قۇدۇق 〈石〉 定向井

يۆنىلىشلىك مىكروفون 〈物〉 定向扩音器

يۆنىلىشلىك ئۆستۈرۈش 〈农〉 定向栽培

يۆنىلىشلىك يالىنىش 〈农〉 定向侵蚀

يۈەن 〔静〕 元

يۈەنلىك «يۈەن» 的形容词形式：ئىككى ~ پۇل 两元钱

يۈدۈتمەك «يۈدۈمەك» 的使动态：ئۇ تاغارنى ماڭا يۈدۈتۈپ، ئۆزى سالتاڭ ماڭدى. 他让我背上麻袋而自己空着手走了。

يۈدرۈك 〔静〕〈古〉（放被褥的）壁橱

يۈدۈشمەك «يۈدۈمەك» 的共同态：ئۇلار خورجۇنلىرىنى يۈدۈشۈپ، ئۇدۇل نىغمەتنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. 他们背着搭裢直朝尼格麦提家走进去了。

يۈدۈلمەك «يۈدۈمەك» 的被动态

يۈدۈمە 〔静〕 背的，扛的

يۈدۈمە سېۋەت 背筐，背篓

يۈدۈمەك 〔动〕 背，扛：ئوتۇن ~ 背柴火 / ياغاچ ~ 扛木头

يۈرەك 〔静〕①〈生理〉 心，心脏：يۈرىكى ئاغرىماق 心痛②胆子：يۈرىكى چوڭ 胆子大

يۈرەك ئارامىغا چۈشمەك 心踏实下来，安下心来：ۋەھىمە ئىلكىدە ياتالمايۋاتقان ئانىنىڭ يۈرىكى ئوغلىنى كۆرۈپ بىردىنلا ئارامىغا چۈشتى. 恐惧得寝食不安的妈妈一见到儿子立刻安心下来。

يۈرەك ئاغزىغا تىقىلماق 心悬到嗓子眼上

يۈرەك ئاغزىغا قاپلاشماق 提心吊胆：بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئەركىننىڭ يۈرىكى ئاغزىغا قاپلاشقاندەك بولدى. 听到这话艾尔肯提心吊胆起来。

يۈرەك ئاغماق 心惊，心悸

يۈرەك ئاۋازى 〈医〉 心音

يۈرەك ئەمىن تاپماق 心安

يۈرەك بوشلۇقى 〈生理〉 心腔

يۈرەك پارە - پارە بولماق 〈成〉 心碎，肝肠寸断

يۈرەك پارىسى 〈成〉 心肝宝贝

يۈرەك پوك - پوك 心虚，忐忑不安：ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك - پوك. 〈谚〉 作贼心虚。

يۈرەك پوكۇلدىماق 心跳، 胆战心惊

يۈرەك پۇچۇلانماق 心焦، 忧心忡忡، 忧心如焚： سابىر يۈرىكى پۇچۇلانغان ھالدا تۇراخۇنغا قارىدى. 萨比尔心急如焚地望了图拉洪一眼。

يۈرەك پۇتۈن <成> 胆壮، 胆大： ھەرقايسىلىرى بولغاندىن كېيىن، يۈرىكىمىز پۇتۈن تۇرىدۇ. 有诸位在، 我们胆壮。

يۈرەك تارتىشماق <成> 牵肠挂肚

يۈرەك تارى 心弦： يۈرەك تارىنى تىترەتمەك 拨动心弦

يۈرەكتە داغ قالماق 心中留有伤痕، 心灵受创伤

يۈرەك توختاش 心动停止

يۈرەك توختىماق 心定下来

يۈرەك توق = يۈرەك پۇتۈن

يۈرەك تۇيماق 预感： ھاۋا ئىنتايىن دىمىق، قاتتىق يامغۇر ياغىدىغانلىقىنى يۈرىكىم تۇيۇپ تۇرىدۇ. 天气异常闷热، 我预感到要下一场大雨。

يۈرەك تىترىمەك 心震颤

يۈرەكتىن چىقماسلىق 不忘، 念念不忘، 耿耿于怀： ئۇنىڭ قىلمىش - ئەتمىشلىرى ئۆلسەممۇ يۈرىكىمدىن چىقمايدۇ. 他的所作所为我至死不忘。

يۈرەك جاراھىتى 心灵的创伤

يۈرەك جايىغا چۈشمەك 安心، 一块石头落地

يۈرەك جىغ قىلماق 心里咯噔一下： ئوغرىنى كۆرگەن مەسئۇدنىڭ يۈرىكى جىغ قىلىپ كەتتى. 麦斯乌德看见小偷، 心里咯噔了一下。

يۈرەك جىغىلدىماق 心怦怦地跳

يۈرەك چىدىماق 忍心، 情愿، 愿意： بىر ئائىلىنى خانىۋەيران قىلىۋېتىشكە يۈرەك قانداق چىدايدۇ؟ 怎么忍心毁掉一个家庭呢？

يۈرەك چىقىپ كەتمەك <成> (因高兴或害怕) 心跳出来： سىنى كۆرۈپ يۈرىكىم چىقىپ كەتكىلى تاس قالدى. 看到你我高兴得心快跳出来了。

يۈرەك دالانچىسى <生理> 心房

يۈرەك رىتىمسىزلىكى <医> 心律失常، 心律紊乱

يۈرەك رىتىمى <生理> 心律

يۈرەك زەرداپ بولماق <成> 痛心، 心中充满苦水، 一肚子苦水

يۈرەك زەئىپلىشىش <医> 心力衰竭

يۈرەك زېدە بولماق 心灵遭受打击، 受到创伤

يۈرەك سالماق <医> 心悸، 心跳

يۈرەك سانجىقى <医> 心绞痛

يۈرەك سوقماق <生理> 心搏动، 心跳： يۈرەك سوقۇشنىڭ زىيادە تېزلىشىشى 心搏过快

يۈرەك سۇ بولماق <成> 心慌، 心惊肉跳

يۈرەك سۇ ئىچمەك <成> 满心欢喜

يۈرەك سۆزى 肺腑之言، 心里话： ئۇ يۈرەك سۆزىمىزنى ئېيتتى. 他说出了我们的心里话。

يۈرەك سۆيۈنمەك 心花怒放، 兴高采烈： بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ يۈرىكى سۆيۈنۈپ كەتتى. 听了这话، 他心花怒放。

يۈرەك سىرتقى پەردىسى <生理> 心外膜

يۈرەك سىقىلماق 心酸： ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، يۈرىكىم سىقىلدى. 听了他的话我感到心酸。

يۈرەك قان بولماق <成> 忧心如焚

يۈرەك قانماق 心满意足

يۈرەك قەپىسى = يۈرەك قېپى

يۈرەك قۇلىقى <生理> 心耳

يۈرەك قېپى <生理> 心包

يۈرەك قېپى يەللىكى <医> 心包炎

يۈرەك قېتى 心底： ئۇ نىيازغا يۈرەك قېتىدىن رەھمەت ئېيتتى. 他从心底里向尼亚孜表示感谢。

يۈرەك قېرىنچىسى <生理> 心室

يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلماق 费尽心血، 呕心沥血： ئۇ بىر ئۆمۈر مائارىپ ئىشلىرى ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلدى. 他一生为教育事业呕心沥血。

يۈرەك قىسىلماق 心烦

يۈرەك قىنىغا پاتماسلىق <成> 心情舒畅، 万分激动

يۈرەك كاۋاپ بولماق <成> 心急火燎، 心急如火، 忧心如焚

يۈرەككە تەگمەك 伤心： ئۇنىڭ قىلغىنى يۈرىكىمگە تەگدى. 他的所作所为伤了我的心。

يۈرەككە دەز كەتمەك <成> 伤心، 吓破胆： قورقىنىدىن ئۇنىڭ يۈرىكىگە دەز كەتتى. 他差点儿吓破了胆。

يۈرەككە قول سالماق <成> 试探

يۈرەككە ئوت تۇتاشماق <成> 心中燃起(爱情的火焰)： دىلبەرنى كۆرۈپلا ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئوت تۇتاشتى. 见到迪丽拜尔، 他心中便燃起爱情的火焰。

يۈرەككە ئوت سالماق <成> 火情起燃

يۈرەككە ئوت ياقماق <成> 焰火的情爱燃点① ②引起兴趣: يۈرتىمىزنى كۆرۈپ كەلگەنلەر ئۇ يەردىكى ئاجا- يىپ ئۆزگىرىشلەرنى سۆزلەپ بېرىپ، يۈرىكىمگە ئوت يېقىۋەتتى. 我了起引، 变巨的生发里那到讲们人的乡故过观参 。趣兴的

يۈرەككە ياقماق 意中، 意心合: ئۇنىڭ سۆزى يۈرىكىمـ- گە تازا ياقتى. 。意心的我中正话的他

يۈرەك كلاپانى <理生> 膜瓣心

يۈرەك مۇجۇلماق = يۈرەك ئېزىلمەك

يۈرەك مۇزلىماق 心凉: بۇ گەپنى ئاڭلاپ يۈرىكىم بىردىنلا مۇزلاپ كەتتى. 。了凉子下一心的我话这到听

يۈرەك مۇسكۇلى <理生> 肌心

يۈرەك مۇسكۇلىغا قان يېتىشمەسلىك <医> 心 血缺肌

يۈرەك مۇسكۇلى يەللىكى <医> 炎肌心

يۈرەكنى ئالماق <成> 吓: بۇ بالا ئۆتكەن ئاي قورقۇ- تۇپ يۈرىكىمنى ئالغانىدى. 大一了吓我把曾月上子孩这 。跳

يۈرەكنى ئەزمەك <成> 断寸肠肝: ئەنۋەرنىڭ ئۆلۈ- مى ھەققىدىكى خەۋەر مېھرىبانىنىڭ يۈرىكىنى ئېزىۋەتكەنىدى. 得 。断寸肠肝班日合美使息消的世去尔外安知

يۈرەكنى تاتلىماق <成> 心烦

يۈرەكنى توختاتماق <成> 子胆壮: سابىت يۈرىكىنى توختىتىپ، ئالغا قاراپ مېڭىۋەردى. 一子胆着壮提比萨 。去走前朝直

يۈرەكنى تۇتۇپ كۆرمەك 心扪

يۈرەكنى داغلىماق = يۈرەكنى ئۆرتىمەك

يۈرەكنى زىدە قىلماق 肠肝断痛

يۈرەكنى قاپتەك قىلماق <成> 天包大胆

يۈرەكنى كۈچەيتكۈچى دورا <药> 剂心强

يۈرەكنى كۆيدۈرمەك <成> 去死得爱(性异对) 来活

يۈرەكنى ئۆرتىمەك <成> 肠肝断痛، 燎火如心

يۈرەكنى يارا قىلماق = يۈرەكنى زىدە قىلماق

يۈرەك ئورنىغا چۈشمەك <成> 落头石块一里心 地: ئۇلارنىڭ ساق ـ سالامەت يېتىپ بارغانلىق خەۋىرىنى ئاڭلاپ، يۈرىكىم ئورنىغا چۈشتى. 我، 息消的达到安平们他到听 。地了落头石块一里心

يۈرەك ئويمىنى <理生> 儿窝心

يۈرەك ئويناپ كەتمەك <成> 高兴، 放怒花心 烈彩

يۈرەك ئۇچى <理生> 尖心

يۈرەك ئېچىشماق <成> 酸心

يۈرەك ئېرىمەك <成> 软心: قىزنىڭ كۆز ياشلىرىنى كۆرگەن ئانىنىڭ يۈرىكى بىردىنلا ئېرىپ كەتتى. 女见看亲母 。来下了软就子下一心، 泪流儿

يۈرەك ئىچكى پەردىسى <理生> 膜内心

يۈرەك يايرىماق <成> 放怒花心، 畅舒情心

يۈرەك يوغىنىماق 大胆

يۈرەك يېرىلغۇدەك بولماق ①喜欣若狂②吓破胆، 战胆惊心

يۈرىكى قاپتەك 天包大胆

يۈرەكسالدى 〔静〕 跳肉惊心، 惊心战胆

يۈرەكسالدى بولماق <成> 心战胆، 怯胆، 小胆 怕受惊担، 惊

يۈرەكسالدى قىلماق <成> 得变使، 怕受惊担使 惊心战胆使، 小胆

يۈرەكسالدىلىق 〔静〕 理心惧畏

يۈرەكزەدە 〔静〕 跳肉惊心، 惊心战胆

يۈرەكزەدە بولماق 胆吊心提، 战胆惊心: مەن تازا يۈرەكزەدە بولۇپ تۇرغاندا، ھويلىدا بىردىنلا ئايشەم مۇئەللىم پەيدا بولدى. 出然突师老姆谢依阿، 候时的胆吊心提正我 。了里子院在现

يۈرەكزەدىلىك 〔静〕 提心吊胆: ئۇ ~ بىلەن دادىسىغا قارى- دى. 。眼一亲父了望地胆吊心提他

يۈرەكسىز 〔静〕 胆小的، 胆怯的، 怯懦的: ~ ئادەم 胆 人的小

يۈرەكسىزلىك «يۈرەكسىز» 的名词形式: ئۇ ~ بىلەن يې- نىمدىن غىپپىدە ئۆتۈپ كەتتى. 溜闪一边身我从地怯胆他 。去过了

يۈرەكسىزلىك قىلماق 懦怯، 怯胆

يۈرەكسىمان 〔静〕 心脏状的

يۈرەكلىك 〔静〕 大胆، 有胆量: بارات ~ ئادەم. 是提拉巴 有胆量的人。 ~ سۆزلىمەك 大胆发言

يۈرگەن ـ تۇرغان 〔静〕 大家، 众人، 大伙儿

يۈرگۈزمەك ① «يۈرمەك» 的使动态 ②进行، 行使، 实 行، 运行: تەھلىل ~ 进行分析 / ھوقۇق ~ 行使权力

يۈرگۈزۈشمەك «يۈرگۈزمەك» 的共同态

يۈرگۈزۈلمەك «يۈرگۈزمەك» 的被动态

يۈرمەك 〔动〕①走、行走、驶行、运行：ئۇلار يىگىرمە قەدەمچە يۈرگەندىن كېيىن توختاپ قالدى．他们走了十二步后停下来了。كۆۋرۈكتىن يۈرۈش مەنئى قىلىنىدۇ．桥上禁止行走。ماشىنا سائىتىگە 80 كىلومېتىر يۈرىدۇ．汽车每小时行驶80公里。پويىزنىڭ يۈرۈش ۋاقتىنى قىسقارتماق 缩短列车运行时间 / ياماننى خوتۇن ئالغۇچە ، بويتاق يۈرگىن ئۆلگۈچە．〈谚〉与其取个刁老婆，不如至死单身过。②谈恋爱：باشقىلاردىن سىزنى يۈرۈۋاتقان يىگىتى بار دەپ ئاڭلىغانىدىمغۇ؟ 我听说你正和一个小伙子谈恋爱哪？③滑脱：چىڭ تۇت، ئارقان يۈرۈپ كەتمىسۇن．抓紧，别让绳子滑脱了。④转悠：سىز نەدە يۈرىسىز؟ 你在哪儿转悠？⑤作助动词，与"پ"副动词连用，表示行为动作持续：ئۇلار شاھمات ئويناپ يۈرىدۇ．他们下着棋呢。سىز نەدە ئىشلەپ يۈرىسىز؟ 你在哪儿工作呢？

يۈرۈش سائىتى 航海钟

يۈرۈش قىلماق 进军、远征、征伐：پەنگە ～ 向科学进军 / ئەھلى سەلىپنىڭ شەرققە يۈرۈش قىلىشى 十字军东征 / شىمالغا يۈرۈش قىلىش ئۇرۇشى 北伐战争

يۈرۈش يۆنىلىشى 〈地〉走向

يۈرۈش 〔静〕①套：بىر ～ كىتاب 一套书 / بىر ～ ئۆي 一套房间 / بىر ～ ئۈسكۈنە 一套设备 ②(婚丧大事给主家或丧家送的)礼金、礼物 ③心计：ئايگۈلنىڭ خېلى يۈرۈشى بار．阿依古丽很有心计。④(马有)走势

يۈرۈش - تۇرۇش 〔静〕举止、举动、行动、行止：يۈرۈش - تۇرۇشى سالاپەتلىك 举止大方 / يۈرۈش - تۇرۇشى سالماق 举止从容 / يۈرۈش - تۇرۇشى گۇمانلىق 行迹可疑

يۈرۈشتۈرمەك «يۈرۈشمەك²»的使动态①使运转：خىزمەتنى ～ 使工作运转 ②配套：قۇرۇلۇشنى ～ 使工程配套 ③系列化 ④融通

يۈرۈشلەشتۈرمەك «يۈرۈشلەشمەك»的使动态

يۈرۈشلەشتۈرۈشمەك «يۈرۈشلەشتۈرمەك»的共同态

يۈرۈشلەشتۈرۈلمەك «يۈرۈشلەشتۈرمەك»的被动态

يۈرۈشلەشمەك 〔动〕配套、成套：يۈرۈشلەشكەن تەدبىر 配套措施 / يۈرۈشلەشكەن مەبلەغ 配套资金 / يۈرۈشلەشكەن مەھسۇلات 配套产品

يۈرۈشلۈك 〔静〕①成套的、配套的：～ ئۈسكۈنە 成套设备 / ～ تاۋار 配套商品 ②走得快的：～ ئات 走得快的马

يۈرۈشلۈك زەنجىر 〈机〉链条

يۈرۈشلۈك كۈي 〈艺〉组曲

يۈرۈشلۈك ناخشا 〈艺〉组歌

يۈرۈشمەك[1] «يۈرمەك»的共同态：ئۇلارنىڭ كەينىدىن باشقا مېھمانلارمۇ يۈرۈشتى．别的客人随后也走了。

يۈرۈشمەك[2] 〔动〕①顺利 ②兴隆：خىزمەت ～ 工作顺利 / سودا ئىشلىرى ～ 生意兴隆 / ئۇنىڭ بازىرى تازا يۈرۈشۈۋاتىدۇ．他的买卖搞得红红火火。

يۈرۈك 〔静〕〈方〉妊娠反应、胎气

يۈرۈگۈ 〔静〕〈古〉行动、行进、进军

يۈرۈڭ 〔静〕〈古〉白、白色的

يۈرۈڭقەرمەك 〔动〕〈古〉发白、变白、花白

يۈرۈلمەك «يۈرمەك»的被动态

يۈرۈمچى 〔静〕①挑夫 ②装卸工

يۈرۈن 〔静〕跳神时系在旗杆上的各色布条

يۈز[1] 〔静〕百：～ مېتىر 一百公尺 / ～ يىللىق دەرەخ 百年老树 / ～ ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا．〈谚〉百闻不如一见。

يۈزلەر خانىسى 〈数〉百位数、百位

يۈز[2] 〔静〕①脸、脸面、脸皮、脸色、面孔：ئۇزۇنچاق ～ 长脸 / دۈگىلەك ～ 圆脸 / كىشىلەرنىڭ يۈزىگە قارىيالماسلىق 没脸见人 / يۈزىدە كۈلكە ئوينىماق 满面笑容 / ئادەمنىڭ يۈزىگە قارىما ، سۆزىگە قارا．〈谚〉别瞧人脸，要听人言。②面子、情面 ③〈数〉面积：چەمبەرنىڭ يۈزى 园的面积 ④物体表面、物体上部的一层：سۇ يۈزى 水面 / يەر يۈزى 地面 / سۈتنىڭ يۈزى 奶皮子 ⑤刃：پالتا يۈزى 斧刃 / يۈزىنى چىقارماق 开刃儿 ⑥(河、渠的)岸，边：تاڭ ئاتقۇچە دەريانىڭ ئۇ يۈزىگە ئۆتۈۋالساق بولاتتى．天亮之前我们到达河的对岸就好了。⑦当面：سۆزۈڭ بولسا يۈزىگە دە．有话要当面讲。ئۇ ئەخمەتنىڭ يۈزىدىلا ھېلىقى خەتنى يىرتىۋەتتى．他当着艾合麦提的面把那封信撕了。

يۈز ئاچماق ①揭面纱 ②展现：ئالدىمىزدا يەنە بىر يېڭى مەنزىرە يۈز ئاچتى．一片新的景色又展现在我们面前。

يۈز بەرمەك 发生：قاتناش ھادىسىسى ～ 发生交通事故 / سۇ ئاپىتى ～ 闹水灾 / قەھەتچىلىك ～ 闹饥荒

يۈز تاپماق 有脸面：ئۇلار ماتا سودىسى بىلەن تۇرپان بازىرىدا يۈز تاپقانىدى．他们靠做大布生意在吐鲁番市场上有了脸面。

يۈز تۇتماق 趋向、走向：ھالاكەتكە ～ 走向灭亡 / كۈندىن - كۈنگە چۈشكۈنلۈككە ～ 日趋没落

يۈز چۈشمەك 丢脸、丢面子：يۈزۈم بەك چۈشۈپ كەت-

تى . 了人丢太我 。

يۈز چىدىماسلىق 思意好不، 开不磨، 于耻، 于羞：
ئۇنىڭ خاتالىقى بار ئىكەن ، تەنقىد قىلىشقا كېرەك ، يۈزۈڭ چىد-
دىمايدىغان نېمىسى بار ؟ 什有، 评批该应就你误错有他
么磨不开的 ؟ ئۇنىڭدىن سوراۋېرىشكە يۈزۈم چىدىمىدى . 不我
好意思再问她 。

يۈز چىدىماق 不害羞، 不怕难为情، 好意思： شۇن-
داق گەپ قىلىشقا ئۇنىڭ يۈزى چىدىدى . 亏他好意思说出
那样的话 。

يۈز سوپۇن 香皂

يۈز قارشىلىقى 〈物〉 表面电阻

يۈز قارىماق 看面子： ئۇ دادامغا يۈز قاراپ ، باشقىچە گەپ
قىلالمىدى . 他看我父亲的面子没有说别的话 。

يۈز كۆرمەك 表示得子女或得到某种机会： پەرزەنت
يۈزى كۆرمىگەن ئادەم 没有子女的人 / مەكتەپ يۈزى كۆرمە-
گەن ئادەم 没上过学的人

يۈز كۆرۈشمەك 见面، 会面، 会见： مەن ئۇنى بىلد-
مەن ، ئەمما يۈز كۆرۈشمىگەن . 我知道他، 但从来没有见
过面 。 مېھمانلار بىلەن ~ 会见客人

يۈز كېلەلمەسلىك ①碍于情面، 拉不下脸، 破不
开情面： دادامغا بۇ گەپنى دېيىشكە يۈز كېلەلمىدىم . 对父亲
说这话我破不开情面。②对不起، 对不住： سىزگە يۈز
كېلەلمەيدىغان يەرلىرىم بولسا ، كەچۈرەرسىز . 有对不起你的
地方请原谅 。

يۈزگە سالماق 不给面子، 当面提出، 当面说： ھا-
زىرغىچە ھېچكىم مۇنداق گەپنى يۈزىمىزگە سالغان ئەمەس . 到
现在为止谁也没有当面说过这话。②数落، 奚落

يۈزگە سەت 脸上不光彩، 丢面子

يۈزگە سۈرتمەك 往脸上抚摩(表示思念، 敬仰之
意)： ئۇ پەرىدەنىڭ سۈرىتىنى يۈزىگە يېنىش - يېنىشلاپ سۈرت-
تى . 他拿着排日代的照片一次又一次地往脸上抚摩。

يۈزگە قارىماسلىق 不理睬： ھەممە ئادەم ئۇنىڭ يۈزىگە
قارىمايدىغان بولدى . 大家都不理睬他了 。

يۈزگە قارىيالماسلىق 没脸见人： ئۇ شۇنىڭدىن كېيىن
سەمەتنىڭ يۈزىگە قارىيالمايدىغان بولۇپ قالدى . 从此之后他
再没脸见赛麦提了 。

يۈز ماي 香脂، 搽脸油، 雪花膏

يۈز نېرۋىسى 〈生理〉 面部神经

يۈز نېرۋىسى پالەچى 〈医〉 面神经瘫痪، 面瘫

يۈز ئۆرۈمەك 翻脸، 背叛، 背弃： ئۇلار يۈز ئۆرۈدى .

他们翻脸了 。 خەلقتىن ~ 背叛人民 / ۋەتەندىن ~ 背弃
祖国

يۈزى بار 〈成〉 有面子، 有威望的

يۈزى تۆكۈلمەك 〈成〉 丢脸، 丢面子

يۈزى تۇۋەن 〈成〉 腼腆، 脸皮嫩： بۇ قىزنىڭ ~ .
这姑娘的脸皮嫩 。

يۈزى چوڭ 〈成〉 面子大： بۇ قېتىم ئۆزلىرىنىڭ يۈز-
لىرى چوڭ كەلدى . 这次您面子大 。

يۈزىدە تۈكى بار 〈成〉 翻脸不认人的، 翻脸无
情的

يۈزىدىن قان قاچماق 〈成〉 脸无血色

يۈزىدىن ئوت ياناماق (羞得)脸上火辣辣的

يۈزىدىن يۈزىگە 当面

يۈزى سۈرۈن 脸色阴沉

يۈزى قارا 〈成〉 忘恩负义的، 无情无义的： ~
ئادەم 无情无义的人

يۈزى قالماسلىق 丢尽脸： سېنىڭ تۈپەيلىڭدىن يۈزۈم قال-
مىدى . 因为你我丢尽了脸 。

يۈزى قېلىن 厚脸皮

يۈزى قىزارماق 脸红： مۇنداق گەپنى قىلىشقا يۈزۈڭ قى-
زارمامدۇ ؟ 你说这样的话脸不红吗 ？

يۈزى كەتمەك 丢脸： يۈزۈم كېتىدىغان ئىشنى ھەرگىز
قىلمايمەن . 我绝不会做丢脸的事 。

يۈزىگە چىقماق 显露在脸上

يۈزىگە قارا سۈۋىماق = يۈزىگە قارا سۈركىمەك

يۈزىگە قارا سۈركىمەك 往脸上摸黑

يۈزىگە قان يۈگۈرمەك 脸有血色

يۈزى نېپىز 脸皮薄

يۈزىنى ئايىماق 顾面子

يۈزىنى تۆكمەك 〈成〉 败坏名声، 丢脸

يۈزىنى دېمەك 讲情面

يۈزىنى سىيپىماق 抹脸： دەسلەپتە بىر ئاز يۈز قارىدىم ،
كېيىن ئاچچىقىم كېلىپ ، يۈزۈمنى سىيپىۋېتىپ ، قىلىدىغان گەپ-
نىڭ ھەممىسىنى قىلدىم . 开头我还顾着点面子، 到后来
一生气، 便抹下脸来، 把要说的话全说了 。

يۈزىنى قويماسلىق 威信扫地، 丢尽脸： سىلى ئادەم-
نىڭ يۈزىنى قويمىدىلا جۇمۇ . 你给我们丢尽了脸 。

يۈزىنى قىلماق 给面子، 赏脸： يۈزۈمنى قىلىڭ ، ئۇنى
تىللىماڭ . 给我一个面子، 别骂他 。

يۈزىنى كۆتۈرەلمەسلىك 抬不起头来، 没脸见人：

سادىق شۇنىڭدىن كېيىن يۇرت ئالدىدا يۈزنى كۆتۈرەلمىدى . 从此后萨迪克在众人面前就不抬起头来了。

يۈزنى يەر قىلماق ＜成＞丢脸，使颜面扫地

يۈزنى يەرگە ئۇرماق = يۈزنى يەر قىلماق

يۈزى ئوچۇق 已婚的，出嫁的

يۈزى ئېچىلماق 已婚

يۈزى يورۇق 脸上光彩

يۈزى يوق 不要脸

يۈز - ئابروي 〔静〕脸面，声望，威信：يۈز - ئابرويى تۆكۈلمەك 威信扫地

يۈزئاچقۇ 〔静〕揭面纱礼（维吾尔族习俗，婚后第二天男方邀请双方亲朋好友给新娘揭面纱）

يۈزە 〔静〕肤浅，浅薄，短浅，浮皮潦草，表面：تونۇشى ~ ئادەم 见识短浅的人 / خىزمىتى ~ ئىشلىمەك 干工作浮皮潦草 / مەسىلىگە ~ قارىماق 看问题肤浅

يۈزە باشقۇرۇش 粗放经营

يۈزەكى 〔静〕肤浅的，表面的，浮泛的，浅薄的，浅陋的：~ چۈشەنچە 肤浅的见解 / ~ قاراش 浅陋的看法 / ~ بىلىم 知识浮泛 / ~ ھەل قىلىش بىلەن تۈپتىن ھەل قىلىشنى تەڭ تۇتماق 标本兼治

يۈزەلىك 〔静〕表面性

يۈزبېشى 〔静〕百户长，百夫长

يۈزبېگى 〔静〕百户侯

يۈزتۇرا 〔静〕当面，面对面：~ ئېيتماق 当面讲

يۈزچە 〔静〕当面，面对面

يۈزچى 〔静〕＜古＞两面派，败类

يۈز - خاتىر 〔静〕情面，面子

يۈز - خاتىر قىلماق 讲情面，顾面子

يۈزدەيۈز 〔静〕完全，百分之百：سېنىڭ دېگەنلىرىڭ ~ توغرا . 你说的完全对。ئۇ تەشكىلنىڭ تاپشۇرۇقىنى ~ ئورۇنلىدى . 他百分之百地完成了组织交待的工作。

يۈزسىز 〔静〕不要脸的，无耻的，不害臊的：يوقال كۆزۈمدىن ، ~ ! 滚开，你这个不要脸的！ھوي يۈزسىزلەر ، دادامنى نېمە دەپ باغلاشتىڭ ؟ 嗐，无耻之徒，你们为什么捆绑我父亲？

يۈزسىزلىك 〔静〕无耻行径，无赖行为

يۈزسىزلىك قىلماق 耍赖，不要脸

يۈز - قول 〔静〕手脸：بالام يۈز - قولۇڭنى يۇ . 孩子，去洗手洗脸。

يۈز - كۆز 〔静〕脸面：يۈز - كۆزى قىزىرىپ كەتمەك 面红耳赤 / يۈز - كۆزى قان بولۇپ كەتمەك 血流满面

يۈزلەپ 〔静〕成百地

يۈزلەپ - مىڭلاپ 〔静〕成百上千：~ خەلق مەيدانغا كىرىدى . 成百上千的人涌入广场。

يۈزلەشتۈرمەك «يۈزلەشمەك» 的使动态：مەمەتنى چاقىرىپ ئۇنىڭ بىلەن يۈزلەشتۈرۈڭ . 叫麦麦提来和他对质。

يۈزلەشتۈرۈلمەك «يۈزلەشتۈرمەك» 的被动态

يۈزلەشمەك 〔动〕对质：ئەگەر ئۇ تېنىۋالىدىغان بولسا ، شۇ تاپتىلا يۈزلىشەلەيمەن . 如果他要抵赖，我现在就可以跟他对质。

يۈزلەندۈرمەك «يۈزلەنمەك» 的使动态

يۈزلەندۈرۈلمەك «يۈزلەندۈرمەك» 的被动态

يۈزلەنمەك 〔动〕面向，朝向，趋向：يېزىلارغا ~ 面向农村 / زاۋاللىققا ~ 趋于没落 / بۇ زاۋۇت كىچىكلىكتىن چوڭلۇققا ، ئاددىيلىقتىن مۇكەممەللىككە يۈزلەندى . 这个工厂已由小到大，由简陋趋于完善。

يۈزلۈك[1] 〔静〕①脸的，面的：ئاق ~ قىز 白皙脸庞的姑娘 / بىر ~ قەغەز 单面纸②有面子的：~ ئادەم 有面子的人③(乐器的)皮面：راۋابنىڭ يۈزلۈكى 热瓦甫的琴面④(商队营帐上盖的)毡子

يۈزلۈك[2] 〔静〕百分的，一百

يۈزلۈك نومۇر تۈزۈمى ＜教＞百分制

يۈزلۈك ئۆلچەش خانىسى ＜数＞百分位

يۈزلىگەن 〔静〕上百的，成百的：~ ھارۋا 上百辆车

يۈزلىگەن - مىڭلىغان 〔静〕成千上万

يۈزلىنىش 〔静〕趋势，趋向：تەرەققىيات يۈزلىنىشى 发展趋势 / ~ سىزىقى 趋势线

يۈزلىنىشچان 〔静〕指向的

يۈزلىنىشچانلىق 〔静〕＜心＞指向性

يۈزلىنىشمەك «يۈزلەنمەك» 的共同态

يۈزمۇ - يۈز 〔静〕当面，面对面：~ سۆزلەشمەك 当面谈，面谈 / ~ ئوقۇتۇش 面授 / ~ توقۇنۇشماق 面对面发生冲突

يۈزىسىدىن 〔助〕为，为了……起见：مەكتەپ قۇرۇلغانلىقىنىڭ 20 يىللىقىنى تەبرىكلەش ~ چاقىرىلغان يىغىن . 为纪念学校成立二十周年而召开的会议。ئۇ ئېھتىيات ~ شەخسەن ئۆزى بۇ ئىشقا ئارىلاشتى . 为了慎重起见他亲自过问了此事。

يۈزىنچى 〔静〕第一百：~ نومۇر 第一百号

يۈسۈن 〔静〕＜植＞藻：دېڭىز يۈسۈنى 海藻

يۇسۇنسمان 〔静〕 的状藻
يۇسۇنسىمان زەمبۇرۇغ 菌状藻
يۇشەك 〔静〕<古> 的滑平، 的滑光
يۇك[1] 〔静〕 ①货物، 驮子: ~ توشۇماق 运货، 驮运 / ~ باسماق 货装 / ~ چۈشۈرمەك 货卸 / تۆگە سىلكىنسە ئې- شەككە ~ چىقار . <谚> 驮一驴毛، 抖一抖子身驼骆 ②担子، 负担③<物>载负، 荷负 。走不驮
يۇك ئاپتوموبىلى 车货، 车重载
يۇك بولماق 成为负担، 成为包袱، 成为累赘
يۇك پاراخوتى 轮货
يۇك ترانسپورتى 运货
يۇك قىلماق 当成负担، 当成包袱: بۇ ئىشنى ئۆزۈڭگە يۈك قىلىۋالمىغىن . 你不要把这事当成负担。
يۇك[2] 〔静〕<古> 羽毛
يۇك - تاق 〔静〕 行李، 行装، 行囊
يۇكچى[1] 〔静〕 装卸工
يۇكچى[2] 〔静〕<古> 搬运工، 搬运夫
يۇكخانا 〔静〕 货场، 货舱
يۇكسەك[1] 〔静〕 高的، 高峻的، 高大的، 高度的، 高尚的، 崇高的: ~ ئۇبراز 高大的形象 / ~ ئەمگەك قىزغىن- لىقى 高度劳动热情 / ~ ئاڭ - سەزگۈ 高度觉悟 / ~ غايە 高尚的理想 / ~ نام 崇高的称号
يۇكسەك[2] 〔静〕<古> 顶针
يۇكسەكلىك «يۇكسەك[1]» 的名词形式
يۇكسەلدۈرمەك «يۇكسەلمەك» 的使动态: يېزا ئىگىلىكىنى ~ 把农业搞上去
يۇكسەلدۈرۈشمەك «يۇكسەلدۈرمەك» 的共同态
يۇكسەلدۈرۈلمەك «يۇكسەلدۈرمەك» 的被动态
يۇكسەلمەك 〔动〕 提高، 上升، 高涨: ئاممىنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى يۇكسەلدى، سانائەت چوقۇم يۇكسىلىشى كېرەك . 群众的文化水平提高了، 工业一定要上去。 ھەرقايسى ئەل خەلقلىرىنىڭ ئازادلىق ھەرىكىتى يۇكسەلمەكتە . 各国人民的解放运动正在高涨。
يۇكسىز 〔静〕 未装货的: ~ ۋاگون 空车厢 / ~ ماشىنا 空驶
يۇكلەتمەك «يۇكلىمەك» 的使动态
يۇكلەشمەك «يۇكلىمەك» 的共同态
يۇكلەنمەك ① «يۇكلىمەك» 的被动态: تۆگىگە يۇكلەنگەن يۇك 骆驼驮的驮子 ②肩负، 压到، 落到: پۈتۈن ئائىلىنىڭ يۇكى ئۇنىڭغا يۇكلەندى . 全家庭重担都落在了他的

上肩。
يۇكلۈك 〔静〕 装了货的: ~ ھارۋا 装了货的车
يۇكلىمە 〔静〕 ①<语>语气词②负载的، 荷载的
يۇكلىمە ئەينەك <地> 载玻璃
يۇكلىمە باج <经> 转嫁税
يۇكلىمە دولقۇن <物> 载波
يۇكلىمەك 〔动〕 ①驮، 驮载: كارۋانلار تۆگىلەرگە ماللىرىنى يۇكلەپ يولغا چىقتى . 商队给骆驼驮上货物上路了。②压، 到، 使负担: ئۆز ئىشىنى بىراۋغا ~ 把自己的事压到别 人身上 / ئېغىر ۋەزىپە ~ 委以重任
يۇكۈندۈرمەك «يۇكۈنمەك» 的使动态: بالىنى ~ 让孩子 跪下
يۇكۈندۈرۈشمەك «يۇكۈندۈرمەك» 的共同态
يۇكۈندۈرۈلمەك «يۇكۈندۈرمەك» 的被动态
يۇكۈنمەك 〔动〕 跪: دادام قەبرە يېنىغا يۇكۈندى . 父亲在坟 前跪下了。
يۇكۈنۈشمەك «يۇكۈنمەك» 的共同态: ئىككىسى تەڭلا يۇكۈ- نۈشتى . 二人同时跪下了。
يۇگەن 〔静〕 辔، 辔头
يۇگەن سالماق ①戴(马)勒، 戴马嚼子: ئاتقا ~ 给 马戴上马勒(嚼子)②<转>束缚، 控制
يۇگەنسىز 〔静〕 ①脱缰的: ~ ئات 脱缰的马②<转> 不受约束، 难以控制的، 难以驾驭的، 桀骜不驯的: ~ بالا 不受约束的孩子 / ~ دەريا 难以控制的河流
يۇگەنسىزلىك «يۇگەنسىز» 的名词形式
يۇگەنلەتمەك «يۇگەنلىمەك» 的使动态
يۇگەنلەنمەك «يۇگەنلىمەك» 的被动态
يۇگەنلىك 〔静〕 戴笼头的: ~ ئات 戴笼头的马
يۇگەنلىمەك 〔动〕 ①戴笼头: ئاتنى ~ 给马戴笼头② <转>遏制، 遏止، 治理: دەريا سۈيىنى ~ 遏制河水 泛滥 / ئۇرۇش ئىغۋاگەرچىلىكىنى ~ 遏止战争挑衅
يۇگرۇم 〔静〕<古> 跑一次的距离
يۇگۇر 〔静〕<古> 黍، 稷
يۇگۇرتمەك ① «يۇگۇرمەك» 的使动态: ئاتنى ~ 让马奔 跑 / سەن ئادرېسنى خاتا ئېيتىپ بېرىپ، مېنى بىكاردىن - بە- كار يۇگۇرتتۇڭ . 你把地址搞错了، 害得我白跑一趟。 ②派، 打发: مەنسۇرنى ھازىرلا گۆشكە يۇگۇرت . 你现在就 打发曼苏尔去买肉。 ئۇنى چاقىرىپ كېلىشكە بىر بالىنى يۇگۇرتتۇۋەتتىم . 我打发一个孩子去把他叫来。
يۇگۇرگەن 〔静〕<古> 驿卒، 邮差، 信使

يۈگۈرمەك 〔动〕 ①跑、奔跑：جېنىنىڭ بارىچە ~ 拼命
跑 / بىر بالا يېنىمدىن تېز يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ كەتتى . 有个小
孩从我身旁很快地跑过去了。 ئۇيان - بۇيان ~ 跑来
跑去②跑(为某种事务而奔走)： مەن ئەلنىڭ ئىشىنى
تاشلاپ قويۇپ خۇسۇسىي ئىشقا يۈگۈرمىدىم . 我没有丢下众
人的事而跑私事。③浮现、露出： چىرايىغا كۈلكە ~
脸上浮现笑容、喜形于色④扫(眼睛很快地左右移
动)： ئۇنىڭ كۆزلىرى قىسقا يېزىلغان خەت ئۈستىدە يۈگۈردى .
他的目光在一封短信上扫了一眼。⑤来劲儿、起劲
儿： ئۇ كىنو دېسە يۈگۈردۇ . 一说电影他就来劲儿。
⑥伸向： ئۇنىڭ قوللىرى پىيالىغا يۈگۈردى . 他的手伸向
茶碗。 ئىشىنىڭ ئاسىنىغا ~ 挑轻活儿
يۈگۈرۈش ئايىغى 〈体〉 跑鞋
يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى 〈体〉 赛跑
يۈگۈرۈش يولى 〈体〉 跑道

يۈگۈرۈشمەك «يۈگۈرمەك» 的共同态： ئۇلار دەرەخزارلىققا قا-
راپ يۈگۈرۈشتى . 他们向树林跑去。

يۈگۈرۈك 〔静〕 善跑的： ~ ئات 善跑的马 / ئاياغ يۈگۈرۈ-
كى ئاشقا ، ئېغىز يۈگۈرۈكى باشقا . 〈谚〉 腿快好吃饭，嘴
快惹事端。
يۈگۈرۈك كەسلەنچۈك 〈动〉 石龙子

يۈگۈر - يېتىم 〔静〕 跑腿的、打杂的： يۈگۈر - يېتىمگە
ماڭماق 跑腿、打杂 / ~ ئىش 打杂的事

يۈگۈر - يېتىمچى 〔静〕 跑腿的、打杂的

يۈلۈگ 〔静〕〈古〉 须发整洁的

يۈلگۈ 〔静〕〈古〉 剃刀、剃发刀

يۈنمۈ 〔静〕〈语〉 韵母
يۈنمۈ ئاخىرى 〈语〉 韵尾
يۈنمۈ بېشى 〈语〉 韵头
يۈنمۈ مەركىزى 〈语〉 韵腹

يۈننەن 〔静〕〈地〉 云南
يۈننەن كىرىشى 〈植〉 滇羌活

يۈۋمەك 〔动〕〈古〉 提供、供给

يۈۋۈش 〔静〕〈古〉 馈赠、帮助

يىپەك[1] 〔静〕〈方〉 爱说闲话者、拨弄是非者

يىپەك[2] 〔静〕〈古〉 ①贫贱②淘气、顽皮

يىپەكلىمەك 〔动〕〈古〉 变调皮、变淘气

يىپىكىن 〔静〕〈古〉 紫红、深褐

يىپىشتۇرماق «يىپىشماق» 使动态： پۇتقا لاي يىپىشتۇرۇۋال-
ماق 让脚上沾泥巴 / پەنجىرىگە قەغەز ~ 给窗户粘(贴)
上纸

يىپىشتۇرۇشماق «يىپىشتۇرماق» 的共同态

يىپىشتۇرۇلماق «يىپىشتۇرماق» 的被动态

يىپىشقاق[1] 〔静〕 ①黏的、有黏性的、有黏着力的、有
附着力的： يېلىم ناھايىتى ~ . 胶水很黏。 ~ لاي 黏糊
糊的泥②爱缠磨的： ~ بالا 爱缠磨的小孩
يىپىشقاق ئاقار جىسىم 〈物〉 黏性流体
يىپىشقاق ئاققوناق 〈植〉 糯高粱
يىپىشقاق باكتېرىيە 〈生〉 黏细菌
يىپىشقاق بېلىق 〈动〉 鲇鱼
يىپىشقاق تىل 〈语〉 黏着语
يىپىشقاق دانچە 〈物〉 粘粒
يىپىشقاق رەڭدار پەرۋانە 〈动〉 螟夜蛾
يىپىشقاق زەمبۇرۇغ 〈生〉 黏菌
يىپىشقاق غازتاپان 〈植〉 腺毛委陵菜
يىپىشقاق قۇرت 〈动〉 黏虫
يىپىشقاق كۆممىقوناق 〈植〉 糯玉米
يىپىشقاق گۈرۈچ 〈植〉 糯米

يىپىشقاق[2] 〔静〕〈植〉 鹤虱

يىپىشقاقلىق 〔静〕〈化〉 黏度

يىپىشقاقئوت 〔静〕〈植〉 猪殃殃

يىپىشماق[1] «ياپماق» 的共同态

يىپىشماق[2] 〔静〕 ①粘、粘附、粘连： لاي چاپىنىمغا يىپىشىپ
قالدى . 泥粘到我的衣服上了。②(衣服)绷得紧： ئۇ-
نىڭ كىيىمى بەك تار ، بەدىنىگە يىپىشىپ تۇرىدۇ . 他的衣服
太瘦，穿在身上绷得紧紧的。 تېرىسى ئۇستىخىنىغا يىپى-
شىپ تۇرىدىغان ئادەم 瘦得皮包骨头的人③缠、缠磨：
سەن ماڭا يىپىشما ! 你别缠我！ باللار ھەمىشە چوڭ كىشىلەر-
گە يىپىشىۋالىدۇ . 孩子们老是缠磨大人。 يىپىشقاندىن
قاچ ، قاچقاننى قوغلا . 〈谚〉 缠你的人应远离，躲你的
人应追求。④依偎、依附： بالا ئانىسىنىڭ باغرىغا يىپىشى-
ۋاپتۇ . 孩子依偎在母亲怀里。 ئۇ بىزگە يىپىشماي تۇرىدۇ .
他疏远我们。
يىپىشىش قەۋىتى 附着层
يىپىشىش كۈچى 〈物〉 附着力

يىپىششماق «يىپىشماق[2]» 的共同态

يىپىشىق 秘 〔静〕〈方〉 讨厌的、厚脸皮的

يىپىق 〔静〕 ①关着的、闭着的、捂住的： ئىشىك ~ 门关
着 / يۈزى ~ ئايال 捂着脸的女人②秘密的、非公开
的： ~ يىغىن 密会议

يېپىق ئارىلىق 〈数〉闭区间

يېپىق بوغۇم 〈语〉闭音节

يېپىق تەكشىلىك 〈数〉闭平面

يېپىق توپلام 〈数〉闭集

يېپىق خەت 密信

يېپىق سوت 〈法〉秘密审判

يېپىق سىستېما 封闭系统

يېپىق قازان يېپىق پېتى قالماق 〈成〉不走露风声，不张扬：بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى سۈرۈشتۈرىدىغان ئادەم بولمىغاندىن كېيىن، يېپىق قازان يېپىق پېتى قېلىۋەردى. 既然没有人追究此事的原由，那就没走露风声。

يېپىق قۇدۇق 〈矿〉暗井

يېپىق مېۋە 〈植〉闭果

يېپىق ھالقا 〈电〉闭环

يېپىق ئويمانلىق 〈地〉闭合盆地

يېپىق ئىگىلىك 〈经〉封闭型经济

يېپىق ئىمتىھان 闭卷考试

يېپىقلىق 〔静〕关着的，盖着的，罩着的：~ دېرىزە 关着的窗户 / ~ تۇۋاق 盖着的锅盖

يېپىلماق ① «ياپماق» 的被动态：ئىشىك ـ دېرىزىلەر يېپىلدى. 门窗关闭了。ماگىزىن يېپىلدى. 商店关门了。يىغىن غەلىبىلىك يېپىلدى. 会议胜利闭幕了。ھېلىقى دۇكان ئاللىقاچان يېپىلىپ قالغانىدى. 那个商店早已倒闭了。② 盖，掩盖，罩，遮盖，覆盖：ئاغرىققا يېپىلغان يوتقان يەرگە چۈشۈپ كېتىپتۇ. 盖在病人身上的被子掉到地下去了。يېپىلغان ھەقىقەت 被掩盖的真象 / ئەينەك ياپقۇچ بىلەن ~ 用玻璃罩子罩着 / ئاشلىقنىڭ ئۈستىگە بورا يېپىلدى. 粮食用席子遮盖起来了。

يېپىنچا 〔静〕①覆盖物②衣物，披风，斗篷

يېپىنچا پەردە 〈生〉覆膜

يېپىنچا قاتلام 〈地〉覆盖层

يېپىنچا ئورمان 森林覆被

يېپىنچا ئۆسۈملۈك 〈生〉植被

يېپىنچاقلاتماق «يېپىنچاقلىماق» 的使动态

يېپىنچاقلاشماق «يېپىنچاقلىماق» 的共同态：ئۇلار پەلتۇلىرىنى يېپىنچاقلىشىپ، يۈگۈرگىنىچە ماشىنا تەرەپكە كەتتى. 他们披着大衣，径直朝汽车方向跑去。

يېپىنچاقلىماق 〔动〕披：چاپاننى ~ 披上衣服

يېپىنماق «ياپماق» 的自复态：ئۇ چاپىنىنىڭ ئۈستىگە كونا ھەربىي جۇۋا يېپىنىۋالغانىدى. 他在衣服上面披了一件旧军大衣。

يېپىنىشماق «يېپىنماق» 的共同态

يېپىنچىسىز 〔静〕无覆盖的，无盖覆物的：سەمەت كېسەكنى تەكيە قىلىپ، ~ ئۇخلاشقا مەجبۇر بولدى. 赛麦提不得不拿土坯当枕头，身上什么也没盖就睡下了。

يېتەرسىز 〔静〕不足，不够：خىزمەت تەجرىبىسى ~ 工作经验不足 / يولداشلاردىن ئۆزۈمنىڭ ~ يەرلىرىمنى كۆرسىتىپ بېرىشنى ئۈمىد قىلىمەن. 我希望同志们指出我的不足之处。

يېتەرسىز سان 〈数〉不足数

يېتەرسىزلىك 〔静〕不足之处

يېتەرلىك 〔静〕足够，充分，充裕，充足：~ ۋاقىت 足够的时间 / ~ دەم ئالماق 充分休息 / بىزنىڭ ۋاقتىمىز ~. 我们的时间很充裕。ئاشلىقنى ~ تەييارلىۋالماق 粮食准备得很充裕 / خىراجەت ~. 经费充足。بۇ كىتابلار سىنىڭ ئوقۇشۇڭغا ~. 这些书够你读的。

يېتەرلىك ئاساس 〈逻〉充足理由

يېتەرلىك سان 〈数〉足数

يېتەرلىك شەرت 〈逻〉充分条件

يېتەرلىك يېغىن 充沛降水

يېتەكچى 〔静〕①指导者②指导的，领导的，带领的：~ كۈچ 领导力量

يېتەكچى ئايروپىلان 〈军〉长机

يېتەكچى باھا 〈经〉指导价格

يېتەكچى پىلان 〈经〉指导性计划

يېتەكچى چاق 〈机〉主动轮，导轮

يېتەكچى دىئالېكت 〈语〉基础方言

يېتەكچى سۆز 〈语〉主导词

يېتەكچى مۇئەللىم 〈教〉导师，指导老师

يېتەكچىلىك 〔静〕指导，领导，引导

يېتەكچىلىك قىلماق 指导，领导，引导：بالىلارغا توغرا يېتەكچىلىك قىلىش كېرەك. 要正确指导孩子们。

يېتەكلەتمەك «يېتەكلىمەك» 的使动态

يېتەكلەشمەك «يېتەكلىمەك» 的共同态

يېتەكلەنمەك «يېتەكلىمەك» 的被动态

يېتە ـ يەتمەي 〔静〕不到，不够：بىر يىلغا ~ بىر باللىق بولۇپ قالدىم. 还不到一年我已有了一个孩子。

يېتو 〔静〕〈方〉带头的马

يېتۈك 〔静〕完美，尽善尽美，博学，高超：~ ئۇستا 手艺高超的师傅

يېتىپ - قوپا 〔静〕势均力敌，差不多，相当：ئۇنىڭ بالىلىرى بىر - بىرىگە ~ چوڭ بولۇپ قالدى. 他家的几个孩子一个赶着一个都长大了。

يېتەكلىمەك 〔动〕①带动，带领，指引 ②导航

يېتەكلەش پونكىتى <医>①导医站 ②<交>导航站

يېتەكلەش دەرسى <教>辅导课

يېتەكلەش ئېكرانى <电>导航屏幕

يېتىپ - قوپۇپ 〔静〕起居，住宿：ئۇ مەكتەپتە ~ ئوقۇيتتى. 他在学校住宿。

يېتىرقاشماق «يېتىرقىماق» 的共同态：باللار مەندىن يېتىرقىشىپ، يوتقانىنىڭ ئىچىگە پۈركىنىۋېلىشتى. 孩子们怯生，见了我都钻到被子里去了。

يېتىرقىماق 〔动〕怕生，认生，怯生：بۇ بالا يېتىرقايدۇ. 这孩子怕生。

يېتىشتۈرمەك ①«يېتىشمەك» 的使动态：ئارقىدا قالغانلارنى ئىلغارلارغا ~ 使后进赶上先进 / بىر ئايلىق مائاشنى يېتىشتۈرۈپ خىراجەت قىلماق 使一个月的工资够花销 ②培养，培育，培植，造就：كادىرلارنى ~ 培养干部 / ئالما كۆچىتىنى ~ 培育苹果苗 / ئىختىساس ئىگىلىرىنى ~ 造就人才

يېتىشتۈرۈلمەك «يېتىشتۈرمەك» 的被动态：بۇ يىل رايونىمىزدا 150 مو يەردە كۆچەت يېتىشتۈرۈلدى. 今年我区培育了150亩树苗。

يېتىشسىز = يېتەرسىز

يېتىشسىزلىك = يېتەرسىزلىك

يېتىشماق «ياتماق» 的共同态：ئۇلار سوزۇلۇپ يېتىشتى. 他们伸着腿睡觉。

يېتىشمەسلىك 〔静〕短缺

يېتىشمەسلىك ئىقتىسادشۇناسلىقى <经>短缺经济学

يېتىشمەك 〔动〕①追上，赶上，撵上：ئىلغارلارغا ~ 赶先进 / باشقىلار يېتىشىپ كېلىشتى. 别人赶上来了。 مەن ئۇنىڭغا يېتىشەلمەيمەن. 我撵不上他。②达到，到得，等到：مەقسەتكە ~ 达到目的 / بىز ئاخىر بۈگۈنكىدەك بەختلىك كۈنلەرگە يېتىشتۇق. 我们终于等到了今天这样的幸福日子。③够：ۋاقىت يېتىشمەيدۇ. 时间不够。④成长：ئۇ مۆنەۋۋەر ئوقۇغۇچى بولۇپ يېتىشتى. 他成长为一名优秀学生了。⑤表示在某个方面达到相当水平：ئۇ ئۇيغۇر تىلىدا يېتىشىپ قالدى. 他维吾尔语相当精通了。 سىز يېتىشىپ قاپسىز. 你的水平相当不错了。

يېتىلەتمەك «يېتىلمەك» 的使动态：بوۋاي ئۆكۈزنى سايىمغا يېتىلىتىپ، مەھەللىگە بىللە كەلدى. 老大爷叫萨依木牵上犍牛一同来到了村里。

يېتىلەشمەك «يېتىلمەك» 的共同态：كۆپچىلىك ئاتلىرىنى يېتىلىشىپ، ئۇنىڭ ئىزىدىن يولنى داۋام قىلىشتى. 大伙牵着马，踏着他的足迹继续赶路。

يېتىلەك 〔静〕牵，领：بۇ يېتىلەككە ئۆگەنگەن تاي. 这是一匹习惯了牵的马驹。

يېتىلەكلىك 〔静〕牵着的，领着的：~ ئات 牵着的马

يېتىلەنمەك «يېتىلمەك» 的被动态

يېتىلدۈرمەك «يېتىلمەك» 的使动态

يېتىلمەك 〔动〕①长成，成熟：يېڭى بىر ئەۋلاد پەن - تېخنىكا خادىملىرى يېتىلمەكتە. 新的一代科技工作者正在成长起来。 ھەممە جەھەتتىن ~ 各方面成熟 / يېتىلگەن تەجرىبە 成熟的经验 / يېڭى ۋەزىيەت يارىتىشنىڭ شەرت - شارائىتى پىشىپ يېتىلدى. 开创新局面的条件已经成熟。②发达，发育：ئەقلىي جەھەتتىن ~ 智力发达 / بالا ناھايىتى تېز يېتىلدى. 孩子发育很快。

يېتىلىش دەۋرى <地>成年期

يېتىلىش مەزگىلى <生>发育期

يېتىلىش ئىرسىيەتشۇناسلىقى 发育遗传学

يېتىلىمەك 〔动〕①领：بالىنى يېتىلەپ باغچىغا بارماق 领着孩子上公园 / گۈلەمخان نەۋرىسىنى يېتىلەپ كەلدى. 古莱姆罕领着孙子来了。②牵：بۇرنىدىن ~ 牵着鼻子走 / ئۇ كالىنى يېتىلەپ ئېتىزغا ماڭدى. 他牵着牛往地里走去。

يېتىم[1] 〔静〕①孤儿：ئوغۇل ~ 孤儿 / قىز ~ 孤女 / يېتىمنىڭ ئاغزى ئاشقا تەگسە، بۇرنى قاناپتۇ. <谚>孤儿嘴刚挨上饭碗，鼻子就出了血；喻"人倒了霉喝凉水都塞牙。" ②孤独：ئۇ شۇ تاپتا ئۆزىنى تولىمۇ ~ ھېس قىلدى. 此刻他感到十分孤独。③失去母亲的：قوزا ~ 失去母羊的羊羔 / موزاي ~ 失去母牛的牛犊

يېتىم ئاقساقال <成>爱逞能的人，爱管闲事的人

يېتىم قالماق ①成为孤儿：ئۇ ئاتا - ئانىسىدىن كىچىكلا يېتىم قالغانىدى. 他自幼失去父母成了孤儿。②孤立，孤立无援：بۇ مەسىلىدە چاۋار ئۆزىنىڭ يېتىم قالغانلىقىنى ھېس قىلدى. 恰瓦尔感到自己在这个问题上已陷于孤立。

يېتىم قول 儿指六

يېتىم قوۋۇرغا 骨肋根二十弟数上从

يېتىم قىلماق 儿孤为成使: باللىرىڭىزنى يېتىم قىلىشقا كۆڭلىڭىز قانداق ئۇنايدۇ؟ 孤为成们子孩让心忍么怎你 ؟呢儿

يېتىم ھەققى 产遗(的儿孤给留)

يېتىم ئوچاق 灶炉便轻(的用中途旅)

يېتىم ئوغلاق <骂> 子孩的娘没

يېتىم[2] 〔静〕 方地的到传能音声 يەر ~ ئۈن :的到达能

يېتىمچى 〔静〕 人乡离

يېتىمچىلىك 〔静〕 ①孤儿生活: سەمەت يېتىمچىلىكنىڭ دەردىنى تازا تارتتى . 赛麦提吃够了失去父母的苦楚。②孤苦伶仃、背井离乡

يېتىمسىرەتمەك «يېتىمسىرىمەك» 态动使的

يېتىمسىرەشمەك «يېتىمسىرىمەك» 态同共的

يېتىمسىرىمەك 〔动〕 感到孤单、感到孤独: ياقا يۇرتتا يېتىمسىرەپ يۈرمەك 在异乡感到孤独

يېتىملىك 〔静〕 孤苦、孤苦无依、孤苦伶仃: ~ ھېس قىلماق 感到孤独 / يېتىملىكتە ياشىماق 过孤苦伶仃的生活

يېتىم - يېسىر 〔静〕 孤儿寡母

يېتىنچان 〔静〕<方> 慈祥的、慈心的、心软的、对人关怀备至的

يېر 〔静〕<古> 一种纺织品

يېرچۇ 〔静〕<古> 陵、墓

يېرىق 〔静〕 缝裂、隙、口裂、罅裂: ياغاچنىڭ يېرىقى 木头的裂缝

يېرىق تاڭلاي <医> 裂腭

يېرىق جىلغا <地> 断裂谷

يېرىقچە 〔静〕 小裂缝

يېرىقچە ياپراق <植> 裂片

يېرىقلىق 〔静〕 裂开的、劈开的: ~ ئوتۇن 劈开的柴火

يېرىلغا 〔静〕<植> 山杨

يېرىلما 〔静〕 ①劈理、板状构造②断裂的、劈裂的

يېرىلما بەلۋاغ <地> 断裂带

يېرىلماق 〔动〕 ①裂: قولۇم سوغۇقتا يېرىلىپ كەتتى . 我的手冻裂了; 我的手冻得裂口了。 ئىشىك ئېتىدىغان ياغاچ يېرىلىپ كەتتى . 做门的木料裂缝了。②劈、披: بۇ بامبۇك خادا يېرىلىپ كەتتى . 这根竹竿披了。③皱: يۈزۈم يېرىلىپ كەتتى . 我的脸皱了。

يېرىلغۇدەك بولماق <成> 气炸了肺: ئۇ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولدى . 他听了这话差点儿气炸了肺。

يېرىم 〔静〕 ①半: ~ ئالما 半个苹果 / ئالدىنقى ~ يىل 上半年 / بۈگۈن يېنىمدا ~ يارماقمۇ يوق . 我今天身上半文钱也没带。 بۇ ئالمىنىڭ يېرىمى قىزىل، يېرىمى كۆك . 这个苹果半边红，半边绿。 ئەتىگەنكى شەپەق ئاسماننىڭ يېرىمىنى قىزارتتى . 朝霞映红了半边天。 ~ كۈننىڭ يېنىشى يوق . <谚> 时过半日不复回。②难过、伤心: مېنىڭ كۆڭلۈم ~ بەك . 我太伤心了。

يېرىم ئاپتوماتىك مىلتىق <军> 半自动步枪

يېرىم ئارال <地> 半岛

يېرىم ئاقما جىسىم 半流体

يېرىم ئانتىگېن <生> 半抗原

يېرىم ئاۋاز <艺> 半音

يېرىم ئايسىمان قالپاق <医> 半月板

يېرىم ئايسىمان كلاپان <医> 半月瓣

يېرىم ئايلانما نەيچە <医> 半规管

يېرىم باھا 半价

يېرىم بۇلۇڭ <数> 半角

يېرىم پارازىت <生> 半寄生物

يېرىم پالەچ <医> 半身不遂、偏瘫

يېرىم پلاتفورما <地> 半地台

يېرىم پەش <语> 顿号

يېرىم تەكشىلىك <数> 半平面

يېرىم تەييار مەھسۇلات 半成品

يېرىم تۇتۇلۇش <天> 偏食: ئاينىڭ يېرىم تۇتۇلۇشى 月偏食 / كۈننىڭ يېرىم تۇتۇلۇشى 日偏食

يېرىم تۇراقلىق بارخان <地> 半固定沙丘

يېرىم تۈز سىزىق <数> 半直线

يېرىم جان 半死不活

يېرىم چاتقال <植> 半灌木

يېرىم چەمبەر <数> 半圆

يېرىم چىرىندى <农、地> 半腐殖质

يېرىم خوردىلىق ھايۋانلار تىپى <动> 半索动物门

يېرىم دەۋرىي بەلۋاغ <物> 半周期带

يېرىم دىدار 半个面: خەت ~ . 书信犹如见了半个面。

يېرىم زەئىپلىشىش دەۋرى <地> 半衰期

يېرىم زىگوتا <生> 半合子

يېرىم سايە <天> 半影
يېرىم سوزۇق تاۋۇش <语> 半元音
يېرىم سۈزۈك پەردە <物> 半透膜
يېرىم شار <数> 半球
يېرىم فېئودالىق جەمئىيەت 半封建社会
يېرىم قورساق 半饱
يېرىم كۆچمەن چارۋىچىلىق 半游牧
يېرىم كۈنلۈك مەكتەپ <教> 半日制学校
يېرىم كېچە 半夜
يېرىم ماشىنىلاشتۇرۇش <机> 半机械化
يېرىم مۇستەملىكە 半殖民地
يېرىم مېتال <化> 半金属
يېرىم نەم كىلىمات 半湿润气候
يېرىم ھەمراھلىق رۇدا <矿> 伴生矿
يېرىم ھوشسىزلىق <医> 半昏迷
يېرىم ئوچۇق ئارىلىق <数> 半开区间
يېرىم ئوق <数> 半轴
يېرىم ئۆتكۈزگۈچ <物> 半导体
يېرىم ئۆتكۈزگۈچلۈك پلاستىنكا <电> 半导体基片
يېرىم ئۆتكۈزگۈچلۈك لازېر نۇر ئاپپاراتى <物> 半导体激光器
يېرىم ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي <动> 半细毛羊
يېرىم يالىڭاچ 光着半截身子的，衣不蔽体的: ~ بالا 光着半截身子的孩子
يېرىم يول 半途，半道，中途，半截: يېرىم يولدا ئوقۇشنى تاشلاپ قويماق 半途中断学业，中途辍学/ ئۇنىڭ سۆزىنى يېرىم يولدا ئۈزۈۋېتىپ چىقىپ كەتتىم . 我半截打断了他的话便出去了。
يېرىم يېپىق دېڭىز <地> 半封闭海
يېرىم يېپىق ئويمان <地> 半封闭盆地
يېرىم يېمىرىلىش دەۋرى <物> 半衰期

يېرىملاتماق «يېرىملىماق» 的使动态

يېرىملاشتۇرماق «يېرىملاشماق» 的使动态

يېرىملاشتۇرۇلماق «يېرىملاشتۇرماق» 的被动态

يېرىملاشماق 〔动〕变成一半，剩一半，过半: تۈن يېرىملاشقان بولسىمۇ ، ئۇنىڭدىن ھېچ خەۋەر بولمىدى . 夜已深了，但他仍没有任何消息。

يېرىملىماق 〔动〕成为一半，剩下一半: ساماۋاردىكى سۇ يېرىملاپ كەتتى . 茶炊里的水少了一半。 خالتىدىكى ئۇن يېرىملاپ قاپتۇ . 口袋里的面粉剩下一半了。

يېرىم - يارتا 〔静〕半拉，半截: ~ ئىشلىمەك 干半拉事 / ~ گەپ 半截话 / ~ بىلمەك 一知半解 / ~ پىشماق 半生不熟 / ~ ئىشەنمەك 半信半疑，将信将疑

يېرىندى 〔静〕①劈柴，劈碎的柴片 ②劈好的，劈开的: ~ ئوتۇن 劈好的柴

يېزا 〔静〕①农村，乡村: يېزىدا ماكانلاشماق 在农村安家落户 ②乡(我国行政区划的基层单位): يېزىغا چۈشمەك 下乡 / ~ ئارقىلىق شەھەرنى قورشىماق 农村包围城市

يېزا ئامانەت - قەرز كوپېراتىپى <经> 农村信用合作社
يېزا پۇل مۇئامىلىسى <经> 农村金融
يېزا جەمئىيەتشۇناسلىقى 农村社会学
يېزا سودا بازىرى <经> 农贸集市，农贸市场
يېزا كرېدىتى <经> 农村信贷
يېزا مائارىپى <教> 乡村教育
يېزا مەكتىپى <教> 农村(乡村)学校
يېزا ئۆرپ - ئادەتلىرى 村风民俗
يېزا ئىگىلىك ئارخېئولوگىيىسى 农业考古学
يېزا ئىگىلىك بوغالتىرلىقى 农业会计
يېزا ئىگىلىك بىئولوگىيىسى <经> 农业生物学
يېزا ئىگىلىك تۇپراقشۇناسلىقى 农业土壤学
يېزا ئىگىلىك جۇغراپىيىسى 农业地理学
يېزا ئىگىلىك دۆلىتى 农业国
يېزا ئىگىلىك سۇغۇرتىسى <经> 农业保险
يېزا ئىگىلىك كرىزىسى <经> 农业危机
يېزا ئىگىلىك كىلىماتى <气> 农业气候
يېزا ئىگىلىك ماشىنا - سايمانلىرى 农业机具
يېزا ئىگىلىك ھاشاراتشۇناسلىقى 农业昆虫学
يېزا ئىگىلىك ئېكولوگىيىسى 农业生态学
يېزا ئىگىلىكى 农业: يېزا ئىگىلىك بايلىقى 农业资源
يېزا ئىگىلىك ئىستاتىستىكىسى <经> 农业统计学
يېزا ئىگىلىك ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 农业经济学
يېزا ئىگىلىكىنى ماشىنىلاشتۇرۇش 农业机械化
يېزا ئىگىلىكىنى ئېلېكترلەشتۈرۈش 农业电气化
يېزا ئىگىلىكىنى ئىجتىمائىيلاشتۇرۇش 农业社会化

يېزا ـ بازار 〔静〕 镇乡: ~ كارخانىسى 业企镇乡

يېزا ـ سەھرا 〔静〕 村农

يېزا ـ قىشلاق 〔静〕 村乡، 庄村

يېزا ـ كەنت 〔静〕 村乡

يېزا ـ ياۋان 〔静〕 村乡، 庄村

يېزەك 〔静〕<方> 击冲، 击打، 斥训، 责斥

يېزى 〔静〕<植> 子椰

يېزى مۇراباسى <食> 酱子椰

يېزىداش 〔静〕 乡同

يېزىشماق «يازماق» 的共同态: ئوقۇغۇچىلار ماقالە يېزىشۋاتات. تى . 学生们在正写文章。

يېزىق 〔静〕 ①文字: لاتىن يېزىقى 拉丁文 / ئۇيغۇر يېزىقى 维吾尔文 / ~ تۇرى 文种 ②书面: ~ خاتالىقىنى تۈزەت. مەك 改正笔误

يېزىق تەرجىمىسى 笔译

يېزىق تىلى <语> 书面语

يېزىق ئۆزگەرتىش 文字改革

يېزىق ئۇستىلى 写字台

يېزىقچىلىق 〔静〕 写作: ~ دەرسى 写作课

يېزىقسىز 〔静〕 没有文字的، 没有文字记载的: ~ دەۋر 没有文字的时代

يېزىقشۇناس 〔静〕 文字学家

يېزىقشۇناسلىق 〔静〕 文字学

يېزىقلىق 〔静〕 ①有文字的: ~ مىللەت 有文字的民族 ②写着: ئۇ تىزىملىكتە مېنىڭ ئىسمىمۇ ~ ئىكەن. 那份登记表上也写着我的名字。

يېزىلماق ① «يازماق» 的被动态: ماڭا يېزىلغان خەت 写给我的信 ②订، 登记: ژۇرنالغا ~ 订杂志 / ئەسكەرلىككە ~ 报名当兵 / زايومغا ~ 认购公债

يېزىلىق 〔静〕 ① 农村的، 乡村的، 乡的: ئىككىمىز بىر ~. 我们俩是一个乡的。 ~ ھۆكۈمەت 乡政府 ②农村人

يېسسى 〔静〕 扁的: ~ بىلەزۈك 扁手镯

يېسسى بۇرمىلىق قۇلۇلە <动> 扁卷螺

يېسسى بېلىق <动> 鳊鱼

يېسسى پىيزەك <植> 扁莎草، 侧偏莎

يېسسى تۇمشۇق ئاق قوتان <动> 扁嘴白鹭، 白琵鹭

يېسسى تۇمشۇق قارا باش قوتان <动> 扁嘴黑头鹭، 黑脸琵鹭

يېسسى ئېگەك 扁锉

يېسسىلاتماق «يېسسىلىماق» 的使动态

يېسسىلاشماق «يېسسىلىماق» 的共同态

يېسسىلانماق «يېسسىلىماق» 的被动态

يېسسىلىماق 〔动〕 压扁، 轧扁، 砸扁، 弄扁: پولاتنى ~ 把钢轧扁

يېسسىمۇق 〔静〕<植> 扁豆

يېسسىۋېلەك 〔静〕<植> 白菜

يېسىر 〔静〕 寡妇

يېسىقاق 〔静〕<矿> 金矿砂层下面的岩石层

يېشىرقىماق 〔动〕 变贫瘠: يەر بارغانسېرى يېشىرقاپ كېتىپ. تۇ . 土地变得越来越贫瘠。

يېشىق 〔静〕 ①软弱无力، 精疲力尽②贫瘠的

يېشىقماق 〔动〕<方> 由于水进得太多)失去地力

يېشىك 〔静〕 解开的، 解出的

يېشىكسىز 〔静〕 难解的، 难以解答的: ~ سوئال 难解的题

يېشىكلىك 〔静〕 解开的، 开着的: تاغارنىڭ ئاغزى ~ ئىد. كەن . 麻袋口开着。

يېشىل 〔静〕 绿的، 绿色的، 青色的: ~ ئوت 绿草، 青草 / ~ بوياق 绿颜料، 孔雀绿 / ~ قارىغاي 青松

يېشىل باش چىۋىن <动> 绿头苍蝇

يېشىل باش ئۆردەك <动> 绿头鸭

يېشىل بېلىق <动> 青鱼

يېشىل پاقا <动> 青蛙

يېشىل پىگمېنت <生> 绿色素

يېشىل تارىشا جىنىس <地> 绿片岩

يېشىل تاشپاقا <动> 绿海龟

يېشىل تاشلىق كىتاب 绿皮书

يېشىل توز <动> 绿孔雀

يېشىل تورۇلغا <动> 绿鸠

يېشىل جىنىس <地> 绿岩

يېشىل چاي 绿茶

يېشىل چېت <植> 绿篱

يېشىل چىراغ 绿灯

يېشىل چىراغ ياقماق 开绿灯: كىممۇ بىزگە يېشىل چى. راغ يېقىپ بېرىدۇ دەيدىلا، يەندىلا ئۆز كۈچىمىزگە تاياد. دۇق . 你说有谁会给我们开绿灯، 还不是靠咱们自力更生。

يېشىل قۇرت <动> 螟虫، 大青虫

يېشىل كۋارتس 青金石

يېشىل ماش چىۋىنى <动> 绿豆蝇

يېشىل ئوغۇت <农> 绿肥

يېشىل ئوغۇت زىرائىتى <农> 绿肥作物

يېشىل ئۆسۈملۈك <生> 绿色植物

يېشىل ياقۇت 绿宝石

يېشىل يالپۇز <植> 留兰香

يېشىل يوسۇن <植> 绿藻

يېشىل يىڭناغۇچ <动> 草蜻蜓

يېشىل يىلان <动> 竹叶青蛇

يېشىلقات 〔静〕<植> 常山、黄常山、鸡骨常山

يېشىلكۆك 〔静〕<古、植> 芹菜

يېشىللىق «يېشىل» 的名词形式

يېشىلمەك ① «يەشمەك» 的被动态: ئارغامچا يېشىلىپ كەتتى. 绳子解开了。 سوئال يېشىلدى. 题解出来了。 زۇكام يېشىلدى. 感冒痊愈了。 ② 醒(酒醉后神志恢复正常): مەستلىك يېشىلدى. 酒醒了。

يېشىم 〔静〕①结果、结局 ②<数> 解

يېشىن 〔静〕闪电

يېشىندۇرمەك «يېشىنمەك» 的使动态

يېشىندۇرۇلمەك «يېشىندۇرمەك» 的被动态

يېشىنمەك «يەشمەك» 的自复态: ئۇلار تەڭلا يېشىنىپ سۇغا سەكرەشتى. 他们同时脱衣服跳入水中。

يېشىنىشمەك «يېشىنمەك» 的共同态

يېغا 〔静〕战乱、变乱、祸乱: ~ ياغماق 发生战乱 / ~ ياندىن قوپار، بالا قېرىنداشتىن. <谚> 乱从身边起，祸从同胞来；喻同"没有家贼，引不来外鬼"。

يېغىر 〔静〕①鞍疮: ~ قەيەردە، چىۋىن شۇ يەردە. <谚> 鞍疮在哪儿，苍蝇就在那儿；喻同"苍蝇不叮无缝的蛋"。② <转> 疮疤、痛处、短处: تۆگە قانچە، يېغىرى شۇنچە. <谚> 骆驼有多大，鞍疮有多大；喻同"大有大的难处"。

يېغىرىغا تەگمەك <成> 揭疮疤、刺到痛处: بۇ سۆز ئۇنىڭ يېغىرىغا تەگدى. 这话刺到了他的痛处。

يېغىرىغا تۇز سەپمەك 往伤口撒盐: ئادىلنىڭ يېغىرىغا تۇز سېپىدىغان ئىشلار بۇنىڭ بىلەنلا تۈگىمىدى. 往阿迪力伤口撒盐的事并没有到此为止。

يېغىرىنى ئاچماق 揭疮疤、揭短、揭老底

يېغىرىنى تاتىلىماق = يېغىرىغا تەگمەك

يېغىرىنى ياپماق <成> 遮丑

يېغىرىدان 〔静〕遍体疮疤

يېغىلىق 〔静〕干戈不断、战乱: ~ كۈندە يات ياخشى. <谚> 战乱之日生人好。

يېغىن 〔静〕<气> 降水

يېغىن بەلۋېغى <气> 降水带

يېغىن مىقدارى <气、地> 降水量

يېقىشلىق 〔静〕赏心悦目的

يېقىشماق[1] «ياقماق[1]» 的共同态

يېقىشماق[2] «ياقماق[3]» 的共同态

يېقىقسىز 〔静〕未点燃的: ئۆيدە چىراغ ~ قاپتۇ. 家里灯没有点着。

يېقىقلىق 〔静〕点燃的: ~ شام 点燃的蜡烛

يېقىلغۇ 〔静〕燃料: قاتتىق ~ 固体燃料 / سۇيۇق ~ 液体燃料

يېقىلغۇ باتارىيىسى 燃料电池

يېقىلغۇ كان ياتىقى 燃料矿床

يېقىلغۇ ماتورى <机> 内燃机

يېقىلغۇ ماي 燃油

يېقىلغۇ ئورمىنى 薪炭林

يېقىلغۇلۇق 〔静〕备有燃料的、可作燃料的

يېقىلماق[1] «ياقماق[1]» 的被动态: ئوت يېقىلدى. 火点着了。

يېقىلماق[2] «ياقماق[3]» 的被动态

يېقىم 〔静〕够烧一次的: ئىككى ~ ئوتۇن 可烧两次的柴火

يېقىمسىز 〔静〕①难听的、不悦耳的、不顺眼的: ~ ئاۋاز 难听的声音 ②难闻的: ~ پۇراق 难闻的气味 ③令人厌恶的、令人讨厌的: ~ ئادەم 讨厌的人

يېقىمسىزلىق «يېقىمسىز» 的名词形式

يېقىملىق 〔静〕①悦耳的、动听的、好闻的: ~ پۇراق 好闻的气味 / ~ ئاۋاز 悦耳的声音 ②柔和的、柔媚的、和蔼的、清新的: ~ ھاۋا 清新的空气 / ~ چىراي 和蔼的容面 ③宜人的、亲切的: ~ مەنزىرە 景物宜人 / ~ باھار 艳阳天 / ~ كۈلۈپ قويماق 嫣然一笑

يېقىن 〔静〕近、靠近、附近、将近、临近、邻近: ~ دېڭىز 近海 / ~ قوشنا 近邻 / ~ يول 近路 / ئۆيىمىز مەكتەپكە ~. 我们家靠近学校。 يېقىنراق ئولتۇرايلى. 坐得靠近点儿。 ئۇنىڭ ئۆيى يېقىنلا بىر جايدا. 他家就住在附近。 يىغىنغا يۈزگە ~ ئادەم قاتناشتى. 将近100人参加了会议。 بىر - بىرىگە ~ پەنلەر 相近的科学 / ئۇ تەيخۇ كۆلىگە ~ ساناتورىيىدە تۇرىدۇ. 他住在临近太湖的一所疗

养院里。 مەملىكىتىمىزنىڭ شەرق تەرىپى ياپونىيىگە ~ . 我
国的东部跟日本邻近。 كوچىغا ~ ماگىزىن 临街的商
店 / ئىشەك ئالساڭ يېقىندىن ئال، خوتۇن ئالساڭ يىراقتىن .
<谚> 近处买驴，远处娶妻。 يىراقتىكى تۇغقاندىن يې-
قىندىكى قوشنا ياخشى . <谚> 远亲不如近邻。 بۇ ئىككى
ساۋاقداش بىر - بىرىگە ناھايىتى ~ . 这两个同学很亲近。
ئاكا - ئۇكىدەك ~ ئۆتمەك 亲如兄弟 / ئۇ ئىككىسى بەك
~ . 他俩非常亲密。

يېقىن ئارىدا 最近，即将: ئۇ ~ ئۈرۈمچىگە كەلمەكچى . 他即将来乌鲁木齐。

يېقىن بولماق 亲近，接近: يامان ئادەملەرگە يېقىن بولما . 不要接近坏人。

يېقىن تۇغقان 近亲

يېقىندىن بۇيان 近来: ئۇنىڭ خەۋىرىنى ھېچ ئالالمايۋاتىمەن . 近来他杳无音信。

يېقىندىن بېرى 近来，近日: ~ ئۇنىڭ خىزمىتى ناھايەتى ئالدىراش . 他近来工作很忙。

يېقىن شەرق <地> 近东

يېقىن قالماق 快到，不远: قەشقەرگە يېقىن قالدۇق . 我们快到喀什了；我们离喀什不远了。

يېقىن كەلمەك ① 相近，近似: ئۇلارنىڭ مىجەزى يېقىن كېلىدۇ . 他们的性格相近。 بۇ ئىككى رايوننىڭ شىۋىسى يېقىن كېلىدۇ . 这两个地区的方言相近。 سىزنىڭ ئېيتقانلىرىڭىز زادىلا يېقىن كەلمەيدۇ . 你讲的一点也不沾边。② 靠近，接近: توك سىمىغا يېقىن كەلمە . 别靠近电线。 ئۇ بىزگە يېقىن كەلمەيۋاتىدۇ . 他不肯接近我们。

يېقىن كۆرمەك 视为心腹，当作知己: ئۇ مېنى يېقىن كۆرۈپ ، كۆڭۈل سىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ . 他把我视为知己才讲自己内心的秘密。

يېقىن كۆرۈنۈش 近景

يېقىن نۇقتا <物> 近点

يېقىننى كۆرەلمەسلىك <医> 远视

يېقىن ئۆتمەك 交往密切，过从甚密: ئۇ بۇرۇن دادام بىلەن يېقىن ئۆتۈپتىكەن . 他从前同我父亲交往密切。

يېقىن يولىماق 过问，介入: ئۇ مۇھىم ئىشلاردا ئىبراھىمنى يېقىن يولاتمايدۇ . 重要事务他不让伊卜拉伊木过问。

يېقىنچىلىق 〔静〕 亲近，亲热，交情

يېقىنچىلىق قىلماق 亲近，亲热

يېقىنسىنماق 〔动〕 感到亲切，感到亲近: قىزچاق يېقىنسىنىپ مۇئەللىمگە سۆز قىلدى . 小姑娘感到亲近才跟老师讲话。

يېقىنقى 〔静〕 近的，最近的: ~ كۈنلەر 近日 / ~ يىللار 近年 / ~ نىشان 近期目标 / ~ يېڭى كىتابلار 最新近书 / ئۇنىڭ ~ ئەھۋالىنى بىلمەيمەن . 我不了解他的近况 / بۇ تېخى ~ گەپ . 这还是最近的话。

يېقىنلاتماق «يېقىنلىماق» 的使动态: ئۇ بېشىنى غوجىغا سەل يېقىنلىتىپ ، ئۇنىڭ قۇلىقىغا بىرنېمىلەرنى پىچىرلىدى . 他把头稍稍靠近霍加，对着他的耳朵悄悄说了些什么。

يېقىنلاشتۇرماق «يېقىنلاشماق» 的使动态: ئۇ قولۋاقنى قىرغاققا يېقىنلاشتۇرۇپ ، يەنە شۇ سۆگەتنىڭ تۈۋىدە توختاتتى . 他把船划到岸边，又停放在了那棵柳树下。

يېقىنلاشماق 〔动〕 ① 接近，靠近，拢靠: رەھبىرىي كادىرلار ئاممىغا يېقىنلىشىشى لازىم . 领导干部要接近群众。 ئۇنىڭ يېشى ئاتمىشقا يېقىنلاشتى . 他将近六十岁了。 پاراخوت ئاستا - ئاستا پىرىستانغا يېقىنلاشتى . 轮船慢慢地靠近了码头。 ئىككىنچى پاراخوتقا ~ 向另一只船拢靠 / كېمە قىرغاققا يېقىنلاشتى . 船靠近了岸。② 临近，临到: تۇغۇتى ~ 临产 / يىغىن يېقىنلىشىپ قالدى ، تېخى تەييارلىق قىلىپ بولالمىدىم . 临到开会了，我还没有准备好。③ 亲近，亲昵，亲热: ئۇ كىشىلەرگە سەمىمىي بولغاچقا ، ھەركىم ئۇنىڭ بىلەن يېقىنلىشىشنى خالايدۇ . 他对人诚恳，大家都愿意亲近他。 ئادىل بىلەن رەنا بارغانسېرى يېقىنلىشىۋاتىدۇ . 阿迪力跟热娜越来越亲热。

يېقىنلىق «يېقىن» 的名词形式

يېقىنلىق قىلماق 亲近，靠近: مەن ئۇنىڭغا شۇنچە يېقىنلىق قىلىپمۇ ، ئۇنىڭ بىرەر ئېغىز ئىللىق گېپىگە ئېرىشەلمىدىم . 我如此亲近他，却没有得到他一句暖人心的话。

يېقىنلىماق 〔动〕 ① 接近，临近: ئۇ تاشيولغا يېقىنلاپ كەلگەندە ، قانداقتۇر بىر توپ ناتونۇش كىشىلەر ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇۋالدى . 他临近公路时，一群陌生人挡住了他的去路。② 快到: ۋاقىت چۈشكە يېقىنلاپ قالغانىدى . 时间快到中午了。 تاشۋاي 20 ياشقا يېقىنلاپ قالدى . 塔什瓦依快到二十岁了。

يېقىن - يوۋۇق 〔静〕 远近亲邻，亲朋好友

يېكەن 〔静〕 <植> 蒲草，香蒲

يېكەن توخۇسى <动> 秧鸡

يېكەن توخۇلىرى ئائىلىسى <动> 秧鸡科

يېكەندە بۇرۇت ئالماق <成> 狡猾的

يېكەن سۇندۇكى <动> 水鹨

يېكەن سېرىق قۇشقىچى 鹀苇 <动>

يېكەن سېلىنچا 儿墩蒲

يېكەن قاپ 包蒲

يېكەن يەلپۈگۈچ 扇蒲

يېكەنچار 鱼小种一 <动>〔静〕

يېكەنداز 垫坐长〔静〕

يېكەنلىك 丛蒲〔静〕

يېگ 好更، 好稍 <古>〔静〕

يېگانە 的独孤①〔静〕: ~ كىشى 人的独孤 ②举世无双的: ئۇنىڭ بىرلا ئارزۇلۇق قىزى بار ئىكەن، ھۆسن ـ جامالدا ~ ئىكەن. 他仅有一个爱女，容貌举世无双。

يېگانىلىك 〔静〕 独孤: ئۇ بىردىنلا ~ ھېس قىلىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدى شۈركىنىپ كەتتى. 他突然感到一阵孤独，浑身战栗不已。

يېگەدمەك 〔动〕<古> 进改، 善改، 好变

يېگەن ـ ئىچكەن 〔静〕 吃饱喝足的، 吃了喝了的

يېگەن ـ ئىچكەندەك 〔静〕 结结实实的، 好吃好喝养的壮实的

يېگۈزمەك «يېمەك» 的使动态: بالىغا تاماق ~ 给孩子喂饭

يېگۈزۈلمەك «يېگۈزمەك» 的被动态

يېگۈسىز 〔静〕 不能吃的، 不想吃的

يېگۈلۈك 〔静〕 食物، 吃的东西: نان تۈگىدى، ئورنىڭىزدىن تۇرۇپ ~ تېپىپ كېلىڭ. 馕光了，你起来找点吃的东西来吧。

يېڭى 〔静〕①新的، 新鲜的، 新颖的، 新生的: ~ كىيىم 新衣服 / ~ ھايات 新生活، 新生命 / ~ كۆكتات 新鲜蔬菜 / ~ تۇخۇم 新鲜的鸡蛋 / ~ پىكىر 新颖的思想 / ~ كەسىپلەر 新生行业 / ~ شەيئى 新生事物 / ~ ئايىغ يېڭى بىلەن كونىنىڭ ئالمىشىشى 新陈代谢 / يېڭى كىيىپ، كونا يولدا ماڭماق 穿新鞋، 走老路 / چاپاننىڭ يېڭىسى ياخشى، دوستنىڭ كونىسى. <谚> 衣服新的好، 朋友老的好。②新近: مەن بۇ يەرگە ~ كەلدىم. 我是新近来到这儿的。

يېڭى ئاتالغۇ 新名词术语 <语>

يېڭى ئەدەبىيات 新文学 <文>

يېڭى پاي 新股 <经>

يېڭى پلاتونىزم 新柏拉图主义 <哲>

يېڭى پىكىر ئېقىمى 新思潮

يېڭى تاش قورال دەۋرى 新石器时代

يېڭى 4 ـ ئارمىيە 新四军

يېڭى دارۋىنىزم 义主文尔达新

يېڭى دېموكراتىزم 义主主民新

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب 命革义主主民新

يېڭى رومانتىزم 义主漫浪新 <文>

يېڭى رېئالىزم ①<文>新现实主义②<哲>新实在论

يېڭى زېلاندىيە 兰西新 <地>

يېڭى زېلاندىيە پالىكى 杏番 <植>

يېڭى كانتىزم 义主德康新 <哲>

يېڭى كلاسسىزم 义主典古新 <文>

يېڭى گېگېلچىلىق 义主尔格黑新 <哲>

يېڭى مەھسۇلات 品产新

يېڭى مۇستەملىكىچىلىك 义主民殖新

يېڭى مېخانىزم 论械机新 <哲>

يېڭى ھايات ئېرا تېمى 界生新 <地>

يېڭى ھاياتلىق نەزەرىيىسى 论机生新 <哲>

يېڭى ئىدېئالىزم 义主心唯新 <哲>

يېڭى ئىقتىسادشۇناسلىق 学济经新 <经>

يېڭى يىل 新年: يېڭى يىلغا بېغىشلىما 新年献词 / يېڭى يىلىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن! 恭贺新禧！

يېڭىچە 〔静〕 新的، 新式的، 新颖的: ~ تۇرمۇش ئۇسۇلى 新的生活方式 / ~ پاسون 新颖的样式 / ~ مەكتەپ 新式学校 / ~ داۋالاش ئۇسۇلى 新式疗法

يېڭىدىن 〔静〕 新近، 刚刚، 从新: ~ سېلىنغان ئىمارەت 新建的房屋 / ~ گۈللەنگەن سانائەت شەھىرى 新兴工业城市 / ئۇلار ئۆز تۇرمۇشىنى ~ باشلىماقچى. 他们要从新开始自己的生活。

يېڭىلاتماق «يېڭىلىماق» 的使动态

يېڭىلاشماق «يېڭىلىماق» 的共同态

يېڭىلانماق ① «يېڭىلىماق» 的被动态: مەكتەپنىڭ قىياپىتى يېڭىلاندى. 学校的面貌焕然一新。ئۈسكۈنىلەر ~ 设备更新 / بېلىقچىلارنىڭ كېمىلىرى ئۈزلۈكسىز يېڭىلانماقتا. 渔民的渔船在不断更新。200 مېتىرغا يۈگۈرۈشتە شەھەر رېكورتى يەنە يېڭىلاندى. 二百米赛跑又刷新了本市的纪录。

يېڭىلمەس 〔静〕不可战胜的، 战无不胜的، 无敌的: ~ ئارمىيە 战无不胜的军队

يېڭىلمەك «يەڭمەك» 的被动态: دۈشمەن يېڭىلدى. 敌人失败了。مۇسابىقىدە ~ 比赛输了

يېڭىلىشماق 〔动〕 失算، 失误: توختاڭ، سىز يەنە يېڭىلىش-

تېگىز . 慢着، 你又失算了 。

يېڭىلىق 〔静〕 ①新东西، 新事物: تېلېۋىزور ئەمدى ~ ھېسابلانمايدىغان بولۇپ قالدى . 电视如今已不是什么新鲜东西了 。 كونىلىقنى تاشلاپ ، يېڭىلىققا ئىنتىلمەك 弃旧图新 ②新闻، 新消息: بازاردا نېمە ~ بار ؟ 街上有什么新闻（新鲜事）? ③鲜: يېڭىلىققا ئېغىز تەگمەك 尝新، 尝鲜

يېڭىلىق تۇتماق 向亲友送时鲜(少量刚上市的应时新鲜蔬菜等物)

يېڭىلىق ياراتماق 创新

يېڭىلىقپەرۋەر 〔静〕 倡新的، 提倡新时尚的، 倡导新事物的

يېڭىلىماق 〔动〕 ①更新، 更换، 换新: ئۈسكۈنىلەرنى ~ 更新设备 / خىزمەت خادىملىرىنى ~ 更换工作人员 / چاينى ~ 重新倒上新茶 ②翻新: كونا كىيىمنى ~ 翻新旧衣服

يېڭىۋاشتىن 〔静〕 重新، 另行: ~ ئويلانماق 重新考虑 / ~ تەكشۈرمەك 重新审查 / ~ تىلغا ئالماق 重新提及، 重提 / ~ باسماق 重印 / ~ سۆھبەتنى باشلىماق 重开谈判 / ~ ئادەم بولماق 重新做人 / ~ ئورۇنلاشتۇرماق 另行安排 / ~ ئۇقتۇرماق 另行通知

يېڭىياچە 〔静〕 新的، 新式的، 新近的: بۇ كىشى بۇ يەرگە ~ ئوخشايدۇ . 这个人好象是新来这儿的 。

يېلىقماق 〈方〉〔动〕 厌烦، 腻

يېلىكمەك 〈方〉〔动〕 伤风، 受风

يېلىڭ - يالىڭاچ 〔静〕 衣裳单薄، 衣不遮体

يېلىڭ - يۇپۇڭ 〔静〕 衣不遮体

يېلىم 〔静〕 ①树胶②胶水، 糨糊

يېلىملاتماق «يېلىملىماق» 的被动态

يېلىملاشماق «يېلىملىماق» 的共同态

يېلىملانماق «يېلىملىماق» 的被动态

يېلىملىق 〔静〕 胶的

يېلىملىق تالا 〈生理〉 胶原纤维

يېلىملىق رەخت 胶布

يېلىملىماق 〔动〕 涂树胶، 涂胶水، 涂浆糊

يېلىن 〔静〕 (牲畜的) 乳房

يېلىن خالتىسى 乳房

يېلىن سالماق (临产前) 乳房胀大

يېلىنجاتماق «يېلىنجىماق» 的使动态

يېلىنجىماق 〔动〕 烧旺، 熊熊燃烧: ئوت يېلىنجاپ كەتتى . 火烧旺了 。 يېلىنجاۋاتقان ئوت 熊熊燃烧的烈火 / ئوتتەك قۇياش ئاسماندا يېلىنجىماقتا . 烈日当空燃烧 。

يېلىندۇرماق «يېلىنماق» 的使动态

يېلىنسىمان 〔静〕 乳房状

يېلىنسىمان بۇلۇت 〈气〉 乳房状云

يېلىنلىق 〔静〕 产奶多的، 乳房大的: ~ ئىنەك 产奶多的乳牛

يېلىنماق 〔动〕 哀求، 乞求، 求告، 央求: تىنچلىق يېلىنىش ئارقىلىق ئەمەس ، كۆرەش ئارقىلىقلا قولغا كېلىدۇ . 和平只能通过斗争取得، 而不能乞求 。 مەن ھەرقانچە يېلىنسامۇ ، ئۇ كۆنمىدى . 不管我怎么央求، 他总是不答应 。

يېلىنىپ - يالۋۇرۇپ 〔静〕 求告، 哀求، 求爷爷告奶奶

يېلىنىشماق «يېلىنماق» 的共同态

يېمەك[1] 〔静〕 食物، 食品

يېمەك[2] 〔动〕 ①吃، 食: تاماق ~ 吃饭 / گۆش ~ 食肉 / گۆشسىز تاماق ~ 吃素 / پۇقرا يۇمشاق بولسا ، ئۆلۈغ يەيدۇ ، ياغاچ يۇمشاق بولسا ، قۇرت يەيدۇ . 民软遭官欺، 木软被虫吃。〈谚〉 ئاش كەلسە يە ، سۆز كەلسە دە . 有饭就吃، 有话就说〈谚〉 ②侵吞: دۆلەت پۇلىنى يەۋالماق 侵吞公款 ③受، 挨: تاياق ~ 挨打 / كاچات ~ 挨耳光 / تەنقىد ~ 挨批评 / دەككە ~ 挨整 / ئوق ~ 饮弹، 中弹 / ئازار ~ 受委曲 / دەشنەم ~ 受辱 / پارا ~ 受贿 / ھاۋا ~ 吸空气 / ۋەھىمە ~ 受惊吓 ④蛀: بۇ كىيىمنى كۈيە يەپ كېتىپتۇ . 这件衣服被虫蛀了。 ⑤(锈)蚀، 浸透: تۆمۈرنى دات يېدى . 铁被锈侵蚀了。 تېرە ئاش يېدى . 皮子被鞣料浸透了 。 ئېكەك بۇ تۆمۈرنى يېيەلمەيۋاتىدۇ . 这块铁锉锉不动 。

يېگەن تۇزىنى ئاقلىماق 〈成〉 报答، 报恩، 报效

يېگەن ئېشى ئاش بولماسلىق 吃饭不香، 过不上安宁的日子: بالىسىنىڭ غېمىدە ئۇنىڭ يېگەن ئېشى ئاش بولمايۋاتىدۇ . 为孩子操心操得她吃饭都不香 。

يېگەن ئېشى مەيدىسىگە تەپمەك 〈成〉 忘恩负义

يېگىلى ئېغىز يوق (因东西太多)吃不过来

يېگىنى چىرايىغا چىقمايدىغان 吃不胖的: ئۇ ~ ئادەم ئىكەن . 他是一个吃不胖的人 。

يېمىگەن پوقى قالماسلىق 〈成〉 无恶不作، 坏事做绝، 劣迹斑斑: ئۇنىڭ بۇ يۇرتتا يېمىگەن پوقى قالمىدى . 他在乡里无恶不作 。

يېمىگەن مانتىنىڭ پۇلىنى تۆلىمەك 〈成〉 没吃包子، 却付包子钱; 喻"代人受过"

يېمەكلىك 〔静〕 食品: قوشۇمچە ~ 副食品

يېمەكلىك تازىلىقى 生卫品食

يېمەكلىك سانائىتى 业工品食

يېمەك - ئىچمەك 〔静〕 品食، 食饮

يېمەك - ئىچمەك تازىلىقى 生卫食饮

يېمەك - ئىچمەك شىركىتى 司公食饮

يېمەي - ئىچمەي 〔静〕 食缩衣节، 用俭吃省

يېمىز 〔静〕<方> 蹊鼠، 沟股腹

يېمىش 〔静〕 果鲜

يېمىش جىگدە 枣沙甜

يېمىش ئۈرۈك 杏甜

يېمىشلىك 〔静〕 有鲜果的: ~ باغ 园果 / ~ ياغاچنىڭ بېشى تۆۋەن. <谚> 实果累累的树枝总是下垂的。

يېنىپ - يېنىپ 〔静〕 再三، 反复، 反来复去: ~ سورىماق 反复问

يېنىچە 〔静〕 ①侧身: ~ ئولتۇرماق 侧身坐 / ~ ياتماق 侧身躺下 ②斜跨(两腿垂到一边): ئىشكتىن ~ كىرمەك 闪身进门 / ئىشەككە ~ مىنمەك 斜跨在驴背上

يېنىچە - قىرىچە تەگمەك <成> 旁敲侧击: شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار ماڭا يېنىچە - قىرىچە تېگىدىغان بولۇپ قېلىشتى. 从此他们就对我旁敲侧击了。

يېنىچلاپ 〔静〕 侧身: ~ ياتماق 侧身躺下

يېنىسۇنۇق 〔静〕<方، 动> 泉中小虾، 虾米

يېنىشتۇرماق «يېنىشماق» 的使动态

يېنىشچان 〔静〕 易燃的، 可燃的

يېنىشچان گاز 易燃气体، 燃气

يېنىشچان ماددا 易燃物

يېنىشچانلىق 〔静〕<化> 可燃性

يېنىشلاپ 〔静〕 反复地: ~ سورىماق 反复地问

يېنىشماق ① «يانماق[1]» 的共同态: ئۇلار بازاردىن يېنىشتى. 他们从街上返回了。②复婚: ئەر - خوتۇن ئىككىسى يېنىشىۋاپتۇ. 夫妇俩复婚了。③翻悔

يېنىق 〔静〕 亮着(灯): ياتاقتا چىراغ ~ تۇراتتى. 宿舍里灯亮着。

يېنىقلىق 〔静〕 亮着، 点燃着: ئۈستەل چىرىغى ~. 台灯亮着。 ~ شام 点燃着的蜡烛

يېنىك 〔静〕 ①轻، 捷轻، 快轻، 松轻، 微轻: ماي سۇدىن ~. 油比水轻。 ئۇنىڭ كېسىلى ~ ئەمەس. 他的病不轻。 ~ قەدەم تاشلىماق 迈轻捷的脚步 / ~ قەدەم 轻脚步 / ~ تال توزغىقى 轻飘飘的柳絮 / ~ دەسسەپ ماڭماق 轻手轻脚 / ~ ئىش 轻松的活儿 / مەكتەپ هاياتى ~ ئۆتۈۋاتىدۇ. 觉得学校生活很轻松。②轻浮، 浮躁، 急躁: ئۇ ~ خوتۇن. 她是一个急躁的女人。③易消化的: ~ تاماق 易消化的食物

يېنىك ئاتلېتىكا <体> 田径

يېنىك ئەمگەك 轻体力劳动

يېنىك بېتون <建> 轻质混凝土

يېنىك پىلىموت <军> 轻机枪

يېنىك تام <建> 轻型材料砌的墙

يېنىك تون <语> 轻声

يېنىك تۇمان <气> 轻雾

يېنىك تېپلىق ئاپتومات <军> 轻型冲锋枪

يېنىك جازا <法> 轻刑

يېنىك جىنايەت <法> 轻罪

يېنىك زەمبىرەك <军> 轻炮

يېنىك سىغىز تۇپراق <地> 轻粘土

يېنىك قورال <军> 轻武器

يېنىك قېتىشما <冶> 轻合金

يېنىك گاز 凝析气

يېنىك مۇزىكا <艺> 轻音乐

يېنىك مېتال 轻金属

يېنىك نېفىت 轻质油، 凝析油

يېنىك ئېلېمېنت <化> 轻元素

يېنىك يۈك <电> 轻负载

يېنىكلەتمەك ① «يېنىكلىمەك» 的使动态: يۈكنى ~ 减轻负担 / خەلقنىڭ دەردىنى ~ 减轻人民的疾苦 / يېنىكلىتىپ جازا بەرمەك 减轻处分، 减轻处罚 ②使感到轻松: سالقىن شامال تاشۋاينى خېلى يېنىكلەتتى. 凉风使塔什瓦依感到十分轻松。

يېنىكلەشتۈرمەك «يېنىكلەشمەك» 的使动态: دەرسنى ~ 减轻课程

يېنىكلەشمەك 〔动〕 ①减轻: ئىشچىلارنىڭ ئەمگەك سىجىللىقى يېنىكلەشتى. 工人的劳动强度减轻了。 ئۇنىڭ كېسىلى يېنىكلىشىپ قاپتۇ. 他的病势减轻了。②轻松، 轻省: مەن خېلى يېنىكلىشىپ قالدىم. 我可轻松多了。 ياردەمچى كەلگەندىن كېيىن، سىز خېلى يېنىكلىشىپ قالارسىز. 来了个助手، 你可以稍微轻省一点儿了。

يېنىكلەنمەك «يېنىكلىمەك» 的自复态

يېنىكلىك 〔静〕 率轻، 轻松، 轻浮: ~ بىلەن ئىش كۆرمەك 轻率从事 / ~ ھېس قىلماق 感到轻松

يېنىكلىك قىلماق 轻举妄动؛ 轻浮

يېنىكلىمەك 〔动〕 轻减①: دېھقانلارنىڭ سېلىقى يېنىكلىدى .
了轻减担负的民农。快松، 松轻②: ئۆزۈم خېلى يېنىك-
لەپ قالغاندەك تۇرىمەن . 了快松到感上身我 。

يېنى ـ ۋېلى 〔静〕<方> 右左، 近附، 周四، 围周

يېيىتما 〔静〕 的布散، 的开铺، 的开展

يېيىتما خىش <建> 砖面铺

يېيىتماق «يايماق» 的使动态: يولغا شېغىل ~ 碎上垫面路
子石 / قوتانغا توپا ~ 圈垫 / يەرگە قۇم ~ 沙铺上地
子 / سامان ~ 草麦开摊

يېيىتىلماق «يېيىتماق» 的被动态: ئۇ شېغىل يېيىتىلغان يولدا
ئاستا كېتىۋاتاتتى . 走行慢慢上路的子石碎着铺在他 。

يېيىشلىك 〔静〕 的口可، 的吃好①: ~ تاماق 饭的吃好
②能吃的 ، 食欲好: مېلىك ~ بولسا بەردى خۇدا ، خوتۇنۇڭ
~ بولسا ئۇردى خۇدا . <谚> 妻، 福赐达胡是吃能畜牲
。罚惩达胡是吃能子

يېيىشماق «يايماق» 的共同态: ئۇلار يوتقان ـ كۆرپىلىرىنى
ئاپتاپقا يېيىشتى . 了晒晾褥被把们他 。

يېيىشمەك «يېمەك» 的共同态

يېيىق 〔静〕 的着晾، 的开撑، 的开铺، 的开展، 的流漫

يېيىق بۇلۇڭ <数> 角平

يېيىق جۈملە <语> 句展扩

يېيىق سۇيى <农> 水头(的灌漫)

يېيىقلىق 〔静〕 的开撑، 的开铺، 的开摊: توخۇلار ~ بۇغ-
داينى يەپ كېتىپتۇ . 了吃子麦的开摊把鸡 。 ئۈستەلدە بۇ-
گۈنكى يېڭى گېزىت ~ تۇرۇپتۇ . 新的天今着开铺上子桌
。纸报

يېيىلدۇرماق «يېيىلماق» 的使动态: ئۇلار ئەندۈۋا بىلەن لايىنى
يېيىلدۇراتتى . 了开抹泥把刀瓦用们他 。

يېيىلما 〔静〕 的展伸، 的开伸

يېيىلما سىزىق <数> 线开伸

يېيىلماق ① «يايماق» 的被动态: خېمىر يېيىلدى . 开擀面
了。 ئېگىر يېيىلگەن ئارغامچا 子绳的服衣晾 / بۇ خەۋەر ھەش-
پەش دېگۈچە پۈتۈن شەھەرگە يېيىلدى . 功阵一只息消个这
夫就传遍了全市。②传开، 开展، 开漫: كۆز ئالدىمىزدا
كەڭ دالا يېيىلىپ ياتاتتى . 野田的阔广片一开展前眼。 سۇ
ھەر تەرەپكە يېيىلىپ ئاقتى . 了开流漫面四向水 。 تۇمان
پۈتۈن ئاسمانغا يېيىلدى . 天漫雾大。 بوغدايلىقنىڭ بىر ئۇچى
ئۇپۇققىچە يېيىلىپ تۇراتتى . 边天的远远到伸田麦 。③笼
罩، 临来، 临降: ئاينىڭ خىرە نۇرى دالىغا يېيىلغانىدى .
野原着罩笼光月的胧朦。 ئۇلار تۈن يېيىلغاندا ئىشنى توخ-
تاتتى . 工收才们他时临降幕夜 。

يېيىلمەك «يېمەك» 的被动态: تاماق يېيىلىپ بولغاندىن كې-
يىن ، ھېچكىم زۇۋان سۈرمىدى . 气吭有没也谁后饭完吃。

يېيىلىشچان 〔静〕 的展伸، 的开展

يېيىلىشچانلىق 〔静〕<物> 性展伸، 性展

يېيىم 〔静〕 张(的出擀): بىر ~ خېمىر 面张一

يى[1] 〔静〕<古> 脚针، (作工纫缝)线针

يى[2] 〔静〕<古> 的起一在缠، 的着缠紧

يىپ 〔静〕 线: ~ تۈرمەك 线绕 / يىپى ئۈزۈلگەن لەگلەك
筝风的线断 / مومايىنىڭ كۆزى تورلىشىپ ، يىڭنىگە ~ ئۆتكۈ-
زەلمەيدىغان بولۇپ قالدى . 针上不纫، 了花眼太太老 。

يىپ ئاسقۇ 器线吊(的用毯地织)

يىپ ئەشمەك 线搓

يىپ بازىرى <成> 乌، 腾腾乱، 哄哄乱، 纷纷乱
气瘴烟: ئاشۇ بىكار تەلەپلەرنىڭ تۆتىلا يىغىلسا ، بۇ يەرنى ~
قىلىۋېتىدۇ . 得闹就، 起一在聚一徒之闲好手游些这
。气瘴烟乌

يىپ ئۇچى 索线 <转>②头线①

يىپ ئېشىپ بېرەلمەسلىك <成> 自، 风下拜甘
秽形惭: ئۇ شاھماتقا بەك ئۇستا ئىكەن ، ئۇنىڭ ئالدىدا سىلى
بىلەن بىز يىپ ئېشىپ بېرەلمەيدىكەنمىز . 高在实艺棋的他
。风下拜甘有只我和你前面他在، 明

يىپ ئېگىرمەك 纺线

يىپىدىن يىڭنىسىگىچە سورىماق 破打، 底问根刨
沙锅问到底: سەن بۇ ئىشنى يىپىدىن يىڭنىسىگىچە سوراپ
نېمە قىلىسەن؟ 么什干底问根刨事件这对你؟

يىپەك 〔静〕 绸丝، 丝: خام ~ 丝生 / سۈنئىي ~ 丝造人

يىپەك ئاكاتسىيىسى <植> 欢合

يىپەك پاختا 棉丝

يىپەك تارتماق 缫丝

يىپەك توقۇلما 纺绢، 品织丝

يىپەك دەرىخى <植> 花缨马

يىپەك رەخت 绸绢

يىپەك يولى 路之绸丝

يىپەكچى 〔静〕 工丝缫

يىپەكچىلىك 〔静〕 业丝缫

يىپەكچىلىك فابرىكىسى 厂丝缫

يىپەز 〔静〕<生> 腺线

يىپسىز 〔静〕 的线有没① <转>② 的线无: ~ باغلانماق
系联地形无

يىپسىز بۆلۈنۈش <生> 裂分丝无

يىپسىمان 〔静〕 的形线

يىپسىمان باكتېرىيە <生> 菌状线

يىپسىمان مەڭ 痣状线

يىپسىمان ھايۋان <动> 物动形线

يىپسىمان يوپۇرماق <植> 叶形线

يىپقۇرت 〔静〕 虫线

يىپلىغ 〔静〕<古> 石信، 霜砒، 砷

يىپلىق 〔静〕 的丝، 的线

يىپلىق بۆلۈنۈش <生> 裂分丝有

يىپ - يىڭنە 〔静〕 线针

يىت 〔静〕 味油

يىت پۇراتماق 饼油炸(灵亡祀祭为)

يىت سالماق 饼油炸

يىتتۈرمەك «يىتمەك» 的使动态: ئۇ قەلەمنى يىتتۈرۈپتۇ . 他
。笔支一了失丢

يىتتۈرۈشمەك «يىتتۈرمەك» 的共同态

يىتمەك 〔动〕 ①失遗، 失丢: كىتاب يىتىپ كەتتى . 丢书
了 。 يىتكەن پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن . <谚> 子刀的了丢
把子是金的(比喻东西一丢، 身价倍增)。 ②消失،
不见: نەگە يىتىپ كەتتىڭ؟ 了你到不见么怎 ؟

يىتۈك 〔静〕<古> 物失丢، 物失遗

يىتىم 〔静〕<古> 籽麻胡

يىچى 〔静〕<古> 工纫缝، 者纫缝

يىداڭ 〔静〕<古> 味臭، 臭

يىدىشقاماق 〔动〕<古> 闻، 嗅

يىراغۇ 〔静〕<古، 艺> 手歌، 者奏弹器乐، 师乐

يىراق 〔静〕 远遥، 远: ~ ئاتا - بوۋىلار / 祖远 ~ تۇغقان
/ 戚亲房远، 亲远 ~ جاي / 方地的远遥 ئاتىنىڭ كۆچى
~ يولدا بىلىنەر . <谚> 力马知遥路。 يىراقتىكى تۇغقاندىن
يېقىندىكى قوشنا ياخشى . <谚> 邻近如不亲远 。 ئاشىقىقا
باغدات ~ ئەمەس . <谚> 远达格巴嫌不侣情。 ~ بولسا
كىشنىشەر ، يېقىن بولسا چىشلىشەر . <谚> 离远了叫، 靠
近了咬 。 يىراقتىن قىز ئالساڭ ئۆلىقىڭ تىنماس ، يېقىندىن
قىز ئالساڭ قولىقىڭ . <谚> 远处娶了媳骡马闲不了 ،
近处娶了媳耳根静不了 。 يېقىندىكى مولا بار مولا ، يىـ
راقتىكى مولا دامولا . <谚> 身边的毛拉是现成的毛
拉، 远处的毛拉才是大毛拉؛ 喻"同来远的和尚会念
经"。

يىراقتىن باشقۇرماق 控遥

يىراقتىن سېزىش <物> 感遥

يىراقتىن ئۆلچەش <物> 测遥

يىراق شەرق 东远

يىراققا سەكرەش <体> 远跳

يىراق قەدىمكى ئېرا <地> 代古远

يىراق كۆرۈنۈش 景远

يىراقنى كۆرەلمەسلىك <医> 视近

يىراقنى كۆرمەك 见远有

يىراقنى ئويلىماق 虑远谋深، 虑远

يىراقلاشتۇرماق «يىراقلاشماق» 的使动态: مەردان رۇقىيەمنى
ئۆزىدىن يىراقلاشتۇردى . 麦尔旦使茹柯耶远离了自己。

يىراقلاشتۇرۇشماق «يىراقلاشتۇرماق» 的共同态

يىراقلاشتۇرۇلماق «يىراقلاشتۇرماق» 的被动态

يىراقلاشماق 〔动〕 ①远离، 远疏: ناخشا ئاۋازى بارغانسېرى
يىراقلاشماقتا . 歌声越来越远去了。 پاراخوت قىرغاقتىن يىـ
راقلاشتى . 轮船远离了海岸。 مەن ئۇنىڭدىن مەقسەتلىك ھالدا
يىراقلاشتىم . 我有意和他疏远。 ②变远: بۇ يول بىلەن
ماڭساق ، يولىمىز يىراقلىشىپ كېتىدۇ . 走这条路的话، 路
会变远。

يىراقلىق «يىراق» 的名词形式

يىراقلىماق = يىراقلاشماق

يىراق - يېقىن 〔静〕 近远، 疏亲: ئۇ يىراق - يېقىنغا
تونۇلدى . 他远近闻名。 ~ دېمەي ، بىردەك مۇئامىلە قىلماق
不分亲疏، 一视同仁

يىراماق 〔动〕<古> 远疏، 离远، 开离

يىرايا 〔静〕<古> 方北، 边左

يىرتقۇچ 〔静〕 的猛凶

يىرتقۇچ دىنوزاۋۇر <动> 龙禽

يىرتقۇچ قۇش <动> 禽猛

يىرتقۇچ ھايۋان 兽猛

يىرتقۇچلۇق 〔静〕 的恶凶: ~ ئەپتى - بەشىرە 凶恶面
目، 狰狞面目

يىرتقۇزماق «يىرتماق» 的使动态

يىرتقۇزۇشماق «يىرتقۇزماق» 的共同态

يىرتقۇزۇلماق «يىرتقۇزماق» 的被动态

يىرتماق 〔动〕 撕، 破扯، 破撕، 毁撕: قەغەز ~ 撕
纸 / تامدىكى رەسىمنى يىرتىپ تاشلىماق 把画从墙上撕下
来 / بىر ۋاراق قەغەزنى يىرتىۋالماق 扯下(撕掉)一张
纸 / ساختا چۈمپەردىنى يىرتىۋەتمەك 撕下假面具 / تۆمۈر
رىشاتكا ئۇنىڭ يەڭلىرىنى يىرتىۋەتتى . 铁栏杆扯破了他的袖

子。 كېلىشىمنى يىرتىپ تاشلىماق 撕毁协议

يىرتىشتۇرماق 〔动〕 撕，扯破，撕破

يىرتىشماق «يىرتماق» 的共同态

يىرتىق 〔静〕 ①破的，撕破的，破碎的： ~ كىيىم 破衣服 / ~ قەغەز 破碎的纸 / ~ چاپان 破上衣 / ~ تۆشۈكتىن كۈلەر ، چۆمۈچ قازاندىن . <谚> 破缝笑窟窿，勺子笑铁锅；喻同"五十步笑百步"。 ئۆتۈكى ~ تۆرگە چىقالماس ، يېڭى ~ ئاش يېيەلمەس . <谚> 靴子破的坐不了上席，袖子破的吃不上佳肴。 ②损伤的： ~ پۇل 损伤的币，破币

يىرتىلماق «يىرتماق» 的被动态： ئايىغىم يىرتىلىپ كەتتى . 我的鞋破了。 كىيىمىڭ يىرتىلىپ كېتىپتۇ . 你衣服破了。

يىرتىنچۇ 〔静〕 <古> 世界，宇宙

يىرغۇزماق «يىرماق» 的使动态

يىرگەندۈرمەك «يىرگەنمەك» 的使动态： كىشىنى ~ 令人憎恶，令人憎恨

يىرگەنمەك 〔动〕 厌恶，憎恶： چىرىك ، چاكىنا ئىستىلدىن ~ 厌恶腐朽庸俗的作风

يىرگىنچ 〔静〕 憎恶，憎恨

يىرگىنچلىك 〔静〕 厌恶的，丑恶的，可憎的，令人作呕的： ~ قىياپەت 丑态 / ئەپتى - بەشىرىسى ~ 面目可憎

يىرگىنىشمەك «يىرگەنمەك» 的共同态

يىرماق 〔动〕 ①撕，撕裂： دەرەخ شېخىنى ~ 撕树枝 ②<转> 拒绝，回绝： ئۇ مېنىڭ گېپىمنى يىرمىدى . 他没有回绝我。 ③打断： ھارۋىكەشلەر شائىرنىڭ سۆزىنى يىرماي ، جىمجىت ئولتۇرۇپ ئاڭلاشتى . 车把式们没有打断诗人的话，静静地听着。

يىرۇمەك 〔动〕 <古> ①坏，变坏，变质 ②破坏，弄坏

يىرىشماق «يىرماق» 的共同态

يىرىق 〔静〕 ①裂缝 ②<生理> 腹股沟，鼠蹊

يىرىق چۈلۈك <机> 开口销

يىرىك 〔静〕 ①粗的，粗糙的： ~ ئىش 粗活 / ~ چاچ 粗发 / ~ ئۇن 粗面 ②大的，大型的，庞大的： ~ سانائەت 大工业 / ~ كارخانا 大型企业 ③大，巨（指在某方面有声望，有成就的人或指篇幅长或内容精深的著作）： ~ ئەسەر 巨著 ④粗重，繁重： ~ ئىشلەپچىقىرىش 繁重的生产

يىرىك باشقۇرۇش <经> 粗放经营

يىرىك تاش قورال 粗石器

يىرىك تالا 粗纤维

يىرىك تۈك 刚毛

يىرىك چىرىندى 粗腐殖质

يىرىك ساپال 粗陶

يىرىك ئىقتىساد <经> 大经济

يىرىك يېزا ئىگىلىكى <农> 大农业

يىرىكچىلىك 〔静〕 隔膜，关系冷漠： ئۇلارنىڭ ئارىسىغا ~ سېلىپ قويمايلى . 我们不要使他们的关系变得冷漠（中间产生隔膜）。

يىرىكلەشتۈرمەك «يىرىكلەشمەك» 的使动态

يىرىكلەشتۈرۈشمەك «يىرىكلەشتۈرمەك» 的共同态

يىرىكلەشتۈرۈلمەك «يىرىكلەشتۈرمەك» 的被动态

يىرىكلەشمەك 〔动〕 ①变粗糙： قول ~ 手变粗糙 ②（关系）变冷漠，变冷淡，产生嫌隙： سۇلتان بۇ ئىش تۈپەيلى قاسىم بىلەن يىرىكلىشىپ قالدى . 苏力坦因这件事对喀斯木变得很冷淡。

يىرىكلىك «يىرىك» 的名词形式： كىشىگە ~ قىلماق 待人粗暴 / ئارىغا ~ چۈشمەك 产生隔膜

يىرىڭ 〔静〕 脓： ~ قىپى 脓包，脓疮

يىرىڭدەك 〔静〕 不结实的，不耐用的： بۇ ~ رەخت ئىكەن . 这布又薄又软。

يىرىڭلىق 〔静〕 有脓的，化脓的： ~ يارا 脓疮

يىرىڭلىق قاپارتقۇ <医> 脓疱

يىرىڭلىق كۆكرەك <医> 脓胸

يىرىڭلىق ئىششىق <医> 脓肿

يىرىڭلىماق 〔动〕 化脓： ياراڭ يىرىڭلاپ كېتىپتۇ . 你的疮化脓了。

يىرىڭۆمەك 〔动〕 <古> 痛惜，心痛，惋惜，悲痛，难过，忧愁

يىرىلماق «يىرماق» 的被动态： دەرەخ شېخى ~ 树枝劈了

يىرىنچىگ 〔静〕 <古> 难听的，难闻的，可恶的，可憎的，讨厌的

يىز 〔静〕 <古，植> 芨芨草

يىزۇ 〔静〕 彝族

يىزۇچە 〔静〕 ①彝语 ②彝族式的： ~ ئۇسسۇل 彝族舞蹈 / ~ كىيىم 彝族服装 / ~ ئادەت 彝族风俗

يىش 〔静〕 <古> ①山 ②高地，高原

يىشىغ 〔静〕 <古> ①皮条，皮带，皮绳（编成的绳子） ②盾，挡箭牌

يىشىقلىغ 〔静〕 <古> 有盔的，戴盔的

يىشىم 〔静〕 <古> 防寒护膝软靴，防寒护膝腿套

يىشىن 〔静〕 悴憔、白苍、沉阴(色脸) <古>

يىغا 〔静〕 哭: ~ ئاۋازى 声哭 / يىغىسى يوق ئۆلۈم بولماس، كۈلكىسى يوق توي . 没、葬丧为其成不声哭有没 <谚> 。礼婚为其成不声笑有

يىغا سالماق 哭声大

يىغا ئۇلاشماق 水泪满噙: بۇ شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپ، كۆزلىرىمگە يىغا ئۇلاشتى . 了满噙里眼的我、耗噩个这到听 。水泪

يىغا ياماشماق = يىغا ئۇلاشماق

يىغاچ 〔静〕 星木 <古、天>

يىغا - زار 〔静〕 泣哭、啼啼哭哭: ~ ئاۋازى ھەممە ياقنى قاپلاپ كەتتى . 。片一成响声泣哭

يىغا - زارلىق 〔静〕 涕流哭痛、泪抹天哭

يىغا - يۈگەم 〔静〕 统统笼笼、统笼

يىغدۇرماق «يىغماق» 的使动态

يىغدۇرۇشماق «يىغدۇرماق» 的共同态

يىغدۇرۇلماق «يىغدۇرماق» 的被动态

يىغقان - تەرگەن 〔静〕 攒积的: ~ نەرسىلەر 西东的攒积

يىغقان - تۈگكەن 〔静〕 蓄积、攒积

يىغقۇچى 〔静〕 收集者: ماركا ~ 集邮者

يىغقۇچى تۇگۇن 结电集 <物、电>

يىغقۇچى رايون 区电集 <电、物>

يىغقۇچى قۇتۇپ 极电集 <电>

يىغقۇچى لىنزا 镜透聚会 <物>

يىغلاپ - قاقشاپ 〔静〕 哭哭啼啼叫苦不迭、哭啼报怨: ئۇمۇ ~ ، ئاخىر بىر يىلنى ئۆتكۈزدى . 他也哭哭啼啼叫苦 。年一了过熬于终地天连

يىغلاتماق «يىغلىماق» 的使动态: ئۇ بالىنى يىغلاتتى . 他把孩子弄哭了。 دوست يىغلىتىپ ئېيتار ، دۈشمەن كۈلدۈرۈپ . 喻: 朋友的良言叫你哭、敌人的谗言叫你笑 <谚> 同"苦口良药利于病、忠言逆耳利于行"。 سېخىينىڭ كۈلكىسى بېخىلنى يىغلىتار . 大方人的笑声会让 <谚> 。客啬鬼哭泣

يىغلاشماق «يىغلىماق» 的共同态

يىغلاڭغۇ 〔静〕 爱哭的、爱哭鼻子的: ~ بالا 爱哭的 孩子

يىغلاڭغۇلۇق «يىغلاڭغۇ» 的抽象名词

يىغلاڭغۇلۇق قىلماق 哭天抹泪、哭哭啼啼

يىغلامسىراشماق «يىغلامسىرىماق» 的共同态

يىغلامسىرىماق 〔动〕 带着哭声、带着哭腔儿: ئۇ يىغلامسىراپ سۆزلىدى . 他带着哭声说。

يىغلىماق 〔动〕 ①哭、哭泣: ھۆكىرەپ ~ 嚎啕大哭 / ئۆكسۈپ ~ 呜咽、哽咽 / ئۈنسىز ~ 暗泣 / يىغلاپ ئۈنى پۈتۈپ كەتمەك 泣不成声 / زار - زار ~ 大放悲声 / ئۇ يىغلاپ ئېقىپ كەتتى . 她哭得成了泪人了。 بالا يىغلىمىغۇچە ئانا ئەمچەك سالماس . 孩子不哭、娘不喂奶 <谚> ②哭诉、诉说: مەن ئىدارە باشلىقىغا يىغلىسام ، سۆزۈمگە قۇلاق سالمىدى . 我向局长诉说、局长没有理睬。

يىغما 〔静〕 集中的、集合的、归总的: مەن باللىرىمنى بېقىش ئۈچۈن ، بىر يىل مەھەللىمىزنىڭ ~ قويلىرىنى باقتىم . 为了养家糊口、我把村里各家的羊集中放牧了一年。

يىغما خۇلاسە 归纳推理 <罗>

يىغما كارىۋات 折叠床

يىغما لوگىكا 归纳逻辑 <逻>

يىغماق 〔动〕 ①集中、集合、召集、征集: دىققىتىنى ~ 集中注意力 / ئىشچىلارنى ~ 招集工人 / ئوقۇغۇچىلارنى ~ 集合学生 ②收、收集、收罗、收容、收拢、归拢: ئىشنى ~ 收工 / باج ~ 收税 / تور ~ 收网 / مەدەنىي يادىكارلىقلارنى يىغىپ ساقلىماق 收藏文物 / تارىخىي ماتېرىياللارنى ~ 收罗史料、征集史料 / نەرسە - كېرەكلەرنى بىر يەرگە ~ 把东西归拢到一起 ③积累、积攒、聚集、蓄积: ئىككى پۇتىنى يىغۇۋالماق 把两条腿蜷曲起来 / ئوغۇت ~ 积肥 / پۇل ~ 攒钱 / كۈچ ~ 聚集力量 / يامغۇر سۈيىنى ~ 蓄积雨水 / خامان ~ 起场 ④停止说话、停止营业: ئاغزىڭنى يىغ ! 住嘴! ئۇ دەرھال دۇكىنىنى يىغىپ ، ئالدىراپ ئۆيىگە قايتتى . 他立刻关上店门、匆匆回家了。

يىغىۋېلىش رادىئۇسى 收敛半径、收敛度 <数>

يىغىپ - تۆشەپ 〔静〕 一点一滴地积攒

يىغىپ - تېرىپ 〔静〕 积攒

يىغىپ ئېيتقاندا 〔助〕 总而言之

يىغىپ - يۆگەپ 〔静〕 统统、通通

يىغىچى 〔静〕 代人哭丧的人

يىغىش 〔静〕 份子

يىغىش قىلماق 凑份子: ئازراقتىن يىغىش قىلىپ ، ئۇنى يوقلاپ قويايلى . 大家凑点儿份子去探望他吧。

يىغىشتۇرماق 〔动〕 ①收拾、拾掇: يوك - تاقلارنى ~ 收拾行李、打点行装 / تەنزىنى ~ 收摊子 / ئۆي ئىچىنى يىغىشتۇرۇپ قويماق 把房子拾掇一下 / ئەگەر مەسىلە مۇۋاپىق ھەل بولمىسا ، يىغىشتۇرۇش تېخىمۇ تەس بولىدۇ . 如果问

题处理不当，就更难收拾了。②撤(去除)：سىز چە-نە - قاچىلارنى يىغىشتۇرۇۋېتىڭ. 你把碗盏撤了。③收，收敛：ئۇ كۈلكىسىنى يىغىشتۇردى - دە، جوزىغا بېشىنى قو-يۇپ يىغلاشقا باشلىدى. 他敛起笑容，把头放在桌子上哭了起来。 پۇل بولمىغاچقا، ئوقۇشنى يىغىشتۇرۇپ قويۇشقا مەجبۇر بولدۇم. 因为没有钱，我只好收起上学的念头。④惩治：ئۇلار قولاق كەستىلەرنى قاتتىق يىغىشتۇرۇپ، يۇرتنى تىنچلاندۇرۇۋېتتى. 他们严惩一帮恶棍，保了一方平安。

يىغىشتۇرۇشماق «يىغىشتۇرماق» 的共同态

يىغىشتۇرۇلماق «يىغىشتۇرماق» 的被动态

يىغىشماق «يىغماق» 的共同态：ئۇلار پۇل يىغىشىپ، ئوقۇش-سىز قالغان بالىلارغا ياردەم بەردى. 他们凑钱帮助了失学儿童。

يىغىق 见下

يىغىق جۈملە <语> 非扩展句

يىغىلما 〔静〕 集中的，聚合的，积累的

يىغىلما دولقۇن <物> 会聚波

يىغىلما قەرز <经> 积欠

يىغىلماق¹ ① «يىغماق» 的被动态 ② «يىغماق» 的自复态：ھېلىقى بالا يامان ئىشلاردىن خېلى يىغىلىپ قالدى. 那孩子不干坏事，收敛多了。

يىغىلماق² 〔动〕 ①聚集，集合，聚合，聚齐：مەيدانغا نۇر-غۇن ئادەم يىغىلدى. 广场聚集了许多人。 سائەت ئوندا دەر-ۋازا ئالدىغا يىغىلىمىز. 十点钟在大门口集合。 كونا ساۋاق-داشلارنىڭ بىر جايغا يىغىلىشى ناھايىتى تەس. 老同学聚合在一起很不容易。 چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتە دەرۋازا ئالدىغا يىغىلىپ بىللە ماڭايلى. 下午三时我们在大门口聚齐，一块儿走。②积，积存：يىغىلىپ قالغان قار 积雪 / قۇم يىغىلسا تاغ بولار. <谚> 积沙成塔。 يىغىلىپ قالغان ماد-دىي ئەشيا 积存的物资 ③凑拢，拢围：كۆپچىلىك بىر يەرگە يىغىلىپ پاراڭلىشاتتى 大伙儿凑拢到一起聊天 / ئاشپەزنىڭ چۆرىسىگە يىغىلىۋالغان 围拢在炊事员周围

يىغىلىش <数>〔静〕 收敛

يىغىلىش بەلۋېغى <地> 汇聚带

يىغىلىش رايونى <地> 富集带

يىغىلىش سىزىقى 辐合线

يىغىلىشچان 〔静〕 收敛的

يىغىلىشچانلىق <数>〔静〕 收敛性

يىغىلىشماق «يىغىلماق» 的共同态

يىغىم¹ 〔静〕 收割，收：يازلىق ~ 夏收 / كۈزلۈك ~ 秋收

يىغىم² 〔静〕 <古> 堆

يىغىم - تېرىم 〔静〕 收种，收播：كۈزلۈك ~ 秋收秋播 / يىغىم - تېرىمنىڭ قاتلاڭ پەيتى 农忙时节

يىغىن 〔静〕 会，会议：يىغىننىڭ مۇھىم خاتىرىسى 会议纪要 / يىغىن كۈنتەرتىپى 会议日程

يىغىن ئاچماق 开会

يىغىنچاق 〔静〕 概括，简练，紧凑，扼要，精练：~ يې-زىلغان ماقالە 写得精练的文章 / ئۇ ناھايىتى ~ سۆزلىدى. 他的话很简练。 بۇ يېزىدا ئاھالىلار خېلى ~ جايلاشقان. 这个乡上居民住得很紧凑。 بۇ رومانىنىڭ ئوبرازى جانلىق، تىلى ~ ئىكەن. 这篇小说形象生动，文字洗练。

يىغىنچاقلاتماق «يىغىنچاقلىماق» 的使动态

يىغىنچاقلاشماق «يىغىنچاقلىماق» 的共同态

يىغىنچاقلانماق «يىغىنچاقلىماق» 的被动态

يىغىنچاقلىق 〔静〕 概括性

يىغىنچاقلىماق 〔动〕 概括，归纳，归结：يىغىنچاقلاپ ئېيت-ماق 概括起来讲，扼要地讲 / بۇ ئۇنىڭ نۇرغۇنلىغان پا-كىتلاردىن يىغىنچاقلاپ چىقارغان يەكۈنى. 这是他从大量事实中归纳出来的结论。 سەۋەبلەر ناھايىتى مۇرەككەپ، يىغىنچاقلىغاندا، ئۈچ جەھەتتىن يىراقلاشمايدۇ. 原因很复杂，归结起来，不外三个方面。

يىغىنچاقلاش لوگىكىسى <逻> 归纳逻辑

يىغىندى 〔静〕 ①汇集，汇编：قانۇنلار يىغىندىسى 法律汇编 ②总数，总合：بارلىق ماتېرىياللارنىڭ يىغىندىسى 全部材料的总合 ③<数> 和数 ④综合：~ خەۋەرلەر 综合新闻

يىغىندى توپلام <数> 和集

يىغىندى تېزلىك <物> 合速度

يىغىندى تېمپېراتۇرا <气> 积温

يىغىندى جازا <法> 总和刑

يىغىندى قىممەت <经> 总合值

يىغىندى كۈچ <物> 合力

يىغىندى ئۇقۇم <逻> 综合概念

يىقۇغ 〔静〕 <古> 推翻的，被推倒的，废弃的

يىقىتماق 〔动〕 ①摔倒，吹倒，推倒，撞倒，割倒，放倒：پالۋان ئۈچ چېلىشچىنى يىقىتتى. 大力士摔倒了三个摔跤手。 بوران دەرەخلەرنى يىقىتىۋەتتى. 大风把树吹倒了。 ئەسكى ئۆينى ~ 推倒旧房子 / بۇ لوڭقىنى يىقىتىۋەتسە-ڭىز، يۈز يۈەن تۆلەيسىز. 你要撞倒这个花瓶，赔一百

元。ئۇ يېرىم كۈندە بىر مو يەرنىڭ بۇغدىيىنى يىقىتتى. 他半天割倒了一亩麦子。②推翻、整垮: پادىشاھلىق تۈزۈمىنى ~ 推翻帝制 / ئۈستى - ئۈستىلەپ كەلگەن روھىي ئازاب رەھمىنى يىقىتتى. 接二连三的精神磨难把热黑木整垮了。③让人破费、让人出钱: مېنى يىقىتتىڭلار - دە، بولىدۇ. 你们是让我出钱嘛，行。

يىقىلماق 〔动〕①跌、摔倒、摔跤: ئوڭدىسىغا ~ 仰天栽倒、摔了个仰面朝天 / يول بەك تېيىلغاق، ئېھتىيات قىلمىساڭ يىقىلىپ چۈشىسەن. 路太滑，一不小心就要摔跤。ئۇ ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى. 他从马上摔下来了。يىقىلغاننى يەر كۆتۈرەر. <谚> 摔倒了有地托着。يىقىلغان چېلىشقا تويماپتۇ. <谚> 摔倒了还想摔跤(不服输)。②倒塌: تام يىقىلدى. 墙倒塌了。③垮掉: مەن يىقىلسام، سەنمۇ تۈگىشىسەن. 我要是垮掉，你也会完蛋。④破费: ئۇ بۇ قېتىم ئاز كەم مىڭ يۈەنگە يىقىلدى. 这一次他少说也破费了近千元。

يىقىلىپ - سوقۇلۇپ 〔静〕跌跌撞撞、磕头碰脑: ئۇ ~ ئۆيىگە قايتىپ كەتتى. 他跌跌撞撞地回家去了。

يىقىلىپ - قوپۇپ 〔静〕磕磕绊绊: ئۇ يولدا كۆپ قېتىم ~، مىڭ تەستە كەلدى. 他一路磕磕绊绊的，好不容易才来到。

يىقىلىشماق «يىقىلماق» 的共同态: ئۇلار بىرنەچچىسى تەڭ يىقىلىشتى. 他们几个同时跌倒了。

يىقىنتى 〔静〕<古> 废墟、遗迹

يىك 〔静〕纺锤、纺锭

يىك باسماسلىق <成> 前言不搭后语、说话不到点子上

يىكتەك 〔静〕笔直的: ~ تۈز يول 笔直的路

يىكتەك بولۇپ كەتمەك <成> 服服贴贴、规规矩矩、乖乖的

يىكچى 〔静〕制纺锤者

يىكچىلىك 〔静〕纺锤制造业: ئۇنىڭ يىكچىلىكتە يىراق - يېقىنغا داڭقى كەتكەندى. 他在纺锤制造业远近闻名。

يىكدان 〔静〕纺锭支架

يىگ¹ 〔静〕<古> 生、生的、未熟的

يىگ² 〔静〕<古> 嚼子

يىگەن 〔静〕<古> 外甥

يىگىلەتمەك «يىگىلمەك» 的使动态

يىگىلەشمەك «يىگىلمەك» 的共同态: كاۋىلارنىڭ ھەممىسى يىگىلىشىپ قاپتۇ. 南瓜都蔫了。

يىگىلمەك 〔动〕①蔫: پەمىدۇر يىگىلەپ كەتتى. 西红柿蔫了。②萎缩: يىگىلەش خاراكتېرلىق ئاشقازان يەللىكى 萎缩性胃炎③憔悴、瘦弱: بىچارە بالا يىگىلەپ قورايدەك بولۇپ قاپتۇ. 可怜的孩子像枯草一样瘦骨嶙峋。

يىگى 〔静〕<古> 紧的、紧密的

يىگىت 〔静〕①小伙子②好汉: ~ سۆزىدىن قايتماس، يولۋاس ئىزىدىن. <谚> 好汉说话不改口，老虎走路不回头。③新郎

يىگىت قولدىشى 男傧相

يىگىتبېشى 〔静〕①娱乐活动中的男性主持者②旧时为新郎讲述夫妇之道的男子

يىگىتچىلىك 〔静〕好汉气概: ئۇ دېگەن يىگىتچىلىكى يوق نېمە. 他是个没好汉气概的家伙。

يىگىتلىك 〔静〕①青年人的: ~ غەيرىتى 青年人的干劲 / ~ غورۇرى 青年人的自尊心②青年的、年轻的: ~ دەۋرى 青年时代

يىگىتلىك قىلماق 表现男子汉气概、表现豪气

يىگىرمە 〔静〕二十

يىگىرمە - ئوتتۇز 〔静〕二三十

يىگىرمىنچى 〔静〕第二十: ~ باشلانغۇچ مەكتەپ 第二十小学

يىگىنە 〔静〕<方> 耳坠

يىڭ¹ 〔静〕<军> 营

يىڭ² 〔静〕<方> (用来将头发分开的) 簪子

يىڭ³ 〔静〕<古> 鼻涕

يىڭاق 〔静〕<古> 方、方面

يىڭجاڭ 〔静〕<军> 营长

يىڭدەگۇ 〔静〕<古、骂> 鼻涕虫(拖鼻涕的孩子)

يىڭناسقۇ 〔静〕<医> 麦粒肿、睑腺火

يىڭناغۇچ 〔静〕<动> 蜻蜓

يىڭنە 〔静〕针: ~ تۆشۈكى 针鼻儿 / ~ كۆزى 针眼 / ~ كىچىك بولسىمۇ، يۇتقىلى بولماس. <谚> 针虽小，吞不得。يىڭنىنىڭ كۆزىدەك تۆشۈكتىن تۆگىدەك شامال كىرىدۇ. <谚> 针眼大的窟窿透过斗(骆驼)大的风。

يىڭنە بىلەن قۇدۇق كولىغاندەك 以针挖井: بۇ يەردە يول ياساش خۇددى ~ بىر ئىش. 在这里筑路就如同以针挖井。

يىڭنە تۇتقا (缝纫机的)针卡

يىڭنە زىرە 錾花金耳环

يىڭنە سانجىش <医> 针刺

يىڭنە ئىش 针线活

يىڭنە يوپۇرماق <植> 针叶

يىڭنە يوپۇرماقلىق دەرەخ <植> 针叶树

يىڭنە يوپۇرماقلىق ئورمان 针叶林

يىڭنە يېگەن ئۆتتەك 骨瘦如柴، 瘦骨嶙峋

يىڭنىبېلىق 〔静〕<动> 针鱼

يىڭنىچۇك 〔静〕<动> 豆娘

يىڭنىچىلىك 〔静〕 针一样大的: ئۇ ~ نەرسىسىنىمۇ باشقى‐لارغا بەرمەيدۇ. 他针般大小的东西也不给人。

يىڭنىسىمان 〔静〕 针状的

يىڭنىسىمان قار <气> 针雪

يىڭنىسىمان كرىستال <冶> 针状晶体

يىڭنىقېرىن 〔静〕<植> 虫蚊圆

يىڭنىلىق 〔静〕 针式的

يىڭنىلىق پرىنتېر <印> 针式打印机

يىڭنىمىق 〔静〕 大头针

يىل 〔静〕 ①年، 年代، 年份، 年头، 年月، 年岁، 岁月: بۇ ~ 今年 / كېلەر ~ 明年 / 20 ـ ئەسىرنىڭ 90 ـ يىللىرى 二十世纪九十年代 / بىز بىر يىلدا تۇغۇلغان ئىدۇق. 我们生在同一年份。 ئۇ بۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغىلى خېلى يىللار بولدى. 他干这一行有好几个年头了。 پارا‐كەندىچىلىك بولغان يىللار 兵荒马乱(动乱)的年月 / ئۇزۇن يىللار ئۆتكەچكە، بۇ ئىش ئېسىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ. 因年代已久، 这件事我便淡忘了。 ئۇزاق يىللار 漫长的岁月 ②周年祭日

يىل ئاتلىماق 隔年، 跨年度: يىل ئاتلاپ مېۋىلىمەك 隔年结果 / يىل ئاتلىغان قۇرۇلۇش 跨年度工程

يىل بويى 常年، 终年، 一年到头: تاغ چوققىلىرى ~ قار بىلەن قاپلىنىپ تۇرىدۇ. 山峰终年积雪。

يىل ھالقىسى <植> 年轮

يىلنى بەرمەك 过周年祭日

يىلنى قىلماق = يىلنى بەرمەك

يىلان 〔静〕<动> 蛇، 长虫: يىلاندىن قورققان ئارغامچىدىنمۇ قورقار. <谚> 被蛇吓了的人见绳子也怕; 喻同"一朝被蛇咬، 三年怕井绳"。 ~ ئۇزۇم ئەگرى ئەمەس، يولۇم ئەگرى دەيدۇ. <谚> 蛇说不是自己不直، 而是路不直。 يىلاننىڭ تېشى سىلىق، ئىچى زەھەر. <谚> 蛇是表面光滑، 内心狠毒。 جىم ياتقان يىلاننىڭ بېشىنى قوزغىماق <成> 打草惊蛇

يىلان باش ئالتۇنكۆز <动> 蛇蛉

يىلان باغرى 崎曲، 盘曲: ~ يول 崎曲的山路

يىلان قاسىرىقى 蛇蜕

يىلان قۇيرۇقلار سىنىپى <动> 蛇尾纲

يىلانلار ئەترىتى <动> 蛇目

يىلاننىڭ كۆشىگىنىنى تويماق <成> 明察秋毫، 非常机灵

يىلان يىللىق 属蛇: ئۇ ~. 他是属蛇的。

يىلان يىلى <天> 蛇年

يىلانبېلىق 〔静〕<动> 鳝鱼

يىلان ـ چايان 〔静〕 蛇蝎

يىلانچى 〔静〕 耍蛇人

يىلانسىمان 〔静〕 蛇形的

يىلانسىمان سالاماندرا <动> 鳗螈

يىلانسىمان قامچىئوت <植> 卷茎蓼

يىلانلىق 〔静〕 蛇窝، 多蛇的地方

يىلانئوت 〔静〕<植> 茨藻

يىلەك 〔静〕<古> 无袖上衣، 马甲

يىلپىز 〔静〕<动> 豹

يىلپىز تۇماق 豹皮皮帽

يىلتىز 〔静〕①<植> 根: ئوق ~ 主根 / يان ~ 侧根 / چاچما ~ 须根 / چىش يىلتىزى 齿根 / چاچ يىلتىزى 发根 ②<数>根

يىلتىز ئالماشتۇرۇش <数> 错根

يىلتىز بەلگىسى <数> 根式

يىلتىز بويىنى <生> 根颈

يىلتىز بېسىمى <生> 根压

يىلتىز بىخى <生> 根芽

يىلتىز تاجىسى <生> 根冠

يىلتىز تارتماق 扎根

يىلتىز تۈكچىسى <生> 根毛

يىلتىز تۈگۈن باكتېرىيىسى <生> 根瘤菌

يىلتىز تۈگۈنچىسى <生> 根瘤

يىلتىز تىكمەك 插根

يىلتىز چىقىرىش <数> 开方

يىلتىز چىڭىماق 根基稳固

يىلتىز سان <数> 被开方数، 根数

يىلتىز سۆز <语> 词根

يىلتىز سىرتىدىن ئوغۇتلاش <农> 根外追肥

يىلتىز سىستېمىسى <植> 根系

يىلتىز غولى <生> 根茎

يىلتىز غىلىپى <生> 鞘根

يىلتىز كۆرسەتكۈچى <数> 数指根

يىلتىز ئويما <艺> 雕根

يىلتىز ئۇلاق <农> 接根

يىلتىزىغا پالتا چاپماق 除根، 除铲: جاھالەتنىڭ ~ 除根愚昧 / ئاپەتنىڭ ~ 除铲祸根 / كەمبەغەللىكنىڭ ~ 除铲穷根

يىلتىزىدىن قومۇرۇپ تاشلىماق 连根铲除

يىلتىزىدىن قۇرۇتماق 除根، 除铲

يىلتىزىنى قىرقىماق = يىلتىزىغا پالتا چاپماق

يىلتىزخور 〔静〕 食根动物

يىلتىزخور چاشقان <动> 根田鼠

يىلتىزداش 〔静〕 同根的

يىلتىزداش سۆز <语> 同根词، 同族词

يىلتىزكۆك 〔静〕<古، 植> 山药

يىلتىزلىق 〔静〕 有根的، 多根的

يىلتىزلىق بۇۋانە <植> 多根乌头

يىلتىزلىق تىل <语> 词根语

يىلتىزلىق قەۋەت <地> 草根盘结层

يىلتىزلىق ئىپادە <数> 根式

يىلدىن - يىلغا 〔静〕 年年، 一年比一年: ~ تەرەققىي قىلماق 年年在发展 / ھازىر دېھقانلار ~ بېيىۋاتىدۇ. 现在农民一年比一年富。

يىلسايىن 〔静〕 逐年: بۇ يەرلەرنىڭ ئونۇمدارلىقى ~ تۆۋەنلەپ كەتتى. 这些土地的肥力逐年下降。

يىلسېرى 〔静〕 一年比一年، 逐年: ئۇ كەسپتە ~ ئىلگىرىلىدى. 他在业务上一年比一年进步。

يىلقا 〔静〕 马، 马群

يىلقىچى 〔静〕 牧马人

يىلقىچىلىق 〔静〕 牧马业

يىللاپ 〔静〕 成年، 成年累月: ~ سىرتتا چېپىپ يۈرمەك 成年累月在外地奔波

يىللىق 〔静〕 ①周年: ئاپتونوم رايونىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 50 يىللىقى 自治区成立五十周年②年薪، 年工资: سىنىڭ يىللىقىڭنى 6000 يۈەندىن كېلىشكەنمىز. 我们协商确定你的年工资为六千元。③年级: 3 - ~ 2 - سىنىپ 三年级二班 / مەن بۇ يىل 2 - يىللىققا كۆچىمەن. 我今年升入二年级。④年的، 年度的: بەش ~ پىلان 五年计划 / ئۈچ ~ ئوقۇش ۋاقتى 三年的学习时间 / ئون نەچچە ~ سۇ كادىرى 工作十几年的水利干部 / 1989 - ~ خام چوت 1989 年的年度预算

يىللىق باھا 年评، 年度考核

يىللىق تەقسىمات <经> 年终分配

يىللىق دارامەت 年收入

يىللىق شەجەرە 年谱

يىللىق مەھسۇلات 年产量

يىللىق ھېسابات 年度核算

يىللىق ئۆسۈم <经> 年息، 年利: ~ ئۈچ پىرسەنت. 年利三厘。

يىللىق يېغىن مىقدارى <气، 地> 年降水量

يىللىقچى 〔静〕 长工

يىللىقچىلىق «يىللىقچى» 的抽象名词

يىللىقچىلىق قىلماق 扛长工

يىللىماق 〔动〕 过年، 越年: ئۇ خەتتە ئاقسۇدا يىللىمايدىغانلىقىنى يېزىپتۇ. 他在信中说不在阿克苏过年。 يىللىمايدىغان پىلە ئۇرۇقى 不越年蚕种

يىلمۇيىل 〔静〕 年年، 连年: ~ مول ھوسۇل ئالماق 连年大丰收

يىلىمىق 〔静〕<古> ①纤细的، 娇嫩的②细微的، 细致的، 微妙的

يىلنامە 〔静〕 年鉴، 年表، 编年史

يىلىك 〔静〕<理生> 骨髓

يىلىك خوردىسى <理生> 髓素

يىلىك غىلىپى <理生> 髓鞘

يىلىكى توشماق ①变健، 壮精力旺盛②家底厚实

يىلىكى توق ①身强力壮، 精力旺盛، 精力充沛②家道殷实

يىلىكىدە سۇ ئىچمەك <成> ①整得死去活来②巧取豪夺

يىلىكى سۇيۇق 虚弱

يىلىكىنى چاقماق <成> 搞垮، 搞得精疲力尽

يىلىكىنى شورىماق <成> 敲骨吸髓

يىلىكىنى قۇرۇتماق <成> 使倾家荡产، 使断子绝孙: قۇرغاقچىلىق ئەل - يۇرتنىڭ يىلىكىنى قۇرۇتۇشقا باشلاپتۇ. 旱灾已开始把乡亲们搞得倾家荡产了。

يىلىكى ئۈزۈك <成> ①虚弱②家底薄

يىلىكى ئۈزۈلمەك <成> 一贫如洗، 一无所有: ئۇ يىللاردا قوشنىلىرىمىزنىڭ يىلىكى ئۈزۈلۈپ كەتكەنىدى. 那年头邻居们都是一贫如洗。

يىلنىچغا 〔静〕<古> 无滋味的

漠荒 <方>〔静〕 **يىمەن**

的脆، 的嫩娇، 的嫩 <古>〔静〕 **يىمىرتغا**

面心空، 朵耳猫 <食>〔静〕 **يىمىرغا**

بۇ- :捻②团面揉 ~ خېمىرنى :揉، 搓①〔动〕 **يىمىرمەك**
溃击 ~ دۈشمەن سېپىنى :溃击، 毁摧③髭胡捻 ~ رۇتنى
线阵人敌

毁被، 的毁摧被، 的坏破被 <古>〔静〕 **يىمىرۇلگۇ**
的坏

态同共的 «يىمىرمەك» **يىمىرىشمەك**

的化风②物化风①〔静〕 **يىمىرىلمە**

壳化风 <地> **يىمىرىلمە پوست**

层化风 <地> **يىمىرىلمە قەۋەت**

的毁摧可不 كۈچ ~ :的毁摧可不〔静〕 **يىمىرىلمەس**
量力

ئۇۋ- ئۇ چېچەكلەرنى بىر :态动被的 «يىمىرمەك» **يىمىرىلمەك**
لىغانىدى ، ھېلىقى چېچەكلەر يىمىرىلىپ ، كىچىككىنە كالالەككە
ئايلىنىپ قالدى . 团团花了成花些那، 搓一儿花把他
、大高虽山 . يىمىرىلىدۇ. تاغ چوڭ بولغان بىلەنمۇ ھامان 。儿
。化风会还总但

带化风 <地> **يىمىرىلگەن بەلۋاغ**

层化风 <地> **يىمىرىلگەن قاتلام**

床矿化风 <地> **يىمىرىلگەن كان**

律定变衰 <化، 物> **يىمىرىلىش قانۇنى**

草命益 <方، 植>〔静〕 **يىمىڭسو**

物留残的化消未胃物动刍反〔静〕 **يىمىن**

往往، 常常، 时时، 常时 ، 常经 <古>〔静〕 **يىنتەم**

头低، 身俯، 腰弯، 跪 <古>〔动〕 **يىنچۈرمەك**

扬赞، 赞称، 奖夸 <古>〔动〕 **يىۋماق**

设摆، 品缀点، 品饰装 <古>〔静〕 **يىۋىنگ**

品缀点، 物饰، 品饰妆 <古>〔静〕 **يىۋىنگ - تىزىنگ**

(走转左向畜役令命)咿، 咿〔叹〕 **يى - يى - يى**

ئۇيغۇر تىلىدىكى قوشۇمچىلار

缀词语尔吾维

I سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 缀词词构

1 . تۈرغۇن سۆزلەردىن تۈرغۇن سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 缀词的词静成构词静由	
قوشۇمچىلار 缀词	ياسالغان سۆزلەردىن ئۈلگە 子例
- انە	ئاقىلانە ، خالىسانە ، جەسۇرانە ، دوستانە ، شائىرانە ، باتۇرانە ، مەردانە ، مەيۈسانە ، ۋەھشىيانە ، غەيۇرانە . . .
- ەن	ئاساسەن ، جاۋابەن ، تامامەن ، قەستەن ، تەخمىنەن ، خىيالەن ، ھەقىقەتەن ، ئومۇمەن . . .
- با ، - بە	بامەسلىھەت ، بەدۆلەت ، بەئەينى ، بەقۇۋۋەت ، بەھۇزۇر . . .
- باز ، - ۋاز	دارۋاز ، قىمارۋاز ، تەرەپباز ، خوتۇنباز ، شەكىلۋاز ، پاھىشىۋاز ، تەركىبباز ، كىتابباز ، قىلىپباز ، گۇرۇھۋاز ، كەپتەرۋاز . . .
- بان ، - ۋەن	باغۋەن ، سارايۋەن ، دەرۋازىۋەن . . .
بەت -	بەتنىيەت ، بەتبەشىرە ، بەتنام ، بەتتەم ، بەتخۇي ،
- بەخش	ھاياتبەخش ، ئىلھامبەخش ، ئارامبەخش ، ھۇزۇربەخش . . .
بى -	بىئارام ، بىسەرەمجان ، بىقارار ، بىمەھەل ، بىتاپ . . .
- پەرەس	ئابرۇيپەرەس ، راھەتپەرەس ، مەنسەپپەرەس ، خىيالپەرەس ، ئۇرۇشپەرەس ، پۇرسەتپەرەس ، ئاپتاپپەرەس . . .
- پەرۋەر	ئادالەتپەرۋەر ، خەلقپەرۋەر ، ۋەتەنپەرۋەر ، تەرەققىيپەرۋەر ، ئىنساپەرۋەر ، تىنچلىقپەرۋەر ، مەرىپەتپەرۋەر . . .
- پەز	ئاشپەز ، سامسىپەز ، مانتىپەز ، كالլىپەز ، ساختىپەز ، زاسۇيپەز
- پۇرۇش	كىتابپۇرۇش ، مەيپۇرۇش ، چايپۇرۇش ، دورىپۇرۇش ، يۇندىپۇرۇش ، ئەسكىپۇرۇش . . .
- تاراش ، - تىراش	ھەيكەلتاراش ، ساتىراش ، سىمتىراش . . .
- تاق	قىلتاق ، شالتاق ، تومتاق . . .
- تاڭ ، داڭ	شورتاڭ ، ئۇلتاڭ ، يارداڭ ، ئويداڭ . . .
- چا	قۇلاقچا ، قىزىلچا ، قىيىقچا . . .
- چە	سىزىقچە ، كىتابچە ، خەنزۇچە ، قازاقچە ، پۇقراچە ، سەھراچە ، يېڭىچە ، چىرايلىقچە ، سىزچە ، مەنچە . . .
- چان	ئاغرىقچان ، ئەمگەكچان ، ئىسسىقچان ، سوغۇقچان ، كۆڭلەكچان ، ئىشچان ، كۆيۈمچان ، نومۇسچان ، ئۇيقۇچان . . .

قوشۇمچىلار 子例	ياسالغان سۆزلەردىن ئۈلگە 缀词
- چى	ئاخباراتچى ، ئالدامچى ، ئەمگەكچى ، ئەينەكچى ، ئوقۇغۇچى ، جەڭچى ، بىلىقچى ، قىزىقچى ، خەۋەرچى ، مەنمەنچى ، گۇپپاڭچى ، يالغانچى ، يالاقچى ، چېقىمچى . . .
- چىل	ئەپچىل ، ئىقتىسادچىل ، خەلقچىل ، كەمچىل ، ئىزچىل ، راستچىل ، سولچىل ، ئوڭچىل . . .
- چىلىق ، - چىلىك	دېھقانچىلىق ، پاتقاقچىلىق ، يېپەكچىلىك ، ئارتۇقچىلىق ، كەمچىلىك ، ئازچىلىق ، قۇرغاقچىلىق ، قىيىنچىلىق ، خاپىچىلىق ، يېتەكچىلىك . . .
- خان	كىتابخان ، غەزەلخان ، قىرائەتخان ، دۇئاخان
- خانا	ئاشخانا ، تاماقخانا ، دەرسخانا ، دوختۇرخانا ، ئىشخانا ، مېھمانخانا ، ھاجەتخانا ، قۇشخانا ، كىنوخانا ، چايخانا ، دورىخانا ، كىتابخانا ، قىرائەتخانا ، تىياتىرخانا ، كۆتۈپخانا . . .
- خور	پارىخور ، جازانىخور ، قانخور ، غەمخور ، قەسەمخور ، گۇمانخور ، پىتنىخور ، مىراسخور ، زىناخور ، گۆشخور ، ئوتخور . . .
- دار	بايراقدار ، بېسىمدار ، تاجدار ، ئالاقىدار ، قۇلدار ، ئەمەلدار ، چارۋىدار ، خەۋەردار ، چىقىمدار ، قەرزدار ، رەڭدار ، ھازىدار ، ۋاپادار ، يارىدار . . .
- داش	ئاھاڭداش ، ساۋاقداش ، يولداش ، مەسلەكداش ، پىكىرداش ، چېگرىداش ، ۋەتەنداش ، قولداش ، خىزمەتداش ، سەپداش ، تىلەكداش ، ئېمىلداش ، قاپىداش ، شەكىلداش ، مەنىداش . . .
- دان	چايدان ، چوغدان ، شامدان ، كاۋاپدان ، ئوقدان ، ئۇرۇقدان ، كۇلدان ، گەپدان ، قەدىردان ، سۇدان . . .
- دۇرۇق ، - دۇرۇك ، - تۇرۇق	ساقالدۇرۇق ، ئېغىزدۇرۇق ، بويۇنتۇرۇق ، كەمەلدۇرۇك ، ئۆمۈلدۈرۈك . . .
- زار	كۆچەتزار ، لالىزار ، چىمەنزار ، گۇلزار ، ئېكىنزار ، پاختىزار . . .
- ساز	قۇلۇپساز ، ماشىنىساز (لىق) ، كېمىساز (لىق) ، سائەتساز (لىق)
- ستان ، - ىستان	قەبرىستان ، قازاقىستان ، گۇلىستان ، ئەرەبىستان ، گۆرىستان . . .
ـسۇق	تاڭسۇق ، خامسۇق . . .
- سىز	ئارمانسىز ، ئارسىز ، ئەقىلسىز ، ئاڭسىز ، ئەخلاقسىز ، باھاسىز ، بىلىمسىز ، تېتىقسىز ، پەمسىز ، تۇراقسىز ، تىنىمسىز ، دېرەكسىز . . .
- سىمان	ئادەمسىمان ، قالقانسىمان ، باشاقسىمان ، دولقۇنسىمان ، گۇمبەزسىمان ، قاناتسىمان ، شارسىمان ، زەنجىرسىمان ، مايمۇنسىمان . . .
- شۇناس	تارىخشۇناس ، تۇپراقشۇناس ، تۆرەلمىشۇناس ، تىلشۇناس ، قانۇنشۇناس ، ئەدەبىياتشۇناس ، ئۇيغۇرشۇناس ، ئۆسۈملۈكشۇناس . . .

- غى ، - قى ، - گى ، - كى	يازغى ، ئاخشامقى ، كەچكى ، كۈزگى ، بۇگۈنكى ، ئەتىكى ، ئەتىگەنكى ، تۈنۈگۈنكى ، هازىرقى ، قەدىمكى ، كېيىنكى ، ئاخىرقى . . .
- قىرى ، - كىرى	تاشقىرى ، ئىچكىرى
- كار ، - كەر ، - گەر	پاختىكار ، پىداكار ، جاۋابكار ، تەشەببۇسكار ، سەنئەتكار ، گۇناهكار ، هەۋەسكار ، مىسكەر ، سودىگەر ، زەرگەر ، جادۇگەر ، دەۋاگەر ، دورىگەر ، هىيلىگەر ، ئىغۋاگەر . . .
- كەش	ئەپيۈنكەش ، تەخسىكەش ، تەنزىكەش ، زىيانكەش ، هارۋىكەش ، گۆرۈكەش ، نەشىكەش ، هايانكەش ، مېهنەتكەش ، هاراقكەش ، چاڭچىلىكەش . . .
- گاھ	قارارگاھ ، سەجدىگاھ ، ئارامگاھ ، لەشكەرگاھ . . .
- گۇي	خۇداگۇي ، دۇئاگۇي ، پارسگۇي ، تۈركىيگۇي . . .
- گىر	باجگىر ، جاهانگىر ، كاللىگىر ، لاخشىگىر . . .
- لاپ ، - لەپ	ئايلاپ ، پاتمانلاپ ، تاغارلاپ ، خالتىلاپ ، چارەكلەپ ، كۆپلەپ . . .
- لارچە ، - لەرچە	ئاتىلارچە ، قەهرىمانلارچە ، باتۇرلارچە ، بالىلارچە ، مەردلەرچە ، يۈزلەرچە ، پەسكەشلەرچە . . .
- لاق	بوتىلاق ، تايلاق . . .
- لىق ، - لىك ، - لۇق ، - لۈك	ئاتاقلىق ، ئاجىزلىق ، ئاچلىق ، ئازلىق ، ئاشلىق ، ئەپلىك ، ئەدەپلىك ، شەرەپلىك ، سەمىمىيلىك ، ئابرۇيلۇق ، ئاچقۇچلۇق ، قۇرۇقلۇق ، بۇزۇقلۇق ، سۈتلۈك ، سەزگۈرلۈك ، تەتۈرلۈك ، كۆرگۈلۈك . . .
- نا	ناتايىن ، ناتوغرا ، ناباپ ، نالايىق ، ناماقۇل ، نائۇستا ، نارازى ، نامەهرەم ، نامۇۋاپىق ، نارەسىدە . . .
- نامە	بايانامە ، تەبرىكنامە ، تەزىيەنامە ، تەكلىپنامە ، چاقىرىقنامە ، خىتابنامە ، شەرتنامە ، گۇۋاهنامە ، نىزامنامە ، ۋەدىنامە ، ئەهدىنامە ، توختامنامە . . .
هەم -	هەمتاۋاق ، هەمداستىخان ، هەمسەپەر ، هەمسۆهبەت ، هەمنەپەس ، هەمدەرد ، هەميان . . .
- ىدە	پاقىدە ، غىقىدە ، تىرىڭىدە ، شاقىدە ، پالاقىدە ، تاراقىدە ، شاراقىدە ، تىرىقىدە ، توكىدە ، لىككىدە . . .
- ىزم	كاپىتالىزم ، سوتسىيالىزم ، بۇددىزم ، ئاتىزم ، فېئودالىزم ، ماتېرىيالىزم ، كوممۇنىزم . . .
- ىيە	ئالبانىيە ، رۇسىيە ، ياپونىيە ، گېرمانىيە ، بۇلغارىيە ، ئىتالىيە ، تۈركىيە . . .
- ىچە	كېچىچە ، يازىچە ، كۈزىچە ، قىشىچە . . .
- ۋى ، - ىي ، - يى	ئەنئەنىۋى ، پەلسەپىۋى ، خىمىيىۋى ، ئاساسىي ، ئەخلاقىي ، ئەقلىي ، تارىخىي ، قانۇنىي ، ۋىجدانىي ، ياۋايى ، سەهرايى ، سەۋدايى ، پىدايى . . .

2 . تۈرغۈن سۆزلەردىن پېئىل ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 由静词构成动词的词缀

قوشۇمچىلار 词缀	ياسالغان سۆزلەردىن ئۈلگە 例子
ـ ا ، ـ ە ، ـ ئى	بوشا ـ ، ئوينا ـ ، ياشا ـ ، يوغىنا ـ ، ئوتا ـ ، چۈشە ـ ، تۈنە ـ ، تۈزە ـ ، كۈچە ـ ، لىبىە ـ ، ببىە ـ (ببىماق) . . .
ـ ار ، ـ ەر ، ـ ر ؛ ـ اي ، ـ ەي ، ـ ي	ئاقار ـ ، ياشار ـ ، بوزار ـ ، قىزار ـ ، كۆكەر ـ ، قىسقار ـ . . . ئازاي ـ ، قاراي ـ ، سارغاي ـ ، تاراي ـ ، كۆپەي ـ ، كۈچەي ـ ، پەسەي ـ . . .
ـ اڭغىرا ، ـ ەڭگىرە	ياشاڭغىرا ـ ، ئېسەڭگىرە ـ . . .
ـ را ، ـرە ، ـ ىرا	هاڭرا ـ ، ئىڭرا ـ ، هۆڭرە ـ ، مەرە ـ ، مۆرە ـ ، يالتىرا . . .
ـ سىت	تەڭسىت ـ ، مەنسىت ـ ، كەمسىت ـ . . .
ـ سىرا ، ـ سىرە	تۈزسىرا ـ ، سۇسىرا ـ ، قانسىرا ـ ، مايسىرا ـ ، يىغلامسىرا ـ ، كۈلۈمسىرە ـ ، خەۋپسىرە ـ ، ئەرسىرە ـ ، ئەنسىرە ـ . . .
ـ سىن	ئازسىن ـ ، خۇدۇكسىن ـ ، غېرىبسىن ـ ، خورسىن ـ ، ئېغىرسىن ـ ، قىزىقسىن ـ
ـ شى	كاپشى ـ ، تەمشى ـ ، غۇدۇڭشى ـ ، غىڭشى ـ ، هاۋشى ـ ، پۇلاڭشى ـ
ـ غار ، ـ قار ، ـ كىر ، ـ قىر ، ـ قۇر ، ـ كۈر	سۇغار ـ ، باشقۇر ـ ، ئاڭقار ـ ، مىشقىر ـ ، كېكىر ـ ، پۈشقۇر ـ ، تۈكۈر ـ . . .
ـ قىرا ، ـ كىرا ، ـ كىرە	پارقىرا ـ ، شارقىرا ـ ، غارقىرا ـ ، كاركىرا ـ ، گۈركىرە . . .
ـ لا ، ـ لە ، ـ دا ، ـ دە ، ـ شا ، ـ شە ، ـ تا ، ـ تە ، ـ جا	ئالقىشلا ـ ، تورلا ـ ، داۋالا ـ ، ئويلا ـ ، مەدھىيلە ـ ، تەقدىرلە ـ ، كەملە ـ ، جەملە ـ ، ئورۇندا ـ ، چىڭدا ـ ، ئۈلدا ـ ، ئىزدە ـ ، چۆردە ـ ، تىڭشا ـ ، تەڭشە ـ ، قىستا ـ ، يېلىنجا ـ
ـ لاش ، ـ لەش	داۋاملاش ـ ، ماشىنىلاش ـ ، قاراڭغۇلاش ـ ، ماكانلاش ـ ، قانۇنلاش ـ ، گۈزەللەش ـ ، سانائەتلەش ـ ، تىكەنلەش ـ ، رەزىللەش ـ ، زەئىپلەش ـ ، پۇچەكلەش ـ ، مەسلىھەتلەش ـ ، كېپەكلەش ـ . . .
ـ لان ، ـ لەن	شادلان ـ ، قورال‌لان ـ ، روھلان ـ ، مۇڭلان ـ ، گۇمانلان ـ ، ھالسىزلان ـ ، هوشسىزلان ـ ، ئوزۇقلان ـ ، غەزەپلەن ـ ، هەۋەسلەن ـ ، گەۋدىلەن ـ ، قانائەتلەن ـ ، مەيۈسلەن ـ ، كۆڭۈلسىزلەن ـ . . .
ـ ىرقا ، ـ ئەركە	تاشىرقا ـ ، ئېچىرقا ـ ، يېتىرقا ـ ، تېڭىرقا ـ ، چۈشەكە ـ ، ئۆچەكەش ـ . . .
ـ ىلدا ، ـ ىلدە ، ـ ۇلدا ، ـ ۈلدە	تاقىلدا ـ ، شاقىلدا ـ ، پىرىلدا ـ ، پىژىلدا ـ ، گۈرۈلدە ـ ، دۈرۈلدە ـ ، لەپىلدە ـ ، كۇسۇلدا ـ ، پۇشۇلدا ـ ، سوكۇلدا ـ ، بۇژۇلدا . . .
ـ ۇق ، ـ ۈك ، ـ ىق ، ـ ىك	يولۇق ـ ، كۆنۈك ـ ، بىرىك ـ ، ئىچىك ـ ، تېرىك ـ ، جىمىق ـ

3 . پېئىللاردىن تۇرغۇن سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 缀词的词静成构词动由

قوشۇمچىلار 缀词	ياسالغان سۆزلەردىن ئۈلگە 子例
- ت ، - ىت ، - ەت ، - ۇت ، - ۈت	سارقىت ، چېكىت ، كېيىت ، بوسۇت ، كۆچەت ، تۇغۇت ، قۇرۇت ، تۇزۇت . . .
- چ	تايانچ ، ئىشەنچ ، سۆيۈنچ ، ئۆكۈنچ . . .
- چا ، - چە	تامچا ، سىلىنچا ، يېپىنچا ، بوغچا ، ئېشىنچا ، پۈركەنچە ، چۈشەنچە ، سۆيۈنچە . . .
- داق ، - دەك ، - دۇق ، - دۈك	قونداق ، قورداق ، ياسىداق ، كېكىردەك ، تاشلاندۇق ، هاردۇق ، قالدۇق ، سۈيدۈك . . .
- دى	پالاندى ، ساقلاندى ، يۇندى ، يالاندى ، قېقىندى ، تۇزۇندى ، سۇپۇرۇندى ، ئاسراندى ، چىرىندى ، سارقىندى ، قوغلاندى ، ئۈزۈندى ، بېقىندى ، قىرىندى . . .
- ش ، - ىش ، - ۇش ، - ۈش	ئوخشاش ، ئوقۇش ، ئۆگىنىش ، كىرىش ، چېلىش سوقۇش ، ئۇرۇش ، قوشۇش ، كۆرۈنۈش . . .
- غا ، - قا ، - گە ، - كە ؛ - غۇ ، - قۇ ، - گۈ ، - كۈ	سالغا ، ئىلغا ، تۇتقا ، سوققا ، سۈپۈرگە ، كۆيدۈرگە ، تۇرتكە ، كۈلكە ، ئاتالغۇ ، ئوتالغۇ ، يېقىلغۇ ، تېرىلغۇ ، تۇيغۇ ، يايغۇ ، تارتقۇ ، ئېزىتقۇ ، سەزگۈ ، تەپكۈ . . .
- غان ، - قان	قورغان ، چېقىلغان ، تۇغقان ، قاپقان . . .
- غۇچ ، - قۇچ ، - گۈچ ، - كۈچ	ئوينىغۇچ ، ئوتىغۇچ ، ئاچقۇچ ، باسقۇچ ، تەپكۈچ ، چەككۈچ ، يەلپۈگۈچ ، تۇگۈچ . . .
- غۇچى ، - قۇچى ، - گۈچى ، - كۈچى	يازغۇچى ، ئوقۇغۇچى ، قىرغۇچى ، ئېنىقلىغۇچى ، ئوقۇتقۇچى ، يارانقۇچى ، بۆلگۈچى ، بۆلۈنگۈچى ، كۈتكۈچى ، كۆزەتكۈچى . . .
- غۇر ، - قۇر ، - گۈر ، - كۈر	جىمىغۇر ، بولمىغۇر ، ئۇچقۇر ، تاپقۇر ، ئۆلگۈر ، سەزگۈر ، ئۆتكۈر . . .
- غۇلۇق ، - قۇلۇق ، - گۈلۈك	ئالغۇلۇق ، قىلغۇلۇق ، تارتقۇلۇق ، كۆرگۈلۈك ، كەلگۈلۈك . . .
- غۇن ، - قۇن ، - گۈن ، - كۈن ، - غىن ، - قىن ، - كىن	تۇرغۇن ، سولغۇن ، قاچقۇن ، ساتقۇن ، توسقۇن ، تۇرگۈن ، سۈرگۈن ، كەلكۈن ، سەپكۈن ، ئازغىن ، يانغىن ، تاشقىن ، كەسكىن . . .
- ق ، - اق ، - ۇق ، - ك ، - ەك ، - ۈك ، - غاق ، - قاق ، - گەك ، - كەك ، - ىق ، - ىك	ئاقساق ، باغلاق ، سوراق ، قورۇق ، سۇلاق ، قىشلاق ، قالاق ، تۇراق ، سۇنۇق ، توسۇق ، تىرەك ، چىرىك ، كۈزلەك ، كېسەك ، كۆرەك ، ئۆلۈك ، كۆمۈك ، ئوسۇرغاق ، توڭغاق ، بارغاق ، پاتقاق ، چىچقاق ، تېرىككەك ، ئۈسكەك ، ئۈركۈگەك ، يىرتىق ، قىسىق ، ئېچىق ، كېسىك ، ئېزىك ، كېچىك . . .
- ڭ ، - اڭ ، - ەڭ	بوشاڭ ، قىستاڭ ، بۇلاڭ ، تالاڭ ، قوزغىلاڭ ، ئۆتەڭ ، كۆرەڭ . . .

قوشۇمچىلار 缀词	ياسالغان سۆزلەردىن ئۆلگە 子例
ـ اڭغۇ ، ـ ەڭگۈ ، ـ ڭغۇ ، ـ ڭگۈ	ئالدىراڭغۇ ، يىغلاڭغۇ ، جۆدەڭگۈ ، تىترەڭگۈ ، سىيرىلاڭغۇ ، چىچىلاڭغۇ ، كۆتۈرەڭگۈ ، كۆمۈرەڭگۈ ، كىلىشەڭگۈ ، ئىڭىشەڭگۈ . . .
ـ الغۇ ، ـ ەلگۈ	قونالغۇ ، كۆنەلگۈ ، تۇرالغۇ ، توسالغۇ . . .
ـ ام ، ـ ەم ، ـ م ، ـ ىم ، ـ ۇم ، ـ ۈم	باغلام ، تاسقام ، يارام ، كىرىم ، چىقىم ، بوغۇم ، ئۇقۇم ، كۆرۈم ، ئۇنۇم ، تۇتام ، كۈزەم . . .
ـ ما ، ـ مە	ئايلانما ، ئۆيۈشما ، قۇرۇلما ، باسما ، باشقارما ، تاللانما ، چاچما ، چاتما ، دارىتما ، سىزما ، ئەزمە ، ئەسلىمە ، كۆرگەزمە ، كۆرسەتمە ، ئەسلەتمە ، بىرلەشمە ، سۈزمە ، بەلگىلىمە ، ئۆسمە ، ئۇندۇرمە . . .
ـ ماچ ، ـ مەچ	قوتۇرماچ ، قو (رۇ) ماچ ، تولغىماچ ، يۆگىمەچ ، چۆرگىلىمەچ ، ئەگمەچ ، كۆمەچ . . .
ـ ماس ، ـ مەس	ئايرىلماس ، بۇزۇلماس ، تۇغماس ، تويماس ، تېپىلماس ، چىدىماس ، قورقماس ، ئۇنتۇلماس ، يارىماس ، ئەرزىمەس ، ئۆلمەس ، يېڭىلمەس ، ئۆچمەس ، كۆچمەس . . .
ـ ماق ، ـ مەك	باسماق ، تېپىشماق ، چاقماق ، ئويماق ، قىسماق ، يېمەك ، ئىچمەك . . .
ـ مەل	تۇرمەل ، چۇچۇمەل ، تېجىمەل ، سۇرمەل . . .
ـ مۇر ، ـ مۈر	يامغۇر (ياغمۇر) ، ئۆسمۈر . . .
ـ مۇش ، ـ مۈش ، ـ مىش	تۇرمۇش ، ئۆتمۈش ، قىلمىش ، كەچمىش ، ئاتالمىش . . .
ـ ۇن ، ـ ۈن ، ـ ىن	تولۇن ، قويۇن ، يۇلۇن ، تۈگۈن ، سېغىن ، يىغىن ، ئېقىن . . .
4 . پېئىل ۋە تۇرغۇن سۆزلەردىن تۇرغۇن سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 缀词的词静成构词静和词动由	
قوشۇمچىلار 缀词	ياسالغان سۆزلەردىن ئۆلگە 子例
ـ دۇق ، ـ تۇق ، ـ تۈك	تاشلاندۇق ، قالدۇق ، هاردۇق ، قولتۇق ، ئۆلۈمتۈك ، كەمتۈك . . .
ـ ل ، ـ ىل ، ـ ۇل ، ـ ۈل	ئاچال ، يېشىل ، قاتىال ، قاقشال ، تۈگەل ، ئۈيۈل ، ئۇزۇل ، كېسىل (ئۇزۇل ـ كېسىل) ، چېقىل (چېقىل ـ چۇقۇل) . . .
ـ مان ، ـ مەن	ئويمان ، ئىلمان ، دەردمەن ، سۆزمەن ، ئىتائەتمەن ، هاجەتمەن ، زوقمەن ، ئۆچمەن ، ئۆلەرمەن ، ئىچەرمەن ، چېكەرمەن ، ئاتارمەن . . .
ـ اۋۇل ، ـ ۋۇل	باقاۋۇل ، ياساۋۇل ، قاراۋۇل ، تۇتقاۋۇل ، مەشقاۋۇل . . .
ـ چاق ، ـ چەك ، ـ چۇق ، ـ چۈك	تارتىنچاق ، ماختانچاق ، قىسىلچاق ، سوقىچاق ، ئوبدانچاق ، ئۇزۇنچاق ، ياخشىچاق ، كۆكۈلچەك ، تۈگۈنچەك ، كۆلچەك ، دۈمچەك ، ئېرىنچەك ، كۈلگۈنچەك ، قارىچۇق ، تارچۇق ، ياسانچۇق ، قارانچۇق ، قىزغانچۇق ، يۆلەنچۈك ، كەسلەنچۈك ، يەمچۈك . . .
5 . پېئىلدىن پېئىل ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 缀词的词动成构词动由	
ـ شتۇر ، ـ شتۈر ، ـ ىشتۇر ، ـ ىشتۈر .	تاتىلاشتۇر ـ ، سىلاشتۇر ـ ، س鳑يپاشتۇر ـ ، تۈزەشتۈر ـ ، يۆمەشتۈر ـ ، ئىزدەشتۈر ـ ، يىغىشتۇر ـ ، تىزىشتۇر ـ ، قىرىشتۇر ـ ، كېسىشتۈر ـ ، كېلىشتۈر ـ ، يېتىشتۈر . . .
ـ ق ، ـ ىق ، ـ ۈك	قىزىق ـ ، بېسىق ـ ، كۆنۈك ـ . . .

ئۇيغۇر تىلىدا بۇلاردىن باشقا يەنە «شىق» (شىلىمشىق) ، «سۇل» (يۇقسۇل) ، «كەل» (ئۆتكەل) ، «نەك» (كۆزنەك) ، «چ» (ئاراچ) ، «ساڭ» (قۇمساڭ) ، «تەك» (شۇمتەك) ، «گەي» (كۈنگەي) ، «كەي» (تەسكەي — ئەسلى : تېرىسكەي) قاتارلىق ياسىغۇچى قوشۇمچىلار بولسىمۇ ، ئەمما ئۇلار پەقەت بىرەر ـ يېرىم سۆز ياساش بىلەن چەكلىنىپ قالغان ئۈنۈمسىز قوشۇمچىلار بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ جەدۋەلگە كىرگۈزۈلمىدى .

维吾尔语中除此之外，虽然还有 «شىق» (شىلىمشىق) ، «سۇل» (يۇقسۇل) ، «كەل» (ئۆتكەل) ، «نەك» (كۆزنەك) ، «چ» (ئاراچ) ، «ساڭ» (قۇمساڭ) ، «تەك» (شۇمتەك) ، «گەي» (كۈنگەي) ، «كەي» (تەسكەي — ئەسلى : تېرىسكەي)等构词附加成分。但由于它们仅限于构成一个半个词的无效附加成分，故在此表中没有列入。

Ⅱ سۆز تۈرلىگۈچى قوشۇمچىلار 构形词缀

1 . ئىسىمنىڭ گرامماتىكىلىق شەكىللىرى 名词语法形式

تۈرى 类别			بەلگىسى 标记	مىساللار 例子
سان شەكلى 数		بىرلىك 单数	نۆل 零形式	بالا ، تۆگمە ، نان ، ئات ، قەغەز ، مەكتەپ ، پۇت ، كۆل ...
سان شەكلى 数		كۆپلۈك 多数	- لار // - لەر	بالىلار ، تۆگمىلەر ، نانلار ، ئاتلار ، قەغەزلەر ، مەكتەپلەر ، پۇتلار ، كۆللەر ...
تەۋەلىك شەكلى 领属形式	1 - شەخس 第一人称	بىرلىك 单数	- م ، - ىم // - ۇم ، - ۈم	بالام ، تۆگمەم ، نېنىم ، ئېتىم ، قەغىزىم ، مەكتىپىم ، پۇتۇم ، كۆلۈم ...
تەۋەلىك شەكلى 领属形式	1 - شەخس 第一人称	كۆپلۈك 多数	- مىز // - ىمىز	بالىمىز ، تۆگمىمىز ، نېنىمىز ، ئېتىمىز ، قەغىزىمىز ، مەكتىپىمىز ، پۇتىمىز ، كۆلىمىز ...
تەۋەلىك شەكلى 领属形式	2 - شەخس 第二人称 ئاددىي تۈر 一般	بىرلىك 单数	- ڭ ، - ىڭ // - ۇڭ ، - ۈڭ	بالاڭ ، تۆگمەڭ ، نېنىڭ ، ئېتىڭ ، قەغىزىڭ ، مەكتىپىڭ ، پۇتۇڭ ، كۆلۈڭ ...
تەۋەلىك شەكلى 领属形式	2 - شەخس 第二人称 ئاددىي تۈر 一般	كۆپلۈك 多数	- ڭلار // - ىڭلار // - ۇڭلار // - ۈڭلار	بالاڭلار ، تۆگمەڭلار ، نېنىڭلار ، ئېتىڭلار ، قەغىزىڭلار ، مەكتىپىڭلار ، پۇتۇڭلار ، كۆلۈڭلار ...
تەۋەلىك شەكلى 领属形式	2 - شەخس 第二人称 سىپايە تۈر 客气	بىرلىك 单数	- ڭىز // - ىڭىز	بالىڭىز ، تۆگمىڭىز ، نېنىڭىز ، ئېتىڭىز ، قەغىزىڭىز ، مەكتىپىڭىز ، پۇتىڭىز ، كۆلىڭىز ...
تەۋەلىك شەكلى 领属形式	2 - شەخس 第二人称 سىپايە تۈر 客气	كۆپلۈك 多数	-ڭىزلار ، -ڭىزلەر // -ىڭىزلار ، -ىڭىزلەر	بالىڭىزلار ، تۆگمىڭىزلەر ، نېنىڭىزلار ، قەغىزىڭىزلەر ، مەكتىپىڭىزلەر ، پۇتىڭىزلار ، كۆلىڭىزلەر ...
تەۋەلىك شەكلى 领属形式	2 - شەخس 第二人称 ھۆرمەت تۈرى 尊称	بىرلىك ۋە كۆپلۈك 单数和多数	- لىرى	بالىلىرى ، تۆگمىلىرى ، نانلىرى ، ئاتلىرى ، قەغەزلىرى ، مەكتەپلىرى ، پۇتلىرى ، كۆللىرى ...
تەۋەلىك شەكلى 领属形式	3 - شەخس 第三人称	بىرلىك ۋە كۆپلۈك 单数和多数	- ى // - سى	بالىسى ، تۆگمىسى ، نېنى ، ئېتى ، قەغىزى ، مەكتىپى ، پۇتى ، كۆلى ...

子例 مىساللار	记标 بەلگىسى	别类 تۈرى	
ياز ، باش ، ئۆي ، كۆز . . .	نۆل 式形零	باش كېلىش 格主	كېلىش شەكلى 式形格
يازنىڭ ، باشنىڭ ، ئۆينىڭ ، كۆزنىڭ . . .	- نىڭ	ئىگىلىك كېلىش 格属	
يولغا ، ئاتقا ، ئۆيگە ، مەكتەپكە ، قەغەزگە ، قەشقەرگە ، خەلققە ، باغقا . . .	- غا ، - قا// - گە ، - كە// - قە	يۆنىلىش كېلىش 格向	
يولنى ، مەكتەپنى ، ئۆينى ، خەلقنى . . .	- نى	چۈشۈم كېلىش 格宾	
يولدا ، ئۆيدە ، ئاتتا ، مەكتەپتە . . .	- دا ، - دە// - تا// - تە	ئورۇن كېلىش 格住时	
يولدىن ، ئۆيدىن ، ئاتتىن ، مەكتەپتىن . . .	- دىن// - تىن	چىقىش كېلىش 格从	
تاغدەك ، ئۆيدەك ، ئاتتەك ، مەكتەپتەك . . .	- دەك// - تەك	ئوخشاتما كېلىش* 格似相	
تاغدىكى ، ئۆيدىكى ، ئاتتىكى ، مەكتەپتىكى . . .	- دىكى// - تىكى	ئورۇن - بەلگە كېلىش 格围范	
يولغىچە ، ئۆيگىچە ، تاغقىچە ، باشقىچە ، مەكتەپكىچە . . .	- غىچە// - گىچە// - قىچە// - كىچە	چەك كېلىش 格限界	
تاغچە ، ئۆيچە ، ئاتچىلىك ، مەكتەپچىلىك . . .	- چە (- چىلىك)	تەڭلەشتۈرمە كېلىش 格似量	

* ئەنئەنىۋى گرامماتىكا بويىچە كېلىشلەر يۇقىرىدىكى ئالتە خىل بىلەن چەكلىنىدۇ. بىر مۇنچە تەتقىقاتچىلار كېيىنكى تۆت خىل قوشۇمچىنىڭ جۈملىدە ئوينىغان رولىنىڭ باشقا كېلىشلەرگە ئوخشاشلىقىغا قاراپ، بۇلارنىمۇ كېلىش ئىچىگە كىرگۈزۈۋا-تىدۇ. كۆپچىلىكنى كېلىشلەر ئۈستىدە مۇشۇنداق تەتقىقاتنىڭ بولۇۋاتقانلىقىدىن خەۋەرلەندۈرۈپ قويۇش مەقسىتىدە بۇ جەدۋەلگە كىرگۈزۈپ قويدۇق.

同用作的起所中句在分成加附种四的面后到看员人究研些一。种六的面上于限仅《格》的词名، 法语统传据依
它将们我، 究研的样这行进在还上《格》的词名在解了家大使为。中之畴范《格》了入纳们它将便 ، 同相《格》的他其
。中之表此了入收们

2. ساننىڭ گراممىاتىكىلىق شەكىللىرى 数词的语法形式		
تۈرى 类别	بەلگىسى 标记	مىساللار 例子
ساناق سان 基数词	نۆل 零形式	بىر، ئىككى، بەش، ئون، ئون بىر، يۈز، ئىككى يۈز، مىڭ، ئون مىڭ، مىليون ...
مۆلچەر سان 约数词	A. «-چە»، «-دەك»، «-تەك» قوشۇلىدۇ. B. يېقىن ئىككى سان جۈپلىنىدۇ.	بەشچە، يۈزچە، ئوندەك، مىڭدەك، بەشتەك، بىر-ئىككى، ئون-يىگىرمە، قىرىق-ئەللىك ...
تەرتىپ سان 序数词	-نچى // -ىنچى	بىرىنچى، ئۈچىنچى، ئالتىنچى، ئون بىرىنچى، مىڭىنچى
كەسىر سان 分数词	مەخرەجگە «-دىن // -تىن قوشۇلىدۇ	ئۈچتىن ئىككى، ئوندىن ئۈچ، مىڭدىن بىر، يۈزدىن بەش ...
تەقسىم سان 区分数词	-دىن // -تىن	بىردىن، ئىككىدىن، ئوندىن، يۈزدىن
سۈپەت سان 约数词	-لىغان // -لىگەن	مىڭلىغان، يۈزلىگەن، مىليونلىغان، تۈمەنلىگەن ...
رەۋىش سان 付动数词	-لاپ // -لەپ	بىرلەپ-ئىككىلەپ، بەشلەپ-ئونلاپ، يۈزلەپ، مىڭلاپ، تۈمەنلەپ ...
كىشىلىك سان 集合数词	-يلەن // -ەيلەن	يەتتەيلەن، بەشەيلەن، بىرەيلەن، ئىككىيلەن ...
ئالماش سان 人称数词: 1-شەخس 第一人称	-مىز // -ىمىز	ئىككىمىز، بىرىمىز، بەشىمىز، ئونىمىز ...
ئالماش سان 人称数词: 2-شەخس 第二人称	-ڭلار // -ىڭلار	ئىككىڭلار، بىرىڭلار، بەشىڭلار، ئونىڭلار ...
ئالماش سان 人称数词: 3-شەخس 第三人称	-ى // -سى	بىرى، ئىككىسى، بەشى، يەتتىسى ...

3. سۈپەتنىڭ گراممىاتىكىلىق شەكىللىرى (دەرىجىلىك سۈپەتلەردىلا كۆرۈلىدۇ) 形容词的语法形式		
تۈرى 类别	بەلگىسى 标记	مىساللار 例子
دەرىجە 级: ئەسلى دەرىجە 原级	نۆل	يورۇق، سىلىق، ئەپچىل، سۈزۈك
دەرىجە 级: كېمەيتمە دەرىجە 比较级	-راق // -رەك	يورۇقراق، سىلىقراق، ئەپچىلرەك، سۈزۈكرەك
دەرىجە 级: ئاشۇرما دەرىجە 加重级	ئالدىدىكى سوزۇق تاۋۇشقا «پ» قوشۇلۇپ ئاندىن تولۇق ئېيتىلىدۇ	يوپيورۇق، سىپسىلىق، قاپقارا، سۈپسۈزۈك ...
دەرىجە 级: ئەركىلەتمە دەرىجە 指小表爱级	-غىنا // -قىنا // -گىنە // -كىنە	يورۇققىنا، سىلىققىنا، ئوماققىنا، سۈزۈككىنە، ئەپچىلگىنە ...
كۆپلۈك شەكلى 多数形式	تەكرارلىنىدۇ 重复	ئېنىق-ئېنىق، چىرايلىق-چىرايلىق، ئېگىز-ئېگىز، پاكار-پاكار، چوڭ-چوڭ ...

4 . پېئىلنىڭ ئۆزەك شەكىللىرى 干词的词动

	تۈرى 别类	قوشۇمچىسى 缀词	تەلەپپۇزى ۋە ئىملاسى 子例
دەرىجە 态	ئەسلى دەرىجە 态本基	نۆل 式形零	ياسا - ، ياز - ، تۇت - ، كۆر - ، باشلا - ، قىل - ، يول - ، بول - . . .
	مەجھۇل دەرىجە 态动被	- ل ، - ىل // - ۇل ، - ۈل - ن ، - ىن // - ۇن ، - ۈن	ياسال - ، يېزىل - ، تۇتۇل - ، كۆرۈل - ، باشلان - ، قىلىن - ، يولۇن - ، بولۇن - . . .
	ئۆزلۈك دەرىجە 态复自	- ل ، - ىل // - ۇل ، - ۈل - ن ، - ىن // - ۇن ، - ۈن	ياسان - ، كىيىن - ، ئۆرۈن - ، يۇيۇن - ، بېرىل - ، ئېچىل - ، سوزۇل - ، سۈرۈن - . . .
	ئۆملۈك دەرىجە 态同共	- ش ، - ىش // - ۇش ، - ۈش	سۆزلەش - ، يېزىش - ، تۇتۇش - ، كۆرۈش - . . .
	مەجبۇرىي دەرىجە 态动使	- دۇر ، - تۇر // - دۈر ، - تۈر ، - ت ، - غۇز ، - قۇز // - گۈز ، - كۈز ، - ار ، - ۇر ، - ۈر	تاڭدۇر - ، باقتۇر - ، كىيدۈر - ، كەلتۈر - ، چىقار - ، ئۇچۇر - ، چۈشۈر - ، ئىشلەت - ، ھارغۇز - ، تۇتقۇز - ، تەرگۈز - ، پۈتكۈز -
* تۈس 体	ئىمكان تۈس 体动能	- ا ، - ە ، - ي رەۋىشدىشى + ئال - + - ا ، - ە ، - ي رەۋىشدىشى	يازالا - ، كۆرەلە - ، ئوينىيالا - ، سۆزلىيەلە -
	چەكلىمىسىز تۈس 体限无	- ا ، - ە ، - ي رەۋىشدىشى + بەر -	يازىۋەر - ، كۆرۈۋەر - ، ئويناۋەر - ، سۆزلەۋەر - . . .
	ئۆزلۈك تۈس 体身仅	«پ» لىق رەۋىشداش + ئال -	ياسىۋال - ، يېزىۋال - ، تۇتۇۋال - ، كۆرۈۋال -
	كۈچەيتمە تۈس 体重加	«پ» لىق رەۋىشداش + ئەت - > ئات -	ياسىۋەت - ، يېزىۋەت - ، ئۆرۈۋەت - ، كۆرۈۋەت -
	ئىزچىل تۈس 体续持	- ا ، - ە ، - ي لىق رەۋىشداش + يات -	ياساۋات - ، يېزىۋات - ، كۆرۈۋات - ، سۆزلەۋات - ، يۇلىۋات - ، قىلىۋات - . . .
	تەمشەلمە تۈس 体欲意	مەقسەت رەۋىشدىشى + يات -	ياسىغىلىۋات - ، يازغىلىۋات - ، كۆرگىلىۋات - ، سۆزلىگىلىۋات - ، قىلغىلىۋات - . . .
بولۇشلۇق - بولۇشسىز 定否定肯	بولۇشلۇق 定肯	نۆل	ياسا - ، يېزىل - ، كۆرۈن - ، سۆزلەش - ، كەلتۈر - ، يازالا - ، يازىۋەر - ، تۇتۇۋال - . . .
	بولۇشسىز 定否	- ما // - مە	ياسىما - ، يېزىلما - ، كۆرۈنمە - ، سۆزلەشمە - ، كەلتۈرمە - ، يازالما - ، يازىۋەرمە - ، تۇتۇۋالما - . . .

* پەقەت قوشۇمچىلاشقان (سىنتېتىك) تۈس شەكىللىرىلا كۆرسىتىلدى .

。式形体(成合)加附了示标仅仅

5 . پېئىلنىڭ تۈرغۇن سۆز شەكىللىرى　式形词静的词动				
مىساللار　子例	بەلگىسى　记标	تۈرى　别类		
يازغان ، ساتقان ، كۆرگەن ، كەتكەن ؛ يازمىغان ، كۆرمىگەن . . .	- غان ، - قان // - گەن ، - كەن	پۈتكەن تۈر 类成完		سۈپەتداش　词动形
يازىدىغان ، ساقلايدىغان ، كۆرىدىغان ، سۆزلەيدىغان ، يازمايدىغان ، دېمەيدىغان . . .	- ا - ، - ە - ، - ي لىق رەۋىشداش + دىغان	1 - خىل 种一第	پۈتمىگەن تۈر　类成完未	
يازار ، ئۇچار ، كۆرەر ، كېتەر ؛ يازماس ، كۆرمەس . . .	- ار ، - ەر ، - ر (- س *)	2 - خىل 种二第		
ساقلاۋاتقان ، يېزىۋاتقان ، بولىۋاتقان ، كۆرۈۋاتقان ؛ يازماۋاتقان . . .	ئىزچىل تۈسلۈك ئۆزەك + - قان	ئىزچىل تۈر 类续持		
يازغىلىۋاتقان ، ساتقىلىۋاتقان ، كۆرگىلىۋاتقان ، كەتكىلىۋاتقان . . .	مەقسەت رەۋىشدىشى + - ياۋ - + - قان	تەمشەلمە تۈر 类欲意		
ساقلاپ ، يېزىپ ، بولۇپ ، كۆرۈپ ؛ يازماي ، دېمەي . . .	- پ ، - ىپ // -ۇپ ، - ۈپ (- ي *)	1 - خىل 种一第	ھالىتى　词动付态状	رەۋىشداش　词动付
يازا ، كۆرە ، سۆزلە (ي) ، يازا - يازا ، كۆرە - كۆرە ؛ كېلە - كەلمەي ، كۆرە - كۆرمەي . . .	- ا ، - ە ، - ي	2 - خىل 种二第		
يازغانسېرى ، ساقلىغانسېرى ، كۆرگەنسېرى ، ئۆتكەنسېرى . . .	- سېرى	ئۆزارما 词动付层进		
يازغۇچە ، ياتقۇچە ، كۆرگۈچە ، كۈتكۈچە ؛ يازمىغۇچە . . .	- غۇچە ، - قۇچە // - گۈچە ، - كۈچە	چەك - سېلىشتۇرما 类较比		
يازغاچقا ، ساتقاچقا ، كۆرگەچكە ، كۈتكەچكە ؛ يازمىغاچقا ، كۆرمىگەچكە . . .	- غاچ ، - قاچ // - گەچ ، - كەچ + يۆنىلىش كېلىش قوشۇمچىلىرى	سەۋەب 类因原		
يازغىلى ، ساتقىلى ، كۆرگىلى ، كۈتكىلى ؛ يازمىغىلى ، كۆرمىگىلى . . .	- غىلى ، - قىلى // - گىلى ، - كىلى	مەقسەت 类的目		
يازغاچ ، ساتقاچ ، كۆرگەچ ، كۈتكەچ . . .	- غاچ ، - قاچ // - گەچ ، - كەچ	يولۇچى 类便顺		

داۋامى

	تۈرى 别类	قوشۇمچىسى 缀词	مىساللار 子例
ئىسمداش 名动词	«ش» لىق 的成构《ش》由	- ش ، - ىش // - ۇش ، - ۈش ؛ (- س + - لىق // - لىك *)	ساقلاش ، يېزىش ، بولۇش ، كۆرۈش ؛ يازماسلىق ، كۆرمەسلىك . . .
	«ماق» لىق 的丰收构《ماق》由	- ماق // - مەك //	يازماق ، كۆرمەك . . .
	«غۇ» لۇق 的成构《غۇ》由	- غۇ ، - قۇ // - گۈ ، - كۈ	يازغۇ ، ساتقۇ ، كۆرگۈ ، كەتكۈ . . .
	پۈتكەن تۈرلۈك 式成完	پۈتكەن تۈر سۈپەتداش + - لىق // - لىك	يازغانلىق ، ساتقانلىق ، كۆرگەنلىك ، كەتكەنلىك ؛ يازمىغانلىق ، كۆرمىگەنلىك . . .
	پۈتمىگەن تۈر 式成完未	ئىزچىل تۈر سۈپەتداش + - لىق	يازىدىغانلىق ، ساتىدىغانلىق ، كۆرىدىغانلىق ؛ يازمايدىغانلىق . . .
	ئىزچىل تۈرلۈك 式续持	ئىزچىل تۈر سۈپەتداش + - لىق	يېزىۋاتقانلىق ، سېتىۋاتقانلىق ، كۆرۈۋاتقانلىق ؛ يازمايۋاتقانلىق . . .
	سۇبيېكت 体客	«غۇ» لۇق ئىسمداش + - چى	يازغۇچى ، ساقلىغۇچى ، ساتقۇچى ، سۆزلىگۈچى ، كەتكۈچى . . .

* بولۇشسىزلىقتا قوشۇلىدىغان قوشۇمچە

分成加附的加所中式定否

6 . پېئىلنىڭ خەۋەر شەكىللىرى 式形语谓的词动

① بۇيرۇق - تەلەپ مەيلى 式使祈

A شەكلى A 式形

تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى 子例	قوشۇمچىسى 缀词	تۈرى 别类		
يازاي ، كېتەي ، تۇتاي ، كۆرەي ، ئىشلەي ؛ يازماي ، كەتمەي ...	- اي // - ەي	بىرلىك 数 单		1 - شەخس 第一人称
يازايلى ، كېتەيلى ، تۇتايلى ، كۆرەيلى ، ئىشلەيلى ؛ يازمايلى ، تۇتمايلى ...	- ايلى // - ەيلى	كۆپلۈك 数 多		1 - شەخس 第一人称
ياز ، كەت ، تۇت ، كۆر ، ئىشلە ؛ يازما ، كەتمە ...	نۆل	بىرلىك 数 单	ئاددىي تۈر 普通	2 - شەخس 第二人称
يېزىڭلار ، كېتىڭلار ، تۇتۇڭلار ، كۆرۈڭلار ، ئىشلەڭلار ؛ يازماڭلار ، كەتمەڭلار ...	- ڭ ، - ىڭ ،// - ۇڭ ، - ۈڭ + - لار	كۆپلۈك 数 多	ئاددىي تۈر 普通	2 - شەخس 第二人称
يېزىڭ ، كېتىڭ ، تۇتۇڭ ، كۆرۈڭ ، ئىشلەڭ ؛ يازماڭ ، كەتمەڭ ...	- ڭ ، - ىڭ // - ۇڭ ، - ۈڭ	بىرلىك 数 单	سىپايە تۈر 客气	2 - شەخس 第二人称
يېزىڭىزلار ، تۇتۇڭىزلار ، يازمىڭىزلار ، كېتىڭىزلەر ، كۆرۈڭىزلەر ، ئىشلىڭىزلەر ، كېلىڭىزلەر ...	- ڭىز ، - ىڭىز // - ۇڭىز - ، - ۈڭىز + - لار // - لەر	كۆپلۈك 数 多	سىپايە تۈر 客气	2 - شەخس 第二人称
يازسىلا ، كەتسىلە ، تۇتسىلا ، كۆرسىلە ، ئىشلىسىلە ؛ يازمىسىلا ، كەتمىسىلە ...	پەرەز - قارشىلىق مەيلى قوشۇمچىسى : - سا // - سە + - لا // - لە	بىرلىك 数 单	ھۆرمەت تۈرى 尊称	2 - شەخس 第二人称
يېزىشسىلا ، كېتىشسىلە ، تۇتۇشسىلا ، كۆرۈشسىلە ، ئىشلەشسىلە ؛ يېزىشمىسىلا ، كېتىشمىسىلە ...	ئۆملۈك دەرىجە قوشۇمچىسى + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	كۆپلۈك 数 多	ھۆرمەت تۈرى 尊称	2 - شەخس 第二人称
يېزىش ، كېتىش ، تۇتۇش ، كۆرۈش ، ئىشلەش ؛ يېزىشما ، كېتىشمە ...	ئۆملۈك دەرىجە 态 同 共	سەتلىمە تۈر 称 蔑		2 - شەخس 第二人称
يازسۇن ، كەتسۇن ، تۇتسۇن ، كۆرسۇن ، ئىشلىسۇن ؛ يازمىسۇن ، كەتمىسۇن ...	- سۇن	بىرلىك ۋە كۆپلۈك 数多和数单		3 - شەخس 第三人称

شەكلى B * 式形 B				
تۈرى 别类			قوشۇمچىسى 缀词	تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى 子例
شەخس - 1 称人一第		بىرلىك 数单	-غاي ، -قاي// -گەي ، -كەي + -مەن	يازغايمەن ، كەتكەيمەن ، تۇتقايمەن ، كۆرگەيمەن ، ئىشلىگەيمەن ؛ يازمىغايمەن ، كەتمىگەيمەن . . .
		كۆپلۈك 数多	-غاي ، -قاي// -گەي ، -كەي + -مىز	يازغايمىز ، كەتكەيمىز ، تۇتقايمىز ، كۆرگەيمىز ، ئىشلىگەيمىز ؛ يازمىغايمىز ، كەتمىگەيمىز . . .
شەخس - 2 称人二第	ئاددىي تۈر 通普	بىرلىك 数单	-غاي ، -قاي// -گەي ، -كەي + -سەن	يازغايسەن ، كەتكەيسەن ، تۇتقايسەن ، كۆرگەيسەن ، ئىشلىگەيسەن ؛ يازمىغايسەن ، كۆرمىگەيسەن . . .
		كۆپلۈك 数多	-غاي ، -قاي// -گەي ، -كەي + -سىلەر	يازغايسىلەر ، كەتكەيسىلەر ، تۇتقايسىلەر ، كۆرگەيسىلەر ، ئىشلىگەيسىلەر ؛ تۇتمىغايسىلەر ، كۆرمىگەيسىلەر . . .
	سىپايە تۈر 气客	بىرلىك 数单	-غاي ، -قاي// -گەي ، -كەي + -سىز	يازغايسىز ، كەتكەيسىز ، تۇتقايسىز ، كۆرگەيسىز ، ئىشلىگەيسىز ؛ يازمىغايسىز ، ئىشلىمىگەيسىز . . .
		كۆپلۈك 数多	-غاي ، -قاي// -گەي ، -كەي + -سىز + -لەر	يازغايسىزلەر ، كەتكەيسىزلەر ، تۇتقايسىزلەر ، كۆرگەيسىزلەر ، ئىشلىگەيسىزلەر ؛ تۇتمىغايسىزلەر ، كەتمىگەيسىزلەر . . .
	ھۆرمەت تۈرى 称尊	بىرلىك 数单	-غاي ، -قاي// -گەي ، -كەي + -لا	يازغايلا ، كەتكەيلا ، تۇتقايلا ، كۆرگەيلا ، ئىشلىگەيلا ؛ يازمىغايلا ، كۆرمىگەيلا . . .
		كۆپلۈك 数多	ئۆملۈك دەرىجە قوشۇمچىسى + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشقايلا ، كېتىشكەيلا ، تۇتۇشقايلا ، كۆرۈشكەيلا ، ئىشلەشكەيلا ؛ يېزىشمىغايلا ، كېتىشمىگەيلا . . .
شەخس - 3 称人三第		بىرلىك ۋە كۆپلۈك 数多和数单	-غاي ، -قاي// -گەي ، -كەي	يازغاي ، كەتكەي ، تۇتقاي ، كۆرگەي ، ئىشلىگەي ؛ يازمىغاي ، كەتمىگەي . . .

* بۇ پېئىلنىڭ 1 - ، 2 - شەخس شەكىللىرى ئاساسەن يېزىق تىلىدىلا قوللىنىلىدۇ .

。用使中语面书在要主式形称人二第، 一第的词动种这

② پەرەز ـ قارشىلىق مەيلى 条件式

تۈرى 类别			قوشۇمچىسى 词缀	تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى 例子
1 ـ شەخس 第一人称		بىرلىك 单数	ـ سا//ـ سە + ـ م	يازسام، كەتسەم، تۇتسام، كۆرسەم، ئىشلىسەم؛ يازمىسام، كەتمىسەم ...
		كۆپلۈك 多数	ـ سا//ـ سە + ـ ق، ـ ك	يازساق، كەتسەك، تۇتساق، كۆرسەك، ئىشلىسەك؛ يازمىساق، كەتمىسەك ...
2 ـ شەخس 第二人称	ئاددىي تۈر 普通	بىرلىك 单数	ـ سا//ـ سە + ـ ڭ	يازساڭ، كەتسەڭ، تۇتساڭ، كۆرسەڭ ئىشلىسەڭ؛ يازمىساڭ، كەتمىسەڭ ...
		كۆپلۈك 多数	ـ سا//ـ سە + ـ ڭ + ـ لار	يازساڭلار، كەتسەڭلار، تۇتساڭلار، كۆرسەڭلار، ئىشلىسەڭلار؛ يازمىساڭلار، كەتمىسەڭلار ...
	سىپايە تۈر 客气	بىرلىك 单数	ـ سا//ـ سە + ـ ڭىز	يازسىڭىز، كەتسىڭىز، تۇتسىڭىز، كۆرسىڭىز، ئىشلىسىڭىز؛ يازمىسىڭىز، كەتمىسىڭىز ...
		كۆپلۈك 多数	ـ سا//ـ سە + ـ ڭىز + ـ لار//ـ لەر	يازسىڭىزلار، كەتسىڭىزلەر، تۇتسىڭىزلار، كۆرسىڭىزلەر، ئىشلىسىڭىزلەر؛ يازمىسىڭىزلار، كەتمىسىڭىزلەر ...
	ھۆرمەت تۈرى 尊称	بىرلىك 单数	ـ سا//ـ سە + ـ لا//ـ لە	يازسىلا، كەتسىلە، تۇتسىلا، كۆرسىلە، ئىشلىسىلە؛ يازمىسىلا، كۆرمىسىلە ...
		كۆپلۈك 多数	ئۆملۈك دەرىجە قوشۇمچىسى + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشسىلا، كېتىشسىلە، تۇتۇشسىلا، كۆرۈشسىلە، ئىشلەشسىلە؛ يېزىشمىسىلا، كېتىشمىسىلە ...
	سەتلىمە تۈر 蔑称		ئۆملۈك دەرىجە قوشۇمچىسى + ـ سا//ـ سە + ـ ڭ	يېزىشساڭ، كېتىشسەڭ، تۇتۇشساڭ، كۆرۈشسەڭ، ئىشلەشسەڭ؛ يېزىشمىساڭ، كېتىشمىسەڭ ...
3 ـ شەخس 第三人称		بىرلىك ۋە كۆپلۈك 单数和多数	ـ سا//ـ سە	يازسا، كەتسە، تۇتسا، كۆرسە، ئىشلىسە؛ يازمىسا، كەتمىسە ...

③ ئارمان مەيلى 或然式				
تۈرى 类别			قوشۇمچىسى 词缀	تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى 例子
1 - شەخس 第一人称		بىرلىك 单数	- سا// - سە + - م + ئىدىم ~ ئىدى	يازسامىدى (يازسامىدىم)، كەتسەمىدى (كەتسەمىدىم)، كۆرسەمىدى (كۆرسەمىدىم)، يازسامىدى (يازسامىدىم) . . .
		كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ق، - ك + ئىدۇق	يازساقىدۇق، كۆرسەكىدۇق، كەتسەكىدۇق؛ يازمىساقىدۇق . . .
2 - شەخس 第二人称	ئاددىي تۈر 普通	بىرلىك 单数	- سا// - سە + - ڭ + ئىدىڭ ~ ئىدى	يازساڭىدى (يازساڭىدىڭ)، كەتسەڭىدى (كەتسەڭىدىڭ)، كۆرسەڭىدى (كۆرسەڭىدىڭ)؛ يازمىساڭىدى (يازمىساڭىدىڭ) . . .
		كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ڭ + - لار// - لەر + ئىدى	يازساڭلارىدى، كەتسەڭلەرىدى، تۇتساڭلارىدى، كۆرسەڭلەرىدى، ئىشلىسەڭلەرىدى؛ يازمىساڭلارىدى، كەتمىسەڭلەرىدى . . .
	سىپايە تۈر 客气	بىرلىك 单数	- سا// - سە + - ڭىز + ئىدى	يازسىڭىزىدى، كەتسىڭىزىدى، تۇتسىڭىزىدى، كۆرسىڭىزىدى، ئىشلىسىڭىزىدى؛ يازمىسىڭىزىدى، كەتمىسىڭىزىدى . . .
		كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ڭىز + - لار// - لەر + ئىدى	يازسىڭىزلارىدى، تۇتسىڭىزلارىدى، يازمىسىڭىزلارىدى، كەتسىڭىزلەرىدى، كۆرسىڭىزلەرىدى، ئىشلىسىڭىزلەرىدى . . .
	ھۆرمەت تۈرى 尊称	بىرلىك 单数	- سا// - سە + - لا// - لە + ئىدى	يازسىلىدى، كەتسىلىدى، تۇتسىلىدى، كۆرسىلىدى، ئىشلىسىلىدى؛ يازمىسىلىدى، كەتمىسىلىدى . . .
		كۆپلۈك 多数	ئۆملۈك دەرىجە + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشسىلىدى، كېتىشسىلىدى، تۇتۇشسىلىدى، كۆرۈشسىلىدى، ئىشلەشسىلىدى؛ يازمىسىلىدى، كەتمىسىلىدى . . .
	سەتلىمە تۈر 蔑称		ئۆملۈك دەرىجە + ئاددىي تۈر بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشساڭىدى، كېتىشسەڭىدى، تۇتۇشساڭىدى، كۆرۈشسەڭىدى، ئىشلەشسەڭىدى؛ يېزىشمىساڭىدى، كېتىشمىسەڭىدى . . .
3 - شەخس 第三人称		بىرلىك ۋە كۆپلۈك 单数和多数	- سا// - سە + ئىدى	يازسىدى، كەتسىدى، تۇتسىدى، كۆرسىدى، ئىشلىسىدى، يازمىسىدى، كەتمىسىدى . . .

④ ئارزۇ - تەكلىپ مەيلى 愿望式				
تۈرى 类别			قوشۇمچىسى 词缀	تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى 例子
1 - شەخس 第一人称		بىرلىك 单数	-سا// -سە + ئىكەن	يازسامىكەن ، ئاتسامىكەن ، كۆرسەمىكەن ، كەتسەمىكەن ؛ يازمىسامىكەن ، كەتمىسەمىكەن . . .
		كۆپلۈك 多数	-سا// -سە + -ق// -ك + ئىكەن	يازساقىكەن ، ئاتساقىكەن ، كۆرسەكىكەن ، كەتسەكىكەن ؛ يازمىساقىكەن ، كەتمىسەكىكەن . . .
2 - شەخس 第二人称	ئاددىي تۈر 普通	بىرلىك 单数	-سا// -سە + -ڭ + ئىكەن	يازساڭىكەن ، ئاتساڭىكەن ، كۆرسەڭىكەن ، كەتسەڭىكەن ؛ يازمىساڭىكەن ، كۆرمىسەڭىكەن . . .
		كۆپلۈك 多数	-سا// -سە + -ڭلار// ڭلەر + ئىكەن	يازساڭلارىكەن ، ئاتساڭلارىكەن ، كۆرسەڭلەرىكەن ؛ يازمىساڭلارىكەن ، كەتمىسەڭلەرىكەن . . .
	سىپايە تۈر 客气	بىرلىك 单数	-سا// -سە -ڭىز + ئىكەن	يازسىڭىزكەن ، ئاتسىڭىزكەن ، كۆرسىڭىزكەن ؛ يازمىسىڭىزكەن ، كەتمىسىڭىزكەن . . .
		كۆپلۈك 多数	-سا// -سە + -ڭىزلار// -ڭىزلەر + ئىكەن	يازسىڭىزلارىكەن ، ئاتسىڭىزلارىكەن ، كۆرسىڭىزلەرىكەن ، كەتسىڭىزلەرىكەن ؛ يازمىسىڭىزلارىكەن ، كەتمىسىڭىزلەرىكەن . . .
	ھۆرمەت تۈرى 尊称	بىرلىك 单数	-سا// -سە + -لا// -لە + ئىكەن	يازسىلىكەن ، ئاتسىلىكەن ، كۆرسىلىكەن ، كەتسىلىكەن ؛ يازمىسىلىكەن ، كەتمىسىلىكەن . . .
		كۆپلۈك 多数	ئۆملۈك دەرىجە + -سا// -سە ، + -لا// -لە + ئىكەن	يېزىشسىلىكەن ، ئېتىشسىلىكەن ، كۆرۈشسىلىكەن ، كېتىشسىلىكەن ؛ يېزىشمىسىلىكەن ، كېتىشمىسىلىكەن . . .
3 - شەخس 第三人称			-سا// -سە + ئىكەن	يازسىكەن ، ئاتسىكەن ، كۆرسىكەن ، كەتسىكەن ؛ يازمىسىكەن ، كۆرمىسىكەن . . .

⑤ تىلەك مەيلى * 式使祈				
子例 تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى	缀词 قوشۇمچىسى	别类 تۈرى		
يازغىيدىم ، كەتكىيدىم ، تۇتقىيدىم ، كۆرگىيدىم ، ئىشلىگىيدىم ؛ يازمىغىيدىم ، كەتمىگىيدىم . . .	- غاي ، - قاي // - گەي ، - كەي + ئىدىم	بىرلىك 数 单		1 - شەخس 称人一第
يازغىيدۇق ، كەتكىيدۇق ، تۇتقىيدۇق ، كۆرگىيدۇق ، ئىشلىگىيدۇق ؛ يازمىغىيدۇق ، كەتمىگىيدۇق . . .	- غاي ، - قاي // - گەي ، - كەي + ئىدۇق	كۆپلۈك 数 多		1 - شەخس 称人一第
يازغىيدىڭ ، كەتكىيدىڭ ، تۇتقىيدىڭ ، كۆرگىيدىڭ ، ئىشلىگىيدىڭ ؛ يازمىغىيدىڭ ، كەتمىگىيدىڭ . . .	- غاي ، - قاي // - گەي ، - كەي + ئىدىڭ	بىرلىك 数 单	ئاددىي تۈر 通普	2 - شەخس 称人二第
يازغىيدىڭلار ، كەتكىيدىڭلار ، تۇتقىيدىڭلار ، كۆرگىيدىڭلار ، ئىشلىگىيدىڭلار ؛ يازمىغىيدىڭلار ، كەتمىگىيدىڭلار . . .	- غاي ، - قاي // - گەي ، - كەي + ئىدىڭ + - لار	كۆپلۈك 数 多	ئاددىي تۈر 通普	2 - شەخس 称人二第
يازغىيدىڭىز ، كەتكىيدىڭىز ، تۇتقىيدىڭىز ، كۆرگىيدىڭىز ، ئىشلىگىيدىڭىز ؛ يازمىغىيدىڭىز ، كەتمىگىيدىڭىز . . .	- غاي ، - قاي // - گەي ، - كەي + ئىدىڭىز	بىرلىك 数 单	سىپايە تۈر 气客	2 - شەخس 称人二第
يازغىيدىڭىزلار ، كەتكىيدىڭىزلەر ، تۇتقىيدىڭىزلار ، كۆرگىيدىڭىزلەر ، ئىشلىگىيدىڭىزلەر ؛ يازمىغىيدىڭىزلار ، كەتمىگىيدىڭىزلەر . . .	- غاي ، - قاي // - گەي ، - كەي + ئىدىڭىز + - لار // - لەر	كۆپلۈك 数 多	سىپايە تۈر 气客	2 - شەخس 称人二第
يازغىيدىلا ، كەتكىيدىلە ، تۇتقىيدىلا ، كۆرگىيدىلە ، ئىشلىگىيدىلە ؛ يازمىغىيدىلا ، كەتمىگىيدىلە . . .	- غاي ، - قاي // - گەي ، - كەي + ئىدى + - لا // - لە	بىرلىك 数 单	ھۆرمەت تۈرى 称尊	2 - شەخس 称人二第
يېزىشقىيدىلا ، تۇتۇشقىيدىلا ، كۆرۈشكىيدىلە ، كېتىشكىيدىلە ؛ يېزىشمىغىيدىلا ، كېتىشمىگىيدىلە . . .	ئۆملۈك دەرىجە + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	كۆپلۈك 数 多	ھۆرمەت تۈرى 称尊	2 - شەخس 称人二第
يېزىشقىيدىڭ ، كېتىشكىيدىڭ ، تۇتۇشقىيدىڭ ، كۆرۈشكىيدىڭ ، ئىشلەشكىيدىڭ ؛ يېزىشمىغىيدىڭ ، كېتىشمىگىيدىڭ . . .	ئۆملۈك دەرىجە + ئاددىي تۈر بىرلىك قوشۇمچىسى	سەتلىمە تۈر 称 蔑		2 - شەخس 称人二第
يازغىيدى ، كەتكىيدى ، تۇتقىيدى ، كۆرگىيدى ، ئىشلىگىيدى ؛ يازمىغىيدى ، كەتمىگىيدى . . .	- غاي ، - قاي // - گەي ، - كەي + ئىدى	بىرلىك ۋە كۆپلۈك 数多和数单		3 - شەخس 称人三第

⑥ بايان مەيلى 式述陈

بايان مەيلى ۋاستىسىز بايان ، ۋاستىلىك بايان ، ئاڭلاتما بايان ، مۆلچەر بايان قاتارلىق بايان تۈرلىرىگە بۆلۈنىدۇ . ھەر بىر بايان تۈرى يەنە ئوخشاش بولمىغان تۈر ـ زامان شەكىللىرىدە ئىپادىلىنىدۇ . تۆۋەندە ھەر خىل بايان تۈرلىرىنىڭ ئوخشاش بولمىغان تۈر ـ زامان بويىچە تۈرلەنگەن شەكىللىرى گرامماتىكىلىق مەنە تۈركۈمى بويىچە ئەمەس ، بەلكى ياسىلىش تۈرى بويىچە كۆرسىتىلدى ۋە پەقەت سىنتېتىكلاشقان شەكىللەر بىلەنلا چەكلىنىلدى . ھەممە شەكىللەردە يەنىلا يۇقىرىدا ئېلىنغان «ياز ـ» ، «كەت ـ» ، «تۇت ـ» ، «كۆر ـ» ، «ئىشلە ـ» پېئىللىرى مىسال قىلىنىدى . شەخس تۈرلىرىمۇ يۇقىرىدىكى جەدۋەلدە كۆرسىتىلگىنىدەك I شەخس بىرلىك ، I شەخس كۆپلۈك ، II شەخس ئاددىي بىرلىك ، II شەخس ئاددىي كۆپلۈك ، II شەخس سىپايە بىرلىك ، II شەخس سىپايە كۆپلۈك ، II شەخس ھۆرمەت بىرلىك ، II شەخس ھۆرمەت كۆپلۈك ، II شەخس سەتلىمە تۈر (كۆپلۈك) ، III شەخس تۈرلىرى بويىچە بېرىلدى ؛ ئۇلارنىڭ بولۇشسىز ۋە سوئال شەكىللىرى مىسال سۈپىتىدىلا كۆرسىتىلدى . بايان مەيلىنىڭ پېئىللارنىڭ تۆت كاتېگورىيىسىدىن كېيىن كەلگەن شەكىللىرىدىن ۋەكىل خاراكتېرلىقلىرىلا ئېلىنىدى .

的同不以又式述陈类一每。式述陈类四等式述陈然或، * 式述陈述转، 式述陈接间، 式述陈接直为分可式述陈
别类的义意法语其照按是不而类种的词构其照按، 式形化变的态时同不照依别类式述陈种各下以。示表式形态时
、 «تۇت ـ» 、 «كەت ـ» 、 «ياز ـ» 的过用面上以然依، 中式形些这有所在。式形(成合)合综其于限仅且并، 来出了示标
二第، 数复称人一第، 数单称人一第照依، 样那的出列所中表前如一也别类称人。例为词动等«ئىشلە ـ» ، «كۆر ـ»
复称尊称人二第، 数单称尊称人二第 ، 数复气客称人二第، 数单气客称人二第، 数复称普称人二第، 数单称普称人
有仅则式形的后之畴范体的词动式述陈。示标以加中子例在仅式问疑和式定否的们它؛ 出列类种等称人三第، 数
。来出了列地性表代

1) تۈپ پېئىل (جۈملىدىن ياسالغان پېئىل) :

(词动生派含)词动根

(1) يازدىم ، يازدۇق ، يازدىڭ ، يازدىڭلار ، يازدىڭىز ، يازدىڭىزلار ، يازدىلا ، يېزىشتىلا ، يېزىشتىڭ ، يازدى ؛ يازمىدىم ، يازمىدىڭ ، يازمىدى … ؛ يازدىمۇ ، يازدىڭىزمۇ ، يازدىمۇ … ؛ يازمىدىمۇ ، يازمىدىڭلارمۇ ، يازمىدىمۇ …

كەتتىم ، كەتتۇق ، كەتتىڭ ، كەتتىڭلار ، كەتتىڭىز ، كەتتىڭىزلەر ، كەتتىلە ، كېتىشتىلە ، كېتىشتىڭ ، كەتتى ؛ كەتمىدۇق ، كەتمىدىڭلار ، كەتمىدى … ؛ كەتتۇقمۇ ، كەتتىلىمۇ ، كەتتىمۇ … ؛ كەتمىدۇقمۇ ، كەتمىدىڭلارمۇ ، كەتمىدىمۇ …

تۇتتۇم ، تۇتتۇق ، تۇتتۇڭ ، تۇتتۇڭلار ، تۇتتىڭىز ، تۇتتىڭىزلار ، تۇتتىلا ، تۇتۇشتىلا ، تۇتۇشتۇڭ ، تۇتتى ؛ تۇتمىدىم ، تۇتمىدىڭىز ، تۇتمىدى … ؛ تۇتتۇممۇ ، تۇتتىڭىزمۇ ، تۇتتىمۇ … ؛ تۇتمىدىممۇ ، تۇتمىدىڭىزمۇ ، تۇتمىدىمۇ …

كۆردۇم ، كۆردۇق ، كۆردۇڭلار ، كۆردىڭىز ، كۆردىڭىزلەر ، كۆردىلە ، كۆرۈشتىلە ، كۆرۈشتۈڭ ، كۆردى ؛ كۆرمىدىم ، كۆرمىدىڭ ، كۆرمىدى … ؛ كۆردۈممۇ ، كۆردۈڭمۇ ، كۆردىمۇ … ؛ كۆرمىدىممۇ ، كۆرمىدىڭمۇ ، كۆرمىدىمۇ …

ئىشلىدىم ، ئىشلىدۇق ، ئىشلىدىڭلار ، ئىشلىدىڭىز ، ئىشلىدىڭىزلەر ، ئىشلىدىلە ، ئىشلەشتىلە ، ئىشلەشتىڭ ، ئىشلىدى ؛ ئىشلىمىدۇق ، ئىشلىمىدىڭلار ، ئىشلىمىدى … ؛ ئىشلىدۇقمۇ ، ئىشلىدىڭلارمۇ ، ئىشلىدىمۇ … ؛ ئىشلىمىدۇقمۇ ، ئىشلىمىدىڭلارمۇ ، ئىشلىمىدىمۇ …

---

* «ئاڭلاتما بايان» دېگەن تۈر بەزى گرامماتىكا كىتابلاردا «گۇمان بايان» دەپ ئاتالغان .
。"式述陈糊模"为之称曾也中书法语些一在"式述陈述转"

2) رەۋىشداش ئاساسىدا ياسالغانلىرى :

的生派上础基词动副在

(2) يازىمەن ، يازىمىز ، يازىسەن ، يازىسىلەر ، يازىسىز ، يازىسىزلەر ، يازىدىلا ، يېزىشىدىلا ، يېزىشىسەن ، يازىدۇ ؛ يازمايـ
مەن ، يازمايسەن ، يازمايدۇ … ؛ يازامدىمەن ، يازامسەن ، يازامدۇ … ؛ يازمامدىمەن ، يازمامسەن ، يازمامدۇ …

كېتىمەن ، كېتىمىز ، كېتىسەن ، كېتىسىلەر ، كېتىسىز ، كېتىسىزلەر ، كېتىدىلا ، كېتىشىدىلا ، كېتىشىسەن ، كېتىدۇ ؛
كەتمەيمىز ، كەتمەيسىز ، كەتمەيدۇ … ؛ كېتەمدىمىز ، كېتەمدىلا ، كېتەمدۇ … ؛ كەتمەمدىمىز ، كەتمەمسىز ،
كەتمەمدۇ …

ئۆتىمەن ، ئۆتىمىز ، ئۆتىسەن ، ئۆتىسىلەر ، ئۆتىسىز ، ئۆتىسىزلەر ، ئۆتىدىلا ، ئۆتۈشىدىلا ، ئۆتۈشىسەن ، ئۆتىدۇ ؛ ئۆتمايمەن ،
ئۆتمايسىزلەر ، ئۆتمايدۇ … ؛ ئۆتامدىمەن ، ئۆتامسىزلەر ، ئۆتامدۇ … ؛ ئۆتمامدىمەن ، ئۆتمامسىزلەر ، ئۆتمامدۇ …

كۆرىمەن ، كۆرىمىز ، كۆرىسەن ، كۆرىسىلەر ، كۆرىسىز ، كۆرىسىزلەر ، كۆرىدىلا ، كۆرۈشىدىلا ، كۆرۈشىسەن ، كۆرىدۇ ؛
كۆرمەيمەن ، كۆرمەيدىلا ، كۆرمەيدۇ … ؛ كۆرەمدىمەن ، كۆرەمدىلا ، كۆرەمدۇ … ؛ كۆرمەمدىمەن ، كۆرمەمدىلا ،
كۆرمەمدۇ …

ئىشلەيمەن ، ئىشلەيمىز ، ئىشلەيسەن ، ئىشلەيسىلەر ، ئىشلەيسىز ، ئىشلەيسىزلەر ، ئىشلەيدىلا ، ئىشلىشىدىلا ، ئىشلىشىـ
سەن ، ئىشلەيدۇ ؛ ئىشلىمەيمىز ، ئىشلىمەيسىلەر ، ئىشلىمەيدۇ … ؛ ئىشلەمدىمىز ، ئىشلەمسىلەر ، ئىشلەمدۇ … ؛ ئىشلىـ
مەمدىمەن ، ئىشلىمەمسىلەر ، ئىشلىمەمدۇ …

(3) يازاتتىم ، يازاتتۇق ، يازاتتىڭ ، يازاتتىڭلار ، يازاتتىڭىز ، يازاتتىڭىزلار ، يازاتتىلا ، يېزىشاتتىلا ، يېزىشاتتىڭ ، يازاتتى ؛
يازمايتتىم ، يازمايتتىڭ ، يازمايتتى … ؛ يازامتىم ، يازامتىڭ ، يازامتى … ؛ يازمامتىم ، يازمامتىڭ ، يازمامتى …

كېتەتتىم ، كېتەتتۇق ، كېتەتتىڭ ، كېتەتتىڭلار ، كېتەتتىڭىز ، كېتەتتىڭىزلەر ، كېتەتتىلە ، كېتىشەتتىلە ، كېتىشەتتىڭ ،
كېتەتتى ؛ كەتمەيتتۇق ، كەتمەيتتىڭلار ، كەتمەيتتى ؛ كېتەمتۇق ، كېتەمتىڭلار … ؛ كەتمەمتۇق ، كەتمەمتىڭلار ،
كەتمەمتى …

ئۆتاتتىم ، ئۆتاتتۇق ، ئۆتاتتىڭ ، ئۆتاتتىڭلار ، ئۆتاتتىڭىز ، ئۆتاتتىڭىزلار ، ئۆتاتتىلا ، ئۆتۈشاتتىلا ، ئۆتۈشاتتىڭ ، ئۆتاتتى ؛
ئۆتمايتتىم ، ئۆتمايتتىڭىز ، ئۆتمايتتى … ؛ ئۆتامتىم ، ئۆتامتىڭىز ، ئۆتامتى … ؛ ئۆتمامتىم ، ئۆتمامتىڭىز ، ئۆتمامتى …

كۆرەتتىم ، كۆرەتتۇق ، كۆرەتتىڭ ، كۆرەتتىڭلار ، كۆرەتتىڭىز ، كۆرەتتىڭىزلەر ، كۆرەتتىلە ، كۆرۈشەتتىلە ، كۆرۈشەتـ
تىڭ ، كۆرەتتى ؛ كۆرمەيتتۇق ، كۆرمەيتتىڭىزلەر ، كۆرمەيتتى … ؛ كۆرەمتۇق ، كۆرەمتىڭىزلەر ، كۆرەمتى … ؛ كۆرمەمـ
تۇق ، كۆرمەمتىڭىزلەر ، كۆرمەمتى …

ئىشلەيتتىم ، ئىشلەيتتۇق ، ئىشلەيتتىڭ ، ئىشلەيتتىڭلار ، ئىشلەيتتىڭىز ، ئىشلەيتتىڭىزلەر ، ئىشلەيتتىلە ، ئىشلىشەتتىلە ،
ئىشلىشەتتىڭ ، ئىشلەيتتى ؛ ئىشلىمەيتتىم ، ئىشلىمەيتتىڭ ، ئىشلىمەيتتى … ؛ ئىشلەمتىم ، ئىشلەمتىڭ ، ئىشلەمـ
تى … ؛ ئىشلىمەمتىم ، ئىشلىمەمتىڭ ، ئىشلىمەمتى …

(4) يازىدىكەنمەن ، يازىدىكەنمىز ، يازىدىكەنسەن ، يازىدىكەنسىلەر ، يازىدىكەنسىز ، يازىدىكەنسىزلەر ، يازىدىكەنلا ، يېزىشىدىـ
كەنلا ، يېزىشىدىكەنسەن ، يازىدىكەن ؛ يازمايدىكەنمەن ، يازمايدىكەنسەن ، يازمايدىكەن … ؛ يازامدىكەنمەن ،

يازامدىكەنسەن ، يازامدىكەن … ؛ يازمامدىكەنمەن ، يازمامدىكەنسەن ، يازمامدىكەن …

كېتىمدىكەنمەن ، كېتىمدىكەنمىز ، كېتىمدىكەنسەن ، كېتىمدىكەنسىلەر ، كېتىمدىكەنسىز ، كېتىمدىكەنسىزلەر ، كېتىمدىكەنلا ، كېتىشىمدىكەنلا ، كېتىشىمدىكەنسەن ، كېتىمدىكەن ؛ كەتمەيدىكەنمىز ، كەتمەيدىكەنسىلەر ، كەتمەيدىكەن … ؛ كېتەمدىكەنمىز ، كېتەمدىكەنسىلەر ، كېتەمدىكەن … ؛ كەتمەمدىكەنمىز ، كەتمەمدىكەنسىلەر ، كەتمەمدىكەن …

تۇتىمدىكەنمەن ، تۇتىمدىكەنمىز ، تۇتىمدىكەنسەن ، تۇتىمدىكەنسىلەر ، تۇتىمدىكەنسىز ، تۇتىمدىكەنسىزلەر ، تۇتىمدىكەنلا ، تۇتۇشىمدىكەنلا ، تۇتۇشىمدىكەنسەن ، تۇتىمدىكەن ؛ تۇتمايدىكەنمەن ، تۇتمايدىكەنسىز ، تۇتمايدىكەن … ؛ تۇتامدىكەنمەن ، تۇتامدىكەنسىز ، تۇتامدىكەن … ؛ تۇتمامدىكەنمەن ، تۇتمامدىكەنسىز ، تۇتمامدىكەن …

كۆرىمدىكەنمەن ، كۆرىمدىكەنمىز ، كۆرىمدىكەنسەن ، كۆرىمدىكەنسىلەر ، كۆرىمدىكەنسىز ، كۆرىمدىكەنسىزلەر ، كۆرىمدىكەنلا ، كۆرۈشىمدىكەنلا ، كۆرۈشىمدىكەنسەن ، كۆرىمدىكەن ، كۆرمەيدىكەنمەن ، كۆرمەيدىكەنسىزلەر ، كۆرمەيدىكەن … ؛ كۆرەمدىكەنمەن ، كۆرەمدىكەنسىزلەر ، كۆرەمدىكەن … ؛ كۆرمەمدىكەنمەن ، كۆرمەمدىكەنسىزلەر ، كۆرمەمدىكەن …

ئىشلەيدىكەنمەن ، ئىشلەيدىكەنمىز ، ئىشلەيدىكەنسەن ، ئىشلەيدىكەنسىلەر ، ئىشلەيدىكەنسىز ، ئىشلەيدىكەنسىزلەر ، ئىشلەيدىكەنلا ، ئىشلىشىدىكەنلا ، ئىشلىشىدىكەنسەن ، ئىشلەيدىكەن ؛ ئىشلىمەيدىكەنمىز ، ئىشلىمەيدىكەنلا ، ئىشلىمەيدىكەن … ؛ ئىشلەمدىكەنمىز ، ئىشلەمدىكەنلا ، ئىشلەمدىكەن … ؛ ئىشلىمەمدىكەنمىز ، ئىشلىمەمدىكەنلا ، ئىشلىمەمدىكەن …

(5) يېزىۋاتىمەن ، يېزىۋاتىمىز ، يېزىۋاتىسەن ، يېزىۋاتىسىلەر ، يېزىۋاتىسىز ، يېزىۋاتىسىزلەر ، يېزىۋاتىدىلا ، يېزىشىۋاتىدىلا ، يېزىشىۋاتىسەن ، يېزىۋاتىدۇ ؛ يېزىۋاتمايمەن ، يازمايۋاتىمەن ، يېزىۋاتمايسەن ، يازمايۋاتىسەن ، يېزىۋاتمايدۇ ، يازمايۋاتىدۇ … ؛ يېزىۋاتامدىمەن ، يېزىۋاتمامدىمەن ، يازمايۋاتامدىمەن ، يېزىۋاتامسەن ، يېزىۋاتمامسەن ، يازمايۋاتامسەن ، يېزىۋاتامدۇ ، يېزىۋاتمامدۇ ، يازمايۋاتامدۇ …

كېتىۋاتىمەن ، كېتىۋاتىمىز ، كېتىۋاتىسەن ، كېتىۋاتىسىلەر ، كېتىۋاتىسىز ، كېتىۋاتىسىزلەر ، كېتىۋاتىدىلا ، كېتىشىۋاتىدىلا ، كېتىشىۋاتىسەن ، كېتىۋاتىدۇ ؛ كېتىۋاتمايمىز ، كەتمەيۋاتىمىز ، كېتىۋاتمايسىلەر ، كەتمەيۋاتىسىلەر ، كېتىۋاتمايدۇ ، كەتمەيۋاتىدۇ ، كېتىۋاتامدىمىز ، كېتىۋاتمامدىمىز ، كەتمەيۋاتامدىمىز ، كېتىۋاتامسىلەر ، كېتىۋاتمامسىلەر ، كەتمەيۋاتامسىلەر ، كېتىۋاتامدۇ ، كېتىۋاتمامدۇ ، كەتمەيۋاتامدۇ …

تۇتۇۋاتىمەن ، تۇتۇۋاتىمىز ، تۇتۇۋاتىسەن ، تۇتۇۋاتىسىلەر ، تۇتۇۋاتىسىز ، تۇتۇۋاتىسىزلەر ، تۇتۇۋاتىدىلا ، تۇتۇشۇۋاتىدىلا ، تۇتۇشۇۋاتىسەن ، تۇتۇۋاتىدۇ ؛ تۇتۇۋاتمايمەن ، تۇتمايۋاتىمەن ، تۇتۇۋاتمايسىز ، تۇتمايۋاتىسىز ، تۇتۇۋاتمايدۇ ، تۇتمايۋاتىدۇ … ؛ تۇتۇۋاتامدىمەن ، تۇتۇۋاتمامدىمەن ، تۇتمايۋاتامدىمەن ، تۇتۇۋاتامسىز ، تۇتمايۋاتامسىز ، تۇتۇۋاتامدۇ ، تۇتۇۋاتمامدۇ ، تۇتمايۋاتامدۇ …

كۆرۈۋاتىمەن ، كۆرۈۋاتىمىز ، كۆرۈۋاتىسەن ، كۆرۈۋاتىسىلەر ، كۆرۈۋاتىسىز ، كۆرۈۋاتىسىزلەر ، كۆرۈۋاتىدىلا ، كۆرۈشۈۋاتىدىلا ، كۆرۈشۈۋاتىسەن ، كۆرۈۋاتىدۇ ؛ كۆرۈۋاتمايمىز ، كۆرمەيۋاتىمىز ، كۆرۈۋاتمايدىلا ، كۆرمەيۋاتىدىلا ، كۆرۈۋاتمايدۇ ، كۆرمەيۋاتىدۇ … ؛ كۆرۈۋاتامدىمىز ، كۆرۈۋاتمامدىمىز ، كۆرمەيۋاتامدىمىز ، كۆرۈۋاتامدىلا ، كۆرۈۋاتمامدىلا ، كۆرمەيۋاتامدىلا ، كۆرۈۋاتامدۇ ، كۆرۈۋاتمامدۇ ، كۆرمەيۋاتامدۇ …

ئىشلەۋاتىمەن ، ئىشلەۋاتىمىز ، ئىشلەۋاتىسەن ، ئىشلەۋاتىسىلەر ، ئىشلەۋاتىسىز ، ئىشلەۋاتىسىزلەر ، ئىشلەۋاتىدىلا ، ئىشلىشىۋاتىدىلا ، ئىشلىشىۋاتىسەن ، ئىشلەۋاتىدۇ ؛ ئىشلەۋاتمايمەن ، ئىشلىمەيۋاتىمەن ، ئىشلەۋاتمايسەن ، ئىشلىمەيۋاتىسەن ، ئىشلەۋاتمايدۇ ، ئىشلىمەيۋاتىدۇ … ؛ ئىشلەۋاتامدىمەن ، ئىشلەۋاتمامدىمەن ، ئىشلىمەيۋاتامدىمەن ، ئىشلەۋاتامسەن ، ئىشلەۋاتـ

ـامسەن ، ئىشلىمەيۋاتامسەن ، ئىشلەۋاتامدۇ ، ئىشلەۋاتامدۇ ، ئىشلىمەيۋاتامدۇ …

(6) يېزىۋاتاتتىم ، يېزىۋاتاتتۇق ، يېزىۋاتاتتىڭ ، يېزىۋاتاتتىڭلار ، يېزىۋاتاتتىڭىز ، يېزىۋاتاتتىڭىزلار ، يېزىۋاتاتتىلا ، يېزىشىۋا-
تاتتىلا ، يېزىشىۋاتاتتىڭ ، يېزىۋاتاتتى ؛ يېزىۋاتمايتتۇق ، يازمايۋاتاتتۇق ، يېزىۋاتمايتتىڭلار ، يازمايۋاتاتتىڭلار ، يېزىۋاتمايت-
تى ، يازمايۋاتاتتى … ؛ يېزىۋاتامتۇق ، يېزىۋاتامتۇق ، يازمايۋاتامتۇق ، يېزىۋاتامتىڭلار ، يېزىۋاتامتىڭلار ، يازمايۋاتامتىڭ-
لار ، يېزىۋاتامتى ، يېزىۋاتامتى ، يازمايۋاتامتى …

كېتىۋاتاتتىم ، كېتىۋاتاتتۇق ، كېتىۋاتاتتىڭ ، كېتىۋاتاتتىڭلار ، كېتىۋاتاتتىڭىز ، كېتىۋاتاتتىڭىزلار ، كېتىۋاتاتتىلا ، كېتە-
شىۋاتاتتىلا ، كېتىشىۋاتاتتىڭ ، كېتىۋاتاتتى ؛ كېتىۋاتمايتتىم ، كەتمەيۋاتاتتىم ، كېتىۋاتمايتتىڭ ، كەتمەيۋاتاتتىڭ ، كېتىۋات-
مايتتى ، كەتمەيۋاتاتتى … ؛ كېتىۋاتامتىم ، كېتىۋاتامتىم ، كەتمەيۋاتامتىم ، كېتىۋاتامتىڭ ، كېتىۋاتامتىڭ ، كەتمەيۋاتام-
تىڭ ، كېتىۋاتامتى ، كېتىۋاتامتى ، كەتمەيۋاتامتى …

توتۇۋاتاتتىم ، توتۇۋاتاتتۇق ، توتۇۋاتاتتىڭ ، توتۇۋاتاتتىڭلار ، توتۇۋاتاتتىڭىز ، توتۇۋاتاتتىڭىزلار ، توتۇۋاتاتتىلا ، توتۇشۇۋاتاتتى-
لا ، توتۇشۇۋاتاتتىڭ ، توتۇۋاتاتتى ؛ توتۇۋاتمايتتۇق ، توتمايۋاتاتتۇق ، توتۇۋاتمايتتىڭىز ، توتمايۋاتاتتىڭىز ، توتۇۋاتمايتتى ،
توتمايۋاتاتتى … ؛ توتۇۋاتامتۇق ، توتۇۋاتامتۇق ، توتمايۋاتامتۇق ، توتۇۋاتامتىڭىز ، توتۇۋاتامتىڭىز ، توتمايۋاتامتىڭىز ،
توتۇۋاتامتى ، توتۇۋاتامتى ، توتمايۋاتامتى …

كۆرۈۋاتاتتىم ، كۆرۈۋاتاتتۇق ، كۆرۈۋاتاتتىڭ ، كۆرۈۋاتاتتىڭلار ، كۆرۈۋاتاتتىڭىز ، كۆرۈۋاتاتتىڭىزلار ، كۆرۈۋاتاتتىلا ، كۆ-
رۈشۈۋاتاتتىلا ، كۆرۈشۈۋاتاتتىڭ ، كۆرۈۋاتاتتى ؛ كۆرۈۋاتمايتتىم ، كۆرمەيۋاتاتتىم ، كۆرۈۋاتمايتتىڭلار ، كۆرمەيۋاتاتتىڭلار ،
كۆرۈۋاتمايتتى ، كۆرمەيۋاتاتتى … ؛ كۆرۈۋاتامتىم ، كۆرۈۋاتامتىم ، كۆرمەيۋاتامتىم ، كۆرۈۋاتامتىڭىز ، كۆرۈۋاتامتىڭلار ،
كۆرمەيۋاتامتىڭلار ، كۆرۈۋاتامتى ، كۆرۈۋاتامتى ، كۆرمەيۋاتامتى …

ئىشلەۋاتاتتىم ، ئىشلەۋاتاتتۇق ، ئىشلەۋاتاتتىڭ ، ئىشلەۋاتاتتىڭلار ، ئىشلەۋاتاتتىڭىز ، ئىشلەۋاتاتتىڭىزلار ، ئىشلەۋاتاتتىلا ،
ئىشلىشىۋاتاتتىلا ، ئىشلىشىۋاتاتتىڭ ، ئىشلەۋاتاتتى ؛ ئىشلەۋاتمايتتۇق ، ئىشلىمەيۋاتاتتۇق ، ئىشلەۋاتمايتتىڭىز ، ئىشلىمەيۋا-
تاتتىڭىز ، ئىشلەۋاتمايتتى ، ئىشلىمەيۋاتاتتى … ؛ ئىشلەۋاتامتۇق ، ئىشلەۋاتامتۇق ، ئىشلىمەيۋاتامتۇق ، ئىشلەۋاتامتىڭىز ،
ئىشلەۋاتامتىڭىز ، ئىشلىمەيۋاتامتىڭىز ، ئىشلەۋاتامتى ، ئىشلەۋاتامتى ، ئىشلىمەيۋاتامتى …

(7) يېزىپتىمەن ، يېزىپتىمىز ، يېزىپسەن ، يېزىپسىلەر ، يېزىپسىز ، يېزىپسىزلەر ، يېزىپتىلا ، يېزىشىپتىلا ، يېزىشىپسەن ،
يېزىپتۇ ، يازماپتىمەن ، يازماپسەن ، يازماپتۇ … ؛ يېزىپتىمەنمۇ ، يېزىپسەنمۇ ، يېزىپتىمۇ ، يازماپتىمەنمۇ ، يازماپسەنمۇ ،
يازماپتىمۇ …

كېتىپتىمەن ، كېتىپتىمىز ، كېتىپسەن ، كېتىپسىلەر ، كېتىپسىزلەر ، كېتىپتىلا ، كېتىشىپتىلا ، كېتىشىپسەن ، كېتىپ-
تۇ ؛ كەتمەپتىمىز ، كەتمەپسىلەر ، كەتمەپتۇ ؛ كېتىپتىمىزمۇ ، كېتىپسىلەرمۇ ، كېتىپتىمۇ ؛ كەتمەپتىمىزمۇ ، كەتمەپسىلەر-
مۇ ، كەتمەپتىمۇ …

توتۇپتىمەن ، توتۇپتىمىز ، توتۇپسەن ، توتۇپسىلەر ، توتۇپسىز ، توتۇپسىزلەر ، توتۇپتىلا ، توتۇشۇپتىلا ، توتۇشۇپسەن ،
توتۇپتۇ ؛ توتماپتىمەن ، توتماپتىلا ، توتماپتۇ … ؛ توتۇپتىمەنمۇ ، توتۇپتىلامۇ ، توتۇپتىمۇ ، توتماپتىمەنمۇ ، توتماپتىلامۇ ،
توتماپتىمۇ …

كۆرۈپتىمەن ، كۆرۈپتىمىز ، كۆرۈپسەن ، كۆرۈپسىلەر ، كۆرۈپسىز ، كۆرۈپسىزلەر ، كۆرۈپتىلا ، كۆرۈشۈپتىلا ، كۆرۈشۈپ-
سەن ، كۆرۈپتۇ ؛ كۆرمەپتىمىز ، كۆرمەپسىز ، كۆرمەپتۇ … ؛ كۆرۈپتىمىزمۇ ، كۆرۈپسىزمۇ ، كۆرۈپتىمۇ ، كۆرمەپتىمىز-

مۇ ، كۆرمەپسىزمۇ ، كۆرمەپتىمۇ ···

ئىشلەپتىمەن ، ئىشلەپتىمىز ، ئىشلەپسەن ، ئىشلەپسىلەر ، ئىشلەپسىز ، ئىشلەپسىزلەر ، ئىشلەپتىلا ، ئىشلىشىپتىلا ، ئىشلى-
شىپسەن ، ئىشلەپتۇ ؛ ئىشلىمەپتىمەن ، ئىشلىمەپسەن ، ئىشلىمەپتۇ ··· ؛ ئىشلەپتىمەنمۇ ، ئىشلەپسەنمۇ ، ئىشلەپتىمۇ ؛
ئىشلىمەپتىمەنمۇ ، ئىشلىمەپسەنمۇ ، ئىشلىمەپتىمۇ ···

(8) يېزىپتىدىكەمەن ، يېزىپتىدىكەمىز ، يېزىپتىدىكەسەن ، يېزىپتىدىكەسىلەر ، يېزىپتى-دىكەسىز ، يېزىپتىدىكەسىزلەر ، يېزىپتىدىكە-
لا ، يېزىشىپتىدىكەلا ، يېزىشىپتىدىكەسەن ، يېزىپتىدىكەن ؛ يازماپتىدىكەمەن ، يازماپتىدىكەسەن ، يازماپتىدىكەن ؛ يېزىپتىدىكەمەن-
مۇ ، يېزىپتىدىكەسەنمۇ ، يېزىپتىدىكەنمۇ ؛ يازماپتىدىكەمەنمۇ ، يازماپتىدىكەسەنمۇ ، يازماپتىدىكەنمۇ ···

كېتىپتىدىكەمەن ، كېتىپتىدىكەمىز ، كېتىپتىدىكەسەن ، كېتىپتىدىكەسىلەر ، كېتىپتىدىكەسىز ، كېتىپتىدىكەسىزلەر ، كېتىپ-
تىدىكەلا ، كېتىشىپتىدىكەلا ، كېتىشىپتىدىكەسەن ، كېتىپتىدىكەن ؛ كەتمەپتىدىكەمىز ، كەتمەپتىدىكەسىلەر ، كەت-
مەپتىدىكەن ··· ؛ كېتىپتىدىكەمىزمۇ ، كېتىپتىدىكەسىلەرمۇ ، كېتىپتىدىكەنمۇ ؛ كەتمەپتىدىكەمىزمۇ ، كەتمەپتىدىكەسىلەرمۇ ،
كەتمەپتىدىكەنمۇ ···

تۇتۇپتىدىكەمەن ، تۇتۇپتىدىكەمىز ، تۇتۇپتىدىكەسەن ، تۇتۇپتىدىكەسىلەر ، تۇتۇپتىدىكەسىز ، تۇتۇپتىدىكەسىزلەر ، تۇتۇپتىدىكە-
لا ، تۇتۇشۇپتىدىكەلا ، تۇتۇشۇپتىدىكەسەن ، تۇتۇپتىدىكەن ؛ تۇتماپتىدىكەمەن ، تۇتماپتىدىكەسىزلەر ، تۇتماپتىدىكەن ··· ؛ تۇتۇپتى-
دىكەمەنمۇ ، تۇتۇپتىدىكەسىزلەرمۇ ، تۇتۇپتىدىكەنمۇ ؛ تۇتماپتىدىكەمەنمۇ ، تۇتماپتىدىكەسىلەرمۇ ، تۇتماپتىدىكەنمۇ ···

كۆرۈپتىدىكەمەن ، كۆرۈپتىدىكەمىز ، كۆرۈپتىدىكەسەن ، كۆرۈپتىدىكەسىلەر ، كۆرۈپتىدىكەسىز ، كۆرۈپتىدىكەسىزلەر ، كۆرۈپ-
تىدىكەلا ، كۆرۈشۈپتىدىكەلا ، كۆرۈشۈپتىدىكەسەن ، كۆرۈپتىدىكەن ؛ كۆرمەپتىدىكەمىز ، كۆرمەپتىدىكەلا ، كۆرمەپتىدىكەن ··· ؛
كۆرۈپتىدىكەمەنمۇ ، كۆرۈپتىدىكەلىمۇ ، كۆرۈپتىدىكەنمۇ ؛ كۆرمەپتىدىكەمەنمۇ ، كۆرمەپتىدىكەلىمۇ ، كۆرمەپتىمۇ ···
ئىشلەپتىدىكەمەن ، ئىشلەپتىدىكەمىز ، ئىشلەپتىدىكەسەن ، ئىشلەپتىدىكەسىلەر ، ئىشلەپتىدىكەسىز ، ئىشلەپتىدىكەسىزلەر ، ئىش-
لەپتىدىكەلا ، ئىشلىشىپتىدىكەلا ، ئىشلىشىپتىدىكەسەن ، ئىشلەپتىدىكەن ؛ ئىشلىمەپتىدىكەمەن ، ئىشلىمەپتىدىكەسەن ، ئىشلىمەپ-
تىدىكەن ··· ؛ ئىشلەپتىدىكەمەنمۇ ، ئىشلەپتىدىكەسەنمۇ ، ئىشلەپتىدىكەنمۇ ··· ؛ ئىشلىمەپتىدىكەمەنمۇ ، ئىشلىمەپتىدىكەسەنمۇ ،
ئىشلىمەپتىدىكەنمۇ ···

(9) يېزىپتىمىشمەن* يېزىپتىمىشمىز ، يېزىپتىمىشسەن ، يېزىپتىمىشسىلەر ، يې-زىپتىمىشسىز ، يېزىپتىمىشسىزلەر ، يېزىپ-
تىمىشلا ، يېزىشىپتىمىشلا ، يېزىشىپتىمىشسەن ، يېزىپتىمىش ؛ يازماپتىمىشمەن ، يازماپتىمىشسەن ، يازماپتىمىش ··· ؛
يېزىپتىمىشمۇ ، يازماپتىمىشمۇ ···

كېتىپتىمىشمەن ، كېتىپتىمىشمىز ، كېتىپتىمىشسەن ، كېتىپتىمىشسىلەر ، كېتىپتىمىشسىز ، كېتىپتىمىشسىزلەر ،كېتىپ-
تىمىش ، كېتىپتىمىشلا ، كېتىشىپتىمىشلا ، كېتىشىپتىمىشسەن ، كېتىپتىمىش ؛ كەتمەپتىمىشمىز ، كەتمەپتىمىشسىلەر ،
كەتمەپتىمىش ··· ؛ كېتىپتىمىشمۇ ، كەتمەپتىمىشمۇ ···

تۇتۇپتىمىشمەن ، تۇتۇپتىمىشمىز ، تۇتۇپتىمىشسەن ، تۇتۇپتىمىشسىلەر ، تۇتۇپتىمىشسىز ، تۇتۇپتىمىشسىزلەر ، تۇتۇپتىمىش-
لا ، تۇتۇشۇپتىمىشلا ، تۇتۇشۇپتىمىشسەن ، تۇتۇپىمىش ؛ تۇتماپتىمىشمەن ، تۇتماپتىمىشسىز ، تۇتماپتىمىش ··· ؛ تۇتۇپ-

* «مىش» قوشۇلۇپ ياسالغان شەكىللەرنىڭ ھەممىسىدە بۇ قوشۇمچە «يېزىپتىمەنمىش» تەرىقىسىدە شەخس قوشۇمچىسىنىڭ كەينىگە
قوشۇلۇپ كېلىشىمۇ مۇمكىن .
。面后的分成加附称人在加样那中样式的 «يېزىپتىمەنمىش» 在象能可也分成加附该،中形词的 «مىش» 分成加附上加是凡

تىمىشمۇ ، تۇتماپتىمىشمۇ ···

كۆرۈپتىمىشمەن ، كۆرۈپتىمىشمىز ، كۆرۈپتىمىشسەن ، كۆرۈپتىمىشسىلەر ، كۆرۈپتىمىشسىز ، كۆرۈپتىمىشسىزلەر ، كۆ-
رۈپتىمىشلا ، كۆرۈشۈپتىمىشلا ، كۆرۈشۈپتىمىشسەن ، كۆرۈپتىمىش ؛ كۆرمەپتىمىشمىز ، كۆرمەپتىمىشسىلەر ، كۆرمەپتى-
مىش ؛ كۆرۈپتىمىشمۇ ، كۆرمەپتىمىشمۇ ···

ئىشلەپتىمىشمەن ، ئىشلەپتىمىشمىز ، ئىشلەپتىمىشسەن ، ئىشلەپتىمىشسىلەر ، ئىشلەپتىمىشسىز ، ئىشلەپتىمىشسىزلەر ،
ئىشلەپتىمىشلا ، ئىشلىشىپتىمىشلا ، ئىشلىشىپتىمىشسەن ، ئىشلەپتىمىش ؛ ئىشلىمەپتىمىشمەن ، ئىشلىمەپتىمىشسىز ، ئىش-
لىمەپتىمىش ؛ ئىشلەپتىمىشمۇ ···

(10) يېزىپتىكەنمەن ، يېزىپتىكەنمىز ، يېزىپتىكەنسەن ، يېزىپتىكەنسىلەر ، يېزىپتىكەنسىز ، يېزىپتىكەنسىزلەر ، يېزىپتى-
كەنلا ، يېزىشىپتىكەنلا ، يېزىشىپتىكەنسەن ، يېزىپتىكەن ؛ يازماپتىكەنمىز ، يازماپتىكەنلا ، يازماپتىكەن ··· ؛ يېزىپىمىكەنمىز ،
يېزىپىمىكەنلا ، يېزىپىمىكەن ؛ يازماپىمىكەنمىز ، يازماپىمىكەنلا ، يازماپىمىكەن ···

كېتىپتىكەنمەن ، كېتىپتىكەنمىز ، كېتىپتىكەنسەن ، كېتىپتىكەنسىلەر ، كېتىپتىكەنسىز ، كېتىپتىكەنسىزلەر ، كېتىپتىكەن-
لا ، كېتىشىپتىكەنلا ، كېتىشىپتىكەنسەن ، كېتىپتىكەن ؛ كەتمەپتىكەنمەن ، كەتمەپتىكەنسىز ، كەتمەپتىكەن ··· ؛ كېتىپمى-
كەنمەن ، كېتىپمىكەنسىز ، كېتىپمىكەن ؛ كەتمەپمىكەنمەن ، كەتمەپمىكەنسىز ، كەتمەپمىكەن ···

تۇتۇپتىكەنمەن ، تۇتۇپتىكەنمىز ، تۇتۇپتىكەنسەن ، تۇتۇپتىكەنسىلەر ، تۇتۇپتىكەنسىز ، تۇتۇپتىكەنسىزلەر ، تۇتۇپتىكەنلا ،
تۇتۇشۇپتىكەنلا ، تۇتۇشۇپتىكەنسەن ، تۇتۇپتىكەن ؛ تۇتماپتىكەنمىز ، تۇتماپتىكەنسەن ، تۇتماپتىكەن ··· ؛ تۇتۇپمىكەنمىز ،
تۇتۇپمىكەنسەن ، تۇتۇپمىكەن ؛ تۇتماپمىكەنمىز ، تۇتماپمىكەنسەن ، تۇتماپمىكەن ···

كۆرۈپتىكەنمەن ، كۆرۈپتىكەنمىز ، كۆرۈپتىكەنسەن ، كۆرۈپتىكەنسىلەر ، كۆرۈپتىكەنسىز ، كۆرۈپتىكەنسىزلەر ، كۆرۈپتى-
كەنلا ، كۆرۈشۈپتىكەنلا ، كۆرۈشۈپتىكەنسەن ، كۆرۈپتىكەن ؛ كۆرمەپتىكەنمەن ، كۆرمەپتىكەنسىزلەر ، كۆرۈشۈپتىكەنلا ،
كۆرۈشۈپتىكەنسەن ، كۆرۈپتىكەن ؛ كۆرمەپتىكەنمەن ، كۆرمەپتىكەنسىزلەر ، كۆرمەپتىكەن ··· ؛ كۆرۈپمىكەنمەن ، كۆرۈپمى-
كەنسىزلەر ، كۆرۈپمىكەن ؛ كۆرمەپمىكەنمەن ، كۆرمەپمىكەنسىزلەر ، كۆرمەپمىكەن ···

ئىشلەپتىكەنمەن ، ئىشلەپتىكەنمىز ، ئىشلەپتىكەنسەن ، ئىشلەپتىكەنسىلەر ، ئىشلەپتىكەنسىز ، ئىشلەپتىكەنسىزلەر ، ئىشلەپ-
تىكەنلا ، ئىشلىشىپتىكەنسەن ، ئىشلەپتىكەن ؛ ئىشلىمەپتىكەنمىز ، ئىشلىمەپتىكەنسەن ، ئىشلىمەپتى-
كەن ··· ؛ ئىشلەپمىكەنمىز ، ئىشلەپمىكەنسەن ، ئىشلەپمىكەن ؛ ئىشلىمەپمىكەنمىز ، ئىشلىمەپمىكەنسەن ، ئىشلى-
مەپمىكەن ···

(11) يېزىۋېدىم ، يېزىۋېدۇق ، يېزىۋېدىڭ ، يېزىۋېدىڭلار ، يېزىۋېدىڭىز ، يېزىۋېدىڭىزلار ، يېزىۋېدىلە ، يېزىشىۋېدىلە ، يېزىشى-
ۋېدىڭ ، يېزىۋېدى ؛ يازمىۋېدىم ، يازمىۋېدىڭ ، يازمىۋېدى ··· ؛ يېزىپىمىدىم ، يېزىپىمىدىڭ ، يېزىپىمىدى ؛ يازماپىمىدىم ،
يازماپىمىدىڭ ، يازماپىمىدى ···

كېتىۋېدىم ، كېتىۋېدۇق ، كېتىۋېدىڭ ، كېتىۋېدىڭلار ، كېتىۋېدىڭىز ، كېتىۋېدىڭىزلەر ، كېتىۋېدىلە ، كېتىشىۋېدىلە ، كېتى-
شىۋېدىڭ ، كېتىۋېدى ؛ كەتمىۋېدۇق ، كەتمىۋېدىڭلار ، كەتمىۋېدى ··· ؛ كېتىپمىدۇق ، كېتىپمىدىڭلار ، كېتىپمىدى ··· ؛
كەتمەپمىدۇق ، كەتمەپمىدىڭلار ، كەتمەپمىدى ···

تۇتۇۋېدىم ، تۇتۇۋېدۇق ، تۇتۇۋېدىڭ ، تۇتۇۋېدىڭلار ، تۇتۇۋېدىڭىز ، تۇتۇۋېدىڭىزلار ، تۇتۇۋېدىلە ، تۇتۇشۇۋېدىلە ، تۇتۇشۇۋې-

دىڭ ، تۇتۇۋدى ؛ تۇتمۇۋدىم ، تۇتمۇۋدىڭىز ، تۇتمۇۋدى ··· ؛ تۇتۇپمىدىم ، تۇتۇپمىدىڭىز ، تۇتۇپمىدى ؛ تۇتماپمىدىم ، تۇتماپمىدىڭىز ، تۇتماپمىدى ···

كۆرۈۋىدىم ، كۆرۈۋىدۇق ، كۆرۈۋىدىڭ ، كۆرۈۋىدىڭلار ، كۆرۈۋىدىڭىز ، كۆرۈۋىدىڭىزلەر ، كۆرۈۋىدىلە ، كۆرۈشۈۋىدىلە ، كۆرۈشۈۋىدىڭ ، كۆرۈۋىدى ؛ كۆرمىۋىدۇق ، كۆرمىۋىدىڭىزلەر ، كۆرمىۋىدى ··· ؛ كۆرۈپمىدۇق ، كۆرۈپمىدىڭىزلەر ، كۆرۈپ-مىدى ؛ كۆرمەپمىدۇق ، كۆرمەپمىدىڭىزلەر ، كۆرمەپمىدى ···

ئىشلىۋىدىم ، ئىشلىۋىدۇق ، ئىشلىۋىدىڭ ، ئىشلىدىڭلار ، ئىشلىۋىدىڭىز ، ئىشلىۋىدىڭىزلەر ، ئىشلىۋىدىلە ، ئىشلىشىۋىدىلە ، ئىشلىشىۋىدىڭ ، ئىشلىۋىدى ؛ ئىشلىمىۋىدۇق ، ئىشلىمىۋىدىلە ، ئىشلىمىۋىدى ··· ؛ ئىشلەپمىدۇق ، ئىشلەپمىدىلە ، ئىشلەپ-مىدى ؛ ئىشلىمەپمىدۇق ، ئىشلىمەپمىۋىدىلە ، ئىشلىمەپمىدى ···

(12) يازغىلىۋاتىمەن ، يازغىلىۋاتىمىز ، يازغىلىۋاتىسەن ، يازغىلىۋاتىسىلەر ، يازغىلىۋاتىسىز ، يازغىلىۋاتىسىزلەر ، يازغىلى-ۋاتىدىلا ، يېزىشقىلىۋاتىدىلا ، يېزىشقىلىۋاتىسەن ، يازغىلىۋاتىدۇ ؛ يازغىلىۋاتامدىمەن ، يازغىلىۋاتامسەن ، يازغىلىۋاتامدۇ * ···

كەتكىلىۋاتىمەن ، كەتكىلىۋاتىمىز ، كەتكىلىۋاتىسەن ، كەتكىلىۋاتىسىلەر ، كەتكىلىۋاتىسىز ، كەتكىلىۋاتىسىزلەر ، كەتكىلىۋا-تىدىلا ، كېتىشكىلىۋاتىدىلا ، كېتىشكىلىۋاتىسەن ، كەتكىلىۋاتىدۇ ؛ كەتكىلىۋاتامدىمىز ، كەتكىلىۋاتامسىلەر ، كەتكىلى-ۋاتامدۇ ···

تۇتقىلىۋاتىمەن ، تۇتقىلىۋاتىمىز ، تۇتقىلىۋاتىسەن ، تۇتقىلىۋاتىسىلەر ، تۇتقىلىۋاتىسىز ، تۇتقىلىۋاتىسىزلەر ، تۇتقىلىۋاتىدىلا ، تۇتۇشقىلىۋاتىدىلا ، تۇتۇشقىلىۋاتىسەن ، تۇتقىلىۋاتىدۇ ؛ تۇتقىلىۋاتامدىمەن ، تۇتقىلىۋاتامسىز ، تۇتقىلىۋاتامدۇ ···

كۆرگىلىۋاتىمەن ، كۆرگىلىۋاتىمىز ، كۆرگىلىۋاتىسەن ، كۆرگىلىۋاتىسىلەر ، كۆرگىلىۋاتىسىز ، كۆرگىلىۋاتىسىزلەر ، كۆرگىلىۋاتىدىلا ، كۆرۈشكىلىۋاتىدىلا ، كۆرۈشكىلىۋاتىسەن ، كۆرگىلىۋاتىدۇ ؛ كۆرگىلىۋاتامدىمىز ، كۆرگىلىۋاتامسىزلەر ، كۆرگىلىۋاتامدۇ ···

ئىشلىگىلىۋاتىمەن ، ئىشلىگىلىۋاتىمىز ، ئىشلىگىلىۋاتىسەن ، ئىشلىگىلىۋاتىسىلەر ، ئىشلىگىلىۋاتىسىز ، ئىشلىگىلىۋاتى-سىزلەر ، ئىشلىگىلىۋاتىدىلا ، ئىشلەشكىلىۋاتىدىلا ، ئىشلىگىلىۋاتىسەن ، ئىشلىگىلىۋاتىدۇ ؛ ئىشلىگىلىۋاتامدىمەن ، ئىشلى-گىلىۋاتامدىلا ، ئىشلىگىلىۋاتامدۇ ···

(13) يازغىلىۋاتاتتىم ، يازغىلىۋاتاتتۇق ، يازغىلىۋاتاتتىڭ ، يازغىلىۋاتاتتىڭلار ، يازغىلىۋاتاتتىڭىز ، يازغىلىۋاتتىڭىزلار ، يازغى-لىۋاتاتتىلا ، يېزىشقىلىۋاتاتتىلا ، يېزىشقىلىۋاتاتتىڭ ، يازغىلىۋاتاتتى ؛ يازغىلىۋاتامتىم ، يازغىلىۋاتامتىڭ ، يازغىلىۋاتامتى ···

كەتكىلىۋاتاتتىم ، كەتكىلىۋاتاتتۇق ، كەتكىلىۋاتاتتىڭ ، كەتكىلىۋاتاتتىڭلار ، كەتكىلىۋاتاتتىڭىز ، كەتكىلىۋاتاتتىڭىزلار ، كەت-كىلىۋاتاتتىلا ، كېتىشكىلىۋاتاتتىلا ، كېتىشكىلىۋاتاتتىڭ ؛ كەتكىلىۋاتاتتى ؛ كەتكىلىۋاتامتۇق ، كەتكىلىۋاتامتىڭلار ، كەتكىلىۋاتامتى ···

تۇتقىلىۋاتاتتىم ، تۇتقىلىۋاتاتتۇق ، تۇتقىلىۋاتاتتىڭلار ، تۇتقىلىۋاتاتتىڭ ، تۇتقىلىۋاتاتتىڭىز ، تۇتقىلىۋاتاتتىڭىزلار ، تۇتقىلىۋا-تاتتىلا ، تۇتۇشقىلىۋاتاتتىلا ، تۇتۇشقىلىۋاتاتتىڭ ، تۇتقىلىۋاتاتتى ؛ تۇتقىلىۋاتامتىم ، تۇتقىلىۋاتامتىڭىز ، تۇتقىلىۋاتامتى ···

---

* بۇ خىل تەمشەلمە تۈرىنىڭ بولۇشسىز شەكلى ئانچە قوللىنىلمايدۇ .

。用使大不式形定否的类向意种这

كۆرگىلىۋاتاتتىم ، كۆرگىلىۋاتاتتۇق ، كۆرگىلىۋاتاتتىڭ ، كۆرگىلىۋاتاتتىڭلار ، كۆرگىلىۋاتاتتىڭىز ، كۆرگىلىۋاتاتتىڭىزلار ، كۆرگىلىۋاتاتتىلا ، كۆرۈشكىلىۋاتاتتىلا ، كۆرۈشكىلىۋاتاتتىڭ ، كۆرگىلىۋاتاتتى ؛ كۆرگىلىۋاتامتۇق ، كۆرگىلىۋاتامتىڭىزلار ، كۆرگىلىۋاتامتى …

ئىشلىگىلىۋاتاتتىم ، ئىشلىگىلىۋاتاتتۇق ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭ ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭلار ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭىز ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭىزلار ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىلا ، ئىشلەشكىلىۋاتاتتىلا ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭ ، ئىشلىگىلىۋاتاتتى ؛ ئىشلىگىلىۋاتامتىم ، ئىشلىگىلىۋاتامتىلا ، ئىشلىگىلىۋاتامتى …

(14) يازغىلىۋاتقۇدەكمەن ، يازغىلىۋاتقۇدەكمىز ، يازغىلىۋاتقۇدەكسەن ، يازغىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، يازغىلىۋاتقۇدەكسىز ، يازغىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، يازغىلىۋاتقۇدەكلا ، يېزىشقىلىۋاتقۇدەكلا ، يېزىشقىلىۋاتقۇدەكسەن ، يازغىلىۋاتقۇدەك ؛ يازغىلىۋاتقۇدەكمەنمۇ ، يازغىلىۋاتقۇدەكسەنمۇ ، يازغىلىۋاتقۇدەكمۇ …

كەتكىلىۋاتقۇدەكمەن ، كەتكىلىۋاتقۇدەكمىز ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسەن ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسىز ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، كەتكىلىۋاتقۇدەكلا ، كېتىشكىلىۋاتقۇدەكلا ، كېتىشكىلىۋاتقۇدەكسەن ، كەتكىلىۋاتقۇدەك ؛ كەتكىلىۋاتقۇدەكمىزمۇ ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسىزلەرمۇ ، كەتكىلىۋاتقۇدەكمۇ …

تۇتقىلىۋاتقۇدەكمەن ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكمىز ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكسەن ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكسىز ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكلا ، تۇتۇشقىلىۋاتقۇدەكلا ، تۇتۇشقىلىۋاتقۇدەكسەن ، تۇتقىلىۋاتقۇدەك ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكمەنمۇ ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكسىزمۇ ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكمۇ …

كۆرگىلىۋاتقۇدەكمەن ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكمىز ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسەن ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىز ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكلا ، كۆرۈشكىلىۋاتقۇدەكلا ، كۆرۈشكىلىۋاتقۇدەكسەن ، كۆرگىلىۋاتقۇدەك ؛ كۆرگىلىۋاتقۇدەكمىزمۇ ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىزلەرمۇ ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكمۇ …

ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكمەن ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكمىز ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكسەن ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكسىز ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكلا ، ئىشلەشكىلىۋاتقۇدەكلا ، ئىشلەشكىلىۋاتقۇدەكسەن ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەك ؛ ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكمەنمۇ ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكلىمۇ ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكمۇ …

3) سۈپەتداش ئاساسىدا ياسالغانلىرى :

的成构上础基词动形在

(15) يازغان ، كەتكەن ، تۇتقان ، كۆرگەن ، ئىشلىگەن (بايان مەيلىنىڭ بۇ خىل شەكلى ئادەتتە ھەممە شەخسلەردە پۈتكەن تۈر سۈپەتداش ئارقىلىقلا ئىپادىلىنىدۇ . بەزىدە كەينىگە مۇۋاپىق شەخس قوشۇمچىلىرى قوشۇلۇپ كېلىشىمۇ مۇمكىن ، مەسىلەن ، يازغانمەن ، كەتكەنمىز ، تۇتقانسەن ، كۆرگەنسىز ، ئىشلىگەنسىلەر … دېگەنگە ئوخشاش) .

(16) يازغاندىم ، يازغاندۇق ، يازغاندىڭ ، يازغاندىڭلار ، يازغاندىڭىز ، يازغاندىڭىزلار ، يازغاندىلە ، يېزىشقاندىلە ، يېزىشقاندىڭ ، يازغاندى ؛ يازمىغاندىم ، يازمىغاندىڭ ، يازمىغاندى … ؛ يازغانمىدىم ، يازغانمىدىڭ ، يازغانمىدى ، يازمىغانمىدىم ، يازمىغانمىدىڭ ، يازمىغانمىدى …

كەتكەندىم ، كەتكەندۇق ، كەتكەندىڭ ، كەتكەندىڭلار ، كەتكەندىڭىز ، كەتكەندىڭىزلەر ، كەتكەندىلە ، كېتىشكەندىلە ، كېتىشكەندىڭ ، كەتكەندى ؛ كەتمىگەندۇق ، كەتمىگەندىڭلار ، كەتمىگەندى … ؛ كەتكەنمىدۇق ، كەتكەنمىدىڭلار ، كەتكەن-

ـمىدى ؛ كەتمىگەنمىدۇق ، كەتمىگەنمىدىڭلار ، كەتمىگەنمىدى …

تۇتقانىدىم ، تۇتقانىدۇق ، تۇتقانىدىڭ ، تۇتقانىدىڭلار ، تۇتقانىدىڭىز ، تۇتقانىدىڭىزلار ، تۇتقانىدىلە ، تۇتۇشقانىدىلە ، تۇتۇشقانىـ
دىڭ ، تۇتقانىدى ؛ تۇتمىغانىدىم ، تۇتمىغانىدىڭىز ، تۇتمىغانىدى … ؛ تۇتقانمىدىم ، تۇتقانمىدىڭىز ، تۇتقانمىدى ؛ تۇتمىغانمىـ
دىم ، تۇتمىغانمىدىڭىز ، تۇتمىغانمىدى …

كۆرگەنىدىم ، كۆرگەنىدۇق ، كۆرگەنىدىڭ ، كۆرگەنىدىڭلار ، كۆرگەنىدىڭىز ، كۆرگەنىدىڭىزلەر ، كۆرگەنىدىلە ، كۆرۈشكەـ
نىدىلە ، كۆرۈشكەنىدىڭ ، كۆرگەنىدى ؛ كۆرمىگەنىدۇق ، كۆرمىگەنىدىڭىزلەر ، كۆرمىگەنىدى … ؛ كۆرگەنمىدۇق ، كۆرگەنـ
مىدىڭىزلەر ، كۆرگەنمىدى ؛ كۆرمىگەنمىدۇق ، كۆرمىگەنمىدىڭىزلەر ، كۆرمىگەنمىدى …

ئىشلىگەنىدىم ، ئىشلىگەنىدۇق ، ئىشلىگەنىدىڭ ، ئىشلىگەنىدىڭلار ، ئىشلىگەنىدىڭىز ، ئىشلىگەنىدىڭىزلەر ، ئىشلىگەنىدىلە ،
ئىشلەشكەنىدىلە ، ئىشلەشكەنىدىڭ ، ئىشلىگەنىدى ؛ ئىشلىمىگەنىدىم ، ئىشلىمىگەنىدىلە ، ئىشلىمىگەنىدى … ؛ ئىشلىگەنمىـ
دىم ، ئىشلىگەنمىدىلە ، ئىشلىگەنمىدى ؛ ئىشلىمىگەنمىدىم ، ئىشلىمىگەنمىدىلە ، ئىشلىمىگەنمىدى …

(17) يازغانىكەنمەن ، يازغانىكەنمىز ، يازغانىكەنسەن ، يازغانىكەنسىلەر ، يازغانىكەنسىز ، يازغانىكەنسىزلەر ، يازغانىكەنلا ، يې-
زىشقانىكەنلا ، يېزىشقانىكەنسەن ، يازغانىكەن ؛ يازمىغانىكەنمەن ، يازمىغانىكەنسەن ، يازمىغانىكەن … ؛ يازغانمىكەنمەن ،
يازغانمىكەنسەن ، يازغانمىكەن ؛ يازمىغانمىكەنمەن ، يازمىغانمىكەنسەن ، يازمىغانمىكەن …

كەتكەنىكەنمەن ، كەتكەنىكەنمىز ، كەتكەنىكەنسەن ، كەتكەنىكەنسىلەر ، كەتكەنىكەنسىز ، كەتكەنىكەنسىزلەر ، كەتكەنىكەنلا ،
كېتىشكەنىكەنلا ، كېتىشكەنىكەنسەن ، كەتكەنىكەن ؛ كەتمىگەنىكەنمىز ، كەتمىگەنىكەنسىلەر ، كەتمىگەنىكەن … ؛ كەتكەنمىـ
كەنمىز ، كەتكەنمىكەنسىلەر ، كەتكەنمىكەن ؛ كەتمىگەنمىكەنمىز ، كەتمىگەنمىكەنسىلەر ، كەتمىگەنمىكەن …

تۇتقانىكەنمەن ، تۇتقانىكەنمىز ، تۇتقانىكەنسەن ، تۇتقانىكەنسىلەر ، تۇتقانىكەنسىز ، تۇتقانىكەنسىزلەر ، تۇتقانىكەنلا ، تۇتۇشقانىـ
كەنلا ، تۇتۇشقانىكەنسەن ، تۇتقانىكەن ؛ تۇتمىغانىكەنمەن ، تۇتمىغانىكەنسىز ، تۇتمىغانىكەن … ؛ تۇتقانمىكەنمەن ، تۇتقانمىكەنـ
سىز ، تۇتقانمىكەن ؛ تۇتمىغانمىكەنمەن ، تۇتمىغانمىكەنسىز ، تۇتمىغانمىكەن …

كۆرگەنىكەنمەن ، كۆرگەنىكەنمىز ، كۆرگەنىكەنسەن ، كۆرگەنىكەنسىلەر ، كۆرگەنىكەنسىز ، كۆرگەنىكەنسىزلەر ، كۆرگەنىـ
كەنلا ، كۆرۈشكەنىكەنلا ، كۆرۈشكەنىكەنسەن ، كۆرگەنىكەن ؛ كۆرمىگەنىكەنمىز ، كۆرمىگەنىكەنسىزلەر ، كۆرمىگەنىـ
كەن … ؛ كۆرگەنمىكەنمىز ، كۆرگەنمىكەنسىزلەر ، كۆرگەنمىكەن ؛ كۆرمىگەنمىكەنمىز ، كۆرمىگەنمىكەنسىزلەر ،
كۆرمىگەنمىكەن …

ئىشلىگەنىكەنمەن ، ئىشلىگەنىكەنمىز ، ئىشلىگەنىكەنسەن ، ئىشلىگەنىكەنسىلەر ، ئىشلىگەنىكەنسىز ، ئىشلىگەنىكەنسىزلەر ،
ئىشلىگەنىكەنلا ، ئىشلەشكەنىكەنلا ، ئىشلەشكەنىكەنسەن ، ئىشلىگەنىكەن ؛ ئىشلىمىگەنىكەنمەن ، ئىشلىمىگەنىكەنلا ، ئىشلىمىـ
گەنىكەن ؛ ئىشلىگەنمىكەنمەن ، ئىشلىگەنمىكەنلا ، ئىشلىگەنمىكەن ؛ ئىشلىمىگەنمىكەنمەن ، ئىشلىمىگەنمىكەنلا ،
ئىشلىمىگەنمىكەن …

(18) يازغاندىمەن ، يازغاندىمىز ، يازغانسەن ، يازغانسىلەر ، يازغانسىز ، يازغانسىزلەر ، يازغاندىلا ، يېزىشقاندىلا ، يېزىشقانسەن ،
يازغاندۇ ؛ يازمىغاندىمەن ، يازمىغانسەن ، يازمىغاندۇ … ؛ يازغاندىمەنمۇ ، يازغانسىزمۇ ، يازغاندىمۇ … ؛ يازمىغاندىمەنمۇ ،
يازمىغانسىلەرمۇ ، يازمىغاندىمۇ …
كەتكەندىمەن ، كەتكەندىمىز ، كەتكەنسەن ، كەتكەنسىلەر ، كەتكەنسىز ، كەتكەنسىزلەر ، كەتكەندىلا ، كېتىشكەندىلا ، كېتىشـ
كەنسەن ، كەتكەندۇ ؛ كەتمىگەندىمىز ، كەتمىگەنسىلەر ، كەتمىگەندۇ … ؛ كەتكەندىمىزمۇ ، كەتكەنسىلەرمۇ ، كەتكەندىمۇ ؛

كەتمىگەندىمىزمۇ ، كەتمىگەنسىزلەرمۇ ، كەتمىگەندىمۇ ···

تۇتقاندىمەن ، تۇتقاندىمىز ، تۇتقانسەن ، تۇتقانسىلەر ، تۇتقانسىز ، تۇتقانسىزلەر ، تۇتقاندىلا ، تۇتۇشقاندىلا ، تۇتۇشقانسەن
تۇتقاندۇ ؛ تۇتمىغاندىمەن ، تۇتمىغاندىلا ، تۇتمىغاندۇ ··· ؛ تۇتقاندىمەنمۇ ، تۇتقانسەنمۇ ، تۇتقاندىمۇ ··· ؛ تۇتمىغاندىمەنمۇ
تۇتمىغانسەنمۇ ، تۇتمىغاندىمۇ ···

كۆرگەندىمەن ، كۆرگەندىمىز ، كۆرگەنسەن ، كۆرگەنسىلەر ، كۆرگەنسىز ، كۆرگەنسىزلەر ، كۆرگەندىلا ، كۆرۈشكەندىلا
كۆرۈشكەنسەن ، كۆرگەندۇ ؛ كۆرمىگەندىمىز ، كۆرمىگەنسىز ، كۆرمىگەندۇ ··· ؛ كۆرگەندىمەنمۇ ، كۆرگەنسىزمۇ ، كۆرگەن
دىمۇ ··· ؛ كۆرمىگەندىمەنمۇ ، كۆرمىگەنسىزمۇ ، كۆرمىگەندىمۇ ···

ئىشلىگەندىمەن ، ئىشلىگەندىمىز ، ئىشلىگەنسەن ، ئىشلىگەنسىلەر ، ئىشلىگەنسىز ، ئىشلىگەنسىزلەر ، ئىشلىگەندىلا ، ئىش
لەشكەندىلا ، ئىشلەشكەنسەن ، ئىشلىگەندۇ ؛ ئىشلىمىگەندىمەن ، ئىشلىمىگەنسىزلەر ، ئىشلىمىگەندۇ ··· ؛ ئىشلىگەندىمەنمۇ
ئىشلىگەنسىزلەرمۇ ، ئىشلىگەندىمۇ ··· ؛ ئىشلىمىگەندىمەنمۇ ، ئىشلىمىگەنسىزلەرمۇ ، ئىشلىمىگەندىمۇ ···

(19) يازىدىغاندىمەن ، يازىدىغاندىمىز ، يازىدىغانسەن ، يازىدىغانسىلەر ، يازىدىغانسىز ، يازىدىغانسىزلەر ، يازىدىغاندىلا ، يېزىشى-
دىغاندىلا ، يېزىشىدىغانسەن ، يازىدىغاندۇ ؛ يازمايدىغاندىمەن ، يازمايدىغانسەن ، يازمايدىغاندۇ ··· ؛ يازامدىغاندىمەن ، يازامدىغان-
سەن ، يازامدىغاندۇ ··· ؛ يازمامدىغاندىمەن ، يازمامدىغانسەن ، يازمامدىغاندۇ ···

كېتىدىغاندىمەن ، كېتىدىغاندىمىز ، كېتىدىغانسەن ، كېتىدىغانسىلەر ، كېتىدىغانسىز ، كېتىدىغانسىزلەر ، كېتىدىغاندىلا ،
كېتىشىدىغاندىلا ، كېتىشىدىغانسەن ، كېتىدىغاندۇ ؛ كەتمەيدىغاندىمىز ، كەتمەيدىغانسىلەر ، كەتمەيدىغاندۇ ··· ؛ كېتەمدىغاندى-
مىز ، كېتەمدىغانسىلەر ، كېتەمدىغاندۇ ··· ؛ كەتمەمدىغاندىمىز ، كەتمەمدىغانسىلەر ، كەتمەمدىغاندۇ ···

تۇتىدىغاندىمەن ، تۇتىدىغاندىمىز ، تۇتىدىغانسەن ، تۇتىدىغانسىلەر ، تۇتىدىغانسىز ، تۇتىدىغانسىزلەر ، تۇتىدىغاندىلا ، تۇتۇشىدى-
غاندىلا ، تۇتۇشىدىغانسەن ، تۇتىدىغاندۇ ؛ تۇتمايدىغاندىمەن ، تۇتمايدىغانسىز ، تۇتمايدىغاندۇ ··· ؛ تۇتامدىغاندىمەن ، تۇتامدىغان-
سىز ، تۇتامدىغاندۇ ··· ؛ تۇتمامدىغاندىمەن ، تۇتمامدىغانسىز ، تۇتمامدىغاندۇ ···

كۆرىدىغاندىمەن ، كۆرىدىغاندىمىز ، كۆرىدىغانسەن ، كۆرىدىغانسىلەر ، كۆرىدىغانسىز ، كۆرىدىغانسىزلەر ،
كۆرىدىغاندىلا ، كۆرۈشىدىغاندىلا ، كۆرۈشىدىغانسەن ، كۆرىدىغاندۇ ؛ كۆرمەيدىغاندىمىز ، كۆرمەيدىغانسىزلەر ،
كۆرمەيدىغاندۇ ··· ؛ كۆرەمدىغاندىمىز ، كۆرەمدىغانسىزلەر ، كۆرەمدىغاندۇ ··· ؛ كۆرمەمدىغاندىمىز ، كۆرمەمدىغانسىزلەر ،
كۆرمەمدىغاندۇ ···

ئىشلەيدىغاندىمەن ، ئىشلەيدىغاندىمىز ، ئىشلەيدىغانسەن ، ئىشلەيدىغانسىلەر ، ئىشلەيدىغانسىز ، ئىشلەيدىغانسىزلەر ، ئىشلەيدى-
غاندىلا ، ئىشلىشىدىغاندىلا ، ئىشلىشىدىغانسەن ، ئىشلەيدىغاندۇ ؛ ئىشلىمەيدىغاندىمەن ، ئىشلىمەيدىغاندىلا ، ئىش-
لىمەيدىغاندۇ ··· ؛ ئىشلەمدىغاندىمەن ، ئىشلەمدىغاندىلا ، ئىشلەمدىغاندۇ ··· ؛ ئىشلىمەمدىغاندىمەن ، ئىشلىمەمدىغاندىلا ،
ئىشلىمەمدىغاندۇ ···

(20) يازارمەن ، يازارمىز ، يازارسەن ، يازارسىلەر ، يازارسىز ، يازارسىزلەر ، يازارلا ، يېزىشارلا ، يېزىشارسەن ، يازار ؛ يازماس-
مەن ، يازماسسەن ، يازماس ··· ؛ يازارمەنمۇ ، يازارسەنمۇ ، يازارمۇ ؛ يازماسمەنمۇ ، يازماسسەنمۇ ، يازماسمۇ ···

كېتەرمەن ، كېتەرمىز ، كېتەرسەن ، كېتەرسىلەر ، كېتەرسىز ، كېتەرسىزلەر ، كېتەرلا ، كېتىشەرلا ، كېتىشەرسەن ،
كېتەر ؛ كەتمەسمىز ، كەتمەسسىلەر ، كەتمەس ··· ؛ كېتەرمىزمۇ ، كېتەرسىلەرمۇ ، كېتەرمۇ ؛ كەتمەسمىزمۇ ، كەتمەسسىلەر-
مۇ ، كەتمەسمۇ ···

تۇتارمەن ، تۇتارمىز ، تۇتارسەن ، تۇتارسىلەر ، تۇتارسىز ، تۇتارسىزلەر ، تۇتارلا ، تۇتۇشارلا ، تۇتۇشارسەن ، تۇتار ؛ تۇتماس-
مەن ، تۇتماسسىز ، تۇتماس … ؛ تۇتارمەنمۇ ، تۇتارسىزمۇ ، تۇتارمۇ ؛ تۇتماسمەنمۇ ، تۇتماسسىزمۇ ، تۇتماسمۇ …

كۆرەرمەن ، كۆرەرمىز ، كۆرەرسەن ، كۆرەرسىلەر ، كۆرەرسىز ، كۆرەرلا ، كۆرۈشەرلا ، كۆرۈشەرسەن ، كۆرەر ؛ كۆرمەس-
مىز ، كۆرمەسسىزلەر ، كۆرمەس … ؛ كۆرەرمىزمۇ ، كۆرەرسىزلەرمۇ ، كۆرەرمۇ ؛ كۆرمەسمىزمۇ ، كۆرمەسسىزلەرمۇ ،
كۆرمەسمۇ …

ئىشلەرمەن ، ئىشلەرمىز ، ئىشلەرسەن ، ئىشلەرسىلەر ، ئىشلەرسىز ، ئىشلەرسىزلەر ، ئىشلەرلا ، ئىشلىشەرلا ، ئىشلىشەر-
سەن ، ئىشلەر ؛ ئىشلىمەسمەن ، ئىشلىمەسلا ، ئىشلىمەس … ؛ ئىشلەرمەنمۇ ، ئىشلەرلىمۇ ، ئىشلەرمۇ ، ئىشلىمەسمەنمۇ ،
ئىشلىمەسلىمۇ ، ئىشلىمەسمۇ …

(21) يازاردىم ، يازاردۇق ، يازاردىڭ ، يازاردىڭلار ، يازاردىڭىز ، يازاردىڭىزلار ، يازاردىلە ، يېزىشاردىڭ ،
يازاردى ؛ يازماسدىم ، يازماسدىڭ ، يازماسدى … ؛ يازارمىدىم ، يازارمىدىڭ ، يازارمىدى ؛ يازماسمىدىم ، يازماسمىدىڭ ،
يازماسمىدى …

كېتەردىم ، كېتەردۇق ، كېتەردىڭ ، كېتەردىڭلار ، كېتەردىڭىز ، كېتەردىلە ، كېتىشەردىڭ ، كېتەر-
دى ؛ كەتمەسدۇق ، كەتمەسدىڭلار ، كەتمەسدى … ؛ كېتەرمىدۇق ، كېتەرمىدىڭلار ، كېتەرمىدى ؛ كەتمەسمىدۇق ، كەت-
مەسمىدىڭلار ، كەتمەسمىدى …

تۇتاردىم ، تۇتاردۇق ، تۇتاردىڭ ، تۇتاردىڭلار ، تۇتاردىڭىز ، تۇتاردىڭىزلار ، تۇتاردىلە ، تۇتۇشاردىڭ ،
تۇتاردى ؛ تۇتماسدىم ، تۇتماسدىڭىز ، تۇتماسدى … ؛ تۇتارمىدىم ، تۇتارمىدىڭىز ، تۇتارمىدى ؛ تۇتماسمىدىم ، تۇتماسمىد-
ىڭىز ، تۇتماسمىدى …

كۆرەردىم ، كۆرەردۇق ، كۆرەردىڭ ، كۆرەردىڭلار ، كۆرەردىڭىز ، كۆرەردىڭىزلار ، كۆرەردىلە ، كۆرۈشەردىلە ،
كۆرۈشەردىڭ ، كۆرەردى ؛ كۆرمەسدۇق ، كۆرمەسدىڭىزلار ، كۆرمەسدى … ؛ كۆرەرمىدۇق ، كۆرەرمىدىڭىزلار ، كۆ-
رەرمىدى ؛ كۆرمەسمىدۇق ، كۆرمەسمىدىڭىزلار ، كۆرمەسمىدى …

ئىشلەردىم ، ئىشلەردۇق ، ئىشلەردىڭ ، ئىشلەردىڭلار ، ئىشلەردىڭىز ، ئىشلەردىڭىزلار ، ئىشلەردىلە ، ئىشلىشەردىلە ،
ئىشلىشەردىڭ ، ئىشلەردى ؛ ئىشلىمەسدىم ، ئىشلىمەسدىلە ، ئىشلىمەسدى … ؛ ئىشلەرمىدىم ، ئىشلەرمىدىلە ، ئىشلەر-
مىدى ؛ ئىشلىمەسمىدىم ، ئىشلىمەسمىدىلە ، ئىشلىمەسمىدى …

(22) يازغۇدەكمەن ، يازغۇدەكمىز ، يازغۇدەكسەن ، يازغۇدەكسىلەر ، يازغۇدەكسىز ، يازغۇدەكسىزلەر ، يازغۇدەكلا ، يېزىشقۇ-
دەكلا ، يېزىشقۇدەكسەن ، يازغۇدەك ؛ يازمىغۇدەكمەن ، يازمىغۇدەكسەن ، يازمىغۇدەك … ؛ يازغۇدەكمەنمۇ ، يازغۇدەكسەنمۇ ،
يازغۇدەكمۇ … ؛ يازمىغۇدەكمەنمۇ ، يازمىغۇدەكسەنمۇ ، يازمىغۇدەكمۇ …

كەتكۈدەكمەن ، كەتكۈدەكمىز ، كەتكۈدەكسەن ، كەتكۈدەكسىلەر ، كەتكۈدەكمىز ، كەتكۈدەكسىزلەر ، كەتكۈدەكلا ، كېتىشكۈ-
دەكلا ، كېتىشكۈدەكسەن ، كەتكۈدەك ؛ كەتمىگۈدەكمىز ، كەتمىگۈدەكسىلەر ، كەتمىگۈدەك … ؛ كەتكۈدەكمىزمۇ ، كەتكۈدەك-
سىلەرمۇ ، كەتكۈدەكمۇ … ؛ كەتمىگۈدەكمىزمۇ ، كەتمىگۈدەكسىلەرمۇ ، كەتمىگۈدەكمۇ …

تۇتقۇدەكمەن ، تۇتقۇدەكمىز ، تۇتقۇدەكسەن ، تۇتقۇدەكسىلەر ، تۇتقۇدەكسىز ، تۇتقۇدەكسىزلەر ، تۇتقۇدەكلا ، تۇتۇشقۇدەكلا ،
تۇتۇشقۇدەكسەن ، تۇتقۇدەك ؛ تۇتمىغۇدەكمەن ، تۇتمىغۇدەكسىز ، تۇتمىغۇدەك … ؛ تۇتقۇدەكمەنمۇ ، تۇتقۇدەكسىزمۇ ، تۇتقۇ-
دەكمۇ … ؛ تۇتمىغۇدەكمەنمۇ ، تۇتمىغۇدەكسىزمۇ ، تۇتمىغۇدەكمۇ …

كۆرگۈدەكمەن ، كۆرگۈدەكمىز ، كۆرگۈدەكسەن ، كۆرگۈدەكسىلەر ، كۆرگۈدەكسىز ، كۆرگۈدەكسىزلەر ، كۆرگۈدەكلا ،
كۆرۈشكۈدەكلا ، كۆرۈشكۈدەكسەن ، كۆرگۈدەك ؛ كۆرمىگۈدەكمىز ، كۆرمىگۈدەكسىزلەر ، كۆرمىگۈدەك ··· ؛ كۆرگۈدەك-
مىزمۇ ، كۆرگۈدەكسىزلەرمۇ ، كۆرگۈدەكمۇ ··· ؛ كۆرمىگۈدەكمىزمۇ ، كۆرمىگۈدەكسىزلەرمۇ ، كۆرمىگۈدەكمۇ ···

ئىشلىگۈدەكمەن ، ئىشلىگۈدەكمىز ، ئىشلىگۈدەكسىلەر ، ئىشلىگۈدەكسەن ، ئىشلىگۈدەكسىز ، ئىشلىگۈدەكسىزلەر ، ئىشلە-
گۈدەكلا ، ئىشلەشكۈدەكلا ، ئىشلەشكۈدەكسەن ، ئىشلىگۈدەك ؛ ئىشلىمىگۈدەكمەن ، ئىشلىمىگۈدەكلا ، ئىشلە-
مىگۈدەك ··· ؛ ئىشلىگۈدەكمەنمۇ ، ئىشلىگۈدەكلىمۇ ، ئىشلىگۈدەكمۇ ··· ؛ ئىشلىمىگۈدەكمەنمۇ ، ئىشلىمىگۈدەكلىمۇ ،
ئىشلىمىگۈدەكمۇ ···

(23) يازماقچىمەن * ، يازماقچىمىز ، يازماقچىسىلەر ، يازماقچىسەن ، يازماقچىسىز ، يازماقچىسىزلەر ، يازماقچى ، يېزىشماق-
چى ، يېزىشماقچىسەن ، يازماقچى ؛ يازماقچى ئەمەسمەن ، يازماقچى ئەمەسسەن ، يازماقچى ئەمەس ··· ؛ يازماقچىمەنمۇ ،
يازماقچىمۇسەن ، يازماقچىمۇ ··· ؛ يازماقچى ئەمەسمۇ ···

كەتمەكچىمەن ، كەتمەكچىمىز ، كەتمەكچىسەن ، كەتمەكچىسىلەر ، كەتمەكچىسىز ، كەتمەكچىسىزلەر ، كەتمەكچى ، كېتىش-
مەكچى ، كېتىشمەكچىسەن ، كەتمەكچى ؛ كەتمەكچى ئەمەسمىز ، كەتمەكچى ئەمەسسىلەر ، كەتمەكچى ئەمەس ··· ؛ كەتمەكچى-
مىزمۇ ، كەتمەكچىمۇسىلەر ، كەتمەكچىمۇ ··· ؛ كەتمەكچى ئەمەسمۇ ···

(24) يازماقچىدىم ، يازماقچىدۇق ، يازماقچىدىڭ ، يازماقچىدىڭلار ، يازماقچىدىڭىز ، يازماقچىدىڭىزلار ، يازماقچىدىلە ، يېزىش-
ماقچىدىلە ، يېزىشماقچىدىڭ ، يازماقچىدى ؛ يازماقچى ئەمەسىدىم ، يازماقچى ئەمەسىدىڭ ، يازماقچى ئەمەسىدى ··· ؛ يازماقچى-
مىدىم ، يازماقچىمىدىڭ ، يازماقچىمىدى ··· ؛ يازماقچى ئەمەسمىدىم ، يازماقچى ئەمەسمىدىڭ ، يازماقچى ئەمەسمىدى ···

كەتمەكچىدىم ، كەتمەكچىدۇق ، كەتمەكچىدىڭ ، كەتمەكچىدىڭلار ، كەتمەكچىدىڭىز ، كەتمەكچىدىڭىزلار ، كەتمەكچىدىلە ،
كېتىشمەكچىدىلە ، كېتىشمەكچىدىڭ ، كەتمەكچىدى ؛ كەتمەكچى ئەمەسىدۇق ، كەتمەكچى ئەمەسىدىڭلار ، كەتمەكچى ئەمەسى-
دى ··· ؛ كەتمەكچىمىدۇق ، كەتمەكچىمىدىڭلار ، كەتمەكچىمىدى ··· ؛ كەتمەكچى ئەمەسمىدۇق ، كەتمەكچى ئەمەسمىدىڭلار ،
كەتمەكچى ئەمەسمىدى ···

تۇتماقچىدىم ، تۇتماقچىدۇق ، تۇتماقچىدىڭ ، تۇتماقچىدىڭلار ، تۇتماقچىدىڭىز ، تۇتماقچىدىڭىزلار ، تۇتماقچىدىلە ، تۇتۇشماق-
چىدىلە ، تۇتۇشماقچىدىڭ ، تۇتماقچىدى ؛ تۇتماقچى ئەمەسىدىم ، تۇتماقچى ئەمەسىدىڭىز ، تۇتماقچى ئەمەسىدى ··· ؛ تۇتماقچى-
مىدىم ، تۇتماقچىمىدىڭىز ، تۇتماقچىمىدى ··· ؛ تۇتماقچى ئەمەسمىدىم ، تۇتماقچى ئەمەسمىدىڭىز ، تۇتماقچى ئەمەسمىدى ···

كۆرمەكچىدىم ، كۆرمەكچىدۇق ، كۆرمەكچىدىڭ ، كۆرمەكچىدىڭلار ، كۆرمەكچىدىڭىز ، كۆرمەكچىدىڭىزلار ، كۆرمەكچىدىلە ،
كۆرۈشمەكچىدىلە ، كۆرۈشمەكچىدىڭ ، كۆرمەكچىدى ؛ كۆرمەكچى ئەمەسىدۇق ، كۆرمەكچى ئەمەسىدىڭىزلار ، كۆرمەكچى
ئەمەسىدى ··· ؛ كۆرمەكچىمىدۇق ، كۆرمەكچىمىدىڭىزلار ، كۆرمەكچىمىدى ··· ؛ كۆرمەكچى ئەمەسمىدۇق ، كۆرمەكچى
ئەمەسمىدىڭىزلار ، كۆرمەكچى ئەمەسمىدى ···

ئىشلىمەكچىدىم ، ئىشلىمەكچىدۇق ، ئىشلىمەكچىدىڭ ، ئىشلىمەكچىدىڭلار ، ئىشلىمەكچىدىڭىز ، ئىشلىمەكچىدىڭىزلار ،
ئىشلىمەكچىدىلە ، ئىشلەشمەكچىدىلە ، ئىشلەشمەكچىدىڭ ، ئىشلىمەكچىدى ؛ ئىشلىمەكچى ئەمەسىدىم ، ئىشلىمەكچى ئەمەسى-
دىلە ، ئىشلىمەكچى ئەمەسىدى ··· ؛ ئىشلىمەكچىمىدىم ، ئىشلىمەكچىمىدىلە ، ئىشلىمەكچىمىدى ··· ؛ ئىشلىمەكچى ئەمەسمى-
دىم ، ئىشلىمەكچى ئەمەسمىدىلە ، ئىشلىمەكچى ئەمەسمىدى ···

---

* شەخس قوشۇمچىلىرى چۈشۈپ قېلىپ ھەممە شەخسلەردە مەقسەت پېئىلىنىڭ ئۆزىلا قوللىنىلىشى مۇمكىن . ھۆرمەت تۈرىنىڭ ئايرىم
شەخس بەلگىسى كۆرۈلمەيدۇ .

。到不见号符称人别个的称敬。身本词动的目用采能可都称人有所، 落脱分成加附称人

خەلقئارا تاۋۇش بەلگىلىرى
表标音际国

بوغۇز تاۋۇشلىرى 音喉	بوغۇز دىۋارى تاۋۇشلىرى 音壁喉	كىچىك تىل تاۋۇشلىرى 音舌小	تىل ئۇستى تاۋۇشلىرى 音面舌: تىل ئارقىسى 后面舌（根舌）	تىل ئۇستى ئوتتۇرىسى 中面舌	تىل ئۇستى ئالدى 前面舌	تىل ئالدى تاۋۇشلىرى 音叶舌	تىل ئۇچى تاۋۇشلىرى 音尖舌: تىل ئۇچى ئارقىسى 后尖舌	تىل ئۇچى ئوتتۇرىسى 中尖舌	تىل ئۇچى ئالدى 前尖舌	چىش ئارىلىقى 间齿	لەۋ تاۋۇشلىرى 音唇: لەۋ - چىش 齿唇	قوش لەۋ 唇双	تەلەپپۇز ئورنى 位部音发 / تەلەپپۇز ئۇسۇلى 法方音发		
ʔ		q	k	c	ȶ		t	t				p	نەپەسسىز 气送不	جاراڭسىز 清	پارتلىغۇچى 塞
ʔ'		q'	k'	c'	ȶ'		t'	t'				p'	نەپەسلىك 气送		
		G	g	ɟ	ȡ		d	ɖ				b	نەپەسسىز 气送不	جاراڭلىق 浊	
		G'	g'	ɟ'	ȡ'		d'	ɖ'				b'	نەپەسلىك 气送		
					tɕ	tʃ	tʂ		ts	tθ	pf		نەپەسسىز 气送不	جاراڭسىز 清	پارتلىغۇچى - سىيرىلاڭغۇ 擦塞
					tɕ'	tʃ'	tʂ'		ts'	tθ'	pf'		نەپەسلىك 气送		
					dʑ	dʒ	dʐ		dz	dð	bv		نەپەسسىز 气送不	جاراڭلىق 浊	
					dʑ'	dʒ'	dʐ'		dz'	dð'	bv'		نەپەسلىك 气送		
		n	ŋ	ɲ	ȵ		ɳ	n			ɱ	m	浊 جاراڭلىق		دىماغ 鼻
		R						r					浊 جاراڭلىق		تىترەڭگۈ 颤
		R					τ	ɪ					浊 جاراڭلىق		چاقنىما 闪
			(ɫ)	ʎ			ɭ	l					浊 جاراڭلىق		قوۋۇز 边
								ɬ					清 جاراڭسىز		قوۋۇز - سىيرىلاڭغۇ 擦边
								ɮ					浊 جاراڭلىق		
h	ħ	x	X	ç	ɕ	ʃ	ʂ		s	θ	f	Φ	清 جاراڭسىز		سىيرىلاڭغۇ 擦
ɦ	ʕ	ʁ	ɣ	j	ʑ	ʒ	ʐ		z	ð	v	β	浊 جاراڭلىق		
		ʁ	(W)	j(ɥ)				λ			ʋ	ɥ W	浊 جاراڭلىق		يېرىم سوزۇق 音元半

	تىل ئۇستى 音元面舌 (ئارقا 后 / ئوتتۇرا 央 / ئالدى 前)		تىل ئۇچى 音元尖舌 (ئارقا 后 / ئالدى 前)		لەۋلەشكەن 音元唇圆		سوزۇق تاۋۇشلار 音元
	ɯ u ɨ ʉ i y ʊ ɪ Y		ʅɥ ɿɥ		(ɥɥyʉu)	高 ئېگىز	
	ɤ o ɘ ɵ e ø ə E				(ø O)	高半 سەل ئېگىز	
	ʌ ɔ ɜ ɛ œ ɐ æ				(œ ɔ)	低半 سەل پەس	
	a ɒ ʌ a				(ɒ)	低 پەس	

ئۇيغۇر يېزىقىدىكى ھەرپلەر بىلەن خەلقئارا ترانسكرىپسىيە بەلگىلىرىنىڭ سېلىشتۇرمىسى

照对标音际国与母字文尔吾维

خەلقئارا ترانسكرىپسىيە بەلگىلىرى 标音际国 4	ئۇيغۇر يېزىقىدىكى ھەرپلەر 母字文尔吾维 3	خەلقئارا ترانسكرىپسىيە بەلگىلىرى 标音际国 2	ئۇيغۇر يېزىقىدىكى ھەرپلەر 母字文尔吾维 1
q'	ق	α	ئا
k'	ك	ε	ئە
g	گ	b	ب
η	ڭ	p'	پ
l	ل	t'	ت
m	م	dz	ج
n	ن	tʃ'	چ
h	ھ	x	خ
o	ئو	d	د
u	ئۇ	r	ر
∅	ئۆ	z	ز
y	ئۈ	ʐ	ژ
w	ۋ	s	س
e	ئې	ʃ	ش
i	ئى	ʁ	غ
j	ي	f	ف

دۇنيادىكى تىل ۋە تىل سىستېمىلىرىنىڭ ئۇيغۇرچە - ئىنگلىزچە - خەنزۇچە ناملىرى
称名语汉、语英、语尔吾维的系语和言语各上界世

ئا

语亚尼齐巴阿	Abazinian	ئابازىن تىلى
语兹哈布阿	Abkhazian	ئابخاز تىلى
语什帕阿	Apache	ئاپاش تىلى
语尼钦阿	Achinese	ئاچىننى تىلى
言语诸部东一瓦马达阿	Adamawa－Eastern languages	ئاداماۋا تىلى
语姆格当阿	Adangme	ئادانگىم تىلى
语格迪阿	Adygei	ئادىگې تىلى
语霍帕拉阿	Arapaho	ئاراپاخو تىلى
语米拉阿	Aramaic	ئارامى تىلى
语达兰阿	Aranda	ئاراندا تىلى
语克瓦拉阿	Arawak	ئاراۋاك تىلى
语亚尼堪劳阿	Araucanian	ئاراۋكانىيە تىلى
语塔龙阿	Arunta	ئارۇنتا تىلى
语姆萨阿	Assamese	ئاسسام تىلى
语恩博尼西阿	Assiniboin	ئاسسىنىبوئىن تىلى
语述亚	Assyrian	ئاسۇرى تىلى
语尔法阿	Afar	ئافار تىلى
语斯堪利非阿	Afrikaans	ئافرىكانس تىلى
(安)亚底卡阿	Akkadian	ئاكادىيان تىلى
语里科阿	Acholi	ئاكولى تىلى
语尼格阿	Agni	ئاگنى تىلى
语亚尼巴尔阿	Albanian	ئالبان تىلى
语泰尔阿	Altai	ئالتاي تىلى
言语诸泰尔阿	Altai languages	ئالتاي تىللىرى
语尔卢阿	Alur	ئالۇر تىلى
语申留阿	Aleut	ئالېئوت تىلى
语博姆阿	Ambo	ئامبو تىلى
语拉哈姆阿	Amharic	ئامخار تىلى
语伊尼安	Anyi	ئانيى تىلى
语尔瓦阿	Avar	ئاۋار تىلى
语陀吠阿	Avestan	ئاۋېستا تىلى
语拉马艾	Aymara	ئايمارا تىلى
语努伊阿	Ainu	ئاينۇ تىلى

ئە

语伯拉阿	Arabic	ئەرەب تىلى
语亚尼美亚	Armenian	ئەرمەن تىلى
语疆拜塞阿	Azerbaijani	ئەزەربەيجان تىلى

ب

语伦比巴	Babylonnion	بابىلون تىلى
语克塔巴	Batak	باتاك تىلى

بارى تىلى	Bari	语里巴
باريبا تىلى	Bariba	语巴里巴
بالىن تىلى	Balinese	语林巴
باسا تىلى	Bassa	语萨巴
باسك تىلى	Basque	语克斯巴
باشقىرد تىلى	Bashkir	语尔基什巴
بالانت تىلى	Balante	语特兰巴
بالقار تىلى	Balkar	语卡尔巴
بامبارا تىلى	Bambara	语拉巴班
بانا تىلى	Bahnar	语纳巴
باندا تىلى	Banda	语达班
بائۇل تىلى	Baule	语勒乌巴
بائىنىڭ تىلى	Baining	语宁因拜
بەلۇچ تىلى	Baluchi	语支路俾
براخۇي تىلى	Brahui	语伊什拉布
بلاكفوت تىلى	Blackfoot	语特福克莱布
برېتون تىلى	Breton	语尼塔列布
بوجپۇر تىلى	Bhojpuri	语尔普杰搏
بودو تىلى	Bodo	语多搏
بۇبى تىلى	Bubi	语比布
بۇرۇشاسكى تىلى	Burushaski	语基斯沙鲁布
بۇريات تىلى	Buryat	语特亚里布
بۇشمەن تىلى	Bushman	语曼须布
بۇگىن تىلى	Buginese	语金布
بۇلغار تىلى	Bulgarian	语亚利加保
بۇلۇ تىلى	Bulu	语鲁布
بۇيى تىلى	Puyi	语依布
بېجا تىلى	Beja	语贾贝
بېلورۇس تىلى	Belorussian	语斯罗俄白
بېمبا تىلى	Bemba	语巴姆别
بېنگال تىلى	Bengali	语拉加孟
بىخار تىلى	Bihari	语尔哈比
بىرما تىلى	Burmese	语甸缅
بىربىرى تىلى	Bribri	语里布里布
بىكول تىلى	Bikol	语尔科比
بىل تىلى	Bhili	语利比

پ

پاپاگو تىلى	Papago	语戈阿普波
پاپيامېنتو تىلى	Papiamento	语托门亚皮帕
پارس تىلى	Persian	语斯波
پاساماكوددى تىلى	Passamaquoddy	语迪科马萨帕
پالان تىلى	Palaung	语兰帕
پالائۇ تىلى	Palau	语乌拉帕
پامپانگان تىلى	Pampangan	语牙板邦
پانگاسىنان تىلى	Pangasinan	语楠西阿邦
پانوئا تىلى	Pnoan	语亚诺帕
پونى تىلى	Pawnee	语尼波
پايىۇت تىلى	Paiute	语特尤派
پەنجاب تىلى	Punjabi	语普遮旁

语斯旺罗普	Provencal	پروۋانسال تىلى
语牙萄葡	Portuguagese	پورتۇگال تىلى
语特科波	Pokot	پوكوت تىلى
语兰波	Polish	پولەك تىلى
语图莫斯利玻	Police Moto	پولىس موتۇ تىلى
语佩纳波	Ponapean	پوناپېئان تىلى
言语诸亚西尼利波	Polynesian languages	پولىنېزىيە تىللىرى
语图什普	Pashto	پۇشتو تىلى
语迪培	Pedi	پېدى تىلى
语英钦皮	Pidgin	پىدگىن ئىنگلىز تىلى
语马皮	Pima	پىما تىلى

ت

语兰萨巴塔	Tabasaran	تاباساران تىلى
语靼鞑	Tatar	تاتار تىلى
语克吉塔	Tadzhik	تاجىك تىلى
语拉马胡拉塔	Tarahumara	تاراخۇمارا تىلى
语科斯拉塔	Tarasco	تاراسكو تىلى
语纳卡塔	Tacana	تاكانا تىلى
语基塔－基塔	Taki－Taki	تاكى ـ تاكى تىلى
语禄加他	Tagalog	تاگالوگ تىلى
语特格齐马塔	Tamazight	تامازىگت تىلى
语提希塔	Tahitian	تاھىتى تىلى
语泰	Thai	تاي تىلى
语尔米泰	Tamil	تەمىل تىلى
语尔茨措	Tzotzil	تزوتزىل تىلى
语尔托尔泽	Tzeltal	تزېلتال تىلى
语克鲁特	Trukese	ترۇك تىلى
语威特	Twi	تۋى تىلى
语克纳托托	Totonae	توتوناك تىلى
语罗托	Toro	تورو تىلى
语加通	Tonga	تونگا تىلى
语加汤	Tongan	تونگان تىلى
语瓦托	Towa	توۋا تىلى
语格列阿图	Tuareg	تۇئارېگ تىلى
语土莫阿土	Tuamotu	تۇئاموتۇ تىلى
语皮图	Tupi	تۇپى تىلى
语纳卡尔图	Turkana	تۇركانا تىلى
语侗	Tung	تۇڭ تىلى
语卢图	Tulu	تۇلۇ تىلى
语卡布姆图	Tumbuka	تۇمبۇكا تىلى
言语诸斯古通	Tungusic languages	تۇنگۇس تىللىرى
语瓦图	Tuvinian	تۇۋا تىلى
语斯耳土	Turkish	تۈرك تىلى
言语诸厥突	Turkic languages	تۈركىي تىللار
语曼库土	Turkmen	تۈركمەن تىلى
语达特	Teda	تېدا تىلى
语索泰	Teso	تېسو تىلى
语固卢泰	Telugu	تېلۇگۇ تىلى
语特吉林特	Tlingit	تېلىنگىت تىلى

语奈姆泰	Temne	تېمنا تىلى
语瓦特	Tewa	تېۋا تىلى
语维蒂	Tvi	تۋي تىلى
语藏	Tibetan	تىبەت (زاڭزۇ) تىلى
言语诸缅藏	Tibeto—Burman languages	تىبەت ـ بىرما تىللىرى
语布提	Tibbu	تىببۇ تىلى
语加宗	Tsonga	تسونگا تىلى
语亚尼里格提	Tigrinya	تىگرىنيا تىلى
雷格提	Tigre	تىگرې تىلى
语瓦蒂	Tiwa	تىۋا تىلى

ج

语雷爪	Jarai	جاراي تىلى
语罗瓦西	JIvaro	جايۋارو تىلى
语伯拉阿南	SouthArabic	جەنۇبىي ئەرەب تىلى
语卡琼	Jonkha	جونكا تىلى
语家壮	Chuang chia	جۇڭجيا تىلى
语壮	Chuang	جۇاڭزۇ تىلى
语马尔哲	Djerma	جېرما تىلى
语颇景	Chingpaw	جىڭپو تىلى

چ

语加恰	Chagga	چاگا تىلى
语占	Cham	چام تىلى
语罗莫昌	Chamorro	چامورو تىلى
语托克乔	Choctaw	چوكتاۋ تىلى
语维克乔	Chokwe	چوكۋې تىلى
语尔乔	Chol	چول تىلى
语尔托琼	Chontal	چونتال تىلى
语奇克楚	Chukchi	چۇكچى تىلى
语什瓦楚	Chuwash	چۇۋاش تىلى
语臣车	Chechen	چېچېن تىلى
语克捷	Czech	چېخ تىلى
语基罗切	Cherokee	چېروكې تىلى
语瓦契	Chewa	چېۋا تىلى
语扬尤皮奇	Chipewyan	چىپېۋيان تىلى
语索卡奇	Chichasaw	چىكاساۋ تىلى
语托基奇	Chiquito	چىكىتو تىلى
语加契	Chiga	چىگا تىلى
语廷科尔奇	Chilcotin	چىلكوتىن تىلى
语钦	Chin	چىن تىلى
语特南奇	Chinantec	چىنانتېك تىلى

خ

语察哈	Hatsa	خاتسا تىلى
语皮扎哈	Hadzapi	خادزاپى تىلى
语里拉哈	Harari	خارارى تىلى
语斯卡哈	Khakass	خاكاس تىلى

语家喀	Hakka	خاككا تىلى
语哈位哈	Khalkha	خالخا تىلى
语萨豪	Hausa	خاۋسا تىلى
语达海	Haida	خايدا تىلى
语汉	Chinese	خەنزۇ تىلى
言语诸藏汉	Sino-Tibetan languages	خەنزۇ ـ تىبەت تىللىرى
语霍	Ho	خو تىلى
语皮河	Hopi	خوپى تىلى
语督屯霍	Hottentot	خوتتېنتوت تىلى
语特斯亚胡	Huastec	خۇئاست تىلى
语赫赫	Hehe	خېخي تىلى
语罗里赫	Herero	خېرېرو تىلى
语湘	Hsiang	خسياڭ تىلى

د

语麦丹	Danish	دات (دانىش) تىلى
语金尔达	Dargin	دارغىن تىلى
语巴姆戈达	Dagomba	داگومبا تىلى
言语诸达维拉德	Dravidian languages	دراۋىد تىللىرى
语拉阿杜	Duala	دۇئالا تىلى
语界世	Esperanto	دۇنيا تىلى
语华拉特	Delaware	دېلاۋاري تىلى
语卡丁	Dinka	دىنكا تىلى
语拉奥迪	Dyola	دىئولا تىلى
语拉乌迪	Dyula	دىئۇلا تىلى

ر

语坦斯贾拉	Rajasthani	راجاستانى تىلى
语曼罗-托拉	Rhaeto-Romanic	راتو ـ رومان تىلى
语加通罗拉	Rarotongan	راروتونگان تىلى
语斯曼罗	Romansch	رومانس تىلى
语亚尼马罗	Rumanian	رومان تىلى
语俄	Russian	رۇس تىلى
语迪隆	Rundi	رۇندى تىلى
语达旺卢	Ruanda	رۋاندا تىلى
语德雷	Rhade	رېدى تىلى
语安菲瑞	Riffian	رىففىيان تىلى

ز

语特波扎	Zapotec	زاپوتېك تىلى
语德赞	Zande	زاندي تىلى
语基佐	Zoque	زوكوي تىلى
语鲁祖	Zulu	زۇلۇ تىلى
语尼宗	Zuni	زۇنى تىلى

س

语霍萨	Saho	ساخو تىلى
语尔拉萨	Salar	سالار تىلى
语拉萨	Sara	سارا تىلى
语卡马拉萨	Saramacca	ساراماكا تىلى
语丁撒	Sardinian	ساردىن تىلى
语兰马萨	Samaran	ساماران تىلى
语亚摩萨	Samoan	ساموئا تىلى
言语诸特米闪	Semitis languages	سامىي تىللىرى
语利塔桑	Santali	سانتالى تىلى
语维达散	Sandawe	سانداۋې تىلى
语梵	Sanskrit	سانسكرىت تىلى
语戈桑	Sango	سانگو تىلى
语拉瓦萨	Savara	ساۋارا تىلى
言语诸夫拉斯	Slavic languages	سلاۋىيان تىللىرى
语克伐洛斯	Slovak	سلوۋاك تىلى
语亚尼文洛斯	Slovenian	سلوۋېنىيە تىلى
语亚希姆策	Tsimsian	سىمشىيان تىلى
语里希瓦斯	Swahili	سۋاخىلى تىلى
语士威斯	Swazi	سۋازى تىلى
语纳瓦茨	Tswana	سۋانا تىلى
语苏	Sioux	سىيوكس تىلى
语托索	Sotho	سوتو تىلى
语拉索	Sora	سورا تىلى
语布索	Sorbian	سورب تىلى
语里马索	Somali	سومالى تىلى
语森姆索	Thompson	سومپسون تىلى
语加宋	Thonga	سونگا تىلى
语盖宋	Songhai	سونگاي تىلى
语凯宁索	Soninke	سونىنكې تىلى
语苏苏	Susu	سۇسۇ تىلى
语马库苏	Sukuma	سۇكۇما تىلى
语他巽	Sundanese	سۇندا تىلى
语当塞	Sedang	سېداڭ تىلى
语亚维乐塞	Serbian	سېرب تىلى
亚地罗克－亚维尔塞	Serbo－Croatian	سېرب - كروۋات تىلى
语尔列谢	Serer	سېرېر تىلى
语亚西卡塞	Circassian	سېكاسىيا تىلى
语普库尔塞	Selkup	سېلكۇپ تىلى
语尔诺密森	Seminole	سېمىنول تىلى
语佛努塞	Senufo	سېنۇفو تىلى
语卡内塞	Seneca	سېنېكا تىلى
语莫达锡	Sidamo	سىدامو تىلى
语赛普吉	Romany	سىگان تىلى
语德信	Sindhi	سىند تىلى
语罗伽僧	Sinhalese	سىنگال تىلى

ش

语掸	Shan	شان تىلى

语亚维沙	Shawia	شاۋىيە تىلى
语延夏	Cheyenne	شايەن تىلى
语兰格苏	Scottish	شوتلاند تىلى
语尼肖肖	Shoshone	شوشونى تىلى
语克卢施	Shilluk	شىلۇك تىلى
语赫卢什	Shluk	شلۇھ تىلى
语纳绍	Shona	شونا تىلى
语普活斯舒	Shuswap	شۇسۋاپ تىلى
语典瑞	Swedish	شۋېد تىلى
语伯锡	Sibo	شىبە تىلى

ف

西尔法	Farsi	فارسى تىلى
语斯罗法	Faroese	فاروئېس تىلى
语芳	Fang	فاڭ تىلى
语洛卡纳法	Fanakalo	فاناكالو تىلى
语蒂芳	Fanti	فانتى تىلى
语法	French	فرانسۇز تىلى
语亚西里弗	Frisian	فرىسىيا تىلى
语亚利留弗	Friulian	فرىئۇلىيا تىلى
语德海特拉弗	Flathead	فلاتخېئاد تىلى
语兰佛	Flemish	فلاماند (فلېمىش) تىلى
语斯克福	Fox	فوكس تىلى
语丰	Fon	فون تىلى
语尔富	Fur	فۇر تىلى
语闽	Fukienese	فۇكېنى تىلى (مىن تىلى)
语尼拉弗	Fulani	فۇلانى تىلى
语济斐	Fijian	فىجى تىلى
语宾律菲	Pilipino	فىلىپپىن تىلى
语兰芬	Finnish	فىن تىلى
言语诸尔戈乌兰芬	Finno—Ugric languages	فىن - ئۇگۇر تىللىرى

ق

语伊恰拉卡	Karachi	قارا چاي تىلى
语克帕尔卡拉卡	Kara—kalpak	قارا قالپاق تىلى
语克萨哈	Kazakh	قازاق تىلى
语克梅尔卡	Kalmyk	قالماق تىلى
语克梅库	Kumyk	قۇمىق تىلى
语斯吉尔吉	Kirgiz	قىرغىز تىلى

ك

语达尔巴卡	Kabardian	كاباردىن تىلى
语尔布卡	Kabre	كابرى تىلى
语列布卡	Kabyle	كابۇلى تىلى
语尔卡贝卡	Cabecar	كابېكار تىلى
语隆泰加	Catalan	كاتالان تىلى
语泰卡	Kate	كاتتى تىلى
语多卡	Caddo	كاددو تىلى

语琼莫拉卡	Karamojong	كاراموجوڭ تىلى
语厄里卡	Carrier	كاررىئېر تىلى
语伦克	Karen	كارېن تىلى
语比勒加	Carib	كارىب تىلى
语西卡	Khasi	كاسى تىلى
语布舒卡	Kashubian	كاشۇب تىلى
语尔凯奇克卡	Cakchiquel	كاكچىكېل تىلى
语巴姆卡	Kamba	كامبا تىلى
语柬	Cambodian	كامبودژا تىلى
语尔达察堪	Kamchadal	كامچادال تىلى
语雷纳卡	Kanarese	كانارى تىلى
语奥	Cantonese	كانتون تىلى
语里努卡	Kanuri	كانۇرى تىلى
语佧语	Kawa	كاۋا تىلى
言语诸索加高	Cau casian languages	كاۋكاز تىللىرى
语棉高	Khmer	كخمېر تىلى
语亚地罗克	Croatian	كروتىن تىلى
语鲁克	Kru	كرۇ تىلى
语劳克	Crow	كروۋ
语里克	Cree	كرى تىلى
语克雷克	Creek	كرېك تىلى
语法耳奥里克	French Creole	كرېئول فرانسۇز تىلى
语奥里克	Krio	كرىئو تىلى
语思马拉克	Klamath	كلاماز تىلى
语尔特丘活克	Kwakiutl	كۋاكىيۇتل تىلى
语尔米什克	Kashmiri	كەشمىر تىلى
语特科	Coptic	كوپت تىلى
库尔科	Korku	كوركۇ تىلى
语什尼科	Cornish	كورنىش تىلى
语克鲁库	Kurukh	كۇرۇك تىلى
语鲜朝	Korean	كورىيە تىلى
语克亚里科	Koryak	كورياك تىلى
语萨柯	Xhosa	كوسا تىلى
语彻曼科	Comanche	كومانچې تىلى
语米科	Komi	كومى تىلى
语尼坎孔	Konkani	كونكانى تىلى
语果刚	Kongo	كونگو تىلى
语德尔库	Kurdish	كۇرد تىلى
语纳库	Cuna	كۇنا تىلى
语亚楚凯	Quechua	كۇئېچۋا تىلى
语伊库	Kui	كۇي تىلى
语务宿	Cebuano	كېبۇ تىلى
语特凯	Ket	كېت تىلى
语钦克	Kachin	كېچىن تىلى
语里瓦尔克	Kherwari	كېرۋارى تىلى
语萨雷凯	Keresan	كېرېسان تىلى
语奇克凯	Kekchi	كېكچى تىلى
语列培克	Kpelle	كىپېللې تىلى
语巴图基	Kituba	كىتۇبا تىلى
语切基	Quiche	كىچى تىلى
语西基	Kissi	كىسى تىلى

语犹库吉	Kikuyu	كىكۇيۇ تىلى
语加基	Kiga	كىگا تىلى
语杜崩姆基	Kimbundu	كىمبۇندۇ تىلى
语纳瓦格思基	Kingwana	كىنگۋانا تىلى
语瓦奥基	Kiowa	كىئوۋا تىلى
语怀基	Kiwai	كىۋاي تىلى

گ

语加	Ga	گا تىلى
语罗加	Garo	گارو تىلى
语亚西利加	Galician	گالىتسىيە تىلى
语达干	Ganda	گاندا تىلى
语拉盖	Galla	گاللا تىلى
语亚巴格	Gbaya	گبايا تىلى
语亚吉鲁格	Georgian	گرۇزىن تىلى
语博列格	Grebo	گرېبو تىلى
语腊希	Greek	گرېك تىلى
语拉果	Gola	گولا تىلى
语兰荷	Dutch	گوللاند تىلى
语迪刚	Gondi	گوندى تىلى
语尼拉瓜	Guarani	گۋارانى تىلى
语米伊瓜	Guaymi	گۋايمى تىلى
语特拉吉古	Gujarati	گۇجارات تىلى
语格拉古	Gurago	گۇراگې تىلى
语马尔古	Gurma	گۇرما تىلى
语吉	Ge	گې تىلى
语德	German	گېرمان تىلى
语兹吉	Geez	گېز تىلى
语苏吉	Gisu	گىسۇ تىلى
语尔盖	Gaelic	گېل تىلى
语特伯尔吉	Gilbertese	گىلبېرت تىلى
语克亚利吉	Gilyak	گىلياك تىلى

ل

语普拉	Lappish	لاپ تىلى
语亚维脱拉	Latvian	لاتۋىيە تىلى
语丁拉	Latin	لاتىن تىلى
语祜拉	Lahu	لاخۇ تىلى
语廷拉	Ladin	لادىن تىلى
语诺迪拉	Ladino	لادىنو تىلى
语克拉	Lak	لاك تىلى
语特穆拉	Lamut	لامۇت تىلى
语戈兰	Lango	لانگو تىلى
语达思拉	Lahnda	لاھندا تىلى
语挝老	Lao	لائوس تىلى
语科图罗	Lotuko	لوتۇكو تىلى
语兹洛	Lozi	لوزى تىلى
语马洛	Loma	لوما تىلى
语罗罗	Lolo	لولو تىلى

语巴鲁	Luba	لۇبا تىلى
语萨卢	Lusatian	لۇسا تىلى
语谢卢	Lushei	لۇشېي تىلى
语拉巴格卢	Lugbara	لۇگبارا تى
语达隆	Lunda	لۇندا تىلى
语奥卢	Luo	لۇئو تىلى
语纳埃卢	Lwena	لۋېنا تىلى
语普莱	Lepcha	لېپچا تىلى
语金兹莱	Lezgin	لېزگىن تىلى
语卡伦	Lenca	لېنكا تىلى
语宛陶立	Lithuanian	لىتۋا تىلى
语傈僳	Lisu	لىسۇ تىلى
语特厄卢利	Lilloot	لىلوئېت تىلى
语拉加林	Lingala	لىنگالا تىلى
语堡森卢	Luxembourgian	لىۋكسېمبۇرگ تىلى

م

语巴马	Maba	مابا تىلى
语莱贝塔马	Matabele	ماتابېل تىلى
语加斯加达马	Malagasy	ماداغاسقار (مالاگاس) تىلى
语拉都马	Madurese	مادۇرا تىلى
语迪马	Madi	مادى تىلى
语王拉马	Maranao	ماراناۋ تىلى
语蒂拉马	Marathi	ماراتخى تىلى
语尔绍马	Marshallese	مارشال تىلى
语斯萨克马	Marquesan	ماركىز تىلى
语里马	Mari	مارى تىلى
语德林马	Marind	مارىندى تىلى
语特扎马	Mazatec	مازاتېك تىلى
语华扎马	Mazahua	مازاخۋا تىلى
语依萨马	Masai	ماسائى تىلى
语德孔马	Makonde	ماكوند تىلى
语阿库马	Makua	ماكۇئا تىلى
语顿基马	Macedonian	ماكېدون تىلى
语伊加马	Magahi	ماگائى تىلى
语图贝芒	Mangbetu	ماڭبېتۇ تىلى
言语诸亚西尼利波一来马	Malayo—poly—nesian languages	مالاي - پولونېزىيە تىللىرى
语来马	Malay	مالاي تىلى
语姆拉亚拉马	Malayualam	مالايالام تىلى
语他耳马	Maltese	مالتا تىلى
语夫代尔马	Maldivian	مالدىۋې تىلى
语凯林马	Malinke	مالىنكې تىلى
语曼	Mam	مام تىلى
语满	Manchu	مانجۇ تىلى
话官	Mandarin	ماندارىن تىلى
语哥丁曼	Mandingo	ماندىنگو تىلى
语斯克曼	Manx	مانكس تىلى
语利毛	Maori	ماۋرى تىلى
语雅玛	Maya	مايا تىلى
语利蒂迈	Maithili	مايسىلى تىلى

语约马	Mayo	مايو تىلى
姆布姆	Mbum	مبۇم تىلى
语杜崩姆	Mbundu	مبۇندۇ تىلى
语苗	Miao(Meo)	مياۋ تىلى
语图莫	Motu	موتۇ تىلى
语克霍莫	Mohawk	موخاۋك تىلى
语维哈莫	Mohave	موخاۋې تىلى
语亚维多尔莫	Mordvian	موردۋا تىلى
语雷莫	More	مورې تىلى
言语诸古蒙	Mongolian languages	موڭغۇل تىللىرى
语古蒙	Mongolian	موڭغۇل تىلى
语亚维达尔摩	Moldavian	مولداۋا تىلى
语孟	Mon	مون تىلى
语戈蒙	Mongo	مونگو تىلى
语米尔穆	Murmi	مۇرمى تىلى
语金门	Murngin	مۇرنىگىن تىلى
语里达蒙	Mundari	مۇندارى تىلى
语塞梅	Meithei	مېسې تىلى
语猛	Muong	مېڭ تىلى
语得门	Mende	مېندې تىلى
语托基斯米	Miskito	مىسكىتو تىلى
语及埃	Egyptian	مىسىر تىلى
语特斯克米	Mixtec	مىكستېك تىلى
语斯克米	Mixe	مىكسې تىلى
语克马克米	Micmac	مىكماك تىلى
语包卡南米	MinangKabau	مىناڭكاباۋ تىلى

ن

语克蒂茨阿一蒂尤	Nahuatl	ناخۇئاتىل (يوت - ئازتېك) تىلى
语皮卡斯纳	Naskapi	ناسكاپى تىلى
语西纳	Nakhi	ناشى تىلى
语马纳	Nama	ناما تىلى
语奈纳	Nanai	ناناي تىلى
语迪南	Nandi	ناندى تىلى
语伐那	Navajo	ناۋاجو تىلى
语鲁	Nauruan	ناۋرۇ تىلى
语列别德恩	Ndebele	ندېبېلې تىلى
语列科恩	Nkole	نكولې تىلى
语桑纳牙	Nganasan	نگاناسان تىلى
语威挪	Norwegian	نورۋېگىيە تىلى
语盖诺	Nogai	نوغاي تىلى
语卡特努	Nootka	نوۋوتكا تىلى
语怒	Nung	نۇ تىلى
语亚比努	Nubian	نۇبىيان تىلى
语培努	Nupe	نۇپې تىلى
语尔埃努	Nuer	نۇئېر تىلى
语尔泊尼	Nepali	نېپال تىلى
语塞尔佩兹内	Nez perce	نېزپېرسې تىلى
语茨涅涅	Nenets	نېنېتس تىلى
语里瓦内	Newari	نېۋارى تىلى

语巴科尼	Nicobarese	نىكوبار تىلى
语拉博宁	Nimboran	نىمبوران تىلى
语兹维姆亚尼	Nyamwezi	نىيامۋېز تىلى
语列科昂尼	Nyankole	نىيانكولې تىلى
语加昂尼	Nyanja	نىيانيا تىلى
语罗约尼	Nyoro	نىيورو تىلى
语克尤尼	Niukh	نىيۇك تىلى
语埃纽	Niuean	نىيۇئې تىلى

ھ

言语诸特米闪—特米含	Hamito—Semitis languages	ھام - سامىي تىللىرى
语夷威夏	Hawaiian	ھاۋاي تىلى
语来伯希	Hebrew	ھېبرېۋ (ئىبراي) تىلى
语地印	Hindi	ھىند تىلى
语坦斯度印	Hindustani	ھىندىستان تىلى
言语诸欧印	Indo—European languages	ھىند - ياۋروپا تىللىرى
语农盖利希	Hiligaynon	ھىلىگاينون تىلى

ئو

语克台兹阿—托乌	Uto—Aztecan	ئوتو - ئازتېك تىلى
语米托奥	Otomi	ئوتومى تىلى
语华布杰奥	Ojibwa	ئوجىبۋا تىلى
语尔杜奥	Odul	ئودۇل تىلى
语昂拉奥	Oraon	ئورائون تىلى
语都尔乌	Urdu	ئوردۇ تىلى
语洛科罗奥	Orokolo	ئوروكولو تىلى
语亚里奥	Oriya	ئورىيا تىلى
语哲萨奥	Osage	ئوساگې تىلى
语克恰斯奥	Ostyak	ئوستىياك تىلى
语梯塞奥	Ossetian	ئوسسېتىن تىلى
语干纳卡奥	Okanagan	ئوكاناگان تىلى
语塔登西克奥	Occidental	ئوكسىدېنتال تىلى
语哈马奥	Omaha	ئوماخا تىلى
语达奈欧	Oneida	ئونېيدا تىلى
语特乌	Ute	ئويت تىلى

ئۇ

语特尔穆德乌	Udmurt	ئۇدمۇرت تىلى
言语诸泰尔阿—尔位乌	Ural—Altaic languages	ئۇرال - ئالتاي تىللىرى
语博霍尔乌	Urhobo	ئۇرخوبو تىلى
语兰克乌	Ukrainian	ئۇكرائىن تىلى
言语诸乐戈乌	Ugric languages	ئۇگور تىللىرى
语杜崩姆乌	Umbundu	ئۇمبۇندۇ تىلى
语亚维乌	Uvea	ئۇۋېئا تىلى
语尔吾维	Uigur	ئۇيغۇر تىلى

ئۆ

语克别兹乌	Uzbek	ئۆزبېك تىلى

ۋ

语佤	Wa	ۋا تىلى
语伊瓦	Vai	ۋائى تىلى
语克恰沃	Votyak	ۋوتياك تىلى
语尔古沃	Vogul	ۋوگۇل تىلى
语克普拉沃	Volapuk	ۋولاپۇك تىلى
语夫洛沃	Wolof	ۋولوف تىلى
语吴	Wu	ۋۇ تىلى
语南越	Vietnamese	ۋيېتنام تىلى
语利牙匈	Hungarian	ۋېنگىر (ھۇنگار) تىلى
语土尔威	Welsh	ۋېلس تىلى
语达文	Venda	ۋېندا تىلى
语鄢沙米	Visayan	ۋىسايان تىلى
语戈贝尼温	Winnebago	ۋىننېباگو

ئې

语多埃	Edo	ئېدو تىلى
语斯尔埃	Erse	ئېرس تىلى
语亚尼沙爱	Estonian	ئېستون تىلى
语摩基斯爱	Eskimo	ئېسكىمو تىلى
语克菲埃	Efik	ئېفىك تىلى
言语诸亚比俄塞埃	Ethiopic languages	ئېفىئوپىيە تىللىرى
语加恩	Enga	ئېنگا تىلى
语茨内埃	Enets	ئېنېتس تىلى
语维埃	Ewe	ئېۋې تىلى
语文埃	Even	ئېۋېن تىلى
语基文埃	Evenki	ئېۋېنكى تىلى

ئى

语博伊	Ibo	ئىبو تىلى
语奥比比伊	Ibibio	ئىبىبىئو تىلى
语利大意	Italian	ئىتاليان تىلى
语门特伊	Itelmen	ئىتېلمېن تىلى
语卓伊	Ijaw(Ijo)	ئىجو تىلى
语马多伊	Idoma	ئىدوما تىلى
语兰尔爱	Irish	ئىرلاند تىلى
语牙班西	Spanish	ئىسپان تىلى
语冰	Icelandic	ئىسلاند تىلى
语特罗戈伊	Igorot	ئىگوروت تىلى
语诺卡洛伊	Ilocano	ئىلوكانو تىلى
语英	English	ئىنگلىز تىلى

语什古印	Ingush	ئىنگۇش تىلى

يا

语姆比雅	Yabim	يابىم تىلى
语日	Japanese	ياپون تىلى
语普雅	Yapese	ياپۇ تىلى
语哇爪	Javanese	ياۋا تىلى
语奥亚	Yao	يائو تىلى
语特库雅	Yakut	ياقۇت تىلى
语马基雅	Yakima	ياكىما تىلى
语瑶	yao	يائو تىلى
语德耶莫萨－塞尼叶	yenisei－samoyed	يەنىسەي ـ ساموييېد تىلى
语克恰斯奥－塞尼叶	Yenisei－Ostyak	يەنىسەي ـ ئوستياك تىلى
语巴鲁约	Yoruba	يورۇبا تىلى
语坦卡尤	yucatec	يۇكاتان تىلى
语吉卡尤	Yukagir	يۇكاگىر تىلى
语马尤	Yuma	يۇما تىلى
语地依	Yiddish	يىدىش تىلى

ئۇيغۇر شېئىرىيتىدىكى ئارۇز ۋەزنىنىڭ بەھرلىرى
律格的诗孜鲁阿中歌诗尔吾维

تەۋىل بەھرى	勒维塔
مەدىد بەھرى	德狄马
بەسىت بەھرى	特色巴
ۋافىر بەھرى	尔非瓦
كامىل بەھرى	勒米卡
ھەزەج بەھرى	吉扎哈
رەجەز بەھرى	孜贾拉
رەمەل بەھرى	勒马拉
مۇنسەرىھ بەھرى	赫里萨蒙
مۇزارىئ بەھرى	里扎木
مۇقتەزەپ بەھرى	普扎塔克木
مۇجتەس بەھرى	斯塔吉木
سەرىئ بەھرى	里萨
خەفىف بەھرى	夫非哈
مۇتەقارىب بەھرى	卜里卡塔木
مۇتەدارىك بەھرى	克里达塔木
جەدىد (غەرىب) بەھرى	德锹贾
مۇشاكىل بەھرى	勒克沙木
قەرىب بەھرى	卜里卡
ساكىل بەھرى	勒克萨

بۇلاردىن جەدىد بەھرى ، قەرىب بەھرى ، مۇشاكىل بەھرلىرىنى ئەرەبلەر قوللانمايدۇ ، تەۋىل ، مەدىد ، بەسىت ، ۋافىر ، كامىل بەھرلىرىنى پارسلار بەك ئاز قوللىنىدۇ . ئۇيغۇر شېئىرىيتى بولۇپمۇ چاغاتاي ئەدەبىياتى دەۋرىدە پارس ئەدەبىياتىنىڭ تەسىرى ئارقىسىدا بۇ بەھرلەرنى خالىغانچە قوللانغان .

的人斯波律格勒米卡、尔非瓦、特色巴、德狄马、勒维塔。用使不人伯拉阿律格勒克沙木、卜里卡、德狄贾中其
。泛广用运响影的学文斯波受期时学文台合察是别特中歌诗尔吾维在。少率用使

ئارۇز ۋەزنىدىكى ھەرقايسى بەھرلەرنى تەشكىل قىلىدىغان جۇز (بۆلەك) لەر
分成的律格种各歌诗孜鲁阿成组

جۇز (بۆلەك) لەر　分成	يېزىق يۇنىلىشى بويىچە بەلگىسى　号符写书
فە :ئ	−
فەئ	−
فا :ئ	−
فەئلان	− −
فەئلۇن	− −
فەئلۇ	v −
فەئەل	− v
فەئۇل	− v

جۈز (بۆلەك) لەر 成分	يېزىق يۆنىلىشى بويىچە بەلگىسى 书写符号
مەفئو :لان	– – –
مەفئو :لۇن	– – –
مەفئو :لۇ	v – –
فا :ئىلان	– v –
فا :ئىلات	– v –
فا :ئىلۇن	– v –
فە ئۇ : لان	– – v
فە ئۇ : لۇن	– – v
مەفا : ئىل	– – v
فەئىلۇن	– v v
فەئىلان	– v v
فە ئۇ : لۇ	v – v
مەفئو : لا : تۇ	v – – –
مۇستەفئىلان	– v – –
مۇستەفئىلۇن	– v – –

جۈز (بۆلەك) لەر 分成	يېزىق يۆنىلىشى بويىچە بەلگىسى 号符写书
فا : ئىلىييان	– – v –
فا : ئىلا : تۆن	– – v –
مۇفتەئىلان	– v v –
مۇفتەئىلۇن	– v v –
فا : ئىلا : تۇ	v – v –
مەفا : ئىلۇن	– v – v
مەفا : ئىلان	– v – v
مەفا : ئىيلۇن	– – – v
مەفا : ئىيلان	– – – v
مەفا : ئىيلۇ	v – – v
فە ئىلا : تۆن	– – v v
فەئىيلىييان	– – – v
فە ئىلا : تۇ	v – v v
فە ئىلە تان	– v v v
فە ئىلە تۆن	– v v v

جۇز (بۆلەك) لەر 分成	يېزىق يۆنىلىشى بويىچە بەلگىسى 号符写书
مۇستە فئىلا : تۈن	- - v - -
مۇفتە ئىلا : تۈن	- - v v -
مۇ تە فا : ئىلۈن	- v - v v
مەفا : ئىلا : تۈن	- - v - v
مۇفا : ئەلەتۈن	- v v - v

ئەسكەرتىش :
明说 :

1 . ئارۇز ۋەزنىنىڭ بەھرلىرى ۋە جۇز (بۆلەك) لەردىكى «ف» تاۋۇشى ئۇيغۇر تىلىدا «پ» ئېيتىلىدۇ، بۇ يەردە ئەسلى بويىچە يېزىلدى .
。的写书样原按是里这،«پ» 成说中语尔吾维在音«ف» 的中分成其及律格的诗孜鲁阿

2 . ئۇزۇن ۋە ئۇرغۇلۇق ئوقۇلىدىغان سوزۇق تاۋۇشلار ئۇچۇن شۇ سوزۇق تاۋۇشتىن كېيىن قوش چېكىت (:) قويۇلدى . پەقەت «ئە» تاۋۇشى ئۇزۇن ئوقۇلىدىغان ئورۇندا قوش چېكىت قويۇش ئەپسىز بولغانلىقى ئۇچۇن «ئە» تاۋۇشىدىن كېيىن بىر «ي» تاۋۇشى قوشۇپ قويۇلدى .
،便方不号冒上打为因置位的音长发«ئە» 音元有只。(:)号冒了上打后音元该在均، 音元的音重和音长发是凡
。«ي» 音元半个一了上加后之«ئە» 音元在才

3 . «ــ» بەلگىسى شۇ بوغۇمنىڭ ئۇزۇن ئوقۇلىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ ، كۆپىنچە يېپىق بوغۇملارنى كۆرسىتىدۇ . «v» بەلگىسى گەرچە ئوچۇق بوغۇم بولسىمۇ ئۇرغۇسىز ، قىسقا ئوقۇلىدىغان بوغۇملارنى ياكى ئەسلىدىكى يېپىق بوغۇملۇق سۆزنىڭ ئايىغىدىكى ئۇزۇك تاۋۇشنى ئۇرغۇسىز ، قىسقا بوغۇم قىلىپ ، يەنى كۆپىنچە بىر قىسقا «ئە» نى قوشۇپ ئوقۇيدىغان بوغۇملارنى كۆرسىتىدۇ .
是者或، 节音短的音重非成读要但، 节音开是然虽示表«v»号符。节音闭指多 ، 音长读要节音该示表«—»号符
。节音的读来«ئە» 的短短个一加增为作多大即亦، 节音短的音重非成当要却، 音辅的面后最的词节音闭为原

4 . ئەرەبچىدىكى ساكىنلىق ئەيىن (ع) ئۈچۈن ئۇيغۇر يېزىقىدا مۇۋاپىق ھەرپ بولمىغانلىقى ئۈچۈن ، ئورنىغا «ئ» ھەرپى ئېلىندى .
。它了代替母字«ئ» 以故، 母字的应相有没中语尔吾维在因号符(ع) 的音元带不中语伯拉阿

يۇلتۇزلار ۋە بۇرجلار

宫二十道黄与群星

1. يۇلتۇزلار تۈركۈمى

座星

ئارا يۇلتۇز تۈركۈمى	座坛天
ئاققۇ يۇلتۇز تۈركۈمى	座鹅天
ئەجدىھا يۇلتۇز تۈركۈمى	座龙天
شىر يۇلتۇز تۈركۈمى	座子狮
چايان يۇلتۇز تۈركۈمى	座蝎天
قىئات يۇلتۇز تۈركۈمى	座麟麒
بۇلۇڭئمبېتىر يۇلتۇز تۈركۈمى	座尺矩
بۆرە يۇلتۇز تۈركۈمى	座狼豺
بۈركۈت يۇلتۇز تۈركۈمى	座鹰天
پاتمىچۇق يۇلتۇز تۈركۈمى	座虎蝎
پادىچى يۇلتۇز تۈركۈمى	座夫牧
پەرى يۇلتۇز تۈركۈمى	座女仙
پېرسېي يۇلتۇز تۈركۈمى	座仙英
توز يۇلتۇز تۈركۈمى	座雀孔
توشقان يۇلتۇز تۈركۈمى	座兔天
تۇرنا يۇلتۇز تۈركۈمى	座鹤天
تۈلكە يۇلتۇز تۈركۈمى	座狸狐
تېلېسكوپ يۇلتۇز تۈركۈمى	座镜远望
جەدى يۇلتۇز تۈركۈمى	座羯摩
جەننەت قۇشى يۇلتۇز تۈركۈمى	座燕天
جەنۇبىي بېلىق يۇلتۇز تۈركۈمى	座鱼南
جەنۇبىي تاج يۇلتۇز تۈركۈمى	座冕南
جەنۇبىي قۇتۇپ يۇلتۇز تۈركۈمى	座极南
جەنۇبىي كرېست يۇلتۇز تۈركۈمى	座字十南
جەنۇبىي ئۈچ بۇلۇڭ يۇلتۇز تۈركۈمى	座角三南
جەۋزا يۇلتۇز تۈركۈمى	座子双
چوڭ ئېيىق يۇلتۇز تۈركۈمى	座熊大
چوڭ ئىت يۇلتۇز تۈركۈمى	座犬大
چوڭ يىلان يۇلتۇز تۈركۈمى	座蛇巨
چىۋىن يۇلتۇز تۈركۈمى	座蝇苍
خامېلېئون يۇلتۇز تۈركۈمى	座虫
دەلۋە يۇلتۇز تۈركۈمى	座瓶宝
دۇلدۇل يۇلتۇز تۈركۈمى	座马飞
دېلفىن يۇلتۇز تۈركۈمى	座豚海
رەسسام يۇلتۇز تۈركۈمى	座家绘

زىراپە يۇلتۇز تۈركۈمى	座豹鹿
سائەت يۇلتۇز تۈركۈمى	座钟时
قىسقۇچپاقا يۇلتۇز تۈركۈمى	座蟹巨
سوۋر يۇلتۇز تۈركۈمى	座牛金
سۇ يىلىنى يۇلتۇز تۈركۈمى	座蛇水
سۇمبۇل چاچ يۇلتۇز تۈركۈمى	座发后
سۇنبۇلە يۇلتۇز تۈركۈمى	座女室
سۇمۇرغ يۇلتۇز تۈركۈمى	座凰凤
سېفېي يۇلتۇز تۈركۈمى	座王仙
سېتكا يۇلتۇز تۈركۈمى	座罟网
سېكستانت يۇلتۇز تۈركۈمى	座仪份六
سېنتاۋر يۇلتۇز تۈركۈمى	座马人半
سىركۇل يۇلتۇز تۈركۈمى	座规圆
شەمشەر بېلىق يۇلتۇز تۈركۈمى	座鱼剑
شىمالىي تاج يۇلتۇز تۈركۈمى	座冕北
قاغا يۇلتۇز تۈركۈمى	座鸦乌
قالقان يۇلتۇز تۈركۈمى	座牌盾
قەۋس يۇلتۇز تۈركۈمى	座马人
قۇمرا يۇلتۇز تۈركۈمى	座爵巨
كاككۇك يۇلتۇز تۈركۈمى	座鹃杜
كاسسىئوپېيە يۇلتۇز تۈركۈمى	座后仙
كارىنا يۇلتۇز تۈركۈمى	座底船
كەپتەر يۇلتۇز تۈركۈمى	座鸽天
كومپاس يۇلتۇز تۈركۈمى	座盘罗
كېمە قۇيرۇقى يۇلتۇز تۈركۈمى	座尾船
كىت يۇلتۇز تۈركۈمى	座鱼鲸
كىچىك ئات يۇلتۇز تۈركۈمى	座马小
كىچىك شىر يۇلتۇز تۈركۈمى	座子狮小
كىچىك ئېيىق يۇلتۇز تۈركۈمى	座熊小
كىچىك ئىت يۇلتۇز تۈركۈمى	座犬小
گېركۇلېس يۇلتۇز تۈركۈمى	座仙武
لىرا يۇلتۇز تۈركۈمى	座琴天
مۈشۈك يۇلتۇز تۈركۈمى	座猫天
مېنسا يۇلتۇز تۈركۈمى	座案山
مىزان يۇلتۇز تۈركۈمى	座秤天
مىكروسكوپ يۇلتۇز تۈركۈمى	座镜微显
ناسوس يۇلتۇز تۈركۈمى	座筒唧
هارۋىكەش يۇلتۇز تۈركۈمى	座夫御
ھەمەل يۇلتۇز تۈركۈمى	座羊白

ھەيكەلتاراش يۇلتۇز تۈركۈمى	座夫玉
ھوت يۇلتۇز تۈركۈمى	座鱼双
ئوچاق يۇلتۇز تۈركۈمى	座炉天
تايغان يۇلتۇز تۈركۈمى	座犬猎
ئوۋچىلار يۇلتۇز تۈركۈمى	座户猎
ئوقيا يۇلتۇز تۈركۈمى	座箭天
ئۇچار بېلىق يۇلتۇز تۈركۈمى	座鱼飞
ئۈچ بۇلۇڭ يۇلتۇز تۈركۈمى	座角三
ئېرىدان يۇلتۇز تۈركۈمى	座江波
ئىسكىنە يۇلتۇز تۈركۈمى	座具雕
ئىندىئان يۇلتۇز تۈركۈمى	座安第印
يەلكەن يۇلتۇز تۈركۈمى	座帆船
يىلان يۇلتۇز تۈركۈمى	座蛇长
يىلانچى يۇلتۇز تۈركۈمى	座夫蛇

2 . يۇلتۇزلار سىستېمىسى
系星

ئەجدىھا يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星龙天
شىر قوش يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星重双子狮
پەرى ئىككىنچى ئاساسىي يۇلتۇز سىستېمىلىرى گۇرۇپپىسى	群系星次女仙
پەرى يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星女仙
چوڭ ماگېللان بۇلۇتى	云麦大
چىغ قالپاق يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星帽草
ستېفان بەشلىك يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星重五芬蒂斯
سېيفېرت ئالتىلىك يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星重六特弗赛
سۇمبۇل چاچ يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى	团系星发后
سۇنبۇلە ئادەتتىن تاشقىرى يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى	团系星超女室
سۇنبۇلە يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى	团系星女室
شىمالىي تاج يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى	团系星冕北
قۇيۇنسىمان يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星状涡
كىچىك ماگېللان بۇلۇتى	云麦小
كىچىك ئېيىق يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星熊小
گېركۇلېس يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى	团系星仙武
ماگېللان بۇلۇتى	云伦哲麦
ماففېي 1	1伊费马
ماففېي 2	2伊费马
ھەيكەلتاراش يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星夫玉
ئوچاق يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星炉天

ئۈچ بۇلۇڭ يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星角三

3 . يۇلتۇزلار توپى
团星

ئالۋاستى يۇلتۇزلار توپى	团星鬼
چايان ـ سېنتاۋر يۇلتۇزلار جەمئىيىتى	协星马人半一蝎天
چوڭ ئېيىق يۇلتۇزلار توپى	团星熊大
سەۋر يۇلتۇزلار توپى	团星牛金
شولا يۇلتۇزلار توپى	团星毕
شولا يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星毕
گېركۇلېس چوڭ يۇلتۇزلار توپى	团星大仙武
ئوۋچىلار يۇلتۇزلار يىغىلمىسى	集星户猎
ئوستېرخوف يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星夫霍特斯奥
ئۈركەر يۇلتۇزلار توپى	团星昴
پېرسېي a يۇلتۇزلار توپى	团星 a 仙英
پېرسېي h يۇلتۇزلار توپى	团星 h 仙英
پېرسېي x يۇلتۇزلار توپى	团星 x 仙英

4 . ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى
群星流

ئەجدىھا ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流龙天
شىر ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流子狮
قىتئات ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流麟麒
بىېلا ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流拉比
پادىچى ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流夫牧
پەرى ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流女仙
پېرسېي ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流仙英
جەۋزا ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流子双
دەلۋە ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流瓶宝
سەۋر ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流牛金
كاسسىئوپېيە ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流后仙
كۋادرانت ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流仪限象
كىت ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流鱼鲸
كىچىك ئېيىق ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流熊小
لىرا ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流琴天
مىزان ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流秤天
ھەمەل ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流羊白

هەيكەلتاراش ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流夫玉
ئوۋچى ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流户猎

5 . ئون ئىككى بۇرج
宫二十道黄

شىر ، شىر بۇرجى	宫子狮
چايان بۇرجى	宫蝎天
جەدى ، جەدى بۇرجى	宫羯摩
جەۋزا ، جەۋزا بۇرجى	宫子双
دەلۋە ، دەلۋە بۇرجى	宫瓶宝
قىسقۇچپاقا ، قىسقۇچپاقا بۇرجى	宫蟹巨
سەۋر ، سەۋر بۇرجى	宫牛金
سۇنبۇلە ، سۇنبۇلە بۇرجى	宫女室
قەۋس ، قەۋس بۇرجى	宫马人
مىزان ، مىزان بۇرجى	宫秤天
ھەمەل ، ھەمەل بۇرجى	宫羊白
ھوت ، ھوت بۇرجى	宫鱼双

يىگىرمە تۆت مەۋسۇم
气节四十二

پەسىل							
باھار 春季	مەۋسۇم 气节	باش باھار 春立	ئەگىز سۈيى 水雨	جانىۋارلارنىڭ ئويغىنىشى 蛰惊	ئەتىيازلىق كۈن-تۈن تەڭلىكى 分春	چوكانتال 明清	قىزىلكوس 雨谷
	مەزگىل 期日	2-ئاينىڭ 4- ياكى 5-كۈنى	2-ئاينىڭ 19- ياكى 20-كۈنى	3-ئاينىڭ 5- ياكى 6-كۈنى	3-ئاينىڭ 21- ياكى 20-كۈنى	4-ئاينىڭ 5- ياكى 6-كۈنى	4-ئاينىڭ 20- ياكى 21-كۈنى
	كۈن يەتكەن ئاسترونو-مىيىلىك ئۇزۇنلۇق (°)经黄达到阳太	315	330	345	0	15	30
ياز 夏季	مەۋسۇم 气节	باش ياز 夏立	دان تۇتۇش 满小	ئورما ۋاقتى 种芒	يازلىق كۈن-تۈن توختىشى 至夏	باش تومۇز 暑小	تومۇز 暑大
	مەزگىل 期日	5-ئاينىڭ 5- ياكى 6-كۈنى	5-ئاينىڭ 21- ياكى 22-كۈنى	6-ئاينىڭ 6- ياكى 7-كۈنى	6-ئاينىڭ 22- ياكى 21-كۈنى	7-ئاينىڭ 8- ياكى 7-كۈنى	7-ئاينىڭ 23- ياكى 24-كۈنى
	كۈن يەتكەن ئاسترونو-مىيىلىك ئۇزۇنلۇق (°)经黄达到阳太	45	60	75	90	105	120
كۈز 秋季	مەۋسۇم 气节	باش كۈز 秋立	كۈزگى تېرىم 暑处	ئاق شەبنەم 露白	كۈزلۈك كۈن-تۈن تەڭلىكى 分秋	سوغۇق شەبنەم 露寒	قىرو چۈشۈكى 降霜
	مەزگىل 期日	8-ئاينىڭ 7- ياكى 8-كۈنى	8-ئاينىڭ 23- ياكى 24-كۈنى	9-ئاينىڭ 7- ياكى 8-كۈنى	9-ئاينىڭ 23- ياكى 24-كۈنى	10-ئاينىڭ 8- ياكى 9-كۈنى	10-ئاينىڭ 23- ياكى 24-كۈنى
	كۈن يەتكەن ئاسترونو-مىيىلىك ئۇزۇنلۇق (°)经黄达到阳太	135	150	165	180	195	210
قىش 冬季	مەۋسۇم 气节	باش قىش 冬立	تۇنجى قار 雪小	قېلىن قار 雪大	قىشلىق كۈن-تۈن توختىشى 至冬	دەلۋىدىۋانە 寒小	قاپاقيارىدى 寒大
	مەزگىل 期日	11-ئاينىڭ 8- ياكى 7-كۈنى	11-ئاينىڭ 23- ياكى 22-كۈنى	12-ئاينىڭ 7- ياكى 8-كۈنى	12-ئاينىڭ 22- ياكى 23-كۈنى	1-ئاينىڭ 5- ياكى 6-كۈنى	1-ئاينىڭ 20- ياكى 21-كۈنى
	كۈن يەتكەن ئاسترونو-مىيىلىك ئۇزۇنلۇق (°)经黄达到阳太	225	240	255	270	285	300

ئىلاۋە: جەدۋەلدە يىگىرمە تۆت مەۋسۇم ۋە ئۇنىڭ مەزگىلى (قۇياش كالېندارى مەزگىلى ۋە شۇ مەزگىلدە قۇياش يەتكەن ئاسترونومىيىلىك ئۇزۇنلۇق گرادۇسى) ئېنىق كۆرسىتىلدى.

。示标确明已均(数度经黄的达到所阳太期日该及以期日历阳)期日其及气节四十二中表 **:注备**

قەمەرىيە ۋە شەمسىيە كالىندارى بويىچە ئايلارنىڭ ناملىرى

称名份月历阳和历阴教兰斯伊

I قەمەرىيە كالىندارى بويىچە ئايلارنىڭ ناملىرى

称名份月(历拉吉希)历阴

1 . مۇھەررەم	(木热海穆)	(月正)月一历回
2 . سەپەر	(尔派赛)	月二历回
3 . رەبىئۇلئەۋۋەل	(力外艾力吾比热)	月三历回
4 . رەبىئۇلئاخىر	(尔赫阿力吾比热)	月四历回
5 . جۇمادىيەلئەۋۋەل	(力外艾力耶迪玛朱)	月五历回
6 . جۇمادىيەلئاخىر	(尔赫阿力耶迪玛朱)	月六历回
7 . رەجەب	(甫捷热)	月七历回
8 . شەئبان	(班夏)	月八历回
9 . رەمازان	(丹麦莱)	月九历回
10 . شەۋۋال	(勒娃夏)	月十历回
11 . زۇلقەئدە	(代凯勒祖)	月一十历回
12 . زۇلھەججە	(捷黑勒祖)	月二十历回

II شەمسىيە كالىندارى بويىچە مەۋسۇم ۋە ئايلارنىڭ ناملىرى

称名份月和令时(年阳太)历阳

باھار مەۋسۇمى :

(季春)节时令春

ھەمەل (مىلادىيە 3 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنىدىن 4 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنىگىچە)

(日 20 月 4 至日 21 月 3 年纪元公)月 1

سەۋر (مىلادىيە 4 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنىدىن 5 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنىگىچە)

(日 21 月 5 至日 21 月 4 年纪元公)月 2

جەۋزا (مىلادىيە 5 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىدىن 6 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنىگىچە)

(日 21 月 6 至日 22 月 5 年纪元公)月 3

ياز مەۋسۇمى :

(季夏)节时令夏

سەرەتان (مىلادىيە 6 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىدىن 7 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىگىچە)

(日 22 月 7 至日 22 月 6 年纪元公)月 4

ئەسەد (مىلادىيە 7 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 8 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىگىچە)

(日 22 月 8 至日 23 月 7 年纪元公)月 5

سۈنبۈلە (مىلادىيە 8 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 9ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىگىچە)

(日 22 月 9 至日 23 月 8 年纪元公)月 6

كۈز مەۋسۇمى :

(季秋)节时令秋

مىزان (مىلادىيە 9 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 10 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىگىچە)

(日 22 月 10 至日 23 月 9 年纪元公)月 7

ئەقرەب (مىلادىيە 10 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 11 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنىگىچە)

(日 21 月 11 至日 23 月 10 年纪元公)月 8

قەۋس (مىلادىيە 11 - ئاينىڭ 22 - كۈندىن 12 - ئاينىڭ 21 - كۈنگىچە)

(日 21 月 12 至日 22 月 11 年纪元公)月 9

قىش مەۋسۇمى :

(季冬)节时令冬

جەدى (مىلادىيە 12 - ئاينىڭ 22 - كۈندىن 1 - ئاينىڭ 20 - كۈنگىچە)

(日 20 月 1 至日 22 月 12 年纪元公)月 10

دەلۋ (مىلادىيە 1 - ئاينىڭ 21 - كۈندىن 2 - ئاينىڭ 19 - كۈنگىچە)

(日 19 月 2 至日 21 月 1 年纪元公)月 11

هوت (مىلادىيە 2 - ئاينىڭ 20 - كۈندىن 3 - ئاينىڭ 20 - كۈنگىچە)

(日 20 月 3 至日 20 月 2 年纪元公)月 12

قىتئەلەر ، مەملىكەتلەر ، رايونلار ۋە ئۇلارنىڭ پايتەختلىرى ، مەركەزلىرى ۋە پۇللىرى
表称名币货及府首和都首、区地和家国、洲各

پۇللار 币货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
ئافغانى 尼汗富阿	كابۇل 尔布喀	ئافغانىستان 汗富阿	ئاسىيا 洲亚
درەم 姆拉德	يېرېۋان 温里埃	ئەرمېنىيە 亚尼美亚	
مانات 特纳马	باكۇ 库巴	ئەزەربەيجان 疆拜塞阿	
دىنار 尔纳第	ماناما 麦纳麦	بەھرەين 林巴	
تاكا 卡塔	داككا 卡达	باڭلادىش 国拉加孟	
نۇلترۇم 姆鲁特尔努	تىمپۇ 布廷	بۇتان 丹不	
دوللار 元	سېرى بېگاۋان 湾加巴里斯	برۇنېي 莱文	
كيات 元缅	رانگون 光仰	بىرما 甸缅	
يۈەن 元	بېيجىڭ 京北	جۇڭگو 国中	
پوند 镑	نىكوزىيە 亚西科尼	سىپرۇس 斯路浦塞	
لارى 瑞拉	تبىلىس 斯利比第	گرۇزىيە 亚吉鲁格	
رۇپىيە 比卢	يېڭى دېھلى 里德新	ھىندىستان 度印	
رۇپىيە 盾	جاكارتا 达加雅	ھىندونېزىيە 亚西尼度印	
رىيال 尔亚里	تېھران 兰黑德	ئىران 朗伊	
دىنار 尔纳第	باغدات 达格巴	ئىراق 克拉伊	
يېڭى شېكېل 尔克谢新	تېل ئاۋىۋ① 夫维拉特	ئىسرائىلىيە 列色以	

پۇللار 币货	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
رۇپىيە 盾	دىللى 力帝	شەرقىي تىمور 汶帝东	ئاسىيا 洲亚
يېن 元日	توكيو 京东	ياپونىيە 本日	
دىنار 尔纳第	ئاممان 曼安	ئىئوردانىيە 旦约	
رىئېل 尔瑞	فنوم پېن 边金	كامبادژا 寨埔柬	
تەڭگە 格滕	ئاستانە 纳塔斯阿	قازاقىستان 坦斯克萨哈	
سوم 姆索	بىشكەك 克凯什比	قىرغىزىستان 坦斯斯吉尔吉	
ۋون 圆	پيوڭياڭ 壤平	چاۋشيەن 鲜朝	
ۋون 圆	سېئۇل 城汉	كورېيە 国韩	
دىنار 尔纳第	كۇۋەيت 特威科	كۇۋەيت 特威科	
يېڭى كىپ 普基新	ۋيېنتيان 象万	لائوس 挝老	
پوند 镑	بېيرۇت 特鲁贝	لىۋان 嫩巴黎	
رىڭگىت 特吉林	كۇئالا لۇمپۇر 坡隆吉	مالايسىيا 亚西来马	
رۇفىيە 亚非罗	مالې 累马	مالدىۋې 夫代尔马	
تۆگرىك 克里格图	ئۇلانباتور 托巴兰乌	موڭغۇلىيە 古蒙	
رۇپىيە 比卢	كاتماندۇ 都满德加	نېپال 尔泊尼	
رىيال 尔亚里	مەسقات 特喀斯马	ئومان 曼阿	
رۇپىيە 比卢	ئىسلامئاباد 堡兰斯伊	پاكىستان 坦斯基巴	
	②	پەلەستىن 坦斯勒巴	
پېسو 索比	مانىلا 拉尼马	فىلىپپىن 宾律菲	
رىيال 尔亚里	دوھا 哈多	قاتار 尔塔卡	

پۇللار 币货	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
رىيال 尔亚里	رىياد 得雅利	سەئۇدى ئەرەبىستان 伯拉阿特沙	ئاسىيا 亚洲
رۇپىيە 比卢	گاڭتوك 克托甘	سىككىم 金锡	
دوللار 元	③	سىنگاپور 坡加新	
رۇپىيە 比卢	كولومبو 坡伦科	سىرى لانكا 卡兰里斯	
پوند 镑	دەمەشق 哥士马大	سۈرىيە 亚利	
رۇبلى 布卢	دۇشەنبە 别尚杜	تاجىكىستان 坦斯克吉塔	
بات 铢	باڭكوك 谷曼	تايلاند 国泰	
لىرا 拉里	ئەنقەرە 拉卡安	تۈركىيە 其耳土	
مانات 特纳马	ئاشخاباد 德巴哈什阿	تۈركمەنىستان 坦斯曼库土	
دىرھەم 姆拉迪	ئابۇدابى 比扎布阿	ئەرەب بىرلەشمە خەلىپىلىكى 国长酋合联伯拉阿	
سوم 姆索	تاشكەنت 干什塔	ئۆزبېكىستان 坦斯克别兹乌	
دوڭ 盾	خانوي 内河	ۋيېتنام 南越	
رىيال 尔亚里	سانئا 那萨	يەمەن 门也	
لېك 克列	تىرانا 那拉地	ئالبانىيە 亚尼巴尔阿	ياۋروپا 欧洲
ياۋرو 元欧	ئاندورا 尔道安	ئاندورا 尔道安	
ياۋرو 元欧	ۋېيېنا 纳也维	ئاۋستىرىيە 利地奥	
ياۋرو 元欧	بىريۇسسېل 尔塞鲁布	بېلگىيە 时利比	
رۇبلى 布卢	مىنسكى 克斯明	بېلورۇسسىيە 斯罗俄白	
تېگىشمە مارك 克马换兑可	ساراييېۋو 窝热拉萨	بوسنىيە ـ خېرسېگوۋىنا 那维哥塞黑和亚尼斯波	
لېۋا 弗列	سوفىيە 亚非索	بۇلغارىيە 亚利加保	

پۇللار 币货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
كۇنا 纳库	زاگرېب 布勒格萨	كرودىيە 亚地罗克	ياۋروپا 欧洲
كورۇنا 郎克	پراگا 格拉布	چېخ 克捷	
كرونا 郎克	كوپېنھاگېن 根哈本哥	دانىيە 麦丹	
كرۇن 郎克	تاللىن 林塔	ئېستونىيە 亚尼沙爱	
كرونا 郎克	تورس 港斯尔托	فارو تاقىم ئاراللىرى (دانىيە) (丹)岛群罗法	
ياۋرو 元欧	خېلسىنكى 基辛尔赫	فىنلاندىيە 兰芬	
ياۋرو 元欧	پارىژ 黎巴	فرانسىيە 国法	
ياۋرو 元欧	بېرلىن 林柏	گېرمانىيە 国德	
ياۋرو 元欧	ئافېنا 典雅	گىرېتسىيە 腊希	
فورىنت 林福	بۇداپېشت 斯佩达布	ۋېنگىرىيە 利牙匈	
كرونا 郎克	رېيكياۋىك 克未雅克雷	ئىسلاندىيە 岛冰	
ياۋرو 元欧	دۇبلىن 林柏都	ئىرلاندىيە 兰尔爱	
ياۋرو 元欧	رىم 马罗	ئىتالىيە 利大意	
لاتىن 特拉	رىگا 加里	لاتۋىيە 亚维脱拉	
فرانك 郎法	ۋادۇز 兹杜瓦	لىچتېنىستېيىن 登士支列	
لىتاس 特立	ۋىلنيۇس 斯纽尔维	لىتۋا 宛陶立	
ياۋرو 元欧	ليۇكسېمبۇرگ 堡森卢	ليۇكسېمبۇرگ 堡森卢	
دېنار 尔纳代	سكوپلى 里普科斯	ماكېدونىيە 顿其马	
پوند 镑	ۋاللېتتا 塔莱瓦	مالتا 他耳马	
لېۋ 伊列	كىشىنېۋ 乌讷希基	مولدوۋا 瓦多尔摩	

پۇللار 币货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
ياۋرو 元欧	موناكو 哥纳摩	موناكو 哥纳摩	ياۋروپا 洲欧
ياۋرو 元欧	ئامستېردام 丹特斯姆阿	گوللاندىيە 兰荷	
كرونا 郎克	ئوسلو 陆斯奥	نورۋېگىيە 威挪	
زلوتى 提罗兹	ۋارشاۋا 沙华	پولشا 兰波	
ياۋرو 元欧	لىسبون 本斯里	پورتۇگالىيە 牙萄葡	
لېۋ 伊列	بۇخارېست 特斯勒加布	رۇمىنىيە 亚尼马罗	
رۇبلى 布卢	موسكۋا 科斯莫	رۇسىيە 斯罗俄	
ياۋرو 元欧	سان مارىنو 诺力马圣	سان مارىنو 诺力马圣	
كورونا 郎克	براتسلاۋ 发拉斯迪拉布	سلوۋاكىيە 克伐洛斯	
تولار 尔拉托	لىيۇبلىيانا 那雅尔布卢	سلوۋېنىيە 亚尼文洛斯	
ياۋرو 元欧	مادرىت 里德马	ئىسپانىيە 牙班西	
كرونا 郎克	ستكهولم 摩尔哥德斯	شۋېتسىيە 典瑞	
فرانك 郎法	بېرن 尼尔伯	شۋېيتسارىيە 士瑞	
گرىۋنا 亚尼夫里格	كېيېۋ 辅基	ئۇكرائىنا 兰克乌	
فوندستېرلىڭ 镑英	لوندون 敦伦	ئەنگلىيە 国英	
	ۋاتىكان 城冈蒂梵	ۋاتىكان 国城冈蒂梵	
دىنار 尔纳第	بېلگراد 德莱格尔贝	سېربىيە - مونتېنېگرو 山黑和亚维尔塞	
دىنار 尔纳第	ئالجىر 尔及尔阿	ئالجىرىيە 亚利及尔阿	ئافرىقا 洲非
كۋانزا 扎宽整周	لۇئاند 达安罗	ئانگولا 拉哥安	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	پورتونوۋو 伏诺多波	بېنىن 宁贝	

پۇللار 币货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
پۇلا 拉普	گابورون 内罗博哈	بوتسۋانا 纳瓦茨博	ئافرىقا 洲非
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	ۋاگادۇگۇ 古杜加瓦	بۇركىنا فاسو 索法纳基布	
فرانك 郎法	بۇجۇمبۇرا 拉布琼布	بۇرۇندى 迪隆布	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	يائوندې 得温雅	كامېرۇن 隆麦喀	
ئېسكۇدۇ 多库斯埃	پرايا 亚拉普	يېشىل تۇمشۇق 角得佛	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	بانگۇي 吉班	ئوتتۇرا ئافرىقا 非中	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	نجامېنا 纳梅贾恩	چاد 得乍	
كومورو فرانكى 郎法科	مورونى 尼罗莫	كومورو 罗摩科	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	براززاۋىل 尔维柴拉布	كونگو 果刚	
فرانك 郎法	كىنشاسا 萨沙金	دېموكراتىك كونگو (金)果刚	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	يامۇسسۇكرو 罗克苏穆亚	كوتېدىۋۇئىر 瓦迪特科	
فرانك 郎法	جىبۇتى 提布吉	جىبۇتى 提布吉	
پوند 镑	قاھىرە 罗开	مىسىر 及埃	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	مالابو 博拉马	ئېكۋاتور گۋىنېيىسى 亚内几道赤	
ناكفا 法克纳	ئاسمارا 拉马斯阿	ئېرىترېيە 亚里特立厄	
بىر 尔比	ئەددىس - ئەبېبە 巴贝亚斯的亚	ئېفىئوپىيە 亚比俄塞埃	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	لىبرېۋىل 尔维伯利	گابون 篷加	
دالاس 西拉达	بانجۇل 尔珠班	گامبىيە 亚比冈	
سېدى 地塞	ئاككرا 拉克阿	گانا 纳加	
فرانك 郎法	كوناكرى 里克纳科	گۋىنېيە 亚内几	

پۇللار 币货	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	بىساۋ 绍比	گۋىنىيە بىساۋ 绍比亚内几	ئافرىقا 非洲
شىللىڭ 令先	نايروبى 毕罗内	كېنىيە 亚尼肯	
لوتى 蒂洛	ماسېرو 卢塞马	لېسوتو 托索莱	
دوللار 元美، 元	مونروۋىيە 亚维罗蒙	لىبېرىيە 亚里比利	
دىنار 尔纳第	تىرىپولى 里波黎的	لىۋىيە 亚比利	
ماداغاسقار فرانكى 郎法马	تاناناررىۋ 佛利那那塔	ماداغاسقار 加斯加达马	
مالاۋى كۋاچاسى 查瓦克维拉马	لىلونگۋې 圭隆利	مالاۋى 维拉马	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	باماكو 科马巴	مالى 里马	
ئۇۋگۇيىيا 亚吉乌	نوۋاكشوت 特肖克瓦努	ماۋرىتانىيە 亚尼塔里毛	
رۇپىيە 比卢	لۇئىس 港易路	ماۋرىتىئۇس 斯求里毛	
دىرھەم 姆拉迪	رابات 特巴拉	ماراكەش 哥洛摩	
مېتىكال 尔卡蒂梅	ماپۇتو 托普马	موزامبىك 克比桑莫	
راند 元纳	ۋىندخوك 克和得温	نامىبىيە 亚比米纳	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	نىئامېي 美亚尼	نىگېر 尔日尼	
نائىرا 拉奈	ئابۇجا 贾布阿	نىگېرىيە 亚利日尼	
فرانسىيە فرانكى 郎法国法	ساينىي ـ دىنى 尼但圣	رېئونىئون (فرانسىيە) (法)汪尼留	
فرانك 郎法	كىگالى 利加基	رۋاندا 达旺卢	
ساينىت ھېلېنا فوندى 镑拿勒赫圣	جامىتون 敦斯姆詹	ساينىت ھېلېنا ئارىلى (ئەنگلىيە) (英)拿勒赫圣	
دوبرا 拉布多	سان تومې 美多圣	ساۋ تومې ـ پرىنسىپې 比西林普和美多圣	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	داكار 尔喀达	سېنېگال 尔加内塞	

پۇللار 币货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
رۇپىيە 比卢塞	ۋىكتورىيە 亚利多维	سېيشېل 尔舌塞	ئافرىقا 非洲
لېئون 昂利	فرىتون 敦里弗	سېررالېئون 昆利拉塞	
شىللىڭ 令先	مۇقوشو 沙迪加摩	سومالى 里马索	
راند 特兰	پرېتورىيە 亚利陀勒比	جەنۇبىي ئافرىقا 非南	
دىنار 尔纳第	خارتوم 穆土喀	سۇدان 丹苏	
لىلانگېنى 尼吉兰马埃	مباباني 内巴巴姆	سۇېزىلاند 兰士威斯	
شىللىڭ 令先	دارېس سالام 姆拉萨斯累达	تانزانىيە 亚尼桑坦	
ئافرىقا فرانكى 郎法洲非	لومې 美洛	توگو 哥多	
دىنار 尔纳第	تۇنىس 斯尼突	تۇنىس 斯尼突	
شىللىڭ 令先	كامپالا 拉帕坎	ئۇگاندا 达干乌	
	④	غەربىي سەھرا 拉哈撒西	
كۋاچا 查瓦克	لۇساكا 卡萨卢	زامبىيە 亚比赞	
دوللار 元津	هارارې 雷拉哈	زىمبابۋې 韦布巴津	
دوللار 元美	چارلوت ئامالىيە 果帕果帕	ئامېرىكىغا قاراشلىق ۋىرگىن تاقىم ئاراللىرى 亚摩萨属美	ئوكيانىيە 大洋洲
دوللار 元澳	كانبېررا 拉培堪	ئاۋستىرالىيە 亚利大澳	
دوللار 元兰西新	ئاۋارۇئا 阿鲁瓦阿	كۇك تاقىم ئاراللىرى (新)岛群克库	
دوللار 元济斐	سۇۋا 瓦苏	فىجى ⑤ 岛群济斐	
تىنچ ئوكيان فرانكى 郎法洋平太	پاپېت 提皮帕	فرانسىيىگە قاراشلىق پولىنېزىيە 亚西尼利波属法	
دوللار 元美	ئاگانىيە 亚尼加阿	گۇئام (美)岛关	
دوللار 元澳	تاراۋا 瓦拉塔	كىرىباتى 斯巴里基	

پۇللار 币货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
دوللار 元美	مايۇرو 罗朱马	مارشال تاقىم ئاراللىرى 岛群尔绍马	ئوكيانىيە 洲洋大
دوللار 元美	كولونىيە 尔基利帕	مىكرونېزىيە فېدېراتسىيىسى 邦联亚西尼罗克密	
دوللار 元澳	⑥	ناۋرۇ 鲁瑙	
تىنچ ئوكيان فرانكى 郎法洋平太	نۇمېئا 阿美努	يېڭى كالېدونىيە (法)亚尼多里喀新	
دوللار 元兰西新	ۋېللىنگتون 顿灵惠	يېڭى زېلاندىيە 兰西新	
دوللار 元兰西新	ئالوفى 菲洛阿	نىئۇئې ئارىلى (新)埃纽	
دوللار 元美	سايپان 岛班塞	شىمالىي مارىئانا (美)岛群纳亚里马北	
دوللار 元美	كورور 尔罗科	پالاۋ 劳帕	
كىنا 那基	مورېسبى 港比兹尔莫	پاپۇئا يېڭى گۋىنېيىسى 亚内几新亚布巴	
دوللار 元兰西新	ئادامستون 敦斯当亚	پىتكەرن (英)恩凯特皮	
تالا 拉塔	ئاپىيە 亚皮阿	ساموئا 亚摩萨	
دوللار 元所	خونىئارا 拉亚尼霍	سولومون تاقىم ئاراللىرى 岛群门罗所	
دوللار 元兰西新	فاكاۋفو 福考法	توكېلاۋ تاقىم ئاراللىرى (新)劳克托	
دوللار 加潘	نۇكۇئالوفا 法洛阿库努	تونگا 加汤	
دوللار 元澳、币卢瓦图	فۇنافۇتى 提富纳富	تۇۋالۇ 卢瓦图	
ۋاتو 图瓦	ۋىلا 港拉维	ۋانۇ ئاتۇ 图阿努瓦	
تىنچ ئوكيان فرانكى 郎法洋平太	ماتئۇتۇ 图乌塔马	ۋاللىس ۋە فۇتۇنا تاقىم ئاراللىرى (法)纳图富和斯利瓦	
دوللار 元比勒加东	ۋاللېي 利瓦	ئانگۋىللا (英)拉圭安	ئامېرىكا 洲美
دوللار 元比勒加东	سانت جون 翰约圣	ئانتىگۇئا ۋە بار بۇدا 达布巴和瓜提安	
پېسو 索比	بۇئېنۇس ئايرېس 斯利艾斯诺宜布	ئارگېنتىنا 廷根阿	

پۇللار 币货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
فلورىن 林罗弗	ئورانيېستاد 德塔斯涅拉奥	ئارۇبا (荷)巴鲁阿	ئامېرىكا 美洲
دوللار 元马哈巴	ناسسائۇ 骚拿	باھاما 马哈巴	
دوللار 元斯多巴巴	برىجتون 敦奇里布	باربادوس 斯多巴巴	
دوللار 元兹利伯	بېلمۇپان 潘莫尔贝	بېلىز 兹利伯	
دوللار 元百	هاملىتون 顿尔密哈	بېرمۇدا تاقىم ئاراللىرى (英)大慕百	
بولىۋيانو 诺亚维利玻	سۇكرې 雷克苏	بولىۋىيە 亚维利玻	
رېئال 尔亚雷	برازىلىيە 亚利西巴	برازىلىيە 西巴	
دوللار 元美	رود 城德棉	ئەنگلىيىگە قاراشلىق ۋىرگىن تاقىم ئاراللىرى 岛群京尔维属英	
دوللار 元大拿加	ئوتتاۋا 华太渥	كانادا 大拿加	
دوللار 元曼开	جورجتون 敦治乔	كايمان تاقىم ئاراللىرى (英)岛群曼开	
پېسو 索比	سانتىياگو 哥亚地圣	چىلى 利智	
پېسو 索比	سانتافې بوگوتا 大哥波菲圣	كولومبىيە 亚比伦哥	
كولون 郎科	سان خوسې 塞何圣	كوستارىكا 加黎达斯哥	
پېسو 索比	هاۋانا 那瓦哈	كۇبا 巴古	
دوللار 元比勒加东	دوسېئاۋ 索罗	دومىنىكا 克尼米多	
پېسو 索比加尼米多	سانتو دومىنگو 各明多圣	دومىنىكا جۇمھۇرىيىتى 加尼米多	
سۇكرې 雷克苏	كىتو 多基	ئېكۋادور 尔多瓜厄	
ياۋرو 元欧	كايېننې 宴卡	فرانسىيىگە قاراشلىق گۇيانا 那亚圭属法	
كرون 郎克麦丹	گودتخاب 布霍特戈	گرېنلاند (丹)兰陵格	
دوللار 元比勒加东	سانت جورج 治乔圣	گرېنادا 达纳林格	

پۇللار 市货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
ياۋرو 元欧	باس تېر 尔特斯巴	گۋادېلۇپ (法)普罗德瓜	ئامېرىكا 美洲
كېتزال 尔查格	گۋاتېمالا 城拉马地危	گۋاتېمالا 拉马地危	
دوللار 元圭	جورجتون 敦治乔	گۇيانا 那亚圭	
گۇئورد 德古	پورت-ئو-پرىنس 港子太	خايتى 地海	
لېمپىرا 拉皮伦	تېگۇسگالپا 巴尔加西古特	خوندۇراس 斯拉都洪	
دوللار 元加买牙	كىنگستون 敦斯金	يامايكا 加买牙	
ياۋرو 元欧	فورت-دې-فرانسىيە 堡西兰法	مارتىنىكا (法)克尼提马	
پېسو 索比	مېكسىكا 城哥西墨	مېكسىكا 哥西墨	
دوللار 元比勒加东	پېلىموئۇت 斯茅利普	مونتسېررات (英)特拉塞特蒙	
گىلدېر ، فلورىن 林罗弗、盾荷	ۋېللېمستاد 德塔斯廉威	گوللاندىيىگە قاراشلىق ئانتىلېس 斯列的安属荷	
كوردوبا 巴多科	ماناگۇئا 瓜那马	نكاراگۇئا 瓜拉加尼	
بالبوئا 亚波巴	پاناما 城马拿巴	پاناما 马拿巴	
گۇئان 尼拉瓜	ئاسۇنسىئون 森松亚	پاراگۋاي 圭拉巴	
سول 尔索	لىما 马利	پېرۇ 鲁秘	
دوللار 元美	سان خۇئان 安胡圣	پۇئېرتورىكو (美)各黎多波	
دوللار 元比勒加东	باسسېتېر 尔特斯巴	ساينت كىتس ۋە نېۋىس 斯维尼和茨基圣	
دوللار 元比勒加东	كاستريېس 里特斯卡	ساينت لۇتسىيە 亚西卢圣	
فرانك 郎法国法	ساينت پېئېر 尔埃皮圣	ساينت پېئېر ئارىلى ۋە مىكېلون تاقىم ئاراللىرى (法)隆克密和尔埃皮圣	
دوللار 元比勒加东	كىنگستون 敦斯金	ساينت ۋىنسېنت ۋە گرېنادىس 斯丁纳林格和特森文圣	
كرونا 郎科	سان سالۋادور 多瓦尔萨圣	سالۋادور 多瓦尔萨	

پۇللار 币货	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	قىتئەلەر 名洲
گىلدېر 盾苏	پاراماربو 博里马拉帕	سۇرىنام 南里苏	ئامېرىكا 美洲
دوللار 元多، 特	ئىسپانىيە پورتى 港牙班西	ترىنىداد ۋە توباگو 哥巴多和达尼立特	
دوللار 元美	كوكبۇرت 城恩伯科	تۇركس ۋە كايكوس تاقىم ئاراللىرى (英)岛群斯科凯和斯克特	
دوللار 元美	ۋاشىنگتون 顿盛华	ئامېرىكا 国美	
دوللار 元美	چارلوت ئامالىيە 亚利马阿特洛夏	ئامېرىكىغا قاراشلىق ۋىرگىن تاقىم ئاراللىرى 岛群京尔维属美	
يېڭى پېسو 索比	مونتېۋىدېئو 亚的维得蒙	ئۇرۇگۋاي 圭拉乌	
بولىۋار 瓦利博	كاراكاس 斯加拉加	ۋېنېزۇئېلا 拉瑞内委	

ئىلاۋە: بەزى مەملىكەتلەرنىڭ پۇل بىرلىكلىرى ئوخشاش نامدا ئاتالسىمۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ قىممەت - مىقدارلىرى ئوخشاشمايدۇ.

。同相不并值币的们它是但، 样一称名然虽位单币货的家国些一 **:注备**

ئىزاھاتلار:

:明说

① ئىسرائىلىيە دۆلەت بولۇپ قۇرۇلغاندا تېل ئاۋىۋنى پايتەخت قىلىپ بەلگىلىگەن، كېيىن ئېرۇسالىمغا يۆتكىگەنلىكىنى جاكارلىغان. 1980 - يىلى 7 - ئايدا پارلامېنت قانۇن ماقۇللاپ، ئېرۇسالىمنىڭ «مەڭگۈ ئايرىلماس پايتەخت» ئىكەنلىكىنى جاكارلىغان. ئەرەب دۆلەتلىرى بۇ توغرىدا ھېلىمۇ تالاش - تارتىش قىلماقتا.

弃离不永》是冷撒路耶布宣، 律法过通会议月 7 年 1980。冷撒路耶都迁布宣后، 夫维拉特都定曾时国建列色以 。休不执争直一此对家国伯拉阿各。《都首的

② 1988 - يىلى 11 - ئايدا پەلەستىن دۆلەتلىك كومىتېتى «مۇستەقىللىق خىتابنامىسى» ماقۇللاپ، ئېرۇسالىمنى يېڭى قۇرۇلغان پەلەستىن دۆلىتىنىڭ پايتەختى قىلىپ بەلگىلىگەنلىكىنى جاكارلىغان.

。都首的国坦斯勒巴的立建新为冷撒路耶定确布宣، 《言宣立独》过通会员委家国坦斯勒巴月 11 年 1988

③ سىنگاپورنىڭ پايتەختى بەلگىلەنمىگەن بولۇپ، سىنگاپور شەھىرى ئۇنىڭ مەمۇرىي مەركىزى.

。心中治政其为市坡加新، 定确有没都首的坡加新

④ غەربىي سەھرانىڭ مەركىزى يوق بولۇپ، لايئۇن ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ شەھىرى.

。市城大最其是温要拉، 有没还心中的拉哈撒西

⑤ فىجى رېسپۇبلىكىسى 1999 - يىلى 2 - ئايدا نامىنى فىجى تاقىم ئاراللىرى رېسپۇبلىكىسىغا ئۆزگەرتكەن (قىسقارتىلىپ فىجى تاقىم ئاراللىرى دەپمۇ ئاتىلىدۇ).

。(岛群济斐为称简也)国和共岛群济斐为改更称名其将月 2 年 1999 国和共济斐

⑥ ناۋرۇنىڭ پايتەختى بەلگىلەنمىگەن بولۇپ، ئۇنىڭ مەمۇرىيەت مەركىزى يارېن رايونى.

。区仁雅为心中治政其، 定确未尚都首的鲁瑙

مەملىكىتىمىز تارىخىدىكى سۇلالىلەر يىللىرىنىڭ مىلادىيە يىللىرى بىلەن سېلىشتۇرمىسى

表照对元公代朝史历国我

ئۈچ پادىشاھ، بەش ئاقساقال 帝五、皇三			رىۋايەت بويىچە يىراق قەدىمكى دەۋردىكى ئاقساقاللار (مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 21 ـ ئەسىرگىچە)
شيا 夏			تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 21 ـ ئەسىردىن تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 16 ـ ئەسىرگىچە
شاڭ 商			تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 16 ـ ئەسىردىن تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 11 ـ ئەسىرگىچە
جۇ 周 تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 11 ـ ئەسىردىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 256 ـ يىلىغىچە		غەربىي جۇ 周西	تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 11 ـ ئەسىردىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 771 ـ يىلىغىچە
		شەرقىي جۇ 周东	مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 770 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 256 ـ يىلىغىچە
ئەمنىيە دەۋرى 代时秋春			مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 772 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 476 ـ يىلىغىچە
يېغىلىق دەۋرى ① 代时国战			مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 475 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 221 ـ يىلىغىچە
چىن 秦			مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 221 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 206 ـ يىلىغىچە
خەن ② 汉 مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 206 ـ يىلىدىن مىلادىيە 220 ـ يىلىغىچە		غەربىي خەن 汉西	مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 206 ـ يىلىدىن مىلادىيە 25 ـ يىلىغىچە
		شەرقىي خەن 汉东	220 — 25
ئۈچ پادىشاھلىق 国三 280 — 220		ۋېي 魏	265 — 220
		شۇ 蜀	263 — 221
		ۋۇ 吴	280 — 222
جىن 晋 420 — 265		غەربىي جىن 晋西	316 — 265
		شەرقىي جىن ۋە ئون ئالتە پادىشاھلىق ③ 国六十、晋东	420 — 317
جەنۇبىي ۋە شىمالىي سۇلالىلەر 朝北南 589 — 420	جەنۇبىي سۇلالە 朝南 589 — 420	سۇڭ 宋	479 — 420
		چى 齐	502 — 479
		لياڭ 梁	557 — 502
		چېن 陈	589 — 557
	شىمالىي سۇلالە 朝北 581 — 386	شىمالىي ۋېي 魏北	534 — 386
		شەرقىي ۋېي 魏东	550 — 534
		شىمالىي چى 齐北	577 — 550
		غەربىي ۋېي 魏西	556 — 535
		شىمالىي جۇ 周北	581 — 557

سۇلالە		يىل
سۇي 隋		618 — 581
تاڭ 唐		907 — 618
بەش سۇلالە ۋە ئون پادىشاھلىق 国十代五 960 — 907	كېيىنكى لياڭ 梁后	923 — 907
	كېيىنكى تاڭ 唐后	936 — 923
	كېيىنكى جىن 晋后	946 — 936
	كېيىنكى خەن 汉后	950 — 646
	كېيىنكى جۇ 周后	960 — 951
	ئون پادىشاھلىق[④] 国十	979 — 901
سۇڭ 宋	شىمالىي سۇڭ 宋北	1127 — 960
	جەنۇبىي سۇڭ 宋南	1279 — 1127
لياۋ 辽		1125 — 907
غەربىي لياۋ 辽西		1211 — 1124
تاڭغۇت 夏西		1227 — 1032
جىن 金		1234 — 1115
يۈەن 元		1368 — 1206
مىڭ 明		1644 — 1368
چىڭ 清	كېيىنكى جىن 金后	1644 — 1562
	چىڭ 清	1911 — 1644
جۇڭخوا مىنگو 国民华中		1949 — 1912
جۇڭخوا خەلق جۇمھۇرىيىتى 国和共民人华中		1949 - يىلى 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى قۇرۇلدى .

ئىزاھات :

:明说

① بۇ دەۋردە ئاساسەن چىن ، ۋېي ، خەن (韩) ، جاۋ ، چۇ ، يەن ، چى قاتارلىق پادىشاھلىقلار ئۆتكەن .

。国王等齐、燕、楚、赵、韩、魏、秦有要主代时个这

② بۇ دەۋر ۋاڭ ماڭ قۇرغان «شىن» (新) خاندانلىقى (مىلادىيە 9 - يىلىدىن 23 - يىلىغىچە)نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . ۋاڭ ماڭ دەۋرىدە كەڭ كۆلەملىك دېھقانلار قوزغىلىڭى كۆتۈرۈلۈپ ، دېھقانلار ھاكىمىيىتى قۇرۇلغان . مىلادىيە 23 - يىلى ۋاڭ ماڭنىڭ «شىن» خاندانلىقى مۇنقەرىز بولغان . مىلادىيە 25 - يىلى شەرقىي خەن (汉东) خاندانلىقى قۇرۇلغان .

民农过立建، 义起民农的模规大了发爆代时莽王。(年 23 元公至年 9 元公)朝王"新"的建所莽王括包代时个这
。立建朝王汉东年 25 元公。亡灭朝王"新"的莽王年 23 元公。权政

③ بۇ دەۋردە شەرقىي جىن خاندانلىقىدىن باشقا ، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ بەزى فېئودال ھاكىمىيەتلەرمۇ بولغان ، ئۇلار خەن (ئالدىنقى جاۋ) ، چىڭ (چېڭخەن) ، ئالدىنقى لياڭ ، كېيىنكى جاۋ (ۋېي) ، ئالدىنقى يەن ، ئالدىنقى چىن ، كېيىنكى يەن ، كېيىنكى چىن ، غەربىي چىن ، كېيىنكى لياڭ ، جەنۇبىي لياڭ ، شىمالىي لياڭ ، جەنۇبىي يەن ، غەربىي لياڭ ، شىمالىي يەن ، شىيا قاتارلىق پادىشاھلىقلاردىن ئىبارەت ، ئۇلار تارىختا «ئون ئالتە پادىشاھلىق» دەپ ئاتالغان .

、燕前、(魏)赵后、凉前、(汉成)成、(赵前)汉是们它、权政建封些一过现出后先还、外之朝王晋东除代时个这
。"国六十"称史们它、国王等夏、燕北、凉西、燕南、凉北、凉南、凉后、秦西、秦后、燕后、秦前

④بۇ دەۋردە كېيىنكى لياڭ، كېيىنكى تاڭ، كېيىنكى جىن، كېيىنكى خەن (汉后)، كېيىنكى جۇ دىن باشقا، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ بەزى فېئودال ھاكىمىيەتلەرمۇ بولغان، ئۇلار ۋۇ، ئالدىنقى شۇ، ۋۇيۆ، چۇ، مىن، جەنۇبىي خەن (汉南)، جىڭنەن (نەنپىڭ)، كېيىنكى شۇ، جەنۇبىي تاڭ، شىمالىي خەن (汉北) قاتارلىق پادىشاھلىقلاردىن ئىبارەت. ئۇلار تارىختا «ئون پادىشاھلىق» دەپ ئاتالغان.

南、闽、楚、越吴、蜀前、吴是们它、在存权政建封些一有后先还、外之周后、汉后、晋后、唐后、梁后除代时个这
。"国十"称史们它、国王等汉北、唐南、蜀后、(平南)南荆、汉

گېئولوگىيىلىك دەۋرلەر
表简代时质地

جانلىقلار تەرەققىياتى 化演物生	ئىزوتوپلۇق ياش (مىليون يىل) (年万百)龄年素位同 داۋاملىشىش 续持	باشلىنىش 始开	قەرنە 世	ئەسىر 纪		دەۋر 代	ئالەم 宙
بۇ ئەسىرنىڭ دەسلىپىدە ئىنسانىيەت ئەجدادى پەيدا بولغان 现出先祖类人期初纪本	2.5	2.5	تولۇق يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新全 (h)	IV ئەسىر 纪四第 (Q)		يېڭى هايات دەۋرى 代生新 Kz	هاياتلىق ئالىمى 宙生显
			يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新更 (p)				
ئۆسۈملۈك ۋە هايۋانلار هازىرقى زاماندىكىگە پەيدىنپەي ئوخشاشقان 代现近接渐逐物动和物植	64.5	67	يېڭىلىقا ئۆتۈش قەرنەسى 世新上 (N2)	يېڭى III ئەسىر 纪三第新	III ئەسىر 纪三第 (R)		
			ئارا يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新中 (N1)				
كونا III ئەسىردە تۆشۈكچىلىكلەر (تەڭگىسىمانلار ۋە باشقىلار) كۆپەيگەن. كرېمنىيلىق يوسۇنلەر ئۆسكەن. سۈت ئەمگۈچىلەر كۆپەيگەن. 藻硅。荣繁(等类虫币货)虫孔型大有纪三第老 。荣繁类乳哺。盛茂			پەيدىنپەي يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新渐 (E3)	كونا III ئەسىر 纪三第老			
			دەسلەپكى يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新始 (E2)				
			قەدىمكى يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新古 (E1)				
بۇ ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدا يېپىق ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەر كۆپلەپ پەيدا بولغان. تۆشۈكچىلىكلەر كۆپەيگەن. ئاممونوئىدلار ۋە بېلېمنىتلار تەدرىجىي يوقىلىشقا باشلىغان. كېيىنكى باسقۇچتا بېغىرلىغۇچىلارنىڭ يوقىلىشى تېزلەشكەن. 菊。盛兴虫孔有。现发量大物植子被，期后纪本 。少减剧急期后至类行爬。迹绝趋渐石箭和石	70	137	بور ئەسىرى (K) 纪垩白			ئوتتۇرا هايات دەۋرى 代生中 Mz	
پاپوروتنىك، سكاش، كوموشئۆرۈك ۋە قارىغاي، ئارچىلار كۆپەيگەن. ئاممونوئىد ۋە بېلېمنىتلار كۆپەيگەن. بېغىرلىغۇچىلارنىڭ كىلەڭسىزلىرىدىن يەنى دىنوزاۋورلار كۆپەيگەن. قۇشلار پەيدا بولغان. 石菊和石箭。荣繁等类柏松和杏银、铁苏、蕨真 。现出类鸟。展发(龙恐)类行爬的大巨。盛兴	58	195	يۇرا ئەسىرى (J) 纪罗侏				

يالىڭاچ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەر تېخىمۇ كۆپەيگەن . بېغىش پۇتلۇقلار ئازايغان . ئاممونوئىدلار ۋە ئىچىلما ساقاقلىقلار تەرەققىي قىلغان . قاتلىق چىشلىقلار يوقالغان . بېغىرلىغۇچىلار تەرەققىي قىلغان . سۈت ئەمگۈچىلەر پەيدا بولغان . 鳃瓣和石菊。少减类足腕。展发步一进物植子裸 。现出类乳哺。展发类行爬。迹绝类齿迷。育发类	35	230	ئۈچلەمچى ئەسىر (T) 纪叠三	كېيىنكى قەدىمكى ھايات دەۋرى 代生古晚	قەدىمكى ھايات دەۋرى 代生古 P^z	ھاياتلىق ئالەمى 宙生显
ئەسىرنىڭ ئاخىرقى باسقۇچلىرىدا ياغاچ غوللۇق پلائۇن ، بامبۇك ، پاپوروتنىك ۋە ئۇرۇقلۇق پاپوروتنىكلار ، كوردا دەرىخى قاتارلىقلار خارابلىشىشقا يۈز تۇتۇپ ، يالىڭاچ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەردىن قارىغاي ، ئارچا قاتارلىقلار تەرەققىي قىلىشقا باشلىغان . ئاممونىد ، بېغىش پۇتلۇقلار قاتارلىقلارنىڭ تەرەققىياتى داۋاملىشىۋەرگەن . ئەسىر ئاخىرلىرىدا شولىلىق مارجانلار ، توپ مارجانلار ، ئۈچ قاناتلىقلار ، قەدىمكى ئۇمۇرتقىسىزلار يوقالغان . 于趋等树达科、蕨子种、木芦、松石本木、期晚至 腕、石菊。展发始开等类柏松如物植子裸、落衰 珊板床 ، 瑚珊射四 ، 末纪本。展发续继等类足 。灭绝类蜓、虫叶三、瑚	55	285	ئىككىلەمچى ئەسىر (P)纪叠二			
پاپوروتنىك ، ياغاچ غوللۇق پلائۇن ، بامبۇك پاپوروتنىكلار ، ئۇرۇقلۇق پاپوروتنىكلار ، كوردا دەرىخى قاتارلىقلار زور مىقداردا كۆپەيگەن . ئۈرچۈقسىمان قۇلۇلىلەر ئۆلگەن . مارجانلار ، قەدىمكى ئۇمۇرتقىسىزلار ، بېغىش پۇتلۇقلار ئىنتايىن كۆپەيگەن . قوش ماكانلىقلار تېخىمۇ تەرەققىي قىلغان . بېغىرلىغۇچىلار پەيدا بولغان . 量大等树达科、蕨子种、木芦、松石本木、蕨真 栖两。多很类足腕、类蜓、瑚珊。亡衰石笔。荣繁 。现出类行爬。展发步一进类	65	350	تاشكۆمۈر ئەسىرى (C)纪炭石			
دەسلەپكى باسقۇچتا يالىڭاچ پاپوروتنىكلار كۆپەيگەن ، ئوتتۇرا باسقۇچنىڭ ئاخىرلىرىدا پاپوروتنىكلار تۈرىدىكى ئۆسۈملۈكلەر ۋە ئىپتىدائىي يالىڭاچ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەر پەيدا بولغان . بېغىش پۇتلۇقلار ۋە مارجانلار تەرەققىي قىلغان . ئىپتىدائىي ئاممونىئىد پەيدا بولغان . دەسلىۋىدە ھاشاراتلار ۋە ئىپتىدائىي قوش ماكانلىقلار (قاتلىق چىشلىقلار) پەيدا بولغان ، بېلىقلار تەرەققىي قىلغان . ئاخىرقى باسقۇچتا ئېڭەكسىزلەر يوقىلىشقا باشلىغان . 裸始原和物植类蕨、后期中、荣繁类蕨裸期早在 出石菊始原。育发瑚珊和类足腕。现出物植子 类鱼。现发初最(类齿迷)类栖两始原和虫昆。现 。灭绝于趋类颌无、期晚至。展发	50	400	دېۋون ئەسىرى (D)纪盆泥			
ئاخىرقى باسقۇچىدا يالىڭاچ پاپوروتنىكلار پەيدا بولۇشقا باشلىغان . بېغىش پۇتلۇقلار ۋە مارجانلار كۆپەيگەن . ئۈچ قاناتلىقلار ۋە ئۈرچۈقسىمان قۇلۇلىلەر تېخىمۇ كۆپەيگەن . ئېڭەكسىزلەر تەرەققىي قىلغان . ئاخىرقى باسقۇچتا ئىپتىدائىي بېلىقلار پەيدا بولغان . 。荣繁瑚珊和类足腕。现出始开类蕨裸、期末在 始原、期晚至。育发类颌无。盛繁仍石笔和虫叶 。现出类鱼三	40	440	سىلۇر ئەسىرى (S)纪留志	دەسلەپكى قەدىمكى ھايات دەۋرى 代生古早		
يۇسۇنلەر ئومۇميۈزلۈك تەرەققىي قىلغان . دېڭىز - ئوكيان ئومۇرتقىسىز ھايۋانلىرى ۋە ئۈچ قاناتلىقلار ، ئۈرچۈقسىمان قۇلۇلىلەر ، باشپۇتلۇقلار ، بېغىش پۇتلۇقلار ، تىكەنلىك ھايۋانلار (دېڭىز قۇم ئالمىسى) قاتارلىقلار ئىنتايىن كۆپەيگەن . پالاق پۇتلۇقلار پەيدا بولغان . ھەقىقىي شولىلىق مارجانلار بايقالغان . كالتسىيلىق يۇسۇنلەر تەرەققىي قىلغان . 笔 ، 虫叶三和物动椎脊无生海 。育发泛广类藻 常非等(檎林海)物动皮棘、类足腕 ، 类足头、石 钙。瑚珊射四的靠可现发。现出类鲎足板、盛繁 。育发藻	60	500	ئوردوۋىك ئەسىرى (O)纪陶奥			

قىزىل يوسۇن ، يېشىل يوسۇن قاتارلىقلار كۆپىيىشكە باشلىغان ، قەدىمكى ئالەم قاتما ئىزلىرىغا سېلىشتۇرغاندا ، مەلۇم تىپتىكى ئومۇرتقىسىز ھايۋانلار بولۇپمۇ ئۈچ قاناتلىقلارغا ئوخشاشلار كۆپىيىشكە باشلىغان . تۆۋەن دەرىجىلىك بېغىش پۇتلۇقلار ، قەدىمكى قولۇللەرگە ئوخشاش ھايۋانلار تەرەققىي قىلغان . 相录记石化代古元与 。盛繁始开等藻绿，藻红始开等虫叶三是其尤، 物动椎脊无类门干若، 比 。育发等物动杯古، 类足腕等低。荣繁	70	570	كېمبىرى ئەسرى (K)纪武寒			
كۆك يوسۇن ۋە باكتېرىيىلەر چېچىشقا باشلىغان . ئاخىرقى باسقۇچقا كەلگەندە ئومۇرتقىسىز ھايۋانلار پەيدا بولغان . 出物动椎脊无，期末至。盛繁始开菌细和藻蓝 。现	1830	2400	خەلقئارالىق بېكىتىلىشتىن ئۆتمىگەن 案方分划牲际国有没		قەدىمكى ئالەم 宙古元 (pt)	يوشۇرۇن ھاياتلىق ئالىمى 宙生隐
ئاخىرقى باسقۇچتا باكتېرىيىلەر ، زەمبۇرۇغ - يوسۇنلەر ، تۆۋەن دەرىجىلىكلەردىن كۆك يوسۇن پەيدا بولغان بولۇشى مۇمكىن ، ئەمما قاتما ئىزلىرى يوق دېيەرلىك . 记石化的靠可但，在存藻蓝等低和类菌有期晚 。多不录	2100	4500	خەلقئارالىق بېكىتىلىشتىن ئۆتمىگەن 案方分划牲际国有没		ئەڭ قەدىمكى ئالەم 宙古太 (Ar)	
			خەلقئارالىق بېكىتىلىشتىن ئۆتمىگەن 案方分划牲际国有没		قاراڭغۇ ئالەم 宙古冥	

ئۆلچەم بىرلىكلىرى
表　位　单　量　计

1. مېتىر سىستېمىسىدىكى ئۆلچەم بىرلىكلىرى
表　位　单　量　计　制　公

度　长　　ئۇزۇنلۇق

تەڭلىك مىقدارى 数　等	بەلگىسى 号　符	نامى 称　名
	μ	مىكرون 米　微
10 مىكرون	*cmm*	سانتىمىللىمېتىر 米　忽
10 سانتىمىللىمېتىر	*dmm*	دېتسىمىللىمېتىر 米　丝
10 دېتسىمىللىمېتىر	*mm*	مىللىمېتىر 米　毫
10 مىللىمېتىر	*cm*	سانتىمېتىر 米　厘
10 سانتىمېتىر	*dm*	دېتسىمېتىر 米　分
10 دېتسىمېتىر	*m*	مېتىر (尺公)米
10 مېتىر	*dam*	دېكامېتىر 米　十
100 مېتىر	*hm*	گېكتومېتىر 米　百
1000 مېتىر	*km*	كىلومېتىر (米千)里公

积　面　　يۈز

تەڭلىك مىقدارى 数　等	بەلگىسى 号　符	نامى 称　名
	mm^2	كۋادرات مىللىمېتىر 米毫方平
100 كۋادرات مىللىمېتىر	cm^2	كۋادرات سانتىمېتىر 米厘方平
10000 كۋادرات سانتىمېتىر	m^2	كۋادرات مېتىر 米方平
1000000 كۋادرات مېتىر	km^2	كۋادرات كىلومېتىر 里公方平

积 地 مەيدان

تەڭلىك مىقدارى 数 等	بەلگىسى 号 符	نامى 称 名
	m^2	كۋادرات مېتىر 米 方 平
100 كۋادرات مېتىر	a	ئار 亩 公
100 ئار	ha	گېكتار 顷 公
100 گېكتار	hm^2	كۋادرات كىلومېتىر 里 公 方

积 体 هەجىم

تەڭلىك مىقدارى 数 等	بەلگىسى 号 符	نامى 称 名
	mm^3	كۇب مىللىمېتىر 米毫方立
1000 كۇب مىللىمېتىر	cm^3	كۇب سانتىمېتىر 米厘方立
1000 كۇب سانتىمېتىر	dm^3	كۇب دېتسىمېتىر 米分方立
1000 كۇب دېتسىمېتىر	m^3	كۇب مېتىر 米方立

积 容 سىغىم

تەڭلىك مىقدارى 数 等	بەلگىسى 号 符	نامى 称 名
	ml	مىللىلىتىر 升 毫
10 مىللىلىتىر	*cl*	سانتىلىتىر 升 厘
10 سانتىلىتىر	*dl*	دېتسىلىتىر 升 分
10 دېتسىلىتىر	*l*	لىتىر 升
10 لىتىر	*dal*	دېكالىتىر 升 十
10 دېكالىتىر	*hl*	گېكتولىتىر 升 百
10 گېكتولىتىر	*kl*	كىلولىتىر 升 千

量　重　ئېغىرلىق

تەڭلىك مىقدارى 数　等	بەلگىسى 号　符	نامى 称　名
	mg	مىللىگرام 克　毫
10 مىللىگرام	*cg*	سانتىگرام 克　厘
10 سانتىگرام	*dg*	دېتسىگرام 克　分
10 دېتسىگرام	*g*	گرام （分公） 克
10 گرام	*dag*	دېكاگرام （分公） 克十
100 گرام	*hg*	گېكتوگرام 克　百
1000 گرام	*kg*	كىلوگرام （克千） 斤公
100 كىلوگرام	*q*	سېنتنېر 担　公
1000 كىلوگرام	*t*	توننا 吨

2 . بازار سىستېمىسىدىكى ئۆلچەم بىرلىكلىرى
表位单量计制市

度　长　ئۇزۇنلۇق

يول 里	جاڭ 丈	چى 尺	سۇڭ 寸	پۇڭ 分	لى 厘	خاۋ 毫	نامى 称　名
150 جاڭ	10 چى	10 سۇڭ	10 پۇڭ	10 لى	10 خاۋ		تەڭلىك مىقدارى 数　等

积　面　يۈز

كۋادرات يول 里方平	كۋادرات جاڭ 丈方平	كۋادرات چى 尺方平	كۋادرات سۇڭ 寸方平	كۋادرات پۇڭ 分方平	كۋادرات لى 厘方平	كۋادرات خاۋ 毫方平	نامى 称　名
22500 كۋادرات جاڭ	100 كۋادرات چى	100 كۋادرات سۇڭ	100 كۋادرات پۇڭ	100 كۋادرات لى	100 كۋادزات خاۋ		تەڭلىك مىقدارى 数　等

积　地　مەيدان

چىڭ 顷	مو 亩	پۇڭ 分	لى 厘	خاۋ 毫	نامى 称　名
100 مو	10 پۇڭ	10 لى	10 خاۋ		تەڭلىك مىقدارى 数　等

ئېغىرلىق 量 重

نامى 称名	سى 丝	خاۋ 毫	لى 厘	پۇڭ 分	مىسقال 钱	سەر 两	جىڭ 斤	دەن 担
تەڭلىك مىقدارى 数等		10 سى	10 خاۋ	10 لى	10 پۇڭ	10 مىسقال	10 * سەر	100 جىڭ

* كونا سىستېما بويىچە 16 سەر
斤1两16为制旧

سىغىم 量 容

نامى 称名	چىمدىم 撮	قوشۇق 勺	ئوچۇم 合	شىڭ 升	كۈرە 斗	دادەن 石
تەڭلىك مىقدارى 数等		10 چىمدىم	10 قوشۇق	10 ئوچۇم	10 شىڭ	10 كۈرە

3. ئۆلچەم بىرلىكلىرىنىڭ سېلىشتۇرمىسى
表较比位单量计

ئۇزۇنلۇق سېلىشتۇرمىسى 表较比度长

1 كىلومېتىر (里公) = 2 يول (里市) = 0.621 مىل (哩) = 0.540 دېڭىز مىلى ( )
1 مېتىر (米، 尺公) = 3 چى (尺市) = 3.281 فۇت ( )

1 يول (里市) = 0.500 كىلومېتىر (里公) = 0.311 مىل (哩) = 0.270 دېڭىز مىلى ( )
1 چى (尺市) = 0.333 مېتىر (米) = 1.094 فۇت ( )

1 مىل (哩) = 1.609 كىلومېتىر (里公) = 3.219 يول (里市) = 0.868 دېڭىز مىلى ( )
1 فۇت ( ) = 0.305 مېتىر (米) = 0.914 چى (尺市)

دېڭىز مىلى ( ) = 1.852 كىلومېتىر (里公) = 3.704 يول (里市) = 1.150 مىل (哩)

مەيدان سېلىشتۇرمىسى 表较比积地

1 گېكتار (顷公) = 15 مو (亩市) = 2.47 ئىنگلىز موسى (亩英)
1 مو (亩市) * = 6.667 ئار (亩公) = 0.164 ئىنگلىز موسى (亩英)
1 ئىنگلىز موسى (亩英) = 0.405 گېكتار (顷公) = 6.070 مو (亩市)

ئېغىرلىق سېلىشتۇرمىسى 表较比量重

1 كىلوگرام (斤公) = 2 جىڭ (斤市) = 2.205 قاداق (磅)
1 جىڭ (斤市) = 0.500 كىلوگرام (斤公) = 1.102 قاداق (磅)
1 قاداق (磅) = 0.454 كىلوگرام (斤公) = 0.907 جىڭ (斤市)

سىغىم سېلىشتۇرمىسى 表较比量容

1 لىتر (升) = 1 شىڭ (升市) = 0.220 گاللون (仑加)
1 گاللون (仑加) = 4.546 لىتر (升) = 4.546 شىڭ (升市)

* بۇ جەدۋەلدە بىر مو 60 كۋادرات جاڭ ھېسابىدا ئېلىندى .
。计丈方平60按亩市一中表本

4 . خەلقئارا بىرلىك سىستېمىسىدا ئىشلىتىلىدىغان ئونلۇق سىستېمىسىدىكى ھەسسىلىك سانلارنى ئىپادىلەيدىغان ئالدى قوشۇمچىلار ۋە بەلگىلەر

号符及头词的数倍制进十示表以用中制位单际国

Perfix & Symbols Indicating the Decimal Multiple System of International Units

① ئالدى قوشۇمچىلار ۋە بەلگىلەر 号符及头词

ئالدى قوشۇمچە 头 词	بەلگىسى 号 符	خەنزۇچىسى 文 汉	ئوقۇلۇشى 音 读	ئۇيغۇرچىسى 文 维	سانلىق قىممەت 值 数
tera	T	(拉)太	tài(lā)	تېرا	10^{12}
giga	G	(咖)吉	ji(gā)	گىگا	10^{9}
mega	M	兆	zhào	مېگا	10^{5}
kilo	k	千	qiān	كىلو (مىڭ)	10^{3}
hecto	h	百	bǎi	گېكتو (يۈز)	10^{2}
deca(deka)	da	十	shi	دېكا (ئون)	10
deci	d	分	fēn	دېتسى	10^{-1}
centi	c	厘	li	سانتى	10^{-2}
milli	m	毫	háo	مىللى	10^{-3}
micro	μ	微	wēi	مىكرو	10^{-6}
nano	n	(诺)纳	nà(nuò)	نانو	10^{-9}
pico	p	(可)皮	pi(kě)	پىكو	10^{-12}
femto	f	(托母)飞	fēi(mǔtuò)	فېمتو	10^{-15}
atto	a	(托)阿	ā(tuō)	ئاتتو	10^{-18}

② مىسال (مېتىر مىسال قىلىندى) (例为米以)例范

1 **Terametre**	米太	تېرامېتىر	=	1**Tm**	=	1,000,000,000,000**m**	=	10^{12}	مېتىر
1 **Gigametre**	米吉	گىگامېتىر	=	1**Gm**	=	1,000,000,000**m**	=	10^{9}	مېتىر
1 **Megametre**	米兆	مېگامېتىر	=	1**Mm**	=	1,000,000**m**	=	10^{6}	مېتىر
1 **Hectokilometre**	米万十	گېكتوكىلومېتىر	=	1**hkm**	=	100,000**m**	=	10^{5}	مېتىر
1 **Myriametre**	米万	تۈمەن مېتىر	=	1**mam**	=	10,000**m**	=	10^{4}	مېتىر
1 **Kilometre**	米千	كىلومېتىر	=	1**km**	=	1,000	=	10^{3}	مېتىر
1 **hectometre**	米百	يۈز مېتىر	=	1**hm**	=	100**m**	=	10^{2}	مېتىر
1 **decametre**	米十	ئون مېتىر	=	1**dam**	=	10**m**	=	10	مېتىر
1 **Metre**	米	مېتىر	=	1**m**	=	1**m**	=	1	مېتىر
1 **Decimetre**	分米	دېتسىمېتىر	=	1**dm**	=	1/10**m**	=	10^{-1}	مېتىر
1 **Centimetre**	米厘	سانتىمېتىر	=	1**cm**	=	1/100**m**	=	10^{-2}	مېتىر
1 **Millimetre**	米毫	مىللىمېتىر	=	1**mm**	=	1/1,000**m**	=	10^{-3}	مېتىر
1 **Decimillimetre**	米丝	دېتسىمىللىمېتىر	=	1**dmm**	=	1/10,000**m**	=	10^{-4}	مېتىر
1 **Centimillimetre**	米忽	سانتىمىللىمېتىر	=	1**cmm**	=	1/100,000**m**	=		مېتىر
1 **Micrometre**	米微	مىكرومىللىمېتىر	=	1**μm**	=	1/1,000,000**m**	=	10^{-6}	مېتىر
1 **Nanometre**	米(诺)纳	نانومېتىر	=	1**nm**	=	1/1,000,000,000**m**	=	10^{-9}	مېتىر
1 **Picometre**	米(可)皮	پىكومېتىر	=	1**pm**	=	1/1,000,000,000,000**m**	=	10^{-12}	مېتىر

③ ئەنگلىيە، ئامېرىكىدا چوڭ سانلارنىڭ ئوقۇلۇش پەرقى 在英国、美国大数目的读音区别

ئىنگلىزچە 英文	ئۇيغۇرچە 维文	ئامېرىكىدا 美国	ئەنگلىيىدە 英国	ئىنگلىزچە 英文	ئۇيغۇرچە 维文	ئامېرىكىدا 美国	ئەنگلىيىدە 英国
million	مىليون	10^{6}	10^{6}	**duodecillion**	دۇئودېتسىللىيون	1010^{39}	10^{72}
billion	بىللىيون	10^{9}	10^{12}	**tredecillion**	ترېدېتسىللىيون	10^{42}	10^{78}
trillion	ترىللىيون	10^{12}	10^{18}	**quattuordecillion**	كۋاتتوردېتسىللىيون	10^{45}	10^{84}
quadrillion	كۋادرىللىيون	10^{15}	10^{24}	**quindecillion**	كۋىندېتسىللىيون	10^{48}	10^{90}
quintillion	كۋىنتىللىيون	10^{18}	10^{30}	**sexdecillion**	سېكسدېتسىللىيون	10^{51}	10^{96}
sextillion	سېكستىللىيون	10^{21}	10^{36}	**septendecillion**	سېپتېندېتسىللىيون	10^{54}	10^{102}
septillion	سېپتىللىيون	10^{24}	10^{42}	**octodecillion**	ئوكتودېتسىللىيون	10^{57}	10^{108}
octillion	ئوكتىللىيون	10^{27}	10^{48}	**novemdecillion**	نوۋېمدېتسىللىيون	10^{60}	10^{114}
nonillion	نونىللىيون	10^{30}	10^{54}	**vigintillion**	ۋىگىنتىللىيون	10^{63}	10^{120}
decillion	دېتسىللىيون	10^{33}	10^{60}	**centillion**	سېنتىللىيون	10^{303}	10^{600}
undecillion	ئۇندېتسىللىيون	10^{36}	10^{66}				

قۇرىقار (غەربىي دىيار)دىكى قەدىمكى بەگلىكلەر
名国城各的域西古

غەربىي دىياردىكى بەگلىكلەر «ئالدىنقى خەننامە»، «كېيىنكى خەننامە»، «ئۈچ پادشاھلىق تەزكىرىسى»، «شىمالىي سۇلالىلەر تارىخى» قاتارلىق تارىخىي كىتابلاردا تىلغا ئېلىنغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ كىتابلاردا ھەرقايسى دەۋردىكى تارىخىي بەگلىكلەرنىڭ سانى، ئاتىلىشى (خەنزۇچە يېزىلىشى) بىردەك ئەمەس. بىز بۇ يەردە غەربىي دىياردىكى بەگلىكلەرنىڭ يۇقىرىقى كىتابلاردا بايان قىلىنغانلىرىدىن تۆۋەندىكىلەرنى كۆرسىتىپ ئۆتتۇق، بەگلىكلەرنىڭ خەنزۇچە ۋە ئۇيغۇرچە ئاتىلىشى بۇ تۆت كىتابنىڭ شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان ئۇيغۇرچە نەشرىگە ئاساسەن ئېلىندى. ئىككى خىل ئاتالغانلىرىنىڭ ھەر ئىككى خىلى كۆرسىتىپ قويۇلدى.

时各中书史些这是但、过到提曾都中籍史等《史北》、《志国三》、《书汉后》、《书汉》在然虽(国城)家国的域西古
做述阐的中籍史述上据(国城)家国各的域西古将们我里这。致一不都(法写文汉)呼称、数国城的过在存上史历代
凡。的入收版文尔吾维的版出社版出民人疆新由书本四这据根是都呼称文尔吾维和文汉的国城些这、绍介下如了
。绍介了做均谓称种两、的谓称种两有

ئارقا قۇس بەگلىكى	国后师车
ئالدى قۇس بەگلىكى	国前师车
ئەركەشتام بەگلىكى	国循休～国雷休
ئەندىرە بەگلىكى	国宛小
بارىكۆل بەگلىكى	国类蒲
بەشبالىق (فۇكاڭ) بەگلىكى	国陆卑
پاسئان بەگلىكى ～ گۇما بەگلىكى	国山皮
كروران بەگلىكى	国兰楼
پىشامشان بەگلىكى	国善鄯
توخارا بەگلىكى ～ چىرا بەگلىكى	国勒渠
خۇزخۇر (يۇلغۇنتېرەك) بەگلىكى	国胡狐
چانبالىق (جىيې) بەگلىكى	国劫,国桓单
چەرچى بەگلىكى	国技捷
ئۇلۇغچات بەگلىكى	国毒捐
چۈەنيومۇ بەگلىكى	国摩於权
چۇرچان بەگلىكى ～ چەرچەن	国末且
چۇقۇ بەگلىكى ～ باغراش بەگلىكى	国须危
چېدىر بەگلىكى	国犁渠
دىرو بەگلىكى	国若德
سارىقول بەگلىكى ～ تاشقورغان بەگلىكى	国犁蒲～国黎蒲
ساكارائۇل بەگلىكى	国车莎～国莎渠
سەپەرباي بەگلىكى	国头尉
سۇلى بەگلىكى ～ قەشقەر بەگلىكى	国勒疏
شەرقىي جۇمى بەگلىكى	国弥且车
غەربىي جۇمى بەگلىكى	国弥且西
قارغالىق بەگلىكى	国居朱,国半居悉
قۇرۇق تاغ بەگلىكى	国王山,国山墨,国山
قۇم بەگلىكى	国墨姑
كورلى بەگلىكى	国勒渠
كۆكيار بەگلىكى	国合子
كۇسەن بەگلىكى	国兹龟

Uyghur	Chinese
كىنگىت بەگلىكى ~ ئاگنى بەگلىكى ، قاراشەھەر بەگلىكى	国耆焉
لاداق بەگلىكى	国托乌
ناندۇ بەگلىكى	兜难
نوبچان بەگلىكى	国羌若
نىيە بەگلىكى	国绝精
ئىناي بەگلىكى	国耐依
يولئېرىق بەگلىكى	国夜西
يول ئارىش (رۇڭلۇ) بەگلىكى	国卢式
ۋائېرىيە بەگلىكى ~ كۆنچى بەگلىكى	国犁尉
ئۆتانزىل (ماناس) بەگلىكى	国禽訾贪乌
ئۇدۇن بەگلىكى	国阗于
ئۇرۇياپ بەگلىكى	国垒乌
ئۇزۇن تات بەگلىكى ~ ئۇزۇن تاتراق	国弥宁,国弥扜,城零扜,国城弥,国弥拘
ئۇشاق بەگلىكى	国须危
ئۇرۇمسىمنى (يول ئىچى) بەگلىكى	国师立郁
ئۇرۇنسۇ (ئۇچ) بەگلىكى ، ئونسۇ	国宿温

ئۇيغۇر خەلقىدىن مەملىكىتىمىزنىڭ مەدەنىيەت تارىخىدا زور تۆھپە ياراتقان مۇھىم شەخسلەر

(X ئەسىردىن XX ئەسىرنىڭ 30 - يىللىرىغىچە)

物人要重族尔吾维的献贡大重有上史化文国我

(代年十三纪世十二至纪世十)

ئابدۇراھمان بىننى ئۇسمان بەگ ئەدەبىي لەقىمى: ئەبدى. ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: XVIII ئەسىر، يۇرتى مەلۇم ئەمەس.

ئەسىرى: «فەرەھۇلقۇلۇب»

。详不籍祖,纪世 18 于活生。家学文,迪布艾名笔,克伯曼斯奥・本・曼合热杜布阿

《悦喜的灵心》:有作著

ئابدۇررەھىم (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس)، ئەدەبىي لەقىمى: نىزارىي. ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: تەخمىنەن 1770 — 1850. يۇرتى: قەشقەر

ئەسەرلىرى: 1. «دىباچە» 2. «فەرھاد ۋە شېرىن» 3. «لەيلى ۋە مەجنۇن» 4. «رابىيە ۋە سەئىدىن» 5. مەسئۇد ۋە دىلارا» 6. «مەھزۇن ۋە گۈلنىسا» 7. «ھېكاياتى غەرىب ۋە رىۋاياتى ئەجىب» (4 ھېكايىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.) 8. «دەھرۇننەجات» (يېزىلغان ۋاقتى 1843).

نورۇز ئاخۇن زىيائىي بىلەن بىرلىكتە يازغان ئەسەرلىرى:

1. «ۋامۇق ۋە ئۇزرا» 2. «چەھار دەرۋىش» (5 داستاننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)

。尔噶什喀籍祖,年 1850 — 1770 约于活生。家学文,里扎尼名笔,木依热杜布阿

拉迪与德吾斯麦》.5《丁赛与亚碧热》.4《侬吉麦与拉莱》.3《琳希与德哈尔法》.2《言序》.1 :有作著

(成完年 1843)《宝珠世济》.8 (事故个四括包)《说传的弃奇与事故的甫日艾》.7《莎尼丽古与宗赫麦》.6《热

:有品作的著合依亚孜・洪阿孜鲁努同

(诗长部五括包)《僧钵托个四》.2《拉兹吾与克穆瓦》.1

ئابدۇررەھىم بىننى مۇھەممەد فازىل كاشغەرىي پۈتۈكچى. ياشىغان دەۋرى: XVIII — XXI ئەسىر. يۇرتى: قەشقەر

كۆچۈرگەن ئەسىرى: «كۇللىيات نەۋايى» (ۋاقتى: 1824 - يىلىدىن 1830 - يىلىغىچە)

。尔噶什喀籍祖,世纪 19 — 18 于活生。家法书,里噶什喀・利孜法・德默罕穆・本・木依热杜不阿

(写抄年 1830 — 1824)《集全诗依瓦纳》:有品作写抄

ئابدۇلقادىر بىننى ئابدۇلۋارىس كاشغەرىي تىلشۇناس، ئەخلاقشۇناس. ياشىغان دەۋرى: 1862 — 1924. يۇرتى: قەشقەر — ئاتۇش

ئەسەرلىرى: 1. «سەرف ۋە نەھۋ» 2. «تەجۋىد تۈركىي» 3. «تەسھىلۇلھېساب» 4. «ئەقائىدى زەرۇرىيە» 5. «نەسىھەتى ئاممە» 6. «تەئلىمى سەبىيان» 7. «مىفتاھۇلئەدەب» 8. «مېۋىلەر مۇنازىرىسى»

尔噶什喀籍祖,年 1924—1862 于活生。家学理伦,家学言语,里噶什喀・斯日瓦杜布阿・本・尔迪哈杜布阿

。什图阿—

众民给》.6《华精的仰信》.5《仰信的要必》.4《学数》.3《法音正语厥突》.2《法句与法词》.1 :有作著

《辩争的类果》.9《匙钥的仪礼》.8《育教童儿》.7《戒劝的

ئابدۇلقادىر بىننى موللا بەھادۇر كاشغەرىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
كۆچۈرگەن ئەسىرى : نەۋايىنىڭ «خەمسە»سى (كۆچۈرگەن ۋاقتى : 1833 — 1834)
。尔噶什喀籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家法书,里噶什喀·尔杜哈巴拉毛·本·尔迪哈杜布阿
:有品作写抄
(写抄年 1834 — 1833)集诗卷五的《依瓦纳》

ئابدۇللا ئاخۇن شەرىف ئاخۇن ئوغلى ئەدەبىي لەقىمى : خەستە . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1854 — 1907 . يۇرتى : يەركەن
ئەسىرى : «دىۋانى خەستە»
。车莎尔噶什喀籍祖,年 1907 — 1854 于活生。家学文,太斯海名笔,洪阿甫日谢·本·洪阿拉杜布阿
《集诗太斯海》:有作著

ئابدۇللا بىننى خەتىب مۇھەممەد سادىق ئاخۇن پوسكامىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX — XX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر — پوسكام
ئەسىرى : «كىتابى ئابدۇللا»
。普泽什喀籍祖,纪纪 20 — 19 于活生。家学文,米喀斯普·洪阿克迪沙德默罕穆·甫提哈·本·拉杜布阿
《书拉杜布阿》:有作著

ئابىد (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) ، ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVII — XVIII ئەسىر . يۇرتى : قۇمۇل
ئەسىرى : «دىۋانى ئابىد»
。密哈籍祖,纪世 18 — 17 于活生。家学文,德比阿
《集诗德比阿》:有作著

ئاپرىنچۇر تېگىن ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان — قوچۇ
ئاپتورنىڭ ئاز ساندىكى شېئىرىي پارچىلىرى 1919 - يىلى ئا .فون . لىكوك تەرىپىدىن «گېرمانىيە پەنلەر ئاكادېمىيىسى مەجمۇئەسى»دە «قوچودىن چىققان ، تۈركىي تىلدىكى مانى دىنى يادىكارلىقلىرى» نامى ئاستىدا ۋە ۋون گابايىن بىلەن ۋ .باڭ تەرىپىدىن «قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقىدىكى مانى دىنىغا مەدھىيە» نامى بىلەن ئېلان قىلىنغان .
。昌高籍祖,纪世四十于活生。人诗,勤特啜林普阿
:有作著
冯(2)《献文牧尼摩语厥突的土出昌高》的表发上《刊集院学科国德》在克寇勒年 1919 (1)于见卷残歌诗量少
《诗美赞教尼摩文鹘回》的表发格班及班加

ئاتايى (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV — XV ئەسىر . يۇرتى : بەلخ — هۇدىيان
ئەسىرى : «دىۋانى شەيخزادە ئاتايى»
。类迪兹伊—赫尔巴籍祖,纪世 15 — 14 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)依塔阿
《集诗依塔阿·德扎赫谢》:有作著

ئاخۇن موللا كەلان (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس)، ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: XVIII — XIX ئەسىر. يۇرتى مەلۇم ئەمەس.

ئەسىرى: «رىيازۇلمۇزەككىرىن»

。纪世 19 — 18 于活生。家学文,兰柯·拉毛·洪阿

《堂天的者教说》《述忆世身难苦》:有作著

ئارغۇن شەلى بىننى قۇت شەلى (چىتەي شەلى) بىننى ئاتاي شەلى ئەدىب، تىلشۇناس. ياشىغان دەۋرى: 1245 — 1307. يۇرتى: بەشبالىق — جىمسار

قۇبلەيخان ئوردىسىدا ئوقۇتقۇچى بولغان، قۇبلەيخاننىڭ بۇيرۇقىغا ئاساسەن بېيجىڭدا گوزىجەن (ئىختىساسلىق كىشىلەرنى تەربىيىلەيدىغان ئورۇن)نى تەشكىل قىلىپ، نۇرغۇن ئىختىساسلىق كىشىلەرنى يېتىشتۈرگەن.

木吉一庭北籍祖,年 1307 — 1245 于活生。家学言语、家学文,里萨台阿·本·里萨台乞·本·里萨浑鲁阿

。尔萨

。才人批大了养培,监子国办创,命之视世之奉,师志当里庭宫祖世之在

ئالىن تۆمۈر تەرجىمان، ياشىغان دەۋرى: XIII ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمى. يۇرتى: سۈلمى (ھازىرقى قارا شەھەر)، كېيىن بەشبالىق — جىمسارغا كۆچكەن.

I . ئۆزى ۋە باشقىلار بىلەن بىرلىشىپ تەرجىمە قىلغان ئەسەرلىرى: 1. «ئەلنى ئىدارە قىلىشقا پايدىلىق ئومۇمىي ئۈرنەكلەر»نىڭ «جىنگۇەن يىللىرىدىكى مۇھىم سىياسىي ئىشلار» دېگەن قىسمى 2. «ئۇلۇغ ئىلىم»غا دائىر ئىزاھاتلار» 3. «بۈيۈك پادىشاھلىقنىڭ زېمىن دائىرىسىدىكى تەجرىبە - ساۋاقلار» 4. «يەتتىكەن يۇلتۇزى نومى» (موڭغۇلچىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە)

II . ئۆزى تۈزگەن ۋە تەھرىرلىك قىلغان ئەسەرلىرى:

1. «توپچيەن» («موڭغۇللارنىڭ مەخپىي تارىخى»دىكى «پادىشاھ يۈەن رىنزۇڭنىڭ ئوردا خاتىرىلىرى») 2. «بۈيۈك يۈەن سۇلالىسىنىڭ قانۇن - تۈزۈملىرى»

。里八失别徒迁后,(耆焉疆新今)迷里唆籍祖。叶半上纪世三十于活生,家译翻· 尔木帖邻阿

:有作著译合、译独

回为译文古家从)《经星七斗北》.4《训大图皇》.3《义衍学大》.2 分部一之《滥通治资》—《要政观贞》.1

(文鹘

:作著修编笔执

《制通元大》.2《录实宗仁》之《史秘古家》—《颜赤卜脱》.1

ئامانىساخان (ئايال، ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس). ئەدەبىي لەقىمى: نەفىسىي. ئەدىب، مۇزىكاشۇناس. ياشىغان دەۋرى: تەخمىنەن 1534 — 1567. يۇرتى: يەركەن

ئەسەرلىرى: 1. «شۇرۇھۇلقۇلۇب» 2. «ئەخلاقىي جەمىلە» 3. «دىۋانى نەفىسىي»

مۇزىكا بويىچە: 1. «ئىشرەت ئەنگىز» كۈيىنى ئىجاد قىلغان. 2. ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىنى سىستېمىلاشتۇرغان ۋە تولۇقلىغان.

。车莎籍祖,年 1567 — 1534 约于活生。家乐音、家学文,斯裴娜名笔,汗莎尼曼阿

:有作著

《集诗斯裴娜》.3《操情的丽美》.2《篇说解声心》.1

:有作创曲乐

化整完和化统系木卡姆二十将 .2《乐欢发激》.1

ئەبۇ يەئقۇب يۇسۇف بىننى ئەبۇبەكىر خارەزمىي ئەدەبىي لەقىمى : سەككاكى . ئەدىب ، مۇزىكاشۇناس . ياشىغان دەۋرى : 1228 — 1306 . يۇرتى : خارەزىم — ئىلى (ئالمالىق)

ئەسەرلىرى : 1 . «مىفتاھۇلئۇلۇم» 2 . مۇزىكىدا : «چەببىيات مۇقامى»

祖,1306 — 1228 年约于活生。家乐音、家学文,克卡赛名笔,密子喇花・尔克巴布阿・甫素玉・布可雅・布阿
。里玛阿力伊—模子喇花籍

《匙钥的学科》:有作著

姆卡木《特亚比且》:有作创

ئەللامە ئەلائىددىن مۇھەممەد خوتەنىي تىبۇپ . ياشىغان دەۋرى : 1150 — 1222 . يۇرتى : خوتەن

ئەسەرلىرى : 1 . «ئەلقىنۇتتىببىيە» 2 . «زۇبدەتۇلقەۋانىلئىلاج»

。田和籍祖,1222 — 1150 年于活生。家学医,尼田和・德默罕穆・丁依拉阿・麦拉安

《萃精则规疗治》.2《典医》.1 :有作著

ئەلى بەگ مۇراتبەگ ئوغلى تىبۇپ . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «ئەغراز تىببىيە» (ئۇيغۇر تىلىدا)

。尔噶什喀籍祖,纪世 17 于活生。家学医,克伯提拉穆・本・克伯力艾

(文尔吾维)《论的目学医》:有作著

ئەلىشىر (تولۇق ئاتىلىشى : نىزامۇددىن بىننى غىياسۇددىن) . ئەدەبىي لەقىمى : نەۋايى . مۇتەپەككۇر ، ئەدىب ، تارىخشۇناش . ياشىغان دەۋرى : 1441 — 1501 . يۇرتى : ھىرات

ئەسەرلىرى :

I . دىۋانلار

1 . «غەرايىبۇسسىغەر» 2 . «نەۋادىرۇششەباب» 3 . «بەدايىئۇلۇۋەسەت» 4 . «فەۋايىدۇلكىبەر» 5 . «فانى» تەخەللۇسىدا يازغان پارسچە غەزەللەر دىۋانى .

II . خەمسە

1 . «ھەيرەتۇلئەبرار» 2 . «فەرھاد ۋە شىرىن» 3 . «لەيلا ۋە مەجنۇن» 4 . «سەبئەئى سەييارە» 5 . «سەددى ئىسكەندەرى»

III . تەزكىرەلەر

1 . «مەجالىسۇننەفائىس» 2 . «نەسايىمۇلمۇھەببە»

IV . تىل ۋە ئەدەبىياتقا ئائىت ئەسەرلەر

1 . «رىسالەئى مۇئەمما» 2 . «مىزانۇلئەۋزان» 3 . «مۇھاكەمەتۇللۇغەتەين»

V . دىنىي ـ ئەخلاقىي ئەسەرلەر

1 . «مۇناجات» 2 . «چىھل ھەدىس» 3 . «نەزمۇلجەۋاھىر» 4 . «لىسانۇتتەير» 5 . «سىراجۇلمۇسلىمىن» 6 . «مەھبۇبۇلقۇلۇب»

VI . تارىخىي ئەسەرلەر

1 . «تارىخى ئەنبىيا ۋە ھۇكەما» 2 . «تارىخى مۇلۇكى ئەجەم» 3 . «زۇبدەتۇتتەۋارىخ»

VII . تەرجىمىھالغا ئائىت ئەسەرلەر

1 . «ھالاتى سەييد ھەسەن ئەردەشىر» 2 . «ھالاتى پەھلەۋان مۇھەممەد»

VIII . ۋەسىقىلەر

1 . «ۋەقفىيە» 2 . «مۇنشەئات»

年于活生。家学史历、家学文、家想思,依瓦纳名笔,(丁斯亚格・本・丁木扎尼名本)依瓦纳・尔希利艾
。提拉赫籍祖,1501 — 1441

:有作著

集诗文斯波的作创名笔用 .5《益神的年老》.4《奇珍的年中》.3《事轶春青》.2《闻奇的年少》.1 集诗、一
《尼法》

《诗长卷五》. 二

《堡城的尔德坎斯》.5《图星七》.4《侬吉麦与拉莱》.3《琳希与德哈尔帕》.2《惑困的人直正》.1

:有品作记传 . 三

《风之幕仰》.2《萃荟坛文》.1

:品作论理艺文与言语 . 四

《辩争的言语种两》.3《绳准律韵》.2《全大语谜》.1

:作著理伦与教宗 . 五

《人中意》.6《灯明的林斯穆》.5《语鸟》.4《谛真的诗》.3《训圣条十四》.2《告祷》.1

:作著史历 . 六

《编选抖史》.3《略史国斯波》.2《史家言预与人圣》.1

:作著平生物人 . 七

《闻奇个五》.3《传雄英德默罕穆》.2《传尔希德尔艾・山艾・德侬赛》.1

书证 . 八

《集信书》.2《书课天》.1

ئەل يىغمىش دېڭىزچى . ياشىغان دەۋرى : ؟ — 1314 . 1272 ـ يىلىدىن 1294 ـ يىلىغىچە قۇبلەيخاننىڭ بۇيرۇقى بويىچە سودا فلوتىنى باشلاپ شەرقىي جەنۇبىي ئاسىياغا 5 قېتىم بارغان . (بۇ جەڭخېدىن 130 يىل ئىلگىرىدۇر) .

。详不籍祖,年? — 1314 年于活生。家海航;失米黑亦・勒艾
。年多 130 早要还洋西下和郑比,亚南东使出队船业商领率次五,命之祖世元奉,年 1294 — 1272 年

ئەمىر ئەمىن قۇربانبەگ ئەدەبىي لەقىمى : خەزانەچى . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVII — XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

تەرجىمە ئەسىرى : «تارىخى خەزانەچى» (پارسچىدىن تەرجىمە قىلىنغان . ۋاقتى : 1706 — 1707)

。车莎籍祖,纪世 18 — 17 于活生。家译翻,奇尼扎哈名笔,克伯班尔库・明艾・尔米艾
(文斯波自译 1707 — 1706 年《史奇尼扎哈》:有著译

ئەمىر ھۈسەيىن (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) . ئەدەبىي لەقىمى : سەبۇرىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر

ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى سەبۇرىي» 2 . مەقالات (يېزىلغان ۋاقتى : 1842 — 1843)

。尔噶什喀籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家学文,里布赛名笔,因赛侯・尔米伊

著作有：1.《赛布里诗集》2.《玛卡拉特》(1842 — 1843 年问世)

ئەمىرى (ئىسمى، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس). ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: XVI ئەسىر. يۇرتى: خوتەن
ئەسەرلىرى: 1. «دىۋانى ئىرفان ئەمىرى فەرغانە» 2. «غەزەللەر» (بايازغا كىرگۈزۈلگەن)
艾米里(笔名),姓名不详,文学家,生活于16世纪,祖籍和田。
著作有：1.《艾米里·费尔干尼诗集》2.《艾米里诗集》(编入巴亚兹诗集)

ئەنساڭ (زاياداس) ئەدەبىي لەقىمى: گۇباۋ (ئەل گۆھىرى). ئۆزىنىڭ لەقىمى: ئوردىدىكى ئاقساقال. تەرجىمان، تېۋىپ. ياشىغان دەۋرى: ؟ — 1293. يۇرتى: بەشبالىق — جىمسار
تەرجىمە ئەسەرلىرى:
1. «نەسىرنامە. ئارامسىزلىق» 2. «جىنگۇەن يىللىرىدىكى مۇھىم سىياسىي ئىشلار» دىكى «ئىبرەتنامە» 3. «نەسىرنامە» 4. «ئەللىنى ئىدارە قىلىشقا پايدىلىق ئومۇمىي ئۆرنەكلەر» 5. «داۋالاش قىيىن بولغان كېسەللىكلەرنىڭ داۋاسى» 6. «ئۆسۈملۈك دورىلار قامۇسى» 7. «ئۇلۇغ ئاغىلىق نوم بىتىك» ئىچىدىكى «ئارياتاراتا بۇددا هاماتىرىكا ۋىمساتى پۇگا ستوترا سۇترا» 8. «ئاغىلىق نوملار ھەققىدە ئېيتىلغان پەند - نەسىھەتلەر توپلىمى» (10 توم).
安藏·札牙答思,字国宝,号龙宫老人。翻译家、医师。生活于 ? — 1293 年。祖籍别失八里人(今新疆吉木萨尔)。
译著颇丰,有：1.《尚书·无逸》2.《贞观政要·申鉴》3.《尚书》4.《资治通鉴》5.《难经》6.《本草》7.《大藏经》之内《圣救度佛母二十一种礼赞经》一卷 8.《宝藏论玄汇集》十卷。

ئەھمەد باقى خوجامنىياز ئوغلى ئەدەبىي لەقىمى: قۇسۇرىي. ئەدىب، تەرجىمان. ياشىغان دەۋرى: 1750 — 1827. يۇرتى: پىچان — لۈكچۈن
ئەسەرلىرى: 1. «رەۋزەتۇززۇھرا» (يېزىلغان ۋاقتى 1782) 2. «قەسىدەئى بۇردىيە» 3. «تارىخى ئەسھابۇلكەھف» (ئەرەبچىدىن تەرجىمە)
艾合买提·巴克·本·卓木尼亚孜,笔名库苏里,文学家,约生活于1750—1827年。祖籍鄯善鲁克沁。
著作有：1.《花园》(又译《翠园集》1782年完成)2.《赢得颂词》3.《艾斯哈布凯里夫传》(译自阿拉伯文)

ئەھمەدشاھ بىننى مۇبارەكشاھ قارىقاشى ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: تەخمىنەن 1740 ~ 1750 ~ 1828. يۇرتى: خوتەن — قارىقاش
ئەسەرلىرى: 1. «سالامنامە» (نەزەر مۇفتىغا خەت) 2. «پۇل» 3. «مېۋىلەر ۋەسفى» 4. «قىچىشقاق» 5. «شاھ پولو» 6. «دوگغاق» 7. «ھەزرەت»
艾合买提夏·本·穆巴热克夏·喀里卡希,文学家,约生活于1740/1750—1828年。祖籍和田墨玉。
著作有：1.《慰劳信》(致乃泽尔穆夫提的信)2.《果类的争辩》3.《钱》4.《疥疮》5.《食品之王抓饭》6.《佝偻》7.《阁下》

ئەھمەدى (ئىسمى، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس). ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: XV ئەسىر. يۇرتى: خوتەن
ئەسىرى: «سازلار مۇنازىرىسى»
艾合买迪(笔名),姓名不详,文学家,生活于15世纪,祖籍和田。
著作有：《乐器的争辩》

ئەھمەد يەسەۋى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : ? — 1166 . يۇرتى : سايرام — يەسى

ئەسىرى : «دىۋانى ھىكمەت»

。赛叶—木里赛籍祖,1166—? 于活生。家学文。维萨亚・德买合艾

《集言警》:有作著

ئەھمەد يۈكنەكى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XII — XIII ئەسىر . يۇرتى : يۈكنەك

ئەسىرى : «ئەتەبەتۇلھەقايىق»

。克纳格尤籍祖, 1180—1110 年约于活生。家学文,克纳格尤・德买合艾

《门入的理真》:有作著

بەدرىددىن سوفى ئاخۇنۇم بىننى مۇھەممەد ئىمىن بىننى كېپەك تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «شىفائۇلقۇلۇب» (ئۇيغۇرچە)

什喀籍祖,纪世 18 — 19 于活生。家学医,克帕柯・本・明伊・德默罕穆・本・姆诺洪阿・皮苏・丁日德拜

。尔噶

(文尔吾维)《疗治的灵心》:有作著

بۇيان بۇقاتېگىن ئەدىب ، رەسسام ، پۇتۇكچى ، سەنئەتكار . ياشىغان دەۋرى : ? — 1359 . يۇرتى : تۇرپان — قوچۇ

ئەسەرلىرى : 1 . «خۇاڭشەن» (شېئىر ، چىلۇي ۋەزنىدە يېزىلغان) 2 . «گۇڭبى بىلەن سىزىلغان ئەجدىھا» (بۇ رەسىم «تۇخۇي باۋجيەن» ناملىق توپلامغا كىرگۈزۈلگەن .)

。昌高籍祖,1359 年—? 于活生。人艺、家画、家法书、人诗,勤特花不颜伯

《龙画工》载记《鉴宝绘图》. 2 (首一)《山黄》诗律七 . 1 :有作创

بىلەنناشەلى تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : ? — 1332 يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار

تەرجىمە ئەسەرلىرى : 1 . «ئۇلۇغ بۇرھان تۆپۈسى سۇدۇر (لېڭيەنجىڭ)» 2 . «ماھايانا ۋيۇھاراتنا پارامىتا سۇترا» 3 . «گاندھا پراجنا سۇترا» 4 . «ماھاپارى نىرۋان تېگمە ئۇلۇغ تولۇن ئايرىلمىش ئاتلىغ سۇدۇر» 5 . «ئۇلۇغ كۆلۈڭكۈ بۇيان سۇدۇر ئۆگدىسى» 6 . «ئاجايىپ ديانا ۋىپا شيانا سۇترا»

。尔萨木吉 — 庭北籍祖,年 1332 — ? 于活生。家译翻,里萨纳兰必

. 6《经德动乘大赞称》. 5《经槃涅大》. 4《经苦般陀乾》. 3《经度宝严庄乘大》. 2《经严楞》. 1 :有著译

《经视禅议思不》

بىيەلىشا ئەدەبىي لەقىمى : يەنچېڭ ~ يەنچېن . ئەدىب . يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار ، كېيىن نەنچاڭغا كۆچۈپ بارغان .

ئەسەرلىرى : 1 . «شىخۇ بامبۇكىغا بېغىشلىما» (شۇ ناملىق شېئىرلار توپلىمىغا كىرگۈزۈلگەن شېئىر) 2 . «خەنيەندە قونۇپ قېلىش» («يۈەن دەۋرى شېئىرلىرى» ناملىق توپلامغا كىرگۈزۈلگەن شېئىر)

。昌南居定后,里八失别籍祖,代元于活生。人诗,(臣彦)诚彦学,沙里别

《岩寒宿》诗律五 . 2《词枝竹湖西》. 1 :有作著

بيەن لۇ پۇتۇكچى ، رەسسام ، ئەدىب . يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار ، كېيىن كۇچاغا كۆچكەن .

ئەسەرلىرى :

رەسىملىرى : 1 . «بامبۇكزارلىقتىكى توز قىرغاۋۇل» 2 . «زىمىستاندىكى قارغىلار» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 3 . «قۇمۇشلۇقتىكى تۇرنا» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 4 . «سىياھ بىلەن سىزىلغان مودەنگۈل» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)

شېئىرى : « ‹شىخۇ بامبۇكى › دېگەن شېئىرغا بېغىشلىما»

。车库至迁后,尔萨木吉一庭北籍祖,代元于活生。家学文、家画、家法书,鲁边

《图丹牡墨水》.4（传失）《图雁宿汀芦》.3（传失）《图寒话鸦群》.2《轴图鸡锦竹花》.1：画绘：有作著

（传失）

（首一）《词枝竹湖西和》：歌诗

پرتانراكشت ئەدەبىي لەقىمى : كىرماۋاژىك . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : Ⅷ — Ⅸ ئەسىر .

تەرجىمە ئەسىرى : «مايترى سىمىت» (توخرى تىلىدىن ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە)

。纪世 9 — 8 于活生。家译翻,克吉瓦摩仁卡名笔,提西克热那塔热波

（语罗火吐自译）《记见会勒弥》：有作著

تاتاتوڭا ماتارىپچى ، تىلشۇناس . يۈەن سۇلالىسىنىڭ دەسلەپكى يىللىرىدا ياشىغان . يۇرتى ئېنىق ئەمەس . چىڭگىزخاننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئوغۇللىرى ۋە ھەرقايسى بەگلەرگە ئۇيغۇر يېزىقىنى ئۆگەتكەن ۋە ئۇ ئارقىلىق موڭغۇل تىلى خاتىرىلەنگەن . كېيىنچە بۇ يېزىق ئاساسىدا موڭغۇل يېزىقى شەكىللەنگەن .

。详不籍祖,年初代之于活生。家学言语,家育教,阿统塔塔

古蒙了制创上础基此在,来后。语古蒙写拼母字文鹘回用并,母字文鹘回习学王诸和子太教命之汗思吉成奉

字文

تۇردى نازىم (تۇردۇش ئاخۇن) ئەدەبىي لەقىمى : غەرىبىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1802 — 1862 . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «كىتابى غەرىب» (يېزىلغان ۋاقتى 1841/ 1842 . 2 . «بەھرام گور»

。尔噶什喀籍祖,1862 年于活生。家学文,毕尔艾名笔,(洪阿・希杜尔图名本)姆孜纳・迪尔图

《尔郭木热赫拜》.2（世问年 1842—1841)《书之毕日艾》名又《策对难苦》.1：有作著

تىلەۋۇش ئەدەبىي لەقىمى : شوۋجى . ئەدىب . يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسارنىڭ غەربىي شىمالى

ئەسىرى : «تاغقا بەش قېتىم قاراش» ناملىق شېئىر

。北西尔萨木吉一庭北籍祖,代元于活生。家学文,之寿名笔,(失威里迭)实越里帖

（首一诗）《山望五》：有作著

جەمال قارشى (ئەبۇلفەزل بىننى مۇھەممەد ، بىننى ئۆمەر ، بىننى خالىد) ئەدىب ، تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1230 — 1310 . يۇرتى : ئىلى — قەشقەر

ئەسىرى : «مۇلھەقاتى سۇرراھ — سۇرراھ لۇغىتىغا تولۇقلىما» (بۇ ئەسەر دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن .)

约于活生。家学史历,家学文,德力哈本・尔买吾・本・德默罕穆・利孜法里布阿名全)西尔卡・勒马贾
。尔噶什喀--犁伊籍祖,年 1310 — 1230
(传失书此)《编补典词赫拉苏》:有作著

جەمالىددىن ئاقسارايى تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — قارىقاش
ئەسىرى : «تىببى ئاقسارايى»
。玉墨田和籍祖,纪世 18 于活生。家学医,依莱萨克阿・丁勒马贾
《书医依莱萨克阿》:有作著

جەمالىددىن مەۋلەۋى بىننى داموللا هاجى تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1817 — 1902 . يۇرتى : كۇچا
ئەسىرى : «ئاب ۋە ئاتەشنىڭ كېسەل داۋالاشتىكى رولى»
。车库籍祖,年 1902 — 1817 于活生。家学医,吉阿・拉毛大・本・维莱毛・丁勒马贾
《用作的中疗治在火和水》:有作著

جى چېڭفۇ سەنئەتكار . يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى : تۇرپان . ئوتتۇرا تۈزلەڭلىككە ساياهەت قىلغان . شېئىر ۋە مۇزىكىسى بىلەن بىللە ئىجاد قىلغان ئەسەرلىرى : 1 . «رەڭدار جۈملىلىك شېئىرلارنىڭ داۋامى» 2 . «جىنيۈ ئوردىسىدىكى قەلبداش باش ئەلاچىلار»
。昌高籍祖,代元于活生。人艺,甫诚吉
《之状音知府乐今》.2《余诗句锦》.1 :有曲词的作创

چۈەن فۇيەن شەلى ئەدەبىي لەقىمى : زىرىن . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : ? — 1358 . يۇرتى : تۇرپان
ئەسىرى : «شاختىكى غورا» (شېئىرى ئەسەر) قالغان ئەسەرلىرى دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن .
。昌高籍祖,年 1358 — ? 于活生。家学文,仁子名笔,里萨庵普全
。传失品作余其,《结上枝儿子青青》:有作著

چىنەن قايا ئەدىب . يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .
ئەسىرى : «ۋۇيى شەن» (داستان ، «ۋۇيى شەن تەزكىرىسى» گە كىرگۈزۈلگەن .)
。详不籍祖,代元于活生。家学文,涯海南倚
(《载记中志山夷武》首一诗长《山夷武》:有作著

چيەسۈن ~ چيە بەيلياۋ ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان
ئەسەرلىرى : 1 . «خۇەن سىجەي سىرلىرى» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 2 . «تاغ يامغۇرى» (شېئىر)
。昌高籍祖,纪世四十于活生。家字文,(僚百傲) 逊傲
。首一诗《雨山》.2 (佚已)《稿逸斋思还》.1 :有作著

چيەن شەن (يەنە بىر ئىسمى : ناشىڭ) . ئەدەبىي لەقىمى : يىجى . ئۆزىنىڭ لەقىمى : خېي شو ۋەيشى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1310 — 1368 . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسارنىڭ غەربىي شىمال تەرىپىدە بولۇپ ، قارلۇق قەبىلىسىدىن .
ئەسەرلىرى : 1 . «جىننەي شېئىرلار توپلىمى» 2 . «چيەنگاڭدىكى شېئىرلار توپلىمى» 3 . «خېيشودا قەدىمكى

يادىكارلىقلارنى كۆزدىن كەچۈرۈش خاتىرىسى» 4 . «كۆكتۇك تېغىغا چىقىش» 5 . «سەنپېگىشەن ناخشىسى» 6 .
«ئۆتكەلدىكى بەش كۆي»

突,西之山金—北西尔莎木吉庭北籍祖,年 1368—1310 于活生。家学文。史外朔河号别,之易名笔,(新纳)贤迺
。氏禄逻葛厥

《曲五上塞》,《歌山峰三》,《山峒崆登》,《记古访朔河》,《集诗冈前》,《集台金》:有作著

خوجا ئابدۇللەتىف بىننى خوجا ئابدۇلخالىق ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر .

ئەسىرى : «زۇبدەتۇلمەسائىل مىن خۇلاسەتۇررەسائىل»

。苏克阿籍祖,纪世 17 于活生。家学文,克力哈杜布阿・卓和・本・普提列杜布阿・卓和

《题问的出选中论结章文从》:有作著

خوجا بۇزۇرگ تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIX — XX ئەسىر . يۇرتى : كۇچا

ئەسىرى : «تەزكىرەئى ئەرشىدىن ۋەلى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1905)

。车库籍祖,纪世 20—19 于活生。家学史历,格洛祖布・卓和

(成完年 1905)《传力外・丁西尔艾》有作著

خوجارەھىم ئاخۇن تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : 1 . «تىببى چوڭ» 2 . «مەخزەنىلفەرائىد»

。田和籍祖,纪世 18 于活生。家学医,洪阿・木伊热・卓和

《库宝的佰无》.2《典医大》.1 :有作著

خوجاسىددىق بىننى خوجا يەئقۇب ئەدەبىي لەقىمى : فۇتۇھىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1717 — 1756 .

ئەسىرى : «دىۋانى فۇتۇھىي»

。车莎籍祖,年 1756 — 1717 约于活生。家学文,伊托福名笔,普库亚・卓和・本・克迪斯・卓和

《集诗依托福》:有作著

خوجا يەئقۇب بىننى دانىيال ئەدەبىي لەقىمى : ئەرشىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1685 — 1755/ 1756 . يۇرتى : خوجەند — يەركەن

ئەسىرى : «دىۋانى ئەرشىي»

。车莎—占霍籍祖,年 1756—1751—1685 约于活生。家学文,西尔艾名笔,力亚尼达・本・普库亚・卓和

《集诗西尔艾》:有作著

خۇشهال (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) . ئەدەبىي لەقىمى : غەرىبىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر (جاھانگىر خوجا يېغىلىغىدىن كېيىن قوقەندگە چىقىپ كەتكەن) .

ئەسىرى : «كۇللىيات غەرىبىي» (يېزىلغان ۋاقتى : 1845)

。(罕浩居迁后乱骚尔格张在)尔噶什喀籍祖,纪世 19 于活生。家学文,毕里艾名笔,利合希胡

(成完年 1845)《集全诗毕里艾》:有作著

خسلەت (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1785 — ؟ . يۇرتى : قەشقەر — قوقەند

ئەسىرى : «مۇشۇك ۋە چاشقان قىسسەسى»

。罕浩 -- 什喀籍祖。? 1785 约于活生。家学文,详不名姓,(名笔)提莱斯黑

《鼠与猫》诗长事叙 :有作著

دالى ما بوۋىسىنىڭ ئىسمى : ساجىس . مەشھۇر دورىگەر ۋە ئارختېكتور . ياشىغان دەۋرى : XIII — XIV ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان

دالى ما يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدىكى مەشھۇر دورىگەر ۋە ئارختېكتور بولۇپ ، ئۇ 1335 ـ يىلى خاننىڭ ئەمرى بويىچە «چى شىڭ تاڭ» ئوردىسىنى رېمونت قىلىشقا نازارەتچىلىك قىلغان .

。纪世 14 — 13 :于活生,家术艺筑建,家学物药名著。思志撒叫父祖其。麻里答

堂星七修监(年 1335) 年三统无常顺无昌高籍祖

دىلبەر دورغا ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر ، يۇرتى : خوتەن — قارىقاش

ئەسىرى : «مەزلۇملار ئاھى» (21 كۇبلېتتىن ئىبارەت مۇخەممەس ، يېزىلغان ۋاقتى 1844)

。玉墨田和籍祖,纪世 19 于活生。家学文,格尔多・尔拜利迪

(年 1844 于写)《诗行五首 21 — 息叹的者迫压被》:有作著

دادۇلۇ ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار

ئەسىرى : «ۋۇئەنجۈن بۇتخانىسى» (چىلۈي ۋەزنىدە يېزىلغان شېئىر)

。尔萨木吉一庭北籍祖,纪世四十于活生。家学文,阊都大

。首一律七《庙君安武》有作著

راھىلە (ئايال) . ئەدىب ، پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1860 — 1917 . يۇرتى : قەشقەر — ئاتۇش

ئەسىرى : «دەلايىلۇلئۇلۇم»

。什图阿尔噶什喀籍祖,年 1917—1860 于活生。家法书,家学文,女,莱伊热

《据根的学科》:有作著

رەشىدى (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — چىرىيە

ئەسىرى : «تەزكىرەئى ئىمامى جەئفەرى تەيران»

。勒策一田和籍祖,纪世 19 于活生。家学史历,详不名姓,(名笔)德失拉

《传然泰尔帕贾目玛伊》:有作著

زاھىرىددىن مۇھەممەد ئەدەبىي لەقىمى : بابۇر . تارىخشۇناس ، ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1483 — 1530 . يۇرتى : سەمەرقەند

ئەسەرلىرى : 1 . «بابۇرنامە» 2 . «مۇبەييىنۇلئىسلام» 3 . «مۇختەسەر» (ئەرۇز رىسالىسى)

。罕尔马撒籍祖,年 1530—1483 于活生。家学文,家学史历,尔布巴名笔,德默罕穆・丁鲁胡扎

《册手律韵》.3《释诠教兰斯伊》.2《书尔布巴》.1 :有作著

زوھۇرىددىن ئەدەبىي لەقىمى : زوھۇرىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان
ئەسىرى : «دىۋانى زوھۇرىي»
祖胡日丁,笔名祖胡里,文学家。生活于18—19世纪,祖籍吐鲁番。
著作有:《祖胡里诗集》

زۇلەيخا بېگىم (ئايال) . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
تەرجىمە قىلغان ئەسىرى : «ھافىز شىرازىيىنىڭ 12 غەزىلى»
祖莱哈・伯克姆,翻译家。生活于17世纪,祖籍喀什噶尔。
译著有：选译哈菲兹・舍拉子的格则勒诗十二首。

ساتىلمىش (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) . تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XIII — XIV ئەسىر . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار
ئەسىرى : «بامبۇكزار سارايدىكى مۇجەررەب نۇسخىلار»
萨特勒米失,医学家。生活于13 — 14世纪,祖籍吉木萨尔。
著作有:《竹林殿里的临床偏方》

سادۇلا بىننى ئۇلاچى بىننى سارابۇقا ئەدەبىي لەقىمى : تيەنشى . ئۆزىنىڭ لەقىمى : جى جەي . ئەدىب ، رەسسام . ياشىغان دەۋرى : XIII — XIV ئەسىر . يۇرتى : ئەسلى غەربىي دىيار بولۇپ ، ئاپتور سەنشى ئۆلكىسىنىڭ يەنمىن دېگەن يېرىدە تۇغۇلغان .
شېئىرىي ئەسەرلىرى : 1 . «يەنمېن توپلىمى» (بۇ توپلام 8 توم بولۇپ 780 دىن ئارتۇق شېئىرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .) 2 . «شىخۇنىڭ ئون مەنزىرىسى» ، (بۇ توپلامغا ئون تۆت شېئىر كىرگۈزۈلگەن .)
رەسىملىرى : 1 . «يەنلىڭدىياۋ راۋىقى» 2 . «مېيخۇا گۈلى ۋە تومۇچۇق»
萨都拉・本・傲拉齐・本・萨拉布哈、笔名:天锡,号直斋,文学家,画家。生活于:13—14世纪。祖籍:西域。出生于:雁门。
著作:《雁门集》(共八卷,有780余首诗)《西湖十景词》(有十四首诗)
画有:《严陵钓台图》《梅雀》

سارابان ئالىن تۆمۈر ئوغلى تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : سولمى (بۈگۈنكى قاراشەھەر) ، كېيىن جىمسارغا كۆچكەن .
ئەسىرى : «جىن سۇلالىسى تارىخى» نىڭ باش تەھرىرى (تەھرىرلىگەن ۋاقتى : 1343 ؛ تەھرىرلەشكە يەنە غەربىي شىمال ئاز سانلىق مىللەت ئالىملىرىدىن ليەنخۇيشەن قايا ، بويان شىشىڭ ، خەنيۈلۈنتۇ ، تاي بۇقا ، يۈجۈە قاتارلىقلار قاتناشقان) .
沙剌班・本・阿领帖木尔、历史学家。生活于十四世纪,祖籍唆里迷(今焉耆),后迁至北庭一吉木萨尔。
1343年,奉诏担任《金史》编修官,与廉惠山海牙・伯颜师圣・翰玉伦徒・泰不华・余阙等人一起编纂《金史》。

ساقىي (ئىسمى ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .
تەرجىمە ئەسىرى : ئابدۇررەھمان جامىينىڭ «يۈسۈپ ۋە زۇلەيخا» دېگەن ئەسىرى (تەرجىمە قىلىنغان ۋاقتى : 1755 — 1756) .
萨克(笔名),姓名不详,翻译家。生活于18世纪,祖籍不详。

（作著名同的米贾自译年 1765—1755）《合莱祖与甫素玉》：有著译

ساكياقايا (ليەن خۇيشەن قايا) ئارغۇن قايا (ليەن شىشەن) ئوغلى تارىخشۇناس. ياشىغان دەۋرى: 1275 — 1346. يۇرتى: بەشبالىق — جىمسار
ئەسەرلىرى: «لياۋ سۇلالىسى تارىخى» (ۋاڭ يى، شۈي بىڭ، چېن يىزىڭ قاتارلىقلار بىلەن بىرلىكتە يېزىلغان، بۇ ئەسەرنىڭ ئىچىگە 30 شەجەرە، 32 تەزكىرە، 8 رويخەت ۋە 46 تەرجىمىھال كىرگۈزۈلگەن.)
里八失别域西籍祖。年 1346—1275 于活生，家学史历。孙之牙海鲁布，子之宪希廉，牙海山惠廉牙海迦撒名原
（尔萨木吉疆新今）
。卷六十四传列、卷八表、卷二十三志、卷十三纪本：括包撰所。著合撰分曾绎陈、昺徐、沂王与，《史辽》为作著

سەنجەر بىننى ئىبراھىم كاشغەرىي ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: XIX ئەسىر. يۇرتى: قەشقەر
ئەسىرى: «جامىئۇلھېكايات» (مۇشۇ ناملىق ئەسەرنىڭ بىر خىل ۋارىيانتى، ۋاقتى 1839 - يىللىرى)
。尔噶什喀籍祖，纪世 19 于活生。家学文，里噶什喀・英拉布伊・本・尔贾桑
（世问年 1839 体变种一另的名同）《萃荟事故》：有作著

سەئىددىن كاشغەرىي ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: تەخمىنەن 1377 — 1456. يۇرتى: قەشقەر.
ئەسەرلىرى: 1. «مۇنىيەتۇلمۇسەللا ۋە غەنىيەتۇلمۇفتەدا» 2. «كەلىمەئى خوجا بەھائىددىن» 3. «رىسالەئى لەتايىف» 4. «ۋۇجودنامە»
。尔噶什喀籍祖，年 1456—1377 于活生。家学文，尔噶什喀・丁迪赛
《论在存》.4《子册小活笑》.3《丁哈巴・卓和论略》.2《愿祝的场祷体集外郊》.1：有作著

سەئىد مۇختار بۇلاقبەگ تېۋىپ. ياشىغان دەۋرى: XVIII ئەسىر، يۇرتى: قەشقەر
ئەسىرى: «تىببى شىفا»
。尔噶什喀籍祖，纪世 18 于活生。家学医，伯克拉布・尔塔合穆・德依赛
《法疗治》：有作著

سەئىد مۇھەممەد قاشىي ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: 1822 — 1890. يۇرتى: غۇلجا — قاش
ئەسىرى: «شەرھى شىكەستەئى نامە» (يېزىلغان ۋاقتى: 1882)
。什喀—宁伊籍祖，年 1890—1822 于活生。家学文，什喀・德默罕穆・德依赛
（成完年 1822）《行记难苦》诗长：有作著

سەئىد ھۈسەيىنخان بىننى سەئىد مەزھەر قۇتبىددىن شاھ ئەدەبىي لەقىمى: تەجەللىي. ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: 1849 / 1850 — 1930 ~ 1856 — 1925. يۇرتى: قەشقەر — قاغىلىق
ئەسىرى: 1. «بەرقى تەجەللىي ۋە سەبقى مۇجەللىي» 2. «دىۋانى تەجەللىي»
—1850/1849 于活生。家学文，里杰泰名笔，赫夏・丁比特库・尔合孜麦・德依赛・本・汗因赛胡・德依赛
。城叶什喀籍祖，年 1925—1856 或年 1930
《集诗里杰泰》.2《辉光的越超和芒光的耀闪》.1

سەييادىي (ئىسمى، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس). ئەدىب. ياشىغان دەۋرى، يۇرتى مەلۇم ئەمەس.

ئەسىرى : «تاھىر ۋە زۆھرا»

。详不籍祖,详不代年活生。家学文,详不名姓,(名笔) 迪亚赛

《拉赫祖与尔依塔》:有作著

سۇلتان ئەلى تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر ، يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «دەستۇرىلئىلاج»

。车莎籍祖,纪世 17 于活生。家学医,力艾・坦力苏

《全大疗医》:有作著

سۇپۇرگى سانجارىي ئەدەبىي لەقىمى : غەرىبىي . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر ، يۇرتى : خوتەن — گۇما (سانجۇ)

ئەسەرلىرى : 1 . «غەزەللەر» 2 . نەفاھاتۇلئۇنس (تەرجىمە ئەسەر)

。株桑山皮田和籍祖,纪世 19 于活生。家译翻,家学文,毕日艾名笔,里贾桑・戈尔普苏

《集诗》:有作著

《芳芬》:有著译

شاھ مۇھەممەد ئىمىن ىىنى خوجا نىزامۇددىن ئەدەبىي لەقىمى : شاھى ھىجران . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر ، يۇرتى : يەركەن

تەرجىمە ئەسىرى : «شاھنامەئى تۈركىي» 1 - توم

。车莎籍祖,纪世 18 于活生。家译翻,兰吉伊・赫夏名笔,丁木扎尼加和・本・敏伊德默罕穆・赫夏

卷一第《传王列语厥突》:著译

شەرىف ىىنى جەمالىددىن تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1666 — 1758 . يۇرتى : كۇچا

ئەسىرى : «جىنسىيەت ھەققىدە تەلىمات ۋە داۋاسى»

。车库籍祖,年 1758—1666 于活生。家学医,丁勒马贾・本・福日谢

《法方疗治其及病性论》有作著

شوۋجوڭ ئەدىب . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس . يۇرتى : تۇرپان

ئەسىرى : «شۋاڭيۈشەن شېئىرلىرى مۇقەددىمىسى» (بۇ ئەسەر دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن . ۋاڭ يىنىڭ «مۇناجەي توپلىمى» ناملىق ئەسىرىگە كىرگۈزۈلگەن .)

。昌高籍祖,详不代年活生。家学文,中守

见所中《集斋讷木》毅王在,传失)《序诗轩月霜》作著其

شۆئاڭفۇ ئۆزىنىڭ لەقىمى : جيۇگاۋ (خەنزۇچە فامىلىسى ما — 马 بولغاچقا ، كىشىلەر ماڭئاڭفۇ ، ماجيۇگاۋ دەپمۇ چاقىرىدىكەن) . ئەدىب ، مۇزىكانت . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1270 — 1351 . يۇرتى : ئەسلى غەربىي دىيار بولۇپ ، كېيىن ئوتتۇرا تۈزلەڭلىككە كۆچۈپ بارغان .

ئەسىرى : «جيۇگاۋ شېئىرلىرى توپلىمى» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن .)

后,域西本籍祖,1351—1270 于活生。家乐音,家学文,臬九马,夫昂马称人,马姓汉因,臬九号,吾超名,夫昂薛

。原中徒内

(传失)《集诗臬九》:有作著

شىڭ شىمىڭ ئەدىب، پوئتوكچى. ياشىغان دەۋرى: XIII — XIV ئەسىر. يۇرتى: كۇچا، كېيىن جياڭشىنىڭ نەنچاڭغا كۆچۈپ بارغان.

ئەسەرلىرى: 1. «پوئتوكچىلىك ھەققىدە مۇھاكىمە» (8 توم، يېزىلغان ۋاقتى: 1344) 2. «بوتلوكا تېغى توغرىسىدا مۇھاكىمە» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 3. «بوتلوكا تېغىغا ساياھەت» (چىلوي ۋەزنىدە يېزىلغان شېئىر)

。昌南亚江居移后(且车库疆新今)兹龟:籍祖。纪世 13—14 于活生。家法书,家学文,明熙盛

(首一诗律七)《山迦洛陀补游》(传失)《考山迦洛院补》(1344)卷八《考法书》:有作著

شىڭقۇ شەلى ~ سىڭقۇ سەلى تۇتۇڭ تەرجىمان. ياشىغان دەۋرى: تەخمىنەن X ئەسىر. يۇرتى: بەشبالىق — جىمسار

ئەسەرلىرى: 1. «شۈەنزاڭنىڭ تەرجىمىھالى» (خەنزۇچىدىن تەرجىمە) 2. «ئالتۇن يارۇق» (خەنزۇچىدىن تەرجىمە)

。(尔萨木吉今)里八失别籍祖,纪世 10 约于活生。家译翻学文,统都里萨古僧

(文汉自译)《经明光金》.2 (文汉自译)《传奘玄》.1

غەرىب (ئىسمى، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس). ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: 1699/1700 — ؟. يۇرتى: خوتەن

ئەسىرى: «غەزەللەر دىۋانى» (يېزىلغان ۋاقتى: 1757 -- 1758)

。田和籍祖,? —1700/1699 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)甫日艾

(成完年 1758 — 1757)《集诗》:有作著

غەرىب خەستە (ئىسمى، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس). ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: XIX ئەسىر. يۇرتى: خوتەن

ئەسەرلىرى: 1. «ھەمزەنامە» 2. «داستانى مۇھەممەد يەئقۇب بەگ»

。田和籍祖,纪世 19 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)泰斯海甫日艾

《诗长的克伯・柏古阿・德默罕穆于关》.2《书则姆艾》有作著 .1

غەيرەتىي (ئىسمى، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس). ئەدىب. ياشىغان دەۋرى: XVIII — XIX ئەسىر. يۇرتى: يەركەن

ئەسىرى: «مۇخەممەس» (48 كۇبلېت)

。车莎籍祖,纪世 19 18 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)提热海

(首 48 共)《诗行五斯麦哈本》:有作著

قارۇناداس تەرجىمان. ياشىغان دەۋرى: ؟ — 1311. يۇرتى مەلۇم ئەمەس.

تەرجىمە ئەسىرى: «ئەنەتكەك، تۆبۆت سۇترا شاستىرلىرى» (سانسكرىت تىلىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلغان.)

。详不籍祖,年 1311 — ? 于活生。家译翻,思答纳鲁迦

(文尔吾维成译文凡自)《论经香西・天西》:有著译

قاسىم بېگىم (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) تەرجىمان. ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس. يۇرتى مەلۇم

ئەمەس .

تەرجىمە ئەسىرى : «چەھار دەرۋىش» (پارسچىدىن تەرجىمە)

。详不籍祖,详不代年活生。家译翻,克伯·木斯喀

(语斯波自译)《僧钵托个四》:有著译

قاسىمى ئەدىب ، تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — گۇما (كىلىياڭ)

ئەسەرلىرى : 1 . «تەزكىرەئى ئارسلانخان» (سۇتۇق بۇغراخان توغرىسىدىكى داستان) 2 . «غەزەللەر»

。乡阳里克县山皮田和籍祖,纪世 18 于活生。家学史历,家学文,米斯喀

《集诗》.2(诗长的汗拉格布·克图苏于关)《传汗兰斯尔阿》.1 :有作著

قەلەندەر (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1747 — ؟ يۇرتى : ئافغانىس-
تان قۇندۇز — خوتەن

ئەسىرى : «دىۋانى قەلەندەر»

。田和—士都昆汗富阿籍祖,? —1747 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)尔代兰凯

《集诗尔代兰凯》:有作著

قۇتبىدىن شاھ تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1760 — 1866 . يۇرتى : يەركەن — قارغىلىق

ئەسەرلىرى : 1 . «رىسالەئى ئىرشادۇسسالىكىن» 2 . «ساقىينامە» 3 . «سەپەرنامە» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمە-
گەن) 4 . «ھەببىل بەھر» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)

。城叶—车莎籍祖,年 1866—1760 于活生。家学医,赫夏·丁比提库

(传失已)《珠海》.4 .(传失已)《记游周》3《歌的唱时神酒祭》.2《南指徒教导引》.1:有作著

قۇسقۇي ئوزۇقلۇقشۇناس . يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان (ئېنىق يىلى مەلۇم ئەمەس) . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسەرلىرى : «تاماق تەييارلاش دەستۇرى» بىرىنچى تومى ئوزۇقلۇق تاماقلار ۋە ئوزۇقلۇقلارنى ، ئىككىنچى تومى ئوزۇقلۇق خام ئەشيالىرىنى ، ئۈچىنچى تومى ئاشلىق ، سەي - كۆكتات ، مېۋە - چېۋە ۋە ھەرخىل گۆشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .

。详不籍祖,代元于活生。家学养营,慧思忽

水,食肉种各和类蔬,食粮讲卷三第。料原品食讲卷二第。品食养营讲卷一第。卷三共《要正膳饮》:有作著
。等果

قىدىرخان ياركەندى ئەدىب ، مۇزىكاشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن ؟ — 1571 /1572

ئەمگىكى : 1 . «ھەشتار» ناملىق چالغۇ ئەسۋابىنى ئىجاد قىلغان . 2 . «ۋىسال» ناملىق بىر كۈينى ئىجاد قىلغان .

。车莎籍祖,年 1572/1571 --? 约于活生。家乐音,家学文,地坎尔吐·汗尔迪柯

《会曲》曲乐作创《尔塔什艾》器乐明发《集诗里柯》:有作著

كەيلەباقشى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسەرلىرى : 1 . «يۈەنفۇ كۆتۈپخانام» 2 . «ماۋشەن تېغىدا يازغان شېئىرىمنى ئەسلەپ ئوقۇش ھەم ئۇنىڭغا يازغان مۇقەددىمەم» 3 . «شىكى بۇلىقى» 4 . «جۆەنچىڭ شىپائى» 5 . «جىشۇي ئۇستازىمغا بېغىشلىما»

。详不籍祖,纪世四十于活生。家学文,实拔烈凯

。首五等《师宗虚集赠》,《亭清金》,《泉客喜》,《序并诗山茅咏追》,《房山符元》：有作著

كۈن سۈيۈنچ قايا (گۈەن يۈنشى قايا) بىننى كۈنچىق بىننى ئالى قايا ئەدەبىي لەقىمى : سۈەن جەي ، قۇمۇش گۈللۈك تويىن . ئەدىب ، پۈتۈكچى ، سەنئەتكار . ياشىغان دەۋرى : 1286 — 1324 . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار

ئەسەرلىرى :

I . كۈي ۋە شېئىرىي تېكستلەر :

1 . «ئوردا ئالدىدىكى شادلىق» كۈيىگە يېزىلغان تېكست — «نامسىز» 2 . «قوش كۈي» كۈيىگە يېزىلغان تېكست — «ئوردا ئالدىدىكى شادلىق» 3 . «چىلك جاڭدىن باشلاپ» كۈيىگە يېزىلغان تېكست — «مېيخۇا گۈلىگە مەدھىيە»

II . داستانلىرى :

1 . «قۇمۇش گۈللۈك يوتقان» 2 . «ھىجران» 3 . «تاغ ۋە كېمە»

ئاپتورنىڭ داستانلىرى شۈي زەيسى (ئەدەبىي لەقىمى : تيەن جەي) ئەسەرلىرى بىلەن بىرلىكتە «سۈەن ، تيەن داستانلىرى» نامىدا نەشىر قىلىنغان .

III . سەھنە ئەسەرلىرى :

1 . «شىڭجى يۇڭخەن» 2 . «مۇھەببەت خاتىرىسى» 3 . «شىتى لى» (زاجۇي تىياتىرى)

IV . مۇزىكا

1 . «خەييەنچاڭ» 2 . «ئىنىسىنى ئۇزىتىش»

V . ھۆسنخەتلىرى :

1 . «جۇڭجۇ» ناملىق ھۆسنخەت ھازىرغىچە گۇگۇڭ مۇزېيىدا ساقلىنىۋاتىدۇ .

VI . رەسىملىرى :

1 . «لى بەينىڭ ئۆتۈك سېلىشى» 2 . «تاغ جىلغىسىدا كېمىنى ياندۇرۇش» 3 . «يېشىل قارىغاي» 4 . «ساكيامۇنىنىڭ راھەت ـ پاراغەت دۇنياسىدىكى كۆرۈنۈشى» 5 . «كۈسەن راھىبلىرى»

VII نەسرىي ئەسەرلىرى :

1 . «باھاردىكى ئاق قار مۇقەددىمىسى» 2 . «بۈگۈنكى داستانلارنىڭ مۇقەددىمىسى» 3 . «ۋاپادارلىق دەستۇرىنى بىۋاستە چۈشەندۈرۈش ،كە مۇقەددىمە»

庭北域西籍祖。年 1324—1286 于活生。家术艺、家法书、家学文。人道花节、斋酸号，涯海石云小名原，石云贯
。（尔萨木吉疆新今）

：有作著

作其。等《船与山》《别情》《被花芦》文诗府乐；《梅咏・引江清》《欢前殿・调双》《题无・欢前殿》曲散：歌诗．一
《府乐甜酸》为辑合的品作（斋甜号）息再徐与品

《里题戏》剧杂《记恋情》《懒咏记圣》：作剧．二

《弟兄别送》《唱盐海》：乐音．三

。院物博宫故存今迹真《舟中》书手：法书．四

。等《僧兹龟》《观景界世乐极来如》《松青》《图棹返谷山》《亭靴脱白李》：画图．五

等《序经孝解直》《序府乐今》《序雪白春阳》：文散．六

گاۋكۈكۈن ئەدەبىي لەقىمى : يەنجىڭ . ئۆزىنىڭ لەقىمى : فاڭشەن تويىنى . ئەدىب ، رەسسام . ياشىغان دەۋرى : 1248 — 1310 . يۇرتى : ئەسلى غەربىي دىيار بولۇپ ، كېيىن داتۇڭ شەھىرىدە تۇرغان ، ئاندىن كېيىن بېيجىڭ فاڭشەن ناھىيىسىدە ياشىغان .

ئەسەرلىرى :

I . شېئىرلار

ھازىرغىچە ساقلىنىپ كەلگەن «فاڭشەن شېئىرلار توپلىمى» دېگەن شېئىرلار توپلىمى بار . بۇنىڭ ئىچىگە «تەرىقەتخانىغا مۇقەددىمە» ، «ۋۇشىشەن تېغى خاتىرىسى» ، «گۇياڭدىن ئۆتكەندە» ، «شىنخۇادىن ئۆتكەندە» ، «جىڭكۇدىن ئۆتكەندە» ، «دوستۇمغا ئامانەت» ، «يۇياڭ راۋىقى» ، «گۇەن خانىمنىڭ بامبۇك ساتمىسى سۈرىتىگە بېغىشلىما» ، «قەھرىمانلارغا تەقدىم» قاتارلىق شېئىرلار كىرگۈزۈلگەن .

II . رەسىملەر

1 . «يامغۇردىكى تاغ سۈرىتى» 2 . «چىۋىشەن تېغىدا گۈگۈم» 3 . «قىيا تاش ۋە بامبۇك» (قارا سىياھ بىلەن سىزىلغان) (بۇ رەسىملەر بېيجىڭ گۇگۇڭ مۇزېيىدا ۋە تەيبى مۇزېيىدا ساقلانماقتا .)

之京燕居后,同大籍占,域西籍祖。年 1310—1248 于活生。家画,家学文。人道山房号,敬彦字(恭克)恭克高

。(县山房京北今)山房

:有作著

夫关题》《阁阳渔》《友挚寄》《口京过》《化新过》《阳固过》《记山溪五》《铭斋道》有内集,今至世传《集山房》作诗

。首多许等《豪英赠》《图棚竹人

。幅余十等《图石坡竹墨》《图霭暮山秋》《图山雨》有的宫故北台省湾台和院物博宫故京北于藏别分今作画

گۈلجېمىلخان (ئايال) . تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1840 — 1910 . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «شىفائى خاتۇن» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)

。尔噶什喀籍祖,年 1910—1840 于活生。家学医,女,丽米洁丽古

(传失)《册手疗治病女妇》:有作著

لۇمىنشەن (تۆمۈر تۇۋرۇك) بىننى قارۇناداس ئاگرانوم ، مۇزىكانت . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان

ئەسەرلىرى : 1 . «دېھقانچىلىق ۋە پىلىچىلىك ئاساسلىرى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1314 ـ يىللىرى ئەتراپىدا) 2 . «چىڭفۇ» (سەككىز كۇي)

。昌高籍祖,纪世四十于活生。家乐音,家学农,思答纳鲁迦・本・善明鲁

卷八《谱琴》.2 (年 1314 于书成)《要撮桑农》名又)《要撮食衣桑农》.1 :有作著

ليەنچۇڭ ئەدەبىي لەقىمى : گۇڭمەي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIII ئەسىر . يۇرتى : غەربىي يۇرت

ئەسەرلىرى : ئۇنىڭ «ليەن ۋېنجىڭ بەگنىڭ ئەسەرلىرى»ناملىق توپلىمىغا ھەرخىل ئەسەرلىرىدىن 300 دىن ئارتۇقى كىرگۈزۈلگەن .

。域西籍祖,纪世三十于活生。家学文,迈公字,惇廉

。篇多 300 品作类各存保中其,《集公靖文廉》:有作著

مەجلىسىي (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى ، يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «سەيفۇلمۇلۇك ۋە بەدىئۇججەمال»

。详不籍祖,详不代年活生。家学文,详不名姓,(名笔)斯里吉麦

《里玛加吉吾迪拜与子王克吕木里福赛》:有作著

مەھمۇد بىننى ئەھمەد شەيخ ئارىف ئەدەبىي لەقىمى : ئاسىي . تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIX — XX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر — ئاتۇش .

ئەسەرلىرى : 1 . «تارىخنامەئى يەئقۇب بەگ (يېزىلغان ۋاقتى : 1898) . 2 . «زەفەرنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1860)

。什图阿什喀籍祖,纪世 20—19 于活生。家学史历,斯阿名笔,甫日阿赫谢・德麦合艾・本・德默合穆

(成完年 1860)《书旋凯》.2 (成完年 1898)(史克伯・柏古阿》.1 :有作著

مەھمۇد بىننى فازىل چۇراس تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1626 — 1700 . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «سەئىدىيە خانلىقى تارىخىغا دائىر ماتېرىياللار» (يېزىلغان ۋاقتى : (1672 — 1676) 2 . «تارىخى رەشىدىي» داۋامى (يېزىلغان ۋاقتى : 1699) 3 . «رەفىقۇتتالىبىن» (يېزىلغان ۋاقتى : 1696) .

莎籍祖,岁 80—70 年享,来纪世 17 于卒,代年 20 纪世 17 于生。家学史历,思喇楚・利孜法・本・德穆赫麻 。车

之者求恳》.3 (成完年 1699)《编续史德失拉》.2 (成完年 1676--1672)《料资史历国汗德依赛》.1 :有作著 (成完年 1696)《友

مەھمۇد بىننى ھۈسەيىن بىننى مۇھەممەد كاشغەرىي تىلشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1008 — 1105 . يۇرتى : قەشقەر — ئوپال (ئازىق كەنتى)

ئەسەرلىرى : 1 . «كىتابۇ دىۋانى لۇغاتىتتۈرك» 2 . «كىتابۇ جەۋاھىرۇننەھۋ فى لۇغاتىتتۈرك» (بۇ ئەسەر دەۋرىمىزگە يېتىپ كېلەلمىگەن)

。尔帕乌什喀籍祖。家学言语,(里噶什喀・德默罕穆・本・因赛胡・本・德穆赫麻名全)里噶什喀・德穆赫麻

(传失已)《义精法语语厥突》.2《典词大语厥突》.1 :有作著

مەۋلانا رەھىم ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «سىيەر تۈركىي» (پارسچىدىن تەرجىمە) 2 . «مۇھەببەتنامە» (يۈسۈف ۋە زۇلەيخا داستانى)

。详不籍祖,详不代年活生。家译翻,家学文,木伊热・纳兰毛

《哈莱祖与福素尤》,《书情爱》,《厥突亚斯》:有著译

مەۋلانا سەيق ئەللامە ياركەندىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىر ، يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «مۇفەررىھۇلقۇلۇب»

。车莎籍祖,纪世 18 约于活生。家学医,地坎尔叶・麦拉安・菲赛・纳拉毛

《奋兴的灵心》:有作著

مەۋلانا مۇھەممەد ھاكىم بىننى مەۋلانا مۇھەممەد ھاشىم ياركەندىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «كەشفۇلئەسرار» 2 . «زۇبدەتۇلئەنۋار»

莎籍祖,详不代年活生。家学医,地坎尔叶・木西阿・德默罕穆・纳拉毛・本・木克阿・德默罕穆・纳兰毛 。车

《最之辉光》.2《秘奥开揭》.1:有作著

مەۋلانا ھەيدەر ئەدەبىي لەقىمى : سەككاكىي . ياشىغان دەۋرى : XV ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «دىۋانى سەككاكىي»
。详不籍祖,纪世 15—14 于活生。家学文,克卡赛名笔,尔代海·纳拉毛
《集诗克卡赛》:有作著

مەۋلانا يۈسۈف ئەدەبىي لەقىمى : ئەمىرىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV — XV ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس
ئەسەرلىرى : 1 . «دەھنامە» 2 . «بەڭ ۋە چاغىر مۇنازىرىسى»
。详不籍祖,纪世 15—14 于活生。家学文,里米艾名笔,甫苏玉·纳拉毛
《辩争的酒与烟麻》.2《信封十》.1 :有作著

موللا ئابدۇسسەمەد كاشغەرىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس . يۇرتى : قەشقەر
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «مەھبۇبۇلقۇلۇب» (كۆچۈرگەن ۋاقتى : 1857 ـ يىل 21 ـ ماي)
。尔噶什喀籍祖,详不代年活生。家法书,里噶什喀·德麦赛杜布阿·拉毛
(毕抄日 21 月 5 年 1857)《钟所之心》:作著的写抄

موللا ئارىف خوتەنىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1564 — 1655 . يۇرتى : خوتەن
ئەسەرلىرى : 1 . «گۇلدەستەئى ئافىيەت» (پارسچە) 2 . «دەستۇرىلئىلاج» (ئۇيغۇرچە) 3 . «مۇجەررىباتى ئارىف» (پارسچە) 4 . «ئەسرارۇلنەبزى ۋەلبەۋلى ۋەلبىراز» (ئەرەبچە) 5 . «مۇئالىجاتىل فۇقرائى ۋە ئەھلى سەھرايى» (پارسچە) 6 . «رىسالەئى فەسەد ۋەھجامەت» (پارسچە)
。田和贯籍,年 1655—1564 于活生。家学医,尼田和·甫日阿 ·拉毛
文斯波用)《方偏床临甫日阿》.3 (文尔吾维)《全大疗医》.2 (写文斯波用)《束花上献康健为》.1 :有作著
血败论》.6 (写文斯波用)(法疗治民牧农和民贫论》.5 (写文伯拉阿用)《力乏弱虚及便小大,秘奥的液血》.4 (写
(写文斯波用)《血抽和症

موللا ئەلەم شەھيارىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ — شايار
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «گۇل ۋە بۇلبۇل» (سالاھىينىڭ ئەسىرى) (كۆچۈرگەن ۋاقتى : 1740)
。雅沙—苏克阿籍祖,纪世 18 约于活生。家法书,里雅沙·姆兰艾·拉毛
(毕抄年 1740)《鸟灵百与儿花》:作著写抄

موللا ئەلى بىننى ئىمىن ئەدەبىي لەقىمى : قۇشچى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1835 — 1902 . يۇرتى : ئاقسۇ — شايار
ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى ئەلى» 2 . «بازنامە»
。雅沙·苏克阿籍祖,年 1902—1835 于活生。家学文,奇什库名笔,敏伊·本·力艾·拉毛
《书猎狩》.2《集诗力艾》.1 :有作著

موللا ئەھمەد تەبەتىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1150 ـ يىللار . يۇرتى : قەشقەر
ئەسىرى : «تارىخىي ھۆكەما»
。尔噶什喀籍祖,右左年 1150 约于活生。家学医,提拜太·德麦合艾·拉毛
《传生医》:有作著

موللا ئەيد بىننى موللا غەرىب تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى ۋە يۇرتى مەلۇم ئەمەس .
ئەسىرى : «جامىئۇلھېكمەت»
。详不籍祖,详不代年活生。家学医,毕日艾・拉毛・本・德伊艾・拉毛
《全大疗医》:有作著

موللا ئەيساخان بىننى موللا تاشمۇھەممەد كاشغەرىي يۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «كىتابۇلغەزات دەرمۇلكى چىن» (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1889 — 1890)
。尔噶什喀籍祖,纪世 19 于活生。家法书,里噶什喀・德默罕穆・什塔・拉毛・本・汉萨艾・拉毛
(写抄年 1890—1889 元公,年 1307 历回)《战圣的奉》:有作著写抄

موللا باقى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1842 — 1917 . يۇرتى : كۇچا
ئەسىرى : «غەزەللەر»
。车库籍祖,年 1917—1842 于活生。家学文,克巴・拉毛
《集诗》:有作著

موللا بىلال بىننى موللا يۇسۇف ئەدەبىي لەقىمى : نازىمىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1823/ 1824 — 1899/ 1900 . يۇرتى : غۇلجا
ئەسەرلىرى : 1 . «غەزەلىيات» (يېزىلغان ۋاقتى : 1851) 2 . «كىتابۇلغەزات دەرمۇلكى چىن (يېزىلغان ۋاقتى : 1876) 3 . «چاڭموزا يۇسۇفخان» (يېزىلغان ۋاقتى : 1881) 4 . «نۇزۇگۇم» (يېزىلغان ۋاقتى : 1882)
。宁伊籍祖,年 1900/1899 — 1824/1823 约于活生。家学文,米兹纳名笔,福素玉・拉毛・本・里拉毕・拉毛
(成完年 1881)《汗甫苏玉子帽长》.3(成完年 1876)《成圣的奉》.2(成完年 1851)《集诗》.1 :有作著
(成完年 1882)《穆古祖纳》.4

موللا توختى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XIX ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ
ئەسىرى : «ئەرزىيەت» (غەزەللەر توپلىمى)
。苏克阿籍祖,纪世 19 约于活生。家学文,提合托・拉毛
《苦诉》集诗:有作著

موللا توختىنىياز بىننى مۇھەممەد تۆمۈر تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : يەركەن
ئەسىرى : «ھېكاياتى ھۈرلىقا»
。车莎籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家译翻,尔木铁・德默罕穆・拉毛・本・孜亚尼・提合托・拉毛
《事故的喀丽尔吾》:著译

موللا سابىر بىننى ئابدۇلقادىر ئەدەبىي لەقىمى : ناقىس . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1843 — 1922 . يۇرتى : قەشقەر — يېڭىسار
ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى ناقىس» 2 . «بەيس ھېكمىبەگ» 3 . «مەۋجۇدۇلقۇلۇب» 4 . «نەسىھەتنامە» 5 . «گۇلزارى بىنىش» 6 . «قۇتلۇقنامە»
。沙吉英—什喀籍祖,年 1922 — 1843 约于活生。家学文,斯克纳名笔,尔迪喀都布阿・本・尔毕萨・拉毛
.6《园花的棘荆无》.5《书诫告》.4《有所之心》.3《克伯本奇阿斯伊白》.2《集诗斯克纳》.1 :有作著

《书福祝》

موللا سالىھ ئەدەبىي لەقىمى : سالىھىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1742/ 1743 — ؟ . يۇرتى : خوتەن — قارىقاش
ئەسىرى : «غەزەللەر»

。玉墨田和籍祖,(? —1743/1742) 于活生。家学文,合力萨名笔,合力萨・拉毛
《集诗》:有作著

موللا سالىھ كاتىپ پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر ، يۇرتى : قەشقەر — يېڭىسار
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «ئاسارى ئىمامىيە» (كەلىلە ۋە دەمنە) ، (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1825)

。沙吉英—什喀籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家法书,布提喀・合力萨・拉毛
(抄年 1825)《乃木笛与莱里卡》:作著写抄

موللا سەلىم بىننى موللا ئابۇلئەلىم ئاقسۇۋى پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر ، يۇرتى : ئاقسۇ
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «زۇبدەتۇلمەسائىل مىن خۇلاسەتۇررەسائىل» (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1672 / 1673)

。苏克阿籍祖,纪世 17 于活生。家法书,伊苏克阿・木力艾杜布阿・木力赛・拉毛
(写抄年 1673 - 1672)《题问的出选中构结章文从》:作著写抄

موللا سەئدۇللا ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1840 — 1913 . يۇرتى : قەشقەر — يېڭىسار
ئەسىرى : «دىۋانى موللا سەئدۇللا»

。沙吉英什喀籍祖,年 1913 — 1840 于活生。家学文,拉杜萨・拉毛
《集诗拉杜萨・拉毛》:有作著

موللا سۇلتان بىننى موللا قوزى پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر ، يۇرتى : خوتەن — قارىقاش
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «تەرجىمەئى شاھنامە» (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1837 / 1838)

。玉墨田和籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家法书,孜阔・拉毛・本・坦力苏・拉毛
(写抄年 1838/1837)《本译传王列语厥突》:作著写抄

موللا سىدىق تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى ۋە يۇرتى مەلۇم ئەمەس .
تەرجىمە قىلغان ئەسىرى : «تەرجىمەئى روۋزەتۇلۋائىزىن»

。详不籍祖,详不代年活生。家译翻,克迪斯・拉毛
《园花者教说》:著译

موللا سىدىق ياركەندىي ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن XIX ئەسىرنىڭ باشلىرىغىچە . يۇرتى : يەركەن
ئەسەرلىرى : «نەسرى مىرزا مۇھەممەد ھۇسەيىن بەگ ~ نەسرى خەمسە» (ئەلىشىر نەۋائىينىڭ «خەمسە» سىنىڭ نەسرلەشتۈرۈلگەن نۇسخىسى ، ۋاقتى : 1813 - يىل)
تەرجىمە ئەسىرى : «چەھار دەرۋىش» (خىسراۋ دېھلەۋىينىڭ شۇ ناملىق ئەسىرىنىڭ ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇلغان نۇسخىسى)

。车莎籍祖,初纪世 19 末纪世 18 约于活生。家译翻,家学文,地坎尔叶・克迪斯・拉毛

《克伯音赛胡·德默罕穆·扎尔米·尔斯乃》的体文散为写改《诗卷五》的依瓦纳将：有作著
(本译尔吾维的品作名同维里德·佬斯霍)《僧钵托个四》：有著译

موللا شاكىر بىننى موللا تاھىر كارۋك ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1805 — 1870 . يۇرتى : ئاقسۇ — ئۇچتۇرپان
ئەسىرى : «زەفەرنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1866)
。什乌苏克阿籍祖,年 1870 — 1805 约于活生。家学文,克鲁卡·尔伊塔·拉毛·本·尔克夏·拉毛
(成完年 1866)《书旋凯》：有作著

موللا فازىل خامۇش ئاخۇن ياركەندىي تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن
تەرجىمە ئەسىرى : «شاھنامەئى تۈركىي» 2 ـ توم . (تەرجىمە قىلىنغان ۋاقتى : 1780)
。车莎籍祖,纪世 18 于活生,家译翻,洪阿斯木哈·里孜帕拉毛
(成完年 1780) 卷二第《本译语厥突传王列》：有作著

موللا فەخرىددىن ئىمام بىننى موللا مۇھەممەد يۇسۇف پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : غۇلجا
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «ئاسارى ئىمامىيە» (كەلىلە ۋەدەمنە) ، (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1877)
。宁伊籍祖,纪世 19 于活生。家法书,甫苏玉·德默罕穆·拉毛·木麻伊·丁尔合法·拉毛
(写抄年 1877)《乃木笛与莱里卡》：品作写抄

موللا قۇتلۇق تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس ، يۇرتى : قەشقەر
ئەسىرى «ئارسلانخان تارىخى»
。什喀籍祖,详不代年活生。家学史历,克鲁提库·拉毛
《记传汗兰斯尔阿》：有作著

موللا قۇربان ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — چىرا (گۇلاخما)
ئەسىرى : 1 . «داستانى ئىمامى جەئفەرىي سادىق» (يېزىلغان ۋاقتى : 1870/1871) 2 . «مەسنەۋى ۋە مۇخەممەس-لەر» (يېزىلغان ۋاقتى : 1854)
。乡玛舍拉固勒策田和籍祖,纪世 19 于活生。家学文,班尔库·拉毛
完年 1854)《集诗行五与诗行双》. 2 (成完年 1871 — 1870)《克迪沙·尔法贾·木麻依》诗长 .1 ：有作著
(成

موللا مەھمۇد قارى بىننى موللا مۇھەممەد شەمسىددىن ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1862 — 1910 . يۇرتى : خوتەن
ئەسىرى : «دىۋانى قارى»
。田和籍祖,年 1910 — 1862 约于活生。家学文,丁斯木谢·德默罕穆·拉毛·本·日喀·德木合麦·拉毛
《集诗日喀》：有作著

موللا مۇسا سايرامىي ئەيسا خوجا ئوغلى تارىخشۇناس ، ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1836 — 1917 . يۇرتى : ئاقسۇ — باي (سايرام)

ئەسەرلىرى : 1 . «تەزكىرە تۇلئەۋلىيا» (يېزىلغان ۋاقتى : 1885) 2 . «دەربەيانى ئەسھا بۇلكەئف» (يېزىلغان ۋاقتى : 1898) 3 . «تارىخى ئەمىنىيە (يېزىلغان ۋاقتى : 1903/ 1904) 4 . «قەسىدەئى سىددىق» (يېزىلغان ۋاقتى : 1903) 5 . «غەزەلىيات» (يېزىلغان ۋاقتى : 1907) 6 . «تارىخى ھەمىدىيە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1908) 7 . «سەلامنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1916) 8 . «دىۋانى مەسنەۋى» 9 . «تەزكىرەئى خوجا ئافاق» 10 . «فەرھاد ۋە شىرىن»

。城拜—苏克阿籍祖,年 1917—1836 于活生。家学文,家学史历,卓和・萨艾・本・米拉赛・萨穆・拉毛
年 1904—1903)《史宁安》.3(成完年 1898)《传夫凯里布哈斯艾》.2(成完年 1885)《传人圣》.1 :有作著
1916)《集信书》.7(成完年 1908)《史德米伊》.6(成完年 1907)《集诗》.5(成完年 1903)《词颂克迪斯》.4(成完
《琳希与德哈尔帕》.10《传卓和克帕阿》.9《集诗事叙》.8(成完年

موللا مۇھەممەد ئابدۇلئەلىم بىننى ئاخۇن ئارزۇ مۇھەممەد ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : لۈكچۈن ~ ئېرەن قابۇرغا

ئەسىرى : «ئىسلامنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1767/ 1768)

。沁克鲁善鄯籍祖,纪世 18 于活生。家学文,德默罕穆・祖尔阿・洪阿・本・木力艾杜布阿・德默罕穆・拉毛
(世问年 1879—1878 之公,年 1180 历回)《书兰斯伊》:有作著

موللا مۇھەممەد بىننى سەئىد نىياز تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1843 — 1931 . يۇرتى : لۈكچۈن

تەرجىمە ئەسىرى : «مەلۇماتى ئافاق» (ئوبۇلھەسەن هاراۋىينىڭ پارسچە شۇ ناملىق ئەسىرىنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى)

。沁克鲁善鄯籍祖,年 1931—1843 于活生。家译翻,孜亚尼・德伊赛・德默罕穆・拉毛
(本译语尔吾维之作著语斯波名同维拉合・山艾力布艾)《略史克帕阿》:著译

موللا مۇھەممەد بىننى ھەسەن مۇتىۋەللى ئاخۇنۇم تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ

ئەسىرى : «ئەجايىبۇلمەخلۇقات» (بۇ ئەسەرنى 1835 ـ يىلى ئاقسۇدا مىرزا ئەھمەد ۋاڭ نامىغا ئاتاپ تەرجىمە قىلغان .)

。苏克阿籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家译翻,木诺洪阿・力外提穆・山艾・本・德默罕穆・拉毛
(出译命之王德麦哈艾・扎尔米奉苏克阿在年 1835)《物怪》:著译

موللا مۇھەممەد تۆمۈر بىننى ئۆمەر نۇر بىننى موللا توختىنىياز قۇمۇلى پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX — XX ئەسىر .

كۆچۈرگەن ئەسەرلىرى : 1 . «تارىخى ئەمىنىيە» (ۋاقتى : 1910) 2 . «ھېكاياتى ھۆرلىقا» 3 . «دۇررۇننەجات»

20—19 于活生。家法书,里木库・孜亚尼提合托・拉毛・本・尔努・尔麦吾・本・尔木铁・德默罕穆・拉毛
。密哈籍祖,纪世
《宝珠世济》.3《事故的喀丽尔吾》.2(写抄年 1910)《史宁安》.1 :作著写抄

موللا مۇھەممەد تۆمۈر ياركەندىي ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVII — XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

تەرجىمە ئەسىرى : 1 . «ئاسارى ئىمامىيە» («كەلىلە ۋەدەمنە»نىڭ تەرجىمىسى) 2 . «يۇسۇف ۋە زۇلەيخا» (پارسچىدىن تەرجىمە) 3 . «ئەخلاقۇلمۇھسىنىن» (پارسچىدىن تەرجىمە)

。车莎籍祖,纪世 18—17 于活生。家译翻。家学文,地坎尔叶・尔木铁・德默罕穆・拉毛

译)《哈莱祖与甫苏玉》.2（文斯波自译）《乃木笛与莱里卡—作著的克伯・木克艾・目玛伊给献》.1 ：著译
（文斯波自译）《德道之人善》.3（文斯波自

مولla مۇھەممەد سادىق كاشغەرىي ئەدەبىي لەقىمى : سادىقىي . تارىخشۇناس ، ئەخلاقشۇناس ، ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : 1725/ 1726 — 1849 . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «تەزكىرەئى ئەزىزان» (يېزىلغان ۋاقتى : 1768/ 1769) 2 . «تەزكىرەئى خاجەگان» 3 . «تەزكىرەئى ئەسھا بۇلكەئف» 4 . «زۇبدەتۇلمەسائىل ۋە ئەقائىد» (يېزىلغان ۋاقتى : 1840 ~ 1844) . 5 . «تارىخى ئىسكەندەرىيە ۋە تاجنامەئى شاھى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1843 — 1846) 6 . «تارىخى رەشىدىي» (پارسچىدىن تەرجىمە قىلىنغان ۋاقتى : 1840 — 1848) 7 . «ئادابۇسسالھىن» 8 . «قۇرئان تەفسىرى» 9 . «قىياپەتۇلبەشەر» 10 . «رىسالەئى كەسىبدار» 11 . «غەزەل ۋە مەسنەۋىلەر»

—1726/1725 于活生。家译翻，家学文，家学理论，家学史历，克迪萨名笔，里噶什喀・克迪沙・德默罕穆・拉毛
。尔噶什喀籍祖，年 1849

《编选则规与题问》.4《传夫凯里布哈斯艾》.3《传卓和》.2（成完年 1769 — 1768）《传人贵》.1 ：有作著
人好》.7（文斯波自译年 1844 — 1840）《史德失拉》.6《耀荣的王帝与史尔德坎斯》.5《成完年 1844 — 1840）
《集诗》.11《册手匠工》.10《类诸谱脸》.9《释解经兰古》.8《仪礼的

مولla مۇھەممەد نىيازىي ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر — يېڭىسار (قوناساق)

تەرجىمە ئەسىرى : «داستانى مەنسۇر» (پارسچىدىن تەرجىمە ، ۋاقتى : 1855)

。村克萨纳库沙吉英—什喀籍祖。纪世 19 于活生。家译翻，家学文，孜亚尼・德默罕穆・拉毛
（文斯波自译年 1855）《诗长尔苏曼》：有著译

مولla مىرسالىھ كاشغەرىي يۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس ، يۇرتى : قەشقەر

كۆچۈرگەن ئەسىرى : يازغۇچىسى تېخى مەلۇم بولمىغان «قەشقەر تارىخى» («چىڭگىزنامە» نامىدا ئېلان قىلىنغان)

。尔噶什喀籍祖，详不代年活生。家法书，里噶什喀・里萨尔米・拉毛
。（版出名书的《书汗思吉成》以疆新在书此）书一《史尔噶什喀》的者作名佚写抄：作著写抄

مولla نىياز خوتەنىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1777 / 1778 — ؟ . يۇرتى : خوتەن — چىرىيە

ئەسىرى : 1 . « «تەزكىرەئى تۆرت ئىمام زەبىھۇللا» (نەسىردىن نەزمىيلەشتۈرۈلگەن ، ۋاقتى : 1797/ 1798) 2 . «ئەرزنامە» 3 . «غەزەللەر»

。勒策田和籍祖？—年 1778/1777 于活生。家学文，尼田和・孜亚尼・拉毛
《集诗》.3《集状诉》.2（体文韵成写改体文散将年 1798 — 1797）《传目玛伊四》.1 ：有作著

مولla ھاجى تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «تەزكىرەئى بۇغراخان» (يېزىلغان ۋاقتى : 1829/ 1830)

。尔噶什喀籍祖，纪世 19—18 于活生。家学史历，吉阿・拉毛
（成完年 1830—1829）《传汗拉格布》：有作著

موللا ھەيدەر ئەدەبىي لەقىمى : مىسكىن . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن
ئەسىرى : 1 . «رەۋزەتۇشىشۇھەدا» (داستان ، يېزىلغان ۋاقتى : 1790) 2 . «غەزەللەر» 3 . «مەلىكە كىتابى ؟»
。田和籍祖,纪世 18 于活生。家译翻,家学文,肯斯米名笔,尔代海・拉毛
《？书之主公》.3（成完年 1790）《集诗》.2《园花的者难殉》诗长 .1 ：有作著

موللا ئىبراھىم ئەدەبىي لەقىمى : تاشلان . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ — ئۇچتۇرپان
ئەسىرى : «سىلسىلەتۇززەھەب»
。什乌苏克阿籍祖,纪世 19 于活生,家学文,兰什塔名笔,音拉布伊・拉毛
《条链金》：有作著

موللا ئىسمەتۇللا بىننى نېمەتۇللا ئەدەبىي لەقىمى : مۇجىزىي . تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن
ئەسىرى : «تەۋارىخى مۇسىقىيۇن» (يېزىلغان ۋاقتى : 1854/ 1855)
。田和籍祖,纪世 19 于活生。家学史历,孜吉穆名笔,拉吐买尼・本・拉吐买斯伊・拉毛
（成完年 1855—1854）《传师乐》：作著

موللا ئىلمۇددىن بىننى موللا مۇھەممەد كاشغەرىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
كۆچۈرگەن ئەسىرى : نەۋايىنىڭ «خەمسە»سى ، (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1830 — 1831)
。尔噶什喀籍祖,纪世 19—18 于活生。家法书,里噶什喀・德默罕穆・拉毛・本・丁木利伊・拉毛
（写抄年 1831—1830）《诗卷五》的依瓦纳 ：作著写抄

موللا يۇنۇس بىننى موللا يۇسۇف ياركەندىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : يەركەن
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «مۇھەببەتنامە» (بۇ ئەسەر موللا رەھىم تەرىپىدىن ئابدۇررەھمان جامىينىڭ «يۇسۇف ۋە زۇلەيخا» دېگەن ئەسىرىگە تەقلىد قىلىنىپ يېزىلغان . ۋاقتى : 1807)
。车莎籍祖,纪世 19—18 于活生。家法书,迪坎尔叶・甫素玉拉毛・本・斯努玉・拉毛
（作创再《哈莱祖与福素尤》作著的米贾・满哈热杜布阿椐根年 1807 于《书情爱》：有作著写抄

موللا يۇسۇف ياركەندىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن
ئەسىرى : «تەرىقۇلئىلاج»
。车莎籍祖,纪世 18 约于活生。家学医,地坎尔叶・甫素玉・拉毛
《法方疗治》：有作著

مۇھەممەد ئەبۇ سەلاھىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVII — XVIII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى سالاھىي» 2 . «گۈل ۋە بۇلبۇل»
。尔噶什喀籍祖,纪世 18—17 于活生。家学文,依拉萨・布艾・德默罕穆
《灵百与儿花》.2《集诗依拉萨》.1 ：有作著

مۇھەممەد ئەلەم تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIX — XX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «تارىخى كاشغەر — تەزكىرەئى ھاجى پادىشاھ راشىدىن خان ۋە يەئقۇب بەگ» (يېزىلغان ۋاقتى : 1894)

穆罕默德・艾兰姆，历史学家。生活于19—20世纪，祖籍和田。

著作有：《喀什噶尔史—哈吉国王热西汗与阿古柏伯克传》(回历1311年，公元1894年完成)

مۇھەممەد ئەمىن بىننى خوجامقۇلى ئەدەبىي لەقىمى : ھىرقەتىي ، گۇمنام . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1634 — 1724 . يۇرتى : قەشقەر — تازغۇن

ئەسەرلىرى : 1 . «مۇھەببەتنامە ۋە مېھنەتكام» (يېزىلغان ۋاقتى : 1670) 2 . «غەزەللەر دىۋانى»

穆罕默德・伊明・本・和卓姆库力，笔名赫尔克提，古穆纳木，文学家。生活于约1634—1724年，祖籍喀什—塔孜洪乡人。

1.《劳动与爱情》(1670年完成) 2.《诗集》

مۇھەممەد بىننى ئابدۇللا ئەدەبىي لەقىمى : خەراباتى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1638 — 1730 . يۇرتى : ئاقسۇ — چوغتال

ئەسەرلىرى : 1 . «نەسىھەتنامە» 2 . «كۇللىيات مەسنەۋى خەراباتى»

穆罕默德・本・阿布杜拉，笔名哈拉巴提，文学家。生活于1638—1730年，祖籍阿克苏乔赫塔勒村。

著作有：1.《劝戒书》2.《哈拉巴提玛斯纳维双行诗全集》

مۇھەممەد بىننى ئابدۇللاخان مەخدۇم تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ

تەرجىمە ئەسىرى : «ئەلىف لەيلى ۋە لەيلە — مىڭبىر كېچە» (ئەرەبچىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە)

穆罕默德・本・阿布杜拉汗・马合杜木，翻译家。生活于18世纪，祖籍阿克苏。

译著：《一千零一夜》(由阿拉伯文译成维吾尔文)

مۇھەممەد بىننى رەشىد بىننى ئەلى كاشغەرىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : ؟—1083 .

ئەسەرلىرى دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن .

穆罕默德・本・热西德・本・艾力・喀什噶里，医学家。生活于？—1083年，祖籍喀什噶尔。

著作失传。

مۇھەممەد تۆمۈر قارىقاشىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — قارىقاش

ئەسىرى : «تەزكىرەتۇررەشاد» (يېزىلغان ۋاقتى : 1893)

穆罕默德・铁木尔・喀拉卡西，文学家。生活于18—19世纪，祖籍和田—墨玉。

著作有：《正统传》(1893年完成)

مۇھەممەد دۆلەت بىننى خوجەيار شەھيارىي ئەدەبىي لەقىمى : غەرىب . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس . يۇرتى : ئاقسۇ — شايار

ئەسىرى : «ئىشتىياقنامە»

穆罕默德・多来提・本・和卓亚尔・沙雅里，笔名艾里甫，文学家。生活年代不详，祖籍阿克苏—沙雅。

著作有：《强烈的愿望》

مۇھەممەد رەسۇل ئەدەبىي لەقىمى : شەۋقىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1853 — ؟ . يۇرتى : خوتەن — گۇما

ئەسىرى : «دىۋانى شەۋقىي»

。山皮—田和籍祖,？—年 1853 于活生。家学文,克吾谢名笔,力苏如・德默罕穆

《集诗克吾谢》:有作著

مۇھەممەد رەھىم ئەدەبىي لەقىمى : مىسكىن . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى ۋە يۇرتى تېخى مەلۇم ئەمەس .

تەرجىمە ئەسىرى : «مەئارىجۇننەبۇۋۋە»

。详不籍祖,详不代年活生。家译翻,肯斯米名笔,木依热・德默罕穆

《记天登人圣》:有著译

مۇھەممەد رەھىم بىننى شاھ بوۋا تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1856—؟ . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «مەنبەئى قۇۋۋىيە» (ئۇيغۇرچە)

。田和籍祖,年 1856—? 于活生。家学医,瓦布・赫夏・本・木依热・德默罕穆

(文尔吾维)《源来的量能》:有作著

مۇھەممەد سادىق بىننى مۇھەممەد سالىھ كاشغەرىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

كۆچۈرگەن ئەسىرى : «نەۋايى تەرمە دىۋانى»

。尔噶什喀籍祖,纪世 19—18 于活生。家法书,里噶什喀・合力萨・德默罕穆・本・克迪沙・德默罕穆

《编摘集诗依瓦纳》:有作著写抄

مۇھەممەد سادىق يېڭىسارىي تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر — يېڭىسار

تەرجىمە ئەسىرى : «تەرجىمەئى مەجۇئەتولمۇھەققەقىن» (تەرجىمە قىلىنغان ۋاقتى : 1696/ 1697)

。沙吉英籍祖,纪世 17 于活生。家译翻,里沙吉英・克迪沙・德默罕穆

(年 1697—1696 间时译翻)《者理真求探》:有著译

مۇھەممەد سالىھ ياركەندىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «ئەشئارى دەرنەئت ھەزرەتى خان خوجام پادىشاھ»

。车莎籍祖,纪世 19 于活生。家学文,地坎尔叶・合力萨・德默罕穆

《王国卓和汗的贵尊颂赞》:有作著

مۇھەممەد سائىم بىننى سوفى ئاللا يارى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «بەھرۇلئەنساب»

。尔噶什喀籍祖,纪世 19 于活生。家学文,里亚拉安・皮苏・本・木依萨・德默罕穆

《海之系谱》:有作著

مۇھەممەد سىدىق ئەدەبىي لەقىمى : زەلىلىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1676/ 1680—1743/ 1745

يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى زەلىلىي» 2 . «سەپەرنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1718/ 1719) 3 . «تەزكىرەئى خوجا

مۇھەممەد شەرىف بۇزۇرگۋار «(يېزىلغان ۋاقتى : 1742/ 1743 —1744/ 1745) 4 . «تەزكىرەئى چىھلتەن»

。车莎籍祖,年 1745/1743—1680/1676 约于活生。家学文,里黎翟名笔,克迪斯・德默罕穆

《传甫日谢・德默罕穆卓和的名著》.3（成完年 1719—1718)《书游周》.2《集诗里黎翟》.1 :有作著

(年 1745/1744—1743/1742)

مۇھەممەد سىدىق ئەدەبىي لەقىمى : رەشىدىي . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : 1710 — ؟ . يۇرتى : خوتەن

ئەسەرلىرى : 1 . «سىدىق نامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1786/ 1787) 2 . «تەزكىرەتۇلئەۋلىيا»

。田和籍祖,? —1710 于活生。家译翻,家学文,迪西热名笔,克迪斯・德默罕穆

《传人圣》.2（成完年 1787—1786)《书克迪斯》.1 :有作著

مۇھەممەد نىياز بىننى ئابدۇلغەفۇربەگ ئەدەبىي لەقىمى : نىيازىي . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : ؟— 1853/ 1854 . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «ئەمىر ئەبامۇسلىم» (پارسچىدىن نەزمىي تەرجىمە ، ۋاقتى : 1791/ 1792) 2 . «تارىخى رەشىدىي» (پارسچىدىن تەرجىمە) 3 . «قىسسەسۇلغەرايىب» 4 . «مۇناقىبۇتتاھىرىن» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 5 . «رەبىئۇلمەساكىن» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 6 . «ئەربەئىن» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)

籍祖,年 1854/1853—? 于活生。家译翻,家学文,孜亚尼名笔,克别・尔甫吾杜布阿・本・孜亚尼・德默罕穆

。车莎

(文斯波自译)《史德失拉》.2 文斯波自译体文韵用年 1792—1791《林斯穆・布艾・尔米艾》.1 :有作著

(传失)《十四第》.6（传失)《天春的人穷》.5（传失)《干才的人洁请》.4《录闻奇》.3

مۇھەممەد ئىۋەز بىننى مەۋلانا سەدىددىن قاراقاشىي تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — قارىقاش

ئەسەرلىرى : 1 . «مەخدۇمى ئەئزەم» 2 . «مەجمۇئەتۇلئەھكام» (بۇ ئەسەر خوتەنلىك چورۇق خوجا ناملىق پۈتۈكچى تەرىپىدىن مىلادىيە 1819/ 1820 ـ يىلى كۆچۈرۈلگەن)

。玉墨—田和籍祖,纪世 18 于活生,家学史历,西卡拉喀・丁日德赛・约兰毛・本・孜瓦伊・德默罕穆

和・克茹楚家法书田和由年 1820—1819 元公,年 1241 历回)《集决裁).2《传姆赞艾・姆杜合麦》.1 :有作著

(写抄卓

مۇھەممەد ئىبراھىم ئەدەبىي لەقىمى : گەدا . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

تەرجىمە ئەسىرى : «تەزكىرەئى بۇغراخان» (پارسچىدىن تەرجىمە ، ۋاقتى : 1769/ 1770)

。车莎籍祖,纪世 18 于活生。家译翻,达戈名笔,英拉布伊・德默罕穆

(文斯波自译年 1770—1769)《传汗拉格布》:有著译

مىرخالىددىن بىننى مەۋلانا قازى شاھ كىچىك ياركەندىي تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «ھىدايەتنامە» (ئافاق خوجا تەزكىرىسى ، پارسچە)

莎籍祖,纪世 18 于活生。家学史历,地坎尔叶・克奇柯・赫夏・孜喀・纳拉毛・本・布提卡・丁力哈・尔米

。车

(写文斯波用传卓和克帕阿)《路正引指》:有作著

مىرزا مۇھەممەد ھەيدەر كورەگان بىننى مىرزامۇھەممەد ھۈسەيىن ئەدەبىي لەقىمى : ئاياز . ئەدىب ، تارىخشۇ-
ناس . ياشىغان دەۋرى : 1499 — 1551 . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «تارىخى رەشىدىي» (پارسچە ، يېزىلغان ۋاقتى : 1541/ 1542) . 2 . «جەھاننامە» (يېزىلغان
ۋاقتى : 1532/ 1533) . 3 . «مەھمۇدنامە»

生。家学文。家学史历,兹亚阿名笔,音赛胡・德默罕穆・扎尔米・本・干列古・儿达海・德默罕穆・扎尔米
。车莎籍祖,年 1551—1499 于活

提木合麦》.3(成完年 1533—1532)《记事世》.2(成完文斯波用年 1542—1541)《史德失拉》.1 :有作著
《书

مىرفازىل بىننى موللا كىچىك ئەدەبىي لەقىمى : ساقىي . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : 1653 — ؟ .
يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «تارىخى خاۋەندىشاھ» (پارسچە «رەۋزەتۇسسەفا»نىڭ تەرجىمىسى) 2 . «لەيلا ۋە مەجنۇن»
(يېزىلغان ۋاقتى : 1705/ 1706)

。车莎籍祖。? —1653 于活生。家译翻,家学文,克萨名笔,克奇柯拉毛・本・里孜法尔米

(成完年 1706—1705)《侬吉麦与丽莱》.2(本译的法萨吐则吾热文斯波)《史赫夏・达完哈》.1 :有作著

مىرھەسەن ئەدەبىي لەقىمى : سەدايى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1757/ 1758— ؟ يۇرتى :قەشقەر —
بۇلاقبېشى

ئەسىرى : «دىۋانى سەدايى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1806/ 1807)

。尔噶什喀籍祖,? —1758/1757 于活生。家学文,伊达萨名笔,山艾・尔米

(成完年 1807—1806)《集诗伊达萨》:有作著

ناسىرىددىن بىننى بۇرھانىددىن ئەدەبىي لەقىمى : رابغۇزى . ياشىغان دەۋرى : XIV — XIII ئەسىر . يۇرتى : رەبات
ئوغۇز

ئەسىرى : «قىسەسۇلئەنبىيا»

。兹胡特巴拉贯籍,纪世 14—13 于活生。家学文,兹胡・勃拉名笔,丁尼罕尔布・本・丁日斯纳

《传知先》:有作著

نەۋبەتىي (ئىسمى ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1690 — 1750 . يۇرتى :
خوتەن

ئەسىرى : «دىۋانى نەۋبەتىي»

。田和籍祖,年 1750—1690 约于活生。家学文,详不名姓,(名笔)提比诺

《集诗提比诺》:有作著

نۇرۇز ئاخۇن ئەدەبىي لەقىمى : زىيائى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «ۋامۇق ۋە ئۇزرا» 2 . «مەسئۇد ۋە دىلارا» 3 . «چەھار دەرۋىش» (ئابدۇرەھىم نىزارىي بىلەن
بىرلىكتە يېزىلغان) 4 . «مۇھزىنئۇلئاشىقىن» (يېزىلغان ۋاقتى : 1843) 5 . «مۇشۇك ۋە چاشقان» 6 . «ھەفت داستان»

。尔噶什喀籍祖,纪世 19—18 于活生。家学文,伊亚孜名笔,洪阿・孜鲁努

合里扎尼・木伊热杜布阿与)《僧钵托个四》.3《拉阿里迪与德吾斯麦》.2《拉兹吾与克穆瓦》.1 :有作著

《诗长部七》.6《鼠与猫》.5(世问年 1843)《伤忧的者诚训》.4(著

هاجى زەينۇلئەتتار تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XIV — XIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «ئىختىياراتى بەدئىي»

阿吉・再努力艾塔尔,医学家。生活于13—14世纪,祖籍和田。

著作有:《择选的术艺》

هاجى يۈسۈف بىننى موللا ئوشۇر بىننى قۇربان سوفى بىننى سەفەر باي ~ دەۋلەت سوفى . ئەدەبىي لەقىمى : مۇغەننىي . تارىخشۇناس ، ئەدىب ، پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1836 — 1914 . يۇرتى : قەشقەر — تاشمىلىق

ئەسەرلىرى : 1 . «جامىئۇلھېكايات» (مۇشۇ نامىلىق ئەسەرنىڭ ئۈچىنچى ۋارىيانتى ، يېزىلغان ۋاقتى : 1906/ 1907)
2 . «جامىئۇتتەۋارىخ» (يېزىلغان ۋاقتى : 1908) كۆچۈرگەن ئەسىرى : «تارىخى رەشىدىي تۈركىي» (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1904)

阿吉・玉苏甫・本・毛拉吾舒尔・本・库尔班苏皮・本・赛排尔巴依(又名多来提・苏皮),笔名穆格尼,历史学家,文学家,书法家。生活于约1836—1914年,祖籍喀什—塔什米里克。

著作有:1.《故事荟萃》(是同名作品的第三种变体,1906—1907年完成)2.《突厥语拉失德史》(1904年抄写)3.《史集》(1908年完成)

ھەيرەتىي (ئىسمى ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسەرلىرى : 1 . «ئەزا تارتماقنىڭ بەيانى» 2 . «دىۋانى ھەيرەتىي»

艾热提(笔名),姓名不详,文学家。生活于18世纪,祖籍不详。

著作有:1.《论悲哀》2.《艾热提诗集》

ئوسمان بەگ ۋە مۇراتبەگ (ئاكا ـ ئۇكىلار) . تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «تەجرىباتى تىببىيە»

奥斯曼伯克和穆拉德伯克兄弟,医学家。生活于18世纪,祖籍和田。

著作有:《临床经验》

ئوشۇر ئاخۇن بىننى ئىسمائىل بىننى مۇھەممەد ئەدەبىي لەقىمى : غەرىبىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر ، يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «ئەمىرى ئالىي» (يېزىلغان ۋاقتى 1863/ 1864)

吾舒尔・阿洪・本・伊斯马伊力・本・穆罕默德,笔名艾里毕,文学家。生活于18—19世纪,祖籍和田。

著作有:《高贵的艾米尔》(1863—1864年完成

ئۇبەيدۇللا ئەدەبىي لەقىمى : لۇتفىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1366 — 1465 . يۇرتى مەلۇم ئەمەس . ھىراتتا ۋاپات بولغان .

ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى لۇتفىي» 2 . «گۈل ۋە نەۋرۇز» (داستان ، يېزىلغان ۋاقتى : 1411) 3 . «زۇفەرنامە» (تەرجىمە ئەسەر ، دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)

吾拜都拉,笔名鲁提菲,文学家。生活于1366—1465年,卒于赫拉特,祖籍不详。

著作有:1.《鲁提菲诗集》2.《古丽与诺鲁兹》(叙事长诗,1411年完成)3.《凯旋书》(译著,已失传)

ئۆمەرباقى ياركەندىي ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1730 — ؟ . يۇرتى : يەركەن

تەرجىمە ئەسەرلىرى : 1 . «فەرھاد ۋە شېرىن» 2 . «لەيلا ۋە مەجنۇن» (نەۋايىنىڭ شۇ نامىلىق داستانلىرىنىڭ

نەسرىيلەشتۈرۈلگەن نۇسخىسى . ۋاقتى : 1792)

。车莎籍祖，? —1730 于活生。家译翻。家学文，地坎尔叶·克巴·尔买吾

(体文散成写改品作名同的依瓦纳将年 1792)《侬吉麦与拉莱》. 2《琳希与德哈尔帕》. 1 ：有作著

ئىبراھىم ئەدەبىي لەقىمى : مەشھۇرىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «دىۋانى مەشھۇرىي»

。车莎籍祖，纪世 19—18 于活生。家学文，里胡希麦名笔，英拉布伊

《集诗里胡希麦》：有作著

ئىبراھىم بىننى يۇسۇف خوتەنىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVII — XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «مەنتىقۇتتەير تۈركىي» (41 باب ، 1138 مىسرا ، مەسنەۋى)

。田和籍祖，纪世 18—17 于活生。家学文，尼田和·甫苏玉·本·英拉布伊

(律韵诗行双维纳斯为，行 1138 章 41 共)《语鸟文厥突》：有作著

ئىسمائىل ئەدەبىي لەقىمى : مەھزۇن . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — ئىلچى

ئەسىرى : «دىۋانى مەھزۇن»

。其里依—田和籍祖，纪世 18 于活生。家学文，宗赫麦名笔，力伊马斯伊

《集诗宗赫麦》：有作著

ئىسمائىل بەگ ئەدەبىي لەقىمى : بىنشان . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : 1 . «پەندنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1842) 2 . «دىۋانى بىنشان»

。详不籍祖，纪世 19 于活生。家学文，香尼毕名笔，克伯·力伊马斯伊

《集诗香尼毕》. 2 (成完年 1842，诗长)《书诫劝》. 1 ：有作著

ئىمادۇددىن كاشغەرىي تىۋىپ . ياشىغان دەۋرى : X ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «شەرھى قانۇن» (ئىبن سىنانىڭ «ئەلقانۇن» دېگەن ئەسىرىگە يېزىلغان شەرھ) 2 . «رىسالەئى چۇپچىن»

。尔噶什喀籍祖，纪世 10 于活生。家学医，里噶什喀·丁杜马伊

《荟茯论》. 2 作著的拿西·本伊对)《释活典医》. 1 ：有作著

ئىمىن ئەدىب . ياشىغان دەۋرى ۋە يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «قىسسەئى بوغراخان» (نەزمىي ئەسەر)

。详不籍祖，详不代年活生。家学文，明伊

(体文韵)《传汗拉格布》：有作著

يۇسۇف خاس ھاجىپ مۇتەپەككۇر ، ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1019 — 1085 . يۇرتى : بالاساغۇن — قەشقەر

ئەسىرى : «قۇتادغۇبىلىك» (يېزىلغان ۋاقتى : 1069)

。尔噶什喀—滚沙拉巴籍祖，年 1085—1019 约于活生。家学文，家想思，甫吉哈·斯哈·甫素玉

(年 1069)《慧智乐福》：有作著

نىسپىي ئاتوم ماسسىسى جەدۋىلى

(年 1997)表量子原际国

(ئېلېمېنت بەلگىلىرى لاتىنچە ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى)

(列排序顺母字丁拉按号符素元)

بەلگىسى 符	ئېلېمېنت 素元 نامى 称简		نىسپىي ئاتوم ماسسىسى 量子原
Ac	锕	ئاكتىنىي	227.0278
Ag	银	كۈمۈش	107.8682(2)
Al	铝	ئالیۇمىن	26.981539(5)
Am	镅	ئامېرتسىي	[243]
Ar	氩	ئارگون	39.948(1)
As	砷	ئارسېن	74.92159(2)
At	砹	ئاستاتىن	[210]
Au	金	ئالتۇن	196.96654(3)
B	硼	بور	10.811
Ba	钡	بارىي	137.327(7)
Be	铍	بېرىللىي	9.012182(3)
Bi	铋	بىسمۇت	208.98037(3)
Bk	锫	بېركېلىي	[247]
Br	溴	بروم	79.904(1)
C	碳	كاربون	12.011(1)
Ca	钙	كالتسىي	40.078(4)
Cd	镉	كادمىي	112.411(8)
Ce	铈	سېرىي	140.115(4)
Cf	锎	كالىفورنىي	[251]
Cl	氯	خلور	35.4527(9)
Cm	锔	كيۇرىي	[247]
Co	钴	كوبالت	58.93320(1)
Cr	铬	خروم	51.9961(6)
Cs	铯	سېزىي	132.905443(5)
Cu	铜	مىس	63.546(3)
Dy	镝	دىسپروزىي	162.50(3)
Er	铒	ئېربىي	167.26(3)
Es	锿	ئېينشتېينىي	[252]
Eu	铕	يېۋروپىي	151.965(9)
F	氟	فتور	18.9984032(9)
Fe	铁	تۆمۈر	55.847(2)
Fm	镄	فېرمىي	[257]
Fr	钫	فرانسىي	[223]
Ga	镓	گاللىي	69.723(1)
Gd	钆	گادولىنىي	157.25(3)
Ge	锗	گېرمانىي	72.61(2)
H	氢	ھىدروگېن	1.00794(7)
He	氦	گېلىي	4.002602(2)
Hf	铪	گافنىي	178.49(2)
Hg	汞	سىماب	200.59
Ho	钬	گولمىي	164.93032(3)
I	碘	يود	126.90447(3)
In	铟	ئىندىي	114.819
Ir	铱	ئىرىدىي	192.217(3)
Mo	钼	مولىبدېن	95.94(1)
N	氮	ئازوت	14.00674(7)
Na	钠	ناترىي	22.989786(6)
Nb	铌	نىئوبىي	92.90638(2)
Nd	钕	نېئودىم	144.24(3)
Ne	氖	نېئون	20.1797(6)
Ni	镍	نىكېل	58.6934(2)
No	锘	نوبېلىي	[259]
Np	镎	نېپتۇنىي	237.0482
O	氧	ئوكسىگېن	15.9994(3)
Os	锇	ئوسمىي	190.23(3)
P	磷	فوسفور	30.973762(4)
Pa	镤	پروتاكتىنىي	231.03588(2)
Pb	铅	قوغۇشۇن	207.2(1)
Pd	钯	پاللادىي	10642(1)
Pm	钷	پرومېتىي	[147]
Po	钋	پولونىي	[209]
Pr	镨	پرازېئودىم	140.90765(3)
Pt	铂	پلاتىنا	195.08(1 *)
Pu	钚	پلۇتونىي	[244]
Ra	镭	رادىي	226.0254
Rb	铷	رۇبىدىي	85.4678(3)
Re	铼	رېنىي	186.207
Rh	铑	رودىي	102.90550(3)
Rn	氡	رادون	[222]
Ru	钌	رۇتېنىي	101.07(2)
S	硫	گۈڭگۈرت	32.066(6)
Sb	锑	ستىبىي	121.760(1)
Sc	钪	سكاندىي	44.955910(9)
Se	硒	سېلېن	78.96
Si	硅	سىلىتسىي	28.0855(3)
Sm	钐	سامارىي	15036(3)
Sn	锡	قەلەي	118.710(7)
Sr	锶	سترونتسىي	87.62(1)
Ta	钽	تانتال	180.9479(1)
Tb	铽	تېربىي	158.92534(3)
Tc	锝	تېخنېتسىي	[99]
Te	碲	تېللۇر	127.60(3)
Th	钍	تورىي	232.0381(1)
Ti	钛	تىتان	47.867(1)
Tl	铊	تاللىي	204.3833(2)
Tm	铥	تولىي	168.93421(3)
U	铀	ئۇران	238.0289(1)
V	钒	ۋانادىي	50.9415(1)

نىسپىي ئاتوم ماسسىسى 量子原	ئېلېمېنت 素元			نىسپىي ئاتوم ماسسىسى 量子原	ئېلېمېنت 素元		
	نامى 称简		بەلگىسى 符		نامى 称简		بەلگىسى 符
183.84(3)	钨	ۋولفرام	W	39.0983(1)	钾	كالىي	K
131.29(2)	氙	كسېنون	Xe	83.80(1)	氪	كرىپتون	Kr
88.90585(2)	钇	ئىتترىي	Y	138.9055(2)	镧	لانتان	La
173.04(3)	镱	ئىتتېربىي	Yb	6.941(2)	锂	لىتىي	Li
65.39(2)	锌	سىنك	Zn	174.967(7)	镥	ليۇتېتسىي	Lu
91.224(2)	锆	سىركونىي	Zr	[260]	铹	لاۋرېنتسىي	Lr
				[258]	钔	مېندېلېۋىي	Md
				24.3050(6)	镁	ماگنىي	Mg
				54.93805(1)	锰	مانگان	Mn

ئەسكەرتىش :

:明说

1 . نىسپىي ئاتوم ماسسىسى 1995 ـ يىلىدىكى خەلقئارا ئاتوم ئېغىرلىقى جەدۋىلىدىن ئېلىنغان بولۇپ ، $C^{12}=12$ ئۆلچەم قىلىنغان .

。准标为 $C^{12}=12$ 以，入收表量质子原际国的年 1995 据量子原际国

2 . ئاتوم ئېغىرلىقى تىرناق ئىچىگە ئېلىنغانلىرى رادىئوئاكتىپ ئېلېمېنتلارنىڭ يېرىم يىمىرىلىش دەۋرى ئەڭ ئۇزۇن بولغان ئىزوتوپلىرىنىڭ ماسسا سانىنى كۆرسىتىدۇ .

。数量质的素位同的长最期衰半素元性射放指据数的中号括入纳量质子原

3 . ئاتوم ئېغىرلىقىنىڭ ئاخىرقى سانىنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسى ئارقىسىدىكى تىرناق ئىچىگە ئەسكەرتىلدى .

。明注内号括的后其在均度确精的数位一后最量质子原

4 . « * » بەلگىسى بىلەن ئىپادىلەنگەن سانلىق ئاساسلارنى قايتا تەكشۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ .

。查复需尚据数的注标《 * 》号符以

پايدىلانغان ماتېرىياللار
参考资料

1. ئا .م . شېرباك : «ئوغۇزنامە ۋە مۇھەببەتنامە» ، «شەرق ئەدەبىياتى» نەشرىياتى ، موسكۋا ، 1959

A • M • 谢尔巴克：《乌古斯可汗传说与爱情》，《东方文学》出版社，莫斯科，1959

2. ئا .ۋون . گابايىن : «ئىدىقۇت ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ تۇرمۇشى» (خەنزۇچە) ، تۇرپان شەھەرلىك تەزكىرە تەھرىر بۆلۈمى نەشرگە تەييارلىغان، 1998

冯佳班：《高昌回鹘王国的生活》（汉文），吐鲁番市地方志编辑室出版，1989

3. ئابلىز مۇھەممەت سايرامى ، ئابدۇرازاق توختى :«يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدە ئۆتكەن مەشھۇر ئۇيغۇر شەخسلەر» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1991

阿布力孜 • 穆罕默德，阿布都热扎克 • 托合提：《元朝著名维吾尔族人物简志》，新疆人民出版社，1991

4. ئە . ر . تېنىشۋ : «ئۇيغۇر تىلى دىئالېكتلىرى لۇغىتى» ، «پەن» نەشرىياتى ، موسكۋا ، 1990

Є • R • 捷尼谢夫：《维吾尔语方言词典》，《科学》出版社，莫斯科，1990

5. ئەلىشىر نەۋايى : «مۇھاكىمەتۇللۇغەتەين» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1988

阿里希尔 • 纳沃依：《两种语言之辩》，民族出版社，北京，1988

6. ئەلىشىر نەۋايى : «مىزانۇلئەۋزان» ، ئەنقەرە ، 1993

阿里希尔 • 纳沃依：《韵律的标准》，安卡拉，1993

7. ئەمىر نەجىپ : «ئۇيغۇرچە - رۇسچە لۇغەت» ، «سوۋېت ئىنسكلوپېدىيىسى» نەشرىياتى ، موسكۋا ، 1968

艾米尔 • 纳吉甫：《维吾尔语俄语词典》，《苏联百科全书》出版社，莫斯科，1968

8. ئەھمەت جەپەر ئوغلى : «قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى سۆزلۈكى» ، ئىستانبۇل ، 1968

艾合提 • 加拍尔：《古代维吾尔语词典》，伊斯坦布尔，1968

9. ئەھمەد يۈكنەكي : «ئەتەبەتۇلھەقايىق» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1980

艾合麦提 • 尤格纳克：《真理的入门》，民族出版社，北京，1980

10. «بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەت» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1957

《五体清文件》，民族出版社，北京，1957

11. بەن گۇ : «خەننامە» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1993

班固：《汉书》，新疆人民出版社，1993

12. «بۇلاق» ژۇرنىلىنىڭ مۇناسىۋەتلىك سانلىرى

与《布拉克（源泉）》杂志有关的数字

13. تۇردى مۇھەممەد ئاخۇن : «ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى قوللانمىسى» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1977

吐尔地 • 买买提：《维吾尔民医手册》，新疆人民出版社，1977

14. «تۈركچە سۆزلۈك» (I ، II توم) ،ئەنقەرە ، 1998

《土耳其语词典》（I、II 卷），安卡拉，1998

15. «تىل ۋە تەرجىمە» ژۇرنىلىنىڭ مۇناسىۋەتلىك سانلىرى

与《语言与翻译》杂志有关的数字

16. «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى سەھىيە مىنىستىرلىقىنىڭ دورا ئۆلچىمى» ، شىنجاڭ پەن - تېخنىكا سەھىيە نەشرىياتى 1998، (W)

《中华人民共和国卫生部药品标准》(维吾尔药分册)，新疆科技卫生出版社，1998

17 . چېن شىمىڭ، لياۋزېيۇ: «ئەمەلىي قوللىنىلىدىغان ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە لۇغەت»، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 1995

陈世明，廖泽余：《实用维吾尔语汉语词典》，新疆大学出版社，1995

18 . «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە قېلىپلاشتۇرۇلغان يېڭى سۆز - ئاتالغۇلار لۇغىتى»، شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى، 2004

《汉维规范化新词术语词典》，新疆青少年出版社，2004

19 . «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1989

《汉维词典》，新疆人民出版社，1989

20 . «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە تارىخ ئاتالغۇلىرى سېلىشتۇرمىسى»، شىنجاڭ پەن - تېخنىكا سەھىيە نەشرىياتى (W)، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 2003

《汉维历史名词对照》，新疆科技卫生出版社(W)，新疆大学出版社，2003

21 . «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە قىسقىچە پەن - تېخنىكا لۇغىتى»، جۇڭگو پەننى ئومۇملاشتۇرۇش نەشرىياتى شىنجاڭ ئۇيغۇر - قازاق شۆبىسى، 1990

《汉维简明科技词典》，中国科普出版社新疆，哈分社出版，1990

22 . «خەنزۇچە - ئىنگلىزچە - ئۇيغۇرچە پەن - تېخنىكا چوڭ لۇغىتى»، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 2002

《汉英维科技大词典》，新疆大学出版社，2002

23 . ر. ھوشۇروف: «ئۇيغۇر تائاملىرى»، ئالما - ئاتا، 1985

R·吾书洛夫：《维吾尔膳食》，阿拉木图，1985

24 . «رۇسچە - خەنزۇچە لۇغەت»، سودا نەشرىياتى، بېيجىڭ، 2001

《大俄汉词典》，商务印书馆，北京，2001

25 . س. ي. مالوف: «ئۇيغۇر تىلىنىڭ قومۇل شېۋىسى»، «پەن» نەشرىياتى، موسكۋا - لېنىنگراد، 1954

S·E·马洛夫：《维吾尔语哈密方言》，《科学》出版社，莫斯科 — 列宁格勒，1954

26 . شەيخ سۇلايمان بۇخارىي: «لۇغەت چاغاتاي ۋە تۈركىي ئوسمانىي»، ئىستانبۇل، ھىجرىيە 1298

苏来曼·布哈力：《察合台语土耳其语对照词典》，伊斯坦布尔，回历 1298

27 . «شىنجاڭ جۇڭيى ئۆسۈملۈك دورىلىرى»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1973

《新疆中草药》，新疆人民出版社，1973

28 . ش. باراتوف: «ئۇيغۇر تىلىنىڭ كەسپىي لېكسىكىسى»، قازاقىستان س.س.س.ر، «پەن» نەشرىياتى، ئالمۇتا، 1975

谢·把拉托夫：《维吾尔语行业词论》，哈萨克斯坦 PCCC，《科学》出版社，阿拉木图，1975

29 . غۇلام غوپۇرىي: «ئۇيغۇر شېۋىلىرى سۆزلۈكى»، مىللەتلەر نەشرىياتى، بېيجىڭ، 1986

吾拉木·吾甫尔：《简明维吾尔语方言词典》，民族出版社，北京，1986

30 . «پارسچە - خەنزۇچە لۇغەت»، سودا نەشرىياتى، بېيجىڭ، 1981

《波斯语汉语词典》，商务印书馆，北京，1981

31 . فەن يې • سىمابىياۋ: «كېيىنكى خەننامە»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1996

范晔·司马彪：《后汉书》，新疆人民出版社，1996

32 . «قەدىمكى تۈركىي تىل لۇغىتى»، «پەن» نەشرىياتى، لېنىنگراد، 1969

《古代突厥语辞典》，《科学》出版社，列宁格勒，1969

33 . كېنىنت كازنېر: «دۇنيادىكى تىللار» (ئۇيغۇرچە)، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 2000

2000、社版出民人疆新、(文尔吾维)《言语的界世》：纳兹卡・克

34. گۇننار ياررىڭ : «ئۇيغۇرچە ـ ئىنگلىزچە دىئالېكت لۇغىتى» ، لوند ، 1964

1964、德隆、《典词言方英维》：森雅・G

35. ل .ز .بۇداكوف : «تۈرك ـ تاتار تىللىرىنىڭ سېلىشتۇرما لۇغىتى» ، سانكت پېتېربۇرگ ، 1869

1869、堡得彼圣、《典辞照对言方鞑靼其耳土》：夫克达布・Z・L

36. قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقىدىكى «مايترى سىمىت» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1988

1988、社版出民人疆新、记见会勒弥文鹘回

37. مەھمۇد كاشغەرىي : «تۈركىي تىللار دىۋانى» (I ، II ، III توم) ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1980 ـ 1984

1984 — 1980、社版出民人疆新、(卷 III、II、I)《典词大语厥突》：里噶什喀・德穆赫麻

38. مىرسۇلتان ئوسمانوف : «هازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ لوپنور دىئالېكتى» (خەنزۇچە) ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى ، 1999

1999、社版出学大疆新、(文汉)《言方泊布罗语尔吾维代现》：夫诺曼斯乌・坦里苏尔米

39. مىرسۇلتان ئوسمانوف : «هازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ خوتەن دىئالېكتى» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 2004

2004、社版出民人疆新、《言方田和语尔吾维代现》：夫诺曼斯乌・坦里苏尔米

40. مىرسۇلتان ئوسمانوف : «ئۇيغۇر تىلى دىئالېكتلىرى» ، شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى ، 1989

1989、社版出年少青疆新、《言方语尔吾维代现》：夫诺曼斯乌・坦里苏尔米

42. «نەۋايى ئەسەرلىرى لۇغىتى» (4 توملۇق) ، ئۆزبېكىستان س .س .س .ر ، «پەن» نەشرىياتى ، تاشكەنت ، 1983

1983、干什塔、社版出《学科》、PCCC 坦斯克别兹乌、(卷 IV、III、II、I)《典词解详作著依沃纳》

43. «هازىرقى زامان خەنزۇ تىلى لۇغىتى» ، سودا نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1992

1992、京北、馆书印务商、《典词语汉代现》

44. ۋ .ۋ . رادلوف : «تۈركىي تىل دىئالېكتلىرى لۇغىتى» (رۇسچە) ، سانكت پېتېربۇرگ ، 1893

1893、堡得彼圣、(文俄)《典辞言方厥突验实》：夫珞德拉 ・V・V

45. «هازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ ئىملا ۋە تەلەپپۇز لۇغىتى» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1997

1997、社版出民人疆新、《典词音正字正言语学文尔吾维代现》

46. «هازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ قومۇل شېۋىسى» ، شىنجاڭ پەن ـ تېخنىكا نەشرىياتى ، 1997

1997、社版出生卫技科疆新、《语土密哈语尔吾维代现》

47. «ئوكيانۇس» ، «CEM» نەشرىياتى ، ئىستانبۇل ، 1983

1983、尔布坦斯伊、社版出《CEM》、《海词语其耳土》

48. «ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى» (قىسقارتىلمىسى) ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1999

1999、社版出民人疆新、(本编缩)《典词解详语尔吾维》

49. «ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى» (6 توملۇق ، كوللكتىپ نەشرگە تەييارلىغان) ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1990 ـ 1998

1998 — 1990、京北、社版出族民、(卷 6、5、4、3、2、1)《典词解详语尔吾维》

50. «ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى» ، جۇڭگو قامۇس نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1997

1997、京北、社版出书全科百大国中、《姆卡木二十尔吾维》

51. «ئۇيغۇر مىللىي تېبابىتىدە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان دورىلار» ، شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى ، 1980

1980、社版出生卫民人疆新、《材药用常医尔吾维》

52. لياۋزېيو ، ماجۇنمىن : «ئۇيغۇرچە ـ خەنزۇچە لۇغەت» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 2000

2000، 社版出民人疆新، 《典词汉维》：民俊马، 余泽廖

53. «ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە لۇغەت»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1982

1982، 社版出民人疆新، 《典词汉维》

54. «ئۇيغۇرچە - رۇسچە لۇغەت»، قازاقىستان پەنلەر ئاكادېمىيىسى نەشرىياتى، ئالمۇتا، 1961

1961، 图木拉阿، 社版出院学科坦斯克萨哈، 《典词俄维》

55. ئابلىز ئەمەت: «ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرى ئىزاھلىق لۇغىتى»، قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى، 001

2001، 社版出文尔吾维什喀، 《典词解详语谚尔吾维》：提买艾・孜利布阿

56. «ئۆزبەك تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى»، «رۇس تىلى» نەشرىياتى، موسكۋا، 1981

1981، 科斯莫، 社版出《语俄》، 《典词解详语克别兹乌》

57. خۇجېنخۇا، خۇاڭ رۇنخۇا: «ئىدىقۇت مەھكىمىسى سۆزلۈكى»، مىللەتلەر نەشرىياتى، بېيجىڭ، 1984

1984، 京北، 社版出族民، 《字杂馆昌高》：华润黄، 华振胡

58. يۇسۇپ خاس ھاجىپ: «قۇتادغۇبىلىك» (ئىندېكس)، ئىستانبول، 1979

1979، 尔布坦斯伊، 《引索慧智乐福》：甫吉哈・斯哈・甫素尤

59. «ئوكيانۇس»، شاڭخەي ئوكيانۇس نەشرىياتى، 1999

1999، 社版出书辞海上، 《海辞》

60. «تۈرگە بۆلۈنگەن ھازىرقى زامان خەنزۇ تىلى لۇغىتى»، خەنزۇچە چوڭ لۇغەت نەشرىياتى، 1998

1998، 社版出典词大语汉، 《典词类分语汉代现》

مەسئۇل مۇھەررىر : ياقۇپ مۇھەممەتروزى
مەسئۇل كوررېكتور : ئابدۇغاپپار ئابدۇراخمان

ئۇيغۇرچە ـ خەنزۇچە لۇغەت

تۈزگۈچى ئورۇن: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر
تىل ـ يېزىق خىزمىتى كومىتېتى

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى : بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 ـ قورۇ
پوچتا نومۇرى :100013، تېلېفون نومۇرى : 64290862 _ 010
ساتقۇچى : جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى : سەنخې شەھەرلىك يىيۇەن باسما زاۋۇتى
نەشرى : 2006 ـ يىل 6 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى : 2006 ـ يىل 6 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 880×1230م م . 16كەسلەم
باسما تاۋىقى : 87.75
سانى : 0001 ـ 5000
باھاسى : 150.00 يۈەن

图书在版编目(CIP)数据

维汉大词典/新疆维吾尔自治区语言文字工作委员会编著.
—北京：民族出版社，2006.6
ISBN 7-105-07803-0

Ⅰ.维… Ⅱ.新… Ⅲ.①维吾尔语(中国少数民族语言)— 词典—②词典
—汉语、维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ.H215.6

中国版本图书馆CIP数据核字(2006)第070524号

责任编辑：牙库甫·买买提肉孜
责任校对：阿布都哈帕尔·阿布都热合曼

出版发行：民族出版社　　http://www.e56.com.cn
社　　址：北京市和平里北街14号　　邮编：100013
电　　话：010-64290862（维文室）
印　　刷：三河市艺苑印刷厂
版　　次：2006年6月第1版　2006年6月北京第1次印刷
开　　本：1/16　880×1230毫米
印　　张：87.75
印　　数：0001-5000册
定　　价：150.00元

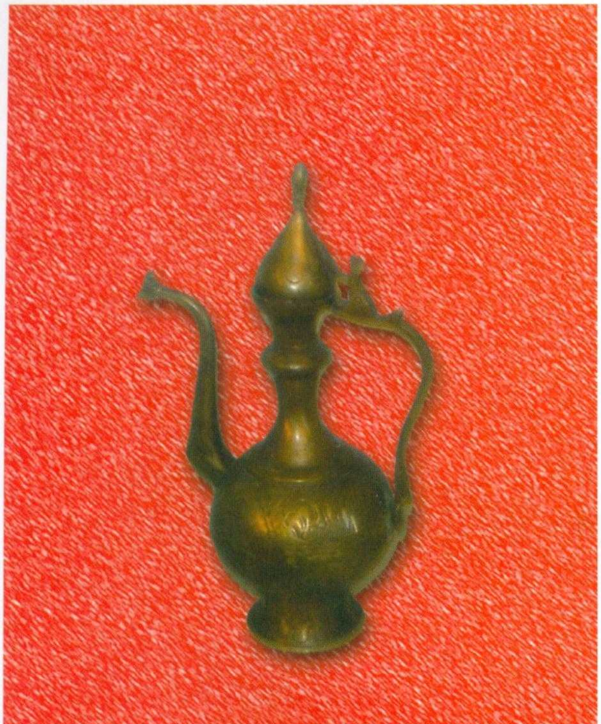

ئاپتۇۋا
洗手壶

ئارا
叉子

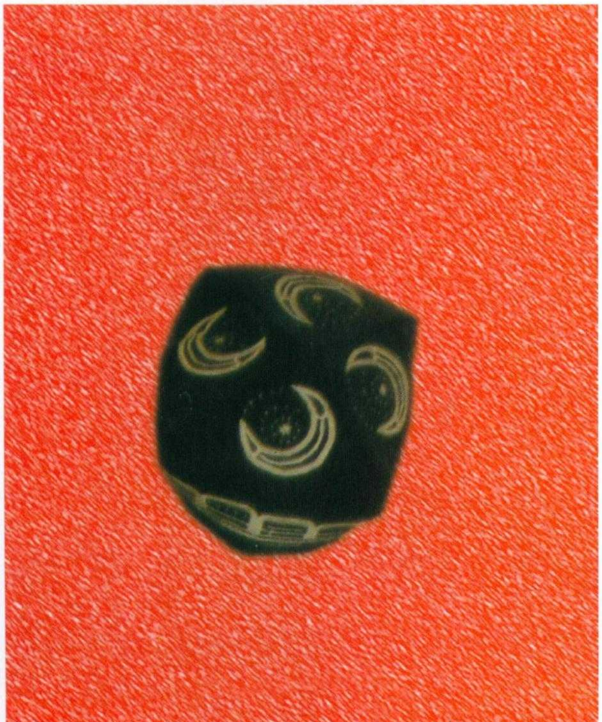

بادام دوپپا
巴旦花帽

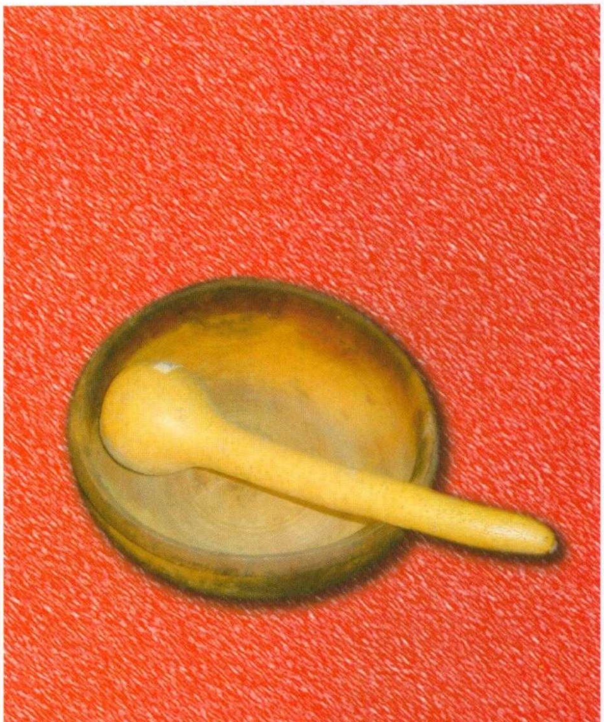

ئاياق
浅底木碗

بالمان

芦笛

بەقەسەم چاپان

白柯塞衫

(丝绵混纺、带条纹的土布所织)

بۆرهان تۇماق

布尔汗皮帽

بۆشۈك

摇床

پولۇ
抓饭

تارتقۇ
罗架

تەكيە
圆枕头

تەگنە
木盆

توقاچ

小圆馕

تەمبۇر

弹拨尔

چاۋات

大而薄的馕

كۆرپە تۇماق

皮帽子

چىلاپچا
铜盆

چۈمبەل
面纱

داپ
手鼓

خۇشتار
胡喜塔尔

دۇتار
都他尔

دوپپا
花帽

زەر دوپپا
金线花帽

راۋاب
热瓦甫

ساتار
沙他尔

ساپايى
萨帕依

سۆسەر تۇماق
貂皮帽子

سەرپۇش تۇماق
皮帽子

شادا قۇلۇپ

棚状锁

سۇناي

唢呐

قالۇن

卡龙琴

غىجەك

艾介克

كاۋاپ
烤肉

كالاۋاتۇن دوپپا
克罗通花帽

گۆشگىردە
圆形烤包子

كەتمەن
坎土曼

لوك

木锁闩

گىردە

窝窝馕

مىس تەۋەك

铜箩筐

مىس چۆگۈن

铜壶

نان

馕

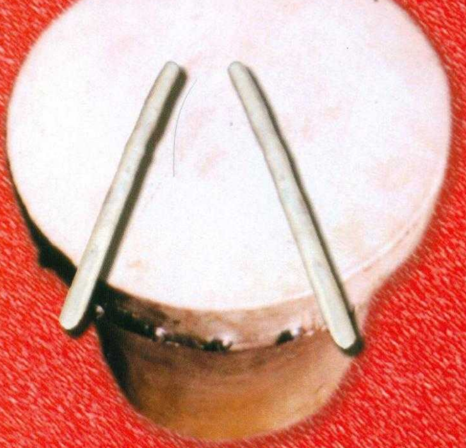

ناغرا

鼓

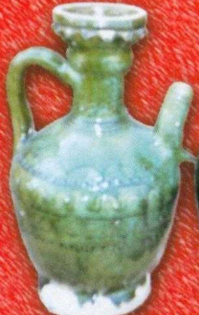

ئۆۋرىق

洗手壶

ئۈگره

细面条

بەقەسەم

白柯塞布

ئەتلەس كۆڭلەك

艾德来斯绸衫

زەدىۋال

墙围子

تاۋۇت

塔布匣

ئاق دوپپا
白帽

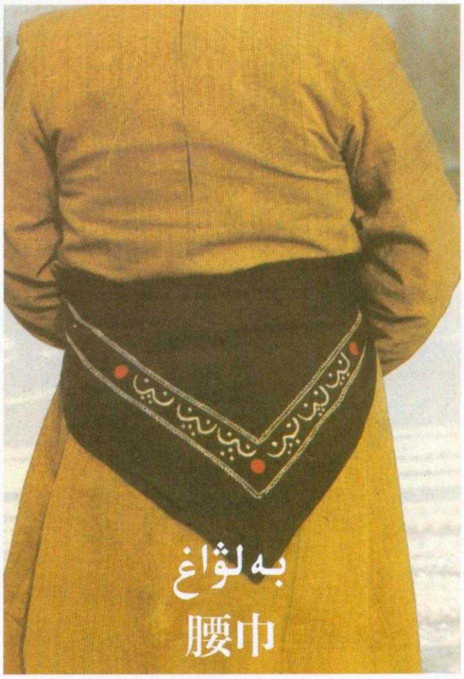

بەلۋاغ
腰巾

تاۋا
平底锅

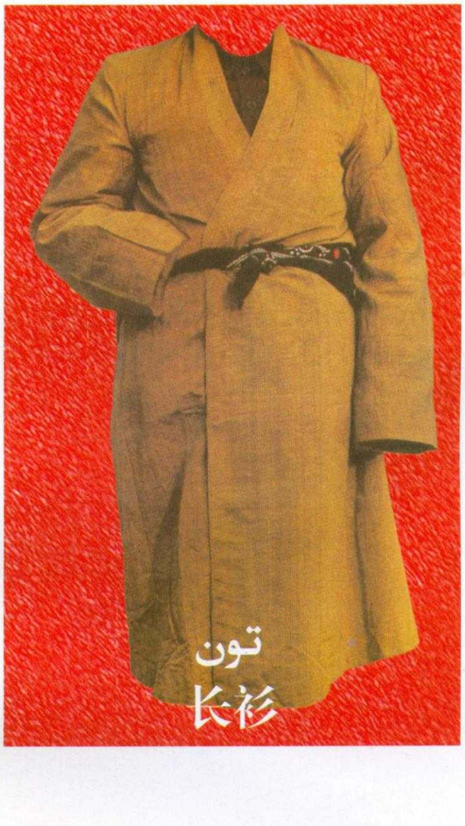

تون
长衫

پورۇچ
小木罐

ئۆتۈك
皮靴

تونۇر كاۋاپ
烤全羊

زىرە
耳坠

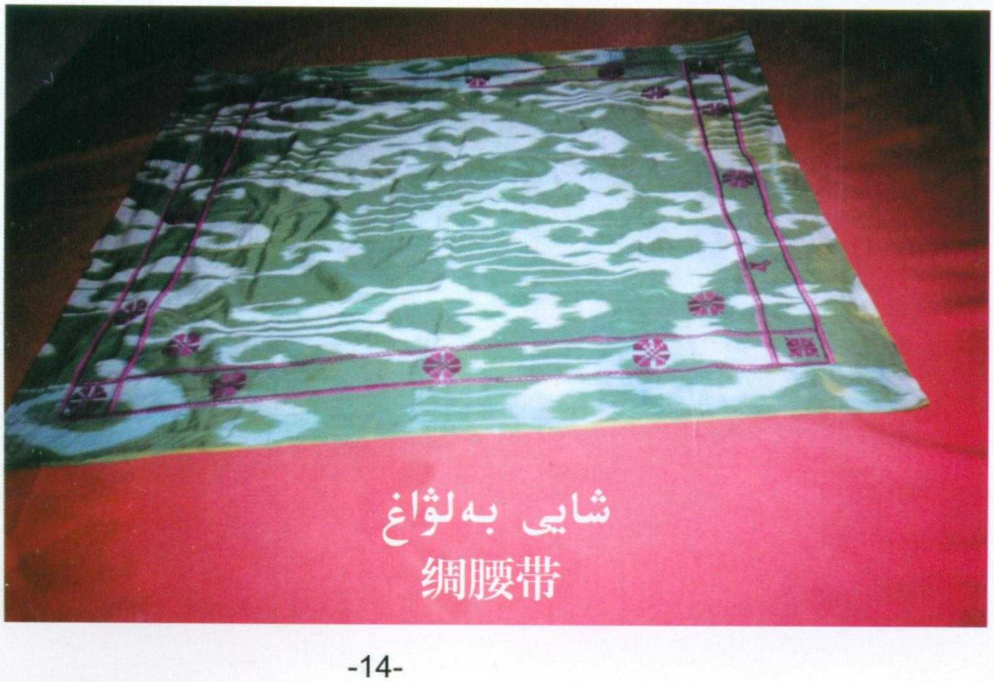

شايى بەلۋاغ
绸腰带

خۇرجۇن
褡裢

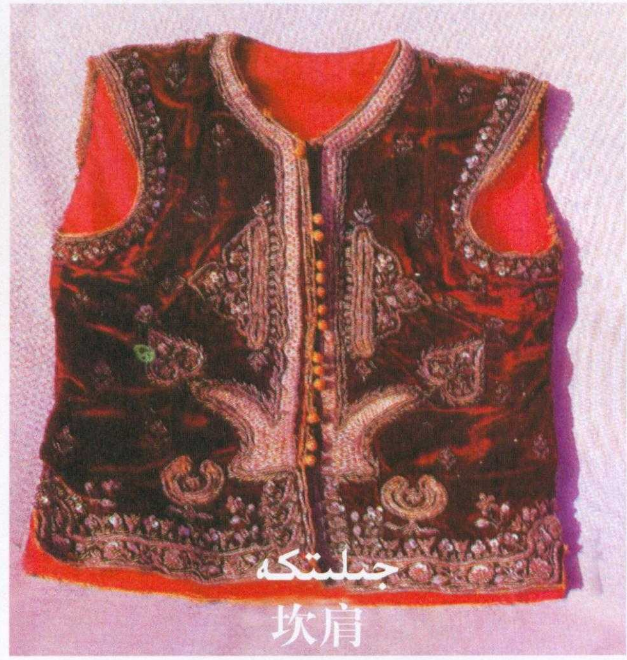

جىلتكه
坎肩

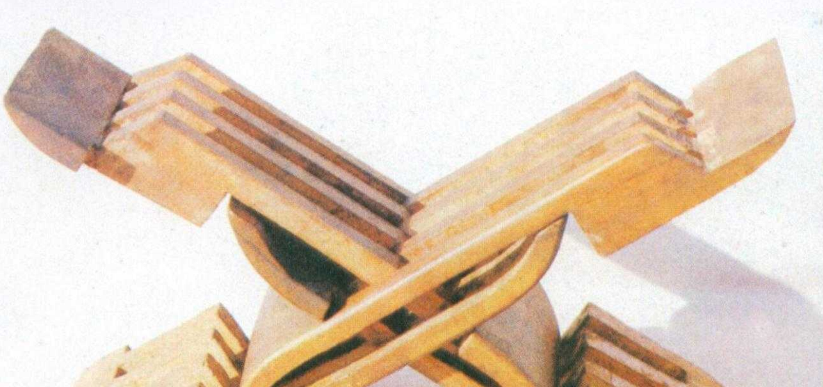

رېهل
折叠式木制书架

چۆنچه
荫房

ياغاچ قوشۇق
木勺子

هالقا
耳环

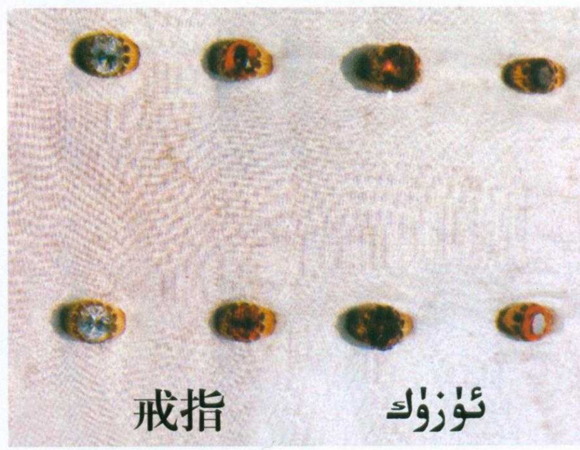

ئۈزۈك 戒指

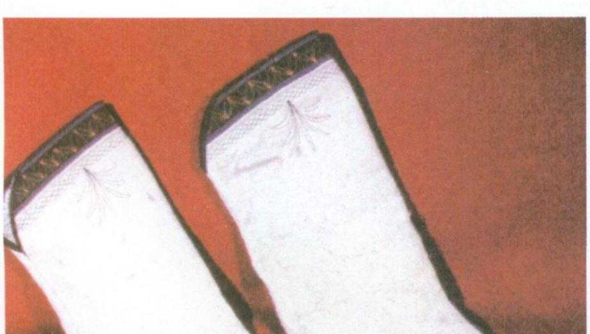

كىگىز پايپاق 毡袜子

مەسە
软靴